

VET TES EN
NOV TAM TVM
Dei
Sub Numine
Viget

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 85.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

FÖRSTA HÄFTET.

LUND 1884.
FR. BERLINGS BOKTRYCKERI OCH STILGJUTERI.

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.
Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 173—260.
AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.
Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.
BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.
Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg*.
Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.
BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.
Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.
BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.
BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.
BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Konglige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.
Bu Codex Bureanus. Se *Lg*.
DD Diplomatarium Dalecarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.
Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.
EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.
Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.
FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.
Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.
Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.
Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.
GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.
Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.
GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.
HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.
Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849.
JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.
KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.
KS En nyttigh bok om Konnunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.
LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—9 (7, 8 och 9 citeras efter en af Öfverbibliotekarien Klemming tagen afskrift).
LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.
Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.
Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.
MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.
MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.
MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.
Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.
PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.
PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.
PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.

ORDBOK

ÖFVER

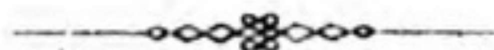
SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL

FÖRSTA BANDET

A—L

LUND 1884—1918
BERLINGSKA BOKTRYCKERI- OCH STILGJUTERI-AKTIEBOLAGET

Denna ordbok, hvilken nu föreligger färdig, är afsedd att omfatta vårt medeltidsspråk sådant det — med bortseende från Forngutniskan och från språket i runinskrifterna — framträder hufvudsakligen i den litteratur, som när utgifvandet började fans tillgänglig såsom tryckt, och närmast i de skrifter, som då voro offentliggjorda i Samlingar utgifna af Svenska Fornskrift-sällskapet. Någon egentlig lexikalisk behandling af landskaps-, lands- och stads-lagarne, hvilkas språk i Schlyters Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar blifvit behandladt med öfverlägsen insikt och omsorg, har emellertid icke varit åsyftad, men hänsyn till dessa lagars ordförråd har dock tagits, i det att ett ords förekomst i dem angifvits genom ett till nämda ordbok hänvisande *L.*, äfvensom ordformer ur lagarne anförts i en viss utsträckning, förnämligast i arbetets senare partier. — Ehuru redogörelse för person- och ortnamn icke ingår i förevarande ordboks plan, har uppmärksamheten ofta blifvit fäst vid appellativa substantivs användning som personnamn (tillnamn), liksom det ej sällan påpekats, när dylika substantiv brukas som eller ingå i ortnamn.

Om de skrifter, ur hvilka det här upptagna ordförrådet väsentligen är hämtadt, lämnar källförteckningen upplysning. Äfven ur andra skrifter anföras stundom ord och språkprof; då källan varit otryckt, nämnes meddelaren. Språkprofven anföras i den form, som de hafva i det till grund lagda aftrycket af källskriften, dock med undantag deraf, att stora begynnelsebokstäfver blifvit utbytta mot små, att *æ*, *a'* i aftrycken af Fornsvensk text blifvit i öfverensstämmelse med det sedan mer än sextio år tillbaka i Fornskrift-sällskapets editioner i allmänhet tillämpade förfaringssättet utbytta mot *ä*, likasom *ø*, *ǫ*, *ở* mot *ö*, och att de i editionerna förekommande skiljetecknen stundom uteslutits. Jag har emellertid ansett mig böra fästa uppmärksamheten vid rättelser, som på grund af förnyad handskriftsgranskning gjorts af senare forskare.

Att vid ett ordboksarbete, i synnerhet om det är af större omfattning, ofullständigheter, förbiseenden och misstag skola förekomma, lärer svårligen kunna undgås; sådana arbeten äro, såsom Sahlstedt säger, "af den natur, att de utan ända tåla tilläggning och förbättring". De bristfälligheter, som vidlåda detta arbete, har jag dock sökt att åtminstone i någon mån afhjälpa genom de "Tillägg och rättelser", som fogats till detsamma; i dessa har jag för öfrigt ofta begagnat tillfället att hänvisa äfven till litteratur, som utkommit efter tryckningen af det ark, hvari vederbörande ordboksartikel förekommer.

Tidigare hade jag tänkt mig att dessa tillägg och rättelser skulle ingå i det supplement, som är afsedt att behandla medeltidsskrifter, hvilkas ordförråd icke alls

eller åtminstone icke på ett mera planmässigt eller fullständigt sätt blifvit tillgodogjordt i ordboken. Då det emellertid icke låter beräkna sig, huru snart supplementet kan vara färdigt till tryckning, och då det särskildt i betraktande af min framskridna ålder är ytterst ovisst, om jag kommer att upplefva dess fullbordan, har jag, under önskan att ifrågavarande tillägg och rättelser snart måtte komma ordbokens begagnare till tjenst, icke velat uppskjuta deras offentliggörande.

En kär plikt är det för mig att gifva uttryck åt min tacksamhet för understöd, bistånd och uppmuntran, som på skilda sätt kommit mig till del vid utförandet af detta arbete. Under årens lopp har sålunda Svenska Regeringen gång på gång frikostigt understödt det med anslag af statsmedel. Betydande bidrag till kostnaden för ordbokens utgifvande hafva också utbetalats af Svenska Akademien. I stor tacksamhetsskuld står jag vidare till Svenska Fornskrift-sällskapet och dess styrelse, på hvars initiativ och uppdrag detta företag kommit till stånd och som städse med vaket intresse följt detsamma och sörjt för dess ekonomiska betryggande; särskildt tillåter jag mig att nämna styrelsemedlemmarne J. E. Rydqvist, F. A. Dahlgren, G. E. Klemming, H. Wieselgren, El. Tegnér, E. W. Dahlgren och R. Geete. I synnerhet har jag att tacka Förste Bibliotekarien Geete för verksamt bistånd, i det att han icke allenast under flere år såsom Sällskapets sekreterare och skattmästare främjat ordboksföretaget, utan äfven efter Styrelsens uppdrag, alltifrån det ordboken började komma ut, läst ett korrektur på hvarje ark och härvid lämnat värdefulla meddelanden. Under största delen af utgifningstiden har Förste Bibliotekarien A. Malm på hvarje ark läst flere korrektur, kontrollerat citaten och i sammanhang härmed ofta gjort viktiga anmärkningar. Professorerna G. Cederschiöld, A. Kock och S. Söderberg samt Öfverbibliotekarien C. af Petersens hafva längre eller kortare tider, hufvudsakligen under de första utgifningsåren, genomläst korrektur och härvid meddelat flere anmärkningar, som kommit arbetet till godo. Professor E. Olson har haft godheten att i korrektur genomgå "Tillägg och rättelser"; Professor G. Cederschiöld och Förste Bibliotekarien E. Ljunggren hafva för "Tillägg och rättelser" benäget ställt till mitt förfogande värderika anmärkningar, den förre till ett antal ord i Erikskrönikan, den senare till vissa ord i Schacktafvels lek och i ett par andra medeltidsskrifter. En tacksamhetens gärd egnar jag slutligen åt hågkomsten af den år 1915 bortgångna Fröken Carolina von Rosen, hvilken under en lång följd af år nedlade ett synnerligen omsorgsfullt arbete på manuskriptets utskrifvande för tryckning.

Lund i januari 1918.

K. F. Söderwall.

Källskrifter.

(Jfr R. Geete, Fornsvensk Bibliografi.)

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming [rätteligen J. A. Ahlstrand]. 1862. Hds. fr. 1430—50, öfvers. omkr. 1380.

Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. Utg. af E. G. Geijer och J. H. Schröder 1828 i Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 177—257 (senare utg. i SFSS af R. Geete i Helige mäns lefverne s. 3—92). Hds. fr. tiden närmare midten af 1400-talet, sannolikt öfvers. under förra hälften af 1400-talet.

AS Ur en Antecknares Samlingar. [Utg. af G. E. Klemming.] 1868—73. Härur s. 59—60 hds. fr. 1457; s. 104 hds. (orig.) fr. 1375—80; s. 107—8 hds. fr. början af 1500-talet; s. 136—7 hds. fr. senare hälften af 1300-talet; s. 157 hds. fr. 1518.

Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866. S. 1—195 hds. fr. omkr. 1480—1500; s. 199—239 hds. fr. omkr. 1480—1500; s. 243—64 hds. fr. senare hälften af 1400-talet; s. 267—76 hds. fr. midten af 1400-talet; s. 277—81 hds. fr. omkr. 1500; s. 282—87 hds. fr. början af 1500-talet; s. 288—93 hds. fr. senare hälften af 1400-talet. Öfversättningarna härröra sannolikt fr. ungefär samma tid som handskrifterna eller äro ej synnerligen mycket äldre; stycket s. 267—76 torde vara öfversättarens renskrift.

BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Liguell. Del 1, 2. 1851—52.

BGG Bröderne af S. Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. S. 299—318 i Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81. Största delen, s. 1—38 [d. v. s. 299—316 i aftrycket] är skrifven på en gång, år 1463, af samma hand, efter äldre anteckningar.

Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg*.

Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. Bd 1 efter hds. fr. omkr. 1450, 2—3 eft. hds. fr. 1400—25. Öfvers. (fr. Latinet, måhända i någon mån med begagnande af originaltexter af Birgitta) i slutet af 1300-talet. — Bd 4. S. 3—120 hds. fr. omkr. 1487—96, utgörande afskrift efter en sannolikt några decennier tidigare gjord öfversättning; s. 123—31 hds. fr. omkr. 1420; s. 132—46 hds. fr. senare hälften af 1400-talet och s. 146—58 hds. fr. senare hälften af 1400-talet, båda styckena härstammande från samma troligen Svenska original fr. senare hälften af 1300-talet; s. 159—76 handskrifter fr. senare hälften af 1400-talet och 1500-talets första decennier; s. 177—85 avtografiska koncept af Birgitta fr. 1367(?) och 1360(?), vid citat betecknade med förkortningen *Avt* inom parentes; s. 197—203 hds. fr. början af 1500-talet; s. 203—10 hds. fr. omkr. 1500; s. 215—76, Engelens Diktamen, hds. fr. 1385, vid citat betecknad med förkortningen *Dikt* inom parentes; s. 279—419 hds. fr. förra hälften af 1400-talet. — Bd 5. S. 3—106 hds. fr. omkr. 1490; s. 109—26 hds. fr. 1451; s. 129—39 hds. fr. 1455; s. 140—41 hds. fr. senare hälften af 1400-talet, förf. omkr. 1360—70.

BjR Bjärköa-Rätten. Utg. af C. J. Schlyter. 1844. Hds. fr. 1345—50, förf. sannolikt i sl. af 1200-talet el. början af 1300-talet.

BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. J. E. Rietz. 1844. (Senare utg. af C. Annerstedt i Scriptores rerum Svecicarum T. 3, sect. 2, s. 207—16, och i SFSS af R. Geete i Helige mäns lefverne s. 275—80.) Hds. fr. början af 1500-talet, förf. omkr. 1450—85.

Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860. Texthds. fr. omkr. 1420, yngre hds., Cod. B., fr. 1502. Troligen öfvers. i sl. af 1300-talet. — S. XI—XXIII ur nyssnämda hds. fr. 1502.

BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska. S. 34—37. Hds. (orig.) fr. början af 1500-talet.

BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.

BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utgifna af Finska Statsarkivet genom R. Hausen. Första delen. 1881—83.

BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande; innehåller åtskillige Konglige och Furstlige Förlijkningar Föreningar, etc. Vplagd aff Johan Hadorphio. 1676.

Bu Codex Bureanus. Se *Lg.*

BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1(—4). 1856(—65).

DD Diplomatarium Dalekarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. 1—3. 1842—46. Suppl. 1853.

Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54. Hds. fr. början af 1500-talet (Cod. B fr. ungefär samma tid); öfvers. omkr. midten af 1400-talet.

EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska. S. 63—68. Hds. fr. senare hälften af 1400-talet; efter äldre källa.

FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.

Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844. Texthds. fr. 1430—50 (tre yngre hdss. fr. senare hälften af 1400-talet); enl. uppgift i diktens slut fr. 1312 (jfr emellertid Olson, Stud. öv. rimmen i Fl. o. Blanzefl. s. 76, hvarest tiden för diktverkets affattande förlägges till omkr. 1350).

FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.

Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand [rätteligen G. E. Klemming]. 1853. Texthds. fr. 1430—50 (fem yngre hds. fr. senare hälften af 1400-talet och de första decennierna af 1500-talet); enl. uppgift i diktens slut öfversatt i början af 1300-talet (om en ifrågasatt senare tidpunkt, dock tidigare än 1340, jfr emellertid Olson, Stud. öv. rimmen i Fl. o. Blanzefl. s. 76).

Gers Ars (Ars moriendi) Gersons lärdom huru man skall dö. Tryckt i Upsala 1514. Fotografiskt återgifven. (Utg. af G. E. Klemming.) 1881.

Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfvers. af Ericus Nicolai (1493). Originalupplagan tryckt i Stockholm 1495. Fotografiskt återgifven. 1877.

GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840. Hds. fr. förra hälften af 1400-talet. Senare ed.: Östnordiska och latinska medeltidsordspråk. I. Texter med inledning utgivna av A. Kock och C. af Petersens. 1889—94. Vid återgifvandet af handskriftens text har sistnämda edition, sedan den utkommit, och genom utgifvarnes tillmötesgående delvis redan förut, blifvit följd. Nummerbeteckningen i den äldre editionen (särsk. angifven äfv. i den nyare) har emellertid blifvit bibehållen.

Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860. Texthds. fr. omkr. 1420; yngre hds., Cod. D, fr. omkr. midten af 1400-talet. Troligen öfversatt i sl. af 1300-talet. — S. XXXV ur nyssnämda hds. fr. omkr. midten af 1400-talet.

GS Några Gambla Stadgar (såsom bihang till Bjärköa-Rätten utg. af J. Hadorph). 1687.

GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E codice mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845. Hds. fr. senare hälften af 1400-talet.

HelsL Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844. Hds. fr. omkr. 1350; förf. omkr. 1320—47.

HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40. 1816—60.

Iv Herr Ivan Lejon-Riddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849. Texthds. fr. 1430—50 (tre yngre hdss. fr. senare hälften af 1400-talet); enl. uppgift i diktens slut öfversatt 1303 (om en ifrågasatt senare tidpunkt, dock tidigare än 1340, jfr emellertid Olson, Stud. öv. rimmen i Fl. och Blanzefl. s. 76). — Prolegomena: s. LXXIV—LXXVI, LXXX—LXXXI, LXXXIII—LXXXIV, LXXXVI, LXXXVII—LXXXVIII; samtliga dessa stycken ur den nyssnämda texthandskriften; s. XCVII—CVII ur hds. fr. senare hälften af 1400-talet.

JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af J. E. Rietz. 1850. S. 1—90 hds. fr. midten el. senare hälften af 1400-talet; s. 91—99 trol. fr. sl. af 1400-talet; s. 100—06 fr. omkr. 1500?; s. 107—15 fr. början af 1400-talet; s. 117—34 trol. fr. sl. af 1400-talet; s. 135—43 fr. omkr. 1500?; s. 144—68 trol. fr. sl. af 1400-talet.

KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78. S. 3—128 hds. fr. 1385: s. 131—78 och 181—304 hds. från ungefär nämda tid, alla tre till affattningstiden sannolikt något äldre; s. 307—20 hds. fr. sl. af 1300-talet; s. 321—74 hds. fr. omkr. 1400; s. 377—419 hds. fr. omkr. 1400, troligen öfversatt i sl. af 1300-talet.

KrLL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869. Texthds. fr. midten af 1400-talet, stadfäst 1442.

KS En nyttigh bok, om Konnunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konunga Styrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska s. 11—15 och skrifvet i förra hälften af 1400-talet. Den nu förlorade handskrift, som legat till grund för Bures upplaga, synes hafva varit mycket yngre, men trognare hafva följt sitt original. Arbetet är sannolikt författadt 1320—50, måhända snarast omkr. 1330.

LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1883—86. 1. S. 3—10, 490—95 hds. fr. midten el. senare hälften af 1400-talet. 2. S. 11—48, 455—60 fr. omkr. 1500. 3. S. 51—144 fr. början af 1500-talet. 4. S. 153—62 fr. senare hälften af 1400-talet. 5. S. 164—80 fr. midten af 1400-talet. 6. S. 182—94 fr. senare hälften af 1400-talet. 7. S. 196—395 fr. början af 1500-talet. 8. S. 400—09 fr. början af 1500-talet. 9. S. 411—44 fr. 1522. 10. S. 446—49 fr. senare hälften af 1400-talet. 11 (jfr s. 500—01). S. 450—53, 470—73 fr. omkr. midten af 1400-talet. 12 (jfr s. 501). S. 454—55 fr. senare hälften af 1300-talet. 13 (jfr s. 501). S. 461—69 fr. senare hälften af 1400-talet. 14

(jfr s. 501). S. 474—88 fr. början af 1500-talet. — 12 citeras eft. aftrycket i *AS* (s. 136—7); de öfriga (i allmänhet) efter nummer och de i brädden angifna handskriftsidorna.

LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875. S. 3—26 hds. fr. början af 1500-talet; s. 29—136 ur samma hds., öfvers. 1480; s. 139—48 ur samma hds., förf. 1515; s. 151—212 ur samma hds.; s. 215—87 hds. fr. 1491.

Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet [med fortlöpande paginering]. 1847—58. Till största delen utgöres detta arbete af det sannolikt från omkr. 1270 härstammande legendarium, af hvilket särskildt citeras två här aftryckta handskrifter: Codex Bureanus (*Bu*), sannolikt nedskrifven vid midten af 1300-talet eller något senare, och Codex Bildstenianus (*Bil*) fr. omkr. 1420—50. (I båda ingå dock stycken, som säkert icke tillhört legendariet i dess ursprungliga skick utan äro senare tillägg.) Så framt senare ändringar i dessa handskrifter afses, nyttjas emellertid i allmänhet beteckningen *Lg*. Denna användes för öfrigt, när fråga är om varianter hämtade från en tredje, omkr. 1450—70 skrifven handskrift (Cod. C) af legendariet och derur s. 956, 994, 999, 1000—06, 1008, 1015, 1034 aftryckta stycken; likaledes om varianter ur ett handskriftfragment (Cod. D) fr. 1502 jämte de derur s. 65—70, 635—38, 807—26 aftryckta styckena och om varianter ur ett med detta samtidigt fragment (Cod. D $^{1}/_{1}$) med det derur s. 584—86 aftryckta stycket. Samma beteckning nyttjas också vid citerandet af i förevarande band upptagna stycken af legendariskt innehåll ur skilda handskrifter: s. 16—17, 31—44, 89—96, alla tre ur hds. fr. 1430—40; s. 45—46, 545—54, båda ur hds. fr. förra hälften af 1400-talet; s. 217—22, 291—94, 331—36, 399—400, 435—42, 660—75, alla sex ur hds. fr. början af 1500-talet.

Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. [Från trycket utg. af F. A. Dahlgren.] 1874. S. 1—26 hds. fr. midten af 1400-talet; s. 27—37 hds. fr. början af 1500-talet; s. 38—59 hds. fr. 1502; s. 60—64 hds. fr. 1476; s. 64—69, 154—96, 262—75, 276—342, 386—480, 585—727, alla sex ur hds. fr. början af 1500-talet; s. 69—107 hds. fr. sl. af 1400-talet; s. 108—53 hds. fr. början af 1500-talet; s. 197—261 hds. fr. omkr. midten af 1400-talet; s. 343—85 nyare afskr. af hds. fr. 1400-talet; s. 481—96 hds. fr. omkr. 1480—1500; s. 497—518 hds. fr. omkr. 1500—10; s. 519—84 hds. fr. 1487—91.

Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af J. E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845. Efter tryck fr. 1514 el. 1515.

Lg Mecht Legenda S. Mechtildæ. Utg. af J. E. Rietz i Vita S. Gregorii. 1843. Hds. fr. omkr. 1420.

MB Svenska Medeltidens Bibel-Arbeten. Del. 1, 2. 1848—53. 1. Texthandskriften (Cod. A) fr. 1430—50; en yngre hds. (Cod. B), som dock i det hela bättre än den äldre bevarat gamla ord och former och ur hvilken varianter i stort antal samt s. 525—27 och 538—40 sammanhängande stycken meddelas, är fr. 1526; verkets affattning synes hafva egt rum under förra hälften af 1300-talet, sannolikt ej senare än omkr. 1330—35. Textstycken med annan öfvers. äro aftryckta s. 541—43 ur hds. fr. 1502; s. 554—55 ur hds. fr. början af 1500-talet; s. 556—57 ur hds. fr. 1502. 2. S. 3—370, hds. fr. 1526; s. 3—141 öfvers. i sl. af 1400-talet el. början af 1500-talet; s. 145—328 öfvers. 1484; s. 331—70 öfvers. omkr. 1500; s. 373—411 hds. fr. 1450—70, yngre variant till den text, som är tryckt *KL* s. 377—419.

MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. S. 3—6 citeras fr. *Bu*; s. 7—44, 61—77, båda två i hds. (skrifven för att läsas i Norge) fr. midten af 1400-talet, trol. förf. omkr. 1450 el. något tidigare; s. 84—91 samma hds., trol. förf. i början af 1400-talet; s. 108—20 samma hds., trol. förf. i sl. af 1300-talet; s. 45—54 hds. fr. senare hälften af 1400-talet, trol. förf. under förra hälften af 1400-talet; s. 55—60 citeras fr. *ST*; s. 78—83 hds. fr. förra hälften af 1400-talet, trol. förf. i början af 1400-talet; s. 92—107 hds. fr. 1430—50, trol. förf. i sl. af 1300-talet; s. 121—22 hds. fr. sl. af 1400-talet, trol. förf. vid midten el. under senare hälften af 1400-talet; s. 123—36 hds. fr. 1492, trol. förf. omkr. 1450; s. 137 hds. fr. början af 1500-talet; s. 142—45 hds. fr. sl. af 1400-talet, trol. förf. under senare hälften af 1400-talet; s. 146—57 citeras fr. *ST*; s. 160—63 hds. fr. omkr. 1500; s. 163—64 citeras fr. *ST*; s. 167—71 eft. tryck fr. 1514 el. 1515, förf. el. öfvers. senast 1486; s. 172 a-b, c-e hds. fr. omkr. 1450; s. 172 i-m hds. fr. senare hälften af 1400-talet; s. 175—76 citeras fr. *TB*; s. 177—84 citeras fr. *RK* 1: (*Albr.*); s. 185—99 hds. fr. 1430—50, trol. förf. und. senare hälften af 1300-talet; s. 200—309 (betecknadt med ett inom parentes tillagdt *S*) texthds. fr. 1492, en annan hds. (Cod. B), defekt, är fr. 1476, trol. förf. omkr. 1450—75; s. 313—76 hds. fr. 1523, affattningen har trol. skett omkr. midten af 1400-talet; s. 382—84 hds. fr. 1457, trol. förf. under förra hälften af 1400-talet; s. 385—97 hds. fr. senare hälften af 1400-talet, sannolikt förf. omkr. 1435—40; s. 419—21 hds. fr. 1523, förf. under senare hälften af 1400-talet; s. 422—31 unga afskrifter, förf. under senare hälften af 1400-talet; s. 432—42 hds. fr. sl. af 1400-talet; s. 443—50 hds. fr. 1523, trol. förf. i början af 1500-talet; s. 475—79 citeras fr. *PM*; s. 485—508 eft. tryckt uppl. 1709, hvilken grundar sig på en afskr. af den numera förlorade originalupplagan af 1523; s. 512—13 hds. fr. sl. af 1400-talet; s. 514—15

hds. fr. början af 1500-talet; s. 516 hds. fr. senare hälften af 1300-talet; s. 516—18 hds. fr. senare hälften af 1400-talet.

MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska. Red. A s. 53—57, Red. B s. 58—62, båda i hds. fr. senare hälften af 1400-talet och efter äldre källa.

MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862. Texthds. fr. midten af 1300-talet, förf. på 1340-talet.

MK Marias Klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska s. 163—74. Stycket torde emellertid snarast vara Forndanskt och under denna förutsättning kanske från förra hälften af 1300-talet.

MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80. 1. Hds. fr. början af 1400-talet, förf. i sl. af 1300-talet. 2. Hds. fr. senare hälften af 1400-talet; dessutom fragm. s. 275—96 fr. början af 1500-talet; till stor del samma arbete som det i föregående del och härstammande från samma tid.

OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—15. Hds. fr. sl. af 1300-talet; förf. 1389 el. kort derefter.

Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. S. 3—23 ur Codex Bildstenianus (se *Lg*). I samma band s. 27—43 är legenden om Tungulus, betecknad *Tung* inom parentes, aftryckt ur handskrift fr. 1457; s. 45—48 meddelas varianter ur hds. fr. 1476 (Cod. B), ur hds. fr. början af 1500-talet (Cod. C) och ur en annan hds. likaledes fr. början af 1500-talet (Cod. D); trol. öfversatt under förra hälften af 1400-talet el. något tidigare.

PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska. S. 135—42 hds. fr. senare hälften af 1300-talet; s. 135—38 härröra till sin affattning fr. 1354; s. 139—41 fr. 1368.

PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska. S. 219—48 texthds. skrifven något efter midten af 1400-talet, förf. omkr. 1452—56; ur en hds. fr. 1457 äro tillägg i texten aftryckta med särsk. stil.

PM Peder Månssons Strids-Konst och Strids-Lag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845. S. XI—LIV hds. fr. 1522; s. LX—LXIII hds. fr. 1512; s. LXIV—LXVI hds. fr. 1516; s. LXVI—LXVIII hds. fr. 1518; s. 1—41 hds. fr. 1522; allt originalhandskrifter; s. 43—78 ordlista upptagande äfven åtskilliga citat från det som då ännu var otryckt. (Peder Månssons skrifter senare i *SFSS* fullständigt utgifna af R. Geete.)

RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. 1. S. 1—155, Gamla eller Eriks-Krönikan, texthds. fr. 1470-talet; s. 166—70 läsarter, ändringar och tillägg hämtade ur åtskilliga handskrifter, särsk. ur hdss. fr. 1457 (Cod. B) och 1476 (Cod. C); krönikan förf. omkr. 1320; s. 163—66 (*Ny början af Gamla Kr.*) hds. fr. 1480-talet, förf. omkr. 1452; s. 171—92, Fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den Nya till ett helt verk el. sammanfogningen mellan Gamla och Nya Krönikan (*sfgn*), hds. fr. 1480-talet, förf. omkr. 1452; s. 193—98 (*Yngsta inl. till Gamla Kr.*) hds. fr. 1520-talet; s. 202—204 (*Yngsta redaktionens till. till sfgn och Nya Kr.*) hds. fr. 1520-talet; s. 207—14, Om konung Albrekt (*Albr*), hds. fr. 1430—50, hvilken dock saknar senare hälften; för denna följes Messenii ed., som grundar sig på en numera förlorad hds., förf. i sl. af 1300-talet; s. 215—31, Lilla Rim-Krönikan (*LRK*), texthds. fr. 1457, förf. kort efter *PK*; s. 232—53 (*Till. till LRK*): s. 232 eft. hds. fr. sl. af 1500-talet och Messenii ed.; s. 232—34 handskrifter fr. senare hälften af 1400-talet; s. 234—53 handskrifter fr. senare hälften af 1500-talet och fr. 1600-talet; s. 254 88 (*Yngre red. af LRK*) hds. fr. 1520-talet. 2. Nya eller Karls-Krönikan; originalhds. fr. omkr. 1452. 3. Nya Krönikans fortsättningar eller Sture-Krönikorna. S. 1—144, v. 1—4198, texthds. fr. början af 1500-talet (luckor v. 2811—73 och 3002—67 utfylda efter hds. fr. sl. af 1500-talet); första afd., v. 1—1848, sannolikt förf. år 1470, andra, v. 1849—3381, år 1487, tredje, v. 3382—4198, år 1496; s. 145—212, v. 4201—6152 (*sista forts.*), hds. fr. 1520-talet; s. 213—30, v. 6153—6426 (*Till. om Chr. II*) i två samtidiga uppteckningar (*red. A, B*) likaledes fr. 1520-talet; s. 231—36 (*Yngre till. om Chr. II*) hds. fr. början af 1600-talet.

SD Svenskt Diplomatarium. Bd 1, 2. Utg. af J. G. Liljegren. 1829—37. — Bd 3—5. Utg. af B. E. Hildebrand. 1842—65. — Bd 6. Utg. af Riks-Archivet genom E. Hildebrand. 1878.

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Del. 1, 2. Utg. af Riks-Archivet genom C. Silfverstolpe. 1875—87.

SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska. S. 111—24 hds. fr. början af 1500-talet.

SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska. S. 127—34 hds. fr. början af 1500-talet.

SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska. S. 103—09 hds. från senare hälften af 1400-talet.

SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.

SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska. S. 149—51 fr. 1443, efter aftryck fr. 1716.

SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska. S. 143—48 sannolikt fr. början af 1500-talet, nyare afskr.

SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838. Hufvudhds. (Cod. A) skrifven ej långt efter 1327; stadfästelsen (*Conf.*) och de i slutet införda tilläggen (*Add.*) 1—11 äro aftryckta ur

en ej långt efter 1335 skrifven handskrift (Cod. B); ur en hds. fr. slutet af 1400-talet är det sista tillägget, 12, hämtadt. Lagen är stadfäst 1327, men är till sin affattning säkert äldre.

SmålL Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844. Texthds. fr. senare hälften af 1300-talet, förf. i sl. af 1200- el. början af 1300-talet.

SO Skrå-Ordningar. Samlade af G. E. Klemming. 1856. S. 3—8 fr. början af 1400-talet med flere tillägg från 1400-talet och början af 1500-talet; s. 13—34 hds. fr. tiden före 1474 med flere tillägg fr. sl. af 1400- och början af 1500-talet; s. 47—53 fr. 1477, efter två nyare afskrifter med af utgifvaren arkaiserad stafning; s. 61—73 fr. 1479 efter tre nyare afskrifter med af utgifvaren gjord normalisering; s. 77—88 hds. fr. 1487; s. 95—117 fr. 1501; s. 117—18 fr. 1508; s. 118—19 fr. 1517; s. 121—22 hds. troligen fr. senare hälften af 1400-talet; s. 122—3 hds. troligen fr. senare hälften af 1400-talet; s. 141—59 fr. 1501?; s. 160—61, fr. 1473; s. 161—62 fr. 1474; s. 162—64 fr. 1485; s. 167—68 fr. 1489, nyare afskr.; s. 185—207 fr. 1502 el. 1503; s. 219—25 fr. början af 1500-talet, officiel afskr. fr. 1579; s. 289—98 fr. 1450, nyare afskr.; s. 298—309 samma aktstycke i annan, likaledes nyare, afskr.

SR Upplysningar och anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Akad:s Handl. Del. 25, s. 261—86. Fragmentariska stycken sammanstälda af på 1600-talet gjorda excerpt ur en hds. sannolikt fr. förra hälften af 1300-talet; författandet har troligen egt rum omkr. 1300.

ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73. S. 1—545 hds. fr. omkr. 1430; troligen öfvers. vid ungefär samma tid; s. 557—62 var. ur hds. (Cod. Asc.) fr. omkr. 1492.

StadsL Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865. Texthds. fr. senare hälften af 1300-talet (efter 1357), förf. omkr. 1350—57.

Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70. S. 2—380 hds. fr. sl. af 1400-talet; öfversättningen torde hafva utförts ungefär vid samma tid; s. 381—462 hds. fr. senare hälften af 1400-talet el. början af 1500-talet; sannolikt affattad omkr. midten af 1400-talet.

TB (Tröghbolagh) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska. S. 71—80 hds. fr. senare hälften af 1400-talet, förf. omkr. 1320.

TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75; nyare afskr., förf. omkr. 1500.

TS Timmermäns Skrå af år 1454. I Småstycken på Forn Svenska. S. 19—29, efter aftryck sannolikt fr. 1604.

UplL Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834. Texthds. troligen nedskrifven 1300; lagen stadfäst 1296, förf. omkr. 1295.

Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846. Texthds. fr. 1457; yngre hds. (Cod. B) fr. 1476 och en annan (Cod. C) fr. början af 1500-talet; sannolikt öfversatt omkr. midten af 1400-talet.

VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.

VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827. I. Hds. fr. 1281—90; till största delen torde lagen med afs. på sin affattning tillhöra förra hälften af 1200-talet; den bifogade Bryniolfs stadga (s. 70—73) är utfärdad 1281. II. Hds. fr. omkr. midten af 1300-talet (företalet och kyrkobalken äro hämtade ur en hds. fr. senare hälften af 1300-talet); affattad i sl. af 1200-talet. III. Lydekini excerpter och anteckningar i samma hds. som I, skrifna omkr. 1300. IV. Anteckningar i samma hds. skrifna omkr. 1325, hufvudsakligen efter källor fr. 1200-talet. V. (Appendix) hds. fr. förra hälften af 1400-talet. I företalet till nämda ed. s. XIII, XIV äro ur samma hds. som I aftryckta några Latinsk-svenska glosor fr. omkr. 1325.

VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845, S. II—XXI texthds. fr. midten af 1400-talet, öfvers. 1373—85; s. 1—56 originalhds. fr. 1451—52; s. 57—82 hds. fr. början af 1500-talet.

VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841. I (numera, i öfverensstämmelse äfven med en äldre uppfattning, vanligen benämd Dale-lagen) hds. fr. omkr. 1350, troligen författad omkr. 1320. II. Texthds. fr. omkr. 1325—50, förf. omkr. 1320—47.

VNB En Vadstena-Nunnas Bönbok. Utg. af J. E. Rietz. 1842. Hds. fr. sl. af 1400-talet.

ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1830. Texthds. fr. midten af 1300-talet; författad i sl. af 1200-talet.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* (i allmänhet) och *SR* (då i saknad af uppgift detta ej kunnat ske, efter sida i *VAH*); efter vers citeras *Al*, *Fl*, *Fr*, *Iv*, *RK*, då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves, att citatet afser sida i den tryckta texten; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Då hänvisning göres till särskildt ställe i någon af lagarne, citeras vanligen balk, flock och moment. Vid citat från en urkundsamling (eller i annan skrift intagen urkund) utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Häft.	1	Band	1	sid.	1— 48	tryckt	1884.
»	2—3	»	»	»	49— 192	»	1885.
»	4—5	»	»	»	193— 352	»	1886.
»	6—7	»	»	»	353— 504	»	1887.
»	8—9	»		»	505— 664	»	1888.
»	10—11	»	»	»	665— 816	»	1890.
»	12	Band	2	sid.	1— 120	»	1891.
»	13	»	»	»	121— 232	»	1892.
»	14	»	»	»	233— 328	»	1894.
»	15	»	»	»	329— 408	»	1895.
»	16	»	»	»	409— 488	»	1896.
»	17	»	»	»	489— 568	»	1897.
»	18	»	»	»	569— 648	»	1898.
»	19	»		»	649— 744	»	1900.
»	20	»	»	»	745— 808	»	1901.
»	21	»	»	»	809— 888	»	1903.
»	22	»	»	»	889— 936	»	1906.
»	23	»	»	»	937—1000	»	1910.
»	24	»	»	»	1001—1064	»	1912.
»	25	»	»	»	1065—1128	»	1914.
»	26	»	»	»	1129—1160	»	1915.
»	27	»	»	»	1161—1240	»	1916.
»	28	»	»	»	1241—1296	»	1917.
»	29	»	»	»	1297—1347	»	1918.

A.

a (aa. *pl.* **äär** *MB* 1: 294, *(Cod. B)* 543; *Su* 85**),** *f.* [*Isl.* á] *L. å, mindre älf. KL* 312, 329. *MB* 1: 294, *(Cod. B)* 543. *RK* 1: 3541. ther war aff blodh badhe ström ok a *Al* 3368. mange bäkkia ok sma göra stora aa *GO* 37. bätra är stämma bäk en aa *ib* 38. thy at en stor flodh iw thäs mindhre wardher, at hon i flere äär äldher bäkkia skifftes *Su* 85. *Jfr* **almännings-, hevodh-, thvär-a.**

a, *pres. ind. sing. af* **ägha,** *se detta ord.*

a *för* **ä,** *se detta ord.*

a (aa. o *FH* 4: 76 (1492). **ä** *Lg* 3: 537**),** *prep. och adv.* [*Isl.* á] *L.*

A) prep. **I:o** *med dat., som dock ofta, i sht i det nyare språket, utbytes mot ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka ett varande på ett ställe, eg. på ett föremåls yta: a) å, på.* sa sit bloþ a iorþenne flyta *Bu* 134. þrinna a eno bale *ib* 176. la . . . a glöþom *ib* 416. stoþ calkren hel a altareno *ib* 417. a gatonne slogho sik the bowa *RK* 1: 1421. han köptet a sträte *SR* 274. a land älla i städhom *BSH* 1: 197 (1387). the lithla scuto ganga tha the stora liggia aa lande *GO* 389. godhe borgha stadhi skulu wara å hårdom berghom ok hälla klintom *KS* 85 (207, 93). före töm å huse bilaghde äru *ib* 86 (211, 95). a nyköpungs hws *RK* 1: 1283. the a nyköpunge waro *ib* 4266. the a stekaborgh waro *ib* 4298. thz hooff thz war a träno näss *ib* 648. a norra malm thz kloster staar *ib* 1184. a en holm heet kidha skäär eth kloster loot han mwra *ib* 1188. a mwnka holmen möttos the *ib* 2883. port luka . . . å iärnom gångande *KS* 85 (209, 94). aa skapt holle *BSH* 4: 113 (1486). hans örs var röt . . . ok een sadhel a (ɔ: thy) *Fr* 108. hanande dyra krono a sit hofwodh *Bir* 3: 299. egh bär hwar man höök aa hände *GO* 18. bar . . . barnen a sinom bak *Bu* 172. bära gull spänne a sino bryste *MB* 2: 260. än vindögha är a väg *SR* 282. skal wara gap å murenom *KS* 85 (209, 94). sworo a *(d. v. s. med hand å)* bokenne *VAH* 24: 321 (1424). the sagho gudz bardagha a honum *MB* 1: 163. häntat a *(på ett afstånd af)* ena rast *RK* 1: 1293. *bildl.* tha laghe han a sinom wärkom ogilder *MB* 1: 425. — *Äfven efter vissa verb, som beteckna en rörelse, förenas* a *med dat.* bäther gathe han fäst öghum a solinne än a hänne *Bil* 273. nywdha the sin hugh a them creatwrum *MB* 1: 75. beet ängen eldar a þem hans fingre *Bu* 55. — *b) i.* fan diäwlen sialuan a enom scoghe *Bu* 498. giorþe mangh iartigne a þy lande *ib* 526. som . . . fiskir a näti *Bil* 541. duwa . . . bar ampull a sina näui *ib* 689. snethe sporstaua sina a badhom ändom *TB* 75. — *I mera bildlig el. andlig mening.* lata sik wara gudhlikan i ordom ok å sinom munne *KS* 15 (36, 16). witre män å rådhe sitia medh kununge älla höfdinge *ib* 72 (178, 79). swren brodher a androm gillom *SGGK* 107. döör a *(såsom medlem i)* gilleno *ib.* **2)** *vid tidsbestämningar a) för att uttrycka tiden, då något sker: α) på.* a þriio are *Bu* 5. a tridhia areno sins herra dömes *MB* 2: 179. aa areno äpter gudz byrdh thwsanda fyra hundradha oc a försto areno *SD NS* 1: 56 (1401). i aareno äpte gudz byrdh thusanda fyra hundradha a annat aarit *ib* 199 (1402). arom epter gudz byrd m°cd° a förstà areno *ib* 77 (1401). åren äpther gudhz byrdh tusandh fyra hundradh a första arena *ib* 6 (1401). a första dagh februarii *Bu* 9. a sancti andre aptne *ib* 176. vm þriia tima a natene *ib* 14. thz var lankt a nattene *Iv* 3567. a domadagh tha fordärfwar han ekke alt mankönith *MB* 1: 172. a fämpta stund the sama nat *Al* 5103. a nyt mal, *se* **mal.** a nyio, *se* **nyr.** — *β) i, under.* a hans wngom aldre . . . tha drömde hanum dröm *Bil* 628. — *b) för att uttrycka en återkommande tid, då något plägar ske: om.* the hafwa draka ok orma ther the a nattom mädher storma *Al* 4054. thz plägha the göra a nätter tiidh *ib* 4061. — *c) för att uttrycka utsträckning i tid: på.* the komo aldre til rom sidhan mz stridh a manghom aarom *Bil* 703. **3)** *för att beteckna tillfället, då något sker: på.* a skänningis samtalu *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). a þinge *ib.* a þingum *ib* 669. valdos . . . tolff märkelike män a landz thinge *Bil* 847. gripin a ferske gerningh *MEG (red. A)* 56. fangas han a färske gyärning *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **4)** *för att uttrycka en handling, hvarmed någon är sysselsatt, eller ett tillstånd, hvari någon*

befinner sig: i. standä a sinne gyärningh til miþiän dagh *SD* 5: 638 (1347). waro idhkelikin a waku ok fasto ok bönum *KL* 53. sculin j fiuna tua män a bönum *Bil* 127. stodh ther a sinom bönom *Bo* 100. *Bu* 5, 14. *KL* 401, 404, 417. *Bir* 2: 11. a mote, *se* **mot** *(möte).* **5)** *vid rumsbestämningar för att beteckna ett varande i ett föremåls omedelbara närhet: vid.* å thöm wägom skal han skipa ok städhia köptorp *KS* 65 (161, 71). eth stenhws beläghit a grabrödhra gatu *SJ* 105 (1440). **6)** *såsom omskrifning af gen. för att beteckna något såsom ett annat föremåls del el. tillhörighet: till.* tha han kom in for portin a thöm stadhenom *Pa* 20. **7)** *närmande sig betecknigen af medel: med.* burþe sanctus bartholomeus sina prädican . . . a þy *Bu* 206. han star a enom fot *(uno pede)* suasom j twem fiätom *Bir* 3: 49. þe þing at ökyä oc styrkiä som kronän i suerike oc ware äfftekomände waro a bewaräþe *SD* 5: 475 (1345, *nyare afskr.*). **8)** *för att beteckna det, med afseende hvarpå ett förhållande eger rum: a) med afseende på, med hänseende till, till.* wi hafuum giort et skipte mällin war a waro fädrene ok waro mödrene *SD* 6: 180 (1350). hawa fridh aa sik ok allu sino *ib* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 466, 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). *KS* 65 (161, 72). þän friþ bryter a quinnom *SD* 5: 637 (1347). han war then klokaste mästare a himpna gang *MB* 1: 178. tholde dödh a sinom mandom *Bil* 84. ii hans husfru ham baþe a växt ok kläþom lik ok talan ok allom latom *Bu* 19. räþelecar a synom *ib* 497. feet a liff *RK* 2: 7358. liik a stoorlek oc widhlek *ST* 452. — *b) på.* är jak vis a mine helso *Bir* 2: 335. waro aa land oc städher riik *MD* 446. troo a thinum ordhom *Bil* 127. a . . . väghna, *se* **väghna.** **9)** *för att beteckna syftningen el. ändamålet med en handling: på, för.* therde sith silf a fatöko folke *Bil* 650. at han giwi ey å rosom *(möjl. dock för* rosan*)* ella häggoma luf *KS* 35 (89, 37). **10)** *för att uttrycka grunden, hvarpå något beror: a) på, å.* stande thz a synamanna witnom *TB* 77. þiäna . . . guþi a kirkiona koste *Bu* 144. vp byggia vänasta mönster a sin kost *Bil* 285. a . . . väghna, *se* **väghna.** — *b) på, på grund af, af.* reth tolomodh man merkia skal badhe aa gerninga swa a tal *MD (S)* 271. **11)** *för att beteckna sätt (hvarvid bruket af ack. är det normala): på.* a hebrezko male *Bu* 189. **II:o** *med ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka en rörelse till ett föremål, eg. till ett föremåls yta: a) på.* satto barnet niþar a guluet *Bu* 5. stegh a sin häst *ib* 492. huar sten som kastas å tän jordmuren *KS* 86 (210, 94). första goz gaar a grwn *GO* 194. binda klocko a een skalk *ib* 589. fiol a knä *Bu* 8. stoþ suennen fäghin a fötar *ib* 156. — *bildl.* föll a han gudhliker räddoghe swa som then sympn som falder a hälgha män, tha gudh wisar them siin gudhlik thing *MB* 1: 216. — *b) i, till.* kan omärkt få a scogha löpa *TB* 73. thz nidhirbrutu the a grunden *Gr* 306. wil a gille ganga *(inträda i gillet) SGGK* 103. **2)** *för att vid verb, som beteckna en rörelse, uttrycka den handling el. det tillstånd, som utgör rörelsens ändamål el. följd: på, till.* foor mykith a weydhe *MB* 1: 208. ganger a sinä gyärningh *SD* 5: 638 (1347). gingo a radh *Bil* 86. the söta stund ther thik här ledde a mina fund *Iv* 178. a mot, *se* **mot** *(möte).* **3)** *för att uttrycka en riktning: på.* sat a hans höghro hand *Bu* 21. wil thu wälia thik at byggia a thina winstro hand, tha wil iak ganga a höghro hand *MB* 1: 178-9. han fälde ther folk a badha händer *Iv* 2347. *Om* a hand, a händer *i åtskilliga uttryck, i hvilka* a *synes böra fattas såsom brukadt i denna bemärkelse, se vidare under* **hand.** a annan sidhen thz bärghet war en grymelighin eeldher och a annan sidhen war offmyken kyldh *Pa (Tungulus)* 29. förvara them ok hans här aa alla sydha *RK* 1: *(sfgn) s.* 175. falla a badha sidhor mange *Gr* 262. kastadhe howdhit stundom hijt ok stundom thijt a ömsa vägna *Bo* 204. **4)** *vid tidsbestämningar: a) på.* koma hälghe dagha nu oppa annan wiku daghin oc a annan komo the i fiordh aar *MB* 1: 63. — *b) i.* komin . . . ather a morghen arla *Bil* 127. **5)** *vid beteckning af storhetsförhållanden: till, ända till.* til þet är löst a ytärstä pänningh *SD* 5: 567 (1346). **6)** *för att beteckna det föremål, mot hvilket i fientlig syftning en handling företages, el. i strid mot hvilket något göres: mot.* än the göra nokrä grymä giärningä a þerrä sialfrä lif *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). se swa gyort sum a oss syälwän *ib* 5: 606 (1346). som bref hawer a annän man vm gyäld *ib* 480 (1345, *nyare afskr.*). a landet gaa *(stiga i land och anfalla) RK* 2: 9080, 9085. the böriade tha a porum stridha ok a hans landh *MD (S)* 253. örlögh a os föra *Al* 6220. *RK* 1: *(sfgn) s.* 171. hwi görin ij a mik thetta mordh *Al* 3466. *ib* 3622. ij görin a mik änga oära *ib* 3473. hwath iak hafwer a philippum saght *ib* 2649. bedhas aff alexandro naadh a then orät mik är giordh *ib* 7879. ganger . . . a göra säät *MB* 1: 301. **7)** *för att beteckna det föremål, hvarpå en handling el. ett förhållande syftar: a) på.* huxar . . . a synda ämne *Bu* 144. tro a min guþ *ib* 189. tröste . . . a diäwlen *ib* 135. läggr ofmykla dyrkan ok äruode å sin mat *KS* 43 (111, 46). hitte . . . a gudz rätta tro *MB* 1: 178. kalladhe a *(åkallade)* hans nampn *ib.* scadha hafua giort a tridhiungx scoghana *TB* 74. hämnas min harm a þina konu *Bu* 19. hon forgiorþe rikt fäþärne for läkedom a heþna läkera *ib* 513. " alwora kunne han sik wel forsta *RK* 1: 73. hiolt a *(bevarade el. iakttog)* tokt oc godha sidhi *ib* 561. a konungsins skada wara *(söka konungens skada) ib* 3889. *MB* 1: 211. *RK* 1: *(sfgn) s.* 190, 2: 2614, 7519, 9506. — *b) efter.* girughr å sina vndidåna godz *KS* 28 (72, 31). — *c) om.* är buthät a warra i färþ i land *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). (dubla) . . . a högra gäld *MEG (red. B)* 60. **8)** *för att uttrycka samhörighet, det för någon utmärkande: med, till, af.* sven a vapn (svenavapn), *väpnare.* hwarte riddare äller swenäwapn *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). uitis þät riddärä äller swenawapn ok gita the egh wart sik þär fore mäþ twem riddarum riddäre mäþ twem swenäwapn swenavapn *ib.* än riddäre äller swenavapn slar nokor härrä swen *ib (jfr* swenä til wapn *VGL* IV 19: 1. swena mz wapn *RK* 1: 3878*).* — *oftast elliptiskt:* a vapn (avapn), *L.* böte . . . a wapn äller präster syäx mark *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). fyritighi a wapn *ib.* är han a wapn *(Sko-*

klosters-hdskr., som ligger till grund för den utgifna texten, har väpnare*)* ellir skötta *EG (Arboga-hdskr.)* 64. magnus hakä, ther awapn är *SD NS* 1: 60 (1401). erengisll jepsson a wapn *ib* 6 (1401). olaf rytting a wapn *BSH* 3: 143 (1463). erik karlsson awapn *ib* 160 (1465). *Jfr* af wapn *under* **af.** **9)** *i förlitan på, i väntan på, på.* var härra tröste han ok baþ han fara vräddan a sina tröst ok gömo *Bu* 181. jak er hiit komen a jdra nade *RK* 1: 754. margha nat hafuer iak lighat här . . . a vedhespil ok äwintyr *Fr* 871. **10)** *för att beteckna sätt o. d.: på.* a sina mato *Bo* 92. a thenna lund *Fl* 468. a tessa leedh *RK* 1: 760. a vart mal *Bu* 55. a latin *ib* 8. a swenska tungo *MB* 1: 319. **11)** *vid bedyranden och eder: a) på.* lofwadhe . . . thz a sina tro *Bil* 315. saghde oss . . . a thera sannind *BSH* 1: 188 (1386). — *b) vid.* þätt . . . swäria a gvþ *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). *BSH* 1: 178 (1379).

B) adv. dessutom. fae fram aftäkt . . . oc a iij marc *TB* 78. böte ater scadhan, oc a XL mark *MEG (red. B)* 61. *EG* 65. *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*), 5: 377 (1344, *nyare afskr.*), 378, 639 (1347). *PfN* 135. hafwi fore giort wapnen oc aff *(för* a*)* thre mark *ib* 138.

Jfr **framan-, hvar-, här-, in-, innan-, nidhan-, ovan-, thär-, up-, ut-a,** *samt* **pa.**

a *för* **af,** *se detta ord*; *jfr äfven* af stadh *under* **staþer** *samt* **afstadhkoma.**

a (aa *Su* 283. **ah** *Su* 213**),** *interj.* [*Isl.* á] *o! ack!* a hwat manga thässe sottin hawir darat *Bo* 96. *ib* 104, 112, 137, 235, 242, 249. *Su* 213. a hulkit gesta budh thätta är *Bo* 240. a hurw ylla lönte han honom tätte *RK* 2: 9564. a werldin huru tw pläghar löna *ib* 1: 2494. a myn eghin hustrv . . . hon är nw smittath meth wantro *Lg* 3: 148. *Va* 30. a sägh mik *MB* 2: 121. a son min *Bo* 213. a herra *ib* 157. a herra gudh *ib. Iv* 2228, 3332, 4892. *RK* 1: 3063. *Va* 25. a helsam diur *Bil* 369. a thu fula forrädare *Va* 32. a godhe domare *MB* 2: 385. aa mik wslan dara *(ah me miserum) Su* 283.

abacia, *f.* [*Mlat.* abbatia] *inrättning som står under ledning af en abbot el. abbedissa, kloster.* een abacia giordhis thäre ther sidhan var bygdh mz mykin ära ok sat mz fruor skara *Fr* 3175.

abbadis, *f.* [*Isl.* abbadís] **= abbadissa.** *SD NS* 2: 193 (1409), 200 (1409).

abbadissa (*SD NS* 1: 230 (1403); **-an** *Bir* 3: 214; **-o** *KL* 330; **-onna** *VKR* 57, 72. **abbadyssa**: **-onne** *VKR* 57. **abbadysa**: **-o** *VKR* 33. **abdissa**: **-o** *SD NS* 1: 539 (1406). **abdysa** *Bir* 5: 105; **-an** *ib* 104. **abbatissa** *Bil* 805; *Bir* 5: 21; **-an** *VKR* 3 *o. s. v.; Bir* 4: 9 *o. s. v.*, 5: 22 *o. s. v.*; **-onne** *ib* 5: 21; *VKR* 2 *o. s. v.***),** *f.* [*Mlat.* abbatissa] *abbedissa. SD NS* 1: 230 (1403) *o. s. v. KL* 330. *Bil* 805. *Bir* 3: 214, 4: 9 *o. s. v.*, 5: 21 *o. s. v. VKR* 2 *o. s. v.* — **abbadisso döme,** *n. abbedisse-värdighet. KL* 330.

abbote (*Lg* 3: 417. **abboti**: **-in** *KL* 68. **abote** *KL* 68, 79; *Bil* 385; *ST* 480; *AS* 59, 60; **-a** *Bil* 385, 717; *Bir* 2: 69. **apothe**: **-othen** *Di* 291. **abbate**: **-en** *Lg* 3: 207. **abbati**: **-ins** *Lg* 3: 212**),** *m.* [*Lat.* abbas, -atis. *Ags.* abbot. *Isl.* ábóti, *någon gång* abbati] *abbot.* epter thes clostris abota dödhan wardh eugenius abote *Bil* 385. *ib* 717. *KL* 68, 79. *Bir* 2: 69. *AS* 59, 60. *ST* 480. *Lg* 3: 207, 212, 417. *Di* 291. *Jfr* **abot.** — **abbota kloster (abota-),** *n. kloster som står under ledning af en abbot, munkkloster.* een officialis j eno abota klostir giordhe orät eno nunno klostir *ST* 480. *Lg* 3: 262.

a b c, *n.* **1)** *abc, alfabet.* hans bogstaff star i a b c *MD* 172 m. **2)** *betecknande utelemnade namn: N. N.* wii a b c sweriges rikes radh och men *BSH* 4: 188 (1495). wij a b c &c swerigis rigis raadh och män *HSH* 19: 19 (1504), 21 (1504), 24 (1504).

a b c d, *n.* **1)** *abcd, abc, alfabet, undervisningens första grunder.* nödgens i ather böria oppa nyo a b c d *LfK* 145. **2) = a b c 2.** wy a. b. c. d. görä allom witttherligit *FM* 153 (1504). vij a. b. c. d. etc. swerigis rigis raadh och män *ib* 300 (1506). som byggia och boo j a. b. c. d. *ib* 231 (1505).

a beþas, *v. L.*

abiuþa, *v. L. påbjuda, bjuda.* loot a biwdha gengerd *RK* 1: 3993. *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). tässen ärw the tingh som tik oc flerom sinom älskarom abiwdher gudhelik snille *Su* 37. *MB* 2: 323. *Jfr* **biuþa a.**

ablasa (abläsa), *v. blåsa på.* söteliga thöm abläsendes *LfK* 287.

a boa, *v. L.*

aboi, *m. L. åbo, landbo. GS* 23 (1369).

aboli, *n. L.*

abo mynt, *n. Åbo-mynt, i Åbo slaget mynt.* hundradha mark ok niyotigi mark peninga abo mynt *FH* 3: 122 (1448). — **abo päningar,** *m. pl. Åbo-penningar, i Åbo slagna penningar, i Åbo slaget mynt.* LX mark aboo päninger *FH* 3: 100 (1447).

abosker (aboesker), *adj. från Åbo, tillverkad i Åbo.* j aboest mynt *FH* 2: 62 (1426). fore XV mark abosce *FH* 2: 103 (1436). XXII 1/2 mark aboeska *ib* 102. ffore twa marker oc fämtigi aboska päninga *FH* 3: 17 (1442). ffőre halft annat hundradha mark aboska peninga *ib* 107 (1447). *ib* 114 (1447), 130 (1448), 4: 5 (1441), 6: 9 (1444, *afskr.*), 60 (1469). — *abs. ss myntbeteckning: Åbo-penning.* iij ortugar för en öre, vj aboska för en öre, viij engilska före j öre *SJ* 226 (1453).

abot, *m.* **= abbote.** *SD NS* 2: 104 (1409), 174 (1409). *ST* 383, 384.

abrot (obroth, aabrut), *n.* [*Lat.* abrotonum] *artemisia abrotanum Lin., åbrodd.* abrotanum obroth *LB* 6: 284. abrotanum aabrut *ib* 5: 80. abrotanum är abrot *ib* 3: 75. abrotanus er abroth *ib* 2: 47. *ib* 48, 1: 96, 3: 76, 155, 5: 77, 7: 70, 72, 148.

abskons? *m.?* [*Mlat.* absconsa. *Ffranska* absconse. *Äldre Dan.* abskons. *Vgdial.* abskóns, *ljusskärm, enl. Hof; i denna bemärkelse, enl. Rietz, nu föråldr.*] *ljusskärm, blindlykta.* liusit beuaras äkke swa väl i abskonse som i lyktonne *Bo* 99.

abudh, *n. L.*

abugh (aa-), *n. bugt el. krökning i en ås lopp.* iuxta litus ampnis vbi flectitur et curuatur qvod dicitur aabugh *SD* 4: 590 (1338).

abunga (aa-), *v. eg. slå el. stöta på; tillstöta, vara på färde.* thera herra bera storan twnga med konungen tha som noget aabunga *MD* 421.

abyggiare, *m. åbo.* kyrkiones hion äller abyggiara *DD* 1: 91 (1440, *afskr.*).

abyrþ, *f. L. hemligt bärande af något till ett ställe med den följd att skada åstadkommes.* som mz sinne abyrdh flere siälana fordärfwar *JP* 50.

abyrþer, *m.* [*Isl.* áburðr] = **abyrþ.** bära abyrþ a, *insmyga tjufgods hos.* at þe bärin ängän abyrþ a han *SR* 286.

abyrghia, *v. L.*

a dragha, *v. L.*

adsignera? *v.* [*Lat.* adsignare] *öfverlåta.* huilkit gooz . . . boo joansson gaff oc adsignerade (?) for:da watzstena clostre *FH* 3: 82 (1446).

advent, *f.* [*Lat.* adventus] *L. advent, adventstid.* j aduentinne for jwlin *VKR* 16. iij swnnedag j aduenten *FM* 555 (1512).

adventa (atwänta: -onne *Bir* 4: 14**),** *f.* = **advent.** *MP* 2: 31, 66. *VKR* 61. *Bir* 4: 14.

adhalbarn (adhol barn), *n. äkta barn.* ärin i vtan disciplinam tha ärin i äkke adhol barn vtan rät hoor barn *Bo* 106.

aþalbogher, *m. L.*

aþalfäst (adalwesth. *pl.* **-ir: adalwesthe** *SD* 5: 242 (1344); **adalfeste** *SD* 5: 631 (1347); **adal fæstø** *SD* 5: 560 (1346); *nedan anförda ex. tyckas visa, att dessa former äro att fatta såsom pl. af* **aþalfäst** *och icke att hänföra till ett särsk. subst.* **aþalfäste),** *f. L. fullkomlig stadfästelse, stadfästelse af fullkomligt el. fast köp med föreskrifna formaliteter.* secundum iura legum que wlgariter dicuntur adalwesthe integraliter vendidisse *SD* 5: 242 (1344). *ib* 560 (1346), 631 (1347).

adhalhus (adelhus), *n. hufvudborg, den hufvudsakliga el. egentliga delen af en fästning, fästningens hufvudbyggnad.* drotzeten forborgen fik marsken togh adelhusit til sik *RK* 2: 3475.

adhalhär (adelhär: -in *RK* 1: 1519. **adhilhär: -in** *RK* 1: 1636**),** *m. hufvudhär, härens hufvudstyrka. RK* 1: 1519, 1636.

aþalkona, *f. L.* — **aþalkonu barn,** *n. L.* — **aþalkonu sun,** *m. L.*

aþalköp, *n.* — **aþalköps fastar,** *m. pl. L.*

aþalman, *m. L.*

adhalmur (adhelmur), *m. hufvudmur.* tän inre adhelmuren *KS* 86 (210, 94).

adhalporter (adhil port *Iv* 4044, 4114; *Fr* 293**),** *m. hufvudport (på en borg).* firi adhalportanom (*för* -enom) skal wara stor grop *KS* 85 (209, 94). vtan adhalport skal wara port luka järnadh *ib. Iv* 4044, 4114. *Fr* 293.

adhalvägher (adhelvägher), *m.* [*Skåne L.* aþulvägh] *allmän väg, landsväg.* ganga adhelwägh *MB* 1: 409.

adhal värk, *n. L.*

aþal värknaþer, *m. L.*

adhans, *adv.* [*Fgutn.* aþans. *Isl.* áðan. *Jfr Nygutn.* i jedans] **i adhans (iadhons, j iaadans),** *i åns, i jåns, nyss.* som jak sagde j iaadans j ffraa *MD (S)* 201. the siw som iadhons waaro optald *MB* 1: (*Cod. B*) 544.

adhel, *m.* [*Mnt.* adel] *adel.* iack giorde adelen fatiig ock arm *RK* 3: (*sista forts.*) 6384.

adhelörn (adhil örn), *m.* [*Mht.* adelar, adelarn] *örn, kungsörn. ST* 214.

adher (aadher. *pl.* **-rar),** *f.* [*Isl.* æðr] **1)** = **aþra 2.** sla vp ena adhir *Hästläked. i AS* 137. at . . . adrana ok sinonar rifnadhin *Bir* 1: 328. hon förnam dödhen röra hennas aadhra källor *Lg* 3: 319. **2)** = **aþra 3.** *Jfr* **konungs adher.**

adhersla (aaderslaa), *v. åderlåta.* lata sig aaderslaa *LB* 7: 338.

adhla, *se* **ädhla.**

adhligh, *adj. adlig, förnäm.* thenne adliga (*Cod. A* ärligä 12) frvn *Val (Cod. C)* 58.

aþra (odhra: -or *MD* 142**),** *f.* **1)** *muskel, sena.* haffde enä adhro vnder sinä tungo *Va* 48. mz siw repom hwilken giord waro aff färskom seenom äller adhrom (*nerviceis fustibus*) *MB* 2: 120. *PK* 224. **2)** *åder.* hans aþro brusto up *Bu* 532. alla adrona ok sinonar (*nervi et venæ*) vt thandos ok sundir slitos *Bir* 1: 30. *MD* 142. *LB* 2: 62, 63. *Jfr* **bak-, hovodh-, lungo-a. 3)** *vattenåder, källåder, källsprång.* käldor oc bäkkia oc lönlika adhrur vnder iordhinne *MB* 1: 58. runnu swa tar aff öghum som strömber af adhrom (*Cod. C* käldho 996) *Bil* 351. blodher flöt ok ran som adhro ok watn aff skäre käldo *ib* 541. *ib* 794. *Bir* 1: 108. *Jfr* **konungs-, vatn-a.** — **adhro blodh (aadro-. adra-** *LB* 7: 1**),** *n.* **1)** *blod som är i ådrorna el. från dem utrinner.* hulchen menniskia sik lather aadro blodh *LB* 2: 64. **2)** *förblödning.* sin mästara senecam . . . lät nero dräpa mz ethers dryk ok adhru blodhe *Bil* 307. han do af adhro blodh *ib* 465. *LB* 7: 1. — **adhro slagh (adra-),** *n. åderlåtning. LB* 7: 176.

adhraduker, *m. svettduk, näsduk.* nwnna . . . skal ey gifwa mannom adhraduka (*sudariola*) *Ber* 165.

aþravisu, *adv. L.*

aþruvis, *adv. L.*

adhugher, *adj. lysten, glupsk.* gradugh diur ok adhugh *Bil* 343. *ib* 370. *MB* 1: 183.

af (aff. affh *BSH* 5: 222 (1507); *FM* 358 (1508). **äf** *SD* 5: 638 (1349). **aaf** *SD* 5: 561 (1346). **aaff** *MD (S)* 202, 208. **off** *Di* 276, 289, 291; *BSH* 5: 196 (1506) *o. s. v.; RK* 3: (*till. om Chr. II red. A*) 6339. **a** *MP* 1: 230, 287; *SD NS* 1: 463 (1405); *Lg* 3: 251; *SGGK* 104. **aa** *MD (S)* 202; *FH* 5: 48 (1467, *nyare afskr.*); *RK* 3: 137, 961**),** *prep. och adv.* [*Isl.* af] *L.*

A) prep. med dat., hvilken dock stundom, i sht i yngre skrifter, utbytes mot ack. **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka ett aflägsnande, eg. och oftast från ett föremåls yta, dock stundom från det, hvari något är: a) af, från.* stegh aff häste *Bil* 658. þri bloþdrupa drupu af fingrenom *Bu* 56. kumbar af himirike röst *ib* 5. the dagh aff himilin falder *Al* 6392. drogh jomfrun tha sina skoo aff sinom fotom *Bir* 3: 180. vek af väghenom *Bu* 498. far abram aff egipto lande *MB* 1: 178. skyt är skutith aff stakkot bagha (*för* bogha) *GO* 899. ref sit har af höfþe *Bu* 209. af staþ, *se* **staþer.** — *b) ur.* dragha han op aff brunnenom *MB* 1: 231. gik aff kyrkionne *KL* 4. dragha hona af hänna klädhom (*afkläda henne*) *ib* 314. alexander aff sinne kapo far (*afkläder sig*) *Al* 3512. **2)** *för att beteckna riktning, afstånd, frånvaro: från.*

aldre gingo biscops öghon af hänne *Bu* 144. skodha görla aff thenna stadh *MB* 1: 179. syntis thz af pallacio *Gr* 304. han war ludhin aff hoffwudh til foot *Al* 7419. bethania liggir twa thera milor af ierusalem *Bo* 162. þe stund wi hawm aff landeno ok rikeno varit *SD* 5: 605 (1345). genstan marsken aff östergötland war *RK* 2: 5734. glädhi är alre aff minne siäl *MP* 1: 30. — *bildl.* thz tykte gudh ware aff thakke *(d. v. s. emot hans vilje) MD* 24; *jfr* **6.** **3)** *vid tidsbestämningar: a) från.* a fyretighinde daghenom af vpstandilsinne dagh *Bo* 243. af morghnenom ok til qvällin *Bir* 1: 121. aff minom vngdom thänkte iak al tidh mins sons hedhir *ib* 3: 112. aff fämpta manne skal hans släkt wardha wäldigh i thy lande *MB* 1: 183. then holth han aff eth barn *(från den tid han var barn)* tiill studium j prage *Lg* 3: 33. af nyio, *se* **nyr.** — *b) af.* af alder *SD* 5: 662 (1347). *KS* 5 (12, 6). af äwärdheliko *(ab æterno, af evighet) Bir* 1: 396, 2: 12 *o. s. v.* **4)** *för att beteckna öfvergång från ett tillstånd: af, från, ur.* stoþ af döþ *Bu* 184. waknar iacob aff sömpne *MB* 1: 218. **5)** *för att beteckna utgångspunkten för en handling: med.* byria rätvise af sieluom tik *KS* 26 (66, 28); *jfr* **13** *och prep.* **a,** *A* **I:o 7.** **6)** *för att beteckna ett skiljande, fråntagande, befriande, afhållande, upphörande o. d.: af, från.* hugga hofwod aff paulo *Bil* 126. latäs bort af warre thiänist *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). ey skiliande sik aff guddomenom *Bir* 3: 84. böghias aff rätuisonne *ib* 378. af sinom skiälom gånga *KS* 37 (96, 39). han later os alla aff lifwith ga *Al* 2556. ganger aff göre sät *MB* 1: 349. gig han aff riddarans radhe *ST* 234. thöm gik allom tha aff gaman *Fr* 1834 (*jfr* **gaman**). thz gik herra iwan tha aff later *Iv* 780 (*jfr* **later**). tak af mik swa stora besklikhet *Bo* 185. tok han sik sialuar af liue *(tog lifvet af sig) Bu* 172. takin aff daghum thän hughin gör galin *Bil* 126. staal et faar af sinom granna *Pa* 7. först tha daaradhe han aff mik äldre brodhers wyrdhning, oc nu snardhe han aff mik gudz signan *MB* 1: 216. at frälsa andream af corse *Bu* 141. är fräls af frestnigom *ib* 135. som hana löse ok rensa af syndom ok lastom *ib* 186. jam skyt hon varþ lös af bandom þa varþ hon lös af diäflom *ib* 205. ren ok quittir aff spätälsko sotenne *MP* 1: 63. läkte them aff alskona sottum *Bil* 288. wardh helbrygdho aff sinne sot *KL* 57. han hafdhe sik aff allom sinom syndom scriptat *(genom skriftermål gjort sig fri från alla sina synder) ib* 58. göma han aff thy misfälle *Bir* 3: 69. fik hughnadh aff *(consolabatur a, fick tröst för)* the hiärta sorgh som han hafdhe *ib* 3. wäri frither . . . aff *(d. v. s. fred och upphörande med)* allän döþerlik owinscap *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). josep födde *(d. v. s. födde och räddade)* wärldina mz sino radhe aff likamens sylt *MB* 1: 253. halt tik af fulum ordom *KS* 24 (59, 26). wände han atar af þera qualum *Bu* 203. afskrapas aff *(ur)* thinne book *MB* 1: 348. **7)** *för att beteckna den el. det, hvaraf något mottages eller begäres: af.* nam . . . af guþi sialuum *Bu* 5. thu skalt taka swarth salt aff ondom gällara *GO* 14, 205. aff *(med)* henne fik han flere söner *(de qua suscepit filios) MB* 2: 105. þen som mykit hawer aaf guþi *SD* 5: 561 (1346). at hwar hawi aff androm gagn *KS* 4 (8, 5); jfr **11.** bedes lof af kunugenom *Bu* 187. vpbiära aff (ɔ: thy) affradh ok affgield *SD NS* 2: 250 (1410). skref hana (ɔ: lästena) af hans munne *(d. v. s. såsom han sade el. dikterade) Bu* 99; *jfr* **8.** **8)** *för att beteckna det hvarifrån något tages el. hämtas: a) af.* cayn offradhe . . . sin tionda aff iordhinna affwäxt än abel offradhe . . . aff sino bätzsto fä *MB* 1: 162. ey skulo the tagha epterdöme aff iacobs gärning *ib* 224. — *b) ur.* bok thessin är uttakin medh fām ordom af thöm bokum wise mästara hafva giort *KS* 1 (1, 1). — *c) i.* tedhis faa sancto petro bok j hand ok‚ lät petrum läsa aff henne *Bil* 107. **9)** *för att beteckna härkomst, hemvist, klass: af, från.* wt komin aff konunga slächt *Bil* 263. fläst all europa är komin aff götom, oc göta aff magog sonasöne japhet *MB* 1: 3. män aff ismaels släkt *ib* 231. han tok sik husfru . . . annam af betheleem *Bu* 3. en bure af barchinona *ib* 175. härtugh bändikter af finlande *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). insighli . . . biscups brynniulfs af scarum *ib.* the aff husith *Fr* 599. the aff kinds sokn *SD NS* 1: 646 (1407, *gammal afskr.*). *RK* 1: 1708, 2: 5881, 6068, 6151, 6226. fore thöm aff radit ok companijt *SO* 116. böndher aff landhit *ib* 51. at welia en wittran man af androm landom eller stadhom *KS* 9 (22, 10). blomster af hans altara *Bil* 288; *jfr* **8.** **10)** *för att beteckna ämne, förändring el. öfvergång: af.* adam war förste man skapadher aff iordh, hans kona ewa aff eno riwe hans siidho *MB* 1: 1. han hafdhe ena kirkio bykt aff trä *Bil* 850. geenlädher ok rema . . . varo aff skära silke göra *Fl* 534. all the hualff är aff een steen *ib* 980. hans palacium war . . . aff gul ok gimstenum silf ok fiilsbenum *Bil* 307. en calcar af cristallo *Bu* 417. et täpete af silke *SD* 5: 564 (1346). crona aa gull *RK* 3: 137. togho the biälkan oc giordho aff (ɔ: honum) ena fä bro *Lg* 95. han giordhe römska rike (fwl)t aff faghro *Bil* 307. taka min likama hulkin som uighis a altareno aff brödhe *Bir* 2: 26. wardh . . . andelikin aff *(från att vara)* kötlikum *Bil* 264. hwat aff hans systirsynom var vordhit *ib* 852. *Bo* 26. tha han skikkat haffde, hwat aff the dödha kroppana wardha skulle *Lg* 3: 193. aff een skalk wardher ey godh ärkebiscop *GO* 301. man gör egh godhan ärkäbiscoph aff een skalk *ib* 47. giordhe mik til lamb aff vlfwe *Bir* 2: 10. gör aff *(med)* hanum hwat thu wilt *KL* 69. *Bo* 159. *MB* 1: 403. *ST* 251. *RK* 3: 2795. þe giorþo mäst af þik spot ok haþ *Bu* 77. göra gaman aff wslom *MB* 1: 130. läthin i göra skam aff idher *Lg* 3: 115. *Jfr* **11, 13.** **11)** *för att beteckna orsak, grund: af, på grund af, i följd af, för.* gar þät af ilwiliä *SD* **1**: 669 (1285, *gammal afskr.*). aff delo komber slagh *KS* 5 (11, 6). thet gör han aff hoghmodhe ok fåwisko sinne *ib* 8 (18, 8). do han af sot *Bil* 368. märkh storm aff marsswina spranght *GO* 232. som mich tycker aff segen *FM* 580 (1513). aff mykle miskund varkunna iak honum *Bir* 3: 4. länte enom aff kärlek hundradha skillinga *KL* 22. mangh annor thekn haffwir gudh giorth aff sinom nadhom *Lg* 70. at rikeno matte gläde aff (ɔ: thy) ske *RK* 1: 4465. diäfwlin gladdis mykit aff *(öfver)* gudz manna dödh *Bil* 851. glaþ af guz naþom *Bu* 12. sagþe sin son vara galin af hans fölghe *ib* 136. mykyt

sörgdhe hon af thinom dödh *Bo* 225. aff *(med)* hans nathum oos hauer alt giuit . . . wilium wir thätta buthorþ gömä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). viste hwat nyttelikhet apostoli . . . skullo fa af dröuilsomen *Bo* 111; *jfr* **8.** huat hawir nu konungin aff allom sinom rikedomom . . . ey vtan skadha ok huat aff hedhrenom . . . ey vtan blygdh huat hawir han aff sine giri . . . ey vtan pino *Bir* 3: 438. hawa all wärulzlik diwr aff sin naturlik skipelse thet the mågho sik medh hylia *KS* 4 (7, 4). han är aff naturlikan rät skyldoghr hånom hans gif löna *ib* 70 (172, 77). thy at han är mera än man, af thy at han haver mera wald af gudhi än andre män hawa, af ty skal han gudhi mera tiena . . . än huar annan man *ib* 14 (32, 15). thu math ekke wara ärffwinghe j vars fadhers hws aff thy at *(quia)* thu äst föddher aff horkona *MB* 2: 105. thäkkias mannom aff änlitis fäghrind *Ber* 172. *ib* 173, 174. matte oc klädhin kännas aff the same lokt *MB* 1: 214. aff herskapzins tillath *SO* 51. jek biudhir jdhir aff *(ex)* domarins valde *Bir* 2: 14. jak vil disputera aff *(de)* rätuisonne mz thässom diäfle *ib* 3: 101. värlzlik brut pinas oc plaghas . . . aff *(ex)* rätuiso *ib* 119. aff ooräth sculin i ey fara illa *RK* 3: 1319. ledha thik j blomstrande dal ok sötan af alla iordinne fruct *Bir* 1: 273. gör san scriptamal af giordhom syndom *ib* 294; *med afs. på de båda senaste ex. jfr* **21**, *och med afs. på det senaste jfr* **6.** af . . . väghna, *se* **väghna.** **12)** *för att beteckna den, från hvilken en verkan utgår (agenten vid passiva verb; med liknande betydelse stundom äfven vid andra uttryck): af.* qualdes af diaflenom *Bu* 205. en hans dicipulus sändar af hanom *ib* 100. som döptir vardh ok cristnadhir af sancto siluestro *Gr* 321. hulkit som kallas olykka aff mannom *Bir* 3: 69. aff thom skalt thu sua pinas *ib* 438. loth sik . . . aff henne födha *MD* 71. bran the vslasta quinnan vp aff eldenom *KL* 16. het aff hwariom manne godh *MD (S)* 211. þolde han döþ af valeriano *Bu* 397. fik ioakim blyght ok snybbo af iuþom *ib* 3; *jfr* **7.** ther aldrigh ytermer hinder eller tiltalan vm lidha aff mik eller minom arfuom *SD NS* 1: 88 (1408). före the woldgestning ok vfok mik af them timdhe *ib* 238 (1403, *nyare afskr.*). thz mönstrit hafdhe varit af konungom oc höfdhingom i them landom i store vyrdhning *Gr* 313. ärlikin af alle världinne *KL* 362. iohannes af honom for androm mykyt älskelikin *Bo* 204. þen för var siukar af hanom *Bu* 203. the vordho all aff honum rik *Fr* 2240. hänna fingir varo vaath wordhin aff hans blodhe *Bil* 887. han wart riddare aff sin fader *RK* 1: 1156. han aff ryzer optha komber i nödh *ib* 3: 3639. mang vnder gör tw aff tik *(af þér)* *Di* 56. **13)** *för att beteckna medlet: af, med, medelst.* guþi aff þy til heþers oc þyänist at varä *SD* 5: 561 (1346). rätfangit godz som j mattin badhin aff lifwa *ST* 484. han födde twem sinnom mykyn mogha af faam brödhom oc litlom fiscom *Bo* 50. thwadde hon af *(ex)* taranna owir matto mykelikhet . . . sins sons änlite *ib* 213. aff hänne *(daggen)* thwa wi wara händer *Al* 6393. wiliom wi alla gudha priisa aff loff oc sang *ib* 9788. gör ey twa magha aff eenne dotther *GO* 347. **14)** *för att beteckna sätt: med.* glädz af store glädhi *(gaude gaudio magno)* *Bo* 116. älskius af systerlicom kärlek *ib* 146. saghdho the aff smälek *ST* 344. talade drotningen aff mykin harm *Di* 119. *ib* 151 *o. s. v.* **15)** *för att beteckna innehåll: af, med.* fyltä honä *(flaskan)* fullä aff helewagh *Va* 29. aff diäwlskap war han all innan ful *Al* 51. hans howodh är fult aff wiin *Iv* 539. figh honum ena gull skal aff vin *Di* 205. **16)** *för att beteckna det slag, hvaraf en myckenhet eller ett mått angifves: af (omskrifning af gen. generis; ofta saknas dock här prep. i Nysv.).* funno the mykyn mogha aff diwrom *Bil* 899. lifwith war stort som las aff hö *Al* 9325. litit af kaal *KL* 215. *ib* 199. *Bir* 1: 309. *Lg* 3: 213, 219, 364, 401. — *För att beteckna en obestämd myckenhet nyttjadt utan att föregås af något ord, som betecknar myckenhet eller mått.* beddis af brödhino *Bo* 15. gaf sinom brödhrom af thäs träsens frwct *KL* 283. lwcta oppa god äple oc äta aff tom *LB* 7: 235. läggir man aff rosir wider siwk ögon *ib* 3: 59. **17)** *för att beteckna det hela, hvaraf något framhålles såsom del; särskildt vid subst., som utmärka del, superl., räkneord, pron., i sht obest. (vanl. omskr. af gen. partitivus el. totius): af, bland.* aff þeem sum wir þorwom at optelika se mäþ os . . . tha wilium wir at war kiäre brother . . . hawe fiuretighi hästa biscoper xxx *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). aff allo thy ther thu atte wil iak ey halda fra halsmughino oc til hosonar *MB* 1: 181. then första *(för -e)* lutren af hiärnanom *KS* 31 (80, 33). haffua tridiwngen aff rikit *RK* 1: 2814. han var yngxstyr af allom *Bo* 171. han lifþe hälagastom lifnaþ af allom appostolis *Bu* 194. hwar annar af wart raaþ *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). nokar af bondum *ib* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). äf þöm fyoghertan skulu twe väliäs bärghämästärä *ib* 5: 638 (1347). en af þöm *ib.* en är . . . limber af mansens limmom, then rådher ok styrer allom manzens limmom *KS* 7 (16, 8). ensamen aff allom diurom *MB* 1: 97. soma aff them *ib* 277. ängin af idar *Bir* 4: *(Avt.)* 185. aff *(inter)* thässom roparom . . . skal thänne vara *ib* 3: 94. somlike fludho aff hulkum en änkia kom til kyrkio *KL* 31. **18)** *för att beteckna ett föremål såsom tillhörande ett annat (omskrifvande gen. possessivus): af (stundom måste dock i Nysv. här användas gen. el. ett omskrifvande uttryck).* kirkiän äller koren af förnäfndu klostre *SD* 5: 562 (1346). äther bloman aff äggit *GO* 514. thu see bärgh skwggana som the waro huffwodh aff människiom *(capita hominum)* *MB* 2: 100. vnder skugganom af träno *(Cod. B* träsins *för* af träno 545*)* *ib* 1: 188. hördhe thän stora throskap aff dotterenne *ST* 279. saa kesaren thz *(hufvudet)* haffua all the skipilse oc skapnat, som han seet haffde i sömpnen aff sancto seruacio *(såsom Servacii, såsom tillhörande S.)* *Lg* 3: 188. hawin tw baner et aff vars herra pino ok annat aff hans rätuiso *(habeant duo vexilla, scilicet passionis et justitiæ Dei)* *Bir* 3: 406. en wäggiabonadh aff the helga threfalligheth *FH* 5: 37 (1466). han sagþe daghleka mässo af guz moþor *(missam beatæ Mariæ)* *Bu* 27. höghtiþen af hans döþ *ib* 52. messan aff daghenom *VKR* 22. **19)** *för att beteckna en särskild bestämning, som tillägges ett föremål för att närmare beskrifva det samma (omskrifning af gen. qualitatis): af.* männenä . . . aff hälgom oc storom gerningom *(homines . . . magno-*

rum operum) *Su* 295. biscop magnus aff säla aminnelse *(salig i åminnelse) FH* 5: 47 (1467, *nyare afskr.*). *ib* 48 (1467, *nyare afskr.*), 115 (1487). vnga oc klena människio aff fämtan aarom *Bo (Cod. B)* 343. *SO* 18. *Lg* 3: 60. swa som hon ware aff xviij arom *ST* 156. **20)** *för att beteckna föremålet för den handling, som ligger i substantivets begrepp (omskrifning af gen. objectivus): för.* haffde herskapet räddogha aff sancto seruacio *Lg* 3: 196. **21)** *för att beteckna det, med afseende hvarpå ett förhållande eger rum: a) med afseende på, med hänseende till, till.* fatikir af klädhum *Bil* 352. mäktvghare aff myklikhet *MB* 1: 73. faghirt aff *(ex)* nampneno *Bir* 3: 118. saa blid war hon aff tal oc lat *RK* 2: 8380. hon synes vtantil gudhlik af klädhabonadhenom ok är innantil vanskapadh af ondom vilia *Su* 452. viis man ok spaa aff fughla galdrum *Bil* 111. *Lg* 3: 33, 328. *RK* 3: 1797. *Di* 194. thänk hans godhlek ey at enast af *(ex)* älskoghanom . . . vtan ämuäl af *(ex)* hans diupa ödhmiukt *Bo* 232. giua thik tholomodh oc styrk aff diäfulsins inskiutilsom *(ad immissiones diaboli tolerandas) Bir* 3: 63. vm tholka thanka ok mz tholkom vilia dräpa the vsle thik aff *(a)* sinom hiärtom *ib* 79. kirkian hwlkin af enom deel *(ex parte)* stridher . . . ok af androm deel *(ex parte)* styre i himerike *Ber* 143. hörör han konungin tiil aff bordh *MD (S)* 243. af . . . väghna, *se* **väghna.** — *b) med.* tholik sama rätuisa är aff mannenom swa som aff änglomen *Bir* 3: 461. swa är ok aff *(de)* dygdhom *ib* 230. *ib* 252, 400. skal vapnasyn halles i eneköpungi af vpsalä byscopzdöme oc wästräarus. j strängenes af suthermannälande oc närike *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). — *c) af.* thört af *(ex)* natur *Bir* 1: 255. the varo glödheta af sik *Pa* 18. *ib* 19, 20. *Al* 1947. *Ansg* 179, 213, 229, 239. *MB* 2: 229. *Lg* 3: 483. at the . . . äru godhe ok dyghdelike af sik ok sinom åthäuom *KS* 40 (104, 43). är nåkot aff *(i och för)* sik siälwom *ib* 3 (5, 3). **22)** *om, angående.* af þy hur waar fru warþ först scapath *Bu* 3. hon talar af þöm rika *ib* 153. lärdhe han them af mangra handa thingom *Bo* 64. än han wiste nakath aff hans färdh *MB* 1: 224. är thz at vnderstanda aff hans släkt *ib* 185. swa som sigx af aspide *Ber* 156. här sigx aff huru siälin oc kroppin thrätto *MD* 92. **23)** *efter komp.: än (öfversättning af* ab *i senare Latin).* jak skal gifwa idher . . . bätra nampnit af sunom och dötrom *(nomen melius a filiis et filiabus) Ber* 75. **24)** af *för* a. benkt rydz aff wapn *SD NS* 1: 4 (1401). *ib* 6 (1401). aff wapn *SO* 141. aff wapen *ib* 160. *Jfr* a vapn *under* **a,** *A* **II:o 8.** — af vapnsynenä kumä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). aff gamblom aldir *ST* 422.

B) adv. af, bort, borta. bättre är kampin än hoffwdet aff *Va* 37. ther til fradhan är aff *LB* 3: 120. han dechtingar sich aff *RK* 2: 1394. *ib* 1398. thz jak mz mich mina hafwar af finge *(finge föra bort) ib s.* 343. (af *för* a *PfN* 138).

Jfr **gent-, hvaþan-, hvar-, häþan-, här-, innan-, ovan-, thvärs-, thvärt-, þäþan-, thär-, up-, ut-, utan-af.**

af, *återgifvande det Danska* of (af), *konj. om.* aff henna rooth knwsas *(D. Harpestr.* of hännä root knusæs 112) *LB* 2: 42.

afal (affal), *n.* [*Isl.* áfall. *N.* aafall] *L. fall, fallande (mot något), påströmning, nedströmning.* watnet . . . mz idkeliket affal gnagher oc gröper harda stena oc bärgh *LfK* 129. — **afalls drap,** *n. L.*

afaster (affaster: -fast *MB* 1: *(Cod. B)* 534)**?** *adj.* [*Isl.* áfastr. *Fgutn.* a fastr] *fäst vid, sammanhängande med, stötande till. med dat.* som växer affast *(d. v. s. på; Cod. A* a 73) iordhinni *MB* 1: *(Cod. B)* 534. — *med prep.* viþ. et skiul . . . som a fast war widh afgudha mönster *Bil* 266. *Lg* 983.

afat (ofath *Fr (Cod. C)* 1764. **afaat** *SD* 5: 564 (1346); *MB* 1: 80, 86, 351; *Ber* 253. **a faat** *Fr (Cod. C)* 1262. **aafaat** *Lg* 94. **aa faath** *Fr (Cod. E, F)* 1262. **af fat** *Bu* 416. **affat** *Bil* 741. **aff fat** *RK* 2: 6382. **offath** *Fr (Cod. D)* 1262, 1764. **affaat** *MB* 1: 101, 191; *Al* 8998; *RK* 1: 1416; *Ber* 243, 254. **offaath** *Fr (Cod. E)* 1764**),** *adj. n. af ett obrukligt* **afar** [*Isl.* áfátt. *N.* aafaatt] *L. bristande, som fattas (brukas endast predikativt).* swa mykit goþz som . . . afaat är *SD* 5: 564 (1346). fylte thz affat var *Bil* 741. ther war engin gläde affaat *RK* 1: 1416. tha war en biälke aafaat *Lg* 94. — *med dat. utmärkande den el. det, som saknar något.* böta þät af fat war sancti laurencii kirkio *Bu* 416. at ther är änkte nakrom afat *MB* 1: 400. *ib* 80, 86, 101, 351. *KS* 28 (71, 30), 40 (104, 43), 41 (107, 45). *Ber* 243, 254. ther war marghom glädhi affaat *Al* 8998. *Fr (Cod. C, D, E, F)* 1262, 1764. *RK* 2: 6382. huru manga dygdhe thik äru afaat *Ber* 253. — *med dat. betecknande huru mycket som fattas i något.* än fäm mannom wardher affaat i fämtighi *(om det fattas fem menniskor i femtio) MB* 1: 191. *Jfr* **far,** *adj.*

af bena, *v. L.*

afbeskatta, *v. genom beskattning fråntaga, beskatta.* att wij haffue någentidh honnom afbeskattet *BSH* 3: 115 (1458, *nyare afskr.*).

af bidhia, *v.* **1)** *bedja, begära af (någon).* thz j wilden witä mik enä bön, then iach wil idher aff bidhiä *Va* 33. **2)** *genom bön förmå att afstå från, genom bön förekomma.* thz skal mik engin man aff bidhiä *Va* 17. at hon kunde thz engelunda aff bidhiä *ib* 28.

afbita, *v. afbita.* swa som faar afbithir gräsit *MP* 1: 202.

afblasa (-blesa), *v. afblåsa, genom blåsinstrument gifva tecken till afmarsch. opersonl.* tha the hördho at wektene afbleste *RK* 2: 2429.

afbradher, *se* **ofbradher.**

afbrinna (-bränna), *v. L. genom förbränning förstöras.* staande skaden för thet som ther affbrändher *HSH* 29: 16 (1497, *afskr.*).

afbryta, *v.* **1)** *afbryta.* thz i min wiinbär haffwen aff brwtit *Lg* 3: 184. **2)** *bryta ned, rifva ned.* alle the qwerne bygningh aff brytha *FH* 1: 32 (1455, *gammal afskr.*). at the skermar schulle affbrytas *BSH* 4: 13 (1471). **3)** *bryta, kränka.* there lagh oc rätt ey . . . af bryta *RK* 2: 1723. *ib* 1717. *abs.* at konungen wille aff bryta *(näml. öfverenskommelsen) RK* 2: 1750. — *Jfr* **bryta af.**

af bränna, *v. afbränna, genom eld förstöra.* hans trähws the af brendhe *RK* 2: 2757. *ib* 1511. halff stadhen är affbrändh *BSH* 5: 123 (1506). *Jfr* **bränna af.**

af bära, *v. L.*

afdaghthinga (afdätinga), *v.* [*Mnt.* afdege-

dingen] *genom öfverenskommelse erhålla.* *BtRK* 102 (1435, *orig.*).

afdiärver, *se* **ofdiärver.**

afdragha (-drägha: -dräx *SD* 5: 638 (1347)**),** *v. L.* **1)** *afdraga, afslita.* han . . . afdrogh sik sit köt mädh tannomen *Gr* 289. **2)** *afdraga, afkläda.* tha han affdrogh sina sko *Ansg* 245. aff dragha henne owerwällelika closters abitum *Lg* 3: 451. **3)** *draga bort, aftåga, bortgå. RK* 2: 8061. stande þär til quälz þär til afdräx *(man bortgår) SD* 5: 638 (1347). — *Jfr* **dragha af.**

afdriva, *v.* **1)** *bortdrifva.* konung erics folk the afdrijfwa *RK* 2: 2435. **2)** *bortrycka.* kunne döden them bada aff driffua *RK* 2: 510.

afdöa, *v. genom döden afgå.* om nokor aff them här for innan afdödde *BtRK* 87 (1435).

afdödher, *adj. afliden, genom döden bortgången.* myna swena ära mik alle affdöde mesta delen *BSH* 4: 195 (1495).

afdöma, *v.* [*Isl.* afdœma] *L. frandöma.* allom them som wi hawom gooz äller ägholuti afdömt, them hafwom wi tildömt thera widher geld *BSH* 2: 84 (1399). *ib* 79 (1399), 96 (1399) *o. s. v.* hwilkin jordh . . . mik nw af dömpdis *SD NS* 1: 38 (1401). *ib* 247 (1403) *o. s. v. Jfr* **döma af.**

afeghna (afäghna: -om *SD NS* 1: 169 (1402). **afägna: -er** *SD NS* 1: 342 (1404). **affänghna: -om** *SD NS* 1: 498 (1405). **afhäghna: -ar** *SD NS* 1: 332 (1404); **-at** *SD NS* 2: 210 (1409); **-om** *SD NS* 1: 692 (1407)**),** *v.* [*Isl.* afeigna] *afhända.* vplatom wi thenna for:da thompt, os oc varom arfwom afeghnandis oc vndirleggiandis forskrifna magnus dyekn *SD NS* 1: 44 (1401). afhäghnar iac mik then forscrefna iordh oc minom arfwom oc tiläghnar hona . . . priarenom oc brödhromen i eskilstunum til ewärdhelika ägho *ib* 332 (1404). *ib* 169 (1402), 302 (1404) *o. s. v.*

affal, *n. L.* — **af falsdrap,** *n. L.*

af falla, *v. L. falla från, gå bort (genom döden).* at min son byrgher händher för affalla än mic *SD NS* 2: 293 (1410). *ib* 332 (1410). *GS* 38 (1413). *SJ* 258 (1457). *Lg* 3: 201. *Jfr* **falla af.**

affar, *se* **offar.**

affara, *v. L.* **1)** *fara bort. RK* 2: 2752, 3010, 3049. **2)** *afflytta. GS* 40 (1414), 41 (1414), 42 (1416), 58 (1474). — *Jfr* **fara af.**

affaro fä, *n. egendom som föres undan el. som är till öfverlopps, öfverskott.* giffuom affaro fä them manadhe som fatighaster är oc färsta hawär dagha *MB* 1: 64.

af fla, *v. afflå.* the . . . aff ffladdhen alt skinnet *MB* 2: 299. *Bir* 2: 179, 3: 7. *Jfr* **fla af.**

af flyta, *v. nedströmma, utströmma?* är en källa til alla godhet aff flytandhes *Lg* 3: 659.

af flytia, *v. L. Jfr* **flytia af.**

affoster, *n. L. afföda. Lg* 3: 1, 2.

afföþa, *f. L. afföda, afkomma. MB* 1: 368, 423, 428, 430. *KS* 60 (150, 66). *KL* 384. *MP* 1: 104. *Bir* 1: 79, 3: 53, 317, 421, 4: 97.

af föþas, *v. L.*

affödhilse (afödilse: -om *Su* 76**),** *n. pl.* = **afföþa.** *Su* 76.

afföra, *v. L.* **1)** *bortföra. SD NS* 2: 153 (1409), 174 (1409) *o. s. v. GS* 40 (1414). **2)** *föra bort med sig, medföra.* moth the breff och däctinger wore käre medbröder aff fördhä *HSH* 29: 70 (1504). **3)** *afkläda.* som thik affördhe *Bo* 194. affördho riddarane han *(en annan hdskr. har* honum *MB* 2: 385*)* hans klädhe *KL* 391. afförde sik siin kläde *Su* 366. — *Jfr* **föra af.**

afföring, *f. bortförande.* förwegra waara fiendher . . . alla opföringer och afföringer *BSH* 5: 303 (1508).

afgamal, *se* **ofgamal.**

afganga (-ga, -gaa), *v. L.* **1)** *gå bort, tåga bort.* maga wi mz woro haffuor aff gaa *RK* 2: 1208. *ib* 1296, 9576. **2)** *afgå (från en befattning).* huart ar en nyan bysitiara at kese tha then älsta aff ghaar *SO* 195. **3)** *bortgå, aflida.* vm the barnen för aff ganga *BSH* 1: 196 (1387). naar wi affgaam *SD NS* 2: 39 (1408). *ib* 213 (1409) *o. s. v.* **4)** *afvika, aflägsna sig, skilja sig från. med dat.* i skulin ey affwiika oc mik affganga til spaamän *MB* 1: 367. gudhi ok them tha afgangin *MP* 2: 10. gudhumen aff gangin *ST* 112. aldre i nakro afgik hon hänne (ɔ: lydhno) *KL* 330. — *med prep.* af *el.* fran. han är afgangit *(degenerans)* faar fran sine hiordh *Bir* 2: 191. affgangin ok bortuändir aff godho *ib* 3: 122. at thera reghla . . . swa mykit wara kan litit aafgaar oc aatskil aff sancti saluatoris reghlo *VKR* 6. *ib* 7. **5)** *afvika från det rätta, begå öfverträdelse.* tha the siälffwe affgaa, mothe thera hälga reglo *LfK* 15. franuände oc afgangne j sidhum *Bir* 3: 118. **6)** *afhändas, gå förlorad. med dat.* thz (ɔ: konungälle) war nyleka them aff gangit *RK* 1: 3330. ath fornempde gotz hanom ällir hans arwom affginge *SD NS* 1: 20 (1401). *ib* 59 (1401) *o. s. v.* them är all wäria och hiälp affgangin *MB* 1: 402. — *abs.* ath . . . godzen . . . meth nokrom rät affginge *SD NS* 1: 31 (1401). *ib* 96 (1402) *o. s. v.* **7)** *gå bort, försvinna, upphöra.* vm waren ysen vilde aff ga *RK* 2: 628. *ib* 2005, 8801. ey gat thesse villa för afgangit *Bil* 119. **8)** *gå af.* slo han a hans halsbeen tha thät matte tho ey aff ga *Fr* 2530. sa at affgik hoffwdit *Di* 15, 78. **9)** *försiggå.* natten för än striidhen sculle aff gaa *RK* 3: 183. — *Jfr* **ganga af.**

afganger (-gaangher), *m.* [*Isl.* afgangr] *L.* **1)** *afgång, bortgång.* dödhin ällir afgangin aff världinne *Bir* 1: 313. *Lg* 3: 142. **2)** *död.* människionna affgaangh *SD* 1: 517. **3)** *utgång, slut.* sorghful aff gang *(exitus)* skal bedröfwa oc myrkia hans glädhesfullo opbyrgning *Bir* 3: 360. *Lg* 3: 430. **4)** *afvikelse, öfverträdelse.* swa dana sinna brödhra affgangh *(näml.* aff rätta wäghenom*)* wndirstand[an]dis *Bir* 4: 41. *ib* 61. *Su* 54. swa mangha aff ganga the see i sinom brödhrom mothe gudhi oc rätwisonne *ib* 61. oppenbara reglonnas aff gangh *LfK* 158. *Bir* 5: 137. *Jfr* **höghmälis a.**

af gilde (ågelle), *n. L.* **1)** = **afgiäld 1.** mz gästning skatt heller nagher ågelle *RK* 3: *(sista forts.)* 5837. **2)** = **afgiäld 2.** honom . . . atergifua swa got godz i swa godho läghe meth lika godhe affgilde *SD NS* 2: 249 (1410). *ib* 300 (1410).

afgipt (-gift), *f.* [*Isl.* afgipt] *L.* **1)** *afgift (för rätt att innehafva och bruka).* vthen alla tiäniste eller nagrahanda affgift nagrom ther aff at geffue sa

länge gudh an honum ath leffue *FH* 5: 27 (1465). *SD* 5: 398 (*öfvers. af* 1414). *BSH* 4: 77 (1481). om affgifft, som the sadhe thöm vare olaglige pa kommen *ib* 246 (1499). **2)** *eftergift.* finge the bönder ingen affgifft *BSH* 4: 246 (1499).

afgiptas, *v. L.*

afgiäld (-gäld *SD NS* 1: 71 (1401), 126 (1402). **-gäldh** *SD NS* 1: 127 (1402). **-gield: -gieldum** *BSH* 1: 165 (1376). **-geld** *SD* 4: 749 (1340, *nyare afskr.*). **-gäll: -gälleno** *Bo* 148. **-giell: -giellomen** *SD NS* 1: 94 (1402). **-gel** *SD NS* 2: 311 (1410), 454 (1411). **-gell: -gellit** *SD* 4: 100. **-geel** *SD NS* 1: 47 (1401). **agäldh** *SD NS* 1: 88 (1401, *nyare afskr.*)**),** *n.* [*Isl.* afgjald] *L.* **1)** *afgift, utskyld; särsk. afrad, årlig afgift som landbo el. den som bor å annans jord betalar till jordegaren.* hulken aff bärs mannomen som nogro bygning opbygger i annars mans skogh giffwi äghandenom tuhundrat järn til arligit affgeld *SD* 4: 749 (1340, *nyare afskr.*). fira attanga halft anath spanz affgeel mindra *SD NS* 1: 47 (1401). xviii spanna affgiäldh iordh *ib* 307 (1403, *afskr.*). *ib* 71 (1401), 98 (1402), 633 (1407), 634 (1407). 635 (1407) *o. s. v.* fyra örtogha afgäld hwart aar *ib* 535 (1412). *SD* 4: 100. *Se vidare Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: *s.* 85, 253. *Jfr* **härads afgiäld. 2)** *inkomst (af jord), afkastning.* at wi ald godzen beskedhelika ouerlaght hafwm . . . eftir affgiellomen *SD NS* 1: 94 (1402). swa goth goz i swa godho läghe meth swa mykit af gäld i gen ther fore widherläghia *ib* 126 (1402). *ib* 127 *o. s. v. BSH* 1: 165 (1376). liknilsin af vingardha örkiaromen som herrans thiänara . . . drapo nar the komo äpte afgälleno *(pro fructibus) Bo* 148.

afgriper, *m. L.*

afgrund? *n?* [*Mnt.* afgrunde] *afgrund, djup.* iordhin ypnadhis, oc alth thz ther aff atirbleff sank j afgrund *ST* 126. j hälfwitis affgrund *ib* 131.

afguþ (ågudh: -et *RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 270**),** *n.* **(***Bu* 134, 203; *MB* 1: 376, 2: 58, 124; *KL* 372, 374; *MP* 1: 7, 2: 102; *Bo* 13; *Lg* 292; *RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 270**);** *och m.* **(***Bu* 199; *Bil* 108; *MB* 2: 295; *RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 271; *med neutral böjning, men med adj. i mask. Bu* 71**).** *L. afgud, afgudabild.* eet af guþ som hät diana *Bu* 134. fiollo uiþ ierþ alle egipti lansz afguþ *ib* 71. bryten niþar af guþen *(statuam)* ok resen vp cors þär þät stoþ *Bu* 199. sculum vi han (ɔ: afguþen) . . . niþ bryta *ib.* affgudh oc affgudha liknilse *(idolum et sculptile)* skulin i ängaledh göra *MB* 1: 376. *Bil* 108. *KL* 372, 374. *MP* 1: 7, 2: 102. *Bo* 13. *MB* 2: 58, 124, 295. *Lg* 292. *RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 270, 271. — **afgudha altare (-altara),** *n. afguda-altare, åt afgud eller afgudar helgadt altare. MB* 2: 58. — **afguþa biläte (-bilätte** *Bu* 155, 207. **-beläte** *Bil* 443**),** *n. afgudabild. Bu* 155, 207. *Bil* 443. — **afguþa biskoper,** *m. hednisk öfversteprest. Bu* 155, 209, 528. *MB* 1: 239, 278. *ST* 326. — **afguþa diävul,** *m. i en afgudabild boende ond ande. Bu* 204. — **afguþa dyrk (-dyrgh** *Bil* 433**),** *f. och n.* **(***Bu* 530; *RK* 1: *(yngsta red. af LRK) s.* 271**). 1)** *afgudadyrkan.* gauos uiþ pinor tel afguþa dyrk *Bu* 493. vantronna scur ok afgudha dyrkinne foor ofwir *Ber* 37. *Bu* 494, 525, 528, 530. *Bil* 387. *Ansg* 227. *RK* 1: *(yngsta red. af LRK) s.* 271. *Ber* 65. **2)** *det som tillhör afgudadyrkan, afgudatempel.* tende han eld vndi martis mönstar ok brände al *(Bil* alla 1024*)* afguþa dyrk *Bu* 530. vpbyggia afgudha dyrgh *(Cod. C* mönster 1011*) Bil* 433. — **afgudha dyrkan,** *f. afgudadyrkan. Bo* 137. *Lg* 335. *VKR* 30. *MB* 2: 124. — **afgudha dyrkare,** *m. afgudadyrkare. KL* 163. *MB* 1: 5, 167, 331, 447. *Gr* 273, 279. *Bir* 2: 72, 120. — **afguþa dyrkt,** *f.* = **afguþa dyrk 1.** *Bu* 494. — **afgudha gärning,** *f. afgudisk handling, afguderi. MB* 1: 332. — **afgudha hus,** *n. afgudatempel. MB* 1: 378. — **afgudha kirkia,** *f. afgudatempel. MB* 2: 309. — **afgudha liknilse,** *n. afgudabild. MB* 1: 376. — **afgudha man,** *m. afgudatjenare. Bil* 413, 568. *MB* 1: 372. — **afguþa mönster,** *n. afgudatempel.* kirkior som för varo afguþa mönstar *Bu* 51. *ib* 203, 398. *Gr* 266. *Bil* 327. *Jfr* tel eet afguþ *(Cod. C* affgudha 966*)* mönstar *(för* mönstar ens afguz*)* som hät diana *Bu* 154. — **afguþa offer,** *n. offer åt afgudar.* at cusca han tel afguþa ofar *Bu* 422. *MB* 1: 417. — **afguþa präster (afgudhu-** *Bil* 327**),** *m. afgudaprest, hednisk prest. Bu* 189, 199, 207. *Bil* 327. — **afgudha skogher,** *m. åt afgud helgad skog.* slo nidher alla theris städher, oc alla lwndha oc theris affgudha skoga leeth alt nidherhugga *MB* 2: 148. — **afguþa stokker,** *m. afgudabild. Bu* 203, 207. — **afgudha thiänist,** *f. afgudatjenst, afgudadyrkan. MB* 1: 342. — **afgudha villa,** *f. afguderiets villa, hednisk förvillelse. MB* 1: 453.

afgudha, *f. gudinna.* *Gr (Cod. D)* 365.

afguþa, *adj. afgudisk, dyrkande afgudar.* lätin eigh forgärniga män ok cloca coclara göra iþar af guþa *Bu* 196. fläst wärldin war affgudha *MB* 1: 454. *ib* 495, 498.

afgudhinna, *f. gudinna. Lg* 218.

afgudhirska, *f. gudinna. Gr* 270, 272, 273, 308.

afgärþ (-giärdh. -gerd), *f.* [*Isl.* afgerð] *L.* **1)** *afgift, utskyld.* alt thet affradh eller affgiärder oss . . . borde att göra aff trättan peningzland iord *SD NS* 1: 323 (1404, *nyare afskr.*). *ib* 439 (1405). **2)** *afkastning, inkomst.* jak giffuer . . . min gordh . . . til gudeme kloster . . . med swo dana vilkor at alla affgerdeer *(redditus)* skulo til systra bordh ther samma stadz ewerdelige til höra *SD* 1: 647. — **afgärdha bonde,** *m. bonde som bor i afgärdaby. GS* 42 (1414). — **afgärþa byr,** *m. L. afgärdaby, nyare by anlagd inom en äldre bys gränser. Se Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: *s.* 53, 54. — **afgärþabyagilzli,** *n. fördelar som en afgärdaby är berättigad att åtnjuta på en äldre bys ego-område.* licet venaciones apum et animalium, cum vtilitatibus wlgariter dictis afgærþabyagilzli nobis in eadem silua nunquam fuerint denegate *SD* 2: 431 (1304). *ib* 503 (1307). — **afgärdha thorp,** *n. afgärdatorp, på utmark upptaget torp.* et affgiärdha thorp . . . som skyllar xij öra *SD NS* 1: 98 (1402). et affgiärdha thorp som heter lundin *ib.* et affgiärdhathorp som skyllar v öre päninga *ib. ib* 2: 209 (1409), 210 (1409), 261 (1410), 344 (1410).

afgärþisbyr, *m. L.*

afhald (-hall: -halle *Bir* 4: *(Avt.)* 179**),** *n. afhållande, återhåll.* hafar sik siälfan i skäleko af halle *Bir* 4: *(Avt.)* 179. *ib* 181. haua iþnat nokat

itit afhald *KL* 185. *ib* 196, 205. *MB* 1: 452. *KS* 26 (65, 28). *Bir* 2: 194, 3: 184, 248, 4: 130. haua affhald ämuäl aff loflicom thingom *ib* 2: 191. *ib* 253.

afhalda (-hollda, -halla), *v. afhålla sig.* aff hollda aff allom fisk *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). affhalde thy thin mundir aff mykle talan oc aff huario fafängo ordhe *Bir* 2: 237. *ib* 238, 3: 24. — **afhalda sik,** *afhålla sig.* afhallom os af owirmatto sömpn *Bir* 1: 192. som . . . af halda sik skälika at sighia mässo *ib* 373. — *Jfr* **halda af.**

afhama (-adhe), *v.* [*Jfr* **hamber**] *gifva förändradt utseende åt?* afhama sin klädhe mot gamblo sidhuänio j skördh *MP* 1: 188. som sik afhama ok skam skapa mz ohöfuislikom klädhom *ib* 2: 218. — *refl.* **afhamas,** *mista sitt rätta utseende, vanställas?* thit klänasta köt afhamadhes oc thin jnälwe torkadhos *Bir* 4: 209.

afhardher, *se* **ofhardher.**

afheter, *se* **ofheter.**

afhug, *n.* [*Isl.* afhögg] *L.* **1)** *afhuggning, lems afhuggning, stympning.* biuþa sina hand vndi afhug *Bu* 522. **2)** *afhugget stycke.* af huget lät prästren sundar scära i sma stykke *Bu* 417.

afhugga (aaff-), *v. L.* **1)** *afhugga.* jak scal affhugga thit huwdh *KL* 73. afhuggus thera howdh mz swärdhom *Gr* 289. *Bo* 82. *Bir* 1: 51, 293, 3: 7, 400. swa som gräs af slaghit ok af huggit mz lia *Bir* 1: 190. at then ekeskow ... skal swa afhuggas *(nedhuggas) BSH* 4: 102 (1483). — *med dat. och ack.* som the *(hufvuden)* varin sama dagh aff huggin likamanum *Bil* 853. bödh hanum . . . föther aff hugga mz öxe *ib* 255. *Lg* 218, 3: 674. — *bildl. afskära, afklippa.* aaff hwggande al geenwärdhugheetz ämne *SD* 1: 517. **2)** *halshugga. RK* 3: *(till. om Chr. II red. A)* 6205, 6219. — *Jfr* **hugga af.**

afhysa, *v. afhysa, skilja från hus.* hafde lakt two besetthe gorde i en oc afhyst then andre *BSH* 3: 143 (1463).

afhäfdha (aaff-), *v. afhända, fråntaga.* hulkit hanom meth oorät aaffhäffdhat war *SD NS* 2: 38 (1408). *ib* 173 (1409), 203 (1409), 208 (1409), 211 (1409).

afhäghna, *se* **afeghna.**

afhända (afändha: -om *SD NS* 1: 543 (1406). **off hendha: -er** *SD NS* 2: 1 (1408)**),** *v.* [*Isl.* afhenda] *L.* **1)** *afhända, fråntaga. med dat.* enghin maa oghormagha jord hans afhända *GS* 11 (1335). hwa som androm afhände kul sten allr wiþ *SD* 5: 638 (1347). afhänd ängom thet hans är *KS* 26 (66, 28). thet nokrom är af hänt *ib. ib* 68 (169, 75). *Lg* 669. *ST* 543, 544. j dagh haffwir iak idher aff hänt *(abstuli)* egypti förekast älla smälighet *MB* 2: 12. affhender jak . . . the sex las eng myk minom frändom oc arfvm oc tillvender jak honä kyätille oc hans arfvm *FH* 3: 8 (1377). alla thesso ... gozs oc äghodela ... affhender iac mik oc mynom arffwom *SD NS* 1: 1 (1401). *ib* 8 (1401) *o. s. v. FH* 2: 5 (1374, *nyare afskr.*). *VAH* 24: 327 (1377). *BSH* 1: 179 (1381). — *med prep.* af. afhändher iak mik the for:da qwärn aff mik ok minom arfwm *SD NS* 1: 26 (1401). — *med prep.* undan. *SD NS* 2: 1 (1408). — *med prep.* fran. affhända the . . . fran sik oc sinum arfwum vndi for:da lundbyörn oc hans arfwa *SD NS* 1: 12 (1401). **2)** *förytra. SD NS* 1: 97 (1402). änkte äghir afflas älla afhändas mz orät *Bir* 3: 399. han haffwir . . . rikesins krono äghor oc rikedoma owirflödelika affhändt oc forskingrat *(fuerat . . . alienator et dissipator) ib* 4: 113.

afhändan, *f. afhändande. GU* 3.

a finna (aa-), *v.* **1)** *påträffa.* än hon afunnis *Gr (Cod. D)* 377. **2)** *uppfinna.* skaftauils lek han först aafan *MD (S)* 200. *Jfr* **finna a.**

af inna, *v. upphinna.* aff jnte honom *Va* 24.

afkalder (afkalir), *se* **ofkalder.**

af kalla, *v. bortkalla, hädankalla.* när gudh mic aff kalla vil *SD NS* 1: 446 (1405).

afkasta, *v.* **1)** *bortkasta. RK* 2: 4749. **2)** *afkasta, afskudda.* vi maghom afkasta hans thräldoms wk af varom halsom *Gr* 261. *Jfr* **kasta af.**

afklippa, *v. afklippa. MD* 372. *Jfr* **klippa af.**

afklädha, *v.* [*Isl.* afklæða] *afkläda.* afkläde han sik siäluar *Bu* 141. *Fr* 2001. lät tyberius afkädha *(för* afklädha*)* pylatum *Bil* 302. — *med personens ack. och sakens dat.* böþ gripa ypolitum ok han afklädha riddarlikom klädhum *Bu* 421. *Jfr* **klädha af.**

afkoma (-komma), *v.* **1)** *komma undan.* ath han skulle ey affkomma mz alla *RK* 3: *(sista forts.)* 5042. **2)** *afgå (från en befattning). GS* 29 (1375, *orig.*). **3)** *aflägsna, afvända från. med personens ack. och sakens dat.* vidhirfrestadho hona afkoma thy godha hon böriat hafdhe *KL* 327. — *Jfr* **koma af.**

afkoma (-komma: -o *MB* 1: *(Cod B)* 526**),** *f. L.* **1)** *afkomma, afföda. MB* 1: *(Cod B)* 526. *Lg* 3: 544. **2)** *pl. afkomst, afkastning.* kunna sigh ey aff for:da gardzens ränto oc affkomor berghä *FH* 6: 3 (1441).

afkomande, *adj.* [*Isl.* afkomandi] *efterkommande, afkomling. SD NS* 1: 693 (1407), 2: 139 (1409). *MB* 2: 44.

afkomin, *p. adj. afkomling.* aff wore affkompnä *BSH* 3: 155 (1464, *samt. afskr.*). theres affkompnä *ib.*

af korta (-adher), *v.* [*Mnt.* afkorten] *afkorta, minska.* stadzins reth ey aff kortit *(utan att intrång göres i stadens rätt) SO* 107.

afkräfla, *v. utkräfva. BtRK* 326 (1483, *orig.*).

afkränkia, *v. förderfva, förstöra. med dat. och ack.* han skal thik liffwith tho aff kränkia *(beröfva) Al* 7628.

afkänna, *v. fråntaga, afhända.* haffdhe domkirkionne affkänt ok aff häffdhat hänna iordh *SD NS* 2: 208 (1409). *ib* 210.

afkännu þing (aafkiännothing), *n. L. ett ting som ej hölls på vanligt ställe och vanlig tid; såsom det som hölls hemma hos den som ej ville inställa sig på det vanliga tinget el. hos hvilken böter m. m. skulle uttagas (se Schlyter: Ordb. s.* 11 *f.).* nominari vel mitti placitum dictum aafkiännothingh ad domos in placitis communibus respondere seu comparere nolencium *SD* 5: 389 (1344).

afkömd (-kömpd *MB* 1: 5. **-quämd** *Bir* 2: 259, 294, 3: 149. **-qwämd** *Ber* 133. **-qwämdh** *MB* 1: 345 *pl.* **-ir),** *f. afkomma.* hans af kömd *Bir* 4: *(Avt.)* 183. *Gr* 296, *(Cod. D)* 366. *MP* 1: 281. *MB* 1: 2, 5, 93, 116, 117, 345, 375, 405, 431. *Bir* 1: 79, 2: 259, 294, 3: 149, 421. *Ber* 133. *MB* 2: 38, 45, 96. alla omilla manna afkömdir skulu forga j e dödh *MP* 2: 78.

afköpa, *v. utlösa (en medegare genom att köpa hans andel).* hauer barnit affköfft meth forscrifne LX

mark oc c peninga for löst oc fast *SJ* 371 (1470). — *part. pret.* **afköpter** *L.*

afköra, *v. bortköra. TB* 73. — *bortdrifva, vräka.* hafwi wald han afköra *GS* 43 (1416?). af ty ahren (*för areno*) han landboen afkörer *ib.*

afl (awel *Al* 1751, 10162. **affwel** *RK* 1: 711; *Bir* 4: 35. **affuel** *FM* 607 (1513). **awäl** *SD NS* 1: 127 (1402). **awil** *Al* 5363, 6269. **afwil** *Bo* 143. **affwil** *GO* 381), *m.* [*Isl.* afl] *L.* **1)** *kraft, styrka.* riste käsio mz afle *Bu* 492. mz mangha manna afle *Bil* 557. trösta sik aff sinom affle oc mäghne, at han formatte at holda the lag vtan gudz hiälp *MB* 1: 455. brukadho sith mäghin ok römskan afl mz stridum *Bil* 573. the fästa thera stadh mz stoor awel *Al* 1751. *ib* 5363, 10162. *RK* 1: 711. **2)** *våld.* drägha mz afle *Bu* 12. **3)** *förvärfvande, förvärf, vinst.* mz dygdhanna afwil oc samansankilsom (*acquirendo virtutes*) *Bo* 143. han är vsal sik wil ey wända aff giri ok fiikt ok storom awil *Al* 6269. affwil fölgher wild (*med förvärf följer fördel*) om thz wardher ey spilt *GO* 381. *Bir* 4: 35. **4)** *afkastning (af jordegendom).* at nakat af thetna (*för* thetta) fornämda goz . . . sik nakat forbätra konne meth awäl älla byghninger *SD NS* 1: 127 (1402). ij tunner smör aff gardzens affuel *FM* 607 (1513). — *Jfr* **ökia a.** — **afls gardher (afwelsgardher. afwilsgardher. awils gaardher),** *m. afvelsgård, underlydande gård.* jordh . . . som andres ingmarsson hafthe . . . laght vnder een afwelsgardh til stocholms hwss *SD NS* 2: 161 (1409). abotane äru jdhkelicare j sinom afls gardhom (*castellis*) oc annarstadz huar thom lustir än j klostromen *Bir* 2: 69. när gaarzmestarin j hionagaardhenom ellir awils gaardhomen anamar sitt embete *VKR* 40. som staa for clostirsins afwilsgardhom *ib. Bir* 5: 123. — **afls gods,** *n. förvärfdt gods.* köpis godz ok affls godz *BSH* 1: 165 (1376). *ib* 166.

afla (-ar, -aþe, -aþer), *v.* [*Isl.* afla] *L.* **1)** *afla. a) om mannen eller mannen och qvinnan gemensamt: gignere, procreare.* han afladhe son mz ens mölnara dotter *Bil* 300. *KL* 112, 300. at han aff manghom frillom afflade xv söner oc c *MB* 2: 197. aflum vi barn tilsaman *SD NS* 2: 352 (1411). til burdho the annan tima saman föghias ok afla barn *Bir* 1: 78. aflä þe . . . barn mällän sik *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). — *b) om qvinnan: concipere.* af honom afladhe iac barn *KL* 300. at jach egh barn affla maa medh minom bonda *SD NS* 1: 485 (1405). modherin aflar barn *Bir* 1: 133. *KL* 285. — *abs.* hwat ey är hon thön som helom iomfrudom afladhe *Bo* 61. *Lg* 291, 636, 814. *MB* 2: 111. hon afladhe af gudz anda *Bir* 3: 159, *Bo* 42. — *mottaga (genom slafvisk öfversättning af Lat.* concipere). *Bo* 102. **2)** *åstadkomma, tillvägabringa, grundlägga.* aflaþe þär kristendom *Bu* 149. resa ok afla cors ok kirkio (*Christi cultum statuant*) *ib* 206. *ib* 492. **3)** *förvärfva.* hon afladhe sik sina fordhan . . . mz rok oc teen *Bo* 14. at hon aflar alla världina *ib* 96. illa afflat goz *KL* 117. aff rät affladho goze *Bir* 1: 53. *ib* 54, 181, 352, 367, 2: 32, 41, 163, 3: 399. aflom vi dygdhena *Bo* 106. afla synda forlatilse *Ber* 92. *ib* 193. at iak maghe afla (*lucrifaciam*) christum *MP* 1: 9. afladhe siälnan gudh *Bir* 2: 51. *Bo* 99. *Su* 412. viliande afla hans siäl *KL* 208. hafdhe gudhi manga siäla aflat *Bil* 855. *KL* 162. *Gr* 296. *Bir* 1: 320, 360. *Ber* 26. *Su* 145, 155. *Jfr* **välafladher.**

aflaþa, *v. L.*

aflagha, *adj. L.*

aflan, *f.* [*Isl.* aflan] **1)** *aflande.* ordhit vardh köt ok blodh j hänna inäluom aff hänna köti ok blodhe, aff thäs hälgha anda aflan oc ökilse *Bir* 2: 267. **2)** *aflelse.* min aflan *Bir* 3: 151. *ib* 152, 157, 204, 386. *Ber* 208. **3)** *förvärfvande, förvärf. Bir* 1: 302, 2: 163.

aflanga, *v.* [*Mnt.* aflangen] *nå.* sände vth siin budh til all the rike oc land han kunde afflanga *ST* 340.

aflanger (-longher: -longh *LB* 7: 143), *adj.* [*Lat.* oblongus. *T.* ablang] *aflång. LB* 7: 143.

aflanger, *se* **oflanger.**

aflat, *n.* [*Mnt.* aflât. *Isl.* aflát] *aflösning, förlåtelse, syndaförlåtelse, aflat.* mik tel aflat ok lösn minna synda *Bu* 3. badh sanctum petrum ärna sik aflath aldra sinna synda *Bil* 680. *MB* 1: 104, 476, 478. tekna aflat (*indulgentias*) hulkit hälghe män gafuo ok forskylladho *Bir* 2: 40. thän som gangir til aflat *ib. ib* 163, 3: 186, 218, 266. *Su* 372. — **aflats dagher,** *m. dag då aflat utdelas. TK* 274.

aflata, *v.* [*Isl.* afláta] **1)** *aflåta, lemna från sig.* skicke hiith eth tall folk . . . thet mästhe ider herredöme kan afflathe *FH* 7: 82 (1509). — *aflåta, afyttra.* forskipa älla aflata nokat thz kronone tilhöre *Bir* 3: 398. *SD NS* 1: 368 (1404). *FH* 3: 84 (1446). **2)** *lemna, upphöra med. med ack.* vendum nu atir til cronicam som wi aff lätum *Bil* 732. aflata tholkin darscap *KL* 327. aflata tholka stridh *ib* 343. hon wille ey afflatha sin mykla graat *MB* 2: 116. *VKR* x. *Ber* 147. — *med prep.* af. wildo ey afflata aff sinne ohöwisklikhet *KL* 52. *ib* 255. — *med inf.* hwi aflatir thu ey at staa mote guz kiännedom *KL* 156. aflat iak ey at mana hwarn idhra *ib* 165. *Gr* 316. *Bir* 1: 183, 252, 2: 38, 247, 326, 3: 117, 4: (*Dikt.*) 233. — *abs.* hafdhe nästan af lätit *Bil* 785. *Bir* 1: 221. **3)** *underlåta. med inf.* hwar thu them seer j nokro nödh, tha skal thu aldrik aff latha at hiälpä them *Va* 20. — *Jfr* **lata af.**

afledhis, *adv.* [*Isl.* afleiðis] **1)** *från vägen, från rätta vägen, på afväg.* swa at ämwäl ey nakot thz minzsta gaar affledhis ällir affskedhis *Su* 329. **2)** *på ett afstickande el. besynnerligt sätt.* widherfreste hwar en sina röst samliwdlika innelykkia j korsins liwdhe oc ey affledhis *Bir* 5: 63.

afliþa, *v. L. gå bort, aflida.* aff thenna wärld afflidhna *Lg* 3: 447. när gudh mic aff kalla vil oc jac är aflidhen *SD NS* 1: 446 (1405).

afling, *f. L.* **1)** *aflande.* sporde josep aff thässe vndirlico afflinginne *Bo* (*Cod. B*) 341. **2)** *aflelse. Lg* 3: 47, 49, 56. **3)** *förvärfvande, förvärf, vinst.* til värlz goz afling *MP* 1: 72. hulke for ena siäl afling (*acquisitione*) gingo kring vm mang land, städhi, ok bya *Bir* 3: 9. til äuerdhelikhetz afling (*lucrum*) *ib* 90. *Ber* 26. *Su* 55, 355, 453. hwilkin myklä aafling gaff sinom herrom *KL* 159. liwär widh rätfångit godz ok widh rätta afling *KS* 3 (6, 4). thu säl ämuäl minna vtualda manna siäla for thina wärlzlika aflingh (*lucro*) *Bir* 1: 124. *MP* 1: 4, 8. batan ok aflingh *Bir*

1: 323. *ib* 367, 2: 41, 83, 3: 177, 245, 396, 4: 98. *VKR* 79. *LfK* 196. *Su* 59, 421, 460. — **aflinga dagher,** *m. aflelsedag, aflelsehögtid.* iomfru marie afflinga dagh *Lg* 3: 46, 47. *ib* 50, 55. — **aflinga gardher,** *m. förvärfd gård. DD* 1: 210 (1509, *afskr.*). — **aflinga gods,** *n. L. förvärfd egendom, aflingegods.* thässe min rätto eghin aflinga oc köpo gooz *SD NS* 1: 231 (1403). *ib* 2: 464 (1412). welwonnet afflinge godz *SJ* 380 (1471). *DD* 1: 107 (1457). — **aflinga hōghtidh,** *f. aflelsehögtid.* iomfru maria swaradhe . . . vphögh mina aflinga högtidh *Lg* 3: 57. *ib* 53. — **aflinga iorþ,** *f. L. förvärfd jord, aflingejord.* de prediis per me acquisitis que dicuntur aflinga jord *SD* 3: 712 (1326). terram per me acquisitam wlgariter dictam aflingajord *ib* 4: 630 (1338). — **aflinga päningar,** *m. pl. förvärfda penningar. SD NS* 1: 365 (1404, *nyare afskr.*), 2: 119 (1409). — **aflinga time,** *m. aflelsetid.* loffwis gudz son j sinna ärofulla modhers afflinga tima *Lg* 3: 51. — **aflinga tompt,** *f. L.*

aflitil, *se* **oflitil.**

af liva, *v. aflida, dö. Bu* 174.

afliva, *v. L. aflifva, döda. RK* 2: 4152. *MB* 2: 197. *ST* 19, 278, 327, 355, 358, 445, 471. *Lg* 3: 693.

aflova, *v.* [*Mnt.* afloven] *lofva att öfvergifva, afsäga sig.* aflowadhe alla afgudha thiänist *Lg* 3: 210.

aflysa, *v. aflysa.* ath forscrifna gutniska mynth skulde aff lysas *BSH* 2: 237 (1425-9, *samt. afskr.*). haffue wij aldrig några helgedager aftrengt eller aflyst *ib* 3: 115 (1458, *nyare afskr.*). hwat som war mote the helghe kirkio skipan, thz skulle . . . af lysas ok läggias af *Lg* 3: 509.

afläggia, *v.* [*Isl.* afleggja] *L.* **1)** *aflägga, bortlägga, aftaga och lägga från sig.* aff läggia konungs bonadh *Bil* 696. riddare ther aldre aflagdhe sin hiälm *Bir* 1: 108. *ib* 307, 2: 132, 3: 404. — *bortlägga, upphöra att bära el. bruka.* nw äru thässin klädhin aflagdh ok forsmadh *Bir* 2: 108. *ib* 1: 143. *Lg* 3: 563. **2)** *bortlägga, upphöra med.* afflagdhe han alla willo *KL* 32. *ST* 252. *MP* 1: 83. *MB* 2: 228. ath wij affläggä al awund, twedrecth oc owiliä inbijrdis *FM* 91 (1497-1501) **3)** *borttaga, aflägsna.* hwat hälzst the antiggia tilläggia äller aff läggia *(demserint) MB* 2: 243. j the areno afflagdis *(ablatum est)* hedhninganna wk aff israel *ib* 269. at the ey skullo aff läggia *(amoverent)* gudz lagh aff theris hiärtom *ib* 283. **4)** *undanrödja, afskaffa, göra slut på.* affläggia thässa oc andra wranga sidhuänior aff sino rike *Bir* 3: 312. än wir gitom egh þät af lakt *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). at then blodgiwtelse motte worda afflagd *BSH* 4: 8 (1471). *KS* 6 (13, 6), 62 (154, 68). *VKR* 38, 45. *Bir* 2: 73, 3: 363, 5: 119. *BSH* 3: 146 (1463). *SO* 144. *Lg* 3: 506. — *upphäfva, indraga.* at thet closteret aff lakt worder *FH* 3: 118 (1448). — *infria.* betala oc affläggia alla the sculd *BSH* 1: 194 (1387). **5)** *bilägga, uppgöra.* än wir gitom egh þät af lakt þerrä i mällin *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). thz scal man aflegia mz sämia *GS* 37 (1413, *orig.*). *FH* 3: 71 (1446). *BSH* 3: 155 (1464, *samt. afskr.*). *Bir* 5: 138. *RK* 2: s. 337. **6)** *uppgöra, afgöra, öfverenskomma.* war witrat och aff laght *SJ* 274 (1459). **7)** *uppskjuta?* thet möte i lödöse var afflagt *FH* 1: 172 (1496, *afskr.*). **8)** *undantaga. Lg* 3: 506. **9)** *uttrötta.* ärin j nu aff laghdhe *ST* 98. — *Jfr* **läggia af.**

aflägning, *f. undanrödjande.* til . . . afflägning alz ouilia oc mysthykkio *BSH* 1: 181 (1381).

aflägse (-lexse), *adj. det som aflägges eller bortlägges.* skel snarleka fran tik . . . thz affläxse är *LfK* 142. giffwa sina afflexse sokka widhertorfftoghom *ib.*

afländа, *v. L.*

afländis, *adv.* [*Isl.* aflendis] *utom landet el. landskapet. GS* 41 (1414). — **afländis försl (-forils),** *f. fora el. körsel utom landskapet. GS* 58 (1474).

afläsa, *v. utestänga.* ath han sidhan affläster wordhe *EGR* 67.

aflästir, *f. pl. L.*

aflödha, *v. lossa, aflasta. PM* 44.

aflöna, *v. aflöna.* afflöne wart folk *FM* 397 (1509).

aflöpa, *v.* **1)** *löpa bort.* kan scadhi aff henne *(grinden)* hända ath swin afflöpa ellir a löpa *TB* 77. ath han och hans partij icke äre afflöpne *BSH* 5: 91 (1506). **2)** *afgå, aflöpa (med fartyg).* ati vare afflöpne *FH* 1: 159 (1496, *afskr.*). **3)** *löpa förbi, upphinna genom lopp.* löp sa fast at engen häst kunde afflöpa hanum *Di* 33. **4)** *affalla, bortfalla.* ther som haret er aff lopyt *LB* 7: 32.

aflösa, *v.* **1)** *befria, frisäga; aflösa (i kyrklig mening).* afflösa han *KL* 111. *MP* 1: 5. *Bir* 1: 354, 3: 91. aflösa syndogha aff allom thera lönlicom syndom *Bir* 3: 192. ey magha aflösa thom for somlica synde *ib. ST* 494. **2)** *förlåta.* största synde äru bätrande ok aflösande vm höxsta biscopin *Bir* 3: 456. **3)** *afskeda, afsätta.* bödh kesaren . . . alla biskoppa afflösas som ey widhergingho oppstandilsen *Lg* 442. — *Jfr* **lösa af.**

aflösn, *f.* [*Isl.* aflausn] **1)** *befrielse, frigörande; särsk. frisägelse från synden, förlåtelse, aflösning.* aflösn badhe aff syndomen ok pinom *Bir* 3: 218. *LfK* 139. fik nädher ok aflösn af allom sinom syndom *Bil* 272. som gudhlikt vald hafwir til aflösn siäla *ib* 119. til . . . varrä syndä aflösn *SD* 5: 561 (1346). *MB* 1: 347. *Ber* 193. *Bir* 2: 41. thorfuom wi opta vidh hans aflösn oc nadhe *Bil* 115. *ib* 717. *Bir* 2: 23, 82, 214, 3: 193. *VKR* 73. *Jfr* **synda aflösn.** **2)** *afsked.* röktadhe sik aflösn af biscops ämbäte *Bil* 649.

aflösning (-igh *Lg* 3: 675**),** *f. aflösning, förlåtelse. Bir* 4: 28. *LfK* 266. *Lg* 3: 675. *Jfr* **synda aflösning.**

afmarka, *v. L.*

afmattes, *se* **ofmattes.**

afminnilse, *n.* = **aminnilse.** med afmynnilse varrä bäggiä sälä *SD* 5: 564 (1346). *ib* 565.

afmykin, *se* **ofmykin.**

afmyrdha (-mördha), *v. genom mord beröfva.* ath sigordh swen warth mik saa aff mördher *Di* 246.

afmäla, *v. förtala, nedsätta. med dat.* afmelto *(detrahere)* ambrosio *Bil* 643. *Jfr* **amäla.**

afmärkia, *v. L.*

afnam (-naam), *n.* [*Isl.* afnám] *L.* **1)** *undantag; genom jords afsöndring vållad minskning (i jordegendom).* quartam partem octonarii terre ... sine vlla sui diminucione dicta afnaam ... dimisisse *SD* 5: 198 (1343). *ib* 243 (1344). **2)** *afsöndradt jordstycke. Se Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: s. 254. — *Jfr* **afnämning.**

afnysta, *v. afnysta.* hulkin som hauir thradha nysta j hulko som bäzsta gul är jnnantil han afflatir

ey at affnysta thradhin til thäs han findir gullit *Bir* 2: 247. *ib* 4: 114.

afnämning (-nempning), *f. L. undantag (af jordstycke eller af viss rättighet) som göres vid försyttring af fast egendom.* absque diminucione et excepcione quacumque dictis wlgariter afnempningum *SD* 2: 365 (1302), 366 (1302). absque vlla excepcione dicta affnempning *ib* 404 (1304). *ib* 428 (1304). *Jfr* **afnam.**

afnär, *se* **ofnär.**

afqvämd, *se* **afkömd.**

afraþ (-rädh *SD* 5: 147 (1343). **-räd** *SD* 2: 245 (1298). **-redh** *SD* 5: 67 (1341). **aueret** *SD* 1: 73 (1164—7)), *n.* [*Isl.* afráð. *jfr* reþa, *Isl.* reiða, *betala*; *se Kock, Bidrag till svensk etymologi s.* 3] *L.* **1)** *afgift; särsk. afrad, årlig afgift af landbo till jordegaren.* trium marcarum census . . . qui uulgo aueret uocatur *SD* 1: 73 (1164—7). siäx öra afradh *ib NS* 1: 171 (1402). sensum *(för* censum*)* dictum affradh annuatim pro parte prædicta conferre *SD* 2: 526 (1308, *nyare afskr.*). ad exhibicionem annuam dictam afredh *ib* 5: 67 (1341). *ib* 94 (1342). ex prouentibus affræd dictis prouenientibus de insula supradicta *ib* 2: 245 (1298). pensionem dictam afradh ex hiis prouenientem anno jam jnstanti *ib* 3: 368 (1318). prouentus dictos afradh de eadem . . . annuatim percipere *ib* 4: 299 (1333). fructus et obuenciones ex ista dimidia marcha terre prouenientes, dictas wlgariter affrædh, anno quolibet percipiant *ib* 5: 147 (1343). aghär han þär äghändenom äncte afraþ af giua *ib* 637 (1347). halft afrath göra thöm som äghandin är *PfN* 135. vp bära aff landbomen . . . affradh *VKR* 36. pensiones wlgariter gypt & afrad dictas *SD* 2: 267 (1298). affraþe ok affgiäld vtgangno ok vpborno aff þe samo jordh *ib* 6: 19 (1348). *ib NS* 1: 444 (1405), 2: 250 (1410). aff clostirsins affradhe oc ränto *VKR* 32. affradh och affradz päninga *(afradh torde här beteckna afrad som utgår in natura) SD NS* 2: 114 (1409). *ib* 310 (1410), 455 (1411). *pl.* giffwa hunne siin affrath *SD NS* 2: 461 (1412). — *afrad som utgår ss skatt till kronan.* giffuandes oc giörindes honom idert affrad affratzpeninga aterstäder saköra oc alla andre rettigheter som i oppa cronane vegne plictoge äro *BSH* 4: 1 (1470). — *afgift som bergsmän årligen utgöra till kronan. pl.* hwa som äi bereþe sin afraþ *SD* 5: 639 (1347). **2)** *inkomst (af jord), afkastning. GS* 28 (1474). — *Jfr* **afradha, afräþe.** — **afraþa giäld,** *n. L.* — **afrads dagher,** *m. L. dag då afrad erlägges.* afrazdagha skulu vara tyswär vm aret. en vm mitzsomars dagh. annär vm michialsmässo *SD* 5: 639 (1347). — **afrads karl,** *m. L.* — **afrads kopar (-kopper),** *m. koppar som erlägges ss afrad.* om then affradz kopper som nw gaar wth *FM* 482 (1510). — **afrads päningar,** *m. pl. penningar som betalas i afrad eller skatt.* affradh och affradz päninga *SD NS* 2: 114 (1409). *ib* 219 (1409), 310 (1410), 455 (1411). *BSH* 4: 1 (1470). — **afrads time,** *m. tid då afrad erlägges. SD NS* 1: 656 (1407).

afradha, *n. afrad, årlig afgift af landbo till jordegaren.* thet affrada, som iac ther aff op burit hafuer *SD NS* 1: 567 (1406). — *afrad som utgår ss skatt till kronan.* först skal laga skatten aller vtgå, och twädela af then andra skatten, som the förra giorde, tå IIII bönder woro lagda vthi ena giärdh, hwadh thet är arfwode, afradha eller andra vthskylder *GS* 44 (1437).

afraþa (-raadha, -rodha), *v. afråda, afstyrka.* þa han af räþ hanom döþen *Bu* 138. *Bil* 376, 618. *Bir* 1: 141, 3: 339. *ST* 427. alla bönder afradde thz han *RK* 2: 8063. tha wi gatum hanom ey afradhit at fara *KL* 166. afräth them at offra *Bil* 266. *MB* 1: 242, 403. afrädh han honom fran hans pino *Bo* 119. alle thet swa affroddhe *FM* 244 (1505). alle aff raaddho han *MB* 2: 244.

afraka, *v. afraka, afskrapa.* hon afrakadhe hans har *Ber* 82. *Al* 98. swasom thz trä som swarwas j swarwo stole hulko huassasta jarn är mote sat afrakande *(abradens)* vtan hugnadh *Bir* 3: 136.

afrapa lass, *n. L.*

afrat, *se* **ofrat.**

afreþa, *v. L.*

af rensa, *v. bortrensa, rensa, sopa.* hwarn morghon som af rensät är *SD* 5: 638 (1347).

afrestan, *f. ifver, bemödande.* ärffuodadhe oc brukade sik mz alle fikt oc afrestan *Su* 224.

afrezl, *f. L.*

afrezla, *f. L.*

afridha, *v. rida bort. RK* 3: 35, 3073. *Di* 172.

afriva, *v. afrifva, rifva bort.* mz syno affreffno haare *MB* 2: 199.

afroten, *adj. L.*

afrydhia, *v. L. afrödja, upprödja, odla. GS* 58 (1474).

af ryma, *v. L.*

afräþe (-radhe *SD NS* 1: 686 (1407), 2: 219 (1409); *GS* 39 (1414); *VKR* 36), *n.* [*Isl.* afræði] *L. afrad, årlig afgift af landbo till jordegaren.* afskyldh afradhe oc thienist af thy hawa *SD NS* 1: 686 (1407). halft affradhe oc affradzpäninger, som jordhen arlicha skyllar oc the aff gozeno opbära *ib* 2: 219 (1409). tha han *(landbon)* sit affradhe införir *VKR* 36. *GS* 39 (1414).

afräkkia, *v. upphinna.* han kunde them ey afräkkia j wäghenom *ST* 327.

afräkna, *v. uppgöra räkning, förestå el. ordna uppgörelse.* haffua wij thöm i millom skäligan skipt ok affreknat bade i fasto ok lösörom *SJ* 383 (1473).

afräkt, *f. L.*

afräna, *v. frånröfva, beröfva. med sakens dat.* af ränas thässa blomstrandis lifweno *Gr* 275. sinom sinnom affränther *MB* 2: 294. *Su* 140. — *med personens dat.* thet er mek af rönt *(för* ränt*) MD* 68. at the allaledhis affränte sik siälffuom wpföras til öffre tingen *Su* 230. wärdzliken hedher them aff ränes *ib* 117. *ib* 161.

afrökia, *v. L.*

afsaknadher (*ack.* **-adh, -at**), *m.* **1)** *saknad, afsaknad.* ffyl sidhan in swa mykit aff drykkin at thu hawir ängin afsaknadh aff natuardhin *Bir* 4: 129. wi haffwom fwnnit them som wi barom storan affsaknat före *LfK* 148. **2)** *mistning, förlust.* hafwir afsaknadh ellir minzkat j thinom skath *ST* 224.

afsala, *f. L. afsala, försäljning. GS* 42 (1414).

afsidhis, *A) adv. afsides, åt sidan, på el. till ett*

afskildt ställe. staanda af siidhes skilda fraan conuenteno *VKR* 26. gik nakat afsidhis af hans öghsyn *Gr* 263. *MB* 2: 5, 89. *SO* 295. *B) prep. med ack. vid sidan om.* breda widh och affsides thz altaret *SO* 163. — *Jfr* **asidhis.**

afsighia, *v. L.* **1)** *afstå från, afsäga sig anspråk på. med ack.* the affsagde ängena *FH* 2: 113 (1438). — *afsäga sig, afsäga sig del i. med dat.* affsigiom wij hans orligom och krigom *BtRK* 80 (1434). — *afstå från, öfvergifva, med dat.?* haua owirgifwit oc af sakt världinna *(för* världinne?*) Bir* 3: 407. **2)** *afsäga, afkunna, förkunna. SO* 154. thät wardh ouer wäghit oc for rätto affsaght *SJ* 10 (1423). *ib* 279 (1460), 284 (1460). — *refl.* **afsighias,** *afsäga sig. med dat.* afsagdhis hon allom världinna lostelicom thingom *KL* 323. at fulkomplika neka ok af sighias sinom eghnom vilia *Bir* 1: 42. *Ber* 170. *ST* 25, 27, 234, 313. *Lg* 3: 130. — *med ack.* afsagdhis hon alla världinna fafängo *KL* 326.

afsinna (affsinne *Su* 357. **aff sinne** *MB* 2: 169, 238**),** *adj. eg. från sina sinnen, beröfvad sinnenas bruk.* **1)** *sanslös.* fiollo iämsköt nidher ... widh iordh som dödhe waro ok lagho aff sinna *Bil* 287. *Bir* 2: 132. *MB* 2: 169, 238. *Su* 76, 214. **2)** *utom sig.* wardh han aff storum dröwilsom swa som afsinna *ST* 442. *Su* 45, 411. allir affsinne oc wpsupin glädz jak *ib* 357. **3)** *från vettet, sinnesrubbad, vansinnig.* varþ munkin swa som affsinna *(amens) KL* 186. suasom galin oc af sinna *Bir* 3: 15. *ST* 308.

afsinnogher, *adj. sinnesrubbad, vansinnig. Lg* 3: 349, 353.

afsinnoghet, *f. sinnesrubbning, vansinne. LB* 7: 331.

afsiudha, *v. afkoka, bortkoka, genom kokning afdunsta.* nar tridie delin aff vatnit er aff swdit *LB* 7: 311. *PM* XLI.

afskapadher, *adj. vanskapad. KS* 44 (112, 47).

afskatta, *v.* [*Mnt.* afschatten] *eg. taga ss skatt; afpressa, med våld fråntaga.* bo jonsson hafde hans fadher . . . the godz vtan lagh ok rät ok vtan brot aff skattat *SD NS* 2: 197 (1409). sa sara loth han thom aff skatta vxa koo och huat the attha *RK* 2: 1004. *Jfr* **skatta af.**

afskedhis, *adv.* [*Isl.* afskeiðis] *från rätta vägen, på afväg.* affskedes gånga *KS* 2 (3, 2). *Bo* 176. gaar affledhis ällir affskedhis *Su* 329. *ib* 389, 419, 425. *Lg* 3: 484.

afskilia, *v. afskilja, skilja.* afskilias af thässe värld *KL* 353.

afskilnadher? *m. skilnad, åtskilnad.* eigh är nakar afskilnadher *(för* atskilnadher?*)* a them j somlikom thingom *Lg* 963.

afskipa, *v. aflägsna. Bir* 4: *(Avt.)* 185. *TB* 77.

afskipa, *v. L.*

afskipta, *v. L. undanskifta, frånskilja.* hon war ther med afskipt *DD* 1: 176 (1501).

afskrapa, *v. afskrapa, bortskrapa, utplåna, tillintetgöra.* i siwkdom i hwilkom synde afskrapas swasom rudhir af iärne i elde *KL* 241. iak skal af skrapa *(delebo)* them swa som nakot thz som scriwat är j bok af skrapas *(abraditur) Bir* 1: 152. *Bu* 169. *Bil* 276, 605. afscrapa mith nampn af lifsins book *Gr (Cod. D)* 379. at han af skrapi thin aminne af mino hiärta *KL* 230. tha vordho alla vara synde afskrapadha *Bo* 252. för än the slögdhin vardhir afskrapadh *ib* 18. opläti ther sin mwn at predica huar godhe maghin vardha thäs hetare j kärlek . . . ok wrang sidhuänia af skrapas *(aboleri) Bir* 3: 173. är han ey *(näml.* min vin*)* tha vardhir han affskrapadhir *(delebitur) ib* 2: 261. *Jfr* **skrapa af.**

afskrapilse, *n. pl.? afskrapande, utplånande.* til synda afskrapilse *MP* 1: 46, 98.

afskridha, *v. skrida ned.* wilit . . . hwilkit skal fästas mz threm naalom at thz skuli ey affskridha *(defluat) Bir* 4: 11. *VKR* 58.

afskriva, *v.* **1)** *afskrifva. LfK* 136. **2)** *utstryka.* nagat ordh eller artikel aff scriffua eller tilleggia *SO* 87.

afskrädha (afskredha), *f. afskräde.* jak vände alt thz skapat var ok värlzlikit til min lusta ok atirlefwona ok afskredhona *(peripsemata)* oc thz smälicasta var gaff jak gudhi *Bir* 3: 143. gör swa som then som rensar äple han kastar bort skalit ok askredhona *(för* afskredhona*)* oc thz bäzsta ok thz nyttelicasta atirgömir han sik *ib* 431. *ib* 4: 392. wthwräkas aff allom swa som slema aff skrädhor *Su* 117.

afskyld, *f. L. afkastning, afkomst, inkomst (af jord).* at jac matte til minna widerthorft afskyldh afradhe oc thienist af thy hawa *SD NS* 1: 686 (1407). mit gooz . . . meth allom afskyldom *ib* 2: 261 (1410). meth allom tillaghum afskyldom ok thiänist *ib.*

afskyrdh (afskärdh. aff skiördh), *f.* [*Isl.* afskurðr, *m.*] **1)** *afskärande, bortskärande.* nyte stundom huassa afskyrdh *(resecationibus)* suasom godh läkiare *Bir* 3: 319. är nagat forskorit mera än reth aff skiördh bör at vara *SO* 114. **2)** *det som är afskuret, afskuret stycke.* hon grep tungona afskärdh *Bil* 506. tok hon sina tungo affskyrdh *ST* 261. — *särsk. afskurna skinnlappar, affall af skinn.* lim aff skinnom oc aff skyrd *PM* XLVII.

afskära, *v. L. afskära, bortskära.* lät iulianus hänna tungo af skära *Bu* 506. lät dragha ok tänia henna spena ok wm sidhe afskära *Bil* 426. *ib* 115. lät kasta sina naturlika limi afskorna wt i hafuit *ib* 619. hänna hiärta var vtdraghit ok läpane aff skorne *Bir* 3: 136. *ib* 140. suasom gräs aff skärs mz lia *ib* 2: 200. — *part. pret.* **afskorin,** *afskild, kättersk.* the affskorne omilde rydzer *FH* 7: 91 (1511). *ib* 92 (1411). *FM* 133 (1502, *gammal afskr.*). the omilde affskorne hedningher *ib* 665 (1517). — *Jfr* **skära af.**

afskärilse, *f. afskärande, bortskärande.* afskärilsinna iärn *Bir* 1: 351.

afsköfla, *v. borttaga, undandraga.* jac skal jnthe aff sköffla fraa bondanom aff then helfthedelen som jac skolle hafft met bondanom *FH* 5: 20 (1463).

afsla (off- *BSH* 5: 464 (1511)**),** *v. L.* **1)** *slå af, afhugga.* ther loth them jerlin hoffwod aff slaa *RK* 1: 261. *ib* 4427. wi ärom swa som gräs af slaghit ok af huggit mz lia *Bir* 1: 190. **2)** *genom slag el. nedhuggande beröfva.* thän tidh war frende oss aff slaghin wardh *SD NS* 527 (1412). *Ansg* 233. **3)** *slå af, afkorta, afdraga, minska.* hwars arsins wtskyld . . . scall aff slaas i sama geldinä þer till alt geldit vardir guldit *SD* 5: 160 (1343). landskildhen ok hwat af gozit vpbärs skal egh affslas i howdgeldhit *SD NS* 1: 20 (1401). *ib* 28 (1401), 34

(1401) o. s. v. tridiungen aff skatten loth han aff sla *RK* 2: 943. tha vtleggie thz hosbonden ock aff slaas i drengsens lön *SO* 81. *VKR* 8. **4)** *borttaga.* hwar som nokot onyttelikit är oc ey sannind likt thz wil iak aff sla *(overslain)* oc lata fara *ST* 6. **5)** *slå tillbaka.* vordho aff slaghne aff stadzsens hay stridzmannom *MB* 2: 17. aff slogho them *ib* 244. *RK* 2: 9086, 3: 3876. *BSH* 5: 464 (1511). — *Jfr* **sla af.**

afslagh, *n.* **1)** *nederlag.* fingo tha swa ilt affslagh *RK* 1: 268. **2)** *afslag, afkortning. SD NS* 1: 664 (1407). 2: 55 (1408). *Jfr* **arvodhis afslagh.**

afsläkt, *f. afslag, afkortning.* wtan alla affsläkt *FH* 4: 66 (1458).

afsnima, *se* **ofsnima.**

afsnälla, *v. försnilla.* afsnälla herren sin skatt *SO* 295.

afspisa, *v. utspisa, utdela (mat).* the som haffwa closters tingh i befelnigh at aff spisa oc wt läggia *LfK* 154.

afstadhkoma (astadhkoma. aastadh komma: -er *BSH* 4: 248 (1500). **osted kommä** *FH* 6: 89 (1496)**),** *v. åstadkomma, åvägabringa.* han kwnne thz ey astadhkomma *Su* 152. *LfK* 35. mz all then makt j kunnen aff stadh komma *Va* 17. *ib* 19. *Di* 111. *FH* 6: 89 (1496). *BSH* 4: 248 (1500). thz ärligästä ther han kunde affstadh komma *Va* 4. thet ytersta the kunno afstadkome *BSH* 3: 186 (1467, *afskr.*). medh the meste karle vii kvnne affstadh kome *ib* 4: 301 (1502). — *Jfr* koma af stadh *under* **staþer.**

afstakkotter (affstakkither), *se* **ofstakkotter.**

afstarker, *se* **ofstarker.**

afstigha, *v. stiga ned (från en häst eller annat djur som nyttjas till ridt). Bo* 22. *Iv* 175. *Jfr* **stigha af.**

afstilla (-stylla. -stella: -stellis *BSH* 5: 82 (1506), 207 (1507)**),** *v.* [*Jfr Mnt.* afstellen] **1)** *afvända, förhindra.* thet them gud affstylle *FH* 7: 91 (1511). huru sodane sskadhe och ffordärff matthe affstilles *ib* 86 (1510?). hwat til swadana angrep göris skal ällir j hwat mottä thet kan affstilläs *FM* 91 (1497-1501). **2)** *göra slut på.* pa thet krij, örlig och blodzwtgytilse matthe aff stilles *BSH* 5: 52 (1505). *ib* 82 (1506), 207 (1507). *HSH* 19: 26 (1504, *afskr.*). hwre . . . hwn *(fäjden)* kwnne med nogen lempe aff stilleth wordhä *ib* 20: 191 (1507).

afstinga, *v.* [*Jfr Mnt.* afsteken] *genom styng el. stöt kasta från hästen (i tornering eller strid).* ther wart mangen riddare aff stungen *Va* 18. *Jfr* **stinga af.**

afstridha, *v. genom strid bemäktiga sig, intaga, eröfra.* at wi aff stridha *(expugnemus)* maghom gabaon *MB* 2: 27. *Jfr* **stridha af.**

afstryka, *v.* **1)** *stryka bort, aftorka.* gudh skal aff stryka *(absterget)* alla thaara aff theras öghom *MB* 2: 344. *ib* 366. *Su* 196, 317. **2)** *utplåna, förstöra, tillintetgöra.* hwilkin . . . gambla syndinna smitto affströk mz sinom mildasta wtrinnande blode *Su* 196. han affstrykir swa then riika som thän fatigha *ib* 235. *MB* 2: 118. — *Jfr* **stryka af.**

afstyra, *v.* **1)** *afstyra, afvända. Lg* 3: 287. **2)** *häjda.* nar wilin wil mera än han förmaar, tha är han atherhallande oc affstyrandhe *LfK* 35.

afstäkkia, *v.* **1)** *afkorta, stympa.* swasom at moysi ark ingang ffaste mwrane nidherfiöllo oc affgudhit affstäkt *(detruncatum)* wart *Bir* 4: 104. **2)** *förkorta (om tid).* hon alstingis aff steckär oc vth planar lengxta oc bytterliigasta skerseldz pina *Lg* 3: 72

afsvikia (aaf-), *v. genom svek beröfva. med dat. och ack.* huar androm godz och ära aaf suikia *MD (S)* 232.

afsädhum, *adv. L.*

af sälia, *v. L.*

afsälning, *f. afsala, försäljning.* ingen afsälning göra *GS* 42 (1414).

afsätia, *v. L.* **1)** *nedföra, nedflytta.* han affsatte *(deposuit)* the waldogha aff thera säte *ST* 203. **2)** *afsätta, afskeda, skilja från värdighet eller syssla.* affsettie thette vthlendske folcket *BtRK* 377 (1501). mago the han af settia *KS* 9 (22, 10). *GS* 29 (1375, *orig.*). *Bir* 1: 74. *VKR* 30. tha sculo wernamän oc synomän afsätias ok andre tiltaghas *TB* 73. ath i plath ware aff satthe aff höffvitzmans dömith, och jach aff biskopsdömith *BSH* 5: 137 (1507). aff säthia han aff rikesens styrsle *MB* 2: 261. afsätias rikeno *Gr* 263. **3)** *underlåta, afstå från.* at i wille thet afsette *BSH* 3: 186 (1467, *afskr.*). *HSH* 20: 165 (1507). swadanne kort scriffuelse affsettiä *FH* 1: 69 (1490-*talet, afskr.*). **4)** *uppskjuta, framskjuta.* affsatte han then dagh oc friid som forramat war oc . . . satte han in vpa pingxdaga *BSH* 4: 12 (1471). — *bevilja uppskof med.* at wij haffue fordraget oc affsat oc med thette wart opne breff fordraga oc affsettie then tol . . . til tess at riget komber i bätre stadga *BSH* 4: 225 (1497). **5)** *göra slut på.* om thetta krijgh . . . matte besth stilles och affsettes *DD* 1: 208 (1508). *BSH* 5: 267 (1508), 341 (1509). ath thenne manne störtningh och . . . blodz vtgiwtilsse . . . motthe aff sätties och bestijlles till en fulkomneligh godh ändhä *HSH* 20: 71 (1506). affsäthia then stora fara och forderff *ib* 22: 53 (1493). — *Jfr* **sätia af, utaf sätia.**

afsätilse, *n. nedsättning, förringande.* räknande . . . nidhrilse oc afsätilse ophöghilse *Bo* 110.

afsätning, *f. afsats.* tässa affsätningena ällar mwr giordhe allexander philippi *Lg* 3: 458. — *utsprång.* öfwarst j murenom war een afsätning som lankt gik ofwir muren *ST* 419.

aftaka (-tagha), *v. L.* **1)** *borttaga.* af takar väruldena synd *Bu* 55. swa som likkamlikom sinnom aff taknom *(in extasi positus) Su* 19. wrdho mz dödhenom bradhelika aff tagne *ib* 65. äpther alla sönenar afftogx *(consumta est)* oc modherin mz samma pynom *MB* 2: 302. til alder monde mit liiff aff taga *RK* 1: *(LRK) s.* 223. *SEG* 120. afftaker *(förtager)* wanen wansamlikhetena *LfK* 129. scal jac for:da härra knwtz hand aff taka *(d. v. s. åtaga mig)* til härra karl magnusson *SD NS* 1: 446 (1405). **2)** *aftaga, taga bort (det som någon bär på sig).* herra iwan hans vapn aff tok *Iv* 2445. *ib* 2827, 5295. hättonne afftakne *KL* 84. **3)** *fråntaga.* thet godzet hafde sone honom orätlikä aftaket *FH* 3: 7 (1369). aftok honum vingardhin *Bir* 2: 85. *ib* 3: 243. *MP* 1: 28, 2: 81. *BSH* 2: 73 (1399). *MB* 2: 116. *ST* 154. **4)** *afsätta.* at skipa ok aftaka domara i härade ok hundare hwario *KS* 68 (168, 75). **5)** *aflägsna, afstyra?* wara honom och hans effterkommende en affthagen *(för aftalen el.* aftaladh*?)* sak *FM* 154 (1504).

aftala (*part. pret.* **-an** *för* **-adh** *BSH* 4: 101 (1483); *FM* 303 (1506)), *v. aftala, afgöra, bestämma. SO* 102. *RK* 3: *(till. om Chr. II red. B)* 6210. — *uppgöra, bilägga.* en alstinges aff talan sagh *BSH* 4: 101 (1483). *FM* 303 (1506). *SO* 109. *Jfr* **tala af.**

aftan, *se* **aptan.**

aftogh, *n.?* [*Mnt.* aftoch] *afdrag, minskning?* vthen all hielperädha forswmelsa oc afftogh *BSH* 3: 151 (1464).

aftra, *se* **atra.**

afträdha (aaff-), *v. afvika från, affalla från, öfvergifva.* then lydne oc vederkäning, the aaffträdne woro *BSH* 5: 224 (1507).

aftäker? *adj. som får el. bör tagas, förbruten.* ware aftäkt *(för* -tökt?*)* alt thet han far mz *TB* 79.

aftäkt, *f.* [*Isl.* aftekt] *L.* **1)** *borttagande, fråntagande, afhändande.* göra them änga handa aff täkt *Al* 9638. — *särsk. borttagande af kläder eller redskap från den som förbrutit sig i något af vissa i lag el. särskild stadga angifna fall.* them mannom aff täkt göra som brutlike äru *TB* 78. alla afftäkter som göras j thenna fornempda scoghom sculu lysas a nästa tridhiwngx thinge ther äpter the waro giordha *ib.* dyll han aftäkt som hana giordhe *ib.* then aftäkt giordhis till *ib.* then aftäkt giordhe *ib.* **2)** *sak som sålunda blifvit tagen från någon.* aff täkt till nästa tridhiungx föra *TB* 78. fae fram aftäkt *ib.* **3)** *afdrag.* vtan afftäkt oc minzkan *VKR* 37. *Bir* 5: 119. — **aftäkta vitne,** *n. L.*

aftälghia, *v. tälja bort.* thok alt thz han hafdhe aff thälght oc lagdhe vpa sina hand *Bil* 870.

aftälia, *v.* [*Isl.* aftelja] *L.* **1)** *afråda.* aftalde han fran cristne thro *Bil* 460. aftaldo han wardha cristin *ib* 564. *ib* 86. *MB* 1: 431. som afftaldo folkith *ib* 422. **2)** *ej tillräkna, räkna som godtgjord, tillgifva.* skal all skade wara aftalder opa bade sijdor *BtRK* 87 (1435).

aftökis fä, *n. L.*

aftöma, *v.* [*Isl.* aftœma] *tömma af, tömma.* som j fyllir ok af töme *Bir* 1: 347.

afthrängia, *v. L.* **1)** *tränga från, aftvinga.* at thenna for:da godz forscrepnom eskild eskilsson sua olaghlica aff thrängd waro *SD NS* 2: 197 (1409). huilken en broder androm sin broder sit rwm afftrenger *SO* 142. *ib* 151. **2)** *undantränga, med våld aflägsna, afsätta.* han afftrengde then som ret walder erkie bischof war *BSH* 3: 113 (1458, *nyare afskr.*). **3)** *afskaffa.* haffue wij aldrig någre helgedager aftrengt eller aflyst *BSH* 3: 115 (1458, *nyare afskr.*).

af þva, *v. aftvå, borttvätta.* haua afthwaghit thz etrit *Bir* 3: 430. af þwande sinna förro lasta smitto *KL* 186. rensilsinna stadhir j hulkom siälanna smittor af thwas *Bir* 1: 387. *Ber* 38, 97. — *utplåna.* här är ey at enast aff thwaghin täxstirin ok scriptin *Bir* 3: 265. *Jfr* **thva af.**

afthörka (-thyrka *MP* 2: 141. **-thorka** *Bir* 3: 32), *v. aftorka.* afthorka sua alla smittona aff sino änlite *Bir* 3: 32. *ib* 1: 30. *MP* 2: 141.

afund (*KL* 140, 156; **-undin** *MP* 2: 243. **afwnd** *Bo* 95; *Bir* 2: 13, 3: 99. **affwnd** *Su* 354. **affwndh** *MB* 2: 324. **aaffwndh** *RK* 3: 2112. **awund** *MB* 1: 229, 230, 279, 394, 395; *Al* 2591; *ST* 326; *Lg* 35. **auund** *MP* 2: 247. **awnd** *Bu* 51, 516; *Bil* 212; *Bir* 1: 123; *ST* 321, 349, 448; *Va* 8, 35, 38; *Lg* 90; *Di* 161. **awndh** *Va* 9. **agwnd** *RK* 1: *(yngre red. af LRK)* s. 260, 262, 266, 268. **auond** *MP* 2: 49. **afuond** *MP* 2: 243. **afwond** *Bil* 867; *MP* 2: 110), *f.* [*Isl.* öfund] *L.* **1)** *afund.* awund är grund fore alt swik wnna ängom got vtan siälfwum sik *Al* 2591. awund fölgher likamlika thinga giri *MB* 1: 394. *ib* 230. *Bir* 2: 13, 3: 99. *MP* 2: 49, 110, 243, 247. tendis awund oc hat them i mällan *MB* 1: 229. *Bo* 95. andelika thinga awund *(afund öfver andeliga ting) MB* 1: 261. hafdhe kain mykla awnd widh honum *Lg* 90. hafdhe afwond vidh gudz hedher ok andra hälgha manna *Bil* 867. han hafdhe awund widh at nakar konungir wara *(för* -e*)* bätre än han *Lg* 35. han hafdhe awnd til mik *Bir* 1: 123. *ST* 321, 326 349. affwnd til annars wälgang *Su* 354. drager mik engen awnd effter *(hys ingen afund mot mig för det?) Di* 161. **2)** *ovilja, harm, förtrytelse.* diäwlen bar þäs awnd *Bu* 516. *Bil* 212. iulianus bar awnd viþ guþlekt iartighne *Bu* 51. *KL* 140, 156. **3)** *fiendskap, hat. SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *MP* 2: 247. *Va* 8, 9, 35, 38. *RK* 3: 2112. han hawer ... awund widh waara gudha *MB* 1: 279. the affwndh *(odium)* han til jwdana haffde *ib* 2: 324. *ST* 448. — **afunda ämne (awunda ämpne),** *n. anledning till afund. MB* 1: 229. — **afunds fulder (afwndz-** *KL* 418; *Bir* 3: 157. **awns fullir** *MP* 1: 45), *adj. afundsjuk. KL* 418. *MP* 1: 45. *Bir* 3: 157. — **afunds man (affwndz-** *Bir* 4: 58. **awndz-** *ST* 15. **awnz-** *Bil* 576), *m. afundsman.* lögh thera awnz man *Bil* 576. *ST* 15. *Bir* 4: 58. — **afunds oqvädhins ordh (awndz-)?** *n. af afund el. hat föranledt oqvädinsord.* kallar man annan otwghit nampn thiuff liwghara härianson ellir awndz oqwädhins ordh *(troligen står dock här* awndz *för* annat *el.* annor; *MEGR red. A har:* annat oquädhins ordh 54; *red. B:* annar vquädis ordh 59*) EGR* 63.

afunger, *se* **ofunger.**

afunda (afwnda: -adhe *Bir* 3: 99. **awunda. -ar, -aþe),** *v.* [*Isl.* öfunda] *afunda, afundas, hysa afund (mot el. öfver).* awundadho honum hans rikedom *MB* 1: 210. awundar man androm, at han är bätre *ib* 395. *ib* 123. awundar han them *ib* 277. *ib* 266. *Bir* 3: 99. han awundadhe fadherfadhers hedher *Bil* 376. — *refl.* **afundas (afwndas** *Bo* 11; *Bir* 3: 77. **affwndas: -adis** *RK* 2: 2778; **-adhos** *Lg* 3: 395; **-andis** *Su* 226. **avundas: -aþes** *Bu* 143. **auundas: -adhis** *MP* 2: 110. **awndas** *Bo* 95; *Bir* 1: 287, 3: 176; **-adhis** *ib* 1: 105, 3: 57) **1)** *afundas, hysa afund (mot el. öfver).* diäwlin avundaþes hanom *Bu* 143. awndas människian vidh them som hedhir hafwa *Bo* 95. *ib* 11. affwndadis ther wid *RK* 2: 2778. *Su* 226. awndadhis iak mot thik *Bir* 1: 105. *ib* 3: 57, 77. *MP* 2: 110. awndas mot hans wälfärd ok godho *Bir* 1: 287. **2)** *harmas, hysa förtrytelse (öfver).* diäfwllin awndas mykyt vidh mario liuärne *Bir* 3: 176. affwndadhos the oc wredhgados moth hennas helsosama gärniggom *Lg* 3: 395.

afundsiuker (afundzsiwker: -an *Bil* 165. **afwndz siukir** *Bir* 3: 73. **affwnsiwker: -om** *Su* 377. **awundsiwker: -t** *MB* 1: 481. **awundzsiwker** *Lg* 1010; **-o** *MB* 1: 262. **awndsiuker: -a** *Bo* 108; *Bir* 2: 279), *adj.* **1)** *afundsjuk.* thu tholde

mik lifua afundzsiwkan owin *Bil* 165. *KL* 119. *Bir* 1: 189, 2: 279, 3: 73. *Su* 377. orent hiärta oc awundsiwkt *MB* 1: 481. diäfwlsins awndsiuka ondzsca *Bo* 108. *MB* 1: 262. thu vest thit folk wara awndsiwkt mot annars hedhir ok äro *Bir* 1: 397. **2)** *hätsk, fientlig.* awundzsiwker widh hänna cristindom *Lg* 1010.

afunna (*pres.* **-un**), *v. afunda, afundas.* afunna androm lof eller godha fräghd *KS* 25 (62, 27). han afun them han *(kärleken)* äkke *Bo* 113. afwnnande androm at the äru höghre än the *Bir* 1: 101.

afvara, *v. L.*

afvika, *v. afvika.* i skulin ey affwiika, oc mik affganga, til spaamän *MB* 1: 367.

afvinna, *v.* [*Mnt.* afwinnen] *vinna från (någon), fråntaga. med dat. och ack.* han reddis the wille honom slotet aff winna *RK* 2: 991. *ib* 1563. aff aldra handa godz som thu thinom iämcristne mz swik fals oc orät afwindir *ST* 494. alexandro sit liiff aff winna *Al* 9920. at the for:da tolff örislandh ioordh wordhe them meth laghum äller domom affwnnen *SD NS* 1: 92 (1401). äpter thet at thet sama godzith er them äller domkirkionne affwnnith *ib. ib* 99 (1402), 2: 378 (1411). *Jfr* **vinna af.**

afvita (**afwitta** *KL* 282. **auita. avita** *Bu* 209. **awita** *KL* 46; *Bil* 486; *Bir* 1: 12. **aweta** *Lg* 3: 353, 363, 374, 378. **affweta** *ib* 376. *dat. pl.* **affwithom** *PM* XXXVIII), *adj. L.* **1)** *afvita, galen.* fik þän auita var rät samuit *Bu* 130. *ib* 209. *Bil* 486. *KL* 46, 282. *Bir* 1: 12. *Lg* 3: 353, 363, 374, 376, 378. *PM* XXXVIII. **2)** *sanslös.* ensamen aminnilsen thinne sons hardasta pino gör sannelika gudhelika människior affwita ällir dödha mz allo *Su* 212.

af vräka, *v. L. bortdrifva, bortkasta, bortlägga.* maa skee at han aff wräkir *(abscindat)* syna wrede, *MB* 2: 157.

afväghis, *adv.* [*Isl.* afvegis] *från vägen, åt sidan.* böghia aff wäghis *MB* 2: 134.

afvälda (**-välla. -valda**), *v. L. med våld fråntaga. med dat. och ack.* the hafdhe them affwaldath thera äghadela *DD* 1: 94 (1442, *afskr.*). som them haffua thera äghodela afuällath *ib* 96.

afvälta, *v. afvälta, bortvälta.* stenin var afuältir *Bo* 224.

afvämilse? *n. pl.? vämjelse, äckel.* hon *(malört)* dogher oc mot affwämilse (*för* haffwämilse? *sjösjuka. Lat. orig. Macer har: nausea marina)* blandath mz win oc drokkin for än man aa haff far *LB* 5: 80.

afvända, *v. afvända.* at thet forderff . . . matte tess heller affwendas *BSH* 4: 228 (1497). — *med dat. och ack.* at han skulle honom aff wändha konungxsens wredhe *MB* 2: 292.

afvänia, *v. afvänja (ett barn från att di).* qwinna wiliande afuänia sit barn *KL* 261. modhir af wäniande sit barn af miölkinne *Bir* 1: 311. aff wandher aff spenom *Su* 164. *ib* 205. *MP* 1: 25. war affwandh at dya *Lg* 3: 3. — *med dat.* aff wandh myölkenne af modherliko bryste *Lg* 3: 278.

afväpna, *v. afväpna.* thz hon siälff afväpnte mik *Fr* 202. rasklika varo affuäpnte the *Fr* 632. tha han hafdhe afuäpnath sik *ib* 343. affuäpnto sik *ib* 634.

afväria (**affwerige** *FM* 324 (1507). **offwäriä** *ib* 91 (1497—1501). **offwerijgä** *HSH* 20: 165 (1507). **offwerijä** *ib* 171 (1507)), *v. afvärja.* at af wäria rikesens nödh *RK* 2: 1533. *ib* 7017, 3: 884, 2201. *Su* 180. *FM* 91 (1497—1501), 324 (1507). *HSH* 20: 165 (1507), 171 (1507). — *hindra.* aff värie at han aldrig skal fa macht offuer swerigis riche *HSH* 20: 69 (1506). *Jfr* **väria af.**

afvärka (**-värkia**), *v. L. bemäktiga sig, slå under sig.* mit fäthärnes gooz . . . at klande ällär afuärkiä *SD* 5: 280 (1344).

afväxter, *se* **avaxter.**

afäggia, *v.* [*Isl.* afeggia] *ifrigt afråda.* afäggia pauanom at koma til rom *Bir* 2: 332. hon affäggiar mannen aff allom godhgärningom *MB* 1: 45. *Bil* 784. hulkin godha tanka oc gärninga afäggiar *MP* 1: 196.

afärþ, *f. L.*

af äta, *v. äta bort, förtära.* alt kiötet var af ätit *Bu* 515. *Bir* 3: 136.

afäta, *se* **ofäta.**

afätta, *adv. från ätten, från slägten.* til thäs thz waldith gik affätta *MB* 1: 263.

aföra, *v.* **1)** *påföra, tillfoga.* hon (ɔ: pynan) är aff gudhi tik räthviisliga afördh *LfK* 258. **2)** *framföra (tal el. ord).* swa sköt thz war alexandro a fört *Al* 7904.

aganga (**aa gaa**), *v.* **1)** *pågå, undergå, underkasta sig.* them tykte thz wara twngt aa gaa *RK* 1: *(sfgn) s.* 188. **2)** *angå, gälla. med dat.* lika wiiss som oss thät siälwm aginge *HSH* 16: 6 (1369). — *Jfr* **ganga a.**

aganga, *f. L. Jfr* **skogha aganga.**

aganger (**aagongher. ogongher**), *m.* [*Isl.* ágangr] *åverkan, intrång, ingrepp.* hadhe giort them ågangh vppå then siöen *SD NS* 2: 245 (1410, *nyare afskr.*). om aagongh pa theris gambla änger *FH* 5: 109 (1487). ranzaca hwilken tere haffuer giort ogongh wppo then annars änger ok wtmark *BtFH* 1: 134 (1506). *ib* 137 (1506), 138 (1506), 147 (1506), 153 (1506), 166 (1508), 174 (1506), 176 (1507), 178 (1507), 198 (1509), 201 (1509), 212 (1507).

aggia, *se* **äggia.**

agrip (**agrep**), *n.* **1)** *angrepp.* engin göre agrip eller owirwald vppa then andra *BtRK* 113 (1436). *ib* 140 (1441), 144 (1441). at noget agrep görs . . . pa for:ne högboren förste *ib* 180 (1453, *orig.*). at fornämde konungh karl . . . schal i ingen handa matho agrep, forfang eller schada widerfaras *ib* 251 (1468, *orig.*). **2)** *anmärkning, klander?* wten hinder agrip ok tiltal *BSH* 4: 53 (1477).

agripa, *v. L.*

agriper, *m. L.*

agärþ, *f. L. pågift, mellangift.* ä fölghir agärdh wande köpe *(merx precii teneri petit addicione foueri; meningen väl: när dålig vara köpes, har man rätt begära, att ytterligare något gifves på handeln)* *GO* 525.

agha (**-ar**), *v.* **1)** *aga.* man skal agha onth barn at thz wardher goth ok goth barn at thz wardir ey onth *GO* 747. **2)** *hålla i tukt.* hon (ɔ: dröffuilsen) twingar oc aghar *(castigat)* olydoga kroppen *Su* 175.

agha, *se* **ägha.**

aghborre (**aborre**), *m. abborre.* aghborre perha

(för percha *el.* perca*) VGL* XIV. 1 skippundh törre aborre *HSH* 19: 166 (1506).

aghe, *m.* [*Isl.* agi] **1)** *fruktan, skräck.* ther är hwarte ratzl äller aghe *Al* 1879. *ib* 3729, 6227, 7932, 9976. han fik for räzl rät aldre agha *Fr* 3158. *Iv* 947. for marsken haffde han myken agha *RK* 2: 3957. göra the borgare ther af agha *ib* 2410. *ib* 4634. androm til aga *ib* 3: *(till. om Chr. II red. B)* 6230. lifua vidh nödh ok tholkin agha *Iv* 5682. — *pl. skrämskott, hotelser.* iak rädhis ey thina agha *Fr* 1002. **2)** *tukt, näpst, späkning.* hyölt hon sin kropp wndher starkom agha oc harde näffst *Lg* 3: 395. *ib* 421. **3)** *ordning, skick.* mykin aghe ok starker frid *RK* 1: 453, 1815. *ib* 1247. pa myna swäna hölth iag skälighen agha *RK* 3: *(sista forts.)* 5843. — **agha fulder,** *adj. upprätthållande tukt och ordning.* aga fwl öffwer them han rada skal *BSH* 5: 305 (1508).— **agha lös,** *adj.* [*Isl.* agalauss] *L. utan tukt el. ordning, tygellös.* han förde myketh folk oc agalösth *MD* 436.

aghen? om aghen *(för* daghen*?)* ginghom wi i hwsen til folket *Lg* 3: 468.

aghn (angn: angna *Ber* 224. **-ar),** *f.* [*Isl.* ögn] *L. agn.* som agna j kornaxom sundirkrosas j trysningh *MP* 1: 140. at . . . kornit starklica thryskias at thz skuli skilias fran agxeno oc agnine *Bir* 2: 55. *ib* 159, 279, 3: 319. *Ber* 224. *Al* 9118. — **aghnabaker,** *m. L.*

aha? *Bil* 901 *(möjligen för* tha*).*

ahald (aahaal),? *n.* [*Isl.* áhald] *våldsamt grepp, handgripligt våld.* at hownskild inthet aahaal eller aakomma giorde paa honum *BSH* 5: 362 (1509).

ahughadher, *adj. uppmärksam, aktsam.* tilbör thy thik waflatlika at ahughadhan vara *(studere)* när thins hiärta reenlek *Ber* 267.

ahughi (ahoghi. aahoge), *m.* [*Isl.* áhugi] **1)** *åhåga, uppmärksamhet, aktgifvande.* haf ahugha a *(intente ora)* thinom härra gudhe *Ber* 271. **2)** *omtanke.* skal han ok haua mera akt ok åhugha huru han må wäl ok ärlika skipa ok styra sit land ok almogha *KS* 56 (140, 61). mz ahogha och vmsorgh vm thz j skulin ätha *JP* 58. taghä megh swaadanä aahogä oc bestilning paa *FM* 350 (1507). **3)** *ifver.* tha fingo somme sa stoor ahuga *RK* 2: 7471.

a hughsa, *v. betänka.* vil iak gärna mz thinne hiälp a huxa min brut *Bir* 4: 145.

ahughsan (aahugxan), *f. omsorg, ifver.* mina nadh skulu the sik saman sanka for liggiande fää mz idhkelike aahugxan *Bir* 4: 34. *VKR* 78.

ahylilse, *f.? täcke, täckelse.* madhka skulu uara thin ahylilse *(operimentum) Ber* 210.

ahända, *v. L.* [*Isl.* áhenda] *eg. lägga händerna på.* **1)** *taga, bemäktiga sig.* huat han ville ther a hända thz gat man ey wäl for honom waart *RK* 1: 974. **2)** *påträffa. RK* 1: 727.

ahöra, *v. L. åhöra, höra på.* mädhan thässe min brudh ahörer *Bir* 3: 358. *SD NS* 1: 291 (1403), 589 (1406). allom ahörande *KL* 8. härädzmannom närwarandom oc ahörandom *SD NS* 1: 36 (1401). ahörande oc flerom biscopom mz honom *Gr* 312. *MP* 1: 30, 47. *Bir* 1: 36, 333. *Su* 227. *Jfr* **höra a.**

ahöra, *f. L. åhöra, åhörande.* i thera ahöro *SD NS* 1: 209 (1403). *ib* 252 (1403) *o. s. v.* j manga sanninda manna näruaro ok a höro *Bir* 1: 50. *ib* 65, 2: 221, 3: 83, 218.

ahöran, *f.* = **ahöra.** *SD NS* 2: 260 (1410). *Lg* 3: 3.

ahörilse (aahörelse), *f.?* = **ahöra.** *BSH* 5: 460 (1511).

aka (aker, oko, akin), *v.* [*Isl.* aka] *L.* **1)** *köra, föra på vagn eller i släde. TB* 75. thän akir goth las i gardh som godha kunu ffaar *GO* 866. **2)** *åka. SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). thz han wilde aket i forgyltom släde *RK* 1: *(Albr.) s.* 214. — **aka ut,** *köra ut, föra ut.* wilia the sina ako sälia ellir gifua tha ake uth aff scoghenom *TB* 75. the oko han wt aff stadhenom *Bil* 713. — *Jfr* **in aka.**

aka, *f. L.* **1)** *körsel.* ako lysa *TB* 74. *ib* 79. *Jfr* **skogha aka. 2)** *det som köres, särsk. sådant som blifvit hugget i skog.* alla akor jnnan tridhiwngx magho män saklöse hem till sin aka a sama dagh the hona hugga *TB* 75. wilia the sina ako sälia ellir gifua *ib.* sälia ellir skipta ako sinne jnnan tridhiwngx *ib.* hwar som huggir j synne ako tymbir *ib.* höwitzman oc synomen ok wernamen aghä swa j akoo som i skipan *ib. ib* 76, 79.

akalla, *v. L.* **1)** *tillkalla, åberopa.* jak akallar *(invoco)* vitnara i dagh hymilin oc iordh *MP* 2: 175. **2)** *åkalla, anropa (om hjälp).* kom sanctus olafuus til honom som han hafdhe länge akallat *Bil* 869. allom thöm thätta nampn a kallado *ib* 897. *Bir* 1: 24, 119, 140, 379, 3: 96. *MB* 2: 316. *Ber* 3. *Su* 379. akalla a gudh *LfK* 197. *Lg* 3: 557.

akallan, *f. L. åkallan, anropande (om hjälp).* roopp ok a kallan *MEG (red. A)* 56. *ib (red. B)* 61. *EG* 65. mz rätte tro oc akallan *MB* 1: 411. hörer synna vyna böner ok akallan *Lg* 3: 557. hänna nampns a kallan *Bu* 30. *ib* 526. *Bil* 86. diäwlz acallan *Bu* 155. *Bil* 287. *Pa* 23. *Bir* 1: 37.

akallilse (-else), *f.? åkallan.* hörer . . . warä ödmiwkä bön ok akallelse *BSH* 3: 176 (1466).

akan, *f. L.*

akare, *m. åkare. SO* 203, 204. — *ss tillnamn. SJ* 53 (1433), 86 (1438).

akarn (agerne), *n.* [*Isl.* akarn. *D.* agerne] *L. ållon, ekållon.* tag millan barken aff vng eke trä, oc aff agerne, eller oc grön agerne *LB* 7: 301. agerne sma stöt oc druckne med öl eller viin *ib* 304.

akeföre (aake-), *n.* [*N.* akeföre] *väglag af den beskaffenhet att man lätt kan köra.* tiil aakeföre bliffuer *DD* 1: 226 (1516, *eft. aftr. hos Langebek*).

aker (aaker *LfK* 20, 199. **oker** *BtFH* 1: 154 (1507); *FM* 391 (1508); *BSH* 5: 383 (1510). **akker** *Su* 148. *pl.* **-rar),** *m.* [*Isl.* akr] *L.* **1)** *åker, odladt jordstycke, odlad mark.* brände gärþe ok akra sins molz manz *Bu* 175. *KL* 132, 139. *Bo* 125. aker ok äng *SD* 6: 149 (1349). *ib NS* 1: 170 (1402), 370 (1404), 389 (1405). *BtFH* 1: 154 (1507). *FM* 391 (1508). *LfK* 20. riff opp aff thins hiärta aaker smaa torna *ib* 199. tith hiärta är gudz aker *ib.* — *i ortnamn.* apaldæacher *SD* 1: 597 (1282, *i vidim. af* 1286). löredachær *ib.* frigiæraker *ib* 3: 5 (1311). odhensaker *ib* 124 (1313). wllaraker *ib* 628 (1323) *o. s. v. Jfr* **böno-, hvete-, rofna-, rogh-, upgangs-, ända-, ärta-aker. 2)** *på åkern växande säd, gröda. bildl.* nu är min oker

moghen *BSH* 5: 383 (1510). ther han wänther sik frukt oc siäla akker gudhi affla *(ubi fructuose se æstimarent egisse) Su* 148. — **akers iordh,** *f. åkerjord. Al* 7010. *Jfr* **akeriordh.** — **akers land,** *n. åkerland, åker. MB* 2: 42. — **akra avärkan,** *f. L.* — **akra avärkning,** *f. L.* — **akra gärþi,** *n.L.* — **akra gärþning,** *f. L.* — **akralaghi,** *m. L.* — **akra skipt,** *f. L.* — **akra skipti,** *n.* [*Isl.* akraskipti] *L. åkerbyte. SD NS* 1: 157 (1402). — **akra sädhe,** *n. i åkrar odlad säd.* some thera yrkte jordhina ok akra sädhe mz manlikt äruodhe *Bir* 3: 366.

aker deld, *f. L.*

akeredskaper (aache-), *m. åkredskap, fordon.* met aacheredzskap *FM* 291 (1506).

akerfaster, *adj. L.*

akerfiälder (aaker-), *m. åker som särskildt tillhör någon, utan gemenskap med grannarne i en by.* iach . . . vplather ok säl . . . larens i rasbo min aakerfiäl *SD NS* 2: 119 (1409). *ib* 120.

akergardher, *m. gärdsgård kring åker. TB* 77. *FH* 5: 91 (1484), 159 (1492).

aker giald, *n. L.*

akergrind, *f. grind till en inhägnad åker.* böte swa fore the grind som fore akergrind ellir ängia *TB* 77.

aker gärþi, *n. L.*

akerharver? *m.? L.*

akerhöns, *n. åkerhöns, rapphöns? ST* 421. *LB* 3: 109.

akeriordh, *f. åkerjord. VKR* 42. *Bir* 5: 120. *FH* 4: 36 (1454).

akerkal? (agrekol), *m.* [*Isl.* akrkál. *N.* åkerkål. *Fdan.* akerkal. *D.* agerkål]. *sinapis arvensis Lin.? brassica campestris Lin.?* eruka agrekol *LB* 6: 284.

akerkarl, *m.* [*Isl.* akrkarl] *åkerman, med jordens brukande sysselsatt arbetare.* godhir akir karl *(agricola)* at saa gudz ordh jnnan siälinna *Bil* 214. faa sin vingardh androm akirkarlom *(agricolis) Bo* 148. — *arbetare (i allmh.).* thän sama akerkarlin *(förut kallad* hirdhe*)* fan *Iv* 678.

akerlass, *n. L.*

akermal, *n. L.*

akerman, *m.* [*Isl.* akrmaðr] *åkerman, jordbrukare, landtman.* jak yrker ey jordhina swasom bonde älla akarman *Bir* 3: 366. *Gr* 276. *ST* 321. *Al* 1967.

akernam, *n. L.*

akerskaþi, *m. L.*

aker skipt, *f. L.*

aker tegher, *m. åkerteg.* änger . . . och aker tege *BtFH* 282 (1508). *ib* 269 (1508).

aker tiund, *f. L.*

akervälde (-välle), *n. jordområde.* widh aker wällit jefleti *(juxta terminum Jephleti) MB* 2: 44.

akh, *interj.* [*Mht.* ach] *ack! o! ss uttryck af önskan, längtan, saknad, sorg.* akh äwärdhelikin gudh. hwa är hon älla hwilken *Su* 390. akh älskoghans mästerska . . . skodha at älskoghen är enande dygdh *ib* 393. akh kom thu min aldra kärasta *ib.* akh hwat mykit iak tapadhe mz hanom *ib* 406. akh hwat thrang mik i thässe vidho wärldenne är af sorgh ok vidhermödho *ib* 409. akh hwat vist tekn thätta är at thässen . . . bygningen vil alzstingis forganga *ib* 420.

akkare (akkiäri. akkiär), *se* **ankare.**

aklagha, *v. eg. åklaga; klandra, väcka tvist om.* ath thenne gardhin och gooz kylo ällir hans arffwm affginge ällir aklaghat ällir atalath wordhe aff mich *SD NS* 1: 233 (1403).

aklaghan, *f.* [*Isl.* áklagan] **1)** *åklagan, klagomål. SD* 3: 413. **2)** *klander, tvist.* hulkit jak affhänder mik oc minom arfuom oc äghnar thät hanom oc hans arfuom quijt oc fri vtan alla swiklica aclaghan *SJ* 101 (1439). *Jfr* **naklaghan.**

aklaghare, *m. åklagare. LfK* 110. *SO* 159, 201. — *kärande.* tesse effternempde ware aklagare *SJ* 359 (1469).

akläþe (aaklädhe. oclede *BSH* 5: 155 (1507)**),** *n.* [*Isl.* áklæði] *L. sängtäcke.* vnum torale dictum akledhi *SD* 2: 330 (1300). likamliken sängh behöffwer at minzsta try tingh, som är dyno, örnegat oc aklädhe *LfK* 76. *ib* 77. j sinne sängh hafdhe hon eeth aklädhe vndir sik ok annat owir sik *VKR* XIV. oppa sik hawin eet aklädhe ellir sengaklädhe aff wadhmal *ib* 11. reghlonna siäng skal vara af halm oc ofuer halmyn tw aaklädhe *(toralia)* af watmal *ib* 57. *MB* 2: 211. *Lg* 3: 204. *BSH* 5: 155 (1507). söme samman aaklädy ryghior *(sannolikt för* aaklädy äller ryghior*) PM* 4.

akoma (-kumma), *v. L.* **1)** *tillkomma, ega rum.* änkte se thet fagert ok lustelikt godz i ängiom ella öghiom ella androm stadhom ther ey skal åkoma wår häfd ok handawerk *KS* 60 (151, 66). **2)** *tillfalla, komma till del.* ey war thz orättelika a komith som han fik ägha mz gudhz wilia *MB* 1: 223. — *med dat.* i holmstens jonsons gardh gilbergha, som hanom är laghlika oc rättelika akummin oc andhwardhadher *SD NS* 2: 408 (1411). ath fornämpde olafwe the twee örtogh land jord . . . räthälike akomin war meth laghum *DD* 3: 14 (1384, *afskr.*). — *part. pres.* **akomande (akommande),** *frände.* fiärdhe lotthen kom oppa ysakar oc hans näste akommande skylle *(per cognationes suas) MB* 2: 51. — *Jfr* **koma a.**

akoma (aakomma), *f.* [*Isl.* ákoma] *L. åkomma, tillfogad skada, sår.* gör han schada böte epter thy akoman är *SO* 86. gör han och några åkomma å han *TS* 21. at hownskild inthet aahaal eller aakomma giorde paa honum *BSH* 5: 362 (1509).

akosmässa? *f.* om ena acossmässo *(utg. föreslår* vecossmässo, *veckomessa)* ok wigiliis *FH* 1: 54 (1485).

akraf, *n. kraf, anspråk.* gaff hon honom . . . frij quitt ledogan och lösan ffor hwars mans eller quinno akraff och tiltalan *SJ* 398 (1473). *ib* 395 (1466).

akt (-ir), *f.* [*Mnt.* acht] *L.* **1)** *håg, sinne, tanke.* vtan gudz nadher lypta nakars mantz akt oc vnderstandilse swa höght ower all likamlik thing *MB* 1: 353. kropsins gärning är aktenna *(mentis)* tekn *Ber* 30. ptolomeus fäste thz i siin akt *Al* 7890. ekke haffde han lenger j akth then godha venskap han hafde marsken sakth *RK* 2: 5578. hafwer iak thet nw storleca for akt ok öghum *SD NS* 2: 11 (1408). hulke som allan sin vilia ok akt hafwa til wärldinna *Bir* 1: 109. hans bön ok godh akt som han hafdhe til thin *ib* 3: 105. til dygd ok äro stod all hans akt *RK* 1: 1941. al marskens wele oc all sin akt satte han til gudh aff all sin makt *ib* 2: 6122. laffua gudh aff alla makth och säya tiil honum theres

akth *RK* 3: 2407. mins hiärta akth ok aminne rörir thet ordhit opta *SD NS* 2: 10 (1408). **2)** *afsigt, uppsåt, vilja.* haua rätta akt oc godhan vilia *Bo* 18. *Bir* 3: 389. om the hafua alle ena acht ok en wilia *KS* 7 (15, 7). waro stadhoge i theras akt *Lg* 437. capitenaren skal halla all sin wpsaath, wilia oc akth lönlika *PM* 2. fulkompnadhe sina akt ok jättan *Bil* 833. hulkit först oc främst är var akt *(nostrum propositum) Bo* 33. sigh mik hwat akt *(intentionem)* thesse qvinnan hafdhe för än hon gik in j kirkiona *Bir* 1: 49. thiit var hans akt at ridha *Fr* 115. mz the akt at han vil aff syndum lata *Bil* 753. vm the göra stundom nakar godh thing for mina skuld tha göra the them mz the akt at wärlzlikin thing maghin them växa ok ökias *Bir* 1: 109. vm han a kallar thetta nampnit mz the akth at han vili aldrigh atirga til onda gerninga *ib* 24. tekna gerninganna skälika akt *(intentionem discretam) ib* 292. *ib* 225, 2: 128, 209, 210, 269. *Bo* 49, 83, 109, 123. *MB* 1: 102, 465. *VKR* x. *Va* 4. *Al* 602, 1205, 2327, 4397. *RK* 2: 1674, 3: 2183. gud se . . . aldra manna aktir oc gärninga *MP* 2: 90. dömir han alla thina aktir ok astundilse *(affectus et intentiones) Bir* 3: 432. kungöra honom alla theris lönligha akther oc vpsaat *MB* 2: 163. konungana godha aktir *ib* 203. artarexes hafwer thäs akt idher at sökia mz mykle makt *Al* 69. *ib* 8061. tha han hawer thz giort han hawer ij akt *ib* 402. gik jäpte mothe amons sönom vppa the akt at han ville mothe them stridha *MB* 2: 108. tessa lund tha stodh thera akt *RK* 1: 1723. haffde han stadeliga act pa *(hade ständigt i sinnet)* at lathe marsken i tälige sla *ib* 2: 2998. **3)** *sinne, sinnelag, mening, uppsåt, tänkesätt.* vil jek tee thik . . . j huat akt jak var tha nar sanctus stephanus stenkadhis *Bir* 2: 10. iak vil thz sighia aff rättan akt *Iv* 386. mz helom wilia ok söthe akt *RK* 1: 3727. wi wiliom idher fölgia mz troliga akt *ib* 2: 900. siger oss aff fulla kt at huat wy göra skal blifua vid magt *ib* 2: 5229. *ib* 4715. thetta . . . biudhs til i en god ackt *BSH* 5: 74 (1505). theris onde agt oc mening *FM* 325 (1507). **4)** *tanke, tro, förmodan.* äpte mine akt thotte mik ey at han hafdhe rätta tro *Bir* 2: 10. haffdo the ey akt ath marsken hafde swa stora makt *RK* 2: 4192. thz är myn fulla akth gudh skal them beeskerma mz sina makth *RK* 3: 3691. aldrigh haffde han tess akt . . . ath böndher skuldo swa offuer honom rada *RK* 2: 4486. tha är hon swikin aff thän sama akt ther hon för hördhe aff idher sakt *Iv* 4019. **5)** *akt, aktgifvenhet, uppmärksamhet.* nam mz sielfsins akt . . . alla book liste vtan mästara *Bil* 647. nw ma han thz höra hauer han tess akt *RK* 1: 26. hwo ther wil giffuä liudh och akt pa *Va* 3. thz hafdhe ängin takith til akt *Al* 9242. **6)** *akt, afseende. vanl. i förening med negation.* iak hafuer a honum ängin akt *Fr* 712. a breff oc edhe hade the ey akth *(aktade ej, brydde sig ej om) RK* 2: 8000. han hafdhe enga akth oppa gudh *ST* 50. han gaff thes toch altz engen akt *RK* 2: 1943. tess gaff han ey myken akt *ib* 4597. paa honum gaff byscopin ingha akth *ib* 3: 1281. *ib* 470, 1347, 1711. giffua aff honum inga akth *ib* 624. *ib* 2935. som tik enghen akt ware om thina thiänara försmailse oc nidhertrykkylse *Su* 119. **7)** *omsorg, bemödande, sträfvan.* skilde sik fra värlzlike akt *(humanis curis) KL* 183. at the väfvin oc snärin sik j värlzlike akt ok styrsl *(terrena cura regiminis temporalium) Bir* 3: 216. af . . . werldzlikom aktom *(curis mundanis) Su* 455. thesse siälin hulkin som iak tillagdhe alla mins kärlekx akt *(curam) Bir* 1: 217. äru fyra thing som thw skalt vakta mz alle akt ok grannom ok jdhkelicom forthanka *(diligenti præmeditatione et assidua sollicitudine) ib* 3: 240. är allaledhis natwrinna akt oc aktan til ewinnelik thing *MB* 1: 110. skulu alla act oc wiliä hawa upp at leta oc openbara . . . þe almoghan ofriþa *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). vaar akt skal vara *(nostræ sollicitudinis debet esse)* . . . idhkelica bära christi gärninga innerlica i varo bryste *Bo* 54. bör thik hafwa thäs baadhe akt ok godhan vilia at halda lifnadhen *Ber* 248. hawa änga akt andra, utan thiäna gudhi *KS* 3 (5, 3). skal han . . . haua mera akt ok åhugha, huru han må wäl ok ärlika skipa ok styra sit land ok almogha *ib* 56 (140, 61). skulu kununga ok höfdinga giua sik ther um mykla akt *ib* 51 (129, 55). lägger han sin hugh ok sina akt til at huxa ok skipa, huru han må wäl ok dygdelika skipa sit liuerne *ib* 22 (54, 24). thin hugh thin thanke ok thiin akt hafwer thu ä til örlögh laght *Al* 6051. mz högxte aatwakt lägge ther akt wppa at ey en päninger komme ther til bygningh hwilkin som ey är wäl oc rätwislika affladher *Bir* 4: 89. altijdh ladhe aa rijkit godha akth *RK* 3: 2863. the läggia paa iwan grooth mera akth *(vårda sig mer om) ib* 4151. mik är akt at *(cura est mihi de)* hwarre mine creatur *Bir* 2: 311. **8)** *ifver.* vndra . . . hänna vitorleka orþ ok guþleka akt *(tam immensum fervorem et tantæ eloquentiæ venustatem) Bu* 144. vmfängnom mz swa store akt *(studiose)* värlzlikit for thz som äuärdhelikit är *Bo* 37. mz aldra största ahth *(för akth)* latho the oppsökia thenna hälga herran *Lg* 399. **9)** *rådplägning, öfverläggning.* hafde mz biscopana rad oc agt at skilia marsken aff synne magt *RK* 2: 5203. **10)** *förehafvande, företag.* enkte skulen j akta ällir tagha til wara myna acth äller gärningh *(actum) MB* 2: 159. at komma them til nokro onda akt *Va* 11. eeldh storm pestilencia och ryzer akth laatha nw alla see thera makth *RK* 3: 3561. **11)** *anledning?* androm gifwer thu ther til akt *Al* 6594. thz giorde marsken for the acth *(derför att)* han hade honom got sworit oc sakt *RK* 2: 3432. — *Jfr* **for-, vina-, väruldsakt.**

akt, *f.* [*Mnt.* acht] *akt, fredlöshetsdom.* kesarens acht *HSH* 20: 211 (1507).

akta (**-ar, -aþe, -at,** *i rimslut* **akt** *Iv* 528), *v.* [*Isl.* akta] *L.* **1)** *betänka, öfverväga.* medh thöm skal han akta ok rådha rikesins äranda *KS* 70 (173, 77). hawer iak . . . aktat ok skodhat minna siäl nytto ok bestandilse *SD NS* 1: 429 (1405). naar mik än aktar *(för jak mik än aktar)* wara j tässe dröffuilsa oc taaranna daal *Su* 343. akta, at daghen är nidherstighen *MB* 2: 130. *ib* 97. **2)** *tänka, ämna, hafva för afsigt, vilja.* af thy them hände i ödhknenne oc i väghenom . . . aktar iak ey sighia *Bo* 13. *ib* 130. thz som iak hafdhe aktat at göra *MB* 1: 190. i akten illa

göra *ib* 299. *ib* 2: 30, 105, 184. *Fl (Cod. C)* 10. *RK* 3: 1287, 1870, 1874, 2185, 2491, 2563, 2631, 2972, 3054. *Va* 3. *PM* 11. *SO* 155, 187. *Su* 97. *Lg* 3: 184, 193, 276, 281, 290, 292, 412. om thine owinir fa ower tik vald the akta thik *(för* akta thik skadha*?)* swa marghin fald *Iv* 1001. — *hafva i tankarne, tillämna.* i aktin *(Cod. A* thänkin 304*)* mästa ondzskap *MB* 1: *(Cod. B)* 554 han akter swerige eeth storth riiss *RK* 3: 3258. som mich engte ont giort eller achtet haffue *FM* 153 (1504). **3)** *bestämma.* all the thing som äre äwinnelik them aktar *(Cod. B* ätlar 536*)* natwren oc ey annar tha et födhes aff andro *MB* 1: 109. **4)** *tänka, anse, hålla för.* akta han wärdhoghan *MB* 1: 483. aktandis sigh nw beqwäman thima wara *ib* 2: 321. han aktade at the som mildeliga j tronne haffdo sompnadh j dödhenom them gömas oc bewaras bätzsta nadh aff gudhi *ib* 318. **5)** *vänta.* huarn wäghen te akta sik mera hiälp *KS* 84 (207, 92). aktadhe sik ey thädhan koma *Iv* 784. **6)** *finna, märka, förstå.* paa höffuisth tall oc höffuisk laath kan man akta herres daath *RK* 3: 2094. **7)** *gifva akt på.* aktande han mz öghom ok örom *Bo* 141. *ib* 184. nar han ville akta oc göra sins fadhirs gärninga *ib* 28. at j them mz gudz rädduga märken oc akten *MB* 2: 331. akta han hwilkin som aktadhe thik *(intende ergo illi qui intendit tibi) Ber* 217. aktade att them skwlle skee inghen oskäll *RK* 3: *(sista forts.)* 4588. — *med dat.* tik ensampnom aktandes oc thina lidilse skötandes *(tibi patienti intendens) Su* 195. — *med prep.* aktandis aat thy som hänt war *MB* 2: 283. akta aat *(intendunt)* gudhz budhordhom *Ber* 1. *Su* 163, 377. aktado mykit pa *(considerabant)* hennes änlit *MB* 2: 163. han badh honum aktha pa fighenderne tha *RK* 3: 4227. han actadhe oppa i grytaskär att inga fighendher komme ther *ib (sista forts.)* 4487. *ib* 5559. akten *(attendite)* nw granlika til mik *Su* 241. **8)** *göra afseende på, taga hänsigt till, taga i betraktande.* thu skal ey akta tha thu dömir fatikan man eller rikan *MB* 1: 365. actandis *(considerantes)* bokenna mykelighet *ib* 2: 285. — *med prep.* akta oc til *(respice ad)* wara ödhmyukt *MB* 2: 154. **9)** *akta, fästa afseende vid, fråga efter, bry sig om (vanligen med negation).* hon aktadhe . . . meer thera människionna nytto som när hänne waro än sina egna *VKR* XIII. lithet saar mykith aktha *RK* 3: 1351. the sagdho litith akta hans hoot *Al* 8915. han acta þem ängte *Bu* 174. actaþe huarte mat älla dryk *ib* 182. *ib* 206. han actaþe siþan änga pino *ib* 493. actadhe änkte thera sput vm kring stodho *Bil* 127. *ib* 476. *KL* 97, 248. ey aktar fatikdomsins älskoghe thera handa *(curat de talibus) Bo* 3. alzencte skötte thz han eller aktade nogat j sith sin *RK* 1: *(sfgn) s.* 189. hon aktadhe änkte hwem hänna kin ware thäk *Bil* 109. iak aktar idher three rät ey eet haar *Iv* 3308. the akta alexandrum ey et wädher *Al* 975. hon akter mik widh alzenkte *Va* 40. akta thz ey vidh ena böna *Iv* 1622. thz aktar iak ey vidh eet haar *ib* 4675. akta them for enkte wätte *PK* 221; *med afs. på de sex senaste ex. jfr* **10.** aktandis *(curantes)* ängom thäkkias vtan mik *Bir* 1: 82. som änkte achte utan äta *KS* 13 (31, 14). som ey akta *(curat)* at bedhas nadh for litla synde *Bir* 1: 364. iak aktar *(curo)* ey at straffas för diktans oc maalsens laster *Su* 3. actadho ey mykit rädas *MB* 2: 316. — *med dat.* aktar ey siäl älla sannind ok ey dyghd älla skiälum *KS* 29 (74, 31). akta ey gudz ärafulla nampne *MP* 1: 36. swa förestaar han almänt allom som han ey aktadhe besynnerlika hwariom enom *Su* 90. — *med prep.* aktadhe thänne ey sua mykyt aff *(de)* gudz nampns hedhir suasom aff sins eghins nampns hedhir *Bir* 2: 98. *ib* 3: 140, 177, 444. saa lithet aktar byscopin aa hans fundh *RK* 3: 1349. om thin winskap aktar iak lit *Al* 2122. *Lg* 3: 405. **10)** *akta, värdera.* wyrdha oc akta gudz hws *MB* 1: 496. *ib* 483. **11)** *söka, eftersträfva.* nar wi swa et letum och aktum *(unum quærimus et ad unum tendimus) Ber* 217. mänuiskian aktar at fa sik vini *(intendit ad habendos amicos sequaces) Bo* 95. skalt thu altidh akta *(curato)* at göma hona *ib* 129. *ib* 147. actandis mykit oc manga konster at wita *Su* 225. actha *(stude)* häller täckias aff dygd än aff klädha *Ber* 290. — *med prep.* nar the alle akta til en gudh *(ad ipsum intendunt) Ber* 156. — **akta sik.** **1)** *tänka sig, ämna sig.* iach acthadhä megh offuer til findlandh *FM* 191 (1504). aktande sigh hem *PM* LXI. *SO* 153. haffde actedh seg löpe til gotland *HSH* 20: 90 (1507). **2)** *akta sig, taga sig till vara.* thän skal sik ful väl akta ther sik skal fore thöm vakta *Iv* 5051 **3)** *bry sig om, vårda sig om, akta på.* hafdhe thu thik ther rät om akt *Iv* 528. thy vardhin ij ther äpter at vakta ok idher görla ther om akta *ib* 5464. — *Jfr* **fore-, ful-akta.**

aktan, *f.* **1)** *tanke, öfvervägande, betraktelse.* mz tolke aktan oc skadilse komber thu til gudz widherkännilse *LfK* 79. **2)** *omsorg.* är allaledhis natwrinna akt oc aktan till ewinnelik thing *MB* 1: 110.

akter, *adv.* [*Mnt.* achter] *bak. Ordet nyttjas dock blott i subst. användning och föregås vanligen af prep.* til. bliva til akters, *blifva till baka, uteblifva.* at then del edert herrädöme haffuer mik loffwet oc tilsacht, bliffwer äcke paa eder side i nogrä motte til ryggä eller acthers *BSH* 5: 226 (1507). — vara til akters [*Mnt.* to achter sin *el.* wesen], *hafva att fordra.* om then rytthara kost, som the til achters äre *BSH* 5: 30 (1504). talade her henric biidzce oc olaff jonsson til hustrv birgitta om XVC marc som the wore til acters oc knut biidzce war them laglige skyldoger *FH* 5: 230 (1516). — vara akters, *d. s.* är han nagot achters pa kronenis vegna *BSH* 5: 330 (1508). — standa til akters, *d. s.* at vj stoo ganske mykit tiil acters aff the sama peninga, jag fatig man oc the fatige faderlöse barna skulde haffua ffor fornempde skep *FM* 319 (1507).

aktigh, *adj.* [*Mht.* ahtec] *ansedd, betydande.* inghen aktigh godh man wil blifwa *BSH* 5: 318 (1508). *ib* 340 (1509).

akära (aa-), *v.* [*Isl.* ákæra] *L.* **1)** *kära, anklaga, väcka åtal.* än bonden aakiäre *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*), 480 (1345, *nyare afskr.*). then som akärde *SGGK* 105. then som akärdis *ib.* **2)** *väcka tvist om, göra anspråk på.* kennis jak . . . hafue å kert et gotz *SD NS* 2: 230 (1409, *nyare afskr.*). hafde iak thet åkärt för skattagodz *ib.* vpsökia, atala oc akära . . . alla the äghor . . . som thy rättelika tilhörir *ib* 394 (1411).

akära, *f.* — **akärolös (okäralös),** *adj.* [*Isl.* ákærulauss] *fri från klander.* friia oc okäralösa *(akærolausa)* for huariom manne *SD* 4: 302 *(öfvers. fr.* 1400-*talet).* til egnar iak för:de gunne siggasson thetta forscreffna goz . . . fryth ok akälösth *(för* akärolösth*)* *ib NS* 1: 527 (1406). lot thät hans bysmarket fornempdom vp fritt frälst ok akärolöst fore allom äpterkallom *SJ* 7 (1422). *ib* 14 (1424) *o. s. v.*

akäran, *f. käromål, klander, anspråk.* dömer jak fornempda jacob jönisson frian oc saklösan fore fornämpdä powels akäran *FH* 2: 59 (1424).

akärande *(eg. part. pres.), m. L. kärande, åklagare.* än rättär akiärande är til *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 480 (1345, *nyare afskr.*). them the baden asämber akärandenum oc swarandenum *GS* 31 (1380). millan akäranden . . . oc brodher niclis *VAH* 24: 322 (1442). *GS* 58 (1474).

akärare, *m.* [*Isl.* ákærari] *L. kärande, åklagare.* at the skulde hafwe sielfwe warit badhe ware akärare och domare *BtRK* 231 (1464). aff them iilkloka akärarenom *(d. v. s. djäfvulen) Bir* 5: 100.

akävin, *adj.* [*Jfr Isl.* ákafr] *enträgen, envis.* var hon ey at enasto stadhugh vtan än thrättin som man pläghir kalla een akäfwin älla thrabetin *Bo* 112.

aköra, *v. pådrifva.* thäs mera han akörer, twingar oc alägher *LfK* 34.

al, *f.?* [*Isl.* ölr, *m.*]. *Jfr* **alvidh barker** *och* **äle.** — **ala trä (ale thrä),** *n. al.* taka ale thrä *LB* 2: 32.

al (aal, aall), *m.* [*Isl.* áll] *ål.* gäddor ok braxn flundror ok aall *Al* 5229. tak aal quikkan *LB* 3: 162. *ib* 110, 7: 76. — **ala fiske (aala-** *SD NS* 1: 468 (1405); *VAH* 24: 323 (1454)**),** *n.* [*Fnor.* álafiski] *ålfiske.* piscariis wlgariter dictis laxæfiske et alæfiske *SD* 4: 88 (1329). alle the som atto ii thy alafiskeno, vid hornadal ligger *DD* 3: 7 (1367, *afskr.*). eet lanawirke äller aalafiske i munkabodha ström *VAH* 24: 323 (1454). *SD* 5: 276 (1344, *gammal afskr.*). *ib NS* 1: 468 (1405), 588 (1406), 2: 96 (1409), 98 (1409), 309 (1410), 485 (1412), 486. — **ala galle (aala-),** *m. ålgalle.* tak atramentum ok honak ok aalagalla *LB* 2: 56. *ib* 3: 161. tak balsamum ällir ala galla *ib* 160. — **ala gardher,** *m.* [*Fnor.* álagarðr] *i vattendrag uppfördt stängsel för att fånga ål.* cum duabus piscariis, que svinæbiargs alagartha dicuntur *SD* 3: 118 (1313, *nyare afskr.*). dimidietas vnius alagarth *ib. Jfr* **algardher.** — **ala kista,** *f. ålkista. SD NS* 2: 485 (1412). — **ala kroker,** *m. ålkrok, krok som utsättes för att fånga ål. pl. ss ortnamn.* eet alafiske som callas alakroka *SD NS* 2: 96 (1409). *Jfr* **alkroker.** — **ala värke,** *m. ålverke, ett slags i vattendrag uppförd inrättning för att fånga ål.* omnes piscarias meas . . . dictas alawærkæ *SD* 4: 392 (1334). — **alavärman,** *n. i vattendrag gjord afstängning för att fånga ål, ålfiske.* ii alawermanet siäx natta fänge aff tyo natta vmgangh *SD NS* 1: 203 (1403).

ala, *v. L.*

alabaster sten, *m. alabaster. Lg* 3: 532.

alagh, *n. L.*

alagha, *f.* [*Isl.* álaga] *L. pålaga, skattebörda.* aff allum aarlikum konunglikum wtskulum ok alaghum *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). lete oc spyri granleka en nokot är þät ingäld älla alagho oc skatar älla þiänist vnder pafa döme är kumit vskäleka *Bir* 4: *(Avt)* 179. *KS* 57 (144, 63), 62 (156, 68).

aland (aa-), *m.?* [*Mnt.* ālant]. *inula helenium Lin., alant, ålandsrot.* elenacampana är aalandh hon styrker hiertha röther *LB* 2: 65. helena campana thz er aland *ib* 6: 284. enula alandh *ib* 5: 81. enula campana aland *ib* 8: 43. *ib* 3: 54. aalandh helar hiertha röther *ib* 7: 59. — **alands rot,** *f. ålandsrot.* tag aalandz roott *LB* 7: 337.

alboghi (albughi. *eg.* **alnboghi),** *m.* [*Isl.* alnbogi, ölnbogi, albogi, ölbogi. *Fgutn.* alnbugi] *L. armbåge.* til min alboga *RK* 1: *(LRK) s.* 218. *Di* 17. — **albogha kroker (albugha krogh),** *m. armveck.* vena circularis pa badhä armena j albwgha kroghen *LB* 6: 107.

al bränder (all-), *adj. L.*

alda, *f. L.*

alda oþal, *n. L.*

aldas (althas *Di* 262**),** *v. åldras. Di* 23, 262.

aldelis, *se* **allaledhis.**

alder (aller *SD NS* 1: 20 (1401) *o. s. v.; Di* 21. *pl.* **-rar),** *m.* [*Isl.* aldr] *L.* **1)** *lifstid, lif.* ändaþe syn aldar mäþ dyghþelekom lifnaþe *Bu* 8. gingo blinde allan sin aldar *ib* 15. *ib* 18, 26. fik hans aldar goþan ända *ib* 28. aldar þin aldar var möþa ok þrang *ib* 76. *KL* 302. til himerikis koma thaghar epter sin alder *MB* 1: 158. sua langir hans aldir vare *Bir* 2: 255. han raþar eigh pänigenom sik tel nokon aldars heþar *(heder i lifvet) Bu* 153. **2)** *tid.* langan alder wiiste swa hwar androm *Lg* 53. epther langan alder *Bil* 53. stakkotther oc ledhosamber är wars liffs aldher *(tempus vitæ nostræ) Su* 74. **3)** *ålder, forntid, lång tid; i uttrycken* af alder *och (någon gång)* mäþ alder. som han af alder hawer varit *SD* 5: 662 (1347). medher allum thöm tillaghum ther them for:da twem marklandom nw till ligger och aff alder till lighat haffuer *ib NS* 1: 8 (1401). *ib* 10 (1401) *o. s. v.* the hafdho ther standith aff aldir *Lg* 93. som thz aff aldir hauir warith *SO* 4. *ib* 63, 115. *KS* 5 (12, 6). aff aldar oc heden höss *HSH* 29: 41 (1481). aff gammel alder oc aff hedhenhööss *ib* 43 (1496). som meth allir ther vndhe hafuir leghat *SD NS* 1: 543 (1406). **4)** *tidsålder.* wardher enkte aldra skipte sidhan eller wärlda *MB* 1: 66. första wärldinna alder *ib* 2. *ib* 5, 7, 11, 28. här thykkis första allirsins *(primæ ætatis)* godha enfalloghet vara opnyadh *Bo* 140. swa tekna jak thik oc scrifwa thre aldra *(ætates)* vara j wärldinne *Bir* 3: 187. **5)** *det genom tiden stadgade, sed.* swik ok sqwaldher är nw landsins aldher *GO* 355. **6)** *ålder.* vändes simons anlate tel alskons aldar *Bu* 102. gamble karl . . . glömde sin ald *(för* alder*)* *Bu* 156. a vngom aldre *Bil* 565. at han aff gamblom aldir ofwir gaff gudh *ST* 422. alla iuffru som . . . tel aldar *(mogen ålder)* varo komna *Bu* 5. siþan hon kom tel sin aldar *ib* 10. wäl oppa sin aldir *(väl till ålder)* komin *Lg* 31. *Jfr* **barndoms-, lagha-, manz-, midh-, mäþ-, ungdoms-alder.** **7)** *hög ålder, ålderdom.* gamblir män gother þeer sum for sin alder latäs bort af warre thiänist *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). mins aldirs thröst *Bil* 476. j vng-

domenom ok j aldrenom *(senectute) Bir* 1: 216. *ib* 2: 159. *MB* 1: 248. *Di* 21. — *Jfr* **möiar-, siängar-, systkina-alder.** — **alders häfdh (allers-),** *f. gammal häfd.* som ther hafwer aff allers häfdh til lighat *SD NS* 1: 153 (1402). — **aldersman,** *m.* **1)** *äldste.* vtwaldhe noghra mz sik aff prästomen oc almoghans aldirsmannom *MB* 2: 257. *ib* 314. the fyra oc thiugu seniores, som kallas aldirsmän, äpter thy skriwat standir i apocalipsi *Ansg* 179. *Jfr* **alderman.** **2)** *den som är äldre.* sat spör . . . thina alders män *(majores) Su* 165. — **alders sot (allers-),** *f. ålderdomsskröplighet.* aff allers soot *RK* 1: *(Lilla RK) s.* 215, 216, 217, 218, 219, 223, 224. — **alders tidh (allers-),** *f. ålder, forntid.* han haffwer lighet til sweriges riighe aff allers tiidh *HSH* 29: 43 (1496).

alder, *f. ålderdom.* han hafdhe nu j aldrinne *(in senectute)* alt thz honum aatluste *Bir* 2: 129.

alder (aller. *f.* **al. all. ald** *Bir* 4: *(Avt)* 179. *dat. m.* **allom. aldom** *SD NS* 2: 52 (1408). *n.* **allo. aldo** *ib* 2: 53 (1408). *ack. m.* **allan. aldan** *ib* 2: 52 (1408). *f.* **alla. allda** *ib* 2: 53 (1408). *pl. gen.* **aldra. alra. alla. allar** *ib* 1: 623 (1407). **allare** *PK* 221. **allarss** *LfK* 249. **aller** *(bildadt efter Tyskan; liksom* **allare** *och* **alder** *träffadt endast ss förstärkande superlativen).* **alder** *BSH* 5: 518 (1512). **allers** *LfK* 248**),** *adj.* [*Isl.* allr] *L.* **1)** *hel, all.* alla försto naat februarii manaz *Bu* 9. ran allan daghen *ib* 65. sa hon . . . allan koren *ib* 11. at al þe natura vare ärlek som hanom varþ sua na bunden *ib* 64. til allan israels sona mogha oc sampnadh *MB* 1: 363. vm alt et aar *KL* 40. hafwer giort mik fwlt ok alt *(till fullo godtgjort mig) SD NS* 2: 2 (1408). at hon er all sik saman *(unita, samlad och förenad) KS* 8 (19, 9). er alder sik saman *ib.* synis allir saman *(hel och hållen)* guld *Bir* 3: 433. til all sädhen bade korn oc hwete war skorit oc trysskat *MB* 2: 210. — *närmande sig adverbial betydelse: alldeles, helt och hållet.* ätar sik allan innan viþ angar *Bu* 29. nu är iak aldar äpte þinom vilia *ib* 494. at han alder skalf for räzl *Pa* 23. han loot all som thz war förgätt *RK* 2: 1881. han är aldher samman ögha, aldher handh, oc aldher fother *LfK* 30. aldar är iak blötar gen bliscap *Bu* 494. *ib* 12. han var ey alder skiälikir *Bil* 777. han wardh allir skälwande *KL* 69. *ib* 77. är allir nakudhir *Bir* 1: 116. *Di* 203. han war tha all moodh *Al* 8958. *ib* 8454, 8455. vardh aller ginum räddher *Pa* 16. *Al* 5456, 6681, 9220, 9810. **2)** *all, ändad.* ey är thz ther mz alth *RK* 3: 4178. **3)** *all, fullkomlig.* meth allom kerlek *SD NS* 1: 84 (1401). epter aldom minom vilia *ib* 2: 52 (1408). af allom godh vilia *Bir* 1: 388. honum bör allir hedhir *ib* 2: 325. **4)** *all, all slags, all möjlig, hvarje.* aff allän döþerlik owinscap *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). all dyghd ok all naturlik makt *KS* 8 (19, 9). wäria töm firi allan orät *ib* 78 (193, 85). til alla andra gärning *MB* 1: 110. fik biscopen bötar af allom värk *Bu* 15. at alle mato *Bil* 118. aldra handa, *se* **hand.** alzkona, *se* **kon.** alzkyns, *se* **kyn.** — *n.* **alt,** *allt, allting.* alt þät guþ gaf þöm at ägha *Bu* 3. alt thet skapat är *KS* 2 (3, 2). thz war adams skuld, hvi alt wart honom olydhokt, ty at han war olydhin thön *(för* thöm*)* thär en skal allo rådha *ib* 8 (18, 8). mith goz . . . med allu þe þer til liggir *SD* 5: 293 (1344). at mista alt saman *Bir* 3: 358 *(se vidare under* **saman***).* — *pl.* **allir,** *alla.* firi allum manum *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). wäri frither mällin aldra manna *ib.* gaf alla romara liþugha af allom vt giäldom *Bu* 65. allum þeem þässi bref seã ok hörä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). meth sampthykkio allar wara *ib NS* 1: 623 (1407). gör iäc thet allum kunnukt *SD* 5: 293 (1344). öpto alle *Bu* 197. þe samu jngiäld alsaman aff fynlande *SD* 5: 567 (1346). bidhiom alle saman til hans *Bo* 231 *(se vidare under* **saman***).* **5)** *i nekande satser, i sht efter* utan: *någon (ullus), all.* wi ärom ey lati allan tiidh *Al* 6123. vten alt quall *SD* 5: 160 (1343). vtän allän toll *ib* 639 (1347). vtän alt hindär *ib* 6: 149 (1349). vtan . . . al prydhilse *Bo* 1. vtan alt iäff *Bil* 897. *Va* 31. wtan alla twäkan *MB* 2: 212. vtan allan hugnadh *ib* 308. — *Särskilda kasus dels ensamt dels i förening med annat ord nyttjas adverbielt.* — *Ack. sing. n.* **alt.** **1)** *alldeles, helt och hållet.* brullöps kostnadhin skipadhis alt äpte hänna forsyn *Bo* 58. han haffuer sin hwgh alt wänt om kring *RK* 1: 3686. iak hiolt han alt fore haadh ok spot *Al* 1841. alt *(totaliter)* vndra jak oppa mik *Bir* 2: 154. innan fiskeoosith, som jak ther hawer alt vtan vidh *SD NS* 1: 170 (1402). — *allt.* a thöm krokom varo människior vphängdha alt vm kringh *Pa* 18. *Al* 9291. lagdho the ginstan träfiöla alt kring vm korsit *Bir* 3: 271. *MB* 2: 339. — *förstärkande framför* of *och* for *i förening med adj.* alt of höghfärþoghan *Bu* 150. alt ofmangom *Bil* 614. *Bir* 1: 341. *MB* 1: 190, 434. *Fl* 254. alt fore stark *Iv* 480. alt formange *Al* 9294. alt for stora gälde *RK* 1: *(Albr.) s.* 211. — *helt.* adams sympn tha war herra togh riwith aff honum war alt annar sympn än then som wi sowom natwrlika *MB* 1: 89. han lagh alth qwar *ST* 74. läth alt läntelika smaam och smaam aff sino gudhliko stränge lifwirne *ib* 155. **2)** *allt, ända.* thäs kyns nat oc mörk war alt fra adams synd oc til thäs gudz son himerikis sool oc liws ran op i renasto sky *MB* 1: 52. alt til sins lifs ända *KL* 63. hioldo honom troskap alt til dödhin *(usque mortem) Bo* 14. altil dödhin *ib* 32. the följdo them heem alt til then port *RK* 1: 1742. alt i yttarsta landamärin *Bo* 78. kom alt hiit *Al* 7332. the nighu hänne alt nidhir a iordhena *Bo* 250. göma oc reenan haalla min jomfrudom alt wt j dödhin *Lg* 814. alt ouer tytzskä bergen *(usque ad Alpes) ib* 3: 562. — alt þär til at *eller* alt þär til, *ända till dess.* alt ther til at *(donec)* thu wärdhwgh wardher han see *Ber* 45. alt þär til hon man takir *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). alt ther til thu faar gudz foreloffwadha nadher *Lg* 820. — alt til, *d. s.* al til *(för* alt til*)* daghin daghas *Ber* 43. alt til, fram faret är thässa lifhsens myrker *ib. ib* 76. **3)** *allt jämt.* hans leon alt mz honum gär *Iv* 2799. *ib* 4115, 4811. *Fr* 1104. *Al* 1840. följdo them alt med *RK* 1: 1734. bleff alt när honom *Va* 53. judhen laa alt oc hördhe oppa *ST* 305. *ib* 412, 513. oc swa alt wt aat *(och så vidare) Bir* 5: 61. — alt idhelika, *d. s.* alt idherleka oppe haldas *PfN* 138. *Al* 5766, 5862. — alt iämt, *d. s.* alt iämpt bidhiandis til gudh *MB* 2: 162. *ib* 183, 230. — alt iämlika, *d. s.* the waro alt jamlika satta *RK* 1: 228. —

alt ut at eno, *oafbrutet?* han laa siuker alt vt at eno, väl fämtighi dagha *KL* 317. **4)** *vid komparativer: vida, än, ännu.* jak tholde alt meer ok hardhare *KL* 39. wänter mik alt bätre lön *Iv* 1229. hon tröste til mik alt bätre än til han *ib* 2730. ij hafuin alt visare raadh än mik *ib* 5450. alt wär *Al* 4496. alt större makt *ib* 5150. **5)** *visserligen.* alth *(þat er vist)* koma ther vapnadhe men *Di* 265. **6)** *i rimverken såsom ett slags fyllnadsord.* thu skal ower komin vära alt fore thina vranga kära *Iv* 5270. tha konunghen kom i skoghen alth mz sin her *RK* 3: 1051. — **alt thät.** **1)** *allt jämt då.* man soffwer ey alt thz man snarkar *GO* 1102. alt thz te foro sagho the til baka *RK* 2: 4440. alt thz *(så länge som)* drotningen oc han omginge eyncte barn the saman finge *ib* 7372. **2)** *allt hvad, så hastigt som.* sendhe budh alt thz han kunde *RK* 2: 6050. redh teden . . . alt thz han kunde *ib* 9552. dragher tiil swerige alth thz han kan *ib* 3: 1217. — **alt liko väl,** *likväl, det oaktadt.* än altlicouäl ey for thy forlät ödhmiuktinna mästare at han sik ey alradiuþast ödhmiukadhe *Bo* 39. än tho altlikowäl *(verumtamen) Ber* 267. *Jfr* **allikoväl.** — **alt for thy (alth for dy, alth fordy** *Gers Frest* 12, 13, 28, 29, 31, 33, 34, 37, 45, 47, 48, 56, 57, 60; *Gers Ars a* 2, *c* 1, *c* 4. **all for thy** *SO* 101, 198**),** *det oaktadt, likväl. SO* 7, 101, 117, 148, 195, 198. *Lg* 3: 488. *Gers Frest* 12 *o. s. v. Gers Ars a* 2 *o. s. v.* — **alt um ens,** *dock.* alt wm ens *(verumtamen)* skils siälin widh kroppin mz myklom räddogha *Ber* 204. *ib* 12. *Jfr* þo alt um ens *under* **þo.** — *Gen. sing.* **alz.** **1)** *alldeles.* öxstenen skal ey hawa meer en lit än annan vtan alz i mällan *MB* 1: 80. **2)** *såsom förstärkning vid nekande ord: alls.* aff alzängo *MB* 1: 76, 77, 79, 252. fik ekke rikit for alz änkte *Bo* 18. hans broder kallade hon erik alzenkte *RK* 1: 562. latho ther alz enghen offwir komma *MB* 2: 77. *VKR* 15. *Va* 40. *MB* 2: 301. *Al* 1510. *RK* 3: *(sista forts.)* 4680, 5451. **3)** *förstärkande superlativer: allra.* alz wärsta dwr *MB* 1: 232. **4)** *i allt, "in alles".* skatter vj öris als *FM* 73 (1481, *gammal afskr.*). the ware alz ijm *Di* 10. *ib* 116, 184. *SO* 48. — *Gen. pl.* **aldra,** *förstärkande superlativen: allra.* ä þa þu giorþe aldra bäst þe talaþo vm þik aldra värst *Bu* 77. sinom alra kärasta son *Bo* 5. dragher siin vapn op a aldra raskast ther han ma *Fr* 486. wars herra offer thz alla dyrasta *MB* 1: 473. thu man alla fulaste *ib* 2: 299. *ib* 303. alla raskasta *RK* 2: 7091. *SD NS* 2: 169 (1409). hwilke som förat alra waro *KL* 181. aller mäste rikedomber *MB* 1: 220. the aller bestha *RK* 1: *(ny början af Gamla Krön.) s.* 164. *ib* 2: 6860, 6976, 8820. *Gers Frest* 22. *Gers Ars a* 4. war allär gladast *Di* 110. medh thet allerförste *BSH* 5: 162 (1507). med thet alder förste *ib* 518 (1512). allare först *PK* 221. — **mäþ allo (-alla),** **1)** *fullkomligt, alldeles.* en vnger man dödher mz allo *Bil* 87. *ib* 125, 462. *MB* 1: 108, 413, 415, 2: 232, 235, 252, 267, 278, 302. *Fl* 201. *RK* 3: 1701. lika grön mz allo *ST* 204. *EG* 68. ther litit mz allo *(i det hela, allt sammanräknadt)* war til skiptis *Lg* 3: 235. loktadhe han tha mykyt mz allo *(ganska mycket) ib* 667. *RK* 3: 2003, 2320, 2630. **2)** *vid negationer: alls.* bätra är gamblom oc sirla forlata wärldina oc henna synder än ey mz allo *MB* 1: 271. some kändä han ey mz allo *ib* 314. *ib* 325, 470. hans makt kan ängin tälia mz alla *Al* 1930. räddis tha ey mz allä *Iv* 3192. *Va* 27. enkte mz allo *Al* 6069. *MB* 2: 31, 189. *Fl* 1087. *RK* 2: 5244. *Su* 185. *ST* 296. *Lg* 3: 240. — *pleonastiskt:* alz enkte mz allo *ST* 227, 233. — **i allo thy (i alla thy, i alle ty),** *i det samma, vid samma tid, just då.* fornam han i alle thy hurw erik jn i klostret redh *RK* 2: 3545. bradhelica the aff husit fara och söchte the böndher j allo ty *ib* 3922. kom i alla ty *ib* 8433. *ib* 8470, 8965, 9611, 3: *(sista forts.)* 4736, 5112, 5985. ty alle ty *(för* i alle ty? *Cod. B* y alle thi maatten*)* wort ten mannen bort worffuen *Di* 126. (än aller *trol. för* är mer *Su* 27).

alder daghar (aller-), *m. pl.* [*Isl.* aldrdagar] *ålderdom.* tiill aller da[gha] *MD (S)* 242. oppa sina aldher dagha *Lg* 3: 650.

alderdomber (allir-), *m.* [*Mnt.* olderdôm] **1)** *ålderdom.* hon scal födha j sinom aldirdome en son *Bil* 893. j vngdom oc aldirdom *MP* 1: 237. *Bo* 12. *Bir* 1: 58, 197, 3: 228. *Al* 7516. *Lg* 32. **2)** *ålder, hög ålder, åldrighet.* hulkit som aldre tappas älla opnötis aff aldirdom *(vetustate) Bir* 2: 204. **3)** *forntid.* i aldherdomen *(ex antiquis)* för än iordhen giordhes *Su* 78. **4)** *(mogen) ålder.* j allirdom oc sidhum quämelicha *VKR* 23. *Bir* 4: 99, 100. til takins ffyre wälfrägdadha män j liffwirne oc alderdom *(vitæ et ætatis)* j syslomanz gardhin *ib* 95. *VKR* 4.

alderfadher (aldefadher. äldhir fadhir *MB* 1: *(Cod. B)* 526**),** *m.* [*Mnt.* oldervader] **1)** *stamfader.* then tima enoch war thryhundradha oc adhertan aara gamal tha do adam hans alderfadher *MB* 1: 2. *ib* 164, 286. **2)** *farfader.* i wars . . . aldefadhers opna breff härtogh erikx *VAH* 24: 325 (1358). min alderfadhir *(oude vader)* zacheus wiiste minom fadhir symoni stadhin *ST* 301.

alderhäfþ, *f. L.*

alderman (allerman *SEG* 111, 112 *o. s. v.* **allirman: -män** *KL* 380, 384. **aldraman: -mannom** *SJ* 125 (1444). **olderman** *SO* 5, 32, 95, 101 *o. s. v.; BGG* 299, 300 *o. s. v.; SJ* 126 (1446) *o. s. v.* **ollerman: -mannen** *SO* 26**),** *m.* [*Mnt.* olderman] *äldste.* til . . . almoghans aldermän *(seniores) MB* 2: 376. *ib* 381, 384, 392. *KL* 380, 384 *o. s. v.* — *ålderman i ett gille el. skrå.* som alderman war i hälghakors oc sancti olafs gilde *SJ* 60 (1436). *ib* 126 (1446). olderman och forstandere i sancta barbara gylla *ib* 305 (1462). som nw olderman är for sancte karine gylla *ib* 298 (1462). *ib* 299 (1462). oldermen och förstandare fore sancta barbara gyllä *ib* 314 (1459). loth vpp helge likama gylle i nerwaro her olaff pauli som ther til forstandare och alderman var *ib* 386 (1472). loto vp . . . the samma bodhen . . . sancta katarine gille oc aldramannom *ib* 125 (1444). sancte katrine olderman *ib* 286 (1460). oldermannen i scomagara kompany *SO* 32. gillebrödher skulle sig aldherman wellia *SGGK* 103. *ib* 104, 105, 106, 108, 109. *SEG* 111, 112 *o. s. v. SO* 5, 7, 26 *o. s. v.* — **aldermanz balker (allermanz-),** *m. balk som handlar om ålderman. SEG* 111.

aldin (alden. allon *Lg* 3: 472. **aallon** *ib* 467**),** *n.* [*Isl.* aldin] *L. eg. på trä växande ätlig frukt; ållon.*

taga nöthir ellir alden *TB* 78. *Lg* 3: 467, 472. *SD* 2: 13. — (?) wardher . . . mykin fädödhe oc mykin alden oc mykin ridhusoot *("pecoris mors caritas lini febres terciane") Iv* LXXXI. — **aldina skogher (aldena-** *SD NS* 1: 601 (1406). **aldona-** *ib* 2: 10 (1408). **allona-** *ib* 45 (1408)**),** *m. L. ållonskog. SD NS* 1: 601 (1406), 2: 10 (1408), 45 (1408). *Jfr* **aldinskogher.**

aldinbär, *adj. L.*

aldin fulder, *adj. L.*

aldin karl, *m. L.*

aldin legha, *f. L.*

aldinskogher (*SD NS* 1: 203 (1403). **aldyn-** *SD* 5: 536 (1346). **alden-** *SD NS* 2: 359 (1411); *RK* 1: 218. **aldon-** *SD NS* 2: 506 (1412). **olden-** *RK* 1: 1965. **allin-** *SD NS* 2: 343 (1410). **allen-** *RK* 1: *(ny början af Gamla Krön.) s.* 164; *PK* 220. **allon-** *SD NS* 1: 106 (1402) *o. s. v.* **aalon-** *ib* 597 (1406)**),** *m.* [*Isl.* aldinskógr] *L. ållonskog. SD* 5: 536 (1346). *ib NS* 1: 106 (1402), 203 (1403), 597 (1406), 2: 343 (1410), 359 (1411), 506 (1412). *RK* 1: 218, 1965, *(ny början af Gamla Krön.) s.* 164. *PK* 220. *Jfr* **aldina skogher.**

aldin stämpna, *f. L.*

aldin trä, *n. L.*

aldinviþer, *m. L.*

aldor, *må hända för* halder. medh thz tridhia, aldor han sigh gerna til alt thz godt och dyghdelikt är *KS* 13 (30, 14).

aldras (-adhes), *v. refl. komma till (mogen) ålder.* tha the mör the aldrades *(quibus adultis)* badha *MD (S)* 289.

aldrigh (aldregh *Bu* 7, 20, 23, 533; *ST* 312; *Su* 12, 70; *PK* 234; *RK* 2: 26; *Di* 221. **aldreg** *RK* 1: 627; *Di* 226. **alderegh** *Di* 249. **alrigh** *KL* 234; *Bo* 8, 194, 252. **allirigh** *SD NS* 1: 97 (1402). **alregh** *Bo* 255; *ST* 11, 12. **aldrik** *Iv (Cod. B)* 1858; *Va* 42; *Pa (Tung.)* 39; *Di* 293. **aldhrich** *ib* 238. **aldrek** *Pa (Tung.)* 39. **alrik** *Fl (Cod. B)* 13; *SD* 5: 230 *(sl. af 1400-talet).* **aldre** *Bu* 19, 55, 56, 57 *o. s. v.*; *Bil* 81 *o. s. v.; Bir* 1: 4 *o. s. v.; MB* 1: 1 *o. s. v.; KS* 9 (21, 10); *Fl* 13 *o. s. v.; Al* 132 *o. s. v.; RK* 1: *(Albr.) s.* 208, 210; *Di* 2, 128. **alldre** *MB* 1: 125. **alre** *Bil* 776; *Pa* 19; *Bo* 26, 225; *Bir* 4: 382; *MP* 1: 17, 30. **allre** *Gers Frest* 13. **aldra** *Di* 128. **aldri** *Bil* 730; *ST* 313. **aldrei** *KS* 22 (53, 24), 23 (55, 24) *och ofta.* **aldreij** *RK* 2: 399. **aldrey** *RK* 2: 8067; *Di* 89. **alldrey** *Di* 87. **alrey** *VKR* 9, 28, 29. **aldrigx** *SD NS* 1: 479 (1405). **aldrighen** *MB* 1: *(Cod. B)* 536. **alrin** *MD (S)* 215. **aldredh** *Di* 208, 218. **aldrit** *ib* 211. **aldr** *Bu* 530; *VKR* 80. **alder** *SD NS* 1: 182 (1402); *BtFH* 1: 209 (1506); *RK* 1: *(sfgn) s.* 180, 2: 6651; *Lg* 3: 521 *o. s. v.*; *LfK* 217, 219, 233, 235, 236 *o. s. v.* **aldher** *RK* 2: 5905; *SD NS* 1: 646 (1407, *gammal afskr.*); *Di* 253. **aller** *RK* 2: 5232, 6741, 6796, 8066; *Di* 238; *Lg* 3: 32, 34, 84. **allar** *Di* 1. **eller** *RK* 2: 5236**),** *adv.* [*Isl.* aldri, aldrigi, aldrigin] *L.* **1)** *någonsin (efter negation samt efter uttryck som beteckna tvifvel el. bemödande att hindra).* iäfuadhe storlica at han sculle alre väl koma owir the brona *Pa* 19. aff värie at han aldrig skal fa macht offuer swerigis riche *HSH* 20: 69 (1506). äy wilde oc philpus mote wädhia aldrigx *SD NS* 1: 479 (1405). engin gat ther aldre owerkomith *MB* 1: 125. at enghen mik aldrigh sidhan försmadhe *Su* 79. *Jfr* aldrigh ängin *under* **ängin,** *i hvilken förbindelse* **aldrigh** *tolkas efter betydelsen* **2.** **2)** *aldrig.* þät gik hanom aldregh w minne *Bu* 7. hafþe þin kona här comit aldre skulde hon häþan coma liuande *ib* 19. aldre tapa þe sighar mäþan þe hanom þiäna *ib* 56. kome aldrigh ater *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). the fa aldre sidhan böter *Al* 132. the saghos summi aldrig meer *RK* 1: 123. iak faar aldreghmer makt nokon dara *KL* 316. letade epther hans cledher, som .kastadh waro kring om huseth, aller swa eth som annat (*motsv. ställe Bo* 194 alrigh thit eet som annat) *Lg* 3: 84. komma gästerne wth, somme til baatz öffwer strömen oc pa holmen, oc somme öffwer bron, aldrig en som änner *BSH* 5: 167 (1507). hans skin war swa thunt ok klent at han flängdhis aldre swa lätlika at ey ginstan vt gik blodhit *Bir* 1: 32. *MB* 1: 106. ther war i aldre swa ärlik qwist han haffwir han fordarffwath mz sinne list ther war wti aldre swa diwp en root han haffwir hona op riffwith mz sin foot *RK* 1: *(Albr.) s.* 208. *ib* 210. — aldrigh eigh, *aldrig.* the liua aldre eigh vtan missömio ok stridh *KS* 9 (21, 10). — aldrigh ängin, *se* **ängin.** **3)** *alls icke, ingalunda.* maria magdalena viste alre hwat hon skulle göra *Bo* 225. folkit flutte sig aldre *(non)* aff stadh för än maria war aterkallath *MB* 1: 397. han är aldre köpman *Fl* 589. war all flughna plaghan swa forgangin, at aldre en flugha war ater i egipto lande *(non superfuit ne una quidem) MB* 1: 298. jak hawir aldre *(non)* eet ordh at sighia *Bir* 3: 266. at han är alder i [1] dening *(rättare* pening*)* skylloger sin sonne kona *BtFH* 1: 209 (1506). swa at ther när stodh aldre trä *Fl* 13. *Al* 1044. **4)** *aldrig än (jfr citaten från Bir* 1: 32, *MB* 1: 106, *RK* 1: *s.* 208, 210 *under* **2).** ey gaa aff rätwisonna wägh fför nakon mothegangh, tho aldrigh swa hardan *Su* 70. — *om än aldrig (så).* hwat hälst tingh, aldrigh swa lithet *LfK* 10. wy maghum frukta engen död aldrigh komum wy i swa harda nöd *RK* 1: 331. iack skötte huarken rett eller dom aldrigh war någhen mand så from *ib* 3: *(till. om Chr. II)* 6396. athan wilde aldre löna athan war konung tydriks man aldra kom han i sa stora nöd *Di* 128. tala ängte älla sigh af thik siälwe, thz thik maghi inbära nokot manna lof, aldrigh *(quantumcunque)* är han oc thik swa heemelika älla swa gudhlikin som thw tala vidh *Ber* 277.

aldrogher (aldrugher. allrugher: -e *VKR* 17. **aldröger: -a** *Su* 12. **alrogher. aldriger),** *adj. L.* **1)** *af en viss ålder, (mer eller mindre) gammal.* sidhan jak var sua aldrugh *(tantæ ætatis)* at jak formatte vndirstanda nakat aff minom skapara *Bir* 3: 153. hon talade fulkomplikare än swa alroghom barnom är naturlikit at tala *VKR* IV. i ene klene persone, som ey aldroghare war än vij (6 ½) aar *Lg* 3: 435. hwar en stande j sinom stadh äpther sinom orden som hon är aldrig til *Bir* 5: 71. *Jfr* **iäm-, midh-aldrogher.** **2)** *kommen till mogen ålder.* enghom thz oppenbaradhe för än hon aldrogh war *Lg* 3: 434. **3)** *åldrig, ålderstigen, gammal.* hui fly þu þin faþur. vämptar uvämptan. vngar aldroghan *Bu* 156. en aldrogar karl *ib* 135. *ib* 64. *MB* 1: 5. *KL* 234. *Bo* 241. *Bir* 3: 281. *VKR* 2, 8, 17. *MB* 2: 16, 61. *Su* 12. alrogho

(seniores) brödhrene *KL* 219. taka seniorum som äru alrogha systranna radh *Bo* 135. *Bir* 5: 23, 24. sagdhe han til iudha formän oc aldrogha män *(motsv. ställe MB* 2: 381 aldermännena*)* *KL* 386. *ib* 398. aldrogher ower alla dagha *(antiquus dierum)* *Su* 93. **4)** *gammal, tillhörande forntiden.* aff flerum aldroghum kämpum *(den alten rekken)* *ST* 2.

aleþis, *adv.* [*Isl.* áleiðis] *på väg, å stad.* koma aleþis, *åstadkomma, genomdrifva.* sergius paue gat aleþes komit at þön sami höghtiþ hiöls vare fru tel heþars *Bu* 10. hälghe män komo thäs aledhis at hon sculde hedher haldas sancto petro *Bil* 119.

alf, *f. L.*

algardher, *m.* = **alagardher.** *i ortnamn.* mith aalafiske i solwidh algardhom *SD NS* 1: 468 (1405).

alhelagher (all-), *adj. L.*

alhälghona dagher (alhelgona-), *m. allhelgonadag. BSH* 5: 423 (1510). *Jfr* **aldra hälghona dagher** *under* **hälghon.**

a liþ, *f. L.*

aliggia, *v.* **1)** *hvila på, trycka.* stort orlogh oc thungä, som riket hafuer warit aliggendä *GS* 35 (1403, *orig.*). at thola tilkomande ok aliggiande *(ingruentia)* ond thing *Bir* 3: 374 *(möjl. att föra till* **2)**. **2)** *förestå, hota.* än thot plagho aliggia *(imminent)* *Ber* 68. värna oss . . . af aliggiande *(motsv. ställe Bir* 4: 12 til stwndandom*)* wadhom *VKR* 59. *Jfr* **liggia a.**

aliker (aa-), *adj. L. lik.* waro boyonar hwarie andre swa aalika *Lg* 952.

alin (aln *GS* 41, 51 (1450); *SJ* 226 (1453), 228 (1453), 230 (1454), 231 (1454) *o. s. v. pl.* **alnar;** *äfven* **alin** *SD NS* 1: 293 (1403); *SJ* 194 (1450)**),** *f.* [*Isl.* alin, öln] *L.* **1)** *underarm (från armbågen till långfingrets spets). Jfr* **alboghi. 2)** *aln; ss längdmått.* at eno siaxtighi alna högþ *Bu* 168. hon *(arken)* skal wara thryhundradha alna lang, fämtighi alna bredh, thrätighi alna diwp fra bunkanom oc hwar thässe alniin war längre än waara siäx alna *MB* 1: 168. enna alna rwm *ib.* flughu twäggia alna höght fra iordhinne *ib* 395. suasom ena alin höght ok bret ok lankt a alla slinde *Bir* 2: 257. *ib* 4: 83, 84. *Lg* 69. hwilkin tomp är a längdena twa alin minna än fämsinnom tiughu *SD NS* 1: 293 (1403). the tompt . . . halder sina *(för a sina?)* lengd vidh aana fämtighi stänger ok hwar stang hafwer fäm alna *ib* 2: 99 (1409). *SJ* 177 (1449). tässa forscrifna tompt är lang liij nya alna *ib* 180 (1449). *ib* 187 (1450), 190 (1450), 198 (1450), 199 (1451) *o. s. v.* sex gambla alna oc fyratighi *ib* 191 (1450). *ib* 194 (1450), 198 (1450) *o. s. v.* **3)** *aln; ss mätningsinstrument.* ingen hafwe andra wicht, beszman, skeppa eller aln, än vthi rijke finnes *GS* 41. xi alna medh gambla alnenne mält *SJ* 181 (1449). epter the ny alnenne mält *ib* 175 (1454). **4)** *det som till tmåttet har en alns längd. — om tyg.* en alin got vaþmal *SD* 5: 637 (1347). *GS* 51 (1450). *— om jord (då alnen angifver jordstyckets bredd och för öfrigt kan beteckna äfven det område, som, vid den på tomtens storlek grundade fördelning af byns samtliga jord mellan jordegarne, motsvarar en alns tomtområde utmed bygatan; jfr Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: *s.* 181, 244, 252*).* x alna aff hennes tompt *SJ* 177 (1449). i swdher aakren ix stengher, en alin oc j quarter jordh, thet är vi pund landh, i norre akren ix stängher jordh, mindhre j alin oc j quarter, thet är oc vi pundh landh *SD NS* 1: 264 *(något efter* 1403). fäm stänger, en alin oc en thridhiungx alin jordh *ib* 446 (1405). syw alna jordh *ib.* tolf alna *ib. ib* 423 (1405, *nyare afskr.*). saalt haffua . . . twa delena aff enne alin i langöö *ib* 58 (1401, *gammal afskr.*). om vij alna jordh . . . som östhen bidzason mik tiill pantha satthä fore mina fulla päningha, som fore ij hesta, fore ix marcer ok for xxj marcer *ib* 255 (1403, *gammal afskr.*). *FH* 4: 52 (1457), 77 (1461), 78, 5: 54 (1468), 64 (1472). wij . . . haffuom salt . . . halff fämpte alin iordh i skenastadha medh allom tillagom . . . för tolff mark swenska penunga *SD NS* 1: 45 (1401, *nyare afskr.*). ena j alin i kwarnathörp, ena j alin i samw sokn *ib* 2: 565 (1412). salde . . . I alin jordh j viala met allom tillhörelsom for III marc *FH* 5: 112 (1487). gaff syna jordh som är fäm alna kringhom allan byen j viala . . . met aker ängh och allom androm thes til hörelsom nadhendals clostre *ib* 110. *ib* 134 (1489), 190 (1504), 191 (1504). — *Jfr* **thridhiungs alin** *samt* **stang.** — **alins langher,** *adj. alnslång. Va* 39. *Lg* 3: 462. — **alna högher,** *adj. alnshög. Lg* 92. — **alna tal,** *n. alntal. MD (S)* 295.

alisk, *n.? tyg från Alais?* eth stykke alisk *SJ* 390 (1472).

alit, *n.?* [*Isl.* álit] *anlete.* gudh haffuer ey wänare alit giort *Iv (Cod B)* 903.

alit (aliit), *f. och n.* [*N.* aalit] *L.* **1)** *tillit.* til thik min herra aldra wärldinna helsa later iak mina astundan oc mina aliit *MB* 1: 265. til hans var hänna mäste aliit *Iv* 3755. *ib* 4644, 4838, *(Cod. B)* 4298. kalla . . . een mästara han hafdhe a *(till hvilken han hade)* högha aliit *ib* 5352. then ridder . . . ther hon haffde a sät sinä alit *ib (Cod. B)* 4838. *Al* 8500. **2)** *det hvarpå man kan lita, hjälp, skydd.* han sagdhe thik ena kranka aliit ther thik til herbärghe viiste hiit *Iv* 4039. mik thykker thz vara ena kranka aliit *(föga att lita på)* thz miin syster komber hiit *ib* 4791. ära the thik krank aliit *Al* 4288. han sa sik haffwa litla aliit *ib* 8730. han war honum opta godh aliit *ib* 9506. thz är alt there födho aliit *(all den föda hvarpå de kunna räkna)* *ib* 8680. the äre myn störste alith *BSH* 5: 273 (1508). (aliit *Fr* 2872, *se* **lit.**)

alita, *v. L. lita på, vara förvissad (om).* andre flere vare rikes herrer, som vij medh flere rikesins inböggiera alithande äre pa vort federnes rikes gagn och bestand, ath gudh thöm och idher holle i all swnheet *BSH* 5: 107 (1506).

alkroker, *m. krok hvarpå ål fångas? ss ortnamn.* i thy alafiskeno . . . som callas alkroka *SD NS* 1: 588 (1406). *Jfr* **ala kroker.**

allaghis, *se* **älllighis.**

allaghum, *för* allum tillaghum *SD NS* 1: 463 (1405, *gammal afskr.*).

alla ledh, *se* **leþ.**

allaledhis (alloledhis *MP* 2: 61; *VKR* 54. **aldoledhis** *SD NS* 2: 52 (1408). **alledhis** *Ber* 257. **alledhes** *LfK* 6. **aldelis** *BSH* 5: 124 (1506); *SO* 111. **alldelis** *ib* 31. **aldeles** *BSH* 5: 107 (1506)**),** *adv. L.* **1)** *eg. på allt sätt; alldeles, helt och hållet, fullkomligt.* lathom förnempda niclis . . . allalethis

lösan wm the förnempdo penninga *FH* 2: 15 (1392). är hon thingelik ok fräls i hughenom fölghia sinom alra kärasta allaledhis äpte sinom astundilsom *Bo* 92. *ib* 132, 138, 180. *SD NS* 1: 22 (1401), 2: 52 (1408). *MB* 2: 9, 37, 136. *Bir* 1: 327, 370, 3: 235, 246, 347, 4: 45, 116. *MP* 2: 61. *VKR* 54. *Ber* 257. *LfK* 6. *Lg* 332, 435, 673, 810, 816. *SO* 31, 111. *BSH* 5: 107 (1506), 124 (1506). **2)** *i allmänhet, öfver hufvud.* sidhan thässe räkning war giordh oc allaledhis räknadhos män til skiptis oc ey qwinnor *MB* 1: 419. — *Jfr* alla ledh *under* **leþ.**

allalund, *se* **lund.**

alla redho (alla reedha *RK* 3: 3850. **alla reda** *HSH* 20: 211 (1507). **allereda** *BSH* 5: 130 (1506). **allo reedho** *Su* 239. **alloredho** *ib* 243. **alloreedha** *ib* 248. **alredho** *ST* 235. **alrede** *RK* 2: 6341. **al rede** *ib* 8831. **alt redho** *Al* 7144; *Su* 248. **altredho** *Ber* 290. **altredha** *BSH* 5: 192 (1507). **alt redhe** *FH* 1: 203 (1506, *nyare afskr.*)**),** *adv.* [*Jfr Mnt.* alrede] *allaredan.* var alla redho komin *Bo* 169. *ib* 188. *KL* 347. *Al* 7144. *ST* 149, 235, 276, 423. *RK* 2: 6341, 8831, 3: 3850. *Ber* 290. *Su* 239, 243, 248. *FH* 1: 203 (1506, *nyare afskr.*). *BSH* 5: 130 (1506), 192 (1507). *HSH* 20: 211 (1507).

alla stads (alle stadz *Lg* 3: 562. **allestadz** *RK* 3: (*sista forts.*) 4313. **alla stadess** *BSH* 5: 481 (1511). **allestädes** *ib* 32 (1505). **alla stadh** *Bir* 3: 301**),** *adv. L. allestädes.* at thu altidh oc alla stadz han skudhar *Bo* 55. *ib* 64, 122, 216, 228. *Bir* 1: 144, 3: 155, 301. *VKR* 28. *TB* 76, 77. *Al* 4292. *MB* 2: 233, 258. *Lg* 439. *ib* 3: 562. *Di* 100. *BSH* 5: 32 (1505), 481 (1511). *Jfr* alla staþi *under* **staþer.**

allegera, *v.* [*Lat.* allegare] *anföra såsom ursäkt.* skyllar ok allegera (*allegat*) siwkdoma *Bir* 3: 320.

allena (alena. all ena. al ena. all enä *Fr* (*Cod. B*) 2297; *Va* 6; **allene** *Di* 2, 5, 33, 34 *o. s. v.* **all eyne** *ib* 70. **alleyne** *ib* 89. **all en** *Al* 9509; *RK* 1: (*yngre red. af LRK*) *s.* 270 (*båda ställena i rimslut*). **alle en** *ib* 3: (*sista forts.*) 4285 (*i rimslut*). *nom. pl.* **all ene** *MB* 1: 388)**),** *adv. och adj.* [*Mnt.* allene, alleine] *A) adv. allenast, endast.* scapulare bärin all ena systrana *VKR* 12. som äru all ena romara kyrkio vndirgifne *ib* 6. *ib* 8, 39. *B) adj. allena, ensam.* the waro off manghe oc iak allena *Su* 160. liggia alena ällar ensam *Lg* 3: 437. waghade sik alena moth thz gräselika oc wanskapadha dywret *Lg* 671. tha skulo höfdhingiane all ene koma til thik *MB* 1: 388. herra iwan gik tha al ena *Iv* 628. *ib* 1599, 5387, 5652. *Fr* 407, (*Cod. B*) 2297. *Al* 505, 893, 9509. *ST* 123, 134. *Va* 6. *Di* 2, 5, 33, 34 *o. s. v. MB* 2: 79.

all enast (alenast. alenas *SO* 207. **alenasta** *BSH* 5: 121 (1506)**),** *adv.* [*Jfr* **allena** *samt* **enast**] *allenast, endast.* giordes meg skade allestadz stoor ey alenast aff herrana wthen aff myna eegne *RK* 3: (*sista forts.*) 4313. *ib* 5648. *Lg* 3: 119. at han alenast haffde förgangit j synne synd *MB* 2: 59. *SO* 207. *BSH* 5: 121 (1506).

allereghinne? lot up jöns pethersone thät stenhusit han atte för än han gaff sik in i hälghandzhusit mädh allereghinne (*uttryck uppkommet af* allre eghonne?) *SJ* 55 (1444).

allerlikis, *adv.* [*Jfr Mnt.* alletliken] *alldeles.* allirlikis äpther landz laghum *SD NS* 1: 536 (1406).

allikoväl (all likawäll *Di* 120**),** *adv. likväl.* allicouäl är thätta oc ämuäl eghelica var höghtidh *Bo* 254. *Di* 120. — tho allikoväl, *d. s.* än tho at han rätte them (*husen*) vp oc bätradhe ok somlik aff nyo bygde, tho al liko wäl timbrit, som the bätradhos ok bygdhos meth, thet war huggit oc takit aff norbergha skoghe *SD NS* 2: 259 (1410). thogh allikoväl sagdhe abothen sik ey görla vita *Ansg* 187. *ib* 213, 245. *Jfr* **alt liko väl** *under* **alder.**

allungis, *adv. L.*

almanna bro, *f. L.* — **almannagata,** *f. L. allmän gata. ss ortnamn.* fraan almannagatunne *SJ* 52 (1433). *ib* 121 (1443). — **almanna leþ (allamanna-),** *f.* [*Jfr Isl.* almannaleið] *L. allmän strömfåra.* hwrw bredh allamanna ledhen scall wara *SD* 5: 699 (1347, *gammal afskr.*). — **almanna samhälde,** *n. menskligt samhälle, menniskosamfund.* the lika ok almanna samhälde widh manz likama *KS* 31 (80, 33). — **almanna vägher (almänna-** *KS* 65 (161, 71)**),** *m.* [*Isl.* almannavegr] *L. allmän väg, landsväg. SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 662 (1347). *ib NS* 2: 119 (1409). *Bu* 7, 136, 498. *KS* 65 (160-2, 1-2). *ST* 118.

almark, *f.* [*N.* aalmark. *Jfr Isl.* almerki] *allmänning.* at aalmarcken *DD* 1: 149 (1492, *afskr.*). til aalmarcken *ib. Jfr Fritzner, Ordbog 2 Udg. s. 46.*

almber, *m.* [*Isl.* álmr] *alm. i ortnamn ss första sammansättningsled.* de almby *SD* 3: 153 (*omkr.* 1314).

almenogher, *adj. menig, menigheten eller folket tillhörande.* aff almenoge man *RK* 3: (*sista forts.*) 4589.

almoghe (almwge: -en *FM* 330 (1507). **almwe: -en** *Di* 179**),** *m.* [*Isl.* almúgi] *L.* **1)** *folk (såsom sammanfattning af de menniskor, som tillhöra ett visst samfund el. område, särsk. ett rike), menighet.* är aldre manna almoghe kumin af enom manne *KS* 8 (17, 8). betre er landom ok almogha ens retuis mans styrilse en flere manna *ib* (20, 9). *ib* (20-1, 9-10) *o. s. v.* landom ok almoghom (*för* almogha?) styra ok rådha *ib* 10 (25, 11). thy gaffs oc makt j hwaria ena släkt oc folk oc twngho oc almogha (*gentem*) *MB* 2: 353. som scrifwas j almoghans laghom (*lege vulgari*) *Bir* 2: 163. almoghin war ey en aller tha vndi cristindom stadhelika gangin *Bil* 843. allder swerikis allmoghe *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). mädh almoganum aff öknabo heradhe *ib NS* 1: 136 (1402). **2)** *folkhop, folk, menniskor.* thaghan almoghin fik vita at han var a väghinom *Bo* 165. tha war ther swa mykit trang af mycla almoghanum *Lg* 45. fly almoghans itklica vmgengilse thy at j bland almoghan tappadhe maria gudz son ok sin son ok zacheus fik ey se ihesum for almoghanom *MP* 1: 53. lustas ey j almoghans samquemdh (*in turbis*) *ib.* **3)** *allmoge, menige man (i motsats till de högre klasserna).* þe helgo kunugane hafþo siaxtighi þusand riddara vtan allan almoghan *Bu* 177. huart rike thr hauer godh skipilse, thet hauer tessa try, ridderskap, almogha ok fatökt äruodhis folk *KS* 76 (186, 83). saloghe almoghin (*communitas*) fölghe thera gerningom *Bir* 1: 324. pläx at giuas herromen huete brödh oc almoghanom thz brödh som nakat är värra *ib* 2: 64. *Lg* 3: 343. *RK* 3: (*sista forts.*) 5858. riddare, swene, köpstadzmän och allmena almogen *GS*

48 (1442). *RK* 1: *(sfgn) s.* 173. — **almogha folk,** *n.* 1) *folk, folkhop.* bödh glammande almogha folkeno *(turbam)* at vtga *MP* 2: 259. 2) *allmoge, menige man.* almogha folkit hulkit mäst synda j drukkinscap oc skörlifnadh *MP* 1: 158.

almogher, *m.* [*Isl.* almúgr] = **almoghe 3.** thön almoghr äru bönder ok köpmän ok alrahanda gärningesmän *KS* 76 (187, 83). triwin almoghr *ib* 79 (195, 87). almoghsens köthmaangher *RK* 3: 848.

almosa (almusa), *f.* [*Isl.* ölmusa. *Fsax.* alamôsna, almôsa. *Ffranska* almosne. *Lat.* elemosyna. *Grek.* ἐλεημοσύνη] *L.* 1) *almosa. SR* 31. thiänadhe ther länge gudhi mz bönum ok almosum *Bil* 109. giordhe rika almusur *ib* 274. gaf rika almosor . . . fatöko folke *ib* 556. *Bir* 2: 238. *RK* 3: *(sista forts.)* 4768, 4769. — *sing. koll.: almosor.* hans böne ok hans almusa waro guþi töka *Bu* 4. — guds almosa, *almosor hvilka gifvas dem som äro berättigade att insamla sådana till underhåll el. understöd för en andlig inrättning (ss kloster, hospital el. skola).* ath the djäckner i arboge motthe gaa effter gudz almwsssä i närickä *BSH* 5: 111 (1506). ath the . . . giffue them gudz almwse *ib.* 2) *almoseutdelning, stiftelse för utdelning af almosor.* almosan som han forstodh i bykirkionne atte ij mark ränto i forscrifne tompt *SJ* 72 (1441). vnder almosonna hws *ib* 87 (1438). talade til söndax almosonne forständara . . . vm xx mark peninga som han sagde i gen staa aff thet stenhusit som han haffde saalt förskriffne almosonne *ib* 237 (1454). *ib* 238. *Jfr* **diäkna-, freadags-, sunnodags-almosa.** 3) *barmhertighetsverk, välgärning, godt verk.* tessa almoso *(om byggandet af kloster)* ok andra slika the möta honom nw i hymmerike *RK* 1: 1220. — **almoso folk (almosa-),** *n. fattigt folk, tiggare.* sampnar alscons almosa folk *Bil* 411. — **almosoganger,** *m. gång som är lika förtjenstfull som en almosa?* ottesangh är almosogangh *(mane fit ede dei meditoria* [*för meritoria*] *missa diei) GO* 509. — **almoso gärning (almosa-),** *f. barmhertighetsverk.* liuer vtan almoso gerningk ok mildlek *KS* 46 (118, 50). thy tz almosa gerningh är at koma then dödha til graffua *SO* 150. — **almoso man (almosa-. almose-),** *m. L. mottagare af almosa, som lefver af almosa, tiggare.* huat äru klärkane vtan gudz lutir oc almosomän *(eleemosinarii) Bir* 2: 149. jac är här som en almose man *Di* 205. beddis at hon skulde hona *(näml. själen)* anama til siin enkannelika almosa man *(föremål för barmhertighet) Su* 371. — **almoso skal (-skaal),** *f.* 1) *skål hvari almosor insamlas.* maage wij sedan gaa medh almose skaalen *BSH* 5: 319 (1508). 2) *skål hvari samlas öfverlefvor af mat hvilka sedan gifvas såsom almosa. Bir* 5: 75.

almunda vägher (almunde-), *m.* [*Sv. dial.* allmunväg. *Jfr Mht.* almeinde, almende, almunde] *landsväg.* raareth tädhan i almwnde wäghen *DD* 1: 147 (1492, *afskr.*). almwndhe wäghen som löper ffraa torssongh oc til aspabodha *ib* 150 (1493).

almäktogher, *adj.* = **alzmäktogher.** then almäg[tig]sthe gudh *BSH* 5: 135 (1506).

almän (almen. aalmen. allmän. allmen), *adj.* [*Fnorska och Nyisl.* almennr] *L.* 1) *för alla gemensam, allmän.* husit war alment thu fördis inne *ST* 182. stämpna allmänt thing *Fl* 1047. ffor egna nytto ok ey alment besta *MD (S)* 215. lat thik nöigha (*för* nöghia) aat thy ther aalment är *Ber* 272. nar thu thänkir äkke thz almät *(för* almänt*)* är *Bo* 47 *(de båda sista ex. möjl. att föra till* 3*).* 2) *gemensam.* vita quäman tima at göra miracula thz är mik oc thik äkke almänt utan thz höwir mik ensampnom vita *Bo* 61. alt var almänt thera mällan hwat the hafdho *Su* 423. allom är alment oc witherlikit at the dödhelike äru *(scire quidem se esse mortalem omnibus commune est) ib* 232. thz . . . som hwar man haffwer alment a sinne sidha medh oskäligh creatur *MD (S)* 208. — **i almänt,** *gemensamt (öfversättning af Lat. in commune).* wi sworom alle j almänt *MB* 2: 139. 3) *vanlig.* almänth salth *PM* XLVIII. 4) *menig.* riddare, swene, köpstadzmän och allmena almogen *GS* 48 (1442). mellan foghete, embitzmän oc allmänne almogen *ib.* — *n.* **almänt,** *adv.* 1) *allmänt.* lät wp ropa wm allan stadhin alment at iordha hälgha iomfru mz hedher *Bil* 464. almänt for allom var han oc räknadhis som wtwrakin fwl skiptingir *Bo* 30. äpte thy som han ther änkte hatar thz han skapadhe redhoboin är almänt at foresee allo thy som skäl hawir *ib* 123. *VKR* 46. *Su* 90. tros thz almänt *Bir* 4: 88. *ib* 117. 2) *gemensamt.* som styäla oc dölia nakor tingh som almänt giffuas clostreno *Su* 56. som apostlomen war almänt giffuit *ib.* alle skulu thz hwar til sik almänt anama *ib* 3. alle ängla oc alle hymbla oc hymilska wald alment cherubin oc seraphin ropa til thik *ST* 196. *Lg* 807.

almänne, *n.* [*Isl.* almenni] *L.* — **almännis folk (almennis-),** *n. menige man.* tha wille almennis folkith dräpa ieremiam *MB* 1: 8. — **almännis ingiäld,** *n. statsinkomster.* han röctadhe gerna ok öcte almännis ingiäld *Bil* 305. — **almännis nampn (almennis-),** *n. allmän benämning, vanligt uttryck?* tha man wägher saman thera synder tha äre the badha iämpna at almennis nampne *MB* 1: 140. — **almännis strata (almänniz-),** *f. L.* — **almännis sträte (almenne sträte),** *n. allmän gata.* liggie på almenne sträte *RK* 3: *(yngre till. om Chr. II)* 6231. — **almännis thörft,** *f. allmän nytta. pl.* annar herradomber är som styrer flere män til gaghn oc almännis thörffte *MB* 1: 102.

almännehet (almenneheet), *f. menighet. BSH* 5: 307 (1508).

almännelika (almännilika. almännirlika. almennelika. almänneliga. almenneliga), *adv.* [*Isl.* almenniliga] *L.* 1) *allmänt, bland alla.* thz ordhit som almännelika sigx af almoganom *Bir* 1: 57. *ib* 351, 2: 314. aatz köt j franz almännelika swa vm löghordaghin som vm synnodaghin *KL* 75. 2) *samfäldt, gemensamt.* hata the han al almännelika *Bir* 1: 258. thzta skulom wi almänneliga göra *MB* 2: 134. sagdho almännirlika *Fr* 1915. thz lofuadho almännelika badhe arma ok swa rika *ib* 2929. *ib* 3039. lifwa almännelika i klostrum *Ber* 145. *Lg* 3: 453. 3) *i allmänhet.* the skäl som dyonisius giwer almännelika ower all thing *MB* 1: 445. *ib* 464. tha wordhe iak ey starkare än almenneliga andre män äru *ib* 2: 121. *Ber* 260. os oc allom cristnom människiom til siäla helso oc almennelika the hälga kirkio · til gagn oc

nytto *Su* 319. **4)** *alldeles, helt och hållet?* almännilikä friþbiuthum *(för* firibiuthum*)* wir þät *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*).

almänneliker (almänniliker. almännelikin. almenneliker. almennelikin. almennelichin. almänneleker. almännelig), *adj.* [*Isl.* almenniligr] *L.* **1)** *för alla gemensam, allmän.* i almännilikt äller i enlikt ärende *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*).almännelekt brullöpes buþ *Bu* 182. almennelikin *(generalis)* confessor *Bir* 4: 25. *VKR* 71. almennelichin sysloman *ib* 29. af thy almännelico radheno oc klärka samquämd som kesarin giordhe i stadhenom som hetir nicena *Gr* 321. giff thy os . . . nakon lättan oc almenneliken *(generalem)* lärdom *Su* 362. giwande fulstoplica almännelikit got *(omnia bona) Bo* 110. ennes almänneliges qwinnes *(meretricis)* son *MB* 2: 105. **2)** *allmänt bekant.* nw viliom wi sighia aff eno miraculo som almennelikit är *Bil* 870. **3)** *gemensam.* hafdho al thing almännelikin *KL* 135. ey sagdhe nokor siit vara therä thz the atto vtan al thing vara them almännelikin *ib* 139. *ib* 181. *Bir* 2: 284. sorgh och dröwilse ärw allom almännelik *Ber* 122. al the thing i thy ärw skullin wara almännelik mällan alla *ib* 132. mz hwlkom hon skulde al thing almännelik ok wppinbar hafva *ib. ib* 133, 143, 169, 170. **4)** *allmän, vanlig.* allmännelik sidhwänia *KL* 9. äfte almänneliko ordhqwädhe *ib* 302. *Bir* 3: 333. edha äre swa myklo uadhelikare at the äre almennelikare *MB* 1: 462. föddis mz almännelike *(communem)* matto *Bir* 3: 283. for almännelica glömsko *ib* 408. hustrvn war kläd mz almännelikom ok smälikom klädhom ok rifnom *ib* 1: 325. som natwrena almännelikin nw sidher är *Lg* 65. nakra lätta oc almännelika *(consueta)* mildhetz gerninga *Su* 363. almennelikit salth *PM* XLI. **5)** *beteende sig såsom jämlike (med), vänlig.* öþmiukir oc almännelikin *(communis)* viþ alla *KL* 183. **6)** ? badh wan herra innelika aff allo hiärta at han wille werdhoghas honom bewisa hwat thiänist honom almennelikast oc thekkelikast ware *ST* 167.

almännelikhet (allmennelighet), *f. menighet, samfund.* vi kwnnungwm ethre allmennelighet *(jfr öfverskr.: ad communitatem Lincopensis dyocesis) SD* 6: 156 (1349, *gammal afskr.*).

almänninge (almenninge), *m.* = **almänninger 2** *e.* thet var häradzsins almenninge *BSH* 2: 66 (1399).

almänninger (almäninger. almenninger. almennigger. almennigher. -ar, -iar), *m.* [*Isl.* almenningr] *L.* **1)** *det allmänna, samhälle, menighet.* bathe for mannum ok almänning *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). sände bref vm allan sins rikis almänning *Gr* 281. **2)** *allmänning, gemensam mark el. skog, jord som tillhör ett samhälle.* ad communitatem siue almänning *SD* 3: 172 (1314, *gammal afskr.*). *De olika slag af samhällen, hvilkas allmänningar åsyftas, kunna på särskilda ställen med säkerhet eller åtminstone en viss grad af sannolikhet anses vara: a) by.* pro fundo, agris, pratis et alijs omnibus juribus wlgariter dictis almenninga uel vtskifti, que sibi attinebant in frøle *SD* 3: 112 (1313, *nyare afskr.*). liberum accessum ad siluas, almenningæ et quecumque alia sicut ceteri villani ibidem de cetero habeant *ib* 4: 568 (1337). tres oras terre . . . cum domibus et almæninghum *ib* 6: 73 (1348). — *äfven om allmänning, som jämte den by till hvilken han hör blifvit enskild egendom.* quod almennigga dictarum sororum, prediis nominatis adiacencia . . . supradictis sororibus et earum heredibus communiter et equaliter adiacebunt *SD* 4: 313 (1333). *b) stad.* locum communis pascue, dictum almenningh, pertinentem nostre ciuitati . . . domui sancti spiritus . . . conferimus *SD* 4: 239 (1331, *utfärdadt af rådmän och borgare i Skeninge*). *c) socken.* in silua vestra *(näml. Hanebo socknemäns)* communi dicta almenning *SD* 3: 642 (*före* 1324). *d) häradstreding.* ex parte communitatis inhabitancium quandam terram dictam thridhiungh prouincie trøghbohundare . . . conquestum fuit . . . quod silua quædam communis dicta wlgariter almænningh in ampnøø quam predicte terre inhabit[ta]ores pro vsibus suis de iure habuerant . . . eisdem ablata fuerat *SD* 4: 524 (1336). *e) härad.* vt sciant . . . certos terminos inter øslo mansionem monachorum de aluastro & nostrum almenning *SD* 1: 246 (1225). af warom almenningom *VAH* 24: 326 (1377, *utfärdadt af innebyggarne i Östkinds härad*). the fyrscripna godz var häradzsins almenninger *BSH* 2: 66 (1399). konungxtridhiung i härazsins almenningh *ib* LXX. *Häradsallmänning torde åsyftas äfven på följande båda ställen, hvarest också konungens del (tredjedel) i allmänningen omtalas; nyssnämda betydelse är dock särskildt på det senare af dessa ställen mycket osäker.* ratificamus . . . terciam partem integralem terre communis vulgariter almænning . . . quam . . . magnus rex . . . contulerat & scotauerat dicto domino episcopo & heredibus suis, translatis in ipsum proprietate, dominio, et omni iure quod competebat vel competere potuit corone regie in predio memorato proprietatis racione *SD* 1: 723 (1276-91). causam inhabitancium myklathorp & litlathorp ex parte vna & inquilinorum de næsiohult ex parte altera super quibusdam prediis almænninga dictis . . . diffiniuimus sentencialiter in hunc modum vt ad illos de myklathorp & litlathorp supradictorum attineat proprietas prediorum in qua cum predictis villis ecclesia lyncopensis iuxta sortem suam a nobis in communibus siluis per quoddam concambium conquisitam iure perpetuo communicabit *ib* 581 (1281). *Jfr* **härads almänninger.** *f) landskap.* conquestum est coram nobis super confinio terrarum inter gestringias et tiundas . . . quod johannes jngemarson sibi quandam partem applicaverat nomine en odel cum tamen sit almenningen *SD* 3: 176 (1314, *nyare afskr.*). consensum meum do . . . predia sua seu ecclesie sue strengnensis infra nerichiam sita . . . in siluas et possessiones dictas almæninngiæ eiusdem terre libere commutandi *ib* 4: 59 (1328, *utfärdadt af Nerikes lagman*). *g) riket el. kronan (jfr e).* wi *(konung Erik)* haffua fulla makth giffuit war ämbitzman claws lydekeson, fogde pa abo, at giffua, skipa oc skipta war *(för* wara*)* almenninghia . . . oc . . . stadfäste vi alle the breff ther war ämbetzman clauus lydikkesons incigle fore henger vpa alla tessa for:da almennighia, i hwat län the helst kunno liggia vnder abo landzrät *SD NS* 2: 350 (1411, *gammal afskr.*).

3) *allmän plats i stad (jfr* **2** *b).* upa norre sidhona widh gatuna up til almänningin taker widher *SJ* 48 (1430). almänningen som gar i mällen gardhin fornempda oc gambla stadzmuren *ib* 95 (1439). *ib* 360 (1469), 392 (1474), 394 (1473). **4)** *allmännings-vatten, vatten som tillhör ett samhälle (rike el. härad).* midhströmen är konungx oc herratz almänning oc farlidh *SD NS* 2: 486 (1412); *jfr* **konungs adhra.** — **almännings a,** *f. L.* — **almännings biärgh,** *n. L.* — **almännings bonde,** *m. L.* — **almännings bro,** *f. L.* — **almännings brödh,** *n. vanligt bröd.* war thz brödh almenningx brödh *MB* 1: 479. — **almännings byamot,** *n. L.* — **almännings folk (almenninggis-. almännigx-),** *n. menige man, allmänhet, menniskor i allmänhet, vanliga menniskor.* alt almenninggis folk *(populus)* hiolt mz iohanne *Bil* 657. fa män aff almänningx folke wita wäl hwath wädher är eller elder *MB* 1: 57. skära sit haar swa som almänningx folk giordhe i fornom äwom *ib* 369. *ib* 446, 488. thu äst skipadher til ängla lifwerne ok ey almänningx folkx *Su* 428. skal hon ey mz almännigx folke om gaa *Lg* 3: 606. — **almännings födha,** *f. vanlig föda.* te skulu gita tolt litla ok almänninx födho *KS* 81 (200, 89). — **almännings gata (almenniges-** *SJ* 116 (1445). **almanningx-. almannix-** *SO* 25**),** *f. L. allmän gata, allmän väg, landsväg.* lät göra alla almennigns *(för* almennings*)* gatu rena *Bu* 65. in almanningx gata *(annan afskr.:* allmeninge gatu*)* *SD* 3: 177 (1314, *nyare afskr.*). i nörro almenninxgatunä *ib* 6: 158 (1350). *SJ* 116 (1443), 126 (1444). *SO* 25, 68. — **almännings giäld (almenningsgield. allmennings giald),** *n. L. allmän pålaga el. skatt (som synes hafva utgått ss personlig afgift).* si . . . ipsos *(handelsidkande Gottländingar)* in aliqua ciuitate aut villa regni nostri contigerit hiemare, a communibus collectis, quæ byargeld et almenningsgield vulgariter nuncupantur, eosdem prorsus liberos et immunes reddimus *SD* 1: 507 (1276, *nyare afskr.*). nouerint vniuersi, nos (ɔ: magnum regem) parochianos de grydbek ab omni rodœr ac administracione vectigalium nec non de tributo allmennings giald dimisisse liberos penitus & exemptos *ib* 519 (1277). — **almännings hus (almänningis-),** *n. L.* — **almännings hörra (almänningis-),** *f. sköka. MP* 1: 147. — **almännings iorþ,** *f. L.* — **almännings karl,** *m. L.* — **almännings kona,** *f. allmän qvinna, offentligt fruntimmer, sköka. Iv* 3072. *Va* 13. — **almännings köp,** *n. L.* — **almännings landboe,** *m. L.* — **almännings qvinna (aalmännigs-** *KL* 247. **almänningis-** *Bir* 1: 38, 161, 164, 3: 27. **almännigx-** *ib* 13, 26**),** *f.* = **almännings kona.** *KL* 77, 247. *Bir* 1: 161, 164, 3: 13, 26, 27. iak skal döma han swa som sköra almänningis qvinna til brännestens eld *ib* 1: 38. — **almännings sior,** *m. L.* — **almännings skogher,** *m. L. allmän skog, skog som utgör allmänning. SD* 2: 13, 3: 549 (1322, *nyare afskr.*), 4: 748 (1340, *nyare afskr.*). — **almännings synd,** *f. folkets synd.* fore almänningx synd eller presta *MB* 1: 478. — **almännings timberman,** *m. vanlig timmerman.* almänningx timbermän tälghia bordhwidh til skip oc köll oc annor ämpne än skipmästarin säter them saman oc fulkompnar skipith *MB* 1: 445. — **almännings torgh,** *n. L.* — **almännings þing,** *n. allmänt ting.* a almänningx þingi *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). — **almännings vatn,** *n. L.* — **almännings vägher (aalmänningx-. almenningis-),** *m. L. allmän väg.* ther scal oc engom androm noghar almenningis wäghir wara vtan allena clostirsins hionom *VKR* 39. a aalmänningx väghum *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). — **almännings öre (almennynggas-),** *m. L. en till konungen erlagd allmän skatt som till fullt eller halft belopp utgick af hvar skattskyldig gård; omtalas från Vestergötland (Vestergötland afses uttryckligen i de följande citaten utom SD* 2: 490, *hvarest dock detta landskap kan vara åsyftadt).* assignamus anno obitus nostri almenningxöre per westgociam *SD* 1: 657 (1285). in secundo anno almenningxöre de westgocia colligatur *ib.* declarantes eandem (ɔ: abbatissam de gutheem) eiusdemque conuentum . . . ab omnibus juribus et causis regalibus, videlicet gengærth, almænningsøræ, spannæmaal, lethungslamæ, skipwist et sakøøræ ... liberam penitus et exemptam *ib* 2: 489 (1307). *ib* 223 (1296), 363 (1302), 490 (1307). en vrettan öre som kallas almennyngges öre som war i marskens daga her tordz, hwilken öre ider naadh *(Karl Knutsson)* forbööd ok afflade *BSH* 3: 146 (1463). — **almänninga fiskeri,** *n. allmänningsfiske, fiske som utgör allmänning.* huar heltz almenningä fiskerii ther wara kan *FH* 5: 22 (1463, *nyare afskr.*). — **almänninga skogher (almenningiä-),** *m.* = **almännings skogher.** *SD* 4: 749 (1340, *nyare afskr.*).

almännogher (-igher), *adj. allmän.* j then yterste ok almennigste vpstondilse *FH* 1: 194 (1490-*talet, gammal afskr.*). ith almennicht möte *BSH* 5: 470 (1511). *Jfr* **almenogher.**

alsala, *f. L.*

alsaman, *se* **saman.**

alsom, *adv. förstärkande superlativen: allra.* min alsom käraste son *Va (Cod. C)* 59. alsom största macth *BSH* 5: 251 (1508).

alster, *n. Jfr* **siängar alster.**

alsäla, *adj. L.*

alt, *se* **alder.**

altare, *n.* (*SD* 5: 564 (1346); *Bu* 63; *MB* 1: 470, 492; *Bo* 8; *Bir* 3: 12, 14, 4: 34) *och m.* (*SD* 5: 565 (1346); *Bu* 63; *Bil* 311; *KL* 161; *MB* 1: 470, 492, 493, 2: 282; *Bir* 2: 114. *neutral böjning med adj. i mask. MB* 1: 495) *samt* **altara,** *n.* (*Bu* 492; *MB* 1: 335, 370, 415, 481, 2: 59; *Bir* 3: 12, 13, 14) *och m.* (*MB* 1: 335). [*Isl.* altari, *m. och n. samt* altara, *n. Lat.* altare] *L. altare. SD* 5: 563 (1346). et altare scal byggiäs *ib* 564. til þen altaren þer är bygder *ib* 565. til altarä omnium sanctorum *ib.* til varra fru altarä *ib* 564. *Bu* 30, 492. *Bil* 288. *Bir* 2: 114, 3: 12, 13, 14, 4: 34. altarens sacrament *MB* 1: 323, 324, 370. gudz altara sacramentum *KL* 344. kom swa dighirt lius wm altaran j gudz mönstre *Bil* 311. then som altarenom thiänar, han skal liwa aff altareno *MB* 1: 470. *ib* 335, 370, 371, 415, 481, 492, 493, 495, 2: 59, 282. *Bo* 8. giordhe them gudhi altara *Bil* 340. ifuir hwart altara waar scriuat thäs gudz napn altari(t) tilhördhe *ib. Bu* 63. *KL* 161. *Jfr* **gul-, högha-, siäla-, sokna-altare.** — **altara blea (-blee. -bleia. -blöa),** *f.* [*Isl.* altarablæja, altarisblæja] *L. altarduk.* skref sina synder a breff ok lagdhe wndher altara blee *(sub palla*

altaris. Cod. C bleiona 990) maria magdalena *Bil* 276. hans altara blöor *(panni de ejus altari sumti)* borna til bota läcte manga siuka *ib* 288. koma när altara bleiom som näst äro sacramento *Lg* 1002. — **altara brun,** *f. bräm el. garnering som hänges kring altaret?* giwum vi til höghä altaren . . . altarabrun med hwitom pärlom giorþä *SD* 5: 563 (1346). eenä altaräbrun med pärlom *ib.* altaräbrun med gripom af gul oc silke *ib.* duas pallas bissinas alteram cum altarebrwn aurea *ib* 345. — **altara byrþ,** *f. L.* — **altara kar (altare-),** *n. altarkärl.* skipadhe at all altare kar skulu wara aff gull älla siluir ella tin *Bil* 391. — **altara kläþe,** *n.* [*Isl.* altaraklæði] *L. altarkläde.* tu par altarä cläþe *SD* 5: 564 (1346). *ib* 566. hwart altare läti sik nöghia mz twänna altara kläde *Bir* 4: 34. *KL* 327. *RK* 2: 7950. *Lg* 3: 399, 501. *Jfr* **fasto-, hvardags-altara klädhe.** — **altara lius,** *n. L.* — **altaraläghe,** *n. L. offer (af matvaror), som lägges på altaret.* cibaria . . . dicta altaralæge per huiusmodi mulieres in ecclesias introducendas et altaralæghe pro mortuis cuiuscunque sint etatis in altaribus curatorum et campanariorum offerenda singula in singulis altaribus sint ad minus de valore quatuor denariorum swenorum *SD* 5: 620 (1346, *gammal afskr.*). cibaria . . . dicta altaralæghe generaliter per øningos in maioribus festis prestanda nonies annuatim curatis et campanariis singula in singulis altaribus sint de valore duorum denariorum swenorum *ib.* — **altara mater,** *m. mat som offras på altaret (i den Israelitiska helgedomen).* hwa som äter wigdhan altara mat *MB* 1: 371. — **altara redhe,** *n. det som hör till ett altares utstyrsel.* begauadhe the kirkiona badhe til altararedhe oc messoskrudh *Lg* 3: 500. — **altara rum,** *n. altarplats. SO* 33. — **altara skrudher,** *m. det hvarmed ett altare klädes och smyckas.* at wakta oc rökta mässo kläde, oc altara skrud oc kläde *Bir* 5: 98. — **altara sten,** *m. L. altarsten, sten tillhörig ett altare.* lath iosue scriffwa oppa altara stenana deuteronomium *MB* 2: 23. — **altara trappa (altare-),** *f. altartrappa.* är thz förbudhit at leekmän sta i sanghwse eller altara trappom i stoorkirkiom *MB* 1: 330. stande fore altare trappone *Bir* 5: 51. *ib* 52. — **altara vigsl,** *f. L.* — **altara värning,** *f. L.* — **altaris byrþ,** *f.* [*Fnorska* altarisburðr] = **altaraläghe.** mulier ... introducenda post partum . . . cibum dictum altarisbyrð faciat pro sue libito voluntatis *SD* 2: 237 (1297). *Jfr* **altara byrþ.**

altidh (al tidh *Bir* 2: 314, 316. **al tiidh** *Al* 3878. **all tidh** *ib* 316. **all tiidh** *Fl* 1039; *Al* 6258. **alt tidh** *KL* 64, 88, 89 *o. s. v.; Ber* 73. **alt tiidh** *Al* 2010. **altit** *Di* 236, 288. **al thith** *Bir* 2: 169), *adv. L.* **1)** *alltid.* wlkanus biärgh som altid lughar *Bil* 216. blifwom vi altidh stadhugh i gudz räddhogha *Bo* 11. *ib* 32, 129. *KL* 28, 34, 63, 64 *o. s. v. Bir* 1: 93, 2: 169, 305, 313, 314, 316. *VKR* VI. *BSH* 2: 66 (1399). ä huru mykith kroppin höghfärdhis al tidh är han köt *Ber* 207. — *pleonastiskt:* ä altidh. the riddara ther bo nära ther ä skulu all tiidh redho vara *Fl* 1039. **2)** *allt jämt.* änlitit vändir han altidh til modhorinna *Bo* 8. seegh altidh nidher *Su* 418.

altidhelika? *adv. alltid, beständigt.* een baar . . . stande idhkelika for kirkionna ingang thär hon maghe altidhelika *(troligen för* alt idhelika) sees *Bir* 4: 40.

alun, *f? n?* [*Mnt.* alûn, allûn. *Lat.* alumen] *alun.* alumen hether alwn *LB* 2: 41. *LB* 1: 144, 3: 148. alun temprat med honagh *ib. PM* XLII.

alvaldogher (alvaldugher. allvaldugher), *adj. L.*

alvar (alwer), *adj.* [*Mnt.* allwar, *adv.*] **1)** *allvarsam, som sätter i verket.* jak är gudh ey squalroghir älla mangtalughir vtan folcomplica aluar *(efficax)* ok rädhelikin *Bir* 3: 206. talar mz alware gerning *(i själfva verket, verkligen) MB* 1: 290. **2)** *ifrig, oförtruten.* ath then mannen bliffwer oweliogh och ey swa alwer, som han her til warit haffwer *BSH* 5: 304 (1508).

alvar (alffwer), *n. allvar.* thz är tith alffwar *Lg* 3: 331. thz war thera alffwer och ey gamman *RK* 2: 841. monde thz mz alffwar meena *ib* 3: 1880.

alvara (alvora. alvore), *f.* (*GO* 441; *Di* 169; *KS* 24 (59, 26)) *och n.* (*Lg* 332; *Bil* 234; *Bir* 2: 25; *MB* 2: 22; *RK* 1: 73, *(ny början af Gamla Krön.) s.* 165). [*Isl.* alvara] *allvar.* j leen thz ey är lekir, mik rädhis widh aluara *Bil* 234. blanda stundom skämtan medh aluore tinne *KS* 24 (59, 26). sla gaman til alwaro *GO* 441. *ib* 538. *RK* 2: 6301. j kalze oc aluara *(serio) Bir* 2: 25. a alwora kunne han sik wel forsta *RK* 1: 73. är thz idart alffwara *Lg* 332. *Di* 169. the som skynteligha vndan flyddo skuldo mz alffwara atir komma *(contra persequentes fortissime restitissent) MB* 2: 22. — **alvara sidher,*** *m. allvarsam sed.* haffwa alwara sidher *MD (S)* 227. — **alvara tal,** *n. allvarsamt el eftertryckligt tal. RK* 3: 1331. *Jfr* **alvar tal.**

alvarlika (-leka. alvorlika. alwarliga. aluarligan *BSH* 5: 11 (1504). **allwarligh. alffworligh),** *adv.* [*Isl.* alvarliga] **1)** *sannfärdigt uppriktigt.* kungiordhe han aluarlica sinne hustru alt thz han hafdhe vndirstandit af stiärnonna skipan *Gr* 260. *Lg* 3: 479. *BSH* 5: 11 (1504). **2)** *sannfärdigt, riktigt, noga.* hwrw ther om är wethom wii icke alffuarliga *FH* 1: 150 (1495, *gammal afskr.*) **3)** *noga, noggrant, omsorgsfullt.* all thässin thing som thik äru swa aluarlica *(seriose)* teedh *Bir* 3: 439. hwat aluorlica *(seriose)* oc viislica hon swepte hans spädho limi *Bo* 5. **4)** *allvarligt, ifrigt, kraftigt.* vm vi hafdhom aluärlica forefatat mz stadhughom hugh at koma til thit rike *Bo* 37. bidhiandis iomffru maria alwarlika oc jnnerlika *Lg* 663. mädan tw sa alffworligh mit nampn spör *Di* 74. striddo the alwarliga mothe them *MB* 2: 101. ey kwnnom wi oc honom alwarlekare förwinna *LfK* 80. **5)** *på allvar.* kalzlika älla alworlika *Ber* 274. **6)** *allvarsamt, strängt.* saa nokot aluarlika oppa hona *ST* 225. thz som förmannen alwarleka byudher älla förbywdher *LfK* 155.

alvarliker (-likin), *adj.* [*Isl.* alvarligr] *allvarlig.* aldra romara höfdhinga vili oc aluarlikin bön *Bil* 594.

alvarlikhet (alwarlighet), *f. allvar, kraft.* ath affwergiä worth federnis rigis skade . . . med alwarlighet *HSH* 19: 147 (1506).

alvar spil (aluer-), *n. allvarsam el. skarp lek.* ther beginktis tha eth aluer spil *RK* 2: 1249.

alvar tal, *n. allvarligt el. vigtigt tal.* *HSH* 22: 23 (1496, *gammal afskr.*). *Jfr* **alvara tal.**

alvidher? *m.* — **alvidha barker?** *m. albark.* tag alwita bark *(för* alvidha-*?)* oc bren honum renliiga oc läg asskona viidh tz brendha *LB* 7: 37.

al väl (all-), *adv. alldeles väl, fullkomligt väl.* swa at mik full oc all wel atnöger *SJ* 341 (1467).

alzman, *m. L.*

alz, *se* **alder.**

alzmäktogher (alz maktogher: -an *Lg* 3: 188**),** *adj. L. allsmäktig. Lg* 335, 3: 188. *MB* 2: 173, 174. *Di* 293. *Jfr* **almäktogher.**

alzmäktoghet, *f. allmakt. Su* 319. *Lg* 3: 299, 398.

alzskapare, *m. all tings skapare.* wi bidhiom thik alzscapare *(auctor omnium) Bil* 714.

alzþings (altzþinges. alzthingis. alstinges. alstingis. alstins. althings. altingx. altinges *LB* 3: 41. **alsinges** *Gers Frest* 1. **alsingz** *ib* 2 *o. s. v.* **alsingen** *ib* 1**),** *adv. L.* **1)** *alldeles, fullkomligt.* þär til at friþrin se althings starker *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). constantinus for alzthingx hel vp v karino *Bil* 566. *ib* 797. *KL* 37, 66. the persone som alzstingx äru fatika *Bir* 4: 32. *VKR* 76. prestane äru mik alstins *(omnino)* ledhe *Bir* 1: 156. *ib* 2: 326. klostrenu þer vi . . . skulum byggyä oc altzþinges fulcomä *SD* 5: 562 (1346). alstingis skal thy there luste them aftakas *MP* 1: 28. hon hwiltis alstingis *(totaliter)* owir han *Bo* 222. mik alstingis bort fra sik wraka *Al* 210. altingx nekadhe *Ber* 227. *Gers Frest* 1, 2. *LB* 3: 41. the thetta giorde waare ekke alstinges hundrath tw *RK* 3: 3945. thz andra skolum vi oc ekke alstingx swa owirgifwa at vi skolom thz ey thänkia *Bo* 54. *MB* 1: 146. *ST* 418. ey glöma the mik alstingis *Bir* 1: 154. *RK* 3: 3063. **2)** *mycket, i hög grad, ganska.* modhorin som klen var oc alstingis *(valde)* vng *Bo* 13. pa en alstinges lusteligen wall *Va* 11. *ib* 15, 28. alztingis gärna *(libentissime) MB* 2: 95. alstingx lit *Al* 8890. **3)** *alls (vid negationer).* alstingx änkte *Bir* 3: 427. *ib* 4: 18. enkte alstingis *(nulla penitus)* dual är mällan angrandhe syndaran oc syndha förlataran *Su* 46.

alzvaldande (-wallande. -wallandis), *part. adj. L. allsmäktig.* gudh alzwaldande *KS* 15 (37, 16). alzwallande gudh *MB* 1: 217. o hälaghe fadher alzwallandis ewärdhelikän gudh *Gr (Cod. D)* 365.

alzvaldogher (alzvaldugher. alzwalloghir *Bir* 3: 385. **alzualloghir** *KL* 217; *Bo* 39, 191; *Bir* 1: 93. **alz ualloghir** *Bo* 8. **alzuallogir** *MP* 1: 21. **alzwaloghir** *ST* 7, 203. **alzuoldugher: -an** *Bir* 2: 116. **alzwollughir** *ib* 2: 293. **alzwolloghir** *ib* 3: 385. **alzwäldogher. alzveldogher** *Bil* 541. **alzvälloghir** *Bir* 2: 291. **alzuälloghir** *ib* 3: 28**),** *adj. L. allsvåldig, allsmäktig.* iak är alz valdoghar *Bu* 101. þiäna þinom domara alsvaldoghom kunuge *ib* 138. gudh alzualdogher *Bil* 841. *Bu* 204. *Bil* 541. *KL* 217. *MP* 1: 21. *Bo* 8, 39, 191. *Bir* 2: 116, 291, 293, 3: 28. 385. *ST* 7, 203. *Su* 319, 398. alzvaldux gudz son *Bil* 893. alz valdux dygdh *ib.* wara alzualloghir *(omnipotens)* owir al thingh *Bir* 1: 93. mz sit alzwäldogha budh *MD* 185. *Jfr* **alvaldogher.**

alzvaldoghet, *f. allmakt. Su* 269, 325.

aläggia (aa-. aläghia), *v. L.* **1)** *lägga på, lägga vid.* fyllir hoon (ɔ: dialtea) gamul saar om hon wardhir opta alagdh *LB* 3: 124. **2)** *pålägga, tillägga.* öker han oc aläggher mangha handa lither oc färghor *Su* 80. **3)** *pålägga, påbörda, påtvinga, tillfoga.* hwi haffwir thu aalagt tith vk oc ondzsko pa wara wener oc brödher *MB* 2: 243. thäs mera han akörer, twingar oc alägher *LfK* 34. gör mik . . . hwat hälstz tik täkkis aläghia *Su* 95. j allom dröfwilsom oc pyno som henne tilföghias oc aläggias *ST* 83. *ib* 84. — *pålägga, ålägga, anbefalla.* thässa plikt wilium wir sialuir a läggiä *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). tha han haffde then skat alakt *RK* 1: 3320. the hiälp som aa lägx *PfN* 136. the lösn och märke aa ladhe *RK* 3: 2222. — *Jfr* **paläggia.**

aläghir, *f. pl. pålagor.* for allan skat tunga oc aläghir *FH* 4: 24 (1452). forre andra vthgärhrdhir oc aläghir *ib.* om skat oc alle andre alägher *ib* 6: 45 (1457).

aläghin, *adj. L.*

aläghn, *f. L.* = **alägning 2.** idher tyngiä medh nagrahandha aläggnum *SD* 4: 537 (1336, *nyare afskr.*). satagunna oc borgha föghati mädh allom ärlikom *(för* arlikom*)* ingiäldom aläghnom oc sakörom *BSH* 1: 194 (1387). af allom arlikom scatwm aläghnom oc markagieldom *FH* 2: 12 (1381, *nyare afskr.*).

alägning (aa-. -ar), *f. L.* **1)** *påläggande, läggande.* met . . . wora handha alägning vpa helghedoma *FM* 60 (1457). **2)** *skattpåläggning, pålaga.* mödhä äller betwngä eder . . . med aa lägning äller vtreser *BSH* 5: 77 (1506). skatter äller andra aläghningar *SD* 4: 427 *(öfvers. i afskr. fr. början af 1400-talet).* vm the thwingas ey älla plaghas mz ouanom skattom som them tillägx mz nyom fundom ok alägningom *(impositionibus) Bir* 3: 311. **3)** *åläggande, påbud.* herskapsins alegningh *SO* 64.

aländinge (alänninge. allenninge. aleninge. -iar), *m. Åländing.* alla allenningia the saman kallade *RK* 2: 970. johanni famulo meo alænningiæ *SD* 5: 152 (1343). pätar aleninge *ib NS* 1: 62 (1401).

aländsker (alandzker), *adj. Åländsk.* meth allom alandzkom reth *SD NS* 1: 58 (1401, *gammal afskr.*).

aläre, *n. godt år.* siw al äri *(Cod. A* godh aar 239*) MB* 1: *(Cod. B)* 550.

am (aam), *n.* [*Mnt.* ame, am] *åm. GS* 58 (1474). *SO* 190, 202. *FM* 74 (1502?). *Jfr* **siälam.**

amanilse (aa-), *n. pl. kraf. FH* 5: 77 (1478).

amandol, *m?* [*Prov.* amandola. *Lat.* amygdala] *mandel. LB* 7: 145. *Jfr* **mandol.**

amaning, *f. kraf.* friie quitte lidugä oc lösä fore all tiltaling oc amaningh om slotzloffwan pa fornempdä abo sloth *FH* 4: 57 (1457). frij oc quit for alle hendhermera tiltalen ok amaning *SJ* 303 (1462). frii och quit for hwario manne amaning eller tiltalning *ib* 317 (1464). *ib* 321 (1465), 378 (1473), 399 (1473), 404 (1474). *Jfr* **namaning.**

amare, *m. åm-makare, som förfärdigar åmar?* jönis amare *SJ* 196 (1450).

amatist (*pl.* **-e** *Fr* 165**),** *m.* [*Mht.* ametiste, amatist. *Lat.* amethystus] *ametist. Fl* 1098. *Fr* 165, 385, 392. *Al* 3399, 4587, 7498, 8191.

amazon, *f.* [*Lat.* amazon] *amazon.* amazonum drötning talafrida mz amazonum ij amazonia *Al* 4685.

amblodhe, *m.* [*Isl.* amlóđi *ss personnamn träffadt i en poetisk omskrifning; jfr* Amlethus *hos Saxo; i Nyisl. nyttjas* amlóđi *ss appellat.*] *fåne, narr.* tha slo konungin synom handom saman ok loo fastelika ok giorde sik gaman rät som han ware en amblodhe then sik enkte got forstodhe *RK* 1: 3916.

ambot (amboot. ambut. ambat. -ar, -ir), *f.* [*Isl.* ambátt] *L. trälinna, tjensteqvinna.* þräl älder ambut *SD* 4: 408 (1335). ambutinna *(Cod. A* thiänista qwinnonna 197) son *MB* 1: *(Cod. B)* 546. *ib (Cod. B)* 554. ambuta son *ib* 311. ambata son *ST* 334. säl nakar man sina dotter annödhogha, hon skal ey swa wtganga som amboter *MB* 1: 335. hwa som slaar sin thräll eller sina amboot til dödh *ib* 336. thin thräll oc thiin ambot *ib* 372. thräla oc ambota *ib* 375, 430.

ambota, *f.* = **ambot.** thinna amboto son *MB* 1: 340.

amia, *f.* [*Ffranska och Mnt.* amie] *L. frilla. MB* 1: 24, 25, 260, 363. *Fr* 2118. *ST* 412, 422. — **amiu barn (amyu-),** *n. L.*

aminna, *v.* [*Isl.* áminna] *påminna.* hwa thik aminnir fore the första sorghena *Lg* 43. *ib* 44. hwa thik aminnir a the fämpto sorghena *ib.* patriarchanna gerninga aminnas *(replicantur) Bir* 3: 353. (?) swa skalt thw granlica göma nar fanytte thanka oc frestilse inflyta at thz som fafänkt oc värlzlikit är aminnis *(för ominnis? ut quæ vana sunt et secularia dimittantur) Bir* 2: 126. — *refl.* **aminnas,** *påminna sig.* skulom wi aminnas, at war glädhi i iordhrike är all ostadhlik *MB* 1: 500. *ib* 129. — *med gen.* at han ey skulle aminnas thera onda thinga som the honom hafdho giort *Gr* 292. at the aminnins mina saara ok gerninga *Bir* 3: 390. hwilkins fatigx engin sidhan amintis *ib* 4: 51. — *med ack.* aminnas vars herra ihesu christi ordh *KL* 165. at þe ey amintos nakat þz ont som görs i wärldinne *ib* 182. a minnas *(recordetur)* sina synde *Bir* 1: 290. *ib* 358, 2: 246, 3: 77, 214, 284. — *med prep.* aminnas the wrangasta dödhana . . . oc vppa sins hälgasta namps gabban oc hädilse *MB* 2: 302. aminnes huar dagh fäm sinnom aff *(de)* minom fäm saarom *Bir* 3: 304.

aminne (amine *Su* 20; *Lg* 3: 683; *LfK* 120, 196. **aa mynne** *MB* 2: 236**),** *n.* **1)** *minne, förmåga att minnas.* siälinna krapta oc nadhe, *(näml.* som*)* är vndirstandilse, aminne, vili *MP* 2: 194. skal siälin haua thry thing som är aminne *(memoriam)* oc samuit oc vndirstandilse *Bir* 2: 212. *ib* 3: 104. siälenne synes wanskas j sigh siälffwe oc tappar amynnet, swa at henne minnes sigh haffwa enkte talat ällär giort *Lg* 819. mins hiärta akth ok aminne rörir thet ordhit opta *SD NS* 2: 10 (1408). **2)** *minne, åminnelse, åtanke, erinran, hågkomst.* huilkin vi skolom hawa i aminne *Bo* 231. hallande i aminne at vm thry aar aflat iak ey at mana hwarn idhra *KL* 165. halt hona j aminne *Bir* 2: 45. *ib* 4: 132. thzta kom swa som i glömsko wthu hans amine *Su* 20. gaf han (ɔ: thin dyra licamma) thinom apostlom til aminne *Bir* 4: 133. görom oc wi oss nampn oc aa mynne i bland israels släkte *MB* 2: 236. at han af skrapi thin aminne af mino hiärta *KL* 230. christi pino aminne *ib* 48. *Bo* 217. *Bir* 2: 119. hänna aminne skal vara j glömsco *ib* 3: 77. *LfK* 120. til älskoghans oc glädhinna tekn ok aminne *Bo* 243. i thzta miraculis amine *Lg* 3: 683. — leþa til aminnis (aminne), *påminna (om).* swa som war herra leþir mic til aminne *(ad memoriam . . . reduxerit) KL* 183. jak ledhir thik twa til aminne *(reduco tibi ad memoriam duos) Bir* 2: 82. *ib* 3: 123. sighir iak honum ok ledhir thry thing til aminnes *ib* 414. — *påminna sig.* vm thu vilt thz ledha til aminne *(reducas . . . in memoriam) Bo* 32. *Bir* 2: 103. *LfK* 196. — dragha til aminne, *påminna.* sannindin är thön som draghir til aminne hwat häggoma hedhirgiri är *Bo* 96. — *påminna sig.* drogho the til aminne sins mästara pinor oc plaghor *Bo* 223. draghir jak til aminne et ordh hulkit som thu sagdhe sancto petro *Bir* 3: 356. *Ber* 47.

aminnelika, *adv. minnesgodt, med säkert minne.* jak är the hulkin thin ordh gömde aminnelica *(memoriter)* j mino hiärta *Bir* 3: 356. *MP* 1: 114.

aminneliker (-likin), *adj. minnesvärd.* aminnelikit *(memorabile)* äptedöme *Su* 437.

aminnilse (aaminnilse. aminnelse. ominnelse. amynnilse. omynnelse. aminilse. aminelse), *n. s. och pl. samt f. L.* **1)** *minne, förmåga att minnas.* af siälinne oc henna kraptom oc nadhom, som är vndirstandilse, aminnilse, vili *MP* 1: 240. störkir aaminnilse *LB* 3: 153. jak gik swa som man vtan aminnilse *(sine memoria) Bir* 1: 340. **2)** *minne, åminnelse, åtanke, erinran.* haff os i thinne aminnilse *Lg* 40. är än nw wel i folks omynnelse *FH* 6: 107 (1407). cristno folke tel aminelsa *Bu* 16. til ewärdhelict aminnilse cristins folks *(för kristna menniskor) Bil* 249. ville han göra en märkelikin natuardh mz sinom discipulis . . . til äuärdhelikit aminnilse *Bo* 169. tässen renliffsens tekn wari tik til aminnilse til hymmelskan renlek *Lg* 3: 313. haff aminnilse *(memento)* at halda hälghan siwnda daghin *MB* 1: 459. haf aminnilse a mina nödh *ib* 235. grät for söt aminnelse sins sons *Bu* 12. *Bil* 255. *Lg* 552. til aminnilse gudz nadha *MB* 1: 127. *ib* 498. aff sinna synda aminnilsom *Bir* 2: 31. *ib* 1: 186, 253, 2: 241. o dödher huat amper oc beskir är thin aminnilse *(åtanken af dig)* eno frögdandis hiärta *Su* 234. skal iak sätia thina aminnilse widherla om wärldina *MB* 1: 186. fyra sinnom wm aarit skal wara aminnilse for syster oc brödher som dödhe äru *Bir* 5: 92. giordhe hon sancto blasio werdhskylogh aminilse *ST* 109. herra pädher, hälga aminnilse *(beatæ memoriæ)* sancte birgitte scriptafadher *Bir* 4: 54. *ib* 58. biscop magnnus aff säla aminnelse *FH* 5: 47 (1467, *nyare afskr.*). *ib* 48 (1467, *nyare afskr.*), 50 (1467, *nyare afskr.*), 115 (1487). epter . . . biscop jönses dödh sele ominnelse *ib* 7: 83 (1510). — ledha til aminnilse, *påminna (om).* ledde hon modhirinne til aminnilse thz sanctus franciscus budhit hafdhe *KL* 347. ledde them til aminnilse, hurw war herra wardh wredher *MB* 1: 422. — dragha til aminnilse, *påminna sig.* är oc draghandes til aminnilse oc ekke glömandes at i stadhen . . . wordho entidh manghe misgärninggäs män . . . lagdha i fangha hwset *Lg* 3: 268. **3)** *påminnelse, erinran, varning.* bort dragha aff honum the godho aminnelse *(recordationes) Bir* 3: 468. et aminnilse wil iak

thik gifwa *Al* 6545. gudh gaff honum aminnilse at han skulle dö *MB* 1: 132. thz giordis them til amynnilse huru ogudelik the synd är som manghe män göra saman *ib (Cod. B)* 509. **4)** *minnesvård.* reser op märkelikith aminnilse *MB* 1: 219. — *Jfr* **afminnilse.** — **aminnilsa bok (amynnilse-),** *f. minnesbok.* insatto j theris amynnilse boker *(för -böker; in titulis) MB* 2: 272. — **aminnilsa bref (aminnilse-),** *n. erinringsbref.* eth stakkot aminnilse breff wm all tässin foresagda stykke *Su* 376. — **aminnilsa dagher (amynnelsa-** *VKR* 75**),** *m. åminnelsedag.* annan daghin äptir alla hälgona dagh som är siäla aminnilsa dagher *(in die commemorationis animarum) Bir* 4: 32. *VKR* 75. — **aminnilsa nampn (aminnilse-),** *n. åminnelsenamn, namn som påminner (om någon).* thz är mit aminnilse nampn *(memoriale meum),* ä mädhan en släkt komber epter andra *MB* 1: 283. — **aminnilsa tekn (aminilsa-. aminnilse-** *Lg* 3: 195**),** *n. åminnelsetecken.* til eth aminilsa tekn til the biterlika pino som hennas käraste son ledh *Lg* 3: 177. *ib* 195.

aminnogher (-igher), *adj. ihågkommande. med gen.* ärw aminnoghe thinna nadh *Ber* 7. — *med ack.* var os aminnoghir *(memor nostri) Bo* 246. i allom släktom skulu the vardha aminnoghe thit nampn *Gr* 320. *MP* 1: 282. aminnighe *(memores)* thina spina *Ber* 7. *MB* 2: 335.

amma, *f.* [*Jfr Mht.* amme, *amma, samt Isl.* amma, *farmor el. mormor*] *L. amma. SD* 4: 128 (1329), 370 (1334). *RK* 1: 3571. *Lg* 672. hennes helga moder sancta birgitta . . . ey hafuandes ympnit myölk j synom spynom sätte hon barnet til ammo *ib* 3: 521.

a mot bära, *v. bära emot, anföra emot.* mz thenna samo ordhom swarom wi til thz annath skäl som os war a mot borith *MB* 1: 77.

a mote (a mot), *se* **mot.**

amper, *adj.* [*Nt.* amper] *eg. sur, bitter.* — *bildl. bitter, skarp.* o dödher huat amper oc beskir är thin aminnilse eno frögdandhis hiärta oc j alle kräselighet wpfostrado *Su* 234.

ampla, *f.* = **ampul.** fultis amplan mz olione *Lg* 3: 259.

ampras (-adhes), *v. förbittras.* ampradhos the oc ilzskadhos *(exacerbati sunt)* mykyt i sinom hugh *KL* 395. ey nöghde them aat the beskasta oc grymmasta pinor the haffdo mik giorth, wtan än grymleka amprados *(crudelius sævientes) Su* 188.

ampul (ampol *FH* 4: 84 (1499). *pl.* **amplar),** *m.* [*Isl.* ampúll. *Lat.* ampulla] *ett slags till förvaring af flytande ämnen afsedt kärl med trång hals, flaska; i sht för kyrkligt bruk. Lg* 3: 256. *PM* XLII, XLIII. ampull . . . mz cristmo *Bil* 689. en ampul mz wigdhe olio *Lg* 3: 255. *ib* 258. tok thz hälgha blodhit oc loth j ampla giordha aff cristal *ST* 297. *KL* 39. högxsta altare haffui twa kalka oc tw par ampla *Bir* 4: 34. *VKR* 77. twa ampla af sylf *SD* 5: 564 (1346), 565. *FH* 4: 84 (1499).

amsterdamsker, *adj. Amsterdamsk, från Amsterdam.* et amsterdamst laken *SJ* 175 (1448). — *n.* **amsterdamst,** *tyg från Amsterdam.* aln amsterdamst *GS* 51 (1450).

amur, *f.?* [*Ffranska* amor, *f.*] **1)** *kärlek.* tappe ey sin hedher fore henna amur *Fl* 174. at min son fik til hänna amur *ib* 252. *ib* 312, 1369, 1528, 1876. **2)** *älskling, älskad.* at iak swa ledher blanzafluur min eghin hiärtans kära amur *Fl* 879. *ib* 208, 1467, 1979.

amykin (aamykin), *se* **ofmykin.**

amynne, *n. åmynning.* vtan amynnit *RK* 1: 1647. *ib* 1704, 1716.

amäla (amela), *v.* [*Isl.* ámæla] *förtala, klandra. med dat.* amelto manghe gregorio *Bil* 718. *Jfr* **afmäla.**

amäla, *f. klander.* utan last ok åmälo *KS* 1 (2, 1).

amäle, *n.* [*Isl.* ámæli] **1)** *klander, förtal.* höra taslan ok åmäle vm annan *KS* 23 (56, 25). **2)** *straff? varnande exempel, varnagel?* lät kunugen bal göra i limoghne ok casta tomam i brännanda balet ok þär liggia tel amäle *(ursprungligen har här stått:* anmäle; *andra handskrifter hafva* til amälis *Lg* 977*) Bu* 188. danzar ii oviti huarn sancti johannis dagh tel amälis *(Bu* sannmäles; *Bil* anmälis*)* ok blygdh *Lg* 942.

a märkia, *v. sätta märke på, märka. TB* 73.

an (and), *f. L. Jfr* **antime, anvärk.**

an-, *pref.* [*Mnt.* an] *Jfr* **anama, andel, anfal** *o. s. v.*

anama (annama. anampma. anamma. annamma. -ar, -adhe, adher; *impf.* **-dhe** *RK* 2: 2176**),** *v.* [*Mnt.* annamen] *L.* **1)** *anamma, mottaga, taga.* redho at anama oc jnbära j ämbitis hwsin thz inbärande är *VKR* 2. *ib* 24, 36. thetta sacramentit anamandis *Su* 288. *ib* 301. *LfK* 163. fran them första dagh wi them *(godsen)* anamadhum *SD NS* 1: 317 (1404). *ib* 433 (1405) *o. s. v.* anamandhe sworen edh *Lg* 218. j genkomandis at han skuli henne *(sin tillämnade hustru)* anampma *MB* 2: 114. — *öfvertaga.* täddan oc til östra strandh anamadhe erik puke vnder sina hand *RK* 2: 2208. andra helftinna *(af folket)* annamdhe erik puke tha *ib* 2176. — *taga (från).* at konungen aff däner slotten anama *RK* 2: 4579. **2)** *mottaga (i sitt hus el. land), upptaga, taga till sig.* the anamadho hänne *Lg* 218. *ib* 662. wart wördelika anamadher *ib* 3: 271. *ib* 282. anamade han them til maltidh widh sith bordh *MB* 2: 131. **3)** *antaga, upptaga, godkänna.* annames fore full broder *SO* 146. j huat matto människionar skulu pröffuas anamas oc wighias *Bir* 4: 65. en fridh vppo badhe sidhor annama *RK* 2: 2512. **4)** *fatta, uppfatta.* ey är thz oc saa anamandhe ällar wndherstandande *(recipiendum) Su* 3. **5)** *åtaga sig.* anama oc uppa sik taka tholgha reyso *Ansg* 187. hafdhe . . . thässa reysona anamath oc vidhirtakit *ib.* wnfaa thy ok anama gerna ok thol litit äruodhe *Bir* 1: 9. *MB* 2: 285. — til sik anama, *d. s.* hwilkit ärinde fornämpde elsinus abote . . . til sigh anamade *Lg* 3: 47. — **anama sik, 1)** *mottaga, öfvertaga.* gifuer iak . . . stene benctsson . . . fulla makt och waldh till at widerkännas ok opbära ok sik annamma allan then före:na ärfdadeelen *SD NS* 1: 199 (1402, *nyare afskr.*). **2)** *åtaga sig.* skal godhir man ok rätwis draghas aff gudz kärlek ok sik anama ok oppataka aff godhom vilia at styra almoghanom *Bir* 3: 361. anamadhe sik syu ara script *ST* 289. — **anama in,** *intaga.* at i haffuen annamat

stocholm stadh in *HSH* 8: 3 (1434, *afskr.*). *Jfr* **inanama.** — **anama up,** *upptaga, uppbära.* anammer jak nw strax vpp korn for hestelopp *BSH* 5: 420 (1510).

anaman, *f.* **1)** *anammande.* j thäs sacramentzsins anaman *Su* 299. thetta sacramentum, wptändandis andelikin hita, är en födha oc ytherlikit ämpne til gudhelikx kärlekx eld, oc hanom födher oc ökir gudhelika anaman *ib* 266. **2)** *antagande, upptagande (i en orden). Bir* 4: 65.

anamare, *m. den som mottager.* syndara anamare *Lg* 3: 290.

anamelika (-liga), *adv. med välbehag.* tagh anameliga thennä gafuo *Lg* 3: 532.

anameliker (-likin. -leker: -lek *Su* 186. **-lig. -ligin: -ligit** *Lg* 3: 63**),** *adj. välbehaglig, tacknämlig.* är mik thz kärt oc anamelikit *(acceptabile),* at människian giffui swa sinom likama sina widhertorfft swasom wanmaktogha ärffwodhis diwre *Bir* 4: 36. huru mykit systranna sanger j sancti saluatoris orden är anamelikin *(acceptus)* gudhi oc henne *ib* 56. *ib* 65, 72. *Su* 186, 284 *o. s. v. ST* 127, 189, 190. *Lg* 3: 39, 63. tik täkkä ok anameliga tienist görä *ib* 581. äru täkke oc anamelike när gudhi *Su* 36. thin bön wari täk oc anamelikin for alzwaldoghom gudhi *ib* 319.

anamilse, *n. anammande, mottagande.* mz thins hälgasta likama anamilse *Su* 380. *ib* 290. timen ällir stundhin thäs hälgasta anamilsins *ib* 301. om mandomsens anamilse *(per assumptam humanitatem) ib* 24. *ib* 33. cristi mandoms anamilse *ib* 309.

anbuþ (andbuþ. anbodh. andbodh. ambudh *LB* 3: 127, 8: 49, 50. **ambud** *SD* 2: 13; *LB* 7: 100. **antbudh: -budhi** *MB* 1: 56**),** *n.* [*Isl.* annboð, andboð] *L.* **1)** *redskap, verktyg, medel.* hwar man är handalös wtan anbodh *Lg* 221. han war smiþir oc giorþe bröþromen þe andbuþ som þöm waro viþirþorftelikin *KL* 190. andbudh oc redhscap *VKR* 32. mz hambrum älla anbudhom *Bir* 1: 235. *ib* 208, 281, 2: 65, 253, 3: 229. *MB* 1: 81. *Bo* 208. *Gr* 277. *VKR* 35. *Al* 7024. *MB* 2: 234, 237. *SO* 16, 22, 61. *PM* 45. *SD* 2: 13. andbuth till gärnyng *VKR* 57. andbudh at graua likit *Bil* 405. saa spiutit oc huassa spicana oc al dödzsins andbudh fore sik *Bir* 3: 84. liffsens wathn är eth anbwd til ath taka aff them j seg alla tingas kraffther *PM* XXXIII. at taka lön mz mik þolik iak hauar þiänt mäþ hans (ɔ: likamans) andbuþum *Bu* 142. *MB* 1: 42, 56, 133. *MP* 1: 241. en iuþa diäwls anbuþ *Bu* 29. *MB* 1: 161. ilgerninga andbudh *ib* 261. godleksins andbudh *VKR* II. *Bir* 2: 123. moyses var ther til andbudh *ib* 114. tik swa som eno nyio anbudhi wil jak tee ny oc gamwl thing *ib* 4: 116. är vilin eet andbudh mz hulkom gudhelikin kärlekir ledhis jn j siälinna *Bir* 2: 199. ey hawir kloke ouiuin annat andbudh thz honom bätir dughir til at taka älskelikhetina . . . af hiärtano *Bo* 136. — *instrument.* dictadhe godh andbudh at märkia mz timana epter solinna gang *Bil* 382. ther lekte astrologi in suo astrolabio the som kloka mästara äru j hymelsteknom them andbodhom the ther til behöffua *Su* 224. — *musikaliskt instrument.* insändande hiärtano värlzlika sanga lusta ok vmskiptelica andbudha *(instrumentorum)* sötelica liudhande *Bir* 3: 244. *MB* 2: 148. *Su* 224. — *Jfr* **lekara-, pino-, smidhio-, örlogh-anbuþ.** **2)** *husgeråd.* faar nakar man androm päninga eller andbudh *(vas)* til gömo *MB* 1: 338. til at föra oc nidhersätia gudz hws oc göma oc allan thäs bonath oc andbudh *ib* 385. jak är likir thom man som soma städhir hawir sik til nytta ok hugnadh oc soma til at göma j sin andbudh *Bir* 2: 315. mins hws andbudh ok kar *ib* 3: 363. **3)** *manslem.* manzs bulit anbudh *LB* 4: 350. *ib* 2: 46, 3: 120, 127, 7: 70, 8: 49, 50. legger man kiruil vid mans ambud *ib* 7: 100. for kladha j mans andhbwdh *LB* 2: 36. far man klaadha j sith anbwdh *ib.* — **anbudha lös (anbodha-),** *adj. utan verktyg.* haandalös ä anbodha löös man *GO* 13.

anbyrghþ, *f. L.*

anbära? *v. bära.* tho hon skulde krono ij room anbära *(troligen för* at bära; *Codd. B, C* at bärä*) Iv* 1486.

and (*pl.* **änder** *MB* 1: 359; *AS* 59**),** *f.* [*Isl.* önd] *and. MB* 1: 359. *AS* 59. *LB* 3: 189. *ss tillnamn.* andree and *SD* 2: 599 (1310). — **anda ister,** *n. andister. LB* 7: 284.

and (*gen.* **andz, anz** *Bu* 10; *MB* 1: 197, 296; *KL* 131, 135; *Bo* 255; *Gr (Cod. D)* 417 *o. s. v. Ordet sammandrages med föregående bestämd form af* **hälagher** *till* **hälghand, helliand),** *m.* [*Jfr Isl.* önd, *f., i runor* and, *f., med* ande, *m., Isl.* andi] *L.* **1) = ande 1.** iak wil bläsa mz min and swndir ij midhio thik alexand *Al* 627. **2) = ande 3.** swa gaff nectanabus op sin and *Al* 503. *ib* 10174. **3) = ande 4.** then hälghe and *(nom.) MB* 1: 278. *RK* 1: 3918. aff then hälgha and *Fr* 2124. mäþ þäs hälgha anz naþe *Bu* 10. *MB* 1: 197, 296. *KL* 131, 135. *Bo* 255. *Gr (Cod. D)* 417. *Bir* 4: 93. aff thes hälghandz inskyutilse *ST* 203. aff thes hälghanz gawo *ib* 195. aff syu thes hälghandz gafwom *ib* 5. *MP* 2: 157. then helliandh *MD* 436, 437. loffuath mz helliandz eed *RK* 1: *(yngre red. af Lilla RK) s.* 284. — hälgha andz hus, *Helgeands-hus, hospital ställdt under inseende af Helgeands-ordens medlemmar.* hwariu hälghä andzhuse i swerike *SD* 5: 565 (1346). hwarium spitala oc hälghä andz huse i sama biscops döme *ib* 566. i helghanzhws i westraarus *ib NS* 1: 243 (1403). *ib* 2: 35 (1408 *i vidim. af* 1411), 163 (1409), 164.

and-, *pref.* [*Isl.* and-] *Jfr* **anlite, andstygger, andsvar** *o. s. v.*

anda (aanda. -at), *v.* [*Isl.* anda] *andas.* gripu preste han ok bardho mz stangom ä mädhan han gat andhat *Bil* 325. giter ikke wel aandat *LB* 3: 69. hulkin som ey thura anda *Bir* 1: 205. — *refl.* **andas** (*pres.* **-as,** *sup.* **-as?** *KL* 66**),** *andas.* nar thu bläse ok andas *Bir* 3: 437. hon gat ey andas *KL* 66. the thura ey andas *Bir* 1: 207. *ib* 397. lofwom herran som vpfar owir alt thz som andas *Bo* 246. *MB* 1: 420, 2: 31. huat ey sigher scripten, anden, huar han wil, tha andas *(spirat, blåser)* han *Bir* 4: 47.

ande (aande. *Oblik kasus af ordet i sing. sammandrages med föregående bestämd form af* **hälagher** *till* **hälghanda),** *m.* [*Isl.* andi] *L.* **1)** *ande, andedrägt.* han gitar eigh draghit andan *Bu* 204. hon drogh sin anda höght *Bil* 302. mäþan min ande gangar ginum mina näsa *Bu* 530. ey är ande i

thera mun *Gr* 273. *ib* 277. *Bir* 2: 223. *MB* 2: 12. *PM* 14. hans ande luktade illa *Va* 39. min ande är hetare nakre glödh *Al* 630. at anden qwäwyes *LB* 7: 28. for een stackot andha *ib* 225. fore ondan andha *ib* 1: 96. giffuer godhan andha *ib* 2: 64. **2)** *gas, ånga, flygtigt ämne.* alle aanda som ärw wphöyde som är qwekselff, quinta essentia, brennesten, sal armoniacum, arsenicum, äller andre, göras swa ather j geen til wathn *LB* 9: 111. tak qwek selff wphöyth, äller hwath anda wphöydan tik täkkes *ib.* jnthe täp glaseth affwan äller leer fatith i hwilko andana äller aanden är *ib.* swa törkas andana j the warmo stwffwonne oc bliffwa som en kalker *ib.* elden skal mälas oc wäghas til alla aandannas mognan oc tilredilse *ib* 142. **3)** *ande, själ.* iak giuar min anda up *Bu* 13. gauo . . . andan i guz händar *ib* 522. *Bil* 250. andhans äldher siälenna *(spiritus)* dröffueleken sorgh *Su* 108. saa braath som siälin eller andhin gaar w honom *(kroppen)* *Lg* 3: 141. än tho at anden är viliogbir . . . tho är kötit krankt *MP* 2: 9. änglana som haua anda ok ey köt *Bir* 3: 422. **4)** *ande, andeväsen.* tro en vara sannan guþ ok þo at huaro þre personas faþer ok son ok þän hälghanda *Bu* 185. j nampn fadhirs oc sons oc thes hälghanda *ST* 452. *ib* 470. aff them hälghanda *ib* 496. ängillin thy at han är ande bliuir han när gudhi vtan atiruändo *Bir* 3: 422. format thu ey swa vndir sta swa som andane *(spiritus)* *ib* 1: 86. rädz ey andana älla diäflana *(spiritus)* som thw seer *ib* 3: 194. af orenom andom *KL* 144. amot onda andomen *Ber* 30. andana i wädrith *LB* 7: 170. *Jfr* **spadoms ande.** — **anda brudhgume (andhe brwdhgumme),** *m. andelig brudgum.* han är myn ghömere och myn andhe brwdhgumme *Lg* 3: 138. — **andadragh,** *n. andhämtning, andedrägt.* swaart andadrag *LB* 7: 225. lätt anda dragh *ib* 332. — **andadräkt (ända-),** *f.* **1)** *andhämtning, andedrägt.* for swar andadräkt *LB* 7: 225. hör hör huat tilböriar ey andadräkten alloreedha pipa *Su* 248. **2)** *andedrag.* widh sina ythersta ändadräkt *(in ultimo spiritu constitutus)* *MB* 2: 299. *Su* 376, 380. som nw j ytersta timanom ändadräkthena laagh för dödhen *(in supremo spiritu erat constitutus)* *MB* 2: 288. dröffuelikasta hiärtanna andadräkt *(fremitus spirituum immensus)* *Su* 132. — **anda fang (aanda-),** *n. andande, andedrägt.* krankt andha fangh *LB* 4: 343. haffwer trongth *(kan äfven läsas* twngth*)* aanda faang *ib* 8: 51. dughir thz fore . . . krank andha fang *ib* 3: 151. — **andalös,** *adj.* [*Isl.* andalauss] *andlös, utan att andas.* taa han lagh swa andalöss oc som een dödher man *Lg* 3: 349. — **anda rum (aanda-),** *n.* [*Jfr Isl.* andarrúm] **1)** *utrymme för andedrägten.* lagde thz *(barnet)* j eth skriin och bewarade thz swa at thz haffde anda rum *Va* 6. **2)** *andrum, tid att andas.* hwazske gafs honom hwila älla roo oc näplica andarwmit *(vix potest refocillare spiritum)* *Bo* 182. **3)** *hvila, rast, uppehåll, stillestånd.* ath her komme noget anderwm paa thenne feygdh *HSH* 19: 111 (1505). *BSH* 5: 248 (1508), 249 (1508). **4)** *luftrum, luftrör.* vm nakir människia vare hulke al lifwandis andarwm *(cujus omnia spiracula vitalis spiritus)* varen atirtäpt *Bir* 3: 145. fillir *(för* fyllir*)* lungo oc andarumit *LB* 3: 91. täppes swa ath jnthe vädher äller aandarwm är ther öffwerst *PM* XXIX.

andel, *m.* [*Mnt.* andêl] *L. andel.* min andeel . . . i bro *SD NS* 2: 169 (1409). *ib* 59 (1408, *nyare afskr.*), 222 (1409), 352 (1411, *gammal afskr.*), 374 (1411), 484 (1412).

andelika (-leka *Bir* 4: *(Avt)* 178. **-leca** *Bu* 15. **-lico** *Bo* 87. **-like),** *adv.* [*Isl.* andliga, andaliga] *andeligen. Bu* 15. *KL* 154. *Bo* 87, 122, 160, 232, 240. *Bir* 1: 59, 3: 164, 364, 4: *(Avt)* 178. äru andelike *(spiritualiter)* siuke *ib* 2: 269.

andeliker (andeleker. andelikin. andlikin *Bir* 2: 31. **anderliker: -likom** *SD NS* 1: 593 (1406); **-lix** *ib* 2: 11 (1408), 12 (1408). **anderlikin** *ib* 152 (1409). **andherliker: -likom** *Su* 292. **andeligh. aandeligh),** *adj.* [*Isl.* andligr, andaligr] *L. andelig.* han hafþe mere andelekan eld *Bu* 100. til sina skiäla ok andelik thing *(andeliga väsende)* *KS* 3 (5, 3). andelik thing gitir människian ey begripit vtan mz licamlik liknilse *Bir* 2: 257. badhe ii andelikum oc likamlikum stykkiom *SD NS* 1: 526 (1406). i andelike stridh *Bo* 58. j gudz thienist oc aandelighe beskodhan *VKR* 1. *Bir* 1: 59, 2: 31. *Su* 292. läs hona opta oc granlica swa at thik väl minnis hwat ther six. thy at thz är mykyt andelikit *Bo* 64. wardh . . . andelikin aff kötlikum *Bil* 264. andelek dotter sancti iohannis *Bu* 151. *Bil* 127. han lät sighia sinom andelica syni keysaranom *ib* 774. anderlikom fadher, herra knute . . . biscope i lyncöpunge *SD NS* 1: 593 (1406). *ib* 2: 11 (1408), 12 (1408), 152 (1409). — *särskildt om det som tillhör kyrkan eller kyrkans tjenare.* sammansanka andelica *(spirituales)* män *Bir* 3: 364. andelikit folk *ST* 288. ther komma andeligha och riddare män *RK* 3: 631. fore alla andelika oc werldzslika *SO* 163. andelika äller verdzlika qwinnor *PM* 22. doctor i andelikom oc wärdzlikom rät *Lg* 3: 702. *LfK* 151. — (?) alle andelike limi skwlu gömas aff syukdom *LB* 3: 92. (andelika *för* ändelika *Ber* 123.)

andersmässodagher (andersmäse-), *m. Andersmessodag.* odensdagen nest effter andersmäse dagh *FM* 290 (1506).

andlite, *se* **anlite.**

andmarki, *m. L.*

andra leþ (androledh), *se* **leþ.**

andraledhis, *adv. annorledes, annorlunda, på annat sätt.* som thän ther ey kunde andraledhis bärgha sik *Bo* 52. än gudh ville andraledhis *Bir* 1: 26. *Al* 2016. *MB* 2: 411. *Ber* 246. *Su* 398, 422. *ST* 24. andraledhis . . . andraledhis, *på ett sätt . . . på ett annat.* huru han andraledhis fresta hälagha män ok andraledhis fresta han värlzlica människor *KL* 350. *Jfr* andra leþ *under* **leþ** *samt* **annorledh** *och* **annorledhis.**

andralund, *se* **lund.**

andsinnogher? (ansynnogher), *adj. fientligt sinnad.* ath y . . . wylle icke wara jaap i swiderbodha ansynnogh eller til skadha pa hans persone *BSH* 5: 89 (1506).

andstygger (anzstygger. antzstygger. anstygger), *adj.* [*Isl.* andstyggr] *vederstygglig.* þär viþar stygdes anstyggar *(squalida)* skuge *Bu* 130. myrker skugge oc antzstygger *MB* 1: 183. mz an-

stygge *(terribili)* til syn *Ber* 205. thola hans anzstygga lokt *ib* 80.

andstyggia (anstyggia), *f.* *styggelse, vederstygglighet.* fore syndinne storlikheth och anstyggio *JP* 74.

andsvar (ansvar. änzsvar. anzuar *Bu* 504. **antsvar** *RK* 1: 398, 1431, 1599; *Al* 7998. **antzswar** *ib* 7003; *MB* 1: 505**)**, *n.* [*Isl.* andsvar] *svar.* läta guz ansuar *Bu* 5. gästren svara tel pröuelse ok sände in ansuar *ib* 145. gaf guþ hanom atta dagha frest tel anzsuara *ib* 20. bedes anzsuar tel skälen *ib* 21. *ib* 64, 174, 504, 521. at hanom varþ ägte tel ansuara *(då han ingenting kunde svara)* *ib* 20. huat hanom wrþe tel anzsuara *(hvad han skulle svara)* *ib.* gaff andswar *Bir* 3: 198. the gäffwe mig ther till answare *RK* 3: *(sista forts.)* 6075. *MB* 1: 505. *Bo* 228. *Fl* 168, 335, 1341, 1497. *Iv* 1097. *Al* 7606, 7998. *RK* 1: 398, 1431, 1599. — *svar, ansvar.* til anzswar sta *Fl* 1705.

andsvara (ansvara. anzsuara: -at *Bu* 174. **antswara** *RK* 1: 395; **-ar** *MB* 1: 243. **antzswara)**, *v.* [*Isl.* andsvara] *L.* **1)** *svara.* laurencius vilde hanom ängte andsuara *Bu* 415. them andswaradhis aff hympnum *Bil* 108. alle sagþo at väl var ansvarat *Bu* 145. *ib* 174. *Bil* 731. *MB* 1: 149, 243, 505, *(Cod B)* 532. *RK* 1: 395. **2)** *stå till svars, ansvara.* andzswarä baþe firi guþi ok firi oss *SD* 5: 606 (1346). han skal antzswara fore hwar then som tappas fore hans wangömo *MB* 1: 291.

andsvarliker (antsvarligen), *adj.* *som man kan ansvara för.* som tilborliget är oc for gud skal antswarliget wara *FM* 604 (1513).

andsylis (ansyles), *adv.* [*Isl.* andsœlis] *L.* *mot solens lopp, från vester till öster.* *LB* 7: 13.

andurstang, *f.* *L.*

andvaka, *f.* [*Isl.* andvaka] *vaka, sömnlöshet.* sva länge hauar iak hona burit ok mz anduaku gömt ok armöþo *Bu* 141.

andvakse (anvaxe), *adj.* *vakande, sömnlös.* la konugen anwaxe oc gat ey sofwit *ST* 226.

andvarþa (antvardha. anvardha *Bir* 4: 254. **anuardha. anduordha** *Bir* 2: 183, 219, 3: 241; **-ir** *ib* 3: 24; **-as** *ib* 399; **-ande** *ib.* **antuordha** *ib* 2: 22, 42, 54. **-ar, -aþe, -aþer.** *pres.* **-ir** *Bo* 173, 201; *Bir* 3: 24. *impf.* **antwardhe** *Lg* 3: 517**)**, *v.* [*Isl.* andvarđa] *L.* *antvarda, öfverlemna, anförtro, anbefalla.* anuardhadhis wärslikom dome at brennas *KL* 15. i anduarþen þem i händar sinum höxta ouini *Bir* 4: *(Avt)* 184. vm han slotet antworda *(uppgifva)* wille *RK* 2: 1065. antwardade stekeholm fra sik *ib* 3395. *ib* 3: 3215. antuordha thino aminne huat thw seer *Bir* 2: 22. andvarþa sik i guz gömo *Bu* 492. i thinna händer min herra antwardhar iak min anda *Bil* 250. *Bir* 2: 183. antuordha gudhi allan sin vilia *ib* 42. anduardhir al thing gudz valle oc skipan *Bo* 173. anduardha thik hans bönom *ib* 22. antwardhe sik gudz pino oc hans hardha dödh j wald *Lg* 3: 517. iak bidhir idhir at i anduardhin mik minom fadhir oc helsin alt himerikis härscap a mina vägna *(ut me recommendetis patri et toti curiæ cælesti)* *Bo* 52. andwardhadhe sik ödhmiuklika hwarie människio *KL* 77. — **andvardha ater**, *återlemna.* anduardhadhe hanum siälwm atir siäla gömo ok kirkionna styre *Bil* 107. *Bir* 2: 219. *Jfr* **ater andvardha.** — **andvardha up,** *öfverlemna, uppgifva.* antuardha jak thet forenämpda gooz wp *SD NS* 1: 78 (1401). antwardade ta op eluesborgh *RK* 2: 3399. *Jfr* **up andvardha.** — **andvardha ut,** *utgifva.* anduardadhe han wt *(tradidit)* for os alla *Bo* 184. — *Jfr* **igen-, in-, ivir-andvarþa,** *samt* **handvardha.**

andvardhan (ant-), *f.* **1)** *vård, förvar.* gifuer jac mic mz hans eghnom ärandom i hans anduardhan *Lg* 536. diäfwllin takir han j sina antwardhan *ST* 132. **2)** *uppdrag, bemyndigande.* han scal medh abbatisse confessoris oc syslomanzins antwardhan eenkannelica in taka oc vp bära aff landbomen oc quarnom alt korn *VKR* 36. göri thet ey vtan abbatisse oc systra oc brödhra antwardhan *ib* 37. *Bir* 5: 117, 118.

andvardhilse (anthwardhelse), *öfverlemnande.* *SD* 4: 100 *(öfvers. fr. omkr.* 1500*)*.

andvardhning (antwordning), *f.* *öfverlemnande.* *BSH* 5: 21 (1501).

andväghþa, *v.* *L.*

anfal (anfäldh. andfall *BSH* 5: 392 (1510)**)**, *n.* [*Mnt.* anval, angevel] **1)** *anfall.* *SD* 3: 413. *FH* 1: 180 (1497, *nyare afskr.*). *HSH* 20: 154 (1507). *BSH* 5: 392 (1510). hwat til saadanä anfal göris skal *FM* 97 (1497-1501). naaken anfectingh oc anfal skeddä in oppaa wiborgx lään *ib* 154 (1504). **2)** *det som tillstöter, tillstötande (besvärlig) omständighet, hinder.* for sadhana anfäldh skuldh, som wi nw här met bekömbredhe ärom *FM* 60 (1457). han kan them ey sende hiit för nogra andre brösther och anfall skull *ib* 291 (1506).

anfalning, *f.* *anfall, angrepp.* *FM* 496 (1510).

anfang (anfong), *n.* [*Mnt.* anvank] *anfall, angrepp.* göre anfangh jn oppaa thöm *HSH* 19: 159 (1506). at forscriffne högborene furste noget anfong innen täss giort haffde pa noghre *FM* 133 (1502, *gammal afskr.*).

anfriþer, *m.* *L.*

anfäktan, *f.* [*Jfr* *Mnt.* anvechten, *v.*] *angrepp.* medh örlogh eller andra vtländska eller wrangwijsa manna anfäcktan *BtRK* 124 (1438, *orig.*).

anfäkting (anfächtning. andfäktning. -ar. -er *BSH* 4: 282 (1501)**)**, *f.* [*Mnt.* anvechting] **1)** *anfall, angrepp, häftigt oroande, anfäktning.* *BSH* 4: 282 (1501). medh . . . utlendske mäns anfächtning *BtRK* 59 (1397). anfächtning aff nagen vtlänsk herre *ib* 120 (1436). aff andana i wädriith, huilka honum bekymbra med mangha handha anfektyngar *LB* 7: 170. **2)** *strid, fäjd, ofred.* the rytzer haffue stor andfäktning met the tathere *FM* 306 (1507).

ang, *n.?* *Jfr* **brystang.**

ange (aange), *m.* *andtäppa.* for bryst werk angha och hosta *LB* 7: 69. *ib* 157. thz dugir for aanga *ib* 3: 75. *ib* 76, 121. är thz got . . . for aanga i bryst *ib* 79. *ib* 2: 40, 47. *Jfr* **änge, ängia.**

ange, *m.* [*Isl.* angi, *lukt*] *ånga, imma.* latha anghan eller hetan ga op i tenderna *LB* 7: 212. sa at angen icke gar wtt *ib* 337.

angel, *m.* [*Mnt.* angel. *Jfr* *Isl.* öngull] *Jfr* **fot-, fota-, lur-angel.**

anger, *m.* [*Mnt.* anger] *fält, äng.* a enom widhom

anger *Al* 2424. alexander kom a sama anger han war bredher ok mykith langer *ib* 5283.

anger, *m.* [*Fnorska* angr, *fjärd; blott i ortnamn*] *trång vik? i ortnamn.* parrochie thorsanger *SD* 2: 49 (1288).

anger (aangher. -rs), *m. och n.* (*ML* 66) [*Isl.* angr] *L.* **1)** *trångmål, betryck, vedermöda, nöd.* thw . . . saat thit anger *MD* 66. **2)** *ångest, ängslan, bekymmer, smärta.* tha matte thit mäghin (hafua vanzkadz) for anger ok sorgh *Bil* 106. *Fl* 242. han fik aff anger swa mykla nödh *ib* 240. *Iv* 1240, 2942, 3244, 3286. *Fr* 1004. *Al* 3143. **3)** *ånger.* bar saran harm ok angar i hiärta *Bu* 30. ätar sik allan innan viþ angar *ib* 29. han fik swa dighran anger synna synda *Bil* 730. *Ber* 123. *Su* 39. fingo angar af goþgernigh *Bu* 152. mz sorgh ok angir for mina synde *Bil* 456. fik angir ok idhruga for sin bruth *Bir* 1: 39. *ib* 123. *Jfr* **synda anger.** **4)** *förtrytelse.* är thz ey vndr at almoghe af ånger ok sorgh ther han hauer af ty, at han hauer medh wald ok orätto mist sit godz ... wardr ok mykit harm slaghin *KS* 30 (74, 32). *MD* 8. thz är minna husfrv anger thz antigonus fore os ganger *Al* 8391. thz ökir min anger (*plus doleo*) at iak är skamhaldin aff möbarne *Bil* 542. thå warth konungen storan aangher *RK* 3: 1059.

anger (aanger), *adj. sorgsen.* waren j ey saa tyster och aanger *MD* 364.

angerbytter (angers-), *adj. som ångrar ett gjordt byte eller annat företag, ångerköpt.* han är ganska angherbyth *BSH* 4: 296 (1501). äre vij illa angersbytte, at wij ey raadh togo i tiidh oc tima *ib* 5: 12 (1504).

angerfulder, *adj.* [*Isl.* angrfullr] **1)** *svår, förderflig.* opta gör litin gnista angher fwl eldh (*sæpe dat atrocem scintilla minuscula torrem*) *GO* 924. **2)** *ångerfull? ångestfull?* angherfwlla tara *Lg* 3: 397.

angerman, *m. L. Ångermanländing. ss tillnamn.* hans angerman *SJ* 91 (1439), 120 (1443).

angist, *f.* [*Mnt.* angest. *Fnorska* angist] **1)** *trångmål, vedermöda, nöd, olycka. Iv* 824. *Fr* 1315. *RK* 1: 2434, 4285. wisto . . . tholiks siwkdoms angist *Bil* 610. minzskas skulle hans angist oc genwärdha *Lg* 89. frälste konungin aff sinne nödh oc angist *MB* 2: 259. **2)** *ångest, ängslan. Bil* 878. *Su* 43. *Iv* 551. opfyltis mit hiärta mz sorgh ok angist *Bir* 3: 156. *Gr* 263. *Fr* 619. *Al* 8460. fik tha stora angist thz han hafdhe bucefal mist *ib* 9487. hawa thäs angist, at han mon swa myklo hardhare hämpna ower them *MB* 1: 271. hafde angist fore at the giordo honom ve *RK* 1: 1065. *Fr* 1294. thu hafdhe angist oc sorgh fore mik *Lg* 44. *ib* 43. mik thykker thu hafuer een angist bära *Iv* 4427. *ib* 1400. ther fore bär iak angist ok mödho *Al* 490.

angistlika (angistlikä *Iv* 3185. **angizslika** *ib* 1628, 2392. **angislika** *ib* 1425, 4512; *RK* 1: 3244; *Al* 8687, 8929. **angislik** *Iv* 3371 (*i rimslut*). **angeslica** *ib* 412. **angxlica** *Bir* 2: 10, 3: 158, 271, 274. **ängiszlika** *Iv* 696, 866. **ängislika** *Fl* 1842; *Iv* 3050, 3165, 4923. **ängislik** *ib* 4935 (*i rimslut*). **ängxlika** *KL* 103, 124; *MP* 2: 15; *VKR* XI; *Ber* 236. **ängslika** *KL* 206; *Bir* 1: 25. **ängxlica** *Bir* 2: 155; *MP* 1: 204. **änxlika** *Ber* 117, 118, 154. **änxlica** *MP* 1: 167. **enxlica** *ib* 87. **änslika**: **-likast** *Bir* 1: 26. **änghxliga** *Iv* (*Cod. C*) 412. **engxliga** *LfK* 217. **engeliga** *för* **engxliga** *ib* 236), *adv.* **1)** *på ett sätt som vållar vedermöda el. ångest, häftigt, våldsamt, förfärligt, öfver måttan, högeligen.* thogh swa angeslica at reghna *Iv* 412. *ib* 1628. swa angislika han mik ther slo *ib* 1425. *ib* 2392, 3050, 3185, 3371, 4512, 4923, 4935. *Fl* 1842. *Al* 8929. *Ber* 154. drogho the angxlica hans vinstro hand mz repom *Bir* 3: 271. *LfK* 236. swa ängislika hon han tha beet *Iv* 3165. swa ängizslika tha öpte han *ib* 696. skalff hon swa angxlica oc sörghelica *Bir* 3: 274; *jfr* **2.** sagdhe sik allan ängxlika brinna *KL* 124. thwingathe sik ängslika mz fasto oc bönom *ib* 206. räddis ängxlica *ib* 103. *VKR* XI. *Bir* 1: 26. *Ber* 117. sörghe änxlika *ib* 218. astunda the ängxlica himerikis äro *MP* 1: 204. *Ber* 236. angxlica vndrande *Bir* 3: 158. *MP* 2: 15. the stridha tha swa angislika illa *Al* 8687. fiol swa angislika fast *RK* 1: 3244. sörgdhe jak angxlica mykyt *Bir* 2: 10. al wärldzlik thing woro mik ängslika beest (*för* beesk) *ib* 1: 25. kirkionna grundual är sua ängxlica nidhirfallin *ib* 2: 155. j enxlica myklom vatnom *MP* 1: 87. änxlica stort vädhir *ib* 167. **2)** *med ängslan, ångestfullt.* the swa ängizslika lata *Iv* 866. engxliga sithiende *LfK* 217.

angistliker (angizsliker: -lik *Iv* 2479. **angxliker: -like** *Bir* 3: 155; **-licom** *ib* 273. **anxliker: -likt** *RK* 1: 1749. **ängizliker: -lik** *Iv* 555. **ängxliker: -like** *Bo* 186; **-lika** *Su* 28; **-lico** *Bir* 2: 98; **-licom** *MP* 1: 131. **ängxlikin** *ib* 2: 113; **-likit** *ib* 1: 130, 263. **änxliker: -likx** *KL* 133. **ängxleker: -leka** *LfK* 162. **ängxleken** *Su* 108. **ängxlig: -liga** *MB* 2: 201), *adj.* [*Mnt.* angestlik, anxtlik, engestlik] **1)** *vedermöda el. ångest vållande, häftig, våldsam, förfärlig, öfver måttan stor.* ängxlikit vädhir *MP* 1: 130. *ib* 2: 113. *KL* 133. j ängxlicom vatnom *MP* 1: 131. groft liudh oc ängxlikit *ib* 263. margt eth anxlikt slagh *RK* 1: 1749. stodh i thässe ängxlike stridhinne *Bo* 186. mz angxlicom ok mästom värk *Bir* 3: 273. *Su* 28, 35, 108. *MB* 2: 201. for sina ängxlico wredhe *Bir* 2: 98. — *häftig, ifrig.* thz ij ärin nu swa ängizlik *Iv* 555. aff angxlike ok mykle astundan at koma til min son *Bir* 3: 155. **2)** *ängslig.* görandes them ängxleka oc bedröffda *LfK* 162. — *jämrande.* angizslik läte *Iv* 2479. — *Jfr* **ängsl, ängsla, ängslan, ängsle, ängslilse, ängslogher, ängsol.**

angra (aangra. -ar, -adhe), *v.* [*Isl.* angra] *L.* **1)** *smärta, vålla smärta el. sorg. med dat.* thz angrade allom swenskom *PK* 234 (*bör kanske snarare föras till* **3**). — *känna sorg öfver, sörja.* angradis hene dödh *RK* 2: 2929. **2)** *väcka ånger, ångra (opersonl.). med dat.* (*afgörande prof på konstruktion med ack. hafva i denna betydelse ej påträffats; dock kunna* mik, thik, sik, them *i de följ. språkprofven vara ack., liksom det är möjligt att denna kasus betecknas genom* han *i två af de följ. exemplen på personlig konstruktion*). läto sik þät dighart angra *Bu* 197. lät sik angra fula gärniga *ib* 130. *Bo* 75. *KL* 58, 195. läto sik angra aff allo hiärta at the lyddo symon mago *Bil* 118. thz angra mik nu *ib* 356. honom angradhe at han hafde väl giort *ib*

848. hulkit ey sagdhis for thy at gudhi angradhe hafwa skapath han *Bir* 1: 86. *ib* 3: 442. *Al* 1778 4256. gör thu annath thz angrar thik *Fl* 899. *MB* 2: 152, 256. — *känna ånger öfver, ångra.* angradhe sorghfullir sina bön *Bil* 878. han angradhe at han hafdhe thik wredhan giort *Bir* 1: 220. at thz ey sidhan angrar han *Al* 1332. **3)** *väcka förtrytelse, förtryta. med dat.* them angradho thz som iak hafwer hört at the gato ey meer bort fört *Al* 4651. togh scriffuarenom aangra at han sculde swa litit fore the scriptena taka *Lg* 3: 8. angrade them ath thera herre war swo illa swiken *Di* 110. *ib* 264. *med ack.* the köpmen angrar thz longa stund *RK* 2: 7309. — *känna förtrytelse öfver. RK* 1: 3107. *Fr* 39. amlung angrade fast sin gode häst *(öfver förlusten af sin gode häst) Di* 144. angrade at han war swa arm *RK* 1: 2867. angrade sarä at hans falskhet kunde honom enkte hiälpä *Va* 47. veland angrade sara thz han hafde konungens wrede oc ther till [war] fridlöss *Di* 52. *ib* 200, 227. — **angra sik,** *ångra sig, ångra.* iudas . . . angrade sik än thot mz ofructsamlikom angir *Bir* 1: 160.

angrep (-grip. -gripp), *n.* [*Mnt.* angrepe] *angrepp, öfverfall. BSH* 4: 187 (1495). *FM* 518 (1511). göre angrep . . . opa thenne fatige landzende *ib* 530 (1511). ath göre ther noget angripp poo vore och rigessens fyendhe *BSH* 5: 103 (1506). göre noget angrip in wppo march oc kynd *ib* 412 (1510). *FH* 7: 77 (1507).

angslas, *se* **ängslas.**

angsle, *se* **ängsle.**

anhärve, *f.? L.*

anis (aniis. aniz *LB* 4: 346**),** *f. och n.* [*Mht.* anis. *Lat.* anisum] *anis.* anisium thz är aniis *LB* 3: 147. anis hon köler mans magha *ib* 8: 52. vatn thz som anis är sudhit j *ib* 2: 60. *ib* 1: 97, 2: 65, 4: 346, 7: 48. — **anisa röker,** *m. rök af anis.* gaar brändhir anisa rökir innan manz näsa *LB* 3: 147.

anisfrö, *n. anisfrö, anis. LB* 7: 208.

aniskiärne (aniis kärne), *m. anisfrö, aniskorn.* tak aniis kärna *LB* 2: 31.

anka, *v.* [*Mnt.* anken. *N. samt Sv. dial.* anka] *vara missnöjd (med anledning af)?* han anker pa nogher lyffte och tilsägn, i honom loffwat och sagt haffwe *BSH* 5: 304 (1508).

ankare (ankara *KS* 30 (76, 32); *Bir* 2: 171; *Fl* 1975. **ankar. anker** *BSH* 5: 251 (1508), 502 (1512). **akkare, akkiäri, akkiär** *L.***),** *n.* [*Isl.* akkeri. *Lat.* ancora] *L.* **1)** *ankare.* sua som thz skip än hauir säghil träit oc styrit oc eet ankara mz twem tughom *Bir* 2: 171. *BSH* 5: 251 (1508). the kastadho ankar a hwitan sand *Fl* 58. *ib* 1975. *RK* 2: 7711. kastadhe anchare wiidh tyska strand *ib* 3: 522. han fälthe ankar aa ölandz strandh *ib* 3300. thera anchkar satte the *ib* 2: 9060. riippede theres anker *BSH* 5: 502 (1512). lä ther vidh ankara *KS* 30 (76, 32). bindha ankar widh hans hals *Bil* 361. funnu . . . ankarit *ib.* — *bildl.* siälena ankar *MP* 1: 61. bristir gooz vilia ankar *Bir* 2: 172. hafde fäst syns hops ankar j starkasta hällona som är cristus jhesus *Lg* 3: 537. et stadugh *(för* -ught*)* ankaar til mit hop *Su* 272. *Jfr* **hovodhankare.** **2)** *ankare, järnhake som fästes i en mur eller vägg.* then sama muren atbryta fore thera balkom älla ankkarom *SJ* 417 (1375). *Jfr* **murankare.**

ankoster (andkoster), *m.* [*Isl.* annkostr, önnkostr] *L.* **1)** *redskap.* the haffdo ey makteno eller ankosth ther til *(motsv. ställe Bo* 208 the hawa hwazske maktena älla andbudhin ther til*) Lg* 3: 96. som baaro ankosten *(motsv. ställe Bo* 208 andbudhin*)* mz huilkom the wilde nidertagha licamen aff korseno *ib.* tagha frå them thera yxor och ankost *TS* 28. mz synom andkostom vsla sielenä swnderskoro *LfK* 228. jnstrumenta loquendi ankostä til at thala *ib* 279. *ib* 280. **2)** *husgeråd.* vtensilia volgariter dicta ankoste *SD* 4: 454 (1335). — **ankosta styld,** *f. L.*

ankul (ankol. *pl.* **anklar),** *m.* [*Fgutn.* ankul. *Jfr Isl.* ökkla] *ankel, fotknöl.* skaro the sundir thera skin nidhre vidh anklana a fotom thera *Gr* 289. til ankolin *VKR* 11. sla ena adhra nidhan a ankolen *LB* 1: 98.

anlaþi, *m. och n. L.*

anlite (andlite *MD* 66. **anlate** *Bu* 102. **änlite** *ib* 145; *Bil* 106; *MB* 1: 444 *o. s. v.; Ber* 270; **-it** *Bo* 16. **änlitte** *KL* 224; *Lg* 3: 4. **änläte** *Bir* 3: 288. **enlite** *Bil* 610; *Di* 16. **entlite** *Di* 1. **antlith** *MD* 51. **antlät** *ib.* **anlät** *ib* 169. **anlit** *MB* 1: 210. **anlith** *RK* 2: 8373. **anleth** *MB* 2: 287**),** *n. (dock* j änlitene *Bir* 3: 404, *troligen skriffel för* änliteno*)* [*Isl.* andlit, andliti] *L.* **1)** *anlete, ansigte.* talar tel hänna bliþo anlite *Bu* 144. *ib* 102, 145, 204. *KL* 224. liff oc anlith hade hon e oc the skönste hender man wille see *RK* 2: 8373. *Jfr* **manz-, miskunna-, människio-anlite.** **2)** *panna.* änlitit *(frons)* syntis insänkt *Bir* 3: 136. *ib* 140. **3)** *utseende.* waro mine limi like thinom limom j skapnadh ok änlite *(forma et facie) Bir* 1: 178. — **anlitis klädhe (änlitis-),** *n. ansigtsduk (fasciale). KL* 378, 380. *MB* 2: 374, 376. — **anlitis lagh (änlitis-),** *n. pl. utseende.* som thu äst j änlitis laghwm *(in vultu) Ber* 32. — **anlitis siþir (änlitis-),** *m. pl. anletsdrag, utseende.* at änlitis siþum ok limnaþe *Bu* 193. — **anlitis skrudher (änlitis-),** *m. omhölje för ansigtet.* lagdhe han aff änlitis skrwdhin *(velamen super faciem suam) MB* 1: 355.

anmäle? *n. straff? varnande exempel, varnagel?* lät kunugen . . . casta tomam i brännanda balet ok þär liggia tel anmäle *(ändradt till* amäle*) Bu* 188. danzar ii oviti huarn sancti iohannis dagh tel anmälis ok blygdh *Bil* 942. *Jfr* **amäle.**

anna, *v. L. Jfr* **oannaþer.**

annan staþ, *se* **staþer.**

annan vart, *adv. L.*

annan vägh, *se* **vägher.**

annar (anner *RK* 2: 2316. **änner** *BSH* 5: 167 (1507). **annan.** *f.* **annur. annor. andron** *MB* 2: 201; *SD* 3: 166; *LB* 2: 71. **andran** *SD NS* 1: 73 (1401). *n.* **annat. andat** *SD NS* 1: 17(1401). **ant** *Al* 6257 *(i rimslut). gen. m.* **annars.** *dat. m.* **androm. andrwm** *Ber* 6. *f.* **andre** *Bu* 130. *n.* **adhro. andro. andru** *Bil* 348. *ack. m.* **annan.** *f.* **adhra** *Gers Ars Mor C* 2. **andra** *Bu* 27; *MB* 1: 59. *n.* **annat. ant** *Al* 6257 *(i rimslut). pl. nom. m.* **aþrir. adþri. adhre. andre.** *f.* **andra** *Bo* 202. *n.* **annor. annur**

ander *Di* 262. **andron** *MB* 2: 232. **androm** *MD (S)* 205. *gen.* **andra** *Bu* 184; *MB* 1: 52. **annas** *LfK* 77. *dat.* **aþrum** *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **aþþrom. adhrom** *VKR* 7. **androm.** *ack. m.* **adhra. andra** *Bu* 138; *MB* 1: 62. **andrä** *SD* 5: 561 (1 346). *f.* **adhra. andra** *Gr* 287. *n.* **annor** *MB* 1: 59; *Su* 107. *I äldre språket brukas ordet endast i stark form, först senare förekomma svaga former; se KL* 239; *Bo* 211, 223; *MB* 1: 300; *RK* 1: 4170; *Al* 8667; *ST* 13, 14, 190, 329; *Di* 21, 131; *LfK* 245; *PM* 37. *Exempel på den starka formen nyttjad efter ett bestämmande* hin *eller* thän *förekomma äfven: se SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*); *ib NS* 1: 73 (1401); *Fl* 1318, 2002; *Iv* 324, 4232, 5170; *RK* 1: 3251; *Di* 131), *pron.* [*Isl.* annar] *L.* **1)** *secundus, andre.* þär varo innan fäm kunuga. þän förste var af liiamäre. annar af benemarin. þriþi af granat *Bu* 176. torpara åthäue äru thessin: thet första är, tala mykit i samdrikkio manna. annat, förgäta the godhgiärninga thöm äru göra. tridhia, ofmikil dirue ibland okunnoghe män *KS* 44 (113, 48). skipaþo een delen tel guz mönstar ok þiänist annan fatöko folke þriþia sik ok sinom boskap *Bu* 3. fulkompnadhe gudz mönster a adhro aare oc thrätighi *Lg* 94. annath sin *(för andra gången) ib* 91. annan tima *(för andra gången) Bu* 29, 505. j andro oc trättighi capitulo *Bir* 4: 56. — *annan, närmast följande.* thu skalt vara annar näst mik i mino rike *Gr* 265. annan dagh *(sequenti . . . die)* þa afguþa präste offradho þera afguþi *Bu* 207. annars dax arla *ib* 205. annan dagh þän nästa *ib* 29. annandagh ganghdagha *SD NS* 1: 456 (1405). wppo annan daghen tingxdaghen *BtFH* 1: 147 (1506). thenne same dagh annars *(nästa)* aars *MB* 1: 189. — *n.* annat, *för det andra.* annat *(secundo)* kärer jak at mins hws andbudh ok kar ok prydhilse äru bortfördh til babiloniam *Bir* 3: 363. **2)** *alter, annan, den andre (af två).* han giuar þik þässa hems naþer ok annars hems äro *Bu* 144. är hin annan friþ bryter *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). then annar swaradhe *Fl* 1318. skildos ther aat badhe . . . then annan wille til stokholms fara *RK* 1: 3251. ther skulu aff sighias twa messor i hwario wiku . . . the första messan skall wara aff the helgha trefaldichet . . . oc the andran aff waro frw *SD NS* 1: 73 (1401). kallade till sig hin andra sin son *Di* 21. — *den ene (af två), en.* vaar liik annars äller bäggiä *SD* 5: 562 (1346). stegh androm fote niþ *Bu* 173. bröt iak af annat örat *ib* 420. annat laret *ib* 515. sylf kors . . . scriwät annän väghin *SD* 5: 564 (1346). dömdes at annan þera skulde hangia *Bu* 170. vm annar thera kome til walda *RK* 1: 1306. *Fl* 1833. for annadh warth som längxt liffwer *SD* 4: 129 *(öfvers. fr.* 1440*)*. hwlke annan fotin hafdho i himerike *Ber* 218. *Di* 171. *PM* 30. — annar . . . annar, *en . . . annan, den ene . . . den andre.* twe vndikiortla . . . annar for daghlika nyt oc annan for thwät *VKR* 57. la annar loteren af hänna licama hel . . . ok annar uar brändar ok suiþin *Bu* 418. hafþe annar þera baptistam tel patronum ok annar ewangelistam *ib* 50. annar spurþe annan *ib* 515. sagdhe annar til annars *KL* 234. annar hether titus ok annar lucas *Bil* 127. swasom the som annar hawir swärdh j annars hiärta ok annar kniiff j annars jnäluom *Bir* 3: 437. dela twe män oc faar annar sla annan *MB* 1: 335. annath är wili ok annath är loster *Al* 1970. forradhara plägha annat tee ok annat göra *Bir* 1: 165. *ib* 2: 38, 279, 3: 8. *MB* 1: 94, 2: 247. *Ber* 5, 6. 105, 224. *Fl* 524, 525. thän annar var födder aff een kona än annar thera aff eet faar *Iv* 4232-3. engen kende then andra for then annan *Di* 131. — en . . . annar, *d. s.* twänne thiäniste äre til. en thräldom . . . annor thiänist är styrsl oc owerbudh til aldra thera gaghn som sins herra budh lydha *MB* 1: 86. sungo twenne gudz loff . . . then ene loffsangin byrias swa . . . then andre sangen börias swa *ST* 14. en af þöm skal vara domärä vm all mal vm et ar oc annär þerrä vm annät *SD* 5: 638 (1347). är et thing got til eet oc annath til annath *MB* 1: 350. *se vidare under* **en.** — hvar . . . annar, *den ene . . . den andre, hvarandra.* mötos þöm baþen hion fäghit huart andro *Bu* 4. iuþa . . . calloþo huar annan *ib* 14. þär louaþo huar androm þiänist i nöþ *ib* 169. fiollu hwar androm i famna fäghne *Bil* 405. fiol hwar androm j fampn *ib* 795. änglane skodha hwar annars fäghrind *Bir* 1: 177. hwar hin annan hafuer kär *Fl* 2002. huart ij annars fampne la *ib* 1492. mädhan the kännas hwar widh annan *MB* 1: 250. the gingo tha saman all i thy i palazith in hwart i annars fampn *Al* 8147. *Bu* 102, 145, 183, 504. *MB* 1: 73, 251, 315, 491. *Gr* 311, 312. *Fl* 1531. *Iv* 5170. *Al* 2325. ther var ey rwm hwar androm viikä *LfK* 226. skulo wij heta hwars annars jampninge *Di* 81. hwart thera hannadhe annat oquämelika *KL* 51. — en ok annar, *en och annan.* eet ok annat thz siälsynt är *Bo* 133. — en äller annar, *en eller annan.* wm alt thet hanz hustrv fadher . . . mik skyllogher war i eno ällaz adhro *SD NS* 2: 240 (1409). **3)** *alius, annan.* iak . . . can eigh annan finna än iþar som mik mate trösta *Bu* 143. engen fik annar bötar af hanom vtan þen för var siukar af hanom *ib* 203. wi pläghom ekke tala ant vtan all tiidh rät ok sant *Al* 6257. annur vara fru höghtiþ *Bu* 8. hafþe andra kärare än hana *ib* 27. ledde han . . . til en annan stadh *MB* 1: 416. i bland annat sagdhe var herra ihesus thöm. standin op oc gangom hädhan *Bo* 179. hwar sum aþrum gör a mot *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). baþe wari män ok swa adþri thär i härramanna gardþum thiäna *ib* 669. andre þe sum äru kallaþir *ib* 670. annat hwat är wir . . . skipathum *ib* 668. kyrkior oc clostir oc adhre helghe städhir *VKR* 6. spinea corona oc andre helghu doma af varom herra *SD* 5: 564 (1346). baþ han eigh quiþa vm anzsuar vm annur skälen *Bu* 21. thz som en natwra thänker thz hindrar opta annor *MB* 1: 85. varþ annars hugha *(utom sig, bestört) Bu* 129, 145, 505. *ib* 16, 19. *Jfr* annars hughum *under* **annars.** — *annan (i motsats till själf).* os bör til at hafwa . . . innantil got lifwärne for os siälfum ok godha frägdh for alla adhra *(propter ceteros) Ber* 162. redhoboen adhra bakdanta *MP* 1: 352. wtgöt annars blodh *MB* 1: 425. — *främmande.* drukkin man är swa annar *(alienus)* wordhin fra sik siälfwom at han wet ey hwar han är *Ber* 87. wm wredhena görs mannin swa som annar man af sik siälfwm *(alienatur homo a semet ipso) ib* 108. — adhrir . . . adhrir, *somliga . . . andra.* hwi gaffs androm *(aliis)* nadh j

vngdomenom ok androm *(alii)* fortax hon j ällenne *Bir* 2: 304. *MP* 2: 116. — adhrir . . . sumir, *somliga . . . somliga.* hwi fortax thin nadh androm rasklica oc some tholas ok städhias länge i sino ilzsko *Bir* 2: 304. **4)** *förstärkande, i sht vid jämförelser.* tha magho the swa myklo hälder minnas a gudz budhordh oc thänkia ey annan hägumma *MB* 1: 403. skal hon ey wara j wmgänge mz androm wärdzlikom iomfrum *Lg* 3: 43. änkiur äller faþurlös barn äller aþrir gamblir män gother *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). hade et annat forrädare synne *RK* 2: 8782. runno som bäccar af aþþro käldom *(ursprungligen har här stått* aþþrom käldom; *Cod. C har* andre käldho*)* *Bu* 12. grät som annat stafkarla barn *Bo* 10. *ib* 24. fara villeradha som annor faar *ib* 231. är skapad som andro *(hdskr. har* andron*)* mynta *LB* 2: 71. hon är ämkaald som annar iis *Iv* 355. eldin flögh som vm annet tönder *RK* 1: 1101. ij hans panno waro stoor horn högh ok stark som annor torn *Al* 544. *ib* 1040, 1050, 1508, 2274, 4464, 5124, 5152, 5723, 7088, 7090, 7140, 8712, 9303, 9366, 9367. *MD* 103. *RK* 1: *(Albr.) s.* 212, 3: 1473. *Di* 1. *ST* 518, 525, 529. *Lg* 3: 115. **5)** *pl. reliqui, ceteri, andra, öfriga.* egh skipis twem äller trym *(för* þrym*)* all jngyälden swa at andre mistä *SD* 5: 562 (1346). hine andro thri *KL* 239. the andro barnin *ST* 13. alle the andro *ib* 190. all hin annor skälfua vidher *Iv* 324. the andro *RK* 1: 4170. *PM* 37. — *gen. s.* **annars (annas. annors. anners. anders),** *adv.* [*Isl.* annars] *L.* **1)** *annorlunda, på annat sätt.* om . . . nagor anners wille ider tilbiuda än som talat oc giort är *BSH* 5: 19 (1504). wordher thet ey annarss medh mik än thet är nw *ib* 20 (1504). hwilkin annars gör *SO* 29. jach haffuer ey annars *(gen. af* annar?*)* macth *Di* 264. thz sculle än alt annors ga *RK* 2: 2312. willde the thz annars komme wiidh *ib* 3: 108. tha wardh magdalena al annars vidhir *(alterata, häpen)* *Bo* 227. han wiste at the mondo annars hughum *(utom sig)* wardha *MB* 1: 250. *ib* 252; *jfr* annars hugha *under* **annar.** wtaff mig han alzinthet wiste annars än iag war i opland inthet annatt trodde hand *RK* 3: *(sista forts.)* 4681. ey trodde iag annarss än han war myn wen *ib* 5454. — annars . . . annars, *på ett sätt . . . på ett annat.* annars war fordom skipat oc annars nw *Su* 150. **2)** *i annan händelse, annars, eljest.* annars scal iac lönlica dräpa nu idher *Bil* 599. annars hafdho the ey thorft vpläta fataburana *Bo* 2. *ib* 14, 136. *Lg* 3: 338, 475. taki abbatissan medh confessoris systra oc brödhra samthykkio oc ey annas the systrana oc brödhirna som korsit bära *VKR* 9. ij kunden ey annars sigher fa *Al* 4234. wilde han annars ey ther tro pa the wilde for honom gisla gaa *RK* 2: 6282. **3)** *i andra afseenden, i öfrigt, för öfrigt.* aff hulko the badhe blinde wordho oc annars skämde oc förfäradhe *MB* 2: 311. är thet oc swa at nokar gitir ekke lighat j hwita kiortlenom ellir annars som nw är saght *VKR* 11. kan ther annars got aff wara jach wil thz och ey spara *RK* 2: 4224.

annar hvar, *pron.* [*Isl.* annarr hvárr] *L. endera.* brister thär nokoth wtj andro hwario *JP* 76. — *n.* **annat hvart (annar hvart. annä hwart** *Iv (Cod. B)* 2359. **annath hwath** *Gers Frest* 38. **annath hwäth** *ib* 11**),** *adv. L. antingen.* annat hvart . . . älla, *antingen . . . eller.* annat hwart *(Cod. A* antiggia*)* dödh äller ok qwik *Fl (Cod. B)* 832. annar hwart *(Cod. A* antiggia, *Cod. C* annat hwart*)* man älla quinna *Iv (Cod. B)* 2237. *ib (Cod. B)* 2359. theknar thz annat hwart koma skolande spitelsko eller omykin fätma *LB* 5: 293. *Gers Frest* 11, 13, 38, 41. *Di* 201.

annarkost (*Lg* 3: 235. **annärkost** *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). **annars kost** *Al* 7071. **annor kost** *Lg* 3: 233. **annor kunst** *(troligen beroende af oriktig läsning och stående närmast för* **annor kust***)* *KS* 38 (99, 41). **annär kust** *SR* 278**),** *adv.* [*Jfr Isl.* annars kostar] *L. annorlunda, på annat sätt.* medh märom ok wisom mannom är annor kunst talande ok liuande än medh almogha ok annor kunst medh gamblom ok röntom mannom än medh vngarom *KS* 38 (99, 41). at enkte folk i idhart land haffwer kärleek til elskogx band hwarte i hoor eller annars kost *Al* 7071. *SR* 278. *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). *Lg* 3: 233, 235.

annar staþ (*SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 562 (1346). **annar stadh** *Bil* 888; *Bir* 3: 248. **annar stad** *Bil* 869. **annarstadh** *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*); *KL* 142; *MP* 1: 121; *Bir* 2: 137; *Ber* 50. **annarstad** *MP* 1: 225, 2: 232. **annars stadh** *MD (S)* 214**),** *adv. L. annanstädes, på annat ställe.* baþe i stocholme oc annar staþ i þem landom *SD* 5: 562 (1346). *Jfr* annan stadh *under* **staþer.**

annars stads (*Su* 304. **annars stadz** *MB* 1: 52, 91, 122; *VKR* 41; *Lg* 33. **annars staz** *Fr* 1838. **annars stasz** *Di* 225. **annardz stadz** *MD (S)* 208. **annar stadz** *MB* 1: 144; *Di* 17. **annarstadz** *VKR* 12; *Lg* 294; *ST* 451; *Di* 218. **anner stadz** *RK* 3: *(sista forts.)* 5413; *Lg* 3: 553. **annerstadz** *SO* 81; *SD NS* 1: 73 (1401); *RK* 3: *(sista forts.)* 5559. **annorstadz** *Bo* 62; *RK* 2: 453, 9555; *BSH* 5: 513 (1512). **annan stadz** *MB* 1: 77. **annanstadz** *SO* 81. **andra stadz** *SD NS* 1: 480 (1405), 2: 4 (1408). **andrastadz** *Lg* 3: 347, 348. **annat staz** *SD NS* 1: 113 (1402). **annarstada** *ib* 73 (1401). **annarstadis** *LB* 9: 110. **anner stades** *SO* 109, 200. **ander stades** *ib* 100, 189. **andhers stadens** *BSH* 5: 238 (1508). **anderstandz** *BSH* 3: 168 (1466, *samt. afskr., daniserande*). **annerstädz** *BSH* 5: 326 (1508). **anner tiidz** *(för* **annerstadz***)* *SO* 221 (*afskr. fr.* 1579)**),** *adv.* [*Isl.* annars staðar, annarstaðar] *L. annanstädes, på annat ställe, till annat ställe.* mangh annor iärtekne giordhe han thär oc annarstadz *Lg* 294. han matte häldre vara annars staz än thärä *Fr* 1838. skal thz annars stadz sighias *MB* 1: 91. ridh bordh annarstadz *Di* 218. vidha annars stasz *ib* 225. nokor annarstadz *ST* 451. en annar stadz *Di* 17. engo annars stadz *VKR* 41.

annattväggia (annattyggiä *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). **annatyggiä** *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). **annatthiggia** *Bil* 88. **annat tiggia** *Ber* 211. **annat tigge** *Di* 277. **antwiggiä** *SD* 5: 637 (1347), 639. **antiggia** *Bil* 231; *MB* 1: 54, 388, 389; *Fl* 832; *Iv* 1007, 2237, 2359; *SD NS* 1: 438 (1405); *Lg* 3: 709. **antighia** *Pa* 20. **antikia** *Ber* 89. **antigha**

LB 7: 327. **äntyggiä** *SD* 5: 606 (1346), 476 (1345, *nyare afskr.*). **äntyggyä** *ib* 377 (1344, *nyare afskr.*). **äntiggia** *ib NS* 2: 36 (1408); *KS* 11 (26, 12). **äntikgia** *Bo* 155. **äntigia** *Bo* 50, 54; *Bir* 2: 35, 204. **entigha** *BSH* 5: 306 (1508). **antigge** *RK* 2: 3387; *Di* 17, 78, 107. **antegge** *ib* 202. **antigie** *BSH* 5: 19 (1504). **antighe** *SD* 5: 213 *(öfvers. fr. sl. af 1400-talet); Di* 218; *Lg* 3: 362. **antighi** *Bil* 865; *FH* 5: 11 (1461). **antigi** *ib* 5: 12 (1461); *Lg* 3: 552; *LfK* 220 *o. s. v.* **antike** *EG* 63. **äntighi** *BSH* 2: 103 (1399). **antigh** *SD NS* 2: 325 (1410, *samt. afskr.*). **entigh** *BSH* 5: 19 (1504). **antingia** *Bu* 143. **äntinggia** *KS* 84 (206, 92). **entingia** *RK* 1: 469, 679; *Ber* 274. **antinge** *SO* 157. **anthinge** *SGG* 131. **äntinge** *BtFH* 456 (1362); *HSH* 20: 178 (1507). **enthinge** *SD NS* 2: 213 (1409). **antiggen** *BSH* 5: 326 (1508). **antigen** *ib* 4: 252 (1500). **antingen** *RK* 3: *(sista forts.)* 6024. **anthen** *SO* 221 *(afskr. från 1579)*), *pron. (n. af* **annar** *i förening med gen. af räkneordet* **tver**) *och konj.* [*Isl.* annattveggja] *L. A) pron. ett af två, ettdera.* siþan äntyggiä györä som för är sakt *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). the skullo thaghar färdhas, tha antiggia thera omskiptis *MB* 1: 388. hwilka lund folkit vnderstodh höghtidha bläst aff antiggia hinom twem *ib* 389. *B) konj. antingen.* annat tväggia . . . älla (hälder), *antingen . . . eller, vare sig . . . eller.* här mz pröfua jak eth aff thwem at thu äst antiggia gudh siälfuir . . . älla guz son *Bil* 231. hwar thz lagdhis tha war thz annatthiggia oflanght eller ofskamt *ib* 88. antiggia siälff häller annor quinna *Iv* 1007. antwiggiä i dalum ällr a nokro bergheno *SD* 5: 637 (1347). antwiggiä þär allr i dalum *ib* 639. antingia at giptas älla þiena vfräls *Bu* 143. antighi lät mik thässa bytning behaldha älla scolom wi ther vm slas *Bil* 865. ey finnom vi at han äntigia fore sik älla sinom discipulis nytiadhe thätta valdit *Bo* 50. antiggia dödh äller ok qwik *Fl* 832. — *Ordet nyttjas äfven då de disjunktiva lederna äro flere än två och således mer än ett* älla *följer.* aff hulko hans tändir äntigia värkia älla eghna älla sliöna *Bir* 2: 35. *ib* 204. älla *kan i detta fall uteslutas, dock ej framför den sista leden.* faa äru the thät giordho annattyggiä for warä böön skylld, raadh eller hoozll *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). forbyuþom . . . wi . . . at þe laten sik egh finnäz wrangä domä györa äntyggiä firi frändzsami skuld maghsämd, wild, äller vinskap *ib* 606 (1346). ängin wilde ther mothe wädhia älla wilde lata sina bewisning fore komma antiggia vppa lagthing, landzthing älla häratzthing älla nokor stadz *SD NS* 1: 438 (1405).

annat thera, *konj.* (*eg. n. af* **annar** *i förening med gen. pl. af pron.* **thän**) *antingen.* annat thera . . . älla, *antingen . . . eller.* annat thera skal jach fello thegh dödhan eller tu mik *Di* 218. maa han i noghraa mattho wara annath thera gwdh eller man *Lg* 3: 108.

annindh. ällirs j annindh *för* ällir j sannindh *Su* 250.

annorledh, *adv.* **1)** *annorledes, annorlunda.* gör mz hanom annorledh *KL* 214. vm thet suå älla annorlek (*för* annorledh) warda må *KS* 71 (175, 78). *ib* 2 (3, 2). suå måghe torn ok barfridhi wäria för blido kaste medh slakum (*för* flakum) ok fiälom ok bulwärke ok mango annorledh *ib* 86 (210, 94). mannin röre annorledh sin vilia än han skulde äptir gudhelike skipan *Bir* 1: 202. — annorledh . . . annorledh (annorledhis), *på ett sätt . . . på ett annat sätt.* annorledh rädhis thrälin härran ok annwrledhis *(aliter)* rädhis sonen fadheren *Ber* 13. annorledh skuli näfsas then som minna synda ok annorledh then som meer synda ok annorledh the som synda aff fauizsko ok annorledh then som synda af forthanka älla ilzsko *Bir* 3: 378. *ib* 2: 321, 3: 417, 418. *Ber* 51. skipar annorledh och annorledh *ib* 224. **2)** *i annat fall, annars.* folkit tror mik ey annorledh *Bir* 1: 209. *ib* 86. — *Jfr* andra ledh *under* **leþ.**

annorledhis (annwrledhis *Ber* 13. **annar ledis** *Su* 28. **annarledhis** *MP* 2: 103. **annarledis** *SO* 65. **annarledes** *RK* 3: *(sista forts.)* 5066. **annarledhes** *PM* XIV. **annerledes** *RK* 3: *(sista forts.)* 4933, 5357), *adv. L. annorledes, annorlunda.* at han annorledhis saa sik fore i thässe maltidhinne än miraculo *Bo* 50. fantasma thz är nakat thz som annorledhis synis än thz är *ib* 92. at ey nakar annorledhis *(motsv. ställe MB* 2: 411 andraledhis) osant sighi *KL* 419. hwilkin annarledhis vpfar *MP* 2: 103. han skipadhe thz annorledhis *Bo* 91. *Su* 28. *SO* 65. *PM* XIV. *RK* 3: *(sista forts.)* 4933, 5066, 5357. *Jfr* **andraledhis.**

annorlund (anner lundh *RK* 2: 3299. **anderlund** *MB* 1: 56. **annerlunda** *SO* 147), *adv. L. annorlunda.* ij skulin thz se alt annorlund ganga *Iv* 798. *Jfr* andra lund, androm lundom *under* **lund.**

annöþoger, *adj.* [*Isl.* ánauðigr] *L. i träldom stadd.* giwa frälse annödhogho folke *MB* 1: 295. säl nakar man sina dotter annödhogha *(till trälinna) ib* 335.

anrop, *n.* [*Jfr Mnt.* anropen, *v.*] *anropande, ifrig begäran.* falla oppo eth anropp eller begärilse *DD* 1: 225 (1516, *eft. aftr. hos Langebek*).

anrännande (anrennende. anrennan), *n.* [*Mnt.* anrennen, *v.*] *anfall, öfverfall.* fik myk(?) XI sine swene the mik fölgia . . . pa eth behagh for eth anrennende skull *(för ett möjligen inträffande anfall?) BSH* 4: 252 (1500). leffrere eth anrennan *ib* 5: 134 (1506).

anränning, *f. anfall.* saa lenge then anrenningh skeddä *HSH* 20: 124 (1507).

anröra, *v.* [*Mnt.* anroren] **1)** *förehafva.* all ärende, som millen oss, konungh christiern, och begge ware rijke och vndersathe anrörande äro *(äro i fråga) BtRK* 188 (1455). **2)** *angå, röra.* the som saken anrörendis äre *HSH* 19: 25 (1504). noget tall oss anrörer *ib* 154 (1506).

anse, *v.* [*Mnt.* ansên] *se till, taga i betraktande.* at i welie ansee tessens edhers thromans . . . thro tiänest *BSH* 5: 305 (1508).

ansikt, *f.? ansigte, åsyn.* herran gudh bedröffde them aff israels ansikt äller asyn *(facie) MB* 2: 28. en tiid smekrar hon *(lyckan)* mz bliida ansicth *RK* 3: *(sista forts.)* 5795.

ansikte, *n.* [*Mnt.* ansichte] *ansigte.* mz blidho ansicte *Lg* 3: 602. mz glat ansikte *ib* 685. *RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 263. *LB* 7: 130 *o. s. v. PM* XLIII.

anskri, *n.* [*Mnt.* anschrî] *anskri, rop.* tha kom

it anskrij at rydzserne the komme *FH* 6: 84 (1495, *afskr. fr.* 1500-*talet*). for thet storth ankrii (*för* anskrii) och owelia *BSH* 5: 110 (1506). thet är theress anskrij *ib* 269 (1508). *ib* 316 (1508).

anslagh, *n.* [*Mnt.* anslach] *anslag, plan.* hure tesse rigisins fyender segh stellä velie i theris anslagh *HSH* 20: 201 (1507).

anthekan? *angrepp, öfvervåld?* hade . . . giort anthekan påå the helige kyrkios ägor *RK* 1: (*till. till LRK*) *s.* 250 (*afskr. fr.* 1584).

antikrister (-ar), *m.* [*Isl.* antikristr. *Lat.* antichristus] *antikrist.* anticrister komber *MB* 1: 54. nu äru mange antichrista *Bir* 3: 206.

antime (entime), *m. L. andtid, arbetstid om hösten (under hvilken samma bestämmelser om allmän fred gälde som under vårfreden).* om en tima (entiman, andtima *enl. andra afskr.*) som byrias om olsmesso ok lykthas om michelsmesso *SD* 4: 749 (1340, *nyare afskr.*).

antvardha, *v.* [*Mnt.* antworden] **1)** *svara, genmäla.* swarin oc antwardhin manlika *ST* 97. **2)** *svara, ansvara.* som the welie antwarde fore gudhi *SJ* 326 (1465). — **antvardha sik,** *försvara sig.* kan nakor naklaghan koma offwer han tha skal han siälwer fara ok anthwarda sik om han kan *SO* 15.

antvardha, *se* **andvarþa.**

anvärk, *n. L.*

anvärkdagher, *m. L.*

anyt, *f. L. Jfr* **bolstaþa-, byar-anyt.**

anöghia (aa-), *v. åtnöjas. opersonl. med dat.* satte han os swa dana wisso at os anögde *SD NS* 1: 147 (1402). i them werdhom som mik fullelika wäl anögher *ib* 162 (1402). *ib* 370 (1404) *o. s. v.* äpter ene nämdh som allom ägandom aa nöger *SD* 5: 699 (1347, *gammal afskr.*). *Jfr* **atnöghia.**

apa (-at), *v.* [*Sv. dial.* apa] *se, stirra.* ther the haffdo swa lenge vpa han apat *RK* 1: 1879.

apa, *f.* [*Isl.* api, *m.*] *apa. bildl.* säyandes thett the äru swenske apor *MD* 484 (*eft. nyare afskr.*).

apald (apal, apuld, apul *L.***),** *f.* [*Isl.* apaldr, *m.*] *L. apel; äfven apelved, apelvirke.* apald bär äpple *MP* 1: 237. hugger man apald *TB* 76. hugger vtan tridhiwngx apald *ib.* lass ellir batzfarm aff apald *ib.* — *i ortnamn.* apaldæacher *SD* 1: 597 (1282, *i vidim. af* 1286). apaldarum *ib* 3: 638 (1324). — **apaldagardher (apaldhägardher. apalla gardher: -gardh** *ST* 436. **apullägardher),** *m. apelgård, trägård.* apaldhagardha ok kalgardha *SJ* 235 (1454). *ST* 436. — *ss namn el. tillnamn.* puero meo apullægardh *SD* 4: 105 (1329). olauo apaldhægardh *ib* 415 (1335).

apaldgardher (appel gordher), *m.* = **apaldagardher.** gik j appel gordhen *Di* 247.

apaldträ (apilträ), *n. apel, apelvirke.* hafdhe ena stang aff apilträ *Iv* 4444.

apen, *se* **opin.**

aperlige, *se* **opinbarlika.**

apinbar (appinbar. appenbar), *se* **opinbar.**

apinia (apina), *f.* [*Isl.* apynja] *aphona, apa.* alt thz diwra köns som ganger a handom som är apinia oc biörna *MB* 1: 360. apinian hawir ok anlite swa som människia ok j allom androm limmom diura ham *Bir* 1: 335. *ib* 334. *Al* 7781, 8104. hafdhe hematama apinio i sinom gardh *KL* 27. sa han en diäfwl j apinio like *ib* 81. bassa tänder ok apina kin *Iv* 268. aff apina skapnath waro thön *Al* 9589. — **apinio hovodh (aapynio-),** *n. aphufvud.* eth aapynio hwffwdh *Lg* 3: 120.

aplöghia, *f. L.*

apostol (apostel *Gers Ars b* 5. **apostil** *Bir* 4: 108; *Lg* 3: 29. **apostiill** *ib* 28. *pl.* **apostolar** *Gers Ars b* 6. **apostlar. aposlar: -ä** *KL* 142; **-ane** *ib* 139, 142; **-ana** *ib* 133, 141; **-anna** *ib* 134, 139; **-annä** *ib* 135, 139. *dat.* **aposlom** *ib* 131, 132, 133**),** *m.* [*Lat.* apostolus] *apostel.* han stod vp som en godher apostol *Bil* 860. mz tolff apostlom *Bir* 1: 367. thwadhe han apostlanna fötir *Bo* 32. *ib* 50, 132, 238. *KL* 131, 132, 133, 134 *o. s. v. Lg* 38, 40, 214, 3: 28, 489. *Bir* 4: 108. — **apostla bok (apostlo-),** *f. Apostlagerningarna.* aff huilko staar skriffuat i apostlo bokenne *Lg* 294. ganghe til apostla bokenna *ib.* — **apostla dagher,** *m. L.* — **apostla mässu dagher,** *m. L. apostladag.* i apostlä messu daghum *SD* 5: 563 (1346). — **apostla namn,** *n. namn som burits af en apostel.* gaff han hanom apostla nampn, at han sculde kallas biskop symon *Ansg* 199. — **apostla värdhelikhet,** *f. apostlavärdighet.* kalladhe gudh til apostla wärdhelikhet (*apostolatum*) badhe onda ok goda *Bir* 1: 366. — **apostla ämbite,** *n. apostlaämbete.* hulkin som smordhir war mz oleo til apostla ämbite (*officium apostolicum*) *Bir* 1: 362.

apotek, *n.* [*Mnt.* apoteke. *Mlat.* apotheca] *apotek, ställe hvarest specerier och läkemedel försäljas.* fins i apoteken *LB* 7: 195, 269.

apoteka? *pl.?* [*Jfr Mlat.* apothecaria *samt Mnt.* abbeteke *hos Schiller-Lübben*] *parfymer?* ey apoteka ey andhra leka kan hon aff hanom fanga *MD* (*S*) 222.

apotekare (abbetekare: -en *BSH* 5: 429 (1511)**),** *m.* [*Mnt.* apotheker, abbeteker. *Mlat.* apothecarius] *apotekare. Lg* 3: 575. *BSH* 5: 429 (1511). — **apotekara bodh,** *f. apotek.* the apothecara boodh i hulke som äru dyrasta smörilse *KL* 323.

appellacie, *f.* [*Lat.* appellatio] *appellation. BSH* 4: 302 (1502).

appellera (appellira. -ar, -aþe, -at), *v.* [*Isl.* appellera. *Lat.* appellare. *Jfr Mht.* appellieren.] *appellera, vädja.* han appelleraþe tel kunugen vndan þera dom *Bu* 197. hafdhe han appellerat till kesaran *KL* 173. *ib* 172. iak appellerar till kesarans doomstol *ib* 171. appellere och wedhia wnder andrä domärä *HSH* 20: 211 (1507). han loth swa mygit appellira j moth then rätta erchebiscop goth *RK* 2: 608. — **appellera sik** = **appellera.** *med dat.* thu appellerar thik käsarenom *KL* 171.

april, *m.?* [*Lat.* aprilis] *april. LB* 7: 91.

aptan (äptan), *adv.* [*Isl.* aptan] *L. baktill.* honum siälwom syntis at han ware framman oxe oc äptan leon *MB* 1: (*Cod. B*) 529. — **aptan til (apten-),** *d. s.* honum siälwom syntis at han war framman til oxe oc apten til leon *MB* 1: 17.

aptan (apton. apten. aftan. afftan *Lg* 3: 9. **affton.** *dat.* **aptne.** *pl.* **aptnar. aftnar. apnar: -a** *ST* 82, 83. **affnar),** *m.* [*Isl.* aptann] *L.* **1)** *eftermiddag, afton.* thän aptan mädhan dagher var liws *Iv* 4760. alt til afftonen äller qwällen *MB* 2: 30. in til

mörkan apton *ib* 244. huar apton *SD NS* 1: 551 (1406). vm aptonen *ib.* i apten *(i afton, denna dags afton) Iv* 552. *Fr* 1268. — miþer aptan, *midafton, tiden omkr. kl. 6 e. m.* komi atter vm miþiän aftan oc stande þär til quälz *SD* 5: 638 (1347). — **i aptans (i aptons** *BSH* 5: 218 (1507), 347 (1509). **j aftons** *KL* 6. **i afftons** *Lg* 440, 3: 337. **i afftens** *Di* 79. **i affthens** *BSH* 4: 280 (1501). **i jafftons** *Lg* 438. **i jaffthens** *BSH* 5: 435 (1511). **i afftes** *BSH* 4: 5 (1471), 7 (1471, *samt. afskr.*). **i jafftes** *BSH* 5: 32 (1505), 170 (1506), 339 (1509). **j affters** *Di* 5**)**, *i går afton. KL* 6. *ST* 286. *Lg* 438, 440. *ib* 3: 337. *BSH* 4: 5 (1471), 7 (1471, *samt. afskr.*), 280 (1501), 5: 32 (1505) *o. s. v. Di* 5, 79. — *Jfr* **brullöpis-, miþ-aptan.** **2)** *afton eller dag näst före en högtidsdag.* alle cristne män skullo fasta vm langa fastona oc howodh fasto dagha ok andra the aptna som biudhas af kirkionne *Bir* 2: 72. alla andra högtidher skulu the wppinbarlika prädika hwilkra affna ällir forhälgd *(vigilias seu profesta)* the fasta widh watn oc brödh *ib* 4: 27. *VKR* 72. a sancti andre aptne *(på aftonen före sankt Andreas dag) Bu* 176. a sancti iacobi apton *ib* 175. vm fastona . . . vppa warfru apton anunciacionis *SD NS* 1: 558 (1406, *gammal afskr.*). wara fru aftna *KL* 92, 93. *ST* 82. at han faste hälgra manna aftna ok mina modhir *(vigilias sanctorum et matris meæ) Bir* 3: 304. giordhe han gärna hedher maria magdalena fastadhe hänna apton ok hiolt hänna dagh dighra höghtidh *Bil* 277. pa helga thre konungha affthon *SD* 3: 705 *(öfvers. i hdskr. fr.* 1400*-talet).* aldra apostlanna aptna *VKR* 61. *Bil* 652. *Bir* 4: 15. *VKR* VIII, 16. *SO* 5, 117. *Lg* 3: 9, 188, 709, 718. *RK* 1: *(LRK) s.* 231, *(till. till LRK) s.* 232, 2: 6972, 7934, 8061, 3: 4055. wppa viii apthan jula *(nyårsafton) LB* 2: 63. *Jfr* **hälgh-, hälgha likama-, iula-, kyndilmässo-, paska-, pingizdagha-aptan. — aptans time (aftons-),** *m. aftontid, afton.* om aftons tima vm qwällin *MB* 1: *(Cod. B)* 555.

aptanbakka (affton backe), *f.* [*äldre Dan.* aftenbakke] *flädermus.* hiertat aff een affton backe *LB* 7: 196.

aptandrykker (affton-), *m. aftondryck.* tha the äta thera natwardh ellir taka thera afftondryk *VKR* 15. *Bir* 5: 32, 33.

aptanmaltidh (affton-), *f. aftonmåltid.* affton maltiden skal man begynna med en dryk *LB* 7: 170.

aptansanger (apton-. affton- *GO* 509. **afftan-** *Lg* 3: 178**),** *m.* [*Isl.* aptansöngr] *L. aftonsång, gudstjenst som hålles vid den sjette af de kanoniska timmarne (d. v. s. kl.* 6 *e. m.), det som vid denna gudstjenst sjunges el. läses.* tha apton sangh ringde *Bil* 652. tha til aptansang är rinkt *Bir* 4: 11. haffwin twa tima til aptansangh *(vesperas)* oc natsangh oc andra gudhelika böne *ib* 118. tha . . . aptansangin är sagdher *ib* 5: 32. *GO* 509. *ST* 167, 193. *Lg* 3: 178. — **aptansangs offer (aftansangx-),** *n. offer som frambäres i aftonsången eller vid aftonsångstiden. Ber* 140. — **aptansangs tidh (aptonsangx-. [afftansangx-** *Lg* 3: 167**),** *f.* = **aptansangs time.** aff aptonsangx tidhinne *ST* 168. *Lg* 3: 167. — **aptansangs time (aptonsangs-),** *m. aftonsångstid, tid då aftonsången hålles.* vm aptonsangs tima *Bu* 177. *MP* 1: 77. *ST* 168. *Ber* 140.

aptantidh (afthen-), *f.? aftontid.* thz ledh thil then afthen tidh *MD (S)* 225.

aptanulver, *m. om aftonen kringströfvande varg.* aptanwlfwa *(lupi vespertini)* komo ok borttoko tw faar *Su* 432.

apter, *adv. L. se* **ater.**

aptera, *v.* [*Lat.* aptare] *foga, afpassa.* lima ther mz samman tre äller fira faalth läroffth oc apthera pa nokre formo som fäller segh äffth likamsens skapnath *PM* XLVII.

ar (aar. äar *för* **aar** *Bil* 616**),** *n.* [*Isl.* ár] *L.* **1)** *år.* aarith hafwer thryhundradha oc siäxtighi oc fäm dagha *MB* 1: 63. stiärnor äre swa aara tekn at hwar planeta stiärna som äre siw. gör sit aar äpter sinom omgang oc alle saman et aar *ib* 65. huart ar *Bu* 9. huart femta aar *ib.* fra adam ok tel var härra födes liþu þusand aar ok þrätighi aar *ib* 70. a siutanda are vars härra var pilatus iuþa domare. a niiunda are ok tiughu burþe iohannes prädica ok a þrätiughanda are ok tuem arom warþ han dräpin *ib* 72. D.XX.XV. ii ar vars härra *(efter Kristi födelse) ib* 28. förste are vars härra *ib* 71. theodosius wardh keysare cccc⁰ XXV arum epter wann herra *Lg* 114. arom äpter gudz byrdh xiiiilxx (1470) åar *RK* 3: 1933. *ib* 2394, 2468, 2540. som screuat var arith epte gudz byrdh thusanda och fyra hundradha arum oc eth aar *SD NS* 1: 24 (1401). aa areno äpter gudz byrdh thwsanda fyra hundradha oc a försto areno *ib* 56 (1401). arom äpter gudz byrdh m⁰c⁰c⁰c⁰c⁰ secundo *ib* 96 (1402). areno äpter gudz börd m⁰ quadringentesimo secundo *ib* 149 (1402). at han fortwngher them icke i thetta aar *BSH* 5: 282 (1508). thenne same dagh annars aars skal sara hawa son *MB* 1: 189. aar fra aare *(paulatim)* skal iak ödha thina owinir *ib* 342. jnnan et aar skulde resen komma igen *Di* 42. tiughu aar boþo þön saman barnlös *Bu* 3. þrigia ara gamalt barn *ib* 5. fäm ara war clemens wm then tima *Bil* 348. tha noe war fäm hundrath aar *MB* 1: 166. sidhän wi till aarä *(till myndig ålder)* koomom *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). þerrä barn, som ey äru til arä kumin *(vuxna) ib* 476 (1345, *nyare afskr.*). thentidh han kom till ara *ST* 55. sidhan sancta birgitta war kommen til ara *(kommen till åren) BK* 201. tha hon kom til sin aar *(var vuxen) RK* 1: 77. vexte till aara *ib*: *(sfgn) s.* 174. nat ok aar *SD NS* 2: 37 (1408), 135 (1409), 160 (1409), 179 (1409), 188 (1409), 191 (1409). — **i ar (i jaar),** *i år, detta år.* görer ekke edher til fot ganghare i jaar *BSH* 5: 171 (1507). the schole helfftene . . . giffue wt nw i jaar och the andhra aat aare *ib* 282 (1508). — at are, *åt åre, efter ett år, om ett år, ett år senare. Bil* 362, 456. *GO* 510. *MB* 1: 63. *BSH* 5: 282 (1508), 316 (1508). — *vid denna tid på året.* i fiordh ath aar *(för ett år sedan) BSH* 5: 226 (1507). — sva ars, *så års, vid samma tid på året, vid denna tid på året.* i fiordh swa aars *BSH* 5: 284 (1508). saa aars plegde ther wara myken snyo *RK* 2: 8028. *ib* 8068. — sva tidh ars, *d. s.* thet the kome sa tid aars hem *FH* 1: 166 (1496). — *Jfr* **barndoms-, dödha-, fiordh-, flärdhungs-, föþslo-, half-, lagha-, lär-, läre-, ny-, prövilsa-, ungdoms-ar.** **2)** *år, äring, årsväxt.* ondhe män arom spilla *GO* 29. drothin är aarsins

ägharo *ib* 39. nw koma siu godh aar *MB* 1: 239. alzwaldogher gudh han giwe thik sina signilse . . . nidhan aff iordhinne mz godho aare *ib* 267. drikker herra abote fore got ar at gudh giffui goth ar bondom *AS* 60. god aar voro till syö oc landa *MD* 316. än gud gaff aar aa land oc siö *ib* 338. *Jfr* **godh-, korn-, o-ar,** *äfvensom* **aläre, oaran, äring.** — **ara tal (aara-),** *n.* [*Isl.* áratal] *L.* **1)** *årens antal.* i them windher hoghen aarataleth *LfK* 131. **2)** *bestämdt antal år? ett års tid (jfr Mnt.* jårtal)? thäntidh hans aratal kom om kring *(då hans år var ute) ST* 295. **3)** *årsräkning, beräkning af året.* hawom wi en dagh owerflytande wart aara tal hwart fiärdha aar *MB* 1: 64. — **ars dagher,** *m.* [*Isl.* árdagr] *årsdag.* komber thu ekke igen jnnan ars dagin *Di* 42. *ib* 49, 121. — **ars fästa,** *f. L.* — **arsfödha,** *f. L.* — **ars gamal,** *adj. årsgammal. MB* 1: *(Cod. A* 10) 555. *Di* 259. — **ars ganger (aars-),** *m. årets lopp? årsväxt?* om aars gangen *HSH* 19: 72 (1505). — **ars giäf,** *f. L.* — **arsgiäld,** *n. årlig betalning, årlig afgift.* tw marklandh jordh i swa godhom by, ther swa mykit arsgielld affganger *SD NS* 1: 669 (1407). — **ars grödhe (aars-),** *m. årsgröda. SD* 5: 280 (1344). aff hwarghiom aars gröthe *ib NS* 1: 230 (1403). — **ars koster (aars-),** *m. underhåll under ett år.* fore . . . en aars kost *SJ* 95 (1439). — **ars lön (aarss-),** *n.pl. årslön.* äntinge monadh sold äller aarss lön *HSH* 20: 178 (1507). — **ars mot (aars-),** *n. L.* **1)** *årsdag, samma dag följande år.* om aars mot *(ett års förlopp)* kom han igen *Di* 42. jnnan aars moth *SO* 87. han schal thet aarit offuer fran valburgamessa ock til aars mot sittia fore olderman *ib* 194. thridia aarsmoth her äptir *ST* 70. hwart nyonde aarsmoth *PK* 225. **2)** *anniversarium, själamessor som hållas årsdagen efter någons död, på bestämd dag hvarje år med själamessor firad högtid.* halde mit wtfärdhaöl, siwnattamot, manadhamot oc aarsmot *SD NS* 1: 563 (1406). scal for:de biscoper ok hans äptekomande aarlica halla eet arsmoot tiisdaghin näst fore midhfasto synnodagh ok lata sighia thrättan mässor fore mins for:da fadhers siäl ok minna modher, mina siäl ok minna husfrw siäl ok alla wara äpterkomande, fore wtan thet anniuersarium äller aarsmot, som plagher hallas vm prestamotit fore mins fadhers siäl ok eskils niclisson, meth thrättan mässom *ib* 675 (1407). aarlikit aarsmoot *ib* 2: 261 (1410). *Jfr* **artidh.** — **arsmots öl,** *n. L.* — **ars räkning (aars-),** *f. årsräkning, beräkning af året.* thenne manadher skal idher förste manadher i aars räkninginne wara *MB* 1: 306. — **ars skatter,** *m. skatt som årligen betalas, årlig skatt. BSH* 5: 104 (1506). — **ars stämpna (aars-),** *f. årssammankomst.* um ämbetes högxta aars stempnar *SO* 186. — **ars tal (aars-),** *n. årtal.* tha tilböriade israel at skriffwa theris aars tall oc märkeliga gärninga *MB* 2: 269. — **ars time (aars-),** *m. tid på året.* oppa samma . . . aars tima *MB* 2: 230. — **ars växter (aarswäxter. aarswaxter: -waxt** *Su* 425**),** *m. årsväxt, årsgröda.* witi mykit *(för* huru mykit*)* aarswäxtin är hwart aar *VKR* 35. *ib* 36. *Bir* 5: 117. *MB* 1: *(Cod B)* 560. *Su* 425. *ST* 110. *FH* 5: 47 (1467, *nyare afskr.*), 50 (1467, *nyare afskr.*), 117 (1487), 134 (1489). widh siwnda aarswäxstin *MB* 1: 372. för än aarswäxter annars aars komber *ib* 376.

ar (arr *(frf. vokal i ändelsen).* **äär. ärr** *(frf. vokal i ändelsen)***),** *n.* [*Isl.* örr. *Fgutn.* er] *L. ärr.* arren teþes . . . iui hans sarom *Bu* 172. a eno hans howdh sars arre *Bil* 373. arrin af vndomen *Bo* 238. ärrin i handomen oc vm allan licamman *ib* 222. wardha ar hwiit eller rödh *MB* 1: 363. *ib* 362. märkia idhert köt mz lytom eller ärrom *ib* 367. ther syntes hwazske saar ellir äär epter *Lg* 3: 361. arren äpter saren *Su* 412. *Iv* 2144. *ST* 185. *Jfr* **ärraþer.**

ar (*pl.* **-ar),** *f.* [*Isl.* ár] *L. åra.* komo til lanz mz arom *Bil* 253. fördhe han iwi vtan ara ok styre *ib* 588. drogho fast arana oc rodho i hinom stora stormenom *Bo* 92. *Di* 241.

ara (aara: -or *PM* XVII**),** *f. åra.* haffde han hwaske rodher ällar aro *Lg* 3: 702. *PM* XVII.

araþa, *v. L.*

aran, *n. Jfr* **oaran.**

ara strygh, *n.?* falere, ara strygh *GU* 5.

arbeida (arbeyda *SO* 144. **arbeyde** *ib* 115, 141; *Di* 122. **arbeide** *SO* 122. **arbeta. -ar, -at),** *v.* [*Mnt.* arbeiden] *L.* **1)** *arbeta.* om man swarliiga arbethar *LB* 7: 177. som friliga arbetar *ib* 300. som haffue arbeidet foor thina skuld *Bir* 5: 140. hvilken som i staden komber ok arbeter mote embetet *SO* 81. arbetar ok nager aff embetes suena *ib* 150. *Jfr* **forarbeidha. 2)** *arbeta, sträfva.* haffwer jac nog arbetet ther wm *BSH* 5: 45 (1505). arbetandis *(nitebatur)* at stikka ellen vppa dörena *MB* 2: 102.

arbeidare (arbedere), *m. arbetare.* arbedera skulo haffwa starka hogha *MD (S)* 289.

arbeide (arbeyde *SO* 87, 100. **arbeydhe** *ib* 154. **arbeygde** *BSH* 5: 318 (1508). **arbeyd** *MD (S)* 256, 279. **arbeydh** *SO* 159. **arbede** *ib* 142, 159. **arbeyte** *ib* 146. **arbeyt** *ib* 102. **arbeyth** *Gers Frest* 5. **arbete** *SO* 150, 154, 157. **ärbete** *Lg* 3: 656. **arbethe** *SO* 71, 149. **arbet** *ib* 154**),** *n.* [*Mnt.* arbeit, *gen.* arbeides] *L.* **1)** *arbete, göromål.* ther arbeide skullo göra *RK* 1: 1643. arbeyd driffwa *MD* 279. som sijns husbondha arbethe forsumar *SO* 71. gerningk eller arbeyte *ib* 100. *ib* 142, 149 *o. s. v.* **2)** *arbete, det som frambringas genom arbete.* thz arbeyde som brent är *SO* 100. skoda hans arbeyt *ib* 102. *Jfr* **mästararbeide. 3)** *arbetslön?* ingen mwramestere derffues mera thaga i sith arbeyde än sex öre fore hwart thwsandh tygel *SO* 87. — **arbeides fisker (arbeds-),** *m. fisk som lemnas ss lösen för arbete.* j fiärding arbeds fisk *BtFH* 347 (1464). — **arbeides folk (arbetes-),** *n. arbetsfolk. Lg* 3: 174. — **arbeides lön (arbedes-),** *n. pl. arbetslön.* thage sin arbedes lön *SO* 114. — **arbeides man (ärbethes-),** *m. arbetare.* sändandes hälga ärbethes män *Lg* 3: 431. — **arbeides skiut (arbetis-),** *n. arbetshäst.* 3 arbetis skyuth *FH* 5: 238 (1524). — **arbeides slädhe (arbetz slede),** *m. arbetsläde. BtFH* 228 (1509).

arþa, *f. L.*

ardha (-adher), *n.* [*N.* arda] *plöja.* ä hwar han tog i jordena mz sina klör tha war som thz hade warit ardat *Di* 83.

arþer, *n.* [*Isl.* arðr, *m.*] *L. årder, plog.* slitnadhe

ok rimnadhe hans köt for flengiomen ok gislomen swa som iordh fore ardhre *Bir* 1: 29. än thot ardhrit draghis af yxnomen tho styris thz äptir äriarans vilia *ib* 298. liknadhe mik vidh ardhir *(aratro)* hulkit som gör widha fora oc opriuar rötirna *ib* 2: 8. ardhir ok harff *ib* 1: 291. *ib* 292, 2: 76, 199. *MP* 2: 239. liffwa badhe widh ardher oc plogh *Al* 7054. sändande hand til adhrit *(för* ardhrit; *aratrum) Ber* 70.

arþer bilder (ardir-), *m. L.*

arþer skeþ (arþa-), *f. L.*

arf, *f. L.* — **arva skut,** *n. L.*

arf (ärff *SD NS* 2: 291 (1410)**),** *n. L.* **1)** *arf, egendom som genom någons död öfvergår el. öfvergått i annans besittning, ärfd egendom.* dömde sin son britanicum fra fadhers arue *Bil* 305. waart rätta fadherligit arff *MB* 2: 276. mista arff äpter wan fadher *ib* 1: 419. thet gotzeth är mik tilkomit epter the for:do mina fadhorsöstor i rätto arfwe *SD NS* 2: 48 (1408). thär mik är een deel aff rätto arfwe epter fadher ok modher *ib* 53. eth arff som fallit war epter . . . margreta olaffzdotther *DD* 1: 79 (1431). taka rikit ok arfwit *Bir* 1: 228. hafua . . . saalt . . . alt thät godz ok ägho, badhe morghingafuo ok ärff . . . ther wi äghom i hösiö *SD NS* 2: 291 (1410). — *i relig. mening.* äuärdhelikit arf *Gr* 294. *Bir* 3: 91. hymerikis arff *ib* 1: 66. — *allit.* arf ok eghit. i som arff oc eghit haffue i suerige *BSH* 5: 486 (1511). haffwom atirfangit wart rätta arff oc eghit *(hereditatem patrum nostrorum) MB* 2: 276. **2)** *arfsrätt.* äntigia giffs nakrom nakar gafwa for kärlek oc hemelikhet älla for arff älla mz skipte älla for ödhmiuka thiänist *Bir* 2: 204. — *allit.* arf ok odhal. wara jorder som oss ära rettelige ok skelige tilkomna medh arff ok odeel *BSH* 3: 146 (1463). **3)** *jordegendom (i allmh.)? jordegendom som någon vid sin död lemnar efter sig? i ortnamn.* klubsens arff *VAH* 24: 326 (1377). karlss arff *ib.* sten bärnä arff *DD* 1: 47 (1386). nils i adams arfvet *ib* 55 (1399, *afskr.*). ena thäkt a coperberghena som hetir baambaraarfwit *ib* (1400). pantsatte . . . thera godz som the pa sato som heter dafinzarwit *ib* 56 (1400). a mats arff byggiandhe och boendes i kopparberghet *ib* 81 (1434, *afskr.*). enkioarffit *ib* 2: 2 (1383). alt sowaldzarffwet *ib* 6 (1386) *o. s. v.* — *Jfr* **arver, arve, ärve,** *samt* **atergangs-, bak-, bryst-, bröþra-, dana-, fädherne-, fädhernis-, flri-, hedhers-, iordha-, iämn-, iämnaþa-, kollar-, maghar-, niþar-, ofsinnis-, prästa-, qvinna-, senaþa-, sidho-, skyld-, sköt-, þräla-, vigh-arf.** — **arfs gods,** *n. arfgods.* iak hawir arffs gooz *Bir* 2: 148. *Jfr* **arvagods.** — **arfs rike,** *n. arfrike.* yngre sonin är takin j arfs rikit *(regnum hæreditarium)* thän äldre sonin j vtuälilsä rikit *Bir* 3: 401. *Jfr* **arfrike.** — **arfs rätter,** *m. arfsrätt. SD NS* 1: 580 (1406). faa hymerikis rike swa som mz arfs rät *(hereditario jure) Bir* 1: 232. *ib* 2: 205, 3: 398, 401. han war af arfs rät *(jure hereditario)* thin thräl *Ber* 236. *Jfr* **arfrätter.**

arfdel, *m. arfvedel, arf. SD NS* 1: 533 (1406) *o. s. v.* komme thy thässen landhen til israels söners arffdeel *MB* 2: 36. *ib* 37, 45, 48, 50, 51, 52, 213. *Su* 72. j beniamyns äghodelom äller arffdelom *MB* 2: 138.

arffallin, *adj. L.*

arfgänger, *adj. L.*

arfluter, *m. L.*

arflös, *adj. arflös. MB* 2: 223. *BSH* 5: 318 (1508).

arfra (aarfra), *adj.* [*D. dial.* aarfro] *tidigt vaken.* artasira riddarin vardh här af mykyt gladhir ok aarfra ok vpstodh mykyt arla om morghonin *Gr* 260.

arfrike, *n. arfrike.* at äldre sonin atir take arff rikit *Bir* 3: 401. *Jfr* **arfs rike.**

arfrätter, *m. arfsrätt. BtRK* 78 (1434). *Jfr* **arfs rätter.**

arfskiptan, *f. utdelning af arf, arfskifte.* haffde giort thöm fulla oc skällica arff skiptan *SJ* 171 (1448).

arfskipte (-schiffte), *n. arfvedel.* alt thät arffschiffte som hanum bordhe ärffua *SJ* 106 (1441). lot op per slactara . . . for arfskiptet epter sin . . . bonda ena tompt *ib* 132 (1444).

arfskiptning (arfskipning. ärffskiptning *SJ* 209 (1451), 271 (1459). **erffskipning. ärfskipting. erffskiffting. ärfskiptinghe** *SJ* 170 (1448). **ärffschiptinghe** *SJ* 71 (1437). **ärskipting. arfskichting** *SJ* 300 (1462). **arffschightinga** *SJ* 305 (1462). **ärffskigtinge** *SJ* 299 (1462). **ärfskigtinga: -o** *SJ* 308 (1462). **erfskichting** *SJ* 332 (1466). **erff skichtinge** *SJ* 325 (1465). **erffskightinge** *SJ* 342 (1467). **erffuaskipning** *SJ* 383 (1473). **erffweskipning** *ib* 404 (1474)**),** *f. arfskifte.* loto the hona lidugha oc lösa vm the arfskipning *SJ* 132 (1444). haffde thöm rätte erffskipning giort *ib* 137 (1445). tha som ärfskipting giordhis *ib* 171 (1448). thänne ärskipting skedhe strax äpter jacob van damens dödh *ib* 171 (1448). haffde giort ärffskiptning i mellan hustru walburge och hennas barn *ib* 271 (1459). vm nogra handa arff skiptning effter sin fadher *ib* 275 (1459). ärligh och winligh erffskiffting *ib* 321 (1465). *ib* 71 (1437), 170 (1448), 209 (1451), 299 (1462), 300 (1462), 305 (1462), 308 (1462), 325 (1465), 332 (1466), 342 (1467), 383 (1473), 404 (1474).

arftakande, *part. adj. ärfvande, berättigad att ärfva.* som arfftakande war äpther honom alth hans rike *JP* 43.

arftaki, *m. L.*

arftakin, *part. adj. L.*

arf tal, *n. L.*

arftöker, *adj. L.*

argh, *n.* [*Jfr Fdan.* arg] *arghet, ondska, svek.* vthan alth argh *SD NS* 1: 26 (1401). *Jfr det substantivt brukade n. af* **argher.**

argha (-ar *BtRK* 52 (1388), **-adhe),** *v.* [*Mnt.* argen] **1)** *göra ond, förderfva, förleda.* the arghadho *(corruperunt)* en min discipulum *Bo* 185. som . . . ey arghas *(depravantur)* af thera äptedöme *Su* 424. **2)** *skada, tillfoga skada.* jach oc mine arfua wiliom oc sculom aldre i wara dagha fegdha eller argha, hindra eller qwälia . . . borghamestara, radhmen oc borghara i nycöpunge eller thera arfua *SD NS* 1: 678 (1407). *BtRK* 52 (1388, *orig.*). *BSH* 4: 101 (1483), 112 (1486). ath i nogith kwnnä arge in paa vore fyender *HSH* 20: 99 (1507). *ib* 112 (1507). *FM* 153 (1504). **3)** *lasta, förtyda.* hwar the formogho äkke wrängia älla argha *(pervertere)* gärningena i sik for hänna vppen-

bara godhlek ther vidherfresta the afwndsiuko tyskarane huru the matten mz nokrom lunafallom argha *(calumniari)* thera akt *Su* 426. — *refl.* **arghas,** *förargas, taga anstöt.* thz godha som tharflikit är til siälinna helso oc gagn skalt thu äkke forlata nar somlike skändas oc arghas ther af *Bo* 87. somlike arghadhos af vars herra ihesu ordhom *ib* 115. — *Jfr* **forargha.**

argher (ärgher. *n.* **arght. argt. arkt),** *adj.* **1)** *feg.* een geen enum är ärghum leeth *(pravus cum solo dicit confligere nolo)* *GO* 750. iag giorde iw som en argher faåne att iag satte raåmerke mellan swerige oc skåne *RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 273. **2)** *usel, dålig, ond, arg.* wari ta man sa mycket argare *GS* 50 (1448). wari man thes arghare *EGR* 66. the argha *(pessima)* horkonan *Bo* 80. ey är gest swa argh at hosbonden skal io hawa til forna *(preminet hospitibus reprobus licet est laris herus)* *GO* 757. then argeste skalk *RK* 2: 1929. maa jak han then arghasta förrädhare kalla *ib* 3: 190. aldra arghaste afgudha dyrkare *ST* 255. vtan alla argha liist *RK* 2: 9468. *ib* 3: 774. *SO* 164. vtan alla argha lister *SD NS* 1: 61 (1401). vända alt til argho *(in malam partem)* *Bo* 122. — *n. brukadt substantivt.* **1)** *arghet, ondska, svek.* vtan alt arght *VAH* 24: 327 (1377). *SD NS* 1: 20 (1401), 92 (1401), 99 (1402) *o. s. v.* thesso forscrepna articulos . . . at holda wtan arkt *SD NS* 1: 17 (1401). vten arkt skulde han felig wara *RK* 2: 6281. **2)** *skada.* engen thera scullä annen argt göra *RK* 2: *s.* 342. vill noget theris herskap göre nogen opresningh äller argth in oppaa thet andra herris landh *HSH* 20: 293 (1510?). — *superl. n. brukadt substantivt: skada, förderf.* the samfelte oc besworo sigh oppa konogsens aarghasta oc dödh *Lg* 3: 347. kompne . . . pa rigsens argasta *BtRK* 255 (1470, *orig.*)

arghet, *f.* [*Mnt.* archeit] *skada, oförrätt.* scole kome frije in oppa slotidh wten all skade och argheth *BtRK* 341 (1487).

arguera, *v.* [*Mnt.* argueren. *Lat.* arguere] *förhandla.* arguere the oc disputere aff war herre ok iomffrv maria *Lg* 3: 34.

argument, *n.* [*Lat.* argumentum] *inkast, invändning.* giordhe hanum mang argument *Bil* 348. *ib* 80. swarom wi vtan disputeran oc argument *MB* 1: 120. ther mz är löst thz första argument *ib* 139.

ari, *m. L.*

arin, *se* **ärin.**

ark (arch. -ar), *f.* [*Isl.* örk. *Lat.* arca] *L. kista, skrin. bildl.* thu äst all kärlex arch *(arca)* *Ber* 285. — *(Noaks) ark.* j noa arch *Bir* 3: 399. *MB* 1: 4, 167, 168, 169, 170, 171, 172. *ST* 387, 388, 389, 390. — *ark, förbundets ark (i den Israelitiska helgedomen).* fördhe gudz ark *(arcam fœderis Domini)* in til ierusalem *Bo* 251. *Bir* 1: 181, 184, 2: 105, 4: 78. *MB* 1: 343, 2: 10, 11. fridzsens *(fœderis)* arch *ib* 14. — *skrin hvari ett klosters handlingar förvaras.* haffwom wi M pawa breff liggiande i archenne *LfK* 148. — *skrin hvari dödas (särsk. helgons) ben förvaras.* tha sighildhe arkin *(arca)* jämsköt aff armenia mädh andrum fyrum hälghum archum som j waro fyra helghra martirum ben som wt waro castath mz hans ark *Bil* 215. the lagdho sancta barbara likama i dyra ark älla skriin *KL* 311. the toko han wp aff then mark hans kisto ok swa hans ark *RK* 1: 2527. sändo the til melaan äptir twa archa aff kostelikom steen *ST* 469. j archinne *ib.* — **arkar lykil,** *m. L.*

ark, *n.* [*Mnt.* ark, arkel. *Lat.* arculus. *Jfr T.* bogen] *ark, pappersark.* x ark papyr *FM* 226 (1505).

arkonunger, *m. L.*

arkt, *se* **argher.**

arkängil (arch-), *m.* [*Lat.* archangelus] *ärkeängel, öfverängel.* ängillin michael archängil *Bo* 187. *ib* 254. *Lg* 39.

arla (aarla *LB* 2: 59**),** *adv.* [*Isl.* árla] *A) adv. tidigt, bittida.* stoþo arla vp *Bur* 22. han callaþe arla ok sirla sanctum iacobum sik tel hialp *ib* 168. komin thär ather a morghen arla *Bil* 127. *Bu* 173, 416. *Bo* 26, 113, 191. *MB* 1: 195, 211, 404, *(Cod. B)* 546. *MP* 1: 77. *Fl* 10, 1158. *Iv* 996. *Al* 1079, 9666. *RK* 2: 4292, 5778, 3: 3787. *Va* 7. *Di* 5, 54, 81, 93. *LB* 2: 59. wee är . . . ti lande the höfdinga hauer thr arla *(mane)* äta *KS* 49 (125, 53). arla om morghin dagher var liws han ridher sik ena aff thz hws *Fr* 83. arla vm morgonen daghin kom marghin hälade stolt ok froom tha var i hertogh eriks rota *RK* 1: 1422. arla morgonen daghen fik waldha marsken redh ater a enghena haldha *ib* 2: 4300. arla dagx *Al* 7663. arla qwäldz *Iv (Cod. B, C)* 181. *Jfr* **fularla.**

arlika (aarlika. aarlicha *VKR* 31. **arlecha** *SD NS* 2: 64 (1408). **arligha** *SD NS* 1: 73 (1401). **aarligha. arlige** *SO* 154. **aarligan** *ib* 72**),** *adv. årligen.* hwilka han . . . aarlika sökte *KL* 210. *ib* 211. *SD NS* 1: 73 (1401), 147 (1402). *Gr* 264. *Bir* 4: 30, 31. *VKR* 31, 75. *Al* 989, 1126. *MB* 2: 125, 241, 258. som ränta arligha aars ½ marc wekt *SD* 1: 444 *(öfvers.).* ath giwa klostreno arlika aars twa löpa smör tel reth landgille *ib. ib NS* 1: 435 (1495). *ib* 2: 238 (1409), 336 (1410). j sylo . . . är märkelighen samqwämdh j herrans högtidh aarligha aars *(solemnitas anniversaria)* *MB* 2: 140.

arliker (aarliker. arlikin: -it *SD NS* 1: 535. **arliken** *(nom. s. f.)* *PM* 1. **aarlikin. aarliken. aarligh: -lighe** *VKR* 41; **-ligho** *ib* 42. **aarleghen** *(ack. s. m.)* *MB* 2: 276**),** *adj.* [*Isl.* árligr] *L. årlig.* war aarliken jngiäld *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). alla arlika vtskylde *ib* 377. mädh allom ärlikom *(för* arlikom*)* ingiäldom aläghnom oc sakörom *BSH* 1: 194 (1387). *FH* 2: 12 (1381, *nyare afskr.*). *SD NS* 1: 535 (1406). *VKR* 41, 42. *MB* 2: 276. *PM* 1. gifwa thik oc thino folke aarlikin *(annualem)* kost oc klädhe *Bir* 2: 29.

arm *för* **ärm,** *se detta ord.*

arma? *v. utarma.* akta ther medh tunga i wrongom domom änkio ok fadhr lös barn, ok arma almogha *(snarare dock att läsa* arman; *ut opprimerent in judicio pauperes et vim facerent causæ humilium populi mei)* *KS* 67 (165, 73). *Jfr* **for-, ut-arma.**

armben, *n. L.*

armber (ärmber. -ar), *m.* [*Isl.* armr] *L.* **1)** *arm.* vreþ hans arm *Bu* 418. *ib* 419, 499, 521. *Bil* 255. räkte guz son sina händar ok arma a corsens arma *Bu* 139. *ib* 57. ärmane varo sua lange at the räkto nidhir til fotanna *Bir* 2: 15. thz *(det utgjutna blodet)* matte manne

vnder armana ga *Al* 4540. vndher konungens arm ledde marsken han tha *RK* 2: 6881. tog iag kong hans wndher sin arm *ib* 3: *(sista forts.)* 5163. — *bildl.* hwilins j mins kärlex arm *Bir* 2: 245. **2)** *arm, utskjutande del af ett föremål.* vidh badha korsens arma *Bir* 2: 133. *Bu* 139. wi lothe skiwthe i gaar medh then möser, och i försthe skoth giik then ene arm vtaff *BSH* 4: 293 (1501). — **arma skiälva (arma skelwa),** *f. darrning i armarne. LB* 8: 52. — **arma smidhe,** *n. armsmide, smidda armprydnader.* hängde pa sigh axla smidhe oc arma smide *MB* 2: 162. *Jfr* **axla smidhe.** — **arma vapn (-vakn),** *n. vapen som skyddar armarne. Bir* 3: 116. — **arma värker,** *m. värk i armarne. LB* 6: 106, 107.

armber (arbar *Bu* 18**),** *adj.* [*Isl.* armr] **1)** *arm, olycklig, eländig, usel.* a arma blinda män *Bu* 16. hwath folk ma man armare kalla *Al* 7283. armbir fane *Bo* 30. arme stymper hwi later thu sa *RK* 2: 3409. hans arme kroppir *Bil* 871. **2)** *arm, fattig.* iak är en arm mö ok rikeleka up föd *Bu* 143. badhe arma ok rika *Fl* 28. riker almoghe är kunungs ära . . . ok armbr almoghe är kunungz nese *KS* 78 (192, 85). armt oc fatight folk *VKR* 31. *Bu* 18. 498. *Iv* 2094. *Al* 4320. *Jfr* **husarmber. 3)** *förstörd, tillspillogifven?* för wardher skon armir än fothin wardher warmbir *(ante perit pero quam pede cauma fero) GO* 42.

armborst (armbörst. armbyrst. arborst. arborsth *Di* 298. **arbörste** *(dat. el. ack.) KL* 369. **arbrösthe** *FM* 554 (1512), 555. **armbost. armbosth** *BSH* 5: 63 (1505). **arbost** *FH* 330 (1507); *BSH* 5: 199 (1507), 341 (1509), 456 (1511); *RK* 3: *(yngre till. om Chr. II) s.* 235**),** *n.* [*Isl.* arbyst, armbrist. *Mnt.* armborst. *Mlat.* arcubalista, arbalista] *L. armborst, båge som spännes medelst foten (hvilken härvid ställes i ett slags vid bågens öfre ände anbragt stigbygel) och en vid bältet fäst krok (jfr Schlyter, Ordbok s.* 35 *och Jur. Afh.* I. *s.* 97*).* eet skot kom som aff armbyrste *(quasi spiculum prosiliens de balista) Bil* 802. *KL* 369. skiuta medh armbyrst (mz armborstum *Fragm.* 16) ok handbugha *KS* 53 (137, 57). skiwta mz armbörst *(lasboga) Di* 17. *MB* 2: 244. struko thera armbörst i the skyttor ok thera kompani *RK* 1: 3796. mz spent armborst *ib* 2: 2431. haffwa werier eller armbost *ib* 1: *(till. till LRK) s.* 252. mz byssom oc arborstom *MB* 2: 255. *Di* 298. *BSH* 3: 46 (1452), 5: 63 (1505), 199 (1507), 341 (1509), 456 (1511). *FM* 330 (1507), 554 (1512), 555. *PM* 24. *RK* 2: 5789, 5793, 3: *(yngre till. om Chr. II) s.* 235. mz XXX armborst *(d. v. s. armborstskyttar)* han tit gik *ib* 2: 5791. — *bildl.* at theras ondzskonna arborst söndher briste *Su* 71. *Jfr* **stalarmborst.** — **armborsta stränger (arbosta strenger),** *m. sträng tillhörande ett armborst.* alla arbosta strengia skar han aff i thet synne *RK* 3: 4247.

armhet, *f. fattigdom, armod.* fatighdoom oc armheet stoor *Al* 7021. *ib* 7047.

armhula, *f. L. armhåla.* for ondha armhwler *LB* 6: 107.

armlika (armelika. armligha), *adv. ömkligt, jämmerligen.* han skal armlika sik förborga *KS* 61 (151, 67). at hon ekke formatte gaa wtan armligha *(miserabiliter)* kunde krypa *Lg* 3: 355. the armelika *(hörmuliga)* lata ok fälla tara *Fl* 358.

armliker (armbligher. armäligh), *adj.* [*Isl.* armligr] *eländig.* thu är vsal oc armbligher *(miserabilis)* oc fatigher *MB* 2: 339. en ganske armäligh fridh *FM* 97 (1497-1501).

armlädher (armläthir), *n.* [*Mht.* armleder] *armläder, till rustningen hörande läderstycke som skyddar armen. SD* 3: 287 (1316).

armlägger, *m.* [*Isl.* armleggr] *L. armpipa.* bröth hans armläg *(os brachii) Lg* 345. bondin hawir . . . starka armläggia *Bo* 134. *Lg* 3: 311.

armodh, *f. och n.* [*Mnt.* armôt, armode] **1)** *elände, vedermöda, betryck.* thzta armodh oc förtreet giordis israels folke *MB* 2: 222. se wars almoghas armodh *(mala) ib* 230. j törst hwngher oc j alzskons armodh *(in siti et perditione magna) ib* 156. pynonna armodh *LfK* 223. the lidhu waald oc stoor armoodh *MD* 385. **2)** *armod, fattigdom.* vndan frälse gånga för armodh skull *GS* 22 (1360). armodh oc fatikdom *Su* 141. then stadh j hwilkom engin brist är ällir armodh *(penuria)* j thy som iordhen bär *MB* 2: 127. falla i armodh *Ber* 288. *ib* 289, 290, 292. lädh nw saa stoora armodh *Lg* 3: 34. aff then stora armodh, wij nw ikompne äre *BSH* 5: 318 (1508). wiliokt armodh *MD (S)* 231, 279.

armringer, *m. armring. MB* 1: 204.

armskena, *f.* [*Mnt.* armschene] *armskena, till rustningen hörande metallbetäckning som skyddar armen.* hwar kar medh en armskene ok inthet mer harnesk *BSH* 5: 65 (1505).

armöþa, *f.* [*Isl.* armœða] **1)** *möda, vedermöda.* mz anduaku . . . ok armöþo *Bu* 141. guþi þiäna ok hans moþor i möþo ok armöþo *ib* 143. aff alle armödho *(operibus et laboribus)* som män hawa a iordhinne *MB* 1: 166. swa mykyn dröfwilse armödho oc arwodhe for mik lidha *ST* 317. han war aff store armödho ganzska iämmerlika skapadher *Lg* 3: 339. — *uselhet, elände.* nära sik mz thera skam oc armödo *(infami . . . commercio) Bil* 574. **2)** *armod, fattigdom.* doo ii nöþ ok armöþo *Bu* 57. *Bil* 716, 805.

armödhe? *f.* [*kanske samma ord som* **armöþa**] *uselhet, elände.* af thesse sörghelika werlz armödhe *Lg* 3: 514. *MD* 41.

arn, *m.* [*Isl.* örn] *örn.* han är girugh som sulten arn *Al* 3063. *MD* 53.

arna (*Bil* 579; *Bir* 2: 33, 3: 96, 374. **ärna. erna. -ar, -adhe, -at),** *v.* [*Isl.* árna] *utverka.* wi formattom ey thz ärna af thöm *KL* 234. — *särsk. hos el. af Gud utverka el. förskaffa.* en han arnadhe hanum son af gudhi *Bil* 579. äruade *(för* ärnade*)* han mannom godha sädhis iordh aff gudhi *ib* 750. *ib* 276. *MB* 1: 385. *MD* 186. badh iak wara fru miskunna mik ok erna mik nadher *Bil* 456. hon . . . badh han *(näml. Petrus)* . . . ärna barneno liiff *ib* 834. appollinaris ärnadhe hanum syn *ib* 327. *ib* 269, 680. *Lg* 970 *(hvarest* ärua *står för* ärna*). KL* 60, 69, 362. *Bir* 1: 72, 171, 2: 169, 3: 374, 4: 12. *MP* 1: 343. *ST* 236. *Ber* 193. swa som hon sik ärnat hafdhe stor lön mz sino äruodhe *KL* 353. rökta them ok ärna kärlek *Bir* 1: 382. jak hafwir oc thz ärnat af minom son at

RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.

SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—84.

SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.

SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.

SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.

SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.

SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.

ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.

Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.

TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.

TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.

TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.

Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.

VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.

VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.

VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.

VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR;* efter vers citeras *Al, Fl, Fr, Iv, RK,* då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras.

Ags.	Angelsaxiska.
D.	Nydanska.
D. dial.	Danska dialekter.
Fdan.	Forndanska.
Fgutn.	Forngutniska.
Fnor.	Fornnorska.
frf.	framför.
Fsax.	Fornsaxiska.
i sht	i synnerhet.
Isl.	Fornisländska.
L.	Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877).
Lat.	Latin.
Mht.	Medelhögtyska.
Mlat.	Medeltidslatin.
Mnt.	Medelnedertyska.
N.	Nynorska.
Nygutn.	Nygutniska.
Nyisl.	Nyisländska.
Prov.	Provensalska.
ss	såsom.
Sv. dial.	Svenska dialekter.
T.	Tyska.
vidim.	vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 4 sp. 2 r. 25 nedifr. efter *adj.* tillägg: [*Fdan.* aadig]
„ 11 „ 2 „ 11 „ näst framför **afling** insätt: **aflidhande (afflydende),** *n. aflidande.* *SO* 150.
„ 12 „ 2 „ 10 uppifr. (1414) utgår
„ 12 „ 2 „ 16 nedifr. läs: **aminnilse 2.**
„ 13 „ 1 „ 13 „ efter (1347). tillägg: *ib* 4: 299 (1333).
„ 13 „ 2 „ 2 nedifr. (1414) utgår
„ 15 „ 2 „ 10 uppifr. (1414) utgår
„ 17 „ 2 „ 11 „ läs: **aväxter**
Sid. 21 sp. 1 r. 8 uppifr. läs: 554.
„ 22 „ 1 „ 27 „ läs: **alvidha barker**
„ 24 „ 2 „ 2 nedifr. efter 467. tillägg: **aallan** *SD* 2: 13
„ 26 „ 1 „ 9 „ läs: *måttet*
„ 31 „ 2 „ 27 „ läs: *sannfärdigt,*
„ 35 „ 1 „ 4 „ läs: j them
„ 37 „ 1 „ 6 uppifr. i st. f. **änzsvar.** läs: **anzsvar.**
„ 37 „ 1 „ 8 „ läs: 7603;
„ 37 „ 1 „ 17 „ efter *Al* insätt: 7603,
„ 39 „ 2 „ 1 nedifr. läs: **annur.**
„ 45 „ 2 „ 4 „ läs: *v.*

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills:

Flores och Blanzeflor.
Sanct Patriks-Sagan.
Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.
Vadstena Kloster-Reglor.
Herr Ivan Lejon-Riddaren. (Fullständig i 3 häften.)
Namnlös och Valentin.
Ett Forn-Svenskt Legendarium. (Fullständigt i 11 häften.)
Konung Erik XIV:des Krönika.
Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. (Fullständiga i 6 häften.)
Sagan om Didrik af Bern. (Fullständig i 3 häften.)
Hertig Fredrik af Normandie.
Konung Alexander. (Fullständig i 3 häften.)
Skrå-Ordningar. (Med fyra plancher.)
Heliga Birgittas Uppenbarelser. (Fullständiga i 11 häften.)
Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. }
Legenden om Gregorius af Armenien. } (I ett band.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)
Helige Bernhards Skrifter. (Fullständiga i 2 häften.)
Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. (Fullständiga i 7 häften.)
Suso, Gudeliga Snilles Väckare. (Fullständig i 3 häften.)
Själens Tröst. (Fullständig i 4 häften.)
Skrifter till läsning för klosterfolk. (Fullständiga i 2 häften.)
Gersons bok om djefvulens frestelse. (Facsimile.)
Klosterläsning. (Fullständig i 3 häften.)
Svenska Medeltids-Postillor. (Del. 1, 2.)
Gersons Lärdom huru man skall dö. (Facsimile.)
Svenska Medeltids Dikter och Rim. (Fullständiga i 3 häften.)
Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)
Läke- och Örte-Böcker. (Häft. 1, 2.)
Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket. (Häft. 1.)

Dessa arbeten utgåfvos fördelade i häften sålunda:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (slutet).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11(slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutad).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afslutade).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1.

Mera har ej utkommit intill April 1885.

Pris för köpare 3 kronor.

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 86, 87.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

ANDRA OCH TREDJE HÄFTET.

LUND 1885.
FR. BERLINGS BOKTRYCKERI OCH STILGJUTERI.

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.

Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 173—260.

AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.

Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.

BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.

Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg*.

Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.

BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.

Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.

BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.

BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.

BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.

BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Konglige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.

Bu Codex Bureanus. Se *Lg*.

BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.

DD Diplomatarium Dalecarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.

Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.

EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.

FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.

Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.

FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.

Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.

Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.

Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.

GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.

Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.

GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.

GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.

Hels L Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.

Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849.

JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.

KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.

Kr LL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.

KS En nyttigh bok om Konnunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.

LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—9 (8 och 9 citeras efter en af Öfverbibliotekarien Klemming tagen afskrift).

LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.

Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.

Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.

MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.

MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.

MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.

MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.

MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.

OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—215.

Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.

PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.

PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.

PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.

RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tilllägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.

SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—84.

SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.

näppelica skal nokor forfaras til häluitis aff thinom lifnad *Bil* 797. aflat ... ther gudz hälghe män ärnadho ok forskylladho mz sino dyra blodhe ok bönom aff minom son *Bir* 3: 221. dominicus ärnade hiälp ok läkedom mz mästom grat *ib* 1: 355. *ib* 3: 423. *Ber* 2. hon arna oc rökta nadh oc miskund *Bir* 3: 96. *ib* 422. ärna ... at vnge salomon ... wari wakande mz mik *ib* 1: 391. bidhir jak thik at arna oc rökta j thinom bönom at gudh ... gifwi thik tholomodh *ib* 2: 33.

arnesker (aar-), *adj.* [*Mnt.* arnsch] *Arnheimsk, från Arnheim.* röt arnest täghen *FM* 76 (1483, *daniserande*). — *n.* **arnest,** *tyg från Arnheim.* drätter aff aarnest *FM* 76 (1483, *daniserande*).

arnoldus gylden, *m.* [*Jfr Mlat.* arnaldensis] *ett slags mynt (se Du Cange* arnaldensis*).* xv mark abosce swadant mynt at een arnoldus gylden oc I mark gaa oc giälla lika hwart andro *FH* 2: 103 (1436).

arop, *n. L.*

aros (aroos. arus), *m.* [*Isl.* áróss] *L. åmynning. i ortnamn.* arus *SD* 3: 140 (1313). aros *ib* 5: 587 (1346, *gammal afskr.*). vestraarus *ib* 3: 139 (1313). væstrearoos *ib* 4: 233 (1331, *gammal afskr.*).

ars (ardz), *m.* [*Mnt.* ars] *bakdel, säte (på menniskor).* a manz ardz *LB* 4: 339. lat rökin ga op i arszen *ib* 7: 261. te aadror j arszen äre *ib* 262. *ib* 265.

arst (aarst), *m.* [*Mnt.* arste] *läkare.* en god arst *FM* 347 (1507). wara tigh for then arsth ther forsökia wil opa tigh huru han scal andra läkia *Ber* 291. aarste oc lekara *Su* 224. *BSH* 4: 246 (1499). *FM* 406 (1509).

arste, *m.* = **arst.** mester bernd stadzsens arste *SJ* 369 (1470).

arsterdie (asterdie), *f.* [*Mnt.* arstedie] *läkarekonst.* mestare ... i asterdie, som er läkedom *LB* 7: 127. — *läkedom, läkemedel.* kallas tz ... en asterdie modher *LB* 7: 134. aff läkedom och asterdhie som aristoteles haffuir scriffuit *ib* 167. redha thenna ädla asterdye *ib* 173. tha skal man vaktha sig for läkedom och asterdie *ib* 95.

arstharmber, *m. ändtarm. LB* 7: 261.

arsädh (aar-), *f. årets säd, säd som under året blifvit sådd.* aarsädhin matte nytias *MB* 1: 300.

arsädhe (aar-), *n. årsgröda.* i skulin ey thörfwa äta eller nöta vtan idhert älzsta aarsädhe *MB* 1: 376. *MD (S)* 286. — **arsädhis aväxter,** *m. årsgröda.* thu skal ey dwäla at offra thin tionda oc thin arsädhis awäxt *(primitias tuas; Cod. A.* aarsins awaxt 339*) MB* 1: *(Cod. B)* 560. — **arsädhis offer,** *n. offer af årets skörd, förstlingsoffer.* i skulin skilia all aarsädhis offer gudhi *(separate apud vos primitias Domino) MB* 1: 355.

arsäl (aar-), *adj.* [*Isl.* ársæll] *årsäll, välsignad med god årsväxt.* stenkil aarsäle *PK* 231.

art (ardh. aardh), *f.* [*Mnt.* art] **1)** *härkomst.* thz *(barnet)* war aff enä ädlä arth *(van ghuder art) Va* 8. *ib* 27. thz diwret är aldrik kommit aff nokro vnda art *ib* 25. **2)** *medfödd beskaffenhet, natur, art.* huru wart tu nokon tiidh aff swa ondä enä art, at thu skulde swa fordärffuä thin egnä liiffs frvkt *Va* 8. war en forrädare aff allä sinä art *ib* 15. *ib* 38. han ey omwändhe togh sin danska ardh *RK* 3: 180. thz är hanss aardh *ib* 2757. hwar äffther sinne jnfwnd oc arth *PM* 20. skal man huar effter sin ardh oc stadghe eller staath holla sig suptilighen *LB* 7: 179. wille forfara hans sidh ok aardh *MD (S)* 252. thaa the saago leksens aardh *ib* 202. marghe dyre stena mz ädhle ardh the rena *Fr* 172. *Jfr* **onardh, riddara-, van-art.**

artiþ, *f.* [*Isl.* ártíð. *Mnt.* jârtît] *anniversarium, årsdag efter någons död, själamessor som denna dag hållas för den döde, på bestämd dag hvarje år med själamessor firad högtid.* i hwars varrä artiiþ bäggiä skulu alle þe preste äru i klostrenu messu sighiä *SD* 5: 562 (1346). halla artiidh meth messor, vigilior, psaltara oc meth liws *ib NS* 1: 304 (1403, *gammal afskr.*). *Jfr* **arsmot.** — **artidha dagher (aartidha-),** *m. årsdag efter någons död.* sidhan iämlange war lidhin ok wtgangin fra hänna pinu dagh ok til hänna höghtidhis (aartidha) dagh *Bil* 429 *(ehuru* högtidhis *i handskriften icke är utstruket, torde dock en ändring af detta till* aartidha *vara åsyftad).*

artikel (articul: -ulum *SD NS* 1: 675 (1407); **-ula** *BSH* 5: 365 (1509). **-ar),** *m. och n.* [*Lat.* articulus] *L. artikel, mindre afdelning i en urkund.* om nogen artikel ... forkränceth vorthe *FM* 386 (1508). til mere wisso, stadhfestilse och fulbordhan thessa forscreffna ordha och artikla *SD NS* 1: 300 (1403). *ib* 675 (1407). *RK* 2: 1728. articula och pwncther *BSH* 5: 365 (1509). articla ok puncta *SO* 33. *ib* 32, 47, 117 *o. s. v.* eth mynsta articell *ib* 116.

arve, *m.* [*Fornisl. i sammansättn. och Nyisl.* arfi. *N.* arve. *Sv. dial.* arv, arve, *benämning på flere småväxter, särsk. stellaria media*] *stellaria media Lin.?* fore byld j öghon scal man taka arffua oc thz huitha aff äggit oc stampa till saman oc läggia thz offwir öghonin *LB* 1: 96. tak arwe *ib* 2: 65. *ib* 7: 72. tagha arwi *ib* 5: 77. taka arfwa *ib* 3: 157. — *Jfr* **bukarve.**

arve (ärve), *m. L.* = **arf 1.** skulu thässe riddara sik fordarfua fore thässa iomfrughor arfua *(arf som dessa mör hafva att taga) Iv* 4958. *allit.* arve ok egha. arffua och egho fingo the ey spara *RK* 2: 272. arve ok eghit. fra ärffwa och egit ganga *RK* 2: 745.

arve, *m.* [*Isl.* arfi] *L. arfvinge. SR* 33. at nakar thän arfwe kan spörias ... som skyllare är *SD NS* 2: 95 (1409). — *med personens gen.* hon ok hännär aruar *SD* 4: 389 (1334?). annor gooz som wäl äru fangin them atir göma the sinom arfwom ok äptir komandom *Bir* 1: 54. thera arwa älla barn *ib* 2: 86. *ib* 3: 18. *Bil* 53, 534. *MB* 1: 182. *RK* 2: 6666. *PM* 45. — *i tillnamn.* päter bondaarwe *DD* 2: 5 (1384). marghit olaffh honeffsarwädotter *ib* 4 (1384). olafwer stenbiörnarfwe *ib* 7 (1387). — *Kanske ingår* arve *i denna betydelse äfven i sådana ortnamn som de i följ. ex. förekommande.* in ana arvafiardhong, que diuiditur in duas partes quarum alia dicitur ana arva, et alia wæstanhagha *SD* 3: 54 (1312). jn principali ... medietate que dicitur anaarua *ib* 55. jn hilda arvafiardhong *ib.* j skwmsarwaby *DD* 2: 4 (1384). j sigbernaruaby *ib* 5. j karlungxarfweby *ib* 7 (1387). — *med gen. utmärkande det ärfda föremålet.* göra idher himerikis arua *Bil* 127. tho the villo mik fordarfua iak var tho thera herra ok arfue *(den som*

hade fått dem i arf, på grund af arfsrätt borde råda öfver dem) Fr 660. — *med prep.* retter malseghiande ok arwe tel thet forscrefna godz *SD NS* 2: 118 (1409). *Jfr* **bak-, bryst-, mädh-, skap-, skäpt-, vigh-arve.** — **arva bol (arvi-),** *n. L.* — **arva bot,** *f. L.* — **arva gods,** *n. arfvegods.* alt henne arffua godz *SD NS* 1: 111 (1402, *gammal afskr.*). *Jfr* **arfs gods.** — **arva iorþ,** *f. L.* — **arva luter,** *m. L. arfvelott.* haffua wnt . . . allan min arffualuth i korkos godze *SD NS* 2: 109 (1409, *gammal afskr.*). *Jfr* **arfluter.** — **arvalös,** *adj. L.*

arver, *m.* [*Isl.* arfr] *L. arf. SD NS* 1: 151 (1402). *BSH* 5: 101 (1506). vm then arwen ther mik bordhe at ärwa äpter laurenz haquonson *SD NS* 1: 288 (1403). the skulu hawa allan arff sidhan badhe ledhan ok liowan *ib. Jfr* **arf,** *n.*

arvinge, *se* **ärvinge.**

arvoþa (arwþä. ärvoþa. ärwþa. äruuþa. ärfwodha. arfuda *Bir* 4: *(Avt)* 183. **ärffwadha** *SO* 6. **ärffuadha: -at** *Lg* 3: 10. **erfuadhe** *SO* 161. **ärffueda** *ib* 160. **äruoffdha** *ib* 6. **-ar, -adhe, -at),** *v.* [*Isl.* erfiða] *L.* **1)** *arbeta.* orka väl äruuþa *Bu* 498. *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). *Bil* 863. j ärfwdhin tharf löst *ib* 286. ärfuodha sik til födho *ib* 347. forma arwþä firi sit bröþ *SD* 5: 637 (1347). rikar ärwþar ok quiþer at häghþa *Bu* 153. ärwodhadho at vtthrykkia oliona *KL* 46; *jfr* **4.** **2)** *förrätta, göra.* ärwodha sina natwrlika syslo *MB* 1: 32. äruodhin idhirt eghit äruodhe *Bir* 3: 90. mange värlzlike män äruodha värlzlika gerninga *(laborant temporaliter) ib* 380. äruodhe *(troligen för* äruodhadhe; *laborabat)* han mz sinom handom the thing som höuelik varo *ib* 157. **3)** *bearbeta.* tha thu ärwodhar iordhina *MB* 1: 59. han hafdhe ther ämpne aff at pröwa andra creatwro dygdher swa opta han ärwodhadhe them *ib* 128. **4)** *arbeta, bemöda sig.* som mz myklo mere omsorgh oc större klokskap äruodhar om at taka af them hiärtans gooz än licammans *Bo* 108. ärwodha ther vm huru the matten fly lygnina *Bir* 1: 226. äruodha at rikit finge then konung thy matte hiälpa oc styra til godha gerninga *ib* 2: 259. som ärffuodhar *(laborat)* mik til fulnatz loffua *Su* 331. **5)** *våndas.* thänne siukdomen han nu äruodhar ij *(qua laborat) Bir* 4: 124. ärfwodhande *(laborantes)* i vmskiptelikom siälinna dröfwilsom ok androm ogaghnom *Su* 431. äruodha i yttarsta dödhenom *KL* 356. tok hon til at äruodha til dödhin *Lg* 3: 517.

arvoþe (aruuþe. arwþi. ärvodhe. eruodhe *Bil* 633. **äruuþe. ärwþi. ärwadhe** *SD NS* 1: 379 (1404); *Su* 5. **erffuodh. erfuodh** *LfK* 259. **erffuot),** *n.* [*Isl.* erfiði] *L.* **1)** *arbete.* skal myätas hans ärwþi *SD* 5: 637 (1347). taki fult firi sit arwþi *ib.* mit äruuþe *Bu* 3. hwlkin swen som forsumar sins husbondha ärffuodhe *SO* 6. huilken suen som sijns husbondha arbethe forsumar ok är han vthan lagha forfal tha fylle vp sijns husbondha aruodhe *ib* 71. tolkom swen aruodhe giffwa *ib* 21. är swennen skyllogher husbondha fulth äruodhe *ib.* mz . . . thinna handa arffuode *VNB* 3. medh likamliko ärfuodhe wordho the quämelikare till andelikit ärfuodhe *VKR* 79. the skulu hwilas aff theras arffwodhom *(laboribus) MB* 2: 355. iak tappar ey mit äruodhe älla lön *Gr* 271. tu äther thynna handha erffuot *LfK* 243. — *ärende.* spurþe þän siþarst com at huat aruuþe þe uaro sua mange ut cumne *Bu* 419. — *Jfr* **biärgs-, handa-, thräla-arvoþe.** **2)** *arbete, det som är arbetadt.* toko af honom modhorenna äruodhe *(opus factum accepit) Bo* 15. **3)** *möda.* höghra väghin är skip ther han ma in springa ok mz äruodhe *(laboriose)* vndan koma *Bir* 2: 218. *ib* 219. liidha . . . alla handa erffuodh ok mödho *Lg* 3: 535. *LfK* 259. — **arvodhis afslagh (ärffwodz-),** *n. minskning i arbete.* giorde han oc nadher oc ärffwodz aff slagh owir all sin rike *MB* 2: 183. — **arvodhis dagher (äruodhis-),** *m. arbetsdag.* tesse värildenna dagha äru äruodhis dagha *MP* 1: 80. — **arvodhis diur (ärwodhis-),** *n. arbetsdjur.* war swasom ärwodhis diwr for gudhi *KL* 286. at människian giffui swa sinom likama sina widhertorfft swasom wanmaktogha ärffwodhis diwre *(jumento) Bir* 4: 36. — **arvodhis fikin (ärffuodhis-),** *adj. fiken el. begärlig efter arbete. Bir* 5: 6. — **arvodhis folk (äruodhis-),** *n. arbetsfolk.* staanda fore gaardhenom oc allo ärfuodhis folke *VKR* 34. *ib* 35, 39. *MP* 1: 194. huart rike thr hauer godh skipilse, thet hauer tessa try, ridderskap, almogha ok fatökt äruodhis folk *KS* 76 (186, 83). *ib* (188, 83). fatökt aruodhes folk är thet ey å jord älla annat wärulzlikt godhz *ib* (187, 83). — **arvodhis fulder (äruodhis-. ärwodha-),** *adj. full af arbete, mödosam.* nw hawir thu hört . . . huru mödhosambir oc äruodhis fullir oc blyghelikin thera fatikdombir var *Bo* 16. *Bir* 2: 290. äruodhis ful gerning *ib* 3: 380. *ib* 1: 293. *Ber* 145. foro swa langan wägh ok ärwodhis fullan *VKR* III. ärwodhafwlt lifwärne *Ber* 72. (ärwodhis fwlt *troligen för* ärofwlt *Ber* 76; *orig. har gloriosa.)* — **arvodhis för (ärvades-),** *adj. L.* — **arvodhis gärning (ärwodhis-),** *f. arbete.* at lata aff ärwodhis gerningom *ST* 538. lata aff hwarie ärwodhis gerning *ib.* hwilas aff likamlike ärwodhis gerning *ib* 539. — **arvodhis hion (erwodhis-),** *n. arbetare. PfN* 137. — **arvodhis häster (ärfuodhis-),** *m. arbetshäst. VKR* 37. — **arvodhis liverne (ärvodhis-. ärwdhis-),** *n. med arbete förenad lefnad, verksamt lif.* är thz lifwärnith som idhkelika skodha gudh sälare och fwlkomlikare än ärwdhis lifwärnith *(activa vita) Ber* 145 (*jfr* gudheligx ärwodhis lifwärne *ib* 143, 144, 145). wpfarande af gudheliko ärwodhis lifwärne *ib* 146. — **arvoþis lön (äruoþes-. erwodhis-),** *n. pl. L. lön för arbete.* eet hus bygkt vanförom riddarom ok aldroghom tel värn at haua þär sin äruoþes lön mäþ mak ok ro *Bu* 65. beddis ärwodhis löön aff hanum *Bil* 116. erwodhis lön taka *PfN* 136. *MB* 1: 476. *MP* 1: 81. *Ber* 139. — **arvodhis lös (ärwodhis-),** *adj. arbetslös.* — *n. adv.* hon hawer fangith dygdher ärwodhislöst oppenbarlika *MB* 1: 126. — **arvodhis man (äruodhis-. ärwþis-. ärwþys-),** *m. arbetare.* daghleken ärwþys man *SD* 5: 637 (1347). ärwþis mannä lön *ib.* tha mat thu see snödha äruodhis män *(operarios)* hwan stadh härinslica göra *Bo* 199. iak skipadhe ok äruodhis män *(laboratores)* hulke idhir skulu födha *Bir* 1: 191. *ib* 192, 193, 3: 88, 182. *MP* 1: 77, 78, 79, 81, 82. — **arvodhis time (ärwodhis-),** *m. arbetstid, tid för*

landtliga arbeten. swa at hwar ärwodhis timen griper annan a bake *MB* 1: 376.

arvodhliker (ärwdhliker), *adj. förenad med arbete, mödosam.* godher thiänisto man han gör gladhlika sins owermantz budh oc wilia än tho at theth är ärwdhlikt *MB* 1: 134.

arväxter (aar-), *m.* = **ars växter.** aar wäxthen som thik tilburdhe ath nytia *JP* 14. törska aff aruexstin *SD NS* 1: 363 (1404). *MP* 2: 301.

arädhe, *n.* [*Isl.* árædi] *mod.* siälin hawer thre krapte, skäl oc losta oc arädhe *MB* 1: 461.

aräk, *n. L.*

arröra (aa-), *v. röra, angå, vara af betydelse.* som tätta forscrefna skipte ok arf a rörer *SD NS* 2: 2 (1408). i thy som manga manna helsa arörer *Su* 155. ey giorth thz ära a rörir *SO* 18. tha skulu al ärändhe räthas som noghot a rörir *(äro af någon vigt) ib* 24. — *part. pres.* **arörande,** 1) *rörande, angående, vidkommande.* jak . . . kännis . . . mik mäktoghan oc myndoghan giorth haffwa . . . herra haquon . . . offwir alt thet mik arörande är *(allt hvarmed jag har att skaffa, allt som tillhör mig)* i westragötland *SD NS* 2: 332 (1410). bidhiom wi idher . . . som thetta ärendit arörande är *VAH* 24: 322 (1442). *ib* 323 (1454). — *med dat.* nokre the bref thesso goze arörandhe äro *SD NS* 1: 688 (1407). thet . . . som nokrom arörande ware aff the i nämpdene sitia *ib* 2: 162 (1403). *ib* 92 (1409). *VKR* 31, 33. 2) *som skall behandlas, som är i fråga.* naar nakor särlikin oc groff ärande äru arörande *Bir* 5: 22. *ib* 24.

as (aas. -ar), *m.* [*Isl.* áss] *L.* 1) *bjälke.* stödhrena som äru wnder systranna chor gwlff ällir aasana *(trabes) Bir* 4: 85. offwan wppa aasomen *(trabes)* skal gwlffuit byggias *ib.* alla idhra asa oc stängher hänghia fwlla mz owerflödoghom klädhom *LfK* 97. *Jfr* **betas.** 2) *ås.* en branter aas war a hans leedh *Iv (Cod. B, C) s.* 229. — *ss ortnamn.* duas colonias jn asenom in parochia biærghsætrum *SD* 2: 571 (1309), 573 (1309). linderaas *ib* 603 (1310). söötaasa *ib* 701 (1300-1310).

as (aas), *n. as.* hwar et aas faller a en mark *Al* 2783. *ib* 7035, 9101, 9678, 9694. *Jfr* **ramna as.**

as (aas), *n.?* [*Isl.* ass. *Mnt.* as? es. *Fornfranska* as] *äss, den sida på en till tärningspel begagnad tärning, hvilken har endast ett öga.* dws oc aas them kaster hon mäst *MD* 395.

asaka, *v. L.*

asaknadher, *m. brist.* ledh tholikan asaknadh *(för* afsaknadh*?)* och fatikdom *JP* 68.

asater, *adj. L.*

asea (a see. aasee. *part. pres.* **aseande. aseende. asiande. asyande. aasäyande),** *v. L.* 1) *åse, åskåda.* han war som en gudh a see *Al* 2229. the han a sagho *ib* 2230. skole neersittia oc aasee, hure han siin mester skördh forarbeyder *SO* 104. — *part. pres. i sht i abs. dativkonstruktion.* vägiäna äru sua stykelek a seande *(att se på)* sum var blandat mz rotne bloþe *Bir* 4: *(Avt)* 178. them aseande *(i deras åsyn) KL* 131. thöm asyande *SO* 16. allom them asiande *Lg* 3: 203. allom asiandom *Lg* 31. mangom näruarande ok aseande *Bil* 461. 2) *syna, besigtiga, undersöka? part. pres.* ey wara aff them aasäyande nogon edhe i the sak begerende *FH* 1: 31 (1455, *gammal afskr.*). 3) *se till, lita till, vända sig till (någon med bön om något). part. pres. med dat. och gen.* waro honum thäs aseande . . . at han wilde landzsins laghman wara *BSH* 1: 188 (1386). — *med dat. och ack.* at wi eij wiliom älla skulom them fornämpda boo nokat borgh aseande wara *HSH* 16: 4 (1369). — *med dat. och prep.* um *med subst.* at wi . . . thera hionom aldrigh sculom aseende wara wm nokra hielp *BtRK* 38 (1378). som thik wilia ther vm aseande vara *Ber* 261.

asea (asya), *f.* [*Isl.* ásjá] *syn, besigtning.* tha som . . . drotning margareta them thit sände til asyo *VAH* 24: 321 (1422).

asidhis (aasiidhis), *adv. afsides, åt sidan.* staanda widh grindena aasiidhis *(för* afsidhis*?)* j noghrom quämelichom stadh *VKR* 22. *ib* 48.

asighling, *f. L.*

asikke? *m.* — **asikkia elder,** *m. blixt.* kom thordinna brästir ok asikkia elder *Bil* 108. wart snarlika assikkia eeldher oc osigheliket blek oc bwldher i hymelen *Lg* 3: 475. *Jfr VGL* I *Forn. B.* 6; II *U. B.* 13.

asikkia, *f. L. åska.* asikkionna röst *Gr* 299.

aska, *f.* [*Isl.* aska] *L. aska.* bran ämskyt ii asko *Bu* 22. *MB* 1: 509. *Al* 7984. tw hauer nw ligat ther alt jampt i askon *Di* 88. war han blek som en aska *Di* 131. hans ben ok asku lagdhu the j blykistu *Bil* 296. iak är mold oc aska oc owerdhogher fore thinom öghom *MB* 1: 191. *Ber* 81. dräper thu thina asko *(civem; tydligen läst cinem eller cinerem) ib* 85. *Jfr* **böke-, eke-, fal-aska.** — **asko blandadher,** *p. adj. blandad med aska.* aat asko blandat brödh *MP* 1: 23. — **asko graf,** *f.* [*Sv. dial.* askgraf] *askgrop (framför ugnen).* tu haffuer legath eth aar i askograffuen *Di (Cod. B)* 322. — **askohögher,** *m. askhög. MP* 1: 255, 2: 78. — **asko odhinsdagher (aska-***Lg* 3: 506**),** *m.* [*Isl.* öskuóđinsdagr] *L. askonsdag, onsdagen efter fastlagssöndag. TB* 73. *SD NS* 2: 358 (1411). *ST* 146. *Lg* 3: 506. alt til asko odhinsdax nat *ST* 146. — **asko öria (asköria),** *f.* [*Jfr N.* yrja. *Sv. dial.* örja] *askmörja.* steek honum vel i asköriona *LB* 7: 228.

aska, *v. Jfr* **undiraskadher.**

asker (-ar), *m.* [*Isl.* askr] *L.* 1) *ask, askträ. i ortnamn.* ascaby *SD* 1: 719 (1275-76). 2) *ask, låda.* duo askæ in quibus littere domini regis sunt *SD* 4: 711 (1340?). 3 aske hånigh *BtFH* 313 (1413, *nyare afskr.*). — *Jfr* **spiutsasker.** — **aska trä,** *n.* = **asker 1.** tag ferskan bark aff asska trä *LB* 7: 292.

askilia, *v. L. skilja, utgöra skilnad (mellan), vara skild, vara olik. opersonl. med ack.* hwru mykit som a skil skäfwina och stokkin, swa mykit skil mällan wredhe och hat *Ber* 109. *Jfr* **skilia a.**

askodhan (aa-), *f. utseende.* hans aaskodhan *(adspectus)* war som solinna glimber *MB* 2: 390. thz liusit syntis swa som manz askodan *Gr* 297.

askyrdh, *f. L.*

a slat, *f. L.*

aslata, *f. L.*

asn? *m.* = **asne.** som häst oc asn *(för* asna?*)* fiil oc mwla *Al* 7092.

asna, *f.* [*Isl.* asna. *Lat.* asina] *åsninna.* at the skullen föra honom asnona oc hänna vnga *Bo* 164.

asne, *m.* [*Isl.* asni. *Lat.* asinus] *åsna.* länte hanom sin asna *Bu* 173. huarf asnen af hans öghsyn *ib. MP* 1: 197. *Bo* 161, 163. *Lg* 33. vppa asnar *MB* 2: 24. folske som asna *MP* 1: 198. — **asna foli,** *m. åsnefåle. MP* 1: 3. *MB* 2: 118. — **asna foter,** *m. åsnefot.* breddo ämuäl sin äghin klädhe vndir asna fötrena *Bo* 165. — **asna krona,** *f. åsnekrona.* en konung inthe leerdh är ena asnakrono werdh *(est quasi asinus coronatus) MD (S)* 227. — **asna käpter (-käffter),** *m. åsnekäk, åsnekindbåge.* vpfan sampson en asna käfft *(maxillam, id est mandibulam asini) MB* 2: 118. j asna käfftenom äller kinbeneth *ib* 119. — **asna modhir,** *f. åsninna som har föl. MP* 1: 3, 306. — **asna unge,** *m. åsneunge, åsnefåle.* sattis han ödhmiuklica vppa asna vngan *Bo* 165. — **asna öra,** *n. åsneöra.* haffwer ... asna öron *Lg* 219.

asnikin, *adj. sniken.* han war bade karger oc asniken *(Cod. B* aath snicken 312*) Di* 22.

asokn, *f. L.*

asp, *f.* [*Isl.* ösp] *asp, aspträ. i ortnamn.* aspanäs *SD* 5: 469 (1345). *Jfr* **äspe.** — **aspabarker (aspebarger),** *m. aspbark.* tak aspebarg þät näst är treno *Hästläkedom i AS* 136. tag . . . aspe bark *LB* 7: 162. — **aspakäpper,** *m. aspkäpp.* tagh en raa aspa käpp *LB* 7: 158. — **aspaträ,** *n. aspträ.* tag mellan barken aff aspa trä *LB* 7: 193.

aspvidher, *m. aspskog. ss ortnamn.* prope siluam dictam aspwid *SD* 1: 573 (1280).

a standa (aa-), *v. ingå, afsluta.* han bliffue widher köpith som förra aa stodh *SO* 50.

asterdie, *se* **arsterdie.**

astunda (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* ástunda] *åstunda, önska, längta (efter). med inf.* iak hauar . . . astundat falla ii þina famna *Bu* 140. astunda at skodha han *Ber* 200. — *med en sats inledd af* at *el.* thät. astwndhe *(för* astwndadhe*)* aff gudhi thz han matte komma til the förfädher huilke för honom framlidhne waro *Lg* 3: 627. — *med ack.* astunda hans dödh *Bil* 772. *Bo* 138. *ST* 509. wärlzlik thingh hulkin som synas ok astundas nu nästan af allom *Bir* 1: 117. thu äst ensamin astundande *(desiderabilis) ib* 76. astundande *(längtande efter)* sin herra *Lg* 250. — *med dat. och ack.* the som girnas ok astunda *(cupiant)* honum blygdh ok skadha ok stunt liiff *Bir* 3: 131. — *med prep.* jak astundadhe til thin *Bil* 159. *Bir* 1: 398, 2: 249, 3: 176. samuledis som hyorten astwndar watnzsens källo, swa min siäl til thin *Lg* 3: 661. — **astunda sik,** *bemöda sig?* haff oc thit minne altidh wplyft j gudhelika thinga skodhan ä thik meer oc meer astundandis *(per contemplationem divinorum ad superna tendendo) Su* 260.

astundan, *f.* [*Isl.* ástundan] *åstundan, önskan, längtan. Bu* 151. *Bo* 67. *Bir* 1: 28. *Ber* 159. a stundan tel hans *Bu* 12. astundan til gudh *Bir* 2: 108. for the astundanena ther han hafdhe til siälinna helso *Bo* 74. — *med subj. gen.* j hiärtans härdzsko oc kalla hugxsins astundan *(affectu frigido) Su* 298. — *med obj. gen.* astundan himerikis ro *Bil* 85. ensamins gudz astundan *(desiderium solius Dei) Bir* 1: 296. wptändas til hans astundan *(ejus desiderio) Ber* 17. nar han är vtan altz licamlix lusta astundan *(appetitu voluptatis) Bir* 2: 124.

astundelika (aastwndelige), *adv.* **1)** *med åstundan, längtansfullt.* skodha altidh hans änlite hulkit änglane astundelica see *(in quam desiderant angeli prospicere) Bo (Cod. B)* 348. **2)** *ifrigt.* tok han til swa mykyt äpte hänne astundelica bränna *Gr* 283. — *enträget.* bider jac aastwndelige eder herredöme *BSH* 5: 40 (1505). **3)** *vänligt.* skodha . . . huru lioflica ok astundelica *(affectuose, benigne)* faghirlica oc fulcomlica han talar til them *Bo* 66. gladhelika oc astundelika *(affectuose)* helsadher *Su* 277.

astundeliker (-likin), *adj.* **1)** *önskvärd, eftersträfvansvärd, ljuf, behaglig.* änkte *(näml.* är*)* djäfwlenom astundelikare *(desiderabilius)* än kärlekxsins wtsläkkilse *Ber* 47. hethelikare astundelikin *Su* 201. i änglom är gudh astwndelikin *(desiderabilis),* thy at the astunda at skodha han *Ber* 200. han är ämuäl astundelikast, oc naar tw hauir han tha hauir tw all astundelik thing *Bir* 1: 22. thu äst . . . astundelikin at hafwa ok nytia *ib* 224. han är sua astundelikin at thu thorff änkte astunda vm thu hauir han *ib* 3: 3. hulkin som mik thäktis mer än alt thz som astundelikit synis j världinne *ib* 2: 225. godher idhroghe är astundelikith liggiande fä *Ber* 34. taka nya brudh ... astundelica j hannan *Bir* 3: 80. *MP* 1: 49. skodha oc see hans liofwa oc astundelica änlite *Bo* 240. taka af hans hälghasta handom then astundelica matin *(escas delectabiles) ib.* swa som astundelikit viin *Bir* 1: 186. **2)** *åstundad, efterlängtad.* i dagh teedhe alra manna fägherste sith astundelica *(desideratam)* änlite *Bo (Cod. B)* 348. then astundelike *(desiderata)* daghin *Su* 343.

astundilse, *n. pl. och f. (Su* 110*)* **1)** *åstundan, längtan, begär.* smittar ok sarghar wilian ok godh astundilse *(desideria) Bir* 1: 37. mz gudhelicom astundilsom *(affectionibus) Bir* 2: 241. skällikhetin . . . astundilsanna *(affectuum)* skipirsca *Bo* 140. falla . . . j mangh astundilse *(desideria)* onytteliken oc skadeliken *MP* 1: 19. *Bo* 43, 132, 134, 179. *Bir* 285, 296. thin matir ok drykkir takir ey bort astundilsen *Gr* 272. han böghe . . . astundilsin *(affectum)* til sin lusta *Bir* 3: 120. — *med subj. gen.* hans tw astundilse til mik *(duæ affectiones ejus ad me) Bir* 1: 71. i hänna vilia astundilsom *Bo* 91. — *med obj. gen.* altidh vaxste fatikdomsins astundilse *(desiderium paupertatis)* i them *Bo* 3. mödhas af wrangom thankom ok wärldinna astundilsom *Bir* 1: 93. äwärdhelika thinga astundilse *ib* 313. **2)** *lust, njutning.* vm hon forbudhi manne äkke likamans losteliko astundelse *(delicias corporales) Su* 386. *(orätt* astundilse *Ber* 19 *på två ställen, såsom öfversättning af desidia, tydligen läst desideria).*

astäþu man, *m.* [*Skåne L.* astadhe man] *bofast man. SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*).

asyn (aasyn. asyyn. asin *MP* 1: 13. **asiwn** *VKR* 76**),** *f.* [*Isl.* ásjón, ásýn] *L.* **1)** *åsyn, åskådande.* foro þe huar sin vägh þäþan i folks asyn *Bu* 208. *ib* 56. *Bil* 273. *MP* 1: 13. *Bo* 109, 185, 247. *KS* 36 (94, 39). *Bir* 1: 289. thu skalt födhas oc thrifwas i hans asyns

(aspectus) oc ordha lioflek *Bo* 178. framledde sanctus johannes ther til asyna *(protulit in medium)* een riddara *Bir* 3: 373. kalladhe til sina brödher til asyyn *MB* 1: 173. som . . . älskar *(näml.* at*)* hans asyn fästis a sik siälffua *Bir* 5: 7. **2)** *syn, det som ses.* wardher nw önkelik asyyn *MB* 1: 201. **3)** *utseende.* vi saghom han ok asynin var äkke *(non erat aspectus)* thz är faghir *Bo* 194. iak saa otalica mykla geta hiordh hulka som varo til asyn' alra swartasto *Gr* 299. rädhelikin j aasyn *(aspectu) Bir* 2: 11. *ib* 21, 3: 80. *KL* 196. *Su* 76. — *pl.* är ängelin ängeledhis swa ärliker i asynom som gudh siälwer *MB* 1: 350. **4)** *syn, besigtning.* testes jn sandskær presentes super aasyn ibi habenda *SD* 5: 587 (1346, *gammal afskr.*). som een räth asyn byr at gangas *ib NS* 2: 70 (1408). som ower asynenne meth waro *ib.* nämpdis å the tinge en skälikin asyn melen folka magnoson oc myn, om thet förn:da godz *ib* 230 (1409, *nyare afskr.*). **5)** *afseende, hänsyn.* swa mykit som thik bör hafwa asyn til thik ensammen i thässom punktum *Ber* 261. — **asynar man (asyna-),** *m. L. syneman. BSH* 2: 73 (1399). — **asynar vitni,** *n. L.*

a sämia, *v. L. åsämjas, vara el. blifva enig, komma öfverens. opersonl. med dat.* sua sum os baþum a sembir *SD* 6: 170 (1350). *GS* 31 (1380). *FH* 5: 40 (1466). *KS* 6 (12, 6), 76 (188, 84). *TB* 73, 75. *SO* 149. *Jfr* **sämia a.**

asäte? *n.?* [*Jfr Isl.* áseta. *N.* aasæte, *n.*] *besittning?* affhendom wi oss . . . all thenna forscripna war köpa gooz met siin fulla aasäther. hwss iordh aker ängh *FH* 5: 142 (1490).

asöre, *n.* — **asöris eþer,** *m. L.*

at (aat. ott *RK* 3: *(sista forts.)* 5976**),** *prep. och adv.* [*Isl.* at] *L.*

A) prep. med dat., som dock stundom utbytes mot ack. **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka ett varande vid sidan eller i närheten af ett föremål, äfvensom ett varande på ett ställe: vid.* bliþar at borþe *Bu* 141. här skal iak sta vidh korsit thit aat thinom fotom *(ad pedes tuos) Bo* 206. restos op vidh korsit twe stigha en aat höghra armenom oc annar aat thöm vinstra *ib* 199. the tompt är badhe stakadh ok stenadh ok vtmärkt aat badhum endom *SD NS* 2: 99 (1409). the äru suasom ypit kar at badhom ändomen *Bir* 3: 10. var aat kirkio *(i kyrkan) Bil* 159. **2)** *för att utmärka föremål el. inrättning hvarvid någon är anstäld: vid.* kirkioprester at sancti nicholawssa kirkio *SD NS* 1: 243 (1403). **3)** *med gen. beroende af ett underförstådt subst. med betydelsen hus, boning e. d. (likasom ännu i det Svenska hvardagsspråket* hos *och* till *i samma betydelse kunna sättas med gen.): hos.* giäste at ens cristins manz *Bil* 225. *Bo* 58, 161. hema at sin *Bu* 30. *MB* 1: 145. *RK* 1: 2266. hema at sius siälffs *MB* 1: 34. **4)** *vid tidsbestämningar för att beteckna tiden el. tillfället när något sker: a) om, på.* at sitia i port at qwälde *MB* 1: 192. thorsdaghin aat quälle *Bo* 170. *Bu* 27. *Di* 228. *MD* 170. swndagen at affthen *BSH* 5: 172 (1507). i fredagz aat nat *ib* 214 (1507). ath nämpdum dagh *Bil* 578. aat sidhquällom *Bo* 93. — *b) vid, i.* at moysi ark ingang *Bir* 4: 104. war herra skapadhe at ophowe oc opbyrilse himil oc iordh *MB* 1: 31. tha hafdhe hallin iämwäl giwit wt watn at thy första huggi som at andro *ib* 408. åth endalycth *(till slut) RK* 3: *(sista forts.)* 5796. beuisa han aat ändalykthinne forrädhilse *MP* 1: 351. — *c) på, för (i nyare språket vanligen ej återgifvet).* at thz sin *(den gången, då) RK* 1: 930. at þätt sinne *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). *MB* 1: 243. *Fl* 1681. *Iv* 3619. *Fr* 2153. *RK* 1: *(sfgn) s.* 176. 184. at þy sinne *SD* 5: 480 (1345, *gammal afskr.*). *Lg* 981. at thetta sin *(denna gång, nu) Fl* 1576. *Iv* 3470, 4112, 4396. *Fr* 1222. 2925. at thetta sinne *Fl* 1148. *Iv* 3775, 3965, 4794, 5271. *Fr* 521, 1424, 1886, 2021. at thz sama sin *(på samma gång, med det samma, den gången) Fl* 285, 2091. *Iv* 2526, 4055, 4491. *Fr* 1595, 1721, 2503. at thz sama sinne *Fl* 453. *Iv* 2238, 3377, 4352, 4600, 4930, 5561. *Fr* 603, 1865, 2597, 2615, 2681, 3018. nw at sinne *(för denna gång) Bo* 33. *KS* 18 (46 19). *Su* 84. allas vara dödh, blanzaflor at första sin *(för det första, först och främst)*, ther näst badhe thin ok min *Fl* 1282. — *d) efter.* at are *(ett år härefter, ett år senare) Bil* 362, 456. *GO* 510. *MB* 1: 63. *BSH* 5: 282 (1508), 316 (1508). **5)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka en riktning eller en rörelse hän emot ett föremål (äfven i bildl. mening): a) mot, till, åt.* wänder baken aat honom *MD* 127. takir aat sik röna *Bo* 194. mz them dragha the sina födho at sik *MB* 1: 83. at han skuli at sik dragha stiärtin *Bir* 3: 74. at eld släkkia, vm han wardr åt portenom burin *KS* 85 (209, 94). sprang aat hänne en riddarin ok slo hona *KL* 342. kastar bwlyxe at warom herra *GO* 416. lypte *(för* lypta*)* svärþ älla dragha at cristnom manne *Bu* 57. rykker kniff ellir swärdh ath androm *EG* 63 *(med afs. på de fyra sista ex. jfr* **8)**. for han stragx ath danmark j gen *RK* 1: *(sfgn) s.* 184. konung hakon loth aath norge gaa *ib s.* 186. strax at tiwst tha drogh han *ib* 2: 1223. *ib* 3271, 4043, 4952, 8960, 9205, 9378, 9388, 9398, 9455. leeth saa aath swiriges liidha *ib* 3: 601. han leeth snarth aath finlandz liidha *ib* 1311 *(gen. i de båda sista ex. synes föranledd af analogi med* til*)*. frestarin . . . gik at honom *Bo* 48. kunde ekke ath honom koma *ST* 417. mannen är swa skipadher, at han hawer flästa natwrlika dygdher, oc komber tho sent at them *MB* 1: 127. ta sotten kom aat henne *Lg* 3: 360. nödhen gik aat them *Bo* 71 *(med afs. på de båda sista ex. jfr* **8)**. tha thu sa mik at illo ga *MD* 99. gödhe at hanom *KL* 51. þa öpte en at allom *Bu* 134. kallar war herra at adame *MB* 1: 161. *Fl* 1496. at hon gat nakat talat aat honom *Bo* 199. än nakar lughi at honum *MB* 1: 96. see . . . the hälga . . . treffallooghetena, swa som hon är, ögha at ögha *LfK* 126. — *b) på, vid.* han lagde boyor at thera been *RK* 1: 3872. tha thu . . . laghdhe han ath thino bryste *ST* 207. **6)** *vid tidsbestämningar för att uttrycka ett närmande till en tidpunkt: mot, till.* nar aat timanom leedh i hulkom han skulle gifwa världinne läkedomin *Bo* 164. *Lg* 45. **7)** *för att beteckna syftningen af en verksamhet el. ett förhållande: a) på, till.* swa innerlika at honum gömde *Iv* 1380. göma . . . åt tera ordom ok åthäuom *KS* 38 (99, 40). akta aat gudhz budhordhom *Ber* 1. lydhins . . . at minom ordhom *Gr* 261. lydher . . . at thera

radhe *RK* 2: 8224. — *b) efter.* girugher at hänna goz *Bil* 425. *MB* 1: 504. **8)** *för att beteckna ett förhållande i fientlig riktning: mot.* the reta gudh åt sik til såra hämd *KS* 50 (127, 54). *RK* 1: 2097. **9)** *för att uttrycka ändamålet med en rörelse eller handling: för, efter.* spurþe . . . at huat aruuþe þe uaro sua mange ut cumne *Bu* 419. fara åt tarvom sinom *(strax förut:* fara ... äpte tarvom ok ärandom sinom*)* *KS* 65 (160, 71). lät at hanom leta *Bu* 7. letande oc spyriande at gudhi *MB* 1: 92. **10)** *för att beteckna den för hvars räkning något sker, äfvensom för att uttrycka det indirekta objektet: åt, för.* äruodha at them *Bo* 14. göra brullöp aat sinom son iohanni *ib* 59. *RK* 1: 2544. *MD* 167. brytir hällir sundir brödhit aat honom *Bo* 103. huilkin swa som barkar läther at andhrom *SO* 20. them södh hon at sik *Lg* 3: 241. thz litla som hon hafde reet aat sik oc iosep *Bo* 51. galgen som han haffwir reet aat mardocheum *MB* 2: 191. mangen man bider at en annan, han matte bidia at sik sielff *Di* 167. han wentr ilt åt sik, som sik wet illa hawa giort *KS* 62 (155, 68). them som hon gör aat *(cui facit)* höghfärdhinna ämpne oc tilfälle *Bo* 17. **11)** *för att uttrycka en öfvergång eller förändring: till.* varþ sva nästan gul at mässing *Bu* 144. vardh . . . alt brödhit aat stenom *Bil* 867. *Bu* 152, 189. *MB* 1: 120, 162. *Al* 275, 7223. at gudh skulle at manne wardha *MB* 1: 189. vtan han hiolde alt oppe thz han skapadhe . . . tha wordhe thz at alzängo *ib* 128. thera ... snödho funde wordho aat ängo *Bo* 159. *KS* 16 (40, 17). *Su* 411. **12)** *för att beteckna det hvarför något är afsedt, hvartill något användes, duger eller tjenar: till, för.* full vapn, baþä at likamä oc benom *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). thz war them allom aat helum botum *Lg* 3: 206. thz är en man aat alz ängo *(homo de nihilo)* *Bo* 30. **13)** *till, såsom.* sätia þär sit goz at pante firi *SR* 33. sum mik gauo mina ärligho böndir at murghingauum *SD* 5: 293 (1344). jak giwer ok vplatir minne syster aat sinom deel aff waro fädherne ok mödherne thre gardha *ib NS* 2: 429 (1411). hafdhe sit ploghiärn at bordheno *Bil* 470. skal ok rädde ok odyghd haua skam ok skadha åt sinom lönom *KS* 80 (197, 87). iak wil gifwa ... hwariom them som gaar til foot at wisso sold thre wikter gull *Al* 3093. böte konunge XL marker at hans ensak *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). **14)** *åt, längs åt, på.* þe þär fram foro at väghenom *Bu* 7. gangande fram for them at gatu *Bil* 340. *Bo* 98. *Bir* 1: 214, 243, 245, 307, 2: 184. *MB* 1: 316, 427, 428, 500. hwat the koma åt lande ällr watne *(till lands eller vatten)* *KS* 66 (162, 72). kom han gangande aat hafwino vppa vatneno *Bo* 92. gig ath watnneno swa som a iordhinne *ST* 108. *Lg* 3: 685. han kom fram at änghinne til en stadh *Pa* 23. hon maklika fram at iordhinne skreedh *Iv* 2601. aff thino iomfruliko blodhe, som thu saat nidherrinna aat korsins trä *Bir* 4: 171. *RK* 1: 3957. visaþe han ok lärþe himirikis up gang at tolf dygþa trapom *Bu* 185. gik ... vp at XV trappom *ib* 5. twe stigha . . . aat hulkom the draparane foro op mz hambrom oc spikom *Bo* 199. *MB* 1: 218. *Bir* 1: 268. **15)** *genom.* inganga at þinom lucum *Bu* 416. naar sanctus briccius jnkom farandis gynom annan porten, tha bars biscopin dödher wt aat them andra portenom *Bil* 638. *KL* 41. *Bir* 1: 55, 3: 79. *Fl* 1089. *Fr* 299. lot helfftena wtganga mz sin banner at then ena port oc helfftena gynom then annan port *Di* 187. vt gik sanna lydhno ordh aat minom mun *Bir* 1: 330. sköt han taghar hierta skut aat brystet in ok at hiertat wth *RK* 1: 3903. *ib* 1777. stak her didrik diwrit in at naffuelen swerdit op till hieltana *Di* 82. **16)** *i öfverensstämmelse med, enligt, efter.* at barnsens buþi *Bu* 71. at wart raath ok wärrä goþrä mannä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). äre the badha iämpna at almennis nampne *MB* 1: 140. at min klädha sidh skapa thik *Al* 2164. äre wars herra tio budhordh at natwrlikom rät oc natwrlika hwariom manne diktath at göma *MB* 1: 463. älskande siäl föris aat vilianom *(votis fertur)* oc drax äptir astundilsomen *Bo* 93. hundraþe marker silfs at swenske wikt *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). hwilka päninga . . . wi kennomps oss fullelika vp hafwa burith at the mynte *ib NS* 1: 265 (1403). **17)** *med afseende på, med hänseende till, till, om.* foren i storlekä willer at þöm rät *SD* 5: 636 (1347). spyr nokor tik åt nokro *KS* 25 (61, 26). *Bo* 209. han sporde thom til radz aat thetta *RK* 2: 9103; *jfr* **7.** gudh skapadhe först himel oc iordh at ämpnom mz eno ordhe *MB* 1: 36. at han se rättr kunungur, ey åt enast åt namneno, utan ok medh allom konunglikom åthäuom *KS* 27 (68, 29). högher at wäxte *Bil* 281. felicianus saghþe sik attatighi ara gamblan at aldre ok þrätighi ara at cristendom *Bu* 528. *Bil* 110. waro the at tali syu oc sextighy *ST* 411. wardr han giärnt förderuadr åt lif ok äro *KS* 33 (85, 36). hon födde then til manna mz mandom som för var ok er then sami at gudhdom *Bil* 82. *ib* 83. *MB* 1: 18. hwit at lit *ib* 324. thykker löghlikt at *(Cod. B* vara at 546*)* thera ordhom *ib* 189. ängalund sagdhe han fulla trygdh at nakars mantz lyghn *ib* 96. thera borgher ok thera tinna wardha tha at halfwo minna *Al* 134. þo at hvaro, *se* **hvar.** ey är stort aat *(det ligger ej mycken vigt vid)* huru människian döör *Bo* 83. *ib* 210. ey är stort aat *(non magnum)* at the tholdin ordh ok mote gang *Bir* 1: 18. tha lärdhes han fulkomlika at *(om; måhända dock för* af*)* thy han förra ey forstodh *Su* 392. sakär at þrim markum *SR* 18. **18)** *på grund af, med anledning af, af, öfver.* almoghe kan sköt at finna åt hans åthäuom, huad han redhis gudh alzwaldande ella ey *KS* 15 (37, 16). thy var hans glädhe at hänne mere *Iv* 4348. *ib (Cod. B) s.* 319. war gladh aath videkis komma *Di (Cod. B)* 326. — *åt.* lo at domaranom *Bu* 532. — *med.* ey skal thiin släkt liita at tholkom lot *MB* 1: 257. sagþe sik lata nöghia at þöm syslom ok skipilsom *Bu* 28. **19)** *såsom omskrifning af gen.: till, på, om, af.* som äghänden är at oþolenum *SD* 5: 637 (1347). iak är patronus at thinne kirkio *KL* 318. fadhir at barneno *ib* 285. fadher at alexander *Al* 520. ophoff at minne sorgh *(principium doloris mei)* *MB* 1: 260. *MP* 1: 233. *Bo* 252. hwat är saken aat thinom stora dröffwilsom *Lg* 3: 704. han stiäl sin vilia som formannen är aa gudz wäghna rätlika äghande aat *Ber* 245. nykilin aat the gropinne *Pa* 10. vpläten mwnnen aat bärgkwlonne *MB* 2: 29. första hiulit aat thässom vagnenom *(hujus currus)* *Bir* 4: 289. hop at helsa *(för* helso;

måhända är dock at *skrifvet för* ok) *Su* 273. hwat thorft är här aat liuse *KL* 347. kärde . . . karl eriksson a philippus bossons barna wegna, som han malsman är aat *SD NS* 2: 212 (1409). **20)** *för att beteckna sätt eller åtföljande omständighet: med.* callas höghtidhen candelmässa at rätto nampne *Bil* 926. som aat andro nampne heet natanael *Lg* 293. *MP* 2: 8. som rätvis heter at viþarnamne *Bu* 193. *KL* 354, 360. kalladis gedeon aat andro nampne som är jerobaal *MB* 2: 87. kallar abraham tyswar **at** *(vid)* nampne *ib* 1: 201. leui, at widher nampne aggeus *ib* 2: 391. *SD NS* 1: 322 (1404). en iuþe ioachim at namne *(vid namn) Bu* 3. *Bil* 124. *KL* 348. *Gr* 259. then drak han wt at enom dryk *(i en dryck) Di* 100. hwilkin han fulkompnadhe at *(skriffel för* mädh?) mykle aatvakt *KL* 252. — *I förening med ett adjektiv eller particip med eller utan följande substantiv bildar* at *ofta ett absolut uttryck, i betydelsen öfverensstämmande med Lat. ablativus absolutus eller med ett adverb.* kom . . . þär in at öpnom porte som matheus sat *Bu* 133 (*jfr dock med afseende på detta och de tre följande exemplen betydelsen* **15**). at opnom portom reedh han ther in *Al* 3626. kom in til thöm gangande aat atirluktom durom *(janua clausis) Bo* 234. *ib* 237. at man aat forthänkto modhe *(suo motu)* hällir thäkkis creature . . . än skaparenom *ib* 18. hänggi wpp han at odömdo *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). at saklöso *TB* 79. — *till, på.* ther . . . liggia . . . tiil som nw war i maandax äller tisdax ath aldra längxsto *(senast) BSH* 5: 109 (1506). — *för.* at thy första *(primo) Bo* 10. at thy thridhio *ib* 11. at thy fiärdha *ib* 12. aat andro *VKR* 44. aat thridhia *ib.* aat rätto *(med rätta) MB* 1: *(Cod. B)* 545. — at minsto, at mästo, at eno, at enasto, at senasto, at sizto; *se* **minster, mäster, en, senaster, sizter, ytarster.** **21)** *framför part. pres. med betydelse af gerundium (jfr* till *i Nysvenskan).* enkte är tik at talande *(nihil tibi . . . loquor)* i thzta sin om them som wtantil ärw *Su* 64. — at *synes på följande båda ställen stå pleonastiskt eller vara tillkommet genom felskrifning.* uidher en stadh som hät constantinopolim var sancta olafs nampn mykin hedher at *Bil* 866. wardher thin brodher fatigher oc at litins moghande *MB* 1: 374. — at *för* ok. han ward ther fangin at andre flere *RK* 1: 2744. som huar en gudhelika thetta sacramentit anamandis mz thy at j thy wndfaar *Su* 288. thy hände at tholken försmädilse hälga rwmeno *MB* 2: 294.

B) adv. dervid, till hands, framme. gudz ängel war snarare at *MB* 1: 201. folkunga waro tha aat *RK* 1: 1012.

Jfr **for-, fram-, ivir-, langs-, nidher-, nordhan-, sunnan-, þär-, undir-, up-, ut-, västan-, östan-at.**

at (**ät** *SD* 5: 638 (1347). **att** *KL* 296. **ad** *SD NS* 2: 184 (1409); *Bil* 88; *Ber* 169, 172, 177; *BSH* 5: 165 (1507). **adh** *ib* 4: 150 (1491), 151 (1492), 5: 164 (1507), 250 (1508); *FM* 382 (1508); *MD (S)* 216. **at** *sammanskrifvet med följande inf. SD NS* 1: 172 (1402); *Di* 1, 5, 6 *o. s. v.*), *infinitivmärke (eg. samma ord som prep.* **at**; *oftast, men ej alltid, ställdt omedelbart framför infinitiven).* [*Isl.* at] *L. att; nyttjas: a) efter verb; särskildt märkes bruket af inf. med föregående* at *i följande förbindelser med verb: för att, framför allt vid rörelseverb, uttrycka afsigt el. följd (jfr prep.* **at 5, 9**). for(o) . . . at leta *Bu* 9. ga at spazera *KL* 34. gik varfrw mz hänne at redha til thz som tharfuadhis *Bo* 59. lede christum tel ökna at fasta ok fresta *Bu* 206. satto hana þär atar at nima guz þiänist *ib* 5. slå watn nidhr at eld släkkia *KS* 85 (209, 94). alle the mz honom varo at taka fiska *MP* 2: 158. romara þiänto än mer februe at göra sonen bliþan *Bu* 9. guz orþ . . . lysa blinda siala at sea ok kännas viþ sin skapara *ib* 186. än þe egh barn fingo at ökia guz folk *ib* 3. — *vid verb som äro förenade med ett objekt, med hvilket den genom infinitiven uttryckta handlingen skall företagas (jfr prep.* **at 9**). alt þät guþ gaf þöm at ägha *Bu* 3. andwardhathe munkenom sit fä att göma *KL* 296. — *för att beteckna det med afseende hvarpå en handling företages (jfr prep.* **at 17**). hulpu grecum at lypta benin *Bil* 287. — *för att vid verb som beteckna en inverkan på någon uttrycka den handling hvarpå verbets verksamhet går ut; den som är föremål för inverkan (i syfte att utföra el. afstå från den genom inf. uttryckta handlingen) nämnes vanligen och kan (allt efter verbets rektion) betecknas ss dir. el. indir. obj.; i senare fallet är infinitiven att fatta ss dir. obj. (ss subj. vid passiv konstruktion).* nöþghaþe cristet folk at släpa cristno *Bu* 138. han kuskaþo frändar at giptas *ib* 26. manom vi biscopin at äta brödh skiuona *Bir* 1: 308. vänia mik at fylla bwkin mz ensampno reno vatne *Bo* 133. hindrade them älla atir drogh them at leta sannan gudh *Bir* 1: 381. räþo mannenom at ä biþia vara fru hialpa sik *Bu* 21. afräth them at offra *Bil* 266. thz som gudh budhi honum at sighia *MB* 1: 413. lowm wir theem wakn at bärä äller nekom *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). kenne them at lifua skörlica *MP* 1: 234. hanum war visat at kalla en visan mästara *Bil* 618. biuþar at gialda þät guþi louas *Bu* 5. forbödh aldre gudh at dräpa ilgerningis män mz rät *MB* 1: 467. — *för att efter verb beteckna en verksamhet som utföres af verbets subjekt; infinitiven kan här fattas ss verbets dir. obj., ehuru den stundom förekommer efter verb som annars ej kunna åtföljas af dir. obj. och ehuru den prepositionela betydelse af* at, *hvilken ytterst ligger till grund, efter några verb mer eller mindre framträder (jfr i sht prep.* **at 7**). som ey akta at bedhas nadh for litla synde *Bir* 1: 364. aktar at fa sik vini *Bo* 95. thz som iak hafdhe aktat at göra *MB* 1: 190. beddis hans hugher at vnderstanda thäs skapara *ib* 92. girnas at faa mina miskund *Bir* 1: 119. räddis at wardha drapin *(för* dräpin) *Bil* 354. alla thässa . . . articulos . . . lofuar jac . . . obruttelika athalda *SD NS* 1: 172 (1402). swa plägha oädla men at göra *RK* 1: 3096. nima at thänkia himerikis thing *Bir* 2: 36. vidhirfresta at skodha änlitit hans *Bo* 66. aflat iak ey at mana hwarn idhra *KL* 165. toko manleka sik at väria *Bu* 177. byriadhe han at byggia gudhz mönster *Lg* 94. iak agher thz at göra idher *Iv* 5128. han tordhe aldrigh hans at bidha *ib* 948. almoghe kan sköt at finna . . . huad han redhis gudh *KS* 15 (37, 16). vm han ey þiänist forma at györä *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). godha gerninga som thw hafdhe maat at

göra *Bir* 2: 78. þa magha riddarä oc swenä med flere hestä att riþä *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). vilde sanctus gregorius at opbyggia ena kirkio *Gr* 313. fik han atsee en dwerg *Di* 14. fik han at synda . . . mz löske quinno *Bu* 171. marcellus . . . wardh at sompna *Bil* 53. — *ss subj. eller predikatsfyllnad vid intrans. verb.* ey skulle os thikkia vara mödhosamt at göra penitenciam *Bo* 13. i hulkins vilia ok valle är at gifwa älla sönia thik paradisi äro *ib* 176. bätra är at lydha gudhi än människiom *Gr* 271. försto trapo (*för* första trapa) är at tro en vara sannan guþ *Bu* 185. omöghelikit skal thik vardha at vndanfly *MP* 2: 115. nw dogher ekke lenge sa atsitia *Di* 9. är thz at vnderstanda aff hans släkt *MB* 1: 185. — (*I flere af dessa ställningar nyttjas äfven inf. utan* at, *och vid några i det föregående anförda verb är detta det vanliga; närmare upplysning härom förekommer under de särskilda verben.*) *b) efter adj.; inf. nyttjas särskildt för att beteckna det hvarpå den genom adjektivet uttryckta egenskapen går ut* (*jfr prep.* **at 7**). girughare at alt atirhalla ok enkte wtgiwa *KL* 126. redhoboen at stridha *ib* 276. tha ware hon wälligh at göma sin likama odödhelikan *MB* 1: 149. sagþo at eigh var drusina värþ at se sin kära guþfaþur *Bu* 151. — *för att beteckna det med afseende hvarpå egenskapen eger rum* (*jfr prep.* **at 17**). rosin . . . är faghir at see vppa *Bir* 1: 66. hon är äkke godh at fiäla *Iv* 3034. taladho dyr thing oc thung at vndirsta *KL* 201. til . . . then thunga som rädhelikin vare ämuäl änglomen at läggia oppa sina axla *Bo* 99. — *för att beteckna anledningen* (*jfr prep.* **at 18**). war bliughar at þigia *Bu* 174. *c) efter subst., då at med inf. närmast motsvarar en genitivbestämning* (*jfr prep.* **at 19**). skulu alla act oc wiliä hawa upp at leta oc openbara . . . þe almoghan ofriþa *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). giuum vi varom foghätä . . . makt at rättä iuir þöm *ib* 639 (1347). wald haua at skipa ok afftaka domara *KS* 68 (168, 75). hwarghin hafdhe ämne at giälda *Bil* 264. *d) efter föregående preposition (i sht* til*), hufvudsakligen i förbindelser i hvilka prep. med subst. nyttjas.* gik til at messo höörä *Lg* 3: 582. trängias til at giva hus ok wärio *KS* 86 (211, 95). cuskaþo han tel at ofra marti *Bu* 199. manadhe han them til at göma wars herra budhordh *MB* 1: 427. wandis til at läsa aue maria *KL* 61. dyruis ängin til at komä þit *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). til at flyä þässä plikt . . . tha giuum wir them tu slik timä *ib* 668. ther omättelica giri hawa til at samandragha rikedomana *Bo* 66. giui almoga ängin ämpne til at tala illa vm han *KS* 16 (40, 17). äru . . . skyntare til at vtgiua sannind sina *ib* 70 (172, 77). är nyttogh allom crisnom människiom til ath faa kwnsth ok lärdom til at kwnna wäl döö *Gers Ars a* 2. hindras til at stridha *LfK* 199. hindras . . . til at waka *ib.* äruodha the vm at koma han til at göra oskällica sinna godhä gerninga *Bir* 2: 158. äruodhar om at taka af them hiärtans gooz *Bo* 108. ganger a sinä gyärningh vtän skaþa ät gyora *SD* 5: 638 (1347).

at (**ät** *SD* 5: 636 (1347), 637, 638, 639, 6: 158 (1350); *SR* 18, 32. **ad** *Ber* 171, 174; *BSH* 5: 154 (1507), 155, 164 (1507), 165. **adh** *SD* 3: 121 (*afskr. fr. senare hälften af* 1400-*talet*); *BSH* 3: 292 (1470?), 4: 99 (1483), 150 (1491), 151 (1492), 5: 250 (1508), 251, 284 (1508). *sammandrages med* **thu** *till* **attu** *RK* 1: 183, 2688; *med* **han** *till* **athan** *Di* 1; *med* **i** *till* **ati** *ib* 411, 412, 1015; *BSH* 4: 128 (1488), 220 (1497); *Di* 8 *o. s. v.;* **adi** *BSH* 4: 151 (1492)), *konj.* [*urspr.* þat, *det. Isl.* at] *L.* **1)** *inledande subjekts-, objekts- och appositions-satser: att.* är thz kununglik ära, at han se vitir *KS* 27 (68, 29). ma . . . nakrom manne synas, at hwar thera weet annars wilia oc hugh *MB* 1: 54. är oss och vnderuist, ati äre tredde fran war höffwidsman *BSH* 4: 220 (1497). sanctus þeodorus sighar ok skriuar af sancto barthotomeo at han prädicaþe först i indye lande *Bu* 209. sagþo at eigh var drusina värþ at se sin kära guþfaþur *ib* 151. tro at alt är tolande vtan fyliskia ok oren lifnadr *KS* 24 (59, 26). göm at tin huxan se rät ok stadhugh *ib* 21 (52, 23). biudha ok rådha sinna (*för* sinne) husfru at hon älske wälborna fruor *ib* 59 (147, 64). hindra änkte at iak nytia wärldena ena stund äptir minom vilia *Bir* 1: 337. wir . . . wilium . . . at thätta hallis *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). þännä sama dom wilium wir at þe män hawa sum geengangä warum dom *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). jak yrke (*för* yske) at i thigdhin *MP* 2: 254. jac bidhir thic . . . at wt giwt ey thit blodh *KL* 297. bidhir iak tik at thu sänt (*ut mittas*) han j mins fadhirs hws *MP* 1: 187. *Bu* 189, 197. *Bil* 272. *Bo* 38, 164, 168. *VKR* 77. nu är time at þu gif muld atar muldene *Bu* 141. fik han buþ at baldach hans guþ la viþ iorþ ok malin i muld *ib* 209. hwi är thz at thässin siälin star swa orörlikin *Bir* 3: 109. vnnom vi iþär þät at i maghen oc sculin sätiä oc haua fyoghärtaan raþmän *SD* 5: 638 (1347). firi þy at þe äru langt borto *ib* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). med þänna skiälum at iäc skal haua thettä sama goz j minä lifdaghä *ib* 5: 293 (1344). hwar sum sik bindir thär til. at han wil pröua vp a nokon thässa sak *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **2)** *inledande följdsatser, merendels efter ett föregående* sva (svadana): *att.* hawa swa goþan häst, at han se wäl wärþer fyurutighi marker *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). böt diäflenom sua fiären fly at eghte vara fru folk finge vnaþe af hanom *Bu* 8. är aldrei fridhren suå godhr at han hauer iu skadhan som liutär *KS* 79 (194, 86). the som swadana embete oc ärfuodhe hafua at the kunna ey fraan them gaa *VKR* 41. halp them gud at the komo ower vpa thz andra land *RK* 1: 2313. bäther står swå almoghans styrilse at flere hånom styra ok rådha *KS* 6 (13, 6; at *närmar sig här konditional betydelse*). **3)** *inledande afsigtsatser: att, på det att.* skalt tu först älska gudh, at tu måghe älskas af hånom *KS* 25 (64, 27). han gör sina vndidåna arma ok fatöka . . . at the hawin ängin ämpne sik vphävia mote hans grymmom åthäuom *ib* 62 (156, 68). fadhorin badh ihesum läggia sina hand iuir dödha människiona at hon skulle atirliua *MP* 2: 258. thy haua kununga ok herra fröghdelika lekara ok sångara . . . at the ey sik förgripa i onyttom ordom *KS* 55 (139, 60). **4)** *inledande kausalsatser: derför att, emedan.* öpte han sälughan vara at han wiste ey nektergalunna hafua dyran sten ok dyghran j quidi *Bil* 613. skal kunungr wara witr at han hauer mångom rådha ok styra *KS*

28 (69, 30). alexander hwikadhe rädder nw at han sa sina illa falla *Al* 5171. the haffdo ekke annat till at ther stadhin ok husit skill thz er en litin siowiik *RK* 1: 2935. *TB* 79. *Di* 88, 280. *FM* 323 (1507). — *efter* þäs *eller* þy *med följande komp.* än thot blindir man seer ey ey thy sidhir skin solin j sins klarhetz skinj at han fallir j diwpan pwdz *Bir* 1: 332 (*jfr* **e, hälder, þäs** *och* **þy**). — *efter* sva myklo (sva mykit) *med följande komp.: emedan, som.* giwer gudh swa myklo hälder syndoghom manne nadher, at han skipar sik wäl mz godhgerningom *MB* 1: 352. *ib* 163, 483 (*at närmar sig på dessa tre ställen konditional betydelse*). wilia the ther widh äwerdhelica blifua swa mykit hellir at pawane hafua them enkannelicha antwardhat skipa then klädhabonadhin *VKR* 13. *Bir* 3: 95. *Ber* 186. — *med komp. i den af* at *inledda satsen: som, ju.* kännir hwar natwra swa myklo mere losta aff nakro losteliko thinge at hon är helare *MB* 1: 112. *ib* 331. **5)** *med syftning på en föregående tidsbeteckning: då, som.* the stwnd war komin at gudh wille lata sik födha *Lg* 33. *ib* 43. annan gången att han will ey återwända *SO* 297. — *efter det att, sedan.* innan tre manadha at thet ather kallas ok athalas *SD NS* 2: 214 (1409). waar ta tiwghunde aar at the fatigha quinna blind wart *Lg* 3: 364. — *utan sådan syftning: då.* faller folket nider alt sender at thet är helbrögda oc döör *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). som medh oss waro at biscopin slaghin wardh *BSH* 1: 166 (1376). hwre skulä wij nw bärias at ängen waar seer annan *Di* 75. — *då, förr än.* ey war thz ordit wäl kommet aff konungxsens mwn at genstan sprwngo konungxsins tiänara til *MB* 2: 191. **6)** *inledande konditionalsatser: om, så vidt.* baþ hans faþur giua sik suenen tel guz þiänist at (*öfriga hdskr. hafva på motsvarande ställe* än 959) guþ gave hanom lif *Bu* 137. han schal böte i embetet ena thunna ööll ythermera at kan thera mellan ondh [ordh] komma *SO* 151. *Jfr* **2, 4.** **7)** *i förening med ett föregående* þo, þy *inledande en koncessivsats; se* **þo, þy.** **8)** *i stället för en upprepad konjunktion.* huru länge wärdlen är them blidh ok at the äru helbrygdha j likamanom *Bir* 1: 226. tha foro the swa länge til thäs nio manadha waro lidhne oc at the stwnd war komin at gudh wille lata sik födha *Lg* 33. **9)** *pleonastiskt i förening med en föregående konjunktion; se* **siþan, utan.** — *Jfr* **for at, sva framt at** (*under* **framt**), **innan at, ey þäs sidher at** (*under* **siþer**), **til at, til þäs at, þo at, þy at, þär til at, undir thäs at, up a þät at, viþer at, äptir at, äptir thät at, äptir thy at** *äfvensom* **hvar** *och* **än.**

at, *rel. pron. som.* annat (*näml.* liwerne) er thz at likas widh engla liwerne *KS* 13 (31, 14). thetta är thz ärligha fädherna landhit ath hwar än menniskia ma astundha och önskia *Lg* 3: 134. enkte war thz hws, at ey la naghar dödher i *MB* 1: 311. — *efter frågande pron. som inleder en indirekt frågesats: som (dock vanligen icke öfversatt).* marsken sporde them strax til thz hwat meningh at the haffde ther mz *RK* 2: 2975.

ata, *f.* [*Isl.* áta] *L. ätande.* diäwlen vm stride första man mz ato *Bu* 207. tholik aata vare värdh meere lön än fasta *Bir* 3: 127. *MB* 1: 190. *MP* 1: 20, 98, 267, 334. *Jfr* **for-, ivir-, kiöt-, of-ata.**

ata (aatha), *v.* [*jfr N.* aat, *n.*] *gnaga?* är offtelika . . . diäffwllin seddir at sithia aathande gnathrande *Bir* 5: 103.

atakilse (atagilse), *f. vidrörande.* aff alla oloffliga hannan ok atagilse *LfK* 251.

atakin, *adj. L. tagen el. ertappad på bar gärning.* bar ok aatakin *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*).

atal (aa-), *n. åtal.* ati forware the slot i finland äre som i vele vara ther vtan aatall fore *FH* 1: 161 (1496, *afskr.*).

atala, *v. L. åtala.* hwar som han worder atalader *BtRK* 125 (1438, *orig.*). — *väcka åtal, göra anklagelse.* ath feygdha äller a tala äpter olaff jacopsons dödh *FH* 2: 117 (1438). — *klandra, väcka tvist om.* enghin maa oghormagha jord hans afhända, þän (*var.* än) oghormaghi a talar innan nästu thry aar, sidhan han tiil maghanda aara kombir *SD* 4: 408 (1335, *enl. Hadorphs aftr.*). ath thenne gardhin och gooz kylo ällir hans arffwm affginge ällir aklaghat ällir atalath wordhe aff .mich *ib NS* 1: 233 (1403). *ib* 2: 214 (1409). ath athala vppa thetta forscrepna jordaskipte *ib* 88 (1409).

atala, *f. L.*

atalan (othalän), *f. L. åtal, klander, krafmaning* ellar atalan *SD NS* 1: 38 (1401). *ib* 171 (1402) *o. s. v.* thät fri ok hemolt göra fore hwars mans atalän *SD* 2: 291 (1410). *SJ* 70 (1437). döme wij her erich axellson tiill taypala godz frith for theris othalän *FH* 5: 102 (1486).

atalning, *f. åtal, klander. SJ* 321 (1465).

atbyrdh, *f.* [*Fgutn.* atbyrþ. *Isl.* atburðr, *m.*] *det som händer någon.* scriuado alla thera atbyrdh (*Cod. C* aatfärdh *Lg* 1011; *eorum martyrium*) *Bil* 434. sighia for honom thera athbyrdh oc färdh fra ordh oc til ända *ST* 47. ma först vnderstanda i ioseps atbyrdh at gudh later margha genwärdho sinom winom til koma i iordhrike *MB* 1: 252. *ib* 253. the sighia honum alla atbyrdhina (*omnem ordinem rei*) *ib* 252.

atbära (aat-), *v. L.* **1)** *tillföra, frambära, framföra.* stikkunar . . . sum at barus *Bil* 255. nw aatbärandis (*exhibens*) sötasta hugswalilsinna ordh nw litit äpter hardasta straffwilsinna näpst *Su* 205. **2)** *bära till, hända.* at swa var aat bwrit *Bil* 851. — **atbära sik,** *bära sig åt, bete sig.* huru han skulde sik aat bära *Ansg* 227. *Jfr* **bära sik at.**

atdragha (aat dragha. aatdrägha *Gr* (*Cod. D*) 370), *v.* — **atdragha sik,** *draga åt sig.* tha han skulle aat dragha sik andan *Gr* 277.

ater (aater. atter *SD* 5: 638 (1347); *MD* 13. *eg.* **apter,** *hvilken form* (*jämte* **after** *och* **ater**) *brukas i VGL* I *och äfven förekommer i Hels. L.; såsom norvagism träffas* **apther** *MD* 32), *adv.* [*Isl.* aptr] *L.* **1)** *till baka.* sagþe . . . sik haua länt hanom asnan þit ok atar hem *Bu* 173. war them daghir gifuin til anzswara til keysarens komo ater *Bil* 433. omacha oss aater hingat *FM* 496 (1510). wädhrit matte bläsa them badhe hiit oc thiit, atir

oc fram *ST* 419. ther er ey twa milo mällä lödesa ok ather thär *RK* 1: 2250. — *till baka, bort, afsides.* han stodh lankt atir j mönstreno *MP* 1: 257. **2)** *till baka, i utbyte.* han hafuer mich til skipt siw örtugha land iordh . . . och iach hafuer fornempda sigrifue ater til skipt atta örtugha land *SD NS* 2: 221 (1409). **3)** *åter, å nyo.* fra non var hon atar ii bönom *Bu* 5. magho þe ey ater saman farä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). tilbyria al saman atir at grata *Bo* 212. wardh atir för at fara *Bil* 325. **4)** *qvar.* satto hana þär atar *Bu* 5. the ather a landzkrono waro *RK* 1: 1668. haffwer han ater alstingx lit *Al* 8890. — *pleonastiskt.* bleff qwar på borkholm åther *RK* 3: *(sista forts.)* 5055. **5)** *vidare, sedan?* fiughertan nattum äptir þät wart bref sum buzskap bär nar wi komom äru läsin a almänningx þingi oc atär þär til war bref biutha at wir ärum aff lande farnir þa wäri frither mällin aldra manna *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). — **ater mädh,** *näst efter? jämte, vid sidan af?* han kallar oc sidhan thetta ämpne watn thy at thz är nampnkunnughast mannom ater mz iordhinne *MB* 1: 38.

ater andvardha, *v. L. återlemna.* atir anduardadhe jak konungenom sin häradhe *Bir* 2: 335. *ib* 3: 24. — *Jfr* **andvardha ater.**

ateravugher (atheraffwogher. aather aawogher), *adj. bakåtkastad, baklänges.* bar han atheraffwogher aff sätit *LfK* 147. han ffwl aather aawogher nidher aa iordena *Lg* 3: 86.

aterbedhas, *v. refl. begära till baka, återkräfva.* tha han atirbeddis hona *KL* 108. *ib* 243. *Bo* 93. *Bir* 2: 219, 3: 400. at iak han atirbedhis af thik *Bo* 201. — *med passiv betydelse.* thz skal sniällelica atirbedhas *Bir* 3: 401.

ater bezla, *v. refrenare, hålla till baka, afhålla.* j thy at the sik atir halda ok atir bezla af ondom astundilsom *Bir* 1: 228. skal jak atirbezla oc atirhalla mit köt *ib* 3: 330. *Ber* 109.

aterbinda, *v.* **1)** *bakbinda.* händirna syntis . . . atirbundna a bakin *Bir* 2: 95. **2)** *binda för.* atirbundo thin öghon *ST* 172. **3)** *återknyta, återförena, förena.* religio haffwer nampn aff atherbindilse, i huilke wi ather bindhom oc tilbindhom wara siäla . . . enom oc sannom gudhi *LfK* 18.

aterbindilse, *n. pl.? återförening.* religio haffwer nampn aff atherbindilse *LfK* 18.

ater biuþa, *v. L.*

aterbliva, *v.* **1)** *blifva qvar, förblifva.* lät sina dottor thär atirbliwa *KL* 73. atirbleff ihesus j iherusalem *MP* 1: 50. änkte atirbleff olönat *Bir* 3: 69. vi atirblifwom swa som fadhir lös barn *Bo* 218. i hänne ensampne atirblef tron *ib* 219. atirbliua j sine lastelike sidhuänio *Bir* 2: 40. **2)** *blifva öfrig, vara öfrig, återstå.* äptir noa flodh atirbliuo änga mäniskior vtan the som varo j noa arch *Bir* 3: 399. änkte atirblifwir höghra wäghin vtan ensamin strupin *ib* 1: 68. enkte atir bleff eptir them vtan muldh oc matka *MP* 1: 28. — *Jfr* **bliva ater.**

aterbryta, *v. L.* **1)** *tillbakahålla, tygla.* hofsämi är thön dyghd ther forbiudhr ok återbrytr i mannenom allan huxens ok likamens girughan ok oquemelikan lusta *KS* 19 (48, 20). **2)** *vederlägga.* thässe skäl äre ey fulkomin oc magho aterbrytas *MB* 1: 447. *Jfr* **bryta ater.**

aterbuþ, *n. L. jords hembjudande till lösen el. återköp; jord som någon är berättigad att lösa el. återköpa.* thet war hartika aterbud oc war olaghlika wndan hanom salth *SD NS* 1: 324 (1404, *nyare afskr.*). som myt ok mynne hustrv retta aterbudh är *FH* 2: 81 (1431).

aterbyggia, *v. L. återuppbygga, återställa.* at atirbyggia cappallana *KL* 109. at atirbyggia oc vpnyia stadhen *MB* 2: 250. hulkaledhis gudz kirkia skal än atirbyggias *Bir* 1: 13. *ib* 3: 364. i dagh tilbyrias atirbyggias *(restaurari)* oc vpfyllas thera *(änglarnes)* chora af swa mangom hälgha manna siälom *Bo* 253. ther stadhda *(för* skadda*)* kärlekin atirbyggir *ib* 41. *Jfr* **byggia ater.**

aterbyrdh, *f. gensägelse, invändning.* är thetta vtan aterbyrdh sant *MB* 1: 73.

aterbära, *v. L.* **1)** *återbära.* atirbar barnit *KL* 100. *Bir* 1: 257. *Jfr* **bära ater. 2)** *tillbakavisa, vederlägga.* hwilka sägn wij willium aterbära *SD* 4: 536 (1336, *nyare afskr.*).

aterböghia, *v. böja tillbaka.* fanz . . . dödhir . . . halsenom atirbögdhom *(reflexo)* til bakin *Bir* 3: 196. *Jfr* **böghia ater.**

ater böta, *v. L.* **1)** *bota, återställa.* mangra handa flätio blanda saman ok mängia som skola gita atirböt käptana *Bo* 134. tilbyriar kötit atirbötas *ib.* alt förwärrat oc fördärffwat ather bötandhe *LfK* 90. **2)** *godtgöra, försona.* skulle thz ater bötas mz thäs blodhe som wtgöt annars blodh *MB* 1: 425. adams mandrap är ater böt mz wars herra blodhe *ib* 426. — *Jfr* **böta ater.**

ater dela, *v. L.*

aterdragha, *v.* **1)** *draga tillbaka, hopdraga, sammandraga.* ond vätzska ok heet atirdraghir oc krymper tungona *MP* 1: 264. jn älfwin atirdroghos *(contrahebantur)* til bakin *Bir* 1: 136. **2)** *draga tillbaka, hålla tillbaka, locka tillbaka.* han vilde min hugh atar dragha *(retrahere)* fra þin *(för* þik*)* ok tel sin *Bu* 141. atherdragher annan fran thz closter hwar reglan wäl halz *LfK* 153. atherdragx mangher aff godho liffwerne *ib. Bir* 2: 219, 3: 63. än mik eigh atar droghe guz äpte döme *Bu* 509. ängin luste atir drogh han *Bir* 1: 302. hindrade them ok atirdrogh them at the skulin ey fructsamlika leta ok finna helsona *ib* 381. hindrade them älla atir drogh them at leta sannan gudh *ib.* **3)** *åter företaga.* atirdragha *(retractare)* sina förro gerninga *Bir* 3: 231. *ib* 401. **4)** *draga tillbaka, tåga tillbaka.* han badh them strax ater draga *RK* 2: 4205. — *Jfr* **dragha ater.**

aterdriva, *v. L. upphäfva, göra om intet.* thet skipthit ather driwa medh räth *SD NS* 1: 257 (1403, *gammal afskr.*). thenna siälagift hindra oc atherdrifua *FH* 5: 43 (1467).

aterdöma, *v. L. åter tilldöma, döma att återgifva.* the pänninga som . . . honom ära nw aterdömde *SD NS* 1: 30 (1401).

aterdöme, *n. efterdöme.* giff . . . thinom vnder-

danum dygdhelikit formanz aterdöme *Lg* 3: 198. *Jfr* **äptirdöme.**

ater fa (-fanga *Iv* 1103, 1173**),** *v. L.* **1)** *återfå.* *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*), 478 (1345, *nyare afskr.*). vm hon hauar sin son atar fanget *Bu* 25. *Bo* 205. *Iv* 1103, 1173. *RK* 1: 1129. atir fik armenie rike *Gr* 269. atherfigh han sin andha *LfK* 216. **2)** *återgifva, återlemna.* soor sik hafua iudhanum mera gul aterfangit en han borghade *Bil* 578. atirfa thik thöm alla behalna *Bo* 187. *MP* 2: 174. tok ena kapo aff androm . . . ok glömde at atirfa *KL* 122. — *Jfr* **fa ater** *samt* **aterutfa.**

aterfal, *n. återfall.* wakte sik för atherfal i syndena *LfK* 96.

aterfalla, *v. sjunka tillbaka, rasa ned.* ypnadhe väghin som i världinne var swa som atirfallin til dygdhanna fulcomlikhet *KL* 323. *Jfr* **falla ater.**

aterfang, *n. pl. L.* — **aterfangs vitni,** *n. L.*

aterfara, *v. återfara, fara tillbaka. Al* 1523. at atirfara til rom *Bir* 3: 237. hwat mon thu ey vara atirfarin til himerikis *Bo* 26. *Jfr* **fara ater.**

aterfasta, *v. L.*

aterfinna, *v. återfinna. KL* 94. *MP* 1: 200. *Gr* 314. *Bir* 1: 182.

ater fulla, *v. L.*

aterfylla, *v. L.* **1)** *igenfylla, tilltäppa.* ater fylla stadzsens graaffwa *RK* 2: *s.* 345. atirfylla alla ingangana biärghsins *Bil* 434. *Jfr* **fylla ater.** **2)** *ersätta.* at atirfylla ok bitala allom thom han atte giälla *Bir* 3: 267. at atirfylla *(redimere)* tappadha tima mz kärlex äruodhe *ib* 2: 202.

aterfärþ, *f.* [*Isl.* aptrferð] *L. återfärd. Bil* 160. *Pa* 20. *MP* 2: 92.

aterföra, *v.* **1)** *återföra.* atir fördho hälgha benin *Bil* 108. them atirföra til fädhernislandit *MB* 2: 235. *FH* 7: 96 (1513). *Jfr* **föra ater.** **2)** *föra tillbaka, bära tillbaka, åter omtala.* at the ey thera handa (ɔ: wärdzslik tidhande ällir sqwallir ällir andra fafänga) atherförin ffor andra systra *Bir* 5: 28. tidhande älla fafäng ordh ther thu androm atirfore *(för* -före*)* *Ber* 262.

aterganga (-ga), *v. L.* **1)** *återgå, återvända.* atirgik til thera *Gr* 318. *Bir* 1: 66. atirgangir til vana syndir *ib* 3: 328. *Jfr* **ganga ater.** **2)** *återgå, åter tillfalla.* thz skal aterganga *(näml. till förre egaren)* tha iubileus komber *MB* 1: 374. sculu the *(godsen)* aterga vnder clostret *SD NS* 1: 317 (1404).

aterganger, *m.* [*Isl.* aptrgangr] **1)** *återfärd.* jak veet hans reso badhe j vtgang ok atirgang *(egressum et regressum)* *Bir* 3: 409. **2)** *bildl. tillbakagång.* thön *(för* thöm*)* är tighiande ther wunnen är ella åtrgång få *(för hvilken det går tillbaka)* i sinom åthäuom *KS* 22 (55, 24). thu haffwer nw fangith en atergang *MD* 93. — *gen. s.* **atergangs,** *brukad ss oböjligt adj. L.* — **atergangsarf,** *n. L.* — **atergangs eþer (atergangis-),** *m. L. återgångsed, ed som förklaras ogild.* dömdes . . . for atergangis eede *BtFH* 1: 143 (1507). — **atergangs nämd,** *f. L.*

atergildi, *n. L.*

atergipt (-gift), *f.* **1)** *återgifvande, återskänkande.* fämpta x aarith kallar han atergipt allom them ther i thit land boa *MB* 1: 372. **2)** *vedergällning.* jomfru mz kroppenom och ey hwghenom hafwer ey lön j athergiftinne *(præmium in remuneratione)* *Ber* 74.

atergiva, *v. L. återgifva.* atirgifwa illa afflat goz *KL* 117. the . . . atirgawo vxan *ib* 200. *Bir* 2: 86. ater gifwit been *Bil* 424. vtan han atar gaue hänna klärk mässo sang *Bu* 27. *Jfr* **giva ater.**

atergiäld (-gäld. -gäl *LfK* 163**),** *n.* [*Isl.* aptrgjald] *L. återbetalning, vedergällning.* ont atirgäld *Bir* 4: 228. wänt thik af gudhi godh atir giäld *Bil* 556. thz är gudz rätuisa atirgiäld *Bir* 3: 215. af rätwisonne athergälde *Ber* 51. blidhkas af atergälde äwärdhelika glädhi *ib* 41. syndanna atirgäld *KL* 15. athergäldh bewisa *Su* 90. *LfK* 163, 192. — **atergiälds pina,** *f. straff.* äru ok hwariom wärdogh atirgiäldz pina skipadh *(ita et pœnæ et retributionis condignæ constituti sunt termini)* *Bir* 1: 387.

atergiälda (-gielda. -gälda. -giälla. -gälla), *v. L. återbetala, ersätta, gifva ss betalning el. ersättning.* herra jönese . . . gifua oc atergielda . . . the XL march *SD NS* 2: 134 (1409). hulkom han skulle atir gälla the illa fagno thingin *Bir* 1: 54. iak forma allom atir gälla ok bitala sin thing *ib.* atirgält fullelica allom thom som orättelica haua fangit skadha aff thik . . . ok atirgält oc atirgiiff alt thz thw afladhe oc fikt orätuislica thom som nw sörghia *Bir* 2: 86. þränger þöm til merä kasta þa skal þöm mäþ silftal atergiäldä sum þät atto *SR i VAH* 25: 286. þa agher konungher þän hästin atergyäldä *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). han hafuir wald at gifua, ok sit eghit ather kräfia, ok fullum giäldum ater giälda *Bil* 269. hwat skal iak atir gälla gudhi for alt thz got han hafuir mik gifwit *Bo* 114. thw atirgiällir mik ond atirlön for manga godhgerninga *Bir* 2: 24. *MP* 2: 112. at göra ok atirgiälla hardhasta rekinskap j gudz dom fore framfarlica rikedoma *Bir* 3: 321. — *vedergälla, gifva ss vedergällning.* jak scal nu atirgälda thik thz som thu hawir forskuldat mz mik *KL* 83. atirgält nu them vsla at han gladdis aff minne äro *ib* 69. swa atirgälde gudh konungenom abymelech thz ondha han giort haffde *MB* 2: 102. vm iak atirgalt thöm som mik atirgullo ont *Bo* 185. thässo bino var illa atirgullit *Bir* 3: 22. hwariom syndara skal athergällas äpther hans förskullan *LfK* 114. the som äru mykyt otholuge vidh ordh oc atirgiälla jämpn ordh älla värre *Bir* 2: 61. kallas flatir ok dare ok ey wredghas älla atir gälla ordh ther a mot *ib* 1: 276. atirgällandis ont mot godho *MB* 2: 278. atirgalt korsfäste christus kärlek mote kärlek *KL* 347. ey atir gällir hon mik kärlek for kärlek *Bir* 1: 63. atirgalt iak nu röuarenom thry godh thing for the thry godho han giordhe mik til hedhir *ib* 3: 48. — *Jfr* **giälda ater.**

ater gripa (-grypa), *v. återtaga.* saghe iak them j owina handom waldfördha, jak munde . . . them atir grypa *Bil* 475.

ater groa, *v.* [*Fgutn.* atr groa] *igenläkas.* om thz *(såret)* er athergroth *LB* 2: 58. ather groor thz som skadhat är *ib* 4: 351. j athergroddom arrom *Su* 367.

atergärdha, *v. gärda, stänga, spärra.* atirgärd *(sepi)* thin öron mz thornom *MP* 1: 61, 299, 2: 53, 222.

atergöma, *v.* **1)** *gömma, qvarhålla, behålla.* athergöma wredhena *LfK* 174. hafwande atergömd arren äpter saren *Su* 412. **2)** *behålla, bevara, förbehålla.* at hon ther af sik änkte atirgömde *KL* 331. *Bo* 58, 238. *Bir* 3: 375. behalt oc atirgöm thik thz som nyttelicast ok bäzst är *ib* 431. the äru the som gudh atergömde sik *Su* 425. atirgömde thik swa storan fatikdom *Bo* 35. howdhit hans . . . hulkit hon atir gömde sik at swepa *ib* 211. **3)** *bevara, rädda.* atir gömde iak them af fortappilsom j flodhinne *Bir* 1: 78.

atergöra, *v. L. återkalla, bryta, upphäfva.* morghengafwo ather göra *SD NS* 1: 9 (1401). thetta köp hindra äller ather göra *ib* 2: 328 (1410). alt tz som stadhgat ok giort var i stempno thz mago the ey ather göra eller ryggia *SO* 78. *TS* 20.

aterhald (-hold. -hal. -hall), *n.* [*Isl.* aptrhald] **1)** *återhåll, återhållsamhet.* tämpde sit köt mz atirhalde *KL* 44. gik owir alla andra j atirhalle *ib* 79. mykin i atirhalde *ib* 250. hwat skolom wij oc sighia af atirhalle *Bo* 130. *ib* 132. stort war henna aterhal *Lg* 3: 241. bryta sit aterhall *ib* 242. nar iak wardhir gamal vil iak taka mik atir hald *Bir* 1: 148. drikka vtan atirhald *ib* 183. ville änkte atirhald haua *ib* 3: 86. elden bränner vtan aterhald *MB* 1: 32. war siunkin swa diupt j synda graf . . . at han enkte wiste atirhald af illu *Bil* 277. atirhold aff allom lastom *MP* 1: 90. hafuir atirhal af kräslico födho *ib* 92. *Bir* 1: 289, 4: 15. *Al* 6579. jak bödh ämuäl thik at älska skällikit äruodhe ok atirhaldh aldra thinga *(återhåll i afseende på allt)* *Bir* 1: 11. **2)** *tillbakahållande.* aff thera atirhale i kroppenom tha fordarfwas makten *LB* 3: 173. vanskipadha astundilsa atirhald *(continentia)* ok kötzsins oc kropsins syndelica rörilsa atirhald *(refrenatio)* *Bir* 3: 381. **3)** *det som håller tillbaka.* thz hws er hedna manna atherhald *RK* 1: 1336. — *Jfr* **oaterhald.** — **aterhalds forma,** *f. regel el. ordning för återhållsamhet.* at siälin ok likamin sämia sik wäl owir eno ok halda badhin ena atirhaldz formo *(formam continentiæ)* *Bir* 1: 102. — **aterhalds lovan,** *f. löfte om återhållsamhet.* straffir ena atirhaldz lofwan *Bir* 3: 318. lofwadho the renlex ok atirhaldz lofwan mällan sik *ib.*

aterhalda (-holda *LfK* 276, 284. **-halla),** *v. L.* **1)** *återhålla, tillbakahålla, häjda.* draghit suä[r]þ atar halda *Bu* 509. thu rätuisonna sool atirhiolt soolgislanar thina *Bo* 194. haffsgrwndhen atherhullo theris fötir *MB* 2: 160. aterholda eeldzsens krafft *LfK* 284. gat . . . han ey atirhallit tarana *Bo* 156. gömde jak oc atirhiolt hans tungo oc hiärta *Bir* 2: 40. atirhalla sina tungo aff huario ondo ordhe *ib* 3: 178. **2)** *qvarhålla, fasthålla, behålla.* diäflana som snäria siälana mz syndom oc atirhalda *MP* 1: 198. atirhiolt gudz likama j sinom mun *KL* 23. at alt atirhalla ok enkte wtgiwa *ib* 126. nittan vaghir guldz atirhiölt han ok gömde *Bir* 3: 432. *ib* 202. hulka synder j atirhaldin the äru atirhaldna när gudhi *MP* 1: 127. *ib* 2: 79. gaff sinom apostolis makt at forlata synder oc atherhalla, thz är ey forlata *Su* 316. **3)** *behålla, bevara, förbehålla.* atirhallande sik . . . milhetina *Bo* 137. the frome männene, huilke herran haffuer sik atherhaldit som ey bögdho sin knä för affgudhät baal *Su* 61. **4)** *hålla sig tillbaka, häjda sig, styra sig.* swaradhe them ater halla rast *Al* 3890. — *afhålla sig.* atirhiollo af lastom *MP* 2: 55. jak ey atherhyölt aff syndomen oc thu atherhyölt aff näfstenne *LfK* 94. — **aterhalda sik,** *afhålla sig.* atir haldom os . . . af owirflödhelikhet *Bir* 1: 192. *ib* 18. *LfK* 276. — *Jfr* **halda ater.**

aterhaldelika (*Ber* 76. **-hallelika),** *adv. återhållsamt, med återhållsamhet.* liua atirhallelika *KL* 204. *Bir* 1: 148, 3: 93. *Ber* 76. huru hon skal atir hallelika lifwa j allom limom af allom oloflikom thingom *Bir* 1: 34.

aterhaldogher (-hallogher), *adj.* **1)** *qvarhållande, fasthållande.* atirhaldokt näth *(rete vel retinaculum)* *MP* 1: 198. **2)** *återhållsam.* *KL* 185. *MP* 1: 49. thin thiänista qvinna wari mattadh ok atir hallogh *Bir* 1: 60. *ib* 3: 214, 364. atir halloghir af owir flödhelikom thingom *ib* 1: 60. *MP* 1: 267. — (atirhalloght *för* oatirhalloght *Bir* 4: 367.) — *Jfr* **oaterhaldogher.**

aterhava, *v. hafva qvar.* borttoko tw faar som iak aterhafdhe *Su* 433. *Jfr* **hava ater.**

ater hela, *v.* **1)** *hela, återställa.* vm hulka änglane forstodho förra krononna brut skula atirhelas *(redintegrari)* *Bir* 4: *(Dikt)* 230. **2)** *saliggöra, frälsa.* ordh gudz . . . hulkit som formagh atir hela edhra siäla *MP* 1: 88.

aterhylia (-höllia), *v. hölja igen, hölja, täcka.* sätia the mik swa som j lönlikin stadh ok atirhöllia owir mik *Bir* 1: 149.

aterhäkta, *v. hålla tillbaka.* honom skal inthe ather hectha hwar han skal mz ära fecta *MD (S)* 254.

aterhämta (-hempta. -hänta), *v. återhämta, återtaga.* at atherhänta thin klädhe *VNB* 23. alla borttappadha nadher ather häntandhe *LfK* 90. skal thu om hälgho dagha gerna gaa til kyrkio oc skalt tha atirhempta oc vpfylla thz som thu hafwir tapat och forsumat om the sykno daghana *ST* 147.

aterkall, *n.* [*Fnor.* aptrkall] *återkallande, upphäfvande.* vtan alla manna atalan oc aterkall *SD NS* 1: 274 (1403, *nyare afskr.*). frijt frälst ok akärolöst fore allom aterkallom *SJ* 28 (1425).

aterkalla, *v. L.* **1)** *återkalla, kalla tillbaka.* vtan the warþin aterkalläþir *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). *Bil* 444. *Bo* 92, 203. atirkalla han af syndomen *Bir* 1: 98. **2)** *återkräfva, återfordra.* thet alt medh räth aterkalla *SD NS* 2: 304 (1410). *Bir* 3: 398. hwi haffwom *(för* -in*)* j ey . . . atirkallad idhwr landh *MB* 2: 107. **3)** *återkalla, återtaga, upphäfva.* mina orätuiso gerninga ok ordh atirkalla *Bir* 3: 429. atirkalla hälgha torsdagh hälghd *Bil* 562. atir kalla kyrkio frelsins rät *ib* 657. atirkalla domin *Bo* 198. *JP* 43. thetta kööp scal aldrigh atir kallas *SD NS* 1: 677 (1407). *ib* 2: 214 (1409). *FH* 5: 45 (1467), 48 (1467, *nyare afskr.*). thz ma engin ater kalla *Al* 8592. — *Jfr* **kalla ater, oaterkallande.**

aterkallan, *f. återkallande, upphäfvande.* vtan alla aterkallan *SD NS* 1: 18 (1401), 85 (1401), 107 (1402) *o. s. v.*

aterkallelika, *adv. Jfr* **oaterkallelika.**

aterkalleliker, *adj. Jfr* **oaterkalleliker.**

aterkallilse (-else), *n. pl. och f. återkallande, upphäfvande.* vtan al ater kallelsse *PfN* 139. wtan alla aterkallilsse *SD NS* 1: 113 (1402).

aterkasta, *v.* **1)** *kasta tillbaka, bortkasta.* atirkasta drykkin j gifwarens öghon *Bir* 3: 33. *ib* 32. atirkastadhe the hälgho tro skiold *ib* 3: 369. han atirkastadhe thz vm sin bak *MP* 1: 86. **2)** *bortkasta, förkasta.* som trona vildo atir kasta *Bil* 852. — *Jfr* **kasta ater.**

aterklanda (-klandra), *v. genom rättegång söka återfå, återkräfva.* for:de godz . . . forhindra eller aterclandra *FH* 5: 59 (1471). the ängher jak nw . . . hafuer laglica aterklandat ok wunnet vnder sama godz *ib* 106 (1486).

aterklädha, *v. åter kläda.* thu mik . . . owärdoghan atherklädde *Su* 339.

ater koma (-komma), *v. L.* **1)** *återkomma.* riddaren louar hanom . . . atar coma mz sinne cono *Bu* 19. þe foro ok atar como *ib* 205. *ib* 167. *Bil* 254. lat atirkomma mina systir *Bir* 2: 219. **2)** *återkomma, återgå, åter tillfalla.* skulle thz landit atirkoma til laghlikin herra *Bir* 3: 400. — *Jfr* **koma ater.**

aterkoma (-komma), *f.* [*Isl.* aptrkoma] *återkomst, återkommande.* som dighara astundan hafþe tel hans atar como *Bu* 151. af hans atirkomo til sinna modhir *Bo* 44. *ib* 19, 20, 21, 161, 222. *Bil* 589. *Bir* 3: 28. *MB* 2: 85. til hwsens atherkommo i godan stadga *PM* LX.

ater kräfia (-kräfwia. -kraffia: -as *LfK* 70**),** *v. L. återkräfva, återfordra.* sit eghit ather kräfia *Bil* 269. ey meer atirkräfwia än thu hawer honum wtgiwith *MB* 1: 374. *Bir* 3: 400. atirkräfia bokena af honom *KL* 220. *Bir* 3: 399. *LfK* 70. hans siäl skal iak atirkräfuia af thinne hand *MP* 1: 245. *Jfr* **kräfia ater.**

aterköp, *n.* [*Fnor.* aptrkaup] *L. återköp, rätt till återköp. SJ* 401 (1473). — **aterköps fastar,** *m. pl. L.* — **aterköpsfasta eþer,** *m. L.*

ater köpa (aather-), *v. L. återköpa.* dyrth motte swerige them aather köpa *RK* 3: 2605. *Jfr* **köpa ater.**

aterköpare, *m. återköpare, återlösare.* wara siäla aterköpare ok lösare *Bil* 455.

ater köra, *v. upphäfva.* thetta hindra äller ather köra (*möjl. för* ater göra; *jfr dock* **ater driva, atervraka**) *SD NS* 2: 293 (1410).

aterlata (-läta), *v.* **1)** *qvarlemna, låta förblifva.* at thu ey atirlatär minä siäl j häluiti *KL* 134. atirlatir iak hona toma aff allo godho *Bir* 3: 69. the atirläto honom ey (*läto honom ej behålla*) nästa klädhin *Bo* 199. *ib* 175. — *qvarlemna, lemna efter sig.* atirläto the ther väknt folk *Bo* 190. hwar the hafdho atirlatit dyrt liggianda fä *KL* 49. atirlatom hwan stadh värdzlica glädhi tekn *MP* 1: 28. *ib* 13. nar . . . hans likame nidhir fallir a iordhena mz dödhenom. tha atir latir han gullit ok stena *Bir* 1: 43. al the thingh som mannin saman sankar mz sino äruodhe thz atir latir han äptir sik *ib* 83. *ib* 120. atirleto mannomen mykyt skadhelikit siäla äptedöme *ib* 3: 256. *Bo* 126. awerdhelikit aminne skal iak aterlata them som äpte mik koma *Su* 385. **2)** *lemna, öfverlåta.* hon atirlät thik ok vnte thz ena som hon hafdhe lifwande *Bir* 2: 29. **3)** *utelemna, förbigå.* hawm vi äntigia litit älla enkte atirlatit af thy som han giordhe ij thässom timanom *Bo* 54. **4)** *tillsluta, stänga.* lät ater läta alla cristna kyrkior *Lg* 1027. atirläta hymelin *MB* 2: 349. skal dörrin genstan ater lätas *VKR* 69. *Bir* 4: 22. *MB* 2: 338. — *Jfr* **lata ater.**

aterledha, *v. återföra.* atirleddir til sit klostir *KL* 252. *Gr* 285. *VKR* XX. *Bir* 1: 49, 2: 173. atirledde nu sit säte til gamblan oc förra stadh *ib* 89. huru sötelika ok kärlika iak atir ledhe thik *ib* 1: 8. *ib* 357. *Jfr* **ledha ater.**

aterlef (-ir), *f. qvarlefva.* bedhas atherleffwerna aff thy som hälga iomfrun haffde hanterat siälff aff sin maath *Lg* 3: 303. ens gamals stadz nidherslagna atherleffue *Su* 52.

aterleva (aater- *FH* 5: 58 (1479). **atherläffua** *ib* 46 (1467, *nyare afskr.*), 57 (1469). **oterleffe** *ib* 6: 61 (1472). **aterleffie** *ib* 1: 143 (1494, *gammal afskr.*)**),** *f.* **1)** *qvarlefva, återstod.* skal han lata se aterlewor *MB* 1: 338. atirlefwona ok afskredhona oc thz smälicasta var gaff jak gudhi *Bir* 3: 143. badh göma atirleuona äptir them som mätte waro *MP* 1: 101. lat iosue engha atirleffwa bliffwa *MB* 2: 31. engha atirleffwa bleff äptir them *ib* 32. han war atirlewa aff raphaym *ib* 37. folkit som til atirleffwa bleff *ib* 82. — *med gen. betecknande det hvaraf något lemnas qvar.* fordarfwa statzsins aterlefwor *MB* 1: 417. *LfK* 91. birgittæ et katharinæ helgedommar och aterlefvor (*aflefvor*) *TK* 269. — *med gen. betecknande den som lemnar något qvar.* gifwa härranom thrälsins atirleuo (*reliquias servi*) *Bir* 3: 143. vardhir luttakande . . . herrans kost ok atirlefwom (*reliquiis ciborum domini*) *ib* 323. **2)** *efterlemnad maka, efterlefverska, enka.* jwdith war hans atirleffwa oc nw änkia (*relicta ejus vidua*) iij aar oc vj manadha *MB* 2: 157. anund niclissons aterleffua *FH* 3: 146 (1449). *ib* 1: 143 (1494, *gammal afskr.*), 3: 113 (1447), 5: 38 (1466), 46 (1467, *nyare afskr.*), 57 (1469), 58 (1470), 137 (1490), 143 (1490), 145 (1490), 150 (1490) *o. s. v. Jfr* **äptirleva.**

aterleva (aather-), *v.* **1)** *qvarlemna, lemna öfrig.* seen til at j ey atirleffwin en man pa the sidhona vtan alla fölghe mik *MB* 2: 235. ey atirleffwandis naghon man aff enachym *ib* 34. tässe städher atirleffdos *ib. Su* 207. — *qvarlemna, efterlemna, lemna efter sig.* thätta är fridhin som var herra christus atirlefdhe sinom vinom *Bo* 118. aff gozse som hans föräldra atir lefdho honum *Bir* 2: 164. almoganom sins dödz amynne atherleffdhe *MB* 2: 298. the aatherliffua (*för* -leffua) skirm och wäria thera *RK* 3: 1023. alla the haaffwor som assirij atirleffdo *MB* 2: 172. han atirleffdhe josephum . . . oc azariam til höffdinga at förestaa almoghan *ib* 233. *ib* 248. at thz enkte atherleffwer ofulbordhat *LfK* 129. — *Jfr* **leva ater** *samt* **äptir leva.** **2)** *lemna, öfverlemna, öfverlåta.* atherleffwer jak thz them som starkare äru *Su* 338.

aterlevirska (-erska), *f.* = **aterleva,** *f.* **2.** *FH* 7: 100 (1517).

ater lifna (-limna: -adhe *Bir* 4: 309**),** *v. återkomma till lif, få lif på nytt, åter upplefva.* at han atir lifnadhe *KL* 275. *MP* 1: 30. *Bir* 1: 295, 4: 309, (*Dikt*) 265. vm hulkin vi atirlifnadhom aff syndhom *MP* 1: 5. atir lifna godha gerninga *Bir* 1: 294. *Jfr* **lifna ater.**

aterliggia, *v. L. ligga qvar.* en dödhir atirliggir j myrkostuwonne *KL* 100. *LfK* 217. kasten . . . axen aff bandomen oc lätin atirliggia *MB* 2: 210.

aterliva, *v.* **1)** *åter lefva.* at hon skulle atirliua *MP* 2: 258. **2)** *lefva qvar.* waro twe dödhe oc een atirlifdhe *KL* 284. *Iv* 2870. *VKR* XVIII. *MP* 1: 40.

ater lova, *v.* **1)** *lofva tillbaka, lofva att återlemna.* thet brefuit var döt oc var herra erik karlsons arfwingom ater lofuat *SD NS* 2: 252 (1410). **2)** *lofva tillbaka, lofva i stället, lofva ss ersättning.* thinne äroffulle stridh ather loffwandis wärdskyllog lön *Lg* 3: 313.

ater luka, *v. L.*

aterlykkia (-likkia. -lökkia), *v.* **1)** *tillsluta, stänga.* än tho at hon (ɔ: apothecara boodh) see atirlokt *KL* 323. j atirlucto huse *MP* 1: 127. j atirlykto kari *Bir* 1: 100. aff minom atirluktom quidh *ib* 2: 156. atirlykkia hymerike for forbannadhom *ib* 1: 123. thu . . . skalt ey thänkia at milhetinna inälue skulin ämuäl atirlykkias ouinomen *Bo* 78. ingangane ater luctus *Bil* 434. dörena waro atirlykta *MP* 2: 26. *ib* 1: 126, 127. *Gr* 305. *Bir* 5: 86. *MB* 2: 283. *RK* 2: 3699. aat atirluktom durom *Bo* 234. lät han op himerikis port som alt ther til hafdhe mankönino varit atirluktir *ib* 250. atirlykte handena *KL* 94. atirlikkir heluitis mwn *MP* 1: 5. iak atirlykte hans öghon ok mun *Bir* 1: 33. mz atir lyktom öghom *KL* 221. *Bir* 1: 84. the hawa atirlokt sinna vndirstandilsa öghon *ib* 226. thera tro öghon äru atir lökt *MP* 2: 240. atirlyk . . . thin öron aff fanytte hörsl *Bir* 2: 186. the atir lykkia ämuäl owir mik *ib* 1: 155. *Jfr* **lykkia ater.** **2)** *innesluta, innestänga.* swa som thyt thw vare nw atirlyktir i grafuinne *KL* 247.

aterlykkilse (-else), *n.* **1)** *det som tillsluter, regel, bom.* sät for thina thwngo thystonna atherlykkilse *(claustra silentii) Ber* 104. — *afslutningstecken?* j thinne dikte sätz atir lykkilse mz ända *Bir* 1: 366. **2)** *stängd plats, inhägnad.* vtgangande aff atirlykkelsomen *Bir* 3: 334. opläť jak haluitis atirlykkilse *ib* 2: 27. wpläť minna modher qwidhz aterlykkilse *Ber* 93. i klostersins atherlykkilsom *ib* 178. **3)** *tillbakahållande, häjdande.* hulkin al sin syn ok hörils oc ordh lathir löpa lös vtan styrils ok atirlykkilse *MP* 1: 85.

ater läggia, *v. L.* **1)** *återställa.* tha atherläggis golffuit til sinna förra fäghrind oc skipilse *Bir* 5: 105. **2)** *låta ligga qvar, qvarlemna.* han haffwer marghin riddara ater lakt *(näml. på slagfältet) Al* 8506. *RK* 2: 7904.

aterlägha, *f. L.* — **aterläghu balker,** *m. L.* — **aterläghu iorþ,** *f. L.*

aterläkia, *v. igenläka.* täss dödzsins saar wart atherläkt *MB* 2: 352. heela oc atherläk mina synda saar oc wndha *Su* 187. *Jfr* **läkia ater.**

aterläsa, *v. L. igenläsa, tillsluta.* atirläsa cristna kirkior *Bil* 592. *ib* 588. vi funnom myrkastwonä atirlästä *KL* 140. *Bir* 1: 148. *VKR* 24. atherläsa en port *LfK* 197. atir lästo . . . portin owir sit afgudh *Bir* 1: 155. nykylin mz hulkom som lasen vpläsis ok atirläsis *ib* 296. *Jfr* **läsa ater.**

aterlön, *n. pl. och f. vedergällning. KL* 106, 291. hon väntir sik atirlön *Bo* 78. han glädz af atir lönanna hopi *Bir* 1: 288. thera atirlön är litin *ib* 2: 210. tholik skulu jdhur atirlön vara *ib* 3: 392. *ib* 1: 111, 112, 192, 217, 356, 2: 24, 208, 4: 110. *Gr* 270, 271. *Su* 61. huilke som mena hälga manna atherlön oc förskullan här athergällas i tässo liffue *ib* 123.

aterlöna (oter- *FM* 390 (1508)**),** *v. återlöna, vedergälla.* thz skal iak thik wäl atirlöna *Bil* 615. *Iv* 5599. *FM* 390 (1508). atherlöna hwariom enom äpther sinne förskullan *LfK* 111. *Bir* 1: 381. atirlöna honum mz tholkom atirlönom *ib* 3: 465. atirlöna äruodhande män j sine thiänist mz kärlek *ib* 305. *ib* 2: 89. jomfrudomin atirlönas *Bo* 41. atirlönadhe ther mädh thera thiänist oc ärwodhe *KL* 195. — *ersätta, godtgöra.* wille tha ather löna honom the oäro the honom förra giordho *Lg* 3: 336. huru gudh atirlöna ok hedhra sina modhor thiänara *KL* 83.

aterlönare, *m. vedergällare.* hulkin ok är badhe atirlönarin oc atirlönin *Gr* 271. *Bir* 2: 33, 3: 435, 439, 4: 142, 155. *MB* 2: 145. *Su* 229.

aterlösa *v. L.* **1)** *återköpa, återlösa, igenlösa, friköpa.* warþer oc godzit a minä wäghnä för ater löst *SD* 5: 160 (1343). wm hon *(jorden)* wardher ey aterlöst *ib NS* 1: 34 (1401). *ib* 72 (1401), 98 (1402) *o. s. v.* wil hans näste iwdhe thz aterlösa, tha ma han thz aterlösa *(redimere) MB* 1: 374. the magho aterlösa sina iordh alla tima *ib.* tha äghir rätthir äghande wald sith atirlösa mz siäx örom *TB* 73. hon är aff thrälom, oc ey aterlöst til frälsis *MB* 1: 365. huru manga thräla hon atherlöste af sinom thräldom *Lg* 3: 510. atirlösa fangna *Bir* 3: 376. at franwände mannin skulle atirledhas, dödhir opresas oc saaldir atirlösas *ib* 2: 298. en thins blodz drupi atirlöste väl alla världina *Bo* 119. atirlöst mz hans blodhe *ib* 130. *KL* 114. *MP* 1: 133, 134. *Bir* 1: 4, 3: 70, 113. *Lg* 96. **2)** *ersätta, godtgöra.* skulu förro tome timane atirlösas mz tholomodhe oc kärlex äruodhe *Bir* 2: 203. *ib* 3: 439. bätra ok atirlösa vara syndir mz almosom ok bönom *ib* 322. — (aatherlösa *för* aterlata. inta werdughare, kärare, sötare, oc nytteligare kunde han oss anthwarda ok aatherlösa än sigh siälffwan til maath oc födho *Lg* 3: 75.) — *Jfr* **lösa ater.**

aterlösare (attar lösare. otherlösare *FH* 1: 194 (1490-*talet, gammal afskr.*)**),** *m. återlösare.* þu är skapari oc attar lösare oc rätuis domare *Bir* 4: *(Avt)* 177. *KL* 5. som os leddo til varn skapara frälsara oc atirlösara *Bo* 2. uar herra ihesus siälanna atirlösare *(redemptor) ib* 148. *ib* 7, 242, 247. *Bir* 1: 11, 3: 194, 4: 123. *MB* 2: 406. *Ber* 202. *Su* 29, 186, 349, 449. *FH* 1: 194 (1490-*talet, gammal afskr.*).

aterlösilse, *n. s. och pl. friköpande, återlösning.* fatigha fangha atherlösilse *LfK* 98. för sins fadhers siäls atherlösilse *Lg* 3: 444. christi blodh är thina atirlösilsa värdh *MP* 1: 157. nar timin nalkadhis ther var herra ihesus hafdhe skipat at göra var atirlösilse *Bo* 159. *ib* 168. *Su* 37, 186, 310. atirlösilsins blodher *ib* 316. til aterlösilse wisso *MB* 2: 406.

aterlösing, *f. återköpande, friköpande, återlösning.* vpbuthne . . . vinwm ok nästa frändhwm til aterlösingh *SD NS* 1: 518 (1406). taghir ey mestha gafuor for thes atirlösingh som do j dödlica syndh *MP* 1: 48.

aterlösn (atirlössn *Bir* 3: 344, 447. **athirlösin** *SD NS* 1: 572 (1406)**),** *f.* [*Isl.* aptrlausn] **1)** *åter-köpande, återlösning. SD NS* 1: 203 (1403), 216 (1403) *o. s. v.* alla idhra landzäghor skulo sälias mz aterlösn forlaghom *(sub redemtionis conditione) MB* 1: 374. thänk vppa offrit oc hans atirlösn *Bo* 9. huru beska oc hardha pino han tholde for siälanna älskogha oc atirlösn *(för kärleken till själarna och för deras återlösning) Bir* 2: 161. *Bo* 22, 34, 168, 213. *Gr* 300. *MP* 1: 133. *Bir* 2: 293, 298, 3: 344, 447. *Ber* 39. tha nalkas idhur atirlösn *(redemtio, förlossning) MP* 1: 10. *ib* 15, 38. **2)** *återköpt el. återlöst egendom.* männ-enss ärw älskande thy at the ärw gudhz kreatur oc atherlösn *Ber* 163. — (atirlösn *troligen för* atirlön. j tholin tesse thing til idhur äuärdelikin atirlösn *(motsv. ställe MP* 2 lön 108*) MP* 1: 161. nidhirfara til heluitis dyup thil högfärdinna atirlösn *ib* 158.)

aterlösna, *f. återlösning.* j dagh lystis os vara atirlösno daghir *Bo* 230.

atermura, *v. igenmura.* lät kesaren athermwra iordh kwlona *Lg* 437. athermwradho alla porta *MB* 2: 235. *ST* 11.

atermäla, *v. mäta tillbaka, tillmäta ss vedergällning.* mz the mäle skäppo scal idhir atirmälas *(remetietur)* mz hulke j vtmälin *MP* 1: 207. *Bir* 4: *(Dikt)* 269. at honum skuli ey atir mälas j thy sama mäle som han vtmäle androm *ib* 3: 148. hwart foot stighit som han äruodha for min älskogha skal iak tälia ok atirmäla honom i äuärdhelico lifwe *ib* 4: 413.

ater nya, *v. L.*

ater pala, *v. stänga med pålar.* villo amynnet ather pala *RK* 1: 1704.

aterplanta, *v. återplantera.* bort tok mit hop swa som mz rotom vprifno trä hulkit aldre kan atirplantas *MP* 1: 276.

aterpröva, *v.* **1)** *gendrifva, kullkasta, bringa på skam.* at vanmakta ällir atirpröfwa min ordh *Bir* 1: 55. iak skal atirpröfua oc atiruraka värlzlika kloka manna klokskap *MP* 2: 253. *Jfr* **pröva ater. 2)** *förkasta.* skal han atir pröfwas *(reprobabitur)* aff mik *Bir* 3: 332. thetta laghit atir pröwas nw ok forsmas j wärldinne *ib* 1: 144. thu thol thz i honom som thu atirpröuar oc afwitir i androm *ib* 4: 358.

aterprövilse, *n. pl.? förkastelse, fördömelse.* teknande onda cristna manna atirpröuilse ok hedhninganna vmvändo *Bir* 3: 117.

aterqvämd, *f. återkomst. Su* 104.

ater rinna, *v. återflyta. LfK* 93. *Jfr* **rinna ater.**

ater ryva, *v. L.*

atersanka, *v. återförsamla, återförena.* wordo athersankade *(adunati)* aff frömande landom *MB* 2: 152.

ater sighia, *v. L.*

ater sitia, *v. sitta qvar, förblifva. Iv* 1162. somastadhe läter han barken ater sitia *MB* 1: 223. *Jfr* **sitia ater.**

aterskipa, *v.* **1)** *återställa, återskaffa, återgifva.* quinnan . . . badh iomfru mariam . . . atirskipa sik sin son *KL* 100. iak atir skipadhe thik hymerikis arff *Bir* 1: 8. *ib* 54, 55. atirskipadho the samo goz *ib* 3: 202. **2)** *återställa, återupprätta.* vi scolum thin hedher atir skipa *Bil* 852. **3)** *återställa, återinsätta.* atirskipadho them j thera förra stadh *Bir* 3: 363. — *Jfr* **skipa ater.**

aterskipta, *v. L.*

aterskridha, *v. skrida tillbaka.* nar jak hafdhe framgangit aat honum *(d. v. s. på vägen)* eet fiät atirskredh *(relabebar)* jak eet trin *Bir* 3: 144.

aterskriva (aatir-), *v. skrifva å nyo, skrifva i stället, ändra.* thessin bokin oc reghlan är sumum stadhom scrapadh oc rät oc atirscrifuadh *VKR* 55. oppa sama bladhi . . . är oc scrapat oc aatirscrifuat thet ordhit gardzmestarans *ib. ib* 56.

aterslagh, *n. återkastande.* swa höght som thera *(solstrålarnes)* aterslagh wintz *MB* 1: 122.

aterslaghin, *p. adj. tillbakaslagen.* gudhelika thinga skodhan, i hwilke nakor gar fram ena stwnd, ok atherslaghin mz sins hwgx wanmakt gar nidher *Ber* 146. glömde iärnin sina naturu ok wart sliöt ok atirslaghit *Bil* 255.

aterstaþa, *f. L. återstod, rest. BSH* 1: 132 (1371). tha scal affradhit oc al rätheet ther aff gaar fölghia huwthsummone oc alla ater stadhur sidhan susternar thet gozith i wärio fingo, redhelicha wt koma *SD NS* 1: 300 (1403).

aterstadher (aatirstadher. ottherstader), *m. återstod, rest, resterande utskyld.* the aterstadher ther i gen sta i waro lande jemptalande *SD NS* 2: 278 (1410). thär stodh än i geen aff the forscrifna markin ränta twa marker aterstadha *SJ* 54 (1441). giffuandes oc giörindes honom idert affrad affratzpeninga aterstäder saköra oc alla andre rettigheter som i oppa cronane vegne plictoge äro *BSH* 4: 1 (1470). *ib* 175 (1494), 5: 364 (1509). *FH* 1: 201 (1504, *afskr.*), 5: 187 (1504). *FM* 78 (1483), 358 (1508). the ottherstäder anders bengtzson skwlle haffwe *ib* 408 (1509). göra abbatissonne rättan räkinskap baadhe aff vpbyrdh oc swa aff aatirstadhom. huilka aatirstadha han läti aarligha samanscrifua som vpbyrdhena *VKR* 31. *Bir* 5: 113.

aterstanda (aatir-. -sta. other stoa: -stoar *FM* 346 (1507)**),** *v. L.* **1)** *stå till baka, stanna.* at fatökt folk mate swa myklo helder ater standa *Bil* 583. **2)** *återstå, vara qvar.* jak hopas til gudz at thz som här atir staar af hans thiänist thz scolum vi annar stadhs höra *Bil* 887. *Bo* 169, 185. *Ber* 243. aff bo jonssons skuld, som tha obetaladh aterstander *BSH* 1: 196 (1387). tha atir star thik änkte vtan pina *Bir* 1: 129. *ib* 3: 81. han sagdhe hwath honum war komit til handa ok loot ther änkte ater standa *Iv* 1714. iak lot ther änkte ater sta thz iak skrifuath for mik sa *ib* 5737. i hwilko summo enchte aterstodh wtan fäm marcer päninga *SD NS* 1: 410 (1405). *FM* 346 (1507). **3)** *försumma betalning, vara på rest, innestå.* bescrifua . . . mykit *(för* huru mykit*)* han aatirstaar medh vm aarith *VKR* 36. *Bir* 5: 117. hwj är thz swa atj medh min skat swa ater sta *RK* 2: 5349. the som än finnas atersta meth thy pafwans oc klosternis offre *SD NS* 1: 415 (1405). nakat . . . ther the atersta vm *ib.* — *Jfr* **standa ater.**

ater stoppa (-stuppa: -stuppas *LB* 3: 173**),** *v. tillstoppa.* al finsthir athir stoppa i thy husena man inne ligghir swa at enghin rökir kombir vth *LB* 1: 98. *ib* 3: 173.

aterstädhis pänningar (aaterstädis-), *m. pl. resterande penningar.* ehwre om her erich twressons reyse vara kan äller the aaterstädis penninge *HSH* 19: 91 (1505).

aterstängia, *v. tillstänga, tillsluta.* atirstängde dörrena mz starkom stänglom *Gr* 379. varo alle porta atirstängde *ib* 267. *Bir* 3: 79. *KL* 404. — *spärra.* haffdo atirstänkt alla wäghana *MB* 2: 150.

aterstöta, *v. stöta till baka. Su* 460. *Jfr* **stöta ater.**

atersvälghia, *v. åter svälja.* gat ey . . . vtdraghit thz ok ey atirsolghit *KL* 17.

atersänkia, *v. igenfylla, sänka.* harstekit lot han atersenkia *RK* 2: 3103. *ib* 3153. *Jfr* **sänkia ater.**

ater sätia, *v. qvarlemna. Bir* 1: 192. *Lg* 1033, 3: 567.

atersätning, *f. tillbakasättande, tillbakagång.* oss hopes at for:de rydzser aff slighe tidhende faa noghen miströsth och athersätningh *FH* 7: 96 (1513).

atersöma, *v. åter sy i hop.* badh han . . . atirsöma skinnit *KL* 22. *Jfr* **söma ater.**

atertaka (aater-), *v. L.* **1)** *återtaga, återhämta.* hava vald giua sit lif ok atar taka *Bu* 139. badh han . . . atirtaka bokena *KL* 221. athertogh syna krafftther *MB* 2: 119. **2)** *taga till baka, återkalla.* the skulu thera ordh här aater taka *Iv* 3276. *ib* 3311. atirtok han thz forbudhit *KL* 352. **3)** *återställa.* at laghen som maxan glömdh waro skullo atir taghas *(restituerentur) MB* 2: 285. — *Jfr* **taka ater.**

ater täppa (aater-), *v. L.* **1)** *igentäppa, tilltäppa, tillsluta.* vm nakor atir täpte nakra the gropena *Bir* 1: 241. konungs adhran war lidogh oc frii oc enkte aater täpt *VAH* 24: 323 (1454). hon *(kungsådran)* scal ey aater täppas äller forbyggias *ib. MB* 2: 155, 173. atirtäppa thera mwnna *ib* 199. *LfK* 81. annath *(näml. örat)* athertäppe han mz stiärtenom *Ber* 156. ater täpto siin öron *KL* 144. *Bir* 1: 226, 3: 141, 272. atir täppa hans hörsl *ib* 1: 313. the hafwa atir täpt öghon til gudh *ib* 277. jak atirtäpte hiärtat at iak skulle ey thänkia rätuis thing *ib* 3: 59. atir täppa vm licamliko sinnin *MP* 2: 53. — *spärra.* atirtäppa alla väghana mz stokkom oc krokom oc fotaanglom *Bir* 2: 143. **2)** *dämpa.* atirtäppir mat lustan *Bir* 2: 235. — *Jfr* **täppa ater.**

ater thrängia, *v. tränga tillbaka.* vtan vatnanna bräzska atirthrängdis *Bir* 2: 316.

aterthänkia, *v. åter öfvertänka. LfK* 71.

ater upbyggia (-opbyggia), *v. återuppbygga.* atir vp byggia mönsterit *Bir* 1: 159. ater opbyggia ierusalem *MB* 1: 23. *Jfr* **byggia up ater.**

aterupbyggilse (-opbyggilse), *n. pl.? återuppbyggande.* för hans ather opbyggilse *Su* 64.

aterutfa (aatir-), *v. återutlemna.* scal han them thet aatirwtfaa vtan alla dwalu *VKR* 35.

ater vandra, *v. eg. vandra tillbaka; affalla.* böria menighet ather wandra *MD (S)* 259.

atervarilse (aather-), *f. qvarvarande, qvarblifvande. PM* XII.

atervilielse, *n. pl.? förnyad vilja. LfK* 18.

atervinna, *v. återvinna.* kan þen gozen fa atir wnnit meþ laghum *SD* 6: 170 (1350). *Bu* 29. *Bir* 2: 260, 3: 313, 4: *(Avt)* 185. hafdhe nu atirwonnit mankönit af dyäflenom *MP* 2: 101. *Jfr* **vinna ater.**

atervissa (aather-), *v. återbetala.* wil jak haanom sina päninga vtgifna aatherwissa *SD NS* 2: 252 (1410).

atervraka (-vräka), *v.* **1)** *drifva till baka.* som han atir wraka *Bo* 97. stenane skulu atir wrakas til them som them kasta mote thik *Bir* 1: 129. **2)** *gendrifva, kullkasta, upphäfva.* engin forma ath kränkia älla atirwräka then domin *MP* 1: 220. iak skal atirpröfua oc atiruraka värlzlika kloka manna klokskap *ib* 2: 253. — *vederlägga.* atirvrok them mz fäm skälom *MP* 1: 94. **3)** *förkasta.* äru opta atirwrakin när gudhi *Bir* 4: 307. - *Jfr* **vraka ater.**

atervända, *v. L.* **1)** *vända till baka, föra till baka. pass. opersonl. med dat.* honom war illa ather wänt *(han återvände illa, fick en svår återfärd) RK* 1: 3357. **2)** *återvända, vända till baka, gå till baka, vika till baka.* tha han wilde räddir ateruända *Bil* 272. *Su* 412. sidhan aterwände gudz bardaghe aff folkeno *MB* 1: 406. **3)** *komma att upphöra.* thz atirwändir catarrum *LB* 3: 69. **4)** *upphöra (med), afstå (från).* thz ware bätra at i ater wändin *Al* 6820. atirwända aff ohöwelikum lek *KL* 51. *ib* 128. tha atherwänt är at ringhia *Bir* 5: 37. tha abbatissan haffwir atherwänt ringhia *ib* 49. **5)** *upphöra.* ey atir wände diäfwlsins ilska än tha *Bir* 1: 253. *ib* 2: 17. tha atirwändir ringhia *ib* 5: 85. — *taga slut.* waar öö hafwer ok tholikt sin thz weet ängin hänna ända ok ängin hwar hon ater wände *Al* 4708. ther cristin land ather wända ok hedhin land taka widher *RK* 1: 1329. — **atervända sik,** *vända sig till baka, omvända sig.* om thu fullelika wil tik atherwända til mik *Su* 46. — *refl.* **atervändas, 1)** *vända sig tillbaka, återvända.* at iak skuli ey atiruendas *(revertar)* til mörkio iordh *MP* 1: 46. ämuäl vm änglane droghin syndoga män formattin the ey atir wändas älla koma til mik vtan the siälfwe rörin sin vilia til got *Bir* 1: 256. bätra är ey wnderstanda . . . rätwisone wägh än äpte hänna widherkänno til baka atherwändas *Ber* 70. **2)** *upphöra.* tha tuskarin är borttakin huilas delor oc atiruändhas *MP* 1: 107. tha som atir wändis ringhia *Bir* 5: 71. — *Jfr* **vända ater.**

atervända, *f.* **1)** *återvändande.* ey war gudhi tökelikt *(för tökelik)* pharao konungx aterwända *MB* 1: 317. **2)** *upphörande, uppehör.* far näplica atiruändo af lösläte *MP* 1: 352. suå at ther ängin ände ella återwände är å tera giri *KS* 60 (150, 66). badho til gudh . . . vtan atirvändo *KL* 154. sagho som vtan atiruändo vppa van herra ihesum *Bo* 205. bidhiande honom wtan atirwändo *Lg* 817. *Bir* 1: 104, 146, 183, 2: 182, 3: 224, 422.

atervändelika, *adv. Jfr* **oatervändelika.**

atervändeliker, *adj. Jfr* **oatervändeliker.**

at fara (aat-), *v. gå, vederfaras. opersonl.* vänto the at them sculde tha bätir aat fara än för *Bil* 851. at honom sculle sa at fara *RK* 2: 6487. tik är well atfarit *Di* 85. — *Jfr* **fara at.** — *refl.* **at faras,** *d. s.* gudh läti honum vel ath faras *Di* 212.

atfärdh (aat-), *f.* [*Isl.* atferð] *det som händer någon.* at wita hans atfärd *(motsvarande ställe Bil*

hwat hanum munde tima 290) *Lg* 991. scriffuo alla thera aatfärdh *(motsvarande ställe Bil* atbyrdh 434) *ib* 1011.

at ganga, *v. L. Jfr* **ganga at.**

at giälda, *v. L.*

atgärþ (aat-), *f.* [*Isl.* atgerð] *L. åtgärd, det som göres el. företages mot någon el. något.* lagman skal alla säkt vpbära for alla atgiädhir *(för* atgiärdhir*)* biorna oc wargha *(uppbära alla böter för försummelse af åtgärder som böra vidtagas mot björnar och vargar?) SD* 4: 408 (1335, *enl. Hadorphs aftr.*). mädh nokrähandä aatgiärdh onytt gör firi hanum *ib* 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*).

atgärning, *f. L.*

atgätas (aat-), *v. refl. L. behaga. opersonl.* thätta är min älskelike son aat hulkom mik väl aatgätz *Bo* 120. *Jfr* **gätas at.**

atgöma (aat-), *v. gifva akt (på).* wi . . . gatum ey tha atgömt eller swarath *Bil* 535. här ma hwar man se som atgömir *MB* 1: 147. skulu the huxa ok åtgöma, medh huem thön vmgånga *KS* 38 (99, 40). hwilkin . . . görla aath gömer hwadhan watn aadhronar wth flyta *Lg* 822. the atgömdo vm han heladhe nakon siukan vm sunnodaghin *MP* 1: 305. skal siälin granlicast atgöma at hon skuli ey styras aff kötino *Bir* 3: 184. atgöma granlica thän dyra kännedomin *Bo* 66. *Jfr* **göma at.**

atgömin (aat-), *adj.* [*Isl.* atgeyminn] *sorgfällig, aktsam.* wmhugxande oc aatgömen *(sollicitus et diligens)* at wärna them oc bewara them for köld oc frost, hita oc brändagha *Bir* 4: 8.

atgömol (aat-), *adj. aktsam, uppmärksam, omtänksam.* var liofwe herra var . . . skällikir oc atgömol *(discretus et circumspectus) Bo* 88. *ib* 18, 89. var vakir oc atgömol *(attenta)* huru hon skulde sinom alra kärasta son taka var *ib* 5. bianna äghare som aat gömol är vm sin by *Bir* 1: 257.

atgöra (aat-), *v. vidgöra, uträtta. Su* 355.

athava (aat-. oth- *HSH* 22: 43 (1493)**),** *v.* — **athava sik,** *bete sig.* at han ey swa grymliga skulde sigh aat haffwa *MB* 2: 325. *Jfr* **hava sik at.** — *refl.* **athavas, 1)** *förehafva, företaga sig.* vardha thäs vissare hwat han skulle athawas *Bo* 20. *ib* 30, 69, 159, 209, 217. *Bir* 1: 231. *Lg* 3: 84, 249. *HSH* 22: 43 (1493). **2)** *bete sig.* manligha aathaffwandis *MB* 2: 325. — *Jfr* **havas at.**

athughi, *m. L.*

at hughsa, *v. tänka, gifva akt (på).* hwa görla at hugxar *MB* 1: 36.

athughul (athogul. aathughul. aat hoghwl. athoghol. *ack. sing. m.* **athwghwlan** *Ber* 10. **athogholan** *ib* 88. *nom. pl. m.* **athughule** *Bir* 2: 106, 3: 117. **athwgle** *Ber* 6. *komp.* **athughulare** *Bir* 2: 139, 143, 3: 20, 95**),** *adj.* [*Jfr Isl.* athugall] **1)** *uppmärksam, aktsam.* war altidh siäluir aat hughul *KL* 266. vtan thu äst siälwir aathughul vm thic *ib* 281. war iak altidh athogul ok rädh vm mina gömo *Bir* 1: 25. athughulare vm mina helso *ib* 3: 20. *Ber* 107, 152. var athughul vidh thina thanka *Bir* 2: 60. at the varin athughule til sinna jamcristna helso *ib* 106. *ib* 139. *Su* 453. war athwghwl af thinom rättilsom *Ber* 150. i them *(Guds budord)* wari tith hiärta altidh aat hwgult *LfK* 183. wara warogher oc aat hoghwl mot wranghom tankom *ib* 185. *Bir* 2: 143, 3: 95, 117, 337. *Ber* 6, 10, 58, 88, 136. **2)** *sorgfällig, angelägen.* varin athughule *(solliciti)* at göma thes helgha anda samhellis enan *MP* 2: 110.

athughulika (aat-), *adv. uppmärksamt, andäktigt.* aathughulika bidhia til gudh *KL* 271.

athyggelika, *adv. uppmärksamt.* se oc skodha athyggelika alt som ther är inne *Lg* 91.

athyggia (aat-), *v.* **1)** *gifva akt, vara uppmärksam (på).* hwa görla at hygghir *MB* 1: *(Cod. B)* 531. at thiin öghon oc thiin öron ware open athyggiande ower thetta hws *ib (Cod. A)* 484. **2)** *vara angelägen.* aat hyggiandis at ängin skulle vardha lotlös af thy gudh hafdhe oppinbarat *Gr* 302.

athyggia? *f.* [*Isl.* athyggja] — **athyggio värdher?** *adj. värd uppmärksamhet el. eftertanke.* är antiggia *(för* athyggio? *Cod. A* thänkiande 43*)* wärt *MB* 1: *(Cod. B)* 531.

athyggil (aat-), *adj. uppmärksam, aktsam.* at thu vare vakär oc aathyggil när thinom thankom *Ber* 267.

athäfdhe, *n. pl. beteende, handlingar.* styr thin athäfdhe *Ber* 216. i . . . ordhom oc allom androm athäfdhom *MP* 2: 77.

athäva, *f. (i pl. med adj. i n. KS (Fragm.)* 12. *tydligen genom inverkan af* **athäve,** *n.)* = **athäve.** til thera åthäuo *KS* 52 (131, 56). — *pl.* vnderliga athäfuor *Lg* 3: 561. ydka mz leek ok skämptan all thön athäor *(för* athävor*)* man pläghar j stridh a hästum ok til fot *KS (Fragm.)* 12.

athäve (aathaffue. atäve: -om *MP* 1: 208. *ss fem. har ordet pl.* **-ir),** *n. och f.* [*Isl.* athæfi] *L. (i L. blott dat. pl.* athawm *VGL* IV. 14: 14*) uppförande, beteende, handlingssätt.* skipa tit åthäue serlika epte ty som åldr ok time kunno sik skipa *KS* 21 (51, 22). dygdelikt athäwe *ib* 43 (110, 46). — *vanl. i pl. uppförande, beteende, åthäfvor, handlingar (i några af följande ex. kan ordet fattas ss sing.).* seande thera oquämelika athäwe *KL* 51. odigdhelikir til alla athäfwe j andelikt sinne *KS (Fragm.)* 12. sik sielfua ok sin åthäue styra *KS* 1 (2, 1). til mandom ok manlik åt häwe *ib* 3 (5, 3). medh höueskom ok dyghdelikom åtheuom *ib* 13 (30, 14). i sinom domom ok åthäuom *ib* 15 (35, 16). *ib* 14 (33, 16) *o. s. v.* fik wetha dottrennas aathaffue *Lg* 3: 273. at thu maghe hälog wardha i allom thinom aathaffuom *LfK* 198. lät han vndirsta i sinom athäwom at han offradhe mz modhorinne *Bo* 9. *ib* 2. *Bir* 1: 325, 2: 273, 274, 3: 101, 226. hans athäfwa löslikhet *ib* 1: 219. *ib* 271, 284, 2: 116. ytra kropsens rörilse oc aathaffue *Su* 24. vara gärninga ok athäfwe *Bo* 71. *Bir* 4: 118. iblandh andra kärlekxsins wndherlika gärnigga oc aathäffuer *Su* 23. alla wara gärnigga oc aat häffwir *LfK* 72. nakra skämelika athäffwer at göra *ib* 29. löslatogha athhäffwer *Su* 74. — *Jfr* **manna-, qvinna-athäve.**

atiäld, *n. omhölje.* thridhi a tiäldith war aff hardwk *MB* 1: 495.

atkoma (aat-), *v. komma åt, få tillfälle.* kunne ey rasklika atkoma *KL* 42. *ib* 98. *Bo* 209. *Bir* 3: 96. *VKR* VIII, XVII, 43. *MP* 2: 59. thu kunne ey aat-

komma thz bortstryka *VNB* 25. — *med gen.* kunno ey thäs atkoma *MP* 1: 187. *Bir* 1: 70. — *Jfr* **koma at.**

at kräfla, *v. kräfva.* gaff mik alt thz mith liff at krafde *MD (S)* 220.

at leta, *v. eftersöka, efterspräfra.* at hon (ɔ: gudhelik snille) skal ödhmiukelica oc atusktelica at letas *Bir* 2: 277.

atletan, *f. L. undersökning.* vndi wara sannind at letän *(vår undersökning om sanningen) SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). vndi varn dom oc varrä sannind atletan *ib* 605 (1346).

atliþa (aat-), *v. närma sig.* tha som aatledh vars herra stridh *KL* 346.

at lita, *v. L.*

atlydha (aat-. atliudha), *v.* **1)** *lyssna, höra på.* thighin oc atliudhin *(auscultate)* huat gudz modhir talar *Bir* 2: 14. **2)** *åtlyda.* her iwar wiil ingen aath lydha *RK* 3: 3136. — *Jfr* **lydha at.** — *refl.* **atlydhas.** *lyssna.* aatlydhins *Bir* 3: 470. *Jfr* **lydhas at.**

at läggia (aat-), *v. lägga åt, gifva till känna, röja (känslor).* sporde hwat konungen aat lagdhe *Lg* 220.

atlöghe (aat- *MB* 2: 296, 331. **at löije. aathlöye. atzlöghe. aatzlöghe. ath lyghe** *Lg* 3: 121**),** *n.* [*Isl.* athlœgi] **1)** *åtlöje, spe.* som athlöghe giordhe aff sinom fadhir *ST* 246. aathlöye skam och skadha haffuen i swänskom giorth *RK* 3: 1179. til hadh oc atlöghe fördhe han varn herra i eet hwit klädhe *Bo* 192. *ib* 196. *MB* 2: 149, 152, 296, 331. vtan mans bliughd ok åt löghe *KS* 24 (59, 26). **2)** *föremål för åtlöje.* wardha hwars mantz atlöghe *MB* 1: 429. *ib* 450. thz thotte then herran at löije *(möjl. två ord: till löje)* wära *RK* 1: *(Albr) s.* 213. är iak wordhen til gab oc aatzlöghe *MB* 2: 254. allo folke til atzlöghe *Lg* 3: 540. *ib* 121. — **atlöghis ämpne,** *n. ämne till åtlöje.* äre thässe ordh oc thenne sidher hägumma full oc aatlöghis ämpne *MB* 1: 308. — **atlöghis ärande,** *n. löjlig sak.* eth wndherlikit oc aatlöghes ärande *(rem mirandam et risu dignam) Su* 226.

atlöp, *n. L.*

at milda (-mylla)? *v. mildra.* ath han skulle then rät ath mylla *MD (S)* 234 *(ath skulle dock här möjligen kunna fattas ss infinitivmärke).*

at mäla, *v. L.*

at mäle, *n. L.*

at niuta, *v.* [*Fgutn.* at niauta] *åtnjuta, hafva godt af.* systrenne och brödherne . . . bön oc gudliga tiänisth . . . at niwtande *FH* 4: 81 (1463). *Lg* 3: 315. *MB* 2: 294. skall tig enchte mykit at niwta *Di* 71. lathe iak idher idhran barndhom ekke athnywta tässa idhra gärningh *(med afseende på denna eder gärning hafva godt af eder barndom),* tha wordhe idher ekke fördraghit *Lg* 3: 184. *Jfr* **niuta at.**

atnöghe, *n.* = **atnöghia,** *f.* kännis iak mik at hawa opburith fult werdh oc alt effther mith egith at nöghe *SD NS* 1: 113 (1402).

at nöghia (aat-. ot-. oth-), *v. åtnöjas. opersonl. med dat.* swa som hanom at nöger *SD NS* 1: 60 (1401). swa at honum väl ma at nöghiä *Iv* 4362. *Al* 8780. swa at mik wäl at nögher *SD NS* 1: 91 (1401). *ib* 106 (1402) *o. s. v.* tesse XII som . . . bodhom deelom wel oth nögde *FH* 1: 31 (1455, *gammal afskr.*). swa at mik allaledis aatnöghiar *ib* 145 (1490). — lata sik atnöghia at (mädh, um), *låta sig nöja (med).* at hwilka fiwra manna mietzordhum ok sägn i thesse mato läter mik [wäl ok gansklika atnöghia *SD NS* 2: 33 (1408). loto the sik a badha sidhor vm thet skipte wäl at nöghia *ib* 114 (1409). her mz lothe the sigh på alle sydher wel otnögye *FH* 1: 33 (1455, *gammal afskr.*).

atnöghia (ot-. atnögha. atnöya: -o *FH* 4: 42 (1455). **atnoyga),** *f. förnöjande, tillfredsställande, godtgörelse.* thöm *(penningarne)* gaff for:da niclissa arfua . . . wt pädher kolsons arfuom til atnöghio *SD NS* 1: 140 (1402). epter varom eghnom vilia oc godhe atnöghio *ib* 451 (1405). hwilka päninga jak fullelica vpburit haffwer i godhe atnöghio *ib* 2: 248 (1410). *ib* 299 (1410). huilka fornempde fämhundradhe marker kennis iach mik fulleligha vpburit haffua tiil godha otnögya *FH* 1: 148 (1494, *gammal afskr.*). j myna fulla atnöghio *ib* 2: 82 (1431). til fullo atnögho *ib* 109 (1437). ffore then kärlek gönst och fwl atnoyga hon mik giört haffwer *ib* 5: 144 (1490).

atnöghian, *f.* = **atnöghia,** *f.* äpter wara atnöghian *SD NS* 1: 606 (1406). *FH* 2: 72 (1430, *nyare afskr.*). til godho atnöghen *ib* 5: 16 (1462). *ib* 1: 13 (1426, *nyare afskr.*). til fulla atnöghian *ib* 5: 143 (1490).

atol (aathol. atel. *pl.* **atlar. aatlar),** *m. åtel, as.* at han *(björnen)* maghe halda atolin oc bradhina som han hawir *Bir* 2: 210. swa gyrnas soldenar godz som rampn atel *GO* 307. rothna oc illaloktande aatla *Su* 126. aatholen aff leonet *MB* 2: 115. ffan han en dödhan häst och hans aathol reffs af hundom *HSH* 9: 6. aat aff them fulasta aathol *ib* 7. döt fä oc atol *LB* 7: 305.

atqvädhe? *n.* [*Isl.* atkvæði] *föremål för omtalande, talämne, visa.* wardha hwars mantz atlöghe oc at qwälde *(för* atqwädhe?*)* tha *(för* thär?*)* thu komber fram *MB* 1: 429.

atra (afftra), *v.* [*Isl.* aptra] *återtaga.* afftra sin ordh *PM* 44. — *refl.* **atras,** *åtra sig, draga sig tillbaka, ändra beslut, ändra sig.* j takin fast atras *Ansg* 227.

atrament, *n.* [*Lat.* atramentum] *svärta, bläck. LB* 3: 35, 158.

aträkkia (aat-), *v. räcka till (för).* vm thet aaträkkir *VKR* 42. *ib* 75. *ST* 342. engen time aat räkte, om iak skulle sighia oc wthtrykkia alla the plagor *Su* 163. *ib* 182. en lithen skogher aatrekker manghom elephantis *LfK* 84. *ib* 100. godz hulkit tik ma ympnit at räkkia mang aar *MP* 1: 145, 292. *Su* 242. *MB* 2: 156, 238. *Jfr* **räkkia at.**

atskil? *m.* gör försth nedhersta delen oc wäggena j foth högha . . . äffther åtzkillenom *LB* 9: 111.

atskilia (aat-. oth-. *part. pret.* **-skilder. aadskyller:** -e *BSH* 4: 150 (1491)**),** *v. L.* **1)** *åtskilja, dela, söndra.* atskilde *(divisit)* watnit *Bir* 1: 136. war hafwit at skilt ok sundirskipt *ib* 181. — *splittra, söndra, upplösa.* som . . . atskil sämiona *Bo* 146. *Bir* 1: 277, 2: 172. — *åtskilja, skilja (föremål från hvarandra).* aatskil . . . kroppin ok siälina *Bir* 1: 63. at en mwr skal aatskilia badha byggilsinna stadha *ib* 53. ther

met bliffue the tho othskilde *FM* 555 (1512). var huar thera at skildir aff androm *Bir* 3: 424. atskilde j personanna eghelikhet *ib* 448. *ib* 449. aatskilde i husom oc tho saman fögdhe mz godhom vilia *KL* 198. the bliva ij at skildom cellum *ib* 182. al thing varo skapadh först j ophofweno j atskildom *(separatis)* timom *Bir* 2: 298. — *afskilja, afsöndra.* aat skilen *(separate)* the städher som wara skulo til flyandhom mannom *MB* 2: 53. — *skilja, söndra, vålla tvist mellan.* thz war mothe thera vilia at them skulle nokot at skilia *RK* 1: 657. **2)** *åtskiljas, skiljas.* tha wij sisth ath skildom *BSH* 4: 352 (1503). fredaghen nest effter herrene atskilde *RK* 2: 7144. *ib* 7244. tha torffue riken ey at skilia *ib* 6379. — *skiljas, upplösas, upphöra.* then sampning strax atskilde *RK* 2: 8769. — *upphöra, taga slut.* kronenna äghor äro lang ok breed han wet wel hwar hon atskil ok thz hertogomen hörer til *RK* 1: 2004. **3)** *åtskilja, utgöra skilnaden (mellan).* wita hwath iordh oc himilen at skil *Al* 9064. kärleken ensamber aatskel mällan himerikes rikes oc fördömilsens barn *LfK* 50. **4)** *skilja. opersonl.* tha monde them sa lanct at skilia *(var det så långt mellan dem)* *RK* 2: 3007. — *vara skild (från), skilja sig (från), vara olik.* swa som wärldinna liws aatskil af myrkreno swa ok hälgra manna liws aatskil myklo meer aff thesso wärldzliko liwseno *Bir* 1: 58. at thera reghla . . . swa mykit wara kan litit aafgaar oc aatskil aff sancti saluatoris reghlo *VKR* 6. *ib* 7. — *opersonl.* them atskil oliklika *(differunt incomparabiliter)* *Bir* 1: 368. — *part. pret. skild, skiljaktig, olik.* skipadhe honum klädhe bonadh atskildan aff androm värlz mannom *Bir* 3: 368. mz atskildom lith *Lg* 3: 462. **5)** *åtskilja, urskilja.* skodha ok atskilia mällan syndena ok dygdhelika gerninga *Bir* 1: 69. **6)** *förstå.* athskilia ok merkia räth färdhokhet j hiärthane *Gers Frest* 35. **7)** *åtskilja, skilja, slita tvist mellan.* them . . . mz minne eller ret ath skilia *MD (S)* 229. at the ära aathskilde medh räth *SD NS* 2: 35 (1408). thöm atskilia vm thet skiptit *ib* 1: 558 (1406, *gammal afskr.*). at herra beincts wini oc minna os hafwa at skildhe om alle skipte os i mellom äre *ib* 17 (1401). *BSH* 4: 150 (1491). **8)** *skilja, slita, afgöra (en tvist).* han hafuir the for:da trättona förra atskilt mellom badha delana *DD* 1: 95 (1442, *afskr.*). *FH* 1: 31 (1455, *gammal afskr.*), 143 (1494, *gammal afskr.*). — *afgöra, afdöma.* at thätta ärandit är sua aatskilt *SJ* 54 (1441). *FH* 5: 72 (1476). thet ransake ok met retthe atskylliä *ib* 92 (1484). sculle tolff waldgiptis men atskilia allen schada oc owilia som huar hafuer för andre giört *RK* 2: 1700. rättan och owildugan dom sigia, athskillia och döma *BtRK* 190 (1455). — *refl.* **atskilias,** *åtskiljas, skiljas.* swa som eldin ok hitin aldre at skilias *Bir* 1: 115. at wi barnlös atskilioms *SD NS* 1: 297 (1103). *ib* 411 (1405). — *skiljas, upplösas.* at the kerlighe bebindingh millan thesse try riken war . . . aatskyldis oc syndradis *FM* 59 (1457). — *Jfr* **skilia at, oatskilder.**

atskililika (atskilelika. atskillilika), *adv.* **1)** *olika.* ey ärw al thing jämlika älskande wtan atskillilika *Ber* 14. **2)** *särskildt, hvar för sig.* gaff os atskilelika allom gudelikan kws *Lg* 3: 476. — *Jfr* **oatskililika.**

atskililiker (aatskililikin. atskilliker. atskillikin. atskillekin), *adj.* **1)** *som kan åtskiljas, upplöslig.* än thät (ɔ: ordhit) ware atskillikit *(separabile)* aff gudhi fadhir ok them hälgha anda *Bir* 4: *(Dikt)* 215. önskandis at war kärlika samanbliffwilse skulde haffua wardit äwärdelika oc aldrig aatskililikin *Su* 378. *Jfr* **oatskililiker.** **2)** *skiljaktig, olik, af olika slag, åtskillig.* thässin thry waro atskillekin *(differentia)* aff sik i a syn waru ok smak *Bir* 4: *(Dikt)* 221. swa som syndirna äru mangfalla oc vmskiptelica swa äru ok pinona mangra handa oc atskillica *Bir* 2: 19. **3)** *särskild, enskild.* ey haffwer jak j tik thz ällir thetta atskililika ällir besynnerlika goth, wtan alt oc thz högxsta godha *Su* 275.

atskililse, *n. pl. åtskiljande, söndring.* gudz son ther föddis aff fadhrenom vtan al thera atskililse *Bir* 2: 264. the liusins ok myrkianna atskililse *ib* 4: 225.

atskilnaþer (aat-. aatskylnadher. atskilnet. atskyllnat), *m. L.* **1)** *åtskiljande.* hans *(dödens)* harda aatskilnadher nalkas nw mik *Su* 239. gudz ordh är . . . räkkiandis alt til syälinna oc andans aatskylnadh *Ber* 268. hvilken broder ey sit öll bethaler for än brödra atskyllnat är *(förr än bröderne skiljas)* *SO* 108. — *afskiljande.* aatskilnaþir fra wärzlikom vmgangilsom *KL* 188. — *skilsmessa.* myrkianna oc atskilnadzsins daghir *Bo* 222. i siälinna oc licammans atskilnadh *Bir* 2: 57. *ib* 81. *Su* 131, 248. i waar atskilnadh *BSH* 5: 192 (1507). **2)** *mellanrum, afstånd.* sadhe hona fulla mz reno hwete swa thrankt at ey ware atskilnadhir *(distantia)* mällan korn ok korn *Bir* 1: 382. *ib* 4: 87. **3)** *åtskilnad, olikhet.* ängillin ok een höuisk människia the hawa en atskilnadh mällan siin *Bo* 42. *ib* 110. *Bir* 4: 95. *MB* 1: 310. *Ber* 75, 144. *ST* 451. *Lg* 3: 433. **4)** *urskilning, förstånd.* haffuandis aatskilnadh j frestilsom *Bir* 4: 65. **5)** *slitande af tvist, uppgörelse.* thöm for een skiälig oc winlik oc fulkomlican aat skilnadh *SJ* 54 (1441). — (?) beder jach edher kärlighä, thet i weliä warä fortäncthä, om her twre, som eders atskilnet waar *BSH* 5: 192 (1507).

atskilning, *f. åtskiljande.* ath thin siäl vtan athskilnyng *(motsv. ställe Bir* 4 oatskililika 21*)* bindis til hans som är een gudh j treem personis *VKR* 67.

atskodha (aat-), *v. se på, betrakta. abs.* iak aatskodadhe *(respexi)* ok sagdhe *KL* 401.

atsköta (aat-), *v. gifva akt på.* honom ey atskötande *ST* 512. staan oc aatsköten wars herra ihesu cristi iärtekne oc makt oc krafft *Lg* 294. aatskötis granlika at enghin wanskipilse ällir oiämpnadher synis j gulffweno *Bir* 4: 105.

atskötilse (oth-), *n. aktgifvenhet, uppmärksamhet.* goda och lärda manna . . . ytkelighen akt och othskötilse *FH* 1: 57 (1486, *gammal afskr.*). *Jfr* **oatskötilse.**

atskötin, *adj. uppmärksam, aktgifvande.* o huru höuiskom thom brudhom bör at vara ok idhelica aat sik atskötnom j sidhom oc ordhom ok gerningom *Bir* 2: 256.

atskötlika (aatskötelika. atsköttelika), *adv. uppmärksamt, omsorgsfullt.* aatskötelika rökta siälenna helsa oc jämcristins gagn *Su* 346. läs iak ey swa

atsköttelika oc gudhelika mina tidher oc böner *VNB* 30. *Jfr* **oatskötlika.**

atsnikin, *adj.* = **asnikin.** war både karger och aath snicken *(Cod. A* asniken 22*) Di (Cod. B)* 312.

atsnäria (aat-), *v. åtdraga, åtsnöra, åtsnörpa.* kiortilin aatsnardhir *(supercinctus non curiose) Bo* 189.

at snöra (aath-), *v. åtsnöra.* kyortillen aath snördher *(motsv. ställe Bo* aatsnardhir 189*) Lg* 3: 79.

atspyria (aatspöria), *v. L.* **1)** *åtspörja, tillfråga.* þöm eigh at spurþom *Bu* 150. *Bil* 652, 806. thu wille ey tala, wtan thu wast aatspordh *LfK* 143. aatspöriä andhan *ib* 285. hwar en som tilkomande thing vilde at wita, han taladhe oc aatsporde trän *Lg* 69. thet mål han wardr åtspurder *KS* 72 (175, 78). — *med personens dat.* brödrom aath spörie *SO* 102. behöffde jngom aatspöriä *LfK* 250. tha honom atspordhes *Lg* 3: 689. — *spörja, fråga.* hanum syntis som han at spurdhe hwat manne han ware *Bil* 253. ey atsporde mere äpter hennes nampn eller heman *Lg* 3: 544. **2)** *spörja, erfara, förnimma.* late oss allom tet sama aff eder altiid atspöria *FM* 537 (1511-12?). — *Jfr* **spyria at, oatspurdher.**

atspyrian (aatspörian), *f. tillfrågande.* wtan abbatissonna aatspörian oc orloff *Bir* 5: 42.

atspyrning (-spörning), *f. fråga, spörsmål.* mz diwpum at spörningom *Lg* 3: 503.

atstridh (aat-), *f. anfall?* hwa kan hawa forbyrdh for dödsins aatstrydh *GO* 544.

atsämias, *v. refl. åsämjas. opersonl. med dat.* som . . . them badom at sämies *GS* 41.

atta? *f.?* [*Fgutn.* atta] *ega?* inter styrløgs gerdi & atta kinuls ac johannis *SD* 1: 247 (1225).

atta (athe *SD NS* 1: 230 (1403). **otta** *RK* 3: 487, 3653. **otto** *SD NS* 1: 96 (1402, *gammal afskr.*)**),** *räkn.* [*Isl.* átta] *L. åtta.* atta örtohor *SD* 1: 735 (1230-60). attæ örtoghæbool *ib* 2: 623 (1310). atta marc *ib NS* 1: 24 (1401). atta riddara *RK* 1: 2281. atta dagha *MP* 1: 24. ottadagha äpter sancti martini dagh *RK* 3: 3653. — **attaluter,** *m.* — **attaluts attunger (-athonger),** *m. åttondedels åtting,* een attalutz athongh *SD NS* 1: 170 (1402, *gammal afskr.*).

attartan (attirtan *SD NS* 2: 266 (1410). **atartan** *Bu* 177. **atertan** *SD* 5: 638 (1317); *KL* 299. **atirtan** *Bo* 48. **adartan** *Bil* 534. **addertan** *SD NS* 2: 181 (1409). **adhartan** *Bir* 4: 83. **adhertan** *SD NS* 1: 172 (1402), 243 (1403); *MB* 1: 2; *VKR* 78. **adhirtan** *VAH* 24: 293 (1381); *RK* 1: 3172; *ST* 74. **adhärton** *SD NS* 1: 52 (1401). **adherthon** *ib* 2: 74 (1408). **attan** *ib* 165 (1409), 166**),** *räkn.* [*Isl.* átján] *L. aderton.* adartan ara gamul *Bil* 534. atartan þusand riddara *Bu* 177.

attartande (adhartande *Su* 306. **atdhartande** *Bir* 4: 35. **adhertande** *Lg* 3: 319. **adhirtande** *SD NS* 2: 263 (1410)**),** *räkn.* [*Isl.* átjándi] *L. adertonde.* henna alders atdhartande aar *Bir* 4: 35. ater giffwa halffwa adhirtanda mark *SD NS* 2: 263 (1410).

attatighi (ottatye *RK* 3: 2883, 2896. **ottothie** *FH* 5: 81 (1481)**),** *räkn.* [*Isl.* áttatigi] *L. åttio.* þusanda ok attatighi arom äpte vars härra pino *Bu* 170.

attatighunde (attatiiande *Lg* 3: 491**),** *räkn. åttionde. Lg* 3: 491.

attunde (atunde: -a *Bu* 6. **ottonde: -a** *LfK* 255. **ottunde: -a** *SO* 62. **attonde** *MB* 2: 20; **-a** *MP* 1: 283; *Bo* 255. **attande: -a** *Bu* 491; *RK* 1: 3302. **atande: -a** *Bir* 3: 19**),** *räkn.* [*Fnor.* áttandi. *Isl.* átti] *L. åttonde.* fran enom attuntädagh iulä oc til annärs *SD* 5: 639 (1347). fra attundadagh jula *Bil* 466. attunda aarith *MB* 1: 373. attunda pundit *Bir* 1: 239. — **attundedel (attendedeel. attendel),** *m. åttondedel.* lot vp laurenze . . . en attendedeel i thet stenhuset . . . huilken attendel i sama husit . . . laurenz köpt haffde aff . . . jordan diekn *SJ* 233 (1454). — **attundeluter (attundelother),** *m. L. åttondedel.* hawer jak vnt henne . . . en attundaloth innan fiskeoosith *SD NS* 1: 170 (1402). *ib* 425 (1405).

attunger (ottingh), *m.* [*Isl.* áttungr] *L. åttondedel, åtting. a) åttondedel af en tunna.* j ottingh sike mager *FM* 607 (1513). *b) åttondedel af ett härad; se* **attungs bro, attungs man.** *c) se följande ord.* — **attungs bol (atans-),** *n. åttondedel af ett bol el. hel gård.* vnum bool et vnum attungxbool *SD* 4: 170 (1330, *gammal afskr.*). vnum attungxbool in sybbaby *ib* 173 (1330, *gammal afskr.*). vnum fyärdingybol et vnum atansbol terre *ib* 307 (1333, *gammal afskr.; alla tre ställena afse Åland).* — **attungs bro,** *f. L.* — **attungs man,** *m. L. af en åtting (åttondedel af ett härad) vald föreståndare vid aflemnande af skipvisten och andra gärder.* omnes et singulos exactores attunxmen et mæzmæn de singulis prouincijs et parochijs de veritate dicenda prestare fecimus juramentum *SD* 3: 271 (1316), 275 (1316).

attunger (atunger: -ung *SD NS* 1: 633 (1407); **-unga** *ib* 634. **atungher: -ungh** *SD* 3: 417 (1349). **athunger: -ung** *ib* 287 (1316). **attonger** *ib NS* 1: 227 (1403). **athonger: -ong** *ib* 1: 23 (1401). **attanger: -anga** *ib* 47 (1401)**),** *m. och* **attung** (*SD* 1: 730 *(i vidim. af* 1281*)*)**,** *n.? L. (antages i allmänhet vara samma ord som det föregående och således ursprungligen beteckna: åttondedel; ss det hela har företrädesvis ansetts dels en hamna dels en by) en viss enhet för jordens uppskattning och för jordmåttet; särsk. i VGL och ÖGL bestämd ss delningsgrund i by. Ordet brukas i synnerhet i urkunder som röra Östgöta lagsaga, enstaka äfven i urkunder som afse Upland, Närike och Värmland. Se Schlyter, Ordbok s.* 52 *f., Bergfalk, Svenska jordens beskattning s.* 67 *f., Strinnholm, Svenska folkets historia* 4: 668 *f., Styffe, Grundregalernas uppkomst i VAH* 24: 284 *f. och Skandinavien under unionstiden,* 2 *uppl. s.* 193 *f., Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 249 *f., Falkman, Om mått och vigt i Sverige* 1: 149 *f. På Latin återgifves det med* octonarius, *hvilket förekommer SD* 1: 140 (1200), 159 (1208), 278 (1233-47, *gammal afskr.*), 379 (1256), 401 (1260), 534 (1278), 542 (1279), 587 (1281), 2: 10 (1286), 3: 44 (1312), 167 (1314, *nyare afskr.*), 511 (1321), 627 (1323, *gammal afskr.*), 4: 380 (1334, *gammal afskr.*), 5: 198 (1343). *Ofta nyttjas äfven de latiniserade formerna* attungus, attongus, attingus, attongia, octinga. octo octingas in riseberge. IIII octingas in sneuerwy. IX octingas in fiuelstaht. II octingas in gilbergh . . . in mosebuy VI octingas. duo in ruuinge. I octingam in piscatione wermelandie *SD* 1: 682 (1180:*talet*—1202). vnum attungum in yggelsthorp

& alium attungum in vdsnes . . . pro tribus attungis et dimidio in villa que dicitur næs . . . permutasse *ib* 447 (1268). vnam mansionem in osgocia que vocatur orlundir quinque attungos sub se continentem quorum quilibet valet quinquaginta marcas denariorum . . . ordinasse *ib* 482 (1274). assignamus . . . XVI attongos de quibus soluuntur XX & I marc denar. annuatim *ib* 494 (1275, *gammal afskr.*). decimam partem attungi in quo duodecim spannones seminare consueuimus annuatim . . . pro viginti quatuor marcis denariorum . . . vendidisse *ib* 2: 358 (1302). quandam villam in ølandia nomine sweabodh vbj duodecim attongie terre habentur . . . contulimus *ib* 1: 166 (1212, *gammal afskr.*). pro qua marcha terre eadem domina k. abbatissa mihi meisque heredibus vnum octonarium dictum atungh terre ølandie scitum [ɔ: situm] jn villa frøslundum . . . appropriauit *ib* 3: 417 (1319). curiam meam in grinnaby . . . habentem quinque attongos terre arabilis . . . do *ib* 427 (1319). vnum attingum terre cum dimidio et duodecima parte attingi in olafzthorp in parochia caughæ, ac dimidium attingum in parochia kærnæ, osgocie, cum omnibus suis adiacenciis, videlicet domibus. agris. pratis. siluis. et pascuis . . . contulisse *ib* 5: 69 (1341). quartam partem vnius attongi per totam siluam in thorberghum . . . vendidisse *ib* 348 (1344). *ib* 1: 553 (1279, *gammal afskr.*), 707 (1258-82), 708, 2: 4 (1286), 5 (1286), 141 (1292), 3: 584 (1323, *nyare afskr.*), 627 (1323, *gammal afskr.*), 4: 6 (1327, *gammal afskr.*), 17 (1327, *nyare afskr.*), 18 (1327, *nyare afskr.*), 56 (1328, *gammal afskr.*), 163 (1330), 171 (1330), 185 (1330) *o. s. v.* — *i svensk form.* mansionem in myclæby cuj duo attung quarta parte minus attinent . . . mansionem in meamber cui attinet aliud dimidium attung . . . relinquimus *SD* 1: 730 (*i vidim. af* 1281). quarta pars vnius attung *ib* 5: 628 (1347). dimidius attunger vno tølting minus *ib.* haua tilldömth härra vlwe haqonsson een attung ok een haluan attung i wamlaby medh alle þera tillagho *ib* 6: 18 (1348). twe attonga i kulstadhom *ib NS* 1: 201 (1402). mit gooz fiastadha som ärw fyre attunga oc en fiärdhungx attunger *ib* 369 (1404). gifwer jac . . . en twäskipadhan attung *ib* 686 (1407). lego monasterio in alwastrum . . . vnum attung terre in raby *SD* 3: 16 (1311). lego . . . dimidium athung terre in sandum *ib* 287 (1316). iij attunga iordh *ib NS* 1: 97 (1402). iak hawer salt . . . en attong iordh i myklaby *ib* 157 (1402). fira attanga halft anath spanz affgeel mindra ii skoohsby iordh *ib* 47 (1401) ens spanz afgäld minna än twa attonga iordh *ib* 71 (1401). mit gotz twa atnungä (*för* attungä) atta spantz afgield minna *ib* 633 (1407). än atung oc thry spantz afgield jordh *ib.* i styninge en attung i änginne oc en fämptalutz attung i akrenom *ib* 98 (1402). viderkännis . . . myk hafua gifuit . . . alt thet iak agher i awerstadhum, ower haluan annan attongh iordh i rätto mälningh, i aker oc ängh, i skoghe, i wato oc thorro, innan by oc vtan by, i tomptom oc tompta stadhum *ib* 584 (1406). *ib* 23 (1401), 27 (1401) *o. s. v.* *Ytterligare ex. på användningen af förevarande ord finner man hos Styffe, Skandinavien under unionstiden 2 uppl. s.* 193; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 251, 252, 253, 254; *Falkman, Om mått och vigt i Sverige* 1: 150, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 162. *Jfr* **attaluts-, fiärdhungs-, fämtaluts-, half-, siättungs-, tolftungs-, tvälytis-, thridhiungs-attunger.** — **attungs land,** *n. L. Jfr* **half attungs land.**

atvakt (aat-), *f. uppmärksamhet, omsorg, akt, aktgifvenhet, andakt, allvar.* wakerlik atwakt *Bir* 1: 296. wari gran atwakt . . . at gudh retis ey til wredhe *ib.* hawin . . . aatvakt (*attendite*) vm idhir *KL* 165. *ib* 196. *Bo* 18. *VKR* 27. *Lg* 3: 515. här om skulu werkmestare haffua atwakth at thz ikke skeer *SO* 49. hwat ysfogitten til see ok aathwacht haffua skal *ib* 188. aatwakt til sinna siäl *Ber* 256. at haua granna atuakt aff thera näfst ok rättilsom *Bir* 3: 258. haf atwakt och wana at läsa i gudhelikom bokom *Ber* 136. oss til trängher stor vmsorgh oc mykin atwakt oc hugxsens wakan oc föresyn at en släkt j israel os skuli ey förgaas *MB* 2: 140. göra smälikasto ämbite . . . hwilkin han fulkompnadhe at mykle aatvakt *KL* 252. vpfostrade sin barn medh mykle atwakt *VKR* IX. skalt thu gifwa thik vin vm mz höxste atuakt at thu vari ther när *Bo* 170. skodhas innerlica mz alle hugxsins atuakt *ib* 180. hördhe thänna kännedom mz alle aat vakt *KL* 209. atwakte mz alle idhn ok atwakt *Bir* 1: 54. *ib* 1: 163, 3: 167, 229, 467, 4: (*Dikt*) 251, 257. *VKR* 6, 60, 70. *Lg* 664, 668. *Ber* 103, 229. mz huru mykle aatvakt guz thiänisto man idhnathe at göma ödhmiuktinna dygdh *KL* 213. *ib* 254. tee gudhi mz kärlek och atwakt thins hiärta samwit *Ber* 135. *Jfr* **avakt.**

atvakta (aat-), *v. L. fästa uppmärksamhet vid, gifva akt på.* här scal war lensman atwactä *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). som . . . uatwran siälff diktar oc wiisar allo mankynino i hwariom som atwaktar *MB* 1: 451. *ib* 28. *Bo* 16. atvaktin hwat j skulin göra thessom mannom *KL* 141. hon aatuaktadhe granlikä hwat paulus sagdhe *ib* 159. *MP* 1: 28. vm biscopin vil atwakta huru han tok waldit tha atwakte först hwat hällir han tok älla astundade biscops döme for sina skuld älla for gudz skuld *Bir* 1: 316. ey akta the älla atuakta at minzsta synd vm mannin lustas j hänne är honom ympnin til äwärdhelika pino *ib* 112. *ib* 114. atwakte mz alle idhn ok atwakt at ey kome en päningir til bygninginna hulkin som ey är wäl ok rätuislika afladhir *ib* 54. *ib* 310. *VKR* 9, 35. *PM* 24, 28. — *med ack.* atwaktin thy idhur hiärta *Bir* 4: (*Dikt*) 254. granlica atuakta oc skodha varn herra *Bo* 49. vm han atwakta mit wald ok godlek *Bir* 1: 184. *ib* 8, 238, 2: 81. — *med dat.* lydhande oc atuaktande villonna andom *MP* 2: 85. ensamne gudelike snille aath wakta *Su* 2. thy högxsta godha . . . ffuldelika aatwaktande mz hetom kärlek *ib* 260. at thu maghe atwakta ensamnom gudhi *Ber* 217. — *med prep.* gömin oc atuaktin vm thetta *Bir* 2: 143. *VKR* 28. at granlica atuakta aff (*de*) sik siälfwom *Bir* 2: 326. *ib* 3: 258. — *tänka på, söka. med inf.* atwakta at göma tholomodh ok lydhno *Bir* 1: 117. *ib* 121. — *Jfr* **vakta at** *samt* **avakta.**

atvaktan (aat-), *f. betraktande.* j thäs aldra högxsta oc aldra wärdogasta waldsins granlikasta aatwaktan oc andelika skodhan *Su* 337. — *uppmärksamhet.* wtan hogxsens at waktan *LfK* 61. — *Jfr* **oatvaktan.**

atvaktelika (-liga), *adv. uppmärksamt, andäktigt, med omsorg, noggrant.* hördhe atvactelikä hans kiännedom *KL* 144. at paulus swa aatuaktelika gömde thz ordh *ib* 201. badh atuaktelica *ib* 322. *Lg* 824. vm thw atuaktelica *(attente)* ranzsakar oc granlica skodhar thz som i the sermone sagdhis *Bo* 178. *ib* 220. *Gr* 324. *VKR* XVI, 60. *Bir* 1: 272, 275, 309, 2: 23, 69, 83, 3: 26, 77, 241. *MB* 2: 57, 126. atwaktelica göma sina vndirdana *MP* 1: 26. hedhras oc dyrkas atuaktelicare *Bir* 2: 286. styra atwaktelika sin likama *ib* 4: *(Dikt)* 251. thiänto honom athwaktelika *ST* 245. atwakteliga til läste hwsens döra *MB* 2: 77. graffwer han aatwakteliga ther til han findher them *Lg* 822. — *Jfr* **oatvaktelika.**

atvakteliker, *adj. uppmärksam, noggrann.* mz atuaktelicom *(attenta)* thanka *Bir* 3: 243. *ib* 4: *(Dikt)* 268. *Ber* 62, 139. om hwilka han wil haffua atwaktelika *(sollicitam)* rökt *Bir* 4: 5.

atvaktilse (aat-), *f.? uppmärksamhet, omsorg.* teknar . . . prestins gudhelika aatwaktilse j allom görandom thingom *Su* 308.

atvaktogher, *adj. vaksam, på sin vakt, uppmärksam.* som är sins hosbonda atwaktoghir gömare *MP* 1: 54. swa mykit atwaktoghare skal huar vara j sinne styrils *ib* 80. the äru . . . atwaktoghe *(solliciti)* ok vmkringh skodhande j görande thingom *Bir* 1: 259. han skal wardha thes atwaktogare at göma sik *ib* 283. gör mannin . . . atuaktoghan vm sik siäluan *ib* 2: 45. *ib* 58. war . . . atwaktogh af *(attenta de)* thinne helso *Ber* 150. hänna öron vaaro atenast atwaghtogh til *(intentæ ad)* the thing hwilkin som tilbordho gudz äro *Bir* 4: *(Dikt)* 251.

atvaktol (aat-. -ul), *adj. vaksam, aktsam, uppmärksam.* atwaktul *(sollicitus)* at taka sik waro fore forsatom ok forrädilsom *Bir* 1: 267. är atwaktul at hans gooz skuli ey vtgifwas . . . onyttelika *ib* 334. *ib* 2: 32, 3: 45. atuaktol vm sik *ib* 2: 282. *ib* 332, 335. atwaktol wm wärldinna fafängho *ib* 1: 334. atwaktol oc idhin j godho *MP* 1: 184. wari beskedelikin, spakfärdogher, troen, aatuaktul *Bir* 5: 96. *ib* 3: 176. *VNB* 29.

at vara (aath-), *v. L. tillsäga, påminna, uppmana.* lotho konung karl saa at wara sit rad alt saman kalla *RK* 2: 8227. — *varna.* jomfru maria loth honom aathvara *RK* 1: *(sfgn) s.* 175. — *Jfr* **vara at.**

at vinna, *v. vinna.* som til skips först stridh at wan *MD (S)* 219. — *refl.* **at vinnas,** *räcka till?* hånom må peninga ok godz at winnas huru han thöm hälzt förgör *KS* 35 (90, 37). *Jfr* **vinnas at.**

atvist, *f. L.* — **atvistarmaþer,** *m. L.*

atäskia, *v. fordra, kräfva, göra fordran el. kraf.* ner jach eller richesens rad heltzt oppa atesker *BSH* 5: 95 (1506).

athanke, *m.* **1)** *åtanke.* hafwi thz for öghom ok a thanka *Bir* 1: 85. mz innelikom athanka oc hiärtans warkunnan *ST* 167. *ib* 180. — *omtanke.* hafdhe mykla värlzlica thinga säuinno oc athanka *KL* 321. — *eftertanke.* mykyn athanka hafdhe clemens at finna oc vthleta vm nokot liiff skal wara äptir thenna lykamlika dödhin *ST* 39. **2)** *afsigt.* hult stadugt pa sin förstadgadha atanka *MB* 2: 287.

athrängia (aa-), *v.* **1)** *påtränga, tvinga.* atrengiande fatigdomen *FH* 5: 23 (1464). *ib* 30 (1465). j alla nödh thöm kunde atrenga *Lg* 3: 540. störstä nödhenne jemuel atrengände *ib* 560. **2)** *tränga, behöfvas.* är thet swa, at her atrenger i nokon matho *BSH* 4: 291 (1501). om her nogot atrenger *ib.* om a trenger *ib* 5: 92 (1506). huar aatrenger *ib* 289 (1508).

athrättelika, *adv. envist. ST* 34.

athrättin, *adj. envis. ST* 70.

aþänkiande (aþiänkiände *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*)), *part. adj. betänkande. SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). — *omtänksam.* tw huxar oc äst mykit a thänkiande *(sollicita)* hwru tw scalt lowa mik ok hedhra *Bir* 1: 21.

athänkilse, *f.? åtanke. LfK* 31.

auguste? *m.? Augusti.* augusta manadh *Al* 4883.

a vak, *interj. o ve!* a wak the iämmirlike nödh *RK* 1: *s.* 168.

avakt? *f. uppmärksamhet, omsorg.* skalt thu halda och göma thz mz alle awakt *(för* atvakt?*)* och gömo *(sollicitudine et custodia) Ber* 221.

avakta? *v. gifva akt på.* awaktin *(för* atvaktin? *attendite)* at ey thwngins idher hiärta af kräselike födho *Ber* 86.

a vapn, *se* **a,** *prep.*

avatn (aa-), *n. åvatten.* än thz warder sudhit ij aa watne *LB* 5: 80.

avaxter, *se* **aväxter.**

ave maria, *f. Ave Maria.* läsa . . . ena aue maria *SD NS* 1: 551 (1406). hon haffuer känt oss aue mariona *Lg* 3: 22. ena aue maria scal hwart idhra läsa *ib* 26. aue marian *ib.*

avi (ahwi *KL* 24. **ä wi** *MD* 62. **awy. awe),** *interj.* [*Fdan.* avi] *o ve! ss uttryck af sorg.* awi mälte the stolta fru *Iv* 1237. *Al* 8990, 10067, 10127, 10426. awi wi hawum mist troyllum *KL* 7. awy the sorgh iak aldreg forwinder *RK* 1: 627. *KL* 24. *Fl* 361, 377. *Fr* 2032. awi at iak föd var awi *ib* 1406. awi at iak skulle wardha föd *Al* 2889. awi at han thz ey häller loot *RK* 1: 3743. awi mik . . . at iak ij världine lifuande är *Fr* 2391. awi thz han ey här värа ma *Iv* 2470. *ib* 3174, 5096. *ST* 123. awi mik salogha *Bu* 520. *Bil* 475. awi sötasta syni *ib. Iv* 1282. awe är os a thenna dagh *ib Al* 10475. *ib* 6961. awy mik wslom *Su* 40. — *ss subst. n.* thz war we ok thusand awi *Al* 2888. idhar löön wardher pina oc mykith awi *ib* 6732. — *Jfr* **ovi.**

avik, *n. ögonblick?* tha fik thän rese ij thz awik *(Cod. BDEF* wik*)* eet slagh *Fr* 1030.

avisning, *f. L.*

avita (afvita. affvita. -er, -te *eller* **-adhe, -ter.** *impf.* **aweet** *Ansg* 245), *v.* [*Isl.* ávíta] *förevita, förebrå. med personens ack.* guz moþer auite riddaren *Bu* 20. hördhe hona han awita *KL* 14. awitadhe hona at hon war mz barn *ib* 112. at thw afuitir thic siälfuan *ib* 285. awiita han oppenbarlika *MB* 1: 365. ängin ma awiita them som fulle äre aff sinne natwro *ib* 111. affwitte them oc snybde bradhlika *ib* 422. epter at dismas hadhe swa awiit gesman *ib* 2: 387. togh at awiita sina husfru ewam *Lg* 90. *LfK* 141. the monde tha mig så mykit åwithä *RK* 3: 4281 *(sista forts.).* awitto sik inbyrdhis *Bo* 172. awitto han oc rögdho mangom lundom *MB* 2: 373. han awitte them

for osidhi *Bil* 86. — *pass.* hon vardhir straffadh ok auith mz skam oc obrygdhilsom *(opprobrio redarguitur)* vm hon findz ohöuisk *Bir* 3: 113. kanunkin a vitis ok straffadhis *(arguebatur)* *ib* 1: 321. tha afwitis han oc callas *(arguitur)* suasom drapare *ib* 2: 269. ware wärdhir at awitas *(anklagas)* ok dömas for ondan vilia swa som for gerningh *ib* 1: 111. *ib* 191. the auittos *(reprehendebantur)* ther fore *Bo* 126. *ib* 141. — *med personens dat.* awitadhe hanum hwi han giordhe ey som hanum war budhit *Bil* 283. — *förebrå för, klandra. med sakens ack.* toko the thz fore som the matto afwita oc straffa *Bo* 122. starklica afwita *(reprehendere)* jdhirs kötz astundilse *Bir* 2: 88. awita annars willo *Ber* 149. affwitte oc straffuadhe *(arguebat)* roms inbyggiara owirgang oc synder *Bir* 4: 57. — *pass.* thz som mäst är auitande *Gr* 286. skalt thu ey dröuas at min ordh avitas for lygn *(arguantur mendacii)* *Bir* 1: 297. — *med prep.* af. auitadhe *(arguebat)* aff godhgerninganna othokka *Bir* 3: 418. — *med prep.* a (pa). auithä pa hans snödhä liffuerne *LfK* 215. — *(awitte för aminte? awitte han them the vndirliga gärninga som gudh haffde fordhom giort MB* 2: 326.*)*

avitan, *f.* [*Isl.* ávitan] *förebråelse, bestraffning.* sagdhe hanum thagar hwat han huxade mz söthe awitan *Bil* 697. jnsändher sin straffilse oc awitan i tith hiärta *LfK* 31.

avitande värdher, *adj. klandervärd, straffvärd.* ware hon (ɔ: maria) ey awitande wärdh *(Cod. B* awita wärdh 561*)* *MB* 1: 398. *ib* 449. synden är ee awiitande wärdh *(Cod. B* awita wärdh 538*)* *ib* 141.

avitare, *m. tadlare, bestraffare. Ber* 233.

avite, *n. L.* — **avita värdher,** *adj. klandervärd, straffvärd. MB* 1: *(Cod. B)* 538, 561, 562. — **avitis ordh,** *n. förebrående ord.* möddo the han . . . mz awiitis ordhom *MB* 1: 309.

aviteliker (-likin. -liken. affwitelikin *Bir* 5: 23**),** *adj.* **1)** *straffvärd, tadelvärd.* hwat seer thu avitelikit *(reprehensibile)* j thänna här nar star *Bir* 1: 372. han är avitelikin ok straffande *(reprehendendus)* j androm trem thingom *ib* 373. *ib* 2: 30, 3: 305, 5: 23. *MP* 2: 240. *Ber* 103, 106. *Jfr* **oaviteliker.** **2)** *bestraffande.* blandha . . . iblandh söth ordh nakor awiteliken *(increpatoria)* *Su* 115.

avitilse (auitelse. afwitilse. afwitelse), *n. pl. och f. förebråelse, bestraffning, klander.* hardh ordh oc auitilse *KL* 14. mz awitilsom *ib* 97. samuitzsins motbit ok afwitelse *Bir* 3: 186. vm nakar stunge han mz hwasse ok bitirlike auitilse *(correptione)* *ib* 1: 64. nar nakrom sändis breff hiolt thz breff afwitilse ok manilse *ib* 3: 418. mot afwitilsom *ib* 2: 157. *ib* 223, 230, 3: 11. *Ber* 61, 62, 64, 230. *LfK* 141. mz mykle awitilse *MB* 2: 405. tala ey thz thin owin maghe gripa thik til awitilsa *(quod indigne suscipiat adversarius)* *Ber* 103. nyta hardha auitelsa hamar *Bir* 2: 230. hwat thz vare hällir glädhis sangir älla helsama auitilsa breff *(littera reprehensionis salutaris)* *ib* 3: 418. thetta är ey afwitilsa breff *ib.* taladhe the mz awitilsa röst *(voce increpationis)* *MB* 2: 402. höre awitilsa ordh *(verba increpationis)* *Ber* 62.

avugher (-ogher. -igher), *adj.* [*Isl.* öfugr] *L. bakvänd, baklänges.* gingo awogha *(retrorsum)* *MB* 1: 173. *Di* 53. *SGG* 134. — *förrädisk.* förde awigh skiöl mooth sin rettha herra och foolsterrike *BSH* 3: 298 (1471). som fört haffue awug skiöld emot theres rette fädernis ricke *ib* 5: 306 (1507). *Al* 1668. — *Jfr* **ateravugher.**

avund, *se* **afund.**

avunda, *se* **afunda.**

avärk (owerk), *n.* [*Isl.* áverk] *L. åverkan, olofligt bruk af annans egendom.* dömdes . . . för owerk *BtFH* 1: 139 (1507). for owerk han giorde pa lauris änger *ib* 148 (1506). för owerk the giorde wppo prestens bast skoogh och änger *ib* 169 (1506). *ib* 200 (1509). dömdes . . . tesse . . . hwar tere sak til iij m. för äthäbötter och awerk *ib* 161 (1508). *ib* 166 (1508), 138 (1507), 201 (1509), 281 (1508) *o. s. v.*

avärka, *v. L. bruka, nyttja.* byggia oc awerka sin deel *GS* 58 (1474). then hopen . . . intagha, täppa oc awerka sigh til gagn *ib.* awerkar hans lutt *ib.* — *olofligt sätta sig i besittning af, olofligt taga.* dömdes ffrv anna xvj k[arp] korn igen wtaff tartilaby som the haffua awerkät aff hännes landbo *BtFH* 1: 205 (1509).

avärkan, *f. L.* **1)** *förnärmelse, våld, misshandel.* gör och naghen averkan eller owerwaldh appa honom eller hans thienere *HSH* 19: 13 (1480). hoo awerken a annen gör *BSH* 5: 512 (1512). **2)** *åverkan, olofligt bruk af annans egendom. BtFH* 1: 127 (1464), 128 (1464). gör ther någon åwerckan åå *SO* 292. *ib* 294. *Jfr* **akra-, iorþa-, skogha-avärkan.** **3)** *verk, vattenverk.* kerdhe opa ena awerkan i enom ström *VAH* 24: 318 (1414). then awerkan hindra *ib.* ny awarkan *(för* awärkan*)* ma icke schada the gambla *GS* 57 (1474). haffue han forbrutit sina awerkan *ib.*

avärke, *n. verk, byggnad, särsk. vattenverk.* al miin hws oc awärche *SD NS* 2: 522 (1412). fyrscripna godz var häradzsins almenninger... oc wreta clostor ägher awerken *BSH* 2: 66 (1399). dömpdom vi . . . for[nämp]da wreta clostre thera awerke at behalda *ib.* kennomps wi tildömpt . . . wreta clostre awerkin aff them ström *VAH* 24: 318 (1414). dömis niclis aruidzsons arwom afuärchin wppa them strömenom *ib* 319 (1414). ath lösa auärchen aff strömenom *ib.*

avärknaþer, *m. arbete.* gyor nokrä handa awärknäþ *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*).

avärkning, *f. L. Jfr* **akra avärkning.**

aväxter (affväxter. avaxter), *m.* [*Isl.* ávöxtr] *L.* **1)** *det som växer på något, växt.* jordhin rördhis mz allom sinom thunga ok auäxstom *Bir* 2: 264. the . . . som hawa litadhan ögxsten mz nakrom awäxt *MB* 1: 80. **2)** *gröda, afkastning.* ympnin iordhinna affuäxtir *MP* 1: 256. epter thy som solen skipar sik til war epter thy timis iordhinne affwäxter *MB* 1: 44. skipadhe han henna *(jordens)* awäxt *ib* 58. skapadhe thridhia dagh alzskona iordhinna affwäxt *ib* 59. *ib* 61, 86, 162, 238, 340, 427. som offrin the iordhenna afuäxte som laghin biudha at offra *MP* 2: 225. tha wardir mökit korn oc awexta öfre *LB* 3: 185. bar honum hundradha awaxt *MB* 1: 209. samansanka frwkt oc affwäkxt *ib* 372. — *Jfr* **arsädhis aväxter.**

ax (agx *MB* 1: 90; *Bir* 3: 111, 112**),** *n.* [*Isl.* ax] *L. ax.* the wridhu kornit w axomen *Bo* 50. rätuist är at . . . kornit (ɔ: skuli) starklica thryskias at thz skuli skilias fran agxeno oc agnine *Bir* 2: 55. *ib* 3: 111, 112. *MB* 1: 90, 2: 210. — *Jfr* **korn-, rogh-ax** *samt* **oaxaþer.**

axl (-ar), *f.* [*Isl.* öxl] *L. axel, skuldra.* huilkin eth kors bar a sinne axl *Bil* 595. at leta äpte thy tappadho fareno hulkit thu bar a thinom eghnom axlom atir til himerikis hiordh *Bo* 35. bondin hawir hardha axlar *ib* 134. *ib* 99, 182, 197. *KL* 22. *Bir* 3: 347. *MB* 1: 204. *Fl* 1878. *Iv* 4585. *Su* 350. *MB* 2: 408. hwg honum hwffwdit i axlena ned *RK* 3: 4265. — **axla ben,** *n.* [*Isl.* axlarbein] *axelben. Fl* 1848. — **axla smidhe,** *n. smidda prydnader för axlarna.* hängde pa sigh axla smidhe oc arma smide *MB* 2: 162. *Jfr* **arma smidhe.** — **axla värker,** *m. värk i axlarna. LB* 6: 106.

axla (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*N.* axla] **1)** *lägga el. taga på axlarna.* hwar som äi axlar hetto äller hat *(blottar hufvudet genom att nedfälla hufvudbetäckningen på axlarna) SMG* 150 *(jfr Ihre:* iviraxlader; *Schlyter, Ordbok* ivin axlaþer*).* **2)** *öfverlägga, underhandla.* tha ther om war länge axladh *(cum diu de his consilium ageretur) MB* 2: 323. the axladho swa länge at orpha kyste syna swäro *ib* 208.

axlan (äxlan), *f. öfverläggning, afhandlande.* vtan alla kloka ranzakan älla framfolslika äxlan äller disputeran huat hwart skal betydha *MB* 2: 331.

axla tan (oxla-), *f.* [*Sv. dial.* axlatand. *Jfr Isl.* jaxl] *oxeltand, kindtand.* tha ypnadhe äller vplath herran gudh axla tannena *(molarem dentem)* j asna käfftenom *MB* 2: 119. — **axla tanna värker (oxla-),** *m. värk i oxeltänderna.* tz duger for oxla tanna werk *LB* 7: 146.

axul (axol. axel. *pl.* **axlar),** *m.* [*Isl.* öxull] *L.* **1)** *axel, hjulaxel.* axolen och naffuan a hywlemen *Lg* 3: 143. the som widher thorfua axla *TB* 77. — *med hänsyftning på Axelssönerne. RK* 3: 2563, 2564, 2567, 2570, 2701, 2929, 3126. axel släkten *ib* 2583. **2)** *dörrhake, vändtapp, gångjärn.* j dorra hakomen hulke som tilföghias agxlomen *(postibus) Bir* 2: 91. ey kunno dörrin hängia vtan axla *(sine cardinibus) ib* 1: 295. j hans skrine hwars look hängiande war swa som vppa fyrom axlom älla hakom *ib* 61. skrin . . . hulkit som hängir mz fyrom fallande axlom *(cardinibus casuris) ib* 63. — *Jfr* **dura axul.** — **axuls digher,** *adj. L. Jfr* **axuldigher.**

axuldigher, *adj. L. axeltjock, så tjock att deraf kan göras en hjulaxel.* hugger man eek axull dighra *TB* 76. hugger . . . axul dighra ek *ib* 77. *Jfr* **axuls digher.**

axul stor, *adj. L.*

axul ämni, *n. L.*

ayrkia, *f. L.*

azl, *n.* [*Dan.* aadsel] *åtel, as.* eeth rutit azl *ST* 183.

B.

badh, *n.* [*Isl.* bað] **1)** *bad, i sht varmt bad.* i losteliko badhi *KL* 316. lögh äller badh *Al* 6389. stigha aff thz badh *Iv* 1332. *Di* 299, 303. *Jfr* **blodh-, kar-, qvast-badh,** *äfvensom* **lögh. 2)** *badställe.* redh han til eth badh som en kallas didrics badh *Di* 299. *ib* 302. **3)** *het strid.* sidhan finge the i källaren waro eth badh *RK* 1: 1779. jak tror the stodho ok ther eth badh *ib* 4233. ther hafuer iak fangith fore eet badh *Iv* 5700. slogos ith fultaga badh *MD (S)* 260. **4)** *ödeläggelse, blodbad.* swa blef ok then godhe stadh frälster ffra thz ondha badh *MD (S)* 212, 230, 262. the sloge tha ett mekta bad *RK* 3: *(sista forts.)* 5995. giorde them ett ynkelighit badh *ib (till. om Chr. II)* 6217. — **badha kapa (-kopa),** *f.* [*Isl.* baðkápa] *badkappa. Di* 299.

badha (-ar, -adhe), *v.* [*Jfr Isl.* baðaz] **1)** *bada (trans.).* badha sigh j thera varmo blodhe *Bil* 565. — *tvätta, bada, smörja.* bada honom ther wthi *LB* 4: 341. ath man badar och basar bwkin i varmo vathne *ib* 7: 80. bade sig ther wel med *ib* 27. badha sijn bwk wel mz samma yrter *ib* 29. om man badhar sik medh henna warma oos *ib* 2: 53. **2)** *bada (intrans.). Iv* 5301. *Bir* 5: 44. lata han badha *KL* 120. han badhadhe för i kaldo bazstowo *ib* 121. krakan är ey thy hwitare at hon opta badhar *GO* 490. brunno ok badhadho i grafwm fullom mz vällande malm *Su* 460.

baþe (baade. baþä *Bu* 185. **badha** *Bil* 357. **boda** *SJ* 160 (1447). **bodhe** *MD* 78. **bodenn** *FH* 6: 80 (1495). **badh** *Al* 3208. **bad** *BtFH* 1: 147 (1506), 149 (1506), 167 (1508), 180 (1507). **bod** *ib* 174 (1506). **boodh** *FM* 346 (1507)**),** *konj.* [*eg. n. af* **baþir.** *Isl.* bæði] *L. både.* baþe . . . ok *(i rimslut kan* baþe *få sin plats efter sista leden), både . . . och.* baþe i stocholme oc annar staþ *SD* 5: 562 (1346). bathe for mannum ok almänning *ib* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). baþe wari män ok swa adþri *ib.* maria baþe moþer ok mö *Bu* 11. han varþ baþe þrötar ok siukar *ib* 174. baþe firi lekom ok lärþom *ib* 50. lät sik hafwa fangit mikla badhe skam ok skadha *Bil* 115. alle matto han badhe see ok höra *ib* 118. slot och län badhe *RK* 2: 5301. — *äfven då de förbundna lederna äro flere än två och således mer än ett* ok *följer.* badhe bedröfdhe oc rädde oc fulle mz vmsorghelicom thankom *Bo* 163. — ok *kan i detta fall uteslutas, dock ej framför den sista leden.* baade mädh stadz rät, mädh landz lagh ok mädh kirkio rät *SD NS* 1: 200 (1402). badhe til mat dryk ok kläde *RK* 1: 2629. — badhe . . . sva, *både*

. . . *och.* bade mz armborst sa mz spiwt *RK* 2: 6192. *MD (S)* 271. — eigh . . . äller . . . badhe *(i rimslut), hvarken . . . eller.* wi bedhomps änga större nadhe ey til dryk äller ätan badhe *Al* 6100.

baþir (baþe. *f.* **badha. bodha** *GO* 687; *RK* 3: 1427. *n.* **bädhe** *RK* 1: 2628. **bathe** *Bu* 509. **bodhe** *SO* 27. **baþin** *SD* 5: 562 (1346). **baþen** *Bu* 4, 13, 15, 58 *o. s. v.* **badhen** *KL* 53. **baden** *SO* 116. **baadon** *MD (S)* 234. **boden** *FH* 5: 196 (1505). *gen.* **bäggia. begge** *Bir* 4: 126; *MB* 2: 151. **begghe** *FM* 380 (1508). **bäggias** *MB* 1: 147; *KL* 199, 298, 319; *Al* 5353. **beggias** *SD NS* 1: 17 (1401), 181 (1402). **bäghias** *ib* 1: 58 (1401). **begghas** *ib* 60 (1401). **bägges** *ib* 230 (1403). **begges** *FH* 5: 101 (1486). **bäggis** *ib* 2: 13 (1390). **beggiars** *SD NS* 1: 624 *(på två ställen,* 1407*).* **bäggers** *FH* 3: 50 (1445), 51 (1445). **beggers** *ib* 5: 52 (1467); *Lg* 3: 551, 553; *LfK* 228, 230. *dat.* **badhum** *Bil* 113. **badhom** *ib* 915. **bodhom** *FH* 1: 30 (1455, *gammal afskr.*). **boodom** *ib* 5: 150 (1490). *ack. m.* **baþa** *Bu* 128, 184. **badan** *Di* 156. **begge** *FH* 6: 51 (1460). *f.* **baþa. bodha** *LB* 6: 105. **beggia** *RK* 3: *(sista forts.)* 6117. **beghiä** *LB* 6: 105. **begyä** *ib; de tre sistnämda formerna förekomma i förbindelse med ett följande* sidhor, *och den från gen. öfverflyttade formen synes här bero på inverkan af uttrycket* bäggia väghna. — *dat. sing. n.* **baadho** *SJ* 94 (1435)**),** *räkn.* [*Isl.* báðir] *L. båda.* sanctus iohannes baptista ok sanctus iohanne[s] ewangelista agha baþe missumars dagh *Bu* 50. ato þen baþen han ok hans mö *ib* 183. kände sik haua baþen laren *ib* 515. vordho badha boior en boya *Bil* 114. bäggia vara heþar *Bu* 144. med vart bäggiä testamentum *SD* 5: 567 (1346). af bäggiä varrä väghnä *ib* 562. satte . . . sina discipulos bäggia vägna vm sik *Bo* 70. the striddo fast a bäggia wäghna *Al* 3321. twa adror som sitya pa halsen beghiä sidher *LB* 6: 105. vtmz ögönän paa begyä sidher *ib.* oppa beggia sidher om siön *RK* 3: *(sista forts.)* 6117. falla a badha sidhor mange *Gr* 262. attä magho þe warä a baþä siþor *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). hwar en som astundar wara ällir warda gudelike snillis älskelikin discipulus, wari bäggia köns *(af hvilket af de båda könen han än må vara),* man ällir quinna, aff hwario hälzst orden oc renliffnadz the kwnno wara *Su* 364. drogho swa ower eno a baadho *SJ* 94 (1435). — **baþirtväggia (badhe twiggiä** *MD* 86. **badhetiggia. badhe tiggia** *MP* 2: 82; *Ber* 116; *MD* 80. **badhetiggia** *Ber* 66**),** *räkn.* [**baþir** *i förening med gen. af räkneordet* **tver**] *L.* **(baþitiggia** *ss konj.***)** *båda två, båda.* hwilkin som giordhe badhetiggia *(utraque)* eet *Ber* 66, 116. *MP* 2: 82. sökia . . . fatika oc rika badhe tiggia *MD* 80. *ib* 86.

badhlakan, *n. badlakan. Iv* 1333.

baþstova (badzstoffua *Di* 89. **badzstoffwa: -o** *LB* 3: 41. **badzstofwä** *SD NS* 1: 551 (1406). **batzstowa: -o** *Al* 6390. **bazstowa: -o** *KL* 121. **bazstofua: -o** *Bil* 733. **bazstoffua: -an** *LB* 3: 46. **bastoua: -o** *Bu* 195. **bastowa: -an** *LB* 3: 2. **bastoffwa** *ib* 40. **batzstufua** *Bir* 4: 65. **bazstuwa: -o** *KL* 120. **bastuffwa: -an** *LfK* 80. **badzstwa: -on** *LB* 2: 10. **bastwua: -o** *ib*; **-one** *ib.* **basstwa: -o** *ib* 3: 37. **badzstuga: -wna** *SJ* 271 (1459). **badhstwga** *LB* 2: 52**),** *f.* [*Isl.* baðstofa] *L. badstuga, bad.* at jak vnt ok gifuit hauer the badzstofwna jak ägher i enecöpung *SD NS* 1: 550 (1406). *ib* 551. *LfK* 80. aldre com han i lögh älla i bastouo *Bu* 195. badhadhe . . . i kaldo bazstowo *KL* 121. giwa hanom drikka äftir bazstowna *ib* 120. gag ey mikit til basstwo *LB* 3: 37. bastoffwa är ey taa mesta godh *ib* 40. haffua kalla badzstoffwo *ib* 41. bazstoffuan haffuer xii dygdhe *ib* 46. *ib* 2, 2: 10, 12, 52. *Bir* 5: 28, 44. *Se Hildebrand, Sv. Medelt.* 1: 159, 467-8. *Jfr* **stenbadhstova. — badhstovu fridher (bastuvu-),** *m. L.* — **badhstovu lavi (bastwffw-),** *m. badstugelafve.* lyggia . . . oppo en varm bastwffw laffwa *LB* 7: 298. — **badhstovu mur (badzstufu-),** *m. badstugemur.* til then gambla badzstufu mwren *SJ* 142 (1445).

badhul, *se* **bädhil.**

bagge, *m. bagge, gumse? ss tillnamn.* de conrado dicto baggæ *SD* 2: 351 (1301). birgero baggæ *ib* 4: 129 (1329).

bagge, *m.* [*Isl.* baggi] *Norrman.* — **bagga söta,** *f. baggsöta, gentiana purpurea Lin.* baggasöta ätin hielper mykit for stingiom *LB* 7: 279. *Se Fries, Kritisk Ordbok öfver svenska växtnamnen s.* 6.

baghare, *se* **bakare.**

baian (bayan. bayen *SO* 202. **baya),** *f.? hafssalt från Bayes, en söder om Nantes belägen hamn; se Schiller u. Lübben* 1: 141. om lööss bayan til staden komber *SO* 190 *(möjl. bör* **lös baian** *fattas ss ett sammansatt ord).* dragara lön for lest lössz bayan *ib. ib* 202. nar nagher hollender skyp til staden koma mz lööss baya *ib* 207. *Jfr* en lest baia salt *SO* 321 *(fr.* 1546*).* en stor lest salt löss bai *ib* 334 *(fr.* 1574*).*

baior (bayor. *pl.* **-ar, -er),** *m.* [*Ryska* bojarin, bajarin; *pl. nom.* bojare, bajare, *gen. ack.* bojar, bajar] *bojar, medlem af den forna Ryska högadeln.* twa bayora . . . hadhe han tiil räffla *RK* 3: 3420. *ib* 1: *(till. till LRK) s.* 241. then störste bayor *FM* 305 (1507). the ypersthe baiorer *FH* 7: 96 (1513).

bak (baak. baag *Di* 165, 166**),** *prep. och adv.* [*Isl.* bak. *Skåne L.* bagh] *A) prep. bakom. med dat.* kom en aff konungs wäghna bak hanom *Bil* 229. baak köpmannagathwnne *SJ* 269 (1459). — *med ack.* stat ok bak sparlakanit *Bir* 2: 62. *MB* 2: 246. *Su* 209. *ST* 477. *RK* 3: 1055. *Di* 165, 166. *Lg* 3: 333. — *bildl.* wor rettoghether hulkin han haffuer holdit bak sigh *(undandragit sig)* medh treska nw i tyy *(för* try?*)* aar *FH* 1: 140 (1493, *gammal afskr.*). *B) adv.* **1)** *baktill.* te bådhe bak ok före ter til stridha *KS* 85 (208, 93). *Gr* 322. *Bir* 2: 43. *MB* 2: 340. **2)** *till baka.* red vt mz mundia fiäll oc ater bak i ermentriks rike *Di* 181. *Jfr* **baker. — bak fore,** *A) prep. bakom.* et stenhus bakfore gatebodhen *SJ* 345 (1468). *B) adv. bakom, der bakom.* in til then stora brygge skorstenen som bak fore stander *SJ* 167 (1444). *ib* 370 (1470). — **bak til,** *A) prep. bakom.* gik alexander bak til sin mestara *ST* 513. *B) adv. baktill, bakom. Gr* 263, 277. *MP* 1: 343. *Bir* 1: 356. — **bak um,** *prep. bakom.* the wäggin som är baak wm säthin *Bir* 4: 83. säthen försaat bak om stadhen *MB* 2: 20. — **bak upa (bak pa),** *prep. bakpå, bakom.* tha kom en aff sewekins män bak oppa her didriks här *Di* 278. *ib* 3.

Su 299. *Lg* 3: 666. kommo bak pa rygghen paa hans här *MB* 2: 244. — **bak ut,** *adv. bakut.* flyta baak wt *LB* 7: 257. — **bak vidh,** *prep. bakom.* bak widh jurien meyebergx tompt *SJ* 115 (1443).

baka (-ar, -adhe: -adhes *LfK* 90, **-adher),** *v.* [*Isl.* baka] **1)** *baka.* thz offer, som offradhis aff iordhinna awäxt, skullo som baka i oghne oc som stekia i pannom oc som a riste *MB* 1: 470. bakat brödh j oghne *Bir* 2: 115. *Bil* 867. *RK* 1: 1644. *VKR* 36. *MP* 1: 99. *LfK* 90. *Lg* 3: 252. *SO* 213. — *om kruttillverkning.* jach [ha]ffwer en t[unna] salpether, ther bakar jach nw aff hwath jach kan *BSH* 5: 131 (1506). — *bildl.* ath wij haffue mothe hanom bryght och backat och then deel mothe hanom till reth, ther han och hans medholl scall illa behagha *DD* 1: 208 (1508). — *Jfr* **nybakadher. 2)** *uppvärma, gnida, ingnida (med varmt afkok).* siwdz hon *(örten)* i watne ok wardir bakat mz henne niden tel *LB* 3: 68. brystit bakas ther swa mädhir *ib* 4: 353. *ib* 3: 120.

bakadhra, *f. åder i ändtarmen.* ta samma bak adror blöda *LB* 7: 263. *ib* 264.

bakare (bagare *SJ* 388 (1472); *SO* 211, 212, 214. **baghare: -a** *SJ* 60 (1436), 61**),** *m.* [*Isl* bakari] *bagare. SR* 34. *MP* 1: 53. *ST* 399, 400, 490. *SO* 211, 212, 214. — *ss tillnamn. SJ* 179 (1449), 186 (1450), 388 (1472). — **bakara gardher (bagare-),** *m. gård hvarest bagare utöfvar sitt yrke, bageri. BSH* 5: 132 (1506). — **bakara hus (bakarhus: -husit** *SJ* 93 (1439). **bakerhuss** *ib* 57 (1435). **bagerhus: -husit** *ib* 423 (1465)**),** *n.* [*Fnor.* bakarahús] *bagarstuga, bageri. SR* 34. *SJ* 57 (1435), 93 (1439), 200 (1451), 203 (1451), 423 (1465). *LfK* 89. — **bakaramagher (bagara-),** *m. en bagares måg. ss tillnamn.* jap bagaramagh *SJ* 239 (1454). — **bakara mästare,** *m.* [*Fnor.* bakarameistari] *föreståndare för bagarne, öfverste bagare. MB* 1: 235, 236, 237. — **bakara ughn (bagare wggn** *Pa* 32**),** *m.* [*Isl.* bakaraofn] *bakugn.* bakara vghn eldadhir til bakningh *MP* 1: 250. *Pa* 32. — **bakara ämbite (bagare embete),** *n. bagarskrå.* the gode män i bagare embetet *SO* 211.

bakarf, *n. L.*

bakarve, *m. L.*

bakarver, *m. L.*

bakbinda, *v. L. bakbinda, binda händerna till samman på ryggen.* bakbundo sidhan varn herra som en röuara *Bo* 198. *ST* 120. — *part. pret.* gik äpte þöm bak bunden *Bu* 521. *Bil* 557. *Bo* 189. *MP* 1: 146.

bakbita, *v. baktala. part. pret.* detractus, bakbitin *GU* 4.

bakbitare, *m.* [*Isl.* bakbítari] *förtalare. JP* 9.

bakbitilse, *n. pl. baktal.* detraccio, bakbitilse *GU* 4.

bakbodh, *f. L. bakbod, bakom ett hus liggande bod, bod el. magasin som ligger inåt gården. SJ* 372 (1471).

bakdant, *n. baktal, förtal. LfK* 162.

bakdanta (baktandhe *Lg* 3: 525, *sannolikt för* **bakdantadhe** *eller möjligen för ett annars ej förekommande impf.* **bakdante),** *v. bakdanta, baktala. Bir* 3: 160, 170. *Ber* 58. — *med ack.* som synas hata thik oc thik bakdanta *Bir* 1: 247. adhra bakdanta *MP* 1: 352. — *med dat.* nar thu androm bakdantar *Ber* 106. *ib* 107. *MP* 1: 284. — *med prep.* bakdanta thu vm andra *KL* 214. *LfK* 197. iak hatadhe then lönlika bakdantadhe om sin iämkristin *Ber* 106. *ib* 116, 161, 269. bakdanta ey wm *(omtala)* annars synd *ib* 106. nar nakar bakdanta ofwer thik *ib* 119. the som morradho oc bakdantadho mot honum *MP* 1: 284.

bakdantan, *f. baktal, förtal. KL* 124. *MP* 1: 82, 284. *Ber* 57, 59, 106. *Su* 57, 238. *LfK* 197. — **bakdantans ordh,** *n. baktalande ord, baktal.* hördho . . . bakdantans ordh *MP* 2: 68.

bakdantare (bagdantare: -an *Ber* 157**),** *m. baktalare, smädare. KL* 238. *Bir* 1: 297, 3: 117, 170. *Ber* 59, 107, 157.

bakdantilse, *n. pl. baktal, förtal.* mz bakdantilsa hornom *Bir* 3: 7. bakdantilse ok bakmal *Su* 397.

bakdel, *m. bakdel (på hund). HSH* 19: 178 (1508).

baker (*pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* bak, *n.*] *L. rygg.* bar siþan som barnen a sinom bak *Bu* 172. bar . . . conona säk a sinom baki *ib* 174. fatigh man hawer ä bo a bachi *GO* 707. han takir sotta sängena a bakin oc gaar heem til sin *Bo* 109. läto varom herra ihesu binda händrina atir vm bakin *ib* 191. bardhe siälfwir sin bak *Bil* 801. hans bakir är swa som kol *Bir* 1: 70. hafwande thunga byrdhe a bakenom ok armomin *ib* 279. vände han bakin til mik *ib* 2: 63. *MD* 127, (*S*) 222. *Bir* 3: 138, 5: 38, 39. *Iv* 1328. rader iak at wij stigom aff hästana oc wändom bakana saman *Di* 90. at ridha owir sina stora hästa bak *Bir* 3: 260. at enghin mathe falla af hans *(hästens)* baki *Bil* 732. hon steegh aff baak *(ned från hästryggen) Iv* 2203. the sprungo a bak *(på hästryggen, stego till häst) Fl* 1836. amlung stiger a hans *(hästens)* baag *Di* 144. kasta gudh ather wm sin bak *(post dorsum suum) Ber* 237. taladhe illa oppa thin bak *Bir* 2: 221. *Iv* 5532. hwath orkin ij fore transagoras saka alexandrum nw forwraka äller ij wilin transagoras sak taka oppa idhar bak *(åtaga eder?) Al* 1722. säthia försaat stadenom vppa baken äptir *(post eam) MB* 2: 20. — *adverbielt med föregående prep.* **a baki (a bak),** *baktill, på ryggen.* hans händar lagho bundna a bak *Bu* 208. swa at hwar ärwodhis timen griper annan a bake *(följer omedelbart efter den andre) MB* 1: 376. — *med dat. (närmande sig till prep.): på ryggen, bakpå, bakom.* tagher nw widhin . . . oc binder a bak smaswenenom *MB* 1: 200. han förer sik iämskyt epter a bak them *(post eos) ib* 316. — **at bak,** *bakom.* baþ . . . han sialuan up at bak sätia *Bu* 169. — **af baki (af bak),** *ned, till baka.* män som höght waaro opstighne i dygdhelikom liffnath, giwas oc falla ater aff bak i wantro *MB* 1: 265. — **til baka, 1)** *till baka.* tronna ovine skulu falla til baka *(retrorsum) Bir* 1: 17. iak drogh mik tha ater til baka *Iv* 251. *ib* 4949. *Fr* 2920. *Al* 4501, 5360. *MP* 2: 11. **2)** *till baka, qvar.* än waare iic [200] tiil baka *RK* 3: 3685. manga bliffua tiil baka *ib* 3730. *ib* 3736, 3737. — *Jfr* **aghna-, häst-baker.**

bakflängia, *f. stycke eller flik af ryggen?* epter manga otalika pinor flogho the honum bakflänghior *(afsleto de stycken af hans rygg?) Lg* 983.

bakgränd, *f. bakgränd. SJ* 93 (1439).

bakhär, *m. krigshär som anfaller i ryggen. BSH* 5: 145 (1507). *RK* 3: *(sista forts.)* 6119.

bakhärbärghi, *n. L.*

bakka, *f. Jfr* **aptan-, nat-bakka.**

bakke, *m.* [*Isl.* bakki] **1)** *backe.* nidher fore een bakka *Fr* 2786. *SD NS* 2: 333 (1410). **2)** *hög åbrädd.* j bakkan harth vidh ana *Di* 220. *ib* 212, 213. stodh en steen widh elffwen i bakkanom *DD* 1: 149 (1493). — *Jfr* **graf-, grava-, griptar-, kirkio-, älva-bakke.**

bakke, *m. Jfr* **kinbakke.**

bakkorgher? (backorr), *m.* [*af* **baker,** *rygg? el. Mnt.* **bak,** *back, tråg? samt* **korgher?**] *korg som bäres på ryggen? korg som har form af en back el. ett tråg?* om kool, mothen ther omm schall wara effther szom gammelt haffuer warid sex backorra (*motsvarande ställe HSH* 19 backoria 39) j en halff stiigh *DD* 1: 168 (1499, *afskr.*)

baklius, *n. L.*

bakluter (bakloter: -lot *Bir* 3: 436. **baklother: -loth** *GO* 1070. **bak lother: -loth** *ib* 970), *m.* [*Isl.* bakhlutr] *bakdel (på menniskor och djur). Bir* 3: 436. *MP* 2: 217. *GO* 607, 970, 1070. *LB* 2: 43.

baklängis, *adv. L. baklänges. ST* 246.

bakmal (-maal), *n. pl. baktal.* fly all bakmaal, kiff oc trätta *Bil* 809. *ib* 650. *Bo* 17. *KL* 123, 124. *MP* 1: 61, 172. *VKR* 16. *Bir* 2: 236, 3: 182. *Ber* 58, 59, 106, 107, 156. *Lg* 3: 239. mz bannom obrygdhilsom bakmalom ok androm dröfwelikom ordhom *Su* 459. tala bakmaal oppa annars ryg *ST* 148. *ib* 186. — **bakmals ordh,** *n. baktalande ord.* for . . . ffafängom oc bakmaals ordhom *Bir* 5: 79.

bakmäla, *v.* [*Isl.* bakmæla] *baktala. med dat.* gudhlikom prestom oc domarom skal thu ey bakmäla *MB* 1: 339.

bakn, *n. L.*

bakning, *f.* **1)** *bakning, bakande, bak.* ij een wgn som reddir war til bakning *KL* 249. *MP* 1: 250, 2: 74. *VKR* 36. *MB* 2: 13. **2)** *det som bakas el. är bakadt, bakverk. Lg* 3: 252. smör . . . bakningen med osaltat iister *LB* 7: 190.

bakskiurta, *f. L.*

bakstakker, *m.* [*Isl.* bakstakkr] *bakstycke af klädnad, bakdel.* ilt skal moth ondo ok bakstaak moth wädher (*terga notho prebes prebere malis mala debes*) *GO* 1002.

bakstandare, *m. eg. den som står bakom; beskyddare. PM* LXVI.

baktala, *v. baktala. med dat.* foreuara thom som androm baktala aff thera vadha *Bir* 3: 170. at hon ey baktali älla obrygdhe dröuandom sik *ib. VKR* VII, XIV. — *med prep.* um. som baktaladhe vm han *KL* 232.

baktala, *f. baktal. KL* 276.

baktalan, *f. baktal. Bir* 2: 83, 87, 324, 3: 126, 318. *Ber* 106. — **baktalans ordh,** *n. baktalande ord.* hördho . . . baktalans ordh *MP* 1: 111.

baktalare, *m. baktalare. Bir* 3: 126. *LfK* 174.

baktuska, *v. baktala, på ett smädande eller klandrande sätt omtala, klandra. med dat.* baktuska (*detrahe*) thinom syndom *Ber* 106.

baktuskan, *f. baktal. Bir* 4: 283.

baktuskare, *m. baktalare. Ber* 59, 106, 107, 119.

bakvaþi, *m. L.* — **bakvaþa drap,** *n. L.*

bakvita, *v. baktala. med dat.?* straffa oc bakvita them ther dygdhelike äru *Lg* 3: 239.

bakvärn, *f. skydd i ryggen. MB* 1: 316. *Al* 8939, 8946. *BSH* 5: 215 (1507).

bal (baal. ball *Va* 8, 36; *ST* 121), *n. och f.?* [*Isl.* bál] *L. bål.* marie ben a bale brännа *Bu* 14. dömd a baal ok a brand *ib* 30. brinna a eno bale *ib* 176. tendo bal *ib.* släkte balet *ib* 134. brännande baal *Bir* 1: 177. *Va* 22. *ST* 121. *Va* 8, 36. balen war opp giord wtan for staden myket gräseligen *ib* 35.

baldakin (waldakin *Bil* 731. **baldekin** *RK* 1: 1812, 4429; *Lg* 3: 367, 375, 384. **baldakind** *Gr* 397; *SD* 4: 128 (1329). **baldokynd** *ib* 369 (1334). **ballakind** *Gr* 303; *Lg* 1033; *Iv* 1752. **ballakinna** *ib* 4319; *Fr* 3017. **baallakinna** *Iv* 4139. **ballakinne** *Fl* 1417. **balakinne** *Fr* 2136; *de fyra sist nämda formerna i rimslut*), *n.* [*Isl.* baldikin. *Mnt.* baldeken. *Mht.* baldekin. *Fr.* baldaquin, baudequin. *Mlat.* baldekinum; *af* baldak, *den vesterländska benämningen på Bagdad, hvarifrån det med ifrågavarande ord betecknade föremålet ursprungligen kom*] **1)** *baldakin, ett slags tyg väfdt af guldtråd och silke.* vnam casulam de baldachin *SD* 3: 287 (1316). eet par cläþä af baldäkin *ib* 5: 563 (1346). *ib* 4: 369 (1334). the giordho bliald ok balakinne margha handa dyro thing ther la alla väghna om kring ther ma aff gull ok silke göra *Fr* 2136. drogho släth peld ok baldakin *Bil* 470. lät köpa peld ok waldakin ifuir hans baar *Bil* 731. *Iv* 4139. silkis klädhe ok ballakind ok pel väfwin mz guld oc sylf *Gr* 303. baldakin ok sindall *RK* 1: 444, 1394. mz baldekin ok dyr kläde *ib* 1812. med klede ok medh baldakin *ib* 3538. var thera bröllops klädhe aff baldakin ok bliant *ib* 1390. samet ok baldakin *Bil* 711. thz var alt ther draghith inne mz bliald ok ballakinne *Fl* 1417. *Iv* 1752. skarlakan ok ballakinna *Fr* 3017. ther war alt vm kring hängt purpura, baldakin, bliant oc all the köstelika stykke j werldinne matto wara *ST* 220. **2)** *baldakin, täcke af nämda tyg.* vnum baldakind *SD* 4: 128 (1329). offradhe sancte erike eeth baldekin *Lg* 3: 367. *ib* 375, 384. — *brukadt ss tronhimmel.* eth baldakin a fyra stänger war ther vänlika wth spreet *RK* 1: 1435. — *brukadt ss bårtäcke.* eth baldekin til redho war ok lagdo a barena ouer hans liik *RK* 1: 4429. *ib* 4269 (*jfr ofvan anförda ställe Bil* 731).

balder (baald *Al* 2951. **ball. baall. baal** *RK* 3: 3777. **boll),** *adj.* [*Mnt.* balt. *Jfr Isl.* ballr] *L. båld, djärf, rask, dugtig, mäktig, förträfflig, utmärkt.* then ma wara i hiärtadh baall ther the wilia haffwa til thiänara *Iv* 54. han var stolt ok ij hiärtadh bald *ib* 2747. än tho at ij ärin ij hugha bald *ib* 5260. i waro balda *ib* 470. *ib* 3709. thera hoghmoodh är alt for bald *ib* 2061. han war en starker helade oc bald *RK* 1: 1109. the (ɔ: thässe riddara) varo badhe höfuizk ok bald *Iv* 5217. han war from mecktog oc boll *RK* 1: (*yngre red. af LRK*) *s.* 275. *Va* 16. *Al* 2951. thäs thykker thik wara mykith bald *ib* 6555. j laten ider warä swa baldä *Va* 12. war en konung bald *Al* 1705. *ib* 153, 3524, 3573, 4657, 8583, 10263. *Iv* 841. *RK* 3: 3777. *MD* 30, 41, (*S*) 257, 263, 281. thz gör them j ryktidh balla *ib* 279. thik

thykker hona vara bald *Iv* 3067. hon var badhe hövizk ok bald *ib* 2007. han haffde en dotther bal ok rik *MD (S)* 210. nw är föth eith barn sa balth *MD* 11. waar modher iordhin bald *Al* 6098. *ib* 6338. thiin fromheet bald *ib* 8326. wänleek ball *MD* 99.

balder (baller. *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* böllr] *kula, båll.* eet kringlot nysta älla ballir *Bir* 2: 101. hwa som hawer bal ok staff han far wäl kompen *GO* 495. wi sändom thik en bal badhe blötan ok wekan *Al* 1219. *ib* 1314, 8588, 9458. *Iv* 4461. *Su* 226. *ST* 518, 519. balla til lwkth *PM* XLII. — *Jfr* **fyr-, gul-, tvalbalder.**

balgardher, *m.* — **balgardhs sidha,** *f.* swadanne breffdragare liithet är vppa eder wärdughetz bätzsta, och en halffwa mijndre vppa mith, som her nästh boor wedh balgardz siidha *(enl. utgifvaren, s.* 649, = *Svenska skärgården) BSH* 5: 358 (1509).

balia, *f.* [*Jfr Skåne L.* balg. *Mht.* balc, -ges] *balja, svärdskida. Di* 50, 76.

balkadher, *p. adj. afbalkad, afdelad? försedd med bjälkar?* lot hanom . . . up en källara balkadhan *SJ* 75 (1437).

balke, *m.* = **balker 1.** tha the hafdho balkan oppa bygnigena förth *ST* 298. *ib* 299.

balker (bolker *L. pl.* **balkar. balker** *BtFH* 1: 156 (1507), 159 (1507). **bälker** *ib* 145 (1506), 153 (1507), 171 (1506)**),** *m.* [*Isl.* balkr, bölkr. *Jfr Mnt.* balke] *L.* **1)** *bjälke.* slotzins bälker och bräder *BtFH* 145 (1506). för bälker bräder och kalk *ib* 171 (1506). *ib* 153 (1507), 156 (1507), 159 (1507), 172 (1506), 178 (1507), 182 (1507), 207 (1506). later dragha riddara ok swena stora balka *Al* 1952. *SJ* 417 (1375). *ST* 417, 418. göra balk aff litlo grand *Bir* 5: 12. — (?) thw skalt ey hawa holk vndher balke *(nunquam mulctrale sub base fraudis ale) GO* 628. — *Jfr* **räkkebalker. 2)** *balk, afdelning af lagen eller af någon annan skrift.* hafver hon *(boken)* balka fyra *KS* 1 (1, 1). gaardz rättin mz sinom flokkom oc balkom *Bir* 5: 109. *Jfr* **aldermanz-, gärdhefolk-, hormala-, höghmälis-, kirkio-, lagha-, saramala-, spya-, thiuva-, värianda-balker.**

balsam, *n.* [*Isl.* balsamr, *m. Lat.* balsamum] *balsam.* bäzst loktande balsam mz hulko nar dödho kroppane smörias gömas orötelike *Bo* 43. blandat balsam *Su* 390. *Lg* 68. — **balsama fat,** *n. fat hvari balsam förvaras. ST* 203, 204. — **balsama olia,** *f. balsamolja. LB* 7: 201. — **balsama smyrilse (-smörilse),** *n. pl. balsam.* hon är the wällustande balsama smörilse, mz hwilkom wara kroppa smordhe, orötelika wardha *LfK* 73.

balsama, *f.* = **balsam.** *ST* 203, 204. *Su* 17. *Lg* 3: 662.

balsamvätska, *f. balsamvätska.* gaff af sik balsam wädzsko *Lg* 68.

bamba (bomba: -er *RK* 2: 9253**),** *f.* [*Isl.* bumba] *L. trumma.* pipor oc bambor oc basuna *Bo* 36. lekte j bambor *MB* 2: 108. *MP* 1: 28, 59. *Bir* 4: 54. *Iv* 1735. *Fr* 1784, 2349, 2363, 2999. *Al* 645, 2432, 2781, 3311. *RK* 2: 9253.

bamba, *v. trumma. RK* 1: 3011.

bambare (bombare), *m. trumslagare.* pipara oc bambara oc sangara rop oc bang *Gr (Cod. D)* 380. *Iv* 1747. pipara bombara ok trwmpara *RK* 1: 1403, 2190.

ban, *n.* [*Isl.* bann] *L. af verldslig eller andlig myndighet gifvet bud eller förbud, det genom öfverträdande af ett sådant ådragna straffet, särsk. svårare kyrkostraff.* **1)** *bann, uteslutande från kyrkans gemenskap och kyrkans förmåner.* jwir them ok thera willo lyste pauin ban *Bil* 644. iui alt þit fölghe lysto þe *(Judarne)* ban *Bu* 77. lyustir i ban *Bir* 1: 38. *ib* 2: 73. *KL* 118. som j banne waro *Bil* 698. *ib* 764. är i gudz banne oc the helgho kyrkiu *SD NS* 2: 323 (1410). at mich skall komme ban eller interdicth oppa *FM* 241 (1505). **2)** *förbannelse.* forbyuþande . . . vndi guþz ban oc varrä fru *SD* 5: 562 (1346). *ib* 567. *ib NS* 2: 26 (1408). (fik han) . . . ban for bläzan *Bil* 215. *MB* 1: 213. them modhogha diäflenom gar rädhelica ryghelikit ban owir *Bo* 124. *Bir* 1: 143, 2: 323. liws thit ban ower thetta folk *MB* 1: 412. *ib* 427, 431. — **banz buker,** *m. förbannad kropp. Lg* 992. — **banz domber,** *m. förbannelsedom. Ber* 133. — **banz gärning,** *f.* **1)** *gärning som medför bann.* gigh sidhan i sama bandz gerningh *(d. v. s. medan han var i bann för denna gärning)* holda messa *FH* 1: 124 (1490-*talet, gammal afskr.*). **2)** *gärning som medför förbannelse. MB* 2: 18. — **banz mal,** *n.* **1)** *bannlysning. Bir* 3: 203. *BSH* 5: 238 (1508), 521 (1512). **2)** *brott som medför bannlysning.* badhe for biltogha maal banzmaal oc swa for thän skadha jak giordhe thom . . . oppa thera boskap *FH* 3: 42 (1444). **3)** *förbannelse.* j them timanom önskade josue banzmaal offwir jericho *MB* 2: 16. — **banz vadhe (-wode),** *m. fara för bann.* staa . . . i store drapelig bandz woda *FH* 1: 50 (1478, *gammal afskr.*).

bana, *f.* [*Mnt.* bane] *bana, täflingsbana, täflingsplats.* jak saa vndarlikin leek a banunne *(stadio) Bir* 2: 36. the swenska kom forst ppa then bana *RK* 1: *(sfgn) s.* 191.

band (baandh. *i rimslut* **banda** *Al* 3241**),** *n.* [*Isl.* band] *L.* **1)** *band, det hvarmed bindes.* af knyttu bande *Bil* 289. — *bildl.* löser manzsins läppa band *MP* 1: 267. *KL* 57. thera älskogha bandh är then hälghe andhe *Bil* 81. *Ber* 42. **2)** *band ss sammanhållnings- och förstärkningsmedel kring arbeten af trä.* waghna . . . wäl beslaghna mz iärn ok starka banda *Al* 3241. **3)** *band, boja.* war herra löste sanctum petrum aff bande *Bil* 115. — *i sht i pl.* lösa sin son fangen vndan bandom *Bu* 25. var i bandomen *Bo* 79. aduincula som thydher band älla fängilse *Bil* 111. *ib* 112, 113. **4)** *knippe, kärfve.* kasten mz forakt axen aff bandomen *(manipulis) MB* 2: 210. *Jfr* **bundin. 5)** *förbindelse, tvång.* lagh lägghér band a at budhordh skulu gömas *GO* 1043. kom han i eeth harth bandh *RK* 3: 1917. thz haffwer ekke lagxsens bandh som mot tro scrifwar then falska hand *MD (S)* 291. **6)** *förbund.* axel släkten bundho hardh bandh mz giptamaal och annar lundh *RK* 3: 2583. konungh haniss byndher eeth baandh millan danmark och ryzeland *ib* 3412. *ib* 3401. han giorde mz olaff helga band *MD* 341. — *sammangaddning. PM* 25, 26. — *Jfr* **eld-, elds-, fästi-, hals-, har-, hatta-, hionalaghs-, hovudh-, iärn-, kalk-, knuta-, korel-, kärleks-, pater noster-, raf-, riddara-, sam-,**

silf-, sokna-, syna-, tungo-, viþer-, väg-, äl-skoghs-, ärma-band. — **banda lösn,** *f. frigörelse från band eller fängelse. Bil* 115. — **banda värk (båndewerck),** *n. tunnbindare-arbete. SO* 221.

banda, *v. förse med tunnband.* bånde några ölfath eller ölträ *SO* 224.

bandsten, *m. konstgjord perla som trädes på perlband.* göra perlor äller bandstena *PM* XVIII. formera trinda bandstena *ib.*

baner (baneer. banner *RK* 2: 2117, 2120 *o. s. v.; Di* 103. *pl.* **banere** *RK* 1: *(sfgn) s.* 191. **bannere** *Di* 6, 10. — *med art.* **baneret** *RK* 2: 8604. **banneret** *Di* 3. **banrit** *RK* 2: 8612**),** *n. och m.* (*Bir* 3: 390)? [*Mnt.* banner, bannere. *Franska* bannière. *Jfr Isl.* banel] *L.* **1)** *baner, fälttecken.* vexilla j: baner *LB* 6: 284. casta niþar hans märke ok fanur ok baner *Bu* 206. j . . . läggin nidhir min baner *(vexillum)* oc oprätin ouinsins baner *Bir* 3: 390. the toko thera baneer ok thera merke *RK* 1: 720. konungsins baner war wprukt *ib* 896. konungsins baner war ther vtstikkat eth gylt leon mz tre hwita bara *ib* 1397. en riddare hans baner förde *ib* 1401. *ib* 3240. the swenska kom forst ppa then bana mz sa manghen herlyken fana aff the try ryke banere *ib* 1: *(sfgn) s.* 191. the danska thera baner tha vtsla *ib* 2: 7845. *SD* 4: 711 (1340?). *Bu* 508. *Gr* 322. *Bir* 1: 16, 2: 268, 3: 388, 406, 407. *RK* 1: 133, 2: 2117, 2120, 2129, 8604, 8605, 8608, 8609, 8612, 8613, 8616. *Di* 3, 6, 10 *o. s. v.* **2)** *under ett baner tjenande afdelning af hären, fänika.* hwat for hanom j wägen laa forhärede the baner hanom folde thaa *RK* 2: 8692. — *Jfr* **dala-, hovudh-, ränne-baner** *samt* **baniel.** — **baners mästare (banneers-** *OB* 215**),** *m.* = **banermästare.** *OB* 215. *Di* 211.

banerhärra (bannerherre), *m.* [*Mnt.* bannerher] *banerherre. MD* 443.

banermästare (baner mestere *Di* 219. **bannere mestare** *ib* 135. **bannere mester** *ib* 136**),** *m. banerförare. Di* 135, 136, 219.

banerstang (bannera stang *Di* 101. **banere stong: -ena** *ib* 217**),** *f. banerstång. RK* 1: 3245. *Di* 101, 217, 219.

bang (baangh), *n.* [*Isl.* bang] *L. buller, dån, bång.* rymdo for bange *Bu* 189. fik höra stimit ok bangit som af them gik *Bo* 1. *ib* 45. *Gr (Cod. D)* 380. *Bir* 2: 143. giordho storth bullir oc bangh *MB* 2: 170. ey mindre lywdh oc bangh hördes w stadenom *ib* 234. *Iv* 441, 880, 2479. *Fr* 580, 1598, 2349, 3003. *Al* 3312, 4012, 7375. *RK* 1: 1404, 3083, 2: 5162. — *oväsen, oro.* com sua dighart bangh af enom galnom iuþa at fläste iuþa wrþo galne *Bu* 196. i himerikis kirkio är ängin oro eller bang, vtan ewinnelik fridh oc ro *MB* 1: 485. skildir fran världzlico bange *Bir* 3: 180. *Ber* 145, 147, 160, 217. meenar them allom göra baangh *RK* 3: 958. — *strid.* waxte dighirt bang ok wadhelikit mällan pauan ok biscopin ok thera klärka *Bil* 115. — *Jfr* **värulds-, öxa-bang.**

bang, *adj.* [*Mnt.* bange] *rädd.* wille wyborgx män göra bangha *RK* 3: 3796.

banga (bonga), *v. bullra. MD* 172.

bangsamber, *adj. svår.* at bangsamt är *(nihil esse difficilius)* . . . at halla wenskap til liffs endþa *MD (S)* 249.

bani, *m.* [*Isl.* bani] *L.* **1)** *bane, (våldsam) död.* brände han tel bana *Bu* 496. *Bil* 269, 328, 537. fara til bana oc helsa hälina *ib* 1015. kärare haffua banan än barnen *ib. Al* 5924. **2)** *bane, baneman.* lat mik hälder wara thräll än fadhers bana *MB* 1: 249. *Jfr* **brodhor-, fadhur-, hald-, manz-, raþs-, san-, þägns-bani.** — **bana hug,** *n.* [*Isl.* banahögg] *banehugg. Di* 125. — **bana man,** *m.* [*Isl.* banamaðr] *L. baneman. Bil* 244, 245. — **bana orþ,** *n. L.* — **bana sak,** *f. L.* — **bana sar,** *n.* [*Isl.* banasár] *banesår. Gr* 266. *Fl* 1869. *Di* 229, 258. — **bana sot (benasoth** *Gr (Cod. D)* 400**),** *f.* [*Isl.* banasótt] *dödssjukdom, sjukdom som medför döden.* fik bana sot *Bu* 174. *ib* 18. *Bil* 109. the . . . bana soot hafdho älla i hwat handa soot the varo stadde fingo alle bötir *Gr* 306. — **bana vapn (-vapen** *SO* 205. **-wakn** *ib* 15, 28**),** *n. L. dödande vapen. SO* 15, 28, 79, 205. *BSH* 5: 512 (1512).

baniel (banyel), *n.?* [*Isl.* banel. *Franska* bannière] = **baner 1.** quarsäta riddar är raskir vndher banyel *GO* 291.

banka (bangka: -in *Ber* 70. *pres.* **-ar** *Bir* 2: 87, 4: 317. **-ir** *ib* 3: 359**),** *v.* [*N.* banka. *Jfr Isl.* banga] *banka, bulta, klappa.* vm ouinin banka a doromen *Bir* 2: 87. *ib* 3: 359, 4: 317. *Ber* 70.

bankare, *m.* [*Ital.* banchiere] *bankir. BSH* 4: 237 (1498).

banlysa (ban lyusa: -lyusta *Bir* 1: 38**),** *v. L. bannlysa. träffadt endast i part. pret.* styggias vidh banlysta manna vidhirtalan *Bir* 2: 73. *ib* 1: 38, 2: 187.

banna (-ar, -aþe, -aþer), *v.* [*Isl.* banna] *L. eg. förbjuda.* **1)** *bannlysa.* archebiscopen wil banna oss *BSH* 5: 185 (1507). **2)** *förbanna. med dat.* bannar hanom *Bu* 19. bannaþe ihesus namne *ib* 166. bannadhe hänna limum *KL* 101. *Bil* 289. *Bo* 158. *Bir* 2: 25, 3: 179. *MB* 1: 339, 412, 414, 415, 416. *ST* 381. *LfK* 141. — *med ack.* bannadhe then han fylte swa *Fl* 1316. bannaþar vart þu ok þine guþa *Bu* 166. — *rikta bannor el. svordomar mot, bannas på.* han bannede bönderne och almoghen ganst illa *BSH* 4: 295 (1501). — *refl.* **bannas, 1)** *bannlysa.* wordher jak ey hwadh thee bannas *BSH* 5: 185 (1507). **2)** *bannas.* hwilken som swär eller bannas på sättningen *SO* 293. *ib* 294. han swoor oc bannadhis *ST* 381. — *Jfr* **forbanna.**

banna, *f.* [*Fnor.* banna] *L. förbannelse.* siäluir gudh skal giua välsignilse for banno *Bir* 3: 170. wens banna bither wärst *GO* 730. swa är banna som bi *ib* 904. þolde þu snymbo ok bannor *Bu* 78. *VKR* 16. *MB* 2: 311. *LfK* 141.

bannan, *f.* [*Isl.* bannan] *förbannelse. Bo* 190.

bannare, *m. bannare, försmädare. MP* 1: 166, 2: 282.

bannilse, *n. pl.? förbannelse. Lg* 3: 41. *Jfr* **forbannilse.**

banninge? (-ar), *m. bannare, den som förbannar, försmädare.* banninga älla the idhkelika banna sinom iämkrisne *Ber* 107. ey banninga *(maledici)* . . . sculo ägha gudz rike *MP* 1: 319.

banslätter, *m. L.*

bansätia (bandhsätia. bantzätia. banzsätia), *v.* [*Isl.* bannsetja] *L. sätta i bann, bannlysa; fördöma.* bandhsatto han ok hans willu *Bil* 394. — *förbanna.* han är wälsignadher som thu wälsignadhe oc han bantzsatter som thu bantzsatte *MB* 1: 412. *ib* 415. at gudh alzmäktogher haffde bansat stadhen *Lg* 3: 174. — *part. pret.* **bansatter,** 1) *förbannad.* öpte þöm alla vara bansatta *Bu* 187. äst thu bantzatter i bland all diwr *MB* 1: 161. *ib* 261, 405, 428, 2: 15. 2) *fördömlig, skändlig.* brände bansatta kärling *Bu* 136. som viþ bansat bloþ är sambunden *(ex genere impiorum) ib* 520. *Bil* 244. *Bo* 166. *MB* 2: 294. banzsattir osidhir *Bir* 2: 71. *Su* 409, 421. alz wärsta diwr oc bansattasta diwr hawer riwith . . . min son *MB* 1: 232. 3) *galen, dåraktig.* hui äst þu sua bansatter *(Bil* vansinnugher 977*)* at þu ueter . . . heþar þinom afguþum ok handauärkom *Bu* 188.

bar (baar *RK* 1: 4268; *Al* 2794; *Lg* 37**),** *f.* [*Isl.* barar, *f. pl.*] *eg. det hvarpå något bäres; bår.* baros o före a barom *Bu* 520. — *särsk. likbår.* han wardh . . . fördher a bar dödher *Bil* 275. *Bu* 419. *Lg* 37. *Bo* 71. *Al* 2794. *RK* 1: 4268, 3: 4868. — *Jfr* **lik-, rossa-, sten-bar.**

bar (baar. -ar), *f.* [*Mht.* bar. *Franska* barre] 1) *stång.* en qwist mz sit wiin baaro two män a enne baar *(vecte) MB* 1: 400. — *stång eller skifva af metall.* fäm barä copar skulu vara i hwariom smahärþ *SD* 5: 637 (1347). *ib* 638. 2) *ginbalk (i ett sköldemärke).* konungsins baner war ther vtstikkat eth gylt leon mz tre hvita bara *RK* 1: 1398 *(i berättelsen om konung Birgers bröllop år 1298).*

bar, *n.* [*Isl.* barr] *Jfr* **granbar.**

bar (baar), *adj.* [*Isl.* berr] *L.* 1) *bar, blottad, naken.* han fik hänne en sten (oc) badh binda widh hänna bara horandh vnder klädhum *Bil* 289. sa han alrigh hänna baran likama *KL* 297. holde thz som bart wara halsenom *MB* 1: 213. ga baru hofdhe *KL* 248. mz barom fotomen *Bo* 37. a baru iordhinne *ib* 44. vndir barom himble *Gr* 292. eeth gylth barth swärd *RK* 3: 140. *ST* 355. hwilkin som sömar sko swa ath j styk synis barth *SO* 20. bar styk nidhan wrista liggia j sama bruthum som j bart styk j solna söme *ib.* iij barstyk *ib.* 2) *obetäckt, utan skydd.* gömin sin likame at han wari ey baar for *(nudum sit pro)* thera stiertom *Bir* 1: 262. 3) *uppenbar, funnen på bar gärning.* bar ok aatakin *SD* 4: 466 (1335). är tiufnader inne och ey bar j handen tagin *SO* 294. — *Jfr* **opinbar.**

bara (-adhe), *v.* [*Isl.* bera] *blotta.* baradhos all högxsto bärgh *MB* 1: *(Cod. B)* 544.

barbare, *m.* [*Lat.* barbarus] *barbar, den som ej är Grek.* mz enom barbara week *Al* 4399. *ib* 94, 823, 4349, 8350.

barbenadher, *adj.* [*Jfr Isl.* berbeinn] *barbent.* han lop ther barbenat aff by *RK* 2: 6041.

barbördher (barbördha?), *adj. barbaka, utan sadel.* sik skindade huar aff staden wth somme barbörde ok sommi till fotha *RK* 1: *(sfgn) s.* 186.

bardaghi (bardhdaghi: -a *MB* 1: 366**),** *m.* [*Isl.* bardagi] *L.* 1) *slag.* firi saar ok bardagä *SD* 5: 671 (1347, *nyare afskr.*). tha bardagha *(verbera)* mötha *Bil* 556. *MB* 1: 132, 366. *MP* 2: 246. *Bir* 4: 124. 2) *straff, plåga.* sidhan aterwände gudz bardaghe *(plaga)* aff folkeno *MB* 1: 406. *ib* 163. 3) *strid.* var mikin bardaghi saman sattar mällan heþna ok kristna manna *Bu* 176. hioldo första bardaghan mot kunugenom af granat *ib* 177. *KS* 63 (156, 69). *Al* 8444. *Jfr* **hälgha-, hälghudagha-bardaghi.** — **bardagha böter,** *f. pl. L.* — **bardagha thiut (-tywt),** *n. stridstjut.* jak hörir bardagha tywt oc örlögx rop i tiällomen *MB* 1: 345.

bardhskärare (bardskärer *BSH* 5: 421 (1510). **baarskärare: -aren** *MB* 2: 122**),** *m.* [*Mnt.* bartscherer] *barberare, fältskär.* sende swa bud effter en bardskärare *Va* 27. *MB* 2: 122. *PM* XXIX, XLIII, 46. *BSH* 5: 421 (1510), 480 (1511).

barfridh (bardfriid *RK* 1: 1547. **barfred: -fredit** *MB* 2: 252. **bergfrid** *RK* 2: 1118, 1120**),** *n.* [*Mnt.* berchvrede. *Mht.* bercvrit, bervrit. *Mlat.* berefridus] *torn.* 1) *flyttbart torn, afsedt att innesluta beväpnade krigare och att nyttjas vid angrepp, i sht vid belägrandet el. stormandet af fästningar.* ginstan loth engelbrecht en flota byggia . . . vppo then flota eth bergfrid slögt thz war wel fäm rwma högt *RK* 2: 1118. *ib* 1120. hafdhe mz sik mang stoor dywr som kallas phila oc hwart dyurit bar eet barfridh oppa sinom ryg, bygt aff timbir oc iärn, oppa hwario barfridh waro XXX wämpte män mz fulle wärio *ST* 624. *ib* 215. 2) *till skydd och försvar bygdt torn, vanligen i förbindelse med fästningsmuren.* vpa then graff ther stod en gardh ok atta bardfriid med wiikskard *RK* 1: 1547. — *Stundom utgjordes fästningen endast af ett* barfridh, *i följd hvaraf ordet förekommer också i den allmänna betydelsen: borg, slott.* at byggia barfridh älla fäste *BSH* 1: 195 (1387). judas öwir gaff barfridit *(arcem) MB* 2: 237. *ib* 250. barfredit j syon *ib* 252. — *torn uppbygdt af de belägrande såsom förskansning.* bygde barfrid pa skinnare cleppa *RK* 2: 5961. *ib* 6210.

barfridher (barfreder: barsteden *för* **barfreden** *MB* 2: 277. **-ir),** *m.* = **barfridh 2.** täs flere barfridhi tän mur hauer jwi allom portom, hornom ok wikom, täs fastare är täth hus *KS* 85 (208, 93). suå måghe torn ok barfridhi wäria för blido kaste *ib* 86 (210, 94). — *borg, slott. MB* 2: 277.

barfötta brodhir (barföta-), *m.* [*Jfr Fnor.* berfœttisbróðir] *barfotabroder, munk som följer Minoriternas regel.* wardh een barföta brodhir *ST* 267.

barfötter (barföter. barfot *Di* 204**),** *adj.* [*Isl.* berfœttr] *L. barfota.* lösgiurþer ok barfötter *SR* 44. lät thomam standa barfötan a brännanda iärne *Bu* 188. hon war barfööt *KL* 248. the . . . mötto hanum barfötte *Bil* 118. *ib* 479, 723. *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). *Bo* 36, 105. *Bir* 4: 19. *VKR* 66. *Lg* 3: 671. *RK* 1: 3870. *Di* 204. barföttubröþrum *(barfotabröder)* i stockholme *SD* 5: 565 (1346). allom barfötubröþrum i scane *ib* 566. thz kloster gaff han barfötta bröder *RK* 1: 1196. *ib* 2516, 3067. eth gudz hwss ther barfötte bröder ower radha *ib* 4438.

barhofdhe (barhofdha *KL* 247**),** *adj.* [*Fnor.* berhöfði] *barhufvad. KL* 84, 247. *Bo* 189.

barhofdher (*Lg* 3: 79. **barhovodher. barhuffwdher),** *adj.* = **barhofdhe.** han gik ther til manga kirkior barhowodh *Bir* 2: 74. gingho alle

til sancta anna kyrkio barfföt oc barhuffwdhe *Lg* 3: 671. *ib* 79.

barka (-ar, -adher), *v. barka, lägga (läder) i barklag, garfva (med bark). SO* 13. mera barka en äna huth *ib* 18. barkar läther *ib* 20. thz se rath äller barkath *ib* 21. *MD (S)* 291. — *bildl.* vnge skulu sik idha badhe beka *(trol. för* beta*)* ok barka *(d. v. s. söka härda sig) GO* 857. — *Jfr* **rabarkadher.**

barkar (bark aar), *n. år då man nödgas äta bark, nödår.* almogen leed stora twangh bade med bark aar oc örlöge *HSH* 22: 37 (1492, *gammal afskr.*).

barkare, *m.* [*Sv. dial.* barkare] *L. garfvare.* sardo, barkare *GU* 7.

barker (borker, börker *L.*)**,** *m.* [*Isl.* börkr] *bark.* ey är goth stinga hand mällom trä ok barken *GO* 611. *MB* 1: 223. *Pa* 5. *MD (S)* 256. *SO* 20, 22. *Jfr* **alvidha-, aspa-, brakvidha-, eke-, hylle-, häggia-, kanel-, midhal-, mällom-, pila-, röna-, trä-, äle-barker.** — **barkakonunger,** *m. ett konung Kristofer af Bayern tillagdt vedernamn. RK* 2: 7187, 7326. *PK* 240. — **barkalöpa,** *f. L.* — **barkalöpning,** *f. L.*

barkfläť? *f.? L.*

barklöp (-ir), *f. L. afbarkning, afskalning af barken.* vm barklöpir oc eke brennor wari samu lagh som om ekehug *TB* 76.

barklöpa, *f. L. Jfr* **eke barklöpa.**

barklöpan, *f. L.*

barklös, *adj. saknande bark. Lg* 91.

barlast, *m. L.*

barlastadher, *p. adj. L.*

barliþ, *n. L.*

barliþa, *adj. L.*

barliker, *adj. L.*

barma (-adhe), *v.* [*Mht.* barmen] — **barma sik,** *hafva medlidande med, förbarma sig.* moyses barmadhe sik ok pinadhis swasom aff ömko ok varkunnan j alla thera dödh *Bir* 3: 451. barmadhe sik offwer mik *MB* 2: 382. *Ansg* 187, 189. *Su* 243. *Lg* 3: 540, 560. — *Jfr* **forbarma.**

barmber, *m.* [*Fgutn.* barmbr] *barm, sköte.* hitte gulkarin j sinom barme *Bil* 686. *MB* 1: 285. *RK* 1: 3958. *Al* 2296.

barmelika (-ligha *ST* 67)**,** *adv. på ett sätt, som väcker förbarmande, erbarmligt, jämmerligt.* ropadhe swa barmelica *Bo* 111. *ST* 67. at grata sua sarlica oc barmelica *Bir* 2: 93. *Jfr* **obarmelika.**

barmeliker (-lig), *adj.* [*Mnt.* barmelik] *ömklig.* som barmeligt war at höra *FH* 5: 2 (1446, *nyare afskr.*).

barmhet, *f.* [*Mnt.* barmheit] *barmhertighet, medlidande.* huxsins varkunnan ok barmhet j sina jamcristna thwingd ok plagho *Bir* 3: 170.

barmhärtelika, *adv. Jfr* **obarmhärtelika.**

barmhärteliker (barmhertelig), *adj. barmhertig. RK* 3: *(sista forts.)* 4988.

barmhärtogher (barmhertogher. barmhiärtogher *Lg* 3: 368)**,** *adj.* [*Jfr Mht.* barmherzec] *barmhertig, varkunsam.* the waro badhin mild oc barmhertogh ofwir then fatigha *ST* 55. *ib* 385. at han matte barmhertoghir wara oc miskunsambir at spisa then fatika *ib* 237. *Su* 208. *Lg* 3: 368. *Jfr* **obarmhärtogher.**

barmhärtoghet (barmhertigheet *Lg* 3: 61. **barmhiärtoghet** *JP* 70. **barmhiärtogheth** *ib* 4. **barmhjertoghet** *Lg* 3: 346)**,** *f.* [*Mnt.* barmhertichеit] *medlidande, barmhertighet.* for nokre ömko sculdh äller barmhärtoghet *Ansg* 187. at han swa stora barmhärtogheth hafdhe ofwir sin fianda *ST* 523. *Su* 255, 379. *Lg* 669, 3: 61, 346. *JP* 4, 70.

barn (bärn *LfK* 141. *pl. nom. och ack.* **barn,** *men* **börn** *MB* 1: *(Cod. B)* 545; *BtRK* 96 (1435, *orig.*). *dat.* **barnom,** *men* **börnom** *MB* 1: *(Cod. B)* 545)**,** *n.* [*Isl.* barn] *L.* **1)** *barn, afkomling.* baþo guþ giua sik þät barn hanom mate þiäna ok louaþo for oburit barn giua guþi þät gärna tel þiänist *Bu* 3. mz sinne cono ok barnom *ib* 172. hans barn ok barna barn *KS* 49 (126, 53). afiä þe . . . barn mällän sik *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). *allit.* barn bära eller födha *MB* 1: 130. faar hon barn oc bloma *SJ* 379 (1471). *MD* 444. vtan barn oc borna arfwa *SD NS* 1: 156 (1402). *ib* 170 (1402), 297 (1403). *FM* 40 (1420). att wij ächta börn eller barn äpter oss lathe *BtRK* 96 (1435, *orig.*). — hon war öken mz sins herra barne *MB* 1: 184. hauande mz barne *Bir* 3: 276. — vara mäþ barne, *vara hafvande.* sax manaþom var elizabet för mäþ barne än maria *Bu* 71. är hon nw mz hans barn *Di* 118. — vardha mädh barne, *blifva hafvande.* wart hon mz barn *Va* 5. *Lg* 3: 323. — *barn i relig. mening.* wt skuthin aff gudz barnom *LfK* 103. — *Jfr* **adhal-, aþalkonu-, amiu-, barna-, broþor-, bruts-, dottor-, frillu-, fästakonu-, gudh-, hedhninga-, hemakonu-, hor-, horkonu-, huskonu-, härra-, höfdhinga-, lägher-, manadha-, modhor-, nästsystkina-, oska-, prästa-, skötsätu-, sona-, stiup-, systkina-, systor-, þy-barn.** **2)** *barn (med hänsyn till ålder).* þrigia ara gamalt barn *Bu* 5. änkiur äller faþurlös barn *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). wee är ty lande, barn hauer til kunung *KS* 49 (125, 53). spät barn *Bo* 21. barn sigher gerna santh *GO* 272. swa gör barn i by som thz är heema want *ib* 306. thz är gamal sidh barn gör barns gerninga *ib* 529. bränt barn seer widh eldh ok bitith for hundh *ib* 1078. gräth her didrik som eth barn *Di* 224. *Jfr* **fatöka-, hitto-, kloster-, mö-, ovormagha-, piko-, pilta-, skola-, sma-, spina-, sven-, vaggo-barn.** **3)** *menniska.* fingo hwart barn ther war aa *RK* 1: 4199. tha gik wtaff slottit hwart thz barn bade quinnor oc män *Di* 109. *ib* 225, 234. *RK* 3: *(sista forts.)* 5984, 6008. *BSH* 5: 71 (1505). — **barna arvar? (börna-** *L.*)**,** *m. pl. L. bröstarfvingar.* gaffwe gudh eric pädhersoni barn oc barna arffwa *(trol. för* borna arffwa*) SD NS* 1: 558 (1406). — **barna barn,** *n. pl.* [*Isl.* barnabörn] *L. barnbarn. SD* 4: 408 (1335, *enl. Hadorphs aftr.*). *Bil* 853. *MB* 1: *(Cod. B)* 551. *KS* 49 (126, 53). — **barna brödh,** *n. bröd som ätes af barn. ST* 274. — **barna bundin,** *adj. L. förenad genom barn (om äkta makar), som har barn.* at wi wardhom barna bundhin *SD NS* 2: 445 (1411). — **barna faþir,** *m.* [*Jfr Isl.* barnfaðir] *L. fader. MB* 1: 93. — **barna foster,** *n. barnkull.* hon hafdhe faghirt barna foster *(nobili vallata multitudine filiorum) Bil* 289. — **barna goþs,** *n. L.* — **barna**

klädhe, *n. pl. barnkläder.* modhir hulkin som för redhe til barna klädhin än barnit födhis *Bir* 2: 63. — **barna käte,** *f. barnslig uppsluppenhet. LfK* 196. — **barna lekan,** *n. barnlek. Bo* 25. — **barna leker,** *m.* [*Isl.* barnaleikr] *barnlek. Bo* 15. *Bir* 3: 316. *Su* 165, 167. *Va* 33. — **barna limber,** *m. barnlem, lem tillhörande ett barn.* hwat thikkis spädha licammanom oc barna limomen krankare vara *Bo* 98. — **barna läte,** *n. pl. barnsligt beteende. Ansg* 177. *MP* 1: 83. *Su* 438. *LfK* 103. — **barna modhir,** *f. moder. Lg* 3: 488. — **barna morþ,** *n. L.* — **barna ordh,** *n. barnsligt ord.* tala barna ordh mz them *KL* 34. — **barna pis,** *n. urin af barn. LB* 3: 189, 7: 209, 211. — **barna pänningar,** *m. pl. L.* — **barna rätter,** *m. barnarätt, rätt som tillkommer ett barn.* ofwerfor thu nu mz aranna monom alder barnarät (*puerilia jura*) *Su* 435. — **barna skor,** *m. barnsko.* thz är goth at hawa trudhit sina barnasko *GO* 262. — **barna siäng (-sengh),** *f. barnsäng, barnsbörd. LfK* 230. — **barna tal,** *n. antal barn, barnskara.* et otalikit barna tal *Lg* 3: 488. — **barns ben,** *n.* [*Isl.* barnsbein] *barnsben.* af barnsben, *från barnsben, från barndomen.* jak haffuer alle minne dage tiänth ider foorfäder vtaff blötthe barnss ben *FM* 290 (1506). som edher och rikenssens tro tiänare hafwer waridh aff blotte barns ben *BSH* 5: 450 (1511). — **barns byrdh,** *f. barnsbörd. Bil* 543. — **barns domber,** *m.* = **barndomber.** *MP* 1: 55. — **barns födhilse (-födelze),** *n. pl. barnsbörd.* som haffwe siwkdom äffter barnsfödelze *LB* 3: 4. — **barns nödh,** *f. barnsnöd. Lg* 3: 358. — **barns time,** *m. barna-ålder, barnaår. Al* 5967. — **barns ögha?** *n. barnöga?* alt heluitit opfylles mz nyyä frögdh j tolkom barns öghom (*trol. korrumperadt*) *LfK* 230. — **barnsöl (barsöl** *LfK* 164. **bars öll),** *n. barnsöl. VKR* 20. *Lg* 3: 3. *LfK* 164. *RK* 3: (*sista forts.*) 5919. drak bars öll *BSH* 5: 94 (1506).

barn? *adj.* [*Jfr N.* barnad, *Sv. dial.* bånog, bånot *o. s. v.*] *fruktsam, hafvande.* tz gör thom (*qvinnorna*) varma oc barna (*för* barnadha?) *LB* 7: 133.

barnbarn? *n. barnbarn.* hans äktha barnbarn (*för* barn?) *FH* 3: 139 (1449).

barnbundin, *p. adj.* = **barna bundin.** *SJ* 130 (1440). *FH* 3: 50 (1445), 52 (1445). at min älskelighe hustrv ey bliffuer barnbwndhen met mech *ib* 6: 127 (1512).

barnbyrdh, *f.* [*Isl.* barnburđr] = **barns byrdh.** *Bil* 308. *MB* 1: 134, 397. *KL* 322. *Bir* 2: 43, 96. *VKR* IX. sidhan siäx manadha waro lidhne fra thy at hon war i barnbyrdh (*felaktig öfversättning af* hic mensis sextus est illi, quæ vocatur sterilis) *Lg* 32. — **barnbyrdha nödh,** *f. barnsnöd. MB* 1: 134.

barndomber (barnedomber: -domen *FH* 5: 230 (1516)), *m.* [*Isl.* barndómr] *barndom.* i warom barndoom *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). *Bir* 2: 281, 3: 158. aff barndom til älle *Bil* 383. hafdhe sanctum dyonisium kiäran patronum af barndom *Bil* 345. *ib* 115. jak . . . är af minom barndom i äruodhe *Bo* 21. *ib* 29. *Bir* 1: 330. *Lg* 3: 537 (*hvarest i st. f.* barnom *bör läsas* barndom). — **barndoms alder,** *m. barndom.* af barndoms aldir *MP* 1: 169. — **barndoms ar,** *n. pl. barna-år. BK* 211. *Ber* 192.

barndödhe, *m. barns död.* kombir han (ɔ: iwla dagh) a freadaghin . . . wardha margh saar öghon oc barn dödhe *Ir* LXXXI.

barnfang (-fängh), *m. barnsbörd, barnsäng.* the ther ii barnfangh är *LB* 5: 80. löse quinno i barn fangh *ib* 81. rensa quinno aff barnfängh *ib.* dogher i barnfängh *ib* (*de båda sista ex. böra kanske föras till* **barnfängdh** *eller* **barnfänge**).

barnfängdh (barnfängth *LB* 9: 40. **barnfäkt** *Lg* 3: 608), *f. barnsbörd. Lg* 3: 608, 699. *LB* 9: 40.

barnfänge, *n.* [*Sv. dial.* barnafänge] *barnsbörd. Gers Frest* 28. *LB* 7: 281, 333.

barnfödder, *adj. L.*

barnfödha, *f.* [*Isl.* barnfœđi, *n.*] *födelsebygd, fäderneslund.* drifs wt af sinne barnfödho *Bo* 12. *ib* 19.

barnliker, *adj. barnslig. Bir* 3: 310. *Su* 384.

barnlös, *adj.* [*Isl.* barnlauss] *L. barnlös. SD* 4: 390 (1334?). *Bu* 3. *Bil* 274, 891.

barnsiuka, *f.* = **barnsot.** döö aff barnsiwka *LB* 7: 61.

barnsiuker, *adj. L.*

barnsiäng (-säng. -sängh. -seng), *f.* [*Fnor.* barnsæng] *L. barnsäng.* for mykin waku j sotasäng ellir j barnsäng *LB* 9: 96. the skulo skälwa oc wärkia som kona i barnsäng *MB* 1: 433. qualdes ii barnsiäng *Bu* 134. at marskens hustru j barnseng laa *RK* 2: 6959. logh j sin barn sängh *FM* 555 (1512). log pa sin barn sängh *ib.*

barnsliker (barnsliken. barnzliker. barsliker: -a *Lg* 3: 467), *adj.* [*Fnor.* barnligr] **1)** *barn tillhörande, späd.* mz minom barnslikom handom *Lg* 665. *Su* 209. aff hennas barnzlika daghom (*barndomstid*) *Lg* 3: 394. *ib* 467. **2)** *barnslig, som tillkommer ett barn.* hans älskan war än klen oc barnsliken *Su* 11. affläg nw allan thins hiärta barnslika räddogha *ib* 30. barnsliket taal *Lg* 3: 306. *ib* 400.

barnsot, *f.* [*Isl.* barnsótt] *L. barnsnöd, födslovånda. Lg* 3: 357.

barntime, *m. barndomstid. Su* 438.

barnvärkiar, *m. pl. födslosmärtor.* känna barn värkia *Bir* 3: 318. *MP* 1: 139.

barukker, *adj.* [*Franska* baroque] *orimlig.* barukkt är rosa for offöth nöt *GO* 618.

barun (-ar), *m.* [*Isl.* barún. *Mht.* barun. *Ffranska* ber, *ack.* baron. *Ital.* barone. *Mlat.* baro] *baron.* hwar äru thy herra oc förste grewa oc härtogha baruna (*barones*) oc riddara *Bo* 36.

barza, *f. och* **barze (barse),** *f. och m.?* [*Mnt.* barse. *Ital., Span., Prov. och Mlat.* barca] *ett slags fartyg, nyttjadt ss krigs- och lastskepp.* miste enä barza *RK* 2: 1761. i sinne bartze them wäl fäste *ib* 8352. mz iiii barsar aff finlandh kom *ib* 3: 3239. wi skole haffua wara bartze igen medh all sin tyg ok takel *BSH* 4: 240 (1498). then stora bardsan *ib* 5: 171 (1507). *FH* 7: 66 (1505). *FM* 342 (1507), 343.

bas, *m. L.*

basa (basza *LB* 7: 245. **-ar),** *v.* [*N. och Sv. dial.* basa] *smörja, stryka.* basa mz henne (*örten*) sodna *LB* 7: 11. *ib* 46, 47, 63 *o. s. v.* ath man badar och basar bwkin i varmo vathne *ib* 80.

basa? *v.* [*Jfr Isl.* bása, bæsa] *göra bås.* barukkt är rosa (*för* basa? *Danska texten har* baasæ) for

offöth nöt *(non nate pecudi rude fit bostara cudi) GO* 618.

baslare, *m. L.*

basse, *m.* [*Fdan.* basse] *vildsvin, vildgalt.* the hafdho tänder bassom wärst *Al* 9360. änlitith thölkith som biörna skin bassa tänder ok apina kin *Iv* 268. *Jfr* **villebasse.** — **bassa spiut (baspiut** *BSH* 5: 63 (1505)**),** *n.* [*Fdan.* baspjud] *jagtspjut.* venabulum, bassaspiut *GU* 2. *BSH* 5: 63 (1505). *OB* 213.

bast, *n.* [*Isl.* bast] *L. bast.* skal han dragha bast genom hans öra *(sannolikt föreligger här missförstånd af originalets* perforabit aurem ejus subula, *och förvexling af* subula *med* suber, *hvilket i Mht. stundom tolkas med* bast; *Cod. B har riktigt:* stinga gönom hans öra mz syl 559*) MB* 1: 335. blegnadhe erich som eth bast *RK* 2: 4326. — *ss förstärkning af negationen (liksom Mnt., Mht.* bast*).* räddis normen ey eth bast *RK* 1: 2931. thz kan nw hiälpa ey et bast *Al* 3720. han acther henne ey widh eith basth *MD* 23. — *Jfr* **hals-, märke-bast.** — **basta rep,** *n. bastrep. MD* 329.

basta (-ar, -adhe), *v.* [*Fnor.* basta] *L. binda med bastrep (endast i förening med* binda*).* bastäz, binds eller pinäs *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). hafde ... latit hanom basta ok binda *ib NS* 2: 197 (1409). aldre hörde jac, thet ... her ake ... bastade eller bant nakon then bonde i thette herad er *BSH* 3: 144 (1463). *FM* 489 (1510). the loto them gripa binda och basta *RK* 2: 694. han later them strax binda ok basta *ib* 3792.

bastert *m.?* [*Mnt.* bastert. *Mlat.* bastardum *sc.* vinum] *ett slags sött Spanskt vin.* i aam basterth *FM* 216 (1504).

bastfiät, *f. L.*

bastfläta, *f. L.*

bastlöpning, *f. L.*

bastskogher, *m. skog hvarifrån bast hämtas.* för owerk the giorde wppo prestens bast skoogh och änger *BtFH* 1: 170 (1506). han giorde awerk wppo hans bast skog *ib* 200 (1509).

basun (basurn. basurne. bosun. busun. basynn *(frf. vok. i änd.). pl. ss m.* **-ar, -er.** *ss n.* = *sing., el.* **-er:** j sin baswner *MB* 2: 15, 77**),** *m.? och n.* [*Isl.* basún, *m. och* bosun, *n. Mnt.* basune. *Mht.* basûne, bosûne, busûne, busîne. *Ffranska* buisine, bosine. *Lat.* buccina] *basun, ett oftast af metall förfärdigadt, rakt el. något böjdt blåsinstrument med vid mynning.* hwar äru pipor oc bambor oc basuna *Bo* 36. wars herra baswner *MB* 1: 330. bläsa baswna *ib* 372. buswn ok bambara mondo ther ey skorta *Iv* 1747. *Fr* 1784, 2349, 2364. bosunar ok bambor for them ridha *ib* 2999. *RK* 2: 5155. med piper och basynner *BSH* 5: 176 (1507). blästo j sina baswner *MB* 2: 15. bläsandis j sin baswrn äller lwdhom *ib* 91. *ib* 14, 77, 87, 91. stötandis j thera baswner oc lwdhom *ib* 172. swa manga lwdhar ällir baswnar *ib* 89. *ib* 173, 230. naar baswrne lwdher j mynne handh *ib* 91. j höghra handenne haffdo the lwdhande baswrnen *ib.* han loth göra hwariom thera eeth baswn j sina höghro hand *ST* 347. baswna bläster *MB* 1: 330. baswna laat *ib* 334. bambor ok boswna sang *Al* 3311. mykith busuna ok pipo skall *ib* 5286. — *bildl. allit.* koma mädh blosum ok basunum, *komma med ståt el. med makt.* matte tha pharao se oc höra hwar hans herra kom mz blosom oc baswnom *MB* 1: 300.

basuna (basswna), *f.* = **basun.** mz basswnor bomber oc monga pipa *RK* 2: 9253.

basuna, *v. basuna, blåsa i basun.* man hörde thom tha huarken baswna eller pipa *RK* 2: 9279.

basunan, *f. basunande. Di* 308.

basunare (bassunare: -a *RK* 2: 6142**),** *m. basunare, basunblåsare.* pipara baswnara och altskens leek *RK* 2: 190. *ib* 3346, 6142. *Di* 7, 8, 11, 97. *PM* 29.

bata (baatha. -adhe, -adher. *impf.* **-te** *RK* 3: *(sista forts.)* 4661 *(i rimslut)***),** *v.* [*Mnt.* baten. *Jfr N.* bata] **1)** *förvärfva vinst, vinna. med ack.* tholkin köpinskap hwar thu mat bata *(lucreris)* hundradha af eno *Bo* 116. huru mykit batadhin j *Bir* 3: 15. är thet batat, ällar wnnit *LfK* 145. erchebiscop iöns båtade ther inthet oppa *RK* 3: *(sista forts.)* 4309. *ib* 4661, 5015. — *abs.* gif thz wt ok bata oc vin ther af *Bo* 66. andelica människior bata *(draga fördel)* af allom thingom *ib* 123. *ST* 491. **2)** *gifva vinst, båta, gagna.* thz batade them tha ey wette *RK* 2: 7615. **3)** *blifva bättre.* ey kännandis sik aff thäs sacramentzsins idhkan nakot baatha ällir bätras *Su* 298. hwat wi bathom oc triffwoms i dygdhom *LfK* 51. hwru the batha oc framgaa i godho *ib* 109. *Jfr* **batna.**

bata, *f. fördel, gagn, båtnad.* thz är aldra wara bata *Al* 5520. *ib* 8910.

batan (baatan), *f. L. (Stads L. Kp.* 33: 6*)* **1)** *vinning.* all baatan hiälpir *GO* 767. alle andre hafua ther gagn ok batan aff *HSH* 21: 5 (1383). for nakat wärlzlikit gagn älla batan *Bir* 1: 99. batan ok aflingh *ib* 323. *ib* 2: 228. *Su* 106. **2)** *ocker, ränta.* huar är mit liggianda fää som jak länte jdhir til okir oc batan *Bir* 2: 101. thik een päning gifwa til batan *ST* 488. *ib* 491.

bater (baater. botth: botther *BSH* 4: 321 (1502)**),** *m.* [*Isl.* bátr] *L. båt.* j een baat herra frederik gik *Fr* 2329. *ib* 2333, 2336, 2338. *RK* 2: 2637, 2641, 2661, 3121. — *särsk. skeppsbåt.* the cristnu flögdhu j batin ok hioggo sundher batfästuna *Bil* 253. ware gaffwe sig i moth thöm och slogo thöm til batzs *BSH* 5: 14 (1504). *PM* XIV. — (?) alla baathe hielpe, sa längie han faar mer *BSH* 4: 281 (1501). — *ss tillnamn.* andreas, dictus bat *SD* 2: 117 (1291). — *Jfr* **sjuärings-, skip-, skytta-, skäria-bater.** — **bata leþ,** *f. L.* — **bata täkt,** *f. L.* — **bats dref,** *n. båtdref, dref som nyttjas i båtar.* tag gamalt skip dreff eller aff batz dreff *LB* 7: 264. — **batsfarmber,** *m.* [*Isl.* bátsfarmr] *L. båtlast.* hugger man ... lass ellir batzfarm aff apald *TB* 76 *(på två ställen).* — **batshaki (badhzhaki: -a** *Fr (Cod. F)* 2508**),** *m.* [*Isl.* bátshaki] *båtshake. Fr (Cod. F)* 2508. *SO* 293. — **batsman (baatzman),** *m. båtsman, matros.* styremannen, batzmennene oc alle the j skipeno tyäna före lön *PM* XV. batzmänne *(för* batzmännene*)* skwlw faa sin lön *ib* XVI. *ib* XIII, XIV. *BSH* 5: 371 (1509). — *ss tillnamn.* laurenz baatzman grabrodher *SJ* 191 (1450).

batfästa, *f. tåg som förenar med ett fartyg den det samma tillhörande båten. Bil* 253.

batlösa, *f. L.*

batna (baatna. bothna), *v.* [*Isl.* batna] **1)** *blifva bättre.* första daghin kiände hon sik batna *Bil* 835. tha mon thz bothna *LB* 2: 9. — *hafva gagn. med gen.* än tho han thess litit batne *RK* 2: 6243. — *förkofras. Su* 116, 167. skalt thu ther aff triffwas oc bathna *ib* 246. **2)** *gagna. opersonl. med dat. el. i dess ställe ack.* tha mone hinom batna *LB* 3: 83. thz munde konungen lithet bathne *RK* 2: 1507. — *refl.* **batnas,** *blifva bättre, förkofras.* iak triffs oc baatnas i mins eygna skwdilse *LfK* 79.

batnan, *f. förbättring, gagn. Gers Frest* 60.

batning, *f. fördel, vinst.* wore fiender skole enghen priis äller batningh före hädhen tiil danmarch *HSH* 21: 142 (1567).

batrum, *n. rum el. plats för båt. SO* 299.

bava (-adhe), *v.* [*Sv. dial.* bava] *darra, bäfva.* baffwade oc skalff iordhen *MB* 2: 238. *ib* 244. *Jfr* **beva.**

baza, *f. sadeltäcke.* bazor *(la covreture de la sele)* varo aff bliald *Fl* 531. *Jfr* **sadhulbaza.**

bebinda (bi-), *v.* [*Mnt.* bebinden] **1)** *binda, fängsla. bildl.* swa haffuer thin starke kärleker mz sinne krafft mik bebwndit *(constrinxit) Su* 99. ware swa fatadher, bebwndin ällir tryltir j nakon orenan oc oloffliggan kärlek *ib* 365. the som ey äru bebwndne j nakrom tholkom syndogom oc olofflikom älskoga *ib.* **2)** *hopfoga, förena.* klemes täth mz lwto sapientie bebwndith *PM* 10. **3)** *förbinda (sår).* haa skal nw bebindha war saar *Lg* 3: 650. **4)** *binda, stoppa.* lwngan bebinz *LB* 3: 41. **5)** *knyta, ingå.* haffuer bebundith äkteskap med hans dotther *HSH* 22: 55 (1494). — *ingå, afsluta (fred).* bebundhe the ok giordhe thär en sworen fridh *BtRK* 344 (1490, *orig.*). **6)** *förbinda, förpligta.* hafwer han bebundit rijket til ewinnerlige träldom *BtRK* 78 (1434). — **bebinda sik, 1)** *förena sig, förbinda sig.* hwilken som sick fest eller bebundit haffuer vijdh ena appenbara quinna *SO* 156. ath wij . . . bebindä oss sammän i wiliä, wenskab oc kerlighet *FM* 91 (1497-1501). bläghinn haffuer sua bebwndith och besworith sig med thenne landzenne *BSH* 5: 61 (1505). at wij icki bebunde oss sielffue om then dagh och degtingan *HSH* 22: 47 (1493, *gammal afskr.*). hafwä dhe bebundith sig til hopä kwngen af paalän och dhe tattärskä samfälth ath örligä in vppa dhen storä förstän af rijdzsälandh *FM* 589 (1513). **2)** *binda sig, förbinda sig, förpligta sig.* the haffdho storliga sik mz eedh bebwndith . . . at alle the som tha bortto waaro skullo dräpas *MB* 2: 139. *ib* 140. bibindir iak mik oc mina arfwa . . . ivane pädhersson swa got gooz igen antwardha *SD NS* 1: 478 (1405). bebant thu tik til annars träl *LfK* 124.

bebindilse (-else), *n. pl. förbund, förening.* then kärligheet, tröst och bebindelse som ... wara skal emellan rijken danmarck och swerige *BtRK* 105 (1436). *FM* 59 (1457). — **bebindilsa bref (bebindilse-),** *n. skriftlig handling hvarigenom förening el. förbund afslutes, föreningsurkund.* effthir ty som bebindelse brefwen . . . vthwijsse *BtRK* 142 (1441). theris opna besiglde bebindelse breff *FM* 506 (1510).

bebindning (bebinding. bebinning), *f.* [*Mnt.* bebindinge] *förening, förbund.* at all bebindningh mellan thenne tw rijken skal ta yttermehre kräfftas *BtRK* 141 (1441). at thesse iij rike matte komma i en friid oc kerlegh bebinding til samman *BSH* 4: 12 (1471). *ib* 105 (1484). *FM* 59 (1457). — *förbund, öfverenskommelse.* ath i . . . haffue giort een bebinningh och stadga mz idher inbyrdis *FH* 1: 49 (1478, *gammal afskr.*). mothe thenna bebindningh ok beseglingh *BtRK* 351 (1494, *orig.*). — *Jfr* **bifrids bebindning.** — **bebindninga bref (bebindinghe-),** *n. skriftlig handling hvarigenom förbund el. öfverenskommelse afslutes, föreningsurkund.* som warth bebindinghe breff inneholler *BSH* 5: 395 (1510).

beblanda, *v. blanda.* beblanda sölfret med koppar *SO* 168. *ib* 167. *Su* 124.

beblandning, *f. blandning. SO* 168.

beblotta, *v. blotta.* ath alle sloth och herregaardhe äre beblotthade om folket *HSH* 19: 159 (1506).

bebreva (-adhe, -adher), *v.* [*Mnt.* bebreven] **1)** *gifva bref på, bekräfta genom bref el. skrifvelse.* konungen thz bade bebreffuade oc swor *RK* 2: 6835. *ib* 7240, *s.* 342. thzta wart stadfäst och bebreffuet och for wissät *Va* 48. wart then friden bebreffuader *ib* 24. thet bebundh som bebreffuet och besworet wart *FH* 6: 108 (1497). — *genom bref lofva.* thz tesse for:de swänske män oss . . . bebrefwat hafwa *BtRK* 52 (1388, *orig.*). epter thet tesse for:de swenske män . . . oss sakth ok bebrefwat hafwa *ib.* **2)** *genom bref el. skriftligen öfverlåta.* hanom them godzen vplata ok bebrefua *BSH* 2: 102 (1399). the goodz oc iordher som . . . holmfridh . . . gaff, saalde oc bebreffwadhe wadzstena clostre *SD NS* 1: 317 (1404). *ib* 122 (1402), 123, 2: 4 (1408), 127 (1409) *o. s. v. FH* 5: 167 (1495), 6: 51 (1460). *Jfr* **bortbebreva.**

bebudha (**bebodha** *Al* 1831; **-at** *MB* 2: 79; **-ado** *Lg* 662), *v.* [*Mnt.* beboden] **1)** *båda, förkunna.* wart thz strax bebudath konunghenom *MB* 2: 5. *ib* 79. *Lg* 662. **2)** *sända bud efter, tillkalla.* han loot sina män sik bebodha *Al* 1831. — *Jfr* **obebudhadher.**

bebudhilse, *n. pl.* — **bebudhilsa dagher,** *m. bebådelsedag.* om iomffru maria bebudilsa dagh huilken wi kallom anunciacionis *Lg* 3: 163.

bebund, *n. förbund, öfverenskommelse. FH* 6: 108 (1497). *BSH* 4: 273 (1501, *nyare afskr.*), 5: 460 (1511).

bebyggia, *v. bebygga, förse (med byggnad el. anläggning).* loth up . . . tomptena . . . som är . . . bebygd mädh twem trägardhum *SJ* 42.

bedikta, *v.* [*Mnt.* bedichten] *förfärdiga, göra, inrätta.* kirken . . . ther sa ärliga war bedictadh *MD* 504.

bedragha, *v.* [*Jfr Mht.* betragen] *öfverdraga, belägga, betäcka.* lät bedragha sin sadhel mz hudinne *Lg* 602. *ST* 95. *PM* LI, 7, 10.

bedragha, *v.* [*Mnt.* bedregen] *bedraga. RK* 3: *(till. om Chr. II, red. a)* 6190. *SO* 224. *HSH* 20: 214 (1507).

bedraghilse (-elsse), *n. pl. bedrägeri.* effter saadane bedragelsse som the danske . . . beuisth haffwe *HSH* 19: 151 (1506).

bedref, *n.* [*Mnt.* bedrif] *förehafvande, företag,*

verksamhet. theris handelingh och bedreff *FM* 572 (1513). *FH* 7: 93 (1513). huad theris bedreff och vpsathe wore *HSH* 22: 55 (1494).

bedriva, *v.* [*Mnt.* bedriven] *L. uträtta, bedrifva.* aff all theres mandom som the bedriffuo j theres daga *Va* 3. *ib* 5, 33. *Di* 58. *MB* 2: 250, 272, 279, 284. at iak the syndena bedhreff *Lg* 668. *MB* 2: 133, 134, 252, 290, 291, 292, 315, 360. *Su* 64. *ST* 305. *BSH* 5: 96 (1506), 97. ä hwat konungen wilde bedriffua *RK* 2: 6333. *ib* 7433, 9525. i kunnen lithet mooth ryzom beedriffua *ib* 3: 4144.

bedrägh (bedreegh. bedragh), *n.* [*Mnt.* bedrêch] *bedrägeri, list.* vthan alt bedreegh, argelist eller hielpareda *BtRK* 127 (1438). wilia forraskan . . . medh bedragh, medh forräderi, medh dobbel ordh och annar romara stycke *BSH* 5: 273 (1508). *RK* 1: *(till. till LRK) s.* 237.

bedräghare, *m. bedragare. Lg* 3: 336.

bedröva (bä-. -de, -der, *el.* **-adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* bedroven] **1)** *bringa i oordning, förvirra.* foth fölgdho oc bedröffwado madyan *MB* 2: 91. bedröffde allan theres häär *(turbato omni exercitu eorum) ib* 93. wordho här aff alle fiendhena forfärade oc bedröffde *ib* 91. herran gudh bedröffde them aff israels ansikt äller asyn *ib* 28. är bedröfdher i allom sinom sinnom *Ber* 263. som swa wredher ok bedröfdher ware som han *ib.* vee them bädröffuade fane *RK* 1: *(sfgn) s.* 180. **2)** *pläga, oroa, bedröfva.* gud bedröffue then thz giorde oc wilde *RK* 2: 6884. äpther swa är at thu hafwir oss bedröfft *(turbasti)*, tha skal herran gudh tik bedröffwa *(conturbet) MB* 2: 19. sorghful aff gang skal bedröfwa oc myrkia hans glädhesfullo opbyrgning *Bir* 3: 360. bedröfwa ok thwinga mina vini *ib* 1: 15. — *part. pret. oroad, bedröfvad.* for hans skuld var hon i nat mykyt bedröfdh *KL* 381. som bedröfdh hiärta hawa *Bo* 107. badhe bedröfdhe oc rädde *ib* 163. *Lg* 662, 826. thin bedröfdhasta modhir *Bo* 213. *Lg* 3: 94. bedröfdista modhren *ib* 93. — *bedröflig, sorglig.* alre hafdhe iak swa beska oc bedröfdha pasca *Bo* 169. alla bedröfwadha thanka *Ber* 259. — **bedröva sik,** *bedröfvas.* han . . . bedröffdhe sik *Al* 3186. — *refl.* **bedrövas,** *förskräckas, oroas, bedröfvas.* bedröfdhis han mykyt *KL* 393. äptir dödhin skalt thu änkte rädhas älla bedröwas *Bir* 1: 302.

bedrövelika (bedröflica), *adv.* [*Jfr Sv. dial.* bedrövele] *förskräckligt, ofantligt, mycket.* varkunna hänne som swa bedröflica räd *(timore perterrita)* var vm sin alra kärasta son *Bo* 163.

bedröveliker (-likin. bedröfligh), *adj.* **1)** *bedröfvad.* bedröffwelikin ande *LfK* 85. **2)** *bedröflig, sorglig.* sungo een bedröfwelikan sang *ST* 285. dricke mz hanum then bedröfligha drycken *Ber* 293.

bedrövilse (bödröuelse *BSH* 3: 176 (1466)), *n. pl. och f.* **1)** *förvirring, oordning.* naturlica astundilsin ok vilin vmuändis til bedröuilse oc naturinna fordäruilse *Bo* 140. *LfK* 36. **2)** *betryck, vedermöda.* likamans bedröffuilse *(pressura) Su* 198. aller israels almoghe vndher syndenne kommo j mykin bedröffwilse *MB* 2: 15. *Va* 9. *RK* 2: 6757, 9352. *BSH* 3: 176 (1466). **3)** *bedröfvelse.* häluitis sorgher oc bedröffuilse *Su* 233. *MB* 2: 196, 204. *Va* 5, 6, 7.

bedrövogher (bedroffwigh), *adj. bedröfvad.* ther the iomfrwn bedroffwigh stodh *MD* 191.

bedrövoghet (bedröffwghet), *f. bedröfvelse.* bedröffwghet han opta ffaar *MD (S)* 206.

beþa (*impf.* **bedde),** *v.* [*Isl.* beiða] *begära.* bede *(Bil och Cod. C* beddis 943*)* friþ tel anzsvara *Bu* 62. — *refl.* **beþas (bädhas** *KL* 109. *pres.* **beþis. bädhis** *Ber* 194. **bädhes** *SO* 16. *impf.* **beddis. bäddis** *KL* 89. *ss norvagism* **beiddes** *MD* 76. *supin.* **beedz** *KL* 332; *RK* 1: 982. **betz** *ib* 4121. **bez** *Bil* 854. *imperat.* **beez** *Bo* 217. **bödhs** *för* **bedhs** *KS* 54 (137, 58)), *v.* [*Isl.* beiðaz] *L.* **1)** *utbedja sig, bedja, begära.* han bedhis ther thorff *GO* 432. — *med gen.* thäs bedhis iak *Fl* 1607. — *med ack.* et beþes iak af þik *Bu* 18. jak beddis biugbrödhit *Bil* 103. beddus cristindom *ib* 86. *ib* 695, 854. *Bo* 217, 256. *Lg* 35. beddos hona til hionalagh *KL* 307. beddos hona til hustru *ST* 262. iak beþes aff minom syni tua böne *Bu* 13. *Iv* 1874. —bedes þöm döþa lifs naþer *Bu* 154. at bedhas sik vl oc too *Bo* 14. *ib* 27. — *med inf.* bedes varþa cristen *Bu* 166. han sände sin ben här tel lanz ok beþes þöm här biþa *(beder att de här må få bida)* doma dagh *ib* 167. *Bil* 234. *KS* 54 (137, 58). — *med prep.* til. beddis thy rume til nadha oc fridh aff gudhi *Bil* 158. han beddis til olofflika gerning mz henne *MB* 1: 234. mz hwat astundan hon bedhis til renliffuit *(begär inträde i orden) Bir* 4: 16. *VKR* 62, 63. bedhis til at takas j renliffnadhin *Bir* 4: 15. hon beiddes til then likame tigge *MD* 76. — beddes till *(friade till)* hans dotter *Di* 24. *ib* 32, 35, 114, 160, 168, 285. *RK* 3: 3363. som henna bedis till *Di* 36. (beddis til *för* beddis stil *Bil* 894.) — *med prep.* in. beddes ther jn *(begärde att komma dit in) RK* 2: 9560. — *med passiv bemärkelse: begäras.* en iomfrw . . . beddis til hionalagh af enom rikom vngom man *KL* 298. thz beddis som ey var förra vant at bedhas *ib* 332. aldre vardh för tholkit priuilegium beedz af nakrom pafua *ib.* **2)** *kräfva, fordra.* at han . . . göri lika widhertorfftennä mz skälighet äptir thy som kranka naturen bedhis *Bir* 4: 36. *VKR* 79. — *med prep.* a. idhart land at väria swa at ther skal ängin bedhas a *(ingen skall göra anspråk derpå) Iv* 1455. — (bedes *för* ledes *Bu* 521.) — *Jfr* **a-, ater-beþas.**

beþsla, *f. L.*

befal (befell), *n.? uppdrag, befallning.* haffwer han i befall eder vnderuise om alle ärendä *HSH* 19: 91 (1505). sigia sig ey haua befell lenger bliua *BSH* 5: 333 (1508).

befala (befalla. befäla. befälla. befella. befola. befolla. bofalla: -endis *BSH* 5: 63 (1505). **böfalla: -andes** *ib* 82 (1506), 197 (1507). **-er, befol** *el.* **befaal** *RK* 2: 4878, **befalin** *el.* **befolin;** *äfven pres.* **-ar;** *impf.* **-te, -de;** *part. pret.* **-ter, -der, -adher),** *v.* [*Mnt.* bevelen, bevalen, bovalen; *impf.* bevol; *part. pret.* bevalen, bevolen] **1)** *öfverlemna, anförtro, anbefalla.* huem hwn thet forsagthä hws ok lään a sinä vegnä befalar ok i hand sätter *FM* 25 (1389). jach befeller tik skiold och swärd *Va* 20. *MB* 2: 124. them (ɔ: thina tidhir oc bönö) mz alle gudhlikheth warum herra ofra oc befala oc hälghom mannom *ST* 163. mino reso wil iak befala gudh *Al*

2202. jak befalär thik mina modher *ib* 3579. thenna fangan iak idher befäler han skal idher wara befäld *ib* 7892-93. *ib* 10176, 10414. *RK* 2: 999, 2181, 2212, 2388, 4161, 9523, 3: 729, 975, *(sista forts.)* 5959. *Su* 192, 378. *Ber* 292. *ST* 383. *Lg* 3: 322, 325. *Di* 97, 116. eder alle her med the helgetrefollughet ewinnerlige befollendis *FM* 126 (1501). eder herredöme her met alzmektigh gudh befolendis *ib* 264 (1506). befälir ja**r** til hans nadh min swen *SD NS* 1: 514 (1405). thet war aff sama pawomjn först befelt *(öfverlemnadt, medgifvet)* brödhrom j wars ordins clostir j paradyso affläggia ellir tilleggia aff thera klädhabonadh vtan til *VKR* 13. — *anförtro, anbefalla, gifva i uppdrag.* hafuer mik befält sin ärinde *SD NS* 1: 30 (1401). befälte iak . . . thetta sama ärendit androm tolf *ib* 36 (1401). ibland annor ärande som thom varo befäladh *Ansg* 191. wille the hanom nokot werf befala *RK* 2: 2331. *ib* 1: *(sfgn) s.* 182. *MB* 2: 273, 309. the värff och ärende j benct benctsson och mich befalten *FM* 178 (1504). som hon (ɔ: slotzloffuen) eder antwordit oc befalen är *ib* 547 (1512). epter thenn befalningh som ider werdughet mich befol *ib* 492 (1510). then befalning och dägtinga, i oss . . . befalad haffwa *BSH* 5: 6 (1404). capitulum, som mik thet befälde *SD NS* 1: 563 (1406). — *gifva i uppdrag, befullmäktiga.* jac hafuer befalith oc wnt . . . abram brodhersson . . . i geen atlösa alt thet gotz som jac pantsat hafuer *SD NS* 1: 235 (1403). befälte mik oc allaledhis mäktoghan giordhe a sina väghna medh sino eygno opno breffwe, at fasta . . . eet halft marcland iordh *ib* 500 (1405). *ib* 23 (1401). — *befalla, bjuda.* rikit befol han them forstanda *RK* 2: 7409. *ib* 8059, 9535. han befol them alle tha nielss stenssons svena gripa eller slaa *ib* 6480. marsken befaal sina swena j stadh fullelica göra hwat swan them badh *ib* 4878. konungen haffuer eyg befäld oss swa *ib* 2076. är mich thz aff riket befäldt *ib* 2078. han skal . . . besigla thz i honom befala *ib* 5131. som modhir abbatissa oc fadhir confessor oc conuentan honom befala oc biudha *VKR* 33. som borgamestarana oldermannenom befalit hade *SO* 196. töm var thet ey befolit *FH* 1: 160 (1496). bo knwtzsson lot han oc befala stäkaholm sculle han sich benala *RK* 2: 2383. engelbrecht haffde forre swa beständ oc höffitzmän j hären befäld at engen sculle vidh fianda tala *ib* 1173. see abbatissan til oc befälle gaarzmästarenom at wintirroghin oc roghsädhin bätre oc meere saas aarligha än want är *VKR* 42. *Bir* 5: 120. hawa oss . . . konung erik oc . . . drotning margareta budhit oc befält at wi vppa the for:da repsta thing sithia skulum *BSH* 2: 35 (1396).

befalan, *f. uppdrag, befallning.* epter eders befalen *FM* 179 (1504). *SO* 117, 205.

befalning (böfalningh. befallning *SO* 298. **beffalninge. befällning** *SO* 82. **befälning** *FH* 3: 80 (1446). **befelningh** *FM* 354 (1507), 355. **befelnigh. befolningh** *FM* 264 (1506). **befaling. befolingh. befäling. befälling** *FM* 152 (1501)**),** *f.* [*Mnt.* bevalinge, bevelinge] **1)** *uppdrag, befallning.* pawens scriffvilse och befolingh *BSH* 4: 150 (1491). om i hade giffuit töm swadane befaling *FH* 1: 159 (1496). epter hans bön oc befäling *ib* 2: 101 (1436). epter ware . . . befalningh *BSH* 4: 111 (1486). *ib* 349 (1503), 5: 6 (1504). *FH* 3: 80 (1446). *FM* 125 (1501), 264 (1506). *SO* 82, 298. *PM* LXI, LXVI. the tingh som ärw i annars handom, aff closter folkx befelnigh *LfK* 154. **2)** *vård, förvar.* thz war i mynä beffalninge *(det var mig anförtrodt) Di* 118. jach hadhe anamit j min befolingh oppa abo sloth . . . nagre ffanger ath forware *FH* 5: 156 (1491). the som haffwa closters tingh i befelnigh at aff spisa oc wt läggia *LfK* 154. pa then cardinalis wägna, ther linköpungx domkirkio oc stiicht siegs haffua i böfalningh *BSH* 5: 181 (1507). the slot som i nw i befalning *(förläning)* haffue *ib* 4: 348 (1503). — **befalningsman,** *m. L. befallningsman, kommendant, ståthållare.* befalningzmann på tauesthws *FH* 5: 170 (1496, *nyare afskr.*).

befanga, *v.* [*Mnt.* bevangen] *fånga, fängsla.* aff then orettha fäng[s]il som han nw i befanghet är *BSH* 3: 151 (1464). *Jfr* **befänga.**

befangin, *p. adj.* [*Mnt.* bevangen] *besatt (af djäfvulen).* som aff dyäffwolen befaangen war *Lg* 3: 353. *ib* 359.

befata, *v.* [*Mnt.* bevaten] *fatta, hänföra, öfverväldiga, betaga.* thera fägrindh beffatar mik *Su* 90. wart han befatadher aff hennes fägrindh *MB* 2: 163. som j hennes vänlekx kerlek befatadhe vare *Lg* 3: 536. then som befatadher *(invefvad)* är i delo ok thrätto *Ber* 263. — **befata sik,** *inlåta sig, befatta sig.* som turturdufuan mystom synom jemmaka alder befatar sik mz androm *Lg* 3: 536. befatha sigh ther met *FM* 210 (1504).

befeidha (-adher), *v.* [*Jfr Mnt.* bevedigen] *med fäjd hemsöka.* är henrick stensson befeijdath aff . . . erick twresson och aff hans swenne *FM* 555 (1512).

befinna (befinda), *v.* [*Mnt.* bevinden] **1)** *finna, befinna, erfara, röna, märka.* swa munde han wel befinna *RK* 2: *s.* 340. lata oss tro befinda *ib* 5432. *ib* 3: 4203. *ST* 279. for then kärlek som iak hafwer befwnnit af abotanom oc conuentone *SD NS* 1: 526 (1406). *ib* 623 (1407). thz skulin ij befinnä *Fr (Cod. BCDEF)* 742. thz skulä the hednä befinnä at iach wil them ey fly *Va* 19. hon befan ther äptir at hon the sama nattena wardh hafwande wordhen *ST* 87. *ib* 89, 98, 272, 341. *Lg* 818. **2)** *utfinna, utforska, upptäcka.* jwdas haffde befwnnit hans falskhet *MB* 2: 323. iach skal befinnä *(prouen)* sanhetena mz henne *Va* 8. **3)** *befinna, beträda.* huilken aff brödrom ther mz skelighe kan befynnes *SO* 109. huar ther mz befunnes *ib* 156. kan thz befinnas mz ii brödher *ib* 7. alla the her epther ther mz befunnen *(för* befunne*)* vorde i ferska gernyngh *ib* 31. huilkin mesterman som wardher ther mz befunnin *ib* 67. *ib* 71, 72, 112, 147, 148, 154, 158. vart iuda släct befwnnen j tässe syndinne *MB* 2: 19.

beflyta, *v.* [*Mnt.* bevleten] — *part. pret.* **beflutin (beflotin),** *kringfluten.* eeth beflutit land *ST* 87. *ib* 525, 529. mällan tw watn äre the beflotin *Al.* 10295.

befragha, *v.* [*Mnt.* bevragen] **1)** *fråga.* henne . . . vm all ärendh befragha *Lg* 3: 544. **2)** *utfråga, utforska.* huilka hon viste fulleliga när gudhi verdoga vara all twäkeligin ärendh vndersta ok befragha *Lg* 3: 545. swa mykit jak medh sannyndh befragha ok beviisa kunde *ib* 582.

befredher, *se* **bifridher.**

befresta, *v. försöka, fresta. MB* 2: 335.

befrukta (bo-. befryckta. befrychta. befricta), *v.* [*Mnt.* bevruchten] *frukta.* ten som befructer at blifwe borttagen eller rörder *LB* 7: 342. *FH* 6: 89 (1496). är fast befrychtendes . . . at almoghen gaar them til handa *ib* 7: 81 (1509). bofructendis at the faa icke berning *BSH* 5: 148 (1507). jag befricter storlige, at fredin wil jcke bliffue gamell met tesse rytzer *FM* 146 (1503). befrycktindis oss koma j större . . . fordarff *ib* 124 (1501).

befruktilse, *n. pl. fruktan. BSH* 5: 343 (1509).

befrundadher (befryndadher), *p. adj.* [*Mnt.* bevrundet] **1)** *i vänskapsförhållande.* han är wäl befryndeth met almwgen *FM* 328 (1507). **2)** *befryndad, beslägtad.* wij *(Svenskar och Danskar)* äre . . . i thet neste alle sammen befrwndade till kiöth och blodh *HSH* 19: 137 (1506).

befrygdha (befrögdha), *v. fröjda. Su* 327.

befrymia, *v.* [*Jfr Fsax.* frummian] *främja.* aff tolkom lioffwom oc hughneligom ordhom tröste sigh alla hans män til at manligha stridha, dygdhen oc renliffnadhen ther til befrymiande *MB* 2: 326.

befyla, *v.* [*Mnt.* bevulen] *smutsa, orena. Su* 35.

befäla, *se* **befala.**

befänga (*pres.* **-er**; *part. pret.* **befängdher, befänkter),** *v.* [*Jfr Mnt.* bevangen] *eg. gripa, fatta ansätta; angripa (om sjukdom).* tha befängis han ey aff onth wädher *PM* xxxviii. wart han hardelika beffängdher aff the soot *Lg* 3: 726. mz hwat sywkdom the beffänkte waro *ib* 647. *LB* 7: 305. kenner siik vara befengdan *ib* 2: 12. — *part. pret. besatt (af djäfvulen).* som waro beffänkta mz diäffwllen *Lg* 3: 610. *ib* 713. en aff the beffänkta *ib* 610. *ib* 722. *PM* xxxvii. — *Jfr* **befanga.**

befästa, *v.* [*Mnt.* bevesten] **1)** *befästa, stärka.* befästhä äller bespisä calmarna sloth *HSH* 19: 71 (1505). *FM* 354 (1507), 388 (1508). **2)** *styrka, bekräfta.* witnesbyrd oppa huilkom iak maa min ordh grwnda oc stadelika beffästa *LfK* 3. — **befästa sik,** *befästa sig, göra sig en fast ställning.* vill han äller hans partij segh ther befeste *BSH* 5: 91 (1506). — *refl.* **befästas,** *fästa sig, inrota sig.* befestis tenna siwkdomen j menniskiona *LB* 7: 296.

beföghia (befogha), *v.* [*Mnt.* bevogen] **1)** *foga, bestyra, besörja.* nar gud befogner *(för befogher)*, at jak for myn bwd fraa halland *BSH* 5: 239 (1508). swo lenghe gud beföghег hans tilkommelsse *FM* 464 (1510). gudi täss äre varj och loff, swa beföght haffuer *ib* 530 (1511). beföger jag eder herredöme för saning oc visse tidende at vithe *ib* 657 (1516). **2)** *förse.* oss befogendis met en sokn j forläningh *FM* 572 (1513).

beföra (bö-), *v. anklaga.* haffwer nokor böförth honum eller oss för then hielpa skath *BSH* 5: 195 (1507). at nielss sonesson mig befärdhe *(för befördhe)* sa for eder *ib* 338 (1509).

begabba, *v.* **1)** *drifva gäck med, begabba, håna.* swa som en dare häddir oc begabbadher *Su* 349. *ib* 57, 62, 196, 350. **2)** *narra, bringa på skam.* begabbandes diäffwlsens frestilse *LfK* 37.

begabbilse, *n.? begabberi.* alt haad oc begabbilse *Su* 142.

beganga (bega. begaa. *part. pret. n.* **begangit. begat),** *v.* [*Mnt.* begân] *eg. gå till el. öfver.* **1)** *gå, löpa, rinna.* wilde ther hafua konungx adhro begangande *VAH* 24: 322 (1442). **2)** *lemna bistånd åt, skydda, sörja för.* swa förlöste gregorius sinna modhers landh oc thz begik mz store äro *Lg* 3: 333. **3)** *bestyra, uträtta.* när huilkom han begangit haffde högmälis saker oc ärandhe *Lg* 3: 274. hördhe huat josue oc israel haffdho begat j sin ärende *MB* 2: 31. — *ställa till.* begik owenen at iomffrun fyöl i stora syndh för hans skuld *Lg* 668. — *söka att ernå eller genomdrifva.* begik han mz franka äddelasta män oc täslikes mz sin eghin fadher konung pippino at han matte sin wilia faa om iomffruna hälga amalbärgam *Lg* 3: 291. **4)** *verkställa, göra, begå.* synd ok last skadha ok skaam begingo the mz thz radh *RK* 1: 3760. a them beganga eet mord *ib* 3815. last a them begaa *ib* 3833. hempnis thz han a them begik *ib* 4059. *Al* 3488, 8336. *ST* 350, 355. — *visa, bevisa.* the ära ij hafuin begangith *(Cod. BCDE* giorth widh*)* mik *Fr* 734. fore then tokt han ther begik *RK* 1: 3427. *MD* 191. **5)** *taga vård om ett lik, begrafva, fira (någons) likbegängelse (med tillhörande vigilier, böner och messor).* lat wäl bega min dödha krop *Al* 3597. bespordhe at sanctus nicomedus haffde swa wördhelika begangit hälga iomffrwna *Lg* 335. han var begangin *(Cod. BCDEF* begraffuen*)* mz mykin ära *Fr* 1477. *ib* 2431. *Al* 811, 3604, 3605, 3623, 9519, 10536. scal man honum begha lätha w bissonne *SO* 5. epter min dödh sculu the mic beganga lata och mit liik til vazstena föra oc ther jordha lata *SD NS* 2: 86 (1409). loot han erligha beganga mz klerka the han kunne fanga *RK* 1: 61. *ib* 358, 1900, 2534, 3068, 4282. marsken lot henne ther beganga mz mwnke oc preste the meste han fanga oc siden i ene kiste sla *ib* 2: 2930. loth henne ther begraffua thaa mz biscopa oc klerke erliga begaa *ib* 8406. *ib* 8408, 3: *(sista forts.)* 4869. — *hålla böner och messor för?* the lotho han storlika wel bega mz alla the klerka the kunno faa *RK* 1: 4407 *(i berättelsen om prins Magnus omtalas detta hafva skett före hans afrättning).* **6)** *fira, begå.* ther begingin j gladhlika först kyndilmesso *ST* 212. **7)** *försiggå, gå, hända.* sa thän otroskap här begik *Fr* 780. hwru honom begangit war mz the iomffrwnne *Lg* 673. — **beganga sik,** **1)** *uppföra sig, bete sig.* hon begik sik swa dyghdhelika oc wäl *ST* 445. **2)** *föda sig, taga sig fram, lefva, begå sig.* the begha sig her ved raan met skyld oc roffuerij *FM* 657 (1516). wil iak mik mz angist oc fatikdom begaa swa som eth hitto barn *Lg* 3: 329. iak wil wäl begaa mik mz mine konst *ib.* kwnnom wi komma thik ther oppa, tha beginge thu tik wäl *ib* 337. **3)** *hända, försiggå.* mädhan tässen ärandhen sik begingo *Lg* 3: 292.

begava (bigafua: -at *MP* 2: 238. **begoffua: -ade** *FM* 452 (1510). **-adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* begaven] **1)** *begåfva.* begawadhe them alla mz rikom gafwm *Lg* 566. *Bir* 2: 247, 4: 114. *VKR* 75. *FM* 452 (1510). lot honum ther begafua mz örs ok dyra hafua *Fr* 2657. begawadh mz tronne *Bo* 130. han lot them rikelika begafwa aff gull *Al* 3035. sidhan

klostrith är ympnyngo begafuat af gooz *VKR* 76. *MP* 2: 238. han begafwadhe hwar som ther kom *Al* 1158. *ib* 8548. *RK* 2: 7224. **2)** *gifva.* begafwadhe them hwariom som hwariom höfdhe *Gr* 317. en gul kranz eller gulkrona som fru gitzsla jder begafuadhe *Lg* 3: 545. *SO* 4. *MB* 2: 274. *LfK* 286. all hennas krops rörilse waro aff them hälga anda begaffwat *Lg* 3: 406.

begavilse, *f. gåfva. Su* 103.

beggina (bägina), *f.* [*Mnt.* begine. *Franska* béguine] *begina, qvinna tillhörande någon af de systerföreningar, hvilka i slutet af 12:te årh. uppkommo i de Nederländska städerna, sedermera utbredde sig i Tyskland och Frankrike, samt egnade sig åt välgörande värf; i en senare tid blef det flerstädes vanligt att medlemmarne hängåfvo sig åt tiggeri, i följd hvaraf ordet äfven har betydelsen: tiggerska, i frivillig fattigdom lefvande qvinna.* margarete bæginu *SD* 3: 288 (1316). een beggina *(ein hilge beginne)* som hafdhe til sidh . . . christi . . . nampn hedhra *ST* 82. lifdhe sidhan fatik beggina allan sin alder *(voluntariam paupertatem amplectens) Bil* 805.

begissa, *v.* [*Mnt.* begissen] *gissa, sluta.* huad skade kostnad och täring, jag hade . . . wet eders nåde well begisse *BSH* 4: 270 (1501, *nyare afskr.*).

begiuta, *v.* [*Mnt.* begeten] *begjuta, öfvergjuta, öfverskölja.* the begutu han mz sodh oc diska watn *Lg* 586. stodh ozias vp aller beguthin *(infusus)* mz rynnande tharom *MB* 2: 157. *Su* 2. limine wordho . . . alle begutne mz hans eghet blodh *ib* 414. *ib* 31, 51. mz brännandhe kärleke beguthin *ib* 92. *ib* 91, 110. see oc alla mins vänasta likama lime . . . alla wäghna aff blodhenom begothna *ib* 39. i thänna kärlekenom oc älskoganom wart han opta i wndherlike oc osigelike matho begwtin *ib* 12.

begiva (bi-), *v.* [*Mnt.* begeven] *öfvergifva, lemna.* the begaffwo badhe raadh oc snille *Al* 8994. nw bigifwer iak alla mina tröst *ib* 2388. sedhen som iag thz hörde iag thz begaff *RK* 3: *(sista forts.)* 5257. — *part. pret.* **begivin,** *som inträdt i kloster.* swa är thz mz prestom oc begifno folke *ST* 426. — **begiva sik,** **1)** *afstå från.* begafwo sik tha alla tröst *Al* 10466. **2)** *begifva sig (till något ställe el. i någon ställning).* sigh annan tijdh till gifftermåhl begiffwa *(ingå giftermål) SO* 212. **3)** *yppa sig.* om eder tiilfälle noghreledis sig begoffue *FM* 524 (1511).

begrafning (begraffnigh *LfK* 6**),** *f. begrafning. Bir* 4: 105. *LfK* 6.

begrava, *v.* [*Mnt.* begraven] **1)** *begrafva, nedgräfva i jorden.* ther han . . . nw begraffwin liggher *SD NS* 2: 119 (1409). begroffwo the han *MB* 2: 73. *ib* 40. *Al* 2467. *Fr (Cod. BCDEF)* 1477. *RK* 2: 8405. wiste them stadhin ther korssit war begrafwit *ST* 301. **2)** *gravera.* thz (ɔ: fingirgul) hiolt ij sik en ädhla steen dyrlika begrafwin *Al* 308.

begripa, *v.* [*Mnt.* begripen] **1)** *gripa, fatta, fasttaga.* hon var när swa at hon matte begripas *Su* 391. — *angripa, öfverfalla.* war begripin aff orena andanom *Lg* 3: 269. wart han ther hastelika begripin aff sottenne som kallas febres ällar skälfwa soth *ib* 314. *Bir* 4: 64. stoor räddoghe begrepp alla thöm ther närstaddo varo *Lg* 3: 556. hwi haffwa tässen margfalla dröfwilse tha os begripit *MB* 2: 85. **2)** *ertappa.* hwilke j hordom wordho begripne *ST* 436. *MB* 2: 18, 19. **3)** *omfatta, omsluta, innesluta.* thz bergh var begrepith mz een ring *Fr* 442. ciborium som hafdhe begripit alla camarana *Gr* 300. styrdhe ok rädh j norighe som är eet land som mykin jordmon hafwer begripit *Bil* 859. han begripir i nakra handa matto i sik alla dygdhe *Bo* 45. — *rymma.* hymblane ok iordhin ok al the thing j them äru formagho ey at begripa mik *Bir* 1: 93. thz (ɔ: mit säte) är rwmt ok forma alla begripa *ib* 91. *ib* 76, 330. **4)** *inbegripa, innefatta, innesluta.* som i therrä dagthingan begripne äru *BSH* 1: 132 (1371). **5)** *bestämma, berama, sluta.* j halmstada begripa the en dagh *RK* 2: 1681. begrypo en fridh *ib* 2450. at thässin deghtingan ok forwaring giordh ok begripen är mädh waro wit ok wilia oc fulbordh *BSH* 1: 196 (1387). iac . . . hawer begrepet ena wenlegha oc kärlegha sämio *SD NS* 1: 539 (1406). — *öfverenskomma.* begripo med eric karlson ath thet skulle sta i dagh i the for:da xiiii dagha *BSH* 3: 282 (1470). haffde eric karlson begrypith en lägelik stadh med mattis *ib.* **6)** *företaga?* thäs loffsins wrbörian begripa oc fulfölghia *Su* 327. **7)** *bekomma, få.* om theres ärende skulde främias oc framgangh begripa *(haberet effectum) MB* 2: 126. **8)** *fatta, begripa, förstå.* vm thu gitir begripit hans änlitis vänleek *Bo* 55. begripa andelik thing *ib* 131. *ib* 234. gifwande hänne först vndirstandilse ok skäl äptir thy hwar en forma at begripa *Bir* 1: 300. begripa älla vndirsta mina dygdh ok makt *ib* 45. *ib* 56, 70, 3: 71. *KL* 310.

begripilse, *f. begripande. Su* 79, 268.

begriplika, *adv. Jfr* **obegriplika.**

begripliker (begriplikin. bigriplikin), *adj.* **1)** *som kan fatta.* swa mykit är war siäl gudhz liknilse och ma wardha hans lottakande huru mykith hon är hans bigriplikin *(capax) Ber* 201. **2)** *begriplig.* min ordh skulu ey j obegriplikom wttydhilsom, wtan j begriplike oc wndirstandelike wttydhning wppinbaras ällir kwngöras *Bir* 4: 91. the äru tik kwnnogh oc synlikin oc begriplikin *Su* 288. — *Jfr* **obegripliker.**

begripning, *f. begripande, uppfattning.* som aff hälgom oc hälgadhom hiärtom j andherlikom *(förlike el.* -lika*)* wndirstandilsinna begripning kan sees oc lönlika smakas *Su* 292. — *begrepp.* all thing matta äptir thera som höra wndirstand oc begripningh *Bir* 4: 74.

begrisa (bägrisa)? *v.* [*Jfr Mnt.* grisen?] *gråna, åldras?* sidan böriar han här j bägrisa *MD (S)* 206.

begrunda (begrunna. begrynna *ib* 22: 53 (1493)**),** *v.* **1)** *utgrunda.* kunde hans wisdom ekke begrunda *ST* 423. *Lg* 3: 586. — *begrunda, tänka.* begrunda ok tenkia thz honom behaga *MD (S)* 208. — *betänka.* begrunder thet wel i huad akt the thet göre *FH* 1: 164 (1496). **2)** *begripa, förstå.* huilkit ider werdighet och flere the werdigiste och werdughe fädher och gode herrer kunne bätre begrvnna än wij ther om scriffve *HSH* 22: 55 (1494). *ib* 53 (1493). kwnna grannelige begrunna at konghen oss aldrig sa got loffuer bebreffuer eller med ko-

ningxlige eder stadfester at han them holler *ib* 20: 69 (1506).

begrundeliker, *adj.* *Jfr* **obegrundeliker.**

begynna (bögynna. bygynna. byggynde: -es *Va* 41. **böginna** *Su* 6. **beginna. byghinna.** *pres.* **-er** *RK* 3: 675, 786, 883, 1424; *refl.* **-es** *VKR* 65; *Va* 41. **-ar** *Ber* 288; *RK* 3: 749; *refl.* **-as** *MB* 1: 1; *Di* 1. *impf.* **-te;** *refl.* **-tis; beginktis** *RK* 2: 1249. **-adhe** *Lg* 334; *MB* 2: 42, 71; *RK* 3: 1656, 1751; *pl.* **-adho** *MB* 2: 11. *part. pret.* **-ter. -adher: -at** *Lg* 400; *Su* 6, 113, 172**),** *v.* [*Mnt.* beginnen] *begynna, börja.* the . . . bygyntä theres sang *Va* 55. fulbordhade sith ämbete han bögynnat haffde *Lg* 400. *Su* 6, 113, 172. thetta örligh, uw beginth är *BSH* 5: 83 (1506). — *med inf.* begynte engelbert j telge graffwa *RK* 2: 1741. then som byghinnar falla i armodh *Ber* 288. *MB* 2: 11, 42, 71. *RK* 3: 675, 749, 776, 786, 883, 1424, 1656, 1663, 1751. *Lg* 334. bygyntä tha at fly vndan *Va* 24. *ib* 32, 37, 38, 44, 49. bygyntä til at iägä diwret *ib* 24. *ib* 27. — *refl.* **begynnas,** *begynnas, begynna, taga sin början.* här begynnas biblia pa swensko *MB* 1: 1. nar offertorium begynnes *VKR* 65. ther beginktis tha eth aluer spil *RK* 2: 1249. hwadan theris orlig begyntis *Di* 41. *ib* 30. her beginnas atsye aff en riddare *ib* 1. her lyktäs thzta ärendä j thzta sin, och byggyndes ater aff falantin och nampnlos *Va* 41. — *Jfr* **upbegynna.**

begynnan, *f. begynnelse, början. MB* 2: 305. *Su* 111, 280. en foresmakan oc begynnan til äwärdelika himerikis glädhi *ib* 344.

begynnilse (-else. bygynilsä *Lg* 3: 28. **byginilse: -en** *ib* 103**),** *f. begynnelse, början. MB* 2: 179. *Lg* 3: 28, 103. — *företag.* sware för swadane obestandige begynnelse *BSH* 5: 486 (1511). — *Jfr* **upbegynnilse.**

begynsel (beginsell), *n.?* [*Mnt.* beginsel] *begynnelse. BSH* 5: 271 (1508).

begäkka, *v.* [*Mnt.* begecken] **1)** *drifva gäck med, begabba.* wart iak . . . swa som fulaste dare begäkkadher *(illusus) Su* 29. **2)** *gäcka, narra, bedraga.* thu haffwir mik begäkkat *(illusisti) MB* 2: 121. *LfK* 122.

begäkkan, *f. bedrägeri. Su* 7. *LfK* 12.

begängilse, *n. pl. likbegängelse, gudstjenst som med böner, messor m. m. firas för en aflidens skull.* göre begengilse äptir myne fatige siäll *FH* 5: 201 (1509). wil jac at epter mik göres threggia aara begängilsör j abo domkyrkio *ib* 6: 34 (1452, *afskr.*). ta gud kallar eder af dagom, ta skolom wi . . . för eder göra som ware ordensböcker utwisa, med siälemässom, psaltarom, wielsom och begengelsom lijka wist som för oss sielfwom *DD* 1: 140 (1487, *nyare afskr.*). reedde til thz som skulle tiäna til iordhena oc hans siälarykt oc begengilse *Lg* 3: 366.

begär, *n.?* [*Mnt.* beger] *begäran, åstundan. BSH* 3: 185 (1467, *afskr.*), 5: 89 (1506).

begära (bo- *BSH* 5: 149 (1507). **bö-** *ib* 196 (1507). **begöra: -endhe** *HSH* 19: 146 (1506); **-endis** *ib* 150 (1506), 152; **-edhe** *ib.* **begora: -eth** *HSH* 19: 155 (1506). **-ar?, -adhe, -adher.** *impf.* **begäre** *(i rimslut) RK* 2: 6966, 7020, 9122**),** *v.* [*Mnt.* begeren] *L.* **1)** *begära, önska.* alt thz theres hiärtä begärädä *Va* 11. alle the szom' hade marck begärade iack till öde lagth *RK* 3: *(till. om Chr. II, red. a)* 6342. owergaff then skolan han begeradhe *(hvilken han förut ville tillhöra) Su* 265. **2)** *begära, framställa begäran.* begärade aff herranom gudhi annan höffwidzman *MB* 2: 69. *RK* 2: 6966, 7020, 9122, 3: 2219. *BSH* 5: 196 (1507). *HSH* 19: 155 (1506). begörendhe ath wij ville oss giffwe till nogen aff the puncthee *ib* 146 (1506). *BSH* 5: 149 (1507). swa danna gerning som j ärä begärändes aff mik *Va* 47. *RK* 3: 951. wi ärom thes begärende *SO* 3. then som embetet begerer aff brödromen *ib* 185. *ib* 191. hwilken som . . . ther vtj (ɔ: i samma forscriffne compani) begerende är *(deruti söker inträde) ib* 156.

begära (begäre), *f. L.* **1)** *begär, önskan.* inthe war annath thera begära *MD (S)* 231. thz war allas tera begära *ib* 202. *ib* 278. samman bindas i wenskapp war myn begära *RK* 3: *(sista forts.)* 5885. — *begär, begärelse.* ffför giri skuld och andra begära *MD (S)* 202. **2)** *begäran.* epther hans eghen begära *RK* 3: *(sista forts.)* 4516. *ib* 5209. thera bön och begäre *BS* 34.

begäran, *f.* **1)** *begär, önskan.* til thz ena staar all mins hiärtas begäran *Su* 99. alt thz thera begeren warä skulde the haffua *Va* 39. **2)** *begäran.* epter jder nades budh och begäran *FH* 5: 24 (1464).

begärilse (bo-. -else), *n. pl. och f.?* **1)** *begär, lust, önskan.* begärilse at byggia *Ber* 291. huar thu skalt fästa thins hugx begärilse oc astundan *Su* 259. gudz hyllist begärilse *(åstundan efter Guds nåd) ib* 309. gaff konungenom clarasta ändoghet oppa hans wilia oc begärilse *Lg* 3: 310. — *begär, begärelse.* han bran heteliga j begärilse oc lusta til henne *MB* 2: 166. thins likama olofflika begärilse borth älta *Su* 37. *ib* 53, 226, 354. begärelsenna styrerska *LfK* 36. **2)** *begäran.* epter eder begärelse *FH* 1: 163 (1496). *ib* 7: 100 (1517). pa allis eder herredömis bogerelse *BSH* 5: 329 (1508).

begärin? (begeren), *adj. begärande.* al then del, som han war begeren oppe edre wenghne *FM* 421 (1509).

begärning (begäring), *f.* **1)** *begär.* lwst oc begärning til ath affla barn *LB* 7: 274. kropsins begärning *Bir* 5: 7. **2)** *begäran.* äpther . . . jngeborgha abbatisse oc alla systra oc brödhra bön oc begäring *Bir* 5: 124. epter idher eyghin scriffwilse ok begärningh *HSH* 22: 34 (1491).

behagh, *n.* [*Mnt.* behach] *behag, tillfredsställelse, vilja.* mz konungx raad ok hans behag *MD (S)* 229. *ib* 259. fingo ther stor bythe sig till behag *RK* 1: *(till. till LRK) s.* 241. fick och thz in effther mitt behag *ib* 242. *BSH* 4: 197 (1495). fik myk (?) XI sine swene the mik fölgia . . . pa eth behagh *(på behaglig tid, så länge jag vill?) ib* 252 (1500). tykker oss rad vare oppa edert behagh *(om Eder så behagar),* at wy . . . scriffwe bispen aff skare . . . til *ib* 313 (1502). ladhe i walet tesse epterscreffne III gode men pa ider herredömis behag ok för bätring *FH* 7: 71 (1506). *FM* 134 (1502, *samt. afskr.*). thesso rijkena sammanbindningh hafwom wi förb:de aff swerige giorth vppa mena rijkesens rads manna i

swerige behagh ok nöghe *BtRK* 144 (1441). waro wth sendhe pa thet behagh *(i det syfte?)* ath the skulle fanghet frijhether pa westerarss stadh *BSH* 4: 257 (1501). war thet möte beramit . . . pa thet behag the danske ffogeter skulle ey innan täss aff sätias *FM* 133 (1502, *samt. afskr.*). *Jfr* **välbehagh.**

behagha (behafa: -as *MD* 85. **behaffue. -ar, -adhe,** *el.* **-er, -de),** *v.* [*Mnt.* behagen] **1)** *behaga. med dat.* hwariom manne thz behaga *Al* 3862. *RK* 2: 6821, 7487. huru behaghar thik saltarin *ST* 160. thz skal mik oc fulwel behaga *RK* 2: 6767. *ib* 7434. *Va* 31. *Di* 158, 285. *ST* 373. hwilkom idher bätzst behaghar at j skulen thiäna *MB* 2: 64. seen til hwat idher ther om bätzst behagher *ib* 127. hwar hanom bäzst behaga *SD NS* 1: 200 (1402). *ib* 2: 314 (1410). thz mon them allom illa behagha *Al* 2149. *RK* 2: 2264, 5491, 6057, 6600. hanom behagde fult illa the geste *ib* 7574. thu kant mik j enge thiänist swa wäl behagha *ST* 167. jus erixsson behagade jlla tha *(fann sig illa, var illa till mods)* *RK* 2: 807. *ib* 7825. niclisse behagade ey thess bädher *ib* 5847. *ib* 7031. them motte sa mykit tess vär behaga *ib* 7844. tha skal eder vel behaffua *BSH* 5: 536 (1513). **2)** *finna behag i, tycka om.* man behagdet ey wel *RK* 2: *s.* 346. kom konungen gangande j smidiana till hanum oc behagede swerdit wäll *Di* 48. sadane swar, som the skul ecke vel behaffue *BSH* 5: 433 (1511). — *refl.* **behaghas, = behagha 1.** göra alt thz illa ther them behaghas *MD* 79. *ib* 85.

behaghliker (behagelig), *adj. behaglig, tillfredsställande.* gode och behagelige tidhende *FH* 7: 97 (1513). behageligh, j alle mattho god swar *FM* 170 (1504). en god, behagelig quittencie *ib* 171 (1504). tiände the behagheligha äre *ib* 185 (1504).

behald (behall *FM* 155 (1504). **behal** *MD (S)* 238, 246. **beholl** *RK* 2: 5867, 5914; *Di* 180. **behol** *RK* 2: 7988**),** *n.* [*Mnt.* behål] *L.* **1)** *säkert ställe, ort hvarest man kan vara trygg.* i sit fria felogha behald at fara *BSH* 1: 187 (1386). hwar hanom ville mich swa forwara at jach komber j mith behald j gen *RK* 2: 5516. *ib* 5867, 5914, 7988, 1: *(sfgn) s.* 177. *MD (S)* 238, 246. *FM* 155 (1504). *Va* 14. *Di* 180. **2)** *besittning?* klostreno til stadhught behald oc äuärdhelica ägho *SD NS* 2: 96 (1409).

behalda (behalla *SD NS* 1: 1 (1401), 98 (1402); *MP* 1: 85; *Bir* 1: 215; *Al* 6370; **-om** *SD* 4: 537 (1336, *nyare afskr.*). **beholda** *SD NS* 2: 131 (1409); *Bir* 3: 434; *Di* 66. **beholla** *Bir* 2: 51; **-as** *BSH* 5: 179 (1507). **bihalda** *Bir* 4: 298; **-haldin** *Gr (Cod. D)* 378; **-halden** *MD* 34; **-haldne** *KL* 174; **-hiolt** *ib* 22; **-holth** *Iv* CVI. **biholla** *RK* 2: *s.* 344. **byhaalla** *SD NS* 1: 437 (1405). **böholla** *BSH* 5: 182 (1507). **behalladha** *SJ* 225 (1453)**),** *v.* [*Mnt.* behalden] *L.* **1)** *behålla.* lät mik thässa bytning behaldha *Bil* 865. minne delin . . . behallom wij till wart sialwra vphäldhe *SD* 4: 537 (1336, *nyare afskr.*). iak vil thet siälwir behalda *ib NS* 1: 231 (1403). *KL* 22, 295. *BSH* 1: 166 (1376), 194 (1387), 198 (1387). *SD NS* 1: 1 (1401), 98 (1402). *Bo* 3. *Gr* 286. *MB* 1: 3. *Bir* 1: 54, 215, 3; 400. *Iv* 3136, 3990, 4506. *Fr* 209, 498, 1469. *Al* 6370. *Di* 169. *ST* 151, 329, 431. än thot han litit behaldir af the som han höre *KL* 244. höra gudz ord ok behalla them *MP* 1: 85. thik jdhkelica beholla j mino aminne *Bir* 2: 51. uilia . . . behalda sina ilzsko *ib* 26. gånga sa aff mz beholna häffuer *RK* 3: *(sista forts.)* 5038. — *bevara.* om wij skolom behollas *BSH* 5: 179 (1507). — *part. pret. bevarad, oskadd.* vtan j bliuin j skipino formoghin i ey bihaldne bliua *KL* 174. ij skullin hafwa alexandri sidh ther blifwum wi alle behalne widh *Al* 1872. vil . . . atirfa thik thöm alla behalna *(incolumes)* *Bo* 187. thu skalt komma behallin oc helbrygda hem *Lg* 3: 49. til liiffuith bihalden ware *MD* 34. **2)** *bekräfta, försäkra, intyga.* thät wiliom wi . . . mädh war rät behalda *SJ* 103 (1439). beholded mz sin eedh . . . at the engen orätfärdig gerning giort haffua *SO* 160. — **behalda sik,** *hålla sig, försvara sig, göra motstånd.* jak rädhis at wi formoghum oss ekke swa länge behalda *ST* 328.

behemelika (-lige *BSH* 5: 30 (1504). **-lighan** *ib* 222 (1507)**),** *adv. hemligen. BSH* 5: 30 (1504), 222 (1507).

behindra, *v.* [*Mnt.* behindern] **1)** *hindra.* bliffwer ther myket behindrat *DD* 1: 225 (1516, *eft. aftr. hos Langebek*). thet vii behindradhä äre i andhrä vordendhä rigisins ärendhä *HSH* 19: 25 (1504). **2)** *lägga beslag på.* hade gripit, behindret, oc röffuede töm aff eders nades breff *BSH* 4: 223 (1497). — *Jfr* **obehindradher.**

behindring, *f. hinder. DD* 1: 226 (1516, *eft. aftr. hos Langebek*). *HSH* 19: 73 (1505).

behiälpa, *v.* [*Mnt.* behelpen] *hjälpa.* them föliandhe oc behiälpande *Lg* 3: 643. ath jag motte fa noghen hielp aff riget, som jag ware beholpen met *BSH* 4: 276 (1501). — **behiälpa sik,** *hjälpa sig, uppehålla sig. FM* 62 (1457). ther mz behalp han sik i xvij aar *Lg* 3: 338. i maghen idher nw behiälpa mz thz ena lywset *ib* 707. *BSH* 5: 304 (1508).

behiälpliker (behiälpeliker. behielpeligh *SO* 162. **behielpligh. behielpelighin. behielpeligen** *FM* 390 (1508). **behielplighin),** *adj.* [*Mnt.* behelplik] *behjälplig, hjälpande.* behiälpelik i hwat matto hon hälst kwnne *Lg* 3: 648. ath the . . . thöm behielpelike warj *FH* 3: 67 (1445). *FM* 390 (1508). at han skulde vara hanom behielpelighin ther til, at han matte koma til suerike *Ansg* 223. att . . . the oss ther till behielplike waro *(för* wara*)* wilia *BtRK* 52 (1388, *orig.*). ath the . . . waren thennä for:de breffvisare godhe och behielplighe til rättä *FH* 2: 50 (1419). *SO* 162. skal hwart rijket thy andra troligha wara bestanducht oc fullelika behielplighit thz affwäria *BtRK* 144 (1441). *Jfr* **beholpeliker.**

behiälpogher (-igher. -egher), *adj.* [*Mnt.* behelpich] = **behiälpliker.** bidhin them thz the idhre syster behiälpoghe ära *Lg* 3: 323. *ib* 633, 647. ware edher herredömer alle nw behielpeghe och bijständige *BSH* 5: 50 (1505). wara honum behielpighe tiil . . . at wort skiip motte koma hiit til oss *ib* 23 (1504). at the wtan al forsumilse behiälpoe *(för* -oghe*)* varin . . . at kräfwa oc mana *SD NS* 1: 415 (1405). at the wara fornemde wärkmestera behielpig til retta *SO* 160. ath i ville vare behielpige til frv ingeborg om the lente päninga *BSH* 5: 128 (1506). *Jfr* **behulpigh.**

behof (behoff. behoof. behooff. behop. by-

hof *SO* 26. **bohoff** *BSH* 5: 62 (1505), 150 (1507). **böhoff** *BSH* 5: 197 (1507)), *n.* [*Mnt.* behof] **1)** *bruk, behof, nytta, gagn.* til thera behoof oc nytto *BSH* 2: 116 (1400). til sit egit behoff *SD NS* 1: 36 (1401). *ib* 2: 375 (1411). om the gyngerdh ko[mer] ider naadh til behooff *BSH* 3: 146 (1463?). varo skipadh fatiko folke til thiänist oc behoff *Bo* 165. läggia thz nidhir ther thz var väl beuarat ok göma til sit behof *ib* 3. *ib* 52. *VKR* 33, 36, 38, 41. *Lg* 3: 280. *SO* 26, 66. win til mit oc hwstrwnna oc piltzsens behoff oc vidhertorfft *MB* 2: 131. **2)** *behof, nödtorft, nödvändighet.* wm swa behoff oc tarff warda kan *Bir* 4: 61. ey är behoff at allir almoghen kome til stridh mothe stadhen hay *MB* 2: 17. huat är tha miik meera behoff at wita ällir meere ranzsaka *Su* 272. engxsens tingh haffwom wi behoff vtan atenast härbergith *MB* 2: 131. vm forrörde companijs bröder nyan olderman behof hade *SO* 194. om täs behoff äär *FM* 66 (1460-72). the sama flödhgiwtor ypna halda höst oc waar oc ä nar flodh är oc thäs behoff gör *VAH* 24: 322 (1442). ther behop giordis *FM* 354 (1507). *BSH* 5: 62 (1505), 150 (1507). thz scal ey göris behoff *RK* 2: 3649. her ey görs behoff vptälia meera *ib* 1729. *Su* 116. huat thik behoff görs *(quæ necessaria sunt) MB* 2: 131. *BSH* 5: 197 (1507). ath hanom swena behoff giordes *SO* 154. *ib* 143. um ämbetet nyan olderman behoff giordhes *ib* 186. *ib* 80. thz han sielffuer behoff giörs *ib* 197. — *Jfr* **slots behof.**

beholpeliker (-ligh), *adj.* [*Mnt.* behulpelik] *behjälplig.* ath the wari henne här beholppelighe vthinne *FH* 5: 165 (1494). *FM* 715 (1521).

behulpigh, *adj.* [*Mnt.* behulpich] *behjälplig.* at the gode herrer wele edert herredöme bestondig oc med teris folch behulpig wara *BSH* 5: 242 (1508).

behända? *adj.* [*Mnt.* behende] *fin, konstfull.* lekin war ny och mykit behenda *MD (S)* 202 *(i rimslut).*

behändelika (-lige), *adv.* [*Mnt.* behendeclichen] **1)** *med konst, fint, skickligt.* göra thz konstelica älla mykyt behändelica *Bo* 16. behändelika älla konstelika sammen satter *VKR* 58. bredha listor . . . mykyt behändelika oc mestirlika giordha *ST* 418. swa behändelika och ärlika klädder *JP* 59. **2)** *besynnerligt?* thedt skal haffue sig gansze behändelige ther om *BSH* 5: 10 (1504).

behändeliker (behendeligh), *adj.* **1)** *fin, skarpsinnig.* han thalar wiisdom behendeligh oc kloc *MD* 28. **2)** *med konst arbetad.* ena värn han hafuer om sik, badhe behändelik ok kostelik *Fl* 1065. *ib (Cod. C)* 1297.

behändogha, *adv. med konst.* mädhan hon loth göra thy thetta karit behändogha *ST* 325.

behändogher (-igh), *adj.* **1)** *konsterfaren, skicklig.* thz war slöghasta oc behändoghasta folk til alzkona gerning *ST* 323. *ib* 526. **2)** *fin, listig.* hedhir giri är behändokt ont *(subtile malum) Bo* 96. **3)** *konstig, fin, med konst utförd.* behändogh gärning *(curiosum opus)* takir myklo meer af timanom än tharfwas *Bo* 17. *ib* 121. hafdhe . . . seeth mang kostelik thing j behendoghe bygning *ST* 40. *ib* 135. medh nokrom dyrom äller behändoghom ordhum *Ansg* 245. **4)** *lämplig?* thet war mik behendokth til städia *BSH* 5: 225 (1507). **5)** *besynnerlig, underlig?* om thet tyska breff är mik myket behändikt *BSH* 5: 143 (1507). — *Jfr* **obehändogher.**

behändoghet (behändikheet *Al* 9095**),** *f. konst.* i ofmykle behändoghet oc slögdh som callas maledictum curiositatis vicium *Bo* 18. j riim oc behändoghet *(subtilitates leonitatum) Bir* 4: 74. *ST* 135. *Al* 9095. *Lg* 3: 107.

behöra, *v.* [*Mnt.* behoren] **1)** *höra, bönhöra.* — *part. pret. hörd, bönhörd?* til hwilkith wij oss aldeles behörde wara forhopades *BSH* 5: 73 (1505). **2)** *höra, lyda.* — *part. pret. hörsam, lydig.* war inghen aff them behörd *BSH* 5: 302 (1508). **3)** *höra, tillhöra, stå i samband med.* alth thet til slotzbehoff behörer *BtRK* 340 (1487, *orig.*).

behöva (bo- *BSH* 5: 150 (1507). **behoffwa. behoffua. beheffua: -in** *Va* 23. **-ir, -de),** *v.* [*Mnt.* behoven] **1)** *behöfva.* thet systra oc brödhir behöfua *VKR* 42. *Bir* 5: 120. *Va* 4, 23. *Di* 297. *RK* 2: 3053, 3669, 7602, 8806. *SO* 30. *Su* 112, 224, 359. *LfK* 76. at j behoffwa nagot här vtaff wart land til edher *FM* 122 (1501, *samt. afskr.*). inthe behöffuer danske thz prisa äller roosa *RK* 3: 998. *ib* 2348. *BSH* 5: 150 (1507). **2)** *behöfvas.* hanom behöffuer oc berning thär *RK* 2: 7111. hwat honum behöffdhe *Lg* 3: 34. annor stykke som siälina rörer oc behöffwer *ib* 384. äpther thy som behöffwir *Bir* 5: 25. — *refl.* **behövas,** *behöfvas, vara af nöden.* om thöm nagat kan behoffues *SO* 117. *ib* 204. för rätwiso som ey behöffuäs angher älla skrifftemal *Su* 48. min talan oc dikt är ey swa prydh oc höffuisklika tilsaat som wäl behöffdhis j tolkom hälgom lärdome *ib* 3. *ib* 150. tha thz behöffwis *LfK* 11. — **behöva vidher (-wedher),** *behöfva.* behöffwer hwart eth goth samwet . . . thenna try wedher *LfK* 76 *(uttrycket är sannolikt uppkommet genom inflytelse af* **þorva vidher***).*

behövas, *v. refl. anstå, öfverensstämma med.* huilkit nampn mine ädelhet wäl behöffwis *Su* 77. *ib* 33. *Jfr* **hövas.**

behöveliker (behöffligh), *adj. behöflig, som behöfves.* alla handha behöffligh thingh til örligx *MB* 2: 246.

behöveliker (-likin), *adj. passande för, öfverensstämmande med.* hon (ɔ: mattan) är tholkin, som äglikin oc behöffuelikin är tholko sacramento *Su* 271. *Jfr* **höveliker.**

behöving (behoffwing), *f. det som behöfves, nödtorft.* wtan kost oc täring, oc alla andra behöffwing *BSH* 5: 11 (1504). faa . . . eth mectigt taal folch tiil wnsetning, spisning, poluer, bly, piil oc andra behoffwing *ib.*

beiaka, *v. bejaka, samtycka till. BSH* 5: 303 (1508).

beiärnadher, *adj. med järn försedd, järnbeslagen.* beiärnadha stridz wagna *MB* 2: 78.

beklagha (beklaka), *v.* [*Mnt.* beklagen] **1)** *anklaga.* röghia äller beklagha sin almogha *MB* 2: 290. hulka then wrangaste mannen swa falskliga för oss belögh oc becladhe *(för beclaghadhe) ib* 203. *Su* 71, 349. *SO* 142, 152. mz swik oc lygn beklakadhir *ST* 173. **2)** *klaga.* beklaghendes om eth ärende och trätte *FH* 7: 98 (1513). — **beklagha sik,** *be-*

klaga sig. beclagende sig om sin store fatigdom *FH* 1: 167 (1496, *afskr.*).

beklaghilse, *n. anklagande. Gers Frest* 49.

beklämma, *v.* [*Mnt.* beklemmen] *klämma, trycka.* om man tycker hiertat beklemmis aff hita eller annan siwkdom *LB* 7: 235.

bekoma (bekomma), *v.* [*Mnt.* bekomen] **1)** *komma till, få tillfälle till.* ey kunde förra bekommat för konungh karl schull at bespraka the jordena *SJ* 257 (1457). ath jach kan bekommeth ath anname till mik saadane werff *HSH* 19: 106 (1505). kan icke . . . bekomme then reyse *ib* 111 (1505). nar han thet best bekoma kan *SO* 103. **2)** *bekomma, få. SO* 306. *RK* 1: *(till. till LRK) s.* 247 *(båda dessa ställen tillhöra nyare afskrifter).* **3)** *bekomma, utöfva verkan på.* ööl oc maat skal tik bätre bekomma *Su* 305.

bekomeliker (bekommeliken), *adj.* **1)** *åtkomlig, tillgänglig.* then andre gradus är sinnommen wäl bekommeliken *PM* xxxv. **2)** *passande, lämplig.* en wis matta oc reghla som är bekommeliken allom människiom *LB* 9: 116.

bekosta (bikostä *SD* 5: 566 (1346). **bekaasta),** *v.* [*Mnt.* bekosten] **1)** *bekosta, bestrida kostnaden för, göra utgifter för. SD* 5: 566 (1346). *HSH* 19: 26 (1504). haffuer iach offtä oc ydhäligä thet warit begärendis och bekaastädhet baadhä met myndogä sänningebwdh oc scriffwilsä *FM* 91 (1497-1501). **2)** *utbetala.* han bekostade gull oc päninga mangha *MB* 2: 273. — **bekosta sik,** **1)** *kosta på sig, hålla sig.* bekoster sigh pa slotidh medh folch spisningh ok wärie *BSH* 4: 52 (1477). **2)** *bemöda sig.* at iag sculde mig vinlägge och bekaste *(för* bekoste*)* at förwerffue eders oc rigisins senningebud frihet *FM* 670 (1517).

bekostning, *f.* [*Mnt.* bekostinge] *utbetalning.* med romersche bekostning *(utbetalning till Rom) BSH* 5: 40 (1505).

bekräkta (*impf.* **-te.** *part. pret.* **-adher),** *v.* [*Mnt.* bekrechten, bekreften] *med våld intaga, inkräkta.* skalt thu göra kärleksins rike owiruälle oc bekräkta thz alt i yttarsta landamärin *Bo* 78. konung albrekt swerige bekräkte *RK* 1: *(LRK) s.* 229. *ib* 230. bekräkta . . . the värnir oc städher *MB* 2: 232. — *öfverväldiga.* han . . . beställado them oc bekräkte them alla j theris skärmom wärnom oc thornom *(conclusi sunt ab eo in turribus et applicuit ad eos) MB* 2: 232. the äre nw saa bekräcthade jnne paa slottet ath thöm skal ingen effter thenne dag vndsette *HSH* 20: 183 (1507).

bekränkia, *v.* [*Mnt.* bekrenken] *kränka, skada, förderfva.* bekränkia ällar fwlt göra sith ädhelikhetz nampm *Lg* 3: 291. *BSH* 4: 226 (1497). hadhe . . . bekrencht allas theris priuilegier och friiheter *ib* 5: 172 (1507). vore fyender ath bekrenchiä *HSH* 19: 158 (1506). *Jfr* **obekränkter.**

bekymber, *n. oro, bekymmer.* ath leggia alt pladzs och ytermera bekymber vtaff *FH* 1: 50 (1478, *gammal afskr.*). kommä i större bekymber och fordärff *ib* 67 (1490-*talet, afskr.*). *BtRK* 237 (1465, *orig.*).

bekymbra (bo- *BSH* 5: 131 (1507). **bekömbra: -edhe** *FM* 59 (1457), 60. **bekymble** *BSH* 5: 36 (1505). **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* bekummeren, bekumberen] **1)** *besvära, oroa, bekymra.* som hindra siälena oc mz wärdzslikom ärandom oc wmsorghom bekymbra *Su* 258. *Lg* 586. att omilda men skulle them ey bekymbra *RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 282. **2)** *upptaga, sysselsätta.* mijn lage forfall . . . ther iach drepelige vdj bekymbrader är *HSH* 20: 200 (1507). waro swa bekymbradhe mz thera dödhum *ST* 334. — **bekymbra sik,** *bekymra sig, besvära sig, befatta sig.* skalt thu . . . ey mz nokrom fangom oc onyttelikom thankom thik bekymbra *ST* 160. jak bekymbrade mik *(me implicavi)* mz myklo flätio *Su* 241. *ib* 282, 283. dan bekymbra sik mz skippen oc siglingh *MB* 2: 82. *Lg* 3: 185, 316. at vi aldre med noghor stykke ällir ärende hafuom os befatadh ällir bekymbrat *BSH* 3: 180 (1467). — *refl.* **bekymbras,** *sysselsätta sig, befatta sig.* i allom tima badhe mz siäl oc likama mz honom bekymbras *(occupari) Su* 178. war han mykyt bekymbrandhis i qwinzlikom kärlek *Lg* 3: 64.

bekymbran, *f. bekymmer, omsorg.* aff alle wärdzslike bekymbran *Su* 280. *ib* 233, 257, 258, 260. *LfK* 68.

bekymbrilse, *n. pl. bekymmer. Su* 158. är iak her i stor bekymmelse *(för* bekymbrilse*) BSH* 4: 195 (1495). liffua . . . vtan wärlzligha ärinda bekymbrilse *FH* 2: 128 (1441).

bekymbring (bekymringh *HSH* 19: 30 (1504, *afskr.*)**),** *f. bekymmer, oro. FH* 7: 91 (1511). *HSH* 19: 30 (1504).

bekynna (-adher), *v. förkunna.* thet är edert herredöme bekynnet för sanning *HSH* 20: 145 (1507). bekynnandis för mich at k(ongen) haffuer achtet . . . komma them tiil vnsetningh *ib* 148 (1507).

bekänna (bä- *Lg* 45. **bi-** *SD NS* 2: 358 (1411)**),** *v.* [*Mnt.* bekennen] *L.* **1)** *känna.* at thu maghe han bekänna som tik haffwir wtualdh *Bir* 4: 21. hona bekännir iak wel *ST* 293. oppa thz iak thäs bäther bekänna maa, hwat stora pino cristus lidha skal oppa korssens galgha *Lg* 3: 653. som jach gaff eder till bekennä *HSH* 20: 56 (1506). gaffwo the ware bekenna *BSH* 5: 83 (1506). giffwer han mik aldelis bekenna *ib* 112 (1506). *ib* 115 (1506), 122 (1506), 124 (1506). som han wil wardha wäl bekänder *Al* 2753. som wi wiliom fore gudh antswara oc bekände wara fore wart härscap *SD NS* 1: 437 (1405). *SJ* 54 (1441), 56 (1435). *BSH* 5: 277 (1508). oppa thz sancta annes nampn maa . . . wordhä bekänth ok ärädh *Lg* 3: 36. **2)** *genom löfte förbinda sig till.* thenna ordhen bekände gudelikx snilles känneswen *Su* 51. **3)** *erkänna, bekänna.* jak bekänner mith forledna smittiga liffwerne *VNB* 14. — vara bekänder, *erkänna, bekänna.* detzleff war tha bekender hwat hans naffn war *Di* 102. wore the bekende at skoghen och fäbethet haffua the tiil samans *SD NS* 2: 312 (1410, *gammal afskr.*). *BSH* 4: 295 (1501). skulle te blygligan war thet bekend, hure som te haffua farit met eder *FM* 358 (1508). war nw bekendher thina skuldh *Lg* 3: 671. *ib* 142. **4)** *gifva erkännande åt, belöna?* bekennas medh nagen then del, han sig medh behiälpa kwnne *BSH* 5: 304 (1508). **5)** *tillegna sig?* hade och then store forste aff muskogen hafft siit folch her inne i vynther och bekeent thenne landzände om han hade icki hörth thet store rikte *HSH* 22: 49 (1493, *gammal*

afskr.). — *refl.* **bekännas,** *erkänna, bekänna.* bekennis iec . . . thet iec laghlica salt hawer *SD NS* 1: 6 (1401). bekännis iak thet meth mith opna breff at jak hafuer vplathit *ib* (1401). *ib* 65 (1401) *o. s. v.* jak bekännis at sadhana män kommo til mik *MB* 2: 5. bekäns thina synd *ib* 19. *Va* 9. *Lg* 45, 3: 339, 521, 599. *ST* 447. *Su* 331. *PM* XVI.

bekännare, *m. bekännare.* allä hälgha lärarä och gwdz bekännare bidhien for migh *Gers Ars b* 6.

bekänneliker (-lig. -likin. -ligin), *adj.* [*Jfr Mht.* bekennelich. *Mnt.* bekentlik] **1)** *känd.* som han for gudh oc menige man vill bekennelig wara *HSH* 19: 4 (1504). **2)** *som kan kännas, påtaglig, tydlig.* som i aldelis fornwme och klarlighe bekennelig it var, hwadh vij till kost och spisningh haffdhe *BSH* 5: 229 (1507). **3)** *som kan bekännas, som kan tillstås, tillbörlig.* swa at thz är gudhlikit oc thik bekännelikit *(kan bekännas af dig)* for warum herra *ST* 485. ey är oss nyttogt ällir bekännelikit owirgiffwa gudz lagh *MB* 2: 224.

bekännilse (-else), *n. pl. och f.* **1)** *kännedom, kunskap.* han haffvir tik wnth syn bekennelse *Gers Ars a* 4. **2)** *erkännande, intyg. SD NS* 1: 30 (1401). *FH* 5: 15 (1462). **3)** *bekännelse.* effter xii^a ranzacan och sin egne bekennilse *BtFH* 1: 167 (1508). *ib* 203 (1509), 204 (1509).

bekära, *v. L.*

beladha, *v.* [*Mnt.* beladen] *lasta.* mongth gott skepp lath iag belade mz fetalia oc spiiss *RK* 3: *(sista forts.)* 4891.

belasta, *v.* [*Mnt.* belastern] *lasta, nedsvärta. BSH* 3: 118 (1458, *nyare afskr.*), 122.

belata, *v.* [*Mnt.* belaten] **1)** *öfverlemna, gifva.* vil iak thik belata thz thik är väl til mata *Fr* 3027. **2)** *beläna.* än eder teckis belatha mik met then sokn *FM* 366 (1508). — *part. pret.* **belatin (belaatin),** **1)** *ställd, försatt i en (god el. dålig) ställning el. belägenhet.* vij äre saa illa belaatne *(illa deran)*, at wij haffwe inga baather eller skep hiälpa oss medh *BSH* 5: 122 (1506). **2)** *tillfredsställd, belåten.* then dell . . . ther thw skall vare belathen medh *HSH* 19: 164 (1506), *ib* 20: 162 (1507). *FM* 496 (1510).

belatning? *f. bestraffning?* hafuj byfoghetin raadh medh gaardzmestarenom vm sakörin oc thera belaatning *(sannolikt för* betalning *ss det heter på motsv. ställe Bir* 5: 116*)* som saki oc brutlighe wardha *VKR* 35.

beledha, *v.* [*Mnt.* beleiden] **1)** *leda, anföra.* ginsten giorde the thera skip til reedha hans kröpelin sculle them beleedha *RK* 2: *s.* 336. **2)** *leda, föra, bestyra.* beleedha thet ärendit till fullan ändha *FH* 6: 23 (1450). — *bestyra, ställa till, begå.* hon beledde thz swa länge oc foor ther swa listelika mz at hon fik alla sannindena wita aff honom *ST* 28. *ib* 514, 531. alt thetta ärandit beledde the swa hemelika at engin lifwandis kunde thz wiita *ib* 460.

belefning, *f.* [*Mnt.* belevinge] **1)** *samtycke.* epter . . . idher eghen beleffningh *HSH* 20: 258 (1507). **2)** *ynnestbevis, förläning.* honom gönste[li]ge hart in til eder rykkia medh nogher then beleffningh, hanom hendog wara kan *BSH* 5: 305 (1508).

beleva (-de, -der, *el.* **-adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* belêven] *gå in på, gifva sitt bifall till, samtycka till, besluta.* bekendos och beleffdä all thetta forscrifne at swa war giord meth beggis thära jaa oc fulbord *SJ* 316 (1464). om the ingelunde velie tesse städer beleffwe *(gå in på någon af dessa städer ss mötesplats) HSH* 20: 265 (1507). thet herre möthe, som the gode herrer . . . belefft haffue at sta skulle j stocholm *FM* 363 (1508). thet möthe sancte marie magdalene tiid nästkomendes samtycht är och beleffuedh *FH* 7: 94 (1513). *HSH* 20: 200 (1507). hurw the (ɔ: articlar och pwncther) tha framsettis eller beleffwade wordhä *ib* 19: 122 (1506). hurv . . . beleffuet war om the sendebod *BSH* 4: 349 (1503). sa mykith folk, som i beleffwe ther fore benempna *ib* 5: 20 (1504). beleffwade scriffwa *ib* 174 (1507).

belibba (-ar, -adher), *v.* [*Jfr Mnt.* lubben. *Jfr äfven Sv. dial.* belibba, belabba, *smutsa*] *förgifta?* syndin . . . belibbar oc forgiffwer syndaren *Su* 352. thz ena ordhet i eno öghnabliki belibbar oc förgiffwer allas thera öron som a höra *LfK* 107. mz theras belibbadhom stralom *ib* 55. mz byssom oc blidhom ländzom belibbadom pilom oc skutom oc alla handom grymom oc farlighom vapnom *MB* 2: 239.

beliugha, *v.* [*Mnt.* belegen] *beljuga.* the honom hafdho belughit *ST* 16. wardh belughin mz mangfaldelike lygn *ib* 171. belögh hona til sin brodhir *ib* 446. *Su* 29. *MB* 2: 203.

belova, *v.* [*Jfr Mnt.* beloven] *lofva, utsätta, utfästa.* är . . . thet möthe beloffwat . . . pa viii^de dagh jwl i strengenäs *BSH* 4: 255 (1500). hwat som her til gifuit er, blifue som sagt och belofuet är *GS* 69 (1491).

belz lista, *se* **pälz lista.**

beläggia (bi- *Bu* 16, 190; *Bil* 313, 592; *KS* 87 (211, 95); *KL* 311, 378; *Bir* 1: 13, 190; *MP* 2: 196. **bo-** *BSH* 5: 163 (1507)**),** *v.* [*Mnt.* beleggen] **1)** *lägga. part. pret. liggande, hvilande, varande.* om thin wili är idkelika belaghdher i gudz laghom *LfK* 176. **2)** *belägga.* vtan til alt thz wäl beläggia mz iärnspika oc hwassa wäggia *Al* 9179. *PM* 10. **3)** *besätta, intaga, bemäktiga sig, öfverväldiga.* bemannadho oc belagdo *(occupaverunt)* all wadhen j iordhans flodh *MB* 2: 77. the haffdho thz fä alt belagd *Al* 9396. belagde mz diefflom *MB* 2: 374. *KL* 378. — *bildl.* späk wredhena än hon belägger *(præoccupaverit)* thik *Ber* 109. *ib* 232. gratir scal beläggä *(occupat)* glädhena j ytirsta thimanom *MP* 1: 142. *Ber* 175. hwilkin som belagdher är af wärdhzlikom thankom *ib* 135. belagdher af pinom *ib* 207. *Su* 401. **4)** *omgifva, kringhvärfva.* nar han mz sannom laghom oc raamärkiom belagdhe *(vallabat)* haffs grwndhen *Su* 78. mina dödhelika owiner diäfflana . . . haffdo belakt mik wslan *ib* 206. han belagdho värst viliogha manna radh *Bo* 183. *Bir* 2: 247, 4: 114. — *omringa, belägra.* bilagþe länge staþen *Bu* 16. huna här belagde stadhin *Bil* 683. *Bu* 190. *Bil* 260, 313, 592, 703. *KL* 295, 311, 339. *KS* 86, 87 (211, 95). *MB* 1: 11, 2: 27, 71, 101, 102 *o. s. v. Bir* 1: 13, 190, 2: 125, 3: 301, 4: 50, 51. *MP* 1: 246. *RK* 1: 2176, 2356, 2372, 2888, 3328, 3391, 4042, 2: 1227, 1573 *o. s. v.* ward husit belakt med rytzana ok mz thera makt *ib* 1: 1744. beeläggia hans sloth mz wall *ib* 3:

26. **5)** *insnärja, invefva?* som människiona alth aff harth belägger j syndanna läghe *JP* 74. **6)** *ställa till, bestyra.* belagde thz hemelika mz hans mestara *ST* 561. *Jfr* **belägha. — beläggia up a (oppa),** *påsätta, taga på sig.* bundha ok beladhe the thera hiälma oppa *(tecr þegar sinn hialm oc setr a hauoð ser oc spenner fast) Di* 243.

belägha (belagha. -adhe, -adher), *v. ställa till, bestyra, foga anstalt om.* huru han hafdhe thz giort oc listelika belägit *(för* -at; *Cod. A* beleth 514*)* mz sinne konst *ST (Cod. B)* 560. belägede jach sa ther om *BSH* 5: 88 (1506). om saa belagades, thet then werdig herra komme tha til wastena *ib* 521 (1512). thetta sa besynnä och belägha *ib. Jfr* **lagha.**

belághet? *f. läge.* epther lansens belägheth *(för* beläghlikhet?*) FM* 546 (1512).

beläghilse, *n. pl. tillbehör?* hwilken gardh medh all belägilsse som forscriuet star förscrifne kirkio wärende kendos haffwa saalt *SJ* 230 (1454).

beläghin, *adj.* [*Mnt.* belegen] **1)** *belägen, liggande. SJ* 8 (1423), 42 (1427). swa got godz ok swa wäl beläghit *SD NS* 2: 73 (1408). **2)** *ställd, beskaffad.* min ärindhe äru swa beläghin *SD NS* 1: 390 (1404). tha vndradhe rättaren oc alt folkit huru thetta ärandit ware beläghit *ST* 473. ä hwro thet är om hanss ärende belägit *BSH* 4: 308 (1502). *FM* 519 (1513). jnnan tess annerlunde vardher belageth *(för* belägeth*) HSH* 20: 194 (1507). **3)** *läglig, lämplig.* hwar eder belegit kan vara, thet wij komme till tals *BSH* 4: 253 (1500). **4)** *belagd, betungad, öfverhopad.* hans hierta är beläghit mz mangom onyttelicom tankom *MP* 1: 352.

beläghliker (be- *BSH* 5: 164 (1507). **-ligh. -lighin),** *adj.* [*Mnt.* belegelik] **1)** *belägen, liggande.* honom swa godh godz ok belä[g]lighit annor stadz widher leggia *SD NS* 1: 300 (1403, *nyare afskr.*). **2)** *beskaffad.* tha han hadhe hört ok sport hurw hans tingh beläligh *(för* beläghligh*)* ware *Lg* 3: 31. effter thy som tha är saken belegligh *BtRK* 120 (1436). mine ärendhe äre ekke nw swa beleglige ath iak nagit snarlige kan komma tith vp i landit *HSH* 22: 3 (1491). hwro all ärende siigh beläglig äre *BSH* 5: 123 (1506). **3)** *läglig, lämplig.* samankoma pa en beläglig tijd oc stad *BtRK* 371 (1499, *orig.*). *FM* 91 (1497-1501). *BSH* 5: 164 (1507).

beläghlikhet (belägheligheт. belegligeheth *FM* 247 (1505)**),** *f.* [*Mnt.* belegelicheit] **1)** *läge, belägenhet.* saa got eet godz ok pa saa god belägheligheт *FH* 5: 49 (1467, *nyare afskr.*). **2)** *ställning, förhållande.* förfara om al beleglichet *BSH* 4: 9 (1471). *ib* 203 (1496). huad belägelighet här är i landhet *FM* 443 (1509). *ib* 247 (1505). äptir swadane beläglligheter *FH* 6: 85 (1495, *afskr. fr.* 1590-*talet*).

beläghning (biläghningh *MP* 2: 196**),** *f. belägring. MP* 1: 246, 2: 196. *MB* 2: 257.

beläghra, *v. L.*

belämpa (*pres.* **-ar?),** *v.* [*Jfr Mnt.* limpen] **1)** *bemedla, ställa till rätta.* belempe thet med god dagtinghen *BSH* 5: 427 (1510). **2)** *passa, vara lämplig el. läglig.* om oss ey belämpper thet möthe *BSH* 5: 168 (1507).

beläna (-ter), *v.* [*Mnt.* belenen] *förse med län.* war aff kronenne wel belänter *RK* 1: 1137.

belöpa, *v.* [*Mnt.* belöpen] — **belöpa sik,** *förhålla sig, vara beskaffad?* hwru edhre belegligeheth belöper sigh *FM* 247 (1505).

bem (beem), *m.* [*Jfr Mht.* beheim; *Nht.* böhm, böhme] *Bömare.* war han beem oc war han rydz *MD* 387.

bemala, *v. måla.* cirklana . . . voro bemaladhe uppa badhe sijdhor *TK* 270.

bemana, *v.* [*Mnt.* bemanen] *mana på, yrka, yrka fullbordandet el. hållandet af.* thetta trolijka bemana *BtRK* 113 (1436). *ib* 114.

bemanna (-ar, -adhe, -adher. *impf. pl.* **bemando** *MB* 2: 91**),** *v.* [*Mnt.* bemannen] *besätta, förse med manskap.* tha husit war . . . wel spisat ok wel bemannat *RK* 1: 1635. *ib* 3257, 2: 1557, 1578, 2087, 2133, 2571, 3034, 3621, 7451, 3: 815, 3200, 4082. *MB* 2: 146, 233, 248, 259, 302, 305. — *förse fartyg med besättning, bemanna.* the andra skipen mere bemannadis i stocholm oc monga flere *RK* 2: 8810. *MB* 2: 274. — *besätta, förse, utrusta.* bemannade stadhen mz sino folke *MB* 2: 261. *ib* 264, 273. drogh konungen jn j staden oc bemannade han mz spisningh oc syno folke *ib* 238. bygdhe oc bemannade wärn städher mz höghom oc starkom mwrom porthom oc laasom oc alzskons spisningh *ib* 268. — *besätta, intaga.* bemannadho oc belagdo all wadhen j iordhans flodh *MB* 2: 77. *ib* 91. bemannade aldra bärganna högdher oc klintha *ib* 149. *ib* 152. thet *(Gotland)* at bemanna *BtRK* 151 (1449, *orig.*). — *hålla besatt, intaga.* säghen mik hwat folk thzta är som all tässen bärghen jnbyggher oc bemannar *(obsidet) MB* 2: 150. — **bemanna sik,** *bemanna sig, taga mod till sig.* j them daghom vpstodh oc bemannade sik matathias *MB* 2: 223. *MD* 341. — *Jfr* **obemannadher.**

bemanning, *f. besättande (med manskap).* giordho galadite thz är galaadz män försaat oc bemanning j wadhen *MB* 2: 110.

bemening, *f. mening, tänkesätt?* iach forstar edher herredomes tillat och gode bemeningh om helge hemmingx breff och myne ärende *FM* 530 (1511). the affskorne rydzers argheth och ondhe bemeningh moth thenne fatighe landzendhe *ib* 532 (1511).

bemisker (bomisker. *n.* **bomist),** *adj.* [*Mnt.* bemesch] *Bömisk.* norisker rättir, polinsker, bemisker *BtRK* 115 (1436). — *n. tyg från Bömen.* en alin bowist *(för* bomist*) GS* 51 (1450).

bemura (-adher), *v.* [*Mnt.* bemuren] — *part. pret. försedd med mur.* hwar som äru stora städher bemwrade oc starke *MB* 2: 40.

bemyrkra (bemörkra. -adher), *v. förmörka.* som hennes . . . samueth hafde . . . bemörkrät *Lg* 3: 556.

bemängia, *v. blanda.* mz andro vine bemenckt *LB* 7: 131. bemäng tom med klart viin *ib* 325.

bemärkia, *v. förse med märke el. sigill, försegla.* täpte ather oc bemärkte *(signavit)* owir honom *MB* 2: 364.

bemödha (-adher), *v.* [*Mnt.* bemoden] *oroa.* han är mygit bemödet, ty han ecke vet hwad han skal före tage met eder holk *FM* 416 (1509). — **bemödha sik,** *besvära sig, omaka sig.* ey görs eder

oc behoff siälff bemöda eder hiit *BSH* 5: 122 (1506). i werdes siälff bemödha edher, mik edher fatig tiänara, til wndsätningh *ib* 146 (1507).

bemöta, *v.* [*Mnt.* bemoten] *möta, mottaga.* för huat sadana macth i calmarna stadh ey bemötes kan *BSH* 5: 27 (1504).

ben (been. bän), *n.* [*Isl.* bein] *L.* **1)** *ben (os).* at bränna min ben siþan iak är döt *Bu* 13. han förþe sanctorum petri ok pauli ben af staþ *ib* 396. thetta been är aff minom benom *MB* 1: 159. vendis eth been j hans strupa *Bil* 565. flykkit hänger ey swa höght at hundin wänter sik ey benith *GO* 71. som omkring gingo thit köt oc bäna märgh *Bir* 4: 208. swaradhe the *(fiskarena)* . . . wi fingom ey eeth been *(ej det allra minsta, ej en enda fisk)* *Lg* 3: 10. — *ben, bensubstans.* eet horn aff been *Fl* 726. medh eenfaallughom sölghiom aff jern horn ellir been *VKR* 12. — *Jfr* **arm-, axla-, fil-, fils-, haku-, hals-, hästa-, kin-, lar-, läggia-, rif-, rifla-, ring-, skinu-, skulro-, svana-, viþ-ben.** **2)** *ben (crus).* böia sin ben *Bu* 498. waro badhin hans been iamtröst *Bil* 424. fore watusot oc sullen been *LB* 1: 97. haffde een foot wisin ok een deel aff benena samaleds *Lg* 3: 365. *Jfr* **barns-, ugglo-ben.** — **benshug,** *n.* [*Fdan.* benshug] *hugg eller slag som förorsakas af ett kastadt ben.* siällan gällir hund widh beenshugh *(raro mouens rictus plangit canis ossibus ictus)* *GO* 837.

bena, *v. L. Jfr* **af bena.**

benadha, *v.* [*Mnt.* benaden] *L. benåda, bevilja eftergift.* benadhe them pa **x** (10) karle *BSH* 5: 398 (1510).

benadha? *v. vara gömd, ligga innesluten?* mädhan . . . j tik . . . alla snillinna rikedoma oc alla konstir benada *(sint absconditi; enl. anm. s. 469 är stället osäkert; ordet synes äfven kunna läsas beuanda)* *Su* 230.

benala (-at), *v.* [*Mnt.* benalen] *nalkas, närma sig.* ffor än the naghot the landen benala *RK* 1: *(sfgn)* s. 173. the fianda wille han benala *ib* 2: 1253. for thetta huss skal han benala *ib* 5763. — **benala sik,** *d. s.* stäkaholm scullo han sich benala *RK* 2: 2384. finge marsken sig them benalet *ib* 2855. wiil enghelwnde sigh tith nedh ighen benala *BSH* 5: 109 (1506). *ib* 299 (1508). wii wele i afften benala oss aff stadh *(gifva oss på väg)* *ib* 4: 5 (1471). — *refl.* **benalas,** *d. s.* benalass til thet möthe *BSH* 5: 73 (1505).

benbiärgh (beenbiärgh), *f.?* [*Jfr Mht.* beinberge] *benbrynja.* *SD* 3: 287 (1316).

benbrut (benbrot *LB* 4: 339. **been braath** *LB* 7: 138**),** *n.* [*Isl.* beinbrot] *L.* **1)** *sönderbrytande af ben.* adrianus leddes först tel benbrut *Bu* 522. *Bil* 369. **2)** *benbrott.* for beenbrwth *LB* 2: 34. legger man stampadhan pwrlök widh benbruth *ib. ib* 4: 339, 7: 138.

benbryta, *v.* [*Isl.* beinbrjóta] — *part. pret.* **benbrutin** *L. den hvars ben blifvit sönderbrutna.* gauo benbrutne andan i guz händar *Bu* 522.

benbäria, *v. L.*

benedidher (bendidher), *p. adj. välsignad.* mädher sith helgha benedhidha wärdhoga blodh *MD* 47. for thin helgha benedidha bitherra döödh *ib* 48. wälsignadho warin thina lyufuo dyra rena benedidho lände *Bir* 4: 151. *VNB* 16. *LB* 7: 19. then bendidhe gudz son *ib* 2: 89. *ib* 90.

benfisker, *m.* [*Jfr Isl.* beinfiskr] *ett slags fisk.* j^c (100) benffiisk *FM* 544 (1512). iij^c (250) benfiske *ib* 602 (1513).

benkalve, *m. benkalf, vad.* läggiandes syna been kalffwa oppa sin skineben *(suram femori imponerent)* *MB* 2: 117.

benlägger, *m. benpipa.* *Lg* 3: 369.

benlösning, *f. L.*

benvapn (benwapen *Di* 63, 207. **beenwakn),** *n.* [*Fnor.* beinvapn. *Mnt.* bênwapen] *benharnesk.* i beenwakn *SD* 6: 214 (1350, *gammal afskr.*). *Di* 63, 124, 155, 207, 208. *Jfr* **örlöghis benvapn.**

benvärker, *m.* [*Isl.* beinverkr] *värk i benen.* *LB* 7: 36, 282. *Lg* 3: 248.

benägdher (beneigd *BSH* 5: 392 (1510)**),** *adj.* [*Äldre Dan.* beneget. *Jfr Nht.* geneigt] *benägen.* hwar vtaff jach benegd är ath vethe hans besthe *BSH* 4: 253 (1500). ther till benägde *HSH* 20: 102 (1507). *ib* 104. *BSH* 5: 73 (1505), 392 (1510). *FM* 459 (1510). *Jfr* **välbenägdher.**

benäghin, *adj. benägen.* benegen, redebon oc veluelig til at afstyre . . . blotzvtgytilse *BSH* 4: 348 (1503). — *med gen.* wij äre tess benägne til at affwärie cristedomens oc richisens forderff *FH* 1: 182 (1497).

benämna (bö- *BSH* 5: 181 (1507)**),** *v.* **1)** *nämna.* som i thette breff benempde äre *FH* 5: 21 (1463). *BSH* 5: 181 (1507). thet är benempt j theris dagtingis breff, at om nogen artikel . . . forkräncth vorthe, tha schwlde then part rame siit beste, [som] torn och hommod skeed wore *FM* 386 (1508). **2)** *utsätta, bestämma.* jnnän en benämpdh tiidh *HSH* 19: 25 (1504). wij benempde städith och rwmmit *FM* 134 (1502). pa en benämpdh städh *ib* 388 (1508). sa mykith folk, som i beleffwe ther fore benempna *BSH* 5: 20 (1504). — *bestämma, afgöra.* för än thet benämpth war, ath han then deell fwlth och fast göre skwlle, i hanom tilbwde *BSH* 5: 317 (1506). — *Jfr* **forbenämder.**

benödha, *v.* [*Mnt.* benoden] — **benödha sik,** *tvinga sig fram.* alle the til skips wore skulde tiith benöde sik inskäres met sodana skep *FH* 7: 66 (1505).

bepissa (-adher), *v. kasta sitt vatten på, öfvergjuta med urin.* ho som aff rottom bepissader varder *LB* 7: 351.

beplanta, *v. plantera, beså.* dygdenna örthegardher . . . wil iak besathia oc beplanta mz roser oc lilior *Su* 31.

beplikta (beblicta: -om *FH* 3: 127 (1448). **peplictha: -er** *ib* 5: 70 (1476)**),** *v.* [*Jfr Mnt.* beplichtigen] **1)** *göra till pligt för, förpligta, förbinda.* huru kunne han . . . högelikare tik beplikta, sik at ather älska *Su* 34. beplictade han oos til xxiiii pund flesk wt at giffua *BSH* 3: 147 (1463). beplictar jak mik ok myna ärffwinghia widherleggia sama clostre swa mykit *FH* 5: 24 (1464). *ib* 3: 127 (1448), 5: 31 (1465) *o. s. v.* — *med dat.* beplichtom wij oss ock allom varom epterkomandom

brödrom . . . the forscrifne tia artiger vtgiffue hwart aar *SO* 33. *FH* 5: 35 (1465). 49 (1467, *nyare afskr.*). **2)** *bestraffa.* huilket [hon] . . . mz wärdzskyllogha näpst bepliktar *Su* 184. **3)** *nedkalla straff för (något).* bepliktom wi theris dödh offwir vaart huffwodh *MB* 2: 7. — **beplikta sik, 1)** *förbinda sig.* haffdo . . . bepliktat sik til fatikdomen *Lg* 3: 392. **2)** *göra sig skyldig (till), ådraga sig.* thu . . . tik siälffwan bepliktar til pinona *LfK* 107.

bepliktilse, *f. förpligtelse, förbindelse.* beplichtelse är så godh som borgan *GS* 50 (1448). med beplictilsse, at the schole fa then dell, thöm tillöper *BSH* 5: 342 (1509). skikka nakra nya reglo ällir bepliktilse til nakot nyt liffwerne ällir orden *Su* 364.

bepliktning (beplicting *BSH* 5: 356 (1509)**),** *f. förpligtelse, förbindelse. FH* 5: 156 (1491). *BtRK* 342 (1487, *orig.*). *BSH* 5: 356 (1509).

bepliktogher, *adj. pligtig. SO* 78, 151, 156. *FH* 5: 97 (1485). *LfK* 18.

beprisa, *v. prisa.* mig bepriisa oc ära *RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 271.

beprydha, *v. pryda, smycka. MB* 2: 274. *Su* 14, 22, 40, 43, 123.

bepröva, *v.* **1)** *försöka, söka förvissa sig om, bepröfva.* nar han ville . . . thetta vt röna ok bepröfwa vm thz sant ware *Bir* 1: 61. tha thette forsöckt ok bepröffuat är *SO* 80. wille swa bepröffwa thz som hänt war *MB* 2: 283. vppa thz at mik *(trol. för iak)* maghe j tässom hedhningomen bepröffwa israel *(ut in ipsis experiar israel),* hwat häller the wilia göma herrans wägh . . . ällir oc ey *ib* 74. wisa oc bepröwadha män *Su* 71. at fresta oc bepröwa swa wara wtwaldha wener mz dröffwilsom *ib* 121. *ib* 163. **2)** *röna, erfara, märka.* the pynor . . . sielen bepröfuät hafde *LfK* 249. engen twäkan är i thy som daglika synes oc bepröwas *Su* 148. huilkit hennes käreste stalbroder merkendes ok longliga bepröffuendes *Lg* 3: 527. **3)** *bevisa, ådagalägga.* hulkins synd iak vppinbaradhe ok bepröuadhe for thik mz liusastom ok vissastom teknom *Bir* 1: 98. thz som sinnen bewisa oc wtrönilsen bepröffuar *Su* 291.

beqvantning, *f. krångel, förtret.* gör mich stor bequantningh pa nagre myne godz *FM* 568 (1512).

beqväma (bekwämia. -er, -der), *v.* **1)** *afpassa.* tässa reglonna ordh skulu samanfälla sik oc beqwämd göras *(coaptabunt se)* til gangn oc nytto *Bir* 4: 70. **2)** *göra passande, bereda.* redha oc bekwämia mik i thänna tima wärdogan wardha *VNB* 16. **3)** *passa, vara läglig.* thz honum saa beeqwämeer *RK* 3: 2127.

beqvämber (beqwämer), *adj.* [*Mnt.* bequeme] *skicklig, i stånd till.* beqwäme til stridh *MB* 2: 138. *Su* 10. til at älska beqwämber *ib* 12. bequäm bidhia ok läsa *Bo* 133. — *passande, lämplig, läglig.* huat beqwämer oc wärdeliken iak är til at älska *Su* 83. *MB* 2: 250, 289. beqwäme at inscriffwas j bland wara wener *ib* 269. the widherliknilse war enkte beqwäm til tässin ordh ällir ärande *Su* 263. han (ɔ: kännedomber) . . . är . . . nyttogher oc beqwämbir hwariom manne äptir sit wndirstand oc liffwerne *ib* 346. jnthe är naturen swa beqwemt *(tam naturæ aptum) MD (S)* 292. j beqwämom liknilsom *Su* 277. beqwämer thime *MB* 2: 259. *ib* 246, 276, 321. beqwäm rwm *ib* 305, 258. — *Jfr* **obeqvämber.**

beqvämelika (beqwämmelika. beqwemligä), *adv.* [*Mnt.* bequemeliken] *på ett passande eller lämpligt sätt.* thz beqwemligä opp taka *Va* 7. huat ey mykit beqwämmelikare tagx han här j andre forma ällir liknilse än j sinne eghne warilse *Su* 276.

beqvämeliker (beqwämmeliker. beqwämelikin. bequämmelikin. bequemeligen. bequämeligh. bequemlich. beqwämlig), *adj.* [*Mnt.* bequemelik] *passande, lämplig, tillbörlig.* thz war ekke beqwämelikit at iak swa wngher skwli hantera min gudh mz bar[n]slikom handhom *Lg* 673. hws som them bekuemelikit maa wara *BSH* 2: 116 (1400). os bequämmelikit *Su* 277. mangh annor ärandhe kärlekenom bequämelik *(congrua) ib* 25. *ib* 87. theras natwr til ythermere nytto oc bequämelighare födho *LfK* 52. bequemeligen i *(sådan att han kan intagas i)* bröderschapit *SO* 146. haffuen beqwämmelikan tima *Su* 238. j bequemlichom oc höwizkum stadhum *VKR* 6. man sa ther margh beqwämlig thing *Fr (Cod. CF)* 3056. *Jfr* **obeqvämeliker.**

beqvämhet, *f.* **1)** *det som är lämpligt, beqvämlighet, gagn.* pa begge parters fordell och beqwemheth *BSH* 5: 74 (1506). **2)** *höfviskhet?* hälogx liffwernes bequemhet *LfK* 31.

beradh (beraadh), *n.* [*Mnt.* berât] **1)** *rådplägning, öfverläggning, betänkande.* nar wij beradh hade haffth *BSH* 4: 228 (1497). epther langth samtall och beraadh *ib* 5: 368 (1509). ginge the pa beraadh *ib* 152 (1507). gha pa eth anneth berath *ib.* the haffde iij (3) resor wariith tel beradh *ib.* han giordhe the gerning vtan beradh oc staddan wilia *MB* 1: 425. han togh ther ey langt beradh pa *(besinnade sig ej länge derpå) RK* 2: 5076. **2)** *betänketid, uppskof.* beddis jach eth beradh aff them, saa länge jach hadde hafft myt bwdh til koning karl *BSH* 3: 173 (1466). **3)** *råd, utväg.* kwnnä i nogit goth beraadh äller midell fijnne *HSH* 20: 199 (1507). ther fins ingen beradh pa mange mile när *BSH* 5: 20 (1504).

beradha (bi-. beraadha. *pres.* **-er.** *impf.* **beradde** *Bir* 4: 57; *RK* 2: 3470, 6781. **beraadde** *ib* 2061, 2277. **beradhe** *ib* 79. *pl.* **berädho** *ST* 336. **beraddo** *Lg* 3: 590. **beradho** *ib* 669. *part. pret.* **beradhin. berodhin. beradder. beradher. berodher. beredder),** *v.* [*Mnt.* beraden] *sörja för, styra.* gud ma wel berade *(styra så, att)* her warder ey än mykit skade *RK* 2: 3718. — **beradha sik, 1)** *rådgöra, öfverlägga.* hauer iak mik meth minom vinum oc frändom beradhit *SD NS* 2: 368 (1411). iak wil mik först mz swena berade *RK* 2: 3853. the herra sik beradhe *ib* 79. *ib* 6781. ther vm sik beraadde tha hwem the til höfuitzman fa *ib* 2277. *ib* 6695. beradhin jdher *ib* 4787, 4793. *ib* 2061. *ST* 336. *Lg* 3: 590, 669. — (?) the velle beradha segh oppa en tydh *BSH* 5: 196 (1507). — *betänka sig.* lät hans son som oc heet iechonias tio dagha beradha sik *(Cod. B* radha 527*) MB* 1: 9. *Lg* 3: 475. *RK* 2: 3470. — *tänka på, hafva i tankarne.* beradde hon sik nakon tima at wäghia oc wndfly thera ondzsko gäld *Bir* 4: 57. **2)** *bereda sig, göra*

sig i ordning? tiil hwilket iach haffuer mich engtet berath *(för* bereth?*)* oppa äntiggie med eth eller annet *HSH* 19: 96 (1505). — *part. pret.* **1)** *som har beslutat, betänkt.* är jak swa beradder meth minom winom thet jak wil wnna for:da klostre nydal eet aff thesse forscrifna godzom *SD NS* 2: 251 (1410). thet är hans nade . . . berodh vppa *FH* 1: 203 (1506, *nyare afskr.*). wäl beradde *ib* 3: 40 (1444). — *öfverlagd, öfvertänkt.* meth ja oc goth wilia oc beradhen hugh *SD NS* 1: 122 (1402). mz beradhom hogh oc wilia *LfK* 153. meth beradhno modhe *SD NS* 1: 11 (1401) *o. s. v. Bir* 4: 80. med beredde modh *BtFH* 1: 212 (1507). *ib* 149 (1506), 167 (1508), 180 (1507). meth beradho modhe *SD NS* 1: 47 (1401). *ib* 169 (1402). aff engo beradho modhe *Bir* 4: 64. *SO* 293. medh beraaddo modh oc samthykkio *VKR* 7. medh friom vilia ok beradhno modhe *BSH* 1: 165 (1376). met godhom vilia och biradhna modhe *SD NS* 1: 232 (1403). meth wilia och berodhno modhe *ib* 2: 359 (1411, *gammal afskr.*). medh . . . beradhet radh *BSH* 2: 115 (1400). *ib* 199 (1413). *FM* 38 (1413). mz beradhno raadhe *Bir* 4: 3. mz beradhom wilia *LfK* 153. sade thz *(brefvet)* wara berått mz skäll *RK* 3: *(sista forts.)* 5772. **2)** *försörjd, försedd med man, gift, förmält.* än hwn berad oc gifteth warith *FH* 8: 6 (1414). *Jfr* **oberadder.**

beradha? *v. betala. MEG (red. B)* 60 *(trol. skriffel för* beredha*).*

beradhlikhet (beradhlighet), *f. öfverläggning, betänkande.* med longa beradhlighet *DD* 1: 269 (1477, *afskr.*).

beradhmodh (beredmood), *n. berådt mod.* kom med beredmood *BtFH* 1: 146 (1506).

berama (beramma), *v.* [*Mnt.* beramen] **1)** *hafva till mål, söka uppnå el. åvägabringa.* beramer . . . sueriges rikes idhert oc allis wore besta *BSH* 4: 10 (1471). **2)** *bestämma, besluta, berama.* som talid, beramith oc bebreffwat oc sacth waar *BSH* 4: 203 (1496). thet herre möthe i calmaren beramet är *FH* 7: 64 (1505). at eth menä herrämöthä skal berammäs pa en belägligh dagh och städh *FM* 91 (1497-1501).

bereþa (bäredha *SD NS* 1: 27 (1401). **biredha** *ib* 61 (1401), 2: 219 (1409); **-redde** *ib* 1: 18 (1401). **berädha** *ib* 37 (1401). **berädhe** *ib* 16 (1401). **birädha: -rädder** *ib* 484 (1405). **byredha** *ib* 437 (1405). **byrädha: -rädder** *ib* 484 (1405)), *v.* [*Mnt.* berêden] *L.* **1)** *bereda; se* **beredha sik. 2)** *betala. SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*), 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). hwa som äi bereþe sin afraþ i þässom timom *ib* 639 (1347). *ib NS* 1: 16 (1401), 18 (1401, *nyare afskr.*), 27 (1401), 31 (1401) *o. s. v.* warther thän föörnämdä magnus symonson birädder innän sancta mattissä dagh *ib* 1: 484 (1405). warther . . . magnus symonson äy byrädder *ib. ib* 450 (1405). *MEG* 56 *(red. A)*, 60, 61. *EG* 64, 65. han skulle them ärlika beredha *RK* 1: 3418. thera egen nakka monde thet bereda *ib (Albr) s.* 212. — **beredha sik,** *bereda sig, göra sig i ordning.* schal huar en broder mz thöm andra samma tijdh sick bereda at han ecke bertha är aff sama samqwempdh *SO* 151.

beredha? *v.* [*Mnt.* bereden] *framställa.* tha han haffde bereet thetta daat *MD (S)* 260 *(möjligen att föra till* **berätta***).*

beredhning (beredhing *SD NS* 1: 633 (1407, *på två ställen*), 635 (1407)**),** *f. betalning. SD NS* 1: 108 (1402), 203 (1403) *o. s. v.*

bergh *o. s. v. se* **biärgh.**

berghning, berning, *se* **biärghning.**

berill? (-ar) *m.* [*Lat.* beryllus. *Jfr Mht.* berille] *beryll (en ädelsten).* berilla godhe the skina hwite *Al* 4590. aff adamis oc berilla rena *ib* 8158.

berna, *se* **birna.**

beropa, *v.* [*Mnt.* beropen] **1)** *ropa på.* vaknande swa som af sömpn vidh at systir hänna beropadhe hona *(ad clamorem sororis) Bo* 141. **2)** *utropa, omtala.* han war beropadhir for then klokasta man j landeno war *ST* 242. *ib* 423, 482. **3)** *omtala, utsprida.* beropade thera lönliga tingh ock ärendhe *SO* 109. *ib* 98. *MD (S)* 218. **4)** *angifva, röja.* sik sielfuä aff mangom syndom beropande *LfK* 225. twa qwinnor wordho beropadho at the haffdo lätit kringom skära syna söner *MB* 2: 296. tha the . . . beropadhe vordho *ib. Lg* 3: 635. hon skal beroopas j capitulo *Bir* 5: 78. berope hona j capitulo *ib* 79. *ib* 80. — *röja, förråda.* thz thu wilt ekke beropa *(Cod. A* forradha*)* mik *Fl (Cod. C)* 921. *Di* 37. *ST* 263. *Lg* 3: 150.

bertram (bertran. bärtran. bärthran. berthra), *f.* [*Mht.* berhtram. bertram. *Lat.* pyrethrum. *Mlat.* beretrum] *bertram, anthemis pyrethrum Lin. LB* 1: 97. beretrum bärthran *ib* 7: 140. stampas bärtran mz ätykyo *ib.* taga bertran *ib* 213. *ib* 216, 218. tak . . . piretrum ther bertram hetir *ib* 3: 165. *ib* 168, 2: 31. taker man berthram oc twggar henne *ib* 36. stampas berthra [m]edh etikio *ib.*

berykta (berökta. berukta. -ar, -adhe, -adher), *v.* [*Mnt.* beruchten] *berykta, utsprida.* thz beryktadis *(percrebruisset)* j blandh them *MB* 2: 119. huilken som . . . berycktar thet ähro rörer *SMG* 147. — *berykta, bringa i rykte.* thu är mykit mera berycthedher *(ryktbar, fräjdad)* badhe j wisdom ok höffuisheth *Di* 266. — *särsk. i dålig mening.* som the hedherlika frwna haffdho beryktat *Lg* 3: 55. som ordh haffuer oppo sigh ok beröktader är *SGG* 133. *ib* 127. swa dane berykthat menniskia *Gers Frest* 31. biudher nakara beruktath quinna *SO* 28. *ib* 213. *BS* 36. — *med gen.* hwilken som . . . tessz berucktet är *SO* 156. — *Jfr* **oberyktadher.**

beränna, *v.* [*Mnt.* berennen] *kringränna.* the monde thz sloth beeränna *RK* 3: 4085.

berät, *n.* [*Mnt.* bireit. *Ital.* berretta. *Mlat.* birretum] *barett, ett slags mössa som bars af prester och doktorer.* tha thog sanctus briccius sith beräth som han plägadhe bära a sino hoffdhe *Lg* 637. bleff berättit o bränt oc oskadh *ib. Su* 226.

berätta (beräta *BSH* 2: 237 (1425-29, *samt. afskr.*). **-te, -ter),** *v.* [*Mnt.* berichten] *L. eg. göra rätt, framställa det rätta, visa till rätta, ställa till rätta, upprätta.* **1)** *upplysa, underrätta.* iak vil thik sidhan väl berätta *Fl* 849. *Iv* 336. badh hwar heemeligh sich berätta *RK* 2: 1813. **2)** *berätta, omtala, framställa.* medh samma ordom i alla matto, som s. ansgarius medh sinom egnom mun oss sielfver

berätte *Ansg* 183. tha han hafdhe thom al stykke berät *Bil* 752. han hafuer thic berät then stora fridh han haffuer mich jätt *RK* 2: 2671. honom all ärende berette han *ib* 5937. *ib* 3950, 5615. *VKR* 33. *Fr* 1190, 2897. *Al* 180, 1173, 9192. *MD (S)* 260. *BSH* 2: 236 (1425-9, *samt. afskr.*), 237. *SJ* 89 (1439). *ST* 11, 13, 15, 28 *o. s. v.* **3)** *förse (med altarets sakrament), göra delaktig af.* berätter mädh gudz hälgha wärdhugha likama *SJ* 116 (1443). — **berätta sik,** *gå till den heliga nattvarden.* hwar hon matte wnffa ihesu christi wärdogasta likama sik berättandis *Lg* 3: 296.

beröghia, *v. röja, upptäcka.* huilken thz beröger ock appenbarer *SO* 199.

beröma (beryma. -de, -der), *v.* [*Mnt.* beromen] — **beröma sik,** *berömma sig, skryta.* at for:de erchebiskop jöns sigh . . . berömt hafuer *BtRK* 230 (1464). — *med gen.* han berymde siig täss *DD* 1: 219 (1512? *eft. aftr. hos Langebek*).

beröra, *v.* [*Mnt.* beroren] *beröra, vidröra, omtala, anföra.* om tesse articlar hans nadhä berörer i sin breff *HSH* 19: 122 (1506). breff och scriffuilse . . . i hwilke i beröre till oss ath rigisins . . . sendebudh moge . . . giffue segh in till tals och möthis med eder herredöme *ib* 136 (1506). som eder herredöme berörer *FM* 545 (1512). breff . . . i huilchet beröris om gripeklo *ib* 593 (1513). *BSH* 5: 121 (1506).

beröva, *v.* [*Mnt.* beroven] *beröfva, röfva, plundra.* andra beröffwandis fördo the siälffwe enkte bort *MB* 2: 82. at wi skulom wardha beröffwade oc beskattade *ib* 115.

besaka, *v.* [*Mnt.* besaken] *klaga öfver (något).* the ärlighe män maagha thz wäl beesaka *RK* 3: 2992.

bese (by- *SD NS* 1: 437 (1405)), *v.* [*Mnt.* besên] **1)** *se, tillse.* wilde be see hwat diwr thz war *Va* 25. *ib* 9. **2)** *bese, besigtiga.* läti besee oc miäta husin medh witnom *VKR* 32. *Bir* 5: 114. *SD NS* 1: 437 (1405). *RK* 2: 6079, 6085. *MB* 2: 5, 126, 234. *Lg* 822. *Jfr* **obesedher.** **3)** *förse.* besee oss medh then dell *BSH* 5: 190 (1507).

besighia (besäghia. *part. pret.* **besaghdher. besaget),** *v.* [*Mnt.* besegen] **1)** *säga, utfästa, lofva.* i moth there besacth feligh dagh *FH* 7: 78 (1509). **2)** *förtala, anklaga.* een riddare . . . som andra pläghadhe besäghia oc ila tala oppa thera ryg *ST* 148. haffde henne illa besakt for honom *Va* 6. som röger eller besiger sin broder *TS* 24. sagdis hon oss besigia wilia for tik *Di* 118. at han skall wäre besaget for eder *FM* 236 (1505). han är hordelige besagd för ider *ib* 361 (1508).

besighilse (besegilse *SD* 5: 212 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*)), *n. pl. löfte, aftal.* än togh breff besigilse oda och lyffther i moth ganghin giffwin och giordh ära (*promissione in contrarium facta non obstante*) *SD* 5: 210 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*). holla . . . al breff besigilse och daktinghan (*placitaciones et literas*) *ib. ib* 212.

besighla (besegla. *pres.* **besigler** *RK* 2: 5241, 5244. *impf.* **besiglde. beseglde. besigladhe.** *part. pret.* **besigldher. besegelder. beselgder. besileder.** *n.* **beseglth** *SD* 5: 208 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*). **beselgt** *BSH* 5: 377 (1509). **beselkt** *FM* 551 (1512)), *v.* [*Mnt.* besegelen] *besegla, förse med sigill, bekräfta med sigill.* skreff eth anna[t] breff oc besigladhe mz samma jnsigle *Lg* 219. *BSH* 5: 377 (1509). *FM* 551 (1512). wart beseglth wpne breff *SD* 5: 208 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*). theris opit besiglde breff *SJ* 125 (1444). effter thera besegelda breffwe *ib* 264 (1458). rigesins radz beselgde breff *FM* 444 (1509). thet forscriffne besilede breff *ib* 106 (1498). thenne skraa vor stadfest fulbordat ok besegeldh *SO* 87. *ib* 117. besegle oss alla et breff ther oppa *RK* 2: 5231. beseglde ther kosteliga breff oppa *ib* 7796. thz sculle the alla besigla tha *ib* 1168. *ib* 5131, 5235, 5241, 5244. i gode tro fic iac ider thz (*sigillet*) i besiglden fra mic helsingland ther mz (*beröfvaden mig genom att försegla dermed*) *ib* 5256. — *utfästa el. öfverlåta genom med sigill bekräftadt dokument.* vj^c och viij (558) marc besiglede penningia *FM* 408 (1509). vm the peninger, som vth gar aff östrebothen, hyelpe skatthen ok wintherskatthen, som är besigldhe peninger alle sammanss *ib* 420 (1509). hafwer thet latit bortbebrefwa oc besigla *BtRK* 78 (1434).

besighling (besegling. besiglning *BSH* 5: 288 (1508)), *f. med sigill bekräftad skrift.* nager artickell tillscriffua eller affschrappha offuer thenne vara beseglingh *SO* 32. *ib* 116, 207. konungxliga eeder, lyffthe, breff, besiglinger *FM* 124 (1501). *BSH* 5: 288 (1508). mothe thenna bebindningh ok beseglingh *BtRK* 351 (1494, *orig.*). ath alle the breff och beseglinger allis eders verdigheter haffue mik giffuith och besegldth skolä varde mik aldelis hollen *HSH* 19: 109 (1505).

besinna (besynna. -adhe), *v.* [*Mnt.* besinnen] **1)** *besinna, betänka.* j magen thz sielff besinna *RK* 2: 2397. — *uttänka, utgrunda.* swa monde han thz besinna *RK* 2: 496. huat hälzst görande är, kan jak ey besinna *Su* 239. — *besinna, inse, fatta.* at . . . wi . . . wäl besinna kunnom at pelegrime . . . ey kunno thera bergning her faa at köpa *BSH* 2: 115 (1400). haa kan idra ära besinna *Su* 143. *ST* 230. *Lg* 3: 44. — *se, uppfatta.* thet samma skineth . . . var sva stort oc wiit af sik, at jak kunde ey begrijpa älla besinna (*contemplari*) aff thy antighe börian äller ända *Ansg* 181. kunde jak ey besinna (*contemplari*), hvat thet var som innelyktis i sielfve störste klarhetene *ib.* kunde jak engaledhis besinna äller skoda (*prorsus non vidi*) hans fägrind eller skipelse *ib.* **2)** *hafva i sinnet, hafva för afsigt, besluta.* ath edert herredöme ey besinner ighen sändha thee sändebod *BSH* 5: 275 (1508). — **besinna sik,** **1)** *komma till sans.* tha her tidrik besinnade sik *Di* 80. **2)** *besinna sig, betänka sig.* i maghin ider bäter besynna *RK* 1: 3835. *MD (S)* 270.

besinnilse (besynnilse), *f. besinning.* faa besynnilse *Lg* 3: 555.

besitia (bo-. beseta: -endis *FM* 270 (1506). *pres.* **besiter. besitter.** *impf.* **besath** *SJ* 84 (1438). *part. pret.* **besitin. bositin. besitten),** *v.* [*Mnt.* besitten] *L.* **1)** *sitta, bo, särsk. ss innehafvare.* huilken tha war besitiande widh höghafors *FH* 3: 87 (1446). en jöns nilesson landboo aff bussila som är besithiande pa eth hans godz *ib* 7: 56 (1476?). om han skal ok maa bliffue besetendis (*d. v. s. vara innehafvare af kyrkoherde-ämbetet*) wiid fornempde kirkie *FM* 270

(1506). **2)** *besitta, innehafva.* som the prouento nw besiter *SD NS* 1: 378 (1404). mit erfue som jak nw besitter *SJ* 34 (1425). *ib* 54 (1434), 57 (1430), 84 (1438). the magho besithia thz landit *MB* 2: 4. *ib* 64. *ST* 351, 479, 494. dauidz ära oc rike skal besithit wardha *Lg* 3: 593. godz och gaardha besithne och osithne *(predijs rusticis et vrbanis)* som kouwnghe och konwngislecom rätthe tillydande ärw *SD* 5: 209 *(öfvers. fr. sl. af 1400-talet).* som husit besitter *SO* 206 *(i de två sista ex. afses uttryckligen ett innehafvande utan egande-rätt).* — *part. pret.* **1)** *sittande; ställd.* att han ware högt besitten *BtRK* 125 (1438). **2)** *besuten.* the som äre bositne äro ganske faa, som kunne göre reth for sig *BSH* 5: 62 (1505).

besitning, *f. besittning, innehafvande.* thet tridie areth i waars rikes besittning *(anno regni nostri tercio) SD* 1: 207 *(öfvers. i ung hdskr.).* — *besittningsrätt, rätt att besitta.* thee äre twiffwelaktige om koningens besitning til riket eller ey *BSH* 5: 368 (1509).

beska (bäzska), *f. beskhet.* lät vaxa sötasta oc värdhoghasta frukt vtan bäzsko *Bir* 3: 113.

beskansa, *v.* [*Mnt.* beschansen] *förse med skansar, förskansa.* haffuer . . . beskanseth III kyrkör *HSH* 20: 202 (1507). beskanssede jag en holme *BSH* 5: 60 (1505).

beskatta (beskadda), *v.* [*Mnt.* beschatten] **1)** *beskatta, ålägga att betala skatt.* at wi skulom wardha beröffwade oc beskattade *MB* 2: 115. mz oräth loth han thöm ey beschatta *RK* 2: 1077. *ib* 6004. *SD NS* 2: 360 (1411, *gammal afskr.*). *MD (S)* 230. ati . . . haffua redha beskaddath pa penningha en then som i mot bröt *FH* 1: 49 (1478, *gammal afskr.*). haffwe . . . beskattedh landith tiil en stor swmme peninge *HSH* 20: 139 (1507). **2)** *utlösa.* schole alla fangar som ecke nu beskattade ära hafwa dagh i fulla fiorthon daga *BtRK* 250 (1468, *orig.*). **3)** *uppskatta, värdera. VKR* 38. — *Jfr* **afbeskatta** *samt* **obeskattadher.**

beskattning (beskatning. -ar), *f.* [*Mnt.* beschattinge] **1)** *beskattning.* henta beskatning *MD (S)* 261. aaläggiandhe beskatninga *SD* 3: 413. then sware beskattningh *BSH* 5: 219 (1507). **2)** *lösepenning.* nar the mz there beskattning vtfara *RK* 2: 408.

beskedh, *n.* [*Mnt.* beschêt] **1)** *afgörande.* haffua war ärende ingen annan ända eller beskedh gripet *HSH* 22: 44 (1493). **2)** *besked, förständigande, tillsägelse. HSH* 20: 291 (1510). **3)** *besked, kännedom.* veth han beskedh, hure thet waar til ganget *BSH* 5: 108 (1506).

beskedha, *v.* [*Mnt.* bescheden] *Jfr* **utbeskedha.**

beskedhelika (beskedheligha *SO* 64. **beskedhlika. biskedhelikan),** *adv.* [*Mnt.* beschedeliken] **1)** *bestämdt, noggrant, noga. SD NS* 1: 94 (1402). hwart ärandhe grant oc beskedelika aat skiliande hwart för sik *Lg* 3: 715. **2)** *tillbörligt, höfligt.* skal hanum eller henne ey swaras vtan wäll oc biskedhelikan *SO* 29. *ib* 64. **3)** *med förstånd, med eftertanke.* til at all thing beskedelica oc raadhelica göra tinom son oc minom *Lg* 817. taladhe . . . swa beskedhelika oc sannelika oc wisleka *ib* 3: 439. *ST* 383. gagnlikare är een pater noster langsamlika läsin oc beskedhlika än tio raplika läsna *ib* 162. — *Jfr* **obeskedhelika.**

beskedheliker (beskedhelikin *SD NS* 1: 27 (1401), 78 (1401). **beskedhelichin** *VKR* 31. **beschedeliken** *(ack. sing. m.) SO* 148. **beskedhelighen** *Lg* 3: 370. **beskedeligen** *SGGK* 103. **beskedhalikin** *SD NS* 1: 574 (1406). **beskedherliker: -lika** *ib* 2: 31 (1408). **beskederligen** *ib* 244 (1410, *gammal afskr.*). **beskedhirlikin** *ib* 1: 536 (1406). **beskedelig: -ligom** *SD* 5: 549 *(öfvers. från medlet af 1400-talet).* **beskedherligh: -lighom** *ib* 3: 405 *(öfvers. trol. fr. början af 1400-talet).* **bäskädheliker: -lik** *ib NS* 1: 35 (1401). **bäskädhliker: -likä** *ib.* **biskedeliker: -like** *SO* 7. **biskedhelikin** *SD NS* 1: 56 (1401). **biskedherliken** *ib* 2: 316 (1410). **biskedhligh: -ligha** *ib* 1: 44 (1401). **biskäthalägh: -läghom** *ib* 484 (1405). **byskedhiliker: -likom** *ib* 65 (1401). **bysskedeleker: -leke** *ib* 362 (1404). **beskeliker: -lika** *ib* 2: 235 (1409). **beskelikin** *Bir* 5: 62. **beskeligh** *SJ* 387 (1472). **beskelig** *FM* 514 (1511). **beskelighen** *ib* 354 (1507). **beskäliker: -likom** *SD NS* 1: 463 (1305). **biskeligh: -lighe** *SD NS* 2: 67 (1408)), *adj.* [*Jfr Mht.* bescheidenlich] **1)** *bestämd.* vppa en beschedeliken ok foresagdhan dach *SO* 148. **2)** *ordentlig, tillbörlig.* medh eno rätto beskedheliko brefue *SD NS* 2: 35 (1408 *i vidim. af* 1411). **3)** *förståndig, besinningsfull.* ä nar j talin ällir swarin for wtan godha ällir beskedelika forhugxan *Bir* 4: 120. — *förståndig, sedesam, redbar, hederlig.* thz andelika oc beskedhelika liffwerne som siälenne nyttokt ware *Lg* 3: 585. at han wari j allom sinom ärindom oc allom gerningom fornompstughir oc beskedhelichin *VKR* 31. höwizka oc beskedhelicha quinnor oc män *ib* 2. *ib* 4, 18. *SGGK* 103. *Lg* 3: 370, 479. allom sniellom ock beskedhelikom mannom j sama skomakara companino *SO* 30. *ib* 61. *TS* 19. — *vid personnamn i urkunder ofta användt såsom epitheton ornans.* biskedelike män som är lasse beltare ok henrik punghmakare *SO* 7. beskedhelicum manne olaue haralsonne *SD NS* 1: 3 (1401). *ib* 6 (1401) *o. s. v.* beskedhelikin qwinna margit *ib* 27 (1401). — *Jfr* **obeskedheliker.**

beskedhelikhet (biskedilihet), *f.* **1)** *bestämdhet, säkerhet.* tel mera wissu ok biskedilihet äär här danda manna insigelhle fore säät *DD* 1: 44 (1383). **2)** *förstånd, visdom.* een thäs hälga anda gaffwa som kallas sciencia, thz är weet ällar beskedhelikhet *Lg* 3: 418. *ib* 419. *Gers Frest* 7, 14. — (beskedelikhetz *för* beskelikhetz *Su* 179.)

beskedher (biskedher), *adj.* = **beskedheliker 3.** thässa biskedha manna *SD NS* 1: 627 (1407).

beskedhin (biskedhin: -skedhnum *SD NS* 1: 626 (1407). **biskedin: -skedenä** *ib* 173 (1402). **byskedhin: -skedhnum** *ib* 117 (1402)), *adj.* [*Mnt.* bescheden] **1)** = **beskedheliker 1.** faderen fik them beskeden deel *RK* 1: 230. hwadh thet hälder är til äwerdhelica ägho äller beskedhen tidh *FH* 1: 18 (1441, *afskr.*). **2)** = **beskedheliker 3.** hwar oc en beschedhen wegfarande man *GS* 27 (1375, *orig.*). the ware iiij beskedne men *RK* 2: 6277. *VKR* 27. beskedhen man lafrins ienisson *SD NS* 1: 146 (1402). *ib* 117 (1402) *o. s. v.*

besker (**beesker. beysker. bäsker. bäzsker: -o** *MP* 1: 27. *nom. och ack. sing. n.* **beskt** *Bir* 1: 187. **beeskt** *KL* 294. **best. beest. beezst. beyst. bext** *Bil* 800. **bäxt** *MP* 1: 59. **besk** *Bir* 1: 291. *ack. sing. m.* **beskan**. *f.* **beska** *o. s. v., men dat. pl.* **beskiom** *Bir* 4: 148), *adj.* 1) *bitande, skarp, hvass?* beska sorghinna swärdh *KL* 356. 2) *amarus, besk, bitter. egentl. och bildl.* salt oc best vatn *KL* 221. *ib* 294. thiok wädzska ok besk . . . swa som sinappir ok salsa *Bir* 1: 290. *ib* 4: 135, 148. smakadhe han . . . bäskan galla *MP* 1: 39. versta ok bäskasta win *ib* 59. offra gudhi beska mirram som tekna bäska synda idrogha *ib* 45. mirra thz är eeth beyst oc bitirt thing, thz teknadhe then beska oc bitra dödhin *ST* 209. drykka thässa hems besko malyrt *Ber* 212. the *(tankarne)* äru beske at thola som sinäpir *Bir* 1: 291. tak beezst for söt *KL* 368. *MP* 2: 230. al besk thing skulu thik söt wardha *KL* 42. vanlika är thz äntigia vansampt älla omöghelikit at af beske hedhirgirinna root framgange söt kärleksins frukt *Bo* 99. *Bil* 800. *Su* 115. han (ɔ: christus) är ondom beskir ok beskare ok beskastir *Bir* 1: 201. mz gratande beska tara *Fr* 1410. *Al* 10165. bescan dödh för söta samwaru *Bil* 215. *Lg* 960. mz hans bäzsko pino *MP* 1: 27. beskare plagha oc bitrare hiärtans värkir *Bo* 24. *ib* 212. mykit beskir anger *Bil* 455. bärande besca ok thunga korsit oc pinona *Bir* 2: 123. giordho them beeska dagha oc thunga *MB* 1: 276. hwat beest them var alt thz han mödde *Bo* 164. alre hafdhe iak swa beska oc bedröfdha pasca *ib* 169. *Bir* 1: 291, 2: 203. sambri syni som tydhir bäxt görande *MP* 1: 59. en nunna som hät sabina . . . besk i tungo *Bu* 418. hulke som beske ok stormande äru mz osämio talan *MP* 1: 56.

beskhet (**beyskheth** *PM* XXVIII. **bäskheth** *Lg* 3: 97), *f. beskhet, bitterhet. LB* 4: 343. *PM* XXVIII. ey aktar thän oc mykyt skalenna beskhet, som kärnans söthet offta haffuer smakat *Su* 34. — *bildl. bitterhet, särsk. bittert lidande, smärta.* i hännas omgängilse är enghen beskheet *Su* 12. thin kärleker, huilkens sötheet altidh är blandat mz beskhet *ib* 118. pinona oc dödzsens beskhet *ib* 27. *ib* 170, 179. siälenna beskhet *ib* 117. *LfK* 127. diäfwlin hulkin som til äuärdelika beskhet ledher *MP* 1: 59. *Lg* 3: 97.

beskikka, *v.* [*Mnt.* beschicken] 1) *ordna. Su* 139. — *bestämma.* hwaria stwndh oc tima skalt thu beskikka besyndherlika syslo oc ärffwodhe *LfK* 70. j bland andra pinor besynnerlika hwario rwme beskikkada *Su* 249. huat hälzst thu aff äwerdeliko beskikkat haffwer *ib* 320. — *anvisa plats, ställa.* aktom siälena wara . . . beskikkadha mz them i hälffwitte ärw, beskikkadha i kötlikom astwndilsom *LfK* 45. 2) *sända, skicka.* haffde lönliga beskikkat vämpta män offwir ena sidha *MB* 2: 278. nu haffuer gud beskickat sina wrede *RK* 3: *(till. om Chr. II)* 6301. — *Jfr* **obeskikkadher.**

beskimpa, *v. skymfa.* beskimpaden mz vysor ok orde *RK* 1: *(sfgn) s.* 181.

beskipa, *v. bestyra, ställa.* om war herre thet ekke i en bäthre motte beskiper *BSH* 5: 431 (1511).

beskirma, *se* **beskärma.**

beskleker (**beskliker**), *m. beskhet, bitterhet.* hans mundir var fullir mz twäggia handa besklike *Bir* 2: 262. then besklekir tha han ätikkio ok galla smakadhe *ib.* skal siälinna sötme vt giutas ok ensamin besklekin atirblifwa *ib* 1: 291. *Ber* 182.

besklika (**beskelika. beslika: -are** *Bir* 1: 166. **bäsklika** *KL* 280. **bäsklica** *ib* 269; *Lg* 3: 97. **beeskliga** *Lg* 809), *adv. bittert.* drykx . . . ther beskelica j pinomen *MP* 1: 59. han war stunghin j hiärtat swa besklika *Bir* 1: 268. han korsfestis nw besklikare af ondom crisnom mannom än för af iudomen *ib* 111. *ib* 115, 166. gräät bäsklika *KL* 280. gräto the ganska besklika *Lg* 292. *ib* 809, 3: 97, 472. *Ber* 33. *Su* 196, 451. jak sörgdhe beskelicare än andre *Bir* 2: 57.

beskliker (**beskeliker. besklikin**), *adj. bitter.* medh beskelikom tarom *Ansg* 245. besklikin var thera sorgh *KL* 358.

besklikhet (**besklikhät. beskllghet** *Bir* 4: 176. **beslikhet. beskelikhet. bäskelikhet** *MP* 1: 99), *f. beskhet, bitterhet.* vatnsens besklikhet *KL* 221. — *bildl. bitterhet, särsk. bittert lidande, smärta.* jak see thic hawa beskelikheez *(amaritudinis)* galla *KL* 145. nar thu känne besklikhet j klostreno *ib* 42. the skulu ey smaka . . . vtan äwärdhelika beslikhet *Bir* 1: 151. helsamlikhetz oc beskedelikhetz *(för beskelikhetz)* drykker *(potus salutaris amaritudinis) Su* 179. tak fran mik thässa besklikhetina *Bo* 25. *ib* 185. ey är dözsins bitärlica besklikhet lät *ib* 108. *MP* 1: 99. *Bir* 1: 201, 237, 309, 2: 244, 4: 176. faa äru the som aminnas christi pino mz kärlek ok besklikhet *ib* 3: 375. af allom thins herra besklikhätom *Ber* 269. — *bitterhet i sinnet, förbittring.* hwat the göra fore mina skuld thz är mz mot korran ok besklikhet *Bir* 1: 10.

beskna, *v. blifva bitter.* skal thöm ökias vanfrägdh, thera luste beskna *(amarescet) Bir* 2: 183.

beskodha (**beskadha: -as** *LfK* 51), *v.* 1) *beskåda, betrakta.* beskodha thz barnet *Lg* 662. *MB* 2: 115. *Bir* 4: 5. beskoda clarlika sins skapara godgerninga *ib* 106. *ib* 111. *LfK* 51. — *besigtiga, granska.* beschoda hwars mantz arbete *SO* 157. 2) *taga i betraktande, göra afseende på.* beskode teris stora fatigdom *BSH* 5: 398 (1510).

beskodhan (**beskadhan** *Su* 30; *Lg* 3: 299, 417), *f. betraktelse.* standa j . . . aandelighe beskodhan *VKR* 1. *Bir* 4: 100. *Lg* 3: 299, 417. *Su* 30, 338.

beskodhare, *m. åskådare, betraktare. iakttagare.* aff them beskodharanom gudhi offwantil *Bir* 5: 7. hanom bör oc idhkelika ymhugxande oc grannan beskodare *(speculatorem)* wara wm reglan j allom punctom hallis *ib* 4: 39.

beskodhilse (**beskadilse** *Lg* 3: 398; **-ilsom** *ib* 404, 406), *n. pl. betraktelse.* skötandis gudhlichom beskodhilsom *VKR* 2. *ib* 4. *Bir* 4: 91, 95. *Lg* 808, 3: 70, 279, 393, 395, 398, 402, 403, 404, 406, 409.

beskodhning, *f. skådande.* i guthz beskodning *MD* 486.

beskria, *v.* [*Mnt.* beschrien] *utskrika, förtala.* ther honum beropedhe, beskryede och oärlige fortalade *BSH* 4: 219 (1497). haffwer . . . beskriath . . . her sten stwre *FM* 233 (1505).

beskrifning, *f. skattskrifning. Lg* 45.

beskriva (bi-. bo-), *v.* [*Mnt.* beschriven] *L.* **1)** *skrifva, uppskrifva, uppteckna.* hans hystoria biscrifwas oc six i thässom siw bokom *Gr* 259. thz war thera bescriffwin rät *Al* 3677. *RK* 2: 3249, 5106. effter . . . beskreffnom lagom *SO* 298. *PM* 20. haffuer . . . giffuet them nw en ny bescreffuen lag *BSH* 5: 172 (1507). widh theris bescrifwin stadhga *MB* 2: 314. widher the näffzth som bescriffwen är j hwaryom stadgauom som är bescriffwin *PM* 21. nw är reglan bescriffuat *Bir* 4: 110. thera nampn staa ekke bescrifwin *ST* 321. *PM* 22, 27. alle thenne gotho män som her efter nempnas oc bescrifne sta *BSH* 2: 38 (1396). swa maanga personar som clostrith scal födha til dödhra dagha tha fae abbatissan fram gaarzmestaranom oppa ena script bescrifua *(för* bescrifna*) VKR* 38. *Bir* 5: 121, 123, 124. lati bescrifua alla clostirsins iordh oc ägho dela *VKR* 31. *ib* 36, 40. the andro . . . ther bescriffne ärw före wiss lön *PM* 37. **2)** *uppskrifva för skattläggning, skattskrifva.* kesarin leet biskriwa alla väruldena *KL* 141. al wärlin sculle bescrifuas *Lg* 45. *ib* 3: 638. boskreffs . . . mantaled vid huarge sokn *BSH* 5: 163 (1507). **3)** *afmåla, afteckna.* bescrifwa hänna biläte *Gr* 262. biscrifwo the ok maladho hänna äpteliknilse *ib* 283. **4)** *beskrifva.* hänna liuärnis fulcomlikhet kan ey bescrifuas mz fam ordhom *KL* 343. aatskiliandis oc bescriffuandis the som fatighe äru andelika oc the fatige äru likamlika oc ey andelika *Bir* 4: 50. beskriffwandes hwaria ena godha closter människio *LfK* 59. **5)** *föreskrifva.* the näffzth oc plikth . . . som är bescriffwen tilförna *PM* 37. the näffzth som bescriffwen är *ib* 21.

beskrivan, *f. uppskrifvande, uppteckning. VKR* 36. *Bir* 5: 117.

beskrivilse (biscriwilse), *n. beskrifning.* mönstirsins bescriffuilse *Bir* 4: 109. — (?) dröma beskriuilse *(Cod. D* biscriwilse 400*) Gr* 306.

beskyd, *n.?* [*Mnt.* beschut] *beskydd.* til beskydh och beskerm *BSH* 4: 237 (1498).

beskydda, *v.* [*Mnt.* beschudden] *skydda.* hurw the sigh beskydda kwnno *BSH* 4: 252 (1500). beskydda och beskerma rikit *HSH* 20: 254 (1507). beskerma, beskydda och wid mact halla huar anners frihether *BtRK* 426 (1512, *orig.*).

beskydding, *f.* [*Mnt.* beschuddinge] *skydd.* ath ther skolä ingä rigisins fyende haffwe tilflyctht äller beskyddingh *HSH* 20: 189 (1507).

beskänkia, *v.* [*Mnt.* beschenken] *förpläga med stark dryck.* hans thiänara waro oc wel beskänkte *ST* 343.

beskära (*part. pret.* **-dher** *el.* **-adher),** *v.* [*Mnt.* bescheren] *tilldela, beskära, förut bestämma.* the fiöllo j stridh som the *(för* thet*)* var beskerth *Di* 223. haffwer gwdh thet beskerth ath han för aff gaar en jak *SD NS* 1: 612 (1407, *gammal afskr.*). the omälelika wälwiliogheten, i hwilkom wi ärom föresedde oc beskärade aff äwerdeliko *LfK* 125.

beskäran, *f. förutbestämmelse.* fulkompna sina beskäran *LfK* 125.

beskärm, *n.?* [*Mnt.* bescherm] *skydd, beskärm.* försymandis rikesens häghn oc beskärm *PM* 1. *ib* 22. *BSH* 3: 180 (1467), 4: 237 (1498). *RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 282.

beskärma (beskerma. beskirma. böskerma *BSH* 5: 182 (1507). **-ar, -adhe, -adher** *el.* **-der),** *v.* [*Mnt.* beschermen. *Jfr Mht.* beschirmen] **1)** *skydda, försvara, beskärma.* the satto ther starka män oc wäknara som thz skulle beskärma oc bewara alla wäghna mothe] hedhningana *MB* 2: 231. beskirmade han honom . . . for the fiende *RK* 2: 6124. *ib* 8060, 1: *(LRK) s.* 216, 217. *VNB* 8. beskerme swerike aff allan wande *RK* 1: *(ny början af Gamla Krön.) s.* 163. beskerma swärige hafde the akt *ib* 2: 1544. *ib* 7114. *MB* 2: 77. beskirma hans hedher ok hans nampn *Al* 2757. friiheet beskirmar badhe högh oc lagh *MD* 392. *VNB* 16. *ST* 155. *Bir* 4: 59. om huilkens mildhet wi wrdom gömde äller beskärmde *Su* 143. **2)** *befästa.* stadhen jericho war tillästher oc beskirmadher *MB* 2: 14. giordo sik beskärmath rwm oc wärnar til genstridh *ib* 84. — *Jfr* **skirma.**

beskärman (beskerman. beskermen), *f. skydd.* wara til wärn oc stadzsens beskärman *MB* 2: 250. togho gudz lichame sik til värn ok andeliga beskermen *LfK* 256. *ib* 267. mik for skiöldh oc beskerman *Su* 208. *ib* 232, 369, 379. j thy skal thu finna . . . aff allo tilstrykkiande ondo tryggasta beskärman *ib* 199. jach . . . anamar alle the godhe brödher och systror . . . j myn och rigesens hengn ffriidh forswar och beskerman *FH* 5: 126 (1488).

beskärmare (beskirmare *SD* 1: 92 *(vidim. af* 1440*).* **beskyrmare: -ara** *VNB* 15**),** *m. beskyddare. SD* 1; 92 *(vidim. af* 1440*). Va* 20, 29. *VNB* 15.

beskärmilse (beskermilse), *n. pl. och f. beskärm, skydd, försvar.* til wora oc alla wora rikes inbyggiara beskermilse *BSH* 3: 45 (1452, *nyare afskr.*). haffde enghen beskärmilse för snyö, räghn, wädher ällar hagel *Lg* 3: 338. thu äst . . . min beeskärmilse *Su* 207. — **beskärmilsa bref (beskärmilse-** *BSH* 3: 180 (1467). **beskermilse-** *PM* 38, 39**),** *n. skyddsbref. BSH* 3: 180 (1467). *PM* 38, 39.

beskärmirska (-erska), *f. beskyddarinna. Lg* 3: 442.

beskärning, *f. afskärande (från samfärdsel), belägring.* them aaträkte ey spisningh äpther langhe beskärningh *MB* 2: 238.

besla (beslaa), *v.* [*Mnt.* beslân] *L.* **1)** *betäcka el. förse (med något som genom slag fästes), beslå.* beslaghin mz gul *Al* 186. *ib* 3240. mz ädhla stena all beslaghin *ib* 7768. — *förse med hästskor, sko.* lotho thera örss beslaa *RK* 1: 3500. **2)** *bese, genomvandra.* männene gingho oc beslogho landhen *(lustrantes eam) MB* 2: 48. **3)** *öfverräkna.* beeslar alla sina makt *RK* 3: 2182. **4)** *besätta?* thera hall wäl beeslogh *RK* 3: 1735. **5)** *beslå, öfverbevisa, ertappa.* worder ther mz befunnen eller beslagen medh vithnom *SO* 148. *ib* 158, 199, 214, 224, 299. **6)** *ertappa, gripa, öfverraska.* hwre the bäst kunne beslaa the fiende *FM* 316 (1507). hwar wort folck kan töm beslaa *ib.* kan jag her effter nogen stedz beslaa the hollendere *ib* 323 (1507).

beslika (beslykke. -er, -in), *v.* [*Mnt.* besliken] **1)** *öfverlista, öfverfalla.* wij . . . haffuom aldrig någon beslijket *BSH* 3: 119 (1458, *nyare afskr.*).

hanom . . . beslika *MD (S)* 208. latha sik for osnille beslika *ib* 240. **2)** *genom list bemäktiga sig?* han besliker theris godz *MD (S)* 308. beslykke then byn aff the boo i by *BSH* 5: 112 (1506).

beslungin, *part. pret.* [*Jfr Mnt.* beslingen] *slingrad, slingrande sig.* thz syntis honum som drake en ther beslungen ligger om en sten *Al* 9130.

beslut (*framför vokal i ändelsen:* **beslutt**), *n.?* [*Mnt.* beslut] *beslut, öfverenskommelse.* om then beslutten, som riigisins sendebwd giort hade j sommer mellom tesse try riige *FM* 605 (1513).

besluta (beslutta. besluter, beslöt, beslutin *el.* **beslotin),** *v.* [*Mnt.* besluten] **1)** *sluta, tillsluta.* jnnan beslotne dörer *HSH* 19: 157 (1506). **2)** *innesluta.* wenskap liggher j hiertat besloten *MD (S)* 292. **3)** *sluta, ända.* huro thet mötidh ändith eller beslutidh är *BSH* 5: 117 (1506). **4)** *besluta, afgöra.* haffdho besluthet oc förhanlat i tässe sak *Lg* 3: 294. i blandh andra ärende som wore beslwthne ok offuertalet *FH* 7: 62 (1505), 64 (1505). thet forhandla och beslutta, som riken matte komma til gagn oc bestand *BSH* 5: 9 (1504). — (?) jach beslöth al tingh medh thet bestha *BSH* 5: 80 (1506). **5)** *sluta, afsluta, bestämma, ingå.* ath aff bäggis eders samtall motte beslutis fridh kerligh och sämmie emällom riken *HSH* 19: 137 (1506). **6)** *?* j kunne wel förmerchie huad swadane sollenere ther nw liggie äre besluttne med swadane ärende *FH* 1: 161 (1496, *gammal afskr.*). — **besluta sik,** *slutas, sluta.* j then ändan besluther thz sik *(concluditur) MB* 2: 52.

beslutilse, *f.? slut, slutord.* beslwtilse til alla stadga *PM* 41.

beslutliker (beslutelig), *adj.* [*Jfr Mnt.* beslutlik, *adv.*] *slutlig.* tiil en beslutelig ändha *HSH* 20: 205 (1507).

beslutning, *f.* [*Mnt.* beslutinge] *beslut. HSH* 19: 120 (1506). *BSH* 5: 290 (1508).

besmidha, *v.* [*Mnt.* besmiden] *genom smidning omsluta, beslå.* stokkin hans been oc besmidhen mz iärn *ST* 99. eeth rädhelikit hyul besmidhat vmkring mz hwassom swerdhum *ib* 125.

besmitta, *v.* [*Mnt.* besmitten] *befläcka, besmitta.* war mz kalk besmittat *Lg* 3: 286. besmittadhan allan mz synom eghnom blodhe *MB* 2: 171. *ib* 149, 161, 203. mz thinom besmittadha läpom *Su* 185. — *Jfr* **obesmittadher.**

besmitteliker (-likin), *adj. smittande, smittsam.* är . . . the spitälska sottin mykith besmittelikin aff sik swa ath thän ene faar hona gerna aff thän andra *JP* 50.

besmittilse, *n. pl. och f. besmittelse.* j theris besmittilsom *(coinquinatione) MB* 2: 160. rensadhe thornen aff alle besmittilse *ib* 269.

besmyria, *v. besmörja, bestryka.* besmordh mz honogxlikom sötma *Su* 181.

besnäria, *v. omsnärja, besnärja.* mz swik och liisth är jak beesnardher *RK* 3: 1452.

besorgh, *f. omsorg.* til meera oc större wmhugxans oc besorgx tekn *Bir* 4: 73.

bespeia (bespee), *v.* [*Mnt.* bespén] *bespeja.* ther darium kunne wäl bespee *Al* 2143. för än wi wardä bespeyade *Va* 21. thentidh iak bespeiade landit *MB* 2: 40. *ib* 16, 17, 39, 126. *Lg* 3: 308. bespeya blandh hiner om swik vore affärdhom *Di* 248.

bespisa (bo- *BSH* 5: 62 (1505)**),** *v.* [*Mnt.* bespisen] *förse med proviant, proviantera.* bespijsa slotten *RK* 2: 529. *ib* 3035, 3620 *o. s. v. BSH* 5: 62 (1505). bespisadhe sina städher *Lg* 3: 169. bespisandes them mz alzskons spisningh *MB* 2: 247. bespisa *(förse)* slottet med ferskt folk och spiisning *BSH* 5: 341 (1509).

bespredha (bespridha), *v.* [*Mnt.* bespreden] **1)** *sprida, kringsprida.* att sölfwer besprijdes kring om menige rijket *SO* 167 *(afskrift af ett bref från* 1489*).* **2)** *öfvergjuta, öfverhölja.* mz roosinne lith vänligha bespred *(perfusa) MB* 2: 201. *Su* 81.

besprängia (*part. pret.* **besprängdher. bespränder: -de** *Su* 202; **-da** *ib* 209. *n.* **bespränkt),** *v.* [*Mnt.* besprengen] *beslänka, begjuta, öfvergjuta, öfverhölja.* han war cläddher j kläde bespränkt mz blodhe *MB* 2: 363. *ST* 297. *Su* 219. o wänasta kyndher mz höffwidzskastom liithom besprände *ib* 202. *ib* 209. tha wordho all thera klädhe besprängd mz korsom *ST* 368. besprängdher mz otalikom blodhogom sarom *Su* 38. alt mit änlite war bespränkt aff the roosene blodheno *ib* 215. besprängdhe alt mith änlite *ib* 161. i besprängdom *(spräckliga?)* fingher wantom *ib* 151.

besputa, *v. spotta på.* the besputhade han *Lg* 3: 80.

besputta (bespotta), *v.* **1)** *spotta på, öfverhölja med spott.* hans anlitä war allth besputtath *Lg* 3: 81. *MB* 2: 396. **2)** *bespotta, håna.* at qwinnan skal bespotta mannen *MB* 2: 166.

bespyria (bespöria. besporia *Lg* 808; *BSH* 5: 88 (1506)**),** *v.* **1)** *spörja, fråga.* mik bespöriande aff mynom raadhgiffwarom *MB* 2: 197. **2)** *fråga efter.* han screff ok besporde thes helga fruens lifuerne *Lg* 3: 583. — *med prep.* um. bespöriä vm hennes helga lifuerne ok hederliga gerninga mäst aff thöm som mz henne hafde stondet j room *Lg* 3: 583. **3)** *utforska.* thänkte hon thz besporia oc wtleetha aff naghrom gudelikom . . . renliffwis brodher *Lg* 808. — *spörja, erfara, förnimma.* hafdo besport sanindena *SD NS* 2: 227 (1409, *i vidim. af* 1413). hördho oc bespordo at herran gud haffde törkat iordanis flodh *MB* 2: 12. *ib* 24, 25, 100. *Lg* 335. som vnder for:da godz aff alder ligat haffwer eller framdelis bespörias kan *FH* 5: 60 (1471). *ib* 61 (1471). at jach thet sama aff ider ma bespöria *FM* 535 (1511-12). — **bespyria sik,** *fråga sig för, förfråga sig, göra sig underrättad. med prep.* um. *MB* 2: 254. besporde jach myk medh manghe gode fornwmstighe wise men ther om *BSH* 3: 173 (1466).

bestalla (bo- *BSH* 5: 149 (1507). **beställa. bestella. -ar?, -adhe, -adher.** *impf.* **bestallde** *RK* 2: 2755. *part. pret.* **bestälter: -an** *Su* 190 *(en form som eg. tillhör det nedanför upptagna* **beställa** *och som här beror på förvexling med detta verb)***),** *v.* [*Mnt.* bestallen] *belägra, omringa.* the . . . kastelholm strax bestallade *RK* 2: 971. lot han thz slot bestalla *ib* 1317. the . . . bestallade konungen *ib* 1: *(sfgn)* 177. palestinos han haffde bestallat *MD (S)* 261. beställado them oc bekräkte them alla j theris skärmom wärnom oc thornom *MB* 2: 231. aff them j tornom be-

stellade waro *ib* 310. bestaller tik sa her inne at tw aldre komber hädan *Di* 180. *RK* 2: 1329, 1356, 2101, 2238, 2325, *o. s. v.* 1: *(sfgn) s.* 187. *MB* 2: 305. *Di* 39, 187, 201. *BSH* 5: 149 (1507). seandes sin herra oppa gelboe bärghom aff sinom fiandom bestältan *(vallatum) Su* 190.

bestalning (bestelningh *BSH* 4: 52 (1477). **bestallingh** *FM* 59 (1457); *HSH* 20: 183 (1507), 189 (1507)**)**, *f.* [*Mnt.* bestallinge] *belägring. RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 267. *BSH* 3: 184 (1467, *afskr.*), 4: 52 (1477), 111 (1486). *FM* 59 (1457). *HSH* 20: 183 (1507), 189 (1507).

bestand (bo- *BSH* 5: 63 (1505), 329 (1508). **bestandt. bestaand. bestondh.** *i rimslut:* **bestanda** *RK* 2: 5284. **bestonda** *ib* 7458**)**, *n. och m.* [*Mnt.* bestant] **1)** *bestånd.* fiöl henne j tanka aff tässins renliffs äptherkomandis bestand *Bir* 4: 70. allom systrom oc brödhrom til hugnadh oc bestaand j allo godho *VKR* 47 *(möjl. att föra till* **2***).* **2)** *trygghet, gagn, nytta.* for landzsins liisa oc bestand sculd *BSH* 1: 185 (1386). skodhen wart bestand i thessom ärendom *ib.* for . . . for:de waar herräs oc hännes oc thässe thry rikes bädzta oc bestand skul *SD NS* 1: 303 (1403). them ther scolamestara är i enecöpung til berning ok bestand *ib* 550 (1406). lifnadhenom til stadhughet ok bestand *Ber* 246. for the hälga kirkia gangn oc bestand *Bir* 4: 61. lata sik fulkomlicha waardha vm thessa systra oc brödhra bestaand *VKR* 44. ther är thinna siel bestand ok helsa *ST* 3. cristnom siälom til bestand *ib* 155. oss tiil skadha och inthe beestandh *RK* 3: 1186. *ib* 2: 5284, 6658, 7458, 3: *(sista forts.)* 5765. *Va* 8. *MB* 2: 239, 271, 313, 324. *SO* 30, 33, 61, 116. *PM* 1. *BSH* 5: 63 (1505). til riksens tiänist och bestondh *FM* 265 (1506). **3)** *stillestånd, vapenhvila?* fördhä han jcke annän bestandt met segh til bake, vthen en löss dagtingen *FM* 199 (1504). ad ther folde icke bostandh pa i nogre matte *BSH* 5: 329 (1508). — *Jfr* **obestand** *samt* **bistand.**

bestanda (bistanda *Bil* 371; *Iv* 451. **besta. bista. bestoo)**, *v.* [*Mnt.* bestån] *L.* **1)** *bestå, stå fast, bibehålla sig.* the haffwa en sidh som thz landskap bestander widh *Al* 8790. wart rike kan ey beesta *ib* 10473. aff hwilkom all thing är bestandande *Bir* 4: 90. at gudz wini maaghin bestaandande blifua *VKR* 4. — *part. pret. stående, bestående.* wndhantaghne sancti stephani kyrkio som bleff bestanden *Lg* 3: 170. *Ansg* 255. **2)** *vara, befinna sig.* orättin skal man befinna bestandende vppa honom och ecke vppa oss *BtRK* 80 (1434). **3)** *anstå, hvila, vara lemnad å sido.* later iaeh thzta ärendet besta *Va* 4. *ib* 15. thu stil thin ordh lath thz besta *MD (S)* 213. latha bestaa om alle ärendhe och beslutninger *BSH* 5: 290 (1508). *ib* 392 (1510). **4)** *motstå, bekämpa, hålla stånd mot.* iak dirffwis ey besta ällar fattas widh tik *Lg* 671. — *med dat.* wildo konungenom annan tiid besta *RK* 1: 52. *ib* 2787, 3191, 4010. *Bil* 371. ther them threem thör een bestanda *Iv* 2671. *ib* 2684, 2736, 2921, 4790. — *med ack. (eller åtminstone en form, som kan vara ack.).* bestodh mästa del af wäruldinne *Bil* 685. *ib* 795. the didrik fan berner vel bestodo *RK* 1: 20. *ib* 298, 1579, 1603, 1618, 1621, 3163. *Iv* 451, 541, 543, 2889, 3256, 3321, 3692, *o. s. v.* *Fr* 234, 516, *o. s. v.* *Al* 912. *Va* 18, 19. *Di* 11. *ST* 511. **5)** *försvara.* slotthet trooligha beestaa *RK* 3: 555. at han forscriffne raseborg kan bestaandä, beskärmä, styrä oc forswara *FM* 302 (1506). mz wars rikes radhgiwara radhe maghum wi wart rike oc wnderdana höxt bestanda *BtRK* 40 (1383). **6)** *utföra, bestå.* kampin . . . bestanda *Iv* 4775. *ib* 3692. *RK* 1: 875, 4228. *Va* 37. ther thetta äwintyr thordhe bista *(Cod. B* besta*) Iv* 1143. at sik forlata a owermagha oc mz thera dirffwe kunne nakath beesta *Al* 7169. ingen mwramestara tynge eller stedie mera gerning til sigh en han vel tröster bestaa *SO* 82. thz *(näml. föda barn)* kan engen man besta *MD (S)* 273. **7)** *innehafva?* hon hauir bestat oc bygt the samo tompt *SD NS* 1: 69 (1401). at the *(godsen)* mugho brukas ok bestaas ok allaledhis nytias som for:de systra clostre betzt ok jampnast til nytto koma kan *ib* 545 (1406). **8)** *eftersträfva. med prep.* äptir. hwlken bestandandis war äpther högxsta prestadömet *MB* 2: 290. äpther hulke nadh och wärdogheth monge konunga ok propheta waro bestandande *JP* 37. — *part. pret. eftersträfvande.* warin ther bestandnä effter. at han wardä then ringin quit *Va* 50. *JP* 22, 27. — **bestanda sik,** *stå på sig, vara på sin vakt.* tw skal tik besta at han winder ey tit land aff tik *Di* 178. — *refl.* **bestandas,** *bestå, stå fast.* at gudz wini maghin bestandas *(subsistere) Bir* 4: 94.

bestandeliker (-likin. -liken. -ligin), *adj.* **1)** *beståndande, beständig.* bestandeliket gagn *Lg* 3: 293. **2)** *gagnelig.* thet rikit kan nyteligit och bestandeligit ware *BSH* 3: 184 (1467, *afskr.*). som tessis iij rikis raad tykkis nytteligit oc bestandelikit wara *ib* 4: 2 (1471, *samt. afskr.*). *Jfr* **obestandeliker.**

bestandeliker, *se* **bistandeliker.**

bestandelikhet (-lighet), *f. gagn.* om then landzendes bestandelighet *BSH* 4: 349 (1503).

bestandelikhet, *se* **bistandelikhet.**

bestandilse (beständilse *SO* 144**)**, *n. pl. gagn, nytta.* kirkionna kännefädhir ok andre the som for hänna bestandilse äruodha *Bo* 143. vm sin bestandilse oc fordan *Bir* 3: 407. *BtRK* 32 (1358, *orig.*), 32 (1359). *SD NS* 1: 201 (1402), 231 (1403) *o. s. v.* *VKR* 6, 20. *Lg* 3: 226. *SO* 101, 144. *Jfr* **siäla bestandilse.**

bestandning, *f. väsende, beskaffenhet?* lydhnan i sinne naturlike bestandning kan ey fulfölghias i andre matto *Ber* 245.

bestandogher (bestenduger. bestandigher), *m.* [*Mnt.* bestandich] **1)** *beståndande, beständig, ständig.* en bestendug frid *BSH* 4: 9 (1471). **2)** *gagnelig.* göre en appellacionem, som . . . skall vara . . . richit bestandigh *BSH* 4: 302 (1502). *FH* 7: 71 (1506).

bestandogher, *se* **bistandogher.**

bestandoghet (-ighet), *f. trygghet, gagn, nytta.* strax . . . jag wett thenne landzende för wared i bestandighett *FM* 238 (1505). riget oc then landzende til nytte, godo oc bestandighet *BSH* 4: 224 (1497). *FH* 1: 66 (1490-*talet*), 67.

bestarka (-adher), *v. stärka, understödja.* the hollander haffue offte oc nw bestarked rigzens fiende med folk, skep og verige *FM* 323 (1507).

bestigha, *v.* [*Mnt.* bestigen] *bestiga.* ath bestigä och bestormä staden *HSH* 20: 57 (1506).

bestikta, *v.* [*Mnt.* bestiften] *förordna, bestämma.* swa haffde konungen bestiktadh *MB* 2: 179. paa en bestiktadhan dagh *ib* 185.

bestilla, *v.* [*Mnt.* bestillen] *ställa.* ath thenne manne störtningh och . . . blodz vtgiwtilsse . . . motthe aff sätties och bestijlles till en fulkomneligh godh ändhä *HSH* 20: 71 (1506). ath thenne feiidh och fordarff . . . motthe bestillas och aaffsätias *BSH* 5: 217 (1507).

bestoppa, *v.* [*Mnt.* bestoppen] *förstoppa, obstruera.* man bestoppis gerna j samma tiid *LB* 7: 317. om nagor er sa swarliga bestoppat, at han haffwer icke giort sith maak j iij eller iiij viikwr *ib* 250.

bestorma, *v. bestorma, storma, angripa.* ath bestigä och bestormä staden *HSH* 20: 59 (1506). bestorma slottet *BSH* 5: 141 (1507).

bestridha, *v.* [*Mnt.* bestriden] *bekämpa.* huru josue bestride v konunga *MB* 2: 27. bestridher stadhen mothe tik *ib* 100. *Ansg* 195. *Bir* 4: 98. *Jfr* **obestridder.**

bestridha, *v.* [*Jfr Mnt.* bestriden, *beskrida*] *eg. skrida öfver, fara öfver? ; förvalta, styra.* swa maa thu bestridha *(regnabis in)* thins fadhers rike *MB* 2: 256.

bestridhilse, *n. bekämpande. LfK* 55.

bestryka, *v.* [*Mnt.* bestriken] *bestryka.* beströk glasit mz hans blodh *ST* 417. *ib* 466.

bestyra, *v.* [*Mnt.* besturen] **1)** *bestyra, besörja.* bestyre ther nath leyer *FM* 600 (1513). **2)** *afstyra.* vthen i . . . kwnne thet bestyre *BSH* 5: 427 (1510).

bestädhia (*part. pret.* **bestadder. bestedin: -it** *FM* 146 (1503)), *v.* [*Mnt.* besteden] **1)** *utföra, verkställa.* som thetta loffwode halla folkompna och bestädia allaledis effther hennas wilia *SJ* 258 (1457). **2)** *bestämma, öfverenskomma.* the vj aar dag oc fred, som bestedit war *FM* 146 (1503). — **bestädhia sik,** *städja bort sig, antaga tjenst.* hvilken som haffuer en swen i thetta samma ämbete ock swennen sich bestat hauer vppa en beschedeliken ok foresagdhan dach *SO* 148.

bestädhigha, *v.* [*Mnt.* bestedigen] *ställa, nedlägga, placera, utgifva, använda.* the skule thöm *(penningarne)* bestedige i gudz thieniste som the welie antwarde fore gudhi *SJ* 326 (1465).

beställa, *v. se* **bestalla.**

beställa (bostella: -ed *BSH* 5: 62 (1505). **bestillä** *FM* 350 (1507). **-er, -te, -ter),** *v.* [*Mnt.* bestellen] **1)** *besätta (med krigsfolk).* haffde . . . bestält värnstädher *MB* 2: 321. **2)** *ställa, uppställa.* hulke oc mote them tornom bestälto manga blidhor *MB* 2: 257. wordho bestälte mällan stadz mwrana oc skärmena *ib* 269. **3)** *ställa i ordning.* til at bestella oc tilredha hwset *Lg* 3: 643. **4)** *ställa, ställa till, bestyra, anordna.* willde the thz anders bestella *RK* 2: 2314. jach vil mz gudz hielp beställa swa at mine ther engin scadhe fa *ib* 4620. *ib* 2574. engelbrecht haffde forre swa beställd *ib* 1172. *ib* 998, 1634, 2004, 2211. sa haffde han mz sin sendebud bestelt *ib* 8033. *ib* 1: *(sfgn) s.* 182. *Lg* 3: 449, 620. — *besörja, foga anstalt om. med ack.* bestelte hans stykke *RK* 2: 8036. korn oc hwete bestälte *(parari constituit)* han alla wäghna *MB* 2: 146. hans hwstru vtan hans withu togh sik bondha en aff hans wenom och näste som thz hionalaghit bestälte *(unum de amicis ejus et pronubis) ib* 116. jach haffuer och nw bestilth mijnä budh til aabo *FM* 350 (1507). *BSH* 5: 147 (1507). ösgötha beeställer alla knuth äskilsson them alla tiil hopa halla *RK* 3: 3180. alla myna nalatna haaffwor och ägodela skipa och beställa i gudz äro effther mynum wilia *SJ* 258 (1457). — *med prep.* um. beställa om rikesens bäste *RK* 2: 5388. *ib* 6698. bestillä om drycker *FM* 350 (1507). **5)** *uträtta, utföra.* the som . . . swa all tingh bestella *MB* 2: 202. *ib* 287. mädhan alt thzta besteltes oc giordhes *Lg* 3: 274. *SO* 82. *PM* XII. för än erik fik bestelt sin wilia *RK* 2: 3006. — *part. pret. beställd, beskaffad.* all thing waro wäl bestält mz jwda *MB* 2: 236. thu äst gräselika bestält i thin skapnat *Lg* 671. — **beställa sik,** *gå till väga.* fik wndhersta allaledhes hwru han sik bestält haffde mz sinne gudhelike dotter *Lg* 3: 274.

beställning (bestilning), *f.* [*Mnt.* bestellinge] *bestyr.* taghä megh swaadanä aahogä oc bestilning paa *FM* 350 (1507).

bestämpla, *v. stämpla.* bestämplade medh sinne modher komma riketh i ban *BSH* 5: 360 (1509).

bestänkia, *v. bestänka.* bestänkia första stenana . . . mz thy watneno *MB* 1: 282. *Su* 196. aller theras wäffwer bestanktes *(för* bestänktes*)* oc oppfyltes mz blodh *Lg* 3: 194.

besvagha (-adher), *v.* [*Jfr Mnt.* besweken] *försvaga?* han skullä ther medh beswagis *HSH* 20: 34 (1507). thenne stadhen var beswageder pa alle siidher *BSH* 5: 356 (1509).

besvarning (beswaarningh), *f.* [*Mnt.* beswaringe, besweringe] *besvär, klagomål?* wtan aandeligha beswaarningher *FM* 669 (1517).

besvepa, *v. omsvepa, omhölja.* beswepte han sina händir mz klädhe *ST* 394.

besvika, *v.* [*Mnt.* beswiken] *besvika, förföra.* at han ey ythermere beswike *(seducat)* folkit *MB* 2: 364. *Su* 146.

besvima (*i rimslut* **beeswyma** *RK* 3: 1751, 2262. **-adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* beswimen] *svimma, falla i vanmakt.* her didrik fiöll till jordena oc beswimade *Di* 78. haffde när beswimat aff thz stora hwg *ib* 80. *ib* 79, 151, 182, 229. *RK* 3: 1751, 2262. *MD (S)* 217.

besvimilse, *n. pl.? svimning, svindel.* haffuir beswimilse eller danan *LB* 7: 160.

besvära, *v.* [*Mnt.* besweren] *besvära, förorsaka omak.* jach scal förra ther om beswära alla the mina venir ära *RK* 2: 4750.

besväria, *v.* [*Mnt.* besweren] **1)** *svärja.* beswor han henne oc borgaromen at han wille aldrig göra them mera onth *Lg* 3: 333. — *part. pret. svuren.* mz beswornom eedh *MB* 2: 16. — *den som har svurit, edsvuren.* vara bessuorna stadzscriffuara *SO* 33. *ib* 117, 207. *SJ* 288 (1461), 356 (1469), 364 (1469). wii ärom hans besworen man *FH* I: 141 (1493, *gammal afskr.*). hade altiid en besworen wen wtaff the ypperste i rysseland *HSH* 22: 34 (1491). swadana ärende i huilke wij äre besworne pa wor ämbetz weghna *ib* 51 (1493). **2)** *besvärja, med ed bekräfta.* haffdo them besworit . . . tryggan fridh *MB* 2: 25. theris

besworne breff *SJ* 176 (1448). i fast beswaren broderskap *BSH* 4: 188 (1495). besvor thet med mange sware eder *ib* 5: 163 (1507). **3)** *obsecrare, besvärja.* beswor han om sina almektogha gudha at han skulle hona mz hardhasta pynom fordarfwa *ST* 263. beswor han diäfwlin at sighia sik hwa j säkkenom war *ib* 162. *ib* 241, 416. *LfK* 256, 257, 278, 285. jach beswer tiik fleen ryl wext, eller huad thw är om gud fader och son och then helge ande, och om then liffuandis gud . . . och beswär iak tik strengelica, vider högxta gudz lydhno, tz tw nw lyyder mik *LB* 7: 21. — **besvärja sik,** *förbinda sig genom ed, sammansvärja sig.* bläghinn haffuer sua bebwndith och besworith sig med thenne landzenne *BSH* 5: 61 (1505). the samfelte oc besworo sigh oppa konogsens aarghasta oc dödh *Lg* 3: 347.

besvärilse, *f.? besvärjelse. AS* 108.

besvärning (besväring), *f.* [*Mnt.* besweringe] *besvärjelse.* thu skalt enga handa beswerning ellir maning göra hwarte ofwir iern ellir nokot annat *ST* 33. — *förbannelse.* war han . . . satther i ban met alla beswäring *MD* 505.

besynder? *adv.* [*Mnt.* besunder] *särskildt.* hwariom enom lym . . . bör besyndher (*för* besynderlik?) pina äpther wranghetzsens matto *LfK* 116.

besynnerlika (besyndherlika *Lg* 3: 587, 588, 589, 599 *o. s. v.* **besynnerliga** *MB* 2: 182, 300; *RK* 3: (*sista forts.*) 5289. **besyndherlega** *Lg* 826. **besönnerlighä** *BSH* 4: 266 (1501). **besönnerlige** *FM* 89 (1495-6), 90 (1497-1501). **besunnerlighe** *FH* 1: 109 (1492, *gammal afskr.*). **besunnerlige** *FM* 107 (1498). **besynnerlig** *RK* 3: (*sista forts.*) 5487, 5489, 5634. **beswnderligh** *FM* 89 (1495). **bisunderliigh** *ib* 370 (1508). **besinneligh** *BSH* 5: 457 (1511)), *adv.* **1)** *särskildt, enskildt, för sig.* swa förestaar han almänt allom som han ey aktadhe besynnerlika hwariom enom *Su* 90. *ib* 181, 249. *Lg* 826. *MB* 2: 300. henne besynnerliga widh sith nampn nämpnandis *ib* 182. **2)** *särskildt, i synnerhet.* tha gudhz nadh han besynnerlika sökte *Su* 6. *ib* 164, 257. *Lg* 3: 588, 589, 599. *RK* 3: (*sista forts.*) 5289, 5487, 5634. *BSH* 4: 266 (1501). — *endast?* komme ey många till honum in wthen besynnerlig the (*för* the besynnerlig?) ärende hade *RK* 3: (*sista forts.*) 5489. **3)** *synnerligen, särdeles.* besyndherlika dywp oc grwndogh aff sinneth oc förstandh *Lg* 3: 587. besunnerlige gode wen *FM* 107 (1498). *ib* 89 (1495, 1495-96), 90 (1497-1501).

besynnerliker (besynnerleker: -leka *Su* 90. **besynderliker: -lika** *Bir* 4: 79. **besyndherliker: -likän** *Su* 87. **besynnerliken** *Su* 47. **besynnerleken** *ib* 65. **besynnerligen** (*ack. pl. n.*) *MB* 2: 58. **besynnerlighen** (*ack. pl. n.*) *ib* 95. **besyndherliken** (*ack. sing. m.*) *LfK* 132. **besyndherlighen** *ib* 129. **besynnerlig** *RK* 3: (*sista forts.*) 4596. **besynderligh** (*ack. pl. n.*) *Lg* 808. **bisunderligh** (*ack. pl. n.*) *FM* 371 (1508). **besunnerlig: -lige** *BSH* 5: 68 (1505). **besönnerlig: -lige** *ib* 4: 259 (1501), 260 (1501)), *adj.* **1)** *särskild.* hwilkit guddomsins makt haffwir for besynderlika saak tilstaat *Bir* 4: 79. *MB* 2: 58, 95. *Lg* 808. *Su* 65. *LfK* 129, 132. haffuer iak inghen bisunderligh tiandhe till scriffua *FM* 371 (1508). *BSH* 5: 68 (1505). **2)** *synnerlig, utmärkt, stor.* o besynnerliken nadh *Su* 47. *ib* 87, 90. godhe besönnerlige wen *BSH* 4: 259 (1501), 260 (1501).

besända, *v.* [*Mnt.* besenden] *sända.* besende theris fulmectuge sendebodh till thet möthe *FH* 2: 147 (1495, *gammal afskr.*). *FM* 187 (1504). — *tillsända.* besende idher nadh sadana budskap *BSH* 3: 185 (1467, *afskr.*). *FH* 1: 159 (1496, *afskr.*).

besänding, *f. sändning, beskickning.* kunnä vii ey merkie nogith bestand följä aff tessen besendinger *HSH* 19: 146 (1506).

besänkia, *v. utsy, brodera.* lät thän delen (*näml. af kjortelen*) allan besänkia mädh gul oc perlom *BK* 196. eth dyrt täkin, uppa huilko besänkt var sanctæ catharinæ beläte *TK* 269.

besätia (*part. pret.* **-satter. -sätter),** *v.* [*Mnt.* besetten] **1)** *besätta, fullsätta.* gaff drotnigen honom eena krono aff gul besätta mz dyrom stenom *ST* 529. *Lg* 3: 548, 549. *LfK* 245. hymelin besatther mz stiärnom *Su* 230. dygdenna örthegardher . . . wil iak besathia (*för* besäthia) oc beplanta mz roser oc lilior *ib* 31. — *bildl.* mykit besatt mz (*utrustad med, i besittning af*) dygd och ära *RK* 3: (*sista forts.*) 5962. **2)** *förse med menniskor, befolka, bebygga.* byggir oc besätir himerike siälft mz sino folke *Bil* 125. see granlicha til at clostirsins gooz blifua besatt oc the ödhe liggia besätis *VKR* 32. hafde lakt two besetthe gorde i en oc afhyst then andre *BSH* 3: 143 (1463). *SJ* 243 (1455). **3)** *förse med besättning.* beesäther slottin wyborgh och oloffs borgh *RK* 3: 4155. **4)** *taga i besittning, intaga.* hwi gangen j ekke j landit oc besäthen thz *MB* 2: 47. *ib* 52, 70. — *kufva.* the ära nw vnder os besat *Al* 4158. — *part. pret. besatt* (*af djäfvulen*). som aff diäfflenom besatte waro *VNB* 3. **5)** *kringhvärfva, ansätta?* äre wy her sa besätte, at wy ey wethe hwem wy scole sätia tro till aff the her j landit bo *FM* 63 (1457).

besätning, *f. besittning, egendom.* är tässen ägodelen äller besätningh släkthennes rubenitarum *MB* 2: 38. gaff honom ebron til ägho oc besätningh *ib* 40. *ib* 46.

besökia, *v.* [*Mnt.* besoken] **1)** *utsöka, utkräfva.* besöke the sidan med honom stadsenz rätt effter ty penninga saken är til *TS* 21. **2)** *besöka.* besökiä thed kalmarnä möthe *BSH* 4: 106 (1484). *FH* 2: 148 (1495, *gammal afskr.*), 7: 62 (1505), 64 (1505). kom thän hälghe ande ok besökthe hans hiärtha *JP* 7.

besörghia (besyrghia. besörgha. bosörghe *BSH* 5: 62 (1505). **besöria: -andhe** *Lg* 3: 637. *impf.* **besörde** *RK* 3: (*sista forts.*) 5438. *former utan* **r** *FH* 7: 91 (1511), 94 (1513), 98 (1513), 100 (1513), *i bref från biskop Arvid Kurck; möjligen föreligger dock här oriktig läsning*), *v.* [*Mnt.* besorgen] **1)** *sörja.* haffuer hon varit mykit besörgiände *FM* 503 (1510). **2)** *hafva omsorg om, sörja för. med ack.* besörgie wort federnes rikes besta *BSH* 5: 56 (1505). hwro tesse slott oc landzende ware tha besörgde *FM* 142 (1502). — *med prep.* um. war hon mykyt besöriandhe om the thing ther sannan gudh oc man höffuelikit war *Lg* 3: 637. — *med prep.* for. wi skulom ey afmykith besörghia fore warom maath drik och klädhabonadh *JP* 66. **3)** *draga försorg om, försörja.* bo-

sörghe thenne garden *BSH* 5: 62 (1505). at wi . . . skolum . . . bencth krok oc hans hustrv margareta besörghia *FH* 3: 40 (1444). **4)** *besörja, bestyra.* gudi täss äre varj och loff swa besöght *(för* besörght*)* haffuer *FH* 7: 91 (1511). alt eensamin besörghia *ST* 431. *VKR* 12. *Lg* 3: 713. bediendes edher herredöme thet besöge *(för* besörge*)* the . . . erlige herrer och godhe men rigxens rad tiil känne *FH* 7: 91 (1511). besöge *(för* besörge*)* vij edher herredöme vethe om the sendinge bod *ib* 100 (1517). schall kopperdragarana thet besörgia vpbara *(besörja dess uppbärande) SO* 202. thet gud försth besögher *(för* besörgher*)* ath vij kome tiil taals *FH* 7: 98 (1513). **5)** *förskaffa, förse med. med dat. och ack.* hanom besörgha hans födho *SJ* 106 (1441). them allas thera nödhtorfft beesörghia *Su* 207. hwariom besörde iag frith fodher oc kost *RK* 3: *(sista forts.)* 5138. — *med ack. samt prep.* mädh. at wi wiliom han mäth nokro besyrghia *BtRK* 32 (1359). oss besogendes *(för* besörgendes*)* met en sokn i forlänningh *FH* 7: 94 (1513). besörgiä thennä landzende med jnfödde och fornumstoge *HSH* 19: 31 (1504, *afskr.*). besörghe them medh kost och thäringh *BSH* 5: 229 (1507).

besörghian, *f. besörjande, bestyr.* aff lichamligha oc werlzligha thinga vmhuxan oc besörghian *VKR* 1.

bet, *f.* [*Isl.* beit] *L. bete, betesmark.* i the betinne ther alre vanskas *Bo* 248. gödhas fete wädhra i bland faara hiordhena a grönom valle i godhe beet *Su* 388. *Jfr* **mul-, mula-bet.**

bet, *adv.* [*Mnt.* bet] *ända.* beth i siön *SJ* 365 (1470).

beta (-ir, -ter), *v.* [*Isl.* beita] *L. eg. låta bita.* **1)** *inöfva till jagt.* the ära som nakre hunda bete *Al* 5550. thu skalt oc sende mik XL falkä oc XL hwndä the wäl bette äre *Di* 9. **2)** *jaga.* ängin diwr wiliom wi beta *Al* 6083. *ib* 5564. *Di* 172, 227, 287, *(Cod. B)* 319. fughla ok diwr varo thöm til redha huart the vildo fara at betha *Iv* 1826. en bether aldreg wel med then hwnd man scal drage til skogx *FM* 645 (1519). **3)** *beta.* huar iak minum häste faar at beta *Iv* 2794. **4)** *bereda genom blötning i en skarp vätska, särsk. bereda skinn, garfva.* v betthe loskyn *FH* 6: 123 (1512). vnge skulu sik idha *(troligen för* idha sik*)* badhe beka *(utan tvifvel för* beta; *motsv. Danska ordspråk har* bedhe*)* ok barka *(d. v. s. härda sig; refert frunire seu se cerdare juvente) GO* 857 *(jfr Kock, Arkiv f. Nord. Fil.* 2: *s.* 101*).*

betaka (betaga), *v.* **1)** *betaga, beröfva.* hafwer han betagit rijkeno sitt frija konungz koor *BtRK* 78 (1434). **2)** *förhindra, hindra.* marsken konde thz ey betaga *RK* 2: 6064. nw betager oss thet merkelig förfall *BSH* 3: 185 (1467, *afskr.*). hafwa betagit ok betaga at hijt faa ingen skip inkoma *BtRK* 255 (1470). **3)** *betaga, öfverväldiga.* waar myn ffrw ganska mykit betaghen met sorgh *FM* 491 (1510).

betala (bitala *KL* 22; *SD NS* 1: 415 (1405); *Bir* 1: 54; *MP* 1: 337, 338, 339. **bittala** *SD NS* 1: 37 (1401); *FM* 602 (1513); **-ath** *SJ* 406 (1473). **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* betalen] *L.* **1)** *betala, gälda.* the betaladhe marghom thera sold *Al* 9332. iak forma allom atir gälla ok bitala sin thing *Bir* 1: 54. betala min giäld *ib* 2: 335. *ib* 3: 441. *RK* 1: *(sfgn) s.* 172. thz soldh the skulle betala *ib* 171. *MB* 2: 305. atirgällir älla bitalar thz han allre took *Bo* 98. hulka pängar . . . til nöghis äro betaladha *SD NS* 1: 6 (1401). *ib* 17 (1401) *o. s. v.* betaläskvlende honom *SD* 6: 143 (1349). skal ider bittala *FM* 602 (1513). han hafdhe ey thz han skulle mz bitala *Bir* 3: 432. wilde ey bitala *KL* 22. han hafdhe ey emne at betala *Bil* 276. *Bo* 220. *MP* 1: 337, 338, 339. *Bir* 3: 125. är iak nw uel betaladher fore mina iordh *SD NS* 1: 625 (1407). han . . . war betaladher til thacka *SJ* 183 (1449). til stodho wäl betalada oc fornögde wara *ib* 211 (1452). *ib* 212 (1452). **2)** *löna, vedergälla.* swa betalar thu honom for alt thz got som thu hawir af honom takit *Bo* 175. swa haffwir gudh oc mik betalath *MB* 2: 69. **3)** *umgälla.* thu skal äwärdeliga betala j pynonne thina höghfärdh *MB* 2: 301. han betaladhit tha alt slet *RK* 2: 4491. *ST* 92, 304. — **betala igen,** *återbetala. PM* XV. — **betala in,** *inbetala.* thz betalas in nesta dryk *SGG* 128. — *Jfr* **utbetala** *samt* **obetaladher.**

betalan (bittalan *SJ* 388 (1472), 394 (1473)**),** *f. betalning. SD NS* 2: 222 (1409). *SJ* 388 (1472), 394 (1473).

betalning (bitalning *FM* 602 (1513). **bitalningh** *ib* 602 (1513), 603. **bittalning** *SJ* 386 (1472), 388 (1472), 389 (1472), 391 (1474) *o. s. v.* **betaling** *ib* 117 (1443), 138 (1445) *o. s. v.* **betalingh** *SD NS* 1: 153 (1402). **byttalingh** *BSH* 5: 89 (1506)**),** *f. betalning.* vm sakörin oc thera betalning *(den betalning som skall erläggas af dem)* som saki oc brwtlike wardha *Bir* 5: 116. i godha betalingh *SD NS* 1: 153 (1402). gaff hanom sina betalning *SJ* 145 (1446). *ib* 117 (1443), 138 (1445), 205 (1451), 386 (1472) *o. s. v. BSH* 5: 89 (1506). *FM* 176 (1504), 602 (1513), 603.

betas, *m.* [*Isl.* beitiáss] *segelbom, stång som fästes vid seglet, då man vill segla upp mot vinden.* medh åhra, bååtzhaaka eller betååss *SO* 293.

bete, *n.? (se* **fäbete***) f.?* = **bet.** manghe store oxa födhas aff litle bethe *LfK* 84. *Jfr* **fäbete.**

bete, *v. L.* **1)** *visa, låta se.* betheandes kyrkionnas längdh oc widhet *Lg* 3: 446. stor helligheet i myna daga skedde som gud besynnerlig i skeninge betedhe *RK* 3: *(sista forts.)* 5634. ödhmiuktin är fulkomplikin dygdh hwilka jak j mik siälffuom betedhe *Bir* 4: 49. **2)** *uppvisa, framvisa.* sidhan han haffuer sin skyrdh skorit ok betheet *SO* 96. ath jngen herre, capitenare äller foghote bethee äller j wapensyn framledhe andra hoffmän äller tyänara wthan the som wndy hans baner sannelika tyäna *PM* 23. **3)** *tillkännagifva.* at the ey tz swa bethee fore radit *SO* 154. **4)** *visa, bevisa, låta röna.* beteandhes them sina miskwnsamma gärnigga *Lg* 3: 589. betedde han ther sligt tyranni danske men *RK* 1: *(till. t. LRK) s.* 253. *ib* 3: *(sista forts.)* 4301, 4332, 5170, 5431, 5764, 5886. — **bete sik up a,** *försöka?* hwi bether thu tik oppa at nidhra oc wndher thina föther trodha mina modhers oc mina modher modhers oc mina tiänisto qwino *Lg* 3: 683.

betekna, *v.* [*Mnt.* betekenen] **1)** *beteckna.* the betekna ffyra främsta kännefädhrena *Bir* 4: 23. *ib* 88, 104. *MB* 2: 369. *Su* 47, 173. **2)** *anteckna, skrifva.*

aar ok dagh som tiil förende betecknadh staar *FH* 1: 55 (1485).

betidha, *se* **bitidha.**

betimelika (betimelige. betimmelige), *adv.* [*Dan.* betimelig] *i tid, i god tid, tidigt.* komo the swa betimelige hem *FH* 1: 166 (1496). *ib* 169 (1496). som wii screffue betimmelige jon jenson oc her peder til *BSH* 5: 517 (1512).

beto skin, *n.* [*Jfr* **beta 4**] *beredt skinn, sämskskinn.* slipperth är beto skin *GO* 491.

betrakta, *v.* [*Mnt.* betrachten] *L.* **1)** *betrakta, begrunda, betänka, tänka på.* at tänkia oc betrakta *(meditandum)* christi pino *Su* 183. betraktha annars mans syndher *Gers Frest* 31. mennisken skal ok betraktha ath j thenne werdhinne kan ynghen menniske alsingz for wisth wetha hwath hon är stadh j gudz nadh eller ey *ib* 57. wetha ok betraktha santh wara ath man ekke kan vthan syndh wara aff eghna makth *ib* 58. *Bir* 4: 47. — *taga i betraktande, göra afseende på, betänka.* betracta war fatigdom oc tungha *BSH* 2: 236 (1425-29, *samt. afskr.*). *Fl (Cod. C)* 1700. **2)** *öfverväga, öfverlägga.* thenna äranden alwarlika oc andelika sik j mällan betraktandis *Bir* 4: 4. *ib* 5: 94, 125. betraktandhes mz them om rikessens bästa bestandh *Lg* 3: 293. **3)** *tillse.* then som läggia skal winqwistana han skal wara grwndogher oc betrakta granlika at han lägge them j qwämelikin oc skipadhan stadh *Bir* 4: 8. betrakta holkyn hennes gerning är godh eller godh *Gers Frest* 50.

betraktan, *f.* **1)** *betraktelse.* mild betraktan *Bir* 5: 35. **2)** *uppfattning.* äptir hwars oc ens wndirstand oc betraktan *Bir* 4: 74.

betrakte? *f.?* [*Jfr Mht.* betrahte, betraht] *öfverrägande.* säthie vy tiil edhert herredöme betrachte *FM* 404 (1509).

betraktilse, *f.?* *betraktande.* aff sinna framfarna syndabetraktilse *(för* synda betraktilse*) Bir* 4: 106.

betro, *v.* [*Mnt.* betruwen] *L.* **1)** *tro, sätta tro till. part. pret. betrodd.* at i haffwen os betrodha i warom ordhom *Lg* 3: 452. wm han är ey betroddher göma them j try aar *PM* XIII. thet i eller flere idhre medbröder bliffua thes minne betrodde *BSH* 4: 14 (1471). **2)** *anförtro, gifva i uppdrag.* haua wij bidet oc betroth . . . her magnus gren . . . at han . . . bliffue ther wppe med ider *BSH* 3: 149 (1463).

betrösta (bo- *BSH* 5: 148 (1507)**),** *v.* **1)** *trygga, bistå.* tho wore her ingen landet kwnne beträsthe eller vntzsethe *FH* 7: 63 (1505), 64 (1505). at jac wille beträste thet herremöthe . . . med mith folk *BSH* 5: 45 (1505). **2)** *tilltro sig.* om the beträsta at fa thet slotthet *BSH* 4: 313 (1502). *ib* 5: 148 (1507). beträste j oc at besöchiä thet möthe *FH* 2: 148 (1495, *gammal afskr.*). — **betrösta sik,** *tilltro sig.* betrösthede the verduge fedher . . . sik ther ecke väl tiil *FH* 7: 83 (1510). *ib* 87 (1511). i beträste eder icke giffua eder fra then landzendha *HSH* 20: 155 (1507).

betröstning, *f. dristighet?* ath almogen finge nogen beträstningh *BSH* 5: 437 (1511).

betyga (betyghia. betigha. betugha: -andhe *SJ* 89 (1439). **-ir. -ar),** *v.* [*Mnt.* betugen] *betyga, intyga.* iak . . . kännes openbara oc betyghar meth thässo opno brefue *SD NS* 1: 132 (1402). jak kennis oc betyghir i thesso mino nerwarandis opno brewe *ib* 474 (1405). jak . . . witnar thet . . . ok betyghiar *ib* 533 (1406). ath wi . . . höghre betigha maghum, at wi thetta seet hawum *ib* 543 (1406). *SJ* 89 (1439). thz betyger the borger starka som nw alla falla til marka *MD (S)* 232. *Jfr* **ivirbetygha.**

betyghilse (bethigilsse *SD NS* 1: 544 (1406)**),** *n. bekräftelse.* til thes mero wisso oc betyghilse *SD NS* 1: 349 (1404). *ib* 371 (1404), 544 (1406) *o. s. v.*

betärning, *f. kostnad.* iak haffuer ligat paa myn egen pwngh och betärningh *FM* 443 (1509).

bethinga, *v.* [*Jfr Mnt.* bedingen] *betinga, genom öfverenskommelse bestämma.* tagi effter ty the kunno arbethe och kunne betinga *TS* 28.

bethorva (betörffua), *v.* — *refl.* **bethorvas (betörffuas),** *behöfvas.* then menä man haffuuer engen then deell töm äller nogher anner til töm kommer betörffues till hästh äller man *HSH* 19: 71 (1505).

bethunga (-ar, -adher), *v. betunga.* hwrwledes . . . wastena closter och thz hwsith sanct. birgittes här j rom är betwngath swarlika oc än betwngas *PM* LX. *BSH* 4: 13 (1471), 5: 77 (1506).

bethvinga (-ar, -adher. *impf.* **betwang** *ST* 516; *RK* 1: *(LRK) s.* 219. *part. pret.* **betungin: -tungnä** *Va* 6**),** *v.* [*Jfr Mnt.* bedvingen] **1)** *tvinga.* saa sina tiänirska swa betwingadha til konungxsens brylloppe *Lg* 3: 294. **2)** *påtvinga.* gik philomin sörgendis hem aff sinä betungnä gerningä *Va* 6. **3)** *betvinga, kufva.* land ok folk ok all thera hws bethwingar han *Al* 126. jak betwang ok alemania land *RK* 1: *(LRK) s.* 219. *ib* 2: 4961. *ST* 516. henne . . . betwingä mz wald *Va* 40. kändz thin thruldom mz hwilkom thu hafwir all natwrlik thing bethwingat *ST* 259. hiti ok thörst bethwinga mang *Al* 4898. **4)** *nedtrycka, besvära.* thin hogh betwingadan aff kroppenom oplyfft altidh til thin gudh *Su* 50. nar nakor systir betwingas mz swa dana siwkdom *Bir* 4: 103. — **bethvinga i fra,** *aftvinga, afpressa.* betwinga mik godzith i fra *FM* 147 (1503). — *Jfr* **obethvingadher.**

bethydha (betida), *v.* [*Jfr Mnt.* beduden] **1)** *uttyda, förklara.* kan thu thz bethydha wäl *Al* 9875. **2)** *betyda.* hwat betider *(merkir)* mit hwita skäg *Di* 8. jak wil tik kwngöra huat thz betydher *Bir* 4: 90. vndradho huat thz sculle hafua betydha *Lg* 46. *Su* 52. *MB* 2: 10. *ST* 532. *Va* 7. spordhe han aat hwat thz betyda skulle *(quid rerum esset)* at assirij haffdo honom ther swa bwndit *MB* 2: 154. tz betyder hart aar *LB* 7: 85.

bethyngia, *v. nedtynga, betunga.* aff älre betyngdher *MB* 2: 61. wj ärwm alle betyngde mz warum krop *PM* XXVI.

bethäkkia (bo- *BSH* 5: 155 (1507)**),** *v.* [*Jfr Mnt.* bedecken] **1)** *betäcka, öfverhölja, öfverskyla.* took han litit aff iordh oc bethäkte stenin ther mz *ST* 532. *BSH* 5: 155 (1507). tha som mörkrit all thing betekte *Bir* 4: 111. husens thak är min kärlekir mz hwilkom jak betäkkir thera synder som mik älska *ib* 91. ther okir mz nokre list oc kyndoghet bethänkia *(för* bethäkkia*) ST* 489. swa wildo the okrit

bethäkkia oc skyla som vndir enom mantle *ib.* **2)** *betäcka, skydda.* betäckia skanssen, mwren och stadhen . . . moth rikesens fiendher, om the storma welia *BSH* 5: 319 (1508). i fa tha se, hwar the äre, fra idher mördas och slas, han beteckia och forswara skulle *ib* 332 (1508). **3)** *dölja.* thet jak ingelwndom betäkkia kan för eder *BSH* 5: 305 (1508). — *Jfr* **obethäkter.**

bethänkia, *v.* [*Jfr Mnt.* bedenken] **1)** *betänka, tänka på, hafva i tankarne, hafva i sinnet.* skal thu betänkia laghin *MB* 2: 4. betänkte ä ont pa alexandrum *ib* 256. aff allo thy som hwnrodus betenkte moth hälga iomffrwnnas wilia *Lg* 3: 292. the stora beetänkte aaffwndh *(den afund som man hade i sinnet) RK* 3: 218. bethänkte han ofwir huru han then daghin hafdhe framleeth *ST* 368. sälth är thz rikith som betänker vm örlögh tha fredhen är *PM* 4. ödhmywkleka betenkiandis at om henne är när mik aldra synda ömpnelikasta atherlösilse oc förlatilse *Su* 186. beetänkie baadhe nath oc dagh ath förraadha marsken *RK* 3: 104. **2)** *hafva för afsigt.* betänkte at wpbyggia alla wärnstädher j iwdea *MB* 2: 264. epther hwad stadh engom glöma betänke *(söke)* alle *MD (S)* 308. **3)** *öfvertänka, öfverväga.* sampnade sik all theris makt at betänkia *(cogitare)* j huat matto the kunno vnsätia sina brödher *MB* 2: 232. betänki *(för* betänkin; *probate)* om thz är aff gudhi *ib* 159. **4)** *uttänka.* the betänchte tha et swikeligt synne *RK* 2: 5211. **5)** *bestämma, besluta.* betänken *(decernite)* thy hwat j göra skolen *MB* 2: 133. sancta anna clostar som betänkt *(hvars anläggande är beslutadt)* och böriat är i resa sokn *FH* 2: 96 (1433). thet hälgha ärendhet som wj nw fore twem aarom sampnadhe j thälge betänktom ok giordhum *ib* 124 (1440). **6)** *ihågkomma, hafva i minne.* wil iak lära thik thry thing hwilkin thu skalt wakta oc halda oc mik ther mz bethänkia *ST* 147. — *särsk. ihågkomma med penningar el. gods (ss återbetalning af lån, ss ersättning el. ss gåfva).* vthan edher verdughet ville mik nw betänkia *FM* 147 (1503). bethenk mik nokoth for myn hästh ok för thet jak länthe ider i kalmaren *BSH* 5: 42 (1505). betänken mik mz saa dana lön *RK* 2: 6769. honom met nokot . . . betenke ther han kwnne vedh bliffue riget . . . tiil gode *FH* 7: 96 (1513). *FM* 574 (1513). — *förläna, tilldela, gifva.* then forläning, som i mich betenckte *BSH* 5: 45 (1505). — **bethänkia sik, 1)** *betänka sig, besinna sig.* tha bethänkte swenin sik *ST* 25. *ib* 69. *Va* 7. *RK* 3: 2750. **2)** *öfvertänka, öfverväga.* han wilde sik bethänkia mz hwat pynom han skulde hona fordarfwa *ST* 264. *KL* 395. *MB* 2: 390. *Lg* 3: 449. at han skulle sik betänkia oc i sith hiärta owerwägha, hwru han omillelika bewist hafdhe sik mz the hälge iomffrunne *ib* 315. hwro thw haffwer tik betenkth om thith bestha *ib* 139. *ib* 273, 440. **3)** *draga i betänkande.* för omak skwll betä[n]kker iak mik ey, ekke komma welia *(söker jag icke undandraga mig att komma) BSH* 5: 146 (1507). — *part. pret.* **bethänkter,** *betänkt, betänkande, sinnad.* warer här om nadelige betänchte medh then fatige man *BSH* 5: 89 (1506). — *Jfr* **obethänkter.**

beva (bäva. -ir), *v.* [*Isl.* bifa. *Jfr Mnt.* beven] *darra, bäfva.* tz *(hjärtat)* bäffwer eller skelffwer *LB* 7: 234. te som lederne skelffua eller befwa oppo *ib* 341. te leder oc lemmer som man kenner beffwande wara *ib* 342. *Jfr* **bava.**

bevaka, *v.* [*Jfr Mht.* bewachen] **1)** *bevaka, hafva vaksamt öga på.* leeth them ther beewaka *RK* 3: 2993. **2)** *bevaka, hålla vakt på, försvara.* the sculle oloffs borgh beewaka *RK* 3: 4004.

bevala (beuäla. -adhe, -at), *v.* [*Fdan.* bevale] *besvära?* at jac ekke wille bekymble heller bewale idhert herredöme *BSH* 5: 36 (1505). — **bevala sik,** *begifva sig, gifva sig å stad.* thet iag och godhe män fflere her i landhet skulle beuale oss otoffuer tiill thet möthe *FH* 7: 87 (1511). achter iach . . . nw thet förste och snareste iach kan beuale mich otöffuer *ib* 91 (1511. *FM* 518 (1511), 530 (1511). athi late beuala sik skippin *ib* 193 (1504). skulde tiith beuäle sik *ib* 244 (1505). atj . . . vele beuale eder op til stocholm *ib* 504 (1510). ati ville haffue beualet eder hiit op tiil ordhä oc tals met tesse gode herrer *ib* 506 (1510). ath the sig nath och dagh hiith beualadhe *ib* 525 (1511). *Jfr* **benala** *(på ett och annat af de nyssnämda ställena bör kanske rätteligen läsas en form af detta verb).*

bevan, *adj.* [*Mnt.* bewane, bewone] *van, kommen i vana med.* wm än nakor syster är j tholko bewan, oc aff senioribus a wiit oc wil ey rättas *Bir* 5: 78. at haffua tholka fafängo j hwiiko wm nakor finz bewan *ib* 79.

bevanda, *se* **benadha.**

bevara (bä- *SO* 13. **böfwara** *Ber* 181. **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* bewaren] *L.* **1)** *taga vara på, gifva akt på, akta.* hwar man scal lyus oc annan eld bewara hwar j sinom stadh *MEG (Cod. B)* 59. *ib (Cod. A)* 55. *EG* 65. **2)** *bevaka, förvara.* han lot hänne . . . ij starka gömor väl beuara *Fl* 322. j idher torn och järn later mik bewara *RK* 2: 752. — *taga vara på, förvara.* lätin thetta örs väl bewara *Iv* 1686. iak vil thz väl beuara *Fr* 934. **3)** *skydda, bevara.* beuara . . . thänna stadhin *KL* 339. läggia thz nidhir ther thz var väl beuarat *Bo* 3. *ib* 98. göma oc beuara thik i allom thinom väghom *ib* 114. þe þing at ökyä oc styrkiä, som kronän i suerike oc ware äfftekomände waro a bewaräþe *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). nar takit är swa bewarat at thz drypir ey *Bir* 1: 362. iak forma alla wärna ok bewara ok halla vtan mwr *ib* 53. *ib* 164, 2: 226. *Pa* 16. *Fl* 636, 753. *Fr* 1253. *RK* 2: 2784. *SO* 13. *Lg* 217. bewaradhe jnsiglet helt *ib* 219. göma oc bewara min ythra sinne *ib* 819. *MB* 2: 324. the sina tokt kan väl bewara *Iv* 665. *Fr* 328. badho gudh hans äro väl bewara *Iv* 4698. swasom atherlyktom likamlikom sinnom oc wäl bewarandom *(för* bewaradhom?*) Su* 257. aldra handa diwr oc fogla som sik haffwa holt oc lönlika bewarat wndher stena, bärgx skrubbom oc androm jordz kwlom *ib* 200. han wakta ok beuara hona for ondom fuglom *Bir* 1: 299. **4)** *befästa.* til stadhen esron som war en aff starkastom stadhom stoor oc wäl bewaradher *MB* 2: 235. *ib* 239. 266, 310. thässe alla (ɔ: städher) bewaradho the mz starkom mwrom höghom tornom oc stadughom porthom oc laasom *ib* 247. *ib* 316. **5)** *besätta.* bewaradho *(occupaverunt)* alla wägha om kringh *MB* 2: 259. **6)**

förhindra, afvärja, afstyra. beuaradhe hon *(sökte hon förhindra)* thz at värlzlica thinga astundan skulde aldre smitta thera siäla *KL* 331. iak skal thz beuara swa, at han äller annar skal mik ey fa *Fl* 1378. *Iv* 1254. thz maghin ij husbonde väl beuara *Fl* 847. vtan thz atuactelika foresees oc beuaras sniällelica *Bir* 3: 77. — *akta sig, taga sig till vara.* bewara han aldra höghst at han skuli aldregh i hans othykkio koma *Ber* 256. *ib* 181. **7)** *hålla, iakttaga?* haffdo tessom lundom sakt vm the kunno thz bewara the willo aldregh thädhan fara för än thz husith laghe ödhe *RK* 1: 4290. — **bevara sik,** *taga sig till vara, hafva akt på sig, akta sig.* bewara sik af them thingom *Bir* 1: 283. *ib* 190. beuara thik toktelika i thinom sidhum. mädherfärdhom ok ordhom. swa at ängen hafwi ämne til at awita thik *Ber* 261. tha skulle han sik iw bewara thz antipater skulle han ey daara *Al* 9937. — *Jfr* **obevaradher.**

bevara (bi- *SD NS* 1: 670 (1407). **-ar),** *v.* [*Mnt.* beweren, bewerren] — **bevara sik,** *befatta sig (med).* contemplatiuus beuara sik enkte mz yttro gerningomen älla värlzlicom thingom *Bo* 173. *KL* 380, 409. *Bir* 1: 226, 4: 26, 5: 49. *Al* 4183. *VKR* 72. *ST* 412. *RK* 2: 2588, 4371, 7916. *MB* 2: 376, 402. aldrigh scal jac mic annars mädh them godzom bewara älla nokra til talan til them hafva *SD NS* 1: 156 (1402). *ib* 70 (1401), 235 (1403) *o. s. v.* att the . . . intet beware sig med häredz rätt eller häredz skylder, ytermera än sweriges lagbook vthwijser *GS* 49 (1444). *Jfr* **bevāria sik.**

bevara, *v.* [*Mnt.* beweren] *styrka, bevisa.* tala . . . hwat som hans menlösa kan bewara oc lagligha pröffwa *(quæ se comprobent innocentem) MB* 2: 53.

bevaran, *f.* **1)** *förvar, vård.* iak wil . . . thz *(barnet)* haffwa i minne bewaran *Lg* 662. **2)** *bekräftelse.* thil thessens breff mero visso ok högre bewaran *SD NS* 2: 2 (1408).

bevarilse, *n. pl.* **1)** *förvarande, bevakning.* til mere beuarilse tha atirläto the ther väknt folk *Bo* 190. **2)** *bevarande.* for gömona oc beuarilsen *Bo* 114. **3)** *säkerhet, bekräftelse.* til thessins brefs testamentz oc *(för* oc testamentz*)* höghre bewarilse *SD NS* 1: 63 (1401). *ib* 104 (1402) *o. s. v.*

bevarilse, *n. pl. befattning, inblandning.* vtan alla minna arfwa oc äptekomanda hindir älla beuarilse *SD NS* 1: 231 (1403).

bevarning (bewarnigh. biwarningh *SD NS* 1: 163 (1402). **byuarningh** *ib* 2: 343 (1410). **bevaring. biwaringh** *SD NS* 1: 56 (1401), 103 (1402) *o. s. v.*), *f.* [*Mnt.* bewaringe] **1)** *förvar, häkte.* jnnelykte them i sinne bewarnigh *Lg* 3: 188. **2)** *försvar.* folk til husens bewaring *BSH* 1: 194 (1387). **3)** *befästande.* thz mykla ärffwode han haffdhe j städherna mwran oc bewarningh *MB* 2: 279. **4)** *säkerhet, bekräftelse.* til mere wisso oc höghre bewaringh *SD NS* 1: 1 (1401). til thenna gafwo mere visso oc bätre bewarning *ib* 11 (1401). *ib* 17 (1401) *o. s. v. BSH* 1: 182 (1381), 196 (1387), 199 (1387).

beveghra, *v. förvägra.* som oss hopas ey bewegris *BSH* 5: 73 (1505).

beveka (bevekia. bewiche), *v.* [*Mnt.* beweken] *beveka, förmå.* later segh ther till ingelwnde beweke *HSH* 20: 162 (1507). till hwilkit wij hans nade ingelunde beweke kwnnä *ib* 218 (1507). ath bewiche swerigis inbyggiare ther til *ib* 22: 12 (1492, *gammal afskr.*). hanom ther til bewekia *BSH* 5: 317 (1508). later aldrig beweke eder till at tage konung hans her jn i landit igen *FM* 228 (1505). om thee kwnne bewekiaš her bliffwa welia *BSH* 5: 213 (1507). *Jfr* **bevägha.**

beverne, *adj. bäfvande.* oppa thz jag ekke star tiill skam dröffwelek oc bewerne *Lg* 3: 63.

bevis, *n. bevis, intyg.* schal han bewijs haffua . . . hwar han födder är *SO* 102. *ib* 106.

bevisa (-ar, -te, -ter *el.* **-adher: -at** *Bir* 1: 4. *imperat.* **bewis** *MB* 2: 200), *v.* [*Mnt.* bewisen] *L.* **1)** *visa, låta se, uppenbara.* hafdhe honom thzta sama teet oc beuist *Pa* 10. som lifsins wägh hauir bewiist mz sinom hälgha budhordhum *Bil* 536. *Bo* 111. *VKR* VIII. *Bir* 1: 4, 343, 3: 276, 327, 330. *MB* 1: 313, 2: 168, 210, 368. *Iv* 5211. *Su* 44. tedhes gudz ängel hänne ok bewiste hänne ok sagdhe at gudh skop al thing *KL* 307. bewis tik j oss *MB* 2: 200. hans nadh är marghfald hulkin sik mz människionne swa marghfallelica beuisar *Bo* 110. **2)** *bevisa, ådagalägga.* engen hafuer annat hört mädh skälom bewisas *BSH* 2: 73 (1399). som hans oppit breff bewisar *SD NS* 1: 377 (1404). swa som iak vil thik beuisa mz äptir döme *Bir* 1: 319. at hans vpstandilse skulle beuisas oc pröuas liuslica mz skälom *Bo* 237. *ib* 110. man kan thz ey mz scriptinne beuisa *ib* 13. *ib* 143. ville han hänne beuisa at han var äkke pliktoghir at lydha hänne i thy *ib* 61. beuisande mz skälom hänna hop vara thört ok swiklikit *KL* 324. beuiste sik at älska mz gärningom *Su* 27. swa befwiste han sik wara sannan gudh *Lg* 3: 493. **3)** *visa, bevisa, låta röna.* hulke han beuiste sidhane swa stora lioflikhet *Bo* 72. *Lg* 807, 815. *Al* 8128. *RK* 1: *(ny början af Gamla Krön.)* s. 163.

bevisan, *f. visande, bevisande, ådagaläggande.* mz gerningana teknom ok beuisan *Bir* 3: 174. til renlifnadz bewisan *Lg* 3: 197. til hans helighetz större bewisan *ib* 215. — *bevis.* lata see sina bewisan *Lg* 3: 214.

bevisilse (-else), *f.* **1)** *visande, uppenbarande.* swa astundhar oc han aff honom han älskar sins kärlekx beuisilse *(manifestationem) Su* 24. the äronne prydilse jak bär aa myno hoffdhe j mynne bewisilses *(ostentationis)* daghom *(i de dagar, då jag måste visa mig, föra stat) MB* 2: 200. **2)** *framställning, utsaga.* äpther wars herra bewiselse i thz hälga ewangelium maa eth goth trä ey bära ondha frukt *Lg* 3: 590. **3)** *visande, bevis, handling el. tecken som bevisar (en egenskap el. ett tänkesätt).* fore störstä theres jlzsconne bewisilse *LfK* 217. **4)** *bevis, vittnesbörd.* thz . . . wppa hwilkit wise män haffua wppinbarasta skäl oc bewisilse *Su* 270. — *bekräftelse, stadfästelse.* til thäss mera breffuis visso ok beuisilse *SD NS* 2: 74 (1408). *ib* 287 (1410).

bevislika (bewiseligä), *adv. bevisligen. HSH* 19: 73 (1505).

bevisliker (bewyseligh. bewislighin. beuiseligin), *adj. bevislig.* her swanthä all syn bewyselighä skadhä . . . igen förnögiä *HSH* 19: 25 (1504).

som bewislighit är met thera jnciglom *FH* 5: 43 (1467). thetta är alt met breffwm bewisligit *ib*. är beuisligith ath mina bonadhe ok een krona hängher i hans stuffwu *BSH* 3: 293 (1470). thz som beuiseligit kan vara *SO* 84.

bevisning (bewisnigh. bewisnig. bäwiisningh *SD NS* 1: 235 (1403). **bywisning** *ib* 2: 358 (1411). **bevising),** *f.* [*Mnt.* bewisinge] *L.* **1)** *visande, bevisande, uppenbarande.* til tronna styrkilse ok sanna natursins ok mins mandoms beuisning *(ostensionem) Bir* 1: 244. **2)** *framställning, förklaring.* vt thydhe märkelica the synina mz faghre beuising oc vt thydhilsom aff the hälgho thräfalloghet ok aff lifsins bok *Bir* 3: 417. **3)** *uppenbarelse, syn.* ena handa teilse ok beuisning liik thom sötmanom ok the miskund som mik giordhis *Bir* 3: 204. waar herra tedhe jeremie propheta ena bewisning *ST* 426. **4)** *bevis, tecken.* yttra forman oc skipilsen som thin älskare sik oppa took om pinona oc dödzsens beskhet, än aller *(för* är mer*)* kärlekxsins bewisning än wanskapilsens *(magis est amoris expressiva quam deformitatis indicativa) Su* 27. offradho konugane rökilse til ena bewisning, at thz barnit skulde wara höxte prestir *ST* 209. presten gifwer pacem aff altareno til ena bewisnig at allom them *(för* alle the*)* ther äro sampnadhe skulu lottaghande wara aff thy hälgho sacrament *ib* 192. **5)** *bevis, bevisning, vittnesbörd.* mz san skäl oc bewisnigh aff the hälge skrifft *Lg* 3: 439. *ib* 617. *BSH* 1: 191 (1387), 192, 193, 2: 39 (1396) *o. s. v.* all breff ok bewiisningh iak a tänna fornämpda godzen hafuer *SD NS* 1: 31 (1401). meth allom them rät, breff oc beuisningh, som iak af fornämpda herrä eric karlsson hafuer *ib* 89 (1401). *ib* 151 (1402) *o. s. v.* gör os mera wisso och höghra bewisningh oppa the gwdherna *Lg* 3: 116. pungen thager sina bewiisning *(evidenter probat)* när kisthan och kieldarin äro thom *Ber* 289. *Su* 263. *SO* 61, 102. — *intyg.* toko the sanna bevisning oc konungsens bref *(cum certo suæ legationis experimento et cum literis) Ansg* 195. — *bekräftelse.* til thessins bekännilse större wisso ok bewisning *SD NS* 1: 30 (1401). *ib* 80 (1401) *o. s. v.* **6)** *rättsanspråk.* alla the rättheet oc bewisning som iac til thet godzet . . . hafdhe *SD NS* 1: 18 (1401, *nyare afskr.*). **7)** *anvisning.* mz breff oc bewisning på alle the ränthe *RK* 3: *(sista forts.)* 5533. — *Jfr* **kärleks bevisning.**

bevoghin, *adj.* [*Mnt.* bewogen] *benägen.* j äre bewogne tiil at affwärgie cristendomens oc richisens forderff *FH* 1: 183 (1497, *afskr.*).

bevägha (bewäya. bevega), *v.* [*Mnt.* bewegen] *sätta i rörelse; beveka, förmå.* lather han med flere idra tienere wäl bewäya sig tiil at wara ther j wele haffue them *FH* 1: 184 (1497, *afskr.*). haffuer iach . . . beueget . . . claess henricson ther til *ib* 7: 91 (1511). *Jfr* **beveka.**

bevända, *v.* [*Mnt.* bewenden]. — *part. pret. uträttad, som lönar mödan.* jw mere wii them bughe och knicthe iw mindre är thet bewänth *HSH* 22: 56 (1494).

beväpna (beväkna. *part. pret.* **bevänkter),** *v.* — *part. pret. beväpnad.* the wakadho bewänkte *MB* 2: 90. bewänkte mz örlöghis vaknom *ib* 127.

beväria, *v. värna, försvara.* huro then landzende . . . schall bewäries och förswaras *BSH* 5: 98 (1506).

beväria, *v.* [*Mnt.* beweren, bewerren] — **beväria sik,** *befatta sig (med).* mäd allum thöm landum ok stadhum . . . skal iak . . . mik . . . enkte bewäria *BSH* 1: 132 (1371). skal och ingen beuerkia *(för* beueria*)* sigh medh häradz skogh och häradz afgiäld, vthan the som ther til skickade äre, och äro ägande i bolbyy *GS* 41. *Jfr* **bevara sik.**

bevärka (bewerka), *v.* [*Mnt.* bewerken] *inneslula.* läth han bewerka sik j eeth glas kar *ST* 530.

bevärna, *v. skydda.* mik bewärna mz korssens tekn *Lg* 3: 471.

bezl (betzl. bäzl *KL* 243; **-ith** *Fl* 537. **besl: -it** *Di* 78. **bezel** *Bir* 4: 289. **bezeel** *ib* 3: 384. **betzell** *RK* 1: *(LRK) s.* 220. **bezil** *LfK* 210. **betzil** *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). **bedzill** *Va* 21. **belz** *GO* 445. **bälz** *Gr* 365. **betlz** *(för* **betzl** *el.* **beltz***) LfK* 210**),** *n.* [*Isl.* beizl, beisl] *L. betsel.* mz forgyltom betzlom oc sadhlom *Bo* 165. i betzle oc grimo *Gr* 273. at thw ey bort kastar hans wk ok bezl aff thinom hals *Bir* 3: 330. lagde wppa tik sith betzl *Su* 232. *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). *KL* 243. *Bil* 88. *Gr* 210, 365. *Bir* 3: 331, 384, 4: 289. *VKR* 35. *GO* 445. *Fl* 537. *RK* 1: *(LRK) s.* 220. *Va* 1. *Su* 237. *LfK* 210. *Di* 78.

bezla (betzla. -adhe), *v.* [*Isl.* beizla] *tygla, tillbakahålla.* gudz räddoghe betzladhe oc bewaradhe hennas fäm ythra sinne aff allom syndhom *Lg* 3: 410. *Jfr* **ater bezla.**

bi (by), *prep.* [*Mnt.* bi] *vid.* bliffua by *(fullfölja?)* sin siglatz til ände *BSH* 4: 317 (1502).

bi, *n. (jämte sammansättningar), se* **by.**

bia-, *se* **biä-.**

biddare, *m.* [*Mnt.* bidder] *tiggare.* girughir man thiggir som biddare thz som trolik människia forsmar som herra *Bo* 66. *KS* 34 (88-89, 37). *Bir* 5: 131. *LfK* 143. at enge questores eller biddara wthsendins a clostersins vegna til ath tiggia kring om landit *Bir* 5: 131.

bidh, *n.* [*Isl.* bið] *bidande, väntan, tålamod.* hauer enkte tholl eller bidh *RK* 1: 1758. *ib* 2207.

biþa (*pres.* **-er** *GO* 376, 417. **-ar** *Bu* 13; *Bir* 1: 346; *Ber* 76. *imperat.* **bidha** *Bo* 93. *impf. sing.* **beedh** *Iv* 483, 2200, 2725, 2899; *Fr* 964, 2592, 2830, 2971, 3081. **bidde** *Bu* 491; *Gr* 314, *(Cod. D)* 407; *Bir* 4: 148. **bide** *Bu* 169. **bidhadhe** *Bo* 86; *Bir* 2: 292; *refl.* **bidhadhis** *ib* 395. *pl.* **biddo** *RK* 1: 1648; *Bo* 250; *Bir* 3: 18; **bido** *Bu* 169. **bidhadhom** *Bir* 1: 190; **bidadho** *Bir* 1: 3. *part. pret. n.* **bidhit** *RK* 3: 1793. **bidith** *ib* 1: 3133. **bit** *Al* 6632. **biit** *RK* 1: 1631. **biþat** *Bu* 4**),** *v.* [*Isl.* biða *och* biða] *L. eg. låta förmå sig, foga sig, finna sig (i).* **1)** *bida, afbida, vänta.* än länge är biþat *Bu* 4. väl hauin ii . . . biþat *ib. Bo* 250. — *med gen.* þin käre son biþar þin *Bu* 13. *ib* 173. *Bil* 568. *Gr (Cod. D)* 407. *Bir* 1: 190, 346, 4: 148. *Iv* 948, 1974. *Al* 3445. summi villo dagsens bidha *RK* 1: 2309. — *med ack.* biþa doma dagh *Bu* 167. bidde leþan gäst *ib* 491. *KL* 182. *Bo* 86. *Gr* 314. *Bir* 1: 190, 2: 291. *RK* 1: 1648.

bidhia *(för* bidha*)* swa grymma domarans nadh *Su* 448. thän bidha *(honom väntar; expectat)* äronna krona *Ber* 76. — *pass.* manadhis folkit ok bidhadhis *(exspectabatur)* til synda angir *Bir* 1: 395. än bidhas the af hulkom gudz sons brullöpe scal vpfyllas *MP* 1: 199. — *med dat.* vm han dwäls tha bidha honom *Bo* 93. — *med prep.* til. biþa tel *(vänta efter)* naþa *Bu* 4. — *med prep.* äptir. the biddo äptir sinom pänningom *Bir* 3: 18. then som the bidadho äptir *ib* 1: 3. *VKR* 10. *RK* 3: 3485. **2)** *invänta, upplefva.* wäl är mik at iak thenna dagen sculdhe bidha *Lg* 3: 21. **3)** *bida, dröja.* han bide mz hanom vndi eno bärghe *Bu* 169. herra fräderik ther ey längre beedh *Fr* 2592. han togh ij the same stund orloff ok ey längre beedh *ib* 3081. *ib* 2830, 2971. *RK* 1: 1631, 3: 1793. — (?) wani bidher bäst *GO* 376, 471. **4)** *vara qvar, finnas qvar.* a hans liiff ey klädher beedh *Fr* 964. **5)** *foga sig i, nödgas finna sig i, lida, få.* mera skam iak aldre beedh *Iv* 483. första iak thän skadhan beedh *ib* 2725. *ib* 2899. swa haffdo the mykla angist bidith *RK* 1: 3133. *ib* 2: 2983. thän wil ey länge bidha *(för* liva*)* som ey wil ymst bidha *(nemo diu vivet cui nulla calumpnia livet) GO* 556. skal thu änga nadher eller ro bidha *MB* 1: 430. the iomfru . . . mykla glädhi ij hiärtadh beedh *Iv* 2200. han haffwer stundom skäl ok wit ther ostridha tungo haffwer bit *Al* 6632. han kunne thäs aldre böter bidha *ib* 10110. *RK* 3: *(till. om Chr. II, red. B)* 6358. **6)** *uthärda, stå sig, hålla stånd (mot).* han gat ey biit *Al* 4668. ey en fother aff idher gither bidhit ällir staa j ware asyn *MB* 2: 254. — *med ack.* the thordho väl hwar hin annan bidha *Fr* 1804. *RK* 2: 9258. 3: *(sista forts.)* 5667. *Di* 75. — *med dat.* konungenom manligha ath biidha *RK* 3: 3305. — *Jfr* **for-, um-, äptir-bidha.**

bidhan (bidhadhena *för* **bidhanena** *Bir* 3: 16. **bidadhin** *för* **bidanin** *ib* 155**),** *f. väntan.* mz biidhan oc astundan *MB* 1: 455. *Bir* 1: 230, 263, 298, 3: 16, 152, 155, 215, 419. *RK* 1: 3290. *Ber* 4. j tässe stridenne ängxliga bidhian *(för* bidhan, *exspectatio) MB* 2: 287. wi ärum swa som dödhe aff thinne bidhan *(exspectatione tui) Bir* 1: 227. *ib* 223.

biþia (biddia: biddie *Gers Ars b* 8; **bidder** *ib.* **biddhia: -e** *MD (S)* 290. **biddha: -e** *ib.* **bedhia** *Gers Ars b* 1; **bedher** *MD (S)* 300; **bedh** *(imperat.) LfK* 64. **bedhya: -om** *SD NS* 2: 62 (1408). **bethia: bether** *FM* 49 (1447); *FH* 5: 21 (1463); **bethiom** *FM* 25 (1389). **bädhia: bädhium** *SD NS* 1: 436 (1405). **bäthia: bäthio** *(för* **-om***) FM* 25 (1389). **bäthä** *BSH* 5: 25 (1504). **böthia: böthio** *(för* **-om***) FH* 8: 2 (1389); **böthiom** *ib* 3. *pres.* **-er.** *impf.* **baþ. bat** *SJ* 316 (1464). 2 *pers.* **bazt** *Al* 6046. **bas** *i förbindelsen* **bas tw** *Di* 119. *impf. pl.* **baþo.** *part. pret.* **biþin. bethin: -it** *Lg* 3: 693. **bidhr** *FH* 5: 12 (1461)**),** *v.* [*Isl.* biðja] *L.* **1)** *bedja, begära.* hwi twinghar gudh os bidhia, sökia oc bedhas *LfK* 62. gör giärna som han biþar *Bu* 19. var for os alla tima biþiande *ib* 18. han skál bidhia for sinna synda forlatilsom *Ber* 42. — *med innehållets ack.* at biþia . . . sina böna *Bu* 30. biþar sina böne *ib* 19. — *med personens ack.* vi biþiom þik *Bu* 18. han huilken wi bidhiom *LfK* 64. tha hon taladhe til konungsins oc badh han for thera helso *Bir* 3: 81. hwilkin bidhin *(ombedd)* komme *ib* 4: 16. *FH* 5: 12 (1461). *MB* 2: 299. — *med den till hvilken bönen ställes betecknad genom prep.* til. badh til gudh *KL* 15. *Bir* 3: 283. *Lg* 824. badh til korsit *(adoravit crucem) Bo* 215. — *med innehållets ack. och den till hvilken bönen ställes betecknad genom prep.* til. badho sina böne til grafwenna *(adorantes sepulchrum) Bo* 214. — *med personens ack. och sakens gen.* iak vil idher thäs bidhia *Iv* 1715. *Fr* 1445. — *med personens och sakens ack.* thot alle hälghe män badhen mik thz *Bir* 1: 5. — *pass.* än tha at hon wardher thz mykit bidhin *(ombedd att göra det, uppmanad dertill)* aff henna frändom *Bir* 4: 29. *VKR* 74. — *med personens ack. och saken betecknad genom prep.* um. badho han vm at han sculde thässa pilagrims färdh sik til taka *Bil* 842. badh kärleka sin fadher ther om *Lg* 218. *Bir* 2: 266. *MB* 2: 52, 141. badho alexandrum om ena böön *Al* 1270. — *med personens ack. och saken betecknad genom prep.* til. jak badh tik aldre til vinsorz *SR* 1. hon lät sik länge bidhia ther til *(derom) Iv* 1526. *ib* 4685. baþ gratande sanctum iacobum tel guz naþa *(om Guds nåd, att utverka Guds nåd) Bu* 169. hon baþ varn härra sik tel naþa *(om nåd för sig) ib* 496. *Bil* 290, 866. *Bir* 3: 441. *Lg* 34. badh fore idhra badhe sin gudh til alla nadhe *Fl* 1470. — *med personens ack. och inf.* ioakim . . . baþ guþ giua sik hughnath *Bu* 3. biþar hana skyt sitia a häst *ib* 19. — *med personens ack. och sats inledd af* at. hafþe länge biþit guþ at han matte cristen varþa *Bu* 519. bidhir jak thik . . . at thu miskunna mik *Bir* 2: 173. — *med personens dat. och inf.* badh fiskarens hwstru sinom man sighia sik hwar han haffde fangit the peninggana *Lg* 3: 328. *SO* 206. — *med saken el. det begärda föremålet betecknadt genom gen.* en rikar härra baþ min *(begärde mig till äkta, friade till mig) Bu* 143. *ib* 503. *Bir* 1: 340. — *med saken el. det begärda föremålet betecknadt genom ack.* tha bad honom got huar man honom saa *RK* 1: 1880 *(kan föras till* **2)**. bidhiom vi nu alle . . . thina miskund for hänne *Bir* 3: 111. bidhiandis thera wndhsätnigh oc hiälp *Lg* 3: 309. han badh *(möjl. för* bedh*)* ey häst han gik til foot *Al* 102. sigh kwnu bidhia *MD (S)* 242. at bidhia honum iomfrw *MB* 1: 205. om hans son konigens dotter bade *(begärde till äkta, friade till) RK* 1: 385. *ib* 79. *Di* 24. — *med sakens ack. och personen betecknad genom prep.* af. bedhet tröstelika aff gudhi *LfK* 64. — *pass.* gudh kan thz ey neka, som mz tarom aff honom wardher bidhit *LfK* 65. — *med två ack., den ene obj., den andre ett adj. utgörande närmare bestämning till detta.* hon badh lööss magnus algutzson *RK* 1: 1454. **2)** *bedja, önska.* jak bedher mik gudh swa hul *MD* 300. jagh beder mig sannan gudh, och thz helige sacrament . . . swa at hielpa mig badhe nu och ewinnerliga *BtRK* 187 (1455). om iagh moot mitt rätta samwitt . . . wildeligha dömmer, ta bedher iagh gudh migh therföre fördömma *ib.* badh sigh sa gudh til hielp . . . at wij skulle aldrigh fordrifwes *ib* 231 (1464). badhe sik sa gudh hielpa oc al hälghon at the aff orsom oc mora hafdhe them aff rättauik orätt giort *DD* 1: 95 (1442, *afskr.*). baþ sin son vara uäl signaþan

Bu 14. baþ hana mz heþer hela sitia *ib* 12. *Bil* 127. *Fl* 559. *RK* 1: 1590. bidhia han vara väl komin gudhi ok mik *Iv* 1730. han badh thz folk helt ok sält *(sade farväl till) Al* 5846. **3)** *bjuda, befalla. med dat. el. ack. och inf.* baþ han helan liua [ok] vp standa väl föran *Bu* 165. gudh som tik bidher at bedhas *LfK* 61. tha werkmestare bidher nokrom tighia *SO* 52. — *med dat. och en sats inledd af* at *el.* thät han badh them fast hwariom sinom *(i rimslut)* . . . thz the skullo swinin nidha *Al* 5501. — *abs.* swa badh hertogh erik then mille *RK* 1: 3605. han loot . . . byggia . . . eth fagert hwss ok en godhan stadh alla leedh swa giort som han badh *ib* 513. — *uppmana, ägga, fresta.* baþ *(temptavit)* mik tel fulan last *Bu* 136. **4)** *bedja, bjuda, inbjuda.* atilius konung haffuer bidit mik venligha til sik *Di* 238. **5)** *säga, yttra.* badh *(mælti)* them haffua jägit alle mannelighästh *Di* 230. — (bidhia *för* bidha *Su* 448. bidhiä *för* bidha *KL* 131. bidhiandum *för* bidhandum *MP* 2: 124.) — *refl.* **bidhias,** *utbedja sig.* vj bidioms hielp *MD* 313. — **bidhias for,** *eg. bedja för sig; bedja om förlåtelse.* magh han sik sydhen vrsaka eller bidhias före *Gers Frest* 33. tok at bidias före *Ansg* 183. — *Jfr* **af-, for-, til-, um-bidhia** *samt* **obidhin.**

bidhiare, *m. bedjare.* godher bidhiare skal hawa godhan syniara *GO* 734. *LfK* 110.

biþil (bedhil), *m.* [*Isl.* biðill] *L.* **1)** *den som beder ifrigt.* procax, bidhill *GU* 5. **2)** *friare.* en aff henna bedhlom *Lg* 3: 696.

bidhilse, *f. väntan.* skulu hafhwa thwlimodh alt til hans bidhilse *(inspectionem, trol. af öfversättaren läst exspectationem) Ber* 9.

bifalla, *v.* [*Jfr Mnt.* bivallen] *komma under förhandling? upptaga till behandling?* ath sachen bliffwe bifallet i room *HSH* 20: 211 (1507).

bifot, *m.?* [*Mnt.* bifot] *artemisia vulgaris Lin.?* tag malyrt bifoth rutam pyper komen *LB* 7: 23.

bifridher, *m.* [*Mnt.* bivrede] — **bifrids bebindning (befredz-),** *f. afslutande af vapenhvila.* om then befredz bebindning, som . . . biskop birge och flere the godo herra ther i skaane tilbwdit haffwa *BSH* 5: 415 (1510).

bigiva, *se* **begiva.**

bihalda, *se* **behalda.**

bik (bäk *RK* 3: 3828. **big** *LB* 7: 195**),** *n.* [*Isl.* bik. *Fsax.* pik. *Lat.* pix] *beck. MB* 1: 168, 277. *Va* 38. *Bir* 1: 179. blifwa the ther faste af thy bikeno ok limeno som foghlarin hawir ther til reet *ib* 51. thz bikit älla tiäran mz hulko noa ark war smordh ok tiäradh *ib* 178. *ib* 4: *(Avt)* 181. *RK* 3: 3828.

bika (-ar, -adher), *v.* [*Isl.* bika] *becka, bestryka med beck, fästa med beck.* wara thina hand at hon ey bikas *GO* 576. inbära . . . annur thu *(näml.* skrin*)* . . . wtan bikat *Bil* 612. bundhne ällar bikadhe widh taket *Lg* 3: 179.

bikaþer, *adj. L.*

bikar (bekar. beker *TS* 23. **bäker** *ib.* **begär. böger** *LB* 7: 320**),** *m.* [*Isl.* bikarr. *Mnt.* beker. *Ital.* bicchiere. *Mlat.* bicarium] *bägare.* takir thu widh bikar tha takir thu widh gäldh *GO* 626. bollin oc bekarin *RK* 1: *(Albr) s.* 208 *(kan föras till* **bikare***).* i bikar oc gryte *ib* 207. mz horn eller bikare *SGGK* 107 *(kan föras till* **bikare***).* een begär öll *SO* 152. *TS* 22, 23. *LB* 7: 320.

bikara, *n.* = **bikar.** sät ey fult bikara *GO* 624.

bikare (bekare: -a *SO* 81; *TS* 22. **bykare: -a** *SO* 28. **bökare** *SGG* 130. **bigare: -a** *SO* 8. **beghare** *ib* 70, 71. **begare** *SEG* 122, 123; **-ara** *ib* 112. **bägare** *SO* 8. **byghare: -a** *ib* 28**),** *m.* = **bikar.** i bikara oc gryte *RK* 1: *(Albr) s.* 210. huilkin som sin bykara bryther *SO* 28. *ib* 8, 70, 71, 86. *SEG* 122, 123. *TS* 22. drikker tu walmagho frö miölk fastande som en lithen bikara *LB* 3: 51. — (?) bör allermannenom ok gärdha ffolke alla helgona minne lysa ok holla mz ffärska begara ok ffärsth öl *SEG* 112. senda honom heem 1 kanna ööl och färska bekara *TS* 23. tolff färska bekara *ib* 25. *ib* 26. giffue ena thwnna ööl ok xii bekara til neste kompanis drick *SO* 81. for en öre beghara *ib* 80. *Jfr* **minnis-, silf-bikare.** — **bikaramästare (bykara-. becara-. bicarmäster),** *m. tillverkare af bägare.* nicholaus bicarmæster *SD* 2: 504 (1307). prope curiam nicholai bykaramestaræ *ib* 5: 126 (1342). ärlikwm manne hanisse bykara mästara *ib NS* 1: 56 (1401). hinrik becaramästara ärfue *SJ* 57 (1430).

bikia, *f.* — **bikiuhvälper,** *m. L.*

bikosta, *se* **bekosta.**

bila, *f. Jfr* **ordhe-, timber-bila.**

bilder (-ar), *m.* [*Isl.* bildr] *L. spetsigt och skärande redskap (af järn); bill, plogbill.* lät göra fiughurtan bilda glödh heta *KL* 53. — *ss tillnamn.* gudhlaws dictus bilder *SD* 4: 569 (1337). — *Jfr* **arþer-, is-, plogh-, var-bilder.**

bildkippi, *m. L.*

billa, *f. Jfr* **eterbilla.**

biltogha (byltogha), *adj. biltog, landsflyktig.* hwat manne som byltoghä varþyr i swerike *SD* 5: 637 (1347). warþer oc nokor nästä iþär a bergheno biltoghä *ib.* the äru vtan sak wtdrifwin af sinne barnfödho oc wtlagdh swa som the varin biltogha *Bo* 19. vtläghe man älla biltogha kombir atir til sit eghit fädhirnis land *Bir* 2: 43. them alla byltoga lagde *RK* 1: *(sfgn) s.* 182. somlika mz allo giordhe biltogha oc dreff aff landit *Su* 66 (biltogha *kan i de båda sista ex. föras till* **biltogher**). — **biltogha domber,** *m. dom till landsflykt.* biltogha dombir ok vtläghe gaffs mot honum *Bir* 3: 429. — **biltogha mal (biltogho-),** *n. mål som rör landsflykt el. fredlöshet, brott som medför fredlöshet.* tweggia öresland jordh . . . som laurens honom pantsetthe för eth biltoghamaal *SD* 6: 75 (1349, *gammal afskr.*). *ib NS* 2: 55 (1408). them *(godsen)* förbröt mädh nokrom rättom brutom äntighi biltogho malom äller androm märkelikom brutom *BSH* 2: 103 (1399). *FH* 3: 42 (1444).

biltogher (biltuger), *adj. L.* = **biltogha.** then som fridlös och biltuger är giord i danmark eller i norige *GS* 49 (1442). then som biltoger warder i swerige, fredlöös i danmarck, och vthlagder i norge *BtRK* 123 (1436). at han skulle biltoghir dömas *Bir* 2: 334. giorde hanum biltog *Di* 3. *ib* 35, 56. *Jfr* **fulbiltogher.**

biläte (billäte *Bir* 3: 288. **bilate** *Bil* 739; *KL* 99 *(på två ställen).* **bilätte** *Bu* 19; **-eno** *ib* 207. **biladä** *Va* 21. **bilädä** *ib.* **byläte** *Bil* 463. **beläte** *SD*

5: 563 (1346); *MP* 1: 205; *Al* 2381, 9809, 9829; *Su* 192 *o. s. v.* **beeläthe** *RK* 3: 3952. **belätte** *SD* 5: 564 (1346). **belate. bäläte. belät** *Al* 2374, 2383); *n.* [*Fsax.* biliđi. *Mnt.* belde, bilde. *Jfr* **läte**] *beläte, bild.* varrä fru beläte *SD* 5: 563 (1346), 564. *Bu* 19. bera vars herra belate om pascha nat *SO* 187. bera wars herra vpstandelse belate om pas[cha] nath eller gangdaga *ib* 196. belätin af gulle gutin *Bil* 534. fana j hwilke mins pinadha likama beläte wari maalat annan wäghin oc annan wäghin minna modhers bäläte *Bir* 4: 17. knäfalla for korsum ok bilatum *Bil* 736. *Bu* 101, 188, 189, 207. *Bil* 444, 463, 739. *Bir* 1: 111. *KL* 38, 39, 99. *Al* 2374, 2381, 2383, 9809, 9829. *RK* 3: 3952. är tekn älla biläte *Bir* 1: 146. siälana som fadhorin skapadhe äptir sino biläte *Bo* 187. skapadhe han eptir sins liknilsa beläte *MP* 1: 205. — *Jfr* **afguþa-, snio-, vax-biläte.**

binda (bynda binna *Di* 15. *pres.* **-er.** *impf.* **bant.** *pl.* **bundo.** *impf. konj.* **bunde. bunno** *Di* 135. *part. pret.* **bundin. bunnen** *Di* 147. *ack. m. pl.* **bundna. bunnä** *KL* 147. *imperat.* **bint),** *v.* [*Isl.* binda] *L.* **1)** *binda, fästa med band.* binda hanom händar ok fötar viþ cors trä *Bu* 140. *ib* 15. *Bil* 104. *Al* 3215. tak stalskifwo oc bint til thit hiärta *Bir* 2: 5. *Al* 3214, 9096. at thu . . . bwnde haareth mz snöreth kringh om en spik *MB* 2: 121. ther bither biörn som bundhin är *GO* 1072. binda hiälm, *fastgöra en hjälm (med band el. remmar) vid rustningen.* the . . . bundo thera hielma *RK* 1: 895. hafdho bundna hiälma *Bir* 3: 402. han bant thera hiälma *ib* 403. *ib* 51. *Iv* 3381. *Di* 18, 192, 247. — *binda, fjättra.* han . . . bantin fast . . . ok sende honom bwndan (*för* bwndnan *el.* bwndin) tha til pirrum *MD (S)* 264. han är sa stark athan bunno oss well alla saman *Di* 135. lät binda tomam vm händar *Bu* 187. bunden handom ok fotom *ib* 133. bundom (*för* bundnom *el.* bunden) handom ok fotom *MP* 1: 276. som þe varin iarnom bundne *Bu* 57. öpte sik wara bundin af ypolito härdum bandum *Bil* 423. bunden mz þrem iarnom *Bu* 175. sagþe þera guþ vara sua bunden mz elde at han gitar eigh draghit andan *ib* 204. — *binda, lägga band.* bint vm hans hals mz þino bälte *Bu* 492. *Bo* 200. bundo for hans öghon *ST* 228. **2)** *förbinda (sår).* lätin nu cuma sara läkiarana ok binda saren *Bu* 501. *MP* 1: 270. *Iv* 3596, 5348. *Di* 168, 195, 197, 254, 261, 275. **3)** *binda, sammanbinda.* binda tizslana j kärua *MP* 1: 77. **4)** *binda, sticka, knyta.* bunden sközel *SD* 4: 711 (1340?). binda nät *Ansg* 245. **5)** *binda, stanna, stoppa, förstoppa.* binder blodrona ther qwinnor haffua *LB* 7: 139. *ib* 2: 35. thz bindhir mäst manz liff *ib* 1: 96. then maath som . . . binder liiffuit *ib* 7: 80. binder löst liff *ib* 5: 80. bintz qwidin *ib* 3: 21. lösir hon bundhin quidh *ib* 129. *ib* 2: 38, 52. at menniskian bindz och häfftas i liiffwena *ib* 7: 78. ath hon varder ecke bunden i liiffwith *ib* 79. *ib* 80. **6)** *knyta, ingå, afsluta.* at þerrä handa samband är bundin *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). till thäs ok (*för* at) . . . sätt (*för* sätter; *näml.* äru) bundne *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). binda twädräktz bandh *PM* 25. binda baand moth stridz laghen *ib.* han bant samsät mz mik *Bir* 3: 462. mz thik wil iak binda säät *MB* 1: 168. medh huem tu byndr tin hemelika winskap *KS* 22 (54, 24). *ib* 37 (97, 40), 62 (155, 68). *MP* 2: 15. *MB* 2: 251. *ST* 422, 456, 458, 517. the bundo swa throhit kompanskap mellan siin *ib* 451. bindha frijdh mz ryssana *BtRK* 347 (1490, *orig.*). *FM* 12 (1501). fridhen mz them bindha *MB* 2: 239. *ib* 242, 314, 323. *RK* 2: *s.* 371, 3: 2453. *Lg* 3: 346. **7)** *förbinda sig till, ådraga, åsamka (skuld).* ware allom gällom frij oc qwitta som bwndan äre sidan fornempda jeppa drakä oc fornempda hustrv marget sammen gifft ware *DD* 1: 79 (1431). **8)** *öfvertyga, öfverbevisa.* binda os ängin skäl at himbla ganger wardher längre *MB* 1: 67. **9)** *binda, göra till fånge el. träl, tvinga.* bant os mz bruti sino vndi diäuulen *Bu* 206. bundin vnder edhen (*bunden vid eden*) *MB* 1: 205. binda the . . . til (*utsätta de för*) meere siäla waadha *VKR* 45. — *förbinda, förpligta, bestämma.* byndom wi þen lifnäþin . . . til ennä mässu at syungä *SD* 5: 565 (1346). þer byndom wi þem til *ib* 566 (1346). faþer ok moþer bundo hana . . . tel guz þiänist *Bu* 5. thz the äru bundne til j reghlonne *Bir* 2: 180. — *förmå.* binda thöm til fridh oc sämio som han wredha giort hawir *Bir* 3: 52. — *påtvinga, pålägga.* them är ängin bindoghe bundin *MB* 1: 85. **10)** *aflägsna, afhålla.* binder watn aff öghom *LB* 3: 45. — **binda sik, 1)** *förbinda sig, förena sig.* binda sik i samsät oc obeskedhelichin winskap medh werlzlichom menniskiom *VKR* 20. — *sluta sig (till).* än thu bindher thik til christum (*Christo adhæseris*) *Ber* 45. bant sik hetelica til mik (*se ad me ferventius applicuit*) *Bir* 3: 33. **2)** *förbinda sig, förpligta sig (till), utfästa.* bundo sik til renlek *KL* 328. hwar sum sik bindir thär til at han wil pröua vp a nokon thässa sak *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). byndom wi oss baþen oc hwart varra särdelis oc vara ärwingyä til at fulcomä skulä oc tilläggiä swa mykit goþz som þer til räkker *SD* 5: 564 (1346). byndom vi oss. vara ärwingiä oc executores at sändä til þessä staþa . . . et buþ *ib* 566 (1346). *ib* 568. binder iak mik ok mina arfua honom swa got godz i gen faa *ib NS* 1: 31 (1401). han bant sik sialuan vndi suärþ än han gate eigh um giort georgium *Bu* 494. alle lanz härra bundo sik vndi þerra lyþno *ib* 507. *MB* 1: 136. bant sik wndi rätta thro *Bil* 694. bant sik vnde alt thz han honom bödh *ib* 786. bant sik wndi at warda cristin *ib* 605. *ib* 868. **3)** *afhålla sig.* bundho sik siälffua fra werldz lustä *Pa* 40. — *refl.* **bindas, 1)** *förenas (med).* ath thin siäl vtan athskilnyng bindis til hans *VKR* 67. *Ber* 83. **2)** *förbindas, förpligtas.* vndir thöm (ɔ: laghin) bindas mz edhe alle the ther riddara göras *Bir* 4: 137. *ib* 151. — **binda af,** *lösa, taga af sig.* the bundo siin vapn aff *Iv* 5300. bant aff sin hiälm *Di* 285. — **binda i gen,** *knyta till.* binth säcken vel igen *LB* 7: 318. — **binda sik inne,** *ingå förbund.* han haffuer bundhit sigh jnne med the lifflender *HSH* 22: 23 (1496, *gammal afskr.*). — **binda saman,** *binda samman.* bundus hel saman handin ok armbrin *Bil* 255. *Jfr* **samanbinda.** — **binda sik saman,** *förbinda sig, förena sig.* at binda sik saman j ogudhlichom winskap *VKR* 19. — **binda sik til,** *förbinda sig.* bindom wi os til . . . swa godha iordh föreläggia *SD NS* 1: 34 (1401). *Jfr* **tilbinda.** — **binda up,** *binda upp.* binda up hiälm, = binda

hiälm. bundo op sina hielma *Di* 15. *Jfr* **up binda.** — **binda up a,** *binda på.* binda hiälm up a. = binda hiälm. bindha sina hiälma oppa *Di* 248. *ib* 266. — **binda vidher,** *öfverbevisa.* binde then aftäkt giordhis till han widhir mz twem mannom *TB* 78. *Jfr* **viþer binda.** — *Jfr* **ater-, bak-, be-, for-, in-, innan-, kringom-, lagh-, nödh-, sam-, undir-binda,** *samt* **barn-, barna-, fridh-, gatu-, in-, na-, när-, o-, pa-, tä-bundin.** — (bindher *för* biudher *Su* 30, *trol. äfven* binder *för* biudher *Iv* 1311.)

bindare, *m.* *Jfr* **tunnobindare.**

bindilse, *n. pl.?* **1)** *bindande, bundenhet.* jak see thic hawa beskelikheez galla j hiärtans bindilse *(obligatione)* *KL* 145. **2)** *förstoppning.* quidzens bindilse *LB* 3: 13. — (?) een naturlik bindilse aff hita i kroppenom *ib* 15. **3)** *tyglande, återhåll.* kötsens bindilse *KL* 273. — *Jfr* **ater-, be-, for-, sam-, saman-bindilse.**

bindning (bindhnigh), *f.* **1)** *bindande, band.* hännas häktilse är helsamleken bindhnigh *(alligatio)* *Su* 15. **2)** *förstoppning.* fore sins bwkx bindning *LB* 3: 181. — *Jfr* **be-, for-, sam-, saman-bindning.**

bindoghe (bindaghe. bindughe), *m. afhållande, återhåll, återhållsamhet, tyglande.* kiöz bindoghe af hor ok löskaläghe *Bu* 185. *MB* 1: 452. bindoghe þässa hems tel giri ok päniga *Bu* 185. bindoghe ivirvätes luste *(för* lusta*)* tel mat ok öl *ib.* om kötzsins bindagha mot owirflödhelikhetz oc oatirhaldz last *Bir* 2: 279. *MP* 1: 193. mz kötzsins bindugha *ib* 2: 145. for kötzsins bindogha ok atir hald *Bir* 1: 358. j renlek oc bindogha *ib* 2: 43. them är ängin bindoghe bundin *MB* 1: 85.

bindrem? (binth rem), *f. rem hvarmed någon bindes, band, boja?* thet geller eder en binth rem *HSH* 20: 176 (1507).

bindsel (binzel), *m.* [*Mnt.* bintsel] *band, rep.* hade en binzel om sin hals *RK* 1: *(sfgn) s.* 183.

binge, *m.* [*Jfr Isl.* bingr] *binge, förvaringsrum för säd el. mjöl.* ey komber hwetit j bondans binga *(horreum)* vtan thz wardher för thryskit ok bart *Bil* 426. *Jfr* **miolbinge.**

binge binga binge, *interj. såsom det synes, utan egentlig betydelse, använd för rimmets skull.* binge binga binge bätra är een fara osth än een gasa winge *GO* 260.

binke, *n. se* **bynke.**

biogher? *m.?* *Jfr* **iärnbiogher.**

biorn (biörn. *pl.* **-ar. -ir:** **biorne** *MP* 2: 175; *KS* 29 (72, 31); *i sistnämda skrift sättes dock i ändelser ofta* **-e** *för* **-a),** *m.* [*Isl.* björn] *L. björn. SD* 4: 408 (1335, *enl. aftr. hos Hadorph*). biorn hulkin blindir vardir seande heta mullogh *MP* 1: 71. biorn hulkin . . . giärna ätir honagh *ib* 2: 86. tu grym leiom *(för* leion*)* som þaghar wrþo bliþ ok spak som lamb ok samulund wrþo tue biorna *Bu* 529. swa födher gudh by som biörna *GO* 223. *ib* 1072. *Bil* 443. *KS* 29 (72, 31). *MP* 2: 175. *Lg* 123. *Bir* 2: 210. *MB* 1: 75, 297. *Iv* 248. *Di* 106, 107 *o. s. v.* änlitith thölkith som biörna skin *Iv* 267. hans föther (ɔ: varo) swa som biörna föter *MB* 2: 352. *Jfr* **villebiorn.** — **biorna hvälper (-hvalper),** *m. björnunge.* ilt är rakka leka mz biorna hwalpe *GO* 1074. — **biorna ister (biörna ijster. biörna yster),** *n. björnister.* blanda mz biörna yster *LB* 7: 32. smor ryggen med biörna ijster *ib* 283. — **biorna kiöt (biörna köt),** *n. björnkött. LB* 7: 291. — **biornamana (biörna-),** *f. en björns beteende?* takir hon til ath rapa och gylpa och fa biörnamanw och tager til ath rämya och rythaa i tarmomen ynnantil *LB* 7: 74.

biornister (biörn yster *LB* 7: 32. **biörn iister** *ib* 165**),** *n. björnister. LB* 7: 32, 165.

biornskin (biörnskin. byörskin *Lg* 3: 445**),** *n.* [*Isl.* bjarnskinn] *björnskinn. Iv* 3124, 3162. ofuir halmin *(sänghalmen)* hafwin matto ellir biörnskin *VKR* 10. *Bir* 5: 41. brynian war vnder biorn skinnet *Di* 109. *ib* 107, 110, 132. *Lg* 3: 445.

biornspiut, *n. L.*

birkarlar (birkalar. *eg.* **birkkarlar),** *m. pl.* [bark karlar *hos Peder Dass, Nordlands Trompet. s.* 91 *(uppl.* 1873*). Jfr Fdan.* biærk, birk. *Se Schlyter Ordb. s.* 72, *Jurid. Afh.* 2: *s.* 90; *Hildebrand, Sv. Medeltid* 1: *s.* 310] *L. handelsmän; birkarlar, köpmän som idkade handel med Lapparne, af hvilka de äfven uppburo skatt.* qui . . . birkala fuerint *SD* 4: 73 (1328, *nyare afskr.*). skall lappefougten skippa, att allom bircherlom och lappom ske rett *HSH* 29: 27 (1424, *nyare afskr.*). birckerlar af lula och pitta *ib* 29 (1454, *nyare afskr.*). för:de lappa höra rätteliga birckerlarnar till *ib.* menigha bijrcharlar som byggia och boo i . . . lula och pittha *ib* 32 (1498, *nyare afskr.*). *ib* 30 (1489, *nyare afskr.*). *Jfr anf. ställen hos Schlyter och Hildebrand samt Styffe, Skandinavien under Unionstiden,* 2 *uppl. s.* 318, 320. *Jfr ock* **biärkö.**

birkarlaboar, *m. pl. eg. väl innebyggare i Birkala, en socken i Finland hvilken utan tvifvel fått sitt namn af der bosatta birkarlar;* = **birkarlar.** inter helsingos . . . et bircharlaboa *SD* 4: 73 (1328, *nyare afskr.*). birkarlaboa ad . . . lappa accedentes *ib.* *Jfr* lappefogeden och fflere dandämän aff bärchara j norrebotn pläge ffare jn i jdert landh äpter theress bärning och var naduge herres lappe skat *HSH* 29: 34 (1498).

birkekarter (byrke-)? *m.? grof och hård björknäfver.* lather ther in komma kol oc byrkekart *BSH* 4: 318 (1502).

birkelöf, *n. björklöf. LB* 7: 158.

birkeris, *n. björkris.* han hafdhe . . . ij andre hand eet birkeriis *Fr* 969.

birna (berna), *f.* [*Isl.* birna. *Jfr äfven Isl.* bera] *björninna.* möta . . . the berno som mist hafwer sina vngha *Bil* 861. — *ss tillnamn.* niclis birna *SD NS* 1: 322 (1404).

bisa (-ar *GO* 1017**),** *löpa, besa.* bätra är konne bisa for brymse än for käp *GO* 666. *ib* 1017.

bisanter? *m.?* [*Isl.* bisund. *Mnt.* bisant. *Ital.* bisante. *Mlat.* bisantius, byzantius] *Bysantinskt mynt, särsk. guldmynt; i allmh. guldmynt.* han sa ok liggia thäre bisant *(Cod. BCDEF* bisantha, bisante*)* aff gullith skärä margh thusand hundrath pund *Fr* 2141.

bisext, *n.* [*Lat.* bisextus *el.* bisextum] *skottdag.* hawer kirkian skipath bisextum hwart fiärdha aar thz är et bisext om siw aar *MB* 1: 63. *ib* 64, 65.

bisitiare (bisittiare *SO* 5. **bisittare** *BGG* 312; **-omme** *SJ* 126 (1446). **bysitiare: -ara** *SO* 97,

102 *o. s. v.* **bysitare: -ara** *ib* 189. **bysittiare: -ara** *ib* 195. **bysyttiare** *SGG* 128. **bysyttare** *ib* 134. **bijsijttare** *ib* 127. **bysittere** *BGG* 308), *m.* [*Mnt.* bisitter] *bisittare, den som jämte domaren deltager i en domstols förhandlingar.* loth hans *(domarens)* bisithiare ellir radhgiware sanctam cristinam j mörkastowona ledha *ST* 257. — *en af dem som jämte åldermannen leda ett gilles eller handtverksskrås angelägenheter.* han ... skal syttia bysyttiare eller allerman *SGG* 128. olderman i sancte knutz gille mädh bisittaromme *SJ* 126 (1446). samma tijdh schal oldermannen een aff brödromen til sick nempna som bysitiara wara schal mz hanom som senast walder var til bysitiara huilka mz oldermannenom sittia schulo fore brödraschapit offuer thet aarit *SO* 107. schal oldermannen haffua ner sich sittiande twa bysittiara *ib* 195. huilken broder til bysitiara kester varder han scal sittia ath mynsta thw aar samfelt *ib.* *ib* 5, 68, 70, 97, 102, 104, 105, 107, 159, 187, 189, 193, 195, 200. *SGG* 127, 134. *BGG* 308, 312.

biskapilse (-else), *n.? bestånd, uppehälle?* alla stande warur och thet godz som ther nödtorfftelika vidhertorffua til thera biscapelse *SD* 5: 696 (1347, *gammal afskr.*).

biskoper (byscoper *FH* 8: 2 (1389). **byscop** *RK* 3: 219 *o. s. v.* **beskoper: -ens** *BSH* 5: 209 (1507). **biskuper.** *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* biskop, biskup. *Fsax.* biskop. *Ags.* biscop. *Lat.* episcopus] *L. biskop.* en goþar biskopar *Bu* 143. varþ þäs staz biscopor *ib* 183. huar biscopar scal haua tua präste ok þre diäkna (när sik) þa han prädica *ib* 397. biscopa skolu kirkio vighia *Bil* 691. biskopa ok klärka *Fl* 2073. hawe fiuretighi hästa biscoper *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). insighli . . . biscups brynniulfs af scarum. biscup pätars af västrä aros *ib.* — *Judisk öfversteprest.* gik til presta höfdhingian thz är biscopen *Bo* 177. *Bu* 5, 14. *Bil* 82. *MB* 1: 11. *Al* 991, 1059, 1089, 1098 *o. s. v.* *ST* 4, 517. *Bir* 4: 139, 152. — *i allmh. innehafvare af hög presterlig värdighet.* ietro madian biskoper *MB* 1: 326. *ib* 280. melchissedech som war badhe konungir oc gudz prester oc biskoper *ib* 181. — *Jfr* **afguþa-, iuþa-, lyþ-, sam-, ärke-biskoper,** *samt* **bisp.** — **biskopa concilium (-consilium),** *n. möte af biskopar.* han hiolt eeth biscopa consilium ccc°xxx biscopa. *Bil* 743. — **biskopa gardher (byscopagordher),** *m. biskopsgård.* pa byscopagordhen *BSH* 5: 440 (1511). *Jfr* **biskops gardher.** — **biskopa val,** *n. rätt att välja biskop.* giordis the domherra qwaal the matte ey niwta thera biscopa waal *RK* 2: 543. — **biskops bol,** *n. biskopsgård, till biskopsgård hörande jord.* biscops bolet yrckia *MD* 494. — **biskops bonadher,** *m. biskopsskrud. Bil* 602. *Bir* 1: 309. — **biskops bordh,** *n. biskopsbord, det som är anslaget till biskopens underhåll.* som liggir vnder biscopsbordhit i scara *SD NS* 2: 394 (1411). humblarums ägor köpte han til biscops bordet *MD* 496. *ib* 488. *BtRK* 237 (1465, *orig.*), 238, 241 (1466, *orig.*). *BSH* 4: 228 (1497). — **biskops bot (biskups-),** *f. L.* — **biskops bälte,** *n. bälte som tillhör en biskops drägt.* hans biscops belte war eth rep *Lg* 3: 204. — **biskops döme (biskups-),** *n.* [*Isl.* biskupsdœmi] *L.* **1)** *biskopsämbete.* at taka biscopsdöme *Gr* 309. *Bir* 1: 316. (siunda) are hans biscops dömes *Bu* 196. **2)** *biskopsdöme, biskopsstift.* i lundä biscopsdöme *SD* 5: 566 (1346). i leons biscops döme *Bu* 171. *Bir* 3: 410, 4: 3. *VKR* 81. — **biskops foghate (-fogothe. -fogte),** *m. fogde i en biskops tjenst.* kom lasse dansson, biskopssfogothen *BSH* 5: 322 (1508). han greep ther byscops fogten mz tyänare alla *RK* 3: 1374. — **biskops färþ (biskups-),** *f. L.* — **biskops gardher (-gorder: -gorden** *RK* 2: 8676), *m.* [*Isl.* biskupsgarðr] *biskopsgård. RK* 2: 3959, 8676. *Jfr* **biskopa gardher.** — **biskops hatter,** *m. biskoplig hufvudbonad, biskopsmössa.* war biscops hattir *(infula)* ok allir biscops skrudhir redho *Bir* 1: 321. *ib* 362. *FH* 7: 80 (1509). — **biskops härbärghi,** *n. L.* — **biskops klädhe,** *n. pl. biskopskläder, biskopsdrägt.* kastade biscops klädum *Bil* 690. *Bir* 1: 317, 322. — **biskops krona,** *f. biskoplig hufvudbonad.* satte iak biscops krono *(coronam episcopalem)* vndir fötir *Bir* 1: 354. — **biskops krykia (-kryckia),** *f.* = **biskops krökla.** *TK* 272. — **biskops krökla (-krykla),** *f. biskopskräkla, biskopsstaf.* fik härtog hendrik i sit wald sancti seruacii biskops kryklo *Lg* 3: 180. *ib* 177. — **biskops mässa,** *f.* [*Isl.* biskupsmessa] *messa som läses af biskop.* sighia sina första biscops mässo *KL* 119. — **biskops nämd,** *f. L.* — **biskops ränta,** *f. biskopsinkomster. MD* 496, 499. — **biskops rätter (biskups-),** *m. L.* — **biskops sak (biskups-),** *f. L.* — **biskops saköre,** *m. sakören el. böter som tillfalla biskopen.* biscopz saköre wart thess minne *MD* 497. — **biskops skiorta,** *f. biskopskåpa.* föris j hörro klädhe for linna biscop *(för* biscops*)* skiorttona *(pro camisia et linteo episcopali) Bir* 1: 321. — **biskops skor,** *m. sko tillhörande biskopsskruden.* hafwi orenan thräk a fotomin for biscops skona *Bir* 1: 322. — **biskops skrudher,** *m.* [*Isl.* biskupsskrúð, *n.*] *biskopsskrud.* hwat tekna biscops skrudhin vtan biscops wald ok wärdhelikhet *Bir* 1: 315. *ib* 316, 317, 321, 322, 3: 209. *KL* 119. *ST* 517. — **biskops skruver (byscops-),** *m. biskopsmössa.* sätte sin byscops skruff aa altare nidher *RK* 3: 421. ware biscops skrwer och krikcher *FH* 7: 79 (1509). — **biskops staver,** *m.* [*Isl.* biskupsstafr] *biskopsstaf. Bil* 602. — **biskopsstikt,** *f. L.* — **biskops stol,** *m.* [*Isl.* biskupsstóll] *L.* **1)** *biskopsstol, biskopstron.* iordin lypte sik vp vndi hanum ok giorde hanum sömelikan biscops stol öfrit höghan *Bil* 589. *KL* 96. saat matheus a biscops stole (j xxx aar) *Bil* 228. *ib* 356. **2)** *biskopsstol, biskopsämbete, biskopsinkomster.* hwat skade oc fordarff biscopsstoolen . . . haffwer lidit *BSH* 5: 45 (1505). at i wilye wethe thenne fatige kyrkies, biscopsstoolens oc mith betzste *ib.* til sköfling war thet gifwit tha til biscopz stolen och prosten laa *MD* 496. — **biskops stova (-stuga),** *f. L.* — **biskops säte,** *n.* [*Isl.* biskupssæti] *biskopssäte, biskopsstol. Ansg* 231. thu skalt komma äpther mik j biscops säte oc ämbite *Lg* 636. — **biskops tiund (-tyend),** *f.* [*Isl.* biskupstíund] *biskopstionde, biskopens andel i tionden.* biscops tyenden kringom menige linckӧpungs biscopsdöme *HSH* 20: 33 (1507). — **biskops toller,** *m. afgift som sockenpresterne i Jämtland egde att uppbära af sina församlingsboar, då biskopen kom för*

att visitera. super quadam pensione dicta biskopstol. quam ceteri habitatores iæmpcie curatis suis, dum . . . archiepiscopus vpsalensis . . . visitacionis officium penes ipsos impenderit, exhibere consueuerant ab antiquo *SD* 5: 527 (1346). a solucione dicte pensionis biskopstol *ib.* super prefatis pensionibus biskopstol et getasmørmala *ib.* — **biskops þing,** *n. L.* — **biskops vald,** *n. biskopsmakt, biskopsmyndighet.* petrus gaff them fult biscops waldh *Bil* 357. *ib* 899. *Bir* 1: 309, 317. — **biskops ämbite,** *n. biskopsämbete.* äptir biscops ämbitis loflike skipan ok stadhga *Bir* 1: 314. *ib* 360.

biskopliker (biskoplikin. biskopsligh), *adj.* [*Isl.* biskupligr] *biskoplig.* biscoplikit lifwirne *Bir* 1: 316. allo biscopligx embetes vmsorgh ouergiffno *Lg* 3: 570. aff edhra biskopsligha makth *Gers Frest inl.*

biskriva, *se* **beskriva.**

bislingarþer, *m. L.*

bisman (bysman), *n.* [*Ryska* bezmen] *L. besman.* quatuor marchas butiri majoris ponderis œlandiæ hujus, quod dicitur vulgariter bisman *SD* 1: 592 (1281, *efter aftryck i Acta Litteraria Sveciæ*). orät bisman *PfN* 137. som ij spen ok ij bysman hafua *LfK* 223. — **bismana mark (besmana-),** *f. mark, skålpund.* klokka wm thio besmana marker *AS* 157. klokka wm fämtyo hwndrath besmana marker *ib.* — **bismans mark,** *f. L.*

bismare, *m.* [*Isl.* bismari. *Mnt.* besemer, bisemer] *L. besman.* medh orättom spannom ok bismarom *KS* 74 (182, 81). — **bismara mark (besmara-),** *f. mark, skålpund.* honagh iij besmara marker *LB* 9: 106.

bisp (bysp: byspens *BSH* 5: 440 (1511). **besp: bespens** *FM* 403 (1509); *BSH* 5: 70 (1505). **-ar),** *m.* = **biskoper.** aff erchebispen oc andra bispa mere *RK* 3: 4205. *ib* 4337, 4361, 5642. *MD* 496. *FM* 179 (1504), 286 (1506) *o. s. v. BSH* 5: 70 (1505), 440 (1511). *Jfr* **ärkebisp.**

bispraka (by-. be-. -adhe), *v.* [*Mnt.* bispraken] *göra insaga mot, klandra, göra anspråk på.* hulkit forscrifna ärfue the förra saalt haffdhe jon rytinge for hundradha marker, som hans bysmarket byssprakadhe ok laghlika til dömpdis for sama köp aff thy han widherboande war *SJ* 43 (1428). bisprakadhe han thät for sammā penninga *ib* 107 (1445). at bespraka the jordena *ib* 257 (1457).

bisprakning, *f. klander, anspråk.* ouergaff the bisprakning han giort haffdhe upa ena tompt *SJ* 71 (1437).

bisprok (bispork), *n.* [*Mnt.* bisproke] *ordspråk, talesätt; otillbörligt talesätt.* later thess (*för* thesse) store och grofwe edher som i brugha . . . och thesse oskelige klede sedher som nw nylighe ere vptaghin, och the mange bisporк som nw mögit bruges *GS* 68 (1491).

bistand (bestand), *n. bistånd.* sadane bestand, oc stora weluilighet, som hans nade haffuer oss oc ridderskapit offte bewist *BSH* 4: 226 (1497). til al kerlig wilie oc bestand *ib.* til beskerm, gode oc bestand *ib.* hwar wij kunne wara eder oc edert orden til bistand *FH* 6: 90 (1496). alzmectig gud . . . giffwe edher ther hielp oc bestand tiil *FM* 562 (1512). ath göra mik hielp och bistandh *BSH* 5: 116 (1506). at iomfru maria skulle haffwa hiälp oc bestandh aff sinne släkt *Lg* 3: 636. *Jfr* **bestand.**

bistanda (bestanda. bestoo), *v.* [*Mnt.* bistân] *bistå, hjälpa.* then wnsetningh, som man skal bestoo them med *BSH* 5: 300 (1508). swasom . . . konungen och cronan äro medh bestanden *BtRK* 89 (1435). hwilkin en broder som dör wthan warth brodirskap honum begaue wthu tässo brödirskapina epther vara makt wppa thz at thz bliui bistandande (*kanske dock här att fatta* = bestandande, *bestående*) *SO* 4. — *part. pret. bistående.* thet i rättenom bestandin (*motsv. Nedertyska text har* bestendich) warin *BtRK* 80 (1434). — *Jfr* **bestanda.**

bistandeliker (bestandeligin), *adj. bistående, hjälpande. med dat.* skal . . . hwart rijke thy andro bestandeligit ware *BtRK* 142 (1441).

bistandelikhet (bestondelighet), *f. bistånd, hjälp. FH* 7: 100 (1517).

bistandogher (bestandogher. bestandugher. bestandiger. bijständiger: -ige *BSH* 5: 50 (1505)**),** *adj. bistående, hjälpande.* war mik nw bestandoger ok nadoger *Gers Ars b* 4. *BSH* 3: 77 (1454), 5: 50 (1505). *SD* 5: 213 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*). ware edher fogethe bestandig ath forware . . . edert senge rwm *FM* 562 (1512). skal hwart rijket thy andra troligha wara bestanducht oc fullelika behielplighit thz affwäria *BtRK* 144 (1441). skule the . . . honom j engha mattho bestandoghe ware *ib.*

bistandoghet (bijstondighet), *f. bistånd.* gudh alzmectogh vare eders trösth och bijstondighet *HSH* 20: 81 (1507).

bistel? (bidzel), *m.?* [*Mnt.* bistel] *till en dörr hörande dörrposter i förening med utbyggnad?* i bidzlomen voro jernpipor upsatta fran norra trappona ock alt omkringh til den södra *TK* 270.

bit, *n.* [*Isl.* bit] *L. bett.* af eens galins hundz biti *KL* 200. for madhkanna oc orma stiongom oc bitom *Gr* 294. *Bir* 2: 37. *LB* 4: 344, 7: 71. förkommer spolorm i magan och annar swllen bith *ib* 8: 45. *Jfr* **diur-, diura-, eter-, hunda-, hunds-, ighul-, loppo-, orm-, orma-, orms-bit.**

bita (*pres.* **biter.** *impf.* **bet. beet. bäth** *Di* 257. *pl.* **bitu.** *impf. konj.* **bete** *Di* 46. *part. pret.* **bitin),** *v.* [*Isl.* bíta] *L.* **1)** *bita. egentl. och bildl.* siax galne hunda komo ok bitu ok slitu han tel döþa *Bu* 137. *ib* 205. bränt barn seer widh eldh ok bitith for hundh *GO* 1078. *ib* 731. hulkin som bita hans samuit ok gnagha swa som madka *Bir* 1: 69. nar han (ɔ: ondir man) . . . bitz (*äggas*) aff wredhe (*mordetur ira*) *ib* 3: 97. — *med prep.* um. thunga är ey been tho at hon bither vm been *GO* 680. — *med prep.* mot. synd hulkin som bitir mot samuitino *Bir* 3: 226. — *sammanbita.* gnizladho ok bitu tannom (*stridebant dentibus*) *KL* 143. thu . . . bither thina tändher *LfK* 141. **2)** *bita, vara skarp (för smaken).* pipar är biter ok biiter fast *Al* 1479. bitande tingh *LB* 9: 107. **3)** *bortfräta?* hon (ɔ: saxifraga) bither (*för* bryther?) sten *LB* 5: 81. **4)** *bita, taga i munnen, äta.* haffwa sköt hwaske bitha eller swpa *BSH* 5: 123 (1506). — *afbita, afbeta, beta.* asnane bito gräs (*pascebantur*) *MP* 1: 197. — *abs. beta.* owir ena äng hwar mangra handa fä ok diur gingo ok bitu

KL 24. **5)** *bita, träffa, verka.* þa bet eigh sten älla skoghar huarce hans kiöt ok eigh hans kläþe *Bu* 176. — *med prep.* a (upa). þa beet ängen eldar a þem hans fingre *Bu* 55. *Al* 5483. eyncthe vapen bedh *(för* bet*)* aa honum *Di* 225. *ib* 46, 257. — *abs.* þu scalt alla pino fresta tel nokor bitar *Bu* 414. *ST* 256. swa mykith beet awunden *MB* 1: 210. wens banna bither wärst *GO* 730. thera swärdh swa fastlika bitu *Iv* 720. *RK* 1: 316, 3093. *Di* 59, 64, 65, 82, 83, 282. **6)** *genom bitande fråntaga.* iak skal bita fra thik heluite helgha patriarchas *Bil* 83. — *genom bitande fördrifva.* biiter hwar annar *(för* annan*)* aff asit bort *Al* 9689. bita hona fran sik *ST* 277. — *refl.* **bitas,** *bitas, bita hvarandra, med bitande strida.* the bitas inbyrdhis *Su* 422. *ib* 227. nar twa hwnda bitas wm eth been *PM* 19. bitz swa wel mz sinne modhir vm eet been swa som mz enom främadha hwnd *ST* 277. — **bita a (-oppa, -pa), = bita 4.** fasholts swerd bet encte pa *Di* 83. *ib* 82. thz beth ey oppa *ib* 282. *ib* 213. — **bita af,** *bortfräta.* bither aff dödköth *LB* 5: 80. *Jfr* **afbita.** — **bita bort,** *afbita, genom bitande frånskilja.* the bitu bort näsana aff folkeno *ST* 525. — **bita saman,** *bita samman, bita i hop.* nar ormin bitir starklica saman tannomen *Bir* 2: 99. *Jfr* **saman bita.** — **bita ut,** *bortfräta.* hon biter ted onda wtt *LB* 7: 295. — *Jfr* **bakbita,** *samt* **diur-, eter-, orm-bitin.**

bitare, *m.* *Jfr* **bak-, gräs-bitare.**

bitekn (bytekn), *n.* [*Mnt.* biteken] *tecken, märke.* äru tässe scripter twa ludande aff ens sinne huar thera skurin vt aff andra widh thetta bytekn hel maria ful medh nadh *SJ* 206 (1451), 207 (1451).

biter (bitter. beter), *adj.* [*Isl.* bitr] *bitande, skarp, bitter. eg. och bildl.* pipar är biter ok biiter fast *Al* 1479. mirra thz är eeth beyst oc bitirt thing, thz teknadhe then beska oc bitra dödhin *ST* 209. är gudhi thäkkare söt hiärta oc fult mz gudhlikom älskogha än bitirt oc vredzfult *MB* 1: 471. beskare plagha oc bitrare hiärtans värkir var honom aff gudz fadhors vanhedhir *Bo* 24. for bitthir hoffwz werk *Iv* XCII. bitther sorg *RK* 1: *(till. t. LRK) s.* 252. mz bitre värlzlica thinga vmsorgh *KL* 331. thin betra dödh *Gers Ars b* 4. for thin . . . bitherra döödh *MD* 48.

biterlika (beterlika *Lg* 3: 704. **bitherliga** *MB* 2: 72**),** *adv. bitterligen.* göra storan grat owir han swa bitirlica som enga son *Bo* 210. bitirlika grata *ST* 464. *ib* 378. *MB* 2: 72. *Lg* 3: 704.

biterliker (beterliker), *adj.* [*Isl.* bitrligr] *bitande, skarp, bitter. bildl.* vm nakar stunge han mz hwasse ok bitirlike *(mordaci)* auitilse *Bir* 1: 64. ey är dözsins bitärlica besklikhet lät *Bo* 108. swa stoor ok biterlik vars herra ihesu pina *ib* 183. *ib* 185, 201. *ST* 35, 99, 151, 164, 181, 185, 293, 318. thiit hofwod ok haar for besklikhet ok beterlika krono äres *Bir* 4: 149.

biterlikhet (bitherlighet *Gers Ars a* 4. **beterlighet** *ib c* 5**),** *f. bitterhet.* wärksins storlek ok bitirlikhet *Bir* 1: 58. *Bo* 188, 226. *Gers Ars a* 4, *c* 5.

biti (bethe: -a *MB* 2: 210; **-an** *Lg* 3: 303**),** *m.* [*Isl.* biti] **1)** *bit, det som på en gång tages i munnen el. afbites, munsbit, beta.* biti biwdher ä annan in *(segma comessatum reliquo parat oris hyatum)* *GO* 872. widh fyrste bitha han beith ther a *MD* 8. at iak ey giti swlghit thenna bitan *ST* 76. stak een bita j sin mun *ib. LfK* 215. *Lg* 3: 303. äät brödhit oc wät thina betha j ätikio *MB* 2: 210. *Jfr* **brödh-, bröds-biti.** **2)** *bete, huggtand, framskjutande tand.* the *(djuren)* haua horn ok hwassa klor ok bite *(för* bita*)* ok hwassa tändär *KS* 4 (7, 4).

bitidha (bittidha *MB* 2: 229. **bittida** *ib* 212. **betidha** *LB* 1: 96; *ST* 149; *RK* 2: 3938, 4339, 4402, 4935. **betijdha** *ib* 2726. **betida** *ib* 4313; *Di* 138, 179. **betidhe** *RK* 2: 3575, 8066. **betide** *ib* 5249, 5653. **bittijden** *HSH* 20: 196 (1507). **betiden** *BSH* 4: 314 (1502). *På de ställen, hvarest ordet förekommer i vers, hvilar accenten på andra stafvelsen***),** *adv.* [*Mnt.* bi tiden] *L.* **1)** *i tid, i rättan tid.* ther dödde iij [3] j then tide ty the wildo sik ey giffua betide *RK* 2: 5653. *ib* 3938, 4339, 4402, 4935. *Di* 138, 179. **2)** *tidigt, bittida.* hon *(älfven)* frys aller saa betidhe *RK* 2: 8066. läth iak tik bithida wighias til prest *Lg* 675. *ib* 814. — *särsk. tidigt på dagen.* bitidha ällar ganzska arla ather til honom komma *Lg* 3: 436. vm morghonen war han betidha redho *ST* 149. thu wordher bidha til j morgen betijdha *RK* 2: 2726. *ib* 3575, 4313, 5249. *MB* 2: 15, 18, 19, 21, 86, 212, 229. bittijden paa dagen vedh sex och siw *HSH* 196 (1507). betidha äta om quäldin *LB* 1: 96. **3)** *under tiden?* swa han wedh hwar han retther siig epter betiden for en klädet bort köpes *BSH* 4: 314 (1502).

bitul, *adj. bitande.* bitul matker *LB* 2: 89.

bitza (bidzse), *v. skära för, lägga för (vid måltid).* lot bidzse oc credensze for hanum *Di* 7.

bitzare, *m.* [*Fdan.* bitsere] *eg. förskärare; hoftjenare som passar upp vid konungens bord.* bödh han vjj synom bitzarom som dagliga thiänto före hans bordhe *MB* 2: 180. *Jfr Molbech, Dansk Glossarium* 1: *s.* 80 *f.* — **bitzara kniver,** *m.* [*Fdan.* bitsere-kniv] *förskärarknif.* thz war hans ämbete at göma konungxens bitzsara kniffwä *Di* 44.

biuþa (byda *(i rimslut)* *RK* 2: 7673. *pres.* **biuþer. biydher** *VKR* 62. **budher** *MB* 1: 416. **biwiþär** *SD* 5: 636 (1347). *refl.* **bywss** *Lg* 3: 141. *impf.* **bööþ. bööt** *Bu* 8, 14, 19, 21. **bodh** *Bir* 4: *(Dikt)* 245. 2 *pers.* **bözst** *Bo* 185. **bödht** *MP* 2: 59. **bööt** *Bu* 18. *pl.* **buþu. bodho** *(i rimslut)* *Iv* 591. **bywdo** *MB* 2: 139. *impf. konj.* **budhi** *Bo* 59; *refl.* **budhis** *Bir* 3: 127. *part. pret.* **buþin. bodhin: opbodhin** *SD NS* 2: 37 (1408); **vpbodhit** *ib* 200 (1409); **opbodet** *SJ* 387 (1472); **heembodhit** *ib.* **byudhin** *Bir* 5: 111**),** *v.* [*Isl.* bjóða] *L.* **1)** *framräcka, hålla fram, framvisa.* bödh hänne sina hand at kyssa *KL* 355. engen tor biuda sin skioll mote them *Di* 159. **2)** *söka tillskynda.* opta faar han fal som adhrom biwdher fal *GO* 161. at hans män budho honum slikan last *Al* 1540. engen torde hanum kamp biuda *(inlåta sig i el. försöka strid med honom)* *Di* 159. *RK* 1: *(sfgn) s.* 184; *med afs. på de båda sista ex. jfr* **4** *och* **6.** **3)** *bjuda till, försöka.* the budho flere stadz a landet gaa *RK* 2: 9085. *ib* 8988. **4)** *bjuda, erbjuda.* alle honum sina thiänist bodho *Iv* 591. tik bywss wärdhinna hedher *Lg* 3: 141. hafdhe budhit fult värdh

fore vingardhin *Bir* 2: 85. biuda fiända fridh *Bil* 233. hulken . . . godz jac förra hafuer budhit minom nästa frändom äpter thy lagh tilsighia, oc the ey til sik lösa älla köpa wildo *SD NS* 1: 172 (1402). **5)** *bjuda, inbjuda. RK* 1: 89. — *med dat.* byuþer flerom *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). han bödh henne til sit bordh *Bil* 212. *Bo* 240. *VKR* 41. *MB* 1: 417. huilkin som skomakara swenom byudher thil gästh *SO* 28. — *med ack.* biudher nakara beruktath quinna til gästh *SO* 28. — *pass.* var en dagh budhin til gäst *Bo* 73. **6)** *utmana. med dat.* enghen bödh honom j örlegh oc ey han heller nagrom androm *PK* 242. böd hanum strax till kamp *Di* 113. *ib* 148. **7)** *låta förstå, låta veta, förkunna.* þu . . . som mik böt ok buþaþe daghleka gläþi *Bu* 18. þär til war bref biuthä at wir ärum aff lande farnir *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). een herra ma wäl siälfwer biwdha sin wilia ower siin hion *MB* 1: 96. han böd oc them j danmarch saa huru the swenske hade kest hanom tha *RK* 2: 7562. — *med prep.* til. bödh waar herra til israels folk mz moysen nw wil iak koma til thik i myklo sky *MB* 1: 328. *SD NS* 1: 348 (1404). **8)** *bjuda, tillönska, uttala önskan om.* bödh honom godhan dagh *ST* 376. han bödh hänne swa godha nat *Al* 249. *Fl* 1231. *RK* 3: *(sista forts.)* 4434. *Lg* 3: 336. **9)** *bjuda, befalla. med personens dat.* andreas böþ diäflenom ii guz namn *Bu* 136. manar jach ider oc beswer ider oc biwder jder vnder högxte oc mäktogaste gudz lidilse ock hans helga makt oc nampn *LB* 7: 40. bödh han them *(befalde dem att gå)* til hedith land *RK* 1: 95. — *med sakens ack.* biwde *(påbjude, sammankalle)* stempna *SGGK* 107. — *med dat. och ack.* göra thz som han them budhi *Bo* 59. tz biwder jach tiik vider jomfru marie nampn *LB* 7: 22. — *med dat. och inf. med eller utan* at. böþ hanom . . . sit napn ok sina syslo sighia *Bu* 8. *ib* 14 *o. s. v.* thz som gudh budhi honum at sighia *MB* 1: 413. — *med ack. och inf.* bödh klädha mannin sin klärk *Bil* 633. *ib* 236. — *pass.* böz han ginstan läggias i myrkostofuo *KL* 371. *ST* 103. vm han budhis aff formannenom som han skulle lydha at äta for lydhno skuld *Bir* 3: 127. — *med inf. (utan utsatt person).* a mot þe hälgho script som biuþar at gialda þät guþi louas *Bu* 5. domaren böt vägha gärniggana goþa ok illa *ib* 21. — *pass.* hwilkin stadge . . . byudhin är at hallas *Bir* 5: 111. — *med dat. och sats inledd af* at. bywdo them at the skullo iomfrwnar tagha mz fridh sik til hustrwr *MB* 2: 139. — *med sats inledd af* at *(utan utsatt person).* böþ biscopen at alla iuffru som upfödes ii guz mönstar ok tel aldar varo komna skuldo hem fara ok mannom fästas *Bu* 5. — *abs.* som moysi lagh buþu *Bu* 8. thw bödht oc sua är giort *MP* 2: 59. jak . . . giordhe alt thz thu bözst *Bo* 185. — *herska öfver. med dat.* thz veet väl gudh alla världine bödh *(i rimslut; impf. för pres.) Iv* 4285. rikom biwda *MD (S)* 231. — *med prep.* ivir. bödh ofwer folkith mz waldoghe hand *Ber* 127. — **biuþa sik, 1)** *framträda.* biudhe sigh ey i wårt companij eller vppenbara dryck vthan blifue hemma *TS* 21. *ib* 27. bödh sik *(aflägsnade sig)* nokor fra them här *RK* 1: 3206. **2)** *försöka att nå, sträfva.* til hwilka nadh ey ämwäl änglana . . . kwnno sik biwdha *(aspirare) Su* 274. **3)** *söka inträde.* biuder sick sydhan i ämbetet *SO* 147. *ib* 156. — *söka komma in, söka intränga.* biudhe the segh framdeles hiit i landeth *FH* 7: 81 (1509). **4)** *erbjuda sig.* nar han bodh sik *(se exhibuit)* redhoboen at te . . . fadhirsins oc sonsins oc sin vilia *Bir* 4: *(Dikt)* 245. biudher iak mik ij eenwighe ga *Fl* 1780. andreas böþ sik tel anzsuara *(erbjöd sig att svara)* for suenen *Bu* 136. *Fr* 649. *ST* 67. budho sik til lowan at the willo ängin lot taka hin wägh iordan *MB* 1: 422. hwar som sik biwiþär *(erbjuder sig till arbete?) SD* 5: 636 (1347). þe buþu sik . . . undi dom *Bu* 170. at thu . . . biudir thik mz mik wndi äwinnelikan häluitis eld *Bil* 603. **5)** *utfästa sig, lofva.* byudhom wy oss alle . . . at rätte äffter righesens rät *FM* 38 (1413). biuder jak mic ther til thennä gozzen op ad fyllä jnnan dagh oc aar *ib* 40 (1420). — *refl.* **biuþas, 1)** *framträda, begifva sig fram.* budhus honum til fot *Iv* 4684. **2)** *erbjuda sig.* som förre böds at binda hans saar *Di* 197. at hans tienista hion byudz hanom til tienist *SO* 118. — **biudha a,** *påbjuda.* lot han biudha en ledhung a *Al* 3922. *Jfr* **a biuþa.** — **biudha af,** *afvisa.* fwlt är at göra samsät mz kroppenom sinom hulka man förra bödh af i enuigheno *Bo* 137. — **biudha fram,** *räcka fram.* bödh fram them sina flasko *KL* 46. *Jfr* **fram biudha.** — **biuþa sik fram,** *framträda.* iusticia . . . böþ sik fram *Bu* 21. *MD* 126. — **biudha hem,** *hembjuda, erbjuda till inlösen.* han hafdhe hanom . . . budhit . . . fornempdan gardh heem *SJ* 66 (1437). *Jfr* **hembiudha.** — **biudha in,** *erbjuda till inträde, söka inträde för.* gik strax bort i eet clostir oc bödh barnin al thry ther in *Lg* 3: 24. — **biudha sik in,** *söka inträde.* at han bödh sik tröstelica in ij ämbitit *Bo* 99. *EG* 68. — **biudha pa,** *påbjuda. FH* 6: 90 (1496). *Jfr* **pabiudha.** — **biudha til, 1)** *försöka, passa.* hwar the budhu han *(stenen)* til, war han antiggia offlangir ellir offstuntir *ST* 418. — *företaga.* iag böd till bade bränna och skinna *RK* 3: *(sista forts.)* 5590. **2)** *tillbjuda, föreslå.* budo strax marsken til at han til them koma wil *RK* 2: 3352. **3)** *låta förstå, gifva tillkänna, underrätta.* bödh drötning margreta sa till at han mz henne folk strida vill *RK* 1: *(sfgn) s.* 191. *ib s.* 186, 2: 4886, 5382, 7693. *BSH* 4: 10 (1471), 128 (1488), 195 (1495), 261 (1501), 316 (1502), 317. biwdhä mich till eder nadis gode raadh her om *HSH* 20: 94 (1507). biwde mig til ther om *FM* 146 (1503). **4)** *bjuda, ålägga.* biuder them freedh till effter lagen *SO* 303. — *Jfr* **til biudha.** — **biudha sik til, 1)** *bjuda sig till, försöka.* bödh han sik til at löpa til hänne *Ansg* 177. tha bödh han sik til oc vilde gerna hafwa gangit ther in *Pa* 20. **2)** *erbjuda sig.* swa som thu siälfwer bödh thik til *Al* 5343. — **biudha up,** *uppbjuda, erbjuda.* hwar som ey orkar skipan sinne bivte *(för* biudhe*)* opp a thinge eno oc andro *TB* 74. — *uppbjuda, hembjuda till inlösen.* jak . . . haffuar till kiöps vppebwdet mynom rätta nestha frendar szom mik aff rättha bwrde vpp at biwde all myn grwnd gotz oc eghiar *SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet).* bidher jach thik . . . thet tw biudh op thetta for:da godzsit a nästa thingxdagh *SD NS* 2: 302 (1410). — *Jfr* **upbiudha.**

— **biudha ut,** **1)** *erbjuda.* kunugen böþ ut gul ok self *Bu* 490. *Bir* 2: 259. *MB* 1: 302. *Lg* 3: 646. **2)** *uppbåda.* biwdher wt alt sit herskap *MB* 1: 315. *Di* 20. — *Jfr* **utbiudha.** — *Jfr* **ater-, for-, fore-, ivir-, um-, unt-, uppe-, van-biuþa** *samt* **gäst-, o-, öl-buþin.**

biudhare, *m. den som bjuder el. befaller.* kärlexsens bywdhare *Su* 99. *ib* 325. the kalladho ihesum biudara *MP* 1: 287. gaff folkeno vitnara ok höfdinga ok biudhara *ib. ib* 2: 162.

biudhilse, *n. inbjudning. Gr* 272.

biug (biugh), *n.* [*Isl.* bygg] *L. bjugg, korn.* xvj thyne biugh *SD NS* 1: 593 (1406). thz *(brödet)* war aff'biwgh giorth *MB* 2: 90. *LB* 1: 96, 97, 3: 168. *Bir* 4: 63. *Di* 287, 289.

biugbrödh (biogh-), *n.* [*Isl.* byggbrauð] *L. bjuggbröd.* thw äther bywgbrödh ok driker vatn *Di* 286. *LB* 1: 96, 7: 32. — *bjuggbröd, bjuggbrödskaka.* jak beddis biugbrödhit. hunda födho *Bil* 103. fäm biogh bröd *MP* 1: 96. *ib* 97.

biugkly (biwg kly), *n. bjuggkli. PM* LI.

biuglever, *m.* [*Isl.* bygghleifr] *bjuggbröd.* hafwa en biugleff *Bil* 103. giordhe kors a biuglefue *ib.*

biugmiol (biogmiöl *LB* 7: 233, 255**),** *n.* [*Isl.* byggmjöl] *bjuggmjöl. LB* 1: 97, 3: 169, 172, 5: 77, 7: 233, 236 *o. s. v.*

biug reþer, *adj. L.*

biug skäppa (biog-), *f. L.*

biugsudh (byög-. biugsodh *LB* 7: 137**),** *n. bjuggsoppa, dekokt på bjugg. LB* 7: 137. fenicols roth sudhin j byugsudhn *(för* byugsudh*) ib* 3: 119. blandher man hans oos mz byögswdh *ib* 2: 33.

biugvatn (bywgh-), *n. bjuggvatten, dekokt på bjugg.* i bywgh vatn *LB* 7: 29.

biugha? (*impf.* **bögh.** *part. pret.* **bughin),** *v. böja.* aff räzl ok kärleek han sik bögh *Al* 578. *Jfr* **nidher-, undir-biugha.**

biughhätta, *f. mössa af böjd el. krökt form? ss tillnamn.* niclis biwghätta *SJ* 98 (1440).

biur (-ar), *m.* [*Isl.* bjórr] *L. bäfver.* biwra hade huggit en stok och en biwr laa vpwndher stokken *PK* 245. — *ss tillnamn.* iohannis dicti biurss *SD* 5: 44 (1341, *gammal afskr.*). — *Jfr* **bäver.**

biälke (bialke: -en *Bu* 417**),** *m.* [*Isl.* bjalki] *bjälke.* en biälke uar of skambar *Bu* 416. *ib* 417. *Bil* 254. loth han thetta sköna träth nidhir hugga til een bielka *ST* 298. *Jfr* **träbiälke.**

biälla (biella), *f.* [*Isl.* bjalla] *bjällra, klocka.* theknadhe hanum mz biello *(tintinnabulum) Bil* 694. skaldrande biälla *(cymbalum) MP* 2: 129.

biärgh? *f.? Jfr* **benbiärgh.**

biärgh (bärgh. bergh. berggh *Fr* 2934. *pl.* **-ar** *i ortnamn***),** *n. och m.? (pl. i ortnamn)* [*Isl.* bjarg, berg] *L.* **1)** *berg.* reþ . . . tel et bärgh *Bu* 156. vndi eno bärghe *ib* 169. mällan fyra biärgh *Bil* 303. brast eth biärgh . . . ok gik wällande eldir j biärgheno *ib* 429. vidhir bärghit findir thu dalin *Bo* 10. badhe bergh ok dall *Fr* 1522. al landin sunnan biärgh *(söder om Alperna) Bil* 756. — *i ortnamn.* bierxhamarh *SD* 2: 13 (1286). curias meas biærgær & sæby *ib* 118 (1291). mansionem biærhær *(för* biärghär*) ib* 1: 665 (1285). in riseberge *ib* 682 (1180-1202). in gilbergh *ib.* ecclesie thustaberga *ib* 733 (1285-91). **2)** *berg ss föremål för bergsbruk, bergslag.* the som fore bergheno sculu standa *PfN* 135. nokor daghleken ärwþys man daghleken til berhsens *(för* berghsens*) SD* 5: 637 (1347). a nokro bergheno. som är iarnbyärgh. silfbyärgh. stalbyärgh *ib. ib* 4: 748 (1340, *nyare afskr.*). aff hulka both . . . halffdelin skal haffwa bärgit *ib. ib* 749. — *Jfr* **almännings-, borgha-, gra-, iordh-, is-, iärn-, kopar-, lagh-, malm-, mirra-, silf-, stal-, sten-, ärfdha-biärgh.** — **biärgha hula (bärgha-),** *f. bergshåla.* bleff . . . i enne bärgha hulu *KL* 369. lifdho ther lönlika j biärgha hulum *Bil* 433. *Jfr* **biärgs-, biärgh-hula.** — **biärgha klinter,** *m. bergsklint.* drogho han vppa en biärghaklint *Bo* 86. *Jfr* **biärgh-, biärgs-klinter.** — **biärgha lidh (bärgha-),** *f. bergsluttning.* drogho hona . . . nidhir fore ena bärgha liidh *KL* 342. — **biärgha mästare (bärge-. bärghä-),** *m. bergmästare.* äf þöm fyoghertan skulu twe väliäs bärghämästärä *SD* 5: 638 (1347). bärgemestaren oc alla bärgxmän *DD* 1: 102 (1449). — **biärgha skrubba (bärgha skrubba. biärgha skrybba),** *f. bergsskrefva.* flym thy wt i biärgha skrybbor *Gr* 307. bodhe ther j ene bärgha skrubbo *ST* 101. *Jfr* **biärgs-, biärgh-skrubba.** — **biärgha stigher (berga stigher),** *m. bergsstig.* ouer berga stigh er en liten stwnd *RK* 1: 3010. — **biärgs arvoþe (bärs ärwode),** *n. bergshantering, bergsbruk.* idkar bärs ärwode *SD* 4: 749 (1340, *nyare afskr.*). brwke bärs arbothe *(för* arvothe*) DD* 1: 214 (1510? *eft. aftr. hos Langebek*). — **biärgs bygning (bergx-),** *f. bergsbruk.* at han äy idhe bergx bygning *PfN* 135. — **biärgs foghate (bergs fogde. bergx foget** *BSH* 5: 15 (1504). **bergxfogit: -fogitten** *ib* 513 (1512, *nyare afskr.*)**),** *m. bergsfogde.* hannis brendekättil bergs fogde på kopparbergit och hans jenisson bergmästare thersammastädes *DD* 1: 85 (1439, *nyare afskr.*). hans jappsson bergxfogde wppa copparbergh *ib* 145 (1491). *ib* 145 (1491, *eft. aftr. hos Langebek*), 146. *BSH* 5: 15 (1504), 513 (1512, *nyare afskr.*). — **biärgs frälse (bärgs-),** *n. skattefrihet som tillkommer idkare af bergsbruk.* som bärgs räth oc bärgs frelse nytia wilia paa koperbärgit *DD* 1: 94 (1442). *ib* 102 (1449). — **biärgs hal (bärgx-),** *f. berghäll, klippa.* j bärgsskrubbor oc j bärgxhallom *MB* 2: 343. *ib* 85. *Jfr* **biärghhal.** — **biärgs hul (bärgx-),** *n. bergshåla.* för mwnnen ällir jngangen j bärgxhulen *MB* 2: 29. *Jfr* **biärghhul.** — **biärgs hula (bärgx-hula. bärgx hola),** *f. bergshåla.* aff ethams bärgxhola *MB* 2: 118. j the bärgx hwlonne *ib* 138. kommom wi til enna härlika bärgx holo *Lg* 3: 463. gik til tässa bärgxhuluna *ib* 470. *Jfr* **biärgh-, biärgha-hula.** — **biärgs höghdh (bärgx högdh),** *f. bergshöjd.* mällan bärgx högdhenar *MB* 2: 155. — **biärgs klakker (bärgx-),** *m. bergstopp.* oppa högxsta bärgx klacken *MB* 2: 97, 120. — **biärgs klakke (bärgx-),** *m.* = **biärgs klakker.** sik vpresandis til bärgx klakkan *MB* 2: 41. — **biärgs klinter (bärgx-),** *m. bergsklint, klippa.* för alla bärgx klinta *Su* 78. *ib* 132, 167. *Jfr* **biärgh-, biärgha-klinter.** — **biärgs klippa (bärgx-),** *f. klippa.* widh högha bärgx

klippona *MB* 2: 88. *ib* 139. *Jfr* **biärghklippa.** — **biärgs kula (bärgx-),** *f. bergskula.* sik döliandis j bärgxkwlomen *MB* 2: 29. *Jfr* **biärghkula.** — **biärgs lagh (bergx-. bärs-),** *n. pl.* **1)** *lag som afser bergväsendet, för bergsmän särskildt gällande lag.* epter ty bärs lagh ut giffwa [ɔ: utvisa] *SD* 4: 748 (1340, *nyare afskr.*). böte . . . epter bärs lagum *ib.* **2)** *bergslag.* som offuan al bergxlagen sydwana är *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). — **biärgs man (bärgs-. bergs-. bärs-** *RK* 3: *(sista forts.)* 5729; *SD* 4: 748 (1340, *nyare afskr.*), 749. **bers-** *ib NS* 1: 152 (1402)**),** *m. bergsman. PfN* 135, 136, 138, 139, 140. *SD* 4: 748 (1340, *nyare afskr.*), 749. *ib NS* 1: 152 (1402). bergxmän oc bönder *RK* 2: 8558. the herra oc bärgsmän *ib* 3: *(sista forts.)* 5653. *ib* 5691, 5704, 5720, 5729, 5732, 5739, 5806, 5813. köpstadzmän, bergzmän oc almoge *BtRK* 268 (1471). — **biärgsmanna thing (bergxmanna-),** *n. bergsmannating, ting som hålles med bergsmännen.* badhe vppa bonda thing ok bergxmanna thing *SD NS* 2: 406 (1411). — **biärgs mästare (berghs-),** *m.* = **biärgha mästare.** giuum vi varom foghätä oc berghsmästärom fullä makt at rättä iuir þöm *SD* 5: 639 (1347). — **biärgs rätter (bärgs-, bärs-),** *m. för bergsmän särskildt gällande rätt.* är thet ok sa ath bärsmen bryta sina i mellan mothe bärs reth, böte tha then som brythir epter bärs lagum *SD* 4: 748 (1340, *nyare afskr.*). som bärgs räth oc bärgs frelse nytia wilia *DD* 1: 94 (1442). *ib* 102 (1449). — (?) then tyngdh willom wi ath hallas skal i allom bärs retthom *SD* 4: 748 (1340, *nyare afskr.*) — **biärgs skrubba (bärgx-),** *f. bergsskrefva.* i skyulom oc bärgx skrubbom *Su* 143. *ib* 200. *MB* 2: 283, 296. *Jfr* **biärgh-, biärgha-skrubba.**

biärgha (biarga. bärgha. bergha. bäria. -ar, -aþe, -aþer. *impf. pl.* **borghom** *Al* 1369. *part. pret.* **burghin** *Bil* 456. **borghin** *ib* 359; **-ith** *Al* 5204; **borget** *BSH* 5: 113 (1506)**),** *v.* [*Isl.* bjarga] *L. eg. bringa i säkerhet.* **1)** *berga (säd), inberga.* at bergha clostersins sädh *Lg* 3: 257. bäria höö ok korn i hus *BSH* 4: 229 (1497). här är ekke borget *ib* 5: 113 (1506). the biärgha ey i ladhw *Ber* 131. **2)** *gömma, berga (om solen).* tha solen var bärghat *MB* 2: 30. *SO* 360. **3)** *berga, frälsa, rädda. med dat.* ey hafdhe hon mz swa litlom mat som hon tok bärghat sino liue *KL* 335. wi ärom fa som lifweno borghom *Al* 1369. — *med ack.* näplika berghadhe han sit liiff *Al* 4544. *ST* 461. *Lg* 3: 513. hwad ther aff *(af skeppet)* bergat warth *FM* 355 (1507). säl ok borghin wardher (thin) bonde for thina böner *Bil* 359. tha wardher thin siäl burghin *ib* 456. — **biärgha sik, 1)** *skydda sig, berga sig.* fore them sik ängin borghith gat *Al* 5204. fore kyld iak mik ey bergha kan *ib* 5670. **2)** *hjälpa sig, berga sig, uppehålla lifvet, uppehålla sig, lefva.* huru mundo the sik bärgha i swa langan tima *Bo* 14. *ib* 52. swa mykit, som the mogha bärgha sik meth *SD NS* 2: 325 (1410, *samt. afskr.*). han bärghadhe sik som fatike diekna plägha mz script *ST* 291. the haffde ey mykit berga mz *(för* berga sik mz*) RK* 2: 6227. berga sik aff kronuna rentha *ib* 132. *SD NS* 2: 350 (1411, *gammal afskr.*). *SO* 156 **3)** *hafva härberge.* at pelegrima som thiit komo matto sigh ther bärgha innan *Lg* 3: 511. — *refl.* **biärghas, 1)** *gömma sig, bergas, gå ned (om solen).* fra þy solen gik vp ok tel þäs hon bärghaþes *Bu* 178. solen biargadhis om middaghen *MP* 1: 47. *ib* 11. *ib* 2: 175. *Bo* 220. *Bir* 1: 244. *MB* 2: 28, 116, 263. aff solina opgang ok thit som hon bärghas *Bir* 2: 242. *MB* 2: 3. solin biärghis ey wm thin harm *Ber* 109. **2)** *arbeta.* biärghas alle tha wardher bodh godh *GO* 700. — *Jfr* **in-, mat-biärgha, oburghin** *samt* **solbiärghat.**

biärghan (bärghan), *f. bergning, uppehälle.* nu hafwir iak arm qwinna enkte til bärghan *ST* 267. *Su* 165, 245. kroppsens bärghan *LfK* 84. *ib* 97. *Jfr* **lifs-, sol-biärghan.**

biärghhal (bärghal), *f. häll.* lagdho the vppa them största bärghaller *MB* 2: 30. *Jfr* **biärgs hal.**

biärghhuggare (berhoggäre), *m.* [*Jfr Nht.* berghauer] *bergsarbetare, grufarbetare. SD* 5: 638 (1347).

biärghhul (bärghol), *n. bergshåla.* bodhe j eth bärghol *MB* 2: 118. *Jfr* **biärgs hul.**

biärghhula (bierghula. berghula. bärghula. bärghola *Lg* 3: 474**),** *f. bergshåla.* benedictus saat höght j enne bierghulu *Bil* 694. gömde han sik j biergh hulum *ib* 713. gömdho sik i enne bärghwlu *Lg* 436. gingo in j berghuluna *ST* 102. vth aff bärghulonne *MB* 2: 29. *ib* 118. *Lg* 3: 463, 464, 471, 472, 473, 474, 475. *Jfr* **biärgha-, biärgs-hula.**

biärghklinter (bärgh klinter), *m. bergsklint.* oppa en höxta bärgh klinth *Su* 75. *Jfr* **biärgha-, biärgs-klinter.**

biärghklippa (bärgh klippa), *f. klippa.* til bärgh klippona *MB* 2: 91. *ib* 92. *Lg* 3: 387. *Jfr* **biärgs klippa.**

biärghkula (bärghkwla. bärgkwla), *f. bergskula.* vpläten mwnnen aat bärgkwlonne *MB* 2: 29. kastas j bärghkwlona *ib* 30. *Lg* 441. *Jfr* **biärgs kula.**

biärghkulle (berghkulle), *m. bergskulle, bergshöjd.* standa öwerst a berghkullanom *(in vertice collis) MB* 1: 325.

biärghmästare (bergh-), *m.* = **biärghamästare.** ffor:da berghmestara . . . at hindra *DD* 1: 102 (1449).

biärghning (berghningh *Bir* 5: 136. **bergning** *BSH* 2: 115 (1400). **bärning** *VKR* 42; *ST* 292; *SO* 50; *MD (S)* 213. **bärningh** *Bir* 5: 120; *Ansg* 213. **berning** *SD NS* 1: 550 (1406); *Bir* 1: 144; *ST* 31, 433, 509; *Lg* 3: 10, 375; *RK* 2: 7111, 3: *(sista forts.)* 4283; *BSH* 5: 148 (1507). **bärnigh** *Lg* 436, 3: 302, 317, 412, 726. **bäring** *BSH* 5: 380 (1510). **bering** *RK* 2: 330. **beringh** *BSH* 5: 156 (1507)**),** *f.* [*Fdan.* biærging, biæring] *L.* **1)** *gömmande, bergande. Jfr* **solbiärghning. 2)** *bergning, underhåll, uppehälle, försörjning.* fortagha os wara bärning ok rettoghet *SO* 50. hvar köpmän epter thera bering fara *RK* 2: 330. thera bergning her faa at köpa *BSH* 2: 115 (1400). skipi abbatissan them wte j gaardhenom swa thera bärning oc widhirthorfft at ey thränge til at göra noghra wtspisning *VKR* 42. *Bir* 5: 120, 136. swa mykyt han ate oc drukke til lifsins berning *ST* 433. *ib* 31, 292, 509. *Bir* 1: 144. *Ansg* 213. *Lg* 436, 3: 10, 302, 317, 375, 412, 726. *SD NS* 1: 550 (1406). *BSH* 5: 148 (1507),

156 (1507), 380 (1510). *GS* 40. *MD (S)* 213. *RK* 2: 7111, 3: *(sista forts.)* 4283.

biärghskora (-skura), *f.* [*Isl.* bjargskora] *bergsklyfta.* innan biärgskoronna *Bil* 52. vnde biärgh skuronne *Bo* 86.

biärghskriva (bärgh-), *f. bergsskrefva, klippa.* lönande sik vndi the bärgh skrifwnne *(sub rupe) Bo* 86.

biärghskrubba (bärgskrubba. berghskrybba), *f. bergsskrefva.* flym thy wt j berghskrybbur *Gr* 401. giorde *(för* gömde*)* sik j bärgskrubbor *(speluncis) MB* 2: 343. *Jfr* **biärgha-, biärgs-skrubba.**

biärghskruva? (bärgh-), *f.* = **biärghskriva?** the som byggia sik hws a höghom bärghskrufwom *(rupibus) Su* 386. ligh i höghom biärghskrufwm *(excelsos montes) ib* 405.

biärghskugge (bärgh-), *m. skugga som faller från ett berg.* thu see bärgh skwggana *MB* 2: 100.

biärkö, *f. Björkö i Mälaren, utan tvifvel identiskt med* birca *hos Adam af Bremen; synes hafva haft äfven den allmännare betydelsen af (på en ö belägen) marknads- el. handelsplats; jfr* bjarkey *i norra Hålogaland samt* berkö *i Finska viken. Se Schlyter, Ordbok s.* 72, *Jurid. Afh.* 2: *s.* 201 *f.; Tamm, Slaviska lånord från nordiska språk s.* 4; *samt Fritzner, Ordbog s.* 144. *Jfr* **birkarlar. — biärköa lagh (börkö lag. börkelag),** *n. stadslag.* then äldzta lagen som somme kalla nu börkelagen *BSH* 5: 228 (1507, *nyare afskr.*). effter börkö lagen *ib.* — **biärköa rätter (byärke-. byrke-),** *m.* [*Jfr Isl.* bjarkeyjarréttr] *L. stadslag.* tres fabricas lapideas scitas ad pontem borealem stokholmis et vnam curiam sitam in vico sutorum ibidem . . . secundum ius dictum wlgariter byrkeræth . . . archiepiscopo et capitulo assignaui *SD* 4: 572 (1337). ipsis (ɔ: villanis junæcopensibus) . . . concedimus . . . quatenus statutis ac juribus dictis byærkerætt pari modo per omnia, prout per villanos nostros stocholmenses obseruari noscuntur, decetero libere vti debeant *ib* 6: 136 (1349).

biärter (bärter), *adj.* [*Isl.* bjartr] *lysande, bjärt, grann, fin.* enghin frw är swa bärt *GO* 212.

bla (blaa. *pl.* **blaar: lyyn blaar** *Su* 46. **blaa?),** *f. stupa, blår, blånor.* brustu hanum iärn af benum som bla for lugha *Bil* 256. rotinä suep väl mz blaa *Hästläk. i AS* 137. blaa oc noppor *PM* 6. stek thz mz wathom blaa *(för* blaam*?)* i eldmyriona *LB* 3: 199. *Jfr* **blan,** *samt* **hampo-, lin-bla.**

blaþ (blat *SJ* 361 (1469)**),** *n.* [*Isl.* blađ] **1)** *blad (på växt).* thätta blomstrit hafdhe fäm bladh *Bir* 1: 175. *ib* 176. *Jfr* **eke-, eternätlo-, gro-, grodda-, gul-, haghthorn-, kal-, klover-, laktuka-, laverbär-, lilio-, läke-, läkis-, malyrta-, nätlo-, petersilio-, rosa-, rosen-, rosmarin-, ruto-, sio-, skräppo-, valmogha-, vighra-, väghbredho-, äspe-bladh. 2)** *blad (i bok).* j the bokini äru siw bökir ok huar bokin hawir thry bladh *Bir* 3: 98. *ib* 1: 338. *VKR* 55, 56. *SJ* 361 (1469). *Jfr* **boka bladh. 3)** *svärdsklinga. Di* 76. — *Jfr* **fot-, fota-bladh.**

blagarn, *n. blångarn, blaggarn.* een lismare hawer silke thungo ok blagarns bak loth *GO* 970.

blak (black), *n.?* [*Mnt.* block] *black, fotblack (för fångar)? fängelse?* seer tw black, thär skal tw haffua mongen fänens naath *FM* 361 (1508). *Jfr* **blokker.**

bla kal, *m. blåkål.* lagen aff . . . bla kaal *LB* 7: 349. j [1] hand bla kaal *ib* 2: 71.

blakker, *adj.* [*Isl.* blakkr] *svartaktig, mörk.* thu skalt swå drikka blakko *(det grumliga, bottensatsen)* som bruno *(fex remanens detur dum cerevisia minuetur) GO* 330. — *black (om hästars färg).* equm blaccan *SD* 3: 579 (1323). gifuer iak . . . min blakka sömara *ib NS* 1: 514 (1405). gifuer iak . . . min gra häst oc een blakkan *ib. ib* 2: 306 (1410).

blakkotter (blakkat *Di* 134**),** *adj. black (om hästars färg).* häst blakkotther *MB* 2: 342. *Di* 134. *RK* 3: *(sista forts.)* 6122. *Jfr* **rödhblakkotter.**

blaman (blo- *Bir* 3: 219**),** *m.* [*Isl.* blámađr] *menniska med svart hudfärg, neger, Etiop, Mor.* swartare än een blaman *Iv* 253. oroadho blamän egipto land mz örlögh *MB* 1: 279. kom een stoor här mz blamannom aff ethiopia in j egiptum *ST* 327. iorþaþes . . . en blaman *(Ethiops) Bu* 515. blamans *(Mauri)* ben impaþes i sama staþen *ib. MB* 1: 224. *KL* 146. *Lg* 3: 455. teþes þöm en leþar i blamans like *(ostendit iis Ethiopem)* suartare än cul ok hafþe horn i änne *Bu* 208. *Bil* 695. *Su* 225. syntis een blaman *(Ethiops; d. v. s. djäfvul)* rädhelikin j aasyn oc athäfwm *Bir* 2: 11. syntis vara . . . suasom suartir blaman *(Ethiops niger) ib* 92. *ib* 3: 190, 219. — **blamanna barn,** *n. barn med negerfärg.* hon födde blamanna barn *MB* 1: 223. — **blamanna land,** *n. Etiopien.* valloghir kammanär drotninginna af blamanna lande *(reginæ Ethiopum) KL* 145. matheus kom til blamanna landz *Bil* 225. *ib* 233. the som bo . . . i all siria, caldea, india, oc i blamannaland, oc i tartara land *MB* 1: 3. *ib* 159, 207. — **blamanna släkt,** *f. Etiopisk slägt.* fore hans husfrv skuld som han haffdhe takith aff blamanna släkt *MB* 1: 399.

blami, *m. L.*

blan (*pl.* **-ar** *Su* 46**),** *f.* = **bla.** weffyes blan oc hamp wmkringh *PM* 7. *Su* 46.

blana (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* blána] *blåna, blifva blå (om hudens färg särsk. efter slag).* blanar mans hand äller fother *LB* 7: 3. kinnin blanadhe *KL* 346. hans fägherste likame thrutmadhe ok blanadhe *Su* 451. *Bir* 3: 289. *VNB* 23. swartir ok blanadhir aff liffradho blodhe *MP* 1: 11. anlitet war bliknath oc blanadh *Lg* 3: 93.

blanaþer (blonadher. *pl.* **-ar** *Su* 196; *Bir* 4: 340. **-ir),** *m. blånad.* gyor þöm bloþwite äller blanaþ *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). thz menlösa kötit . . . opfyllis mz blanadh *Bo* 193. blane lagdhis owir blanadh *(livor super livorem) ib.* synis blanadh ella bloduite *MEG (red. B)* 61. *EG* 65. mz ihesu christi blanadh oc saröka *MP* 1: 203. skodhins . . . ihesu christi blanadhe oc pinor *Bir* 3: 381. *ib* 281, 4: 340. *Su* 136, 196. för i [1] blonad som han slog sigwrd *BtFH* 1: 130 (1506). *Jfr* **blane.**

bland, *n.* [*Isl.* bland] *L.* **1)** *blandning. MB* 1: 72. mz sith etherfulla blandh *Lg* 3: 274. **2)** *beblandelse, samlag.* hon hafþe bland mz mandrapara *Bu* 135. vtan sinna natura bland ok spiäl *ib* 11. en

nygipt kona wilde ey wara wthan sins bonda bland *Bil* 480. *ib* 244. *MB* 1: 111, 391, 398, 407. **3)** *gemenskap, sällskap.* wara ibland och samwaru flera manna *KS* 4 (8, 5). wara medh flerom i bland ok samuaru *ib* 5 (9, 5). munkka komo ibland mäþ þöm som grouo *Bu* 51. — i bland mäþ, *till samman med, i bland.* þät *(hufvudet)* var kastat diupt i en dal ibland mz flerom dräpna manna hofþom *Bu* 129. vildo ey scrifua ciriacii nampn mz androm pawm i bland *Bil* 683. tha funnus j blandh mz andhrum siw män kristne j stadhenum *ib* 433. *MB* 1: 187. siälffuer war han ther mz i bland *RK* 1: 3465. *ib* 3168, 4443. — *Jfr* **eter-, sam-, til-bland.** — **i bland (i blant. i blan** *Di* 146**)** *L.* *A) nyttjadt ss prep.* **1)** *i bland, bland. med gen.* j bland thäs folkx som thu skal tha til koma skal thu änga nadher eller ro bidha *MB* 1: 430. i bland alla thera nadha oc godhgerninga *ib* 461. i bland hälgha manna oc ängla *ib* 440. i thera thinga bland som gudh siälwer skapadhe *ib.* — *med dat.* var ther j bland flerum en välborin vnger man *Bil* 124. kastadho hwart ben fran andru j bland androm benum *ib* 210. ibland winom ok kunnughom mannom *KS* 45 (114, 48). *ib* 45 (115, 48), 49 (126, 53). *Bo* 85. *MB* 2: 295. *Su* 67. *Lg* 3: 565. — *med ack.* vmganga i bland sina frändir *Bo* 28. han syntis i bland män swa som ängil *KL* 195. en var ther j bland flere *Bil* 54. som faar ij blant vargha *ib* 546. sagdhe iomfrw marie i bland annor thing *Bo* 7. *KS* 44 (113, 48), 45 (114, 48). *KL* 106, 125, 172, 303. *Bil* 227, 742. *Bo* 10, 81. *Lg* 39, 70. *Di* 146. **2)** *under (om tid; oriktig öfversättning af Lat.* inter*). med ack.* j bland thenna mina sörghelika talan fällir jak taara *Su* 247. *ib* 417. **3)** *i.* tala sannind j bland konunga ok höfdhinga asyn *Bir* 3: 376. *B) nyttjadt ss adv. till hopa.* fore tio twsand man them forslo badhe hoffmen ok bönder i bland *RK* 1: 2362. — *Jfr* **þär i bland.** — **innan bland,** *nyttjadt ss prep.* = **i bland 1.** *med gen.* höxster innan bland manna *Bil* 382. *MB* 1: *(Cod. B)* 488. — *med ack.* skippto the theras fädherne jnnan blandh cristet fatikt folk *Lg* 436. war innan blandh them *(ack. el. dat.)* som letto *Bil* 245. jnnan bland *(inter)* all tingh som jak giort haffwir, tha haffwir jak enkte giort til swa stora wärdoghet swasom människiona *Bir* 4: 6.

bland (blan), *prep. L.* = **i bland 1.** *med dat.* ther waro diwr them ormom bland *Al* 9587. — *med ack.* bland the riddara the fingo ther *Fl* 29. *Al* 7302. *RK* 2: 5221. mängide thz blan miöl *Di* 48. — **bland mällom (-mällan),** *prep. mellan.* the sagdho alle bland mällan sik *Al* 10468.

blanda (blonda. blenda *MD* 172 *i (i rimslut).* **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* blanda] *L.* **1)** *blanda.* tag rwta . . . och blanda wid swrt wiin *LB* 7: 12. blanda watn mz wini *Bil* 379. blandath ok temprat mz märke *LB* 5: 80. var thässin glädhin blandadh mz gratenom *Bo* 165. *KS* 24 (59, 26). mynthä och äthikia blondath *LB* 8: 51. j skulden idhart wiin enkte blanda *ST* 154. han vilde til saman at blenda *(förena, näml. gudom och mandom) MD* 172 *i.* **2)** *tillblanda, bereda genom blandning.* bränt vin älla bränt vatn hulkit som görs ok blandas aff vine *Bir* 3: 418. thz *(smörjelsen)* skal göras oc blandas aff slemlikom oc illa loktande yrthom *LfK* 85. **3)** *uppblanda, orena, besmitta.* är allir blandadhir mz kättri *Bir* 1: 401. thetta rikit är blandat mz mangom syndom *ib* 2: 328. blandadhos mz ondzsko ok omilhet *ib* 3: 187. iak blandas *(störes?)* ok dröuis af mangra handa vmskiptelikom ok onyttelikom thankom *ib* 1: 363. **4)** *tillställa, åstadkomma.* han blandar her mygith wnth *FM* 548 (1512). the som blanda oc börya osämyo j blandh hären *PM* 30. — **blanda sik, 1)** *blanda sig, befatta sig.* at the ey blanden sik j onytthelike talan *Bir* 5: 82. **2)** *hafva samlag.* blandadhe sik ey mz andre qvinno *Bir* 3: 68. *ST* 509. *MB* 1: 112. — *refl.* **blandas,** *hafva samlag, para sig.* vildey blandas mz sinne forstinne *RK* 1: *(sfgn) s.* 178. *MP* 1: 40. *Bir* 3: 68. *KS* 33 (86, 36). thu skal ey läta eenskyns fä blandas widh annath köns fä *MB* 1: 365. — **blanda saman,** *blanda samman, röra hop.* blanda thz saman som gröth *LB* 7: 3. — *sammanblanda.* mangra handa flätio blanda saman ok mängia *Bo* 133. *Jfr* **samanblanda.** — *refl.* **blandas saman,** *hafva samlag med hvarandra, para sig.* al renfärdogh diur ok fughla . . . blandas ey saman vtan the wilia ok mågha fostr afla ok födha *KS* 33 (86, 36). — **blanda til,** *blanda till, tillblanda, tillsätta.* blanda tiil swcker *LB* 7: 221. *Jfr* **tilblanda.** — *Jfr* **be-, eter-, for-, in-, mällom-, sam-blanda** *samt* **bleko-, blodh-, eter-, galla-, hunagh-, iordh-, lyghn-, o-, rödh-, sand-, syro-, vatn-blandadher.**

blanda (blända), *f.* [*Isl.* blanda] *blandning, blandad massa.* blasa the bländona in i hans näsa *Gr* 277. hadhe smaketh the beske blande *MD* 39.

blandan, *f.* [*Isl.* blandan] **1)** = **bland 1.** kasta en sten i the samma blandan *LB* 3: 33. **2)** = **bland 2.** reen . . . aff qwinnor blandan *Al* 7538. — *Jfr* **eter-, saman-blandan.**

blandare, *m.* **1)** *tillblandare, den som tillblandar. Bir* 3: 418. *Jfr* **eter-, yrta-blandare. 2)** *tillställare, anstiftare.* osämyos blandara *PM* 30.

blandilse, *n. pl.? blandning, blandande.* är omykin blandilse aff blodh ok köld saman *LB* 5: 293. *Jfr* **samblandilse.**

blandkorn, *m. blandkorn, blandsäd.* thu skal ey saa blandkorn i thin aker *MB* 1: 365.

blandning (blandhnig *LfK* 85. **bländnyng. blendnyng. blanding),** *f. blandning.* läggis j posan tre fingers tiokth aff the blendnyngenne *PM* 7. wpfylles mz the förscriffno bländnyngenne *ib. ib* 6, 8. *LfK* 85. j skulden idhart wiin enkte blanda, aff ondo blanding kombir alregh goth *ST* 154. *Jfr* **beblandning.**

blane, *m. blånad. Bo* 193. *Jfr* **blanaþer.**

blanker (*n.* **blankt. blangt** *RK* 1: 2659**),** *adj.* [*Mnt.* blank] **1)** *hvit.* wiin bade röth ok blankt *RK* 1: 1413. nu forganger henna blanka kin *Fr* 1212. **2)** *blank, glänsande.* hon var sua blank af sik som en skinande speghil *Pa* 19. *RK* 3: 3303. the drogho tha fram alla blanka som een iiss *ib* 1073. *ib* 1520, 2143, 2232, 3579, 3851. margt eth harnisk blangt *RK* 1: 2659. *Al* 620, 1772, 3329. *Di* 76, 148, 192, 208.

blanqweth, *n.?* [*Jfr Franska* blanquette] *PM* XLVIII.

blar (blaar. bla. blo. *ack. sing. m.* **blan. blaan.**

dat. sing. m. **blam** *MB* 1: 195. *dat. pl.* **blaam** *Bil* 628), *adj.* [*Isl.* blár] *L. blå.* vnam tunicam blaat genzt *SD* 3: 707 (1326). bloth blomsther *LB* 2: 54. bloth agrimonium *ib* 55. hafwa . . . blan mantol ther war swa som bla skär hymil j lytenom *Bir* 1: 95. i räghnboghanom mz hans twem litom som öwermeer är bla oc nidhre rödher *MB* 1: 195. — *svartblå, svart, mörk.* mörker blaa *MD* 169. i skulin ey taka laxatiuam mananom fullom älla a bla nädhomen *LB* 3: 115. mardi folk badhe ilt oc starkt thz war badhe blaat oc swart *Al* 8848. gaff ther til v peningha blaa *(kopparpenningar) MD* 434. — *i sht om den färg som huden får i följd af slag.* þin bla siþa *Bu* 73. *Bil* 628. synes blod blaat ok riffuit kläde *MEG* 56. slog hans lanbo blo och blodwghe *FM* 555 (1512). som nokon sin brodher . . . slar blaan äller blodhughan *SO* 25. bloduger eller blaar *RK* 1: 469. *SO* 69, 79. — *Jfr* **genst-, himil-blar.**

bläränder, *adj.* [*Isl.* blárendr] *blårandig.* II manutergia bona blarænd *SD* 2: 596 (1310).

blasa (*Gr* 277; **-es** *PM* XLVI; *annars* **bläsa, blesa.** *pres.* **bläs** *Bil* 360; *KS* 84 (206, 92); *Fl* 626; *GO* 95; *MB* 1: *(Cod. B)* 559. **bläser** *Bir* 2: 172, 318; *Lg* 3: 399. **bläsir** *GO* 53; *Bir* 3: 74; *MD* 391. **bläsar** *Bir* 3: 131. **bläse** *GO* 604. **blässe** *Bir* 3: 238. *refl.* **blases** *PM* XLVI. *impf.* **bläste** *el.* **bleste.** *part. pret.* **bläster: vpblästher** *MB* 2: 312; **wpbläst** *Bir* 4: 72; **wmkringbläst** *Ber* 111; **vtbläst** *Bir* 2: 207), *v.* [*Isl.* blása] *L.* **1)** *blåsa (om vinden).* mäþ bläsande vinde *Bu* 13. nu bläs bör fra lande *Fl* 626. them bleste bör *RK* 1: 125. wäderith bleste *ib* 1499. tha kom en storm ok bleste swa at the matto näpplika landit faa *RK* 1: 1500. *Al* 5623. *KS* 84 (206, 92). *Bir* 2: 172, 3: 131, 177. *Lg* 3: 399. *RK* 3: 3559. — *opersonl.* vm thet bläs mot thöm *KS* 84 (206, 92). thz fröss bleste och snöde sara *RK* 2: 4268. sidhan blestet ther lika fra *ib* 2256. **2)** *bortblåsa, kullblåsa.* starke stormen bläste öffra delen aff hwset *Lg* 3: 703. **3)** *blåsa, andas.* thän bläs ey wäl at eelde som myöl hawer i munne *GO* 95. *Bir* 3: 40. bläste aat them *Bo* 334. *Lg* 446. bläste han til thera *MP* 1: 127. bläste til sinna apostla *MP* 2: 110. bläsir hon *(ormhonan)* j hans öron *Bir* 3: 74. mins guddoms ande är ey bundin vtan bläser hwar han vil *ib* 2: 318. *ib* 3: 238. thes hälgha anda sötme bläste af sancti benedicti säk *ib* 1: 371. — *pusta, flåsa.* han bleste sa fast mädan han soff *Di* 138. **4)** *blåsa, sätta i rörelse genom blåsande el. genom andedrägten.* man bläsir thz i wädhrith som man enom dara sigher *GO* 53. wlkanus biärgh . . . bläste langan wägh ledhan brandh oppa landit *Bil* 216. blesande vredhis eld i hoghenom mot them *MP* 2: 244. **5)** *blåsa, genom blåsbälg framdrifva luft.* blases swa mz twa bälya *PM* XLVI. blases nädhan före them *ib.* **6)** *blåsa, genom blåsning (med hjälp af blåsbälg) framdrifva för smältning erforderlig luftström, smälta (malm).* hwilken aff bergxmannomen noghon jarn malm finder i noghrum stadh oc bär sigh ther at blasa *PfN* 138. **7)** *blåsa (på ett musikaliskt instrument). med dat.* bläsa ludhe *Bil* 612. lwdhrom bläsa *MB* 1: 388. bläste basunom *ST* 144. — *med ack.* bläsa baswna *MB* 1: 372. bläsa . . . ludh *Bil* 612. hwat man thz war hans luder tordä bläsa *Di* 92. han skulde thz *(hornet)* bläsa *Fl* 728. *ib* 729. — *med prep.* i. dödhrin bläse ey i ludh for sik *GO* 604. bläsa j lwdhrom *MB* 2: 346. *ib* 14, 15, 77, 87, 91, 345, 347. *Di* 92. — *med prep.* af. en wäktar bläsir aff sith horn *MD* 391. — *abs.* lät bläsa ok öpa at alle män sculu saman coma *Bu* 495. **8)** *ljuda (om musikaliska instrument), blåsas.* första min lwdher bläs *MB* 1: *(Cod. B)* 559. tha blästu wars herra baswner *ib.* ther ringdis klokkom oc bleste i luder *MD* 37. — **blasa bort, 1)** *intrans. blåsa bort, bortföras genom blåst.* ther bleste tha bort sa mangt et taak *RK* 2: 7350. **2)** *trans. blåsa bort, bortföra genom blåst.* thz *(stormvädret)* . . . mangen skorsten nider slogh oc blesten bort *RK* 2: 7348. *Jfr* **bortblasa. — blasa in, 1)** *intrans. blåsa in, genom blåsande införas.* nar iak see vadhelica frestilsa vädhir oc diäfulzlika ilzsko äggilse bläsa in j mannana järta *Bir* 3: 292. **2)** *trans. blåsa in, genom blåsande införa.* ginom ena röö lot han blasa the bländona in i hans näsa *Gr* 277. *Jfr* **inblasa. — blasa nidher, 1)** *intrans. blåsa ned, nedstötas genom blåst.* östra gafflen j thera kirkia bleste nidher *RK* 2: 7338. **2)** *trans. blåsa ned, nedstöta genom blåst.* vädher kom aff himnum ok bläste nidher thrät *Bil* 632. *Jfr* **nidherblasa. — blasa sunder,** *sönderslita genom blåst.* tha blästes masten oc sighlet söndher i mangh stykke *Lg* 3: 699. — **blasa um kul,** *blåsa om kull, genom blåst kullvräka.* thz *(stormvädret)* bläste om kul sa mangen skog *RK* 2: 7346. — **blasa up,** *blåsa upp, genom blåsande öppna.* kom wädher aff himnum ok bläste wp läsin ok dörrin *Bil* 588. *Jfr* **upblasa. — blasa ut, 1)** *blåsa ut, genom blåsande utstöta.* the blästo eld aff mwnnen wt *Al* 9324. **2)** *blåsa ut, släcka.* blästes liwsit wt *Lg* 3: 245. **3)** *utblåsa, uppblåsa, utspänna.* the bläse wt liiffuit *LB* 3: 59. *Jfr* **ut-blasa. —** *Jfr* **a-, af-, saman-, til-, umkring-, undir-blasa,** *samt* **eterblasande.**

blasan (blesen), *f. blåsande.* for swsen ok blesen ok hwinan j ören *LB* 6: 105.

blasare, *m.* [*Fnor.* blásari] *blåsare, järnblåsare. PfN* 136. *SD* 4: 749 (1340, *nyare afskr.*). *Jfr* **iärn-blasare.**

blasilse (bläsilse), *n. pl. Jfr* **in-, saman-blasilse.**

blasippa (blo-), *f. asarum europæum Lin.* wlgago latine thz hetir assarum a gredzko oc a thisko häsle yrth oc a swensko blosipper *LB* 3: 196.

blaskurin (blaskorin *L.*), *adj. L. rå, oberedd (om djurs hud)?* de qualibet timbria pellium variarum vnam pellem blaskurit *SD* 3: 160 (1314).

blasning (bläsningh), *f. svulst, svullnad.* hon (ɔ: arthimisia) fordriuer . . . bläsningh *(tumores) LB* 5: 80. anetum dill drukken dogher mot . . . bläsning *ib. ib* 81. eenebär arla om morgin ätin . . . fordriua bläsningh *ib* 5: 82. bläsningh oc trutma oc ramblan fordriuer . . . han (ɔ: leuastichum) *ib* 81.

blaster (*Lg* 666; **-en** *PM* XLVI. *vanl.* **bläster** *el.* **blester),** *m.* [*Isl.* blástr] **1)** *(vindens) blåsande, blåst, storm.* aktadho ey wädhirsins lätlikhet ok bläst *Bir*

1: 263. *RK* 1: 3039, 3: 3574. j storom blääste ok räghne *LfK* 241. j siosins blest *Bil* 853. **2)** *blåsande, andande, andedrägt.* ensammin blästin optände ey eldin *Bir* 2: 141. af . . . manzsins bläst *ib* 1: 368. blästin ingaar oc vt at näsomen *ib* 2: 229. *ib* 3: 427, 441. the män waro aldra wärst mädher thera onda bläst *Al* 5140. — *särsk. om ormars och drakars andedrägt.* en draki som drap dighart folk af staþenom mz sin etarblandaþa bläst *Bu* 490. *ib* 506. *Bir* 3: 74. *MP* 1: 137. *Al* 5046, 5047. flyis hans vmgangilse swa som etirfuldz orms etir oc blästir *(sibilus) Bir* 4: 292. **3)** *blåsande som åstadkommes genom blåsbälg.* swa ath blasten taker pa järn tenana *PM* XLVI. *Bir* 2: 15. **4)** *ingifvelse, inverkan.* opuäkkis han aff modhirna bläst oc radhom *Bir* 3: 77, *ib* 91, 4: 251. mz smeker oc högffärdhenna bläste *LfK* 55. **5)** *väder, väderspänning.* fordriffwer ont wäder oc blest i magha *LB* 7: 10. *ib* 8: 45. **6)** *svulst, inflammation?* fordriuer . . . aldra inälua bläst *(non modo parotidas verum quoscunque tumores) LB* 5: 81. for bläst *(genom blåst el. drag vållad sjukdom?)* oc böldh i öghön *ib* 77. for köldh och blåst i ögon *ib* 7: 57. **7)** *blåsande (på ett musikaliskt instrument).* alt war enskyns bläster til höghtidha oc färdha *MB* 1: 389. *ib* 330. — *Jfr* **eter-, färdha-, horn-, horna-, höghtidha-, in-, ludher-, ludhra-, samnadha-, sighers-, ut-, vädher-, vädhers-, öghna-blaster.**

blastol, *adj. blåsig.* höstin *(näml.* bliffwir*)* blastol *LB* 3: 192. somerin *(näml.* wardher*)* waghol oc blastol *ib. ib* 193.

blatte tomt? *f.* lot han hanom up ena blatte tompt *SJ* 166 *(*1448).

blathradher, *m. tråd spunnen af blånor? tråd af blå färg?* een dwg met heden söm oc blatraadh *FM* 76 (1483, *daniserande*). ij [2] bordhankläde met blaatraad *ib.* en dwg met blatrad wtkast *ib.* i [1] handkläde met dragen sööm jtem i [1] met blatrad *ib.*

blea (blee. bleia. blöa; *med afs. på dessa tre former se* **altara blea. blöia),** *f.* [*Isl.* blæja] *L.* **1)** *tygstycke, duk. Jfr* **altara blea. 2)** *lakan.* aklädhit war eth grofft klädhe bulster oc blöia war et strangt harklädhe *Lg* 3: 204.

bleka, *f.* [*Isl.* bleikja. *Fdan.* blege. *Sv. dial.* bleka] **1)** *kalk, krita.* tämprar man thz mz olio af rosär ok bleko *LB* 4: 339. for formykin lösn dwger bleka, om man drycker henne *ib* 7: 66. blandar man bleka mz ätykya oc olio och rwsin *ib. ib* 190. *Jfr* **rödhbleka. 2)** *blyhvitt? PM* 46. — **bleko-blandaþer,** *adj. L.*

blekegardher, *m. inhägnad blekplats.* helgandz hws blekegardh *SJ* 236 (1454).

bleker, *adj.* [*Isl.* bleikr] *blek, blekgul, hvitgul.* pallidus, bleker *GU* 1. han tok synas blekir ok maghir *KL* 39. bleka kindir *ib* 294. *GO* 686. *Bir* 1: 31, 2: 134, 164, 3: 134. vardh genast solin blek ok swart *ib* 365. blekir som een aska *ST* 527. bleek footspor som the waro bränd *Lg* 90. marghin lukt brynia bleek wart färgadh mz manna blode rödh *RK* 1: 907. hwilkin man som födhis blinder han faar aldre at wita eller vnderstanda hwath hwit är eller swart eller blekt eller brwnt eller nakan lit *MB* 1: 42.

blekia (-ir, -ter), *v.* [*Isl.* bleikja] *bleka.* thän som klädhit thorkar oc bleke *Bir* 2: 80. blekt läropt *SD NS* 1: 378 (1404). blegte laghen *FM* 76 (1483, *daniserande*). *Jfr* **fulbleka.**

blekliter (bleklether), *m. blek hy, blekhet.* duger thz för blekleth *LB* 8: 45. thz hyelper ffor blek lith *ib* 2: 45.

blekna, *se* **blikna.**

blekungsfari, *m. Blekingsbo.* the blekwngsfarer *HSH* 20: 175 (1507). blekijngsfarerne *ib* 293 (1510?).

blema (blemma: -onar *LB* 7: 33. **blämma** *ib* 5: 77**),** *f.* [*N.* blemma] *blemma.* a hwilkins mantz köt eller hwdh wäxa aff nyo ymse liter oc liwsa blemor *(pustula) MB* 1: 361. blemor i öghon *LB* 1: 59. *RK* 2: 7951. *LB* 3: 35, 5: 77, 7: 33, 70. *PM* XXVII. *Jfr* **eter-, var-blema.**

bleme? *m.?* = **blema.** for skwmäl ok blemar i öghen *LB* 6: 105. for blemär i anlethet *ib.*

blemotter (-äther), *adj.* [*N.* blemmutt] *blemmig, uppfyld af blemmor.* ath anläthet wordher ei blemäth *LB* 6: 105.

blena, *f.* [*Fdan.* blene] *Jfr* **eterblena.**

bliald (blyald. biald. blial *Iv* 1752. **bliant. blyandh),** *m.?* [*Isl.* bliat. *Mnt.* bliant. *Mht.* blialt, bliat. *Ffranska* bliant] *ett slags oftast med guld genomdraget sidentyg.* antipendium de blyald *SD* 1: 656 (1285). *Fr* 2136. mantla aff biald öfrith sidha *Fl* 288. var thera bröllops klädhe aff baldakin ok bliant *RK* 1: 1390. the waro klädde j gul oc bliant *ST* 421. examit ok swa biald *(Cod. B* bliald*)* hon lagdhe ower thän riddara bald *Iv* 840. bazor varo aff bliald *Fl* 531. thz var alt ther draghith inne mz bliald ok ballakinne *ib* 1417. *Iv* 1752. *Fr* 323. *ST* 220. reddes there sengh mz gull ok päll blyandh ok alskons könsteligom hedhen stykkiom *Lg* 3: 524.

blidha, *f.* [*Isl.* bliða. *Mnt.* blide] *blida, ett i krig, i synnerhet vid belägringar, användt kastredskap, hvarmed man slungade stenar och andra föremål, stundom äfven eld (det, som skulle slungas, fästes vid ene änden af en bjälke, vid hvars andre ände den mekanism, som med tillhjälp af tåg satte verket i rörelse, var anbragt).* at tär må eld älla stenkast af blidhom rädhas *KS* 85 (208, 93). *ib* 86 (210, 94). tera blidhor älla annor wärk bränna *ib* 87 (212, 95). the haffdo werk ther fore driffuit ok starka blidhor wp räth *RK* 1: 4302. wij haffwe her resth en blidho, oc är alleledes wpsath som hon bör wara . . . then henne giorde, han haffuer well seet bliidor til förende, men han kan ekke finne pa laget at kasta medh henne *BSH* 5: 147. *Di* 10, 39. *MB* 2: 237, 239, 248, 257, 269, 275. — **blidho kast,** *n. kastande från en blida.* suå mäghe torn ok barfridhi wäria för blido kaste *KS* 86 (210, 94). — **blidhomästare (blidhemester. blydhemester),** *m. den som förestår byggandet och bruket af blidor. ss tillnamn.* mathias blidhemester *BSH* 2: 38 (1396). then blydhemesther . . . är begärendes en god smedh medh all reskap och eth fath jern . . . och C [100] fambne trosse *ib* 5: 421 (1510). — **blidho slagh (blidha-),** *n. slag som härrör från en blida.* for angist ok blidha

slagh tha war nyköpung giffuit *RK* 1: 4285. — — **blidho sten (blidhe-),** *m. sten som slungas ur en blida.* äple . . . iämstoor som störste blidhe stena *Al* 8113.

bliþa, *f.* [*Isl.* bliða] *Jfr* **obliþa.**

blidha (-ar), *v.* [*Isl.* bliða] *smeka.* scorpio hulkin som blidhar mz änneno ok stinger mz stiärthenom *MP* 1: 137.

blidhe (bliidh), *f.* **1)** *blidhet, mildhet (i anletet).* hwat hans blidhe hafdhe thydha *Lg* 3: 218. — *vänlighet.* mz blidhe och mildhet *Ber* 61. **2)** *munterhet.* giorde siik baadhe bliidh och gaman *RK* 3: 656. — *Jfr* **obliþe.**

bliþelika (blidhlika. blydhelika *Bir* 4: 149. **blidhelik** *(i rimslut) Fl* 1220**),** *adv.* **1)** *mildt, vänligt.* see blidhelika til hans *KL* 48. *Bir* 4: 149. mz hwilkom hon swa bliþelika talaþe *KL* 185. helsadhe han blidhelica blasium *Bil* 901. suara hånom blidhlika *KS* 25 (61, 26). *Bo* 60, 154. *Bir* 1: 357. *Fl* 788, 1220. *RK* 1: 395. nar han loo ey blidhelica mot hänne *Bir* 2: 167. syntes optha hans änlithe blidelika frögdhas *Su* 22. **2)** *behagligt, ljuft.* thy at thz *(vinet)* blidhelika ingar *Ber* 87. *MP* 1: 59.

bliþer, *adj.* [*Isl.* bliðr] **1)** *blid (om vädret).* tha wädhrit war blidhast *Bil* 238. *ib* 285. *Bir* 1: 397. gudh gaff them bör ok blidhan sio *Fl* 655. **2)** *blid, mild, vänlig, bevågen.* talar tel hänna bliþo anlite *Bu* 144. wart han aller blidher j änlite *Bil* 257. *Lg* 3: 218, 243. sua räþeleken at änghen þorþe se han vreþan sva vän ok þäkar at hvar man lyste tel at se han bliþan *Bu* 62. af them blidhir giordhir *(blidkad) Bir* 1: 78. bliidh antzswar *Lg* 91. — *med dat.* göra sin son romara bliþan ok þera ovinum vreþan *Bu* 9. *ib* 494, 504. vardh blidher sinne modher *Bil* 795. *KS* 25 (62, 27). **3)** *ljuf, behaglig.* hwat klar oc blidh *(placida)* hon (ɔ: bönin) är *Bo* 104. vända alt til gudz loff oc hedhir hwat thz gaar hällir mz älla moot ok hwat thz är hällir bliit älla strijt *ib* 122. **4)** *munter, glad.* sagho han liua bliþan ok glaþan *Bu* 26. *ib* 140. hon vardh tho ther aff halla bliidh *Iv* 3765. ij görin idher blidha *Fl* 837. *RK* 3: 3897. mins mik likamans huru þungar han är at dragha . . . bliþar at borþe *Bu* 141. — *Jfr* **obliþer.**

blidhhet, *f. mildhet, vänlighet.* for manheit oc milheit oc blidhet *(blidlæti) Di* 95. *RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 272.

blidhilse, *n. pl.* **1)** *mildhet, vänlighet.* lös swndher galins manz harm mz blidhilsom *Ber* 119. **2)** *det som är behagligt, nöje, njutning.* framgangh ok blidhilse forsma *Ber* 2.

blidhka (blydhka. blitka: -as *MP* 1: 48. **blicka** *Lg* 3: 555, 580; *LfK* 269. **blykka: -adhis** *Bir* 1: 244. **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* bliðka] **1)** *stilla, göra lugn (om vädret).* thäs *(hafvets)* ower matta flodher mildar thu oc blidkar *Lg* 3: 50. **2)** *mildra, lindra.* allen wärk tha skal thz blidka *LB* 3: 78. **3)** *mildra, beveka, uppmjuka.* blicka eller veeka hennes harda hiertä *Lg* 3: 555. **4)** *göra blid el. bevågen, blidka.* naghan helgan man eller quinna j hymmeriki mz löfft ok bönom blicka *Lg* 3: 580. blidhkar han *Bo* 113. var *(imperat.)* nu . . . blidhcadhir *ib* 200. blidhka gudh *Ber* 47. *Bir* 1: 192. at blicka hans mildhet *LfK* 269. vildo gerna hans hugh ok wredhe blidhka *Bil* 854. *MB* 1: 406. *MP* 1: 24. *Bir* 2: 15. — *med ack. och dat.* ath tw . . . wele blidhka thin helgha son mik fatighom syndare *Gers Ars b* 5. swa som the vilin hafwa mik sik blidcadhan for tholika gafwo *Bir* 1: 54. **5)** *smeka.* ämwäl blidhkadhe mik min lilio älskoghe min andelike brwdhgomme *Su* 406. *Ber* 238. — *smickra.* fanytlika blidhka the sigh af ensamne tronne som ey prydhis mz godhom gärningom *Ber* 3. **6)** *locka.* än syndoghe män blidhka thik älla kalla mädher sik, lydh them ey *Ber* 163. vm han lokka thik ok blidhca mz közsins lusta *Bir* 3: 30. **7)** *uppmuntra, glädja, hugna.* j thessom ordhom blydhkar ihesus sin thiänisto man *MP* 2: 101. ey blydhkin thik iordhrikis gangn *Ber* 127. — (?) synaþ blidkar mantz hog *(jfr Macer Floridus, De viribus herbarum v.* 1151: *suspiria sedat) LB* 2: 50. — *trösta.* tha all hans barn koma *(för* komo*)* til honum at blidhka han, tha togh han widh ängom hughnath *MB* 1: 232. — *refl.* **blidhkas, 1)** *varda blid el. bevågen, blidkas.* gudh blidkadhis *Bir* 1: 152. *ib* 153, 244. *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). at gudz wredhe maghe blidhcas *Bir* 2: 23. vredhe domarins christi vrede scal ey blitkas aff nakors bönom *MP* 1: 48. — *med dat.* modhirin är van at blidhcas sonennom nar han bedhis miskund *Bir* 3: 417. *ib* 4: 53. **2)** *bevekas.* swa blidhcas oc gudh til miskund mz kärlek *Bir* 2: 15. **3)** *smekas.* mz them lustas the ok blydkas *Bir* 1: 161. **4)** *glädjas, blifva glad.* hughren blidhkadhis *Su* 394. *Ber* 41.

blidhkilse, *n. pl.* **1)** *blidhet (om vädret).* vidhirquektir af vädhirsins blidhkilsom *Bir* 4: 309. **2)** *det som är behagligt, nöje, njutning.* ey lostin thik framfarande blidhkilse *Ber* 127. *ib* 186. **3)** *lockelse.* formatte ey mz blidhkilsom ok ey mz hödzslom ok ey mz slaghum koma hona til at sighia ia *KL* 88. *Ber* 159.

blidhlat (-laat), *n. vänligt beteende, smek.* widh han skill mik hwarte blidlaat ellir bani *Lg* 537. mz söte lokkan ok blidhlatom *Bir* 1: 357.

blidhleker, *m. blidhet, mildhet.* om . . . hiärtans blidlek *Su* 175.

blidhläte, *n.* = **blidhlat.** *Lg* 1025.

bliþskaper (bliscaper), *m.* [*Isl.* bliðskapr] **1)** *vänlighet, mildhet.* aldar är iak blötar gen bliscap *Bu* 494. bögdhis rätuisan til blidhskap *Bir* 3: 267. **2)** *munterhet, glädje.* frögdadho sik mykit j sin blidhskap aff kosteligom mat oc drik *MB* 2: 123., hwar är nw thin blidskap *Pa (Tung)* 28.

bligha (-adhe), *v.* [*Isl.* blígja] *bliga, stirra.* han saa högt oc blijgade breet *RK* 1: *(Albr) s.* 213. *Lg* 3: 23.

bligher, *m.* [*Jfr Isl.* blígr] *Jfr* **stiärnobligher.**

blik (blek), *n.* [*Isl.* blik] **1)** *sken, glans.* wart snarlika assikkia eeldher oc osigheliket blek oc bwldher i hymelen *Lg* 3: 475. **2)** *blink, blick. Jfr* **öghnablik.**

blika, *v.* [*Isl.* blika. *Jfr Mnt.* blicken] *L. vara el. varda synlig el. blottad.* tha hon syna syndroga ärmär ok blikande arma vpräkte *Lg* 3: 548.

blikke? *n.?* [*Jfr N.* blik] *(hvit) fläck (på ögat).* haffuir naghon maal eller blicke pa ögath *LB* 7: 208.

blikna (blekna *Bir* 3: 366; **-adhe** *Lg* 549; **-adho** *Bir* 2: 244; **-ande** *MP* 1: 115. **blegna: -adhe** *RK* 2: 4326. **-adhe),** *v.* [*Isl.* blikna] *blekna.* anlitit bliknadhe swa som dööz manz *Bir* 1: 85. *ib* 2: 244, 4: 135, 148. *RK* 2: 3390. *Lg* 549. *MB* 2: 191, 201. *Ber* 286. tha blegnadhe erich som eth bast *RK* 2: 4326. solin skal blekna *Bir* 3: 366. *MP* 1: 115.

blikta (-adhe), *v.* [*N.* blikta] *blinka (med).* han blictadhe litet annat öghat *Lg* 3: 368.

blinda, *v.* [*Isl.* blinda] *blända, göra blind.* han lot sik blinda *MD (S)* 208. *Jfr* **forblinda.**

blinda, *f.* *Jfr* **starblinda.**

blinde, *f.* [*Isl.* blindi] **1)** *blindhet. bildl.* vardh iudhanna blinde foruunnen *Bo* 69. *ib* 89, 165. *MP* 1: 220. *Bir* 3: 436. *Ber* 34. *Lg* 3: 215, 237. **2)** *den el. det som förblindar.* hedhir giri är . . . hiärtans blinde älla wtstingirska *(excæcatrix cordium) Bo* 96.

blinder, *adj.* [*Isl.* blindr] **1)** *blind.* alle andre iuþa wrþo blinde *Bu* 15. fik frun som blind var . . . seia himins lius *ib* 532. *ib* 16, 133, 186, 526. *Bil* 245, 276, 327, 341, 358, 411, 453, 463, 642, 653, 864, 887. af enom som blindir var föddir oc var herra ihesus gaf öghon *Bo* 152. — *bildl.* guz orþ äru andelek collerium ok lysa blinda siala at sea *Bu* 186. bleff atir blindir j sinne willo *KL* 31. — *Jfr* **hiärta-, star-, sten-, sur-blinder.** **2)** *som ej kan ses, dold, otydlig.* tha vardh honum väghin blind *Fr* 2780. al thessin thinghin äru them swa som blindh *Bir* 1: 135. — **blinda nätla (-netzlaa. -nesla. blinde nätle),** *f.* [*Fdan.* blindæ nætlæ, blindenælde] *blindnässla; marrubium vulgare Lin.?* marubium tz är blinda netzlaa *LB* 7: 69. marubium blindha nesla *ib* 152. marrubium thz är blinde nätle *ib* 3: 75. *Jfr* **blindnätla. — blinda näta,** *f.* = **blinda nätla.** marubium blinda näta *LB* 5: 81.

blindhet, *f.* *blindhet. Su* 281. *Lg* 3: 157.

blindnätla (blindh netzla), *f.* = **blinda nätla.** marrubium thz hether blindh netzla *LB* 2: 57.

blinker, *m.* [*N.* blink] *blink.* huan then blink the (ɔ: thin öghon) göra *Bir* 4: 143.

blinkra, *v.* [*N.* blinka] *blinka.* mz . . . blinkrande öghom *Bo* 180.

blistra (-adhe), *v.* [*Isl.* blístra] *hväsa.* alskona orma huilke . . . wtguthu theras ether ower mik oc mz theras onda lokt blistrado oc gnislado ower mik sina tändher *Su* 162. — *hvissla?* korpana galandhe, hökana blistrandhe, krakor oc skiorar skriandhe *Su* 119.

bliughdh, bliugher *o. s. v. se* **blyghdh, blygher** *o. s. v.*

bliva (blyfua. bliver, blef, blivu, blivin. *impf.* **bläf** *KL* 174, 187**),** *v.* [*Mnt.* bliven] *L.* **1)** *vara qvar, förblifva, blifva.* förþo þöm *(benen)* hem tel sin ok bliua þär än *Bu* 51. bli(ff) þär tel doma dagh *ib* 20. ij skulin . . . ij nat här blifua *Iv* 175. hertugh fräderik ther vte bleff *Fr* 276. at ty *(för the)* när them blyffwa wilia *SD* 4: 748 (1340). thil thet at thätta ma sthathwkt blywa *ib* 5: 558 (1346, *gammal afskr.*). *Bil* 211. *Bo* 102. *KL* 11, 18, 26, 31, 42, 52, 80, 81 *o. s. v.* stadlica blifua j godho *MP* 1: 100. wil iak hälder bliwa mz them, än skilias widh them mz frälse *MB* 1: 335. bleff hema fran mässonne *KL* 61. hwilkin som jomfrw var för oc bleff sidhan oc bliffwir äwärdelica *Lg* 66. blifwir *(remanet)* värdhelikhetin precursori *Bo* 81. jak skal giua honum euärdhelica bliuande hedhir *Bir* 2: 125. — *med part. pres.* at the . . . äkke blifwen hängiande a korseno *Bo* 205. — *med inf.* bliffwa swa j frida standa *RK* 2: 1427. — *med prep.* vidher, *behålla.* wnnom iþär at bliuā viþär þän rät *SD* 5: 636 (1347). ther wil iak wider bliffua *RK* 2: 3670. — lata bliva, *låta bli, upphöra (med).* j thesse bok aff hersskap scriffwa wil jak om stundh nw latha bliffwa *MD (S)* 281. **2)** *qvarlemnas el. blifva på valplatsen, stupa.* the andre bliffue alle *FM* 354 (1507). — *gå förlorad.* bleff ther och eth skep wid alandh aff köninxbärgh *FM* 355 (1507). wänt tik aff slikom lösom bannom, swa framt at thu bliffwer ey widh thz *(d. v. s. går derför förlorad)* äwerdelika *LfK* 141. **3)** *hålla ut, lefva.* var thz visselica stort vndir hurw apostlane . . . gato blifwit *(subsisterent)* vidh thässin ordhin *Bo* 178. — *lefva, vara.* bliiff hel *MD* 40. blifwin badhe heel ok säl *Al* 4244. bliff thik badhe heell ok säl *ib* 2854. þän sik vildeg bätra oc blifa i renleke *Bir* 4: *(Avt)* 180. at vi . . . skulu blyfua *(vivamus)* i thässe värld i välmattande tämpran mot kötzsins lusta oc rätuislika . . . oc millelica *MP* 2: 124. husit huar the blifuo *(erant sedentes) ib* 1: 167. han bleff *(erat)* j ödmarkom *ib* 169. **4)** *blifva, varda.* manghe bliuu döþe af baþom lutumen *Bu* 177. at . . . iak dödher blifuar *BSH* 1: 166 (1376). bleff dödhir *KL* 28, 49, 124, 155. *MP* 1: 131. *Fl* 937. *Iv* 517. *MB* 2: 16, 80, 93, 277. — *blifva af.* spordhe sanctus germanus hwar brödhirne waro bliffne *(hvad det hade blifvit af bröderne) ST* 286. *ib* 531. *Di* 281. han wilde gerna wita hwart hans fadhir ware blifwin *ST* 51. — **bliva ater,** *blifva qvar, qvarstanna, förblifva.* nar han blef atir i mönstreno *Bo* 136. bleff han atir ensamin a sinom bönom *KL* 21. thän hälghe mannin bleff atir j storum hugnadh *ib* 34. hans son bleff atir blindir j sinne willo *ib* 31, *ib* 64, 65. *Bir* 1: 168, 2: 329. *Iv* 3658. *Jfr* **ater bliva. — bliva igen,** **1)** *qvarlemnas, gå förlorad.* ffor tyuste skär ppa een sten bleff bade skipp ok gotz j gen *RK* 1: *(sfgn) s.* 184. **2)** *blifva qvar, blifva öfrig, återstå.* mz thy watneno j gän war bliffwit *MB* 2: 282. bliffwo j gän fämptan tusandh män *ib* 93. *ib* 89. — *Jfr* **ivir-, saman-, til-, vidher-, äptir-bliva,** *samt* **hembliver.**

bliveliker, *adj.* [*Mnt.* bliflik] *blifvande, förblifvande, beständig, varaktig.* i tässe wärldh i huilke wi haffwom ey bliffwelika warw *LfK* 71.

blivilse, *f.* **1)** *förblifvande.* mone i godho vm stadhukt framhald oc bliwilse *Bir* 4: 243. *LfK* 128. **2)** *boning.* han skal aldre haua bliuilse älla varu när gudhi *Bir* 2: 17. nalkas the bliwilse i hwilke gudh war *ib* 4: *(Dikt)* 217. *ib* 223, 252, 253, 271. — *Jfr* **himna-, saman-blivilse.**

blixa, *v.* *blinka.* mz blixsandhe *(tremulis)* öghom *Su* 115.

bloþ, *n. (oftast) och* **bloþer,** *m.* (*Bil* 541, 864; *KL* 9, 57; *Bo* 207; *Iv* 734; *Di* 227; *MB* 2: 7; *LB* 5: 292, 293) [*Isl.* blóð, *n.*] *L.* **1)** *blod.* skref þär iuir bref mz sino bloþe *Bu* 29. lata blod *LB* 3: 14, 15

o. s. v. latha sik blod *ib* 23. blodit tioknar i menniskione oc löper ta samman *ib* 22. godher lither blodzsens skal wara rödher ok nokot brun *ib* 5: 293. tå män äta ok drikka, tå hitna thera blodh af starkom ok myklom dryk *KS* 55 (139, 59). hon rodnadhe som en blodh *Di* 227. them fiol tha blodher fore öra *(uttryck för förskräckelse) Al* 4863. blodhorin gik vt *KL* 57. thet helgha blodh i wilsnak *SD NS* 1: 147 (1402). thet helgha blodh j sko kloster *FH* 2: 117 (1438). til hälgha blodz altara *SJ* 39 (1432). *Jfr* **adhro-, bukka-, diura-, duvo-, hara-, hiärta-, hunda-, lamba-, manadha-, manna-, näsa-, näso-, rosen-, räva-, thiura-, thiädhurs-, vaþa-bloþ** *el.* **-bloþer.** 2) *lefvande varelse, menniska (så äfven Mnt.* blot; *Mht.* bluot; *Nht.* blut, *se Grimm, Wörterb.* 2: 273). tha sagde thz ädela rena blod *RK* 1: 1917. — *koll. menniskor.* bedreff ther in pa swensk blod ynkelig mord, roff oc brand *BSH* 5: 96 (1506). — (bloder *för* broder *Va* 24, 25.) — **blods aker,** *m. blodsåker.* kallas thän akren blodz aker *MP* 2: 14. — **blods bäkker,** *m. blodström.* mange blodz bäkkia nidhirflutu aff thorngaddomen owir hans änlite *Bir* 2: 133. — **blods drupi (blodz dropi: -a** *ST* 386. **blodzdropi: -a** *MP* 2: 10. **blodz droppe: -a** *Lg* 3: 636. **blodzdrappe: -a** *Su* 28**),** *m. blodsdroppe. KL* 18, 31. nar blodz drupane nidhir lupo a iordhena af hans likama *Bir* 1: 309. *MP* 2: 10. *ST* 386. *Su* 28. *Lg* 3: 636. *Jfr* **bloþdrupi.** — **blods kälda,** *f. blodskälla. Ber* 284. — **blods strömber,** *m. blodström. Ber* 284. — **blods sveter (blodz svetter),** *m. blodsvett.* huru blodz swettin vt gik af minom likama *Bir* 1: 118. — **blods svets drupi (blodz swetz dropi),** *m. droppe af blodsvett.* tha blodz swetz dropa nidhirflutu aff thinom lichama *Bir* 4: 197, 203. — **blods synd,** *f. blodskuld. MP* 1: 344. — **blods tar,** *m. blodstår.* grata blodztara *Gr* 276. — **blods tekn,** *n. blodstecken, märke efter blod. Bo* 193. — **blods utgiutilse,** *n. pl. blodsutgjutelse. KL* 158. *MP* 2: 14. — **blods vadhe,** *m. fara för blodsutgjutelse.* iohannes veek for bloz vadha *Bil* 659.

blodhbadh, *n. bad i blod. Bil* 565.

blodhblandadher, *adj. blodblandad. Bil* 473.

blodhblädhra, *f. blodbläddra, blodblåsa. Lg* 3: 269.

bloþdrupi (blodhdropi: -a *ST* 104; *Su* 394**),** *m.* [*Isl.* blóðdropi] *blodsdroppe.* þri bloþdrupa drupu af fingrenom *Bu* 56. *ST* 104. *Su* 394. *Jfr* **blods drupi.**

blodheliker *adj.* [*Isl.* blóðligr] *blodig, blodfärgad.* giffwa aff sik blodhelika dag *Iv* LXXXVIII.

bloþer, *m. se* **bloþ.**

blodher? *adj. blodig?* sprangh han mith oppo gathona blodha *Di* 258 *(stället troligen korrumperadt).*

blodhflytilse, *n.? blodflöde.* iezabel som tydhir blodflytilse *MP* 1: 234.

blodhfulder, *adj. blodfull, blodfyld, blodsprängd.* mz blodh fullom öghom *Bir* 1: 31.

blodhga (-adhe), *v.* [*Isl.* blóðga] *bloda.* blodgade sit harnisk *Di* 139.

blodhganger, *m. blodflöde, blodgång.* ther komber blodh gangh aff *LB* 7: 174. far man blodgang af jnwertis bwldar *ib* 186. quinnär som mikin blodhgangh haffwa *ib* 6: 106.

blodhgirugher, *adj. blodgirig, blodtörstig. Bil* 299.

blodhgiutilse (-else), *n. pl. blodsutgjutelse. BSH* 4: 8 (1471), 9.

blodhkälda (-källa), *f. blodkälla.* lopp iämsköt aff öghomen som en klen blodh källa *Lg* 3: 268.

blodhlat (-laat. -loth *LB* 7: 1**),** *n.* [*Isl.* blóðlát] *bloduttömning, åderlåtning.* aff godho blodh laat *LB* 5: 292. aff blodlath och koppan *ib* 7: 52. *ib* 1: 98, 2: 63, 3: 12, 22 *o. s. v.*, 7: 1, 183. *MB* 1: 71.

blodhlata, *v. åderlåta.* ath blodhlata *LB* 2: 62.

blodh lata? *f.? åderlåtning.* i blodh lata skal atuaktas timans qwemelikhet *LB* 5: 292.

bloþläte, *n. L. blodvite, mindre sår. SR* 54.

blodhlös, *adj.* [*Isl.* blóðlauss] *blodlös. Bir* 3: 253.

bloþogher (-ugher. *n.* **blodhoth** *Lg* 3: 93**),** *adj.* [*Isl.* blóðugr] *L.* 1) *blodig.* þin bla siþa ok bloþogh härþ *Bu* 73. *ib* 504. *Bo* 187. *Lg* 3: 93. bloduger eller blaar *RK* 1: 469. som nakon sin brodher . . . slar blaan äller blodhughan *SO* 25. *ib* 69, 79. *FM* 555 (1512). vsurpant jurisdiccionem domini regis corrigendi super blaat et blöot *SD* 5: 137 (1342, *afskr. efter en trol. af Tysk hand skrifven originalhandling).* 2) *lidande af blodgång.* the orena blodogha qwinnan *Su* 296. — *Jfr* **rödhblodhogher.**

blodhpina, *f. blodgång? rödsot?* dwger for blod pino *LB* 7: 100.

blodhrinna? *f.? blodflöde?* for blodhrinna aff quidh *LB* 2: 33. doger ffor blodh rinna *ib* 38. *ib* 39, 42, 48, 54.

blodhrosa? *f.?* [*Jfr N.* blodrosa] *blödning?* widir blodhrosa än saar blödhir *LB* 3: 166.

blodhrosa (*Bir* 1: 33, 3: 274, 289; *TS* 20. **blodh rusa** *Bir* 1: 344, 3: 272; *Su* 383. **blodhrossa** *Bir* 1: 31. **blodhrussa** *Su* 415**),** *adj.* [*Jfr Mht.* bluotruns *f. och adj.*, bluotrunsec *adj.; ordets senare del torde böra föras till* **rinna**] *blödande, blodsprängd, blodig.* iak tok han j mit knä swa som spitälskan man ok allan blan ok blodh rosa *Bir* 1: 33. *ib* 344. licammin var allir blekir oc blodhrusa *ib* 3: 272. stodh swa blodhrossa ok gynom stunghin *ib* 1: 31. *ib* 3: 274, 289. tedhe hänne siin saar al färsk ok blodhrusa *Su* 383. *ib* 415. *TS* 20. liuidus, blodrosa *GU* 8.

blodhrosogher (-ugher), *adj.* [*Jfr N.* blodrosutt *och Sv. dial.* blodrösig] = **blodhrosa.** the . . . sagho likaman allan vara blodhrosughan *Bil* 916.

blodhrunadher, *m.* = **blodhrune.** mynthä och äthikia blondath doger för blodrunad *LB* 8: 51.

blodhruni (-roni. -runne), *m.* [*Jfr Mnt.* blötronn] *blodflöde.* rökilse är got for blodhrunna *LB* 4: 340. *ib* 351, 3: 75, 77, 78. piila oss dogher for blodrwna *ib* 7: 142. *ib* 143, 146, 148 *o. s. v.* duger för blod rwdna *(för* -rwna*) ib* 8: 42. binder blodrona ther qwinnor haffua *ib* 7: 139. hielper thz oc quinno mykit storlika badhe fore oc bak fore blodhrona *ib* 3: 130. stamper man henne ok legger widh blodhrwna tha stämmis han *ib* 2: 48. *ib* 3: 79.

blodhrödher (blodhrudher: -an *ST* 68**),** *adj.* [*N.* blodraud] 1) *blodröd, röd som blod.* en litin syntis blodhrödhir *Bir* 3: 448. 2) *röd af blod.* do

blodh rödher for trona *Bil* 283. funno han badhe blaan oc blodhrudhan *ST* 68.

bloþsar, *n. L.*

blodhsot, *f.* [*Isl.* blóðsótt] **1)** *blodgång.* hon hafdhe blodhsot *(fluxum sanguinis)* fiughur aar *Bil* 555. är han mykit god för blodsoth *(fert hæmoptoicis . . . juvamen) LB* 8: 42. thz for dryffuer blodhsooth *(fluxum sanguinis) ib* 2: 10. *ib* 39, 41, 7: 9. *MP* 1: 343. *Lg* 265. *MB* 2: 383. **2)** *rödsot.* mz blodsot oc pestilencia han them freste *RK* 2: 9306. fik han ena hardha soot . . . oc the var blodhsot *(dysenteria) Ansg* 253. thz doger ffor blodhsoth *(dysentericos . . . juvat) LB* 2: 53. köpa swijn nöth faar gether eller huadh thz är som . . . blodhsoth haffuer *SO* 49.

blodhstörting (-störtinge), *f.* [*Mnt.* blótstortinge] *blodsutgjutelse.* ath forstyra thenne blodstörtinge *BSH* 4: 6 (1471, *samt. afskr.*). at thenne saargelige feygd, scade oc blodstörtingh matte stilles *FM* 512 (1510).

bloþsäri, *n. L.*

blodhutgiutilse, *f.?* *blodsutgjutelse. BSH* 4: 111 (1486).

blodhvite, *n. L.* **1)** *blodsutgjutelse.* vm puust eller vm käps hugg ther ey komber blodwite innan *MEG* 53. *ib* 54, 58. **2)** *blodvite, mindre sår.* firi drapp fulzäre blodouite *(för* blodhuite*) SD* 4: 408 (1335, *enl. Hadorphs aftr.*). gyor þöm bloþwite äller blanaþ *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). for ij [2] bloduite som han slogh mattis laurisson *BtFH* 1: 129 (1506). vm man slaar annan hugg eller stinger blodwite *MEG* 53. stinger til blodwithe *ib* 54, *ib* 58. synis blanadh ella bloduite *ib* 61. *EG* 65. blodwijte sââr eller blånadt *SO* 294. *ib* 293, 295, 300, 308.

bloþväkning, *f. L.*

blodhyrt (-örth), *f.* **1)** *blodrot, potentilla tormentilla Neck.* tormentilla blodörth *LB* 7: 185. **2)** *blodnäfva, geranium sanguineum Lin.? (jfr Tillandz, Catalogus plantarum bl.* c 1*).* rothin aff blodyrth *LB* 7: 228. blodyrt som kallas sanguinaria *ib* 244.

blokhug (-hogg), *n. L.*

blokhus (block-), *n.* [*Jfr Nht.* blockhaus] *blockhus, af block el. timmerstockar uppfördt förskansningshus.* engin vedhen är her inkomen eller tymber, ey heller nogen blockhwss eller andre kiffwanebber opbygdhe, sedhen i häden fore *BSH* 5: 237 (1508).

blokka, *v.* [*Mnt.* blocken] *belägga med block, fästa i block.* hardelica monde the thöm blocka *RK* 2: 393.

blokker (blook), *m.* [*Jfr Mnt.* block] *block, stock i hvilken en fånges fötter sättas fast.* ther saat hwar thera i sin stook en stor welloger breder blook *RK* 1: 3943.

bloma, *f.* **1)** *blomma. Fl* 103, 104, 1303. biith draghir honaghit af manga handa blomum *ST* 5. blomor oc gräs *Su* 38. lilior oc blomor *ib* 164. *Lg* 666. huaria handha blomster oc blomor *Su* 75. alla theras faghra blomor oc blomster *ib.* see . . . eth aldra wänasta blomster äldher blomo *ib. ib* 74, 146, 203, 342, 374, 375. naar all jordhin leer oc frögdas j sins mangskona blomsters blomom *ib* 345. j blomstrande blomom *ib* 200. (blomom (-um), *som förekommer ST* 5, *Su* 146, 200, 203, 342, 345, 374, *kan föras till* blome.) *Jfr* **komilla-, komina-, muskat-, muskata-, ringe-, rosen-bloma.** **2)** *äggblomma, gula. Jfr* **äggia bloma.**

bloma, *v.* [*Isl.* blóma] *blomma.* blomande blomstir *Su* 282. — *refl.* **blomas,** *blomma.* all fruktbärande trää oc yrther blomstras oc blomas j sinne önskelike oc fruktsamlike fägrind *Su* 345.

blome, *m.* [*Isl.* blómi] **1)** *blomma.* lot them fylla mz alzskyns bloma *Fl* 1298. *ib* 1336. muskata ok thera bloma *ib* 1106 *(på alla tre ställena i rimslut). Jfr* **muskatblome.** **2)** *blomstring, blom, blomma.* hans stawer stodh j bloma *Bil* 462. **3)** *äggblomma, gula.* ondh hustru äther bloman aff äggit ok bondin thz hwita *GO* 514. tag en raa blome aff hönssa eg *LB* 7: 233. *Jfr* **äggia blome.** **4)** *afkomma. allit.* faar hon barn oc bloma *SJ* 378 (1471). *MD* 444.

blomster (blömstir *Bir* 1: 175. **blömster** *ib* 179; *dat. sing.* **blömstre** *KL* 59**),** *n.* [*Isl.* blómstr, *m. Nyisl.* blómstur, *n.*] **1)** *koll. blommor, blommor och blad.* af huilikins þera vande blomstar vt spriggar *Bu* 6. han bar blomstar a þörrom grenom *ib.* ij bärin thz blomster iomfrur alla *Fl* 1305. *ib* 1351, 1370, 1372. *Bil* 107, 288. *KL* 59. af ty trä aldrei kom blomstr å *KS* 46 (117, 50). **2)** *blomma. eg. och bildl.* varin som blomstar þät skyt falnar *Bu* 152. þu äst blomstar *ib* 75. opgangande blomstarin *Bir* 3: 398. liknar . . . sina sötasto modhir vidhir thz blömstir som växste j dalenom *ib* 1: 175. *ib* 179, 280, 392. *MP* 2: 234. *Fl* 1364, 1387, 1399, 1403. *LB* 5: 80. *ST* 394. *Su* 74, 75, 146, 178, 282, 345, 374. gif þöm blomstar äuinneleks lifs *Bu* 183. *Bil* 216. *Bo* 193. pryddir mz alla dygþa blomstre *(flore) KL* 188. **3)** *blomning, blom, blomma.* tha hon (ɔ: celidonia) star i blomstir *LB* 3: 120. brenyrth skal hemptas tha hon star i blomster *ib* 7: 126. — *bildl.* tha han i sins wngdoms blomster til böriadhe sik öwa oc lwstas i wärdzliko fafängo *Su* 10. — *Jfr* **böno-, ciprissa-, dilz-, dilfrö-, hylle-, porsa-, rosen-blomster.**

blomsterkranz, *m. blomsterkrans.* for thän blomstirkranz ther iak för giordhe *KL* 60. *ib* 59.

blomsterkärve, *blomsterqvast. Bir* 1: 317, 318.

blomsterliker, *adj. blomstrande.* förtappa min blomsterlika iomfrudom *Lg* 3: 274.

blomsterlös, *adj. saknande blommor.* et trä . . . mykith barklöst oc blomstir löst *Lg* 91.

blomsterqvaster, *m. blomsterqvast. Bir* 2: 30.

blomsterqvister, *m. blomstrande qvist. Bu* 6.

blomsterträ, *n.* blomster trä thz kallat är *Fl s.* 96.

blomsteräng, *f. blomsteräng, äng med blommor. Su* 74, 157.

blomstra (-adher), *v. förekommer blott i part. pres. och part. pret.* [*N.* blomstra] **1)** *bära blommor, bära blommor och blad, blomstra, grönska.* j blomstrande *(floridam)* dal *Bir* 1: 273. blomstrande trää *(arbor frondosa) Su* 160. mz blomstrande qwistom oc löffuom *(foliis virentibus) ib* 203. aff blomstrande frukt *(florifero germine)* hälgra oc gudelika manna lidilse *ib* 178. — *part. pret. blomstrande, grönskande.* j yrtagardhen blomstradhan mz dyrastom rosom *Su*

397. jässe roth skal bliffwa blomstrat *Lg* 3: 593. var säng . . . är blomstrat *Bo* 104. *ib* 146, 147. **2)** *blomma.* blomstrande roser *Lg* 441. **3)** *bildl. blomstra.* blomstrandhe wngdomen *Su* 74. *ib* 345. — *refl.*

blomstras (-as, -aþis), 1) = **blomstra 1.** trän grönskas ok blomstras *Bir* 1: 45. aarons wandir som blomstradhis *ib* 181. *ib* 60. *Lg* 31, 66. all fruktbärande trää oc yrther blomstras oc blomas *Su* 345. blomstris iordhen mz grönt gräs *(germinet terra herbam virentem) MB* 1: 156. **2)** = **blomstra 3.** af ränas thässa blomstrandis lifweno *Gr* 275. blomstraþis *(florens)* i allom hughsens dyghþom *KL* 185.

blota (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* blóta] *L.* **1)** *offra.* ängom affgudhom pläghom wi blota *Al* 6037. **2)** *dyrka (genom offer).* vilde nidherhugga eth blotat thrä *Bil* 632. **3)** *förbanna, smäda, häda.* han blotar gudh *MD* 33. the raktho wth sina tungor ok blotade han *ib* 38. **4)** *förbanna sig, svärja.* hothede the och blothede *BSH* 5: 342 (1509).

blotna (blutna *MP* 2: 206; *Bir* 2: 84; *Su* 382. **blötna** *Bir* 2: 230; **-ar** *MP* 1: 264. **blöthna** *LB* 2: 11. **-ar, -adhe),** *v.* [*Isl.* blotna] **1)** *mjukna, blifva mjuk.* skalana blotnadho som lilio blomster *Bil* 473. stora rägn skura aff huilkom iordhen blotnar *Su* 119. tungan blötnar ofmykit aff vate väsko *MP* 1: 264. *ib* 2: 206. *KL* 308. *Bir* 1: 129, 2: 84. *ST* 262. *LB* 2: 11. **2)** *bildl. blifva mjuk, blifva vek, bevekas.* thera hardha hiärta blotnar *MB* 1: 379. *Bir* 2: 230. *Su* 5, 182, 382. — *Jfr* **blöter.**

blotta (-adhe), *v.* [*Mnt.* bloten] **1)** *blotta, afhölja, göra naken.* loth han nekta oc blotta *ST* 174. hon byriadhe sik blotta *ib* 392. **2)** *blotta, lemna utan försvar.* blottadhä thet landhet . . . för dagligä fyendhers hendher *HSH* 19: 41 (1497). thörom wij eij flere borth sendhä oc oss alstingis her hemmä blotthä *ib* 20: 114 (1507). — (?) affhalle med piil the som blotta vtaff viigskördhen pa slottet *BSH* 5: 199 (1507). — *Jfr* **be-, for-blotta.**

blotter (bloter. blötter. blötther), *adj.* [*Mnt.* blōt] **1)** *blott, bar.* a thera lifwe war enkte blot *Al* 10344. *ib* 7420. blotter ok nakwdher *Lg* 3: 339. mz barom oc blottom handom *ST* 394. mz sinä blota hand *Va* 16. *ib* 17. hennas sömpn war ganzska lithen thy at hon aldrigh haffde nakot wndher sik, wtan laa oppa blötte iordhenne *Lg* 3: 389. **2)** *blottad på menniskor, tom.* hwar han foor ther wart alt blot *Va* 22. **3)** *utblottad.* loppo somme blota heem *RK* 2: 437. *ib* 7258. **4)** *vapenlös, värnlös.* blotte for vtan alla wäria *RK* 2: 7628. *Su* 410. *Lg* 3: 216, 217. han (ɔ: mannen) är ok aldär blottär til sin likama *KS* 4 (7, 4). i kommen här til mik ena blotta pigho mz manghom wänktom riddarom *Lg* 332. **5)** *späd (ordets bruk i denna bem. torde bero på sammanblandning med* **blöter***).* jak haffuer alle minne dage tiänth ider foorfäder vtoff blötthe barnss ben *(från min späda barndom; jfr Isl.* frá blautu barns beini*) FM* 290 (1506). som edher och rikenssens tro tiänare hafwer waridh aff blotte barns ben *BSH* 5: 450 (1511).

blunda (-adher), *v.* [*Isl.* blunda] *blunda, lägga i hop (ögonen).* the blunda mz öghom *MB* 1: 308. *ib* 312. saa änkte mz vplyptom öghom meer än för mz blundadhom *KL* 147.

blundra, *v.* [*N.* blundra] *blunda.* saa änkte mz vpluktom öghom meer en för blundrande *Bil* 896.

blus (blos *Al* 5697; **blosom** *Bo* 188; *MB* 1: 300. **bluss** *SD* 5: 563 (1346); *RK* 1: 809, 2192. **bloss** *Di* 286; *MB* 2: 345**),** *n.* [*Isl.* blys] *bloss.* gingo kring vm romara borgh mäþ brinnande blusum *Bu* 9. tha loot hertogh magnus redha koost ok göra blwss ok giorde eth got bröllöp ok raast *RK* 1: 809. tolff bluss man fore honom *(konungen)* förde *ib* 2192. tha han kom fram ij thz hws ther mötte honum iomfrughor mz storä blus *Iv* 2826. *Bu* 493. *SD* 5: 563 (1346). *ib NS* 2: 9 (1408). *Bo* 188. *MB* 1: 334. *Bir* 3: 280, 4: 17. *VKR* 64. *Fr* 2951. *Al* 2333, 5697. *Di* 286. *MB* 2: 345. II maladhe blws *FH* 5: 37 (1466). — *bildl.* matte tha pharao se oc höra hwar hans herra kom mz blosom oc baswnom *MB* 1: 300. — *Jfr* **gildis blus.**

blusa, *v. blossa.* blusande lyghnelder *MB* 1: 330.

bly (blij *Bir* 2: 58**),** *n.* [*Isl.* blý] *bly.* i panno mz uällanda bly *Bu* 494. *ib* 529. blöt som bly *Bil* 255. *Bir* 2: 58. *Su* 353. *LB* 9: 109.

blyghþ (blyght *Bu* 3, 4. **blygh** *ib* 156, 498, 520; *Gr* 284. **bliugdh** *KL* 192. **bliughd** *KS* 24 (59, 26), 61 (152, 67). **bliugdt** *Bir* 1: 168. **blyughd** *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). **bliwdh** *Bir* 1: 29**),** *f.* [*Isl.* blygð] **1)** *blygd, blygsel.* flyþe firi blyght *Bu* 3. *ib* 156. for manna blygdh skuldh *(af blygsel för menniskor) Bil* 480. warþ munkin swa som affsinna for blyghþz sculd *KL* 186. godh blygdh är at thik skämmis at synda älla oc hawa syndat *Bo* 151. oscriptadh for blygdh ok skam skuld *Bir* 3: 200. tolde sins naklikhetz bliwdh *Bir* 1: 29. bära blygdh i thino änlite for thinna synda aminnilse *Ber* 96. vtan alla blygh *Gr* 284. *Bir* 1: 168. *MB* 2: 210. **2)** *blygsamhet.* kona vtan blyghd *KS* 46 (118, 50). göme ok wärne blyghd af quinna wäghna dyghd ok godha sidhi *ib* 47 (118, 50). *MD (S)* 227. **3)** *skam, vanära.* hans blyght skal ändas mz heþar *Bu* 4. *ib* 498, 520. *Bil* 877. *Bir* 3: 76, 4: 98. *Va* 6. bort älte folkit han af stadhenom mz skam oc bliugdh *KL* 192. medh synd ok bliughd riva ok röva af armom almogha *KS* 61 (152, 67). tess hawen i blygd *RK* 1: 2455. hon glömde jämuäl alla wärldinna blygdh *(skam inför verlden) Bil* 264. *Bir* 1: 187. at konunglich räfst härdhir sik kranckum gerningum ok sidhwännium till blyugdh ok gengangho *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). **4)** *skymf, skymford.* fik ioakim blyght ok snybbo af iuþom *Bu* 3. ey akta manna loff älla manna blygdh *Bir* 2: 108. vtan mans bliughd ok åtlöghe *(utan att kränka någon och göra honom till föremål för åtlöje) KS* 24 (59, 26). **5)** *blygd, könsdelar. MB* 1: 173, 495. — **blygdha giäld,** *n. ersättning för tillfogad skymf. MB* 1: 338.

blyghdher, *adj. Jfr* **oblyghdher.**

blygdhlika, *adv. Jfr* **oblygdhlika.**

blyghelika (blygelige. blygligan. blighelica *Lg* 3: 81. **blyughlika),** *adv.* **1)** *med blygsel.* skulle te blygligan wara thet bekend, hwre som te haffua farit met eder *FM* 358 (1508). **2)** *blygt, på ett undfallande sätt.* huru blyghelica han slar nidhir änlitit *Bo* 190. *ib* 21, 192. *Lg* 3: 81. hwi swarin j swa blyughlika *ST* 97. **3)** *på ett sätt som väcker blygsel.* blyghelica kläd *Bir* 3: 143. blyghelika

nakin *ST* 246. **4)** *på ett sätt som länder till skam el. vanära.* thet han blygelige skal vara bekend för gud och alle retwisa men *BSH* 5: 277 (1508). *ib* 5: 96 (1506). — *Jfr* **oblyghelika.**

blygheliker (blyghelikin. blygelig. blyghliker: -liko *Bir* 1: 334; **-lika** *Su* 342. **bliughe-liker: -liko** *Bir* 1: 287. **bliugliker: -liko** *ib* 1: 335. **blwgligh: -ligha** *Su* 275**),** *adj.* [*N.* bljugleg] **1)** *blygsam, kysk.* antwardhar iak tik mina blyghelika renlikhet *Lg* 3: 310. **2)** *blygsel väckande, som man blyges låta se, som man blyges för.* liugn eldin vpbrände tha alstingis hans blyghelika limi *(verenda) Bir* 1: 221. *ib* 287, 3: 137. hans bliugliko thingh *ib* 335. *ib* 334. hennes blygeliga ländher *MB* 2: 160. mins sons blyghelika ok lastelika näkt *Bir* 1: 83. *ib* 3: 373. *ST* 246. i nakre blyghelike ällar skämelike talan *LfK* 106. thz första är thik blyghelikit *JP* 3. **3)** *skamlig, neslig.* är han (ɔ: var fatikdombir) . . . äkke blyghelikin vtan hedhirlikin *Bo* 128. rosa sik aff them syndom som han räknade för blyghelika ok skämmelika *Bir* 1: 160. *Su* 17, 36, 115, 275, 342, 365. *MB* 2: 166, 219. — *Jfr* **oblygheliker.**

blyghelikhet (blyglikhet *MD (S)* 227. **blyglighet** *ib* 249**),** *f.* **1)** *blygsel.* konungsens grymoghet wendhis om j blyglighet *MD (S)* 249. **2)** *blygsamhet.* ey thorandis for blyghelikhet skuld oc vidhirsyn at framgaa *KL* 325. *MD (S)* 227. — *Jfr* **oblyghelikhet.**

blygher (bligher. bliugher. blyugher. *n.* **bliwkt** *Ber* 13**),** *adj.* [*N.* bljug, blyg. *Nyisl.* bljúgr. *Jfr Fdan.* blu. *D.* bly. *Mht.* bliuc] **1)** *blyg, som blyges, som har försyn, blygsam.* fördis war herre aff cledhom oc bandz widh stodhena, stoldzer oc fagher oc bligher *Lg* 3: 83. valerius biscopir war blygher man *Bil* 471. var bliughar at þigia *Bu* 174. *Bo* 27. huru blygh hon är at tala mz swa storom herrom *ib* 2. bliughe som iomfrvr *Bir* 1: 163. *Bo* 104. första daghen wast thu rädh blywg, oc allom ödhmywk *LfK* 140. blygher j wp synena *MB* 2: 326. haua . . . blygh öghon *Bir* 2: 164. thit maal wari bliwkt *Ber* 13. mz enne blyughe ödhmyukt *ib* 256. **2)** *som är föremål för blygsel.* slitw thera jnelffwe oc blywga natwrenna lim *Su* 127. — *Jfr* **o-, of-blygher.**

blyghhet (blyughet *Lg* 3: 287, 414; **-hetz** *ib* 285**),** *f.* **1)** *blygsamhet, kyskhet.* tik minom odödhelika brudhgomma haffwer iak loffuat iomffrulika blyughet *Lg* 3: 287. *ib* 285, 414, 633. *MD (S)* 227. **2)** *det som man blyges att låta se, blygd.* min klädhe som hölia mina näkt oc natwrlika blyghet *Su* 193. *MB* 2: 358.

blyghias (blyghas *MP* 1: 7; *Bil* 369. **blyughias** *Bir* 1: 161. **bliughas** *Bir* 1: 156; **bliwghdhis** *KL* 230. **blyias** *GU* 4; *Ansg* 207. **blyas: blyens** *MD (S)* 268. **-is, -dis, -z),** *v. refl.* [*Fnor.* blýgjaz] *blygas. med gen.* blygdhos iämskyt sinna natwrlika lima *MB* 1: 160. — *med ack.* som engin lat blygdhis *Bil* 402. ey blyghias fatika *Bir* 3: 376. *ib* 1: 208, 318, 2: 149, 3: 176, 223. — *med prep.* af. hon blyghis af änge synd *Bir* 1: 187. *ib* 1: 156, 3: 27. — *med prep.* for. hwilkin som . . . ey blygdis for korsins blygd *Bir* 4: 98. skämmas oc blyias fore thera villo *Ansg* 207. — *med prep.* vidher. j blyens ey widher aff thenne sma fugla lära sidher *MD (S)* 268. — *med inf. utan* at. hwat munde ey modhorin hawa blygdz sitia när sonenom i bland männena *Bo* 59. the blygdhus bliua j fädhernis lande *Bil* 289. han bliwghdhis sighia sina thanka *KL* 230. — *med inf. med* at. skolom . . . vi äkke blyghias at thiäna gudhi *Bo* 151. blyghas at bita *Bil* 369. *MP* 1: 7. *Bir* 1: 8, 48, 161, 3: 231. — *abs.* engin wiste thik blyghias *MB* 1: 161. thörfva the aldre blyias *Ansg* 207. — *opersonl. med prep.* vidher. blyghis mik nu vidhir at thu skoli them see kälta äpte meer än noogh *Bo* 137.

blyghilse, *n. pl.?* [*Fdan.* blyghelse] *blygd, skam, vanära.* skal han mz blygilse wijsas aff radhit *BtRK* 327 (1483).

blyghlat (blyugh-), *n. pl. blygsamt beteende, blygsamhet.* thänne blyughlaten höfwa väl hwariom enom *Ber* 256.

blyghlatogher (blyugh-), *adj. blygsam. Ber* 257.

blyghläte (blyugh-), *n. pl.* = **blyghlat.** *Ber* 259.

blyghsamber (blywghsamber), *adj.* [*N.* blygsam] **1)** *blygsam.* han wardher snart höffwisker oc blywghsamber *LfK* 31. **2)** *förenad med blygsel.* the (ɔ: skrifftemalen) skulw wara först ödhmyuk oc blyughsam *LfK* 81. blywghsam skal wara syndenna anger *ib* 82.

blyhvit, *n.?* [*Mnt.* bligwit] *blyhvitt.* tak blyhwith som kallas cerusa *PM* XLII. ij [2] lod bly hwiit *LB* 7: 328.

blykista, *f. kista af bly. Bu* 210. *Bil* 296.

blyklot (-klooth), *n. blykula.* manga byssor mz blyklooth oc jern ther ynne *RK* 3: 3765.

blyknapper, *m.* [*Isl.* blýknappr] *blyknapp, blykula.* flenghia henne meth bly knappom *Lg* 3: 124. *ib* 126.

blymästare, *m.* [*Fnor.* blýmeistari] *blytäckare? ss tillnamn.* myn brodher niclis olafsson kallande blymestera *SJ* 419 (1417).

blyspan (-spaan), *m.? filspån af bly.* bliffwer . . . aff bly spaan cerusa til läkedom *LB* 9: 109.

blystöpter, *adj.* [*Fnor.* blýsteyptr] *öfverstöpt med bly.* mz blystöptom käppom *Lg* 335.

blyughd, blyugher *o. s. v. se* **blyghdh, blygher** *o. s. v.*

blädhia, *v.* [*Isl.* bleðja] *bläda, plocka bladen af.* man skal blädhia kaalen ok ey skära op mz rotum *GO* 249. *ib* 1069.

blädhra, *f.* [*Isl.* blaðra] *blåsa.* thera hughir thrutmar aff höghfärdh suasom vtbläst blädhra *Bir* 2: 207. swasom en blädhra mykit full aff nakro wädher *ib* 4: 43. gömir thz sidan i blädro *LB* 4: 346. *Al* 1429, 1443, 1445. *Di* 56. — *blåsa på huden, bläddra.* blodhen som samkadher war i blädhronne *Lg* 3: 269. — *urinblåsa.* wydh . . . wärk j laar ok j blädro *LB* 4: 344. steen j blädhro *LB* 2: 31. *ib* 11, 35, 38, 49, 53, 3: 33, 42 *o. s. v.*, 5: 292, 6: 106, 107, 7: 71 *o. s. v.*, 8: 42, 44, 49. *PM* 46. — *Jfr* **blodh-, so-, var-blädhra.**

bläk (blek), *n.* [*Mnt.* black] *bläck, skrifbläck.* bedhis blek ok perman *Bil* 582. *Bir* 3: 425. *Su* 367.

mws äther ey the book ther scrifwas mz thz bläk ther mz malyrt siuds *LB* 4: 350.

bläk, *n.?* [*Mnt.* bleck] *metallplåt. Jfr* **bläkskälla.**

bläka, *v.* [*Jfr Isl.* blaka, *slå*] *slå, klappa, knåda?* tagh hwethemiöl och thz hwitha aff eggit och bläka och baka ther aff ena kaakaa *LB* 2: 10.

bläkskälla (bläck-), *f. metallklocka, metallskål.* i the cronone voro LXII lampor satte prydeliga med bläck skällor *TK* 270.

blända, *f. se* **blanda.**

bläster, *adj. L.*

bläsuter, *adj.* [*Isl.* blesóttr] *bläsig.* equm rufum . . . qui est bläsutir *SD* 3: 287 (1316).

bläza (bläzsa. blezsa. -adhe), *v.* [*Ags.* bletzian. *Isl.* bleza, blessa] *välsigna.* en spitelskan man . . . bläzsade *(benedicit)* han *Bil* 632. at bläza brödher(na) *ib* 798. *ib* 899. blezsadhe *(signavit)* blasius vatnit *ib* 902.

bläzan (blädzsan *ST* 101**),** *f.* [*Isl.* blezan] *L. välsignelse.* (fik han) . . . ban for bläzan *Bil* 215. at taka bläzan af hälax manz hand *KL* 369. *ST* 101.

blöþa (-de), *v.* [*Isl.* blœða] *blöda.* þu blöde fast *Bu* 75. honum blödde badhe näsa ok mwnder *Al* 2336. *Iv* 919. seia var suärþ blöþa *(drypa af blod)* i heþnom siþom *Bu* 509.

blödher, *adj.* [*Isl.* blauðr] *blödig, rädd.* blödhe män ok quinlike *KS* 83 (205, 91). megh tycthe han war i sinneth för blödh *RK* 3: *(till. om Chr. II)* 6160.

blödhlika, *adv. svagt, matt, lamt.* afwitte them blödhlika *ST* 381.

blödhogher, *adj. blödig, rädd, försagd.* blödhoghe oc forfäradhe *ST* 86. blödhoghe . . . oc redde *ib* 346. then hunden som fastast göör han är blödhoghast at bita *ib* 519.

blöia, *se* **blea.**

blöta (-ir, -te, -ter), *v.* [*Isl.* bleyta] **1)** *uppmjuka, göra vek.* blöta stenin ok iärnit *Bil* 425. *Pa (Tung)* 35. *Su* 86. *Bir* 3: 217. lagdhe han sit brödh i vatn at blöta *KL* 205. **2)** *bildl. böja, beveka.* at han . . . eygh blöte thina stadhughhät *Gr* 380. six then hugher wara starker, som hardr är böghia, ok ey är skynthr til at blötas *KS* 19 (47, 20). blöt mit hiärta mäþ þino bloþe at þänkia mz þakom þina pino *Bu* 72. blöte manght hiärta tel guz' lof *ib* 29. þär mz blötte han þera bryst ok hiärta ok vände tel cristendom *ib* 134. *Bil* 375, 476. sidhan wardher hiärtath ä swa mykith hardhare at thz blöter engin mz godho radhe *MB* 1: 292. — *Jfr* **upblöta.**

blöter (blöd *Bir* 3: 367**),** *adj.* [*Isl.* blautr] **1)** *mjuk.* wardh öxen blöt som bly *Bil* 255. hua som blöt kiöt hauer *KS* 80 (199, 88). *MB* 1: 79. huals bruninar äru ey blöta som köt oc ey hardha som been *Bir* 2: 227. *ib* 1: 275, 2: 84, 3: 56, 140. til blodtare *(för* blötare*)* sängh *VKR* XIV. i blötasto siäng *Bu* 402. *ib* 524. *Bir* 1: 223, 2: 36. *Al* 1966. kläddir mz blöthom *(mollibus)* klädhom *MP* 1: 16. är thz *(linneklädet)* blöt ok lint vidh baran kroppin *Bir* 1: 287. blöt *(löskokta)* ägh *LB* 7: 186. *ib* 3: 57, 115. i blöthan *(tunn?)* wällingh *ib* 2: 10. wi sändom thik en bal badhe blötan ok wekan *Al* 1220. thit folk ok frö är weekt ok blöt *ib* 1476. blöt klädhe kallas thz som hwghin gör blöthan ok ostadhughan *Ber* 28 *(med afs. på de två sistnämda ex. jfr* **3)**. **2)** *svag.* lya hafdhe blöt öghon *MB* 1: 221. **3)** *veklig, klemig.* hon gat ey stighit fullo fiäte a iordhina fore sin blöta harund *MB* 1: 430. *Bir* 3: 367. män som äru blöte ok quinzke *KS* 83 (204, 91). *Bir* 1: 278, 2: 58. *Su* 113. ordh . . . ey blöt vtan hwas *Bir* 2: 230. **4)** *vek, vekhjärtad, ömsint, blödig.* griper nw fadherin swärdhit badhe mz blötom hugh oc hardhom *MB* 1: 201. när war conan hardhare än mannin ok mannin blötare än modherin *Lg* 317. iak är miok þrolyndar ok þryscar gen cuske ok aldar är iak blötar gen bliscap *Bu* 494. thu . . . wardher blötare at pina än iak at thola *Bil* 472. — *Jfr* **fulblöter** *samt* **blotter.**

blöthet, *f. mjukhet.* sänghinna blötheet *Su* 251.

blötleker, *m.* [*Isl.* blautleikr] *mjukhet.* i klädhanna blötlek *MP* 2: 133.

blötlika, *adv.* [*Isl.* blautliga] *mjukt.* blötlika liggia älla sitia *KS* 81 (200, 89). the som blötlika klädhas *LfK* 108.

blötlikhet (blötelikhet), *f.* **1)** *mjukhet.* blötlikhet är vndhir fotomin *Bir* 1: 273. klädhanna blötelikhet *ib* 3: 34. *MP* 1: 188. *Ber* 30. **2)** *vekhet, ömhet, ömsinthet.* vm iak matte wanlika finna nakra blötlikhet älla nakan kärlek j hans hiärta *Bir* 1: 86.

blötna, *se* **blotna.**

bo (boo. bu *L.* **bw** *RK* 1: 3026, *på detta ställe kanske Norskt lånord***),** *n.* [*Isl.* bú] *L.* **1)** *boning, bostad.* j hiärtano hulkit som är mit boo *Bir* 1: 93. mang boo ok byggilse rwm varo vidh murin *ib* 3: 193. *ib* 4: 169. *Ber* 21, 212. til hymmerikis boo *MD* 70. *Jfr* **ärmita bo. 2)** *(djurs) bo.* thz diur som hawir mangh skiul älla boo *Bir* 1: 200. *Va* 6. *Di* 281. *Jfr* **storka bo. 3)** *gård, egendom. i ortnamn.* han köpthe setegardhen brynnolffs boo *MD* 440. **4)** *egendom (lös och fast).* bo oc boskap, rörliket oc orörliket *SD NS* 1: 514 (1405). *ib* 96 (1402, *gammal afskr.*), 368 (1404, *nyare afskr.*). *FH* 3: 50 (1445), 52 (1445). *BSH* 3: 145 (1463). — (?) han . . . radher ower marght ärlikt bo *Al* 9806. **5)** *boskap.* nordmen . . . lotho tha löpa alt thera bw *RK* 1: 3026. — **bos brigþ,** *f. L.* — **bos dräţ,** *f. L.* — **bosluter (-loter),** *m. L. andel i bo, arfvedel.* wi kunnom hanom *(vår son)* ekke bätre boosloth giwa *SD NS* 1: 628 (1407). — **bos ran,** *n. L.* — **bostiund,** *f. decimæ prædiales, tionde af jordens afkastning?* boostiundh eiusdem curie duo talenta et bostiund de gutasundum IIII modii cum dimidio *SD* 5: 328 (1344, *gammal afskr.*).

bo, *f.* [*N.* bu] *Jfr* **gra-, rödha-bo.**

boa (*MB* 1: 87, 167, 193, 194, *(Cod. B)* 568; *KS* 65 (161, 72), 75 (185, 82), 76 (187, 83), 79 (194, 86); *RK* 1: 533; *PfN* 136; *BSH* 1: 185 (1386), 3: 294 (1470). **boä** *SD* 5: 605 (1346), 6: 129 (1349). **boua** *Bu* 144. **bo** *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*), 5: 662 (1347); *Bil* 468; *MB* 1: 373; *Al* 7028. **boo** *RK* 1: 1978. *pres.* **bor. bo** *Bu* 189. **böör** *Bil* 566. *impf.* **boþe. boodde** *LfK* 229. *part. pret.* **boin: boith** *MB* 1: 307; **boen** *Al* 144, 1358; **boeth** *MB* 1: 58; *TB* 72; *LfK* 94, 96. **bodher: bod** *KS* 52 (132, 56); **bot** *ib* 76 (188, 83); **bodhe** *Di* 207**),** *v.* [*Isl.* búa] *L.* **1)** *bo.* boþe maria ii iherusalem *Bu* 12. *ib* 103, 189. *SD* 1: 668 (1285,

gammal afskr.), 5: 605 (1346), 662 (1347), 6: 129 (1349). *Bil* 52, 566. *MB* 1: 58, 122, 167. *KS* 65 (161, 72). mwn han nw i hymmerike bo *MD* 437. haffde ey herran hwlpit mik nästan haffdhe iak boeth *(habitassem)* i hälwithe *LfK* 94. *ib* 96. got är i fridh boa *KS* 79 (194, 86). boande mannom *(bofaste el. jordbrukande män, bönder)* skal han skipa ok halda fridh ok frälse *ib* 65 (160, 71). boande män äru landz vppehälde *ib. SJ* 136 (1445). *Jfr* **boandsman.** **2)** *hålla sig (till), bruka, åtnjuta. med prep.* viþer. biuþar iak þik at boua viþ þolika kirkio þu vilt *Bu* 144. jak . . . skal ok hava . . . en gardh aff clostreno bo vidher i mina liffdagha *SD NS* 1: 488 (1405). at lanzskap ok almoghe haui rätwis lagh thön te mågho wäl widh boa *KS* 75 (185, 82). at the nytha thenna rääť oc sith eghit som the hafua länge boeth widhir *TB* 72. *RK* 1: 1978. widh enkte got tha kunnen i bo *Al* 7028. **3)** *lefva i äktenskap.* rachel boþe lägge barnlös för än hon föde iosep *Bu* 4. — *hafva (köns-)umgänge.* han bodhe mz sinne stiwffmodher *Lg* 1004. **4)** *bebo.* at i maghin bo oc eghna mit land *MB* 1: 373. **5)** *göra i ordning, bereda.* widh taflo släta then skipat ok bod är til at skriuas å *KS* 52 (132, 56). — *pryda, inlägga.* ij [2] brynia . . . wel bodhe mz rödha gul *Di* 207. — *tillrusta.* konung artws boor nu sina färdh *Iv* 1496. — *part. pret. rustad, färdig.* han war tha til örlögh boen *Al* 144. — **boa saman,** *lefva samman såsom äkta makar.* þe boþo saman guþleka *Bu* 3. henrich kesare ok raþegund kesarinna boþo saman i renliues hionalagh *ib* 419. *Jfr* **saman boa.** — *Jfr* **a-, in-, inne-, mat-, til-boa,** *samt* **näst-, vidher-boande** *och* **dyr-, färþa-, gul-, o-, redho-, silf-, väl-boin.**

boandsman, *m.* [*Jfr Isl.* búandmaðr] *L. inbyggare.* halda . . . allom boanadzmannom *(för* boandz-*)* i swerike, skane ok forsagdhom landom . . . kärlek ok gothwilja ok rätwiso *BtRK* 33 (1359, *orig.*).

bodrät, *f. L.*

boþ, *n. se* **buþ.**

boþ (-ir. -ar), *f.* [*Isl.* búð] *L.* **1)** *bod, i sht för kortare vistelse uppförd koja eller skjul.* bygde sik boþ *Bu* 499. *Al* 9354. thera tiäld ok thera bodha *ib* 5627. waro ther bygda fäm bodhir som syukt folk lagh j *ST* 299. ther opsattess stwffwor saler oc bodher *RK* 3: 5645. — *hydda hvari fiskare bor under fisketiden.* hwilken som vpbryther annars mans bodh på fiskielägie *SO* 292. *ib* 300, 302, 303. — *marknadsbod.* prohibemus tentoria quecunque seu mansiunculas, dictas bodher, . . . infra sepes agrorum vel pratorum fundi presbyteralis . . . haberi, stantibus nundinis *SD* 6: 139 (1349, *gammal afskr.*). — *fäbod?* badhe i bynom ok swa i bodhonom som kallas thorisbodha ok hetskozarfwet *SD NS* 2: 29 (1408, *nyare afskr.*). — *i ortnamn.* curiam meam bodir *SD* 2: 138 (1292). *ib NS* 2: 29 (1408, *nyare afskr.*). **2)** *bod, salubod.* ölkwno bodh *GO* 488. *SD NS* 2: 303 (1410). *SO* 49, 143, 152. **3)** *förvaringsbod, visthus.* biärghas alle tha wardher bodh godh *GO* 700. — (?) lot up peter ywen ena steenbodh vnder sit steenhus ok källaren vnder sama bodh *SJ* 122 (1443). *ib* 127 (1444), 166 (1448). katrin schal haffwa ther frij hws til dödhra dagha ena bodh och en bordzända *ib* 256 (1453). stenhus meth kellra bodhar ok all tilagher *ib* 283 (1460). huilkit hus hawer ij [2] källara oc ij [2] bodher *ib.* en gardh meth bodher oc ther til en källare *ib* 337 (1466). *ib* 347 (1468), 348 (1468), 356 (1469), 392 (1472), 396 (1473). — *Jfr* **apotekara-, bak-, ekka-, fanga-, fiske-, fä-, fälle-, gatu-, gulsmids-, hyrne-, hörro-, kiöt-, kiötmangara-, kram-, krämara-, kölno-, mälte-, ordh-, ris-, sio-, siäla-, smidhio-, sten-, stranda-, säl-, sälia-, sälla-, tol-, torgh-, trä-, undir-, vardh-, vardha-bodh.** — **bodha bro,** *f. L.* — **boþakarl,** *m. L. som bebor en bod el. hydda? ss tillnamn.* gyrth boþakarl *SD* 2: 89 (1290). — **bodha läghe,** *n. samling af bodar, läger.* lagdhe sin tiäl ok bodhaläghe när flodh som lupus hetir *Gr* 270. — **bodha rum,** *n.* [*Isl.* búðarrúm] *bodlägenhet.* eet bodha rvm i junaköpunge *SD NS* 2: 104 (1409). tu bodharwm *SJ* 126 (1444). — **bodha stadher,** *m.* **1)** *hydda.* war herra ledde them i XL aar ower ödhemarka i tiäldom oc bodhastadhom *MB* 1: 498. *ib* 500. **2)** *läger, lägerplats.* jak söker them i thera bodha stadh *RK* 1: 2301. *Al* 5530, 5672. — **bodha stand,** *n. bodplats.* sätter bodh på annarss bodheståndh *SO* 302. — **bodha thak,** *n. bodtak, taket af en bod.* hwilken som rijfwer annars bodetaak *SO* 300.

bodha, bodhan, bodhilse, *se* **buþa** *o. s. v.*

bodh dyr (-dör), *f. boddörr. SO* 308.

boþsäti, *m. L.*

boe, *m.* [*Isl.* búi] *L. boende, som bor el. befinner sig, inbyggare. såsom andra led i en sammansättning. Jfr* **a-, härads-, land-, na-, skogh-, stam-, torn-, viþer-boe** *samt* **birkarla-, dal-, kaitala-, keikola-, kutala-, saflax-, skanungs-, stokholms-boar.**

bofaster, *adj. L. bofast, besuten.* en boofast dandeman *DD* 1: 146 (1491, *eft. aftr. hos Langebek*). *Jfr* **bolfaster.**

bofä, *n. L. boskap.* han gaff them korn fore alt thz bofä *(pro equis et ovibus et bobus et asinis)* som i landino war *MB* 1: 256. *ib* 199.

bofälagh, *n. L.* — **bofälags man,** *m. L.*

boföra, *v.* [*Jfr N.* buföra. *Isl.* búfœrsla, *f.*] *flytta hushåll? sätta bo?* skal man tha . . . ey byggia hwss eller boföra *LB* 7: 90.

bogh, *n.* = **bogher 3.** wende tha pa ith annat bogh *MD (S)* 226.

bogher, *m.* [*Isl.* bógr] *L.* **1)** *bog (på djur).* lowadhis prestenom brystith oc höghre boghin *MB* 1: 477. höghre bogher är starkaster i likamenom *ib. Hästläked. i AS* 137. **2)** *bog, skeppsbog, sida. bildl.* han gifwer fore ängom manne bogh *(gifver vika för ingen) Al* 3062 *(kanske att hänföra till ett annat ord, att sammanställa med Isl.* bugr, *böjning). Jfr* **boghlina.** **3)** *sätt.* thz full all pa en annan bogh *RK* 3: 2858. — *Jfr* **aþal-, gasa-, skot-, þiuf-bogher.** — **bogha böter,** *f. pl. L.*

boghi, *m. se* **bughi.**

boghlina, *f. boglina. bildl.* pa en löss boglina *BSH* 5: 168 (1507). jak . . . sloo lösan *(för* lösa*)* mins kätis bogh limer *(för* bogh linor*)*, . . . til bläsande wädher *(datis flatibus navi) Su* 237.

boghskaper? *m. lydnad?* jdher werdughet be-

höffuer inthe annadh formodhe sik wtoff oss wthan stadugh wenskap bogskap *(för* brodherskap?*)* och then manskap som wii ider werdughet . . . sakth och sworet haffwm *HSH* 22: 54 (1494).

boghul, *f. ull på bogarne.* gardhkona skal klippa kwidh wl ok ey bogh wl *GO* 24.

bohagh (bo haff *BSH* 3: 293 (1470)**),** *n.* [*Fdan.* bohave. *Jfr N.* buhag] *L. egendom.* en aff hennas tiänarom som tilsyn haffdhe wtwertis om hennas bohagh *Lg* 3: 305. *BSH* 3: 293 (1470). met boskap ok bohagh *FH* 5: 84 (1482), 85. for boscapiu och hele bohaget wppa wiik *ib* 230 (1516). *FM* 673 (1516-17). *Jfr* **slots bohagh.** — **bohags lärdomber,** *m. hushållslära, kunskap om hushåll.* läre henne bohax lärdom *FM* 681 (1517).

bohordh (behordh *RK* 1: 1408, 3518**),** *n.* [*Isl.* burt. *Mnt.* bohurt. *Ffranska* bohort, bouhourt, behort] *bohord, riddarspel, hvari de täflande icke kämpade man mot man, utan i två skaror, hvilka på en gång redo mot hvarandra; spelet framträder för öfrigt i särskilda land under olika former. Jfr Diez, Etym. Wörterb.* 1: 45 *f.; Viollet-le-Duc, Dictionnaire du mobilier français* 2: 407; *Schultz, Höf. Leb.* 2: 96; *samt i sht Niedner, Das deutsche Turnier s.* 35 *f.* riddara oc swena the giordho ther gaman mz diost oc bohordh *Iv* 46. man fan ther badhe bohordh ok danz tornäy ok dyost thöm thz lyste göra matte man ther aldra väghna höra *ib* 1559. tha sa margh man bohordh här ok ther om markena fara mz marghin höfuizlikin skara *Fr* 3044. *RK* 1: 448, 1164, 3518. för än ther war änt thz behordh *ib* 1408. *ib* 2198. *Jfr* **bordera.**

boia (boya. bogia), *f.* [*Mnt.* boie] *L. boja.* brusto boior *Bu* 526. *ib* 501, 519. band ok boior *ib* 511. vordho badha boior en boya *Bil* 114. *ib* 113, 677. *RK* 1: 3872, 3945. *Al* 3455, 3458, 3461, 3498, 3506. *GO* 828. j dödzsins bogiom är jak bwnden *Su* 239. *Jfr* **gul-, hals-, iärn-boia.**

boie (boye), *n. boja; kedja.* hengde honom medh ith gylt boye *PK* 229.

boilösa, *f. L.*

bok (böök), *f.* [*Isl.* bók. *Fdan. och D.* bog, bög] *L. bok, bokträ.* eek eller böök *GS* 42. *Jfr* **bökeaska, bökeskogher.**

bok (book. *pl.* **böker),** *f.* [*Isl.* bók] **1)** *liber, bok.* bok thessin är uttakin medh fåm ordom af thöm bokum wise mästara hafva giort um styrilse kununga ok höfdinga *KS* 1 (1, 1). faa sancto petro bok (j hand) *Bil* 107. hans böker oc epistole lasus for nerone *ib* 124. sagdhe sik thz hafua läsit j cristnom bokom *ib* 541. han scref manga bökir *ib* 382. som för j boknenä *(för* bokenä*)* skriffuet star *Va* 52. **2)** *bok, hufvudafdelning af ett skrifvet arbete.* hans hystoria biscrifwas oc six i thässom siw bokom som här fylghia äpte *Gr* 259. *ib* 270 *o. s. v. Bir* 2: 3, 273, 3: 476. *Su* 8. här börias annar deelin ällir booken j gudhelika snillis wäkkiare *ib* 222. **3)** *boklig kunskap, bokliga studier.* läta kenna hanom book *SD NS* 1: 628 (1407). vtan han kunne väl bok *(har god boklig kunskap) Bu* 144. *Bil* 82. systrana som ey kunno book *Bir* 5: 93. nima book *GO* 342. *Bo* 30. *Bil* 776. sätia barnit til bok *ib* 775. somlika . . . hiolt han til book *Ansg* 243. ij them skolom ga wi ey til book *(studera vi ej)* ther mästara göras ij konstom klook *Al* 6445. **4)** *evangeliebok, messbok el. annan andlig bok på hvilken ed aflades.* sworo a bokenne *VAH* 24: 321 (1422). **5)** *bok, tänkebok.* thätta sama husit hauir jak hanom vplatit a radzstuwonne a rättom radzstufuo dagh som stadz rät vtuisar ok är inscriuat i stadzins bok *SJ* 39 (1432). *ib* 142 (1445), 143 (1445). **6)** *lagbok.* thet xij män och boken seger paa tijngen *BSH* 5: 78 (1506). hollir bokin *(förestår domareämbetet?) BSH* 5: 183 (1507). the faa hanom annath taga war än haffwa boken her *ib.* giik thenne menighe almoghe tiil ok baade mik, thet jak jw skwlle teress book i geen aname *ib* 460 (1511). — *Jfr* **aminnilsa-, brödhra-, böna-, dom-, hand-, himirikis-, härads-, iordh-, konvents-, kämpa-, lagh-, lands-, läke-, läkiara-, mässo-, mättena-, ordins-, reghlo-, räkinskaps-, rät-, saltara-, sang-, skat-, skip-, skra-, slots-, spyrilsa-, stads-, stena-, tiþa-, thänkia-bok.** — **boka bladh,** *n.* [*Isl.* bókarblað] *blad i en bok. Bir* 1: 338, 2: 167. — **boka list,** *f. boklig kunskap.* hon thröste sik meir a boka list *Bil* 535. var godhir mästare j bokalist *ib* 904. *RK* 1: 3364. *Jfr* **boklist.** — **bokastol,** *m.* [*Isl.* bókastóll] *pulpet.* mässo diäknin lop fran bokastolenom *KL* 81. for domarenom stodh bokastol *(pulpitum)* j hulkom bok laa *Bir* 2: 92. j huseno syntis bokastol ok bok var a thom boka stolenom *ib* 3: 424. *ib* 417, 425, 427, 428, 430, 434, 439, 441, 443, 446, 448, 449. the systrin, som skal läsa collacionem, hon siti wppa sino säte widh bookastolin *ib* 5: 85. *ib* 73. *Jfr* **bokstol.** — **bokathrykkiare (boketrykkiare),** *m. boktryckare. Gers Ars c* 6.

bokal (bochal), *n.* [*Äldre Nht.* bocal. *Franska* bocal. *Ital.* boccale. *Mlat.* baucalis] *pokal, bägare. PM* 47.

bokarl, *m.* [*Isl.* búkarl] *L. bofast man?* böndher oc bokarla *RK* 2: 7186, 3: *(sista forts.)* 5746. *MD (S)* 201. *BSH* 1: 131 (1371). *SD* 5: 210 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* bönder ok mene bookarla *DD* 1: 207 (1508). *Jfr Kalkar, Ordbog til det ældre danske sprog* 1: 234.

bokka, *se* **bukka.**

bokker, *se* **bukker.**

boklare, *se* **buklare.**

bokliker (boklighˌ), *adj.* [*Isl.* bókligr] *boklig.* andra hafwa mykla boklika konst *(sunt magnæ litteraturæ) Bir* 1: 284. vilia the wara sniälle j boklike konst *ib* 101. *ib* 2: 308. *ST* 39. *Lg* 535. boklika konsta klokskap *Bir* 1: 331. the bäzsto mästara ok märasto j allom bokligha konstum *(in omni mundana sapientia) Lg* 535. nim . . . boklica konste at thw maghe callas mästare *Bir* 3: 241. *ib* 278. *Su* 171, 223, 273, 440. then betzsta boklerdh man . . . j siw bokliga konster *RK* 1: *(ny början af Gamla Krön.) s.* 165. *Lg* 3: 33.

boklist, *f.* [*Isl.* bóklist] *vetenskap.* sigx i the boklist ther thässkyns pröwar at i olikom thingom skal man leta liknilse oc i likom thingom skilnath *MB* 1: 397. — *vanl. i pl. (stundom återgifvande Lat. artes liberales).* nimber fulkomplika alla the boklister som tha waro i iordhrike *MB* 1: 279. *Bil* 352, 353, 534, 581, 711. — *Jfr* **boka list.**

boklärþer (book-), *adj.* [*Isl.* bóklærðr] *L. boklärd, lärd.* en goþar prästar ok litet bok lärþar *Bu* 27.

haffua bordh lecze . . . wppa swänsko . . . swa at alla badha booklärda oc olärda maghin wndirsta huat som läsit wardher *Bir* 5: 85. *Bil* 648, 842. *KL* 351. *Bir* 1: 320, 353, 2: 273, 3: 206, 406. *RK* 1: *(ny början af Gamla Krön.) s.* 165.

bokmal, *n.* [*Isl.* bókmál] *bokspråk, Latin.* kallas a bok male martirum dödher natale som tydher a wart mal fözla *Bil* 284. *Fl* 146, 148.

bokstaver (bokstaff. bogstaff), *m.* [*Isl.* bókstafr] *bokstaf.* thenne enoch . . . hitte göra först bokstawa *MB* 1: 2. alpha är första bokstaff j gretzske scrifft *ib* 2: 369. *KL* 66. *Bil* 775. *Su* 103, 181. *MB* 2: 42, 70. jak kan bokstaffua *Lg* 3: 65. hawir numit bokstafwa *(orätt öfversättning af Lat. litteras) Bir* 1: 126. — *söndagsbokstaf. MB* 1: 63, 64. — *begynnelsebokstaf, initial?* hans bogstaff star i a b c *MD* 172 *m.* — *Jfr* **gul-, hovudh-, sunnodags-bokstaver.**

bokstol (book-), *m.* = **boka stol.** the hafde . . . fore sik pulpeta eller book stola *LfK* 246.

bokumbel, *n. L.*

bokvis, *adj.* [*Isl.* bókvíss] *boksynt, lärd. Bil* 299, 677.

bokvit, *n.* [*Isl.* bókvit] *bokvett, boklig kunskap.* han skal wara wäl kunnande til sit bokwit *KS* 53 (133, 57). mykit bokwit *(litteræ)* gör thik osinnoghan *KL* 173.

bol (bool. boll. bul *KL* 24; *Bir* 1: 175, 4: 239; **-in** *Bir* 2: 128; **-ane** *ST* 220. **bwl** *GO* 956. *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* bolr, bulr] **1)** *bål, stam.* i vinträno som hauar þe þry. bol ok löf ok frukt *Bu* 185. träsins bool *Bir* 1: 132. *ib* 133, 280, 2: 128, 329, 3: 62, 452, 4: 239. *KL* 24. *ST* 220. the spikane räkto lankt vt owir korsins bool *Bir* 1: 268. — *stjälk.* thz blomstrit wäxste af trem rotom mz rättom stiälk älla bul *Bir* 1: 175. thz är godher bwl som axit hawer i ändanom *GO* 956. — *Jfr* **träs bol.** **2)** *bål, kropp, växt.* hans boll var stakkoter *(statura brevi) Ansg* 179. hans boll var högir *(statura procerior) ib.*

bol (bool. bul *SD* 1: 93 (1167-85)**),** *n.* [*Isl.* ból] *L.* **1)** *boning.* hann foor vp till hymmerikis helga bool *MD* 69. **2)** *gård, landtgård.* waro ther a boleno for honom flere nidherfellugh hws *SD NS* 2: 259 (1410). alt fodher skal å bole nötas *GS* 72 (1514; *på båda dessa ställen är det fråga om gård som innehafves af landbo*). pro prediis ipsius in linhofd que wlgariter dicuntur bol *SD* 1: 437 (1266); *möjl. att föra till* **3.** **3)** *nybygge, torp, på allmänning el. utmark upptagen lägenhet el. gård.* jn silua. que rudhaskoghæ dicitur . . . mansiones et habitaciones. dictas wlgariter bool sibi receperant ac edificia construxerant *SD* 4: 509 (1336). vnum bol, siue vtskipth, iuxta curiam nostram *ib* 3: 548 (1322). en gammel konungx gardh . . . och eth bool ther vnderligger *FM* 182 (1504). omnia . . . bona mea in hoffgierde . . . cum mansiuncula olaui skallæ. dicta bool *SD* 4: 743 (1340). quod . . . priorissam de guthem super duabus mansionibus, dictis bool, in hawän situatis . . . impetitis minus iuste *SD* 3: 162 (1314, *bref till inbyggarne i Vartofta härad*). illud bol . . . quod colonus hemwid primus incoluit *ib* 1: 228 (1222-30, *bref utfärdadt af kon. Erik Eriksson*). uice istius bol claustro abiudicatj reddimus aluastri claustro totam nostram terciam partem in duobus bolum que habent in grutbec *ib.* **4)** *hemman, hel gård, jordegendom af visst mått el. värde.* cum parte sua quam habuit in frøale que dicitur vnum bol *SD* 2: 292 (1299). duas mansiunculas integras que uocantur bol cum omnibus pertinentijs suis *ib* 1: 93 (1167-85). mansiunculam integram que uocatur bul cum omnibus appendiciis suis *ib* (1167-85). predia mea, videlicet duo bool, vnum ad orientalem partem et aliud ad occidentalem in villa dicta wagleue, cum omnibus eisdem prediis attinenciis *ib* 4: 235 (1331, *nyare afskr.*). *ib* 262 (1332, *nyare afskr.*), 378 (1334, *nyare afskr.*). recipiens ab eodem domino . . . pro predijs predictis, predia infrascripta, videlicet duo bol, in villa waghlewi . . . vnum bol in ælghsiohult . . . et vnum dimidium attung in villa tunum *ib* 263 (1332); *de hittills anförda språkprofven skulle möjligen kunna föras till* **2** *eller* **3.** recognoscimus nos partes nostras in skærfsiorydh . . . uendidisse, videlicet in markasamoghla fiardhong, cuius medietatem possident monachi, scilicet quinque bool, alia quinque bol vendidimus . . . in vtroque tam starflohult quam skarfsiorydh . . . dimidium bol in skærfsioryd tantum, . . . dimidium bol in vtroque . . . integrum bol in vtroque *SD* 3: 54 (1312). possident integrum bol et dimidium *ib* 55. excepta quarta parte de vno bol *ib.* excepta quarta parte vnius bol *ib.* vnum bool et vnum attungxbool *ib* 4: 170 (1330, *nyare afskr.*). vnum dimidium bool in sibboby *ib* 77 (1328, *gammal afskr.*). eet halfft bool *ib NS* 2: 143 (1409). tre öraland jordh i kylunge i resbo kyle oc een tridiungh aff eno bole i sama boolstadenom *ib* 1: 668 (1407). alt wort godz i biornaby som är eth halfft bool iordh och nyo markskatta *ib* 2: 304 (1410, *nyare afskr.*). — *Jfr Hildebrand, Sv. Medeltid* 1: 245 *f.; Falkman, Om mått och vigt i Sverige* 1: 122 *f.*, 169 *f.* **5)** *en af de delar hvari uti Finland en socken (med afs. på skatteuppbörden) var delad. BtFH* 1: 324 (1463), 325 *o. s. v. Jfr* **bolman.** — *Jfr* **arva-, attungs-, biskops-, bygninga-, flärdhungs-, frälsis-, gipto-, kirkio-, landboa-, löpa-, marka-, nat-, natta-, nytia-, provasta-, prästa-, vitnis-, ängia-, öþe-, ödhis-, öris-, örtogha-bol** *samt* **bole, böle.** — **bola bro,** *f. L.* — **bolaman (bole-),** *m.* = **bolman.** *BtFH* 323 (1463), 324 *o. s. v.* — **bolaskipte (-skifti),** *n. den ett hemman tillkommande del i allmänning?* saluis mihi . . . partibus meis tam emptis legaliter litigio pendente, quam prius possessis jure communitatis ex parte ville, frøle, quod wlgariter bolaskifti nuncupatur *SD* 2: 636 (1310). — **bola täkia (-täkkia),** *f. L.* — **bolsaker,** *m. vid gården belägen åker? ss ortnamn.* cum duobus agris, dictis syøabolls lykkia, bolsaker *SD* 4: 378 (1334, *nyare afskr.*). — **bolsbryghþi,** *n. L.* — **bolsmärki,** *n. L.*

bolagh, *n.* [*Isl.* búlag] *L.* **1)** *bolag, öfverenskommelse (om gemensamt bruk af egendom).* cum . . . johanne filio nostro et ingridi vxore sua conuencionem dictam bolagh firmam et ratam feceramus in hunc modum, quod idem johannes vxorque sua dimidietatem bonorum nostrorum mobilium . . . possidebunt, condicione tali presupposita, quod quamdiu deus nos insimul vivere concesserit inseparabiliter pro

nobis et nostris vsibus debeant laborare *SD* 3: 602 (1323). **2)** *bolagsordning.* tröghbolagh *(skogsstadgan för mellersta tredingen i Trögd) TB* 71. **3)** *gemensam egendom, egendom som man eger gemensamt med någon annan?* omnem partem de bolagh me tangentem, excepta vna vacca *SD* 4: 269 (1332). — **bolags fastar,** *m. pl. L.* — **bolags fä,** *n. L.* — **bolags maþer,** *m. L.* — **bolags pänningar,** *m. pl. L.* — **bolags stämpna,** *f. L.* — **bolags täkia,** *f. L. giftostämma, arrendetid.* rymmer landboon borth, heller later sik afföra innan bolagx täkio *(enl. Schlyter på motsvarande ställe i KrLL för* bola-*) GS* 40. — **bolags vitne,** *n. L.*

bolbyr, *m. L. den egentliga byn, som utgöres af särskilda tomter, med dertill hörande bestämda andelar i byns egor.* eet halft markland ligger i bolbynom ok thrättan örtugha i thorpeno *SD NS* 1: 78 (1401). siäx örislandh iordh i bolbynom ok fem örtugh landh iordh i flatalandom *ib* 430 (1405). *ib* 11 (1401), 2: 203 (1409). *BtFH* 1: 278 (1509), 298 (1509). *GS* 41. som han äger j bolbyonä *(för* -ynom*) FH* 5: 56 (1469).

bolde, *se* **bulde.**

boldiur, *n. L.*

boldrät, *f. L.*

bole, *n. Jfr* **a-, hem-bole** *samt* **bol, böle.**

boleker, *m. boning, bostad.* redha mik bolek *ST* 104. *ib* 111. *Bir* 4: 86. *Lg* 3: 499.

bolfaster, *adj. L. bofast.* tak mädh thich xii bolffasta oc skelika af hwarjo hwndare *BSH* 1: 142 (1373). meth tolff bolfastum mannom *SD NS* 1: 273 (1403). *ib* 568 (1406), 2: 229 (1409) *o. s. v. Jfr* **bofaster.**

bolfä, *n. L.*

bolfäst, *f. L.*

bolgarþer, *m. L.*

bolgift, *f. L.*

bolgiäf, *f. L.*

bolköp, *n. L.*

bolin, *se* **bulghin.**

bolle, *m. se* **bulle.**

bolman (bool-), *m. bolman, fjärdingsman, den som inom ett* **bol** *(se* **bol 5)** *uppbar kronans skatt (se Rosenborg, Bidrag till jordbeskattningens historia i Finland under medlet af 16:de seklet s.* 47, 70, 91; *Styffe, Skandinavien under unionstiden, 2 uppl. s.* 323*).* dömdes eric oleffsson ... för treske i skiwdh fierd och bolmannen klagade wppo *BtFH* 1: 137 (1507). anders gudmundzson i syrnäs, som tha var boolman och togh skatten *FM* 151 (1504). *Jfr* **bolaman.**

bolna, *se* **bulna.**

bolpänningar (-päningar), *m. pl.* [*Skåne L.* bolpänningar] *bohagsting.* omnia mobilia generaliter dicta bolpæninga in eadem curia existencia *SD* 4: 370 (1334). *Jfr* **bopänningar, boskaps pänningar.**

bolsmiþer, *m. L.*

bolstaþer (bulstadher: ternabulstad *FH* 2: 68 (1429), 69; **tärnabulstad** *ib* 4: 4 (1431); **brendabulstadh** *ib* 2: 76 (1431); **höghabulstad** *ib* 85 (1431)**),** *m.* [*Isl.* bólstaðr] *L.* **1)** *bostad, boningsplats, gård.* ionatas satte sin bolstadh j magimas *MB* 2: 249. *ib* 269. huru leuite heman ällir bolstädher skipadis midwakt j israel *ib* 45. *ib* 57, 141. *Lg* 666. foor landa mällan ok stadha bya ok bolstadha *Bil* 367. slogh odhoren oc hans brödher oc pharesons söner j theris bolstadom *(tabernaculis) MB* 2: 248. **2)** *gård, by.* iak hawer min gard wik halft fämtä markland iord ok alt boanes swm ok är swa mykiit . . . mäd allum therä eghnum ok eghu lutum thöm badhum bolstadhum tiil ligiandum . . . giwet minne erliku husfru *SD* 4: 389 (1334). *ib NS* 1: 297 (1403). tre öraland jordh i kylunge i resbo kyle oc een tridiungh aff eno bole i sama boolstadenom *ib* 668 (1407). the godhe men i vppy bo . . . sagdo at engin ok then delin i akren la til thera bolstadh *ib* 2: 115 (1409). *ib* 171 (1409). *DD* 2: 5 (1384). *BtFH* 1: 150 (1506), 300 (1510). *GS* 58 (1474). **3)** *jord lydande under en gård, torp.* bolstad wlgariter dictum thorpp inicium habens a suarto hæld usque jn grænswyk, in siluis et in aquis. et in piscacionibus *SD* 3: 172 (1314, *gammal afskr.*). hafuer . . . en gardh i rydh . . . ok ther meth een boolstadh i haddathorp *ib NS* 2: 58 (1408). — *i ortnamn.* in hubstabolstad *SD* 2: 104 (1291). in norboabolstad *ib.* thormunzstæ bolstad *ib* 115 (1291). in sundbybolstadhe *ib* 531 (1308) *o. s. v.* **4)** *läger.* owirgaff wärner stadh oc bolstadh *MB* 2: 234. rusadhe in j konungxsens bolstadh *(aulam regiam, högqvarter) ib* 320. — *vanl. pl.* gingo jn j hedninganna bolstädher *MB* 2: 172. byggiandes ther före skärma oc bolstädher *ib* 239. *ib* 261, 263, 310. — *Jfr* **bya-, nat-bolstaþer** *samt* **bostaþer.** — **bolstaþa anyt,** *f. L.* — **bolstaþa bro,** *f. L.* — **bolstaþa deld,** *f. L.* — **bolstaþa ra,** *f. L.* — **bolstaþa skilnaþer (-skiälnaþer),** *m. L.* — **bolstaþa skiäl (boolstadhä skäl),** *n. L. gränsskilnad mellan byar. DD* 2: 5 (1348). jnnan hwars therra boolstadhä skäl *FH* 4: 31 (1453). *ib* 5: 11 (1453), 22 (1463, *nyare afskr.*). — **bolstaþa syn,** *f. L.* — **bolstads maþer,** *m. L.* — **bolstads ra,** *f. L. råmärke mellan byar. BtFH* 1: 283 (1509). *Jfr* **bolstadh ra.** — **bolstads ren,** *f. L.* — **bolstads skiäl (bolstadskel),** *n. L.* = **bolstaþa skiäl.** innan hwars thera bolstadskel *FH* 8: 9 (1463).

bolstadh ra (boolstadh raa), *f.* = **bolstads ra.** hafde . . . dömpth mellan for:de karhynemi by ok keykola boa vm boolstadh raar thöm j mellan *FH* 5: 131 (1489).

bolster, *se* **bulster.**

bolt (bulth *FH* 4: 84 (1499). **-ar),** *m.?* [*Mnt.* bolt] *metallstång, bult.* jern . . . til bolther thil thet ny skip *FM* 216 (1504). the swara bolta, genom tymberith sta skule *BSH* 5: 249 (1508). *Jfr* **fanga-, iärn-bolt.**

bolvirke, *n.* [*Isl.* bolvirki] = **bolvärk 1.** a the andra x [10] alna aff tomptinne hafuer stadhin bygt ett bolwirke upa for nödzsaka skuld a örlöghx wäghna *SJ* 15 (1428).

bolvärk (bul-), *n.* [*Mnt.* bolwerk] **1)** *bålverk, skansverk (eg. af trä), uppfördt af de försvarande till ytterligare skydd utanför hufvudfästningen.* suå mághe torn ok barfridhi wäria för blido kaste medh slakum *(för* flakum*)* ok fiälom ok bulwärke ok mango annorledh *KS* 86 (210, 94). leeth boluerk byggia för the stora holl *RK* 3: 3778. **2)** *skans-*

verk uppfördt af de belägrande för att derifrån beskjuta fästningen. stark bolwerk loth han ther göra oc vm nättertijdh them vtföra the danscha thz ey troodho för än bolwerken reedha stodho swa snart thz mörkte wordhe the framsat the hoffmen fylte them mz jordh fult brad the hafde ther skyttahol vppo nidan vnder kular män j sta *RK* 2: 2191. *BSH* 5: 191 (1507).

bolvärke (-werke), *n.* **1) = bolvärk 1.** ther byggis j moth kiffwo näbba jordhkwpor, bolwärke, kärffwa, torn mz androm bygningom *PM* 4. *BSH* 4: 321 (1502). **2) = bolvärk 2.** starke bolwerke the tha byggia the giorde them högh oc breedhe . . . thera byssor the ther j laghede *RK* 2: 2260.

boläggia, *v. L.*

bolöþsla, *f. L.*

bolöxe (bolyxe *SD* 5: 636 (1347). **bwlyxe),** *f.* [*Isl.* bolöx] *L. bålyxa, yxa som brukas vid fällandet af trän. SD* 5: 636 (1347). hwa som kastar bwlyxe at warom herra han kastar nydhio i geen *GO* 416.

bom (boom. -ar), *m.* [*Mnt.* bom] *stång.* archen hon haffde oc twa boma som man stak gönom ringhana *Lg* 3: 618. — *bom, stång el. bjälke som stänger vägen.* tha the ju for stocholm röckia strax jn at bomen the tha tröckia mz xvj snäcker oc sköttebaata *RK* 2: 8936. *ib* 8944. loth wplätha stadzsins boom *BSH* 4: 295 (1501). innen bomen *(inom stadens område) SO* 221. wy haffde giorth en bom medh saman lesna masther *BSH* 5: 13 (1504). *ib* 146 (1507), 210 (1507). — *Jfr* **for-, ränne-bom.**

boman, *m.* [*Isl.* búmaðr] *bofast man.* seetthe iak alth myth boohagh wppa nyth som iak hadhe aller warith booman *FM* 673 (1516-17). *BSH* 5: 304 (1508).

bombare, *m. se* **bambare.**

bombas, *m.?* [*Ital.-Milanesiska* bombas. *Mlat.* bombax] *bomull. PM* XXVIII.

bomisker, *se* **bemisker.**

bomolia (-ollia. boom olya), *f.* [*Jfr Mht.* boumöl, bomöl] *bomolja.* tio schedher mz bomollio *LB* 5: 82. siwdh tz . . . mz boom olyo *ib* 7: 226. *ib* 238, 288.

bomul (-ull. -wld *LB* 7: 132, 148**),** *f.* [*Jfr Mht.* boumwolle, bômwol] *bomull.* bombex bomull *GU* 7. *LB* 2: 91, 7: 132, 148.

bomärke, *n. bomärke, särskildt tecken hvarmed egaren af en viss gård plägar utmärka något såsom sin tillhörighet.* bondhin haffui ther vpa *(på slagtadt boskapsdjur, som införes till staden för att säljas)* sith eghit boomerke *SO* 51. — *märke hvarigenom tillverkare utmärker något ss sitt arbete.* alle *(näml. bergsmän vid Salaberg)* schole drijffua got sölff, och sätie sijt eghet bomerke ther oppa *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*).

bonaþer (-ar. -ir?), *m.* [*Isl.* búnaðr] *L.* **1)** *utrustning, inredning (af ett hus).* huru rumt oc kostelikit hans palacium war til hwer dags cost oc til thäs bygning oc bonath *Bil* 307. — *det som tillhör inredningen af ett hus, husgeråd.* til at föra oc nidhersätia gudz hws, oc göma, oc allan thäs bonath oc andbudh *MB* 1: 385. — *det som tillhör en menniskas utrustning, utstyrsel, drägt, skrud.* mz ärkebiscops älla paua bonaþ *Bu* 195. *ib* 491. *MB* 1: 410. *Bir* 2: 91. *Al* 108, 2163 6350. — *det som hör till en säng, bädd.* hona see ok fynna j swa fatighom ok sywördoghom bonadh *Lg* 3: 549. — *det som tillhör en hästs utrustning, ridtyg.* een hästir reddir mz forgyltom bonadh oc prydhilsom *Bir* 3: 386. *ib* 387. **2)** *omhölje.* thenne bonadher war ey at enast ther fore at thäkkia hwsith mz oc til fäghrind *MB* 1: 496. mz thässkyns bonadhe a hwseno *ib.* — *förhänge, förlåt.* tempelsins bonadher riffnadhe j twa lyti *MB* 2: 387. — *väggbonad, tapet.* konunxins sall oc palads prydde hon mz mangskona bonadha oc täpete *Lg* 3: 504. I flamsk boneth *HSH* 19: 167 (1506). viii bonadhe *BSH* 3: 293 (1470). ath mina bonadhe ok een krona hängher i hans stuffuu *ib.* **3)** *till en klädnad hörande prydnader, utstyrsel, garnering.* gifuer jak . . . myna bästa kopa met bonath *FH* 6: 25 (1451). **4)** *utsmyckande, prydnad, prydlighet, prakt.* nw äre fulkompne himpnane oc iordhin oc aller thera bonadher oc fäghrind *MB* 1: 158. *ib* 57. klädanna owir flödhelikhet ok andra thinga bonadhir *(diversus apparatus rerum) Bir* 1: 314. thin klädhe ok thine sko varin ey mykyth dyr ok ey mykyt smälik älla full vtan af matelikom ok höwelikom bonadh *Ber* 29. **5)** *det som behöfves till lagning.* nv bristir slädhi mandz j ako hafui wald ath bonadh hugga i scoghe at saklöso *TB* 79. — *Jfr* **biskops-, bordh-, dyr-, gul-, hovudh-, hörro-, kapo-, kirkio-, klädh-, kläþa-, konungs-, prästa-, riddara-, silkis-, skinna-, sko-, snäkkio-, stikke-, stovu-, sömda-, täpete-, väggia-bonaþer.**

bonde (*för* **boande.** *pl. nom. och ack.* **bönder. böndere** *RK* 2: 664, 669, 676, 688, 691, 693, 700, 728, 739, 832. *med art.* **bondren** *FM* 501 (1510). **böndren** *ib* 215 (1504), 533 (1511). *gen.* **bonda. bön[d]a** *Bu* 188**),** *m.* [*Isl.* bóndi] *L.* **1)** *bofast man, jordbrukare, bonde.* jak yrker ey jordhina swasom bonde älla akarman *Bir* 3: 366. skal bonden dyrka hona *(jorden) MD (S)* 282. bondhen skal ärffwode mz sina dränga *ib* 286. ey komber hwetit j bondans binga vtan thz wardher för thryskit ok bart *Bil* 426. bondin hawir hardha axlar *Bo* 134. *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). äghär tawernes husbonde . . . i bonda friþ oc laghum att vara *ib* 376. — *bonde, i motsats mot den som tillhör annan samhällsklass.* thön almoghr äru bönder ok köpmän ok alrahanda gärningesmän *KS* 76 (187, 83). mäth biscopom, klärkom, riddarom ok swenom bondom ok köpmannom *BtRK* 33 (1359, *orig.*). ey äru bönder skylloghe at göma allan then hofsidh oc tokt som han *(konungen)* biwdher sinom bätzsto mannom oc nästom oc hemelikom thiänisto mannom oc swenom *MB* 1: 452. en riddare hawer meer ärwodhe oc mödho i örlögh . . . än margher bonde oc är tho ärlikare riddara rättin än bondans *ib.* bönder ok hoffmen *RK* 1: 4453. hoffmen ok bönder *ib* 4500. *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). af präste eller bondä *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). — *ss tillnamn.* pätar bondde *SD* 6: 180 (1350). rœricus bonde miles *ib* 183 (1350). **2)** *jordegare.* bondom och landbom *SD NS* 1: 623 (1407). *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). **3)** *landbo, hälftenbrukare?* jac skal jnthe aff sköffla fraa bondanom aff then helfthedelen som jac skolle hafft met bondanom *FH* 5: 20 (1463). **4)** *husbonde, värd.* alt

þätt þe fingo a tomptinne aaf bondanum *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). tha rönthe bondhen hwadh gesth han hadhe fangith *Di* 282. *Fl* 573, 583. **5)** *handtverksmästare.* ther blifue lerjungen i bondans mynne *SO* 85. **6)** *äkta man. SD* 5: 293 (1344). adriani husfru spurþe sin bonda fangen *Bu* 519. *ib* 4, 30, 187, 188, 504. *Bil* 109, 244, 266, 480. *MB* 1: 184, 222, 371. *KL* 53, 140. *MP* 1: 37, 40. *Bir* 1: 207, 281, 2: 165, 253, 3: 225. *VKR* v, viii, x, xvi, xviii. *Fl* 34, 889. *Va* 10, 45, 53. *Di* 226, 230, 236, 237. *SO* 27, 151, 203. *Ber* 77. *Gers Frest* 33. giftir bonde *Bil* 590. förgöra hennas man oc äkta bondha *Lg* 3: 666. ouergaff syn eigen man ok bondha *ib* 550. — *Jfr* **afgärdha-, almännings-, frälsis-, fulgärþa-, hus-, land-, odhol-, skat-, skatta-, sokna-, undir-, utgärdhis-bonde.** — **bonda byr,** *m. L. bondby. Di* 178. — **bonda dränger (bonde drengh),** *m. bonddräng. BSH* 5: 134 (1506). — **bonda gods,** *n. bondgård, bondhemman, skattehemman.* gardhen thär han sither ij, som för waro thw bonda godz *SD NS* 1: 433 (1405). — **bonda här,** *m. bondehär. RK* 3: 825. — **bonda klädhe (-klädher),** *n. pl. bondkläder.* en myn tro tienare sende iag i thz sin j bonda klädher till landemärett *RK* 3: *(sista forts.)* 4412. kledhe sigh i bondekledhe *HSH* 20: 190 (1507). — **bonda konunger (-kwng),** *m. bondekonung, anförare för bönder.* jach taledhe med nogne aff the ypperste caputeyner och bonda kwnger *BSH* 5: 343 (1509). — **bonda lagh,** *n. L. jord af den storlek att en bonde derpå kan vara besuten, hemman?* peder olsson . . . fastade ok opledh beskeligom manne jon pedersson . . . et töne säde mine en et bondelagh . . . ty afhänder han sigh the halfua bondelagh *DD* 1: 111 (1459, *afskr.*). — **bonda landboe (-landbo),** *m. landbo som innehafver skattebondes jord.* afradh af bonde lanboen, thet skal helftenne hafwa cronone embetzman och helftene jordäganden *GS* 44 (1437). skal . . . ingen frelsesbondhe eller bonda landbo köpe skattegodz *ib.* — **bonda luter (bynda loter),** *m. den del af en bys jord som eges af bönder (i motsats mot den som tillhör frälsemän eller kyrkan och de andlige)?* dimidius attungus in bondælutenom *SD* 2: 290 (1299). wi havum dömpt petäre i byrallom fullan lot i allom vpgierdom epter thy som han hafver fangit af bynda lotenom i them sama by *ib* 6: 63 (1348, *nyare afskr.*). — **bonda läkedomber,** *m. bondkur.* en groff bonda läkedom *LB* 7: 236.* — **bonda mark,** *f. böndernes gemensamma mark, allmänning?* in bondamarkine *SD* 5: 487 (1345). — **bonda skatter,** *m. kronoskatt som erlägges af skattebonde.* skal han fräls wara af allom bonda skatt *GS* 31 (1380). — **bonda skor,** *m. karlsko.* eth *(tillägg:* par*)* bondha sko ok eth par qwinno sko *SO* 16. — **bonda skuld (bondeskuld),** *f. afgift som uppgifves ss å Vermdö utgående af skattebönder. BtFH* 1: 317 (1431, *Joh. Bures utdrag*). — **bondasous?** *n. bondkalas? bildl.* jach will göra thöm eth bondasous . . . ath the aldrig sago makan *BSH* 5: 132 (1506). — **bonda sun (-son),** *m.* [*Isl.* bóndason] *L. bondson. RK* 2: 8839. — **bonda tal (bonde-),** *n. af bönder gjord värdering?* til stade wppo bade sidor at clemet haffde köpt för xxiij m. jord aff anders oleffsson effter bonde tal *BtFH* 1: 226 (1509). dömdes thz jord köp stadug och fast som sigwrd jackula giorde mz sin broders son lauris jopson som är ij stenger jord ligendis i jackulaby för xx m. effter bonde tal och xjj[a] ranzacan *ib* 285 (1500). dömdes thz jord köpit stadug och fast som jäppe laurisson giorde mz nilis laurisson yhamäki som är en siette del aff yhamäkisby . . . för xxxv m. efter bonde tal *ib* 292 (1510). — **bonda thing,** *n. bondeting, ting som hålles med bönderne (i motsats mot bergsmannating).* badhe vppa bonda thing ok bergxmanna thing *SD NS* 2: 406 (1411). *BSH* 5: 209 (1507). — **bonda vin (-wen),** *m. bondevän. BSH* 5: 460 (1511).

bondeliker, *adj. bondaktig, bland bönder öflig.* vpfostradhir . . . äptir bondelikom sidhom *Bir* 1: 205.

bondelikhet, *f. bondaktighet. Ber* 155.

bopänningar (-pänniggar. -päningar), *m. pl. L. bohagsting, lösören.* in prompta pecunia, pecoribus et alijs bonis rebus wlgariter dictis bopænninga *SD* 2: 468 (1306). heredibus meis relinquo mobilia, pecora et res alias satis notabiles que wlgariter bopænnigga vocantur inter se legaliter diuidenda *ib* 3: 463 (1320). omnia bona mea mobilia dicta boo pæningæ videlicet cornua, equos et pecora cum annona et omnibus alijs vtensilibus *ib* 4: 226 (1331). jn mobilibus dictis bopænningæ *ib* 632 (1338). *ib* 5: 257 (1344), 6: 23 (1348). *ib NS* 1: 291 (1403), 389 (1404, *nyare afskr.*), 2: 12 (1408). — *Jfr* **bolpänningar, boskaps pänningar.**

bora (bura: -u *Bir* 2: 226, 4: 293; **-ur** *KL* 5; **-om** *Bir* 1: 31; **-una** *ib* 3: 428; **-unna** *ib* 1: 33; **-unne** *ib* 2: 83. **bwra: -una** *Lg* 3: 89**),** *f.* [*Isl.* bora] *(litet) hål.* soolin sken gynom saldins burur *KL* 5. huat är trangare än the boran hulka en riddare vplät j christi sidho *MP* 1: 131. til thäs hon räkte aat boronne som borat var fore spikenom *Bo* 200. *Lg* 3: 89. *Bir* 1: 31, 33, 2: 226, 3: 428. ginom thinna handa ypna boro *ib* 2: 5. jak lette alla hans hiärta boror ok rötir *ib* 1: 86. j thässom hiälm skulu vara twa boru *ib* 3: 377. *ib* 2: 175. taladhe ginom the pipo som hafdhe thre boru *ib* 420. vm . . . thre lönlica buru varin vidh hwart gapit *ib* 4: 293. *ib* 2: 83. *Iv* 4548. *Jfr* **hiälm-, näs-, näsa-, näso-, svet-, virna-, öghna-bora.**

bora (borra: -ath *Lg* 3: 89. *impf.* **-adhe**: **-adhis** *Bir* 3: 439. *part. pret.* **-adher.** *imperat.* **bora** *Bir* 2: 5**),** *v.* **1)** *borra, genom borrning åstadkomma.* aat boronne som borat var fore spikenom *Bo* 200. *Lg* 3: 89. **2)** *borra, genomborra.* owir en boradhan sten *KL* 24. til festo hona korseno hulkit som borat war fore naglomen *Bir* 1: 30. — **bora genom,** *genomborra.* bora ginom thina händir j midhuagho mz huassom nafwor *Bir* 2: 5. ginom är borat *ib* 3: 428. *Jfr* **genom bora.** — **bora sunder,** *sönderborra.* bora söndher fiendannas skip *PM* 13.

borar, *m. pl.? Jfr* **näsa borar.**

boras, *m.* [*Mnt.* boras. *Mlat.* borax] *borax.* siwda boras ensampt for sig sielff . . . oc äta honum med hönssyt, ty han rensar blodyt *LB* 7: 314.

borboön? som til for:nä vorth mynth forgä velä med gwldh sölff äller borboön *(trol. felaktigt) HSH* 19: 15 (1497).

bordera, *v.* [*Mnt.* borderen. *Mht.* buhurdiren. *Franska* bouhourder] *rida bohord.* lät . . . riddara ok swena bordera ther wm kring ok leka *Bil* 660. *Jfr* **bohordh.**

borþ (bort *RK* 2: 573**),** *n.* [*Isl.* borð] *L. eg. bräde, planka.* **1)** *skeppsplanka.* bröth aff nokor bordh *Bil* 251. thentidh skipit bröth komo badhe piltane oppa eeth bordh *ST* 37. *ib* 45. **2)** *skeppskant, skeppssida, skeppsbord.* lagdho saman bordh widh bordh *Al* 1758. *RK* 1: 1469. wtan bordhz kasta badhe lik ok liks emne *Bil* 268. skipit ther war owin är jnnan borz *ib* 285. hade fongit them in om bord *RK* 3: *(sista forts.)* 6083. wordhe manga kastada ouer borde *ib* 2: 334. *ib* 573, 3331, 8941. herra frederik pa bordhit står *Fr (Cod. B)* 2378. vil springa wt for bordh *ib (Cod. A)* 2394. — *bildl.* te äre mik huar dagh om bordh *(ansätta mig)* om teres lön *BSH* 5: 429 (1511). **3)** *bord, matbord (ofta öfvergående till begreppet: måltid).* säter op bordh oc mat fore them *MB* 1: 205. the loto tagha op thz bordh *(taga bort bordet; er borð voru uppi) Fl* 890. bliþar at borþe *Bu* 141. *ib* 144. hiolt rikt borþ *ib* 153. sang for borþe *ib* 182. han sattes tel borþ *ib* 421. sitia til bordh *MB* 1: 231. siti hwar en til bordz *Bir* 5: 72. biudha the thik än til bordz mz sik *Bo* 240. nar thw gaar til bordz *Bir* 2: 181. ingaa til bordh *ib* 5: 33. ringhia til bordz *ib* 34. *ib* 70. sato widh bordh *KL* 83. *ib* 124. ther sat mykyt folk widh bordh *ST* 287. sitiande owir bordh *(till bords) Bir* 3: 16. swa som the owir bordith satho *RK* 1: 1678. *ib* 988. thiänto sielff for bordhe *(passade upp vid bordet) ST* 55. tyänä thöm til bordz *Lg* 3: 583. thiänte til bordh sinom herra *KL* 9. systrana . . . som thiäna skulu til bordz *Bir* 5: 72. som läs til bordz *(vid el. under måltiden) ib* 77. hon läsi til bordz for them nakot thz som ganglikit är *ib* 78. rätta hana som läs for borde *ib* 27. *ib* 34. hörör han konungin tiil aff bordh *(d. v. s. tillhör han konungens dagliga umgänge?) MD (S)* 243. gangom wi til gudz bordh *(den heliga nattvarden) Lg* 3: 507. — *underhåll, det som är anslaget till underhåll.* vndhi brestens *(för* prestens*)* bordh *SD NS* 1: 271 (1403). *ib* 2: 250 (1410). han *(gården)* skal bliwa . . . vndir biscopsins bordh aff skarum *ib* 1: 672 (1407). hauer giffuit vnder ärchidegns boord i abo norramark godz *ib* 96 (1402, *gammal afskr.*). *ib* 572 (1406). **4)** *spelbord.* dobla . . . pa höghre gield än som huar bär redho med sik . . . til bordhit *MEG* 55. — *Jfr* **biskops-, borghara-, dom-, falda-, fälle-, gildis-, gul-, iärn-, prästa-, skip-, skips-, sti-, stäm-, stämme-, tavel-bordh,** *samt* **inbyrdhis, utbyrdhis.** — **bordha stadher,** *m. ställe hvarest bord med mat och dryck finnas.* om tik oc törstir tha gak til bordha stadhen *MB* 2: 209. — **bords stol,** *m. bordsfot. Fr (Cod. BCDEF; Cod. A* bordh staka*)* 383. *Jfr* **bordhstol.** — **bords ände (bortzende),** *m. bordsände.* sat vid bordz ändan *Bo* 60. scal hon radha en kammar ok en bordz enda *(plats vid matbordets ände) SJ* 213 (1452). katrin schal haffwa ther frij hws til dödhra dagha ena bodh och en bordzända *ib* 256 (1457). hustre ingegert skall behalde oc bruca et friit *(för en frian?)* bortzende i stuuna *ib* 277 (1462). haffuer iag henne budhit myn bordz endha, hon skulde sithia ther met syne käre dotter oc äthe oc drikke thet bääste *FM* 391 (1508).

bordha, *f.* [*Isl.* borða] *band virkadt af silke och guldtråd.* lego . . . cingulum viride dictum bordho *SD* 5: 151 (1343). the rema varo rika bordho *Fr* 153.

bordhbonadher, *m.* [*Isl.* borðbúnaðr] *bordbonad, bordtyg, bordservis.* ther skal wara bord bonadhr kununx til mat ok dryk ren ok faghr *KS* 41 (106, 44).

bordhduker (borduker: borduk *SJ* 109 (1441)**),** *m.* [*Isl.* borðdúkr] *bordduk.* I mensale dictum bordduk *SD* 4: 128 (1329). aff sänga klädhom ok handklädhom ok bordhdukom *(mensalibus) Bir* 3: 259. *FH* 4: 83 (1499). *SJ* 109 (1441).

bordhe? *m.* [*Isl.* borði] *eg.* = **bordha.** *bräm, bord.* thz gaff honum the stolta rena ther til ena hufwo mz rika bordha *Iv* 1336 *(i rimslut; kanske snarare att föra till* **bordha***).*

bordhhandklädhe (bordhanklädе), *n. servet?* ij [2] bordhandklede wtkaste met cylke. jtem ij [2] bordhanklädе met blaatraad *FM* 76 (1483, *daniserande*).

bordhkar, *n.* [*Isl.* borðker] *bordkärl.* vas argenteum wlgariter dictum bordkar *SD* 3: 569 (1322). *Bil* 383. *Bir* 3: 124.

bordhklokka, *f. bordklocka, ringklocka hvarigenom tecken gifves till måltid.* ringhia bordh klokkone *Bir* 5: 26. *ib* 70, 71, 76, 78.

bordhkniver (-knywer: -a *SD* 4: 710 (1340?)**),** *m.* [*Fnor.* borðknífr] *bordknif.* cultellos antiquos dictos bordhkniua *SD* 3: 579 (1323). cultellos nouos dictos bordkniua *ib. ib* 4: 710 (1340).

bordhläsning (-läsnig), *f.* **1)** *bordläsning, det som läses under måltiden.* hördhe hon idhkelika i bordhläsning thz sama *Su* 383. höra läsas bordhläsnig oc predikan *LfK* 145. *ib* 163. *Bir* 5: 26, 33, 34, 73. **2)** *bordsbön?* alt ther til bordh läsnyng byrias *VKR* 60 *(möjligen att föra till* **1***).*

bordhläxe, *f.* = **bordhläsning 1.** *Su* 10. *Bir* 5: 27, 85.

bordhnot, *f. ett slags not.* drogho bordh notana badhe thwärt fore oc in i wikena *FH* 4: 15 (1451).

bordhsighnilse, *n. pl. bordsbön (efter måltiden).* nar han är mättir ok bordh signilse äru läsin *Bir* 1: 311. *ib* 5: 44.

bordhskedh, *f. matsked.* siw bordskeder aff silwer *FH* 3: 66 (1445).

bordhstaki, *m. bordsfot, stolpe hvarpå bordskifvan hvilar.* ij hans huse stär bordh staka aff filsbeen *Fr* 383.

bordhstol, *m.* [*Fnor.* borðstóll] = **bords stol.** bordhit oc swa hwar bordhstool skeen aff ädhla stena som sool *Al* 8161.

bordhsäta, *f. sittande vid bordet.* the langa bordhsätan som jak hafdhe *Bir* 2: 335. *MP* 1: 98. *LfK* 98.

bordhvidher, *m.* [*Isl.* borðviðr] *timmer; särsk. skeppstimmer.* almänningx timbermän tälghia bordhwidh til skip oc köll oc annor ämpne än skipmästarin säter them saman oc fulkompnar skipith *MB* 1: 445.

borgh (*pl.* **borghir** *Bo* 31; **-er** *Bil* 376; *GO* 516; **-e** *KS* 84 (207, 93). **borghr** *KS* 59 (147, 65), 74 (183, 82), 79 (196, 87). **borghar** *Al* 973, 1162; **borga** *RK*

1: 1857)), *f.* [*Isl.* borg] *L.* **1)** *borg, genom vall el. mur befäst plats, fäste, slott.* rikesins borghr ok fäste *KS* 74 (183, 82). hus ok borghr *ib* 59 (147, 65). *ib* 79 (196, 87), 84 (207, 93), 86 (210, 94). hauer ey borgh älla bårghastadhr (*för* borghastadhr) watn innan sik *ib* 85 (209, 93). halla borgher *Bil* 376. mange bryta borgher *GO* 516. vinna land oc borghir, hws oc fäste *Bo* 31. godha borghar ok fasta städher *Al* 973. *ib* 1162. *RK* 1: 1857. *Bil* 475. thz palacium älla borgh j hulke gudh byggir *Bir* 1: 400. i paradiis borgh *MD* 8. — *i ortnamn.* castrum wmpsæborgh *SD* 1: 605 (1282). ymsa borgh *RK* 1: 1060. stekaborgh *ib* 4056. thz hwss heyter taffwesta borg *ib* 151. **2)** *stad.* romara borgh *Bu* 9. *ib* 102, 395. *Bil* 319. alt romara borgh radh *ib* 314. vtan romara borgha radh *ib* 392 (*i de båda sista ex. skulle* borgh radh, borgha radh *möjligen kunna fattas såsom sammansatta ord*). brast eth biärgh när hänna statz borgh (*circa civitatem*) ok gik wällande eldir j biärgheno . . . ok bar sik fast at borghene (*ad urbem*) *ib* 429. *ST* 441. hayborg *MB* 1: 177. *ib* 178. — *Jfr* **bura-, bysso-, for-, fridh-, fä-, hovudh-, rövara-, slädha-, vaghn-, vaghna-borgh.** — **borgha biärgh,** *n.* [*Jfr Mht.* burcberc] *berg på hvilket en borg är bygd.* vndi eno borgha biärghe (*sub altissimo castro*) lät hon byggia eet stort hws *Bil* 803. — **borgha greve,** *m.* [*Jfr Mht.* burcgrâve] *borggrefve, stadsdomare?* en riker borghagreffwe do j rom *Lg* 949. — **borgha gärdh (-gierd),** *f. gärd som utkräfdes för byggande af rikets borgar och fästen* (*jfr MELL Kg* 5: 6 *samt Hildebrand, Sv. Medeltid* 1: 271-2). reddentes ipsas cum bonis et personis . . . ab omnibus causis et iuribus regiis ac exhibicionibus dictis skipuist spannamala. ledungx· lama. ætagiald. gengiærd almenningxöre. et borghagierd ceterisque imposicionibus nominj nostro aut iuri debitis, liberas penitus et exemptas *SD* 2: 490 (1307). — **borgha lägher,** *n.* [*Jfr Mnt.* borchleger] *borgläger, inqvartering?* thet wore tha en stor skensell theress rettha herre oc k[onung] leggia i borgaleger *BSH* 5: 646 (1520). — **borgha mur,** *m.* [*Isl.* borgarmúrr] *borgmur, fästningsmur.* *KS* 85 (208, 93), 86 (210, 94). the ther j borgha murom (*intra muros castrorum*) jnne sitia *Bir* 2: 254. — **borghamästare (borghiamester. borghomästare** *SD NS* 1: 30 (1401). **borghemästare** *Bil* 309. **borgemester** *RK* 2: 3018 *o. s. v.*), *m.* [*Mnt.* borgemester] *L. borgmästare.* af borghamestarä. radhmanna wegnä i stocholme ok meenhetinnä ther sama stadz *BSH* 1: 130 (1371). *SJ* 1 (1420) *o. s. v.* bedhoms wi stadzcins incigle i arboghiom oc twäggia borghiamesters *SD NS* 1: 11 (1401). borghamestare i stokholm *ib* 27 (1401). *ib* 29 (1401) *o. s. v. RK* 2: 2079, 3018, 3070, 3172, 3577. borghamestara ok raadit j stocholm *SO* 30. *ib* 31, 33. sidhan iämlange war lidhin ok wtgangin fra hänna (*den heliga Agatas*) pinu dagh . . . tha brast eth biärgh när hänna statz borgh ok gik wällande eldir j biärgheno . . . borghamästarana toko eth klädhe af sancte agathe graf ok fördho gen eldenum *Bil* 429. — *stadshöfding, præfectus urbi (i Rom).* gaf decius han i vald valeriano römscom borghamästara *Bu* 415. *Bil* 106, 112, 309. — *Jfr* **borgharamästare, borghmästare.** — **borgha stadher,** *m.* [*Isl.* borgarstaðr. *Jfr Mht.* burcstat] *ställe för borg, borgplats.* godhe borgha stadhi skulu wara å hårdom berghom ok hälla klintom *KS* 84 (207, 93). hauer ey borgh älla bårghastadhr (*för* borghastadhr) watn innan sik *ib* 85 (209, 93). — **borgha väg,** *f.* [*Isl.* borgarveggr, *m.*] *stadsmur.* hwa som säl androm hws innan borgha wägh eller stadz mwr (*intra urbis muros*) *MB* 1: 374.

borgh, *n.* [*Mnt.* borch] *lån.* at wi eij wiliom älla skulom them fornämpda boo nokat borgh aseande wara *HSH* 16: 4 (1369).

borgha (burga: -at *Bil* 578. **-ar, -aþe, -aþer),** *v.* [*Isl.* borga. *Mnt.* borgen] *L.* **1)** *ansvara för, gå i borgen för.* till thäs ok (*för* at) the (*näml. böterna*) wtfäster äru ok borghadhä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). — *särsk. ansvara för att fånge, som på viss tid frigifves, åter skall inställa sig. med ack.* saghþe sik eigh rymdan älla tronne forgangen vtan borghaþan hem tel hänna (*kommen hem till henne mot ställd borgen*) *Bu* 520. hälgho martires som mik borghaþo *ib.* — *med prep.* for. borghadhe for han *KL* 286. *IfN* 138. *ST* 471. **2)** *låna, taga såsom lån.* burgat gul *Bil* 578. soor sik hafua iudhanom mera gul aterfanghit en han borghade *ib.* borghar en borghare aff them andra *EG* 64. göra them rät som han afborghade (*för* af borghade) *ib. Bir* 3: 71. *SO* 23. *ST* 65, 490, 500. — *abs.* tha thorffwum wi ey borgha *Al* 2028. borgha och läna *RK* 3: 675. **3)** *låna, gifva såsom lån. bildl.* hwath thu hafuer kompan borghath mik thz vardher iak nu at giälda thik *Iv* 3385. *ib* 4504. — *borga, lemna på kredit, sälja med vilkor af anstånd med betalningen.* thu skalt oc enkte godz androm dyrare borgha än thu wille thz for redha päninga sälia *ST* 487. *ib* 488, 490. — **borgha ut,** *utlåna.* maa iak wäl borgha vth gamalt korn oc taka nyt korn j geen *ST* 491. *Jfr* **utborgha.** — *Jfr* **forborgha** *samt* **oborghaþer.**

borghan (borghän *SD* 5: 639 (1347); *SR* 22. **borgen** *SO* 103), *f.* [*Isl.* borgan] *L. borgen.* borghän sätia *SR* 22. satte borghan at han sculde födha qwinnona *KL* 286. starka borgan styken satte at holda thz han engelbrecht jätte *RK* 2: 1103. *SO* 103, 117, 118, 149, 154, 192. sanctum nicholaum hafwa til borghan *ST* 65. — (?) *SR* 8. — *särsk. borgen för att fånge, som på viss tid frigifves, åter skall inställa sig.* fik han borghan for sik . . . ok com hem tel sinna husfru *Bu* 519. *SD* 5: 639 (1347). jak lat honnom til borghan . . . ok han wnwek wtaffh ten borgan *BSH* 5:379 (1509). — **borghana man,** *m. L.* — **borghanz man (borgans-. borgens-** *SO* 105, 106), *m. L. borgensman, löftesman.* sätthe the borghanz men fore sik *FH* 2: 113 (1438). thwa borgans män haffua *SO* 62. *ib* 105, 106.

borghare (borghore: -a *SD NS* 2: 431 (1411). **borghar** *FH* 2: 103 (1436). **borgar** *SO* 204. *med art.* **borgarna** *Di* 6. **borgana** *ib*), *m.* [*Mnt.* borgere. *Fnor.* borgari] *L.* **1)** *borginvånare, den som tillhör en borgs besättning.* hauer ey borgh älla bårghastadhr (*för* borghastadhr) watn innan sik älla när at ängin må tåth borgharom mena *KS* 85 (209, 93). windabro ter vp må windas huar tima borghare owini rädhas *ib* (209, 94). *ib* 86 (210, 94), 86 (211, 95).

the borgara vpa husit satha ok the köpmen i stadhin bodho *RK* 1: 4007. *ib* 3262. *Fr* 480. *EG* 63, 64, 67. the slogos hwar dag mz borgarna *(borgarmenn) Di* 201. — *vid ett kloster anstäld tjenare?* sendis hädhan en vor borgare . . . til ider met mith breff *FH* 6: 93 (1496, *bref från confessor generalis i Nådendal*). jöns laurisson oc jöns homman borgmestara j nadhendal olaff mwnk oc gregirs laurisson radman ther samastadz jöns philpusson closters syzsloman oc olaff henricson borgare ther sama stadz *ib* 110 (1498; *på båda dessa ställen skulle dock borgare kunna anses betecknа: borgare i staden Nådendal*). **2)** *borgare, stadsbo (egentl. i en befäst stad).* en borghare (*Bu* bure 175) af barchinona *Bil* 972. borghara ii thorsharge *SD NS* 1: 24 (1401). borghare i stokholm *SJ* 8 (1423). som haffue salth nagre oxer kalmarna borgarom *BSH* 5: 536 (1513). *SD NS* 1: 27 (1401) *o. s. v. ST* 527. *MB* 2: 93, 265, 293. *LfK* 255. *Di* 6. *SO* 204. *Jfr* **bure.** **3)** *borgare, medborgare, landsman.* swa väl wtländningaне som borgharene *Bo* 182. waar borghare *SJ* 170 (1448). *SD NS* 2: 431 (1411). *Lg* 125. *Jfr* **mädh-, sam-borghare.** — **borghara bordh,** *n. eg. bord vid hvilket på en borg de vapenföre tjenarne äta; bord vid hvilket ett klosters tjenare och i allmänhet de som, utan att vara munkar eller nunnor, tillhöra ett kloster, intaga sina måltider.* wil jac oc skal oc min husbonde . . . gaa til borghara bordhet vthan til oc tagha ther wara födho oc kosth *FH* 3: 92 (1446). — **borghara bref (borgare-),** *n. L.* — **borghara edher (borghar edher),** *m. borgared.* haffuer giort syn borghar edh *SO* 148. — **borghara gardher,** *m. eg. gård hvarest de vapenföre tjenarne på en borg bo; gård hvarest ett klosters tjenare och underhafvande bo.* i wor borgare gaard dodö *(för* dödo*)* vid L menniskia oc ey bleff liffuandis meer än I pigha och II gambla quinnor oc nogra pilta fingos veder *FH* 6: 94 (1496; *bref från confessor generalis i Nådendal*). *Jfr* **hionagardher.** — **borghara klädhe,** *n. borgarklädning?* eth borgereklädhe *HSH* 20: 88 (1507). — **borgharamästare (borgheremestere** *SD NS* 1: 413 (1405). **borgarmestare** *RK* 2: 2042, 2049, 2057, 2067, 2073 *o. s. v.* **borgarmestere** *ib* 2038. **borgarmester** *ib* 2547**),** *m.* [*Mnt.* borgermester] = **borghamästare.** tha the suensca then vwilia see som the thydzska borgarmestere them thee *RK* 2: 2038. *ib* 2042, 2049, 2057, 2067, 2073, 2082. *SD NS* 1: 413 (1405). — **borghara rätter,** *m.* **1)** *borgrätt, rätt som borgherre el. husbonde håller öfver sina underlydande.* eptir clostirsins friihetom aff konungomjn gifnom hafuis kista häkte oc jern oc borghara rättir medh them ostyrughe äru oc brutlighe wardha ellir finnas j bland hionen ellir ärfuodhis folkit *VKR* 39. *Bir* 5: 122. **2)** [*Fnor.* borgararéttr] = **gards rätter.** *MELL* XLIII. — **borgharaskap (borgereschap),** *n. burskap, borgarrätt (i förening med borgarpligt).* haffua tiwgu marcker oforborgat thz hans egit är ther han kan holle borgereschapit ock bröderschapit vppe meder *SO* 103. — **borghara skot (borger skot),** *n. afgift som erlägges vid burskaps vinnande.* om sit borger skot som han skal vthgöra i radzstuen *SO* 185. — **borghara stova (borgara stwffwa. borgare stwffwa. borgharstufwa: -en** *FH* 4: 83 (1499)**),** *f. borgstuga, det rum på en borg i hvilket besättningen el. de vapenföre tjenarne samlas och hvarest domsrätt öfver dessa utöfvas.* bör honom gifua alla knapana j borghara stowonne ena tynno tyzt öll *EG* 68. *FH* 4: 83 (1499). taa som i *(Svante Sture)* hade honnom (ɔ: eder smaswen) för rätta i borgare stwffwone, taa gik ther ingen dom wtöffuer honnom, ok ikke wilde te helder döman pa radstuffwone, wtan skwtte thet fran seg ok wp i borgara stwffwona *BSH* 5: 379 (1509). — **borghara sven,** *m. tjenare hos en borgare.* wore fatige borgere och borgere swenne *BSH* 5: 428 (1510).

borghare, *m. L.* **1)** *borgensman, löftesman. PfN* 138. **2)** *långifvare, fordringsegare.* badh han sin borghara ga mz sik *KL* 22.

borghe? *m.?* [*Mnt.* borge] *säkerhet, pant. RK* 1: *(sfgn) s.* 172.

borgherska, *f.* [*Mnt.* borgersche] *L.* **1)** *borgarqvinna.* borgara ok borgersker *SO* 115. **2)** *medborgarinna.* hymerikes borgerska oc jnbyggirska *LfK* 118.

borghgardher, *m. borggård. Di* 28.

borghklädhe, *n. pl. borgkläder, kläder som bäras af dem som tillhöra en borgs besättning el. af de vapenföre tjenarne. FM* 398 (1509).

borghlän (borgeleen), *n.* [*Mnt.* borchlên] *borglän, län som lyder under en borg el. är anslaget åt befälhafvaren på en sådan.* han haffuer borgeleen *FH* 1: 64 (1490-*talet*). han haffuer till äwentyr jnthz än opburet aff thz borgeleen *ib* 65.

borghmästare (borgmestäre: -ärene *LfK* 255. **borgmester** *RK* 2: 2079. **bormestare** *SJ* 279 (1460); **-a** *ib* 277 (1459), 280 (1460), 281 (1460). **bormestere** *ib* 279 (1460)**),** *m.* [*Mnt.* borgemeister, bûrmester] = **borghamästare.** medh borgmestara, raad oc menighet her i staden *BSH* 5: 7 (1504). *FH* 6: 110 (1498). *RK* 2: 2079. *SJ* 277 (1459), 279 (1460), 280 (1460), 281 (1460). *LfK* 255.

boriärn, *n. järnborr.* eth bor jern *FH* 4: 84 (1499).

borin, *se* **bära.**

borre, *m. borre.* paliurus, borre *GU* 8. *Jfr* **agh-, kärre-, thistil-borre.**

borskarl?, *m.* bestellä swa mange borskarlla *(för borgkarlla, garnisonssoldater?) FH* 1: 64 (1490-*talet*).

borst (börst. börsth. -ar. -ir), *f.* [*Isl.* burst] *borst.* allir skötum fuller som jghulkuttir mz borstum *Bil* 479. hans haar war som borster a swiin *Al* 7421. the galta börsta waro swa stinna *ib* 5127. hwar thera börst war alin lang *ib* 5125. — *koll.* sätiandis nokra börsth äller straa j holen *PM* XLVIII. — *Jfr* **ighulborster.**

borsta, *v. borsta.* börstha tiith hofwdh *LB* 7: 167.

bort (bröt *L.* **brot** *L.* **burt. bordh** *Di* 218. *komp.* **borter** *Al* 3946. *eg. samma ord som* **bröt,** *väg***),** *adv.* [*Isl.* braut, brott, brutt, burt] *L.* **1)** *"i väg", bort.* han skal borth *ST* 94. tha thin lykka bort forskinner hwar wen bort fra tik rinner *MD (S)* 296. fara lankt bort *Bo* 12. gik han bort thädhan bort vndir öknena *ib* 160. han foor thädhan ower sitiam öster borter ij wärlina fram *Al* 3946. **2)** *borta.* skal henne skipas . . . särlikit mak, bort fran androm *Bir* 5: 43. siþan appostolus var bort af härbärgheno *Bu* 183. — **bort ivir (-ower),** *prep. förbi.* far ey

bort ower *(ne transeas)* thin swen *MB* 1: 188. — **bort um (-om),** *prep. bortom, på andra sidan om.* fämtighi miler wägh bort om grawa stadhiu *MB* 1: 270. *RK* 1: 4099.

bortbebreva, *v. skriftligen öfverlåta.* hafwer thet latit bortbebrefwa och besigla hertuga bugislavo *BtRK* 78 (1434). *HSH* 20: 260 (1507).

bort blasa (-bläsa), *v. bortblåsa (trans.), bortföra genom blåsande el. blåst.* ty at han bort bläste . . . världzlikx godz giris storma wr människione hierta *MP* 1: 169. swa at han bort bläste allan synda lusta *Bir* 1: 329. *Jfr* **blasa bort.**

bortbreva, *v. skriftligen öfverlåta.* at nagor deel i finland bortbreffuis . . . til then första aff mwskoffuen *FH* 1: 162 (1496).

bort bränna, *v. bortbränna.* thy at ellin rensa gullit oc bort bränne sindrit af thy *MP* 2: 127. *Jfr* **bränna bort.**

bort byta (-böta), *v. bortbyta.* at hans modher fadhir thöm bort bötte *SD NS* 2: 119 (1409). hwilka jordh jon i häplinge haffdhe bort böt for eth orät frälse bo jonsone *ib* 142 (1409). *Jfr* **byta bort.**

bort bära, *v. bortbära, bortföra.* the . . . bort baro hona *KL* 140. *ib* 126. *VKR* 24. thera godho skipilse ok prydhilse äru bort borin aff mit mönstir til babiloniam *Bir* 3: 363. *Jfr* **bära bort.**

bort dobla (-dobbla *L.* **-dubla** *MEG* 60 *(red. B)*), *v. L. bortspela.* sinä hesta eller vapn bort dobla *MEG* 55. *ib (red. B)* 60. *EG* 64. *Jfr* **dobla bort.**

bortdragha (-drägha), *v.* **1)** *bortdraga, borttaga, bortrycka, bortsläpa.* än nokor thera thriggia staffwanna bort droghis aff androm *Bir* 4: 215. at kötit sundhir reffs oc bort drogx mz flenghiom *MP* 1: 99. ginstan bortdrogh diäfwlen han *KL* 123. bort dräghas af gudz handom *ib* 342. borthdrogho hona fraan dörrenne *Gr (Cod. D)* 381. at j eygh formaattin hälgha jomfrunar . . . bort drägha af christi kiärlek *ib* 388. mz hulkom the bort draghas af wärldzlikom thingom ok vpuäkkias til hymerikis thingh *Bir* 1: 372. bort drogh han sin kärlek fran hänne *ib* 326. **2)** *bortdraga, borttåga.* wore sin weygh borth draghne *FM* 441 (1509). — **bortdragha sik,** *draga sig bort, draga sig undan, draga sig till baka.* hymelin bort drogh sik *(recessit)* swa som samanskrwnken näffwir *MB* 2: 343. bortdraghande thik fran allom siälenna skadhlikom thingom *Su* 456. — *Jfr* **dragha bort.**

bort driva, *v. bortdrifva. MB* 2: 210. borth driffwas fran gudz altara *LfK* 4. *Jfr* **driva bort.**

bortfa, *v. föryttra.* swa opta som skal goz bytas ällir bort faas *Bir* 5: 95. — *bortarrendera?* aakir iordhin takis j geen som wt oc bortfaangin är *VKR* 42. *Bir* 5: 120.

bortfalla, *v. bortfalla.* hwitlimith war borthfallith *JP* 10.

bortfara (burt-), *v. L. fara bort, bortgå.* sut *(för* suat *el.* sua at*)* i burt farin *Bir* 4: *(Avt)* 184. sidhan saraceni varo bort farne *Bil* 210. *MB* 1: 246. skal iak göma thik bortfarande oc aterkomande *ib* 218. haffde konungen bortfarit *(varit på bortfärden)* i v daga *Di* 51. bortfara v klostreno *KL* 34. *Jfr* **fara bort.**

bortflygha (-fliugha), *v. bortflyga.* wilt thu at thin bij aldrigh bortfliugha *KL* 11. swa bort fliwgha alle wärzlike rikedoma *ib* 295. swa som otam dywr ok foghla i gömo satte hwilke þortflughen af sinna helso stadhgha vm the löse waren *Su* 442. *Jfr* **flygha bort.**

bortflyia (-fly), *v. fly bort, fly undan.* böþ dracanom bort flyia *Bu* 199. ängen skulde a þem *(skeppen)* bort fly *ib* 177. bortfludhe alt diäfla härscapit *KL* 77. *Gr* 307. six . . . at hon bortflydhe til idhur landzskap *ib* 286. at . . . seueke var borth flödh *Di* 219. *Jfr* **flyia bort.**

bortflyta, *v. bortflyta.* olian skal bort flyta *MB* 1: 429. tompt kar . . . hulkit som vare ey sua flaat at thz bort flyte som ther j latz *Bir* 2: 124. *ib* 126. tymberit er alt bort flutit *RK* 1: 2295. at . . . bärghin skulu bort flyta aff thino änlite *MP* 1: 34. ärwodhar ther til, at the godhgerninga magho bortflyta mz ostadhlikheet oc mz manna lofs giri *MB* 1: 277. *Jfr* **flyta bort.**

bortfärþ, *f.* [*Isl.* brautferð, brottferð] *L. bortfärd, bortresa. Bo* 22, 177, 222, 244. *MB* 1: *(Cod. B)* 549. *KL* 358. bortfärþ af landi *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*).

bortfärdhas, *v. färdas bort, fara bort, bortgå.* nar bodhen bortfärdados *MB* 2: 126. döö nokor äller borthfärdas *PM* 27.

bort föra (burt-), *v. L. bortföra.* borthföra sina gudha *Bil* 108. gripu en asnan ok bortfördho *ib* 627. at . . . stenane bort fördhos af thy vädhreno *Gr* 314. hwru the bortfördho leuitam fran micha *MB* 2: 125. burtfördhis siälin aff domenom *Bir* 3: 60. *ib* 363, 5: 130. *LfK* 121. *Lg* 332. — *borttaga, fråntaga, aflägsna.* bort för *(auferas)* ey thin helgha anda fran mik *MP* 2: 119. siälin . . . hulkin som nu är bort fördh aff kroppenom *Bir* 3: 41. at höghfärdh ok hedhir giri maghe bort föras ok bort takas af thera hiärta *ib* 1: 372. bortföra tholka gudhelica lusta aff thino hiärta *ib* 3: 244. at aff thöm sötma . . . bortföris then eterlike smakin aff aldra manna munne *ib* 22.

bortförare, *m. bortförare.* päninganna bortförare *MB* 2: 289.

bortförilse, *f. L.*

bortförsl, *f.* [*Jfr Isl.* brautfœrsla, brottfœrsla] *L. bortförande. SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*).

bortganga (-ga. -gaa), *v.* **1)** *bortgå.* för än han bort gar *Fl* 1516. bortgingo the mz blygdh *Bo* 149. tha the varo bort gangne *ib* 79. hon skulle swa lankt bortgaa *Lg* 218. thäntidh the wildo bortga *KL* 122. *ib* 43. *Bo* 92, 154. *Bir* 1: 167. the bort gingo til högferdh och värdzlika aflingh *MP* 1: 4. bortga aff klostreno *KL* 42. ondzskonna syni bort gaa stundom fran godhom *Bir* 1: 66. han är swa villir ok bort gangin *(aversus)* af skälomen *ib* 8. ey skal moysi lagbok bortga *(recedat)* af thinom mwnne *MB* 2: 4. **2)** *afhändas.* thet war ol[a]ghlika bort gangith fra rättom arffwingiom *SD NS* 2: 142 (1409). **3)** *bortgå, försvinna, upphöra.* ther til hiten bort gaar *LB* 2: 92. — *Jfr* **ganga bort.**

bortganger, *m. bortgång, aflägsnande.* äftir min bortgang *KL* 165. nar han seer enna thera fal ok

bort gang fran honom *Bir* 1: 87. — *bortgång (ur verlden).* äpte min bort gangh oc dödh *MP* 2: 85.

bortgiva, *v. bortgifva, bortskänka.* nar þe haua . . . bortgiuit nakat af sinom päningom *KL* 185. *Bir* 3: 467. *Ansg* 211. *VKR* 10. — *Jfr* **giva bort.**

bortgiälda, *v. utbetala.* hwad hon hafwer . . . fra sigh . . . antwardat eller gifwit eller bortguldet eller länt *BtRK* 61 (1397).

bort glöma, *v. glömma, bortglömma.* borth glömer iak alt thz dröffueliket haffuer warit *Su* 178. at nakar broder vorte forsumat eller bort glömder *SO* 153.

bortgripa, *v. bortrycka.* bortgrep al prydhilsen *KL* 125. bortgripa han af them *MP* 2: 5. — *undanrycka, borträfva.* quinnan . . . bort gripir manzsins dyro siäl fran gudhi *MP* 1: 135.

bortgöma, *v. undangömma.* then som anners werck tygh bort gömer *SO* 142. *Jfr* **göma bort.**

borthava, *v. aflägsna.* will honom barthafwa *(för bort-) GS* 43 (1416).

borthvärva, *v. försvinna.* borthwarff diäfwlin *KL* 45. borthwrwo alle diäflane *ib* 48. *ib* 51. borthwarff smaswenin *ib* 64. borthwarff barnsins liknilse *ib* 31. wort then mannen bort worffuen *(för* bort hworffuen*) Di* 126. the okunnogha iomfrun borth hwarff ginstan vidh hänna ingang *VKR* VI. bort hwarff the synin af hänna syn *ib* V. *Bir* 3: 348. then tidh iak som är siälff sannindin kom j världinna tha bort hwarff skuggin *ib* 2: 295. *Jfr* **hvärva bort.**

bort hänta, *v. samla och bortföra.* the skulu bort hänta aff *(colligent de)* hans rike al skadelikin ting *MP* 1: 76.

bortkasta (burt-), *v. L. bortkasta.* lät þöm bryta . . . sina dygþa stena . . . ok bort kasta *Bu* 151. bortkastadhe han sin wakn *KL* 41. thet (ɔ: lanawirkke oc bygning) scal aldrig opriffuas äller bort kastas *(förstöras) VAH* 24: 323 (1454). — *bortjaga, bortvisa, fördrifva.* bortkasta mik äkke fran thino änlite *KL* 310. bortkastas aff manna samfund *MB* 1: 396. varo the bortkastadhe *(abjectus)* aff hedhir oc ägho *Bir* 3: 187. — *förkasta.* forsmadhe han ok bortkastade mik *Bir* 1: 141. þät for smaþe oc burtkastaþe *ib* 4: *(Avt)* 182. — *bortkasta, bortlägga.* at wi . . . hawom . . . aflakt oc bortkastat wt af allo waro hierta oc thanka alla miszthykkio *BtRK* 39 (1383). at the bort kastadho *(abjecerunt)* fran sik gudhlikin räddogha *Bir* 1: 364. at manzsens eghne laste oc fanyte lusta bort kastens alztings *KL* 185. bort kasta sin osidh *Lg* 3: 198. the som iomfrudomen hafwa bortkastad *ib* 487. — *med dat.* bortkastadhe thu iomfru nampne *Lg* 3: 482. — *Jfr* **kasta bort.**

bortkastilse, *n. pl.? f.? modlöshet.* hwadhan af är thässin swa stor hughrädde oc swa vsul bortkastilse *(abjectio) Bo* 130.

bort koma (-komma), *v.* **1)** *bortgå, aflägsna sig.* gudz ängil förswant oc bort kom aff theras asyn *MB* 2: 86. **2)** *aflägsna, bortdrifva.* badh . . . thiänaren hälga iomffruna mz sinom hälga bönom borth komma the skadhelika foghlana *Lg* 3: 306.

bort köpa, *v. köpa undan, genom uppköp undanskaffa.* for en klädet bort köpes *(d. v. s. säljes undan) BSH* 4: 314 (1502).

bortköra (burt-. -kiöra), *v. bortköra, fördrifva.* wilde burtköra flughuna af såreno *KS* 41 (107, 45). at the bort kördhos af them landom *KL* 157. bort körande mik fran thik *Bir* 1: 123. bortkördhis mz blygdh *KL* 110. rädhis äkke vardha bort kördhir *Bo* 113. *Bir* 1: 158, 2: 109, 333, 3: 197, 228, 464. *Su* 52, 134. — *Jfr* **köra bort.**

bortkörilse, *n. pl.? fördrifvande.* ondo wedzko bortkörilse *LB* 3: 29.

bortlata (-läta), *v. L.* **1)** *lemna från sig, lössläppa.* wara fanga wiliom wi ey bort lata *Al* 3017. **2)** *bortskicka, afskeda.* wil ey annan borth latha *SO* 50. **3)** *aflåta, föryttra.* vm nakar rikesins deel bortlätis *(alienaretur)* mz nakrom gafwom *Bir* 3: 399. *ib* 400. skal . . . ey bort late gamull gooz *ib* 5: 24. han hafuer thes fulla makt thetta godz sälia, gifwa, skifta ok bort lata *SD NS* 1: 99 (1402). — *Jfr* **lata bort.**

bortledha, *v. bortföra, aflägsna.* hwi kalla thu ok bort ledhe min faar *Bir* 1: 357. bort ledha hona af the hälgho kirkio vägh *ib* 49. swa at . . . *(näml. thu)* bortledhis fran gudhi *MP* 1: 272.

bort läna, *v. L. förläna bort.* wiliom wi aff thäm landom . . . änghte minzska älla bort läna *BSH* 1: 195 (1387).

bortlängia, *v. aflägsna.* for hulkit iak bort längde *(elongavi)* mik meer än för fran allom *Bir* 1: 26. *ib* 3: 463. nar thu bort länghe ok fiärkar thik af warom hiärtom *ib* 1: 233. skulu hunda . . . bortlängias aff clostirs inlykkio *ib* 5: 45.

bortlöpa, *v. L. bortlöpa, rymma bort.* thet han ey bort löpe *IfN* 138. ath nakar leriungä bort löper fraan sin leraar *SO* 147. *ib* 142, 159. nw äre the borth löpnä *FM* 442(1509). alle saaldenärene äre bortlöpne *BSH* 5: 168 (1507). *Jfr* **löpa bort.**

bort löpa, *v. L.*

bortnumin, *p. adj. borttagen, lam. Lg* 3: 236.

borto (borta *Bil* 600; *Bir* 1: 133; *SO* 110. **borte. borthe. baarte** *BSH* 5: 413 (1510). **burta** *L.* *eg. dat. sing. af* **bröt,** *väg),* *adv.* [*Isl.* brautu, brottu, burtu] *L. borta.* þe äru langt borto *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). en thera var borto *Bil* 848. *ib* 600, 887. *MB* 1: 411. *Bo* 43, 218. *Bir* 1: 133. borto vari thz *(absit; bort det) Su* 438. han haffuer mit rike borte *(har borttagit, har fråntagit mig mitt rike) Di* 32. haffue borthe theris stare förstis landh och watten *FM* 410 (1509). hwa är then ther borto liggir *ST* 306. allom os war lifs ok helso hop borto *KL* 174. hwar herran är siälfwer folkeno borto *Al* 1877. är honum borto snille ok wit *ib* 6025. iþur priuilegia oc forn bref . . . varo iþär borto *SD* 5: 636 (1347). glädhi oc frygdh är aldre borto aff mine hörssl *Bir* 3: 29. är iak borto fran honom *Bir* 1: 149. *VKR* 21. *KL* 7. *BSH* 5: 413 (1510).

bortovara (-wära), *f. bortovarande, frånvara.* i warre bortowäru *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). rätta thz vilt hafwir farit i thinne borto varu *Bil* 852. *Gr* 319. *VKR* 34.

borto varande, *p. adj. L.*

bortpanta, *v. förpanta, pantsätta.* nogot aff for:ne gods . . . affhenda bortpanta forskingra eller bortsälia *DD* 1: 207 (1508, *eft. aftr. fr. år* 1734). *Jfr* **panta bort.**

bort ridha, *v. rida bort.* war bort ridhin *Bil* 659. han bort reedh *Iv* 482. *Jfr* **ridha bort.**

bort riva, *v. bortrifva, bortrycka.* som bort rifwo kötit *Bir* 2: 132. huru opta hon bort rifwir thom (ɔ: thistil borra) *ib* 3: 31.

bortrykkia, *v.* **1)** *bortrycka.* aff wärldinna bortrykkias *Su* 233. *ST* 30. **2)** *borttåga.* at fiandane waro langan wägh bort rykte *ST* 327. — *Jfr* **rykkia bort.**

bort ryma (-rima), *v. rymma bort.* ther war bort rympt badhe wakt ok wardh *Al* 4564. war . . . bort rymdir til gutlandz *OB* 215. er alth folcket bort rimth aff byn *FM* 215 (1504).

bort räna, *v. bortröfva.* hon bort räner alla indra siälinna rolighet *Su* 353. *Jfr* **räna bort.**

borträniIse, *n. pl.? bortröfvande.* aldra hugsualilsa borthränilse *Su* 41.

bortröra, *v. bortskaffa, aflägsna.* bortröra paddona *KL* 111. bortröra thz som skadha ma *Bo* 101. vm nakor bärgsins deel bort röris *(removeretur) Bir* 1: 221. obrygdilse . . . bort röre kärlekin af hughenom *ib* 277. bort rörþe änkte v sino hiärta af vrangs lusta þankom *KL* 188. *Bir* 1: 363, 372, 2: 84, 126, 189, 329, 3: 9, 169, 220, 222, 246, 272. *LfK* 174. *Ber* 83. *Su* 437. hwa skal bortröra fore os thän stora stenen ofwir grafwena är lagdhir *MP* 2: 22. bortrördhe stenen af grafwenne *ib.* bortrördher *(avulsum)* fran spinomen *Su* 435. lankt bortrördhe fran manna samuaru *ib* 438. *Jfr* **röra bort.**

bortrörilse, *n. pl.? aflägsnande.* allra lasta bort rörilse *Bo* 45.

bort röva, *v. bortröfva.* the som bort röfua annars gooz *MP* 2: 162. *Jfr* **röva bort.**

bort sighna, *v. genom signande fördrifva.* then forsta matken bort signadhe sanctus cosmas *LB* 2: 89. *ib* 90.

bort siudha, *v. bortkoka, genom kokning, bortdunsta.* siwdh tz . . . tiil tridie partin bort siwder *LB* 7: 222. til thes tz halff delin aff vatnit er bort swdit *ib* 48. *ib* 249. sywdis thz förscriffna j the wathneno til thäs tridiwngen är bort swdith *PM* LIII. *Jfr* **siudha bort.**

bortskilia, *v. afskilja, aflägsna.* at han wari äwerdelika vtlagdhir ok bortskildir af thino rike ok thinne glädhi *Bir* 1: 86. jak bort skilde *(elongavi)* mik . . . fran frända ok vina vidhir talan ok näruaru *ib* 25. thu bort skilde *(dissociasti)* thik fran minna hälgha manna tali *ib* 124.

bortskipa, *v. aflägsna.* bortskipa fran sik ostyrogha oc osniälla *Bir* 3: 467.

bortskipta, *v. L. bortskifta, bortbyta.* jordh . . . som mikäl skrädare . . . haffdhe olaghlika bort skipt meth conuentena i warfrwbergha klostre *SD NS* 2: 146 (1409). *ib* 187 (1409), 207 (1409).

bortskiuta, *v. L. skjuta undan, bortskuffa.* warth hon borth skuttyn *Lg* 3: 80. — *undanskjuta, aflägsna.* vm vatnit star jdhkelica oc takir til sik sörogh thing oc thom ey bortskiutande *Bir* 2: 130. — *Jfr* **skiuta bort.**

bort skrapa, *v. bortskrapa, utplåna.* se then som bort skrapa skal wärldinna synd *MB* 1: 309.

bort skrymta, *v. smyga sig bort? MD (S)* 223.

bort skynda (-skunda), *v. bortdrifva.* bort skundha mik fran sik *Bir* 1: 158.

bort skära, *v. bortskära. LfK* 90. *Jfr* **skära bort.**

bortsla, *v.* **1)** *slå bort, slå ut, bortkasta.* bortsla thz fula vatnit *KL* 226. vi viliom thz nw somt bort sla *Fl* 1317. **2)** *slå till baka, drifva till baka.* tha borthslogos hedhniggane *Lg* 3: 175. — *Jfr* **sla bort.**

bort snappa, *v. bortsnappa, bortröfva.* qwinno ok barn *(näml.* varo*)* for honum bort snappath *Al* 2878.

bort springa, *v. springa bort, springa undan.* diäflin vndan väghir oc bort springhir for godhom anda *MP* 1: 169.

bortstiäla, *v. L. bortstjäla.* thz hälagha trät war bortstulit *KL* 49. lät hon han lönlika bortstiäla *ib* 117. hon var mik bort stolin fra *Fl* 1602. — *Jfr* **stiäla bort.**

bortstryka, *v. bortstryka. VNB* 25. *Jfr* **stryka bort.**

bortstänkia, *v. fördrifva.* hulkin bortstänkthe diäfwlin som tik hafde belakt *MP* 1: 157.

bortstöta, *v. bortstöta.* borthstötte konungx krono af hans hofdhe *Gr (Cod. D)* 381.

bort sälia, *v. L. bortsälja, sälja undan. SD NS* 1: 155 (1402). fore litin mon han thz bort sälde *Al* 1638. som them . . . bort saldho theras fiendhom *MB* 2: 73. *Jfr* **sälia bort.**

bort sända, *v. bortsända, bortskicka.* thörom wij eij flere borth sendhä *HSH* 20: 114 (1507). *Jfr* **sända bort.**

borttaka (-tagha. bortaka: -i *KL* 125; **-nan** *Lg* 292. **bottager** *för* **borttager** *SO* 307**),** *v. L. borttaga.* awithe them for bort taknan asna *Bil* 628. haffdo . . . thera hästa och haffuor bort taghit *RK* 2: 4611. israels söner borttogho ekke moabs landh *MB* 2: 106. seen thän som bort takir världinna synde *Bo* 53. bort taka af thera hiärtom alt vantronna myrkir *ib* 238. — *part. pret.* **borttakin,** *borttagen, lam.* var hon al halff swa som bort takin *KL* 363. aller borttaghin swa at hwar lymber losnade fran androm *(dissolutus est paralysi) MB* 2: 247. är borttakin ok vanfföör i allom limom *Bir* 4: 298. war hon paralitica thz är nwmmen ällar halffuir borttakin *Lg* 331. oppa andra sidhona allir halffuer borttaghen swa at han oppa the sidhona raadde eyngom sinom limmom *ib* 3: 356. *ib* 238. som äre halffwe bort tagna *LB* 7: 331. som borttagen er *ib* 341. *ib* 342, 347, 348.

borttakilse (bortakilse), *f. borttagande, bortförande, aflägsnande.* wi vndrom alle mykit aff thinne bortakilse *(assumptione) MB* 2: 394. thäs större sorgh oc ängxlan til före hans *(vännens)* mistilse ällir borttakilse *(privatio) Su* 212.

borttapa (-tappa), *v. L. förlora.* hwilkin thu XII aara gamblan borttappade *VNB* 3. *Lg* 665. alla borttappadha nadher *ib* 90. XXX aar mins alders äru fram lidhne, oc alle borttappade oc osälelika bortkastadhe *Su* 240. alt hans köt war borttappadh *(förtärdt) Lg* 3: 371. — *refl.* **bort tapas,** *förloras, gå bort, försvinna.* alt feet oc dyrligit borttapadis *(perierunt) MB* 2: 361. borttappades all the onda

lukten *LfK* 240. — *varda förtappad.* skulu the bort tappas vndir gudz grymmeliko rätuiso *MP* 1: 4. — *Jfr* **tapa bort.**

bort thrana, *v. bortträna, försmäkta.* aller hans helga licame waar aller blaar oc blodhuger oc bort tranadher *Lg* 3: 93. vnge män oc klena iomfrwr försmäkto oc bortthranadho mz allo *MB* 2: 220.

bortthrängia, *v. undanträngа, fördrifva.* nar renlekin bortträngir skörlifnadhin *MP* 1: 49. — *bortdrifva, aflägsna.* bort thränggia the thingh som dröfwa fridhin *Bir* 1: 294. än wi bort thrängiom kötzens skörlifnadh *Ber* 79.

bort thvina, *v. tvina bort.* hänna licamlike lime varo nu swa som bort thwinadhe *KL* 355. — *refl.* **bort thvinas,** *tvina, aftyna.* at hon for störstä hiertens lenktan all bort twinadhes *Lg* 3: 527. wordho the wanskandis oc kranke oc borth twinandhis *ib* 394.

bortthörka (-torka. bortörka: -ade *MB* 2: 358), *v. borttorka, uttorka.* then tidh gudh borttörkade *(siccante)* vatnet *MB* 2: 12. *ib* 358. borttörkandhe nadhenna källo *LfK* 94. — *refl.* **bortthörkas,** *borttorkas, tyna bort.* at menniskyan viisnar oc bort torkas öffuir allan lichamen *LB* 7: 262. — *Jfr* **thörka bort.**

bortthörkan (-torkan), *f. borttorkande.* vathnens borttorkan *MB* 2: 164. — *bildl.* andelika hugnatz borttörkan *Su* 298.

bort vara? *v. vara borta.* haffwer nw paa annedh aareth borth wareth *(för* bortho-?*) FM* 464 (1510).

bort vika, *v. bortvika, bortgå.* tha tw fraa konungh karl borth week *RK* 3: 1793.

bort visna, *v. bortvissna.* alla the blomor oc gräs som . . . törkatz haffwa oc borth wisnat *Su* 38. *Jfr* **visna bort.**

bort vitna (bwrth-), *v. genom vittnesmål afhända.* thär til thät skal ey . . . bwrth vithnas aff vmyllum mannom *SD* 2: 24 *(öfvers. i gammal afskr.).*

bortvräka (-vraka), *v. L. bortdrifva, bortkasta.* owirgiffua oc bort wraka fran sik allan wärdzslikan, likamlikan oc olofflikan kärlek *Su* 365. skal thz som orent är bort wräkas *Bir* 1: 221. — *bortkasta, förkasta.* thän stenin som är af idhär vpbyggiandum bortvrakin *KL* 137. for thy at i bort vrokin thz (ↄ: guz ordh) *ib* 156. giordhe sik fore mannom onyttan oc swa som wtkastadhan oc bortwraknan. owisan oc darottan *Bo* 29. jak skal tappa visa manna visdom oc bortwräka sniälla manna snille *ib* 98. — *Jfr* **vräka bort.**

bortvräkilse (-wrakilse *Bo* 124), *f.? L. bortkastande, förskjutande. Bo* 124. *LfK* 115.

bortvräkliker (-wrakliker), *adj. förkastlig.* hulke swa ledhe ok bortwraklike äru j gudz asyn *MP* 1: 281.

bortvrängia, *v. förvrida.* munnin är bortwrängdir *(retortum)* aff sine fäghrind suasom hunda mundir *Bir* 2: 244.

bortvända, *v. bortvända.* bortuänt min öghon af ofmykle syn *MP* 1: 299. at the bortuända licamlico sinnen af sinom naturlicom kraptom *ib* 314. *Bir* 1: 35, 108. the bortvända sin öghon fra mik *ib* 3: 363. frestande at bort vändä een valloghan man fran rätte tro *KL* 156. bortuändir fran gudhi *Bir* 3: 15. *ib* 122, 387. —

bortvända sik, *vända sig bort.* nw hafwa the aldra wärst bort wänt sik *Bir* 1: 163. — *Jfr* **vända bort.**

bortälta, *v. fördrifva, aflägsna.* bortälta alt diäfwlsens wald *KL* 16. hafdhe skämt ok bortält diäflana *ib* 48. *ib* 86. *Su* 37, 137, 443. *Ber* 231. at han . . . bortälte diäflana af mänuiskiom *KL* 418. bort älte hälghra manna kännedomber synda myrkin af warom synnom *Ber* 164. *Jfr* **älta bort.**

bortälteliker, *adj. som lätt fördrifves, flyktig, ostadig.* änkte är i mik bortältelikare *(fugacius)* mino hiärta *Ber* 223.

bortältilse, *n. pl.? fördrifvande. Bir* 2: 27.

bos, *n. Jfr* **hö-, svina-bos.**

boskaper, *m.* [*Fdan.* boskap] *L.* **1)** *hushåll. Bu* 3. mang hion i enom gardhe göra en boskap vnder enom husbonda *MB* 1: 37. *ib* 86, 93, 102, 103, 291. *GO* 343. que ad culturam agri seu ad aliam boskapi necessitatem pertinent *SD* 6: 237 (1350). **2)** *egendom, gård, hemman?* kan iak ey länger i boscap sitia *SD NS* 2: 33 (1408). **3)** *egendom, bohag, inventarier.* bo oc boskap, rörliket oc orörliket *SD NS* 1: 514 (1405). *ib* 96 (1402, *gammal afskr.*), 368 (1404, *nyare afskr.*). *BSH* 3: 145 (1463). an jac oc . . . opläter . . . allan min boskap oc alt thet jac ägher *SD NS* 1: 563 (1406). en gard meþ allum boskap *SD* 6: 125 (1349). salde han bort böker ok allan boscap *Bil* 792. *Bo* 16, 141. **4)** *boskap.* röktadhe wäl sin boskap *MB* 1: 208. af fä ok boskapi *KS* 42 (108, 45). *Gr* 259. *MB* 2: 164, 172, 220, 252, 263. *Jfr* **legho boskaper.** — **boskaps folk,** *n. menniskor tillhörande hushållsståndet.* martha som thiänte tekna boskaps folk *MP* 2: 146. hulkra liuärne boskaps folk äghir fölghia *ib.* — **boskaps man,** *m. hushållare.* han war mykiu boskaps man oppa fä oc faar *(egnade sig mycket åt bestyret med storboskap och får) MB* 1: 162. *ST* 321. — **boskaps pänningar (-päninngar),** *m. pl. bohagsting.* curiam . . . meam . . . cum . . . mobilibus dictis booscapspæninngæ *SD* 3: 754 (1326). — **boskaps sysla (-sisla: -sislo** *MB* 1: 132), *f. hushållsgöromål.* fadhorin ok modherin insätia ok skipa sona quänene boskaps syslo oc äruodhe *Bir* 3: 205. *MB* 1: 87, 132. — **boskaps þarvir,** *f. pl. nödiga bohagsting.* til andra boscaps þarwä *SD* 5: 564 (1346). — **boskaps thing,** *n. bohagsting.* hwat han for sik findir baadhe j booskaps thingom ätande waro oc fänadh *VKR* 40. *Bir* 5: 124. frälsandis allan *(för* all*)* hennas boscaps thing *(cunctam supellectilem) MB* 2: 16.

boskipt (boschipt), *f. L. eg. boskifte, egendoms delning; delning af genom brott förverkad egendom; målsegandes andel af genom brott förverkad egendom. SD* 2: 375 (1303).

boskipte (boschipte), *n. L.* = **boskipt.** *SD* 2: 375 (1303). — **boskiptis eþer,** *m. L.* — **boskiptis fastar,** *m. pl. L.*

bospanan, *f. L.*

bo spiall, *n. L.*

bospänd, *f. L. en annans husfolks lockande till hustjufnad. SR* 46.

bostaþer, *m.* [*Isl.* bústaðr] *L. läger.* satte sin wärn oc bostadh *(castra posuit)* mothe raphin *MB*

2: 234. — *pl.* vtdrogh härin aff boostädherna *(de castris) MB* 2: 244. — *Jfr* **bolstaþer.**

bot (boot. *pl.* **böter. bother** *Bil* 276**),** *f.* [*Isl.* bót] *L.* **1)** *bot, förbättring, hjälp.* han fik both aff sinne soot *ST* 365. *RK* 3: 547, 1196. hon thänker thäs aldrigh fanga boot *Iv* 1035. *ib* 459, 2172, 3744. *RK* 1: *(sfgn) s.* 189, 2: 3183. tha far han enga wena both *(hjälp af vänner) MD (S)* 298. hanum gat engin both radhit *Bil* 301. må thet bätras ok bot å rådhas *KS* 82 (202, 89). *Iv* 3481. *RK* 1: 2091. rädh mangom booth aff spitälske soot *ST* 449. skipadhe thz iak rädhe thäs boot *MD* 99. alla mina sorgh räädh han mik bot *Iv* 505. *ib* 1189, 2208. engen both vilde han ther a föra *RK* 2: 328. — *pl.* maria var hanom brat tel bota (bota *kan dock vara gen. sing.*) *Bu* 29. han wacnadhe mz helum botum *Bil* 253. fik biscopen bötar *Bu* 15. *ib* 513. *Bil* 87, 276. faa ther bötir sinne onytto hand *ib* 54. brändo thz swa alt i röther at then stadhin fik ey än böther *(repade sig) RK* 1: 483. *ib* 2: 8660. thz thu aldrigh thäs böter får *Iv* 4475. *RK* 1: 2271, 3397, 2: 4473, 9217, 1: *(sfgn) s.* 184. han kunne thäs aldre böter bidha *Al* 10110. gifwir siukom bötir *Bo* 55. redh jak honom ok allom böther *MD* 133. radhin ther böter wppa *Lg* 3: 506. hender ok skolemestarens forswmilse koma j for:de gudz tiänsth tha fformanoms *(för* -om*)* wij . . . ware äpterkomandes ath läggia ther böther pa *FH* 1: 55 (1485). han skulle ther leggia böther ppaa *(bättra sig med afseende derpå) RK* 1: *(sfgn) s.* 178. idher skeer siällan böther *ib* 3: 3371. **2)** *gagn, nytta.* striddo mz honum til litla boot *Al* 3934. *ib* 1298, 1737, 8986, 10064. **3)** *botemedel.* hedhir giri är . . . görande soot af boot *Bo* 96. *Bir* 4: 74. siw thäs hälga kyrkian sacramenta äru siw bötir oc räddingh *Su* 266. **4)** *lapp.* a thera klädhe var mang een boot *Iv* 4151. **5)** *godtgörelse, ersättning.* skal honom ey annar both ther före göras *PM* XV. tha faar jach for mit houuodh booth *(upprättelse?) RK* 2: 4629. doch at them mik haffde varit j mot skulle vara en afftalat bot *(det skulle betraktas såsom om upprättelse blifvit lemnad?) ib* 3: *(till. om Chr. II)* 6210. — *bot, böter.* þa bot skal giptämaþren intaka ok til omynd läggia. þa bot taki han up sum omynd takär *SR* 52. taka boot *Al* 6312. *RK* 3: 2829. bötha bothe *ib* 870. vari j sami boot *SO* 25. om tw wilt then bot *(näml. för din broders död)* haffua, tha will iak göra tik then heder at iak will swäria tik en ed oc tw mik en igen at wij skulom hwar annan hielpa *Di* 81. thollagarna gaff han til booth fore thz han giorde kyrkionne amoth *RK* 1: 860. kännis iach . . . mich haffwa lika och böther hänth aff kätil hwässinge och hans brodher byörne fore mina hustrw brodher . . . hwilkin the aff daghum togho . . . förstt eeth ärfwe äpther thän döda, ena sonan mädh fänthigi mannom och eeth bloos aff eno halfwa pundhe, eeth halff stiklä klädhe och fyra pelagrims gangor, hwilka for:da böther iach wp bwridh hafwer ok the for:da brödher fulkomnadh hafwa *SD NS* 2: 9 (1408). — *straff.* spordho hwat hans boot war *ST* 140. — *penitens, bot, bättring.* giordho penitenciam thz är angher oc bot offwir draapet *MB* 2: 140. mz fulle boot oc bättring *Su* 147. ffor . . . ofulkompnadha bothinda sliogheet *(incompletam satisfactionem) ib* 251. thu skalt tagha both for thz ath thu swa sworth *ST* 66. *ib* 289, 429. badh fiskaren them at the gaffuen honom boot för sina syndher *Lg* 3: 339. — *Jfr* **arva-, bardagha-, biskops-, bogha-, broa-, dana-, drapa-, dyls-, eþsöris-, flärþungs-, friþ-, friþar-, fä-, glädhi-, gor-, halds-, haldsbana-, hiälpa-, hor-, hormals-, ivir-, lagh-, lagha-, lighris-, lytis-, lägher-, lästar-, lästis-, manhälghis-, manz-, ofvärka-, oghnar-, oran-, oskabarna-, pänninga-, rans-, sara-, siälf-, snattara-, spiälla-, synda-, tvä-, tvägildis-, þiuf-, þiufs-, þiuva-, þokka-, vaþa-, viliavärks-, vänsla-, ätiu-, ättar-, öra-, öris-bot** *el.* **-böter** *samt* **en-, o-, tvä-, þre-böte.** — **bota lös,** *adj.* [*Isl.* bótalauss] *utan bot, som icke kan botas, obotlig.* botalöst maal *GO* 958. — **bota mal (boto-),** *n. mål hvari böter ega rum.* hwad sacher ther falla kunno paa theres grund prestagardom äller theres landbom scolo gancheliga höra til biscopom i botomalom *(en annan handskr. har* bothamaalom 208*) SD* 1: 207 *(öfvers. i gammal handskr.).*

bota, *se* **böta.**

botelika, *adv. Jfr* **obotelika.**

boteliker, *adj. Jfr* **oboteliker.**

bot mark, *f. L.*

botn, *se* **butn.**

botradha (botråda), *v. L.*

botskor (bozskor), *m.* [*Mnt.* botscho, botze. *Franska* botte. *Jfr Isl.* bóti] *ett slags stora och grofva skor.* wäl skoager *(för* skoader*)* badhä mz bozskom och adhrom skom *AS* 59.

botygh, *n. L. bohagsting.* sönderhugger och för androm onytt gör nagrahanda bootygh, som ähr plogh, harff, slede, wagn, gardstöör eller gardahank, baat, skiep, noot, nääț, fiskietohl eller hwariehanda bootygh thet helst wara kan i bondans boo *GS* 43 (1416).

bova (-adhe), *v.* [*Mnt.* boven] *bedrifva otukt.* boffwado mz hörror oc orena qwinnor *MB* 2: 295.

bove, *m.* [*Mnt.* bove] *dålig menniska, skälm, bof.* hafdho samansankat alla bowana *Bo* 195. *RK* 2: 566. *ST* 366. gak bort bowe *Lg* 3: 15. a gatonne slogho sik the bowa *(tjenarne, det lösa folket?) RK* 1: 1421.

bra (*pl.* **bra, braa,** *för* **brar, braar.** *dat.* **braam** *Lg* 3: 155**),** *f.* [*Isl.* brá] **1)** *ögonhår.* thina bryne ok bra *(supercilia cum palpebris)* äru thino hare lica j fäghrindinne *Bir* 4: 143. thina bryne bra ok öghon *ib* 136. *ib* 149. **2)** *ögonlock.* sorgh gör bleka kindir ok saara braa *(pallentes genulas palpebras dat dolor egras) GO* 699. *ib* 890. — *Jfr* **öghna bra** *samt* **brun.**

bra? (-dhe), *v.* [*N.* braa. *Jfr* **breghþa** *samt Isl.* bregða] *brås.* han brade mz tokt a konunxstam *MD* 444. *Jfr* **forbra.**

braþ, *f.* [*Isl.* bráð] **1)** *stek.* vänt braþena ok ät þän del nu är stektar *Bu* 416. **2)** *jagtbyte, fångst, rof.* glädhias som leonit nar thz hawir fatat bradhena *Bo* 189. wardha owina bradh *MB* 1: 402. *ib* 262, 415, 429. *Bil* 303. *KL* 323. *Bir* 1: 24, 301, 2: 54, 201, 210, 3: 42, 71, 426. *Al* 9673. *GO* 838, 1064. *Di* 69. *Ber* 145, 153. *Jfr* **villebradh.** — **bradha panna (bradhe panna: -o** *Bir* 1: 197. **brodhepanna:**

-or *FH* 4: 83 (1499). **braade panne),** *f. stekpanna.* sartago, bradhapanna *GU* 8. i braade panne *HSH* 19: 167 (1506). siwdhas i enne bradha panno *Pa* 17. *Bir* 1: 197. *FH* 4: 83 (1499). *Jfr* **bradhpanna.**

bradha (-in), *v. bränna, smälta.* alzskyns iister innan offer skal wara bradhit *(Cod. B* bränt 560*)* fore morghin tima *MB* 1: 340.

bradha (bradh *RK* 2: 4280. **brad** 6823; *formerna så väl med som utan slutande* **a** *endast i rimslut*), *adv. hastigt.* marsken swaradhe honom bradha *RK* 2: 4458. *ib* 4280, 6823. — *snart. MD (S)* 221.

bradhdödhe (braddödhe *Bil* 481. **bradödhe** *ib* 447; *ST* 310; **-a** *ib* 311. **bradöde: -a** *LB* 1: 98. **braadöde: -a** *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*)), *m.* [*Isl.* bráðdauði] **1)** *brád död. Ansg* 179. the döö alle mz bradhdödha *ST* 134. **2)** *sjukdom som medför hastig död, pest.* spa at bradödhe skulle koma j alt landit *Bil* 447. *ib* 481. *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). *LB* 1: 98. *ST* 310, 311.

bradhdödher (braa dödher *Su* 305. **bradödher: -dödh** *ST* 500), *m.* = **bradhdödhe.** *Su* 305. *ST* 500. *Gers Ars A* 4.

braþer (braadher: braat *Al* 477. **brodher: brodhum** *ST* 35; **brot** *KS* 16 (39, 17); *LB* 3: 82; *FM* 318 (1507)), *adj.* [*Isl.* bráðr] **1)** *brád, hastig, plötslig.* fik braþa guz hämd *Bu* 15. do braþom döþ *ib* 64. *ST* 35. bradh ändalykt *Bir* 1: 337. bradh sot *Bil* 373. *Ber* 154. swa var mins son glädhi j mik vndarlik ok bradh *Bir* 3: 204. war honum swa dödhelik synd bradher loste som langer *MB* 1: 147. brath vmskipte *VKR* x. i bradhan tima *(hastigt, plötsligt) Al* 8976, 9882. **2)** *brádstörtande.* ey vara bradhir *(præceps)* oc ey räddir j domenom *Bir* 2: 190. — *brådskande, ifrig, hastig.* bradher at bärias *Bil* 564. vardh tha bradh til swara *Iv* 5513. *RK* 2: 1855. bradher til wredhe *Ber* 20. han swaradhe bradher gladhelik *Al* 7532. huar som brådhr ok slidhzkr löper i sin mat ella dryk *KS* 42 (109, 46). **3)** *häftig.* af bradhom *(impetuoso)* ström *Bir* 1: 128. *ib.* 3: 144. aff bradho modhe ällir wredhe *Bir* 4: 120. *ST* 372. bradhe män äru alle bäzste *GO* 351. *Bir* 1: 398. — *n. adv. hastigt.* stodho brat wp aff sömpne *Bil* 424. the iomfrw vardh swa brat til swar *Fr* 2089. — *strax.* maria var hanom brat tel bota *Bu* 29. *Fl* 1808. alexander sagdhe thaghar braat *Al* 477. — *snart.* togho the brat til at missämia *MB* 1: 207. *KS* 16 (39, 17). — sva brat som, *så snart som.* swa brat som the hwit kläddo munkane gingo fran honom tha komo ginstan diäflane farande *Pa* 16. *ib* 15, 17. *KL* 17, 19, 47. *Bir* 1: 277, 3: 204. *VKR* xix. *Va* 5, 6. *MB* 2: 170. — sva brat, *så snart som.* swa brat þe skiliäs ok at *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). swa brat han fik see piltin kände han han ginstan *Bo* 7. *Gr* 295. *Pa* 18, 20. *Al* 4071. *MB* 2: 247, 265. *LB* 3: 82. — *Jfr* **ful-, iäm-, of-braþer.**

bradhfäghin, *adj.* [*Isl.* bráðfeginn] *hastigt glad, häftigt el. öfver måttan glad.* titus wardh swa bradhfäghin aff fadhurs hedher at han fik wadhelika sot *Bil* 315. *ib* 270, 603.

bradhgirugher, *adj. häftigt åtrående, mycket lysten.* the äru mykit hete til mat och bradgirughe *MP* 1: 190.

bradhhugsadher (bradhuxadher), *adj. hastigt tänkt, hastigt i tankarne kommen.* ewa kände för än hon aat nakan bradhuxadhan iäfwugha om wars herra ordh *MB* 1: 144.

braþlika (braþleca *Bu* 199, 520. **bradhelika** *Bil* 110; *Bir* 1: 218. **bradhelica** *Bo* 167. **braleka** *Lg* 3: 514. **bradligha** *MB* 2: 62. **bradeliga** *ib* 170. **bradeligä** *Va* 38. **bradlige** *RK* 2: 8492. **bratlige** *MD* 10. **bradhlik** *Iv* 862, 2039. **bradhelik** *Fl* 1476. **bradeligh** *MD* 8. **bradlig** *RK* 2: 4220, 4284), *adv.* [*Isl.* bráðliga] *L.* **1)** *hastigt, i hast, plötsligt.* en draki com braþleca vndan iorþenne *Bu* 199. stoþ braþleca up *ib* 520. at en äller twe aff förnäfndom biscopum falder äller falla swa fraan at egh kunno braþlica andre i þerrä staþ tiltakas *SD* 5: 567 (1346). *Bil* 110. *Gr* 297. *MB* 1: 354. *Bir* 1: 218, 273. *Va* 38. *Fl* 1476. *Iv* 2039. *RK* 2: 4220, 4284, 8492. *MD* 8, 10. *MB* 2: 62, 170. *Su* 234. *Lg* 69, 3: 514. **2)** *strax, genast.* latin bradhlika kalla hänne *Fl* 255. drötningin bradhlika thädhan gar *ib* 433. *ib* 480. **3)** *snart.* gaf var herra tha hänne sinna näruaru ömnilse hulka han skulle bradhelica fran hänne taka *Bo* 167. iak skal bradhlika sända thik the mö *Fl* 213. *ib* 247, 422, 482. *Iv* 862. **4)** *häftigt.* afwitte them oc snybde bradhlika *MB* 1: 422. *ib (Cod. B)* 550. — *Jfr* **fulbradhlika.**

bradhliker (bradhelikän. bradhlikin: -likit *KL* 133), *adj.* [*Isl.* bráðligr] *L. hastig, plötslig.* kom bradhlikit liudh aff himnomin *KL* 133. oforsedda dödzsins bradhelikän skadhi *Su* 253.

bradhlynder, *adj.* [*Isl.* bráðlyndr] *häftig, uppbrusande.* bradhlyndh man är bäst *GO* 936.

bradhna (-adhe), *v.* [*Isl.* bráðna] *smälta, upplösas.* all räghn skyyn aff himpnenom bradhnadho *MB* 1: 170. *ST* 388. bradhnadhe waxith *MB* 1: 174.

bradhpanna, *f. stekpanna. SJ* 359. (1469). *LfK* 220. *Jfr* **bradha panna.**

bradhriker, *adj. i hast mäktig.* han (: lucifer) . . . wille wardha bradhriker, oc stundadhe at fa thz wald mz sinna natwra krapt, som han skulle fa mz gudz nadhom *MB* 1: 51.

bradhrädder, *adj. hastigt rädd. Bil* 591.

bradhspit (braadzspith), *n. stekspett.* eth braadzspith *HSH* 19: 167 (1506).

bradhvinter (brod-), *m. hastigt påkommande vinter, plötslig vinter. FM* 402 (1509).

braghþ, *n. och f.?* [*Isl.* bragð] **1)** *svängning, hastig rörelse, blink. Jfr* **öghna braghþ. 2)** *arbete, arbetssätt, uppfinning.* bödh han thaghar göra sik en waghn mz konstelik bragdh *Al* 9077. *Jfr* **mästarbraghdh. 3)** *påfund, konstgrepp, knep.* thässa myror giordho et bragdh *Al* 9395. han for tha mz listelige bragde *RK* 2: 9192. *Jfr* **älskogs bragdh.**

brahar (braahar. brahaar), *n.* **1)** *ögonhår.* braaharin *(palpebræ)* sua som huassasta suärdh *Bir* 2: 3. **2)** *ögonbryn.* hans haar ok brahaar *(supercilia)* oc skäg var rödhbrunt *Bir* 2: 135.

braker, *adj. bräcklig.* smaragdus är skör oc brakir aff sik *Bir* 2: 221.

brakna (-adhe), *v. brytas, varda bruten.* annar hans foter oc been braknadhe *Lg* 3: 215.

brakvidher, *m. brakved, rhamnus frangula Lin.*

— **brakvidha barker (brakwyda-),** *m. bark af brakved.* recipe brakwyda bark *LB* 7: 36. tak brakwida bark och stöth sman *ib* 2: 65.

bram (braam), *n.* [*Fdan. och D.* bram] *ståt, skrytsamt uppträdande, öfverdåd.* han kom ther mz sua stort bram *RK* 1: *(sfgn) s.* 191. med högmodogheet kom han mz mykit bram *ib* 3: *(sista forts.)* 5661. hwar är nw thit braam ok thiin stora högferdh *LfK* 217.

braman, *f.* = **bram.** hwaris är nw all thiin braman *LfK* 218.

bramber, *adj.? skrytsam.* ath tu talar ssaa stor bram och högfferdig ordh (bram *skulle här ock kunna antagas vara subst. med betydelsen: skryt*) *Di (Cod. B)* 320.

brambla (-adhe), *v.* [*Sv. dial. och Nyisl.* bramla, *larma*] *väsnas; brumma.* ther kom löpande een stor swartir biörn oc brambladhe rädhelika *(geleis sere enztlichen) ST* 266.

brander (bran: branen *BGG* 299. **-ar),** *m.* [*Isl.* brandr] *L.* **1)** *brand, brinnande, brännande, eld.* dömd a baal ok a brand *Bu* 30. tändo brand iui þera härbärghe *ib* 134. öddo al landin vm kringh rom mz brand oc swärdh *Bil* 757. *ib* 125. *Fl* 3. *RK* 1: 2981, 2: 2401. wlkanus biärgh . . . bläste langan wägh ledhan brandh oppa landit *Bil* 216. — *brand, eldsvåda.* epter then sture branen *BGG* 299. — *bildl. brand, låga.* thände han brandh olofliks lusta jnnan hänna hiärta *Bil* 446. **2)** *brand, eldbrand, brinnande trästycke.* som brander i elde *MB* 1: 480. castaþo fulan faþur a branda *Bu* 22. *ib* 176, 531. lughande branda ok gnisto flughu vidha *Pa* 22. *Bir* 1: 71, 104, 369. **3)** *det som är brändt, brännmärke.* haffwe the . . . skooret budkaffle medh brandh oc snara *BSH* 4: 111 (1486). — *Jfr* **eld-, elde-, kärleks-, lyse-, mordh-, vaþa-, vidha-brander.** — **brandaiärn,** *n.* = **brandiärn.** andena, brandaiärn *GU* 2. — **branda vaþe,** *m. L.*

brander, *m.* [*Isl.* brandr. *eg. väl samma ord som föreg.*] *stock.* jagh haffuer tinget vj [6] ny brande till staffswerdh *BSH* 4: 314 (1502).

brandiärn, *n.* [*Fdan.* brandjærn, brandejærn] *brandjärn, järn hvarpå veden lägges i en eldstad? järn hvarpå kokkärl sättas öfver elden? FH* 4: 83 (1499), 5: 238 (1524). *HSH* 19: 167 (1506).

brandskatter (bråndskatt *RK* 3: 5663, 5945**),** *m.* [*Mnt.* brantschatt] *brandskatt. FH* 7: 80 (1509). *BSH* 5: 462 (1511). *RK* 3: *(sista forts.)* 5663, 5945.

brandstuþ, *f. L.*

brandvaþi, *m. L.*

branter, *adj.* [*Isl.* brattr] *brant.* bärghin ära alt kringom brant *Al* 4037. *Iv (Cod. B) s.* 229. — *bildl.* näplica kan thz vara at then som lustas af hedhrenom är ey ij storom vadha oc branto nidhir falle *(in præcipitio) Bo* 94.

brask (braxk), *n.* [*Mnt.* bråsch] **1)** *buller, dån.* höra . . . mykit stim ok brask *KL* 121. aff thera wingom gik gny ok brask *Al* 5059. mykith brask ok roop *ib* 5496. buller ok brask *Di* 281. *Jfr* **vapna brask. 2)** *braskande, skryt.* the kliffua i tornen mz mykit braxk *RK* 3: 3803.

braska (-adhe), *v.* [*Mnt.* bråschen, bråsken] **1)** *dåna, göra buller.* the braskadho ther mz storom storm *Al* 9582. thz hördhis wiit alt ower the marka hurw the resa mondo braska *ib* 7367. **2)** *braska, vara öfverdådig.* the brusa ok braska mz sin hogha *Al* 4351. — *lefra öfverdådigt, svira.* the baadhe rutha och braska *RK* 3: 3902.

braskan, *f. braskande, öfverdåd.* thera braskan stander ekka lang *Al* 4354.

braskeliker, *adj. bullrande, dånande.* tha sa-man badhe hiit ok thär marghin eld ok braskelik läta *(Cod. B* manghen eldh braskelik lätä*) Fr* 475.

braster, *se* **bräster.**

brat, *se* **braþer.**

braxn (braxsen *FH* 4: 83 (1499). **brassnen** *HSH* 19: 166 (1506)**),** *f.?* [*Jfr Mht.* brahsem. *Mnt.* brassem. *N.* brasma] *braxen.* han äter . . . geddo och lax och braxn *AS* 59. *Al* 5229. IIII skeppund braxsen oc gedder *FH* 4: 83 (1499). *HSH* 19: 166 (1506).

braz (bradz. brass. -ir), *f.* [*Mnt.* brace, bratze, brasse. *Lat.* bractea. *Jfr Tamm, Ark. f. Nord. Fil.* 2: *s.* 347] *L. spänne, hals- el. bröstsmycke.* fibula, braz *GU* 7. I braz de argento *SD* 2: 158 (1293). unam braz *ib* 3: 755 (1313). sät the brazena *(monile)* j mit bryst *Bir* 1: 190. *ib* 19, 20, 285. *ST* 52. *Su* 92, 180. skinande carbunculus i gyllene bradzom *(monilibus) ib* 176. brasser oc silff skedher *LfK* 145. *Jfr* **gul-, stolpa-braz.**

braza (braasza *SO* 146**),** *f.* [*Isl.* braza] = **braz.** *SD* 5: 479 (1346, *nyare afskr.*). een riik braza af gul hängde ther ij *(i klädnaden)* fiin sat mz dyra stena *Iv* 206. *ib (Cod. B, C) s.* 216. *SO* 146.

bred (bredh. breedh. *frf. vokal i ändelsen* **bredd. -ir),** *f.* [*Isl.* breidd] *L.* **1)** *bredd.* a breddena *SD NS* 1: 34 (1401). *ib* 293 (1403), 294. tedhe han mik längd oc bred *Bil* 846. *MB* 1: 180. *Fl* 1240. ower twäggi fingers breedh *LfK* 84. *Jfr* **fingerbred. 2)** *slätt, fält, yta.* the hördho fra them langa leedh eet horn ouer eens akirs breedh *Fr* 2820. the lupu ey een aker breedh *(trol. för* eens akers breedh. *Cod. BDEF* eens aker bredh; *möjl. bör* aker bre(e)dh *fattas såsom ett sammansatt ord och* een *anses stå för* ena*) ib* 69. alla himblanna omäleleka breddher *Su* 40. **3)** *sida i en fyrhörning el. af ett fyrkantigt föremål.* thz *(bordet)* är twäggia alna breet oc än litit mera oppa hwarie breddine *(quadro) Bo* 171. sato thre apostlane vidh hwaria breddina *ib.* — *Jfr* **bredhvidh.**

bredh, *adv. på bredden, tvärs.* loot hona sökia langx ok bredh *(i rimslut) Al* 5406.

breþa (-dde, -dder), *v.* [*Isl.* breiða] *L.* **1)** *breda, utbreda.* bredde hon a thöm clädhin *KL* 352. breddo ämuäl sin äghin klädhe vndir asna fötrena *Bo* 165. *Iv* 4319. *RK* 1: 4425. *Al* 3513. hade . . . satt till bordhen oc dwkana brett *RK* 3: *(sista forts.)* 5154. **2)** *uträcka, utsträcka?* han bredde ä mädhan stumpen wan *(utsträckte, höll framför sig stumpen af det sönderslagna blosset, så länge detta räckte?) Al* 2337. **3)** *hölja, täcka, breda (intr.).* breddo a sin fadher *MB* 1: 173. bredh pa honom wäl *PM* XXXIX. **4)** *hölja, betäcka.* lät bredha gatur mz gul wäfuium *Bil* 302. *Fr* 322. *Al* 7504. *RK* 1: 3537, 2: 195. han sa ther thusanda sänga bredda *(bäddade) Al* 8155. — **bredha ut,** *utbreda.* breedh wt thyna kaapo *MB* 2: 212. *Jfr*

ut bredha. — *refl.* **bredhas ut,** *utbreda sig, utbredas. Lg* 3: 619.

bredha, *f.* [*Äldre Dan.* bredhe] = **bredhöxe.** swerdin klwngo ok bredhan gall *RK* 1: 3031. frestado om bredan beet *ib* 3093.

breþer (breedher. brädher. brendh *för* **bredh** *SJ* 296 (1461)**),** *adj.* [*Isl.* breiðr] *L.* **1)** *bred, utsträckt åt sidorna.* bredher beckir *Bil* 361. *Bir* 1: 246, 347, 2: 207. ga the brädhan vägh til heluitis *MP* 1: 83. then väghin är bredir som ledhir mäniskiona til fortappilse *ib.* **2)** *bred, af en viss utsträckning i bredden.* twäggia alna breet *Bo* 171. latt tz insiwda ȷ [1/2] fingers brett *LB* 7: 329. **3)** *vid, stor.* breþ *(grandes)* öghon *Bu* 204. landit är aldra bredast oc wit *MB* 2: 36. swa at rikesins ära warder breed *RK* 1: 4469. — *ss tillnamn.* olauus bredher *SD* 3: 420 (1319). — *Jfr* **fingers-, ful-, härdha-, iäm-, tvä-breþer.**

bredhestang, *f. stång hvarpå fisk upphänges och utbredes?* tager bort annarss bredestängher *SO* 302.

bredhhet, *f. bredd.* the vtwiddos owir wärldinne bredhet *(latitudinem) MB* 2: 365.

bredhföte? *m. padda.* hänna fötir varo swa som bredh föta älla paddo *(quasi bufonum)* skipadha *Bir* 3: 136. mine fötir äru swa som bredhföta *(quasi bufones) ib* 138.

bredhleker (bredläker: -en *SJ* 302 (1462); **-in** *ib* 310 (1463?), 313 (1464). **brädläker: -en** *ib* 301 (1462)**),** *m.* [*Isl.* breiðleikr] *bredd, vidd.* j vingana bredhlek *Bir* 1: 350. *Fl* 1240 *(Cod. B, C). Al* 7330. *Su* 327. holken aker halder a sina lengd atta stenger oc fämtighi oc a bredleken atta *SD NS* 1: 157 (1402). *ib* 2: 120 (1409). *SJ* 301 (1462), 302 (1462), 310 (1463?), 313 (1464).

bredhvidh (bredwiid. bredwidher. bretwidher. bredhewijd. breda widh), *prep. och adv.* [*Jfr* a breþ viþ *Hels. L. V.* 15, *samt N.* breidmed] *A) prep. bredvid.* breda widh och affsides thz altaret *SO* 163. bredhewijd hans egit markland iord *SD NS* 1: 323 (1404, *nyare afskr.*). bredwidher hans skimmelpenings ärffue *SJ* 297 (1461). et kalgardz rwm opa norremalm bredwidher mickel swartes rwm *ib* 378 (1471). bretwidher hennis egat hus *ib* 320 (1464). *B) adv. bredvid.* lot vpp . . . päder staall enä tompt liggande bredwidher ret nidhan fore per stals ärffwä *SJ* 290 (1461). hengher ffor:de h:r jacob bodebek . . . siith ämbethis jnsigle her bredwiid *FH* 1: 55 (1485).

bredhöxe (bredh yxe *SEG* 119. **breedhyxe** *GS* 47 (1441, *orig.*). **bredöx** *SD* 2: 165 (1294). **bredygs** *ib* 5: 638 (1347)**),** *f.* [*Isl.* breiðöx] *bredyxa, stridsyxa med bred ägg.* at ängen af almoghänom ma nokor vapn bära som man ma nokon skaþa med gyora som är stekamäz. bughi. köluä. spyut. swärþ. allr bredygs *SD* 5: 638 (1347). *ib* 2: 165 (1294). *SEG* 119. *GS* 47 (1441, *orig.*). *Jfr* **bredha.**

bredsl (bredzell. -ar), *f.* = **bredhestang.** borttager annarss bredzsla *(motsvarar* bredestängher *i en annan handskrift) SO* 292. tager bort annarss fisk som hänger på bredzell eller bergh *ib* 305.

bredsla, *f.* [*Jfr N.* breidsla] = **bredsel.** tager annarss fisk som ligger på berg och bredzlo *SO* 300. — **bredslo rum (bredzlerum),** *n. rum el. plats för stång hvarpå fisk upphänges och utbredes?* tillägnar sigh bredzlerum *SO* 302.

bref, *n.* [*Isl.* bréf. *Fsax., Mnt.* brêf. *Mlat.* breve] *skriftlig urkund, papper hvarpå något är skrifvet.* skref hans synd a bref *(cedula) Bu* 168. *ib* 169. — *skriftlig förbindelse.* skref þär iuir bref mz sino bloþe ok satte firi sit insigle *Bu* 29. ärw ey vithne till eller oppen breff *(skuldebref) MEG* 56. *ib (red. B)* 61. *EG* 65. thu hauer oc gifuet tit breff ther oppa *RK* 2: 6554, 6806, 7750, 8210, 8298, 8301, 3: 2737. — *skriftligt intyg.* haffua breff ok bewijsningh thz han är äktha ok räktha *SO* 61. — *fullmakt.* fa idher breff *BSH* 5: 183 (1507). han finge idher breff her oppo *ib.* — *bref.* abbagarus . . . fik bref af vars härra hand skriuat *Bu* 190. j brefuom til hans *Bil* 80. nogen breff, som . . . her erkiebisp ja[co]p och bisp korth mik til scriffwit haffwa *BSH* 4: 255 (1500). the hans eghin breff, wij finge i dagh fra honum *ib* 5: 274 (1508). bryther i breffwen op *ib* 275 (1508). — *bref, skriftligt påbud.* konungxens öpit bref *SR* 15. huilkom . . . konung magnus friihet oc frälsse gifuit hafthe . . . meth sino opno brefue *SD NS* 2: 139 (1409). fiughertan nattum äptir þät wart bref sum buzskap bär nar wi komom. äru läsin a almänningx þingi oc atär þär til war bref biuthä at wir ärum aff lande farnir *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). wir . . . takum þeem mäþ wart bref vndir warä hemelikä wärn *ib* 669. *ib* 670. wii magnus . . . kwnnoghom allom mannom som thetta breff see eller höre *ib* 5: 695 (1347, *gammal afskr.*). magnus met gudz nath sweä kononger ok götä sändir allum þeem þässi bref seä ok hörä guzdrotens qwädiu ok sinä *ib* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). — *Jfr* **aminnilsa-, bebindilsa-, bebindinga-, borghara-, brödhra-, bura-, bytis-, böna-, dags-, daghthingis-, dom-, fasta-, forbindilsa-, forbuþa-, forradhara-, forsvarilsa-, forvarilsa-, forvaringa-, forvarings-, frids-, fräls-, frälsis-, fundacion-, galdra-, hand-, hovudh-, hughnads-, iordha-, konunga-, konungs-, kärleks-, köpo-, köpstadhamanna-, laghmanz-, leidh-, leidha-, makt-, papers-, pava-, pärmana-, pärmans-, qvarstadha-, qvittancie-, qvitto-, ra-, skiptis-, skiuta-, skoghskiptis-, skötninga-, stadhfästilsa-, stads-, stämninga-, svärdh-, sämio-, testaments-, tryghets-, vigsla-, vitnis-, vägha-, älskogha-bref.** — **breva fä,** *n. L.*

brefdraghare, *m. brefbärare.* lop konungxsins budh oc breffdagara *(för* -dragara*)* owir alt rikit *MB* 2: 182. breffwin . . . vtsändos mz breffdragharom oc löparom *ib* 185. *ib* 193, 276. *Lg* 219. jach fik nw i affthens met thenne breffdraghere eders och flerä the breffh *FM* 185 (1504).

brefförare, *m. innehafvare af ett bref el. dokument.* haffua lagliga giort ett rett jordaskipthe medh . . . thessom närwarandhe brefförara birge, som kallas trulle *SD NS* 1: 21 (1401, *nyare afskr.*). at hafua gifwit thessom brefförare köneka diekn . . . fulla maght *ib* 23 (1401). gaff hon hedhirlikom manne herra häminge, thessom brefförare, allan sin rät *ib* 27 (1401). *ib* 38 (1401) *o. s. v. BSH* 1: 197 (1387). *FH* 2: 11 (1381, *nyare afskr.*).

brefskrifvare, *m. sekreterare.* smaswenin nam

väl bok ok kom til keysarans gardh ok vardh väl takin mz brefscrifuarum *Bil* 776.

brefvisare, *m.* = **brefförare.** *BSH* 1: 191 (1387), 5: 16 (1504). *SD NS* 1: 37 (1401), 136 (1402) *o. s. v.*

brefvisirska (-erska), *f. innehafvarinna af ett bref el. dokument. FH* 1: 188 (1498, *nyare afskr.*).

breghþa (*impf.* **bra**), *v.* [*Isl.* bregða] *L. eg. hastigt röra, svänga, kasta.* **1)** *förvandla.* bra sik i manz ham *Bu* 516. **2)** *förebrå.* bra them thera skam *MB* 1: 132. bra bondanom . . . at hans kona myrþe sin magh mz hans raþe *Bu* 30.

breva, *v. Jfr* **be-, bort-breva.**

brevere, *m.* [*Isl.* bréfari, bréferr. *Mlat.* breviarius, breviarium] *breviarium, för de andlige bestämd bok innehållande sammanfattning af det som läses vid gudstjensten och bönestunderna.* salde borth sin breffwera sina mässa bok *LfK* 23. jak haffwer tapath borth aff breweranom psalmum 132 *PM* LXVII.

brigdsla? (brydsla), *f.?* [*Jfr Fgutn.* brigsl, *Isl.* brigsli, *n.;* brigsla, *v.*] *klander, (dåligt) rykte.* han skal wara utan opanbarlika blygd ock skam ock wandheir brydslur *(för* wandhar brygdslur?*) SKG* 149 *(ordet som förekommer i en text, hvars språk företer en blandning af Svenska och Gutniska, torde snarast böra betraktas ss Fgutniskt).*

brighþ, *f. L. Jfr* **bos brighþ.**

brighþa (brygdha. *impf.* **-dhe** *el.* **-adhe,** *se* **upbryghdha),** *v.* [*Isl.* brigða. *N.* brigda. brygda] *L.* **1)** *hastigt röra, svänga; utdraga ur skidan.* jak skal brygdha *(evaginabo)* mit swärdh *MB* 1: 318, 378. **2)** *förebrå.* brygdha honum at han är wtlänsker *MB* 1: 367. *ib (Cod. B)* 546. *Jfr* **upbryghdha** *samt* **breghþa** *(med hvilket verb det förevarande tydligen blifvit sammanblandadt).*

brims (bryms: -e *GO* 666; **-in** *MD (S)* 256. **brinzs. -ar),** *m.* [*Isl.* brims] *broms.* han liknom vi vidh brims *(bruco)* hulkin som hauande jordzlikin lit flyghir mz storo liudhe ok bitir othollica sara mz värk *Bir* 1: 350. *ib* 351. hwmblonar oc brinzsane *ib* 4: 113. *GO* 666. *MD (S)* 235, 256. — *ss hästnamn.* I equm dictum brims *SD* 5: 151 (1343).

brimsigna (*VGL.* II. **brym-** *VGL.* I. **prim-** *Smål. L.* **bröm-. bryn-. -adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* primsigna. *Jfr Lat.* primum signum] *L. primsigna, med korstecknet på panna och bröst teckna den som skulle döpas (hvilken härigenom, så vidt han var vuxen, upptogs som katekumen).* wardh catecuminus thz thydher brynsignader *(Cod. C:* brömsignadher *Lg* 1026*)* ok ey döpter *Bil* 564. nar presten brömsignadhe thz *(barnet) Lg* 3: 429.

bringa? *v.* [*Mnt.* bringen] — **bringa saman?** *sammanföra?* bringhen thz bodha saman i ene panna *(motsv. ställe i LB* 1: 98 *har:* bränna thz badhe saman, *sannolikt rätta läsarten) LB* 3: 164.

brink, *f.* [*Mnt.* brink] *brink, backe.* östan gatwna som man gaar vp moot brinkinne *SJ* 12 (1423). *ib* 120 (1443), 140 (1445). — *i ortnamn.* till martnes ladubacka brincken *SD NS* 2: 244 (1410, *afskr.*). nidhan swartbrödhra brink *SJ* 57 (1435). wästan vndir swarta munka brinke *ib* 124 (1443). vppa skomakara brinken *ib* 130 (1444). nidhan for skomaker brinkan *ib* 302 (1462). aff watw brinken *ib* 242 (1454). vpp för sandbrynken *ib* 261 (1457). nidhan for waten brinken *ib* 295 (1461).

brinna (brina: -ande *Bil* 762. **brynna. bränna,** *se* **afbrinna,** *jfr ock* **bränna. brinder, bran, brunno, brunnin),** *v.* [*Isl.* brenna] *L.* **1)** *brinna.* eet stort vaxlyus som äwerþelicä scal brynnä *SD* 5: 564 (1346). brynni hwart þerrä swa längi þet räkker *ib* 563. läto brinna lius *Bu* 9. mäþ brinnande blusum *ib.* thän brinnande eldin *Pa* 17. brinnande loghi *MB* 1: 421. brinnandhe brandh *Di* 260. rökilse brinder i elde *MB* 1: 369. drogh en brinande *(glödande)* järnhanzska a sina hand *Bil* 762. — *förbrinna, brännas.* al annur ben brunno *Bu* 55. bran hanom huarte kiöt älla kläþe *ib* 176. för än lödesa braan *RK* 1: 2264. ekke wilde han ꝼädan för än thz war brunnit alt i koll *Di* 66. — *bildl. svida.* moth brinnande ögna wärk *LB* 5: 80. — *förtorkas, försmäkta.* brinna af thyrst *KL* 267. — *brinna (af kärlek el. längtan), ifrigt längta.* han bran allir innan at synda mz justina *Bil* 445. brindir til syndinna *Bir* 2: 183. *ib* 240, 3: 153. *Su* 385. brindir allir swa som eldir huru han maghe koma til nakan hedhir älla wärldinna höghfärdh *Bir* 1: 90. **2)** *brinna, upphettas i följd af jäsning.* maltid laa mykit saman oc bran *RK* 1: 1674. **3)** *smälta.* iam skyt som vax brindar i elde *Bu* 189. — **brinna up,** *uppbrinna.* the förra stadzbokin bran vp *SJ* 31 (1425). *Jfr* **upbrinna.** — *Jfr* **af-, for-, ut-brinna,** *samt* **eldbrinnande, obrunnin** *och* **bränna.**

brist (bräst. bryst. bröst. brösth. brust *(i rimslut) RK* 2: 5170. **brusth** *Gers Frest* 31. **-ir),** *f.* [*Fdan.* brest. *Jfr Isl.* brestr *och N.* brest] **1)** *spricka, remna.* full . . . en stor sten pa hennes hofudh ok swa hardeliga hennes hoffudh krosadhe at the brästän synes j hennes hoffudh scaall *Lg* 3: 552. **2)** *brist.* mat *(för* a mat*)* oc dryk war engen brust *RK* 2: 5170. är her och brijst pa rogh til bakningh *FM* 192 (1504). hwadh bryst her är pa öll *ib.* ffattis ther nogen bryst ther oppe pa edre vängne *ib* 503 (1510). haffuer jag stor bröst for kabelgarn *ib* 230 (1505). haffuer jag oc stor bräst om malth *ib* 243 (1505). är här ganske store bryst om en god bisse skyttä *ib* 440 (1509). ther war noghen brösth vthij then scriffelse *ib* 284 (1506). theress store nödh ok brösth *FM* 369 (1508). haffdhe . . . godha bärnigh wtan alla bristh *Lg* 3: 302. *MB* 2: 127. **3)** *fel, krämpa.* tz . . . bewarar thom *(ögonen)* for alla handa siwkdom oc bryst *LB* 7: 209. *ib* 230, 234. at en qwinna far briist oc brek oppo sin natur *ib* 272. for alle briister j ryggen *ib* 331. see hwat bröth *(för* brösth*)* man haffwer *ib* 3: 2. **4)** *fel, uraktlåtenhet, försumlighet.* schal eig swadana merkelig bröst eller forswmelse finnas när oss ther om *BSH* 4: 14 (1471). at thet skulle wara hans brist och försummelse *FH* 1: 191 (1498, *nyare afskr.*). brysten scal ey finnes hoss os *BSH* 5: 9 (1504). *ib* 83 (1506). *FM* 385 (1508), 386, 387. *HSH* 20: 101 (1507). hwars brijsth thet her til vareth haffuer ath eij saa sketh är *ib* 102 (1507). — *fel, förseelse.* större syndh . . . än alla annars mans brusth ok brekelikhet *Gers Frest* 31. — (?) hwat brist äller örlegx sak är mällan os *(quid mihi et tibi est)* at thu

äst mote mik kommen *MB* 2: 106. **5)** *misstro?* haffuer ther jngen twijffuel och briist vtjnnan, ath tet joo swa ssandt är *FM* 182 (1504).

brista (brysta. brister, brast, brusto, brustin), *v.* [*Isl.* bresta] *L.* **1)** *brista, gå i sönder, krossas.* brister huld ok hudh *SR* 53. liuset brast *Bu* 12. brast en bro vndi hans riddarom *ib* 167. brast eth biärgh ... ok gik wällande eldir j biärgheno *(mons ... ruptus eructavit incendium) ib* 429. *ib* 64, 155, 189, 197, 526. *Bo* 200. *Bir* 1: 328. hofwodh ankarit är brustit *(fracta) ib* 2: 171. gar naghor liider aff i barnom eller brister aff lidhi *LB* 7: 100. — *bildl.* hans lydhna är brustin *Bir* 2: 191. **2)** *utbrista, bryta fram.* elder aff thera hiälme brast *Iv* 713. **3)** *utbrista, plötsligt börja.* han ... brast i kärlekxfulla taara *Su* 378. paulus ... brast i at grata *KL* 202. *LfK* 146. *ST* 461. brasth sara til ath gratha *Di* 230. **4)** *brista (i fullgörande af bevisning).* hwar sum sik bindir thär til at han wil pröua vp a nokon thässa sak. brister sithan *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **5)** *brista, fattas, tryta.* enom pilagrim ... brast costar *Bu* 174. *ib* 417. *Bil* 116. *KL* 12, 197. *Bo* 59, 65, 123, 127, 140. *Bir* 1: 82, 2: 155, 3: 225. *Al* 1752, 5252, 5269. hwat honom bristir j kärleksins nyttelikhet *Bir* 1: 350. a minom wilia thz ekke brister *Al* 7966. thordyn ok lyghneel mon ey brista *ib* 419. nattin kom ok daghin brast *RK* 1: 4129. ey fatades ällir brast eth ordh aff allo thy som gudh them loffwat haffde sik giffwa skolandis *MB* 2: 56. ath the wille latha icke thet mynsta brysta, ath installera honum som honum bör *BSH* 5: 93 (1506). **6)** *brista, försummas, uraktlåtas, felas.* bätra thz som förra brast *MD* 390. alt thet bätra ok vpräta som glömt är. forsumath äller brustet *HSH* 19: III (1359). **7)** *brista i, afvika från.* solen skal fore brista sin naturlig gang ... en fabricius ... wil ower giffwa sin herlighet *MD (S)* 264. — **brista i,** *utbrista, hastigt el. med ifver börja (tala).* af hiärtans frögdh brast han i ok sagdhe *Su* 394. — **brista sunder,** *sönderbrista.* calcar ... brast sundar i sma styke *Bu* 417. *MP* 2: 234. *MD* 17. *Al* 2368. *RK* 2: 2553. *Jfr* **sunder brista.** — **brista up,** *brista upp, uppvälla.* hans aþro brusto up *Bu* 532. brast up än kälda *ib* 71. *ib* 65, 188. *Bil* 361, 887. *MB* 1: 125. — **brista ut, 1)** *utbrista, häftigt komma ut.* honom brast swetten wth *Va* 41. **2)** *frambryta, plötsligt uppkomma el. börja.* brast wt mykit beskir (anger) *Bil* 455. **3)** *påkomma.* tik brister alt annat wt *RK* 1: 3921. — *Jfr* **utbrista.**

briste (brysthe), *n. brist, fel, lyte.* jak ey annat wisthe en hwar man hafde tolkit brysthe *MD (S)* 220.

bristilse, *n. pl. och f. brist.* tola bristilse i widhertorfftelikom tinghom *LfK* 14. bidhiandis han vpfylla thin bristilse til siälena *MB* 2: 332. som i thy haffuer bristilse *Su* 4. hwargen fandz nakor häloghetzsens bristilse *ib* 58. *ib* 63, 198, 245, 293, 354, 359. all min bristilse oc wanskilse antwarda thinom hälgasta wilia *ib* 156. *ib* 80, 107, 111, 148, 209, 242, 301, 327, 362.

bro (*pl.* **broar. broor** *MB* 2: 316. **brogher** *MD* 504)**,** *f.* [*Isl.* brú] *L. af stockar, stenar el. dyl. bygd väg el. passage; särsk. bro (öfver vatten).* nedhan brona *SD* 5: 34 (1341). brast en bro *Bu* 167. *Bil* 710. *Bir* 2: 218. *Lg* 95. *MB* 2: 316. *MD* 504. wpfärda alla broa *BSH* 5: 12 (1504). — *i ortnamn.* iuxta horebro *SD* 1: 682 (1180-1202). in cinblingabro *ib* 688 (1210-16 *nyare afskr.*). a ponte wlgariter dicto stenolfs bro *ib* 2: 503 (1307). — *af trä el. sten bygd sluttande ställning, trappa.* thu skal ey göra bro eller höghan opgang *(non ascendes per gradus)* ther til *(till altaret) MB* 1: 324. — *Jfr* **almanna-, almännings-, attungs-, bodha-, bola-, bolstaþa-, bya-, flärþungs-, fä-, gards-, gatu-, halfhundaris-, hundaris-, härads-, iorþ-, iärn-, kafla-, kirkiu-, lands-, marka-, qvärna-, skip-, sma-, sten-, vinda-bro.** — **broa bygning,** *f. L. brobyggnad. GS* 58 (1474). — **broa böter,** *f. pl. L.* — **broa fal,** *n. L.* — **broa fiol,** *f. L.* — **broa flokker,** *m. L.* — **broa kar,** *n. L.* — **broa nämd,** *f. L.* — **broa skaþi,** *m. L.* — **broa syn,** *f. L. besigtning af bro.* broa och wägasyner *GS* 61. — **broasynamän,** *m. pl. L.* — **broa ändi,** *m. L.*

broa (-adher), *v.* [*Isl.* brúa] *L. brolägga, förse med broar. Bil* 944. *Jfr* **obroaþer** *samt* **brona.**

brodder (brwdder. -ar), *m.* [*Isl.* broddr. *Fdan.* brod] *spets.* **1)** *brodd, spetsig hästskosöm.* for brodda iiij peninga *SO* 72. **2)** *verktyg hvarmed hål hugges i järn.* smediä retskap ... III brwdder II stampär *HSH* 19: 168 (1506).

broþir (broþer *Bu* 184. **brodhor** *SD NS* 1: 291 (1403); *KL* 250, 261 *o. s. v.; med art.* **brodhorin** *ib* 56, 57; *MB* 1: 206. **brodhur** *KL* 259. **bror** *BSH* 4: 346 (1503), 5: 6 (1504). **broor** *ib* 4: 346 (1503). **bloder** *för* **broder** *Va* 24, 25. *gen.* **broþors** *Bu* 209; **brothors** *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **brodhers** *MB* 1: 163. *dat.* **bröder** *(i rimslut) RK* 1: 569, 678. **brodhor** *KL* 79, 270. **brodher** *MB* 1: 163. **broþar** *Bu* 184. *ack.* **broþor** *ib* 209 *o. s. v.* **brodher** *MB* 1: 163. **brodhir** *KL* 269. *pl. nom.* **brödher** *MB* 1: 162. **bröþar** *Bu* 13. **brödhir** *Bir* 3: 413. **breddir: breddirne** *SD NS* 2: 78 (1409). **brödhra** *SJ* 142 (1445); *SO* 53, 80. **brödre: gillebrödre** *SJ* 320 (1464). **brödere** *BGG* 299, 300 *o. s. v.* **brödare** *ib* 300, 303 *o. s. v.; SJ* 297 (1461). *gen.* **bröþra** *Bu* 184 *o. s. v.* **brödhers** *MB* 1: 359. *dat.* **bröþrom** *Bu* 515. *ack.* **brödher** *MB* 1: 251. **bröþar** *Bu* 515. **brödhra** *SO* 52, 53)**,** *m.* [*Isl.* bróðir] *L.* **1)** *broder (i egentlig mening).* kungsens broþer *Bu* 184. *ib* 209, 515. *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). — *ss tillnamn.* nicolaus bendicsbrodhir *SD* 3: 584 (1323). **2)** *broder (i andlig mening).* alle mine bröþar apostoli *Bu* 13. — *broder, ss benämning på en förtrogen vän.* käre broor *BSH* 4: 346 (1503). käre herra bror *ib* 5: 6 (1504). kere bröder oc besynnerlige gode wener *ib* 9 (1504). kere broder oc sinnerlig gode wen *ib* 23 (1504). — *medlem af en munkorden, klosterbroder. SD* 5: 293 (1344). *ib NS* 1: 139 (1402), 140 (1402) *o. s. v.* brodhor jönis af lynköpunge, brodhor joan aff skänynge *ib* 291 (1403). en gudhlikir monkir tholde mykit gab aff androm sinom brodhor *KL* 79. läta dragha sik til brödhra *(predikare-brödernas)* kyrkio *Bil* 835. twe brödhir aff thy sama klostrino *KL* 7. *ib* 56, 57 *o. s. v.* brödhir aff dominici oc francisci oc bärnardi reghlo *Bir* 3: 413. swa som then brodhorin scrifwadhe *ib* 188. — *medlem af ett gille eller handtverksskrå.* nar en brodher dör wthu wore brödirskapi *SO* 4. *ib* 5, 6, 7, 8 *o. s. v. SGG* 104,

107. *SEG* 112 *o. s. v. SD NS* 2: 78 (1409). sancte katrine brödhra *SJ* 142 (1445). sancte knutz brödra *ib. ib* 143. — *Jfr* **barfötta-, delo-, drykkio-, faþur-, foster-, frillo-, gil-, gildis-, gra-, gudh-, half-, hätto-, iula-, kors-, lek-, moþor-, mädh-, prädika-, prädikara-, präst-, ren-livis-, sam-, skiptis-, skola-, stal-, stol-, svart-, tvilingia-, ung-, värs-, äldris-, äm-bitis-, ärandis-broþir,** *äfvensom* **sambrödhra.** — **brodhor bani (brodhir-),** *m.* [*Isl.* bróđurbani] *broders baneman.* mötte sinum brodhir bana *KL* 41. — **broþor barn (brodher-. broder-),** *n. L. brorsbarn.* broderbarn skaal ärffwe som brodher *BSH* 5: 101 (1506). brodherbarn til fempthe man bordhe erffwa slicht som brodher *ib* 187 (1507). — **brodhor del (brodher-. brodhers-),** *m.* = **broþor luter.** kärde . . . til en brodhers del *SD NS* 1: 414 (1405). wi köpte aff thöm then brodherdelin som the ärffdo äffthir . . . bäggis thera hustrv fadherbrodher *FH* 3: 75 (1446). — (?) thet gar fasth pa brodher delen, om wij fa och icke wnsätningh i all then dell her fattas *BSH* 5: 268 (1508). — **broþor dottir (brodhors-** *SD NS* 2: 169 (1409). **broder-** *RK* 1: 3512. **brodher-** *MB* 1: 196. **brodhers-** *Lg* 3: 327**),** *f.* [*Isl.* bróđurdóttir] *L. brorsdotter. MB* 1: 196. *RK* 1: 3512. *Lg* 3: 327. *SD NS* 2: 169 (1409). — **brodhor drap (-draap),** *n.* [*Isl.* bróđurdráp] *broderdråp. Bir* 4: 230. — **brodhorgiäld? (brodersgeeld),** *n. skuld till någons broder.* ath iak . . . taladh (*för* taladhe) til lasse bonde om minom (*för* mino) brodersgeeld (*för* mins broders geeld?) *SD NS* 1: 153 (1402). — **brodhor husfru (brodher hustru),** *f. svägerska.* sina eghna brodher hustru taka sik til hustru *Lg* 3: 508. — **broþor luter (broþurluter. broþurluttar. broþurlutter. brodher luther),** *m.* [*Jfr Isl.* bróđurhluti] *L. brorslott, broders andel i arf som delas mellan syskon.* vi hafum skipt wort fädrene oc wort mödrene i fiura broþurlyti, fore þy þet wi hafum gifit ware systor . . . fullan broþurlut oc jamnan wiþar os *SD* 6: 180 (1350). er þetta förste broþur luttar wllaui oc rötne . . . oc er annar broþurluttur allt þet, sum i wæstra häräþe . . . liggar . . . oc þriþi broþurluttar er kidiänäs . . . oc färþe broþurluttar er keldoflagha *ib.* hans rätta ärfdadeell oc brodher luth *ib NS* 1: 481 (1405). — **broþor qvän (broþer quärn),** *f. L.* — **brodhor skipte (brodherskipthe),** *n. delning (af arf) mellan bröder?* anwardha jak thet magnus bänktsson, hanom oc hans arwm til äwärdhelikä äägo wtan alt brodherskipthe *SD NS* 2: 90 (1409). — **broþor son (broþurson. brodherson** *SD NS* 1: 51 (1401); *Bil* 239; *MB* 1: 177. **broderson. brödherson),** *m* [*Isl.* bróđursonr] *L. brorson.* insigle minna kära broþursonna *SD* 6: 181 (1350). *Bil* 239. *MB* 1: 177. hennis twa brödhersönir *FH* 5: 17 (1462). hännis twa brodersynir *ib* 18. — **brödhra bok (brödere-),** *f. bok innehållande förteckning på bröder el. medlemmar af ett brödraskap. BGG* 299. — **brödhrabref,** *n. broderskapsbref, delaktighetsbref, bref hvarigenom delaktighet af ett brödraskaps el. klosters goda verk och förböner tillförsäkras någon?* ath . . . engin brödhrabreff wthgiffuins vtan vnder baadhe abbatisse oc confessoris jncigle *Bir* 5: 131. — **brödhra kloster,** *n. munkkloster. KL* . *Lg* 3: 499. — **brödhra koster,** *m. gästabud för bröderna i ett skrå. SO* 193. — **brödhra lagh,** *n. brödralag, broderskap.* bundo brödra lagh *Bil* 795. the sworo sik j brödhra lag *MD (S)* 263. the som i kompani ok sworno brödralagi ärw *SO* 77. — **brödhra lös,** *adj. utan bröder.* baar är brodhralös (*för* brödhralös) man *GO* 356. — **brödhra skap,** *n.* **1)** *broderskap, broderligt förhållande.* the sworo sik j brödhra skap *ST* 457. **2)** *brödraskap, gille, skrå.* brödra ok söstrascapit *SO* 84. **3)** *rätt såsom medlem af ett brödraskap.* nyuther han burskap nyuthe brödhra skap *SO* 17. *ib* 102. — *Jfr* **brodhorskaper.**

brodhorlika (brodhirlica), *adv. broderligen. Bir* 3: 243.

broþorliker (brodherliker. brodherliken. brodhirlichin . *VKR* 23. **brodhirlighin** *ib* 54. **brodherlig),** *adj.* [*Isl.* bróđurligr] *L. broderlig.* brodherliken kärleker *Su* 57. *ib* 422. *VKR* 30, 54. vpnya . . . brodherliga sämio *MB* 2: 271. o brodherlika trolikhetz oc wndherliken älskelikhet *Su* 47.

brodhorlikhet (brodherlikhet), *f. broderlighet.* brodherlikhetz sämia *Ber* 57.

brodhorskaper (brodhur- *Gr* 409. **brodhir-. brodher-. broder-),** *m. och* **brodhorskap (bröder-** *Di* 160; *SO* 4, 5, 102, 103 *o. s. v.* **brödhir-** *FH* 4: 42 (1455)**),** *n.* [*Mnt.* broderschap] **1)** *broderskap, broderligt förhållande.* natwrliken brodherskaper *LfK* 49. loffwade hwar annan broderskap *Di* 62. *ib* 160. i fast beswaren broderskap *BSH* 4: 188 (1495). *MB* 2: 128, 262, 275. onth bröderschap *SO* 115. **2)** *brödraskap, gille, skrå.* wi . . . hawom os badhen ingiwit til nydala clostre i rettan ordansins brodherskap *SD NS* 1: 565 (1406). *ib* 2: 419 (1411). wy alle anamom sama andirs kayris ok hans hustru marghitte til wart brödhirskap *FH* 4: 42 (1455). nagan aff broderschapit *SO* 103. *ib* 4, 5. **3)** *rätt och pligt såsom medlem af ett brödraskap.* nyuther han burskap tha nyuthe brodherskap *SO* 63. *ib* 102. holle borgereschapit ock bröderschapit vppe *ib* 103. wi (*abbot och konvent*) gifvum edher andeligit broderskap med oss *DD* 1: 139 (1487, *eft. aftr. fr.* 1734). fför huilkit förscrifuit brödhirskap ok fryheet the hafua gifuit conuenteno tw hundrada mark *FH* 4: 42 (1455). **4)** *ss titel: broderlighet.* bidhiom vi idhan brodhirskap *Gr* 286, 316. — *Jfr* **ämbitis brodhorskap** *samt* **brödhra skap.**

brofal, *n. L. Jfr* **härads brofal.**

broflol, *f. L.*

brok (*pl.* **bröker,** *se VGL.* I, *samt* **harbrok),** *f.* [*Isl.* brók] *L. byx; byxor, benkläder. PM* 47. — *bildl.* som sina brok bär reen *MD (S)* 222. — *Jfr* **dana-, har-brok.** — **brokabälte,** *n. L.* — **broka lös,** *adj. byxlös.* jag kallade och henne konwng brokalöss *RK* 1: (*till.* till *sfgn*) *s.* 203.

brokar, *n. L.*

brokat (brochath), *m.?* [*Ital.* broccato] *brokad, siden med inväfda figurer (i sht blommor) af guld el. silfver. PM* XIV.

brokbälte, *n. L.*

brokoter, *adj. brokig, mångfärgad.* iacob . . . hugger

nidher vng trä oc flaar aff them barken soma stadhe oc somastadhe läter han barken ater sitia oc gör them swa brokot oc misliika *MB* 1: 223. *LB* 3: 107. ii [2] brokotha folar *FM* 210 (1504).

brona (-aþer), *v.* = **broa.** lät göra alla almennigns gatu rena ok väl bronaþar *(Bil* broadha 944*)* *Bu* 65.

bronaþer, *m. L.*

bronder, *se* **brunder.**

broni, *se* **bruni.**

broning, *f. L.*

brot, *se* **brut.**

brota, *se* **bruta.**

brotari, *se* **brutari.**

brotas, *se* **brutas.**

brotbiörn, *se* **brutbiorn.**

brotfälle, brotfällinger, *se* **brutfälle, brutfällinger.**

brote, *se* **bruti.**

brotliker, *se* **brutliker.**

brotning, *se* **brutning.**

brottan, *se* **brutan.**

brovite, *n. böter för försummad vård om bro.* hvilikin man sum e vil ward veta sinum gatubrom ok fordervas þär nakat i geldi ater half gilt ok þrea örä firi brovitet *SR* 15.

broände, *m. broände, brohufvud.* the beeladhe badhe malm oc bro ända *(vid belägringen af Stockholm* 1463*)* *RK* 3: 955. *FH* 4: 24 (1452). *BSH* 5: 210 (1507).

bruþ (-ir. -ar *Ber* 45**),** *f.* [*Isl.* brúðr] *L. brud.* soua mz sinne bruþ *Bu* 27. *Bil* 581, 617. *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). vighia brwthgomman ok bruthena *VKR* 67. *Bir* 4: 21. ifuir brudh(ir) ok brutgoma *Bil* 311. *Bir* 3: 255. at thera siäla maghin värdogha vardha at vardha gudz sons brudhir *MP* 2: 236. bör them jomffrumen som skulu wara cristi brudher wara sedogha *Bir* 5: 104. gudz brudhe *ib* 2: 256. *ib* 4: 55. *KL* 359. *Su* 9 *o. s. v. Ber* 45. — **bruþa bänker,** *m.* [*Isl.* brúðarbekkr] *bänk hvarpå bruden sitter vid ett bröllop, brudbänk, brudstol. Hels. L. Æ.* 2: 1 (1609 *års uppl.*). sittia a bruþa bänk *Bu* 491. — **brudha hus,** *n.* [*Jfr Isl.* brúðarhus] *brudkammare.* fram gik kirkionna brudhgomme . . . aff sino brudha huse *Bo (Cod. B)* 348. brudh hulkin som för til redhir brudha husit än brudgomin kombir *Bir* 2: 63. *ib* 1: 50, 3: 78, 4: 68. *KL* 359. *Ber* 193. *Su* 97, 103, 104, 280, 356, 357. *Di* 162. *Lg* 3: 285, 467, 487, 488, 493. *Jfr* **himna-, himirikis-brudha hus.** — **brudha lagh,** *n.* — **brudha lags gava (brwdhelax gaffwa),** *f. brudgåfva.* hwilkens brwdhelax gaffwor iak haffwer anamath oc jngangen är i hans brwdhahws *Lg* 3: 284. — **brudha mässa,** *f.* [*Jfr Fgutn.* bruþmessa] *brudmessa, messa som sjunges då brudpar viges.* tha han kombir til the bönena j mässonne som prästin är wan sik wmwända j brwdha mässonne *(in sponsali missa)* oc wälsigna brudgumman oc brudhena *Bir* 4: 21. *VKR* 67. nar the waro wigdh oc brudha mässan war wte *Lg* 3: 58. — **brudha nat,** *f. brudnatt. Bil* 581. *Lg* 564. *ST* 55. — **bruþa siäng (-sängh: -iom** *MB* 2: 220**),** *f.* [*Isl.* brúðarsæng] **1)** *brudsäng.* kunugen baþ sanctum thomam vighia sinna dottor bruþa siäng *Bu* 182. *MB* 2: 220. **2)** *sängkläder hörande till brudsäng.* LX mark j smydhe gangklädhom oc brudha sängh *FH* 3: 99 (1447). — *Jfr* **brudhsiäng.** — **brudha skrudher,** *m. L.* — **brudha studh (-stod),** *f. hemgift.* gaff han sinne dotter borghena til brudhastod ällar hemgaffwor *Lg* 3: 192. — **brudha sven,** *m. paranymphus, brudsven, brudförare. Su* 359. — **bruþa säti,** *n. L.*

bruþbänker, *m. L.*

bruþframma, *f. L.*

bruþfärþ, *f. L.*

bruþgumi (brudgomi: -in *Bir* 1: 50. **brudgome: -en** *RK* 1: 1959. **brutgome: -a** *Bil* 311. **brudhgöme: -a** *Bir* 1: 8. **bruþgumme: -en** *Bu* 183. **brudhgumme: -an** *MP* 1: 43. **brudgumme: -a** *Bir* 4: 21; **-an** *MP* 1: 57. **brudhgomme** *Bir* 1: 50; **-a** *KL* 324; *Bo* 1, 40; **-in** *ib* 112; **-an** *ib* 91. **brwdhgomme: -a** *Su* 8. **brwthgomme: -an** *VKR* 67**),** *m.* [*Isl.* brúðgumi] *L. brudgum.* ey ma bruþgumi flere förningä förä sinne bruþ *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). *Bu* 183. *Bil* 311. *Bo* 1, 40, 91, 112. *Bir* 1: 8, 50, 3: 255, 4: 21. *VKR* 67. *MP* 1: 57, 2: 43. *RK* 1: 1959. cristen siäl som om syndhena tappat haffwer sin brwdhgomma christum *Su* 8. *Jfr* **anda-, himna-, himirikis-brudhgumi.**

bruþkarlar (brudkalla), *m. pl. L.*

brudhlagh, *n.* [*Jfr Mnt.* brûtloft, brûtlacht] *bröllopsfölje? bröllopsfärd?* ath han är inne i tyskland at göre syne dotters bröllop och medh thet samme brwdlag skal han wilie draga hiith in i riket *BSH* 4: 308 (1502).

brudhliker (brudheliker), *adj. brudlig, tillhörande en brud.* lat then herran mik aldrigh röffua i minom brudhelika prydilsom *Lg* 3: 290.

bruþlöp (*Bu* 491; *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). **brudhlöp: -löpom** *VKR* 20. **bruþlop** *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). **brödlöp** *BSH* 4: 198 (1495). **brullöp** *Bu* 27. **brulöp** *ib* 182. **bryllöp** *MP* 1: 58; *Fl* 2004; *Iv* 1550; *RK* 1: 440, 1956; *Al* 3851, 3854, 3861, 3869 *o. s. v.; Di* 40, 159, 160, 162. **bröllöp** *RK* 1: 810; **-s** *MP* 2: 43. **brölöp** *Di* 236. **bryllop** *RK* 3: 133, 307, 345; *MB* 2: 246. **bröllop** *RK* 1: 442**),** *n. och* **bruþlöpe (brullöpe** *MP* 1: 199, 329; *Bo* 58; *Bir* 1: 59. **brulöpe** *Bu* 26. **bryllöpe** *MP* 1: 59. **bröllöpe** *Bil* 646; **-is** *MP* 2: 44; **-in** *ib* 236. **brölöppe: -es** *Lg* 3: 430. **bryllope** *MB* 2: 115; **-is** *MP* 1: 57. **brylloppe** *Lg* 333. **bröllope** *Bil* 772**),** *n.* [*Isl.* brúðlaup, brullaup] *L. bröllop.* han . . . reþ en dagh mz frändom at göra brulöpe *(ad celebrandas nuptias)* *Bu* 26. *ib* 27. loot hertogh magnus redha koost ok göra blwss ok giorde eth got bröllöp ok raast *RK* 1: 810. askuluir . . . giordhe bröllöpe . . . mz placida *Bil* 646. gunnar konung fäste brynilla oc giorde strax bryllöp till henne *Di* 160. *ib* 40. komber oc nakar þit som bonde bruþlöp györ, äller annän kost *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). giorþe brulöp sinna dottor *Bu* 182. keysarinnan skulde . . . göra (suensins) bröllope ok gifua hanom sina dotor *Bil* 772. giorde brullöpe sinom son *MP* 1: 329. *ib* 2: 235. drak bryllöp *Di* 159. *ib* 162, 173, 236. iak ätlaþe kununga ok härtogha biuþa tel þit bruþlöp *Bu* 491. när scal iak þins bruþlöps hof halda *ib.* hullo ther bryllop *MB* 2: 246. hulth marskens bryllop *RK* 3: 133. at the ekke wari j brudhlöpom *VKR* 20. *SD* 5: 479 (1345, *nyare*

afskr.). *Bo* 58. *MP* 1: 57, 58, 59, 2: 43, 44. *Fl* 2004. *Iv* 1550. *RK* 1: 440, 442, 1956, 3: 307, 345. *Al* 3851 *o. s. v.* — *i andlig mening.* än bidhas the af hulkom gudz sons brullöpe scal vpfyllas *MP* 1: 199. *Bir* 1: 59. *Lg* 3: 430. — *pl. med betydelse af sing.* kallin til bröllöpin *(nuptias)* alla *MP* 2: 236. — **bruþlöps aptan (brullöpes afton),** *m. bröllopsafton.* brullöpes afton at quelde *Bu* 27. — **bruþlöps buþ (brullöpes-),** *n. inbjudning till bröllop.* lystes ok öptes . . . almännelekt brullöpes buþ *Bu* 182. — **bruþlöps dagher (brullöps-** *Bil* 758. **bryllops-** *Lg* 3: 58. **bryllöpis-** *KL* 298. **brylloppis-** *MB* 2: 116. **bröllupes-** *ib* 115**),** *m.* [*Fnor.* brúđlaupsdagr] *L. bröllopsdag. Bil* 758. *KL* 298. *Bir* 2: 257, 4: 68. *MB* 2: 115, 116. *Lg* 3: 58. — **bruþlöps folk (brullöps-** *Bir* 2: 256. **brudhlöpis-** *ib.* **brullöpis-** *Bo* 60**),** *n. bröllopsgäster. Bo* 60. *Bir* 2: 256. — **bruþlöps glädhi (brudhlops-** *Gers Frest* 38. **bryllöps-** *Lg* 3: 59**),** *f. bröllopsglädje. Lg* 3: 59. *Gers Frest* 38. — **bruþlöps gärþ,** *f. L.* — **bruþlöps hus (bryllops-. brullöpis-** *MP* 1: 329. **bröllöpis-** *ib* 2: 236**),** *n. bröllopshus, hus hvarest bröllop hålles. MP* 1: 329. bryllops huss kosteligha reeddes *RK* 3: 142. — **bruþlöps kläþe (brullöps-** *MP* 1: 330. **bryllöps-** *RK* 1: 441. **bröllops-** *ib* 1389. **brullöpis-** *MP* 1: 329. **bryllöpis-** *Bir* 4: 67. **bröllöpis-** *MP* 2: 236**),** *n.* [*Isl.* brúđlaupsklæđi] *L. bröllopskläder, kläder som vid bröllop bäras af brud, brudgum eller bröllopsgäster.* attä magho þe warä a baþä siþor som bruþlöps kläþe skulu bärä oc nyunde bruþgumin *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). bryllöps klede mangt eth paar til thz bröllop skorin waro the ther herra ok riddara baro aff baldakin ok sindall *RK* 1: 441. *ib* 1389. *MP* 1: 329, 330. *Bir* 2: 256, 4: 67. — **bruþlöps koster (brullops-** *FH* 3: 99 (1447). **bryllops-** *RK* 3: 305, 333, 364, 1354; *Lg* 3: 634; *MD* 167. **brollöps-** *Bu* 6. **brölops-** *Lg* 3: 449. **brullöpis-** *MP* 1: 329. **bröllöpis-** *ib* 2: 235**),** *m.* [*Isl.* brúđlaupskostr] *L. bröllopsmåltid, bröllopsfest.* iosep reþe brollöps kost *Bu* 6. tha brullöps kostin var hallin *Bo* 63. *RK* 3: 305, 333, 364, 1354. *MD* 167. *Lg* 3: 449, 634. säle äru the som kalladhe äru til ihesu christi brullöps kost *(cœnam nuptiarum Agni) MP* 1: 199. — **bruþlöps kostnadher (brullöps-),** *m.* = **brullöps koster.** brullöps kostnadhin skipadhis alt äpte hänna forsyn *Bo* 58. — **bruþlöps stadher (bryllops-),** *m. ställe hvarest bröllop hålles, bröllopsgård. MB* 2: 246. — **bruþlöps-timi,** *m. L.* — **bruþlöps öl (bryllöps-),** *n. L.*

bruþmaþer, *m.* [*Isl.* brúđmađr] *L. brudsven, brudförare.* paranimphus brudmadþär *VGL* XIII.

brudhsiäng (brwdsengh), *f.* = **brudha siäng 1.** *HSH* 19: 94 (1505).

bruþsäta, *f. L.*

bruþtugha, *f. L.* — **bruþtughu mö (bruttu mö),** *f. L.*

bruþtughi (bruttoghi), *m.* [*Jfr* **bruþtugha;** *med afseende på ordets senare del jfr Got.* tiuhan, *v.; Isl.* toginn, *part. pret.; samt* leiđtogi, *m.; se Bugge, Tidskr. f. Fil. Ny Række* 3: 260] *brudförare.* hulkin hon sik hafdhe swa som troaste bruttogha *KL* 324.

bruþvaþir, *f. pl. L.*

brudhöl, *se* **budhöl.**

brug? *n.?* [*Isl.* brugg] *brygd, det som brygges. bildl.* hawer smaket aff erchebiscopens bruggä som han brugh[dhe tha] han koning karll borth kiörthä *BSH* 3: 170 (1466, *samt. afskr., daniserande).*

brughdha (brugdhe), *adj.* [*Jfr Isl.* bregđa] *borttagen, lam.* stodh han vp hel oc helbrugdha som thiit war fördher lamber oc brugdha *Lg* 3: 203. hafdhe lighat brugdhe i ix aar *ib* 246.

bruk, *n. Jfr* **misbruk.**

bruk, *se* **brusk,**

bruka (brukia *SJ* 280 (1460). **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* bruken] *L.* **1)** *bruka, nyttja, betjena sig af.* brukadho sith mäghin ok römskan afl mz stridum *Bil* 573. thenna forscrepna godz . . . niwta bruka oc behalda *SD NS* 1: 257 (1403). *ib* 138 (1402), 450 (1405), 545 (1406) *o. s. v.* vadhelikit är mykyt brwka ällar nytia ällar sik tilegna witherlika thz som orätwislika är afflat *Lg* 3: 410. tagha vij baswner hwilka the plägha bruka om gyllene aaret *MB* 2: 14. *ib* 15, 47, 76, 95. *Di* 251. *RK* 2: 7745, 3: 2987, 4084. *Su* 147. **2)** *utöfva, öfva.* alle hwar i sinne konst brukade oc idhkadhe som ther til hörde *Su* 224. swa at hon i mik bruke *(operetur)* alla sina helsamlika förskullan oc nyttoghet *ib* 195. brucha schomagarana embetz *SO* 31. *ib* 98, 110 *o. s. v.* at bruka sin förrädilse *MB* 2: 321. *RK* 1: *(till. till LRK) s.* 239, 3: *(sista forts.)* 4794. *Di* 232. *SO* 53. *Lg* 3: 194, 330, 398. hon haffwer mz broder i hoormal brwkath, heller ffwlkompnath *SEG* 118. ridha dwsth ällar bruka spärbräkingh *Lg* 3: 64. *ib* 66. — *arbeta, sträfva?* jak brwkar fast til *MD* 169. bruka här om alla städher at fridh ok endräkt stadin glädher *ib (S)* 292. — *uträtta, göra.* han wille med them slaas oc brwka theras betzta, hwar i sin stadh *(meningen väl: och de skulle då, hvar i sin stad, söka göra sitt bästa) BSH* 3: 282 (1470). vtan han sielwer kan sit bätzsta bruka *SD NS* 1: 678 (1407). *FM* 310 (1507). kongen brwker encthä annet, wthen ridher j jacht *ib* 337 (1507). — **bruka sik,** *öfva sig, bemöda sig, bevisa sig, handla.* brukom os oc öwom *Su* 93. huar j sino ämbite ärffuodadhe oc brukade sik mz alle fikt oc afrestan *ib* 224. a winstro sidona hwar liffliker ande sik mäst brukar oc wistar *ib* 367. *ib* 176, 187, 242. om nättrena brukade han sik mäst *MB* 2: 303. han brukade sigh manliga bade mz vakn oc handom *ib* 310. *PM* 20. *RK* 3: 1818. tymen . . . som han skulle sik haffua brukath *ib* 1: *(sfgn) s.* 177. — *Jfr* **up-, van-bruka.**

brukan, *f. brukande, nyttjande, njutande. Gers Frest* 26.

brukliker (brukliken *(ack.) SJ* 34 (1425). **brukleken** *(ack.).* **bruklìgh** *RK* 2: 6785. **brwkelikin** *(ack.) FH* 2: 96 (1433). **brukeligh: -lighe** *SJ* 267 (1456). **brukaligin: -ligit** *ib* 321 (1465)**),** *adj.* [*Mnt.* brûkelik] *hvartill man har oinskränkt nyttjanderätt.* til en brukleken pant *SD NS* 1: 371 (1404). *SJ* 34 (1425), 267 (1456), 321 (1465). *FH* 2: 95 (1433). *RK* 2: 6785, *s.* 368.

brun (bryn *LB* 3: 83; *MD* 207; **-en** *LB* 7: 150. *pl.* **brynir: bryner** *Di* 1; *LB* 2: 52; **bryne** *Bir* 2: 5,

4: 136, 143, 149, 156. **brunir**: **-e** *Bil* 250; *Bir* 3: 289; *med art.* **bruninar** *ib* 2: 227. **brunar** *Di* 133. *dat.* **brunom** *Bir* 2: 226, 227. **brynom** *ib* 5)**,** *f.* [*Isl.* brún] **1)** *kant, bräm. Jfr* **altara brun. 2)** *ögonbryn.* hafdhe langa näsa ok sidha brune *Bil* 250. *Di* 1, 133. thina bryne ok bra *Bir* 4: 143, 156. *ib* 136. **3)** *ögonlock.* wm . . . bryn falnar *LB* 3: 83. brynen bwlnär *ib* 7: 150. om . . . bryner bwlna *ib* 2: 52. thin öghon väknt oc för beuaradh mz hwalsins brynom *(palpebris) Bir* 2: 5. *ib* 227. — *Jfr* **hvals-, öghna-brun** *samt* **välbrynadher,** *äfvensom* **bra.**

brun, *adj.* [*Isl.* brúnn] **1)** *glänsande, blank.* mz brwno *(Cod. B* brännande 562*)* swärdhe *MB* 1: 413. **2)** *brun.* hwilkin man som födhis blinder han faar aldre at wita eller vnderstanda hwath hwit är eller swart eller blekt eller brwnt eller nakan lit *MB* 1: 42. confero . . . equm meum brunan *SD* 2: 164 (1294). polidrum coloris brun *ib* 4: 146 (1330). fore een brunan hengist *ib NS* 1: 78 (1401). syntis vddin brun aff blodhinno *Bir* 2: 134. wäxer bolde a köte eller a hwdh manne oc wardher äpter hwiit eller brwnt *(subrufa) MB* 1: 362. brwnt skarlakan *Iv* 205, 3642. hans haar var brunt *(capite subfusco) Ansg* 179. *SD* 6: 214 (1350, *gammal afskr.*). *Fr* 367. *RK* 1: 2196. *Di* 17, 129 *o. s. v.* then bruna nöthen hawer then söta kärnan *GO* 12. *ib* 330. brwnth blomster *LB* 7: 139. — (?) *ss tillnamn.* syctrig brune *SD* 1: 93 (1167-85). — *Jfr* **liver-, rödh-brun** *samt* **blakker.**

brunder (bronder: brondir *MP* 2: 219; **bronnen** *Lg* 3: 654; **bronzins** *Gr* 291. **brynder: brynnen** *SD NS* 1: 294 (1403); **bryn** *SJ* 289 (1461). **-ar),** *m.* [*Isl.* brunnr. *Fdan.* brynd] *L. brunn.* hauar iak . . . grauit goþan brun *Bu* 188. kom en quinna som hät lucia til brunnin äpte vatne *Bo* 84. stenin som la ower brunnin *MB* 1: 220. *ib* 198, 204, 210, 211 230, 409. *Bil* 87. *Pa* 18, 22. *Bo* 85. *Gr* 280, 291. *Lg* 3: 654. *SD NS* 1: 294 (1403). *SJ* 289 (1461). hwa margha sökir brunna han findher ether i soma *GO* 1050. j watnanna brwnna oc käldor *(fontes aquarum) MB* 2: 345. dyupt dyke älla brundir *(cisterna) MP* 1: 297. — **brunz väg (bruns-),** *f. vägg till en brunn.* han saa enna dör a bruns wegginne *Pa* 21.

brunet, *n.* [*Mlat.* brunetum, bruneta. *Ffranska* brunete] *ett slags fint färgadt mörkt ylletyg.* gull oc silffwer oc otaliket brwneth, skarleeth oc mangh dyrasta hedhenstykke *Lg* 3: 316.

brungangol, *adj. som ofta går till brunnen.* brunganggol kanna kombir siällan heel heem *GO* 76.

bruni (broni), *m.* [*Isl.* bruni] *L. brand, eld, låga, hetta.* þäs bruna märke bar hans armbar *Bu* 419. þin eldar gör mik suala ok þik sialuom äuinnelekan bruna *ib* 416. *Bil* 449. *MB* 1: 358, 428, 479, *(Cod. B)* 559. vtsläkte lustans brändagha mz kötzsins swidha ok brona *MP* 1: 282. — (?) linar hwassan bruna *(motsv. ställe i D. Harpestr. s.* 78: linær hwassæ bryn, *andra läsarter:* lener hwassæ brynær, lener megel brynnæ*) LB* 3: 151. — *bildl.* näplica kände hon sik fore sorgh ok bruna oc brändagha *(dolore et ardore desiderii) Bo* 25. tedhe han heta hiärtans brona *Su* 393. älskoghans bruni vaxste i hiärtano *Bo* 75. *ib* 140. *Bir* 4: 106. *Su* 22, 339. optändir af starkom rätuisonna brona *Bo* 121. — *brånad.* vtan kötzsins orena brwna *MB* 1: 111. aldre kände hon then brona som mantzens natwra hafdhe aff kötzsins losta *ib* 281. — *Jfr* **eld-, hals-, kärleks-, sol-, älskogha-bruni.**

brusa, *v.* [*N.* brusa. *Mht.* brûsen] *eg. brusa; fara fram, vara vild.* ära som diwr ij willom skoghe the brusa ok braska mz sin hogha *Al* 4351.

brusk, *n.* [*Isl.* brjósk. *Dan.* brusk] *brosk.* thz som skadhat är af bruk *(för* brusk*)* älla been *LB* 4: 351.

brut (brot. brotth. bröth *MD (S)* 305. **brath** *LB* 7: 164**),** *n.* [*Isl.* brot] *L.* **1)** *brytande, sönderbrytande, uppbrytande. Jfr* **ben-, dura-, skip-brut. 2)** *brutet stycke.* opfyltos siu brödh korgha mz them smam brutum *(fragmentis)* som ouir varo *MP* 2: 182. **3)** *ställe hvarest något är brutet, hål uppkommet genom brytning, bristfällighet.* bröth . . . diäffwllen nidher en deel aff taket huilket brot enghen kan för bättra *Lg* 3: 168. gönom thz brotthet nidher faldher idkelika snyö oc räghn *ib.* vm hulka änglane forstodho förra kronanna brut *(rupturas)* skula atirhelas *Bir* 4: 230. **4)** *brytande (af en förbindelse), öfverträdande, kränkning.* thänke . . . huru opta han hawir brutit döpilsins lofwan ok huat han forskylladhe for tholkin brot ok othokka *Bir* 3: 384. **5)** *brott, förbrytelse.* synd är brut oc olydhna gudhlika budhordha *MB* 1: 457. gialda första faþur brut *Bu* 20. *ib* 21, 28, 139. *SD* 4: 408 (1335), 5: 376 (1314, *nyare afskr.*), 377. *Bir* 3: 119, 248, 397, 440. *Va* 36. **6)** *brottslighet, skuld.* far tw ther brot fore *(det räknas dig såsom brott) Di* 116. haffue the baden skyll böte then mera som mera brut hade *SO* 116. then som companit nagath skylloger äär antinge mz lyffte eller andra brut *ib* 201. *MD (S)* 305. — *pl.* thz hon . . . enghen broth ther til haffde *Lg* 3: 681. wi . . . gifwom them fornempda jeppa oc alla hans vmbudzmän oc swena ledhugha oc qwitta for all the brwt. käromal oc sculd vppa han älla them koma kunno for thät här til warit hafuer j österlandom. oc gifwom honum ok thäm allan warn rät, som oss aff them brwtom oc käromalom tilfalla kan ganzlika friian *BSH* 1: 195 (1387). **7)** *böter för brott, straff.* vidher the plikt, brwt, oc sak, som ther tilhöre *BYH* 1: 237 (1431). vidher bruth som förra är sakth *SO* 20. *ib* 65, 201. *TS* 20, 25. *SJ* 274 (1459). hans brut är en marck wax *SO* 113. liggia j sama bruthum *(äro underkastade samma straff) ib* 20. the peninga ther . . . olaffwer hawer betalat . . . a hans väghna y hans ful bruth *FH* 3: 53 (1445). **8)** *delning. Jfr* **brutsyn. 9)** *fallandesot, epileptiskt anfall.* fiöl han i brot *KL* 363. fwl i broth *LB* 7: 2. faller man i brwth *ib. ib* 72, 164, 4: 341. *ST* 139. — *Jfr* **ben-, bya-, dom-, dura,-eþsöris-, fasto-, friþ-, frids-, gislinga-, hus-, hälghadags-, hälghudagha-, krono-, lagha-, oþol-, pors-, ra-, reghlo-, sak-, saköris-, skalla-, skip-, skripta-, sten-, tiäldru-, viþerlagha-, viþerläghis-brut,** *samt* **bruti.** — **bruta pänningar,** *m. pl. L.* = **brutpänningar.** *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). — **bruts barn,** *n. L.*

bruta (brota: -o *RK* 2: 4930; **-on** *ib* 9259**),** *f.* = **bruti.** huggo ther starcha brwtho vm sik *RK* 2: 4190. *ib* 4930, 9259.

brutan (brottan), *f. brottande. MB* 2: 291.

brutare, *m. brottare. MP* 2: 70.

brutari (brotarij), *n. brottning.* monde han sik öffua mz springan oc mz brotarij *MD* 447.

brutas (brotas. -adhis), *v. brottas.* tha twa brotas tha ligger thän ther minna ma *GO* 945. brotadhis en ängel mz honum *MB* 1: 226. *ib* 227. brutas mot dyäflenom *MP* 2: 70.

brutbiorn (brot byörn), *m.* [*N.* brotbjörn *i bildl. mening*] *stor stark björn?* en owermatto stor brot byörn kom wt aff skoghen oc bröt sik jn i min bigardh *Lg* 3: 288.

brutfal, *n.* [*Isl.* brotfall] *fallandesot. LB* 2: 51, 58, 7: 56, 331.

brutfallin sot (brytfallen soth), *f. fallandesot. LB* 6: 106.

brutfälle, *n.* — **brutfällis krankdomber (brothfälles-),** *m. fallandesot. PM* 47. — **brutfällis sot (brothfälles soth),** *f. fallandesot. PM* LIII.

brutfällinger (brutfälingar. brothfällinger. bruthfallinger. brothfallinger. *pl.* **-ar. -iar),** *m.* [*Fdan.* brotfælling] *behäftad med fallandesot.* thz sama walder oc galnom mannom oc brutfällingiom oc offdruknom mannom *MB* 1: 120. han war brutfällinger *Bil* 726. baþ han kuma til sin ok böta sinne dottor som var brutfälingar *Bu* 205. thz hiälpir brutfällingia *LB* 4: 347. rwta . . . hielper brothfällingar *ib* 7: 68. dwger tz brothfallingom *ib* 140. duger mykit för bruthfalling *ib* 8: 51. *ib* 2: 36, 40, 51, 3: 67, 79 *o. s. v.*, 4: 345, 7: 143. — **brutfällinga sot (brotfällingha-** *LB* 7: 65. **brothfällinga-** *PM* 47. **brath fellingha-** *LB* 7: 35. **brothfellingia-** *ib* 134**),** *f. fallandesot. KL* 363. *LB* 7: 35, 65, 134. *PM* 47.

bruti (brutte: -a *RK* 3: 1048. **brote** *ib* 1: 917; **-a** *ib* 1575, 3122. **brothe: -en** *ib* 2: 4203; *FM* 333 (1507); **-a** *PK* 241. **brotthe: -a** *RK* 3: 4158**),** *m.* [*Isl.* broti] *bråte, hög af fälda trän, förhuggning (för att stänga vägen för fienden).* hioggo fore honom en brota *RK* 1: 3122. latha hwgge brwtha *FM* 330 (1507). *ib* 333 (1507). *RK* 3: 1048, 4158. hiollo vnder en skogh vider en brota *ib* 1: 1575. *ib* 2: 4203. thz fiol alt nider som en brote *ib* 1: 917. giorde the en brotha om kringh sigh som nw kallas danauerke *PK* 241.

bruti (bröthe. bröde), *m.* [*Fdan.* brode, brøde] **1)** *brott, förbrytelse.* gaff hanum alla brutä till *Di* 198. fantz hans bröthe som forscriffuet star *FM* 215 (1504). thola död [for] människina bröde *MD* 172 *i.* **2)** *straff, böter.* under then bröde som laghboghen wtwiser *GS* 36 (1413, *orig.*). — *Jfr* **brut.**

brutlika, *adv. Jfr* **obrutlika.**

brutliker (bruteliker: -like *Bir* 3: 308. **brutligh: -lighan** *VKR* 33. **brwtzliig: -liige** *RK* 1: *(yngre till. till LRK) s.* 273. **brwszligh: -lighan** *Gers Ars b* 2. **brutlikin. brotliker: -likum** *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **brotlikin: -likit** *Bir* 5: 138. **brotliken** *Su* 333; *LfK* 110. **brytligin** *ib* 225. **brötlikin** *Lg* 549. **brötzlig: -lige** *BSH* 5: 339 (1509). **brwdzlikin** *Lg* 3: 81. **brotleghen** *(ack.) RK* 3: *(sista forts.)* 5841**),** *adj.* [*Isl.* brotligr] *L.* **1)** *som lätt brytes, bräcklig.* ligger a blöto dwne ok tho brutlikin ok dödheliker *Ber* 27. **2)** *hafvande förbrutit. med gen.* hwilkin man brutliker ware sins lifs gen rättenom *Bil* 567. **3)** *brottslig.* hawe firigiort sinom rätt widh brwtlichä *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). then som brutlikin är *KL* 274. them som brutlike äru them latir thu lidhogha ok lösa vtan näfst *Bir* 1: 124. *ib* 199, 390, 2: 111, 3: 308, 5: 138. *Al* 7295. witi sik wara brutlighan j olydhno *VKR* 33. brytligin j sacrilegio *LfK* 225. jac vät mik änkte vare brötlikin vith them *Lg* 549. göre sämio mz sinom jamcristnom mot hulkom the äru brutlike *Bir* 3: 342. *MP* 1: 217. *ST* 457. *Gers Ars b* 2. epther hwars theras brwtzliige sack *(brott) RK* 1: *(yngre till. till LRK) s.* 273. — *skyldig, saker. med gen.* then j eno syndher wardher aldra brwtliker *Ber* 89. han skal wardha brwtlikin wars härra likama och blodhz *ib* 98. — *med prep.* til. som . . . brutliken är til alla wranghet *Su* 47. *ib* 333. — *skyldig, hemfallen. med prep.* til. brutlikin til radh *(reus . . . concilio) MP* 2: 176. brutlikin til dom *ib* 1: 217. — *med prep.* undir. brutlikin vndir dom *(reus . . . judicio) MP* 1: 216. — *med inf.* han är värdhir ok brutlikin at döö *(reus est mortis) MP* 2: 13. — *skyldig, pligtig. med dat. och ack.* thu wil nepsa thin brodher än thu brotliken är tik siälffwom näpst *LfK* 110. **4)** *som angår el. tillhör böter.* brutlikir pänningar, *böter.* han agher egh hämpnäs äffte brotlikum pänningum sinom *(efter att hafva måst böta) SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). — *Jfr* **obrutliker.**

brutning (brothningh), *f.* [*Jfr Isl.* brotning] *uppgörande af bråtar.* komme almoghen til brothningh oc isnyngh *BSH* 5: 433 (1511).

brutpänningar (-päningar), *m. pl. L. (MELL i var.) penningeböter som erläggas för begånget brott.* aldir almoghin vilde hanom wt gifwa thridhia delin aff allom brut päningom som äpte lanz laghum lagho til konungx fatabwr *Bil* 884.

brutsyn, *f. syn som anställes för att undersöka om jorden är rätt fördelad mellan delegarne i en by (Jfr SML J.* 1, *B.* 3*).* beddis ena brutsyn in i byn *SD NS* 1: 36 (1401).

bruttu mö, *se* **bruþtughu mö.**

brydsla, *se* **brigdsla.**

bryggia, *f.* [*Isl.* bryggja] *L. brygga, bro.* een bryggia fast ok trygh *MD (S)* 250. — *strandbrygga, skeppsbro.* beställer alla the baathar . . . hiith in för bryggian *BSH* 5: 147 (1507). — *Jfr* **slots bryggia.** — **bryggio läghe,** *n. L.* [*Isl.* bryggjulægi] *det förhållande att flere skepp ligga så nära hvarandra att de bilda en brygga?* ther er ok een swa ädela hampn at bord vid bord ok stampn vid stampn lagdo the ther bryggio läghe *(bildade de en brygga)* medhan *RK* 1: 1470. — **bryggiu sporþer,** *m. L.*

bryggia (brygger, brag, bruggo, bruggin. *part. pret.* **bryggin: brygget** *BSH* 4: 308 (1502). **brygder: brygd** *HSH* 19: 83 (1505). *refl. pres. sing.* **brygs** *VKR* 36**),** *v.* [*Jfr Isl.* brugga *samt part. pret.* brugginn] *L.* **1)** *brygga.* bruggo bade dagh ok nat *RK* 1: 2942. *ib* 1644. *VKR* 36. brag thet öll *BSH* 5: 269 (1508). brygge öll *FM* 195 (1504). *HSH* 19: 83 (1505). drikka thz ööl som wel är brukgit mz pors *LB* 3: 170. a helga torssdag skal gildis

ool bruggit wara *SKG* 151. i gar brwggo the sista maltith *BSH* 5: 114 (1506). **2)** *tillställa, anstifta, åstadkomma.* hwa igeen sla han brygger kiwith *GO* 808. haffuer mattis kafle brygget mych wppa nagre tesse fryborne män *(skaffat mig på halsen? bragt mig i strid med?) BSH* 4: 308 (1502). brygger han mych myken mystankä och owilie wppa *ib* 5: 43 (1505).

bryggiare (bryggärä. brwgare), *m. bryggare. ss tillnamn.* nicolaus bryggiare *SD* 2: 341 (1301). johanni bryggæræ *ib* 4: 129 (1329). hening brwgare *SJ* 404 (1474). — **bryggiara hus (brygerhus),** *n. brygghus. SJ* 365 (1470). — **bryggiara redhe? (bryggiere-),** *n. bryggredskap.* eth bryggiere redha *(för -redhe?)* met panna *FH* 4: 83 (1499).

bryggio hus (bryggia-. brygge-), *n. brygghus.* bryggiahws *FH* 4: 46 (1456). medh bryggehuse oc bryggeredzskap *SJ* 265 (1458). *ib* 331 (1465), 371 (1470). *BSH* 5: 132 (1506).

bryggio kar, *n.* [*Fnor.* bryggjuker] *bryggkar.* haffwa bryggio kar fwl aff bränth win *PM* XXXVII.

bryggio kätil (bryggie- *SD NS* 1: 678 (1407). **brygge-** *PM* 5. **brugge-** *SJ* 339 (1467)**),** *m.* [*Fnor.* bryggjuketill] *bryggkittel. SD NS* 1: 678 (1407). *SJ* 339 (1467). *PM* 5.

bryggio panna (bryggia-. bryggie-. brygg-), *f.* [*Fnor.* bryggjupanna] *bryggpanna.* medh . . . stekerhus bryggie panno och brygge redzskap *SJ* 235 (1454). ii bryggia pannar *BSH* 3: 293 (1470). I sondrögh bryggpanna *FH* 4: 84 (1499).

bryggio redhskaper (bryggio-. bryggia-. brygge-), *m. bryggredskap.* eth stekerhus mädh bryggioredzscap *SJ* 61 (1439). *ib* 114 (1447), 155 (1447), 235 (1454). et stekarahus medh all bryggia redhscap *ib* 204 (1451). medh bryggehuse oc bryggeredzskap *ib* 265 (1458).

bryggio skorsten (brygge-), *m. skorsten på ett brygghus?* in til then stora brygge skorstenen *SJ* 167 (1444).

bryggio stol (bryggia stooll. brygge stooll), *m. eg. ställning hvarpå rostkaret hvilar; bryggeri, bryggeri-rörelse.* bryggia stooll äller annor ämbete brucha ok fore hender haffua *SO* 115. ingen i dragara ämbetet holle brygge stooll vppe till salu vtan gardz *ib* 188. *ib* 197.

bryggio vidher (-wedher), *m. bryggved, ved för brygd?* lot see, at han hade bryggio wedh innan mwren *BSH* 5: 167 (1507).

bryggirska (-erska), *f. bryggerska. SD* 4: 749 (1340, *nyare afskr.*). *Jfr* **bryggissa.**

bryggisker (*n.* **bryggist. brygist. brygest),** *adj. från Brügge. — n. tyg från Brügge.* tunicam cum capa bryggist *SD* 4: 128 (1329). VIII ulnas brygest *ib* 370 (1334). par vestium de bryggist *ib* 687 (1339). VI paria caligarum bryggist *ib* 711 (1340). *ib* 5: 154 (1343), 370 (1344), 387 (1344). cum vna pecie panni brygist langth *ib* 420 (1345). tunicam meam mænght bryggist *ib* 573 (1346). pro . . . octo vlnis panni bryggist *ib* 6: 135 (1349). vnum mantellum brunt bryggist *ib* 214 (1350, *gammal afskr.*).

bryggissa (-yzza), *f. bryggerska.* frälsä garþen bryggyzzonä firi byjä giäldet ok bakara huset bakarän *SR* 34. dören gynom hwilka bryggissan oc folkit skulu ingaa *Bir* 5: 97. *Jfr* **bryggirska.**

bryghdha, *se* **brighþa.**

brygning (-ar), *f. L. brygd. VKR* 36. *Bir* 5: 117. iii (3) eller iiij (4) brygningha *BSH* 5: 234 (1508).

bryne, *f.? n.? brännande.* tha skal then giälda som giordhe . . . foot for foot. bryne *(Cod. B* bruna 559*)* for bryne *MB* 1: 336.

brynia (brönia *Di* 234; **-an** *LfK* 170; **-o** *ib*), *f.* [*Isl.* brynja] *L. brynja, af metallringar, stundom af plåtar, bestående skyddsbetäckning för kroppens öfre del.* sköt han konungin i brystit i genuartona ok sundirsleet brynio hans *Gr* 263. j thy samu harklädhe var han som j rätwisonna brynio *Bil* 885. kärleksins brynia skal wara owir thera bryst *Bir* 1: 18. the tappadhe . . . bryniona mz hulke the skullin värnas oc beuaras mot skutomen *ib* 3: 116. brynian är aff mangom ringom *ib* 2: 175. brynian är aff mangom iarnringom *ib* 3: 374. brynian älla platan *ib* 1: 383. *ib* 3: 115. brynio oc plato läta the liggia *MB* 1: 135. myn hielm myn brynia ok myn plata *RK* 1: 307. iak skal arna thik brynio älla panzara *Bir* 3: 374. *ib* 375. marghin lukt brynia bleek wart färgadh mz manna blode rödh *RK* 1: 907. man saa ther marga brynio hwit *ib* 1537. *Al* 3319, 9328. *Va* 20. *Di* 59 *o. s. v. LfK* 170. *RK* 3: *(sista forts.)* 4694, 4805. — **brynio hosor (bryniä hossor),** *f. pl.* [*Jfr Isl.* brynhosa] *skyddande, vanligen af metallringar bestående, betäckning för benen.* fik weland hanum brynia oc bryniä hossor *Di* 59. — **brynio ringer (brönia-** *Di* 260**),** *m.* [*Isl.* brynjuhringr] *brynjering, en af de ringar af hvilka en brynja är sammansatt.* ginom hiälm ok brynio ringa sa man thera blodh wt springa *Iv* 4927. *ib* 3397. *Di* 260.

bryske, *n.* = **brusk.** been eller bryske *MD* 314.

bryst (bröst: bröste *Bil* 446. **brist: bristit** *MB* 2: 356. **brust: brustit** *Lg* 3: 349**),** *n.* [*Isl.* brjóst] *L.* **1)** *bröst.* haua . . . bret bryst *KS* 80 (198, 88). giordhe hon cors a bröste *Bil* 446. vij ängla . . . giordhade om bristit mz gullindom *MB* 2: 356. thu hafdhe . . . braz j thino bryste *Bir* 1: 19. lowadhis prestenom brystith oc höghre boghin *MB* 1: 477. bryst är hiärta stadher oc rwm *ib.* tz drager slemmen op aff brystet *LB* 7: 228. om qwynna bryst bolnar *ib* 232. lät hänne skära spina fran bryste *Bu* 506. tog a henne hwita brysth *MD (S)* 225. märkeliga dandhe qwinnor, haar klädin bärandis a theris brystom *MB* 2: 287. **2)** *i andlig mening: bröst, hjärta, sinne.* lifþe än nokor guz naþa gnista ii hans bryste *Bu* 130. han vnte them got ij sit bryst *Al* 1526. **3)** = **brystiordh.** skiffte i vttmarck som the hafua skifft i brystett *BtFH* 1: 50 (1477, *afskr.*). vttmarck vnder för:ne bryst *ib* 51. skötte per oleffsson . . . för x m. bryst sin hustrv jord *(för* sin *el.* sina hustrv brystjord?*) ib* 203 (1509). — *Jfr* **thrangbrystadher.**

bryst, *se* **brist.**

brysta, *se* **brista.**

brystang, *n.?* = **bryständge.** fordriffwer bryst angh *LB* 7: 332.

brystarf, *n. L.*

brystarve, *m. L.*

brysteghn (bryst engh), *f.* = **brystiordh.** dömdes thet skifftet stadigt och fast som toiwola boar och sairiala boar hade giordt medh knutt påsa både på bryst engh och vttmarck *BtFH* 1: 51 (1478, *afskr.*).

brysthyggia, *f. L.*

brystiordh, *f. inegor.* ath skiffte wtmarken effter ty som the är lutägande j gamble bryst jordh *BtFH* 1: 209 (1506). som the äre lutägende i bryst jord swa skulu the och skiffte wtmarken och fiske vatnen *ib* 294 (1509). at jänckä och skiffte theris wtmarker effter bryst jordh och krok tal *ib* 286 (1509). *ib* 72 (1499, *afskr.*), 108 (1469, *afskr.*), 178 (1507), 272 (1508), 273 (1508). at skiffte broder broderdel och syster syster del mz sämie och sworne eede . . . aff gamble bryst jord *ib* 223 (1508). räcker icke swa mykit lösöre tha skal mätäs bryst jord med aarswexten *ib* 175 (1506). gaff sin son . . . iij m. om hwar aar for sytningh och wphold swa at recke eigh lösöre til tha skal mäthäs for iij m. bryst jord för kosten *ib* 293 (1508). *ib* 233 (1510), 248 (1508), 264 (1508).

brystradh, *n.* **1)** *hjärtats råd, råd som går från hjärtat.* bryst raadh är hwariom manne bäzst *(fertur consultus archani pectoris vsus) GO* 329 *(variant i brädden).* **2)** *förstånd.* han haffwer eth goth och dywpsth brysth radh *BSH* 5: 268 (1508). *ib* 20 (1504), 395 (1510).

brystslagh, *n. slag för bröstet. Su* 183.

brystvapn (-vakn), *n. bröstvapen, vapen som skyddar bröstet. Bir* 3: 116.

brystvärker (brist- *LB* 3: 168. **bristh-** *ib* 6: 105. **bröst-** *BSH* 5: 23 (1504)**),** *m. bröstvärk. LB* 1: 97, 2: 31, 56, 3: 168, 5: 80, 6: 105, 7: 1, 6 *o. s. v. BSH* 5: 23 (1504).

brystvärn (bristh-), *f. bröstvärn. bildl.* all then tid . . . calmarna stad oc möres landh er i swenskemennes hendher, tha haffuer verendz land en god bristhvern *BSH* 5: 163 (1507).

brystyrt, *f. pimpinella saxifraga Lin.?* pimpinella är brystyrth, henna roth är litin oc tho mykyt nyttogh oc godh *LB* 3: 95. gres som kallas pimpinella thz är bryst yrth *ib* 168. tak . . . brystyrth *ib* 2: 31. tagh . . . galigo canilbark sädefär, brystyrth och iiij piper korn *ib* 7: 75.

brystänge, *n.? trångt bröst, andtäppa.* löser bryst enghe *LB* 7: 147. *Jfr* **brystang.**

bryta (brita: **briz** *Bil* 735. **brwthä** *SD* 2: 24 *(öfvers.). pres.* **bryter.** *impf.* **bröt.** 2 *pers.* **bröst** *Bu* 208; *Bir* 1: 125. *pl.* **brutu.** *part. pret.* **brutin. bruttin** *LB* 3: 103. **brotin** *FM* 462 (1510); **-ith** *MD* 9; **forbrotith** *MB* 1: 467; **brotna** *Lg* 3: 298. **brothin: -it** *GO* 357; **-ith** *MD* 8. **bröthen: -eth** *FM* 236 (1505). **brytin** *Fr* 580, 1742. *refl. pres.* **brytz** *Al* 6569; *Lg* 1034; **briz** *Bil* 735. *impf.* **bröz** *Bir* 2: 119; **bröds** *Di* 162. **brös** *ib* 149**),** *v.* [*Isl.* brjóta] *L.* **1)** *bryta, sönderbryta, krossa.* biuþar iak þik . . . at þu bryt ok mal i miöl þätta bilätte *Bu* 189. han *(stenen* adamas*)* gitar ängen brutit vtan mz bucka bloþ *ib* 72. *ib* 151, 168, 207, 287, 518. þa benen brutus *Bu* 522. brutno halsbene *Bil* 105. brödhit bröz *Bir* 2: 119. at gudz likame sculde brytas *KL* 30. *Bil* 735. sundrog ok brutin thingh *Bir* 1: 290. *ib* 293. han bröööt tha än skaptin flere *Iv* 2406. *Fr* 580, 1643, 1742. mangen glauia war ther bruten *Va* 18. *RK* 3: *(sista forts.)* 4400. scorwth howdh är rat brothit *(rättadt till* brwtit*) GO* 357. brutit ögha *LB* 3: 35. — bryta skip, *lida skeppsbrott.* skipmän räddus brytha skipit ok tapa liuit *Bil* 285. *ib* 312, 347. *GO* 411. — *abs. med* skip *ss subj.* i eno haui sighla mang scip som cuma tel hamn ok som bryta *Bu* 489. et skip ladhit mz alskyns folke bröt jnnan storme *Bil* 275. *Lg* 993, 3: 250. *Bir* 3: 312. *ST* 37, 45. **2)** *uppbryta, med våld öppna.* brutu the dör hwar ifuir androm *Bil* 316. judha brutu opta hus ifuer hänne *ib. KL* 31. **3)** *uppbryta, upptaga.* bryta malmara sten *Bil* 360. *Bir* 2: 199, 4: 82. **4)** *afbryta.* wiliandhes brytha nakor winträ ällar winbär *Lg* 3: 183. poors brwthä *SD* 2: 24 *(öfvers.).* halff ordh oc brutin *ST* 162. hon bröt sin sömpn *ib* 273. **5)** *dela.* bryta by, *undersöka rätta förhållandet med jordens fördelning mellan delegarne i en by.* tha som thesse tolf hafdho byn brutit *SD NS* 1: 36 (1401). *Jfr* **brutsyn. 6)** *tillfoga (en häst) skafsår.* läkiaren giwer bruthnum häst salt ok ey altidh iisther *GO* 865. **7)** *tvinga, kufva, underkasta.* hona til synda mz affle bryta *Lg* 1002. — *vanl. med prep.* undir. vilde constans kunogar bryta longobardos vndi rom *(lägga Longobarderna under Roms välde) Bu* 56. *Bil* 260, 300, 305, 702. *MB* 1: 302. *Iv* 1498. brytha sin eghin wrangha wilia wndher gudhz riis oc plagho *Su* 169. **8)** *låta utbryta?* tha skulin ij se at the starke hunda a them swinom bryta sina onda lunda *Al* 4098. **9)** *förändra.* at bryta sit maal *MB* 1: 214. systrana skulu . . . sionga . . . sina tidher . . . ey mz bruthne *(konstlad, modulerande?)* röst *Bir* 5: 20. *ib* 69. ofta bröt *(fregi)* iak mina röst at iak skulde sötelika sionga *Ber* 228. gaa mz brutnum gang *(fractis gressibus) ib* 270. — *dämpa.* bryter hiärnans kyld hiärtans hita *MB* 1: 84. thera wredhe bryta *Ber* 263. *ib* 154. **10)** *göra om intet, upphäfva.* hiertans reenleekir . . . han pläghar ther gerna brytas *VKR* 20. judha böker scolu bryta thit argument *Bil* 82. thän doom maghin ij ey bryta *Iv* 3739. nödh bryther lagh *GO* 4, 75. thenna sämie riggia eller bryta *FH* 5: 47 (1467, *nyare afskr.*), 50 (1467, *nyare afskr.*). **11)** *bryta, öfverträda, ej iakttaga.* är hin annan friþ bryter *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). þän friþ bryter a quinnom *ib* 5: 637 (1347). at the . . . bryten eigh warn stadhwa *ib* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). bryta moysi lagh *Bu* 78. adam bröt vars härra buþ *ib* 139. *MD* 8. the bryta sina lofwan ok sin edh *Bir* 1: 195. aldre skal iak miin ordh bryta widh thik *MB* 1: 218. bryta sina iat viþ guþ sialuan *Bu* 5. for brutna tro *ib* 169. **12)** *bryta, förbryta sig.* bryta the rike *KS* 9 (20, 9). at ey skuli brytas *KL* 185. makt at bryta *(delinquendi facultas) Ber* 235. then är brytur widh annan *KS* 9 (22, 10). naar bröt iak nakath vidh idher *Iv* 4047. *MD* 9. hwar som bryther aldhermanne i moth *SGGK* 104. at . . . skrapresten bryther nogrom brodher eller systher moth retta *ib.* brytr ok nokor os mote sieluom *KS* 37 (96, 39). vm han synda älla brytir mot honom *Bir* 1: 287. bryta mot hälga laghen *MB* 2: 291. om han ther til bryter

TS 25. *ib* 21. giff mik til the bruten nabal hafwir brutit *(begått) ST* 218. — **bryta sik,** 1) *kasta upp, kräka.* man skal sigh och tha wel brytha och spya *LB* 7: 179. 2) *förbryta sig.* om oldermannen bryter sik mote nakrom sin embetz broder *SO* 116. *BSH* 3: 293 (1470). — *refl.* **brytas,** *brottas, strida.* enkte bröds hon mot hanum *Di* 162. brös fast i mot *ib* 149. swa brytz thit modh ok hogha thine . . . alt äpter *(arbetar för, sträfvar efter)* riikt ok wärlz hedher *Al* 6569. — **bryta af,** 1) *bryta af.* bröt iak af annat örat *(näml. på grytan) Bu* 420. *Su* 432. 2) *nedbryta, nedrifva.* han bröt aff badhe tak ok tinna *MD (S)* 269. 3) *svika, handla svikligt?* iak bröt aff saa margelundh *RK* 3: *(till. om Chr. II, red. b)* 6190. *Jfr* **afbryta.** — **bryta ater,** *vederlägga.* bryter origenis ordh ater *MB* 1: 76. *Jfr* **aterbryta.** — — **bryta in.** — **bryta sik in,** *bryta sig in, med våld intränga.* en owermatto stor brot byörn kom wt aff skoghen oc bröt sik jn i min bigardh *Lg* 3: 288. — **bryta niþer (-niþ),** *nedbryta, nedrifva.* biþin hana bryta niþ mins guz mönstar *Bu* 154. *ib* 189, 199, 208. — *nedslå.* them skal folkit bryta nidher mz stenom til dödh *(lapidibus obruent eos) MB* 1: 369. *ib* 372, 403. *Jfr* **niþer bryta.** — **bryta sunder,** *sönderbryta, sönderkrossa.* bröt sundar iarnen *Bu* 168. bryta aldra þera larben mz slägiom sundor i sma styke *Bu* 522. *Bil* 650. *KL* 219. *Bo* 103. *Al* 3487. tok han brödh . . . ok bröt thz söndir *MP* 2: 6. alt landzfolkith skal bryta then swnder mz stenom *MB* 1: 368. *Jfr* **sunderbryta.** — **bryta sik sunder,** *v. sönderbryta sig, röra sig med så stor våldsamhet att lemmar sönderbrytas?* en piltir . . . bröt sik allan sundir i thera handom som han vildo halda *KL* 363. — **bryta up,** 1) *uppbryta, med våld öppna.* willo nw bryta op dörrena *MB* 1: 193. *KL* 128. *RK* 1: 3895. *Al* 10205. bryther i breffwen op *BSH* 5: 275 (1508). 2) *taga upp, flytta bort, aflägsna.* tha bröt konung tydrik op all sin tiäll *(tækr nu up allar sinar hærbuðir) Di* 202. — *abs. bryta upp, tåga bort.* tha bruto the wp *RK* 1: 4172. 3) *med prep.* undir. *underlägga.* bröt vp vnder sik manga konunga rike *Di* 7. *Jfr* **up bryta.** — **bryta ut,** *utbryta, utrifva.* bröt vt hans ögha *KL* 109. loth brytha sik eth öga wth *Di* 301. *Su* 410. *Jfr* **utbryta.** — **bryta sik ut,** *bryta sig ut, med våld tränga sig ut.* brutho sik ther wth *Di* 251. — *Jfr* **ben-, for-, til-, umkul-, undirbryta** *samt* **ny-, o-, sma-, älle-, ödh-brutin.**

bryta, *f. L.*

brytare, *m. öfverträdare.* lagsens brytare *MB* 2: 319. *Jfr* **bunka-, kirkio-, ra-brytare.**

brytelika, *adv. Jfr* **obrytelika.**

bryteliker, *adj. Jfr* **obryteliker.**

bryti (*gen.* **brytia. bryttiä** *SD* 4: 261 (1332, *nyare afskr.*). **brötia** *ib (öfvers. fr. början af 1400-talet). pl.* **brytiar),** *m.* [*Isl.* bryti] *L. bryte, förvaltare (af annans egendom), gårdsfogde.* mins brytia son *MB* 1: 182. — *särsk. den som mot viss andel i afkastningen förestår och brukar annans gård (jfr Amira, Altschwedisches Obligationenrecht s. 672 f.).* lagde ther wnder . . . brytia ok qwerna ok landbo *RK* 1: 1181. *ib* 219. alla the brytia landbo oc hion som byggia j mino godze *BYH* 1: 179 (1377). biudom wi . . . allom bondom, brytiom oc landbom *GS* 27 (1375, *orig.*). all frältz hion som riddarom oc swenom oc frälse tilhöra, som ära brytia oc landbo *ib* 28. aller almoghe, bönder, brytia oc landbo *ib* 29. bönder. brytia. oc landboa *BSH* 1: 185 (1386). — *ss tillnamn.* lydberti bryttiæ *SD* 4: 261 (1332, *nyare afskr.*). librikt brötia *ib (öfvers. fr. början af 1400-talet).* lyberti brytia *ib* 505 (1336). — *i ortnamn.* jn prato brytiæ arnede *SD* 2: 13 (1286). jn prato brytiæ swanæwikh *ib.* brytiatekt *SD* 3: 253 (1316, *gammal afskr.*). brytiamarkin *VAH* 24: 325 (1358). — **brytia gardher,** *m. gård som förestås af bryte.* duas curias . . . dictas brythiagardha, cum vno landbobol *SD* 6: 76 (1349). i brytiagardenom *SD NS* 2: 20 (1408?).

brytias (-adhis), *v. refl. brottas.* tha brytiadis *(Cod. A* brotadhis 226*)* en ängel mz honum *MB* 1: *(Cod. B)* 549. han brytiadis *(Cod. A* brotadhis 227*)* mz änglenom *ib. Jfr* **brotas.**

brytilse, *n. pl. Jfr* **o-, sunder-brytilse.**

brytstokker, *m. L.*

brädder, *m. och* **bräd,** *f.?* [*Norska* bredd, *f.;* bradd, *f. och n. Fdan.* bred] *brädd, kant, rand.* bäträ är spara fra bräd än fra bwthn *GO* 783. war han (ɔ: ampulen) fuller mz olio vp til bräddin *Lg* 3: 259. war karit fult vp til brädda mz skönasta dryk *ib* 244. ginstan brast en deel aff bräddenum a karino *ib* 256. *Jfr* **älvabrädder.**

brädha (-dde), *v.* [*Isl.* bræða] 1) *smälta, upplösa genom hetta.* tha bräddis *(Cod. A* bradhnadhe 174*)* waxith *MB* 1: *(Cod. B)* 544. brädh smör j eenno panno *LB* 2: 32. 2) *steka.* tak jnrynen aff hylle bark ok brädh medh smör j eenne panno *LB* 2: 32. skal man taka ale thrä ok skaffwa jnrymen ok brädha medh smör *ib.*

brädha, *v.* [*Isl.* bræða] *bestryka (med tjära eller beck).* thu skal göra i archinne flere rwm oc brädha mz thy biki innan oc vtan *MB* 1: 168.

bräþe, *f.* [*Isl.* bræði] *L. hastighet (i sinnet), hastigt mod, häftighet, öfverilning.* som mz wadha eller brädhe drape nakan man *MB* 1: 425. thz giordhe han aff vit ok ey aff brädhä *Iv* 5273. *Al* 10013. — *vrede.* daghs rwm ok natta skal wara mällom hwario bräde *GO* 89. watnin sankadhos saman mz thinne bläsande brädhe *(in spiritu furoris tui) MB* 1: 318. — *raseri, våldsamhet.* alt thätta giordho the mz gäld oc ryghelike brädhe *Bo* 182. *Gr* 263. mz thorn kronadhis aff ilsko brädhe *MD* 66. — *ifver.* badhe aff nödh ok swa aff brädhe *Al* 4999. — *häftigt begär (till).* for matz brädhe *MP* 1: 190. — **bräþa vitni,** *n. L.* — **brädhis fulder,** *adj. full af vrede. Bir* 2: 279.

brädhe (*pl.* **brädhe** *Lg* 3: 176; *RK* 3: 809. **-er** *LB* 8: 41; *BtFH* 1: 145 (1506), 153 (1507), 156 (1507), 159 (1507); *FM* 236 (1505)), *n.* [*Mnt.* bret, *gen.* bredes] *bräde, bräda.* waro murane klädde mz brädhum aff cedro . . . oc all brädhin j wäggiomen oc a gulfweno waro kläd mz gul *ST* 418. *VKR* 10. *Bir* 4: 85. *RK* 3: 809. *BtFH* 1: 145 (1506) *o. s. v. FM* 236 (1505). *PM* LI, 12. *Lg* 3: 176. leg honnom mellan ij [2] breder *LB* 8: 41. lwtte sik litit til at hwilas wppa eth bräde *Su* 262. — *bräde el. bord på hvilket en handtverkares varor utbjudas till salu.* huilken en som sin egin man vill vardha han schall syth bräde ey

vpslaa för än han all companijs reth haffuer fult giort *SO* 152. *ib* 142. — *spelbräde. bildl.* wel iach haffue haandhen ther hos paa brädhit *BSH* 4: 268 (1501). se oppa brädhet medh hwath tärninghin dragha will *ib* 257 (1501). ath i hafwe eder bodh diit nedh som see ther pa brädit medh *ib* 293 (1501). se well pa brädet, ä hurv all ting kwnne sig forlöpe *ib* 5: 458 (1511). vij velie haffue ögedh pa brädhet, swa her skall inthe varde skadindis *FM* 310 (1507). — *Jfr* **butna-, eke-, tak-brädhe.**

brädska (brädzska. bräzska. brätzska. bräska. brazska: -o *Bir* 2: 157**),** *f. L. häftighet, våldsamhet.* vatnanna bräzska *Bir* 2: 316. *ib* 1: 332, 2: 157, 171. örn flygiande mz bräzsko *MP* 1: 71. mz alle brätzsko rusa paa han *MB* 2: 325. löpo diäflanne mot hänne mz bräzsko *Bir* 3: 370. forethankkin bryther dröfwilsanna brädzko *Ber* 154. — *våldsam stöt.* the dröffuilse oc brädzsko som owir oss äru kommen *MB* 2: 280. — *häftighet (i sinnet), vrede.* til vredhe ok brädzsko *MP* 1: 352. i wredhinna bräzsko *Ber* 108. thina brädzsko späkia *ib* 263. — *raseri.* af tholke bräzsko giordhis honom swa stor grymelikhet *Bo* 218. — *häftighet, våldsam drift, lidelse.* mz osigherlige skörhetz bräsko *MB* 2: 133. — *ifver.* älskelikhetsins älla älskoghans bräzska *Ber* 14. — **brädsko fulder (bräzskofullir),** *adj. häftig, våldsam.* är iak sua girughir ok hastughir oc bräzskofullir swasom nidhirfallande strömbir *Bir* 3: 98.

bräk (breck), *f.?* [*Fdan.* brek. *Jfr Mnt.* breke] *brist, skröplighet, krämpa.* tz *(hjertat)* far nagon briist eller bräk *LB* 7: 234. at en qwinna far briist oc breck oppo sin natur *ib* 272.

bräkeliker (bräkelighen), *adj.* [*Mnt.* brekelik] *bräcklig, skröplig. Gers Frest* 58.

bräkelikhet (brekelikhet), *f.* [*Mnt.* brekelichet] *bräcklighet, skröplighet. Gers Frest* 28. större syndh . . . än alla annars mans brusth ok brekelikhet *ib* 31. myna bräkelikheth weth thw *ib* 52.

bräkia (-te), *v. bräka.* nöteno hörör at röta ok fareno at bräkia *Bil* 213. faar brekto *ib* 534. *Pa* 7. *Bir* 3: 28. *MB* 2: 82.

bräkka, *f. L. Jfr* **þangbräkka.**

bräkkia? (-te), *v.* [*Mnt.* breken] *bräcka, sönderbryta, krossa.* bräkte hans huffwodh *MB* 2: 102. *Lg* 3: 311. *RK* 1: *(till. till LRK) s.* 245.

bräkskiva (bräck-), *f. bräckjärn?* en fiäring bräckskiffuer *FM* 77 (1483, *daniserande*).

brändaghe (brendagha *(nom.) MP* 1: 34. **brennadaghe: -a** *ib* 29**),** *m. låga, hetta.* forgik thän brändaghin *KL* 56. maktoghe ok valloghe skulu maktelica thola brändaghan ok pinonar *Bo* 96. *ib* 97. thz vare ey lica vidh thässa ognins mykla brändagha oc hita *Bir* 2: 16. *ib* 1: 89, 104, 388, 2: 209, 3: 43, 108. *MP* 1: 29, 34. *MB* 2: 118. *Su* 40, 340. — *brinnande längtan.* näplica kände hon sik fore sorgh ok bruna oc brändagha *(præ dolore et ardore desiderii) Bo* 25. — *ifver, nit.* rätuisonna brändaghi *(zelus) Bir* 3: 398. aff tronna brändagha *(fervore) ib* 2: 150. starkir brändaghe kastar om kul människiona vtan skällikhetzsins tämpran *Bo* 140. swa at . . . skällikhetin styre älskoghans brändagha *ib.* gudhelix kärlex brändaghe *Bir* 2: 338. *ib* 1: 213, 217. *VKR* II. *Su* 345, 346. — *brand, brånad.* vtsläkte lustans brändagha mz kötzsins swidha ok brona *MP* 1: 282. — *Jfr* **kärleks brändaghe.**

bränna (bräna: -ande *Bu* 22. **brenna. -ir, -de, -der),** *v.* [*Isl.* brenna] *L.* **1)** *bränna, genom eld förtära el. förstöra.* at bränna min ben *Bu* 13. þe vildo han . . . bränna *ib* 176. them skal all thry bränna liwandis *MB* 1: 369. kom elder aff gudhi oc brände chore oc halffthridhia hundradha män *ib* 405. sidhan the waro alle brände *ib.* up resa . . . sancti laurencii kirkio som longobardi brändo *Bu* 417. brändo the lödesa alt i röter *RK* 1: 2270. the haffdona *(bron)* alla bränt *ib* 2294. hans land war häriat oc bränt *ib* 840. at bränna offer *MB* 1: 199. brennandis them försth j asko *PM* XL. — *abs.* för än iak faar vt i danmark at brennä *RK* 1: 807. — *bränna, genom eld skada.* bränt barn seer widh eldh *GO* 1078. tz som brenth oc skollat er *LB* 7: 166. doger thz mykith ffor thz som brenth er eller eldh haffuer skadath *LB* 2: 40. — *bränna, märka (med brännjärn).* brennes annar hennas kindh mz eth glödgat järn *PM* 30. — *bränna, genom brännande vålla el. åstadkomma.* er hästir istädhugir, brän fori sporanum a badha sidhu enä vnd *Hästläked. i AS* 137. — *bränna (ss lysämne, vällukt el. dyl.), nyttja till elds underhållande.* bränna rökilse *MB* 1: 404. — *bränna, genom brännande el. smältning rena.* cc pund bränt guld *Bil* 761. — *bränna, genom brännande bereda.* bränna tighil *MB* 1: 288. brenna koll *Di* 123. salth görs aff asko som bränd är aff trä äller aff kalk som brändher är aff stenom *PM* XL. brenna salt aff blod *ib* XLI. bränt salt *Hästläked. i AS* 137. likir thom manne som gör bränt vin *(vinum ardens)* älla bränt vatn *(aquam ardentem)* hulkit som görs ok blandas aff vine *Bir* 3: 418. aff brenth wiin *LB* 7: 127. brenna tz watn som forlenger menniskiona liiff *ib.* tz vatnit skal brennas aff röth vin *ib. ib* 133, 135, 136. *PM* XXVIII, XXXII, XXXVII *o. s. v.*, 6, 8, 11, 12. — *part. pret. (genom inflammation) stockad.* hon löser wel brendha *(Macer: concretum)* miölk j spinom *LB* 7: 100. *ib* 8: 50. bränt blodh fult mz galla är thungt oc sätter sik nidherst *ib* 5: 293. **2)** *brinna.* ii bränanda bale *Bu* 22. *ib* 501. sarlika brännum wi *Bil* 238. brännande oc liusande lyktan *Bo* 82. brennande kyndolmesso lyws *LB* 2: 61. thz (ɔ: blws) brände iämfast som nakath mws *Al* 2334. *ib* 5697, 6792, 7288, 8036, 9418. *KL* 285. *RK* 2: 7879, 3: 2257, 3309. j brennande *(ardenti)* sio mz eldh oc brennastens logha *MP* 1: 18. brennandhe *(ignitum)* gul *ib* 45. — *flamma, glänsa.* mz brännande *(Cod. A* brwno 413*)* swärdhe *MB* 1: *(Cod. B)* 562. — *bildl. brinna, låga, vara varm (af någon sinnesrörelse eller känsla).* värma hiärtat oc göra thz brennande *Bo* 15. brennande oc idhkelikin bön *ib* 45. brennande älskoghe *ib* 232. mz . . . brännande kärleek *KL* 293. af brennandista *(ardentissimo)* guz kiärlek *Ber* 269. — *ifrigt längta, vara ifrig.* äpte hänne astundelica bränna *Gr* 283. brännande til godha gerninga *Bir* 3: 463. *ib* 100. *VKR* X. giordhe them brännande ath tala af myns guddoms höghelikheth *ib* 70. — *med lågande blickar el. skarpt betrakta?* han fäste siin öghon ij hans änne stadhlika a hans änlite brände *Al* 2606. — *uppeldas,*

blifva liflig? til enkte skäl idhart samwit bränner *Al* 7110 *(i de flesta af anförda ex. skulle* **bränna** *kunna betraktas ss en mot Isl.* brenna *svarande sidoform till* **brinna**). — **bränna af,** *afbränna, genom eld förstöra.* haffwer brent aff xv (15) garde *BSH* 5: 90 (1506). haffwer brent al sooknen aff *ib.* brennä honom land och städer aff *Va* 45. *PK* 233. *Jfr* **afbränna.** — **bränna bort,** *uppbränna.* bränna bort skoghin *Al* 5028. *Jfr* **bortbränna.** — **bränna inne,** *innebränna.* göta . . . brändo han inne *Bil* 629. *Jfr* **inne bränna.** — **bränna nidher,** *nedbrinna.* thz (ɔ: hws) brände nidher som et liws *Al* 1296. — **bränna up,** *uppbränna.* the brändo wp sightuna *RK* 1: 481. *Jfr* **up bränna.** — **bränna ut,** *bortbränna.* jak skal bränna idhur öghon wt *MB* 1: 377. *Jfr* **utbränna.** — *Jfr* **for-, skam-bränna** *samt* **al-, ful-, o-, sol-bränder,** *äfvensom* **brinna.**

bränna (brenna), *f.* [*Isl.* brenna] *L.* **1)** *brännande.* om ekehug ok brennom *TB* 76. *Jfr* **eke-, näsa-, skogha-, vaþa-, vilia-bränna.** **2)** *feber. LB* 9: 105.

brännare, *m.* *Jfr* **kol-, morþ-brännare.**

bränne, *n. brännjern.* cauterium, bränne *GU* 2.

bränneliker (brenneligin), *adj.* [*Isl.* brenniligr] *brännbar, som kan förbrännas.* brenneligin tingh *LfK* 284. *Jfr* **obränneliker.**

brännemärke (bränner-), *n.* **1)** *inbrändt märke, brännmärke.* sätter icke sitt brännermärcke ther på *SO* 221. **2)** *redskap hvarmed märke inbrännes.* tage lijckstock, märckebast, ändemåth och brännemärcke *SO* 223.

brännesiuke, *f.* [*Sv. dial.* brännesjuka] *häftig feber.* for brenne siwke *LB* 7: 340.

brännesot, *f.* = **brännesiuke.** for brännesot thz är then som hetär mykit jnnan j liffuit oc torster mykit sa at swartnar j munnen *LB* 2: 92.

brännesten (brännasten. brennasten. brendästen: -stensens *LfK* 223. **brendesten** *ib* 238. **brännenom** *för* **brännestenenom** *MB* 2: 347), *m.* [*Isl.* brennusteinn] *svafvel.* hans mundar lughaþe ok rök som brännesten *Bu* 208. sulphur thz er brännesten *LB* 2: 37. *Pa* 19. *Gr* 273. *Bir* 1: 151, 339. *MB* 2: 347, 355. *PM* XLIII, 4, 5 *o. s. v. Su* 126, 128. — **brännestens badhstova (-bazstuwa),** *f. svafvelbadstuga, svafvelbad.* the wälto han j brännestens bazstuwo *KL* 120. — **brännestens bal,** *n. svafvelbål.* läk lughande brennestens baal *Pa* 23. — **brännestens biärgh,** *n. svafvelberg, berg af svafvel. Bir* 2: 252. — **brännestens drupi,** *m. svafveldroppe. Bir* 4: *(Avt)* 178. — **brännestens elder (brännastens-),** *m. svafveleld.* bläsa brännastens eldh wt *Bil* 226. *Bir* 1: 38, 127, 2: 90, 4: *(Avt)* 181. — **brännestens flodh (brendestens-),** *f. svafvelflod. LfK* 221. — **brännestens lughi (brennestens lughi** *MP* 1: 72; **-a** *ib* 94; *ST* 536. **brennastens lughi: -a** *MP* 13; *LfK* 221. **brännistens lughi: -um** *KL* 121. **brännestens loghi: -a** *MB* 1: 194. **brennastens loghi: -a** *MP* 1: 18), *m.* [*Isl.* brennusteinslogi] *svafvelläge.* eldir ok brennestens lughi *MP* 1: 72. *MB* 1: 194. *KL* 121. *MP* 1: 13, 18, 94. *ST* 536. *Su* 460. *LfK* 221. — **brännestens röker (brendestens-** *LfK* 221), *m. svafvelrök. Su* 128. *LfK* 221.

brännevin, *n.* [*Jfr Mnt.* bernewin] *brännvin, af vin (äfven mjöd el. öl) bränd el. destillerad vätska (jfr* bränt vin *under* **bränna 1**). af brennewins dygder *LB* 7: 134.

brännilse (bränilse), *n.? brännande, uppbrännande.* the tingannas brennilse skal göras jnwertis j lykth kar *PM* XLI. skodha varn hungir ok blygdh vaar fängilse ok saar oc husa bränilse *Bir* 3: 472. *Jfr* **upbrännilse.**

bränning, *f.* [*Isl.* brenning] *brännande; inflammation?* fätman wardher aff blodzsens bränning aff starkom hyta wällande honom oc omwändande i bränningenne *LB* 5: 293.

brännyrt (bränyrt. brenyrth. brenne yrth), *f.* [*Jfr Mnt.* brennekrût] *skelört, chelidonium majus Lin.* celidonia bränyrt *LB* 5: 81. celidonia thz är syrgunna ällir brenne yrth a swensko *ib* 3: 120. brenyrth skal hemptas tha hon star i blomster *ib* 7: 126.

bränta (brätta. -ter), *v.* [*Isl.* bretta. *Sv. dial.* brätta] *vrida till baka, böja tillbaka, böja uppåt.* gak eygh mz vpräctom hals älla framrecto bryste älla bränto *Ber* 270. — (?) för then drop maal ath han skulde haffua brät michel person sin lege drengh mz wilie i sin egen rige *BtFH* 1: 159 (1507).

bräsker, *m.* [*Mnt.* brêsch] *Jfr* **thordyna bräsker.**

bräst, *se* **brist.**

brästa, *se* **brista.**

bräster (braster *KL* 363; **-in** *Bir* 3: 411, 412), *m.* [*Isl.* brestr] *knall.* hördhis swa som en braster *KL* 363. thordyn hwars tilquämd för höris än höghste brastin kombir *Bir* 3: 411. *ib* 412. *Jfr* **thordyna bräster.**

bröþ (*gen.* **brödz** *MB* 1: 90. **brötz** *ib* 181), *n.* [*Isl.* brauð] *L.* **1)** *koll. bröd.* ööl oc bröþ *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). vatn ok brödh *KL* 335. *Bil* 627. *VKR* 61. brast hanom bröþ tel þerra föþo *Bu* 417. bedes bröþ *ib.* bakat brödh j oghne *Bir* 2: 115. fäm lewa brödz *MB* 1: 90. som mit brödh aat *Bil* 82. ey är jak greue tho at jak brödh lewe *(möjl. bör det dock heta:* a brödh lewe *el.* — lewa, *har brödkakor; non comes mihi putor propriis quod panibus vtor) GO* 615. — *bröd, uppehälle.* arwþä firi sit bröþ *SD* 5: 637 (1347). **2)** *bröd, brödkaka.* fan han eet bröþ *Bu* 175. tolff brödh *MB* 1: 492. **3)** *bröd, hushåll.* oppa thet at ey hafuis ofuirflödhelicha folk j clostirsins brödh *VKR* 38. *ib* 40. *RK* 2: 2625. — *Jfr* **almännings-, barna-, biug-, hafra-, himirikis-, himna-, hvete-, härra-, offer-, rogh-, sadha-, sma-, spis-, semblo-, vägha-brödh.** — **bröds biti,** *m. beta bröd, brödbit.* jwdas . . . i huilken diäffwlen jngik mz brödz bitan *LfK* 9. *Jfr* **brödhbiti.** — **bröds kruma (brodz kraama),** *f.* = **brödhkruma.** medh brodz kraamo *LB* 7: 156. — **bröds skiva,** *f.* = **brödhskiva.** *Bir* 3: 198. väth thina brödzskifuo j ätikio *MP* 1: 182. — **bröds stykke,** *n. brödstycke.* tedhe hanum brödhz stykkit *KL* 42. *Jfr* **brödhstykke.**

brödhbiti, *m. brödbit. Lg* 3: 222. *Jfr* **bröds biti.**

brödhdisker, *m.* [*Gutn.* brauddisk. *Fdan.* brøddisk]

brödskifva el. brödkaka som tjenar ss underlag för mat med fast form (jfr Kalkar, Ordbog til det ældre danske sprog 1: 293)? han giwir litith som siälwer gnagher sin brödh disk *GO* 187. han skar bröddisken sunder oc nider vt gymon bordit *(beit i svndr leifinn oc sva mikit af bordino sem knifrenn toc) Di* 45.

brödhgärning, *f. brödberedning, bakning. MB* 1: 234.

brödhkomin (-komen), *n.* [*Äldre Dan.* brødkomen. *Jfr Nht.* brotkümmel] *brödkummin, kummin som nyttjas i bröd, carum carvi Lin.* ätt brödkomen *LB* 7: 269. tag brödkomen *ib* 333.

brödhkorgher, *m. brödkorg. MP* 1: 102, 2: 62, 182. *ST* 400.

brödhkruma (-krumma), *f. inkråm i bröd. LB* 4: 344. *Jfr* **bröds kruma.**

brödhlever? *m.* [*Isl.* brauðhleifr] *brödkaka. GO* 615 (*jfr* **bröþ**).

bröþlunga, *f. L.*

bröþlunger, *m. L.*

bröþlungi, *m. L.*

bröþrunger, *m. L.*

bröþrungi, *m. L.*

brödhskal (bröskal), *f. skål el. kärl innehållande bröd. Bo* 90. *MP* 1: 97, 98, 223. the brödh stykken som fylto tolff brödhskala *Bir* 2: 121. han sparde hwarken bröskal eller kanna *MD* 435.

brödhskiva, *f.* [*Isl.* brauðskífa] *brödskifva.* at äta brödh skiuona *Bir* 1: 308. *ib* 2: 112. *Jfr* **bröds skiva.**

brödhsmula, *f. brödsmula. MP* 1: 101, 230. *Bir* 1: 225. *LfK* 134.

brödhspit (-spet), *n. brödspett. BSH* 5: 529 (1513).

brödhstumper (-stomper), *m. brödbit.* the haffdo nakra brotna brödh stompa *Lg* 3: 298.

brödhstykke, *n. brödstycke. KL* 302, 332. *Bir* 2: 121, 5: 118. *VKR* 37. *Jfr* **bröds stykke.**

brödhthäghn (brödthiägn), *m. husfader.* thz skal goth brödthiägn *(vir largus)* wara ey see äpte sin ost *GO* 790.

bröþunga, *f. L.*

brödhvikt, *f. L.*

brösker, *adj.* [*Isl.* breyskr] *skröplig, svag.* äst thu brösker oc sköör i thinom likama *MB* 1: 260.

bröt, *f. L.* — **brötar tak,** *n. L.*

bröta, *v. L.*

brötaragraf? *f.* cuplearum brötaragraff *VGL* XIII *(enl. Lorenzen, Gammeldanske glosser s.* 46, *synes detta ord snarare böra läsas* brotaragraf, *hvilket, ss anmärkes anf. skrift s.* 47, *torde beteckna graf med bål, hvaröfver linet torkas, innan det bråkas).*

bröte, *se* **bruti.**

bu, *n. se* **bo.**

buþ (boþ *L.* **bodh** *LfK* 155; *Di* 18; **-en** *MB* 2: 126**),** *n.* [*Isl.* boð. *Jfr* **biuþa**] *L.* **1)** *erbjudande, tillbud.* hon þakaþe hanom for buþet *Bu* 144. thz budh idher bödz är mykit wärt *Al* 3003. hwi skapadhe han ey brödh af stenom som hanum war j budhi *(såsom honom föreslogs?) Bil* 84. nögher nakrom minom frändom hana aterlösa, tha skal thet waro *(för* -a*)* i budhi thom *(stå dem till buds, stå dem öppet) SD NS* 1: 72 (1401). enkte bördha budh är ther til budh *(d. v. s. har der blifvit gjordt) ib* 2: 215 (1409). alt mit godz skal staa thik til budz *(stå dig till buds, stå till ditt förfogande) ST* 473. *Lg* 3: 528. **2)** *inbjudning.* lata änglane som the wilia ängaledhis thiggia hans budh *MB* 1: 193. **3)** *utmaning.* mik hauer ängen fór bodet sadant bodh *(gjort mig en sådan utmaning)* som thw gör *Di* 18. **4)** *bud, budskap, underrättelse.* med hemelikum buþum *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). fik han buþ at baldach hans guþ la viþ iorþ *Bu* 209. then dwalde ekke som budin bar *RK* 1: 160. *ib* 161. engen bud til marsken giffua *ib* 2: 3567. her beynct stensson hafde sin budh vppo *(hade fått underrättelse derom)* at engelbert war kommen til örebro *ib* 2601. **5)** *budbärare, sändebud.* för än hanom kom buþit atar mäþ stauenom *Bu* 101. kom neronis budh epter hanum *Bil* 106. raskelika foro budin thädhan *RK* 1: 158. *MB* 2: 126. thz thu . . . thit modh a eno budhi wreker *Al* 8490. **6)** *ombud.* them fornemda bo jonsson älla hans wisso budhi *VAH* 24: 327 (1377). ärkebiscopenum älla hans wisso budhi *SD NS* 1: 336 (1404). *ib* 172 (1402, *gammal afskr.*). **7)** *tjenare, arbetare i någons tjenst.* foghata, lähnsmän och thera budh *GS* 31 (1380). lather nagher broder sith bwdh a bäncke sithia *SO* 83. **8)** *bud, befallning.* alla iugfru sagþo ia viþ biskops buþi *Bu* 5. jak är een swen til hans budz *(som lyder hans bud) Al* 5820. kununx buth *(konungens påbud om krigsgärd) SO* 16. moth reglonnas bodh ällar förbodh *LfK* 155. *GO* 6. — *herskarmakt, myndighet.* ower alla wärldina haffwer iak budh *Al* 8586. *MB* 1: 14. **9)** *straff.* biudom wi widher wart höxtä budh *GS* 27 (1375, *orig.*), 28. vid höxte bud i thz ey sparen *RK* 2: 5250. widh rådhzens budh och näfs[t] *SO* 212. vndir höxsta budh oc rikesins hämd *FH* 2: 122 (1440). *GS* 48 (1442). — *Jfr* **a-, ater-, bruþlöps-, byrþa-, eþa-, faghnadha-, for-, fäghins-, föke-, gästa-, hem-, här-, ivir-, lagh-, nadha-, nämda-, radhstovu-, skal-, sokna-, sände-, sändninga-, til-, þing-, um-, ut-, öl-buþ.** — **budha folk,** *n. inbjudna gäster. Bo* 74, 76. *MP* 1: 306, 329. *Bir* 2: 129. — **buds dagher,** *m. L.* — **buds eþer,** *m. L.* — **buds iorþ,** *f. L. jord som, innan den föryttras, bör af egaren hembjudas (åt dem som äro berättigade att inlösa den samma); jord som någon är berättigad att på grund af sådant hembjudande inlösa, jord till hvilken någon har börderätt.* kiennis iak . . . mik hafwa salt . . . holmstene ionsson en quernastadh ok hus, som heter rydha . . . som hans räta budhs iordh är *SD NS* 2: 418 (1411). — **budsman,** *m. person som är berättigad att inlösa jord och åt hvilken sådan bör hembjudas, bördeman.* kännomps . . . oos hafwa salth . . . herra knuth odzson . . . alth thet ther min husfrv ärfde eptir sin fadher i wästergötlande . . . och swa thet gooz ther iak for:da husfrv bencta i them for:da lanzändanom atte . . . fore thy ath for:de herra knuth är ther nästa bwdzman tiil *SD NS* 1: 676 (1407). *ib* 677.

buþa (bodha *Lg* 219; *MD* 168. **-ar, -aþe, -aþer),** *v.* [*Isl.* boða] *L. båda, förkunna.* þu . . . som mik böt ok buþaþe daghleka gläþi *Bu* 18. *ib* 49. *Bil* 892. *MB* 1: 19, 219. *Bir* 2: 222, 3: 158. *Lg* 219.

budha helsonna ordh *Bir* 2: 245. budhadhe änglomen at var herra ihesus ville vpfara til himerikis *Bo* 247. budha thän vara dödhan som lifdhe *Bir* 2: 146. hwa är swa ärlica budhadhir *Bo* 81. sithan a þinge är buthät a warra i färþ i land *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). swa maa tw bodha *MD* 168. — *förebåda.* hwat mwn tik budha thänna drömbir *MB* 1: *(Cod. B)* 549. iak wil sighia hwath thz budhar *Al* 474. — (budha *för* bidda *MB* 2: 400.) — **budha ut,** *uppbåda.* the buda storan ledungh vth *MD* 344. — *Jfr* **be-, fore-budha.**

budhan (bodhan), *f.* [*Isl.* boðan] **1)** *budskap, förkunnande, bebådelse.* til mere styrkilse ok minne jäfwgha sinna budhan *Bil* 893. *Lg* 3: 43. hans hälgha budhan *(bebådelsen om honom)* *ST* 163. **2)** *bud, befallning.* äpther ängilsens bodhan *Lg* 3: 628 *(möjl. att föra till* **1***).*

budhbärare (bodh- *LfK* 133**),** *m. budbärare.* sände til them fridzsens budh bärare *MB* 2: 235. *Su* 45. gingo budhbärärene . . . mellan brudgumman ok brudhena *Lg* 3: 567. *LfK* 54, 133.

buþi, *m.* [*Isl.* boði] *Jfr* **sände-, öl-buþi.**

budhilse (budelse. bodilse), *n. pl.?* **1)** = **budhan 1.** äpther ängilsens bodilse *Lg* 3: 597. **2)** = **budhan 2.** effther oldermannana budelse *SO* 153. — *Jfr* **bebudhilse.**

buþkafle (bodh-. bod-), *m. L. budkafle, kafle el. mindre trästycke af viss form el. med vissa märken, hvilket kringsändes för att uppbåda folk till ting, till strid eller för andra ändamål (åtminstone då syftet med budkaflen var att uppbåda till strid, var denne bränd i den ene änden och försedd med snöre i den andre).* sände konungen aff stadh sin budhkafla *Ansg* 229. gek bodh kaffle *FM* 433 (1509). bodhkafflen seulle öffuer alth finlandh gaa *RK* 3: 3960. han skar bodkaffla *ib* 885. haffwe the mange syn medh flere theres parthy skooret budkaffle medh brandh oc snara ok nakra aff them hength ther widh eth lithit hywll giorth aff tree ok resth almoghen op her i läneth *BSH* 4: 111 (1486). hindrar bodkafla *GS* 31 (1380). — *ss tillnamn.* petrus bodhkafle *BSH* 1: 137 (1371).

budhker (butk *Iv (Cod. B)* 2300. **-ar** *Iv* 2213, 2284, 2288**),** *m.* [*Isl.* buðkr] *burk (i hvilken salva förvaras).* een budhk hon aff sinne kisto tok *Iv* 2187. *ib* 2190, 2213, 2284, 2288, 2296, 2300. — *kärl hvari hostian förvaras. KL* 13, 26.

buþorþ, *n.* [*Isl.* boðorð] *bud, budord.* thätta buthorþ gömä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *GO* 1043. bröt guz buþorþ *Bu* 206. at mannen halde gudhz budhord *KS* 51 (128, 55). wars herra tio budhordh *MB* 1: 463. *ib* 456, 457, 458, 459, 460, 461, 465. *KS* 16 (40, 17), 64 (158, 70). *Bo* 77, 144, 145. *MP* 1: 46. *Bir* 1: 4, 195, 3: 167.

buþskap (buzskap. bodh skap *Lg* 3: 189**),** *n.* **(***Bu* 145; *MB* 1: 412; *Bo* 156; *Bir* 1: 333, 3: 83; *Lg* 3: 189**)** *och* **buþskaper,** *m.* **(***Bu* 6; *KS* 47 (119, 51)**)** [*Isl.* boðskapr] *L.* **1)** *budskap, underrättelse.* wart bref sum buzskap bär nar wi komom *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). som hanom bar buþskapit *Bu* 145. af guþlikum buþskap tel mariam *ib* 6. *ib* 4. *Bo* 156. — *budskap, tillsägelse, helsning.* sände moyses sändebudha til edom . . . oc lät swa sighia til konungxins thetta är thins brodhers israels budhskap til thik *MB* 1: 409. sände balac konunger til balaam . . . mz thässo budhskap *ib* 412. **2)** *bud, ärende.* hwat ey gik oc piltin ihesus hänna budhskap *Bo* 14. nu bidhir iak thik at thu skuli gaa mit budhskap til högxsta kirkionna forman *Bir* 3: 83. **3)** *budbärare, sändebud.* til hans som iak nämpnde thik mit budhskap *Bir* 1: 333. iak är eth bodh skap sändher aff alz mäktoghom gudhi *Lg* 3: 189. then hedher weter man enom herra, som man weter hans budzskap *MB* 1: 189. **4)** *bud, befallning.* hans stadhge ok budhskapr försmås ok wardr åt ängo *KS* 47 (119, 51). *ib* 64 (158, 70). — *herskarmakt, välde, myndighet.* alle ängla thiäna ihesu christo oc vnder hans budhskap *MB* 1: 493.

budhöl, *n. L. gästabud.* giordhe mang hooff ok budhöl *KL* 82. sculu systra oc brödhir storlicha wakta at the ekke wari j brudhlöpom barnsölom ellir giillom oc ey j naaghrom adhrom gestabudhum ellir budhölom *VKR* 20. *ib* 21. *MP* 1: 42, 2: 226. *Ber* 178. *Iv (Cod. C) s.* 218. thera stora owirflödhelikhet j mat oc dryk oc vina budhölom *(amicorum invitationibus)* *Bir* 2: 75. *MP* 1: 22. bära armborst vthaff sin gard til kiöpstadz, kyrkio, brudööl *(utan tvifvel för* budööl*)* eller annor städes *GS* 43 (1416). — *i andlig mening.* mot hans äuärdelico budöle *MP* 1: 199. — **budhöls hus,** *n. gästabudshus. MP* 1: 193. — **budhöls koster,** *m. gästabud. MP* 1: 225. — **budhöls samqvämd,** *f. gästabud.* j budöls samquemd var sanctus iohannes baptista halshuggen *MP* 1: 53.

bugha (-de), *v.* [*Isl.* buga. *Mnt.* bugen] **1)** *böja, kufva.* al rikin vnder sik bugha *Bil* 124. **2)** *buga, buga sig, böja sig. med dat. (el. i dess ställe ack.).* miin neek syntis standa oc idhera neker om kring bugha henne *MB* 1: 229. *Al* 975, 1317. *RK* 3: *(sista forts.)* 5198. nygde och bwgde honum *Lg* 3: 37. jw mere wii them bughe och knicthe *HSH* 22: 56 (1494). man skall altiid nygä ok bwge thz trää som skyler menniskona för rängh ok skin aff hymmelen *Lg* 3: 35. — *med prep.* undir. skulom wi bugha vnder thit wald *(subjiciemur ditioni tuæ)* *MB* 1: 229. — *Jfr* **nidher bugha.**

bughi (boghi *Su* 47; *Bir* 3: 390; **-a** *Iv* 2084; *Bir* 2: 3; *ST* 322; *Su* 414; *PM* 53; **-o** *Iv* 881. **baghi: -a** *GO* 899**),** *m.* [*Isl.* bogi] *L.* **1)** *båge.* tornet bögþe sik som bugha niþ tel iorþ *Bu* 173. een . . . ormbir . . . fögdhe saman hofwodhit ok stiärtin swa som bughi *Bir* 3: 136. — *regnbåge.* jak skal sätia en bugha mällan himil oc iordh then som wi kallom räghnbogha *MB* 1: 173. *Bir* 2: 156. *Su* 47, 414. — *pilbåge.* han hafþe bugha ii hände *Bu* 157. för än bughin bändes *ib* 520. skyt är skutith aff stakkot bagha *GO* 899. some hafdho bogho *(för* -a*)* ok some stang *Iv* 881. *ib* 2084. *SD* 5: 638 (1347). *Bir* 2: 3, 3: 390. *GO* 46. *ST* 322. *Ber* 232. — *sadelbåge.* the bugha varo aff filsbene *Fl* 529. — *stråke (jfr Nht.* bogen. *N.* boge*). PM* 53. **2)** = **bugha skin?** fforglömer eckä thet hermelyn ok thä wtskornä bwgär, som i taalä om *FM* 188 (1504). — *Jfr* **al-, gigho-, hamul-, hand-, iärn-, kin-, räghn-, sadhul-, stal-, svigh-bughi.** — **bugha man (bogha-),** *m. bågskytt. Di* 129. *PK* 229. *BtFH* 1: 317 (1413, *Joh.*

Bures utdrag). — **bugha skin (boga-),** *n. ett slags skinn.* vna timbria cum dimidia bonarum pellium dictarum bogaskin *SD* 4: 600 (1338, *gammal afskr.*). — **bugha skut (bughu-),** *n. L.* — **bugha stränger (-sträger),** *m. bågsträng.* þa löste suennen bugha strägen *Bu* 157.

bughna (-ar, -adhe), *v.* [*Isl.* bogna] *bugna, böja sig.* hiälmin bughnar som eet lädher *Iv* 4513. hästin bugnade wider nider i hasen *Di* 145.

bukarve, *m. fumaria officinalis Lin.* fvmus terre thz kallas bukarfwe *LB* 3: 133. *Jfr* **arve.**

buker, *m.* [*Isl.* búkr] *L.* **1)** *buk.* at fylla bwkin mz ensampno reno vatne *Bo* 133, *ib* 139. *Pa* 7. *Bir* 2: 236. *Al* 6795. synap . . . löser bwk *LB* 2: 50. lös bwk *ib* 48. for haardhan bwk *ib* 33. **2)** *qved.* om the hade piltha barn i bwke haffth *RK* 3: *(sista forts.)* 5201. **3)** *kropp, bål (i motsats mot hufvudet och lemmarne), äfven i allmh. kropp, lekamen.* iorþaþe han alt saman huwþet ok buken *Bu* 489. howdhit slo han bukin fra *Fr* 1044. *Di* 113. *Al* 6938. thäs *(djurets)* howd war människio liikt än bwk ok ben hafdhe thz som raget *Lg* 404. hans hiärtä reffnade j hans buk *Va* 43. *RK* 3: 2105. hänna bwk *(corpus)* stryka mz hans blodhe *Lg* 381. the fördhu fra sik banzattan buk ok kastadhu nidher j en brun *Bil* 303. lät han opgräwa sins fadhers liik oc skipte bwkin mällan thryhundradha örna *MB* 1: 18. — *Jfr* **banz-, iärn-buker.** — **buks luste,** *m. bukens lusta.* lifuin . . . eptir idhrom bwkx lusta *MP* 1: 292.

bukflytilse, *n. pl. utsot. LB* 7: 252.

bukfylle, *n.? fråsseri.* skörlifnadz ok bukfyllis älskara *MP* 1: 11. loste til skörlifnadh ok bukfylle *ib* 13. *ib* 87, 282.

bukka (bokka), *v.* [*Mnt.* bucken] *bocka sig, böja sig.* bokka vndi swärdhino *KL* 374. the mondo alle a knä bukka *Al* 10420.

bukker (bokker. -ar), *m.* [*Isl.* bukkr] *L.* **1)** *bock.* hwite bukka *Gr* 264. lodhin som bukker *MB* 1: 208. *Jfr* **rabukker. 2)** *stötredskap.* thet rumit skal fyllas vp medh jord ok hårdlika medh bukkom saman stötas *KS* 86 (210, 94). — **bukka bloþ (bokka- *Bir* 2: 221),** *n. bockblod.* adamas är en sten sua harþar han gitar ängen brutit vtan mz bucka bloþ *Bu* 72. *Bir* 2: 221. *MB* 1: 469. — **bukka galle (bokka- *LB* 2: 55),** *m. bockgalle. LB* 2: 55, 3: 34, 7: 151. — **bukka horn (bokka-),** *n. bockhorn. Iv* 262. — **bukka kiöt,** *n. bockkött. LB* 1: 96. — **bukka land (bokka-),** *n. bockurin. LB* 2: 58. — **bukka migh (bucka megh),** *n. bockurin. LB* 7: 56. — **bukka talgher (bokka-),** *m. bocktalg.* vij lod bocka talg *LB* 7: 326. fäm skedhe mz bokkatalgh *ib* 5: 82. — **bukshorn,** *n. bockhorn. SD* 4: 105 (1329).

buklare (bukklare. boklare), *m.* [*Isl.* buklari. *Mnt.* bokeler. *Ffranska* bucler] *ett slags sköld; i allmänhet synes härmed åsyftas en sköld af större slag.* bryt syndher obrygdhilsinna strala och skot mz thulimodhinna skiöld *(clypeo)*, sät thwlimodhinna bwklara *(scutum)* mot thwngonna swärdh *Ber* 116. een skioldir oc boklare j allom frestilsom *ST* 77. the fördho for honom *(Salomo)* . . . tu hundradha boklara oc thry hundradha skiolla *(jfr* III *Reg.* 10: 16, 17 *fecit . . . Salomon . . . ducenta scuta . . . et trecentas peltas) ib* 421. hafwande een hwitan bukklara skinande *ib* 497. — *ss tillnamn.* johanni dicto boclaræ *SD* 4: 423 (1335). ivæne buclaræ *ib* 640 (1338).

buklop, *n. utsot. LB* 7: 252, 257, 260.

bukrif (-reff), *n. bukref. LB* 7: 336.

bukskin (bugxskin. bokskin *SR* 7; *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*)**),** *n.* [*Fnor.* bukkskinn] *L. bockskinn. SR* 7. *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). *GS* 51 (1450). i blandh ene x eller xij bugxskin och andhra hudher *BSH* 4: 352 (1503).

buksmäkke, *n.?* [*Dan.* bugsmække(r)] *impatiens noli tangere Lin.* tag blomstren oc knopperne aff spine korn som oc kallas bwksmäcke *LB* 7: 296.

buksot, *f. magsjukdom, utsot.* tz dwger for mykin lösn eller bwksoth *LB* 7: 147.

buksyke, *f.* = **buksot.** tz stoppar snarliga ten bwk syke *LB* 7: 252.

bukt (bucht), *f.* [*Mnt.* bucht] *bugt.* een bucht bögher sik vth i badha ändana *SJ* 169 (1448).

bukvärker, *m. bukvärk, magplågor.* for bwk werk *LB* 7: 137. *ib* 250, 352.

bul, *se* **bol.**

bula, *f.* [*Isl.* bóla. *Jfr Dan.* bugle, bule. *Isl.* bukl. *Mht.* buckel, *Franska* boucle. *Mlat.* buccula] *buckla, sköldbuckla, halfklotformig upphöjning på midten af en sköld.* a sin skiold han fördhe enä bwlä aff gull sik sprede *(Cod. BDEF)* 95.

bulde (bolde *MB* 1: 362; **-a** *ib* 363; *LB* 4: 339, 344; **-om** *MB* 1: 299, 429; *Lg* 3: 726. **boldhe: -a** *MP* 1: 298; *LB* 4: 352**),** *m.* [*Fdan.* bulde. *N.* bolde] *böld.* hafdhe . . . haft en bulda vndir sinom arm flytande aat fäm hulom *KL* 349. aff klädheno vtflöt sua som vaar aff bulda mz rutno blodhe *Bir* 2: 16. *ib* 1: 171. *MB* 1: 299, 362, 363, 429. *LB* 2: 33, 3: 65, 74, 75, 77, 4: 339, 344, 352, 7: 230. jnwertis bwldar *ib* 186. bwlin mz boldom oc fresmom *Lg* 3: 726. *Jfr* **kiöt-, qvidh-, sar-, var-bulde** *samt* **byld.**

bulder (buller *MB* 2: 246; *Di* 181, 281. **bullir** *Su* 257; *MB* 2: 170**),** *n.* [*Mnt.* bulder, buller] *buller, larm. Su* 257. *MB* 2: 170, 196, 246. *Di* 181, 281. *Lg* 3: 475, 556.

buldra (-adhe), *v.* [*Mnt.* bulderen] *bullra, larma.* jak höre them buldra oc ropa *ST* 29. *MB* 2: 91. — *väsnas, storma, lefva öfverdådigt.* jak buldrade fast mädan jak war vnger *MD* 124.

buldran, *f. buller, larm. Bir* 5: 133.

bulghin (*KS* 43 (112, 47). **bwlin** *Lg* 3: 726. **bullin** *LB* 8: 48. *ack. sing. m.* **bwlin** *ib* 7: 68. **bulen** *ib* 2: 39, 3: 72, 74, 75. **bwlen** *ib* 2: 62. **bolin** *ib* 4: 351. **bulnan** *ib* 2: 39, 41, 64. **bwlnan** *ib* 2: 50. **bolnan** *ib* 2: 62, 65. *nom. och ack. sing. n.* **bulghit** *KS* 43 (112, 47). **bulit** *LB* 4: 350. **bwlit** *ib* 5: 22. **bulith** *ib* 2: 60. **bwlith** *ib* 2: 46. *dat. el. ack. sing. f.* **bolne** *ib* 1: 97. *nom. och ack. pl. n.* **bulghin** *Bo* 233. **bolin** *LB* 4: 353, 354. *ack. pl. m.* **bwlna** *ib* 2: 45. **bolna** *ib* 1: 98. *best. form ack. pl. n.* **bulghno** *Bo* 85, *det enda ställe hvarest detta ord har* **gh** *qvar i sammandragen form; de sammandragna formerna med utstött* **gh** *torde hafva gifvit upphof till formerna* **bulin, bolin),** *adj. (eg. part. pret.*

af **bälghia**) [*Isl.* bolginn. *N.* bolgjen, bolen. *Sv. dial.* bulen] **1)** *uppsväld, svullen.* huar som plägha mera dryka än hans naturlik skipilse torua til likamens uppehäldes, tå wardr han giärnt trutin ok bulghin ok lyttr til sin likama. suåsom wi sea mághom thz trä som ä flyter i watne, thz wardr blöt ok bulghit *KS* 43 (112, 47). wart han owermatto bwlin mz boldom oc fresmom *Lg* 3: 726. ther som bulith er *LB* 2: 60. helar . . . bulnan tannagardh *ib* 41. *ib* 64. bwlit tannaköt *ib* 5: 22. wider manzs bulit anbudh *ib* 4: 350. *ib* 2: 46. läker bolnan quidh *ib* 65. for bulen quidh *ib* 3: 74. *ib* 4: 351. löser thz bulen mielta *ib* 3: 72. *ib* 2: 39, 50, 62, 7: 68, 8: 48. for bulen drypil *ib* 3: 75. ffor bwlna koddha *ib* 2: 45. fore bolne liffwir *ib* 1: 97. fore throtna läggia oc bolna *ib* 98. bolin öghon *ib* 4: 353. sar öron ok bolin *ib* 354. **2)** *uppblåst, braskande.* wtgiuta sin bulghno (*ampullosa*) ordh *Bo* 85. läta wt thera bulghin ordh *ib* 233. *Jfr* **forbulghin.**

bulla? *f.?* [*Lat.* bulla] *bulla, påflig (med blysigill försedd) skrifvelse.* ath for:ne pawesklega bref och bwllär ey forkynnades *BSH* 5: 359 (1509).

bulle (bolle), *m.* [*Isl.* bolli] *L. tumlare, ett i förhållande till vidden lågt, nedåt kupigt men med flat botten försedt dryckeskärl utan fot.* vnum bulla de pladher *SD* 4: 710 (1340?). nappa ok swa alle bulla satte mz ädhla stena fulle *Al* 2271. ij nap äller bulla *ib* 2304. bollin oc bekarin *RK* 1: (*Albr*) *s.* 208. sölff kaar bullar och drykkia kar *ib* 3: 147. skänkiass mz horn ok bulla *SEG* 117. *Su* 203. *Jfr* **silfbulle.**

bulna (bolna. -ar, -adhe), *v.* [*Isl.* bolgna] *bulna, svullna.* at nakar människia bolnade vndhir armenom *LB* 1: 98. bolnade man vndhir thynningionom ällir oppa halsenom *ib.* at nakar bolnade i rösana *ib.* om arm bolnar *ib* 2: 63. bolnar mans arm *ib* 7: 154. brynen bwlnär *ib* 150. — **bulna ut,** *svälla ut, bulna till mognad.* lath henne ther bolna wth *LB* 7: 159.

bulster (bolster. bwstir *för* **bwlstir** *Bir* 4: 10. **bulstur** *VKR* 57. *m. pl.* **bulstrar),** *m. och n.* (*BSH* 3: 293 (1470?); *se* **hofdha-, räkke-bulster)** [*Isl.* bólstr] *L. bolster.* the bäzta bulstra *SD NS* 2: 306 (1410). risthe the bolstern vp ok lothe fiädherne flygha *BSH* 3: 293 (1470?). liggia a bulstir oc wadhmals lakan ellir oppa linlakan *VKR* 11. *ib* 57. *Bir* 4: 10. *Lg* 3: 204. minom ryg . . . skalt thu göra blötan bulster *Su* 417. *Jfr* **hofþa-, hovudh-, räkke-, siänga-, undir-bulster.**

bulstervar (bolsther-), *n. bolstervar.* fördhe bolsther waren borth *BSH* 3: 293 (1470?).

bult, *se* **bolt.**

bulta (-ar, -adhe), *v. bulta, klappa.* tha bwltadhis aa dörryn *Lg* 3: 102. tycker at tz (*hjärtat*) denger oc bwltar *LB* 7: 234.

bulvärk, *se* **bolvärk.**

bulyxe, *se* **bolöxe.**

buna (bona), *f.* [*Sv. dial.* böna. *D. dial.* bone, bune. *Jfr Sv. dial.* buner, bunrot] **1)** *gråbo, artemisia vulgaris Lin.* arthimesia buna *LB* 5: 80. drikker man mosth aff te yrth ther bwna hether *ib* 2: 31. göre luth aff bönonne (*hdskr.* bononne) oc malyrtynne *ib* 3: 53. dragir bönan (*hdskr.* bonan) alle onda wädzsko wt aff hoffuedit *ib* 70. **2)** *böna* (*ordets bruk i denna betydelse beror troligen på förvexling el. missförstånd*). stamper man thz medh buna (*D. Harpestr.* bønæ 61; *Macer* fabæ 116) *LB* 2: 44. sywdher man honum medh buna (*D. Harpestr.* bønæ 48; *Macer* fabæ 35) *ib* 49. *Jfr* **böna.**

buna, *f.* — **bunulägger,** *m. L.*

bunde? *m.? förbindelse.* dölia sin laglika förfal ällar hindher . . . som är lönliken sywkdomber, ällar giort lyffte i annan orden, ällar troloffnadher, ällar bwndhi (*för* bwndhin?) til annan stadga, pliktog i gäl ällar räkenskap, ällar wanfrägdh *LfK* 152.

bundin, *n.* [*Isl.* bundin] *L. kärfve, knippa, qvast.* allo tässo samansankadho oc j eth wälluktande bunden ällir j blomstrande knyppe saman bwndho *Su* 202. *Jfr* **hvetebundin.**

bunga, *f.* [*Mnt.* bunge] *trumma.* man hördhe . . . aff bwngor (*öfriga hdskr.* bambor) och basun swa lithit bang *Fr* (*Cod. F*) 2349. sla pa bwngor *PM* 28.

bunga, *v.* [*Mnt.* bungen] *Jfr* **abunga.**

bunka, *v. banka, klappa.* bösta oc bwnka för mildasta domarans döör *Su* 185. *ib* 182.

bunke, *m.* [*Isl.* bunki] *L. hög, hop; last, lastrum (på ett fartyg).* swa skal thu göra archina, hon skal wara . . . thrätighi alna diwp fra bunkanum *MB* 1: 168. hon skal wara fiwghurslind nidhan op ower bunkan *ib.* nidhre i bunkanum skulo wara wisthws *ib.* owan a bunkanom skulo wara thry stoor hws *ib.* satte hona (*kistan*) j bwnkan höcth *MD* 368. nädersth j skipens bwnka *PM* 47. ath thz ey gnwggas äller stötes j bwnkanom *ib.* — *Jfr* **näfrabunke.** — **bunkabiter,** *m. L.* — **bunkabrytare,** *m. L.*

bur (*m. pl.* **-ar),** *m.* (*MB* 1: (*Cod. B*) 544; *Su* 393; *MD* 390) *och n.* (*Va* 35; *Al* 5626, 7765) [*Isl.* búr] **1)** *boning, hus, särsk. ett mindre, afsedt till qvinnoboning.* skipar henne sinna modher bwr *MB* 1: 206. gik til sinä dotters bur *Va* 34. *ib* 35. slo til mark wäl marght byght bwr *Al* 5626. **2)** *förrådshus, visthus.* goth är hawa nogh i bwre *GO* 1094. **3)** *rum, kammare.* thu skal göra i archinne flere bura (*Cod. A* rwm 168) *MB* 1: (*Cod. B*) 544. kom i mins hiärta lönlika bwr. thik ensamne gömdan *Su* 393. **4)** *bur, fogelbur.* iak sänder thik oc tio bwr . . . ther ära inne fughla lukt *Al* 7765. — *bo, fogelbo?* een foghil han wäär sin eghin bwr swa gör oc all willena diwr *MD* 390. — *Jfr* **fatabur.**

bura, *f. se* **bora.**

buraktogher (-ig), *adj. bondaktig.* jak är worden saa bwraktig *BSH* 5: 185 (1507).

bure, *m.* [*Fnor.* búri. *Mnt.* bûr] *L.* **1)** *inbyggare.* alla chanaan bwra wordho styrdhe *MB* 1 318. **2)** *stadsbo, borgare.* hvilkin man här kumbär ok bvre wil warda *SR* 11. en bure af barchinona *Bu* 175. *ib* 136. *Bil* 641, 986. *MB* 1: 8. — **bura borgh,** *f. stad?* eldir . . . bar sich fast at bwra borghinne *Lg* 1011. — **bura bref,** *n. L.* — **bura giäld,** *n. burskapsafgift, afgift som erlägges af den som upptages till borgare.* giua enä half mark til bvrägiälz *SR* 11. *ib* 27. — **buraman,** *m. L.*

burgiäld (-giel), *n. L.* = **bura giäld.** göra wth sith burgiel *SO* 204.

burskap, *n.* [*Mnt.* bûrschap] *L. burskap, borgarrätt.* antequam in eadem villa cohabitacionem dictam

burskap acceptauerint *SO* 120 *(urkund fr.* 1356*)*. winna ... sith burskap *ib* 48. *ib* 16, 22, 62, 80, 81, 192. nyuther han burskap nyuthe brödhra skap *ib* 17. *ib* 63.

bursprak (-sprok), *n.* [*Mnt.* bûrsprake] **1)** *burspråk, sammankomst som för allmänna ärendens afhandlande och för offentliga tillkännagifvanden hölls af öfverhetspersoner el. maktegande med borgerskapet i en stad el. med folket i en landsort.* lyste han *(ärkebiskopen)* bursprak i samma stadh *RK* 3: 564. erchebyscopin oppa bursprak monde thz klagha *ib* 621. i staden war [han] pa bwrsprake oc kynnede alle sine sake *ib* 2: 3732. badhe i vppenbare bursprak, sa och i annor rum *BtRK* 230 (1464). huru för:de erchiebiskop jöns oss . . . vppa vppenbara bursprak beropet och beschrifwit hafwer för kettere *ib* 232. hwlt myn herre bwrsprak i aabo oc ther hyllade almwghen honom *HSH* 19: 87 (1505). hwlle wij *(Hemming Gadd med flere rådsherrar)* her eth menth bwrsprak . . . i blandh then almoge her forsambladh war *BSH* 5: 368 (1509). strax bursprakeθ haalleth war *ib.* kom i samme stwndh, wij ginghe til bwrsprakeθ *ib.* oppenbarlige sade thee oss til i bwrsprakeθ *ib* 369. jak loffwade welia lefwa och dö medh them, paa bwrsprakeθ *ib* 370 (1509); *med afs. på några af de anförda ex. är det svårt att med säkerhet afgöra, om de böra föras till* **1** *el.* **2**; *några af de ex., som upptagas under sistnämda betydelse, skulle likaledes kunna föras till* **1.** **2)** *burspråk, utbyggnad på ett rådhus, från hvilken förhandlas med den på torget församlade menigheten och offentliga tillkännagifvanden göras.* vppo stora torgit *(i Stockholm)* komo the alla och lotho borgarna samman kalla po bwrsprakeθ the herra ga alla borgarna nidan för them sta *RK* 2: 2137. thet är . . . kunnughat vppa bwrsprakeθ *SD NS* 2: 229 (1409). her sten lywste paa bursproket nw han aff foor, ath alle the her i staden ere skulle ware eder höruge och lyduge *BSH* 4: 314 (1502). wore wi . . . forsamnet j dag pa rodhstuffwen her j abo stadh met then menige man, ffriborne, ffrelssitzmen, köpstadzmen, bönder ok bokarla, som bygge ok bo j abo län, ok lothom forkynne swadane breff pa bwrsprakeθ *FM* 165 (1504). *ib* 159 (1504). wort thetta försorefna kungiort wtaff bwrsprakit . . . fore then menige man oc almoge som här tha församblede wore *BtRK* 371 (1499, *orig.*). ath han *(freden)* skulle stadfestis och kungöris vtaff ith bursprach *HSH* 22: 21 (1496). **3)** *offentligt tillkännagifvande som göres på burspråk.* wij hörom hwaske breff eller bwrsprak inghenstades i riketh forkynnas *BSH* 5: 368 (1509). — *stadgande el. aftal som kungöres på ett burspråk, fördrag, förbund.* ath kunne en ewig fridh och bursparch [ɔ: bursprach] *HSH* 22: 21 (1496).

bursven, *m.* [*Skåne L.* bursven] *kammartjenare, lifdrabant.* zorobabel war swa wäl komin dario at han lät han liggia i herbärghe mz sinom bwrswenom *MB* 1: 24. *ib* 25. — *ss tillnamn.* jngo burswen *SD* 2: 198 (1295). — *Jfr* **fataburs sven.**

burt, *se* **bort.**

burtomt, *f. L.*

buske (boske *MD* 50**),** *m.* [*Mnt.* busch, busk] *buske.* tedhis honum waar herra siälwer mz lughande elde i enom buska *MB* 1: 281. *ib* 265. *KL* 293. *Bir* 1: 244, 245, 2: 64, 99, 3: 60. *Fr* 130. *Al* 2858, 3215. *MD* 50. *GO* 446, 816, 1044. *ST* 322. sidan buskin vart grön *(d. v. s. sedan vårens början) BSH* 5: 12 (1504). *Jfr* **rör-, trä-, thörne-buske** *samt* **byske.**

buskhasa, *v.* [*Jfr Mnt.* bonhasen *samt Äldre Dan.* busker, *bönhas*] *bönhasa, arbeta i ett yrke utan att inom det samma hafva vunnit mästerskap.* kan ok nakar schomagara suen aff staden fara ok vth vppa landit at buskhasa *SO* 32. *ib* 34.

busnisker, *adj. Bosnisk?* — *n. tyg från Bosnien?* alin busniskt *GS* 51 (1450).

butn (bwnthn. botn. bodn), *m.* [*Isl.* botn] *L. botten.* bäträ är spara fra bräd än fra bwthn *GO* 783. hwart kaar staar a sinom bwnthn *ib* 462. at thz (ɔ: kar) haui ängin butn *Bir* 2: 124. bodnen paa pramen *BSH* 5: 251 (1508). thz *(hafvet)* pläghar aff botnin alt op köra *Al* 6486. *Jfr* **hafs-, kiätil-, tunno-, ängia-, ävio-butn** *samt* **midhbutnis.** — **butna brädhe (botne-),** *n. bottenbräde, bräde afsedt att användas till botten (i ett fartyg?).* om nogre botne bräder, bidiandis ider, atj biwder mik hurv tiokt i vilen them haffua *FM* 371 (1508). — **butna lös (botna-),** *adj. bottenlös.* botnalöös taska *RK* 1: *(till. till LRK) s.* 236.

butna (bothna. -ar), *v. bottna, nå botten. bildl. förslå.* ther bothnar inthe *BSH* 5: 272 (1508).

butnfynd (botn findh), *f. L. bottenfynd, fynd på hafsbottnen. SO* 296.

buza, *f.* [*Isl.* buza. *Mnt.* butze, buse. *Ffranska* buce, busse. *Mlat.* buza, bussa] *ett slags stora, breda fartyg; omtalas ss krigsfartyg.* snekkior manga ok budzor stora *RK* 1: 3045. kogga stora ok butzor bredha *ib* 4191.

by (*SML (Cod. B) B.* 30: 1; *GO* 223, 957; *Bir* 1: 257, 261; *Lg* 3: 567; **-n** *ib* 288. **byi** *Bir* 1: 264. **bi. bii. bij.** *dat pl. med art.* **biomen** *Bir* 1: 258. **bimen** *ib*), *n. och f.?* (*Lg* 3: 567) [*Isl.* bý] *L. bi.* vax bära bii *Bu* 11. swärmdo bii *Bil* 641. at thin bij aldrigh bortfliugha *KL* 11. swa födher gudh by som biörna *GO* 223. ther bien skilias fra sin wiisa *Al* 1881. aff bii stwnghen *LB* 2: 38. een jdhen ok nööff by *Lg* 3: 567. *Bir* 1: 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 264. *MP* 2: 237. *GO* 126, 904, 957. *PK* 244. *Lg* 3: 288.

by borin, *adj. L.*

bydödhe, *m. dödlighet bland bin.* by dödhe wardher *Iv* LXXX.

bydhelmakare (bydelmaker *SJ* 138 (1445)**),** *m.* [*Mnt.* budelmaker] *pungmakare. SJ* 138 (1445), 146 (1446), 212 (1452).

byfastar, *m. pl. fastar som voro närvarande vid föryttring af jord och nämdes å stadstinget?* **byfastar** *i stad tyckas motsvara* **þingfastar** *å landet (se VML* II *J* 2 *pr.) och till* **garþfastar** *stå i samma förhållande som desse. Jfr Amira, Altschwedisches Obligationenrecht s.* 277 *(hvarest* **byfastar** *och* **garþfastar** *fattas ss identiska).* subscripti . . . fuerunt byfaster & gardfaster in negocio supradicto *SD* 2: 231 (1297; *af Stockholms stadsstyrelse utfärdadt bytesbref*).

byfaster, *adj. L.*

byflugh (bi-), *n. eg. bins flygande; bisvärmar, rättighet till anträffade bisvärmar.* assignauit . . .

mihi . . . curiam suam, ytra*aby, cum omnibus adiacenciis, exceptis, quod wlgariter dicitur biflugh, et piscaria sua in æmbakalff *SD* 3: 36 (1311).

byfoghate (byfogwte. byfogete. byfoghte. byfougte. byfougde: -an *FH* 5: 33 (1465). **byfoghot. byfoget),** *m.* [*Fnor.* býfogiti] *stadsfogde, ämbetsman som (närmast å regeringens vägnar) förestår uppbörden i en stad och med rådet deltager i stadens styrelse; hans ställning och åligganden torde för öfrigt hafva vexlat på olika tider och i olika städer; i de städer, i hvilka fans en rådet öfverordnad konungens fogde, synes ifrågavarande benämning beteckna ordföranden i den underdomstol som hölls ute på torget. Se Odhner, Bidrag till Svenska stadsförfattningens historia s.* 135 *f.; Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 370 *f.* wy fornämpde jönis byfoghot oc borghämästara oc radhmän *SD NS* 1: 310 (1404). incighle . . . jönissa, byfoghata i sudhercöpunge *ib* 541 (1406). öffuer huilkit köpp ok betalan waro tesse efterscrifne dandemen taghne til witnisbyrdh pedher niglesson ok pedher jönsson borgmästare j nadhendals köpstadh, biorn wärkmestare byfougte jop gest jöns saunan ok mattis mattisson radmen ther sama stadz *FH* 5: 88 (1482). haffuom wy thetta giort i dandemanna närwaru som är . . . jons olaffson borgmestara. jäppe pedersson. peder hasw byfogwten oc larens hasw radmen ther samastadz *ib* 197 (1505). *ib* 33 (1465). han . . . redh til westerars . . . oc lot op til sik kalle byfoget oc borgemestere alle oc bad them sik köpe late alt thz the kunde honom fly *RK* 2: 3633. takom wi alla klostirsins höxta ämbetismen . . . särdelis syslomannin gardzmestarin oc byfogtin i wazstenaby i wara . . . konunxlica hägn *Bir* 5: 112. vpbäri han *(gårdsmästaren)* aff byfoghtanom saköre som fallir i bynom til at löna folkeno mz oc haffwi byfoghten radh mz gardzmestarenom vm sakörin oc thera betalning som saki oc brwtlike wardha *ib* 116. *VKR* 35. engen wtlensker man skal wara borgamestare, radhman, tollener, byfogete, kämener, stadzscrifuare i nakon köpstadh *BtRK* 326 (1483, *orig*). *Jfr* **byafoghate.**

byfoghati (byfögetii), *n.* [*Fdan.* byfogedi] *stadsfogdeämbete; rätt till de inkomster som stadsfogden å kronans vägnar uppbär i en stad, särsk. böter?* jach sten sture riiddere wedherkennis . . . ath . . . kongh hans . . . haffwer . . . vnth och forlenth mich nycöpingx sloth medh byfögetiidh j stadhen *FM* 95 (1497).

byganga (bi-), *f. eftersökande och fångst af bisvärmar.* in dictis siluis . . . non exerceant venaciones apum, dictas bigango *SD* 5: 431 (1345).

bygangol, *adj. som är van att gå ut i byn.* bygangol höna *GO* 883.

bygarþer (bi-), *m. L. bigård.* jak giordhe mik bigardh *(alueolum) Bir* 1: 258. äru the j bygardhenom *ib.* bij . . . vtflyghande aff sinom bigardh älla stok *ib* 3: 118. en owermatto stor brot byörn . . . bröt sik jn i min bigardh *Lg* 3: 288.

byggeliker, *adj. Jfr* **obyggeliker.**

byggia (bygia *KL* 197. **byghia** *BYH* 1: 239 (1439). **bigia: -andhe** *SD NS* 2: 326 (1410). **bygga** *RK* 1: *(LRK) s.* 215. **böghia** *Lg* 3: 119. **-ir, -þe, -þer.** *part. pret. n.* **bygt** *RK* 1: 1634. **byght** *SD NS* 174 (1409). **bykt** *Bu* 24. **bygkt** *ib* 184**),** *v.* [*Isl.* byggja] *L.* **1)** *bebo, bo i.* thu komber aff thy lande visastu män byggia *Bil* 312. byggia paradiis *MB* 1: 129. *ib* 174, 387. — *bebo, bebygga, befolka.* byggir oc besätir himerike siälft mz sino folke *Bil* 125. bygdh landh *ib* 251. ödhknana skulu byggias *Bir* 3: 201. jak lot then *(landen)* försth bygga ok optaga *RK* 1: *(LRK) s.* 215. **2)** *bebygga, förse med byggnader, uppföra byggnader, verk el. anläggningar i.* byghia älla bätra fornemdha goz ok quern *BYH* 1: 239 (1433). at eth fiskeri . . . matte ey byggias lagleca aff rättom ägändom *SD* 5: 699 (1347, *gammal afskr.*). *ib NS* 1: 138 (1402). I ström . . . at byggia *SD* 5: 728 (1347, *gammal afskr.*). **3)** *odla, bruka, vidmakthålla.* riddrskap *(för* ridderskap*)* skal land ok rike byggia *KS* 76 (186, 83). mz lagh skal man land byggia *GO* 1. — (?) at þöm rät som berghit skulde byggiäs meþ *SD* 5: 636 (1347). **4)** *göra i ordning, förse (med), belägga.* war . . . guluit bygt *(stratum)* mz dyrastom stenom *Bir* 1: 389. skal innan i husino stora jord grava göras *(för* göra*)*, ok töm medh sten innan byggia *KS* 85 (209, 93). wydha marken the mz skermom byggia *RK* 3: 3758. — *bereda, inrätta.* thz watn hawer särdelis dygdh ther mz är stoor diäwlskap bygdh *Al* 90. swa är waar natwr innan til bygdh *ib* 6510. — (?) han haffwer tha mz sik mykin dygdh skäl oc wit i hiärtath bygdh *Al* 8314. **5)** *bygga.* nakor hws, som . . . karl knwtzsson . . . byght hafde *SD NS* 2: 174 (1409). tha husit war bygt *RK* 1: 1634. bygde mangha kirkio *Bu* 149. *ib* 24, 184. al väruld är af þinom fäþar bygd *(skapad) ib* 78. at bygia enom ny komnom brodhir sälla *KL* 197. *Lg* 3: 119. boluerk byggia *RK* 3: 3778. byggia bro *Al* 1945. ther almanna wägher byggia *(för* byggias?*) KS* 65 (161, 71). — *abs.* wiidh kolbekx broo monde the tha liggia och hwar fasth mooth androm byggia *(uppföra förskansningar och krigsmaskiner) ib* 1419. *ib* 2036, 2248, 3603. hwar ma byggia i aane som hwar agher aa landeno *SD* 5: 699 (1347, *gammal afskr.*). — *uppbygga (i andlig mening).* bätrasällir j godho bygder wara *Bir* 4: 74. *ib* 89. **6)** *bo.* han . . . bygde i fatöko huse *KL* 197. sliker then är som rådhr nokrom stadh, slike äru the ther innan byggia *KS* 57 (143, 62). i lande byggia ok boa *ib* 65 (162, 72). *ib* (160, 71). *SD* 5: 475 (1345, *nyare afskr.*). j . . . skulen boo oc byggia j thz landet *MB* 2: 4. *ib* 125. tha joan kom thiit at byggia *ib* 259 (1410). *Pa* 18. *KL* 38. *Bo* 12, 78. *Al* 1631, 2101, 2102, 5842, 7049, 7979, 8052. *Bir* 2: 28. *MB* 2: 73, 237. *Ber* 35. mz thera fadhir diäflenom som byggir i idhrom afgudhum *Gr* 277. *Pa* 18. at i mik skuli byggia gudz dygdh *Gr* 318. *Bir* 1: 50, 259, 385. **7)** *lefva i äktenskap.* reknande sik owerdhoghan at byggia mz mik *(cohabitare mihi) Bir* 3: 159. **8)** *befatta sig med. med prep.* viþer. ther pläghom wi ey byggia widher *Al* 6041. — **byggia af,** *genom byggande afbetala.* at ey skuli nakar landbo äpter min dödh byggia klostreno sit landgäld aff *SD NS* 2: 238 (1409). — **byggia ater,** *återuppbygga, återställa.* kärlikin byggir atir fridhin mällan gudh oc mannen *Bo* 76. *Jfr* **ater byggia.** — **byggias fore,** *eg.*

bygga el. bebygga för sig; bosätta sig. foor sät at byggias fore langt fra cayn *MB* 1: 167. *ib* 198. — **byggia up,** *uppbygga.* byghde wp stadhin swa godhan *Bil* 569. som vp skulu byggia . . . the hälgha kirkio *ib* 226. *Jfr* **up byggia.** — *Jfr* **be-, igen-, in-, inne-, ivir-, kringum-, sam-, saman-, um-, umkring-, ut-byggia,** *äfvensom* **vidherbyggiande, ful-, ny-, o-byghþer.**

byggia? *v.* [*Isl.* byggja] *L. eg. köpa, afsluta köp om.* **1)** *afsluta, ingå.* bygdhe hionalagh *KL* 110. bygde han annat hionalagh *RK* 1: 1955 *(kanske snarare att upptaga ss en särskild betydelse under föreg. ord; jfr dess bem.* **7**). **2)** *bortarrendera, öfverlåta till bruk?* at bärghit byggiäs skal fran enom attuntädagh iulä oc til annärs *SD* 5: 639 (1347; *möjligen att föra till föreg. ord, bem.* **3**).

byggians man, *m. innebyggare.* byomen äller byggians män j fornempda stadh *SD* 4: 427 *(öfvers. i hdskr. fr. början af 1400-talet).*

byggiare, *m.* **1)** *byggare, som bygger. Jfr* **skip-, up-byggiare.** **2)** *innebyggare.* dyäfwllin var byggiare oc äghare j honum *Bir* 2: 78. *Jfr* **a-, hana-, in-, na-byggiare.**

byggilse, *f.* **1)** *byggande.* aff hänna *(arkens)* byggilse *Bir* 4: *(Dikt)* 218. *Jfr* **upbyggilse.** **2)** *boende, vistelse.* är ensam byggilse *(secretior habitatio et conversatio solitaria)* nyttelikin *KL* 185. *LfK* 208. **3)** *boning, bostad.* munka byggilse *KL* 198. vil iak at en mwr skal aatskilia badha byggilsinna stadha *Bir* 1: 53. iak rede ok skipadhe hänne mz mik äwerdhelika hwilo ok byggilse *ib* 62. skulu the falla mz sinne byggilse *ib* 226. *Jfr* **hem-, in-, sam-byggilse.** — **byggilsa rum (byggilse-),** *n. boningsrum.* mang boo ok byggilse rwm varo vidh murin *Bir* 3: 193.

bygnind, *f. byggnad.* til alla dygdhinna staduga bygnindh *Su* 257.

bygning (bygning. bygnyng. byggning. bygnig *Bu* 184. **bygninge** *FM* 318 (1507). *ack. sing.* **-u** *GO* 942. *pl.* **-ar** *Bir* 1: 53, 362), *f. L.* **1)** *byggande, byggnad.* til kirkiunnä bygnyng *SD* 5: 565 (1346). *ib* 566. ware ecke then stora bygninge med thenne mwren jak haffuer for hender *FM* 318 (1507). nu är sagkt om borgha byggning huru te mågho fasta ok ovinnelika wara *KS* 86 (210, 94). fra försto bygning romara borgh *Bu* 395. *ib* 184. *Bil* 88. *RK* 2: 9096. **2)** *det som är bygdt, byggnad. SD NS* 1: 30 (1401). meth awäl älla byghninger *ib* 127 (1402). lot up . . . sit stenhws mädh grund ok bygning *SJ* 82 (1438). hwa sina bygningu säter äpter hwars mans sägn hon wardher illa bygdh *GO* 942. bygningin lagdhis ödhe *Bil* 53. *Bo* 33. *Bir* 1: 53, 362. foro lönliga om kringh alla byguingh *(introibant latentes in castella) MB* 2: 302. **3)** *bygd, trakt.* liggiande j hosio byghningh *DD* 3: 20 (1399). **4)** *bruk?* iak hawer . . . gifwit . . . klostreno vazstenom til bygning oc bestandilse oc äuärdhelica ägho äpter min dödh thässe min rätto eghin aflinga oc köpo gooz *SD NS* 1: 231 (1403). *ib* 2: 25 (1408), 96 (1409) *o. s. v.* — *bruk, bearbetande.* bergxens bygning . . . oppe halda *PfN* 140. **5)** *boende, beboende.* stodh iudea ödhe LXX aar aff iudha byghning *MB* 1: 13. **6)** *boning.* paradiis är swa langt fra manna byghning oc kännilse *MB* 1: 124. *ib* 125. hafdho ey männene sighirlica bygning *Bir* 2: 316. — *Jfr* **biärgs-, bro-, broa-, bya-, husa-, hytto-, kirkio-, lagha-, ny-, qvärna-, skipa-, snäkkio-, trä-, undir-, up-, värka-bygning.** — **bygnings man,** *m. byggmästare. Bir* 1: 53.

bygning, *f.* [*Isl.* bygning] *L. bortarrenderande, öfverlåtande (af rätt att bruka och bearbeta)?* þän stafge som vi med iþär för gyorþom vm berghsens byghningh viliom vi ät staþughär skal vara. at bärghit byggiäs skal fran enom attuntädagh iulä oc til annärs *SD* 5: 639 (1347; *kanske snarare att föra till föreg. ord, bem.* **4**). — **bygningabol (bygnunge-),** *n. gård som är upplåten åt arrendator? ss ortnamn.* opidum quoddam dictum bygninga bool juxta hweruilrydh situm . . . vendidimus *SD* 3: 105 (1312). cum terrula quadam ibidem adiacente, ex orientali parte dicta bygnungebol que extendit se ad viam hyemalem *ib* 5: 467 (1345, *nyare afskr.*). — **bygninga iorþ,** *f. L.* — **bygninga rätter,** *m. L.* — **bygninga vitni,** *n. L.*

byghþ (-ir), *f.* [*Isl.* bygð] *L.* **1)** *bebyggande, odling.* thz land ther til husith la ther var ängin bygdh op a *Iv* 2806. **2)** *bygd, bebygdt land.* aldre kom hans liik til lanz ellir been til bygdhe *Bil* 429. äru swerike oc götland älzsta land oc bygdher thenna wägh iorsala haff *MB* 1: 3. *ib* 130. *Va* 14. **3)** *bygd, trakt.* för än the foren af the bygdinne *Bo* 9. *ib* 53, 54. *Fl* 1985. *RK* 2: 9229. *PK* 232. — *i ortnamn.* hospitali nørrobyghd *SD* 3: 67 (1312). — *Jfr* **lands-, manna-, skogh-bygdh.** — **byghþamän,** *m. pl. L.*

byghþ, *f.* — **byghþa skiäl (byghþa skäl),** *n. L.*

byghþfaster, *adj. L.*

bykirkia (bykyrkia: -o *SO* 33. **bykiörkia: -an** *SJ* 252 (1456). **bykyrka: -one** *RK* 3: *(sista forts.)* 5507), *f. stadskyrka. Lg* 3: 584. *RK* 3: 3399, 3671, *(sista forts.)* 5507. *SO* 33. *SJ* 2 (1420), 72 (1441), 120 (1443). i sancti nicolai bykirkio i stocholm *ib* 187 (1450). *ib* 188 (1449). *Jfr* **bya kirkia.** — **bykirkio gardher,** *m. stadskyrkogård. SJ* 61 (1447), 82 (1438) *o. s. v. Jfr* **bya kirkiogardher.**

byld (böld. bold *LB* 7: 33. **boldh** *ib* 2: 33, 35. **-ir),** *f.* [*Fdan.* byld] *uppsvällning, svulst, böld.* han . . . plaghadhis mz värsto byld *Bir* 3: 382. *KL* 349. *LB* 2: 33, 35, 7: 33. j rädhelike strupans ok alz halsins böld *Bil* 830. en man licare trolle en manne före böld liifs oc enlitis oc alz licamma *ib* 855. som böld faar j strupa *ib* 903. byld j öghon *LB* 1: 96. byld a winsthre sidhonne *ib* 97. byld i lungo *ib* 3: 75. the alle ärw bästä tingh moth dödha bölder *(pestbölder)* oc pestilencia *PM* XXXVIII. *Jfr* **fota-, hals-, hiärta-, hovodh-, liver-, nafla-, qvärka-, spina-, tungo-, öghna-byld,** *samt* **bulde.**

bylghia (bölghia. bölgha: -o *Bir* 2: 84; **-om** *ib* 103; **-omen** *MP* 1: 67. **bolghia: -om** *Bir* 2: 7; **-omen** *ib* 171. **bylia. bölia),** *f.* [*Isl.* bylgja. *Jfr* **bälghia, bulghin**] *bölja.* kom en bylghia ok slo hanom kronona af hofde *Bil* 773. bölghio komo bradhlika ok nidhirsänkto al barnin *KL* 92. bölia *(unda)* qualde han *Bu* 499. aff bölghionna *(undarum)* stötom *Bir*

4: 251. flytir suasom skip mällan bölghior *(fluctus) ib* 2: 172. *MP* 1: 67. han hafdhe nästan sunkit i hafsens bölghiom *(fluctibus) Su* 392. hwar han innan bylione far *Fr* 2506. badhe ower land ok bölia *Al* 1532. som bölian wäxer fore wädher ok wind *ib* 3059. *ib* 5131. hwar bölghiän effter annan foor och kastar skipen hiit och thär *Fr (Cod. B)* 2376. skipit kastadhis i stormenom af bylghiomen *Bo* 104. *ib* 111. stormande haffsins bölghia *ib (Cod. B)* 342. växste starkir stormbir *(tempestas)* bölghiona högdhos *(intumuerunt procellæ)* ok skipit stöttis hardhelica *Bir* 3: 177. diäfla wäctu bylghin *(för* bylghiu*)* ok giordho stridhan storm *Bil* 285. stöttir ok ältir af diäflanna frestilsom ok sinom girnilsom swa som af bölghiom *(procellis) Bir* 1: 36. läggir orent klädhe mällan bölghiona *(procellas)* at thz skuli wardha renare ok hwitare af watnsins rörilsom *ib* 396. sätir gudh sina vini j thesse wärldinne mällan fatikdomsins dröuilsa bölghio *ib. ib* 178, 213, 321, 323, 324, 2: 6, 7, 171, 3: 412. *Ber* 124. j taranna bölghom *(procellis) Bir* 2: 103. thw som astundar hampn äptir världinna bölghio oc storm *(procellas) ib* 84. *ib* 191. thin öron opfyllas mz höghfärdhinna vädhir hulkit höghfärdhina bölghio *(procellæ)* vpuäkkia *ib* 3: 137. eldir ok brennestens lughi ok bölghia blästir *(spiritus procellarum)* skal vara thera drykkekars deel j heluithe *MP* 1: 72. *ib* 2: 250. drukinskaper är . . . tungona stormbr ok likamens bylghia *(procella) KS* 44 (112, 47); *i några af de ex., i hvilka* bylghia *återgifver Lat. procella, torde dock detta hafva den annars vanl. bem.; storm, och* bylghia *vara orätt öfvers. Jfr* **vatnbylghia.** — **bylghio slagh (bölghio-** *Bir* 1: 396**)**, *n. böljeslag.* hwar som rädhelikasto bylghio slaghin *(jactus undarum)* ok stormin är mäst *Bir* 1: 323. *ib* 396.

bylia (bölia), *v. L. Jfr* **umbylia.**

bylia? (bölgia), *f.* [*Jfr* **bol**, *Isl.* bolr, bulr] *stock, påle?* vprifwir hon manga synda bölgio *(stipites peccati) Bir* 1: 372.

bymal, *n. L.*

byman, *m.* [*Fnor.* býmaðr] *L. borgare.* giäldskuldugher . . . þore raband, bymane i luthosia *SD* 6: 149 (1349). byman i skeninge *ib NS* 1: 162 (1402). *ib* 317 (1404) *o. s. v.* bymän *(för* bura, *som stått förut men blifvit utskrapadt)* lästo jwi hanum alla stadhzsins porta *Lg* 641. *ib* 248. *KL* 365, 366. *MB* 1: 142. *Fl* 1014. *RK* 2: 9074. *Jfr* **bya man.**

bymark, *f. L.*

bynke (binke), *n. bynke, artemisia campestris Lin.? LB* 7: 218. taga tw lood bynke *ib* 241. stööt binke *ib* 268. vatn, som bincke är swdit vty *ib* 273. lagen vtaff bincke *ib* 281.

byr (by. bi *RK* 2: 6914. *gen.* **byia(r). bya(r). bys.** *pl.* **byiar. byar. byghiar: -a** *SD NS* 1: 72 (1401). *dat.* **byium** *ib* 2: 173 (1409). *ack.* **byia. bya. by** *Iv* 2879**)**, *m.* [*Isl.* bœr] *L.* **1)** *bostad, gård, landtgård.* jak köpte en by *(villam) MP* 1: 193. *ib* 196, 197, 2: 241. iak haffwer ok flere byia *MD* 168. iak atte hws ok stora by *Iv* 2879. hafdhe . . . takit härbärghe j enom by *(villa) Bir* 3: 195. **2)** *by, stad.* närwarande þem, som i bynom boä *SD* 6: 129 (1349). gik hon i byin at bedhas sik vl oc too *Bo* 14. bäri tha spiut tilbya *TB* 74. vallughir herra som älskar mangra bya *(civitatum)* faar hulkin tho takir älla eghnar sik engsins bysins faar *Bir* 3: 28. i enom by heter essend *Bu* 517. foor landa mällan ok stadha, bya ok bolstadha *Bil* 367. *ib* 215. *VKR* 35. *MB* 2: 52. far . . . w by *SO* 17. til suderkopunx by *RK* 2: 3344. *ib* 2171, 2605, 3637, 3903, 6914, 3: 942. 1194, 2499, 2519. swa gör barn i by *(d. v. s. ute, borta)* som hema är want *GO* 242. *ib* 306. wisa barne i by ok gak siälwer äpte *ib* 255. — *i ortnamn (i hvilka ordet torde vara att hänföra dels till* **1**, *dels till* **2**). in mosebuy *SD* 1: 682 (1180-1202). mansionem quandam que housbuj nominatur *ib* 684 (1198-1234). in litla hagaby *ib* 706 (1258-82). pro alia curia. que hagaby dicitur *ib.* III oras terra in vestby *ib* 707. curiam hesleby *ib* 719 (1275-6). in villa berbii *ib* 2: 36 (1287). in rislingabii *ib.* — *Jfr* **afgärþa-, afgärþis-, bol-, bonda-, fal-, ful-, födhe-, heþnu-, högha-, kirkio-, land-, lands-, oþol-, sma-, sotta-, stor-, undir-, ut-, öþis-byr.** — **bya anyt (byar-),** *f. L.* — **bya bolstaþer,** *m. L.* — **bya bro,** *f. L.* — **byabrut,** *n. L.* — **bya bygning (byar-),** *f. L.* — **bya dela,** *f. L.* — **bya foghate (-foghete),** *m.* = **byfoghate.** vpbäri han aff byafoghetenom saköre som fallir j bynom *VKR* 35. *SD NS* 2: 134 (1409). — **bya friþer (byar-),** *m. L.* — **byagiäld (byargeld. byägiäld. byjä giäld),** *n.* [*Fnor.* bœjargjald] *stadsutskyld, skatt som af borgare erlägges till staden.* a communibus collectis, quæ byargeld et almenningsgield wlgariter nuncupantur, eosdem prorsus liberos et immunes reddimus *SD* 1: 507 (1276, *nyare afskr.*). byägjälde *SR* 34, 35. frälsä garþen bryggyzzonä firi byjä giäldet *ib* 34. — **byagärdhe,** *n. L.* — **bya haghi (byia-),** *m. en bys gemensamme beteshage.* cum pascuis pecudum wlgariter dictis byiahagha nuper per vddonem in syndrunæsum certis sepibus circumclusis *SD* 2: 503 (1307). — **bya kirkia (byokirkia: -o** *SD NS* 1: 27 (1401); *FH* 3: 65 (1445)**)**, *f.* = **bykirkia.** *SD NS* 1: 27 (1401). *RK* 1: 4283. *SO* 163. *FH* 3: 65 (1445). — **byakirkiogardher,** *m.* = **bykirkiogardher.** *Bir* 5: 122. — **bya land,** *n. L. en bys jord (i åker och äng).* in rikunaberghum dimidiam marcham terre scilicet duas oras in byalandum et II oras in fiællalandum *SD* 5: 315 (1344). — **bya luter,** *m. jordlott i by?* predia sub curiam frøsakir . . . in greno in silua v. solidi jtem afgarnum dimidius byaluth *SD* 5: 329 (1344). — **bya mal,** *n. L. eg. mått el. grund, efter hvilken en bys jord delas mellan grannarne; ett af de skiften hvari en bys jord är delad.* jn hoxthörp IX byæmal. et sunt III quaternarij in quolibet byæmal *SD* 3: 376 (1318). recipientes . . . septem vlnas cum dimidia . . . in duabus remocioribus partibus dictis byæmalum *ib* 5: 291 (1344, *nyare afskr.*). thätta är thän wtmalin, som liggär i brytiagardenom oc höre til warom gardhe i sörby, i stokkamyr fyra byamaal, ena stang aff hwario thy til wan gardh, aff wädralidh ok samuledh i fyra byamalum, i booänger i thwem byamalum samuledh ij stängär *ib NS* 2: 20 (1408). kom oppa hustrv anna deel III stengher jordh i hwarth byamall offuer allan karynemi by *FH* 3: 112 (1447). — **bya man (byia man. byoman),** *m.* [*Isl.* bœjarmaðr] *L.* = **byman.** *RK* 1: 4001, 2: 1455. byia män väghþo for sik *Bu* 490. byomen äller byggians män j fornempda stadh *SD* 4: 427 *(öfvers. i*

hdskr. fr. början af 1400-talet). SR 14. *SD NS* 1: 173 (1402), 514 (1405) *o. s. v.* han wardher byaman thäs hälgha stadzens, i hwlkom gudh fadher är mönster . . . änglane byamen *Ber* 212. — **byamark (byar-),** *f. L.* — **byamot,** *n. L. Jfr* **almännings byamot.** — **bya rätter,** *m. stadsrätt.* epter ty som theres byarätt vthwijsar *BtRK* 66 (1396). — **bya sal (byia-),** *n.?* niclis gaf . . . karlle IIII öresland jord i byiasal västan gatuna *SD NS* 1: 294 (1403, *nyare afskr.*). karl gaf niclisse . . . II allna ok II örtugha jordh i byia sal östan gatuna *ib.* — **bya skiäl (-skäl),** *n. L.* — **bya skogher (byar-),** *m. L. bys gemensamma skog.* bya skog uthöda *GS* 42. — **bya þing,** *n. L. stadsting, sammankomst af en stads invånare.* i byathingx prouento achre *(åker anslagen till en af stadstinget stiftad prebenda?) SD NS* 2: 64 (1408). — **bya vaþi (byia-),** *m. gränsskilnad mellan byars egor.* extra eciam istarum villarum byiawathæ *SD* 4: 313 (1333). — **bya varþer,** *m. L.* — **bya ämpni,** *n. L.* — **bya äng,** *f. en bys gemensamma äng.* een ängia homp i byaaänginne *SD NS* 2: 38 (1408).

byr (bör), *m.* [*Isl.* byrr] *L. vind (på hafvet).* tha war börren twär ok stark *RK* 1: 3049. — *särsk. god vind, medvind.* hon sighalde goþan bör fram *Bu* 523. the sighldu raskan bör jnnan storme *Bil* 251. fingu the goth wädher ok retthan byr til rom *ib* 269. fingho blidhan bör *Lg* 3: 706. är retho at sighla nar börin bläser *Bir* 2: 172. them bläste bör fra stranda *Fl* 315. lagho ther ok biddo böör *RK* 1: 1648. än wi bör faa *Fl* 654. fagher bör var thera ro *ib* 1973. *ib* 626, 2030. *RK* 1: 125, 1650, *(LRK) s.* 223, *(yngre red. af LRK) s.* 269, 3: 2686. *Al* 1578. *Di* 21. *PM* 48. — *bildl.* sidhan fingo ther marghe bör *(fingo lätt för att gå deröfver?) Al* 1974. — *Jfr* **gen-, mot-, o-, önsko-byr.** — **byrslösa (börslöse),** *f.* = **byrlösa.** *BSH* 5: 73 (1505).

byra (by raa), *f. råmärke mellan byars områden.* vppa theris by raar *FH* 5: 131 (1489).

byrþ (bördh *SD NS* 1: 185 (1402); *SO* 30, 61; *LfK* 255. **byrgd** *FH* 5: 145 (1490). **byurdh** *SD NS* 1: 95 (1402). **biördh** *ib* 2: 140 (1409), 145. *ack. sing.* **byrdher** *för* **byrdh** *Lg* 3: 722), *f.* [*Isl.* byrđ. *Jfr Isl.* burđr] *L.* **1)** *bärande; endast i sammansättningar: se* **a-, iärn-byrdh,** *äfvensom* **at-, ater-, for-, gen-, up-, vitnis-byrdh.** **2)** *det som bäres, börda.* giordhis hälagh byrdh swa thungh *Bil* 54. *MB* 2: 337. *Lg* 3: 282. **3)** *det som framfödes, foster, barn.* thz henna byrdh wordhe en son *Al* 10230. **4)** *börd, födelse.* guz ängel buþaþe iohannis baptiste byrþ hans faþer zacharie *Bu* 49. äpte vars härra byrþ *ib* 175. *SD* 5: 293 (1344), 568 (1346), 639 (1347). *MB* 1: 219, 356, 499. barnit hulkit som kombir til byrdhinne ok forma ey at födhas *Bir* 1: 133. **5)** *börd, härkomst. KS* 6 (12, 6). the varo . . . af litlo kompne a byrdhinna vägna *Bo* 58. han höghfärdadhis . . . aff sinne ärlike släkt oc byrdh *Bir* 3: 99. **6)** *slägt.* wij . . . hawom leet oc ransakadh medh allo ällesfolke i ware byrdh oc utan wara byrdh *DD* 1: 41 (1382, *afskr.*). at ingen skulle seya annet än iagh oc theras godz vnder mik komma thera byrd til skada oc mik til froma *RK* 3: *(till. om Chr. II, red. B)* 6182. thet . . . gozeth . . . ok qwärnena i sina byrdh som thet är wtaffgangit köpa eller aterlösa *SD NS* 2: 53 (1408). **7)** *börderätt.* racione attinencie, que byrdh wlgariter appellatur *SD* 3: 425 (1319). **8)** *jord som förut tillhört slägten och genom arf kommit i närvarande egarens hand, arfjord. SD NS* 1: 35 (1401). thet war hans rätta byrdh *ib* 2: 141 (1409). *ib* 245 (1410, *nyare afskr.*). — *Jfr* **a-, altara-, altaris-, at-, ater-, barn-, barns-, for-, gen-, hvete-, iärn-, manz-, til-, tiäldru-, up-, ut-, vitnis-, väl-, öxa-byrþ.** — **byrþa buþ (bördha-. börde-. berda-),** *n. L. slägtingars anbud (att köpa arfjord).* enghin myn arfue äller äpthekomandhe schal thenna jordh meth bördhabwdh . . . athyr winna äller lösa *SD NS* 2: 172 (1409). hwilken iordh laglika hafuer standit wpbudhin oc enkte bördha budh är ther til budh *ib* 215 (1409). ath thetta for:da gozs kome i nogoth hinder ällir. qual, meth berdabudh äller i nograhanda andra maattho *ib* 311 (1410). the gotz som konungh karl eller hans husfrw dröthning katherina met rätte bördebudh til sik köpt eller löösth haffua *FH* 5: 29 (1465). — **byrdha del (byrdhedell),** *m. jord som man är berättigad att börda.* sachtä at thet war hans byrdhedell *SD NS* 2: 132 (1409). — **byrþa köp,** *n. L.* — **byrþa luter (byrþa loter. byrþar loter),** *m. L.* — **byrdha läghil,** *m.* [*Jfr N.* byrdarkagge] *lägel el. kagge att bära på ryggen.* duo paria vtrium byrdhælæghlæ *SD* 5: 571 (1346). — **byrþaman (byrdhe-. byrde-** *SJ* 379 (1471); *FH* 4: 74 (1460, *nyare afskr.*). **birdha-** *SD NS* 1: 295 (1403). **bördha-),** *m. L. frände.* forna kononga hans förfädher oc bördhamen *Lg* 3: 344. — *slägting, arfvinge. SD NS* 1: 295 (1403). *SJ* 379 (1471). — *slägting som har rätt att inlösa arfjord, bördeman.* pädhär stoth siälfwer a thingena ok wildä thet eiigh ather lösa ok ängin hans byrdha man *DD* 3: 15 (1384, *afskr.*). thesse godhz . . . som han war rätter byrdhaman til *SD NS* 2: 200 (1409). jak var ther byrdheman till oc än är *ib* 1: 365 (1404, *nyare afskr.*). *FH* 4: 74 (1460, *nyare afskr.*). — *Jfr* **obyrþaman.** — **byrdha tugh (börda tog),** *n. tåg hvarmed börda bäres, bärtåg. SO* 192.

byrdha, *f. L. börda.* tungh byrdha *MP* 1: 156. *Lg* 941.

byrþa, *v. L.*

byrþaþer, *adj. L.*

byrþe (bördhe *Bir* 1: 33. **burdhe** *ib* 307. *pl.* **-ar: byrdha** *MB* 1: 264; **byrda** *Bil* 567. **-ir: byrdher** *Su* 84; *MP* 1: 146; *denna pluralform kan dock äfven föras till* **byrþ),** *f.* [*Isl.* byrđr] *L.* **1)** *börda.* mz byrdhe palma träs fruct *Bil* 404. bar a sinom herdum tolf byrda muld *ib* 567. *KL* 225. thz var hänne thung byrdhe *Bo* 3. *ib* 108. lagdhe sina härdha vnder stora byrdha *MB* 1: 264. föterne vppe hiollo mästa likamans bördhe ok thungha *Bir* 1: 33. *ib* 42, 133, 307, 2: 62, 123, 3: 294, 441. *Al* 2809, 6815. *RK* 3: 3130. at moysi lagh waro the byrdhe, som ängen gat borith *MB* 1: 439. som twnge ärw oc tröthe wndher syndenna byrdher *Su* 84. fatökdomsens byrdhe *KL* 106. mirrams byrdhe *(fasciculus myrrhæ) Ber* 269. *Jfr* **korn-, mata-, synda-, vidha-byrdhe.** **2)** = **byrþ 8.** at skiffte broder broderdel och syster systerdel mz sämie aff gamble byrde *BtFH* 1: 220 (1508). *ib* 258 (1509).

— **byrdhis fulder (byrdhesfullir),** *adj. tung.* sandin är byrdhesfullir *(onerosa) MP* 2: 244.

byrdh eghn, *f. L.*

byrþer, *m.* [*Isl.* burðr] *Jfr* **a-, up-byrþer.**

byrdhogher (byrdugher. bördogher), *adj.* [*Isl.* burðugr] **1)** *bördig, härstammande.* han war bördogher aff ädhela kononga oc wälbördogha riddara släkte i swerighe *Lg* 3: 343. **2)** *af god börd, välbördig.* huariom ädhla ok byrdughom herra *KS* 77 (191, 85). **3)** *genom börd el. andra förhållanden berättigad.* rikedoma ok verldzliga äro, til huilka hon rätteliga bördogh ok tilkomyn var *Lg* 3: 528. thet noghre findhz byrdoghare ware oppa släkth ok godhz *FM* 688 (1517). mädhen han är ekke ther til byrdogh badhe met godhz ok släkthennes väghna *ib.* han är ther til byrduger *BSH* 5: 88 (1506). — *Jfr* **högh-, iäm-, van-, väl-byrdhogher.**

byrfaster (bör-), *adj. qvar i följd af bristande vind el. på grund af motvind.* lagho ther länge börfaste *ST* 473.

byrghþ, *f. L. Jfr* **anbyrghþ.** — **byrghþa manaþer,** *m. L.* — **byrghþa time,** *m. L.*

byrghia, *v. Jfr* **a-, up-byrghia.**

byrgsl, *f. L.*

byria (byrria: -ar *Bu* 200. **böria: -ät** *SD* 5: 563 (1346); **-as** *Bu* 11; **-adhe** *MB* 1: 415 *o. s. v.;* **-aþes** *Bu* 520; **böri** *Bir* 3: 18. **boria: -ade** *RK* 2: 7342. **byrghia** *Bir* 1: 157, 2: 144; **-as** *KL* 251; **-adh** *ib.* **byrgha: -as** *ib* 181. **birgia: -adhe** *RK* 1: 3041. **börghia** *Bir* 2: 184; **-as** *KL* 183. *pres.* **-ar. bör** *Al* 485. *impf.* **-aþe. burþe** *Bu* 72, 76, 206 *o. s. v.;* **burdhe** *Bil* 123, 342; **-is** *ib* 118, 378; *Lg* 1004. **burde** *Bil* 80. **bordhe** *Iv* 1241; **-o** *Al* 9029 *o. s. v. part. pret.* **-aþer. bordher: bordh** *Al* 10485**),** *v.* [*Isl.* byrja] *L. eg. bära, bära upp, bära fram, föra fram.* **1)** *börja.* byria striþena *Bu* 521. forlata goodh byrghiadh thing *KL* 251. abiater . . . burde disputeran *Bil* 80. för än han böri mässona *Bir* 3: 18. thän som byriadhe renlifwes lifwärne *Bo* 22. *Bir* 2: 61, 144. byriadhe patir nostir *KL* 21. burþe sanctus bartholomeus sina prädican . . . a þy *Bu* 206. byria rätvise af sieluom tik *KS* 26 (66, 28). iak skal byrghia min dom j klärkdomenom ok af mino altare *Bir* 1: 157. böriande sina röste mz ve *ib* 2: 17. a niiunda are ok tiughu burþe iohannes prädica *Bu* 72. þu . . . burþe giva bloþ *ib* 76. byriadhe läsa *KL* 45. *Al* 5287, 5369, 9029 *o. s. v.* jak tror nectanabus bör at swara *Al* 485. tha byriadhe han at byggia gudhz mönster *Lg* 94. *Bir* 2: 184. a hänne skulum vi byria *Bo* 48. han skal böria aff sik siäluom *Bir* 3: 397. **2)** *börja, taga sin början.* for . . . tel asiam som byrriar ii ryzalande *Bu* 200. **3)** *grundlägga, upprätta.* för än klostret är böriät *SD* 5: 563 (1346). burdhe ther . . . kirkio *Bil* 123. *ib* 342. fran thy at världin byriadhis *Bo* 8. *Al* 3305, 10485. the böriadhe then hären om en höst *RK* 2: 804. byriadho sik ny lagh *Bir* 3: 54. — *refl.* **byrias, 1)** *börjas, börja, taga sin början.* thesse . . . almenninga byrias widher hakadhabäks broo *VAH* 24: 326 (1377). här byrghias thridhia bokin *KL* 251. her börias et miraculum *Bu* 11. för än striþen bö[r]iaþes *ib* 520. som prädikan byriadhis *KL* 117. tha burdhis kirkionna hedher *Bil* 118. aff siälinna dödh i helwite som byrias aff ysäld oc aldre ändar *MB* 1: 304. the striidh bordhis mz lekara sang *Al* 2779. j hans daghum burdhis gudz thiänist siungas ok läsas j kirkiom aa grescu af kristnum klärcum *Bil* 378. **2)** *uppträda.* j hans daghum burdhis sabellius *Lg* 1004. **3)** *fara fram, härja.* stark plagha byriadhis mykyt länge *ST* 310. — **byria til,** *börja.* alle byria tha til grata *Bo* 218. böriadhe diäffwllen til at ropa *Lg* 292. *Pa* 19. *Bir* 1: 42 *(i det första af anförda ex. torde dock* til *snarast böra fattas ss infinitivmärke, i de andra ss förstärkning af* at*).* byria nu til af vphofweno at thänkia gudz pino *Bo* 183. — *abs.* byrin sua til *Bir* 4: *(Art)* 184. — *särsk. framför ett yttrande i direkt form. RK* 1: 1972, 2080. *Jfr* **til byria.** — **byria up,** *börja.* böriadhe swa siin ordh op *MB* 1: 415. byriadhe vp then psalmin *Lg* 3: 517. *Jfr* **upbyria.** — *Jfr* **nybyriadher.**

byrian, *f. början. ST* 44. *Jfr* **til-, up-byrian.**

byrilsi, *n. pl. början.* iak som saa enkte vtan byrilsin *Bo* 218. *Jfr* **upbyrilse.**

byrirska, *f. börjande, den som börjar, den som företager.* hwars ens siäl war byrirska aldra gärninga *Bir* 4: *(Dikt)* 273. *ib* 272.

byrla, *v. L.*

byrlösa (börlöse), *f. vindlöshet, brist på god vind.* thet wij nagra fa daga for börlöse skull forhindradis *BSH* 5: 52 (1505). *ib* 72 (1505). *Jfr* **byrslösa.**

byrning, *f. Jfr* **upbyrning.**

bysitiare, *se* **bisitiare.**

byske, *n. koll. buskar, ris.* hänna haar var sua som smat bränt byske *Bir* 2: 96. *ib* 98. *Jfr* **buske.**

byskipt, *f. L.*

byskipte, *n. en bys i skiften (efter jordens beskaffenhet) indelade och mellan grannarne skiftade jord?* jak . . . hauer giffuit . . . norramark godz lighiandis i vlsby soken, som äre otto stenger jord offuer alt byskipte *(d. v. s. i hvart skifte) SD NS* 1: 96 (1402, *gammal afskr.*). eth jordha godz som kallas nywola gardh liggendes j masko sokn j hummikkala byskipte *FH* 5: 40 (1466). II stykken engh aff huilkom . . . annat ligger vidh kukola by j retta tegh oc byskippe *(för* byskipte*) ib* 112 (1487).

byssa (bissa: -ona *SO* 4; **-onne** *ib* 5. **bössa** *SO* 147; *RK* 2: 6114. **bossa: -an** *RK* 2: 6116; **-er** *FM* 204 (1504). *pl.* **-or. -ar** *RK* 2: 5043, 6120 *o. s. v.***),** *f.* [*Mnt.* busse] *cylindriskt kärl.* **1)** *burk, ask, dosa.* pixida, byssa *GU* 6. — *särsk. medikamentsburk.* manga byssor mz manga handa kryde oc läkedom *ST* 153. *ib* 154. aarste oc lekara hanterande theras byssor *Su* 224. tak gallan aff enom fisk som hether saringina oc läth j ena bysso som giord är aff ene trä *PM* XXXVII **2)** *kassaskrin, kassa.* thöm (ɔ: iiij päninga) skulle skaffarin tagha ok läggia wthi bissona *SO* 4. ta scal man honum begha lätha w bissonne *ib* 5. *ib* 26, 67, 69, 81, 84, 96 *o. s. v.* sancte logye bössa *(guldsmedsskråets kassa) ib* 147. *Jfr* **gildis-, ämbitis-byssa. 3)** *bössa, eldvapen i form af ett cylindriskt rör; i sht af större slag, kanon.* skot *(för* sköt*)* til marsken mz j [1] byssa *RK* 2: 6106. palle sköt fast mz byssa oc piila *ib* 1371. *ib* 2089, 2095, 2155, 2185, 2249, 2366, 6074, 9561,

3: 280, 1058. 1420, 1557, 1749, 2038, 4094. bössar oc wäria *ib* 2: 5043. fylthe siith skiip mz bysso och wäria *ib* 3: 186. byssan sik vtaff ställingen slog xx fampna stennen offuer marsken tog *ib* 2: 6108. kamaren vtaff byssone sprang *ib* 6112. fyrade han oppa then tridia bössa *ib* 6114. the bossan honom sielff mz stierten rörde *ib* 6116. vpa kelka hafde marsken byssor thäre *ib s.* 347. *ib* 2200, 2248, 2263, 6120, 6608, 9415, 3: 2003, 3761, 3767. manga byssor mz blyklooth oc jern ther ynne *ib* 3765. bysso och pulffuer war ey ther *ib* 245. pwlwer til stora byssor *PM* 11. *ib* 4, 33. medh theris ladde bissor *BSH* 4: 219 (1497). ey stridande mz iärn ällir byssor *MB* 2: 150. mz byssom oc blidhom *ib* 239. mz blidom oc byssom *ib* 248. mz byssom oc arborstom *ib* 255. *Jfr* **haka-, hand-, kärro-, sten-byssa.** — **bysso borgh (byssa-),** *f. samling af skjutvapen, artilleri.* tha her steen syna byssa borgh aff aabo förde ther motte man höra mykit gny ther waare ynne skärpentiner hundrath try *RK* 3: 3964. ath ther togis wäl tyl wara . . . met bysse bordha *(för borgha?) FM* 673 (1516-17). — **bysso form (bösse-),** *m.? kanonform, form hvaröfver kanoner gjutas.* bösse former till at gyte bösser vdoffuer *FM* 347. — **bysso giutare,** *m. kanongjutare. PM* 4. — **bysso mästare (byssamestare** *RK* 2: 6086. **bysse mäster** *ib* 6566**),** *m.* [*Mnt.* bussenmeister] *befälhafvare vid artilleriet. RK* 2: 6086, 6566. *PM* 33. — **bysso pulver,** *n.* [*Mnt.* bussenpulver] *krut till skjutvapen. PM* 5, 6, 7, 8. — **bysso skot,** *n. kanonskott. PM* 4. icke torde han pa ij [2] byssoskoth wid kirkien *BSH* 5: 116 (1506). — **bysso skytta (bisse-),** *m.* [*Mnt.* bussenschutte] *den som tjenar vid härens fältskytt, artillerist.* är här ganske store bryst om en god bisse skyttä *FM* 440 (1509). — **bysso skyttare,** *m.* [*Mnt.* bussenschutter] = **bysso skytta.** *PM* 33. — **bysso sten (byssa-** *RK* 3: 3883**),** *m. sten hvarmed kanon laddas. RK* 3: 289, 3883. *LfK* 238. — **bysso stälning (byssa-),** *f. ställning hvarpå kanon vid skjutandet hvilar, lavett.* aather bliffuo tha ryzer borth foro byssa stälninga *RK* 3: 3885.

bystokker (*Lg* 3: 568. **bi-),** *m. L. bistock, ihåligt trä el. dyl. hvarest ett bisamhälle har sin boning.* hawa bistokka j sinom gardh *KL* 11. thetta (ɔ: trä) vardh tha bistokkir *Bir* 3: 21. *ib* 22, 118, 1: 257, 258, 259, 262. *Lg* 3: 568.

bystungin (bi-), *adj. bistungen. LB* 3: 129.

bysven, *m.* [*Fdan.* bysvend] *L. stadstjenare, polisbetjent.* bödhel eller byswen *FM* 489 (1510).

bysvärmber (*MB* 2: 115. **bi-),** *m. L. bisvärm.* en är konunger ok wise i bisuerme huariom *KS* 7 (16, 8). skyttor varo swa som bii swärma *KL* 338. *ib* 198. *MB* 2: 115.

bysätia (*L.* **bisätia** *L.* **bysättia** *SR* 20**),** *v.* [*Jfr Mnt.* besetten] *bysätta. SR* 20. *Jfr* **besätia.**

bysätis man, *m. L.*

bysätning, *f. L.*

byta (bita. byita: byit *FH* 5: 229 (1516), 230. **-ir, -te, -ter.** *impf.* **-adhe: bythede** *FM* 66 (1460-72)**),** *v.* [*Isl.* býta. *Mnt.* buten] *L.* **1)** *utskifta, fördela, dela (i synnerhet rof eller segerbyte).* bytte han oc skipte marghfallelika gudz nadher mällan cristna manna *MB* 1: 268. iak skal byta rowith *ib* 318. han skiffther ällir byther nw roffwet *ib* 2: 83. *ib* 58, 227, 237. hwat han ther fant thz loth han byta *(utskifta ss byte) RK* 2: 1941. sculo hans hawor bytas *EG* 66. thet war byth i thre delle *BSH* 5: 94 (1506). medh böndher vy thera matsäkkia byta *RK* 2: 3972. *ib s.* 351. swa mangom mz sik byta oc skipta *Su* 358. — *dela, sinsemellan fördela, taga hvar sin del.* lät sith folk bryta nidher thornit ok byta silfrid *Bil* 723. at qwälde tha bytto prestene hwath som them bar til rätta aff offreno *MB* 1: 267. *ib* 433. *RK* 1: 3906, 3909, 4169, 4200, 2: 4131, 7635. at the motte ingte byte eller skiffthe thet arff *FM* 390 (1508). jak venther hennä hijth . . . och flere mine met aruinghe at bijthe dhendhel her är oppe effter min fadersisther *ib* 380 (1508). the tydzka . . . hade al rede byt mellen sik thäre all land oc slot j swerige äre *RK* 2: 8831. *ib* 9303. alt roff som the fwnno j tässa städher oc land . . . skipto oc bytto israels söner sik j mällom *MB* 2: 33. — (?) thet war lageligit byit them j mellan *FH* 5: 229 (1516). godzet war byit laglige them j mellan *ib* 230. **2)** *byta, utbyta, förbyta, genom byte afyttra el. förvärfva.* thet goz frälselica behalda oc nytia, älla byta, sälia älla skipa i hwat matto thöm synis bäzst nyttoght *SD NS* 1: 201 (1402). the samw for:da jordh skipta, byta ok selya epter thy som them synis sik ganknlikit wara *ib* 210 (1403). *ib* 343 (1404). kännis jak . . . mik hawa byth mädh . . . frw gretho, abatisso i risabärghum ok conuentone samastadh mith goozs . . . fraa mik ok minum arwom ok vndhir klostrith . . . fore klostir gosith ligiandhe i rudskogum *ib* 1: 216 (1403). kännis iak . . . mik hawa byth widher fornempda ragwaldh i granby xviii spanna affgiäldh iordh *ib* 307 (1403, *afskr.*). holka . . . jord min . . . hosbonde . . . bitte af hulla, som var mit rätta fädherne, oc in til askir *ib* 613 (1407). finna redha päniga som the matto byta til sik *ST* 488. annath huad the kwnne bythe j peningha *FM* 392 (1508). hvilkit the tre förrenämpda bythede fast j fast töm j mellan *ib* 66 (1460-72). byt iordhzlikit i *(emot)* himerike *Bo* 66. byta ok omskipta skapadho thingin j mik sin gudh *Bir* 2: 275. *Lg* 3: 348. hwat är mindra wärt j huseno än hundin älla kattin. for hulka som gerna tokis hästin vm nokor vilde swa byta *Bir* 1: 141. *Lg* 3: 233. **3)** *uppgöra.* thet byte olaff karlson byytte meth . . . sinne husfrv *SD NS* 1: 595 (1406). eet frelses jorda skipte . . . ther ragwal pädherson byt hafde meth . . . karl af töftom *ib* 2: 88 (1409). jak weyt ey huro i hawin thz byt *RK* 1: 3809. lat os thz baden sielffue bythe *ib* 2: 2829. nw wile wi war manhet röne ok i thenne dagh sa bythe thz scal annen ware forthryte *ib* 3590. — *refl.* **bytas,** *sinsemellan dela (byte).* beniamin *(d. v. s. Benjamins stam)* riwande wargher han skal arla äta bradhina oc at qwälde bytas *(dividet spolia) MB* 1: 267. — **byta bort,** *byta bort.* dömdes iuhan sauikoski sin hest igen som oleff iullinen bytte bort *BtFH* 1: 187 (1507). *Jfr* **bortbyta.** — *Jfr* **fra-, til-byta,** *samt* **obytter.**

byte (bijthe. byttä *SD* 5: 677 *(öfvers. fr.* 1467*).* **byite: -et** *FH* 5: 230 (1516)**),** *n.* [*Isl.* býti. *Mnt.* bute, buite] **1)** *delning.* tha ga hans hawor till bytis

EG 68. — (?) at the aldrig wore wtoffuer thet bytet *FH* 5: 229 (1516). *ib* 230. — *arfskifte.* thet bijthe, som nw pa torsdaghen nästkomendis skall staa effter myn kere hustrvs död *FM* 169 (1504). **2)** *byte, skifte, utbyte.* wilde thu thz bytit ekke göra *ST* 144. thz är onth byte giwa vth ondh ordh ok taka in stoor hugh *GO* 100. i retto byte *SD NS* 1: 157 (1402). *ib* 595 (1406), 2: 89 (1409) *o. s. v. SD* 5: 677 *(öfvers. fr.* 1467). byteth i giorden tha i all förgängeliken tingh omskifften oc owergaffuen oc j äwerdelika sälikhet wändhen *Su* 141. *ib* 273. — *ombyte, förändring.* marsken giorde *(vidtog)* tha et byte *RK* 2: 6410. gwdh skall i dagh göra meth tigh eth ärlighit bythe, han skall giffwa tik . . . för thetta forghenghelika rykith eth rike i ghen som aldre skall forghanghas *Lg* 3: 149. *MB* 2: 155. **3)** *byte.* byssor spisning harnisk oc gode wäre finge the suenske til bytes täre *RK* 2: 9416 *(kan också föras till* **1)**. fingo ther stor bythe *ib* 1: *(till. till LRK) s.* 241. *ib* 247. — *Jfr* **iordha-, ängia-byte.** — **bytis bref (bytesbreff),** *n. skiftebref. DD* 1: 147 (1492, *afskr.*).

byterdela? *f. byte.* paa thedh alle thenna skipthe och byterdela skole thess stadigare bliffua *DD* 2: 15 (1460, *i vidim. af* 1594).

bytning, *f.* [*Isl.* býting. *Mnt.* butinge] *byte, krigsbyte.* halfwa bytning aff alt thz rooff ther wi fa aff alexanders hoff thz haff halfft ok halff hafwa wi *Al* 3101. lät mik thässa bytning behaldha *Bil* 865. wonno sigher ok fingo manga dyra hawor j bytning *ib. ib* 866. *MB* 1: 181.

bytorn, *n. stadstorn?* bytornet vidh köpmanna hampn *RK* 1: *(sfgn) s.* 172.

bytta, *f.* [*Isl.* bytta] *L. bytta.* II byttu *SD* 3: 759 (1316). *Jfr* **ostbytta.** — **byttogräs,** *n. spiræa ulmaria Lin.* moracus myödhyrth vel byttogräs *LB* 2: 42. — **byttomakare (byttomaker. byttemaker),** *m. byttmakare, som förfärdigar byttor. ss tillnamn.* hinrik byttomaker *SJ* 81 (1438). hinrik byttemaker *ib* 213 (1452).

bytäkt (bi-), *f. L.*

bädder, *m.* [*Jfr Isl.* beðr. *Mnt.* bedde] *bädd.* hwa länge sower aa sin bäd han faar litit for sith näff *GO* 184. *ib* 704.

bädhil (badhul), *m.* [*Jfr Sv. dial.* bäl, bäle, bale] *bo, näste, rede. bildl.* skynda . . . at wt gaa af thinom badhul älla redhir *Bir* 1: 301. huru trangir ok fwl ok oren likamansins redhir ok badhul är *ib* 300. jak lagdhe thik j höghfärdhina bädhil *ib* 3: 136. *Se Rydqvist* 6: 64.

bäkken (beckin *BSH* 5: 529 (1513). **beckan** *SJ* 359 (1469)**),** *n.* [*Mnt.* becken] *bäcken. SJ* 359 (1469). *BSH* 5: 529 (1513).

bäkker (-iar), *m.* [*Isl.* bekkr] *L. bäck.* idem bec fluit in aquam que uocatur butn *SD* 1: 228 (1222-30). gat eigh taram *(för* tarom*)* haldet vtan runno som bäccar *Bu* 12. vidh een bek *Bil* 709. mange bäkkia ok sma göra stora aa *GO* 37. bätra är stämma bäk en aa *ib* 38. forbannadhe badhe äär oc bäkkia *MB* 1: 294. *ib* 58. *Bo* 85, 193, 200. *Al* 3369. — *i ortnamn.* de lynnurabec *SD* 1: 688 (1210-16, *nyare afskr.*). inter duos rivos videlicet fiscibech et wxnabec *ib* 2: 85 (1289). ad riuulum qui wlgaliter dicitur stenbæk *ib* 487 *(omkr.* 1307). — *Jfr* **vatnbäkker.**

bäld (beldh), *n. prakt, ståt. Lg* 3: 528.

bäldas (*impf.* **-dis),** *v. refl. blifva högmodig.* some ängla bäldos aff sinne fäghrind *MB* 1: 47. *ib* 49, 455, *(Cod. B)* 539.

bälde (*KL* 254, 329; *Bil* 226; *MB* 1: 95, 100, 123, 204, 297, 318, 377, 425, 473; *Bir* 1: 128, 2: 90, 156, 3: 134, 166, 457; *ST* 531, 532. **bälle** *Bo* 36, 56, 126, 140, 165, 256; *Gr* 322; *Bir* 2: 333, 3: 211; *Al* 2390, 2904, 6512; *Di* 36; *Su* 131; *MB* 2: 219, 246. **belle** *Bil* 861**),** *f. och n.* **(***ST* 531**)** [*Fdan.* bælde. *Jfr Isl.* ofbeldi. *Jfr ock* **balder**] *ståt, makt, höghet, prakt, prål.* bigifwer iak . . . hws ok borgh makt ok bälle *Al* 2390. skall han giffwa tik mykit land oc rike oc osigäliga bälle *Di* 36. hwar äru badhe hedhir oc bälle *Bo* 36. *ib* 24, 56, 126, 140, 165, 256. *Gr* 322. *Bir* 1: 128, 3: 211, 5: 135. *Al* 2904, 6512. al ödhmiuktin är vmuänd til värlzlica bälde *Bir* 2: 90. *ib* 333. värlinna bälde *KL* 254. höghfärdhinna bälde *ib* 329. *Bir* 3: 166. *MB* 2: 246. iordhadho the han mz mykle äro oc storo bälde *ST* 531. — *skryt.* ey vtläggiande älla tärande sin thing til sina rosn ok teilse älla bälde *Bir* 3: 457. *ib* 2: 156. rikedommanna bälle *Su* 131. — *öfvermod, högmod.* the fordhum bygdho babel mz bälde *Bil* 226. hon haffdhe för nakra bälde i hughenom *MB* 1: 95. the hafdho änga bälde eller höghfärdh *ib* 204. *ib* 100, 123, 297, 318, 377, 425, 473. *Bir* 3: 134. *ST* 532. — *Jfr* **högh-, of-bälde.**

bälgher (belger. *pl.* **bälghiar. bälyar. belgar: -ana** *Di* 49. **belgir?: -ena** *ib* 50. *dat.* **bälgiom** *LfK* 233, 237**),** *m.* [*Isl.* belgr] *L. eg. utsväld el. uppblåst hud (af ett djur hvars hud afdragits utan att buken blifvit uppskuren).* **1)** *buk.* hwat forbannadhe soo var the som swa sidhan bälgh *(ventrem)* hafdhe *Bir* 3: 269. **2)** *bälg, blåsbälg.* blases swa mz twa bälya *PM* XLVI. tha blifwir än wädhrit atir j bälghenom *Bir* 1: 328. öronin syntis sua som malm giutara bälghia *ib* 2: 15. *ib* 1: 329. *Di* 49, 50. *Jfr* **smids-, smidhio-bälgher.**

bälghhatter (belck-), *m. bälghufvud?* jt par belckhatter *(motsv. ställe HSH* 19: 39: bolckaater*) DD* 1: 168 (1499, *afskr.*).

bälghia (-ir), *v.* [*Isl.* belgja] — *refl.* **bälghias,** *eg. uppblåsas; förtörnas, vredgas.* som altidh är fortrutin och bälghis mothe hwario ordhe som hänna mishagar *JP* 84.

bälghmordh, *n. L.*

bälghmästare (belgmestere), *m. bälgmakare? DD* 1: 168 (1499, *afskr.*).

bälia (-adhe), *v.* [*Isl.* belja] *böla, råma.* hörde . . . huru nöt bäliadho *Bil* 534. *Lg (Cod. C)* 983. *Ber* 23.

bälian, *f.* [*Isl.* beljan] *bölande, råmande.* wxanna belyan *LfK* 64.

bälskin, *n. L.*

bältare, *m. bältare, gördel- och sadelmakare.* wy beltarana j stokholme *SO* 5. the äre mestä delen skynnare skomakare och belchare *(för* belthare?*)* och andre ämbetzmen *HSH* 20: 65 (1506). — *ss tillnamn.* lasse beltare *SO* 7. fundum johannis bæltara *SD* 3:

748 (1326). *ib* 5: 738 (1347, *gammal afskr.*). *SJ* 44 (1428), 80 (1438).

bälte, *n.* [*Isl.* belti. *Ags.* belt. *Lat.* balteus] *L. bälte, gördel.* bint vm hans hals mz þino bälte *Bu* 492. *Bir* 1: 307, 377. *Iv* 1334. *Fr* 357. bakin skal wara bar nidher til bältidh *Bir* 5: 39. nat kiorttillin skal wara oppen framan, nidher til bältith *ib.* *Jfr* **biskops-, broka-, gul-, knuta-, lädher-, qvinno-, svärds-bälte.** — **bältis rem,** *f. rem tillhörande ett bälte. Lg* 994. — **bältis öl,** *f.* = **bältis rem.** seltis öla (*för* beltis öla; *Cod. C har på motsvarande ställe* bältisrema 994) ok sulur war iudha födha *Bil* 316.

bältestadher, *m. bältestad, midja.* alt til bältestadhin *Al* 9472. *ST* 143.

bältesylghia (bältesylia), *f. sölja el. spänne hvarmed ett bälte sammanfästes. Di* 76.

bän, *f. L.*

bänd, *f. L.*

bända (-ir, -de, -der), *v.* [*Isl.* benda] *böja.* brystet sigh bändher (*häfver sig*) *MD* 121. — *spänna (båge).* vart þu sar för än bughin bändes *Bu* 520. bänder sin bogha *Ber* 232. aff hardhom ok bändom bogha *Bir* 2: 3. *ib* 3: 390. *GO* 46. *ST* 322.

bände, *n.?* [*Hels. dial.* bänna, bänne, *f. och n. Isl.* bendi] *eg. det hvarmed något bindes; band med länkar och öglor hvari saker fastbindas på hästryggen; korg som vid klöfjande fastbindes på hästryggen? (se Rietz, Sv. Dialektlexikon s.* 75; *Ordbok öfver allmogeord i Helsingland s.* 9*).* 2. juga, 1. clifsaul 1. bændi *SD* 5: 416 (1345, *nyare afskr.*).

bändil, *m. L.*

bändogher, *adj.* [*Mnt.* bendich] *spak, tam.* ledde drakañ äpte sik til stadhin som een spakan ellir bendoghan hund *ST* 124.

bänker (*pl.* **-iar.** *dat.* **-iom** *Lg* 589), *m.* [*Isl.* bekkr] *L. bänk.* lagdhe sik vppa en bänk at sowa *KL* 126. the bänkia (ɔ: varo) aff cypres ok swa the palla *Fr* 370. *Al* 4634, 8163. *RK* 2: 8653. *ST* 422. *Lg* 589. *SO* 24, 78. kleda stugunne mz högiende om benckianer *ib* 112. — *Jfr* **bruþ-, brudha-, fläske-, fäghe-, gafl-, gildis-, iärn-, qvinna-, stovu-, öl-bänker.** — **bänkia dyna (benke-),** *f. bänkdyna.* viii bänkia dynar *BSH* 3: 293 (1470), VI benkedyner *FH* 4: 83 (1499). — **bänkia klädhe (bänke-),** *n.* [*Jfr Isl.* bekkklæði] *kläde hvarmed en bänk betäckes.* thw bänkeklädhe *SO* 66. benkiäkledher *HSH* 20: 88 (1507), 89. — **bänkia lakan (bänke-),** *n. lakan hvarmed en bänk betäckes. SO* 66.

bär (*pl. gen.* **bäria** *i sammansättningen* **winbäria qwister** *Lg* 983, *men* **bära** *i* **lagherbära olia, vinbära klasi** *m. fl. sammansättningar. dat.* **bäriom,** *se* **iordhbär**), *n.* [*Isl.* ber] *bär. Gr* 283. *Bir* 4: 62, 63. *LB* 4: 341, 353, 9: 114. *Jfr* **dyr-, ene-, häg-, hälagh-, iordh-, kirse-, lagher-, vin-bär.**

bära (**biära** *SR* 16; *SD* 5: 398 (*öfvers. fr.* 1414); *ib NS* 1: 104 (1402). **bara: -as** *SO* 188. *pres.* **bär.** *impf.* **bar.** *pl.* **baro. baaro.** *part. pret.* **borin. burin**), *v.* [*Isl.* bera] *L.* **1)** *bära, föra, frambära. eg. och bildl.* sa hon en bära lius *Bu* 11. en qwist mz sit wiin baaro twe män a enne baar *MB* 1: 400. the läta thik siälwan bära korsit *Bo* 197. bar a sinom herdum tolf byrda muld vndhan grundualenom *Bil* 567. maria ok iosep baro varn härra tel templum domini *Bu* 10. vm hon hafdhe burit thz aat sinom mwn *Lg* 3: 256. tak räffs galla ok haanag . . . ok bär (*lägg*) a ögon *LB* 2: 55. *ib* 56. baka ther aff en leeff och brän han wäl och stöth sman som pulwir ok bär i saarith *ib* 7: 4. tröster jac forvinna alt thz mote mik bärs (*allt det man vill tillfoga mig*) *Bil* 536. bär til minnis (*kom i håg*) at thu giordhe swik widh the fatigha *Lg* 3: 228. the baro for fruna badhe book oc vnder (*framburo boken och omtalade undret*) *ib* 514. — *bära, frambära, förkunna.* hwilkom hon bar (*obtulit*) reuelaciones *Bir* 4: 57. diäflane baro hans synde for guz dom *KL* 86. wart bref som buzskap bär nar wi komom *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). gabriel hänne the budin bar *MD* 172. en tolk hans erende bar *RK* 1: 1598. þäs vitne baro heþne iuþa siälue *Bu* 10. thz skäl a moot war borith (*anfördt*) *MB* 1: 92. **2)** *intr. föras, fara, komma.* mz glaffuen moth honum han raskeliga bar *RK* 3: 5612. aff dödzsens språng iag till marken bar (*sjönk*) *ib* 5702. bar (*föll*) han atheraffwogher aff sätit *LfK* 147. **3)** *bära, hålla uppe.* at isen skulle sa starker wära at han kunne hanom til seland bära *RK* 2: 8658. *ib* 8074, 8088. — *intr.* at hon (*älfven*) saa aars baar *RK* 2: 8068. *ib* 8086, 8748. *Di* 89. **4)** *bära (vapen el. kläder), vara klädd i.* wakn at bärä *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). *ib* 5: 638 (1347). han bar tysuar engin klädhe *Bil* 307. *Al* 10514. **5)** *bära i sin qved, vara hafvande med.* mädhan iak hafdhe han j minom quid bar iak han vtan värk *Bir* 1: 28. skulle qvinnan bära (*portaret*) barnit ok födha wtan wärk *ib* 77. min dotter som iak nw' bär oc än födhas skal *Lg* 3: 629. — *abs. vara drägtig.* the nöth som i ythersta tijman bärande äru *SO* 49. **6)** *bära, hafva, hysa.* bar saran harm ok angar i hiärta *Bu* 30. bar thäs awnd *Bil* 212. baro wid the wtlenzsko eth haat *RK* 1: 1013. stora sorgh i thera hierta baare *ib* 3: 1136. hwi thu dirfwe bär at stridha mot gudh *Al* 4280. **7)** *bära, hafva (namn).* konungx nampn bära *Fl* 1907. *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*), 5: 274 (1344, *nyare afskr.*). þetta namn (*namn af träl el. trälinna*) bära *ib* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). — *bära, hafva, vinna.* man sagde at han prisen baar *RK* 1: 913. *ib* 2: 2925. *Iv* 1208, 4948, 5202. *PM* XXVI. **8)** *bära, åtaga sig.* iak vil gärna bära hänna skuld *Bu* 136. **9)** *bära, uthärda, lida.* diäwlsins frestilse som han monde om siidher bära *MB* 1: 128. han skal bära hardhasta dom *Bo* 138. fik hugg men han kunde bära *RK* 2: 9623. — *hafva tålamod med.* kirkionne formän skulu bära sina underdana hwlka the rätta och näfsa hwilka the bära *Ber* 61. **10)** *lyfta.* the baro theris swerd hwar thera offuer annars huffuod *Di* 156. **11)** *lägga i dagen, visa.* som lutir bar (*Bu* viste 490) *Bil* 1017. thässa gerninga iak ey bare vtan thz gudz wili ware *Al* 5817. tänkte oppa eth strankt liffwerne hon wildhe före taka oc bära jn til sin dödh *Lg* 3: 631. **12)** *bära, frambringa.* thän vingardhin som kallas engaddi hwilkin som bär oc födher balsam *Lg* 68. wi

hafwom här hedho ok stora mark the bära blomster ok yrter stark *Al* 6500. huru iordhin ok trän bära fruct *Bir* 1: 184. *ib* 45, 292, 346, 2: 63. *Su* 160. ther wäxer trä ther bära wl *Al* 5245. *ib* 8112. bärande thrä *TB* 75, 76. *ST* 394. *Lg* 3: 198. han *(Josefs staf)* bar blomstar a þörrom grenom *Bu* 6. *ib* 499. **13)** *föda, framföda.* vax bära bii ok göra vtan sinna natura bland *Bu* 11. konan matte aldre barn bära eller födha vtan pino oc wärk *MB* 1: 130. signadh se the frwktin som thu skal bära *Lg* 32. *RK* 1: *(sfgn) s.* 174, 179. war en ädela herra boren *RK* 1: 1858. *Fr* 3109. *Di* 81. *Va* 51. som wij ware twa borna bröder *Di* 81. laurens ok hans nästa burno arwom tiläghnom vi förscrefna v örisland iord *SD NS* 2: 74 (1408). vtan barn oc borna arfwa *ib* 1: 156 (1402). *ib* 170 (1402), 297 (1403). honom oc hans borno arfwom *ib* 279 (1403). ohindrath ok oqwalth fore alla men, borna ok wborna *ib* 343 (1404). *ib* 519 (1406). bäzt borin man i capadocia *Bu* 490. kastadho hona bort aff borno *(genom börd tillkommande)* fädherne *Lg* 1039. theres borna fryhet *BSH* 5: 88 (1506). *Jfr* **barna arvar.** **14)** *tillkomma. med dat. el. ack.* at pröua huat rät þöm bare tel hans sial *Bu* 420. giordo thz them mz retta baar *RK* 1: 2819. at halda þät hanom bär tel äldre rät *(det som tillkommer hans äldre rätt, tillkommer honom på grund af äldre rätt) Bu* 50. hwath som them bar til rätta *(tillkom deras rätt, tillkom dem ss rättighet)* aff offreno *MB* 1: 267. man sagde at honom til retta baar at wara konung *RK* 1: 1225. *ib* 174, 287, 641, 1415, 1849, 2387. mz tukt som honom til retta baar *(tillkom honom ss skyldighet, höfdes honom) ib* 1885. *ib* 2163, 2203. tha timade thz til rätta baar *(det som var tillbörligt) ib* 3451. — (bära *för* bäria *Bu* 140.) — **bära sik,** **1)** *begifva sig, skynda.* eldir . . . bar sik *(närmade sig)* fast at borghene *Bil* 429. at hann sik till thz ärende bar *MD* 72. ä hwart hon *(jorden)* lyptes op eller nakath thz som wäxer i henne eller a henne tha bär thz sik natwrlika nidher *MB* 1: 40. **2)** *bära, vara riktad.* swa som . . . en ände af them twem wäghomen bare sik rät nidhir j nidhirsta ok annor vp j högdena *Bir* 1: 214. **3)** *hålla sig, uppehålla sig.* hon segh mesth vnder korsith bar *MD* 76. **4)** *hängifva sig.* som segh mykith til syndhe baro *MD* 77. **5)** *företaga sig. med prep.* at. ey baro the sik aat nokrom skadha *Lg* 3: 211. — *med inf.* bär sigh ther at blasa *PfN* 138. — **bära af,** *bära bort.* han bar sidan aff ää huat han wilde *RK* 2: 1192. *Jfr* **af bära.** — **bära at,** *tillgå, aflöpa.* tha bär all ting wäll aath, nar sa sker *BSH* 5: 272 (1508). *Jfr* **at bära.** — **bära sik at,** *bära sig åt, bete sig.* hafdhe darlica oc owislica borit sik aat *Bo* 195. *ib* 108. *RK* 3: 3636. *LfK* 142. — **bäras at,** *hända.* mik bars ey bättre aat än swo *Iv (Cod. B)* 2298. — **bära ater,** *föra till baka, bära till baka.* bar atar tiþanden sancto petro *Bu* 100. judas bar atir wärdhit ok päningana *Bir* 1: 160. *Jfr* **ater bära.** — **bära bort,** *bära bort.* simon . . . bar bort lönleka väþuren döþan *Bu* 102. *Lg* 3: 205. *Jfr* **bort bära.** — **bära fore,** **1)** *förebrå.* än bär hon them fore en syndelikin osidh *Lg* 3: 508. **2)** *framhålla, söka visa.* han bär ok menniskene fore thz godha som j äktaskap är *Gers Frest* 28. *ib* 32, 44, 45. — *Jfr* **fore bära.** — **bära fram,** *frambära, framföra, framställa.* bära fram ena book *KL* 318. diäflane baro fram manga synde *ib* 85. änglane baro fram nokra godh gerninga *ib.* tw . . . bär thins herris ärinde fram höffweskeliga oc wäll *Di* 31. *ib* 36, 143. *Jfr* **fram bära.** — **bära i,** *börja.* tha bar clärkin i at grata *Lg* 3: 21. *ib* 201, 205, 214, 217, 228, 232. ginstan bar hon i mz sköno röst oc beddes hans signan *ib* 222. — **bära in,** **1)** *bära in.* för än iak se hund bära þina hand in for borþ *Bu* 182. fik swa honum matin in at bära fore sin fadher *MB* 1: 213. **2)** *intr. föras in, komma in.* gik archen oc bar in ower armenie landz bergh *MB* 1: *(Cod. B)* 544. **3)** *medföra.* thz bär in dödhin *LB* 5: 81. **4)** *innebära, betyda.* iach wet wäl sielff hwat thz haffuer in at bärä *Va* 41. — *Jfr* **in bära.** — **bära sik in,** *begifva sig in.* vtgik gudz likame v karino ok bar sik in j hans mon *KL* 23. — **bära inne,** *hålla inne med, undertrycka.* bära ynne hiertans wee *RK* 3: 154. — **bära ivir,** *behålla inom sig, tiga med.* iacob . . . rädhis at the bedhas fore thy beniamins fölghe at the mondho honum samuledh skadha oc bär tho iffwir *(Cod. A:* bär thz hemelika i sinom hugh 243*) MB* 1: *(Cod. B)* 550. *Jfr* **ivir bära.** — **bära saman,** *bära samman, sammanföra, samla.* män baro saman mere viþ *Bu* 31. *Bir* 1: 255. bar þöm sua skyldskapar saman *(slägtskap förenade dem så, de voro på det sätt i slägt)* at iosep vars härra folstar faþer ok cleofas varo bröþar *Bu* 194. *Jfr* **saman bära.** — **bära til,** **1)** *bära fram, tillföra.* somlige baaro til elden *MB* 2: 324. **2)** *bära till, hända.* sigher clementi huru til är burit *Bil* 358. *MB* 1: 242. **3)** *tillkomma, tillhöra. med dat. el. ack.* thik bär til älzsta brodhors wyrdhning *MB* 1: 260. thik bar rätter til at ärwa mästa äro oc wald *ib.* bar han rätter til at döma oc hämpnas *ib* 280. lote mik hafua thz mik bär til *Iv* 3706. thz han bär til *Fl* 1185. idher bär ther til *(förbinder)* konungxlik ära rät at göra thöm som vil sik kära *Iv* 5249. — *Jfr* **til bära.** — **bära undir,** *understödja.* bär jak vndir *(suppono)* studhina *Bir* 2: 254. — **bära up,** **1)** *bära upp, föra upp.* thz husit, som swadana skal bäras wp wti *Bir* 5: 96. **2)** *upplyfta.* tha bar keysarin vp handena *ST* 445. *Di* 68, 70, 119, 139, 163, 273, 293. **3)** *uppbära, mottaga.* at iak vp hafþe borit . . . hans faþurs saköre *FH* 3: 6 (1353). sextighi marker . . . hwilka jak kennes mik fullelika vp hafwa burith *SD NS* 1: 99 (1402). *ib* 104 (1402). *SD* 5: 398 *(öfvers. från* 1414*)*. baar op alla landskyllena *ib* 639 (1407). *ib* 420 (1405). *VKR* 32. *Di* 104. arlika up til bärande *SJ* 36 (1426). **4)** *antaga.* wille ey bära mig opp för gilth *(erkänna mig) RK* 3: *(sista forts.)* 4202. **5)** *lida.* baro the nw vp sin dom *Bir* 1: 347. han bar oc op huggin störst *Al* 8922. — *Jfr* **up bära.** — **bära uppe,** *uppbära, hålla uppe.* barken flytandis bär henne wppe *PM* 14. *Jfr* **uppe bära.** — **bära vidher,** *anhålla, göra framställning, bedja.* bär thu widh om loffuet när priorissam oc findher thu ekke henne tha bär thu widh om thz samma när äldre systrom *LfK* 142. bär thu widh när skreffto fadhrenom om loff *ib.* — **bära sik vidher,**

företaga sig, försöka. swa opta madrin bar sik widher at offra karit *Bil* 579. — *Jfr* **a mot-, garþ-, gen-, hem-, um-, unt-, upa-, ut-bära; frukt-, hunag-bärande; by-, dödh-, fri-, fräls-, gen-, högh-, iäm-, lagh-, o-, sam-, sen-, þiþ-, väl-borin.**

bärande, *n.* [*Sv. dial.* bärane. *Jfr Isl.* berendi] *qvinlig födslolem.* lex wndher bärande (*D. Harpestr.* bærændæt 119) *LB* 2: 42.

bärands trä (biäranzträ), *n. L. fruktbärande trä. SR* 20.

bärare, *m. bärare, den som bär. MP* 1: 323, 324. ey skal jak jnga mz wranglikhetz bärarom *Ber* 59. *LfK* 54. *Jfr* **budh-, last-, ordh-, vitnis-bärare.**

bärenfisker (-fysker), *m.* [bernfisk, bärnfisk *Stockholms stads ordinantier* 1: 64, 65 (*ur en förordning af* 1637). *Jfr Äldre Dan. dial.* bernekaufisk] *fisk från Bergen, stockfisk?* i° bären fysk *FM* 280 (1506). kwndhe jach och ey ffaa mere bärenfysk nw paa thenne her tidh ffor then ofredh, ssom i mellan ryken star *ib.*

bärgh, *se* **biärgh.**

bärgha, *se* **biärgha.**

bäria (berrya *RK* 3: 4192. **bärgia** *RK* 3: (*sista forts.*) 4743. **bära** *Bu* 140. *pres.* **bär: bärs** *Di* 91. *impf.* **barþe.** *part. pret.* **barþer),** *v.* [*Isl.* berja] *L. slå.* barþes opt af heþnom faþer *Bu* 525. lät gripa sma suenen ok bäria mz stangom *ib.* lätu han lifua halfdödhan illa bardhan *Bil* 282. *ib* 413. *Bu* 140. *MB* 1: 288, 413. *MP* 2: 249. *Fl* 1030. *Iv* 1427, 2069. *Al* 3462. *RK* 2: 7629, 3: (*sista forts.*) 4743. *Lg* 3: 16. *LfK* 147. judha gripa mannin . . . sla ok bäria *Bil* 311. *MB* 1: 280. bardhe jak mik for mit bryst *Bil* 455. bardhe swenen i hääl *MB* 1: 164. — *kämpa, strida.* ther war ey got mothe bäria *RK* 2: 3096. wille saa mz ryzom bäria *ib* 3: 3962. — **bäria sik,** *slås, strida.* akta siik mz ryzer bärya *RK* 3: 3628. *ib* 4192. börya the segh jnbyrdis bärya *PM* 19. — *refl.* **bärias,** *slås, strida.* droghos opta oc bardos *Bil* 776. *Iv* 249, 2481, 4906. *Di* 75. war swa bradher at bärias *Bil* 564. *KS* 75 (185, 82). ij maghin ey bärias een vidher three *Iv* 2764. *ib* 4554. *Di* 281. ey thänkir gota konungir bärias mz teridacio *Gr* 268. *Di* 90, 91. — *Jfr* **ben-, þräl-bäria** *samt* **for-, half-, o-barþer.**

bärian, *f. slående, slag. Bil* 413.

bärliker (bärleken), *adj. som kan bäras el. fördragas, dräglig.* wardher thz lät oc bärleket *LfK* 129. *Jfr* **obärliker.**

bärnsker, *adj. L.*

bärsa (-adhe), *v.* [*Mnt.* bersen. *Ffranska* berser] *L. jaga.* vi bärsadhom oc vedom hona swa som vedhoman *Bir* 3: 97.

bärsaklädhe, *n. ett slags tyg.* vnam mantellam de panno bærsaclædhe *SD* 4: 63 (1328).

bärsan (bersan), *f. jagt.* ther han opta at bersan reedh *Fr* 862.

bärsare (bersare), *m. jägare. Bil* 771.

bärter, *se* **biärter.**

bäru elder, *m. L.*

bäru trä, *n. L. fruktbärande trä. TB* 76.

bärättir? godhir rättir konungir gör ok bärättir sith landh (gör ok bärättir *för* gör bätra? *möjl.* bärättir *för* berättir, *upprättar, i hvilket fall* gör ok *utgår; Bure:* godhr witur kunungr bätra sit land 57) *KS Fragm.* 15.

bäsinger, *m. L.*

bäter (bätter. bädher *RK* 2: 449, 2172, 4274. **bäder** *ib* 2: 1832, 2259, 2578, 9151. **beder** *ib* 1: (*sfgn*) *s.* 182, 2: 3241, 3437, 8622**),** *adv. komp. motsvarande posit.* **väl** [*Isl.* betr] *L.* **1)** *bättre.* bätar litat kläþe *Bu* 49. at han waki bätir owir sinne hiordh *KL* 79. bäther står swå almoghans styrilse *KS* 6 (13, 6). dragha flere män bätter et skip än en man *ib* (14, 7). the wore oc ty bäter ey manga ther han monde sara fanga *RK* 2: 6158. the svenska matte ey thess bädher *ib* 449. jach kan ey bädher (*jag kan ej hjälpa det*) *ib* 4274. **2)** *mera.* tha faar man see hwilken bäter kan (*förmår mera, är öfverlägsen*) *Di* 46. tha thäktis gudhi bätir (*magis*) at männene skullin liua äptir thom moysi laghom *Bir* 3: 252. ther äre vid iiij^M^ [4000] riddara oc swena meder mz wapnnade köpstadzmän oc än beder *RK* 2: 8622. *ib* 9151. **3)** *längre, vidare.* gik han fram bäter oppa en annan stadh *Pa* 18. *Bo* 127, 174. *MB* 1: (*Cod. B*) 546. *Al* 1931, 7510, 7586. *Di* 65. *Su* 138. *LfK* 245. stodho vndir honom nidhir bätir a stighanom *ST* 494.

bätra (bättra *KL* 80, 87; *Bir* 3: 165; **-ar** *Pa* (*Tungulus*) 34; **-adhe** *KL* 17, 26 *o. s. v.;* **-adhä** *Pa* (*Tungulus*) 35; **-adho** *KL* 18, 50. **bädhra** *Bir* 2: 174, 216. **bädra** *RK* 2: 1991. **-ar, -aþe, -aþer),** *v.* [*Isl.* betra] *L.* **1)** *göra bättre, ändra till det bättre, bättra, förbättra.* kunno nokor lagh älla stadhgr (*för* stadhgar) wändas almoganom til genwärdo ok tunga, tå skal rätwis kunungur medh sit rådh töm bätra ok wenda almoghanom til gaghn ok hughnadh *KS* 75 (186, 83). godhr witur kunungr bätra sit land mz godhe förseo *ib* 57 (143, 63). ath the thz bätra ok inkthe for wärra *SO* 4. *Bil* 456. byghia älla bätra fornemdha goz ok quern *BYH* 1: 239 (1433). **2)** *upphjälpa, laga, reparera.* han hafdhe them (*husen*) vpprät ok bätrat *SD NS* 2: 259 (1410). timbrit, som the bätradhos ok bygdhos meth *ib.* **3)** *bättra, rätta.* bätra sit liuirne *Bir* 2: 93. bättradhe wäl sina wantro *KL* 17. bättra förro timana glömsko *Bir* 3: 165. vili at bätra (*emendandi*) sina synde *ib* 1: 19. *ib* 9, 65, 2: 23, 174, 216, 3: 290. *KL* 87. *Ber* 57, 89, 185, 186. *Jfr* **8. 4)** *hjälpa.* gudh . . . betre mich ath jach skulle faa swo snarlige the sorgfwlde tidendhe *FM* 373 (1508). **5)** *skaffa bot för, afhjälpa.* än i androm manna åthäuom warder nokot förgiätit älla ey suå wäl giort som thet skulde, tå må thet bätras ok bot å rådhas *KS* 82 (202, 89). i töm fallom, i bardagha kunno tima, thet gitr man ey bätrat vtan medh wise föroakt *ib* (203, 90). hon bätrade huart thz mall hon horde *RK* 1: 1240. han bätrar alt thz förra brast *Al* 1807. the bätra then thörst them för forthrööt *ib* 5026. **6)** *förhindra, afstyra.* thu skalt enga människio lata nokon meenedh swäria om thu kant thz bätra ellir forstyra *ST* 67. thet gud alzmectig bätre *FM* 524 (1511). **7)** *ersätta, godtgöra.* then gud ther i hymmerike boor bätre hwariom sin skadha han fik *RK* 1: 4058. hafwir nokor för stulit eeth thing oc wil thz atirgifwa, är thz vndir thes wordhit wärra tha skal han skadhan bätra

ST 430. **8)** *godtgöra, försona. i kyrklig mening (genom penitens el. qval i skärselden).* synd . . . ther ey är bätrad *(purgatum)* mz idhrugha ok scriptamalom *Bir* 1: 104. *ib* 81, 3: 266. *Pa (Tungulus)* 34. han smittadhe sith hionalagh, och bättradhe thz ey j jorderike *ib* 38. *ib* 35. bätra sin brut ok bötaþ *(för* böta*) Bu* 28. han skal the syndena bätra j skärzlo elde *ST* 498. bör thik thz bätra mot gudhy oc taka ther boot fore *ST* 429. — *abs.* nu sighir thu wanlika swa . . . hafwir iak wilia at dräpa een man oc iak gör thz ekke iak thorff for han hwarte bätra ellir böta *ST* 424. gaf sik guþi skyldogan firi sina synde ok böte ok bätraþe *Bu* 8. suasom thu syndadhe j allom limom sua skalt thw bätra j allom limom *Bir* 2: 237. — *i juridisk mening (genom böter el. annat straff).* ryme ok kome aldrig i gen för än han hawer bätrat thz han bröt *RK* 1: 472. all annor brut . . . bätras äpter enom landzrät *GS* 28 (1375, *orig.*). *SO* 22, 68. all såramål, blånat, blodwite skall bötass och bättrass effter lagboken *ib* 308. thz bethra mz iiij päninga *ib* 3. han scal bätre *(umgälla)* mz lifwit, oc ey mz gotzit *GS* 28 (1375, *orig.*). **9)** *gifva ss godtgörelse el. bot, böta.* han bätre xx mark til threskiptes *GS* 28 (1375, *orig.*). *SO* 50. — *abs. böta, plikta, straffas.* han skal bätra j radzstuffwne eptir ty som laghin giffua *SO* 31. — **bätra sik, 1)** *bättra sig, göra bättring, rätta sig.* rätta ok bätra sik af syndomen *Bo* 142. är iak redho bätra mik *(emendare peccata) ib* 75. vm han bätrar sik *(se emendaverit)* ey *Bir* 1: 52. *KL* 18, 26, 50, 68, 69, 80 *o. s. v. Bil* 698. *RK* 2: 1991. baþ han bätra sik ok offra guþum *Bu* 500. **2)** *lemna godtgörelse, göra bot, försona sig.* thiwfwin bätradhe sik for sina synde *Pa* 7. ville sik gerna bätra vidh sin skapara *(per peccatorum emendationem deum creatorem suum placare) Bir* 3: 266. betra sik vider gud för syna synder *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). *MB* 1: 247. bätra thik gerna mote gudhy *ST* 140. — *refl.* **bätras, 1)** *blifva bättre, förbättras.* blodhit bätras ok färskas *Bir* 1: 284. þär bätras mz *(derigenom blir det bättre) Hästläked. i AS* 137. **2)** *bättra sig, göra bättring.* huat hällir nakor älla ängin vmuändis älla betras aff hans predican *Bir* 2: 66. at siälanna skulin bätras *ib.* — (bätra *för* bära *MP* 2: 211.) — *Jfr* **forbätra** *samt* **obätradher.**

bätre (bättre. bettre. bädre. *n.* **-a. -e.** *i rimslut:* **bäder** *RK* 2: 9548**),** *adj. komp. och* **bäzter (bätzster. bäster.** *obest. n. i rimslut:* **betzta** *RK* 2: 1195. **bestä** *ib* 1944**),** *superl.* [*Isl. komp.* betri. *superl.* beztr] *L. motsv. posit.* **goþer.** *A) komp.* **1)** *bättre.* han är ey bätre som gömer än thän som stiäl *GO* 288. betre barn giua guz naþe än kiöteleka[r lu]ste *Bu* 4. vmskiptis til bättra liwirne *KL* 27. vmskipto sit liuärne til bättra *ib* 84. biþa tel naþa ok tel bätra *Bu* 4. eigh är han þäs bätre *ib* 28. gangandes daghlika . . . fran godho oc til bättre *Lg* 3: 263. hwat kunnom wi bättre älla kärara hawa j os än kärlekin *KL* 104. bätra är köra än dragha *GO* 400. bätre är heelt än mz gulle böth *ib* 261. wilt thu bätra fa *(si curari desideras) Bil* 315. *MP* 1: 334. hennes rike taghi en annor hennes bätre *(som är bättre än hon) MB* 2: 180. hans bätre *(bättre än han) Al* 8650. wardh thin bätre aldre spordh *ib* 10486. **2)** *mera värd.* jär pantrin bettre *SR* 18. — *mera.* gaff iak bätre än LX mark j smydhe ganghklädhom oc brudha sängh *FH* 3: 99 (1447). **3)** *bättre, nyttigare. med dat.* betre er landom ok almogha ens retuis mans styrilse, en flere manna *KS* 8 (20, 9). **4)** *lättare.* the gälla mindra oc äru bätre finna *Bo* 6. — *n. adv.* **1)** *bättre.* wet bäzt warn thunga oc fatighdom. bätre än nokar vtlensker man *BSH* 1: 185 (1386). **2)** *bättre, längre.* gik swa frambätre *LfK* 227. gongom frambädre *ib* 229. *B) superl.* **1)** *bäst, förträffligast.* bradhlyndh man är bäst *GO* 936. the iordhinna gull är aldra bätzst *MB* 1: 159. friiheeth är thz betzta thing ther sökias kan all wärldin vm kring *MD* 391. aff bäzsto romska släktum *Bil* 109. at ängin gate witit wtan the ena bäzstu oc wisaste aff stadhenum *ib* 252. hon togh then bästhe gulringh aff sine handh *Di* 224. til en aldra besta stadh *Bir* 1: 243. thz *(för* the*)* a india maal waro bäzste *(som bäst kunde Indiens mål?) Al* 4994. efter therra besta sanninde oc samwit therrä *BSH* 2: 39 (1396). *ib* 41 *o. s. v.* rikesins radh wilde en fresta om the kunde komit i thz besta *(ställa det till rätta) RK* 2: 5759. **2)** *bäst, mest värderad, kärast.* varþar hans bäste ven *Bu* 29. **3)** *bäst, nyttigast. med dat.* ens mans rätuis styrilse är almoga bäst *KS* 7 (16, 7). **4)** *bäst, välvilligast. med dat.* er ä hwar sik siälffwm bezst *RK* 1: 4323. — *n. adv. motsv. posit.* **väl** *och komp.* **bäter, bätra (bätre). 1)** *bäst.* þa þu giorþe aldra bäst *Bu* 77. þa baþ han bäzt for þöm hanom giorþe värst *ib* 198. wet bäzt warn thünga *BSH* 1: 185 (1386). thu kan aldra bätzst radha them *MB* 1: 238. hwar wil sik bäst *GO* 938. tha thäkkis pikan bäst *ib* 778. är han (ɔ: mantzens likame) swa skipadher, som han är bätzst fallen til siälinna naturlika gärning *MB* 1: 81. bäzt borin man i capadocia *Bu* 490. räktos wt badha händerna oc wordho swa färdhogha som the woro nokat sin bezt *Lg* 3: 260. — *bäst, på bästa sätt. i förening med en form af* gita *el.* kunna. hwar foor heem som han kunde best *RK* 2: 468. *ib* 1437. the redhe sik wth som the best gatw *ib* 186. **2)** *bäst, i bästa mak el. ro, utan att vänta att något skall inträffa.* som han saat som bäst *(bäst som han satt)* bar han atheraffwogher aff sätit *LfK* 147. **3)** *mest.* i hwat matto thöm synis bäzst nyttoght *SD NS* 1: 201 (1402). — *best. n. nyttjadt substantivt. bästa, välfärd, nytta.* for ordinsins bätzta oc gagn *VKR* 44. *Al* 1680, 2758, 3679. *RK* 2: 1633. *MB* 2: 133. vänto at the skullo göra thera bezsta *(uträtta det som vore deras bästa, vinna seger) RK* 1: 1481. — **þät bäzta,** *adv. det bästa, på bästa sätt. i förening med en form af* gita, kunna *el.* magha. göme sik þät bästa han ma *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). bättradhe sik thz bäzsta han gat *KL* 69. at foruarat thz besta han kunde *RK* 2: 8794. *ib* 9353.

bätrilse, *n. pl.* **1)** *hjälp, gagn.* fore mina syäls bätrilse *SD NS* 1: 342 (1404). **2)** *bättring, förbättring, upprättelse.* människionna bätrilse *(emendatio) Bo* 124. **3)** *bot, bättring.* bätrilsa *(emendationis)* for akt *Bir* 1: 49. *ib* 65, 3: 103. *Lg* 3: 414. *Ber* 107. näruarande synda bätrilse *(bättring från närvarande synder) MP* 2: 10. *Jfr* **synda bätrilse.**

bätring (bättring *KL* 7, 26, 69 *o. s. v.* **bädhring** *Bir* 2: 175, 237**)**, *f. L.* **1)** *bättring, förbättring, förkofran, hjälp.* allt thet . . . som han hawir goozet til bethringh giort *SD NS* 1: 624 (1407). til hwssens bätring *PM* LXVII. the kirkian til hulka bätring oc oprättilse sanctus franciscus mykyt äruodadhe *KL* 327. ther är vanskilsonna ok hawandzlösonna bätring *(resarcitus defectuum) Bo* 104. aff allom vanhopades vm nagra henne bätringh *(tillfrisknande) Lg* 3: 580. for kirkionna bätring oc rättilsa *(reformatione) Bir* 4: 57. *Su* 428. lägghia en öre wth kompanino thil bäthringh *SO* 16. *ib* 48. i stridh ok storm å haui, hua sik owarlik tilredhr, ther gitr han änga bätring å komit *KS* 82 (202, 90). *RK* 2: 6473. **2)** *upprättelse, godtgörelse.* gör bätring *(satisfac)* thinne syster än thu i nakro hona dröfdhe *Ber* 169. **3)** *penitens, bot, bättring.* tak vidh mik til scriptamaal oc bätring *Bil* 165. aff rättom angir ok bättring *KL* 7. bättring lowa *ib* 26. til bättring ok idhrugha *ib* 69. til wmwendo och bätring syndogha manna *Ber* 52. *ib* 107, 150. at göra penitenciam ok bätring *Bo* 13. the *(synder)* ther idhrughin war ey fore giordhir ok bätringhin the skulu rensas j skärslo elde *Bir* 1: 110. *ib* 3: 290. ängin warij then thin limbir ther thu syndadhe mädhir at thu skuli ey wt kräfwia wärdogha plikt ok bätringh af honom *ib* 1: 59. *ib* 2: 42. **4)** *böter.* vakte at han ey ofmykyt vt thwinge päninga ok bätring aff them som skyllughe äru *Bir* 3: 309. — *Jfr* **for-, synda-bätring.**

bäva, *se* **beva.**

bäver, *m.* [*Mnt.* bever] *bäfver, bäfverskinn.* eth skep . . . med mygit selff, bäffuer oc annen skinwarur *FM* 462 (1510). *Jfr* **biur.**

bävergel (bewergel. bäwergeel. bäwergeil. befuergäl. bäwergell. bäuirgell. bäwirgeell), *n.? m. och f.* [*Mnt.* bevergeil] *bäfvergäll.* castoreum thz är bäuirgell *LB* 4: 347. al the thingh som nu äro sagdh af befuergälenne *ib* 348. tagha bäwergeil *ib* 5: 77. taki bäwirgeell *ib* 1: 98. smör hoffwdit med bäwergell *ib* 7: 33. blanda tz med bäwergeel *ib* 203. dricka bewergel sodnan i viin *ib. ib* 217, 3: 78, 5: 82. ath skiparen haffwer stöth bäffwergeel *PM* XVI. *ib* LIV.

bödhil (bodell *LfK* 227. *med art.* **bödhelin** *RK* 3: *(sista forts.)* 5250. *pl.* **bödhlar. bödellar** *Su* 131. *med art.* **bödhlana** *Su* 189. **bödlane** *Lg* 3: 150. **bödelana** *ib* 89. *dat.* **bödhlom** *Lg* 3: 149. **bödhelom** *ib* 124. *med art.* **bödlommen** *PM* 20**)**, *m.* [*Mnt.* bodel] *L. bödel.* bödh bödlommen honom flängia *PM* 20. wille iak häldher wara en bödil ällar en strok röffware *LfK* 9. bödhlar oc stupo greffwar *ib* 117. bödhel eller byswen *FM* 489 (1510). *RK* 2: 3796, 3: *(sista forts.)* 5250. *Su* 131, 189. *Lg* 3: 89, 124, 149, 150. *LfK* 227.

böffel (*pl.* **böfflar),** *m.* [*Jfr Mht.* büffel. *Mlat.* bufalus *Lat.* bubalus] *buffel. Lg* 3: 457.

bögheliker (-likin. böghöligh *ST* 433**)**, *adj.* **1)** *böjlig.* huar man hauande kärlek skal vara bögheIikin j tholomodh suasom gul *Bir* 3: 374. dyäfulsins mynt är . . . som bly thy at thz är vanskapat oc blöt oc bögheIikit oc thunkt *ib* 2: 58. blyit är blöt oc böghelikit äptir thäs vilia som thz nytia *ib* 3: 140. *ib* 1: 302, 2: 183. böghelikin suasom röö til alt thz som dyäfulin bläse j hughin *ib* 58. armane skulu vara läte oc böghelike til gudz hedhir *ib* 170. *ib* 247, 3: 168, 220. **2)** *böjd, benägen.* hans vili var til synd böghelikin *Bir* 3: 265. wari thogh ey abbatissan oc systrana mykith böghelicha ellir redhobona at lata noghra stechirhws systor wt aff inlykkeno *VKR* 26. *Bir* 3: 360. *ST* 433. — *Jfr* **o-, til-bögheliker.**

bögheIikhet, *f. böjlighet.* aff . . . naturinna böghelikhet *Bir* 2: 31. *Jfr* **tilbögheIikhet.**

bögher? *adj. böjd.* bögher *(för* böghdher?*)* oc lwther *Lg* 3: 74.

böghia (bögha *Bir* 4: *(Avt)* 180. **böyghia: -ir** *MB* 2: 43. **böia. böya. -ir, -þe, -þer),** *v.* [*Isl.* beygja] **1)** *böja, kröka.* vppa min arm hulkin . . . är . . . swa hardir at ängin forma han krökia ällir böghia tha han är vt räktir *Bir* 1: 11. — *böja, luta.* mz bögdho hofdhe *Bir* 3: 281. egnadhe han sik enkte ellä atthe thz han matte sith hoffuod til böghia *MP* 1: 47. — (?) for þy at hestir vardir bögdir *Hästläked. i AS* 137. **2)** *böja, beveka.* six then hugher wara starker, som hardr är böghia *KS* 19 (47, 20). böghdhir oc blidhcadhir aff minom bönom ok sina hälgha manna *Bir* 3: 82. — *beveka, förmå.* formatte ey at böghia han ther til *KL* 62. böghias til synd *ib.* **3)** *vända.* thit bögdhe iak min wägh *MB* 2: 133. at böya min footspor aff minnas föräldra wäghom *Lg* 3: 411. *ib* 469. han böghe öghonin til världinna *Bir* 3: 120. iak latir onda män böghia sin vilia til hwat the vilia *ib* 1: 57. *ib* 170. — *intr. vända sig, vika.* böia aff wäghenom *Lg* 3: 407. *MB* 2: 134. iak bidher tik at thu böghie til stadhen jebuseorum *ib* 130. marsken bögde mot borgahampn *RK* 2: 6607. *ib* 6610, 8086, 1: *(sfgn) s.* 171. stadogasta hälga iomffrun bögdhe ey aff ihesu christi kärlek *Lg* 3: 310. *LfK* 141. **4)** *tvinga, kufva.* ey folk ey fä til ärffwodhe böghia *Al* 7012. han bögdhe iuda landh til lydhnu *Bil* 376. thu . . . ther all wärldina haffwer til thik böght *Al* 8284. at wi fingom persos vnder os böghia *ib* 4156. *ST* 93, 342. — *part. pret. böjd, benägen.* thera wäriara ok gömara äru bögdhe til giri *Bir* 1: 385. *ib* 2: 269. — **böghia sik, 1)** *böja sig.* þa böghþe sik trät tel hänna *Bu* 71. — *böja sig, vara böjd, luta.* dyrenna . . . böghia sik . . . til iorþenna *Bir* 4: *(Avt)* 178. — *böja sig, buga sig. med dat.* böghiandis sik diwplika androm chorenom *Bir* 4: 11. *VKR* 59. han ville at alle skulle böghia sik honom oc liudha *Bir* 1: 351. *ib* 3: 471. **2)** *böja sig, foga sig, rätta sig.* the (ↄ: syster oc brödher) . . . sculu gerna hafua sik oc böya eptir abbadissonna oc confessoris wilia . . . swa som goodh lidhamoot böghia sik eptir thera hofdhe *VKR* 20. **3)** *vara vänd, vara riktad, sträcka sig.* alt thz sik böyghir *(vergunt)* til azotum *MB* 2: 43. — *refl.* **böghias, 1)** *böja sig, böjas.* knän böias oc krökias til fotanna nyt *Bir* 3: 380. j ihesu christi hedhir ok namn skulu böghias al knä *KL* 3. **2)** *vända sig, vika.* ey böghias aff rätuisonne *Bir* 3: 378. *Ber* 9. — **böghia ater,** *böja till baka.* bögdis han *(muren)* ather in til samma stora sten husins östra gaffwel j geen *Bir* 4: 87. *Jfr* **ater böghia.** — **böghia niþer,** *nedböja.* bögdhe änlitit nidhir til iordhinna *Bo* 141. tornet

bögþe sik som bugha niþ tel iorþ *Bu* 173. *Jfr* **nidher böghia.** — **böghia up,** *böja uppåt.* knän gato ey vträktz vtan the stodho bögdh vp *Bir* 2: 134. — *Jfr* **knä-, til-, undir-böghia.**

böghil (*pl.* **böghlar**), *m. bygel.* the bögla *(på sadeln. Cod. A* bugha) varo aff filsbene *Fl (Cod. B, C)* 529.

bökeaska, *f. bokaska. LB* 2: 70 *(i hds.).*

bökeskogher, *m.* [*Isl.* bœkiskógr] *bokskog. VKR* 31. *Bir* 5: 113.

böla, *v.* [*Nyisl.* baula] *böla, råma.* faar oc fää mykyt grymmelika rötandhe oc bölande *Lg* 3: 645.

böld, *se* **byld.**

böle (byli), *n.* [*Isl.* bœli] *L. boning, bostad. i ortnamn.* nybyli *SD* 1: 661 (1285). de thygböle *ib* 2: 106 (1291). kwernæböle *ib* 3: 249 (1316). alt diskare böle *FH* 7: 49 (1495). *Jfr* **landboa böle.**

bölghia, bölgia, *se* **bylghia, bylia.**

bölma, *f. bolmört, hyoscyamus niger Lin.* jusquianum bölma *LB* 5: 81. — **bölmofrö (bwlme frö** *LB* 7: 232, 270. **bwlme fröö** *ib* 196), *n. bolmörtsfrö. LB* 1: 96, 7: 196, 232, 270. — **bölmofrörot (bolmafrö rot),** *f. bolmörtsrot. LB* 7: 12.

bölme, *m.?* = **bölma.** iusquianus bölme *LB* 6: 284 (bölme *kanske för* bölma *med den ofta förekommande försvagningen af* a *till* e).

bölmeyrt, *f. bolmört. PM* XLIX.

bön (-ir. -ar: bönana *VKR* 55), *f.* [*Isl.* bœn, bón] *L.* 1) *bön, i sht bön till Gud.* fik mz bön in koma i kirkiona *Bu* 30. sagdhe . . . ey vara moghelikt synia sik bön *Bil* 658. badho them mz ödhmiwkom bönom bort fara *MB* 1: 311. at hans böne ok hans almusa waro guþi töka *Bu* 4. iak beþes aff minom syni tua böne *ib* 13. at biþia litla stund sina böne tel vara fru naþa *ib* 30. *MB* 1: 204. godha bönir, mässor oc tidher *ib* 358. skal iak . . . höra thina bön *ib* 188. gudhlika bönir *Bil* 658. waro idhkelikin a waku ok fasto ok bönum *KL* 53. ther sculin j finna twa män a bönum *Bil* 127. stodh ther a sinom bönom *Bo* 100. at the . . . skulo hafua mic i godhom bönom *SD NS* 2: 293 (1410). — *det som genom bön begäres.* för än hon finge sina bön *Bu* 55. *Al* 2973. *RK* 1: *(sfgn) s.* 189. 2) *förbön (för en som förbrutit sig).* epter dandemans sköön ok bööh *SO* 82. 3) *af undersåtarne på grund af landsherrens begäran frivilligt lemnad afgift (i denna betydelse förekommer ofta Mnt.* bede, *hvaraf* bön *i denna användning troligen är en öfversättning).* vtan the hanom nakan bön vnna wille som han mz them matte försculle *RK* 2: 1720. — (bönom *för* lönom *Bir* 3: 380.) — *Jfr* **friþ-, kärleks-, siäla-bön.** — **böna bok (böne-),** *f. bönbok. Lg* 3: 503. — **böna bref (böne-),** *n. rekommendationsbref.* fingo hans böne bref tel drotnugenna *Bu* 167. *KL* 214. — **böna hald (bönohald** *Lg* 3: 263. **bönohaldh** *ib* 406. **bönaholdh. böne hold),** *n.* [*Isl.* bœnahald] 1) *böns hållande, bedjande, böner.* nar hon war i sith gudelika bönohaldh *Lg* 3: 406. *ib* 263. skula the skipta nagath aff mynom clenodys . . . mynne fatige siäl til bönahaldh *(till förböner för) FH* 3: 65 (1445). hafua mik . . . j theris amynnilse ok bönaholdh *ib* 5: 106 (1486). 2) *förteckning på dem som särskildt inneslutas i ett klosters förböner.* ath mit nampn skall inscriffues j böne hold *FH* 5: 201 (1509). *Jfr* **bönhald.** — **böna hus,** *n.* [*Isl.* bœnahús, bœnarhús] *bönehus. MP* 1: 247. *Pa* 15. *Ber* 219. — *bönkammare. VKR* VI. *Lg* 3: 369. — **böna hälde (bönehelde),** *n.* = **böna hald 2.** skal edart namn skrifwas i ware bönehelde *DD* 1: 140 (1487, *eft. aftr. fr.* 1734). — **böna kamar (böne-),** *m. bönkammare.* gik jwdit in j sin böne kamar *MB* 2: 160. — **böna mal (böna maal. bönemaal** *Lg* 3: 695), *n. pl.* 1) *bön, begäran.* thaghnade wm sin böna maal *Bil* 658. 2) *frieri.* swenin stodh stadugher a böna malum til bondin gaff hanum sina dotter *Bil* 617. *Lg* 3: 695. — **böna stadher,** *m.* [*Isl.* bœnastaðr, bœnarstaðr] *ställe hvarest man förrättar sin bön.* rörþis han ey af sinom böna staþ *KL* 187. moyses ganger fra them a sin hemelikin bönastadh *MB* 1: 289. *Ber* 219. — **böna time (-tima),** *m.* [*Isl.* bœnartími] *för bön bestämd tid, bönestund.* bidhia for än böna timan komber *Ber* 134. ofwerga böna timan *ib.* — **böna vin,** *m. L. anmodad el. tillkallad mäklare.* at han war baþe laghavin ok bönävin *SR* 1. bönavin ok laghavin *ib* 5.

bön (-ir. -ar?), *f.* [*Isl.* baun] *böna.* lithin är wina rön tho thz ware ey vtan een bön *(dote fabe modice patet ardor mentis amice) GO* 224. ärther och böna *RK* 3: *(till. om Chr. II)* 6403 *(i rimslut).* tagh böner *LB* 2: 9. sywder man böner j win *ib* 60. i [1] karp bönner *BtFH* 1: 231 (1509). — **böna blomster (böne-),** *n. bönblomma.* tag böne blomster oc stöt tom sma *LB* 7: 292. — **böna miöl (böne-),** *n. bönmjöl.* tag böna miöl *LB* 7: 285. tag böne mioll *ib* 297. — **böna sudh,** *n. bönsoppa.* ärtha swd och böna swdh *LB* 7: 75.

böna, *f. L. böna.* ärtir oc bönor *ST* 12. *LB* 1: 96, 7: 34, 75. *LfK* 84. *Lg* 3: 241. — *för att uttrycka en saks obetydlighet eller ringa värde.* akta thz ey widh ena böna *Iv* 1622. *RK* 3: 2581, *(till. om Chr. II)* 6260. — *Jfr* **buna.** — **böno aker,** *m. L.*

bönaktigh, *se* **bönhaftigh.**

bönfalla, *v. bönfalla.* är jag ödmiw[keli]g bönfallandes in tiil ider, om then fatige man *BSH* 5: 27 (1504). bönffallandis til mik . . . om rotneby, ath thet ey skulle forstörass *ib* 84 (1506). — *part. pret. bönfallande.* är jac bönfallen tiil eder herredöme . . . at i wele offwerwäge, hwat skade . . . biscopsstoolen . . . haffwer lidit *BSH* 5: 45 (1505).

bönfalligh, *adj. bönfallande.* om huilchet jach är och ödhmykelige bönfallig til ider *BSH* 5: 89 (1506).

bönhaftigh (bönaktig), *adj. bedjande.* gudh med sin helge kerligh jomffrv marie med sine mildhe bön och alle helge swerigis patroner vare bönhafftige for eders herredöme *HSH* 20: 80 (1507). äre wij . . . thet ganske gerne aff ider herredömis werdighet bönaktige ok begerende *BSH* 5: 428 (1510).

bönhald (-holdh *FH* 5: 200 (1405)), *n.* = **böna hald 2.** scriffwe mik oc myn for:de maag i äwiiga bönhald *FH* 5: 190 (1504). *ib* 191 (1504), 195 (1505), 196 (1505), 200 (1506).

bönhöra, *v. exaudire, bönhöra.* värdhoghadhis hon vara bönhördh *Bo* 111. *ib* 256. *MB* 2: 192. *Di* 123. *Su* 144, 209, 297. later mich wara bönhörd med eder

BSH 5: 46 (1505). *ib* 64 (1505). wardher jak ekke bönhördher mz warom herra *JP* 77.

böning? *f. boning, bostad, gård? i ortnamn.* j halwardzböning *DD* 1: 112 (1462). j hokonaböningh *ib.* j homansböning *ib.* pauels böningh *ib* 2: 14 (1460, *vidim. af* 1593).

bönliker, *adj. Jfr* **obönliker.**

bör, *se* **byr.**

böra (*MD (S)* 205. *pres. ind.* **bör. byr** *KL* 148; *SD NS* 2: 70 (1408); *BSH* 5: 36 (1505). *impf.* **burþe** *Bu* 144. **burdhe** *KL* 126; *Bo* 2; *Bir* 3: 80. **bordhe** *KL* 159; *Bir* 2: 300 *o. s. v.* **bördhe** *Bil* 534. *pl.* **bördo** *SD NS* 1: 31 (1401). *part. pret. n.* **bwrth** *FH* 5: 21 (1463). **burdh** *SJ* 136 (1445). **bort** *Bir* 3: 88; *SD NS* 1: 678 (1407)), *v.* [*eg. samma ord som* **byria,** *hvars former i de olika betydelserna blifvit något skiljaktiga. Isl.* byrja. *Jfr äfven Mnt.* boren, *Nnt.* bören] *L. tillkomma, tillhöra (jfr* **bära 14***). med dat. el. ack.* hulikin jordh som mick laglika bör *SD NS* 1: 72 (1401). egh hafdhe honum swa mikit bort aff liggiande grund *ib* 678 (1407). mere pina bör *(debetur)* thessom än hinom *Bir* 1: 113. *Di* 32, 111. swa mykith som them brödhrom bör *(Cod. B* hörir 545*)* til bytning *MB* 1: 181. hwat them riddarenom burdhe til näfst *KL* 76. thom burdhe änkte aff konungenom vtan dödhin oc fordömilse *Bir* 3: 80. *MB* 2: 303. ii biscops hus som klärkom burþe sitia *Bu* 144. bör idar þät löna *Bir* 4: *(Avt)* 183. hurw mykit honom byr *(oporteat eum)* thola for mit nampn *KL* 148. hänne burdhe bätir ägha thz gozit *ib* 126. taka thän sidh then them ey bordhe *ib* 159. tholica härtogha herra oc första . . . burdhe os hawa *Bo* 2. mik bör än nakra stund här vandra *ib* 52. *ib* 8, 146, 166, 227. *Bir* 2: 140. thet landbomjn bör wtgöra *VKR* 31. maa tik böra människiom goda gärnynga göra *MD (S)* 205. thz bordhe wäl thänkia allom them som sik ophöghia ij sino wälle *Al* 2902. vm thet hanom rättelica hade burdh ärffua *SJ* 136 (1445). penningha som mik bwrth hafde erfth *FH* 5: 21 (1463). bör ey clostrit tynghias aff nakre gästningh *Bir* 4: 32. *VKR* 75. thz som parisa klärka bör haffwa *LfK* 144. renliffuis människior, hwilka som bör giffua mik sik siälffua oc alt sith *Bir* 4: 94. ängin är swa litin pina at iak seer ey hona ok til hwat synd hänne bör älla til höre *ib* 1: 104. at halda thät hanom bör (*Bu* bär 50) til äldra rätt *(se under* **bära 14** *motsvarande från Bu* 50 *hämtade ex.) Bil* 939. — *i förbindelse med* til rätta. lat huarium haua sit eghit, ok huarium thz hånom bör til rätta *KS* 31 (80, 33). *MB* 1: 212, 332. *SD NS* 1: 443 (1405). swa som henne til retta borde *RK* 1: 1241. *ib* 3: 276. thz bör thik ey til rätta thola *Bil* 774. *ST* 126. — *vara tillbörligt, böra ske.* bör thz medh retta saa *MD (S)* 214. þön maal sum sannind bër vmsighia *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). thz bör ey at i sculin vppinbarlica fordarfwas *Bil* 599. *VKR* 31. — *personl. böra.* kärdho a ät arff som tära hwstru bördo at ärffwa *SD NS* 1: 31 (1401). han hafdhe eet hedhirs mark oc een grunual j sino hofdhe j hulkom som äronna krona hafdhe bort sta *(möjl. står dock* krona *för* krono*) Bir* 3: 88. — **bör sik,** *bör, är tillbörligt.* thz bordhe sigh *(man borde)* heller glädhias *Lg* 3: 346. är lithet batat ällar wnnit, fram för thz bordhe sik *LfK* 145. — **bör til,** *tillkommer, tillhör. med dat.* thik bördhe väl til faghir fäghnan *Bil* 534. bör honum rätter til at wara herra ower all diwr *MB* 1: 97. thik bör *(Cod. A* bar 260*)* rätter til at ärwa mästa äro oc wald *ib (Cod. B)* 551. thik bör *(Cod. A* bär 260*)* til älzsta brodhors wyrdhning *ib. RK* 1: 2829. bordhe mik til renasta gudhi at hwilas j renaste iomfru *Bir* 2: 300. *ib* 3: 268. *Iv* 5297. — *är tillbörligt.* bör til at thula hardhasta ärwodhe *KL* 204. bör thz til, at hwem käran gaar op a han vardher siälfuer til anzswar sta *Fl* 1703. *Jfr* **til bör.** — *Jfr* **vidher bör.**

bördh, *se* **byrþ.**

böria, *se* **byria.**

börliker (börgelighen), *adj.* [*Fdan.* börlig. *Mnt.* borlik] *tillbörlig.* som börgelighet är *FM* 410 (1509). *Jfr* **tilbörliker.**

bös, *adj.* [*Mnt.* bôs] *ond, vred.* tha han wardher wredher ok bös *MD (S)* 268.

bössa, *se* **byssa.**

bösta (*pres.* **-ar.** *impf.* **-te** *el.* **-adhe.** *part. pret.* **-ter**), *v.* [*Isl.* beysta] *slå, bulta, klappa.* mz storom släggiom war thz *(djuret)* böst *Al* 5485. *PM* 8. hulkin som . . . bösta oc röre manzsins hugh mz jdhkelicom frestilsom *Bir* 2: 87. *Bo* 109. böstadhe aa doromin *KL* 155. blef thär standande ok böste aa duromin *ib. Su* 246. *Bir* 3: 290. tha böstadhis vppa dörinne *Bo* 217. bösthar för dörena *Su* 114. bösta oc bwnka för . . . domarans döör *ib* 185. iak staar widh dörena oc bösta *MB* 2: 339. *Su* 110, 446. *Ber* 215. at hiertat klappar och böstar *LB* 7: 79. — *opersonl.* böstadhe thz . . . oppa dörenne *Lg* 3: 679. — **bösta up,** *genom slag el. stötande öppna.* böstandis holith wp mz enom hammar *PM* XLVI. — *Jfr* **sunder bösta.**

böstan, *f. bultande. Bir* 5: 133.

böste, *n.* [*Isl.* beysti] *skinka.* perna, böste *GU* 1. salt böste *LB* 1: 96. *Di* 171. *Jfr* **villegalts böste.**

böta (**bota**: **-e** *SO* 114; **-te** *Bil* 650. **botha**: **-e** *SO* 5. **-ir, -te, -ter**), *v.* [*Isl.* bœta] *L. skaffa bot för, bättra, förbättra.* **1)** *laga.* böta þät af fat war sancti laurencii kirkio *Bu* 416. andbudh mz hulkom som . . . sundrog ok brutin thingh bötas *Bir* 1: 290. *ib* 37, 293, 4: 126. *RK* 1: 712. *Di* 54, 242. *BSH* 5: 210 (1507). bätre är heelt än mz gulle böth *GO* 261. ä fägnar barn böttom klute *ib* 162. **2)** *bota. med dat.* þu böte siukom *Bu* 78. *ib* 204. *Bil* 634, 650. bötte enom klärk aff giäld *ib* 696. at han böthe thinom benum *ib* 108. bötes mangom *Bu* 417. *Jfr* **7.** **3)** *hjälpa, gagna, båta.* thz kunde the städer litet böta *RK* 2:367. *ib* 2470, 6495, *s.* 347. **4)** *skaffa bot el. hjälp för, afhjälpa.* huar en matte thenna oändelika pinona böta oc förstäkkia *Su* 184. j morghen viliom wj thetta bötha *RK* 2: 4277. jak kan thz bäther bötha *RK* 3: 357. thu wil thin hunger här hafwa böt *Al* 4324. iak skal böta thik thin lusta *ST* 524. **5)** *förhindra, afstyra.* thz wille swänske mz her steen böthe *RK* 3: 3085. **6)** *skydda, afvärja hugg emot. med prep.* for. her didrik kunde enchte annat göra än böte for sig mz sin skioll *Di* 71. engelbert tha för sich böte mz then krykke han hafde j hender *RK* 2: 2676. — (?) rykte . . . sit godha swärdh

ther opta bötte fore hans färdh *Fr* 572. *Iv* 3138. **7)** *ersätta, löna.* gudh bõthe tegh tin venskap ok sywcdom *(framför detta senare ord att fatta i bem.* **2)** *Di* 224. **8)** *ersätta, godtgöra, upprätta.* thenkte han aa, huru han matte sik then skadhan böta *ST* 90. tha fa wi wäl waar skadha böt *Al* 2512. *RK* 1: 2565. böta henna blygdh *MB* 1: 335. thz är nw alt wärra böta *Al* 1564. **9)** *godtgöra, försona.* böte guz son hans brut a träno *Bu* 139. *ib* 206. *Bil* 84. — *göra bot för, försona (genom penitens).* maþren . . . böte siin brut *Bu* 21. *ib* 28, 172. *RK* 1: 859. *Di* 291. böte misfälle mz scriptamalom *Bu* 130. giter iak myna synder ther mz böt *RK* 1: 309. wilde thz gerna böthe mz gud *Di* 290. bötte thz ey widh gudh eller män *Pa (Tungulus)* 38. — *abs.* bryta oc böta *MB* 1: 301. ridderen . . . gaf sik guþi skyldogan firi sina synde ok böte ok bätraþe *(gjorde bot och bättring) Bu* 8. — *godtgöra, gifva bot el. skadeersättning för, gifva upprättelse för.* för än iak haffuer böt tik thin broders dödh *Di* 81. iak will thz gerna wid ider böta mz gwll oc silffuer *ib* 140. *ib* 178. *Pa (Tungulus)* 38. wilde böta mot hanum thz hon brutit haffde *Di* 94. jak will böta mot tik thz beszta iak kan *ib* 52. — *försona, umgälla.* skulle ey blodh mz blodhe böta . . . än mandrap war giort mz wadha *MB* 1: 425. **10)** *gifva ss godtgörelse el. bot, böta.* han bötte en stoor deel aff thy ther han jnnan swerike atte *RK* 1: 1091. böte half mark *SD* 5: 638 (1347). böte iij öra *TB* 73. *ib* 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80. *MEG (red. A)* 55, 56, *(red. B)* 59, 61. *EG* 65, 66. böthe ena mark wax *SO* 4. böte iiii pänninga *ib* 5. *ib* 6 *o. s. v.* — *abs. gifva böter.* böta effter the dödha *RK* 2: 4831. fforma han ey bötha *MEG (red. A)* 55. böte äptir thy lagh äru *TB* 76. **11)** *plikta med, umgälla med.* böte han kropp ey agher ko *(förklaradt genom de följ. orden:* þa scal han arwþä aar firi mark hwariä*) SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). böte hand firi saar *ib* 376 (1344, *nyare afskr.*). — **böta ater,** **1)** *återställa, laga.* bryta the gap a väggene tha böte jak thz atir mz murskedhinne *Bir* 2: 254. böta ather siin oc brödhranna gangkläde *ib* 5: 102. **2)** *ersätta, godtgöra.* böte XL mark och aater skadan *MEG (red. A)* 55. *ib (red. B)* 59. *TB* 80. böthe aater skadan *MEG (red. A)* 56. *ib (red. B)* 61. *EG* 65. *SO* 291, 292, 293, 301, 302, 304, 305, 307. böte åter båten *ib* 292. *Jfr* **ater böta.** — **böta i gen,** *återställa, laga.* bötthe the styrit ighen *Di* 242. — *Jfr* **lagh-, til-, up-, ut-, vidher-böta.**

böta (-te, -ter), *v.* [*Mnt.* boten] *tända, upptända.* alexander lot ther stoor eld böta *Al* 4458. ij eldin . . . som ther war bötter *ib* 5079, 5629, 6179. *ST* 21. — *tända, sätta eld.* bötte oppa eth stekahus aff thrä *Di* 254. — *Jfr* **up böta.**

böte varþer (bötä-. bötis-. botes-), *m. L.*

böteliker, *adj. Jfr* **oböteliker.**

bötir, *m. Jfr* **kätla bötir.**

bötning, *f. Jfr* **gorbötning.**

böveri, *n.* [*Mnt.* boverie] *osedlighet, lösaktighet.* hörro krogh hwaris vnge män oc lösa qwinnor matto öffwa sith böweri oc bedriffwa *MB* 2: 290. *RK* 2: 7363, 7364. *Su* 59.

C.

celebrera (-adhe), *v.* [*Lat.* celebrare] *fira, begå.* om j celebreren the dagha *MB* 2: 284. henne verdogha siälä rykt ok jordilse hiolt ok celebrerade fornempde verdogh fader biscop nigles *Lg* 3: 577.

celle, *se* **sälle.**

cirkil (sirkil: sirkla *Al* 189. **circil** *Pa* 11. **circhil** *Bir* 4: 24. **cerkil** *PM* XXVIII. *pl.* **cirklar),** *m.* [*Lat.* circulus] *cirkel, krets, ring.* giordhe han . . . en cirkil *KL* 8. at wäruldin skulde wm kring ganga ok minste cirkil jwi höghsto circla *Bil* 536. thina lyngnelda liwsto wärdlena cirkle *Ber* 33. *Pa* 11. *Bir* 4: 24. *VKR* 70. *Al* 189, 7579. *PM* XXVIII. hon löpir vmkringh swa som en cirkil *Bir* 1: 272. thera *(vigtskålarnas)* cirkla gingo vp ginom himelin *ib* 2: 3. brynian är aff mangom cirklom *ib* 3: 375. hon . . . kände krononna cirkil hanna sith howdh *VKR* v. — *krans.* hiolt en cirkil j sinne hand *KL* 60. satte hon wänasta blomstir j thän cirkillin *ib.* han saa quandam speram auream en gull kranz äller cirkel *Su* 223. — *klot.* thänne . . . konungir var swasom j enom glashögh älla cirkle *(quasi in globo vitreo)* sitiande *Bir* 3: 425. — *omkrets, periferi.* huilkens punkt äldher medel, äldher cirkillen *(punctum et circumferentiam),* längdh widhet, högdh äldhar dywphet, aldregh enghen kan begripa *Su* 77. — *Jfr* **glascirkil.**

cypres (cipris. sipres), *m.?* [*Lat.* cyparissus, cupressus] *cypress.* the bänkia *(näml.* varo*)* aff cypres *Fr* 370. sipres *(cypri, trol. fattadt ss cyparissi)* mz nardo *Su* 77. — **cypressa blomster (ciprisse-),** *n. cypressblomster, cypressört, Santolina chamæcyparissus Lin.? LB* 7: 228.

cypres trä, *n.* = **cypres.** *Al* 8223.

D.

da, *f.?* [*Fdan.* daa] *dåfhjort. Fr* 1110.

dadh (daadh. daath. daat *MD (S)* 259, 260, *i rimslut med* raad, raadh**),** *f.? och n.* [*Isl.* dáð. *Mnt.* dât, dade] *L.* **1)** *handling, handlingssätt, dåd.* her iwar hadhe siik saa wnderligha aath baadhe mz ordom och saa mz daath *RK* 3: 2919. nw gätz mik ekke thetta daath *ib* 3895. *ib* 3744. hans swena daat *MD (S)* 259. hwat är thera ret for tolkit dadh *ib*

247. — radh ok (älla) dadh, *råd och (eller) dåd.* med ordhom radhom älla daath *BSH* 1: 182 (1381). saklös badhe til radh oc dath *Bil* 938. *RK* 1: *(till. till LRK) s.* 244, 3: 92. — *Jfr* **dygdha-, ovir-, riddar-dadh.** **2)** *manligt el. ridderligt handlingssätt.* synd ok last skadha ok skaam begingo the mz thz! radh omannelika mz engin daadh *RK* 1: 3761. *ib* 3: 2094. **3)** *sak, angelägenhet.* tha han haffde bereet thetta daat *MD (S)* 260. *ib* 217. **4)** *ståt, tillrustning.* her erik foor aastadh mz herre staath mz herskap och mykin daath *RK* 3: 1361. *ib* 123.

dag (dagh. dagg *(frf. vok. i änd.).* **dogg: doggin** *MB* 1: 389**),** *f. och m.?* **(dagsens** *Lg* 3: 616**)** [*Isl.* dögg] **1)** *dagg.* mz kalde dag *KL* 249. funno . . . alla markena fulla mz dagh ok alla daggena falna j cors like *Bil* 318. aff himilsins dag *MB* 1: 215. *ib* 323. *Bir* 1: 28, 2: 160, 161, 4: 106, 107. *Al* 6392. *Su* 175, 187, 200, 443. *MB* 2: 88, 395. *Lg* 3: 616. borttörkandhe . . . miskwndenna dagh *LfK* 94. gudz miskunda dagh *MP* 1: 227. *Bo* 153. **2)** *sky.* loptis op doggin, som för la lwkt ower gudz hwse *MB* 1: 389.

daggare, *m.* = **dagge.** *SGG* 131.

dagge, *m.* [*Mnt.* dagge. *Mlat.* daga] *dolk.* brödhernes knyffua som kallas daggha *SO* 98. dagge eller stekamez *ib* 189. *ib* 109, 200.

dagha (-adhe), *v.* [*Mnt.* dagen] *underhandla, dagtinga.* medh then forrädhara viliom vy ey dagha *RK* 2: 3970. *ib* 3: 591, 1181, 1264, 1569, 1899, 2184, 2674, 3152, 3164, 3626, 1: *(sfgn) s.* 181. the daghadhe een dagh the dagadhe twa *ib* 3: 249. *ib* 917, 1430. the dagha een dagh the dagha tree *ib* 3154. the daghade twaa the daghade tree *ib* 2996. the dagha tiil hopa vii [7] wiikor äller otta *ib* 1991. *ib* 2818. — *komma öfverens om.* een feeligh dagh millan sin dagha *RK* 3: 1429.

daghan (daghän), *f.* [*Isl.* dagan] *dagning. Bu* 5.

daghas (-as, -adhis), *v. refl.* [*Jfr Isl.* daga] *L.* **1)** *opersonl. dagas.* för än daghas *Bil* 565. *KL* 107. *MB* 1: 194, 307, 310. *Bo* 221. *Bir* 3: 201. *VKR* XXI. *Lg* 220. *Di* 66. **2)** *gry, lysa fram, upprinna.* daghadhis them ewerdheliker dagher *MB* 1: 155. ä til thäs honum daghas himerikis liws a domadagh *ib* 52. sidhan os daghas gudz änlite *ib* 310.

dagher (dach *SO* 142, 158, 201. **dak** *LB* 3: 187. **-ar),** *m.* [*Isl.* dagr] *L.* **1)** *dag.* til thäs daghir var *Bo* 190. arla om morghin dagher var liws *Fr* 83. tel miþan dagh *Bu* 10. las þät baþe naat ok dagh *ib* 7. gvz ängel kom een dagh tel ioakim *ib* 4. han fic þäs daz *(för* dax *el.* dags*)* pris *ib.* þe letaþo hema tua dagha ok funno eigh för a þriþia daghen *ib* 205. a þrättanda dagh iula *ib* 72. wm annan dagh jula *Bil* 284. anat *(för* anan *el.* annan*)* dagh iule *LB* 3: 187. tiunda daghin j decembris daghum *KL* 39. then tima dagx *MB* 1: 203. arla dagx *Al* 7663. annan daghs morghon *Bil* 235. vm dagsins päningh *(dagspenningen) MP* 1: 77. sedhen treffz han allre dagh *FM* 418 (1509). — dagh vidh dagh, *hvar dag.* stormadho dagh vidh dagh *(omni die) Ansg* 233. — dagh fran dagh, *dag från dag, med hvar dag.* dagh fran dagh öktis the hälgha troo *Bil* 861. *Bir* 1: 17, 47. — daghom, *med hvar dag. vid komp.* vphögdes daghom mera hans rykte *MB* 2: 194. *ib* 218, 239, 302, 316. *Su* 5, 10, 31, 54, 69, 70, 78, 150, 181, 343, 353, 367. *Lg* 3: 239. — i dagh (idagh *Di* 36), *i dag.* i dagh skalt þu mz mik äta *Bu* 144. j tholkom dagh som j dagh är *Bir* 3: 154, 203. ij dagh om een manadh *Fl* 1134. i dagh vm siu nättir *MP* 2: 59. i dagh siu nattom *(i dag för sju dygn sedan, i dag åtta dagar) ib.* her til dagss *(hittills) FM* 127 (1501). — annars dags, *den andre dagen, följande dagen.* annars dax arla com bartholomeus i talan mz kunugenom *Bu* 205. annan dagx ther effter *Va* 46. — sva dags, *så dags.* the spordho hona aat hwi hon var ey vidher kirkio sua dax som hon förra pläghadhe *Bil* 917. **2)** *dag, högtidsdag.* hans *(den hel. Tomas')* daghar är fäm natom fori iula nat *Bu* 190. hans *(den hel. Kristofers)* daghar cumbar vm sancti iacobi dagh vm hösten *ib* 502. henne *(den hel. Lucias)* dagher komber attunda dagh sancti nicholai *ib* 557. sancti ypoliti dagher komber fiärda daghin epte laurencij dagh *ib* 424. en legho swen kördhe for waghne yghsn sancte marie magdalene dagh *ib* 424. fran alla hälghona dagh ok til iula *KL* 335. helgha three konunga dach *SO* 201. vppa helge lychama dach *ib* 155. **3)** *dygn.* sat i sancti petri staþ ok stol fiugur ar tua manaþa fämtan dagha *Bu* 398. *ib* 99. **4)** *tid, lefnadstid, lif.* la þär tel pippini franca konogx dagh *Bu* 54. — *vanl. i plur.* varþ mäst delen af väruldene cristen ii hans daghum *Bu* 99. *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*), 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). mädhan her tordh han war i dagha *RK* 3: 97. — taka af daghum (taka aff daga *RK* 3: *(sista forts.)* 5442. af daghum taka), *taga af daga, dräpa.* takin aff daghum thän hughin gör galin *Bil* 126. änkte vald hafuom vi nakan man af daghom taka *KL* 383. *SD NS* 1: 146 (1402). *Su* 141. *RK* 2: 4085, 3: *(sista forts.)* 5442. — af daghum koma, *d. s. ST* 148, 241, 351, 353, 371. — hava af daghum (hava aff daga), *d. s.* konungen wille gerna haffuan aff daga *(hafva honom rödd ur vägen) RK* 2: 7055. — kalla af daghum, *hädankalla.* ta gud kallar eder af dagom *DD* 1: 139 (1487, *eft. aftr. fr.* 1734). **5)** *bestämd el. förelagd dag, bestämd tid.* koma ather in . . . vpa then dagh man haffde them lakt *RK* 1: 3891. swa langan dagh leggia til beredha som hanum är möghelikit at betala *MEG (red. A)* 56. *ib (red. B)* 60. *EG* 64. jngen broder forholle sin drengh offer sin dach *SO* 142. sägher skiparen honom före längre dagh än skipith ther bliffwer *PM* XII. ägha the siw natta dagh fore läggia scogha at rensa *TB* 73; *jfr* **7. 6)** *till bestämd dag utsatt sammankomst.* at man säter dagha *RK* 2: 5392. wille the lägge j sichtwne en dagh *RK* 2: 1626. *ib* 4503. the svänskä . . . en dag j arbogä holdä vilde *ib* 1609. *ib* 1978, 2466, 4495, 4605, 5383, 3: 1974, 3463. wille konungen ridhe til jönecöpung oc holla ther daga *ib* 2: 7318. j halmstada begripa the en dagh *ib* 1681. *ib* 5026, 5094, 5467, 3: 120, 1436, 3062, 3577. — *öfverläggning som eger rum vid en sammankomst, underhandling. vanl. i pl.* waro bysskedeleke men . . . til daga *SD NS* 1: 362 (1404). jak wiil idher tiil dagha föra *RK* 3: 1320. *ib* 115, 1151, 2920, *(sista forts.)* 4881. wille han ey tiil dagh komma *ib* 2967. **7)** *frist, (på bestämd tid lemnadt) uppskof, betänketid.* war them daghir gifuin til anzswara til keysarens komo ater *Bil* 433. badh giffwa sik fiortan dagha dagh *ST* 360. mädhan

thw haffwer haffth saa langhen dagh *Lg* 3: 139. — *frist, (för bestämd tid lemnad) tillåtelse.* man gaff them allom dagh eth aar at ridha ok fara at thz sin ok koma til suderköpungs jn *RK* 1: 929. *ib* 3888. han fik daga at fara heem *MD (S)* 260. — *för viss tid lemnad fred, lejd.* thän a kiäres komi felogher till swars fyri þöm tolf, ok fra þöm oc hawi fyoghortan natta dagh *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 376. — *för viss tid ingången förlikning, stillestånd.* i sama dagh ok fridh skulu waar godz ok ware pantä a badha sidhur standä ok warä *BSH* 1: 131 (1371). *ib* 132. then dagh konungin haffde betz wille man tha ekke halla *RK* 1: 4121. brytandhe sattan dagh *PM* 14. forbrythe dagen *BSH* 5: 503 (1512). badhe förlenghia dagen meera til natiuitatis marie dag *RK* 2: 1757. *ib* 2620, 3026, 3: 919, 1618, 1620. *Ber* 205. viii eller xiiii dagha dagh *BSH* 3: 282 (1470). thin fader haffuer mich en feylog dagh sagdt *RK* 2: 2670. een feeligh dagh millan sin dagha *ib* 3: 1429. haffua . . . giort en felig dag oc friidh medh k[onung] c[ristiern] *BSH* 4: 2 (1471). — taka dagh, *sluta stillestånd.* tha took han dagh til tridie dagh *RK* 1: 4108. *ib* 2: 1526. *ST* 524. takum een vinlikan ok felughan dagh *BSH* 1: 131 (1371). — taka (thät) i dagh *(el.* i en dagh*), sluta stillleständ.* han took thz i dagh mellom them *RK* 1: 4140. tha wart dagtingat ok takit j dagh *ib* 940. *ib* 2382, 2664. the haffdo takit i dagh eth aar *(gjort stillestånd på ett år) ib* 2670. the rytza toghot tha jnnan en dagh *(afbröto fiendtligheterna?) ib* 1628. — sätia (thät) i dagh *(el.* i en dagh*), d. s.* sidhen satte marsken j en dag mz them aff husit *RK* 2: 6218. sidan satte theet i en dag *ib* 6310. sätte i dagh mz han *ib* 3: 1482. the sätte i stundh och dagh *ib* 1613. — i dagh *(el.* i en dagh*)* standa (standa i dagh), *vara stillestånd.* lotot tha i dagh standa *RK* 1: 3408. thz skulle i en dagh staa *ib* 2811. *ib* 2: 2586, 3967. thz sculle sta fäm daga j dagh *ib* 1123. wart ther forwissat swa till palma syndag i dag sta *ib* 5877. thet skulle sta i dagh i the for:da xiiii dagha *BSH* 3: 282 (1470). — *fred.* saa sätte riken een äwiigh dagh *RK* 3: 2454. — *fred som åt den öfvervunne gifves af segraren eller åt förbrytaren af öfverheten, pardon, nåd.* fonga gaff han dagh *RK* 3: 2420. the danske skulle the iw taga till daga *ib (sista forts.)* 5212. — *Jfr* **aflats-, aflinga-, afrads-, alhälghona-, aminnilsa-, andersmässo-, anvärk-, apostla-, apostla mässu-, ars-, artidha-, arvodhis-, asko odhins-, bebudhilsa-, bruþlöps-, buds-, disaþings-, doma-, dymbil-, dödha-, dödhar-, döþra-, döds-, eþ-, enstöþings-, faghnadha-, far-, fasto-, for-, frea-, färdha-, födslo, gang-, gar-, glädhis-, himilsfärds-, hindra-, hvar-, hvilo-, hälghe-, hämda-, härra-, högtiþis-, höst-, imber-, iordhilsa-, iula-, iämlanga-, kaku-, kapitels-, kirkmässu-, kirkiumässu-, kyndilmässo-, lagha-, lif-, lysninga-, löghar-, mana-, marknadha-, miþ-, miþsumars-, morghon-, nyars-, oþins-, offer-, palma-, paska-, pingiz-, pingizdagha-, radhstovu-, ridh-, rätta-, siunättings-, siäla-, siälamässu-, skirsla-, skär-, sol-, strids-, stämno-, sunno-, säter-, tima-, tis-, torgh-, torgs-, þings-, þors-, thörfasto-, utfaru-, utfärþa-, utgangs-, vigsla-, viku-, vinter-, vinters-, väþer-, ykil-dagher,** *samt* **alder-, lif-, lifs-, ve-, änkio-daghar.** — **dagha karl (dage-),** *m. dagakarl.* *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*). — **dagha tal,** *n.* [*Isl.* dagatal] *dagräkning, räkning af dagar.* *MB* 1: 64. — **dagha time,** *m. dagtid, dag.* ämwäl om nattatima swa som vm dagha tima *Bir* 4: 242. — **dags bref,** *n. L.* — **dags färdh,** *f. L.* — **dags födha,** *f. daglig föda.* *Lg* 3: 203. — **dags ledh,** *f. dagsled, dagsresa, så lång väg som man kan färdas på en dag.* gripu likit . . . ok fördho tiughu dagxledir *Bil* 539. *ib* 835. *MB* 1: 284, 395. *Bo* 24. *Bir* 3: 166. *Al* 5279, 5659. *ST* 477 *BSH* 5: 27 (1504). — **dags lius,** *n.* [*Isl.* dagsljós] *dagsljus.* sea daghs lius *Bil* 276. widhir daxlyus *ST* 358. — *dagens ljus.* gifuir thin ihesus minne dotter daxliws *Bil* 453. thät drupmit . . . skal blifua obygt for olafs dagxlius skuld *SJ* 97 (1440). — **dags lön,** *f.? dagslön, dagspenning.* diarium, daxlön *GU* 2. — **dags rand,** *f.* = **daghrand.** *Su* 378. — **dags stiärna,** *f.* = **daghstiärna.** *Su* 81, 110. — **dags talan,** *f. tal som räcker en dag.* *Ber* 253. — **dags tidh,** *f.* [*Jfr Isl.* dagstíðir] = **daghtidh.** las hon först tidher af the helgha threfallighet . . . swa uigilias . . . sidhan sina dagx tidher *Lg* 3: 511. *LfK* 156. — **dags värk,** *n.* [*Isl.* dagsverk] *dagsverke.* *BtFH* 1: 168 (1508). for slotzins daxwerk *ib* 278 (1509). — **dags värke,** *n. L. dagsarbete.* godhe ängla sagho thetta dagxwärke *MB* 1: 156. — *dagsverke, på grund af skyldighet åliggande dagsarbete.* for förslo oc daxwärke sculd *VKR* 37. *Bir* 5: 118. *BSH* 2: 116 (1400). *SD NS* 1: 597 (1406), 2: 219 (1409). *GS* 40, 41. *Jfr* **lagha dagsvärke.** — **dagsvärke fullan,** *f. L.* — **dagsvärkis gädda,** *f. gädda som lemnas ss lösen för dagsverke.* xij skeppund daxuerkis gedder *FM* 607 (1513). *Jfr* **arbeidis fisker.** — **dagsvärkis smör,** *n. smör som lemnas ss lösen för dagsverke.* xvj (15 1/2) tunne daxuerkis smör *FM* 607 (1513).

daghfulghin, *adj.* [*Jfr Isl.* folginn, *part. pret. af* fela, *motsvarande* **fiäla;** *se Rydqvist* 1: 431 *f.*] *L.* — *n. slut på dagen.* tha daghfulgith är *(då dagen nått sitt slut) JP* 26.

daghlika (-leka *Bu* 17, 28, 151. **-leca** *ib* 419. **-lecha** *SD NS* 2: 64 (1408). **daglige** *RK* 2: 6675; *BSH* 5: 91 (1506). **daghelicha** *SO* 203. **dagelycha** *ib* 198**),** *adv.* [*Isl.* dagliga] *L.* **1)** *dagligen.* hwilike preste daghlicä sculu messa sighiä *SD* 5: 563 (1346). *ib* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*), 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). *Bu* 17, 28, 151, 419. *KS* 9 (21, 9). *Bo* 89, 232. *Bir* 1: 133. — daghlika dags, *dagligdags, hvar dag.* *ST* 362. *BSH* 5: 91 (1506). **2)** *för dag.* naghar drengia daghelicha leya vth *SO* 203.

daghliker (daghleker: -lek *Bu* 50; **-leka** *ib* 193. **daghliken. daghleken. dagheleken** *Bu* 5. **daghligh: -ligha** *VKR* 33**),** *adj.* [*Isl.* dagligr] *L.* **1)** *daglig.* for daghleka saman varu *Bu* 193. *ib* 5, 50. *Bir* 1: 185, 3: 163. *VKR* 33. daghliken skälffwa *LB* 9: 117. nokor daghleken ärwþys man daghleken til berhsens *(som dagligen arbetar vid berget) SD* 5: 637 (1347). **2)** *förgänglig?* j tässom daghlika *(fragili)* likamenom *Su* 261.

daghning (daghnigh *Bu* 523. **daghnig),** *f.*

dagning. fra daghnigene ok tel miþan dagh *Bu* 10. *ib* 129, 523. *MB* 2: 237, 261. *BSH* 5: 554 (1516).

daghpänninger, *m. dagspenning.* samde mz thöm af dagh päning *MP* 2: 47.

daghrand, *f. dagrand, morgonrodnad.* han ran vp som daghrand aff nat *Bil* 829. *Bir* 1: 172, 2: 19, 27, 240, 4: 143, 156, 242, 243. *ST* 217. *Ber* 239. *MB* 2: 8, 87. *Lg* 3: 168. — *Jfr* **dags rand.**

daghsatter, *adj.* [*Isl.* dagsettr] *L.* — *n. slut på dagen.* i aptons widh dagsath war *BSH* 5: 218 (1507).

daghstiärna, *f.* [*Isl.* dagstjarna] *morgonstjärna. Su* 441. — *Jfr* **dags stiärna.**

daghtidh, *f.* [*Isl.* dagtíđ] *kanonisk timme om dagen; det som vid en sådan läses eller sjunges.* aff syu daghtidhum *ST* 5. sionga oc oppehalla nattatidhe oc daghtidhe *Bir* 2: 69. *ib* 3: 304. *Lg* 3: 710. *Jfr* **dags tidh.**

daghtime, *m. tid på dagen.* skipa sniällelika daghtima *(dagens stunder)* ok nattatima *(diurna et nocturna tempora)* til guz loff oc äro *Bir* 4: 268.

daghþinga (daktinga *RK* 3: 1244, 2034. **dachtinga: -ade** *ib* 2: 1088. **däghthinga: -adhe** *ST* 328. **dägthinga: -et** *SD NS* 2: 191 (1409). **degtinga. dektinga** *RK* 1: *(sfgn) s.* 181. **dechtinga** *ib* 2: 45, 51; **-ar** *ib* 1394; **-adhe** *ib* 1774; **-ade** *BSH* 4: 13 (1471). **dechtinge** *RK* 2: 226. **dechtingia** *ib* 1664; **-de** *ib* 2: 1398. **-ar, -adhe, -adher.** *impf.* **dechtingde** *RK* 2: 1398**),** *v.* [*Fnor.* dagþinga. *Mnt.* dagedingen, dachdingen, degedingen] *förhandla vid till viss dag utsatt möte, underhandla.* tha daghtingado the langa stund *RK* 1: 4316. *ib* 3388, 2: 51, 1664, 1774 *o. s. v. BSH* 4: 13 (1471). — *genom underhandling utverka el. förskaffa.* dagtinga them fridh *RK* 1: 964. *ib* 1128, 2: 226, 3962, 8358, *s.* 343. — *genom underhandling afhända.* wid lydna forböd konungen tha them ey degtinga hanom norge fra *RK* 2: 8154. — *öfverenskomma.* at wi mäth biscopom, riddarum oc andrvm wälburnum mannom . . . hawom daghthingat oc owerens draghet *BtRK* 32 (1359, *orig.*). alt thet halda som var bref sighia ok som daghthingath är *HSH* 19: IV (1359). äpter thy thet daghthingat är *SD NS* 1: 17 (1401). *ib* 2: 191 (1409), 324 (1410, *samt. afskr.*). ther war tha dagtingat swa at thz skulle i en dagh staa *RK* 1: 2810. *ib* 2: 1088, 1420, 3275, 6163 *o. s. v. Lg* 3: 293. — *dagtinga, ingå stillestånd.* tha wart dagtingat ok takit j dagh *RK* 1: 940. wil hertoghin dagtinga med jder *ib* 3388. *ib* 2: 2515, 3261, 4430, 4617, 7652, 7655. *ST* 338. at her birge hade degtingat saa *(ingått stillestånd på sådana vilkor) RK* 2: 7685. *ib* 1100, 7689, 7782, 9575. — *förlika, bilägga.* daghthingadhis all fornempda stycke slät i mällen thöm *SJ* 63 (1436). — *medla fred, utverka nåd.* iak skal for thik daghtinga mz konunge *Bil* 615. the daghtinga tha bäzst for domarenom tha som vidh thorf *ib* 616. *KL* 319. — *vara verksam på ett medlande eller förenande sätt, åstadkomma eller underhålla förbindelse.* gik daghþingande mällan sin härra ok andra martires *Bu* 522. — **daghþinga sik af,** *vid fästnings uppgifvande betinga sig fritt aftåg.* han dechtingar sich aff j samma stund *RK* 2: 1394. *ib* 1398. *Jfr* **afdaghthinga. — daghþinga sik bort, = daghþinga sik af.** somme dechtinga sik borth mz harnisk och haua *RK* 2: 45. — *Jfr* **fordaghthinga.**

daghthingan (daghtingan *BSH* 1: 196 (1387). **dagtingin** *Bil* 316. **daktingan** *SD* 5: 212 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet)*, 213. **dägtingan** *BSH* 5: 7 (1504); *RK* 2: 6941. **degtingan** *ib* 7591, 7368. **däktingan** *ib* 3: 559. **dektingan** *RK* 1: *(sfgn) s.* 187. **dectingan** *BSH* 4: 11 (1471). **dägtingen** *ib* 5: 6 (1504). **däctingen** *HSH* 20: 214 (1507). **dektingen** *MD* 440. **dechtingen** *RK* 2: 1984 *o. s. v.*; *BSH* 4: 13 (1471). **dedingen** *BtRK* 268 (1471, *orig.*)**),** *f.* [*Fnor.* dagþingan] *L. till viss dag utsatt förhandling, underhandling.* en degtingan skulle j halmstad wäre ther nest om walborga messa *RK* 2: 7591. *ib* 7766. medh winskap ok wise daghtingan ok winlikom åthåuom *KS* 75 (185, 82). *RK* 1: 1067, 2: 2582, 3231, 3241, 3244, 4450, 4601, 4863, 5020, 6804, 3: 559, *(sista forts.)* 5142. *BSH* 5: 6 (1504), 7. *HSH* 20: 214 (1507). — *öfverläggning, rådplägning.* dechtingen the ther för sich togho *RK* 2: 1984. thzta war daghlik daghtingan *(samtal)* thera mödghna *Bil* 556. — *rådplägning om allmänna angelägenheter, offentlig förhandling.* klok i dektingen oc alskions lagh *MD* 440. — *tal, framställning, föreställning.* hans dagtingan halp honom ey eth haar *RK* 1: 2456. — *öfverenskommelse.* hwat daghthingan thätta *Bo* 160. *BSH* 1: 196 (1387), 4: 11 (1471), 13. *SD* 5: 212 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet)*, 213. the daghthingan oc köpp min son . . . hafuer . . . giort medh mina frw drötning margareta *ib NS* 1: 345 (1404). *ib* 674 (1407), 675. — *fördrag, fred, stillestånd, dagtingan. BSH* 1: 132 (1371), 133. hadey dektingan mellan gangit *RK* 1: *(sfgn) s.* 187. hade her trulle . . . enga degtingan mz hanom gongit *ib* 2: 7638. ther giorde the en dagtingan *RK* 2: 8159. *ib* 2912, 7642, 8178. hans jncigell munde mz för dechtingen sta *ib s.* 345. bad honom pa engen degtingan ganga *ib* 8889. haldha calmarna degtingan fast *ib* 4510. *ib* 2160, 4592, 5046, 8289, 8292. widh degtingan sta *ib* 8449. om then degtingan skal fasta staa *ib* 7832. daghtingan bryta *ib* 5052. sins herra dechtingen . . . krenkia *ib s.* 345. giordhe then dechtingen en eendä *ib* 2533. the haua oss för dechtingen sagdt *ib* 2016. halmstada degtingan lyde saa *ib* 8477. *ib* 1307, 1596, 1692, 1734, 2015, 2016, 2589, 3175, 3179, 3365, 5901, 6938, 6941, 3: 2722. swa at the wordo mz dagtingan frii *RK* 1: 4349. *ib* 3395, 2: 7808, *s.* 344. tholka daghthingan aff honum taka *Iv* 2460. hörde huro hans dagtingan stodh *RK* 1: 2216. *ib* 2: 6325. högre degtingen hade the ey volla *(hade ej makt att afsluta fred på högre vilkor) ib* 8152. jak hafuer them mz minne blygdh opta tha fridh budhit ok godha dagtingin *Bil* 316. — *förlikning, försoning, godtgörelse.* tholka daghthingan aff honum taka *Iv* 2460. — *fred, frihet från förföljelse el. straff.* mange dughande men tha badho wäl fore honom . . . at han skulle godha dagtingan faa *RK* 1: 2473. — *vilkor, bestämmelse. RK* 1: 2680. konungen ladhe hanom strax degtingan oppa om abo oc tauastahws ath ather faa *ib* 2: 7028. — *bemedling.* forma nw hona (ɔ: gudhz nadh) ey atherfa wtan annars daghthingan *Ber* 226. *Lg* 3: 47. — *Jfr* **fordaghthingan. — daghthingans bref (daghthing-**

ens-), *n. bref el. skriftlig handling hvarigenom förlikning el. öfverenskommelse afslutas, förlikningsbref.* epther thy som daghthingens brefwen til sighia *HSH* 19: IV (1359).

daghthingare (dägh- *Su* 412**),** *m. medlare.* at the varin midhlara oc dagthingara mällan gudh oc människiona *Bir* 2: 107. *Su* 412. i mildasta daghtingarans handom ihesu christi *Ber* 239. han *(presten)* är gudz ängil ok mäklare älla daghthingare *(den som medlar hos Gud) Bir* 2: 111. — *förebedjare. Bir* 4: 143. siälinna dagthingare *ib* 1: 316. — *den som utverkar el. förskaffar.* himerikis daghthingare *Bil* 107.

daghthingia (dechtingia. dägtinga *BSH* 5: 6 (1504). **degtinga** *RK* 2: 8848. **dactinge** *BSH* 5: 26 (1504). **dägtinge** *RK* 2: 6256; **-er** *BSH* 5: 177 (1507). **degtinge** *RK* 2: 8135. **däctinge: -er** *HSH* 19: 70 (1505). **dädinge** *BSH* 4: 231 (1497)**),** *f.* [*Mnt.* dagedinge, degedinge, dedinge] *underhandling.* ena dechtinghia mz them halla *RK* 2: 2542. *BSH* 5: 6 (1504), 26 (1504). — *öfverenskommelse.* moth the breff och däctinger wore käre medbröder aff fördhe *HSH* 19: 70 (1505). *BSH* 5: 177 (1507). — *fördrag, fred, stillestånd, dagtingan.* the dechtingia han hafde töm jätt *RK* 2: 1882. *ib* 1884, 6256, 6620, 8135, 8848, *s.* 344. calmarna dädinge och recess *BSH* 4: 231 (1497). at i skole med dechtingiom antwardes i danska manna hender *ib* 5: 261 (1508).

daghthingirska (dägh- *ST* 199. **daghthingerska** *Bir* 4: 156. **daghthingarsca: -o** *Bir* 2: 46**),** *f. medlerska (om Maria).* thw äst giuin . . . allom til daghthingarsco *Bir* 2: 46. thu äst sniäl daghthingirska görande fridh mällan gudh oc mannin *ib* 241. *ib* 4: 156. *ST* 199.

daghthingis bref (dägtingis-. dectinges-), *n. bref el. skriftlig handling hvarigenom förlikning el. öfverenskommelse afslutas.* thee dägtingis breff som oss giffuen wore aff biörn nielsson ok niels bryms *BSH* 4: 233 (1497). at dectinges breffuit är jw fwltgiort paa vore side *ib* 5: 23 (1504).

daghthingis man (dachtingis- *SJ* 63 (1436). **degtingis-** *ib* 308 (1463). **dectinges-** *BSH* 4: 12 (1471)**),** *m. underhandlare. BSH* 4: 12 (1471). — *medlare, skiljedomare. SJ* 63 (1436), 308 (1463), 309 (1463).

daghvarþer (dauarþer), *m.* [*Isl.* dagverðr, dögurðr] *L. förmiddagsmål, frukost, det ena af de båda hufvudmålen.* reþ min dauarþ *(Bil* daghuardh 965*) Bu* 151. daghwardh är dax födha *GO* 752. *ib* 414, 751. *Jfr* **natvarþer.**

daktil (dattil), *m.* [*Isl.* daktilr. *Lat.* dactylus] *dadel. i sammansättningar.* — **daktila frukt (dactilla-. dattila-** *Bu* 183**),** *f. koll. dadlar.* han *(staffven)* scal morghon palm quista bära ok dactilla frukt *Bu* 499. *ib* 183. — **daktils frukt (dattils-),** *f. d. s. Lg* 66.

daktilsten, *m. dadelsten, dadelkärne. Bir* 1: 132.

dal (dall *MB* 1: 177; *Fr* 1522; *RK* 1: 2365. *dat. sing.* **dal** *Bu* 14. **-ar),** *m.* [*Isl.* dalr] *dal.* þät var kastat diupt i en dal *Bu* 129. *ib* 14. *MB* 1: 177. *Fr* 1522. ower bergh oc ower dala *Al* 9038. — (dal *för* del *Bir* 4: 251.) — *i ortnamn.* brunztiærns dal *SD* 3: 146 (1313, *gammal afskr.*). för än the komo bort til dall *(Dal, Dalsland) RK* 1: 2365. herazhofdinghe jwir dala *(Dalarne) DD* 1: 38 (1372). magnus änbernason härädzhybdinge j dalum *ib* 39 (1373). — *Jfr* **rör-, tara-dal.** — **dala baner,** *n. Dalarnes baner.* han wille dalabaner tagha *RK* 3: 1744. — **dalakarl (-kar),** *m. Dalkarl.* the edle godha dala karla *BSH* 5: 273 (1508). — *ss tillnamn.* bertell dalakar *SD NS* 1: 153 (1402). jöns dalakarl *SJ* 55 (1434), 94 (1439). — **dala pil,** *m. dalpil, i Dalarne gjord el. brukad pil.* thera dalapila waro sa hwaas forsan *RK* 2: 8633. spader polöxer och dalapill *HSH* 19: 158 (1506). *BSH* 5: 273 (1508). *Jfr* **dalpil.** — **dala skot,** *n.* = **dala pil.** een sköth tiil mz eeth dala skoth *RK* 3: 1067. — **dala sokn (dalasoken),** *f. Dalarne?* dänen, jwthen, tysken och dyäkelen rädes alla dalasoken *BSH* 5: 273 (1508).

dalboe (dalbo), *m. L.*

daler? (dalr), *m.?* [*Nt.* daler] *daler.* for hundrade march aboska dalr *(då detta myntslag annars synes förekomma först på* 1520-*talet, beror väl* dalr *på fel i afskriften; troligen är* dalr *ett orätt återgifvande af* d[enariorum], *d. v. s.* pänninga*) FH* 6: 9 (1444, *afskr.*).

dalpil, *m.* = **dala pil.** *ss tillnamn.* jons dalpiil *BtFH* 1: 267 (1508), 284 (1509), 285.

damb (daåmb. dåm), *n.? ånga.* i damb och wädir *LB* 7: 73. en röök ther opp i hymmelin stod aff daåmb oc hetha och mannablod *RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 264. fwcth och dåm i wäderett stod *ib* 3: *(sista forts.)* 4831.

damba, *v. ånga, vara fuktig.* at j skulin damba och hita af wineno *Ber* 87.

damber (damper. dampn. *pl.* **dammar),** *m.* [*Fnor.* dammr. *Mnt.* dam] **1)** *dam, fördämning, i sht qvarndam.* graffua en storan dampn *MD* 345. cum timber et dam *SD* 4: 82 (1328, *nyare afskr.*), *ib* 6: 38 (1348, *gammal afskr.*), 39. bryther theris quernehus nedh oc hugger theris dammar sunder *FM* 426 (1509). clostersens damma *VAH* 24: 322 (1442). kastadho vp hans quärna damp . . . badhe ytra damp oc indra hiulastuw oc waghlukur *ib* 320 (1422). at indra dampnen hiulastuw oc waghluku, aat for:da quärn, var olaghligha vtkastadh *ib.* **2)** *dam, sump.* fisklösa dam *SD NS* 2: 406 (1411). — *Jfr* **kroppa-, mylnu-, qvärna-, sio-, thvär-damber.**

dambordh (dampn bord), *n. dambord, damlucka.* slepte op dampn bord *MD* 345.

dan (dän. dään. deen. *pl.* **-ir. -ar: däna** *RK* 2: 1606**),** *m.* [*Isl.* danr. *Jfr Mnt.* dene] *L. Dansk.* vidh en hedhin dan *Bil* 762. ath skyta en dän i hell *BSH* 5: 115 (1506). dänen, jwthen, tysken och dyäkelen rädes alla dalasoken *ib* 273 (1508). then vplenzske van oc danen fioll *RK* 1: 1122. *ib* 4336. wardo däni cristne *Bil* 762. swa frampt at däner thordo bidha *RK* 1: 687. med däni ok tyzska *ib* 3168. thz husit deene haffdo bygt *ib* 3267. *ib* 674, 950, 2662, 2666, 4338, 4344, *(LRK) s.* 220, 221, 230. *RK* 2: 1606 *o. s. v. PK* 243, 246, 247, 248. mz dana makt ok nordmanna *Bil* 758. dani *(Daci)* waru nödhugha thera wndirdana *Bil* 376 *(den här förekommande identifieringen af Daner och Daci träffas ofta under medeltiden).* — *ss tillnamn.* ödgerdan *(väl för* ödger dan, *se G. Storm, Sagnkredsene om Karl*

den store og Didrik af Bern s. 141) *Bil* 746. mattis dään *SJ* 251 (1456). — **dana bot (-boot),** *f. hjälp för Danskarne, som är Danskarne till hjälp el. gagn.* hon *(den Svenska konungadottern Ingeborg)* ward drotning ok dana boot *RK* 1: 1239. — *ss tillnamn.* thyri danaboot *Bil* 747. — **danabrok** (*RK* 2: 6027, 3: 2321, 2323. **danabroka. danabroke** *RK* 3: 2319), *f. danebrog, Danskarnes med ett kors prydda riksbaner.* han fördhe in danabroka *MD* 388. hafuer fördt här in i rijket medh härsköldh och olaghligheet danabroka *BtRK* 133 (1429). mz danabroc wtslagne *RK* 2: 6027. ther kom tha niclis mz danabrocha *ib* 5980. danabroca folgde jo mädher *ib* 5995. *ib* 3: 2302, 2319, 2321, 2323, *(sista forts.)* 4833. — **danakonunger,** *m. Danakonung, konung öfver Danmark.* wallemars danakonungx dotther *SD NS* 1: 126 (1402).

dan, *adj. Jfr* **väldan.**

dana, *v. dana, bilda.* dana, construere. *GU* 6.

dana (-adhe), *v.* [*N.* daana] *dåna, svimma.* han danadhe ok rät som nakar qwinna *Al* 2885. *Gr* 285. *Bir* 2: 133. *MB* 2: 202. *Su* 94. *Di* 15, 120 *o. s. v.* mön monde dana *(föll i vanmakt af fasa)* for bana *Bu* 491.

dana arver, *m. och* **dana arf (danarff. daan arf),** *n.* [*Isl.* dánararfr] *L. danaarf, arf som tillföll konungen efter den som dött i riket utan att efterlemna arfvingar.* vthländske manna arff kallar laghboken danarff *BtRK* 115 (1436). attan penningxland . . . dana arff *SD NS* 2: 166 (1409). konwngs een saker, som är edzöreth, dwledrap och daan arff *BSH* 4: 80 (1481?)

danan, *f. dånande, svimning, svindel.* haffuir beswimilse eller danan *LB* 7: 160.

dande (danne), *se* **donde.**

danska, *f.* [*Isl.* danska] *Danska, Danska språket.* millefolium är . . . rölika wppo dansko *LB* 3: 78. plantago är wägebrede a dansko *ib* 79.

dansker (dantsker. *n.* **dansth** *LB* 8: 45), *adj.* [*Isl.* danskr] *L. Dansk.* alle dantske köpmen *BSH* 5: 100 (1506). the danske waro tha kompne tiit *RK* 1: 864. sätie thro tiil danskemanna falske dechtingen *BSH* 5: 285 (1508). en dansk skilling *GS* 52 (1453, *orig.*). en dansk hvit *ib.* en ny dansk ängilsk *ib.* dansth commin *LB* 8: 45. — *substantivt.* vplenzska danska oc nordmen *RK* 1: 248. — *ss tillnamn.* johannes dictus danski *SD* 2: 659 (1285-1305). jese dansker *BSH* 1: 140 (1371).

dant, *n. Jfr* **bakdant.**

danta (-ar, -adhe), *v. tala ondt, klandra, knota.* ey dantande them *LfK* 146. — *med prep.* ey mz eno ordhe dantadho äldher mothkorrade *Su* 165. vm thöm at danta *KL* 324. dantar vm them *(detrahit eis)* *Bo* 95. iudas dantadhe vm smörilsen *ib* 163. iudas forradhare dantadhe oc korradhe ther af *ib* 162. at danta oc korra amoth moyse oc aaron *MB* 1: *(Cod. A 3)* 558. *Ber* 121, 278. — **danta amot,** *knota.* dantadho somlike amot *Lg* 3: 244. — *Jfr* **bakdanta.**

dantan, *f. klander, knot.* dantanin ok mootkorran skal takas af hiärtano *Bo* 109. *LfK* 146. *Jfr* **bak-, mot-dantan.**

dantare, *m. Jfr* **bakdantare.**

dantilse, *n. pl. Jfr* **bakdantilse.**

danz (dandz. dans *GO* 683; **-er** *MB* 2: 108. **-ar. -ir),** *m.* [*Isl.* dans. *Mnt.* danz. *Ital.* danza] *dans.* burdho the en danz mz hänne *Bil* 866 *(dansen beskrifves ss förenad med sjungandet af en visa).* aff them danzenom oc aff the wisonne vendo the ey atir j eet helt aar vm kring *ib. ib* 610, 806, 878, 879. *KL* 101. *Bir* 1: 83. *MP* 1: 90. *GO* 65. gaar thu j dans see hukkun thu ij hand takir *ib* 683. man fan ther badhe bohordh ok danz *Iv* 1559. *Al* 10054. *RK* 1: 449, 1168, 1276, 3448, 2: 5175. iomfrwr som . . . drogho danser *MB* 2: 108. nar j seen iomfrwnor aff sylo wt ledha danzar äpther theris sidhwänio *(ad ducendos choros ex more procedere)* *ib* 140. — *bildl.* ij latin fara idhar dandz *Al* 1388. görom til pukans haldh en danz *(ett anfall)* *RK* 2: 3981.

danza (-ar, -adhe, -at), *v.* [*Fnor.* dansa. *Mnt.* danzen. *Ital.* danzare] *dansa.* danzar ii oviti *Bu* 57. sidhan the hafdho swa danzat *Bil* 879. the männene som danzadho mz hänne *ib.* böriadho til at danza oc springa *ST* 142. *Bil* 877, 878, 880. *KL* 101. *Bo* 251. *Bir* 1: 346, 3: 165. *MB* 1: 321. *Fr* 3049. *Al* 7190. *ST* 141. the dantzade oc quado oc ware ful kate *RK* 2: 6140. *ib* 192.

danzare, *m. dansare. Lg* 3: 495.

danzhus, *n. danshus, dansrum. Bir* 1: 83.

danzirska (danzserska: -or *Su* 128. **danzsiska: -or** *MP* 1: 252. **dandzsiska: -or** *Su* 461), *f. danserska. MP* 1: 252. *ST* 141. *Su* 128, 461.

dar (daar), *n.?* [*Isl.* dár] *spe.* giordho leek oc daar *(för* daara?*)* aff honom *Lg* 586.

dara (daara. -ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* dára. *Mnt.* doren] **1)** *göra narr af, håna.* tha ma mik ater herra keyar dara *Iv* 1015. hafuer thu synd som darar mik *Fl* 1373. **2)** *narra, gäcka.* wideke haffde darat them *Di* 140. — *narra, svika, bedraga.* sua dara þu mik firi väl giort *Bu* 19. *ib* 495. *Bil* 355, 659, 741. *Fl* 754. *RK* 2: 4315. oforhuxan daara manga *VKR* 63. ey skal han . . . hona dara i hänna vilia astundilsom *Bo* 91. var herra vil äkke at formännene ok värlzlike herrane skolin daras i thy som them bör *ib* 150. — *dåra, förföra.* vm vi formaghom at swika ok dara *(supplantare et decipere)* thz *(det af Gud skapade nya tinget, d. v. s. menniskan)* at thz wanskas af stridinne *Bir* 1: 251. *Bo* 48, 97. thän barlaam thik daradhe *Bil* 619. salomon hulkin som war fullir mz snille ok tho war han daradhir *Bir* 1: 176. — *narra, locka.* at iak hawer idher daarath aff egipto lande *MB* 1: 322. — *locka, förföra till otukt.* wm swen lukkar äller darar dotther *SO* 14. *ib* 22, 68. — *tillnarra sig.* daaradhe han aff mik äldre brodhers wyrdhning *MB* 1: 216. — *Jfr* **odaradher.**

dara, *f. dåraktig qvinna, toka. Lg* 1014.

darare, *m. den som narrar, bedragare. MP* 2: 291.

dare (daare), *m.* [*Isl.* dári. *Mnt.* dore] *dåre.* si quis alium appellauerit . . . dara *SD* 2: 264 (1298? *gammal afskr.*). þu luka salogha dara *Bu* 21. diäwls dare *ib* 30. j ärin alle galne daare *Al* 6723. thz thykkir mik wara daara ordh *ib* 7009. *Bu* 27, 187. *Bil* 251. *KS* 58 (145, 64). *Bo* 30. *Bir* 2: 112. *Fl* 399. *Iv* 1625. *Fr* 987. *Al* 7212. han är een dare til tholkit *ST* 308. var ey swa dare at thu troe at iak skuli neka christo *KL* 374. hon drogh thän visa til dara *Bil* 212. — göra dara af,

göra narr af. giordho leek oc dara aff honom *ST* 58. *ib* 76, 77, 308, 455. *Jfr* **dar.** — **dara gärdh (daara-),** *f. dåraktig gerning. MB* 1: 175. — **dara klädhe,** *n. narrkåpa.* han fördhe thik j eeth hwit dara klädhe *ST* 174. — *pl. kläder som bäras af en narr, narrdrägt.* j hwitom dara klädhum *ST* 174. — **dara lekan? (daara lekon),** *n. dåraktigt el. narraktigt upptåg.* timan wpnöta j tholka fläthio syn oc daara lekon *(gymnasio vel spectaculo vano; kanske står* lekon *för* lekom, *i hvilken händelse uttrycket bör föras till ett* **dara leker,** *m.) Su* 227. — **dara spil (darespel),** *n.* [*Mnt.* dorenspel] *narraktigt upptåg, galenskap.* the . . . som erik radde thz darespel *RK* 2: 3703.

darhet, *f.* [*Mnt.* dôrheit] *dårskap. Di* 120. — *dumdristighet. Di* 281.

darisker (daarisker), *adj. dåraktig, galen.* han war wilsynnadher ok daarisk *Lg* 3: 28.

darlika (darleka *Bu* 29. **daarligha** *RK* 3: 1187. **darliga** *Di* 116. **darlighe** *ib* 5**),** *adv.* [*Mnt.* dôrlike, dôrliken] *dåraktigt. Bu* 29. *Bo* 195. *Gr* 305. *MB* 1: 396. *Di* 5, 116. *RK* 3: 1187.

darliker (darligh. darleghin), *adj.* [*Mnt.* dôrlik] *dåraktig.* hwath hafwer alexander darlika hugha *Al* 993. then fawiske darlighe tanken *Gers Frest* 1. darleghit synne *ib* 15.

darotter (daarotter: -a *Su* 279. **darwtter: -om** *Ber* 74. **daratther** *Su* 252**),** *adj. dåraktig, fåvitsk.* giordhe sik fore mannom onyttan oc swa som wtkastadhan oc bortwraknan owisan oc darottan *Bo* 29. *KL* 303. *Bil* 468. *Bir* 2: 276. *Su* 27, 252, 279. mz darotto iomfrumen *Gr* 284. *Bir* 1: 59. *Ber* 74. — *dumdristig, öfvermodig.* vtan alla darotta *(temeraria)* iasägn *Bo* 29. darottir domare *ib* 47. *Bir* 1: 292.

darra (-ar, -adhe), *v.* [*Fdan.* darre. *N.* darra] *darra. Bo* 107. swa skäluande at hon al darradhe *Bir* 3: 262. thy at iak aldher darrar oc skälffwer för tolke wredhe *Su* 95. *ib* 190, 250. *MB* 2: 225, 287.

darskaper, *m.* [*Isl.* dárskapr] *dårskap, galenskap.* världinna fafänga oc darskapir *Bo* 165. *ib* 15, 98, 146, 190. *Bir* 1: 68, 395, 2: 112. *KS* 48 (121, 51). *Al* 1205, 1352, 1437, 4258. *RK* 1: 3836, 2: 3880 *o. s. v.* — **darskaps ordh,** *n. dåraktigt ord. Ber* 58.

degert, *m.?* [*Fdan.* daggert, dagger. *Mlat.* dagger, daggardus. *Jfr* **dagge**] *kort svärd, dolk.* han hade ey degert effter glömt *RK* 2: 5041.

degradera (-adhe), *v.* [*Isl.* degradera. *Ffranska* degrader. *Mlat.* degradare] *degradera, nedsätta i värdighet.* pauin degraderade subdiäknan *Bil* 775.

degher, *m.* [*Fnor.* deig, *n.*] *deg.* bröz deghir skal starklica knodhas *Bir* 2: 64. j thy at deghin knudz oc äruodhas *ib.* atth thz är som een hardhir deghir *LB* 3: 108. *Jfr* **surdegher.**

deghia (dighia. deijhia: -o *GO* 635. **deya. deye. däye),** *f.* [*Isl.* deigja] *L.* **1)** *hushållerska.* bödh dighionne at baka *Bil* 867. tombir källare gör galna deghio *GO* 771. *ib* 635. presthens däye *FM* 418 (1509; *kanske att föra till* **2**). **2)** *flicka, älskarinna.* hennes kirkio herre hauer fangith sigh andhre deye *BSH* 4: 258 (1501). sighia sine gamble deye godhe nath *ib.* werdens helsa myn aldra beste godhe wen, myn wnge herre, hosbonda, deya och alla barnen *ib* 352 (1503). *Jfr* **siänga deghia.**

deghil (*pl.* **deghlar),** *m.* [*Mnt.* degel. *Jfr Isl.* digull] *degel.* blandar selffwit til koparen j degillenom *PM* 54. läggis j en deghil storan, oc en annar deghil hwälffwes affwan wppa oc beläggis bade deglana samman mz järn tradh *ib* 10. *LB* 9: 95.

deker (dikker *Bo* XII; *SO* 18; *MB* 2: 432. *pl. lika med sing.***),** *m.* [*Isl.* dekor, dikur. *Mnt.* deker. *Lat.* decuria] *L. däcker, tiotal af skinn el. pergament.* loffwar honom en halfwan dikker klippingia *SO* 18. kom j tässe book xiiij [13 ½] deker *MB* 2: 370. *ib* 432. löper permanet j badha bökerna xjx [18 ½] dikker *Bo* XII.

dekret, *n.* [*Lat.* decretum] *dekret, påflig förordning.* han giordhe decret at cardinalis hostiensis vari hoghste cardinalis *Bil* 573. *Lg* 1005.

del (dell. deel. däl: dälin *SD NS* 2: 49 (1408). **-ir. -ar),** *m.* [*Mnt.* del] *L.* **1)** *del.* alt þät guþ gaf þöm at ägha skipto þe þrem lutum ok skipaþo een delen tel guz mönstar ok þiänist annan fatöko folke þriþia sik ok sinom boskap *Bu* 3. hans rike skal skiptas j flere dela *Bir* 3: 313. actiua vita skiptis ij twa dele *Bo* 142. scriptin skiptir nattena ij fyra dele *ib* 100. stodh ther a sinom bönom thre delena af nattinne *ib.* i fiärdha delenom a nattinne *ib* 105. skipit hawir thre dele *Bir* 3: 187. skipsins midhaldel är längre än andre delane *ib.* saldho the fädherne ok mödherne ok gafuo mästadel fatekom *Bil* 433. engen j staden wiste for än inne woro mestedeel *(största delen, de fleste) RK* 2: 7624. hafþe komit mästa del af asia tel cristendoms *Bu* 154. *ib* 99. *Bil* 236. vilte digran del af folkeno *Bu* 155. *Bil* 87. skar een deel aff hans haar *Fl* 1866. *Iv* 3800. *Fr* 1304. een deel *(näml. af sin egendom)* for värlzins ära thordhe han wäl fortäre *ib* 3105. vänt braþena ok ät þän del nu är stektar *Bu* 416. saman hänta . . . fämpta deel aff allom awaxt *MB* 1: 238. tiunde deel aff allom konungx ingiäldom *Bil* 567. gifwa mik tionda delin af sino äruodhe *Bir* 1: 191. *ib* 192. for een fämta deell i ramstadhum *SD NS* 1: 481 (1405). — *ack. abs. till . . . del.* thz faar jak ey sakt en tusende dell *RK* 1: 1890. hiolt dighran del warom herra kost *Bil* 263. flere wara, ther digher deel hwilas i for:da lönköpungx domchirchio, foräldra oc wardhnadz sielum *SD NS* 2: 134 (1409). — mästa del, *till största delen, till det mesta.* hon *(stugan)* war mästa deel rutin och fordarfwat *ib* 1: 37 (1401). som mästadel waro jomfrur *Bil* 683. *RK* 1: 4254, 2: 450. — mästa delin, *nästan.* som handa mällan haffdhe mästa delin *(nästan)* alla städher *MB* 2: 309. *RK* 2: 7464. — en del, *till en del, delvis.* selde han klädhit ok mz wärdeno kläde han sik en deel siälfuan, ok en del gaff han fatöko folke *Bil* 650. min snille ma endel takas ok vndhirstas än aldre fullelika *Bir* 1: 55. *ib* 2: 206, 3: 11, 97. *Iv* 3652. *RK* 1: 4361. *Al* 9617. — *en god del, till en god del, mycket, ganska.* een dell war tha hertoganna hämpt *RK* 1: 4396. man giordhe een deel hwath iak badh *Fr* 2150. en del fäghin *Bil* 270. **2)** *andel, lott.* hanns deell i een quarn *BtFH* 1: 79 (1485). nu kan then by ödhe liggia, som flere äre ägande vti, wil tha en byggia oc awerka sin deel *GS* 58 (1474). **3)** *del, det som tillkommer*

någon. faderen fik them beskeden deel *RK* 1: 230. then kätilin i heluite weller han er hedna manna deel *ib* 338. **4)** *del, parti.* mykit folk vardh slaghit pa badha sidhor, oc engindelen kunde thäs häller vinna *Ansg* 233. — *part.* at han hafuir the for:da trättona förra atskilt mellom badha delana *DD* 1: 95 (1442, *afskr.*). — *sida.* hwi halten j i twa dela *(in duas partes) MP* 1: 18. är thy synden en dels vppa edhan dell ällir vppa idhra wäghna *MB* 2: 140. **5)** *parti, sak.* vardhe vars herra ihesu deel swa manlica *Bo* 153. **6)** *sak, ting, stycke.* om naagher ärinde och serdelis om then del, ath han maathe niutha sine arffmedel *BSH* 5: 120 (1506). holla then dell the haffwe jder loffwadh *FM* 680 (1517). **7)** *gods, saker.* thet största skip for gigz med folk, bysser och wärije, och all then del, ther pa war *BSH* 5: 96 (1506). at i vele skicke oss c (100) karle oc then deell vi kunne forsware oss med *ib* 150 (1507). om salth, hwmble och annen dell, som behoff giörs *ib* 121 (1506). — *Jfr* **an-, arf-, attunde-, bak-, brodhor-, byrdha-, flärdha-, for-, gruvo-, half-, hiärta-, hytto-, iordh-, manz-, midhal-, skogs-, systor-, tva-, täkta-, ägho-, ärfdha-del** *samt* **en-, mästa-dels,** *äfvensom* **luter.**

dela (*pres.* **-ir. -ar** *SO* 79; *LfK* 144. *impf.* **-de. -adhe** *MB* 2: 3, 47. *part. pret.* **-der. -adher: -adhe** *MB* 2: 11), *v.* [*Isl.* deila. *Jfr Mnt.* delen] *L.* **1)** *dela.* deladhe älla skipte landeth j blandh xij israels släkther *MB* 2: 3. *ib* 11, 47, 101. waar alder allan eens deela *(lefva lika länge) Al* 6150. deele med her niels clausson om *(meddela)* the tidendher *BSH* 4: 280 (1501). *FH* 7: 96 (1513), 97 (1513). delendes sijne gode rad met hänne *ib* 91 (1511). eder gode radh delendes med oss *BSH* 5: 245 (1507). edhers nadis gode raadh delendis om tesse articlar *HSH* 19: 122 (1506). **2)** *tilldela.* hwar är diäruast vm deldan luth *(porcio cuique rata fit tucius appropriata) GO* 737. **3)** *utstaka?* epter thy ath en häradz syn ok landz syn delt, gildat ok sworit haffdo thesse raa fasta *SD NS* 2: 251 (1410, *gammal afskr.*). **4)** *döma.* borghamästarane oc radhit . . . deeldo fornempda breff widh fulla makt oc war mangom sinom til forene dömpt widh fulla makt *SJ* 94 (1439). — (?) med en ret hollender, huilchen edert egiid breff deldhe till at bythe och parta *BSH* 5: 533 (1513). **5)** *göra twistig, twista om. med ack.* sculde al värulden dela eet mal *Bu* 507. mädhan ij hafuin rät at dela *(hafven att twista om hvilket som är rätt, hafven en rättstvist) Iv* 3941. **6)** *intr. twista, träta. med* um *för att beteckna det hvarom, och* viþ *el.* mäþ *den med hvilken det twistas.* en cristin klärkir . . . delde vidh en hedhin dan vm thera gudha *Bil* 762. dele ta slächt wider slekt *KS* 11 (26, 11). *MB* 1: 371. delde . . . mäþ diäulenom *Bu* 171. *GO* 487. *SO* 79. *LfK* 207. vm jak skulle dela mz thik vm rätuisan dom *(justo judicio contenderem tecum) Bir* 2: 236. prästren ok hon wrþo vm siþe vuini ok deldo *Bu* 30. *ib* 170. *Bo* 12, 41. *MB* 1: 280, 335, 336, 485. *Bir* 3: 160, 170. dela oc thretta *VKR* 28. *Iv* 1603. *Ber* 48, 59. at genköka älla dela j nakre sak *ib* 60. talar, delar oc ropar *LfK* 144. — *Jfr* **ater-, fran-, ur-, utdela** *samt* **viþer delas.**

dela, *f.* [*Isl.* deila] *L. twist, träta.* þät var þera daghlek dela *Bu* 50. aff missämia kombär dela, ok aff delo komber slagh ok dråp *KS* 5 (11, 6). *Bil* 659. *MB* 1: 178, 210, 339, 462. *MP* 1: 107. *RK* 2: 7484. *LfK* 175. *Ber* 53, 57, 58, 59 *o. s. v.* vm thu flyr thrätto oc delo *Bo* 47. *Jfr* **bya-, eghna-, iordha-, viþer-, ängia-dela.** — **delo broþir,** *m. L. trätobroder, motståndare. Bil* 658. — **delofulder (dela-),** *adj. trätosam.* delaful tunga *Ber* 58. — **delu maþer,** *m. L.* — **delo mal,** *n.* [*Isl.* deilumál] *twistemål, twist. GO* 486. — **delo ordh,** *n. trätande el. twistande ord.* trätte ey mot them mz delo ordom *MP* 1: 107. släkkias delo ordh nar enghen swarar til thera *ib.* — **delo thrätilse,** *n. pl. träta. MP* 1: 107.

delaktogher (deel-. -afftig), *adj.* [*Mnt.* délhaftich, delachtich] *delaktig.* at han thäs bäther deelaktogher wardher klärkannas böner *Lg* 3: 67. om thet salpether, frw margreta hawer, flyr saa wii blifwe delafftige ther aff *BSH* 5: 179 (1507). gör mik deel aktoghan mz allom them tik rädas *VNB* 15. *Jfr* **odelaktogher.**

delan, *f. twist.* i delan oc trätto *Su* 54.

deld (deeld), *f.* [*Isl.* deild] *L.* **1)** *del.* at wi thesse breff hauä seet ok hört . . . ey skrabathä ok ey lastathä i nogor therrä deeld *FH* 8: 1 (1389). **2)** *en af de delar i hvilka en bys jord är delad, skifte, teglag, samling af intill hvarandra liggande tegar af samma naturliga beskaffenhet? (se Falkman, Om mått och vigt i Sverige* 1: 216, 219*).* kännomps . . . os sält hafua . . . allan wan eghiodeel som vi attom i hadhasta deeld som kallas ät lodhfal af bolbynom köpt *SD NS* 1: 11 (1401). eet markland iordh liggiande . . . widher östra deldena mith i bynom *ib* 2: 459 (1412). — *Jfr* **aker-, bolstaþa-, garþa-deld.** — **delda ra,** *f. L.*

delnamar? alle the som deelnamar *(delaktige, delegare?)* wåre j nogre the ägodelar *FH* 5: 4 (1446, *nyare afskr.*).

delotter (-utter: -utte *MP* 1: 342), *adj. trätlysten. MP* 1: 342.

den, *se* **þän.**

deninger? *m.* [*Jfr Mnt.* denning] *ett slags mynt, säkert* = **pänninger,** *hvilket ord sannolikt åsyftas med det tecknade* d *(d. v. s.* denarius*), som i de tryckta texterna återgifvits med* deninger *eller en form af detta ord.* c mark deninger *FM* 147 (1503). j[m] (1000) mark d.(eninger) *ib* 484 (1510). man skal ecke foo j tunno öl for d(eninger) *ib* 439 (1509). *ib* 294 (1506), 317 (1507), 602 (1513), 603. dömdes länzmannen sin dening igen *BtFH* 1: 135 (1506). swa monge deninger som longh kniffuen är wärt *ib* 138 (1507). *ib* 151 (1507), 202 (1509), 209 (1506), 213 (1507) *o. s. v.* *Jfr* xxviij marker denariorum *SD NS* 2: 574 (1412).

deste (thesta. testha *Gers Frest* 30. **disthe),** *adv.* [*Mnt.* deste] *dess, desto.* ath hon desthe myndre forskullan faar när gudhi *Gers Frest* 2. komber . . . j henne thestha mer högh färdh *ib* 29. *ib* 30. disthe mere päningh kwnne iach senndhe edher *FM* 675 (1517).

deventirsker (dewentyrsker. *n.* **dewentyrst),** *adj. från Deventer.* — *n. kläde från Deventer.* saa myketh dewentyrst, jagh faar eth par kleder aff *BSH* 4: 218 (1497).

dia (dya *MB* 1: 114; *Lg* 3: 3; *MD (S)* 242. **di. dighia?: dighdhe** *Lg* 1026. *impf.* **-dhe),** *v. L. di.* mine spina

. . . hulka thu didhe *Gr* 287. *Bir* 3: 74. *Bil* 426. en ammo dya *MD (S)* 242. sina modher at di *Al* 1362. thu ma än wäl di thina modher miölk *ib* 1230. — *abs.* han wil ey di *MB* 1: 278. wilde barnet ikke dia *Lg* 3: 22. hon war affwandh at dya *ib* 3. *MB* 114. *Bil* 574.

die? (**dighi?**: **dighia** *(ack. sing.) Cod. Holm. A* 49 *bl.* 192: 1 *anf. af Rydqvist* 3: 288)**,** *m. di.* them quinnom som giffwa barnom dia *LB* 3: 102. the spinane som gawo dia warum herra ihesu christo *KL* 63. the spina som äkke gafwo diia *Bo* 198. *ib (Cod. B)* 348. *Bir* 3: 40, 75. *ST* 337. *Ber* 78. *Lg* 3: 22 *(på de anförda ställena kan dock ordet med lika mycket skäl fattas ss inf.).*

digher (**dygher. deger.** *ack. sing. m.* **dighran** *Bil* 87. **digharan** *Bu* 11, 137. *ack. sing. f.* **dighara** *ib* 8. *dat. sing. f.* **dighre** *ib* 395. *ack. pl. f.* **dighara** (**a** *i andra stafvelsen är sedermera utstruket*) *ib* 184)**,** *adj.* [*Isl.* digr] *L.* **1)** *diger, fyllig, tjock. ss tillnamn.* olaff dygher *MD* 320. olaffz degre färd *ib* 321. ingridis dicta dighræ *SD* 2: 242 (1297). **2)** *bred, stor, svällande (om vattendrag).* for i et skip ut å et dyghert vatn *KS* 30 (76, 32). een digher aa *Iv* 2283. försen vart tha deger oc stoor *MD* 345; *jfr bem.* 7. **3)** *stor (i utsträckning i allmh.).* hafua dyran sten ok dyghran quidi *Bil* 613. the degre draka *MD* 345. fördhe mz sik dighran del aff korseno *Bil* 87. aff smalandom en digher deel *RK* 1: 4032. — *i ortnamn.* in dighraedhby *SD* 5: 483 (1345). **4)** *mycken, stor (i antal, mått el. värde).* dygher siälde *(för* fiälde*)* manna *KS* 79 (196, 87). drap dighart folk *Bu* 490. dighirt diäfla härskap *Bil* 725. fik thome dighart seluar *Bu* 184. **5)** *mycken, stor (i grad).* fic dighara guþlika räzl *Bu* 8. dighra naþe hauar guþ viþ iþar giort *ib* 184. mäþ dighre gläþi *ib* 395. dighr hedhr ok ära *KS* 35 (91, 38). *Bu* 11. *KS* 14 (33, 15). *Iv* 2333. **6)** *stor, betydlig, ståtlig.* hiöldo romara þär for dighart hof ok höghtiþ miok dyra *Bu* 395. **7)** *stor, stark, häftig.* giorþe . . . digharan storm *Bu* 137. — *n. adv. mycket.* hui räþes þu sua dighart *Bu* 18. *ib* 26. *Bil* 124. *MB* 1: 23. *Fl* 473. *Fr* 985. *Iv* 544. *RK* 1: 1063. dighart gladhir *KL* 147. var han the rätto tronne . . . digirt ginuärdogher *Bil* 895. — *vid komp.* dighert större än iak är *Fr* 788. *RK* 1: 4360. *Al* 8252. — *Jfr* **axul-, axuls-, iäm-, of-digher.**

dike (**dyke** *MP* 1: 297; *Lg* 3: 27. **diike**)**,** *n.* [*Isl.* díki] *L.* **1)** *fossa, dike, grop.* ii söre af dikeno *Bu* 129. *MP* 1: 297. *Lg* 3: 27. — (?) diki oc dikis rätter skulu uptakas *SD* 4: 308 (1335, *eft. Hadorphs aftr.*). partem mee possessionis in baggahvirwo væstandikit et in communitatis viam . . . vendidisse *ib* 6: 215 (1350). näst vidher ana oc dikedh *ib NS* 1: 44 (1401). han flunkar millan skogh och diike *RK* 3: 2081. *Jfr* **midhväghis dike.** **2)** *piscina, dam, fiskdam. ST* 299. *Jfr* **fiska dike.** **3)** *agger, dam, fördämning.* watnet wäxste ower dik *Lg* 3: 703. — **dikis rätter,** *m. dikesrätt, rätt som gäller i afseende på diken. SD* 4: 408 (1335, *eft. Hadorphs aftr.*).

diker, *se* **deker.**

dikia (**dika**)**,** *v. L. dika, genom dike utleda (vatten).* göta lätho dika *(Cod. C* dikiä 1030) alt vatnit v enne elf *Bil* 646.

dikt (**dykth.** *dat. sing.* **dikte** *Bir* 1: 366)**,** *f.* [*Isl.* dikt. *Mnt.* dichte. *Lat.* dictio] **1)** *förestafvande, ingifvelse.* alt thz wi trom thz hawom wi aff hälgha manna bokom mz thäs hälgha anda dikt *MB* 1: 113. **2)** *framställning (i sht skriftlig).* at min talan oc dikt är ey swa prydh oc höffuisklika tilsaat *Su* 3. aff hwilkins dikt oc lärdom han sik tha enkte mintis haffwa läsit *ib* 265. *Lg* 293. j thinne dikte sätz atir lykkilse mz ända *Bir* 1: 366. — *poetisk framställning, dikt.* frwr oc möör them bör mik prijsa i min dijkt oc mz min wijsa *RK* 1: *(Albr.) s.* 211. *MD* 385. **3)** *det som är uppdiktadt, dikt, lögn.* fore rätta sannind ok änga dikt *Al* 4662. thz sigher jak vtan falsk dykth *RK* 1: *(sfgn) s.* 172. lutherss dicth *ib* 3: *(till. om Chr. II.)* 6361. — *påhitt. RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 279.

dikta (**-ar, -aþe, -aþer.** *part. pret.* **dikter** *MB* 1: *(Cod. B)* 557)**,** *v.* [*Isl.* dikta. *Mnt.* dichten. *Lat.* dictare] *L.* **1)** *förestafva, föreskrifva, ingifva.* hon (ɔ: biblia) är diktath aff them hälgha anda siälwom, oc scriffwath aff hälghom patriarchom oc prophetom oc ewangelistis oc apostolis *MB* 1: 48. änkte lyste likamen, för än skälin diktadho oc wisadho honum thz *ib* 1: 112. *ib* 146, 451. ther diktadhe *(gaf föreskrift om)* war herra honum gudz hws *ib* 343. j the daghlico bönine som min son thik insköt ok diktadhe *Bir* 3: 163. *ib* 475. jak sände til thik the reghlo som jak siäluir diktadhe *(quæ de ore meo processit) ib* 2: 247. *ib* 4: 53. swa som miskunnin diktadhe *ib* 2: 13. *ib* 1: 399. *Su* 211. **2)** *författa, dikta.* hafwandis mz sik kyrkionna reghlor stadhgha lagh oc skipan dictath oc wt gifwin af hälghum fadhrum *Gr* 417. *Bir* 3: 276. diktadhe dagh ok nat gudliks kiennedoms bökir *Bil* 649. *ib* 651, 711. *Fr* 3222. han diktade först ymnos ok sangh j the hälghe kirkio *Bil* 641. *ib* 628. *Bir* 2: 67, 4: 54, 55, 56. dicta faghir riim *KL* 72. een wiisa eller een sanger wäl diktadher a swenska tungo *MB* 1: 319. marghe andre sanga i the hälghe script waaro diktadhe a hebreisko tungo *ib.* **3)** *uttänka, uppfinna.* we är thöm orät dichta ok städia *(möjligen är* lagh *bortfallet efter* orät, *i hvilken händelse detta ex. torde böra föras under* **2)** *KS* 67 (165, 73). hörir alt enom mästara til at dikta wäl ämpnith oc fulkompna wäl gerningena *MB* 1: 443. dictadhe et annat radh *Bil* 346. *MB* 2: 183. *RK* 1: 3931, 2: 649, 3: 2505. — *uppdikta.* dikte ther enkte fra äller til *Al* 2751. sagdhe brödhrena dikta sik järtekne *Bil* 833. *ST* 464. **4)** *inrätta, bereda, förfärdiga.* thz closther hade iag sielffuer stiktad och epther myn eghen wilie diktad *RK* 3: *(sista forts.)* 5524. dicta hanom eet palacium *Bu* 181. *ib* 510. *Bil* 322. diktar han myrkhws oc galgha *MB* 1: 60. dikta sik bätre klädhe *ib* 82. *ib* 83, 162. — *Jfr* **padikta.**

diktan, *f.* [*Isl.* diktan] **1)** *framställning (i sht skriftlig).* hälga fädhra diktan *Su* 6. *ib* 79, 298, 336. *MB* 2: 285. straffas för diktans oc maalsens laster *Su* 3. **2)** *anslag, plan.* vndirstodh theris falske diktan *MB* 2: 248.

diktare, *m.* [*Isl.* diktari] **1)** *den som förestafvar el. ingifver.* sigher . . . christus sik wara reglanna diktare *Bir* 4: 51. laghanna diktare *(dictator) ib (Dikt)* 238. **2)** *författare, diktare, skald.* iättande

thäs sangx diktara oc scriffuara mangskona atirlön *Bir* 4: 56. ey bör minne modher haffua eenögdhan tiänara oc dictara *Lg* 3: 18.

dil (dill. diil), *f.* [*Jfr Mht.* tille, dille, dill] *dill, anethum graveolens Lin.* anetum dill *LB* 5: 80. anetum dil *ib* 6: 284. anetum diil *ib* 7: 146. anetum thz är dil *ib* 3: 134. anetum hether diil *ib* 2: 43. dil skal man taga tha som hon staar i blomster *ib* 7: 3. herba diil *ib* 8. diil krasath sma *ib* 164. diil dygdh *ib* 8: 41. taker man diil *ib.* — **dilla frö (dille-** *LB* 7: 28, 164, 223, 8: 41, 42**),** *n. dillfrö. LB* 7: 28, 145, 164, 223, 8: 41, 42. — **dilla moster (diillemosth),** *m. dekokt af dill.* diillemosth skal folster moder drikka *LB* 8: 41. — **dilla rot (diilleroth** *LB* 8: 41. **dylaroth** *ib* 7: 65**),** *f. dillrot. LB* 7: 65, 8: 41. — **dilz blomster,** *n. dillblommor.* siudhir man dilz blomstir *LB* 3: 135. — **dilz frö (diilz-),** *n. dillfrö. LB* 2: 10, 3: 134. — **dilz rot,** *f. dillrot. LB* 3: 134, 135.

dilfrö (diil-), *n. dillfrö.* thager man diilfrö *LB* 8: 41. *ib* 2: 43. *Jfr* **dilla frö, dilz frö.**

dilfröblomster (diilffrö-), *n. dillblommor.* sywdher man diilffrö blomsther j olio *LB* 2: 43.

dilrot (diil-), *f. dillrot.* torkar man diilrooth *LB* 2: 43. *Jfr* **dilla rot, dilz rot.**

dilsudh (diilsodh), *n. dekokt af dill. LB* 2: 43.

dimba (dymba), *f. dimma.* molenet oc dimban gaff sik opp *Lg* 3: 694. rănghbugin skinandes mällan molens dymbo *Su* 173. — **dimbo röker,** *m. ånga, dunst, rök.* hwat är wart lifh wtan som dimbo röker *(vapor) Ber* 186. — **dimbo thoka (dymbo-),** *f. ånga, dunst, rök.* huat är idhart liff vtan dymbo thoka *(vapor) MP* 1: 301.

dimber (dymber), *adj.* [*Isl.* dimmr] *skum, svagt seende.* dym ögon *LB* 2: 64.

din, *se* **þin.**

diost (*Iv* 46, 1962; *Al* 3865, 4751; *MD* 190. **dyost** *Iv* 1560. **diwst** *ib* 3514, 4213; *Fr* 1671; *Al* 454. **diwsth** *SGGK* 106. **dyst** *Iv* 1847, *(Cod. B)* 948; *RK* 2: 5177; *Va* 52. **dyysth** *Su* 176. **döst** *Di* 17. **dösth** *RK* 2: 196. **dost** *Fr* 1719, 1829. **dust** *RK* 1: 1100, 1103, 3518. **dwst** *Lg* 3: 66. **dwsth** *ib* 64), *f. (på de flesta ställen, hvarest ordet förekommer, är dock genus icke tydligt; bestämdt framträdande f. träffas Fr* 1829) [*Isl.* dust. *Mnt.* diost, dust. *Ffranska* joste. *Ital.* giusta] *ridderlig tvekamp till häst, vid hvilken de stridande med lansarne angrepo hvarandra. Jfr Diez, Etym. Wörterb.* 1: 216; *Viollet-le-Duc, Dictionnaire du mobilier français* 2: 366 *f.*; *Schultz, Höf. Leb.* 2: 107, 110 *f.*, *samt Niedner, Das deutsche Turnier s.* 38 *f.* tornäy ok dyost *Iv* 1560. *ib* 1847, 1962, 4213, *(Cod. B, C)* 948. ij torney ij diwst äller ok ij striidh *ib* 3514. sik manleka brukande i dyysth ällar thorney *Su* 176. ther mz thenna dost for gik ok torney burdhis riddirlik *Fr* 1829. *Va* 52. ther war dust ok behordh *RK* 1: 3518. riddara oc swena the giordho ther gaman mz diost oc bohordh *Iv* 46. mz hoff oc danz oc leek oc diost *MD* 190. viisto riddara thera leek . . . mz dust at stangana gingo sönder *RK* 1: 1100. *ib* 1104. diwst at ridha *Al* 454. *Fr* 1671, 1719. *RK* 2: 196. *Lg* 3: 64. rida i döst *Di* 17. ränna diost *Al* 3865. *ib* 4751. öfde ther dyst *RK* 2: 5177. bruka . . . dwst ällar spärbräkingh *Lg* 3: 66. — *envig?* som androm biwdher diwsth *SGGK* 106.

dioster (duster), *m.* = **diost.** aff een diost man sigher fra *Fr* 1647. ther war duster ok bohordh *RK* 1: 448.

diostera (diustera: -adhe *KL* 82. **dystera: dysterä** *Fr (Cod. B, C, D, E, F)* 1678; **-adho** *ib (Cod. B, C, D, E, F)* 1820. *för öfrigt* **dostera. -adhe, -at),** *v.* [*Isl.* dustera. *Mnt.* diosteren, diusteren, dusteren. *Ffranska* joster] *kämpa i ridderlig tvekamp till häst.* diusteradhe ok thorneradhe *KL* 82. tha var dosterath alla väghna *Fr* 1817. man sa dostera ä twa ok twa een fiol ok annar sat *ib* 1820. *ib* 1678, 1700, 1709, 1752, 3053. — *kämpa i envig (på lif och död) till häst. Fl* 1837.

diosteran (dysteran), *f.* = **diost.** jak jdhnadhe dysteran *(in hastiludiis . . . me exercui)* oc andra världinna fafängo *Bir* 2: 334.

dipil (dijpil), *n. konstigt el. märkvärdigt ting?* han sa ther vnder oc annor dijpil *Al* 9237. — *svek, förräderi?* alexander thera dijpil fra *Al* 1655.

dirfdh (dyrffd. -ir), *f.* [*Isl.* dirfð] *djärfhet. pl.* haffuer jach fordraghit them theris stora dyrffde *FH* 3: 104 (1447).

dirflika (-leka. dijrffuelige), *adv.* = **diärflika.** nalkas genstan ondha andana thäs dirfflekare *LfK* 69. ath the icke altidh skolä dyrffues saa dijrffuelige at skijnna *BSH* 5: 92 (1506).

dirva (dyrua. dyrfwa. dörffua. dörffwa. derua. derffua. diärffua. -ir, -þe), *v.* [*Isl.* dirfa] *L.* **1)** *göra djärf, uppmuntra.* hon affäggiar mannen aff allom godhgärningom oc diruir til alla synd *MB* 1: 45. **2)** *djärfvas, våga.* dirfþe siþan aldregh coma när hänne *Bu* 23. — **dirva sik,** *blifva djärf, blifva förmäten.* ther han tok sik aff dirwa *Bir* 2: 334. — *refl.* **dirvas,** **1)** *vara djärf, vara förmäten, yfvas.* hon är oc the ther . . . ey veet dyrfwas *Bo* 41. dirfwas af nakre sinne for skuldan *Bir* 1: 364. at han skuli ey trösta a sik älla dyrfwas aff sik *ib* 2: 37. *Ber* 8. **2)** *blifva djärf, fatta mod.* the dirfuas alle aff hans froma *Iv* 2356. **3)** *djärfvas, drista, våga. med prep.* til. än i dyrfwins til tholkit optarmeer *Gr* 262. *MB* 1: 279. — *med inf. (med el. utan föreg.* at *el.* til at*).* dyruis ängin til at komä þit *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). wm nokor man dirfdhis til at locca til sin konungs fäste mö fran hanum *Bil* 229. dörffues noghen annan att sälya en nw är sacht *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). ho här i moth trysker eller dörffwis j moth sighia *FM* 235 (1505). at ängen diäuul derues coma när minne siäng älla syn *Bu* 13. *ib* 197. *KL* 190. *KS* 54 (137, 58). *MB* 1: 358. *Bir* 1: 209. *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). *Va* 10. *VKR* 20. *LfK* 12, 135. *RK* 3: *(sista forts.)* 5530. *PM* 21, 22 *o. s. v.* ingen dörfdiss ther widh össgötom göra nogen orät *MD* 501. han diärffues mooth een konungh striidha *RK* 3: 2074. tha derffues *(pres. konj. må drista)* jngen broder i ämbeteth hanom til sig taga *SO* 85. *ib* 87. *SR* 20. diärffuis ingen brodher eller syster til at neka mynnes bekar *TS* 20. *ib* 25, 27. han eller hon diärffz ey att komma i wårt compani *TS* 21. *ib* 22 (diärffz *i båda dessa ex. förekommer i ett gammalt aftryck af origi-*

nalet; detta har utan twifvel haft diärffuis, *pres. konj.*). — *Jfr* **til dirva.**

dirve (derue, *se* **folsko dirve. dyrwe),** *f. och n.* (*Bil* 716. *Al* 2851) [*Fdan.* dyrve] *djärfhet, dristighet, mod.* siälin hawer thre krapter, skiäl oc losta oc dirffwe *MB* 1: 269. ther til at han skoli gifwa them af sik tröst oc dyrfwe *Bo* 53. *Al* 2849, 2851, 4369, 7169. ofmikil dirue ibland okunnoghe män *KS* 44 (113, 48). — *djärfhet, öfverdåd, öfvermod, förmätenhet.* hwa gaff thik til dirfue ok raadh, thz thu hafuer mik swa forsmaath *Fl* 1752. spurþe huaþan han fik þa dirue *Bu* 493. *Bil* 716. *KL* 185. af sinne eghne ilzsko ok dyrwe *Bir* 1: 115. *ib* 209, 395, 2: 192, 332, 3: 33. *Bo* 193, 218. *MP* 1: 103. *Al* 4280. *LfK* 7. mykin nadhinna dyrfwe (*præsumptio nimia veniæ*) *Bir* 1: 219. — *stolthet, styfsinthet?* pertinacia, dyrfue *GU* 8. — *Jfr* **folsko dirve.**

dirvilse (dyruilse), *n.?* [*Fdan.* dyrvelse] *djärfhet, förmätenhet.* præsumpcio, dyruilse *GU* 3.

dis, *f.* [*Isl.* dís] *dis, ett slags qvinlig gudomlighet, qvinlig skyddsande.* — **disaþing (dysa-. disting. distingk. diisting),** *n. sing. och pl. samt f.* [*Jfr Isl.* dísablót] *L. ting och marknad, som egde rum i Upsala i Februari månad, ursprungligen i sammanhang med offerfest till disernas ära; äfven efter kristendomens införande fortforo tinget och marknaden att hållas vid denna tid, slutligen dock endast den senare, ännu bibehållen under namnet: distingen.* tempore nundinarum vpsalensium dictarum dysæthingh *SD* 3: 566 (1322). in nundinis disathingh *ib* 5: 314 (1344, *gammal afskr.*). *ib NS* 2: 371 (1411). hwart aar här eptir scal hallis i vpsalom töswar om aret repstathing, swa som är om erikzmesso oc om dysating *GS* 37 (1413, *orig.*). i vpsala marcknaden antinge j distingk eller ericksmessan *SO* 157. achte ware her oppe i disting *HSH* 19: 117 (1506). at jak skal wara nw i distingen i opsale *BSH* 5: 34 (1505). nogre tingest . . . the han kwarsätte her i distinginne *ib* 393 (1510). i diistinget *FM* 423 (1509). om distinget *ib* 533 (1511). — **disaþings dagher,** *m. L.* — **disaþings friþer,** *m. L.*

diskant, *f.* [*Mnt.* discant. *Mlat.* discantus] *eg. sång som söndrar el. skiljer sig (från* cantus firmus*); figuralsång.* var then mässan sungen mäst i discant *TK* 274. sungo . . . alleluya ok annan nyän songh mz swa sötha discant ok noteran *LfK* 246. theres aldrasötestä sangher ok discant *ib* 247. systrana skulu . . . sionga . . . sina tidher . . . ey mz discant *Bir* 5: 20. *ib* 69.

diskantera (-adhe), *v.* [*Mnt.* discanteren. *Mlat.* discantare] *sjunga figuralsång.* swngho oc discanterado *MB* 2: 230.

diskare? *m.* [*Mnt.* discher, disker] *snickare? i ortnamn.* alt diskare böle *FH* 7: 49 (1495).

disker (dysker. -ar. -iar: diskia *Bir* 2: 154**),** *m.* [*Isl.* diskr. *Mnt* disch. *Lat.* discus] *L.* **1)** *tallrik, fat.* tha the sagho thera dyra hafwor swa som varo diskar ok dyr silfkar *Bil* 850. *ib* 613. x diskar *FH* 3: 66 (1445). thön thry äta al saman al vidhir eet bordh hwar dagh oc af enom disk *Bo* 34. *ib* 172. *MP* 2: 6. smidha . . . diskia oc drykkekar aff sylfmynteno *Bir* 2: 154. *ST* 274. *LfK* 12. giffuis hwarie enne söpe j sinom disk *Bir* 5: 31. hwem han sänder wiin äller mat ij nap äller bulla disk äller fat *Al* 2304. the waro sötare än nakar fisk ther man pläghar läggia a disk *ib* 8776. *ib* 2269, 6086, 8188. *Fl* 865. *Fr* 384. *RK* 1: 1290, 3590, 3594. *GO* 105, 158, 795. *AS* 59. lotho hans disk fulwäl staa (*hödllo honom med godt bord*) *RK* 1: 1311. — *paten.* kalkar ock disker mon iack ey spara *RK* 3: (*till. om Chr. II*) 6303. *BSH* 5: 445 (1511). — *Jfr* **brödh-, silf-disker. 2)** *matbord.* swa länge þe äru saman vm disk oc duk (*äta vid gemensamt bord, hafva gemensamt hushåll*) *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*; *möjl. att föra till* **1**). — *bord vid hvilket de som deltaga i en rätts förhandlingar hafva sin plats, domarebord.* gaff . . . sin fridskilling wt oppa disken *SJ* 255 (1457). skule saa mange penynge pa disken (giva, läggia *el. dyl.*) *ib* 326 (1465). antwarde oc fornögde thöm her vppa dysken ij^c och lxv (265) stokholmeske mark *ib* (1465). huilka peninga laurens jensson lagde fraa sik pa disken i rettin *ib* 406 (1473). — **diska mat,** *m. L.* — **diska vatn,** *n. diskvatten, vatten hvari bordkärl twättats.* the begutu han mz sodh oc diska watn *ST* 58. *Lg* 586.

dispensera (-ar, -at), *v.* [*Isl.* dispensera. *Lat.* dispensare] *befria (från iakttagandet af en föreskrift, särskildt af en ordensregels bud). med personens beteckning föregången af prep.* mädh. gudh siälwer hafdhe wisat henne sin wilia oc dispenserat mz henne ower moysi lagh *MB* 1: (*Cod. B*) 537. än thu . . . dispenserar mz thik siälf (*tibimet ipsi dispensas*) *Bo* 132. *VKR* 7, 8, 44, 45. *LfK* 151. — *med personens ack.* j them stykkiom som the ey mogha them wtj liisa ellir dispensera *VKR* 44. — *abs.* hafua formännene enga makt at liisa eller dispensera j them (*de punkterna*) *VKR* 45. — *befria från. med sakens ack.* thässa fasto . . . maa abbatissan vndan thaka oc dispensera *VKR* 62.

dispenseran, *f.* [*Isl.* dispenseran] *befriande (från en ordensregels bud).* misthänkt är mik . . . siälfra thinna dispenseran *Bo* 132.

disputera (dispotera: -ath *Lg* 3: 126. **-aþe, -at),** *v.* [*Isl.* disputera. *Lat.* disputare] **1)** *afhandla, framställa, utveckla, diskutera. med ack.* þa sanctus ioha[n]nes disputeraþe þesse skäl *Bu* 154. baþo hana disputera mz gäste pröuelse *ib* 145. — *med prep.* um *el.* af. hurw thz wara matte ther disputere nakar annar om *MB* 1: 112. disputera aff the hälgho script *Bir* 2: 220. *ib* 318. — *abs. Bil* 123. **2)** *disputera, tala (mot). Bu* 50. disputeraþe mäþ hanom *ib* 101. ey wil iak mz tik disputera äldher ordh kasta *Su* 116. *Lg* 3: 126. disputera widh carlin mz boklistum *Bil* 353. þa disputeraþe iohannes a mot rikom mz siax skälum *Bu* 153. *Bil* 898. — (disputerath *för* dispenserath *MB* 1: 134.)

disputeran, *f.* [*Isl.* disputeran] **1)** *afhandlande, undersökning. Bil* 348. *MB* 1: 115, 120, 2: 331. — *undersökning, ransakning. Ber* 199, 203. **2)** *disputerande. Bu* 50. *Bil* 619.

disputerare, *m. disputerare. Bir* 1: 339.

distillera (-adher: -ath *PM* XXIX**),** *v.* [*Franska* distiller. *Lat.* destillare, distillare] *distillera. PM* XXVIII, XXIX *o. s. v.* — **distillera af,** *bortdistillera. PM* XLI. — *Jfr* **stillera.**

distillering, *f. distillering.* *PM* XXVIII, XXXI.

dit, *adv., se* **þingat.**

diunga, *v. L.*

diup, *n.* [*Isl.* djúp] *L. djup, djupt ställe, hafsdjup, afgrund.* thiio alna diwp *(för* diwpt*?)* groff iudhas *Bil* 87. i hafwino ok i allom diupom *Gr* 294. fiskemakan seande fiskin j watneno skodhar diupit ther han gar *Bir* 1: 213. *ib* 89, 243. *MP* 1: 56. häluitis diwp *Bil* 213. — *bildl.* ödhmiuktenna oc kärleksins diup *Bo* 175. *Su* 32. — *Jfr* **haf-, hafs-diup.**

diuper, *adj.* [*Isl.* djúpr] *L.* **1)** *djup.* la fangen i diupo torne *Bu* 173. ii diupt häluite *ib* 19. j diupastan thörran brun *Bil* 87. *Bir* 1: 243. **2)** *djup, djupsinnig.* thz diupa gudlikt radh *Bil* 649. hawa . . . diupan viisdom *Bir* 1: 284. *Lg* 3: 429, 503, 587. — *djupsinnig, skarpsinnig (om person).* engin thera war diwpare j näme *Lg* 3: 503. dywp oc grundogh aff sinneth oc förstandh *ib* 587. **3)** *djup, dolsk.* ve idhir som diupe ärin i hiärtano at i skulin hylia älla fiäla idhart radh for varom herra *MP* 2: 254. — *n. adv.* **1)** *djupt.* þe nighu barneno sva diupt mz höfþom *Bu* 71. þät var kastat diupt i en dal *ib* 129. skulu the diupare sänkias i häluiti *Bir* 1: 170, **2)** *djupsinnigt.* screff diwparen aff lästinna ällir ewangelii sannindh *Bir* 4: 97. — *Jfr* **grund-, of-diuper.**

diuphet, *f. djup, djuplek, djuphet.* högdh äldhar dywphet *Su* 77. — *bildl. Su* 47, 70, 123.

diupleker, *m.* [*Isl.* djúpleikr] *djup, djuplek.* j langleek ok vidhleek ok höghlek ok diupleek *Bir* 3: 471.

diuplika (diwplige *FH* 6: 109 (1497). **dywpelige. dywplekan** *Lg* 3: 587**),** *adv. djupt. Bir* 1: 127, 128, 310, 3: 10, 62. han negh them diwplika *KL* 215. diwplika nigha *Al* 1084. sua som hon diuplica ödhmiukadhe sik *Bir* 2: 139. — *djupt, grundligt, noga.* thänkte diwplika *Al* 1399. *Lg* 3: 587. *Su* 124. thet wij swa dywpelige scriffue *FH* 1: 162 (1496), 6: 109 (1497). iak swa diwplika läs *Al* 4971.

diupliker, *adj.* [*Fnor.* djúpligr] *djup, djupsinnig.* nakor klok spörsmaal oc diwplik sinnen at wndirsta *Su* 231.

diuplikhet (-lekhet), *f. djup, djuphet.* skinit . . . var ogriplikit j langlik oc diuplekhet oc j vidhelek *Bir* 2: 11. *ib* 3: 448. — *bildl. Bir* 3: 112. *Su* 32. the hällgho skript diwplikhet *Ber* 153. är thz swa at thu liknar til saman iohannis höghelica värdhelikhet ok thera ondzsco diuplikhet *Bo* 82.

diur (dyrh, *se* **diurganga),** *n.* [*Isl.* dýr] *L. djur; ordet brukas i sht om sådana djur som gå och hafva sitt tillhåll på marken (däggdjur, i motsats till dem som krypa och kräla på marken samt till dem som lefva i luften eller i vattnet) och särskildt de vilda.* är mannin skälwiis ensamen aff allom diwrom, oc for thy bör honum til at wara herra ower all diwr *MB* 1: 97. är mannen äpte sin naturlik skipelse skapader mit mällen ängla ok wärilzlik diur *KS* 2 (5, 3). til sin likama ok likamlik ting likas han (ɔ: mannen) widh södhe och wäruldzlik diur *ib* 3 (5, 3). mannen är samwistelikt diur *(animal sociale) ib* 5 (9, 5). like oskälikom dywrom *Su* 16. mannin är ärlicare än diwrin *Bir* 2: 312. *Bil* 123. all the diwr oc fä som kloffna hawa klöwa *MB* 1: 359. skiuta diur ok fugla *Bu* 157. *MB* 1: 428. *Bir* 2: 315. *KL* 317, 370. *Iv* 1825. *Al* 3960. thwingande fä diwr ok orm ok alla handa creatwr *ib* 5624. fisk fugl oc diur oc . . . ormer *MD* 20. mannin skulle wara som höffdhinge oc herra fore allom fiskom, diwrom oc fughlom *MB* 1: 97. *KS* 2 (4, 2). ängin diwr wiliom wi beta *Al* 6083. röthan ok thut alskona grymma dywra *Pa* 21. eet fult par kläþä grönt oc blat, ströt med dyurum af gul *SD* 5: 563 (1346). — *varg? lejon?* the hafdho diwr ok waro tam the föddo them op ij hunda ham thz war tho diwr ok ekke hunda *Al* 5543-45. — *Jfr* **arvodhis-, bol-, klo-, offer-, ra-, skogha-, skogs-, strids-, vil-, ville-, älgh-, örlogs-diur.** — **diura bit (-beth),** *n.* = **diurbit.** eterligith diura beth *LB* 7: 68. — **diura blodher,** *m. blod af djur. RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 279. — **diura gardher,** *m.* [*Isl.* dýragarðr] *inhägnad der vilda djur förvaras, djurgård.* daniel sat i diura gardhenom i bland leonin *Bo* 50. *ST* 16, 19. — **diura hagh,** *n. djurgård, jagtpark.* foresta, diurahagh *GU* 8. — **diura haghi,** *m.* = **diura hagh.** hawir diura hagha *(locum designatum pro bestiis et feris indomitis) Bir* 3: 274. — **diura hovudh,** *n. djurhufvud. Lg* 3: 198. — **diura hudh,** *f. djurhud. Al* 5540. — **diura kropper,** *m. djurkropp.* han fik . . . nokon dödhan dyura krop at slita *ST* 389. — **diura kiöt (-köt),** *n. djurkött. MB* 1: 171. *Bir* 1: 223, 224. — **diura kyn (-kön),** *n. djurslag.* alt thz diwra köns som ganger a handom *MB* 1: 360. — **diurs horn (diushorn. dyushorn),** *n.* [*Isl.* dýrshorn] *L. ur- el. bison-oxens horn, användt såsom dryckeskärl.* XI dyushorn *SD* 4: 2 *(omkr.* 1327*).* vnum dyurshorn *ib* 332 (1333). vnum diushorn cum argento factum *ib* 710 (1340?). cornua mea wlgariter dicta diurshorn *ib* 5: 370 (1344). *BSH* 3: 293 (1470?). *RK* 1: *(Albr.) s.* 212. — **diursliker,** *adj.* = **diurliker 1.** *Su* 16.

diurbit, *n.* [*Isl.* dýrbit] *bett af djur. LB* 5: 80. *Jfr* **diura bit.**

diurbitin, *adj. biten (i hjäl) af djur.* wardher thz (ɔ: fä) diurbitith *(comestum a bestia) MB* 1: 338. — *sargad af djurs bett.* thz köt som diwrbitith *(a bestiis . . . prægustata)* är *MB* 1: 339.

diurganga (dyrhganga), *f. jagt.* in dictis siluis . . . non exerceant venaciones apum, dictas bigango uel dyrhgango *SD* 5: 431 (1345).

diurliker (-likin. -liken), *adj.* **1)** *djurisk, som liknar djuren, som tillhör djuren.* thu som vmskipte nabughodonosor hugh oc giordhe han dyurlikin *Gr (Cod. D)* 379. hon *(apan)* hafwir människio anlite ok allan annan lit ok ham diurlikin *(beluinam) Bir* 1: 334. ey äru the . . . aff diurlico *(bestiali)* kön *ib* 2: 97. *Ber* 100, 229. oskällikin oc diurlikin *(brutalis)* ande 123. behemat som . . . teknar dyurlica människio som lifuir j skörlifnadh *MP* 1: 49. **2)** *sinlig, naturlig (återgifvande Lat. animalis, då detta motsvarar Grek.* ψυχικός*).* diurlikin man han vndirstaar äkke the thing som gudz äru *Gr* 273. dywrliken wisdomber *Su* 153. — *Jfr* **diursliker.**

diust, *se* **diost.**

diustera, *se* **diostera.**

diäkn (diakn. dyäken. däkn: -en *Lg* 3: 714. **deghn: -om** *ib* 569; -a *LfK* 216. **diengn: -arne**

FH 1: 61 (1489, *gammal afskr.*), 62. **-ar),** *m.* [*Isl.* djákn. *Lat.* diaconus] *L.* **1)** *diakon, andlig af lägre grad (närmast under presbyter).* sa hon präst klädan ok diäkn ok subdiäkn *Bu* 11. hänne syntes som christus var sialuar prästren ok laurencius ok vincencius diaknane *ib.* prästom ok diaknom *ib* 398. *Bil* 379. *Lg* 3: 569. — *om Leviterna hvilka ss presterna underordnade tjenstgjorde vid den Israelitiska gudstjensten.* skipadhe aaron til biskop, oc hans sönir äpter han oc alla leui släkt til presta oc diäkna *MB* 1: 343. — *ss tillnamn.* coniugi hemmingi dyakn *SD* 2: 110 (1292). haquino dyækn *ib* 559 (1309). svnoni diakn *ib* 3: 287 (1316). niclis diekn oc lindorm jenisson suenä *BSH* 2: 39 (1396). thomas diekn *ib* 38. ragnald diekn *ib.* magnus dyäken *SD NS* 1: 44 (1401). **2)** *djäkne, skolyngling, studerande, lärjunge (detta bruk af ordet förklaras deraf att vid gudstjensten diakonernas göromål ofta förrättades af skolynglingar).* nar barnet war vij ara gammalt tha lät han thz komma til skola, än barnet haffde haart näme, oc lärdhe illa, för huilkit andhra diäkna giordho offta spee oc leek aff honom *Lg* 663. ath the djäckner i arboge motthe gaa effter gudz almwssä i närickä *BSH* 5: 111 (1506). *FH* 1: 61 (1485, *gammal afskr.*), 62. *Bir* 1: 100. gudh vtualde israels folk swa som diäkna at lära thom ok pröua *ib* 3: 451. aldra handa konstanna oc lärdommara (*för* -na) doctores mästara oc otalika theras diäkna oc discipuli *Su* 223. *Lg* 3: 713, 714 (*flere af de anf. ställena kunna föras till* **diäkne**). — *Jfr* **kor-, mässo-, sub-, ärke-diäkn.** — **diäkna almosa (diengne almoss),** *f. almosa som gifves åt studerande.* *FH* 1: 62 (1489, *gammal afskr.*).

diäkne, *m.* [*Isl.* djákni] **1) = diäkn 1.** *Bil* 237. **2) = diäkn 2.** *Bil* 776. *SD NS* 1: 551 (1406). — *Jfr* **mässo-, ärke-diäkne.**

diärfhet, *f. djärfhet.* *Al* 7162. *Su* 69. *MB* 2: 174, 304, 311, 320. *LfK* 111.

diärflika (diäruleka. diärfwelica *Bir* 2: 5. **dierffligha** *Di* 11. **diarffuelige** *ib* 8. **dyärfueligha** *ib* 217**),** *adv.* [*Isl.* djarfliga] *djärft, dristigt, frimodigt.* þe buþu sik diäruleka undi dom *Bu* 170. han badh them diärflika til hugga *Bil* 462. *ib* 534. *KS* 84 (207, 92). *MB* 1: 248. *KL* 53. *Bo* 65, 93. *Bir* 1: 108, 194, 2: 5, 21, 4: 71. *Di* 8, 11, 217. — (diärfflica *för* därla? ma diärfflika (*Cod. B* görla 532) nakrom manne synas, at hwar thera weet annars wilia oc hugh *MB* 1: 54.) — *Jfr* **dirflika.**

diärfliker (diärffwelig), *adj.* [*Isl.* djarfligr] *djärf, dristig.* aff hwlko han sigh vphögde j swa diärffweliga wranghheet *MB* 2: 203. — *förmäten.* *Su* 32, 268.

diärfmälter (diarff-), *adj.* [djarfmæltr] *frimodig i tal, frispråkig.* han är diarff melter for herra oc förstä *Di* 131.

diärva, *se* **dirva.**

diärver, *adj.* [*Isl.* djarfr] *djärf, modig, frimodig.* gik han diäruar for domen *Bu* 499. — *djärf, förmäten.* diärf orþ *Bu* 25. þa vaxte mön diärf *ib* 144. *Bir* 1: 395. — *n. adv. djärft, med djärfhet.* räddes at israels sönir skullo diärware (*Cod. B* därla 532, *troligen rätta läsarten*) dyrka them for gudh siälwan *MB* 1: 48. — *Jfr* **fol-, for-, ful-, il-, näsa-, of-diärver.**

diävul (diauul. dyawl. diäwl. dyäffwol. dyfwll: -in *Bil* 850. **dieffuill. diäffwld** *LfK* 200. **dyäkel: -en** *BSH* 5: 273 (1508). **dyffwil. diwell.** *med art.* **dievulin** *Bu* 29. **diauulin. diäfwlin. diäfwllin. diafuldin** *Bir* 4: (*Avt*) 181. **diäwlin.** *dat. sing.* **diäfle.** *med art.* **diävelenom** *Bu* 29. **diäflenom** *ib*; *Bo* 49. *pl.* **diäflar. diaflar. diäfualar: -a** *Bu* 22**),** *m.* [*Isl.* djöfull. *Lat.* diabolus] *djäfvul, menniskornas anklagare hos Gud och frestare, det andeväsende som utgör det ondas princip.* hui þorf þu viþ diäuul stygias *Bu* 13. ful prästar diäwls dare *ib* 30. en iuþa diäwls anbuþ tok han þär tel. at han mate sin heþar ok vald atar vinna *ib* 29. diäwlin (*hostis antiquus*) avundaþes hanom *ib* 143. diäwlin välte up sion af grunnom (*a dyabolo mare concitatur*) *ib* 137. varþ diauulin sua rikar. at biscopen gaf sin hugh af sinnom *ib* 144. foor diäwlin i then orm, som han far stundom i syndogha män *MB* 1: 160. frestarin som är diäfwllin gik at honom *Bo* 48. diäfwllin frestadhe han *ib* 49. hon thänkte at dräpa sik siälwa aff diäfwlsens iuskiutilsom *KL* 61. hafar diafuldin giort þe ra (*för* þera) hiärta brännande *Bir* 4: (*Avt*) 181. aff syndom, som göra mannin diäwlsins thräll *MB* 1: 69. han grep drakan gambla ormen som är diäffwllen oc sathanas *MB* 2: 364. som aff dyäffwolen befaangen war *Lg* 3: 353. han thänkte thz vara diäfwlin siälff *Iv* 681. — *djäfvul, demon, ond ande.* han saghþe . . . sik vara diäwl (*dæmon*) ok eigh man ok þit sändan a luciferi vägna *Bu* 8. ängen diäuul skal diruaz tel coma þän tima for þin öghon *ib* 13. hanom teþes þär en dyawl fram koma ok pröua hans sial vara sina *ib* 20. en salogh kona þolde mycla nöþ ok möþo af enom diäfle *ib* 23. j þem afguþa stoke boþe en diäwl *ib* 203. fik see at en diäfwl j blamanna like drogh han fra bönum *Bil* 695. lowas them diäflenom aldre sidhan at fresta nakan man til the samu synd *MB* 1: 53. diäfuala (*dæmones*) roþo þär fram i manna ham *Bu* 22. koma jämsköt diäfla j hunda hami *Bil* 103. siax diafla (*dæmones*) lagho viþ almanna väghen *Bu* 136. iþre guþa äru ängte vtan diäfla *ib* 138. diäfla öpte ther wt aff thera manna munne som the jnnan quuldu *Bil* 238. — *ss skymford.* tw dieffuill *Di* 195. — *i svordom el. hvardagligt uttryck.* thee scolo faa eth M (1000) diwell *BSH* 5: 185 (1507). the skulo fa eth M^c (100,000) dyffwil *ib* 273 (1508). dänen, jwthen, tysken och dyäkelen rädes alla dalasoken *ib.* — *Jfr* **afguþa-, hälvitis-diävul.** — **diäfla dyrk,** *f. dyrkan af djäflar.* *Bil* 236. — **diäfla dyrkan,** *f. dyrkan af djäflar.* *Gr* 305. — **diäfla frestilse,** *n. frestelse af djäflar, djäfvulsk frestelse.* falla the i mang diäfla frestilse *Gr* 319. — **diäfla fulder,** *adj. besatt, ursinnig.* uarþ vm siþe galin ok diäfla fuldar (*a dæmone arreptus*) *Bu* 511. *ib* 196. *Bil* 230. — **diäfla härskap,** *n. här af djäflar.* *Bil* 725. — **diäfla höfdhingi (-hyfdhinge: -ans** *MP* 2: 60**),** *m. höfding öfver djäflar.* *KL* 81, 120. *MP* 1: 92, 2: 60. *Bir* 3: 88. *MB* 2: 374. — **diäfla kyn (-kön),** *n.* [*Isl.* djöflakyn] *djäflaätt, slägte af djäflar.* alt diäfla könit rööt oc thööt ok skalff *Bir* 2: 264. *ib* 267. *Jfr* **diävuls kyn.**

— **diäfla moghe,** *m. hop af djäflar. Bir* 3: 262. — **diäfla mönster,** *n. tempel i hvilket djäflar dyrkas el. djäflar bo. Gr* 307. — **diäfla sin,** *n. djäfvulskt sinne. RK* 3: 196. — **diäfla skari (-skäri** *Pa* 16), *m. skara af djäflar. Pa* 16. *KL* 411. *Bir* 3: 13. *Lg* 3: 300. — **diäfla son,** *m. djäfvulsättling, troll, jätte. Iv* 4439, 4449. *Jfr* **diävuls son.** — **diäfla stim (-stym),** *n. buller af djäflar. Lg* 3: 300. — **diäfla villa,** *f. djäfvulsk förvillelse, trolldom. ST* 106. — **diävuls fulder,** *adj. full af djäfvulskt väsende el. trolldom.* fan . . . twa koklara swa diäfwlz fulla at the thoko af mannum helso *Bil* 225. — **diävuls fund,** *f. djäfvulskt påfund, djäfvulsk konst.* han wiiste ther sina diäwls fund *Al* 63. — **diävulshet (-heet),** *f.* [*Mnt.* duvelsheit] *djäfvulsk art, trolldom.* i witin at hans *(Jupiters)* diäffwlsheet margha qwinnor synda leet *Al* 6605. — **diävuls konst,** *f. djäfvulsk konst, trolldom. Al* 92. *Lg* 447. *ST* 311. til troldom ok liiff ok galdra ok andra diäfwls konstir *MP* 1: 146. — **diävuls krapter,** *m.* [*Isl.* djöfulskraptr] *djäfvulsk kraft. Bil* 876. — **diävuls kyn (-kön),** *n.* = **diäfla kyn.** *RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 271. — **diävuls kärling,** *f. gammal qvinna i djäfvulens tjenst. Bil* 805. — **diävulslika (dyäwls-),** *adv. på ett djäfvulskt sätt. KL* 14. — **diävulsliker (-likin. -ligh: -lighe** *MB* 2: 132. **diawlslikin. dyäuilsliker),** *adj. djäfvulsk.* mz tholike diäfwlslike glädhi *KL* 6. mz diäfvlslike konst *ib* 144. *ib* 163. diawlslikin höghfärdh *ib* 285. vtelikte diäfwlslikin *(diabolicum)* eld af hans hiärta *Bir* 1: 368. diäfwlslikin ande *ib.* mot dyäuilslicom frestilsom *ib* 2: 26. *ib* 1: 242, 380, 2: 26, 76, 3: 196, 250, 387. *Ber* 179, 180. *Su* 6, 7, 14, 353. *MB* 2: 132. han war en diäwlsslikin man *Lg* 3: 143. — **diävuls man,** *m.* [*Isl.* djöfulsmaðr] *man i djäfvulens tjenst, djäfvulstjenare.* þe sagþo þik vara galin ok diäw[l]s man *Bu* 77. *ib* 414. *Bil* 445. *Lg* 126. *Bir* 1: 16. — **diävuls son,** *m.* = **diäfla son.** *Iv* 4230. — **diävuls tunga,** *f. djäfvulsk tunga, tunga som talar djäfvulskt.* o thu etirblandat diefwlstunga *ST* 98. — **diävuls ungi,** *m. djäfvulsbarn, djäfvulsk menniska. Bu* 529.

diävulliker (-likin), *adj.* [*Isl.* djöfulligr] = **diävulsliker.** en dyäffwllikin man *Lg* 3: 132.

diävulskap (diäfuilskap *Bil* 235. *i rimslut:* **diäfwls skapa** *Iv* 951), *n. och* **diävulskaper,** *m.* (*Bil* 303; *KL* 143; *Al* 90; *ST* 312, 354) [*Fdan.* diævelskab] *L.* **1)** *koll. djäflar, hop af djäflar.* bortälte thädhan alt diäwlskapit *Gr* 307. *ib* 275. *KL* 315. *ST* 250. *Lg* 3: 232, 255. — *djäfvul?* frälst af fäm diäfwlskap *KL* 343. thu hauir diäfwlscap *(dæmonium) MP* 1: 103. *ib* 107. *Bir* 1: 12. — *Jfr* **middags diävulskap.** **2)** *djäfvulskt väsende, trolldom.* wäldher ther dighir diäfwlskapir *(diabolicæ machinationes) Bil* 303. foor mz diäwlskap oc truldom *KL* 3. *Bil* 597. bant sua philetum mz diäfwlskap *(arte sua magica)* at han gat hwarkin rört händer älla föther *ib* 163. til them som dieffwlskap öffwa *ST* 30. *Bil* 235. *KL* 373. *Fl* 253, 1775. *Iv* 934, 951. *Fr* 2620. *Al* 51, 90, 251. *ST* 312. — *trollmedel.* koklaren stak sin diäfwlskap in j hestin *ST* 354.

diävulsker, *adj. djäfvulsk. MB* 2: 218.

dobber, *m. L.*

dobel (dobbell. dwbbel), *adj.* [*Franska* double] **1)** *dubbel.* faa dwbbelt saald *BSH* 5: 600 (1519). jach haffwer ther budit dobel panth ffore *FM* 364 (1508). **2)** *dubbel, falsk.* om the *(orden)* äre dobbell eller eig *BSH* 4: 280 (1501).

dobl (*SR* 2. **dobel. dobil. dobell** *EG* 64. **dobbell. dubbel** *SO* 297. **dubbil** *KL* 101), *n.* [*Isl.* dubl. *Mnt.* dobbel *i sammansättn. Jfr Lat.* duplum] *L.* **1)** *tärningspel.* samu rätter wari vm taffwel leek som sakt är vm dobbell *MEG (red. A)* 55. *ib (red. B)* 58, 60. *EG* 64. mz dobil ellir mz wartawil *ST* 485. — *hasardspel i allmh.* gulfingrana dobil *Bil* 803. dobel och dryk han pröffde *RK* 2: 569. *SR* 2. *KL* 101. *SO* 297. **2)** *lottning, lotteri?* om edhert dobbel bedher jak edhert herredöme at i ville biwda mik til meth . . . hans skanwngh, hwat edher villie är ther om, hwat jak skal haalla dobbledh pa edra vegna eller huru edher tykkes ther om *DD* 1: 211 (1509? *eft. aftr. hos Langebek*). hwat edher vilie er bade om grwfwone och om dobbledh *ib.*

dobla (dobbla. dubla *MEG (red. B)* 59. **dubbla: -adho** *Bir* 3: 250. **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* dubla. *Mnt.* dobelen, dobbelen] *L.* **1)** *spela tärning.* dobla ellir nokra handa tawel leka *EG* 64. ingin ma höghre dobla *(spela om en högre summa)* än han hafuir redho mz sik til bordhit *ib. MEG (red. A)* 55, *(red. B)* 59. *ST* 74, 75. — *dobbla, spela hasardspel i allmh.* mz companom drika ok dobbla *Bu* 156. swäria oc dobla *RK* 2: 7365. dobla mz tärning, taffwel etc *PM* 29. dobla äller leka mz tärningh, wartaffwel, karthenspel, äller annan leek wm päninga *ib. SO* 142, 149, 297. then som mz nakrom dobblar offuer twa ööra *(spelar om mer än två öre) ib* 100. *ib* 113. **2)** *kasta lott.* the dubbladho vm mit klädhe *Bir* 3: 250. *ib* 275. *MP* 2: 19. — (?) tha som the dobbladhe *DD* 1: 196 (1506, *eft. aftr. hos Langebek*). hadhe the dobbladh ther in IV par, sedan dobbleth war, sa ther var nw VIII par och XX *ib* 197. — *Jfr* **bort-, for-dobla.**

dobla, *v. Jfr* **tvädobladher.**

doblare (dobblare *ST* 75. **dublare. dubblare),** *m.* [*Isl.* dublari. *Mnt.* dobeler, dobbeler] *L. tärningspelare, spelare i allmh.* j dublara *(taxillatorum)* husom hulke som thry öghon kasta a enne tärning *Bir* 3: 26. j doblara husom plägha vara almännigx qvinnor ok drinkara *ib. ST* 74, 75. en dubblare tappadhe sina pänninga j dubbil *KL* 101. drinkarum wardher radh fore ok dubblarum siällan *GO* 988. wari sami rätter ther vm (ɔ: frimarknat) som vm annan dublara rät *MEG (red. B)* 60. *PM* 29.

doblleker (dobbel leeker), *m. tärningspel.* vm dobbel leek *MEG* 53.

dogg, *se* **dag.**

dogh (doch), *se* **þo.**

dogha, *se* **dugha.**

dogse, *se* **dugse.**

doker, *se* **duker.**

dokka (dukka), *f.* [*Isl.* dokka. *Mnt.* docke] **1)** *docka.* är thetta hionalaghit likt dokkom *(pupis)* oc barnaleek *Bir* 3: 316. j dukko liknilsom *Lg* 3: 522. **2)** *flicka. ss smeknamn.* kära dokka latt tik ey lokka *Stads L.* XII. — **dokko leker (dukka-),** *m. lek med dockor.* lustadhes j dukka lekom *Lg* 3: 522.

doktor (doctor. docter *RK* 3: 3513. **docther**

Lg 3: 62**)**, *m.* [*Lat.* doctor] *doktor, den som vid en högskola vunnit den högsta lärdomsgraden.* doctor i the hälge skrifft *Lg* 3: 433. doctor i andelikom oc wärdzlikom rät *ib* 702. doctor j jödhelag *(rabbin) ib* 60. thän yperste doctor i alle boklika konster *Su* 171. her doctor hans brask *BSH* 5: 82 (1506). doctor hemming gad *ib* 530 (1513). doctor hemming *MD* 504, 505. doctor cord rogge *SJ* 302 (1462), 316 (1464). *ib* 345 (1468). thet her doctor *(näml. Hemming Gadd)* skulde komme ned till eder *BSH* 4: 254 (1500). — *den som vunnit lärdomsgrad i medicin, läkare.* aff hennes doctor förgiffwen bleff iag *RK* 1: *(till. till LRK) s.* 243. om eder doctor *BSH* 5: 393 (1510). — *Jfr* **läkedoms doktor.**

dol (dool *Di* 269. **doll** *ib* 51 *o. s. v.* **dul** *Bir* 2: 145; *Ber* 251. **dwl** *LB* 2: 50; *Bir* 4: 54**)**, *adj.* [*Got.* dvals. *Jfr* **dvala. dvälia**] *eg. förvirrad, yr, domnad.* **1)** *dåsig, trög, slapp, liknöjd.* tepidus thz är then som dol oc dufwin är *Bo* 138. hwilkra systra sanger skal ey wara dwl ällir doffuen *Bir* 4: 54. hughin vardhir latir oc dul at göra nakat thz som got är *ib* 2: 145. *Ber* 251. — (?) *LB* 2: 50. **2)** [*Mnt.* dol, dul] *galen, öfverdådig, förmäten.* ästw doll . . . thu mener faa konungxens dotter *Di* 51. *ib* 74, 146, 226, 227. — *ursinnig, vild.* är han dool grym *(för* dool ok grym; *grimmr ok kappsamr ok illr)* widh sina owener *Di* 269.

dolhet, *f. galenskap, öfverdåd. Va* 51.

dollika (dolliga), *adv. öfverdådigt, oförväget.* han red sa dolliga *Di* 113.

dolska, *se* **dylska.**

domare (dommare: -ara *MD (S)* 235. **domar** *BSH* 2: 39 (1396), 41 (1396), 46 (1397); *FH* 2: 68 (1428), 69 (1429), 74 (1430), 75 (1431), 76 (1431), 79 (1431), 83 (1431), 84 (1431), 85 (1431), 4: 4 (1431). **dömare** *Bir* 2: 11**)**, *m.* [*Isl.* dómari] *L. domare, den som dömer.* hwa skipadhe thik til höffdhingia oc domara ower os *MB* 1: 280. af wärilzlikom härrom ok domarom *KS* 68 (169, 75). skulu alle domare, huath the äru minne älla mere, . . . rätvise wara i domom sinom *ib* (168, 75). tå fatekr man hauer änkte giua wildoghom domare *ib* 69 (171, 76). deel ey mz thin domara *GO* 487. var pilatus iuþa domare *Bu* 72. en miok syndoghar man ledes ii sömne for guz dom . . . domaren böt vägha gä[r]niggana goþa ok illa *ib* 21. *KL* 68, 69. *Bir* 2: 11, 14, 92, 93, 95 *o. s. v. MD* 130 *o. s. v.* — *med särsk. afseende på inhemska förhållanden.* af laghmannum ok minnä domärum *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). — *domare öfver ett härad el. hundare; benämningen tillkommer egentligen en af de två domare, som i Uppland, Södermanland och Vestmanland förestodo hvart hundare, och nyttjas i denna bemärkelse i nämda tre landskaps lagar, men förekommer äfven efter utfärdandet af MELL, i hvilken den som utöfvar domaremakten i ett härad kallas* **häradshöfþingi.** skal . . . nokor i huario landskapi ok aff kununge wald haua at skipa ok afftaka domara i häradhe ok hundare huario, äpte almoghans tarf ok wilia *KS* 68 (168, 75). domare af olande *SD* 6: 125 (1349). buyþom *(för* byuþom*)* vi domarenom i akerbohundare *ib* 129 (1349). gifuer jac domarenom oc länzmannom i sama hundare, som gozit liggher, fulla makt oc alla thetta gooz fast fara *ib NS* 1: 256 (1403). gyfwom wy . . . olaff i bärgom, domara i bälinga hundara, fulla makth *ib* 536 (1406). jak jon i nortwnum, domare i thyrbohundare a ärlix manz vägna herra aruidh bänktsson *ib* 56 (1401). baþe a domärä veghnä ok laghmanz *FH* 3: 6 (1353). — *domare på Åland.* magnus diekn, höuidzman i alande, och larens olaffson, domare ther sama stadz *SD NS* 2: 305 (1410). henrik goryeshaghen laghman j aland ok knut jönsson domare samastadz *FH* 2: 98 (1433). niglis diäkn som är stadder j lagmans stadh ok knwt jönsson landzins domar *ib* 68 (1428). knwt jönsson landzins domar *ib* 69 (1429). jncigle . . . knwt jönssons landzins domare *ib. ib* 73 (1430, *nyare afskr.*), 74 (1430), 75 (1431), 76 (1431), 4: 4 (1431). knut jönsson domar i aland *ib* 2: 79 (1431). knut jönsson domare *ib* 81 (1431), 87 (1431), 88 (1431), 89 (1431) *o. s. v.* knut jönsson domar *ib* 83 (1431), 84 (1431), 85 (1431). — *domare på Gottland.* wij proasta, domara och allmogans menigheit i gotlande *BtRK* 151 (1449). *ib* 152. — *ss tillnamn.* sixten domære *SD* 3: 331 (1317). nicolaum domaræ *ib* 545 (1322). johannes domare *ib* 584 (1323). *ib* 4: 16 (1327), 548 (1337), 5: 632 (1347). — *Jfr* **härads-, konungs-, lands-, stads-, väruids-domare.** — **domara pänningar,** *m. pl. L.* — **domara säte,** *n. domaresäte. Bir* 2: 11, 92.

domber (doomber: doombrin *Iv* 2768. **domer** *LfK* 110. *ack.* **dom. doom.** *pl.* **-ar.** *dat.* **dommum** *SD NS* 1: 227 (1403)**)**, *m.* [*Isl.* dómr] *L. eg. det som är satt, ställdt, stadgadt.* **1)** *tillstånd, förhållande, väsende, beskaffenhet.* annöþogher domber *VGL* II; *ÖGL. Jfr* **alder-, barn-, barns-, fatök-, guþ-, heþin-, iungfru-, krank-, kristin-, man-, mö-, qvin-, rik-, siuk-, þräl-, änkio-, ödhmiuk-domber.** **2)** *sak, ting.* hälagher domber, *sacrum, heligt föremål, i sht helgedom, relik.* hwi war herra bödh tholka hälgha doma i gamblo laghomen oc tholka gudhlika dyrk *MB* 1: 481. arch at göma i hälgha doma *ib* 343. *ib* 490, 2: 164. thz (ɔ: manna) war mik teet i trewers stadh, mz androm hälghom domom som helena . . . fördhe thiit aff ierusalem *ib* 1: 324. at thinom hälghom mannom ok thera hälgha domom göris mere hedhir j iordhrike *Bir* 1: 382. fördhe thädhan mangha hälgha doma sancti stephani been oc sancti petri boior *Bil* 677. *Bu* 12, 16, 56, 166. *MB* 1: 332. *Till förevarande betydelse af* **domber** *sluter sig för öfrigt mer el. mindre ordets bruk i följande sammansättningar:* **eghin-, hor-, hälagh-, hälgho-, hörro-, klärk-, känne-, läke-, lär-, mordh-domber.** **3)** *sakförhållande, bevis, exempel.* tro . . . skälum ok domom *Bu* 4. iak veet ther til swa margha doma at sit liiff vil hwar man gärna göma *Iv* 1432. **4)** *bestämmelse?* han hafdhe spaat fore wissa doma *Al* 1149 *(möjl. att föra till* **2**). the aktadhe ey hans doma *MD* 167. **5)** *beslut.* han hawer hemelika sina doma *Al* 222. wmskipt domin *(decretum)* i fwle lofwan *Ber* 170. **6)** *dom, utslag.* geengangä warum dom *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). bedes dom at dräpa iacobum *Bu* 165. huat dom vilin ii giva þänna manne *ib* 28. gaf þera dom *ib* 184. som thom skulle rättan dom mällan seghia *Bil* 80. dömpde en rättan dom *Al* 2591. wrangä domä györa *SD* 5: 606 (1346). ä hwar

SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.
SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.
SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SML Södermanna-Lagen. Utg. C. J. Schlyter. 1838.
SmålL Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.
SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.
ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.
StadsL Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.
Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.
TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.
TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.
TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.
UplL Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.
Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.
VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.
VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.
VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.
VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841.
VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.
ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR;* efter vers citeras *Al, Fl, Fr, Iv, RK,* då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras.

Ags. Angelsaxiska.
D. Nydanska.
D. dial. Danska dialekter.
Fdan. Forndanska.
Fgutn. Forngutniska.
Fnor. Fornnorska.
frf. framför.
Fsax. Fornsaxiska.
i sht i synnerhet.
Isl. Forn isländska.
Ital. Italienska.
L. Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877).
Lat. Latin.
Mht. Medelhögtyska.
Mlat. Medeltidslatin.
Mnt. Medelnedertyska.
N. Nynorska.
Nygutn. Nygutniska.
Nyisl. Nyisländska.
Prov. Provensalska.
ss såsom.
Sv. dial. Svenska dialekter.
T. Tyska.
vidim. vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 70 sp. 2 r. 13 nedifr. läs: **-ir,**
„ 77 „ 2 „ 14 uppifr. efter **benasoth** tillägg: för **banasoth**
„ 78 „ 1 „ 37 „ läs: war a
„ 79 „ 1 „ 3 „ efter *v.* tillägg: *L.*
„ 79 „ 2 „ 19 „ läs: *SJ* 378
„ 81 „ 2 „ 14 nedifr. läs: **bats drif (-dreff),**
„ 85 „ 1 „ 25 uppifr. läs: **-ir,**
„ 87 „ 1 „ 6 „ läs: **-ir: -er** *RK* 3: 675, 786, 883, 1424; *refl.* **-is: -es**
„ 88 „ 1 „ 8 „ läs: **-ir,**
„ 89 „ 2 „ 27 nedifr. läs: **viþer**
„ 91 „ 1 „ 14 „ näst framför **beledha** insätt: **belder** *Su* 384, *för* **behalder.**
„ 94 „ 1 „ 19 „ läs: -ir,
„ 106 „ 2 „ 29 „ läs: *(red. B)* 59. *ib (red. A)* 55.
„ 108 „ 2 „ 24 „ *Bir* 5: 131 utgår
Sid. 110 sp. 1 r. 13 nedifr. efter 3828. tillägg: *Jfr* **pik.**
„ „ „ 1 „ 4 „ efter bicarium] tillägg: *L.*
„ „ „ 2 „ 11 uppifr. — (?) utgår
„ „ „ 2 „ 33 „ efter *adj.* tillägg: *L.*
„ 115 „ 1 „ 2 nedifr. efter biti] tillägg: *L.*
„ 117 „ 1 „ 21 „ efter *PK* 245. tillägg: *SD* 3: 614.
„ 119 „ 1 „ 18 uppifr. näst framför **biärkö** insätt: **biärghvarþer (bärgh-),** *m. L.*
„ 144 „ 1 „ 4 „ näst framför **bradha** insätt: **braþa,** *v. L.*
„ 146 „ 2 „ 3 „ näst efter breve] tillägg: *L.*
„ 161 „ 1 „ 12 „ näst efter **buker** tillägg: **(-ar: -ana** *Su* 126**)**
„ 161 „ 2 „ 29 „ näst efter sprede tillägg: *Fr*

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills:

Flores och Blanzeflor.
Sanct Patriks-Sagan.
Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.
Vadstena Kloster-Reglor.
Herr Ivan Lejon-Riddaren. (Fullständig i 3 häften.)
Namnlös och Valentin.
Ett Forn-Svenskt Legendarium. (Fullständigt i 11 häften.)
Konung Erik XIV:des Krönika.
Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. (Fullständiga i 6 häften.)
Sagan om Didrik af Bern. (Fullständig i 3 häften.)
Hertig Fredrik af Normandie.
Konung Alexander. (Fullständig i 3 häften.)
Skrå-Ordningar. (Med fyra plancher.)
Heliga Birgittas Uppenbarelser. (Fullständiga i 11 häften.)
Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. }
Legenden om Gregorius af Armenien. } (I ett band.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)
Helige Bernhards Skrifter. (Fullständiga i 2 häften.)
Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. (Fullständiga i 7 häften.)
Suso, Gudeliga Snilles Väckare. (Fullständig i 3 häften.)
Själens Tröst. (Fullständig i 4 häften.)
Skrifter till läsning för klosterfolk. (Fullständiga i 2 häften.)
Gersons bok om djefvulens frestelse. (Facsimile.)
Klosterläsning. (Fullständig i 3 häften.)
Svenska Medeltids-Postillor. (Del. 1, 2.)
Gersons Lärdom huru man skall dö. (Facsimile.)
Svenska Medeltids Dikter och Rim. (Fullständiga i 3 häften.)
Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)
Läke- och Örte-Böcker. (Häft. 1, 2.)
Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket. (Häft. 1—3.)

Dessa arbeten utgåfvos fördelade i häften sålunda:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (slutet).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11(slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutad).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afslutade).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—7. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—3.

Mera har ej utkommit intill Januari 1886.

Pris för köpare 9 kronor.

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 88, 89.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

FJERDE OCH FEMTE HÄFTET.

LUND 1886.
AKTIEBOLAGET FREDRIK BERLINGS BOKTRYCKERI OCH STILGJUTERI.

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.

Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 173—260.

AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.

Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.

BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Lignell. 1851—52.

BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.

Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg*.

Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.

BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.

Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.

BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.

BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.

BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.

BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Konglige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.

Bu Codex Bureanus. Se *Lg*.

BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.

DD Diplomatarium Dalecarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.

Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.

EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.

FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.

Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.

FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.

Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.

Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.

Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.

GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.

Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.

GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.

GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.

Hels L Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.

Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman ch G. Stephens. 1849.

JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.

KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.

Kr LL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.

KS En nyttigh bok om Konnunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.

LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—10 (8, 9, 10 citeras efter en af Öfverbibliotekarien Klemming tagen afskrift).

LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.

Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.

Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.

Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845.

MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.

MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.

MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.

MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.

MK Marias klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska.

MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.

OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—215.

Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.

PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.

PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.

PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.

RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.

SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

som ey halder konungs dom *ib* 480 (1345, *nyare afskr.*). *FH* 2: 8 (1374, *nyare afskr.*). hwar som bryther amothe thessom tridhiwngx rääst som nw är sagdher withi sik hafua brutet konwngx doom *(d. v. s. anses så som om han hade brutit konungs dom)* *TB* 80. at thätta godhzit domkirkyonne aff ginge . . . mädh dommum ella rät *SD NS* 1: 227 (1403). sidhan the thet fornempda ludhstadha aff wazstena clostre wtan dom oc rät igen til sigh tocho *ib* 2: 115 (1409). hafdhe insat meth domom *(på grund af gifven dom)* i kirkiona VI oc XX mark *ib* 188 (1409). *Jfr* **banz-, döds-, lagha-, qvarstadha-, þings-, väruld-domber.** **7)** *dom, domshandling, domstols-förhandling.* hwar en skal göra dom sinna gärninga *Ber* 204. dombir reddis a enne slätte mark mot syndoghum mannom *KL* 68. komaskolande doms *(judicii)* hardhare dom *(dijudicatio)* *Bir* 3: 327. han skal koma til domin *(yttersta domen)* *ib* 163. wi skulom i hwarghe wiku in til domen halda twa mässor *SD NS* 1: 304 (1403, *nyare afskr.*). *ib* 263 (1403, *gammal afskr.*). intil ytarsta domsins punct oc stwnd *Su* 335. **8)** *domstol.* ther vppa sama dom sato *BSH* 2: 42 (1397). *ib* 47 (1397). fyr än thät hawer wäritt firi oss siälwm ok warum dome *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). vndi varn *(d. v. s. konungens)* dom *ib* 605 (1346). bödh sik vnder gudz dom *Bil* 779. kombar han atar firi domen *Bu* 21. *ib* 20, 30, 511. jak sat swa som j dom *Bir* 1: 86. for gudz dome ok domstol *ib* 3: 417. forbiudher iac for:di clemeth oc hwariom androm her epter meer hindra eller qwäliä the for:da raa . . . widher sine III mark den. for min *(d. v. s. häradshöfdingens)* dom *FH* 2: 45 (1418). forbyudher iak fornempda pawel laghienpoyan oc hwariom androm thetta godz oftarmer hindrä eller quälia . . . widh sina siex marker fore min *(d. v. s. lagmannens)* doom *ib* 59 (1424). — *Jfr* **härads-, konungs-, lagha-, laghmanz-domber.** **9)** *domsrätt.* allir dombir är mik gifwin *Bir* 1: 86. sum varn doom hawa *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 376, 606 (1346). konungx dom hawande *BSH* 2: 38 (1396). *ib* 40 (1396), 42 (1397), 47 (1397), 52 (1397) *o. s. v.* mins herra konungsens domhafwande i thetta sin *ib* 67 (1399). *ib* 69 (1399) *o. s. v.* war herra konungh erikx dom hawande i thetta sin *ib* 65 (1399). mins herra konungx erikx domhafuande i thetta sin *ib* 63 (1399). *SD NS* 1: 9 (1401), 14 (1401), 136 (1402). konung ericx dom i thetta sin inne haffuande *ib* 398 (1405, *gammal afskr.*). karl störkarsson lagmandz dom hafwande i westmannalande a ärlikx mandz wägna herra thordz bonda *BSH* 2: 74 (1399). *ib* 79 (1399), 85 (1399) *o. s. v. SD NS* 1: 268 (1403), 276 (1403), 277 (1403), 278 (1403). magnus jönisson, häradzhöffdhinga doom hawande i walkabo häradhe aa minna frw droningenna wäghna *ib* 2: 37 (1408). iak joan i hwalstom häridhszhöfdhingia doom hafwandhe i vppunde aa ärliksz mans vägna herra äringisla niclisson *ib* 1: 35 (1401). *ib* 51 (1401) *o. s. v.* häräz dom (= häradshöfdhingia dom) hawande a ärlix manz wägna sten haraldsons *ib* 38 (1401). *ib* 55 (1401), 126 (1402), 473 (1405). — *domareämbete.* beneth niclisson aff walö, i lagmanz dom sitiandhe i thetta sin i fiädrindha landhe aff ärligx riddara wägna herra karl wlphssons aff töftom *SD NS* 1: 386 (1404). pätar thomasson for laghmandzdom sitiande i östrogötlande a . . . yuars niclissons veghna *BSH* 2: 66 (1399). aruidher . . . som tha sat fore härizhöfdhinga dom *SD NS* 2: 37 (1408). **10)** *myndighet, makt, välde. se* **härra-, höfdhingia-, kesara-, mästar-, pava-domber.** **11)** *domsverkställighet, straff.* þännä sama dom wilium wir at þe män hawe *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). *Bu* 170. domin thola *Lg* 127. för än doombrin ower idher gar *Iv* 2768. **12)** *omdöme, urskilning, förstånd.* thz är badhe fult mz dom *(plenum judicii; grundar sig på omdöme)* ok han veet ther väl skäl til *Bo* 93. — **doma dagher (domä-. domo-** *LfK* 209**),** *m.* [*första sammansättningsleden kan äfven föras till* **domi-** *Isl.* dómadagr] *domedag.* til domädagh *SD* 5: 563 (1346). biþa doma dagh *Bu* 167. *ib* 15, 142, 208. *Pa* 4. *Bo* 32, 238. *Bir* 1: 207, 2: 245, 3: 107. bära domadax budhschap *Bil* 795. vita domadagx tima *Bir* 2: 319. — **doma lös,** *adj.* — *n. adv. L.* — **doms härra,** *m. L.*

dombok, *f. dombok.* som . . . hans gamble dom böker inholda *BtFH* 1: 139 (1507). i domboken at anno mcdx *SD NS* 2: 482 (1412, *gammal afskr.*). *FH* 5: 120 (1488), 131 (1489).

dombref, *n. L. dombref, skriftlig dom.* opit konunxsins dombreef *FH* 3: 6 (1353). i mino vpno dombrewe *ib* 7 (1369). lagmanzins doom breff *SD NS* 2: 147 (1409). *ib* 1: 38 (1401). *MB* 2: 185, 193, 195. dömdes thz dom breff stadug och fast som oleff jönsson haffde wtgiffuit *BtFH* 1: 139 (1507).

dombrut (-brot. -broth), *n. L.* **1)** *dombrott, brytande af dom, olydnad mot gifven dom.* infrictionem iudicii dictum dombroth, vobis indulsimus *SD* 3: 650 (1324, *gammal afskr.*). *ib* 5: 692 (1347, *nyare afskr.*), 6: 6 (1348). *FH* 3: 6 (1353). dömdes . . . sak til iij m. för dombrot *BtFH* 1: 136 (1507). *ib* 138 *o. s. v.* **2)** *böter för dombrott.* take tha konwnger sin dombrut *TB* 80. annur war dombrut *(böter för olydnad mot vår dom)* *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). myetä vt af hans gods konungs dombrut *ib* 481. þriþiungen af dombrutumen *ib. ib* 6: 112 (1349). laghmandz dombrut *(böter för olydnad mot lagmans dom)* *FH* 2: 58 (1424, *afskr.*).

domföra, *v. L.*

domhärra, *m.* [*Jfr Mht.* tuomherre. *Nht.* domherr. *Jfr ock* **domkirkia**] *L. canonicus, kanik, domherre, medlem af domkapitel. SD NS* 1: 463 (1405, *gammal afskr.*). *ST* 477. *RK* 2: 542, 7376. *Lg* 3: 187, 407.

domi, *m. L. Jfr* **þingsdomi** *samt* **doma dagher.**

dominsighli (-incigle *SD* 6: 7 (1348, *gammal afskr.*)**),** *n. L. domsigill, insegel som sättes under en dom.* vnde waro dominsigle *SD* 5: 662 (1347). *ib* 6: 7 (1348, *gammal afskr.*).

domkirkia (-kyrkia: -kyrkio *KL* 78. **-kerke: -kerken** *RK* 2: 7528**),** *f.* [*Isl.* dómkirkja] *L. domkyrka. SD* 5: 293 (1344), 6: 65 (1348). *Bil* 54, 248. *KL* 78. *VKR* VII. *Bir* 3: 361, 410, 476. *RK* 2: 7528. — **domkirkio dyr (domkirkie dör),** *f. domkyrkodörr.* vp a domkirkie dörrena *SD NS* 2: 284 (1410). — **domkirkiogardher,** *m. domkyrkogård.* vppa domkirkiogarden i linköpunge *SD NS* 1: 146 (1402).

dompna, *se* **dufna.**

domprovaster (-prouester: prouest *BSH* 2: 47 (1397), 51, 52 (1397), 54. **-prowester. -probisther: -probisth** *FH* 4: 63 (1459). **-progaster: -progast** *ib* 3: 102 (1447, *nyare afskr.*); **-progastens** *ib* 6: 23 (1450). **-proghuster** *SD NS* 2: 140 (1409); **-proghusten** *ib* 153 (1409); **-proghustum** *ib* 140 (1409); **-proghustenom** *ib* 145 (1409), 153 (1409); **-proghustenum** *ib* 145 (1409); **-proghustins** *ib.* **-proguster: -progust** *BSH* 5: 82 (1506). **-proaster** *SD NS* 1: 576 (1406); **-proast** *ib* 342 (1404). **-proäster: -proäst** *FH* 3:93 (1446). **-proester** *SD NS* 1: 473 (1405); **-proest** *BSH* 2: 42 (1397), 46. **-proster: -prost** *FH* 3: 98 (1447); *SD NS* 1: 370 (1404), 2: 283 (1410); **-prosten** *RK* 3: 3414. **doomproster** *ib* 1: 362 (1404); **-prosten** *ib* 3: 3423), *m.* [*Mnt.* domproveste. *Jfr* **domkirkia**] *præpositus cathedralis*, *domprost.* biwdher brodher domprowasth heller annan kanik *SEG* 123. *RK* 3: 3414, 3423. bryniwlff. domprowast innän scara *BSH* 2: 41 (1396). herra bryniolf domproest *ib* 42 (1397). mester magnus domprowaster j abo *FH* 5: 39 (1466). then gode herre domprowest i westeraars *BSH* 5: 522 (1513, *nyare afskr.*). — **domprovastadöme (domproghustha-),** *n. domprostämbete.* vndhe domproghusthadömith i strengnes *SD NS* 2: 140 (1409).

domstol (doomstool *GO* 1059. **domstool),** *m. domaresäte, domstol.* stodh for domstole *Bil* 106. sitir a domstolenom *Bo* 32. grep siälena . . . ok bar for guz domstol *Bu* 171. *MP* 1: 37. *Bir* 1: 86, 3: 417. *GO* 1059. — *tron.* konung salomon läth göra eeth kostelikit säte ellir domstool aff filsben *ST* 208. domstolana *(throni)* waro satte *Su* 93.

domsäte (doom-), *n. domaresäte.* stodh ginstan op af sino dom säte *KL* 380. för högxta doomsätena *Su* 140.

domvilla, *f. L.*

donde (dande. danne. donda. dando *(de båda sistnämda formerna endast i sammanskrifning med pl. af* **man***).* **dondes. dondis. dandes. dandis** *Lg* 3: 17, 22. **dhannis** *ib* 126 *(formerna på* **-s** *nyttjas nästan endast, då adjektivet står predikativt). ofta sammanskrifvet med ett följande* **man** *el.* **sven,** *någon gång äfven med* **qvinna),** *adj.* [*Jfr Isl.* dándi. *Fdan.* dande. *Jfr Rydqvist* 2: 425-6] **1)** *duglig, dugtig, förträfflig, utmärkt.* then dande riddare bleff ther dödh *RK* 1: 3904. akta oc see huru wän oc fagher, lustelikin dandhis är thän, som mik skoop tholkit *Su* 329 *(möjl. att föra till* **2** *el.* **3***).* — *i förening med följande* man. haffwer hollidh her i dagh predichen som en dande man *BSH* 4: 336 (1503). **2)** *god, dygdig, rättrådig.* wardher opta annar thera donde *(Cod. B* doghandis 524; *äfven annars motsvaras* donde i *Cod. A af* doghande, dughande *i Cod. B, se s.* 568*)* man oc annar thera thiwuer *MB* 1: 46. wardh iacob dondes, än esaw wardh onder oc awundzsiwker *ib.* när mannenom . . . hwilkin dondes är oc tro sinom skapara *ib* 53. mannin wardher donde än gudh giwer honum godhwilia *ib* 351. han var donde ok öfrit riik *Fr* 30. mathidiana . . . war ey swa throhin höfwisk oc dondis som thu thänkir *ST* 38. är hon höfwisk oc dondis *ib* 403. the waro badhin gudhligh oc dondis *ib* 55. een dandes oc gudhelighen man *Lg* 3: 355. — *i förening med ett följande subst., med hvilket det mer eller mindre sammansmälter.* donde man, *god el. dygdig menniska.* ware hon wtlägha aff hwars dondemantz bryste *MB* 1: 45. tha skiin oc the signadha solen gudz änlite fore hwariom donde manne ewerdhelika *ib* 69. donde män oc skälike *ib* 453. *ib* 112, 433, 454, 462. — *bra karl.* thu mat vara een donde man *Fl* 1250. *ib* 769, 857. — *aktad el. ansedd man.* grewe gert . . . en dande man ok wel sidugh *RK* 1: 1073. marge dande men waro ther tha *ib* 1155, *ib* 1291, 1990, 2025, 2634, 2: 9543, 3: 1609. aldrigh är thz swa dondo (en) man *(Cod. C* dogande man*)* thz vi thorum herbärgha han vtan vi vitom hwadhan han ärä *Iv* 4091. — *hederlig karl, man med anseende.* skaltw . . . kallas nidung aff hwariom manne oc aldre heta dandeman *Di* 196. offta skeer at en man händer ena darheit oc angrar thz lenge sidan oc mag all likawäll blifua en dandeman *(dugandi maðr) ib* 120. — *hederlig el. aktad man (ss hedrande tilltal el. benämning).* huath donde man ma vara thänne *Iv* 1690. donde *(Cod. C, D* dugande*)* man ij sighin ey swa *ib* 2653. *ib* 3116, 4060. thz vita alle donde män *ib* 1618. *RK* 2: 1141, 3: 3123. dondemanne incigle *SD NS* 1: 17 (1401). i thet skifte dandomän laghde *ib* 19 (1401). alla the dondamen som thetta breff höra ällir see *ib* 26 (1401). alle the dandhe men thetta breff höra älla se *ib* 27 (1401). *ib* 34 (1401, *nyare afskr.*), 51 (1401) *o. s. v.* hulkit iak tik kungör oc sigher j tässa dandemanna närwaru *MB* 2: 212. thz schal suennen hosbondanom i gen giffua epter dandemanna schön *SO* 85. forlyche sigh mz hosbonden . . . epter dandemans sköön ok böön *ib* 82. thet som danne men kwnne merkie, at han jw ändelige behöffwer *BSH* 4: 52 (1477). at wy ikke forma at göre wor skath äller skildh älle födhe wor husstrw älle barn wten dannemanss hielp *ib* 5: 445 (1511). han hawer got fortiänt som en ärlig danneman *ib* 140 (1507). hon hafdhe een ärlekin dande man til bonda *ST* 374. the dannemen och danneswänne som pa viborgh i slotzlofwan standhe *FH* 5: 210 (1512). the dannemen och danneswänne pa for:na slotth ligghe *ib. BtRK* 340 (1487, *orig.*), 342, 343. — *äkta man.* hänna donde man *ST* 375. epter sin framledna dandemans dödh *SO* 87. faar en annan dandeman *ib. ib* 212. — donde människia, *hederlig el. aktad person.* för allom dandes mänischiom lärdom och olärdom *BtRK* 151 (1419, *orig.*). — donde qvinna, *dygdig qvinna.* som een donde qwinna hafdhe warit alla sina dagha *ST* 437. *ib* 395. — *hederlig el. aktad qvinna.* hawande ena ärlika dande qwinno til hustru *ST* 436. — *äkta hustru.* han fan sina edle dande quinne *RK* 2: 2917. som donde qwinnor plägha sinom husbondom göra *ST* 445. — *gift qvinna, matrona.* haffuandhes mz idher höffwiska iomffrur oc flere hedherlika dandhe qwinnor *Lg* 332. *RK* 2: 2925. *MB* 2: 287. twa dannequinnor *Lg* 3: 359. — donde husfru, *äkta hustru.* thinna dande hustru radh skalt thu gerna höra *ST* 412. — *gift qvinna, matrona.* iomfrwr oc donde hustrwr *Bo* 216. — dande sven, *hederlig el. aktad sven el. väpnare, hederlig krigsman, hederlig man.* ati ville . . . stigha til skeps med mik och edra dandeswena *BSH* 4: 128 (1488). idher alswoldigh gud befallandes och alla idhers dandhe

swena hwar wid sith nampn *ib* 252 (1500). the dandeswene her oppa slotidh laghe *BtRK* 339 (1487, *orig.*). som ärlige tro dandeswene bör teres herre göra *ib.* the scole nw strax hawe teres wisse bodh til her ywer med IIII dandeswene och twa skipmän *ib.* tesse epterscrifne sex dandemen och dandeswene *ib* 340. *ib* 338, 339, 340, 341, 342, 343. *FH* 5: 210 (1512). haffwer fariit medh mich som ärlig tro danneswen *BSH* 5: 27 (1504). han ligger her som en tro dandeswen *ib* 85 (1506). ath the dande swena komme en nw helbrygdhe heem *ib* 87 (1506). dee danneswena medh honom äre *ib* 412 (1510). hadhe edre danneswena hafft piil *ib.* medh flere dandisswena *ib* 423 (1510). for swadana gerning, han omanlige giorde pa i (en) dandeswen, peder ericsson, swerigis rikes tro man oc väpnare *ib.* som jac skal oc wil bewisa medh manga dandes swena, presther oc bönder i mark *ib.* sätio wij tiil alla goda män och dandeswäna, som them baada känne, holken thera som riket mäst tiil tiänist äller i moth wäridh haffwer *ib* 424 (1510). **3)** *god, välvillig, mild, ömsint.* tytus war swa mildir oc dondis at han gaff fatiko folke thz han hafdhe röfwat aff them armo iudhomen *ST* 368. *Lg* 3: 17, 22, 126. *lv* 3588. **4)** *höfvisk, belefvad.* war badhä dandes och dygdeligen *Va* 16. hon war badä fager oc dandes *(allra mæyia fridazt oc kurteisazt vm alla luti)* *Di* 29. — *Jfr* **dughande** *under* **dugha.**

dop (doop. dopp *Lg* 3: 700**),** *n.* [*Fsax.* dôpi. *Mnt.* dope, *f.*] *dop.* j dopeno *ST* 195. doop wntfa *RK* 1: 144. *Lg* 3: 700.

doppa (dwppa), *v. doppa.* dwppa blöt bröd i vineth *LB* 7: 132. *ib* 30. *PM* XXVIII.

dopt (*Bo* 104. **doft. dofft. dupt** *LB* 3: 34. **duft** *ST* 257. **dufft. döfth** *LB* 5: 77**),** *n.* [*Isl.* dupt *el.* duft] *stoft.* knosadhe han allan i dofft oc kastadhe doftith i watnith *MB* 1: 346. *ST* 257. *Bo* 104. *LB* 3: 34. j scullen mich tre gambla fa som dufftet är af hofdet slagit *("som äro torra bakom öronen")* *RK* 2: 1827. — (?) tagha reent glas oc stämpa smath til thz är swa som miöl oc göra thz reent ath änthe är äfter vtan döfth *LB* 5: 77.

dor, *se* **dyr.**

doraþer, *adj. L. Jfr* **odoraþer.**

dorträ, *n. dörrpost.* skulu the taka lamba blodhin oc stryka han vppa badhen dor trän som standa langx vp mz durumen *MB* 1: *(Cod. A 10)* 555.

dostera, *v. se* **diostera.**

dotera, *v.* [*Jfr Mht.* dotieren. *Lat.* dotare] *dotera, utrusta, förse.* wi . . . nadhennadals closter . . . mäth for:dom twem gaardhum . . . doterom *FH* 1: 19 (1441, *nyare afskr.*).

dottir (dotter. dotur *SD* 6: 180 (1350). **dotyr. dotor.** *gen., dat. och ack.* **dottor. dottur. dotor. dotur. dotter. dottir.** *gen.* **dotters** *RK* 2: 7267. *pl. nom. och ack.* **dötter** *KL* 356; *MB* 1: 165, 166, 195, 419; *Al* 2975; *Di* 73; *MB* 2: 45; *LfK* 139. **döttir** *Bil* 574; *KL* 353; *Lg* 3: 22. **döter** *Ber* 147. **döther** *RK* 1: 374, 591. **dötar** *Bu* 200. **dottir** *Bir* 3: 453. **dottr** *KS* 33 (85, 36). *dat.* **döttrom** *KS* 59 (146, 64); *MB* 1: 194, 2: 138, 139. **dötrom** *ib* 1: 303. *gen.* **döttra** *ib* 343; *KL* 352, 357. *med art. sing. nom.* **dotterin** *Bir* 3: 135. **dottren** *MB* 2: 108. *ack.* **dottherna** *ib. pl. nom.* **döttrina** *KL* 352, 356**),** *f.* [*Isl.* dóttir] *L. dotter.* sororis margarete gøzstafs dottir *SD* 2: 474 (1306). elena ormsdotyr *ib* 507 (1307). dilecte vxori mee margarete knuz dottor *ib* 702 (1300-1310). domine ramburghi bendicsdotur *ib* 3: 139 (1313). domine margarete bendictsdottur *ib* 217 (1315). cum domina ingride swantæpolksdotor *ib* 398 (1319). þen lutin wildin vi at war dotur inggeborgh hafþe *ib* 6: 180 (1350). tu hion gipto sina dottor vngom svene *Bu* 30. dotter herodiadis druncknaþe *ib* 57. giorþe brulöp sinna dottor *ib* 182. hälder giwer iak thik mina dotter än androm manne *MB* 1: 221. then marskens dotter fik *RK* 2: 7272. han hafdhe ena dottir *ST* 336. konungxsins dottir födde een son *ib.* födde flere sönir oc dötter *MB* 1: 166. dötter skullo ärwa än ey ware sönir til *ib* 419. lät sina dottor thär atirbliwa *KL* 73. — *i andlig mening. KL* 352, 353, 356, 357. mina älskelika oc andelika dötter i gudhi *LfK* 139. — *Jfr* **broþor-, foster-, guþ-, konungs-, prästa-, skripta-, sona-, stiup-, systor-dottir.** — **dottor barn,** *n. L.* — **dottordottir (-dottor.** *dat. sing.* **dotterdotter** *MB* 1: 363. **dotter dotter** *ib* 364**),** *f.* [*Isl.* dótturdóttir] *dotterdotter.* ther äptir syntos thre qvinnor swa som modhorin oc dotterin ok dottor dottorin än modhorin ok dottor dotterin syntos dödha *Bir* 3: 135. *ib* 141. *MB* 1: 363, 364. — **dottor man (dother-),** *m. dotters man, måg. SJ* 290 (1461). — **dottor son (dottherson** *MD* 160, 161. *dat. sing.* **dottersyni** *Bil* 305. *pl.* **döttersönir** *MB* 1: 225**),** *m.* [*Isl.* dóttursonr] *dotterson. Bil* 305. *MB* 1: 225. *MD* 160, 161.

dottorliker (dotterlig), *adj. en dotter tillhörande, som tillkommer en dotter.* mz dotterliga vördningh *Lg* 3: 570.

dovi, *m.* [*Isl.* dofi] *dvala.* han laa innan doua hwarke sofuande älla wakin *Bil* 277. *Al* 2883. *MB* 2: 169.

drabba, *v.* [*Jfr Fdan.* drabe. *Mnt.* drapen] *drabba, sammandrabba.* drabba til slagx med samme fyender *BSH* 5: 434 (1511).

draf, *n.* [*Mnt.* draf] *siliquæ, draf (ss svinföda).* ä drömir so vm draff *GO* 915. *Bir* 1: 353. ätha draff mz swinom *LfK* 95. *Jfr* **svina draf.**

drafbrunder, *m. källa, upphof?* lätin är alla onda frestilsa och hugxilsa oc lasta draffbrundir *MP* 1: 264. *ib* 2: 206.

drafl (draffl. drauel. drawel. draffwel. draffwell. drafwil. draffuil), *n.* [*Isl.* drafl. *Fdan.* dravel] **1)** *uselhet, smörja, det som är odugligt el. vidrigt.* dricka tz som man ma then slemmen och fuctughetin varda qwiith med vthur maghan. ty pa then tiidhen skal man sigh tz draffuil qwiith göra, tz som man alth aarith haffuir saman sanckath *LB* 7: 179. **2)** *fåfänglighet, dårskap.* thz var änkte vtan drafwil at sköta sliko fawitzsko oc flätio *Bil* 598. for tolkith draffwell och flätia skwldh *Lg* 3: 121. — *fåfängt el. dåraktigt prat.* han slaar thässa willo oc draffl til iordh *MB* 1: 76. taladho mykit drawel *(Bu* manggen hägoma 22*)* *Lg* 934. tw far mz draffwel *Di* 47. — *ss rimfyllnad.* för wtan drauel *MD (S)* 201. —

drafls dränger (drawils-), *m. slyngel.* aff warum thiänarum vngom darum oc drawils drängiom *ST* 60.

— **drafls folk (draffwels-),** *n.* [*Fdan.* dravels folk] *dåligt folk. LB* 7: 93. — **drafls fulder (drauäls-. drafuäls-),** *adj. L.* — **drafls karl (drawels-),** *m. dålig karl, odåga, slyngel. MD (S)* 219. — **drafls man (drafwelss-** *SO* 168. **draffwels-** *BSH* 5: 76 (1506) **draffuels-),** *m.* [*Fnor.* draflsmaðr. *Fdan.* dravels man] *dålig karl.* then draffuels man war ey goth *RK* 2: 1025. *ib* 1975. *SO* 168. *BSH* 5: 76 (1506). — **drafls svar (draffwils-),** *n. otillbörligt el. oefterrättligt svar.* ä hwat draffwils swar the giffua *RK* 2: 8457. — **drafls thing (draffwels-),** *n. lappri, skräp. Su* 25. — **drafls tro (draffuils-),** *f. dåraktig tro. Lg* 3: 148.

dragh, *n. Jfr* **anda-, for-, har-, knif-, qvidh-, svärds-, thiäla-dragh.**

dragha (drägha *Bu* 12; *MB* 1: 339; **-andom** *Bir* 4: 263. *pres.* **drägher** *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). **dragher.** *impf.* **drogh.** *2 pers.* **drokt** *MP* 2: 158. *pl.* **drogho.** *part. pret.* **draghin. dräghin),** *v.* **1)** *trahere, ducere, draga, föra, släpa.* drogho han vt af eldenom *Bu* 22. heþne gripu han vm siþe ok drogho tel mönstar *ib* 199. kom nöþoghar ok dräghin tel prädican *ib* 7. draghin firi dom *ib* 30. ilth är at dragha reep widher rama *GO* 258. ardhrit draghis af yxnomen *Bir* 1: 298. dragha flere män bätter et skip än en man *KS* 6 (14, 7). dragha nooth *FH* 4: 16 (1451). drogho arana *Bo* 92 (*med afs. på de fyra sista ex. jfr* **2)**. tak en warman swyna maga ok dragh oppa howdit *LB* 4: 354. hon drogh a sik . . . siin riikasta klädhe *Al* 8130. drogh jomfrun tha sina skoo aff sinom fotom *Bir* 3: 280. dragha hona af hänna klädhom *KL* 314. then sotthen drog mig tha till döda (*vållade min död*) *RK* 3: (*sista forts.*) 4579. *ib* 5686. bödh israelz sönom dragha til minnes (*komma i håg*) then daghen *IfK* 140 (*se vidare under* **minne**). — *rycka.* castaþo män stora linor vm afguþa stok ok vildo dragha viþ iorþ *Bu* 207. drogh hwart andrum maat wt af munne *Bil* 316. hwat som mannin hawir a kroppenom . . . thz slitz alt saman af honom ok dragx *Bir* 1: 89. — *abs. draga, vara dragare.* thz är onth at dragha widh driiff *GO* 181. **2)** *draga, sätta i rörelse.* iomfrwr som lekte j bambor oc drogho (*utförde*) danser *MB* 2: 108. **3)** *draga, utdraga.* aldre lypte svärþ älla dragha at cristnom manne *Bu* 57. mik skamas dragha swärdh äller kniiff a mote thino wanstarka liiff *Al* 625. draghit suä[r]þ atar halda *Bu* 509. *KL* 40. *Fl* 1025. *Di* 170. **4)** *draga (anden), insupa.* han gitar eigh draghit andan *Bu* 204. hunda dragha . . . bäter wädher än mannen *MB* 1: 80. thz natwrinna andbudh som wi draghum röök mz oc wädher *ib* 82. — *abs. draga efter anden?* widh thässa talan drogh modherin som hon ware af sömpne väct (andan, *som läses på motsv. ställe i Cod. C, är troligen bortfallet efter* modherin) *Bil* 270. **5)** *draga, ss dragmedel verka el. vålla.* ted drager lettelica hol vppo böldena *LB* 7: 324. — *opersonl. draga, kännas som om dragning vore.* kom oppa nagen lithen werch i mit wenstre öghe, togh ekke swa . . . thet naget drager *BSH* 4: 336 (1503). **6)** *draga, locka.* hon drogh thän visa til dara ok alt hans hiärta til illan lusta *Bil* 212. sua drogh (hon) biskopen mz sino raþe at han hana sialuar hörþe *Bu* 143. *Bir* 3: 101. — *med dat.* sidhan människionne draghir luste til hedhrin *Bo* 95. — (?) han dragher honom ouer goda tiill wä[lle] offuer land och slot til högbelle *MD (S)* 243. **7)** *fördröja, uppskjuta.* at dödhin skulle äkke länge draghas *Bo* 197. dragh äkke längir atirkoma til min *ib* 221. **8)** *ådraga.* thz är aff gamalt malat aff natwro draghit (*lepra vetustissima . . . atque inolita cuti*) *MB* 1: 362. af kötyno drogh han sik girinna last *Ber* 207. **9)** *öfverdraga.* thz var alt ther draghith inne mz blïald ok ballakinne *Fl* 1416. *Fr* 322 (*Cod. B, C, D, E, F*). *Di* 8. **10)** [*jfr Mnt.* dragen; *Mht.* tragen] *bära.* dragha vidh i stekarahws ok stufw *Ber* 252. leon drogh säkkia ok vidh som asne *Bil* 627. hesth skulle ey mera draga *Di* 293 (*jfr Fritzner s.* 255). mins mik likamans huru þungar han är at dragha (*in portando onerosum*) *Bu* 141. **11)** *bära, hafva på sig, hafva, vara klädd i.* a sit hofwdh ena krono drogh *Al* 3837. *MD (S)* 214. budhu honom the krono han skulle draga *ib* 269, 270. lokka swa sidha drogho the *Al* 5610. alle kesare som för waro drogho släth peld ok baldakin *Bil* 470. siilff oc mardskin dragha *MD (S)* 242. ful riik klädhe drogho the *Al* 5446. *ib* 5714. **12)** *i sig bära el. innehålla, rymma.* fylte thz (*karet*) mz watn thz drogh ey meer *Al* 62. **13)** *bära, hafva, hysa.* wi draghum synd i modher liwe *MB* 1: 148. drogh til honom stora wredhe och awndh *JP* 88. **14)** *vara underkastad.* han haffuer alder draghit skat eller andra wtskylder medh them aff soken *FH* 1: 139 (1493, *gammal afskr.*). ath han haffuer draghit skat til abo slot *ib* 140. **15)** *fördraga, uthärda, hålla ut med.* gatho thz ey lenger dräghit *RK* 1: 4215. — *hålla stånd mot, göra motstånd mot?* han menthe till wisse iw stocholm taga thz kwnne honum tha inthet draga *RK* 3: 6014. **16)** *bära, framalstra.* en skogh ther ädhla frwkt öffrith drogh *Al* 7338. ingen örtagardh är saa fagher mz myndree han baadhe lilior oc näslor dragher *RK* 3: 1864. **17)** *medföra, bringa?* ath i wilie se oppa brädhet med hwath tärninghin dragha will *BSH* 4: 257 (1501). **18)** *draga, leda, föra.* jak skal tee thik thriggiahanda vägh hulkin tho ledhe oc draghir til eet *Bir* 2: 197. soot som dragher til (*medför*) dödhen *LB* 3: 13. alt thz som draghir til godha frägdh *Bo* 147. **19)** *bidraga.* drogh til födhonna tholikt som han gat mz sinne timbir gärning *Bo* 33. **20)** *syfta, sträfva.* alla kirkior dragha ther til at the magho vardha luttakande himerikis mönstre *Gr* 300. **21)** *syfta, hafva afseende (på).* med allom theras clausulis och articulis som dragha och lydha kwnna intil fornempda daktingan *SD* 5: 212 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*). **22)** *syfta, vara riktad, vara verksam.* — dragha mädh, *hålla med.* skal thu ey meer drägha mz fatighom än mz rikom til rättan dom *MB* 1: 339. — dragha mot, *strida mot.* nakat . . . som droghe vt aff ällir moth reghlonne *Bir* 5: 125. — dragha ut af, *afvika från. Bir* 5: 125. — dragha ivir eno, *vara ense, komma öfver ens, stämma öfver ens.* the dragha badhe owir eno *Bo* 146. *ib* 250. *ST* 502. *Al* 636, 1693, 6459, 9729. *RK* 1: 1275, 3443. — *komma öfver ens, göra öfverenskommelse.* wi . . . hafuom swa draghit ofuer eno at jak . . . hafuer . . . uplatit . , . mit

ärfue *SJ* 57 (1430). *ib* 94 (1435). — *opersonl. blifva ense, komma öfver ens. med dat. el. ack.* kan them ey owir ena dragha *Bir* 5: 21. — dragha ivir ens, *vara ense, samtycka.* haffwom wi vndirstandit jwdhana ey owirens dragha *(consensisse)* mz waarom fadher. at the skullo sigh giffwa til hedhninga lagh oc sidher *MB* 2: 314. — *komma öfver ens, göra öfverenskommelse.* at wi mäth biscopom, riddarum oc andrum wälburnum mannom . . . hawom daghthingat oc owerens draghet i swa matto, som här äpter fylgher *BtRK* 32 (1359). *RK* 3: *(sista forts.)* 5817. — dragha ens, *vara ense, komma öfver ens.* när herdhin ok wlwin dragha ens tha hawer hiordhin tappat *GO* 386. **23)** *draga, tåga, begifva sig.* þän timä man til fiända drager *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). han drogh sidhan thädhan a ena heedh *Al* 7333. *MB* 2: 228, 234, 235, 293, 315. the wåre opp i landit dragne *RK* 3: *(sista forts.)* 6017. **24)** *närma sig, vara nära. i uttrycket:* dragha til dödhin. tässen systren wart krank oc drogh til dödhen *Lg* 3: 413. *ib* 415, 425. *PM* XLV. giffwandis them drikka som droghe til dödhsens thima *ib* XXXVII. **25)** *opersonl. gå, komma.* tha electus fann at ther til draga *(fann det luta derhän)* at swenske wille marsken til konung haffua *RK* 2: 7476. är thz smaa fääladh tha böthe eth halfft pundh wax dragher thz höghre *(går det högre upp, är det större boskapsdjur)* gaa ther om som om annan thyuffnadh *SO* 50. tha the thette hördho latho the fasth dragha *(gåfvo de efter?)* *BSH* 4: 257 (1501). — **dragha sik, 1)** *draga sig, förflytta sig, begifva sig.* at watzskan böriar at dragha sik til nokon lim *LB* 5: 292. dragher sik een watzska aff hofdhit nidher i kroppin *ib.* drogh sik aff himpnenom *Bir* 3: 21. drogh han sik til teridacium *Gr* 267. drog sik näst til the gudelika personam *Su* 371. stundom opganga myrk sky aff jordhinne ok dragha sik *(trahit se; uppstiga)* j himelin vndir solina *Bir* 2: 159. **2)** *sluta sig.* ther vnder hafdhe han een maliokragha han monde sik til hertugh fräderik dragha *Fr* 150. **3)** *sträfva, syfta.* alt thz til är draghe sik til, aff sin naturlik skipilse, at wara ett *KS* 7 (17, 8). — *refl.* **draghas, 1)** *dragas, söka rycka från hvarandra (något).* liuset brast som þe droghos *Bu* 12. **2)** *hårdragas, brottas.* droghos opta oc bardos *Bil* 776. *MD* 79. *Di* 78. — **dragha a,** *påtaga sig, påkläda sig.* the drogho the rikasta klädher a *Fr* 1591. *Al* 2192. *Jfr* **a dragha** *samt* **dragha up a.** — **dragha af, 1)** *afdraga, afkläda.* the . . . drogho hennes cläder aff *Va* 35. — *afkläda sig, bortlägga.* drogh aff sina sko *Lg* 95. the dragha harnisk aff *RK* 3: 463. **2)** *draga bort, tåga bort. RK* 3: *(sista forts.)* 4476. *Jfr* **afdragha.** — **dragha ater,** *draga tillbaka.* en draghir *(honom)* atir, oc annar fram *Bo* 181. solin drogh ather sith skiin *JP* 4. *Jfr* **aterdragha.** — **dragha bort, 1)** *föra bort, föra undan.* draghin bort diäfuls mannin *Lg* 126. sagh en diäfwl dragha bort en munk vt aff sinom bönom *MP* 1: 52. **2)** *draga ut, ss dragmedel aflägsna.* thz dragir bort wärken *LB* 3: 60. thz drager borth ether *ib* 2: 60. *Jfr* **bortdragha.** — **dragha fore,** *förebära, anföra.* draghandis thet fore ath jw mere wii them bughe och knicthe iw mindre är thet bewänth *HSH* 22: 56 (1494). — **dragha fram, 1)** *draga fram.* drogho them fram *Bil* 850. *KL* 308. *Bir* 2: 65. **2)** *draga fram, gynna.* tidzska drogh han tha mest fram *RK* 1: *(sfgn) s.* 188. **3)** *framdrifva, framkalla.* draghir fram necte *LB* 3: 116. — (?) thz dragher fran *(för* fram?*)* quinno sot *LB* 4: 348. **4)** *protrahere, uppskjuta.* lofwanin drogx fram ena stund *Bir* 1: 395. maaltidhin dragx . . . fram till middagxsins *ib* 5: 36. — *Jfr* **framdragha.** — **dragha in, 1)** *draga in, föra in.* drägher in till sik *(slår under sig)* mädh suichum af konunglichum jngiäldum *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). all kiärumaal sum länge standa vkiärdh, dragha *(medföra)* giärnä vsannind in till syn *ib* 376 (1344, *nyare afskr.*). **2)** *bära inom sig, innesluta.* han haffwir mykin äro in at dragha *RK* 1: *(Albr.) s.* 208. — *innebära.* hwath the ädhla stena haffwa in at dragha *RK* 1: *(Albr.) s.* 210. — *Jfr* **indragha.** — **dragha nidher,** *neddraga.* skal thz diurit ledha thik ok dragha nidhir j häluite *Bir* 1: 128. *Jfr* **nidherdragha.** — **dragha saman, 1)** *sammandraga, hopdraga.* the dragha samman saar *LB* 9: 105. **2)** *samla (gods el. penningar).* j draga saa monga päningha somon *Di* 297. — *abs.* i thy at the ey drogho saman älla gömdo *Bo* 3. suasom myryn drogh han saman dagh oc nat *Bir* 2: 130. — *Jfr* **samandragha.** — **dragha sunder,** *vara olika.* wart lifwerne dragher swnder *Al* 6033. — **dragha til,** *rycka an, tåga fram.* the drogho til mz ludhrom oc baswnom *MB* 2: 327. — **dragha sik til,** *ådraga sig.* at the draga sigh ingen fara til *BSH* 4: 317 (1502). — *Jfr* **tildragha.** — **dragha undan.** — **dragha sik undan,** *draga sig undan.* at han . . . drogh sik vndan *Bo* 92. — *Jfr* **undandragha.** — **dragha up, 1)** *draga upp.* gudz höghre hand drogh op han *Bo* 105. **2)** *resa sig.* drogh vatnit op a badha sidhonar *Gr* 316. — **dragha sik up,** *lyfta sig upp.* drogh sik vp at sithia mz repe bundit widh bielka *Bil* 627. — *Jfr* **updragha.** — **dragha up a (dragha pa),** = **dragha a.** han tok the klädhe ok drogh op a *Iv* 2235. *Fr* 2617. dragh swa pa godh klädhe ok hwiit *Al* 1081. rasklika drogh han siin tygh op a *Iv* 1633. *RK* 1: 1710, 3794. tha drogho the thera wapn vpa *ib* 2586. *Fr* 485. — **dragha ut, 1)** *utdraga, uttänja, utsträcka.* drogh wt thät quart var aff tungonne swa lankt som tungan för var *Bil* 868. thina hender ok föther thu läst wth mz liinom dragha *Bir* 4: 147. **2)** *afkläda.* han lät aff henne dragha wt mädhan hon hafdhe en klädhe klwt *Al* 7431. **3)** *draga ut, ss dragmedel aflägsna.* ted drager wt eetrid *LB* 7: 324. tz drager wt bölden oc hiitan *ib.* drager wtt böldh oc var *ib* 349. thz dragher vth allan wärkin *ib* 2: 11. **4)** *draga ut, locka ut.* han drogh them wth mz fagher ord *RK* 3: *(sista forts.)* 4631. — *Jfr* **utdragha.** — **dragha ut af,** *afkläda sig, bortlägga.* the drogho wt aff all siin klädhe *Al* 5000. — *Jfr* **at-, be-, for-, fran-, ful-, har-, ivir-, nödh-, um-, und-, undir-, äptir-dragha** *samt* **hand-, ny-, sol-draghin.**

dragha plaster (-plaaster), *n. dragplåster.* goth draga plaaster *LB* 7: 5. *ib* 326.

draghare, *m. bärare. Bil* 316. *ST* 417. *SO* 188, 197, 199, 203, 204, 206, 207. *Jfr* **bref-, kopar-,**

stads-, thiuva-draghare. — **draghara käpper,** *m. bärarekäpp. SO* 192. — **draghara lön,** *f. bärarelön. SO* 188, 190, 203, 207. — **draghara stang,** *f. bärstång. SO* 192. — **draghara ämbete,** *n. bäreskrå. SO* 185, 188, 191, 197, 198, 203, 206, 207.

draghilse, *n. pl. Jfr* **undandraghilse.**

draghlika, *se* **dräghelika.**

draghna (-adhe), *v.* [*Isl.* dragna] *Jfr* **utdraghna.**

draghrep, *n. L.*

draki (*pl.* **dragor** *för* **dragar** *el.* **drakar** *Di* 233), *m.* [*Lat.* draco] **1)** *drake.* at drakin (*förut kallad* ormber) dödh for hänne laa *Iv* 2504. draka ok orma *Al* 4053. orma d[r]aka ok trull *ib* 4169. en draki com braþleca vndan iorþenne *Bu* 199. i sionom boþe en draki som drap dighart folk . . . mz sin etarblandaþa bläst *ib* 490. *ib* 71, 491, 492. *MP* 1: 13. *Gr* 313. *Bir* 3: 365. *Al* 265, 274. *Di* 83, 84 *o. s. v. Jfr* **flughdraki. 2)** *drake, drakskepp. MD* 343, 345. — **draka tan,** *f. draktand.* ethirfulla draka tändir *MP* 1: 209. *ib* 2: 182. — **draka tunga,** *f. draktunga, ett slags smycke.* vnam dracatungo fractam *SD* 4: 710 (1340?).

dramb, *n.* [*Isl.* dramb] *ståt, prunk.* han fördhis thit mz . . . storo drambe *ST* 496. — *buller, sus och dus.* the hölle sine paske mz gledi ok dramb *MD* 37.

drank, *m.? Jfr* **kirsedrank.**

drap (draap), *n.* [*Isl.* dráp] *L. dråp. SD* 4: 408 (1335, *eft. Hadorphs aftr.*). thet drapit som jac giordhe oppa . . . pädher rödh *ib NS* 1: 19 (1401). han giordhe ther draap ok mykith moordh *Al* 1757. drap ok ködher *Bil* 317. — *slagtande.* han är leddir til drap (*occisionem*) som faar *KL* 146. — *Jfr* **afalls-, affalls-, bakvaþa-, broþor-, dula-, dulgha-, döds-, forgärninga-, fä-, handavärka-, innansiänga-, kirkiu-, man-, tväbötis-, þrebötis-, vaþa-, viliavärks-, öia-drap.** — **drapa böter,** *f. pl. L.* — **drapamal,** *n. L.*

drapare (dräpare: -an *Bil* 375**),** *m.* [*Isl.* drápari] *L. dråpare.* mordara ok dråpara *KS* 49 (124, 53). *Bil* 215, 374, 375. *Bo* 199. *Bir* 1: 30, 3: 109. *Jfr* **man-, modhor-drapare.**

draplika (dropliga. draapeligh. dreplig. dräpeligh. dräpelig), *adv.* [*Mnt.* drepeliken] *synnerligen, mycket.* thenne saarligh och draapeligh stoor skadha *RK* 3: 1168. som skadhe och fordärff dropliga lidith haffwa *BSH* 5: 73 (1506). brysth, dräpelig stor pa fetalia *ib* 178 (1507). pa dreplig swar kosth och tärningh *ib* 52 (1505). *ib* 191 (1507). iach är ganske dräpeligh her forhindreth *HSH* 20: 198 (1507).

drapliker (draapligh. drapeliker: -likan *HSH* 21: 5 (1383). **drapeleker: -leca** *SD* 5: 208. **drapelikin. drapelig. dropelig. dräpeligh** *HSH* 20: 195 (1507), 197 (1507); *SD* 5: 211. **drepelig: -ligiste** *BSH* 5: 115 (1506). **drapigligh: -ligha** *ib* 125 (1506)**),** *adj.* [*Mnt.* drepelik, draplik] *synnerlig, stor.* forbudhu hänne the draplico thriggia dagha fastona *KL* 335. drapelikin vmsorgh *Gr* 285. thz draplica diupit *ib* 291. dräpeligh forfall *HSH* 20: 195 (1507), 197 (1507), mz drapelikom syndom *Lg* 3: 507. dråpelighen skada wålla *RK* 3: (*sista forts.*) 4826. *ib* 4946. som then store dropelig scadhe hawa giort *BSH* 4: 203 (1496). *HSH* 21: 5 (1383). *BSH* 5: 115 (1506), 125 (1506). *SD* 5: 208, 211. förwänther siigh aff skotzland mäktiig, drapelig makt *BSH* 5: 140 (1507). wor käremall och bryster, the flere äre oc dräpelige[re] än thenne for[scriff]ne *ib* 176 (1507). — *förskräcklig?* the draplica väzskan gik in til hans hiärna *Gr* 277. thz draapligha mordh *RK* 3: 164.

drapmal (drop maal), *n. dråpsak.* dömdes . . . ffri för then drop maal *BtFH* 1: 159 (1507).

drapskaper?, *m.? företag som leder till dråp?* mann skal gernä hallä hann atar thar sik till nokor drapskap latar *MD* 88.

drapval (-ar), *m. slagbult, den del af slagan, hvarmed säden uttröskas. TB* 77.

dravant (dragwanth. -ar), *m.* [*Mnt.* dravant] *drabant.* hans draffwanthe *BSH* 5: 14 (1504). wthlenske dragwanthe *FM* 235 (1505). konungen däner drawantha ther tiil jak ey spara äller frykte wiil *RK* 3: 2202.

dravantare (drawantere), *m.* [*Fdan.* dravantere] *drabant.* aff the ware drawantere, her nidh til oss komne äre *BSH* 5: 100 (1506).

dravel, *se* **drafl.**

dref, *se* **drif.**

dreg? *tillgång, egendom?* reknadom tha dreg, geld och skuldh vppa bade sidor *SD NS* 1: 401 (1405, *afskr.*).

drevekarl, *m. lösdrifvare. SO* 297. *Jfr* **driftekarl.**

drif (dreff, *se* **bats-, skip-drif)** *n.?* [*Isl.* drif. *N.* driv. *Sv. dial.* driv, drev] **1)** *urväder, snöyra.* at thär aldre kome striit räghn älla drif ella stormber aff hympnum *Bil* 158. **2)** *skridt, dragares gång fot för fot.* thz är onth at dragha widh driiff (*det är svårt att draga till sammans med en dragare som vill gå i skridt*) *GO* 181. **3)** *dref, af gamla tåg utredd hampa. Jfr* **bats-, skipdrif.**

driftekarl, *m.* = **drevekarl.** *SO* 303.

drikka (drika. drykka. dryka *KS* 43 (112, 47). *pres.* **-er.** *impf.* **drak. druk** *Ber* 87. *pl.* **drukku. drukko** *Di* 159, 162. **druko** *Bu* 155. **drokka** *Di* 236. *part. pret.* **drukkin. druken** *Bu* 194. **drokkin. drogkin: -it** *FM* 554 (1512). **drykkin: -ith** *SGG* 129**),** *v.* [*Isl.* drekka] *L.* **1)** *dricka. med dat.* thu skalt swa drikka blakko som bruno *GO* 330. — *vanl. med ack.* dryk mz mik thänna drykkin *Bir* 3: 237. han drak aldre vin älla nokon druken dryk *Bu* 194. ther dragx baadhe myödh och moosth *RK* 3: 306. aabrut sudith ok drukkith *LB* 5: 80. kyruildh drokkin mz vin *ib.* thw lot swa drikka nilum flodh at hon aff sino lupi stodh *Al* 6563. — *med ack. af ett subst. uttryckande handlingens verkan el. följd.* at nakor drukke ther aff sin dödh *Al* 2678. — *abs. el. med prep.* iate sik aldre äta älla drikka för än hon finge sina bön *Bu* 55. thön hus han skal äta ok drikka i *KS* 41 (106, 44). drykx här sötelica j synda lusta ok ther beskelica j pinomen *MB* 1: 59. minom munne war drikka gifwit mz beskasta drik *Bir* 1: 35. giwa hanum drikka *KL* 45. inghen gaff henne hwarke math eller drikka *Lg* 3: 125. hwilken thera mik först biwdher drikka *MB* 1: 201. hon bidher

sin herra drikka *ib.* beddis aff henne drikka *ib.* iak skal bedhas mik drikka aff brunnenom *ib.* hafde fulstoppa drikka *MP* 1: 115. rädh hanum ey drykka aff lönte flasko *Bil* 697. drukke aff thz fwla watn *Al* 2676. hade änkom drogkit ther pa i then acth ath the vilde hempnet pa henrick *FM* 554 (1512). **2)** *genom drickande fira, hålla (dryckeslag).* medan gillet drykx *SGGK* 104. *ib* 109. drak bryllöp *(firade bröllop) Di* 159. *ib* 162, 173, 236. drykka ther jwll *BSH* 4: 291 (1501). *ib* 5: 313 (1508). drikka liþköp *SR* 47. idhna at drykka drykkio *MP* 2: 246. tha companith drikx *(då skråets gille hålles) SO* 69. *ib* 70. **3)** *dricka, omåttligt förtära starka drycker.* vandes suennen mz companom drika ok dobbla *Bu* 156. — *part. pret.* **drukkin,** *drucken, rusig. Bu* 170. *Bil* 892. *Bo* 169, 204. *Bir* 1: 60, 3: 153. *Ber* 291. görom waar fadher drukkin aff wine *MB* 1: 196. mest alle drokne äre *RK* 2: 3145. ganst drokkin *ib* 3154. — *rusgifvande.* han drak aldre vin älla nokon druken dryk *(vinum et siceram) Bu* 194. — **drikka sik,** *dricka sig, genom drickande blifva. med ack. af ett adj. uttryckande handlingens verkan.* drik tik otyrstan ok ey druknan *KS* 24 (58, 25). drak sik droknan *MP* 2: 249. drykka sik drukkin *ib. MB* 1: 173. *ST* 246, 343. — *abs. dricka sig drucken, berusa sig. SO* 108. — **drikka bort,** *under el. genom drickande afhända sig.* drak han bort skane *PK* 237. — **drikka til,** *dricka till.* drikker broder til broder *SEG* 122. *Jfr* **tildrikka.** — **drikka up,** *dricka ut.* thu lot hona (ɔ: nilum flodh) swa drikka op at ther bleff aff watn ey en sup *Al* 6565. — **drikka ut,** *dricka ut.* han wntfaar then nap ok drak han wt *Al* 2288. *ib* 2640, 10065. *Jfr* **utdrikka.** — *Jfr* **in-, til-drikka** *samt* **o-, of-drukkin.**

drikkan, *f. drickande. MP* 1: 267. *Fl* 861.

drikker, *se* **drykker.**

drinkare (drynkkare: -ara *MP* 2: 246 *(på två st.)*), *m.* [*Mnt.* drenker] *L. drinkare.* mz drinkarom oc frazarom *Bir* 2: 168. *ib* 3: 26, 199. *MP* 1: 19, 35, 53, 2: 246. *Su* 126, 460.

drista (-ir?), *v.* [*Fdan.* driste. *Jfr Mnt.* drist] **1)** *göra dristig, uppmuntra.* at han nokon suen ther til drijster eller styrker *SO* 68. sik inbyrdis styrkiandis oc dristandis *MB* 2: 21. **2)** *lita.* jak befructher, at in rikes med oss findz nogre stemplere, ther kwngen driisther gansche myket oppa *BSH* 5: 458 (1511). — **drista sik,** *drista, våga.* skal ingen bonde eller landbo sik här widh drista, at hws oc herberghe wegfarande man synia *GS* 53 (1458).

dristan, *f. dristighet, djärfhet, öfverdåd. SD* 5: 213.

dristelika, *adv.* [*Mnt.* dristeliken] *dristigt. Su* 31. *Lg* 3: 284, 411, 413.

drister, *adj.* [*Mnt.* drist] *dristig, litande (på).* gör fienden menniskene ganska dyärffwa ok alth for mykith dristha oppa syna renliffhet *Gers Frest* 38.

dristogher (-ugher: -ughe *Ansg* 233. **-uger),** *adj.* [*Mnt.* dristich] *dristig, modig.* israel vart starkir oc dristogher *MB* 2: 71. dristogasta stridzmän *ib* 137. för sin dristogha mandom *ib* 324. görandis honom vilioghan oc dristoghan til stridh *ib* 108. at iach mate warä thä[s] dristugare at sökiä mina fiändä *Va* 69. *Ansg* 233. *Di* 239. *RK* 3: 3819. *Jfr* **ful-, o-dristogher.**

dristoghet (dristighet. dristikhet *Gers Frest* 20), *f. dristighet, djärfhet, öfverdåd. Gers Frest* 20. for eder store dristighet och olydno *BSH* 5: 152 (1507). *Jfr* **odristoghet.**

driva (dryffua. *pres.* **-er.** *refl.* **drifs.** *impf.* **dref.** *pl.* **drivo.** *part. pret.* **drivin. drefuen: -et** *RK* 2: 8536. *Bo* 47. **dreffuin: -it** *Di* 30, 179. **dreffwin: -idh** *BSH* 5: 480 (1511)), *v.* [*Isl.* drífa] *L.* **1)** *sätta i rörelse, drifva framåt, föra fram.* the haffdo werk ther fore driffuit ok starka blidhor wp räth *RK* 1: 4301. — *köra.* manga mz suijth driffua plogh *RK* 3: 3021. dreff asnan oc chamelana . . . heem til clostrit *ST* 475. *RK* 2: 3693. — *abs.* kom hon . . . drifwande mz enom waghn *ST* 375. *ib* 474. — *slunga framåt, skjuta.* moth wältror oc driffwande wärk *PM* 4 *(jfr* **värk**). *BSH* 5: 348 (1509). **2)** *drifva, bortdrifva. med ack.* nöth ok faar ok annat fää driwo the ther wp a *RK* 1: 3230. een aff idher skal til flykt driffwa M män *MB* 2: 62. sedan wii hadhom dreffwidh thöm ther in *BSH* 5: 480 (1511). engen storm dreff them thädhan *RK* 1: 1471. dref ängillen af sälikhetinne *Bo* 97. the drifua owit aff hans hiärna *Iv* 2183. — *med dat.* som androm dryffuer aff sit säte *SO* 99. — driva til ryggia, *drifva tillbaka. bildl. vederlägga.* driffwa hennas ordh til ryggia *Lg* 3: 439. — *göra om intet, göra ogiltig, upphäfva.* driffwa idher breff til ryggia *BSH* 5: 541 (1514). **3)** *drifva, tvinga.* thu skal ey swäria om gudh vtan thik driwer *(Cod. B* vräki*)* nödh til, at wäria sannind *MB* 1: 459. *Bo (Cod. B)* 344. *Iv* 2533. *RK* 1: 3387. *Di* 146, 177. tha man skal nödh driffua fatigher kan wäl riker bliffua *RK* 3: 1380. — *aftvinga, indrifva.* sua lotho the aff suerige dryffua XL ok ix^M [49000] lödhug mark *RK* 1: *(sfgn) s.* 173. — *påtvinga, pålägga.* jak driffwer a danmark en skat *RK* 1: 2872. **4)** *genom bevisning bringa el. göra.* hwilka sägn wij willium . . . till osannindh drifwa *SD* 4: 536 (1336, *nyare afskr.*). — *bevisa.* om annars fwnnes oc dryffwes til honom, bomerket tylhörer *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). **5)** *bedrifva, utföra, förehafva.* alt thz han monde i wärldinne drifwa *Al* 9818. *ib* 2711, 3129. *Fr* 909. *MD (S)* 235. driwa nakat thräla ärwodhe *Lg* 3: 508. tykker sik haffua sa mykin mandom dreffuit *Di* 179. swa widha thu hafwer örlögh drifwith *Al* 9779. *RK* 1: 94. thz gaman the drifua tha *Fl* 1418. *Iv* 58. ät almoghen driuär nokrä ostyrio *SD* 5: 638 (1347). ängin ondzskap wiliom wi drifwa *MB* 1: 241. *Al* 3976. *Iv* 126, 585, 4864. *RK* 2: 3809, 8498, 8536. mz them wilde han drifwa synd *ST* 294. dreff thz *(höll på dermed)* swa länghe, at hon ey mera haffde än en hwffudh stadh *Lg* 3: 325. — *abs. vara verksam, hålla på.* swa drifua *(Cod. B, C, D, E, F* striddo, stryddo*)* the then dagh til ända *Fr* 1871. **6)** *tillfoga.* ängin skulde androm spot at drifua *Iv* 119. *ib* 127. **7)** [*jfr Mnt.* driven] *rena, luttra.* ner som the driffwe silffwidh *DD* 1: 146 (1491, *eft. aftr. hos Langebek*). for hwar lödigh marck, som han driffwer vten theris nerware *ib.* alle schole driffua got sölff *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). **8)** *drifva, fara omkring, hastigt föras åstad (i luften el. på vattnet).* skötin drifw hwarn wegh wm kringh han *Bil* 462. *Al* 3335. han *(elden)* dreff ower härin widha *ib* 5631. *RK* 2: 7873. ther dreff

tha ys j örasund *RK* 2: 8655. somma driffuo annorstadz j land *ib* 453. *ib* 8984. *Di* 44, 48, 120. **9)** *skynda?* huat ey tilgik the orena blodogha qwinnan, driffuandes oc takandhis wppa hans kiortilfald wart helbrygda *Su* 296. — **driva ater, 1)** *drifva tillbaka.* var härra dref atar diäuulen *Bu* 206. **2)** *drifva tillbaka, fara tillbaka.* thera skut drifwo atir in til them siälua *Bo* 159. — *Jfr* **ater driva.** — **driva bort,** *bortdrifva, fördrifva. Al* 753, 1646. *MD* 259. driffwär tz bort döffwan oc hoffwd wärk *LB* 7: 5. *Jfr* **bortdriva.** — **driva for,** *tillfoga.* ij . . . drifuin honum fore spot ok hadha *Fr* 782. i driffuen mik for eth haat *RK* 1: 770. *Iv (Cod. B)* 5676 *(i dessa ex. bör dock* for *kanske snarare föras till följande subst.; meningen är i alla händelser den samma).* — **driva fram, 1)** *drifva fram, köra fram.* een dwärgh dreeff the hästa fram *Iv* 3055. — *med underförstådt obj. Iv* 3062. **2)** *utföra.* margh thing stoor oc vndersam hafwer thu drifwith i wärldinne fram *Al* 9792. — **driva til,** *tillfoga.* drifuer mik til badhe hadh ok spot *Iv* 1016. hafuer . . . drifuith mik til *(Cod. B* for*)* badhe spot ok hadh *ib* 5676 (til *kan i båda dessa ex. föras till följ. subst.*). *Jfr* **til driva.** — **driva up,** *drifva upp, jaga upp?* the . . . drifwo hans här rät allan op *Al* 9305. *Jfr* **up driva.** — **driva ut,** *utdrifva.* thu höre huru rasklica han . . . drifs wt af sinne barnfödho *Bo* 12. *ib* 86, 120. *Jfr* **utdriva.** — *Jfr* **af-, be-, for-, fran-, ful-, igen-, in-, nödh-, saman-, undir-driva.**

drivan? *f.? drift, pådrifvande, ifver?* om swa hendher ath the resa sik antighe med danmars kronas räth heller theras eghen dristhan häller driffwa *(för* driffwan?*)* moth thenna förscreffna articula *SD* 5: 213.

drivare (drifäre), *m.* [*Jfr Mnt.* driver] **1)** *en som drifver omkring. Jfr* **skogs drivare. 2)** *smältare, den som smälter och rensar malm.* driffwaren for huart skeppund bly skal haffue som bergxfogithen *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). — *ss tillnamn.* wlfoni drifæræ *SD* 2: 116 (1291).

drivilse, *n. pl. Jfr* **utdrivilse.**

dromunder (-ar), *m.* [*Isl.* drómundr. *Ffranska* dromon, dromont. *Mlat.* dromo, dromunda. *Grek.* δρόμων] *ett slags snabbgående långskepp. Jfr Du Cange, art.* dromones; *Schultz, Höf. Leb.* 2: 275. at göra dromunda *MB* 1: 3. dromundin sighlde fran lande *Bil* 160. *ib* 251.

dronkna, *se* **drunkna.**

drop, *n.* [*Jfr Mht.* tropfe. *Nht.* tropf] *eländig varelse?* aff thom födis ith onth drop diäffwlsins dotther som är wanhop *MD (S)* 206.

drop, *se* **drup.**

dropi, *se* **drupi.**

drosse, *se* **drusi.**

drotin, *m.* [*Isl.* dróttinn] *L. herre; om Gud.* drothin är aarsins äghare *GO* 39. sändir . . . guzdrotens *(Herren Guds)* qwädiu *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). — *Jfr* **kirkiu-, lanar-, land-drotin.**

drotning (drotnig *Bu* 166, 167; **-nigen** *ST* 3, 225; **-niga** *ib* 422. **drotnug** *Bu* 56; **-nugenna** *ib* 167. **drötning** *SD NS* 1: 345 (1404); *MB* 1: 28; *Fl* 48 *o. s. v.; Al* 4657 *o. s. v.; PK* 238, 239 *o. s. v.;* **-ningana** *Bil* 244; **-ningen** *RK* 1: 1054. **drötningh** *MP* 1: 39, 314; *Gers Ars b* 5; *SD NS* 1: 16 (1401), 17. **drötnyng** *SD* 5: 561 (1346). **drötnig** *Bu* 9. **drötingh** *MD* 50. **drönygh: -nyghen** *FM* 673 (1516-17). *med afs. på omljudet i detta ord jfr Söderberg, Forngutnisk Ljudlära, s.* 19. **-ar),** *f.* [*Isl.* dróttning. *Fgutn.* drytning] *L.* **1)** *herskarinna, drottning, i sht herskarinna öfver ett konungarike.* i galicia rike yspanie lanz som wluild drotnig räþ *Bu* 166. väldugh drötning talafrida ower qwinnor ij amazonia *Al* 4659. drotningin aff saba *Bir* 4: *(Dikt)* 266. saba drotning *ib.* wij margareta med gudz nadh swerikis ok norikis dröttning *BtRK* 51 (1388, *orig.*). af vara nadhoga frw drotning margarete veghna *BSH* 2: 66 (1399). a ware frw drotningene wäghna *ib* 69 (1399). februus pluto tok mäþ wald een wänastan qvyne af manz hem tel häluitiz ok är þär drötnig: hänna nampn är proserpina *Bu* 9. drotningen i hymmerik *(Jungfru Maria) RK* 1: 426. maria hymerikis sool oc drotning *ST* 204. höghelikasta drotning jomfru maria *Bir* 4: *(Dikt)* 266. — *bildl. för att beteckna det yppersta i sitt slag.* jomfrudombir är . . . dygdha drötningh *MP* 1: 39. **2)** *drottning, en konungs hustru.* herodias drotningh *Bu* 52. wi magnus konunger oc blanz drötnnyng *SD* 5: 561 (1346). drotning merita *RK* 1: 2175. drotnigen hester *ST* 225. achab konungir ok hans drötningh jezabel *MP* 1: 314. han *(konungen)* sagdhe til drötningina sinna *Fl* 71. wara drotning i swerige ok krono bera *RK* 1: 425. huru han *(konung Erik)* kunde ena drothning fae *ib* 2: 151. han *(Salomo)* hafdhe syu hundradha kronadha drotninga oc thry hundrat amior *ST* 422.

drotninga? *f.* **1) = drotning 1.** a ware frw drotningone wäghna *BSH* 2: 67 (1399). drothninga halp thz örlogh jnkte *RK* 2: 49. drothninga swaradhe thöm *ib* 85. *ib* 93, 176, 213. drothninga och konungin eth örlogh böria *ib* 204. drothninga margareta *ib* 150, 175. **2) = drotning 2.** drothninga philippa *RK* 2: 458, 471.

drotsätare (drotzetare), *m.* **= drotsäte 2.** toko herra matius tell drotzetara ok forman *RK* 1: 4256.

drotsäte (drotzsäte *ST* 456. **drotzäte** *BYH* 1: 184 (1380). **drotzätte** *SD NS* 2: 430 (1411). **drodhsäte** *SD* 6: 168 *(öfvers. fr.* 1441*)*, 169 *(öfvers. fr.* 1441*)*. **drotzete** *RK* 1: 3918; **-a** 2010. **drotzati** *MB* 1: 98. **drozati** *SD* 6: 169 (1350); **-a** *Fr* 2485. **drosate** *Bu* 5. **drozat** *Fr* 2553. **drotzet** *RK* 1: 1596, 1848, 2017; *Di* 51. **drosät** *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **drotze** *FH* 2: 11 (1381, *nyare afskr.*). **drotzte** *BYH* 1: 180 (1377); **-a** *ib* 182 (1377) *o. s. v.; RK* 2: 1824, 1835, 1839, 1846. **drotzet. drozt** *SJ* 83 (1441). **drotzst. drost: -en** *RK* 2: 5681, 5684. **drotzs: -ens** *RK* 2: 5695. **drotz** *MD (S)* 201. **drötzs: -en** *RK* 2: 5691. **dröst: -en** *ib* 5673**),** *m.* [*Isl.* dróttseti. *Mnt.* drotzete, drucsate, droste. *Mlat.* drossatus, drostetus; *jfr Mht.* truhtsæze, *se Lexer* 2: 1542] *L.* **1)** *dapifer, skaffare; den som besörjer mat och dryck.* guz ängel kom mäþ hänna föþo ok var hänna dagheleken drosate ok guþleken gömare *Bu* 5. — *särsk. den som förestår anrättningen vid konungens bord el. betjenar konungen vid*

bordet. amelius wardh konungxsins drotzsäte *ST* 456 (*jfr* amelius gaff watn a hans händir *ib* 457). *Di* 51. **2)** *drotset, konungens och rikets högste ämbetsman.* bönder äre lydhoghe enom foghota, oc tho ma en marskalk eller drotzati waldogher mera at biwdha ower them *MB* 1: 98. *Iv* 1490, 2668, 2727, 3291, 3359, 3379, 3417. *Fr* 2485, 2516, 2517, 2535, 2553, 2565, 2583. *MD (S)* 201, 259. — *med särsk. afseende på inhemska förhållanden; i Sverige omnämnes denne ämbetsman, hvilken i sht fick tillsynen öfver rättsväsendet och lagskipningen, först under Magnus Birgerssons tid; under konung Birgers regering hade icke allenast konungen utan äfven hertigarne drotset.* knut mathiosson drosät *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). nicles thurisson, drozati i swerike *ib* 6: 169 (1350). mathias katilmundason drotsäti (*dapifer*) oc höfwidzman i swerike *ib* 3: 405 (*öfvers. skriven trol. i början af* 1400-*talet*). *ib* 6: 168 (*öfvers. fr.* 1441), 169 (*öfvers. fr.* 1441). bo jonsson drotzste i swerike *BYH* 1: 180 (1377). *ib* 182 (1377), 184 (1380), 185 (1381), 192 (1384), 194 (1385). *BSH* 1: 178 (1381). til siälarökt . . . bo jonsons, fordhom drotzätte i swerike *SD NS* 2: 430 (1411). *SJ* 83 (1441). drotzet matius var tha swen *RK* 1: 1596. *ib* 1848, 2010, 3754, 3918, 4215, 4261, 4362, 4365, 4368, 4466, (*sfgn*) *s.* 171, 174, 175. drotzst oc marsk sculle han (*konung Erik*) them fa *ib* 2: 1726 (*redogörelse för dagtingan i Halmstad* 1435). *ib* 1810, 1824, 1835, 1839, 1842, 1846, 1889, 3201, 3209, 3348, 3362, 3373, 3456, 3465, 3474 *o. s. v.* — **drotsäta kor (drotzsta-),** *n. val af drotset.* drotzsta koret fiöll swa *RK* 2: 1819.

drotsäte (drotzäte), *n. högsäte.* sat sampson i sit drotzäte (*hasæti*) *Di* 7.

drukkin, *se* **drikka.**

drukkinhet, *f. rus, rusigt tillstånd. Fr* 390.

drukkinskaper (drukin- *KS* 44 (112, 47), 43 (111, 47). **drokkin-** *MP* 2: 32, 102. **drocken-** *Ber* 291. **drykkin-** *KL* 290; *Bir* 1: 217; *MP* 1: 42; *Ber* 86, 87. **drykken-** *MP* 1: 20; *LfK* 200. **drikkin-** *MP* 1: 68), *m.* [*Jfr Mnt.* drunkenschap] *L. dryckenskap.* i skörlifnadh oc drykkinscapp *KL* 290. for drukkinscap oc skörlifnadh *ib* 291. for drukkenskap *LB* 2: 35. mz mandrape älla drykkinskap *Bir* 1: 217. hawir thu älskat swalg ok drukkinskap *ib* 3: 212. ofdrykia ok drukinskap är . . . lastr ok odygdh *KS* 43 (111, 47). drukinskaper är modhr ok ophof ắt allom odygdhom *ib* 44 (112, 47). *MP* 1: 8, 20, 2: 32, 102 *o. s. v. Al* 6781. *Ber* 86, 87, 88, 291. *LfK* 200. — *rusigt tillstånd.* j sinom drukkinskap *ST* 391.

drumber, *m. Jfr* **nokkadrumber.**

drunkna (dronkna *Bo* 105; **-ade** *RK* 2: 7252. **drukna: -ade** *RK* 1: 2316; *Di* 175. **-ar, -aþe, -aþer),** *v.* [*Isl.* drukkna] *L. drunkna.* dotter herodiadis druncknaþe *Bu* 57. at . . . han drunknar *MB* 1: 415. reste aff dödha xxx druncnadha män *Bil* 239. *ib* 349, 796. *Bo* 105. *RK* 1: 2316, 2: 7252. *Di* 175.

drup (drop), *n. dropp, drypande.* for snwuo oc for drop aff hoffwdit *LB* 7: 34. swa som hanogx drop alla wäghna drypande *Su* 176. — *takdropp.* drupit vtköre mannin v huseno *MP* 2: 245. vtgar v sino huse for drop ok rök *ib.* aff thaksins drupe *Bir* 2: 90. drwp täkkia *SEG* 114. pa annars hws tha ful thes (*husets*) drop *MD (S)* 269. *Jfr* **opsadrup.** — **drups rum,** *n. L.*

drupfal (dröppfall *SJ* 279 (1459)), *n.* = **druprum.** *SJ* 279 (1459). tompt . . . meth trebygning ther vpa standher meth frian (*för* frit) drupfal *ib* 356 (1469).

drupi (dropi: -a *Bir* 4: 11; *VKR* XIV; *LB* 1: 97; *GO* 725. **droopi: -a** *VKR* 58. **droppe,** *se* **blods drupi. drapi: -a** *Su* 38; **-an** *ib* 84. **drappe: -a** *ib* 126), *m.* [*Isl.* dropi] *droppe.* aff feete steek drypa feete dropa *GO* 725. *ib* 235. en thins blodz drupi *Bo* 119. önskandis . . . en minsta drappa af käldo watne *Su* 126. *KL* 18. *Bil* 211. *LB* 1: 97. *Bir* 1: 225, 4: 11. *VKR* XIV. *Su* 38, 84. *Jfr* **bloþ-, blods-, brännestens-, gul-, hunags-, räghn-, räghns-, vatn-, vatns-, vax-drupi.** — **drupa fal (drapafall),** *n. drypande. Su* 187. — **drupa rum (drupparwm** *SJ* 108 (1441). **dröpparum** *ib* 254 (1461)), *n.* [*Fnor.* droparúm] *L.* = **druprum.** *SJ* 46 (1430), 64 (1436), 73 (1437), 90 (1439) *o. s. v.* — **drupa tal (dropa-),** *n. dropptal.* som pissa j dropa tal (*droppvis*) *LB* 7: 269.

druppa (-adhe), *v. låta drypa.* jordhen oc hymblane mz skyn druppado watn *MB* 2: 81.

druprum (droprwm *SJ* 390 (1472). **dropprwm** *ib* 313 (1464). **dröpp rwm** *ib* 287 (1460)), *n.* [*Fnor.* droprúm] *L. rum för takdropp (vid sidan af ett hus).* thät druprumit som gaar vt aff . . . olafs gardzrume up i öffra gatuna thät skal blifua obygt *SJ* 97 (1440). *ib* 287 (1460), 319 (1464), 364 (1469), 390 (1472). *Jfr* **drupa rum.**

drusi (drosse), *m.* [*Sv. dial.* dråse. *N.* drose. *Äldre Dan.* drosse] *L. hög af tröskad säd.* thz är ey meer liknande widh sannindena än . . . eth sädhes korn moth helan drossan ällar laaren *LfK* 125.

druva, *f. Jfr* **vindruva.**

dryghdh, *f. drygsel.* god drygd war bade i öll oc math *RK* 3: (*sista forts.*) 5650.

drygher (*n.* **drygth** *BSH* 5: 370 (1509). **drykt,** *se* **iämdrygher),** *adj.* [*Isl.* drjúgr] *dryg, som räcker väl till.* teþes hanom . . . en levar . . . sua dryghan (*för* dryghar) ok mactoghan (*för* mactoghar) at han war allom gärniges mannom tuo dagha tel fulla föþo *Bu* 417. sädhen bliffwer saa drygh, ath hon ikke fornötas eller optäras kan i ij [2] sombra och samfälda winthra *BSH* 5: 303 (1508). — *riklig, ymnig.* iordhinna natwra är hardh oc thiok oc drygh at ämpnom *MB* 1: 88. thässe tw thing äre dryghast oc almännelikast i them landom til salso oc soops *ib* 480. — *betydlig, stor.* konungens skada vart mykit drygher *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 192. — *dryg, ansenlig, kostsam.* hwilket mig drygth nogh warit haffwer i alle motto *BSH* 5: 370 (1509). — *Jfr* **iäm-, o-, vilia-drygher.**

drykker (drukker. drikker. -iar. -er *FM* 350 (1507)), *m.* [*Isl.* drykkr] *L.* **1)** *dryck, det som drickes.* firi . . . falan dryk *SR* 18. actaþe huarte mat älla dryk *Bu* 182. som atir hallir sin licamma af matz oc druks lusta *Bir* 2: 62. *MB* 1: 107, 431. *Ber* 268. än et glaskar är enlitath mz särdelis lit, tha synes engxins drykx liter genom thz *MB* 1: 80. aff thässom druk vtsläkkis thörstir *Bir* 2: 253. mz beskasta drik *ib* 1: 35. the drykkia som synas wara

söte ok wälloktande *ib* 43. *ib* 47. *Fr* 372. *FM* 350 (1507). af vin oc starkom drykkiom *Bo* 133. *Su* 386. *ST* 504. krydadha drykkia *ib* 53. lifþe äpte dryken *(efter att hafva druckit drycken)* väl ok osiukar *Bu* 155. **2)** *drickande, dryckeslag.* swenena skulu en drik drykka om aareth *SO* 5. til neste kompanis drick *ib* 81. *ib* 17, 18 *o. s. v. SGG* 128. *BGG* 316. i opnom dryckie *SO* 83. j wpnom drykkiom *ib* 25. *ib* 26, 69 *(dessa tre ställen kunna äfven föras till* drykkia*)*. **3)** *drickande, dryckenskap.* thera forbannadha sualgh ok drykkir *Bir* 3: 10. — *Jfr* **aptan-, dvala-, eter-, eters-, gildis-, konvents-, läkedoms-, sam-, sorgha-, spy-, öl-drykker.** — **drykkia päningar,** *m. pl. penningar till dryck.* vpleggia dryckia peninga for companijt *SO* 185. — **drykkis läkedomber,** *m. läkedom som intages i flytande form.* aff idhra drykkis lekedoma takin thwem sinnom hwar dagh *LB* 3: 114. — **drykkis päningar (dröckes-),** *m. pl.* = **drykkia päningar.** *SO* 192. — **drykkis time,** *m. tid för dryckeslag. SO* 30.

drykkia, *f.* [*Isl.* drykkja] *L. drickande, dryckeslag.* hafde . . . mangh syndelikin ordh j drykkio squaldrat *MP* 1: 92. som dwälias i drykkio ok idhna at drykka drykkio *ib* 2: 246. i opinbara drykkio *SO* 52. *ib* 29, 78, 86, 97, 99, 111, 112, 189, 200, 205. *Jfr* **gildis-, ivir-, of-, sam-, vapna-, öl-drykkia.** — **drykkio brodhir (drykke-),** *m. dryckesbroder.* nokre drykke brödhir *ST* 146. — **drykkio horn (drykke-),** *n.* [*Fnor.* drykkjuhorn] *dryckeshorn. GO* 149. — **drykkio kar (***Bo* 70; *MP* 2: 250. **drykke-),** *n. dryckeskärl.* thwadhe drykkio karen *Bo* 70. *Bir* 2: 154. *Al* 8186, 9997. *MB* 2: 275, 359. thera drykkekars deel *MP* 1: 72. *ib* 2: 250. pinonna drykke kar *(lidandets kalk) Bir* 1: 309. — **drykkio laster,** *m. dryckenskapslast. Ber* 88. — **drykkio napper,** *m. bägare. ST* 452. — **drykkio stova (drökkestuffwa),** *f.* [*Isl.* drykkjustofa] *dryckesstuga. BSH* 5: 368 (1509). — **drykkio stämpna (drykke stempna),** *f. sammankomst för dryckeslag.* halda theras drykke stempno epter forscrifna drykkes tima *SO* 30.

drypa (dripa *LB* 3: 34, 35. **dryper, dröp, drupu),** *v.* [*Isl.* drjúpa] *L.* **1)** *drypa, falla droppvis.* þri bloþdrupa drupu af fingrenom *Bu* 56. af räfeno dryp *(för* drypa*)* bränne stens drupa *Bir* 4: *(Avt)* 178. *ib* 2: 50, 209. *VKR* XIV. *GO* 235, 725. then laghin thu ther wththrykkir honom lath dripa i öghonin *LB* 3: 34. *ib* 35. **2)** *drypa, droppvis gifva fuktighet från sig.* thakit . . . drypir suasom aff thiokko rägne *Bir* 2: 90. *ib* 1: 362. stwgha dryper *SEG* 114. **3)** *trans. drypa, låta drypa.* dröp min siäl swa som dagh fore glädhi skuld *(quasi rorem pro gaudio stillabat) Bir* 1: 28. — *Jfr* **indrypa** *samt* **hunagsdrypande.**

drypia (-ar), *v.* [*Sv. dial.* drypja, dröpja] *idisla. abs.* all the diwr oc fä som kloffna hawa klöwa, oc drypia *MB* 1: 359. hwath som drypiar, oc ekke hawa klofna klöwa *ib.* — *med ack.* som ey drypia theras födho *Su* 293. *LfK* 52. *Ber* 84.

drypil (dryppel *LB* 2: 65. **dröppell: dröppellen** *ib* 8: 46. **dripil** *ib* 3: 155, 167, 168. **drapil** *ib* 8: 41**),** *m.* [*Sv. dial.* dröpel. *Fdan.* drupæl, drypæl, dröbel. *N.* drypel] *tungspene.* om drypel faldhir nidhir *LB* 1: 97. bläse thz oppa drypilin *ib. ib* 2: 31, 3: 128, 130, 7: 140, 8: 46. om dripil faldir nidhir i halsen *ib* 3: 167. *ib* 168. ffor . . . fallen dryppel *ib* 2: 65. fylska som a dripil faldir *ib* 3: 155. for bulen drypil *ib* 75. — *svullen tungspene, svulst i tungspenen.* dughir thz for drypil *(uvas sedabit tumidas) LB* 3: 139. *ib* 2: 43, 53, 4: 352. tz dwgher for spina eller drypiil *ib* 7: 164. dugger thz för drapil *(uva . . . si nimio turgens humore gravetur, suspendit) ib* 8: 41.

drypilfal, *n. tungspenens (af svullnad vållade) nedfallande.* thz doger ffor drypil fal *LB* 2: 36.

dräg (*frf. vok. i ändelsen:* **drägg),** *f.* [*Isl.* dregg] **1)** *jäsningsämne, jäst, drägg.* thz brödh som aldre kom dräg widh eller syra *MB* 1: 308. *ib* 307, 481. **2)** *drägg, grums.* aldre gömis vinit wäl j sinom godhlek vtan vppa drägginne *(fæce) Bir* 1: 67. *ib* 100. — *bildl.* thz hiärta . . . ther af iordhzlica thinga thräk oc dräg *(luto et fæce)* är smittat *Bo* 127.

drägha, *se* **dragha.**

dräghelika (drägheligha. draghlika), *adv. L.*

drägheliker (drägeligin), *adj.* [*Mnt.* dregelik] *dräglig.* swasom allmogenom drägeligit är *BtRK* 89 (1435). att thet är allmugen drägelicht *ib* 101 (1435, *orig.*). *Jfr* **odrägheliker.**

dräkt (drägt), *f.* [*Mnt.* dracht] **1)** *dragning.* nw är märkiande huru thenna drägt (ɔ: at watzskan böriar at dragha sik til nokon lim) til gaar *LB* 5: 292. *Jfr* **anda-, en-, fram-, har-, mis-, not-, nota-, sam-, saman-, sino-, til-, tve-dräkt. 2)** *förvärf.* som ekke annath haffwe tiil dräkth *DD* 1: 214 (1510? *eft. aftr. hos Langebek).* **3)** *tågande, tågriktning, väg.* ginom westhergötlandh eller jöneköpwngh bliffwer idher drekth *BSH* 5: 133 (1506).

drängelika (drengeliga), *adv.* [*Isl.* drengiliga] *manligt, tappert, dugtigt.* han werde sik drengeliga *Di* 125. drengeliga war til ridit *ib* 145. *ib* 147, 152.

dränger (*pl.* **-iar. drengie** *Di* 203. **drenge** *ib* 41, 142, 143. *med art.* **drängena** *Lg* 3: 353**),** *m.* [*Isl.* drengr] *L.* **1)** *man, särsk. duglig el. tapper man.* riddarin skändis wardha en hänther som war en godha handa drängir (drängir *är sedermera utstruket, och i stället är i randen tillagdt:* välborin man; *Cod. C har* godher handa man 988) *Bil* 255. goda drängia *(drengir) Di* 83. *ib* 58, 84, 99, 101, 142, 143 *o. s. v.* **2)** *ung man, gosse.* han sampnar kopperberges drängia mz eena hasth *RK* 3: 1490. thätta är en onytlikin drängir *Bo* 30. vndrado vngha drängins stadughan hugh *MB* 2: 299. *Lg* 3: 353, 686. *Di* 42. **3)** *tjenare.* diäfwllin oc hans drängia *Bo* 124. leegde the jösse boosson marskens drängh *RK* 3: 171. myn dräng kämpe *BSH* 5: 121 (1506). som han ware en slätter dreng *Di* 142. *Al* 5946. *ST* 146. *Lg* 3: 331. *SO* 83. — *den som tjenar i ett handtverk ss lärling eller sven.* hossbonden eller drengen *SO* 81. hosbonden . . . som drengen haffuer *ib.* faar hon drengh *(motsatt* mesterman *strax nedanför)* aff kompani *ib* 87, smidzsens drenge *Di* 41. — *Jfr* **bonda-, drafls-, dygdha-, fä-, gruvo-, hirþ-, legho-, odädhis-, skipa-, sma-, smidhio-, stal-dränger.**

drängskaper, *m.* [*Isl.* drengskapr] *L. mandom,*

tapperhet. han beskermade swerike mz drengskapp *PK* 234.

dränkia (*impf.* **dränkte. drängte: drängtiss** *RK* 3: *(sista forts.)* 5123. *part. pret.* **dränkter. dräknter: dräknt** *ST* 324), *v.* [*Isl.* drekkja] *sänka under vattnet.* drenkte thöm til grunda *Bil* 115. *Bu* 523. — *dränka.* vt kastado the oc dränkto cc. män *MB* 2: 315. han wille sik ther hafwa dränkt *Al* 10138. *ST* 324. *RK* 3: *(sista forts.)* 5123. — **dränkia nidher,** *dränka.* bödh han sanctum blasium dränkia i sion nidhir *KL* 374. — *Jfr* **fordränkia.**

dräpa (**dräper, drap, drapo, dräpin.** *pres.* **dräpper** *LB* 5: 81. *impf.* **drapp** *MP* 1: 18. **dräpte** *RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 261, 262, 268), *v.* [*Isl.* drepa] *L.* **1)** *slå.* drap i heell sa mangh twsandh folk *Lg* 3: 147. iak saa eeth aff hans huffdom swa som dräpit j dödhen *MB* 2: 352. **2)** *dräpa, döda.* thu skal ey dräpa *MB* 1: 334. slogho the oc drapo aff them fäm oc xx tusandh *ib* 2: 137. j them stadhenom . . . worddho dödgade oc dräpne xviij tusandh män *ib.* salvgha fru . . . fic egh annat sik tel raþa vtan leghia mz päniggom tua män at dräpa sin magh . . . ok myrþa *Bu* 30. dräpa alla apostolos *ib* 14. min vili är swa som mandrapara ok modhir drapara hulkin gerna drape sina modhir *Bir* 3: 141. drap hon galtin *Bil* 901. somlikin lambin vordho swartaste vargha oc sprungo i fara hiordhena oc drapo them *Gr* 299. dräpas mz grymom dhöd *Lg* 399. — *döda, utrota.* täs moster dräpper marka i örom *LB* 5: 81. *ib* 3: 67. thz dräpir räfform *ib* 1: 97. — *bildl. tillintetgöra, förstöra.* han *(döden)* . . . dräpir allan styrkin *Bir* 3: 426. skal j mangom dräpas oc affskäras diäffwlsins wald oc makt *ib* 4: 92. — *refl.* **dräpas,** *dräpa hvarandra.* at the skullo ey . . . stridha ther om oc dräpas *MB* 1: 485. — *Jfr* **hem-, hema-, ny-, o-dräpin.**

dräpare, *se* **drapare.**

dräper? *m.* [*Isl.* drep, *n.*] *dräp.* gräto mz tarom thän hardha dräpin ok dödha hon sik siälfuiliandis daghlica giordhe *KL* 335.

drät (*pl.* **drättir**), *f.* [*Isl.* dráttr] **1)** *dragande.* thz är löös drät at dragha mz halmskakla *GO* 1013. **2)** *drägt, klädnad.* en daudeqwinnes dreth *SO* 104. **3)** *tapet, väggbonad.* dretther, hyrninger, malat och sömath *BSH* 5: 529 (1513). en kyste met drätter aff aarnest *FM* 76 (1483, *daniserande*). — *Jfr* **bo-, bol-, bos-, fiska-, kiälka-, not-, nota-, up-, vadha-drät.**

dröflika, *se* **dröveliká.**

dröfliker, *se* **dröveliker.**

drögh (**drygh** *L.* **drö. -ar**), *f.* [*N.* drog] *L.* *drög, ett slags släde el. kälke.* 2 droar *SD* 5: 416 (1345, *nyare afskr.*).

drögha (**-adhe**), *v.* — *refl.* **dröghas,** *dröja.* at baade wij oc her twre drögades baarte aff landet *BSH* 5: 413 (1510).

drögher, *adj.* *Jfr* **framdrögher.**

dröghia (*pres.* **-ir.** *impf.* **-dhe: fordrögde** *Su* 238), *v.* **1)** *trans. draga ut, uttänja (tid), fördröja, uppskjuta.* at han drögher tijdhen för sin fördeel skull *TS* 28. siwkdomen dröghes *Gers Ars b* 7. tha hon saa at hon kunde äkke längir dröghiat *(Cod. A* töghiat 212*) Bo (Cod. B)* 335. ath dödhin skulde ey lenger dröghias *Lg* 3: 86. **2)** *intr. dröja.* dröghe ther lenge meder *SO* 206. — *Jfr* **for-, fram-dröghia.**

dröghilse, *n. tidsutdrägt?* ofmykin moghe är wan at göra dröghilse *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*); *ordet skulle möjl. kunna fattas ss biform af* **drövilse,** *i hvilket fall det vore att föra snarast till detta ords bem.* **1.**

dröma (**-ir, -de, -der**), *v.* [*Isl.* dreyma] *drömma, i dröm framställa sig el. synas. med den drömmande betecknad genom dat. (el. en form som kan fattas ss dat.).* tha hafdhe honum oc drömpt *MB* 1: 94. drömpde them badhom en drömber *Lg* 974. drömde hanum dröm *Bil* 628. *ST* 86, 336. sagdhe hwat hänne var drömt *Bil* 917. them war badhom thz sama drömpt *Lg* 3: 10. thz trät som honom tilförandhe drömt haffde *ib* 715. hanom drömde som sanctus iacobus föde han *Bu* 174. *Bil* 775. mik drömde som iak la här dräpin *KL* 107. konugenom drömde . . . at hans gudh amon soff när hans hustru *ST* 512. at thu . . . lätir thik dröma vm annat heem *Bil* 112. mik haffuer swa hardeligä drömpt om idher dotter *Va* 34. — *med den drömmande betecknad genom en form som kan vara ack., men äfven kan fattas ss nom.* tha man drömir *MB* 1: 94. drömir man om tholik thing *ib* 237. drömir man stundom fiska fore watn, oc elder fore thörko *(antingen får väl här* drömir *antagas stå för* dröma *eller* elder *för* eld*) ib.*

drömare, *m. drömmare. MB* 1: 230. *Bir* 2: 332. *ST* 397.

drömber (*pl.* **drömar**), *m.* [*Isl.* draumr] *dröm.* drömpde them badhom en drömber *Lg* 974. drömde hanum dröm *Bil* 628. sagho ii symne baþen en dröm *Bu* 183. at raadha dröma *MB* 1: 235. mik äre tedhe dröma *ib* 237. insände dyäfwllin i hans hugh dröma lygn *(mendacia nocturnalia) Bir* 2: 58. *Jfr* **hägoma-, kärlinga-drömber.**

drömstulin, *adj.* [*Jfr Isl.* draumstoli, *beröfvad förmågan att drömma*] *af en dröm beröfvad sina sinnen, hänförd af en dröm?* är iach dröm stulen, eller swiker mik sömpn *Va* 13.

drönia, *v.* [*Nyisl.* drynja. *N.* drynja] *råma.* vxen plägar drönia *MD (S)* 223.

dröpa (**-ir, -te, -ter**), *v.* [*Isl.* dreypa] **1)** *låta drypa.* scalt þu dröpa mit bloþ i þit ögha *Bu* 502. *Ansg* 211. dröper man henne i näsona *LB* 3: 67. wardir henne lager dröpter i näsebore *ib.* dröp then lagen i baden öghonen *ib* 7: 57. *ib* 3: 34, 35 *o. s. v.*, 7: 142. at han väthe sin fingir j vatne ok dröpe a mina tungo *MP* 1: 186. stenkia vikt vatn j thz hus och dröpa j kors j thz hus mz kyndolmesso lywsit *LB* 2: 61. **2)** *bestänka, öfvergjuta.* fik paulus mik atar min howtdok dröptan mäþ dyro bloþe *Bu* 128. annan þera dröpto þe heþno allan mäþ hunagh *ib* 402. thu skalt dröpa min öghon mz thinne miölk *Bil* 688.

dröva (**-ir, -dhe, -dher.** *impf.* **-adhe** *och part. pret.* **-adher,** *se* **bedröva, genom drövadher. dröfh** *för* **dröfdh** *Ber* 102 *(på två ställen)*), *v.* [*Mnt.* droven] **1)** *turbare, bringa i oordning, oroa, störa.* ther fridhin dröua *Bo* 78. en quinna dröfdh aff myklo othuli ok wredhe *KL* 25. han . . . hindra ok dröver

manna samhäld *KS* 62 (155, 68). thet dröue manzens hierna *ib* 43 (111, 47). warder han ther af möddr ok dröfdr til sin hugh ok sina skiäla *ib* 39 (101, 41). *Ber* 5, 26, 83. **2)** *oroa, bekymra.* nokar litin iäwghä dröfdhe hona vm gudz likama *KL* 29. ey dröfwe thik wärdhit *Ber* 25. — *oroa, skrämma.* the . . . dröfdho manga män ok räddo *Bil* 876. — *part. pret. oroad, uppskakad, förskräckt.* aff thesse sama synene vard s. ansgarius badhe dröfdir *(perterritus)* oc hugsvalader *Ansg* 183. — *bedröfvad.* skodha han ok apostlana mz honom bortganga dröfdha *Bo* 154. the äru mykyt dröfdhe af minom dödh *ib* 231. dröfdhasta modhorin *ib* 204. *Bir* 1: 83. *Ber* 102. **3)** *tribulare, plåga, ansätta, förtrycka.* dröfdhe kallas af thässe wärldenne ok dömas säle af mik *Su* 444. *Bir* 2: 38, 3: 326. **4)** *offendere, förnärma, träda för när, förtörna.* at han . . . hindre huarghen älla dröue hans godhs älla kununglikan rät *KS* 78 (192, 85). i myklo oc margho hawir iak dröft thit gudhelica vald *Bo* 74. än vi dröfdhom jther medh ordhom älla gärnyngom *VKR* 59. — *part. pret. förtörnad, vredgad.* tå han *(konungen)* är dröfdr, tå är änkte vtan dröuilse i rike hans *KS* 77 (191, 85). — *refl.* **drövas, 1)** *oroas, störas.* hwat klar oc blidh hon (ɔ: bönin) är nar hon dröuis af ängo stime älla rope *Bo* 104. **2)** *oroas, bekymras.* dröfs ey älla wandas wm wärdhit *Ber* 25. — *vara bekymrad, frukta.* hon dröfdhis *(Cod. A* räddis*)* tha fore thera dödh *Fl (Cod. B, C)* 1535. — *oroas, ängslas, bedröfvas.* tok constantinus her vm mykit dröuas *Bil* 594. dröfs ey af wärldz thingom *Bir* 1: 88. *ib* 267. *KL* 39. *Bo* 12. *Al* 4935. dröuis *(känner motvilja)* mot allom syndelicom värildz thingom *Bir* 2: 34. **3)** *plågas.* första howdhit wärkher tha dröuas alle limine *GO* 227. the dröfwas i hörslinne *Bir* 1: 174. **4)** *förtörnas, ondgöras.* hon dröfdhis ey widh them medh otholomodh ällir wredhe *VKR* XIV. — *Jfr* **bedröva** *samt* **genom drövadher.**

drövelika (dröfflika), *adv.* [*Mnt.* dröfliken, droveliken] **1)** *svårt.* dröfflika lidha *Su* 266. **2)** *bistert.* han swarade honom litit ok dröuelika *RK* 1: 2073. konungen dröwelika a them saa *ib* 2165.

dröveliker (dröfuiliker. dröffweleker. dröuelikin. dröfliker. dröfflikin. dröghliger *LB* 3: 194**),** *adj.* [*Mnt.* dröflik, drovelik] **1)** *svår, besvärlig, plågsam.* ängin pina var mik dröuelikin *KL* 357. mang dröflik ok genuärdhogh thing *Bir* 2: 311. thola . . . al the dröflik ordh som the tala til hans *Su* 450. *Ber* 72. min siäl hatadhe idhra höghtidhir ok the äru mik dröfuilika *(molesta)* *MP* 1: 316. *ST* 539. mannin hulkin mik är nw dröfwelikare än nakor annor creatur *Bir* 1: 76. *ib* 166, 3: 231. huat dröfflikin war mik the synen *Su* 213. *ib* 32. *LB* 3: 194. **2)** *bedröflig, sorglig.* j allom thöm thingom som til koma hwat the äru hällir gladhelik älla dröuelik *Bir* 3: 178. *Su* 58. **3)** *bedröfvad, sorgsen.* dröffwelek oc bewerne *Lg* 3: 63. i dröffuelikom oc sörgelikom manzsens örom *Su* 172. — *Jfr* **be-, o-dröveliker.**

drövilse, *n. pl. och f.* **1)** *oro, förvirring.* thz är dröuilse til hans skiäla *KS* 43 (110, 46). drukinskaper är . . . howuzins dröuilse *(turbatio)* *ib* 44 (112, 47). upwäkkia mykin wådha ok dröuilse landamällom *ib* 75 (185, 82). enkte dröwilse äller wille kännir war skole *Al* 6461. formogho engin dröwilse ther göra *KL* 44. **2)** *oro, bekymmer, bedröfvelse, sorg.* oss till myklä dröwilsse *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). see til mins hiärta dröuilse *(afflictionem)* *Bo* 25. idhur dröuilse *(tristitia)* skulu vmuändas i glädhi *ib* 178. *ib* 232. *Gr* 277. *MB* 1: 403. *VKR* 75. *Ber* 26. *Lg* 220, 436. 438, 716. thin dröwilsso *(för -e)* gitter engen fulthenkt *MD* 67. **3)** *betryck, vedermöda, lidande.* gör hånom dröuilse *KS* 75 (184, 82). wttakas af alle synd ok diäflanna mödho oc dröuilsom *Gr* 294. flere ärw dröffwilsen i kärlekenom än saandh korn oppa strandhom *Su* 113. hafdhe alregh dröfwilse til sin lykama *ST* 269. inäluinna dröuilse *Bir* 4: 135. *ib* 148. ödhmiuktin vaxste ok mz dröuilsomen *Bo* 3. han giuir thöm tröst a moot dröuilsom *(tribulationes).* hulkin han foresighir thöm at koma skulu sighiande. j wärldinne skulin i hawa dröuilse *(pressuras)* *ib* 178. *ib* 10, 11, 12, 71. *KL* 158. *Al* 7146, 8430. *Bir* 2: 108, 3: 365, 473. *Va* 14. — *Jfr* **bedrövilse** *samt* **dröghilse. — drövilsa kalker,** *m. lidandes-kalk.* haffua drukkit thän dröffuilsa kalken *Su* 176. **— drövilsa timi (dröffwilse-. dröuilso-),** *m. tid af vedermöda.* j dröuilso thima *MP* 1: 208. j thera dröfuilso thima *ib.* i dröffwilsa thimanom *Su* 120. j warom dröffwilse thyma *MB* 2: 200.

drövin (dröfin), *adj. oroad, ängslig, mulen.* tetho ey hanom dröfit änlite *KL* 215.

dubbel, *n. se* **dobl.**

dubbel, *adj. se* **dobel.**

dubla, *v. se* **dobla.**

dudher? *m.? mager häst, krake.* thän skal födha dud *(motsv. Danska ordspråk hos Peder Lolę har:* mawer hæsth*)* som ey hawer dyran häst *(pascatur macidus cui pinguis abest palefridus)* *GO* 697.

dudhra korn?, *n.* [*Fdan.* duderkorn] *lolium temulentum Lin.?* nigella dudra korn *LB* 6: 284.

dufna (dofna. dumna. dompna. domfna. -ar, -aþe, -aþer), *v.* [*Isl.* dofna] *domna, förlamas, blifva kraftlös.* þa dumnaþo *(stupida reddebantur)* þera arma *Bu* 141. dofnadhe *(Cod. C* dompnadho 990*)* ben wndher hanum *Bil* 272. kroppen dompnar *Su* 244. lät hwatzske hughen älla likaman dufna *(tepescere)* af läti *ib* 416. domfne ey älla dylskir vardhe *Bir* 3: 374. fik lucifer . . . sua stort fal at han j sinom styrk ok kraptom dompnadhe *ib* 2: 264. all min dygh dufnadhe *Bil* 446. — *domna, döfvas.* allir hans sare wärkir war honom swa som domfnadhir *(sopitus)* ok dödhir *Bir* 1: 108.

dugge (dukke), *m.* [*Isl.* dugga] *usling.* som han hafdhe varit fulasta skam thz man pläghir kalla manskam ok armasta dugga *Bo* 197. the slogho han som en faana oc armasta dukka *Lg* 3: 80.

dugha (dogha *KL* 20; *MP* 1: 48; *Bir* 1: 171, 239; *RK* 1: 1035 *och ofta.* **dugga: -er** *LB* 8: 41. **dokka: -er** *LB* 5: 80. **dufwa: -ir** *LB* 3: 196. **doffua** *FM* 418 (1509). *pres.* **-ir. dughr** *KS* 20 (49, 21). 3 *pl.* **dugha. dogha. dogho** *Ber* 184; **dogo** *MD (S)* 260. *impf.* **-þe.** *part. pret. n.* **doghit** *Bo* 252**),** *v.* [*Isl.* duga] **1)** *vara stark, vara dugtig.* sidhan israel begynnade at stärkias oc dogha *MB* 2: 46. om drengen duger som ther a

holder *Di* 84. — *vara dugtig, göra sitt bästa.* dugen nw gode drenge *Di* 84. **2)** *göra gagn, gagna, hjälpa.* stamper man henne medh honag ok lägger man widh qwidh ther stoor är ta doger thz *LB* 2: 33. *ib* 34 *o. s. v.* rikedoma dogha *(proderunt)* enkte j hämdenne dagh *MP* 1: 48. — *med dat.* hänne munde engin annar läkedombir dugha *Bil* 109. the sama olia dugher ok wäl thöm som i bruth falla *LB* 4: 341. sinaps rökir dugher mikit brutfällingh *ib* 345. thz doger brwthfellingom *ib* 2: 36. thz sculde dogha hanum *KL* 20. sa sik tha litit dugha hafua forlatit fädhirnis land *ib* 296. ämuäl dughir manne annars tro *Bo* 69. *ib* 96, 125, 166, 252. *Bir* 1: 121, 171, 239, 362. *Ber* 155. *RK* 1: 1035. *Iv* 1340, 2180. hua skal os nu hiälpa ok dugha *ib* 3267. *Bir* 3: 227. — *med prep.* for. tz duger wäl for bryste *LB* 7: 10. — *hjälpa, vara nyttig (mot). med prep.* the *(de goda gerningarna)* . . . dugdho mot glömsko *KL* 44. aabrut . . . dogher moth lönlek siukdom *LB* 5: 80. thz dogher ok wel mot röso böldh *ib* 4: 341. *ib* 348. thz doger tiil byldh *ib* 2: 46. hon dugher for alth ether *ib* 11. thz doger for haardan quidh *ib* 33. *ib* 34 *o. s. v.* thz dughir fore ethir *ib* 4: 342. dugher thz fore lange hostho ok krankt andha fangh *ib* 343. *ib* 345, 347, 348, 349, 350, 351, 353, 3: 196, 197, 7: 2, 10, 11. — *med dat.* olia ther mikit dugher lända wärk ok sidho wärk *LB* 4: 345. hon dogher ok örna wärk *ib* 5: 80. — *gagna, verka, uträtta.* meer dugha hälagh äptedöme än ordhful talan *Bir* 2: 228. *Ber* 184. la hon länge baþ ok dughþe (ey) för än hon gik tel kirkio *Bu* 25. *Bil* 87. enkte dugha böne gen *(ändradt till* mot*)* ödhnolaghum *ib* 352. *KL* 44. gudh höre idhra bön ok late hona dugha *Iv* 4202. — *vara nyttig, tjena. med dat. och prep.* til. dughir thz them godho ok rätuiso antiggia til at sik atir halla af syndomen älla ok til mere löna forskullan *Bir* 1: 75. *ib* 258, 276, 294, 3: 62. — *duga, vara tjenlig. oftast med prep.* til. til huars dughr forhuxan, vm hon är ey stadhogh, ella huat dughr retuisan vm hon är ey hofsam *KS* 20 (49, 21). til änkte annat dughir slögdhin *Bo* 17. til at faa thässa dygdhena dughir *(bidrager)* mykyt brennande oc idhkelikin bön *ib* 45. tro andelica stridh . . . dugha *(proficere)* til äwärthelika siälinna helso *KL* 207. menniskior som dugha til at forestaa embetom *VKR* 9. somme äro aff aller tunge ok dogo ekke mykit til stridh *MD (S)* 260. soma skulo til stridha dogha *Al* 4750. han frestar hwath til hiälpa dugher *ib* 1950. thz dugher thäs bäter *ib* 1481. ij örlögh mono the litith dogha *ib* 4352. sagdhe exemplum ay dugha *Bil* 84. **3)** *passa, anstå, gå an. opers. med dat.* mik dugher ekke rädhas idher *Al* 1543. *ib* 994. *Iv* 4022. thik dugher ey *(du får ej)* nu bort at fara *ib* 4170. *RK* 2: 3358, 4023. — *abs.* nu dugher ey längre bidha *Fr* 511. *Iv* 3519, 4436, 4516. *GO* 952. *RK* 2: 5817, 6477. thz töchte frw birgitte ylla dugha *(icke vara godt)* *ib* 9488. — *part. pret.* **dughande (doghande. doghandis. daghandhe** *SD NS* 1: 232 (1403)**)**, **1)** *stark, dugtig.* starker oc doghandis *MB* 2: 40. **2)** *duglig, tjenlig, nyttig.* wardir thz honogh . . . mykit dwgande til läkedom *LB* 3: 60. **3)** *god, redbar, hederlig, aktad.* han war swa höwelik dugande oc wiis *RK* 1: 234. — *vanl. i förening med* man. doghande män *SR* 19. i thesse daghandhe manna nerwaru *SD NS* 1: 232 (1403). alle doghande män *KS* 54 (137, 58). swa som än göra doghande *(Cod. A* godhe 101*)* män *MB* 1: *(Cod. B)* 536. wardher opta annar thera doghande man oc annar thiwuer *ib* 532 (dughande *el.* doghande *står för öfrigt i Cod. B öfver allt der, hvarest Cod. A har* donde, *se s.* 568). *Iv* 2653, 3116, 3588, 4060, 4091 *(i var.; Cod. A har på dessa ställen* donde*)*. swa at alle dughande men thz höra *RK* 1: 773. *ib* 2471, 3028, 3066, 3432, 4450. — *Jfr* **iämdughande** *samt* **donde.**

dughliker (dwgleg. dugeligen), *adj. duglig.* dwglege karle *HSH* 19: 101 (1505). en dugeligen karll *BSH* 5: 154 (1507).

dughse (dwxse. dogxe), *adj. dogse, duglig.* tingh som jnthe ärw dogxe *PM* 48. som dogxe är til ath wara skipare *ib.* ffanyth oc til enkte dwxse är wärdzliken hogxswalan *LfK* 87.

duka (*impf.* **dök.** *part. pret. n.* **dukat: vnder dukath** *RK* 1: *(sfgn) s.* 177**),** *v.* [*Mnt.* duken, *dyka*] *eg. nedtrycka, nedsänka; fördränka, öfversvämma.* watneth . . . dök ok ffordärwadhe hans träå garde *Lg* 3: 27. *Jfr* **underduka,** *äfvensom* **dykare.**

dukat (-ar. -er), *m.* [*Franska* ducat. *Ital.* ducato. *Mlat.* ducatus] *dukat, ett slags vanligen i guld präglадt mynt.* iak gifwer ther til . . . siäxtan thusand gambla ducata *Al* 10511. *ib* 10517. haffdhe hon ey een ducat *Lg* 3: 24. the v^c (500) ducata *BSH* 5: 359 (1509). xviij ducather *FM* 240 (1505). mz CXXX ducater j gwl *PM* LX. *ib* XXXII.

duker (doker: dok *ST* 360; **dokin** *SO* 157. *ack.* **doker,** *om formen hör hit, för* **dok** *FH* 4: 76 (1460). **-ar. -er** *RK* 3: *(sista forts.)* 5352**),** *m.* [*Isl.* dúkr. *Jfr Mnt.* dôk] *L.* **1)** *duk.* brödh swept j renasta duke *Bil* 793. twa duka *SD NS* 1: 678 (1407). — *hufvudkläde. Bu* 128. j hänna linna dok *ST* 360. — *bordduk.* II duka sömadha *SD* 4: 710 (1340?). hvilkin som spiller vppa duken *SO* 5. swa länge þe äru saman vm disk oc duk *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.; jfr* **disker**). — *bildl.* rikesins duk räkte han wt fast *RK* 2: 2770. theras dwker wåre stackotte *(d. v. s. de hade föga att lefva af)* *ib* 3: *(sista forts.)* 5352. han vil sträckie sin dwk innen jwl XX (20) alne länger *BSH* 5: 469 (1511). — *duk på hvilken varor, som utbjudas till salu, äro lagda.* wil han tz ey skoda lata som sölffret ok dokin agher *SO* 157. **2)** *kläde?* ffor . . . 1 rödhän kiortil fodradhan met doker *(sannolikt för* dok*)* *FH* 4: 76 (1460). — *Jfr* **adhra-, gräs-, har-, hovudh-, kniva-, rosen-, skär-, svena-, svetta-duker.**

dukka, *se* **dokka.**

dukke, *se* **dugge.**

dul, *n.* [*Isl.* dul, *f. och* dulr, *m.*] *L.* **1)** *döljande, se* **dulsmal.** **2)** *nekande.* kome then aftäkt giordhe ingo duli widhir *TB* 78. — **dula drap (dwledrap),** *n. L. dulgadråp, dråp hvars upphofsman ej är känd; böter för dulgadråp.* konwngs een saker, som är edzöreth, dwledrap och daanarff *BSH* 4: 80 (1481?). *Jfr* **dulghadrap.** — **duls eþer,** *m. L.* — **dulsmal (dolsmol. dolzmol. döls mool. dolemal),** *n. L.* **1)** *döljande.* dömdes olaff . . . for döls mool han dölde en kedel som hans barn ffaan

vnder i vistehwss *BtFH* 1: 154 (1507). **2)** *innehållande, tredska i fråga om betalning?* dömdes sigwrd . . . för dolsmol som han dölde konu[n]gx skat in med sigh i vij ar *BtFH* 1: 142 (1507). dömdes thomas rarie sak til XL m. för dolzmol han dölde ij pund malt som war for slotzins tegil wid wtloffuat aff hwaria ffierding *ib* 222 (1508). the vore laglighe atskilde . . . om the vitterlige geldh oc andre dolemal the haffwe sigh j mellom *FM* 641 (1515).

dul, *f.?* [*Mnt.* dulle, *blåmärke, genom slag tillfogad knuta*] *blåmärke? skråma?* bätre är dwl än siwk *(stigma sinam stare respectu pestis amare; motsvarande Danska ordspråk:* bædre ær at wære saar æn sywgh*) GO* 962. *Möjligen är ordet att fatta ss adj.: sårad; el. snarare: slagen så att man fått blåmärke.*

dul, *adj. se* **dol.**

dulghadrap, *n. L. Jfr* **dula drap.**

dulogher (dulgher?), *adj.* = **dol.** medh räddom dulghom ok twähugha mannom *KS* 80 (196, 87).

dulsak, *f. L.*

dulsker, *se* **dylsker.**

dumber (*sing. nom. f.* **dum** *Lg* 3: 222. *sing. ack. f. best. form* **dummo** *Bir* 1: 134), *adj.* [*Isl.* dumbr] **1)** *stum.* hwa smidhadhe döwan oc dumban, wäl seande oc blindan *MB* 1: 285. hans thiänista pika . . . war dum oc kunne ey tala *Lg* 3: 222. **2)** *dof.* höre iak nu j wärldinne the heso ok dummo röstina *Bir* 1: 134. **3)** *slö, svag, skum.* dum öghon *LB* 10: 13. *Jfr* **dimber.**

dumbe (*ss adj. f.* **dumbe** *Lg* 3: 725. **dumba** *ib* 361, 365. *pl.* **dumba**), *subst. m. och adj.* [*Isl.* dumbi] *A) subst. m. stum menniska.* j ens dumba mwn *Bil* 830. är en dumbe *Va* 42. swa som dumbe ey vplätande sin mun *KL* 257. thighir som dumbe *Bo* 194. *B) adj. (under det att ordet i de förut anförda ex. utan tvifvel snarast är att fatta ss subst., framträder det i de följande åtminstone med sannolikhet ss adj.) stum.* la þre dagha dumbe *Bu* 174. at böta enom herra som war dumbe *Bil* 325. hon war dumbe *ib* 477. han är dumbe til mit loff oc sqwallrottir til sith eghit lof *Bir* 1: 266. *ib* 193. huilkin som födhis döuer, han wardher oc natwrlika dumbe *MB* 1: 286. vara blinde, döfwe oc dumba *Bo* 46. *MP* 2: 60. *KL* 416. *Lg* 3: 208, 257. huru en prester dumbe fik sitt mall *ib* 351. haffde ena pigho som war badhe blindh oc dumbe *ib* 725. hon bleff dumba oc maallöss *ib* 361. *ib* 365. tilbidhia afgudh giordh mz manna handom dumba oc dööf *Gr* 271. faa gifwa dumba lamb *(åt ett lam som ej bräker, som ej gifver sin hunger till känna) GO* 26.

dun, *n.* [*Isl.* dúnn, *m.*] *dun.* lät som dwn *Bir* 1: 41. iak vil hawa blötare sängh än nakot dwn pläghar wara *ib* 223. *ib* 43, 2: 40. *Jfr* **fughla dun.**

dunflädher, *f. dun.* swasom minzsta skäff ällir lättasta dwn flädher *Su* 237.

dunra (dwndra. -ar), *v.* [*Mnt.* donern] *åska.* om thed dwnrar *LB* 7: 94. om tz dwndrar *ib* 97.

dur, *se* **dyr.**

dus, *m. larm, stoj?* han drykker oc skrölar i fullan duss *RK* 1: *(Albr) s.* 213. *Jfr* kommer konst till ett hus i fullan dus att leta gå *MD* 398 *(eft. nyare afskr.).*

dus, *n.?* [*Mnt.* dûs. *Ffranska* dous] *dus, den sida på en till tärningspel begagnad tärning, hvilken har två prickar.* dws oc aas them kaster hon mäst *MD* 395.

dusen (dussen. dosen), *n.* [*Mnt.* dosin. *Franska* douzaine] *L. dussin.* II dwsen teel haker III dwssen andra hakar *FH* 5: 238 (1524). eth dosen hakabysser, tu dosen lodbyssor *BSH* 5: 480 (1511).

dust, *n.?* [*Isl.* dust. *Mnt.* dust] *stoft, mjölstoft. Jfr* **dustkaka.**

dustkaka, *f. kaka af fint mjöl.* aff dust kaku wardher mölaren modhogher *GO* 723.

duva (dwa *Gr* 300; *Bil* 537**),** *f.* [*Isl.* dúfa] *dufva.* giwer en falkenär ena duwo til dödh, at han maghe flere fore hona fa *MB* 1: 86. flögh en hwit duwa ifuir hans howdh *Bil* 394. fördhe hans siäl til himna innan duwu like *(quasi columbam) ib* 277. *Bu* 6. *Bil* 345, 537. *MB* 1: 171, 473. *Gr* 300. *Bir* 1: 127. — *ss tillnamn.* herra martin duwa *RK* 1: 4038. — *Jfr* **turturduva.** — **duvo blodh (dwffua blod),** *n. dufblod. LB* 7: 205. — **duvo skarn (dwffwa-** *LB* 7: 31, 212. **duffwaa-** *ib* 287**),** *n. dufträck. LB* 7: 31, 212, 287. — **duvo unge (dwo vnge: -a** *Bo* 6. **duwa vnge: -a** *MB* 1: *(Cod. B)* 561. **duffvnge: -a** *ib (Cod. A)* 361**),** *m. dufunge, ungdufva. Bo* 6. *MB* 1: 361, 474. — **duvo ögha,** *n. dufōga. Ber* 31.

duva, *v.* [*Isl.* dýfa, dúfa] *doppa.* hwa länge wil sowa han faar litith at duffua *(stertere cui carum macet huic buligo poparum) GO* 955.

duvende? *n.* [*Jfr Mnt.* duwen, *trycka? el. Mnt.* doven, *rasa?*] *ansättande? raseri, häftighet?* lwpä the i fwlt dwffende in oppa thöm, ath the finge ecke bruke sin skot *BSH* 5: 502 (1512).

duver? *adj.* = **duvin.** mz dufwo ok dulsko thorro hiärta (dufwo *dock sannolikt för* dufno) *Bo* 102.

duvin (dovin. *nom. pl. m.* **domne** *KL* 37. *f.* **domfna** *Bir* 3: 304**),** *adj.* [*Isl.* dofinn] *maktlös, bortdomnad, slapp. om lemmar.* thera arma wurdhe domne *KL* 37. alle andre hans limi wrdhu swa dofne ok wärks fulle at han gat went sik enga wäghna *Bil* 272. *ib* 350. *Va* 31. mina hendir äro mik badhe dufna och dödha *ST* 41. — *slapp, svag, skum.* om ögonen äre dwffwen oc mörk *LB* 7: 206. — *ljum.* liot thz kallas vara dofwit som hwazske är heet älla kalt *Bo* 132. — *bildl. remissus, tepidus, slapp, matt, ljum, likgiltig.* hwilkra systra sanger skal ey wara dwl ällir doffuen *Bir* 4: 54. tepidus. thz är then som dol oc dufwin är *Bo* 138. dufwin j thinne thiänist *Bir* 2: 180. langa domfna ok slioa böner *ib* 3: 304. *ib* 2: 327, 3: 336, 367. *Ber* 19, 229, 247. *Su* 5, 91.

dval (dwall *LfK* 251**),** *n.* [*Isl.* dvöl, *f.*] *dröjsmål, uppskof.* swarar for utan dwal *Iv* 1987. i the naturlike eldzsins gärnigh är oc skal wara ä nakot dual . . . än enkte alstingis dual är mällan angrandhe syndaran oc syndha förlataran *Su* 46. *LfK* 95, 115, 251.

dvala, *f.* [*Isl.* dvala. *Jfr* **dol**] *eg. förvirring, störande.* **1)** *(yrsel,) dvala.* pröfua en hon laghe jnnan dwalo *Bil* 268. sömpnsens dwalä *Va* 14. **2)** *hinder, dröjsmål, uppskof.* vtan dwalu *Bo* 245. *Lg* 3: 308. *Al* 832. *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). *BtFH* 1: 456 (1362). vtan alla dualu *KS* 75 (184, 82). *Bo* 281. *VKR* 35.

Ansg 179, 183. opta vardhir stor skadhe aff domsins dualu *Bir* 2: 189. thz skulle göras mz längre dwalo *KL* 360. then langa dualan som han hafdhe sitiande vidh bordh *Bir* 3: 16. i alle the färdene som jak foor, hafde jak hvarte mödo eller dvalu *(nec labor erat nec mora) Ansg* 181. *Bo* 157. *Al* 1231, 8082. *RK* 1: 3639, 2: 4024. *Lg* 3: 234. gräto for dwalu *(dilectione, utan tvifvel läst: dilatione)* himerikis löna *Ber* 35. — **dvalu fulder,** *adj. dröjande, blifvande, varaktig.* mz dwalufulle *(morosa)* ok lange hiärtelike kärlekx aminne *Su* 446.

dvala, *v.* [*Isl.* dvala] *dröja.* os duger ey dwala *RK* 2: 3358. — *afbida. med prep.* äptir. konung cristiern fik ey effther hesta dwala *RK* 2: 8471.

dvalan, *f.* [*Isl.* dvalan] *dröjsmål.* äpter thriggia dagha dwalan *Al* 1619. vtan dwalan *ib* 4194.

dvali, *m.* **1)** = **dvala 1**. hafdhe lighath ena stund ij dwala *Fl* 359. *Iv* 424 *(i rimslut). LfK* 224. en andeliken dwali ällar sömpn *Su* 5. *Lg* 3: 360. lat mik liggia oc haffua dwale *(sofva, hafva ro) RK* 2: 3533. **2)** = **dvala 2**. jak seer vadha vara j dualanom *Bir* 2: 197. *MB* 1: 244. *Lg* 3: 308, 473. *RK* 1: 748, 2: 908, 2722. vtan dwala *Al* 1740, 8566, 10500. *RK* 2: 4797. fore vtan dwala *Al* 7601, 9037 *(på samtliga under* **2** *från rimverk citerade ställen förekommer* dvala *i rimslut). Jfr* **döds dvali.** — **dvala drykker,** *m. sömndryck. Va* 13, 29.

dvälia (dualia *Bu* 130. **duäla** *MB* 1: 339. *pres.* **dväl.** *refl.* **dwäls** *PM* 31. **dwals** *LfK* 42. *impf.* **dvalde.** *part. pret. n.* **dvalt),** *v.* [*Isl.* dvelja] *L.* **1)** *trans. uppehålla, qvarhålla.* konungen wilde hawa dwalt han thär *RK* 1: 2053. vi vitom ey hwat honom hände älla dwäl swa länge *Bir* 1: 153. *MB* 1: 343. thins legho mantz wärk skal thu ey olönadh dwälia *(lemna)* mz thik til morghins *ib* 365. **2)** *fördröja, uppskjuta.* dualde gudh sina jät *Bir* 3: 451. *Ber* 1. *Iv* 1547. duälia *(fördröja utbrottet af)* sina wredhe thr til hon är iui gången *KS* 49 (124, 53). duäl hämdena thr til wredhen är iui gångin *ib* 36 (96, 39). — *opers.* skall mik ther ekke till dwälia *(skal mic þar til æcki dvelia; jag skall icke dröja med det) Di* 148. **3)** *intrans. dröja, stanna.* iak ma här ey längre dwälia *Iv* 874. *Al* 5487, 9285. *RK* 2: 3409. *Di* 6. — *dröja, draga ut på tiden.* baþ han skynda ok eigh dualia *Bu* 130. *ib* 520. *Bil* 476, 633. *Bir* 3: 50. *Al* 764, 1753. *RK* 1: 160. hon lät ekke dwälia *(hon dröjde icke) Bo* 10. *ST* 71. — *åtföljdt af prep.* mädh. dwälia mz dödhenom *Bo* 198. *RK* 1: 4455. — *med inf.* duäl eigh at cristna mik *Bu* 414. *KL* 81. *Bo* 26. *Bir* 2: 316. *MB* 1: 339. *Va* 36, 46. — *refl.* **dvälias,** **1)** *dväljas, qvarstanna, dröja.* dualdes þär siþan eet ar *Bu* 199. *ib* 24. *Bil* 269. *Bo* 67, 239. *Bir* 3: 174. *Ansg* 185. *PM* 31. *Di* 13, 35, 86. *LfK* 42. **2)** *dröja, uppskjutas.* thäktis gudhi at lata swa länge dwälias hänna dödh *KL* 353.

dvälilse (dwelelse), *n. pl. dröjsmål, uppehåll.* nogen dwellisse (dwelelse) eller töffningh göre *FM* 464 (1510).

dvärf *för* **dvärgh?** ther bygdhe folk ij the bergh qwinnor ok män for mykiu dwärff *Al* 5420 *(läsarten utan tvifvel förderfvad).*

dvärghelin, *m. liten dvärg.* här hafuer ridhit een dwärghelin *Fr* 138. *ib* 238.

dvärgher (-ar), *m.* [*Isl.* dvergr] **1)** *dvärg, mytiskt väsende som man föreställde sig ega mensklig skapnad i minskadt mått, förstånd och välde öfver naturens förborgade krafter samt hafva sitt tillhåll företrädesvis i berg och i jorden.* een dwärgh dreeff the hästa fram *Iv* 3055. *ib* 3205. nu kom swa margher dwärgher härä *Fr* 575. een stol twa dwärgha bära tha *ib* 308. *ib* 134, 140, 175, 242, 245, 253, 256, 264, 286, 297, 303, 315 *o. s. v. Al* 8088. *Di* 14 *o. s. v.* **2)** [*jfr* dvärg *i Sv. dial.*] *spindel.* duärgen äter the myggen smaa *MD (S)* 235. — **dvärgha konunger,** *m. dvärgkonung. Fr* 275. — **dvärgha skari,** *m. skara af dvärgar. Fr* 589, 752.

dy, *n. (i alla de följande ex. utom dem från Lg* 3: 458 *kunna dock hithörande former föras till* **dyr** *el.* **dy,** *m.)* [*Isl.* dý, *n.*] **1)** *dy, gyttja, smuts.* skapadher aff waate iordh swa som är dyy *MB* 1: 77. þit värulz uald ok heþar forsma iak som sör ok troþar som dy *Bu* 489. *Bil* 801. **2)** *sump, kärr.* eth dywpt dyy *Lg* 3: 458. aff thz dyyt ällar kärre *ib. MB* 2: 247. *Su* 330. — *Jfr* **hängedy** *samt* **dyi, dyr.**

dyd dylghia, *f. spöke.* thänkto at the sagho fantasma thz är nakat thz som annorledhis synis än thz är som man pläghir sighia at somlike see trol älla dyd dylghio *Bo* 92.

dygga (-dher), *v.* [*Isl.* döggva] *beständka, fukta.* sidhan stänk the askona . . . mz wathn . . . oc then delen dygdher är draghes affwer ena sidho, oc dygges ather then andre delen *PM* 49.

dyghþ (digdh. dygh. dyg *LB* 3: 60. **dyght. -ir),** *f.* [*Isl.* dygð] *L. virtus.* **1)** *duglighet, förträfflighet. GO* 269, 1065. himbla natwr . . . giwer therre natwr som näst är henne sina mäste fäghrind oc dyghdh *MB* 1: 39. huru alla gerninga öffwas theres dygd wiidh ändin pröffuas *RK* 3: 3125. thz giordho the fore konungxins dygdh *Iv* 1736. **2)** *förträfflighet, förträfflig egenskap, kraft (oftast gudomlig el. öfvernaturlig kraft).* han *(Guds son)* är renaste speghel oc äptersyyn aldra gudz dygdha *MB* 1: 35. waar herra ensamen, han är swa fulkomen, at han är alt oc hawer alla dygdher oc krapta i enne dygdh *ib* 78. alla skapadha dygdher oc krapter äre andelika scriwadha i thera *(änglarnes)* hugh *ib.* þu hauar guþlekan krapt ok dygh *Bu* 62. gudhz dygd *Bil* 472. taka thäs hälghä andz dyghdh *KL* 131. sighiande han vara myklä guz dygdh *ib* 144. iomfru marie dygdh oc forskuldan *ib* 62. sancti nicholai dygdh *ib* 108. for vars härra bref dygþ skyld *Bu* 190. lät fresta them olikasto *(kors)* först ok dughdo enkte som ängin dygdin war mz *Bil* 87. *ib* 232, 725, 893. thäs hälgha kors dygdh *KL* 50. hwat stor dygdh j scripta malum är *ib* 7. böninna dygdh *Bo* 101. *ib* 72, 107, 118, 246. *Gr* 318. *Bir* 1: 90, 189, 341. *MB* 2: 338, 350. eet fingergull ther prisath är aff dygdher full *Fr* 878. *Iv* 1926. *Al* 4283. tessa yrte digdhe *LB* 5: 82. rosor haffua the dygd *ib* 7: 4. kyrwils dygd *ib* 100. *ib* 101. bazstoffuan haffuer xii dygdhe *ib* 3: 46. galanga . . . hawer mykla dygdher *ib* 47. sinciber . . . hawer tessa dygder *ib* 49. mwscatum . . . haffuir tenna dygd *ib. ib* 50, 51 *o. s. v.* hon (ɔ: konan) hawer naturlika minne krapt oc dygdh än mannen *MB* 1: 84.

swa som solen skiner j sinne dygdh *ib* 2: 334. **3)** *kraftig gärning.* mz dygdhom ok iärteknom *KL* 134. *Bo* 159. *Gr* 290, 323. *Pa* 3. **4)** *konst, skicklighet.* ther änga dygdh til örlögh wita *Al* 4283. mz dygdh thz ordh thu saman lagdhe *ib* 162. ena borgh konstelik bygdh mz storom priis ok mykle dygdh *ib* 4440. han *(drycken)* war giordher rät aff dygdh *ib* 2595. **5)** *fromhet, dygd.* mer skulde iak þinom döþ varkunna än iak hafþe eigh dygh for þunna *Bu* 74. þe boþo saman guþleka mz mykle dyght *ib* 3. ther til at hans dygdh wardhe liws oc oppenbar *MB* 1: 199. — *dygd, dygdig egenskap.* dyghd är faghr skipelse ok godh styrilse manzens til hans hugh ok vilia huru han må rådhlika liua *KS* 17 (43, 18). thässa thre dygdher, tro oc tröst oc gudz älskoghe, kallas gudhlika dygdher *MB* 1: 315. trea äru the ther sighias wara gudhlika dyghde . . . thet är hop, tro ok kärleker *KS* 18 (45, 19). äru andre tolf dyghde, the sik haua til manzens sidhi ok åthäue *ib.* är thera handa huxens starkleker thön dyghd, ther hård ok gen wärdlik ting må medh skiälum thula *ib* 19 (47, 20). **6)** *godhet, välvilja.* han forstoþ varra fru dygh ok höuisco *Bu* 24. giordho oos stora dygdh *(humanitatem) KL* 175. af sinne dygdh ok lioflek latir han thik kalla *Bo* 238. aff hänna dygdh *Iv* 199. thu hafuer mik viist ä dygdh til hofua *ib* 5113. *ib* 5600. *RK* 2: 3132. *Va* 39. **7)** *hjälp.* hawa aff honom trefalla dygd *Bir* 1: 256. *ib* 259. — (dygdh *för* frygdh *MB* 2: 398.) — *Jfr* **hovodh-, o-dyghþ.** — **dyghdha dadh (dygda daadh),** *n.? dygdig handling.* göra dygda daadh *MD (S)* 204. — **dyghdha dränger,** *m. dygdig man. Lg (Cod. C)* 1003. — **dyghþa fulder (dygdha-** *Bil* 117; *Bir* 1: 251. **dygdhe-** *Bo* 29. **dygdho-** *Bir* 3: 313**),** *adj.* [*Isl.* dygđarfullr] **1)** *förträfflig, utmärkt, ädel.* är himbla natwr aldra renast, oc swa dygdhafull, at hon thol änkte orent när sik *MB* 1: 39. at theras frägd gik dygda ffwl *MD (S)* 278. **2)** *kraftig.* mz fa orþom dygþa fullom *Bu* 182. **3)** *med konst arbetad?* oppa hans hoffwd een krona aff gul then läth han skina dygdha fwl *(möjligen syftar dock* dygdha fwl *icke på* krona *utan på* han *och är i sådan händelse att föra till* 4 *el.* 5*) MD (S)* 269. **4)** *full af fromhet el. dygd, dygdig.* do dygþafuldar i guz friþi *Bu* 209. *ib* 194. *Bil* 117. *Bo* 29. *Bir* 3: 124, 313. *MD (S)* 278. **5)** *god, nådig.* dygdha fuller gudh *Bir* 1: 251. — **dyghdha gärning,** *f. dygdig gärning. MP* 7, 244. *Bir* 2: 62, 154, 3: 129. — **dyghdha lifnadher,** *m. dygdig lefnad. Bil* 925. — **dyghdha liverne,** *n.* = **dygdha lifnadher.** *KL* 195, 280. *Bir* 3: 95. *Lg* 824. — **dyghdha lös (dyghdelös** *KS* 47 (119, 50)**),** *adj.* [*Isl.* dygđarlauss] **1)** *kraftlös, onyttig. Bil* 556. **2)** *dygdelös, i saknad af dygd. KS* 45 (115, 49), 47 (119, 50). *Lg* 1004. — **dyghdha man (digde-** *KS* 6 (14, 6)**),** *m.* [*Isl.* dygđarmađr] *dygdig man. KS* 6 (14, 6). *Bir* 2: 60, 123. *MP* 2: 102. — *dygdig menniska, dygdigt väsende el. art.* j förin idhir i nyan man . . . hulkin dygdha man skapadhir är eptir gudhi *MP* 1: 126. — **dyghdha prydhilse,** *n. dygdeprydnad, dygdesmycke. Lg* 3: 424. — **dyghdha samber (dygdho-** *Lg* 3: 263, 415. **dygde-),** *adj. dygdig. Lg* 3: 263, 415. *Gers Frest* 1, 3. — **dyghþa sten,** *m. ädelsten. Bu* 151. — **dyghdha tekn,** *n.* **1)** *tecken el. beteckning af kraft el. krafter?* hurw stiärnor eller himbla tungel äre dygdha tekn *MB* 1: 67 *(snarast att fatta ss två ord).* **2)** *kraftigt tecken el. under.* seande dygdha tekn *KL* 393. *MB* 2: 387. j hwilkom stadh hända stoor oc osighilighen dygdha tekn *Lg* 3: 260. **3)** *tecken till dygd.* vi formattom enkte dygda tekn the *MP* 1: 244. — **dyghdha tomber,** *adj. i saknad af dygd. Bil* 725. — **dyghþa trapa,** *f. dygdetrappa.* visaþe han ok lärþe himirikis up gang at tolf dygþa trapom *Bu* 185.

dyghdhelika (dygdeligä *Va* 17. *i rimslut:* **dygdhelik** *Iv* 201; *Fr* 2211; *Al* 546. **dygdherlik** *Iv* 1538, 2257**),** *adv.* **1)** *förträffligt, utmärkt, väl?* lärdhe hon thöm swa dygdhelica *KL* 350. **2)** *dygdigt, med dygd.* at the magho dygdhelika oc saatlika liwa *MB* 1: 459. *Bo* 29. *Lg* 664. huru han må dygdelika sitt hvardaghs härskap halda *KS* 12 (29, 13). dyghdelika styra sik ok sin åthäue *ib* 28 (70, 30). *ib* (71, 30). **3)** *välvilligt.* vilin ij göra swa dyghdhelik at ij vilin hiälpa mik *Fr* 2211. **4)** [*jfr Mnt.* dogentliken. *Mht.* tugentliche] *höfviskt, med värdighet.* dygdhelika tha giordhe han *Iv* 503. *ib* 201, 1538, 2257, 2265. *Al* 546. *Va* 17.

dyghþeliker (dygdhelikin. dyghþeleker. dygdeligh. dygdherliker. dyghdoliker: -liko *MB* 2: 387**),** *adj.* [*Fdan.* dygdelig] **1)** *förträfflig, utmärkt.* konan sa at träith war faghert oc dygdhelikt at äta *MB* 1: 136. mig tyckte thz ware dygdher liicth *RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 262. — (?) galgana . . . är mykit digdhe rot *(för* digdhelikt?*)* til mang ting *LB* 3: 47. **2)** *kraftig, mäktig.* han är . . . dygdhelicast *(virtuosissimus)* suasom the yrtin som biin dragha aff honagh *Bir* 2: 216. mz them dygdhelikum thingom som röras magho hwart fra andro *MB* 1: 61. huar en bön gudhelika läsin j mässonne är mykit dygdelikare oc krafftelikare än annars stads läsin *Su* 304. dygdelika krapter *ib* 197, 379. *Bo* 110. *MB* 2: 374, 387. *Lg* 3: 226. **3)** *förtjenstfull.* räknas han (ɔ: fatikdombir) . . . dygdhelikin *(virtuosa) Bo* 128. *Bir* 2: 300. *LfK* 130. **4)** *skicklig.* them hafwer giort en dyghdelik hand *Al* 7474. **5)** *dygdig.* mäþ dyghþelekom lifnaþe *Bu* 8. medh höueskom ok dyghdelikom åtheuom *KS* 13 (30, 14). thz godt och dyghdelikt är *ib. ib* 22 (53, 24), 28 (71, 30). vitur man ok dyghdelikr *ib* 22 (53, 24). han är dygdhelikin *Bo* 6. *Bil* 916. *Bir* 1: 22, 56, 139, 345. til allo war hon dygdeligh *RK* 2: 2928. hedherlike oc dygdhelike quinno fru katerine *SD NS* 1: 580 (1406). hans dygdeliga frägd *(fama virtutis ejus)* wt widdes alla wäghna *MB* 2: 303. **6)** *god, nådig, mild.* thit dygdhelica tholamodh *Bir* 2: 265. mz thes dygdhelica gudzins hiälp *ib* 4: 129, 130. — *Jfr* **ful-, iäm-, o-dyghdheliker.**

dyghdhelikhet (dyglikhet *Lg* 3: 283**),** *f.* [*Fdan.* dygdhelighed] **1)** *förträfflighet.* jak . . . owirgaar al thing mz mine dygdhelikhet *Bir* 3: 301. **2)** *fromhet, dygd, dygdigt väsende.* hänna enkannelika dygdhelikhet *Bir* 1: 95. *ib* 386. *KL* 199. *Lg* 3: 283.

dyghdher, *adj. Jfr* **väl dygdher.**

dyghdhogher (-igh), *adj.* [*Isl.* dygđugr] *dygdig.* dygdoge menniskior *MD (S)* 293. han war dygdigh och toktelik *Fr (Cod. B, C, D, E, F)* 33.

dygher, *se* **digher.**

dyghn, *se* **döghn.**

dyi (*dat., ack.* **dyia. dya.** *dat. pl.* **dyghiom** *Su* 330), *m.* **1)** = **dy 1.** i söroghum dyia *Bil* 956. dwäliandis j dyanom *(cœno) Bir* 1: 62. trudhir hon dya ok thräk *ib* 334. *ib* 207, 3: 137, 214. i dywpom dya *LfK* 203. **2)** = **dy 2.** j träkkom oc dyghiom *(in paludibus) Su* 330. — *Jfr* **dy, dyr.**

dykare, *m. dykare? ss tillnamn.* hartika dykare *FH* 2: 47 (1419). *Jfr* **duka.**

dylarot, *se* **dilla rot** *under* **dil.**

dylia (**dölia** *LfK* 152; *MD (S)* 297. **döla** *Di* 285. **dölige** *SO* 95. *pres.* **dyl. dyll. döl. döll.** *impf.* **dulde. dolde. dölde.** *part. pret.* **dulder. dolder. dylder: dyld** *Bir* 5: 17. **dölder.** *imperat.* **dool** *(troligen skriffel för* **dööl**) *MB* 2: 19), *v.* [*Isl.* dylja] *L.* **1)** *dölja.* thz som vm nattena görs är dult oc hult for hans öghom *ST* 374. sannindena dölia *Lg* 3: 55. *LfK* 152. dömdes olaff . . . for döls mool han dölde en kedel som hans barn ffaan vnder i vistehwss *BtFH* 1: 154 (1507). — dylia mädh nokrom, *hjälpa någon att dölja (ett brott), underlåta att röja.* huilken som dyll mz then som orenlicheet bäär i forscriffne rwm *SO* 188. *MD (S)* 297. skal jak mz tik thetta mordh dylia *ib* 298. huilken hosbonda tz weth mz sin swen och dyll tz mz hanom *SO* 147. *ib* 148, 308. **2)** *hålla inne.* dömdes lauri . . . ij pund korn wt som han haffuer dölt i tw aar *BtFH* 1: 182 (1507). dömdes thomas rarie sak til XL m. för dolzmol han dölde ij pund malt som war for slotzins tegil wid wtloffuat aff hwaria ffierding *ib* 222 (1508). **3)** *neka, förneka. med ack.* dyll man gield *MEG (red. A)* 56. *ib (red. B)* 61. *EG* 65. witis thz honom ok han dyll thz *ib* 63. *ib* 65, 67. — *abs. SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). hon dolde oc thz kunne ey pröwas *MB* 1: 224. hon dulde oc nekadhe at thz aldri war *ST* 457. dyl han sidhan tha nämpne huar thera som käre ok dyl siex män aff gardhenom *MEG (red. A)* 54. — *vägra (att lyda).* döl äller wandher ey *SO* 21. **4)** *inför domstol med egen el. edgärdsmäns ed bekräfta sitt nekande.* wil han dylia dyli mz xij mannom aff gardhenom *MEG (red. A)* 54. *ib* 55, 56, *(red. B)* 58, 59, 61. *EG* 66. **5)** ? är allä ting dwlde och allä ondh ordh *SO* 26. — **dylia in,** *hålla inne.* dömdes sigwrd . . . för dolsmol som han dölde konu[n]gx skat in med sigh *BtFH* 1: 142 (1507). — **dylia undan,** *undandölja.* han dölde wndan ij pund korn *BtFH* 1: 220 (1508). hvilken som gömer bort anners verck tygh eller döll vndan *SO* 152. *ib* 143. *PM* 37. *Jfr* **undan dylia.** — *Jfr* **inne dylia.**

dylkas, *v. refl. L.*

dylska (**dölzka**: -**ona** *SO* 199. **dolska** *L.*), *f. L. döljande. SO* 199.

dylska (**dölska**: -**o** *Bir* 1: 315. **dyskan** *för* **dylskan** *Su* 287), *f.* [*Jfr* **dol**] **1)** *tröghet.* lätin är enna handa hugxsins dylska *MP* 1: 309. *ib* 75. *Bir* 1: 304, 315, 2: 138, 3: 182, 184, 257. *Ber* 138, 229. *Su* 191, 287, 419. *LfK* 169. **2)** *galenskap, öfverdåd.* thu swekth megh mz dylske tin *MD* 114.

dylskas (**dölskas.** *pres.* **-as**), *v. refl. neka, vägra, tredskas.* han dölskas äller wördher ey *SO* 23.

dylsker (**dölsker** *Ber* 19; **dölskir** *Bir* 1: 387. **dulsker**: -**o** *Bo* 102. *n.* **dylst** *Bir* 3: 183), *adj.* [*Jfr* **dol**] *trög, liknöjd, försumlig.* är glömskir älla dylskir *KL* 191. vi gangom opta a böne mz dufwo ok dulsko thorro hiärta *Bo* 102. vidhir sins sons helso ville hon ey dylsk älla forsumol vara *ib* 10. hawir mykyt dylskir varit til mina thiänist *Bir* 3: 3. *ib* 1: 387, 2: 125, 3: 166, 183, 275, 304, 367, 462, 466. *Ber* 19, 138. *Su* 418. *Lg* 3: 273.

dylsklika (**dölsklika** *Ber* 19. **dölsklica** *KL* 275. **dylskelica** *MP* 2: 193. **dylzskelika** *LfK* 190), *adv. slappt, trögt, med tröghet el. försumlighet.* liua sliolika oc dylsklica *KL* 255. han hafdhe dölsklica oc glömsklica liuat i klostreno *ib* 275. dylsklica angra oc bätra sina synde *Bir* 3: 89. *ib* 180, 354. *MP* 2: 193. *Ber* 19. *LfK* 190.

dymbildaghar, *m. pl. L.* — **dymbildagha vika,** *f. L.*

dymbilvika (**dymblawika**: -**u** *BSH* 4: 11 (1471)), *f.* [*Jfr Isl.* dymbildagavika] *L. dymmelvecka, påskvecka. MB* 1: *(Cod. A* 3) 541. *BSH* 4: 11 (1471).

dyn (*Iv* 372; *LB* 5: 80. **dön**), *m.* [*Isl.* dynr] *dån. Bir* 1: 263. rädhelik elder . . . komber ther mz mykin dyn *Iv* 372. *Al* 6496, 9210. starker dön *ib* 10338, 10339. än the *(öronen)* flyta äller ok ther är dyn *(susning)* ii *LB* 5: 80. — *ljud, röst.* siwnga . . . mz sötom sang ok blidhom dön *Al* 4626. — *Jfr* **iordh-, iordha-, þor-dyn.**

dyna, *f.* [*Isl.* dýna] *eg. dunbädd; dyna, bolster.* hans dyna war aska ok linlakan haarkläde *Bil* 632. *GO* 698. *FH* 3: 101 (1447). *LfK* 76, 77. — *ss tillnamn.* iohanni dynu *SD* 2: 599 (1310). — *Jfr* **bänkia-, hofþa-, hovuþ-, undir-dyna.**

dyngia, *f.* [*Isl.* dyngja] *L. hög, dynghög; dynga, gödsel.* the madhka som födhas aff dyngio *MB* 1: 342. *Jfr* **fara-, hästa-, ko-dyngia.** — **dyngio högher,** *m. dynghög, gödselhög. Bo* 124.

dynia (*impf.* **donde**), *v.* [*Isl.* dynja] *dåna, bullra.* iordhin skalff ok donde fast *Al* 3343. — *opersonl.* tha tok til at dynia *Lg* 38.

dynter, *m. L.*

dyntogher (**dintogher.** *n.* -**ocht**), *adj. behäftad med dynt.* huadh thz är som är dintocht *SO* 49.

dyogher (*n.* -**okt**), *adj. dyig, gyttjig.* vm thz *(vattnet)* är dyokt *Bir* 2: 130.

dyr, *m. dy.* fiol . . . j diupan dy *Bil* 805. *Jfr* **dy, dyi.**

dyr (**dyrr** *(frf. vok. i änd.).* **dör. döör. dörr** *(frf. vok. i änd.).* **dor: dorena** *Su* 224; **dorona** *(för* **dorena**) *ib.* **daar** *RK* 1: *(Ny början af Gamla Krön.) s.* 164. *f. ack. sing. el. ack. pl. med art.* **dyrena** *Bir* 4: *(Avt)* 178. **dörena** *MB* 1: 309, 2: 167. **dörrina** *KL* 396. **dyrnä** *SD* 5: 566 (1346). **dörna** *MB* 2: 390, 391. **dörnä** *Va* 11. *pl. f. nom. och ack. med art.* **dyrenna** *Bir* 4: *(Avt)* 178. **dyrrena** *ib* 180. **dörrena** *ib* 1: 63. **dörrenar** *ib* 3: 460. **dörrernä** *Di* 28. **dörernar** *ib* 253. *ur* **dör,** *fattadt ss sing. f., utvecklade senare former af pl. nom. och ack:* **döra** *Bir* 4: 84. **dörra** *RK* 3: 2837; *SJ* 206 (1451). *pl. gen.* **dura** *i sammansättningar.* **dora** *MB* 1: 309 *och i sammansättningar.* **dorra** *i sammansättningar.* **döra** *i sammansättningar.* **dörra** *i*

sammansättningar. dat. **durum** *Bu* 183; *Ansg* 229; *med art.* **durumen** *MB* 1: *(Cod. A* 10) 555. **durom** *Bo* 234; *med art.* **duromen** *Bo* 60, 163; **duromän** *KL* 21. **dorom** *Bu* 14; *med art.* **doromen** *KL* 396**)**, *f. pl.* **(***KL* 160; *Gr* 299; *Bir* 1: 63, 227, 3: 460, 4: *(Avt)* 178, 180; *Di* 28, 253; *Lg* 3: 246**)**, *n. pl.* **(***Bo* 216; *Bir* 1: 227, 295; *Al* 1777**)** *och f. sing.* **(***Pa* 10, 21; *Bo* 217, 218; *Bir* 1: 227, 4: 84; *Su* 224**)** [*Isl.* dyrr, *f. pl.*] *L.* **1)** *dörröppning, dörr, ingång.* badhen dor trän som standa langx vp mz durumen *MB* 1: *(Cod. A* 10) 555. sa han en storan diäfwl standa j duromän *KL* 21. iohannes staddis i duromen *Bo* 216. viþer suþro dyrnä *SD* 5: 566 (1346). tagha aff lamba blodhino oc smita . . . ower dörrena *MB* 1: 307. läggia hans blodh . . . ower twäggia dora ingang *ib* 309. wil iach halda her wtan for dörnä *Va* 11. lagdhe sten oppa griptinna dör *KL* 395. hema för varom durum *Ansg* 229. — *bildl.* vi stam nu i duromen *(in januis passionis) Bo* 163. **2)** *dörr, stängsel för en dörröppning.* luktum durum *Bu* 183. lukte atir dörrin *Bo* 216. äru thera dör swa som til halffs vplätna ok ypna *Bir* 1: 227. thera dör är alstingx ypin for minom son *ib.* allä myrkästwonnä döör vplätos *KL* 160. the läsa fore honum op all thera dör *Al* 1777. tha böstadhis vppa dörinne *Bo* 217. ey kunno dörrin hängia vtan axla *Bir* 1: 295. krokane . . . som dörrena skullo oppehalla *ib* 2: 90. dyrenna hänna böghia sik nokot mer än þem burþe *ib* 4: *(Avt)* 178. lyptas þe hälgho kirkiu dyr fran iorþenne *ib* 179. lät göra aat hänne ena starka dör *Pa* 10. brutu the dör hwar ifuir androm *(bröto sig in hos hvarandra) Bil* 316; *åtskilliga af dessa ex. skulle kunna föras till* 1. — *Jfr* **bodh-, domkirkio-, graf-, iärn-, kamara-, kirkio-, kor-, läktara-, lön-, mylno-, sals-, sanghus-, skärm-, sten-, sälla-, torn-dyr;** *äfvensom* **dorträ** *och* **odoraþer.** — **dura axul (dörra-),** *m. dörrhake, vändtapp.* dörra agxlana *(cardinum)* borur *Bir* 2: 90. lypt bort dörrenar aff dörra agxlomen *(postibus) ib* 3: 460. — **dura brut (dörabrott** *SO* 293. **dörebrot** *FM* 426 (1509)**),** *n. L. uppbrytande af dörr. SO* 293. *FM* 426 (1509). — **dura haki (dorra-. dörra-),** *m. dörrhake.* dörra hakane *(uncini)* äru alstingx vtrakte *Bir* 2: 90. j dorra hakomen *(uncinis)* hulke som tilföghias agxlomen *(postibus) ib* 91. — **dura iärn (döra-),** *n. till en dörr hörande järnbeslag.* murankar ok döra iärn *SO* 72. — **dura kroker (dora-** *Bir* 4: *(Avt)* 179**),** *m. dörrhake.* dura krokane äru ut räkte þät längsta þe magho *Bir* 4: *(Avt)* 178. *ib* 179, 180. — **dura köp (döra-),** *n. köp vid egen dörr el. i närheten af eget hem?* hava döraköp hema i lande sino *KS* 66 (163, 72). — **dura naghl (-naghel),** *m. dörrnagel, spik med hvars tillhjälp en dörr öppnas el. stänges?* ondh quinna är diäwlsins dura naghel *(tartareus clauus foris) GO* 984. — **dura spiker (döra-),** *m.* = **dura naghl.** döra spiken mz hwilken tiälsens dör pläghadis til stängias *(clavum tabernaculi) MB* 2: 80. — **dura sven (dora-** *MB* 2: 166, 167, 171, 197. **dore-** *ib* 186. **döra-** *ib* 170, 184. **döre-),** *m. kammartjenare.* doraswännen vagho j gen lykte dörena *MB* 2: 167. *ib* 166, 170, 171, 184, 186, 197. eders nådes döresuen *BSH* 4: 269 (1501, *nyare afskr.*). — **dura vaktare (***Ber* 215. **dora-** *Bir* 2: 82. **dora väktare: -a** *MB* 2: 183. **dyrauaktare** *Bir* 3: 182**),** *m. dörrvaktare. Bir* 2: 82, 3: 182. *Ber* 215. *MB* 2: 183. — **dura vaktirska (dorauachtirska),** *f. dörrvakterska.* tha dorauachtirskan soff *MP* 1: 74. — **dura vardher (dora-),** *m.* = **dura vaktare.** giordhe sik dorauardh at ängin gath inkomit til hänna *Bil* 468.

dyr (dyyr. dir: diran *SGG* 131. *komp.* **dyrre** *MB* 1: *(Cod. B)* 547; **-a** *PfN* 135. **dyre** *Bu* 151. **dyrare** *Bil* 471; *MB* 1: 206; *KS* 40 (105, 44). *superl.* **dyrastr** *KS* 40 (105, 43); **-asta** *RK* 2: 7498; **-asto** *Bu* 12; **-astom** *ib* 140**),** *adj.* [*Isl.* dýrr] *L.* **1)** *dyr.* är thz dyrt at köpa *Bir* 1: 287. *ib* 289. nw är gode radh ganszke dyre *FM* 410 (1509). **2)** *dyrbar, härlig, förträfflig.* bryta ok spiälla sina dygþa stena dyre än gul *Bu* 151. sat mz dyrastom stenom *ib* 140. sat mz dyra stena *(ädla stenar) Iv* 207. *ib* 1334. *Fr* 171, 499, 841, 2939, 2966. *SD* 5: 564 (1346). *MB* 2: 173, 339, 359, 361. stena dyrä ok rika *Fr* 2706. foor hon i dyrare klädhe *MB* 1: 206. dyr lön *Bir* 3: 52. girnas ofmykit äpte krasmäti ok dyran mat *KS* 43 (111, 46). söth oc dyr lokt *Lg* 3: 446. *Pa* 20. *PM* XXIX. mäþ dyro bloþe *Bu* 128. prädicaþe huru dyr är renliues dygþ *ib* 183. hwilkra lifwerne ther dyyrt ok gudhliket ok mykit vndarliket är *Su* 414. som hedhras mz dyrom dödh *Ber* 188. dyr ällir konstogh ordh *(verba sonora) Su* 332. han *(menniskan)* är dyrastr af allom creaturom *KS* 40 (105, 43). drapus . . . xij dyra *(ansedda, förnäma)* herra *Bil* 384. dyr at ädle ok dyrare at gudhlikom lifnadh *Bil* 471. dyr klärkir *KL* 21, 91. enom dyrum mästara *Fl* 122. *Bil* 795. *VKR* VIII. een dyyr läkirska *ST* 447. — *helig, högtidlig.* var fru hauar än þriþiu hoghtiþ þa märasto ok dyrasto *Bu* 12. *Bil* 110. innan wara frw dagh dyra, som kallas assumptio marie *SD NS* 1: 378 (1401). strax äpter dyre warffru tiidhe *RK* 3: 4072. *LB* 7: 330. *FM* 266 (1505), 641 (1515). — *helig, dyr, kraftig.* en dyrasta eed . . . swäria *RK* 2: 7498. *ib* 7518, 7798, 8173, 8410. *SGG* 131. *BtRK* 231 (1464). lägger aff eder sware och dijre edher *BSH* 5: 78 (1506). — *n.* **dyrt,** *adv. dyrt, till högt pris.* iak köpte them mykit dyrt *Bir* 1: 208. *ib* 76, 2: 265. dyrra sälia *PfN* 135. — *Jfr* **iäm-, of-dyr.**

dyrbar, *adj.* [*Mnt.* dûrbar] *dyrbar. Di* 198.

dyrboin, *adj. dyrbart utrustad, dyrbart smyckad.* i dyrbonom waghnom *MB* 1: 239.

dyrbonadher, *m. dyrbar el. präktig utstyrsel. MB* 1: *(Cod. B)* 550.

dyrbär, *n. dyrbara el. utmärkta bär?* swa söth oc dyr lokt, at hon owergik alla dyrbärs lokt *Lg* 3: 446.

dyrganga, *se* **diurganga.**

dyrhet (-heet), *f. dyrbarhet.* timans oskattelika dyrheet *Su* 237.

dyrk, *f. och n.* **(***se* **afguþa dyrk) 1)** *dyrkan.* vände atar af villo tel þera *(gudarnes)* dyrk *Bu* 494. han är dyrk wärdher (dyrk wärdher *möjligen att fatta ss ett sammansatt ord*) *Bil* 534. til the helgho kirkio ok gudz dyrk ökilse *ib* 884. bödh . . . tholka gudhlika dyrk *MB* 1: 481. skullo the hawa gudhi til dyrk *(för att dyrka el. prisa Gud)* frwkt aff wänasto trä

ib 499. *Bu* 501, 503. *Bil* 80, 230, 327, 460. *MB* 1: 356. *Jfr* **afguþa-, diäfla-dyrk.** **2)** *omsorg, vård, idkande.* nw aktas mer klädhanna dyrk än dygdhanna dyrk *Ber* 29.

dyrka (dörkia. dircka. *pres.* **-ar. -ir** *MD* 80. *impf.* **-adhe),** *v.* [*Isl.* dýrka] *L.* **1)** *fördyra, höja priset. PM* 32. dirckis . . . oss alle waror *HSH* 20: 261 (1507). **2)** *hålla härlig el. helig, dyrka.* böþ kunugen tome at dyrka þera guþ *Bu* 188. dyrkar iordhena for gudh *Bil* 468. *ib* 534, 620. *Gr* 281. *MB* 1: 483, 498, 503. *Bir* 3: 197, 361. *Al* 6075. guz modhor hulka j dyrkin *KL* 106. — *hålla helig, fira.* jouis höghtiidh dyrkas tha *Al* 4727. *MD* 80. *Su* 373. vm vi . . . dyrkom vars herra vpfärdh til himbla *MP* 1: 155. — *hålla i ära, främja, bruka.* vtländzkan räth j riket ey dörkia *RK* 2: 113. **3)** *bruka, odla.* dyrka jordh *MD (S)* 282. *ib* 286.

dyrkan, *f.* [*Isl.* dýrkan] **1)** *dyrkan. Bu* 51. *MB* 1: 483. gudz dyrkan *ib* 496, 498, 503. hedhir girin är diäfwlsins dyrkan *Bo* 96. *Jfr* **afgudha-, diäfla-, gudha-dyrkan.** **2)** *flit, ifver, omsorg.* vm man läggr ofmykla dyrkan ok äruode å sin mat *KS* 43 (111, 46). **3)** *iakttagande.* tystonna dyrkan *(cultus) Bir* 4: 60.

dyrkare, *m. dyrkare. MP* 2: 254. *Ber* 238. *MB* 2: 281. *Jfr* **afgudha dyrkare.**

dyrkirska (dörkerska), *f. qvinna som tager (något) i akt.* sanne renlex älskerska ok dörkerska *Lg* 3: 522.

dyrkt, *f. dyrkan. Bu* 61. mz offar ok dyrkt *ib* 63. for thäs hälgha kors dyrkt *Bil* 455. *Jfr* **afguþa dyrkt** *samt* **dyrk.**

dyrleker, *m. dyrbarhet.* j klädhanna blötlikhet ok dyrlek *Ber* 30.

dyrlika (dyrliga *MB* 2: 361. **dwrligha** *Di* 245**),** *adv.* **1)** *dyrt.* sälia honom swa dyrlika som han mäst kan fanga *PM* 35. **2)** *dyrbart, härligt, förträffligt.* kirkia dyrlika bygdh *Bil* 875. mz rika fradzsarenom hulkin dyrlica kläddis *MP* 1: 19. *Iv* LXXV. *Al* 308, 7503. *Di* 245. loktar . . . dyrlica *Bo* 147. *Su* 176. *MB* 2: 361. köt war dyrlika reet *KL* 76. kände honom at helsa iomfru mariam swa dyrlika at alle vndradho *ib* 93.

dyrliker (-ligh. -leg. -ligin), *adj.* [*Isl.* dýrligr] *dyrbar, präktig, utmärkt.* alt feet oc dyrligit borttapadis *MB* 2: 361. mz gyllenstycke oc dyrliga päll *Di* 97. wardir thz honogh mykit dyrligit *LB* 3: 60. aff thesse dyrlege drenge *Di* 134. *ib* 209, 222.

dyrlikhet (-lighet), *f. dyrbarhet.* dyrlikhet j klädhwm *Ber* 29. — *förträfflighet.* hans lärdoms dyrlighet *Su* 264.

dyrne (*pl.* **dyrner),** *n.* [*Sv. dial.* dörne] *L. dörrpost.* vmgrep badha porthana mz theris dyrner oc laasom *MB* 2: 120.

dyrne trä, *n. L.*

dyrfdh, dyrva, dyrve, dyrvilse, *se* **dirfdh, dirva, dirve, dirvilse.**

dys, *f. L.*

dysin? *adj.?* [*Jfr Isl.* dœsinn *i Jonssons ordb. samt Mnt.* dusen, *v.* dusich, *adj. Nht.* dusig, düsig, dösig] *trög, lättjefull?* swangh kiin wardher opta dysins iidh *(ore macet stiopus post ciniflonis opus) GO* 673.

dysing, *m.?* [*Mnt.* dusink] *med bjällror besatt bälte (af metall).* han gaff them . . . sölff oc gul bade dysing oc smijde *RK* 1: *(Albr) s.* 211. här karl haffde sik klät mädh sin ridderleka skrudh . . . mädh silff bälte, dysing oc fating oc halsbandhe *BK* 208.

dyst, *se* **diost.**

dysteran, *se* **diosteran.**

däggia (-ir, -de), *v.* [*Äldre Dan.* dægge] *dägga, gifva di.* som barn mz hornspena deggias *RK* 1: *(LRK) s.* 221. degdis mz en horn spinä som annat barn *PK* 230. — *refl.* **däggias,** *klema med sig, lefva i maklighet och vällust.* ey är quämelikit älla loflikit at thiänaren däggis hwar han seer sin herra swa mannelika stridha *Su* 396.

däghelika (dägeliga. degeliga), *adv.* [*Mnt.* degeliken] *ståtligt, vackert, väl.* red honom degeliga *(sœmilega)* wt *Di* 174. haar . . . degeliga krusat *ib* 128. degeliga woxen *ib* 129. huru jomfru maria disputeradhe mz dieflenom . . . fynner tu dägeliga openbarat sancte birgitte j hennes reuelacionibus *Lg* 3: 546.

däghеliker (däghelikin. degheliken. dägelighen *RK* 3: 471. **degeligen. däghliker. dägeligh** *Va* 28; *RK* 3: 1078. **degheligh. dägligh** *RK* 3: 845. **deglig** *MD (S)* 210. *superl.* **deglister: -iste** *RK* 2: 6996**),** *adj.* [*Mnt.* degelik] **1)** *rask, dugtig.* the mista mangen degheliken man *RK* 2: 1964. *ib* 3899, 6996, 8430, 8432, 3: 44, 471, 845, 907, 1078, 2361, 2905, 3970, 3976. swa mykyt däghelikit folk *ST* 524. **2)** *ståtlig, vacker.* war han bade stark oc degeligen *(tigvrlegr)* oc winligen *Di* 57. syntis han en degeligen man *(manna friðaztr oc kvrteisaztr) ib* 103. *ib* 73, 133, 165, 204. mötto honum ther twe däghelike *(speciosi)* vnge män *Pa* 20. *Va* 28. *ST* 81. *MD (S)* 210. haffde enä degheligha dotter *Di* 1. *ib* 174. *MB* 2: 182. däghelikast barn *ib* 1: 224. degelige ben haffde han oc stark *Di* 12. *ib* 130. däghelik script *MB* 1: 224. een sköön oc däghelikin lilia *ST* 161. däghlikasta wädher *Lg* 3: 699. *Jfr* **ful-, o-däghеliker.**

däghelikhet (dägliheth), *f. ståtligt utseende, skönhet. Di* 230.

däk, *f.?* *L.*

däkin (dyäkin), *m.* [*Mnt.* deken. *Lat.* decanus] *dekan i ett domkapitel.* meth herra niclisse birgerssoni däkine i strenginäsi *SD NS* 1: 8 (1401). herra niclis birgirsson dyäkin *ib* 24 (1401). *ib* 501 (1405), 502 (1405) *o. s. v.* däkin ii linc[öping] *BSH* 5: 93 (1506). her däkin mattes *RK* 3: 3673. for däkenen oc andra caneka *Lg* 3: 385. — **däkina döme (dechenedöme),** *n. dekansämbete, dekanat.* haffue the goode herra, capitulum i scara, nämpd oc wtwald . . . mester jens jonsson . . . tiil dechenedömit *BSH* 5: 40 (1505).

däl (dääl. döl. dal), *adj.* [*Isl.* dæll. *Sv. dial.* däl, döl] **1)** *lätt att hafva att göra med el. att umgås med, otvungen, förtrolig.* — *n. adv. förtroligt.* hwat däält oc hemolt the hafdho vmga mz honom *Bo* 84. **2)** *trofast? förträfflig?* hwar war tha hans dala *(en afskrift, som legat till grund för andra upplagor har* döla, *se Hadorphs uppl. s.* 195, *Script.*

rer. *Suec.* I. 2: 69) sinna han loth sin herra slot swa brinna *RK* 2: 1044.

dälder, *adj.* [*Jfr N. komp.* dældare] *förtrolig.* johannes jhesu christi synderlighe oc dälde ven *Cod. Holm. A.* 29 *bl.* 98 *anf. af Rietz s.* 111.

däldhet, *f. förtrolighet.* omögeliket är i swadana omgängilse oc däldhet länge bliffwa wtan siälennas smitto *LfK* 155.

dälhet, *f. förtrolighet.* af sins brwdhgoma dälhet ok kärlek *Spec. Virg. s.* 220 *anf. af Rietz s.* 111.

dämma (demma. *impf.* **dempde),** *v.* [*Fnor.* demma] — **dämma up,** *dämma, uppdämma.* dempde vp saa högan siöö *MD* 345.

dämpa (dempa. *impf.* **dempde),** *v.* [*Mnt.* dampen, dempen] *qväfva, dämpa, undertrycka.* kom eldhen i takith paa forborgen och kwnne eij släckith för än the dempde 'thet med waathe sengkläder *HSH* 20: 124 (1507).

dängia (-ir), *v.* [*Isl.* dengja] *slå, bulta.* hambrane hördos smidandes, släggionar dängiandes *Su* 125. denge thöm mz hambrom *LfK* 233. tycker at tz *(hjertat)* denger oc bwltar *LB* 7: 234. werk som denger *ib* 282.

dängning (dengningh), *f. slag, bultande.* aff . . . slelgionna *(för* sleggionna*)* dengningh *LfK* 232.

därla (dörla *MB* 1: *(Cod. B)* 535. **dorla** *ib* 533**),** *adv.* [*Jfr Isl.* dælla. *Möjligen har det Fornsvenska ordet ursprungligen haft formen* **dälla**, *i hvilket fall* **därla** *kunde vara en bildadt efter sådana adv. som* **görla, varla** *o. s. v.*] *till äfventyrs, möjligen.* ther aff matte därla wardha affgudha *MB* 1: *(Cod. B)* 490. gudh forbödh os at äta aff thässo trä, ther til at wi skulom ey därla *(Cod. A* warla 144*)* dö *ib* 538. *ib* 532, 533, 534 *(på två ställen)*, 535 *(på tre ställen)*, 543, 545, 548, 550 *(på motsvarande ställen har Cod. A* diärware 48; näplika 59; tildirwas 71; tildirwis 75; wanlika 88, 89; *intet ersättande ord* 91, 222; swa 160; warla 182; ma wäl ske 245; *tydligen har den som skrifvit Cod. A, åtminstone till en början, ej rätt förstått ordet, hvarför han dels öfverhoppat det, dels oriktigt återgifvit det; riktigt synes han dock hafva uppfattat det s.* 88, 89, 245; *för öfrigt, enl. uppgift MB* 1: 568, *i Cod. B af detta verk alltid* därla, dörla *för* wanlika *i Cod. A). Jfr* **diärflika** *och* **görla.**

därva (darffua. -ar, -adhe), *v. förderfva.* offgirugh hogh därfwar marghin man *Al* 2970. *RK* 2: 8570. iak darffuade ther sa mongen man *ib* 3: *(till. om Chr. II red. B)* 6205. *Jfr* **fordärva.**

därvilse, *n.? förderf.* deruilse almogans bådhe til lif ok godz *KS* 5 (11, 6). *ib* 57 (144, 63). *Jfr* **fordärvilse.**

däva (-ir), *v. fukta, vattna.* fran flodhenne som däffwir äller wathnar egypti landh *MB* 2: 36.

däver, *adj. däfven, fuktig, våt. MB* 2: 42. *PM* 11.

dävin, *adj.* = **däver.** *PM* 11.

dödha (-adher), *v.* [*Isl.* deyða] **1)** *döda, dräpa.* for qwäld vil iak mik siälfuer dödha *Fl* 391. war sanctus iulianus plaghadher oc dödhadher *Lg* 3: 220. **2)** *döda, förklara kraftlös el. ogiltig.* wi . . . hafwm dödhat och tiil enkte giorth all the breff *SD NS* 2: 107 (1409). *Bir* 5: 137. hafuom wi dödät oc ogildat all the till thalan *FH* 2: 109 (1437).

dödhaktoghet, *f. stelhet, lamhet.* flydhe all dödhaktoghet aff alle handenne *Lg* 3: 267.

döþardagher (dödþär- *L.* **döder-),** *m. dödsdag.* til döder dag *BtFH* 1: 167 (1508), 174 (1506). til döder daga *ib* 294 (1509).

döþborin (-burin *L.***),** *adj. L. dödfödd.* dödhborit barn *Bir* 3: 56.

döþe, *m.* [*Isl.* dauði] *L.* **1)** *död.* han do bradhum dödha *Bil* 385. abraham grater . . . henna dödha *MB* 1: 202. *ib* 415. at han vp stoþe af döþa *Bu* 52. *ib* 102. *Bil* 104, 118. *Bo* 120. *MP* 1: 120. *PM* XXXVII, XLV. slo han til dödha *Iv* 2702. *Al* 5077, 5142, 5179, 5472, 5551. *RK* 3: 965. reeff han til dödha *MB* 1: 230. dömpdir til dödha *Lg* 95. dö skyt ävärþe[li]kom döþa *Bu* 128. **2)** *dödlighet, bortryckande genom döden.* then skadha ther ij monden fa aff them stora manna dödha *Al* 3709. tha wardher . . . vnga manna dödhe *Iv* LXXX. tha wardher . . . konunga dödhe *ib.* wardher . . . mykin quinno dödhe oc konunga *ib* LXXXI. — *dödlig farsot.* huru miskunnelica hon är gömd j thässom dödha *Bir* 3: 325. — *Jfr* **barn-, bradh-, by-, fä-, hästa-, man-, o-, skämdar-döþe** *samt* **dödher.** — **dödha ar,** *n.* stora dödha ar, *det år då den s. k. digerdöden härjade.* a stora dödha areno *SD NS* 2: 227 (1409, *i vidim. af* 1413). — **dödha dagher,** *m.* [*Isl.* dauðadagr] *dödsdag.* tha hans dödha dagher komber *MB* 1: 415. *KL* 216. tiil dödedaaga *BSH* 5: 572 (1517).

dödhelika (dödlica. dödherlika), *adv.* [*Isl.* dauðliga] **1)** *dödligt, på sådant sätt att döden måste följa.* mantzins likame war natwrlika dödherlikaskapadher *MB* 1: 125. — *på ett sätt som medför el. förtjenar döden (särsk. den eviga).* synda dödlica *MP* 1: 49. än thot han synda ey dödhelica *Bir* 3: 107. *ib* 1: 24, 4: 142, 155. *MB* 1: 145, 146. *VKR* 30. the opforo dödhelica oc syndelica til världinna hedhir *Bir* 2: 42. **2)** *dödligt, förskräckligt, i yttersta grad.* swa dödhelika qwalde *Su* 183.

döþeliker (döþelekar. dödhelikin. dödheliken. dödhliker. döþerliker), *adj.* [*Isl.* dauðligr] **1)** *dödlig, död underkastad.* wi ärom alle dödhlike *SD ND* 1: 485 (1405). *ib* 2: 116 (1409), 117. vtan guþ vare döþelekar aldre vare änniskian udöþeleken *Bu* 140. huru formatte dödhelikin at see odödhelikin *Bir* 1: 92. *ib* 170, 3: 181. i thzta dödhelika liffuet *Lg* 3: 274. hwa aff thera bläste fik han war genast dödhelik *(döende) Al* 5048. **2)** *dödlig, död medförande.* varkunna vars herra pinlike oc dödhelik[illegible] korsfästan *Bo* 180. *Bir* 1: 354. for dödelike soot *RK* 1: 2948. daradh af the dödhelike *(förderflig)* dyrkan *Gr* 286. aff allän döþerlik owinscap *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). — *dödlig, som medför den eviga döden.* är iak *(Jungfru Maria)* the som aldrigh giordhe synd antiggia nadhelika älla dödhelika *(mortale) Bir* 1: 330. *ib* 193, 3: 31, 468. *MB* 1: 143, 144, 145, 146. *Bil* 830. *KL* 203. *MP* 1: 49. *Su* 321. *Lg* 400, 417. thz wardher nadheliket i skrifftamalom som dödheliket war i gärninggene *LfK* 80. saker til dödhlikan last *MB* 1: 336. mange diäfla följdho kanukenom girnandhis at finna nakot dödhelikit j honom *Bir* 1: 321. — *Jfr* **odödheliker.**

dödhelikhet, *f. dödlighet, egenskap att vara dödlig.* *Bir* 3: 181, 423. *MP* 2: 78. *Jfr* **odödhelikhet.**

döþer (*dat. sing.* **död** *för* **döödh** *Bir* 1: 88. *ack.* **döt** *Bu* 51. *pl.* **-ar** *(hithörande former kunna dock föras till* **döþe***).* **-ir?: dödhe** *MP* 1: 227; *Fr* 2568; *Su* 415**),** *m.* [*Isl.* dauðr] *L.* **1)** *död.* dödhrin är os vis ok hans time är ovis *GO* 104. *SD* 5: 561 (1346). i döscens handom *Bil* 207. höttu hänne dödh *ib* 317. drap ok ködher *ib.* thz är ny wrdhit at nokor biudher sik til dödhin *ib* 476. dödherin (bitz) ey dwälia *ib.* dödhrin bläse ey i ludh for sik *GO* 604. hwi kombir bradhir dödh opta ouarandes *Bir* 2: 279. *ib* 281. do braþom döþ *Bu* 64. stoþ hon up af döþ *ib* 15. *ib* 172. *KL* 168. *MP* 1: 120. manadhe eric karlson for gudz haardha dödz skuldh *BSH* 3: 282 (1470). swor om wars herras dödh *ib.* pa myn dödh *ib* 5: 646 (1520). annar dödhin som är heluitis dödhir *MP* 1: 19. dö mz heluitis dödh *ib* 35. dö mz äuärdelicom död *ib* 244. iak wart hans död *(baneman)* *Di* 120. — *pl.* aminnas the wrangasta dödhana *(mortes)* som menlösom barnom war giordher *MB* 2: 302. lidha twsanda dödha *Su* 49. *ib* 415. *MP* 1: 227. — *dödssätt.* äptir thy som brutin äru til giuas mangrahanda dödhä oc vmskiptelike *(diversæ mortes)* *Bir* 2: 254. mädhan idher ey fordarfua ma swärdh äller sio the dödhe twa *Fr* 2568. **2)** *dödlig farsot.* then tidh dödin star *LB* 1: 98 *(kan föras till* **dödhe***).* riket plagadis mz stora dödha *RK* 2: 652. — store dödhin, *den s. k. digerdöden.* epter stora döthen *SD NS* 1: 138 (1402, *nyare afskr.*). i femtighi ar före stora dödhen *ib* 452 (1405, *nyare afskr.*). fore stora dödhin *ib* 2: 157 (1409). — *Jfr* **bradh-, fä-, o-, svina-döþer.** — **döds dagher (dödz-. döz-),** *m. L. dödsdag.* *Bil* 53. weet iak ey min dödz dagh *MB* 1: 212. til häuna ytersta döz dagh *Bir* 1: 95. — **döds domber (döz-),** *m. dödsdom.* giua sik vndir döz dom *Bu* 500. — **döds drap,** *n. L.* — **döds dvali (dödz-),** *m. dödsdvala.* laa i them dödzdwalanom *KL* 317. — **döds fiande (dödz-** *ST* 228. **dödz fiände: -a** *MB* 2: 289. **döz fiende** *Bir* 1: 295. **dödz fighiande: -a** *ib* 2: 20**),** *m. dödsfiende.* *Bir* 1: 295, 2: 20. *ST* 228. *MB* 2: 289. — **döds likame (döz-),** *m. döden underkastad kropp.* *Bil* 258. — **döds mal (dödz-. döss-),** *n. dödsfall.* fore dödz mala skuldh *FH* 3: 101 (1447). for dössmal schyl fek jon jensson inthe ffolk *DD* 1: 215 (1510, *eft. aftr. hos Langebek*). — **döds pina (dödz-),** *f. dödspina.* *MP* 2: 20. — **döds sak (dödz saak),** *f. dödssak, skäl till dödsdom.* fan inga dödz saak mz honom *Lg* 3: 83. — **döds sar (döds saar),** *n. L. dödssår, sår till döds.* stak sigh i brustit . . . fem döds saar *Lg* 3: 349. — **döds siuker (dödzsiukir),** *adj. dödssjuk.* *MP* 1: 334. — **döds slagh (dödz-),** *n.* [*Jfr Mnt.* dötslach] *dråp.* med brand, rof oc dödzslag *BSH* 3: 184 (1467, *afskr.*). — **döds slaghin (dödz-),** *adj. slagen till döds.* nidherfallandis dödz slaghne *MB* 2: 22. — **döds stund (dödzstundh),** *f. dödsstund.* *DD* 1: 82 (1436, *afskr.*). — **döds tidh (dödz-),** *f. dödstid, dödsstund.* j hans dödztidh *FM* 130 (1502). — **döds time (dödz-),** *m. dödstid, dödsstund.* min dödz time lidher fast *Lg* 3: 200. *Bir* 3: 46, 4: 199, 206. — **döds vadhe (dödz wadha),** *m. dödsfara.* a sancti benedictj afthon ... är dödz wadha at lata blodh *LB* 5: 292. — **döds värk (döz-),** *n. gärning som tillhör döden, död gärning.* thaccadhe gudhi som han ä frälsadhe aff döz wärcum *(operibus mortuis)* *Bil* 249. — **döds värker (dötz-),** *m. dödsplåga.* nar dötz värkiane växsa j ytarsta timanom *Bir* 3: 322.

döþer (dydher: dyt *SD NS* 1: 174 (1402)**),** *adj.; äfven nyttjadt ss part. af* **döia.** [*Isl.* dauðr] *L.* **1)** *död.* siþan han var döþar ok ii iorþ grauin *Bu* 7. aff dödhra diwra skinnom *MB* 1: 133. *Bil* 249. varin ii nu alle viþ grund döþe *(genom döden sänkte ner i djupet, drunknade)* *Bu* 23. som dyt blifver *SD NS* 1: 174 (1402). opreeste lazarum fyra natta dödhan *MB* 2: 383. döt borit barn *Bir* 3: 56, 474 *(jfr* **döþborin***).* han sompnadhe dödhom *(Cod. B* dödzsins 543*)* sömpne *(dödssömn)* a korseno *MB* 1: 159. *Kanske bör* döþer *på samma sätt som i sistnämnda ex., hvarest det står motsvarande gen. af subst.* **döþer** *el.* **döþe,** *fattas i uttrycket:* til döþra dagha. *Upl. L. J.* 21; *SML J.* 17; *VML II. J.* 17. han scal mik födha til dödhra dagha *SD NS* 1: 367 (1404). *ib* 486 (1405) *o. s. v.* *VKR* 10, 38, 45. *Bir* 4: 171. *SJ* 56 (1435), 65 (1447), 71 (1443) *o. s. v.; denna förbindelse kan sedan hafva gifvit anledning dertill att substantivet* **dödha dagher** *på några ställen blifvit* **döþradagher** *(se detta ord).* — *i andlig mening.* dödhir världinne ok kötino *Bir* 3: 160. *KL* 236. *Su* 461. vara dödha fran världinne *Bo* 256. gören thy dödha *(mortificate)* idhra limi af syndelikom wilia *Ber* 54 *(jfr* **dödhgöra***).* **2)** *död, liflös, som aldrig haft lif.* behalda alla thera bopänynga i quiku ok dödho *SD NS* 1: 291 (1403). **3)** *död, utan känsel, utan gagn.* fordriffwär döth köth *(dödkött)* i saar *LB* 7: 11. *ib* 65. **4)** *stillastående?* the fiska som tagas i dödhowathne *LB* 6: 281. **5)** *död, dödad, kraftlös, ogiltig.* þa jär hwars manz kiärä vm þässom maal döþ oc ogild *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). dömpdom wi the breff dödh ok ogild *BSH* 2: 104 (1399). the breff articulos oc puncta mälom wi dödh oc maktlösa *ib* 116 (1400). jac gör thet for:da bo jonssons breff dööt mädh thesso mino brefue *SD NS* 1: 421 (1405). *ib* 474 (1405) *o. s. v.* thette forscrifne är slät quit oc döth *SJ* 326 (1465). skall ware slät quit oc döt giord thet stycke nerst som jacob haffuer vpburet *ib* 359 (1469). — *Jfr* **af-, half-, ny-, stendöþer.** — **dödha kiöt (-köt),** *n. dödkött.* *LB* 4: 343, 7: 4. *Jfr* **dödhkiöt.** — **dödha nätla,** *f.* [*Jfr Dan. dial.* død nelde] *lamium album Lin.* aff döda nätla som haffwa hwit blomster *LB* 3: 53.

dödhfödder, *adj. dödfödd.* dödhföt barn *Bir* 3: 72.

dödhga (-ar, -adhe, -adher), *v.* **1)** *döda.* dödgadho the sina fiända *MB* 2: 22. dödgade oc dräpne *ib* 137. *ib* 87. *Lg* 3: 66, 156, 189, 422. **2)** *göra slut på, uppsluka, uppsupa, absorbera.* tha löpnar thz qwekselffwith j pwlwer . . . oc dödgar annath qwekselff *PM* 49. swa ath thz qwekselffwit dödgas *ib.*

dödhgravare (dötgreffware), *m. dödgräfvare. ss tillnamn.* laurens dötgreffware *SJ* 289 (1461).

dödhgöra, *v. mortificare, döda. i andlig mening.* medh idhkelike fasto vaku ok bönom dödh giordhe hon al ond kötlikin rörilse j sinom likama *VKR* xv.

dödhgörilse (-gyrilse), *n. pl. mortificatio, dödande. i andlig mening.* vilianna dödhgyrilse *KL* 257.

mz wilianna dödhgyrilsom vpriuas alle laste *ib.* kötzens och syndanna dödhgörilse *Ber* 54.

dödhhughadher (dödugadher), *adj. eg. med död hug; modlös.* the som äru dödugadhe ällir rädde aff sik *MB* 2: 229.

dödhkiöt (-köt), *n. dödkött. LB* 2: 43, 5: 80, 8: 46. *PM* XXXVI. *Jfr* **dödha kiöt.**

döþradagher (dödre-), *m. L. dödsdag.* tw math nw haffua gull ok silff til dödradax *Di* 288. til dödredagh *SJ* 340 (1467). *Jfr uttrycket* til döþra dagha *under adj.* **döþer 1.**

dödhslaghin, *adj. slagen till döds, ihjälslagen.* han vard dödh slaghin *Ansg* 183.

dödhstungin, *p. adj. ihjälstungen.* ther bleff maans strax dödstwngen *BSH* 5: 362 (1509).

dödhsultin, *adj. ihjälhungrad.* wänte them dödh sultna wara *Bil* 471. — *genom hunger bragt nära döden.* thz diwr som dödhsultit är *Bir* 3: 98.

döþsöker (doþsöker), *m. L.*

döþviþer, *m. L. icke fruktbärande trä.* duos pramfarma de dødhvidh id est eldibrand *SD* 3: 27 (1311). fore huart lass thet dödhuidhir är *TB* 75. *ib* 76. *Jfr* **döfviþer.** — **döþviþa las,** *n. L. lass af ved huggen af icke fruktbärande trän. TB* 75. — **döþviþa skogher,** *m. L.* — **döþviþa trä,** *n. L.*

döfhet, *f. döfhet. LB* 3: 55, 7: 160, 333.

döflika, *adv. matt, slappt.* bidhia the sliolica oc döflica *MP* 1: 151.

döfträ (*med art.* **döftret),** *n. icke fruktbärande trä.* ligna que dicuntur døftret succidere *SD* 2: 519 (1308).

döfviþer (-wydher), *m. L. icke fruktbärande trä.* ligna non fructificancia dicta wlgariter döfwydh *SD* 3: 683 (1325). *Jfr* **döþviþer.** — **döfviþa las,** *n. L.* — **döfviþa skogher,** *m. L.* — **döfviþa trä,** *n. L.*

dögher, *n. L.* .

döghn (dögn *Di* 84. **dyghn. dygn. dynghn** *Lg* 333**),** *n.* [*Isl.* dœgn] *L. dygn.* firritighi dygn *(dies)* var han döþar *Bu* 101. *ib* 26. *Lg* 333. *Di* 84. himbla oc stiärnor äre dyghna tekn *MB* 1: 65. bade dag oc dygn *(ständigt och jämt) RK* 3: *(sista forts.)* 5891.

döia (*Iv* 2762. **döghia** *ST* 210. **döa. dö. döö.** *pres.* **dör.** *imperat.* 1 *pl.* **döm** *KL* 297. *pres. konj.* **döe** *KS* 82 (202, 90). *impf.* **do. doo. dödhe** *Bir* 2: 113, 4: 135; *RK* 2: 509, 2567 *o. s. v.; Di* 173; *LfK* 91. **döödhe** *Bir* 4: 148. **döde** *RK* 2: 2921; *Di* 120. **dödde** *RK* 2: 5652; *LfK* 256 *o. s. v.; BtFH* 1: 183 (1507), 198 (1509). *impf. pl.* **doo** *Bu* 57, 155. **dödho** *Bil* 287; *ST* 238; *Al* 1370, 5182. *impf. konj.* **doe** *Bu* 151; *Bir* 1: 92. **doghe** *KL* 98. **dödhe** *SD NS* 1: 156 (1402); *SO* 85. *part. pret. n.* **döit** *Bir* 3: 451. **doet** *Su* 251. **doeth** *ib* 191, 192**),** *v.* [*Isl.* deyja] *L. dö.* ä hwar vi kunnom dö *SD* 5: 562 (1346). än then kununger kan döa, ther äpti wali almoghans är til wälde kumin *KS* 11 (26, 11). alle dö the som feghe äru *GO* 543. han do siþan cors fästar *Bu* 210. hans moþer do menlös mö *ib* 15. för än the döa natwrlika *MB* 1: 126. wäri sit lif medh mandom älla döe *KS* 82 (202, 90). do braþom döþ *Bu* 64. *ib* 128, 526. *Bil* 116, 385. *MB* 1: 415. *Bir* 3: 29. döö mz fulasta dödh *Gr* 271. *Bir* 1: 52, 2: 81, 3: 54. *LB* 5: 292. han scal dö mz heluitis dödh *MP* 1: 35. dö mz äuärdelicom död *ib* 244. the qvinnan . . . doo mz godhe ändalykt *Bir* 1: 51. wi skulom döö mz dödhe *(morte moriemur) MB* 2: 113. han ma ey dö vtan godhan dödha *ib* 1: 415. — *genom döden gå (till el. från).* do tel himerikis *Bu* 419. dö til heluitis *MP* 1: 245. at han ekke dö til fordömilse ok äverdeligha pyno vthen til äwerdeliget liff *Gers Ars A* 2. huru han här aff jordhrike doo *Ansg* 183. döö aff wärldenne *Lg* 3: 660. *ib* 656. henna foräldra dödho alt ofbrath fran henne *ST* 238. — *opersonl. dö.* her dör ganska sware *BSH* 4: 194 (1495). — *i andlig mening: dö, afdö.* dö wärldinne *(mundo mori) Ber* 3. ffor hwilkins kärlekh hon daghlika dör wärldena *Su* 279. — **döia fra,** *bortgå genom döden.* vm konungen sieluer dödhe fra *RK* 2: 509. *Jfr* **fra döia.** — *Jfr* **af-, stra-döia** *samt* **döþer,** *adj.*

döma (*pres.* **-ir.** *impf.* **dömde. dömpde** *Al* 2651 *o. s. v.* **domde: -is** *Bir* 4: 134. *part. pret.* **dömder. dömpdir** *Lg* 95. **domder: domde** *LfK* 262; **fordomde** *ib* 261, 262; **fordomdom** *ib.* **domdher** *Su* 5. **dombdher** *MD* 45. **dompder** *LfK* 261. *n.* **dömpt** *MB* 2: 362**),** *v.* [*Isl.* dœma] *L.* **1)** *döma.* dömpde en rättan dom *Al* 2651. *MB* 2: 362. män gripu han . . . ok dömdo ok vp hängdo *Bu* 26. dömde guþ han tel häluitiz *ib* 28. dömpdir til dödha *Lg* 95. *Bu* 23. *MD* 45. dömdar vndi suärþ *Bu* 57. dömas vndir pino ok plagho *Bir* 1: 127. dömd a baal ok a brand *Bu* 30. henna liff aff henne dömande *Lg* 3: 669. waro dömde fran sin landh *(dömde landsflyktige) MD (S)* 244. dömdes at annan þera skulde hangia ok bondanom *(framför detta ord att fatta i bem.* **4)** alla þera päniga *Bu* 170. döm os badhin saman siälina oc mik *(döm att vi skola vara till samman) Bir* 2: 95. dömom *(genom dom hänvisa)* wy for:da herra boo dywra in til herra karls arfwa . . . vm sin fulnadh oc vidhergield *SD NS* 2: 178 (1409). dömom wy for:da herra bo dywra in til erik skötta oc til clawos karlsson vm sit vidhergield *ib.* dömdom wi fornämpde husfrw margitte pedersdotter jn til hans fastha godz . . . til then dagh, at hon the fornempda XL lödugha marc til fullä nöghio vpburit hafuer *FH* 2: 52 (1420, *nyare afskr.*). äuerdeliga dompder *LfK* 261. aff thöm som domde äre eller frelste *ib* 262. — *med ack. och dat.* thu döme ey hällir diäflomen orät än änglomen *Bir* 3: 264 *(jfr* **4).** — *intr. med dat.* döm rättelika thina *(för* thinom*)* nästa granna, thz är at sighia, hwariom manne *(juste judica proximo tuo) MB* 1: 365. *Bir* 2: 190. — *med prep.* ivir. döm owir vara konunga ok höfdhinga *Bir* 3: 472. — *med prep.* um. þär vm dömä *SD* 5: 606 (1346). **2)** *döma, fälla omdöme öfver, kritisera.* dömde allan thän kost som fore han sattis *KL* 78. **3)** *döma, genom dom förklara. med två ack.* dömdo godoliam for wnnan *Bil* 83. döma oc lysa han skiran *MB* 1: 362. dömdom wi thet sama iordha skipte fast och stadhukt *SD NS* 2: 147 (1409). — *med en ack. samt prep.* til *med nomen. pass.* for:de knwt dömdes til en ful biltogher *BtFH* 1: 146 (1506). dömdes lauris nilisson salmis til en ful byltoger *ib* 149 (1506). — *genom dom förordna.* the scula konung wälia oc til rike döma *BtFH* 1: 455 (1362). scal lagmannen koma

. . . oc konung döma *ib.* — *anse.* dömum wir thät þyrftilikt *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). byghde wp stadhin swa godhan at han dömdis jampn widh siälft rom *Bil* 569. vm i dömdin *(judicastis)* mik vara trona gudhi *KL* 159. **4)** *tilldöma.* allum þem som . . . bo . . . i syrby dömum wi fullan almanna vägh *SD* 5: 662 (1347). *ib* 6: 63 (1348, *nyare afskr.*). hwi döme thw ey os thässe siälina *Bir* 2: 13. *ib* 3: 70, 101, 463. *Iv* 4795. *SD NS* 1: 433 (1405). *Jfr bem.* 1. — *döma till, genom dom förklara berättigad till.* dömir jak fornämpda herra vlwe *(för* vlf?*)* haquonsson affraþe ok affgiäld vtgangno ok vpborno aff þe samo jordh *SD* 6: 19 (1348). — **döma af,** *frändöma.* allom them wi dömpdom godz aff, them dömpdom wi til thera vidher giäld *BSH* 2: 90 (1399). dömpdes hanom aff brunnen *SJ* 83 (1441). dömde sinom ouen aaf sit lif *MD (S)* 234. *Jfr* **afdöma.** — **döma i gen,** *åter tilldöma, döma att åter tillfalla.* thet dömom wi honom i gen *BSH* 2: 64 (1399). dömpdom vi thet forscripna godz i gen fornempda häradheno til häradz almenningh altidh at blifwa *ib* 66. huariom thässom forescrepnom dömes aff bönderna oc thera arfuom tholikt wedhergiäld igen *ib* 72 (1399). dömdom wi . . . for:da inga brun sina päninga i gen *SD NS* 1: 400 (1405). dömdom wi thenne forscripno godzen igen vnder kronona fran for:da esbiörn diekn *BSH* 2: 63 (1399). dömdom wi the jordh i geen wnder skat *ib* 74 (1399). *ib* 80 (1399), 91 (1399) *o. s. v.* — **döma til,** *tilldöma. SD NS* 1: 460 (1405). dömdis werdhenom til alt thet the hafdho *ST* 280. *SO* 201. *Jfr* **til döma.** — **döma ut,** *döma till utbetalning.* myetä vt af hans gods konungs dombrut oc hwaryom sin rät som vt af honum är dömpt *SD* 5: 481 (1345, *nyare afskr.*). dömdes wtöffuer al soken slotzins rethet wt *BtFH* 1: 182 (1507). *SO* 201. *Jfr* **utdöma.** — *Jfr* **ater-, for-, fra-, igen-, lagh-, nidher-, til-, undan-, up-döma** *samt* **odömder.**

döme, *n.* [*Isl.* dœmi] *L.* **1)** *sak, förhållande. Jfr* **hörrodöme.** **2)** *exempel.* mang är ilz döme *MB* 1: 139. *ib* 376. swa som sanctus ieronimus sigher döme til *ib (Cod. B)* 548. sum ok hawer fyr i dömum wärit *(ss ock förut varit exempel på, ss ock förut varit fallet) SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *Jfr* **ater-, o-, äptir-döme.** **3)** *myndighet, makt, värdighet.* six kunungur wara liwande lagh ok må lagh göra städhia medh döme ok walde sino *KS* 68 (167, 74); *möjl. att föra till* 2. *Jfr* **abbadisso-, biskops-, eghin-, fru-, greva-, husfru-, häradshöfdhingia-, härra-, härtogha-, höfdhingia-, hövidsmanz-, kanunka-, kesara-, kesarinno-, konunga-, konungs-, laghmanz-, pava-, prelata-, provasta-, prästa-, syslomanz-, ärkebiskops-, ärkediäkna-döme.** **4)** *döme, underlydande område. Jfr* **biskops-, greva-, häradshöfdhingia-, härtogha-, iärl-, iärla-, kesara-, konungs-, laghmanz-, ärkebiskops-döme.**

dömning (dömpningh. dömnigh. -ar), *f.* **1)** *dömande.* at andre ther aff ey synden j korran älla dömpningh *Bir* 5: 26. **2)** *omdöme.* syndhelika dömnigha *LfK* 155.

dön, *m. och n.* [*Isl.* daunn] **1)** *lukt.* stamper man diilffrö tha doger thz dön ffor hikkan *LB* 2: 43. rökilse . . . störkir aaminnilse mz sin dön *ib* 3: 153. af henna *(malörtens)* dön *ib* 4: 349. — *elak lukt, stank.* fwl dön ok lukt *MP* 1: 298. förcomber hon allom ondom dön oc lucth *LB* 8: 47. *ib* 48, 2: 41, 64. smakadhe sötlikare wärste dön än thin sötasta lokt *Bir* 1: 339. sua jldir dön at han kunne ängom värsta dön liknas j världinne *ib* 2: 16. *ib* 3: 93, 244, 4: 136, 150. *Ber* 223. *Su* 35, 401. *Lg* 3: 250, 256. **2)** *lukt, luktsinne.* the haffwa ey skäl ey thäff ey döön *Al* 7116.

döna (-ir), *v.* [*Isl.* deyna] **1)** *lukta, gifva lukt från sig.* for mans andha illa dönandhe *LB* 5: 77. **2)** *lukta, med luktsinnet förnimma el. mottaga intryck af.* jak dönyr wäl hwath thu steekir *GO* 107. wardher henna blomsther ffangith quinno ath döna til *LB* 2: 42.

döpa (döppa *Lg* 3: 700. **-ir, -te, -ter),** *v.* [*Fnor.* deypa] *L.* **1)** *doppa.* döpte howth dukin j blodheno *Bil* 128. *LB* 7: 4, 166, 258. *PM* LIII. *RK* 3: 2353. **2)** *döpa.* jak döpir j vatne *MP* 1: 22. jacobus döpte iosiam *Bu* 166. skulin ii gärna tro ihesu christo ok varþa cristne ok döpas *ib* 184. *ib* 12, 72 *o. s. v.* han döpte tel cristo a enom dagh þry þusand carmen *ib* 100. som döptir vardh ok cristnadhir af sancto siluestro *Gr* 321. hon war ey rätlika döpt *KL* 57. — *Jfr* **nidher döpa.**

döpefadhir, *m. den som döpt el. döper någon.* kan thu thik äkke löna fore iohanne thinom döpefadhir *Bo* 39.

döpilsa, *f.* = **döpilse.** teknar. döpilsonna font *Gr (Cod. D)* 394. j döpilsonna vatne *ib* 397. mz döpilsonna vatne *ib.*

döpilse (-else), *n. sing.* (*Bil* 83; *Bir* 1: 374, 381, 389, 2: 21, 295, 3: 383, 384, 436) *och pl.* (*Gr* 300, 301, 303, 314; *Bir* 2: 7, 3: 384; *KL* 55) *samt f.* (*Bil* 83; *KL* 56; *Gr* 300) [*Jfr Fsax.* dôpisli] *L. döpelse, dop.* at taka döpelse *Bu* 129. toko hälagh döpilse *Bir* 2: 7. þit bloþ scal þik standa for döpelse tel himirikes crono *Bu* 495. som thwaghne vardha i döpilsom oc af them hwite giordhe oc rensadhe af allom syndom *Gr* 301. ther skipadhos först döpilse i them landom *ib* 314. teknar döpilsinna font *ib* 300. thwaghne i döpilsanna vatne *ib* 303. rensadhe mz döpilsinna vatne *ib.* han . . . thakkadhe ey gudh for sit döpilse *Bir* 2: 21. cristna manna döpilse oc cristindom *MB* 1: 500. the hälgho kirkio döpilse oc färmilse oc scriptamaal oc wigxl oc all sacramenta hawa gudhlikin kraft *ib* 441. burde han cristna döpilse tha han lät sik siälfuan döpa *Bil* 83. keysar lodhvik hiolt han til döpelse *(de sacro fonte suscepit)* oc vard hans gudhfadher *Ansg* 185. — **döpilsa nadh (döpilse-),** *f. dopnåd, nåd bevisad genom meddelande af dop.* vnte mik döpilse nadh *ST* 255. — **döpilsa vatn** (*ST* 255. **döpilse watn),** *n. dopvatten.* döpilse watn wätir likamen oc thwar siälina *MB* 1: 442. *ST* 255.

dör, *se* **dyr.**

döst, *se* **diost.**

döva (dövir, döfdhe, döfdher), *v.* [*Isl.* deyfa] *försvaga, göra kraftlös, döfva; försvaga el. förtaga intrycket af en smärta.* þu döve pino mäþ truldom *Bu* 414. *ib* 510. *Bil* 412. — *förtaga intrycket af ett ljud, öfverrösta.* thę döffdho fäst the lekara thona *Al* 3316.

ib 3318. — *förtaga eerkan af, göra slö.* han (ɔ: pipar) skal döfwa mykin walmogha *Al* 1475. margh godh swärdh mondo the döffwa *ib* 8716. — *förtaga tyngd el. olägenhet af?* tz döffwer vel mathen *LB* 7: 170. ätir formykin maat som icke kan döffwas oc smältha i magan *ib* 253. — *förstumma.* allom döffdho the swa malet at engin gat thungu rört älla nokra lund teknat *Bil* 235. — *Jfr* **for-, nidher-döva.**

döva, *f.* [*Nyisl.* deyfa] *döfhet.* fore döwo *LB* 10: 6. *ib* 2: 56, 7: 35, 158.

dövan, *f. döfhet. LB* 7: 5.

döve (doffwe), *f.* [*Isl.* deyfi] *döfhet.* for doffwe *LB* 6: 106. fore döfwe *ib* 3: 189.

döver, *adj.* [*Isl.* daufr] *L. döf.* gaff . . . döwm höra *Bil* 246. *ib* 358. *MP* 1: 16, 19. *KL* 95, 257. *Bir* 1: 300, 332. döwer hörer nakath ok blindher seer inthä *GO* 117. helde han badhe dumba oc döfwa *Bo* 79. tilbidhia afgudh . . . dumba oc dööf *Gr* 271. domaren wändhe thz döffwa örat *(vände döförat, ville ej lyssna)* til biskoppsens bön *Lg* 3: 268. *ib* 387.

dövilse, *n. pl.* [*Fdan.* dövelse] *döfhet.* thz är got fore döwilse *LB* 1: 96. tz rensar döfuilsen *ib* 7: 333. *ib* 3: 164, 5: 77, 6: 105.

dözlor (dödzslor)? *f. pl.? dödskamp.* pinas i dözlomen *Bo* 204. som j dödzslomen laa *Su* 236. *ib* 233. *ST* 95. *Lg* 3: 384.

E.

e (ee), *n.* [*Jfr Got.* aivs. *Mnt.* ê] **1)** *tid.* then skat the gawo aff gamblo ee *RK* 1: 3172 *(kan äfven föras under* **2***).* **2)** *det genom tiden stadgade, sed, sätt att gå till väga.* swa är mins herra alexanders ee *Al* 2302. *ib* 8648. siwkdoom ok wanhelso tha fa the som blifwa vnder tholikt ee *ib* 6138. han wille cleophilis se henne palathz oc henna ee *ib* 8064.

e, *se* **ä.**

ebrezka (ebrezska: -o *Bil* 627. **ebrezsca. ebreydzka: -o** *ST* 5. **ebraischa** *MP* 2: 18**),** *f.* [*Isl.* ebreska] *Hebreiska, Hebreiska språket.* tholkadhe bibliam aff ebrezscu ok til grezscu *Bil* 385. *ib* 627. *ST* 5. *MP* 2: 18. *Jfr* **hebrezka.**

ebrezker (ebrezsker: -zsco *Lg* 128. **ebräsker. ebreizker.** *n.* **ebrezst** *KL* 167. **ebretz** *Su* 310**),** *adj.* [*Isl.* ebreskr. *Jfr Mht.* êbrêisch] *hebreisk.* allo ebreizko folke *ST* 332. ebrezst maal *KL* 167. *Lg* 128. *Su* 310. — *substantivt.* greezske korradhe mot them som crisne varo af ebräscom *KL* 142. — *Jfr* **hebrezker.**

eþ, *n.* [*Fnor.* eið] *ed, ställe der farkoster måste dragas öfver land förbi ett vattenfall, eller öfver en landtunga mellan två vikar el. vattendrag; se Styffe, Skandinavien under unionstiden, 2 uppl. s.* XIII; *Fritzner s.* 294. *i ortnamn.* a strintungx eþe *Hels L Þ.* 15. in runusum parochie eed *SD* 3: 137 (1313). ecclesie edh *ib* 755 (1313). halfth edhith *ib NS* 1: 217 (1403). eedhby *SD* 3: 13 (1311). in parrochia ezbyergh *ib* 5: 75 (1341).

edha (*pres.* **-ir.** *impf.* **edde),** *v.* [*Isl.* eira. *Jfr Tamm, Ark. f. Nord. Fil.* 2: 343] *opersonl. med dat. (eller i dess ställ ack.). kännas, lika, vara till lags.* enom edhir (väl, illa), *någon är (väl, illa) till mods.* thän heelbrogdhe weth ey huru thöm siwka edher *GO* 591, 875. thänk ok huru thz edde vars herra kärasto modhir *(qualis animi mater domini iesu erat)* nar hon saa han swa ryma *Bo* 161. nw thenker iak hwru tik edde tha *MD* 62. nw tenker jak at jak är wreder ok wil ey hempnas som mik edher *ib (S)* 276. sagde som then man illa edher *RK* 1: 2137. tha took konung birger illa at edha *ib* 2349. tha edde them thz allom illa *(misshagade) ib* 4150. thz edde *(behagade)* konungenom ekke wäll *ib* 3061. *ib* 3273.

edha (*impf.* **edde),** *v. förestafva ed (för).* jak *(lagmannen)* edde them oppa laghmanztingitt *DD* 1: 95 (1442, *afskr.*).

edharligh? *adj.* wi . . . helsom etharlegan *(för ether ärlegan?)* man *FH* 8: 1 (1389).

eþbär, *adj. L. berättigad att gå ed. SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). *Jfr* **edsbär.**

edhbäris? *adj. gående ed.* skolo förste edbäris *(för edhbäre?)* warde om nogher edh aff them haffua wil *FH* 1: 10 (1417, *gammal afskr.*).

eþdagher, *m. L.*

eþer (eedher. ädher: -a *RK* 1: *(sfgn) s.* 173. **-ar: -a** *Bil* 448; *MB* 1: 211, 462; *RK* 1: *(sfgn) s.* 173, 2: 4288, 3: 759. **-er** *MB* 1: 338; *RK* 3: 1896; *BSH* 5: 78 (1506); **-e** *Fr* 2526; *RK* 2: 5375, 5536 *o. s. v.***),** *m.* [*Isl.* eiðr] *L. ed.* mädh siex manna eþe *SR* 44. stande a eþätakans eþe *ib* 13. thän eþän vil siä *(mottaga af vederparten) ib.* sum eþen skal siä *ib.* orkar e han sin edh föra *ib.* mz svornom eþe *Bu* 57. mädh . . . stafuadhom edhe *SJ* 148 (1446). swäria the edha hwar androm *MB* 1: 211. badh han först swäria sik edha wm höghsto diäfla waldh *Bil* 448. en iudhe bödh enom cristnom manne edh iwi *(uppmanade att gå ed vid)* sancti nicholai nampn *ib* 578. at ganga edhin *ib.* sum eþen skal ganga *SR* 13. een þrätylten eed at ganga *FH* 3: 6 (1353). för än edin gangen är *SO* 142. för än eedhen före them giorder är *ib* 148. gaufo sin edh ther oppa *SD NS* 1: 37 (1401). med wor helgeandz eedh *HSH* 20: 120 (1507). for the kosteliga ede *BtRK* 253 (1469, *orig.*). moth theres stora ede *ib.* medh stora edhe the thz sworo *RK* 2: 5375. dyra eede sworo the ther aa *ib* 8173. lägger aff eder sware och dijre edher *BSH* 5: 78 (1506). *Jfr* **asöris-, atergangs-, aterköpsfasta-, borghara-, boskiptis-, buds-, duls-, en-, falz-, fasta-, for-, forfalz-, forhäfþis-, fäþernis-, gangs-, gen-, giptar-, glafs-, granna-, granzla-, göþslu-, hemföþo-, hemuls-, hovuds-, häfþa-, iämnaþa-, lofs-, löpis-, men-, mäts-, niþiar-, nämda-, stämnu-**

manna-, sätis-, taks-, trygdhar-, tryggia-, träsöris-, tylftar-, þiufs-, þrätylfta-, uprättar-, vaþa-, vilz-, vins-, värnar-eþer. — **eþabuþ,** *n. L.* — **eþa fylli,** *f. L.* — **eþa mal,** *n. L.* — **eþa män,** *m. pl. L.* — **eþanöte,** *n. L.* — **eþar vitni,** *n. L.* — **eþa sväre (eþä-),** *n. edgång. SR* 13. — **eþa taki (eþä-),** *m. L. löftesman som går i borgen för ed som af annan skall gås.* trätte twe män vm eþä swäre stande a eþätakans eþe *SR* 13. kumbär eþätakin a bysins þing *ib.* rykker bok u eþätakans handum *ib.* — **edsbär (edz-),** *adj. L.* — *n. tillåtet att gå ed.* vitnade ransakade ok epter sueriä skulo ner edzbert warder *FH* 4: 78 (1461). naar som edzbär *(för* edzbärt*)* worder *ib* 5: 133 (1489). — **edsför (edhz-),** *adj. L.* — **eds män (eedz-),** *m. pl. L. edgärdsmän.* han hade sina eedzmän medh sigh *BtFH* 1: 34 (1470). — **eds orþ (edz-. eþz-),** *n. L.* — **eds vita (äthz-),** *f. L.*

eþför, *adj. L.*

eþganger, *adj. L.*

eþgilder, *adj. L.*

eþingsvätte (*för* **eþþingsvätte?**), *n.* [*Jfr Isl.* eiðvætti] *ed i rättegångsmål.* hvar sum rykker bok u eþätakans handum ällär hindrä hans eþingxvätte *(hans utsaga om den ed som af parten skall gås?) SR* 13. *Jfr Amira, Altschwedisches Obligationenrecht s.* 703.

eþlös, *adj. L.*

edhstaver, *m.* [*Isl.* eiðstafr] *L. förestafvad ed, edsformulär.* witne medh fullan edzstaf her vppa gawo *BSH* 2: 39 (1396). *ib* 41 (1396), 46 (1397), 51 (1397), 54 (1397).

eþsör, *adj. L.*

eþsöre (edzöre. ezwöre *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*); *SR* 56, 57**),** *n. eg. edgång, ed.* **1)** *konungens och de förnämste männens i landet ed att försvara den allmänna freden. SR* 56, 57. hawi konungs ezwöre brutitt *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). wari ther edzöret brutit *PfN* 137. *GS* 38 (1413, *orig.*). *SO* 274, 302. i haffin konungsins edzöre forbrutit *RK* 1: 2100. haffwi han ta forbrwtit edzöra *SGGK* 104. **2)** *böter för edsöresbrott.* konwngs een saker, som är edzöreth, dwledrap och daan arff *BSH* 4: 80 (1481?). — **eþsöra mal,** *n. L.* — **eþsöris balker (edzöres-),** *m. L. edsöresbalk, den balk i lagen som handlar om edsöre.* som staar i edzöres balcken *DD* 1: 154 (1493, *afskr.*). — **eþsöris brut (edzöres-),** *n. L. edsöresbrott; böter el. straff för edsöresbrott.* vidh theras friidh oc edzöres brut *BSH* 4: 112 (1486). — **eþsöris böter,** *f. pl. L.* — **eþsöris mal,** *n. L.* — **eþsöris nämd,** *f. L.* — **eþsöris rätter,** *m. L.*

eþviti, *n. L.*

egh, *se* **eigh.**

egha, *se* **ägha.**

eghelika, *adv. egentligen. Bo* 253. *Ber* 202.

egheliker (eghelikin. eighelikin. äglikin), *adj.* [*Isl.* eiginligr] **1)** *egen.* antwardha en delin klostreno af sino godze ok halda annan eghelikin *Ber* 134. at ägha eighelikit *ib.* eghelikx ägho laster *LfK* 201. vm . . . andra eghelika personlika nytto *PM* 30. **2)** *egendomlig, utmärkande.* thz husit . . . hawir fyra eghelik thing *(proprietates) Bir* 3: 181. viste naturlica eghelikit vara ihesu christo at hela syndogha *MP* 1: 31. *ib* 56. tholkin *(näml.* matta*)*, som äglikin oc behöffuelikin är tholko sacramento *Su* 271.

eghelikhet (eighelikhet *LfK* 4. **eygelikhet** *ib* 10. **-ir),** *f.* [*Mnt.* egelicheit] *proprietas.* **1)** *egendomlighet, egenskap.* atskilde j personanna eghelikhet *(om personerna i gudomen) Bir* 3: 300. *ib* 448. thes *(tingets)* naturlica eghelikhet *MP* 1: 31. haffwer . . . hwart thera j segh fira egheligheter *PM* XXXV. *LB* 9: 117, 118. *Su* 354. **2)** *egande, egendom.* af eghelikhet iordrikis thinga *Ber* 132. haffde sik swa näktat aff alle sinne eghelikhet *Lg* 3: 295. *LfK* 3, 4. **3)** *det förhållande att man besitter el. vill besitta enskild egendom, uppfattning af något ss sin tillhörighet (hvilket betraktas ss en synd för munkar och nunnor).* eygelikhet är swa fördömelik syndh *LfK* 10. *VKR* 21, 74. *Bir* 3: 86, 4: 29. — *på grund af orätt öfversättning.* aldra godha tingha fulbordelik eghelikhet *(satietas, troligen läst proprietas) Su* 19.

eghen, *f.* [*Jfr Mnt.* jegene *med Fsv.* **eghn**] *trakt.* huilcket them i thenne egen gansche illa behager *BSH* 5: 343 (1509).

eghin (eighin: -it *Ber* 133; **eighna** *ib* 132. **eighen: -et** *Bu* 207, 209. **eyghin** *ST* 27 *o. s. v.;* **-ins** *LfK* 77. **äghin** *SO* 15; *KS* 63 (158, 69; *på sistnämda ställe ack. sing. m.*); **-it** *KL* 255; *SD NS* 1: 543 (1406), 544; *Bil* 868; *Bir* 3: 86. **ägen** *(ack. sing. m.) KS* 3 (5, 3); **ägna** *Di* 66, 105**),** *adj.* [*Isl.* eiginn] *L.* **1)** *egen.* hafþo han . . . sua kiäran som sin eghen son *Bu* 30. bröt viþ iorþ sit eighet härbärghe *ib* 207. han födhes nakin aff sin eghin skipelse *KS* 4 (7, 4). troen sins eyghins gömare *LfK* 77. alla bönder mente egna herre wara tha *RK* 2: 4546. wardha syn äghin man *(varda sin egen, varda mästare) SO* 15. *ib* 48, 61 *o. s. v.* som hawa vidhr saght . . . sin ägen wilia *KS* 3 (5, 3). eghin vili *(propria voluntas, egenvilja, godtycke; näml.* är*)* for lydhno *Bir* 2: 243. aff sinom eghnom kärleke *(amore proprio, egenkärlek) Su* 229. — *n. abs. egendom.* sama godz . . . skal . . . fornempda closters i watzstenom eghit wara *SD NS* 1: 686 (1407). thetta forscriffna stenhusit . . . haffua nytia oc bruca for theris rätte eghit *SJ* 131 (1450). *ib* 141 (1445). gingo ofuer the fornempda ramerke jn wppa kutala bonna eghit *FH* 2: 7 (1374, *nyare afskr.*). haua änkte äghit *Bir* 3: 86. — *allit.* fra ärffwa och egit ganga *RK* 2: 745. — *hem, hemvist, hus.* gik hon hem til sith äghit *Bil* 868. *Pa* 16. **2)** [*Jfr Mnt.* eigen] *lifegen, trälbunden, träl.* thu haffwer giort them til eghna thräla *Al* 8291. är han hans eghin *Bir* 2: 114. *ST* 27, 30, 362, 364. han frälste them aff egypto landz threldom, hwar the waro eyghne *ib* 8. egne och eester *BSH* 5: 435 (1511). **3)** *egen, egendomlig (för). med gen. (ordagrann öfvers. af Lat. proprius).* thz är kärleksens eghit *Su* 111. *ib* 386. — *med dat.* enom rätwis man thz eghit är *MD (S)* 287.

eghindomber (äghendomber. eghedomber: -dom *SD NS* 2: 72 (1408). **äghedomber: -dom** *ib.* **egiädhomber: -dhommä** *SD* 4: 585 *(sl. af* 1400-*talet)***),** *m.* [*Mnt.* eigendôm] *eganderätt, besittningsrätt, egendom, besittning.* alt thättä for:de gotz mäth alle sinä tillaghä oc eghendom *SD NS* 1: 112 (1402).

at jäk . . . hawir sold, vpladit oc afhänd fran mägh . . . al thän deel, rätigheed oc eghändom som jäk fek . . . i thissä gotz *ib* 159 (1402). mynä bröthräs oc myn deel, lod oc äghendom, som the oc jäk äghä innen hielmerydh *ib* 218 (1403). *ib* 219 (1403) *o. s. v.*

eghindöme, *n. eganderätt.* them medh eghendöme thil kommith *SD* 1: 595.

eghn (engh), *f.* [*Isl.* eign] *L. egande, besittning, egendom.* skal iak giwa idher thz land vnder idhra eghn *(possidendam) MB* 1: 290. til [ewer]deleka engh *SD NS* 1: 527 (1406). *Jfr* **byrþ-, köpu-, omyndu-, um-eghn,** *samt* **enäng.** — **eghna dela,** *f. L.* — **eghna luter (-loter),** *m. L.* — **eghna sala,** *f. L.*

eghna (eyghna: -ad *ST* 480. **äghna: -adho** *Bir* 3: 399. **ägna. änghna,** *se* **afeghna. -ar, -aþe, -aþer),** *v.* [*Isl.* eigna] *L.* **1)** *göra till egen, tillegna. med ack. och dat.* kennes jak mik . . . haua oplateth oc eghnat . . . herra hakone . . . alth thet gooz *SD* 5: 6 (1348). kunde ey friä ok eghnä for:da herrä beynte niclisson thet godz . . ., som han honom salt hafde *ib NS* 1: 534 (1406). *ib* 2: 300 (1410, *gammal afskr.*), 303 (1410). ängen skal sik enom nokra guz naþe egna *Bu* 153. eghna sik hänna goz ok rikedoma *Bil* 485. *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *MB* 1: 23. *Bir* 1: 357, 3: 28, 399. *ST* 480. — *med ack. och prep.* undir. affhända the sik fornämpda jordher oc eghnar hwar thörra vnde annan *SD NS* 2: 338 (1410). *SD* 3: 323. **2)** *ämna, tillämna (åt någon till egendom).* i them wsla stadhenom jericho waro nakor the thing som eghnadh *(profutura)* waro minom almogha *Bir* 4: 79. **3)** *egna, helga.* eghna thz sinom affgudhom til dyrkan *MB* 1: 485. eghnas löghirdaghin enkannelica varefrw *Bo* 219. **4)** *tillegna sig.* egnaþe ranet *Bu* 418. *ib* 519. *MB* 1: 22, 179, 182, 183, 257. **5)** *ega, besitta.* fwl diäfwl eghnar *(possidet)* swa faghra siäla *Bil* 712. iwdha eghnadho jerusalem fra zorobabels daghum oc til epter wars herra pino *MB* 1: 28. *ib* 202, 333, 373. — **eghna ater,** *återförvärfva.* eghna ater iwdha land *MB* 1: 11. — **eghna til,** *egna, helga.* eghnas lögherdaghin iomfrv maria til *Lg* 3: 104. *Jfr* **til eghna.** — *Jfr* **afeghna.**

eghna, *v. blifva skör?* är thz sua at thw sätir nakat hart mot honum aff hulko hans tändir äntigia värkia älla eghna älla sliöna *(vel doleant vel obstupescant) Bir* 2: 35.

eghnan, *f. besittning.* innan for:da closterstersins *(för* clostersins*)* eghnan *SD NS* 1: 352 (1404). *Jfr* **tileghnan.**

eghnilse, *n. pl.? Jfr* **tileghnilse.**

egyptar (egiptar), *m. pl.* [*Lat.* ægyptii] *Egyptier.* sagdhe egyptane *MB* 1: *(Cod. A 3)* 557. thz wardh egiptom tha til radha *Al* 115.

eigh (*Bu* 6, 7, 8 *o. s. v.; Hästläked. i AS* 136. **eyg** *Bo* 67. **äigh** *SD* 5: 280 (1344). **egh** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*), 670, 5: 562 (1346), 566 (1346), 567; *Bu* 3; *Bo* 66; *GO* 18, 47; *MD* 45, 201 *(S) o. s. v.* **eg** *Bir* 4: *(Avt)* 177, 179, 180, 182, 184, 185; *KS* 7 (15, 7); *GO* 55. **ek** *BSH* 3: 146 (1463), 147. **igh** *SD* 1: 517, 5: 558 (1346, *gammal afskr.*). **ey** *SD* 5: 567 (1346); *KL* 3 *o. s. v.; Bil* 80, 81 *o. s. v. och för öfrigt vanligen i skrifter från* 15:*de och de första decennierna af* 16:*de årh.* **äi** *SD* 5: 637 (1347), 639. **äy** *Di* 19, 25 *o. s. v.* **ay** *Bil* 84. **e** *SR* 2, 5, 15, 22, 41, 44, 46. **egi** *Bir* 4: *(Avt)* 182. **eg, ey** *suffigeradt vid impf. af ett verb:* **vildeg** *Bir* 4: *(Avt)* 180; **tordey** *RK* 1: *(sfgn) s.* 181, 191; **hadey** *ib* 187, 188; **villey** *ib* 189; **aktadey** *ib* 190**),** *adv.* [*Isl.* eigi, ei] *L.* **1)** *ej, icke.* ey kombir skadhi een til by *GO* 196. þe þingh . . . som eigh finnas ii biblia scriueth *Bu* 6. han saghþe sik vara diäwl ok eigh man *ib* 8. var fru guz moþer härbärghiaþe guþ ii iorþ[r]ike eigh at eno andeleca . . . vtan ok licamleka *ib* 15. i ey man *(in non hominem)* wmwändis hwar man *Ber* 207. — *i fråga hvarpå väntas ett jakande svar.* läs thu ey röwaran mz eno ordhe oppa korseno haffua förskullat paradysum *Su* 147. — *i synnerhet i förening med* **hvat.** hwat ey giordhe iak thin wilia fiurtan aar *KL* 111. huat ey gräth thu saarlika oc swkkadhe tha thu saa oc hörde thän wngha daran *Su* 14. *ib* 13, 30 *o. s. v.* — *i fråga hvarpå väntas ett nekande svar.* hafwer thu ey *(numqvid; du har ju icke)* thänkt ensamna rätwisa män ok them som menlöse äru . . . sätia thik näst *Su* 414. **2)** *aldrig, än.* haua ärona til hulka ängin kunne koma äpte syndena fore thänna daghin ey var han swa godhir *(nullus quantumcumque justus) Bo* 253. om hon haffwer hafft eghit, wari ey swa lithet, tha syndade hon dödhelika *LfK* 153. tha hon mz smälek oc trysko gör moth förmanzsens bodh, wari ey swa lithet thz som förmannen alwarleka byudher ällar förbywdher *ib* 155 *(dessa ställen skulle kunna hänföras äfven till* **ä,** *hvilken partikel någon gång skrifves* **ey***).*

ek (eek. äk. *pl.* **eker** *Al* 8336**),** *f.* [*Isl.* eik] *L. ek.* j enne huli eek *KL* 25. *ib* 26. ena stughu som halden hafdhe i kätilstom vnder ekinne *SD NS* 1: 37 (1401). som tio eker mz root oc top *Al* 8836. mydelbarkin af äkinne *LB* 4: 354. fälla eek raa ellir thörra *TB* 76. *ib* 80. *Al* 8747. *MB* 2: 66. *LB* 7: 195. — *i ortnamn.* eeknæs *SD* 4: 507 (1336). ekhult *ib* 5: 368 (1344, *gammal afskr.*). in echylte *ib* 421 (1345). — *Jfr* **gisninga ek.**

eke, *n.* [*Fnor.* eiki] *L. ekskog. i ortnamn.* in villa eki *SD* 4: 171 (1330). vnum attungum in yfraeke *ib* 6: 196 (1350). en skoogx deel som heether liqwädha eke *ib NS* 2: 483 (1412). prædium dictum ekeby *SD* 2: 78 (1289). *Jfr* **gisninga eke.**

ekeaska (äke- *LB* 4: 354**),** *f. ekaska, aska efter bränd ek. LB* 4: 354. *PM* XLIX.

ekebarker, *m. ekbark.* tak ekebark then som nest er thräno *LB* 2: 68.

ekebarklöpa, *f. afbarkning af ek. TB* 76.

ekebladh, *n. ekblad.* tag eke blad *LB* 7: 292. *ib* 194.

ekebrädhe? *n.? ekebräda.* med saghom aff ekebrädhom giordha *OB* 215.

ekebränna, *f. brännande af ek.* eke brennor *TB* 76.

ekehug, *n. ekhuggning. TB* 76.

ekekarter? *m.? ekbark?* ower allan hans likama opp wäxsandes hardasta rwffuor som eke karter *Lg* 670.

ekelund, *f. eklund.* querticetum, ekelund *GU* 1.

ekelöf (äke löff *LB* 4: 354**),** *n. eklöf. LB* 4:

354, 7: 321. — **ekelöfs vatn (-vaten),** *n. dekokt på eklöf.* aqua benedicta eller ekelöffs vaten *LB* 7: 323.

ekerot, *f. ekrot. LB* 7: 250.

ekeskogher (eki- L.), *m.* [*Isl.* eikiskógr] *L. ekskog. SD NS* 1: 231 (1403). *VKR* 31. *Bir* 5: 113.

ekespiker, *m.* [*Jfr Sv. dial.* ekspik, *stor spik*] = **ekespit.** *Lg* 987.

ekespit (-ir), *f. spetsig sticka af ek, ekesticka?* wreko starka ekespitir *(palos acutos, Cod. C* eke spika 987) innan hans hös *Bil* 255.

eketelninger, *m. ektelning, ekplanta.* barken aff vnge eketelninger *LB* 7: 321.

eketrä, *n. ek, ekträ. MB* 2: 85. *LB* 7: 228, 301.

eke viþia (eki-), *f. L.*

eke äple (eghe äble. eekäpplä), *n. ekäpple, galläpple.* galla eekäpplä stöt dogha mot blodsot *LB* 5: 81. tag ekeäple oc bren tom *ib* 7: 291. nar fluen är i eghe äble *ib* 3: 196.

ekia, *f.* [*Isl.* eikja] *L. eka, ekstock. Jfr Hyltén-Cavallius, Värend och Virdarne* 1: 23 *f.* stigho . . . wthi ena ekio *Lg* 3: 391. *ib* 392.

ekka bodh, *f.* [*Jfr Mht.* ecke] *hörnbod?* ffor vthan ekka bodhen *SJ* 344 (1468). *Jfr* **hyrn-, ordh-bodh.**

ekke, *se* **äkke.**

ekorne, *se* **ikorne.**

elaker, *adj.* [*N.* ilak] *dålig, usel.* thee haffwa hafft en elaken scriffwara *BSH* 5: 178 (1507).

elda (ella. -aþer), *v.* [*Isl.* elda] *L. elda, upphetta, glödga.* lät elda oghn som hetast *Bil* 506. *ST* 14. ogn . . . elladhir til bakningh *MP* 2: 74. *ib* 1: 250. af eldaþo iarne *Bu* 208. *ib* 501. the wtan fore äru wita ey aff fför än alt husit är elladh *(ignita; står i låga) Bir* 4: 107. — **elda up,** *upphetta. PM* XLVII. *Jfr* **up elda.**

eldband, *n. band af eld.* bindher oss . . . mz eld bandum *(catenis igneis) Bil* 164. *Jfr* **elds band.**

eldbrander (elbrander), *m.* [*Isl.* eldbrandr] *L.* **1)** *brand, eldsvåda.* stadhen mz eldbrandh fördarffwandes *MB* 2: 33. skade som them fatigom händhe . . . medh skepbrot elbrandh och hordhe aar *FH* 1: 150 (1495, *gammal afskr.*). **2)** *brand, eldbrand.* eth brinnande bloss äller en elbrand *MB* 2: 117. **3)** *bränsle.* ad sepes recuperacio et ad vsum suum combustio, wlgariter dictum eldbrand et garthæfangh *SD* 6: 220 (1350). — *Jfr* **eldebrander.**

eldbrinnande (elbrinnandes), *adj. glödande.* elbrinnandes iärn *Lg* 3: 156.

eldbruni, *m.* [*Isl.* eldbruni] *L. brand, eldsvåda.* mykin eldbrwne *(många eldsvådor)* wardher *Iv* LXXX. *ib* LXXXI.

elddrykker (eldrykker), *m. eldsdryck.* ingutu . . . brännande brännestens lugha eldryk *Su* 460.

eldebrander (eldi-. eldä-. eldebran *(ack.)*), *m.* [*Isl.* eldibrandr] *L.* **1)** *brand, eldsvåda.* efter then skadelige eldebran som thenne fatige staden . . . vtoffuer gonget hauer *FH* 7: 69 (1505). **2)** *bränsle.* duos pramfarmæ de lignis dictis eldibrand *SD* 3: 24 (1311). duos pramfarma de dødhvidh id est eldibrand *ib* 27 (1311). quod curiam illarum spangæ, timberhug, næfrælup, eldæbrand, et feargang, in silUam sund libere habeat *ib* 4: 383 (1334). at leta sik ämpni *(för brännande af tegel)* aff elde brande *(ad colligendas paleas) MB* 1: 288. — *Jfr* **eldbrander.**

elder (eeldher. eller *MB* 2: 79; **ellir** *Gr* 299; *MP* 2: 250; *med art.* **ellin** *ib; Bo* 232; **elin** *ST* 121. **illdher** *LB* 3: 194. *ack.* **eld. el** *MB* 2: 137. *dat.* **elde. elle** *KL* 124; *med art.* **ellenom** *Bil* 87; *Bir* 2: 138. **-ar),** *m. (på ett ställe läses väl:* eth brinande eld *Lg* 549, *men här är tydl. ett med elder sammansatt ord åsyftadt, ehuru den senare delen blifvit uteglömd)* [*Isl.* eldr] *L.* **1)** *eld.* the fyra elementa som är vädher och vatn iordh oc eldher *Pa* 16. *PM* XXXIV. swa som eldin ok hitin aldre at skilias *Bir* 1: 115. kom elder aff himpnenom oc brände abels offer *MB* 1: 162. eldir kom lös *KL* 126. öpte och gal som han ii elde laghe *Bu* 8. brännande swa som iärn j elle *KL* 124. herra iwan . . . slaar sik eld *Iv* 2561. alle skrape eldh til sin kake *BSH* 5: 441 (1511). *Su* 423. syntis honum en aldra största brännande eldher *Pa* 16. tende storan eld *Bu* 22. wi wiliom elda böta *Al* 6179. — *eld på smälthärd, härd.* ingen bryte mer en sin retta eeldh *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*). hoo som annen trenger fra sin eld *ib.* hender naghen forsymma sin eldh *ib.* the eeldha, som nw i forbud tagna äre *ib* 513. **2)** *sacer ignis, ett slags sjukdom. PM* LIII. ältir borth thän illa eeldh *LB* 3: 141. for wtlenska elden *ib* 7: 23. for ten onde oc vilda elden som kallas vtlenska eld *ib* 300. — *Jfr* **asikkia-, brännestens-, bäru-, forsumilsa-, hälvitis-, kol-, kärleks-, linghn-, mordh-, skogh-, skorstens-, skärsla-, stekara hus-, stuvu-, utbyrþa-, vaþa-, vangömo-elder.** — **elda tunga (eella-),** *f. eldstunga.* i eella tungo liknilse *Bo* 255. *Jfr* **elds tunga.** — **elds band (eldz-. eldez-),** *n.* = **eldband.** läste mz eldez bandom *(Bil* eldz bandum 981) varn mästara *Bu* 207. — **elds gnista (eldz-),** *f.* [*Jfr Isl.* eldsgneisti] *eldgnista. Pa* 18. *MP* 2: 78. *Su* 248. *Jfr* **eldgnista.** — **elds hiti (eldz-),** *m.* [*Isl.* eldshiti] *eldshetta.* blotna for thik swa som wax for eldz hita *Bir* 1: 129. *ib* 174. — **elds kula (eeltz-),** *f. eldkula.* opfylter mz brinnande eeltzkulum *LfK* 220. — **elds lughi (eldz-),** *m.* [*Isl.* eldslogi] *eldslåga.* brännande eldz lughi *Su* 94. — **elds sior (eldz-. elz-),** *m. eldsjö.* sändir j eldz syo *MP* 1: 94. i elz sio *ib* 2: 196. *Jfr* **eldsior.** — **elds slef (eeldhz-),** *f. eldslef, eldskyffel.* bren salt oppo ena eeldhz sleeff *LB* 7: 220. — **elds studh (eldz-),** *f. eldpelare. MB* 2: 348. — **elds tunga (eelz-),** *f. eldstunga.* i eelz tungo liknilse *Gr* 301. *Jfr* **elda tunga.** — **elds ughn (eldz wngn),** *m. ugn.* j brännande eldz wngnenom *(camino ignis) Ber* 85. — **elds vadhe (ellz-),** *L. eldfara, fara för brand.* frälst bya oc hwss aff storan ellz wadha *(incendiorum periculis) Lg* 3: 356.

eldföre, *n.* [*Isl.* eldfœri] *L. elddon, eldtyg. PM* 9.

eldglödh, *f. glöd.* warda eldh glödar holda mz eneasko *LB* 4: 341.

eldgnista, *f.* = **elds gnista.** *Pa (Tungulus)* 35. *Ber* 58. *LfK* 235.

eldkar, *n.* [*Isl.* eldker. *Sv. dial.* eldkar. *Dan.* ildkar] *kärl hvari eld bäres? kärl som sättes öfver elden, kokkärl? BSH* 5: 529 (1513). — *rökelsekar. MB* 1: 405.

eldklimper, *m. globus igneus, eldklot, eldmassa. Su* 413.

eldmyria, *f. eldmörja.* stek thz . . . i eldmyriona *LB* 3: 199.

eldogher (ellogher), *adj. igneus, af eld.* helias . . . vpfor i hymilin i elloghom vaghn *MP* 2: 102.

eldpanna (elpanna), *f. glödpanna, rökelsekar.* arula, elpanna *GU* 8. tag orma gress rooth oc bren i eldpanno *LB* 7: 46.

eldsior, *m.* = **elds sior.** *eldsjö.* j heluitis eld sio *MP* 1: 242.

eldskinande, *adj. eldglänsande. MB* 2: 387.

eldsputa (elspwta), *f. eldspruta, ett slags svärmare som nyttjades vid murars försvar.* göris eldh spwthor til ath wärya mwra mz *PM* 6. ma göras elspwtor aff the blendnyngenne smältho *ib* 7. thz är en grym eldh spwtha *ib.* manga eldhspwtor til samman *ib.*

eldsto, *f. L.*

eldtiuva, *f. L.*

eldöxe (-yxe), *f. L.*

eldsliker (elzlikin), *adj. igneus, af eld, brinnande.* et (ɔ: diäfla kön) är elzlikit oc lughande *Bir* 3: 199.

elefant (elephant. -ar. -er), *m.* [*Mnt.* elefant. *Lat.* elephantus] *elefant.* elephanter xxxij м fulleliga öffdhe til örligx *MB* 2: 237. elephantana öffwadho the oc hidzadho til örligx *ib. ib* 219. *Jfr* **fil.**

elefanter (elephanteer), *n.* = **elefant.** thu hafwir spekt thz gryma panteer oc bundit thz stora elephanteer *ST* 217. *Jfr* **elpender.**

element, *n.* [*Mht.* element. *Lat.* elementum] *element, grundämne.* al ting ärw skapath aff fira element som är aff jordenne, wathneno, eldenom oc wädhreno *PM* xxxiv. *ib* xxx, xxxi *o. s. v. LB* 7: 178, 180, 182, 183.

elemente, *n.* = **element.** the iiij elemente ware honum j moth *Lg* 3: 27, 703.

elf, *se* **älf.**

elpender (elpen deer), *n.* [*Mnt.* elpendêr] *elefant.* thz stora elpen deer *MD* 53.

elände, *se* **älländе.**

ember (eem), *m.* [*Isl.* eimr] *imma.* then eem ther aff swdno malyrth gar *LB* 2: 46. *ib* 4: 350. then samma ember som gar wr herra abota halsse *AS (Cod. Verel.)* 60. lathe sidhan then emin ga op vndhir howdith *LB* 1: 96.

emisker (emysker. empsker. *n.* **emist. emyst. empst),** *adj.* [*Mnt.* emesch] *från Emeke el. Einbeck.* emist ööll *SO* 203. emyst öll *ib* 190, 203. empstööll *FM* 191 (1504).

en (een), *m.* [*Jfr Isl.* einir] *en, juniperus communis Lin.* juniperus een *LB* 5: 82. — **enabär,** *n. enbär.* thör enabär *LB* 1: 98. törena ber *(för* tör enaber*) ib* 3: 184. *Jfr* **enebär.** — **ena ris,** *n. enris.* ij [2] quistar ena riis *LB* 7: 47. *ib* 63, 306. — **ena vidher (enä-),** *m. enved, enträ. Hästläked. i AS* 137.

en (een. än *Bu* 182; *KS* 4 (7, 4); *Bir* 2: 229; *GO* 540; *SO* 13; *Ber* 269; *SD NS* 2: 187 (1409); **ännä** *ib* 1: 31 (1401); **äne** *Lg* 3: 118; **änasth** *ib.* **in** *Al* 5495. *n.* **et. eet. ät** *SD NS* 1: 11 (1401), 31 (1401). **jt** *Su* 312. **ith** *SD NS* 1: 656 (1407); *MD (S)* 297. **et** *suff. vid föreg. verb:* hadet feste *RK* 1: *(sfgn) s.* 190: *stundom betecknas detta ord genom en siffra som skrifves* **i** *el.* **j.** *superl.* **enaster. enister: -iste** *BSH* 5: 86 (1506). *dat. sing. n.* **enasto. enosto. enost** *(kanske snarare att fatta ss ack. n.); se* **at enasto),** *räkneord, pron. och obest. art.* [*Isl.* einn] *L.* **1)** *räkneord. unus, en, en enda.* gitär þätt . . . pröwätt oc fulkompnatt in till eens tweggiä eller þriggiä *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). än är sandar guþ *Bu* 182. *KS* 7 (16, 7). aff eth haar ok eth wardher man skalloth *(caluum deciduus crinis facit unus et unus) GO* 98. manzens houuþ som eet hauar flere vit *Bu* 185. thy är j tholko eet *(unicum)* raadh *Bir* 2: 59. thz mat thu väl ledha til enna thänkilsa *(in unam meditationem) Bo* 88. hwilkin tima marghe män skulo saman wara, tha skulo the alle wara ene *(utgöra ett helt),* antiggia et rike eller en stadh eller en boskap *MB* 1: 102. sagde ihesus thil then ena *(ene, ende),* som atir kom *MP* 1: 279. — *i förbindelse med* **tiughu** *o. s. v.* böþ enom manne ok tiughu *Bu* 140. — *i förbindelse med följande* **annar, þriþi.** þär af taka en lutt vi, annan maalsäghandin, oc þriþiä näfnden *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). en lutin takin wi, annan malsäghande, oc þriþiä hundärit *ib.* skipaþo een delen tel guz mönstar ok þiänist annan fatöko folke þriþia sik ok sinom boskap *Bu* 3. *KL* 18. een saar ok annar skär thän tridhi wäth ey hwat han faar *GO* 401. bivte opp a thinge eno oc andro *(d. v. s. på två efter hvarandra följande ting) TB* 74. — *den ene af två, oftast i förening med ett följande* annar. *KL* 7. en af þöm skal vara domärä vm all mal vm et ar oc annär þerrä vm annät *SD* 5: 638 (1347). fästir han een fotin j bradhina oc mz androm leta han huar han maghe fästa fotin stadhelica *Bir* 2: 210. *ib* 229. tha talar then ene til then andra *(Cod. B* en til annan 549*) MB* 1: 230. giwer mera nadher enom än androm *ib* 448. *ib* 449. en het erper oc annar het örtwn *Di* 204. then ena *(för* ene*)* het eggerd oc annar ake *ib* 173. haffde tha mist sit ena öga *ib* 171. *Jfr* **annar.** — *superl. ende.* mz et enast ordh *TB* 71. *Fl (Cod. C)* 1979. *MB* 2: 46, 59, 108. millastom oc enastom gudhi *Lg* 3: 452. then eniste man i kwnne slaa edher liit til *BSH* 5: 86 (1506). **2)** *en och samme, samme, enahanda.* fingo een ansuar af allom *Bu* 152. han döpte tel cristo a enom dagh þry þusand carmen *ib* 100. the badhe tholdo dödh vm een dagh ok i enom stadh *KL* 177. manne ledhis rat widh een math *GO* 339. willo wi bedhas os allom ena graff mz thinne redhas *Al* 10498. nat ok dagh är thöm all een *Fl* 1035. ängla natwra är ey all en vtan mangfald at tale *MB* 1: 491. all the thing som lydha nakralund vnder et the äre nakralund all een *ib* 36. *ib (Cod. B)* 538. — en ok thän sami, *en och samme, den samme.* thän same tekna eeth oc thz sama *ST* 400. **3)** *enig, ense.* matto the aldrighen wäl enar wardha *MB* 1: *(Cod. B)* 536. hwem thessa kunde wardha eena then *(den om hvilken desse kunde varda ense)* sculle thera höfuitzman bliffwa *RK* 2: 2284. the . . . wordhe thes eena *ib* 2451. **4)** *solus, ensam.* som een skal skyt föþas af renne mö vtan smit *Bu* 63. ängen skal sik enom

nokra guz naþe egna *ib* 153. *ib* 495. *KS* 4 (7, 4). *Iv* 3948. thz ena jak siälwir giorde som är syndin *Bir* 3: 385. aff ensampne ok enne gudz dygdh *ib* 2: 113. trösta sins ens skiälum ok rådhom *KS* 72 (176, 79). mädhan the ganga twe ene saman *MB* 1: 200. *ib* 376. *Bil* 610. **5)** *en, någon.* en þera *Bu* 173. en mötte hanom *ib* 172. nero böþ enom göra som han baþ *ib* 102. länte enom . . . hundradha skillinga *KL* 22. sinom enom riddara *(en sin riddare, en af sina riddare)* han thz bödh *Al* 5869. en hans dicipulus *Bu* 100. gvz ängel kom een dagh tel ioakim *Bu* 4. aff nakre enne släkt *(af en viss slägt)* *MB* 1: 449. ginstan sprang aat hänne en riddarin *(en af riddarne)* *KL* 342. gik en quinnan *(en af qvinnorna)* diärflica fram *ib* 372. faar man en dräpa *MB* 1: 335. jak screff eder till . . . hwad for en jak haffwer till granne *BSH* 5: 381 (1509). — *man.* en bether aldreg wel med then hwnd man scal drage till skogx *FM* 645 (1516). är bätre at en tigher än mena onth then han goth sigher *RK* 2: 4840. *SO* 19, 20. — *pl. i förening med följande räkneord: omkring, ungefär.* tetta varar vider ena sex eller viij timar *LB* 7: 311. i blandh ene x eller xij bugxskin *BSH* 4: 352 (1503). — *i samma användning äfven formen* en *oböjd.* met en hundrade swenne *FH* 6: 84 (1495, *afskr. fr. 1500-talet*). **6)** *obest. art. en.* af eno halwu lifspundi vax *SD* 5: 563 (1346). eet helt par cläþä *ib.* een kalc *ib.* wi hafuum giort et skipte *ib* 6: 180 (1350). en ridare rikar ok miok rumgiäuir *Bu* 18. þa en höghtiþ com *ib.* var þär en väþur i hans like *ib* 102. runno hans öghon som en kälda *ib* 100. äftir ens trulkarls radhe *KL* 18. giordhe . . . sik fulottan oc eet wtwrak af allom *Bo* 30. som en gudh ok ekke som man *Al* 225. et grympt leon hawer til sidh at sla margh sma diwr nidh *ib* 83. ligge j tornenom ena siw nätter *MEG (red. A)* 55. — en *sättes efter ett af* sva *föregånget adj. (jfr* **sva***).* war swa mäktogh en man *Al* 707. — *i pl.* swa margh en land *Al* 2895. — *någon gång efter* alder. vm alt et aar *KL* 40. — *Bruket af* en *ss obestämd art. är i lagarne sparsamt, i Bu och MB* 1 *oftare förekommande, men icke allmänt. — gen. sing.* **ens,** *se detta ord. — superl. n. i obest. form. ss adv.* **enast,** *endast.* ey var i clostreno vtan eet brödh enast *KL* 333. räknas allom almoghanom til hwilkit en man enast giordhe *MB* 2: 17. *ib* 112. *Lg* 3: 263. thw ey änasth forsmar wara gwdha, wthan iemwell sägher thw ath the äro dyäffla *ib* 118. *ib* 122, 138. — *superl. n. i best. form. ss adv.* **enasta,** *endast.* jnthe stridz folk är farlikaren än sollanära som enasta wilya liffwa aff the konstenne *PM* 15. — *I förening med prep. bildar* en *adv. uttryck, hufvudsakligen slutande sig till ordet i bet.* **1** *och* **2.** — **at eno (at ena. atena** *Bir* 3: 170**),** **1)** *allenast.* var fru guz moþer härbärghiaþe guþ ii iorþrike eigh at eno andeleca . . . vtan ok licamleka *Bu* 15. *ib* 8. *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *MB* 1: 440. ey aktir han älla skötir gul älla välloktande oc dyra yrte älla dyra stena vtan at ena sighran stadh oc fäste *Bir* 2: 210. *ib* 3: 170. **2)** *åtminstone.* flögþe niþar at eno siaxtighi alna högþ a iorþena *Bu* 168. **3)** *i förening med ett föreg.* alt [*Isl.* allt at eino]. *likväl, icke dess mindre.* han skal thz alth ath eino gielde *MD* 12 *(i en norvagiserande hds.).* **4)** *oafbrutet, allt jämt?* halla sina enthrätto ä fram at eno i sino oskällico atirhalle *Bo* 137. han laa siuker alt vt at eno, väl fämtighi dagha *KL* 317. som han hääddo ä wt at eno som han hafdhe varit thän ömblike yttarste forlatin af gudhi *Bo* 196. — **at enasto** (*Bir* 4: *(Avt)* 181; *Bo* 85, 107, 112, 117, 206; *Bir* 3: 124. **at enosto** *KL* 302. **atenasto** *Bir* 1: 101, 124, 4: 26. **at enasta** *Bo* 140. **at enast** *MB* 1: 173; *Bo* 5, 26, 32, 72, 178; *Bir* 1: 8, 3: 135, 391; *LfK* 140. **aatenast** *MB* 2: 109. **åt enast** *KS* 2 (4, 2), 27 (68, 29). **atenast** *KL* 23, 106; *VKR* XII; *Bir* 1: 119, 120, 123, 124, 4: 26. **at enost** *Bu* 15**),** **1)** *endast, allenast.* härbärgiar . . . eigh at enost hänna sial ok anda vtan ok licaman *Bu* 15. þär drypar eg af at enasto höghfärþe vtan man ga *(för* manga*)* andra synde *Bir* 4: *(Avt)* 181. *KS* 2 (4, 2), 27 (68, 29). *Bo* 5, 32, 85, 107, 112, 117, 140, 178. *MB* 1: 173. *VKR* XII. *Bir* 1: 8, 123, 124. *Su* 192. *LfK* 140. alre . . . var iak vtan thik . . . vtan nu at enast *Bo* 26. the hafdho värlz rikedoma til gudz hedhir at enasto *Bir* 3: 124. *ib* 4: 26. änkte letadhe iak . . . vtan atenast thunnan kost ok klädhabonadh *ib* 1: 120. *ib* 101. *KL* 106, 302. at enast man af litlo komin *Bo* 5. vm iak at enast finge taka vppa fallenom a hans klädhom tha vordhe iak heel *ib* 72. at enasto görin mz mik thässa miskunnena *ib* 206. *KL* 20, 23. **2)** *åtminstone.* vm människian vilde ey älska mik for thz at iak skapadhe han, matte han at enast älska mik thy at iak atirlöste han *Bir* 2: 215. *ib* 1: 119, 3: 135, 391. *Su* 62, 362. — **ivir eno (ower eno. ower ena. affuir ena),** *öfver ens, ense.* iak vil idher giärna göra ower ena *Iv* 3722. the äru väl ower ena nu *ib* 5732. the drogho alle tha wel ower ena *RK* 1: 1275; *se vidare under* **dragha.** — vara ivir eno, *komma öfver ens, göra öfverenskommelse.* wy . . . warom affuir ena mz warom swenom . . . ath swenena skulu en drik drykka om aareth *SO* 5. *ib* 115. *RK* 2: 8141. — vardha ivir eno, *blifva ense, ingå förlikning el. uppgörelse.* äftir thy wi oos forlikadhom oc jwir eno wordhom *SD NS* 1: 69 (1401). wrdo swa offuer eno wm the iordha delo *ib* 362 (1404). kännis . . . mik haffua offuer eno wordhit meth . . . karle wlphson . . . om thet arff *ib* 150 (1402). *ib* 2: 358 (1411). — *komma öfver ens, göra öfverenskommelse.* the wordho sidhan ower eno thz the willo antigoni radhe lydha *Al* 8532. *Fl* 1810. *Iv* 2713. *RK* 2: 2022, 2169. abbatissan . . . wardhe ofuir eno medh syslomannenom mykit *(för* huru mykit*)* han *(för* hon*)* scal honom oc hans thiänarom gifua til lön *VKR* 32. — *med gen.* thäs. iak är thes ouer eno wordhen medh minom frendom ok winom *SD NS* 1: 411 (1405). the äro thäs vordhne ouer ena *Fr* 214. *ib* 689. *RK* 2: 1161 *o. s. v. ST* 15, 364. — *med ack.* at worda ofuer ena mz thom thetta *RK* 2: 9051. — **til ens,** **1)** *till ett ställe.* tha sampnas israels dötter til ens *(in unum)* *MB* 2: 109. **2)** *öfver ens, ense.* han och jach äre swa till ens *BSH* 4: 253 (1500). til ens varda *(komma öfver ens)* nar the thera retta gilles drych holla vele *SO* 193. som iac til eens ward met tigh *FH* 4: 56 (1457). *BSH* 4: 151 (1492), 181 (1494). (een *för* ey *MD (S)* 240.) — *Jfr* **genom en.**

ena (**eno. ene** *Iv* 1010; *Di* 174), *adv. och adj.* [*Isl.* eina] *L.* *A) adv.* **1)** *en gång.* nar thz ena hafwir sina frukt vntfangit *ST* 215. **2)** *endast, allena.* thz wiste ängin vtan han ena *Iv* 62. *ib* 810. *RK* 2: 5301 (*ordet kan dock i denna användning fattas ss adj.*). *B) adj. ensam.* man skal sik ära tho man eno ware *GO* 781. klares ena for mik gik *Fl* 1660. *Iv* 1010, 2475. *Fr* 21, 84. *Di* 174, 253, 301. wiliom wi rida twa ena *ib* 287. han taladhe tha vidher sik ena *Fr* 131. *Al* 10027. *Va* 13. *Lg* 3: 134, 142, 152. — *Jfr* **allena.**

ena (**-ar, -adher**), *v. förena.* at vi skullom vara enadhe i kärlekenom *Bo* 77. *Bir* 3: 300, 341, 449. älskoghen är enande dygdh *Su* 393. — *med dat. och ack.* ena han kötino kötit oc benin til been *Bir* 2: 175. älskelikhet til gudh vm hulkin trone oc otrone enas suasom een licamme sino hofdhe gudhi *ib* 225. sandir mandombir enadhir gudhdomenom *ib* 4: 253. — *med ack. och prep.* til. *Bir* 2: 175. — *med ack. och prep.* mädh. kärlekin enar siälina mz gudhi *MP* 2: 101. *Ber* 225. — *Jfr* **for-, til-ena.**

enadher, *m. enighet.* syndrar enadhin *Bo* 146.

enaledh, *se* **leþ.**

enalund, *se* **lund.**

enan, *f. förening. Bir* 1: 80, 3: 373, 449, 4: 240, 271. at göma thes helgha anda samhellis enan (*unitatem spiritus*) *MP* 2: 110.

enastads (**-stadz**), *adv.* **1)** *på ett ställe, på samma ställe.* som the hafdo standidh alt ena stadz qvarre *Ansg* 179. **2)** *någonstädes. Di* 21. *Su* 355. *Lg* 3: 250. *Jfr* **en stads.**

enast, *se* **en.**

enaster, *se* **en.**

enbetter, *adj. L.*

enbyrþer, *adj. enkel, af enkel väfnad?* enbyrþ kapa älla mantol *Bu* 100. *Lg* 947.

enbända, *f. envishet. Ber* 245, 247.

enbändelikhet, *f. envishet. Lg* 3: 290.

enbänder, *adj.* [*Jfr Sv. dial.* enbänt, einbendot] *L. envis. Ber* 304. *LfK* 159, 208.

enbändin, *adj. envis. Al* 3161.

enbändogher, *adj. envis. Lg* 3: 417.

enbändoghet, *f. envishet. Lg* 3: 417, 418.

enböte, *n. L.*

endaghi, *m. L.*

ende (*f.* **enda.** *n.* **enda. ända** *Su* 219. **ende** *RK* 2: 2947. *ack. m.* **enda.** *f.* **endha** *Su* 29. *dat. m.* **eenda** *ST* 102. *n.* **endo** *MB* 1: 102. *gen.* **enda** *MP* 1: 67. *pl. n.* **enda** *Su* 161), *pron. L. ende.* han var hans eghin oc ende naturlike son *Bo* 184. han gaf sin enda son *ib.* thu spardhe ey thino endo barne *MB* 1: 202. miin enda hielp *ST* 461. thins kärasta sons pino forskullan är mit ända hop oc min enda helsa *Su* 219. han är then endhe som iak aktar *ib* 86. *MP* 1: 67, 132. *RK* 2: 2947. *ST* 102. *Su* 3, 41, 47, 85, 98, 99, 120, 136, 161, 415. *Lg* 984. *MB* 2: 172. *LfK* 5. — *superl. ende.* hans endasta dotter *MB* 2: 105. *Su* 49.

endels (**een deels. en deelz. eendels. eendeles**), *adv.* [*Mnt.* ein dêls] *till en del, delvis.* en dels radeno nerwarande *SJ* 179 (1449). hon är samansat een deels aff sancti bernardi reghlo *VKR* 55. min wisdombir maa endels wndirstas oc begripas än aldrigh fulkomplika *Bir* 4: 91. eendels äre the dieflä ok eendeles adams barn *LfK* 239. *RK* 2: 243, 8627, 9165. *MB* 2: 41, 141, 155. *Su* 265, 365, haffue the . . . oss vnderuist om en deelz, hwat tinde ther a ferde äre *BSH* 5: 107 (1506). — *substantivt i st. f.* en del. *MB* 2: 238. endels ther aff til hörir hircano *ib* 286. — *Jfr* en del *under* **del.**

endräkt (**endrakt. endracht** *SJ* 66 (1437). **eendraght** *ib* 152 (1447); *FH* 1: 39 (1458, *gammal afskr.*)), *f.* [*Mnt.* eindracht] **1)** *öfverenskommelse.* endrakth ok stathfestilse til tesse förscriffna skroo *SO* 7 (*fr.* 1437). *SJ* 66 (1437), 152 (1447). *SD* 5: 212 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*). **2)** *endrägt.* vnio, endrägkt *GU* 3. synderskär j clostreno endräktena *Bir* 4: 29. endrakt oc kärlek *LfK* 107. mz frid ok endrakt *MD (S)* 231, 292. swo wel fatiga som rika til fridh, eendraght oc bestandilse *FH* 1: 39 (1458, *gammal afskr.*). *Su* 21, 72, 309. alla mina inälffuana endräkt (*congeries; alla mina inälfvor i förening, hela mitt inre*) *ib* 104. — *villighet?* hörde . . . thera stormande endräkt (*orig. har animi magnitudinem*) som the haffdo til at stridha före theris fädhernis land oc laghom *MB* 2: 322. — *samstämmighet, öfverensstämmelse.* celum oc cella haffwa skylskap oc endräkt i nampnet *LfK* 60.

endräktelika (**eendräkteligha** *RK* 3: 1888, 2501. **endräkteliga** *MB* 2: 154 *o. s. v.* **endrekteliga** *ib* 149. **endrektelige** *SO* 34. **endrekteligan** *ib* 163. **endräktliga** *PK* 224. **endreghtaliga** *BGG* 316. **eendraktelika** *SJ* 8 (1423). **endraktelica** *ib* 57 (1430). **endrakteligha** *FH* 5: 36 (1466)), *adv.* [*Mnt.* eindrechtichliken, eindrachtichliken] *L. med endrägt, endrägtigt, enhälligt. Bir* 5: 3. *RK* 3: 1888, 2501. *MB* 2: 154 *o. s. v. Lg* 3: 49. *SO* 34, 163. *SJ* 8 (1423), 57 (1430), 182 (1449).

endräkteliker (**endräkteligh in: -lighit** *MB* 2: 24), *adj. endrägtig, enhällig. MB* 2: 24. *Lg* 3: 293.

endräktelikhet (**-lighet**), *f. endrägt, öfverenskommelse.* the wille alth wara offuer en endrectelighet huat som the wtgöre wille *BSH* 5: 152 (1507).

endräktogher (**endräghtugher**), *adj.* [*Mnt.* eindrechtich] **1)** *endrägtig. Bo* 137. sculu syster oc brödher wara eendräghtughe *VKR* 20. at taka flere än the sielff wilia oc mellan sik kärlicha endräghtugha wardha (*komma öfver ens om*) *ib* 9. **2)** *öfverensstämmande.* helgha pawa skipan ordini sancti saluatoris . . . alloledhis samlydhugh oc endräghtugh *VKR* 54.

endräktoghet (**endräklighet** *för* **endräktighet** *Bir* 4: 240), *f.* [*Mnt.* eindrechticheit] *endrägt. Bir* 4: 240. *Lg* 3: 344. — *villighet?* korsit som staar mit a altarit, teknar hiärtans endräktoghet, til at forlika alla mz gudh *Su* 309.

eneaska, *f. aska af enträ. LB* 4: 341.

enebär (**eene-**), *n. enbär.* mz stöttom enebärom (*hdskr. har* enebäriom) *LB* 5: 82. eenebär arla om morgon atin *ib.* af enebärom maa man göra olio *ib* 4: 341. lather ther til af thesse olio äller ene bär *ib.* ätt enebär *ib* 7: 305. *ib* 306, 321 *o. s. v. Jfr* **enabär.**

eneþer, *m. L.*

eneträ, *n. enträ.* jvniperus thz är eneträ oppa swänsko *LB* 4: 341. *PM* XXXVII, XXXVIII.

enfaldelika (eenfaldelika. enfallelika. eenfalelika. eenfallilica. enfallilicha *VKR* 8**),** *adv.* [*Isl.* einfaldliga] *simpliciter.* **1)** *i enfald, i enkelhet, enkelt.* enfallelika . . . lifwa *Al* 6302. them . . . mz faam ordhum eentidh eenfalelika vpräkna *ST* 534. *Bo* 67. *VKR* 8. *Bir* 4: 74, 115. **2)** *i enfald, enfaldigt, menlöst.* spordhe paulus eenfallilica *(ex simplicitate animi)* vm christus var för än prophetanne *KL* 201. **3)** *afgjordt, bestämdt.* är ängla natwr andelik oc swa eenfald, at ä hwart hon wänder, tha wänder hon sik swa eenfaldelika fast, at hon wardher aldre thädhan frawänd sidhan *MB* 1: 49.

enfaldeliker (enfalleliker), *adj.* **1)** *enkel (i motsats till tvåfaldig o. s. v.).* at hon mz enfallelicom kiortle oc enom mantle af grouasta klädhe hulde sin licamma *KL* 334 *(kan föras till* **2)**. **2)** *enkel, konstlös.* braghmannorum liffwerne enfallelik *(i rimslut för* -likt*) Al* 6655. **3)** *menlös, ärlig.* gudz vidhirtalan är mz enfallelikom mannom *MP* 1: 26.

enfaldelikhet (enfallelikhet *Bir* 2: 118; **-hetz** *KL* 202. **enfalelikhet** *Bir* 1: 147**),** *f. enfald, menlöshet, ärlighet. KL* 202. *Bir* 1: 147, 2: 118. *Su* 453.

enfalder (eenfalder. enfaller. eenfaller), *adj.* [*Isl.* einfaldr] *L. eg. som har ett veck.* **1)** *enkel (i motsats till tvåfaldig o. s. v.).* jak skal lata idher badha annan tima smidha twefallum järnum ok bandum for enfald *Bil* 113. mantol . . . hwilken som skal ware eenfaller om sommaren oc om vintrin fodhradher *VKR* 58. *Bir* 4: 10. *Su* 290. — *enkel, oblandad, ren.* är ängla natwr . . . eenfald *MB* 1: 49. är ängla natwr mykith ärlikare oc enfallare än mantzens *ib.* **2)** *enkel, konstlös, simpel.* at hafwa ödmiukan ok enfaldan klädhabonadh *Bir* 1: 355. *ib* 55. aath hon at enast enfalla brödith *Lg* 3: 301. **3)** *menlös, ärlig, uppriktig.* diäfwll göra the af them som enfallir är *Bir* 1: 160. enfald duwa *Lg* 39. *Bil* 871. *Bo* 15. *Bir* 1: 44, 61, 70. *Al* 6538. *Lg* 3: 39. *Su* 227. siälina öghon vari enfald *(vända endast åt ett håll?)* sua som dufwonna hulkin som skodha hökin vidhir vatnit *Bir* 2: 165. **4)** *enfaldig, utrustad med ringa förstånd och kunskap. Bil* 869. sumi äru swa enfalde at the kunno enkte bidhia *KL* 115. mange äru enfalle ok kunno ey vtan pater noster ok näplika thz rät *Bir* 1: 284. *ib* 3: 227. some följhiande mik hafdhe klokare nämme ok vndirstandilse oc some enfallare *ib* 2: 321. **5)** *simpel, rätt och slät, som ej innehar högre ställning.* nu star laghanna herra oc gömir laghin ödhmiuklica swa som en annar fatikir enfallir man *Bo* 24. enfallir brodhir *Bir* 1: 331.

enfaldogher (enfallogher. enfaloghir *ST* 233. **enfallugher. eenfalugher: -ught** *Al* 6063. **enfaldiger. enfalligh. enfolduger** *Di* 133. **enfollogher: -okth** *LB* 7: 92**),** *adj.* **1)** = **enfalder 1.** *enkel, ren. Su* 258. — *en (i mots. till flere).* alzualdogher gudh . . . hulkan vi troom ok dyrkom j tröm personis enfaldogan gudh *LfK* 252. **2)** = **enfalder 2.** loot sig nöghia aat eno enfallogho klädhe *Gr* 319. *Lg* 3: 524, 525. *Bir* 4: 89, 91. *Al* 6063. gudz ordha enfallugh predican *Bir* 2: 231. ther nödhogher skal enfalligh liffwa *Al* 7102. **3)** = **enfalder 3.** iacob war enfaldogher oc meenlös *MB* 1: 208. i sinom barndoom gerna gladher enfaldogher för än han wardher madher *(ab infancia gaudet in simplicitate) Al* 7160. *ST* 478. *MB* 2: 202. *Di* 133. fult göra thinne enfaldoga oc gudhelika *(sinceræ)* astundan *Su* 336. **4)** = **enfalder 4.** thz enfallogher almoghe kan ey wndirstaa *Bir* 4: 74. *Su* 228. — (?) ware hon än entiid swa enfaldig som hon är *(were de vrowe moth so meyt) Va* 8. tz barn tha födis tz vardher . . . enfollokth och kranckeliigit *LB* 7: 92. **5)** = **enfalder 5.** *Bo* 52. *Bir* 2: 184. *ST* 233. *PM* 34, 41.

enfaldoghet (enfalloghet. enfalloget *Gers Frest* 50. **enfallughet** *Bir* 2: 231. **eenfallugheet** *Al* 5751, 6442. **enfaallugheet** *VKR* 11. **enfolloghet** *Ber* 172. **enfallighet** *MB* 1: 473. **enfalligheet** *Al* 7275. **enfallikhet** *MP* 1: 26. **enfallekhet** *ib***),** *f. simplicitas.* **1)** *enfald, enkelhet, flärdlöshet, naturlighet.* första allirsins godha enfalloghet *Bo* 140. *Bir* 1: 350. *Al* 5751, 6185, 6442, 6458, 7083, 7275. *Ber* 172. ordhanna enfallughet *Bir* 2: 231. **2)** *enfald, oskuld, uppriktighet.* dröfwa thässe menlösa manna enfalloghet *Bir* 3: 7. *ib* 8, 197, 227, 228, 1: 70. *MP* 1: 26. *MB* 1: 473, 2: 265. *VKR* 65. *Ber* 155. i sinne barnzlike enfalloghet *Lg* 3: 279. enfalloghet j öghomen ey seande oblyuglika *Bir* 1: 292. **3)** *enfald, oförstånd.* göra thz af owishet eller enfalloget *Gers Frest* 50.

enfä, *n. L.*

enfödder, *adj. unigenitus, enfödd.* hans enfödde son ihesus christus *Su* 21. *ib* 47, 213.

engasin, engasinne, *se* **ingesinne.**

enge (*MB* 1: 286. **enga** *Al* 1969. *f.* **enga** *KL* 370; *Bo* 41; *Su* 413. *nom., ack. n.* **enga** *Bu* 26, 490, 534; *MB* 1: 248; *Bo* 222; *Lg* 3: 20. **engha** *Bil* 574. **eenga** *Bo* 131. **ängha** *Fl (Cod. B)* 418. *ack. m.* **enga** *KL* 70; *MB* 1: 199; *Bo* 8, 210; *Bir* 2: 195, 3: 345, *Ber* 36, 194. *dat. m.* **enga** *MB* 1: 201; *Ber* 100. **änga** *KL* 214. *gen. m.* **enga** *Bir* 2: 56, 4: 18; *VKR* 65**),** *pron.* [*Isl.* einga] *L. ende.* hans enga barn *Bu* 490, 534. *ib* 26. *Bil* 574. *MB* 1: 248. *Fl (Cod. B)* 418. *Lg* 3: 20. aff henne skal min enge son födhas *MB* 1: 286. tak thin enga son *Bo* 8. *KL* 70, 214. *MB* 1: 199, 201. *Bo* 210. *Bir* 2: 56, 195, 3: 345, 4: 18. *VKR* 65. *Ber* 36, 100, 194. mit enga hop *Bo* 222. o mins hiärta enga glädhi *Su* 413. hänna enga ägha *KL* 370. är ödhmiukten enga dygdhen ther stadhda *(för* scadhda*)* kärlekin atirbyggir *Bo* 41. thz är ok thz eenga ther vi ärom honom pliktogha *ib* 131. nödh är iw enga koster *Al* 1969. *Jfr* **enunga.**

engin, *se* **ängin.**

enhughadher, *adj. af ett sinne, endrägtig.* varom alle iämsampt enhughadhe *Gr* 261. *Bo* 146. *ST* 397. *Lg* 108.

enhughlika (-hoghlika *MP* 2: 284**),** *adv. endrägtigt.* the blifuo enhughlikä *(unanimiter)* i mönstreno *KL* 135. *ib* 138. *MP* 2: 284. liffwin . . . alla enhuglika oc samdräktelika *Bir* 5: 4.

enhughliker (-likin *(n. pl.) KL* 132**),** *adj. endrägtig. KL* 132.

enhvar, *pron. L. Jfr* **ennor.**

enhänder' (en hänther *Bil* 255. **änhändher**

Lg 988**),** *adj. enhänd.* skändis wardha en hänther *Bil* 255. *Lg* 988.

enhärdhe, *f. envishet, envist el. egensinnigt motstånd.* enhärde mote sinom skiälom ok tarflikt rådh *KS* 44 (114, 48). enhärde mote sinom eghnom taruom *ib.*

enhörna, *f. ensamt hörn.* sat mit mällan thöm i enhörnonne *(angulo) Bo* 171.

enhörne, *m.* = **enhörninger.** kom thän enhörnen löpandhes *Lg* 3: 609.

enhörninger (enhyrninger. enhörnigh *Su* 120; *Lg* 3: 609**),** *m.* [*Isl.* einhyrningr] *unicornis, enhörning, ett djur tillhörande fabelns område.* munnin swa som enhyrningx *Bir* 2: 3. likir enhörninge hulkin som hawir huast horn j änliteno oc dyran steen vndir horneno *ib* 148. *ST* 213, 217. *Lg* 3: 609. *JP* 1. — *rhinoceros, noshörning? Su* 120.

enigh, *se* **enunga.**

eniorþ, *f. L.*

enka, *pron.* [*Isl.* einka] *L. enstaka, någon?* enka *(Cod. A* some 108*)* preste i india lande som thiäna sool oc maana liwa mang äwe aff enne fruktz dygdh *MB* 1: *(Cod. B)* 536.

enkannelika (enkannelik *Fl (Cod. B, C)* 854. **eenkannarlika** *Iv* 1584. **enkanlika** *SD NS* 2: 525 (1112). **eenkanlicha** *VKR* 26. **enkanneliga** *MB* 2: 309. **enkannelighen** *ib* 126**),** *adv.* [*Isl.* einkanliga] *L. enkannerligen, särskildt, i synnerhet.* thän discipulus. hulkin ther äptir ihesus enkannelica älskadhe *Bo* 23. *ib* 58, 81, 103, 151, 173, 227. *Bil* 212, 213, 477, 916. *KS* 26 (66, 28). 39 (102, 42). *Bir* 1: 356, 3: 15, 418. *Iv* 1584. *Fl (Cod. B, C)* 854. *VKR* 26. *Ber* 126. *MB* 2: 309. — *enkom, särskildt.* han haffwir mik legt för lön enkannelighen, vppa thz at iak skal honom wara för en präst *MB* 2: 126. — *särskildt, för sig själf?* likir thy blomstre som enkannelica vaxir a hedhinne *Bir* 2: 51.

enkanneliker (enkanliker: -lik *KL* 251. **eenkannerleker: -lechom** *SD NS* 2: 64 (1408). **enkannelikin. enkanneliken. eenkannerliken. enkanlikin),** *adj.* [*Isl.* einkanligr] *L.* **1)** *ende.* thän enkannelik gudh ij himerik *Fr* 779. anders bissie enkannelica dother *SJ* 343 (1468). jöns enkannelica syster *ib* 344 (1468). hustru karin enkannelika fulbroder *ib* 357 (1469). **2)** *särskild, synnerlig.* enkannelikin hus *Bir* 5: 46. hwi the ey hafdho enkannelikin höghtidhis dagh vm arit *Bil* 915. *SD NS* 2: 64 (1408). iuir enkannelika viþirþorpt *KL* 185. *ib* 251, 295. *Pa* 4. *Bo* 5, 55. *Bir* 2: 27, 105. *VKR* 4, 6, 25. *Lg* 662. han främiadhe sin enkannelica vin *Bo* 81. *Lg* 3: 166, 222, 235. — *synnerlig, utomordentlig, utmärkt.* han hafdhe enkanlikit vald at wtköra diäfla af mannom *KL* 197. thänk iohannis mykelikhet ok enkannelica värdhelikhet *Bo* 80. *Bir* 1: 95, 140, 3: 91, 151. for sin eenkannerliken kärlek hon hafwir mik . . . teet *SD NS* 2: 33 (1412). thu äst the enkannelika *(singularis)* iomfrv *Bir* 1: 356. hafdhe iak thik for alla andra kära *(för käran)* oc enkannelikin ij minom gardh *Gr* 270. *Bo* 81. — *besynnerlig, egen, egensinnig?* vakta at thu vari äkke enkannelik *(förtrolig?)* ij thinne vmgango *Bo* 47. — *egen, som vill skilja sig från andra?* om hon enkanneliken oc wtkorleken warit haffwer i maat, dryk oc klädhebonat *LfK* 162. — *annorlunda beskaffad.* foglane haffdo enkanneliket lywdh än wärldennas foghlar *Lg* 3: 462.

enkannelikhet, *f.* **1)** *singularitas, egenhet, egensinne.* dröfwande them mz märkelike enkannelikhet *Bo* 137. *ib* 146. **2)** *familiaritas, förtrolighet, förtrolig kärlek.* röth kors wppa sinom klädom bära mothe hiärtano til enkannelikhetz oc gudhelikx kärlekx tekn *Bir* 4: 95.

enkeligh, *adj. för* **önkeligh?** ther hördis skri ok enkeligh sanger *MD* 37.

enkende (änkiande. enkene. enkedhe. enkidh. encket. änked), *adv.* [*Mnt.* enkede, enkende, enket] *noga, säkert, tillförlitligt.* biwdher oss oförthöffwet enkene til *BSH* 4: 10 (1471). scrifwe eder till encket *ib* 253 (1500). kwne vij ecke än nw enkedhe edher herredöme for visse och sanning tiil känne giffua om therres handelingh *FH* 7: 93 (1513). *ib* 98 (1513). när the enkidh fa vetha eders velie *BSH* 5: 236 (1507). at the ey wiste änkiande vm swa war eller ey *SJ* 237 (1454). haffuer jag hafft myne bud vthe ther om änked förhörindis *FM* 657 (1516). — *synnerligen.* the articler . . . huilche mich enkede well behage *FM* 594 (1513).

enkende (enkede. enkinde *FM* 125 (1505). **enkanth** *BSH* 5: 454 (1511). **enkith** *ib* 5: 274 (1508); *HSH* 19: 98 (1505). **enkidh** *ib* 22: 39 (1492). **enkedh** *ib* 22: 42 (1493). **einckit** *BtRK* 149 (1442)**),** *adj.* [*Mnt.* enkede, enkende, enket] *säker, bestämd, tillförlitlig.* idert kerlige enkende swar *BSH* 4: 221 (1497). *ib* 5: 164 (1507), 274 (1508), 454 (1511). *FM* 125 (1501). *BtRK* 149 (1442). *HSH* 19: 98 (1505), 22: 39 (1492). loffuade oss en enkedh swar igen *ib* 42 (1493). när wi hade foot idre ok riksens radz enckede scriffuilse *FM* 283 (1506). *FH* 1: 203 (1506, *nyare afskr.*).

enkia, *se* **änkia.**

enkif, *n. strid el. brottning mellan två menniskor.* hon . . . starklika wtsköf af sik hans arma mz hwilkom han hafdhe omfämt henna haals, oc j thesso eenkifweno varo thön badhin til tionda timan *Gr (Cod. D)* 380.

enkil, *se* **änkil.**

enkom (änkom), *adv.* [*Isl.* einkum] *enkom, särskildt.* takande owir sik brudhgomma ham. thy enkom at han skoli ga ok sökia hona *Bo* 92. *Ansg* 229. hade änkom drogkit ther pa i then acth, ath the vilde hempnet pa henrich *FM* 554 (1512).

enkorlika, *adv. i synnerhet.* vndir ban . . . them ther a mote göra enkorlicha medh thryzko *(i synnerhet om det sker af tredska) VKR* 44.

enkorliker (-lig), *adj.* [*Fdan.* enkorlig] *särskild.* aff naaghrom enkorlichom stykkiom *VKR* 19. *ib* 32. *Su* 362. — *synnerlig, hufvudsaklig, förnämst.* aff huilket thenne landzände nw haffuer sin enkorlige tröst *BSH* 5: 40 (1505).

enlatogher (-ugher), *adj. egen, egensinnig.* ey tee sik ofmykit gladhan ok ey ofmikit hemelikan ok ey enlåtughan i ordom ella åthäuom sinom *KS* 38 (99, 40).

enlika (enleka *LfK* 60. **enliga** *Di* 261. **enligä** *Va* 7, 45**),** *adv.* **1)** *allena, ensamt, i ensamhet, enskildt.* i sama huseno laa enlica en iomfrw *Gr* 260.

Al 7725. *Va* 7. *Ber* 22. *Su* 257. *MB* 2: 379. *LfK* 60. *Di* 261. bliua enlica *KL* 235. hans hiärta enlika widh sik sagdhe *Al* 7612. *Va* 45. *Su* 100. **2)** *särskildt.* at thu oc täslikis mik enlika wilde älska *Su* 85. **3)** *endrägtigt, gemensamt.* at wi alle maghom tik enlika oc rolika thiäna *Su* 72. alle enlika liffuandis *ib* 58.

enliker (eenliker. enleker. enlikin. enliken *Su* 93. **enlekin** *(ack.).* **enleken** *LfK* 58. **enlig),** *adj.* **1)** *ensam.* thär gik han ensamin oc enlikin in j kirkiona *HSH* 9: 8. een eenlik quinna *Bir* 4: 210. *LfK* 58. *Su* 93. — *ensam, enslig, afskild.* til at fly vaþa oc fa guz naþa oc viþirkänno dughir mykit enlik vmganga *(secretior conversatio) KL* 188. mins enlika liuärnis vmgangilse *ib* 213. enlikit liuärne i ödhknum *ib* 258. *LfK* 60. i warom enlikom bönom *ib* 61. i enleko rwme *ib* 59. **2)** *enskild.* i almännilikit äller i enlikt ärände *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **3)** *särskild, synnerlig.* mz swa enlekom fördel *Su* 14. *ib* 313. **4)** *uteslutande?* haf ekke enlekin kiärlek *Ber* 275. huan en . . . som synderlika wil täkkias gudhi, han skal hanom enligare wara *(vara honom mera uteslutande hängifven?)* oc sökia *Su* 263.

enlikhet (eenlikhet. enlighet), *f.* **1)** *ensamhet, enslighet.* haffde myken bedröffuilsse aff sinä enlighet *Va* 5. *Su* 337. *LfK* 57, 58. **2)** *egenhet, afskildhet.* fly eenlikhetina *(singularitatem in refectione)* ok lat thik nöigha aat thy ther aalment är *Ber* 272. **3)** *enhet, likhet. Su* 341.

enlita, *adj. enfärgad.* all the faarin som enlita äre *MB* 1: 223.

enlitadher, *adj.* = **enlita.** *MB* 1: 80, 223.

enliter, *adj.* [*Isl.* einlitr] = **enlita.** *MB* 1: 362, *(Cod. B)* 554. *LB* 3: 178.

enlunder, *adj. L.*

enlykke, *se* **inlykke.**

enlöper, *adj. L.*

enmäle, *n.* [*Isl.* einmæli] *enskildt samtal.* ledde han them a enmäle *Iv* LXXXVI.

enni, *räkn. L.*

ennor, *adj. L. Jfr* **enhvar.**

ennorstaþar (ennor staþer), *adv. L.*

ennät þing (enät þing), *n. L. enkelt el. ensamt ting, ting der ett mål efter en enda stämning afgöres.* han skal hanum um tisdaghen stämnä enät þing ok vm oþensdaghen a han vitnä *SR* 31.

enodhal (eenodheel), *n.? jord som är någons enskilda egendom (och sål. tillhörer den enskilda gården, i mots. till allmänning)?* medh allom tillagom . . . i skogom, i eenodheel, i almänning *SD NS* 1: 109 (1402, *nyare afskr.*).

enogh, *se* **enunga.**

enom stads (enom stadz), *adv.* **1)** *på ett enda ställe. SD NS* 1: 94 (1402). saraceni . . . byggia ekke stadhlika enom stadz *MB* 1: 185. *LfK* 59. **2)** *någonstädes.* hördhe han enom stadz ringia til messo *ST* 149.

enost, *adv. L. Jfr* **en.**

enpänningar? *m. pl. L.*

enradh, *n. råd som man gifver sig själf? enrådighet, egensinne?* tha matte hwar man kännas widh sik at han hafdhe änga tröst aff sino enradhe *MB* 1: 454.

enräþi, *n. L.*

ens (eens. enas *SD NS* 1: 17 (1401)**),** *adv. och adj.* [*eg. gen. sing. n. af* **en.** *Isl.* eins] *L.* **1)** *af samma slag, enahanda.* thin sidher ok min är ey ens *Al* 2123. *ib* 5837. hans kiortil ok blomor alt eens *(af samma färg)* varo *Fl* 1303. sonsins wili war altidh eens *(conformis)* mz fadhersins wilia *Su* 196; *jfr* **2.** — *attributivt. enahanda, lika, samme.* alle the som bo i enom stadh äre eens *(Cod. B* ener 538*)* män *MB* 1: 142. äru tässe scripter twa ludande aff ens sinne *SJ* 206 (1451). *ib* 207 (1451). — *det samma.* äkke är badhe ens at väria sin hedhir mz storo äruodhe ok ägha han i godho maki *Bo* 109. thom samom varom herrom oc husbondom var alt ens *(indifferens)* huat hällir vi älskadhom thik gudh . . . älla ey *Bir* 3: 472. — *på samma sätt, lika.* waar alder allan eens deela *(förklaradt genom följ. vers:* ey lifwer länger en än annar*) Al* 6150. war klädher wara bode ens skoren *Di* 296. *ib* 301. **2)** [*jfr Mnt.* eines, êns] *ense.* wordo sa eens at the wildo hylla hanum *Di* 6. *ib* 204. *SJ* 57 (1430). *RK* 2: 1266, 1466. *SO* 8, 31. — *med gen.* the wordo thes ens tha *RK* 2: 1311. ärw thes enas wordhin *SD NS* 1: 7 (1401). **3)** *endast. i förbindelsen* eigh ens . . . utan (iämväl). gudh satte hona til äfftir syn ey ens qwinnom wtan iämwäl mannom *MB* 2: 145. *ib* 164, 168, 180, 202, 203, 221, 259, 260, 265, 290, 291, 298, 312. *LfK* 217. *Su* 103, 153, 227, 273, 341. *Lg* 3: 528, 530, 531, 535, 581, 582. — **for ens (fore-),** *ändtligen, nödvändigt, bestämdt.* tha wildhe josaphat for ens följhia barlaam fra fädherne oc modherne *Bil* 618. *MB* 1 403. kom aldre thz i waar thanka, at han skulle wilia fore eens se waar brodher *ib* 244. the natwra matte for ens syndogh wara, som andra skulle til synd lokka *ib* 138. *ib* 51. — **ivir (ovir) ens, 1)** *alldeles.* willo them owir ens för driffwa *MB* 2: 232. **2)** *öfver ens.* än tha herrana offuer endzs ey alle mz mig droge *RK* 3: *(sista forts.)* 4642. äffther thz the haffwa warith affwer *(för* offwer*)* ens mz them *PM* 25. — *med gen.* tha warto thäs allä ower ens *Va* 23. — **um ens, 1)** *ändtligen, nödvändigt? likväl, icke dess mindre?* then *(bron)* skulde nicholaus vm ens iwi gangha *Pa* 23. **2)** *öfver ens, ense.* jnnen then tijdh thee vmens äre *SO* 100. warom wij . . . om eenss mz h:r jacob bodebek . . . om ena acossmässo *FH* 1: 54 (1485). — *Jfr* **alt um ens** *under* **alder** *och* **þo alt um ens** *under* **þo.** — **undir ens** [*Mnt.* under eines], **1)** *oafbrutet.* latin swinen skria lwt vnder eens ä wt ok wt *Al* 5518. **2)** *alldeles, helt och hållet.* vndir eens fordärffwa oc forhäria alt jwda folkit *MB* 2: 184. *ib* 153, 190, 204, 222, 224, 228, 229, 231, 232, 303. *Su* 54.

ensak (eensak. eensaak *SD* 6: 112 (1349); *BSH* 2: 65 (1399, *nyare afskr.*)**),** *f. L. ensak, böter tillfallande endast en; böter tillfallande konungen ensam.* a predicto honore uectigalium nec non et regium *(för* regalium*)* causarum, eciam maiorum que ensakir uulgariter appellantur *SD* 1: 532 (1278). jus nostrum dictum wlgariter ensak *ib* 3: 25 (1311). *ib* 4: 286 (1332, *gammal afskr.*), 359 (1334, *gammal afskr.*), 461 (1335, *nyare afskr.*), 5: 39 (1341), 599 (1346). böte

konunge XL marker at hans ensak *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*), þätt är waar ensak *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 377, 378, 638 (1347), 6: 112 (1349), 137 (1349). widher XL marck konungx ensak *BSH* 2: 63 (1399). vidher XL mark til konungx ensak *ib* 66 (1399). *ib* 65 (1399, *nyare afskr.*), 68 (1399), 72 (1399), 37 (1399). *SD NS* 1: 14 (1401). *FH* 2: 8 (1374, *nyare afskr.*). widher sina XL mark for konungx eensak *BSH* 2: 203 (1413). konwngs een saker, som är edzöreth, dwledrap och daan arff *ib* 4: 80 (1481?). — *böter tillfallande biskopen ensam.* eisdem monachis indulseramus medietatem legalis emende que dicitur ensak *SD* 2: 70 (1289). a memorato iure nostro dicto ensak liberos esse volumus *ib. ib* 162 (1293), 5: 280 (1344). *ib NS* 2: 306 (1410). — *böter tillfallande staden ensam.* vijd sine three marck stadzsins eensack *SO* 197. *BS* 36. — *böter tillfallande husbonden el. jordegaren ensam.* wjdh hans thre mark, huusbondans ensak *GS* 39. böte . . . VI marker ägandins eensaak *ib* 40. böte 3 mark för tresko, huusbondens ensak *ib* 41.

ensaman (ein-. ensoman *L.*)**,** *adj. L.* [*Isl.* einsamann] = **ensamber 2**. einsaman een prest som var een pelagrimer han gik oredder ouer the broena *LfK* 221. mz einsaman klädhebonaden *ib* 231 (*kan föras till* **ensamber**).

ensamber (eynsamber. änsamber. ensamp *Al* 4227. *n.* **-samt. -sampt. -sampnth** *Lg* 3: 90)**,** *adj. L. solus.* **1)** *ensam (utan sällskap el. förening med annan).* han var ensambar *Bu* 205. gik fra sit folk eynsamber oppa i skogen *Di* 21. tu är en godh dräng haa tigh haffuer vidh sin rygh han er ey ensamber *ib* 266. *Al* 4227. skulden the ensame saman byggia ridderskap ok fatökt äruodhes folk *KS* 76 (188, 83). ey gitr riddarskap änsamt i landom warit *ib* 77 (189, 84). iak ensambir war them alt got *Bir* 1: 78. ensampt thätta skulle thik mykyt storlica vptända ij hans älskogha *Bo* 52. **2)** *ensam (och ingen annan).* han weet ensamber full skäl . . . som laghin gaff *MB* 1: 464. astundadhe ensam (*endast*) världzlik oc kötlik thing *Bir* 2: 38. thz ensama offer (*endast det offret*) hawer fulkompna dygdher at lösa alla synder *MB* 1: 378. — *n. adv. ensamt, allena.* hwilkin som for enkte forganglikit got diktade sangen wtan ensampt for gudz skuld *Bir* 4: 56. *ib* 91, 92, 99.

ensamin (*KL* 40. *KS* 46 (118, 50); *Bir* 2: 43; **-it** *Bu* 100. **ensammin** *MP* 2: 115; *Va* 6. **insamin** *Ber* 143. **ensamnin** *Bir* 2: 43. **ensampnin** *ST* 305. **ensambin** *Bir* 2: 142. **ensamen** *Bu* 12, 24, 49, 195, 491. **änsamen: -et** *ib* 49. **einsamen** *LfK* 229. **ensammen** *Lg* 674; *LfK* 19. *ack. m.* **ensamin** *Bir* 1: 124. **ensamen** *Bu* 12. **ensamnan. ensämpnan** *Ber* 276. *f.* **ensamna** *Bu* 12. **ensampna** *Bir* 2: 217. *dat.* **ensamnom** *KS* 5 (9, 5). **ensampnom** *Bo* 143, *pl. nom. m.* **ensamne.** *ack. m.* **ensampna** *KL* 335)**,** *adj.* [*Isl.* einsaminn] *L.* **1)** = **ensamber 1**. hon sat ensamen *Bu* 12. *ib* 491. fluþo . . . iui haf ensamne vtan leþsaghara ok styre *ib* 166. *KL* 40. *LfK* 19. bättra är tuem saman liuat än enom ensamnom wara *KS* 5 (9, 5). **2)** = **ensamber 2**. þa iuþa ensamne þiänaþo guþi *Bu* 3. *ib* 24, 49, 195. hans föþa var bröþ ensamit ok oleum *ib* 100. þät litla orþ han kunne ensamen (*för* -it, *Cod. C* ensamith) läsa *ib* 7. the korsfesto min ensamnan likama (*endast min kropp och icke min själ*) *Bir* 1: 124. taka födho til vara ensampna vidhir thorfft *ib* 2: 217. ensampna sunnadaghana tha drak hon litit af viin *KL* 335.

ensamlika (-ligha), *adv. i ensamhet.* ensamligha . . . lefwa *Gers Frest* 28.

enselika, *adv.* [*Isl.* einsliga] *i ensamhet. Ansg* 213. ther han pläghadhe vara sik enselika *ib* 243.

enseliker (enselighin), *adj.* [*Isl.* einsligr] *enslig.* eet enselighit rum *Ansg* 187.

enselikhet (ensilikhet *Bo* 143)**,** *f. enslighet, ensamhet. Bo* 45, 143.

ensinna (een-), *adj. envis, egensinnig.* han skall . . . vara ey sielffuer eensinna *MD* 419.

ensinnogher (-synnogher), *adj. envis, egensinnig.* är tha skiparen ensinnogher ey lydhandis androm *PM* 50. gör sik ensynnoghan *Gers Frest* 30.

ensinnoghet (ensynnikhetb), *f. envishet, egensinne.* ath fly ensynnikheth *Gers Frest* 40. *ib* 24, 30.

ensinter (een-), *adj. envis, egensinnig. SO* 297.

enskelika, *adv. ensamt, allena.* ängaledhis gitir swa lostoght hiärta varit vtan älskogha swa enskelika *Su* 385.

enskipter, *adj. L.*

enskyldelika (enskyllelika. enskylleliga), *adv.* **1)** *enskildt, särskildt.* aatsporde alla, oc enskyldelika aff hwariom thera *Su* 254. **2)** *särskildt, synnerligen, i synnerhet, på ett utmärkande sätt.* purpura som är enskylleliga konungxlikit högtidis klädhe *MB* 2: 241. *Su* 87, 89, 90, 210, 281. **3)** *särskildt, besynnerligt.* swa som enskyllelika oc foolslika liffuandhis fraan andhrom skilde *Su* 58.

enskyldeliker (eenskyldeligen), *adj.* **1)** *enskild, särskild, ej allmän.* twegge handa är skertzlo elden, annar almenneligen ok annar eenskyldeligen somligom ok ey allom *LfK* 262. *Su* 139. **2)** *särskild, synnerlig.* til enskyldelika älskogans teekn *Su* 103. *ib* 99.

enskylder (een-. enskyller. enskilder: -skilt *FM* 185 (1504); *BSH* 5: 353 (1509))**,** *adj.* [*Jfr Fnor.* einskildr] *L. eg. ensamt skyldig, ensamt tillkommande, enskildt tillhörig.* **1)** *enskild, särskild, ej allmän el. gemensam.* thet len rekerne, paa huilket wij haffwe idhert enskilt oc rigesens radz samfelt breff oppa *BSH* 5: 353 (1509). **2)** *särskild, afskild, för sig själf.* conuentzsins wisthws wari eenskylt oc wtskilt fraan folksins vtan til *VKR* 42. *Bir* 5: 120. **3)** *privatus, enskild, som ej tillhör ett regenthus.* war han som nakar enskyller grewe *Lg* 998. — *n. adv. enskildt, särskildt.* ma förnempde oloff swarte och hans arffua förscrifna tomptena . . . enskylt ägha haffua och bruka för sit rätta fasta egit *SJ* 250 (1456). om thenne stadhen strengnes, huilken ther höre helfftena i tompthöre och sachöre sancte eskil til . . . och helfftene cronone, huilken wij enskilt haffue hafft i forlidhen aar aff her sten stwre *BSH* 5: 353 (1509). skulle then slotzs och stadz loffwen medh thess län och rente enskylth ther epther hallas til swerigis rikes crone handh *ib* 74 (1506?). at the allä endräcteligä loffuet oc sworet haffuä weliä leffuä oc dö met oss oc swe-

rigis rike, tesslikis oc her erich twresson enskilt paa sinä sidhä *FM* 185 (1504). naar the wilia sik scriffta eller wan herra taka scriften sik oc tachin eenskylt *VKR* 26. alla flästä nätter laagho the eenskylt serdeles huart vedh sik *Lg* 3: 524.

enskyldogher (een-), *adj. L.* **1) = enskyldeliker.** om dagen pynas jak mz androm sielom j almenneligom skertzlo elde ok om nattena. j thessom mynom eenskyldogom eelde *LfK* 263. **2) = enskyldeliker 2.** mz enskyldoghom fördele *Su* 103.

enstadh, *se* **staþer.**

en stads (-stadz), *adv. på ett ställe, någonstädes. Di* 225. *Lg* 3: 194. *Jfr* **enastads.**

enstaka (een-), *adj.* [*Isl.* einstaka] *L. ensam.* ey är got mannenum enstaka wara *KS* 5 (9, 5). huar flere digdemän saman komo (*för* koma), the mågho raskara got rådh finna än en eenstaka man *ib* 6 (14, 6). iak sittir ater nakin änkia ok eenstaka (*vana ac desolata*) *Su* 407.

enstika, *adj.* = **enstaka.** raskare mågho flere wise män rätt finna än en enstika man *KS* 6 (15, 7). *ib* 7 (15, 7). han war fra allo skilder suasom enstika ärmete *Lg* 3: 204.

enstiker? *adj. L.* (*kan föras till* **enstika**).

ensträngdher, *part. adj.* [*Jfr Isl.* einstrengja, *v.*] *eg. vänd åt ett håll. envis, egensinnig. SGG* 133.

enstöþinger, *m.* — **enstöþings dagher,** *m. L.*

ensäta, *f.* [*Isl.* einseta] *ensamt lif, ogift lefnad el. enkostånd. Bil* 109. — **ensätu fru,** *f. enka.* en salogh ensätu fru (*mulier solatio viri destituta*) hafþe son miok käran *Bu* 25. *Bil* 374. — **ensätu lifnaþer (ensetu limnaþer),** *m.* [*Isl.* einsetulifnaðr] *ensligt lif, eremitlif,* som prädica folke . . . ensetu limnaþ *Bu* 138. — **ensätu liverne (en sätu lifwirne),** *n.* = **ensätu lifnaþer.** *Bir* 1: 382.

entalan, *f.* [*Jfr Isl.* eintal] *enskildt samtal. Lg* 3: 199.

entidh, *se* **tiþ.**

entima, *se* **time.**

enthrar (een-), *adj. envis, egensinnig, halsstarrig.* hon (ɔ: thera wredhe) är hardh oc een thra *MB* 1: 261.

enthrätta, *f. envishet, halsstarrighet.* halla sina enthrätto ä fram at eno *Bo* 137. — *enträgenhet.* fik thz hon beddis for sina enthrätto *Bo* 151. *ib* 101. — *Jfr* **enthrättin.**

enthrätter, *adj.* = **enthrar.** *Bo* 137.

enthrättin (een thrätin *Ber* 278. **enträtin** *MP* 1: 56. **enträten** *KS* 25 (61, 27)), *adj.* = **enthrar.** war stadhughr i ordom tinom, ok ey enträten *KS* 25 (61, 27). hon (ɔ: thera wredhe) är för hardh oc enthrättin (*Cod. A* een thra 261) *MB* 1: (*Cod. B*) 552. *ib* 2: 208. *MP* 1: 56. *Ber* 278. *LfK* 203. — *ihärdigt?* jnkte är thz som enträttan (*för* enträtten?) oc idken gärnigh ey owerwindher *LfK* 129 (enträttan *skulle äfven kunna fattas ss subst.* enthrätta *med suffig. art. och i betydelsen: ihärdighet*).

enthrättogher (eenthrätogher: -ogh *Ber* 304), *adj.* = **enthrar.** *Ber* 304.

enunga (enugha. eningä. ening *MK* 174. **enigh** *ib* 173. **ehing** (*för* **ening**?) *ib* 164. **eniþ** (*för* **enigh** *el.* **ening**?) *ib* 169, 173. *superl.* **enoghäster: -ästä** *FM* 25 (1389). **enihhister** (*för* **enighister**?): **-iste** *MK* 172), *adj.* [*Jfr Mnt.* einich] *L. ende.* bran ther inne (alt thz) ther waar . . . vtan kouungin ok hans enugha son *Bil* 230. min enigh sötme *MK* 173. min enihhiste sun *ib* 172. i krycän min ening sun *ib* 174. *ib* 164, 169, 173. — **at enoghasto (at enoghästä),** = **at enasto 1.** vndantagnum at enoghästä nyköpinge ok wiborgh *FM* 25 (1389). — **ivir enunga (ower eningä),** = **ivir eno.** — vardha ivir enunga, *komma öfver ens, göra öfverenskommelse.* bo jonssons exsequtores . . . ärä swa ower eningä worthne . . . met war frw, drotning margretä *FM* 24 (1389). — *Jfr* **enge.**

envalder, *adj.* [*Isl.* einvaldr] *utvald. MB* 1: 315.

envaldogher (enualdugher: -an *KS* 9 (21, 10). **enwalduger: -an** *ib* (22, 10). **enväldugher** *Bil* 383), *adj.* [*Isl.* einvöldugr] *L. ensamt herskande.* enualdoghar þässa hems kunugar *Bu* 150. *Bil* 383. *Lg* (*Cod. C*) 1035. mera är almogans gaghn haua en kunung envaldoghan . . . häldär än flere rådhe thöm ok styre *KS* 6 (14, 7). *ib* 9 (21, 10).

envighe, *n.* [*Isl.* einvígi] *L. envig.* drap han j eno envighe *Bil* 723. koma j enwige mz enom *KL* 22. ga the til enwighis *Gr* 268. *Bo* 137. *Fl* 1780. — *tvekamp, täflingsstrid.* bödh sik i enwighe mz hanum til maktogha gerningh *Bil* 85.

enväghin, *adj. afgjord?* sagho at thz war enwäghit *RK* 1: 4314.

enäggiaþer, *adj. L.*

enägha (en egha), *f. L.*

enäng (-engh; *för* **-eghn),** *f. L.*

enöghdher (een-. *n.* **eenögkth** *GO* 350), *adj.* [*Isl.* eineygðr] *enögd.* dotter . . . som . . . är een ögdh *MB* 1: 475. *GO* 350. *Lg* 3: 18.

epistola, *f. epistel, bref.* i enne epistolo *Lg* 3: 626.

er (eer), *m.* (*Al* 5155) *och n.* (*Bir* 2: 6) [*Isl.* eir] *koppar, brons.* aff hardhom eer *Al* 5155. aff dyrasto eer *Bir* 2: 6. *ib* 113, 233. *MB* 1: 356, 377, 411, 421, 428, 495. *Iv* 4276. *Al* 61, 4487. *ST* 128, 524. mz eer oc kopar *MB* 1: 14. aff malm ok eer *Al* 4454. *ib* 4025. i haffwin ey iärn eller eer *ib* 7023. (eer *för* ey *Al* 8398.)

eriks gata, *f. L. eriksgata, en resa som en nyvald konung företog genom de förnämsta af rikets landskap för att aflägga sin ed och mottaga hyllning. SD* 4: 407 (1335, *nyare afskr.*). reeth han sina erix gatw *RK* 2: 148. *ib* 6974, 7671, 3: 668.

eriksmässa, *f. L. Eriksmessa, högtid till Erik den heliges minne firad på hans dödsdag den 18 Maj. SO* 157. *Lg* 3: 372. *GS* 37 (1413, *orig.*).

erormber (eer-), *m.* [*Isl.* eirormr] *kopparorm, af koppar gjord orm. Bir* 2: 113.

erporter (eer-), *m. kopparport. MB* 2: 402, 403.

erpänninger, *m. L.*

erseforradhare (erseforrädhare. ereste forrädhere), *m.* [*Jfr Nht.* erzverräther] *ärkeförrädare, skändlig förrädare.* the erseforrädhara haffwa wij mest hema hoss oss *BSH* 5: 183 (1507). ath jach mich bewisthe som en ereste forrädhere *ib* 625 (1520).

erslaghin (eer-), *adj. kopparbeslagen. MB* 1: 482.

ersmidhe (eer-), *n. kopparsmide.* han hitte först iärn smidhe oc eersmidhe *MB* 1: 164.

es, *n. s, s-formigt smycke?* eet es aff en gylden bogstaff met en brwn sten oc iiij perler *FM* 708 (1521).

ester (eester), *m. pl.* [*Isl.* eistr] *Ester. ss beteckning för lifegne.* the andre äre i danmark, ga thräla och oppa gotlandh som esther och haka *BSH* 5: 226 (1507). tha blyffwe wij egne och eester, som then fatige almoge är, som i danmarc oc norgie byggiä *ib* 435 (1511).

eter (eeter), *n.* [*Isl.* eitr] **1)** *gift (eg. animaliskt).* oläkelikit stikil orma ethir *MP* 1: 59. bläste han *(draken)* sua gen staþenom etar ok ilsco *Bu* 490. þät etar som þri men druko för ok doo *ib* 155. drak etirit oskaddir *KL* 46. aff dödheliko etre *ib* 47. *Bu* 494. *Bil* 236. *Pa* 6. *KL* 45. *Bo* 96, 154. *MP* 1: 60. *Bir* 1: 6, 182, 205, 354, 2: 101, 3: 287, 288. *Al* 2578, 7648, 9888. *LB* 2: 11, 59. **2)** *etter, var (i böld el. etterblåsa).* ted drager wt eetrid *LB* 7: 324. wthdriffwer ether oc onda väsko *PM* XLV. — *Jfr* **hugorma-, lokka-, orms-, skorpions-, ödhlo-eter.** — **eters drykker,** *m. giftdryck.* dräpa mz ethers dryk *Bil* 307.

eterbilla, *f. eg.* = **eterblema.** — *bildl. argbigga. Lg* 963.

eterbit (-biith), *n. giftigt bett.* dogher mot etherbit *LB* 5: 81. stampar man henne och legger widher ether biith *ib* 7: 141. *ib* 2: 36.

eterbitin, *p. adj. träffad af giftigt bett.* ten som er eter bitin *LB* 7: 303.

eterbland, *n. giftblandning.* hon giffwer tik ether blandh *MD (S)* 223.

eterblanda (-aþer), *v.* [*Jfr Isl.* eitrblandinn] *blanda med gift.* alt wädhrith illa eterblanda *MD* 187. — *part. pret. giftblandad, giftig.* mz sin etarblandaþa bläst *Bu* 490. *Bil* 459. *Pa* 6. *Bo* 342. *Bir* 1: 64, 206. — *bildl.* mz sinne etirblandadhe twngo *ST* 38. litla godha gerninga etherblandadha mz myklo ondo *(bona parva multis malis . . . permixta) Su* 355. (etherblandadhom *MB* 2: 366; etherblandadha *ib* 369, *se* **eterblandare**).

eterblandan, *f. tillblandande af gift. MB* 2: 362.

eterblandare, *m. giftblandare.* etherblandadhom *(för* etherblandarom; *veneficis)*, affgudha dyrkarom oc allom liwgharom *MB* 2: 366. hwnda oc etherblandadha *(för* etherblandara; *venefici)* oc ohöffwitzske *ib* 369.

eterblasande (-bläsande), *adj. giftblåsande, som har giftig andedrägt.* thy flyes hans vmgängilse swa som etirbläsandis orms *Bir* 3: 333.

eterblaster (-bläster), *m. giftig andedrägt.* en draki dräpir hwan dagh at minzsto ccc män mz sinom etirbläst *Bil* 567.

eterblema (eeter-. -bleema *Bir* 4: 164**),** *f. etterblemma, etterblåsa, blåsa innehållande gift eller var.* for qweso eller andra eeter blemor *LB* 7: 324. mik thykke som j hiärtano är een etirblema *Bir* 2: 266. *ib* 4: 164.

eterblena (*Bil* 963. **etar-. ätar-),** *f. eg.* = **eterblema.** — *bildl. argbigga.* þär var ätar blena som mön var *Bu* 145. mön etar blena *ib.*

eterdrykker (-drikker: -drik *LB* 2: 38; **-drikke** *ib* 59**),** *m.* [*Isl.* eitrdrykkr] *giftdryck, giftig dryck. Al* 9955, 10010, 10102. *LB* 2: 38, 59.

eterflugha, *f.* [*Isl.* eitrfluga] *giftig fluga. MB* 2: 64.

eterfulder (ätir- *Ber* 269**),** *adj.* [*Isl.* eitrfullr] *uppfyld af gift, giftig.* diur . . . som är etirfult af sik *Pa* 5. *KL* 229. *MP* 1: 209, 2: 182. *Bir* 1: 63, 206, 262, 354, 2: 49. *Ber* 269. *LB* 2: 49.

etergadder, *m. giftig gadd. Bir* 2: 96, 99.

eterkar, *n. giftbägare. Bu* 155.

eterkoppa (-koppe), *f.* [*Sv. dial.* etterkoppa. *Fdan.* edderkoppe] *spindel.* do swa som etirkoppan dör j sino näti for hulko hon äruodhadhe fanytlica *MP* 1: 135. *LB* 2: 44, 7: 146. spinnil eller etirkoppe *ib* 3: 62.

eterkyn, *n.* — **eterkyns madhker (etirköns madker),** *m. giftig mask, giftig insekt.* ryme alle etirköns madka aff the huseno *LB* 3: 82.

eterliker (etirlikin: -likit *Bir* 2: 50. **etherleker: -lekom** *LB* 5: 82. **eetherlekin: -lekith** *ib* 80. **eterligin: -ligith** *ib* 7: 68. **etherligin: -ligit** *ib* 2: 11. **etirlig: -liga** *ib* 3: 67. **eeterligh),** *adj.* [*Isl.* eitrligr] *giftig.* slet han mz etirlikom tannom *KL* 110. af etirlikom ormom *ib* 297. eetirligh bith *LB* 3: 78. *Bir* 1: 262, 2: 50, 3: 22, 75, 244. *Su* 204. *LB* 2: 11, 3: 67, 5: 80, 82, 7: 68. afwnden wpswälgher al godh thing mz etherlikom *(pestifero)* hita *Ber* 107.

etermadhker, *m.* [*Isl.* eitrmaðkr] *giftig mask, giftigt kryp. KL* 46. *Bir* 2: 315.

eternätla (-nesla. -neldha), *f.* [*N.* eiternetla] **1)** *etternässla, urtica urens Lin.* vrtica minor thz kalles etirnetla *LB* 3: 73. stöt eter neslor *ib* 7: 299. siwda eterneslo mz viin *ib* 342. *ib* 348, 349. **2)** *blindnässla, marrubium vulgare Lin.?* marrubium eterneldha *LB* 6: 284 *(sannolikt föreligger här en förvexling el. felskrifning).* — **eternätlobladh (-nesslobladh** *LB* 7: 30. **-näszla blad** *ib* 267**),** *n. blad af etternässla. LB* 7: 30, 267.

eterormber, *m.* [*Isl.* eitrormr] *etterorm, giftig orm, giftigt kryp.* the fly fran mik swa som af etir orms *(serpentis)* asyn *Bir* 1: 182. *ib* 2: 103, 3: 73. *MP* 1: 80. *Su* 434. mz wärsta etir orm som kallas skorpio *Bir* 1: 68. scorpiones . . . thz äru etherorma *MB* 2: 346.

eterskut (-skot), *n. förgiftad pil. Al* 8992.

etersmogh (eeter-), *n.?* [*Sv. dial.* ettersmåg. *N.* eitersmog] *varigt och sårigt utslag.* for eeter smogh *LB* 7: 353.

etertannadher, *adj.* = **etertänter.** etirtannat diwr *LB* 7: 303.

etertänter, *adj. försedd med gifttänder.* diurin waro etir thänt *(venenata erant dentibus) Bir* 1: 205. af etir thänta diura tannom *ib* 206. eterorma ok annor etertänt dywr *Su* 434.

eterödhla (-ydhla *Su* 409; **-o** *Lg* 989. **ätir ödhla),** *f. giftig ödla, giftig orm.* wpsprang een ätir ödhla *(vipera)* af eldenom *KL* 175. *Su* 163. — *bildl.* hör thw etir ödhla min dottir *(audi lacerta et venenosa filia mea) Bir* 3: 136. sofuir thu lanz röfuare . . . mz ether ödhlu *(vipera)* thinne conu *Bil* 267. *Su* 409.

evangelistare, *m. evangelist.* aff ewangelistarum *Lg* 3: 614.

evangeliste? *m.* [*Lat.* evangelista] *evangelist.* the iiij gudz ewangelistar *LB* 7: 19.

evinnelika, *se* **ävinnelika.**

evinneliker, *se* **ävinneliker.**

evogher, *se* **ävogher.**

eväriþelika, *se* **äväriþelika.**

eväriþeliker, *se* **äväriþeliker.**

evärdhelikhet, *se* **ävärdhelikhet.**

evärulds lif, -pina, -ägha, *se* **ävärulds-.**

eväruldsliker, *se* **äväruldsliker.**

examinera, *v.* [*Lat.* examinare. *Fnor.* examinera] *förhöra (en anklagad), ransaka. Bo* 189.

examit (examen *Iv (Cod. B)* 840. **äxämen** *ib (Cod. C)*)**,** *n.* [*Mlat.* examitum. *Grek.* ἑξάμιτον. *Jfr Isl.* eximi] *ett slags starkt och tjockt siden, sammet.* tiwghu kiortla aff examit vidha *Fl* 287. tribald blialdok examit silke ok päl tha var ther fliit *Fr* 323. aff examit thz rena *ib* 2965. *Iv* 840.

examitmantol (-mantil), *m. mantel af* **examit,** *sammetsmantel.* een examit mantil . . . ther fodhradh-er var mz safuilskin *Fl* 702.

exempel, *n.* [*Lat.* exemplum] *exempel.* mangh ondh exempel *Gers Frest* 28.

exemplera, *v. utfärda i nytt exemplar?* at wij sadana breff wille till wittnisbördh exemplera oc wid magt holla latha *FH* 1: 223 (1520).

eya, *interj.* [*Mht.* eia. *Lat.* eja] *ack! nyttjadt vid önskan el. uppmaning.* eya herra frederika ma iak thiggia ena bön aff thik *Fr* 1878. eya o waar dägh-thingirska, went til oss thiin miskunsamlika öghon *ST* 199. *Su* 21, 47, 69, 83, 90 *o. s. v.* — *vid sorg.* eya hwat oc hwru mykyt goth iak wthi honom tappadhe *Su* 41.

F.

fa (faa. foo *Bir* 5: 140. **fanga** *Fl* 431, 799, 1365, 1539, 1929; *Iv* 160, 1090, 1121, 3832, 3838; *Fr* 2243; *Al* 7580, 10373; *RK* 2: 5826. **fonga. fänga** *Al* 7035. *pres.* **far. faar. for** *Bu* 495; *LB* 7: 268. **foor** *FM* 407 (1509). **fär** *Iv* 4475 *(i rim med* **är***)*, 4636 *(i rim med* **här***)*, 4711 *(i rim med* **är***)*; *Fr* 3094 *(i rim med* **ther***)*. **fäär** *Iv* 957 *(i rim med* **kär***)*; *för öfrigt kan på grund af rimmet antagas, att* **far** *Iv* 1209 *(i rim med* **bär***)*, 3713 *(i rim med* **här***)*, 3782 *(i rim med* **här***)*, 4752 *(i rim med* **här***)*; *Fl* 1011 *(i rim med* **är***)*; *och* **faar** *Iv* 3384 *(i rim med* **näär***) stå i st. f. ett ursprungligt* **fär. fanger** *LB* 7: 257. *pl.* 1 *pers.* **fam. faam. faum** *SD* 4: 390 (1334?). **faom** *MP* 1: 84; *SD NS* 1: 174 (1402). **fangom** *Al* 10354. 2 *pers.* **fan** *Bo* 136. **faen** *RK* 2: 89. *konj.* **fae** *Bo (Cod. B)* 348. **fånge** *KS* 62 (155, 68). *pl.* 3 *pers.* **fån** *ib* 65 (161, 71). *imperat. pl.* 2 *pers.* **for** *Di* 292, 297. *impf.* **fik. fick** *BSH* 5: 159 (1507). **fek** *MD* 7, 8. **feck** *FM* 510 (1510). **fiich** *BSH* 5: 179 (1507); *FM* 272 (1506). **figh** *LfK* 218 *o. s. v.*; *Di* 205. **ffigh** *LfK* 217; *FM* 342 (1507), 364 (1508). **fygh** *BSH* 5: 416 (1510). **ffegh** *LfK* 246; *FM* 272 (1506). *pl.* 1 *pers.* **fingom.** 3 *pers.* **fingo. fango** *Bir* 1: 29. **fiige** *FM* 361 (1508). 2 *pers.* **fengin** *MD* 15. *konj.* **finge** *Bir* 4: *(Avt)* 183. *part. pret.* **fangin. fongin.** *n.* **fangit. fongit** *Bil* 901; *Di* 74. **faat** *Di* 80. **faath** *RK* 2: 3955, 4011. **faadh** *MD (S)* 220 *(de tre sistnämda formerna endast ss supinum). ack. sing. m.* **fangin. fagnan** *Gr* 280. *dat. sing. n.* **fagno** *Bir* 1: 54. *nom. pl. m.* **fangne** *MB* 1: 10. **fagne** *Bo* 250. **faghne** *MB* 2: 344. *ack. pl. f.* **foghna** *MB* 2: 232)**,** *v.* [*Isl.* fá] *L.* **1)** *gripa, fatta, taga.* fik *(þrifr)* sin järn stangh *Di* 298. fik draken honum mz clörna gynom brynia ok buk *ib* 233. *ib* 248, 282. *Va* 26. diwret . . . fik *(ryckte)* riddaren nidh aff hästen *ib* 24. then (ɔ: olaff baggis kapeseck) fiik jak fron een tiwff *BSH* 5: 34 (1505). blanzaflor han til sik fik *(tog i sin famn) Fl* 1393. — *bildl.* fic egh annat sik tel raþa *(kom ej på annat råd) Bu* 30. — *intr.* fik om hans hender *MD* 129. *Di* 78, 166. — *bildl.* han monde swa til ordha fa *(börja tala) Al* 10440. swa vnderlika hon til ordha fik *Iv* 1353, 2010. *ib* 4169. kunne ey til anzswar faa *(finna något svar) ib* 3014. haffwer iag fånghit sa för råde *RK* 3: *(sista forts.)* 5749. **2)** *gripa, fasttaga, fånga.* gripo ok fango hans owini han *Bir* 1: 29. hans ovini fingo han *Bu* 25. þe skulu mistä hästä, waapn ok alt þe fa med þöm, ok þätt skulu þe hawa sum þöm faa *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). bätre är lata sik ärlika faa än skamlika skilias sino fra *Al* 3075. *RK* 1: 58, 1051, 1056, 1081, 1302, 3803, 3900, 4168, 4199, 4485, 2: 3955, 4011, 3: 2835. *MEG (red. A)* 57, *(red. B)* 62. *GO* 755. *ST* 215. huru thu mat fiska fa j the flodhinne *KL* 12. iak haffuer nw en skönan fisk fangit *Lg* 3: 339. *(båda dessa ex. kunna föras till* **11***).* — *part. pret. fängslad, fången.* han var . . . fangen af iuþom *Bu* 138. lösa sin son fangen vndan bandom *ib* 25. la fangen i eno torne *ib* 168. *Bo* 250. *Gr* 280. *MB* 1: 10. sik fongna jetta *RK* 2: 7913. **3)** *fäkta, strida.* vm slotzsins poort the mz them fingo *RK* 2: 2432. **4)** *påträffa.* honom faa all ena *Lg* 3: 333. nymäre fanga *(finna) Iv* 160. — *råka ut för.* foo j hans wredhe *Di* 297. **5)** *nå, uppnå.* the matto näpplika landit faa *RK* 1: 1501. **6)** *ernå, komma åt, bekomma. med dat.* ängin gitr i härfärd huario lustmäti fångit til mat ok drik äpte wilia sinom *KS* 83 (204, 91); *jfr* **11. 7)** *komma i tillfälle (att), få tillfälle, få lof, få. med inf. utan* at. lät þöm äghte fa vita huat hanom teþes *Bu* 27. *ib* 156. *KS* 62 (155, 68). til thes vi faom see alz-uallogahan gud *MP* 1: 84. finghom wi bradhelika höra röster *Lg* 3: 461. the fingho hvila sik *ib* 339. *LfK* 217, 218 *o. s. v. Al* 7850, 10373. *Fl* 1539. at

the tär fån köpa . . . födho *KS* 65 (161, 71). — *med inf. med* at. släkto huars mans syndoghan lusta hona fik at seea *Bil* 10. thz vänasta blomster iordh lot tee ma thu fanga här at see *Fl* 1365. — *vara nödsakad, måste. med inf. utan* at. wiisth faam wy i dagh för them wiika *RK* 3: 1526. natten far nw skilia oss at *Di* 153. — *uttryckande något förestående: komma (att). med inf. utan* at. alt thet wy eghom ok egha faom *SD NS* 1: 174 (1402). vilen i nw ey göra swa tha foen (2 *pers. i st. f.* 3 *pers.* fo *el.* fa) riken i wodhe staa och epter min dödh faen i kiffue *RK* 2: 88-89. faar thz her äpter wnderligha gaa *ib* 3: 2437. faar tik gaa som them gik som illa stwderat haffde i stwdio *LfK* 144. swa faa os gaa somlikom *ib* 145 *(båda dessa ex. kunna föras till* **16**). **8)** *komma (att), råka (att). med inf. med* at. fik han at synda nästo nattene mz löske quinno *Bu* 171. *Bil* 160. *MB* 1: 167, 213, 301, 371. — *med inf. utan* at. han fik sofna ther han sat *Bil* 124. *ib* 89, 254, 345. *ST* 470. *RK* 2: 1923, 3791; *jfr* **16. 9)** *vara i stånd, kunna, förmå, lyckas, få. med part. pret. ack. sing. n., någon gång inf. utan* at. kan þen gozen fa atir wnnit meþ laghum *SD* 6: 170 (1350). wi faam ey höghra seet *MB* 1: 41. iak faar ey ofwerkomet ok wnnet thik *KL* 315. vi fa aldre til hänna sport *Fl* 270, 450. *Iv* 873, 901, 1090, 2054, 2902, 3782, 5599. *Al* 10354. *RK* 1: 1890. *Lg* 3: 209, 210. *Di* 218. fikt thu darat mit hiärta *Su* 409. at . . . han matte skilia fa hua ther var när hänne la *Fl* 1546. *Lg* 3: 351, 366, 367. ten som icke for lata sit watn *LB* 7: 268. **10)** *få, bringa.* thu faar mik ey af then rätvisa väghenom *Lg* 547. — *få, förmå (någon). med ack. samt inf. med* at. the fingo ey them at dwälias lenge *RK* 2: 8969. **11)** *få, erhålla.* han fik . . . wil ok fisk *Al* 1816. tha the fänga enkte as *ib* 7035. thän förste fughil faar thz första korn *GO* 762. mat oc dryk thu aldre faar *MD* 105. tykte hanum haffua fongit en raskan man *Di* 158. ther sigher ower hin annan far *Iv* 1209. fik þär bötar *Bu* 203. fick strax maall *Lg* 3: 366. fanger . . . sa swaart bwklop *LB* 7: 257. faa stark frestilse *ST* 395. fingu the goth wädher ok retthan byr til rom *Bil* 269. mäþan iak for eigh döpelse *Bu* 495. mat þu fa naþe *ib* 141. ängen synd matte fa noquara mact mäþ hänna hiarta *ib* 10. siukar far änga hialp af þem mati han ätar eigh gärna *ib* 186. fik ioakim blyght ok snybbo af iuþom *ib* 3. ogilt *(näml. vare)* alt þätt þe fingo a tomptinne *SD* 5: 376 (1344, *gammal afskr.*). the saar . . . som han haffde fongit aff wideke *Di* 74. thu skalt fonga stor hug *ib* 153. nar thw aff thz tornith gaar oc en annar thz j hendir faar *MD* 391. the höghtijdh swa een ända fär *Fr* 3094. at wi barn soman faum *SD* 4: 390 (1334?). än þe egh barn fingo *Bu* 3. än hon matte fa barn *KL* 8. aff henne fik *(suscepit)* han flere söner *MB* 2: 105. sidhan daniel hafdhe fangit äta *Bo* 50. han fik at raþa himirikiz nyclom *(potestatem accepit ligandi atque solvendi) Bu* 100 *(med afs. på de båda senaste ex. jfr* **7**). hafde tw faat then werra lutt *(blifvit besegrad el. dödad) Di* 80. faa bätre *(tillfriskna) Lg* 3: 384. *ib* 378. *MP* 1: 334. *LB* 3: 81, 137, 7: 6. fik ey thäs bättra *KL* 263. — *få till äkta.* fa hon frälsis man *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*) *SO* 87. här ligger nu min hiärta kär tholik annan iak aldre fäär *Iv* 957. **12)** *förvärfva.* som vi hawum rätlicä baþe med köp oc skipte fanget *SD* 5: 562 (1346). gamull gooz, the ther rättelika äru fanghen *Bir* 5: 24. huat the *(godsen)* äru wäl älla illa fangin *ib.* aff them orättelika ok illa fagno gozeno *Bir* 1: 54. *RK* 3: 3504. *Lg* 3: 411. **13)** *utverka.* han fik mäþ bön at han kom firi riddaran sialuan *Bu* 7. fik varla mz bönum ok päningom lof af skipmannom at the lagdhu ther til *Bil* 269. *Pa* 6. mz store nödh han thz aff them fik *MD* 190. — (?) fick sa öfwer eno *(öfverenskom?) SD NS* 1: 401 (1405, *afskr.*). **14)** *skaffa.* een annan riddara skulle han fa *Fl* 1816. alt få ok fängta thz manna liuerne tilhöre *KS* 76 (186, 83). at en man giti thet alt . . . fånget ok fänkt *ib* 4 (8, 4). tå skal iak å nyo alt få thet syslonne åfåt är *ib* 41 (107, 45). leta ok få sinom barnom godha ok witra tyktomestara *ib* 51 (130, 55). at han måge få sinom vndidånom ympno göra medh androm landom *ib* 63 (156, 69). fa tik ena erligha quinna *Di* 225. ffigh han ther siigh en andre skwte *FM* 342 (1507). ath fa sik thenna lijszla bok *Gers Ars* c 5. tak hyllelöff och lath j jth ölkar mz hiith watn och ffa *(låt komma)* ther sweth jnnan *LB* 2: 65. **15)** *gifva, räcka, framräcka, framlemna, lemna, öfverlemna.* skulin ij mik fa siw hästa ther bestä magho värа *Fl* 488. ij skulin mik een man ok fa thän ij litin mäst op a *ib* 499. faa hijt thina hand *Bo* 237. fik hänne sin foot *KL* 355. mik fikx een rö *MB* 2: 349. fik morþarom kläþen *Bu* 141. gialda þik ater sua mykit som þu fikt þöm goþa manne *ib* 184. hon fik *(bevisade)* hanom þän heþar mz sins sons ängle *ib* 24. the siäla, som hanom varo fanghna *Bil* 851. *Bu* 29, 142, 169, 184. *Bil* 88. *Bo* 113. *Bir* 2: 114, 247. *VKR* 6, 7. *Fl* 1205, 1812. *Fr* 2213. *Al* 746, 6880, 6972, 7956, 7964, 8039. *RK* 1: 4004, 2: 519, 8334. *MD* 15. *Di* 2 *o. s. v. MB* 2: 344, 398. fa mik minom mästara ii händar *Bu* 141. *ib* 51. *Bil* 207. *RK* 1: 2014. faar henne smaswenin i hand *MB* 1: 278. *RK* 1: 1980. alla the slot han fra sik fik *(lemnade) ib* 2: 506. *ib* 8324. huad laghen *(för* lagha *el.* laghanna?) rättare androm faar *(låter vederfaras)* han tole ath thz honnom öuör gaar *MD (S)* 233. **16)** *uttryckande en omskrifning af verbet. med inf.* the fa se sik hwar annan saatelika *MB* 1: 491. han fik ey bätre til ordha taka *Iv* 90. — *i förbindelse med* varit *ss öfversättning af Lat.* fuero *o. s. v.* än thot thu fa varit *(fueris)* vphögdhir swasom örn *MP* 2: 187. vm thw faar varit otholugh til fatikdom ok ödhmiukt *Bir* 3: 324. vm thw faar varit smittadh oc valdfördh *ib.* vtan thz faa warit inthrykt älla inscrifwat *(inscriptum aut impressum fuerit)* nokro ämneliko thinge *Lg* 3: 216. *Bir* 4: 307, *(Likt)* 216, 222. *Ber* 47, 52, 114. *Lg* 3: 222. — **fa ater, 1)** *återfå.* vi fam han sköt atir *Bo* 218. fik han atar mal *Bu* 174. fa aldre sin friþ ater *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). *TB* 80. *RK* 2: 9374. **2)** *åter utverka.* johannes fik hanom atar *(impetravit)* mäþ bönom ok fasto försto naþe *Bu* 156. **3)** *återgifva, lemna tillbaka.* fik paulus mik atar min howtdok *Bu* 128. *Bo* 25, 72, 221. — *Jfr* **ater fa.** — **fa fram,** *framlemna, framräcka. Bo (Cod. B)* 348. *VKR* 38. *TB* 78. *Jfr* **fram fa.** —

fa i gen, **1)** *återfå.* *Al* 7987. *Lg* 3: 366. *LB* 7: 2. **2)** *återgifva. Di* 112. — *Jfr* **igen fa.** — **fa in,** *intaga.* få all slotthen in *RK* 3: *(sista forts.)* 4496. *Jfr* **in fa.** — **fa up,** *återfå.* hwa sit spillir han ffaar alt sit näppelika op *GO* 989. — **fa ut,** **1)** *utdraga.* han fik vth sit swärdh *ST* 297. **2)** *utlemna, utgifva.* ther tholik toll biudher wt at fa *Fl* 695. faa them *(penningarne)* wt ämbitzmannomen *Bir* 5: 25. faar han vth sin yngxsta son *ST* 407. — *Jfr* **ut fa.** — **fa vidher,** *ertappa (på bar gerning).* wijtes thet honom och warder ey fången wedher *SO* 296. — **fas vidher,** *vederfås, qvickna vid, tillfriskna.* monkin . . . fikx widhir *KL* 89. *Bil* 287. *Bo* 207. *Bir* 2: 18. *Iv* 2610. *ST* 76, 370. tha han fikx widh aff sottinne *ib* 396. *Jfr* **vidher fas.** — *Jfr* **aterut-, bort-, fore-, hand-, saman-, til-, und-fa,** *samt* **be-, här-, lagh-, ny-, o-, orät-, rät-, sen-fangin,** *äfvensom* **fanga.**

fabulera (fablera. -ar, -adhe), *v.* [*Lat.* fabulari] *prata.* twa kwinnor fabuleradho . . . aff fanytom ok obliughum thingom mällan siin *KL* 81. hwilkin som ämwäl thighiande fablera mz alle wärdlinne *Ber* 217.

fadder, *m.* [*Mnt.* vadder] *fadder, gudfader.* tu . . . stall ena koo aff synom *(för* thinom*)* fadder *(compatris) LfK* 225. myn faddher *(fadder åt mitt barn)* wara *RK* 3: *(sista forts.)* 5918. — *ss hedrande och vänskaplig benämning* [*jfr Mnt.* vedder]. käre her sten, fadder oc gode besynnerlige wen *BSH* 5: 549 (1515). käre fadder ok herre *ib* 571 (1517). käre, verdige fader och herre, fadder broder och besynnerlige gode ween *FM* 409 (1509). *Jfr* **fädder.**

faddra, *f.* [*Jfr Mnt.* vedder] *fränka på fädernesidan?* gifuer iak mina faddra hustru esther ena koo *FH* 6: 21 (1449). *Jfr* **fädder.**

faþghar, *se* **fäþghar.**

faþir (faþer; *med art.* **faþeren** *Bu* 170, 504; **fadhren** *Lg* 3: 444. **fadhur** *KL* 32, 88, 109, 110. *gen.* **faþur** *Bu* 20, 504. **faþurs** *ib* 145 *o. s. v.; SD* 5: 293 (1344), 561 (1346). **fadhurs** *KL* 57; *Gr(Cod. D)* 417; *KS* 10 (25, 11); *SD NS* 1: 650 (1407). **fadurs** *SD* 6: 180 (1350). **faþers** *SD* 5: 565 (1346). **fadhers** *ib NS* 675 (1407); *MB* 1: 173. **fadhirs** *KL* 285, 406. *dat.* **fäþar** *Bu* 78. **faþar** *ib* 504. **fadhure** *Gr (Cod. D)* 418. **fadhore** *Gr* 324; *med art.* **fadhorenom** *Bo* 186. **fadhir** *Gr* 311. **fadher** *MB* 1: 184. **ffadhre** *ib* 2: 313. *ack.* **faþur** *Bu* 146. **fadhur** *KL* 40 *o. s. v.; KS* 10 (26, 11). **fathur** *SD NS* 1: 649 (1407). **faþor** *Bu* 26, 74; *med art.* **faþoren** *ib* 170. **fadhor** *Gr* 311 *(kan vara gen.).* **fadhir** *KL* 290; *Gr* 311. **faþer** *Bu* 185. **fadher** *MB* 1: 159. *pl. nom.* **fädher** *MB* 1: 431; *med art.* **fädhrene** *Bo* 221. **fädhrer** *FM* 59 (1457). *gen.* **fädhra.** *dat.* **fädhrom: forfädhrom** *KL* 176. **fadhrum** *Gr (Cod. D)* 417. *ack.* **fäþir** *KL* 182. **fädher** *MB* 1: 423; *med art.* **fädhrena** *Bo* 220. **fadhra** *Gr* 320**),** *m.* [*Isl.* faðir] *L. fader.* faþer ok moþer bundo hana . . . tel guz þiänist *Bu* 5. haua han . . . iui faþor ok moþor liuvan ok käran *ib* 74. faþeren böþ sik vndi domen for syninom *ib* 170. mange härra baþo hänna, ok faþir vilde hana ängom giua *ib* 503. faþer baþ sina . . . dottor offra *ib.* härþes þa faþur hiarta viþ dottor *ib* 504. medh vars fadurs äringgislla pätarsson goduillia *SD* 6: 180 (1350). vara fadhir at barneno *KL* 285. — *fader i förhållande till senare generationer.* gialda första faþur *(d. v. s. stamfaderns)* brut *Bu* 20. alz mankönsins fadhir adam *KL* 416. swaradho the *(Judarne),* hwat ey äst thu större ok mere man än var fadhir abraham *Bo* 153. foor han nidhir til häluitis til hälgha fädhrena *(fäderna, patriarkerna) ib* 220. *ib* 221, 230. — *Gud fader.* gudh fadhir vpreste han af dödh *KL* 134. tro en vara sannan guþ. ok þo at huaro þre personas. faþer ok son ok þän hälghanda *Bu* 185. *SD* 5: 561 (1346). *Bir* 1: 3. — *fader, den som genom sin ställning står i faderligt förhållande till andra.* som sik giwir vndir andiliks fadhirs lydhno *KL* 285. — *fader ss hedrande benämning.* werdig herre fadher *BSH* 5: 90 (1506, *från Hemming Gadd till Svante Sture*). *ib* 92 (1506) *o. s. v.* — *särsk. fader, en åt män af det andliga ståndet gifven benämning.* fadher j wakten hwatj tala *(yttrande af marsken Karl Knutsson till en gråbroder) RK* 2: 7283. ärlix faþurs inzighle herrä frändä biscops i strengnes *SD* 5: 293 (1344). war käre fadher her karl benedicti *Lg* 217. met hederlika herra oc andelika fädra incighle *BtFH* 1: 456 (1362). tesse . . . werdoge fäder, erlige herrer oc godhä män richesens raadh *BSH* 5: 15 (1504). vii saghum när thöm een hedhirlikin fadhir *KL* 199. sanctus macharius oc andre flere hälghe fädhir *ib* 248. vvi saghom þär manga hälagha fäþir *ib* 182. sändom vi ärlican fadhir . . . gregorium. hulkin vi . . . hafwom valt os til fadhor *Gr* 311. — *lärare.* thz mz scriptinne beuisa älla mz hälghra fädhra *(kyrkofädernas)* lärdom *Bo* 29. *Gr (Cod. D)* 417. — (fader för fagher *Iv CII.*) — *Jfr* **alder-, barna-, döpe-, faþur-, folster-, for-, foster-, guþ-, känne-, mat-, moþor-, skripta-, stiup-faþir.** — **faþur bani (fadher-),** *m.* [*Isl.* föðurbani] *L. faders baneman.* giordho stadhughan fridh ok winscap mz sinum fadhurbana. *KL* 40. drap ther swibdagher sin fadherbana *Iv* LXXV. — **faþur broþir (faþer-. fadher-** *Bil* 305, 307, 757; *MB* 1: 9, 420; *Fr* 1204. **fadhir-** *KL* 342. **fadherbrodhor: -brodhorin** *MB* 1: 179. *gen.* **faþerbroþers. fadhersbrodhers** *MB* 1: 369**),** *m.* [*Isl.* föðurbróðir] *L. farbroder.* for vars faþers oc faþerbroþers syälä *SD* 5: 565 (1346). *Bil* 305, 307, 757. *MB* 1: 9, 369, 420. *Fr* 1204. — **fadhur brodhor dottir (faderbroder dotter),** *f. farbroders dotter.* jag . . . haffuer eder kere husfrus faderbroder dotter *BSH* 5: 555 (1516). — **fadhur brodhor son (faderbroder son),** *m.* [*Isl.* föðurbróðursonr] *farbroders son.* han war konungens faderbroder son näste *RK* 2: 9369. — **faþur faþir (fadherfadher** *Bil* 86, 376, 701. **fadhirfadhir** *VKR* III**),** *m.* [*Isl.* föðurfaðir] *L. farfar. Bil* 86, 376, 701. *VKR* III. — **fadhur fadhur fadhir (fadhir fadhir fadhor),** *m. farfars far.* han ok hans fadhir. ok hans fadhirfadhir. ok fadhir fadhir fadhorin foro hwar j sinom tima pilagrims färdh til ierusalem *VKR* III. — **fadhur fadhur modhir (fadher fadher modher),** *f. farfars mor. Di* 300. — **faþur fäþerne (faþor-),** *n. L.* — **faþurfränder (faþursfrändir),** *m. pl. L.* — **fadhurland (fadhirsland** *Gr* 270. **fadhers land. fadherzland. fädharsland** *Gr (Cod. D)*

361)**,** *n. L. fädernesland.* the swara sik wara iudha at ädhle ok fadhers lande *Bil* 234. forsända fra fadherzlande *ib* 360. *Gr* 270. — **faþurlös (faþerlös** *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). **fadhrlös** *KS* 61 (151, 66). **farlös),** *adj. faderlös.* faþurlös barn *SD* 1: 669 *(gammal afskr.). ib* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). *KS* 61 (151, 66). myne . . . fatighe farlöse barn *FM* 261 (1506). hon födde sin son fadherlösan i iordhrike *MB* 1: 148. — **faþur moþir,** *f. L.* — **faþur möþerne,** *n. L.* — **faþur systir (faþersyster. fadhersyster** *MB* 1: 364. **fadersyster** *Va* 3, 8. *dat.* **fadhersöstor** *SD NS* 2: 48 (1408))**,** *f.* [*Isl.* föðursystir] *L. faster.* per pateteram meam wlgariter faþersyster *SD* 5: 426 (1345). *ib NS* 2: 48 (1408). *MB* 1: 364. *Va* 3, 8. — **fadhur vita (faders weta),** *f. intyg att ett förhållande egt rum under någons faders el. förfäders tid. BtFH* 1: 35 (1484, *nyare afskr.*). *Jfr* **fäþernis vita.**

fadhurlika (fadherlika. fadherligha), *adv.* **1)** *på faderns sätt, i likhet med fadern, såsom fadern.* lefdhe son epter sik fadherlika godhan ok gudhlikan konung som hans forfädher waru *Bil* 230. **2)** *faderligen, på ett faderligt sätt.* thz fadherligha ok milleligha rätha *Gers Frest Inl.*

faþurliker (faþerleker. fadherligh. fadherlegh: -leghan *FH* 2: 131 (1441). **fäderlig. fadhirlikin. fadherliken. fadherligin. fadhirsliker: -lica** *MP* 1: 230)**,** *adj.* [*Isl.* föðurligr] *L.* **1)** *faderlig, som tillhör el. höfves en fader.* mz faþerlekum kärleke *Bir* 4: *(Art)* 180. fadherliket hiärta *Lg* 218. en fadherlig rättilse *MB* 2: 296. *MP* 1: 230. vndantaknom thöm fadherlicom rät, som vi til kirkionna hafwom, som a latino callas jus patronatus *SD NS* 2: 262 (1410). *FH* 1: 17 (1441, *nyare afskr.*), 2: 131 (1441). *FM* 270 (1506). hafuer han ther til *(till Nydala kloster)* faderlig rät *MD* 488. *ib* 494. — *i titel.* edher fadherligha werdhogheth *Gers Frest Inl.* **2)** *fäderneärfd.* fadhirlikin synd *Bir* 3: 386. fadherligit arff *MB* 2: 276. sith fasthä fäderlige oc möderligä arff *FM* 300 (1506). — *Jfr* **ofadhurliker.**

fadhurlikhet (fadhirlikhet. fadherlighet. faderlighet), *f.* [*Mnt.* vaderlicheit] **1)** *faderligt sinne.* til mere kerlex ok faderlighetz jertekn *Lg* 3: 562. **2)** *faderlighet. ss titel.* som edher fadherlighet vel fortencker *FM* 271 (1506, *bref från Svante Sture till biskop Laurentius i Åbo).* bidhiom vi thina fadhirlikhet *Gr* 320.

fafang? *n.? fåfänga.* i faffangxsens idkan *Su* 2.

fafänga, *f.* **1)** *fåfänga, fåfänglighet, flärd.* gaf ower världinna fafängo *Bil* 596. *VKR* IX. vm vändas fran afgudha villo ok fafängo *KL* 157. alt thz i världinne är. är enkte vtan fafänga *ib* 360. hwi takom vi fafängona for sannindina *Bo* 37. *ib* 17, 95, 139, 165. *Bir* 1: 334, 3: 321. lät aff alt kalz oc fafänga älla fafänglikhet *Su* 232. onyttelika swäria vm gudh for hwaria fafängo *(lappri) ST* 63. **2)** *fåfänglighet, förgänglighet.* i hwarghie creatur som wndi himnenom är, ok wndi ligger fafängo *Ber* 221.

fafänger (fo-. *n.* **fafängt** *Lg* 3: 10. **fofängt** *VKR* 58. **fafäghnt** *Bir* 3: 143. **faffänkt** *LfK* 43)**,** *adj.* [*Fdan.* fafæng. *N.* faafeng, faafengd] *L.* **1)** *som föga förvärfvar el. uträttar, fåfäng, sysslolös, overksam.* hafdhe hon gangit fafäng oc haft änkte göra *Bo* 14. *ib* 141, 202, 236. *MP* 1: 77, 78, 80. *KS* 46 (117, 49), 53 (135, 57). röghe then han findher ther latan ok fafängan af godhom gärningom *Ber* 137. mange fafänge tima *(stunder tillbragta i overksamhet) Bir* 2: 203. **2)** *som föga inbringar, som föga gagnar, onyttig, fåfäng.* mantol . . . släter hafuande alt nytteligt oc jnkte fofängt *VKR* 58. tänker hon faffänkt oc onyttokt *LfK* 43. äru thön lagh dödh ok fåfäng *KS* 68 (167, 74). hans vidhirfrestan oc vili vardhir fafäng *(frustrabitur) Bir* 2: 35. thz fafänga hopit *ib* 1: 207. *ib* 3: 143. af fafängom thankom *KL* 245. fanyt älla fafäng ordh *Bo* 34. sak oc tilfälle til fafänga glädhi *ib* 17. *ib* 64, 236. *Al* 1795, 4410. atir sände hans budh fafängha *(vacuos; med oförrättadt ärende) MB* 2: 146. — *n.* **fafängt,** *adv. fåfängt, förgäfves.* haffdho ärffuadhit fafängt allan daghen *Lg* 3: 10.

fafänghet (faffänghet. faafänghet), *f. fåfänga, fåfänglighet, flärd.* i thinne faffänghetz thima *Su* 82. manga fafänghetzsins tanka *ib* 261. i läthi oc faafänghet *LfK* 26.

fafänglika (*ST* 535; *Ber* 174. **fafänlika** *ib* 175. **fäfängelika. fafängligha** *MB* 2: 17)**,** *adv.* **1)** *onyttigt, onödigt, fruktlöst, förgäfves, fåfängt.* vpnöta fafängelica timan *Bo* 16. *Bir* 2: 112. thu skalt thins gudz nampn ekke onyttelika ellir fafängelika taka j thin mun *ST* 63. *ib* 535, 536, 537. koma fafängelica til os *Gr* 286. äruodhadho fafänglika *KL* 46. *ib* 333. *Bir* 2: 143. *MB* 2: 17. *Ber* 174, 175. **2)** *på ett fåfängligt sätt, på ett sätt som utmärker fåfänga el. flärd.* katir ok fafänglika gladhir *MP* 1: 352.

fafängliker (faffängliken), *adj.* [*Fdan.* fafængelig. *N.* faafengleg] **1)** *fåfäng, flärdfull.* iak aktar ey hwat hälstz faffängliket wärldden haffwer *LfK* 56. **2)** *fåfänglig, förgänglig.* far ofwer al framfarlik ok fafänglik thing *Su* 405.

fafänglikhet (fafenklighet *MD (S)* 205)**,** *f.* **1)** *fåfänga, sysslolöshet. MD (S)* 205. *LfK* 64. **2)** *fåfänglighet, flärd. Su* 232.

fagher (faghir. *f.* **fagher. faghir. faghor** *Su* 21; *LfK* 121; *Lg* 3: 325. *n.* **faghert. faghirt. faghort** *Su* 18, 21; *LfK* 51, 56. *ack. m.* **faghran. fagharan** *Bu* 11. *f.* **faghra. faghara** *Bu* 6. *dat. m.* **faghorom** *Bu* 54. *pl. ack. n.* **fagor** *Su* 44. *dat.* **faghurum** *Bu* 10. *komp.* **fäghre.** *superl.* **fägherster. fäghirster. fägharster: fägharst** *Bir* 2: 216; **fägharste** *ib* 4: 253; *KL* 28; **fägharstan** *ib* 31. **faghirster: faghirst** *Bir* 2: 328)**,** *adj.* [*Isl.* fagr] *L. fager, skön, vacker.* fästa faghara iugfru *Bu* 6. the skullo vppa finna honom swa faghra quinno at hwarghin kunne finnas hänna fäghre *Gr* 282. swa faghor oc älskeliken synthes hanom the älskelika brudhen . . . at hwat hälszt han sidhan saa faghort oc losteliket, alt thz wändhe han hänne til *Su* 21. han var . . . fäghirster i skapnadh *Gr* 280. *Bo* 100. en aldra fäghirste smaswen *KL* 351. war iosep manna fägherst *MB* 1: 233. sa . . . þär koma moiok fagharan skara mäþ iugfrum *Bu* 11. räkte fram the fäghirsto . . . händrina *Bo* 200. han är . . . aldra fägharst suasom skinande sool *Bir* 2: 216. hon *(rosen)*

är faghir at see vppa *ib* 1: 66. planetor trä oc yrtir äru faghir *MP* 2: 88. ängh fulla mz fäghersta blomom *Su* 342. fagran oc lostelikan skog ällir heed *ib.* fagor äpple *Su* 44. fäghre äre hans öghon än wiin *MB* 1: 263. *ib* 264. þässa kirkiu ma pafin . . . fäghre göra *Bir* 4: *(Avt)* 178. en olya fäghre än gwl *LB* 9: 109. eet faghirt klädhe *Bo* 2. göra faghra gärning *ib* 17. fagher *(god)* bör *Fl* 1973. fagher sang *Al* 6505. *Bir* 3: 418. dicta faghir riim *KL* 72. qwädha faghra wiisa *RK* 3: 3341. wardh hänne vndarlika entidh ingutin fäghirsta bön *VKR* VIII. dyghd är faghr skipelse, ok godh styrilse manzens til hans hugh ok vilia huru han må rådhlika liua *KS* 17 (44, 18). *ib* 18 (46, 19). mäþ faghurum skälum *Bu* 10. i faghorom heþar *ib* 54. fan ther faghran cristindom *Bil* 250. at lära book oc faghra tokt *Lg* 282. — fagher ordh, *fagra ord, vänliga el. goda ord utan mening.* fagher ordh frögdha een dara *GO* 240. *ib* 540. the troddho pa fridhen oc theris faghra ordh *MB* 2: 315. — *Jfr* **ful-, iäm-, skin-, snuto-fagher.**

fagherfärdhogher, *adj.* [*Fnor.* fagrferðugr] *dygdig.* warin hälghe oc fagherfärdhoghe, thy at iak är hälgher oc fagherfärdhogher *MB* 1: 363. *ib* 364. *LB* 7: 55.

fagherföter, *adj. se* **fagherhänder.**

faghergiärn (-gärn *Lg* 1013. **-gern),** *adj. som gärna vill vara fager el. prydlig. Bil* 460. the som faghir gerne äru. älla the som astunda fanyt prydhilse *Bo* 35.

fagherhet, *f. fägring, prakt.* begära . . . swa dane fagherhets *(för* -heth *el.* -het*) Gers Frest* 32. menniskene fägringh ok fagerheth *ib* 60.

fagherhänder, *adj. försedd med vackra händer.* fager händer oc föter *(för* fager händer oc fager föter; *orig.* vel hæntir oc vel fœttir*) Di* 131.

fagherleker, *m.* [*Isl.* fagrleikr] *fägring, skönhet. Lg* 3: 141.

fagherlika, *adv. fagert, skönt, väl, på ett passande sätt.* thin hals är . . . faghirlica oplyptir *Bir* 3: 315. ther knäade han sik fagherlika aa *RK* 1: 4426. fagnadhe sanctus laurencius fagherlika sinom win sancto stephano *Bil* 287. teknar fagherlika salomonis mönster the hälghia cristna manna kirkia *MB* 1: 486. *ib* 120, 485. *Bo* 66, 110. *Bir* 1: 175, 195. *ST* 528. fagheligha *(för* fagherligha*)* lydha *Gers Frest* 28. bliffwer fagherlika röth *LB* 9: 109.

fagherliker (fagerligher. fagherlighen *Pa (Tungulus, Cod. C)* 45**),** *adj.* [*Isl.* fagrligr] *fager, skön.* en fagerligher *(Cod. A* fager*)* man *Pa (Tungulus, Cod. B)* 45.

fagherlikhet, *f. fägring, skönhet. Gr* 283.

fagherprydder, *adj. fagert prydd, fager. Su* 409.

faghertalan, *f. fagert (och svikligt) tal. RK* 2: 8417.

faghna (fangna *RK* 2: 8038; *Di* 21; **-ade** *RK* 1: 3646, 3748; **-ado** *ib* 621. **fäghna. fägna. fängna: -adhe** *Bo* 22. **-ar, -aþe, -aþer),** *v.* **1)** *glädja sig (öfver något). med ack.* thu skal thz halla litith fäghna *Al* 8448. **2)** *helsa välkommen, helsa, mottaga. med dat.* maria fagnaþe fägin sinom bröþrom *Bu* 14. fagnadhe hänne mz myklo glädhi *Bil* 447. fagnadhe sanctus laurencius fagherlica sinom win *ib* 287. fägnadho honom väl *Bo* 105. hon stod op mot hanum ok fagnene *(för* -ede*)* honum *Di* 205. han mötte ok fagnadhe geste *Bil* 627. *ib* 715. *Bo* 22, 142, 230, 248. *MB* 1: 192, 287. *Iv* 3580, 5316. *Al* 5258. *Di* 21, 38 *o. s. v.* fangnade honom mz blid antswar *RK* 1: 3646. *ib* 3748. faghnadhe them wäl mz mat oc dryk *MB* 1: 211. — *pass. opersonl.* them var väl fägnat *Bo* 23. *Di* 159. — *personl.* ridho the j stadhen ok wordha ther vel fagnade *Di* 277. *MB* 2: 233. faghnadis han aff fadhrenom *Lg* 3: 291. — faghna komo (aterkomo), *med glädjebetygelser helsa el. fira (någons) ankomst (återkomst).* alle fangnado henna komo *RK* 1: 621. *ib* 2: 8038. *Lg* 3: 219. biscoper kom hem oc fan folkit fägnande sinne aterkomo *ib* 200. — *refl.* **faghnas,** *glädjas, glädja sig.* ä fäghnas hioon aff hullom kommande *GO* 369. — *Jfr* **undfaghna** *samt* **välfaghnadher.**

faghnaþer (fangnadher *MB* 1: 91. **fägnader.** *gen. s.* **-ar: -a** *Bu* 183; *MB* 1: 214**),** *m.* [*Isl.* fagnaðr] *L.* **1)** *fägnad, glädje, lycka.* hon (ɔ: renliues dygþ) är alz fagnaþa ära *Bu* 183. fulladhis ther mz thera faghnadher *Bil* 354. at thu . . . önsker aff gudhi alz thäs faghnadha ther gudh hawer iättath thik oc abraham *MB* 1: 214. at han giwi thera dotter lykko oc faghnath *ib* 206. *ib* 91, 212. *Bo* 189, 248. *Bir* 2: 35. *Lg* 91. *Jfr* **himirikis-, o-faghnadher.** **2)** *välkomsthelsning, godt mottagande.* war takin . . . mädh lofs glädhi ok fäghins komo ok fagnadhe *Bil* 216. ther komber tw i godan fägnad *(d. v. s. blir du väl mottagen) Di* 85. — **faghnadha budh,** *n. fägnesam inbjudning. Lg* 951. — **faghnadha dagher,** *m.* [*Isl.* fagnaðardagr] *glädjedag. MB* 1: 490. — **faghnadha fund,** *f.?* [*Jfr Isl.* fagnaðarfundr] *fägnesamt fynd.* funno . . . faghnadha fund *Bil* 252. — **faghnadha fä,** *n. egendom som är anledning till glädje, lyckosam egendom.* visar iak thik fagnadha fä ävinnelikit liff mz glädhi *Bil* 411. — **faghnadha koma,** *f. fägnesam ankomst. Lg* 109. — **faghnadha säl,** *adj.* [*Isl.* fagnaðarsæll] *lycksalig, salig. MB* 1: 37.

faghnan (fäghnan), *f. helsning, hyllning.* faghir fäghnan *Bil* 534.

fakla (-ar, -adhe), *v.* [*Jfr Nht.* fackeln] **1)** *trefva, famla, fatta.* rädhis han glödhina, oc faklar ey fingrom i rödha elden *MB* 1: 279. fakladhe han fingrom i elden *ib.* fakladhe han j *(i glöderna)* mz handomen *ST* 327. **2)** *söka att finna, gissa.* fingo the rät at fakla *(Cod. A* gitzsa oc sighia 296*) MB* 1: *(Cod. B)* 553.

fakt, *f.* [*Jfr Fdan.* fakt] *skapnad, utseende?* andra fakt thz haffde fangit *MD (S)* 273.

fakunna (faa- *Bir* 3: 228**),** *f. fåkunnighet, enfald. Bir* 3: 228. *ST* 12. — *okunnighet.* aff laghsins fakunno *(ignorantia legis) Bir* 3: 229.

fakunnelika (-liga), *adv. fåkunnigt, enfaldigt. Di* 96.

fakunnogher (fakunnugher: -ughe *MB* 1: 75. **faakonnogher),** *adj.* [*Isl.* fákunnigr] *fåkunnig, enfaldig.* komin fakunnoghe oc enfalde *Bir* 2: 55. faakonnoghe almoghin *ib* 3: 307. *ib* 2: 147, 231, 3: 9. *MB* 1: 75. *Lg* 112. *KL* 350. *MP* 1: 16. mz slättom oc fakwnnoghom ordom *Su* 377. gör ey mz os äptir

wara litla oc fakunnoga forskullan *ib* 360. — *få-kunnig, okunnig, oskicklig, olärd.* fakwnnoger läkiare gör twfwogan kyrkiobakka *PM* XXVI. — *okunnig, icke kunnande.* hvru then hälghe ande kom til apostlanna. är iak fakunnoghir *(kan jag icke)* at sighia *Bo* 255.

fakunnoghet, *f. fåkunnighet, enfald. Bir* 3: 228. *Su* 270.

fal (fall *Fl* 276; *Di* 26. **faal),** *adj.* [*Isl.* falr] *L. fal, till salu.* medh falu öle *SR* 7. firi . . . falan dryk *ib* 18. hwete . . . är falt i egipto lande *MB* 1: 240. ware han fore peninga faal *RK* 1: 3537. *Di* 26. sagdhe sik hafua fala dyra stena *Bil* 611. *Bir* 1: 235, 3: 70, 94. *Fl* 276. bödh hona *(boken)* fala *KL* 220. bödh han sik falan vndi hedhna manna vald *Bil* 793. han fik se j rom fagher barn faal *ib* 712. än tha at the hafdho funnit nakat falt *Bo* 13. *Iv* 393. *Fr* 924. fins thz falth a windögha *SO* 19. *ib* 20. köpa korn tha thz är mest oc lätast falt *ST* 490. köpir thu korn . . . tha thz är wäl falt *(billigt) ib. ib* 492. faluborde *(saludisk?) SR* 50. — *fal, som låter köpa el. muta sig.* ther domare älla wittnesmän äru för peninga fali *KS* 69 (171, 76).

fal? *adj.* [*Isl.* fölr] *blek, gulblek. Jfr* **falaska,** *äfvensom* **falna.**

fal, *m. Jfr* **spiut-, spiuts-fal.**

fal (faal. fall. faall *RK* 1: 2170. **fald** *Bir* 3: 437; *RK* 3: *(Tillägg om Chr. II, red. A)* 6391**),** *n.* [*Isl.* fall] *L.* **1)** *fall.* ä är gamblo trä fal i vaanum *GO* 110. *Bil* 871. *Bir* 2: 155. aff rätte we han gik a fall *(tumlade?) Al* 10068. iak skal thik gifua eet thz fal *(tillfoga dig ett sådant slag)* thz thu aldrigh thäs böter får *Iv* 4474. fallit som thom fore staar är ryghelikit *Bir* 3: 122. **2)** *fall, olycksfall, olycksöde.* for the genuärdho ok fal *Bir* 3: 419. — (?) han kom medh een romara j fal *(han kom en Romare på fall?) MD (S)* 261. **3)** *förseelse, synd.* waktin idhir for mino fal iak ful j minom allirdom *ST* 396. hafdhe gerna komit han til fal mz ene klostirfru *ib* 305. — *brottslighet?* på thz iack kunne faå fald mz them ind *RK* 3: *(Tillägg om Chr. II, red. A)* 6391. **4)** *fall, tillfälle, händelse, omständighet.* i töm fallom, i bardagha kunno tima *KS* 82 (203, 90). i allom vadhelicom fallom *(periculis) Bir* 2: 253. huat vare görande j tholko falle *ib* 3: 401. *ib* 192, 211. *RK* 1: 2170. vtan man hawe þyrftelik fall *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). skal han . . . teä sin fall *(de omständigheter och skäl, som han har att åberopa; se Schlyter, Ordbok s.* 145*) ib* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). mädhan iak ther ey siälfuer tilkoma kan fore minna falla skuld oc ärenda *ib NS* 1: 109 (1402). ij vitin rikesens fal ther ij *HSH* 19: IV (1359). är thet icke nw swa i mynom fallom, at swa skee kan *BSH* 5: 544 (1515). tha som swa var i fallom *(då förhållandet var sådant)* at han var thorftoghir *Bo* 74. com hänne sua fal at hon gat eigh hema mässo hört *Bu* 11. wm thina bön . . . är swa fal *(är så förhållandet) Bil* 232. tessa lund tha waro hans faal *RK* 1: 933. *ib* 1907. then som for falla skuld idhnar sik i manga handa dygdhom *Bo* 162. *Bir* 2: 233. äpther tymanna oc ärendenna fall *(pro qualitate et necessitate temporum) MB* 2: 203. må thz sköt fordas vm suå är tarf ok fal å *KS* 73 (178, 80). — *Jfr* **a-, af-, ater-, bro-, broa-, brut-, drypil-, for-, fra-, fylghe-, gardh-, garþa-, har-, hiärna-, knä-, lagh-, ledsna-, lut-, man-, mis-, mässo-, niþer-, nämda-, nöþ-, o-, olykkis-, ovan-, oxa-, sak-, saka-, skil-, snio-, stang-, stanga-, ström-, synda-, tiþa-, þing-, þings-, ut-, vatn-, vädh-, väzlu-fal,** *äfvensom* **falder.** — **falzbyr,** *m. L.*

fala (-ar), *v.* [*Isl.* fala] *begära till köps, vilja köpa.* han . . . falar aff thik thz rika kar *Fl* 1212.

fala? (-ar), *v. foga, närma, föra (till).* nar han falar *(för* faldar? *applicuerit)* min likama til sin mun *Bir* 1: 149.

fala, *f. slätt? enkelt (alltid med best. art.) och sammansatt. ss beteckning för Falbygden i Vestergötland.* vart jak gripin j stridh pa falana *RK* 1: *(LRK) s.* 230. nordfalä. syndärfalä. östärfalä *VGL* IV. 11: 1. i faluköpungi *ib* I. *Br.* 3. af . . . falucopogs skiäppu *ib* 1. falu aa *Styffe, Skandinavien under Unionstiden, 2 uppl., s.* 133 (1400). falobäkken *ib* (1409). — *ss beteckning för den slätt, på hvilken staden Falun sedan uppstod.* een var gardh lijggiandes uppa falänä uppa kopparberget *DD* 1: 82 (1436, *nyare afskr.*). östan brona vidh falöna uppa kopparbergit *ib* 84 (1438, *nyare afskr.*). oppa kopperbergett pa falon *ib* 138 (1487, *afskr.*). a hedhene wit falabroo *SD NS* 1: 419 (1405). *Jfr Rydqvist* 2: 280.

falaska (fallaska), *f.* [*Jfr Isl.* fölski] *falaska.* sa röök oc fallasko opfara swa som aff baale *MB* 1: 195. bran hon vp aff eldh j falasko *JP* 8.

falbyr, *m. L.*

falda (-adhe, -adher. faalla), *v.* [*Isl.* falda] **1)** *lägga i hop, lägga i veck, vecka.* fore faalladom . . . klädasidh *Bir* 5: 103. **2)** *insvepa.* faldadhe han (ɔ: gudz likama) j sinom hwiff *KL* 9. **3)** *foga, närma, föra (till)? se* **fala.** — *Jfr* **saman falda.**

faldabordh (folläbordh), *n.* [*Jfr Mnt.* voldetafel. *Äldre Dan.* foldebord, folleburdh. *Sv. dial.* fällbänk] *bord som kan slås samman så att det bildar en kista?* II folläbordh bädhen fwll med ryger lakan och benkiäkleder *HSH* 20: 89 (1507).

falder (faallir. -ar), *m.* [*Isl.* faldr] **1)** *veck, fåll.* lagdhe siluester pellit j threa falda *Bil* 81. hafua . . . een graan mantol vtan rynkio oc margha faalla *VKR* 11. *ib* 12, 58. bar vppe langha faallana aff hennes härliga klädhom *MB* 2: 201. **2)** *fåll, uppviken kant, kantsöm.* taka vppa fallenom a hans klädhom *Bo* 72. faallir thz är yttarste delin af christi klädhom *ib* 73. **3)** *gång (utmärkande multiplikation).* hwndradha fallom bätre *PM* XXXII *(möjl. att föra till* **fal,** *n.). Jfr* **kiurtil-, kläþa-falder,** *äfvensom adjektiven* **en-, hundradha-, mang-, margh-, siu-, tio-, tvä-, þre-, thusanda-falder.**

falka (-ar), *v. hålla fal, utbjuda.* thu . . . förlather oc androm falkar thina hustru *LfK* 123.

falke, *m.* [*Isl.* falki. *Mnt.* valke. *Lat.* falco] *falk.* griiper oc örn, falke oc alzskyns höka kön *MB* 1: 359. astundar at opfara owir alla suasom falkin *(herodius)* owir andra foghla *Bir* 2: 168. *Iv* 2374. *Di* 69. — *särsk. jagtfalk.* XL falkä *(hauka)* oc XL hwndä *Di* 9. *ib* 172. *Iv (Cod. B) s.* 220. *MD (S)* 230. mannin är . . . ey thy siidher falkans herra, at han giwer hon-

um sit höns til födho *MB* 1: 98. — *ss tillnamn.* karulo falca *SD* 1: 556 (1279). — **falkaläghe,** *n.* [*Äldre Dan.* falkeleg, falkeleger. *Mnt.* valkenlegge] *falkläge, ställe hvarest falkar hafva sina nästen och falkfångst idkas; afgift som erlägges för rättigheten att på sådant ställe idka falkfångst, hvilken ansågs ss regale.* all var jngiäld i finlande skatten . . . falcäläghit oc al annur jngäld *SD* 5: 567 (1346).

falkenär (**falkiner** *SD* 4: 4 (*före slutet af* 1327)), *m.* [*Isl.* falkiner. *Jfr Mht.* valkenære, valkener] *falkenär, falkenerare, en som inöfvar falkar till jagt. SD* 4: 4 (*före slutet af* 1327). fore thy giwer en falkenär ena duwo til dödh, at han maghe flere fore hona fa *MB* 1: 86.

fall, *adj.* = **fallin,** *passande, lämplig.* han war tha bäst ther tillfall (*för* till fall; *i rimslut*) *RK* 3: (*sista forts.*) 5514.

falla (*pres.* **falder. faller.** *refl.* **falz. faldz.** *impf.* **fiol** *Bu* 8, 143, 189; *Bo* 207. **fioll** *MB* 1: 163; *Fr* 2578; *Di* 65, 90, 120. **fiold** *Bil* 864. **fiöl** *Bu* 63, 64, 398; *KL* 363; *Gr* 263, 285; *Di* 216; *Ansg* 179. **fyöl** *RK* 2: 5109, 7325; *Lg* 3: 608. **fiöll** *RK* 2: 1819; *Di* 27, 28, 56, 65. **fiöld** *Ber* 193, 228, 230. **ffywldh** *FH* 5: 54 (1468). **fiäl** *Bir* 3: 97; *Gr* (*Cod. D*) 354; *SD NS* 2: 354 (1411). **fol** *Iv* 417, 985. **ful** *ST* 47, 381; *BtFH* 1: 130 (1506) *o. s. v.* **fwl** *MB* 2: 44, 45 *o. s. v.* **full** *Al* 2430; *RK* 3: 611; *LfK* 277; *Di* 3, 55, 149; *Lg* 3: 579. **fwll** *ib.* **föl** *Lg* 3: 469. **föll** *LfK* 94; *MB* 2: 169. **fall** *BSH* 5: 381 (1510). **ffiill** *Lg* 3: 28. **fel** *MD* 23, 31, 42. **ffel** *FM* 607 (1513). *pl.* **fiollo** *Bu* 64, 71, 182; *Iv* 2944. **fiollä** *MD* 32. **fiolle** *ib* 23. **fioldo** *RK* 1: 1680; *Ber* 172. **fiöllo** *Bu* 154, 185; *MB* 1: 319. **fyöllo** *RK* 2: 8042. **fiöldo** *FH* 2: 56 (1423). **fiullo** *Bil* 226, 342. **fielle** *MD* 75. **follo** *Iv* 420. **fullo** *MB* 1: 358; *MP* 1: 44; *RK* 2: 2297. **ffullo** *Bil* 229. **föllo** *LfK* 17; *Di* 16. *part. pret.* **fallin**), *v.* [*Isl.* falla] *L.* **1)** *falla* (*från ett högre ställe till ett lägre*). the dagh aff himilin falder *Al* 6392. at enghin mathe falla af hans (*hästens*) baki *Bil* 732. — *falla* (*öfver*), *komma* (*öfver*). thän hälge ande som fiöl öfvir apostlarna oc göts öfver thom . . . then samme anden fiöl öfvir hanom *Ansg* 179. — *falla, falla om kull.* trä fallir ey at första hugh *GO* 761. fiöl afguþa mönstar viþ iorþ *Bu* 398. han ful til iordhinna *ST* 47. fiöll sa död till jordena *Di* 65. föllo the badhen stendödh *LfK* 17. han . . . hafdhe maxan fallit vm kul *Pa* 19. margher aff sorghom full om kull *Al* 2430. thz fallet, som thu fiöl wndhi korseno *VNB* 24. fioldo i diäfwlsins snaru *Ber* 172; *jfr* **10.** fiöl han i brot *KL* 363 (*se vidare under* **brut 9**); *jfr* **10.** — fallande sot, *sjukdom under hvilken man faller, fallandesot, epilepsi. Lg* 3: 34. *LB* 7: 132, 202 *o. s. v.* — *falla, kasta sig, störta sig.* fiollo for fötar sancti tome *Bu* 182. *Bil* 229. fiullo drakana hanum til fota *ib* 226. *ib* 246, 342. fiol a knä *Bu* 8, 143. *MP* 1: 44. hon fel til iordh ok wilde kysse hans föther *MD* 42. — *falla, nedfalla, gå ned.* skrin . . . hulkit som hängir mz fyrom fallande (*casuris*) axlom *Bir* 1: 63. **2)** *trans. genom fall slå.* falla sik j häl *ST* 312. han fiöll sik allan ofärdhughan *Lg* 3: 232. *Jfr* **falla sunder.** **3)** *falla i strid, stupa.* alle falla kämpa sigher löse *GO* 86. the crisno fullo *RK* 1: 317. fiöl mykit aff seuekis folk *Di* 216. *ib* 28. **4)** *falla, gå under. opersonl.* tha en man är mäst hogmoduger. oc talar störst tha faller thz gerna mz (*är det ute med*) hanum *Di* 49. **5)** *falla, fällas* (*i rättegång*), *förlora* (*ett mål*). kumbär e thän eþän skal föra: uari fallin. kumbär han ok orkar e han sin edh föra, vari ok fallin *SR* 13. **6)** *hopfalla, blifva mindre.* widh then buskan ther moyses saa brinna oc ey falla *ST* 204. *ib* 205. **7)** *falla, störta, forsa.* j fallande ström *Lg* 3: 579. hon göth wth tharä som fallande fors *MD* 37. — *i ortnamn.* fallandafors *SD* 2: 136 (1292). **8)** *om väg: gå, leda.* gak til then vägh som fallir af iherusalem ok til gazam *KL* 145. thänne vägh ther ij här seer han falder thiit *Iv* 347. til danmark fiollo tha thera wägha *RK* 1: 2154. **9)** *göra anfall, störta sig* (*på, öfver el. mot*). fiöl han a persos *Gr* 263. the fiollä a han *MD* 32. fiöl ofwir (*öfverföll*) them ouarandis . . . en höfdhinge *Gr* (*Cod. D*) 382. at han thör moot dario falla *Al* 1929. *ib* 8714. *RK* 3: 3433. **10)** *falla, råka* (*i*). fiäl hon j mina händir *Bir* 3: 97. hon fol ij owit *Iv* 985. fioll cayn i wanhop *MB* 1: 163. the fiolle i sweme *MD* 23. the fielle i grath *ib* 75. iak föll i mangha syndher *LfK* 94. *Bir* 3: 62. **11)** *falla* (*i*), *gifva sig in* (*i*)? dömdes lauris oys sak til XL m. for han ful i annars mans tal effter xii[a] ranzacan *BtFH* 1: 130 (1506). *ib* 132, 138 (1507), 161 (1508), 172 (1506), 188 (1508), 213 (1507), 277 (1509). **12)** *falla, vända sig* (*från el. till*). the skulu falla af sinna otrolikhetz anda ok vpfyllas mz minom anda *Bir* 1: 229. aldrig falla honum i frå *RK* 3: (*sista forts.*) 4512. klerkerij oc ridderscapit til marsken fullo (*slöto sig till*) *ib* 2: 2318. *ib* 8042, 3: 1470. til nadher falla (*bedja om nåd*) *ib* 2: 4139. til nadha falla *ib* 4341. falla til nadhe *ib* 4903. han . . . fall till it middell *BSH* 5: 381 (1510). **13)** *tillfalla.* sagdhe arff vara fallit sik *KL* 271. hwilkin gardh oss fiöl medh rätto arff *SD NS* 1: 34 (1401). thet arfwät hänne fiol *ib* 106 (1402). *ib* 419 (1405). gardha tompter ok hws som . . . i arff kunno falla *SJ* 1 (1420). the gotz os badhom fiöldo til arfs *FH* 2: 56 (1423). i the zacher ther staden äre (*för* är) deel wtj fallen (*i hvilka del tillfaller staden*) *SO* 154. — *utfalla* (*om inkomster o. s. v.*), *erhållas.* thätta gotz fiöl i herra niclis thridung *SD NS* 1: 20 (1401). hwath aff thy kan falla *ib* 379 (1404). saköre som fallir j bynom *VKR* 35. *Bir* 5: 116. then hiälpe skat, som her fwl j wintress *FM* 317 (1507). alla hudhir oc skin som falla vm aarith *VKR* 36. graskin hermelin oc maardha oc all skinwara som nagat warda ffaller ther nogh alla handa *RK* 1: (*Ny början af Gamla Krön.*) *s.* 164. then ffisk j fforsene ffel j thette her ar *FM* 607 (1513). **14)** *falla* (*om lott o. s. v.*), *utfalla, slå ut.* fiol loter yfuer mathiam *Bil* 243. fiol ä luten sua *Ansg* 229. goth är at leka när wäl fallir (*alea quandoque fauet. Motsv. Danska ordspr. tillägger efter* när: *tärningen*) *GO* 496. lykkan full tha saa *RK* 3: 611. rösterna fullo vppo thessa tre *ib* 2: 2297. drotzsta koret fiöll swa *ib* 1819. **15)** *gå, hända.* thetta ärendith monde tha saa falla *RK* 3: 775. the (*för* thz) kunde tha ey annars falla *ib* 761. ther nästh monde thz saa falla *ib* 1298. *ib* 2510, 2638, 3328, 3346, 3428, 3474, 3721, 3915. han wille swerige aatherfaa falle

thz huru thz kan gaa *ib* 1960. saa monde thz for konungen illa falla *ib* 545. — *med dat.* gik mik som flestom falder *RK* 1: *(LRK) s.* 222. **16)** *lämpa sig, foga sig, passa.* eptir thy thet kan tha bäzt falla *VKR* 43. thz wille ekke wäl falla *RK* 3: 1889. fioll sa thera kerlek till hopa *(öfverensstämde, förenade sig) Di* 94. — *med dat.* thz faldher mik ganzska wäl *Lg* 3: 332. thz fyöl mongom wäl j lagh *RK* 2: 7325. — *part. pret.* **fallin,** *passande, lämplig. i förening med* väl. är här wäl fallit sighia af pylato badhe äthla ok ändha *Bil* 299. sagdho at thz land the lagho tha i, ware them wäl fallith *MB* 1: 422. war han *(ormen)* bätzst fallen diäfflenom at göra sin klokskap mz *ib* 160. þän som bäzt är þär fallen til *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). ey wäl fallen til siälinna syslo *MB* 1: 79. *ib* 81, 83, 101. *Di* 188. *Su* 385. — *utan* väl. the iomfrur magho ther ij fara tha them thykkir fallith vara *Fl* 1003. þen . . . þe vita . . . þer til vara fallen *SD* 5: 567 (1346). fallin til nakat ämbite *KL* 251. oqwämelikin ok til änkte fallin j gudz arfwodhe *Bir* 3: 328. *KS* 43 (112, 46). *VKR* 34, 36, 45. *SO* 18, 212. fallen *(berättigad?)* at thiäna for peninga *ib* 49. — **falla sik,** *falla sig, bära till, hända.* fyöl thz sik *Lg* 3: 605. förre än thz kan sigh saa falle *RK* 2: 2820. — falla sik i lagh, *d. s.* thz fyöl sik tha sa i lagh *RK* 2: 5199. thz fiol sigh ey beter j lagh *ib* 6484. — *refl.* **fallas,** **1)** *komma till korta, brista (i fullgörande).* faldz han ath edhe *(gitter han ej gå eden) TB* 78. **2)** *falla (ss tappande part), fällas (i rättegång), dömas till att utbetala (ss böter).* falz han aatt wäþiom *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). [huat häldär hin som han kärþe] til falz ällä värs [firi horsiangina] *SR* 58. — **falla af,** *falla af.* faller haar aff *LB* 7: 32. tha fioll honum aff then iärnring *Fr* 2578. ä faller aff fatalös byrdh *GO* 314. *ib* 868. — *stiga af, sitta af.* fiöllo genstan aff til footh *(stego af hästarne och kämpade till fots) RK* 2: 4948. — *Jfr* **af falla.** — **falla ater,** **1)** *falla til baka.* swa at han falder ater aff bake som op war stighin *MB* 1: 265. **2)** *bildl. falla till baka, återfalla.* at vi äkke fallom aatir i syndena *Bo* 122. — *Jfr* **aterfalla.** — **falla fra,** *falla från, dö.* at nokar . . . falder fra *SD* 5: 567 (1346). i þerrä staþ som fra äru falne *ib* 568. huilken there ther fiolle fra *RK* 2: 3422. *ib s.* 334. *Jfr* **fra falla.** — **falla in,** *göra intrång.* inge spylere eller laggere . . . falle in i tynnebindere ämbetedt *SO* 224. *Jfr* **infalla.** — **falla niþer,** **1)** *falla ned.* fiöl niþar viþ iorþ *Bu* 63. tha fioldo thera tänder a bordith nider *RK* 1: 1680. *Lg* 3: 579. — *falla ned, nedfalla, kasta sig ned.* fiollo honum til fota nidher *Iv* 2944. **2)** *strömma ned.* blodit fiöll nider pa markena *Di* 56. — *Jfr* **nidher falla.** — **falla saman,** **1)** *passa till samman.* alwara ok gaman faller wäl saman *GO* 538. the same ordh . . . som för fiöllo wäl saman *MB* 1: 319. **2)** *foga sig, bära till.* thera tall full sa saman *(þat kœmr i þeirra ræđo) Di* 55. — *Jfr* **saman falla.** — **falla sunder,** **1)** *sönderfalla.* thz beläte fiol ij stykke swnder *Al* 2381. **2)** *genom el. i fall krossa.* fallir thu thit been sundir *ST* 48. han fiol til iordhinna oc halsin sundir *ib* 131. han fwl sundir hofwdhit *ib* 513. hely ful sik halsin sundyr aff enom stool *ib* 381. *Di* 55. *Lg* 3: 573. — *Jfr* **sunder falla.** — **falla til,** *tillfalla.* som fwll kronone til *SD* 1: 438 (1405, *afskr.*). *Jfr* **til falla.** — **falla ut,** **1)** *falla ut.* rifwin brusto oc hiärtat oc fiöl vt mz allom inäluomen *Bir* 2: 95. **2)** *sjunka undan.* watnit fioll wt *Di* 120. — *Jfr* **utfalla.** — **falla ut ivir (-wtoffwer),** *öfverfalla.* thet kwngen skall komma medh stor macth och falle oss wtoffwer *BSH* 5: 365 (1509). — *Jfr* **bi-, bort-, bön-, for-, knä-, undfalla** *samt* **arf-, ny-, o-fallin.**

fallaland, *se* **fiällaland.**

fallin, *se* **falla.**

falna (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* fölna] *blekna, vissna, förtorka.* blomstar þät skyt falnar *Bu* 152. *ib* 183. *Lg* 974. *MP* 1: 28. *Bir* 3: 2. *Su* 42, 74, 404. 407, 458. *Ber* 21. at ey skuli falna älla wisna nyia plantan *ib* 19. alla theras faghra blomor oc blomster waro falnadh *Su* 75. thz (ɔ: fiko trä) falnadhe *(aruit)* ginstan *Bo* 158. bolin thyrkas oc falna *Bir* 3: 62. han *(kroppen)* falnar oc mister natwrlikin lit i dödhenom *MB* 1: 398. *Su* 404. *Lg* 3: 93. *MB* 2: 153. the falnado aff myklom rädduga *ib* 117. tha hon *(näml. ss döende)* bleknadhe ok falnadhe *Lg* 3: 517. haarit falnadhe sua som thz vare bränt mz elde *Bir* 2: 95. them falnar tungan *(för* lungan?*)* ij thera bryst *Al* 2446. mz falnande fäghrind *Ber* 207. — *bildl. försvinna, förgå.* kännom wi alla vara makt falna *(marcescere) KL* 212. falnade *(fugit)* them badhe raadh oc synne *MB* 2: 171. — *refl.* **falnas,** *vissna.* blomstren . . . huilka iak haffdhe seet . . . swa bradhelika falnas *Su* 75. *ib* 407. — **falna bort,** *vissna bort.* aller kroppen falnar bort *LB* 7: 257. — *Jfr* **ofalnadher, ofalnande.**

fals, *n.* [*Isl.* fals. *Mnt.* vals. *Lat.* falsum] *L.* **1)** *förfalskning.* som nokot fals gyor i kopar *SD* 5: 639 (1347). **2)** *falskhet, svek, bedrägeri.* han slo mz orþe tel döþ ananiam ok saphiram for fals *Bu* 100. fara the mz fals *Bil* 80. fram gik iudas mz fals ok swik *MD* 31. wärlz ära är alt fals ok qwall *Al* 3570. thz var ey fals mz the giisl han hafdhe ij hände *Iv* 3058. mintos lioflika for vtan fals *ib* 5152. for vtan fals ok vtan swik *ib* 2686. *Al* 513, 1421. *RK* 2: 2899. **3)** *osanning, lögn.* the . . . kallade han forrädere thz war fals *MD* 32. troa afbrat thz som fals må wara *KS* 21 (51, 22). *ib* 69 (170, 76). *MB* 1: 320. *Bir* 1: 46, 204, 2: 114. *ST* 37. *Ber* 105. *(KS* 21 (51, 22), 69 (170, 76); *Bir* 1: 46, 2: 114; *ST* 37; *MD* 32 *skulle* fals *kunna fattas ss n. af adj.* **fals.)**

fals (*n.* **falst** *Bir* 1: 206; *SO* 159. **fals** *Bu* 186; *KS* 28 (70, 30); *Bir* 2: 146; *Al* 9953 *(kan vara n. pl.); jfr* **fals,** *adv. samt* **fals,** *n.***),** *adj.* [*Isl.* fals. *Mnt.* vals. *Lat.* falsus] **1)** *förfalskad.* hwa som falsän kopar säl *SD* 5: 639 (1347). onth sölff ok falst *SO* 159. **2)** *falsk, svekfull, bedräglig.* prädicaþe. huru fals ok flärþa fult ä[r a]lt þätta hems lif *Bu* 186. kalladho honum forrädhara fals *Al* 7864. drapp . . . falsa propheta *MP* 1: 18. false propheta *MB* 1: 10 *(de båda sista ex. möjl. snarare att föra under* **3** *el.* **4***).* mz falsom iattom *Bu* 21. huru the skullo gita wnnit han mz sinom falsom fundom *Bo* 159. *Bir* 3: 89. *Al* 9953. han hawir

vanskelikin ok falsan *(debilem)* grundual *Bir* 3: 427. **3)** *falsk, icke verklig, understucken, oäkta.* tel þinna falso guþa *Bu* 521. *MB* 1: 278. false barlaam hät nakor *Bil* 618. af false snille *Bir* 1: 100. fals mynt thz som synis wara rät mynt ok är ey *KS* 28 (70, 30). fals peningr *ib.* plåghadhe med fals *(för* false?*)* wara *(för* waru*)* ok flärd i köpom *ib* 74 (182, 81); *rättast är kanske att ss särskilda ord fatta* falsmynt, falsvara, *i hvilken händelse äfven* falspänninger *bör ss sådant upptagas.* — *låtsad.* at han haui sannelika fullan godhuilia ok ey falsan af vndidanum sinum *KS* 16 (40, 17). **4)** *osann, falsk.* skodha . . . mällan sannind ok falst *Bir* 1: 206. thz som scrifwarene sagdho fals licamlica *ib* 2: 146. budadhe fals tidhande *ib* 222. fulfölghia . . . sin falso käromaal *Bo* 193. — *osannfärdig.* falsä vitnarä *KL* 143. *Ber* 105. — *orätt?* hwath ey hawa quinnonar känt thik nakra falsa böne *VKR* VI. **5)** *misstrogen.* han war them gafwom änkte fals *Al* 1450. — *Jfr* **ofals.**

fals, *adv. orätt.* saghþo þöm fals haua stämt *Bu* 523.

falsare (falsar *MD* 66**),** *m.* [*Isl.* falsari] *L.* **1)** *förfalskare.* cristna tro falsare *(hæreticus) Bu* 190. *MP* 1: 17. **2)** *bedragare.* kallaþe han falsara *(ss en bedragare)* renliue louat *Bu* 27. kalla han suikara ok fulan falsara *ib. ib* 19, 102. *MB* 1: 241. *Bir* 3: 154. *MD* 66. *Ber* 104. **3)** *förförare.* cristne falsara *Bu* 521. *Bil* 158.

falshet (-ir), *f. falskhet, svek.* hans hiärta är fult mz orätuiso ok swikom ok falshet *Bir* 1: 70. *ib* 2: 77, 3: 416. *Fr* 3070. manga falshetir oc lyghn *Bir* 2: 78.

falsk, *n.* [*Fdan.* falsk. *Mnt.* valsch] = **fals,** *n.* **2.** han for mz falsk oc swik *RK* 2: 2899.

falska (-adher), *v.* [*Mnt.* valschen] *L.* **1)** *förfalska.* thz är sant tekn at the äro ey falskade *LB* 4: 347. **2)** *bedraga.* som os falska *MD (S)* 210. **3)** *förföra.* dara eller falska nokor brodhers dotther *SO* 68 *(kanske för det liktydiga* **fölska***).* — *Jfr* **forfalska, ofalskadher.**

falskare, *m.* [*Jfr Mnt.* valschære] *L. bedragare. ST* 129.

falsker, *adj.* [*Mnt.* valsch] **1)** *falsk, bedräglig, svekfull.* han sum är falskr ok flikrar *KS* 21 (51, 22). af falsko hiärta *Bo* 149. at plägha tholkin falskan sidh *(öfva sådan falskhet) Fr* 658. thenna werldenen er omatana falsk *SD NS* 2: 116 (1409). falske prophetane *MB* 2: 365 *(möjl. snarare att föra under* **2** *el.* **3***).* — *med dat.* the waro romarum falske ok onde *Bil* 313. (falskan *trol. för* folskan: wredhin dräpir falskan dara *MP* 1: 135.) **2)** *falsk, icke verklig, understucken, oäkta.* forsma falskan *(Cod. A* falsan 278*)* gudh *MB* 1: *(Cod. B)* 552. känna stena sanna fran falskom *PM* XLIX. thänne licamlike falske hedhrin *Bo* 99. **3)** *falsk, osann, osannfärdig.* falske vitnara *MP* 2: 12. falsk vitne *ib.*

falskhet (-heet *SO* 162. **falzchet** *RK* 2: 5222**),** *f.* [*Mnt.* valscheit] *L. falskhet, svek. Va* 9. *ST* 241, 436. *RK* 2: 4244, 5222. *SO* 162. (falskhet *KS* 19 (48, 21) *är tydligen en förderfvad läsart och torde stå för* fal thär.)

falsklika (falskliga. falskelika. falskeliga *Di* 158**),** *adv.* **1)** *med falskhet, med svek.* wilde falskliga *(dolo)* faa konungx alexandri rike *MB* 2: 255. falskliga swika *ib* 202. falskelika stridha *PM* 24. haffde falskeliga sworit eden *Di* 158. **2)** *falskligen, osant.* falskelika witna *ST* 436.

falsklikhet (falskelichet. falsklighet), *f. falskhet, svek.* fly hans swiklico falsklikhet *Bo* 101. aff gabbarenom falsklighetinna ängle *Bir* 4: 3. falskelichetzins snara *VKR* 63. *MP* 1: 70.

falslika, *adv. falskligen, osant.* dömin ey andra falslica *(motsv. ställe* 2: 153 *har* folsklika*)* j idhro hierta *MP* 1: 207.

falslikhet (falselikhet *MP* 2: 143**),** *f. falskhet, svek. Bir* 1: 41. *MP* 2: 143.

fals vitne, *n. L.*

faluskäppa, *f. L.*

famalogher (fameloger *Di* 131**),** *adj.* [*Isl.* fámálugr] *fåordig. Di* 129, 131, 133.

famn (fampn. famffn *Di* 208. **fambn. faam** *Su* 40. **fagm** *Bil* 117. **fagn** *KL* 341; **fagnin** *Bo* 1. **faghn: faghne** *ib* 144. **fangn** *Bo* 7, 22; *Bir* 3: 236, 281. **faffn. -ar),** *m.* [*Isl.* faðmr. *N.* famn] *L.* **1)** *famn, utsträckta el. omslutande armar.* tok þöm i sin famn *Bu* 183. *Bil* 117. *KL* 341. *Bo* 1, 7, 22, 144. *Bir* 3: 236, 281. *RK* 2: 6030. ther dwaldos the länge oc hiollos i fampna *Gr* 315. iak hauar . . . astundat falla ii þina famna *(i din famn, i dina armar; Andreas' ord till korset) Bu* 140. *Jfr* **kärleks famn. 2)** *famn ss längdmått.* ad spacium trium brachiorum que wlgariter famn denominantur in latitudinem *SD* 2: 2 (1286). thriggia fampna thiokkir *Fl* 957. *ib* 958, 973, 976. *SD NS* 1: 514 (1405). *RK* 2: 6109, 6113, 6119. han *(stenen)* flög iij (3) faffna op i wädret *BSH* 5: 147 (1507). c (100) fambne trosse *ib* 421 (1510). **3)** *famn, börda som man kan bära i famnen; ss rymdmått (för hö och andra torra varor). Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 457. en fampn rofuor . . . och höö *BtFH* 1: 66 (1493, *nyare afskr.*). *Jfr* **fang.** — **famns högher (famshögher),** *adj. famnshög, en famn hög.* skortens pipan . . . famshögh och ey mer *SJ* 231.

famntaka (ffamtaga), *v. eg. taga i famn; omfatta.* ffamtaga wärdzligx astundilsa frost oc hugnadz frukt ffor gudz kärlekx brona *Bir* 4: 106.

famäghin, *adj. eg. ringa i styrka; ringa i antal, fåtalig.* ther til at i wardhin vsle oc famäghne *(pauci numero) MB* 1: 430.

fana, *f.* [*Mnt.* vane. *Jfr Isl.* fáni *i* gunnfáni] *fana.* casta niþar hans märke ok fanur ok baner *Bu* 206. *KL* 379. *Bir* 3: 388. *Di* 264. bäris for hänne een rödh fana j hwilke myns likama pynta biläte vari skrifuat annan väghin oc annan väghin myna modher beläte *VKR* 64. II phanor *FH* 5: 36 (1466). *Jfr* **renfana.**

fane? *m.?* gudh siälff . . . wil thik krona mz sins hälgha rikis fane oc wil thik föra aff thenne fane *MD* 199.

fane (faane), *m. fåne.* han var en armbir fane *Bo* 30. the . . . vntsighia han ok göra som fana *Al* 762. *ib* 1050, *RK* 1: *(sfgn) s.* 180. han saghdhe drömin for sinne dottir fana *ST* 482. ware iak folasta faana gäk *Al* 1921.

fang (faang), *n.* [*Isl.* fang] *L. eg. gripande, fattande.* **1)** *famn; börda som man kan bära i*

famnen, fång; ss rymdmått (för hö). Jfr Falkman, Om mått och vigt 1: 457. gilt fang hö *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *Jfr* **famn.** **2)** *tag, brottning, kamp.* thän ffaar opta fal som adhrom biwdher fangh *GO* 884. **3)** *det som fås från skogen.* vsufructum habeant in eisdem (ɔ: siluis) videlicet löf oc luuk. fang oc feagangh *SD* 1: 581 (1281). — *pl. trävirke, byggnadsvirke.* hugga oc tälghia al fangin *(Cod. A* träwirkith 486*) MB* 1: *(Cod. B)* 563. läghe thz till inga fanga nythir *TB* 75. **4)** *medel, tillfälle, läglighet.* äpte fångom vitra manna ok föreaktugha borghara *(så godt vise män och omtänksamt borgfolk förmå) KS* 86 (210, 94). — *Jfr* **anda-, ater-, barn-, fiske-, for-, ful-, garþa-, hand-, hö-, lagh-, lagha-, var-, viþer-fang.** — **fanga fäþerne (-fäþrini),** *n. L.* — **fangaman,** *m. L.* — **fanga skogher,** *m. skog till eget bruk el. till husbehof.* at wi sielfwa hafvom wår fångaskog och fiskewatn i benämbde skog, om oss thet behof giörs *DD* 1: 79 (1431, *eft. aftr. fr.* 1743).

fanga (fonga. -ar, -aþe, -aþer), *v.* [*Isl.* fanga] *L.* **1)** *gripa, fasttaga, fånga, fängsla.* kan tw hanum *(hästen)* fonga *Di* 125. fangas han egh a färske gyärning *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). þa herodes vilde þik fanga *Bu* 79. saracheni fangaþo han *ib* 175. *ib* 209. *SD* 4: 408 (1335), 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1334, *nyare afskr.*), 378. *Bu* 500. *Pa* 3. *Bo* 164. *Bir* 3: 25. iak atirlöste mit fangada folk *ib* 1: 162. **2)** *få.* dindimus fangar thetta breff *Al* 7213. — *Jfr* **befanga,** *äfvensom* **fa.**

fange (fanga *(nom.) Di* 153. **fangge: -a** *Bu* 24. **faange: -a** *Bir* 2: 66; *RK* 3: 3231. **fonge),** *m.* [*Isl.* fangi] *L. fånge.* baþ þöm binda sik händar a bak ok föra som fanga for kunugen *Bu* 500. at han aldre varþe þässa hems fange sinna ouina *ib* 175. *ib* 24, 56, 168. *Bo* 247. *MB* 1: 234. *Bir* 2: 66. en siwcher man oc gudz fange *BSH* 5: 26 (1504). giff tik thinom broder til fanga *RK* 1: 746. toko them alla til fanga *ib* 3882. *MB* 2: 325. husfogden gripa the til fonga *RK* 2: 2434. *ib* 2709, 2891, 3: 2873, 3231, 4100. — **fanga bodh (-boodh),** *f. fängelse. MD (S)* 267. — **fanga bolt (-bult. fonga bulth),** *m.? fångbult, järnstång hvarmed fångar hopkopplas.* 1 fonga bulth met VII boyor *FH* 4: 84 (1499). 1 fangabult *BSH* 5: 506 (1512). — **fanga hus,** *n. fångahus, fängelse. ST* 251. *Lg* 335. *MB* 2: 122, 123. *MD* 198. — **fanga torn,** *n. fängelse. MD (S)* 304. *Lg* 3: 190.

fangeliker? *adj. lätt att anskaffa.* tin födha se fångelik ok fögelik *(ex facili sit) KS* 24 (58, 25); *ordet synes likväl här vara tillagdt af den förste utgifvaren Bure; se Rydqvist* 3: 302 *samt Klemming, Fragment af Konunga-Styrelsen s.* 5.

fangesman, *m. fångesman.* vthwijsa sin fångesman *SO* 293.

fangilse, *se* **fängilse.**

fangin, *se* **fa.**

fanginskaper (fangenscaper), *m.* [*Jfr Mnt.* vangenschop] *fångenskap.* sculu vare executores hundraþa män . . . utsändä þer þe qwämelicäst gita a mot guþz owinum. oppa warn kost, scaþalösn. forlust oc fangenscap *(d. v. s. med förbindelse att af vår egendom bekosta deras utlösen ur möjligen inträffande fångenskap) SD* 5: 566 (1346).

fantasera (-ar?), [*Jfr Mht.* vantasie. *Fr.* fantaisie] *fantisera, yra.* bliffwer saa got som vitlöös oc fantaserer mykyt *LB* 7: 263.

fanter (-ar), *m.* [*Isl.* fantr. *Ital.* fante, *gosse, tjenare, infanterist*] *L. tjenare, löpare.* en raskir fantir lop han *(vägen)* i tolf dagha *Bo* 13. pylatus calladhe fantin *(förut kallad* thiänare *och i det följande* löpare*) KL* 378. *ib* 379. thz gaff man hördrengiom ok fantom *RK* 1: 3664. — *med föraktlig bibetydelse.* fanta ok ilhyde sputtadho hans knäfal *Bil* 582. hon skal . . . ij minna fanta vald *Iv* 3068. — *narr, tosing?* [*Sv. dial.* fant, fante] the lopo vt och in som fanta *RK* 2: 321. — *ss tillnamn.* siggoni fant *SD* 2: 130 (1292). jacobum fant *ib* 3: 545 (1322).

fanyter (-nyyter: -nyyt *Ber* 261. **fanytter** *Bo* 185; **-nytta** *MP* 1: 37; *Bir* 1: 4; **-nytto** *ib* 2: 313; **-nyttom** *ib* 3: 210**),** *adj.* [*Isl.* fánýtr] **1)** *till föga nyttig, onyttig, värdelös, fåfäng.* vtan thänna grundualin vardhir bygningin fanyt *(frustra fit ædificium) Bo* 33. vafrande til mykla fanyto fafängo *ib* 95. thz räknas til fanyte glädhi *ib* 135. *ib* 127. fanyt ordh *KL* 43. *ib* 245. *Al* 6250. *Bir* 1: 83, 119, 293, 343, 2: 313, 3: 210, 220. *Ber* 261. *MB* 2: 318. af . . . fanyto äro *KL* 236. nu hafwir han brutit och fanytta giort *(profanavit)* the tro som han lofwadhe mik j döpilse *Bir* 1: 4. **2)** *kraftlös, ogiltig.* gör ey fanytta *(irritum)* thina samsäth mz oss *MP* 1: 37. **3)** *oduglig, kraftlös, värnlös.* tha är väl värt at iak fallir for minom owinom fanytter *Bo* 185. **4)** *fåfäng, narraktig, oförståndig.* fanyt mö *Lg* 547. — *n.* **fanyt,** *adv. fruktlöst, förgäfves.* i äruodhin fanyt *Bo* 207.

fanytlika (fanyttelika *KL* 274; *MP* 2: 100. **faanyttelika. fanittelica** *ib* 1: 41. **fanytteliga** *MB* 2: 62, 301**),** *adv. onyttigt, fåfängt, på ett fåfängligt sätt, utan verklig orsak.* som swa kötlica oc swa fanytlica läta sik swa mykyt vaardha . . . vm sina kötlico frändir *Bo* 62. födhir fanytlica öghonin *ib* 17. iac äras faanyttelika *(vanæ gloriæ subjacebo)* giuande annars thing *KL* 232. *Bir* 1: 309, 310, 2: 53, 78. *MB* 2: 301. — *fåfängt, utan uppfyllelse.* aff allom ordhom hwilken herran gud loffwat haffwir edher giffwaskolandis skal ey eth bliffwa til ryggia äller fanytteliga framfara *(præterierit incassum) MB* 2: 62. — *förgäfves.* mannen ärwotha fanytlika *KL* 246. *ib* 274. *MP* 1: 41, 2: 100. vtan förra styris swalgheno. tha äruodhar man fanytlica mot the andra syndena *Bo* 48.

fanytlikhet, *f. fåfänga, fåfänglighet. Ber* 261.

far (faar), *f.* [*Isl.* för] *färd, gång.* han drogh han mz gratande taar a sinom hals the thungo faar *Al* 3610.

far, *n. L. Jfr* **nätia-, orþa-, sara-far.**

far (faar), *n.* [*Isl.* fær, *sällan nyttjadt*] *L. får.* nöteno hörör at röta ok fareno at bräkia *Bil* 213. aller mäste rikedomber i them äwum war i faarom oc nötom oc andro liwandis fä *MB* 1: 220. siw vng faar *ib* 199. eet skabbot faar fölgher gerna andro *GO* 946. jak är nw stadh som faar for wluum *Bil* 541. *Bu* 490. *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375

(1344, *nyare afskr.*). *MP* 1: 133, 134, 136, 137, 200, 202, 203. *KL* 296. *Bil* 106, 237. *Pa* 7. *Jfr* **valdfar.** — **fara dyngia,** *f. fårdynga, fårträck. LB* 7: 245. — **fara flokker (-flukker),** *m. fårahjord.* skingrar oc aatskil wargen allan fara flukken *Su* 147. — **fara galle (ffaara-. fore-),** *m. fårgalle.* tak fore galle *LB* 3: 163. tak ffaaragalla *ib* 2: 56. — **fara gömare (faara-** *Bir* 3: 375; *Ber* 286**),** *m. fåraherde. Bir* 1: 317, 3: 375. *Ber* 286. — **fara hamber (faara-),** *m. fårhud, fårskepnad.* wm wlffwin ingaar j faara ham *(vellere ovis) Bir* 4: 108. — **fara hiordh (faara-),** *f. fårahjord.* faarit bortgangande fra faarahiordhinne wordhe vtan iäf skadhat af wluanna tannom *KL* 296. *Gr* 299. *Bir* 3: 7. *Su* 65, 388. — **fara hirþe (faara-** *Lg* 33. **fara herþe** *Bu* 129**),** *m. fåraherde. Bu* 129. *Lg* 33. — **fara horn (ffaara-),** *n. fårhorn. MB* 2: 353. — **fara hus (faara-),** *n. fårhus. Lg* 956. — **fara kiöt (fara köt** *SO* 193. **faara köt** *MB* 1: 255; *LB* 3: 27**),** *n. fårkött. MB* 1: 255. *LB* 3: 27. *SO* 193. — **fara klädhe (faara-** *Bir* 3: 216**),** *n. pl. fårakläder.* the hawa vtan til fara klädhe *(vestimenta ovium)* ok äru innantil rifwande wlfwa *Bir* 1: 329. *ib* 3: 216. — **fara kropper (-krupper),** *m. fårkropp.* XL fara kruppa *ST* 16. — **fara kyn (-kön),** *n. slag af får.* annat fara kön *Gr* 299. — **fara kätta,** *f. fårfålla, fårhus.* vidh sina fara kätto *(juxta caulas ovium) Bil* 129. — **fara liver,** *f. fårlefver. LB* 7: 212. — **fara lunga (faara-),** *f. fårlunga. LB* 7: 205. — **fara miölk (faara-),** *f. fårmjölk. LB* 7: 87. — **fara oster,** *m. fårost, ost beredd af fårmjölk. GO* 260. — **fara pis (-piiss),** *n. fårurin.* med fara piiss *LB* 7: 245. *ib* 282. — **fara sidha,** *f. fårsida. TS* 25. — **fara son,** *m. son af ett får. Iv* 4442. — **fara talgher,** *m. fårtalg. LB* 4: 339, 7: 252. — **fara ul,** *f. fårull. Bir* 1: 116.

far (fa. *n.* **fat** *Fr* 1262. **faat. faatt.** *nom. pl.* **faa** *Bil* 887; *Bo* 233. *dat. pl.* **faom** *MP* 1: 6. **fam** *Bu* 204. **fåm** *KS* 1 (1, 1), 25 (62, 27). **fa** *Bu* 182. *komp.* **färe** *Bil* 556; *Bir* 1: 240; *MD* 48. **färre.** *superl.* **fäster. färster. färister),** *adj.* [*Isl.* fár] *L.* **1)** *paucus, ringa till antal.* aff litin suiik wardher ffa' man riik *GO* 638. faat folk *Di* 107. tala fått *KS* 25 (64, 27). — *pl. få.* war allom blidhr . . . ok fåm hemelikr *KS* 25 (62, 27). innan fa dagha *Bu* 133. *ib* 182, 204. *MP* 1: 6. *Bo* 233. — *komp. färre.* scref alt thz sama . . . mz färrum ordhum ok bokum *Bil* 382. *ib* 481, 556. *KL* 198. *MB* 1: 127, 414. *Bir* 1: 240, 353, 3: 466, 4: 31. *Iv* 4250. *Fr* 36. *MD* 48. — *superl. pl. paucissimi.* hwa som liffwer som fläste honum spotta fäste *GO* 1018. them manadhe som . . . färsta *(Cod. B* färista 533*)* hawär dagha *MB* 1: 64. — *Jfr* **ful-, offar. 2)** *n. bristande, det som fattas (nyttjas endast predikativt).* reddo kost swa at ey war faat *RK* 1: 2943. — *med personens dat.* taghar them war faat *RK* 1: 231. engin kerde at honom war faat *ib* 2735, 3612. ther war tho engom faat *ib* 2: 7536. första mannenom war enkte faat *MB* 1: 91. at honom är dygdh faat *ib* 309. *Fr* 1262, 1761, 1940, 2102. *Iv* 3842. *RK* 1: 924, 1360, 3659, 3782, 4075, 4305, 3: 242. för än mik wardher lifwith faat *(mitt lif är slut) Al* 738. — *med dat. el. ack. betecknande huru mycket som fattas i något.* ther war eno are i faath *MD* 9. ffore ena stang iordh oc en fiärdhung fat j ena alin *FH* 3: 29 (1443). — *Jfr* **afat.**

fara (faara. *ack. sing.* **faru. faaro. fara** *Al* 2622; *RK* 2: 1121, 3904, 4619; *SO* 85. **fare** *RK* 2: 3658, 3: 3001; *att dessa former böra föras till* **fara,** *icke till* **fare,** *visar det tillagda adj.***),** *f.* [*Mnt.* våre] **1)** *fruktan.* haff enga faaro *ST* 29. *ib* 97, 124, 410, 528. hafdhe faru for honom *ib* 336. stora fara fik han tha *RK* 2: 1121. *ib* 3658, 3904. baare theres liiff mz stora fare *(gingo med stor fruktan för sitt lif) ib* 3: 3001. **2)** *fara.* standa sina faro, *stå sitt kast, underkasta sig ansvaret.* wi standom badhe wara fara *Al* 2622. ther om vil jach sta mina fara *RK* 2: 4619. *SO* 85. — *Jfr* **fare.**

fara (-adhe), *v.* [*Mnt.* våren] *frukta.* han sculle för them ey fara *RK* 2: 2149. *ib* 2666, 4215, 4390, 4586, 5572, 5590, *s.* 341, 1: *(Ny början af Gamla Krön.) s.* 164. — *opersonl. med dat. el. ack.* faradhe honom storlika for konungenom *Lg* 3: 47. — *Jfr* **forfarin.**

fara (*pres.* **far. faar. fäär** *Iv* 1949 *(i rim med* **her***). impf.* **for. foor.** *pl.* **foro. fooro** *Lg* 3: 368. *part. pret.* **farin),** *v.* [*Isl.* fara] *L.* **1)** *fara, färdas, gå, begifva sig.* foor vppa eno litlo skipi *Bo* 71. at matä coster se thär þe farä *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). þe vm landet fara *ib* 5: 606 (1346). at wir ärum aff lande farnir *ib* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). philipus for af suerike ok tel asiam *Bu* 200. hänna prästar var fiären farin *ib* 11. han for tel himna *ib* 12. hem fara *ib* 5. far til thinna brödhra *MB* 1: 230. böndir som til torghx foro *Bo (Cod. B)* 344. raskelika foro budin thädhan ok tith som tha herren var *RK* 1: 158. fara j iudha rikit *Lg* 67. fara . . . äpte tarvom ok ärandom sinom *KS* 65 (160, 71). fara åt tarvom sinom *ib.* fara *(stiga)* i första skip han funne *Bu* 133. sidhan brödhrinne waro farne j säng *KL* 21. ther til at j faarin j säng *(lectos intraveritis) Bir* 4: 119. *ib* 5: 87. haffde . . . farit . . . i *(tillträdt el. satt sig i besittning af)* thet godzet *SD NS* 1: 644 (1407, *gammal afskr.*). fara ii *(ikläda sig)* fatök kläþe *Bu* 186. *MB* 1: 206, 365. *Bo* 196. *Bir* 3: 12, 374. *Fl* 1301. *Al* 278, 6344. *RK* 3: 456. *Di* 60, 194. dotther faar gerna i modhers särk *GO* 346. *ib* 1101. pläga barnen . . . gerna j forälridz kläde ffara *MD (S)* 214. klädins j cristnom klädom ok farin j siälfuan ihesum christum *Bil* 648. han foor ij *(antog)* macedons klädha sidh *Al* 2811. hwilkin tima man far innan domara nampn *(ikläder sig, antager)*, han far aff *(afkläder sig, bortlägger)* wina nampn *MB* 1: 365. wämpta iomfrwr . . . ther aldre hafwa mz mannom warith vtan ä innan wapnom farith *(varit iklädda) Al* 4716. faari w *(afkläde sig)* öfuarsta klädhomen *VKR* 66. *Bir* 4: 19. alexander aff *(afkläder sig)* sinne kapo far *Al* 3512. *Di* 124, 291. ware aftäkt alt thet han far mz *(förer el. har med sig) TB* 79. thz är thin gudh hon haffwer mz fara *(är hafvande med) MD* 162. — *med ett predikatsadj.* sagdhe keysarin söme rättan fara af (wärdhlene) *Bil* 319. han foor ey slappe honom tidenden bar *RK* 1: 419. foro heem slappe *KL* 370. foro villa vm kring grafwa *Bil* 119. rätuis maþar far vildar *Bu* 197. — *med ack. af ett*

subst. betecknande färden. ffara ferdh *Di* 239. en man . . . for pilagrims färþ *Bu* 172. willo the crisno ena reso fara *RK* 1: 1482. riddaren far sin vägh *Bu* 19. iacob foor sina leedh *MB* 1: 225. — *med ack. af ett subst. uttryckande vägen fram öfver hvilken rörelsen sker.* farin häldir en annan wägh i idhart rike *Lg* 35. fara . . . langa wägha oc krokotta *MB* 1: 270. hwi the foro ey sina rätta leedh *ib.* almanna wägha . . . the ändelika skulu faras *KS* 65 (160, 71). — *med ack. af ett subst. uttryckande stället hvaröfver el. hvarigenom rörelsen sker.* thu far nw badhe bärgh ok dal *Al* 1415. haffwir farith land oc rike *RK* 1: *(Albr) s.* 207. *ST* 510. *Pa* 17. konung kan ey alt (ɔ: riket) sielffwer fara *MD (S)* 258. hwi skal thu swa alt fara oc forsökia *Lg* 3: 226. — *med ack. af ett subst. uttryckande rörelsens ändamål.* foro . . . sin ärande *Bu* 26. *RK* 2: 5453, 6479. *ST* 262. *Di* 235. *SO* 199. som thz budskap sculle fare *RK* 2: 3283. *Lg* 3: 316. **2)** *fara, störta sig.* han foor ther ij *(i vattnet) Al* 2540. *ib* 2548. — *fara, rusa.* foor at klawse them onda knöös *Al* 651. läter fast mot honum fara *Fr* 1812. **3)** *fara, gå, företaga sig.* tha iak foor konung artws finna *Iv* 805. jak far thän herra nu at leta *ib* 3959. *Bu* 9. nar han staar op ok sofua vil fara *Fl* 1019. **4)** *med prep.* äptir. *fara efter, söka, sträfva.* foor han epter höghrom länom *Lg* 1003. jach haffuer . . . aldrey effter idhart wärsta farith *RK* 2: 5533. han far mest äptir at forstyra oc hindra gudz ordh *ST* 153. **5)** *fara, handla, gå till väga.* swa radhelika fara *Fl* 845. faren sakta *RK* 2: 8281. *ib* 3: 1350. — *i synnerhet i förening med prep.* mädh. *fara med, gå till väga med.* fara mz fals *Bu* 101. *Bil* 80. *MB* 1: 214. *Iv* 4811. *RK* 2: 2899, 6488. *Di* 47. wilde ther jo swa mz fara *(så ställa det)* at anner thera sculle höfuitzman wara *RK* 2: 2315. hon for ther swa hemelika oc listelika mz *ST* 87. *ib* 483, 486, 487. — *förfara med, behandla.* moot höfdhingomen oc phariseis som swa hafdho lätit fara mz honom *Bo* 195. *ib (Cod. B)* 348. *Fr* 590, 996. *RK* 2: 326, 1354 *o. s. v.* at brödhirne ellir hionin farin ey illa oc oskötelicha medh sinom klädhom, anbudhom ellir androm thingom *VKR* 35. rada hwro ther skall mz faras *Di* 66. — *sysselsätta sig med, befatta sig med, utöfva.* mz huat truldom far þu *Bu* 495. *KL* 3. *MB* 2: 376. *Bir* 3: 396. the som fara mz tholke villo oc vantro *ib* 250. the ting som . . . tik är ey rådhelikt medh fara *KS* 22 (55, 24). *Bo* 17. *ST* 24. *Su* 153. **6)** *få ett visst öde, komma el. vara i ett tillstånd, befinna sig, fara.* samulundh for han som then förre *(det gick honom på samma sätt) Bil* 446. swa far huar then som godz girilica samanläggir *MP* 1: 145. swa fara the moot honum sta *Al* 1501. swa ära farne marghe kämpa flere *ib* 16. *ib* 1381. *ST* 25. *RK* 2: *s.* 352. *Di* 153. the . . . foro än thesligis *(det gick åter med dem på samma sätt) ib* 18. tha for thz *(det gick dermed)* som man maa höra *RK* 1: *(sfgn) s.* 184. vi farom opta vadhelica *Bo* 43. far til thinna brödhra, oc se hurw the fara *MB* 1: 230. *ib* 247. swa framt ij vilin fara väl *Iv* 3310. *RK* 1: 2941, 2640, 3: 3690, 3697. *ST* 532. swa at fangit folk ey bäter gaat farit än the foro *RK* 1: 2628. *Fl* 863. *Di* 68. räddis hon at hon sculde illa fara *(att det skulle gå henne illa) Bil* 867. än þe vildo eigh vär fara än han sialuar *Bu* 207. han skal illa fara vnder swärdh oc hunger oc eld *MB* 1: 10. *Al* 8882. *ST* 532. foro hans saar illa *Di* 192. waat oc frusin oc ömkelika farin *ST* 35. henna klädhe waro . . . ila farin *ib* 292. lät them wäl fara *(gå med fred) ib* 471. — *ss afskedshelsning.* far hel ok säl, *var lycklig, far väl.* far nu hel ok säl *Bu* 521. *Di* 77. — far väl *(i detta uttryck ingår äfven betydelsen* **1)**, *må det gå dig väl, var lycklig, far väl. ss yttrande till en afresande.* far nu väl *Fl* 560. faar wel son *RK* 1: 1918. — *ss yttrande af en döende.* farin nu wäl mine käraste . . . ffaar wäl iordh, ffaar wäl wärld, ffaren wäl alla wärldzlika wener *Su* 131. — bidhia fara väl, *säga far väl till, taga afsked af.* bidhia sändebudhit wäl fara oc hans fölghe *MB* 1: 206. *Fl* 211. *Iv* 378. *Al* 1262. *Di* 85. **7)** *fara, förekomma.* fore the osämio oc ordh, ther jach hafuir haft meth thöm oc oss i mällan hafuir farith her till thenna dagh *SD NS* 1: 678 (1407). om all the stykke oss hafwa mällan farit om wara köpslaghan *ib* 2: 13 (1408). lot herra jacobir för:da karl störkarsson lidughan oc lösan vm alt thet thöm mällan foor badhe i fasto oc i löso *ib* 114 (1409). *ib* 240 (1409). i thessa matto hawom wi vart badhe fädherne ok mödherne ok alt thet minne syster ok mik hawer mellan farit *(det vi hafva haft gemensamt)* til thenna dagh, skipt ok aat skilt *ib* 429 (1411). **8)** *opersonl. gå, ske.* ä huru thz kan sidhan fara *Iv* 5534. *Di* 15, 223. sagde hanum alt, hwre farit haffde *ib* 110. *ib* 111. thz hade ey sa farit *RK* 2: 7956. — *med dat.* se hurw them mon fara *(Cod. A* the fara 230*) MB* 1: *(Cod. B)* 549. **9)** *försvinna, upphöra. i förbindelsen* lata fara, *öfvergifva, lemna, upphöra med.* marcellus . . . lät fara symon *Bil* 105. the loto fara awund ok niidh *RK* 1: 3446. *Al* 1388. *ST* 467, 483. *MD (S)* 260. thz wil iak aff sla oc lata fara *(utelemna) ST* 6. lat fara *(bry dig ej om, slå bort)* alla dröma *Ber* 246. lathen thz fara *(låten bli det) RK* 2: 4765. *ib* 6828. **10)** *bearbeta, bruka, begagna.* nw wil ingin akrin ffara *MD (S)* 256. tessom forscreffna godz scall hon styra oc radha, fykia oc fara *SD NS* 1: 266 (1403). *DD* 2: 14 (1459). fiikia oc fara the for:de watn *SD* 1: 520. hwar som thridhiungsens vatn faar olofwandis *TB* 79. **11)** *öfverlåta.* hauir jäk hanom thet for:de gooz farit meth skafft oc skiäl *SD NS* 1: 620 (1407). *ib* 218 (1403). — *pres. part.* **farande, 1)** *farande, rusande.* eet leon kom tha farande thär *Iv* 5305. **2)** *kringfarande, kringstrykande.* farande qvinna, *sköka.* en faranda qwinna *KL* 218. swasom fulasta farande qwinna *ib* 290. *ib* 78. *Bir* 3: 26, 289. **3)** *som är i rörelse, som köres?* ä faller aff farande las *(sensim deficiat vaga iugiter axe suppellex) GO* 876. **4)** *rörlig, flyttbar.* jorda godz oc farande hafuor *(lösören) SD NS* 1: 171 (1402, *gammal afskr.*). **5)** *försvinnande, flyktig, förgänglig.* farande är *(utgående är, utbetalas måste)* fäster öre *GO* 125. *ib* 948. päning är badhe farande ok komande *(sicut adunctiua sic era fluunt fugitiua) ib* 905. the (ɔ: werulzlik ting) äru farande ok komande *KS* 20 (50, 22). thz tu hauer af werulzliko farando godze *ib* (51, 22). — **fara sik, 1)** = **fara 1.** foor sik thädhan rät ij stadh *Iv* 3752. *ib* 3947, 4672, 4673. *Al* 1931, 4175 *o. s. v.* **2)** = **fara**

6. far thik väl, = far väl. *Al* 2853. farin idher väl *Iv* 3943. — *refl.* **faras,** = **fara 1.** härtogh valdemar foors pelagrims ferd *RK* 1: 2704. — **fara af,** *fara bort.* fari ey af vtan þerrä orlof *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). *Jfr* **affara.** — **fara at,** *opersonl. gå, vederfaras. med dat.* hwilken tima thik far wäl at *MB* 1: 235. *ib* 236. *GO* 803. *Iv* 2862, 4210. *RK* 1: 3001, 3003. for os alle illa ath *Di* 222. suå far ok tungonne åt *KS* 55 (139, 59). *RK* 2: 3199. *Jfr* **at fara.** — **faras at,** *bete sig, förhålla sig. opersonl.* altith fars tek manneligha ath *(enn for hann drengiliga sem fyrr) Di* 214. — **fara ater,** *fara till baka.* for tha atir heem akande a sinom vangn *KL* 146. foor atir oc fram *(fram och till baka) Bo* 30. fara ater ij geen *Fr* 2672. *ib* 2716. *Jfr* **aterfara.** — **fara bort,** *fara bort.* en dagh foor han bort *KL* 307. *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). *Bil* 313. *Jfr* **bortfara.** — **fara fram,** 1) *fara fram.* the thordo ey fara fram til hans *Bil* 461. *Pa* 16. *Jfr* **fara ater.** — *fara fram el. förbi, passera.* skall her fara fram ho ther lyster, oc skall engen toll lenger wäre *Di* 66. — *fara fram, gå fram, handla.* ffar fram aat hans fothsporum *Bil* 214. for fram at folsko raþe *Bu* 156. 2) *förgå.* wärdlin far fram *(transit)* och hännä giri *Ber* 81. — *Jfr* **fram fara.** — **fara i gen,** *fara till baka.* *Pa* 19. *MB* 2: 89. *Fr* 2672, 2716. — **fara in,** *gå in.* *MB* 1: 205. *Jfr* **infara.** — **fara ivir,** 1) *öfverfara, öfverskrida.* eet sund . . . som mange fara iui mz lifs vaþa *Bu* 498. *Bo* 77. 2) *gå förbi, underlåta att tala om.* han foor ower hwat waadha han hafdhe aff siw orma vngom *Lg* 3: 211. 3) *gå öfver, upphöra.* rägnscuren gik bort och for ofwer *Ber* 36. *ib* 37. 4) *öfverträda?* the iwer hawä faritt *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). — *Jfr* **ivir fara.** — **fara niþer,** *fara ned.* far . . . niþir ii diupt häluite *Bu* 19. *Bil* 799. *Bir* 3: 211. *Jfr* **nidher fara.** — **fara til,** *gripa sig an.* iämsköt far han til, oc letar fra them älzsta oc til then yngxsta *MB* 1: 247. *Jfr* **til fara.** — **fara up,** *fara upp, stiga upp.* gudz ängla fara gladha nidher oc vp at stighanom *Bil* 799. han for vp j eet vindögha *ib* 124. *Bo* 247. *Bir* 3: 211. jwdas är som leons vnge, oc far op epter bradhinne *MB* 1: 262. han foor oppa (= op a) korsith *ib.* *Jfr* **up fara.** — **fara ut,** *fara ut.* ther wt varo farne aff normandi *Fr* 1584. war stolanus farin wth *Lg* 3: 594. *Jfr* **ut fara.** — **fara ut genom,** *genomgå.* thässa pinonar foor han alla vt ginom *(hæc omnia percurrens) Pa* 18. — *Jfr* **fast-, flat-, for-, genom-, hem-, i-, ivir-, kringum-, lagh-, mis-, um-, umkring-, undan-, vidher-, vil-, äptir-fara,** *samt* **väghfarande, utfarudagher.**

farare, *m.* *Jfr* **lands farare.**

fardagher, *m.* [*Isl.* fardagr] *L. fardag, dag då tjenstfolk enligt lag lemnar och antager tjenst. pl.* holla sin stadde drengh mz thöm som hon stadth haffwer fran fardagha til fardagha *SO* 203. — **fardagha tidh,** *f. fardagstid.* om pascha ok myckelsmessa fardagha thijder *SO* 203.

fare, *m.* [*Mnt.* fāre] 1) *svek, list?* the forwissade marsken vten fara vten arkt skulde thz wara *RK* 2: 6290. 2) *fruktan, farhåga, fara.* thäs hafwin ij fara *Al* 2022. thz the for idher hafua ängin fara *Fr* 268. *RK* 2: 2188, 3725, 5869. haffde han ey myken fara *ib* 6299. bära fara *ib* 3: 1622. mono the fara for idher bära *Fr* 274. *RK* 2: 1343, 3556, 4285, 9567, 3: *(sista forts.)* 5408. om mig bar hon stoor sorg och fara *ib* 4775. vtan fara *Al* 2241. *RK* 2: 7429, 3: 1478. är fare werth, ath thee karane giffwe siig in tiil fiiyenderner *BSH* 5: 113 (1506). atherbliffwer tik en räddoghe oc fare *LfK* 145. — hava *el.* halda til fara, *taga sig i akt för.* han hiolt honom til fara *RK* 2: 5411. hafuer thu ey thin owen til fara. tha säter thu tigh j waadha *Ber* 290. — taka til fara, *vara orolig för el. i anledning af.* droztin tok thz mykit til fara at marsken sculle hans höffwidzman wara *RK* 2: 5305. 3) *fara, våda.* the wiste ey aff thenna fara *Al* 8956. iak hafwer . . . opta sitith ij fara ok nödh *ib* 2065. *RK* 2: 3329. *Lg* 3: 655. er menniskiona liiff i stoor fara *LB* 7: 238. jach wil min fara sta *(stå mitt kast) RK* 2: 4462. staa theris egin äwentyr oc fara *BSH* 5: 259 (1508). han bad them för läta j fara staa *(låta det stå sitt kast)* ä huru gud tektis thz kunne gaa *RK* 2: 8156. — *fara för straff.* skal han göre eth mynth som kallas örtugh om attha penninghä swa god at en mark wägin skal halde attha lodh sölff eth halfft qvintin owan eller nädhan vtan fara *(d. v. s. utan att utsätta sig för straff, om vigten med ett halft qvintin öfver- eller understiger den lagbestämda; jfr Schiller-Lübben 5: 200) HSH* 19: 12 (1480). *ib* 14 (1497), 15. (fara *för* vara *Fl* 900; *se* **vara,** *f.*) — *Jfr* **lifs fare** *samt* **fara,** *f.*

farfaster? *adj.? L. som färdas om bord å ett fartyg?* de qualibet persona in ipsa naue res aliquas mercacionis causa deferente dicta in nostra lingua farfasta *SD* 3: 161 (1314).

farfäster, *p. adj. L.*

far för, *adj. L.*

fargalter, *m. L.*

farhammar, *m.* I far hammer och I sidh hammer och II hand hammer *HSH* 19: 168 (1506).

fari, *m.* *Jfr* **blekungs-, gräs-, löþosa-fari.**

farilse, *n. pl.* *Jfr* **nidher-, up-farilse.**

farkoster (faar-), *m.* [*Isl.* farkostr] *L. det med hvars tillhjälp man färdas.* 1) *dragare, ök (om häst el. åsna).* pläghadho stundom ther in sätia sin farkost oc ty war ther jäta äller krubba bygdh huar asnane ato w *Lg* 46. *ib* 3: 218. ä mädhan sanctus germanus lifdhe war han (ɔ: asnin) töker til hans farkost *ib* 233. — (?) om the olagä skiwtzferder medh eders häster och faarkoster *BSH* 5: 77 (1506). 2) *farkost, fartyg.* skulde tiith beuäle sik inskäris met sodana skep ok farkosth *FM* 244 (1505).

farlama, *adj.* [*Jfr Isl.* farlami] *oförmögen att färdas el. röra sig. MB* 2: 218.

farlater, *adj. L.*

farliþ, *n. L.*

farlika (farliga), *adv.* 1) *försåtligt, listigt?* swasom fiskana ffarlika takas mz krokenom, oc foglana owarlika fangas mz snarom *Su* 237. 2) *med fara.* jac haffuer . . . farliga stondit i margt et kiff *RK* 2: 6773.

farliker (farligh. farliig. farlikin: -likit *ST* 424; **-likith** *PM* 40**),** *adj.* [*Mnt.* vārlik] *fruktans-*

värd, farlig. eeth annat mykyt farlikit *(för hvilket är mycket att frukta)* *ST* 424. augustus haffuir j sigh ij [2] ondha och farliiga dagha *LB* 7: 93. *ib* 94, 95, 96. är tz en farliig oc stor syke *ib* 262. mz . . . grymom oc farlighom vapnom *MB* 2: 239. juthe stridz folk är farlikaren *PM* 15. farlikith är *(det är att frukta)* ath ther före hände qwinna föde döth barn *ib* 40.

farlikhet (farligheet *RK* 1: *(Tillägg till LRK) s.* 244**),** *f. fara. Lg* 3: 692. *Gers Frest* 50. *RK* 1: *(Tillägg till LRK) s.* 244.

farlös (faar-), *adj.* [*Mnt.* varlôs] *oförutsedd, plötslig.* sändher . . . faarlös dröffuilse *Su* 175. — *n. adv.* **1)** *afsigtslöst, oförutsedt.* vänt thz vara fauizsco ok farlöst tilkomit *Bo* 123. thön *(för* thöm*)* som hona skodhar granlica . . . möta farlöst mang the thing *(multi adsunt passus insperati)*, af hulkom människian faar nya varkunnan *ib* 180. **2)** *tillfälligtvis, af en händelse.* the olykka oc skadhi nakrom ffarlöst hände *Su* 168. **3)** *plötsligt, hastigt.* swa farlöst swa som stiälandis thädhan fara *Bo* 20. rusadhe han farlöst paa hedhningana *MB* 2: 226. *ib* 246, 248, 261, 295, 316, 317, 320. *Su* 22, 211, 243. **4)** *hastigt, ofördröjligen.* at reffstatingin kunno ey koma swa farlöst *SD NS* 1: 363 (1404). lather mik farlösth faa then hiälp *Di* 207.

farman, *m.* [*Isl.* farmaðr] *kringresande köpman? ss tillnamn.* oluff farman *BtFH* 1: 332 (1463).

farmber, *m. Jfr* **bats-, pram-, skip-farmber.**

farskin (faar-. forskyn: forskynnom *VKR* 58. **foorskyn: -skynnom** *ib* 70**),** *n. fårskinn.* swa findher man lamskin faal som faarskin *GO* 709. *VKR* 12, 58, 70. *Bir* 4: 10, 24, 5: 41.

farstova (farstugha: -stugho *SGG* 130. **ffarstuga: -stugu** *SEG* 122**),** *f.* [*Fnor.* farstofa] *förstuga.* antica, farstoua *GU* 7. til han tha ij farstoffwunna kom *Al* 2332. *SEG* 122. *SGG* 130. — **farstovu golf (ffarstwgu-),** *n. förstugugolf. SEG* 121.

fart, *f.* [*Mnt.* vart] **1)** *färd.* strax med samma fart will han giffwe siig op till stocholm *FM* 593 (1513). — (?) the äre inge rese kompne sa tiil slottith, the haffwe jw sath panth for farthen *BSH* 5: 14 (1504). **2)** *hast.* han skal aff norges landh dragha fulsnarth och ey wara seen wthan mz stora farth *RK* 3: 30. the öffuer drogho mz eena farth *ib* 3111. *ib* 2972. mz fwlle farth *ib (sista forts.)* 5555, 5605. *MD (S)* 236. — *Jfr* **välfart.**

farunöte (fahrnöte *SO* 294. **farnöt. foranötha** *SD NS* 2: 190 (1409), *närmast väl för* **faronötha),** *n.* [*Isl.* föruneyti] *L. farnöte, ressällskap, följe.* bathe i flok oc i farnöt *SD NS* 1: 147 (1402). som i flok oc foranötha meth waro *ib* 2: 190 (1409). *SO* 294.

farunöter, *m. L.*

farvägher, *m.* [*Isl.* farvegr] *L.* **1)** *farväg.* viam wlgariter dictam farvægh *SD* 4: 88 (1329). *ib NS* 1: 360 (1404). widh then farwägh som ligger til bruncabergh *SJ* 180 (1449). **2)** *väg som man har att färdas.* jach . . . vnkom the rigisins fiender j min farwägh ware *FM* 339 (1507). — **farvägs ra,** *f. L.*

fas, *se* **fnas.**

fasa (-adhe), *v. fasa, förskräckas.* fasadho för hans strangheet *MB* 2: 174. — *opersonl.* thom fasadhe i thera hyärtha wiidh saa grimth eth wirke *Lg* 3: 144. — *refl.* **fasas vidher,** *fasa, förskräckas. opersonl.* fasadhis thöm vidhir *(stupefacti sunt)* *KL* 402.

fasan, *f. förskräckelse, rädsla.* räddughe oc fasan *MB* 2: 148, 149. *ib* 171, 227, 327. *Su* 28. *LfK* 221.

faselika, *se* **fasulika.**

faseliker, *se* **fasuliker.**

fasi (fasy *Su* 93, 117**),** *m. förskräckelse, rädsla.* stor fasi grep os *KL* 400. mz fasa oc räddogha *Bil* 595. *ST* 304. *MB* 2: 6, 12, 269. *Su* 66, 93, 94, 117, 125. alt henna thiänista folk hafdhe fasa af hänne oc syndherlikin kärlek til henne *Lg* 3: 501.

faskelika? *adv. L.*

fast (-ir), *f. fasta, laga stadfästelse af förytt-ring af jord.* medher lysn och faast *(cum firmarijs wlgariter dictis fastum)* *SD* 5: 494 *(öfvers. fr. midten af* 1400-*talet).* hwilkin tyma han ther fast a bedhis *ib NS* 1: 156 (1402). *BYH* 1: 188 (1381, *nyare afskr.*). här ärw thesse män til witnis som a fast ok skapte hioldo *ib* 205 (1397). — *pl.* per omnes legales tradiciones dictas fastir *SD* 5: 117 (1342). — *Jfr* **fasta, fäst** *samt* **fastir.**

fasta, *f.* **1)** *fasta, laga stadfästelse af föryttring af jord.* proloqutor illius faste fuit kanutus sutor *SD* 2: 381 (1303, *gammal afskr.*). ther war äy fasta wppa kumyn *SD NS* 2: 153 (1409). hafdhe honna *(jorden)* meth fasto oc allom skälom fangit *ib* 163 (1409). *ib* 291 (1410). gaff lyst ok fasto a sätto thinge . . . niclisse pädhersson . . . a eenne prouento wägna, som herra hannes westmodzson ok gabriel, hans brodher . . . funderadho i vesteraros domkirkio *ib* 1: 78 (1401). gaff hon ther lyst ok fasto oppa the for:da fyra örtuglandh jordh hedherlicom manne herra pädhare *ib* 95 (1402). *ib* 108 (1402), 139 (1402) *o. s. v.* kännis iak . . . mik hafua skylt for fastone *ib* 179 (1402). *ib* 180 (1402). thz jak laglika fasto föreskilt haffwer . . . vppa ena ortogh oc VI öris landh jordh *FH* 3: 78 (1446). fastomän ther a fastonne hioldo *SD NS* 2: 35 (1408). nempdis thesse tolf godha män ther til fasto oppa *ib* 1: 15 (1401, *nyare afskr.; möjl. att föra till* **2**). mäth samw fasto *ib* 52 (1401). — *pl.* for:da godz . . . fastfara oc fastor vppa giffwa *FH* 3: 37 (1444). *ib* 93 (1446). **2)** *pl.* = **fastar.** thenne fastor waro . . . thakne *SD NS* 1: 595 (1406). thässe waro fastor ath thässo köpe *ib* 626 (1407). *ib* 594 (1406), 620 (1407), 2: 300 (1410), 446 (1411). äro thenna tolff fasto oc skötninge män aath thetta köp *FH* 5: 74 (1477). — **fastobref,** *n. fastebref, dokument som meddelar laga stadfästelse af föryttring af jord. SD NS* 1: 127 (1402), 277 (1403), 2: 406 (1411). *Jfr* **fasta bref.** — **fastomän,** *m. pl.* = **fastar.** *SD NS* 1: 88 (1401, *nyare afskr.*), 179 (1402), 180 (1402) *o. s. v.* the förskrifne waaro fastomen aat sama köpe *SJ* 221 (1453). *Jfr* **fastamän.**

fasta, *f.* [*Isl.* fasta] *L. fasta, återhåll från föda el. från vissa födoämnen (särsk. kött) under viss tid; fasta som företages i religiöst syfte, i sht efter föreskrift af kyrkans lag el. kyrklig myndighet.* johannes fik hanom atar mäþ bönom ok fasto försto naþe *Bu* 156. idhnadhe sik ey at enast i myklom bönom oc store wakan, wtan ämwäl haffde hon mykla fasto, swa

at om daghen aath hon at enast enfalla brödith, mz nakra röther ällar gräs oc yrther *Lg* 3: 301. pauen skipaþe fasto ok böner *Bu* 24. *ib* 63. i fastonna atirhalde *KL* 335. godh är fasta tha hon ma eld släkkia *GO* 1106. — *särsk. quadragesima, långfasta, den påsken föregående fastan, hvilken började askonsdag och varade i 40 dagar (då söndagarne ej räknas).* vm fastona *SD NS* 1: 558 (1406, *gammal afskr.*). lögherdaghenom þöm förstä i fastonne *SD* 5: 639 (1347). *MP* 2: 58, 60. första manodaghin i fastonne *SJ* 153 (1447). odhins daghin i quatuor temper i fastonne *ib.* v daghum for wara fru mässo j fasto *Bil* 699. *KL* 34. *MB* 1: 307. *RK* 1: 2818, 2: 7658. huru jwll ok fasta the trättä *MD* 382. — siu vikna fasta, *samma fasta förlängd genom att inträda fastlagssöndag.* han (*påfven Telesphorus)* skipadhe vij wikna fasto fore pascha *Lg* 1000. klärkom bödh han fasta vij wikna fasto fore pasca *ib.* badha langa fastona swa som är fran alla hälghona dagh ok til iwla, ok siw vikna fasto . . . fastadhe hon . . . vidh vatn ok brödh *KL* 335. — nio vikna fasta, *den påsken föregående fastan förlängd genom att inträda söndagen septuagesima.* nästa thorsdaghin for nyowikna fasto *SD NS* 1: 315 (1404). i IX vikna fasto *MP* 2: 47. i IX viku fasto *ib* 50. — i fasto (i fastha, i fastes, i fastens, fastis), *under sistliden långfasta.* som wij scriffue eder til i fastens *BSH* 5: 377 (1509). war jak hooss her niels boson i fastha *ib* 584 (1517). *ib* 451 (1511). j fastis *FM* 424 (1509). ath nw fastis jak tingade eth skep til edre herredömis behoff *ib* 317 (1507). i fastes nest forliden *ib* 125 (1501). — *Jfr* **gen-, kiöt-, langa-, miþ-fasta.** — **fasto altara kläþe,** *n. altarkläde som nyttjas under fastetid.* hwardax oc fastu altarä cläþe *SD* 5: 564 (1346). — **fasto brut,** *n. brytande af fasta. Bil* 696. — **fasto dagher (fasta-),** *m.* [*Isl.* föstudagr] *L. fastedag, dag då allmän fasta eger rum.* baadhe j fasto daghum oc androm timom aff aareno sculu the hafua thera nödhthorfft j mat oc dryk j beskedhelichom timom *VKR* 16. *ib* 28, 62. *Bir* 1: 132, 2: 63, 4: 15. *Ber* 230. — *dag då enskild fasta eger rum.* läsom wi af hälghom apostolis at the thiänadho gudhi i hwngher törst och mangom fastadaghom *Ber* 128. än onde och orene thanka dröfwa thit hiärta . . . tha ält bort them af thinne siäl mz renom bönom och idhkelike wakw och fastadaghom *ib* 182. *ib* 180. — *Jfr* **hovudh-, thör-fasto dagher.** — **fasto födha (fasta-),** *f.* = **fasto koster.** han togh bort clostrens fasta födha *RK* 2: 1500. — **fastoganger (***ack.* **fastagaangh** *RK* 3: 3738. **fastegang** *ib* 2: 6544, 8138. **fastegangh** *SO* 48, 63. **fastegonk** *BGG* 302, 303, 308, 309, 313**),** *m.* [*Isl.* föstugangr] *L. fastans ingång, fastlagen.* giordhe stort hoff vm en fasto gang *KL* 124. innan . . . fastogang nw näst komande *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). manodaghin näst fore fastogang *SJ* 60 (1436). neste rättedaghin for fastogang *ib.* *SD NS* 2: 227 (1409). *RK* 1: 2481, 3412, 2: 6544, 8138, 3: 3738. *ST* 146. *SO* 6, 48, 63. *BGG* 302, 303, 308, 309, 313. — **fastogangs aptan (fastagongs affton),** *m. dagen före fastans ingång (d. v. s. fettisdagen?). RK* 2: 6564. — **fastogangs sunnodagher (fastogangx synnodager. fastagangx synnedagh** *Su* 374; *Bir* 4: 14 *(på senare stället ack.).* **fasteganssynnedagher: -dagh** *SD NS* 2: 89 (1409). **fastogangx sonnodagher: -dagh** *ST* 146**),** *m. L. fastlagssöndag.* nästa fredaghin fore fastogangx synnodagh som kallas dominica quinquagesime *VKR* 61. *SD NS* 2: 89 (1409). *Bir* 4: 14. *ST* 146. *Su* 374. — **fastogangs tidh (***ack. i rimslut* **fasto gangx tidha** *RK* 2: 4987. **fastagangx tijdha** 1992. **fastagans tidha** *ib* 8070. **fastagangs tidhe** *ib* 6592**),** *m. tid då fastan går in. RK* 2: 1992, 4987, 6592, 8070. — **fastogangs vika (fastegangx-** *SO* 67**),** *f. vecka då fastan går in, fastlagsvecka. SO* 67. — **fasto koster (fasta-** *Bir* 4: 15**),** *m. mat som får ätas under fastetid.* fasta widher fasto kost *VKR* 62. *Bir* 4: 15. — **fasto mater (fasta-** *Bir* 4: 14**),** *m.* [*Isl.* föstumatr] *L.* = **fasto koster.** *Bir* 2: 72, 4: 14. *VKR* 61. — **fasto tidh,** *f.* [*Isl.* föstutíð] *tid då fasta bör ega rum; särsk. den fastetid som föregår påsk.* thzta war vm fasto tidh *Lg* 3: 216. — **fasto time,** *m.* [*Isl.* föstutími] *fastetid, tid då fasta bör ega rum.* om höghtiidh oc fasto tima *MB* 1: 329. *Lg* 3: 345. — *särsk. den fastetid som föregår påsk.* ingar nw fasto thime *MP* 1: 90. — **fasto thiänist,** *f. gudstjenst som består i fasta.* cristin man skal offra gudhi sina fasto thiänist *Lg* 3: 506.

fasta (-ar, -aþe), *v. fasta, afhålla sig från föda el. från vissa födoämnen (särsk. kött); i sht i religiöst syfte och efter kyrkans föreskrift.* swa väl mät som fastande *Bo* 133. han lede christum tel ökna at fasta ok fresta *Bu* 206. vitia þe staþa gesus . . . fastaþe ok predicaþe *ib* 12. skal han sialuar sax manaþa fasta ok böta nokot sialuar som ofmykit bröt *ib* 135. the fastadho ok badho gudh visa *Bil* 108. jak fastar twem sinnom j vikunne *MP* 1: 254. fastan *(för fasten)* oc standen vtan kyrkiu *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). fasta förma oc bedhia *ST* 117. *Bil* 330. *Ansg* 235. fasta til watn oc brödh *VKR* 17. fastadhe hon . . . vidh vatn ok brödh *KL* 335. faste fredaghin vidh fiska ok löghirdagin vm han vil vidh hwitan mat *Bir* 3: 304. *ib* 4: 14, 15. *VKR* 61, 62. *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). — **fasta i gen,** *undergå fasta el. penitens för (vållande till någons död).* fasta mannen i gen ffor thy han doo aff theris hugh oc slag *FH* 5: 86 (1482). — *Jfr* **ater-, thör-fasta.**

fasta (-adhe, -adher), *v. genom laga formaliteter tillegna och öfverlåta.* thättä var sköt fastat oc giort *FH* 3: 8 (1377). at han maghe lata fasta oc epter landz laghom fulfölgiä a wara wäghna siäx öresland iord . . . fran os oc fran warom ärfuom oc vnder hälgä kors prebendo *SD NS* 1: 23 (1401, *gammal afskr.*). *ib* 26 (1401). lot iak the for:da iord . . . fasta oc fulfölgä epter landz laghom vnder hälgo kors prebendo *ib* 77 (1401). fraan mik fasta eet gotz *ib* 2: 379 (1411). anduardhadhe hona *(jorden)* och fastadhe sielver epter allom landz laghom the fornempdo domkirkio ii strengnes til äverdheleka ägho *ib* 1: 55 (1401). aat fasta domkirkyonne thee förnänddo jordh *SD* 6: 65 (1348). thätta sama godhz . . . the fornempda domkirkyonne at fasta oc fastfara, mädh fastom oc allom skälum *ib NS* 1: 227 (1403). *ib* 319 (1404) *o. s. v.*

fasta fäþerne, *n. L. orubblig och fäderneärfd fastighet.* barnen skulu haffua och behalda thet stenhwset widher sudra port . . . för thera fasta fäderne *SJ* 271 (1459).

fasta iordh? *f. jord som besittes ss fast och orubblig egendom?* at jak hauer scipt vnt ok oplatit met vilia ok beradhno mode met ärlikom man henrik göryeshagen XL mark fasta jord liggiandis j biornsby ther jak aff mynne systher . . . fyk for XL mark fasta jord liggiandis j östrakalmarna *FH* 2: 82 (1431). *ib* 84 (1431). om XVI 1/2 mark fasta jordh . . . som thera brodher magnus kok tilhört haffdhe, som henric haffde lagligha köpt ffor XVI 1/2 mark päninge aff magnus skrädare *ib* 115 (1438). at sälia oc vplata the XVI 1/2 mark fasta jordh *ib. ib* 116.

fastan, *f. fastande, fasta. LfK* 108.

faste (*SD* 6: 26 (1348). **fasti** *VML.* I *B.* 3. *pl.* **fasta**(**r**). **fastä**(**r**). **faste**(**r**). **faste, faster** *kunna dock föras till* **fastir),** *m.* [*Fnor.* fasti *i diplom från Jämtland*] *L. en af de gode män hvilka såsom tingsmenighetens representanter voro närvarande vid och gåfvo stadfästelse åt vissa juridiska handlingar såsom köp, skifte, gåfva el. förpantning af jord o. s. v. Se Schlyter, Ordb. s.* 152; *Amira, Altschwedisches Obligationenrecht s.* 269 *f.* qui huius facti firmarius, dictus faste, fuit *SD* 6: 26 (1348). — *vanl. pl.* jn huius . . . donacionis euidenciam testes qui faster dicuntur jnuocati factum legaliter confirmarunt, videlicet supradicti . . . qui vidheruarumen sunt vocati cum XII qui faster dicuntur *SD* 2: 461 (1305). affuerunt . . . ordinacioni huic testes predicte donacionis qui uulgariter dicuntur fastær *ib* 1: 528 (1278). testes . . . fasta wlgariter appelatos *ib* 2: 114 (1291). firmarij wlgariter dicti fastar *ib* 341 (1301). confirmatores . . . qui wlgariter dicuntur fastær *ib* 328 (1300). firmarios seu testes dedi, qui wlgariter fastar appellantur *ib* 246 (1298). testes . . . seu firmarios wlgariter dictos faster *ib* 3: 251 (1316). firmarij huius contractus qui dicuntur fastar *ib* 22 (1311). presentibus viris discretis, qui dicuntur witnismen, et fastær *ib* 36 (1311). affirmatores . . . dicti fastæ *ib* 4: 221 (1331). ad huius facti ratificacionem affuerunt duo principales . . . qui dicuntur widherwaru män, jtem confirmatores, dicti fastæ *ib* 16 (1327, *nyare afskr.*). huius . . . vendicionis firmarii viduarumen sunt hii . . . testes vero dicti faste sunt hii *ib* 580 (1337). forskælaman iohannes krokar firmarii dicti fasta ex parte nostra thorderus krokar laurencius raadh erlender in pitu bothe in silax jtem ex parte nicolay karulus i kurulax ødwester in byrkia ødinn faber johannes helsinggar *ib* 109 (1329, *gammal afskr.*). *ib* 2: 247 (1298), 265 (1296), 354 (1302) *o. s. v.*, 3: 20 (1311, *gammal afskr.*) *o. s. v.*, 4: 77 (1328, *gammal afskr.*) *o. s. v.*, 5: 104 (1342) *o. s. v.* metþer tolf fastum þrim sum iak bendicter nempde . . . af älisiuiä veghnä sum hon sialf nempde fyrst eriker af kuritulum pauel humarnin herman dank, af foghotens veghnä andres thorþæson anbiörn af saw nicles danskä ingä af remälum rangual gisläson ingiualler aff saw *FH* 3: 5 (1353, *af* bendict aghäson ok älisif hans hwsfru *utfärdadt bref, hvarigenom deras egendom Helgå öfverlåtes åt kronan*). thässe tolff äru her fasta oc skötningismän til thässa gafwo oc samsät *ib* 55 (1445). at huilka skötningh thessa XII ära fasta aath *ib* 133 (1449, *nyare afskr.*). ärä thännä XII men fasta oc skötningh men at thettä köp *ib* 5: 76 (1477). thesse tolff äro fasta for thetta breff *SD NS* 1: 689 (1407). thesse waro fasta aat samu skipte *ib* 8 (1401). fasta till thenne for:de morghen gaffuo *ib* 9 (1401). thässe varo ther faster oc vitne til *ib* 56 (1401). thesse ära ther fasta til *ib* 35 (1401). thässe godhe men nempdos ther faste til *ib* 276 (1403). *ib* 77 (1401) *o. s. v.* thesse for:de tolf waro fasta här aat *ib* 36 (1401). nempdhe iach ther wppa . . . xij fastha *ib* 2: 215 (1409). per contractum qui wlgo uocatur fastæ oc fulskiæl *SD* 3: 221 (1315). *ib* 2: 222 (1296). thet fastfara mäd fastom oc allom skälum *BSH* 1: 179 (1381). *VAH* 24: 327 (1377). *SD NS* 1: 227 (1403), 420 (1405). medher fastom oc fullum skälum *ib* 8 (1401). *ib* 22 (1401) *o. s. v.* skildi fore fastum *SD* 3: 37 (1311). — *i latiniserad form.* cum fastis *SD* 1: 449 (1269). — *Jfr* **aþalköps-, aterköps-, bolags-, boskiptis-, by-, garþ-, iorþa-, köp-, oþol-, skiptis-, þing-, väþia-fastar,** *äfvensom* **faster,** *m.,* **fastir, fästir.** — **fasta bref,** *n. fastebref. SD NS* 1: 277 (1403), 409 (1405), 493 (1405), 2: 147 (1409). — **fasta eþer,** *m. L.* — **fastamän (fastä-. faste-),** *m. pl. L.* = **fastar.** per tradiciones legittimas secundum leges terre sutharmannie dictas wlgariter fastæmæn, scilicet petro niklasson de myriby et eskillo de hungum cum alijs duodecim witharwarumannum dictis *SD* 4: 234 (1331). cum racione discretorum. qui dicuntur fastæmen *ib* 5: 631 (1344). thesse äru witne at thätta köp är skälika giorth, först herra jowan . . . jowan toresson, steen ii lindaberghe . . . och thesse äru faste män som her nempnas *ib NS* 1: 48 (1401). *ib* 207 (1403), 2: 446 (1411). *FH* 3: 78 (1446). *Jfr* **fastomän, fästamän.** — **fasta rätter,** *m. L.*

fastelaven (fastelaghen. fastalagen), *m.* [*Mnt.* vastelavent] *fastlagen, dagen före fastans ingång, d. v. s. fettisdagen; under ordet innefattades dock äfven de trå närmast föregående dagarne.* manedagin for fastelawen *SJ* 320 (1462). fredagen nest epter fastelaghen *BSH* 5: 150 (1507). vm fastelawen *BGG* 299, 300 *o. s. v.* från fastelagen och til michilzmässa *TS* 28. från michilszmässo och til fastelagen *ib.* lithet for fastalagen *BSH* 5: 451 (1511). är ock taa om purificationis, fastelawen swa när i henderne, ther all man med anner tingh är bekymbret, at man skall formode sigh i then tijdh föghe goth bestella i riksens ärende *ib* 519 (1512). her erich twrsson skwlle nw kome til fastelaffuen *FM* 220 (1505). — **fastelavens löghardagher (fastelagens lögerdager),** *m. lördagen näst före fastlagssöndag.* nw fastelagens lögerdag *FM* 511 (1511). — **fastelavens sunnodagher (fastelagens syndagher. -söndager),** *m. fastlagssöndag.* pa fastelagens söndag *BSH* 5: 245 (1508). oppa fastelagens syndagh *ib* 246 (1508). — **fastelavens tidh (fastelaghens-. fastelagx-),** *f. fastlagstid, tid då fastan ingår.* om fastelagx tiid *BSH* 5: 189 (1507). om fastelaffuens tid nw nest forlidhen *ib* 260 (1508). om fastelaghens tiidh *ib* 270 (1508).

faster, *m. Jfr* **styrifaster,** *äfvensom* **fastir** *och* **fästir.**

faster, *adj.* [*Isl.* fastr] *L.* **1)** *som ej lätt brytes el. böjes, fast, tät, hård.* the gynom stungho handena ther som benit war hardast ok fastast *Bir* 1: 30. **2)** *som ej lätt rubbas, orubblig, fast, fastgjord, fastnad.* nar thz star fast ey rörande sik *Bir* 2: 183. han stoþ eigh fastar *Bu* 15. wi standom faste alt til knäs i dywpom dya *LfK* 303. satha laren saa fasth widh sadelin *Di* 300. eet fiska ben sath fast j hans halse *Bil* 900. *KL* 370. *ST* 102. blifwa the (ɔ: foglane) ther faste af thy bikeno *Bir* 1: 51. **3)** *fast, som ej kan flyttas.* badhe i fasto oc i löso *SD NS* 2: 114 (1409). i löso äller fastho *ib* 213 (1409). at betala antighe j fast eller gildom oc lagligom werdörom *FH* 5: 91 (1484). hafuom wij byth nwyala gotz fast j fast *FM* 73 (1502, *gammal afskr.*). *SJ* 308 (1463). **4)** *bofast?* oleff bang fast borger i aboo *ib* 366 (1470). **5)** *fast, stark, som ej lätt kan intagas.* ii eno fasto huse *Bu* 7. *RK* 3: 4152. LX [60] han ladhe paa klekkebergh fasta *(i fast ställning) ib* 1969. mooth swänske män giorde the siik fasta *(satte de sig i fast ställning, höllo de sig rustade) ib* 2611. **6)** *pålitlig, säker.* är ovina lof fast vitne *Bu* 10. wthan leygdh och giisla fasta *RK* 3: 2680. — (?) jdher konst är fast *MD (S)* 238. **7)** *fast, orubblig, oqvald.* förscrifna tomtena och halffua gafflin hafua och agha för sit fasta egit til äwerdelikin tijdh *SJ* 216 (1452). *ib* 242 (1454). dömdom wi . . . godzet fast oc friit wndher sancte henrik *SD NS* 1: 429 (1405, *gammal afskr.*). **8)** *fast, gällande.* at thettä se fult oc fast *SD* 5: 293 (1344). thz brödher städia och fast göra *SO* 8. *ib* 154. som . . . fasth hallas skall *SGGK* 103. stodh thera dagh ekke fasth *RK* 3: 1618. j fullom öris *(för örom?)* oc fastom *FM* 73 (1502, *gammal afskr.*). **9)** *stark, häftig.* then wärk warth saa fasth *RK* 3: 2524. — *n.* **fast (fasta** *RK* 2: 1095 *(i rimslut). komp.* **fastare. fästre** *Lg* 3: 550**),** *adv. L.* **1)** *kraftigt, ifrigt, häftigt.* öpte fast *Bu* 156. *Iv* 453. fast sova *(sofva tungt) Bu* 19. moþeren rögþe hanom fast *ib* 136. fastare sculde jak hafwa til huggit *Bil* 833. *Fl* 1864. *MB* 1: 413. the byggia fast *ib* 175. alla gräto the ryghelica fast *Bo* 202. i farin fast vp *(vehementer elevamini) ib* 248. drak han fast til them aff thy starkasto wiin han hafdhe *ST* 280. the striddo fast *Al* 779. *ib* 335. dragh ä thes fästre at thz är tyngre *Lg* 3: 550. **2)** *mycket, ganska, högeligen.* vaxte fast hänna v frägh *Bu* 30. iosep þörste fast *ib* 71. þu blöde fast *ib* 75. *Di* 195. fast gamal *ib* 299. dughir fastlitit *Bo* 139. *KS* 72 (175, 78). daghen leed åth qwellen fast *RK* 3: *(sista forts.)* 4853. — sva fast . . . som, *så väl . . . som, lika mycket . . . som.* är swa fast þän þyuuer som kopyr som þän som styäl *SD* 5: 638 (1347). han var swa fast aff konunga släkt som aff androm swerikis höfdingiom *(härstammade så väl från konungar som från andra Sveriges höfdingar) Bil* 883. *Bir* 2: 261. **3)** *hastigt, fort.* han rände fast *Iv* 444. *ib* 2289. *RK* 2: 1095, 3: 1491, 1636, *(sista forts.)* 4847. *Di* 33, 195, 299, 300. *MB* 2: 228. the följgdho fast äpte *(tätt efter) Bo* 86. alexander följgdhe honum fast *Al* 8085. **4)** *alldeles.* hwilca päninga swmmo ther vi kännomps os fult oc fast vpburet hafua *SD NS* 1: 11 (1401). — (?) hawer laght kronunne frälsis jordh fult oc fast fore the schatta jordh *ib* 2: 70 (1408). **5)** *nästan?* the döffdho fäst *(för* fast*)* the lekara thona *Al* 3316. fasth öffuer sweriges riike *RK* 3: 3571. — — *Jfr* **a-, aker-, bo-, bol-, by-, byghþ-, byr-, far-, for-, hand-, iäm-, land-, of-, rot-, sam-, staþ-, stiorn-, styri-, tro-, väg-faster** *samt* **ful-fast,** *äfvensom* **fasta iordh.**

fastfara, *v. med laga formaliteter öfverlåta och tillegna.* gifuer iac häratzhöftingen i sama hundare som godzit i ligger fulla macht them älla therra visso vmbudhi thet fastfara mäd fastom oc allom skälum *BSH* 1: 179 (1381). *VAH* 24: 327 (1377). *SD NS* 1: 34 (1401), 71 (1401), 132 (1402) *o. s. v.*

fastgarþer, *m. L.*

fastgöra, *v. L.* = **fastfara.** thet *(godset)* fastgöra them fornemdom reenlifuis systrom meth fastom oc fullom skälom *SD NS* 1: 465 (1405). at lysa oc fastgöre fornempdom her karll knutsson oc hans arffuom thenne forrörda godz *FM* 49 (1447).

fasthalder (*f.* **-hal** *LfK* 162**),** *adj.* [*Isl.* fasthaldr] *njugg.* om hon haffwer warit . . . mykyt nap oc fasthal i sinne wt spisnigh *LfK* 162.

fasthet, *f. fasthet, styrka.* til tess mera äwärdelica fastheth oc skikkilse oc stadfestilse *SD* 3: 166. at komme tiil en good oc tröstelig fastheth *BSH* 5: 40 (1505). *Jfr* **trofasthet.**

fastir (fasti), *m. pl.* [*trol. pl. af* **faster,** *m.*] *L.* = **fastar.** *Upl. L. Kk.* 14: 5. thessi xij men . . . varo ther fasti ath *SD NS* 2: 343 (1410). *Jfr* **faste, faster,** *m.,* **fästir** *samt* **fast.**

fastlika (fastleka. fastelika. fasteligha), *adv.* [*Isl.* fastliga] **1)** *fast, stadigt.* (giordhins) fastleka thine nyura mz renliuis linda *Bil* 796. fastelika standande *Bir* 1: 162. *ib* 178, 272, 3: 67, 271. **2)** *kraftigt.* fastelica tilbindande mik at jak skal väria the hälgho kirkio mot hänna owinom *Bir* 3: 367. thera swärdh swa fastlika bitu *Iv* 720. slo han fastlika *(häftigt) ib* 3151. sompna . . . rolika oc fastlika *(hårdt, tungt) MB* 1: 159. stigha annan wägh fastelika a *ib* 226. loo fastelika *(skrattade öfverljudt) RK* 1: 3915. äät . . . fastelica *(dugtigt) Bir* 4: 129. **3)** *hastigt.* lupo rät fastlika till *RK* 1: 1552. ridher fasteligha fram *Di* 233. — *Jfr* **trofastlika.**

fastlikhet (fastelikhet), *f. fasthet.* huru mykin fastelikhet *(firmitas)* i öþmiuktenne är *KL* 189.

fastna (-adhe), *v.* [*Isl.* fastna, *utfästa, lofva; bortfästa, trolofva*] *L. fastna.* stak een bita j sin mun, hwilkin genstan fastnadhe j hans halse *ST* 76. *ib* 266. *PK* 228. *Di* 189. *Jfr* **saman fastna.**

fastvirke, *n. L.* — **fastvirkis värki,** *n. L.*

fasulika (faseligha), *adv. förskräckligt.* ropadhe faseligha *Lg* 3: 353.

fasuliker (-leker. -likin. -liken. -leken: -leket *Su* 108. **-ligin** *LfK* 237; **-ligit** *ib* 221, 229. **-ligen. -lig: -ligo** *ib* 222; **-liga** *ib* 237. **faseliker. faseliken. faseleghin** *Lg* 3: 143**),** *adj.* [*Äldre Dan.* faselig] *förskräcklig.* hans hoffwd war fasuliget *Va* 39. mz aldra faselikasta röst *Lg* 3: 690. theede sins brystz faswleka wredhe *Su* 94. *ib* 108, 281. *Bir* 5: 69. *LfK* 79, 221, 222, 229, 237. *Lg* 3: 143. i thom timanom thyktis vara mykith fasulikit *(abominabile)* . . . at nokor skulde nödhgas til, moot sinom vilia,

fara i okunnog landh *Ansg* 189. *ib* 211. — *som injagar skräck, vördnadsbjudande.* en gudz man kom til mik . . . mykit faseliken *(terribilis) MB* 2: 111. vardh hon fasuliken i änliteno *(habitum reverendissimum . . . induebat) Su* 391.

fat (faat.fatt), *n.* [*Isl.* fat] *L.* **1)** *fat, i sht ss bordkärl.* innelykte han *(strutsungen)* j eet stoort fat aff glaar *ST* 417. eth fath med helle knop *LB* 7: 46. hwem han sänder wiin äller mat ij nap äller bulla disk äller fat *Al* 2304. tha sättä konungen falantin till bordz til sith eygit fat *Va* 46. om dryk och fatt wij både såthe *RK* 3: *(sista forts.)* 5458. *Di* 2. *Jfr* **balsama-, gul-, hand-, ler-, silf-, spisa-, trä-fat.** **2)** *fat, större slutet kärl (laggkärl) hvari en handelsvara är innesluten; äfven ss mått.* eth faat wiin om syw eller atta aam *SO* 202. *ib* 203. XX thusanda tunnor olio oc XX thusand fat wiin *ST* 416. — fat iärn, *600 (fem storhundraden) stycken osmundjärn, 25 lispund järn. Jfr BSH* 1: CI; *Sefström, Jernkontorets Annaler* 1845, *s.* 112 *f.* eth fat järn *DD* 2: 6 (1386). *SD NS* 1: 39 (1401), 44 (1401) *o. s. v.* eth faat iärn i groffsmidhe *SO* 72. eth faat iärn i spijk *ib. ib* 73. — *Jfr* **iärn-, siäl-, tran-, vin-, öl-fat.** **3)** *klädesplagg, se* **fatabur.** *Jfr* **mässufat.** **4)** = **fätil?** *se* **fatalös.** — **fatabur (fatä-. fate-** *Lg* 3: 344; *RK* 3: *(sista forts.)* 4702. *pl. m.* **-ar),** *m.* (*SD* 5: 637 (1347); *Gr* 281, 313; *Bir* 3: 430) *och n.* (*Bir* 1: 283; *Al* 10205; *RK* 3: 3507; *Su* 218; *MB* 2: 185; *SJ* 402 (1474); *BSH* 5: 529 (1513)) [*Isl.* fatabúr] *fatabur, klädkammare, förrådshus.* de meo fatæbur *SD* 3: 16 (1311). totam supellectilem meam dictam fatabwr *ib* 4: 94 (1329). confero . . . vxori fratris mei . . . vnam fibulam auream . . . totumque fiscum meum dictum fatabur *ib* 5: 370 (1344). *ib* 637 (1347). i fatabwrin oppa stäkaholm *ib NS* 2: 170 (1409). är engte vndan taghit annat än ffatabwreth *SJ* 402 (1474). i litla fataburith *BSH* 5: 529 (1513). se och skodha i badhe fataburin *ib.* gömdo the ther sit gooz swa tryggelica swa som ij sinom fatabwr *Gr* 313. thänna drykkin skal saman sankas j wart fatabur *Bir* 1: 283. — *innersta rum?* mins hiärta fatabur *(triclinium)* tik ensampnom gömt oc behaldit *Su* 218. — *(konungens el. rikets) skattkammare.* aldir almoghin vilde hanom wt gifwa thridhia delin aff allom brut päningom som äpte lanz laghum lagho til konungx fatabwr *Bil* 884. *Gr* 281. *Bir* 3: 305, 430. *Lg* 3: 344. *MB* 2: 185, 227. — *förråd el. samling af skatter.* bryt op wart fatabwr ther thu hafwer gömpt i starkom mwr *Al* 10205. — *särsk. förråd, bagage och penningar som medföras på resa.* vplätande sina fatabura *Bo* 2. the . . . bytto margh ärligh tingh jak tror at the willo ey glöma hertoganna fatabur *RK* 1: 3911. siith fathabur konunghen ther ynne ladhe *ib* 3: 3507. *ib (sista forts.)* 4702. — **fataburs ingiäld (fatuburs-),** *n. inkomst i skattkammaren.* han lagdhe dighra röct a riddarscap ok fatuburs ingiäld *Bil* 377. — **fataburs mö,** *f. kammarjungfru?* fatabwrs möör oc thiänista pikor war enkte tal *ST* 422. — **fataburs redhskaper,** *m. husgeråd, bohag.* tha thorftom vi . . . egh boskap älla swa höghfärdoghan fatabwrs redhskap *(supellectili varia et pomposa) Bo* 141. — **fataburs sven (fatabur swen** *Va* 15, 16, 34; *Di* 99. **fataburssuen),** *m.* **1)** *skattmästare, kamrerare.* censorius, fataburssuen *GU* 2. *Di* 99. *Ansg* 247. **2)** *kammartjenare, page.* fäm neronis fatabwrs swena *(ministri)* . . . som hanum ware näste *Lg* 125. *Va* 15, 16, 34. — **fatalös,** *adj. utan band el. remmar, obunden?* ä faller aff fatalös *(möjl. för* fatillös *el.* fatlalös; *jfr* fätillös; *se Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 2: 100*)* byrdh *(fasciolis cassa fit casum sarcina passa) GO* 314. ä faller aff fatalöös byrdhe *(sarcina nexilibus cadit illico laxa cathenis) ib* 868 *(jfr* þa falzs fätillös byrþe *ÖGL Br.* 3: 2; *Vaþ.* 8: 2*).*

fat (faat. fatt), *n.?* [*N.* fat] *grepp, tag.* taka fat, *taga fatt.* the toko faat oppa honom *Lg* 439. taga fath pa them *BSH* 5: 214 (1507). — fa fat, *få tag, få fatt, taga fatt.* fa fat oppa honam *BSH* 5: 338 (1509). dödzsens språng fik meg tha fatt *RK* 3: *(sista forts.)* 5698.

fat, *adj. n., se* **far.**

fata (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Mnt.* vaten] **1)** *fatta, taga, gripa.* fatar hona (ɔ: röna) *Bo* 181. fatadho hwar thera andra i fampnen *Bil* 917. sotin fatadhe hona *Lg* 3: 238. — *nå.* at honom swa thikkir at han näplica än fatadhe the försto (ɔ: trappona; *ut vix primum sibi videatur adeptus*) *Bo* 41. — *få tag i.* all diwra howdh ther han kunne fata *Lg* 3: 198. — *taga fatt på, gripa, fånga.* fatadho han *Bo* 86. hedhrin är een af them försto snaromen ther människian fatas oc fangas ij *ib* 94. *Su* 390. the som fatadhe wardha widh at the widherfresta at stighia owir mwren *Bir* 5: 52. **2)** *fatta, sluta, innesluta.* fatar iak mik *(me . . . constringo)* mällan thinna vträkta bara arma *Su* 415. hon fatadhe sik i altara klädhin *KL* 327. swa fatadher, bebwndin ällir tryltir *(ligatus)* j nakon orenan oc oloffliggan kärlek *Su* 365. **3)** *bestämma, besluta.* thz kom tha saa i lagh ath the alle fatadhe een nyan dagh *RK* 3: 3552. — *refl.* **fatas,** *brottas, strida.* iak dirffwis ey besta ällar fattas widh tik *Lg* 671. — **fata fore,** *omfatta.* fatar fore vidha godhleksins mänzsco af allo andans frälse *Bo* 77. var egh een thrätin aat stadhfesta älla neka hwat thw fata fore *Ber* 278. *Jfr* **forefata.** — **fata in,** *intaga, införa.* fatar *(Cod. A* tagher 171*)* in duwona til sik i archina *MB* 1: *(Cod. B)* 544. — *Jfr* **befata.**

fata (fatta *i rimslut*), *v. fattas.* engen snödhet monde them fatta *RK* 2: 6005 *(den aktiva formen är här troligen framkallad af rimslutet).* — *refl.* **fatas (fattas. -as, -adhis),** *v.* [*Äldre Dan.* fattes] *fattas, brista, fela. med dat.* thorfua nokat widhir thet them fattas *VKR* 15. ath jngom sollanär äller stridz man . . . fattas waken yffneliken *PM* 24. *SO* 71, 204. ffattis *(d. v. s. finnes)* ther nogen bryst ther oppe pa edre vängne *FM* 503 (1510). — *opersonl.* tha thik fatas *Bo* 114. — *slå fel, uteblifva.* ey fatades ällir brast eth ordh aff allo thy som gudh them loffwat haffde sik giffwa skolandis *MB* 2: 56.

fatadher, *p. adj. L.*

fatalugher, *adj. föga talande.* thwngan (ɔ: wari) fatalugh *Ber* 13.

fateliker, *adj. fattbar, sådan att man kan fatta i el. taga på.* gudh wille läta sik födha fatelikan i thässa wärld *Lg* 34.

fating, *f.?* [*Mnt.* vatink, vatinge] *kedja.* här karl

haffde sik kläť mädh sin ridderleka skrudh . . . mädh silff bälte, dysing oc fating oc halsbandhe *BK* 208. *SD NS* 2: 55 (1408, *nyare afskr.*).

fatiärn, *n. L. järn inpackadt i fat. PM* XIV.

fatter, *adj.* [*Äldre Dan.* fat] *fatt, beskaffad.* epther thz war nw sa fatt *RK* 3: *(sista forts.)* 4433. her är saa wndherliga fath i byn *BSH* 5: 146 (1507). hwrw thet är fath *ib* 219 (1507). hwilchet jak gerne giorde, wore myn leglighet saa faat *ib* 242 (1508).

fatökabarn (fatigebarn), *n. fattigt barn.* et fatigebarn . . . som forscrifne hustru . . . haffuer. vptaget for gudz skull *SJ* 378 (1471).

fatökdomber (fatik- *Bil* 791, 798, 801; *KL* 280, 331; *Bo* 3, 64, 85. **fatigh-** *Al* 1226, 1312, 4388, 6285 **fatig-** *MP* 1: 20. **fatug-** *BSH* 5: 27 (1504). **fattigh-** *VKR* 57. **fatigha-** *SD NS* 1: 623 (1407)**),** *m.* [*Isl.* fátœkdómr] *L. fattigdom.* þienaþo . . . ihesu christo i fatökdom *Bu* 152. siälfwiliandis fatikdombir *KL* 280. kiärlek ok ödhmyukt ok fatikdom gaff han sinom brödhrom j testament *Bil* 798. *ib* 791, 801. *Bu* 416. *KL* 67, 105. *MP* 1: 20. *Bo* 3, 64, 85. *VKR* 22, 48, 57. *Al* 1226, 1312, 4388, 6285. andans fatikdom som är san ödhmiukt älskadhe hon *KL* 331.

fatöker (fatykir *Bil* 860. **fatögher: fatöghum** *SD* 5: 566 (1346). **fatekr** *KS* 48 (121, 51). **fateger: -a** *BSH* 5: 438 (1511?). **fatiker. fatikker: -a** *Lg* 675. **fatigher. fatughr** *KS* 48 (121, 52). **fattiker: -a** *VKR* 76; **-om** *ib.* **fattigher. fatteger: -e** *BSH* 5: 445 (1511?). **fatiks** *för* **fatiks** *Bil* 804**),** *adj.* [*Isl.* fátœkr] *L.* **1)** *fattig.* fatöghum mannom *SD* 5: 566 (1346). fatökä manna þörft *SR* 39. fatöko folkä *Bu* 11. mannin wardh vm sidhe fatökir *KL* 76. ey var nokor fatighär i bland them *ib* 139. fatike foräldra *ib* 66. qwinnan var fatigh *ib* 70. kärleken är dygdh mz hulko fatighir man är riker, ok vtan hulka riker man är fatighir *MP* 1: 45. fatigh människia gaar vtan hughnadh *Bir* 3: 321. *Bu* 3, 173. *Bil* 117, 617, 801, 804, 860. *KS* 48 (121, 51-2), 76 (186, 83). *MB* 1: 339, 340. *Bir* 1: 8. *VKR* 76. *Fl* 79. *BSH* 5: 438 (1511), 445 (1511?). i fatigxfolkx vppehälle *Lg* 3: 203. swa nakin oc fatigher födhes rikaste konwngx ällar kesarans endhe son, som wslasta stakkars son *LfK* 23. säle äru siälfwiliandis fatike *KL* 189. *MP* 1: 19, 25. i som ären wilielike fatike *LfK* 23. säle äru the som andelica äru fatike *Bo* 65. **2)** *arm, olycklig.* the fatigha siälen *Lg* 675. **3)** *torftig, tarflig, ringa.* vars herra fatighe ok harda lifuirne *MP* 1: 46. sweptir j fatighom klädhom *ib.* sueptar ok vafþar ii fatökom klute *Bu* 76. *ib* 186. *KL* 192, 197, 300. *MP* 1: 38. *Lg* 33. *Ber* 32. fatökt rum *Bil* 272. hafdhe ena fatigha hyddo *ST* 61. thätta fatika offir *Bo* 8. fore fatikt werdh *MB* 1: 374. *KL* 210. then fatige dell, jac hade i stocholm *BSH* 5: 626 (1520). for vaar fattighe tiänist ok bön skul *ib* 16 (1504). väria . . . mit fatika *(beklagliga)* maal *Iv* 4896. — *Jfr* **iämfatöker.**

fatökhet (fatighet *L.* **fatigheet. fatugheet),** *f. L. fattigdom.* thu sigher india wara riikt . . . macedonia fult aff fatigheet *Al* 4373. til äwerdhelikith *(för* -lika*)* fatugheet *ib* 6271.

fatökis folk (fatikis-), *n.* [*Isl.* fátœkisfólk] *fattigt folk, fattige. SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*).

fatöklika (-leka. fatelika *för* **fateklika** *LfK* 190**),** *adv.* [*Isl.* fátœkliga] *fattigt.* giptas fatökleka *(med en fattig) Bil* 617. — *i fattigdom, i brist.* liffwande fatelika *LfK* 190.

fatökman (fatigh man. fatighman), *m. fattig man.* vi fatigh men *BSH* 5: 16 (1504). fatighman höghburin är laghir i hedher *GO* 378. fatigh mans fora är ful wäl kändh *ib* 703.

fatökt, *f.* [*Isl.* fátœkt] *L. fattigdom. Bil* 610.

favitska (fawitzska. fawizska. fauizsca. fauisca. fåwiska), *f.* [*Isl.* fávizka] **1)** *oveten-het, okunnighet.* the som synda aff fauizsko *Bir* 3: 378. — *fåvitskhet, dumhet.* rät fawizska oc folska stoor *Al* 7211. thet gör han aff hoghmodhe ok fåwisko sinne *KS* 8 (18, 8). giordho thz aff fauisco *KL* 136. grät han . . . människionna blinde ok fauizsco *Bo* 165. *ib* 89, 102. *KL* 161. *Bir* 1: 381, 3: 38. *Ber* 191. **2)** *dårskap, fåfänglighet, lappri.* at sköta sliko fawitzsko oc flätio *Bil* 598.

favitsker (fauitzsker: -uitzskom *Bir* 1: 263. **fawizsker: -e** *KL* 11; **-a** *Ber* 144. **fafwizskir** *Bir* 2: 307. **fawisker** *Bil* 116. **fauisker: -om** *Bir* 1: 83**),** *adj.* [*Fnor.* fávizkr] *fåvitsk, oförståndig. Bil* 116. *KL* 11. *Bir* 1: 83, 263, 2: 307. *Ber* 144.

feghþ (feighd. feygdh. feijdh. feyd. -ir), *f.* [*Mnt.* vede, veide] *L.* **1)** *fiendskap, fientligt förhållande, fejd.* för . . . feeghd, awnd äller owiliä *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). for alle fegd oc tiltalan oc skyldning *ib NS* 1: 147 (1402). kwitta lidhogha oc lösa fore alla feighd oc äpter maningh *FH* 2: 117 (1438). all feygdh sculle först niderläggis tha *RK* 2: 1693. feygd lida *ib* 1699. the reddes stora feyde *ib* 9482. then fegd omwenda *ib* 3: *(sista forts.)* 5418. at han . . . kome . . . i feijdher älla manna owilia *HSH* 16: 4 (1369). i feijgdher älla nakwarn skadha komma *ib.* **2)** *fejd, krig.* antigie til minne eller rett eller til feydä *BSH* 5: 19 (1504). entig til frid eller feijd *ib.* thenne longe feyd *ib* 163 (1507). thenne feygdh och örlogh *ib* 174 (1507). komber noger fegd paa östan fran rijdzlandh eller vestan *FM* 656 (1516).

feghdha (feygdha. feygde. feydha), *v.* [*Mnt.* veden, veiden] *ofreda.* the fornempdo frw abdisso eller henne conuent . . . fegdha *SD NS* 1: 539 (1406). *ib* 678 (1407). ath feygdha äller a tala äpter olaff jacopsons dödh *FH* 2: 117 (1438). engen sculle hanom feygde *RK* 2: 1637. — (?) skal jac ther fore formoge mich stort tal oc rop i thenne landzende oc eth feyth howidh *BSH* 5: 293 (1508). — *Jfr* **befeidha.**

fegher (feegh *GO* 351**),** *adj.* [*Isl.* feigr] *L. bestämd till en snart inträffande död, den som döden är nära förestående.* alle dö the som feghe äru *GO* 543. *ib* 354. *Di* 223. *Jfr* **ofegher.**

fela (feyle *RK* 3: 2415. **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Fdan.* fele] *tillförsäkra fred åt, gifva lejd åt.* ath wi . . . haffwa leijdet och feleth och medh thetta vorth opne breff leijde och fele . . . her niels booson . . . hiit in i swerige til stocholm *BSH* 5: 207 (1507). ath jach leydat och feligat haffwer och met thette mith opna breff legdar och felar . . . her erik turson *FM* 155 (1504). vy viliom jdher fela *RK* 2: 4942. *ib* 4944. marsken feladhe them alla til sich *ib* 5346. *ib* 6546. konungen felade hanom til sik gaa *ib* 8647. the lotho sik alle for marsken fela *ib* 7485. the

loto sich fela *ib* 5344. *ib* 3: 2415. meente til konung cristiern fela sik *(komma i trygghet till) ib* 2: 8340. han war felad j godha troo *MD (S)* 246. — **fela utaf,** *gifva lejd för aftåg åt, tillförsäkra fritt aftåg åt.* thom feladhe kongens folk vtoff medh en falsk dagtingen *BSH* 5: 466 (1511).

fela (fegla), *v.* [*Mnt.* veilen, velen] *fela, slå fel.* thet fegler aldrig, naar i komme tiil aweskiär, thee komme jw oc fördägtinga siig *BSH* 5: 143 (1507).

felas, *v. refl. Jfr* **misfelas.**

felogha (feliga. -adher), *v.* [*Mnt.* vêligen] *tillförsäkra fred åt, gifva lejd åt.* ath jach leydat och feligat haffwer . . . her erik turson *FM* 154 (1504).

felogher (felugher. feligher. feliker. felagher: -aghare *Ansg* 185. **feylog** *RK* 2: 2670**),** *adj.* [*Isl.* feligr. *Mnt.* vêlich, veilich] *L. trygg, säker.* komi feloghär for oss . . . oc fraan *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 377. han . . . maa frij oc felig komma hijt til mötes medh oss *BSH* 5: 22 (1504). kom han frij oc fräls felikir oc oskaddher owir the brona *Pa* 20. *Fr* 2869. thz hwar man ma felugh fara *Al* 3691. *ib* 3694, 4848. *RK* 1: 2147, 2: 4329, 5757, 5860, 5873 *o. s. v. Ansg* 185. niclis skulde wel felig wara til honom oc i sit beholl igen *RK* 2: 5913. *ib* 7988. the . . . villo them felugha til sik ledha *ib* 1: 255. taka widh honum oc halda felighan fore hans nästom som dräpin war *MB* 1: 425. skal mik engen warä felig *(ingen skall vara trygg för mig) Va* 40. thin fader haffuer mich en feylog dagh sagdt *RK* 2: 2670. een feeligh dagh millan sin dagha *ib* 3: 1429. *BSH* 4: 2 (1471). takum een vinlikan ok felughan dagh *ib* 1: 131 (1371). gaffwo them felogh breff *(lejdebref) MB* 2: 262. lowe oc tilseye . . . her eric turesson frij oc felige leyde *BSH* 5: 22 (1504). — *med gen.* the äru aldre ä mädhan han liuir gooz älla liffs feloghe *(säkra med afseende på gods el. lif) Bir* 2: 260. — *med ack.* þe äru aldrigh mäþ han lifar gozs älla lif felughe *Bir* 4: *(Avt)* 184. ther wy matom . . . wort howd felige wara *RK* 2: 6761. — *med prep.* um. feligher vm sith liiff *RK* 1: 283. — *med prep.* til. feloghe . . . bodhe til lijf ok goz *SD* 4: 748 (1340, *nyare afskr.*).

feloghet (felighet. feyligheet. felikhet), *f.* [*Mnt.* vêlicheit] *säkerhet, trygghet, fred.* trygge oppa felikhet *Bir* 4: 401. sua mente han honom gripa oc engen felighet lata niwte *RK* 2: 3873. troodhe vppo then feyligheet her beynct hafde hanom teedht *ib* 2647. *ib* 5730. wilen j idhra felighet nw öffuer giffua *ib* 4361. *MB* 2: 262. *Su* 180. kom til mik tryggelika wndher mina ledhnigh oc feloghet *(den trygghet jag gifver) Lg* 663. i samme leijde och felighet *BSH* 5: 466 (1511).

fenster (finstir *ST* 418; *med art.* **finstrit** *ib* 312, 403. **finsthir** *LB* 1: 98. **fynster** *MB* 2: 7. **fönster** *Lg* 3: 679; *LfK* 105; *med art.* **fönstret** *ib* 680; **-eth** *Su* 106; **-ith** *MB* 2: 7; **-en** *ib* 287**),** *n.* [*Mnt.* venster, vinster. *Lat.* fenestra] *fönster.* saa jak ena kirkio, hwilkins grundwala wäggiar fenstir längd oc widh jak granlika aktade *Bir* 4: 86. *ib* 91. finstrit *(strax ofvan i samma mening:* windögha*)* war swa högt fran iordhinne at han thordhe ekke nidhir springa *ST* 312. *ib* 403, 418. *LB* 1: 98, 7: 46. *Su* 106. *MB* 2: 7, 287. *Lg* 3: 679, 680. *LfK* 105. *Jfr* **glasfenster.**

fermera? tetta skal sätias til eelden, och siwdas vel til hopa oc fermeris wel reentt *LB* 7: 330.

fersla? fersla(?), hurw the wela halla sin breff *BSH* 5: 269 (1508).

fetalia (*RK* 3: *(sista forts.)* 4892. **fetalie** *BSH* 5: 154 (1507). **fiittalia. fetal),** *n. pl.?* [*Mnt. pl.* vitalie, vetalie, vittalie. *Lat.* victualia] *lifsmedel, matvaror.* ffördärffwa fetal *PM* 32. *RK* 3: *(sista forts.)* 4892. *BSH* 5: 154 (1507). för spiisning ok fiittalia skul *ib* 464 (1511).

fetalia (fätalia. fetalie *RK* 2: 331, 7657, 7944. **fetale** *ib* 7099**),** *m. pl.* [*Mnt.* vitalier, vitalien] *fetaliebröder, vitalianer, sjöröfvare som under slutet af 14:de och förra hälften af 15:de årh. hade sitt tillhåll i de Nordiska farvattnen; de synas hafva fått sitt namn deraf att de, då de under skydd af furstarne och städerna i Mecklenburg först uppträdde i Östersjön, hade till uppgift att med lifsmedel förse Stockholm under dess belägring efter Albrekts nederlag och tillfångatagande 1389.* epther thet at wisby slot är komith wt aff konung erikx oc fätalia wärio *BSH* 3: 8 (1449). manga fetalia hiolt han *(Erik af Pommern)* til sio *RK* 2: 570. *ib* 331, 409, 7099, 7104, 7657, 7944.

fetalning, *f. proviant, underhåll.* ther war . . . inghen groff math til fetalningh *BSH* 5: 554 (1516).

feter (feeter. fäter: -an *GO* 847. **fäther** *LB* 5: 293; **fäth** *ib* 3: 11; **fätha** *GO* 28. **föter: föte** *ib* 235. **föther** *ib* 413**),** *adj.* [*Isl.* feitr] *L. fet.* aff . . . fetre iordh *MB* 1: 215. olian är fetare än brödhit *Bir* 2: 111. aff fetom köm *ib* 3: 214. jak hawir en fetan kapun *KL* 110. aff feete steek drypa föte drupa *GO* 235. *ib* 725. wardher kalen föther *ib* 413. j fetasta istrith *MB* 2: 76. är han *(blodet)* fäther offuan oppa *LB* 5: 293. *ib* 3: 11. *Jfr* **ful-, kin-feter.**

fetgöra, *v. göra fet, göda.* samanhänte han gözl at wiinträän fetgiordh *(impinguatæ)* aff hänne sculdin ey falna *Bir* 4: *(Dikt)* 234.

fia fiski, *f. L.*

fiande (fiiande. fionde *Bo* 152, 153; **-a** *MP* 2: 61; **-ana** *MB* 2: 32. **fiondhe: -ana** *ib* 29, 81. **fiände. fiende. figendhe** *Lg* 3: 63. **fygende** *BSH* 5: 502 (1512). **fädinge** *(ack.; textcod.* **fiandha** 517*) ST (Cod. Asc.)* 560. *pl.* **-ar. fiande: -ene** *Ansg* 201. **fiändhe** *MB* 2: 17. **fighendher** *RK* 3: *(sista forts.)* 4488. *gen.* **fiändes** *MB* 2: 81. **fiennes** *ib* 91. — *i bet.: djäfvul. sing.* **fädhinth** *Di* 268. **fädint** *ib. med art.* **fändin** *GO* 671. **fendhen** *MD (S)* 288. **fenden** *RK* 2: 7353. **fänyn** *Di* 300. **fennen** *ib* 90. *gen.* **fändens: alfändens** *RK* 2: 4747, 9282. **fendens** *ib* 2809, 3785; *MD (S)* 230, 249, 288. **fänens** *FM* 361 (1508)**),** *m.* [*Isl.* fjándi. **fiande** *eg. part. pres. af ett mot Isl.* fjá, *Got.* fijan *svarande v.* **fia**] *L.* **1)** *fiende.* þän timä man til fiända drager *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). iam skyt flyia fiianda *Bu* 190. reste konungen här moth sinom fiandhom *Lg* 219. sidhan fiandene hafdho fangith stadhen *Ansg* 201. wär for owinom ok fiendom *Bir* 1: 341. huru the fianda stapandhe fara *Fr* 450. han war rikxsins fiandhe *SD NS* 2: 360 (1411, *gammal afskr.*). engin war fiendom hardhare ä mädhan

the matto nakath mot honum oc ängin man war sinom fiendom nadhigharo sidhan the matto minna än han *MB* 1: 7. othokkin är siälinna fionde *Bo* 153. *ib* 152. fiändes porta *MB* 2: 81. at forhöre, hwad heller the vore frint eller fygende *BSH* 5: 502 (1512). i fiende wijss *ib* 626 (1520). stridha ther amote dödhelica fianda *(contra insidias malignorum spirituum) Bir* 2: 254 *(öfvergång till bet.* **2)**. **2)** *djäfvul, fan.* orene fiandhen borth foor *Lg* 3: 269. thzta är fänyn jach sither aa *Di* 300. *ib* 90. wnger ängil ok gamal fiändin *(ändradt till* puke*) Bil* 321. *GO* 671. — *djäfvulsättling, troll.* tok swa nykylin ok kastadhe han ij änlitith a thöm andra fiända *Iv* 4495. — *bildl. om en ond menniska.* mik thykker thik vara en galin fiända *Iv* 562. — *i svordom och hvardagligt uttryck.* wissth war han en fädhinth, han haffue honum, ok fädint hadhe han j sina händher *Di* 268. thz honom fendhen taki *MD (S)* 288. driffwa honom . . . vt aff sin landh j fendens nampn *ib* 230. — *gen.: ond, svår, förskräcklig.* skulle togh hans fendens hiärta brista *MD (S)* 288. ith fendens wädher *ib* 249. thär skal tw haffua mongen fänens naath *FM* 361 (1508). alfändens vllykka *RK* 2: 4747. *ib* 2809. — *Jfr* **döds fiande.** — **fianda händer (fiändis-. findha-. fighande-. figendha-** *BSH* 5: 296 (1508)**),** *f. pl. fiendehänder, fiendes våld.* komen j fighande hender *MD* 64. *BSH* 5: 296 (1508). for hwas saker landit endels fraan riket och oss fraangangit är och i findha händer *ib* 109 (1506). honom giffwa j fiändis händer *MB* 2: 53. — **fianda land (fiende-. figendha-),** *n. fiendeland, fientligt land.* thet föres in i figendha landh *BSH* 5: 296 (1508). at bespiise staden wtoff fiendeland *ib* 328 (1508).

fiandskaper (fiendscaper. fiendzskaper. fianskaper. fiänskaper. fiintzskaper), *m.* [*Isl.* fjándskapr] *fiendskap.* at thola then fiintzskap som han matte winna sigher ower *MB* 1: 137. then fiendscapen ouergafwo the *LfK* 242. hwru then stadhen haffde storan fianskap *Lg* 3: 332. för enghin fiänskap ällir falskhet at frokta *MB* 2: 315. til ofridh och fiendzskap *BSH* 5: 53 (1505).

fiþla (feedla), *f.* [*Isl.* fiðla. *Ags.* fiðele. *Mnt.* vedele, veddele, viddele. *Jfr Mlat.* vitula, vidula] *L. violin. Jfr Viollet-le-Duc, Dictionnaire du mobilier français* 2: 319 *f.; Schultz, Höf. Leb.* 1: 432 *f.* thz lekiara andbudh som callas fidhla *(fistula; orätt öfvers.) Bir* 2: 187. *ib* 188. orghor harpor luthor skalmeyer giighor feedlor *LfK* 246. *ib* 206. *Di* 108. *MB* 2: 230. *Su* 77, 179.

fidhlare (fydhlare: -a *Gr (Cod. D)* 380**),** *m. violinspelare. Bir* 2: 187, 188. *Gr (Cod. D)* 380. *RK* 1: *(Cod. B, C, D)* 3585.

fidhradher, *adj. Jfr* **ofidhradher,** *äfvensom* **fiädhradher.**

figurera (-ar), *v. förebilda.* hwru iomffru maria aff gambla testamentidh figureras *Lg* 3: 614.

fika (fyka: -or *LB* 3: 110. *pl.* **figher** *LB* 7: 183**),** *f.* [*Isl.* fíka. *Lat.* ficus] *fikon.* paradiis äple oc fikor *MB* 1: 401. *Bo* 158. *ST* 426. *LB* 3: 110, 4: 344, 345, 7: 183. nar lybzka bliffua danskom god tha vexer fikan aa hylla rood *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6298. *Jfr* **fikon.** — **fiko time,** *m. tid till fikon.* äkke var tha fiko timin *Bo* 158. — **fiko trä (fikw-** *MB* 1: 407**),** *n. fikonträ. Bo* 158. *MB* 1: 160, 407. *Jfr* **fikonaträ.**

fikia (fiikia. fykia. -ir, -te, -ter), *v.* [*Jfr N.* fika. *Isl.* fíkjaz] *L.* **1)** *sträfva, fika, vara ifrig, skynda.* a äwintyr fikia *Iv* 1954. fiik äpte thz godz som thu kant ekke fortapa *ST* 501. the fikto ey epther rikedoma *MD (S)* 278. haffue wtlendzska hiit myghet fiicth *RK* 1: *(Yngsta inl. t. Gamla Krön.) s.* 195. hwar fikte for annan. hwat thiänist the matte honum göra *Lg* 3: 229. **2)** *arbeta, idka näringsfång.* the aff twna östhan elffwäne skole ffijke oc fare mz them i torssongh baadhe mz näth ok noth oc andre fisketakan i theres fiskewathnom *DD* 1: 150 (1493). **3)** *bearbeta, bruka, begagna.* fiikia oc fara the for:de watn *SD* 1: 520. tessom forscreffna godz scall hon styra oc radha, fykia oc fara *SD NS* 1: 266 (1403). dömde iak . . . scipper olaff for:na gottz eegen amundzberghä ath brwka fijkiä oc fara till then tijdh for:de scipper olaff sina penninge egen faar *DD* 2: 14 (1459). then skattabonde som egher oc fiker thet godz ther han är fulsädhe vpa *GS* 59 (1474). — *refl.* **fikias,** *hafva begärelse.* tionda *(näml. budet)* raadhir os ey at fikias aff annars manz goz ällir ärwdhe rikias *MD* 83.

fikin (fikn *Al* 7954 *i rimslut***),** *adj.* [*N.* fiken] *fiken, begärlig.* þän fiken är a pänigen *Bu* 153. äpter äwyntyr fikn *Al* 7954. fikin at affla *Lg* 1003. *Jfr* **arvodhis fikin.**

fikna, *v. sträfva, fika.* äpter land ok städher mon thu fikna *Al* 4278 *(i rimslut).*

fikon (fykon *MB* 2: 343; *LB* 3: 171**),** *n. pl. (åtminstone i de funna ex. ingen sing.)* bära fikon enom ärmita *KL* 253. funnos . . . fikonen all heel när them *ib.* godh fikon *ST* 426. fwl fikon *ib. ib* 422, 489. *MP* 1: 232, 2: 186. *MB* 2: 343. *LB* 3: 171. — **fikona trä,** *n. fikonträ. MP* 1: 10, 15, 2: 31. *ST* 348. *MB* 2: 97, 271, 343. *Lg* 3: 460.

fikt (fiikt), *f.* [*N.* fikt] **1)** *sträfvan, ifver, omsorg.* hawa vidhr saght . . . alla wärulzlika fikt *KS* 3 (5, 3). *ib* 17 (44, 19). samandragha rikedomana mz alle fikt *Bo* 66. gömin thz väl mz mykin fiikt *Fr* 952. *Al* 2731. *Su* 224. wi lagdom os alla fikt *(all vinn om)* at täkkias them *ib* 249. *Jfr* **kärleks-, väruldsfikt.** **2)** *fikande, begär, girighet.* for þässa hems fikt *Bu* 152. päninga fikt *ib* 153. þät present var eigh sua rikt. at han tok þät for fikt *(ductus cupiditate muneris) ib* 514. *Al* 2668, 6269. wi hafwom til wärlina änga fiikt *ib* 6102. **3)** *förvärf.* som ga fran gudhi ok til världhinna fiikt *MP* 1: 274. äpter goz ok fiikt hafdhe han hast *Al* 2944. — *det som förvärfvas, produktion, produkter.* landith är mykith riikt aff frukt ok alla handa fiikt *Al* 3696. thu sigher india wara riikt mz mykith goz aff alzskons fiikt *ib* 4372 *(i dessa båda ex. skulle dock* fikt *möjl. kunna fattas ss stående för* vikt, *se Rydqvist* 4: 248*).*

fikt, *f.* [*Mnt.* vecht(e)] *strid.* jag öffwade mig mesth i krii och ficth *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 262 *(i rimslut).* kom iach i hwar mandz ficth *(i strid med hvar man?) RK* 3: *(Tillägg om Chr. II, red. A)* 6362 *(i rimslut).*

fiktas, *v. refl. sträfva.* conari, fiktas *GU* 4.

fil (**phil**: **phila** *ST* 524. **fiil** *Al* 4124, 4127. **phiil**: **phiila** *MB* 2: 172. **fill** *Di* 81, 142, 293. **fiill** *ib* 92, 131. **fyl**. **-ar**), *m* [*Isl.* fíll. *Pers. och Arab.* fil] *elefant.* hwi hafuir fylin swa dighirt diur ey mer än fyra föther *Bil* 349. sampnar . . . margha starka fila *Al* 4420. *ib* 4124, 4127, 4437, 4443, 4449 *o. s. v.* *ST* 524. *MB* 2: 172. *Di* 81, 92 *o. s. v.* *Jfr* **elefant.** — **filsben** (**fiilsben. filsbeen. fiilsbeen**), *n.* [*Isl.* fílsbein] *elfenben.* thz är ey alt gwl som glimar ok ey alt fiilsbeen som hwit är *GO* 609. vnum grossum skaktawæll de fiilsben factum *SD* 4: 710 (1340?). ij hans huse stär bordh staka aff filsbeen *Fr* 383. the bugha varo aff filsbene *Fl* 529. *Al* 4631, 8164. *KL* 338. *Bir* 1: 70, 3: 315. *ST* 208, 220. *Di* 59. *Su* 18. — *elfenbensstycke.* aff gul ok gimstenum silf ok fiilsbenum *Bil* 307. hosur hwita som eet fiilsbeen *Fr* 155. — *Jfr* **filben.** — **filsbens hus,** *n. hus af elfenben.* *Bir* 2: 36. — **filsbens stol** (**fiilsbens stool** *Su* 390), *m. stol af elfenben.* *ST* 208. *Su* 217, 390. — **filsbens säte** (**fiilsbens-** *Su* 103), *n.* = **filsbens stol.** *ST* 210. *Su* 103. — **filsbens tafla** (**fiilsbens taffla**), *f. tafla af elfenben.* *Lg* 3: 324. — **filsbens trona,** *f. tron af elfenben.* thu är oc eyn filsbens throna *MD* 52.

fil (**fiill**), *f.* [*Mnt.* vile] *fil.* gör j filspaan mz enne fiill *LB* 9: 95. *Jfr* **fäl.**

fila (**-adhe**), *v.* [*Mnt.* vilen] *fila.* slog swerdit sunder oc filade thz sidan *Di* 48. files granth järn *LB* 9: 109. *Jfr* **fäla.**

filben (**fiilbeen**), *n. elfenben.* *Bir* 1: 390. *Jfr* **filsben.**

filit (**philith. filyt**), *n.?* [*Jfr Mht.* violât, *äfvensom växtnamnet* fiolit, filit *i Äldre Dan.*] *ett slags ylletyg af violett färg.* sorkocium meum de philith *SD* 4: 82 (1328). par uestium filyt *ib* 370 (1334).

filspan (**-spaan**), *m. filspån.* tak gwl oc gör j filspaan mz enne fiill *LB* 9: 95. läth ther j then filspanen *ib.* sila gwliit j filspan *ib* 96. hwarian filspanen lägh j starka ättikkio *ib* 109.

filte? liggie mig oc garden ther til filtis *FM* 227 (1505).

filter, *m.* [*Mnt.* vilt] *hårduk, ylleduk, filt.* distillera wathnith aff mz filtenom *PM* XLI. *ib* XXX, XLII, XLIX, L.

filthatter, *m. filthatt.* han hade et gulspan for i in filthaat *RK* 2: 8861.

fin (**fiin. fyn**), *adj.* [*Isl.* fínn. *Mnt.* fin. *Ffranska* fin. *Ital.* fino. *Jfr Lat.* finitus] *fullkomlig.* **1)** *fullkomligt el. väl renad, luttrad, fin.* finth nobel gwldh *HSH* 19: 14 (1497). — *i andlig mening: ren, klar.* huru skulle thz hiärta gita nalkatz gudz ok himerikis thinga fino klarheet *(puritatem).* ther af iordhzlica thinga thräk oc dräg är smittat *Bo* 127. taka then renasta fina *(meracissimum)* andan *ib* 132. **2)** *klar, glänsande, fin.* som een sol the tydzska skina sa varo thera tygh ok harnisk fyna *RK* 1: *(sfgn) s.* 191. een riik braza af gul hängde ther ij fiin *Iv* 206 *(kan föras till* **3**). **3)** *fin, utmärkt, kostbar, ädel, äkta.* amatiste ok robine, the klare varo ok öfrith fine *Fr* 166. saphira ok robina, ther skäre äru ok finä *Fl* 1093 *(båda dessa ex. kunna föras till* **2**). **4)** *om personer: förträfflig, utmärkt.* een riddar fin *Fr* 2760. en iomfrv fagher ok fiin *Al* 2806. *ib* 3584, 6610. af thässom klarasta ok fiinasta ok dyrasta brwdhgommanom *Su* 385. är hon i sit hionalag fijn *RK* 1: *(Albr) s.* 211.

fina (*dat. pl.* **fiunom** *Bir* 2: 6 *för* **finom** *el.* **finnom**), *f.* [*Jfr D.* finne. *Mnt.* vinne] *fena.* alt thz som badhe hafwer finu oc fiäld *MB* 1: 359. fiskin huars finu ok fiäl huassare äru än vdda *Bir* 2: 4. *ib* 6.

finapärla (**-perla. fineperla**), *f. äkta perla.* margarita, som är swa mykit som en finapärla äller gärsäme *Lg* 3: 498. jnsänkt mz gul oc dyrom stenom oc fineperlom *MB* 2: 359. *ib* 361, 367. *Su* 137. *Bo (Cod. B)* 345. ärlicasta finaperlan swa som är himerikis astundan *KL* 331.

finger (*m. med art.* **fingirin** *Bir* 3: 379. *dat.* **fingre**. *ack.* **finger**; *med art.* **fingren. finggren.** *n. med art.* **ffingereth** *LB* 2: 62. *pl. m. nom.* **fingir** *Bir* 1: 127, 2: 134; *med art.* **fingirna** *Bir* 3: 273. *ack.* **finger** *Di* 1. **fingir** *MP* 2: 213. **fingra** *ib* 1: 282. *n. med art.* **fingren. fingeren** *HSH* 19: 112), *m.* (*Bu* 55, 56; *Bir* 1: 127, 200, 2: 134, 3: 273, 379; *MP* 1: 282; *ST* 329; *Di* 1) *och n.* (*SR* 53; *Bil* 759; *Bo* 53, 81, 237; *Bir* 3: 378; *LB* 2: 62) [*Isl.* fingr] *L.* **1)** *finger.* beet ängen eldar a þem hans fingre *Bu* 55. fingo finggren v brändan *ib.* hioggo af hans thry fingher *Bil* 759. fingär fiugur *SR* 53. *MP* 1: 282. *Bo* 53, 81, 237. *Bir* 1: 127, 200, 2: 134, 3: 378, 379. *ST* 329. *Di* 1. swäriande i hälghon mädh vpräktom fingrom *SJ* 147 (1446). pa minstha ffingereth *(lillfingret)* *LB* 2: 62. — sea genom fingren [*jfr Mnt.* dor de vinger sên], *vara likgiltig el. försumlig.* at jach nogen tiid schall see genom fingren ther i *FM* 594 (1513). — sea mällom fingren mädh, *se genom finger med, låtsa sig icke märka, låta passera.* ther med skole vij see mellom fingeren ath vore suene sälia theris heste när thöm täckis *HSH* 19: 112. **2)** *finger, fingersbredd, tum.* klokka wm thio besmanna marker skal haffwa . . . en fingher meer pa längdena än hon är pa breddhena, oc tyokhethen skal wara en fingers tyokheth *AS* 157 (1518). klokka wm fämtyo hwndrath besmana marker wil wara nädhan wm kringh halff adherthande span affwan wm kringh ottha finger meer än the helffthena, oc sex finger bredharen än hon är longh, tyokheten warj fira finger *ib.* **3)** *fingerring.* *Jfr* **gulfinger.** — *Jfr* **þumulfinger.** — **fingers breþer,** *adj. fingersbred.* skiär . . . ena sino fingärs breþä *Hästläkedom i AS* 136. — **fingers langer,** *adj. fingerslång.* gör . . . ena kaka fingers langa *LB* 7: 48. — **fingers lyte,** *n. stympning af finger.* dömdes lauri henricsson i salmis vj m. för ij fingers lyte aff jöns nilisson *BtFH* 1: 164 (1508). — **fingers mon,** *m. fingersbredd, tum.* längden i westra ändanom xviij (18) alna oc ij (2) fingers mon oc ij (1 ½) quarter *SJ* 82 (1438). lot han hanom vp . . . tomptena . . . xviij (18) alna langa en fingersmon stäckre *ib* 84 (1438). — **fingra knoe,** *m. fingerknoge.* owir fingra knoana *Bir* 5: 52.

fingerbred (**-bredh. fingarbredh**), *f.?* (*SJ* 189 *synes räkneordets neutrala genus vara bestämdt af första sammansättningsdelen*) [*Jfr Äldre Dan.* fingersbred] *fingersbredd, tum.* huilkin tompt . . . är lang . . . xvij (16 ½) alin ok ij (2) fingerbredh *SJ* 193 (1450).

lengdan aff thetta samme xxiiij (23 ½) gamble alne ok ij (2) fingarbredh *ib* 304 (1462). lot vp . . . ena tompt . . . et quarter oc tu fingerbredh oc xiij (13) nya alna breeth *ib* 189 (1450).

fingergul (fingirgull. fingirguld *Bir* 4: 284), *n.* [*Isl.* fingrgull] *L. gullring.* göra sik ther af fingir gul vppa sin fingir *Bir* 1: 61. han togh thz fingirgull aff hans hände *Fl* 793. *KL* 40, 83. *Bir* 1: 269, 303, 375, 401, 402, 2: 154, 3: 324, 361, 4: 17, 25, 284. *VKR* 64, 71. *Fl* 541, 789, 1872. *Iv* 817, 1925, 2032, 2041. *Fr* 877, 1509, 2534, 2577, 3161. *Al* 305, 7545. *Va* 42, 43, 44. *Su* 40, 92, 406, 412.

fingerin *(alltid i rimslut och med slutstafvelsen i arsis), n.* [*Mnt.* vingerîn] *fingerring.* tha han vände om sit fingerin ok stenin gaff som förra skin *Fr* 1049. *ib* 1975, 2167, 2504, 2557, 2855.

fingerlin, *n.* [*Mnt.* vingerlîn] = **fingerin.** *Fr* 1016 *(i rimslut).*

fingervanter (-vante?), *m. fingervante.* i besprängdom fingher wantom *Su* 151.

fingran, *n. fingerring.* hwa thz fingranit bar a sinne hand *ST* 329. thz andra fingranit *ib. Jfr* **gul-fingran.**

fingrini, *n. L. fingerring.* hwilkin thz fingrinit bar a sinne hand *ST* 329. *Jfr* **gulfingrini.**

finna (fynna. *pres.* **finder.** *impf.* **fan. fant** *RK* 2: 1941. *pl.* **funno.** *part. pret.* **funnin. fonnin: fonnit** *Va* 35. *refl. pres.* **fins. findz. fyndz.** *impf.* **fantzs.** *pl.* **funnos.** *supin.* **funniz),** *v.* [*Isl.* finna] *L.* **1)** *finna, hitta.* findar gul *Bu* 19. þa var hans howoþ funnet *ib* 52. genast findir thu en grönan wägh *Lg* 90. fäghin är han som fyrme ok findher han fikh *(för* fiskh*)* a diska *GO* 105. gingo the andra vägha at leta. ok spordho äptir honom i bland thera vini oc frändir. ok for thy at the han äkke funno. ängxladhis modhorin *Bo* 27. hwat han ther fant thz loth han byta *RK* 2: 1941. — *med prep.* a (up a). *träffa på.* swa frampt iak finder a eth waad *RK* 1: 2300. fan jak wppa watn aadhrona *Lg* 823. han foor finna ij thenna skogh a äwintyr *Fr* 1332. the villo finna vppa iudha konungin *Bo* 4. *ib* 26. **2)** *finna, uppfinna, hitta på, uttänka.* saloghar maþar fan ängen anzsuar *Bu* 21. han fan ok scref af himnum ok himna gange ok thera naturlikum craptum ok gangum *Bil* 382. zerces han fan thetta spil *MD (S)* 207. konungen fan swa manga funder *RK* 2: 1770. then bäste ath *(för* eth*)* goth raadh fan *ib* 3: 1903. **3)** *finna, erfara, märka.* fan sik vara samstaþ ensamna *Bu* 12. swa som the finna som hawa litadhan ögxsten *MB* 1: 80. swa som iak haffuer hört swa haffwer iak funnit *Su* 92. hon vilde ey lata thz op a sik finna *Iv* 1150. — *med prep.* til. *märka, blifva varse, se till.* swa at han änkte til hans fan *Fr* 913. *ST* 36. **4)** *finna, befinna (något brottsligt el. otillåtet).* sköflös therrä goz thär thät wärþer funnit mäþ *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). fyndz thz med nachrom androm *SO* 31. — *befinna, ertappa, beträda.* at þe laten sik egh finnäz wrangä domä györa *SD* 5: 606 (1346). huilken suen eller läriunge fins sijnom husbondha otroen *SO* 49. alle jwdzska qwinnor som fwnnos at kring om skära theris söner *MB* 2: 222. hwilken ther moth bryther hängis op j en galgha strax han bliffwer fwnnen *PM* 21. *ib* 29. forsumer samma broder sick ther vtj ok findz mz schäl *SO* 158. wardher han ther mz funnin *ib* 66. *ib* 110, 161, 197, 198, 205, 298. **5)** *döma, afgöra, bestämma.* wart henne ther fonnit for rättä *(to rechte vunden)* at hon skulde brennäs *Va* 35. hwat the siäx funno thöm for minne eller for rät *SJ* 36 (1426). funno for rätto *ib* 83 (1441). *ib* 128 (1444). är funnith ok stadhgath fore een reth i smidha embethet *SO* 71. — **finna sik,** *infinna sig, samlas.* j iuncfruhafn the sich funno *RK* 2: 1765. *ib* 2276. — *refl.* **finnas, 1)** *finnas, förekomma.* þe þingh . . . som eigh finnas ii biblia scriueth *Bu* 6. *Bir* 1: 386. **2)** *finna hvarandra, träffas.* skulu a hwario are töswar finnas at minsto *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). the hafdho funniz ther badhe *Iv* 1658. thär funnos the bröder bade *RK* 1: 3674. *ib* 2: 6365. *Al* 777. *Di* 5, 40, 85, 224. — **finna a (-pa), 1)** *upptäcka, märka.* ther kunde engen finna pa hwat tydende han fangit hade *Di* 10. **2)** *finna på, uppfinna, uttänka.* fan jak aa thessa snille *MD (S)* 218. — *Jfr* **a finna. — finna for,** *afdöma, afgöra, bestämma.* ehuat wii thöm i mellom giorde och fundä fore *SJ* 316 (1464). *Jfr* **forfinna. — finna i gen,** *återfinna.* thz han fwnne sina tafflo i gän *Lg* 3: 340. — **finnas til,** *finnas till.* thera like fantzs äy j wärildena till *Di* 41. — *Jfr* **ater-, be-, saman-, up-, upa-, äptir-finna.**

finna, *m.?* [*Äldre Dan.* finde. *Jfr Mht.* vende. *Ital.* fante] *bonde i schackspel.* förstaa huat finnor tekna aa taflit gaa *MD (S)* 202. *ib* 281. nw är sakt aff tridhia finna aff then fierda wil jak beginna *ib* 306. *Jfr ib* 522.

finnare, *m. uppfinnare.* han är lyghninna fadhir oc finnare *Bir* 2: 77. *Jfr* **upfinnare.**

finne, *m.* [*Jfr Isl.* finnr] *L. Finne. ss tillnamn.* magni finnæ *SD* 4: 610 (1338). olaff finne *ib NS* 1: 152 (1402). benct olafson finne *SJ* 155 (1447). sten finne *BSH* 5: 462 (1511). — *pl. Finnar. RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 284, 285. *Jfr* **nordh-, sudher-finnar.**

finnilse, *n. pl.? Jfr* **upfinnilse.**

finsker (fynsker. fyntzsker. fyndzsker), *adj. Finsk. RK* 1. *(Yngre red. af LRK) s.* 285. *BSH* 5: 249 (1508). ij fyndzske täghen *FM* 76 (1483, *daniserande*). fynske gedder *ib* 236 (1505). j fyntzske skeren *ib* 450 (1510).

finster, *se* **fenster.**

fioþermäninge, *m. L.*

fiol, *se* **falla.**

fiol (*L.* **fiöl. fiäl),** *f.* [*Isl.* fjöl] *L. bräda, planka.* bordhit var fioghirslint, tho af flerom fiölom *Bo* 171. *Bil* 871. *MB* 1: 490. skipit löstis alt syndher ok wi flutum ifuer eno fiöl *Bil* 351. torn ok barfridhi wäria för blido kaste medh slakum *(för* flakum*)* ok fiälom *KS* 86 (210, 94). *Jfr* **bro-, broa-, trä-fiol.**

fiol (*pl.* **fioler** *LB* 7: 214), *f.?* [*Jfr Mht.* viol, viole. *Lat.* viola] *viol, viola.* the smaa brune fioler *(d. v. s. viola odorata Lin.)*, som vexa vider iorden *LB* 7: 214. *Jfr ib* 3: 63, 64. — **fiola bladh (fiole-),** *n. violblad.* tagh the smaa brwna fiole blad *LB* 7: 223. — **fiola blomster,** *n. violblomma. LB* 3: 64. — **fiola rot,** *f. violrot. LB* 3: 64.

fiolvatn, *n. dekokt af viola.* rosen wathn oc fiol *LB* 9: 117.

fiordh (fior. fiördh. fiörd), *f.?* [*Isl.* fjorð] *endast i det adv. uttrycket:* i fiordh, *i fjor, i fjol, under förra året.* swa godh är een wsk i aar som twa i fiordh *GO* 449. i fiörd var her aldra hardeste pestilencia *FH* 6: 94 (1496). om helga kors dagh exaltacionis i fiörd *ib.* jach weth hwilken winther jach haffde i fiordh *BSH* 5: 115 (1506). i fiordh ath aar *ib* 226 (1507). sa i aar som i fiordh *ib* 147 (1507). bade i fiördh och i aar *HSH* 22: 52 (1493). sidhan som iak vare ner edher värdoghet (i) fior swa aars *FM* 346 (1507). i fiordh sommar *BSH* 5: 283 (1508). *PM* LXVI.

fiordhar (fiordh aar), *n.* [*Fnor.* fjorðár] *fjorår.* koma hälghe dagha nw oppa annan wiku daghin oc a annan komo the i fiordh aar *MB* 1: 63.

fiorþe, *se* **fiärþe.**

fiordher (fiärdher), *m.* [*Isl.* fjörðr] *fjord, fjärd. i sht i ortnamn.* i en fiärdh som heter bomilfiärdh *PK* 238. vppo rogööfiärdh *RK* 2: 1923. cum insulis et aquis dictis jnfiordhe *SD* 4: 435 (1335).

fiorþunger, *se* **fiärþunger.**

fiorlästing, *f. L.*

fiortan, *se* **fiughurtan.**

fira (fyra), *v.* [*N.* fira] *gifva vika för. med dat.* engen ville androm fyra *MD* 314. the skulle mick alle fyre ock tiäna *RK* 3: *(Tillägg om Chr. II, red. A)* 6166.

firir (firi. fyrir. fyri), *se* **for.**

firi- *ss första sammansättningsled, se* **for-, fore-.**

firi arf, *n. L.*

firi giälda (-gälda), *v. L.*

firi hugga, *v. L.*

firi liggia, *v. L.*

firi näma, *v. L.*

firistiäla, *v. L.*

firi vraka, *v. L.*

firi äria, *v. L.*

firmament, *n.* [*Lat.* firmamentum] *firmament, (himmelens) fäste.* swa som solen i hymelsens firmamente sither oc stadhfäst är *Lg* 3: 627.

firnar orþ, *n. L.* — **firnarvärk,** *n. L.*

fis (fiis), *m. peditum. GO* 96.

fiskare, *m.* [*Skåne L.* fiskere] *fiskare. Bil* 108, 16. *Bo* 57, 174, 175. — **fiskara läghe (fiskare-),** *n. fiskläge. RK* 1: *(LRK) s.* 220.

fiske (fiskie), *f. (i L.) och n.* [*Isl.* fiski] *L.* **1)** *fiske, fiskfångst.* han for i fiske *Bil* 307. liggia till fiskes *SO* 290. ibland then allmoge ther stadder war och j fiskie lågo *ib* 298. **2)** *fiske, ställe hvarest fiske idkas.* hafwer hampn och bodh j fiskie ståndande *SO* 303. komma på fiskiett *ib.* som fiskiet ägher *ib* 307. — *Jfr* **ala-, fla-, for-, konungs-, kroka-, kul-, laxa-, stral-, strömings-fiske.** — **fiskia garþer (fiskiägarther),** *m.* [*Jfr Fnor.* fiskigarðr] *fiskegård, stängsel i åar för att fånga fisk.* vnam partem in fiskiægarthæ *SD* 5: 619 (1346?). — **fiskia hus,** *n. L.* — **fiskis vatn (fisches watn),** *n.* = **fiskevatn.** meth . . . schoghom oc fisches watnom *SD NS* 1: 161 (1402). — **fiskis ör,** *f.? sandbank el. stengrund hvarest fiske idkas.* hawer tildömt vazstena klostre orholma ok the fiskis öra ther vndir liggia *SD NS* 1: 504 (1405).

fiskebodh, *f.* [*Isl.* fiskibúð] *fiskebod, hydda uppförd för att af fiskare bebos under fisketiden.* tiälda höghtidher, oc thera hwsa, som män magho föra mz sik om landin, swa som fiskebodher *MB* 1: 498. *SO* 293.

fiskefang (-fongh), *n.* [*Isl.* fiskifang] *fångande af fisk, fiske. FH* 1: 31 (1455, *gammal afskr.*).

fiskegarþer (fiski-), *m. L.*

fiskegrund (fiskie-), *n. fiskegrund.* fiskia på rätta fiskiegrundh *SO* 290. fiskia widh konungz fiskegrundh *ib* 298. *ib* 291, 303.

fiskehampn (fiskie-), *f. hamn hvarest fiske idkas. SO* 295.

fiske iärn, *n. järn som i skatt utbetalas i st. f. fisk. BtFH* 1: 316 (1413, *Joh. Bures utdrag*).

fiskeleker (-leeker: -leek *SO* 300. **fiskleker** *L.*), *m. L. fisklek, fiskens samling vid stränderna el. på grunda ställen under lektiden.* tha fiskelekin är om warena *FH* 4: 16 (1451). *SO* 300. — **fiskeleks time (fiskelekis-),** *m. tid för fisklek.* tha fiskelekis thime war *FH* 4: 15 (1451).

fiskeläghe (fiskeleie: -et *VAH* 24: 324 (1473)), *n. fiskläge. SO* 292, 295, 297. *VAH* 24: 324 (1473). *Jfr* **fiska läghe.**

fiskemaka? *m.? fiskmåse.* swa som fiskemakan seande fiskin j watneno skodhar diupit ther han gar ok aktar bölghiona *Bir* 1: 213. storka oc hornwipa, wuer oc fiske maka *MB* 1: 359.

fiskeman, *m.* [*Isl.* fiskimaðr] *fiskare. SD* 5: 587 (1346, *gammal afskr.*).

fiske nät (fyske neth), *n. fisknät.* ffor olagha fyske neth *FM* 280 (1506).

fiskeos, *n.* [*Fnor.* fiskióss, *m.*] *åmynning hvari fiske idkas.* hawer jak vnt henne . . . en attundaloth innan fiskeoosith *SD NS* 1: 170 (1402). then fornempde attundaloth i fiskeosith *ib.*

fisker (fysker *Lg* 3: 301; **-ar** *BSH* 5: 506 (1512). **fiisker: fiisk** *RK* 3: 4179. **-ar),** *m.* (*Isl.* fiskr] *L.* **1)** *fisk.* han tok w fiske tolpänigh *Bu* 100. taka fiska *KL* 12. thz första han kastadhe vt sin krok tha fik han en storan fisk *ib. ib* 13. *Bo* 240. *Lg* 546, 3: 9, 10, 301, 302. i slike watne äru tholka fiska *GO* 978. ätin the fiska oc hwitan maat *Bir* 4: 15. färska ällir salte fiska *ib* 5: 32. tw pund skarpa fisca *SD NS* 1: 656 (1407). — *koll.* han *(qvarndammen)* skal vara open þree vikur vm varenä þaa fisken gaar vpp ok swa lenge vm hösten. þaa vathneth er mykith ok fisken gar vpp *FH* 3: 4 (1352). *ib* 4: 15 (1451), 16. *SD* 5: 699 (1347, *gammal afskr.*). äta fisk oc hwitan maat *Bir* 4: 15. *VKR* 17, 62. fäghin är han som fyrme ok findher han fikh *(för* fiskh) a diska *GO* 105. tw stykke fisk *Bir* 5: 31. tw stykke färskan fisk *ib* 32. eet stykke stektan fisk *Bo* 234. ii pund fiisk *RK* 3: 4179. **2)** ? iiij (4) lösa järn bultar, item xi (11) lösa fyskar, item 1 fangabult *BSH* 5: 506 (1512). — *Jfr* **arbeidis-, bären-, flat-, horn-, hval-, skal-, skarp-, skat-, sma-, spit-, stok-fisker.** — **fiska bater (-baater: -baat** *Su* 363), *m. fiskarebåt. Su* 363. — **fiska ben,** *n. fiskben.* eet fiska ben sath fast j hans halse *Bil* 900. *KL* 370. *ST* 102. — **fiska dike,** *n. fiskdam. ST* 299.

— **fiska drät,** *f. L.* — **fiska fiäl,** *n. fiskfjäll.* aff rutnom fiska fiällom *Bir* 3: 203. — **fiska fänge (fiske-),** *n. fiskafänge.* aff the fiske fängeno *Lg* 3: 11. aff hwario fiske fänge *ib.* — **fiska hovudh (-hwffwd** *LB* 7: 265**),** *n. fiskhufvud. LB* 7: 265. *PM* XLVIII. — **fiska kyn (-kön),** *n. fiskslag.* alla handa fiska kön *Al* 6495. — **fiska lim,** *n. fisklim.* tak fiska lim giorth aff maghommen *PM* XLVII. — **fiska liver (-leffwer: -leffrenas** *PM* XXXVIII**),** *f. fisklefver. PM* XXXVIII. — **fiska läghe,** *n. fiskläge. RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 263. *Jfr* **fiskeläghe.** — **fiska skal,** *f. musselskal, snäckskal.* trykte han ällir wredh vth aff vlla fätthen ena fiska skal äller eeth kar fwlt mz daagh *(concham rore implevit) MB* 2: 88. — **fiska slagh,** *n. fiskslag.* mang the fiska slagh, som aldrig fingos ther förra *Lg* 3: 11. — **fiska sudh (fiiska sodh** *LB* 7: 159**),** *n. fiskspad.* aff fersko fiska sudhi *LB* 3: 182. *ib* 7: 159. — **fiska thiuver,** *m. L.*

fiskeri (fiskrii *SD NS* 1: 464 (1405). **fiskrj),** *n.* [*Mnt.* vischerie] *L.* 1) *fiske, fiskfångst.* lågo i fiskeriet *SO* 289. är jach nw pa idhre reysse til norrebutn paa idherth fiskrj *FM* 267 (1505). 2) *fiske, fiskeri, ställe hvarest fiske idkas. SD* 5: 699 (1347, *gammal afskr.*). *ib NS* 1: 137 (1402), 138, 327 (1404), 464 (1405), 2: 309 (1410). the som föra ööl till fiskerijdh eller fiskilägie *SO* 295. — *Jfr* **almänninga-, laxafiskeri.**

fiskesior (fiskasio *(ack.) RK* 1: *(Ny början af Gamla Krön.) s.* 164**),** *m. sjö hvari är fiske. Bir* 3: 245. *RK* 1: 218, 1180, 1965, *(Ny början af Gamla Krön.) s.* 164.

fiskeskär, *n. fiskeskär, skär hvarest fiske idkas. SO* 295, 303, 304, 306.

fiskestrand, *f. fiskestrand, strand hvarest fiske idkas. ss ortnamn.* nordhan fiskestrand *SJ* 40 (1427?). *ib* 48 (1430) *o. s. v.* vtmedher fiskestranden *ib* 144 (1446).

fisketakan, *f.? n.? fiskredskap.* ffijke oc fare . . . baadhe mz näth ok noth oc andre fisketakan *DD* 1: 150 (1493).

fisketol (fisketoll), *n. L. fiskredskap. TB* 79.

fisketorgh (-törgh), *n. fisktorg. ss ortnamn.* widh fisketörghit *SJ* 150 (1446).

fisketygh (fiskietyg), *n.* = **fisketol.** *SO* 296.

fiskething (fiskie ting. fisk tingh), *n. ting som hålles vid tiden för fisket (i Juni el. Juli).* ipso die sancti jacobi apostoli tå war fiskie ting i theinila *BtFH* 1: 96 (1458, *nyare afskr.*). feria quinta proxima post festum beatæ margaretæ virginis, tå war fisk tingh i elemä *ib* 120 (1460, *nyare afskr.*). vigilia s. olai, tå war fisketingh i elimä sochnn *ib* (1461, *nyare afskr.*). *ib* 29 (1459, *nyare afskr.*), 86 (1459, 1465, *nyare afskr.*), 94 (1445, *nyare afskr.*), 115 (1465, *nyare afskr.*).

fiske varp, *n. L. fiskeplats, ställe hvarest man utkastar not.* her tiil liggia godh ffiske warp i vänir *BGD* 2: 225.

fiskevatn (fiskiuatn *FH* 3: 5 (1353). **fiska wathn: fiska wathnom** *SD* 1: 92 *(öfvers. fr.* 1440*).* **fiskawatn** *ib NS* 1: 203 (1403). **fisskawatin** *FH* 4: 3 (1420). **fiskä watin** *ib.* **fiskiowatn** *SD NS* 1: 73 (1401), 2: 377 (1411). **fiskäwan** *ib* 45 (1408). **fisskewanth** *ib* 82 (1409)**),** *n.* [*Isl.* fiskivatn] *L. fiskevatten, vatten hvarest fiske idkas.* all var goþz . . . med alla goþzännä landboum. qwärnum oc qwärnästaþum, scoghum oc fiskewatnom *SD* 5: 562 (1346). *ib* 4: 389 (1334?), 1: 92 *(öfvers. fr.* 1440*). FH* 3: 5 (1353), 10 (1382), 4: 3 (1420). *SD NS* 1: 10 (1401) *o. s. v. Bil* 844. *VKR* 31.

fiske värk (fiski-), *n. L.*

fiskevärke, *m. L. inrättning i vatten till fisks fångande.* at jak undt och gifwit hafwer . . . mina fiskewärkia *SD NS* 2: 91 (1409, *nyare afskr.*). af hender jak mik . . . ström och fiskewärka *ib.*

fiskia (-ar *SO* 305, **-adhe),** *v.* [*Isl.* fiskja] *L. fiska.* foor han vt at fiskia *KL* 12. kalladhe han them af skipino nar the fiskiadho *Bo* 57. *ib* 239. *ST* 2. *SO* 290, 298, 300, 303, 305.

fiskleker, *se* **fiskeleker.**

fiskning, *f. L. fiske, fiskande.* fiskning i haui ok i androm watnom *KS* 42 (109, 45).

fiskthing, *se* **fiske thing.**

fistel (fiistel), *m.* [*Mnt.* fistel. *Lat.* fistula] *fistel, pipsår.* ena handha siwka som heter fistel *LB* 7: 128. fanger man fiistel i ögath *ib* 207. for fiistel oc kräffwäte *ib* 294. om man haffuir gambla bolda som altiid rynna oc kwnna ey läkyas, tom kallar man fiistel *ib.* gör plaster oppo fistelen, er han vtan til ta läker ted honum *ib* 295. *ib* 232, 233, 296.

fit, *f.* [*Isl.* fit] *sidländ jordsträckning vid vatten. i ortnamn.* in villa mysinge, parochia fitium *SD* 4: 130 (1329). ad dicte capelle augmentacionem fythiæstadha contulit *ib* 5: 417 (1345, *gammal afskr.*).

fiti, *m. L.*

fitma (fetma. -ar, -adhe), *v. fetna, blifva fet, frodas.* vm han *(dadelstenen)* sätz ok plantas j feta iordh tha fetmar han ok wardhir fetir *Bir* 1: 132. skal winith ther aff fitma ällir gödhas *ib* 4: 6. fructin monas oc fitma *MP* 2: 106. gudhlik siäl fetma ok fructsamas af dröfwilsom *Su* 443. — *refl.* **fitmas,** = **fitma.** *Bir* 1: 132. *MP* 2: 243. fetmadhes siälen i gudelikom bönom *Lg* 3: 403.

fitme (fythme: -a *MB* 2: 97. **fetme. fethme** *PM* 5. **fätme. fätma),** *m.* 1) *fetma, fett.* af talgh älla fitma *MP* 2: 243. nw är engin eldir hetare än then som vp tändis mz nakrom fitma *Bir* 1: 197. *ib* 286, 2: 16, 59, 209, 4: 5, 108. *MB* 2: 97. *LB* 3: 57, 58, 7: 293. *PM* 5. 2) *fetma, egenskap att vara fet.* thz land war aff fetma söt *Al* 4047. *MP* 1: 83. theknar thz annat hwart koma skolande spitelsko eller omykin fätma *LB* 5: 293. fätman wardher aff blodzsens bränning *ib.*

fitna (fetna. -ar), *v.* [*Isl.* fitna] *fetna, blifva fet; frodas.* triifs oc fetnar gudeliken siäl om dröffuilse, swa som roser oc lilior the fetna aff himmelsens dagh *Su* 175. — *svälla?* ingiutz nadhin, brystit fitnar *(pinguescit).* ok milhetszsins inflytilse opfyllir inäluen *Bo* 102.

flughurkluva? (-kluver? *L.* **fygher klowa? -klower? fiwghurkliffua? -kliffuer?),** *adj. L. som kan klyfvas i fyra delar.* hugger man eek fiwghurkliffua *(i hds. ändradt till* kleffua*)* swa ath

nauar stander a skidhe huario *TB* 76. hogger man eek fygher klowa *GS* 25 (1369).

flughurlitadher, *adj. fyrfärgad. MB* 1: 489. *Jfr* **fyralitadher.**

flughurskipte, *n. L.*

flughurslinder (fioghir slinder), *adj. fyrkantig.* hon *(arken)* skal wara fiwghurslind *MB* 1: 168. bordhit var fioghir slint *Bo* 171. *Jfr* **fyraslinder, fyraslindadher, fyraslindotter.**

flughurtan (flughartan. flughertan *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **fyoghortan** *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). **fyoghortaan** *ib* 376. **fyoghärtan** *ib* 638 (1347). **fyoghärtaan** *ib.* **fyoghertan** *ib.* **fioghiortan** *KL* 299. **fioghirtan** *SD NS* 1: 371 (1404). **fiurtan** *Bu* 12; *KL* 111. **fiortan** *SD NS* 1: 52 (1401); *Iv* 616; *Al* 9713. **fiorton** *SJ* 161 (1447). **fortan** *ST* 232**),** *räkneord.* [*Isl.* fjugurtán, fjugrtán, fjórtán] *L. fjorton.* hänna daghar cumbar fiughartan natom for michials mässo *Bu* 512. af vnge kono ok väne ok väl borne ok fiughurtan manaþom nygipte *ib* 520. fiughurtan bilda *KL* 53.

flughurtande (fyghurtandi *L.* **fiughartande. fiortande. fiorthunde: halff fiorthunde** *SD NS* 2: 103 (1409)**),** *räkneord.* [*Isl.* fjugrtándi, fjórtándi] *L. fjortonde.* fiughartande daghir *KL* 174. äre thässe ordh sancti augustini fiortanda bokinne de ciuitate dei *MB* 1: 111. oppa the fiortanda bladheno *VKR* 56.

fluka (*impf.* **fök),** *v.* [*Isl.* fjúka] *fara hastigt i luften.* han fök fiärran som rökir j wädher *Bil* 447. sa han mykla mwld fiwka ij wädhre *KL* 295.

fluratighi (fiurätighi *SR* 35. **fyratighi. fyratigi. fiuretighi** *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **fiuritighi** *Bu* 101, 176; *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). **fyurutighi** *ib, ib* 476 (1345, *nyare afskr.*). **fiyritighi** *Bu* 77. **fyritighi** *ib* 137; *Pa* 4; *SD* 5: 293 (1344); *FH* 3: 6 (1353). **fyritighin** *ib.* **fyrethigo** *SD NS* 1: 6 (1401). **fyretighio** *KL* 328. **fyrethighia** *SD NS* 1: 679 (1407). **fyretighi** *Bo* 44, 242; *MB* 1: 2, 6, 324. **firitighi** *KL* 104; *MB* 1: 427. **firetighi** *ib* 433. **firritighi** *Bu* 101. **fyrytighy** *ST* 10. **fyrätio** *ib* 138. **fyretio** *ib* 131. **fyritye** *MB* 2: 39. **fyrttyghi** *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*)**),** *räkneord.* [*Isl.* fjórutigi] *L. fyrtio.* fyritighi män a eno skipi foro tel andream *Bu* 137. firitighi munka ok hundradha *KL* 104. fyratighi markar *SD* 6: 181 (1350). fyretighi aar *MB* 1: 324. innan fyratigi sex aar *SD NS* 2: 191 (1409, *gammal afskr.*).

fluratighunde (fyretighinde. firitighinde: -a *SJ* 151 (1446)**),** *räkneord.* [*Isl.* fertugandi] *fyrtionde.* fyretighinde daghen *Bo* 6. *SJ* 151 (1446).

flurir (fyure *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). **fyre** *MB* 1: 180; *MP* 1: 73; *Bil* 88. **fyuru** *SD* 5: 563 (1346). *f.* **fira** *KS* 18 (46, 20), 20 (50, 21). *nom., ack. n.* **flughur** *Bu* 12, 177, 502; *Bil* 89; *KS* 47 (119, 50), 69 (169, 75); *jfr MB* 1: *(Cod. B)* 568. **fiugur** *SR* 53. **fyughur** *MB* 1: *(Cod. B)* 532; *SD* 5: 563 (1346). **fyra** *KL* 260; *Bil* 303; *Pa* 16; *Bo* 44; *MB* 1: 5. **fyrä** *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). **fira** *ib* 4: 646 (1339, *nyare afskr.*); *KL* 246; *PM* XVII. *ack. m.* **fiura** *Bu* 396; *SR* 19; *SD* 6: 180 (1350). **fiurä** *ib* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **fyurä** *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). **fyra** *KS* 1 (1, 1). *f.* **fiurä** *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). **fyurä** *ib* 5: 563 (1346). **fyra** *MB* 1: 158. *dat.* **fiurum** *Bu* 62; *SR* 17; *KS* 20 (49, 21). **fyrum** *SD* 5: 293 (1344), 376 (1344, *nyare afskr.*); *FH* 3: 6 (1353). **fyrom** *MB* 1: 73, 180; *Bir* 2: 204, 205. **firom** *ib* 204. **fyra** *KL* 246. *gen.* **fiugura** *MB* 1: *(Cod. B)* 534. **fyra** *Bu* 198; *MB* 1: 78**),** *räkneord.* [*Isl.* fjórir] *L. fyra.* vapnsynenä skulu skuþä . . . fyure män *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). vi hafum skipt wort fädrene oc wort mödrene i fiura broþurlyti *ib* 6: 180 (1350). var römscar kunugar tu ar fiura manaþa *Bu* 396. fira hwndrada aaror *PM* XVII.

flurmänninger, *m. L.*

flurtan, *se* **flughurtan.**

flädhal (fiädhol *Bir* 2: 206. *dat.* **fiädalle** *Bir* 1: 349, *pl.* **fiädhlar),** *m. fjäril.* ena handa flughu kön är hulkit som callas fiädhal *Bir* 2: 207. sua som fiädhal älla som somar foghil hulkin som hawir bredha vinga ok litin krop *ib* 3: 193. gripa flygandis fiädhlar *Lg* 3: 408. *Bir* 1: 347, 349, 350, 2: 206.

flädhel? (fiedell), *m.?* jach . . . lath beslaa war fiedell om the kistor sta skule for pramen *BSH* 5: 272.

flädher (fiedhur *LB* 7: 157. **fiedwr** *ib* 325. *pl.* **fiädhrar. fiärdhra** *MB* 1: 73**),** *f.* [*Isl.* fjöðr] *fjäder.* thz är ey goth at flygha för än man hawer fiädher *GO* 603. bödh bära for sik thera *(vildgässens)* fiädhra ok been *KL* 35. huat ey äru fiädhrana vamula j maghanom *Bir* 2: 40. *ib* 87. *MB* 1: 73. *ST* 531. *Lg* 221. *LB* 7: 157, 325. *Jfr* **dun-, hönsa-, struz-fiädher.** — **fiädhra hampn,** *m.* [*Jfr Isl.* fjaðrhamr] *fjäderhamn, en af fjädrar gjord klädnad så beskaffad att den som bar honom kunde flyga och hade utseendet af en fogel. Di* 55. *Jfr* **flädherhampn.** — **flädhra klädhe,** *n. pl. sängkläder stoppade med fjäder.* laa . . . a fiädhra klädhom *KL* 334.

flädherhampn (fiädar hampn), *m.* = **flädhra hampn.** *Di* 55.

fläþerskipter, *adj. L.*

fläþer skötter, *adj. L.*

fläþertiugher (fiäþartiugher), *adj. L. för hvilken bötes fyrtio marker?* fiäþartiugh *SR* 45, 53, 54, 56.

flädhradher, *adj.* [*Isl.* fjaðraðr] *försedd med fjädrar, bevingad.* then som älskar gudh ok sin iämcristin han hauir fiädhradha siäl ok ma sighirlica flygha til himerikis *MP* 1: 332. *Jfr* **ofidhradher.**

fläl, *se* **flol.**

fläl (fiäll. fiel. fiäld. fieldh), *n.* [*Jfr Got.* fill. *Fht., Fsax., Ags.* fel] *fjäll, den af fjäll bestående hudbetäckningen hos fiskar.* hans *(fiskens)* fiäll var huast som harknifwir *Bir* 2: 3. fiällit *(squamæ)* staar amote at vädharit gaar ey in *ib* 231. thera fiäl oc finu äru aldra starkast *ib.* alt thz som badhe hafwer finu oc fiäld *MB* 1: 359. thee fizska som ey haffwa fieldh *LB* 7: 76. fiska mz storo fiel *ib* 3: 110. — *om det som har likhet med fiskfjäll.* jämsköt fiol af hans öghum swasom annat fiäl *(squamæ) Bil* 897. *KL* 148. — *fjäll, en af de tunna skifvor som betäcka huden hos fiskarne. Jfr* **fiska fiäl.**

fläl (fiel. fiäll), *n.* [*Isl.* fjall] *L. fjäll, berg.* tha oppenbaradhos all högxsto fiällin *(cacumina montium) MB* 1: 171. *Bo* 97. red vt mz mwndia fiäll *Di.*

181. for nordan fiäll ligger et slot *ib* 16. almogen nordan fiel *(nordanfjälls i Norge)* sik sampna *RK* 2: 8037. *Jfr* **þingfiäl.**

fiäl (*dat.* **fiälle),** *n.*? [*Jfr Mnt.* och *Mht.* velt. *troligen eg. samma ord som* **fiäld**] *fält på ett schackbräde? ett schackbrädes yta?* wiste them fiäl aa tauils *(för* aa tauils fiäl?*)* gaanga *MD (S)* 202. lekte mz en ridder tänne stridh . . . manlicha oppaa thes tawels fiälle *ib.*

fiäla (fiäla *rimmande med* **mala** *Al* 528. **fiälla: fiälladhir** *ST* 357. *pres.* **-ar.** *impf.* **-adhe. -de.** *part. pret.* **fulghin,** *se* **daghfulghin, infulghin. -adher),** *v.* [*Isl.* fela] *L. dölja, gömma.* thz kombir ok op vndher snio fiälas *GO* 845. at i skulin hylia älla fiäla idhart radh for varom herra *MP* 2: 254. at han nappin ij barmen fiälde *Al* 2292. thu ma ey mala tholka blygdh vtan häller fiäla *ib* 528. *ib* 4570. *Iv* 3034. — (?) calladhe then delin aff rom latran som tydher a wart mal fiäladher frödher *Bil* 308. *ST* 357. — **fiäla sik, 1)** *dölja sig, gömma sig.* fiälade *(Cod. A* skylte 161*)* iak mik *MB* 1: *(Cod. B)* 543. änkte gul kan sik fore them fiäla *Al* 9375. *ib* 6282. *Su* 443. **2)** *bergas, gå ned (om solen).* jämsköt som solin fiälar sik *Al* 5861. — *Jfr* **dagh-, in-fulghin** *samt* **infälter.**

fiäld (fieldh), *n.* [*Jfr Mnt.* velt] *fält, en skölds el. ett sköldemärkes afdelade yta hvarpå en bild anbringas.* sköld och hielm och sköldmerche twa raggothe hwnde then ene halff raggoth hwit nedhen *(trol. för* nedhen i*)* sköllen pa et blaat fieldh then annen offwen j sköllen blaa pa eth hwit fieldh *HSH* 19: 177-178 (1508).

fiäldan (fiälden), *f.* = **fiälde.** hwar the hiortä fara mz myken fiälden manga saman *Fr (Cod. B, D, F)* 65.

fiälde, *m.* [*Isl.* fjöldi] *mängd, ymnighet.* sa iak ther een foghla skara mz mykin fiäldo *(för* fiälda; *Cod. B* mz mykyl fiäldä*)* ij vädhrit fara *(jfr motsvarande ställe i den Fornnorska Ivents saga:* sá ek . . . údæmilegan fugla fjölda *Riddarasögur, herausgeg. von Kölbing s.* 81*) Iv* 431. dygher siälde *(för* fiälde*)* manna *KS* 79 (196, 87).

fiälder (fiäller *SD NS* 2: 156 (1409, *nyare afskr.*). *ack.* **fiäl, fiel, fiäll. fyäld.** *pl.* **fiällar. fiäldar,** *se Falkman, Om mått och vigt* 1: 236**),** *m. L. urfjäll, jordstycke som särskildt tillhör någon och icke ingår i den mellan byns delegare gjorda fördelningen af jorden.* quandam partem terre wlgariter fiæll dictam *SD* 1: 648 (1284). cum vno paruo prediolo dicto tegh seu fiel *ib* 4: 178 (1330). vnum pratum dictum horkarlifyæld *ib* 5: 269 (1344, *gammal afskr.*). vnum magnum agrum dictum fiæl *ib* 572 (1346). tres agellos dictos fiællæ *ib.* nordhan fore sancte ericx och vpsala domkirkis gambla fiäl och sunnan fore then sancte ericx fiällin *ib NS* 2: 119 (1409). *ib* 156 (1409, *nyare afskr.*). twa fiälla, som liggia i öne, som annar kallas markesäng . . . oc annar . . . som kallas husaby äng *ib* 412 (1411). *Se Falkman, Om mått och vigt* 1: 236. — *i latiniserad form.* tres fiællones in pratis domini episcopi & quartum in skiællestum *SD* 2: 117 (1291). — *Jfr* **aker-, flut-, ur-fiälder.** — **fiällaland (fialla-. fiälle-. fiella-. fella-. felle-. falla-),** *n.* = **fiälder.** ecclesie thustaberga confero duo fellaland *SD* 1: 733 (1285-91). confero pratum quod possideo in førisheng dictum wlgarliter fallaland *ib* 2: 109 (1291). pratum in førisængh in fiællalandum *ib* 5: 357 (1344). vnum fallaland in agris billingi, quod fiallaland . . . permutatum fuit in aliud fallaland in grenberghum *ib* 319 (1344). vnum fallaland in agris eiusdem ville *ib.* duo fallaland empta . . . pro decem marchis denariorum computata sunt ad dicta fallaland *ib.* vnum felleland *ib* 334 (1344). predia mea . . . cum omnibus adiacenciis infra sepes et extra et fyællaland assignaueram *ib* 441 (1345). dimidiam marcham terre . . . in fiellalandum *ib* 4: 112 (1329). dimidium solidum terre in ladhuby in fiellalandeno *ib* 644 (1339). duas oras in byalandum et II oras in fiællalandum *ib* 5: 315 (1344). tw öresland jordh . . . som husfru elin ägher i fiellalanden *ib NS* 2: 125 (1409). fiälleland *(i skogen Ryningen vid Örsundsbro, Uppland) urkund fr. år* 1449 *(enl. meddelande af Bibliotekarien C. G. Styffe).* — (?) discretis terminis certisque limitibus wlgariter dictis fiællaland antiquitus habitis et seruatis *SD* 2: 342 (1301).

fiälla, *v. fjälla.* bära hem fisken i hwsit oc fiällan oc deelan i stykke *Lg* 3: 318.

fiälskora, *f. bergsklyfta.* lagdhe (ɔ: *liket och det lefvande barnet*) . . . j eno fiälscora *(för* j ena **fiälscoro***) Bil* 269. *ib* 53. *MB* 1: 203, 207.

fiälster (fialster), *n. L.*

fiär (fer), *adv.* [*Isl.* fjar] *fjärran.* fiär ok när *MD (S)* 242. ner ällor fer *SD NS* 1: 53 (1401).

fiära? (fiärra. *pres.* **-ar),** *v.* [*Isl.* fjara] *opersonl. vara ebb, sjunka undan, falla.* stundom siärran *(för* fiärran, *hvilket troligen står för* fiärrar *el.* fiärar; *motsv. Danska ordspr. har:* faller*)* ok stundom flödhir *GO* 1095.

fiäran?, *f. ebb.* stundom siärran *(för* fiärran *el.* fiäran; *trol. står dock* fiärran *för* fiärrar *el.* fiärar*)* ok stundom flödhir *GO* 1095. *Jfr* **fiära.**

fiärþe (fiarþe), *räkneord.* [*Isl.* fjórði] *L. fjärde.* fiarþo lund *Bu* 62. fiarþe skäl *ib* 153. fiärþa (ɔ: exemplum är) bindoghe þässa hems tel giri ok päniga *ib* 185. — **fiärdhadel (fiärdel. fierdel),** *m. fjärdedel.* fiärdha delin aff hans hiälme brast *Fl* 1865. thz är en fiärdhadeel aff aarith *MB* 1: 65. fiärdelin i markusäter *SD NS* 1: 98 (1402). en fierdel aff retulaby *BtFH* 1: 294 (1509). — **fiärdhaluter (ferthaluter),** *m. fjärdedel.* en ferthalut i biscopsberghe *SD NS* 1: 424 (1405). I ferthalut i haraldzhöghe *ib* 425. iii ferthaluter i syokumblom *ib.* I ferthalut i sandby *ib.* I ferthalut i widheme *ib.* I ferthalut oc I siättalut i roklundom *ib* 426. thre fiärdhalyti i väuersundom *ib* 2: 380 (1411). — **fiärdhaluts attunger (ferthaluts-),** *m. fjärdedelen af en åtting (ss jordmåttsenhet). SD NS* 1: 425 (1405). — **fiärdha part,** *n. fjärdedel.* thet fierda part som han ther tilfören vti haffde *SJ* 294 (1461).

fiärdher, *se* **flordher.**

fiärþunger (fiardhungher. fiardhonger. fyerdungk *SO* 150. **fiardinger. fiärdinger. fierdingh. fiärdyng. fiäring. färdhung. ferdungher. ferdunge.** *pl.* **-ar.** *efter ett räkneord kan pl. äfven sakna ändelse***),** *m.* [*Isl.* fjórðungr. *Jfr Mnt.* vêrdink, verink] *L. fjärdedel, fjärding.* innan en

fiärdung af eet aar *SD NS* 1: 149 (1402). haffwa salth . . . en fullan fiärdhungh aff enne hele thompt *ib* 44 (1401). före then fierdungen som herra steen benktsons barnom ok herra staffan vlffsons barnom burde arffua *ib* 46 (1401, *nyare afskr.*). af them *(godsen)* bör före:da herra stens barnom oc herra staffans barnom thera fulla fiärdinger *ib* 47. en fiärdhung i rabäk i stora gardhenom *ib* 663 (1407). *ib* 2: 27 (1408). medh sin fiärdungh aff garden *SJ* 196 (1447). vm then fiärda fiärdung i sama garden *ib.* j^c [100] röke oc xv röke j [1] fiarding minne *BtFH* 1: 128 (1464). — *särsk. a) fjärding af ett slagtadt boskapsdjur. SO* 51. *b) fjärdedel af ett år. GS* 40. *c) fjärdedels mil.* tha wii komme oppa en ỷ (1/2) fierdingh wegh när gardhen *BSH* 5: 554 (1516). *d) fjärding; ss rymdmått för våta varor äfvensom för saltad fisk (fjärdedelen af en tunna).* böthe en fiardhungh ööl *SO* 20. i (1) fierdyng skansk syldh *BSH* 5: 429 (1511). ij tunne j ffjerding salt lax *FM* 607 (1513). ij ffjerdinger sike rompn *ib.* — *ss rymdmått för torra varor (fjärdedelen af en spann).* een fiärdungh gryn *RK* 3: 4185. fiärdungh *(bilibris)* hwete för en päningh, oc iij fiärdung korn för en päningh *MB* 2: 342. 1 färdungh fyrepiill *FH* 4: 84 (1499). en fiäring bräckskiffuer *FM* 77 (1483, *daniserande*). een god fiäring pwluer *ib.* sätyes ther en tynna äller fiärdyng pwlwer *PM* 12. her är ey ower ỷ (1/2) twnno poluer och en ferdunge igen *BSH* 5: 14 (1504). medh en ferdungh poluer *ib.* ij (2) fierdunga poluer *ib* 131 (1506); *i de sju senaste ex. betecknar ordet dock kanske snarast fjärdedelen af en tunna. e) fjärdedel af en mark silfver.* 1 fierding lödigh mark sölffuer *TS* 24. thre fiärdhunga lödhught silfuer *SJ* 150 (1446). thre lödhugha fiärdhunga silfuer *ib* 151. hafuer ther inne fäm lödhugha fiärdhunga äuerdhelica ränto *ib* 36 (1426). böte i embetet en lödich fierdingh *SO* 147. *ib* 149, 150, 152. *f) fjärdedel af ett härad.* a förstä þinge laanz, hundäris äller fyärþungs *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). kindæhæret. quarta dicta gylingarøsfyærdhung dumtaxat excepta *ib* 599 (1346). medietatem provincie wendill, que computatur pro medietate provincie vulgariter dicta duo fyardungh *SD* 3: 228 (1315, *nyare afskr.*). — (?) edher breff, i honom giffwith hade pa bäcksädhe fierdwngh *BSH* 5: 235 (1508). the twa fiärdinger, per monson haffwer i forläning *ib* 353 (1509). *g) fjärdedel el. mindre del af en socken.* enn deell aff tuna sochnn, som äre desse fierdingar som her effter nempnes, gylle fierdingh tiernnbyge fierdingh forsbygge fierdingh, och amundzbergz fierdingh *DD* 1: 46 (1386, *nyare afskr.*). — (?) dömdes riduala ffierding hwar man sak til iij m. för treske om slotzins rethet epter xii^a ranzacan *BtFH* 1: 220 (1508). sotala ffierdhing *ib* 243 (1507). *h) fjärdedel af en stad.* i östra fiärdhingen *SJ* 116 (1443). i norre fierdhungen *ib* 155 (1447). *ib* 200 (1451). i waamba fierdunghen *ib* 221 (1453). i wambafierdungen *ib* 226 (1453). *i) fjärdedel af en by.* han *(gården)* är retter fierdhungen aff allom bynom *SD NS* 2: 71 (1408). tva oraland jordh i wästanholm i twna sokn, som är een rätt fierdingh af allom bynom *DD* 1: 55 (1399, *eft. afskr. fr.* 1743). alth mith fasta godz iak äghir i karyneme . . . som är een fiärdungh öwir allan byn *FH* 5: 129 (1488). — (?) recognoscimus nos partes nostras in skærfsiorydh . . . uendidisse, uidelicet in markosamoghla fiardhong . . . quinque bool *SD* 3: 54 (1312). in ana arvafiardhong *ib.* jn hilda arvafiardhong *ib* 55. in kutungafiardhong *ib.* — *Jfr* **half-fiärdhunger.** — **fiärdhungs ar (fierdingx aar** *SO* 80, 145**),** *n. fjärdedels år. RK* 2: 4850. *SO* 3, 80, 145. *Lg* 3: 385, 667. — **fiärdhungs attunger (fierdhungx attonger. fiärdhings attunger. ferthungx-** *SD NS* 1: 425 (1405)**),** *m. fjärdedel af en åtting (ss jordmåttsenhet).* tres fiærdhings attungæ *SD* 3: 464 (1320). cum tribus fierdhungx attongum *ib* 6: 150 (1349). for en fierdhungx attong jordh *ib NS* 1: 38 (1401). een gardh . . . som ligger fore syw fierdhungx attunga jordh *ib* 466 (1405). *ib* 98 (1402), 216 (1403), 369 (1404), 425 (1405), 665 (1407), 686 (1407) *o. s. v.* — **fiärdhungs bol (fyerdingx-),** *n.* [*Jfr Fnor.* fjórđungsból] *fjärdedelen af ett bol el. hel gård.* vnum fyerdingxbol *SD* 4: 307 (1333, *gammal afskr.*). — **fiärþungs bot,** *f. L.* — **fiärþungs bro (fiarþungs-),** *f. L.* — **fiärþungs höfþinge (fiarþungs höfþingi** *L.* **fiärdhungxyfdingi),** *m.* [*Jfr Isl.* fjórđungshöfđingi] *L.* = **fiärdhungman?** aream meam lincopie sitam . . . domino thidemanno hænikoson . . . nicolao stang prefecto. et quatuor precipuis dicte ciuitatis rectoribus. wlgariter dictis fiærdhungxyfdhingum . . . legittime confirmacionis titulo. vinsordh dicto. eandem sibi manutenus assignantibus. irreuocabiliter vendidisse *SD* 5: 694 (1347). — **fiärdhungs kroker (ffierdings-),** *m. fjärdedels krokland.* gaff hänne jord igen effter en ffierdings krock *BtFH* 1: 294 (1509). — **fiärdhungs lodh (-loodh),** *n. fjärdedels lod. LB* 7: 173. — **fiärdhungs luter,** *m. fjärdedel.* nw är niotighi dagha oc en dagher fiärdunx lutir *(Cod. A har blott* fiärdhingx, *utan tvifvel för* fiärdhingx luter 65*)* än wi skiptom sunder thry hundradha dagha oc siäxtighi oc fyra dagha *MB* 1: *(Cod. B)* 533. — **fiärþungs man (fierdings-. fiorþungs-** *L.***),** *m.* [*Isl.* fjórđungsmađr] *L. fjärdingsman, tjensteman som på landet inom ett mindre område förordnas till fogdens biträde med afseende på förvaltningen.* skolä tilskickis i alle sokner i fornempnde lagsagur en rotemestere och en fierdingsman som skulle ransake ath hwar man skall haffue sin verijä ferdogh och vapen *HSH* 20: 294 (1510?). ingen skall opskäre budkaffle vthan fogoten rothemesteren äller fierdingsmannen *ib* 295. — **fiärdhungs mark,** *f. fjärdedels mark (ss vigtenhet).* skal tw haffwa . . . een fiärdungx mark tiärw . . . ena fiärdhungx mark honagh. och ena fiärdungx mark olio *LB* 7: 3. — **fiärdhungs mila,** *f. fjärdedels mil. Al* 3209. — **fiärþungs nämd (fiarþungs-),** *f. L.* — **fiärdhungs pund?** *n. fjärdedels pund.* v fiärdhungs *(för* fiärdhungs pund?*)* smör *SD NS* 1: 98 (1402). — **fiärþungs räfst (fiarþungs-),** *f. L.* — **fiärdhungs time (fierdungx-),** *m. fjärdedels timme. MD (S)* 217. — **fiärþungs þing,** *n. L.* — **fiärdhungs thunna (fyärdyngx tynna: -or** *PM* 11**),** *f. tunna som rymmer ett fjärdingsmått. PM* 11. — **fiärdhungs örtugh (fiärhunx hörtungh),** *f. fjärdedels örtogsland.* vnam oram terre vna fiærhunx hørtungh minus *SD* 4: 209 (1331).

fiärdhungman, *m.* [*Jfr Fdan.* fiardingsman] *en af de bland en stads borgare utsedde fyra män, som hade*

att vaka öfver stadens förvaltning och rättsskipning. Jfr Molbech, Dansk Glossarium 1: 205 *och Kalkar, Ordbog* 1: 552. ragualdus aduocatus lincopensis. canutus uestriby sueno tyndirboe karulus holmburgis et hænichinus sadlamestære fiærdunghmen *SD* 2: 565 (1309). *Jfr* **flärþungs höfþinge.**

flärka (-ar, -adhe, -adher), *v. fjärma, aflägsna. med prep.* af. at thu fiärkar mik af thino bordhe *Gr* 272. — *med prep.* fran. hwru äst thu nu fiärkadhir ok gangin fran honum *Bir* 3: 462. — **flärka sik,** *fjärma sig, aflägsna sig.* tha han fiärkar sik *Su* 111. *ib* 131. — *med prep.* af. nar thu bort länghe ok fiärkar thik af warom hiärtom *Bir* 1: 233. *MB* 2: 58. — *med prep.* fran. vm thu länge älla fiärkar thik fran os *Bir* 1: 233. han fiärkadhe sik fran mik *ib* 2: 198. *ib* 56, 75, 100, 139, 324. *MP* 1: 184. *Su* 39, 41, 101. *MB* 2: 275, 323. — *refl.* **flärkas,** *aflägsna sig.* aldramäst fiärkas *(flyr)* dyäfwlskapit. thäntidh gudz likama ämbite görs *KL* 315. — *med dat.* fiärkas gudhi *Bir* 3: 264. *ib* 291. *MP* 1: 22. *Ber* 31, 71, 162. sik fiärkas *(för* fiärkas *el.* sik fiärkar*)* tha sinne käraste *Su* 106. — *med prep.* fran. mine vini fiärkas fran mik *Bir* 2: 121. *Su* 98. — *aflägsnas, undandragas.* thz fiärkas som illa astundas *Bir* 2: 313. — *med dat.* all ära them fiärkas *(beröfvas dem) Su* 117.

flärkan, *f. aflägsnande. Su* 97, 106. *LfK* 57.

flärmer, *se* **flärre.**

flärran (fiäran *Bu* 71. **fiärlan** *Ber* 163. **fiärren** *Bu* 3; *Bil* 82; *MB* 1: 94, 325, 331; *KL* 393; *Bir* 1: 317, 318, 319; *SJ* 258 (1457). **fiären** *Bu* 8, 11. **fiärrin** *SD* 6: 76 (1349); *Iv* 2605. **fierrom** *SD NS* 2: 134 (1409). **fiern** *MD* 172 *l.* **fiärna** *FH* 5: 118 (1488, *nyare afskr.*). **färran** *SD NS* 1: 24 (1401). **färan** *ib* 12 (1401), 2: 6 (1408). **färren** *ib* 1: 230 (1403). **ferron** *ib* 2: 291 (1410)), *adv., prep. och adj. L. A) adv.* **1)** *fjärran, från långt håll.* the människior som fiärran komma *Bir* 4: 74. *Lg* 3: 464. mz frögdelike röst, swa som lankt fiärran, helsa thetta hälgasta herskapet *Su* 141. tha man seer thz fiärren *MB* 1: 94. hafua fiärren seth j spadoms liuse ihesum högxtan biscop standa for diäfwls frestilse *Bil* 82. **2)** *långt borta.* war hemeleka fiärren i öknom *Bu* 3. thing som nw äre fiärren *MB* 1: 94. han är fiern oc icke när *MD* 172 *l.* som badhe äru när ok fiärren *Bir* 1: 317. *ib* 318, 319. *Ber* 163, 215. all var goþz . . . med . . . allom tillaghum. fiärrän äller när lyggiandum *SD* 5: 564 (1346). thz är ey fiärren *(långt ifrån)* at the sla mik i hääl mz stenom *MB* 1: 325. **3)** *långt bort.* fiärran fara *Bu* 516. *ib* 8, 11, 71, 184. *Lg* 3: 506. lagdhe thz fiärrin op a een steen *Iv* 2605. — fiärran af, *fjärran från.* hans hem war nokat fierran aff palacio *Lg* 3: 233. — fiärran fran, *d. s.* stodho lankt fiärren fran honom *KL* 393. — fiärran til, *på långt håll.* tha hans brödher fa honum at se fiärran til *MB* 1: 230. **4)** *långt, vidt, vida. bildl.* nar swa fierren kome at hon waare aff fallen *SJ* 258 (1457). *B) prep. med dat. eller i dess ställe ack. fjärran, fjärran från, långt ifrån.* fiärran satta waldum ok landum *Bil* 310. fiärren ware thz ware tro *MB* 1: 331. *ib* 2: 65. gudz hiälp war ey fiärran sinne brud *Lg* 3: 280. ey fiärran stadhen iherico *MB* 2: 11. när by oc fiärrin *SD* 6: 76 (1349). *ib NS* 1: 12 (1401), 24 (1401) *o. s. v. C) adj. aflägsen.* aff fiärran landum *ST* 2.

flärre (fiäre *SD* 6: 65 (1348); *MD* 64. **fiärra** *MP* 1: 184; *Al* 10308; *Fr* 463. **färre** *SD NS* 2: 216 (1409), 316 (1410). **ferra** *ib* 58 (1401). *komp.* **fiärre** *MB* 2: 238. **fiärmer** *KL* 318; *Bir* 3: 101; *SD NS* 2: 316 (1410), 447 (1411). **fiärmeer** *Bir* 1: 328, 3: 264, 4: 128; *SD NS* 2: 427 (1411). **färmer** *ib* 315 (1410). **färmeer** *ib* 1: 153 (1402). *superl.* **fiärrast** *Su* 391), *adv. och prep.* [*Isl.* fjarri] *L. posit. A) adv.* **1)** *fjärran, långt borta.* the hiollo j skoghin ekke fierre *RK* 1: 1726. iak bygger hädhan ekke fiärre *Al* 8052. thz är fiärra *ib* 10308. fooro til . . . her fulka . . . som oppa sama thiidh war ekke fiärre *Lg* 3: 368. sattis hon swa fiärre at man matte mz en bugha skiwta til *MB* 1: 198. sloghos tiäl badhe fiärra ok när *Fr* 463. *Al* 6497. *RK* 3: 1477, 1717, 1966, 2689, 2878, 4018. *MD* 64. **2)** *långt bort.* allom sömpnsins thunga fiärre bortrördhom *Bir* 3: 246. — fiärre fra, *fjärran från.* stodho lankt fiärre fra honum *MB* 2: 388. **3)** *långt, vidt, vida. bildl.* när swa fierre komme, at the oss til hande komme *FM* 486 (1510). *B) prep. med dat. el. i dess ställe ack. fjärran från, långt borta från.* þem . . . skrifa þik äru fiärre *Bir* 4: *(Avt)* 182. herra iwan bant han *(hästen)* . . . fiärre thän orm ok ekke när *Iv* 2495. atuakta grannelica . . . huru när thu äst honum mz dygdhom älla huro fiärra mz syndom *MP* 1: 184. mag han wara tik sa när oc fierre som han will *Di* 91. alt vart gooz . . . met aker engh scoogh ok fiskiuatn näar by ok fiärre *FH* 3: 5 (1353). när by ällär fiärre *SD* 4: 389 (1334?). *ib* 6: 65 (1348). *ib NS* 1: 58 (1401), 91 (1401) *o. s. v.* — *komp. A) adv. fjärmare, på längre afstånd.* otallelike hälghe män. somlike närmer ok somlike fiärmer. sato alt vmkring han *KL* 318. jomfru maria syntis gaa nämbir hulkin som för syntis sta fiärmer *Bir* 3: 101. *ib* 4: 128. fotanna ylia som fiärmeer äru *ib* 1: 328. — pa fiärre, *på längre afstånd.* sagde at the äre ekke pa fiärre thäre *RK* 2: *s.* 366. *B) prep. med dat. el. i dess ställe ack.* **1)** *fjärmare från, på längre afstånd från, längre borta från.* färmeer sol *SD NS* 1: 153 (1402). *ib* 2: 315 (1410). fiärmer solinne *ib* 316 (1410). *ib* 427 (1411), 447 (1411). **2)** *längre bort från.* fiärkas gudhi älla honum fiärmeer ganga *Bir* 3: 264. drogh[o] sin här them naghot fiärre *MB* 2: 238. — *superl. adv. längst borta.* syntis hon aldra fiärrast *Su* 391.

flärter, *m.* [*Isl.* fretr] *peditum. GO* 96. *Jfr* **pisse flärter.**

flät (fät. fäth *Lg* 3: 88), *n.* [*Isl.* fet] *L.* **1)** *fjät, steg.* gar oppa vatneno mz fastom fiätom *Bo* 105. *MB* 1: 430. *Pa* 20. nar jak hafdhe framgangit aat honum *(vägen)* eet fiät *(vestigium)* atirskredh jak eet trin *(passum) Bir* 3: 144; *jfr* 3. **2)** *fotspår.* stodh han suasom mz enom fot j twem fiätom *Bir* 3: 48. hans fiät . . . varu ful mz blodhe *ib* 2: 132. *ib* 1: 29. **3)** *ss längdmått: fot. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 95 *f.* vnne honum ey minzsta fiät *(passum)* aff jordh *Bir* 3: 332. *ib* 1: 384. sprang han fran ane IX fät i et sprung *Di* 60. LXX fiätha dywp *Lg* 3: 446. — *Jfr* **þvärflät.**

flätra (-adher), *v.* [*Isl.* fjötra] *L. fjättra.* löser them ther fiätrade äre *Lg* 968.

flätur (*pl.* **flätrar**), *m.* [*Isl.* fjöturr] *L. fjätter, fotboja.* j stok älla flätur *Bir* 4: 228. bant thik siälfwan mz flätrom *(compedibus) ib* 1: 353. stora flätra om hans been *Di* 107.

flöl *se* **flol.**

fla (**flaa.** *pres.* **flaar** *MB* 1: 223. *impf.* **flog** *Di* 106. **fladhe** *Su* 432; **-is** *Lg* 3: 289. **ffladdhe,** *se* **af fla.** *pl.* **flogho** *Bil* 215; *MD* 104. *part. pret.* **flaghin. fladder: fladde** *LfK* 54), *v.* [*Isl.* flá] *L.* **1)** *flå, afdraga (huden el. barken).* lät . . . huþ fla af hans limum mz kniuom *Bu* 209. *Di* 106. *MD* 104. flaar aff them barken *MB* 1: 223. **2)** *flå, draga huden af (med det föremål, som flås, till obj.).* gaf þera dom at þem skulde först fla liuandes ok siþan bränna *Bu* 184. siþan han var flaghin *ib* 210. *Bil* 215. *Bir* 3: 436. *Fl* 1734. *ST* 184. *LfK* 54. *SO* 50, 51. *MD (S)* 234. thän dödhe biörnen fladhis *Lg* 3: 289. händirna syntis flaghna *Bir* 2: 95. — *bildl. med prep.* af. *afkläda, utplundra (på).* skal thera skin *(för* siäl*)* flaas aff allo godho aff dyäflomen *(anima eorum a dæmonibus ab omni bono decoriabitur) Bir* 3: 8. **3)** *skinna, skafva, skaffa genom anlitande af alla möjliga utvägar.* alth theth jach kan fla och kla til hopa, thet fortäres i idhers thienst *BSH* 5: 234 (1508). — **fla af,** *afflå (huden el. barken).* flaa aff alt skinnit af köteno *Bir* 2: 104. han lot honom flaa aaf sin huud *MD (S)* 234. fladhe aff barken *Su* 432. *Jfr* **af fla.**

flagha, *f. Jfr* **vädher flagha.**

flaka, *v. L.*

flaker? *adj.* [*Jfr Mnt.* vlak] *dåraktig.* the waro gantzka flakra *(för* flata?*)* thaa *RK* 2: 15.

flaki, *m.* [*Isl.* flaki. *N.* flake. *Jfr Mnt.* vlake] *flake, plankverk, skyddstak, af sammanfogadt trävirke gjord betäckning till skydd mot skott och stenkast.* suå måghe torn ok barfridhi wäria för blido kaste medh slakum *(för* flakum*)* ok fiälom *KS* 86 (210, 94).

flakra (**-ar**), *v. kittla, smeka. med prep.* for. lydh ey ondom thanka nar han flakra for thik *(quando titillat) Ber* 102. *Jfr* **flikra.**

flamsker, *se* **flämsker.**

flas (**flos**), *n.* [*N.* flus, flos, flas. *Sv. dial.* flas. *Jfr Isl.* flosa] *fnas, fjäll (på huden).* wtskuddadhe af sinom licamma flasit ok harit oc tändrena. hulka han hafdhe haft i swina liknilse *Gr* 306. — *skal, fjäll.* flas *(Cod. B* flos 534*)* eller spordh oc vggä aff fiskom *MB* 1: 73. alt thz som badhe hafwer finu oc fiäld, flos oc vgga *ib* 359. — *Jfr* **fnas.**

flaska, *f.* [*Isl.* flaska. *Mnt.* vlasche. *Mlat.* flasca] *flaska.* thwa flaskor mz wiin *Bil* 696. *KL* 46. *Al* 9960, 9973. *Va* 13, 29. *MB* 2: 24 *o. s. v. Jfr* duas flaskas de calibe *SD* 4: 146 (1330). II flaskas de coreo *ib* 5: 151 (1343). II flaskas stanneas *ib. Jfr* **tin-, vinflaska.**

flat (**flaat**), *f.* [*Fnor. och N.* flot. *Nyisl.* flöt. *Sv. dial.* flat, flått] *slätt el. jämt liggande åker, jämt åkerstycke.* istis addimus agrum quendam in billingy qui dicitur uulgariter flat sine sepibus *SD* 1: 725 (1278). vnus ager dictus flat *ib* 2: 289 (1299). *ib* 5: 357 (1344?). iak . . . hawer giwit . . . ena flaat nor ij wimarka engh ok ij fäm maalom ij ringundhatorpa engh *ib NS* 1: 572 (1406). twa attonga iordh . . . meth husom oc tomptom, akrom oc ängiom, skoghom oc fiskevatnom, hompum, flatum *ib* 2: 20 (1408). — *i ortnamn.* vnum agrum dictum kalmarnaflaat *SD* 5: 629 (1347, *gammal afskr.*). — **flataland,** *n. på utmarks område upptaget åkerfält?* siäx örislandh iordh i bolbynom ok fem örtugh landh iordh i flatalandom *SD NS* 1: 430 (1405).

flat (**flät**), *n. L.*

flata, *f. L.*

flata, *f.* [*N.* flota, flata. *Sv. dial.* flata] *slätt, jämt liggande mark. ss namn på en skog.* super littigio siluarum. flatu uidelicet & mutaholt *(för* nutaholt*) SD* 1: 287 (1236-38).

flater, *adj.* [*Isl.* flatr] **1)** *flat, platt, utan djup.* kar . . . hulkit som vare ey sua flaat at thz bort flyte som ther j latz ok ey sua diupt at thz haui ängin butn *Bir* 2: 124. lät sla them (ɔ: thera eldkar), som flata skiwor *(produxit ea in laminas) MB* 1: 405. — (?) leeth han mötha them mz sina byssor tiil flaz *(möta dem på el. från sidan, öfverraska dem?) RK* 3: 3161. **2)** *öfverraskad, häpen.* alexander stodh a landith flat *Al* 8840. *RK* 2: *s.* 344. — *öfverraskad, öfverlistad, narrad.* tik sändher hon för sik flathan oc begäkkadhan *LfK* 122. **3)** *öfverraskande, oväntad?* thz thörff ängin halla swa flat *Al* 1585. **4)** *dum, enfaldig (vanligen med bibegreppet: som låter behandla sig huru som hälst).* alle hata thän som flater är *GO* 893. *ib* 971. synis iak nw mannom wara mykit flatir *(fatuus)* for mit tholomodh *Bir* 1: 57. sagdho mik wara flatan dara fore min dödh. hulkin iak tolde gerna *ib* 92. *ib* 192, 276, 334, 2: 81, 167, 198. *MP* 1: 216. min ordh ok gerninga räknas ok dömas wara flat ok fafäng *Bir* 1: 205. **5)** *flat, efterlåten.* flather förman *LfK* 11.

flatfara, *v. L.*

flatfisker, *m.* [*Jfr Isl.* flatr fiskr *samt Dan.* platfisk] *flundra? klippfisk? koll.* viij[c] flatfisk *BtFH* 1: 341 (1464).' vj[c] flatfisk *ib.*

flatföring (**-förning**), *f.* [*N.* fletföring. *Jfr Skåne L.* flatföring, *äfvensom* flat föräs] *öfverlåtande af sin egendom åt annan person mot rättighet att njuta lifstidsunderhåll. Urkund från år 1433 (i hvilken omtalas att väpnaren Jon Laurensson i Floby, emedan han ej anammade sin fränka hustru Katerina,* som laglika bödh sig in *till honom och hans bröd* at flatföring, *gaf biskop Sigge i Skara* allan *sin* rättegheet i thisse flatförning; *enl. uppgift af Bibliotekarien C. G. Styffe). Jfr* **flatfara.**

flatkaka, *f. flatkaka, flatbröd, tunnbröd (brukadt särskildt i Norge och i Värmland; jfr Peder Claussön, Norriges Bescriffuelse, s.* 72*).* hoffmenene fingo alla thera hästa och slädher och swa myken flat kaka mädher *RK* 2: 4958. heller matte the *(Norrmännen)* skipt hema thera flat kaka än lidit j swerige tolken omaka *ib* 6214.

flatkiol, *m. L.*

flatlika (**flatleka. flatzlika. flatzliga**), *adv.* [*Isl.* flatliga] **1)** *utan eftertanke, oförståndigt, lättsinnigt.* hafdho . . . ey swa flatlica ville farit *Bir* 2: 318. huilken the oc flatzlika troddho *MB* 2: 220. *Lg* 3: 317. *Su* 42. tak ey flatlika thera withne som wnghe oc oförsökte ärw i clostreno *ib* 71. flatlika jak tik tappade *ib* 238. skodha ey flatzlika qwinno änlite

LfK 105. **2)** *lätt, hastigt.* ey kan menniskien sik sielff eller flatzliga ouervynna *Lg* 3: 538. *ib* 528. haa kan oc alt faa swa flatleka thz honom lysther *Su* 114. *ib* 113. *LfK* 63. — *utan motstånd.* för än iak läter mik swa flatlika fanga *Iv* 799. **3)** *med flathet.* haffdhe glömsklika oc flatlika opfostrat sin barn *Lg* 3: 415.

flen (fleen), *m.?* [*Sv. dial.* flen] *svulst, giktknuta, gikt, reumatism?* for fleen oc ryyl verk *LB* 7: 339. göre kors wppa fleenen *ib* 13. for flenen, rylen, vexthen *ib* 14. formanar iak tich, then leedhe fleen, wäxt, styng, haldh ryll wärk oc we *ib.* thin leedha fleen wärk oc wee . . . tw skalt bort fly *ib. ib* 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21.

flere, *adj. komp. motsvarande posit.* **margher.** [*Isl.* fleiri] *L.* **1)** *flere.* fiurum lundom ma maþar varþa ok eigh flerom lundom *Bu* 62. vm han findir sina ondo gerninga wara flere än the godho *Bir* 1: 240. haa föl flere *(ytterligare)* aff myna men *Di* 222. **2)** *flere, åtskilliga, många.* spurdhe en the thwe ene eller flere äller alle män varda swa siuke *Bil* 610. dragha flere män bätter et skip än en man *KS* 6 (14, 7). repet är thäs starkare, at thät är aff flerom thåttom starklika saman snot *ib* 6 (14, 7). wara ibland och samwaru flera manna *ib* 4 (8, 5). röuaþo han som flere *Bu* 7. sagþe flerum *ib* 14. **3)** *sing. mera, ytterligare.* flere folk ätar þär inne *Bu* 144. latin hiit koma folkith flerä *Iv* 5210. gör mich aldrigh otro flere *RK* 2: 4249. — *superl.* **fläster,** *mest.* fläst *(största delen af)* wärldin war affgudha *MB* 1: 454. stridha mote josue oc flästan israels almogha *ib* 2: 24. — *pl. fleste.* hwa som liffwer som fläste honum spotta fäste *GO* 1018. sagþo fläste vara howþ sancti pauli *Bu* 129. är thz flästa stadhi aff lagt *KS* 6 (13, 6). — flāster alder, *nästan all, nästan hel.* fläst alt cronanna ligianda fä *Bu* 395. fläst all europa *MB* 1: 3 *(i båda dessa ex. kan dock* fläst *fattas ss adv.).* — *pl.* flästir allir *el.* allir flästir, *nästan alla.* the liggia fläste alle dödhe *Al* 5306. han födde flest all klostrin widha vm wäruldena *Bil* 714 (flest *kan här fattas ss adv.).* thu sändir j häluitis eld alla flästa *(quasi omnes)* som koma til thin gardh *Bir* 2: 332. *Al* 1628. *Lg* 3: 524. — *n.* **fläst,** *adv. förstärkande vid adj.* alder. alexander kalladhe alla fläst *Al* 2843. jak biudher . . . köpmannom ok stadhom allom fläst *ib* 3683. äpte thy som fläst allom . . . är väl viterlict *SD NS* 1: 639 (1407).

flerestads (flere stadz. flere stadens *SO* 159), *adv. L. flereställes.* the budho flere stadz a landet gaa *RK* 2: 9085. *MB* 2: 259. *Su* 372. *SO* 159.

fliker, *n. smicker.* medh flikre fara *KS* 73 (178, 79).

fliker, *adj. inställsam.* tikkis wara flikert *(bevis på inställsamhet) KS* 22 (53, 23).

flikke (flijcke. flykke), *n.* [*Isl.* flikki] *L. köttstycke.* flykkit hänger ey swa höght at hundin wänter sik ey benith *GO* 71. *ib* 679. hwar som hawer flykke ok molbinga han faar kompana *ib* 141. *ib* 234. 2 flijcker flesk *BtFH* 1: 313 (1413, *Joh. Bures utdrag).*

flikra (-ar), *v.* [*N.* flikra] *ställa sig in, smickra.* han sum är falskr ok flikrar *KS* 21 (51, 22). at tu flikre ella faghert late före hånom *ib* 24 (60, 26). *Jfr* **flakra.**

flikrare (fliklare: -um *KS Fragm.* 15), *m. smickrare. KS* 45 (115, 48), 73 (178, 79). *ib Fragm.* 15.

flinskalloter (fliinskalloter. flinskalluter), *adj.* [*Sv. dial.* flenskallig. *Jfr N.* fleinskallad *af* flein, *bar*] *flintskallig.* fliinskallot hofwdh vtan haar *Al* 5537. *Va* 39. ärä allä abota flinskallute *AS* 60.

flinta, *f. flinta.* af hardhe flinto *Bir* 1: 371. *ib* 2: 3. *MB* 2: 309. — **flinto sten,** *m. flintsten.* mz hwassom flinto stenum *Bil* 370. mz slioom flinto stene *Bir* 2: 255. — **flinto stena biärgh (-bergh: -berghom** *MB* 1: 414), *n. af flinta bestående berg. MB* 1: 414.

flipa (fliipa *RK* 3: 167. **flypa** *i rimslut RK* 3: 2254), *v.* [*N.* flipa] *gråta, jämra sig.* the finge ful snart bade grata oc flipa *RK* 2: 9254. *ib* 3: 167, 2254.

flit (fliit. flitt), *m.?, f.? och n.* [*Mnt.* vlit] *omsorg, flit.* the varo giordha mz mykith fliit *Fr* 90. beställde then gardh mz fliit *RK* 2: 2755. konungen lagde ta al syn flit at han marsken til sig draga *(lade sig all vinn om att draga marsken till sig) ib* 6819. at leggia aat opland all thera fliit *ib* 9460. jack giorde ther till alle miin flitt *ib* 3: *(Tillägg om Chr. II)* 6369.

fliteliker, *adj. Jfr* **ofliteliker.**

fliugha, *se* **flygha.**

fliuta, *se* **flyta.**

flo, *f.?* [*Isl.* fló] *lager.* flo pa flo. *PM* 50.

floþ (flödh *Bo* 23; *Bir* 1: 394; **flödhin** *ib* 395; **flödhena** *KL* 194. *pl.* **-ir),** *f.* [*Isl.* flóð, *f. och* flœðr, *f.*] *L.* **1)** *flod, flöde, öfversvämning.* aldre kom swa mykil flodh epte noa flodh *Bil* 709. *MB* 1: 169, 170, 171, 175. *Bir* 1: 78, 394, 395, 3: 303, 399. then tiidh flodh ware *VAH* 24: 322 (1442). ä nar flodh är *ib.* **2)** *flod, stigande hafsvatten?* stundom siärran *(för fiärran)* ok stundom flödhir *(trol. är dock* flödhir *att fatta ss verb) GO* 1095. *Jfr* **flära.** **3)** *fluctus, bölja.* staddir . . . owir hafsins flodhe *Bir* 3: 382. *ib* 366. *Lg* 3: 50. **4)** *fluvius, flod, ström.* þe funno sik ena floþ *Bu* 527. owir fara flodhina eufraten *Gr* 313. owir iordans flödh *Bo* 23. fyra flodhir rinna wt aff henne *(källan) Lg* 91. *MB* 1: 158, 159, 236. *KL* 12, 53, 194, 329. *Jfr* **brännestens-, hovudh-flodh.**

flodh, *n.* [*Isl.* flóð, *n.*] **1)** *flod, flöde.* wart prästenom iämsköt ympnelika tharannas flodh swa mykyt at han haffde när koffnat *Lg* 3: 399. *Jfr* **vatnflodh.** **2)** *bölja.* sua länge som iak är j skipino tha gaa ey bylghiona flodh in *(fluctus procellarum non intrant) Bir* 2: 172.

floþgiuta (flödhgiuta), *f. L. stigbord, damlucka. VAH* 24: 322 (1442).

floghdraki, *se* **flughdraki.**

floghel (flogeel. flogeell. flogheldh *PM* XIV. **floel. fluel),** *n.* [*Fnor.* fluel. *Mnt.* fluwel, fluel, flowel. *Jfr Dan.* fløjel] *ett slags sammet.* II cusinos antiquos de floel *SD* 4: 710 (1340?). iij dyner aff flogeel *FM* 76 (1483, *daniserande*). *PM* XIV. eet fult par kläþä aff hwit fluel *SD* 5: 563 (1346). et ganst par kläþä striput fluel med gul *ib.* IIII alne rööth flogeell *FH* 6: 123 (1512). — *stycke el. duk af sådant tyg.* I blaweum floel. jtem I striput floel . . . jtem I. striput floel supra ipsum vbi dormit *SD* 4: 711 (1340?). — **floghels kläþe (fluels-),** *n. pl. kläder af*

floghel. med þem fluels kläþum *SD* 5: 564 (1346). — **floghels stykke (flwgels sticke),** *n. tygstycke af* **floghel.** han gaff try flwgels sticke for sin siel *MD* 439. — **floghels super? (flogeldz-),** *m.?* han *(storfursten)* . . . begoffuade them met flogeldz supar, sambledz supar och silkes supar *FM* 452 (1510).

flogheler (floyeler), *adj. af* **floghel.** viij floyeler örnegad *FM* 76 (1483, *daniserande*).

flogs, *se* **flugs.**

flokke, *m.* = **flokker** 1. *Lg* 3: 462.

flokker (flukker. *nom., ack.* **flook** *RK* 1: 3563, 3885. **-ar),** *m.* [*Isl.* flokkr] *L.* **1)** *flock, hop.* jordhin skalff a moot thz wädher som thera *(drakarnes)* flokke fölgdhe mädher *Al* 5058. hwar slik en flook *(näml. af fartyg)* i hawit rwter *RK* 1: 3563. satto swenana alla i en stook en digher rota en starkan flook *ib* 3885. — *flock, följe, sällskap.* bathe i flok oc i farnöt *SD NS* 1: 147 (1402). som i flok oc foranötha meth waro *ib* 2: 190 (1409). *SO* 294. — *dat. pl.* flokkom, *i flockar, i mängd, hopvis.* flokkom koma *Bil* 106. *ib* 251, 253. *Gr* 306. *Lg* 112. **2)** *afdelning i en lagurkund.* vptälias j hanum *(Gårdsrätten)* flukka fämptan *MEG* 53. gaardz rättin mz sinom flokkom oc balkom *Bir* 5: 109. — *Jfr* **broa-, fara-, frända-, qvinno-, stor-flokker.**

flokker, *m.* [*Mnt.* vlocke] *affall af ull.* söma then flokken äller öffwerskärara wllena j eth linneth klädy *PM* 50. *Jfr* **ovirskärara flokker.**

floren (-ar), *m.?* [*Ffranska* florin. *Mlat.* florenus. *Jfr Isl.* florena, *f. och* florinn, *m.*] *florin, ett slags guldmynt först slaget i Florens och försedt med denna stads vapen, en lilja.* thre (ɔ: hästa) ladhna mz florena *Fl* 491.

florera (-adher), *v.* [*Mlat.* florare] *smycka (eg. med blommor).* at han hänna nampn j sik siälffwom bar inscriffuat . . . rödgat oc florerat mz sino eghno blode *Su* 367.

flot, *se* **flut.**

flotan? *adj.* [*Jfr Isl.* flota, *flyta*] *flyktig, ostadig, kringvandrande.* thu skal wara flotan *(för* flotande? *Cod. A* wilder 163*)* oc waffrande *(vagus et profugus)* a iordhinne *MB* 1: *(Cod. B)* 544.

flotför, *se* **flutför.**

flotholmber, *se* **flutholmber.**

flotholme, *se* **flutholme.**

floti, *se* **fluti.**

flotmosi, *se* **flutmosi.**

flotstokker, *se* **flutstokker.**

flotsund, *se* **flutsund.**

flotta fä, *se* **fluta fä.**

flugh, *n.?* [*Isl.* flug, flog] **1)** *flygt.* foglanna flugh *Bir* 2: 129. *GO* 265. *Al* 5060. pila flugh *ib* 2440. *Jfr* **byflugh.** **2)** [*Sv. dial.* flog] *flygande el. häftiga smärtor, kolik (hos hästar).* for flwg *LB* 2: 67.

flugha (flogha. flue. *ack. pl.* **flughir** *för* **flughur** *Bir* 1: 349**),** *f.* [*Isl.* fluga] *L. fluga; flygfä, insekt i allmh.* for sarbetta flugur ok maþka *Bu* 402. *KS* 41 (107, 45). *Bo* 101. *Bir* 1: 154, 156, 349. alzskona flughu som ond är oc meensam, swa som getunga äre oc manga andra *MB* 1: 297. war all flughna plaghan swa forgangin, at aldre en flugha war ater i egipto lande *ib* 298. ena handa flughu kön är hulkit som callas flädhal *Bir* 2: 207. inthe är än nw in kometh, sa mykith som en flugw är wärdh *BSH* 5: 233 (1508). nar fluen är i eghe äble *LB* 3: 196. synis for syninne altidh swasom nokor flogho äller haar *ib* 5: 292. *Jfr* **eter-, hunda-flugha.** — **flughna plagha,** *f. plåga som vållas af flugor. MB* 1: 298. — **flughu fläkter,** *m. flugviska. Lg* 3: 415. — **flughu qvaster,** *m.* = **flughu fläkter,** flabellum, flughukuast *GU* 2. — **flughu svamper (fluo-),** *m. flugsvamp, agaricus muscarius Lin.* elleburus fluoswamper *LB* 6: 284.

flughdraki (*ack.* **fflugdrake** *Di (Cod. B)* 321. **flogh draka** *ib (Cod. A)* 232. **flog draga** *ib* 83**),** *m.* [*Isl.* flugdreki] *flygande drake. Di* 83, 232.

flugh galin (flug galen), *adj. sprittgalen. MD (S)* 223.

flugs (flogz), *adv.* [*Mnt.* vluchtes, vluckes, vluges, vloges] *strax, genast.* skwto flogz in pa them *BSH* 5: 167 (1507).

flukker, *se* **flokker.**

flukningum (flykningom *Lg* 993. *eg. dat. pl. af ett subst.* **flukning** *el.* **flukninger),** *adv. i flockar, hopvis.* saghu män . . . riddarskap j alscons wapnum ganga saman flukninghum *Bil* 311.

flukt (*Al* 7393; **-ena** *Bo* 108. **flwkt** *Di* 196. **fluct: fluctena** *ST* 345, 347. **flogt. flykt** *MB* 2: 62, 137; **-ena** *ib* 244, 313, 316, 317; *Lg* 3: 273; **-er** *Su* 200. **flykth: flykthena** *MB* 2: 254. **flyct: flyctena** *ib* 2: 322. **flycth: flycthena** *ib* 252; **-enne** *ib* 303. **-ir),** *f.* [*Mnt.* vlucht] **1)** *volatus, flygt.* vnghin är ey swa raskir vndan flygha som the *(roffoglarne)* äru j sinne flogt *Bir* 1: 301. *Al* 9099. lustelika flykter j wädhreno *Su* 200. **2)** *fuga, flykt.* i thera flukt ther the rympdo *Al* 7393. *Di* 196. til flykt driffwa ᴍ män *MB* 2: 62. gaffwo the sik til flykt *ib* 137. vm vi gifwom fluktena *(taga till flykten) Bo* 108. *MB* 2: 244, 254. grep fluctena *ST* 345. *ib* 347. demetrius oc hans här togho flycthena *MB* 2: 252. *ib* 317, 322. tok hon til flyktena *Lg* 3: 273. *MB* 2: 303, 313, 316. *Jfr* **til-, und-flukt,** *äfvensom* **flyktirlika, flyktogher.**

flundra, *f.* [*N.* flundra. *Jfr Isl.* flyðra] *flundra. VGL* xɪv. *Al* 5229.

flunka (-ar), *v.* [*Jfr Sv. dial.* **flunka.** *Mnt.* vlunken] *vanka, röra sig ostadigt.* han flunkar millan skogh och diike *RK* 3: 2081.

flut (flot), *n.* [*Isl.* flot] *L.* **1)** *flytande.* doo aff näsoblodz fluti *Bir* 2: 219. aff strömsins fluti *ib* 3: 411. fore offmiklo flutti aff hoffdhe *LB* 3: 166. thz . . . menar fluth *ib* 167. *Jfr* **ut-, vatn-flut.** **2)** *det som vid kokning flyter ofvanpå, flott, fett.* togh tyäru flot *(adipem)* oc qwadho *ST* 18. thet thorra flotet som aterbliffuer j braadpannona *LfK* 220.

fluta fä (flotta-), *n. L.*

flut fiälder, *m. L.*

flutför (flot-), *adj. färdig att gifva sig ut till sjös.* saa at i äre flotföre *BSH* 5: 147 (1507).

flutholmber (flot-), *m. L.*

flutholme (flot-), *m. L.*

fluti (*L.* **floti. flotte. flöte. flathe),** *m.* [*Isl.* floti] *L.* **1)** *ratis, flotte.* the giordo en flota aff thörran wiid *RK* 1: 4235. *ib* 1528, 1532, 2: 1116, 6126, 6135. göre nogre flotter aff tijmber *BSH* 5: 290 (1508). pa floterna kan man göre store velter aff riiss *ib.* **2)**

classis, flotta. han hafde mz sich . . . wel siäxthigia skip vti en flöta *RK* 2: *s.* 337. *ib* 1: *(Tillägg till LRK) s.* 243, 245. vara i flathe met the lybske skep *FM* 416 (1509). at segle med andre skep j flathe *ib.* **3)** *flytning?* for allan flota i hofwdit *LB* 7: 331.

flutland, *n. L.*

flutmosi (flot-), *n. kärr.* godhe borgha stadhi skulu wara . . . i forsom älla flotmosom *KS* 85 (207, 93).

flutstokker (flotstok), *m. eg. stock som flyter på vattnet; bildl. om den som ostadigt far hit och dit.* thu skal wara een flutstokkir wafrande j iordhinne *ST* 322. ath . . . han altid fara skal som en flotstok *BSH* 5: 304 (1508).

fly, *n.* [*N.* fly. *Sv. dial.* fly] *vattenpuss, dam.* kastadho han (ɔ: biälkan) wti et fly thz som heet probatica piscina *Lg* 95. i thz sama flydh *ib.* giordho . . . ena fã bro owir et fly. som hetir syloa *ib.* — (?) at han (ɔ: var herra) skulle opfara iuir lät fly. fly *(på båda ställena för* sky?) slikt fran jordhinne vplyptis mz solinna krapt *MP* 2: 103.

flya (flyia. fly. flia. fli: flidhom *SD NS* 1: 266 (1410). **flii: fliir** *Fl (Cod. C)* 164; **fliit** *SD NS* 1: 413 (1405); 2: 71 (1408). *pres.* **-ar** *el.* **-r.** *impf.* **-adhe, -dhe** *el.* **-dde.** *part. pret.* **-adher** *el.* **-dher),** *r.* [*Mnt.* vlien, vligen] *L.* **1)** *constituere, ordinare, ställa till, anordna, bestämma, styra.* huru han matte fly thz sa at han matte sielff til nycopungh fare *RK* 2: 2955. flydde thz konungen saa *ib* 8317. *ib* 503, 1704, 4217, 5694, 5782, 6762, 6889, 8549. flin thet swa *MD* 86. at althing oss i mellan sua fliit ära *SD NS* 1: 413 (1405). wi flidhom thet swa, at holmsten skulle honom giffua siex mark i klädhe *ib* 2: 266 (1410). fliir iach thz huru iach ma *Fl (Cod. C)* 164. at han . . . flyiar alla sina lymmer til blyghetzsens styrilse *LfK* 31. alt flyiar hon sötelika oc daghlika *Su* 19. gudhelik oc äwerdelik snille, som alt flyar oc skikkar *ib* 277. *ib* 320, 329. *MB* 2: 308. hwat skal han tha sidhan ägha ällar flya *LfK* 15. fliade hwat henne skulle sändas aff hans rätthom *MB* 2: 165. hwariom wisom manne tilbör at skikka oc fly hwariom enom thz hanom bätzst höffuis *Su* 347. swa flyadhe gudh *MB* 2: 293. *Lg* 3: 555. fly *(laga)* sa at thw henne rakar *Di* 56. *ib* 166. brynilla badh . . . haghen . . . ath flydde *(för* han flydde) saa ath sigordh kome ey mer tith jgen *ib* 229. flye syslomannen at ther ingärdhis roghlykkior *Bir* 5: 120. samqwämdher, i hwilkom han samman skikkadhe oc tilhopa flydhe *(sammanställde, förenade)* them som idkelika skuldo wara i gudz lwffwi oc tiänist *LfK* 18. — *förfoga öfver, bestämma öfver.* aff hwilko iak hafwer vpborit afgällith och fliit äpter minom vilia *SD NS* 2: 71 (1408). mågo thy styra och rådha, wända, sällia, skipta, giffwa och allaledes flia effter sinom egnom willia *ib* 443 (1411, *nyare afskr.*). — *bestyra, beställa, göra bestämmelse. med prep.* um. fly oc skikka om all sin tingh oc äghadela *LfK* 15. aldrigh maa han sidhan ther om skikka ällar flyia *ib.* — *inrätta.* wm han (ɔ: kännedombir) wardher swa flydher *Su* 346. *ib* 149, 351. swa alt thit liffwerne oc alla thina gerninga ther til flyes oc skikkes *ib* 254. — *besörja, uträtta.* jwdhane wälflyande all sin stykke *(rebus prospere gestis)*, foro hem mz glädhi *MB* 2: 320. **2)** *tillsätta, förordna.* skikkas . . . oc flys all ämbete oc ämbetes män *LfK* 29. skikkar oc flyr propheta oc lärefädher *Su* 363. **3)** *skaffa, utverka.* vi vilie vel fly tek venskap aff atilius konung *Di* 222. *ib* 196. *Lg* 3: 444. **4)** *gifva, lemna.* bad them sik köpe late alt thz the kunde honom fly *RK* 2: 3636. flya huar ret i sin stad *SO* 101. herren gudh honom flyande wärdzskylleliga pyno *MB* 2: 291. wart henne thz ginstan flyat *ib* 182. *Lg* 3: 562. westherårss slott flydde the mig tha *RK* 3: *(sista forts.)* 5807. — **flya sik, 1)** *inrätta sig, göra sig skickad.* thu skalt oc fly thik allaledhis ther äptir *(ställa dig så, laga så)* at thu hafwir innogheth oc granna athwakt j thinne bön *ST* 160. **2)** *vara beskaffad.* see hwrw the sigh flyia *MD* 168. — *Jfr* **tilflya.**

flyan, *f. ordning, inrättning.* alt thz aff gudhi är, thz haffwir skäliga flyan oc skipan *Su* 347.

flygha (flygia: -iande *MP* 1: 71. **fliugha** *KL* 125. **fliwgha** *Ber* 213, 232; **-ande** *ib* 157. **flwgha: -ande** *ib* 153. *pres.* **flygher.** *impf.* **flögh.** *pl.* **flughu. flugho.** *part. pret.* **flughin),** *v.* [*Isl.* fljúga] *flyga (om lefvande varelser).* örnin flygher fughla högist *Bil* 157. duua flögh af himirike *Bu* 6. ängelen flögh fra hanom *ib* 4. *ib* 207. symon . . . sagdhe sik wilia til himpna flygha *Bil* 105. thu äst hem flughin jfwer hympnana *ib* 216. — *flyga, fara el. drifvas i luften med hastig fart (om liflösa föremål).* pilane flughu vm cring han *Bu* 502. swa rasklika som piil kan raskast fliugha *KL* 125. han *(stenen)* flög iij (3) faffna op i wädret *BSH* 5: 147 (1507). v tender flugu vtu hans mwn *Di* 182. thz *(hufvudet)* flög fran kroppen *ib* 196. — *bildl. (om ord, rykte o. s. v.).* the tidhande flugho tha yffrit wiit *RK* 1: 2605. rykteth flögh mz storth wndher *ib* 3: 2504. — **flygha ater,** *flyga till baka.* the (ɔ: biin) . . . flughu vtan vm stokkin atir ok fram *(fram och till baka) KL* 11. — **flygha bort, 1)** *flyga bort.* the *(vildgässen)* . . . flughu högt vp j wädhrit ok flughu tho ey bort *KL* 35. — *bildl. MP* 1: 13. *Bir* 2: 218. **2)** *bortdunsta.* alt liffsens wathn skal gömas j tättom glasom ath thz ey flygher borth *PM* XXXI. — *Jfr* **bortflygha.** — **flygha fram,** *flyga fram, KL* 11. — **flygha in,** *flyga in.* flughu the *(bina)* in ok vt *KL* 11. — **flygha nidher,** *flyga ned. MB* 1: 183. — **flygha up,** *flyga upp. KL* 35. *Jfr* **up flygha.** — **flygha ut,** *flyga ut. KL* 11. *Jfr* **ut flygha.** — *Jfr* **ivir-, til-, umkring-, und-, undan-flygha.**

flyghan, *f. flygande, flygt. Bir* 1: 300.

flyghning (-ar), *f. flygt.* högho flygninga vmskiptelikx fugla kyns *Bir* 4: *(Dikt)* 226.

flyia (flyghia *KS* 17 (43, 18). **flya** *Bu* 57; *Bil* 346; *KL* 215; *KS* 4 (7, 4), 14 (34, 15). **flyä** *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **fly** *Bu* 8, 143, 491; *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*); *Bo* 10 *o. s. v. pres.* **flyr.** *impf.* **fluþe** *Bu* 156, 492; **-o** *ib* 71, 166; *KL* 188. **fludhe** *Bil* 694; *KL* 21, 27; **-o** *ib* 31 *o. s. v.;* **-u** *ib* 45. **flyþe. flydhe. flydde. flyddhe.** *part. pret.* **flydher. flödher,** *se* **bortflyia),** *v.* [*Isl.* flýja] *L.* **1)** *fly.* ioakim flyþe *Bu* 3. *ib* 8, 71 *o. s. v.* fludhe diäfwlen *KL* 21. pilten . . . flydhe räddir *ib* 29. flydde i ödhknena *ib* 220. flydde han . . . til okänt klostir *ib* 252. flyþo . . . fra hanom *ib* 187. alle flyddhe för hon-

um *Di* 219. — *fly, taga sin tillflykt (till).* iak flyr . . . vndi iþra värio. vndi þina naþa vinga *Bu* 143. hawir ängin til hwilkin han moghe flya *KL* 215. at jak maghe trolika fly til gudh *ib.* flydde han innerligha til sancte eric *Lg* 3: 371. **2)** *fly från, genom flykt öfvergifva. med ack.* fly landith *MB* 1: 177. flyia wäghin *Bil* 634. han fludhe wäruldena *ib* 694. flye *(förvises från)* ämbetet *SO* 149. fly war gard. som then sin borgan flydde eller rymde *GS* 50 (1448). — *fly för.* hui fly þu þin faþur vämptar uvämptan *Bu* 156. — *undfly, undvika.* badhin thässin bärghin skulu flyas *Bo* 98. hon sagdhe sik ey gita flyt syndanna tillfälle vtan hon flydhe manna vmgang *KL* 35. fluþo värzlik vmgangilse *ib* 188. flydde . . . manna loff *ib* 220. þät fly wir firi biuthum *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). til at flyä þässä plikt *ib.* sqwaller oc fofäng oordh flyens alzstingis *VKR* 60. han skal flyia alt thet illt ok odöghdelikt är *KS* 13 (30, 13). äru nokre the osidhi flyande, ther ädhla män af äldr haua flyt ok före osidhi haldit *ib* 54 (137, 58). *ib* 4 (7, 4), 14 (34, 15), 17 (43, 18). — *undvika, taga sig i akt för, akta sig för. med inf.* fly wpinbara hwat thu forskulladhe *Ber* 112. flyddo alle at stadhna ther *Lg* 3: 213. — *med sats inledd af* at. huru ma mannen fly *(vitare)* at han tala ey illa vm sin iämcristen *KL* 238. — **flyia bort,** *fly bort.* mz hwat dröuilsom the flyddo bort *Bo* 155. *Jfr* **bort flyia.** — **flyia undan,** *fly undan, fly bort.* folket fluþe vndan ok rymde *Bu* 492. *ib* 156. *Bo* 161. flydde vndan lönlica *KL* 293. *Iv* 739. *Jfr* **undan flyia.** — *Jfr* **til-, und-, ut-flyia.**

flyilse, *n. pl. undflyende, undvikande.* for syndinna flyilse *Bir* 2: 202. *ib* 4: 41. til flyilsa hvaria synd *ib (Dikt)* 275. *Jfr* **tilflyilse.**

flykkia (-te), *v.* [*Jfr Isl.* flykkjaz] *flocka sig, gå i flock, strömma.* alle . . . flykto thiit *KL* 359. lärdhe folkit som til hans flykte at höra gudz ordh *Gr* 296. *Lg* 3: 222, 227, 230, 559, 567. flykto alla vth w stadenom *MB* 2: 170. — **flykkia sik,** *flocka sig, samlas i flock, gå i flock.* flykkiande sik alt hopom in til hans *Bo* 179. flykto sik til saman *ib* 216. — *refl.* **flykkias,** *d. s.* huru discipuli enfallelica flyktos vm han *Bo* 67. — *Jfr* **til flykkia.**

flykt, *se* **flukt.**

flykterlika, *adv. i flykt.* vndradho . . . huar swa mykith monde fara ok swa flykterlika monde renna *Iv* 742.

flyktogher, *adj.* [*Mnt.* vluchtich] *flyktig, landsflyktig.* galaadz män waro flyktoghe vordne aff effraym *MB* 2: 110. *Jfr* **fält-, lands-flyktogher.**

flyliker, *adj.* *Jfr* **oflyliker.**

flyta (fliuta. flyutha. *pres.* **-er.** *impf.* **flöt.** *pl.* 1 *pers.* **flutum** *Bil* 351. 3 *pers.* **flwtu** *MB* 2: 81. *impf. konj.* **flute.** *part. pret.* **flutin,** *se* **be-, bort-, up-flyta. flotin,** *se* **be-, ivir-flyta. flötin,** *se* **inflyta),** [*Isl.* fljóta] *L.* **1)** *flyta, drifvas på el. i vattnet.* blykistan flöt *Bu* 210. archen flöt ower watnen *MB* 1: 170. flytir suasom skip mällan bölghior *Bir* 2: 172. wi flutum ifuer eno fiöl *Bil* 351. wardhe liwandis creatwr . . . badhe ther kryper a iordhinne, oc swa thz flygher i wädhreno, oc swa thz flyter i watneno *MB* 1: 157. **2)** *flyta, rinna.* fliutande vatn *Bu* 22 *(se Rydqvist* 1: 226*)*. sa sit bloþ a iorþenne flyta *ib* 134. flytar oleum af hans benom *ib* 142. sua at orenlekheth flyuther aff huuudh *LB* 5: 80. wart här aff hiärtadh j almoghanom mykit förfäradh oc räddogth som flyandis *(för* flytandis*)* watn *MB* 2: 17. bärghen flwtu *(fluxerunt: blefvo flytande, smälte)* *ib* 81. — *bildl. härflyta.* handenna lif af hofþeno flytar *(i rim med* liutar*)* *Bu* 74. **3)** *flyta, gifva från sig vätska el. var.* än the *(öronen)* flyta *LB* 5: 80. **4)** *flyta, vara öfvergjuten (med).* mz hunagh ok miolk väldar ok flytar iorþen al *Bu* 77. *MB* 1: 401, 404. *Bir* 3: 54. see största delin aff gudz likama . . . j midhwaghu stänktan mädh rödho blodhe. swa som fliutande *KL* 19 (fliutande *bör kanske snarare föras till* blodhe, *i hvilken händelse exemplet hör till* **2**). **5)** *om lukt: utbreda sig.* hans yrtta lokt skal flyta *(fluant aromata illius)* *Ber* 182. **6)** *utbreda sig, sväfva ut.* flytande *(fluctuantium)* thankkana bang *Ber* 217. vm thu . . . hafdhe hughin när thik ok läte äkke flytan i världinne. i fafängom oc onytlicom thankom *Bo* 236. flytir *(defluit)* han (ɔ: mannin) . . . opta j fafängo *Bir* 2: 307. — **flyta bort,** **1)** *utflyta.* orenlighetin ok wagen skal ey flyte bort aff ögonen *LB* 3: 59. **2)** *flyta bort, upplösas.* som hon skulle al flyta bort i tarom *Bo* 74. *Jfr* **bort flyta.** — **flyta in,** *flyta in, strömma in.* at in matte flyta j mit hiärta thäs hälgha anda nadh *Bir* 4: 160. *Jfr* **in flyta.** — **flyta nidher,** *flyta ned, rinna ned.* olian flöt allan thän daghin nidher i tyberim flodh *Lg* 67. *Jfr* **nidher flyta.** — **flyta up,** *flyta upp.* flöt hälakt lik vp fran grunnom *Bu* 532. *MB* 1: 236. *Jfr* **up flyta.** — **flyta ut,** *flyta ut, rinna ut.* blodhit ther flöt wt af thino . . . hiärta *Bir* 4: 160. *Jfr* **ut flyta.** — *Jfr* **af-, be-, ivir-, saman-, til-flyta,** *äfvensom* **fulflytande.**

flytan, *f. flytande.* tarannas flytan *Lg* 3: 399.

flytia (flyttia. flyta. *pres.* **-er.** *impf.* **flutte. flotte. flytte** *Bu* 99; *MB* 2: 260, 287; **-o** *ib* 1: 399. **flyte: flytos** *Bu* 189. **flytiädhe** *Lg* 3: 534. *part. pret.* **flutter. flytter,** *se* **utflytia),** *v.* [*Isl.* flytja] *L.* **1)** *eg. låta flyta; flytta, sätta i rörelse, föra framåt, föra. med dat.* fotum flytia *Bil* 447. — *med ack.* likamin hawer twa föter at flytia likamin mz *MB* 1: 226. lifwande andbud som är asna ok hästa mz hulkom lifwande thingh ok dödh magho flytias ok framföras *Bir* 1: 290. flytos hans ben tel edissam *Bu* 189. hafdho thässkyns gudz hws, som the matto flyta mz sik hwart the foro *MB* 1: 485. gudh . . . flotte han oc satte i then stadh *ib* 129. är sidhan tith förth oc flwth *PM* 51. lät . . . allan stadhin af stadh flytia *Bil* 212. the flutto thera kloster aff stad *RK* 1: 1212. þäþan flytte han staf ok stol tel antiochiam *Bu* 99. flutte abram sina säto *MB* 1: 180. **2)** *öfverflytta, öfverföra.* persara rike flyttia jn til macedonas *MB* 2: 203. **3)** *öfversätta.* tha een wiisa eller een sanger wäl diktadher a swenska tungo, wardher flutter oc thydder a rytza tungo *MB* 1: 319. **4)** *intr. flytta?* flytiädhe hon aller rwm aff eth j annat *(för* aff eth rwm j annat?*)* *Lg* 3: 534. **5)** *begifva sig, skynda.* alle graatande flytte til oniam *MB* 2: 287. — **flytia sik,** **1)** *flytta sig, förflytta sig.* omöghelikit är at thz maladha korset a the wägginne flytir sik siälft owir a andra wäggina *KL* 38. stiärnan wek oc flutte sik til annat rum *Bil* 53.

2) *begifva sig.* aller härin aff syria flytte sigh til honom *MB* 2: 260. folkit flutte sik aldre aff stadh *ib* 1: 397. *ib* 399. — **flytia sik a,** *företaga sig.* flytia sik a at göra ofridh *RK* 1: 489. — **flytia af,** *flytta bort, föra bort. GS* 40. *BSH* 5: 219 (1507). *Jfr* **af flytia.** — *Jfr* **in-, ut-flytia.**

flytilse, *n. pl. flytning. LB* 7: 211. *Jfr* **blodh-, in-, til-, ut-flytilse.**

flytning, *f.* [*Isl.* flutning] *flyttande, transporterande.* ödde mangha peninga j flytningh millan köpstadhen oc skipin *PK* 242.

flädhermus, *f.* [*Mnt.* vledermûs] *flädermus.* ther flughu natbakkor ellir flädhir mys *ST* 525.

fläkker (-ar. -iar. -er), *m.* [*Isl.* flekkr. *Jfr Mnt.* vleck, vlecke] *fläck.* takir thz borth swarta flekka *LB* 3: 103. tha ögonen . . . haffwa flecker *ib* 7: 204. ted fordriiffwer fleckär *(fräknar?)* oppo ansicthet *ib* 103. fordriffwer . . . fleckia och spotler i anlitet *ib* 135.

fläkkia, *f.* [*Isl.* flekka, flekki. *Mnt.* vlecke. *Jfr N.* flekkja, *affläckt stycke, skifva, plåt*] *till rustningen hörande särsk. bröstet skyddande betäckning.* I par maliotygh . . . scilicet vnum par flækkio. vnum par grusænær. vnum skøzel. et I kraghæ *SD* 4: 710 (1340?).

fläkkia (-ter), *v.* [*N.* flekkja] *fläka, fläcka, klyfva.* bint henne (ɔ: lwngona) om hennes hoffwd, flecta i tw *LB* 7: 197. tag en liiffwandis mwss oc fläk henne j tw *ib* 288.

fläkta, *v. fläkta.* fläktandhes oppa hennas brändagha *Lg* 3: 415. *Jfr* **til fläkta.**

fläkter, *m. Jfr* **flughu fläkter.**

· **flämsker (flamsker.** *n.* **flemst** *SD* 4: 370 (1334)), *adj.* [*Isl.* flæmskr. *Mnt.* vlamesch. *Jfr Mht.* vlæmisch] *Flamsk, Flandersk, från Flandern.* I flemst stryc *SD* 4: 370 (1334). I flamsk boneth *HSH* 19: 167 (1506).

fläng, *n.? eg. väl: slag, hugg.* i fläng, *på slump, på måfå, utan eftertanke?* swor j flengh *(ändradt till* stora eda*) RK* 2: *s.* 364.

flängia, *f.* **1)** *flagellum, piska, gissel.* nar flengionar atir droghos slitnadhe ok rimnadhe hans köt for flengiomen ok gislomen *Bir* 1: 29. *ib* 34, 208, 3: 40, 289. *Su* 29. **2)** *piskslag, gisselslag.* the obrygdilse ok flängior oc hadh ok sputh oc slagh ok pwsta . . . som han tolde *MP* 1: 115. diäflana flängior ok slagh *ib* 324. *Bo* 181. *Lg* 334. *Su* 316, 439. — *Jfr* **bak-, gadda-, gisla-flängia.**

flängia (flenga: -as *MD* 65. *impf.* **flängdhe. flende: flendo** *Bir* 1: 29. *part. pret.* **flängdher.** *n.* **flänkt** *MP* 1: 32), *v.* [*Isl.* flengja] *piska, gissla.* flängdho thöm mz glödhetom iärn skifwom *Pa* 17. somlike flängia han mz gislomen *Bo* 181. saa iak hans likame slaghnan ok flängdan *Bir* 1: 29. *ib* 91, 108, 2: 123, 211. *KL* 142, 159. *Bo* 182, 193. *Gr* 293. *MP* 1: 32. *RK* 2: 3799. *MD* 65. *Ber* 121, 269. *Su* 5. *MB* 2: 385, 396. *PM* 20. *Jfr* **hudhflängia.**

flärþ, *f.* [*Isl.* flærð] *L.* **1)** *bedrägeri, svek, falskhet.* haf ey stridh ella delo mote nåkrom medh suik ella flärdh *KS* 23 (56, 25). hans lygn ok flärdh *Bil* 116. — *falskhet, förställning.* thätta ville han förra göra. ok tho ey af nakre flärdh *(non ficte).* vtan af allo hiärta *Bo* 31. vtan flärdh oc skrymtelikhet *(non simulate)* sörgdhe han *ib* 166. — *bedrägeri, förfalskning.* hon *(taflan)* war giordh alt vtan flärdh *Al* 188. — *i rimverken* utan flärdh *stundom snarast ss rimfyllnad.* philippus wardh wredh vtan flärdh *Al* 695. *MD* 107, *(S)* 296. *RK* 2: 4482, 3: 4171. **2)** *flärd, falsk vara.* plåghade medh fals wara ok flärd i köpom älla andra widhurskipte manna *KS* 74 (182, 81). thagi then ather wärdh som köpthe ok thän flerdh som saldh *SO* 19. **3)** *flärd, tomt prål.* offmykith girnas thz är flärdh *Al* 2958. *ib* 2096, 4410. — **flärþa fulder,** *adj. svekfull, bedräglig.* prädicaþe. huru fals ok flärþa fult ä[r a]lt þätta hems lif *Bu* 186. — **flärþa köp,** *n. L.*

flärdhogher, *adj. svekfull. Su* 422. *MB* 2: 378.

flärþ sala, *f. L.*

flärdhsamber, *adj.* [*Isl.* flærðsamr] *svekfull. Lg* 976.

fläsk, *n.* [*Isl.* flesk] *L.* **1)** *kött, fett kött, fett hull.* hua som hauer mykit fläsk, han må ey mykit äruodha *KS* 80 (198, 88). **2)** *fläsk.* köt ok fläsk *Bil* 772. *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 637 (1347). *VKR* 42. *RK* 1: 1277, 2086. *BSH* 5: 252 (1508). — *fläsksida.* duo flæsk *SD* 5: 573 (1346). al miin fläsk *ib* 306 (1410). xiij (13) flesk *BSH* 5: 132 (1506). xvij (17) flesk til kaalss *ib* 268 (1508). — *Jfr* **svina fläsk.** — **fläska stumper (fleske-),** *m. återstående stycke el. återstod af fläsk?* nw wardhe wi ga pa fleske stumpen wtan war tack *BSH* 5: 252 (1508).

fläskebänker, *m.* [*Äldre Dan.* flæskebænk. *Mnt.* vlêsbank] *slagtarbänk.* the fatige karla her äre pa fleskebenken satte *(äro prisgifne åt undergång)* medh mik *BSH* 5: 332 (1508). *Jfr* **fäghebänker.**

fläster, *se* **flere.**

flät, *f. Jfr* **bark-, bast-, näfra-, ramata-flät.**

fläta, *se* **flätta.**

flätia (flättya), *f.* [*Fnor.* fletja. *Jfr* **flater**] **1)** *dårskap, dumhet, narraktighet, fåfänglighet, lappri.* thz var änkte vtan drafwil at sköta sliko fawitzsko oc flätio *Bil* 598. giordhe hanum mang argument wm manga fläthio *(rättadt fr.* mangan häggoma*) Lg* 348. for tolkith draffwell och flätia *ib* 3: 121. äwerdhelik godh thingh synas hänne wara flätia *Bir* 1: 187. nempna thz *(Guds namn)* vtan gudhlika wördhning til hwaria fläthio *ST* 63, 538. *MP* 2: 166. *Bir* 1: 276, 2: 107, 3: 35. *Su* 115, 152, 153, 232, 241, 382. hwi wil thu tholik flätio taka *Al* 8902. thz är tho alt fanyt flätia *ib* 6760. i flättya om lopp then riidh *RK* 3: 2617. — *onödiga ting?* nar människian bidhar äkke hungrin oc matlustan. tha skal han eet ok annat thz siälsynt är. oc mangra handa flätio blanda saman oc mängia *Bo* 133. **2)** *fåfängt prat, osanning.* saghdhe thz wara fläthio oc gab *ST* 291. fara mz flättia *RK* 3: 3188. *ib* 2898. vtan alla flätio *(hufvudsakligen ss rimfyllnad) Al* 9826. — **flätio ordh (flätiä oordh),** *n. fåfängt ord. Lg* 3: 573. — **flätio pika (fläthia pigha),** *f. stackars el. obetydlig flicka.* the lätha sigh aff änne fläthia pigho forwinna *Lg* 3: 115. — **flätio thing,** *n. lappri. ST* 277.

flätia (*part. pret. n.* **flat),** *v. bedåra, bedraga, narra.* wy wiliom nw ikke lengher fläthia tigh eller daara *Lg* 3: 116. *ib* 148. thu haffwer tik siälffwan

flat *MD* 95. skal . . . sniellen flätias *(infatuabitur) Bir* 1: 339.

flätta (-adhe, -adher *el.* **-ter),** *v.* [*Isl.* flétta] *fläta.* flättadhe vij haar *MB* 2: 121. slagtogit skall wara flettat aff thit eghit skäg *Di* 9. skäggith hwast ok illa flät *Iv* 269.

flätta (fläta), *f. Jfr* **bast-, har-flätta.**

flödha (*pres.* **-ir,** *impf.* **flödde. flöddhe** *MB* 2: 11**),** *v.* [*Isl.* flœða] **1)** *trans. låta flyta, låta flöda, gjuta.* j dagh flödha himnane honagh owir alla världina *Bo* 231. **2)** *intr. flöda, flyta ymnigt, stiga öfver bräddarne.* nar thz *(hafvet)* flödhe flytir thz owir dala ok hyl bärghin *Bir* 1: 171. skal iak lata flödha watn ower iordhina *MB* 1: 168. flödde hawet lukt ower pharao konung *ib* 317. *ib* 255. kommo vatnnen j gen j flodhene vppa grwnden oc flöddhe äpther sinne sidhwänio rinnandis *ib* 2: 11. flödde hafwit til saman *ST* 335. swa wäldogha natwram giordhe gudh siälinne, at aff henna salikheet flödher ater i likamin fulkomin helsa *MB* 1: 104. **3)** *opersonl. om hafsvattnet då det vid flodtiden är i stigande: flöda, vara flod, stiga.* stundom siärran *(för* fiärran*)* ok stundom flödhir *GO* 1095 *(jfr* **flodh,** *samt* **flära, fläran***).* — *Jfr* **in-, ivir-, up-flödha.**

flöþe, *f.? n.? Jfr* **ivirflöþe.**

flöghe? *f.? bjäfs?* hafwin sina licamma höuisklica at the skulin ey synas . . . miörre älla klenare for nakir band älla knöpa älla tholka flöghe *(per aliquas ligaturas vel nodos vel similia artificia) Bir* 3: 475.

flöghia (flöia *Bu* 173. **-ir, -þe),** *v.* [*Isl.* fleygja, *låta flyga, kasta*] *L. hoppa.* flögþe niþar at eno siaxtighi alna högþ a iorþena *Bu* 168. *ib* 173. the cristnu flögdhu j batin *Bil* 253. wändo the ey atir at flöghia älla hoppa *ib* 879. laat en man flögiä a bogin hanum *Hästläkedom i AS* 137. — *rusa upp.* en flöghir *(insurgit)* oc annar skriar *Bo* 181. — **flöghia ater,** *hoppa till baka.* skulu vngara mz lek ok skämtan ridha ok ränna hästom, löpa å fot, ok flöghia fram ok ater *KS* 53 (136, 57). — **flöghia fram,** *hoppa fram. KS* 53 (136, 57). — **flöghia nidher,** *hoppa ned.* flögdhe han nidher j kallasta vatn *Bil* 783. — **flöghia ut,** *hoppa ut.* flöghþe ut af siangenne *Bu* 516. — *Jfr* **ivir flöghia.**

flöghil? (*pl.* **flöghlar),** *m.* [*Mnt.* vlogel] *flöjel, vimpel? harpa?* duo fløghlæ aurati *SD* 4: 711 (1340?).

flöghis skip (flögis skep), *n.* = **flöghskip.** komme IIII flögis skep *HSH* 20: 99 (1507).

flöghskip (flögh skep. flög skep), *n.* [*Jfr Isl.* fleyskip?] *ett slags större fartyg.* then stora bardsan . . . och iij (3) anner flög skep med ij (2) smaa jakther *BSH* 5: 171 (1507). met vj mersskep och nogre flögh skep *FM* 273 (1506).

flötir, *f. pl.?* [*Sv. dial.* flöter, *f. pl. Isl.* flautir, *f. pl.*] *grädde.* tag flöter oc siwd sa lenge tz varder smör *LB* 7: 353.

fnas? *n.* [*Sv. dial.* fnas] *skal?* thän som rensa äple han kasta bort fasit *(för* fnasit *el. möjl. för* flasit*)* ok afskrädhona *Bir* 4: 392.

fnuk (fnok), *n.* [*Jfr Sv. dial.* fnyk, fnåk, *grand, damm, stoft. Dan.* fnug. *Isl.* fnykr] *orenlighet?* kan þät fnuk varä gamalt *Hästläkedom i AS* 137. ther aff plägher warda fnok oc wedzka i hoffwudit *LB* 3: 20. *Jfr* **kirtla fnuk.**

foþer (for. foor), *n.* [*Isl.* fóðr. *Jfr Mnt.* voder, vôr] *L. pabulum, foder.* nära sik vidh fodhir som annor oskällik diur *Bo* 126. wtkastadhe fodhrit varom hästom *Gr* 268. *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *MB* 1: 246. *Fr* 306. *ST* 137, 138. *MB* 2: 131. alt thet foor och hö, jak athä *BSH* 5: 25 (1504). spwrde hwad som foryd war *ib. Jfr* **hästa-, korn-, stra-fodher.**

fodher (foodhir), *n.* [*Fnor.* fóðr. *Mnt.* voder, vôr. *Jfr Got.* fodr] *foder (i kläder), foderverk, pelsverk.* giffuer iak min nya swarta kiortil meth fodhreno ther wnder sither *SD NS* 2: 170 (1409). hafua . . . foodhir aff faarskinnom ellir lambskinnom *VKR* 12 *ib* 70. *Bir* 4: 24. lego . . . jsaac j. tunicam et j. fodher de renskin *BYH* 1: 166 (1357). the sändo honum presenteet the rikasta fodher ther man haffwer seet *Al* 7674. aff fiska skin waro the fodher *ib* 7677. *ib* 7682, 7685, 8763. thetta fodhir iak vm kring mik hafwir *ST* 291.

fodherhäster, *m. foderhäst, häst hvars utfodring åligger någon ss skattebörda.* frelse landbo schola halla slotz herran eller andre goda män som länen i wärio hafua, twa foderhesta om aarit *GS* 56 (1474). schola eig konungx eller konungens embetzmans foderhesta leggias til nogra clerka eller frelsemen *ib.* eig ma eller schal . . . nagan fodermarsk taga penninga eller annor lösn for foderhesta *ib.*

fodherladha, *f. foderlada. GS* 72.

fodherlös, *adj. foderlös, utan foder.* mantillen . . . enfallan oc fodherlösan *Lg* 3: 405.

fodhermarsk (fodermask. formarsk), *m.* [*Fdan.* fodermarsk, formarsk] **1)** *fodermarsk, tjensteman som förestår och besörjer hästarnes utfodring i en stormans stall el. under hans resor.* eig ma eller schal . . . naghan fodermarsk taga penninga eller annor lösn for foderhesta *GS* 56 (1474). schal fodermarsken granlige tilsighia, at hwar bliffwe ther han war inlagder *ib.* han kallede formarsken till sigh . . . och spwrde hwad som foryd war *BSH* 5: 25 (1504). tith sendhe jach *(Hemming Gadd)* myn fodhermarsk *ib* 114 (1506). han war tha fodermask *ib* 316 (1508). eder *(Svante Stures)* fodermarsk haffuer lagt häster til the ware landbor, widh arnön liggie *ib* 320 (1508). — *öfverhofstallmästare? BtRK* 146 (1441, *orig., daniserande*), 298 (1476, *orig., daniserande*). **2)** *fodermarsk, en som mot betalning håller resande foder till handa.* eet köpthorp, ther härberghere, kröghäre oc fodhermarska aagha wti wara som pilegrimom oc wäghfarande folke skulu skipa therra bergning til sich oc sina hästa fore therra päninga *FH* 1: 17 (1441, *nyare afskr.*).

fodhermarske, *m.* = **fodhermarsk.** sendhe them tiil fodermarskan *BSH* 5: 315 (1508).

fodhra (fora. -adhe), *v.* [*Isl.* fóðra. *Jfr Mnt.* vodern, voren] **1)** *fodra, utfodra, gifva foder åt.* the laago ey til sa arm en man the fodrade jo ij [2] hesta om j [1] span *RK* 2: 6467. *VKR* 37. *Bir* 5: 118. **2)** *gifva ss foder.* han fodrade v lester korn mest hwaria nath *RK* 2: 7196. foräde jak honum forsta nathan iij^c (ɔ: 250) skeper korn fored *BSH*

5: 25 (1504). the andrä nathän forede jak honum ij^c (150) skäper korn *ib.* — **fodhra ut,** *utfodra, gifva ut ss foder.* foredes wth aff myth ägith iiiij^c (ɔ: 450) skäper korn *BSH* 5: 25 (1504).

fodhra (-adher), *v.* [*Isl.* fóðra. *Mnt.* voderen, voren] *fodra, förse (kläder) med foder.* hawa twäfald klädhe oc fodhradh *Bo* 16. een examit mantil . . . ther fodhradher var mz safuilskin *Fl* 702. *Iv* 3643. *Al* 2491. *RK* 1: 2197. *SD NS* 1: 514 (1405). *VKR* 58, 70. *Bir* 4: 10, 25.

fodhring (foderingh. foringh), *f.* [*Jfr Mnt.* voderinge] **1)** *utfodring.* scal gaarzmestarin staa alle fodhring fore j straafodhir än intäktismannen staande for alle fodhring j korn *VKR* 37. skal . . . han alla hästa fodring forestaa *Bir* 5: 118. **2)** *foder.* all then foderingh wij haffue vtaff kronen räcker III äller IIII vekor alle högst *HSH* 19: 112 (1505). **3)** *anskaffande af foder, foderhämtning, fourragering.* leeth sina tyänare i fodringh fara *RK* 3: 3075. — *utlemnande el. betalande af foder.* oprethningh for myn sware foringh *BSH* 5: 256 (1508). — *Jfr* **hästa-, konungs-, stra-fodhring.**

fogh (foog), *f.* [*Mnt.* vôch] *det som är till pass, det som är önskvärdt.* the som haffwa goth ok nogh aff alla handa theras fogh *MD (S)* 207. haffwer jak ther aff mina foog *ib* 231. at the matto theras foog ffaa *ib* 271. *Jfr* **ofogh.**

fogha (-ar?, -adher), *v.* [*Mnt.* vogen] **1)** *foga, laga.* när gudh fogher, i kommo i tall med the werdoxte fädher *BSH* 5: 6 (1504). **2)** *foga sig; lämpa sig, gynna, vara gynnsam.* haffdhe börin oss fogath *BSH* 5: 52 (1505). — *Jfr* **föghia.**

fogha, *f.* [*Mnt.* voge] *eg. fogande, sammanfogande.* **1)** *passande el. lämpligt sätt att gå till väga, lämpa, sätt.* huat foga oc lempa ther tiil finnas kan *BSH* 5: 26 (1504). medh alla lempor och fogor *ib* 317 (1508). forlikted mz en kerlek fogo *RK* 2: 2849. han matte funnet bäther foga än saa förderuat sin almoga *ib* 1: *(sfgn) s.* 184. **2)** *skicklighet.* ther siwnga foghla mädher fogha *Al* 6504. **3)** *lägenhet, tillfälle.* kan han fynne nagre foger ther til *BSH* 5: 133 (1506). ther bäthre kwnno widh alla handha fogor *ib.* — *Jfr* **fögha.**

foghate (foghadhe *SD NS* 2: 202 (1409). **foghäte** *SD* 5: 639 (1347); **-en** *ib* 638. **foghote. foghotte. fogotte: -a** *MB* 2: 194. **foghode: -om** *Bir* 3: 305. **fowghodhe** *MB* 1: 465. **ffogute. fogwte** *BSH* 5: 370 (1509). **foghudhe. foghete** *SD NS* 2: 209 (1409); **-etin** *EG* 64; **-etenom** *ib.* **foghethe. fogetthe. fogete. foogete. fogitte. fugate: -en** *SJ* 330 (1465) *o. s. v.* **fogthe** *RK* 3: 551. **fogte: fogten** *RK* 2: 731; **fogta** *ib* 9115; **fogte** *(pl.) RK* 2: 9049, 9102. **fowthe** *MB* 1: 465. **foithe: -an** *BSH* 5: 361 (1509). **fougde. foghdhe** *SD NS* 2: 211 (1409). **fogdhe. fogde** *FM* 426 (1509); **-en** *RK* 2: 626, 637 *o. s. v.;* **-a** *ib* 622 *o. s. v. Flere af dessa former kunna dock föras till* **foghat),** *m. och* **foghat (foghot** *(ack.).* **foghwt** *SD NS* 2: 291 (1410). **fogwt** *BSH* 5: 371 (1509). **foghet. foget** *(ack.) RK* 2: 5329. **fogod** *ib* 829. **fogudh** *ib* 2411. **foght. fogdh** *RK* 2: 1359. **fogd),** *m.* [*Isl.* foguti. *Fnor.* fogutr. *Mnt.* voget, voit. *Mlat.* advocatus] *L. ståthållare, fogde.* var . . . väldoghar foghate dyocleciani *Bu* 493. *ib* 181, 495, 525. fingo bref til römskan foghodha *Bil* 327. fik han enum foghudha *ib* 411. skipadhe en godhan man godoliam foghotta ower iwdeam *MB* 1: 12. wita han wara wäldoghan foghot ower alt egipto rike *ib* 239. *Bil* 300, 342, 594. *MB* 1: 288, 465, 2: 194. *ST* 421. — *herre, herskare, husbonde.* for mina otrohet ok lönlika synde andwardade han mik grymom foghata *VKR* XII. — *med särsk. afseende på inhemska förhållanden: fogde, ämbetsman som inom ett visst område å regeringens vägnar förestår styrelsen och uppbörden; hufvudorten för detta område var ofta ett fäste öfver hvilket fogden var befälhafvare, och stundom torde området ha varit inskränkt hufvudsakligen till detta fäste.* thänne prestir var foghate *(advocatus et collector pecuniarum) Bir* 3: 15. grymme foghota ok länsmän älla ämbizsmän *ib* 311. *ib* 305. forbiudher jac . . . särdelis allom foghotom oc ämbitzmannom thöm . . . hindra ällir qwälia *FH* 2: 122 (1440). iac . . . forbiudher oppa rikisins wägna allom rikisins ämbittes mannum oc foghatum j abolän, them thet forhindra eller qwälia *ib* 124 (1440). at ängin war ella wars kära fadhers embitzman, foghate ella höwitzman sculu nakan man for daghtingha . . . som thenna fridhin bryter *GS* 27 (1375, *orig.*). scal hwar en foghate oc ämbitzman i sino föghati thenna fridh sielfwer lofwa til wärn *ib* 29. lagmannom, fogatom, häredzhöfdingom ok lähnsmannom *ib* 30 (1380). *ib* 31. the fogata och embitzmen, som cronogodz i wärio hafwa hafft, eller till pant, eller til laans *BtRK* 63 (1396). wara fogotta som sloth och län hafua oppa rekenskap *ib* 328 (1483, *orig.*), antvorder mijne fogoter och ämbetzmen karlenä *BSH* 5: 78 (1506). the svenska sculde alt tith vtfara och vtländzka fogadhe hema wara *RK* 2: 316. them en werra fogat fa *ib* 838. *ib* 326, 340, 626 *o. s. v.* the lotho thz hws alt mwra aff steen ok sidhan foro herrane ather heem ok satto ther en foghota then ther wel thorde sea vredha men *ib* 1: 1343. *EG* 64, 65, 66, 67. oppa the fornempdo hwss skulu the rikes radh foghata inlänzska män sättia mz waro radhe *BtRK* 36 (1371). foght oppa castalholm *DD* 1: 79 (1431). foghet aff stokholm *SD NS* 2: 210 (1409). hwilke the hälzt äru thär fornempnda rikesins radh til thenna husanna sättia til foghata oc til ämbitzman *ib.* kärdhe välboren man anders ingwarson, foghote ofwer stokholms hws, vpa xvij ortogh land jordh i qwärnistom . . . at thet goz war vndan gangit kronone *ib* 193 (1409). *ib* 303 (1409) *o. v. v.* byuþum vi . . . varom foghata *(fogde öfver Finland)* . . . dani niclesson *SD* 5: 567 (1347). bisp matz och thynne ericsson satthe mich her til iders *(riksföreståndaren Svante Stures)* foghethe i vartoffte herith, gwdhems hereth och rydwägh *BSH* 5: 422 (1510). ad i wille biwdhe the andre fogeter til, hwar i sith föghethy, ad the lothe kome then vinther skatten til gordhen, som gor aff the hereth *ib.* skickadhe mik i mark til min herres fogthe, her stens *ib* 423 (1510). ath jak skwlle ware edhers heredömes fogete i syndherbo oc vesbo *ib* 467 (1511). i thessä x wiker, som iak haffuer waridh her i ffogute stadh *FM* 609 (1513). sten henricson pa engelbrecth japsons wägnä fogd ower tawästaland *FH* 3: 128 (1448). oluff torkelsson fougde öffuer daala *DD* 1: 46 (1386, *nyare afskr.*). ärlighom manne jössä fintzsson foghate ofuer

dala *ib* 56 (1400). — *i Stockholm och vissa andra städer: konungens ombudsman, som å dennes vägnar, jämte rådet, förestod styrelsen, i allmänhet den samme som fogden på det vid staden liggande slottet el. öfver det område inom hvilket staden var belägen.* foghatä tiltakä baþe i stocholme oc annar staþ i þem landom *SD* 5: 562 (1346). hvilikin man här kumbär ok byre wil warda, han skal giuä enä half mark til byrägiälz halva foghatanum ok halua bynum *SR* 11. ther waro vt offuer tässe äpter screfne godha män som är bengt hammar konungx fogate vppa stocholm her jurgen meyborgh borgamestare sammastadz olaff andrisson radhman oc lasse persson borghare sammastadz *SJ* 176 (1448). innan nerwaru oc ahöra . . . olaff draka konungx foghate borgamestarna ok radhet *ib* 210 (1451). stodh lawrens jensson i radhstugwnne for fogothenom borgamestarom oc endels radhena the tha hema waro *ib* 312 (1464). kom magnus jönssen alending vppa radzstugwnne for fogeten hans didricssen och fore sitiende borgemestere her lodewich westman her hening pinnow radene nerwarende *ib* 322 (1465). kom mickel swarte a radzstuwena fore sitiande borgemestere her ludewich westman och her claus wiise radene nerwarande och for fogetan jes iuerssen *ib* 334 (1466). *ib* 330 (1465) *o. s. v.* är fogitten borghamestara ok radhit swa eens wordhne *SO* 72. *ib* 31, 32, 80, 87, 115, 119, 141, 144, 146, 148, 150. foghoten, borghamestara ok radhmen i vpsalom *SD NS* 2: 339 (1410). wi foghote, borghamestare oc radhmän i westerarus *ib* 114 (1409). foghote i vpsalom *ib* 122 (1409), 123 (1409). — *bergsfogde, fogde som inom en grufvas område å regeringens vägnar utöfvar högsta myndigheten och förestår uppbörden.* wiliom wi ok staggum ath förnämpde bärsmen en foghotha ok raggiffuara XII haffuom (*för* haffuin *el.* haffua) medh honom, holka foghotha ok the XII radgiffwara idkeligha waktha skulu medh honum bärsmanna sakär, döma ok the thingh som a bärgena lagligha a bärgena göra skulu *SD* 4: 749 (1340, *nyare afskr.*). magha þe som var foghat til näfne af mästarämannomän bärä ful vapn *ib* 5: 639 (1347). *ib* 638. hafwir foghaten haft til sidh at tha nokor wardher saker til ena mark redho päninga, tha hafwa the krapt ther före ena mark järn *PfN* 140. vm foghoten thorff vidher at taka mz sigh nokra nempd til at mäta saköra vt aff andrum berghum *ib. ib* 135, 136, 137, 138. — *fogde som å länsinnehafvares eller enskild mans vägnar förvaltar ett visst område.* wi hafuom . . . jäppa diäkn foghata i abo oc hans arfua latit ganzklica lösa, lidhuga oc quitta oc hans foghata oc ämbezmen som han a sina wäghna haft hauer, älla bo jonsson til hans viist hauer . . . fore allan thän räkenskap som han plichtoghar var at göra bo jonssoni badhe af vpbyrdh oc wtgift hwat thät hälzt är i litlo älla storo som han oc hans foghata oc ämbezmen handa mellom haft hafua *BSH* 1: 197 (1387). *ib* 198. herra abram äller hans foghwt *SD NS* 2: 291 (1410). niels rawalsson är nw ganzke kranckelig, oc haffwer otte rwth gripet honum fron . . . hans foogete nider i alehäred *BSH* 5: 37 (1505). kallade han alla sina fogdhar heen aff länid *ib* 460 (1511). hög hanss swena ok fogetther alla förthrwadhe aff then förläningh, som i hadhen honum förlenth *ib* 542 (1514). myn fogde pa benhamer *FM* 426 (1509). — *anförare för en afdelning af krigshären.* stadgom wj oc förbywdom ath jngen skal dirffwas wpresa falsk baneer, fänikkor, vaapn, äller tekn lywgande segh wara förmyndara foghota äller capitenara *PM* 25. ath jngen härre, fogothe äller capithenare ma giffwa nokrom tyänare äller sollanär orloff fara borth, äller wmskiffta sin stadga wthan gaardz mästarans samtykke oc mynne *ib. ib* 23, 24, 26. — *Jfr* **biskops-, biärgs-, by-, bya-, gruvo-, hamna-, hus-, härads-, is-, konungs-, lands-, lappa-, skalla-, slots-, stads-, undir-foghate.** — **foghata döme (foghtedöme),** *n. fogdemyndighet.* foghtedöme monde han honum läna *RK* 3: 178.

foghati (foghäti. fogheti. föghati. fögheti. föghöti. fögthy. fögdi), *n.* [*Fdan.* fogedi. *Mht.* vogetie. *Mlat.* advocatia] *L. fögderi, fogdeämbete.* thenne prestir var foghate oc sattis aff sino föghti (*officio*) *Bir* 3: 15. — *fögderi, län, område som förvaltas af en fogde.* konung salomon hafdhe skipt sit rike i tolff föghöti *ST* 421. af kalmarnä foghäti *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). i jwnaköpungs föghati *BYH* 1: 178 (1377). i jwneköpungx fögheti *SD NS* 1: 171 (1402, *gammal afskr.*). jeppa dyekn. som abo hws oc thäs föghati inne hafdhe a bo jonssons veghna *BSH* 1: 194 (1387). jäppe dyekn skal abo hws behalda ok jnne hafua mädh allom them föghatiom oc landom som bo hafde honum ther tilwiist *ib.* nykopung mz thess fogheti . . . ok wiborg mz thess föghetj *BtRK* 53 (1388, *orig.*). nyköping ok wiborg och the for:da fogheti ok lään til pant hafwa *ib.* at hwar en foghate i sit foghati, mz laghmannins raadh oc andra wisa dandemanna, sculu lata bygge oc legge tawerne oppa rättom allmanna wegh *GS* 28 (1365, *orig.*). *ib* 29. ad i wille biwdhe the andre fogeter til, hwar i sith föghethy *BSH* 5: 422 (1510). begerade sama fögthy *ib* 423 (1510). — (?) tessom land . . . med minth marknada och fögdi (*vasallis*) *SD* 5: 230 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*). — *Jfr* **byfoghati,** *äfvensom* **föghdheri.**

foghl (foghil), *se* **fughl.**

foghlare, *se* **föghlare.**

fol, *n. L.*

fol (fool), *n.* [*Isl.* fól] *dåre, tok, idiot.* jak hafdhe . . . thöm for fool *Bil* 112. stodh som et fool *Al* 2643. *Bil* 360, 565. *KL* 368. *GO* 143, 371, 851, 953. *Fl* 1751. *MD (S)* 228.

fol (fool), *adj.* [*Fdan.* fol. *Ffranska* fol] *dåraktig, galen.* dyra stena som . . . fola göra sniella *Bil* 611. hwru mykith fool är tha margher syndogher, oc wanwita *MB* 1: 291. han skonar ey folum äller witer *Al* 1064. thz lofwadhe badhe fole ok wiis *ib* 3864. ware iak folasta faana gäk *ib* 1921. thola the stora dirfwe oc gerning fola *ib* 9134. fols mans mather *GO* 54. *ib* 253.

folas, *se* **fölas.**

folder, *se* **fulder.**

foldiärver (fuldiärvar *Bu* 101. **fuldiärfwir** *Bir* 1: 292, *sannolikt beroende på förvexling med* **fulaf fulder),** *adj.* [*Äldre Sv.* fiolldierf, *se Hiärne, Orthographia svecana, s.* 35] *dumdristig, öfverdådig.* sua fuldiärvar ok guþi fra gangen: at han sagþe sik vara försto sannind *Bu* 101. *Bil* 472, 571. bantzat ware

thera giäld, thy at hon är foldiärff *MB* 1: 261. *ib* 358. är fuldiärfwir ok darotter *Bir* 1: 292. *ib* 2: 269. *MP* 2: 90. *ST* 128.

folgilder, *se* **fulgilder.**

folharþer (fool-), *se* **fulharþer.**

foli (folle), *m.* [*Isl.* foli] *L. fåle.* vnum folæ *SD* 2: 130 (1292). han skal binda sin otama fola widher sin wiingardh *MB* 1: 263. *SD NS* 2: 82 (1409), 306 (1410). *ST* 514. I folle och et föll *HSH* 19: 168 (1506). *Jfr* **asna-, hingista-, örsa-foli.**

foli, *m.* [*Isl.* foli. *Gutn.* fuli, *tjufgods; jfr Söderberg, Forngutnisk Ljudlära, s.* 17] *gömställe för tjufgods.* han . . . tok alt thz j folan war gömth *RK* 2: 5042.

folk (folgh *BSH* 5: 416 (1510). **fulk** *Bil* 833; *KS* 84 (206, 92). *dat. s.* **folke. folkie** *KL* 136, 148 *o. s. v.; med art.* **folkieno** *KL* 138, 140 *o. s. v.*), *n.* [*Isl.* fólk] *L.* **1)** *koll. folk, menniskor.* pauperibus . . . dictis husarmt folk *SD* 5: 151 (1343). sa cristet folk þola pino *Bu* 510. þu gör oräit välborno folke *ib.* fatökt folk *ib. Lg* 3: 10. rätta dödz folks ferga finge the *RK* 2: 7868. sua at hon ägte orþ viþ folk talaþe *Bu* 5. folk pläghar þa vm kirkio mäþ liusom ganga *ib* 8. þät mate koma ii folks talan *ib* 144. þu . . . vrakt v folke diäwlin vt *ib* 78. alt stassens folk *ib* 16. **2)** *menniskor i någons omgifning eller tjenst, husfolk.* cristnadhe sisinnum ok mz hanum hans folk ok hion *Bil* 359. huxa, huru han skal sit folk medh ärom födha ok klädha *KS* 42 (108, 45). — *krigsfolk. KS* 84 (206, 92). tha pori folk the sagho thz *Al* 5367. biscop laurisses i aabo folk och skep *BSH* 5: 91 (1506). **3)** *äkta par, makar.* tha som mathis andirsson oc iak skiptom äpter ärlikit folk sigga brwn oc hans husfrw *SD NS* 1: 312 (1404, *möjl. att föra till* **1)**. **4)** *folk, nation.* israels folk *Bo* 13. fran guz folkie *KL* 136. guz folk *Bu* 3. þöm þu valde þik tel folk *ib* 77. vart folk (*våra undersåtar*) *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **5)** *menniska, person.* hanom möte eet folk *Bu* 20. eet annat folk *ib* 21. gauo þe hanom eet folk daghleca *ib* 490. bötis hwarn dagh eno siwko fiolke (*för* folke) *Bil* 89. tha waaro the alle fadhga oc brödher oc brödhra barn siwtighi folk *MB* 1: 254. *Gr* 314. *KL* 135. *MP* 1: 223. *Bil* 283, 346, 357. *Pa* 3. *Lg* 1004. *MB* 1: 109, 346, 406. *Bir* 3: 260. *ST* 10, 124, 228, 348. sagdhe os thär wara tiwghu thusand folk (*menniskor i verldsligt lefverne? orig. har dock: virginum*). oc tio thusand munka *KL* 198. — *särsk. man, krigare.* faar bradhlika at se esau komande mz fyra hundrath folk *MB* 1: 227. fyra thusand folk aff then här *Al* 5181. the haffdo trätigho twsend folk *RK* 1: 1540. *ib* 1486, 1640, 2: 1576, 8348, 8934. *MP* 1: 190. *ST* 346. *Di* 6, 33 *o. s. v.* — *Jfr* **almoso-, almännings-, arbeidis-, arvodhis-, boskaps-, bruþlöps-, drafls-, fatökis-, fot-, gruvo-, gärdha-, gärnings-, hof-, hovudh-, hus-, husfrua-, hussätis-, hvardags-, inhysis-, innis-, iudha-, kloster-, lands-, legho-, lek-, malata-, man-, renlivis-, riddarskaps-, rövara-, skyrdha-, sokna-, stads-, strids-, sätu-, þiänisto-, ung-, ville-, värulds-, örlöghis-folk.** — **folka har,** *n. menniskohår. LB* 7: 277. — **folka lorter,** *m. exkrement af menniskor.* tag en varm folka lort *LB* 7: 259. — **folks moghe,** *m. folkskara, massa af folk.* otalikin folkx moghe *KL* 361. — **folks skari,** *m. folkskara, massa af folk.* hans manga waghna oc stora folkx skara skal iak giffwa j thyna handh *MB* 2: 78.

folkfräls, *adj. L.*

folkland, *n. L.* — **folklands härra,** *m. L.* — **folklands män,** *m. pl. L.* — **folklands nämd,** *f. L.* — **folklands syn,** *f. L.* — **folklands þing,** *n. L. landsting, lagmansting för ett folkland (i Uppland) el. för ett landskap.* in communi placito attundie dicto folclanzthing *SD* 2: 688 (1297-1308). ordinacio quod quilibet in folklandzthing tenetur [dare] ecclesie ibidem IIII denarios annuo *ib* 5: 357 (1344?). scrutinium generale dictum folklandzthing *ib* 404 (1345, *gammal afskr.*). *Jfr* in communi pretorio nostre folklandie *ib* 4: 112 (1329). — **folklands thingstadher,** *m. ställe hvarest landsting hålles. ss ortnamn.* in folklanzthingstad *SD* 2: 688 (1297-1308). locum dictum folklanzthingstadh inhabitantibus *ib* 3: 223 (1315). *ib* 4: 267 (1332).

folkvapn, *n. L.*

foll? *förbund?* att the göre icke mz lybscke foll eller lagh *RK* 3: (*Till. om Chr. II, red. A*) 6296.

folska (fulska), *f.* [*Isl.* fólska] *L. dårskap, galenskap.* romara gatu ey längre tholth hans folsco *Bil* 308. hwi skal iak heta fol for thera folscu *ib* 360. godh ware ynskan ware ey fulskan *GO* 901. *SR* 2. *KS* 46 (118, 50). *Bir* 2: 286. *MP* 2: 72. *Al* 7057, 7211. *Ber* 42, 104. — (?) thän vidherfrestar omöghelikin thing som vänter sik skula samanföghia swa mykit wald mz tholike folsko (*vilitate*) *Su* 389. — **folsko dirve (-derue. -dyrfwe),** *f.? dumdristighet, öfverdåd.* han fik braþa guz hämd firi folsko derue *Bu* 15. mykyt syndadhe jak j folsko dyrfwe *Bir* 3: 52. *MP* 2: 143 (*i dessa ex. skulle dock* folsko *möjl. kunna fattas ss dat. sing. n. af adj.* **folsker**). — **folsko raþ,** *n. dåraktigt råd, dårskap, galenskap.* for fram at folsko raþe *Bu* 156 (folsko *skulle dock här kunna fattas ss dat. sing. n. af adj.* **folsker**).

folsker, *adj.* [*Isl.* fólskr] *dåraktig, galen.* aff folsku folke *Bil* 360. *ib* 780. *KL* 302, 303, 304. *Bir* 3: 401. *Ber* 40, 61 *o. s. v.* folske som asna *MP* 1: 198. folsker dare *Su* 385. *MP* 2: 90. äru pinor oc slaande ok bäriande hambra redho[bo]ne folskara (*för* folskra *el.* folska?) manna kroppom *ib* 72.

folsklika (foolslika *Su* 58), *adv.* [*Jfr Isl.* fólsliga] *dåraktigt, oförståndigt.* wart liiff folsklika tapa *ST* 459. *Ber* 3. *Su* 58. — *obetänksamt?* dömen ey andra folsklika (*motsv. ställe* 1: 207 *har* falslica) i idhro hiärta *MP* 2: 153.

folster, *n. L.*

folsterfaþir (folstar faþer), *m.* [*Sv. dial.* folsterfar] = **fosterfaþir.** iosep wars härra folstar faþer ok cleofas varo bröþar *Bu* 194.

folsterland, *n. L.*

folstermoþir (folstor moþar. foolstir modhir *Gr (Cod. D)* 374), *f.* [*Sv. dial.* folstermor] *L.* = **fostermoþir.** folstor moþar ypoliti *Bu* 422. henna folstirmodhir *Gr (Cod. D)* 381. *ib* 374, 396. drikker ffol[s]thermodher diilsodh *LB* 2: 43. *ib* 9: 41.

folsterson, *m.* [*Sv. dial.* folsterson] = **fosterson.** skeldes uiþ sin folstar son *Bu* 526.

folstra, *v. Jfr* **upfolstra.**

folstra, *f. L.*

fonter (funter: -enom *ST* 493; **-enum** *ib.* **fwnther),** *m.* [*Isl.* fontr, funtr. *Lat.* fons, *gen.* fontis] *L. dopfunt. ST* 493. bära barnet til fwnthen *Lg* 3: 327.

fontkar (*MB* 1: 434; **-kare** *ib* 87, 474. **funtkar** *ST* 461; *Gr (Cod. D)* 407. **funtkaar** *Bil* 806. **fundkar: -kars** *Bil* 566; **-karino** *Bir* 3: 270. **fundkaar** *Gr* 314. **funkar: -kari** *Bil* 566, 588, 649; **-arj** *ib* 740; **-arit** *ib* 692**),** *n. L. dopfunt.* ther bygde han fundkaar *Gr* 314. döpte constantinum j fundkars kieldo *Bil* 566. mädhan han i funkari war *ib.* lypto han aff funkari *ib* 588. et fatikt barn hiolt hon til funtkaar *ib* 806. *ib* 649, 692, 740. *MB* 1: 87, 434, 474. *Bir* 3: 270. *ST* 461.

font lius, *n. L.*

for (far. -ar), *f.* [*Isl.* for] *L. sulcus, fåra.* ardhir hulkit som gör widha fora *Bir* 2: 8. owiligh vxe dragher krokotta far *GO* 999.

for (*SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*), 670, 5: 293 (1344), 479 (1345, *nyare afskr.*), 563 (1346), 564, 565, 568, 637 (1347), 639; *Bu* 3, 11, 13 *o. s. v.* **fyri** *SD* 5: 562 (2346), 565. **fyre** *KL* 151. **föri** *Bu* 50; *KS* 4 (7, 4). **före** *SD NS* 1: 679 (1407); *Bir* 2: 32; *Al* 5069; *LfK* 72; *MB* 2: 274; *KS* 24 (60, 26), 47 (120, 51). **firi** *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*), 669, 670, 2: 381 (1303, *gammal afskr.*), 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 466, 646 (1339, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 477 (1345, *nyare afskr.*), 479, 606 (1346), 637 (1347), 638, 639; *SR* 15, 18, 19 *o. s. v.; Bu* 8, 19, 22 *o. s. v.; MB* 1 *(Cod. B, se s.* 568*)*; *KS* 4 (7, 4) *o. s. v.* **fori** *SD* 4: 618 (1338), 5: 293 (1344); *Bu* 190, 206. **fore** *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*); 3: 37 (1311), 6: 1 (1348); *Gr* 291; *Bir* 1: 92, 149 *o. s. v.; SJ* 1 (1420) *o. s. v.; MB* 1: 140 *o. s. v.; PfN* 135; *Lg* 1000, 1001. **forre** *SO* 6. **fyr** *SD* 2: 279 (1299), **för** *SD* 5: 568 (1346); *Bu* 170; *Bil* 117; *Bo (Cod. B)* 340; *LfK* 3 *o. s. v.; KS* 15 (39, 16), 20 (49, 21), 30 (75, 32) *o. s. v.; MB* 2: 1 *o. s. v.* **fyra** *för* **fyre** *el.* **fore** *MB* 1: 57**),** *prep., adv. och konj.* [*Isl.* fyrir] *L.*

A) prep. **I** *med dat., som dock ofta utbytes mot ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka ett varande i ett föremåls närhet och vid dess framsida; för, framför.* hvilikin man sum e hawär gildävak firi sinum durum *SR* 15. firi adhalportanom skal wara stor grop *KS* 85 (209, 94). vm röfware laghe fore brudha huseno *Bir* 1: 50. han la for hänna fotom *Bu* 20. han skal bäras for þinne likbaar *ib* 13. foro for hanum som swena for herra *Bil* 215. swnko for öland i grundh *RK* 2: 3311. sang for borþe *(d. v. s. för dem som sutto till bords) Bu* 182. sändebudhin talar fore bordhe oc sigher *MB* 1: 205. swa som thw saghe twa vaagha hängia fore thik *Bir* 3: 146. — *med temporal bibetydelse: för, före (en person).* tha joan kom thiit at byggia, tha waro ther a boleno for honom flere nidherfellugh hws *SD NS* 2: 259 (1410). ther fan han fore sik konungen aff suerike *Ansg* 227. **2)** *för, inför, i närvaro af.* at lysis opt firi allum manum *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). fyr än thät hawer wäritt firi oss siälwm ok warum dome *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). moyses hafdhe oppenbart änlite fore gudhi, oc hult fore sino folke *MB* 1: 357. burþe sanctus bartholomeus sina prädican fori kunuge *Bu* 206. fäste sina lygh for hemsco folke *ib* 101. vi . . . taladhom for mangom guz ordh *KL* 159. sagdhe for theophilo sik wara slöghan at alscons script *Bil* 117. tha han hafdhe for allom oppinbarat oc saght hwat han hafdhe seet *Pa* 21. s[w]a som þe viliä andzswarä baþe firi guþi ok firi oss *SD* **5**: 606 (1346). kärþe sina nöþ ok siala vaþa for andree *Bu* 135. klagar husbonden thz forre wärkmestarom *SO* 6. **3)** *för, inför, i någons uppfattning el. ögon.* at han haui . . . firi gudhi ok mannom hedher *KS* 12 (29, 13). är thetta wisselika sant för gudhy *ST* 44. tholike äru for minom son orätuisare än the som han dömdo *Bir* 1: 113. **4)** *för, ss föremål för någons tankar, verksamhet, val el. dyl.* hafwer iak thet nw storleca for akt ok öghum *SD NS* 2: 11 (1408). swa lenge han thz arbeydhe fore hender haffuer *SO* 154. nar han hawir doma älla nakir högh thing fore sik *Bir* 3: 304. thesse twe wäghane tekna got ok ont hulkit fore människionne är ok j hänna frälso siälfwalde är at vt wälia hulkit hon hällir vil *ib* 1: 215. **5)** *för, under påtryckning el. påverkan af, genom vållande af.* skipit gik for vädhreno *(dref för vinden) KL* 174. stenen veks for benom som vaks for insighle *Bu* 166. rymdo for iarnom *ib* 175. at fly for honom *Bir* 1: 50. wäghia for eldenom *ST* 327. skulin i falla fore idhrom owinom *MB* 1: 377. war herra skal läta thina owinä falla fore thinne hand *ib* 427. han bleff for mina hand död *Va* 13. **6)** *för att beteckna det hvarför man är blottställd el. hvaraf man är nära att träffas: för.* wi liggiom badhe fore dödhin saar *Al* 2045. lagh för dödhenom *MB* 2: 301. — *för att beteckna det hvarför man råkar ut: för.* mannin vardh for konungx wrede ok for dom *Bil* 615. wardh . . . for sins bonda hati *ib* 834. **7)** *för, i vägen för, till hinder för.* hioggo fore honom en brota *RK* 1: 3122. — *för, för att utestänga.* lukte sinom port for ambrosio *Bil* 641. aterlykkia hymerike for forbannadhom *Bir* 1: 123. — *för, för att bereda väg för.* gud vägade sielffuer for hanom tär *RK* 2: 8750. the läsa fore honum op all thera dör *Al* 1777. *Bir* 1: 123. lypta stenin af graf dörrinne for os *Bo* 224. *Jfr* **10.** **8)** *vid jämförelse: framför, mer än.* som hona swa mykyt älskadhe oc enkannelica for alla the ther skrifuadhe finnas vitiadhe *Bo* 227. älskadhe hon ödhmiukt for allom androm *Bir* 3: 148. the älskade thz for silff ok gwl *MD (S)* 278. solin är for stiärnor skär *Iv* 1787. fore alla the riddara nu äro til thän priis iak honum gifua vil *ib* 1791. viliande hafua hedhir oc fordeel for androm ok ouir andra *MP* 1: 306. haua the litit for *(företräde framför)* thöm som lifua i kötliko liuärne *KL* 196. — *vid komp.: framför, i jämförelse med, än.* sanctus petrus hauar mere pris for androm apostolis *Bu* 100. for alla wärlina han bätre är *Al* 6020. *Bir* 2: 278. — *vid superl.: framför.* iak är the vslasta quinna een fore alla the som sool a skeen *Iv* 2650. **9)** *för att beteckna det som någon förestår el. råder öfver. för, i spetsen för, öfver.* mannin skulle wara som höffdhinge oc herra fore allom fiskom, diwrom oc fughlom *MB* 1: 97. the som fore bergheno sculu standa *PfN* 135. rathä firi rikino *SD* 1: 669

(1285, *gammal afskr.*). räþ for mangom romara landom mz vald *Bu* 533. tha jak sat for rät j dom *Bir* 2: 334. for laghmandzdom sitiande i östrogötlande a . . . yuars niclissons veghna *BSH* 2: 66 (1399). skilia fori feest *SD* 4: 618 (1338). *ib* 2: 279 (1299), 381 (1303, *gammal afskr.*). skildä forä fastum *ib* 3: 37 (1311). **10)** *för, till förmån för, till hjälp el. skydd för.* haua före sik ok sit härskap al tarwa hus *KS* 41 (105, 44). baþ santillus for hanom *Bu* 57. at stridha for cristna män *Bil* 260. faþeren böþ sik vndi domen for syninom ok sonen sik for faþeren *Bu* 170; *jfr* **II 7.** wagha sit liiff for hänna liiff *Bir* 1: 50. hwa svara för thässa siälina älla hwa är hänna hiälpare *Bir* 3: 219. suara firi han *Bu* 20. mz godhum hugh scal iak swara for mik *KL* 170. borghadhe for han *ib* 286; *med afs. på de tre senaste ex. jfr* **17.** at jak skulle blidhca min son for världinne *Bir* 3: 82. arwþä . . . först for malsäghändanom, ok siþan for konunge *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). for *(till gagn för)* the aff husit munde thz ey wäre *RK* 2: 6151. — *för, till skada för.* the göra opteleka bathe for mannum ok almänning stadhlikär geengangur *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). drap for hanom mykyn mogha *Bil* 866. thet forscrefna goz . . . for klostreno quälia *SD NS* 2: 26 (1408). **11)** *om tid: för . . . sedan.* aff thy thrä. som bort war kastat for hundradha aarom *Bil* 87. *KL* 170. *Gr* 291. *ST* 44. *VAH* 24: 323 (1454). at the jordh köpt war for femtighi aar *SD NS* 1: 141 (1402). hafdhe iak för langan tidh warit i closter *Lg* 3: 65. *Di* 212. *SO* 144. — *sedan, sedan . . . till baka, under.* vitande thik for mangom arom *(ex multis annis)* vara thässa folksins domare *KL* 170. **12)** *för att beteckna grund, orsak: på grund af, för, för . . . skull.* flyþo (the) firi hans buþi *Bu* 137; *jfr* **5.** äntigia giffs nakrom nakar gafwa for *(propter)* kärlek oc hemelikhet älla for arff älla mz skipte älla for ödhmiuka thiänist *Bir* 2: 204. han for sändes först for trone *Bu* 397. for hwi vilia the idher at bränna *Iv* 2662. sagdhe hanom af for hwi han var thijt sändir *Ansg* 227. fore thy kallas hans siälffs ordauärk iärtekne *MB* 1: 293. for þy böte guz son hans brut a träno *Bu* 139. firi þät mäst nutum vi þina naþe *ib* 76. firi þässa sak fik ioakim blyght *ib* 3. vilde fara til hans for läkedoms sak *KL* 191. for gudz skuld *ST* 77. firi frändzsami skuld *SD* 5: 606 (1346). for þän skuld at vi for rikisins ärindi skuld . . . gitum egh syälue när varit *ib* 605. gaf sik guþi skyldogan firi sina synde *Bu* 8. han fik braþa guz hämd firi folsko derue *ib* 15. skripta sik for löska läghe *ib* 171. vm tu näpse ella snybbe nokrom för odyghde hans *KS* 24 (60, 26). ey afunna androm lof ellr godha fräghd firi godha gärninga ok dyghdelik åthäue hans *ib* 25 (62, 27). skämmas oc blyias fore thera villo *Ansg* 207. pylatus dömde han for andra manna bön *Bir* 1: 113. grät for söt aminnelse sins sons *Bu* 12. gräto baþen firi fäghins funde *ib* 13. þakaþe marie . . . for hänna naþe *ib* 25. giva bloþ firi var värk *ib* 76. skal all iordhin wara forbannath for thina gärning *MB* 1: 161. sum for sin alder latäs bort af warre thiänist *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). þet hauir jäc giuiþ til strengnes domkirkiu fori therä sial oc minnä *ib* 5: 293 (1344). sagdho mik wara flatan dara fore min dödh *Bir* 1: 92. for then vilian är han j helso hopi *ib* 3: 18. dömdes mekel görelle saker til iij mark för auerkan *BtFH* 1: 128 (1464). *ib* 129 (1506) *o. s. v.* for hwat fallom han skal ingaa j klostreth *VKR* 81. bära j synom mantlom een hwitan cirkil for *(till minne af)* fyra kännefedhrena *ib* 70. — for þy at, *derför att.* firi þy at þe äru langt borto *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). — *ty.* fore thy at aff henne skal födhas gudz son *Lg* 33. rädhins ey, fore thy at wi formaghom wäl, at vnderwinna os alt thz landith *MB* 1: 401. — for thy *el.* for thät, *med underförstådt* at, *derför att.* for thy thz ey warä ma *Va* 40. fore thz han giorde kyrkionne amoth *RK* 1: 861. *Di* 56. *ib* 70. — *ty.* thz ma ey heta iärtekne, for thy thz matte samuledh wardha aff natwro krapt *MB* 1: 293. for thy *(namque)* han var i sinom barndom rörder af thom hälgha anda *Ansg* 177. — *för att utmärka att ett begrepp står i grund- el. orsaksförhållande till ett annat: för, till.* awund är grund fore alt swik *Al* 2591. — *för att uttrycka bevekelsegrunden: för, af.* ref sik har af höfþe for harme *Bu* 504. thz görin i alt for eth haat *RK* 1: 2128. **13)** *för att uttrycka syftemålet el. afsigten: för.* hon hafþe siin kläþe saalt ok giuit fatöko folke firi guz heþar ok varra fru *Bu* 11. sagdhe han rumleka hafua gifuit for rosn *Bil* 717. rädh han ey thz fore godho *(i god afsigt)*, eller mz godhom hugh *MB* 1: 261. *RK* 1: 953. hwlkin swen som fore lön tiänar *SO* 6; *jfr* **II 8.** **14)** *för att uttrycka hindret, orsaken hvarför något icke sker el. icke bör ske el. sker endast med svårighet: för.* gat ey talat for vmäghne *Bil* 117. the formatto ey at fara älla framgaa för hans thioklik *Bir* 1: 243. formate näpplika andas fore wärkenom *ib* 269. honom tykte thz ey radh wara at man säter dagha for mange hästa *RK* 2: 5391. **15)** *för att beteckna det som förorsakar fruktan: för.* rädde for iuþum *Bu* 166. the rädhas fore dödhin *Lg* 39. fruktade biscop frankart for konungens wrede *Va* 4. then piltin konugen fryktadhe fore *ST* 325. **16)** *för, emot, från.* hon baþ han göma sik firi gramenom *Bu* 28. göme sik þät bästa han ma for sinum owinum *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). ther ey göme sik sieluan firi osidhom *KS* 48 (122, 52). tik göma för alt thz ilt är *ib* 22 (53, 24). sik . . . wäria firi allo thy them må skadha *ib* 4 (7, 4). haua wärn ok sikra wärio firi ouenom sinom *ib* 57 (142, 62). til wärilse för eld ok allan brådhan wådha *ib* 85 (209, 94). þa frälsä garþen bryggyzona firi byjä giäldet ok bakara huset bakarin *SR* 34. ij ärin frälse fore *(från)* allom skat *Al* 1142. enkte mästarscap kunne hiälpa for the sottinne *KL* 366. thz doger ffore örna wärk *LB* 2: 49. thz er goth ffor hoffuidh wärk *ib.* *ib* 33, 34 *o. s. v.* **17)** *för, med afseende på.* louaþo for oburit barn giua guþi þät gärna tel þiänist *Bu* 3. staar jak fornämdha beincth skalla til, äpther thet herra haraldh honom saghde, for alle til thalan ther honom röra kan, ath thaka sith landhgille op *SD NS* 2: 36 (1408). the swaradho engin wara vissan for misfallum *Bil* 610. är jach sak löss för hans dödh *Di* 259. lijgge ogijllder badhe firi kirkiu ok konunge *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). þiäne hwar firi sik *ib* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). böte þre örä firi hwarn stigh.

som honom brister *ib* 638 (1347). swara för hans ingangh gerd ok skoth *SGG* 128. fore hänna wärk vil iak ey swara *Iv* 3325. — mykin man for sik, *betydande man.* som är mykin man fore sik *MB* 1: 205. — minne man for sik, *ringare man.* är thz minne man fore sik *MEG (red. A)* 55. *ib (red. B)* 60. *EG* 63, 66. *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). **18)** *om tid: före (i hvilken betydelsen bruket af ack. är det normala, jfr* **II 5**). som ther hafdho länge varit for honom *Pa* 17. **19)** *såsom, för (vid hvilken betydelse bruket af ack. är det normala, jfr* **II 9**). vitin thz for visso *Bil* 831 *(i detta uttryck är dock* visso *kanske snarare att fatta ss ack. af* vissa, *f.).* för sanna sagher jach thegh thz *Di* 238. iak agher for sanno *(i sanning, för visso)* vara idhar vin *Fr* 188. **II** *med ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka en rörelse till närheten af ett föremåls framsida: för, framför.* en suartar hundar bar hans hand in for borþ *Bu* 182. fiollo for fötar sancti tome *ib.* — *bildl.* sädiande *(för* sätiande*)* sina syndir fore sin öghon *Bir* 3: 328. **2)** *för, framför, på.* skref . . . bref . . . ok satte firi *(sc.* þät*)* sit insigle *Bu* 29. inzighle . . . *(näml.* at*)* sätiäs for thettä bref *SD* 5: 293 (1344). *ib* 568 (1346). fik handum for swärdhit *Bil* 314. läggiande händrina korswis for brystit *Bo* 206. kystä henne for hennes mwn *Va* 55. **3)** *för, inför.* han kom firi riddaran sialuan *Bu* 7. kallaþes firi biscop *ib* 27. draghin firi dom *ib* 30. **4)** *för att beteckna att något göres till föremål för någons kunskap el. tankar: för,* þet er for oss komit *(vi hafva erfarit det) SD* 5: 605 (1346). skalt tu . . . lata alt firi hug thin, thet til må koma *KS* 21 (52, 23). **5)** *om tid: före.* firi domadagh *Bu* 15. stoþo . . . vp firi sin regholo tima *ib* 22. fäm natom fori iula nat *ib* 190. for mina til quämd j kötlike natur *Bir* 1: 44. alt annat thz konunga före mik *(d. v. s. före min tid)* haffua idher fördragit *MB* 2: 247. **6)** *om tid: för, för tidrymden af.* thz han napplika haffde daghen för *(för* för daghen?*)* leffwa mz äpther sinne nödhtorfft *Lg* 3: 703. **7)** *för, i stället för.* som firi han scal þyänä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). lata for thik sit liiff *ST* 471. loth sik säthia j häkto oc iärn for han *ib.* deldo länge. hua för annan hängia skulde *Bu* 170. lekfolket . . . callar kyndelmesso fore candelmesso *ib* 8. þin pina var min skuld for ängha þina *(d. v. s. under det att du intet förskyllat) ib* 73. hwa som äi bereþe sin afraþ i þässom timom. þa gyälde tu for et *SD* 5: 639 (1347). **8)** *för, i utbyte mot.* iak haffuer latit . . . niclisse benedictsyni alt mit godz i leribo . . . firi fira sin tiwgu mark ok hundradha *SD* 4: 646 (1339, *nyare afskr.*). gijlt nöött agher bonde säliä för tolf örä *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). jak hauär saalt eet örtoglan[d] jorþ . . . fore fult värþ *ib* 6: 1 (1348). halfdelen skal han köpä af honum fore fult wärþ *ib* 5: 637 (1347). köpa han fore fulla päninga *MB* 1: 203. taki fult firi sit arwþi *SD* 5: 637 (1347). scal han arwþä aar firi mark hwariä *ib* 479 (1345, *nyare afskr.*). jak . . . gaff mith mödärne . . . fore halppth hänne fädärne *ib NS* 1: 594 (1406). te äru tiufa kompana ter til hielpa lönlika för peninga älla nokora wild . . . at nokor miste orätlika godhs sit *KS* 69 (169, 75). wilde for engin thing *(för intet pris)* lata at läsa hwarn dagh at minzsto ena aue maria *KL* 61. kännis jak . . . mik hawa byth mädh . . . frw gretho, abatisso i risabärghum ok conuentone samastadh mith goozs . . . fraa mik ok minum arwom ok vndhir klostrith . . . fore klostir gosith ligiandhe i rudskogum *SD NS* 1: 216 (1403). hafua giort eth byte jordh for jordh *SJ* 74 (1437). gifwa oc skipta världinna for himerike *Bir* 2: 205. mannin salde diäflenom gudhelikit arff takande ther fore litit äple til vidhirskipte for äuerdhelican losta, forbudhin kost for lifsins trä, fals for sannind *ib.* löna wäl jllum oc göra got for ont *Bil* 104. — *abs.* hanom swa goth gooz fore i sama stadh at liäghia *SD NS* 1: 163 (1402). **9)** *såsom, för, till.* böþ mik haua þik firi son ok þik mik firi moþor *Bu* 13. hänne mik for fanga gifua *Iv* 1366. hioldo eld fore gudh *MB* 1: 5. reknande min ordh oc mina gerninga for änkte *Bir* 2: 25. war räknadh för the qwinno som nw kallas en söta roos *MB* 2: 5. han dyrkadhis fore örlöghis gudh *ib* 1: 68. hawith war them fore mwr *ib* 317. liifs trä war them fore främpsta födho *ib* 99. se þem barnom þe sama morghongäf för möþärne oc ey til fäþerne *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). tesse for:ne two forssär skole bliffue fore konungx adrär *VAH* 24: 325 (1473). een gardh . . . som ligger fore syw fierdhungx attunga jordh *SD NS* 1: 466 (1405). älskadhe han for sin son *Bir* 2: 103. forlätos honum alla the sakana som thw hafdhe scrifwat for synde *ib* 3: 266. scal wtskilias aff conuentinne hwat embete rwm oc stadga hon scal haalla. hwat hellir for lekmänniskio ellir lärdha *VKR* 44. cristus wart . . . antwardadher . . . aff fadhrenom for gaffuo *Su* 314. thet ma jac sigia forsant *RK* 2: 6266. sighir iak thik foruist *Bir* 1: 22. hon veet for sant ihesum vara rätuisan *KL* 381. ij skulin wita fore rätta san *Al* 3089. with thz for fulla wisso *Lg* 3: 136. haff thetta för stadogha visso *Su* 168. för eena hudh the them wth tande *ib* 3: 703. haffde han än betalath hwndradha gyllene före skiplön *PM* XII. böthe eena mark wax for sith withe *SO* 71. är funnith ok stadhgath fore een reth *ib.* sittia fore olderman *ib* 186. *ib* 191, 194, 195. saato fore borghamästarä *SJ* 1 (1420). scole tiene til een tiid ffor läriunghe *SO* 121. *ib* 191. arbeide eller boo ffor screddere *ib* 122. annames fore full broder *ib* 146. iak skal thik häldre fa hänne forfanga *(för* for fanga*) Iv* 4650. *ib* 4658. han stonder her for en fonge *Di* 204. *ib* 50, 302. hylla hanum for sin herra *ib* 6. *ib* 7, 11, 29. *RK* 3: *(sista forts.)* 4280, 4646. the togo tha alla mz et raad sampson for *(till)* sin höffuitzman *Di* 6. waar her fortydendhe, ath edher werdoghet waar personlighа i danmark *FM* 490 (1510). **10)** *om, angående.* hwa thik aminnir fore the första sorghena *Lg* 43. *ib* 44. — *för, angående.* hwa sum andrum giuär skuld firi twasalu *SR* 18. skyller myna kara företh *BSH* 5: 573 (1517). **11)** *i eder: vid.* sworo for thz helge blod *RK* 2: 7736. **12)** *förmedelst, med.* en vinskapir är for hulkin *(qua)* mannin älskas ey vtan for thesse wärldzliko när uarande thingin *Bir* 1: 277. **13)** *i distributiva uttryck: för.* vthan at han thz vpfylle epter sijn

stempno dagh dagh for dagh swa manga han forsumar *SO* 67. **14)** *omskrifvande dat. efter* hvat *i det äldre språket: för.* huath sybrett haffwer warett för en qvinne *RK* 3: *(till. om Chr. II, red. A)* 6274. jak screff eder till . . . hwad for en jak haffwer till granne *BSH* 5: 381 (1510). **III** *med gen.* **1)** *vid rumsbestämningar: för, inför.* hon kom tha for retta tär *RK* 2: 9490 *(jfr Mht.* vor gerihtes, *se Müller-Zarncke, Mittelhochd. Wörterb.* 3: 373; *trol. är dock förbindelsen* for rätta *framkallad af uttrycket* til rätta*).* wart hanom sacht före rätta at han schulle sökia syna betaling i then sama garden *SJ* 261 (1457). **2)** *vid tidsbestämningar: före.* thz skedde tok ey för thes än *(förr än)* mekelborgh lagde till stigsnes *RK* 1: *(sfgn) s.* 181 *(jfr Mht.* vor des, *se Müller-Zarncke, Mittelhochd. Wörterb.* 3: 373; *Lexer., Mittelhochd. Handwörterb.* 3: 458; *kanske har dock förbindelsen* til thäs *föranledt* for thäs*).*

B) adv. **1)** *framtill.* vmkring sat badhe bak oc fore oc a badha sidhor mz dyrom stenom *Gr* 322. han hade et gulspan for i sin filthaat *RK* 2: 8861. *Bir* 2: 43. *MD (S)* 222. *MB* 2: 340. **2)** *förr, förut.* fiughertan nattum äptir ok fiughertan nattum firi *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). konung hakon bleff ok tha döder fore *(näml. hade dött)* konung erik *RK* 1: 4525. mz drötning dorotee . . . som konung cristoffer hafde foor *ib* 2: 7940. görin swa äpter som iak göre före *Al* 5069. — (?) tokth är eth hälokt oc höffwidzliket liffwerne oc omgängilse, i hwilko lithet är före at fly syndher . . . wtan jämwäl astwndar sik i allom dygdhom olastelika oc ostraffelika bliffwa *LfK* 72.

C) konj. (jfr **for** *ss prep.* **I 12** *samt* **for at***). emedan.* dömdes lauris oys sak til XL m. for han ful i annars mans tal *BtFH* 1: 130 (1506). *RK* 3: 287. thenna herrane worde oc mig mislynthe före iag them ey slott oc stor förläning wnthe *ib (sista forts.)* 5266. *SO* 206. — *ty.* hälge ären i som ären wilielike fatike, för idhart är hymerikes rike *LfK* 23.

Vanligen sammanskrifvet med följande ord nyttjas **for** *vid adj. och adv. förstärkande i bem. för, allt för (jfr* **of-***), se* **fordiärver, -feter, -gamal, -godher, -langer, -mykin, -när, -starker, -svar.** *Ss första sammansättningsled nyttjas för öfrigt* **for** *i sht i de för prepositionen under* **I 1, 7, 8, 9, 10, II 1, 5** *och för adverbet under* **1, 2** *angifna betydelserna samt vidare för att uttrycka en förstärkning, dels (i sht vid adj. och adv.) med bem.: mycket, ganska, i hög grad, se* **forbarþer, -fast, -gamal, -mykin, -mäktogher, -prisadher, -sara,** *dels med mera allmän betydelse, se* **forargha, forbanna, forbidha** *o. s. v.; ett aflägsnande, se* **forbidhia, fordriva, forstyra** *o. s. v.; en förändring el. ombildning, se* **forklädha;** *ett hindrande, upphäfvande, förlust el. förverkande, se* **forbiuþa, forgöra, forväþia** *o. s. v.; skada el. förderf, se* **forborgha, fordöma, forfang, forfara** *o. s. v.*

Jfr **bak-, fram-, hvar-, här-, nidhan-, nordhan-, ovan-, sunnan-, þär-, ut-, utan-, ute-, västan-, östan-for.**

I förbindelse med en följande partikel bildar **for** *uttryck, som brukas ss prep., adv. och konj.* — **for at (foreat. fore aat. foreaat),** *adv. förut.* gak . . . thu then wägh äpte honom wm hwilkin thin brwdhgomme gik foreat *Ber* 128. litith foreat är skrifwath *ib* 140. twa aff them komin fore aat oc twa eptir aat *VKR* 26. iak vet al thingh fore aat *Bir* 1: 213. hwi spadho prophetane swa langt fore aat af koma skolande thinghom *ib* 97. thetta sigir iak idhir foreaat *MP* 1: 161. — **for at (fore at** *Bir* 1: 135, 136, 141, 142**),** *konj. derför att, emedan.* mz fögha ordh the vntfingo han konung artws for at han var een man *Iv* 1740. for at somlike vändo sik thz til glädhi thz som for sorgh skul var byriat bödh ihesus them bortga *MP* 2: 259. *Bir* 4: 135, 136, 141, 142. — **for hen,** *adv. framåt.* sla hendrena vp for hen *LB* 7: 167. — **for innan.** *Jfr* **här-, thär-, thäs-forinnan.** — **for inne,** *prep. innanför.* the stolta borgh mortarie, ther grefuin var for inne *Fl* 219. — **for niþan (-nädhan),** *A) prep. nedanför.* for nädhan thz thera bergh *Fr* 285. for nädhan husith *ib* 1905. *B) adv. nedanför.* annor þingh som forniþän äru skrifväþ *SD* 5: 636 (1347). — **for ovan,** *prep. ofvanför, ofvan.* for offuan iord *Di* 158. — **for utan (för-. for uttan** *MD* 19, 20. **förvthä** *PM* LX**),** *prep.* **I** *med ack.* **1)** *utom, utanför.* hon lagdhe sin skin för vtan thz tiald *Iv* 2008. *Di* 20. **2)** *förutan, utom, jämte.* wikten aff örna guldzringana . . . var twsanda oc vij hwndrat siclar j gul wikt, för vtan annar margskona prydilse oc clenodia *MB* 2: 95. *PM* LX. **3)** *utom, med undantag af.* han drap alla syna brödher för wtan then yngxsta *MB* 2: 96. **4)** *förutan, utan. MD* 19, 20. *Iv* 2686. huilkom som vari loff oc hedhir forwtan ända *Ansg* 257. **II** *med gen.* thäs mat thu häldre for vtan vära *Iv* 4064. — *Jfr* **thär forutan.**

fora (foora), *f.* [*Mnt.* vore] **1)** *färd.* reedhe loth han mang skip oc stora och ena galeyde mz j then foora *RK* 2: 1487. **2)** *det som man far med el. har med sig, fora, förråd, skatt.* fingo all thera skip, oc alt thera gooz, oc alla thera foror *Ansg* 233. la ther inne *(i grafven)* mz rikom forom *Al* 3404. wi wiliom os göra stora aff idhre myklo rika foro *ib* 4390. **3)** *pl. beteende, sätt att skicka sig.* i allom thinom forom, ordhom oc gärniggom *LfK* 113. **4)** *ställning, omständigheter.* fatigh mans fora är ful wäl kändh *GO* 703. — **foro man,** *m. resande, resande köpman. ST* 475.

fora, *f. L. fura.* flotane staddos fleste vp aa een stoor fora jnnan älwenne laa *RK* 1: 1533. *Jfr* **för.**

forakt (förakt *KS* 79 (195, 86). **föreakt** *ib* 7 (15, 7), 18 (45, 19), 82 (203, 90). **föräkt** *LfK* 76**),** *f.* [*Fdan.* foragt] *L.* **1)** *föresats, uppsåt, afsigt.* sidhen hon hafuer hört hänne forakt *VKR* 63. stadhfästis thäs meer j godhe forakt *KL* 94. godh forakt oc vili thäkkis höghelika gudhi *ib* 234. som i föräkt syndha *LfK* 76. gudhlik for akt *Bir* 1: 284. aff oskällica takne forakt *ib* 3: 318. j onde forakt *ib* 440. som tik magha hindra af thinne forakt *MP* 1: 266. som thina forakt mogho hindra *Su* 454. *Ber* 148, 158, 159. *MB* 2: 197. thentidh thu se qwinno olika thinne forakt *(disparem tui propositi) Ber* 160. bätrilsa for akt *Bir* 1: 49, 65. mz vilia ok for akt at bätra sik *ib* 130. *ib* 174, 3: 14, 458. *ST* 543. mz sanne forakt at ey optarmeer syndande *Bir* 3: 253. huilchin menniskia

medh foract oc wilia gör moot sinne lydhno *VKR* 30. *ib* 31. *Bir* 1: 279, 4: 64. *MB* 2: 210. **2)** *betänkande, öfverläggning.* han huxa görla medh fulle forakt, huem han sätter i hender sin son ok styrilse landa *KS* 10 (25, 11). vtuäle the bäzsto aff allom mz skällike forakt *Bir* 3: 311. *ib* 180. aff godhe forakt *DD* 3: 9 (1369, *nyare afskr.*). **3)** *förtänksamhet, omtänksamhet.* vptändas ok hitna vidh . . . swa stora väluilioghet ok forakt *Bo* 178. ens mans föreakt ok styrilse *KS* 7 (15, 7). medh wise föreakt *ib* 82 (203, 90). *ib* 79 (195, 86). **4)** *klokhet.* the *(dygderna)* äru summa i manzens skälum suåsum witerleker, thän må höta *(för* heta*)* föreakt *(prudentia) KS* 18 (45, 19). *Bir* 3: 468. *Ber* 62.

forakta (för-), *v.* [*Mnt.* vorachten] *förakta, visa missaktning mot.* then romerske kong haffuer sa lenge forachtet then hertogen aff gelleren thet han driffuer honum snart aff siit eghit riche *HSH* 20: 224 (1507). haffwen i . . . thom foractat i marge motte met heskeligit tal och swar *ib* 260 (1508). mener han . . . ath han i bland bisper oc prelater, ridderskapeth och flere gode män innan radz och wtan myketh föraktas *BSH* 5: 304 (1508). til een räth rätgangh mooth them, som ider foraktat haffue, och moth ider breff gyort haffuä *ib* 490 (1511). för actadhe ederth herredömiss breff *ib* 542 (1514).

forakting (föraktingh. foractningh. föraktning), *f.* [*Mnt.* vorachtinge] **1)** *visande af missaktning, förnärmelse.* förhopandes, ath ederth herredöme anamer saadane waar samtall medh rikesens almoga til gönst och god welia, och til inghen föraktingh i moth ederth herredöme *BSH* 5: 369 (1509). **2)** *vanära.* kwnne fred göris richit vthen skade och oss alle vthen föraktning *HSH* 20: 223 (1507). thet är richit en foractningh *ib* 271 (1508).

foraktogher (föraktugher. föreaktugher), *adj. omtänksam.* the män främisins *(för* främi sins*)* lifs äru ok föraktugh *(för* föraktughe*)* i åthäuom sinom *KS* 83 (205, 91). äpte fångom vitra manna ok föreaktugha borghara *ib* 86 (210, 94).

forandra (-antra), *v.* [*Mnt.* voranderen] *lemna i andras händer, öfverlåta åt en annan.* lofuar jak . . . mit forscrifna ärfue engom sälia pant sättia eller i nokra handa mato forsätia eller forandra *SJ* 34(1425). thetta skall ey sellias eller forandras *ib* 297 (1461). — *refl.* **forandras,** *öfvergå till andra, desertera? försämras?* folket oppaa kirkion forantris och mindskas *BSH* 5: 109 (1506).

forandring, *f. förändring.* ath han skulle ingelundh göra nagher forandringh medh then spetala skeppan *BSH* 5: 540 (1514).

forandvardha (-antwordhä), *v.* [*Mnt.* vorantworden] *ansvara för?* skal han jngen annanstedz thet gwldh och penningä som han slaar forantwordhä och forsware en paa then stock som han töm skrodher ok mynther *HSH* 19: 15 (1497).

forarbeidha (förarbeydha. forarbethe. förarbetha), *v.* [*Mnt.* vorarbeiden] **1)** *arbeta, verkställa.* tesse fyre stycker schal nya broderen fora[r]beydha *SO* 146. hure han siin mester skördh forarbeyder *ib* 104. **2)** *arbeta (på), söka åvägabringa, utverka.* ath forarbeijdhä med all makth till fridh och vpslagh i thet menige besthä *BSH* 5: 76 (1506). forarbethe ther om ath thet motthe koma i en lengre dagh med the rydzer *HSH* 22: 39 (1492). huilkid menige rikens radh . . . loffuade them endregteliga wilia forarbeydha *BSH* 4: 7 (1471). kwnne the noget forarbeijde till fridh och vpslag thet sage wij gerne *HSH* 20: 206 (1507). ath wii skwldhom medh ederth herradöme förarbetha, ath iii (3) her niels bosons tiänara motthe förlossos *BSH* 5: 110 (1506). ath thee willo . . . förarbeydha medh . . . konwng hans, ath fredh eller opslag ske motthe riken i mellan *ib* 174 (1507).

forargha (för-. -adher), *v.* [*Mnt.* vorargeren, vorargen] **1)** *tillfoga skada, illa handtera, förderfva.* tha han wille mik förargha *Lg* 3: 316. **2)** *försämra.* oppa thet at retta oc aarlige cronenis rentta ey schal for then schuld forargas *BSH* 5: 281 (1508). haffwen i thet *(myntet)* swaa nw fornedrat och forargat at cronene kirkien och ridderskapit borte är hwar fempte peningh aff theris arlige rente *HSH* 20: 260 (1508).

forarghan (for argen), *f. skada.* ath sadana romare kyrkes budh skulle noger for argen widerfares *BSH* 5: 520 (1512).

forarma (för- *PK* 239. **-adher),** *v. utarma.* är riket forarmat swa *RK* 2: 532. *PK* 239.

forata (foraata), *f. föregående måltid; frukost?* foraata gör fagher ätantiidh *(pandox gentatur vt pransio pulcra sequatur) GO* 691. *Jfr* **foräta.**

forbanda? korn oc rogh alt thz ther war thz hioggo the aff forbanda *RK* 2: 3840.

forbanna (forbana. förbanna), *v.* [*Mnt.* vorbannen] **1)** *bannlysa.* forbiudha forbannadhom mannom kirkionna jngang *Bir* 2: 73. *ib* 1: 123. **2)** *förbanna.* dauid forbannadhe them som ey lydha gudhi *Bir* 1: 150. waro män ok kono forbanaþ än þe egh barn fingo *Bu* 3. *Bil* 587. *Bo* 194. *Bir* 1: 87, 2: 208, 3: 269. *MB* 1: 163, 416. — *med dat.* forbannande . . . minne siäl *MP* 1: 136. — *part. pret. förbannad, värd förbannelse. ss uttryck af förbittring el. otålighet.* at wij motte faa en ände pa thenne förbannade kaak *BSH* 5: 139 (1507).

forbannilse (för- *MB* 2: 64, 70, 103, 140**),** *n. pl. och f. förbannelse, förbannande.* thin forbannilse är gudhi hedhir oc allom hans vinom signilse *Bir* 3: 269. wardha luttachande aff them forbannilsom som sancte pethar gaff ofuir ananiam oc sephoram *VKR* 21. *MB* 2: 64, 70, 103, 140. aff thenna laghanna forbannilse *Lg* 3: 41. han om wändhe forbannilse j wälsignilse *ib* 42. — *förbannelse, förbannadt tillstånd, fördömelse.* vm litit ont nidhir far mannin til höxsta forbannilse ok höxsta pino *Bir* 1: 133. *ib* 2: 209, 333, 3: 88. *Su* 293.

forbarþer, *p. adj. mycket slagen, genom slag förderfvad. Bu* 521.

forbarma (för- *RK* 2: 1939 *o. s. v.; MB* 2: 104 *o. s. v.; Lg* 3: 167; *Su* 10 *o. s. v.* **-ar, -adhe),** *v.* [*Mnt.* vorbarmen] *förbarma sig öfrer, hafva medlidande med. MB (S)* 233. gud förbarme mik bade til liff oc siäll *BSH* 5: 169 (1507). — **forbarma sik,** *förbarma sig.* at thu . . . för barma tik oc miskunna theras siälom *Lg* 3: 167. — *med prep.* ivir. han är thän sami, sik forbarmadhe ouir mankönit *Bil* 536. *Al* 6722.

RK 2: 1939, 4082 *o. s. v. ST* 5 *o. s. v. Su* 10 *o. s. v. Bir* 5: 140. *MB* 2: 104 *o. s. v.* — *med prep.* a. the waro swa badhe vsle ok arme at margher a them sik forbarme *Al* 3426.

forbarmilse, *n. pl.? förbarmande.* fore . . . forbarmilse *(miserationis)* skuldh *SD* 1: 92 *(öfvers. fr.* 1440*).*

forbenämder (forbenempder. förbenempder), *p. adj.* [*Äldre Dan.* forbenævnt] *förutnämd.* forbenempda her gwnno *SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400*-talet).* förbenempde felige dagh *FM* 386 (1508).

forberördher, *p. adj.* [*Äldre Dan.* forberørt] *förutnämd. DD* 1: 72 (1413), 94 (1442).

forbiddare, *m.* [*Mnt.* vorbidder] *förebedjare.* idher fatige dagelige forbiddara nesth gudhi *BSH* 5: 540 (1514).

forbidha (för-. *impf.* **-bidde,** *part. pret.* **-bidhadher),** *v.* [*Fdan.* forbide] *förbida, afbida.* thz wille the än forbidha *RK* 2: 1993. haffua the gode herrer oc wii forbidad ider . . . til qwämpd *BSH* 4: 7 (1471, *samt. afskr.).* — *vänta, vara till hands för.* skal ffordhenskap eder j hwar lendzmans gordh redhe vare och fforbidhe *FM* 525 (1511). — *vänta (på), passa (på).* fförbiddhe the effther ij krawele *FM* 273 (1506).

forbidhia, *v.* **1)** *genom bön afvända.* thässa plikt wille nw moyses forbidhia *MB* 1: 347. **2)** *bedja om ursäkt.* 'forbadh han thaghar i sama sin thz han giordhe honum til mena *Al* 8531. bad hanum forbidia wideke *Di* 114.

forbinda (firi- *L.* **fore-** *L.* **för-),** *v.* [*Mnt.* vorbinden] *knyta, ingå.* at forbinde en god friidh *HSH* 19: 119 (1506). — **forbinda sik, 1)** *förbinda sig, förena sig, ingå förbund.* hwar som sik forbinder till saman mz rotscapp fyre ellir siäx flere ellir färre *EG* 66. the ypperste . . . forbundo sig alle mz drozten *RK* 2: 5218. *ib* 1: *(sfgn) s.* 180. wij forplichte och forbinde oss hwar till annan . . . thet wij williom och skulom stadeliga blifwa widh war rijkes rätt *BtRK* 128 (1438). **2)** *invecklas, fastna.* hiältith äptirfölgde iärneth j vndhinne oc förbanth sik *(stringeretur)* j fetasta istrith *MB* 2: 76.

forbindilse (-else), *n.* **1)** *förbindelse.* ett ojämpt och oskäligit förbindelse *BtRK* 116 (1436). **2)** *förstoppning?* hon dugir . . . for myken hite i maga hornit ok för thes forbindelse *LB* 3: 78. — **forbindilsa bref (forbindelse-** *BtRK* 97 (1435, *orig.*). **förbindelse-** *ib*)**,** *n. bref el. skriftligt dokument hvarigenom förbund el. förening afslutas. BtRK* 96 (1435, *orig.*), 97.

forbinding (forbindning), *f.* [*Mnt.* vorbindinge] *förbindelse, förbund, förening.* ath . . . nokor man mz the forbindhingene tröstir sik till ogerninga ok nokor darskap göra *EG* 66. at han wille rikena forbindning holla *RK* 2: 7564. *ib* 7594.

forbiuþa (forbyuþa. firibiuþa: -um *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*), 669; **firibiuþä** *SR* 35. **förbiudha. förbyudha. förbywdha. förebiudha: -e** *SD NS* 2: 413 (1411). *pres. refl.* **forbiudz. forbiutz.** *part. pret.* **forbuþin. forbodin: -bodna** *LB* 7: 89)**,** *v.* [*Isl.* fyrirbjóða] *L.* **1)** *förbjuda. med personens dat.* hwi forbödh war herra idher *MB* 1: 147. — *med sakens ack.* then (ɔ: godh lagh) skulu biudha fridh ok sämio, ok förbiudha wåldsgärninga *KS* 68 (166, 74). budhordh som forbiwdha styld, hoor oc annor tholik *MB* 1: 468. thz som förmannen alwarleka byudher ällar förbywdher *LfK* 155. huat gudh hawir budhit älla for budhit *Bir* 3: 404. *Bu* 185. þät fly wir firi biuthum *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). thät firi biuþum wir hardlikä. at eingin hämd äller forsaat göris *ib* 669. friþbiuthum *(för* firi-*)* wir þät . . . at thär wardhe eingin hämd *ib.* swalghsins fula giri . . . forbiutz *Bo* 126. — *med dat. och ack.* jak forbiwdher thik alla affgudha *MB* 1: 330. — *med dat. och inf.* forböþ allom kalla sik guþ *Bu* 63. forbyuþum wi yþrom almoghä nokon forman fore sik taka *SD* 5: 639 (1347). — *med inf.* forböþ þöm in läta *Bu* 521. forbödh aldre gudh at dräpa ilgerningis män mz rät *MB* 1: 467. — *med dat. och sats inledd af* at. hafdhe pafwin gregorius forbudhit brödhromen at ängin aff thöm skulle gaa til systranna kloster vtan hans orloff *KL* 351. forbyuþom ok wi allom þem . . . harþlikä vndi wara wreþe at þe laten sik egh finnäz wrangä domä göra *SD* 5: 606 (1346). forbiwdhir enom konung at han skal ey taka til raadh gifwara en smekiara oc trolkarl *Bir* 3: 332. — *med sats inledd af* at. han forbödh at nakar skulle dräpa annan man *MB* 1: 467. forbyuþande starklikä, vndi wara vreþe, ok wara konungslekä hämd at ängen man . . . dyrwes þem . . . mysförmä *SD* 5: 606 (1346). *ib* 638 (1347). firibiuthum wir hardlikä. at hwarte riddare äller swenäwapn ther qwäde sik sin i mällin mäþ uquädthins ordthom *ib* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). forbiudz hardhelica at the alrey städhin noghan mankööns äta ellir drikka widh thera bordh *VKR* 29. **2)** *afhålla, hindra, förhindra. med personens dat. och sakens ack.* forbiwdh thik *(afhåll dig från)* edha *Ber* 105. — *med ack. och prep.* af *med följ. nomen el. pronomen.* forbiudhe sina sidhi aff allä löslikhet *Bir* 3: 225. *MB* 1: 170. vara synde forbudhu *(prohibuerunt)* got af os *MP* 2: 124. the dygdhin . . . mz hulke hughin forbiudz ämuäl aff loffficom thingom *Bir* 3: 183. — *med en af* at *inledd sats.* forbiudhande at gudz nadh skuli ey ingaa *Bir* 2: 41. — *med ack.* han widherfrestadhe förbyudha tarannas flytan *Lg* 3: 399. som guþ forbyuþe *(förbjude, afvärje) SD* 5: 567 (1316). *ib NS* 2: 413 (1411). for biudhe thz gudh *Iv* 1909. *Ber* 24. — *part. pret.* **forbudhin,** *nefastus, otillåten, olycksam.* december haffuir en iij forbudna daga *LB* 7: 97. *ib* 89.

forblanda, *v. blanda, uppblanda.* med swcker forblandat *LB* 7: 248.

forblinda (för-. *part. pret.* **-blindadher. -blinder),** *v. förblinda.* aff hwilko skini oc basuna lyudhe wordho hedhnigane swa forblindadhe oc fordöfdhe *ST* 347. — *bildl.* som j girughet är saa för blinder *MD (S)* 232. forblindadhe j hughenom *Su* 253. haffwandis forblint wndirstandilse *ib* 377.

forblotta, *v.* [*Mnt.* vorbloten] *blotta, blottställa.* ath kyrkan ey skolle forblottis *HSH* 20: 39 (1506). — *part. pret.* **forblottadher,** *utblottad, blottställd.* tesse slott vare forblottede med bysser, pulffuer oc wärie *FM* 139 (1502). at landet bliffuer icke alstingis forblotthet *FH* 7: 72 (1506).

forbom (för-), *m. bom som stänger tillträdet till*

en stads område? när som te komma her til städes, innan förbomen igen *BSH* 5: 506 (1512).

forbordhan? *f.* = **fulbordhan 1.** til andelikx liffwernis skäliga forbordan *Su* 256 *(troligen är* forbordan *skriffel för* fulbordan*).*

forborgh (för-), *f.* [*Fdan.* forborg. *Mnt.* vorborch] *förborg, befästning som är uppförd framför el. utanför en borgs hufvudbyggnad el. kärna; förborgen var vanligen skild från hufvudborgen genom en bred graf och inneslöt bostäder för manskapet, förrådshus o. d.* i forborghänne for abo sloth *FH* 4: 80 (1483). ther stod for husit en forborgh aff thrä *RK* 2: 3854. layde sik i forborgen for then port *ib* 1086. drotzeten forborgen fik marsken togh adelhusit til sik *ib* 3474. lot han opkoma mz hast alt thz i forborgen war *ib* 3862. kom eldhen i takith paa forborgen *HSH* 20: 124 (1507). *RK* 2: 1331, 2716, 3196. *FH* 5: 92 (1484), 8: 8 (1463, *afskr.*). *BSH* 5: 154 (1507), 219 (1507). — *förhus, förgård.* i forstadu huse som matte kalla förstuffuo älla forborgh *(om förgården i Jerusalems tempel) MB* 1: 488. — hälvitis forborgh, *d. v. s. limbus patrum, vistelseorten för gamla testamentets aflidna fromma.* wara förfädhra, som i thz mörka hälffwittes förborgh sithia *Lg* 3: 588. *ib* 627, 637.

forborgha (för-), *v.* [*Mnt.* vorborgen] *låna, utlåna.* jak skal mit godz ey dyrare forborgha än iak wil thz for redha päniga sälia *ST* 492. — **forborgha sik, 1)** *skuldsätta sig, förderfva sig genom skuldsättning.* han skal armlika sik förborgha *KS* 61 (151, 67). **2)** *ställa borgen för sig.* toghe wij *(borgmästare och råd i Söderköping)* honom in tiil os *(näml. ss borgare),* oc förborgadhe han sigh i vi (6) aar, som var lagh inneholler *(jfr Stads L. Kg* 15: *pr.) BSH* 5: 404 (1510). vthan han forborghar sigh at standa til rätta *GS* 48 (1442). — *Jfr* **oforborghadher.**

forbra? *v. förebrå.* thik thz forbradho wener oc fränder *MD* 160. han forbrade hanom *ib (S)* 220. the forvitto hanom oc forbradho, at han var ensamber sik um thro *Ansg* 205.

forbrinna (för-), *v. förbrinna, förtäras af eld.* som förbrunno oc tappadhos mz chore *MB* 1: 406.

forbruka, *v. bruka.* fforbrukendis eder wiisdom *FM* 133 (1502).

forbrut, *n. kränkande, brytande? förbrytande, förverkande?* om . . . k. h[ans] then fridh och endrekt forkrenckthe . . . tha skulle then slotzs- och stadz loffwen . . . hallas til swerigis rikes crone handh . . . ware same lag, forordh och welkor pa war sidhe . . . k. hans til witherligeth forbruth *(om vi bryta freden, vare slotts- och stadslofven förverkad från oss åt konung Hans?). BSH* 5: 74 (1505).

forbryta (för-), *v.* [*Fdan.* forbryde] *L.* **1)** *bryta, öfverträda.* i haffin konungsins edzöre forbrutit *RK* 1: 2100. *SGGK* 104. **2)** *förbryta, förverka.* hafdhe forbrotith sit eghit liiff *MB* 1: 467. *ST* 165, 171. *EG* 66. *Va* 17. som forbryta hals och hand *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). *PM* 21, 22. huilkin *(för* af huilkin*)* tompt oc gardh fornempde hannis hertuge sin deel forbrutit haffde vnder waar nadigha herra kong oc krononna *SJ* 172 (1448). haffwj förbrwtith hästhen oc harniskith gardz mästarenom *PM* 23. hawer oppenbarlika forbrutith sit gotz *MB* 1: 468. haffue forbrotit thwa öra *SO* 110. haffue forbrvtith sit embete *ib* 109. *ib* 117. haffwi förgiort ällar förbrutit sith förmanz döme *LfK* 4. arffwet som han förbryther *ib* 38. hawer forbrutith mz thässe olydhno tholikt nadhabudh fram aleedh *MB* 1: 292. — **forbryta sik,** *förbryta sig.* han hafdhe sik forbrutit *Bir* 2: 334. *Al* 550. *ST* 295. *Bir* 4: 171, 173. *Lg* 813, 3: 281. the som sik forbryta mz *(mot)* minom son *ib* 16. *ib* 254. haar . . . oloff galle sik förbrutedh moth edher *BSH* 5: 195 (1507).

forbränna (för- *MB* 2: 16, 23, 116**),** *v.* [*Jfr Mnt.* vorbernen] *förbränna, uppbränna.* alt thz j stadhen kwnne fynnas förbrändo the mz eldhe *MB* 2: 16. *ib* 23, 116. *Lg* 3: 331. *PM* 9. — *förbränna, vid beredning el. tillverkning låta elden verka på ett ämne så starkt att det skadas el. förderfvas.* huilken smidher som mera forbrenner aff eth skippundh goth smidhes iärn än fem liszpundh *SO* 71. thz som forbrent är j pressan *ib* 114. — *part. pret. (genom inflammation) stockad.* tenna syke (ɔ: pleuresis) komber aff forbrent blod *LB* 7: 235. ten stoppilsen oppo liffren oc mielten komber ter aff at blodyt bliffwer forbrent aff ten heta colera eller aff ten heta kalla sywke *ib* 248. blodit är forbränt *ib* 5: 293.

forbuþ (förbudh. förbodh), *n.* [*Isl.* forboð] *L.* **1)** *förbud. SD* 5: 280 (1344). *MB* 1: 147, 475. lagh äru rätsins budh ok kroka forbudh *GO* 6. vtan nokors manz forbudh *KL* 176. biwdha the stor forbudh vppa *RK* 2: 629. lydog i swadana förbodh *LfK* 155. moth reglonnas bodh ällar förbodh *ib. ib* 156. — *förbud mot begagnande (af).* atj haffue giort förbudh oppa then malm jag fik effter johan besze *FM* 239 (1505). atj vele giffue thet förbud löst jgen *ib.* the eeldha, som nw i forbud tagna äre *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). — *förbud mot utförsel.* skulu wij inthe förbudh göra uti nakot rike, wtan mz mestadelens thess rikens radz radh . . . och skulu wij ey siälue, äller nagre andre latha wtföra, äller nakon annan loff giffua vth ath föra i förbudh, och tha ikke förbudh är, tha ma alle frij färdas theras ärendhe, äpther theras berningh *BtRK* 324 (1483, *orig.*). **2)** *interdikt, förbud mot gudstjenst, förbud att hålla gudstjenst inom ett visst område.* hwar then for:de her andris i riket koma kan . . . sätiom wi oppinbarlikit forbudh aff gudhz tiänist, mädhan han ther är och tree dagha ther näst äpter *SD NS* 2: 324 (1410, *gammal afskr.*). — *förbud att vara närvarande vid messan, mindre bann.* j vaarin aff kirkionne j forbudhi at höra mässo *Bir* 2: 260. swa at ey nakar af minom arfwom älla äptekomandom. vndir gudz forbudh oc ban, makt hawin thet forscrefna goz . . . for klostreno quälia *SD NS* 2: 26 (1408). — *Jfr* **höghtidhis forbudh.** — **forbuþa bref,** *n. L.* — **forbuds vitni,** *n. L.*

forbudh, *n.* — **forbuds päningar,** *m. pl. L.*

forbuþa (forboþa), *v. L.*

forbudha (fore- *Lg* 3: 39**),** *v.* [*Isl.* fyrirboða] *förebåda. Al* 9858. *Lg* 3: 39. *Jfr* **oforbudhadher.**

forbudhhälghon (forbodhelghon), *n. pl. helgon hvilkas dag kommer kort före den dag som är helgad åt alla helgon och sålunda liksom förebådar denna?* andron *(näml.* messan skal siwngas*)* aff allom

helgonom daghen epter sancti symonis et iude dag som vi kallom forbodhelghon *SD* 3: 166.

forbulghin (för bwlgin), *p. adj.* [*Jfr Mnt.* vorbolgen] *uppblåst, öfvermodig, braskande.* alt hög ffärdoght oc för bwlgith nidhertrystandhe *LfK* 90.

forbund (förbund. forbwndt *HSH* 19: 10 (1501). **forbonth),** *n.* [*Mnt.* vorbunt] *förbund.* ho i warth forbundh inträdhen äre *BSH* 5: 20 (1504). begärer wara i forbwnd med sweriges riche *ib* 97 (1506). vare i roodh oc forbonth met for:de steen c. *ib* 557 (1516). vm thet förbund mellan rijken *BtRK* 124 (1438, *orig.*). *ib* 125. *BSH* 4: 2 (1471, *samt. afskr.*). *DD* 1: 159 (1497), 160, 161 (1497). *HSH* 19: 10 (1501).

forbyggia, *v.* [*Jfr Mnt.* vorbuwen] *förbygga, genom byggande stänga el. spärra.* han hade forbygth honom sin hwtthä paa falen *DD* 1: 270 (1478). haffdhe forbyght swens drupparwm *SJ* 108 (1441). at ther war ey tha mere forbygth i fornämpda konungxströme än swa mykit, som ärlike män . . . saghdo ther skulle byggias *VAH* 24: 321 (1424). hon *(kungsådran)* scal ey aater täppas äller forbyggias *ib* 323 (1454). *Jfr* **oforbygdher.**

forbyrdh, *f.* [*Jfr Isl.* fyrirburðr] *förebud, varsel?* hwa kan hawa forbyrdh for dödsins aatstrydh *(mortis ab haustere sibi quis scit falce cauere; jfr* dödhrin bläse ey i ludh for sik 604, 919*) GO* 544.

forbätra (förbätra. förbättra), *v.* [*Mnt.* vorbeteren] **1)** *förbättra, göra bättre, sätta i bättre skick.* haffwir giffuit hanom makt binda oc lösa, rätta oc forbätra *(reformandi) Bir* 4: 26. slaa swadane mynth, at riched motte blifue forbätradh *BSH* 5: 385 (1510). *ib* 377 (1509). **2)** *bota, laga, reparera.* är nokor lymmor vanskadher, tha helar oc förbätrar thz honom *PM* XLV. förbättradhe sancti seruacii mönster *Lg* 3: 175. bröth . . . diäffwllen nidher en deel aff taket, huilket brot enghen kan för bättra *ib* 168. **3)** *rätta, befria från, utplåna.* bätthra rättha oc förbätthra *(corrigere et emendare)* siälinna laster *Su* 3. **4)** *ersätta, godtgöra.* forbätra thz j swdherköpung brast *RK* 2: 4511. hwat hans tompt är styntre än hälghandz huss tompt thät forbätra husen thär upa standa *SJ* 74 (1437). **5)** *godtgöra, försona.* wärdoghas mik oppenbara . . . om mina syndher ärw mik förlatna ällar förbättradha *Lg* 672. **6)** *gifva ss mellangift.* forbätrade carls arfwa birghes arfwom xx march *SD NS* 1: 533 (1406). — *refl.* **forbätras, 1)** *förbättras, blifva bättre.* haffui mz them samtalan aff hwilke the magho forbätras *Bir* 4: 61. **2)** *afhjälpas.* mz hwilkom theras idhkelika bristilse . . . maghe wpbötas oc forbätras *Su* 359.

forbätran, *f. förbättring. Gers Frest* 13.

forbätrilse (för-), *n. pl.? förbättring, förkofran.* wppa thz ath allt matthe komma än til ythermere stadga och förbätrilse *PM* LXIV.

forbätring (förbätring. förbättringh), *f.* [*Mnt.* vorbeteringe] **1)** *förbättring, rättelse.* haffwer saken sik swa at enghen förbättringh kan hoppas *LfK* 158. om inghen förbätring komme pa mynthet *BSH* 5: 377 (1509). wij haffue nw pa edert behagh oc forbätring *(under förutsättning af Edert samtycke och med förbehåll af den rättelse el. ändring, som I kunnen göra?)* opkastiid thet bref om mynthet *ib.* pa idhert behag och forlätningh *(utan tvifvel för* forbätringh*) ib* 131 (1506). sa haffwe wij swarath . . . pa idhert behagh och fforbätringh *FM* 134 (1502). *FH* 7: 71 (1506). **2)** *ytterligare betalning?* thänna fornempda tomptena haffdhe tomos . . . köpt aff ingeborghe finkenbergx hans modher til forene ok effter thät han gaff hanom forbätringh ther upa epter hans nöghia thy gaff han hanom sina rättughet ower som han ther til haffdhe *SJ* 114 (1442). **3)** *mellangift, skilnad i värde, öfverskott.* til tessis bytes forbätringh *(d. v. s. ss mellangift)* bekenne wii os haffua vpburit . . . XI tynner oc II spen korn *SD* 5: 494 *(öfvers. fr. midten af* 1400-*talet).* bredhegardhen . . . stod andris diäkn . . . til pantta aff hanus callendorp fore hundradha (100) marker ok hans callendorp war manghom gäldskyldugher ok skyuldenerene wordho mädh rätto in wiiste i forbätringena i sama pant mädh fornempda andris diekn *SJ* 77 (1438).

forböta (för-), *v.* [*Mnt.* vorboten] *godtgöra, uppgöra.* att thet . . . förböthes . . . medh rätto eller wänskap *BtRK* 88 (1435). *ib* 113 (1436), 137 (1439).

fordagher (för-), *m.* [*Jfr Mnt.* vordach, des vordages. *Äldre Dan.* fordags, i fordags] — i fordags, *en föregående dag, förut?* iach screff eder nw i fördagx till *BSH* 4: 254 (1500). the article i oss hiit i fordags sende *HSH* 20: 251 (1508). — i fordaghom, *fordom. SD NS* 1: 95 (1402).

fordaghthinga (fordactinge. fordäghtinge. fördägtinga. fordegtinga), *v.* [*Mnt.* vordegedingen] *gifva fred åt, gifva skydd åt, skydda.* badh han sik fordegtinga *RK* 2: 4452. at t[he] them ther til j engo handa matto styrkë äller fordäghtinge *SD* 4: 427 *(öfvers. i hds. fr. början af* 1400-*talet).* at ängin war ella wars kära fadhers embitzman, foghate ella höwitzman sculu nakan man for daghtingha . . . som thenna fridhin bryter *GS* 27 (1375, *orig.*). *ib* 38 (1413). *BSH* 1: 130 (1371). the . . . kwnne . . . fordactinge baade segh ok oss *ib* 5: 464 (1511). — **fordaghthinga sik,** *sluta stillestånd el. fred?* the fordä[g]tinga sig medh idher gerna *BSH* 5: 137 (1507). thee komme jw oc fördägtinga siig *ib* 143 (1507). — **fordaghthinga i gen,** *genom underhandling förskaffa till baka.* fordägtinge kalmarna igen *HSH* 19: 136 (1506).

fordaghthingan (fordäghtingan. fordechtingen), *f. fördrag, fred, stillestånd, dagtingan.* om han eij nw fanger then fordechtingen han begerer *DD* 1: 208 (1508). — *skydd.* at engin sik . . . til thera herra fordäghtingan skiwte *SD* 4: 427 *(öfvers. i hds. fr. början af* 1400-*talet).*

fordel (fordeel. fördel *LfK* 157; *Su* 14. **fordell** *Lg* 3: 119. **fordheell** *ib* 120. **fördeell. -ar),** *m.* [*Mnt.* vordêl] *L.* **1)** *privilegium, fördel, företräde, företrädesrätt.* the villo ey nakra enkannelica fordela at tee *Bo* 5. *ib* 12. *Bir* 2: 120, 4: 71, 103. *Su* 14, 103, 111, 138, 197, 266, 292, 379, 387. *Lg* 3: 38, 120. aff thera stora ära oc fördeell i hymerike *LfK* 75. han salde allan then fordel . . . som honum burdhe for ty at han var ysaaks förste son *MP* 1: 190. salde första sons fordeel *ib.* thw . . . fikt särlikin fordel owir mik *Bir* 3: 437. *Su* 83. viliande hafua hedhir oc fordeel for androm ok ouir andra *MP* 1: 306. j hulko fordel synis

wara for somlika andra hälgha manna bilätom *VKR* xv. *Lg* 3: 119. fordels hugg ära thessa, hwilken som slar pa then som intet hafwer i händerna, eller medh spiut, spetz och spentom boga mot swerde, hwilken medh sadana fordeel skada gör, standi sama rätt, som för owetandes hugg *GS* 50 (1448). **2)** *fördel, vinst, nytta.* för wärlzlikit gagn ok fordel *Bir* 1: 219. älska sina särdelis fordela *ib* 3: 308. tha kan thu pröfwa thin fordeel *Al* 2159. *ib* 2146, 6119. *RK* 2: 7243, 9099, 9113. *SO* 49. *LfK* 157. — til fordelis, *utöfver bestämd del, dessutom.* til fordelis tha fa ok ij bucefalum *Al* 3104. — *Jfr* **värulds fordel.** — **fordels hug (-hugg),** *n. hugg vid hvars utdelande den ene af de stridande befinner sig i fördelaktigare ställning än den andre. GS* 50 (1448).

fordela (-deela), *v.* [*Mnt.* vordêlen] **1)** *meddela.* eder nadis gode raadh haffde her nw nytteligaren varedh personlige fordelandis *(att personligen meddelas) HSH* 20: 116 (1507). fordelandis vor gode raadh med *(åt)* eder herredöme *ib* 118 (1507). **2)** *genom dom fördela?* swa länge at thet wardher meth rätto fordeelt *SD NS* 2: 325 (1410, *samt. afskr.*).

fordiärver, *adj. mycket djärf, allt för djärf, förmäten.* war for diärfwa sonsins radh vmskipt *Bir* 1: 231. forsmas af fordyärfwom mannom *Su* 451.

fordobla (fordobbla *L.***),** *v.* [*Mnt.* vordobelen] *L. bortspela.* som sit godz fordoblar *ST* 432. *ib* 485, 486.

fordragh (för-), *n.* [*Mnt.* vordrach] **1)** *dröjsmål, uppskof.* hans peninga . . . beredhe, vthan alla töfring eller längra fördragh *SD NS* 1: 137 (1402, *nyare afskr.*). **2)** *befrielse, lof att slippa.* giffuen megh fordragh *MD* 36. — hava fordragh, *a) gifva lof (att slippa), medgifva.* badh kesaren at han väl giordhe oc hafdhe honom fordragh *(sibi indulgeret)* at han sculle ey fästa hans dotter constanciam *Bil* 595. *b) underlåta, afstå från. med gen.* the haffdo tess gerna hafft fordragh *RK* 1: 2424 *(kan föras till c). — med ack.* tha willo the thz ey haffua fordragh *RK* 1: 4399. *ST* 427. at i swadant oraadh oc förderff affsätter oc fördragh haffue *BSH* 5: 486 (1511). *c) undgå, undslippa. med ack.* the bönder haffdot gerna haft fordragh *RK* 1: 2749. *ib* 1363.

fordragha (för-), *v.* [*Mnt.* vordragen] **1)** *efterskänka, fritaga från.* om jac wil thöm hona *(qvarnskylden)* ey fordragha *SD NS* 2: 336 (1410). allan annan skat oc thiände . . . fördragom wi them *MB* 2: 258. *ib* 268. honom edhin fordragha *ST* 67. mich thz ämbite fördragha *RK* 2: 1844. *ib* 1862, 5002, 5294. *Di* 72. jac fordragher *(fritager från skyldigheten att ersätta)* . . . minom frenda här knwt bossonni then skadha som jac fangit hafuir i them godhzom *SD NS* 1: 420 (1405). wi . . . fordraghum idher thän sama nya spannen. ok vnnom idher ater thän gambla spannen *HSH* 21: 5 (1383). — *befria från.* the plagar wil them gud fordraga *RK* 2: 6733. **2)** *tillåta, medgifva.* alt annat thz konunga före mik haffua idher fördragit *MB* 2: 274. **3)** *fördraga (något af någon), hafva tålamod el. öfverseende med (någon för något). med dat. och ack.* thz hafwir iak aff minom kärlek thik fordraghit oc tholt *ST* 75. — *förlåta.* ville han thom then owilia fordraga *RK* 2: 8413. tha wordhe idher ekke fördraghit *Lg* 3: 184. **4)** *(genom fördrag el. öfverenskommelse) uppgöra.* at atskilia eller i minne fordragha om alla the erende *BSH* 4: 36 (1474). **5)** *underlåta.* han wil thz ey fordragha at första skipin magha gaa han lather her ferskan kost vpa *RK* 1: 1687. thz ware mykit bäter fordragith *ib* 2112. han fördrogh syndhena *Lg* 3: 67. **6)** *undvika?* marsken thz toch altiid fordrog *RK* 2: 2793 *(kanske snarare att föra till* **3***).* **7)** *undgå, undslippa.* wel matte han hafwa thz fördraget *RK* 2: 2689. **8)** *föredraga.* een sin man han fördrogh öffuer alla the j ryketh varo *RK* 1: *(sfgn) s.* 177.

fordrif (fördreff), *n. fördrifvande. RK* 3: 501. *Jfr* **tidhfordrif.**

fordristning, *f. uppmuntran, uppmaning. BtRK* 382 (1501, *orig.*).

fordriva (för-), *v.* [*Mnt.* vordriven] **1)** *fördrifva, bortjaga.* fordref aff sino lande rätta tro biscopa *Bil* 691. the vildo mik fordrifua *Fr* 646. *ib* 611. *RK* 1: 244, 3362, 2: 1581. *Al* 8355. *Gr* 284. *Bir* 3: 453, 454. nu är iak fordrifuin aff *(d. v. s. beröfvad)* land ok ära *Fr* 207. thu fordriffwer folk aff frälse sino *Al* 6615. the . . . fordriffwa sorgh *ib* 7776. opriff oc fordriff alla lasta j thinom gardh *Bir* 2: 333. swänzk kwmyn fordriffwer ont wäder . . . och fordriffuer spolorma *LB* 7: 10. kwmyn . . . fordriffuer blekan hyy *ib. ib* 11. **2)** *fördrifva, förkorta (tiden).* at fordriffuä tiiden til thäs en högre glädi komber *Va* 3. **3)** *tränga tillbaka, aflägsna, afvärja, förhindra, undertrycka.* ther mz han theres ondzka fordreff *RK* 2: 7061. fördriua orät ok osannind *KS* 69 (170, 76). huilkin kunungr älla walzman gudz ret försmå ok fördriuer medh sino walde ok lagom sinom *ib* 16 (39, 17). olagh mz lagh fordriffua *MD (S)* 241. — *undertrycka, upphäfva, göra om intet, förstöra.* hwa äst thu som swa fordriuir vara makt *KL* 411. hans wålskap fördriva *KS* 62 (154, 68). fördriwer ok afläggr gilde ok samdrykkio manna *ib.* rikens raadh maktbreff fördrijffwa *RK* 2: *s.* 340. ther mz fordreff han hennes modh *MD (S)* 211. **4)** *förstöra, förderfva.* owit swa hans hiärna fordreff *Iv* 2067. mon thz siälena fordhriwa *MD* 82. at biskoppsdömet twngria skulle aff hedniggom fördärffwas oc fördriffwas *Lg* 3: 163. *ib* 173.

fordränkia, *v.* [*Mnt.* vordrenken] *dränka, fördränka. ST* 315.

fordröghia (för- fördröia *Lg* 664; *MB* 2: 185**),** *v.* **1)** *fördröja, uppskjuta.* fordrögde mins liffs bätring *Su* 240. *MB* 2: 185. **2)** *försätta, upptaga (tid).* hwi fordrögde jak swa manga hugnelika oc täkka dagha oc wpnötte j langa oc fafänga talan *Su* 238. **3)** *uppehålla, upptaga tiden för.* ther til at jak skulde tik ey länge fördrögia *Su* 360. **4)** *dröja.* hwi fördröghen i *Su* 92. *Lg* 664.

fordäþa, *f. L.*

fordärf (fördärff. fordarff. fördarff *MB* 2: 79, 220**),** *n.* [*Mnt.* vorderf, vordarf] *förderf, förstöring, undergång.* wille wita hans fordarff *Al* 2569. thetta fordärff haden aldre vnfaret *RK* 2: 9610. *Lg* 1019. *MB* 2: 79, 202, 220, 302. gudz lagha fördärff *ib* 223.

fordärfliker (fordärueliken *(ack.).* **forderffwelig. förderuelig),** *adj.* [*Mnt.* vorderflik] *förderflig, förderfbringande.* then skadelige oc forderff-

welige herre, konig hans *BSH* 5: 97 (1506). thette skadelige, förderuelige och langlige örliigh *ib* 579 (1517). til en storan fordärueliken skadha *DD* 1: 95 (1442, *nyare afskr.*).

fordärva (för- *KS* 7 (17, 8), 43 (111, 47). **fordarua. fordarwa. fordarfua. fordarffua. -ar, -aþe, -aþer),** *v.* [*Mnt.* vorderven] *L.* **1)** *trans. förderfva, förstöra, utrota, förgöra, döda.* moyses van eet land mz foghlom hulke som fordäruadho etirorma *Bir* 2: 103. fordarwadho wilgäs alla thäs stadhzsins sädh *KL* 35. tro som kunuga buþu mik fordärua *Bu* 138. þera guþa varo fordäruaþe *ib* 208. här skulin ij . . . brinna op a mädhan idher ey fordarfua ma swärdh äller sio *Fr* 2567. the villo mik fordarfua *ib* 659. herodes ville fordärua barnit *Bo* 10. thäs fordarffuadha mönstirsins bescriffuilso *Bir* 4: 109. at ybernia skulde ekke äwärdhelica fordaruas älla ödhelägias af hedhningom *Pa* 4. at nakar frälses manz häst forderwas *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). fordervas þär nakat i *SR* 15. hans siälffs natwra fordarwadhes *MB* 1: 50. at thw fordärwa ey siälwir thina siäl *Bir* 2: 86. *KL* 57. *KS* 7 (17, 8), 43 (111, 47). *Bil* 88, 313. *Gr* 265, 281. *Iv* 2635, 3242, 3245, 4957. *RK* 1: 1675, 2227. *Al* 4827, 6085. fordärua aff rikeno ok landino trolkonor *Bir* 3: 395. *Su* 69. huar the siäl som ey höre han . . . scal fordärvas *(exterminabitur)* fran guz folkie *KL* 136. **2)** *intrans. omkomma, förderfvas.* wilde samen dö oc forderffue *RK* 2: 3091 *(i rimslut).* — *Jfr* **ofordärvadher.**

fordärvare (fordäruare: -a *Bir* 3: 212. **fördärffware** *MB* 2: 294. **fordaruare),** *m. förderfvare, förstörare.* hälghra kirkio fordaruare oc nidhir thrykkiare *Gr* 305. *Bir* 3: 212. *MB* 2: 294.

fordärvilse (for därfilse *Bir* 4: *(Avt)* 178. **fördarffwilse** *MB* 2: 136. **fordarwilse** *ib* 1: 50, 474. **fordarffwilse** *ib* 2: 410. **forderffuelse** *Lg* 3: 560**),** *n.* **(***MB* 2: 410**)** *och f.* **(***Bil* 604; *MB* 1: 50; *KL* 418**)** = **fordärf.** seandis sins rikis fördäruilse oc nidhirfal *Gr* 261. plaghadho them honum til hördho mz grymmo fordarffwilse *MB* 2: 410. *KL* 418. *Bo* 137, 140, 153. *Gr* 321. *Bil* 604. *Bir* 1: 204. 335, 3: 82, 424, 4: *(Avt)* 178. *MB* 1: 50, 195, 474. *KS* 8 (20, 9), 9 (22, 10), 10 (23, 10) *o. s. v.* *ST* 542. *MB* 2: 136. *Lg* 3: 560.

fordärvirska (fördärffuirska), *f. förstörerska, motståndarinna.* min fördärffuirska *(adversatrix)* *Su* 161. *ib* 163.

fordöma (*part. pret.* **fordömder. fordömpder. fordomder. fordompder),** *v.* [*Mnt.* vordomen] **1)** *damnare, döma skyldig.* at miin siäl sculi ey fordömas til häluitis *KL* 226. for dömpd til häluitis *Bir* 3: 344. *ib* 346, 427. som hanom . . . til dödh fordömdo *Su* 450. — *döma till döden.* til thän stadhin fordömde män drapus ij *Gr* 288. *Bo* 189. *Su* 29, 395. — *döma till undergång el. förderf; utföra förstörelsedom på.* skal iak fordöma alla egipto landz affgudha *(in cunctis diis ægypti faciam judicia)* *MB* 1: 308; *jfr* **2.** — *fördöma, döma till evig osalighet.* tha min siäl sculde fordömas *KL* 84. jak skal äwerdhelika fordömas *VKR* XI. *Bir* 1: 124, 2: 20. sighiä naghon vara fordompden eller frelstän *LfK* 261. som frelste eller ok fordomde äru *ib.* — *i svordom.* han badh sik gudh fordöma liff oc siell *RK* 2: 5720. — *fördöma, förklara värd evig fördömelse, förkasta.* hon är aff fordömpdo köne mz ban aff kirkionne *Bir* 3: 316. fordömdo arrium prest ok hans villo *Bil* 575. ther fordömdos alla willor ok kiättarie *ib* 734. ma wart liffwerne idhart fordöma *Al* 7277. **2)** *bringa ur fattning, bringa på skam, öfvervinna.* fordömde *(confundebat)* allä iudhä thär badho *(för* bodho*)* i damasco fulkomnande at ihesus christus är sandär gudh son som han predicadhe af *KL* 149. *Bil* 898.

fordömelika, *adv.* [*Jfr Mnt.* vordomeliken] *damnose, förderfligt, på ett förderfligt sätt.* höghfärdhin hulkin fordömelicare skadhir siälina än licamlikit etir kroppin *Bir* 3: 75. *ib* 1: *(Cod. B)* 351, 2: 51, 3: 216.

fordömeliker (för-. fordömöliker. fordömeligh. fordömliker. fordömelikin. fördömeliken *Su* 129; **-liket** *LfK* 3**),** *adj.* [*Mnt.* vordomelik] **1)** *fördömlig, värd fördömelse, förkastlig.* huilken dödelik människia kan första, huilke som ärw fordömelike *(damnandi)*, ellar äwerdelika kronande *Su* 147. jak skal vita mik swa mykyt fordömlicare vara oc forsmälicare än andre *Bir* 3: 368. fordömelikit är at bakdanta *ib* 170. hulkra villa alstingx är fordömelik *ib* 2: 49. *Lg* 69. *LfK* 3. — *skändlig?* thu fordömölike iuliane *ST* 261. **2)** *fördömd.* wee wee diäfflom oc allom fördömelikom siälom *Su* 95. **3)** *förderflig.* fly fordömelika fägrind *(perniciosas pulchritudines)* *Ber* 172. frälsa han aff the fordömelighe sottene *(ab hac perniciosissima impietate)* *Ansg* 243. — *svår, ryslig.* oplysa the fördömelika *(horrendam)* nattena *Su* 129. fördömeliken *(gravis)* naat *ib.*

fordömilse (för-. fordömelse), *n. pl. och f.* **1)** *dömande (till döden).* eens snödhasta oc värsta ilgärningis manz fordömilse var alre swa skyndadh *Bo* 217. **2)** *fördömelse, fördömdt el. olycksaligt tillstånd, i sht evig fördömelse.* han takar . . . fordömelse annars hems *Bu* 153. þera aptedöme *(för* äptedöme*)* hafar mangum hulpit til for dömilse *Bir* 4: *(Avt)* 181. the infästas swa j fordömilsom ok fortappilsom *ib* 1: 52. lat thik nöghia ath thinne eyghne fordömilse *ST* 30. *Bo* 94. *Bir* 1: 134, 139, 183, 245, 310, 380, 2: 160, 3: 454. ather anama thän försmälika fördömilsa sonen *(perditionis filium)* *Su* 47. the äru fordömilsinna syni *Bir* 1: 66. — *På orätt öfversättning af* clamatio, *som troligen blifvit läst* damnatio, *beror väl förevarande ord i* baktalan är thwng fordömilse *Ber* 106. — **fordömilsa domber (fordömilso-),** *m. fördömelsedom.* then som thz ätir owärdelica ätir sik fordömilso dom mz iudase forradhara *MP* 1: 100.

fordöva, *v.* [*Mnt.* vordoven] *bedöfva.* wordho hedhnigane swa forblindadhe oc fordöfdhe *ST* 347.

fordöva, *v.* [*Fdan.* fordøve. *Mnt.* vordouwen] *smälta (mat).* aff ten matt oc onda ting som äre i magan som icke kwnne vel fordöffwas oc smelta *LB* 7: 256.

forþa (foorda *Lg* 3: 562. **ffoordha** *SEG* 120. **fora: foradho** *KL* 149. **-ar, -aþe, -aþer.** *impf.* **fordhe** *RK* 2: 1409. **forde** *(dock möjl. af* **föra)** *ib* 6043, 6249, 7937, 3: 3982. **forda** *ib* 2: 5396; *de tre sistnämda formerna endast i rimslut***),** *v.* [*Isl.* forða] *L.* **1)** *föra framåt, fortskaffa, befordra.* fordadhe them wäl aff landeno *MB* 1: *(Cod. B)* 545. — *föra, ledsaga.* sanctus petrus fordadhe han til ierusalem

Bil 269. *MB* 1: 390. *RK* 2: 5643. hon gat han ey swa wäl fordat til graff som h(o)n wilde *Bil* 731. — *föra (undan), bortföra.* döde oc saara teden forda *RK* 2: 8852. — *föra i skydd el. i förvar, taga vård om.* fordhar hans wlwalla oc hans thing *MB* 1: 205. **2)** *främja, sätta i verket, utföra, uträtta.* the skulu hans budhskap ok wilia forda ok främia medh almoghanom *KS* 64 (158, 70). äru thön lagh ödh ok fåfäng, ther ängin är then thön forda ok fulkoma *ib* 68 (167, 74). *ib* 73 (178, 80). medhan marsken sin ärende j dala forda *RK* 2: 5396. **3)** *befordra, understödja, hjälpa.* jak will myne gillesbrödher ok gillessysther . . . fordha ok främmie *SGGK* 103. *SEG* 120. han skal thik fordha huath han ma *Fl* 774. *Lg* 3: 562. *PM* 21, 30. the lotho han jn oc honom wel fordhe *RK* 2: 1409. — *underhålla, uppehålla.* at iak vili ey vp halda ok fordha them *Bir* 1: 163. *ib* 2: 166. han sculde hona fordha oc främia i henne liffs tima *SJ* 191 (1450). the sculu mik födha fordha främia oc vppehalda til dödra dagha *ib* 188 (1449). han skal henne födha ok fordha medh hws mat oc cläde til dödhra dagha *ib* 251 (1456). — **fordha sik,** *fortskaffa sig.* ena kafflabro hade the oc giorde mz hwilken the skulle sig till skepen forda *RK* 3: *(sista forts.)* 4782. — *skynda sig.* fordhom os thy oc vi at inganga i the hwilona *Bo* 255. *Al* 3117, 7975. *ST* 391. *RK* 2: 6043, 6249, 7774, 7937, 3: 3982. *Di* 43. — **fordha sik ater,** *skynda sig till baka.* fordhadhe sik thäs för atir *Bil* 851. — **fordha bort,** *föra bort (i säkerhet).* fordhadho the han bort til tarsim *Bil* 898. *KL* 149. — *Jfr* **fram fordha.**

fordhan, *f. understöd.* hwilken ther gifwir fulbordh til mz radh hielp ellir fordhan *ST* 429. — *underhåll, uppehälle.* hon afladhe sik sina fordhan ok sinom son mz rok oc teen *Bo* 14. til vors krops fordhan oc vppehälle *Bir* 2: 4. *Bo* 18, 62, 127. *ST* 37, 405. *Ansg* 245. *Bir* 1: 181, 2: 67, 190, 3: 14, 407. äptir ödmiuka biscops stadhga ok fordhan *(secundum episcopalem humilem sustentationem) ib* 1: 307. — *Jfr* **välfordhan.**

fordhanskaper *och* **fordhanskap (fordenskap. fordingskap. forenskap** *FM* 701 (1519)**),** *m. och n. L. befordrande, fortskaffning, forsling, skjuts; äfven fortskaffningsmedel.* sinom soldenärom skulu the ey vara pliktoghe . . . fordenskap til land ällir watn *MB* 2: 242. betala räthwisliken lön före fordanskapen *PM* 33. *FM* 499 (1510), 701 (1519). wil jag . . . fly them fordingskap ower til stocholm *ib* 501 (1510). skal ffordhenskap eder j hwar lendzmans gordh redhe vare och fforbidhe *ib* 525 (1511). ati lathe thet sendebudit ffaa swadant fordenscap och annadh som ther tiil hörer i ginom finlandit *HSH* 22: 58 (1495).

fordhelön, *n. pl. forlön. BSH* 4: 224 (1497).

fordhogher (-uger), *adj. skyndsam.* — **thät fordhoghasta,** *adv. det skyndsammaste. i förening med en form af* kunna. thz j nw wele wara rede . . . thz fordugaste j kwnna *BtRK* 253 (1469, *orig.*).

forþom (forþum *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*), 6: 129 (1349). **fordhum** *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *KL* 253; *Bil* 226)**,** *adv.* [*Isl.* fordum] *L. fordom.* libie land. som troya var forþom bygh *Bu* 490. mäster reþar, forþum kannuker i wästraaros *SD* 6: 129 (1349). *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*), 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *Bu* 416. *Bil* 112, 226. *KL* 182, 253. *Bo* 139. *MB* 1: 431, 432. *Bir* 1: 122. *Al* 2. — **fordhom dags (fordendagx** *FH* 1: 49 (1478, *gammal afskr.*)**),** *adv. fordomdags, i forna dagar.* fordhom daghx war sidher thet at herra ok försto aff persia . . . skullo iordhas a the heedh *Al* 3386. *FH* 1: 49 (1478, *gammal afskr.*).

fore, *n.? framdel?* hulkars fore syntes naghat när samankoma *LfK* 222.

fore, *se* **före.**

fore, *se* **for.**

foreakta (före-), *v. tillämna.* aff the föreaktadhe gärnigh *Lg* 3: 66.

forebinda, *se* **forbinda.**

fore biudha, *v. L.*

fore budha, *se* **forbudha.**

forebära (före-), *v.* **1)** *frambära, framsätta.* widh hwan räth os förebärs *LfK* 92. **2)** *förebära, anföra.* forebärande *(allegando)* dauidz äptedöme *Bir* 4: 64. — *Jfr* **bära fore.**

foreþer, *m. L.*

foreþis maþer, *m. L.*

fore fa, *v. omfatta, fatta.* et annat radh the fore finga *RK* 2: 7905.

forefara, *se* **forfara.**

forefata, *v. besluta.* vm vi hafdhom aluärlica forefatat mz stadhughom hugh at koma til thit rike *Bo* 37. the wille ther tha forefata *(besluta om)* rikens besta oc bestonda *RK* 2: 7457. *Jfr* **fata fore.**

foreföra (före-), *v. L.* **1)** *framföra, frambära, berätta.* wart josue förefört swadana rykte *MB* 2: 28. **2)** *föredraga, sätta framom. med dat. och ack.* at hon ängom foreföre *(præferat)* sik j sinom thankom *Bir* 3: 174. *ib* 175, 228, 4: 289.

foreganga (före-. firi ganga *L.* **foregonga. fore gaa. föregaa. förga: -ginge** *BtFH* 1: 138 (1507), 158 (1507)**),** *v.* [*Isl.* fyrirganga] *L.* **1)** *framgå, framträda, särsk. framgå och svärja.* som . . . 12 synemän föregingo och sworo, och the 12 i nempnden såtho, medh them tillstodho *BtFH* 1: 15 (1478, *nyare afskr.*). som thenne för:ne sworne witne föregingo och sworo, och 24 män medh them tillstodho *ib* 26 (1487, *nyare afskr.*). som tesse ij swarne vitne föreginge och the xii i nämpde sotto ok all meningh soken then *(för* them*)* til stade *ib* 132 (1506). som tesse xij landz syne men föreginge och the xii i nämpnde sotto them til stade *ib* 135 (1506). som 6 synemän föregingo och swäria wille om han wille haffua eedh af them *ib* 27 (1493, *nyare afskr.*). thesse wore föregångandes wittne, hein hellwelä och einwaldh wesala, att så war giffwit *ib* 67 (1461, *nyare afskr.*). *ib* 131 (1506), 138 (1507), 158 (1507) *o. s. v.* **2)** *gå förut.* engelen foregongandes sagde til sielena följh mik effter *LfK* 219. **3)** *föregå, gå före, komma före (i tid).* then thz hawir for thiänt mz godhom gerningom fore gangandom *(præcedentibus) Bir* 1: 185. — *med ack.* förste delin actiue vite skal foreganga contemplatiuam *Bo* 143. swa som morgonstiärnan föregaar tilkommandes solenna opgaangh *Su* 173. — *med. dat.* mörka natten föregangande klara daghenom *Su* 173. **4)** *föregå, gå i spetsen, gå främst, stå främst.* än thot apostoli fingo alle iämna hälaghhetz

nadh tho synas petrus ok paulus fore gaa mz enna handa tronna dygdh *KL* 176. **5)** *föregå, vara föredöme för. med dat.* j alla reglonne gömo ok dygdennä jtkan j huilkom hon androm fore gik ok lyyste *Lg* 3: 572. — *Jfr* **ganga fore** *samt* **forganga.**

foregangare, *m.* [*Isl.* fyrirgangari] *den som går förut, föregångare.* han wakte granlika fore gangarins foot spoor *Bir* 1: 272.

foregivin (förre-), *p. adj. förut gifven el. utfärdad.* vidh thet förregifuit breff *FH* 5: 145 (1490).

foreglöma, *se* **forglöma.**

foregöra, *se* **forgöra.**

forehalda, *se* **forhalda.**

forehalda, *v. L.*

forehugsa, *se* **forhugsa.**

forehugsan, *se* **forhugsan.**

forekast (före-. för-), *n. förebråelse, skymf.* jak haffuer hört thin förekast oc förewitilse aff thinne ofruktsamlikhet *Lg* 3: 606. j dagh haffwir iak idher aff hänt egypti förekast älla smälighet *MB* 2: 12. oqwädans ordz förkasth *(utslungande el. tilläggande af oqvädinsord) PM* 31.

forekasta (före- *Lg* 3: 605; *Di* 227, 238. **för-** *PM* 31; *BSH* 5: 304 (1508)**),** *v.* **1)** *förekasta, förebrå.* wil forekasta thik them *(de fåfänga orden) ST* 186. *ib* 162. *Di* 127, 227, 238. *LfK* 263. *Lg* 3: 605. *PM* 31. **2)** *förebrående yttra.* nager ordh i brädzsko, som jak gissar, i honom förkastade i förliden tidh . . . om nagher ärende skedh wooro i förliden tiidh som lan[g]liga waaro öffwer talat *BSH* 5: 304 (1508). — *Jfr* **kasta fore.**

forekastilse, *n. pl. Jfr* **lastforekastilse.**

foreklagha, *se* **forklagha.**

forekoma (före-. fore komma. firi- *L.* **förre-** *RK* 3: 2784. **forkoma. förkoma),** *v.* **1)** *komma före, sättas framför.* hawe wij warth insigle . . . lathith fore kome for thetta breff *SD NS* 2: 63 (1408). **2)** *framträda, inställa sig. SD NS* 1: 438 (1405), 479 (1405). **3)** *framkomma, förebringas.* vtan bätre breff älla bewisning fore komma *SD NS* 1: 438 (1405). lata sina bewisning fore komma *ib. ib* 2: 420 (1411). **4)** *meddelas.* mich är forekommeth, ath the äre alleredhe tiil syös *BSH* 5: 352 (1509). mich är vnderwist, at eder är forekommeth, thet jach skulle haffwa vpbwridh en ganscha stor och mectigh kostgärdh aff alt calmarna län *ib* 364 (1509). *HSH* 20: 209 (1507). **5)** *förekomma, påträffas.* slogo oc fördarffuadho hwat förekom *MB* 2: 22. *ib* 194. *RK* 3: 2784. **6)** *komma för, träffa.* alla them thetta mit närwarande opna breff fore kombir *SD NS* 1: 160 (1402). *ib* 199 (1402, *nyare afskr.*). *HSH* 36: 1 (1429). **7)** *träffa, öfverraska.* swa at the aldrig forkomis aff bradhom död oc oforseddom *Su* 380. nar han vardhir fore komin af dödhenom *MP* 2: 222. vm nakar man var forkomin älla snardhir *(præoccupatus)* af nakre syndh *ib* 262. **8)** *komma förut el. i förväg (till).* tilbör väl forekoma hälgha makit mz dygdhanna idhn *Bo* 144. — *förekomma, komma (någon) i förväg.* bätra vare forekoma än fore komas *Bir* 2: 141. *ib* 3: 371. alexandher haffwir os förkomit *MB* 2: 251. mz huat storom kärlek oc älskogha thu haffdhe mik före kommet *Su* 42. *ib* 40. aff gudhz nadh förekomne *ib* 8, 10. gudhz nadh fore komande *Ber* 6. siälff människian forekombir nw hans ondzsko *Bir* 2: 53. **9)** *förbereda, bereda sig på.* som sith ytarsta oc huat äpte dödhin tilstandande är, ey forekomma ällir forewara sik *Su* 235. **10)** *förekomma, hindra.* jak siälfwir som han gömde ok forekom mz mine nadh at han skulle ey synda *Bir* 2: 317. vi ärum fore komne ok hindrade af höghom ärandom *ib* 1: 398. — *part. pret. som kommit fram, försigkommen.* at idher stadh war fordendagx . . . een wel forkomen staadh *FH* 1: 49 (1478, *gammal afskr.*). — *Jfr* **koma fore** *samt* **forkoma.**

fore köpa, *se* **forköpa.**

forelova (före- *Su* 134**),** *v. förut lofva.* at the glädhin som foreloffuat är skuli wndfaas *Bir* 4: 110. *ib* 104. *Lg* 820. *Su* 134. *Jfr* **forlova.**

foreläggia (fyri läggiä. firi läggia *L.* **föreläggia. forläggia: -läggiandhe** *BSH* 3: 9 (1499, *samt. afskr.*); **-lagdhom** *SO* 27**),** *v. L.* **1)** *framlägga; öfverlemna, lemna.* biscop knute swa godha iordh foreläggia *SD NS* 1: 34 (1401). **2)** *förelägga, framlägga, framställa (till kännedom el. pröfning). VKR* 7. iak skal edher föreläggia ena gaatho *MB* 2: 115. *ib* 116. **3)** *förelägga, föreskrifva.* gudz miskund ok hans makt hafwer mik thetta fore laght *Al* 5816. *Bir* 4: 32, 34, 36. *MB* 2: 7, 15. *Su* 13, 100, 348. *SO* 102. *FM* 228 (1505). — *bestämma, utsätta (tid el. rum).* j þöm staþ oc tymä þer vare executores fyri läggiä *SD* 5: 562 (1346). siw natta dagh fore läggia *TB* 73. *ib* 74, 80. *VKR* 22, 48. *ST* 471. *BSH* 3: 9 (1449, *samt. afskr.*). *SO* 27, 106, 152. *Lg* 332, 3: 467. foor sidhan til stadhen som förelagdher war *ib* 68. — *bestämma, besluta.* ingenstadz haffuer jach än nw forelagth ath holle myn jwll *BSH* 5: 121 (1506). — *Jfr* **läggia fore.**

forelöpa, *se* **forlöpa.**

forelöpare (för löpare), *m. löpare, förelöpare.* mz mangom tiänarom oc för löparom *MB* 2: 288. — *förelöpare, föregångare.* domarins forelöpare *Bo* 82.

forelöpirska (förelöperska), *f. förelöperska, den som går förut.* nadenna förelöperska *Su* 174.

forena (för-. for eena. för eena. *impf.* **-adhe** *el.* **-te.** *part. pret.* **-ter),** *v.* [*Mnt.* vorenen] **1)** *förena, samla.* han förenade sin almogha *MB* 2: 273. **2)** *förlika.* for eento oc forliikto wij thöm *SJ* 206 (1451). sidhen the swa för eente wara *RK* 2: 1478. *ib* 3042, 3150. zacher, som langelica offuertallade äre ok forente *SO* 118. — **forena sik,** *komma öfver ens, blifva ense.* the . . . forenthe sik swa vm sidh *RK* 2: 1071. *ib* 5543. — *refl.* **forenas,** *förlikas, försonas.* ther mz the för entäs tha *RK* 2: 1800. *ib* 3058, 4828, 8091. — *komma öfver ens.* forenas the ey annars *RK* 2: 8167. *ib* 4234, 5399, 5696, 1: *(sfgn) s.* 179.

forening, *f. förening. Su* 281, 318, 319, 323, 326. en kerlig förening emellan suenskemen *BSH* 5: 19 (1504). — *öfverenskommelse, uppgörelse.* thetta forscrifna ärinde oc forening skedde . . . odinsdaghin nest fore pingisdagha *SJ* 207 (1451). varth swaadan en contracth och wenligh foreningh giorth mällom . . . her swanthe nielsson och . . . frw jngeborgh aakis dotter *HSH* 19: 21 (1504). *ib* 23.

forenämpder, *se* **fornämder.**

foreradha, *v. råda öfver, förestå.* thet sama

gozith . . . styra ok foreradha *SD NS* 2: 10 (1408). *ib* 11 (1408).

foreradhogher (-radhugher), *adj. försigtig, omtänksam. Lg* 3: 227.

foresea (foresee. fyrise. före-. for-), *v. L.* **1)** *se framför sig.* jak scal fore see *(providebam, läst: providebo)* gudh j minne a syn altidh *KL* 134. **2)** *se sig före, taga sig i akt.* vtan atwaktelika fore sees ok warnas *Bir* 1: 275. *ib* 3: 77. **3)** *förutse.* all thingh . . . äru äwerdhelika fore seet j mik *Bir* 1: 36. *Ber* 154. *Su* 231, 237. **4)** *förut bestämma, utse.* jak var foresedh aff äuerdhelico at sitia j högxsto säte *Bir* 3: 285. wi ärum foresedhe til äwärdhelikit lifh *Ber* 218. *Bir* 2: 127. *Lg* 3: 497. *Su* 146. — *bestämma, besluta.* haffwer gud forseth ati framdeles koma ider til bätre empne *BSH* 4: 151 (1492). **5)** *förut betänka.* fore se alla thinga saki oc the thing thu skalt göra mz skälike forakt *Ber* 171. *Bir* 3: 309. — *part. pret. betänkt, tänkande (på), omtänksam.* war . . . foresedh af thinne bätring *Ber* 150. **6)** *se till, hafva tillsyn öfver.* foresee oc confessor at the hafujn höwitzkan klädhabonadh *VKR* 5. — *med dat.* confessor foresee *(föreskrifve)* oc them huru the fasten oc hwat timom the sculu äta oc haalla thysto *VKR* 5. jak hauer them *(näml. borgar och land)* lenge fore seet *(förestått) RK* 1: 1982. þem landom oc jngäldum fyrise oc skipa *SD* 5: 562 (1346). **7)** *providere, sörja för, se till godo. med dat. (el. i dess ställe ack.).* minne siäla rökt ok minna foräldra helsamlika foresee *BYH* 1: 190 (1383). at foresee allo thy som skäl hawir *Bo* 123. gudh foresaa them badhom *ib (Cod. B)* 341. *KL* 16, 11?. 326. *Bo* 89, 90. *Bir* 1: 7, 258, 300, 315, 327, 2: 29, 99, 110, 3: 209. *Su* 249, 421. *MB* 2: 26, 322. *Lg* 665. *PM* LXI. thöm alla ophult ok foresagh til alla nödtorfft *LfK* 250. embetheno foresee *SO* 47. hederliga foreseedh j allom vedertorffteligom tingom *Lg* 3: 562. wanlika gudh fore seer *(afhjälper)* ther minne ysäld *ST* 461. — *abs. draga försorg.* sagdhe at hans fadhir i himerike skal i thy väl foresee *Bo* 157. **8)** *besörja, förskaffa, anskaffa, förse med.* foresee all widhertorfftelikin thing, at ey wari tarff at nakot bedhas widh bordh *Bir* 5: 27. hon foresaa . . . sinom döttrom gudz ordz födho *KL* 351. han fore see . . . honum klädhe *MP* 1: 290. *Bir* 1: 39, 2: 315. 3: 25, 4: 9. *VKR* XX, 26. *MB* 2: 211. gudhelik oc äwerdelik snille, som alt flyar oc skikkar, hanom foresaa *(bestyrde med afseende på honom)* oc thetta at hans wärdoga köt oc blodh skulle skylas oc innelykkias wndher wiins oc brödz liknilsom *Su* 277. — **foresea sik,** *sörja för sig, se sig till godo.* hwi föresaa thu tik ey annars *Su* 37. *ib* 403. foresee thik thy i them älskogha *(eftersträfva den kärlek)* som thino hiärta ma göra glädhi *ib* 388. — *taga tjenst.* kombir in til een mesterman ok wil sigh foresee *SO* 65. — *Jfr* **forsea.**

foresea, *f. se* **forsea.**

foreseare, *se* **forseare.**

foresighia (före-. *part. pret.* **foresagdher. forsaghþer** *L.* **forsagþer: -sagþa** *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **forsaghdher: -saghdha** *KL* 303. **forsagder: -sagdä** *FH* 3: 7 (1369). **försagdher: -sagdha** *MB* 2: 10; **-sagdho** *SD NS* 1: 22 (1410); **-sagth** *PM* XXXII. **forsavdher: -savdhä** *SD NS* 1: 91 (1401). **forsaúghdher: -saughdhe** *ib*), *v.* [*Isl.* fyrirsegja] *L. (part. pret.)* **1)** *förutsäga, spå, profetera.* at han theodosio kesara oc mangom androm foresagþe komaskolande þing *KL* 184. foresagdhe iudhomen at kirkian skulle koma til hedhninganna *Bo* 148. *ib* 21. 150, 241. *Bir* 1: 74, 2: 38. jbland annor thing. hulkin prophetanna röste foresagdho aff gudhz syni *ib* 4: *(Dikt)* 259. **2)** *förut nämna, förut anföra.* oppa thy aareno som foresighs *VKR* 56. — *vanl. i part. pret.* som föresakt är *Lg* 293. j foresagdhe hulu ekinne *KL* 26. j foresagdha stadhenom capharnaum *Bo* 68. *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). *ib NS* 1: 22 (1401), 61 (1401). *FH* 3: 7 (1369). *KL* 303. *Gr* 312. *Bir* 3: 111, 135. 141. 425, 4: 42, 43. *VKR* 46. *MB* 2: 10, 327. *PM* XXXII. **3)** *föreskrifva.* huat the twa bröder thöm fore sighia *SO* 149. — *bestämma, utsätta.* vppa en beschedeliken ok foresagdhan dach *SO* 148.

fore siunga (fore sionga *ST* 142**),** *v.* **1)** *sjunga före, vara föresjungare.* at henne dyre son swa fore sang *Lg* 39. *ST* 142. **2)** *förespå, profetera, förutsäga.* thän wandir hulkin ysaias foresang wara vtga skolande aff yässe root *Bir* 4: *(Dikt)* 243. foresungo the *(profeterna)* . . . huru hardhan dödh han wilde thola *ib* 259. — *Jfr* **siunga fore.**

foresiungare (före-), *m. föresjungare, sånganförare. LfK* 66.

fore skilia (före-. firi- *L.***),** *v. L. bestämma, föra ordet (ss* **forskiälaman***).* holmuider domare som fore skilde *FH* 3: 8 (1377). thz jak laglika fasto föreskilt haffwer . . . vppa ena ortogh oc VI öris landh jordh *ib* 78 (1446).

fore skina, *v. præcellere, lysa framom, öfverglänsa. med dat.* thees stadzsens roos sigx fore skina androm blomstrom *Bir* 4: *(Dikt)* 259.

foreskipa, *v.* [*Fnor.* fyrirskipa] **1)** *förut bestämma.* j fore skipadhom tima *Bir* 1: 241, 251, 3: 423. lät han . . . vara . . . vppinbarän . . . os foreskipadhom vituarom af gudhi *KL* 152. foreskipadhe gudh oc foreuiste at somlika aff thom skullo fulkompnas värlzlica ok somlica andelica *Bir* 2: 38. *ib* 127. *Su* 398. min son weth hwem han skal kalla oc foreskipa *(utse)* äptir sinom wilia, j tässins tiänist gärning *Bir* 4: 70. **2)** *sätta framom el. öfver.* androm fore skipath til prelatam *VKR* 74.

foreskipan (forskipan *Bir* 4: *(Dikt)* 233; *Su* 320; *Lg* 3: 497**),** *f.* [*Isl.* fyrirskipan] **1)** *prædestinatio, præordinatio, (af Gud) förut gjord bestämmelse.* som äpte gudz foreskipan kalladhe äru hälaghe *Bo* 123. *Bir* 3: 253. *Su* 320. *Lg* 812, 3: 497. han sätir sina tro j foreskipan *Bir* 3: 77. af nadhelike foreskipan lät var herra thomam swa twäka *Bo* 237. *ST* 410. *Bir* 4: *(Dikt)* 233. *Su* 398. **2)** *ordning, styrelse.* at . . . bätre foresyn hägdan oc foreskipan maghe koma *Bir* 5: 130.

foreskipilse (före-), *n.* = **foreskipan.** o äwärdelikx föreskipilse rädeliken domber *Su* 32.

foreskrivadher, *se* **forskrivadher.**

foreskrivin, *se* **forskrivin.**

foreskuþa (fyri skuþa. foreskodha), *v. se till, undersöka?* þätt agha þe fyri skuþa sum varu

doom hawa, hwat mannom þe äru sum med flere hestom magha riþä *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). — *betänka.* foreskodhandes granlika thet mannen hauer ey meer visselika aff sino wärlzliko gozze wtan swa mykyt han i mylda gerninga skipar *BYH* 1: 190 (1383).

foresmakan (*Su* 280, 344, 346. **för-**), *f. försmak.* gissan oc försmakan tilkommande liffs *Su* 110. *ib* 280, 344, 346.

forespa (**forespaa. forspa**), *v.* [*Isl.* fyrirspá] *förutspå, förutsäga.* ihesu christi nampn var sannelica forspat aff prophetanom *MP* 1: 35. thätta alt hafdhe propheten forespaat ok saght *ib* 2: 14. *ST* 205.

forespar (**fore spa. firi spa**), *adj.* [*Isl.* forspár] *förutsägande, förutseende. med gen.* philipus var firi spa sins döz *Bu* 200. — *abs.* han är firispa ok vet alt *Bo* 204. här war ängin fore spa *Iv* 104.

forestanda (**firi standä. forestonda: -stondet** *Lg* 3: 556. **fyrista. foresta** *Gr* 317; *MP* 1: 26. **fore sta. forestaa. föresta** *MB* 2: 247; **-stodh** *ib* 193. **före sta** *Gr (Cod. D)* 410. **före staa. forstanda** *RK* 2: 7409. **forstonda. forsta** *Fr* 3098; *RK* 1: 166; *MP* 1: 26; **-stodh** *SJ* 72 (1441). **for sta: -stod** *Va* 31. **forstaa** *Al* 595; *RK* 2: 16. **förstanda. för standa** *RK* 2: 2355. **första** *SD NS* 2: 420 (1411); *RK* 1: 1254, 2: 1727, 1866, 2420. **för sta** *ib* 2372)), *v. L.* **1)** *framstå, stå främst.* hon är oc förstandande i thz lywset, huilket gudh bödh at wardha *Lg* 3: 614. **2)** *förestå, stå i spetsen för, styra, anföra, leda. med dat.* som vapnsynenne firi standä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). landom oc jngieldom fyrista oc skipa *ib* 568 (1346). altara ok mässom forestanda ok styra *ib NS* 2: 10 (1408). *ib* 11 (1408). almosan som han forstodh i bykirkionne *SJ* 72 (1441). at forestanda huseno *Bo* 18. förestaa qwinnotiänisteno *Lg* 294. at forestaa embetom *VKR* 9. som väl foresta sino ämbete *MP* 1: 26. som väl forsta sinom almogha *ib.* thässa forestodho them fäm oc thrätio androm iomfrum *Gr* 283. *ib* 317. *Bil* 594. *Al* 595. *RK* 1: 166. — *med ack.* thetta huset oc thet fatika folket första *SD NS* 2: 420 (1411). landith . . . väl forsta *Fr* 3098. *RK* 1: 1254, 2: 16, 1727, 1866, 2355, 2372, 7404, 7409, 9536. **3)** *sörja för, vårda sig om. med dat.* tha togh then wnghe herran sina syster oc före stodh henne i rätte trohet *Lg* 3: 322. — *abs. vara förmyndare.* thesse sadhe heyne frame vpp frij och quit then formyndarskapp saa ath han ey lengher wilde forestaa eller wara vnge hans smitz forstandere *SJ* 330 (1465). **4)** *sörja för (någons) uppehälle, undfägna, förse med mat och dryck.* iij nätther skullo the hanom forstonda *RK* 2: 8736. the buden warto wäl vnfangen och ärligä forstanden *Va* 3. mz matt ok dryk sculle niclis them första *RK* 2: 2420. **5)** *förestå, vänta, tillstunda. med dat.* af the nödhinne som honom tha forestodh *Gr* 264. *MP* 1: 70, 2: 9. *Bir* 1: 271, 3: 122, 4: 81. *Va* 31, 39. *Su* 28, 145. — *abs.* nw förestodh xiij daghen j marcij manade *MB* 2: 193. *ib* 304. — *föreligga, vara för handen, stå till buds.* seen j ey os enkte föresta vtan stridha *MB* 2: 247. sagde honom hwat wilkor honom for stod *Va* 31. **6)** *motstå. med dat.* ther kunde them enkte fore sta *Al* 9274. — *vara i vägen, hindra. Lg* 3: 556. — *Jfr* **standa fore,** *äfvensom* **forstanda, forstandin.**

forestandare, *se* **forstandare.**

foresyn, *se* **forsyn.**

foresända, *se* **forsända.**

foresätia (**före-** *Lg* 3: 398; *MB* 2: 97, 323. **före-satia** *Su* 25. **fore sättia. forsätia: forsätte** *Lg* 3: 529; **forsatto** *Bir* 4: 66), *v.* **1)** *sätta el. ställa för (någon).* at honum foresattis foresaater *Bir* 3: 154. — *sätta fram.* aat ok drak thollikit som mik fore sattis *Bir* 3: 190. **2)** *föresätta, framställa (till kännedom el. betraktande).* foresätir han (o: diäfwlen) manna lof *KL* 268. foresätir sik kranka manna äptedöme *Bir* 3: 320. lärandis mik . . . nakor klok spörsmaal oc diwplik sinnen at wndirsta thu mik nw wilia foresätia til lärdom *Su* 231. *Bir* 1: 4, 4: 66. *Lg* 3: 398. monge ärende och klagemoll iach thöm foresatthe *HSH* 20: 247 (1508). — *föreslå.* naar nakor höghra thing fore sätias älla biwdhas *Bir* 4: 62. **3)** *förelägga, bestämma, utsätta.* foresätin thom flere dagha oc tima j hulkom the maghin särlica koma til jdhir *Bir* 3: 257. *MB* 2: 323. **4)** *sätta fram till jämförelse, jämföra (med). med dat. och ack.* wm jak oc wilde tik fore sättia (*comparare*) nakrom skapadom thingom *Su* 328. **5)** *sätta framom, föredraga. med dat. och ack.* jak foresatte allom mina modhir mariam *Bir* 2: 288. *Bo* 11, 38. han (*kärleken*) fore sätz martyrio oc tronne *ib* 77. *Bir* 1: 5, 3: 242, 331, 4: 66, 71, 97. *VKR* 5. *Ber* 13. *Su* 25, 232, 267. *Lg* 3: 529. — *sätta fram, sätta främst.* at iak skwlle föresäthias j blandh trän *MB* 2: 97. **6)** *sätta i spetsen för, sätta öfver. med dat. och ack.* hon är androm foresat til prelatam *Bir* 4: 30. foresattir allo thy clostrith aaghir *VKR* 31. — *Jfr* **forsätia.**

foretaka (**företaka. före taka. fore tagha. företagha. förtaka: förtakno** *Su* 156), *v.* **1)** *fasttaga, gripa?* iak wildhe ath thw mik ensamyn före thogho (*för* före thoghe) och alla andra lössa giffua (*för* giffuer *el.* gaffue) *Lg* 3: 151 (*möjl. att föra till* **4**). **2)** *förelägga; bestämma, utsätta.* j foretaknom tima *Bir* 3: 125. dagh fore läggia och stadh fore taka *TB* 74. **3)** *företaga, företaga till behandling, sätta i verket, börja, påbörja.* wy wardom jo nogot fore taga *RK* 2: 5818. *ib* 6029. tolken darskap fore taka *ib* 3880. i thy godho han företakit haffdhe *Su* 5. *ib* 331. *MB* 2: 150. theras företagen ondzska *ib* 290. *Su* 156. *Lg* 3: 555. huruledis wij wele thet ärende företaga *BSH* 5: 19 (1504). huat wij foretage skole i thenna winther *HSH* 20: 208 (1507). är nw atirgangande til företaghna hystoriam oc ärendhe *MB* 2: 297. — *med inf.* wi haffwom före taghit (*decrevimus*) at wäl göra widh iudha almogen *MB* 2: 258. hans vi böker haffwom wi företaghit (*tentavimus*) at stäkkia *ib* 285. — *abs. gå till väga, handla.* vill tu skälica fore tagha *RK* 2: *s.* 351. *ib* 1: (*sfgn*) *s.* 177. **4)** *föredraga, utvälja.* är os thz gangnlicast fore taka (*eligendum*) *Bo (Cod. B)* 346. — **foretaka sik,** *underkasta sig.* apostlane . . . tusanda dödha sik gladelika före toko *Su* 165. — *Jfr* **fortaka.**

foretekna, *v. præfigurare, förebilda.* taka min sannan likama hulkin som . . . fore teknadhis fordom

mz manna ok mz änkionna miöle *Bir* 1: 220. thänne kostin foreteknadhis j hympna födhonne som kalladhis manna *ib* 3: 60. *ib* 4: 59. *ST* 200, 201, 202, 205, 206, 208, 218.

forethanke, *se* **forthanke.**

forethänkia, *se* **forthänkia.**

forevar (firi war *KS* 79 (194-5, 86). **förra war** *GO* 768**),** *adj. varsam, försigtig.* äptir almännelico ordhquädhe bätra är at vara fore var än äptir snar *Bir* 3: 333. *KS* 79 (194-5, 86). *GO* 768. görande them fore wara *(cautos)* af sinom wadha *Bir* 1: 196.

fore vara, *v. præesse, förestå. med dat.* gudh skapadhe stoor tw lyus j himnenom . . . eet at thz sculde fore wara daghenom annat at thz sculde fore wara nattinne *Bir* 4: *(Dikt)* 226.

forevara (före-), *se* **forvara.**

fore vardha, *v. påträffas, möta.* dräpen gudz owinir, ä hwa som fore wardher *MB* 1: 346.

forevarna, *se* **forvarna.**

forevit, *n.* = **forevita,** *f. Bir* 4: *(Dikt)* 261.

forevita (före- *Su* 28. **foruita: foruiste** *Lg* 3: 498. *part. pret.* **-witin. -wister),** *v. veta förut, känna förut.* j thänna gudh waro al thing forewitin aff äwärdheliko *Bir* 4: *(Dikt)* 216. aff fore wisto thina födhzslo *(ex præscientia tuæ natiuitatis) ib* 233. äptir likamansins naturlike skipan hulka iak foreuiste af vphofueno *ib* 1: 214. *ib* 216, 2: 12, 127, 279, 288, 3: 77, 82, 419, 4: 70. *ST* 529. *Su* 28, 394. *Lg* 3: 498. *Jfr* **forvita.**

forevita, *f. förutvetande. Bir* 1: 217, 3: 369, 4: *(Dikt)* 232.

forevitan (for-), *f.* = **forevita,** *f.* vm thässa forewitan mz hulke the wisto thässa stiärno mariam wara skapaskolande *Bir* 4: *(Dikt)* 237. wm sinna pino forwitan *Su* 316.

fore äta, *se* **foräta.**

forfaþir (förfadhir *MB* 1: *(Cod. B)* 535. *gen.* **forfadhurs** *MB* 1: 175. *pl.* **forfäþer. forfädhra** *MB* 1: 303; *Al* 2981. **forffädra: -ane** *Lg* 3: 104. **förfädhra** *ib* 588**),** *m.* [*Isl.* forfaðir] *L.* **1)** *stamfader.* han war mankynsins forfadher oc ophoff *MB* 1: 89. *ib* 105, 117, 175, 257, 312, *(Cod. B)* 535. — *en af förfäderne.* hwilkan gardh oc landhbo j haffuin til pantha hafft oc än haffuin epter idhran förfadher gambla gödhiche finke *FH* 6: 4 (1441). **2)** [*jfr Mnt.* vorvader] *företrädare.* then werduge herren myn forfader *HSH* 19: 124 (1506). — *pl.* **forfäþer, 1)** *förfäder.* ware forfädher *MB* 1: 68. *ib* 303. *Bil* 115. *KL* 136, 143. *MP* 1: 206. *Bir* 1: 125, 232, 2: 172, 3: 10, 134. *Al* 2981. *Lg* 3: 104, 588. — förste forfäþer, *stamföräldrar.* ren . . . af allom syndo söör första for fäþra *Bu* 10. *Bir* 1: 75. **2)** *föregångare.* forsma . . . sinna forfädhra *(prædecessorum)* gerninga *Bir* 2: 140.

forfal (forfaal. forfall. förfall), *n.* [*Isl.* forfall] *L.* **1)** *förfall, hinder.* vtän han haui san forfal *SR* 11. är vtan san forfall *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 478 (1345, *nyare afskr.*), 480. sägghia sin forfal *SO* 27. laglikin forfaal *Bir* 5: 52. mangh forfall *(hindrande omständigheter)* maagha walla thy kunde thz ey wäl för bönderna falla *RK* 3: 817. *ib* 2294, 2658. — *i rimslut, snarast ss versfyllnad:* utan forfal. ä hwath ij bidhin ij wärlin all thz skall idher wardha vtan forfall *Al* 5788. *ib* 9066, 10310. wthan all förfall *RK* 3: 3202. **2)** *nödtvång?* thu weth mit forfal *(necessitatem) MB* 2: 200. — *Jfr* **lagha forfal** *samt* **fyrifal.** — **forfalla lös (-löss** *SO* 82. **-löös** *ib* 86**),** *adj.* [*Fnor.* forfalla lauss] *L. förfallolös. SO* 82, 84, 86, 196. — **forfalz eþer (forfalls-),** *m. L.* — **forfalz vitne (forfalls-),** *n. L.* — **forfalz ärande (-ärende),** *n. ärende som vållar förfall el. hinder (att inställa sig vid ett tillfälle då man varit förbunden att komma tillstädes).* sägia thöm sine forfalz ärende *SO* 107.

forfalla, *v.* [*Mnt.* vorvallen] *förfalla.* om then viborgx stadz mwr, at han bliffuer täktter fför en han mere ok värre fforffaller *FM* 542 (1512-13).

forfalska (-ar, -adher), *v.* [*Jfr Mnt.* vorvelschen] *förfalska.* forfalskar antinghe gull eller sölffuer *SO* 144. *ib* 154, 156. erich axelsons och rikesens radz breff som forfalsket är *FH* 5: 93 (1484). *Jfr* **oforfalskadher.**

forfang (-fong. förfang. förfaangh. förfank *SJ* 316 (1464)**),** *n.* [*Mnt.* vorvank] *L. förfång, ingrepp (i någons rätt), skada.* engin göre androm forköp eller forfang eller skadha vpa sith köp *SO* 48. *ib* 51, 63, 154. *PM* 21, 33. at ey är stadenum noghot förfang giort *SJ* 133 (1444). ath the inthet forfong göre thöm *BSH* 5: 111 (1506). alth thet rikena kan koma til forfang *SD* 5: 210. then clausula med sinom tunga . . . skal kyrkienne inghe stadz til förfaangh wara *ib* 2: 658. förscrifna stenhuset . . . stadenom vtan alt förfang haffwa ägha bruca och behaddha *(för behaldha) SJ* 133 (1444). *ib* 316 (1464). sik wtan nakot forfangh ällir minzskilse j sinom kärlek *(sine sui . . . præjudicio) Su* 358. *Lg* 3: 280.

forfara (för-. före- *LfK* 71. **firi-** *L.***),** *v.* [*Isl.* fyrirfara] *L.* **1)** *försiggå, förflyta?* illa förefaren tingh *LfK* 71. **2)** *transire, förgå, förlida, försvinna, upphöra.* var tidh forfar *Bir* 3: 223. forfare nw hedhninganna fafänga *Ber* 23. at iärtiknit sculde ey forfara *KL* 74. **3)** *framlida, aflida.* war fforfarne konungh magnus *SO* 122. **4)** *perire, förgås, omkomma.* forfara af mykle sorgh oc dö *KL* 184. tha folkit forfor oc dödhe j öknenne *Bir* 2: 113. *ib* 1: 112, 323, 378, 2: 77, 144. *KL* 237. *MP* 2: 46. *MB* 2: 293. kom at vpletha ok helt göra mankönit som forfarid var *(perierat, var förtappadt) MP* 1: 27. — *störta, gå under.* som aff wärdzlikom medgang högfärdandes haffua förfarit *(deciderunt) Su* 171. **5)** *trans. förstöra, förderfva. RK* 2: 5881. — *förfara, genom vårdslöshet förstöra el. förderfva.* ath lerjungen nagat forfarit hauer fore sinom hosbonda *SO* 84. päninga . . . som . . . hans . . . modher forskingrat oc forfarit hadhe *FH* 5: 130 (1488). **6)** *förlora, förspilla. med dat.* forfaret ärfuodhe sino ok ey thingom sinom *TB* 76. — *refl.* **forfaras,** *förgås, omkomma.* forforus wndher swärdh ok sylt *Bil* 318. *Bo* 71, 175. *Gr* 259, 288. *MP* 1: 67, 320. *MB* 1: 42, 165, 261. *Ber* 170. *Lg* 547. forfaras til häluitis *Bil* 797. — *förgås, förgöras, utrotas.* i skulin forfaras aff wärldinne *(peribis de terra) MB* 1: 300. hans liiff skal forfaras oc skilias widh hälgha manna samfund *(peribit anima illa de Israel) ib* 308. — *förstöras.* hwat ey spillis thz ok forfars som oskönioghom oc othäkkom gifs *Bo* 153. the förrä stadzbokin forfoors ok vpbran

i thöm brandenom *SJ* 1 (1420). — *förstöras, förderfvas, vanvårdas.* hure linceköpungx kyrke och stickth forfars och forsymes *HSH* 20: 26 (1506).

forfara (för-. fore- *RK* 2: 5360**),** *v.* [*Mnt.* vorvaren] *erfara, få veta.* thet jach . . . forfarat (*för* forfaret) oc forstandet haffuer at . . . her götzstaff olsson . . . haffuer god skäl oc rät til dagxberg by *BSH* 4: 1 (1470). tha capittel forfara thz meen *RK* 2: 552. tha roodzskarla förfara engelbert för stocholm wara *ib* 1517. *ib* 2503, 4434, 4768, 5360, 6262, 6707. *MD (S)* 252. *BSH* 5: 110 (1506). — *part. pret. förfaren, erfaren. PM* 2. han är . . . förfaren paa al läglighet i then landzändä *FM* 328 (1507). är han mest forfaren i alle sacher och ärende *HSH* 19: 112 (1505).

forfarin, *adj. rädd, förskräckt?* jak är forfarin (*förgången?*) oc forfäradher (*nimis perterritus*) aff största fasa oc räddogha *Su* 250. *Jfr* **fara,** *frukta.*

forfarliker (för-. förfarliken (*n. pl.*) *LfK* 36**),** *adj. som kan förstöras, förstörbar.* opnötelike ällar förfarlike *Su* 126. *LfK* 36.

forfaster (för-), *adj. fast, bestämd?* witnade och ransakade thenne förfaste råår them emillan *BtFH* 1: 56 (1501, *nyare afskr.*). — *adv. n.* **forfast,** *mycket fast.* spikin . . . sitir forfast fästir (*valde confixus*) i korseno *Bo* 210.

forfeter (för fether), *adj. för fet. bildl.* för fetha hedradho the en kalff a studh ok magre thiänto the siälffwm gudh *MD (S)* 283.

forfinna (för- *RK* 2: 1480, 1972**),** *v.* [*Jfr Mnt.* vorfinden] *finna, märka.* forfinnande . . . thz hon war qwinna oc ekke man *ST* 379. *RK* 2: 1480, 1972, 3772, 4836, 5555 *o. s. v.* — *erfara, röna.* äpter then kärlek som iak aff foresagdhom klosters formannom rönthe ok forfan *SD NS* 2: 213 (1409).

forfiske, *f.? L. intrång i annans rätt till fiske.* nokre (*annan afskr.*: nokor) forfiske göra *SD* 5: 729.

forflyktogher (förfluchtoger), *adj.* [*Fdan.* forflyktug. *Mnt.* vorvluchtich] *landsflyktig, fredlös.* warder och nokor i nokot rijke frijdlöös, biltuger eller förfluchtoger i annat rijke for sin rätta brut skul *BtRK* 125 (1438).

forfrukta, *v.* [*Mnt.* vorvruchten] *frukta.* ath then menige man ther ganske swarlige forfrwcter . . . ath theris rettoghether . . . forsymedh vordhe *HSH* 19: 69 (1504).

forfrämia (för-), *v.* [*Äldre Dan.* forfremme] *främja, befordra, hjälpa.* i huad matte jach kan förfrämie broder mattis oc andre sancte birgitte tienere till thet beste i theris reser oc huad the haffue med fare *FH* 6: 121 (1510).

forfuladher (förfwlader. förfwlther?), *adj.* [*Jfr Mnt.* vorvulen, *v.*] *rutten.* är oc en skälffwo soth tilkommandis människiom aff twärwm egheligheton, som är aff flegmate förfwlado som är kalt oc waath, oc aff colera förfwlado som är heth oc tör *LB* 9: 118. ath blodith j kroppenom är förfwlth ok kränkth aff ondo väsko *ib* 116.

forfylghia (forfölghiä. forfölia. forfölige. förfölie. *part. pret.* **-fölghdher. -fulgdher),** *v.* [*Mnt.* vorvolgen] **1)** *fullfölja?* jac kunde thz ey forfölia mz lagha *RK* 2: 6678. **2)** *inför rätta utkräfva el. bevisa sin rätt till.* skal iak . . . thät mädh laghum forfölghiä *BSH* 1: 133 (1371). huilka tompt haquon köpswen . . . mik til pant satte . . . oc iak hauir allaledhis forfulgt eftir thy som mik hauir een stadz rät vtuisat *SD NS* 1: 69 (1401). min twäggia systra deell jortha, som jech mechtik är at sälia, pantsätia oc forfölghia meth allom laghom *ib* 2: 256 (1410, *gammal afskr.*). *ib* 431 (1411). hulkit hänna forfölghdha panter war effter caspar scrifuara *SJ* 92 (1439). som forfulgdher är mädh allan stadz rät *ib* 155 (1447). **3)** *följa, rätta sig efter.* forfölige skrana *SO* 106. förfölie theris begär *BSH* 5: 385 (1510). hade idher herre forfulgt the dechtingan *ib* 4: 14 (1471). **4)** *sätta i verket, uppfylla.* at eder nade vill thet forfölie *BSH* 5: 386 (1510). *HSH* 19: 116 (1506).

forfylghiare (förföliare), *m. förföljare.* bleff en stor förföliare vppa the kätthare *Lg Manfr.* 287.

forfylla, *v.* [*Fdan.* forfylde] *fylla, uppfylla.* forffylle hampnen medher swa dana orenlighheet *SO* 198.

forfäþer, *se* **forfaþir.**

forfära (förfära. förfara: -as *MB* 2: 325. **-adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* vorveren, vorvaren] **1)** *förfära, förskräcka, skrämma.* herran gudh . . . förfäradhe allan hans här *MB* 2: 79. war ekke förfäradher *ib* 4. *ib* 22, 39, 77. *Va* 13, 14, 26. *Lg* 586, 663. *Di* 65. *MB* 2: 211. — *med dat.* eeldh röök och tyära motte them allom thaa förfära *RK* 3: 3834. **2)** *skrämma, genom skrämsel tvinga.* han will forfära mik at giffua hanum myna dotter *Di* 25. — **forfära sik,** *förfäras, förskräckas.* tha förfäradhe han sik swa mykyt *Lg* 3: 174. — *refl.* **forfäras,** *d. s.* at the saa forfäredis thäre *RK* 2: 6035. alt mit hiärta forfäradis *MB* 2: 202. förfaras äller rädhas för hedhninganna tilqwämd *ib* 325. *ib* 29. *Su* 154. *Lg* 670, 3: 182, 186, 194. — *Jfr* **oforfäradher.**

forfäran, *f. förfäran. Su* 297.

forfärilse (förfärilze), *n. pl. förfäran.* han swarade medh stoor förfärilze *Lg Manfr.* 286.

forfärlika, *adv. Jfr* **oforfärlika.**

forföghia (för-), *v.* [*Mnt.* vorvogen] — **forföghia sik,** *foga sig, lämpa sig, passa?* meden thenne winther swa förfögher siig *BSH* 5: 516 (1512).

forföra (för-), *v.* [*Mnt.* vorvoren] **1)** *bortföra, föra undan.* monge hestä saa förföris aff landith till danmarch *BSH* 5: 77 (1506). *ib* 157 (1507). **2)** *undanränga.* ath forfförä oc neder[slaa] iders naades fiende *BSH* 4: 268 (1501). **3)** *föra bakom ljuset, bedraga.* han haffde them illa forfört *RK* 2: 4029. — **forföra sik.** kong karlss swäna . . . förförde siig för en hopp *RK* 3: (*sista forts.*) *s.* 149 (*prosa*).

forföte, *n.* [*N.* forfötte. *Jfr Sv. dial.* förföt *m. fl. former, se Rietz s.* 162] *foten el. nedre delen af en* **hosa.** ith par hoser mz forföte *SO* 104.

forgamal, *adj.* **1)** *för gammal, föråldrad, utsliten.* jdhur klädhe nöttos ey eller wordho forgamull *MB* 1: 431. **2)** *mycket gammal.* twe forgamble män *MB* 2: 407.

forgamblas (för-), *v. refl. åldras.* i minom wänasta wngdome förgamblas *Su* 42.

forganga (för-. forga. forgaa. förgaa. foregaa. förega: -gik *RK* 2: 635. *refl. sup.* **förgangis**

Lg 3: 706. **förgissz** *Di* 241)**,** *v.* [*Jfr Mnt.* vorgân, voregân. *N.* forgangast] **1)** *förgå, förflyta.* the atta dagha fulskyt forgingo *Iv* 1827. tha eth ar for gangit är *ib* 1897. *ib* 1969, 2026, 2223, 3786, 4747. *RK* 2: 635, 4412. midfasthe swndagh näst forganghen *FM* 571 (1513). — *gå till ända.* maltiiden hon forgik thok snart *Va* 55. **2)** *förgå, försvinna, upphöra. med dat.* forgik hanum crampasot *Bil* 315. *KL* 25, 35. *Iv* 824, 2218, 2676, 5357. — *abs.* til hedhin giäld forgik *Bil* 344. iärteknen waru forgangin *ib* 363. forgingo liwsin *ib* 853. hans wald ok ära skal försmås ok sköt förgånga *KS* 16 (40, 17). *MB* 1: 347, 465. *Fr* 13. — *varda om intet, komma ur bruk, upphäfvas.* at oprätta gudz lagh hulkin som aflagdh ok forgangen varo *Bir* 3: 363. — *varda om intet, blifva utan verkställighet el. resultat.* läta mit ärinde ey for ga *Iv* 3777. — *varda om intet, gå under, förgås.* al iordzlik thingh for ganga *Bir* 1: 282. thz landith ybernia thz scal for ga oc vardha til änkte siw aar for domadagh *Pa* 4. — *omkomma, förgås.* vtan gudh födhe thic tha forgaar thw *KL* 295. forgaa mz dödh *ST* 540. — *förkomma.* hwilkit breff forganghit är *SD NS* 1: 271 (1403). **3)** *förderfvas.* al hans been äru rutin ok forgangin *Gr* 290. — *förderfva?* at skörbywg skall icke forga oss *BSH* 5: 462 (1511). **4)** *undgå.* thu thänker the kämpa (*B, C.* then kamp) ther mz forganga *Iv* 4429. her tordh maane oss förgaa *RK* 3: 114. thz är stoor blygdh skal hon mik swa foregaa *ST* 343. **5)** *bortgå, afvika (från). med dat.* var . . . guþi for gangen (*Bil* fra gangin 1007) *Bu* 401. tronne forgangen *ib* 520. — *refl.* **forgangas,** *förgå, upphöra. med dat.* styrkir fägrindh snille ok sin. hulkin som nw tilbyria all at forgas honom ok minskas *Bir* 1: 63. forgikx äkke forradharenom wredhin *Bo* 162. — *abs.* stormin forgikx *Bo* 105. *Va* 47. *LB* 7: 214. — *förgås, omkomma, förstöras.* al wärldin forgikx *Bir* 1: 139. *MB* 2: 345. ther forgiiks ij sware skep *FM* 377 (1508). huru chusaron af stora armenia forgikx *Gr* 263. *Di* 241. *Lg* 3: 706. *MB* 2: 34. han skal forgaas af sino folke *KL* 387. — *Jfr* **foreganga.**

forgangilse (-gongilse), *n. pl.? undergång.* stadzens ok landzens forderffuelse ok forgongilse *Lg* 3: 560.

forgangliker (-likin *Bir* 1: 7; *(n. pl.) KL* 323; **-likit** *Bo* 37; *Bir* 1: 38. **forgangeliker. forgangelikin** *KL* 229; **-likit** *Bo* 37. **forgankliker: -lik** *Ber* 20. **forganliker: -lik** *ib* 6, 24, 27, 60. **förgangliker: -lik** *LfK* 176. **förgangliken** *(n. pl.) ib* 164, 176; *Su* 179. **förgängliker: -lik** *Bir* 1: 285. **förgenkliker: -lika** *ST* 499. **förgänliker: -likom** *Su* 46. **forghenghelíker: -lika** *Lg* 3: 133. **förgängeliken** *(n. pl.) Su* 141. **forgengelikin** *(n. pl.) Lg* 3: 133. **forgänlikin** *ib* 489. **forgengelen** (*för* **forgengeleken,** *f.*) *SD NS* 2: 116 (1409))**,** *adj. förgänglig.* war glädhi i iordhrike är all ostadhlik oc forgangelik *MB* 1: 500. hwi ärwothin i vm thän mat. som forgangelikin är *KL* 229. the thing som forganglikin äru *ib* 323. vndir gifwir sik thässom forganglico thingomen *Bo* 65. *ib* 37, 169, 256. *Bir* 1: 7, 38, 53, 225, 285, 2: 54, 86, 227, 3: 23, 92, 4: 89. *ST* 499. *Ber* 6, 20, 24, 27, 60. *Su* 46, 141, 179. *Lg* 3: 133, 161, 488, 489. *LfK* 164, 176. *SD NS* 2: 116 (1409). — *förgående, som skall förgås.* lustas j thässom värsta thräkkenom rasklica forganglicom (*cito perituro*) *Bir* 3: 94. — *Jfr* **oforgangliker.**

forganglikhet (forgänlikhet), *f. förgänglighet. Lg* 3: 484.

forgangu man, *m. L.*

forgar (-gaar), *n.?* i forgar, *i förgår. BSH* 4: 275 (1501). *Jfr* i fyrra gar *under* **gar.**

forgava, *f. L. förgift. Al* 2610.

forgift (-giifft. -gyfft), *f.?* [*Mnt.* vorgift] *förgift, gift.* for al forgiifft oc etir *LB* 7: 304. ten som haffuir forgyfft j sig *ib.* te driffwa forgifften vtt *ib. ib* 305, 331.

forgifteliker (forgiiffteliigiin), *adj. giftig.* onth viin er forgiiffteliigiit *LB* 7: 170.

forgiftilse (för-. forgiptilse), *n. pl.* (*Su* 409, 454) *och f.* [*Jfr Mnt.* vorgiftnisse] **1)** *förlåtelse. Jfr* **synda forgiftilse. 2)** *förgiftande.* forgiptilse monde han tha plägha *Al* 9952. giordho bätringh . . . för sina förgifftilse *MB* 2: 348. — *förgift.* aff forgiptilse räddis han ey dö *Al* 1448. strök forgiptilse oppa fiädhrena *ST* 531. the äru swa som thän ther forgiftilse smaka ok vet ey af för än etret dräper hiärtat *Su* 382. *ST* 98, 352, 353. *Di* 52. *Su* 409, 454. *LB* 2: 59, 7: 305.

forgiftogher (förgifftogher), *adj.* [*Mnt.* vorgiftich] *giftig.* then fförgifftogha ormsens huffwdh *Lg* 3: 614. thz förgifftogha ether *ib.*

forgiva (för-. firi- *L.* **forgeva),** *v.* [*Isl.* fyrirgefa. *Jfr Mnt.* vorgeven] *L.* **1)** *bortgifva. Fr* 3019. **2)** *sätta på spel.* han vilde sit liiff forgifua swa *Iv* 761. *ib* 999. **3)** *öfvergifva, uppgifva.* the resa . . . forgaffwo tha sina wärio hardha *Al* 7386. **4)** *efterskänka.* gudh forgifuer först häluitis skuld *Bil* 264. *ib* 265. **5)** *förlåta, tillgifva.* þu for gaf þöm synda brut *Bu* 78. *ib* 27. *Bil* 109, 264. *Bo* 69. *MB* 1: 348. *Bir* 2: 20. *Iv* 1403, 1436, 4695, 5665. *Al* 1439, 4264. *RK* 1: 2487. forgeff them thz the göra *MD* 38. **6)** *förgifta. med dat. (eller en form som kan vara dat.).* ther os sarghir oc forgifwir varom siälom *Bo* 256. wardh honom forgifwit *ST* 139. *Al* 2575, 2625. *RK* 1: 278, (*sfgn*) *s.* 179, (*LRK*) *s.* 226. — *med ack.* syndin . . . belibbar oc forgiffwer syndaren *Su* 352. han wart förgiffwen *PK* 234. thz (*vattnet*) war mz ether förgiffwit *Lg* 3: 654.

forgivilse, *n. pl.? Jfr* **synda forgivilse.**

forgivins (förgiffues. forgeffues. forgäffues. förgäffz), *adv.* [*Mnt.* vorgeves, vorgevens] **1)** *utan betalning, för intet.* the persone som alzstingx äru fatika taghins forgiffwins *Bir* 4: 32. *Lg* 3: 9. **2)** *utan att vedergälla el. hämnas.* jach acther dogh icke lidhe saadanth hommoth förgäffz *HSH* 20: 161 (1507). **3)** *utan skäl, utan beräkning.* hon hawer ey forgäffues sik swa enligä hafft j sinä barna födilsse, wtan ther ware swik mädher *Va* 7. **4)** *utan skäl, utan mening, fåfängt.* thu skalt wars herra nampn ey forgifwins oppa thik taka, thz är, thu skalt ey forgifwins hafwa cristit nampn *ST* 86. ber gudz nampn forgifwins oc fafängelika *ib. ib* 90, 95, 96, 127. **5)** *utan nytta, onyttigt, fåfängt.* at thenne tilkommende sommer ekke forlöpe sig swa förgiffues som nu är

sket *FH* 1: 169 (1496). — til forgivins [*Mnt.* to vorgeves] *förgäfves.* at . . . wij icke sculle haffua farit thenne wäg paa swor kost, täring oc vmack til forgeffues *BSH* 5: 9 (1504).

forgiälda (forgiälla. forgäla *ST* 314, 316. **förgella),** *v.* [*Mnt.* vorgelden] *betala.* mz alt thz ij normandi han a thz tafuil han ey forgiälla ma *Fr* 426. *ST* 314, 316. — *vedergälla.* maria förgelle idher idhan kärlek *Lg* 3: 434.

forglöma (för-. fore glöma), *v.* [*Isl.* fyrirgleyma] *L. glömma, förglömma.* tha sculu alla hans synde forglömas *Bil* 847. *Lg* 669. *MB* 2: 222. hon ey sina tokt fore glömde *Iv* 960. *ib* 1381. han hafdhe nestan forglömt at kalla oppa wars herra nampn *ST* 80. bätre är tyswa mält än een tidh forglömth *GO* 788. — *part. pret. glömmande.* at thu . . . förglömdh wardhe *(obliviscaris)* all min wranglikhet oc alla mina syndher *Su* 47. — **forglöma sik,** *glömma sig, ej passa på tid el. tillfälle, ej komma i håg det som öfverensstämmer med pligt el. värdighet. MB* 1: 300. iak vil nu idhra äro göma ok aldrigh mik swa sara forglöma *Iv* 5704. ther mz forglömde hon siälfue sik *ib* 1383.

forglömare (för-), *m. som glömmer.* sinna siälas förglömara *LfK* 6.

forglömilse, *n. pl.? glömska.* sins siälfs forglömilse *Bir* 4: 288.

forglömska, *f. glömska, förglömmande.* leffwa j syns leffwernes forglömsko *Gers Frest* 50.

for godher, *adj. för god.* tha the haffdo for godha dagha *MD (S)* 283.

forgoz? (förgössz), *n.?* [*Jfr Mnt.* vorgoden, vorgoten, *godtgöra*] *godtgörelse, ersättning.* wij haffue saa godh retth till thöm som kongh hanss till en betallingh äller förgössz *HSH* 20: 165 (1507).

forgripa (för-), *v.* [*Mnt.* vorgripen] — **forgripa sik,** *förgå sig.* må han sik förgripa ok vildrfara *KS* 27 (67, 29). *ib* 29 (74, 31), 33 (86, 36), 34 (87, 36), 55 (139, 60). för grip *(för* för grip tik; forgripp tik *Fragm.* 13*)* ey upå alrahanda mat *ib* 54 (138, 58).

forgylla (för-. *part. pret.* **-gylter. -gylder** *Pa (Tung)* 37; **-gyld** *Di* 75**),** *v.* [*Jfr Mnt.* vorgulden] *förgylla. Bir* 3: 432. *Di* 77. — *part. pret. förgyld, öfverdragen med guld.* tilsat oc pryd mz forgyltom betzlom oc sadhlom *Bo* 165. togh hans förgyltha skiöl *Di* 249. *SD* 5: 563 (1346), 564, 565. *KL* 102. *Gr* 310. *Bir* 1: 162, 321, 322, 375, 2: 58 *o. s. v. RK* 1: 610. *Al* 6660, 6669, 9809. *Pa (Tung)* 37. *Di* 75. *Lg* 442. aff forgyltom thradhum *(guldtrådar) KL* 26. — forgylter skalker, *skrymtare.* fly forgylta skalka *GO* 1108. *Ber* 75. *Su* 62. — *guldstrålande, guldlik.* saa . . . gudz modhir hafwa . . . forgyltan kiortil *Bir* 1: 94. een ängil hauande . . . forgylt sköt *ib* 425. hauande rödhan liit ok huitan oc forgyltan *ib* 3: 424. — *Jfr* **oforgylter.**

forgylling, *f. förgyllning. FH* 6: 42 (1455).

forgä? skwlä och allä köpmän som til for:nä vorth mynth forgä *(för* fara?*)* velä med gwldh sölff äller borboön . . . ware leydogä och feligä *HSH* 19: 15 (1497).

forgärning (för-), *f. L.* **1)** *brott.* til thäs thera forgherninga thz spilto *(Bil* synder thet hindradho 233*) Lg* 985. **2)** *förgörning el. mord genom förgift el. trolldom; förgiftning.* han takr til medh wålzgärningom ok illom rådhom thera lif förderua huilka ledh han förmå, medh förgärningom, fördervilsom, fängilsom ok fulan dödh *(venenant et perimunt) KS* 62 (153, 67). *ib* 30 (75, 32). (förgärninga *KS* 57 (144, 63) *troligen för* ärwingia *ss läses Fragm.* 15.) — **forgärninga drap,** *n. L.* — **forgärninga man (forgärniga-),** *m. trollkarl.* forgärniga män (for *utskrapadt*) ok cloca coclara *Bu* 196.

forgästa, *v.* [*Äldre Dan.* forgæste] *betunga med gästning.* ridh thiith medh fa hästa at vy almoghan ey forgästa *RK* 2: 4673. *ib* 5393, 7195, 7974, *s.* 350. *Jfr* **oforgäster.**

forgäta (för-. *pres.* **-er** *Di* 249. *impf.* **forgat** *Al* 10507. *pl.* **forgato** *ib* 2262. **förgato** *PK* 220. *part. pret.* **forgätin.** *part. pret. n.* **forgätit. förgätt** *RK* 2: 1881 *(i rimslut).* **forgeth** *ib* 6932 *(i rimslut).* **förgatt** *FM* 291 (1506)**),** *v.* [*Mnt.* vorgeten] *förgäta, glömma. med ack.* forgäta sin krankdom *Bo* 105. the ära forgätne ther blifwa dödh *Al* 1934. han hafwer forgätith hedher ok ära *ib* 1997. *Bo* 156, 208, 227. *KS* 47 (118, 50), 49 (126, 53), 50 (128, 54), 82 (202, 89). *Al* 2262, 3350, 4114, 6128, 9352, 10507. *RK* 2: 1881, 6932. *PK* 220. mich hopes, thet ider ecke forgäthet är *BSH* 5: 26 (1504). — *med dat.* forgätith haffwin i gudhi renom *Al* 6810. — *med sats inledd af* huru. jach för gäther alderegh hwro sigordh swen var mördher *Di* 249.

forgäves, *se* **forgivins.**

forgöma, *v. L. förhindra, afvända.* swm gud for göme *SD* 4: 389 (1331?). *ib* 537 (1336, *nyare afskr.*), 5: 478 (1345, *nyare afskr.*).

forgöra (firi- *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). **fori-** *SR* 2. **fore-** *PfN* 135, 138. **för-** *LfK* 4**),** *v.* [*Isl.* fyrirgera] *L.* **1)** *förverka. med dat.* hawe firigiort sinom egholutt ther i *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). hawe firigiort sinom rätt widh brwtlichä *ib. ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). — *med ack.* haui forgiort koparen *SD* 5: 639 (1347). forgiordhe sit eghit liff *Bil* 229. forgiordhe gudhlikt wald at göra jerteghne mer *ib* 81. *ib* 543. *SO* 104, 112, 161. *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). *LfK* 4. *PfN* 135, 138. hafdhe the forgiort widh han liiff oc gotz *MB* 1: 312. — *med inf.* forgiordho ther mz at se nakan tima gudz öghon *MB* 1: 47, 155. **2)** *förstöra, förtära, göra slut på. med dat.* sinom lugha ther aff thz *(ett ljus vid hvilket andra tändas)* ey for gör *Al* 5996. — *med ack.* forgiorþe rikt fäþärne *Bu* 513. *KL* 76. *Bir* 1: 316, 3: 385. haffuj sama skörda kost forgiord *(utgifvit)* om jntet *SO* 105. — *förtära, förbruka, konsumera.* alt thz konungen loth forgöra loth han mz sik aff wyborg föra *RK* 2: 7538. hwat ther forgiordhis j kryde, j riis oc mandol *ST* 422. **3)** *fördrifva (en sjukdom).* hon fforgör then soth ther är spithälska *LB* 2: 59. **4)** *döda, nedgöra. med ack.* thenne swen forgöra *Di* 123. *MB* 2: 198, 295. thu . . . för gör oss aff *(tager genom döden från oss)* tässo liffweno *ib* 299. **5)** *förtrolla.* han öpte sik forgiort uara *Bu* 511.

forgörilse, *n. pl. och f. L. bortkastande, slöseri, misshushållning.* oskällik forgörilse *Bir* 3: 453. at þe saktt *(för* sakti?*)* härfran sinä forgörilse oc taki

ängen iuer sin ämpne optelik forgörilse i þässom þingom *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*).

forhala (för-. -ar, -adher), *v.* [*Fdan.* forhale] *förhala, uppehålla.* at han forhalar oss til thet han see sith ram *BSH* 5: 12 (1504). medh listh förhala war bodh *ib* 83 (1506). haffue the forhalath aff oss thennä vinther *(uppehållit oss denna vinter)* *HSH* 19: 147 (1506). — (?) at the skwllo taga fath pa them, om drengen kwnne them förhala *BSH* 5: 214 (1507). — *Jfr* **forhalda.**

forhalda (fore halda. forhalla. forholla. förhalla), *v.* **1)** *qvarhålla.* *MB* 2: 129. jngen broder forholle sin drengh offer sin dach *SO* 142. — *förhålla, undanhålla.* jnthe acther jac honom ider forholla *FM* 489 (1510). at han hafde domkirkione eth godz . . . wtan lagh oc rät fore haldit *SD NS* 1: 400 (1405, *gammal afskr.*). at laurens hänne the twedhelene forthaghit ok meth wäldhe hafuer fore haldhit i ällefue aar *ib* 419 (1405). än gardh . . . hulkän jak nakor aar fran foresagdho klostre forhelth *ib* 2: 213 (1409). — *tillbakahålla.* ath man forholler sig vädriith *LB* 7: 168. **2)** *utdraga, förhala.* förhallandes thiman *Lg* 3: 268 *(möjl. att föra till* **forhala***).* **3)** *dölja?* ä huru tw thz wiil förhalla *RK* 3: 2796. **4)** *omfatta, innesluta.* gudz son som hymel oc iordh ey förhalla kan *Lg* 3: 586. **5)** *uppehålla; låta vara.* han kunde ey lenger forhallat sa *RK* 2: 5260. **6)** *gå till väga (med), ställa?* hwru i velie forholle eder erende *BSH* 5: 449 (1511). hure ther schulle medfares och ythermera om thenne feydh forholles *(huru man skulle förhålla sig med)* *ib* 532 (1513). *ib* 4: 228 (1497). — **forhalda i fra,** *undanhålla.* thet forhalles honum vellelige ifra *BSH* 5: 298 (1508?).

forhalning (för-), *f.* **1)** *uppehåll, dröjsmål.* vthen alth hinder och forhalningh *BSH* 5: 435 (1511). **2)** *förhalning, uppehållande (med fagra löften).* huru thenne förhalningh tiil giik *RK* 3: 2695. om wii fornommo nogon forhalning i then dägtingen *BSH* 5: 6 (1504). en fortäckth, listelig forhalningh *ib* 83 (1506). *ib* 341 (1509). *HSH* 19: 147 (1506).

forhaming? *f. förlikning?* tolig for haming *(Cod. A* daghthingan, *Cod. B* for ämning*)* aff honum taka *Iv (Cod. C)* 2460.

forhamodha, *se* **forhoghmodha.**

forhandla (för- *BSH* 4: 170 (1494). **förhanla. -adher),** *v.* [*Mnt.* vorhandelen] *förhandla.* thee saker ther i radzstuen plege forhandlas *SO* 193. *HSH* 20: 288 (1510). hwat frankarikes radz radh haffdho besluthet oc förhanlat i tässe sak *Lg* 3: 294. *BSH* 4: 170 (1494), 5: 9 (1504). thet däktingisbreffwit nw emellan richena forhandledh och forwurffweth är *ib* 343 (1509).

forhandlan (förhandlen), *f. förhandling, öfverläggning.* til radz och förhandlen wara *BSH* 5: 520 (1512?).

forhandling (för handlingh), *f.* [*Mnt.* vorhandelinge] *förhandling.* haffdo mz enghom brodherskap ällir sälskap äller naghra för handlingh j naghrom ärendom *(quidquam societatis ac negotii)* *MB* 2: 128. forhandlingh vm rijkene ärende *BtRK* 251 (1468). samtaal och forhandlingh ther om haffuä *BSH* 5: 58 (1505). til forhandling med them *ib* 9 (1504).

forhardher (för harder), *adj.* **1)** *för hård, för svår.* för harda haghel eller rengskura *PK* 225. **2)** *mycket hård, förhärdad.* the varo swa forhardhe at the vildo enga lund vndi ganga vtan mz hardhe hand *Bil* 885.

forhasta (förhasta), *v.* [*Mnt.* vorhasten] — **forhasta sik,** *förhasta sig, förifra sig.* inghen förhastade iag meg oppa *RK* 1: *(LRK) s.* 278.

forhata, *v.* [*Jfr Mnt.* vorhaten. *Fdan.* forhade] *förfölja, förderfva, skada? hata, visa hätskhet mot?* at forderffua eller forhata hanom then han skal äre *SO* 115. ati wilia forhata then hielge kirke *FH* 1: 50 (1478, *gammal afskr.*).

forhava (för-), *v.* **1)** *undertrycka, tillbakahålla, fördrifva.* wrange oc orätte wordo forhaffde *(abstulit omnem iniquum et malum)* *MB* 2: 271. — *undertrycka, förtrycka.* at hon ey hathi, ällir forhaffui the systra *Bir* 5: 48. swa at . . . han . . . somlika annars för haffdhe oc nidher trodh *Su* 66. **2)** *förakta, missakta.* thet är ok en dighr lastr, hua sik forhauer sieluan *KS* 36 (94, 39). **3)** *förhindra.* varen fortäncthe, hure i vele forhaffuedh, ath the for math eller öll skole ecke nödgis giffua sigh till noghen annen herre *BSH* 5: 229 (1507). **4)** *uppehålla; låta vara.* wij frycthe wor herris plicth och then kyrkis patroners hempdh om wij saa lenge forhaffuit med eder *HSH* 20: 27 (1506). wii moge thette ingelundä lenger kunna med edher forhaffuith vthan straff *ib* 28. **5)** *företaga, gå till väga.* hwre i skwllä forhaffwäth om eder ärendhä *HSH* 19: 67 (1505). hurw edher herredöme vill forhaffwedh medh then stadh *BSH* 5: 343 (1509). hwrw i wele förhaffuit med the fatige men *ib* 398 (1510). — **forhava sik,** *förhålla sig.* ath i eder ther jnnan jw saa forhaffue velie som tilbörligit är *HSH* 20: 174 (1507).

forhinder, *n. hinder.* at the honum ther inted forhinder göre vdi *BSH* 4: 303 (1502).

forhindra (för-), *v.* **1)** *hindra, förhindra, förmena.* the thöm til retta forhindra epter laghen *SO* 32. forhindra allas waara vndirdana fridh *MB* 2: 198. *Su* 62, 174, 327, 366. *Lg* 3: 528. aldra glädhinna ändhe för hindar *(för* för hindrar*)* ey sokkan *LfK* 123. **2)** *oroa, besvära.* som wart rike haffwa förhindrat *MB* 2: 274. *ib* 231. *Su* 108. **3)** *förhålla, undanhålla.* waart rätta fadherligit arff. hulkit oss j naghon tima orätteliga war förhindrat *MB* 2: 276. — (?) ware thet swa ath tässo fornämpda godzen i nokra handa maatha forhindrat wordo älla meth nokrom rät affginge *SD NS* 1: 31 (1401).

forhoghmodha (för-. forhamoda. -adhe, -adher), *v.* [*Mnt.* vorhomoden] *begå öfverväld el. oförrätt mot, förorätta.* thz engen sculle annan forhamoda *RK* 2: 1061. at wi ey förhoghmodhadhe wardom *SD NS* 2: 420 (1411).

forhopa (för- *BSH* 5: 369 (1509)**),** *v.* [*Mnt.* vorhopen] *hoppas, vänta.* thet han forhoper *BSH* 5: 532 (1513). — **forhopa sik,** *vänta.* thet wij oss ey forhopandes warom *BSH* 5: 73 (1505). — *refl.* **forhopas,** *hoppas.* forhopis iach at thet slottidh hörer swerigis krone til *FM* 186 (1504). *BSH* 5: 333 (1508). *ib* 369

(1509). — *part. pres. som man kan hoppas, som kan väntas.* är fridh forhopendis *(att hoppas)* i then landzände *FM* 186 (1504).

forhopan, *f. förhoppning, hopp.* medh stor forhopan til forlossingh *BSH* 5: 331 (1508).

forhugga, *v.* [*Mnt.* vorhouwen] *nedhugga, genom för mycket huggande förstöra.* kärdhe at the forhugga swa wel hans skogh som sin äghin *SD NS* 1: 256 (1403, *nyare afskr.*).

forhugsa (för- *Su* 6, 94. **firi-** *KS* 21 (52, 23). **fore-. före-. förhogxsa: -om** *LfK* 71. **förehoxsa** *Su* 96**),** *v.* [*Isl.* fyrirhugsa] **1)** *förut betänka, förut öfvertänka.* then almoghe sum hauer then kunung eller höfdinga, ther änkte kan förehuxa ella warna thz almoghanom må warda tarf åt ella förderuilse *KS* 32 (81, 34). j thy at the oforseddan dödh ey rädhas ällir forehugxa *Su* 244. *KS* 20 (50, 22), 21 (52, 23). *Bir* 1: 388. *Su* 6, 94, 96. *LfK* 71. **2)** *tänka, ämna, hafva för afsigt, föresätta sig.* jak forehugxar fullelika at lära döö *Su* 251. j them manne som for hughsa at göra sina gerning mz tholike matto . . . som honom thäkkis *Bu* 1: 396. — *part. pres. förut öfvertänkande el. föresättande sig, med uppsåt.* vil forehuxsande mote gudhi bryta *Bir* 2: 254. — *förtänksam.* thz hörö til witrom ok före huxande manne medh skiälum wägha thet han skal göra ella lata *KS* 21 (51, 22). *ib* (52, 23). — *som förut öfvertänkes, uppsåtlig.* mina syndir . . . badhe forehuxsande oc bradhelica görande *Bir* 4: 129. — *part. pret. förut betänkt, öfverlagd.* än mandrap war giort mz wadha oc ey mz wilia forehugxadhom *MB* 1: 425. aff wäl forhugxadom fortanka *Bir* 4: 33. *VKR* 76.

forhugsan (forhugxan *Bir* 4: 120. **forhuxan. förhwxsan** *LfK* 13; *Su* 70. **förhuxan** *KS* 27 (67, 29), *ib* (68, 29), 28 (69, 30), 82 (202, 89). **forehugxan** *Lg* 3: 528. **forhoxän),** *f.* [*Fnor.* fyrirhugsan] **1)** *betänkande, öfverläggning.* mäþ goþe forhoxän varre ok þerrä mannä som þa nästä os varo af waro raþe *SD* 5: 636 (1347). *Bir* 4: 120. *Su* 70. *Lg* 3: 528. *LfK* 13. **2)** *förtänksamhet, omtanke, försigtighet, klokhet.* thön första howdhdyghd är forhuxan, ok hete hon prudentia å latino *KS* 18 (47, 20). *ib* 20 (49, 21), *ib* (50, 22), 27 (67, 29), *ib* (68, 29), 28 (69, 30), 82 (202, 89). — *Jfr* **oforhugsan.**

forhvärva, *v. försvinna.* gudz engell forhwarff *LfK* 234.

forhyghia (för-), *f.* [*Jfr Isl.* fyrirhyggja] *afsigt, uppsåt, beslut.* thetta sama gudz wit oc förhyghia *(Cod. A* forthanke 347*)* kallas liiffs book *MB* 1: *(Cod. B)* 560. the waro scriwadhe i gudz förhygio *(Cod. A* forthanka 347*)* til himerikis *ib.*

forhäfþa, *v. L.*

forhäfþi, *n. L.* — **forhäfþis eþer,** *m. L.*

forhäghþa, *v. L.*

forhäghn, *f. hägn, skydd, bistånd.* ther til bedhis iak jhesu christi hiälp ok forhägn i allan tima *SD NS* 2: 170 (1409).

forhälgh, *f. L.* = **forhälghþ.** *VKR* 72.

forhälghþ, *f. L. förhelg, den heliga tid som närmast föregår hvar och en af de stora högtiderna.* alla andra högtidher . . . hwilkra affna ällir forhälgd the fasta widh watn oc brödh *Bir* 4: 27.

forhängia, *v.* [*Fdan.* forhænge, forehænge] **1)** *hänga framför, fästa framför.* haffue vij . . . bedit . . . menighe radhit om vort stadz indzigle her nedhen forhengiandis vid thette breff *HSH* 19: 169 (1506). **2)** *behänga, förse (med något som hänges vid).* ij [2] breff wille the göra ther oppa mz alle radzens incigle forhengia *RK* 2: 8211.

forhärdhas (för-. -adhis), *v. refl.* [*Jfr Mnt.* vorharden, vorherden] *förhärdas.* the förhärdadhos i sinne onzsko *Lg* 3: 167.

forhärdska (forhärtzska. -adher), *v. förhärda.* som hennes fatiga samueth hafde ynnan til forhärtzskät *Lg* 3: 556.

forhäria (förhärgia *RK* 3: *(sista forts.)* 4744. **forhäre** *ib* 2: 8560; **-ede** *ib* 8692**),** *v.* [*Jfr Mnt.* vorheren. *Äldre Dan.* forhærie, forhærge, forhære] *förhärja, ödelägga, utplundra, förderfva.* forhäriadhe landit *ST* 327. *ib* 340, 345. *RK* 2: 8560, 8659, 8692, 3: *(sista forts.)* 4744. at fogotane them ey forhäria *ib* 2: 8004. *ib s.* 348. *MB* 2: 184. the helga kirkio at veria henne räth störkia och ey forheria *RK* 2: 111.

forhöghia (förhögia. förhöia), *v.* [*Jfr Mnt.* vorhogen] **1)** *höja, förhöja.* watzstena closther lath iag förhögia med tin tack *RK* 3: *(sista forts.)* 4562. — *i bildl. mening.* wil iak tik förhöia oc til en storan herra göra *Lg* 3: 688. fornedre herrer och riche och förhögie och förmera städerne *HSH* 20: 219 (1507). **2)** *höja priset på.* brödet fförhögia och fförnidra *BS* 35.

forhöra (för- *MD (S)* 284**),** *v.* [*Mnt.* vorhoren] **1)** *höra efter, göra sig underrättad.* lat fforhöra om än gudh är thera win ellir ey *ST* 311. *MD (S)* 284. *MB* 2: 186. jach wilde . . . for hörä aff idher om j wilden troligä haldä ider fengilsse *Va* 47. **2)** *(med hörseln) uppsnappa.* for hörä ordh aff honom thz keysarenom mate komma til skadha *Va* 47. *Al* 2689. — *refl.* **forhöras,** *höra sig för, göra sig underrättad.* wi . . . forhördoms met them . . . hwen the framdelis wilde til lagman haffua *FM* 259 (1506).

forinnanskrivadher, *p. adj. häri (i detta dokument) skrifven.* forinnanskriuadho siälaröktena halda swasom är een mässa wm huar manadh *BYH* 1: 190 (1383).

foriägha, *v. förjaga.* foröddo oc foriäghadho ormana *ST* 328.

forkasta, *v. kasta från sig, öfvergifva.* forkasta sith munka lifwirne *ST* 53. *Jfr* **forekasta.**

forklagha (för-. fore-), *v.* [*Mnt.* vorklagen] **1)** *klaga.* gudh i hymelen see thz förklagat *Lg* 3: 335. *BSH* 5: 96 (1506). thet gudh see foreklagith *ib* 121 (1506). **2)** *anklaga.* wart oppa nya förklagath för samma saak *Lg* 3: 155.

forklara (för-. -ar, -adhe, -adher), *v.* [*Mnt.* vorklaren] **1)** *klara, klargöra, rena.* honagh, swdit oc forklarat *LB* 7: 205. **2)** *förklara, göra kunnig, meddela.* förklarer för them sina akt *RK* 3: 2183. *ib* 2875. swa som är rörth och ytthermera skal framdelis förklaras *(exprimendis) SD* 5: 209 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet). BSH* 4: 282 (1502). **3)** *klargöra, uppgöra.* tha theris rekinschap ok stycke thera mellan forclarat äre epter theris vilia *SO* 202. — (?) sin

slotloffwen forklaraden tha huru hon sculle siden sta *RK* 2: 3448. — **forklara sik,** 1) *göra sig klar, uppgöra.* at han forklarar sigh her wdi *BSH* 5: 113 (1506). 2) *förklara sig, försvara sig.* ath förklare mych för all tijlltall och ryckte, mych vppa kommit är *BSH* 5: 556 (1516). at forclara mich sielff, hwrw mijn rese gangen är *ib* 625 (1520).

forklädha (för-), *v. förkläda, kläda (i en främmande drägt).* fik see eth aff diwromen alt wäknat oc förklät j gylt harnisk *MB* 2: 238. — **forklädha sik,** *förkläda sig.* forklädde han sik *Di* 52. *Lg* 3: 673.

forkofra (för-), *v.* [*Mnt.* vorkoveren] — *refl.* **forkofras,** *förkofras, vinna större välstånd.* kalmare stadh och sloth hafwe förtaghith oss nogoth förkofras i thetta örlogh *BSH* 5: 360 (1509).

forkoma (för-. fore- *MB* 1: 259. **firi-** *L.*), *v.* [*Isl.* fyrirkoma] *L. förstöra, ödelägga, göra slut på, döda. med dat.* forkoma stadhinom *MB* 1: 192. forkoma sino liwe *Lg (Cod. C)* 996. lata forkoma honum *MB* 1: 277. — *med ack. el. kasusbeteckning som kan föreställa så väl dat. som ack.* forkoma all the kors j landeno waro *ST* 92. waro forkomin al the thingh, han fördhe j landit *Bil* 852. som alla villo sculde forkoma *ib* 841. forekoma korsins tro *MB* 1: 259. forkoma oc dräpa mins hälgha anda jngiutilse *Bir* 3: 290. hwru the matto the hälgho thre män forkoma *Bil* 850. *ib* 849. *MB* 1: 240. *ST* 440. at hans systirsyni varo swa forkompne *Bil* 851. — *fördrifva. med dat.* forkom thz the hardho som ther nor var *(aquilonis dissipavit duritiam) Bil* 860. förcomber hon allom ondom dön och lucth i manz mwnne *LB* 8: 47. — *med ack.* thz förkomber ond werk i maga *LB* 8: 45. förkommer spolorm *ib.* förkomber siukdom i mans magha *ib.* — *Jfr* **forekoma.**

forkrupin (forkropin), *adj.* [*Fdan.* forkropen, forkroben] 1) *skrufvad, konstig.* the skulu ey framföra forkrupin ällir smikra ordh som skändagästa pläga göra *(verba contorta more adulantium) Bir* 4: 74. 2) *trotsig, spotsk, genstäfvig.* forkrupin *(contumax)* olydhna *Bir* 4: 228. födhe thrydzskan son oc forkropnan *(contumacem et protervum) MP* 2: 204. thenne var son är thrydzskir oc forkropin *(protervus et contumax) ib* 305. nar wii ärwm forkropne och olydhoghe warom formannom *Ber* 65. *ib* 237. *Su* 453.

forkrupinskaper? *m.? trots.* datan och abiron stodho wp amot moysen och aaron mz höghfärdh forkrwpinskap och olydhno *Ber* 65. ozias kwnungher thok rökilsa kar mz höghfärdh forkrupinskap och olydhno *ib.*

forkruplika (-licha. forkroplika), *adv. trotsigt, öfvermodigt.* swara honom hardhelica oc forkruplicha *VKR* 30. wphögh thik ey forkroplika *Ber* 111.

forkränkia, *v.* [*Mnt.* vorkrenken] *kränka, bryta, upphäfva.* thenne wara skäliga skikkelse forkränkia *SD* 1: 207 *(öfvers.).* om . . . k. h[ans] then fridh och endrekt forkrenckthe *BSH* 5: 74 (1505). *Jfr* **oforkränkter.**

forkunna, *v.* [*Isl.* fyrirkunna] — lata sik forkunna, *misstycka.* lat thik thz enkte forkunna at gudh wil andrum nakat vnna *MD* 83.

forkyndogha (-kyndige), *v.* [*Mnt.* vorkundigen] *kungöra, anmäla.* strax thet förste thet forkärdt worder och forkyndiget *BtRK* 125 (1438).

forkyndogher, *adj. mycket slug, mycket klyftig.* wardh esau kloker man oc forkyndogher *MB* 1: 208.

forkynna (för-. forkwnna. forkynde *RK* 2: 7402 *(snarare dock impf.).* **forkinna: -kinte** *BSH* 5: 152 (1507). *impf.* **-de? -te),** *v.* [*Äldre Dan.* forkunde, forkynde] *förkunna.* thz forkynnen morgon *RK* 2: 5246. *ib* 7402, 8232. *BSH* 5: 11 (1504), 152 (1507), 176 (1507). förkynna . . . hans swenna . . . wara i ban *ib* 549 (1515). thet wele wij forkwnna fore menighethen *FM* 562 (1512).

forkällare, *m. förkällare, främre källare, yttre källare?* vndan taknan thöm nidärsta källaran mädh thöm litla forlkällaran *(för* forkällaran*) SJ* 91 (1439). mädh then litle forkällara mällan mikkels källara *ib* 104 (1450).

forkära (för-.), *v.* [*Fdan.* forkære] *klaga.* strax thet förste thet forkärdt worder och forkyndiget *BtRK* 125 (1438). thet se gud forkärth *BSH* 5: 137 (1507). thet gud see förkärt oc klaget för alle sweriges inbyggiara *ib* 175 (1507).

forköla, *v. förkyla.* — *part. pret.* om modren är forköld *LB* 7: 29. om magan er forköld *ib* 241. natwren er forkölld ynnantil *ib* 73. *ib* 74.

forköp (för-. förköop), *n.* [*Mnt.* vorkôp] *L.* 1) *förköp, köp till förfång för en annan som förut köpt samma sak el. om köpet underhandlar med säljaren. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 178. hvilkin brodher andhrom gör forköp *SO* 20. *ib* 13, 48, 50, 51, 63. 2) *förfång.* wtan alla andra älskaranna förkööp *(præjudicio) Su* 90. iak giör honom ey mykidh förköp *(har det icke mycket bättre än han) PM* LIX *(bref från Peder Ingemarsson, af* 1513, *anfördt efter Spegel).*

forköpa (firi-. fore- *L.*), *v. L. genom köp förlora el. förverka. med dat.* vtän han hauin firiköpt sinum värþorum *SR* 33.

forköpare, *m. L.*

forlagh (för- *LfK* 151), *n. vanl. pl.* [*Jfr Isl.* forlag] *föreläggande, bestämmelse, förbehåll, vilkor.* symon lagdhe siälfwir forlaghin *(Cod. C* forlaghith 949*)* ok dömde thän til dödh aff thöm twem som ey gate dödhan vp rest aff dödha *Bil* 104. *ib* 411, 478. *Bu* 509. *LfK* 151. alla idhra landzäghor skulo sälias mz aterlösn forlaghom *MB* 1: 374. jacobs söner göra widh them swika säät mz thässom forlaghom, at the skulo tagha thz sama mark a thera köt, ther abrahams släkt hawer epter gudhz budh *ib* 228. kastadhe han syu sinnom at slagh mz sama forlaghum oc ordhum *(näml. att han, om Franciscus vore helig, skulle kasta 18 ögon på 3 tärningar) ST* 74.

forlagha, *f.* [*Jfr Fnor.* forlaga] 1) *försåt. endast pl.* lagdhu hanum lenge for laghur *Bil* 250. *ib* 626. faar man en dräpa ey mz forlaghum eller ilwilia *MB* 1: 335. hwa som dräper man mz forlaghom oc giordho radhe *(per industriam . . . et per insidias) ib.* mz thinom sötasta ordhom ok marghom forlaghom tokt thu af mik sinnen *Su* 409. 2) = **forlagh.** *i sammansättningen* **forlaghu bön** *(för det i flere bland de under* **forlagh** *anförda exemplen förekommande* forlaghom *kan för öfrigt en nom.* forlagha *ligga till grund).* — **forlaghu bön,** *f. bön som*

innehåller en bestämmelse el. ett vilkor. läsom wi aff ängom hälghom manne i the hälghe scrifft tholka forlaghu bön hawa hafft til gudz, vtan the twe, moyses oc sanctus paulus *MB* 1: 348.

forlama (för-. -adher), *v.* [*Mnt.* vorlamen] *förlama, försvaga.* at richet swa bliuer förlamed med mynted *BSH* 5: 385 (1510).

forlamber (för-), *adj. förlamad, gjord obrukbar, stympad?* om öghonen ällar föthrena wardha förlame *LfK* 99.

forlana (-lona), *v. förläna, gifva.* then fatighe deel gud haffuer oss forlonth *FM* 371 (1508). *Jfr* **forläna.**

forlanga (för-), *v.* [*Mnt.* vorlangen] *eg. blifva lång.* **1)** *väcka känsla af att tiden blir lång el. af ledsnad.* lata sik forlanga, *tycka (något) vara för länge, blifva otålig el. ledsen (öfver).* vnbödh han dario at han läte sik ey forlanga, han wilde sköt atirkoma *ST* 520. lath tik thz ey förlangha *LfK* 68. **2)** *längta. opersonl.* böriade honom strax forlanga til the samma jomffru ganga *MD (S)* 299.

forlanger (före langer), *adj. för lång. RK* 2: 7086, 7521. *Di* 50. tykker mik alt före langt wara at scriffua *PK* 224. samtalan . . . wari . . . ekke off idhkeliken äller forlang *Bir* 5: 132.

forlastadher, *adj. för hårdt lastad.* skipith war forlastath *BSH* 5: 135 (1506).

forlat, *n. eftergift (från det som tvingar el. besvärar), självsväld, frihet? JP* 21, 22.

forlata (för-. firi- *L.* **forlaata: -er** *LfK* 282. *pres.* **-er.** *impf.* **-lät.** 2 *pers.* **-läst. -letzth** *SJ* 261. *pl.* **-läto. -lytho** *Lg* 3: 103. *part. pret.* **-latin.** *n.* **-latit. -lath** *BSH* 5: 59 (1505). *pl. ack. f.* **fortlatna** *för* **forlatna** *MP* 1: 261**),** *v.* [*Isl.* fyrirláta, forláta] *L.* **1)** *öfvergifva, lemna.* thu forläst mic *KL* 241. forlät värudena *(för* väruldena*) Bu* 134. forlat thässa hustruna thina *Bo* 63. *ib* 116, 131. *Bil* 277. *Bir* 1: 24, 3: 406. *ST* 117, 261. forlatir faren *MP* 1: 133. hwi forlatum *(deserimus)* wi os tha och letom gudh i ytro thingomen *Ber* 201. thu forläst thik siäluan *Bo* 212. forlatin af gudhi. ok owir gifwin vtan hiälp *ib* 196. landit är . . . förlatith ällir offwirgiffwit *MB* 2: 36. at likamens kraptr ok fäghrind mera thöm förlatr *KS* 45 (116, 49). **2)** *uppgifva, låta fara.* at forlata härdzsko *Bir* 1: 218. jak skal fulcompna min ordh ok ey forlata thom *(låta dem varda kraftlösa el. om intet) ib* 3: 405. **3)** *afstå från, upphöra med.* the forläto hedhna högtidh *Bil* 114. än han forläte at hiälpa them länger *MB* 1: 402. *KL* 90. — *underlåta, försumma.* forlata *(omittere)* hiärtans rökt *Bo* 131. at thw skuli syrghelica forlata nakra godha gerninga som thw hafdhe maat at göra *Bir* 2: 78. *ib* 3: 196. *SD NS* 1: 639 (1407). *ST* 224. at moyses forlät at sighia hurw gudh skapadhe ängla natwro *MB* 1: 47. *MP* 1: 133. *Bir* 4: 273. ey for thy forlät ödhmiuktinna mästare at han sik ey alradiupast ödhmiukadhe *Bo* 39. at han thz engalunde forlathe at han jw til sudhercöpung ridha *RK* 2: 5469. **4)** *släppa efter, eftergifva, efterskänka.* forlatande thunga pino for litla bätring *Bir* 1: 9. gud forlaater ther somligom fyerde delen aff the pyna til hulka the plictoga ärä *LfK* 282. honum wil iak fore thina skuld forlata mina wredhe *Lg* 44; *jfr* **2.** **5)** *förlåta, tillgifva.* forlät war herra them thera synder *MB* 1: 441. *KS* 23 (56, 25). hon *(synden)* var hanom för sancti egidij bön forlatin *Bil* 752. baþ tomam forlata sik. at han mödes for hänna skuld *Bu* 187. forlat þöm *Bu* 198. gärna forlatir han alla sak *Bo* 218. forlata synder *MP* 1: 131. *ib* 261. han forlatir rasklika *Bir* 1: 232. — *bereda tillgift åt el. för.* ey forläto the sidhin *(för* sidhir?*)* eller the skirslir syndinne *MB* 1: 441. — **forlata sik, 1)** *öfverlemna sig, hängifva sig.* haffuer jac nw fulkompliga sat oc latit oc fulkompliga setter oc forlater mic in til hans nade *BSH* 3: 77 (1454). **2)** *förlita sig, förtrösta. med prep.* a (pa). at sik forlata a owermagha *Al* 7168. *RK* 2: 7594. haffuer jach forlath mik paa the ordh *BSH* 5: 59 (1505). — *med prep.* til. til konungen sik fulkomliga forlatha *RK* 2: 7013. *ib* 8325. **3)** *tilltro sig, drista. med prep.* up a. engin suen forlathe sigh ther vpa at forsuma sijns husbondha äruodhe i fastegangx wijkune *SO* 67.

forlatare, *m. Jfr* **synda forlatare.**

forlatilse (forladilse *Ber* 282**),** *n. pl. och f. förlåtelse.* til aldra synda forlatilse *Bir* 2: 214. til idhrä syndä forlatilsa *KL* 134. *MP* 1: 131. *Ber* 34, 282. *MB* 2: 399. synda nadhelik forlatilse vardir vm synda angir *MP* 1: 261. thän förste *(porten)* skal kallas forlatilsa portin *Bir* 4: 92. *Jfr* **synda forlatilse. — forlatilsa bref (förlatilse breff),** *n. bref innehållande förlåtelse.* förlatilse breff . . . för thz han tha giorth haffde *PM* LXI.

forlatliker (forlatelikin), *adj. förlåtlig.* thz som mz idhrugha matte hawa warit nadhelikit ok forlatelikit *Bir* 1: 365. hon giordhe förat nadhelika synd ok forlatlika *ib.*

forledha (förlede), *v. förleda. RK* 3: *(till. om Chr. II, red. B)* 6302.

forlidha (för-. forliidha: -er *MB* 1: 304. *part. pret.* **forlidhin. förlidhin. forledhen. forledin** *(ack. pl. n.) SO* 144. **förleden** *(ack. sing. m.) FM* 305 (1507)**),** *v.* [*Mnt.* vorliden] *L. gå bort. a) om lefvande varelser: aflida.* thz iak skal dö oc brat forlidha *Al* 10461. epter therris forlidna fadher *SJ* 383 (1473). *b) om handling el. tillstånd: förlida, förgå, upphöra.* aff them wadha ther nw är forlidhin *MB* 1: 261. *ib* 304. *Va* 55. then tidh hoffwit thz forleedh *RK* 1: 4260. hans sorgh mon honum bradhlika forlidha *Fl* 422. *Al* 822. *c) om tid: förlida.* om nager ordh i brädzsko, som jak gissar, i honom förkastade i förliden tidh i eskilztwna closter, om nagher ärende skedh wooro i förliden tiidh *BSH* 5: 304 (1508). at wi . . . förlidhnan tima oc aldher granlika ransakom *LfK* 71. ransaka förlidhna dagxsens glömsko *ib* 70. thwem aarom forlidhnom *MB* 2: 220. äptir try aar forlidhin *ib* 321. *Lg* 3: 176, 403. fore nagar forledin aar *(för några år sedan) SO* 144. om sancti pauli tiid conversionis nw nest forledhen *BSH* 5: 189 (1507). om sancti johannis midsommers tiid nw nästförledhen *ib* 194 (1507). *ib* 198 (1507). *FM* 125 (1501), 305 (1507). j forlidne xij aar *(under sistförflutna tolf år) ib* 270 (1560).

forlidhliker (forlidheliker), *adj. transitorius, öfvergående, förgänglig.* j thenna stakkotta oc forlidhelika timan *Su* 251.

forlidhning (förlidhnigh), *f. försvinnande, upphörande.* alla godha gambla sidhanna förlidhnigh *Su* 68.

forlika (för-. forliika. förliika *RK* 3: 2044. *pres.* **-ar.** *impf.* **-te. -adhe.** *part. pret.* **-ter. -adher**; *n.* **-at** *RK* 1: 2815; **-et** *ib* 1304; **-it** *ib* 3455, *de båda sistnämda i rimslut***),** *v.* [*Mnt.* vorlikenen, vorliken] **1)** *förlika, försona.* iak vil idher väl forlika *Iv* 5207. *ib* 5221. *Di* 156. *RK* 2: 5398, 5535. tha j vorden vidh skultwna forlichte väl *ib* 4699. waaro wäl forlikte til en gantzskan ända vm fornempda joan thörgilsons arff *SJ* 152 (1447). at the . . . tik fullelika forlikade warda *Su* 380. at thu *(näml. Jungfru Maria)* them mz thinom wälsignadha son fridelika forlikar *ib* 206. tha han sua mz brödra schapit forlichter är *(d. v. s. då han fullgjort sina åligganden mot brödraskapet)* *SO* 103. **2)** *bilägga, uppgöra.* om vy kunnom thz forlika *RK* 2: 4761. *ib* 5276. thz war forliket *ib* 1: 1304. *ib* 2815. som thz förra war forlikit *ib* 3455. — *ingå förlikning el. uppgörelse.* at gyse van helpte a sins brodhers wegna kortz van helpte. hafuer forlikat ok forsonat wm hesta ok hafuor. ok alt annat som thäs kortz thiänera misto. tha biscopin slaghin wardh *BSH* 1: 166 (1376). **3)** *genom uppgörelse el. öfverenskommelse tilldela.* huilkit godz the for:de ädle herrer oc flere dande men tha henne oc clostreno til enadhe oc forliikte *FH* 5: 33 (1465). — **forlika sik, 1)** *förlikas, försonas.* mz ödhmiuktenne forlicom vi os mz gudhi *Bo* 41. sättom os ok for likom . . . mz warom owinom *Bir* 1: 192. *MB* 2: 129, 303. *LfK* 74. bidhiandis at alzsmäktogh gudh wille sigh fulleliga förbarma oc förlica owir sith folk oc sina tiänara *(ut in finem servis suis reconciliaretur)* *MB* 2: 305. konungen aff danmark ok aff swerike the willo sik bade bäter forlika *RK* 1: 1095. *ib* 3: 2044. **2)** *öfverenskomma, uppgöra.* äftir thy wi oos forlikadhom oc jwir eno vordhom *SD NS* 1: 69 (1401). **3)** *komma samman, förenas.* at all ren thing fforlikin sik *(conveniant)* mz renom *Bir* 4: 105. — *refl.* **forlikas, 1)** *förlikas, försonas.* at mannin skulle sätas ok forlikas mz mik *Bir* 2: 293. marsken och erik forliktoss swa *RK* 2: 4242. *Bir* 4: 120. *Di* 177. *MB* 2: 323. **2)** *förlikas, vara ense, komma öfver ens.* folket forlikes wäll *BSH* 5: 234 (1508).

forlikan (-liikan), *f.* **1)** *förlikning.* om thenne forsonen och forlikan *FM* 105 (1498). **2)** *uppgörelse, öfverenskommelse.* j huilka sämio oc forliikan jac togh oc anamadhe j gen . . . torpet kaytaranta *FH* 5: 33 (1465). — *uppgörelse, bemedling.* epter danda manna raadh oc forliikan *FH* 5: 32 (1465).

forlikare (för-), *m. försonare.* förlikaras ämbete a sik tagha *LfK* 74.

forlikilse (för-), *f.? förlikning, försoning.* ärw the giordhe til enna förlikilse *LfK* 73. skal kallas forlikilse oc mildhetinne porter *Bir* 4: 92. — **forlikilsa tekn,** *n. tecken till förlikning.* *Su* 47.

forliknilse (för-), *f.* = **forlikilse.** *LfK* 86.

forlikning (forliikning. forlijkning. forlichning. forligning), *f.* [*Mnt.* vorlikinge] *förlikning, uppgörelse.* vm ena forlijkning mellen . . . hans van belmen oc jöns dalakarl . . . vm en mwr *SJ* 94 (1435). at wara ower ena dächthingan oc forliikning vm ena mark arlica ränta *ib* 53 (1441). en wenligh oc kiärligh forlichning och dagtingen imellem . . . birgitte . . . och . . . matz philpusson om . . . birgittes morgengaffwor *FH* 1: 187 (1498, *nyare afskr.*). effter den dom och forligning . . . richens raad oss emellom giorde *BSH* 5: 548 (1515).

forlof (förloff), *n.* [*Mnt.* vorlöf] *lof, tillåtelse.* *SO* 223.

forlop (-lopp), *n.* [*Mnt.* vorlôp] *förlopp, tilldragelser.* effter sadane skadeliget forlop *BSH* 3: 184 (1467, *afskr.*). thet forlop *(det som förefallit)* mellom honom ok her iwer axelsson *ib* 4: 125 (1488). — *förlopp, utveckling, historia.* aff werdlinna forlopp *PK* 219.

forlosna, *v. lossna.* det snaresthe isen han forlosnar *BSH* 5: 251 (1508).

forlossa (för-. forlosa. -adher), *v.* [*Mnt.* vorlosen] **1)** *befria, utlösa, utrexla.* til ath förlossa thenne fatige man *FM* 348 (1507). at the motte bliffue forlosadhe aff then sware och longlige twangh, nödh och fengelse *BSH* 5: 428 (1510). ath iii (3) her niels bosons tiänara motthe förlossos medh ii (2) waara oc en her erics tiänara som han grep tiil kalmarna *ib* 110 (1506). **2)** *lösa, göra fri (från).* ath jach snarlige motthe bliffwe forlossedh wt aff thette lyffthe *BSH* 5: 342 (1509). **3)** *aflösa (genom inträde på någons post).* i loffuedhe velie sendhe hiit brymss eller en annen godh karll, mich skulle forlossa *BSH* 5: 236 (1508). när jak är forlossadh *ib* 237. **4)** *lösa, upphäfva, göra slut på.* then bestalningh och fordärff forlossä *HSH* 19: 10 (1501). — *Jfr* **forlösa.**

forlossing (förlossing. forlossningh), *f.* [*Mnt.* vorlosinge] **1)** *förlossning, räddning, undsättning.* om vij faa hielp tiil förlossing *BSH* 5: 12 (1504). wtan alla trösth och förlossingh *ib* 318 (1508). jach haffwer . . . ingen swar eller forlossningh fangith *ib* 268 (1508). **2)** *aflösning, befrielse från post el. tjenstgöring.* i haffwe bryms och mich loffwedh forlossing nw om paasche *BSH* 5: 352 (1509). *ib* 331 (1508). — *Jfr* **forlösning.**

forlova (för-), *v.* [*Mnt.* vorloven] **1)** *lofva, utlofva.* wilthw mik thz förloffwa *Lg* 3: 121. til förloffuada fädirnis landit *Su* 148. — *bortlofva.* forloffwer icke for:de garde *BSH* 5: 294 (1508). — *Jfr* **forelova. 2)** *afsäga sig, afstå från.* the forlofwadho manna samföghilse *ST* 20. *ib* 144.

forlovan (-loffwen), *f. borgen; borgensman, löftesman.* wil jag wara god for hanom oc hans forloffwen i stockolm, at the oc han skole komme oc sta idert herredöme tiil rette *BSH* 5: 380 (1510).

forlovare (för-), *m.* [*Fdan.* forlovere] *löftesman.* thetta lowar iak . . . met mino forlowarom *FM* 40 (1420). ware förloffware *(fideiussores et compromissores)* *SD* 5: 212 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* konwngh wallemars troloffware och förloffware *(fideiussores et compromissores)* *ib.* *BtRK* 186 (1455). haffwande sigh gudh til sighrens förloffware *(sponsorem)* *MB* 2: 311.

forlust, *f.?* [*Mnt.* vorlust] *förlust.* *SD* 5: 566 (1346).

forlusta (förlosta *Lg* 666. **för löstha** *Di* 228, 288**),** *v.* [*Mnt.* vorlusten] *förlusta, förnöja.* forlustade ok frögdedhe theres hiertä *LfK* 248. — **forlusta**

sik, *förlusta sig, roa sig. Bo* 6. *ST* 322, 325. *Lg* 157, 666, 3: 716. *Di* 228, 288.

forlykkia (för-), *v. innesluta. MB* 2: 33.

forläggia (för-), *v.* [*Mnt.* vorlegen, vorleggen. *Jfr Isl.* fyrirleggja, forleggja] *L.* **1)** *förlägga, lägga el. sätta på orätt plats.* thz war forlakt *Lg* 807. **2)** *förderfva, förstöra, ödelägga.* then tiid iack wille them förlacth *RK* 3: *(till. om Chr. II, red. A)* 6388. haffde iak tenct alle thera makt jnnan en kort tiid haffua förlacth *ib (red. B).* **3)** *afspärra från, afskära från tillförseln af, undanhålla.* töm bilagde äru kost ok födho förläggia *KS* 87 (211, 95). **4)** *sko (en häst)? framsko, lägga framskor under (en häst)? Jfr Kalkar, Ordbok* 1: 653. for en klippare at forlegghia mz vj stampeskoo *SO* 73. — *omlägga (skor) under en hästs fötter? lägga (skor) under framfötterna på en häst?* at forlegghia skona *SO* 72. **5)** *betala, ersätta.* at eder herredöme . . . wille hanom förläggie oc betänkie noget för för:ne skade *BSH* 5: 75 (1506). — *Jfr* **foreläggia.**

forlägning, *f.* [*Fdan.* forlægning. *Mnt.* vorlegginge] *ersättning, godtgörelse.* badh oss om noker ythermeer hielp oc forlegningh *BSH* 4: 77 (1481).

forläkis värk, *n. L.*

forläna (för-. -er *BSH* 5: 166 (1507), **-te, -ter),** *v.* [*Mnt.* vorlénen] **1)** *gifva ss län, förläna.* at han honum nakath forläna ther han matte honum fore thiäna *Al* 3811. *ib* 1649. slot och län . . . skiffta och forläna *RK* 2: 5302. forläute hanom abo *ib* 7549. haffue wij vnth och forlent oc medh thette wort opne breff vnnä och forlenä honum calmarna slot stadh oc län *BSH* 4: 102 (1483). *ib* 5: 166 (1507). — *förse med län.* wille them sa hielpa oc forläna at the skullo hanom weleliga tyäna *RK* 2: 7560. **2)** *gifva, skänka, förunna.* thet litla, som gudz nadh hafuer mik här forlänt *SD NS* 2: 10 (1408). gudh hafwer honum sigher forlänt *Al* 3155. aller time os förlänther *LfK* 70. *Lg* 661. *MB* 2: 258, 273. *Su* 338. — *Jfr* **forlana.**

forlänge, *adv. för länge.* töffwe ekke forlänghe *MD* 168.

forlängia (för-), *v.* [*Mnt.* vorlengen] **1)** *förlänga.* hon (ɔ: balsama) forlängir människionne sith liiff *ST* 204. *ib* 513. *RK* 2: 1757, 3: 3632. *SO* 30. *Bir* 4: 118. *MB* 2: 27. **2)** *fördröja, uppskjuta.* min wmwändilse . . . forlänghia *Su* 251. sadant möthe opsätthie oc förlängie *FM* 305 (1507). thet möthe . . . kwnde tiil noghre formere aar vpskiwtis och forlengis *ib* 572 (1513). then raagaangh är förlängdär til v aar *ib* 589 (1513). **3)** *dröja.* nar moyses senkade ok for längde at atirkoma *Bir* 1: 153. *Su* 86. — *dröja, qvardröja.* tha som blomstrande aldren än förlängdhe *Su* 87. — **forlängia sik,** *förlängas, utdragas?* ath then förrörde dagh, möthe ok räthgangh skal ythermera förlängia sik, än the andhra tilförende giorth hafwe *BtRK* 282 (1473, *orig.*).

forlängilse (-else), *n. pl.? förlängning.* wm then dagx forlängelse *BSH* 5: 37 (1505).

forlänilse, *n. pl. förläning.* at the thenna wnnilse oc forlänilse ingenlundh wilia hindra formindzska eller forkrenkia *DD* 1: 133 (1483). — **forlänilsa bref (forlänilse-),** *n. förläningsbref.* fulbordha och stadfestha thet forlänilse oc wnnilse breff i allom synom articulis *DD* 1: 133 (1483).

forläning (för-. -ar?), *f.* **1)** *förläning, län.* iak fik then forläningh *BSH* 4: 297 (1501). hwilken som hade häredzhöffdinge dömeth i förläning aff edert herredöme i gwlbergz häredh som iak i förläningh aff edher haffwer *ib* 5: 13 (1507). wisby . . . hwilkit han och tha i förläning hade *RK* 3: *(sista forts.)* 5054. mz goda förläningh them begåffua *ib* 5270. *ib* 5354. at jac maa nywthe the forläninger *BSH* 5: 40 (1505). at mich noget aff for:de forläninger skulle wnryckies *ib. ib* 45 (1505). **2)** *i förväg gjord utbetalning, förskott.* äskiade wij . . . aff huariä kirke i calmarna län, en venliig förlening, paa tienden som faller paa vara vegna viid huaria kirke, saa lenge thet tienden kunne for[skreff]ne förlening betala, huilken förlening vij redelige vtfingo *BSH* 4: 351 (1503). — **forläninga bref (forleninghe-),** *n. förläningsbref.* mit forleninghe breff pa kronenis gard korssholm och korssholms len *FM* 252 (1505).

forlätning, *se* **förbätring.**

forlöpa (för-. *impf.* **-lop. -lopp. -löp.** *pl.* **-lopo. -loppe.** *part. pret.* **-lopin. -löpin),** *v.* [*Mnt.* vorlopen] *L.* **1)** *löpa bort.* — *part. pret. förlupen.* forlopne drengia *SO* 159. **2)** *förlöpa, löpa bort från.* förlöpa stadhen *BSH* 5: 318 (1508). rymdhe the och förloppe gardhen *ib* 554 (1516). *HSH* 20: 210 (1507). **3)** *förrinna.* bloden forlöp hanum *Di* 150. blod[en] är mik fast forlopen *ib* 82. *Lg* 3: 88. **4)** *förlöpa, förflyta.* saa förlöper then hösth oc winther nath *RK* 3: 987. *ib* 4115, 4165. *Lg* 3: 474. i thenna forlöpen thima *BSH* 3: 161 (1465). ther med seal tiden förlöpa *ib* 5: 18 (1504). til tess legdhen war när forlöpin *ib* 83 (1506). i thet forlopna örlög *ib* 4: 240 (1498). **5)** *aflöpa, försiggå.* saa förlöper thetta spiil *RK* 3: 3890. — *förefalla, inträffa.* thet i thet forlopna ärende [icke] i nogla motte for när taghe *BSH* 5: 336 (1508). — **forlöpa sik, 1)** *gå undan, afsöndra sig?* her iwar sculle her steen finlandh faa thz wille siik tha förlöpa saa dyrth monde swänske thz köpa *RK* 3: 2726. **2)** *förlöpa, förflyta.* effter thet tiden sigh fasth förlöpir *BSH* 4: 146 (1495). förlopo siig wedh ii^c aår *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 277 *(prosa).* **3)** *förlöpa, aflöpa, försiggå, gå.* hwro thet siigh förlöper ther *BSH* 5: 168 (1507). hwre ther wore sig förlopit *FM* 145 (1503). horlediss sig forlopit är om kalmarna stad och om the summo peninga *BSH* 5: 6 (1504). sa är thet sig forlöpith medh thesse godhe men *ib* 83 (1506). hwro hon (ɔ: dägtinga) sig forlöpa wil *ib* 6 (1504). hure sig then dagtingen war forlopen *ib* 18 (1504). the ärende, som förlöpa sik millan . . . ärkebyskopen oc idher *ib* 3: 180 (1467). hwru all ärende och taal sig nw ther forlopp *HSH* 22: 43 (1493). — *refl.* **förlöpas,** *förlöpa, förflyta.* saa förlops thz een lithen riidh *RK* 3: 671.

forlöpa (for-), *v. L.*

forlösa (för-), *v.* [*Mnt.* vorlosen] *förlösa, frälsa.* gudh wt sände gedeon hwilken them förlöste *MB* 2: 83. — *utlösa, utvexla.* om ider werdighet teckis förlösa the andra ffonge *FM* 348 (1507). — *Jfr* **forlossa.**

forlösning (förlösningh *BSH* 5: 428 (1510).

förlössningh), *f.* [*Mnt.* vorlosinge] **1)** *förlossning, befrielse. BSH* 5: 428 (1510). **2)** *aflösning, befrielse från sin post el. från tjenstgöring.* göre mik förlössningh *BSH* 5: 441 (1511). — *Jfr* **forlossing.**

form (-ar), *m.?* [*Isl.* form, *n.*] = **forma 1.** vi [6] formar, sma ok stora *BSH* 5: 506 (1512). former till ath gythe slanger och andre bysser vtöffuer *HSH* 20: 247 (1508). *Jfr* **bysso form.**

forma, *f.* [*Lat.* forma] **1)** *form el. modell hvari något inneslutes för att formas; form hvari något inpressas.* at . . . thz som innelykkis j formonne skuli starklica thrykkias oc pressas til thäs thz fa formonna liknilse *Bir* 2: 55. — *form hvari något ingjutes, gjutform.* nar een klokka gödz vtsprang vällande malmin aff giutonne oc formonne *Bir* 3: 15. en forma aff järn j hwilko järn lodhen gywthas *PM* XLVI. — *form hvaröfver något formas.* lima ther mz samman tre äller fira faalth läroffth, oc apthera pa nokre formo som fäller segh äffth likamsens skapnath *PM* XLVII. **2)** *bild.* thz ämpne älla formo som han giordhe af lereno *Bir* 1: 229. **3)** *form, gestalt, skapnad.* tedhe jak miskundsambir gudh mik mannenom j the formo som honum var liik *Bir* 2: 297. *ib* 116, 122, 3: 245, 4: 130. *Su* 24, 27, 276. fulasta oc ledasta diäfflanna stiwggelika änlite oc otäkka formor *ib* 129. **4)** *utsträckning, storlek?* the *(fönstren)* skulu haffua qwämmelika formaa j länkdinne oc ekke wtan ena alin j breddinne *Bir* 5: 45.

formagha (förmaga. formogha. formugha *Bir* 4: 239. *pres. ind.* 1 *och* 3 *sing.* **forma. förma** *LfK* 98. **ffarma** *FM* 130 (1502). **formagh** *SO* 84; *MP* 1: 13, 56, 88. **formag** *Di* 56. **förmagh** *MB* 2: 304. **förmaagh** *RK* 3: 3592. **formar. förmaar** *LfK* 36; *Lg* 3: 99; *FM* 339 (1507). 3 *pl.* **formagho** *Bo* 208. **formoghu** *ST* 332. **formogho** *KL* 44. 2 *pl.* **formoghin** *KL* 141. *impf.* **formate. förmatte.** *part. pret. n.* **förmat** *Su* 33), *v.* [*Fnor.* formuga, fyrirmoga. *Mnt.* vormogen] *L.* **1)** *förmå. med inf. utan* at. vm han forma þet frälsit vppe haldä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). han formate ok eigh mer nima än aue maria *Bu* 7. han formatte ekke ropa mz munnenom *Pa* 19. *Bu* 508. *MP* 1: 13, 88. *KL* 8, 32, 44, 141. *Bo* 208. *Bir* 1: 15 *o. s. v. MEG (red. A)* 55, 57. ey gitandis äller förmagandis lidha tolken gudz wanhedher *MB* 2: 220. — *med inf. med* at. vm han ey þiänist forma at györä *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). at the for maghin at fulkomna sin vilia *Bir* 1: 17. at engin sculde formugha at vpfara vm han *ib* 4: 239. *MP* 1: 56. *SO* 84. — *med underförstådd inf.* byndom wi oss . . . til at fulcomä skulä oc tilläggiä swa mykit goþz . . . þet rascastä wi äller þe formaghum äller gitum *SD* 5: 564 (1346). wil jach kome thet snareste jach förmaar *FM* 339 (1507). han ridher thz mästa han forma *Fr* 119. haffuer iak nw lönt tik thz beszta iak formag *Di* 56. — *med part. pret. n. (jfr* **gita***).* hwndane förmatto napplika ther aff ätit *Lg* 3: 401. *ib* 404. — *med ack.* wäl haffdhe gudh funnith oc förmat *(haft i sin makt)* . . . mangha andra skälika matthor at atherlösa mankönet *Su* 33. forma han ey *(förmår han ej betala)* böther *EG* 65, 66. gudh ther alt forma *Iv* 513. *ib* 2926. huat kan ällir formar en dödher oc rwtin hwndher *Su* 197. — *med gen.* tha han täs förma *LfK* 98. — *med prep.* skal thin thräl som är thin licamme ey formogha *(vara herre)* owir thina siäl *Bir* 3: 211. enkte skalt thu for mogha gen *(af senare hand rättadt till* mot*)* gudz folke *Bil* 448. — *abs. förmå, hafva makt el. kraft.* tappar then som mynna forma *RK* 1: 697. han saa at han bäter formatte *ib* 273. thän bäst forma *Fr* 735. **2)** *utverka, genomdrifva (jfr Äldre Dan.* formuge, *se detta ord hos Kalkar* 1: 672*)?* förmöte *(för* förmate?*)* wij, ath then förrörde dagh, möthe ok räthgangh skal ythermera förlängia sik *BtRK* 282 (1473, *orig.*). — **formagha sik,** *hafva kraft, orka.* at mannen ligger i stora wanmakt oc forma sig inthe *LB* 7: 171.

formagha (för- *MB* 2: 242; *Su* 35, 67, 112. **formogha. formoge. fforma. fformaa** *FM* 391 (1508). **formoo** *ib* 407 (1509)**),** *f. förmåga.* för thy at tolkens fulkomnelikhetz höghet lankt owergaar mina konst oc förmagho *Su* 112. effter waro formagho *RK* 2: 5364. epther myn fforma *FM* 222 (1505). äpther sinne bätzste formago *Lg* 824. äpter myn ytyrste formogha *BSH* 3: 174 (1466). epter alles vare yterste formage *ib* 5: 29 (1504). epter min yterste makt oc formoge *ib* 60 (1505). epter myn fatigho formago *ib* 594 (1517). *FM* 391 (1508), 407 (1509). *MB* 2: 242. *Su* 35, 67, 261, 275.

formaghan (-maghen), *f. förmåga.* pilten läre siden embetet epter sina formaghan *SO* 146. epther var ijtherste macht och formaghen *FM* 438 (1509). effter war fatighe formaghen *ib* 562 (1512).

formagher? *n. förmåga.* wij vilie beuise oss her vdinnen epter warth yterste formagher *FM* 414 (1509).

formal (-maal), *n.* [*Äldre Dan.* formaal. *Jfr Isl.* formál] **1)** *förelagd tid.* nu är ey mera ater än swo aff thera formaal *Iv* 4746. **2)** *pl. det som någon uttalar före sin död el. på sitt yttersta, (en persons) uttalande af sin sista vilja, testamente.* thänk sköt a thiin formaal *Al* 10169. *Jfr* **formäle.**

forman (för-), *m.* [*Isl.* formaðr, fyrirmaðr] *L. förman, höfding. SR* 24, 28, 34. warin lydhne allom förmannom af gudz wäghna *KS* 64 (159, 70). nokon forman fore sik taka *SD* 5: 639 (1347). gudh giordhe mannin forman fore all creatwr *MB* 1: 99. formän ower wars herra folk *ib* 263. rikesins forman *RK* 1: 233. fra þöm dagh wi til kronunnä i swerike forman waldoms *SD* 5: 562 (1346). — *anförare (i krig).* sculde forman vara for cristna manna här *Bu* 496. þera forman ok härtoghe var mauricius *ib* 508. han skulle wara thera forman *RK* 1: 97. — *landsherre, konungens högste ämbetsman inom ett landskap?* insigle . . . äsbiorn cristiärnassons, formans i östergötlande *SD NS* 1: 585 (1406). — *föreståndare, förvaltare.* fornempnde domkirkio formannom antuardha swa mykla jordh *SD NS* 1: 211 (1403). prebendenne förmen clerker eller lekmen *SJ* 242 (1454). *Jfr* **formyndare, forstandare.** — *prælatus, kyrklig förman, styresman, styrande.* thin lydhna som thu thiänadhe mz thinom formannum *Bil* 116. tha burdhis kirkionna hedher ok hänna formanna *ib* 118. kirkian ther han är forman fore *Bir* 1: 70. *ib* 304, 2: 183. wi *(näml. biskopen)* som a gudz wägna hännes *(kyrkans)* forman ärum *BSH* 1: 36 (1396). thu äst thinna brödhra förman oc prelate *Su* 70. iudha forman *(princeps sacerdotum,*

annars iudha biskoper*)* *Lg* 41. sancta tecla wart före sat oc förman för manghom renliffwis iomffrum *ib* 3: 157. at aldrigh nakor closter människia oc hälstz förmannen maa nakontidh siälffwer haffua, ällar androm loffwa nakot eighit *LfK* 4. *ib* 142, 143. swa at klostersins formän magho thet frälselica behalda oc nytia *SD NS* 1: 201 (1402). *ib* 207 (1403), 231 (1403). fornempda klosters *(Nydala klosters)* abote äller forman moghu thessom godzom for:dom styra *ib* 2: 58 (1408). at forsmaa oc wanwördha sin gudh oc sina formän . . . som äru abbatissan oc confessor *VKR* 19. jak skal bliffua een leeksyster vtantil oc lydhna epther reglan haldha miuom formannom modher oc fadher j for:da nadhendals clostre *FH* 4: 68 (1458). brodher thomas fader oc forman *(prior el. confessor)* j nadhendals clostre *ib* 3: 158 (1466). *ib* 4: 15 (1451). mistäkkis mik ey at ödhmiuktinna och formans byrde *(bördan att vara abbedissa)* taki til sik ödhmiuk änkia *Bir* 4: 72. *VKR* 11. modhir abbatissa . . . scal skipa ena aff them systromjn vtan fore . . . som them j thera embete oc ärfuodhe scal fore staanda oc scal kallas syster forman *ib* 27. *ib* 28. vtan modhir abbatisse ellir systor forman wit oc enkannelichit orloff *ib* 29. een aff them fyra som korsit bära scal wara swa som allas brödhranna vtan til forman *ib. ib* 5. — *Jfr* **örlöghis forman.** — **formanz döme (förmanz-** *LfK* 4. **formandz-** *Bo* 94. **formans-** *MP* 2: 84**)**, *n. förmanskap, en förmans el. styresmans ämbete.* syntis nakat höghre af formanzdömeno *KL* 330. som girnas hedhir oc formanz döme *(prælationes)* *Bir* 3: 177. *Bo* 94. *MP* 2: 84. *Su* 66, 229. *Lg* 3: 259. *LfK* 4. — *förste plats.* gudhelikin kärlekir är swa som trä aff hulkom alla dygdhe framganga, mällan hulka lydhnan hallir formanz döme *Bir* 3: 230. — **formanz ämbite (formans-)**, *n. en förmans el. styrandes ämbete, förmanskap.* at han säti them *(abbedissa el. confessor)* aff sino formans ämbite *Bir* 5: 49.

formana (för-), *v.* [*Mnt.* vormanen] **1)** *påminna, erinra om.* iak wil thik formana opa hwru thit lifwerne pläghar sta *Al* 6543. tha formanadhe än brodhrin han om sina lofwan *(do ermainde in der broder sinre geloifden)* *ST* 69. **2)** *mana, förmana, uppmana.* formanadhe them ok aff taldu *Bil* 229. *Lg* 3: 295. — *med dat.* wii . . . förmanom allom them . . . at the . . . tiend troliga giöra *SD* 4: 38 *(öfvers.)* — *abs.* förmanade thz högxta the kundhe *RK* 1: *(sfgn) s.* 182. — *mana, förbinda (genom ed).* j thässom eedh, mz huilkom thu haffwir os förmanadh *(adjurasti)* *MB* 2: 7. — *mana (en ande el. sjukdom), besvärja.* thu formaner mik swo högth *Lg* 3: 62. jach formanar tik. then lede fleen, we oc wärk. mäder thom blodogha fothom ther ihesus gudz son han trödh til sith martirium . . . thz then ledhe fleen. tw skalt förgas *LB* 7: 15. *ib* 14, 15, 16, 17, 18.

formanger, *adj.* **1)** *för mången.* the orma waro . . . alt formange *Al* 9294. **2)** *ganska mången.* fordärffwadho diäffla formangt salught modherbarn som nw faar rätta cristno *MB* 1: 341.

formanilse (för-), *n. pl. förmaning. Lg* 3: 665. mz godhom förmanilsom *LfK* 139.

formaning, *f.* [*Mnt.* vormaninge] *förmaning. Bir* 5: 8. — *uppmaning. HSH* 20: 30 (1506).

formanna (för-. -adhe), *v.* [*Mnt.* vormannen] — **formanna sik,** *drista?* förmannado sigh mote them stridha *MB* 2: 310.

formargher, *adj. ganska mången.* ther flughu formarghe fughla om kring *Al* 938.

formen (-meen), *n. præjudicium, förfång.* at ey warde klärkerino nakot formeen *Bir* 4: 104.

formena (formeena. förmena. -ar, -adhe *el.* **-te, -adher)**, *v.* [*Äldre Dan.* formene] *förmena, förhindra från, afhålla från. med dat. och ack.* formente hänne födho *Bil* 487. fortakir honum ok formenar gudz nadhe *Bir* 3: 94. han formeente them natwrlik krapt *MB* 1: 296. formena lykamenom olofflika gerniga *ST* 47. thz skulle honom engen man formena *RK* 1: 288. — *med två ack.?* lät hona gripa ok hardhlika göma ok födhona formena *Bil* 485. war han oc wtkastadher aff paradiis . . . oc formenath thäs inganger til liiffsins trä *MB* 1: 231. — *med dat. och inf.* möu for menadhe hanum jn koma *Bil* 212. lijffs trä födha formente likamenom at rotna *MB* 1: 107. formenar han them at göra thz ther the matto mz natwra krapt *ib* 296. — *med dat. och en sats inledd af* at. ey formatto twa människior honom halda älla formena at han ey sik vfördhe sinom klädhom *KL* 362. — *förhindra, afvärja, afstyra. med ack.* osther formenar smeltningh *LB* 7: 60. formena gudh stundom naturinna fruktsamlighet *Lg* 3: 42. förmena tilkommande tanka *ib* 417. han skal ey at enast formena syndelik thing, vtan oc thera ämpne *ib* 442. — *med sats inledd af* at. formeente at fisken kunne ekke koma in j wikena *FH* 4: 15 (1451).

formena (förmena. förmeena. -te), *v.* [*Jfr Äldre Dan.* formene] **1)** *förmena, hålla före.* ey skal thu förmena ware *(för* wara*)* släkt offwir giffwa wan gudh *(noli autem putare genus nostrum a Deo esse derelictum)* *MB* 2: 300. **2)** *hafva för afsigt, ämna, sträfva.* the som förmeentho wtödha oc fordärffwa jwdzska folket *MB* 2: 196.

formera (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* formera. *Lat.* formare] *forma, dana, bilda.* gullit kan ey formeras j nokra gärninga vtan eldzsins tilgärning *Bir* 4: *(Dikt)* 270. jak gifwir thik ämpnit. ok thu formerat sidhan som thik thäkkis *Bo* 183. sidhan min likame war giordhir ok formeradhir *Bir* 1: 23. takir han (ɔ: diäfwllin) ok formera sik licamma aff vädhreno *ib* 3: 200. *ib* 1: 107, 133, 2: 252. *Su* 355. *MB* 1: 35. formeradhe mantzlika röst i thera mwn *ib* 43. äftir thet han hafdhe them bref fangit all formeradh *(motsvarande ställe i Bil har:* confirmeradh 895, *trol. den rätta läsarten)* äptir sinom viliä *KL* 147.

formera (för-), *v.* [*Mnt.* vormeren] *L.* **1)** *förmera, föröka.* vppa thet at forscrifne gudz tieniste kunne formeres ok for ökis *SO* 33. *ib* 101. *Lg* 3: 703. **2)** *förstora, förstärka.* fornedre herrer och riche och förhögie och förmera städerne *HSH* 20: 219 (1507).

formere, *adj. komp.* [*Äldre Dan.* formere] **1)** *förre, föregående.* biscop magnusis formere scriffuelse *FH* 1: 170 (1496). **2)** *framtida, framdeles kom-*

mande; senare. thet möthe . . . kwnde tiil nogre formere aar vpskiwtis och forlengis *FM* 572 (1513).

formermer, *adv.* [*Jfr Isl.* fyrrmeir *och Mnt.* vortmer] *yttermera, ytterligare?* ath wy wilia formermer sethia oss til wäria *BSH* 3: 46 (1452).

formiddelst, *prep.* [*Mnt.* vormiddelst] *förmedelst, genom.* formiddelsth gudz naadhä *BSH* 5: 192 (1507, *daniserande*).

formidhla (formedhla), *v. medla, förmedla.* nadhinna formedhlande *(gratia mediante) Su* 266.

formindra (förmyndra. -adher), *v.* [*Mnt.* verminderen] *förminska.* tha the sik sagho förmyndrada *MB* 2: 137.

forminnering (-mynnering), *f.* [*Mnt.* vorminneringe] *förminskning. SJ* 321 (1465).

forminzka (fformindzka: -ar *SEG* 111. **formintzske: -es** *FH* 7: 63 (1505, *afskr.*). **förminzka. -adher),** *v. förminska.* at the ok thera kununglika wald ok hedhr warda ther af huazke förminzkat medh försmåelse ella olydhno *KS* 38 (100, 41). *ib* 73 (179, 80). *SEG* 111. *FH* 7: 63 (1505, *afskr.*).

forminzkilse (formynskilse), *n. pl.? minskning.* vthan alle gensängn formynskilse eller forsymilse *FM* 174 (1504).

formodh (för-)? *n.?* [*Mnt.* vormôt] *förmodan.* — til formodhe, *efter förmodan.* thet i wäll til förmodhe *(möjl. att fatta ss stående för* til at formodhe*)* hörth och förstandeth hafwe *BSH* 5: 359 (1509).

formodha (för-. fformogha: -er *FM* 131 (1502). **formoge. förmoge. formaage.** *pres.* **förmodher** *RK* 3: 1964. **förmodher** *ib* 1055. **fformogher** *FM* 131 (1502). **förmogher** *BSH* 5: 416 (1510). **formor** *ib* 71 (1505). **formaar** *ib* 125 (1506). **förmar** *ib* 482 (1511). **förmaa** *FM* 420 (1509). *pres. part.* **formodhandis. förmoandes. formoendes. formondes.** *impf.* **förmodde** *FM* 240 (1505). **förmoddä** *RK* 2: *s.* 345. **formode** *ib* 3166. *part. pret. n.* **formot** *RK* 2: 7895. **formoth** *BSH* 4: 261 (1501), 5: 252 (1508)**),** *v.* [*Mnt.* vormoden. *Fdan.* formode, formoge, formwge, *se Kalkar, Ordbog* 1: 672] *vänta, förmoda.* formoder jach . . . biscop laurisses i aabo folk och skep *BSH* 5: 91 (1506). äre thee formondes *(de kunna väntas)* ighen *ib* 178 (1507). the äre formodandis tiil edher *FM* 245 (1505). at the gode herrer aff vestergötzlandh . . . ey kompne eller formoendes äre *BSH* 5: 354 (1508). som jak förmogher edher herradöme venskap och gangh *ib* 416 (1510). nar wij samme tidende framdelis aff borcholm spöriandes oc förmoandes wore *ib* 427 (1510). jach fformogher her komber endhe pa thenne bestalningh *FM* 131 (1502). aff nogen annen, ther iach förmodde mich faa trösth och hogxswalelse vtaff *ib* 240 (1505). wii formaage at her erich tursson war kommen till stocholm *ib* 338 (1507). *BSH* 4: 261 (1501). hade the swenske formot then fara *RK* 2: 7895. *ib* 2611. jak förmoder bak oss fiende wara *ib* 3: 1055. som wi formodhum *FH* 6: 3 (1441). eynkte ont sigh aff noghrom formodhandis *Lg* 3: 347. aldrigh formode han thz sik ati menten honom tolkit swik *RK* 2: 3166. *ib s.* 345, 3: 1964. alle skulo sik dödhin for modha *MD (S)* 286. formor jak meg fienderne hwar dag aff skane *BSH* 5: 71 (1505). ath wii skolom jw oss inthet anneth formaage *ib* 76 (1560). thet jach mik ey haffdhe formoth *ib* 252 (1508). skal jac ther fore formoge mich stort tal oc rop i thenne landzende *ib* 293 (1508). huilchet j skole förmoge eder at sa skeer *FM* 226 (1505).

formon (för-), *m.* [*Äldre Dan.* formon] *förmån.* the haua dighran förmon, å mera höghd äru stadda *KS* 84 (206, 92).

formykia (-mökia. *part. pret.* **-ter),** *v. uppmjuka, böja, beveka.* tha the thette hördho latho the fasth dragha, och är . . . mykith for mökthe til thet bestha *BSH* 4: 258 (1501).

formykin (för-. fore-), *adj. ganska mycken.* han tok ther wt mz sinne hand fore mykith aff walmogho frö *Al* 1447. formykin dwärff *(d. v. s. ganska många dvärgar? el. en ganska stor dvärg?) ib* 5420. — *n.* **formykit,** *adv.* **1)** *för mycket.* hawer formykith framdraghith wtläntzska män *MB* 1: 234. **2)** *ganska mycket.* kom fram en man formykit armber *MB* 2: 408.

formyndare (formindare. formundare. förmundere), *m.* [*Mnt.* vormundere] *tutor, beskyddare, vårdare, förmyndare, målsman.* pawen . . . skal wara theras kärlikin wäriare oc formindare, wm the hans hiälp bedhas j nakre widhertorfft til tränghiande *Bir* 4: 39. *ib* 38. lydeke stralendorps barna formindara *SD NS* 2: 215 (1409). *SJ* 171 (1448), 274 (1459). antwardhadhe han formyndarum sin son clementem *ST* 39. *ib* 234. *Ber* 255. greta dwme som thäss fernempda bo jonssons hustru war, hafuer oss walt oc t[agi]t til sin formyndara oc sinna barna *BSH* 1: 191 (1387). *ib* 194 (1387), 198 (1387). henne formyndare *SD NS* 1: 111 (1402, *gammal afskr.*). *ib* 623 (1407), 2: 408 (1411). til hustru metta . . . formyndara *SJ* 76 (1438). jöns magnussen hans degener oc hans wardborch hans fan myndens förmundere *ib* 351 (1469). thu skal ther at *(med afseende på testamentet)* formyndare wara *Al* 10203. — *föreståndare, förvaltare.* helghandz hws formyndare *SD NS* 2: 35 (1408, *i vidim. afskr. af* 1411). werner gest ok eliff koperslaghare formundara at sancte örians *SJ* 36 (1426). aff formyndaromme jöriana meyebärgh oc hans rytinge formyndaromme til hälghandzhws *ib* 110 (1442). — *anförare?* lywgande segh wara förmyndara foghota äller capitenara *PM* 25.

formyndarskaper, *m. och* **formyndarskap (förmynderskapp),** *n.?* [*Mnt.* vormunderschap] *förmynderskap.* thesse sadhe heyne frame vpp frij och quit then formyndarskapp *SJ* 330 (1465). tackade honom kerliga for godhe förmynderskapp rede oc rekenskapp *ib.* saa möket staffen störbeke . . . oc . . . hustru cristine a hans wegna i förmynderskapp i wärie haffue hafft *ib* 349 (1468).

formäkta (ffor-. -at), *v. mäkta, förmå. med inf.* ey aff sik thetta bätra formäktandis *Bir* 4: 41. alle som formechte suena holda *SO* 21. ath nokor aff kompanommen ey haffde vilith äller ey fförmäktath byggia then delen han vthloffwadhe *PM* XI. — *refl.* **formäktas,** *mäkta, förmå.* the ey fformäktass til gillis komma *SEG* 117.

formäktogher (-igh), *adj.* [*Mnt.* vormechtich] *mycket mäktig.* han war en formäktigh man *Fl (Cod.*

C) 5. — *öfvermäktig.* bliffwe fienderne thom formektige *BSH* 5: 462 (1511).

formäla (förmele), *v. förmäla, nämna.* thesse 12 sworne witne, som här vnder förmeles *BtFH* 1: 123 (1480, *nyare afskr.*).

formäle (för-), *v.* [*Isl.* formæli] *L. eg. föregående tal.* **1)** *det som någon uttalar före sin död el. på sitt yttersta; skriftermål (som någon gör på sitt yttersta).* döör vthen allan redzskap oc förmäle *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). at henda rät formäle oc cristelikin dödh *MD* 172 c. *Jfr Schlyter, Ordbok, s.* 178; *Kalkar, Ordbog* 1: 673. *Jfr* **formal.** **2)** *förut gjordt aftal, förbehåll.* petrus kom vt mz thöm formälum *Bil* 118.

formärkia (för-), *v.* [*Mnt.* vormerken] **1)** *gifva akt på, utforska.* hon wille förmärkia hwar aff thz ginge *Lg* 3: 334. speyara vt sände at besee oc förmärkia landzsins skipilse oc läghelighet *MB* 2: 5. **2)** *gifva akt på, iakttaga, lägga märke till.* hon förmärkte altidh at herran war altidh gladher tha han gik jn i kamaran *Lg* 3: 334. — *märka, förmärka.* thu haffuer nw wäl förmärkt, hwru thz är om al thingh *Lg* 3: 331. **3)** *förstå, finna, pröfva.* kan ider nade förmerkia. at swa nyttigth är *BSH* 4: 196 (1495).

formätin, *adj.* [*Mnt.* vormeten] *förmäten, öfvermodig? mäktig?* han var een formätin *(Cod. B* mektogh, *C* formäktigh*)* man *Fl* 5.

formödder (för- *MB* 2: 94**),** *part. adj. utröttad, utmattad. MB* 2: 94. *MD* 66.

forn (*n.* **fornt. forent** *SO* 151, 203. **fort** *BSH* 4: 150 (1491), 351 (1503). **forth** *ib* 5: 74 (1505)**),** *adj.* [*Isl.* forn] *L.* **1)** *forn, gammal, sedan fordom varande el. bestående.* forn bref *SD* 5: 636 (1347). han . . . hindra ok dröver manna samhäld forn ok gamul *KS* 62 (155, 68). sigh . . . latha nöghia at thy som gamalt ok fornth haffuer warith *SO* 47. *ib* 48, 50, 51, 86, 151, 203. *BSH* 4: 150 (1491), 5: 74 (1505), 590 (1517). aff gamblo ok forno frelse *SD NS* 2: 139 (1409). — *forn, gammal, tillhörande en förgången tid.* tesse for:da almen[nin]ghia forornä *(för* fornä*)* äghiande *SD NS* 2: 350 (1411, *gammal afskr.*). thes hauom *(för* hauom vi*)* ympna äptedöma bådhe ny ok fornt *(för* forn*) KS* 30 (76, 32). **2)** *fornad, af ålder förtorkad.* tak foruen ranis *(för* fornen rams?*) LB* 2: 58. — *bildl.* diäwlsins *(för* drövilsins*)* thorn gör hiärtat forn *(för* fornt*) GO* 66. — **forna fäþrini,** *n. L.*

fornas, *se* **fyrnas.**

forneva (-adhe), *v. förhindra.* solen opgongandes vthvidher sith sken ouer alla jordena vtan bergh höghä skoga eller nagor anner hinder thz fornefwa *LfK* 280. mz ordhom ok raadhom hennes vtfärdh forneffuadhe *Lg* 3: 530.

fornhäfþ, *f. L.*

fornidhra (förnedra), *v.* [*Mnt.* vornederen] **1)** *nedtrycka, undertrycka.* jag begynthe then cristelige tro förnedra *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 278. vilde then ädle junkaren hennes viliä ey fornidhra *Lg* 3: 528. fornedre herrer och riche och förhögie och förmera städerne *HSH* 20: 219 (1507). **2)** *förminska, förringa.* fornidhra thet cronen til hörer *BSH* 5: 541 (1514). haffwen i thet *(myntet)* swaa nw fornedrat och forargat *HSH* 20: 260 (1508). **3)** *nedsätta priset på.* tz brödet fförhögia och fförnidra *BS* 35.

fornidhring (-nedring. -nedryngh), *f.* [*Mnt.* vornederinge] *förnedring, vanärande.* til . . . cristendomtzens fornedryngh *HSH* 19: 69 (1504). — *skada.* är thet . . . thenne stadhen til fordarff ok fornedring *BSH* 4: 331 (1502).

fornima (fornymma. förnymma. fornema *Al* 7249; **-er** *Gers Frest* 48. **fornämma: fornämmer** *BSH* 5: 153 (1507). *pres.* **-er.** *impf.* **fornam** *Al* 9454 *o. s. v.* **for napm** *Lg* 3: 35. **fornampn** *ib* 29. **förnampn** *ib* 337; *RK* 3: 1587. **fornom** *(i rimslut) ib* 2: 6565. *pl.* **fornummo** *Va* 53; **fornwmmo** *MB* 2: 27. **fornomo** *Al* 8100; *MB* 2: 235. **förnomo** *RK* 2: 2026. *part. pret. n.* **for numith** *Fr* 2619. **fornumith** *ib* 2902. **fornummet** *ib (Cod. B)* 331. **förnomedh** *FM* 426 (1509). **fornommit** *BSH* 5: 29 (1504). **förnommet** *RK* 2: 1967. **fornompmit** *ib* 3045**),** *v.* [*Mnt.* vornemen] **1)** *förnimma, få veta, erfara, märka.* fore wisso skulin i thz for nima *Al* 10574. mykith vnder the fornomo *ib* 8100. nar en menniske fornemer naghre wredhe j sik *Gers Frest* 48. ouer all almoghan var thz fornumith *Fr* 2902. ther aff kan iak enkte förnymma *Lg* 662. nw hauer drötningen thz fornummet at hertigh frederik hauer här komet *Fr (Cod. B)* 331. *BSH* 5: 29 (1504). fornämmer jach aff dannemen, ath the wilia och göra thet sama *ib* 153 (1507). jak fornymmer oppa alla rikesins men the mena konung cristoffar haffua en *RK* 2: 6710. **2)** *bestämma.* ytermer war ther fornompmit än *RK* 2: 3045.

fornuft (-noft. -nofft), *f.* [*Mnt.* vornuft] *förstånd.* han skal sithia j konungx loffth mz äro snille ok stoor fornofft *MD (S)* 209. som henne älskar mz stoor fornoft *ib* 269. *Jfr* **ofornuft.**

fornuftogher, *adj.* [*Mnt.* vornuftich] *Jfr* **välfornuftogher.**

fornuftoghet, *f. Jfr* **ofornuftoghet.**

fornumst (fornumpst *Va* 24, 27; *SJ* 79 (1438). **förnwmpst. fornömst),** *f.?* [*Mnt.* vornumst] *förnuft.* thz *(djuret)* haffde och engin fornumpst *Va* 24. *ib* 27. — *förnuft, förstånd, själsförmögenheter.* i fulle fornumpst ok synne thot hon krank war til likamen *SJ* 79 (1438). i fulle fornumst wäl witande oc radhande sinom sinnom *ib* 116 (1443). — *förstånd, klokhet.* medh widhirthorftughe foresyn oc fornömst *VKR* 6. the sighia . . . the genswar wara aff stor fornwmsth saman sath *BSH* 5: 395 (1510). som förnwmpst och sinne haffuer *FM* 424 (1509). — *Jfr* **ofornumst.**

fornumstelika (fornompstelica), *adv.* [*Äldre Dan.* fornumstelige] *förståndigt.* ther foor han fornompstelica mz allom thingom *Bil* 597. *Jfr* **ofornumstelika.**

fornumstogher (fornwmdzstogher: -ogha *Bir* 4: 100. **fornomzstogher: -ogha** *ib* 99. **fornompstugher. förnumpstogher** *MB* 2: 313. **förnomstoger: -oge** *PM* 2. **förnompstogher** *MB* 2: 326; **-ogha** *ib* 29. **förnomptoger: -oga** *Su* 223, *troligen skriffel för* **förnompstoga. förnumstigher: -ighe** *SD NS* 1: 365 (1404, *nyare afskr.*)**),**

adj. [*Fdan.* fornumstig] *förståndig.* j allom sinom ärindom oc allom gerningom fornompstughir oc beskedhelikin *VKR* 31. at wt sända en gudelikin fornumstoghan oc ärlikan abota *Lg* 3: 47. rykta henne ena godha troha *(för* trona*)* ok fornomstohha *(för* -ogha*)* människie *Gers Ars A* 3. *SD NS* 1: 365 (1404, *nyare afskr.*). *Bir* 4: 99, 100. *MB* 2: 29, 313, 326. *SO* 49. *Su* 223. *Lg* 3: 273. *PM* 2. *Jfr* **o-, väl-fornumstogher.**

fornumstoghet (fornompstoghet *MB* 2: 164. **förnomstoghet** *Lg* 3: 329, 617. **förnymstighet** *FH* 1: 161 (1496)**),** *f. förstånd, klokhet. Lg* 3: 329, 617. *MB* 2: 164. *FH* 1: 161 (1496).

fornyia (fornya. förnyghia. -ar, -adhe, -adher), *v.* [*Jfr Mnt.* vornien, vornigen] *förnya, återställa.* han haffwir . . . annat sin föt oc fornyat siälana *Bir* 4: 102. *ib* 103. at rensa oc fornyia them (ɔ: städher) *ib* 113. at . . . reglonna gömo fornyis *ib* 117. mit liffwerne ffornya oc bätra *Su* 251. thenna effther schreffna schraa som borgamestarana ok radit . . . giffuit ok fornyat haffua *SO* 95. *ib* 101, 116. alle fornyadhe ther slotloffuan tha *RK* 2: 5303. hafuom wi fulkompnat oc fornyat . . . thet godza skipte *SD NS* 2: 216 (1409). — *förnya, upprifva, upplifva.* them *(såren)* fornyiar thu mik *ST* 294. tha förnyghiadis henna sorgh *Lg* 3: 398.

fornämder (fornämpder. fornemder. fornempdher: -nempdha *SD NS* 1: 3 (1401). **fornemfder: -nemfda** *ib* 61 (1401). **fornempnder: nempnde** *ib* 1 (1401). **fornäfnder** *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*); **-näfndom** *ib* 478 (1345, *nyare afskr.*), 479; **-näfnd** *ib* 480, 639 (1347); **-näfndä** *ib* 566 (1346), 606 (1346). **fornepder: -nepdä** *SJ* 319 (1464). **fornömdher: -nömdhä** *SD NS* 1: 167 (1402). **forenämpder: -nämpda** *SD NS* 1: 34 (1401). **forenämpdher: -nämpdhom** *ib.* **forrenempdher: -nempdh** *FH* 5: 51 (1467). **fyrnämder** *L.* **fyrinäfnder: -näfnd** *SD* 5: 562 (1346). **fyrnempder: -nempdä** *ib* 6: 129 (1349). **förnämdher: -nämdha** *Lg* 218. **förnemder: -nemdi** *SD* 6: 170 (1350). **förnämpder: -nämpdo** *ib* 129 (1349). **förnändder: -nänddo** *ib* 65 (1348). **förnäfnder: -näfndom** *SD* 5: 567 (1346). **-näfndä** *ib* 568. **förnäpdher: näpdha** *Lg* 435. **förnepder: -nepde** *HSH* 17: 64 (1380). **förneppder: -neppd** *ib.* **förnompder: -nompde** *SD NS* 1: 95 (1402), 96; **-nompda** *ib.* **fernempder: -nempda** *BSH* 1: 191 (1387)**),** *part. adj. L. förut nämd, ofvannämd.* innän fornämpdum brutum *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). i hwaryom fornäfndom staþ *ib* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). *ib* 479. thöm fornämda härra *ib* 558 (1346, *gammal afskr.*). thee fornämda pänninga *ib. ib NS* 1: 1 (1401), 3 (1401) *o. s. v.* var ingäld fyrinäfnd *SD* 5: 562 (1346). thennä II godz forrenempdh *FH* 5: 51 (1467). wi magnus konunger fornäfnder *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). iak godzscalc bendictzson fornämpde *ib NS* 1: 336 (1404). kätelbiörn fornempde *SJ* 64 (1436). cord geysmar fornempder *ib* 131 (1450). fornögha oc betala for:da her iwars geel *BSH* 4: 78 (1471). fornemda kronona leen *ib.* i fornämpda stadhenom capharnaum *Bo* 70. *Gr* 310.[1] *Bil* 344. *RK* 2: 8586, 9477. *Lg* 70, 218, 435.

fornäme (för-), *n.* [*Isl.* fornæmi] *L. otillåtet bruk el. borttagande af annans egendom, hvilket dock hvarken sker i hemlighet ss stöld el. med råld ss rån. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 179; *Amira, Altschwedisches Obligationenrecht s.* 236. göme sik hwar man ät han göri ängum förnäme, vtän han tiki pant firi husalegho ällä falan dryk, vtan han se sakär at þrim markum *SR* 18. *ib* 17. — **fornämis sak,** *f. L.*

fornämna (förnämpna), *v. nämna, tala om.* at i oss aldrig förnämpne konwng hans intagelse *BSH* 5: 176 (1507). *Jfr* **fornämder.**

fornär (för-), *adv. för när, till skada.* hon (ɔ: dagtingen) är sueriges rike oc ider til nytto oc bestand oc i ingen motte förnär *BSH* 5: 18 (1504).

fornöghia (fornöyghia. fornögha. fornöffwa. förnöia. -dhe, -dher, *el.* **-adhe, -adher.** *part. pret. n.* **fornökt** *SD NS* 2: 16 (1408); *FH* 4: 53 (1457)**),** *v.* [*Jfr Mnt.* vornogen] *förnöja, tillfredsställa (en fordringsegare).* at fornögie hanom mz pant eller peninga *SO* 115. — *ersätta, godtgöra.* fornöghde andirs clostreno nadhindall, met bägghias theris deell y woywala, fore LX mark aboo päninger *FH* 3: 100 (1447). haffde hanom fornökt fore allan hans andel j haga gotz *ib* 4: 53 (1457). — *betala, gälda, gifva.* giffua oc fornöyghia nadhindals closter fore the andra mynne dottirs greto prouento C mark *FH* 3: 100 (1447). aff theris werdh skal fornöghias *(persoluatur)* them milleligha stadhom . . . thet wy haffuom thöm loffuat *SD* 1: 445 *(öfvers.).* fornöffwada oc strax betthalethä mik . . . her gwnno . . . XXV marc *ib* 4: 585 *(öfvers.).* at . . . werner swarte . . . os . . . bereet oc fornökt hafuer the giäldh *ib NS* 2: 16 (1408). fornögha oc betala for:da her iwars geel *BSH* 4: 78 (1471). hanom the sama peninge fornögia *FM* 252 (1505). altid förnöia then tribut wth loffwad war *BSH* 5: 626 (1520). at i aldeles skulle förnöghias til godha redho och wissa betalningh *ib* 359 (1509). — *betala, gifva betalning för.* huilka jord han mik til takka for nöghiat hawer *FH* 4: 4 (1431). *ib* 2: 82 (1431).

fornöghia (förnöya)? *f. godtgörelse.* skal hännis förnöyo hälffthin aff fornempdom gaardh aff myno godze *(trol. för* skal hänne förnöyo göra för hälfftina . . ., *el. snarare* skal hänni förnöyas hälffthin . . .; *pro dimidietate dicte curie, sibi, satisfactio plenaria fiet, de bonis meis) SD* 4: 129 *(öfvers. i hds. fr.* 1440*).*

fornöghning (för-), *f.* [*Jfr Mnt.* vornoginge] *godtgörelse, ersättning.* fulfölghe then förnögningh helge hemmingh i gode betalningh *FM* 400 (1509). — *godtgörelse, upprättelse.* andra fornöghnyngh göra *Gers Frest* 33.

fornöta (för-), *v.* **1)** *nyttja, använda.* för nötandhes kropsens krafft oc makt gudhi til loff oc äro *Lg* 3: 159. allan then andra timan fornöta *(tillbringa)* nyttelika j milda oc höffwizsko ärffuodhe *Bir* 4: 35. *Su* 238. *LfK* 52. *Ber* 289. **2)** *förtära.* alla fastana the köt fornöta *RK* 2: 7658. tha hälga offrit war förnöt *(förtärdt af elden) MB* 2: 282. **3)** *utnöta, utslita.* äru säkkiane äller skräpponar förnötte aff aller *MB* 2: 25. aff swa stora oc laanga sot . . . förnötter *(medtagen) Lg* 3: 370. *Su* 91. **4)** *upplösa.* lat thz sta swa länge bären ärw fornöth *LB* 10: 7.

fornötliker, *adj.* *Jfr* **ofornötliker.**

for okra (-adher), *v.* *förvärfva genom ocker?* vm godz som är for okradh *BSH* 4: 99 (1483).

fororþ (foroordh. foorordh. förordh), *n.* [*Fdan.* forord. *Jfr Mnt.* vorwort] *L.* **1)** *förbehåll.* vndi swa skiäl oc fororþ *SD* 5: 567 (1346). medh swa skiel ok forordhum at han skal thet styra ok allaledhis som sith eghit radha *ib NS* 1: 136 (1402). *ib* 63 (1401), 167 (1402) *o. s. v.* vth borgha mit godz mz them forordhum at thän som mit godz takir skal borgha mik sit godz atir *ST* 490. *ib* 471. petrus kom vt mz thöm forordhom *(Bil* formälum 118*)* *Lg* 954. *VKR* 8. *RK* 2: 2513. *LfK* 151. *PM* 38. *SO* 164. vtan forordh oc wilkor *ST* 489. giordhe högtidhelika sina professionem wtan förordh ällar swekful hiälparädhe *Lg* 3: 450. **2)** *aftal, öfverenskommelse.* hafuer giort . . . sämio oc foroordh meth . . . priarenom oc brödhrom *SD NS* 2: 293 (1410). *BSH* 2: 236 (1425-1496, *samt. afskr.*). — (?) epter bäggis thera wilkor oc förord *FH* 2: 109 (1437). — *aftal om fred; stillestånd som afslutes med det förbehåll, att det skall upphöra en bestämd tid efter det att någon af parterna uppsagt det samma. Jfr Kalkar, Ordbog* 1: 679. wi . . . takum een vinlikan ok felughan dagh . . . mädh . . . herra niclisse . . . herra erike kiätilsson. nannä abiornsson . . . fran thessum daghinom ok til pingisdaghä. som här näst epter komber. ok i fyurä wikur forordhum. ther epter at thessin daghin gaar wt, mädh swa skälum at tha the eller wi viliom thessin forordhin vpsighiä. tha skulu the thöm vpsighiä mädh vissum budhum ok opnom brefuum i stocholm *BSH* 1: 131 (1371). mädhan thessin dagher ok forordh standä *ib* 132. skulu i allum sakum swa stadhugh forordhin haldas som daghin sielfuer *ib. ib* 133. *Jfr* **forordha.** **3)** *förord, inledning.* här börias foorordh *(prologus)* owir regulam saluatoris *Bir* 4: 5. *MB* 2: 217.

forordha (-ar, -adher), *v.* [*Fdan.* fororde. *Jfr Mnt.* vorworden] **1)** *göra förbehåll.* om jochim trolle forordas inthe *BSH* 5: 74 (1505). **2)** *bestämma, öfverenskomma, aftala.* tekkis thöm ey thenna stadhgan halla tha är thet swa forordhat ath clostredh ma säthia vppa godzin hwem thöm tekkis *FH* 3: 41 (1444). ath alle thenne forscriffne puncta oc articuli äro swa stadhgadhe oc forordhadhe *ib* 42. — *sluta stillestånd (med förbehåll att det skall upphöra en bestämd tid efter det att någon af parterna uppsagt det samma)?* wi . . . takum een vinlikan ok felughan dagh . . . fran thessum daghinom ok til pingisdaghä som här näst epter komber. ok i fyurä wikur forordhum *(sluta stillestånd med fyra veckors uppsägelse).* ther epter at thessin daghin gaar wt *BSH* 1: 131 (1371; forordhum *dock möjl. att föra till* **fororþ 2**; *jfr Kalkar, Ordbog* 1: 679).

forordhan, *f.* *förbehåll, vilkor.* met swo skäl oc forordan *FH* 6: 14 (1445).

forordinera (för-. -adher), *v.* [*Äldre Dan.* forordinere] *förordna.* förordineredh och tilskicked *SO* 224 *(afskr. fr.* 1579*).*

forpanta (-adher), *v.* [*Äldre Dan.* forpante] *förpanta, pantsätta.* alla the län mic oc myna arffuinga forpantat äre *BSH* 3: 79 (1454). *ib* 78.

forplikta (för-), *v.* [*Mnt.* vorplichten] — **forplikta sik,** *förpligta sig, lofva.* wij forplichte och forbinde oss hwar til annan . . . thet wij williom och skulom stadeliga blifwa widh war rijkes rätt *BtRK* 127 (1438). som han haffde sik honom för plikt *(Cod. A* som han hafdhe honum iät*)* *Fl (Cod. C)* 674 *(i rimslut).*

forpliktogher, *adj. L.*

forprang, *n.?* [*Fdan.* forprang. *Mnt.* vorprank] *oloflig handel, oloffigt uppköpande.* monge . . . göre forprang oc driwe köbmandzskap pa landzbygdhen *GS* 55 (1462). at göre forprang meth fää at köbä eller annen landzkiöb pa bygden *ib.*

forprisadher, *part. adj. synnerligen värderad el. älskad.* skulin i wardha mit forprisath folk *(eritis mihi in peculium de cunctis populis)* *MB* 1: 328.

forqväfla, *v.* *qväfva, förqväfva.* hwar ärw the wagnane brwtne oc fiendannas här för qwäffder *MB* 2: 81.

forradh (-raadh), *n.* [*Jfr Isl.* forráð] **1)** *betänkande, öfverläggning.* medh goth forraadh *(diligentj adhibita deliberacione)* göre een skikkilse *SD* 1: 444 *(öfvers.).* **2)** *förräderi?* haffde snare ey swa for raadh marsken haffde erik tha väl faath *RK* 2: 3954 (for raadh *skulle dock snarare här kunna fattas såsom stående i st. f.* for raat *för* forradhit, *part. pret. n. af* **forraþa**).

forraþa (för-. firi- *L. pres.* **-er.** *impf.* **for räþ. forredh. foredhe** *Lg* 3: 103. *pl.* **forraddo** *RK* 1: 3777. *part. pret.* **forraþin. forraadhin. förraddher: -ddhe** *MB* 2: 265; **-ddha** *ib*)**,** *v.* [*Fnor.* forráða. *Mnt.* vorraden] *L.* **1)** *genom ondt råd förvilla, förleda.* the ärligha quinnona haffwer inghin forradhit annar en han *Lg* 3: 152. **2)** *genom ondt råd bringa i förderf, förråda.* vildo han forraþa *Bu* 102. han var forraþen ok saldar af sinom svene *ib* 138. hwat är wärre forrädhilse. än hwar som tw äru saman fögdh mz eno olösliko bande ok annat forradhir annat *Bir* 1: 147. *Bil* 82. *Bir* 1: 17, 114, 145, 3: 250. *Va* 14. *Iv* 2667. *RK* 1: 569, 3777. *Al* 7630. *Ber* 132. *MB* 2: 257. *Lg* 36, 3: 103. — *genom förräderi öfverlemna, genom förräderi föra.* for räþ þöm baþa tel döþ *Bu* 395. han forredh ihesum til corsith *Bil* 87. — *genom förräderi röfva.* thu forrädh corsit fra mik *Bil* 87. at han ey eens rykit vtan jämwäl liffwit aff os wilde förradha *MB* 2: 203. — *genom förräderi beröfva. med två ack.* som mangen man forradha liff och helbrögdä *Va* 29. han är mik forraadhin *Lg* 3: 152. — *med ack. samt* af *med följ. nomen.* mente the konung karl aff rikit forrade *RK* 2: 8223. *ib* 9502.

forraþare (forraþäre. förrathere. förrädhare *Bir* 1: 145, 3: 133; *Al* 7626; **-a** *Bir* 2: 75; *Al* 7864. **förrädare** *RK* 2: 9606. **förrädhare** *ib* 3: 190; *PM* 23. **förrädher** *RK* 2: 4034. **förräder: -ers** *ib* 3499. **foredhare** *ib* 4415)**,** *m.* [*Mnt.* vorrader, vorreder] *förrädare.* vtän han se morþäre sins härrä. forraþäre. oppinbar þyuuer *SD* 5: 637 (1347). var härra vilde eigh nämna sin forraþara *Bu* 100. mathias waldis jnnan jude förrathera stath *Bil* 243. *Bu* 139. *Bir* 4: *(Art)* 184, 185. *KL* 132. *Bo* 98, 162. *Bir* 1: 143, 145,

147, 2: 75, 3: 133. *Al* 7626, 7864. *RK* 2: 3499, 4034, 4415, 9606. *PM* 23. — **forradhara bref (forrädare-),** *n. förrädares bref, förrädiskt bref.* the forrädare brefuen senden oc han *RK* 2: 9449. — **forradhara rätter (förrädare-),** *m. straff som tillkommer en förrädare.* göra honom een förrädare rätt *BtRK* 91 (1435). — **forradhara spil (förrädare spell),** *n. förrädiskt spel, förräderi.* mz mig giorde han förrädare spell *RK* 3: *(sista forts.)* 5444.

forradhilse (*KL* 45; **-a** *Bo* 162. **forrädhilse. förrädhilse** *(kan läsas* **förrådhilse***)* *KS* 59 (146, 64); **-ilsom** *ib* 30 (76, 32). **förrädilse** *MB* 2: 204 *o. s. v.* **forrädelse** *RK* 2: 9431, 9492, 9539. **forredelse** *ib* 3483, 9458**),** *n. sing.* (*FM* 233 (1505); *RK* 2: 3483, 8186, 9431, 9492, 9458, 9592, 9598; *MB* 2: 278) *och pl.* (*KL* 45; *Bo* 162; *Gr* 269; *Bir* 1: 267; *RK* 2: 9539; *MB* 2: 321) [*Äldre Dan.* forrædelse] *förräderi.* tok sik thädhan sinna forrædhilsa sak oc tilfälle *Bo* 162. göra forrädhilse mote sinom herra *Gr* 262. stemplade stort forrädilse *RK* 2: 8186. *Gr* 269. *Bil* 827. *KS* 30 (76, 32), 59 (146, 64). *KL* 45. *Bir* 1: 113, 145, 147, 3: 77, 429, 465. *RK* 2: 3483, 9431, 9458, 9492, 9539, 9592, 9598. *MB* 2: 204, 255, 278, 321. *FM* 233 (1505). — **forradhilsa anbudh (forrädhilsa-),** *n. verktyg för utöfvande af förräderi.* framledhe han mot hänne thry forrädhilsa anbudh *(instrumenta proditionis)* *Bir* 1: 147.

forradhirska (forrädirska *Su* 44**),** *f. förräderska. Gr* 288. *Su* 44.

forrama (forramen *RK* 2: 8165 *(i rimslut).* **forrama. förraama. för raama. -adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* vorramen] *berama, fastställa, bestämma, besluta, aftala.* thet möthe som wy och konungh cristiern forramat oc begrepit haffwa *BSH* 3: 191 (1468). wy . . . haffua . . . forraamet oc giort en felig dag oc friidh *ib* 4: 2 (1471, *samt. afskr.*). then dechtingen war för raamat vm jnuencionis crucis *RK* 2: 1734. forramade the et annat lag *ib* 6354. hade forramat sa j lag *ib* 7983. them j mellom the swa förrama *ib* 2511. *ib* 4506, 5698, 6414, 8165.

forraska (för-. -adher), *v.* [*Mnt.* vorraschen] *öfverraska, öfverrumpla.* wilia forraskan *BSH* 5: 273 (1508). oppa thet ider stadh och rijkesens skal ecke vardha förraskadh *ib* 296 (1508).

forraskilse (-else), *n. pl.? öfverraskning, öfverrumpling.* om the kwnne ther nageth angrep göre heller forraskelse *FM* 442 (1509).

forraskning (för-), *f. öfverraskning, öfverrumpling.* vill iach . . . hafwa calmarna stadh forwaret för förraskningh *FM* 429 (1509).

forrykkia (-riikkja), *v.* [*Mnt.* vorrucken] *rycka el. bringa ur det rätta läget; vricka, försträcka.* som sig haffua forriikt i lidomen *LB* 7: 133.

forrosa, *v.* — **forrosa sik,** *berömma sig för mycket.* forrosa thik ey *ST* 515.

forrutin (-rotin), *adj. förruttnad, rutten.* et forrotith mwra hwalff *Al* 8276.

forryma (för-), *v. bortrymma.* alla the bönder och landboer, som i thenna twedrächt förrymde äro i köpstädher *GS* 45.

forryma (-rima. -adhe), *v.* [*Mnt.* vorromen] *skryta.* för forrymade altidh the at en war manligare än marskens thre *RK* 2: 6502. — **forryma sik,** *skryta, skrytsamt lofva el. hota.* han forrimadhe sik mz store höghfärdh ath wilia komma in til iherusalem mädh en starkan härskiold *JP* 22.

forryme, *n. L.*

forrädhelika (-liga), *adv.* [*Mnt.* vorretliken] *förrädiskt.* at jach mich forrädeliga bewijst haffwer *BSH* 5: 626 (1520).

forrädheliker (-liigiin), *adj.* [*Mnt.* vorretlik] *förrädisk.* tz barn tha födis tz vardher . . . forrädeliigiit *LB* 7: 95.

forrädheri (förrädhri *RK* 3: 188**),** *n.* [*Jfr Mht.* verræterie] *förräderi.* at thera forräderi ey vinna kunde *RK* 2: 9602. *ib* 188. *FM* 528 (1511).

forränna (för-), *v.* [*Jfr Mht.* verrennen] — **forränna sik,** *springa för långt.* knwt saxtorp sik ter förrendhe *RK* 2: 2495.

forrätta (för-), *v.* [*Fdan.* forrette. *Mnt.* vorrichten] *göra rättelse. BtRK* 113 (1436).

forrördher (för-), *adj.* [*Fdan.* forrørd] *L. förut omnämd.* om förrörda bryllops kosth *RK* 3: 333. *ib* 335. *BSH* 3: 4 (1449), 131 (1460). *VAH* 24: 325 (1473). *SO* 84, 102, 106, 118, 194. *Lg* 813.

fors (förs. -ar. -ir?), *m.* [*Isl.* fors] *L. torrens, fors, forsande flod, ström.* vnum torrentem siue fors *SD* 2: 22 (1287). huat thz war antigen ström eller fors *RK* 2: 8087. twert ofuer älfuen mellen forsena ridhe *ib* 8094. försen vart tha deger oc stoor *MD* 315. then stadh näskäl, som thydher a latino torrens botri oc a wart maal wiinklasa fors *MB* 1: 401. hou göth wth tharä som fallande fors *MD* 37. *SD NS* 2: 25 (1408). *MB* 1: 432, 2: 41. godhe borgha stadhi skulu wara . . . i forsom älla flotmosom *(si . . . paludes aut flumina circumdant)* *KS* 85 (207, 93). *Va* 50. *LfK* 143. tesse for:ne two forssär skole bliffue fore konungx adrär *VAH* 325 (1473). then ffisk j fforsene ffel *FM* 607 (1513). — *i ortnamn.* curia forsæ *SD* 2: 140 (1292). molendinum meum in forsum *ib* 20 (1287). jn torrente . . . langafors *ib* 51 (1288). predia sua fallandafors *ib* 136 (1292). halis fors *FH* 3: 4 (1352). — *Jfr* **konungs-, qvärnafors.** — **forsa karl,** *m. forskarl, strömkarl.* thro . . . oppa nek ällir forsa akrla *ST* 31.

forsaghþer, *se* **foresighia.**

forsaka (för-. -ar, -adher), *v.* [*Mnt.* vorsaken] **1)** *afsäga sig, afstå från, öfvergifva, försaka.* forsakede oc wedersade wij all then räth *BSH* 4: 228 (1497). — *öfvergifva, försaka, förneka.* hafdho ofwirgifwit oc forsakat thera gudh *ST* 518. *ib* 11, 98. *Su* 208. wars herra ihesu christi wälsighnadha nampn forsaka *ST* 100. *ib* 96. **2)** *förneka, bestrida.* jak thz ey försakar *RK* 3: 4106. **3)** *underlåta.* är thesse eder betalningh försaakath *BSH* 5: 360 (1509).

forsaltadher (för-), *adj. mycket salt.* j beskasta äller försaltadha haffwit *MB* 2: 49.

forsambla (försambla. forsamla. församla), *v.* [*Mnt.* vorsamelen] *samla, församla.* försambla en her *RK* 3: *(sista forts.)* 5583. *ib* 5659. waarä ther och forsambladhe borghämästere, raadet oc XLviij (48) aff menighethen *BSH* 5: 15 (1504). *ib* 16 (1504). ath samma swmma war forsamlet j ene gode matte *FM* 107 (1498). thz öffra watnet bliffwir j sik församlat stadugt *MB* 2: 9. — **forsambla sik,** *församla sig,*

samlas. församblado the sik j staden sylo *MB* 2: 58. *ib* 18. — *refl.* **forsamblas,** *församla sig, samlas.* forsamblades tith tesse . . . werdoge fäder, erlige herrer oc godhä män *BSH* 5: 15 (1504).

forsambling (-sampling), *f. församling, samling.* ther var stor forsambling *BSH* 5: 363 (1509). scriffua almogen til vppa bade sydor i badhe forsamplingerna *ib* 4: 9 (1471).

forsamna (forsampna. församna. försampna. -ar, -adhe, -adher), *v.* = **forsambla.** *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 276. vii haffue her nw varet forsampnade i lincopingh *BSH* 4: 188 (1495, *samt. afskr.*). *FM* 165 (1504). *HSH* 22: 34 (1491), 44 (1493). — **forsamna sik,** = **forsambla sik.** the försampnade siig *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 272. then fuktogha hiithan som i sompnen forsamnar sig i ögonen *LB* 7: 171. — *refl.* **forsamnas,** = **forsamblas.** församnades mith folck *RK* 3: *(sista forts.)* 4736.

forsamning, *f. församling; hop.* forra en nagher merkeligin forsamningh wart them war aff menighetinne *BSH* 5: 181 (1507).

for san, *se* **san.**

for sara, *adv. ganska svårt, ganska mycket.* lot han them for sara slas *Lg* 3: 490.

forsat (for saat *Bir* 1: 158. **forsaat** *ib* 2: 143; *Bo* 26. **försaat. försaath. foresat: -satir** *Bir* 2: 223. **foresaat. föresaat. föresät.** *ss f. pl.* **-ir),** *n. och f.* [*Isl.* fyrirsát] *L. försåt, bakhåll.* diäfwllin är altidh i forsat *KL* 350. sither broder i fforsath ffor brodher sin *SEG* 120. giordho galadite . . . försaat oc bemanning j wadhen *MB* 2: 110. göra honom forsat *Bo* 155. *ib* 26. satto forsat for han *KL* 40. *Bir* 1: 158. alla the forsatir som the satto for han *MP* 2: 225. at honum foresattis foresaater *Bir* 3: 154. forsate äru j wäghenom *ib* 1: 256. vakta thik for thera forsatom *Bo* 157. thyt som försaathen sik lönlika gömdo *MB* 2: 22. staan vp aff idhrom föresätom *ib* 20. skikkade syn föresaat när sichems stadh j fyrom stadhom *ib* 100. *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). *Bo* 12. *Bil* 898. *MP* 1: 202. *Bir* 1: 267, 2: 143, 223. *Ber* 67, 152. *MB* 2: 99, 100, 120, 137. *Lg* 809.

forsata (försatha), *f. L.* = **forsat.** sät forsator mot klärkomen *Bir* 3: 460. *KL* 149, 164. *Ber* 153, 157, 181. *Lg* 3: 215. aff diäffwlsens onzsko oc försatho frälsas *LfK* 136.

forsatan, *f. L.*

forsatare, *m. insidiator, som ligger i försåt. KL* 171. *Bir* 1: 38, 83, 3: 428.

forsea (forsee. för-), *v.* [*Jfr Mnt.* vorsên] *L.* **1)** *se till, se efter, undersöka, bespeja.* alla hans hanning wäl forsee *Al* 2144. the skullo ridha ok forsee hwar the waro nordmennene *RK* 1: 3142. **2)** *förse.* skullo hwar sik sielff forsee badhe om fodher saa oc om maath *RK* 2: 7135. alla städher för sag han mz ympnogha spisningh *MB* 2: 271. at i wille hanom forsee meth anneth län *BSH* 5: 65 (1505). *Jfr* **foresea 7, 8.** **3)** *försumma.* tw försaagh een godhan leek *RK* 3: 1791. — (?) epter thet her sthen swaa skammälighä haffuer forseth rikesins sloth *FM* 329 (1507). — **forsea sik, 1)** *se sig om.* gingo ok för sagha segh j borgena *Di* 245. **2)** *se sig för, taga sig i akt.* then för leer och siik ey wäl förseer *RK* 3: 651. **3)** *förse sig, förgå sig?* eij skolo i sätia ther troo tiil, ath the sig saa forsaago *BSH* 5: 414 (1510). — *Jfr* **oforsedher.**

forsea (försea. forsia. forsiia: -o *KS Fragm.* 14, 15. **forsya. fforsye. foresea** *Bir* 4: 300. **föresea: -o** *KS* 57 (143, 62; *jfr rättelseförteckningen i Bures uppl.*). **föresia),** *f.* [*Isl.* forsjá] *L.* **1)** *förutseende.* thz som nw komith är mz os, thz war ewerdhelika mz honum *(Gud)* oc i hans forseo *MB* 1: 320. **2)** *omtänksamhet, klokhet.* mera gör i stridh ok bardagha witer försea ok godh nänna, än styrklekr ok dygher siälde *(för* fiälde*)* manna *KS* 79 (196, 87). the mågho sik ok wäria äpte makt ok försea tera *ib* 76 (188, 83). mz godhe förseo *(Cod. A* forsyyn 302*)* *MB* 1: *(Cod. B)* 554. **3)** *tillsyn, omvårdnad, styrelse.* hiolt rikt riddaraskap mz hänna forseo *Bil* 263. thz är ok dighr hedhr ok ära kunungum ok höfdingom haua faghran ok ronan kost ok faghra ok witra försea *(tillsyn öfver sitt hus)* *KS* 35 (91, 38). al land the wisa ok godha förseo hava *ib* 65 (161, 71). godhr witur kunungr bätra sit land mz godhe förseo *ib* 57 (144, 63). *ib* 57 (143, 62), 74 (183, 81). — *styrande, bestämmande.* himbla röras ey aff sinne natwra ensampne, vtan mäst aff ängla krapt, som styra mz skäl oc frälso forseo *MB* 1: 67. **4)** *(gudomlig) styrelse, försyn.* vm han räkna änkte vara af sinne skälikhet. vtan alt saman af gudz dooms forseo *KL* 257. mz guz for seo *Bu* 182. ängin är annur ödhna än gudz forsea *Bil* 353. *MB* 1: 137. *Bir* 4: 300. **5)** *hushållerska.* hustru lucia mester magnisse forsia aff vpsala *SJ* 392 (1474). hustrv ingeborgh fforsye paa steenhwseth *FH* 6: 123 (1512). mynne forsyo *ib* 3: 65 (1445). han haffde oc ena rätwisa oc gudelika föresio *Lg* 3: 434. — **forseo man (för-. forseaman** *L.***),** *m.* [*Isl.* forsjámaðr] *L. tillsyningsman, föreståndare. SR* 34. förseo man the hälgho kirkio *Bil* 849. tagher sik en herra oc forseo man *MB* 1: 86.

forseare (foreseare), *m. tillsyningsman, föreståndare.* skipadhis . . . at wara foreseare iuir eet iomfru klostir *KL* 298. prebendone forseara *SD NS* 1: 676 (1407).

forsenka (för-), *v. dröja, uppskjuta.* han skal ey försenka göra räkenskap *PM* 53.

forsent (-seenth), *adv. för sent.* tha war forseenth *MD* 170.

forses? i skulen än tha haffwa swornemän, thiänara och wndersote forses *BSH* 5: 332 (1508).

forsighia (för- *MB* 1: *(Cod. B)* 509. **försäghia: -sägher** *KS* 14 (31, 14)**),** *v.* [*Jfr Mnt.* vorseggen] *afsäga sig, afstå från, försaka, öfvergifva.* ma ängin forsighia sit himerike fore annars godho *MB* 1: 347. *KS* 14 (31, 14). forsagdo thera synder *Pa (Tungulus)* 40. — *öfvergifva, försaka, förneka.* thu skalt kennas thik hafwa forsakt thin gudh oc thiin döpilse *ST* 27. *MB* 1: *(Cod. B)* 509. — *med dat.* neka oc forsighia sik siälffuom *Su* 350. — *Jfr* **foresighia.**

forsighia, *v. L.*

forsinna (-synna. -adhe *Iv* 908, **-adher),** *v.* [*Mnt.* vorsinnen] *förut veta el. erfara?* en marskens wen fik thz forsinna *RK* 2: 3001. — **forsinna sik,**

1) *besinna, betänka.* took han sik ath forsynna ath ther waro raske hälada vpa *RK* 1: 2899. **2)** *återfå sina sinnens bruk, komma till sans. Bil* 870. *Iv* 908. tha drozatin hafdhe forsinnath sik *ib* 3379.

forsitia (firi- *L. part. pret.* **sitiin. -sitten),** *v.* [*Mnt.* vorsitten] *L.* **1)** *supersedere, genom stillasittande försumma, åsidosätta.* huilken smidher som forsither werkmestara budh *SO* 64. *FM* 449 (1510). — *försumma att betala.* forsither thz (ↄ: skuth) *SO* 70. hafuer ther inne fäm lödhugha fiärdhunga äuerdhelica ränto . . . arlika up til bärande ok forsitiin war atta ar ok tiughu *SJ* 36 (1426). **2)** *försitta, genom försummelse (el. försummad betalning) förlora el. förverka.* en tregardh som . . . är forsitten for hwsalegha *SJ* 396 (1473).

forsitia (för sittia), *v. innehafva försätet, presidera.* — *part. pres.* **forsitiande,** *presiderande, förman.* the som för sittiandhe äro *SGGK* 103.

forskala (-adher), *v.* [*Mnt.* vorschalen] *dufna.* om tz (ↄ: brenth wiin) varder latet i forskalat win, tha komber tz aather tiil syna förra mackth *LB* 7: 130. i thz öl som är forskalad ok tapat haffuir sina makt *ib* 3: 82.

forskamlika, *adv. skamligt, med skam.* forskamlika vika *Fr* 588.

forskatta, *v. Jfr* **oforskattadher.**

forskikka, *v.* [*Jfr Mnt.* vorschicken. *Äldre Dan.* forskikke] *sätta, ställa.* för saat hwilken the förskikkat haffdo *MB* 2: 137.

forskikkilse, *n. pl. företräde, framstående ställning el. egenskap?* at vi räknom oss for ödmiukt minsta vara, än tha at vi hafuum nokor for skikkilse när gudi *MP* 1: 66.

forskina (forskinna), *v.* [*Mnt.* vorschinen] *förscinna.* tha thin lykka bort forskinner *MD* 296.

forskingra (förskingra. förskringra *MB* 2: 9, 37**),** *v. förskingra, förderfva, förstöra.* dilapidare, forskingra *GU* 1. gaff them j theris händir, som them förskingradho *MB* 2: 73. *ib* 9, 37, 61, 62. *Su* 58. vordho theras hiärta bedröffdh oc förskingradh *(dissolutum; krossade, tillintetgjorda) MB* 2: 12. — *förskingra, förstöra, förslösa.* hui förskingren i edher tingh *Su* 91. han haffwir . . . rikesins krono äghor oc rikedoma owirflödhelika affhändt oc forskingrat *Bir* 4: 113. *Lg* 437. forskingra wärdzslika rikedoma, giffuande them fatika *Bir* 5: 4. päninga som . . . hans . . . modher forskingrat oc forfarit hadhe *FH* 5: 130 (1488).

forskipa, *v.* [*Jfr Fnor.* fyrirskipa] **1)** *förverka med dat.* hafui . . . forskipat sino *TB* 73. **2)** *föryttra, afyttra, afhända.* som . . . herra philippus bort saalde ok forskipadhe fore honom mädhan han owermaghi var *SD NS* 1: 200 (1402). forskipa älla aflata nokat thz kronone tilhöre *Bir* 3: 398. *ib* 400. — *Jfr* **foreskipa.**

forskipan, *se* **foreskipan.**

forskipta (förskiffta), *v. fördela.* hurw the andra äghodela oc arff wart förskifft *MB* 2: 45.

forskiäl (forskil, *se* **forskiälaman. forskial** *SD NS* 1: 378 (1404). **forskäl. forschääl.** *dat. pl.* **forskiälum. forskiällum** *SD* 4: 752 (1340, *gammal afskr.*). **forskällom** *ib NS* 1: 97 (1402)**),** *n. pl. L.* **1)** *vilkor, förbehåll, bestämmelse.* gaff sik diäflom mz thöm forskiälum at diäfwlin jätte hanom göra han forman öfwer alla män *Bil* 766. *ib* 387. *SD* 4: 389 (1334?), 5: 377 (1344, *nyare afskr.*), 562 (1346), 6: 180 (1350). *ib NS* 1: 63 (1401), 89 (1401), 97 (1402), 98 *o. s. v.* mädh swa forskiäl at hwat hans tompt är styntre än hälghandz huss tompt thät forbätra husen thär upa standa *SJ* 74 (1437). vardher thz mz een forskiäl *Iv* 2440. *ib* 1896. lagdo henna giptamala forskäl. at wälia *(gjorde för hennes giftermål den bestämmelsen att hon skulle välja)* sik husbonda aff allom frankarikis härrom ok jonkarum ogiptum *Bil* 731. **2)** *testamente?* swa bradhlica aff thesse wärld taghin . . . at han sin stykke meth laghlikin oc räth forskäl ey ända kunde *SD NS* 2: 216 (1409). *Jfr* **formal. 3)** *skriftermål, syndabekännelse.* scripta tik rättelica oc gör tin forskiäl *Cod. Lincop.* 4:o LIX *s.* 189 *(enl. uppgift af Rietz i Script. Suec.* **5)**. at wi ey swa tröstom os oppa the ytarsta forskälin oc scriptamalin *JP* 71. **4)** *ord el. formulär, hvarmed den, som för ordet bland fastarne, bekräftar köp el. annat kontrakt om jord.* assignando sibi et heredibus suis cum condicionibus legalibus dictis fastum oc forskiællum omne ius proprietatis *SD* 4: 752 (1340, *gammal afskr.*). cum fastum ok forskiælum *ib* 5: 365 (1344, *nyare afskr*). *ib* 6: 180 (1350). fornempda garth . . . hafuer iak laglika fangit i rätto skipte, meth dondemanna witnom ok swa forskälom, som ther til höre *ib NS* 2: 73 (1408). thässe holdho a fasthinne . . . oc herra agmundh giordhe forschääl vm thetta goodz *ib* 404 (1411). — **forskiälaman (forskiälamander. forskäla-. forskela-. förskäla-. forskälo-. forskiäley-. forskiala-. forskyälu-** *SD* 5: 75 (1341). **forskila-. forskiliä-. forskilu-. foreskälamän** *(för -man)* *SD NS* 2: 404 (1411, *gammal afskr.*)**),** *m. L. den som för ordet bland fastarne. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 180; *Amira, Altschwedisches Obligationenrecht s.* 274 *f.* ipsam (ↄ: renunciacionem) in communi placito octo firmariis dictis fastum . . . cum jacobo tunc exactore in alandia forskiælaman secundum cousuetudinem et leges terre per scotacionem fecimus confirmari *SD* 3: 541 (1322, *gammal afskr.*). adhibitis . . . super hoc testibus qui dicuntur fastær . . . videlicet domino johanne . . . et folkuido jn fellestum qui huiusmodi vendicionis pronunciator seu promulgator exstitit, qui wlgaliter dicitur forskiælamander *ib* 667 (1325). presentibus firmariis wlgariter dictis fasta . . . scilicet domino sigurdo . . . et swenone skwkh dicto forskialamanni *ib* 4: 77 (1328, *gammal afskr.*). per proloqutores et firmarios forskilamen et fastæ dictos *ib* 420 (1335). cum firmariis. fastæ dictis. et proloqutore forskyælæman *ib* 142 (1329). qui huius scotacionis extitit proloqutor in wlgari forskeleman nuncupatus *ib* 170 (1330, *gammal afskr.*). forskælaman iohannes krokar *ib* 109 (1329, *gammal afskr.*). forskyælaman dominus vestellus *ib. ib* 110 (1329, *gammal afskr.*), 495 (1336, *gammal afskr.*), 5: 75 (1341). recognosco me . . . proloqutorem. dictum forskiælaman. super bonis seu prediis. que nicholaus ingeualdzson a se . . . alienans . . . bothuido rangwaldzson . . . tradidit . . . permansisse *ib* 645 (1347). nouerint vniversi me bona mea jænissari

wlgariter nuncupata . . . vendidisse . . . hemingo . . . sub testibus infrascriptis dictis fasta . . . et forskælaman me göbolino supradicto *ib* 738 (1347, *gammal afskr.*). testes . . . huius permutacionis . . . vna cum prolocutore nicolao in kummikællæ, forskiæleyman wlgariter nuncupato *ib* 6: 185 (1350, *gammal afskr.*). forskelaman war olaff biornsson *ib NS* 1: 111 (1402, *gammal afskr.*). medh tolff fastom dondamannom ok trättande forskälaman *ib* 330 (1404, *nyare afskr.*). thetta är fasta ok forskilumän *ib* 436 (1405). thesse waro fasto ath thesso jordha köpe . . . forskäloman: bonde ii thöböle *ib* 594 (1406). *ib* 606 (1406). forskäla man: jowan i hidhinxstum, häretzdomare *SD NS* 2: 229 (1409). *ib* 304 (1410, *gammal afskr.*). forskälamen (*för* -man) war benkt michilson *ib* 352 (1411, *gammal afskr.*). *ib* 359 (1411, *gammal afskr.*), 403 (1411, *gammal afskr.*), 404 (1411, *gammal afskr.*). met atta fastom, ok niundä forskälamanne *FH* 2: 5 (1374, *nyare afskr.*). *ib* 9 (1374, *nyare afskr.*). met thässom tolf fastom swa som är olaf langh . . . peter vnge fforschälaman thomas pethersson *ib* 47 (1419). *ib* 53 (1421). met XII fastom dande mannom . . . XIII:de forskäla man niglis diäkn *ib* 68 (1428). met retto ok laghlighe skötning swa som är olaff andersson . . . XIII:de forskäla man knwt jönsson landzins domar *ib* 69 (1429). *ib* 72 (1430, *nyare afskr.*), 74 (1430), 75 (1431) *o. s. v.* met XII fastom oc enom forskälä manne *ib* 3: 8 (1377). aat thesso köpe war jak (ɔ: holmwidher domare) forskälaman oc thesse tolff waro fasta *ib* 10 (1380). forskälaman at thesse skötnyng war gunnar aff lämpos *ib* 54 (1445). hakon skytta war förskälaman före thesse skötningh *ib* 73 (1446). j thennä forscriffna skötning var matis martinson forskäläman *ib* 129 (1448). peder karpalaynen forskiliäman oc häredz höffdinge *FH* 4: 48 (1456). skiötnighamän niclis potunen . . . peder litthenen forskiälamän hakin frille, oleff mattesson, jacob pädhersson, clemet i halko och jönis michelsson *ib* 2 (1410, *afskr.*). förskälamen jak for:de ragwaldh a mina wegna oc philippus iönisson aff closther wegna *ib* 46 (1456).

forskiälan? *f.* = **forskiäl 3.** met rätto ok laghligha skothningh ok forskjälan (*för* -om?) *FH* 4: 1 (1410, *afskr.*).

forskriva (för-), *v.* [*Mnt.* vorschriven] **1)** *utskrifva, genom utskrifvande sammankalla.* hadhe . . . forscreffuit eth herremöthä *BSH* 5: 15 (1504). **2)** *skriftligen meddela.* loto oss forscriua at the hafdho widhertalaz oc saman warit *BSH* 1: 188 (1386). — *skriftligen anklaga?* ffrv birgitte . . . haffuer myn fogde pa benhamer förscriffuit, thet han gör henne stort offuerwald *FM* 426 (1509).

forskrivadher (för-. fore- *SO* 30; *VKR* 26. **forscripuadher: -at** *SO* 30. **forscrepuadher: -at** *SD NS* 1: 413 (1405). **forescripnader: -at** *ib* 2: 190 (1409), 193 (1409), 195 (1409), 205 (1409). **forescrepnadher: -at** *ib* 197 (1409)**),** *part. adj. förut skrifven, förut anförd, förut nämd, ofvannämd.* thetta nu forscrifuat är *VKR* 8. som förscrifuat staar *ib* 29. *ib* 26, 46. *SO* 30. *SD NS* 1: 413 (1405), 2: 190 (1409), 193 (1409), 195 (1409), 197 (1409), 205 (1409).

forskrivin (för-. fore-. *nom. sing. f.* **forscripnen** *SD NS* 2: 136 (1409), 137. *nom., ack. sing. n.* **forskriffuit** *Va* 5. **forscripnit** *SD NS* 2: 193 (1409), 195 (1409), 205 (1409). **forscrepnit** *ib* 197 (1409). *pl. nom. m.* **forscrifne** *SO* 33. **förscriffne** *FM* 348 (1507). **forscripne** *SO* 30. *dat. m.* (*obest. och best. form*). **forscrifnom** *VKR* 7. **forscrefnom** *ib.* **förscriffnom** *MB* 2: 223. **forescrepnom** *BSH* 2: 72 (1399). *best. form. sing. nom. f.* **forscripnä** *SO* 30. *nom. och ack. n.* **forscriffna** *Bir* 4: 6. **forscrifne** *SO* 33. **förscriffna** *PM* XXIX, XXX. **forscreffna** *SD NS* 1: 6 (1401). **forscripna** *ib* 22 (1401). **forscrepna** *ib* 3 (1401). *dat. m.* **forscrepna** *ib* 11 (1401). *f.* **forescrefno** *ib* 56 (1401). *ack. m.* **forscrimpna** *ib* 498 (1405). *f.* **forscrifna** *VKR* 47. **forscripna** *SO* 30, 31. **forscrepna** *SD NS* 1: 3 (1401), 11 (1401). *pl. nom. m.* **forscrifne** *SO* 33. *nom. ack. n.* **forscrifno** *VKR* 46. **forscriffna** *SD* 6: 168 (*öfvers. fr.* 1441). **forscreffna** *Lg* 3: 123. **förskreffna** *MB* 1: (*Cod. A* 3) 559. **forscrepna** *SD NS* 2: 197 (1409). *gen.* **forscriffne** *BSH* 5: 15 (1504)**),** *part. adj. L.* = **forskrivadher.** forscriffna nästa (*näst föregående*) capitulum *Bir* 4: 6. affhändir iec mik forscreffna godz *SD NS* 1: 6 (1401). *ib* 3 (1401) *o. s. v. VKR* 7 *o. s. v. MB* 1: (*Cod. A* 3) 559. *RK* 2: 9102. *Lg* 3: 123. *SO* 30, 31, 33 *o. s. v. Su* 62. all thessa forscriffna godz *SD* 6: 168 (*öfvers. fr.* 1441). affänghnom wi os . . . then forscrimpna halfatungh iordh *ib NS* 1: 498 (1405). som forscripnen kirkia hafthä *ib* 2: 136 (1409), 137. i forscripnit hundar *ib* 193 (1409). *ib* 194 (1409), 195, 197 (1409), 205 (1409). i thessä forscriffne . . . fäders . . . närwärä *BSH* 5: 15 (1504). — *förut beskrifven.* j förscriffnom dröffwilsom *MB* 2: 223. *PM* XXIX, XXX *o. s. v.* — *som har skrifvit?* at nogre andra fongä met honom äre förscriffne (*hafva skrifvit?*) til ider werdughet om theris fängilsse *FM* 348 (1507).

forskräkkia (för-. *part. pret.* **-ter** *el.* **-adher),** *v.* [*Mnt.* vorschrecken] *förskräcka.* aff thette . . . tal ware the strax för screcthe *BSH* 5: 315 (1508). ffor sadant tal ok rykthe är thenne ffatig landzende ille fforskrecth *FM* 513 (1511). met huilkith tall han haffuer forskreckiädh thenne almoghe *ib* 548 (1512).

forskräkkilse, *n. pl.? förskräckelse. BSH* 5: 192 (1507, *daniserande*).

forskräkning (-skräckning), *f. förskräckelse.* haffde faath ther en stor forskräckning vtaff *HSH* 20: 161 (1507). *BSH* 5: 413 (1510).

forskräming (förskreming), *f. skrämsel, förskräckelse.* the rydzer haffue nw fat then förskreming vid thet nya slot vid narffuen *FH* 1: 166 (1496).

forskudhan (forskodhan), *f. förutseende. Lg* 3: 484. *Jfr* **foreskuþa.**

forskulda (*Ber* 59; *MP* 2: 31; **-adhe** *MB* 1: 140; **-at** *KL* 83; *Bir* 4: 135. **forsculda: -adha** *MP* 1: 210. **for skulda** *Bir* 1: 371; **-adhe** *ib* 169. **förskulda** *KS* 61 (151, 67); **-ät** *ib* 64 (159, 70). **forskulla. för skulla. forskula: -adhe** *ST* 109; **-adho** *MP* 2: 124. **forskwla** *FM* 362 (1508). **forskylla. forskilla** *Gers Frest* 60; *BSH* 5: 420 (1510). **-ar, -adhe, -adher.** *part. pret.* **forskuldher: -skuldha** (*skriffel för* **-skuldadha?**) *Su* 449**),** *v.* [*Mnt.* vorschulden] *förskylla, förtjena, göra sig förtjent af, göra sig skyldig till. med ack. el. någon gång* (*genom slafvisk öfvers. fr.*

Lat.) dat. thän ther lön forskullar *Bo* 127. at förra kräfwia lönin. än nakat är forskullat *ib* 145. tok ther tholkin dom som han forskuldadhe *MB* 1: 140. afskrapa forskuldha pinor *Su* 449. forsculdadha pinor *MP* 1: 210. vara vrangelikhetir forskuladho thz onda som wi tholum *ib* 2: 124. forskylladhe han haluite mädhan han forskylladhe ey himerike *Bir* 2: 12. hulke mz ängom forskyllilsom forskylladho mina miskund *ib* 139. *Bo* 40. *KS* 64 (159, 70). *Bir* 1: 9, 63, 126, 169. *RK* 1: 6, 3433, 2: 1721, 6803. *Ber* 33. ath hon ekke ther mz skal naghath forskilla när gudhi *Gers Frest* 60. jak scal nu atirgälda thik thz som thu hawir forskuldat mz mik *KL* 83. lät them fullelika vndirstanda hulkin atirlön gudhlik lydhna sculde forsculla *(mereri)* oc hulkom pinom *(pœnis)* forkrupin olydhna sculde forsculla oc wärdhogha göra sina folghara *(suos imitatores dignos efficeret) Bir* 4: *(Dikt)* 228. — *med inf. med* at. ödhmiuktin forskullar at faa renlikhetz oc kärlekx dygdh *Bo* 43. *MP* 1: 25. *Bir* 1: 40, 4: *(Dikt)* 228. — *med inf. utan* at. *Bir* 4: 40. — *med en sats inledd af* at. for skulda at hänne wäxa frestilse *Bir* 1: 371. — *med prep.* til. iak hawir mz gerningom til thz änkte forskyllat *Bir* 2: 262. — *förtjena, inlägga förtjenst.* hulka han viste i thy mykyt forskulla *Bo* 126. — *genom sin förtjenst förvärfva el. utverka.* han forskullar siukom mannom helsona *Bo* 73. forskulda sik ewinnelik glädhi *MB* 1: 37. *ib* 127, 347. *MP* 1: 10, 26, 2: 31. *Bir* 2: 205, 3: 230, 423. *Ber* 19, 59. *VKR* VIII. gaffwo the sik til mykla böner, oc aff thy för skulladho the sik son *Lg* 191. hulkin thik forskylladhe the bönena mz hulke som thw helsadhe mik *Bir* 3: 161. the forskullado medh sinom dygdhom ok forskullan ath gudz nadh skulle vppinbaras medh thik *VKR* III. — *genom sin förtjenst uträtta.* här ma synas huru mykit lydhnan forskulla *KL* 250. thetta forskuladhe thiin throlika thiänist *ST* 119. **2)** *förvärfva, förskaffa, inbringa.* förgör mera än hans ingiäld honom förskulda *KS* 61 (151, 67). **3)** *genom återtjenst visa sig förtjent af, bevisa återtjenst för (något), stå till återtjenst för (något), vedergälla.* huilket jach altiid gerna och kärlighe forskulla wil äpter myn ytyrste formogha *BSH* 3: 173 (1466). *ib* 297 (1470). jag vil thet gerne forskulle oc fortiene *ib* 5: 151 (1507). *ib* 420 (1520). saa lenge jak leffwer, kan jak aldrig forskwlla, at i werdens welia tala om mik för thee gode män, eder fatige tiänara, thet jak gerna forskylla wil medh myn ödmiwklig tro tiänest *ib* 145 (1507). thet förskyller jag med eder gerne *FM* 239 (1505). *ib* 362 (1508), 371 (1508). — *abs. stå till återtjenst.* kwnne thenne dandeswena nyuta myn scriffwilsse goth ath, forskullar jach gerna, sa lenge jach leffwer, medh myn ödmyuke thro thiensth *BSH* 5: 332 (1508). — *Jfr* **oforskuldadher, oforskuldande.**

forskuldan (*KL* 44; *Bir* 1: 349; *Ber* 75, 191; *Su* 449. **forskullan. förskullan. forskyldan** *KL* 43. **forskyllan** *Gr* 270; *MB* 1: 100; *Bir* 1: 349, 2: 319, 3: 120, 146, 459. **forskillan** *Gers Frest* 60), *f.* **1)** *förskyllan, förtjenst.* vars herra pino forskyldan *KL* 43. hälgha manna forskuldan *ib* 44. the (ɔ: godho gerninga) waro mykla til forskuldan *ib.* iomfru marie dygdh ok forskuldan *ib* 62. wärlin staar än for þera forscullan *ib* 182. at han matte swa pröua sina högho forscullan när gudhi *ib* 258. *Gers Frest* 60. gifwa thik värdogh atirlön for thina forskyllan *Gr* 270. forskullaninna tappilse *Bo* 153. *ib* 93, 127, 142. *Bir* 1: 349, 2: 49, 94, 4: 356. *VKR* 79. *Lg* 336, 819. *Ber* 75. war han biscopir j nampneno oc ey j forskullanene *(merito degenerosus) Bir* 1: 367. at han giälde os ey a domadagh äpte warom syndom och forskuldan *Ber* 191. *MB* 2: 269. min pina som iak var wärdh at thola for mina ondo forskyllan *(propter demerita mea) Bir* 3: 146. syndinna pina oc forskyllan *(det som synden förtjenar, syndens följd)* afskrapas aff rätuisonna bok *ib* 459. thänkte mz sik wäghanna ända ok for skuldan *(det som förvärfvas genom el. följden af vandringen på vägarne) ib* 1: 215. for syndanna forskyllan *(för syndernas skull, propter peccata) ib* 3: 120. **2)** *förtjenande, förvärfvande.* til forskuldan äwärdhelikx liffs *KL* 44. til mere löna forskullan *Bir* 1: 75. som han ledher til synd oc pinonna forskullan *Su* 348. **3)** *tjenstbevisning? löfte om återtjenst? förbön?* lagdho sik stora win om honom lösa badhe mz pänigga oc förskullan *Lg* 3: 692.

forskuldeliker (-likin), *adj. förtjenande, förtjenstfull.* af owiliandis dröfwilsom skalt thu vita at the äru ey forskuldelikin *Su* 439. ma thz vardha helsamt ok forskuldelikit som förra syntis genwerdhoght *ib.*

forskuldilse (för-. förskuldelse *Su* 185. **forskullilse. forskyllilse** *FH* 2: 129 (1441); *Bir* 3: 250; **-ilsom** *ib* 2: 117, 3: 114, 4: 130. **forskyllelse** *ib* 2: 109), *n. pl. och f.* (*Su* 139) *L.* **1)** *förskyllan, förtjenst. KL* 202. thänk thy i thässo riddarins tro värdhelikhet oc forskullilse *Bo* 68. thz är os vnt aff hans godhlek oc ey aff warom forskullilsom *ib (Cod. B)* 342. hwar pinas äptir sinom forskullilsom *Bir* 1: 387. *ib* 129, 2: 109, 117, 138, 3: 114, 4: 130. *Su* 139, 185. for sin värsta forskyllilse *(demerita maxima) Bir* 3: 250. **2)** *förtjenande, förvärfvande.* os ok allom rikesens jnbyggiarom til hugnath ok gudzs nadhe forskyllilse *FH* 2: 129 (1441). **3)** *vedergällning?* likamen synes wtantil dödher än thz skyles för mannom, huru han äras i förskuldilsom *Su* 26.

forskulding (-skylling), *f. tjenst, vedergällning?* at jac wil wara eders herredöme redeboogen tiil al gonst, wilye oc kerlige forskylling *BSH* 5: 40 (1505).

forskut, *n. L.*

forskära, *v.* [*Dan.* forskære. *Jfr N.* forskoren] *skära el. klippa till skada, skära för mycket.* at hanom är nagat forskorit mera än reth aff skiördh bör at vara *SO* 114. *ib* 100.

forsla (för-), *v.* [*Mnt.* vorslân] **1)** *mycket slå, mycket stöta, sönderslå.* thera skiolda varo swa forslaghnä thz the matto thöm ey häghna *Iv* 4943. **2)** *i grund slå, besegra.* the konunga . . . som josue oc israel förslogo *MB* 2: 35. **3)** *slå tillbaka, drifva tillbaka?* her steens her han wisseligha förslogh *RK* 3: 2125. — *afvisa?* for thän skuld at gudh ey forslar oc ey forlatir the til hans hopas *Gr* 283. **4)** *öfverslå, räkna.* judas vth sände sina män at besee oc försla härin *MB* 2: 234. fore tio twsand man them forslo *RK* 1: 2361. nordmän swa at man forsloo . . . wäl thry tusand ok än meer *ib* 2953.

ib 2: 3894, 8623. hanss makt kwnne forslaas til iij eller iiij^c (400) waraktige *BSH* 4: 308 (1502). — (?) thz kan litit forsla *(det är att räkna ss litet, det är snart räknadt? orig.: þat er litit fe) Di* 99. — *öfverräkna, beräkna.* forslogo then skade the tagit hade *RK* 2: 9090. — (?) manga mz mik thz förslogho *RK* 3: 4044. forsla idhre swene spisingh, poluer, bisse och wärie *BSH* 5: 332 (1508). — *beräkna, uppskatta.* forslag *(för* forslog*)* han thet klädet for viij^c (800) mark örtuger *BSH* 4: 314 (1502). — *uppskattas (till), i värde gå upp (emot).* thet järn aff nordskoge kan inthet forslaa wiid then swmmen *BSH* 4: 314 (1502). **5)** *räkna, anse.* for en frwa hon sik forslogh *RK* 1: 1143. **6)** *bestämma, afgöra?* tha sa var forslagit *BSH* 5: 502 (1512). **7)** *gagna, hjälpa.* thz kunne thöm togh litit forsla *RK* 2: 275. *ib* 412, 464, 610, 1786, 3392, 4084, 8702. thz kunde thom tog litid forsla *ib* 9239 (forsla *skulle här möjl. kunna tolkas med: förslå*). thz kunde tog alzencte forsla *ib* 9136.

forslagh (för-), *n.* [*Jfr Fdan.* forslag] *ett slags hammare?* xiii (13) stykke til hopa sten pykkar ok förslagh *BSH* 5: 506 (1512).

forslaghare, *m.* sculu smidhi forslaghara oc blasara tridhiungen wtgywa mz mestar mannomen *PfN* 136. *SD* 4: 749 (1340, *nyare afskr.*).

forsleghin, *adj. L.*

forslikning, *f.* [*Jfr* **slika,** *v.*] *öfverrumpling?* for swadane vode och forslikningh, som the hedzske rigisins fiendher (i) fiordh moot abo stad bewiisthe *FM* 480 (1510).

forslita (för-. forsliitha *BSH* 4: 331 (1502)**),** *v.* [*Mnt.* vorsliten] **1)** *utslita. ST* 143. **2)** *sönderslita.* losnadho oc förslitos bandhen mz hwilkom han war bwnden *MB* 2: 118. **3)** *genom försäljning stycka; utsälja.* the vi wikor skal köpmannen forslidha sine warer *GS* 68 (1491). *BSH* 4: 331 (1502). **4)** *sluta.* — *part. pret. slutad, tilländalupen.* swa lenge saadant möte ent oc for[slitet] är *BSH* 5: 22 (1504). hwro then herredagh for slithen är mellom konghen och städernä *ib* 202 (1507). daghen *(stilleståndet)* är i thet nesta försliten *ib* 318 (1508). **5)** *slita twist, afgöra.* ath j schullen ther latha forslitis jnne för richezins radh om the gootz och laxafiske *FH* 6: 120 (1509). — *afgöra, bringa) till afgörande el. slut).* aldelis forslittet rigisens vordendä ärendhä med thöm till en godh ändhä *HSH* 19: 89 (1505). eder ärende kunnä tess bätter forslitis i en godh ende till thet bästhe *ib* 99 (1505). **6)** *förhindra?* hurw han skulle thz förslita ath han skulle ekke til romara lita *MD (S)* 236.

forsma (för-. *pres.* **-smar. -smaar. -sma.** *imperat.* 1 *pers. pl.* **forsmam** *Bo* 106. *pres. konj.* **-småe** *KS* 77 (191, 84). *part. pres.* **-smande** *Bo* 66, 126, 129, 207. *impf.* **-smaþe. -smadde** *KL* 277; *MP* 1: 188. *part. pret.* **-smaþer. -smaadher),** *v.* [*Isl.* forsmá, fyrirsmá. *Mnt.* vorsmån] *L.* **1)** *anse ss allt för ringa, ringakta, förakta, försmå.* maria mild mö som ängen forsma *Bu* 26. huru man skulde väruldena forsma *ib* 151. världinna bälle är forsmande *Bo* 126. for smaþe hans lat *Bu* 157. skal kunungur thz warna, at han se ey suä ödhmiukr . . . at han wardr försmådr *KS* 35 (93, 38). ther man . . . försmå andra man *(för män)* ok thera åthäue *ib. ib* 36 (93, 38), 77 (191, 84). *Bu* 508. *Bil* 800. *KL* 13, 65, 277. *Bo* 66, 102, 106. 129. *Bir* 1: 5, 322, 2: 81. *Iv* 131. *RK* 1: 3838. *Al* 6384, 6522. thän sum lagh forsmaar agher af laghum wära forsmadher *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). — *visa förakt mot, skymfa.* konungin aff babilonia swa forsma *Fl* 1687. konungin är ther mz forsmaadh *ib* 1713. — *sätta sig öfver, icke bry sig om. med inf.* apostoli forsma prädica af þässa hems äro *Bu* 150. *Bo* 15 the skulu hona skända swa at han hona forsmaar sidhan at fa *Iv* 2878. **2)** *vara för ringa, synas för ringa. med dat.* forsmar os *(contemnimus; vi sätta oss öfver, bry oss icke om).* nakot lydha thic *Bil* 598. är thz sua at idher forsma thz göra *ib.* tha forsmadhe honom äkke oc lät sik ey forthykkia at fölghia them atir til nazaräth *Bo* 136. *Di* 112. honom forsmadhe thz fadhrin badh *ST* 245. — lata sik forsma, *sätta sig öfver, icke bry sig om.* thz later iak mik forsma *Fr* 706. *Va* 4. **3)** *känna förtrytelse, förargas (öfver).* risen monde thz dighert forsma thz hertugh fräderik taladho swa *Fr* 985. *Iv* 704. **4)** *vara förtretlig, synas förtretlig, väcka förtrytelse, förtryta. med dat.* thetta forsmadhe hans brödhrom *ST* 397. *ib* 372, 402, 515. hanum hauer forsmat at sändeboden ware ecke sa kosteligä som han wille *Di* 25. — lata sik forsma, *känna förtrytelse öfver, harmas.* þa läto romara sik forsma. at pilatus skref eigh (thöm) först af hanom *Bu* 150.

forsmaare (för- *Su* 152; *LfK* 6**),** *m.* [*Mnt.* vorsmaer] *föraktare.* wärldinna forsmaare *Bir* 1: 303. *Su* 152. *LfK* 6.

forsmakta, *se* **forsmäkta.**

forsmittas (för-), *v. refl.* [*Jfr Mnt.* vorsmitten] wi . . . siälffue förśmittoms *(för* försmäktoms? *perduramus)* i glömskonna törko *Su* 93.

forsmädhilse (för- *Bir* 1: 154. **-else** *VKR* 63**),** *n. pl.* [*Jfr Mnt.* vorsmadenisse] **1) = forsmäilse 1.** *Bir* 1: 154. *KL* 258. *VKR* 63. *Ber* 20, 166, 227. ouir alla them som sta j minom forsmädhilsom *(in contempta meo, d. v. s. som förakta mig)* scal iak hämpna *MP* 1: 275. **2) = forsmäilse 2.** *ST* 251. **3)** *smädelse.* han räddis ey sinna . . . nästa forsmädilse *Bil* 861.

forsmädhning, *f.* **= forsmäilse 1.** *Lg* 3: 485.

forsmäilse (försmäilse *KS* 76 (188, 83). **forsmäelse. försmäelse. forsmailse** *KL* 256, 257. **försmailse** *Su* 119. **försmåilse** *KS* 23 (56, 24), 35 (93, 38), 44 (113, 48). **försmåelse** *KS* 38 (100, 41). **forsmälse** *BSH* 3: 152 (1464). **forsmälsse** *Lg* 3: 140**),** *n. pl.* [*Äldre Dan.* forsmæelse. *Jfr Mnt.* vorsmanisse] **1)** *contemtus, förakt, vanvördnad.* värzlika thinga forsmailse *(förakt för verldsliga ting) KL* 256. rikedoma forsmailse *ib* 257. wärldinna forsmäilse *(förakt för verlden) Bir* 1: 260, 4: 16. *Su* 181. til . . . alla verldzligx lustas forsmäelse *Lg* 3: 528. försmåilse tera thr fateke warda i misfällo *KS* 44 (113, 48). hwat är hwar synd wtan gudz forsmäilse mz hwilkom wi forsmam gudhz bwdhordh *Ber* 110. hulke som sta j minom forsmäilsom *(in contemptu meo, d. v. s. som förakta mig)* iak skal läta mina rätuiso koma owir them *Bir* 1: 5.

ofmykil hemelikhet gör giärnt olydhno ok försmåilse *KS* 35 (93, 38). *ib* 38 (100, 41), 76 (188, 83). *Bir* 1: 47, 120, 126, 276, 2: 136. *Su* 119. är ödhmiukt thön dyghd, ther mit är mellen hughmödha ok försmäelse *(bristande aktning för sig själf) KS* 35 (93, 38). **2)** *förnärmelse, skymf.* ignominia, forsmäilse *GU* 8. hua tik försmåilse gör *KS* 23 (56, 24). *KL* 111. *Lg* 3: 140. **3)** *föraktadt tillstånd, förnedring.* sänkte han sik swa diupt i ödhmiuktinne miswyrdhe oc forsmäilse *Bo* 31. *ib* 39, 129. *Bir* 1: 318.

forsmäkta (för-. forsmakta *Su* 425; **-is** *ib* 347. **-ar, -adhe** *el.* **-te, -adher),** *v.* [*Mnt.* vorsmechten, vorsmachten] *försmäkta, vara el. varda kraftlös.* i ärin forsmäktadhe ok sultne ä *Al* 7087. vnge män oc klena iomfrwr försmäkto oc bortthranado mz allo *MB* 2: 219. *ib* 226. *Su* 425. see . . . skinobenen al försmäktat *ib* 39. — *refl.* **forsmäktas,** *d. s.* thu . . . wanskas oc försmäktas *Su* 16. *ib* 26, 347. — *opersonl. med dat.* försmäktades hanom *Su* 125.

forsmälelika, *adv. skymfligt.* swa forsmälelika röffuarom tilfögdan *Su* 213.

forsmäliker (för-. forsmäleker. försmäleker. forsmälikin. försmälikin: -likit *Su* 26. **försmäliken** *ib* 37. **forsmäligh: -lighare** *Lg* 819**),** *adj.* [*Mnt.* vorsmadelik, vorsmalik, vorsmelik] **1)** *föraktlig, förkastlig.* vita mik swa mykyt fordömlicare vara oc forsmälicare än andre *Bir* 3: 368. ather anama thän försmälika *(abjectum)* fördömilsa sonen *Su* 47. **2)** *föraktlig, ringa.* thäs blekare oc försmälikare iak synes *Su* 24. *ib* 26, 37, 108. *Lg* 819. til slemma oc försmäleka gärnigga oc ämbethe *Su* 105. sagdho mannin . . . wara . . . forsmälekan wäruldinna *(för verlden föraktlig)* biscop *Bil* 630. **3)** *som uttrycker förakt, försmädande, smädlig.* ginuerdog forsmälikin ord *SO* 25.

forsmälikhet, *f. förnärmelse, skymf.* at j görin mik tholka forsmälikhet *Bir* 3: 392.

forsmälta, *v. nedsmälta.* bortföris oc forsmeltis . . . thet litla som här i stockholm myntas *GS* 52 (1453).

forsnima, *adv.* [*Äldre Dan.* for snime] *för kort tid sedan, nyligen.* thz är ey langa thz war for snimä *Iv* 1859. hwath här är nu skeet forsnima *ib* 5213. jak war ridhin nu for snima a äwintyr *Fr* 1097. *ib* 1315. *Al* 4872, 5733, 7824, 10479. *MD* 92.

forsniman, *adv.* [*Fdan.* forsnimen] **= for snima.** thz var forsniman ok äkke lango *Iv* 159. iak köpte ena mö for sniman här *Fl* 1637. *Fr* 192. *Iv* 42, 2906.

forsoffadher, *adj.* [*Jfr Mnt.* vorsuffen, *v.*] *domnad.* all wexande thing som nidhertrykt oc forsoffat haffua warit aff winthersins köld *Su* 200.

forsona (för-. -ar, -adhe, -adher), *v.* [*Mnt.* vorsonen] *försona, blidka.* nu är gudh swa blidhkadhir oc forsonadhir *ST* 215. engin man kunde hans wredhe forsona *ib. ib* 220. — *försona (med Gud), bereda försoning el. nåd åt.* huru mildelika hon wärnar syndara oc försonar brwtlika *Su* 139. — *försona, förlika, bilägga.* huilket *(hvilken tvist)* han . . . försonade oc förlikte *Lg* 294. — *ingå förlikning el. uppgörelse.* at gyse van helpte a sins brodhers wegna kortz van helpte. hafuer forlikat ok forsonat wm hesta ok hafuer. ok alt annat som thäs kortz thiänera misto. tha biscopin slaghin wardh *BSH* 1: 166 (1376). — **forsona sik,** *försona sig, förlika sig.* til thäs han haffwer segh försonath mz them som klaghar *PM* 40. — *refl.* **forsonas,** *försonas, vinna förlikning el. nåd.* teer hanom wäghin mz hwilkom han maa forsonas mz gudhi *Bir* 4: 112.

forsonan (för-), *f. försoning, pardon, nåd.* tigghiandis fridh oc försonan aff symone *MB* 2: 269. ropado til symonem om fredh oc försonan *ib.* wärn oc forsonan höghelikast behöffuandis *Su* 206. — *försoning, förlikning.* om thenne forsonen och forlikan *FM* 105 (1498).

forsonare, *m. försonare.* jak wtsändir tik en midhlara oc forsonara til thin hälga hymerslika fadher a mina wäghna *Su* 209.

forsonirska, *f. försonerska.* thu *(Jungfru Maria)* äst brutlika manna forsonirska *Su* 208.

forsova (för-), *v.* — **forsova sik,** *försofva sig.* the försoffwa sik *LfK* 148.

forspa, *se* **forespa.**

forspan, *n.?* [*Mnt.* vorspan] *framtill buret spänne, bröstspänne.* hwat fforspan ellir bradz är thz j haffwen j idhart bryst *ST* 52.

forspilla (för-. forspille. forspylla. forspylle. forspilda. forspilde. forespilla), *v.* **1)** *förderfva, förstöra.* hans lyff och gotz wilde han forspilde *RK* 2: 947. *ib* 4461. — *tillintetgöra, göra slut på.* wildo hans hälgha lifwirne forspilla *ST* 392. byscops kätels opsaath förspilla *RK* 3: 910. *ib* 1892. rikesens friiheeth oss forspilla *ib* 2: 5425. kärlek oc wenskap . . . forspilla ällir forhindra *Su* 366. **2)** *förhindra, förmena.* engen matte honom thz forespilla *RK* 2: 1193. *ib* 5717, 7788. forspilte mangom sinnom saa thz gudhz tyenisth fik ey fram gaa *ib* 1: *(sfgn) s.* 178. *ib* 189. hindrar ok forspyller at magin kan ecke smeltha *LB* 7: 75. **3)** *bryta, svika.* sin eedh forspilda *RK* 2: 545. the dectingen huargen forspille *ib* 3179. **4)** *nedsätta, förklena?* aktena . . . bakdanta the oc förspilla *Su* 62. **5)** *förlora, mista.* äro liiff oc gotz sculle han forspylle *RK* 2: 5108. *ib* 6848, *s.* 341.

forspillan, *f. kränkande.* rädhandis sins iomffrudoms förspillan *Lg* 3: 65.

forspyria (-spöria), *v. spörja, fråga.* fforspöriande aff nakrom, huat then gull myylen . . . skulde betekna *Su* 227.

forstadha, *f.* — **forstadhu hus,** *n. förhus.* vt aff gudz huse war giort eet forstadu hws *MB* 1: *(Cod. B)* 487. *ib* 488, 489.

forstadher (för-), *m. förstad.* naghra städher oc förstädher *(urbes . . . et suburbana earum)* haffdo the hwar the bodho *MB* 2: 39. *ib* 54, 55, 56, 134, 141.

forstadhgadher (för-), *part. adj. förut bestämd.* hult stadugt pa sin förstadgadha atanka *MB* 2: 287.

forstaka (-ar), *v.* — **forstaka sik,** *staka sig, vid hoppning öfver gärdesgård ränna en stör i lifvet på sig.* at han *(hästen)* siigh sielff forstakar *FH* 1: 109 (1492, *gammal afskr.*).

forstakkotter (för-. forstäkkother. forsteckotter. forsteckiter. forstacketer. forstachether), *adj. för kort.* wägen war forlang oc tyman forstacket *Di* 50. tyden är mich nu for-

stakkot *BSH* 5: 500 (1512). — enom sker forstakkot, *någon sker skada el. orätt.* mener . . . ath honom ther wdi förstakkot skeer, ath han . . . skal altiit först benämpnas i rikesens tiänest *BSH* 5: 304 (1508). i hwilket mik tykker skee forstakkoth *ib* 371 (1509). eder sker fast forsteckot *ib* 448 (1511). — enom vardher *el.* bliver forstakkot, *någon dör.* om them . . . forstackot wordhe *BtRK* 224 (1464, *orig.*). haffde mik bleffuit forsteckit *FM* 351 (1507). tha gudh wil at mik forstäkkoth wardher *FH* 3: 142 (1449). *HSH* 19: 26 (1504), 49 (1505). — vardha forstakkotter, *dö.* waaret och . . . naaker aff oss i thetta forbwndt ärä forstacheth worthe i thenne fegdh *HSH* 19: 10 (1501). *ib* 23 (1504).

forstand (för-), *n.* [*Mnt.* vorstant] *förstånd, förmåga att förstå el. begripa.* gudh alzmäktogher wil obegrippelik tingh ower änglanna förstandh oc människios mz henne göra *Lg* 3: 594. *ib* 586, 587. — *förstånd, kunskap, insigt.* ther forstandh ther opa haffwa *BSH* 5: 52 (1505). som haffuer förstand oppa allehande krankhett *FM* 347 (1507). — *Jfr* **oforstand.**

forstanda (för-. forsta. forstaa. förre staa *RK* 3: 361. **förstaa** *MB* 2: 88; *Lg* 3: 587. *pres.* **forstar. forstaar. forstär** *(i rimslut) Iv* 3659; *Fr* 331. *refl. pres.* **forstandz. forstas. for stars** *Bir* 1: 283. *imperat.* **forstat** *Al* 2924; *Ber* 271. *part. pres.* **forstandande. forstaandande** *VKR* 33. **forstandis** *(för* **forstandandis**) *Su* 228. **före standandis** *MB* 2: 283. *part. pret.* **forstandin.** *n.* **forstandit. forstannet** *BSH* 3: 151 (1464). *ack. m.* **forstandnan** *BSH* 1: 188 (1386)**),** *v.* [*Isl.* forstanda, fyrirstanda. *Mnt.* vorstân] *L.* **1)** *förstå, fatta meningen el. betydelsen af.* maria for stoþ guz iartighne *Bu* 6. förstanda sin bref ok rekninga *KS* 51 (130, 56). thu forstat wäl breffwin miin *Al* 2924. wi haffuom läsit oc forstannet idhert breff *BSH* 3: 151 (1464). tala oc forstanda alla thungor *Bil* 226. man ma ok forsta halft sakt ordh *GO* 440. forstat thy hwat jak sigher *Ber* 271. — *förstå, känna.* höre . . . thet kunungе til, at wita ok förstanda thesse triggia handa liuerne *KS* 14 (34, 15). — *förstå, inse, begripa.* han forstoþ varra fru dygh ok höuisco *Bu* 24. forstoþ huat tekn hafþe þyþa *ib* 63. *Bir* 1: 215. iak forstaar väl hwath ij mena *Iv* 1085. huru skulle swa stoor hans godhlekir vitas ok hans kärlekir forstas swa osighelikin ok swa fulkomen *Bir* 1: 396. här maghom wi forstanda, at wärlzsins rätter är komin wt aff gudz rät *MB* 1: 173. förstodh mz sannom skälom, at affgudh waro ey dyrka skolandhe *Lg* 217. kan iak ey än finna ällar förstaa, för hwat saak war til kommande frälsare meer än fäm twsandh aar förtöffwat haffuer hiit at komma *ib* 3: 587. — *förstå, finna, tänka, tro.* ängin matte annath forstanda än ther varo kompne köpmän til landa *Fl* 567. — *part. pres. som förstår, förståndig, insigtsfull, sakförståndig.* som meer forstandande varo än almoghin *Bil* 846. *VKR* 33. *Bir* 5: 46. — *part. pret. d. s.* vm en godhan forstandnan man *BSH* 1: 188 (1386). **2)** *förstå, erfara, få veta.* vi hawm þätt forstandit . . . at þe gyora þäm offta *(för* iäm offta) wrangt sum rätt *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). iak hafuir ok thz forstandit *(comperi)* at iudha äru thik ey godhe *Bil* 231. iac haffuer forstandit at the wille at thu skalt först koningen hylle *RK* 2: 3366. *Al* 6009. maghin ij här forstanda hwath the hafdho ther til handa *Fr* 3. thz hon thz forstär thz hertugh fräderik komin är *ib* 331. tw skalt thz swa forsta *(du skall veta)* at waar ordin sigher swa *RK* 1: 328. thän sama dagh man thz forstär *Iv* 3659. jeremias thz före standandis straffadhe them *MB* 2: 283. iak for stoþ iuþa raþ at bränna min ben siþan iak är döt *Bu* 13. vi haffuom förstandit . . . rädelig tidende *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). naar the godha priorissa . . . thet af mik forstoodh *ib NS* 1: 162 (1402). — *abs.* thu mat forsta *RK* 2: 3362. — lata forstanda, *låta förstå, låta veta.* konung artws hafdhe latith tha riddara ok swena thz forsta at the skuldo alle till hofua ridha *Iv* 1972. loth them . . . forsta konung pippingx breff *Va* 4. *RK* 2: 1893, 3614, 5045, 5075, 5259, 5379, 3: 361, 368. lata honom fullelica forsta *(förstå att han skulle)* sweriges rike friith ater fa *ib* 2: 4590. *ib* 5858. **3)** *förstå, upptäcka, utröna.* tha for stars *(deprehenditur)* rasklika vm nakor oskällikhet är j göra skolande gerninginne *Bir* 1: 283. **4)** *förstå, fatta, uppfatta (på ett visst sätt el. i en viss betydelse el. mening).* mågom wij . . . trefaldelika vnderstanda mannen äpte hans naturalik skipilse . . . tridhia, thet mågom wij förstanda *(d. v. s. för det tredje kunna vi tänka oss menniskan)* äpte hans manlikom skipilsum *KS* 13 (30, 14). thetta skal andelica forstandas *Bir* 3: 240. **5)** *förstå, mena.* medh vädhranna vingom forstas thz klenasta af vädhreno *Bo* 249. j paulo märkis oc forstandz tholomodh *Bir* 2: 45. — *med två ack.* stadzens gömara forstandom wi formännena *Ber* 63. — **forstanda sik,** *förstå, begripa.* lekfolket som eigh forstar sik *Bu* s. *Bo* 155. *Ber* 262. at han sik ey forstodh ath gud läte wara thz ey ohämpt *RK* 1: 2849. rät som han ware en amblodhe then sik enkte got forstodhe *ib* 3917. iak kan mik ey ther aff forstanda huath honum är nu komith til handa *Iv* 2161. — *vara förståndig, tänka efter.* ho som wil sik reth forsta *(qui prudenter attendunt) MD (S)* 279. — *förstå sig (på). med prep.* a (pa, upa). ther sik a wäghin kunno forsta *Al* 4882. *ib* 5542. *Iv* 1881, 2673. *RK* 1: 73, 2: 5575, 5815. — *Jfr* **forstandin, oforstandin** *samt* **forestanda.**

forstandare (förstandare. forstandere. forstaandere *ib* 33 (1505). **forstondare. förständare. forstendare. förständare. forstendere** *SO* 160, 162. **forstander** *BSH* 5: 30 (1504). **forständer** *VAH* 24: 324 (1473). **foreständare. förestandare),** *m.* [*Mnt.* vorstender]. *L. föreståndare, förvaltare, uppsyningsman.* forständarana til hälghanz huss *SJ* 74 (1437), *ib* 72 (1441), 110 (1442). medh helgaandz huse oc thes forstendara *ib* 182 (1449). her johan hoppener olaff skytta hälghanz hws forständara *ib* 42 (1436). hans lang almosonna forstandara *ib.* foreständarana alle fornempde *ib.* aff domkirkionne oc hennes forstendare weghna *ib* 131 (1444). loto vp bykirkionne forstendara hannis horst a kirkionne wegna et landzgodz *ib* 197 (1450). prebendonna förständare henne haffwonde *ib* 242 (1454). forständaromme til fornempda fredax almosa *ib* 151 (1446). almosonne fornempda eller hännas förständarom *ib.* laurenz hesse tha förständare aat sancti öriens *ib* 181 (1449). templens förstandare *(præpositus) MB* 2:

286. qwinnonna gömare oc för standare *(præpositus et custos mulierum) ib* 181. — *förmyndare.* sadhe heyne frame vpp frij och quit then formyndarskapp saa ath han ey lengher wilde forestaa eller wara vnge hans smitz forstandere *SJ* 330 (1465). her clawes doctor ryting och hans fos hustru margrete birkes forstandere effter thy hon är siälffuer inlygt i sancte clare closter *ib* 345 (1468). — *föreståndare, styresman, regent.* stadzsens förstandare *(provisorem) MB* 2: 289. wi wtwäliom tik . . . os til höffdhingha oc almoghans förstandare *(in principem et ducem) ib* 245. vtwaldho en som allers theris ypperste herre war oc forstandare *ib* 241. — rikesins (sverikis, sverikis rikis) forstandare, *riksföreståndare (i Sverige).* hyllade the tha marsken alla marsk och rikesens forstandare honom sidhan kalla *RK* 2: 5300 *(om Karl Knutsson utsedd till riksföreståndare 1438, då detta ämbete för första gången förekommer).* karl knutson marsk och rijkesens förestandare i swerige *BtRK* 137 (1439). *FH* 2: 121 (1440), 123 (1440). *RK* 3: 1910 *(om Sten Sture d. ä., så ock på de följ. ställena ur RK 3)*, 2515, 2555, 2670, 2980, 3609, 3651. then tha är konung i suerige eller suerigis rikes forstondare *BSH* 3: 78 (1454). kätell . . . biscop i linköpung, sueriges forstandere *ib* 160 (1465). jak sten stwre riddare och swerikes forstondare paa thenna tiidh *ib* 298 (1471). *VAH* 24: 324 (1473). *BSH* 4: 1 (1470), 44 (1476) *o. s. v.* her erich axelsson sweriges rijkes forstandare *FH* 1: 41 (1467, *nyare afskr.*). jak eric akselsson riddare och sverges rikes forstondare pa thennä tid *ib* 4: 55 (1457). her swante nielsson, sweriges riges forstandare *BSH* 5: 29 (1504). *ib* 30 (1504), 33 (1505), 153 (1507), 371 (1509). jach sten sture, suerikis riches forstandare *ib* 528 (1513). *SO* 160, 162. drotzeten *(Mats Kättilmundsson, vald till rikets förman el. höfvitsman)* skulle rykens förstandara vara till konungen kom till sina aara *RK* 1: *(sfgn) s.* 171. — *Jfr* **siälakors forstandare.**

forstandilse (för-), *n. pl. förstånd, förmåga att förstå.* vit ok godh skipilse i manzens hugh ok vilia ok i hans förståndilsom *KS* 27 (67, 29). nima . . . barn i sin förståndilse, ok halda i sino minne, huath the nimma ilt ella got *ib* 52 (132, 56). wisdom och förstandilsse til at besinna begripa och äftherleta then nadh *PK* 219.

forstandin, *p. adj. L. förstånden, som har stått till inlösen hembuden så länge att lösningsrätt gått förlorad.* wiste thät fornämpda godz laghlika saldth älla forstandith wara äpter thy lagh sighia *SD NS* 1: 568 (1406). tha thän fornämpde gardhin var swa forstandin nat ok aar *ib* 2: 37 (1408). *FH* 3: 125 (1448). *Jfr* **forestanda.**

forstandin, *se* **forstanda.**

for starker (fore-), *adj. för stark.* war han mik alt fore stark *Iv* 480.

forstilla (-stylla), *v.* [*Mnt.* vorstillen] *stilla, afvända.* hure swadane forderff nw tilstunder mothe forstilles *FM* 413 (1509). thet thy värre ecke forstylles *ib* 532 (1511).

forstokkadher, *v.* [*Jfr Mnt.* vorstocken, *v.*] *hårdnad, styf.* sel ladiska hwd en tok hon är forstokkat *MD (S)* 221.

forstoppa (för-), *v.* [*Mnt.* vorstoppen] **1)** *till stoppa.* at han forstoppat haffde meth sin quärnadam thera laga oos *SD NS* 1: 646 (1407, *gammal afskr.*). **2)** *stoppa, förstoppa.* forstoppar näsona *LB* 3: 16. om modren är förstoppat *(d. v. s. moderpassion inträder)* swa at anden qwäwyes *ib* 7: 28. om magan er forstoppader *ib* 250.

forstor, *adj. för stor.* alt for stora gälde *RK* 1: *(Albr.) s.* 211. forstor twnge *FM* 257 (1506).

forstova (forstwa. förstuffua. forstwge *SGGK* 106. **förstuga: -stugne** *(dat. el. ack. sing. med art. för* **-stugune**) *ib* 105)**,** *f.* [*Isl.* forstofa] *förstuga, förhus.* thässin hws, som är stwfua oc forstwa, loft oc vndherbodh *SD NS* 2: 293 (1410). meth thässom husom, stowo ok forstowo, fyra herberghe ok ena halfua lädho *ib* 316 (1410). j forstadu huse som matte kalla förstuffuo älla forborg *MB* 1: *(Cod. B)* 488. *SGGK* 105, 106. *TS* 22. *Jfr* **farstova.** — **forstovu hus (för-),** *n. förhus. MB* 1: 493.

forstraffeliker (-straffaligh), *adj. klandervärd. SO* 86.

forstridh (-striith), *f.* [*Mnt.* vorstrit] *första strid, öppnande el. inledande af strid, främsta rummet i striden.* the skulu al tiidh forstriith plägha *Al* 4083. ij skulin hafwa thässa forstriith *ib* 4485. at han mate haffua forstridenä *(den ersten stryd) Va* 18.

forstridha (-striidha), *v.* [*Jfr Mnt.* vorstriden] **1)** *strida mot.* thäskyns natwra forstridha hwar andra *MB* 1: 43. **2)** *genom strid förlora.* sit rike haffwer han nw forstriit *Al* 8889.

forstyra (forstyyra. förstyra. före styra), *v. afstyra, förekomma, förhindra.* villo the thz haua forstyrt *Bo* 164. ther mz wart thz ätandit forstyyrt *ST* 147. thz matten före styrt *RK* 2: 1497. *ib* 1892, *s.* 339. *ST* 67, 144, 380, 430, 496, 519. — *afvända, förhindra, omintetgöra.* badh til gudh at hustruna wantro matte forstyras *ST* 31. *MB* 2: 290. han far . . . äptir at forstyra oc hindra gudz ordh *ST* 153. ath forstyra thenne blodstörtinge oc rikens fordärff som nw pa färde är *BSH* 4: 6 (1471, *samt. afskr.*). — *hindra från. med dat. och ack.* honum thet . . . forstyra *BSH* 5: 532 (1513). — *hålla tillbaka.* blidkadhe swa oc förstyrdhe almoghan *MB* 2: 321. — **forstyra sik,** *afhålla sig.* forstyrer sik af ondre giri ok odyghdelikom lusta *KS* 20 (49, 21).

forstyrkia (-störka), *v. förstärka, stärka.* stokka . . . som skall nedh i bodnen paa pramen adh forstörka honum medh *BSH* 5: 251 (1508). *Jfr* **forstärkia.**

forstytta (för-. -stötta), *v. afklippa, göra slut på.* all owilia förstytta *RK* 2: 1798. thenne scada oc forderff motte stylles oc forstöttes *BSH* 5: 9 (1504).

forstäkkia (för-), *v.* **1)** *förkorta.* thenna oändelika pinona böta oc förstäkkia *Su* 184. then liffz thiman förstäkker manger *PM* XXVII. **2)** *förkorta (någons) lif; genom döden bortrycka.* wore min syssterson förstäkt före än jwan vdzson *FH* 1: 63 (1490, *nyare afskr.*).

forstärkia (för-), *v.* **1)** *stärka.* förstärkia thenne landzända medh folk, skep oc wäria *BSH* 5: 177 (1507). **2)** *styrka, bekräfta.* vtan the ting ther skee worda forstärkt medh breffues odödelica beuisning

SD 1: 207 *(öfvers.)*. — **forstärkia sik,** *stärka sig, samla styrka.* fiendene förstärkia sig dag wid dag *BSH* 5: 122 (1506). — *stärka sig, blifva starkare.* vintheren vill sigh forstärckia *BSH* 5: 237 (1508). — *Jfr* **forstyrkia.**

forstöra, *v.* [*Mnt.* vorsturen] *förstöra, ödelägga.* ath thet (ɔ: rotneby) ey skulle forstörass, brennas och om inthe görass *BSH* 5: 84 (1506).

forstöras, *v. refl.* [*Jfr Isl.* stœraz] *yfvas.* ther til at mannin skulle ey forstöras *(Cod. B* styras 563*)* aff sino witi *MB* 1: 454.

forstörta (för-. förstorta. -ir, -te, -ter), *v.* [*Jfr Mnt* vorstorten] *kullstörta, slå till marken, förstöra.* tässa städher förstörtta *(subvertere)* *MB* 2: 46. förstörtte *(percusserunt)* the staden j swärdzsens mwn *ib* 30. kringlagde staden oc forstortte vppa samma dagh *ib.* förstorta theras affguda altara *ib* 72. tha skal iak oc ekke förstörta *(delebo)* thässa hedhninga *ib* 74. the konunga huilka iosue oc israels söner . . . haffwa förstört *(percusserunt)* *ib* 35. omwändher han sik oc bedröffwir idher, oc förstörther *(subvertet)* *ib* 65. *ib* 31, 84, 101, 107, 136.

forstöta (för-), *v.* **1)** *mycket stöta. part. pret. mycket stött, hårdt stött.* j flaskor . . . förstötta oc pluggada *MB* 2: 24. **2)** *aflägsna, undanrödja?* mycket ont forstöttes ther med *FH* 1: 66 (1490-*talet, nyare afskr.*).

forsuma (för-. förswmma *RK* 3: *(sista forts.)* 4673, 5048. **forsyma. försyma. -ar, -adhe, -adher. impf. forsympde** *Al* 7394 *(i rimslut)***),** *v.* [*Fnor.* forsyma. *Mnt.* vorsumen] *L.* **1)** *försumma, uraktlåta, åsidosätta. med gen.* thz thu ey forsyma thäs *Al* 10200. — *med ack.* hwar þättä forsymär *SD* 5: 638 (1347). i forsymen alt tholikt *Al* 7056. at rätuisan forsymis *Bir* 3: 361. *ST* 147, 227. *MB* 2: 33. hwi forswmar thu ensamen konungxsens budh oc wilia *ib* 184. jngalunda stadzsins [reth] forsumet *SO* 114. iak gudz modhir hulkin ängin tima forsymadhe *(lät gå förbi)* j iordhrike älla var vtan hiärtans dröuilse *(quæ nullam horam sine tribulatione cordis transivi in terris)* *Bir* 3: 208. alt thet bätra ok vpräta som glömt är. forsumath äller brustet *HSH* 19: III (1359). — *med inf.* skalt thu ey lata älla forsuma at göra alt annat thz som tharfwas oc thik biudz *Bo* 102. — *förbigå.* uare thz ok zache at nakar broder vorte forsumat eller bort glömder swa at han ey budh fynge tha böte nya broderen ena arthoch fore hwan thera som han forsumet haffuer *SO* 153. — *försumma, vanvårda.* hure linccköpungx kyrke och stickth forfars och forsymes *HSH* 20: 26 (1506). **2)** *genom försumlighet förlora, förspilla.* forsuma ey thina tima *Fl* 129. ingen wille siith liiff försyma *RK* 3: 1011. — *part. pret.* **forsumadher,** *försumlig. Su* 365. — **forsuma sik, 1)** *försumma sig, vara trög el. sen (att uträtta något), dröja.* thu skal nu ey forsyma thik *Fl* 1486. *Iv* 1575. *Al* 7394, 9665. *RK* 3: *(sista forts.)* 4673, 5048. *Bo (Cod. B)* 347. *MB* 2: 47. — *försumma sig, underlåta att göra sin pligt.* huar sick ther vtjnnan forsynner *(för* forsymer*)* *SO* 151. — *försumma, uraktlåta. med inf.* hon hadhe sigh forswmat at spöria the ärofulla iomfrwna aat *Lg* 813. **2)** *förgå sig, göra öfverträdelse el. kränkning.* at nokor sik försumede i for:ne frijdh *BtRK* 137 (1439). — *Jfr* **oforsumadher.**

forsuman (forsyman), *f.* **1)** *försummande.* andelica thinga forsuman *Bo* 138. **2)** *försumlighet.* en delin *(näml.* af stadhenom*)* fiol nidher for thera forsuman i stadhenom bygdo *Su* 418. — *uraktlåtenhet, glömska.* aff forsyman fik fornämpde wärdhughe fadher ey breff älla tholica bewisning han rätlica skulde *SD NS* 1: 132 (1402). — *bristande uppmärksamhet.* huilka rasuras ellir scrapan ordh oc clausulas wi witum wara giordha oc scrifuadha . . . aff wille oc forsuman *VKR* 56.

forsumeliker (försymeligh), *adj.* [*Jfr Mnt.* vorsumeliken, *adv.*] *försumlig, vårdslös.* försymeligh glömska *PK* 219.

forsumin (forsymin), *adj. försumlig. Ber* 288.

forsumilse (förswmilse. forswmelse. försumelse. forsymilse *L.*; *Bir* 3: 453; **-ilsom** *VKR* 38. **forsymylse: -ylsom** *ST* 380. **forsymelsse. forsömilse** *Ber* 292**),** *n. pl. och f.* [*Jfr Mnt.* vorsumenisse] *L.* **1)** *försummande, försummelse.* rätuisonna wanskilse ok for sumilse *Bir* 1: 72. *ib* 3: 453. tymans forsumilse *ST* 2. *SO* 153. vtan alla dwalu oc forsumilse *VKR* 35. förswmilse dräpa hoppet *Lg* 3: 308. thu badhe wil oc formaa alla mina forsumilse wpfylla *Su* 323. *MB* 2: 268. *SO* 112. *Lg* 810. ther tager ingen forsymelsse wti *BSH* 5: 137 (1507). **2)** *genom försummelse vållad skada.* worder nogher forswmelse giort stadenom eller embeteno *SO* 195. at nokon tidh skulde swa stoor skadhi oc försumelse hända ibland hans vnderdanä *Ansg* 183. at the lidhin enghin forsumilse *Bir* 5: 27. **3)** *försumlighet.* see til mins hiärta dröuilse ok ey til min forsumilse *Bo* 25. *SD NS* 1: 563 (1406). *BSH* 4: 224 (1497). *VKR* 33, 38. *ST* 380. *SO* 100. *Ber* 292. *Su* 52. *Lg* 3: 582, 583. — **forsumilsa elder (forsumelsa-),** *m. L.*

forsumol (förswmol *LfK* 159; *Lg* 3: 317**),** *adj. försumlig.* dylsk älla forsumol *Bo* 10. *Lg* 3: 317. *LfK* 159.

forsvaka (förswaga. -adher), *v.* [*Mnt.* vorsweken] *försvaga.* oppa thet at i ekke skole bliffue forswakede for sadane tunge *BSH* 4: 225 (1497). vij äre nog förswagade *ib* 5: 185 (1507). riget . . . ther mykit aff thenne longeligh feygdh forswaketh är *FM* 579 (1513). — *refl.* **forsvakas,** *blifva vanmäktig, komma till korta.* förswagas wi ther nagoth wdi *BSH* 5: 318 (1508).

forsvakning (-swagning), *f. försvagning, förlust.* at thet wore thenne fatige kyrkie oc mich tiil en stoor forswagning *BSH* 5: 40 (1505).

forsvar (för swaar), *adj.* **1)** *för tung.* han bar för swaara bördhe *RK* 3: 3130. **2)** *för svår.* retten war mik forswar *FH* 5: 156 (1491).

forsvar (för-), *n.* [*Fdan.* forsvar] **1)** *vård, förvaltning.* kallar jak i geen meth thätta breff the forswar jak hafdhe befält philpose päthersson wm thenne for:da godz *SD NS* 2: 328 (1410). somth haffwer domkirkionas herrar ok prelater i forsuar *BSH* 5: 16 (1504). erchiebiscopen haffde kirkenne oc biscopsbordet anamat i seet forswar aff . . . pawen til at beskerme ock forbätre i sin liffs tiidh *ib* 4: 228 (1497). **2)** *försvar, skydd.* taghum wi the forscrefna goz . . . i wara enkannirlika häghn ok forswar *SD NS* 2: 93 (1409). *Bir* 5: 112. til wärn oc förswar *LfK* 53. *ib* 159.

at biudä tik j nokot forswar *Va* 10. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 282. nogre guldsmedz lärjunga . . . i tienist ellir forswar anamme *SO* 162. **3)** *beskyddare, herre, förman.* sten cristiernson . . . som idher skikkis till forswar och höffuitzman *BSH* 5: 53 (1505).

forsvara (för-), *v.* [*Äldre Dan.* forsvare] **1)** *ansvara för?* skal han ey lenger forswara the penninghe vtan oppa stocken ther han skrodher och mynther *HSH* 19: 13 (1480). skal han jngen annanstedz thet gwldh och penningä som han slaar forantwordhä och forsware en paa then stoch som han töm skrodher ok mynther *ib* 15 (1497). **2)** *taga i sin vård el. i sitt förvar?* jach forswarer thet medh idhert herredöme, hwrw jach kan, til myn forwentilsse *BSH* 5: 383 (1510). **3)** *försvara.* at forsvara thenna stad oc landzende *BSH* 5: 11 (1504). han vardhe ok forswaradhe sannindena *Bo* 115. *ib* 126, 141, 162, 163. *KL* 397. *MB* 1: 24. *Su* 192, 206, 209. *Bi* 214. — **forsvara sik,** *hålla sig till baka?* hwi förswara thu tik *Su* 12.

forsvarare (för-), *m. försvarare, beskyddare.* jwdha haffwa nw enghin höffwitzman älla förswarare *(adjuvantem) MB* 2: 265. landzsins höffdinghe . . . skal them wara forswarare oc wärnare *Bir* 4: 39. — *målsman, god man.* hon hafuer han . . . valt til sin rätta malsman oc forswarara *SD NS* 2: 246 (1410). wara minna husfrv formyndara oc forswarara *FH* 6: 20 (1449).

forsvarilse, *n. pl.* — **forsvarilsa bref (forswarilse-** *FM* 182 (1504). **förswarilse-. forswarilses-** *BSH* 4: 150 (1491)**),** *n. försvarsbref, skyddsbref.* förswarilse breff gifua *EtRK* 325 (1483, *orig.*). *BSH* 4: 150 (1491). *FM* 182 (1504).

forsvarirska (-iska *Su* 208, 209)**,** *f. försvarerska, beskyddarinna. Su* 208, 209.

forsvarliker (-lig), *adj. försvarande, skyddande.* at te ära myn käre son giözstaff olson behiälpelige och forswarlige om then foreme del *DD* 1: 178 (1502).

forsvika, *v. besvika, bedraga.* j . . . bliffuen illä forswikne *FH* 1: 61 (1489, *gammal afskr.*).

forsvima (forswyma: -ande *LfK* 228)**,** *v. svimma, bortsvimma.* aff solena skin ij then tima monde folkith moxan forswima *Al* 4140. *LfK* 228.

forsvinda (för-. forswinna. forswynna. forswända. *pres.* **forswinder. förswindar. forswänder.** *impf.* **forswand** *ST* 377. **for swant** *Va* 44. **förswant** *MB* 2: 86. **forswan** *Al* 2959; *Va* 43)**,** *v.* [*Mnt.* vorswinden] **1)** *försvinna.* som alzenkte then iis forswänder *Al* 2184. biwder iac idher madka . . . at i alle döön oc forswynnen *LB* 7: 188. at i skwlen alle samans döö oc forswinna, oc aldrig aterkomma *ib* 189. forswan for theres öghom *Va* 43. *ib* 44. *ST* 377. *Al* 2959. *MB* 2: 86. **2)** *borttvina.* om man forswinder eller torkas borth *LB* 7: 230. om man forswinder eller tranar *ib.* — **forsvinda bort,** *försvinna, upphöra.* ath then hithen förswindar borth *LB* 9: 118.

forsväria (för-), *v.* [*Jfr Mnt.* vorsweren] *L.* **1)** *genom ed förbinda sig att öfvergifva, genom ed afsäga sig, afsvärja.* landet forsweria *Va* 10. jak hafwir min gudh widhirsakt oc forsworith *ST* 28. *ib* 25, 27, 303. *Lg* 3: 687, 688. haffuer marsken konung erik forsworit *RK* 2: 5510. *ib* 5704. — *genom ed neka att mottaga.* jac sagde almogen, at jon trugutson hadde breff pa eder vägna, at han skulle wara fogthe, almogin gik til hopa oc försworo hanom *BSH* 5: 423 (1510). — *genom ed neka el. vägra.* israels söner försworo at the nakontidh skullo giffwa beniamyn sonom nagra aff synom döttrom til hwstru *MB* 2: 138. vy haffuom forsworit . . . at aldrey konung eric anama jn *RK* 2: 5426. **2)** *besvärja.* jach forswär ider rottor oc myss *AS* 108.

forsyma, *se* **forsuma.**

forsyn (för-. forsyyn *MB* 1: 302; *VKR* 33. **foresyn. föresyn** *Lg* 218; *MB* 2: 140; *Su* 146; *LfK* 71. **före syn** *ib* 162)**,** *f. L.* **1)** *förutseende, förutbestämmelse.* j mins gudhdoms forsyn *(providentia)* äru al thing foreseedh oc stadhgadh aff ophoueno *Bir* 2: 126. os bidhar then hälghe ande hwilkin som är kärleker och godhwili i hwilkom wi ärum foresedhe til äwärdhelikit lifh, och thy wil hau wtan iäfh at hans foresyn *(prædestinatio)* fulkomnis *Ber* 218. aff allo thy som tw, o äwärdelikin snille . . . haffwer skipat oc flyat j thinne äwärdelike foresyn oc äwärdeliko walde *Su* 329. — *betänkande i förväg.* komaskolanda thinga forsyn *(consideratio) Bir* 3: 404. *LfK* 71. **2)** *förtänksamhet, omtänksamhet, omtanke.* bidhia for än böna timan komber är foresyn *Ber* 134. opta see sin ting oc boo huru the staa thz är stoor forsyn oc gangn *ib* 288. haua ey för skällica forsyn vm sin bestandilse oc fordan *Bir* 3: 407. *MB* 1: 302. *VKR* 6, 33. *MB* 2: 140. *Su* 243. *Ber* 170. hafdhe han omak ok oro j hughenom for hänna forsyn *(för omtanken om henne) Bir* 1: 325. af sinne forsyn *ib. ib* 327. **3)** *tillsyn, omvårdnad, styrelse.* gudh som henne . . . hafde . . . i sin eigen hägn ok foresyn tagit *Lg* 3: 552. ath . . . bätre foresyn hägdan oc foreskipan maghe koma *Bir* 5: 130. the siälana som thine forsyn oc styrsll äru andwordadha *ib* 2: 184. som sik wndirgiffua wilia enna qwinno foresyn *ib* 4: 70. litha oppa hennas ämbete oc före syn *LfK* 162. — *bestyrande, bestämmande, anordning.* brullöps kostnadhin skipadhis alt äpte hänna forsyn *Bo* 58. **4)** *(gudomlig) styrelse, försyn, skickelse.* thätta görs tho ey vtan gudz raaz vissa foresyn oc skipan *Bo* 108. aff thins kärlex forsyn *Bir* 3: 111. thz var giort aff thäs hälgha anda forsyn *ib* 413. gudhlic forsyn *Bil* 352. *ib* 353. mädhan gudh medh synne mille forsyn thet saa fögat haffuer *BSH* 3: 4 (1449). *Bir* 1: 249, 2: 33, 3: 285, 436. *Lg* 218. *Su* 146, 168, 198, 329, 438. iak är biscopir af gudz forsyn *Bir* 1: 309. vy heming gad aff guds forsyn, electus till lincoping *BSH* 4: 350 (1503). — *Jfr* **oforsyn.** — **forsyna man,** *m. uppsyningsman.* forsyna man . . . ower myrkohwsith *MB* 1: 235.

forsyndra, *v. söndra.* at forsyndre eller attskilia rikidh *DD* 1: 160 (1497). han vill gerne richit forsyndra *HSH* 20: 209 (1507).

forsyndring (-söndringh), *f. söndring.* giffwer ingen nagher makth eller til ffelle til naghen fforsöndringh *FM* 130 (1502). richen haffue i forsyndring *HSH* 20: 104 (1507).

forsynia (försönia), *v. förvägra.* onde syna

näffzstt skall man ey försönia *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 261. *Jfr* **oforsunder.**

forsynliker (-ligin), *adj. omtänksam, klok.* en skelligin ok mykit forsynligin man *Lg* 3: 527.

forsäkra (fore-. -adher), *v.* [*Mnt.* vorsekeren] *trygga, förvissa.* sidhen hanss nade saa foresecräth wore om en aff the iij articlä *FM* 458 (1510, *samt. afskr.*). — *trygga, gifva lejd åt?* hadhe thet budh nöglige bliffuit ther i gönwm forsäkrat *BSH* 5: 521 (1512).

forsäkring (-zekringh), *f. försäkran.* wij haffue inghen forzekringh met breff eller budt fangit aff them at the vele komma *HSH* 20: 253 (1508). — *säkerhet, trygghet.* till ytermere forsäkringh *HSH* 19: 136 (1506).

forsämia, *v.* — **forsämia sik,** *ingå förlikning.* ath wi skullom forsämia os med kongen *BSH* 5: 437 (5111).

forsända (för- *Lg* 3: 332; *RK* 3: *(sista forts.)* 4360. **forzenda. fersända. fore sända),** *v.* **1)** *förutsända, förutskicka, låta stå främst.* myna odmiwka helso oc rebona tiänistho altidh forsenda medh worom herra jesu cristo *BSH* 3: 153 (1464). wara . . . kerliga tro och helse nw och altidh foresend medh gudh *ib* 5: 30 (1504). vore wenlige och kerlige helse altiid fersände med gud *ib* 32 (1505). vare veluillughe trotienisth nw oc altid forzenth medh war herre *ib* 148 (1507). — *Jfr* humillima mei semper recommendatione premissa *FM* 291 (1506). **2)** *försända, sända.* jag ville thet (ɔ: hoffwidh breffet) forsendhe op til ider *BSH* 5: 59 (1505). **3)** *bortsända, förvisa.* han for sändes först for trone *Bu* 397. forsände han til rom for gisla *Bil* 300. keysare henrik fore sände gregorium wtländis *ib* 769. *Lg* 3: 332. *RK* 3: *(sista forts.)* 4360.

forsäta, *v. förlika, försona?* som then tu swa illa forsätir *(gör oense?) MD* 82.

forsäti, *n. L.*

forsätia (*efter Mnt. bildad gerundivform* **forsettende** *SO* 146; *jfr Tamm, Tränne tyska ändelser i svenskan s.* 9 *f.***),** *v.* [*Jfr Mnt.* vorsetten] **1)** *insätta framtill el. på ett föremåls framsida.* en gulringh mz en sten til forsettende *SO* 146. **2)** *försätta (ett fartyg el. den som befinner sig på ett sådant), förflytta.* wädrit forsatte hanom j then stund hans skip stötte oc sank j grund vtan for idö pa en sten *RK* 2: 7248. wädereth fforsatte thessä hiid j skäregorden *FM* 343 (1507). **3)** *lemna från sig, öfverlåta, föryttra.* lofuar jak . . . mit forscrifna ärfue engom sälia pant sättia eller i nokra handa mato forsätia eller forandra *SJ* 34 (1425). **4)** *afvisa, vederlägga.* forsattes mangt tall, som nu alment wankar *BSH* 5: 476 (1511). — *Jfr* **foresätia.**

forsöfter (för-), *adj. berusad.* the waro alle för söffte aff vinet *MB* 2: 167. forsöfftir aff hymelzslika wine *Su* 356. *Jfr* **forsoffadher.**

forsökia (för-. forsöka: -sokom *RK* 2: 1655. *part. pret.* **forsokter** *RK* 1: 793. **-söghter: -söght** *Al* 1786, 2916**),** *v.* [*Mnt.* vorsoken] **1)** *pröfva, försöka, göra försök med.* [thu] ma forsökia siälfuan thik [än] thu honum hiälpa ma *Fr* 988. forsökia hafwith *Al* 9168. han forsökte tha sin godha häst *ib* 2341. forsökte mangra läkiara konst *KL* 365. then konstenä magin j her forsökiä *Va* 43. wj . . . försökom thz än thil war herra konungs nadha *RK* 2: 1655. forsök thina wredhe oppa mik *ST* 107. — *pröfva, försöka, uppbjuda.* hon forsökte tha sin awel mästa *Al* 10162. — *försöka, inlåta sig i.* vm han thz ewintyr forsökte *RK* 1: 387. **2)** *sätta på prof, försöka.* forsökto ther en riddara mang *Al* 5096. at diäfwllin vidhir fresta ey . . . at hanna han ok for sökia mz frestilsom *Bir* 1:188. **3)** *undersöka, ransaka.* þolik mal forsökyä *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). tha thette forsöckt ok bepröffuat är *SO* 80. thz iärtekn oppenbarligha försöktis oc kungiordis *Lg* 3: 361. forsöktä the oc ransakade han *ib* 80. **4)** *försöka, söka utröna.* ville forsökia *(explorare)* vm han vare gudz son *Bo* 48. *Va* 19. wiliandis försökia *(scire)* än han wille bliffwa vidh sin ordh *MB* 2: 184. **5)** *försöka, röna, erfara.* kunne ey mera liidha oroo än swenske tha forsöktho *MD* 385. thetta hafwer iak nw for söght *Al* 2916. skal thu försökia at nabegodonozor [är] alla wärldenna herre *MB* 2: 153. — *part. pret. pröfvad, bepröfvad.* the waro widh örlögh lit forsöght *Al* 1786. forsokter badhe i torney ok i striidh *RK* 1: 793. mz manghom dröffwilsom försöktir *(probatus) MB* 2: 159. som forstaandande oc forsökte män äru *VKR* 33. *Su* 352. *Bir* 4: 72. hwilkra liffwirne oc wmgängilse j mindra forsökt oc kunnokt är *ib* 66. — *som försökt sig?* the vore forsökte i syön dagen tilforen *BSH* 5: 502 (1512). — **forsökia sik,** *försöka sig, pröfva sina krafter.* ma iak ridha mik forsökia *Al* 585. *ST* 383. *Di* 281. — (?) wil lata sik forsöchia *(söka komma?)* med sine fwlmektige til möthe med migh *HSH* 22: 3 (1491). — *Jfr* **oforsökter.**

forsökning (forsöchningk), *f. försök, prof.* samma drengh haffua till forsöchningk i xiiij dagha *SO* 113.

forta, *n. L.*

fortaka (för-. fore- *L.* **fortagha),** *v.* [*Jfr Isl.* fortaka, fyrirtaka] *L. borttaga, aflägsna, förtaga.* eth skabbot faar gör skadha androm farom, wtan thz förtax *LfK* 148. fortakir ondh vätzska hörslena *MP* 1: 263. for taka solina skin *Al* 6557. fortaker alla thässa hems ysäld *Ber* 187. at for taka thankana *Bir* 1: 364. fortakno *(med aflägsnande af, d. v. s. utan afseende på)* aldra handa tilfälle, hwaria handa widhertorfft älla bön *(remota omni occasione cujuscumque necessitatis sive supplicationis) ib* 4: 13. at hindra ok fortaka andelikit gagn *ib* 2: 39. fortoks *(afskaffades)* then sidher *Bil* 409. — *fråntaga, beröfva. med dat. och ack.* hafde hanom hans godz fortakit met welde *DD* 3: 19 (1399, *nyare afskr.*). vm han gitir fortakit thy lifwit *Bir* 2: 98. *ib* 1: 172, 3: 51. *KL* 351. *Ber* 22. *Su* 334. *LfK* 263. fortagha os wara bärning ok rettoghet *SO* 50. — *undandraga, undanhålla. med dat. och ack.* iak fortok *(subtraxerim)* idher änkte thet som idhir nytlikit var *KL* 164. *Bir* 1: 63. *ST* 190. — *afskära från, förhindra tillgången till. med dat. och ack.* han wille them watn fortage *RK* 2: 3858. — *förmena, förhindra. med dat. och ack.* en munkir vilde giuas i klostir. hans modhor wilde honom thz fortaka *KL* 275. the höwidzmen them thz fortaka *RK* 2: 8772. *SO* 3. — *med dat. och inf.* for toko tiberio främia sin vilia *Bu* 150. *Ber* 207. kalmare stadh och sloth hafwe förtaghith oss nogoth förkofras

BSH 5: 360 (1509). fortaka smasweninom at läsa aue maria *KL* 62. — *med dat. och en sats inledd af* at. gato the näpplikä fortakit folkeno at the offradho eyg them swa som gudhom *KL* 158. *ib* 26. — *med ack.* the stora jsbergen thz fortagha *RK* 2: 8076. — *med en sats inl. af* at. suärdhklotit fortaki at ey falle vanlica suärdhit aff handinne *Bir* 2: 174. lather her ingen forsymelse fortages *(i st. f.* fortage*)* i nogen motthe, ath edert bwdh och scriffwelse jw komme till samme tingh *BSH* 5: 402 (1510). — **fortaka sik,** **1)** *förtaga sig, öfverskrida sina krafter.* at thu fortakir thik ekke oc gör meer än maktin tilsigher *Bo (Cod. B)* 347. **2)** *med det refl. pron. i dativställning. aflägsna från sig, göra sig fri från, undandraga sig.* witandhis thz henne omöghilikit wara, at förtaka sig gudz gaffuo oc tarannas wtgyutilse *Lg* 3: 398. — *göra sig af med, afstå från, försaka.* aldrigh scal iak fortaka mik guz modhors miskun *KL* 75. fortak thic nakat *ib* 265. fortak thik kropsens mak *Su* 402. nim at fortaka thik thin eghen vilia *ib* 403. — *bortlägga.* fortak thik wana at swäria *Ber* 105. — *Jfr* **foretaka.**

fortakilse, *n. pl. aflägsnande, undandragande.* mina gudhlica nadh fortakilse *Bir* 2: 308. *ib* 320. — *försakande.* i fasto oc sins eghins vilia fortakilsom *MP* 2: 106. *Bir* 2: 309.

fortal (ffor- *Fr (Cod. F) s.* 141. **fortaal** *BSH* 4: 282 (1501)**),** *n.* [*Äldre Dan.* fortal] *förtal. Fr (Cod. F) s.* 141. *Gers Frest* 13. *BSH* 4: 282 (1501).

fortala (för-), *v.* [*Fdan.* fortale] **1)** *uppmana.* förtaledhe ok manede hymerna ath slas mz them *Di* 255. **2)** *uppehålla med tal.* huat skal iak tik längre förtala *Su* 137. **3)** *förtala.* gyltir skrymptare som fortalar ok dömir annan *MP* 1: 208. haa marsken fortalade *RK* 2: 6976. *MB* 2: 99. *Di* 81 *o. s. v. Gers Frest* 13.

fortalan, *f. uppmaning, förmaning.* tröste sina män ok varþnaþ tel martirium mz faghre fortalan *Bu* 422. *Bil* 109, 328. — *intalan.* trayanus lydde for talan sinna manna *Bil* 369. *ib* 305.

fortalare (ffor- *Fr (Cod. F) s.* 141**),** *m.* [*Jfr Äldre Dan.* fortalere] **1)** *förordare, förespråkare, ombud.* vara hans fortalara for almoganom *Bil* 847. *Gr* 319. **2)** *förtalare. Fr (Cod. F) s.* 141.

fortap (för-), *n. förderf. PM* 19.

fortapa (*ST* 1; *Ber* 3; *KL* 236; *Gr (Cod. D)* 379; **-as** *Lg* 42; **-adhe** *ST* 111; **-ade** *MD* 17. *vanl.* **fortappa. förtappa: -at** *Lg* 668; *LfK* 70; **-ades** *MB* 2: 105**),** *v.* [*Fnor.* fyrirtapa] *L. perdere.* **1)** *förlora.* syrgh aldre fortappat thingh *Bil* 613. the värdhoghet som änglane for tappadho *Bir* 2: 289. longinus fortapadhe ey sith maal *ST* 111. — *med dat.* vi fortappadhom ware makt *KL* 81. — *förlora, förspilla, göra onyttig.* fortapa thera tyma oc mödho *ST* 1. *ib* 2. nw hawir thu fortappat thz thu mik thiänte *Gr* 271. *Lg* 668. *Su* 218, 221. höghfärdhoghir thanke fortapa *(dissolvit)* alla godha gärninga *KL* 236. **2)** *förderfva.* at han maghe dräpa them ok for tappa *Bir* 1: 357. the fortappadho os *ib* 3: 472. *ib* 432. thu fordöme ämuäl ok fortappa menlösa siälar *ib* 1: 124. *Bil* 536. *Gr (Cod. D)* 379. *Al* 6654. the fortapade loth han äpte *MD* 17. illa saar ok mykit for tappat *Al* 2877. eet ont fortapa mangh godh *Ber* 3. **3)** *göra om intet.* fortappa *(disperde)* annars hadh och smälikhet mz siäfwm hwg och spako hiärta *Ber* 119. **4)** *förråda (kanske ordets bruk i denna betydelse är föranledt genom att i det Lat. orig. läsa* perdere *för* prodere*).* om thu ey fortappar *(prodideris)* oss oppenbarandis os *MB* 2: 6. fortappä *(produnt, beröfra svekfullt)* thässe twe konunga manga siäla fra minom son *Bir* 3: 358. — *refl.* **fortapas,** **1)** *förloras, gå förlorad.* alt fortappas thz man til howa läther *GO* 716. **2)** *perire, förgås, omkomma.* fortappas af sylt *Bil* 267. *Bo* 175. *MB* 2: 105, 204. *Lg* 42.

fortapare (förtappare), *m.* **1)** *som förspiller, förstörare.* aff timans förtapparom *LfK* 70. **2)** *förderfvare.* siäla fortapare *ST* 103.

fortapilse (*KL* 145, 242; *Bir* 2: 196, 3: 330; *ST* 2. *vanl.* **fortappilse),** *n. pl. perditio.* **1)** *förlust, mistning, beröfvande.* minzsta synd j hulke ther människian lustas vti ok bätra ey hona är hänne ympnin til fortappilse fran hymerikis rike *(satis est ei ad perditionem) Bir* 1: 98. — *förlust, förspillan.* tima fortapilse *Bir* 3: 330. *ST* 2. **2)** *förderf.* äpte thässa forradharins fortappilse *Bo* 96. gör sik siälue skadha oc än fortappilse *ib.* gladdis af thera falle ok fortappilsom *Bir* 1: 78. *ib* 52, 2: 68, 196, 251, 3: 71, 211, 473. *KL* 145, 242. *MP* 1: 5. *MB* 2: 164.

fortidh (företiidh), *f. föregående tid.* thet thee ropade . . . i företiidh skedth wara *BSH* 5: 369 (1509). thet hommoth och skade som the haffwe rigith och mich giorth baade nw och i fortijder *HSH* 20: 161 (1507).

fortidha (-tiidha. *pres.* **-tiir** *ST* 341. *impf.* **-tidde),** *v.* [*Mnt.* vortien] *öfvergifva.* fortiddo sina gärning *KL* 11. fortidde christofer then stadhin *ST* 119. skalt thu ey thin cristindom ofwirgifwa ellir fortiidha *ib* 90. *ib* 11, 137, 291, 341, 481.

fortinna (för-), *v. förse med tinnar.* loth them mwra om kring fortinna *(yngre hds.:* mura ok omkring förtinna*) RK* 2: 7300.

fortogh, *n.?* [*Mnt.* vortoch] *uppskof.* vtan alla nesäghu älla fortogh *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). wij satthe then ytersthe articel j ffortogh *(uppsköto)* pa thet möthe *ib* 134 (1502).

fortogha (för-), *v.* [*Äldre Dan.* vortoven. *Jfr Mnt.* vortoien] *förtöja, med tåg fastgöra.* ath i lathe göre nogre flotter aff tijmber . . . thenne kan man förtoge pa alle sider, som behoff görss *BSH* 5: 290 (1508).

fortret (-treet. fortträtth *BSH* 4: 321 (1502). **förtreet** *MB* 2: 198**),** *n.* [*Jfr Mnt.* vordrêt] **1)** *förtrytelse.* swarde mz stort fortreth *RK* 2: 1112. **2)** *förtret, skada.* giordhe honom mykyt forthreth *ST* 87. *SO* 111. *MB* 2: 222. *BSH* 4: 321 (1502). **3)** *trots.* hennes fortreet oc olydhna gaar offwir all landh *MB* 2: 180. *ib* 198.

fortreta (förtreeta. -ar), *v.* [*Jfr Mnt.* vordreten] **1)** *väcka harm, förtryta. med dat.* thz mangom maa förtreeta *RK* 2: *s.* 339. **2)** *förtreta, vålla förtret el. skada.* man reknar hanom ekke bätre en then fortrethar en som han tiänir *SO* 6.

fortretlika (förtretelika. förtretzkeleca), *adv. trotsigt, hårdnackadt.* ath wi . . . förtretzkeleca aff

rät onska her aa moth giordhe *SD* 5: 211 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* som . . . förtrethelika *(pertinaciter)* framhalla i them *(synderna)* in til dödhen *Su* 63. förtretelika wäria oc orsaka sina willo oc syndher *ib* 153.

fortretliker (förtredtliken. fortretzligh. förtreslig), *adj.* [*Jfr Mnt.* vordrêtlik] *trotsig.* läriungan wäxer förtredtliken och olydoger mot sinom huszbonda *TS* 26. *SO* 47, 77. mz fortretzlighom ordhom *ib* 66. satto mote gudi sith otulomodh oc syna förtresliga genkorran *MB* 2: 159.

fortrolla (för-), *v. förtrolla, förhäxa.* at han edher owirkomma skulle förbannilse oc förtrolla idher *MB* 2: 64.

fortrösta, *v.* — **fortrösta sik,** **1)** *tilltro sig, dristа.* swasom wärldinna mästara sik fortrösta at säthia sina akt, meningh oc doma stundom for gudz wilia *Bir* 4: 71. **2)** *mista mod och krafter?* wanskas jak ällir fortröstir mik siälffwan *(præ stupore deficio) Su* 277.

fortvifla (förtwila. fortwela. fortwille. -adher), *v.* [*Mht.* vortwivelen. *Äldre Dan.* fortvile] — *part. pret. förtviflad, ytterst ängslig.* tha wor almogen ganskä fortwilledh *BSH* 5: 407 (1510). ära the myket fortwelat at *(öfver att de skola)* byggia *ib* 535 (1513). ära the och myket förtwilath vthi, ath . . . the haffue storan tunga *ib.*

fortyvadher (för-)? *part. adj.* [*Jfr Mnt.* vorduvet, *stulen*] *lögnaktig?* är thet inthet anneth än eth förtyffweth sänghn *BSH* 5: 180 (1507).

fortälia (för-), *v.* [*Jfr Mnt.* vortellen] *förtälja, berätta.* fortelye for ider h[erredöme] . . . then owilye *BSH* 5: 397 (1510). som mong ärinde och saker thöm fortälgher *ib* 402 (1510). thenne sak annerlwnde förtälie *ib* 463 (1511).

fortära (för-. -ir, -dhe, -dher. *impf.* **-adhe** *Bir* 3: 142. **-ede** *Di* 98. *part. pret. n.* **-et** *Di* 100. **-it** *ib* 97, 98, 99. *nom. pl. f.* **-ede** *Di* 97**),** *v.* [*Mnt.* vorteren] **1)** *göra slut på, förtära, förbruka, utgifva, använda.* hafdhe . . . forthärd sit gooz for gudhz skuld *Bil* 731. huru han (ɔ: aarswäxtin) fortäris *VKR* 35. at hans gooz skuli ey vt gifwas älla for täras onyttelika *Bir* 1: 334. *ib* 316, 3: 142, 4: 30. *Fr* 3108. *VKR* 36. *Di* 97, 98, 99, 100. *MB* 2: 164. at tu skalt ey fafengelika förtära tyth godz oppa läkiarum *LB* 3: 36. theris hälgha doma . . . willo the nw förytra oc fortära j win oc olyo *MB* 2: 164. **2)** *förtära, uppäta.* nar han haffde förtärt brödhet *Lg* 666. *BSH* 4: 80 (1481?). tha förterde konungen sin spisningh mesta *RK* 1: *(sfgn) s.* 177. **3)** *intr. lefva (slösaktigt), slösa, rusta.* the rytter förtäre paa her steens taska *RK* 3: 3901. hwi haffuer thw sa kosteliga fortäret i fa dagom *Di* 100. mot otäkka oc fortärande sonenom *Su* 339. **4)** *förstöra.* mz swärdh förtärandis *(consumens)* alt thz ther war *MB* 2: 31. *ib* 33. **5)** *tillbringa (om tid), framlefva.* onyttelica oc illa fortära *(expendam)* mina tima *Bir* 3: 330. tilbör them tässin daghin framlidha oc forthära j threm thingom *ib* 4: 68. *ib* 66. *Lg* 666. tha sancta anna i xij aar swa strankt liffwerne förtärth haffde i öknet *ib* 3: 655. mina dagha the ärw förtärdhe *(ändade) ib* 601.

fortärare, *m. förslösare.* oskällikin rikedoma vtgifware ok fortärare *Bir* 3: 353.

fortärilse, *n. pl.? förtärande, förslösande.* gudz gafwor oskällic fortärilse *Bir* 3: 327.

fortäring (för-. fortärning. forterningh. förtärning *Lg* 3: 332. **förtärningh** *MB* 2: 4, 24, 25 *o. s. v.* **förtärnigh** *Lg* 3: 638. **förtärgning** *BtFH* 1: 217 (1507)**),** *f.* **1)** *förbrukning, användning.* mykit *(för* huru mykit*)* j hwarie wiku brygs oc bakas oc j andre fortärning fortäris *VKR* 36. **2)** *förtäring, mat och dryck.* sände han thit aff room budh mz nogh fortäring *ST* 38. *MB* 2: 4, 24, 25, 89, 134, 227, 285. *Lg* 670, 3: 332, 638. **3)** *kostnad, utgift.* hwilkin drapeleca skade och förtäringh haffwom wi oss oc wara eptherkomande och arffwa bepliktath wpfylla och athergiffwa *SD* 5: 208 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* **4)** *utmattadt tillstånd?* hafde ther vandrat j nagra manadhe som pylagrima pläghä j stora mödho ok forterningh *Lg* 3: 534.

fortöfra (-ar, -adher), *v.* [*Jfr Mnt.* vortoven *och* vortogeren] *dröja.* fortöfrar jach . . . tiil tess han fylger henne wp *BSH* 5: 102 (1506). *Jfr* **ofortöfradher** *samt* **fortöva.**

fortöfring, *f.* [*Jfr Mnt.* vortogeringe] *dröjsmål, uppskof.* vthan alla forthöffringh *SD NS* 1: 536 (1406). *FM* 525 (1511, *samt. afskr.*), 565 (1512).

fortörna (för-. -ar?, -adhe, -adher), *v.* [*Mnt.* vortornen] *förtörna.* förtörnadho ther mz allan israels almoga *MB* 2: 57. *Lg* 668. — *förnärma, förolämpa.* wardher nokor förtörnadher klaghe thz före sinom capitenara *PM* 31. — *stöta, skuffa?* fortörner brodher broders gesth sa thz han flyr aff enä sethe til annath *SO* 8.

fortöva (för-. -adhe, -adher), *v.* [*Mnt.* vortoven] **1)** *dröja (med), draga ut på tiden med, uppskjuta. med ack.* för hwi han thz swa länghe förtöffwadhe *Lg* 3: 586. *ib* 601. — *med inf.* för hwat saak war til kommande frälsare meer än fämtwsandh aar förtöffwat haffuer hiit at komma *Lg* 3: 587. **2)** *uppehålla, låta dröja el. stanna.* förtöffwade jak drenghen hoss mik . . . ena nath *BSH* 5: 235 (1508). **3)** *töfva, dröja, stanna qvar.* haffwa wij her förtöffwath *BSH* 5: 52 (1505). *ib* 191 (1507). **4)** *bida, vänta.* skole i inthe fortöffue epter oss, at wii jo wele vare ther thet förste i komme kunne *BSH* 5: 325 (1508). — *Jfr* **ofortövadher.**

fortövan, *f. dröjsmål.* wthan lang förtöffuen *BSH* 5: 220 (1509).

forthanke (förtanke: -a *Lg* 3: 423. **forethanke: -a** *Bir* 1: 218. **forethankke: -in** *Ber* 154**),** *m.* **1)** *betänkande, öfvervägande, öfverläggning.* meth fullom forthanka *SD NS* 2: 306 (1410), 327 (1410). ey dömis vilin äwerdhelika vtan grannan forethanka *(deliberatione) Bir* 1: 218. godhir for thanke *(præmeditatio)* j allom görande thingom *ib* 282. *ib* 283, 284, 285, 294, 2: 88, 3: 318, 377, 409, 469, 4: 33. *VKR* 76. *Ber* 154, 170. *Lg* 3: 423. **2)** *föresats, uppsåt.* ij manlicom anda oc stadhughom forthanka *Bo* 101. *ib* 127. thetta sama gudz wit oc forthanke kallas liiffs book *MB* 1: 347. göm godz lifwärnis fortankka och forakt *Ber* 73. mz . . . forthanka at

bätra sina syndir *(proposito emendandi) Bir* 2: 152. synda aff forthanka älla ilzsko *ib* 3: 378. *Su* 240.

forþighia (förtigia. förtydhe *FM* 410 (1509, *samt. afskr.*). *impf.* **-dhe.** *part. pret. n.* **fortighat. forteget),** *v. L.* **1)** *förtiga.* at jak förtigdeth *BSH* 5: 178 (1507). thesse ärendhe och eder betalning skal inthet förtigias *ib* 360 (1509). ath the (ɔ: edert bwdh och scriffwelse) ecke bliffwe forteget eller nederlagth *ib* 402 (1510). *FM* 410 (1509, *samt. afskr.*). **2)** *förlora genom tigande el. genom underlåtande att framställa anspråk.* är thetta ärendet ey fortighat *FH* 3: 84 (1446). *ib* 85.

forþing, *n. pl. L.*

forthinga (för-. *pres.* **-ar?** *impf.* **-adhe),** *v.* [*Jfr Mnt.* vordingen] *L. i förväg tinga el. göra aftal om.* **1)** *genom aftal el. öfverenskommelse erhålla, betinga sig.* kan nagor mere fa eller förtinga *TS* 28. — *åtaga sig.* ingen diärffuis til at förtinge mere arbethe och gärning än han kan genestan från sigh redha *TS* 27. *ib* 29. *SO* 147. **2)** *genom erläggande af lösen el. brandskatt friköpa från plundring el. brand.* thera gard the fortinga at han skulle ey skinnas eller brinna *RK* 2: 8917. — *mot erläggande af lösen befria från plundring, brandskatta.* fortingade nogor tw herede thär *RK* 2: 8768. — **forthinga sik,** *göra öfverenskommelse, komma öfverens.* vtan han fortinger sigh medh ämbetet *SO* 110.

forthiäna (-te, -ter), *v.* [*Jfr Mnt.* vordênen] *L.* **1)** *förtjena, genom tjenst el. arbete förvärfva.* forthiänte gamble karlin iosep nakat mz sino äruodhe *Bo* 18. *ib* 14. wilia hawa siin lööu, för än the äre forthiänt *MB* 1: 92. *Bir* 2: 37. **2)** *förtjena, göra el. visa sig förtjent af.* äuinnerlika gudz ovinskap ther mz forthiäna *Bil* 598. hwazske dödh älla slagh forthiänte han *Bo* 193. transagoras hafdhe thz wäl forthiänt thz alexander hafdhe honum bränt *Al* 1723. iak thänkte annath hafwa forthiänt fore mina mödho *ib* 4207. *KL* 317. *Bir* 1: 185, 3: 69. *MB* 2: 110. jach fortiänte aldrig annath än goth aff honum *BSH* 5: 116 (1506). **3)** *genom återtjenst visa sig förtjent af, vedergälla.* vilin ij mik thz til äro gifua iak vil thz for thiäna mädhan iak ma lifua *Fr* 2866. *Iv* 1643, 2264. *BSH* 5: 59 (1505), 115 (1506), 169 (1507). jag vill thet gerne forskulle oc förtiene *ib* 151 (1507). *ib* 420 (1510). aldrigh . . . ma iak thz forthiäna mz idher tha thu halp thär lifuith mik *Iv* 5610. her wtinnan ghörer, som min troo är til edher, och jach wil synnerlige fortiena medh eder *BSH* 4: 247 (1500).

forthiänist (för-. forthiensth), *f.* [*Jfr Mnt.* vordênst] **1)** *förtjenst, förskyllan.* mik ey äpther mine forthiänist görandes *Lg* 3: 594. *ib* 663. *SO* 82. **2)** *återtjenst?* bidher jach idher gansth ödmyklige pa all forthiensth *BSH* 5: 115 (1506).

forthrugha (förthrwa), *v. genom trug el. hot fördrifva.* högh hanss hesta wth ok hög hanss swena ok fogetther alla förthrwadhe aff then förläning, som i hadhen honom förlenth *BSH* 5: 542 (1514).

forthrutin (forthrotin. förtrothin), *adj.* [*Jfr Mnt.* vordroten] *uppblåst, öfvermodig, trotsig, uppstudsig.* thenne är tryskir ok fortrutin *(protervus et contumax) MP* 1: 263. superbi et elati högfärdoghe oc förtrothne *Su* 126. the som fortrutne waro oc högfärdoge ödhmiukados *Bir* 4: 7. *Ansg* 233. the varo forthrotne oc vanwyrdho hans ordh *ib* 247. war genstridhoghir oc forthruten *ST* 245. *Bir* 5: 82. *Lg* 3: 122, 137, 140. wm än jak swa wsal oc fortruthin wordhe at jak wil forsaka ällir glöma min gudh *Su* 208. *Jfr* **forthryta.**

forthrutinhet (-trutinhet), *f. öfvermod, trots. JP* 84.

forthrutliker (fortrutligh), *adj.* [*Jfr Mnt.* vordrêtlik] *besvärlig?* scal tu ekke dröffua the änkiona mz thinne fortrutlighe script *Lg* 3: 8.

forthrykkia (för-. fortrökkia: -trökta *RK* 2: 902**),** *v.* [*Jfr Mnt.* vordrucken] **1)** *trycka, påtrycka?* marskens incigle han ther fortrögte *(trol. dock för* ther for trögte*) RK* 2: 5143. **2)** *stöta bort, tränga undan.* wil hwar annan tha forthrykkia *Al* 9686. **3)** *nedstöta (från hästen vid tvekamp).* huar thera vilde en annan fortrykke *(Cod. A* thrykke. *CDEF* nider trykke*) Fr (Cod. B)* 1676. **4)** *förtrycka.* hatade oc förtrykte the swenska *PK* 239. droztin vil mich altiidh fortrykkia *RK* 2: 5280. *ib* 902. *Lg* 3: 344. **5)** *undertrycka.* haffuer . . . then vnge koningen . . . fortrycht, niderlagt oc tiil engte giort the lag, som sancte olaff koning gaff them i norge *BSH* 5: 172 (1507).

forthrykkilse (för-), *n. pl. förtryck.* aff wthlänska manna förtrykkilse *SD* 5: 208 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).*

forthrykning (förtryckning), *f. förtryck, förtryckande.* rijkens män til försmädilse och förtryckning *BtRK* 104 (1436).

forthryta (för-), *v.* [*Fdan.* fortryde. *Jfr Mnt.* vordreten] **1)** *besvära, plåga, väcka ledsnad, väcka trötthet. med dat. el. i dess ställe ack.* the bätra then thörst them för forthrööt *Al* 5026. tok sonenom thz forthryta *(ledsna el. tröttna dervid) ST* 275. *ib* 320. honom forthröt tha länger bidha *Al* 7999. *RK* 1: 3476. tha fortröt thz the hälada soma *ib* 1651. en riddare aldre dust for tröt *ib* 1103. *ib* 3444. andra fortryte *(andre äro ovillige)* them holla mz taak *ib* 2: 7299. — lata sik forthryta, *låta sig förtryta, finna svårt el. obehagligt, undandraga sig (något ss motbjudande el. under ens värdighet).* ödhmiuke herran ther lät sik enkte forthryta *Bo* 70. **2)** *väcka ånger. med dat. el. i dess ställe ack.* för the koma hädhan scal them fortryta *(skola de ångra sig) RK* 2: 3973. thz scal annen ware forthryte *ib* 3591. **3)** *väcka harm el. förtrytelse, förtryta. med dat. el. i dess ställe ack.* tok thz hans herrom oc förstom j rikeno mykyt forthryta *ST* 412. them matte förtryta at the matte aldrig laghen niwta *RK* 2: 1582. *ib* 1970, 3: *(sista forts.)* 4481. — lata sik forthryta, *misstycka.* the loto sig tha ey fortryta at konung karl sin land oc slot väl nyta *RK* 2: 9301. *MD (S)* 276. **4)** *tryta.* folk och haaffuor honum inthe förtryther *RK* 3: 3452. — *Jfr* **forthrutin.**

forthryzker (-trysker), *adj. trotsig.* thän som fortrysker är ath han ey wil staa the hälgho kyrkio lydhno *JP* 52.

forthrötta, *v. trötta, uttrötta.* tha maa han snarth fortrötthe oss *HSH* 20: 99 (1507).

forthunga (*pres.* **-er** *för* **-ar** *BSH* 5: 282 (1508)

refl. **-is** *för* **-as** *HSH* 20: 261 (1508). *part. pret.* **-adher),** *v.* **1)** *förtunga, betunga.* haffuer . . . her ake oos fortwngat i aar pa v twnnor smör offuer war aarlighe skath *BSH* 3: 146 (1463?). at han fortwngher them icke *ib* 5: 282 (1508). **2)** *försvåra, göra svåråtkomlig.* dirckis oc fortwngis oss alle waror som wij haffwe skole aff stederne *HSH* 20: 261 (1508).

forthungning, *f. tunga, börda.* äro oc monge olaglige fortwngningh oc aalegningh paa laggdt baade paa landit oc stederne *HSH* 20: 261 (1508).

forthvinga (*pres.* **-ar.** *part. pret.* **-adher. forthwngen),** *v. betvinga, kufva, öfvervinna.* fortwingar skörliffnat *LB* 3: 46. — *part. pret. öfverväldigad, medtagen.* ther äru for twingadhe af hungir *MP* 1: 298. war han mykith af törst forthwngen *MD* 22.

forthykkia (för-. *impf.* **-thotte. -thykte. -tögte),** *v.* [*Isl* fyrirþykkja] **1)** *misshaga, förtryta. med dat. el. i dess ställe ack.* swa som thik forthyktit *Bo* 61. togh honom thz forthykkia *ST* 328. honum thz forthotte *RK* 1: *(Albr.) s.* 208. marskenom thz tha saara fortögte *ib* 2: 5134. *ib* 4702, 4728, 5279, 7141. konungen thz sara för thykte *ib* 1537. — lata sik forthykkia, *låta sig förtryta, finna svårt el. motbjudande, undandraga sig (något ss motbjudande el. under ens värdighet).* ey skalt thw forsma älla läta thik forthykkia tholkit af honom thänkia *Bo* 15. forsmadhe honom äkke oc lät sik ey forthykkia at fölghia them atir til nazaräth *ib* 136. var herra . . . som lät sik ey forthykkia at tala vidh ensampna samaritanam *ib* 233. — *misstycka.* lät thik thz enkte forthykkya at gudh gaff andhrum bätre lykko *MD* 83. *Su* 389. **2)** *icke tycka om, finna motbjudande.* the syslor som . . . somlike andre . . . forthykkia at göra *Ber* 252.

forthäkka (-thäka. -adher), *v. betäcka, hölja (med tapeter e. d.).* kostelika var thz *(slottet)* forthäkath tha *Iv* 1753. *Jfr* **forthäkkia.**

forthäkke (-täkky), *n.* [*Mnt.* vordecke] *sadeltäcke, schabrak.* baro thera örss fortäkky aff baldakin ok sindall *RK* 1: 1393.

forthäkker? *adj. svekfull?* wtan omyldha fortäcka män *BSH* 5: 383 (1510).

forthäkkia (för-. -te, -ter), *v.* [*Mnt.* vordecken] **1)** *öfvertäcka, öfverhölja.* haffwet förtäkte them *MB* 2: 63. **2)** *täcka, förse med tak el. betäckning.* i en fortäkth slädha *BSH* 4: 352 (1503). — *förse med däck.* then litla skwtan, sten brawedsson fortäkt hade, togo thee bort *BSH* 5: 167 (1507). twa wore fortechte pramä liggia innä op wnder mwren för badhe löönporthane *HSH* 20: 180 (1507). *ib* 182 (1507?). **3)** *öfverskyla, dölja.* sina styldh förtäkkia *LfK* 12. — *part. pret.* [*Jfr Mnt.* vordecket. *Äldre Dan.* fortakt] *svekfull, bedräglig, förrädisk.* taga vij oss ecke till vara i tiidh oc tima, eth fortecth stycke varder oss tilbudhet *BSH* 5: 26 (1504). at kalmarna stadh . . . riketh fran gangher antigia med makt eller andre förtäkte dägtinger *ib* 177 (1507). mik paa förth är med nogith förtäckth *ib* 77 (1506). met nagoth fortäckth forrädilsse beslika stadhen oss j ffra *FM* 233 (1505). förtäckth dobbell ordh *ib.* swar . . . aldelis fortäght vtgiffwin *HSH* 19: 157 (1506). — *Jfr* **forthäkka.**

forthäkning, *f.* [*Jfr Mnt.* vordeckinge] *betäckning, täckmantel.* vndher helikhetz ok gudhelikhethz fortäknyngh *Gers Frest* 39. vnde fortokningh *(för fortäkningh)* höffwiszklighes begärilse *ib* 43.

forthänkia (för-. fore-. före- *Bir* 1: 283. *part. pret.* **fortengter: -tengte** *BSH* 5: 289 (1508). **fortenghther: -tenghth** *ib* 290 (1508). **förtengter** *SJ* 241 (1448). **ffortienkter: -tienkt** *FM* 525 (1511, *samt. afskr.*). **fortiencther: -tiencthe** *BSH* 5: 542 (1514). **för tiencther: -tiencthe** *ib* 543**),** *v.* [*Fdan.* fortænke. *Jfr Mnt.* vordenken, *v. och* vordacht, *adj.*] **1)** *förut betänka.* vm mannin for thänkir hwat nyttelikhet thädhan aff kombir *Bir* 1: 283. *ib* 294. *ST* 70. *Su* 390. *Ber* 154. — *betänka, öfverväga.* jac . . . forethänker the wärlz äro, som gud mic i thässe wärld til thänna dag vnt hauer *SD NS* 2: 86 (1409). **2)** *uttänka.* forthänkte jak nakra nya ok swiklica fundir ok skattir *Bir* 3: 430. **3)** *hafva för afsigt, föresätta sig.* han forthänkir ok vil liua j syndinne *Bir* 3: 13. fore thänkir nw ey göra tholik thing nakan tima öptir meer *ib* 1: 49. *ib* 25, 105, 283, 338, 377, 2: 167, 3: 424, 470. *Lg* 111. — *förut besluta.* gudh vilde fulcompna mz sancta clara thz han forethänkt hafdhe *KL* 355. **4)** *minnas, erinra sig. opersonl. med dat. el. ack.* som ider väl fortänker *BSH* 3: 294 (1470). som ider alla vell fortencker adi icke haffwen hollidh ider konungx hesta *ib* 4: 151 (1492). *ib* 5: 70 (1505). *ib* 85 (1506). som edher herredöme fortencker, ath . . . erckiebispen och j met flere gode herrer ware swa ens *FM* 107 (1498). *ib* 271 (1506); *på de båda senaste ställena kan konstruktionen fattas ss personlig.* — *part. pret.* **forthänkter,** *förut tillämnad, förut bestämd.* at göras skulle forthänkta brullöpe *Bo* 285. — *förut betänkt, öfverlagd.* meth forthenktom hogh *SD NS* 1: 44 (1401). meth . . . forthänkto modhe *ib* 2: 308 (1410). aat forthänkto modhe *(med berådt mod) Bo* 18. gik fran mik aff forthänkto modhe *(ex industria) Bir* 3: 185. af giordho oc forethänkto radhe *Bo* 149. mz forthänkto radhe *MB* 1: 426. *ST* 401. — *som förut betänkt, efter att hafva förut öfvertänkt.* stodh . . . wäl forthänkter *SJ* 3 (1421). *ib* 4 (1422) *o. s. v.* — *betänkt, förut betänkande.* vara forthänkter, *vara betänkt, tänka på, hafva i sinnet, söka uttänka medel el. sätt för.* ath the huar j syn stadh alffuerlighe her till vilie ffortienkt ath vara *FM* 525 (1511, *samt. afskr.*). at ware alwerlighä fortänkt, hwre saadanä skadhä oc forderff kan vtaff wäriess *ib* 97 (1497-1501). war nw förtänkter hurw han skulle henne läntelika gripa *Lg* 3: 308. *SO* 112. *BSH* 5: 85 (1506), 352 (1509). — *Jfr* **o-, väl-forthänkter.**

forthänkiande, *n. erinran.* til forthänkiande ok til minnes *SJ* 2 (1420).

forthörka (för-), *v. förtorka.* som . . . all min inelffue förtörkar *Su* 40. hwru snarlika falnar oc förtörkas tässen wärldenna blomster *ib* 42.

forundra (för-), *v.* [*Äldre Dan.* forundre. *Jfr Mnt.* vorwundern] **1)** *förundra, väcka undran hos.* thz forwndradhe honum mykit *Lg* 3: 29. — *opersonl.* mik forundrar, *jag undrar.* forwndrar oss storligha hwy wy haffwom swa siällen idher verdughetz scriffwilse igben fongit *HSH* 22: 54 (1494?). mik förwndrar

hwar kämpe är *BSH* 5: 275 (1508). **2)** *förundra sig öfver.* wij forwndra . . . at wii faa huaske bodh eller breff aff idher *FH* 6: 86 (1495, *afskr.*). thet i ey kwnnä forwndre *FM* 127 (1501). — *refl.* **forundras.** *opersonl.* mik forundras, *jag förundrar mig, jag undrar.* meg forundres pa eder *BSH* 5: 152 (1507).

for utan, *prep., se under* **for.**

for utan, *konj. L. utan, så framt icke.* kan ey fridher bliiffua ffor vtan friheet är ther när *MD* 391.

forvagha (forwaaga. forwoga. förwaagha), *v.* [*Äldre Dan.* forvoge] *våga, äfventyra.* forwaagede jak it bwd . . . i fran calmarna ok till her electus *BSH* 5: 462 (1511). — **forvagha sik,** *våga sig, drista sig, taga mod till sig.* the lybskas rytther forwogade sig och gingo i landh *BSH* 5: 414 (1510). — *våga, understå sig.* förwaagha sik moth brytha *SD* 5: 213 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*).

forvakta (-wachta), *v.* [*Mnt.* vorwachten] *invänta.* ath the wille werdas toleligen oss bidha och forwachta *BSH* 5: 52 (1505). *ib* 76 (1506).

forvandla (forwanla. -adher), *v.* [*Fdan.* forvandle. *Mnt.* vorwandelen] *ändra, förändra.* äre the scriffther i wort tiltal ey anners forwanlede, än the tha aff forscriffne erchebiscop iacob framsätte wore *FM* 132 (1502, *samt. afskr.*). — *förändra, vidtaga ändring med, öfverflytta, öfverföra, öfverlemna.* stode os icke tiil at forwandla nagot i then befaling *HSH* 20: 279 (1508). bliffwer vid then samma befaling . . . ffôr thii hans nadhe eller iach betröste ingelunde forwandle henne anners en som tha beleffwat wort *ib* 281 (1508?). huru alle slotzloffwer och äre forwandlade vethen i vel met ider sielffwe *ib* 262 (1508). ath kalmarna slotzs och stadzloffwen i andre matthe och annars forwandladhe äre, än the oss i dectingis breffwith mellan riken giordh äre *BSH* 5: 73 (1505). ath for:ne slotzs och stadzloffwen . . . matthe . . . til . . . k. h[ans] och swergis rikes handh forwandlas *ib.*

forvandling (föruanlingh. foruandligh. fforwanligh), *f.* [*Mnt.* vorwandelinge] **1)** *förändring, öfverflyttning.* han hawer giorth fforwanligh j idhre och the andhre iij aff radith pa all the sloten han haffwer j finland och här (*trol. felaktigt*) *FM* 130 (1502). om the foruandlingh till for:ne slotzloffuen, han i mine hender . . . giort haffuer *BSH* 5: 529 (1513). swaadane forwandlingh till slotzloffwen kan eij wäll skee med budh äller breff *HSH* 19: 99 (1505). wore thet saa sake ath i slottet faa kwnne strax . . . thaa radhe wij ath i thet sielff beholle och ingen forwandlingh göre *ib* 20: 192 (1507). **2)** *uppgörelse?* ath jach ville halla the föruanlingh i en räth tro och äre, han fran siig sakth oc loffuat hadhe *BSH* 5: 529 (1513). at for:ne jens laurenson siigh annars i then foruandli[n]gh, som forscriffuith star, hafft hade än i all äre oc redeligheth *ib.* **3)** *upprättelse.* röra om then stora skada, vij finge paa vore fatige swena i calmarna, at the rytters motte nogen forwandling ther fore göre *BSH* 5: 23 (1504).

forvanskas (*pres.* **-as),** *v.* [*Jfr Dan.* forvanske] **1)** *försvagas, lida skada.* aff huilko the hielge kirkie mwkit forwanskes *FH* 1: 61 (1489, *gammal afskr.*). **2)** *förderfvas.* at winith ey alzstingx forwanskas *Bir* 4: 7. **3)** *försmäkta.* at jak twinar ok forwanskas aff kerleksens hitha *Lg* 3: 566.

forvanskilse, *f.?* *trånad. Lg* 3: 527.

forvar (för-), *n.?* *varning.* lyda förwahr *SO* 298.

forvara (för-. fore- *Bir* 1: 256, 332, 2: 77, 251, 3: 131, 170, 337, 338, 463; *MP* 2: 85; *Lg* 3: 51; *Su* 235, 237. **före-** *LfK* 71; *MB* 2: 164. **fore-, före-** *endast i bem.* **1, 2, 3),** *v.* [*Jfr Mnt.* vorwaren] *L.* **1)** *göra uppmärksam på, varna.* foreuara jak han *Bir* 2: 251. *ib* 77, 3: 131, 170. *MP* 2: 85. jak foruara jdhir aff jdhrom siäla vaadha *Bir* 2: 85. *ib* 1: 256, 332, 3: 337, 338, 342, 463. ffôr huilket förwarar os propheten *LfK* 43. annat tolkit them förwarandis (*alia hujusmodi dicens, uttalande andra dylika varningar*) *MB* 2: 283. hwariom brodher tilsäya ok fforwara . . . ath the ey kniff heller swärdh mz sik bära *SEG* 112. forewarande them, at the skuldo bryta (*varnade dem för att bryta*) sina loffwan oc clostirs lypte *Lg* 3: 51. waro forwaradhe aff them hälgha anda *ST* 363. at hon aff siinom winom war förwaradh huru hennis twa brödhersönir . . . wilia hindra oc eghna sich the godz *FH* 5: 17 (1462). **2)** *förut gifva akt på, förut betänka.* at wi . . . tilkommande tima . . . förewarom *LfK* 71. iak thin tiänirska thzta före warandis *MB* 2: 164. — *gifva akt på, taga i akt, se till.* förwaren mz störste atwakt at j älsken idhan herra oc gudh *MB* 2: 62. *Su* 246. **3)** *akta sig för, taga sig till vara för.* jak formagh thz wel forwara *ST* 395. foresee oc forewara thz mykla onda, mik nw owirkombir *Su* 237. o hwat rädeliken syn oc alstingx rädandes, oc mz störste athwakt förwarande *ib* 95. **4)** *afstyra, förebygga, söka förebygga.* förwara allis theres til standande wadha *MB* 2: 290. *ST* 329. förwara at the ey brenda eller sköfla landen *RK* 2: 2235. *ib* 4214. *PM* 35, 37. forwara konung karls folk ey i vestergotland fara (*hindra Karls folk att fara*) *RK* 2: 9207. **5)** *bestämma* (*ss försigtighetsmått el. till säkerhet för någon*). war thz förra forwarit saa thz engen sculle annan forhamoda tha *RK* 2: 1060. j dechtingen the oc swa förwara *ib* 1596. *ib* 1733. **6)** *skydda, värna.* at landit skulle forwaras tes bäther *RK* 2: 8058. *ib* 2232, 2578, 7771, 7976, 1: *s.* 175. sidan forwaraden (*befäste han*) stocholm thz bäste han kunde *ib* 2: 9353. rikens besta bäther forwara (*vårda, se till godo*) *ib* 7397. *BSH* 5: 428 (1510). varer fortäncthe i tiidh, hurv her skall forwares (*hvilka åtgärder till försvar här skola vidtagas*) medh folch, spisning och värgia *ib* 352 (1509). hwat the sighia honum fore en rät, hwem han skal til standa vm abo hws a bo jonssons hustrw oc barna wäghna ther the äru a forwaradh vm thät huset oc jeppe til sinna äro *ib* 1: 192 (1387). — *trygga, gifva säkerhet åt.* wile j mich medh gislen forwara *RK* 2: 4232. *ib* 5515. — *bevara, rädda.* om j them haffdhen liffwandis förwarat *MB* 2: 94. i thy förwaradhe thu thit liff *ib* 163. som han sina siäl forwara ok fore gudhi . . . antswara wil *SJ* 1 (1420). **7)** *förvara, hålla i förvar, vakta.* ad hogenskild maa forvares, ad han icke vntkomer *BSH* 5: 309 (1508?). hwilke them inlykta män göma oc förwara skullo *MB* 2: 29. — **forvara sik,** *taga sig till vara.* the äru blinde oc oskälikom diwrom like som sith ytarsta oc huat

äpte dödhin tilstandande är, ey forekomma ällir forewara sik *Su* 235. at the . . . enkte sik redha ällir forwara moth snarlika dödhen tilstaandhande *ib.* sik ther j forwara *RK* 2: 4419. *SJ* 1 (1420). tha jwdhana högtidh hullo oc sik för enkte swek förwarado *MB* 2: 294. sik göma oc förwara för the fördömelike syndenne *LfK* 3. — *Jfr* **oforvaradher, oforvarandis.**

for varande, *p. adj. L.*

forvardha (för-. foruordha: -uordhe *Bir* 2: 262. *pres.* **-vardher.** *impf.* **-vart.** *pl.* **-vordho.** *part. pret.* **-wrdhin. -wurdhin** *Pa* 22**),** *v.* [*Isl.* fyrirverđa] **1)** *försvinna.* forwordho the dödho män som för syntos swa som qwikke *Bil* 876. *ib* 834. *Bir* 2: 262. **2)** *förgås, gå under, blifva om intet, tillintetgöras.* ther sum engin rådhr älla styrer ther forwarder almoghen *KS* 17 (43, 18). *ib* 2 (3, 2), 38 (101, 41), 60 (150, 66). han forwart aff sorgh oc harm *MD* 386. at iak aldir forwardhir j reddogha *ST* 29. *Lg* 3: 149. *Su* 411. alstingx vanskas oc foruardha i mik siäluom *(destitui ac deficere penitus a me ipso) Bo* 107. *Su* 410. v thänne wantronne som wi . . . ärom forwrdhna wtj *JP* 64. han wardh aff pynomen swa forwrdhen *ST* 80. *Pa* 22. then som for wil han for wardher *Al* 2941. *RK* 3: 1235. mogho rädhas at the vmsidhe ey . . . inbyrdhes forvardha *Su* 422. thz litla som nokor waan var i at quart standa matte thykkes daghlika forvardha ok forgangas *ib* 420. at ey förminzkas älla förwarda gamalt kronona godhs älla konunglikt ingiäld *KS* 73 (179, 80). them förwarda thera skiäl ok likamlik hälsa *ib* 43 (112, 47). — *Jfr* **forvärdha.**

forvardher, *adj.* [*Jfr Fgutn.* forvarder] *förderfvad, förförd?* almoghen är snarth forwardher *BSH* 5: 543 (1514). *Jfr* **forvärdha.**

forvardher (-waardher), *m. förpost, förtrupp.* the aff gad komo foro wäpnte fore folkeno swa som forwaardher *MB* 1: 266. laa thera eghin forvardh thär *RK* 1: 1517.

forvarilse (för-. före-. förwarelsse), *n. pl.* [*Fdan.* forvarelse] **1)** *varning.* at tholik min gudhelik opinbarilse ok forwarilse skulle sändas jdhir *Bir* 3: 347. *ib* 4: 19, 92. *MB* 2: 197, 203, 318, 331. **2)** *varsamhet, aktsamhet, försigtighet.* cautela, foruarilse *GU* 2. mz största räddogha oc förwarilse *LfK* 120. tilstandande natzsens förwarilse *ib* 70. i allom tinghom oc görandhe ärandom haff iw til föranna granna förhwxsan oc förwarilse *Su* 70. hon (ɔ: dröffuilse) . . . öker föreuarilsen *ib* 175. — (?) rätfärdogher om skälighhetena forwarilse *Lg* 3: 40. **3)** *säkerhet, bekräftelse.* til mera wisso ok forwarilse *SD NS* 1: 6 (1401). *ib* 485 (1405), 2: 75 (1408), 117 (1409). *FH* 5: 138 (1490), 139 (1490). **4)** *bevarande, skyddande.* om idert herredömis sengerums förwarelsse, hulkit gudh kenne, thet wij . . . gerne och aldelis förware wele *BSH* 5: 428 (1510). — **forvarilsa bref (forwarelse-),** *n.* [*Jfr Fdan.* forvaringsbrev] *varningsbref; fejdebref, skrifvelse hvarigenom krig förklaras.* äro här kommen forwarelse och undsigelse bref fran kung hanss *FH* 1: 180 (1497).

forvaring (för-), *f.* [*Fdan.* forvaring. *Mnt.* vorwaringe] *L.* **1)** *varning.* bönder giorde hanom ey förwaringh stort *RK* 2: *s.* 333. — *krigsförklaring, fejdeförklaring.* engen forwaring han aff them fik *RK* 2: 7767. ati honom forwaringh giorde *ib* 3573. **2)** *säkerhet, trygghet, garanti.* wäl maat thu köpa korn til ena forwaring *(för säkerhets skull),* om thu fryktar at thz wardhir dyrare *ST* 490. skulom wi oc wiliom forwaring ok wisso göra badhe for giäld oc skuld som han kan skälika biwiisa sik wara i kompnan for warro skuld *HSH* 16: 5 (1369). the breff oc forwaring som wi jeppa gifuit hafuum *BSH* 1: 192 (1387). *ib* 193. engelbrecht skal göra . . . war nadugom herra konung erich forwaring, at när han affgaar, for:de slott och lään örebro skal komma frij til rijket och konungen igen *BtRK* 89 (1435). — *säkerhet, bekräftelse.* til ytermer wisso ok forwaring *SD NS* 1: 61 (1401). *ib* (1401), 102 (1402) *o. s. v.* tess til ytermera wissa oc högre forwaring *SO* 161. *ib* 162, 164. — *bekräftad el. fastställd öfverenskommelse, bestämmelse.* at thässin deghtingan ok forwaring giordh ok begripen är mädh waro wit ok wilia oc fulbordh *BSH* 1: 196 (1387). **3)** *förvar. SO* 195. — **forvaringa bref (forwaringe breff),** *n. fejdebref. RK* 2: 8562. — **forvarings bref (förwaringx breff),** *n.* [*Fdan.* forvarings bref] = **forvaringa bref.** *RK* 2: *s.* 343.

forvarlika, *adv. Jfr* **oforvarlika.**

forvarliker, *adj. Jfr* **oforvarliker.**

forvarna (fore-), *v. præmonere, i förväg påminna om, varnande påminna om, varna.* foruarna jak thänna aff twem thingom *Bir* 2: 82. foreuarna iak hau af sinom skadha *ib* 4: 297. iak är fore warnath *Al* 207.

forvarning (för-. forwarnigh *SD NS* 1: 3 (1401), 2: 59 (1408). **förwarnigh),** *f.* **1)** *påminnelse, erinran, underrättelse.* giffwa edert herredöme en san wnderuisning och klarlig förwarningh . . . öffwer thet som skedt är *BSH* 5: 318 (1508). — *varning.* äptherkommandom til warnagla ällar förwarnigh *Lg* 3: 195. **2)** *säkerhet, trygghet, garanti, bekräftelse.* göra mik ther wisso wppa mz oppinbara forwarningh *Lg* 810. skall hwar thera gifua och göra them andra swadanna forwarning oppa thetta skipthe, som the arw a bada sijdor bewaradhe medh *SD NS* 1: 29 (1401, *nyare afskr.*). til thes mere wisso oc betre forwarning at thetta skal fast oc stadogt blifua *ib* 2: 46 (1408), *ib* 50 (1408), 54 (1408), 71 (1408). thil ytthermera wissa och hethre *(för* bethre*)* förwarningh *SD* 5: 213 *(öfvers. fr. sl. af* 1400*-talet).* thil mere visso oc höghre forwarnigh *ib NS* 1: 3 (1401). *ib* 2: 59 (1408). **3)** *bevakning, vakt.* ower thz fanga tornet haffde iak nw större förwarnigh, än iak nakontidh förra haffde *Lg* 3: 190. **4)** *befästning.* stadzsens starkasta förwarningh *MB* 2: 240.

forveghra (för-. forwägra. -adher), *v.* [*Äldre Dan.* forveigre] *förvägra, vägra.* thet warder honum forwägrat *BSH* 5: 298 (1508?). förwegra waara fiendher . . . alla opföringer och afföringer *ib* 303 (1508). han . . . begärer en frii säker leyda . . . huilchen jak kan honum ecke forwegra *ib* 381 (1510). icke kwnne wij oc them waare strömmer oc haffner forwegre *FM* 458 (1510). *Jfr* **oforveghradher.**

forverdha, *se* **forvända.**

forvidha (för-), *v.* — **forvidha sik,** *utvidgas.* inälffuin oc gallin förwidha sik *LB* 3: 41.

forvidha? *adj.* [*Isl.* forviða] *besegrad, nödgad att vika.* hertoghin vardh forvigha (*för* forvidha?) oc rymde til konungin aff vngariam *Bil* 772.

forvigha? *adj. besegrad.* hertoghin vardh for vigha (*för* forvidha?) oc rymde til konungin aff vngariam *Bil* 772.

forvilia, *v.* [*Äldre Dan.* forville] *vilja för mycket, vilja för ifrigt? Jfr Kalkar, Ordbog* 1: 745. then som for wil han for wardher *Al* 2941. *Jfr* hwar som wiil han förwardher *RK* 3: 1235.

forvilkor (-welkor), *n. bestämmelse?* med anner ordh och forwelkor *HSH* 19: 90 (1505).

forvilkora (-wälkora), *v.* [*Mnt.* vorwillekoren] — **forvilkora sik,** *förbinda sig.* breff. . . i hwilke the segh forwälkoradhä och . . . beplictadhä . . . jw veliä swaa segh moth mik bewisä *HSH* 19: 90 (1505).

forvilla (för-), *v.* [*Fdan.* forvilde. *Jfr Mnt.* vorwilden] *L. föra vilse, föra i orätt riktning, förvilla.* iomfruna hugh forwilla *ST* 307. han hade mankynith sa for wilth *MD* 9. huilke alla godha gärnigha . . . förwilla oc förwärra *Su* 6. — *refl.* **forvillas,** **1)** *förvillas, föras vilse.* alzstingx wille aff hälsonna rättom wäghom ganga oc förwillas *Su* 10. at ey thine throne venir skulu förwillas *MB* 2: 332. **2)** *göras el. blifva villsam.* förwiltes henne wäghen (*hon vardt vilse om vägen*) *Lg* 3: 638.

forvinna (för-. forwynna. forwina *Su* 447. **for winde.** *pres.* **-vinder.** *impf.* **-van.** *pl.* **-wunno** *Al* 5076; *MD* 496. **-wonno** *MP* 2: 182. *impf. konj.* **-wunne** *Al* 8542. *part. pret.* **-vunen. -wonnen** *MP* 2: 125. **-wnnyn** *SO* 25. **-wnyn** *ib.* **-wnnen** *ib* 109; *MD* 65. *n.* **-wnnit** *Bo* 251. **-vnnit** *Pa* 20. *ack. m.* **-wnnan** *Bil* 83. *nom. pl. m.* **-wnne** *Bo* 148; *MB* 2: 244. *dat. pl.* **-wnnom** *Ber* 24**),** *v.* [*Jfr Mnt.* vorwinnen. *Fdan.* forvinde] *L.* **1)** *öfvervinna.* at cristet folk mz truldoms listom forvinna alla pinor *Bu* 494. iak foruan dödhin ok alla vara ouini *Bo* 229. foruinna the andra syndenar *ib.* han är forwonnen af thöm *MP* 2: 125. *Bo* 16, 251. *Gr* 278. *Bil* 452. *MB* 1: 131, 473. *KL* 232. *Bir* 1: 258, 2: 158, 238, 3: 180. *VKR* xv. *Al* 397, 1707, 4079, 5076, 8542, 9566, 10506. *Iv* 3860. *RK* 1: 4078, 2: 3498. *ST* 136. *Ber* 24. *Su* 447. ey forwonno etirfullo draka tändir thina syni *MP* 2: 182. at han . . . sik swa foruindir *Bo* 31. **2)** *öfverträffa.* gull hafwer iak yfrith ij lande miin swa at thz forwinder solena skin *Al* 1228. **3)** *öfvervinna (de skadliga el. obehagliga) följderna af, upphöra att känna olägenheten el. smärtan af.* honum thotte som han hafdhe tha forvnnit alla the ondo lokt *Pa* 20. the sorgh iak aldreg forwinder *RK* 1: 627. then skam i aldreg forwynna *ib* 3834. *ib* 2111. *Iv* 3022, 5462. danmark then schada sent förwan *RK* 2: 1965. *ib* 1: (*sfgn*) *s.* 175. *MD* 496. **4)** *befrias från straff för, få nåd el. förlåtelse för.* sent the danske mot gud forvinna thz mord ther skede aa barn oc qvinna *RK* 2: 7887. **5)** *öfvervinna (i ordskifte), öfverbevisa, vederlägga.* dömdo godoliam for wnnan *Bil* 83. han . . . foruan diäfwllin mz scriptinne *Bo* 48. **6)** *öfverbevisa (ss skyldig el. brottslig).* moth prestomen som daniel forwan aff thera eyghnom ordhom hafwa falsklika witnat *ST* 439. — *part. pret. öfverbevisad, förvunnen.* the varo mz skälom forwnne *Bo* 148. sins lifs pröuadhum ok forwinnum (*för* forwunnum) forradharum *Bil* 320. *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 378. oqwädhinx ordh som är . . . forwnnyn härinson äller forwnyn skalk äller niding *SO* 25. *ib* 109. han ledis fram som ein forwunen mann *MD* 65. **7)** *fälla, döma.* forwan them mz rikesins räth til then dödh man haffde them iäth *RK* 1: 4366. **8)** *förstöra, göra slut på?* swa monde han (*för* hans?) fägrindh, strax for winde (*för* for swinde?) *MD* (*S*) 306. **9)** *förgå?* the sorgh ma them aldre forwinne ath the matte ey barneth finne *MD* 13 (*sannolikt står dock här i rimslutet* forwinne *för* forwinnes, *refl. form af ordet i bem.* 1). — *Jfr* **oforvunnin.**

forvinnare, *m.* [*Mnt.* vorwinner] *öfvervinnare.* alla manna foruinnare oc owirman *Gr* 288.

forvinneliker, *adj. Jfr* **oforvinneliker.**

forvisa (för-. *impf.* **-wiiste** *SJ* 161 (1447)**),** *v.* [*Mnt.* vorwisen] *anvisa.* äre the . . . skickade hwar för sigh in i theres herberge, the beste wij kunde them beskicka och förwise late *BSH* 5: 428 (1510). — *gifva anvisning på, lemna ss ersättning.* thätta stenhws . . . gaff han sinom son ok forwiiste fore the hälfftena han aatte for sit mödherne i thät stenhusit fornempde her pether siter vti *SJ* 161 (1447). — (?) atthe . . . skwllä förwiset (*i st. f.* förwisset, *gifva säkerhet för det?*) till myn wederlägnijngh i thet nästhe vthan myn skade *HSH* 19: 90 (1505).

forvissa (för-. -adhe, -adher), *v.* [*Mnt.* vorwissen] *L. göra viss, bekräfta, stadfästa.* thetta forwissadho the mz starke lofwan a badha sidhor *ST* 136. thzta wart stadfäst och bebreffuet och for wissät *Va* 48. *RK* 2: 5884, *s.* 345. en starkan frid the ther foruissa *ib* 7907. — *komma öfver ens om, bestämma.* the thz förwissa ginstan thära at engen sculle a annors schada wära *RK* 2: 2613. wart ther forwissat swa til palma syndag i dag sta *ib* 5876. *ib* 1: (*sfgn*) *s.* 191. jnnan en forwissaden [tidh] *SO* 103. — *försäkra.* the forwissade marsken vten fara vten arkt skulde thz wara *RK* 2: 6290. — *ställa säkerhet för.* förwissadhe hanom tha thz guld *RK* 2: *s.* 344.

forvist, *f. L.* — **forvista man,** *m. L.*

forvit, *n. förvett.* släkkia sith forwit *ST* 2. *Ber* 255. *Jfr* **forviti.**

forvita (forwetha. förweta. *pres.* **-vet.** *impf.* **-viste.** *part. pret. n.* **-westh** *HSH* 19: 67 (1505)**),** *v.* [*Fdan.* forvide. *Mnt.* vorweten] — **forvita sik,** **1)** *veta om, känna till.* the skullo fara lankt bort i annat landskap. hwar the sik änkte foruisto (*terram . . . quam ignorabant*) *Bo* 12. ath hwar han säther forsath for menniskene. hon maghe forwetha sik *Gers Frest Inl.* **2)** *förmoda, vänta.* eder nadige herre forwiste sigh inthet anneth än äre ok got aff the i lubecche *HSH* 22: 13 (1492?). **3)** *göra sig förvissad?* raader mik per monsson ingelwndh giffwa mik tiith nidh, för än jak forweth mik ok at jak haffwer jw makt medh mik *BSH* 5: 113 (1506). — *göra sig underrättad.* iak wille mik forwethä om swanthe niels-

son ok andre friborne män . . . waro framdragne til stocholm *BSH* 4: 196 (1495). **4)** *göra visst för sig el. emellan sig, öfverenskomma, aftala, uppgöra, bestämma.* wj wiliom . . . mz the danska oss förweta huru wj j thenna dechtingen sithia *RK* 2: 2014. var jak och till tals medh the gode herrar in capitulo i vpsale och vilde forwethe mich medh töm, huro the vilde förholled *BSH* 4: 302 (1502). *ib* 5: 149 (1507). ath iach forwiste mich med honum om hans lön *HSH* 20: 178 (1507). vill iach forwethe mich med her cristiern paa bahuss i en dagh *ib* 77 (1506). thet i ickä haffwä . . . forwesth eder hwre i skwllä forhaffwäth om eder ärendhä *ib* 19: 67 (1505). jnnän thet han forweth segh om tässä ärendä *ib* 49 (1505). schal konghen ffa naghen macht i thenna somar, tha forwet han sig ther om i thet herremöte *FM* 298 (1506). **5)** *vara i förstånd el. förbund (med).* mz all almogen han sik forwiste *RK* 2: 3521. *ib* 9145, 9344. niclis stensson och han sich forviste *(voro i förstånd med hvarandra) ib* 5395. — *Jfr* **forevita.**

forvita (för-. *impf.* **forueet** *Bo* 244. **forweth** *ST* 87, 372. **-uitte** *Bir* 2: 236. **-witte** *Lg* 3: 605; *SO* 198. **-vitte** *Ansg* 205. **-vitade** *BtFH* 1: 194 (1508). *pl.* **-vitto** *Ansg* 205. *part. pret.* **-witadher: -adh** *BtFH* 1: 146 (1506)**),** *v.* [*Jfr Mnt.* vorwiten] **1)** *förevita, förebrå.* foruita mik at iak ätir mit brödh til mätte *Bo* 133. ämuäl forueet han thöm oc thera mistro *ib* 244. *Bir* 2: 236. *ST* 87, 372. *Lg* 3: 605. *SO* 188, 198. han forvitte thom thera skam *Ansg* 205. the forvitto hanom oc forbradho, at han var ensamber sik um thro *ib.* — *skylla, beskylla, (beskyllande) påstå.* för then sielff ringh som nilis tartila for vitade hon skulde haffua stulit aff hans hustrv *BtFH* 1: 194 (1508). förwitandis gudelika oppenbarilse oc hälga revelaciones wara kärlinga skrok *Su* 6. — *anklaga (någon) för (något).* ffri for then man drap som hanu war forwitadh *BtFH* 1: 146 (1506). **2)** *förmena, hindra?* hindra oc förwita them som äro i godhe akt oc förtanka *Su* 62. — *Jfr* **oforvitter.**

forvitan, *se* **forevitan.**

forviti, *f.* **(***Bo* 16**)** *och n.* **(***VKR* 11; *Bir* 4: 53**)** **1) = forvit.** skämma foruitina. som är at vilia vita thz som til änksins är got *Bo* 16. *Bil* 308, 358. *ST* 357. **2)** *begär att väcka uppmärksamhet, tillgjordhet, konstighet.* j sancti saluatoris systra sange tha skal wara enkte for witi ällir nymäre *(curiositas) Bir* 4: 53. klädhe . . . vtan alt forwiti j thera söm *VKR* 11.

forvitilse (för-. före-), *n. pl. och f. förevitande, förebråelse, beskyllning.* jak haffuer hört thin förekast oc förewitilse aff thinne ofruktsamlikhet *Lg* 3: 606. haffdo riiffwit oc slitit sina brödher oc systrar mz bannom oc hädilse oc förwitilsom *Su* 126. *Bir* 5: 12. — *beskyllning, anklagelse.* for ohöuiske forwitilse *BtFH* 1: 238 (1507).

forvitin (för- *Lg* 220; *LfK* 208**),** *adj.* [*Fnor.* forvitin] **1)** *förveten, nyfiken.* foruitin speyare *Bo* 47. *Bil* 771. *VKR* XVIII. *ST* 2. *Ber* 262. *Lg* 220. *LfK* 208. **2)** *som röjer begär att väcka uppmärksamhet, konstig.* engoledhis sculu thera sölghior wara . . . j noghra maatto siällsyna oc forwitna vtan til *VKR* 12.

forvitne, *f.?* [*Isl.* forvitni] **= forvit.** han kom for (for) witne *Bil* 394. nakar man ther til forwitne komber ther *Fl* 1029.

forvitne (för- *BtFH* 1: 146 (1506), 159 (1507) *o. s. v.***),** *n.* **1)** *föregående vittnesbörd el. utlåtande (af synemän) hvilket bekräftas af efterföljande intyg (af nämd).* epter thenne tolff widhnom ok edh ok thenne tolff synämen forwithnom *SD NS* 2: 251 (1410, *gammal afskr.*). **2)** *förvittne, vittne som aflägger föregående vittnesbörd, hvilket bekräftas af efterföljande intyg (af edgärdsmän, nämd el. syn).* fort vitne *(för* for vitne*)* niclis erixson keykala *BtFH* 1: 148 (1506). for vitne hans nauli saris oleff henricsson portas dömdes lauris kandaia syn wtmarker och fiske watne ffri aff heuonemisby som the haffde sätth syn.gildar och katzar wppo hans wtmark och fiske vatne wtan lagh ok dom som tesse ij swarne vitne föreginge och the xii i nämpde sotto ok all meningh soken then *(för* them*?)* til stade *ib* 132 (1506). for vitne nilis henricsson orihirsj oleff nilisson ibidem dömdes erich laurisson i keykala ffri för then drop maal . . . och xxiiij men honom wärde som thenne ij för[ne] för vitne swore ath thz war med wade til komit *ib* 159 (1507). for vitne oleff andersson sigffrid nilisson tesse för[ne] vitne witnade oc epter swore ath oleff oleffsson war slagin i hiel j stokholm ty dömdes hans godz nestom frendom til skifftis epter . . . xii[a] ranzacan *ib* 177 (1507). for vitne anders pasia tartila anders oleffsson ibidem thomas laurisson ibidem tesse witnade och epter swore the icke fullelighe wiste at huilken tere dödde före, modern eller barnit . . . ty dömdes barns fader broder twe lut och moder fadern en tredingh epter xii[a] ranzacan *ib* 183 (1507). för vitne jons henricsson ickala lauri henricsson ibidem henric henricsson ibidem dömdes . . . anders nilisson sak til XL m. för waldzwerk effter xii[a] ranzacan och iij sworne vitne som forginge *ib* 229 (1509). for vitne oleff michelson lusj . . . henric henricsson dömdes anders staffanson ffri for then til tal som hans oleffsson sotala lade honom til at han skulde haffua slagit honom och tesse för[ne] vj men honom värde och framdelis jons sak til iij m. for orette käre epter xii[a] ranzacan *ib* 239 (1507). dömdes henric backare i melkis sin änger ffri med aarswexten vtaff henric laurisson . . . epter iij för[ne] för witne och xij landz syne men som förginge och redhe wore ath swarie *ib* 241 (1507). *ib* 131 (1506), 133, 134 (1506), 135, 137 (1507), 138, 140 (1507), 142 (1507), 143, 144 (1506), 146, 150 (1507) *o. s. v.*

forvraka, *v. förkasta.* alexandrum . . . forwraka *Al* 1720.

forväþia, *adj. L.*

forvägha, *v.* [*Jfr Mnt.* vorwegen, *adj.*] — **forvägha sik,** *våga, drista sig till, besluta sig för.* om han wilde thz forwäghä sik eller ey *Va* 31. the skulde forwägä sigh atth bärgä sigh medh lijthen kost *FH* 5: 3 (1446, *nyare afskr.*).

forväghra, *se* **forveghra.**

forväldigha (-adhe), *v.* [*Mnt.* vorweldigen] *öfva våld mot; med våld hindra nyttjandet af.* the aff nidher effre ok the aff offre effre for weldigada them thera fiskä watin *FH* 4: 3 (1420).

forvända (för-), *v.* [*Mnt.* vorwenden] *L.* **1)** *bortvända, afvända, aflägsna.* foruända likamliko sinnen af sinom naturlikom kraptom *MP* 2: 164. mina sorgh maghin ij alla forvända *Fr* 1448. *Al* 2520. hwilkin skadha . . . wi . . . forwända, rätta oc bätra wiljom *BtRK* 35 (1371). **2)** *förmena, förhindra.* vm oss thz engen man forwänder *RK* 1: 2015. — (?) thz forwerdhe (*för* forwendhe?) then godhe job ok then bendidhe gudz son *LB* 2: 89. **3)** *afböja, afstå från.* thet i ecke kunne förwände thet möthe, i berammet haffue i wastena *BSH* 5: 517 (1512). **4)** *bortgifva, förfoga öfver.* slotlooffwan sculle han förwenda *RK* 2: 1788. alle the andra län forwende *ib* 3460. giffuandis them fulla makt til at foruenda. bruka oc skiffta fornempde jord alleledis epter thera egen wilia *SD* 5: 494 (*öfvers. fr. midten af* 1400-*talet*). **5)** *använda, förbruka?* medhen thet forwänth är *BSH* 5: 92 (1506). **6)** *omvända, afvända från en föresats.* tha hertoghin thz saa at han gat engalund han foruänt *Bil* 865. wij . . . forwende theris hugh swa paa thet yterste, at the antwardade oss then slotzloffwen opp *FM* 497 (1510). — *omvända (till annan tro).* hon gath forwenth then sama walerianum . . . til cristna tro *JP* 168. **7)** *vända, förändra.* hureledis thenne twisth . . . motthe affsettis och förwendis i bäthre motthe *BSH* 5: 223 (1507). **8)** *förvända, förvilla.* han kunde hennes dygd engeledz forwendä effter sin wiliä *Va* 34. erik hade them forwent *RK* 2: 3508. *ib* 4397. *ST* 412. **9)** *förvända, misstyda, förtyda.* tå må ey giärnt förwendas thera akt ella ord *KS* 51 (131, 56). — *orätt uppfatta, orätt bedöma.* witi wäl hwath han sighia wil som han wil wardha wäl bekänder ok aff ängom manne forwänder *Al* 2754.

forvändilse (för-), *n. pl.?* [*Fdan.* forvendelse] *kullkastande, förstöring, tillintetgörande.* drukinskaper är . . . förvändilse hux ok skiäla (*subversio sensus*) *KS* 44 (112, 47).

forvänta (för-), *v. förvänta, vänta.* jach forwänther alla thyma en bath medh klädhe *BSH* 5: 91 (1506). förwänther siigh aff skotzland mäktiig, drapelig makt *ib* 140 (1507). thee . . . förwänthe, at wij skwlle storma til them *ib* 139 (1507).

forväntilse, *n. pl. väntan?* jach forswarer thet medh idhert herredöme, hurw jach kan, til myn forwentilsse *BSH* 5: 383 (1510).

forvärdha, *v. L.* (forwerdhe *LB* 2: 89 *troligen för* forwendhe.) *Jfr* **forvardha, forvardher.**

forvärfning (förwärffning), *f.* = **forvärvan.** mz gudz modhers marie hiälp oc förwärffning *Su* 210.

forvärka (för-. firi- *L.* **fore-** *L.* **-adher),** *v.* [*Jfr Mnt.* vorwerken] *förverka, förbryta. med dat.* haffwi forwärkat fädherni oc mödherni sino *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). — *med ack. el. en form som kan vara ack.* forwärka thz *MB* 1: 347. hawer oppenbarlika föruärkat (*Cod. A* forbrutith 468) sit gotz *ib* (*Cod. B*) 563. mannen, huilken som om oskäliken lusta haffde föruärkat himerikis glädhi *Su* 33. hafwer lifwet forwärkat *ib* 413. *Lg* 3: 261. *SO* 147. *RK* 3: (*sista forts.*) 5213. *FM* 22, 27, 28 *o. s. v.* — **forvärka sik,** *förbryta sig.* i hwario hawir han foruärkat sik *Bo* 160. *ib* 212.

forvärna (för-), *v. försvara.* haffdo the sik wäl förwärnat mothe hedhniggomen *Lg* 3: 169. (förwärnadhe *för* förwäruadhe *Lg* 3: 171.)

forvärra (för-. -adher), *v.* **1)** *försämra.* ath the thz bätra ok inkthe for wärra *SO* 4. alt förwärrat oc fördärffwat ather bötandhe *LfK* 90. **2)** *förringa, nedsätta, tyda till det värsta?* huilke alla godha gärnigha antighia förwilla oc förwärra äller oc mz allo nidherslaa oc fördärffua *Su* 6. naar the ä ffresta huru hälstz the kwnna thera godha gärninga oc liffwärne förwärra (*damnare*) *ib* 62.

forvärva (för-. *pres.* **-ar** *Al* 2665; *Su* 176. *impf.* **-adhe** *Su* 24. **-ade** *Bir* 4: 75; *Su* 23. **-de** *ib* 8, 272; **-des** *ib* 135. *pl.* **-do** *Su* 297. **forworffuo** *RK* 2: 574; *SD NS* 1: 463 (1405, *gammal afskr.*). **förwerfwo** *BSH* 5: 360 (1509). *part. pret. n.* **-at** *Lg* 636, 3: 168, 191, 634, 680. **forwerfft** *FM* 271 (1506). **forworwit** *ST* 305. **forworuit** *ib* 515. **forwurffweth** *BSH* 5: 343 (1509). **forwurffuid** *FM* 593 (1513). **forwerffwit** *Al* 10479**),** *v.* [*Mnt.* vorwerven] **1)** *förvärfva, vinna.* thz alexander monde forwärffwa *Al* 9701. hwat gotz the forworffuo ther medh *RK* 2: 574. *Al* 10479. *SD NS* 1: 463 (1405, *gammal afskr.*). *ST* 515. *Va* 18, 21. *Su* 135, 176, 186, 272, 297. at forwärffwa sigh biskops dömit *Bil* 638. *MB* 2: 125. *Su* 8, 23, 24. *Lg* 670, 3: 168. **2)** *utverka.* med sine skäll och breff han j rom aff . . . pawen forwerfft hafwer pa siit preste embethe *FM* 271 (1506). hon forwärffuade aff sinom wälsignadha son stadhin watzstena til at fundera j hanom sith closter *Bir* 4: 75. iak haffwer thz forwärffwat aff gudhi at thu skalt komma äpther mik j biscops säte oc ämbite *Lg* 636. *ib* 821, 3: 163, 175,191, 329, 677, 680. sanctus seruacius haffwer för wärffwat mz gudhi oc för thiänt, at haa som hälstz söker hans graff, bedhandes hiälp aff honom, tha skal honom giffwas aff gudhi, hwat honom i likamlike matto widhertorffteliket är *ib* 3: 168. forwärffwar thz mz sins herra hylle at hans herra honum hans pung fylle *Al* 2665. än . . . nakor haffde mik forwärffuat j xxx aar mz knäfaal oc aldra handa miskunsamlika gärninga (*obj. bortfallet; apud deum mihi præmia obtinere niteretur*) *Su* 241. forwerff mik gudz miskundh *MD* 161. forwärffue sik alla sinna synda forlatilse *Bir* 4: 113. *SO* 201. förwärffwa os aff lösn aff syndh oc pino *LfK* 139. thet däktingisbreffwit nw emellan richena forhandledh och forwurffweth är *BSH* 5: 343 (1509). ath the bref förwärfwas skwlle i rikesens thiänest moth rysserne *ib* 360 (1509). bestämplade medh sinne modher komma riketh i ban, som the och förwerfwo *ib.* **3)** *uträtta.* sände han een diefwl til eeth land nokot forwerua ther ellir ända a hans wegna *ST* 92. *ib* 305. *RK* 2: 9107. *Lg* 3: 634. *FM* 593 (1513). — *Jfr* **ater forvärva.**

forvärvan, *f. utverkande, bemedling.* wm thina forwärffuan (*te mediante*) *Su* 208.

forytra (för-), *v.* [*Mnt.* voruteren] *föryttra, afyttra.* köpmannä warä, som the maagho . . . sälia oc forytra bondom oc androm thöm ther til sökia wilia *FH* 1: 17 (1441, *nyare afskr.*). *ib* 2: 131 (1441). theris hälgha doma . . . willo the nw förytra oc förtära j

win oc olyo oc hwete *MB* 2: 164. then malm annorstadz säls och förytres *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*).

foräldir (-ällir), *m. pl.* [*Fdan.* forælder] *förfäder.* jak skal atirfa thik alt thz thu aatte oc thine foräldir *Gr* 265. thera . . . forällir *SD NS* 1: 303 (1403, *gammal afskr.*). bliffuer godhe, trone swenskemen, som fäder och forelder for eder varit haffue *BSH* 5: 206 (1507?).

foräldrar (forälrar. foraldra *RK* 1: *(LRK) s.* 220. **forellara** *BSH* 5: 387 (1510)**),** *m. pl.* [*Isl.* forellrar] *L.* **1)** *förfäder.* skipade han j opsala kirkio som gamble konungha hans foreldra hafdo byriat . . . gudz thiänisto män *Bil* 884. naþoghe þera foräldra sialum *Bu* 9. i warä forälldrä daghum *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*), 636 (1347). sculu þe . . . for vara ärwingiä, foräldrä oc eftekomandä afminnilse hawa i þerrä messu oc bönum *ib* 565 (1346; *kan äfven föras till* **2**). som . . . therra foräldra atto aff alder *ib NS* 2: 34 (1408). götstaff leksons foräldra hafwa thet haft een äpter then andra *ib* 210 (1409). for hänna siäl oc flere hänna foräldra, som framfarne varo *ib* 236 (1409). ware foräldra hawa thät (ɔ: österland) ä j troscap oc j kiärlek funnet *BtFH* 1: 455 (1362). som fadher och foräldra for idher giorth haffwa *BSH* 5: 53 (1505). *Bil* 593. *Lg* 293. *RK* 1: *(LRK) s.* 220. sunr äpthe fadhr ella föräldra sina *KS* 10 (24, 11). äpte fadher ok föräldre *(för -a)* sina *ib* 5 (12, 6). undi lydhno ok wärio fadhurs ok föräldra hans *ib* 10 (25, 11). **2)** *föräldrar.* han foor alrigh at sökia sina forälra *KL* 221. at födhas aff ärlicom foräldrom *Bir* 2: 283. iak hafuer walt min lägherstadh ther när minom foräldrom *SD* 2: 34 (1408). föräldra visto ekke at ärendith war aff gudhi skipadh *MB* 2: 114. *Lg* 3: 278.

foräldre (för-. forälre), *n. sing. koll.* (*SD* 5: 564 (1346); *MB* 1: 354; *MD (S)* 214) *och pl.* (*VKR* III; *SD* 2: 34 (1408), 68 *(öfvers. fr.* 1505*)*; *hit skulle kunna föras flere af de under* **foräldrar** *anförda ställena)* [*Isl.* forellri] **1)** *förfäder.* thu giälder sönom foräldris synder *MB* 1: 354. the haua thiänt ok lydhuge waridt fadher ok föräldre hans *KS* 10 (24, 11). **2)** *föräldrar.* med afmynnilse varrä bäggiä sälä oc vars foräldres *SD* 5: 564 (1346). fore hans foräldra siäl, efter huilkin miin barn erfdho thet sama godzet *ib* 2: 34 (1408). hon war födh äptir wärldinna wärdhelikhet aff höghom ok gudhelikom foräldrom hulkin brännande waro j rätuisom gerningom ok gudz lagha gömo *VKR* III. pläga barnen . . . gerna j forälridz kläde ffara *MD (S)* 214. piltens föräldre *Lg* 3: 362. effter thet forste foräldren *(menniskoslägtets stamföräldrar)* fölle j syndena *SD* 2: 68 *(öfvers. fr.* 1505*)*. — **foräldris tunga,** *f. af förfäder ärfdt tungomål.* eber abrahams alderfadher han hiolt ensamin sina foräldris tungo *MB* 1: 286.

for äldri, *adv. L.*

forämna (-ämpna. *impf.* **-adhe.** *part. pret. n.* **-ämpt** *RK* 1: 942**),** *v.* [*Jfr Mnt.* vorevenen *äfvensom Fsv.* **iämn**] *L. förlika, bilägga, bemedla.* the fruor . . . forämpna thagher thenne striidh *Fr* 2088. tessa lund war thz for ämpt *RK* 1: 942. konungin skulle thz for forämpna *(det före* forämpna *stående* for *bör utgå) ib* 3310. — *intr. medla.* jak wil forämpna mellom ider *RK* 1: 2235. — **forämna sik,** *förlika sig, försonas.* forämpnadho tha ther sik *RK* 1: 2384.

forämna (-ämpna. -adher), *v. tillämna, föresätta, bestämma.* nw wiliom wi nakot atirgaa til wara forämpnadha materiam *(ad propositum) Su* 377.

forämning (förempningh. foräffningh), *f.* [*Jfr Mnt.* voreveninge] *förlikning, bemedling.* haffde giort . . . eth wenligit ärffda skypte medh förempningh i swa mato *SJ* 219 (1452). — *försoning, godtgörelse, upprättelse, bot.* tolik for ämning *(Cod. A* daghthingan, *C* for haming*)* aff honum taka *Iv (Cod. B)* 2460. wppborith och anamath haffwom . . . ena sonan oc ena ganszka forempningh . . . äpther war dödha frenda *FH* 2: 117 (1438). — *godtgörelse, ersättning.* the acthä hanom inghen foräffningh for sin store skadhe kosth oc täringh *BSH* 4: 187 (1495).

forända (för-. -ar), *v.* [*Äldre Dan.* forende. *Jfr Mht.* verenden] **1)** *göra slut på.* drukkinscapir . . . forändar ok dräpir alla helso *MP* 1: 311. **2)** *afgöra.* waro tha flere högha saker som ekke kwnno tha förändhas *Lg* 3: 195. — **forända sik,** *taga slut, sluta.* för ända sik *(finiuntur)* widh stora haffwit *MB* 2: 44.

foräring (för-), *f.* [*Mnt.* voreringe] *föräring, gåfva, ersättning?* godh föräringh latom *(för* lata*)* tem niwthe, som mesth skadhe finge *BSH* 5: 468 (1511).

for äta (fore äta), *f.* = **forata.** fore äta gör fagher äptir äta *(pulcre prandere faciunt gentacula vere) GO* 773.

forödha (för-. -öödha), *v.* [*Fdan.* forøde] *föröda, förstöra, förderfva, göra slut på.* thz hafdho the foröt swa sara *Fl* 16. fördarffwado oc föröddho jwdam oc beniamin *MB* 2: 104. tha han bliffwer dödher ok werlden alt hans godz for ödher *MD (S)* 307. iak . . . ther nw skal wara swa for öd *Al* 2890. *ib* 6914. thu äst nw forödh *(det är slut med dig) ib* 10490.

forökia (för- *Lg* 3: 192. **foröka** *Su* 359; **-at** *ib* 202. **föröka.** *pres.* **-er** *Lg* 3: 278. *impf.* **-te: -to** *Lg* 3: 604; **-tos** *MB* 2: 80. *part. pret.* **-ter. -adher: -at** *Su* 202; *Lg* 3: 605**),** *v. föröka.* war aarlige skatther är forökter medh iii twnnor smor *BSH* 3: 146 (1463). hälga karen föröka *MB* 2: 307. j israels söners närwaru, hwilke dagliga wäxto oc föröktos *ib* 80. *Su* 202, 359. *Lg* 3: 192, 278, 604, 605. *SO* 144.

forökian (for ökan), *f. förökelse.* for ökan j nadhenne *Gers Frest* 59.

forökilse (för-), *n. pl.? förökelse. Lg* 3: 592, 654.

fostan, *n. L.*

foster, *n. koll.* [*Isl.* fóstr] *L.* **1)** *fosterbarn?* wi ärom tith foster, oc thu äst war foster modher *LfK* 141. **2)** *afkomma.* fostr afla ok födha *KS* 33 (86, 36). the glädhias aff sino foster *Lg* 3: 1. *Jfr* **af-, barna-foster** *samt* **folster.**

fosterbrodhir, *m.* [*Isl.* fóstbróðir] *fosterbroder. Di* 217, 218. *LfK* 141.

fosterdottir, *f.* [*Fnor.* fóstrdóttir] *fosterdotter. SD NS* 2: 228 (1409).

fosterfadhir (-fadhor), *m.* [*Isl.* fóstrfaðir] *fosterfader.* thäntidh ihesus han var tolf ara, foor han vp til ierusalem mz sinne modhir. oc sinom

fostirfadhir *Bo* 24. modhir hans oc fostirfadhorin foro thädhan *ib. ib* 21, 27, 28. *Bil* 194. *Bir* 4: 133, 140, 146, 153. *Di* 14. *LfK* 141. hafdhe han varit hänne swa som fadhir ok hona röktat swa som fostir fadhir *KL* 354. swa som gudh är ensamen ophoff aldra wärldinna swa är oc en man förste fosterfadher *(Cod. B* förfadhir; *urskriften har väl haft* forfaþir*)* mankönsins *MB* 1: 87. *Jfr* **folsterfaþir.**

fosterland, *n.* [*Isl.* fóstrland] *L. fosterland. BSH* 3: 59 (1453, *samt. afskr.*). *ib* 62. *Jfr* **folsterland.**

fostermoþir, *f.* [*Isl.* fóstrmóðir] *L. fostrarinna, amma.* böþ dyoclecianus hängia vitum . . . ok cresenciam viti fostar moþor som aldre skeldes uiþ sin folstar son *Bu* 526. *ST* 115. *Bil* 698, 1010. *Gr* 282. the . . . sändo hona heem til ysaac mz sändebudhanom oc delboram henna fostermodher mz henne *MB* 1: 206. hänna röther sudne i watn äller i vin ok drokne gifwa fosthermoder miölk *LB* 5: 80. *ib* 7: 146. *LfK* 141. — *bildl.* hedhir giri är . . . awndinna fostirmodhir *Bo* 96. *Ber* 257. *Su* 421, 442. — *Jfr* **folstermoþir.**

fosterson (fosther sön *Di* 208**),** *m.* [*Isl.* fóstrsonr] *fosterson.* prestins fosterson *MB* 1: 371. *Di* 208. loth keysarin taka witum . . . oc hans fostirmodhir hon heth crescencia som aldrigh skildis widh sin fostirson *ST* 115. *Jfr* **folsterson.**

fostersystir *f.* [*Isl.* fóstrsystir] *fostersyster, disyster.* emerenciana catecumina fostersystir *(collactanea)* agnetis *Bil* 571. *LfK* 141.

fostra (*impf.* **-adhe** *Bir* 4: 153. *part. pret.* **-adher),** *v.* [*Isl.* fóstra] *nära, fostra.* frödhin skal inspringa j mit bryst ther han är vt aff fostradhir *(de quo nutrita est) Bir* 1: 61. mz henna signadha myölk fostras *ib* 4: 146. *ib* 153. hwat mon thänna marken fostra *(quid vero hunc vermem alit)* annat än huxsins gäld ok sannindinna glömsko *(för -a) Bo* 96. — *uppföda, uppfostra.* hwilkin kona swenbarn faar hon skal thz fostra om siw aar *Al* 4742. *MB* 2: 227. — **fostra fram,** *uppfostra.* tha modhorin hafwer thz fostrath fram *Al* 4747. *ST* 326. *Jfr* **framfostra.** — **fostra up,** *uppföda.* them *(de vilda djuren)* fostra op badhe män ok qwinna *Al* 4080. *Jfr* **up fostra.** — *Jfr* **folstra.**

fostran, *f. Jfr* **upfostran.**

fostre, *m. L.*

fota (-adher), *v.* [*N.* fota] *hafva fotfäste (på), hvila (på).* euert gulsmit skulle haffua macht at hugga in i förnempda pelle perssons mwr ɉ (½) sten ther hans mur skal fota vppa tha han willde hwelffua ouer grendena ower beggias thera inganga *SJ* 264 (1458). swa wijt och swa langt som euertz mwr nw fotat haffwer pa hans *ib.*

fotangel, *m.* [*Mnt.* vôtangel] = **fota angel.** slas nidher j jordhena wmkringh slottitih staka oc fästis j them järn spika hwasse oc thz är fothangla moth fothgangara, äller göris trehörnotta fotangla löse oc skywtis äller kastis wth j fiendannas här *PM* 5.

fotanglor (fott anglor), *f. pl. podager.* faa fott anglor *LB* 7: 286.

fotbladh (foot-), *n.* = **fota bladh.** *Pa* 6.

foter (footer. *pl.* **föter;** *med art.* **fötrene** *Bo* 199. *dat.* **fotom;** *med art.* **fottomen** *Bir* 3: 47**),** *m.* [*Isl.* fótr] *L.* **1)** *fot. a) på menniska.* han nidhir trudde mz sinom barom fote alra handa orma kön *KL* 199. vm hon ginge mz barum fotum owir alla bildana *ib* 53. af fotanna yliom ok til howdzsins iässa *Bir* 1: 52. thiit fötrene skullo fästas *Bo* 199. ville thwa thera fötir *ib* 174. drogh jomfrun tha sina skoo aff sinom fotom *Bir* 3: 280. mz skodhom fotom *MB* 1: 281. likamen gaar fram mz fotom *ib.* jorden hwilka thu trodh mz thin foth *MB* 2: 40. trwd sin kuwl vndir sina fötir *KL* 285. binda hanom händar ok fötar viþ cors trä *Bu* 140. the waro lodhin a föter ok händer *Al* 5577. han star a enom fot suasom j twem fiätom *Bir* 3: 49. löpa å fot *KS* 53 (136, 57). han hafdhe folk til häst ok foot *Al* 4433. fiol a knä for prädicarans fötar *Bu* 8. fiöl hanom tel fota *(föll honom till fota, föll ner för hans fötter) ib* 494. *Bil* 113, 119, 246, 342. *MB* 1: 186, 491. *RK* 2: 6879. *Su* 391. hurw länge wil thu wara olydhogher, oc ey falla til fota vnder mit wald *MB* 1: 303. the wilia idher gerna nw falla til foot *Al* 1572. slo them alla nidher fore foot *(ned för sin fot, till marken, d. v. s. besegrade dem) ib* 766. thu . . . hawär alt lagdt vndi hans fötär ok i hans wald *KS* 2 (4, 3). gaf haltom föter *(förmåga att gå) MD* 63. — fot for fot [*jfr Mnt.* vôt vor vôt], *omedelbart, strax.* her niels drogh honum aa moth thz snaresta han kunde footh för footh *RK* 3: 1415. *b) på djur.* sua som största ögxa älla älghia fötir *Bir* 2: 96. hans föther swa som biörna föter *MB* 2: 352. mz clodiura ramum ok fotom *Bu* 493. the *(hundarne)* fölia them swinom äpter a foot *(i häl) Al* 4099. **2)** *ss längdmått. fot, fotsbredd.* iak vil een foot ey fore thik vika *Ir* 3120. hon faar aff vart fädherne arff swa mykith ey som een foot är bredh *ib* 4808. — *fot, fotslängd.* at troþa fäm fota *(pedum)* brännande iarn hal *Bu* 419. en hundradha fota akir j langlek ok vidhlek *Bir* 1: 385. *ib* 382. hundradha föter war thera längd *Al* 7561. hänna längd war siäxtighi fota *ib* 4925. siw fota längd *ib* 9449. *ib* 9459. siäx fota lang *ib* 9363. siw fota war thz a thioklek sina *ib* 9452. *ib* 9468. iij föter tiwkker *Di* 48. **3)** *fot, det understa af något.* skanserne liggie pa fallendhe foth *(äro fallfärdiga) BSH* 5: 356 (1509). *Se* **fotgryta, fotkar, fotqvärn.** — *Jfr* **asna-, for-, ful-, fä-, fäar-, ganganz-, häst-, hästa-, krussu-, rossa-, svina-, þvär-, ängla-foter.** — **fota angel,** *m. fotangel.* opfylla oc atirtäppa alla väghana mz stokkom oc krokom oc fotaanglom *Bir* 2: 143. *Jfr* **fotangel.** — **fota bladh,** *n. fotblad. ST* 174. *Lg* 3: 369. *Jfr* **fotbladh.** — **fota byld (-böld** *LB* 7: 69**),** *f. fotböld. LB* 3: 77, 7: 69. — **fota fästa,** *f. fotfäste. Bir* 2: 210. — **fota fäste (fothe feste),** *n. fotfäste. bildl.* finge i först fothe festet ther oppa *BSH* 4: 314 (1502). — **fota ganger,** *m.* [*Isl.* fótagangr] *gång.* retande han til kropsins lusta mz sinum linum handom oc sinom fota gang *Bir* 2: 100. snäria hans fotagang *MP* 2: 255. — **fota il,** *f. fotsula.* aff thinom fotha iliom oc til thin iässa *Bir* 4: 198. — **fota ili?** *m.?* = **fota il.** af fota ilianom *(a planta pedis)* ok til iässan *Bir* 1: 4. — **fotaklädhe (footeklädhe),** *n.* [*Fnor.* fótaklæði] *matta.* vnum nouum fotaclædhe *SD* 4: 710 (1340?). 1 fotaclædhe vbi commedit et alterum pro

lecto domini regis *ib.* vnum pedale dictum fotæclædhe *ib* 5: 551 (1346). xvij boonete oc footekläde *FM* 76 (1483). — **fota kyld,** *f. frost i fötterna. LB* 3: 64, 74. — **fota palder (-pallir),** *m.* [*Jfr Isl.* fótpallr] *fotapall, fotpall.* opstigha a en höghan fotapal *KL* 355. thin fota pallir *Bir* 3: 438. *MP* 1: 313. *Al* 4634, 8163. — **fotaqvärn (foteqwarn),** *f.* = **fotqvärn.** finnes och nagre foteqwarnar, som ey gamble qwarnestadher är *GS* 41. the olaglige fotheqwarner som allestadz i landen bögde äre *ib* 62 (1485). *BSH* 4: 126 (1488, *nyare afskr.*). — **fota siukdomber,** *m. fotsjukdom. LB* 3: 144. — **fota sot,** *f. fotsjukdom. LB* 2: 40, 55, 63, 64, 3: 81, 143, 7: 148. — **fota spor,** *n.* = **fotspor.** *MB* 2: 209. — **fota sulme,** *m. svullnad i foten el. fötterna. Lg* 3: 370. — **fota trodh (-trudh** *Bo* 129; *MB* 1: 89; *ST* 533**),** *n.* [*Jfr Isl.* fóttroð] *L. det hvarpå trampas med fötterna. i sht bildl.* hon . . . kastadhe diäfwlin wndi sina föther ok throd ok sagdhe diäfwl war nu quinona fota throdh *Bil* 542. ärn som hwars mans fota trudh *Bo* 129. äre nw alla manna atlöghe oc fotatrodh *MB* 1: 450. *ib* 89. *ST* 533. — **fota värker,** *m.* [*Isl.* fótaverkr] *fotvärk. LB* 7: 143. — **fots bladh (fodz-),** *n.* = **fota bladh.** for werk i fodz bladith *LB* 6: 107. — **fots il?** *f.?* = **fota il.** af hans fotz ilio (*trol. för* iliom) oc til hans iässa *MP* 1: 117. — **fots rum (fotz-),** *n. rum af en fots omfång.* hwar man finder et thz fotzrum (*locus unius pedis*) gudh hafwir mest vnder (a teet) *Bil* 213.

fotfolk, *n. fotfolk. RK* 3: (*sista forts.*) 6031.

fotfylghia (foth fölgia. fothfölia *MB* 2: 93**),** *v. förfölja.* barach foth fölgdhe them *MB* 2: 79. *ib* 69, 91, 93, 101.

fotganga (foot-), *v.* [*Isl.* fótganga] *gå till fots.* foro the med storo nödh footgangande ofver langa wägha *Ansg* 193. — *till fots gå omkring, gående uppmäta?* (vi havum?) footganget the godzen *SD NS* 2: 70 (1408).

fotgangare (footgaangare: -a *MB* 2: 311. **fothgengere** *BSH* 5: 173 (1507?). **fotgängere** *ib* 197 (1507)**),** *m.* [*Jfr Mnt.* vôtgenger] *man till fots, infanterist.* the räknadhos siäx hundrath thwsand fotgangara *MB* 1: 312. i stridh medh hästom ok fotgångarom *KS* 53 (136, 57). *Al* 1912, 2796, 3249, 5084. *ST* 335, 340. *MB* 2: 133, 155, 228, 265, 311, 312, 313. *BSH* 5: 173 (1507?), 197 (1507).

fotgryta (foot-), *f.* [*Jfr Fnor.* fótagrýta] *gryta med fötter.* gifuer iak til siäla altaret j abo mina största footgrytha *FH* 6: 20 (1449). *ib* 34 (1452, *afskr.*), 39 (1453).

fotkar, *n. med fot försedt kärl. SD* 4: 148 (1330).

fotol (-ool), *m.?* [*Jfr Sv. dial.* ol, benol, *m.*] *fotsjuka, podager, gikt i fötterna.* moth fotool oc sywkdom j lidha mothin *PM* 51. hon . . . hiälper . . . nwmnom, senornas sywko, foth ol, rygwerk *ib.*

fotqvärn (foot qwarn), *f.* [*Jfr Sv. dial.* enfotaqvarn, enfota] *L. qvarn med lodrätt stående axel och vågrätt hjul. Jfr Hyltén-Cavallius, Värend och Virdarne,* 2: 128; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 218. dömdes then wält quarn wpkastas som hemingx jonsson haffde olaglige bygt wtan lag och dom och foot qwarn i samma stadz igen *BtFH* 1: 224 (1508). forbiwtz, at the som the footqwarna, eller andra sina qwarna haffua, magha eller schola noghanlund mala for andra *GS* 57 (1474). *Jfr* **fotaqvärn.**

fotspor (footspor: -sporin *Bo* 98. **footspoor** *Bir* 1: 272. **fotspaar** *ib* 3: 335**),** *n.* [*Isl.* fótspor] *fotspår. eg. och bildl.* vardh han var eet litith fotspor *Fr* 126. ffar fram aat hans fothsporum *Bil* 214. *Bo* 98. *Bir* 1: 272, 359, 3: 208, 308, 335, 4: 52. — *steg.* sagde sampson til sin pilt äller sin thiänara hwilken hans foth spor (*gressus*) styrdhe *MB* 2: 123. — *Jfr* **fota spor.**

fotstigh, *n. steg. Bir* 3: 456.

fra (*pres.* **frar),** *v.* = **fräghna.** kan hon thz ffra at tw gör saa *MD (S)* 223. tha han thässe tidhande frar (*Cod. A* faar) *Fl* (*Cod. C*) 197.

fra, *jämte sammansättningar, i hvilka detta ord ingår ss första led, se* **fran.**

fradha, *f.* [*Jfr Isl.* froða] *fradga, skum.* hafsins fradha *Bir* 1: 121. vtflytir leedh fradha mällan tannanna *ib* 2: 99. *Su* 237. *LB* 5: 293. thagha tz hwita af eggit och ältha tedh swa ath tz fradas och thagha sa aff fradana *ib* 7: 57. *Jfr* **frödha.**

fradhas (*pres.* **-as),** *v. refl. fradgas.* thagha tz hwita af eggit och ältha tedh swa ath tz fradas *LB* 7: 57. *ib* 126.

fradhogher (fraadugher), *adj. fradgande.* är han (*blodet*) offwantil fraadugher *LB* 3: 30.

fragha (-aþe, -aþer), *v.* [*Mnt.* vragen] *fråga* spurþar ok fraghaþar *Bu* 414. fragadho breffdragaren *Lg* 220. *KL* 379. *MB* 2: 125. — (fragha *för* frägha? viliom wi thin hedher at fragha (*ad . . . honoris tui celsitudinem restaurandam*) mz thzta silf ok pänningom *Bil* 854.) — *Jfr* **be-, ut-fragha.**

frakker, *adj.* [*Fnor.* frakkr] **1)** *rask, flink.* wäldoghe män oc frakkir (*Cod. A* frägher 167) at ilgerningom *MB* 1: (*Cod. B*) 544. — *superl. n. adv. raskast.* frakkast altijdh när hanom gik *RK* 2: s. 339. **2)** *ansenlig.* giordho israels sönir twa borgher pharao konunge, the frakkasto (*Cod. A* fräghasta 275) ther i egipto land äre *MB* 1: (*Cod. B*) 552.

frakta (-adher), *v.* [*Jfr Mnt.* vracht, *f.*] **1)** *förhyra (ett fartyg el. en skeppare) till varors transporterande?* vij haffue giort honum fulmyndog oc mectoge tiil at lata komat hiit, om thet (*fartyget*) icke fractat är *BSH* 5: 23 (1504). en dansk skippare . . . wille löpet wth och är wäl frakthet medh järn *ib* 358 (1509). **2)** *lasta, sända (varor) ss last.* the gode män, som siith gotz hadhe fractadh ther vppa (*på skeppet*) *BSH* 5: 404 (1510).

fram (*komp.* **frammer** *Bu* 4, 6, 72, 198; *Bil* 265, 543; *MB* 1: (*Cod. B*) 530 *o. s. v.; Bir* 3: 24. **frammeer** *MB* 1: (*Cod. B*) 525, 2: 50. **fram meer** *ib* 1: 143. **främmer** *ib* 41 *o. s. v.* **frammarmer** *MP* 2: 223. **frammarmeer** *SD* 5: 568 (1346); *Gr* 259; *MB* 1: (*Cod. B*) 551. **framermeer** *SO* 104. **främermeer** *MB* 1: 259. **främmermeer** *ib* 86, 101 *o. s. v.; Iv* 5116. **främmer meer** *MP* 1: 306; *MB* 1: 1, 34 *o. s. v.* **främbirmeer** *Bir* 5: 82. **fremermer** *BSH* 5: 69 (1505). **fram mera** *Lg* 3: 457. **främmer mera** *PK* 222. **fremmer mera** *RK* 1: (*sfgn*) s. 189. *superl.* **främst,** *se under* **framber),** *adv.* [*Isl.* fram] *L. posit.* **1)** *fram, ut (så att något kommer i dagen el. blir bemärkt).* thro hauer sik fäst oc inneläst j swa tiokkan mwr

thz är stoor skam hon tör ey fram bland herrar oc frwr *MD* 394. **2)** *fram (till en rörelses mål el. slutpunkt), ända.* som skipp komma hiith oc somme komma tiith somme komme fram in tiil nylandh *RK* 3: 3711. **3)** *vid tidsbestämningar: ända (till).* han screff ater aff ny wt aff sino hiärta alla bibliam fram til sinna dagha *MB* 1: 27. **4)** *fram, till fullbordan.* thz skal ä fram *(vinna framgång)* var herra wil *RK* 1: 4537. mente vinna sin vilia fram *(få sin vilja fram) ib (sfgn) s.* 191. **5)** *fram, i riktning mot det som ligger framför.* wädhrit matte bläsa them badhe hiit oc thiit, atir oc fram *ST* 419. **6)** *fram, framåt, vidare.* hon skulle tho fram *Al* 1968. wille tho alle fram *RK* 3: 3704. alexander foor tha thädhan fram *Al* 8693. hon fölgdhe thässe flodh alt fram *ib* 4983. bygdho alt fram fore sik ower rytzeland . . . oc bygdho swa wärldina fram sidhan swdher oc wäster in til iorsala haff *MB* 1: 3. han vil fram bätir ganga *Bo* 233. *ib* 67. *Pa* 18. *Di* 65. *Su* 138. *LfK* 227, 229, 245. läten the foghata ella ämbitzmän thet ey fram om biudha til andra foghata *GS* 28 (1375, *orig.*). **7)** *vid tidsbestämningar: fram, vidare.* j them litla timanom fram til natwardhin *(quæ deinde protenditur ad cænam) Bir* 4: 119; *jfr* **3.** tha . . . mat thu länge sofwa fram a daghin *(fram på, in på) ib* 129. ärwotha langt fram a quällin *KL* 206. när frambäthre liidher pa aaredh *BSH* 5: 352 (1509). — *framdeles, ytterligare.* behala theem än fram eet aar *ST* 491. bewarar for fram görandom syndom *Su* 317. — *komp.* **1)** *längre fram, på en främre plats.* far vp höghra ok sit främmer meer *MP* 1: 306. främbirmeer j huseno skal wara eth höghre oc qwämmelikare säte *Bir* 5: 82. — *längre fram, vidare.* tha wi fram mera kommom *Lg* 3: 457. wara folkith widh, at the gange ey främmermeer, än them war förra saght *MB* 1: 330. fölgh mik frammer *Bir* 3: 24. *MB* 2: 50. **2)** *längre fram, i det följande.* som . . . finna ma frammer i þässe bok *Bu* 198. *Gr* 259. *MB* 1: 41, 143. **3)** *framdeles.* ware mannenom thz marght afaat, som han hawer nw til hedher oc skal främmermeer fa *MB* 1: 86. — *vidare, ytterligare.* frammer sua sagþe han *Bu* 4. viliom vi nu frammer tala nokot af hans pino *ib* 72. *ib* 6. *SD* 5: 568 (1346). *Bil* 265, 543. *MB* 1: 1, 34, 111, 126, 131, 135, 259, 262, 263. *PK* 222. *RK* 1: *(sfgn) s.* 189. *SO* 104. *BSH* 5: 69 (1505). **4)** *ytterligare, mera.* hwat thöm främermeer burdhe än thän gardhin oc halue källaren *SJ* 159 (1447). hafuin ij ärath mik främmermeer än siälfuan thik *Iv* 5116. **5)** *förmer.* hwilkins thera släkt ther frammarmeer *(Cod. A* fromare 258*)* skal wardha *MB* 1: *(Cod. B)* 551. then yngre wardher frammarmeer *(Cod. A* framare 258*) ib.* **6)** *förstärkande vid komp.: än, vida.* tho matte en man främmermeer giwa sik allan til godhgerninga meer än annar *MB* 1: 101. myklo främmermeer bätra *ib* 354. — **fram at (-aat),** *A) prep. framåt, långs åt.* the ridhu fram at the strata *Iv* 5628. *ST* 57. *Lg* 585. — *bildl.* ganger aff göre sät fram at *(fortsätter, efter skedd försoning, med)* gamblom syndom *MB* 1: 349. *B) adv.* **1)** *framåt.* foro mz honom alt fram aat pa slätta markena *MB* 2: 154. *ib* 236. **2)** *vidare.* oc swa fram aat *Su* 133. oc sidhan alt framaat *Lg* 3: 689. — **fram for (framfor** *Lg* 3: 486. **fram för** *LfK* 145. **fram fore. fram före. framföre** *Lg* 3: 134. **fram föri. fram firi),** *prep. med dat. el. ack.* **1)** *framför.* com en blinder gangande fram for them at gatu *Bil* 340. j skulen offwirga flodhena fram före idhra mädbrödher *MB* 2: 4. — *abs. förut, i förväg.* thinne hälaghet bör väl til, at thu far fram före *Bil* 852. sände siin budh fram fore *ST* 531. *Lg* 3: 58. **2)** *inför.* kalladhe pawen s. ansgarium fram for sik *Ansg* 197. **3)** *för att vid jämförelse uttrycka ett företräde: framför.* vilde huar þera sin patronum föra fram föri annan *Bu* 50. fram *(för* fram firi*)* alla satter *KS* 80 (197, 87). hawär han mål fram for al annor creatur *ib* 2 (4, 2). — *framför, mer än.* han älskadhe mik fram fore al skapadh thing *Bir* 3: 84. hwi skal tha skapadh thing hedhras fram fore skaparan *KL* 309. milder ok thydhelekur fram firi all annor wärilzlik diwr *KS* 4 (8, 5). swa myklo mere löön skulu the taka i himerike for thera ärfwodhe framfore them som framfarne äru *(tanto prædecessoribus . . . majorem in futuro mercedem) Su* 426. **4)** *i jämförelse med.* alt thz värlzlikt hop var oc glädhi: thär thikte honom änkte vm vara fram fore the äro han stundade til a gudz väghna *Bil* 860. litla äro kan wärlin gifwa fram fore ewerdhelika at lifwa *Al* 26. är lithet batat, ällar wnnit, fram för thz bordhe sik *LfK* 145. *Lg* 3: 134, 486. alt thzta ware mik än lidelikit fram för thz at iak wsal tith fadherlika . . . änlithe wredhgadhe *Su* 42. äru the faa fram fore hine *ib* 424. — **fram mäþ,** *prep. utmed.* com þär riþande fram mz sionom *Bu* 491. eet land som för het neustria ok sidhan normandia som liggir västan paris fram mz hafwino *Bil* 758. *MB* 1: 264, 313. — **fram um,** *prep. framom, förbi.* foor fram vm them *KL* 8. — *Jfr* **i-, um-fram.**

fram, *prep. L.*

framan (*Bir* 5: 39; *ST* 16; *Di* 248. **framman. frammän. frammen),** *adv. och prep.* [*Isl.* framan] *L. A) adv. L. eg. framifrån; framtill.* läg hanum en hank, frammän nidir langs at boginum *Hästläk. i AS* 137. framman ij hans hiälme skeen een stolter liws karbunkil steen *Fr* 161. *Bir* 1: 356. nat kiorttillin skal wara oppen framan *ib* 5: 39. *B) prep. L.* — **framan a,** *adv. framtill.* tak enä vid oc bint [?] frammen a *Hästläk. i AS* 137. — **framan for (-för** *Di* 248. **-fore),** *prep.* **I** *med dat.* **1)** *för att uttrycka ett varande vid ett föremåls framsida: framför.* framan fore solinne varo satte sua sum tua predikaro stola *Bir* 4: *(Art)* 177. laa framman for henne *Bo (Cod. B)* 344. *Bir* 3: 427. *ST* 16. **2)** *för att uttrycka att något får sin plats på ett föremåls framsida: framför, på.* huars band är sätiande framman for änneno *(super frontem) Bir* 3: 387. fästa them framman fore gudz altara *MB* 1: 405. **II** *med ack. för att uttrycka en rörelse till ett föremåls framsida: framför.* lagdho the eet faghirt klädhe framman fore piltin ihesum *Bo* 2. satto sik frammanfore korsit *ib* 206. *ib (Cod. B)* 344. *Di* 248. — **framan til,** *adv. framtill.* han war framman til oxe oc apten til leon *MB* 1: 17. *Bo* 199. *SJ* 376 (1471).

framarla (*Lg* 45, 3: 647, 716; *MP* 2: 223; *ST* 451. **frammarla),** *adv.* [*Fgutn.* frammarla. *Isl.* fram-

arla] **1)** *fram, långt fram, långt framme.* som swa frammarla är komin *Bo* 31. at sithia frammarla *MP* 1: 305. *ib* 2: 223. **2)** *i framskriden grad, i hög grad, mycket.* war framarla hafwande *ST* 451. *Lg* 45, 3: 647, 716. komber hans frwo til kötlika frestning swa frammarla (*Cod. B.* framarlika 549), at hon talar oföghelika til iosep om syndelika gärning *MB* 1: 233.

framarlika, *adv.* [*Isl.* framarliga] = **framarla 2.** *MB* 1: (*Cod. B; Cod. A* frammarla 233) 549.

framber (främber: främi *KS* 82 (202, 89), 83 (205, 91). *n.* **framt. frampt. frampnth** *FM* 183 (1504). *komp.* **främbre. frambre** *Bil* 251. **framare** *MB* 1: 258. **främare** *Di* 82; **-a** *ib* 78. **främmari** *MB* 1: (*Cod. B*) 536. **främäre** *BtFH* 1: 300 (1510); *LfK* 279. *superl.* **främster. främpster. frammarster. frammarsther: frammarsth** *JP* 87. **främaster. främmaster. främmarster: främmarst** *KL* 13. **främmäster: främmäst** *MB* 1: 423; **främmäste** *ib* 465. **främärster: främärst** *JP* 87; **främärste** *MB* 1: 51. **främmärster. främerster. främmerster. främister: främist** *Di* 199. **främisther: främisth** *ib* 239), *adj. L.* [*Isl.* framr] **1)** *vid rumsbestämningar: som är framme. endast komp.: främre; och superl.: främst.* främbre delane oc öghna borona *Bir* 3: 403. hugger aff hans örs the främbro been *Fl* 1859. *Di* 78, 82. frambre stamnin (*framstammen*) *Bil* 251. *KL* 174. *Bir* 3: 187. i främste (*för* främste) väginne *Bir* 4: (*Avt*) 177. thw var förste ok främste j stridhjnne *Bir* 2: 268. sitia i bland them. ey mz them främsto. vtan hällir mz them yttarsto *Bo* 60. **2)** *som (i förhållande till en annan) är ställd långt fram i en slägt, i aflägsen led beslägtad. endast komp.: som är längre fram i slägten, i aflägsnare led beslägtad.* dömdes jons oleffsson nwdala ij lwt at lose effter sin broder son och bertil matz ickala i treding effter ty han är en man främäre effter xii[a] ranzacan *BtFH* 1: 300 (1510). **3)** *vid tidsbestämningar: tidig, ung. superl.* hon var tha i sin främstä ok vänästa alder *Lg* 3: 529. *ib* 536. **4)** *framstående, ansenlig, betydande, utmärkt.* julianus wardh swa framber aff thruldom. at han wardh en aff römska radhe *Bil* 591. — *komp.* at hwar wille gerna thiäna främbra manne än han ware siälfwer *MB* 1: 102. then yngre wardher framare *ib* 258. clärikä ok renlifues men äru främäre j gudz thienist än leekmen *LfK* 279. — *superl. främst, förnämst.* the främsto af folkeno *Bo* 191. then främmärste aff them allom sanctus augustinus *MB* 1: 42. lucifer war . . . främärste oc ärlikaste gudz ängel *ib* 51. talar han til sin främmasta swen *ib* 203. the varo the främmärste oc mäktughaste i stadhenom *Ansg* 221. konungen kalladhe genstan samman . . . the främersto i sino rike *ib* 229. kom en aff thom främsta *ib.* främersto män aff israel *MB* 1: 288. en främmärste oc förste höfdhinge aff symeon släkt *ib* 418. som främaster war oc förste *ib. ib* 404. *Gr* 311. *ST* 454. *Lg* 220. *PK* 242. fangna . . . then främmersta gäst *Fl* 854. — *förnämst, hufvudsakligast.* liifs trä war them fore främpsta födho *MB* 1: 99. thz war hans främmäste akt *ib* 465. **5)** *modig, tapper, rask, dugtig.* främi män ok turughe *KS* 82 (202, 89). — *med gen.* the män främisins (*för* främi sins) lifs äru *KS* 83 (205, 91). — *komp. och superl.* frembr(e) waro änge j thera tidha for cristna mot hedhna mz at stridha *Iv* 17. een främbre riddare ther aldre vardh *ib* 944. *ib* 1214, 1274, (*Cod. B, C, D*) *s.* CLXXI. j ärin än främbre (*Cod. A* fromare) än andre twa *ib* (*Cod. B*) 96. ij ärin thän främste man *ib* 2278. ey kom ropit til främasta (*strenuissimum*) riddarin *Bir* 2: 125. — *n.* **framt,** *adv. i förbindelsen* sva framt, *så framt, så vida.* swa framt ij vilin fara väl ij skulin the ordh här ater taka *Iv* 3310. *ib* 4244, 4858, 5686. *RK* 1: 741, 3861. *BSH* 1: 143 (1373). *ST* 243, 441, 442, 445, 459, 461. *VKR* 21. *Ansg* 197. *Bir* 4: 32. — sva framt at, *d. s.* swa frampt at thw vilt faa gudz vinskap *Bir* 2: 86. sa framt at jak skulde eygh mit eghit mista *SD NS* 1: 639 (1407). *RK* 1: 687, 921, 1582, 2103, 2941. *MB* 2: 128. *Di* 139, 142. *Lg* 217, 219, 3: 293. *LfK* 141. — sva framt um, *d. s.* swa framt om iak ma lifua *Iv* 3278. *ib* 5103, 5540. *RK* 1: 1631, 2524. *Al* 5874. *KL* 195. *PfN* 140. *VKR* 76. — sva framt sum, *d. s.* thu skal thik väria at thetta sin swa framt som thu vil lifua *Iv* 4397. *Fl* 248, 829. *Fr* 234, 598, 2064. *Al* 1232 3160. *SD NS* 2: 361 (1411). — *superl. n.* **främst** (*äfven att föra ss superl. till* **fram**), *adv.* **1)** *vid rumsförhållanden: främst.* ganga främmäst i hwario fölkning *MB* 1: 423. iwda släkt . . . skulle främmärst wara, oc först färdhas *ib* 384. sätia sik altiidh frammarsth siälwe j bröllöpom och gästabudhom *JP* 87. hafdhe gudhz likama främmärst j sinom munne *KL* 12. hiult vp höght gudz likama främmarst a sino näwi *ib* 13. *RK* 2: 8857. *Va* 46. *Di* 199. thz (*baneret*) var främisth (*inn yzta lvt*) för gylth *ib* 239. **2)** *främst (med afs. på vigt och betydelse), först och främst.* radha oc styra wärldinne främmärst äpter gudhi siälwom *MB* 1: 51. thässe fulkompnilse hon är lottaken aff änglom aldra främerst *ib* 78. hulkit först oc främst är var akt *Bo* 33. *ib* 130, 142. thw skal . . . främst ok först aller mesth tänkia oppa tith siäla gagn *Gers Ars A* 4. — **þät främsta (þet frammarstä),** *adv. det längsta, det mesta. i förening med en form af* formagha. at halda . . . oc fulkoma al förnäfnd stökke . . . þet frammarstä wi formaghum (*så mycket el. så godt vi förmå*) *SD* 5: 568 (1346).

frambiuþa (-bywdha), *v. L.* **1)** *framräcka, framlägga och erbjuda till mottagande.* han frambiudhir (*porrigit*) mik stena *Bir* 3: 37. frambödh han pänigga för brödhet *Lg* 438. huilkit han . . . ey hafde frambudhit eller til budhit *SD NS* 2: 127. **2)** *visa.* frambiudha sinom skapara . . . kärlek for kärlek ok wyrdhning for oändelikin hugnadh *Bir* 4: (*Dikt*) 223. teer han ok frambiudhir (*exhibet*) sin ordh ok miskund *ib* 1: 395. *ib* 2: 240. **3)** *framhålla, förebära.* nar andin frambiudhir (*prætendit*) krankdoms orsakan ok syndanna slättilse *Bir* 3: 171. — **frambiudha sik,** *framträda, framställa sig, visa sig.* the frambudhu sik han at lowa swa som värdoghan alt lof *Bo* 236. vm thu nakat sin frambödh thik (*te exhibuisti*) . . . när stadda hans ordhom oc gerningom *ib* 242. för then aldra renasta oc ärlekasta herran orenan skamlekan oc smittoghan sik frambywdha *LfK* 74. tee sik ok frambiudhe vndirdanomen tholkin at han vari astundelikin j sidhom *Bir* 3: 148. *ib* 1: 103. — *Jfr* **biudha fram.**

frambära, *v. L.* **1)** *frambära.* lät fram bära wars herra breff *Bil* 233. lät sik . . . frambära annan kost *KL* 76. *ib* 86, 103. *Gr* 292. *MB* 2: 76. **2)** *frambära, framföra, framställa, framdraga, omtala, anföra.* jak hawir än mera frambära *Bir* 3: 266. frambäri oc kännis siin brut *VKR* 19. swaradhe hon millelika til all ärandhe som han frambar för henne *Lg* 3: 316. o hwat ömblikin skäl hafuin j fram bära *ib* 507. **3)** *frambringa, bära.* the iordh frambär thorna ok tidzsla *MP* 1: 88. — *Jfr* **bära fram.**

framdelis, *se* **framleþis.**

fram bäter, *se under* **fram.**

framdragha (framb-), *v. L.* **1)** *framdraga, utdraga.* at iomfru maria fram drogh sina spina *KL* 91. — *framdraga, framsläpa.* diäfwlen j wäknarans liknilse war framdraghin nödhoghir *KL* 62. — *framtaga.* lot framdragha iärnspika *Gr* 276. **2)** *framkalla, vålla.* tässe liffsens ondh tingh ledha oc fram dragha graat *LfK* 204. **3)** *frambringa, bära.* fychona trän ok annor bärandhe thrä, tha the frambdragha blomstir ok frukt wt aff sik *JP* 156. **4)** *föra vidare.* alzualdoger gud . . . framdaghi (*för* framdraghi) thz vj begynnät hafuom til en sälän ändha *Lg* 3: 526. **5)** *framdraga, befordra, gynna, hjälpa fram.* at henna husbonde hawer formykith framdraghith wtläntzska män *MB* 1: 234. hafwer han mäst älskat, framdragit och vphögt the ther mäst kunde orätt göra *BtRK* 78 (1434). at hon ena framdrogh ok andra forsmadde *Lg* 3: 572. **6)** *framlefva, tillbringa.* lustelika thiman framdragha *LfK* 52. *Su* 282, 395. **7)** *utdraga (rösten).* wphöghe ällir framdraghi röstena *Bir* 5: 63. **8)** *utsträcka, låta fortfara.* jak framdrogh i langhan tima mina wranghet oc thu herra gudh framdrogh ower mik thina mildhet *LfK* 94. **9)** *draga ut på tiden med, fördröja, uppskjuta.* senkar oc fram dragher sina gaffwor *LfK* 62. sandher lydogher framdragher ey budhordhit (*d. v. s. uppskjuter ej att efterkomma budordet*) til morghons *ib* 194. framdrogh then ädle herren hennes bön (*fördröjde el. uppsköt uppfyllandet af hennes bön*) ok astundan j naghan tyma *Lg* 3: 529. hafwa fram draghit lofwanena fyritighi aar *Bir* 1: 395. hwi fram draghir (*protrahis*) thu domen swa länge *ib* 194. *ib* 97, 195, 2: 30, 84. see iak ey senkadhe, ey framdrogh älla förlängdhe at älska min kärasta *Su* 86. min scriptamal skal jak ey fram dragha (*differre*) *ib* 251. *ST* 69. han fram drogh the färdhena fran enom tyma oc til annan *ib* 68. **10)** *draga fram, tåga fram.* hwru ocristelige the haffue leffuet met fatig almoge, [ther] the framdroge *BSH* 5: 442 (1511). allir almoghe. om hulke the foro oc framdrogo gaffs widher *MB* 2: 238. han brender oc skynnar alt thz han framdrager *Di* 22. *ib* 186, 201, 231, 232. — *draga, begifva sig.* om swanthe nielsson ok andre friborne män flere oc köpstadzmän aff opstäderna waro framdragne til stocholm *BSH* 4: 196 (1495). — **framdragha sik,** *hålla sig framme, upphöja sig.* sik siälwan framdraghande *JP* 50. — *Jfr* **dragha fram.**

framdräkt, *f.* **1)** *tillbringande.* san timans framdräkt *Bir* 4: 59. **2)** *utdragande, uppskjutande.* framdräkt minna bätringx *Su* 240. timans framdräkt *ib* 359.

framdrögher, *adj. utdragen, förlängd.* framdrögh länktan *Su* 89.

framdröghia (-drögha. -dröga), *v.* **1)** *framlefva, tillbringa.* thenna lustelika timen, mz önskande glädhi oc gudhelika loffui fframdröfdher (*för* -drögdher; *expensum*) j thäs aldra sötasta oc gudelikasta brudhinna samtalan *Su* 378. j hans loffui oc täkka takkan wpnöta oc framdröga (*ut ejus in laude expendantur*) tholka nadher tik inguthna *ib* 341. **2)** *fördröja, uppskjuta.* fram drögher stwndom gudh thz han wil ekke snarleka giffwa *LfK* 63. dagh fran dagh mina bätringh framdröghande *Su* 240.

framfa (-faa), *v. framlemna, framtaga.* thz fram faa *Bir* 5: 12. *Jfr* **fa fram.**

framfara, *v.* [*Jfr Isl.* framfarandi *och* framfarinn] *L.* **1)** *fara fram, fara förbi.* the som framfara (*transeuntes*) at väghenom *Bir* 3: 151. röwadhe alla them ther framforo *KL* 59. *ib* 93, 146. *Gr* 305. brenner oc skenar alt thz han framfar *Di* 184. — *fara vidare. Bu* 171. *RK* 2: 5502. **2)** *gå fram, gå i fullbordan.* saa skal en gudz wilia framfara *RK* 2: 6730. **3)** *framlefva.* hawer thw han (*tiden*) väl framfarit (*transivisti*) *Ber* 280. **4)** *gå vidare, gå undan el. bort; framlida, aflida. part. pret.* en war swa fram farin (*det hade kommit så långt med en?*) at hanum lagdhis händher a bryst saman *Bil* 287. äpter oss badha framfarna af thisso wäreld *SD NS* 1: 466 (1405). badhe the lifwandis äru oc framfarne äru *ib* 2: 308 (1410). for mins framfarna bonda siäl *BYH* 1: 190 (1383). *FH* 3: 107 (1447), 125 (1448). *SO* 151, 193, 212. *Su* 343. **5)** *förgå, förflyta.* mine dagha framforo rasklicare än lärofs tradhir sundhir skäras *MP* 1: 324. ängin timi lätis framfara vtan ranzsakan *Bir* 1: 239. framfarna timans skodhan *ib.* tha langir time hafdhe framfarit *KL* 101. en nat ok en daghir äru alla redho framfarin *ib* 347. mz framfarna nattinna syndom *Bir* 1: 312. ällofwa aarom framfarnom *ib* 3: 365. thz som nu är framfarit *ib* 1: 145. vm vi räknadhom thz nu swa som framfarit (*transacta*) *Bo* 37. sörgh af framfarnom (*transactis*) lastum *Ber* 41. alt til fram faret är thässa lifhsens myrker *ib* 43. glömande framfarin thing *ib* 230. äru al näruarande ok framfarin (*præterita*) ok koma skolande thing när honom *Bir* 1: 396. *ib* 2: 293, 3: 104, 419. aldra thinga näruaranda framfaranda (*för* framfarna, *præteritorum*) ok komaskolanda *ib* 449. **6)** *förgå, förgås, försvinna.* at af kömdin ok af födhan skulle ey framfara vtan barn *Bir* 1: 79. astunda framfore (*för* at framfore; *ut transeat*) wranglikhet *Ber* 11. wi sem them (ɔ: iordhrikis thingh) daghlika framfara och forga *ib* 126. världin framfar ok henne giri *MP* 1: 154. — *part. pres. öfvergående, försvinnande.* the (*orden*) äru ey vtan . . . swa som framfarande (*pertransiens*) wädhir *Bir* 1: 237. — *förgänglig.* fly framfaranda thing at thu wardhe wärdhug hafwa äwärdhelik thing *Ber* 27. *ib* 60, 127, 158, 160. — **framfara sik,** *fara vidare.* mz them wil iak mik fram fara *Al* 4247. — *Jfr* **fara fram.**

framfarliker (-likin. -leken), *adj. förgänglig.* al iordzlik thingh äru fram farlik (*transitoria*) *Bir* 1: 249. glädhin (*näml.* är) framfarlikin *ib* 3: 321. hon (ɔ: thenna wärldhen) är framfarleken *LfK* 121. *Bir* 1: 8, 368, 2: 99, 149, 185, 217, 325, 3: 96, 173, 4: 248. *Su*

405. flöt i wärldenne framfarlika (lustilse *el. ett ord med liknande betydelse torde här vara utfallet; per labentia mundi oblectamenta defluerct) ib* 383.

framfolsliker, *adj. förveten?* vtan alla kloka ranzakan älla framfolslika äxlan äller disputeran huat hwart skal betydha *MB* 2: 331.

fram for (-firi), *se under* **fram.**

framfordha, *v. hjälpa fram, upphjälpa.* rikit framforda *PM* 1.

framfostra, *v. uppföda, uppfostra.* hwat gudh hafdhe them gifwit . . . thz skulde hon framfostra *ST* 441. aff huilkra tiänist wi skolom framfostras *LfK* 177. *Jfr* **fostra fram.**

framfus (framfos. framfoos), *adj.* [*Isl.* framfúss] **1)** *ifrig, brådstörtande, häftig, obetänksam.* som framfose wara j theras idh *MD (S)* 241. **2)** *förmäten, oförskämd.* præsumptuosus, framfoos *GU* 7. så framfwse ware the hwstrur tha att the hade gerna lathet sig till riddare slå *RK* 3: *(sista forts.)* 5199 *(kan föras till* **1***).*

framfärþ (framfert), *f.* [*Isl.* framferð] *L.* **1)** *resa till ett ställe, ditresa.* atirkoman är vansamare än framfärdhin *(accessus) Bo* 21. hvarte i framfärd äller atirfärd *Ansg* 181. **2)** *framåtskridande, framgång.* ath koma the nye kora til ende, som langliga hafde olycktade stondit oc inga goda framfert fongit *MD* 503. **3)** *beteende, handlingssätt.* the haffwa thera framfärdh skipath swa *Iv* 20.

framfärdhas, *v. föras framåt, fortskaffas. Bir* 1: 293.

framföþa, *v. L.*

framföra, *v.* [*Fdan.* framføre] *L.* **1)** *framföra, frambära, framtaga.* vil han göra thik latan at framföra *(proferendo)* ok tee mit gul *Bir* 1: 235. **2)** *erlägga.* bescriffua hwan landbo wid sik oc byn han syt her vthi tha han sit affrad införe oc mykit *(för* huru mykit*)* han framföre *Bir* 5: 117. *VKR* 36. *RK* 3: 4176. **3)** *framföra, framställa, föredraga, uttala.* hon *(tungan)* skal manz mål framföra, suåsom thet är i hiärtano huxat *KS* 55 (138, 59). tha the sin ärende framfört haffua *SO* 83. huart thz ordh j hänne *(ordensregeln)* är scrifwat, thz var honum jngiutit ok beuist aff minom anda ok sidhan framfördhe han ok tedhe androm the reghlonna *Bir* 3: 276. hafdhe diktat faghir rim . . . ok formatte ey redhelika framföra them *KL* 73. framföra *(proferre)* thessa helsona *Bir* 1: 391. *ib* 27. *Lg* 818. för än ordhin fram föras *Bir* 2: 114. the ordh min herra hafuer fram fört *Fl* 1693. *Iv* 1386. *Al* 7990. *RK* 2: 4691. *Su* 332. at framföra gudz ordh *KL* 216. *MP* 1: 4. *Bir* 1: 167. thin mundir skal ey framföra ont ordh *KL* 276. huru jak kan framföra mith tall *RK* 3: 3528. sorgelighit är thz jak framförer *ib* 3479. *ib* 4167. för idher framföra huru thz är gaangith i handh *ib* 2557. tha domin scal framföras moot mik *KL* 260. som thän sötaste sanghin . . . skulu framföra *Bir* 5: 67. **4)** *frambringa, bära.* the sädh hulkin som framförir *(profert)* aff sik hundradha falla frukt *Bir* 3: 353. **5)** *föra framåt, fortskaffa, befordra.* at lassit skal thäs raskare framföras *(promoveatur) Bir* 2: 291. lifwande andbud som är asna ok hästa mz hulkom lifwande thingh ok dödh magho flytias ok framföras *ib* 1: 290. *ib* 3: 190. hästin . . . framföre mannin at fulcomna nakan vägh *ib* 383. swa som natskone främia fötirna swa stodh mit samuit j tronne oc framfördhe siälina *ib* 143. **6)** *framdraga, framskaffa, åvägabringa.* hwar är the makt thu kan fram föra *Al* 8324. **7)** *utföra, sätta i verket.* jak skal framföra *(proferam)* mina hämd *Bir* 3: 112. **8)** *bortföra, borttaga.* gud framfördhe *(transtulit)* thina syndh *MP* 2: 233. — **framföra sik, 1)** *flytta sig framåt, förflytta sig.* gat han sik ey mz fotum fram fört *Bil* 272. — *gå framåt.* then gamble mannen sik fram fördhe *Al* 7555. **2)** *gifva sig företräde (framför).* at thu wili ey thik framföra for andra *(aliis te proferre) Ber* 59. — *Jfr* **föra fram.**

framförilse (-else *L.***),** *n. pl. L. frambärande, uttalande.* vm enfalda ordhanna fram förilse *(prolationem) Bir* 3: 419. *ib* 425. mz false röstinne framförilsom *ST* 543. — *svar? återgifvande?* wrang hörilse gör wrang framförilse *(re male percepta responsio prodit inepta) GO* 843.

framganga (framga. fram gaa), *v.* [*Fdan.* framgange] *L.* **1)** *framgå, framträda.* þor eigh framganga *(accedere) Bu* 19. gladhelica framgingo thässe twe värdhelike gamblo karlane *Bo* 7. framga til kirkiogardhin *Bir* 3: 387. framgingo för josue juda söner *MB* 2: 39. badho fram ga thiwfua ginstan dö skolande *KL* 297. tha han sculde framga at sighia sina första biscops mässo *ib* 119. thu fram gikt til van herra ilzkelika *MP* 2: 70. — *framträda, utgå.* vidhir at han vpstodh framgik han af grafwinne *Bo* 221. — *utgå, utströmma.* gudhliko lyuse mykit framgangande af hänna werdhelikasto änlite *Su* 391. **2)** *gå fram, komma fram. om gräns.* framgar *(pervenit)* til nordh endels aff accaron *MB* 2: 41. **3)** *framgå, uppkomma, utveckla sig.* är thz äntigia vansampt älla omöghelikit at af beske hedhirgirinna root framgange *(prodeat)* söt kärleksins frukt *Bo* 99. **4)** *utgå, komma fram, uttalas.* the (ɔ: laghin) framgingo af minom mun *Bir* 1: 46. aldre framgik af minom mun vtan sannind *ib* 59. framgar *(uppstiger)* bönin frälsare mz mere clarhet *Bo* 103. **5)** *komma ut, blifva känd.* framgik oppinbarlica i folksins frägdh hänna dygdha lönlikhet *KL* 323. **6)** *(ss vägvisare el. ledare) gå i spetsen (för).* vm dominicus vil swara sik hafwa vpfostrat them ok fram gangit *(processisse)* fore them ok lärt them *Bir* 1: 357. **7)** *gå framåt, framskrida, fortgå, fortsättas.* thesse andelika hannanin byrias ok framgangir *(progreditur)* j genwärdogha thinga tholomodhe *Bir* 1: 238. thz gudhz tyenisth fik ey fram gaa *RK* 1: *(sfgn) s.* 178. *ib s.* 189. **8)** *gå fram, hafva framgång, verkställas.* tha skulle hans vilia jo framga *RK* 1: *(sfgn) s.* 178. — *försiggå.* sjdhan thz var mest framgangith *RK* 1: *(sfgn) s.* 175. **9)** *gå fram, lyckas. opersonl. med dat.* ondom oc orätuisom manne framgangir äptir hans vilia *Bir* 2: 279. alt er mik wel framgangith *JP* 103. **10)** *gå till väga, förfara.* wm jak framginge *(procederem)* mot henne mz rätwiso *Bir* 4: 36. *VKR* 79. **11)** *förgå, förflyta.* ner twa daga haffde fram gangit *RK* 2: 4320. **12)** *förgå, förgås.* wärlden fram gaar oc förlidher *LfK* 121. — *Jfr* **ganga fram.**

framgangeliker, *adj. förgänglig.* framgangelik thing *MP* 2: 89.

framganger, *m.* [*Isl.* framgangr] **1)** *framgående, gång.* vnnen os framgangh gynom jdhan stadh *MB* 2: 235. af mins sons fiätom kände iak hans framgangh *(incessum) Bir* 1: 29. thin framganger dröfwe ey älla til synd draghi annars öghon *Ber* 30. följh himna ledhara mz wthrötom framgang *(passibus) ib* 128. — *gång framåt, fortgång, framskridande.* j vidhir frestan ok manlikom framgang *(progressu) Bir* 1: 303. är han (ɔ: wäghin) swa lustoghir j framgangenom *(processu) ib* 43. thre vägha tedhe thu mik j thinom framgang *ib* 3: 142. äruodhe är j ingangenom j wärldinne ok sorgh j framgangenom ok beskelikhet j ändanom *ib* 1: 237. **2)** *förkofran.* til andelika dygdha framgang *(förkofran i) Ber* 243. **3)** *uppstigande, befordran.* fik hans släkt framgang til rikith äpter han *MB* 1: 7. **4)** *framgång.* for . . . rättins framgangh *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). önskia sik tholkin framgang som thu skalt fa oc thiin äät *MB* 1: 177. orätuis mans framgangir *MP* 2: 104. swa mykyn framgang fik onda manna dyrfwe *Bo* 218. han hawir fram gang *Bir* 1: 114. *ib* 233, 283, 2: 78, 3: 420, 469, 4: 80. om thz *(folket)* skal fanga sin fram gang *Al* 3987. göra then framgang *(lycka) ib* 1925. fro är frälsis framgang *(mitis ades pueris si libertate frueris) GO* 537. som allan sin liffs framgang *(omnem processum vitæ suæ)* fa *Bir* 2: 179. **5)** *utförande, verkställande, förrättande.* ämbite . . . hwilkin ey kunno framgang haffua *(ej kunna förrättas el. skötas)* wtan talan *Bir* 5: 27. **6)** *giltighet, bestånd.* dectingen scal jo haffue framgangh *RK* 2: 3365. **7)** *företräde.* en drotning hafwer framgang for alla andra ädhla qwinnor *Lg* 3: 485. — *Jfr* **värulds fram-gånger.**

framgangilse, *n. pl.? framgång.* for . . . räþzins *(för* rätzins*)* framgangilse *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*).

framgiva, *v. frambringa.* the sädh som framgifwir af sik hundradhafalla fruct *Bir* 4: 312.

framgöra, *v. L. framlemna, erlägga. VKR* 36. *Bir* 5: 117. — *Jfr* **göra fram.**

framhald (*dat. s.* **framhalde** *MP* 1: 151; *Ber* 68. **framhalle** *Bir* 1: 267, 3: 80; *med art.* **framhalleno** *LfK* 129), *n.* [*Isl.* framhald] *perseverantia, framhärdande, ihärdighet.* stadhughar j framhalle *Bir* 1: 267. stadhukt fram hald j godhom byriadhom gerningom *ib* 2: 108. dygdha framhald *ib* 3: 181. *ib* 80, 381. *MP* 1: 151. *Ber* 68, 69, 146, 172, 267. *LfK* 128, 129.

framhalda (**-halla. -haalla. -holda.** *impf.* **-hölt** *Su* 214. *pl.* **-höldo** *LfK* 22. **-hiöllo** *Su* 260. *impf. konj.* **-hiolde** *KL* 99), *v.* [*Äldre Dan.* framholde] *L.* **1)** *framdraga (till anseende el. värdighet), befordra, gynna, hedra.* the skulo hedhras och framhallas i keyserens gaardh *Lg* 3: 119. wart han mykyt mäktogher oc fram hallen ower alt riket *ib* 717. **2)** *rikta (kosan) framåt, gå fram, följa, fortsätta (väg). eg. och bildl.* tee mik at enast väghin oc jak vil gerna framhalda *(sequor)* han *Bir* 2: 197. vi kunnom van vägh ey annars framholda *LfK* 223. vm han fram hiolde ondan wägh *KL* 99. — *fullfölja, fortsätta (företag el. handling), fortfara med.* gudh hulkin som byriadhe got mz thik han skal fulkompna oc framhalla thz til godhan ända *Bir* 2: 34. alla thina gerninga til dygdhinna fulkomplighet oc til skälika fulbordhan fframhalla *(perducere)* oc ända *Su* 199. har nödde þik tel at þät vptaca þu vilde eigh framhalda *(perficere) Bu* 520. *Bir* 2: 144. *Su* 6. bödh byria primit ok framhalda *KL* 84. mz faghre matto skalt thu badhe böria thina maltidh ok framhalda *Ber* 249. ey forma siälf maria . . . at byria älla stadhelica framhalda gudhelikit liuärne *Bir* 3: 172. mykyt strangare liffwerne framhöldo the äpther appostlana waro, än the mz apostlomen först opböriadho hälga renleksens liffwerne *LfK* 22. at fram halla sina bön *MP* 2: 58. tha önkelikasta modher tässen oc annor tholken ordh fram hölt *(persequeretur) Su* 214. — *abs. fortsätta.* prestane waro alle j gudelikom bönom . . . jonata först böriande oc allom androm honom swarande oc framhallande *MB* 2: 282. — *fortsätta, framhärda, hålla ut.* vm the stadhlike framhalda *KL* 273. lön gifhs them wäl framhalda *(perseverantibus) Ber* 73. *ib* 96. thu som mik gaft at vpbyria. gif oc mik stadlika framhalla *Gr (Cod. D)* 366. hulkin som thura älla framhallir til ändan. han vardhir heel *ib* 301. honom swa framhallande i gratenom *ib* 288. hwilke in til ändalyktinna framhiöllo manlika j alla dygdhanna idhkan *Su* 260. huar en som swa stridhande fram haldir in til ändan j hänna tiänist *ib* 362. framhaldher i företakno godho liffwerne jn til dödhen *LfK* 130. *ib* 129, 131. ey blifua ällir framhalla *(perseveret)* oskällica *Bir* 3: 328. **3)** *fortsättas, fortfara, fortgå.* gudh giffwet thet wille saa framhaalla *(för* framhaallas?*)* som thet begynth är *BSH* 5: 235 (1508). — *refl.* **framhaldas,** *fullföljas, fortsättas.* ey är ömnith at byria godh thing vtan at the wäl framhaldins til ändans *Ber* 70. swa at gerningen idhkelika framhaldz *Su* 259. — *fortfara, förblifva.* huilket fram haldz oc bliffwer til wärldennas ändha *Lg* 3: 168. — *Jfr* **halda fram.**

framhaldelika (*Bir* 1: 357. **framhallelica** *ib* 3: 318; *Ber* 4. **framhalleka** *MP* 2: 107), *adv. ihärdigt, beständigt. Bir* 1: 357, 3: 318. *MP* 2: 107. *Ber* 4.

framhaldilse, *n. pl.? framhärdande.* cristi . . . framhaldilse i fadhersins wilia oc budhordhom *Su* 308.

framhaldogher (**fram hallogher. framhalugher: -ughe** *Gr (Cod. D)* 395), *adj. framhärdande, ihärdig, ståndaktig.* the som i godhom gärningom äru fram halloghe *Gr* 301. *Lg* 3: 70, 441.

framhop, *n. hopp om framgång.* han war . . . vmgongande j werdliinne fanytha glädhi och framhopi *JP* 19.

framhugsan, *f. framgång?* at alle män hördho vnder eens mantz akt oc hugh til thera gaghn oc framhwxan *(Cod. B* som thera gaghn oc främd huxar 536*) MB* 1: 102.

framhälde? (**-hälle**), *n.* = **framhald.** mz fulkomplico framhälle j godho *Bir* 3: 315.

fram höra, *v. L.*

fram kalla, *v.* [*Äldre Dan.* framkalde] **1)** *framkalla, framropa.* fram kalladhe diwrin *Lg* 371. — *framkalla, förekalla.* then tidh paulus war fram kalladhir *(citato Paulo) KL* 169. her cristiern han fram kalla *RK* 2: 1841. *ib* 3444. **2)** *ägga, mana.* framkalla *(provocare)* litit gudhlika til mere gudhlikhet *Su* 382. **3)** *reta, kittla.* som skola gita

. . . framkallat swalghit *(gulam provocent) Bo* 134. — *Jfr* **kalla fram.**

fram kasta, *v. L. Jfr* **kasta fram.**

framkoma (-komma), *v.* [*Jfr Isl.* framkominn, *part. pret.*] *L.* **1)** *framkomma, ankomma (till ett mål). HSH* 19: II (1359). riþu þe . . . ok uaro þa fram comne tel montem gaudii *Bu* 169. sua at brefwin mogho fram koma til brudhgommans *Bir* 2: 145. wii höre inghen ware än framkommen aff the gode herrer *BSH* 5: 299 (1508). thän som framkomin är *(näml. till Gud) Bo* 45. **2)** *framkomma, frambäras.* innan them rättom som fram komo *MB* 1: 246. — *om ord.* at nagat thaal framkome fore wor keresthe nadege herre, som oss pa rördhe *FM* 107 (1498). **3)** *framkomma, framträda.* the framkomo som a han wildo kära *KL* 171. ginstan thässa litla clara framkom i thätta liusit *ib* 322. **4)** *komma fram (med).* um nager framkomber medh thz som forbrent är j pressan *SO* 114. hvilken en broder i embetet som . . . framkomber mz swa dana vthuchteliga ordh *ib* 149. **5)** *framkomma, gå fram, sträcka sig fram. om landsträcka el. gräns.* aff thäs twngo som . . . framkommer *(pervenit)* widh esrom *MB* 2: 41. **6)** *framkomma, uppkomma, uppstå.* sagho the mere hedhir ok meer glädhi skula fram koma *(provenire)* gudhi aff thy *Bir* 4: 224. *ib* 225. **7)** *komma till fullbordan el. verkställighet, främjas, verkställas.* at thetta mit testament fram kome ok haldit vardhe *SD NS* 2: 361 (1411). **8)** *åstadkomma, åvägabringa, uträtta.* gifwir gudh mik stundom swa stora gudhlikheth oc sötma j mina siel oc hiärta, at iak mz them twem ordhum fram kombir ena hela messo *ST* 318. hwilkit wi kunnom ey, wtan talan j tystom tima, wäl framkomma *Bir* 5: 89. jak kan oc thz wel fram koma at een iomfru skal göra thin wilia *ST* 307. vm han gitir ther fram komit mz *(efficere possit),* at i honom thz är hitanom gangis owarlica ok äkke mz skälomen *Bo* 136. al thing äru foreseedh j gudhelike stadhelikhet ok j sinom tima gudhelica ok skällica framkomin *Bir* 3: 121. — *få fram, genomdrifva.* hwre han skulde sin wilia framkomma *Di* 117. — *Jfr* **koma fram.**

framlagha (främ-), *f. L.*

framledh, *adv.* = **framleþis 1.** oc swa framledh *(Cod. A* fram a ledh 63*) MB* 1: *(Cod. B)* 533.

framleþa, *v. L.* **1)** *framleda, framföra.* bödh fram ledha thiwrin *Bil* 85. lät binda tomam vm händar ok framleþa for sik *Bu* 188. *Bir* 2: 27. *MB* 2: 29. — *leda fram, ledsaga fram.* iak skal . . . framledha idhir ok atirledha idhir til thenna stadhin *VKR* XX. välsignadhir vari thu var gudh oc var herra ther them helar a thik hopa. framledhande *(deducens)* thit folk oc thina wtualda män mz frygdh oc glädhi *Bo* 247. — *framtaga.* skal jak framledha *(producam)* mot honum hwast swärdh *Bir* 3: 78. **2)** *framkalla, vålla, medföra.* närwarandhe godh tingh . . . framledha graatsens saak, thz är syndena *LfK* 204. **3)** *fullfölja.* nar wi framledhwm *(perducimus)* til ändan thz godha wi byriadhwm *Ber* 17. **4)** *framlefva, tillbringa.* framledde sit lifwirne j gudz budhordhum til een sälan oc godhan ända *ST* 380. huru han then daghin hafdhe framleeth *ib* 368. tilbör hänne thässa grötelico daghana i sinom änkiodom framledha *(ducere)* vndir annars thaki *Bo* 214. framledha sina dagha j lustelico lifuerne *MP* 1: 28. *ib* 81, 138. them *(åren)* framledde jak swa glömslika *Su* 240. framleddo ok nytiadho sin tima mz thankom ok idhkeliko ärfwodhe i hälaghet *ib* 423. — *låta (någon) framlefva el. tillbringa (sitt lif).* framleddo the mit lifwärne mz mästo besklikhet *Su* 434. — *Jfr* **leþa fram.**

framledhilse, *n. pl.? fördrifvande (af tiden).* til . . . timans framledhilse *(deductionem) Bir* 3: 229.

framleþis (framleþes. framaleþes *SD* 6: 1 (1348). **framdelis** *BSH* 2: 39 (1396), 41 (1396); *Bil* 106; *MP* 1: 35, 39; *RK* 1: 1940; *SO* 7; *Di* 207; *VKR* 16; *Al* 2971, 10227; *Lg* 3: 155; *PK* 237, 239. **framdeles** *Al* 9965; *RK* 3: 2200, 4161. **framdels** *Lg* 3: 535**),** *adv.* [*Isl.* framleiðis] *L.* **1)** *vidare, ytterligare.* framleþis staddom oc stadfestum wi *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 478 (1345, *nyare afskr.*). framleþis takum wi samu tolf fornäfndä näfndämän vndi wara väryu *ib* 606 (1346). *ib* 566 (1346), 6: 1 (1348). bidhar tholimodhelica ok ödhmiuklica thz som them bör framledhis göra *Bo* 8. framledis sagdhe gudh mz prophetanum *Bil* 859. framledhis sagdhe symeon *MP* 1: 39. framdelis j lästenne scrifuas siw gudheliken ting *ib.* framledhis skal marie klädhe vara varkunnan *Bir* 3: 170. *KL* 191. *MP* 1: 35. *Bo* 142. *Bil* 106. *MB* 1: 33. *Bir* 3: 176. *VKR* 16, 20, 76. *SO* 3, 4, 7. *Al* 2971, 9965, 10227. *RK* 3: 2200, 4161. *Di* 207. *Lg* 3: 155, 535. — *vidare, i sin ordning.* at thu maghe sighia thinom barnom, oc thinom sona barnom, oc hwar sinom barnom framledhis *MB* 1: 302. **2)** *framgent, fortfarande.* än the ökia sik swa framledhis *(Cod. A* fram a leedh 275*) MB* 1: *(Cod. B)* 552. **3)** *postea, under den följande tiden, sedermera, sedan, derefter.* the sculdo framledis vara hans fortalara for almoganom *Bil* 847. honagh. hwar mz the skullo framledhis *(in futurum)* lifwa mz *Bir* 1: 257. *ib* 283, 294. the gudz nadher oc godhgerninga, som han skulle framledhis mannenom giwa *MB* 1: 461. *KL* 323. *Lg* 220. framledhis tha siluester pawe kom oc flere tha gaffs kirkionne mykyt gooz *Bir* 2: 151. framledhis seer han at thz är vanskapat *ib* 244. **4)** *posthac, framdeles, hädanefter, längre fram.* til lösn varrä gyäldä som wi hawm saman draghit . . . oc framleþis kunnom saman draghä *SD* 5: 562 (1346). *ib* 567. *BSH* 2: 39 (1396), 41 (1396). thu lofwadhe at wi skulum framledhis *(in futurum)* wardha cristne *Bir* 1: 233. biuþium *(för* biuþum*)* wir þät ok wilium framleþes at þät haldes *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). skal þät framleþes *(i det följande)* scriuä *ib* 668 (1285, *gammal afskr.*). som thik skal framledhis beuisas *Bo* 243. thätta vt thydhis liuslicare framledhis j thesse fiärdhe bokinne *Bir* 2: 7. *PK* 237, 239. — *Jfr* **framledh** *och* fram a leþ *under* **leþ.**

framliþa (*part. pret.* **-lidhin. -lydhin** *Bir* 1: 321. **-lydin**: **-lydnum** *HSH* 19: II (1359). **-ledin**: **-ledna** *SO* 87**),** *v.* [*Jfr Isl.* framlíðandi *och* framliðinn] *L.* **1)** *framlefva, tillbringa.* naar han haffdhe framlidhit XLVIJ [aar] j sino biscops döme ärlika oc wäl *Lg* 638. som her haffwa framlidhit sina dagha i kräselikhet *LfK* 115. tilbör them tässin daghin fram-

lidha oc forthära j threm thingom *Bir* 4: 68. **2)** *genomgå, utstå.* mz litzlom pynom nw framlidhnom *(modico nunc dolore sustentato) MB* 2: 301. **3)** *framlida, aflida, dö.* saa sanctam petronillam wara framlidhna mz dödhen *Lg* 333. tha wi badhin ärom framlidhin *SD NS* 1: 63 (1401). *ib* 2: 448 (1411). *Bir* 5: 93. epter sin framledna dandemans dödh *SO* 87. **4)** *framlida, förlida, förflyta, förgå.* i warom wngdome som snart framlidher *Su* 74. framledh nager tyme ok manadhe *Lg* 3: 582. i framlidhna timanom *Bo* 29. tha langer time war fram lidhin *Bil* 252. the tio daghane varo framlidhne *ib* 598. tha fäm aar waro fram lidhin *KL* 301. *ib* 334. *Bir* 1: 192, 321, 3: 303. *Lg* 219. nakrom aarom framlidhnom *Bir* 3: 361. *ib* 399. förr än thera pröwilsa aar är framlidhit *VKR* 6. vm sancta jacops dagh nu framlydnum *HSH* 19: II (1359). annat ve är oc framlidhit *MB* 2: 350. — *Jfr* **lidha fram** *samt* **halfframlidhin.**

framlidhilse (-else), *n. pl.? framlidande, aflidande, bortgång, död.* her biscop brynnolph[s] framlidelse aff thenne syndoghe wärld *BSH* 5: 39 (1505). epter min käre herris framlidelse *FM* 545 (1512).

framlika (frammelika. frammerlica. frammalik), *adv.* **1)** *fram, långt fram.* hafdho frammerlica gangit a sin alder *(processissent in diebus suis, voro vid framskriden ålder) Bil* 891. min hustru är frammelika gangin a sin aldir *ib* 892. **2)** *tappert, manligen.* the swa frammalik stridha *Iv (Cod. B) s.* 355. sik swa frammalik wisa *ib s.* 359.

framlius, *n. L.*

framliva, *v. framlefva, tillbringa.* hawer thw illa oc glömsklika then daghin framliwat *Ber* 280.

framlop, *n. framlöpande, framskyndande.* tessins lifs thime är ey annat än framlop til dödhin *MP* 1: 111.

framlova, *v. utlofva. SD NS* 1: 415 (1405).

framlukka (-lokka), *v. framlocka.* orm vngin framlokkadhir *(illectus)* mz thässom manilsom *Bir* 3: 76. — *Jfr* **lukka fram.**

framlukter? *adj. böjd, benägen.* hon hafdhe framluktan *(för* framluttan?*)* wilia til gudhlikx hedhers giri *MB* 1: 95. som framluktir *(för* framluttir?*)* vaaro oc skötir *(Cod. A* raske waro 37*)* til wantro *ib (Cod. B)* 531.

framluter (fram luttir *MB* 1: 354. **fram lutter: fram lutta** *Bil* 273. **framlwtter: framlwtte** *MB* 1: 358**),** *adj.* [*Isl.* framlútr] **1)** *pronus, framåt lutad, framåt böjd.* lagdh(e hon sik ad) veniam fram lutta *(corpusculo . . . prostrato)* for guz altara *Bil* 273. fiollo framlute a iordhina oc dyrkadho gudh *MB* 1: 287. *ib* 354, 358. **2)** *böjd, benägen?* hon hafdhe framluktan *(för* framluttan?*)* wilia til gudhlikx hedhers giri *MB* 1: 95. som framluktir *(för* framluttir?*)* vaaro oc skötir *(Cod. A* raske waro 37*)* til wantro *ib (Cod. B)* 531.

framluto, *adj.* = **framluter 1.** la . . . framluto *(prostratus)* a sit änlite *KL* 186. hon laa swa framluto mz änlitino owir hans fötir *Bo* 74. fiollo the fram luto oppa änlitit *ib* 120. *MB* 1: 402.

framläggia (*imperat.* **-lägh** *MB* 2: 115. *impf.* **-lade** *RK* 2: 8285, 8448. *part. pret. n.* **-lakt** *Bo* 8**),** *v.* [*Äldre Dan.* framlægge] *L.* **1)** *framlägga till betalning, erlägga, betala.* tha iosep hafdhe them *(penningarne)* framlakt *Bo* 8. **2)** *framlägga, framställa, uttala.* framlägh thin spörsmaal äller gaatha *MB* 2: 115. the xij for konungen framlade huru the j halmstada endat hade *RK* 2: 8285. et annat swar the framlade *ib* 8448. — *Jfr* **läggia fram.**

framlängia, *v.* — *refl.* **framlängias,** *förlängas.* swa framlängdhis *(protrahebatur)* lifwit besklika mällan wärkianna *Bir* 1: 84.

framlöpa, *v.* **1)** *framlöpa, framspringa.* the framlöpa bradhelica suasom wädhra *Bir* 3: 7. *ib* 292. **2)** *löpa fram, rinna fram.* huar twa keldor fram löpa *(decurrunt) Bir* 2: 31. — *Jfr* **löpa fram.**

framma, *f. Jfr* **bruþframma.**

frammalik, *se* **framlika.**

framman, *se* **framan.**

frammarla, *se* **framarla.**

framme, *adv.* [*Isl.* frammi] *L. framme, tillstädes.* war genstan diäffwllin framme *Bir* 4: 75. vaare han framme, fwnnes her anner radh *BSH* 5: 146 (1507). haffde thz (ɔ: swerdit) altiid framme *Di* 49. (framme *för* främia? gud . . . läti han framme huat han wil *RK* 1: 1882.) — **framme fore,** *prep. framför.* vilde vpläta bokena framme fore domaranom *KL* 319.

frammelika (frammerlica), *se* **framlika.**

frammälter, *adj. som talar rätt fram el. rent ut, uppriktig.* frammälth quinna hawer faa wini *GO* 326.

framnit, *adv. L.*

framridha (*part. pret.* **-reden** *RK* 2: 8101**),** *v. rida fram.* a väghin ther som ihesus framredh *MP* 1: 8. dagen efter konungen framreden waar *RK* 2: 8101.

framropa (-roopa), *v.* **1)** *framropa, framkalla, förekalla.* the skulu fram roopas j capitulo *Bir* 5: 28. *ib* 50. *VKR* 19, 28. tha fram ropadhes prästen reynerus för rätten *Lg* 3: 439. **2)** *anklaga.* nar iak fram ropadhis ffor them *(synderna; de illis accusatus fui) Ber* 227. — *Jfr* **ropa fram.**

framräkkia, *v.* **1)** *framräcka, uträcka, framsträcka.* framrakte han handina *Bir* 3: 44. *ib* 43. tha leonith sin hals fram räkte *Iv* 2513. gak eygh mz vpräctom hals älla framrecto bryste älla bränto *Ber* 270. framrekte hanum gudz likama *KL* 27. framräkkia amot onda andomen hedherlika fatikdomsens tekn *Ber* 30. **2)** *framställa.* framräkkiom *(repræsentemus)* thy i os gudhz liknilse *Ber* 201. — *Jfr* **räkkia fram.**

framräkkilse, *n. pl.? framräckande.* porrectela, framrekkilse *GU* 3.

framsagha, *f. L.*

framsighia (-säghia), *v. L. framsäga, utsäga, uttala.* fullelika fram säghia ordhin *ST* 161. haffde framsakt tässen ordhen *MB* 2: 14. lät oc war herra sina godha ängla framsighia moysi lagh *ib* 1: 445. framsighiande mz ordhom thz min helghe ande inskiutir idhir *MP* 2: 107. näplika kan thz nakor fulkomlika fram sighia ällar skriffua *Lg* 3: 270. — *omtala.* framsigiande thz som minstz oc lättast är *LfK* 152. — *Jfr* **sighia fram.**

framskikka, *v. framlemna. GS* 55 (1462, *orig.*).

framskiuta, *v. L. framlemna, erlägga, utbetala.* hvilken broder sit skot ey fram skywter *SO* 83.

framskiutilse, *n. pl.?* dilacio translacio, framskiutilse *GU* 4.

framskynda, *v. framdrifva.* thän sami athankan skal os frambära och framskynda til the hälgha kirkio *JP* 47. — **framskynda sik,** *skynda sig framåt.* pelagrimin pröffwas fore gudhi altidh gaa och sik framskynda *JP* 67. — *Jfr* **skynda fram.**

framspan, *f. ett längdmått, eg. utgörande afståndet mellan tummen och långfingret utspärrade?* jnghin ma göra änglisko aff klippingh äller siälskin äller märskin fala a windögha större än framspanna longha *SO* 19.

framstamn (-staffn), *m.* [*Isl.* framstafn] *framstam (på ett fartyg).* skal han fly vndan honom j framstaffnen affwer länkiona *PM* XIII.

framstank, *n.* [*Jfr Sv. dial.* framstänk, förstank] *eg. de korn som vid sädens kastning falla längst fram; förstling.* giff fatikom af thino bädzsto framstanke *(primitiis) MP* 1: 191. thäs hälgha anda framstank *(primitiæ spiritus) Bo* 117. offra gudhi framstanket af thinom . . . dygdhom *Ber* 247.

framstigh, *n. steg framåt.* öpte widh hwart framstighit samu akallan *Pa* 23.

framstigha, *v.* — *part. pret.* **framstighin,** *framskriden (i ålder).* prestomen j aldrenom framstigne *(provectis)* är wansampt owirgiffua thz the äru wani widher *Bir* 4: 69. — *Jfr* **stigha fram.**

framstupo (fram stupa *Lg* 3: 88**),** *adv. framstupa.* liggia fram stupo *Pa* 17. han styrte fram stupo oppa iordhena *ST* 189. *ib* 468, 513. *VKR* 19. *Lg* 3: 88. *Ansg* 183.

framsyn, *adj.* [*Isl.* framsýnn] *framsynt, förutseende, begåfvad med siareblick.* een aff them war swa fram syn at han spadhe han skula vardha cristin konungh *Bil* 609. *MB* 1: *(Cod. B)* 561.

framsyna, *adj.* = **framsyn.** iämsköt wordho the framsyna *(Cod. B* fram synir 561*)* män oc wise *MB* 1: 394.

framsäghn, *f. L.*

framsäld, *f. L.*

framsätia, *v.* **1)** *sätta fram, föra fram.* swa snart thz mörkte wordhe the (ɔ: bolwerken) framsat *RK* 2: 2195. **2)** *framställa.* skulu the . . . framsäthia *(proponant)* thäs dagxsins läst *Bir* 4: 74. om the article tre, som the framsätya *BSH* 5: 89 (1506). the saker alwarlige framsäthie *HSH* 20: 246 (1508). framsätia ok wth reda with then siwka alt teth som foresagh är *Gers Ars b* 8. **3)** *framsätta, sätta framom. med ack. och dat.* thy at ey skuli framsätias likamlik thing andelikom *Bir* 4: 99. — *med ack. och prep.* for *el.* framfor *med följ. nomen el. pronomen.* han fram satte petrum for iohannem *Bir* 4: 96. *ib* 98, 106. at framsätia nakra fram fore andra *ib* 5: 72. abbatissan är framsat for andra *ib* 94. **4)** *uppskjuta, fördröja.* vthen allä thing jo vpskiwtis oc framsättis til thet menighä möthä *FM* 187 (1504). hwre langt j wele thet möthe framsetthie *ib* 305 (1507). — *Jfr* **sätia fram.**

framsätning (framsettning. framsätting. framsetting. *pl.* **-ar?),** *f. framställning, uttalande.* at höre her niels bossons tall och framsettninger *BSH* 5: 245 (1508). för saadana framsätning oc andre flere *ib* 468 (1511). om sadana article och framsätninghe *ib* 520 (1512). the article och framsättinger ther the rydzser . . . hade till . . . kwng hans *FM* 125 (1501). aff theris egne framsettinger *ib.* genswar paa the werff och framsetninger *HSH* 19: 146 (1506). swadane framsettinghe *ib* 22: 22 (1496). pa swadane tal framsetningh och scriffuilse *ib.* epther then thwedrächt ok framsättinger ther tha a ferde vare *SO* 117.

framt, *se* **framber.**

framtaka (-taga), *v.* **1)** *framtaga.* tha the wildo framtaka gasena *KL* 110. framtoko eet aldra fäghirsta klädhe *ib* 359. *Lg* 3: 716. **2)** *framhålla, hedra.* wart han aff her delphin med ärlig tiänist fframtagen *MD* 447. wardher iak framtakin i blandh almoghan *Su* 12.

framtala, *v. framställa, afhandla.* til täss han standit haffwir för folket framtalaskolandis *(expositurus)* syna sak *MB* 2: 54. nv kunno verckmestara ey förre til stempno koma än thry maal ärw framtalat *SO* 78. *TS* 19.

framtan, *f.* [*Fnor.* framtönn] *L. framtand.* fyra hans framtändher lösnade *RK* 3: *(sista forts.)* 4811.

framtea, *v. visa.* framteandis swasom ena lönlika glädhe j thino enlite *Ber* 270.

framt tära? han radhir at swa länge skal sofwas at kroppin af lägho ledhis ok framt tära. skalt thu oc ändelica fasta. tha skalt thu sompninn längia *Bir* 4: 129.

framtugh? thz gifwer kropsins kääte ok framtugh opta obötelikin skadha *Ber* 251.

fram tälia, *v. L.*

framthrängia, *v. framtränga, framdrifva.* j hulko . . . alle iämlica framträngias *MP* 1: 111. (framtrengdher *för* frantrengdher *BSH* 5: 99 (1506).)

fram varþa, *v. L.*

fran (fraan *RK* 3: 205; *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **fron** *SD NS* 1: 609 (1407-10); *BSH* 4: 292 (1501), 5: 34 (1505), 65 (1505). **frän** *L.* **fra. fraa. frä** *L.***),** *prep. och adv.* [*Isl.* frá. *Got.* fram. *Jfr Rydqvist* 4: 28 *f.; Kock, Bidrag till svensk etymologi s.* 10 *f.; Noreen, Ark. f. Nord. Fil.* 2: 9] *L.* **A)** *prep. med dat., som dock stundom, i sht i yngre skrifter, utbytes mot ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka en rörelse el. ett aflägsnande från ett föremåls närhet: från.* rymer fran konunge vndan hans baner *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). sändä lekärä fra sik äptir lönum til annars *ib* 479. wräkin fra ofre *Bu* 3. star iak up fra borþe *Bu* 182. ängelen flögh fra hanom tel annam *ib* 4. flyþo . . . fra hanom *KL* 187. slogho thom fran sik *Ansg* 193. bortskipa fran sik ostyrogha oc osniälla *Bir* 3: 467. at gudh gik bort fran renliues människiom *ib* 206. vm thu länge älla fiärkar thik fran os *ib* 1: 233. vilde ägoleþes þät fran sik lata *Bu* 12. paulinus fik thöm badha fran sinne handh mamertino *Bil* 105. kastadho hwart ben fran andru *ib* 210. komi feloghär for oss . . . oc fraan *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **2)** *för att uttrycka skiljande, afhållande, befriande, förlust o. d.: från.* hon vände fran mik allan lughan *Bu* 22 *(möjl. snarare att föra till* **1)**. vända hänna hugh fran cristno *ib* 187. alla synder frawända mannin fra gudhi *MB* 1: 470.

omöghelikit är at skilia hitan fran eldenom *Bir* 1: 82. omöghelikit är at skilia fadheren fran sonenom ok andan af them badhom *ib.* swa som skenit skils aldre fran eldenom swa skildis aldre min gudhdombir vidh mandomin *ib* 4. ängilin hafdhe budhit honum at han sculle engte skilias fran hänne *Lg* 45. the ville sig nödogt franen skilia *RK* 2: 9376. thäs samma rörilsens owerwaldh ränar mik fran mik siälffwom *Su* 101. mith egith hiärta haffuer thu fran mik takit *ib* 102. then (ɔ: olaff baggis kapeseck) fiik jak fron een tiwff *BSH* 5: 34 (1505). giwer mallseghändä rätt fra sik *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). affhändir iec mik forscreffna godz fran mik oc minom arffwom *ib NS* 1: 6 (1401). *ib* 12 (1401). thet *(godset)* war ol[a]ghlika bortgangith fra rättom arffwingiom *ib* 2: 142 (1409). at jordha thera likama som fran honom slaghne waro *(som voro slagne för honom, som han i slaget hade mist)* *MB* 2: 318. them hafdhe ängin fra thera *(att underförstå: besittning e. d.)* slaghith *Al* 9730. tha var herrä war löster ffraan stodena *Lg* 3: 84. her dör alth folkit fron mich *BSH* 5: 65 (1505). han gat eigh frälsat sina dottor fra döþ *Bu* 491. göma cristna siäla **fra** diäfwls willo *Bil* 569. fra siwkdoom ... reen *Al* 6154. — *ställt efter det beroende ordet.* han brende sich fra *(brände upp för sig)* sinna förborgh *RK* 2: 1331. hon var mik bort stolin fra *Fl* 1602 *(i rimslut)*. *ib* 1770, 1789. kännis iak ... mik hawa salth ... raghwalde i granby ꝭ atwngh jordh ... mik fran ok minom arwm *SD NS* 1: 307 (1403, *afskr.*). **3)** *för att i andlig mening uttrycka ett aflägsnande el. afvikande: från.* ginge twert fraa thera lagh *RK* 2: 17. **4)** *för att uttrycka öfvergång från ett andligt område: från.* wände them *(böckerna)* fra ebrezsko til latin *Bil* 627. **5)** *för att beteckna frånvaro: från, borta från.* bleff hema fran mässonne *KL* 61. war ey gudz dygdh fran honom *Bir* 1: 251. *Ber* 287. hulkin som är swa som vtan husit thz är fran minna vina kompanskapi *Bir* 1: 293. enghen loffwadis wara fra the högtiidh *PK* 225. hwiltis i androm stadh fra them *KL* 205. **6)** *för att beteckna afstånd: från.* fiärren se han fran mik *Bu* 520. eigh langt fran galghanom *ib* 26. betlehem som litith är fra ierusalem *Lg* 33. uaro þa fram comne tel montem gaudii halua milo fra compostella *Bu* 169. — *abs.* war et kär fullitith fra *(derifrån)* *MD* 187. **7)** *för att uttrycka riktning: från.* vardha herra fran eno hafwi ok til annars *Bil* 775. sagh twärt ofwir fran sig *(ex adverso, gent emot sig)* j eno andro lopt ena faghra qwinno *ST* 502. **8)** *vid tidsbestämningar för att beteckna utgångspunkten: från.* fra þänna tima vil iak eigh iþar þola längar guþa vanheþar *Bu* 514. fra första daghän ok tel terz tima *ib* 5. äruodha fran morgnenom ok til quälz *Bir* 1: 121. fra adam oc til domadagx *MB* 1: 302. fran först aff morgnenom *Bir* 4: 12. hon berätte honom fullelika alla sakena fran första oc til ända *ST* 289. **9)** *för att beteckna sammanhang och omedelbar följd: från, för, efter.* sökte thän ene äptir them andra land fran lande aff enom stadh til then andra *ST* 454. fara by fra by *BtRK* 344 (1490). lete at hänne man fra man *Fl* 1772. thu minzskar folk dagh fra dagh *Al* 6201. *ib* 9546, 10464. *Su* 300. *SJ* 151 (1446). screfwo ... stundom ordh fran ordhe oc stundom ordhanna vndirstandilse ok siin *Bir* 2: 322. swa ludhande ord fran ord *SD NS* 1: 77 (1401). *ib* 609 (1407-1410). lwdher oc wthvisar ordh fran ordhe *ib* 100 (1402). **10)** *om, angående.* konungin ok drötningin fölgdhe honum tha til the graff the sagdho fra *Fl* 368. thz är sant iak sigher fra *ib* 1781. *ib* 1788. fran kungesöner oc hertoge man ma mz sannind säya ther alle hade j hoge the sköna vienna ffryya *MD* 446. mik är langht at skrifua fra aff thz ridderskap man ther sa *(här måste* fra *el.* af *fattas ss stående pleonastiskt)* *Fr* 1867. *B) adv.* **1)** *från, bort.* herra iwan fik tha een hardhan leek som man pläghar at väria steek annar til ok annar fra *Iv* 4511. — til ok fran, *till och från, fram och tillbaka.* fara felig bade til oc fra *RK* 2: 6305. han vände thz opta til ok fra *Fr* 921. for work som skiwter til oc fran j hwffwdit *LB* 7: 332. **2)** *borta.* danske män kunde ey longht fraan wara *RK* 3: 205. *Di* 36. — *Jfr* **här-, i-, thädhan-, thär-, up-, utan-fran.** — **fran for (fra fore),** *framför.* han sa fra fore *(för* fram fore?*)* sik widha ena ö i haffwith liggia *Al* 8816.

franbyta, *v. genom byte afhända.* thetta alt ... hawm wi os ok warom arfwom laghlika franbyth ok salth *SD NS* 1: 307 (1403, *afskr.*).

frandela, *v. frånskilja, afhända.* at nokoth aff thessom forscrepno gozom ... meth nakrom reth fran forsagdhom sthadhe fran deldh vordho *SD NS* 2: 213 (1409).

frandragha (*Su* 97, 140. **fraa-** *ib* 9, 97, 102, 108), *v. undandraga.* at thu han *(kärleken)* swa omskipter oc optha frandragher *Su* 97. tha thu fraa dragher mik thina innerleka hugxsualan *ib* 108. — **frandragha sik,** *undandraga sig.* at hon sik stwndhom fran dragher *Su* 97. tha thän käraste fraa dragher sik sinom älskara *ib. ib* 9, 102, 140.

frandriva (fra-), *v. bortdrifva, fördrifva.* til at fra driffwa dieflänä af tolkit hindher *LfK* 276. mz skam oc skadha frandriffwin *MB* 2: 294. thenna thins loffs krafft ... ffran driffue mik alla mina owiner *Su* 346. allom fasa frandriffnom *ib* 134.

frandöma (fra-), *v. frådöma.* at thetta goodz wordhe hanum ... affwnnet eller fradömt *SD NS* 1: 99 (1402).

franfal (fra- *RK* 1: *(LRK) s.* 225), *n. L. frånfälle, död. PK* 234. *RK* 1: *(LRK) s.* 225.

franfalla (fra- *SD* 5: 563 (1346); *BYH* 1: 181 (1377)), *v. L. falla från, dö.* at nokor af thässom ... godho mannom ... een älla flere fra fyollo *BYH* 1: 181 (1377). kunnum wi franfalla *SD* 5: 566 (1346). *ib* 563, 638 (1347). *Jfr* **falla fran.**

fran fara, *v. bortgå, aflägsna sig.* fran farande vil han hallas oc bort gangande atirkallas *Bo* 92.

franfärdh (fraferdh *Lg* 3: 530), *f.* [*Isl.* fráferð] *bortfärd, bortgång.* aff älskarans närwaru äldher franfärdh *Su* 111. *Lg* 3: 530. *LfK* 88.

franganga (fra-. fragaa. fraa gaa), *v. L.* **1)** *gå bort.* swa thoome oc kalle the til gaa, swa fafänge ... the fraa gaa *Su* 293. **2)** *aflägsna sig från, affalla från. part. pret. med dat.* allir min här är mik fran gangen *(discessit)* *MB* 2: 259. nichanor war honom fran gangen *ib* 323. fiärren se han fran mik

som guþi är fran gangen *Bu* 520. *ib* 101. *Bil* 1007. *ST* 128. rädes han vara fra gangen tronne *Bu* 519. **3)** *frångå, afhändas. med dat. el. i dess ställe ack.* at thetta goodz them fragaar *SD NS* 1: 99 (1402). *ib* 391 (1404), 669 (1407). gozet war hänne meth vräth fran gangit *ib* 568 (1406). at kalmarna stadh . . . riketh fran gangher *BSH* 5: 177 (1507).

franganga (fra-), *f. L.*

franganger (fra- *Su* 101, 108. **fraa-** *ib* 104**),** *m. L. bortgång. Su* 101, 104, 108.

frangipter, *p. adj. L.*

frangivin, *p. adj. bortgifven, afhänd. med dat.* af thy at han *(viljen)* nu hänne fullelika frangifwin är *Ber* 245.

franhäghna (-hegna), *v. L.*

franhalda (-holla), *v. undanhålla.* gotz . . . som han hadde weldit sik til oc hennä orettalighen franhollit *FH* 5: 72 (1476).

franker, *m. pl.* [*Jfr Mht.* vranke, *m. Isl.* frakkar, *m. pl.*] *Franker.* the som byghdo j thydiske thungo kalladus franker *Bil* 625. tel pippini franca konog(x) dagh *Bu* 54. *Lg* 3: 277. *Jfr* francha rike *Bu* 54. franka rike *Bil* 756, 758.

fran räna (fraa-), *v. beröfva. — part. pret. med prep.* af. som j nw mik seen thoman oc aff allo godho fraa räntan *(privatum) Su* 243.

franses, fransesare, *se* **franzeis, franzesare.**

fransighia (fraan-), *v. frånsäga, afhända.* ath oss ok allom warom ärffuinghom schal fraansigies all makth ok räth tiil tho fornemde godz *SD* 6: 30 *(öfvers. fr.* 1482*)*.

fransitin (fransäden), *p. adj. som icke bebos, som saknar innehafvare el. brukare.* jach haffuer pa edre vegne tilsagt oleff andersson en gammel konungx gardh nyderrotin, som en gammel änckie hade och nw fransäden är *FM* 182 (1504).

franskar, *m. pl. Fransmän.* kallado franska *(näml. staden)* r(em) *Bil* 758. *Jfr* **franzeskar.**

franskilia (fra-. fraa-. -skelia: -skelde *LfK* 19**),** *v. frånskilja, afskilja, afhända.* silff päninga hwilka thu . . . franskilde *(separaveras) MB* 2: 124. hulkit iak afhändir mik oc ganzslika franskil *SD NS* 1: 227 (1403). — *vanl. part. pret. frånskild, afskild, skild.* allo til skildo engo franskildo som thy gozeno hawer aff alder til hörth *FH* 3: 53 (1445). — *med dat. (el. i dess ställe ack.).* henne är alt ilt fra skilt *Al* 7225. franskildher androm cineis *MB* 2: 79. lath michas göra synom gudhi eth litit hws, androm hwsom franskildhno *(för -skilt? ædiculam quoque in ea* (ɔ: *domo michæ*) *separavit) ib* 124. ffranskild minne likamlike närwaru *Bir* 4: 71. alla wärldzlika hiälp oc hugnadh fran skildher *Su* 195. fraaskildhe *(abstracti)* wärdzlikom tinghom *ib* 111. *ib* 167, 217, 340, 344. — *med prep.* af (ut af). *Al* 7144. the äru fran skilde aff kirkionna endräkt *Su* 317. huat hälzst aff tässe skodhan är nakraleedis fraa skild *ib* 258. vara franskildir wt af allom kötlicom thingom *Bir* 4: 124. — *med prep.* ur. fran skelde w alla städher *LfK* 19. — *med prep.* vidh. dragh thz (ɔ: mit hiärta) . . . franskilt vidh allan kötlikin kärlek *Bir* 4: 126. — **franskilia sik,** *frånskilja sig, skilja sig, söndra sig. med dat.* at j edher ey fran skilen gudhi *MB* 2: 59. — *med prep.* fran. ffran hwilkom the skulu sik . . . franskilia *(separare) Bir* 4: 67. — *refl.* **franskilias,** *skiljas från. med dat.* franskildis pawen siälenne *Lg* 662. — *med prep.* af. til thäs thän franskiles aff tik som smittadher är j tässe syndenne *MB* 2: 18.

fran skipa, *v. afhända. med dat.* thän forscrefne gardh . . . skal . . . i änge matto klostreno fran skipas *SD NS* 2: 93 (1409). thänna forscrefna gardh klostreno franskipa *ib.*

fran skipta, *v. L.*

fran slaghin, *p. adj. L.*

fran stiälpa (fraan stielpa), *v. falla från.* är ey swa mykit folk aather, at ty gither til jorda kommit, som fraan stielper *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*).

fran taka (fra-. fraa-. fratagha. frantagha), *v. fråntaga, beröfva. med dat. och ack.* ther . . . mik hafuir fra takit wäruldinna wilia *Bil* 428. som min kärasta son, nw dödhan, wildo mik fran tagha *Su* 215. fratagher gudh stundom sinom winom tholka nadher *ib* 299. thz fran taker han otäkkom *LfK* 93. — *part. pret.* **1)** *skild från, beröfvad. med dat.* all waar clara ädelighet är oss franthagin *MB* 2: 224. fraa takin modherliko bryste *Su* 164. som nw franskildher oc frataghin är tässa liffsins wadelika stadga *ib* 344. **2)** *skild från, olik. med dat.* hon är oc virago the almennelike qwinnonne fran takin *Lg* 3: 614.

fran thrängia (fra-), *v. undantränga, bortdrifva.* waro altid fraträngde aff them orsbomen oc morabomen *DD* 1: 95 (1442, *nyare afskr.*). — *frånröfva.* oppa thet at then landzende oss ecke skall vorde framtrengdher *(för* frantrengdher*) BSH* 5: 99 (1506).

franvara (fra-), *v. L. — part. pres. frånvarande.* swa well frawarande som närwarande *BSH* 3: 160 (1465).

franvara (fra-), *f.* [*Isl.* frávera] *frånvara.* gladha göri mik thin näruara. hulka som swa dröfdhe thin fran uara *Bo* 222. i hans fran uaru *ib* 94. *Lg* 219. *Su* 97. i edhers herredömes fraware som nerware *BSH* 5: 69 (1505). i [edert herr]edömes närwara och franwara *ib* 318 (1508).

franvaran (franwaren. fraavaren), *f.* = **franvara.** i myn franwaren *BSH* 5: 145 (1507). i iders fraavaren *ib* 208 (1507).

franvarilse (frawarilse. fronwarilsse. franwarelse. frawarelse), *n. pl. och f.* = **franvara.** *PM* 39. *Su* 101, 109. om thu nokot sin haffuer fullelika rönth oc pröuath minna närwarilses godhet oc mine frawarilses bristilse oc ofruktsamlikhet *ib* 107. i her stens frawarelse *FM* 298 (1506). i myn fronwarilsse *ib* 353 (1507?). i myn frawarelse *BSH* 5: 194 (1507?). i myne franwarelse *ib* 195.

fran vitia (fra-), *v. gå ifrån, gå bort?* ey et sin wille han fra witia *Al* 9081 *(i rimslut)*.

franvända (fra-), *v.* **1)** *bortvända, vända åt annat håll.* huilken . . . aldrigh sin öghon aff tik franwändher *Su* 115. hwar som frawändher sin öron at han skuli ey höra gudz lagh *LfK* 63. är ängla natwr andelik oc swa eenfald, at ä hwart hon wänder, tha wänder hon sik swa eenfaldelika fast, at hon wardher aldre thädhan frawänd sidhan

MB 1: 49. **2)** *skilja (från), aflägsna.* alla synder frawända mannin fra gudhi *MB* 1: 470. **3)** *afvända, vända (någons) håg el. hjärta, förmå till affall.* suaraþe sik þät haua giort som rättan cristen man ok eigh fra vändan tel nokra villo *Bu* 421. at han aldre ma wardha frawänder aff sinne astundan til sälighheet *MB* 1: 91. — *med dat. och ack.* symon magus hafdhe frawänt sancto petro alt antiochie folk *Bil* 355. een prouaster franuändir gudhi *ib* 867. *Su* 424. seandis nichanorem sigh frawändan *MB* 2: 323. tha wordho manghe . . . aff jwdhomen fran wändhe theras willo *Lg* 3: 440. — *abs. part. pret. bortvänd från Gud och det rätta, förvänd i sinnet.* hör nw huru franvände *(aversi)* the ära *Bir* 2: 76. *ib* 3: 369, 387. them hon fan stranga oc franwändna *(för* franwända*)* *Lg* 3: 505. **4)** *bringa utom sig el. ur fattningen, förvirra.* drykkinskaper . . . fra wände *(alienat)* swa hwghin och binder at mannin wet ey sik siälfwan *Ber* 87. — **franvända sik,** *vända sig bort från. med dat.* om thu fra wändher tik honom *LfK* 107. — *refl.* **franvändas,** *vända sig bort från, afvändas från. med dat.* gudz vredhe franwändis *(aversus est)* israels folke *MB* 2: 20. — *Jfr* **i fran vända.**

franvända (frauända), *f. bortvändande, aflägsnande.* thin frauända fran gudhi oc rätte tro til troldom *MP* 1: 146.

franvändilse, *n. pl.? bortvändande.* franwendilse i fraa syndene *Lg* 3: 71.

franvänkia (fraa wenkia), *v.* [*Jfr Mnt.* wenken] *eg. bortvinka? bortvisa?* mith hiärta skal rätferdughet tenkia ok alla falskhet fraa wenkia *(labia mea detestabuntur impium)* *MD (S)* 211.

franz (frans *Bu* 172**),** *f.* [*Isl.* franz. *Fr.* france] **1)** *Frankrike. Bu* 172. *Bil* 300, 342, 380, 383. **2)** *Franska.* ena book man kallar swa a franz *Iv* 4322.

franzeis (franzoes. franses. franzoos *Fr (Cod. B)* 1229. **-ar),** *m.* [*Isl.* franzeis. *Mnt.* franzôs. *Ffranska* franceis, francois] *Fransman.* the som bygdho j valsko thungo kalladus franzcesa *Bil* 625. för gik . . . franzsesa vald ofwer romara rike *ib* 758. tappado fransesa römska rike *ib* 759. marghin stoltan franzeis *Fr* 1229.

franzesare (fransesare), *m.* = **franzeis.** fransesara kalla han *(staden)* rem *Lg* 758.

franzeskar, *m. pl. Fransmän.* gamul sidwänia romara ok franzeska *KS* 71 (174, 77). *Jfr* **franskar.**

frar (*komp.* **fraare),** *adj.* [*Isl.* frár] *karsk, vaken.* standin wp j responsoriis oc versomen . . . at the maghin thäs qwämmelikaren oc fraare wara *Bir* 5: 61. *Jfr* **arfra.**

frazan (fratzan. frazzan), *f. fråssande, fråsseri.* han väfs j frazzan *(comessationibus)* *MP* 1: 263. for ouir matto frazan *ib* 267. tämplet var fult mz skörhet oc kräsliga fratzan *MB* 2: 295.

frazare (frazsare *GO* 132. **fradzare: -in** *MP* 1: 8; **-a** *ib* 19, 53, 190. **fratzsare: -en** *Su* 370. **fradzsare: -ana** *Su* 16**),** *m.* [*Mnt.* vraser, vratzer] *fråssare.* mz drinkarom oc frazarom *Bir* 2: 168. *MP* 8, 19, 53, 81, 190. *GO* 132. *Su* 16, 126, 370, 460.

frazirska (frassirska), *f. fråsserska. Lg* 3: 401.

freadagher (-daghin *KL* 269; *Bo* 220; *MB* 1: 69; *VKR* III. **freodagher: -daghin** *SD NS* 2: 172 (1409). **fredagher. freedagher: -daghin** *Bir* 4: 15. **freydager. fregedager: -dagen** *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*), 157; **-dax** *BSH* 5: 462 (1511). **fräghedagher: -daghin** *SD NS* 1: 136 (1402). **friadagher: -dagh** *SD* 4: 505 (1336). **friedagher: -dagh** *Lg* 3: 522. **fridagher: -dagh** *BSH* 5: 435 (1511)**),** *m.* [*Isl.* frjádagr. *Jfr Mnt.* vridach] *L. fredag.* vm freadaghin *KL* 269. siwnda dagh kalladho hedhne romara diem veneris oc ware forfädher fredagh aff frig drötning odhins kono *MB* 1: 68. *ib* 69. *Bil* 281. *SD* 6: 156 (1346? *gammal afskr.*), 157. *KL* 335. *Bo* 220. *Bir* 2: 334, 3: 304, 4: 15. *VKR* III, 62. *RK* 2: 2702. *Lg* 3: 522. i freydagx droge the alle til skeps *BSH* 5: 462 (1511). i fregedax nath *ib* 225 (1507). þät sannaþes hänne fredaghen langa *(långfredagen)* *Bu* 73. — *ss namn. SD* 4: 505 (1336). — *Jfr* **langa-, matskuts-freadagher** *samt* **friggedagher.** — **freadags almosa (fredagx-),** *f. stiftelse för utdelning af almosor om fredagarne.* gaff hon . . . hälfftena i fornempda stenhus ok tompt til sundagx almosona oc fredagx almosona som gifs i bykirkionne *SJ* 120 (1443). aff fredax almosonna forstendarom *ib* 275 (1459). *ib* 151 (1446). — **freadags nat (fredax-),** *f. fredagsnatt. MD* 32, 65.

frest, *se* **fräst.**

fresta (frästa. -ar, -adhe, -adher. *pres.* **frester** *Ber* 180. *impf.* **freste** *RK* 2: 4863 *(i rim med* bäste*)*, 9306 *(i rim med* gäste*)*. **fräste** *ib* 9264. **frjstä** *Fr* 8**),** *v.* [*Isl.* freista] **1)** *pröfva, försöka, göra försök med.* helena wilde wiis wardha hwilkit korssit wars herra ware oc lät fresta them olikasto först *Bil* 87. lot alexander thetta fresta *Al* 3224. ther war tha frestath marght got sw[ärdh] *ib* 3325. the willo thera swerd gerna fresta vpa the hedna taffwesta *RK* 1: 137. *ib* 2: 9264. frestar eeth tekn *MB* 2: 88. fresta huath han thik hiälpa ma *Fl* 1225. fresta hwru isen är tröst *Al* 2200. han wil fresta om thz ma dogha *ib* 9166. frestado om bredan beet *RK* 1: 3093. *KL* 240. *Bil* 274. lot han aff drosten fräste *(d. v. s. fråga drotsen)* om han wilde honum ffaa the slot han haffde aff riket taa *RK* 2: 5681. at man medh daghtingan freste *ib* 4863. mz swärdh ok spiwt monde thz frästas *Al* 5094. — *försöka, inlåta sig i, gripa sig an med. med ack.* frestar *(attemptat)* han omöghelik thing *Su* 17. örlögh mz mik frästa *Al* 4826. ther flere äwintyr frjstä *Fr* 8. — *försöka, bjuda till. med inf.* jak frestadhe en thwem ok threm sinnum jnganga *Bil* 455. — *abs.* til gak thy ok fresta *(conare)* *Bir* 1: 275. **2)** *pröfva, sätta på prof, försöka. med gen.* guþ frestar þin *(probaris)* ok svikar þik eigh *Bu* 489. — *med ack.* mz blodsot oc pestilencia han *(Gud)* them freste *(hemsökte, ansatte)* *RK* 2: 9306. — *(af misstroende) pröfva, försöka (någons andliga beskaffenhet el. egenskaper).* thu . . . frestade *(tentasti)* them som sighia sik vara apostolos oc ey ära, oc thu fan them lyughara *MB* 2: 335. — *försöka, fresta.* man skal ey fresta gudh *MP* 2: 56. israels sönir frestadho gudh *MB* 1: 325. **3)** *fresta, locka, söka förleda. med ack.* nar diäfwllin frästar thik *Bir* 1: 213. hon frestadhe han . . . til fulan last ok ledhan lusta *Bil* 353. *MB* 1: 136, 137, 138. *Ber* 180, 181, 182. frästande han af världz äro oc manna lofui *MP* 2: 56. frest-

adhe han (ɔ: diafwllin) varn herra af gula som är oskällikhet i mat oc dryk *Bo* 48. *ib* 49. *MP* 2: 55, 57. — *abs.* lede christum tel ökna at fasta ok fresta *Bu* 206. **4)** *pröfva, röna, erfara, göra erfarenhet af, lära känna.* j faan thz väl bradhelica fresta *RK* 2: 3902. *ib* 5745. min wilia faar iak ey tha fresta *(lära känna det som jag vill) Al* 9088. — **fresta sik,** *pröfva sina krafter.* rid heller en annar stadz oc fresta tik *Di* 17. jak will . . . fresta mik wid didrik konung *ib* 58. — **fresta til,** *försöka.* han frestadhe til mz alla lista *Al* 5459. *Jfr* **tilfresta.** — **fresta vidher,** *försöka, bjuda till. med inf.* frestadho iudha widh at byggia op i gen ierusalem *MB* 1: 21. *ib* 295. — *abs. Bo* 240. — *Jfr* **vidherfresta.** — *Jfr* **a-, befresta,** *samt* **ofrestadher.**

frestan, *f.* [*Isl.* freistan] *försök.* the sta j minne thiänist ena stund . . . for vtrönilse ok frestan skuld *Bir* 1: 45. *Jfr* **a-, vidher-frestan.**

frestare, *m.* [*Isl.* freistari] *frestare.* frestarin som är diäfwllin *Bo* 48. *MP* 2: 55.

frestilse (frästilse *KL* 239; *MP* 1: 19, 230; *Gers Frest Inl.* **frästelse.** *dat. pl.* **frelstilsom** *för* **frestilsom** *MP* 1: 229**),** *n. vanl. pl. och f.* **1)** *prof.* thz *(svärdet)* war i stora frästelse *Di* 86. **2)** *försökande, frestande.* sidhan kallas then stadhen frestilse, thy at israels sönir frestadho gudh *MB* 1: 325. **3)** *frestelse.* gafs widh ängin frestilse *Bil* 620. the varado han widh mangh frestilse *Pa* 21. til hiälpa for hwario frestilse *ib.* sighia ney gen all frestilse *MB* 1: 138. stark var thässin frestilsin ok alt ofhardh *Bo* 123. *Bil* 711, 783. *Pa* 15. *KL* 188, 206, 207, 239. *MP* 1: 19, 229, 230, 2: 55, 56, 57. *Bo* 48, 94, 107. *Gr* 318. *Bir* 1: 188, 371, 2: 88, 119. *Ber* 180, 181, 182, 183. *Jfr* **diäfla-, synda-frestilse.** — **frestilsa vapn (frestilse-),** *n. vapen med hvilket frestas.* hans *(djäfvulens)* frestilse wapn *(arma tentationis)* brytas *Ber* 180.

frestin, *adj.* [*Fnor.* freistinn] *hafvande lust att försöka, viljande försöka.* frestin at finna nokot aff sins barns benum *Bil* 362.

frestmark, *se* **frästmark.**

frestning (frestnig: -igom *Bu* 135, 206. *pl.* **-ar),** *f.* [*Jfr Isl.* freisting] **1)** *försökande, försök att sätta på prof, frestande.* thu far mz frestningum oc heggoma *Bil* 349. **2)** *frestelse.* fräls af frestnigom *Bu* 135. thola frestning *MB* 1: 136. *Bu* 206. *MB* 1: 138, 233. widh tholika frestninga räddis mange *Bil* 402.

fria (friia. fri. -ar, -adhe, -adher), *v.* [*Mnt.* vrien] **1)** *fria, befria, frälsa.* wiliom wi . . . jeppa . . . aff the feygdh friia *BSH* 1: 195 (1387). friade oss aff allo ondho *MB* 2: 196. *ib* 242. frias oc frälsas aff allo ondo *Su* 325. **2)** *inlösa (pantsatt egendom).* wilde fornempde andris wikhoff fria sin gardh, tha sculde han lösan for trätighi (30) marker innan solsäter *SJ* 137 (1445). **3)** *befria från juridiska förbindelser, öfverlemna med full eganderätt.* at . . . jak kunne hanom thet äkke fri for hwariom manne *SD NS* 1: 200 (1402). kunde ey friä ok eghnä for:da herrä beynte niclisson thet godz i hulterstadha, som han honom salt hafde *ib* 534 (1406). ware thet swa ath tässo fornämpda godzen i nokra handa maatha forhindrat wordo älla meth nokrom rät affginge, tha binder iak mik ok mina arfua honom swa got godz i gen faa til then dagh iak honom tässom fornämpda godzen friath gither *ib* 31 (1401). förra . . . än han haffde friat domkirkionne eeth godz *ib* 644 (1407, *gammal afskr.*). swa länge at han friar sancte henric thet forsagda . . . godz *ib. ib* 2: 366 (1411), 401 (1411). ath fri ok hembla ok orgrant göra thet fornempdä goz *ib* 1: 314 (1404). *ib* 334 (1404) *o. s. v.* — *Jfr* **undfria.** — **fria sik,** *fria sig, frälsa sig.* haffde han näffst them, tha haffde han friat sik *LfK* 147.

fria (friia. ffryya), *v.* [*Mnt.* vrien] *begära till äkta, fria till.* the sköna vienna ffryya *MD* 446. oppa thäntidhen skulle hwar friia oc fästa sina eghna släkt *Lg* 3: 663.

friborin (frii-. frij-. friborn. friburen *MD* 499; **-burna** *Di* 286**),** *adj. eg. friboren, född af fria föräldrar; af frälseslägt, af adlig börd, adlig.* riddara oc andre friborne män *VAH* 24: 323 (1454). ath alle friborne men skole vt vid therass frälsse *BSH* 4: 198 (1495). samen kalle rikesins radh oc fribornemen alle *RK* 2: 2959. en frijboren man slogh en borghare i häll *ib* 3: 2830. the friborne wille haffua riddare slag *ib (sista forts.)* 5101. *ib* 1: *(LRK) s.* 221, 2: 868, 5387, 9493, 3: 2833. *MD* 499. *Di* 286. *MB* 2: 218. *Lg* 219, 291, 3: 695, 712. friborne oc frälsismen *FM* 53 (1457). riddara friborne oc frälssesmän *BtRK* 150 (1442, *orig.*). klärka, frijborne män och frälsismän *ib* 138 (1439). medh flere gode friborne oc frelses men *BSH* 4: 111 (1486). friborna frelssesmen bönder och landbo *ib* 3: 46 (1452). alle friborne frelsesmen som i the len bo *ib.* riddere friborne frälsemen köpstadzmen *ib* 284 (1470). clercherij, friiborne, frelsesmen, köpstadzmen *ib* 5: 33 (1505). menige klerchrie, friborne frelssismen, köpstadzmen *ib* 76 (1506). alle klärkie friborna men oc meneghe almogha *ib* 3: 294 (1470). är han ridder, eller ridhermans man, knape, frijboren man eller swen *ib* 5: 625 (1520). fribornom oc skatthabondom *FH* 2: 123 (1440). skal ther tha komma alle lagmen oc hwar there skal haffue med sig VI friborne men oc VI odil bönder aff huar lagsagu *HSH* 18: 90 (1497). nagra aff the gode infödde frijborne men som han ther wid handene haffuer pa slottit *ib* 70 (1497). vi . . . helse eder welbwrduge men eric tweson . . . mickel nielson med flere gode friborne men som nw äre pa stok(holms) slot hoss welbyrdug man war höffwidz man her sten stwre *ib* 71 (1497). — *ss titel i förening med ett namn.* medh hedharlikom oc fribornom *(nobili)* manne herra matisse halztani, domproste i västirars *SD* 6: 168 *(öfvers. fr.* 1441*).* friborn man bengt hammar *SJ* 172 (1448). — *Jfr* **välborin.**

friþa (frij *PM* 15. **-ar, -aþe),** *v.* [*Isl.* friða] *L.* **1)** *skaffa fred åt.* thän sanne fridzmannin . . . som alt mankönit wilde frida oc säta mz gudh oc änglomen *Lg* 66. **2)** *freda, skydda, försvara.* gud fride henna siäl aff pino oc nöd *RK* 1: 1135. jak fridade rika oc fatoga alla *ib (LRK) s.* 229. fridha ok främia godha män *KS* 14 (33, 15). warä vnderdanä fridhä *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). then andre honom ey fridhar äller frälser *PM* 51. wilyandis frij sin del *ib* 15. — *Jfr* **ofriþa,** *äfvensom* **fridhga.**

friþbiuþa, *se* **forbiuþa.**

fridhborgh, *f. fristad.* förra än han kome til sinna fridhborgh *MB* 1: 425. *ib* 426.

friþbot, *f. L.*

friþbrut (frijdhbrut *BtRK* 97 (1435, *orig.*). **frid-brot. fridh broth** *BtRK* 173 (1450). **frijdbrott** *ib* 88 (1435)), *n.* [*Isl.* friðbrot] *L. fredsbrott.* thz fridbrot i hans rike war drefuet *RK* 2: 8536. *BtRK* 88 (1435), 97 (1435, *orig.*), 173 (1450). *Jfr* **fridha brut.**

fridhbrutare (-brothare), *m. fredsbrytare. BtRK* 173 (1450).

fridhbrytare (frijdh-), *m.* [*Fdan.* fridbryder] *fredsbrytare. BtRK* 251 (1468, *orig.*).

fridhbundin, *adj. förbunden, i förbund.* the äru . . . fridh bundhne mz israels söner *MB* 2: 27.

friþbön, *m. L.*

friþdomber, *m. L.*

fridhe, *se* **frödhe.**

friþer (friidher. fredher *Lg* 46; *MB* 2: 203, 258, 290; *LfK* 77; *PM* 14; **fredh** *MB* 2: 261, 268; **fredhen** *ib* 195. **ffredh.** *gen.* **friþar** *L.* **fridhs. fridz. friidz. fredz** *Bir* 5: 141; *BSH* 5: 30 (1504). **fretz** *ib* 453 (1511). **fres** *ib* 163 (1507). *dat.* **friþi** *SD* 5: 637 (1347); *Bu* 29, 61, 209. **fridhi** *RK* 2: 6649. **fridhe** *ib* 8132), *m.* [*Isl.* friðr] *L. eg. kärlek.* **1)** *kärleksfullt el. vänskapligt förhållande, fred.* bör os halda fridh mz gudhi . . . fridh mz varom iämcristne . . . fridh mz varo samvithe *MP* 1: 128. ey är fridh mällan gudh oc siälena vtan hon aflate at synda *ib.* nar manzsins gärninga täkkias gudhi vmuändir han hans owini honum til fridh *ib* 130. þa romara hafþo friþ goþan ok räþo rike mz ro *Bu* 64. jak hafuer them . . . opta tha fridh budhit ok godha dagtingin *Bil* 316. hulke som gaa til hedhna manna land biudhin thom först fridh oc tro ok frälse *Bir* 3: 398. *ib* 397. biudhande thom stridh (*för* fridh) *ib* 407. the beddos fredh *MB* 2: 261. ffredh oc wenskaper wari mällan os altidh *ib* 269. at stadgha mz idher stadughan fredh *ib* 268. at fredher oc sämia varde owir alt wart rike *ib* 203. *ib* 195, 242, 258, 290. *PM* 14. the gambla script oc swa the ny the biwdha fridh j hwariom by togh kan ey fridher bliiffua ffor vtan friiheet är ther när som fridh oc frelse vppe bär oc ofridh maa fordriffua *MD* 391. almoganom til fridh och frälse ok sämio inbyrdes *KS* 1 (2, 1). *ib* 5 (11, 6), 6 (14, 7), 8 (20, 9), 12 (29, 13), 16 (40, 17), 40 (103, 42), 56 (141, 61), 77 (190, 84); *med afs. på dessa nio ställen jfr* **4** *och* **5.** got är i fridh boa, tho är aldrei fridhren suå godhr at han hauer iu skadhan som liutär *ib* 79 (194, 86). *GO* 706. vilin i ok haffua med mik frid *RK* 1: 2043. bygdo þe mönstar ok vigþo þät friþi (*d. v. s. fredens gudinna*) tel heþar ok kallaþo þät friz mönstar *Bu* 64. riken skulle jo i fridhi staa *RK* 2: 6649. *ib* 8132, 8160, 9186. som skole i friidzwiis (*i vänskap el. sämja*) ransake saken oc taghit i godhe *BSH* 5: 340 (1509). **2)** *fred som ingås efter föregående krig, fredsfördrag.* gören mz them stadughan fridh *MB* 2: 239. fridhen mz them bindha *ib.* bindha . . . een annan falskan friidh *RK* 3: 2453. en starkan frid the ther foruissa *ib* 2: 7907. — *fred som ingås för viss tid, stillestånd.* bebundhe the ok giordhe thär en sworen fridh, hwilken som skulle sta i IX aar *BtRK* 344 (1490, *orig.*). i sama dagh ok fridh *BSH* 1: 131 (1371). haffua . . . giort en felig dag oc friidh medh k(onung) c(ristiern) *ib* 4: 2 (1471). **3)** *förbund.* fästo nw badhe fridh oc sääṭ (*percusserunt . . . fædus*) *MB* 1: 199. iak haffwer saat fridh (*pepigi fædus*) minom (*för* mädh minom) öghom, at iak ey skuli tänkia uppa nakra jomffru *LfK* 104. **4)** *fred, fredadt tillstånd.* siw nättir ägha scogha j fridhi standa *TB* 73. — *fred, frid, ro, frihet från det som oroar.* at þe latin wara vnderdana i friþi wara *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). vm then tima hafdhe guz kirkiä fridh ouir alt samarie land *KL* 150. böþ allom halda þän daghen mz friþi ok frygh *Bu* 61. far nw mz fridhi *MB* 1: 306. ij fridhe lata wi fara them *Al* 4854. *RK* 1: 926. **5)** *fred, trygghet, säkerhet, frihet från angrepp (mot person el. gods).* bondom gaff han godhan friid *RK* 1: 72. han gaff godhan rät i sina liffdagha mykin frid ok starkan agha *ib* 1247. ther war . . . mykin aghe ok starker fridh *ib* 1815. *ib* 453. jak (*Frode*) . . . beskermade them (*landen*) fore orät oc wanda engen torde öffuer laghen trätta huo thz giorde them lot jac rätta thy är än nw en ordsidh far väl ok stat j froda fridh *ib* (*LRK*) *s.* 217. äghär tawernes husbonde . . . i bonda friþ oc laghum att vara (*åtnjuta allmän fred och rätt och ej den särskilda som är stadgad angående gästning*), þa þe egh giästäs *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*); *se Schlyter, Ordbok s.* 191. — *särsk. säkerhet mot deras hämd mot hvilka man förbrutit sig, frihet från straff.* fa aldre sin friþ ater *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). haffui han huarghen fridh j warum riikum *MEG* (*red. A*) 57. *ib* (*red. B*) 62. *EG* 67. **6)** *fred frid, trygghet, som påbjudes för vissa ställen, tider el. personer.* fiughertan nattum äptir þät wart bref sum buzskap bär nar wi komom. äru läsin a almänningx þingi. oc atär þär til war bref biwthä. at wir ärum aff lande farnir þa wäri frither mällin aldra manna aff allän döþerlik owinscap *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). at friþrin se althings starker *ib.* är hin annan friþ bryter *ib.* þän friþ bryter a quinnom *ib* 5: 637 (1347). skal hawa friþ nästä iþär oc þär vara mäþ friþi *ib.* hawa fridh aa sik ok allu sino *ib* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 466, 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). ängin hawer fridh å kisthom älla godz sino *KS* 65 (161, 72). wi . . . gifuum oc kunnoghum een ganzkan frid allom mannom *GS* 27 (1375, *orig.*) thenna fridh bryta *ib.* swäria oc lofwa them fornempda fridh at halda *ib* 29. vtan thenna fridh wara *ib.* scal thenne fornempde fridh standa oc haldas thry aar äpter thenna dagh *ib.* een fridh man lyste thärä *Fr* 2905. tha bödh konungen en frid at halda *Va* 36. takum wi samu tolf fornäfndä näfndämän vndi wara väryu ok warn friþ *SD* 5: 609 (1346). hanum matte ther enghin man men göra vndi gudhz ok kesarins fridhi *Bil* 567. the trösto ey wel a konungsins fridh (*den frid el. lejd, som konungen utlofvat*) *RK* 1: 2065. **7)** *frihet. Se* **friþviter. 8)** *ro el. tid att betänka en sak, frist, betänketid, uppskof?* bede friþ (*Bil* frest 943) tel anzsvara *Bu* 62. **9)** *frid, fred, sinnesro, belåtenhet.* til frids [*jfr Mnt.* to vreden], *till freds.* giva sik til frids, *gifva sig till freds, blifva*

el. vara nöjd. gaff greffwen sik allaledhis wäl tilfridz *Lg* 332. giff tik til fridz oc war roliken *ib* 3: 272. *ib* 286, 401, 678. *Bir* 5: 141. sigh til fridh giffwandes *MB* 2: 60. ath the skulle giffue thöm til fredz *BSH* 5:30 (1504). goffwe the sek til fretz til pindsdage *ib* 453 (1511). wil iak gerna gifwa mik tes *(dermed)* til fridhz *Gers Ars A* 3. gaffue the sig til fres *(gingo de in på)*, ad xii (12) skattebönder bliffue i huar gierd oc xxiiii (24) landbor *BSH* 5: 163 (1507). — sätia sik til frids, *d. s.* at sätthe sigh til friidh i then sach *HSH* 22: 3 (1491). — lata sik til frids, *d. s.* lathe sig vell till fredz *BSH* 5: 342 (1509). lath ey sanctus eustasius sik til fridz *(gaf sig ingen ro)* mz fadhrenom för än iomffrun phara kom wt aff häktilsen *Lg* 3: 275. — vara til frids, *vara till freds, vara nöjd.* till friidz war iag än likawell tha *RK* 3: *(sista forts.)* 5165. *Gers Frest* 28. war til fridh mz tik siälffwom *Lg* 3: 191. äre nw aldeles well till fredz *BSH* 5: 342 (1509). äre the wel til fridz *ib* 18 (1504). jlla till friidzs *(illa till freds, missnöjd)* tha monde iag wara *RK* 3: *(sista forts.)* 4635. — *vara villig el. beredd.* waro the til fridhs, wara her in til pingisdaga dag *BSH* 5: 272 (1508). konungen är til friidz at förszächre nogre städer her i swerige, at the icke skole bliffua brände i thenne feigd *ib* 574 (1517). **10)** *frid, andlig ro och nåd ss Guds gåfva.* wari thäs *(hjärtats)* örnagaat fredher oc rolikhet *LfK* 77; *jfr* **9.** min fridh giffwer iak idher, fridhen leffwer iak idher *ib.* frither wäri mäþ husi thässu *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*); *jfr* **1, 4.** fridhir vari thik *Bo* 229. nadh oc fridh vari idhir af gudhi *MP* 1: 128. som ärna skulo mannom fridh aff gudhi *MB* 1: 385. gudz fridher see mz thik *Bil* 106. do . . . i guz friþi *Bu* 29, 209. faar han hymmerikis frid mz gud *RK* 1: 10. ära wari gudhi j himerike oc fredher j iordhrike *Lg* 46; *jfr* **1, 4.** — *Jfr* **an-, badhstovu-, bi-, bya-, disaþings-, garþa-, hem-, hemelikhus-, hus-, iula-, kirkio-, kirkiomässo-, kloster-, köpþinga-, lands-, mässo-, o-, paska-, pingizdagha-, qvinna-, radhstovu-, skip-, snäkkiu-, stämno-, þings-, var-, öl-friþer.** — **friþar bot (friþir-),** *f. L.* — **fridha brut (frijdha brutt),** *n L. fredsbrott.* ey til grip at göra eller frijdha brutt i nokra handa matto *BtRK* 137 (1439). *Jfr* **friþbrut.** — **frids bref (fridz-. frijdz-** *BSH* 4: 7 (1471). **fredz-** *FH* 7: 95 (1513)**),** *n.* [*Jfr Isl.* friđarbréf] *L. bref rörande fred. BSH* 4: 7 (1471, *samt. afskr.*). *FH* 7: 95 (1513). — *fredstraktat.* jach fiich och her i dag the fridzbreff, som giordis i vintres emellom swerige och rydzland *FM* 507 (1510). — **frids hus,** *n. L.* — **frids kus (fridz kos),** *n.* [*Jfr Isl.* friđarkoss] *fridskyss. MP* 2: 10. — **frids man (fridzman),** *n. fredsman, fredsstiftare.* thän sanne fridzmannin war födder som alt mankönit wilde frida oc säta mz gudh *Lg* 66. — **frids mönster (fridz-** *Lg* 66. **friz mönstar** *Bu* 64**),** *n. fredstempel, åt freden el. fredens gudinna helgadt tempel. Bu* 64. *Lg* 66. — **frids stadhge (fridz stadge),** *n. förbund.* iak skal aminas minz fridz stadga *(fæderis mei)* mz idher *Su* 47. — **frids tekn (fridz-** *MP* 2: 10. **fridhz-)** *n. fredstecken.* fore fridhz tekn han thz vntfangar *Al* 1095. *MP* 2: 10. — **frids tidh (fridz tiidh),** *f. fredstid. HSH* 22: 38 (1492). — **frids time (fridz-),** *m. fredstid. Lg* 66.

friþer, *adj.* [*Isl.* friđr] **1)** *skön, vacker.* tok . . . sinna moþor siäl ii sina händar friþa ok faghara *Bu* 14. **2)** *förträfflig, dugtig, tapper.* han är nw then fridaste *(ágæztr)* kempä *Di* 58.

fridhga (-adher), *v.* **1)** *lugna.* nar hughin är . . . fridhgadhir ok skildir fran världzlico bange *(pacata sæcularium tumultibus) Bir* 3: 180. **2)** *freda, försvara.* fridgä syön for honum *HSH* 19: 158 (1506). — *Jfr* **friþa.**

fridhgiärn, *adj.* [*Isl.* friđgjarn] *begärlig efter fred, fredälskande. Bil* 381.

friþgärþi, *n. L.*

fridhgörare, *m. fredstiftare.* är fridhsamber och fridhgörare *Ber* 66. christus som fridgörare oc midlare är mällan gudh ok mankönit *MP* 1: 30.

friþhelagher, *adj. L.*

friþkallaþer (fredh-), *p. adj. L. fredad, frikallad.* lathe them gesta gard fran gard for landredh baade prester och andhra fredhkallade *HSH* 20: 261 (1508).

friþköp, *n.* [*Isl.* friđkaup. *Fdan.* frithköp] *böter genom hvilka dråpare köper fred af konungen. SD* 5: 363 (1344).

fridhlika (fridhelica *KL* 400; *Bir* 3: 401. **fridelika. fridhelik** *Al* 4838 *(i rimslut).* **fridligha** *MB* 2: 156. **fridhliga** *ib* 152. **fridliga** *RK* 2: 8170; *MB* 2: 204, 233, 270, 323. **fridhlegha** *ib* 271**),** *adv.* [*Isl.* friđliga] **1)** *fredligt, i fred, fridsamt, lugnt.* styrdhe fridhlica gudz kirkio *Gr* 325. iak halder annan wägh fridhelik *Al* 4838. liff i späkt ok lätlynde fridhlika mz allom *Ber* 263. *Bir* 3: 401. *RK* 2: 8170. *MB* 2: 152, 156, 204, 233, 270, 271, 323. **2)** *vänligt.* helsande han fridhelica *KL* 400. *MB* 2: 394. **3)** *tryggt, säkert.* them mz thinom wälsignadha son fridelika *(fideliter)* forlikar *Su* 306.

fridhliker (fridlig. fridhelik *Al* 5758. **fridelíker: -likom** *MB* 2: 249. **fridelikin** *(n. pl.) ib* 220, 264. **frideligin. fredleker. fredeligin),** *adj.* [*Isl.* friđligr] **1)** *fredlig, fridsam.* iak komber spakker ok fridhelik *Al* 5758. godhe men oc fredleke *LB* 3: 187. han talade til them fridelikin ordh *(verba pacifica) MB* 2: 220. *ib* 264. mz fridligom ordhom *ib* 256. i fridhlike endräkt *LfK* 133. her . . . stander alldelis vel til, alth fredeligit och endrechteligit *BSH* 5: 50 (1505). sua at thet bliffue frideligit med töm j danmarc *FH* 1: 169 (1496). **2)** *tryggad, oqvald.* fornemda prost matisse oc hans arffwm all thessa forscriffna godz fria oc ohindradha tiläghna medh allo fridhelike oc rolike äghelikhet *SD* 6: 168 *(öfvers. fr.* 1441). — *Jfr* **ofridhliker.**

fridhlikhet (fridhelikhet), *f. fridsamhet. MP* 2: 275.

friþlös (frijdlöös *BtRK* 125 (1438, *orig.*). **fridlöss** *Di* 52. **fredlöös),** *adj.* [*Isl.* friđlauss] *L. fredlös, inom ett rättssamfund (ss härad, landskap el. rike) dömd förlustig den fred och trygghet som samfundets medlemmar äro berättigade att åtnjuta. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 192; *Amira, Altschwedisches Obligationenrecht s.* 141 *f.; Lehmann, Der Königsfriede s.* 12, 44 *m. fl. st.* redactus in exilium wlgariter dictum

fridlös *SD* 5: 290 (1344, *nyare afskr.*). then som fridlös och biltuger är giord i danmark eller i norige *GS* 49 (1442). then som biltoger warder i swerige, fredlöös i danmarck, och vthlagder i norge *BtRK* 123 (1436). *ib* 125 (1438, *orig.*). dömdes mattis persson kaukoyla sak til XL m. för han födde fridlösen om eth aar *BtFH* 1: 265 (1508). han lagde fridlösan grefua aff lippoldh *Bil* 771. *Di* 52.

friþlösa, *f. L.*

friþmaþer (-mander), *m. L.*

fridhsama (-adhe), *v. försona.* gudh fadhir fridhsamadhe vm sins älskelika sons blodh . . . al thing *MP* 2: 82.

friþsamber (fredsamber: -samt *MP* 1: 56. *frf. vok. i ändelsen* **-sam-** *MB* 1: 385; *Bir* 3: 230; *Ber* 115; *Su* 324. **-samm-** *MP* 1: 130, 192; *MB* 2: 60)**,** *adj.* [*Isl.* friðsamr] *L. fridsam, fredlig, fredligt sinnad (mot), lefvande i fred (med). med dat.* han är mik fridhsambir *(pacificus est mihi) Bir* 3: 23. *MP* 1: 130. *MB* 2: 252. — *med prep.* mädh. var fridhsambir mz allom *KL* 247. — *abs.* the skulo wara spake oc fridhsame som ärna skulo mannom fridh aff gudhi *MB* 1: 385. *MP* 1: 56, 130. *Ber* 66, 115. gör os fridsaman thenna dagh *Su* 324. thz fridhsamma offer som kallas hostia pacifica *MB* 2: 60. j fridsamme säfuelikhet *MP* 1: 192. swa som fridhsamaste fridhir *(pax pacatissima) Bir* 3: 230. — *af fredligt el. mildt sinne, godsint, ömsint.* han war sua godher ok fridhsamber at han wilde engin man döma til dödh *Bil* 677. han war . . . swa fridhsamber at han gath ey set älla hört. at diurin drapus *ib* 321.

fridhsamlika, *adv.* [*Isl.* friðsamliga] **1)** *fridsamt, fredligt.* byggia ok boa fridhsamlika *KS* 66 (164, 73). **2)** *vänligt.* helsin han fridhsamlica *KL* 400. *MB* 2: 394.

fridhsamliker, *adj.* [*Isl.* friðsamligr] = **fridhsamber.** *Su* 280. (fridsamlike *trol. för* frygdsamlike *Su* 344.)

fridhsamlikhet, *f. fridsamhet.* fridsamlikhet i vmgangilsom *MP* 2: 71.

fridhskaper, *m. förbund.* jsrael . . . haffwir offwir gangit myn fridzskap *MB* 2: 18.

fridhskillinger (fritsskillinger. friitskillinger. friskillinger), *m.* [*Mnt.* vredeschillink] *L. fredskilling, afgift som vid öfverlåtelse af fast egendom betalas till rådet för att erhålla säkerhet om oqvald besittning.* alla gardha tompter ok hws som hwar aff androm faar antiggia mädh köp eller skipte eller androm giälgulne wardha eller giffne eller i arff kunno falla hulkoledhis thät hända kan ther fridzskillinger aa giffs *SJ* 1 (1420). thär gaff pether priwalk sin fridzskilling vpa som stadzlagh vtuisa *ib* 4 (1422). här gaff engleka swarte fridzskilling a äpter gamblom stadhgha *ib* 5 (1422). thär gaff han friskilling upa effter thy laghin vtuisa *ib* 64 (1436). her vpa gaff forscrifne peder jönsson sin friitskilling som lagin vtuisa *ib* 195 (1462). her vppa gaff lasse sin fritsskilling *ib* 198 (1450). *ib* 7 (1438) *o. s. v.* her gafua the fridzskillinga aa a badha sidhor som stadzlagh vtwisa *ib* 5 (1425). her vppa gaff fornempde hinrik blok sina fridhskillinga som laghen wisa *ib* 204 (1451). huilket forrörde arff vij vor kere herre och höffuitzman oplatit haffuä i radstwffuen for sitiandhä retthan och han tha strax sin friitskilling oplagde som vor stadz lag vtuiser *HSH* 19: 169 (1506).

fridhsämi, *f.* [*Fnor.* friðsemi] *fred, förlikning.* fridhsämi leta *KS* 82 (204, 90).

fridhsämia, *f.* [*Fnor.* friðsemja] **1)** *fred, sämja.* til gudhz hedher ok fridhsämio manna *KS* 50 (127, 54). halda . . . fridhsämio mz sinom jamnkrisnom *ib* 64 (159, 70). **2)** *fred, förlikning, förbund.* stadz folkit j gabaon haffdo giffwit sik j fridh sämio *(essent fœderati)* mz israels soner *MB* 2: 27. **3)** *fridsamhet. Ber* 115.

friþ sökia, *v. L.*

friþ vapn (-vakn), *n. L.*

friþviter, *adj. L. fri.* medh frelsum attä mannum ok friþvitum *SR* 6, 13.

friþvitne? *n. L.*

friþätta, *adj. L.*

friggedagher, *m.* [*Jfr Isl.* friggjardagr *hos Fritzner*] *fredag.* kalladis tha fredaghen friggedagher äpther frigh *PK* 225. *Jfr* **freadagher.**

frihet (fryhet. friihet. friiheet. *pl.* **-ir),** *f.* [*Mnt.* vriheit] *L.* **1)** *frihet, fritt stånd el. tillstånd.* friiheeth är thz betzta thing ther sökias kan all wärldin vm kring *MD* 391. kan ey fridher bliiffua ffor vtan friiheet är ther när *ib. ib* 392. skipadhe them frihet ok frälse *Lg* 3: 510. thera likama frihet *Bir* 4: 67. rikesens friiheeth oss forspilla *RK* 2: 5425. *ib* 5050, 1: *(sfgn) s.* 178. *MB* 2: 155. **2)** *frihet, tillåtelse.* haffui frihet . . . at göra ärffuode äptir sinom wilia *Bir* 5: 84. badh hon giffwa sigh friheet om natta thyma gaa wt til syna böner *MB* 2: 166. **3)** *frihet från utskylder till kronan, skattfrihet.* sithia j friheth ok frälse *SD* 4: 427 *(öfvers. i afskr. fr. början af* 1400*-talet).* hafua wi wnt oc gifuit honum oc hans afkomande oc rätta arwingä wppa sik oc sit gotz . . . so dana friihet oc frälse, som andre ware frälsismän i riget rättelige nyta *ib NS* 1: 693 (1407). aff enom frälssisman, som het mathis paualsson, huilkom . . . konung magnus friihet oc frälsse gifuit hafthe vppa segh oc hans afkommanda, meth sino opno brefue oc hängiande incighle *ib* 2: 139 (1409). hafwom wij unt . . . frijheet och frälsse uppa the godz *FM* 39 (1417, *nyare afskr.*). *ib* 73 (1481, *gammal afskr.*). *FH* 1: 188 (1498, *nyare afskr.*). **4)** *frihet, förmånsrätt, privilegium.* friiheetir oc priuilegia *BSH* 3: 161 (1465). *FH* 1: 40 (1458, *nyare afskr.*), 41. eptir thy som theras eghin stadgan skipilse oc friihetir lydha *VKR* 8. eptir clostirsins friihetom aff konungomjn gifnom *ib* 39. *ib* 9. *MB* 2: 251, 252. *Lg* 3: 270. *RK* 3: *(till. om Chr. II red. B)* 6363. **5)** *privilegieradt område.* henne wtdraghandis aff kyrkionnas friihet *Lg* 3: 290. *ib* 291. — *särsk. det kring en stad sig sträckande område som tillhör stadens grund och lyder under stadens jurisdiktion.* ingen fremende schomagara . . . magha göra nager schogerningh jnnan stadzsens fryhet *SO* 31. — *pl.* jnnan statzsens fryhether lyggia *SO* 31. *ib* 32.

frilika (frileka. frilleka. friligha. friiliga. frieliga. frjlegha. frilikan. friiligen), *adv.* [*Mnt.* vrilik, vriliken] **1)** *fritt.* ma hwar til annars . . . farä frilika ok ohindradher *BSH* 1: 132 (1371). fik frilega gaa hwart han wilde *Su* 348. **2)** *ledigt,*

otvunget. skal han sik huarn stadh wirdelika ok frilika haua *KS* 58 (146, 64). **3)** *fritt, utan hinder, utan förbehåll, helt och hållet.* swa at hwar warä for andrum a badha sidhur sith frilikä nyuta skal *BSH* 1: 132 (1371). *ib* 166 (1376). at han hona frilica behalda ma *SD NS* 1: 552 (1406). gaff honom ther til accharon oc all the land ther om kringh at friligha ägha til äwigh tidh *MB* 2: 255. naar wi frieliga faam j gän wart rike *ib* 274. hon som swa frieliga ok fulleliga ouergaff alt verldzligit *Lg* 3: 550. thu som swa frilleka wnkom oc owerflögh all förgangliken tingh *Su* 179. **4)** *rent ut, öppet.* segh them frilegha tesse lwndh *RK* 2: 4324. *ib* 5412. är thet nogit eder fattes, ther iach kan vnsätthie, ther sigher friiligen till *BSH* 4: 244 (1499). **5)** *frimodigt, dristigt, oförskräckt.* the vardho sik friligha, oc toko mote thom manligha *Ansg* 233. stridhom nu manlika oc stormom frileka *ib* 235. the gingo ther äptir frilikan til *ST* 85. badh honom frileca tiit at fara *RK* 2: 5472. *ib* 6280, 6989, 3: 2313. *MB* 2: 21, 291. **6)** *raskt, ifrigt, oförtrutet.* man, som friliga arbetar, at swetten rinder aff honum *LB* 7: 300. **7)** *obekymradt, lugnt.* sat frieliga oc rolika j sins rikes säthe *MB* 2: 260. at han . . . fra hionelagx vmsorgh skilder matthe thes frieligare sökiä syna helga modher *Lg* 3: 546. **8)** *tryggt, säkert, fullt och fast.* j mogen ther friliga tro vppa *RK* 2: 5733. — *säkert, visserligen.* tz hielper friiliga *LB* 7: 211.

frilla (friþla *i sättn. L.*)**,** *f.* [*Isl.* friðla *el.* frilla] *L. frilla.* olibrius grewe . . . bödh sina swena thaka hona hanum til husfru en hon fräls ware ellir til frillo en hon ofräls ware *Bil* 540. eraclij frilla *ib* 729. *ib* 106. *MB* 1: 207. *Bir* 3: 195. — **frillu barn (frilla-. frällo-),** *n. L.* — **frillu broþir,** *m. L.* — **frillo son (frillu sun** *L.* **friþlu son** *L.* **frilla son** *Bil* 729. **frille son** *MB* 2: 98. **frilla sōn** *Di* 23)**,** *m. frilloson, oäkta son. Bil* 729. *Bir* 1: 233. *Di* 23. *MB* 2: 98. *Jfr* **slokifrillu son.** — **frillu systir,** *f. L.* — **frillo siäng (-säng),** *f. frillosäng, oäkta säng. MB* 2: 378.

frimark, *n.?* [*Jfr Äldre Nht.* freimarkt, freier markt] *ett slags spel hvarvid en hvar af de deltagande måste efter uppfordran af någon bland de andre med denne ingå byte af kläder, vapen o. d. Se Maurer, Germania* 19: 1 *f.* framledhis forbiudher min herre konunghen frimark hawa huar ther mz far wari alt ogilt ok varj sami rätter ther vm som dobbell *MEG* (*red. A*) 55.

frimarknadher (*ack.* **frimarknadh. frimarknat),** *m.* = **frimark.** forbiudher min herre konunghen frimarknadh (*texthds.* frimark) hawa *MEG* (*red. A, Skoklostershds.*) 55. forbiuder min herra konungen nakrom frimarknat halla ella jdha *ib* (*red. B*) 60. ingin ma frimarknat hafua ellir j frimarknat ridha widhir sama plikt som för är sakt om dobel *EG* 64.

frir (fri. frii. fry. *f.* **fri. frie** (*i rimslut*) *Fr* 2634. *n.* **frit. friit. frid** *RK* 2: 7793. **frijdh** *ib* 1731)**,** *adj.* [*Mnt.* vri] *L.* **1)** *fri (i mots. till träl, fånge el. underkufvad).* war heller fry än annars träll *MD* 390. fri ok frälse hwar nyte sit *Al* 5387. swa at the wordo mz dagtingan frii *RK* 1: 4349. gaffue tik frälsan oc friian *Su* 34. **2)** *fri, obunden, obehindrad.* kom han frij oc fräls felikir oc oskaddher owir the brona *Pa* 20. the danske skullo frj j haffnen fara *RK* 2: 7786. **3)** *fri, fritt bestämmande.* medh friom vilia *BSH* 1: 164 (1376). aff frie wilians omskifftan *Su* 147. wari j abbatissonna friia waalle *VKR* 45. **4)** *fri, obehindrad, öppen för alla.* thet rumet var gifvit oc unt til frian ingang *Ansg* 181. stadgom wi oc bywdom hallas frith torgh oc marknadh j härenom twaa resor hwarya wikw *PM* 32; *jfr* **fritorgh.** **5)** *fri, fritt stående.* mädh fira fria wäggia *SJ* 154 (1447). **6)** *befriad, fri, löst (från). med prep.* af. var lidhugh ok ater fri aff the fängilse som hon var ij *Iv* 3649. hon vardh tha af sorghin frie *Fr* 2634. — *med ack.* (*el. en form som kan vara ack.*). skole the bliffue theris fengelse frij och qwitthe *BSH* 5: 95 (1506). madhken . . . huilken sik swa jufäster siälenne, at hon aldrigh honom frii wardher *LfK* 120. — *fri* (*från*)*, i saknad* (*af*)*. med prep.* af. sina dotter . . . aff falsheet frie (*utan falskhet*) *Fr* 3070. **7)** *skattfri.* renliffuis människior . . . oc klärkane . . . warin frii *Bir* 4: 94. iherusalem skal thz haffua frälzst oc frit mz allo thy ther til hörir oc skal kallas hälgher stadher (*Jerusalem sit sancta et libera cum finibus suis*) *MB* 2: 252. — *fri från afgift.* hafwi j (1) gästh frian (*rättighet att utan särskild betalning medföra en gäst*) *SO* 18. fritt oc qwitt ath haffua niwta oc beholda thet altaret *ib* 163 (fritt *kan här fattas ss adv.*). **8)** *efterskänkt?* tha wardher mins fädhernis skatter fri (*d. v. skatten skall icke mer utgå*) *Al* 1121. han hafwer lära thunno fry (*d. v. s. han är befriad från*) *SO* 17. hafwer han frokosth fryan *ib.* **9)** *fri från fordringsegares kraf.* skal han haffua sijn andbudh ok tolff marka werdhe sith eghit qwith ok frith oforborghat *SO* 61 (frith *kan här fattas ss adv.*). han skal haffua til tiughu marka sith eghit oforborghat ok allan sijn redhskap frij *ib* 48. en annan halffattung iordh . . . vnnom wi oc giffwom foresagdho clostre i swa matto at abbadissan oc conwentan sculu han aterlösa aff enom byman i skäninge, huilkom han staar til pant for atta mark oc fyratighi, oc sidhan han är löster oc frij at the han oss oc vnnen aff sinne nadh i wara liiffdagha *SD NS* 1: 317 (1404). **10)** *obehindrad, fri från klander, förbehåll el. minskning, öfverlåten med oinskränkt besittningsrätt, ställd till fritt förfogande.* gifwom honum ok thäm allan warn rät. som oss aff them brwtom oc käromalom tilfalla kan ganzlika friian *BSH* 1: 195 (1387). dömpdom wi . . . karl philippussoni . . . hans fiskewatu frii oc frelss at nyttiä oc engom androm aa mote hans wilia *FH* 3: 10 (1382). antwardhom wi honom thä for:da jordh . . . fria, frälsa ok vmbewaradhe fore allom skat *SD NS* 1: 107 (1402). tha scal thetta for:da aska häradhe friit oc vmbewarath ok vfordärfuet . . . genast i geen koma til oss *ib* 265 (1403, *samt. afskr.*). sins faders breff . . . fri ok ombeworen igen hafua *ib* 29 (1401, *nyare afskr.*). antwardha jak honom sith godz ok sith breff i geen, fryth oc okwmbraadh *ib* 226 (1403). kiennis jak . . . oplathit oc salt haffua . . . peder michelson eth goz . . . fridht oc frälzt *ib* 232 (1403). wi sculum thässen goodzen hawa oc behalla frij oc fräls i wara liiffdagha *ib* 317 (1404). *ib*

235 (1403). beincte niclisson oc hans arfwm all thänno forskrifna godz oc ärfdhaluti, laghfull oc frii athalda *ib* 172 (1402, *gammal afskr.*). beincte niclisson oc hans arfwm friit oc hemolt halda alt thet jac ärft hafuer *ib.* prost matisse oc hans arffwm all thessa forscriffna godz fria oc ohindradha tiläghna *(ad appropriandum . . . et ad assignandum)* medh allo fridhelike oc rolike äghelikhet *SD* 6: 168 *(öfvers. fr.* 1441; fria *kan här fattas ss inf.). ib NS* 1: 45 (1401, *nyare afskr.*), 534 (1406), 2: 291 (1410). dömdom wi . . . godzet fast oc friit wndher sancte henrik *ib* 1: 429 (1405, *gammal afskr.*). dömdes agata i portas sin fäderne och möderne igen ok ffri for henric laurisson *BtFH* 1: 130 (1506). dömdes knwt tewrolaynen i (1) karp land ffri med aarswexten aff lauris kandaia *ib* 131. dömdes lauris kandaia syn wtmarker och fiske watne ffri aff heuonemisby *ib* 132. dömdes lasse nilisson . . . sin longh kniff ffri och igen . . . wtaff mattis henricsson *ib* 138 (1507). sweriges rike friith ater fa *RK* 2: 4591. for borcholm är frith j mina hende *ib* 7702. *ib* 1731, 9591, 3: 3235, *(sista forts.)* 4347. ath betala j kolnisk wikt fryi iij[M] [3000] lödhogh mark ok femty *ib* 1: *(sfgn) s.* 172. **11)** *fri, frikänd. med prep.* for. dömdes . . . ffri for then man drap som hann war forwitadh *BtFH* 1: 146 (1506). dömdes henric persson . . . ffri for the klagemaal *ib* 138 (1507). **12)** *fri från fara, trygg.* i sit fria felogha behald at fara *BSH* 1: 187 (1386). *ib* 223 (1507). **13)** *frimodig, oförskräckt, hurtig, glad.* tå må tu liua medh mykle tröst, fri ok gladhr ok oräddr *KS* 23 (55, 24). siunda daghen var hon iam faghar ok fri som första *Bu* 511. thz sihwalua bordh ok thz komparni ther allan tima var swa fri *Fr* 20. *ib* 554, 1234, 1626, 1796. *Iv* 444. vnge raske hälada frii *RK* 1: 1653. war saa frij vtj sit sin *ib* 2: 8636. hans hogh war frii *ib* 3: 39. war ey swa frii *ib* 1: 2292. belafir ok fru floria varo äkke fria *Fr* 2428. *ib* 2614. — *med gen.* thäs ärom wi fri *Al* 6714. — *n.* **frit,** *adv. utan inskränkning.* thette forscrifne loffue vij . . . fryt ock quitt obrottelige at holla *SO* 33. — *fritt, obehindradt.* sitt frelsse quit och frijt niuta *SD NS* 2: 244 (1410, *nyare afskr.*). frit skolo the thz teden föra *RK* 2: 9586; *på dessa ställen kan dock ordet fattas adjektiviskt.* — *Jfr* **o-, tol-frir.**

fris (friis. -ar), [*Isl.* frísir, *m. pl.*] *Fris, innebyggare i Frisland.* han wart släghin i häll aff frisa *RK* 1: 586. — *ss tillnamn.* jönis skreddare som kallas friis ath vidhirnampne *FH* 3: 125 (1458).

frisamlika, *adv. fritt, öppet?* kennis witerlika och frisamlika *SD NS* 1: 232 (1403).

friska (-ar, *se* **upfriska. -ir),** *v. uppfriska.* luktin aff torre rosir friskir hiärnen *LB* 3: 61. *Jfr* **upfriska.**

frisker (*n.* **frist** *LB* 3: 81; *Lg (Cod. D)* 997. **friikxt** *ib (Cod. C)***),** *adj.* [*Mnt.* vrisch] *L.* **1)** *färsk (om vatten).* innan alscona watne friscu ok saltu *Bil* 388. *Lg* 997. **2)** *frisk, rask, kry.* han vardh sua karskir oc friskir af sik *Pa* 20. thz som är synder slithet ok döt thz gör tw frist ok liffuendes *LB* 3: 81.

frisma (fresma), *f.* [*N.* frisma] *varblåsa.* aff ene frismaa fik han the sooth *RK* 2: 7328. bwlin mz boldom oc fresmom *Lg* 3: 726.

fritorgh, *n. fri torghandel.* tordaghär skal wara tyswär i hwarre viku . . . med allo frälse þy som alle andre köpstaþa haua. þe som fri torgh haua *SD* 5: 639 (1347).

friäls, *se* **fräls.**

frodher, *adj.* [*Isl.* fróðr. *Jfr Mnt.* vrôt] *kunnig, lärd.* the ware mykith i werdenne frodhe *MD* 11.

frokoster, *m.* [*Mnt.* vrokost] *frukost. SO* 13, 31. frokoster skal hallas *ib* 16. skal han göra frokosth ok allan annan räth *ib* 18. *ib* 17. giffui engin frokosth *ib* 62.

froma (-ar, -adhe), *v.* [*Mnt.* vromen] *vara till fromma el. nytta, hjälpa, gagna.* som . . . wil froma oc kan *MD* 185. jägharahunda kostha mer än the froma *Ber* 292. *Va* 46. — *med ack. el. dat.* thu mat mik ok swa litith froma *Iv* 130. hwat fromadhe konung crasius alla hans rikedoma *ST* 482. huat gagna thz ällir fromaa them thz höra *Bir* 4: 49. thz fromadhe hänne meer än mik *Iv* 2716. *Al* 5982, 6517. *ST* 151. rijken thz jnkte fromar *RK* 2: 427.

froma, *f.* **1)** *duglighet, styrka, tapperhet.* vtan mik hiälper idhre *(trol. för* idher*)* froma *Fr* 2210. *ib* 1846, 2163. **2)** *lycka.* forsökia sina froma *Fr* 1646 *(kan föras till* **1)**. — *Jfr* **frome.**

fromber (fromer *RK* 1: 880, 3: 92. **froom.** *superl.* **fromaster. fromerster: fromerst** *PK* 220**),** *adj.* [*Mnt.* vrome] **1)** *framstående, förnäm, mäktig.* stallit älla iätan hughna ey them som gärne synas frome j kirkionne *(amantes primas cathedras in synagogis) Bo (Cod. B)* 345. som äkke vilia gaa älla vmganga vtan mz thöm störsto oc mz thöm fromasto *ib (Cod. A)* 233. the högxsto oc fromasta i mino palacio *Bil* 598. hwi löstir thik at höra värlzlica manna gerninga ok froma manna stridhir *(bella procerum) Bir* 3: 53. *ib* 76. *VKR* IX. aff minom radhom ok minom mandoom ärin ij wordhne riik ok froom *Al* 4236. **2)** *duglig, rask, manlig, tapper, käck.* hiolt sik fromastan j stridhom *KL* 82. j sins herra stridh frombir *(strenuus) Bir* 1: 67. *ib* 68. mykyt frome riddara *KL* 370. *Bil* 606. een fromber man han ij vapnom är *Iv* 2390. han är konungx son badhe viis ok froom *ib* 1536. *ib* 2156, 3603. *Fl* 1829. *Fr* 1230, 3126. *Al* 452, 462, 2140. *RK* 1: 393, 675, 793, 837, 880, 1384 *o. s. v.*, 2: 3901, 7207, 7273. *MB* 2: 155, 223 *o. s. v. Su* 34. *Lg* 436. han tröste tho a sina händer froma *Iv* 785. rönter til froma gärninga *KS* 6 (12, 6). *ib* 78 (193, 85), 80 (197, 87). **3)** *förträfflig, utmärkt, god.* war fromer herre baadhe tiil raadh och daath *RK* 3: 92. hans hwsfrv war bada wän oc from *(vitr ok vinsæl ok allra kvenna at ser gor bezt um alla luti) Di* 12. antiochus kalladher illustris. som är frombir oc ädhel *MB* 2: 218. liknadh widh liwsit fins hon (ɔ: snillen) större oc fromaren *Su* 12. medh . . . fromum rådhom *KS* 59 (147, 65). thera bygdher waro aller fromerst til korn *PK* 220. **4)** *präktig, härlig.* vtan stadhin war een frombir lustelikin rosin gardh *ST* 420. j himmerike bär han crona froom *MD* 313. **5)** *god, såt.* wnderstundom waare the wenner froma *RK* 3: 2041. **6)** *(i sedligt hänseende) bra, god.* göra . . . fromz *(probi)* manz gärninga *Bo* 30. fromum ok dygdelikum mannom *KS*

31 (80, 33). är oc nakat thz i os som fromt thikkis vara thz teem vij *Bo* 39. idhnadh dygdh är klarare oc ä thäs fromare *(probatior)* at hon är mera kostwardh *ib* 109. eeth frompt oc högt hiertha spör ey stort epter quinna gärning *Ber* 290. — *ss epitheton ornans.* frome män oc beskedhne *SJ* 89 (1439). **7)** *from, gudfruktig.* tässe ärw the frome männene huilke herran haffuer sik atherhaldit som ey bögdho sin knä för affgudhät baal *Su* 61. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 276. — *Jfr* **iämfromber.**

frome (fromme), *m.* [*Mnt.* vrome] *L.* **1)** *duglighet, styrka, tapperhet.* ij skulin thom vakta mz idhan froma *Fl* 1618. thöm ower koma mz thin krapt ok thinom froma *Iv* 4422. *ib* 1848, 2356. *Fr* 31, 542, 758. **2)** *gagn, nytta, fördel, fromma.* hielparädhe, the honom kvnna koma til skadha eller mik til froma *SD NS* 1: 642 (1407). *ib* 2: 6 (1408). at han kunde ther engin froma oc inkte gaghn göra i thet sinnedh *Ansg* 227. ther af kan honom ängin frome tiluaxa *Bo* 88. nagon froma ffaa mz last eller vranga doma *MD (S)* 259. rikeno til tröst ok froma *KS* 58 (145, 63). *Iv* 4057, 5653. *Fr* 640. *RK* 1: 128, 383, 801, 4468, 2: 1499, 3565, 4115, 6776, 7160. *MB* 2: 384. — *förmån, lycka.* takka gud for then fromma at han kunne mz liffuit thädhen komma *RK* 2: 7040. böriadis them iämber oc engen frome *ib* 3287. **3)** *seger, segerpris.* tha fa wi froma *Al* 2011. froma taka *ib* 9502. *RK* 2: 1029, 2823, 6021. han foor thädhan mz sigher ok froma *Al* 1159. han reedh swa heem mz storan froma *ib* 667. skal iak mädher sigher koma eller ey in til macedonia til mit fädhernis land mz froma oc priis *ib* 7615. the vorffuo ther priiss oc storan froma *RK* 2: *s.* 348. — *Jfr* **froma,** *f.*

fromhet (-heet), *f.* [*Mnt.* vromheit] **1)** *duglighet, tapperhet.* hwar är nw thiin fromheet bald *Al* 8326. *ib* 848. *Bir* 3: 408. *ST* 520. **2)** *godhet, förträffligket.* tedhe han änga the gärninga ther teddo fromhetz oc mandoms hop *Bo* 30. *ib* 58, 129. **3)** *förmån, lycka.* mik til godho likko ok fromheth *JP* 103.

fromlika, *adv.* [*Mnt.* vromeliken] *tappert.* fromlica stridha *Bo* 187.

fromliker, *adj.* [*Mnt.* vromelik] *tapper. Su* 121.

fror (fro. froo. *nom., ack. pl.* **fro. froo),** *adj.* [*Jfr Mht.* vrô, *äfvensom Mnt.* vrolik] **1)** *glad, munter.* han var ij sit hiärta fro *Iv* 1656, 2391, *Fr* 133. göre them alle fro *RK* 2: 3759. *ib* 5678. ther war mangen man blidh ok froo *ib* 1: 2543. gladh ok fro *Iv* 4029. *Fr* 38, 770, 2354. *RK* 2: 3822, 6645. hans thiänara . . . äro gladhy oc froo *ST* 134. fro är frälsis framgang *(mitis ades pueris si libertate frueris) GO* 537. — *med gen.* thäs är iak badhe gladh ok fro *Fr* 2818. — *med ack.* alle ware thesse thidindhi fro *Iv (Cod. D)* 618. **2)** *hurtig, rask.* the äro starke men ok ffro *MD (S)* 260.

frost (fröst *Bir* 1: 258; *RK* 3: *(sista forts.)* 5798, 6142. **forst),** *n.* [*Isl.* frost] *L.* **1)** *frigus, gelu, köld, frost; äfven frost, rimfrost, frusen dagg el. fukt.* rädhis hwarce kyld äller forst *Al* 1863. döö af fröst *(frigore) Bir* 1: 258. i . . . swa storo froste *Bo* 13. starcht frost *FH* 6: 89 (1496). aldra kallastir swa som frost *(gelu) Bir* 1: 86. haghel oc frost *Iv* 469. frost oc snio haghil ok iis *ib* 690. *Bu* 489. *KL* 105, 175. *Bo* 194. *Bir* 1: 276, 277, 3: 56, 463. *RK* 3: *(sista forts.)* 5798, 6142. **2)** *frost, kylskada, kylsvulst.* thz liim ther frost är i *LB* 5: 81. om gamalt frosth är i been *ib* 7: 4. for saaro föther, ther frost er ynnan *ib* 139. frost i ben oc föter *ib* 288. ted . . . drager vt frostit *ib.*

fru (frua *Fl* 33; *Iv* 138 *o. s. v.; Fr* 1053 *o. s. v.;* **-an** *Bil* 267. **frwa** *MB* 1: 32, 46; **-o** *ib* 233. **frwä. fruwa: -o** *MD* 94. **frugha** *MB* 1: 89 *o. s. v.; Fr* 1208; *Iv* 903 *o. s. v. pl.* **frur. fruor.** *dat.* **frwm** *MB* 1: 397**),** *f.* [*Mnt.* vrouwe, vruwe. *Isl.* frú] *L.* **1)** *domina, herskarinna.* hauande mik for sina frw ok ey for husfru *Bir* 3: 284. han kallade fatikdom sina fru *Bil* 801. *ib* 805. *Bo* 66. wili är frwa sinna gerning *MB* 1: 32. *ib* 46, 89. *Bir* 2: 190, 267, 3: 454. *MD* 94, 96. giordhe tik til ena fru ower alla wärldenna creatur *LfK* 140. — fru *kallas drottningen af undersåtarne och af hoffolket.* war kära fru, drotning margareta *FM* 22 (1389, *nyare afskr.*). höwisman ii östragötlande, aa mina frughu weghna *SD NS* 1: 527 (1406). min frw drötningh margareta *ib* 17 (1401). war kära frwä och modher drötningh margaretha *ib* 2: 62 (1408, *i ett bref utf. af Kon. Erik*). thz thykker minne fruo (drötninginne) swa *Iv* 95. *ib* 136, 138, 149. — *riksföreståndarens gemål af dennes underlydande.* jach fech myn ffrvs scriwelse *FM* 510 (1511). — *den förnäma matmodren af tjenarne och tjenarinnorna. MB* 1: 233. hon vilde ey sina fru at sky *Iv* 1240. miin frw hafwer fangith swa mykin sorgh *ib* 790. *ib* 977, 1006, 1095, 1098. min kära frw latin idhra qwidha *ib* 1100. *ib* 1120, 1127 *o. s. v.* — fru *nyttjas ss benämning på Jungfru Maria.* världinna frw *(domina cœli et terræ) Bo* 219. waar fru *(Jungfru Maria) Bu* 3. *ib* 6, 7 *o. s. v.* af varo frwo sancta marie *Bir* 2: 335. wara frughu closter ii aluastrum *SD NS* 1: 526 (1406). varra fru fözlo daghar *(Marie födelsedag, Mormessa,* 8 *Sept.) Bu* 23. — varra fru dagher (vara fru dagher, varfrudagher), *högtidsdag firad till Jungfru Marias minne.* äpte varra fru dagh þrem vikum for mikialsmässo *(Marie födelsedag,* 8 *Sept.) ib* 523. äpter warfrw dagh som fore michels messo komber *(d. s.) FH* 2: 6 (1374, *nyare afskr.*). varfrw dagh . . . then öwermeer om höstin är *(d. s.) RK* 1: 3576. tiil warffru dag j höst *(d. s.) LB* 2: 62. varfrw dagh ther ywer meer *(d. s.) RK* 1: 2540. thär epter vm warfrw dagh *(d. s.) ib* 4284. innan sidherme wara frw dagh *(d. s.) SD NS* 1: 450 (1405). a vara fru dagh gen pascom *(Marie bebådelsedag) Bu* 166. äfter wara fru dagh wm warena *(d. s.) Bil* 457. ffran varffru dag j ffasto *(d. s.) LB* 2: 62. xii daga epther varffru dag j fasto *(d. s.)* thz er nonas aprilis *ib. ib* 63. *Bil* 719, 880. innan wara frw dagh dyra, som kallas assumptio marie *(Marie himmelsfärd,* 15 *Aug.) SD NS* 1: 378 (1404). om varffrw dagh dyre tydh *(tiden omkring Marie himmelsfärd) FM* 641 (1515). — varra fru aptan (varfru-), *aftonen el. dagen före en högtidsdag firad till minne af Jungfru Maria.* wara fru aftna *KL* 92, 93. vppa warfru apton anunciacionis *(dagen före Marie bebådelsedag) SD NS* 1: 558 (1406, *gammal afskr.*). pa varfrv aptan sidhermeer *(d. v. s.* 7 *Sept.) FM* 336 (1507). — varra fru nat (varfru nat), *natten till en*

högtidsdag firad till minne af Jungfru Maria. vm varfru nat assumpcionis *KL* 349. — varra fru mässa (varefru-, varfru-), *messa till Jungfru Marias ära.* sagdhe hwan dagh ware frw messo *(missam de beata virgine) Bil* 788. äptir warfru messo *VKR* 15, 16. — *högtid firad till minne af Jungfru Maria.* han skipadhe atta dagha höghtiidh hwaria vare frw mässo *Bil* 755. for wara fru mässo j fasto *(Marie bebådelsedag) ib* 699. — varra fru tidh (varfrw-), *vårfrutid, tiden omkring en högtidsdag firad till minne af Jungfru Maria.* smör som antigha er dragitt til hopa j may manad eller om var frw tiid *(tiden omkring Marie himmelsfärd?) LB* 7: 326. tag eneber om dyre varfrw tiidh *(tiden omkring Marie himmelsfärd) ib* 330. *RK* 3: 4072. *FM* 266 (1505). **2)** *matrona, fru.* en ärlek ok väl burin fru *Bu* 11. *ib* 25, 521, 532. *Bil* 266, 267. *KS* 59 (147, 64). *RK* 1: 113. *Fl* 33. *Iv* 903, 933, 955 *o. s. v. Fr* 1003, 1021 *o. s. v.* frw belafir *ib* 1214, 1288. fru florie *ib* 3180. *ib* 2389, 2633, 3168. frwor oc iomfrwr *Iv* 44, 68. *ib* 2157, 2950, 2969. *Fr* 1495. — *ss titel var denna benämning förbehållen riddarnes hustrur.* hwar frelses qvinna wille hetha frwga *RK* 3: *(sista forts.)* 5197. monde the epther fruga nampn letha *ib* 5100. käre frv märete *BSH* 3: 172 (1466). — *äfven om kon. Valdemars gemål heter det att hon lät sig nöja med denna titel.* for en frwa hon sik forslogh *RK* 1: 1143. — *qvinna af stånd, dam (gift el. ogift).* riddara oc frwor *Iv* 50. *Fr* 1473, 2699. bland herrar oc frwr *MD* 394. mz frur oc quinna *ib.* for ridderskap och frvr ärä *Iv* 29. *ib* 31, 53 *o. s. v.* iak henne sa ok fruor flere *Fr* 1210. *ib* 1959, 1998 *o. s. v.* **3)** *qvinna.* en frw *(mulier)* j flander födde thry dödh barn *Bil* 834. enskona ormber är then, ther stander op rätter oc hawer enna frwgho änlite *MB* 1: 160. *ib* 397. *Iv* 4143, 4157, 4201, 4295. **4)** *nunna.* blanzaflor foor til fruor in ok flores til munka at thz sama sin *Fl* 2090. *Fr* 3177. *RK* 1: 1217. *SD* 2: 23 *(öfvers.)*, 24. — *Jfr* **ensätu-, haf-, heþers-, hus-, iung-, kloster-, lands-, renlivis-fru.** — **frua kloster (frwe-** *SD NS* 2: 63 (1408); *RK* 1: 1208. **frwer-** *SD NS* 2: 62 (1408). **frwo-** *Iv* LXXXVI. **fruwo closter: -clostreno** *SD NS* 1: 14 (1401)**)**, *n. nunnekloster. SD NS* 1: 14 (1401), 2: 62 (1408), 63. *Iv* LXXXVI. *RK* 1: 1208. — **frua smyrilse (frugasmörilse)**, *n. pl. salva hvarmed qvinnor smörja ansigtet.* thz dugir ok til frugasmörilsom thy at thz thagir bort smitto aff änlite ok gör skinnit twnt ok subtiilt *LB* 3: 61. — **fruo vald,** *n.* = **frudöme.** *MD* 96.

frudomber (*ack.* **frwdoom** *MD* 96, 97**)**, *m.* = **frudöme.** *MD* 96, 97

frudöme, *n. makt ss herskarinna.* lastene ok syndenar som nu halla frwdöme *Bir* 3: 454.

frukt (fryct *VGL* I. *Br.* **-ir)**, *f.* [*Jfr Isl.* fruktr, fryktr, *m. Mnt.* vrucht. *Lat.* fructus] *L.* **1)** *frukt (i sht af trän). oftast koll.* hulikin dagh han ate forbuþna frukt *Bu* 20. mön at sik mätta af þäs *(palmträts)* frukt *ib* 71. äta fructina aff bäzsto thrä *KL* 351. nakra handa frukt j sudh *Bir* 5: 31. äple . . . ällir annor frukt *ib* 32. sudhin frukt *ib.* äta nya fructh *LB* 3: 22. fructin är tha moyn oc qwäm til at äta *ib* 26. ta är al fruct moghin oc fulkomlikin bada i fruct oc sädhe *ib* 43. at han fyller ey qwidin mz . . . monga handa fructer eller at han äter fore fructinna sötma skuld *ib.* äple älla andra fruktir *Bir* 5: 33. iordhen . . . gaff riklegha sina frukther oc all bärande thrä täslikis thera frukter *MB* 2: 271. annar *(näml. åkern)* bar frukt j vissom tima *Bir* 2: 308. sädhin är litin ok fructin vardhir mykyn *Bo* 106. — *Jfr* **daktila-, daktils-, paradis-, somar-, trä-frukt. 2)** *lifsfrukt.* thu äst hänna renasta lifs välsignadha frukt *Bo* 61. *Bil* 894. nar thz *(näml. djuret)* ena hafwir sina frukt vntfangit *ST* 215. *Va* 5, 6, 7. *Lg* 32, 661, 3: 52. **3)** *frukt, gagn, nytta.* ij thy är alla thässa thänkilsinna frukt oc gagn *Bo* 55. thäntidh sanctus patricius tok först til at predica i ybernia tha giordhe han ther litla fruct *Pa* 9. at komma til sins äruodhis frukt *Bir* 2: 83. thz är thik en litin frukt *Al* 6644. — **frukta gudh,** *m. gud som förlänar frukt el. årsväxt.* thz affgudhit war ok en [thera] fructa gudh *PK* 228.

frukta (frokta *MB* 2: 315. **frykta. frökta. fröktha. -ar, -adhe. flictandis** *för* **fryctandis** *FM* 411 (1509, *samt. afskr.*)**)**, *v.* [*Mnt.* vruchten, vrochten] **1)** *frukta, rädas. med ack.* wy maghum frukta engen död *RK* 1: 330. *ib* 3: 623. eth annat witne, som han fruktar oc rädhes *LfK* 31. — *med prep.* for. fruktade biscop frankart for konungens wrede *Va* 4. then piltin konugen fryktadhe fore *ST* 325. *RK* 2: 80, 1455, 2646, 3: 1480, 2147. *MB* 2: 315. — *med sats inledd af* at *(el.* thät*).* at thz skulde thik mödha munde hon fructa *ST* 183. fryktadhe at the skuldo wardha starkare . . . än egypto landz folk *ib* 323. *Di* 2, 37. thet är frytande *(för* fryktande*)* at hoo thet först begynner han faar ther verst om *FH* 1: 171 (1496). *RK* 3: 2565. jag frökther ganzska sare, thet her sten han förrader ider *BSH* 4: 305 (1501-1502). — *med sats inledd af* at eigh *utan nekande betydelse.* rädhis iak oc mykit fryktar at ey vanlika naghra vngha oc ostadugha människior . . . thz sigh wända til gab oc aatlöghe *MB* 2: 331. — *med sats inledd af* at eigh (äkke) *i nekande betydelse.* jag fröktar, ad thet gar ekke vel til *BSH* 4: 305 (1501-1502). — *opersonl. med underordnad sats utan inledningspartikel.* mik frykther thz wiil göra qwall *RK* 3: 3411. *ib* 3504, 3533. — *opersonl. med prep.* for *åtföljd af sats inledd af* at. fructer meg fore . . . at i skole fa her nogen misticke fore *BSH* 5: 152 (1507). **2)** *frukta, vörda, hysa fruktan och vördnad för. med ack.* at hon . . . mina höghtidhis apna fryktadhe oc äradhe *ST* 83. ther gudh fryktande ware *Lg* 3: 592. — *med dat.* nar han iohanni . . . ödhmiuklica fruktadhe oc vägdhe *(dat. kan dock vara framkallad af* vägdhe*) Bo* 56. som gudhi fryktande waro *Lg* 3: 589. *ib* 602, 604, 629, 630, 633, 636. — *med prep.* for. iohannes fruktadhe mykyt fore ihesu oc tedde honom vyrdhning *(reverenter se habebat erga iesum) Bo* 9. at the skullo honom rädhas som the för moyses fruktadho *MB* 2: 11. — *part. pres. ss adv. förfärligt.* wardh han fryktande blekir *ST* 527. — *Jfr* **be-, for-frukta.**

fruktaktogher (fröctactigh), *adj.* [*Mnt.* vruchtachtich] *fruktande.* war almoghen i then lansende myket fröctactighe, ath honum skulle swa löness, som then verdiigh herre, biscop karl löntes *BSH* 5: 367 (1509).

fruktan (fryktan. frykthan), *f.* **1)** *fruktan, försyn.* han brukadhe skörheeth för wthan alla frykthan *Lg Manfr* 285. **2)** *fruktan, vördnad (för).* liffwandes i gudz fryktan *Lg* 3: 602.

fruktbärande, *part. adj. fruktbärande. Su* 200, 342, 345.

frukter, *m.* [*Isl.* fruktr, fryktr] = **frukt 1.** fruktsins hop *Bo* 106. blomsther är fructsins fästegift *GO* 362.

fruktilse, *f. fruktan.* baadho honum komma tijth wthan alla frwcktilzse *Lg Manfr* 288. *Jfr* **befruktilse.**

fruktman (frykt-), *m.* [*Mnt.* vruchtman] *befraktare, den som befraktar ett fartyg.* fruktmanin *SR* 47. fryktman *ib* 50.

fruktqvister, *m. fruktbärande qvist.* thz som the nyo frukt qvistana maghe hindra *Bir* 3: 65.

fruktsamas (fruksamas. *pres.* **-as),** *v. refl. blifva fruktbar.* the människia . . . som . . . fruksamas til godha gärninga *MP* 1: 87. gudhlik siäl fetma ok fructsamas af dröfwilsom swa som roose oc lilior af hymilsens dag *Su* 443.

fruktsamber (*frf. vok. i ändelsen* **-sam-. -samm-** *Su* 160**),** *adj.* [*Mnt.* vruchtsam] *fruktbar, fruktbärande, fruktbringande.* mz . . . frwktsamom träem *(lignum pomiferum faciens fructum) MB* 1: 156. at onyttelika trät wardhe fructsamt *Bir* 1: 372. *Al* 7406. wthuida mina fruktsamma grena oc qwista *Su* 160. han som alla vingardhana gör fruktsama *(vineas fecundabat) Bo* 85. wädhrit gör iordhena fructsama *Bir* 1: 46. giuande . . . fructsama *(fructifera)* tima *KL* 158. at fructsamo biin wardhin frvctsamare *Bir* 1: 258. tilbör at thu skalt wara . . . fructsam til at födha ok klädha *ib* 116. fructsam j gerninginne *ib* 275. faa fructsaman idhrugha *ib* 337. *ib* 391, 2: 21. — *fruktsam, hafvande.* swa skulle qvinnan fructsam wardha *Bir* 1: 77. — *som fått el. kan vänta barn.* en quinna som ey war fructsam *KL* 8. — *Jfr* **ofruktsamber.**

fruktsamlika (frucsamlika: -are *SD* 3: 133 *(öfvers.). superl.* **-asta** *Su* 203**),** *adv.* **1)** *på ett fruktbringande sätt, med el. till gagn.* fructsamlika leta ok finna helsona *Bir* 1: 381. *ib* 2: 130, 3: 325, 428. *ST* 183. **2)** *ymnigt.* ffruktsamlikasta skänkiandis nadhinna wätzsko allom *Su* 203. ath j . . . gudz naadh . . . matthen . . . thes frucsamlikare *(uberius)* forskulda *SD* 3: 133 *(öfvers.).*

fruktsamliker (fructsamlikin. fruktsamelikin. ffruktsambliken: -liket *LfK* 197**),** *adj. fruktbar, fruktbärande, fruktsam. eg. och bildl.* al fructsamlico trän *Bir* 3: 65. *MB* 1: *(Cod. A 3)* 541. *LfK* 197. aff idhra . . . fruktsamlika renlighet *Su* 203. skulle kärleksins blodh frvctsamlikit wardha j qvinnonna likama *Bir* 1: 77. thu skalt wardha fructsamlikin mz andelike sädh *ib* 60. göra fructsamlica gerninga *ib* 3: 435. cristit folk hulkit . . . var . . . fruktsamelikit j godhom vmgangilsom *ib* 118. nu är cristit folk . . . fructsamlikit til världinna *ib.* — *på gröda fruktbar, god.* siw fruktsamlik aar *MB* 1: 238. *Bir* 4: 31. — *Jfr* **ofruktsamliker.**

fruktsamlikhet (-lighet), *f. fruktbarhet.* ens rikes fruktsamlikhet *Bir* 3: 366. aff idhra hälgasta fruktsamlighet *Su* 203. dröfwilsen . . . gifwer idhkelika fructsamlikhet *ib* 443. — *fruktsamhet.* the siäl . . . i hulke . . . fruktsamlikhetin hälghar iomfrudomin *Bo* 41. *ib* 144. *Jfr* **ofruktsamlikhet.**

frukt trä (frykt-), *n. L.*

fruktväxter? *m.* = **frukt 1.** syntes them en aldra skönasta frukt wäxt *Lg* 3: 591 *(trol. är stället på något sätt förderfvadt).*

fruntskap, *se* **fryndskap.**

frustuva (frwestoffue: -en *FM* 426 (1509). **frvstwge: -en** *HSH* 19: 167 (1506)**),** *f. frustuga.* antwardas jn j frw stuffwona *MB* 2: 181. *BSH* 5: 185 (1507). *FM* 426 (1509). *HSH* 19: 167 (1506).

fryghþ (frygh *Bu* 61, 76, 141; *Bil* 273. **fröghdh** *ST* 202; **-in** *ib* 200; **-ir** *ib* 199. **frögdh** *ib* 205, 207, 210, 212, 218. **frögd** *RK* 1: 14; **-ir** *Su* 356. *pl.* **-ir),** *f.* [*Fdan.* frygd. *Isl.* frygđ. *Jfr Mnt.* vroude] *fröjd.* af store hiärtans frygdh oc glädhi *Bo* 7. skalt thu när os bo äwärdhelika j fryghd ok faghnadhe *Pa* 23. ij skulin när mik mz frygdhinne blifua *Iv* 1413. *Bu* 61, 76, 141. *Bil* 273. *Pa* 10. *Bo* 1, 234, 236, 248. *MB* 1: 74. *KS* 61 (151, 66). *Al* 6509. *RK* 1: 14. första fröghdhin *ST* 200. *ib* 202, 205, 207, 210, 212, 218. — *pl.* frygdhanna röstir *Bo* 255. mz frygdhom gingo *Al* 9160. syu iomfru mario fröghdhir *ST* 199. *MD* 49. kungör allom nya frögdir *Su* 356. — *Jfr* **hiärtans fryghdh.** — **fryghþa fulder (frygdefulder: -ful** *Bil* 271**),** *adj.* [*Isl.* frygđarfullr] *full af fröjd.* en hälaghar martir . . . faghar ok fryghþafuldar *Bu* 523. *Bil* 271. *MB* 1: 355.

fryghdha (frögdha *Bo* 189, 240; *Lg* 3: 131; *GO* 240, 540. **-ar, -adhe.** *refl. sup.* **-as),** *v.* [*Äldre Dan.* frygde] fagher ordh frögdha een dara *GO* 240. *ib* 540. — **fryghdha sik,** *fröjda sig, fröjdas.* hon . . . frygdhadhe sik i gudhi *Bo* 5. *ib* 189, 221. *Iv* 1565. som i blandh rossor och lylior sigh frögdha *Lg* 3: 131. frygdha os vidh dröuilsen *Bo* 106. *ib* 240. *Al* 3293, 6507. ther frygdhar sik til alexand *ib* 2252. — *refl.* **fryghdhas,** = **fryghdha sik.** hwem hawin ij läsit haua gladz älla frygdhas i modhir lifwe *Bo* 81. *ib* 223, 230, 251. *KL* 351. *Bir* 2: 118, 3: 158, 283. — *Jfr* **befryghdha.**

fryghdhelika (ffrögdhelika), *adv. med fröjd.* hwilas iak ffrögdhelika mz hänne *Su* 12. *ib* 329.

fryghdheliker (frögdheliker. frögdelikin: -likit *Su* 39, 343. **frögdelig),** *adj.* [*Fdan.* frygdelig] *fröjdefull, glad.* taka glädhinna frögdhelica andswar *Bo* 228. the fylgdho honom mz osighelike glädhi oc frygdhelicom sang *ib* 246. *ib* 247. huldo the frögdeliga glädi mz jwdit *MB* 2: 174. *KS* 39 (101, 41). *Su* 39, 40, 343, 344, 345, 391, 393. haua kununga ok herra fröghdelika *(Fragm.* föghelica 14*)* lekara ok sångara *KS* 55 (139, 60).

fryghdhelikhet (frögdhelikhet), *f. fröjd. Su* 110.

fryghdhogher (frögdogher. frögdoger), *adj.* [*Fdan.* frydig] = **fryghdheliker.** o huat trygh oc frögdogh äru idur wälsignada hiärta *Su* 143. liffuit, som är täkt oc frögdogt *ib* 333.

fryghdhsamber (frögdsambir), *adj.* = **fryghdheliker.** aller almoghen war gladlynter oc frögdsambir j theris änlitom *MB* 2: 174.

frykt, *se* **frukt.**

frykt (frycht), *f.* [*Jfr Mnt.* vruchte, *m.*] *fruktan. HSH* 19: 114 (1506).

frykta, *se* **frukta.**

frykte, *f.* [*Jfr Mnt.* vruchte, *m.*] *fruktan, förskräckelse.* kom eeth wnderlighit rykte erchebyscopenom tiil stora frykte *RK* 3: 684.

frynd (frint), *m.* [*Mnt.* vrunt, vrint] *vän.* at forhöre, hwad heller the vore friut eller fygende *BSH* 5: 502 (1512).

fryndskap (frwntskap), *m.* [*Mnt.* vruntschop, vruntschap] *vänskap.* then store troo ok frwntskap, som alle menighe swerikes rikes inbyggere haffwe sagt eder til *BSH* 5: 507 (1512).

frysa (frisa *RK* 2: 8073. *pres.* **frys. fryys.** *impf.* **frös. fröös** *ST* 521. **fröss.** *pl.* **frusu. fruso.** *part. pret.* **frusin. frussin** *Bir* 2: 250. **frosin),** *v.* [*Isl.* frjósa] *L.* **1)** *frysa, stelna af köld.* hon *(elfven)* frys aller saa betidhe *RK* 2: 8066. *ib* 8073. *ST* 521. yseen fröss saa fasth *RK* 3: 2900. aff frusno watne *MB* 1: 41. ä är frwsin jordh for othriffnom swinom *GO* 171. — *opersonl. frysa.* thz fröss bleste och snöde sara *RK* 2: 4268. wille thet noget frysa *BSH* 5: 133 (1506). **2)** *frysa, förfrysa, skadas el. förderfvas af köld.* här skal aldregh frysa korn *MD* 355. fruso manga om händher oc föther *RK* 3: 3723. the liggia wtan härbärghe frusne ok huslöse *Bil* 267. sulten frosen oc swa water *Al* 9148. *Bil* 630. *Bir* 2: 250, 3: 169. *ST* 35. hafdhe han frosith ij häl *Al* 5674. *ST* 284. thimane äru wmskiptelike städhrene frosne *(frigida) Bir* 4: 63. **3)** *frysa, känna köld, lida af köld.* frös iämfast som hon för bran *Bil* 543. alle swenane frusu owir matto *Bir* 3: 201. *MP* 1: 188. — **frysa ater,** *tillfrysa.* isin frös ginstan atir owir them *KL* 101. fryys thz *(vattnet)* ater mz starkom iis *Al* 2181. — **frysa inne,** *frysa inne, varda innefrusen.* the fruso alle ynne *RK* 3: 3734. — *Jfr* **saman-, til-, ute-frysa.**

fryse, *m. köld.* dö for sylt oc frysa *(fame et frigore mori) Bil* 266. *ib* 267.

frä, *se* **fran.**

frägha (-ar, -adher), *v.* [*Jfr Isl.* frægja] *prisa.* han är ärlika frägadhir *(Cod. A* frägher 317*) MB* 1: *(Cod. B)* 556. — *göra känd, upphöja, upprätta?* viliom wi thin hedher at fragha *(för* frägha? *ad . . . honoris tui celsitudinem restaurandam)* mz thzta silf ok päningom *Bil* 854. — *refl.* **fräghas,** *varda omtalad, varda bekant.* mit nampn skal fräghas *(narretur)* ther aff i allo iordhrike *MB* 1: 300. thetta maal fräghas fore pharao konunge *ib* 280. — *varda ryktbar.* änkte rike fräghadhis iämwidha i stakkit tiidh *MB* 1: 14.

fräghþ (frägh *Bu* 497. *Bir* 1: 356. **fragh** *ib* 4: *(Avt)* 180. **fräkt** *Bir* 4: 100. **fräygdh: fräygdhin** *MB* 2: 391. **frädgh** *Di* 244. **freyd** *MD* 314**),** *f.* [*Isl.* frægð] *L.* **1)** *rykte, omtalande, berättelse.* gik thär vm rikit gudz manz fregdh at han sculde thingat koma *Bil* 843. ouer alt landith the fräghdhin gär at hertugh fräderik ater komin är *Fr* 2693. kom frägdhin til hänna frändir *KL* 326. som frägdhin sagdhe hälaghan ok rätuisan wara *Bir* 1: 401. *KL* 397. *MB* 2: 391. *Lg* 3: 526. *MD* 314. framgik oppinbarlica i folksins frägdh hänna dygdha lönlikhet *KL* 323. wtspredis iomfrunna clara hälaghetz frägdh vidha vm mang rike *ib* 328. hördho theras frägd oc tilqwämd *MB* 2: 228. ill ordh oc ond frägdh kom mällan thera vinskap *ib* 869. **2)** *rykte, anseende, namn.* för then stora frädgh skuldh som han hade öffuer all landh för sin mandom skuldh *Di* 244. lystis hans mykla fregdh *Bil* 848. thär lät han äpter sik godh ordh ok godha fregdh *ib* 862. fik hon höra aff sancti francisci ärlike frägdh *KL* 323. at ga äpte swa store hälgha manzsins frägdh *Gr* 306. i hafin þät *(för* þe*)* fulastu frägþ *Bir* 4: *(Avt)* 184. *Bo* 147. *Bir* 1: 356, 2: 260, 3: 314, 4: 100. *MB* 2: 274. *Su* 424. — *rykte, fräjd.* skudhin baþe mandom oc fräghd hans *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). **3)** *godt rykte, fräjd, ära.* han com tel en mästan ok märastan at frägh rican kunugh *Bu* 497. *Bir* 1: 303, 3: 457. idhna enkte for manna frägdh *(ryktet bland menniskor) Ber* 52 *(kanske snarare att föra till* **1***).* **4)** *vanära.* thz ware en stor fregd *(vnser aller scande)* ower werlden at man skulde brennä swadanna en förstinnä *Va* 10. (frägdh *trol. för* frögdh *el.* frygdh *MB* 2: 173.) — *Jfr* **o-, van-, väl-fräghþ.**

fräghdha (*pres.* **-ar,** *se* **vanfräghdha. -ir,** *se samma ord. impf.* **-adhe.** *part. pret.* **-adher,** *se* **vanfräghdha** *samt* **vidh-, väl-fräghdhadher. -dher,** *se* **ofräghdha** *samt* **vidhfräghdher),** *v.* — *refl.* **fräghdhas,** *varda bekant, varda ryktbar.* hans snille ok renlifue frägdhadhis widha vm världinna *Bil* 124. naar sadhana iärtekne oppenbaradhis ällar frägdadhis i blandh almoghan *Lg* 3: 281. — *Jfr* **o-, van-fräghdha** *samt* **vidh-, väl-fräghdhadher** *och* **vidhfräghdher.**

fräghdheliker, *adj. fräjdad, ärofull.* eth fregdelikt nampn *MD (S)* 278. *Jfr* **vanfräghdheliker.**

fräghdhilse, *n. pl. Jfr* **vanfräghdhilse.**

frägher (*komp.* **-are** *Bil* 424. *superl.* **-aster: -asta** *MB* 1: 275**),** *adj.* [*Isl.* frægr] *känd, bekant. med dat.* hans gerninga mz guz iärteknom äro allum frägha *Bil* 748. *ib* 723. — *med prep.* for. wardh miraculum for kesaran fräght *Bil* 576. — *ryktbar, fräjdad.* han bygdhe thz frägha mönster j rom star som panteon heet *Bil* 321. wardh en reclusus swa hälagher ok frägher at alt folkit thok han til erchebiscop *ib* 689. vardh vm sidhe fräghaste munkir *KL* 211. *Bil* 424. *MB* 1: 175, 177, 275. *Iv* 3512. — *prisad.* han *(Gud)* är ärlika frägher *(gloriose . . . magnificatus est) MB* 1: 317. iak skal göra han *(Gud)* fräghan *(glorificabo eum) ib.* — *beryktad.* wäldoghe män oc frägher at ilgerningom *MB* 1: 167. — *Jfr* **namn-, vidh-frägher.**

fräghin, *se* **fräkin.**

fräghn, *f.* [*Isl.* fregn] **1)** *omtalande, berättelse.* tha thässe fräghn *(Cod. BCDE* segn*)* een ända fik *Fr* 2695. **2)** *rykte, fräjd.* han gömer dighirt sina frägn gömir *GO* 922.

fräghna (*pres.* **fräghnar** *Al* 659. *impf.* **fra** *Fl* 59, 249, *(Cod. C)* 606, 718, 1426, 1980; *Fr* 2415; *Iv* LXXV, 1725; *Al* 59, 1065, 4877, 5727; *RK* 1: 2280, 2604, 2: 3489. **fraa** *RK* 1: 354, 2377, 3286, 3378, 4212, 4376. **freghnadhe** *Bil* 897. *pl.* **fragho** *Fr* 1238; *RK* 1: 3982, 4146. **freghnadho** *Bil* 894. *part. pret.*

n. **fräghnath** *Al* 5935**)**, *v.* [*Isl.* fregna] *spörja, erfara, förnimma, få veta.* thz freghnadho hänna nästa frendir *Bil* 894. til apulias borgh man the tidhande fra *Fl* 59. *ib* 249, 1426, 1980. *Fr* 2415. *Iv* 1725, *(Cod. C)* 3001, 3715, 3945. *Al* 59, 659, 4877, 5727. *RK* 1: 354, 2280, 2377, 3286, 3378, 3982, 4146, 4212, 4376, 2: 3489. *Iv* LXXV. alla thöm fanga . . . som han freghnadhe a thz nampn tro *Bil* 897. *ib* 895. frägnande winin dröwas aff fatikdom *Bir* 4: *(Dikt)* 254. *ib* 264. romara fräghna ij thy sinne at han hafdhe alt italiam inne *Al* 869. taghar han fra hwat ther war tiit *RK* 1: 2604. — *spörja (till), förspörja (om), få veta (om). med ack.* swa brat the alexandrum fräghna *Al* 4071. — *med prep.* til. ther han ok til hänna fra *Fl* 718. *Fr* 1238. *RK* 1: 3139. — *med pronominaladverb som betecknar en rörelse till ett ställe.* jadus tok skadha ä hwart han fra *Al* 1065.

fräkin? (fräghin?), *adj.* [*Jfr Isl.* frœkinn, frœkn, *hvarifrån detta ord, som dock närmast torde vara hämtadt från Danskan, utan tvifvel härstammar*] *tapper, modig.* frodhe hin fräghne äller hardhe *(jfr* frodi enn fraekni *Flateyjarbók* 1: 27 *o. s. v.) Iv* LXXVI.

fräknotter, *adj.* [*Isl.* freknóttr] *fläckig.* dragonthea är ffräknoth som en orm *(colubro similis maculoso cortice surgit) LB* 8: 41.

fräls (friäls: friälsan *Bir* 1: 296. **frältz),** *adj.* [*Isl.* frjáls] *L.* **1)** *fri (i motsats till träl el. underkufvad).* kallä han frälsan man þräl *SR* 9. köper thu hebreiskan thräll, han skal thiäna thik siäx aar, oc tha siwnda aarith komber, tha skal han fräls fra thik ganga *MB* 1: 334. frälsa manna köt oc tiänaranna *ib* 2: 364. bödh sina swena thaka hona hanum til husfru en hon fräls *(libera)* ware ellir til frillo en hon ofräls ware *Bil* 540. medh frelsum attä mannum ok friþvitum *SR* 6, 13. all frältz hion som riddarom oc swenom oc frälse tilhöra *GS* 28 (1375, *orig.;* frältz hion *här dock snarare* = **frälsis hion**). fri ok frälse *(för* fräls*)* hwar nyte sit *Al* 5387. *Jfr* **ofräls.** **2)** *fri, obunden, obehindrad.* lät mik . . . frälsan fara tel þin *Bu* 142. badho thöm frälsa fara *Bil* 236. *Gr* 261. är gudh aldra skiälikaster oc frälsaster *MB* 1: 32. framgar bönin frälsare mz mere clarhet *Bo* 104. at gudh hafwi friälsan ingang *Bir* 1: 296. **3)** *fri, hafvande frihet (att göra något), berättigad.* ware han fräls at giwa them han wille *MB* 1: 449. **4)** *fri, fritt bestämmande.* hon hafdhe frälsan vilia at wända sik til hulkin wäghin hon vilde *Bir* 1: 48. j sit eghit frälsa siälfwald *ib* 5. swa som hon hafui thär frälst vald til *VKR* 74. — *fri, beroende på fri bestämmelse.* guz thiänist är fräls *Bil* 236. **5)** *fri, befriad (från). med prep.* af. sculu þe fräls warä af þe þyänist *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). *SR* 21. fräls af frestnigom *Bu* 135. *ib* 141. *Bo* 62. *MB* 2: 251, 257. hwilka wi aff nokrom *(för* nokro*)* marka gielle enga ledhes frelssa hafwa wiliom *BSH* 1: 143 (1373). — *med prep.* undan. ma en konunger giwa en man . . . frälsan vndan them laghom han hawer almännelika giwith *MB* 1: 464. — *med prep.* for. frelst landh for hwariom herra *Bil* 707. ij ärin frälse fore allom skat *Al* 1142. **6)** *fri från ansvar el. straff.* gytä þe han ey þär til wnnet, vari fräls *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). **7)** *skattfri; särsk. genom rusttjenst befriad från skatt, åtnjutande frälserätt.* iherusalem skal thz haffua frälzst oc frit . . . oc skal kallas hälgher stadher *(sit sancta et libera) MB* 2: 252. ärkebiscopenom oc allum androm biscopum i rikeno i swerike, oc allom klärkdomenom thöm som sit godz hawa frälzt af alder hafft mz rät *BtRK* 40 (1375). som sich mädh nokor breff frelsa halla willia *BSH* 1: 142 (1373). hawer riddare äller swen barn äffter sik, et äller flere, är þär nokor son af, wari fräls alt þär til han warþer fämptan are gamal *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). *BtRK* 65 (1396). kan . . . någon man som fräls är, sälia sina jordh vtgärdis bondum *GS* 22 (1360). badhe frälsom oc skatbondum *ib* 28 (1375, *orig.*). hwilken frälst will hawa sit godz *ib.* at . . . therra gotz ey aff alder hafde frels warit *BSH* 2: 39 (1396). *ib* 41 (1396). i frälso godze *SD NS* 2: 134 (1409). mit rätta eghit fädherne, frälst af hedhindom *ib* 1: 157 (1402). frälst af nath *ib* 425 (1405). *Jfr* **nadha fräls.** **8)** *fri, ställd till fritt förfogande, öfverlåten till oinskränkt besittning.* än nakar hafdhe swa frälst gotz, at honum ware änkte giwith *MB* 1: 449. är ängin then til swa frälst gotz hawer, vtan gudh siälwer *ib.* dömpdom wi . . . karl philippussoni honum hans fiskewatn frii oc freiss at nyttiä *FH* 3: 10 (1382). antwardhom wi honom thä for:da jordh . . . fria, frälsa ok vmbewaradhe fore allom skat *SD NS* 1: 107 (1402). *ib* 317 (1404). **9)** *frimodig, oförskräckt, glad?* mz frälse röst *KL* 357. *Ansg* 193. — *n.* **frälst,** *adv. skattfritt.* hwar som vtgärdis bonde är oc hawer frälsis jordh mz sine jordh, han ma ey frälst hawa, vthan han hawir thridiungin mera a frälsis jordh än sit äghit *GS* 23 (1360). som frälst hawa þyänt *(på grund af rusttjenst hafva varit fria från skatt) SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*).

frälsa (fralsa *Bu* 491. *pres.* **-ar: frälsä** *SR* 34. **-ir** *MP* 2: 109; **-er** *MB* 2: 282. *imperat.* **frälsa** *Gr* 284. **fräls** *ib (Cod. D)* 381; *MP* 2: 46; *MB* 2: 282. *impf.* **-adhe** *Bil* 112, 865; *Bo* 231; *MP* 2: 109. **-te** *Bu* 76, 207; *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*); *Gr* 284; *MB* 1: 462; *Bir* 3: 344. *part. pret.* **-aþer. -ter),** *v.* [*Isl.* frjálsa *och* frelsa] *L.* **1)** *frälsa, befria, frigöra (från träldom el. fångenskap, från det område hvarest någon hålles i träldom el. fångenskap, från den som håller någon i träldom el. fångenskap o. s. v.).* swa sum gvdh frälste oos, frälsa af hädne oc hädhjndom, sua haffwer oc han þem *(trälarne)* frälsat, oc fyr nämdir konungir med hanum *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). frälsa min son fangen *Bu* 25. iak är frälsaþar fange *ib* 174. — *med prep.* af. þom þu frälste af þräldom *Bu* 76. aff tholkom thräldom frälsir then helghe ande *MP* 2: 109. gudh frälsadhe sanctum petrum badhe aff bandum ok banzsattum manne *Bil* 112. egeas gik nöþoghar at frälsa *(lösgöra, nedtaga)* andream af corse *(venit ut ipsum deponeret) Bu* 141. war herra frälste israels sönir aff egipto *MB* 1: 462. hau (ɔ: christus) frelste os af hanom *(djäfvulen) Bu* 207. nar jak mz minom dödh frälste *(liberavi)* aff hälwite alla mina vtualda män *Bir* 3: 344. — *frälsa, rädda (från det som är ondt el. från den som tillfogar ondt).* hiälp os ok fräls os *MP* 2: 46. ihesus christus þolde döþ a corse . . . at frälsa väruldena mz sino

bloþe *(pro restauratione nostra) Bu* 138. hans höghra hand oc hans hälghe armbir frelsadhe *(salvavit)* os *Bo* 231. — *med prep.* af (ut af). thu som frälser *(liberas)* israel aff allo ondo *MB* 2: 282. the dyra bönin som honum hafdhe förra hulpit oc frälst vt af sua mangom pinom *Pa* 19. *SD* 4: 408 (1335, *afskr.*). *Gr* 284. — *med prep.* fran. frälste þem fra grunne *Bu* 514. han gat eigh frälsat sina dottor fra döþ *ib* 491. — *frälsa, skydda. med prep.* fran. lofuadhe sancto olafuo at han sculde läta göra j hans kirkio eet kors aff silff: en han frelsadhe han . . . fra thöm konunghe *Bil* 865. **2)** *befria (från en afgift). med prep.* for. þa frälsä garþen bryggyzzona firi byjä giäldet ok bakara huset bakarän *SR* 34. **3)** *genom rusttjenst befria från skatt.* fa hon frälsis man, þa frälse han hännä godz med sino *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). frälsä þän allä saman *ib* 477. *BtRK* 66 (1396). **4)** *befria från, undanrödja.* thz han hafdhe frälst thera vanda *Iv* 4703. **5)** *öfverlåta med full besittningsrätt.* tilbinder jak mik . . . herra abram brodhersone . . . thetta goz ok gardh at fri ok frälssa ok hemolt göra for alla thöm ther kunno vppatala *SD NS* 1: 154 (1402).

frälsan, *f.* [*Isl.* frjálsan *och* frelsan] *frälsning. Su* 191.

frälsare, *m.* [*Fnor.* frjálsari] *frälsare.* j dröuilsom leta gerna huar en frälsara *MP* 1: 121. sagdhe til jacobum siäla frelsare *(animarum liberator)*: tak vidh mik til scriptamaal oc bätring *Bil* 165. — *i kristlig mening: menniskornas frälsare.* i dagh är idhir födir frälsare *(salvator) MP* 2: 36. sannir värdhlenne frälsare (helare 2: 37) *ib* 1: 25. som os leddo til varn skapara. frälsara oc atirlösara *Bo* 2. *ib* 88, 93. *KL* 20. *MP* 1: 12. *Bir* 1: 190. *Ber* 202, 273. *Su* 193, 197, 202, 203, 210, 217, 279, 324, 325. *Lg* 67. *LfK* 136.

frälsborin, *adj.* [*Isl.* frjálsborinn *och* frelsborinn] *L. friboren, af adlig börd.* godhe frälsborne män, riddara oc swena *SD NS* 2: 199 (1409). *Jfr* **friborin.**

frälsbref, *n.* = **frälsis bref.** ther pa hafde konungh cristiern gifuit sith fräls breff *FH* 5: 134 (1489).

frälse, *n.* [*Isl.* frelsi] *L.* **1)** *befrielse, frälsning, räddning.* idher til frälse giordhe iak swa *Al* 4233. j dröuilsom leta gerna huar en frälsara ok gifuin hielp älla frälse är sak til at älska frälsaran *MP* 1: 121. af hans godhleek bidha hiälp oc frälse *Bo* 94. nar jak mz minom ddh frälste aff hälwite alla mina vtualda män hulke som värdhe varu thässe atirlössn ok frälse *(redemtione et liberatione) Bir* 3: 344. war herra frälste israels sönir aff egipto, oc teknadhe thz frälse som war herra gaff os allom mz sinom dödh *MB* 1: 462. *Su* 340. fik þän man iam skyt bötar ok frälse af illom gäste *Bu* 205. *MB* 1: 261. **2)** *frihet, fritt stånd el. tillstånd.* hon löste os til frälse aff thräldom *Bil* 351. hwar gudz ande är ther är frelse *MP* 2: 108. frälse oc fridh nyta *MB* 1: 425. *ib* 86. *Al* 6615, 6618. *KL* 182. *Bir* 1: 136, 352, 3: 398. andans frälse *Bo* 117. **3)** *frihet (att följa sin vilja).* lat mit folk lidhught at offra mik mz frälse wtländis *MB* 1: 298. *Bo* 93. *Bir* 1: 203. tha vare jak j mino eghno frälse *ib* 3: 278. **4)** *frälse, frihet från utskylder till kronan (medgifven de andlige samt de jordegare som gjorde rusttjenst), frälserätt.* frälse . . . aff allum aarlikum konunglikum wtskulum ok alaghum *SD* 4: 407 (1335, *nyare afskr.*). hawm wi gywit frälse *ib* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). þiänä for sins oc sinnä syzkenä godz frälse *ib.* þet samä frälse nyutä *ib.* aff enom frälssisman . . . huilkom . . . konung magnus friihet oc frälse gifuit hafthe vppa segh oc hans afkommanda *ib NS* 2: 139 (1409). taker iac thenna förnempda wnga men . . . ij krononne frelsse, them oc thera affödho rät frelsse halda, hafua oe nyta, som andre frelsis men hafua ii rikeno ii suerike *FH* 2: 16 (1396, *nyare afskr.*). at j welie vne oss frälse opa j [1] lithet godz *FM* 414 (1509). at thesse fornempde ey konungsens bref eller bewisning vppa frelse hafdo *BSH* 2: 39 (1396). frelse hawa *ib. ib* 41 (1396). ath alle friborne men skole vt vid terass frälsse *ib* 4: 198 (1495). dömdom wy the for:da jordh . . . wndher frelse blifua *SD NS* 1: 141 (1402). huilkit goz vndir frelse hawer warit aff heedhnom höös *ib* 212 (1403). *ib* 2: 54 (1408). äghodel . . . ther os tilhöre meth rät frälse af aldir *ib* 1: 360 (1404). thesse godz waro krono godz oc esbiörn diekn hafdhe them i frälse *BSH* 2: 63 (1399). domkirkian hafde hona *(jorden)* i frälse *SD NS* 2: 152 (1409). *ib* 154 (1409), 193 (1409), 201 (1409), 203 (1409), 206 (1409), 209 (1409) *o. s. v.* joan haki hawer them *(jordagodsen)* i frälsse *ib* 1: 136 (1402). hafthe thet i wärio i frälsse *ib* 2: 199 (1409). the forscrepna iordher . . . hawa sa länge i frälse warith *ib* 1: 136 (1402). dömpdom wy the for:na tw marc land . . . i rät frelse at bliua vtan allan skat *ib* 2: 139 (1409). thet war wndan skat oc i frälsse gangit *ib* 172 (1409). the skatta jordher oc krononne ingiäld som kommen waro i frälse *BSH* 2: 67 (1399). haftho thet forscrepna markland jordh . . . sua länge i therra wärio haft vnder frälsse *SD NS* 2: 199 (1409). the for:da iordh war olaghlica wndan frälse komin til skat *ib* 184 (1409). the godz . . . som ware gangne fran krunän oc vnder frälse *ib* 1: 417 (1405). *BSH* 2: 42 (1397), 47 (1397). **5)** *rusttjenst (ss grund för skattfrihet), skyldighet till rusttjenst.* vm han forma þet frälsit vppe haldä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). mädhan jac aff alder är swa kranker oc jac ey barn hafuer, ther mit frälse wpe halda, tha scal for:de biörn mik frälse halde *ib NS* 1: 338 (1404). at nakar frälsis man vil vndan frälse ganga *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). viþer frälse skiliäs *ib.* alle the sit frelse kände *RK* 2: 8556. til þäs at þe vndi eno frälse länger warin *(gemensamt njuta skattfrihet på grund af rusttjenst som göres af en enda) SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). **6)** *frälsejord, frälsegods.* the forscrepna iordher ärw gamalt frälsse *SD NS* 1: 136 (1402). *ib* 378 (1404), 386 (1404), 2: 125 (1409), 131 (1409), 137 (1409) *o. s. v.* hwilka jordh jon i häplinge haffdhe bort böt for eth orät frälse *ib* 142 (1409). **7)** *frälse, frälsestånd, frälseklass, adel, de som mot rustningsskyldighet äro fria från utskylder till kronan.* vlff biörnsson war komen aff gamblo ok forno frelse *SD NS* 2: 139 (1409). aff frälsit wille han there gotz winna *RK* 2: 497. *ib* 3: *(sista forts.)* 5166, 5289, *(till. om Chr. II red. B)* 6375. knuth posse mz frälsit är fulth när *RK* 3: 3183. all frältz hion som riddarom oc

swenom oc frälse tilhöra *GS* 28 (1375, *orig.*). rikesens radh oc mene frelsith *BSH* 5: 52 (1505). forwacthendis menige frälsith *ib* 76 (1506). alle thenne gotho män . . . hafdo sik vndan kronanna skat vtan konungx minne eller bref sielwe oloflika til frelse giort *BSH* 2: 38 (1396). *ib* 40 (1396); *i dessa båda ex. skulle dock* frelse *möjl. kunna föras till adj.* **fräls 7.** **8)** *förmånsrätt, privilegium.* med allo frälse þy som alle andre köpstaþa haua, þe som fri torgh haua *SD* 5: 639 (1347). **9)** *trygghet, lugn.* almoganom til fridh och frälse ok sämio inbyrdes *KS* 1 (2, 1). *ib* 5 (11, 6), 6 (14, 7), 8 (20, 9), 11 (28, 12), 12 (29, 13), 16 (40, 17), 40 (103, 42), 56 (141, 61). — *Jfr* **biärgs-, kirkio-, nadha-frälse.** — **frälsis bol (-bool),** *n. L. frälsegård, frälsehemman. SD NS* 2: 244 (1410, *nyare afskr.*). — **frälsis bonde,** *m. frälsebonde, bonde som innehar frälsemans jord. GS* 44 (1437). — **frälsis bref,** *n.* [*Fnor.* frelsisbréf] *frälsebref, bref el. dokument hvarigenom frihet från utskylder till kronan medgifves.* ett gammalt frelssis breff, som konung birgir hadhe gifwet wåldemar ille frelsse opå kaihesniemiböle *SD NS* 2: 243 (1410, *nyare afskr.*). *Jfr* **fräls-bref.** — **frälsis gods (-godhz. frälses gotz L.),** *n. L. frälsegods.* at frälsisgodhzet war bätre än skattagodhzet *SD NS* 2: 70 (1408). — **frälsis hion (-hijon),** *n. L. adelsmans underhafvande.* riddara oc swena oc frälsismän, alla skattabönder oc frälsis hijon *FM* 22 (1389, *nyare afskr.*). *GS* 31 (1380). *Jfr* frältz hion *under* **fräls 1.** — **frälsis iorþ (frälsins iordh** *SD NS* 1: 457 (1405), 2: 203 (1409)**),** *f. L. frälsejord. BSH* 2: 63 (1399). *GS* 23 (1360). fore wara frälsins iordh *SD NS* 1: 457 (1405). *ib* 2: 70 (1408), 138 (1409), 203 (1409). — **frälsis iordha skipte (frelses-),** *n. byte af frälsejord. SD NS* 2: 88 (1409). — **frälsis kona,** *f. L. frälseqvinna, qvinna tillhörande frälseståndet. SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). — **frälsis landboe,** *m.* = **frälsis landbonde.** *GS* 31 (1380). — **frälsis landbonde,** *m. frälsebonde, landbo som innehar frälsemans jord.* af fattigom bondom och frälsis landbondom *GS* 31 (1380). — **frälsis man (frälses-. frälzsis-),** *m.* [*Fdan.* frelsisman] *L. frälseman, den som genom rusttjenst är befriad från skatt för sin jord, man tillhörande frälseståndet.* frälsis man äller kona *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). fa hon frälsis man *ib* 476 (1345, *nyare afskr.*). är þet swa at nokar af bondum vil frälsis man warþä *ib* 477. alle frälsis män sculu til vapnsyn komä *ib.* är frälses mannen gamal äller oför *ib.* at nakar frälsis man vil vndan frälse gangä *ib.* äru flere frälsis män oskilde vit *ib.* huat han war frälses man eller skatta bonde *ib NS* 2: 139 (1409). aff enom frälssisman, som het mathis paualsson, huilkom . . . konung magnus friihet oc frälsse gifuit hafthe vppa segh oc hans afkommanda, meth sino opno brefue oc hängiande incighle *ib* (1409). *FH* 2: 16 (1396, *nyare afskr.*). thesse waro i nämpdinne: knwt bänctsson . . . jäppe störla, frälsis män, . . . erik i skämby . . . joan karlsson, bönder *SD NS* 2: 147 (1409). *ib* 142 (1409), 160 (1409), 174 (1409; *de som i dessa fyra dipl. kallas* frälsis män, *kallas i flere andra urkunder* svena *el.* väpnara). wi alle idhre fatighe vnderdana oc almoghe. frälzsis män. bönder. brytia. oc landboa *BSH* 1: 185 (1386). almoghin aff österlandom meenlika badhe frälzsis män oc bönder *ib* 188 (1386). alla the frälsismän, som byggia oc bo i hans fōghati badhe riddara oc swena *GS* 29 (1375, *orig.*). riddara oc swena alle frälsismän oc skatgilde bönder *VAH* 24: 326 (1377). riddara oc swena oc frälsismän, alla skattabönder oc frälsis hijon *FM* 22 (1389, *nyare afskr.*). friborne oc frälsismen *ib* 53 (1457). *ib* 230 (1505). riddara friborne oc frälssesmän *BtRK* 150 (1442, *orig.*). klärka, frijborne män och frälsismän *ib* 138 (1439). *BSH* 4: 111 (1486). friborna frelssesmen bönder och landbo *ib* 3: 46 (1452). alle friborne frelsesmen som i the len bo *ib.* clercherij, friiborne, frelsesmen, köpstadzmen *BSH* 5: 33 (1505). menige klerchrie, friborne frelssismen, köpstadzmen *ib* 76 (1506). *RK* 3: (*sista forts.*) 5744. thera fornempda biscopa, klerka äller frälsismanna landbo *BtRK* 40 (1375). vpbärie (*för* vpbäre) swo wel sakören aff kerkene landbor och andre frelses mäntz . . . som aff kronenes skatskylleghe bönder *FM* 636 (1515). *Jfr* **frälseman.** — **frälsis qvinna (frelses-),** *f. L. frälseqvinna, qvinna tillhörande frälseståndet. RK* 3: (*sista forts.*) 5197. — **frälsis äghodel (-ägadel),** *m. L.* — **frälsis änkia,** *f. L.*

frälseman, *m.* [*Fdan.* frelseman] = **frälsis man.** *RK* 2: 5927. riddere friborne frälsemen köpstadzmen *BSH* 3: 284 (1470).

frälsgiva, *f. L.*

frälsgivi, *m. L.*

frälsilse, *n. pl. och f.* [*Äldre Dan.* frelselse] *befrielse.* glädhiandis j . . . idhra frälsilse *MB* 2: 168. aldrigh hopp at haffwa til nakor frälsilse *LfK* 119.

frälsirska, *f. befriarinna, frälsarinna.* war tw myn frelsirska fran allan wade *MD* 442.

frälsleker? *m. L. fritt bestämmande, fri disposition el. dispositionsrätt?* sculum wi hanum helsinghborgs hws medh sann frälsleka (*för* -leke) i allum stykkiom ater andwardha vtan alt hinder *BtRK* 32 (1353, *orig.*).

frälslika (frälselika. frälseliga *MB* 2: 250**),** *adv.* **1)** *fritt, obehindradt.* magho frälslikä sökiä allä köpstaþa *SD* 5: 638 (1347). thät mith fornempda godz . . . frilika ok frälslika nyuta ok behalda *BSH* 1: 166 (1376). the skulo frälslika nyta sit *Al* 10325 fläste . . . vidhir fresta äkke at äruodha frälselica til hwars manz helso *Bo* 110. at hon matte frälselika synda a mote mik *Bir* 1: 218. *ib* 296, 320, 3: 193, 468. *MB* 2: 250. **2)** *fritt, frimodigt, öppet.* öpa frelselika ok höght *Bil* 471.

frälsliker (frälseliker), *adj. fri, obehindrad.* for . . . frälselikare gudhelika thinga skodan *Bir* 5: 46.

främadha (*Lg* 220 (*ack. sing. n. el. ack. pl. n.*); *LfK* 70 (*nom. pl. n.*); *Bir* 4: 85 (*nom. pl. m.*). **främade** *RK* 1: 1057 (*nom. sing. m.*), 1159 (*dat. sing. n.*). **främädhe** *Iv* 2400 (*ack. sing. el. pl. n.*). **främäde** *Va* 28 (*ack. pl. n.*). **främede** *Di* 79 (*ack. sing. n.*), 91 (*ack. pl. n.*). **frömadha** *Iv* 164 (*ack. sing. n.*), 3886 (*ack. sing. n.*); *VKR* 37 (*dat. pl.*); *Lg* 535 (*dat. pl.*), 3: 484 (*nom. sing. m. och ack sing. f.*); *MB* 2: 152 (*ack. pl. n.*). **frömadhe** *Ansg* 229 (*nom.*

pl. m.). **frömade** *Va* 36 *(nom. pl. m.)*, 53 *(ack. pl. n.).* **frömäde** *ib* 28 *(ack. pl. n.).* **frömedhe** *Fr* 1018 *(dat. el. ack. n. sing. el. pl.)*, 1518 *(ack. pl. n.); Al* 9735 *(nom. sing. m.).* **frömede** *Di* 61 *(ack. sing. n. el. ack. pl. n.)*, 91 *(ack. sing. n. el. ack. pl. n.).* **frömdhe** *BSH* 5: 175 (1507; *ack. sing. n.*). **främanda** *LfK* 63 *(nom. sing. m.); MB* 2: 73 *(dat. pl.).* **främandha** *Bir* 5: 94 *(ack. sing. m.); MB* 2: 104 *(gen. pl.).* **främmanda** *ib* 23 *(dat. sing. n.).* **främmandha** *LfK* 72 *(nom. pl. m.); Lg* 3: 436 *(ack. pl. m.).* **främandhe** *Su* 81 *(ack. sing. f.).* **främmande** *LfK* 119 *(nom. sing. m.).* **främmandhe** *Su* 81 *(ack. sing. f.).* **främende** *Di* 98 *(nom. sing. m.).* **främmende** *MB* 2: 131 *(nom. sing. m.).* **främonda** *ib* 220 *(gen. pl.).* **frömanda** *ib* 270 *(dat. pl.)*, 309 *(ack. sing. n.).* **frömande** *ib* 258 *(ack. sing. m.)*, 262 *(nom. pl. m.); Bir* 5: 67 *(dat. pl.); RK* 2: 8578 *(ack. pl. n.); Di* 65 *(ack. sing. m.).* **frömende** *Lg* 3: 533 *(dat. sing. n.)*, 544 *(ack. sing. n.)*, 561 *(nom. pl. m.)*, 574 *(ack. sing. f.).* **frömonda** *MB* 2: 293 *(dat. sing. n.)*)**,** *adj.* [*Mnt.* vromede, vrommede, vromde, vromet, vremde] *eg. aflägsen.* **1)** *främmande, som är från el. tillhör ett annat land el. samhälle, en annan ort el. ett annat hem.* iak fan een vägh . . . ther mik ledde til eet frömadha land *Iv* 164. *ib* 2400, 3886. *Fr* 1018, 1518. *RK* 1: 1159, 2: 8578. *Va* 28, 53. *Di* 61, 79, 91. *Lg* 535, 3: 533. *MB* 2: 24, 25, 152, 293. badhe jnlennynge ok frömende *Lg* 3: 561. bodhe han j staden gabaa som en främmende pelagrym *MB* 2: 131. gorgias . . . sampnade sik frömonda sälskap oc giordhe jwdomen mykin skadha *(assumtis advenis frequenter Judæos debellabat) ib* 309. mz främanda gudhom *ib* 73. var han en främade man *RK* 1: 1057. *Ansg* 229. wilia wij . . . göre oss engen wonda for en frömande man *(firir okvnnigs mannz sakir) Di* 65. *ib* 98. *Va* 36. them frömadhamannom *VKR* 37. främadha prästir *Bir* 4: 85. hälga ängla, huilke mz os dagh oc nath wistas oc boo i warom cellom, ey swa som gäste ällar främmandha, wtan sannelika som wara hemes män oc stalbrödher *LfK* 72. hwar osämia är mällan män the som saate skulo saman byggia aff thera osämio margher mon hyggia thz en frömedhe man wil ther til häta tagher thz bort the badhe om thrätta *Al* 9735. **2)** *främmande, tillhörig en annan el. andra. med dat.* all tingh ärw os främadha, ensamber timen hörer os til *LfK* 70. **3)** *aflägsnad (från), skild (från). med prep.* af. at hwar en wari främanda aff hans wälgärningom *LfK* 63. *ib* 119. at wi ey frömande aff idher *(alieni . . . a vobis)* vardhom *MB* 2: 262. iomfrudomin . . . hwilkin af allom thässom for[dom] nödhom är fran skilder ok frömadha *Lg* 3: 484. **4)** *främmande, som icke tillhör el. öfverensstämmer med det som är i fråga, obehörig.* at ey grips hugen j fafängom oc frömande tankom *Bir* 5: 67. — (?) at hafwa wilia til frömadha skörhet *Lg* 3: 484. **5)** *ovanlig.* swa som naghat nyyt höråndes ok frömende *Lg* 3: 544. *ib* 436, 574. i oaarom och frömdhe *(utifrån kommen?)* siwkdom *BSH* 5: 175 (1507).

främadher (främäder. frömadher), *adj.* = **främadha 1.** siik giffua i främäd landh *RK* 3: 3090. han war j frömat landh *MD (S)* 251. han war en främäder man *Va* 18. affläggis all wtspisning . . . vtan the främadhom ther abbatissan siälff wil noghra gönst ellir wördhning göra *VKR* 38 *(kan föras till* **främadha***).*

främbre, *se* **framber.**

främd, *f.* [*Isl.* fremd] *framgång, lycka.* j hans daghum fik cristin [kir]kia främd ok fridh thässa hems *Bil* 561. hawa iordhrikis främd *MB* 1: 253. *ib* 252, 432. til alla wärldinna främd *ib* 44.

främia¹ (främmia: -as *Bir* 4: 93; **-at** *ib* 55. **främmie** *SGGK* 103. *pres.* **främbr** *KS* 31 (80, 33). **främiar** *Su* 169. *impf.* **främde: -dis** *Bir* 3: 370. **främpde** *Fr* 2168. **fremde: -do** *Bil* 732. **främiadhe** *Bo* 81; *refl.* **främiadhes** *Lg* 3: 263. *part. pret.* **främder** *L.* **främter** *GU* 2. *n.* **främt** *L.; Bu* 420; *Bil* 603. **framt** *L.* **främmiat** *Bir* 4: 55. *refl. sup.* **främiäz** *Ber* 270. **främnande** *för* **främiande** *el.* **främiade** *RK* 3: *(sista forts.)* 4307)**,** *v.* [*Isl.* fremja] *L.* **1)** *föra framåt, befordra. eg. och bildl.* promovere, främia *GU* 4. provectus, främter *ib* 2. natskone främia *(promovent)* fötirna *Bir* 3: 143. var väl värt at han främiadhe *(illuc proveheret)* sin enkannelica vin ther som pätar korsfästis ok paulus lutar for swärdheno *Bo* 81. jak haffwir hanom swa mykit främmiat j the sama hälga threfalloghetz kärlek *Bir* 4: 55. **2)** *främja, befordra, hjälpa.* at främia pippinum til thessa hems äro. thy at hans almosor ok offer fremdo hins siäl til himerikis äro *Bil* 732. *Bir* 2: 76, 3: 257. fridha ok främia godha män *KS* 14 (33, 15). han hauer huwdh ok *(trol. för* sum*)* främbr alt hans styrilse *ib* 31 (80, 33). främia the (ɔ: scriptamalin) ok prydha siälina *Bir* 1: 293. *SGGK* 103. *SEG* 120. **3)** *bistå, underhålla.* the sculu mik födha fordha främia oc vppehalda til dödra dagha *SJ* 188 (1449). han sculde hona fordha oc främia i henne liffs tima *ib* 191 (1450). **4)** *få fram, utföra, uträtta, verkställa.* for toko tiberio främia sin vilia *Bu* 150. *Bil* 603. *KS* 5 (11, 5). *Bir* 3: 287. *Fl* 1141. *Fr* 2168. *Iv* 1466. *RK* 1: *(Albr.) s.* 214. läti han framme *(för* främia*)* huat han wil *ib* 1: 1882. vi gatom ängte främt *Bu* 420. skal han try enkannelika huxa ok främia *KS* 12 (29, 13). — *utöfva.* eenfallugheet pläghom wi främia *Al* 6458. — **främia sik,** *gå framåt, framskrida.* främia sik i dygdhomen oc godhom gärninggom *Lg* 3: 277. *Su* 356. — *refl.* **främias,** **1)** *gå framåt, framskrida.* främs thu til höghre thing *KL* 268. troo thik j ingo hafwa främiäz *Ber* 270. *Bir* 1: 349, 3: 370. *Lg* 3: 263. at främmias aff enne dygdh oc j andre *Bir* 4: 93. **2)** *få framgång.* hwi godhe dröuas oc onde främias *Bir* 2: 35. *ib* 3: 464. *Gr (Cod. D)* 382. *MB* 2: 126. at han skuli väl främias *MP* 2: 254. — *opersonl.* skal äntiggia thå fremias, ellar warder missämia ok stridh landa ok manna mellom *KS* 11 (26, 12). **3)** *sättas fram, sättas främst.* vp höghias oc främias *(promoveri, strax förut tolkadt:* föresäthias*)* j bland annor trä *MB* 2: 98. — *Jfr* **forfrämia.**

främia? *f.* främio *trol. för* sämio *MB* 2: 261.

främian, *f. framgång, framskridande, förbättring.* hwat främian wi ther aff haffwom, ällar häloghet *LfK* 145.

främilse, *n. pl.? främjande, framförande, befordran.* promocio, främilse *GU* 4. i mins wärffs främilse *BSH* 5: 40 (1505).

frän, *se* **fran.**

frände (*dat. sing.* **frändo** *för* **-a** *ST* 372. *pl.* **fränder.** *med art.* **frendrene** *Bil* 894. *dat. pl.* **frändrom** *Lg* 3: 525. *gen. pl.* **frända. frändra** *SD NS* 1: 29 (1401). **frendra** *ib* 99 (1402), 431 (1405)), *m.* [*Isl.* frændi] *L. frände, slägting.* medh . . . wara wina oc fränddа raþe *SD* 6: 180 (1350). hänna faþir ok moþer ok frändar *Bu* 9. *ib* 510. *Bil* 125, 740. *Gr* 265. *ST* 372. thz freghnadho hänna nästa frendir *Bil* 894. *Lg* 3: 525. *Jfr* **faþur-, fäþernis-, moþor-, möþernis-frände. — frända flokker,** *m. L.* — **frända skokker,** *m. L.*

frändkona (**fränkona** *L.* **frenkona** *Bil* 893), *f.* [*Isl.* frændkona] *L. qvinlig slägting, fränka. Bil* 893. *Bir* 3: 158. *RK* 1: 1006. *Lg* 32. *Jfr* **fränka.**

frändlingar (**fränlingar**), *m. pl.* [*Jfr Isl.* frændlingr, *m.*] *L. fränder, de som äro i slägt med hvarandra.* stodh swerike wel medhen the fränlinga (*bröderne Philippus och Inge*) radde *PK* 235. mz thenna frendlinga styrde *RK* 1: (*Yngre red. af LRK*) *s.* 281.

frändskaper (**frändzskaper. fränskaper** *L.*), *m. L.* **1)** *ätt.* hwat hälzst släct lothen vppa faller tha vtlethin frändzskapen ther näst hwset (*quancumque tribum sors invenerit, accedet per cognationes suas, et cognatio per domos*) *MB* 2: 18. **2)** *frändskap, slägtskap.* thz ey lata for frendskap wild eller redhuga *RK* 2: 7501.

frändsämi (*KS* 69 (169, 75). **frändzsami** *SD* 5: 606 (1346). **fränzämi** *L.* **fränsämi. fränzimi** *L.* **frändsim** *L.* **fränzim** *L.* **fränsim** *L.*), *f.* [*Isl.* frændsemi] *frändskap, slägtskap.* hwar som döme orätta doma före winskap älla fränsämi *KS* 69 (170, 76). *ib* (169, 75). *SD* 5: 606 (1346). — **frändsämis spiäl** (**fränzämis-. frändzamis-. fränzames-. fränzemis-. fränsemis-. fränsimis-. fräncimis-. frenzsemes spial. fränzämes spiäld. fränzimäs-. fränzömis-. fränzämes späld. fränzimä spial. fränscimä spiäl**), *n. L.*

frändsämia (**fränzsämia**: **-o** *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **fräntzämia**: **-o** *MB* 1: 403), *f. L.* = **frändsämi.** them dughir hwazske frändsämia älla gamal vinskapir *Bo* 129. *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*) *MB* 1: 403. — **frändsämio spiäl** (**fränsämio-** *MP* 1: 318. **fräntzemio-** *MB* 1: 260. **fräntzämio spiäld** *ib* 506. **fränsimio spiäl** *L.* **fränzsama-** *L.* **fräncimma spial** *L.*), *n.* [*Jfr Isl.* frændsemisspell] *L. blodskam. MB* 1: 260, 506. *MP* 1: 318. *ST* 542.

fränka, *f.* [*Fnor.* frænka] *L.* = **frändkona.** *Bo* 125. *SD* 5: 677 (*öfvers. fr.* 1467). *ib NS* 2: 169 (1409), 240 (1409). *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 179. *MB* 2: 208. *Su* 11, 40. *Di* 196, 224, 261.

fränna? *v.?* dömdes lasse henrixson syn fäähärdz lön aff morten helso i riduala innan iij vikur och frännede (*för* fornämde?) morten sin skada igen aff tesse epter[ne] som teris fää haffde giort wppo hans änger *BtFH* 1: 210 (1506).

fräsa (**-te**), *v.* [*Jfr N.* fræsa] *fräsa (af ilska).* the frästo oc ropadho *MD* 189. som et leon fräste han *ib* 194.

fräst (*Iv* 616; *Al* 302, 945, 1302, 8202, 9074, 9900. **frästh** *SO* 23. **frest** *Bu* 20, 491; *Bil* 112, 246, 943; *Iv* 1281; *Al* 8668; *RK* 2: 9467; *Bir* 2: 96. **freest** *Fr* 223; *ST* 501. **frist** *Iv* 2590, 2719, 4571, 5361; *Al* 1008; *Fr* 2570. **friist** *RK* 1: 4409. **freste** (*möjl. att fatta ss pl; i rimslut med* meste) *Fr* 634), *f.* (*Al* 8202) *och m.* (*Iv* 2719, 5361; *Al* 945, 1008, 1302, 9074, 9900; *på de flesta ställen, hvarest ordet förekommer, är genus icke tydligt; någon nom. sing. m. på* **-er** *är ej anträffad*) [*Fgutn.* frest, *f. Isl.* frest, *n. vanl. pl. samt f. Nyisl.* frestr, *m. N.* frest, *m.*] *L.* **1)** *spatium, tidrymd, begränsad el. bestämd tid (inom hvilken något sker el. bör ske).* (doo jn)nan f(äm) dagha frest *Bil* 112. han skulde til the käldo fara . . . innan fiortan natta fräst *Iv* 616. ij fäm dagha frest ma thz ey ske *ib* 1281. *Fr* 223. *SO* 23. om xiij dagha frest *RK* 2: 9467. ij faan än ater ij skamman frist mina fru ok alt thz ij hafuin mist *Iv* 2719. *ib* 5361. *Al* 945, 1302, 9074. iak thänkte at hafwa swa langan fräst (*lång tid på mig, lång lifstid*) *ib* 9900. **2)** *stund.* äpter middaghin ena litla fräst *Al* 8202. *ib* 1008. **3)** *utsträckning, förlängning (i tid).* vm gudh ville gifua mik lifs frest *Bir* 2: 96. *Bil* 246, 796. huath skal mik längre lifsins frist *Iv* 2590, 4571. *Fr* 2570. medhan liffuit haffuer ey lenger friist *RK* 1: 4409. **4)** *anstånd, uppskof.* gaf guþ hanom atta dagha frest tel anzsuara *Bu* 20. *ib* 491. *Bil* 943. — *dröjsmål.* thz war ekke länger fräst *Al* 302. affuäpnto sik for vtan freste *Fr* 634. **5)** *vägsträcka.* foor han thädhan thre milor frest *Al* 8668. — *Jfr* **middags fräst.**

frästmark, *f. och n. L.*

frästning, *f. L.*

fräta (**-er**), *v.* [*Mnt.* vreten] *fräta, förtära.* thätta är madhken som näst gnagher ok altidh fräter *Su* 410. swa som the ther frätas ok vanskas af afwnd *Bo* 160.

frätare, *m. Jfr* **manfrätare.**

frätter? *m.?* [*Jfr Isl.* frétt, *f.*] *underrättelse.* konúng birger fik ther aff en frät at hertogomen war husit lät *RK* 1: 2252.

frö (**fröö** *Bir* 1: 235), *n.* [*Isl.* frjó, fræ] *L.* **1)** *frö.* blomstrit bär . . . frö *Bir* 1: 178. *ib* 235. bölma hawer trighiahandha blomsther oc frö *LB* 5: 81. thäs frö stöt mz vin *ib.* **2)** *rom.* fiskane samanlekande j hafweno vt sända siin frö (*ova*) hulkin som fallande j hafwit göra fruct *Bir* 1: 257. — *Jfr* **bölmo-, dil-, dilla-, dilz-, fänika-, fänikals-, hampo-, hör-, kal-, kattosta-, krassa-, lin-, malyrta-, märke-, märkis-, nätla-, purlöks-, sinap-, sinaps-, syro-, valmogha-, väghbredho-frö.**

frödh (*pl.* **-ir**), *f.* = **frödher.** *Lg* 308. *ST* 356. tag sma twsker oc fröder i kerren *LB* 7: 193.

frödha, *f.* [*Jfr Isl.* froða *och* frauð] *fradga, skum.* hafsins hwadha älla frödha *Bir* 1: 8.

frödhe? (**frydhe. fride. frido. frogde**), *n.* [*Isl.* fræði] *berättelse, exempel.* gyrughe män äre siellan blydhe thy märk här aff ith annath frydhe *MD (S)* 231. arj heet een viis man fride oc qwäda tha kwnne han *MD* 313. han nam ther frogde oc quäde mongh *ib* 314. ryma oc siwnga frido dyr *ib* 350.

frödher (*pl.* **-ir**), *m.* [*Isl.* frauðr] *groda.* födde han en (*ändradt af senare hand till* ena) frödh ok giördhe hanum mönster *Bil* 308. calladhe then delin aff rom latran som tydher a wart mal fiäladher frödher

ib. ST 357. sände gudh the andro plaghona oppa landit, thz waro frödhir *ib* 331. frödde *(för* frödhe*)* ok annor diur *Bir* 1: 65. paddona ok frödhene *ib* 2: 9. *ib* 1: 61, 62, 63, 2: 116, 117, 315, 3: 444. *GO* 1032. *MB* 1: 295, 296, 297, 342, 2: 358. *Su* 163. *LB* 1: 97, 3: 166. *De ex., som anförts från MB* 1: 295, 296, 297, 342, 2: 358; *Bir* 1: 65, 2: 116, 117, 315, 3: 444; *ST* 331; *Su* 163 *kunna föras till* **frödh,** *f.*

frögþ, *se* **fryghþ.**

fröken (frögdeken), *n.* [*Mnt.* vrouwichen] *fröken, prinsessa.* kongen han foldhe sin dotther frögdeken in i lanter holsteten *BSH* 4: 312 (1502).

frökin, *adj. Jfr* **iämfrökin.**

frökorn, *n. L.*

frölimber, *m. L.*

frölön, *f. L.*

frör, *adj.* [*Isl.* frjór]. *Jfr* **ofrör.**

frörot, *f. späd rot?* miodyrt hänna frö rot stöt doger mot ögna wärk *LB* 5: 81.

frösa (*impf.* **-te,** *se* **saman frösa.** *part. pret.* **-ter),** *v.* [*N.* fröysa] *göra frusen, belägga med is.* winterin haffde älwena fröst *RK* 1: 3353. *Jfr* **saman frösa.**

fughl (*Bil* 276, 306; *Bir* 1: 24. **fugl** *MD* 20. **fugul** *Bu* 157. **fugel** *ib* 206. **fughil** *Bil* 112, 806; *GO* 263, 762. **foghil** *KL* 117. **foghl** *el.* **foghil** *förutsättes af formerna:* **foghlin** *KL* 117, 118; **foghla** *ib* 117; *Pa* 4; *Iv* 426; *Bir* 1: 51; *MD* 172 *d*; **foghlom** *KL* 317; *LfK* 141. **fagl** *el.* **fagil** *förutsättes af* **faglom** *Lg* 3: 1. *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* fugl] *L. fogel; äfven i allmh. flygande djur.* vedde han som fughalare fugel *Bu* 206. rymde rasklika. som fughl flughi *Bil* 276. fenix fughl *ib* 306. tha flughu nidher adhughe fughla *MB* 1: 183. thässe fughla äre idher forbudhne *ib* 359. natskäwa, oc alt thz fughla kön som fyra fötir hawer *ib.* alt swart fogla kön *(Cod. A* fyghle 359*) ib (Cod. B)* 561. är han likir enom flygande örn vndir hulkom andre foghla flygha *Bir* 1: 51. the vildha foghla *MD* 172 *d.* fisk fugl oc diur *ib* 20. *Bu* 157. *Bil* 112, 802, 806, 899. *Pa* 4. *MB* 1: 97, 157, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 236, 428. *KS* 2 (4, 2). *GO* 263, 605, 762. *KL* 117, 118, 317, 370. *Bir* 1: 24, 52. *Lg* 3: 1. *LfK* 141. aff thenne sma fugla *(näml. bina)* lära sidher *MD (S)* 268. — *Jfr* **pa-, somar-fughl.** — **fughla dun,** *n. fogeldun. Bir* 1: 227. — **fughla galder,** *m. foglars galande el. sång?* viis man ok spaa aff fughla galdrum *Bil* 111. — **fughla gildri,** *n. L.* — **fughla hamber,** *m. fogelhamn.* (skop sik sielfuan j) fughla ham *Bil* 447. tappadhe han fughla ham *ib.* — **fughla hiärta,** *n. fogelhjärta.* äta . . . färst fughla hiärta *Bir* 2: 241. drikka . . . färst fughla hiärta blodh *ib.* — **fughla kiöt (-köt),** *n. fogelkött. MB* 1: 395. — **fughla-leker,** *m. L.* — **fughla liknilse,** *f. fogelskepnad.* fughla liknilsen war borto *ST* 312. — **fughla pänne,** *m. fogelpenna, fogelfjäder. Su* 37. — **fughla ren (foghla-),** *f. L.* — **fughla sanger,** *m. foglars sång, fogelsång.* thu skalt ey thro oppa fughla sang *ST* 32. — **fughla skari (foghla-),** *m. fogelskara.* sa iak ther een foghla skara *Iv* 430. *Jfr* **fughl skari.** — **fughla ärt,** *f. fogelärt, vicia cracca Lin?* om man faar räfformar oppo fötir eller hender, ta skal man taga fwgla erter oc siwda tom j strand vatn *LB* 7: 289.

fughlare (fughalare. foghlare), *m.* [*Isl.* fuglari] *fogelfängare.* vedde han som fughalare fugel *Bu* 206. blifwa the *(foglarne)* ther faste af thy bikeno ok limeno som foghlarin hawir ther til reet *Bir* 1: 51. ranqualdo fuglara *SD* 4: 370 (1334). *Jfr* **föghlare.**

fughl skari (fogel skari: -a *MD (S)* 304**),** *m. fogelskara. MD (S)* 304. *Jfr* **fughla skari.**

fukt, *f.?* [*Jfr Mnt.* vucht, *adj.*] *rök, ånga.* fwcth och dåm i wäderett stod *RK* 3: *(sista forts.)* 4831.

fuktogher (-igh), *adj.* [*Mnt.* vuchtich] *fuktig.* maghan är kaldh och fuktigh *LB* 7: 169. then fuktogha hiithan *ib* 171. om may manadhen, huilkin som är varm oc fwktigh *ib* 178.

fuktoghet (fuctughet. fuktigheth), *f.* [*Mnt.* vuchticheit] *fukt, fuktighet, vätska.* fwctighet i ögonen *LB* 7: 160. for then groffwa vesko oc fuktoghet som er i brystet *ib* 166. then fwktoghet om natthen er komen aff hoffwdit *ib* 167. tz gör fuktigheth i maghan *ib* 172. then slemmen och fuctughetin varda qwiith *ib* 179.

ful (full *Su* 191. *f.* **ful. fwll** *(i rimslut med* skiwl*) MD* 396. *n. pl.* **ful. full** *Ber* 29. **fwll** *MB* 1: 359**),** *adj.* [*Isl.* fúll] *L. eg. rutten.* **1)** *oren, stinkande.* thro krypir j skiwl oc warder swa fwll som rykande träk *MD* 396. jak slaar ey wht thz fula watn för än jak faar thz rena *GO* 597. *KL* 226. *Al* 2673, 2676. ful sör ok smitan *Bu* 183. thässköns diwr äre fwll oc oreen *MB* 1: 359. hulkins fulo lokt ängin forma at thola *Bir* 1: 71. **2)** *fœdus, ful, stygg.* andra siw köör . . . fwla oc maghra *MB* 1: 236. tha syntis trägardhin mykyt fwl *(deformis)* aff grafwomen *Bir* 3: 65. fik fula sot *Bu* 199. fik bradha banasot fula ok ledha *Bil* 112. han giordhe römska rike fwlt aff faghro *Lg* 307. huath hon *(skriften)* är . . . fagher ella ful *KS* 52 (132, 56). grym ok fwl diur, suåsom äru biorne ok ulua *ib* 29 (72, 31). *Bir* 1: 164. — *ful, simpel, torftig.* thin klädhe ok thine sko varin ey mykyth dyr ok ey mykyt smälik älla full *Ber* 29. **3)** *vilis, låg, ringa, föraktad.* j swa fulo ämbite sattir *Bir* 3: 229. j swa fule änkio *ib* 1: 254. högfärdhwgh ... ful forsmadh och othäk for gudhz asyn *Ber* 113. *ib* 114. *Su* 191. — ful man, *bödel.* aff fulum manne swärdhe halshuggin *Bil* 123. **4)** *(i sedligt hänseende) vederstygglig, skändlig, otillbörlig, oanständig.* fulaste falsare *Bu* 19. *ib* 22, 30. *Bil* 304. gak thu bort thiin fula vätär *Iv* 1122. *MD* 396. lät sik angra fula gärniga *Bu* 130. baþ mik tel fulan last *ib* 136. *ib* 168. släkte wt allan fulan lusta *Bil* 446. ful ok smälek orþ *Bu* 77. *KS* 24 (59, 26). — *liderlig, otuktig.* vänte mina moþor vara sua fula *Bu* 136. draghas til fula quinna hws *Bil* 570. *MB* 1: 370. *ST* 411. til fulan lifnadh *Bil* 574. i fulo huse *ib* 571. — *neslig, vanhederlig.* wilde . . . han döma til fulasta dödh *Bil* 302. bekränkia ällar fwlt göra sith ädhelikhetz nampm *Lg* 3: 291. — *Jfr* **iämful.**

fulakta, *v. fullkomligt hafva för afsigt.* ffulachtendes framdeles kome met större macht *FH* 7: 81 (1509, *afskr.*). *ib* 84 (1510? *afskr.*), 92 (1511, *afskr.*). *FM* 437 (1509), 532 (1511).

fularla, *adv. mycket tidigt.* *ST* 282.

fulbiltogher (-byltoger *BtFH* 1: 149 (1506); **-byltogher: -byltogh** *ib* 180 (1507), 212 (1507)), *adj. fullkomligt el. alldeles biltog.* dömdes til en ful biltogher *BtFH* 1: 146 (1506). *ib* 149 (1506), 167 (1508), 180 (1507), 212 (1507).

fulbleka (-adhe), *till fullo bleka, göra fullkomligt hvit.* som . . . twaddhe sin klädhe oc fulblekadhe *(dealbaverunt)* them j lambsens blodhe *MB* 2: 344.

fulblöter, *adj. mycket mjuk.* *Al* 1452.

fulboa (full-), *adj. fullt besuten.* ingen skattebonde köpe mera godz, än han kan wara fullboa *(för -bola?)* pa *GS* 44 (1437).

fulbola (fullbola. fullbole), *adj. fullt besuten.* ingen bondhe skal mera skattagotz köpa . . . än som tolf owildughe män . . . tykkir ath han . . . ma wara fullbola vppa *GS* 54 (1459). the som ey hafwa the skattegårda som the äre fullbole på *ib* 61 (1483). *Jfr* **fulboa.**

fulbordh (fulbort *SJ* 322 (1465). **fuldburdh. fulbyrdh),** *n.?* [*Mnt.* vulbort] *samtycke, bifall.* thu skalt ey til skörhet radh ellir fulbordh gifwa *ST* 411. *ib* 32, 200, 202, 429. ja, sampthykkio ok fulbordh tilgifwande *SD NS* 1: 93 (1402). mädh samptykto radhe oc aldra wara godhuilia oc fulbordh *BSH* 1: 185 (1386). *ib* 188 (1386), 196 (1387), 198 (1387). meth minom godhwilia oc warra nästa frända ja oc fulbordhe *SD NS* 1: 132 (1402). mädh samthykto radhe oc fulbordh wina oc frända *ib* 170 (1402, *gammal afskr.*). mädh wina oc nästa frända samtykkio ok fulbordh *ib* 2: 235 (1409, *nyare afskr.*). mz radzsins fulbordh *SO* 30. *ib* 47, 61. *TS* 19. ath thetta war fwlkompne wilie och fwlbordh är *SD NS* 2: 63 (1408). — *bekräftelse, stadfästelse.* til alla thessa fornempda stykke fulbyrdh ok vitnilsse *BSH* 1: 166 (1376). at i them fornempda jeppa idhan godhuilia oc kärleek oc fulbordh gifuen . . . til thetta fornempda lagmansdöme *ib* 185 (1386). *ib* 188 (1386). emoth swodann wora stadhfestilse oc fuldburdh *FH* 1: 41 (1458, *nyare afskr.*).

fulbordha? *adj.* [*Jfr Isl.* fullborða] *bekräftad, faststäld, giltig.* thet stadfester iak nw meth thässo mino opno brewe ok gör thet maktught, fulbordha *(för -at?)* ok gilt *SD NS* 1: 675 (1407).

fulbordha (fulburda: -ade *BSH* 3: 298 (1471). **fuldburdha: -om** *FH* 1: 40 (1458). **-ar, -adhe, -adher.** *impf.* **fulbordhe** *L. pres. refl. konj.* **fulbordhis** *Bir* 4: 112), *v.* [*Mnt.* vulborden] *L.* **1)** *fullborda, bringa till fullbordan el. fullkomlighet.* fullbordat ärinde *(perfectam rem)* wil gudh mz tik göra *MB* 2: 164. nar sancta petronilla war fulbordhat i gudz räddogha *Lg* 331. **2)** *fullborda, uppfylla.* tha som alt war fulbordhat, ther aff mik war scriffuat *Su* 196. **3)** *gilla, bekräfta.* fulbordhar jac oc stadhfestir mädhir mino ja oc godhom vilia alt thät min herra konung albrict honum a mina oc minna barna väghna oc vara arfua, swasom var rättir formyndare sakt oc vnt hauer *BSH* 1: 198 (1387). *ib* 199, 3: 298 (1471). calmar daghtingan fulborda *RK* 2: 4601. aff allom . . . ranzachat oc samthykt, fulbordhat oc stadhfest *VKR* 46. *ib* 55, 56. *Bir* 4: 111, 112, 115, 5: 109, 111. *SO* 30, 47, 72. *FH* 1: 40 (1458, *nyare afskr.*). thz dikta skälen, wtrönilsen pröffwar oc kärlekxsins makt fulbordar at thu mykit sörgde *Su* 211. willia thet fulborda medh theres eedh *BtFH* 1: 75 (1469). *ib* 121 (1461, *nyare afskr.*). — *bekräfta öfverlåtelsen af, med laga formaliteter öfverlåta.* hona *(jorden)* fastfara oc fulbordha . . . klostreno til äuärdhelica ägho *SD NS* 2: 355 (1411). — *förklara för visst.* ffulbordadho the at all the thing som the sama persone teedh waro haffua warit aff enkannelike thäs hälgha anda nadh *Bir* 4: 4. — *refl.*

fulbordhas, *fullbordas, uppfyllas, gå i fullbordan el. uppfyllelse.* at min ordh ey skuli kwnna fwlbordas äller fulkompnas *MB* 2: 153. *Lg* 292. — *Jfr* **ofulbordhadher.**

fulbordhan, *f.* **1)** *fullbordan.* offradhe han templens vigilsens offer oc thes fulbordans *(consummationis)* *MB* 2: 284. *Su* 199, 337. kärleken är ändhe oc fulbordhan til all lagh *LfK* 50. **2)** *fullbordande, fullgörande, verkställande.* til hans testaments fulbordhan *SD NS* 1: 545 (1406). i alla dygdha fulbordhan *Ber* 243. *PM* 30. **3)** *samtycke, bifall.* vtan wara oc wars capituli wilia oc fulbordhan *BSH* 2: 36 (1396). meth godhwilia och fulbordhan mynna barna oc arffua *SD NS* 1: 160 (1402). *ib* 303 (1403, *gammal afskr.*). *FH* 3: 96 (1447), 5: 33 (1465). **4)** *bekräftelse.* til mere wisso fulbordhan och tygh thessa forscreffna ärinde *SD NS* 1: 233 (1403). til mere wisso, stadhfestilse och fulbordhan thessa forscreffna ordha och artikla *ib* 300 (1403). allom thessom ärindom til mere wisso oc witnisbyrdh fulbordhan oc stadhfestilse *VKR* 56. mz kirkionna formanna makt oc fulbordan *Bir* 4: 102. *ib* 104. *LfK* 3.

fulbordhe? *m.? bekräftelse, stadfästelse.* til thässins brefs mere visso oc fulbordha *SD NS* 2: 111 (1409).

fulbordhelika, *adv. fullkomligt.* *Su* 112, 140, 204, 240. *Lg* 3: 712.

fulbordheliker (-likin. -liken), *adj. fullkomlig.* alt war goth oc fulbordelikit *Su* 58. *ib* 19, 82, 97, 104, 204, 243, 266, 321. fwlbordeliken lydhna *LfK* 26.

fulbordhelikhet, *f. fullkomlighet, fullkomlig kraft.* thz liffsens wathn som swa wardher giorth aff them haffwer fwlbordelikheth j en pwnct göra sina gerning *LB* 9: 94.

fulbordher, *adj. fullkomlig.* som fulbordhe waro i gudhz kärleke *Su* 4. *ib* 84, 293, 362. *Lg* 291.

fulbordhilse, *n. pl.* **1)** *fullkomlighet.* aldra tingha fulbordilse *(perfectiones)* wthgaa aff högxta guddomsins walde *Su* 23. **2)** *bekräftelse, stadfästelse.* vppa . . . konung ericks tröst ok fulbordhilse *FH* 2: 128 (1441).

fulbordhin (-bordhen), *adj. fullkomlig.* at thu är ey än fulbordhin j kärlekenom *Su* 288. san oc fulbordhen dygdh *LfK* 131.

fulbordhogher, *adj.* [*Jfr Mnt.* vulbordich] *fullkomlig.* *Bir* 5: 105. *LfK* 257.

fulbradher, *adj.* — *n.* **fulbrat,** *adv. mycket snart, mycket hastigt.* *Al* 9680. *RK* 2: 3301.

fulbradhlika (ful bradeliga), *adv. mycket snart.* *RK* 2: 7401.

fulbredher, *adj. mycket bred, mycket vid.* thit wälde wardher tho ful breet *Al* 7620.

fulbrodhir, *m.* [*Äldre Dan.* fuldbroder. *Jfr Nht.* vollbruder] *helbroder.* *SJ* 357 (1469).

fulbränder, *adj. fullkomligt bränd.* är han *(blodet)* ful brändher *LB* 5: 293.

fulbyghþer, *adj. färdigbygd.* för än kirkiän äller koren af förnäfndu klostre varþer fulbygder *SD* 5: 562 (1346).

fulbyr (full-), *m. L.*

fulder (fuller. folder: follan *VML II. M.* 26: 10; **follän** *UplL. Ä.* 8: 1; **follom** *Bil* 267; **folla** *SJ* 301 (1462), 302 (1462). *superl.* **fuldaster: -om** *Su* 46**),** *adj.* [*Isl.* fullr] *L.* **1)** *full, uppfyld.* nutin är altidh ful ok änkte är tompt j hänne *Bir* 1: 330. tha hon *(kyrkan)* er full *RK* 1: 1195. — *med gen.* vndhirs fulle *Bil* 351. fullast aldra dygdha *(virtutum plenissima) Bir* 4: 227. — *med dat.* skötum fuller som jghulkuttir mz borstum *Bil* 479. — *med prep.* af. mz stuppadhum follom bwk aff alzskons födhu *Bil* 267. han war ä fulder aff wiin oc mat *Al* 6941. hans howodh är fult aff wiin *Iv* 539; *med afs. på de tre sista ex. jfr* **5.** aff diäwlskap war han all innan ful *Bil* 479. *Al* 51. the boken . . . är al ful af minom syndom scrifwadh *KL* 319. — *med prep.* mädh. til effron starkastan stadh . . . fullan mz alla köns hedhningom grymom oc starkom *MB* 2: 317. som . . . fwl var mz kärlek *Bo* 3. *ib* 175. *VKR* II. *Lg* 41. heel maria full mz nadh *ib* 31. war iak *(Jungfru Maria)* ful mz them hälgha anda *Bir* 1: 330. **2)** *full, hel.* i skulin ey taka laxatiuam mananom fullom *LB* 3: 115. hon är XVIII aara fulla gamul *VKR* 7, 44. ey fulla xij ara gamol *ST* 247. han hafdhe ey ful tiwghu aar *Fr* 1335. ey ful try aar *RK* 2: 7128. thz stod ey fulla daga iij *ib* 7134. — *full, fullkomlig, fullständig.* full wappn hawa sik till wärn *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*), 638 (1347). mädh fullum wappnum iwer land rijdhä *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). eet fult par kläþä *ib* 563 (1346). hawi fullan staþuä *ib* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). gywom wi þem tolf . . . fult wald ok makt af vara veghnä *ib* 5: 606 (1346). *ib* 567 (1346). þe hawin ok fullan warn dom *ib* 606 (1346). han huxa medh fulle forakt *KS* 10 (25, 11). thz är ful rätvisa haua fullan hugh ok wilia ängom skadha *ib* 26 (65, 28). rätte thz medh fulla hand *ib* (66, 28). siþan han fik fulla visso *Bu* 24. þu hafþe . . . ful skäl *ib* 79. biblia sighar alt fult vt af vars härra prädikan *ib* 72. kendis ware wel betalet til fulla nögiä *SJ* 357 (1469). *ib* 302 (1462). — (?) han war fulder som ilder knös *Iv (Cod. B)* 257. — *fulltalig.* swa at näfnden se ä full *SD* 5: 481 (1345, *nyare afskr.*). a fwllo ok satto thinge *ib NS* 2: 29 (1408, *nyare afskr; kanske snarare att föra till* **3**). — til fulz, *till fullo, fullkomligt.* thz kan ängin til fulz at tala *Al* 1383. *ST* 420, 450. *Lg* 3: 242, 500, 513. — til fullo (til fulla), *d. s.* iak kunne thz ey til fullo skrifua *Iv* 1563. — *i fullbordan.* skal hans vili til fulla gaa *RK* 1: 3394. **3)** *fullkomlig, verklig.* annames fore full broder *SO* 146. fulder þyuwer *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). snattäre ok e fuldär þiuuär *SR* 41. þät är ful skenä *ib* 53. ffelte the xii i nämpnde sotto mattis person warsanoia til en ful man dräpere *BtFH* 1: 133 (1506). for waar ful ok openbarlik brut *FH* 3: 5 (1353). for sit retta folla köpp *SJ* 301 (1462). gifuer iak fulla makt oc gör fulmäktughan häradzhöfdingian i sama skiplaghi for:da ärkebiscop henrike . . . thässa iordh . . . fastfara *SD NS* 1: 109 (1402). skulu the for rördhe sändebudh hafwa oc thäslikis fullamakt aff oss at antwardha idher . . . gotland *BSH* 3: 8 (1449). **4)** *full, fullgiltig, fullgod, tillräcklig.* wissa thet medh mångom ok fullum skälum *KS* 10 (24, 11). wärdher thät pröwät till hans mädh fullum skiälum *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 466, 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 377. þer til at thettä se fult oc fast *ib* 298 (1344). therrä witne medh fullan edzstaf her vppa gawo *BSH* 2: 39 (1396). *ib* 41 (1396), 46 (1397), 51 (1397), 54 (1397). i gotha pänningä, som i swerikä nv fore fullä geuä oc gengä ärä *SD NS* 1: 62 (1401). i gothä penningä, som i swerike nw for fullä gangä *ib.* sagdhe them for fult wara at döpas j siälfsins blodhe *Bil* 537. saalt haffua . . . fore fä ok fulla öra *SD NS* 1: 58 (1401, *gammal afskr.*); *jfr* **fulörar.** hafwa salt fore fää ok fullä päninga *ib* 106 (1402). halfdelen skal han köpä af honum fore fult wärþ *SD* 5: 637 (1347). — *n. abs. fullt motsvarande, full ersättning el. betalning.* taki fult firi sit arwþi *SD* 5: 637 (1347). x folt fult for theris hade *RK* 2: 8926. kennis iak . . . mik af henne . . . vpburit hawa fult fore tyo march päninga, i them werdhom som mik fullelika wäl anögher *SD NS* 1: 162 (1402). huilkit for:da wthnäs salde pedher . . . fore fulth beskedhelikom manne kortymma *FH* 2: 45 (1418). at thet war ey laghlika skipt äller fwlt mote fullo giffwit *SD NS* 2: 154 (1409). *ib* 172 (1409), 193 (1409). at fult är gen fullo frälst j schat swa at hwargen kronona ingeldh minschas *FH* 2: 53 (1421). *ib* 49 (1419). fläste sagþo fult vara telbuþet *Bu* 155. — giva fult, *godtgöra.* þär skal han giua hanum fult firi *SD* 5: 637 (1347). giua huariom fult for möþo *Bu* 185. — *försona, umgälla.* fult gaff han fore thera kiiff *RK* 1: 3279. — göra ful, *fullgöra.* mik tykkes ekke göra myn tiänest fwl, wtan jak warer eder i thet som skadeliget är *BSH* 5: 305 (1508). *ib* 138 (1507), 332 (1508). — göra fult (fult göra), *satisfacere. a) betala, godtgöra, ersätta, försona. med dat. el. i dess ställe ack.* kännis jak . . . mik gelskyldughan . . . fäm mark ok tiwgho i swadana panninga, som en ma göra then annan fult meth *SD NS* 2: 359 (1411). honom fwlt göra for þen *SD* 6: 170 (1350). scal han göre fult fore drengen *SO* 150. ath for:ne her swanthä skal fwlt göris och wederfaris epter hans breffwis vtwisning och jnnähaallilsä *HSH* 19: 49 (1505). at them skal fultgöris allä the breff som han nw haffwer om for:nä kaasth täring skadhä och omak *ib* 50. hwat hanom bruste at gardhen ey giorde fult fore thet skulle förnempde folmer sökia vppa her pedher van waters erffwingia *SJ* 267 (1457). lowadhe abbadissonne at göra fult for hänna jngift *KL* 67. för thässa ena godh gärninghena . . . formaghom wi honom aldre fult göra *Bo* 342. *Bir* 1: 364. fult göra thom som the haua orättelica skadha giort *ib* 2: 41. *ib* 334, 3: 52. *ST* 429. giordhe fult for thz han hafdhe röwat *KL* 6. at gudhi göra fult for sina syndir *Bir* 2: 49. for manga synde ffor hulka mannenom är omöghelikit at fwlt göra j thässo liueno

ib 3: 218. *ib* 1: 54, 2: 205, 3: 459. *MP* 1: 98. swa som thu syndade j allom thinom limom. swa skalt thu fult göra j allom thinom limom *Bir* 1: 9. *ib* 88. *b) tillfredsställa. med dat. el. i dess ställe ack.* af thy älla ok af andro thera fult göra naturinne meer än fäm thusand fatikt folk *Bo* 134. *Su* 336. haffwe giorth war äre sa fulth som en annan *BSH* 5: 220 (1507). ath göra sin äre fulth, som dande swena bör ath göra *ib* 272 (1508). han giorde honum fulth *RK* 3: 2606. — *med prep.* for. fult göra for kötzens widher thorpt *Ber* 235. *c) fullgöra. med ack.* han schall syth bräde ey vpslaa för än han all companijs reth haffuer fult giort *SO* 152. at jac wille göra eder herredöme breff fult *BSH* 5: 423 (1510). ath han wille göre then dell fwlth, i hanom tilbwdit haffwe *ib* 317 (1508). ath han then deell fwlth och fasth göre skwlle, i hanom tilbwde *ib.* at swodan dagtingen motte fultgöres paa wore sido *ib* 18 (1504). thet hans naade wel görä kalmarne recessen fwlth *ib* 4: 266 (1501). til at fulborda stadfesta oc fultgöra calmarna dechtingan oc recesser *ib* 105 (1484). naar then dechtingan oc recesser . . . är swa fultfölgdt oc fultgiort i sina articla oc innehallilsse *ib.* ath thennä contracth och foreningh ickä bliffwer swaa haallen och fwltgiordh som forescriffwit staar *HSH* 19: 24 (1504). atj nw thetta forbwnd fult gören *FM* 125 (1501). — *med underförstådt obj.* han war swa aldrogher man . . . thet han giordhe tha fult for *(tjenstgjorde för, representerade)* sin fadher badhe a thingom oc stämpnom *SD NS* 2: 227 (1409). *d) till fullo motsvara. med prep.* for. sua got mynt at fyrä mark suensk göra fult fore en fullwightoghan engliskan nobel *FH* 2: 93 (1432). *ib* 70 (1430), 100 (1434), 133 (1442). *e) göra fullgodt arbete, visa sig vara fullgod?* pröffua hans gerning om han fultgöra kan aff sith embet som hanom viderbör *SO* 80. *ib* 81. xxx (30) mine swener med häst oc harnisk, som mich hopes fult skule göre for gode *(visa sig vara fullgode)* karle *BSH* 5: 45 (1505). — *Jfr* **fulgöra.** **5)** *fullproppad af mat, öfvermätt.* ät tik mättan ok ey fullan *KS* 24 (58, 25). the *(flugorna)* äru nu alla fulla ok mätta *ib* 42 (108, 45). — *fullproppad af mat och dryck. Al* 6117. — *fullt mättad, fullt tillfredsställd (med afseende på mat och dryck el. i allmänhet det hvartill begäret lockar).* i wilin aldre wardhe fulle . . . i wilin ä haffwa meer oc meer *Al* 6953. — *ebrius, full, drucken.* mädhan han är ful *Iv* 541. fulder oc drukkin han hwar dagh sat *Al* 6942. *MB* 2: 167. — (?) [ath] the sina fienda ey fulla halla *MD (S)* 241. — *n.* **fult,** *adv.* **1)** *fullt, fullständigt.* sighia . . . af allom guz apostolis . . . ok förstt af sancto petro fult ok fulkumleka *Bu* 99. hwilca päninga swmmo ther vi kännomps os fult oc fast vpburet hafua *SD NS* 1: 11 (1401). tha war then flota fult bygder ther *RK* 2: 1179. **2)** *helt, mycket. vid ett adj. el. adv.* här sitia thesse siw discipuli fult gladhi *Bo* 240. honom thykkir ilt fult söt vara *Bir* 2: 314. *Al* 3972. eeth fulth stoorth breff *RK* 3: 379. mith liiff takir fult snart een ända *ST* 27. *ib* 326. *RK* 2: 1043, 2186, 2370, 3: 414. fylte them mz jordh fult brad *ib* 2: 2196. thz toldhe han alt fwlt gerna *MD* 46. tha gaffuo sik mange fult ille *RK* 2: 7112. *ib* 7574. thz fäste la thz bergh fult nära *Fr* 261. — *Jfr* **aldin-, anger-, arvodhis-, blodh-, brädhis-, brädsko-, byrdhis-, delo-, diäfla-, diävuls-, drafls-, dvalu-, dyghþa-, eter-, flärþa-, fryghþa-, fäghrinda-, genom-, grena-, gälda-, hads-, harm-, harms-, hat-, hats-, hägoma-, ilhärdsko-, ilzko-, isa-, ivir-, iäm-, kif-, kiöt-, kärleks-, käro-, lagh-, lasta-, lätis-, mödho-, nadha-, odyghdha-, ondsko-, ordh-, ordha-, othylda-, plagho-, qvidho-, rop-, sigher-, siuk-, sorgh-, storm-, sukka-, svalgh-, svik-, svika-, symns-, synda-, tara-, tungo-, thräk-, thräks-, thrätto-, vatn-, vredhis-, vädher-, värks-, älskogha-, äro-fulder.**

fuldiärver, *se* **foldiärver.**

fuldolder (full döldher), *adj. mycket dold, mycket hemlig.* ther stämplas togh full döldh tingh *RK* 3: 127.

fuldragha (full-), *v.* [*Fdan.* fulddrage] **1)** *fullborda, stadfästa.* thet iordha skiptet wardh ey i therra liifdagha äpter landz laghum fuldraghet oc stadfäst *SD NS* 2: 426 (1411). **2)** *utföra, verkställa.* at det i alle matto saa fulldragas oc fullkomnas skal *BtRK* 62 (1397). *ib* 126 (1438, *orig.*), 188 (1455), 189.

fuldristogher, *adj. mycket dristig. MB* 2: 259.

fuldriva (full-), *v.* [*Fdan.* fulddrive] *genomdrifva, uträtta.* fulldreff . . . thet konung erich . . . wardt . . . kester til fullmäcktigh konung *BtRK* 117 (1436).

fuldygdheliker, *adj. mycket utmärkt.* erses konung ful dygdhelik loot han byggia mädher makt (ful dygdhelik *kan dock fattas äfven ss adv., sål. ss stående för* ful dygdhelika) *Al* 9550.

fuldägheliker (-däghliker), *adj. fullt el. fullkomligt vacker. MB* 1: 101.

fulfagher, *adj. mycket fager, mycket vacker.* mz ful faghrom skara *Al* 2426. *RK* 2: 9037. en ful fagher qwinno fwnd *Al* 5442.

fulfal, *adj.?* man skal ecke halla sin fyendhe for fulfal *BSH* 5: 589 (1517).

fulfang, *n. L.*

fulfar (*pl.* **fulfaa** *RK* 2: 276, 9250), *adj.* — *pl. ganska få. RK* 2: 276, 9250.

fulfaster (full-), *adj.* — *n. adv.* **1)** *mycket fast, mycket kraftigt.* the *(portarne)* ära fullfast ther fore hängde *Al* 4027. läste han tornit ful fast *RK* 1: 4052. slog fwlfast på både hende *ib* 3: *(sista forts.)* 4848. **2)** *ganska mycket.* alexander vndra ok loo ful fast *Al* 1539. **3)** *mycket fort. Al* 9532.

fulfeter, *adj. mycket fet. MB* 1: 236.

fulflytande, *part. adj. ymnigt flödande.* en ful flytande käldha *Bir* 1: 173.

fulfoter (*ack.* **fwlfott**), *m.* — i fulfot, *i hack och häl.* jag foldhe honum epther allan then dag i fwlfott epther mz hwg och slag *RK* 3: *(sista forts.)* 4704.

fulfylghia (fulfölghia. fultfölgia. fulfilghia. fulfölia. fulfölie. fwlfölye. fullfylie. folfölgia: -fölgd *SJ* 261 (1457); **-fölgdher** *ib* 64 (1436). **folfölgie.** *pres.* **-ir.** *impf.* **-dhe. fwlfolde** *RK* 3: *(sista forts.)* 5381. **fulfolde: -is** *SD NS* 2: 406 (1411). *part. pret.* **-dher. folfulgdher: -dha** *SD NS*

2: 431 (1411). *n.* **fulfylkt** *SJ* 6 (1422)), *v.* [*Fnor.* fullfylgja] *L.* **1)** *sequi, fullkomligt följa, efterfölja, följa, rätta sig efter, efterlefva. med dat. el. ack.* thän som . . . mz gärningom fulfölgher mina fotha spoor *Su* 36. kropsens giri allaledhis fulfölіandhe *ib* 16. om thu fulfölgher *(secutus fueris)* thinne tiänirskos ordhom *MB* 2: 164. alla the thenna hälga book lärdom läsa, scriffua, ffulfölghia oc androm läre *Su* 376. **2)** *exsequi, sätta i verket, verkställa, utföra.* at alle skullo thz förstaa oc fulfölgia, at männene skulu wara formän oc radhande j synom hwsom *MB* 2: 181. at fulfölghia sit radh *Bo* 160. fulfölgdhe fadhirsins vilia *ib* 184. fulfölghia sit ämbite *Bir* 5: 98. at fulfölghia hans budh *SD NS* 2: 284 (1410). *Bir* 3: 407, 4: 13. *RK* 2: 4637, 4856. *VKR* 10. *MB* 2: 202, 269, 322, 323, 325. *SO* 206. fulfölie thetta forscriffne testamenth *FH* 6: 70 (1486). naar then dechtingan oc recesser . . . är swa fultfölgdt oc fultgiort i sina articla oc innehallilsse *BSH* 4: 105 (1484). — *visa vara verksam el. lefvande?* thina hardasta pino aminnilse är . . . badhe mz ordhom oc gerningom fulfölgiande *Su* 219. **3)** *följa, följa efter, komma efter, (sedan) infinna sig.* o huat rädhelikin asyn stranga domarens mik nw närwarandis wm räddoghan oc genstan fulfölghiande *(venturus)* mz wtrönilsom *Su* 249. **4)** *insequi, persequi, prosequi, förfölja. med dat. el. ack.* fulfölgdo the alle hedhningomen *MB* 2: 261. fwlfölghen . . . wara fiända *ib* 29. *ib* 5, 63, 92, 137, 226, 235, 244, 252, 255, 278. *RK* 3: 64, 1395. — *med prep.* äptir. fulfölgde äpther honom *MB* 2: 274. **5)** *prosequi, persequi, vidare följa, fullfölja, fortsätta. med dat.* thy fulfölghia oc thz wtuidha *Bo* 15. — *med ack.* byria nu til af vphofweno at thänkia gudz pino oc fulfölgh *(prosequere)* hona sidhan alt wt ij ändan *Bo* 183. fulfölghia *(prosequuntur)* the hundane thrättelica sin falso käromaal *ib* 193. folfölgie thet taal *BSH* 3: 173 (1466). at fullfylie then bygning *ib* 5: 45 (1505). fulfölghe then förnögningh helge hemmingh i gode betalningh, som fornempde frw ingeborgh begynnedhe göre *FM* 400 (1509). sanhetena vt letandis aff läre fädherna diktan oc henne fulfölgiandis *(vidare framställande med)* stäkre talan *MB* 2: 285. — *med inf.* konungen fulfölgde at strida pa triphonem *MB* 2: 276. *Su* 35. — *abs. RK* 3: *(sista forts.)* 5381. **6)** *persequi, fullfölja, beifra.* capitenaren fwlfölye the sakena före gardz mästarans dom *PM* 31. som . . . monghe walzwerke brukat, som landzfogten jan mykelsson och niels mölnare skulle clagha och fulfylgia *BSH* 5: 490 (1511). **7)** *utkräfva.* fulfölgh thz sidhan atir aff honom mz rät *ST* 492. thera rätt wäria oc fulfölghia *PfN* 135. **8)** *bekräfta, stadfästa (ett köp).* tha thätta köpit stafgadhis a soknastämpno . . . ok fulfoldis mädh fastom *SD NS* 2: 406 (1411). köpit var rättelika oc laghlika giort oc äpter allom landzlaghom fulfölght *FH* 3: 27 (1442). — *bekräfta öfverlåtelsen af, med laga formaliteter öfverlåta.* fulfilgh thetta herre meth allom landz laghom *SD NS* 2: 302 (1410). at han maghe lata fasta oc epter landz laghom fulfölgiä a wara wäghna siäx öresland iord . . . fran os oc fran warom ärfuom oc vnder hälgä kors prebendo *ib* 1: 23 (1401, *gammal afskr.*). thet sama godzsit . . . for:da herra laurens wlfsoni fastfara oc fäst wppa gifua oc meth allom rät fulfölia *ib* 2: 369 (1411). thenna samma jordh är vpbodhon . . . oc hembudhon nästom frändom, laghstanden oc altinges folfulgdha *(för* -fulgdh*)* som war stads räth vth wisar *ib* 2: 431 (1411). thätta forscrifna ärffue war arnd van bummellens panther, hulkin han laglіgha mädh allom stadzrät fulfylkt haffde *SJ* 6 (1422). *ib* 64 (1436), 261 (1457).

fulfylghiare (fulfölgiare. fulfölgare. ffulfölіare), *m.* **1)** *efterföljare.* gudz lagha fulfölgiare *MB* 2: 289. **2)** *verkställare.* satto os ok mäktadho os till fulfölghiara sins testamentz som aa latino kallas exequtores *BYH* 1: 184 (1380). myt testamentz fulfölіare *FH* 6: 69 (1486). **3)** *förföljare.* rymmande wndan ffulfölgaran *Su* 299.

fulfylghilse (fulfölgilse), *n.* **1)** *följande, efterföljande.* budar innerlika hugxsualilsenna fulfölgilse *Su* 173. **2)** *utförande, verkställande. Su* 105, 240.

fulför (-föör), *adj.* **1)** *fullt i stånd, fullt duglig.* fulföre män til stridh *MB* 1: 384. *ib* 114. **2)** *fullt tillräcklig.* eyg skulu oc färre syster jnledhas än ath the seen fulfööra *(sufficientes)* til sit ämbite *VKR* 75.

fulföra, *v.* [*Isl.* fullfœra. *Mnt.* vulvoren] *L.* **1)** *utföra, verkställa, fullborda.* bödh hanum fulföra thz han burdhe *Bil* 274. *ib* 214. **2)** *bevisa.* þät fulföres mz hälghom vitnom *Bu* 16. *ib* 100. *Bil* 267, 354. *ST* 47. gita thz a mik fulfört at jak hauer nokra sakir giort *RK* 1: 2440.

fulganga, *v. gå full tid.* hon haffde fulgangit mz sit barn *Lg* 3: 372.

fulgilder (fol-), *adj. L.*

fulgiärna (-gärna *Iv* 543, 1525. **-gerna** *ST* 209), *adv. mycket gärna. Iv* 543, 1525. *ST* 209.

fulgladher, *adj.* [*Isl.* fullglaðr] *mycket glad. RK* 2: 3180, 8842.

fulgodher (full-), *adj.* [*Isl.* fullgóðr] **1)** *fullgod, tillräckligt god.* är han . . . bätre än thu oc flere andre som sik lata vara fulgodha *Bo* 40. the warä godhä och ey ful godhä *Pa (Tungulus)* 37. *MB* 1: 71, 101. mz fulgodh skäl *Fl* 1887. *Iv* 2703. *Fr* 2888. *GO* 482. **2)** *mycket god.* han var een rätare ful godh *Fr* 3127. ther är fullgott at byggia *MD* 391.

fulgrön (-gröön), *adj. fullt grön, alldeles grön.* kom en drake skeen ful gröön *Al* 274.

fulgärþ (full-), *f.* [*Jfr Fnor.* fullgerð] *helgärd, full gärd el. utskyld; äfven sammanfattning af ett visst antal bönder som förenade skola erlägga hela beloppet af en gärd. BtFH* 1: 317 (1413, *Joh. Bures utdrag*). the fämtan marc som wpa wohr *(för* hwor*)* fulgiärth warä lachtä *SD NS* 1: 247 (1403, *nyare afskr.*). af hwar fulgiärth *ib.* — **fulgärþa bondi (fulgärdis-),** *m. L.*

fulgör, *adj.* [*Isl.* fullgerr] *fullkomlig, fullvuxen, försigkommen.* staar oc teer sik stadhughan swa som fulgöran man *Bo* 2.

fulgöra (fwld-), *v.* [*Isl.* fullgera] **1)** *fullgöra, utföra, stå fast vid, hålla.* thet medh liff och makt störkia och fwlgöra *BSH* 5: 175 (1507). offwerwäygendis then recess oc contracth . . . hwre hwn

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—84.
SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.
SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.
SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.
SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.
Smål L Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.
SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.
ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.
Stads L Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.
Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.
TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.
TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.
TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.
Upl L Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.
Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.
VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.
VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.
VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.
VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841.
VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.
ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR*; efter vers citeras *Al, Fl, Fr, Iv, RK,* då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:

Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn.* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn.* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 205 sp. 2 r. 4 nedifr. eft. **dulghadrap,** till.: **dulsbot (dyls-),** *f. L.*
" 206 " 2 " 9 uppifr. näst frf. **dust** insätt: **dust, duster,** *se* **diost, dioster.**
" 216 " 1 " 3—6 " *förtaga — ib* 253. utgår.
" " " " " 9 " näst frf. **döva,** *f.* insätt: **döva,** *v.* [*Fdan.* døve. *Mnt.* douwen, dowen] *smälta (mat). LB* 7: 253. — *befordra smältningen af (mat). LB* 7: 170. — *Jfr* **fordöva.**
" 225 " 2 " 30 " eft. 582. till.: — **at ens,** *endast. PK* 221.
" 234 " 2 " 8 " eft. *L.* till.: **falz mal,** *n.* [*Fdan.* faldsmaal] *ansvar för förseelse, skyldighet att betala böter. GS* 55 (1462, *orig.*).
" 240 " 2 " 9 nedifr. eft. *afskr.*). till.: omnes res meas. færændæhaghur *SD* 4: 105 (1329). *Jfr* **hava,** *f.*
" 250 " 1 " 28 " näst frf. **filspan** insätt: **filning (fiilnyngh),** *f. filspån, raspspån. LB* 7: 33.
" " " " " 24 " läs: **filte,** *n. skada, förfång. Jfr Tegel, Gustaf I:s Krön.* 1: 313.
Sid. 259 sp. 2 r. 3 uppifr. näst frf. **flinskalloter** insätt: **flima,** *v. begabba. MD* 428.
" 264 " 2 " 22 " näst frf. **fodherhäster** insätt: **foþerfä,** *n. L.*
" 264 " 2 " 30 " näst frf. **fodherladha** insätt: **fodherkorn,** *n. foderkorn, fodersäd. BSH* 3: 145 (1463?), 146 (1463?).
" 266 " 2 " 23 nedifr. näst frf. **foghl** insätt: **foghatmalt,** *n. malt som i skatt lemnas åt fogden. BSH* 3: 146 (1463?).
" 267 " 2 " 3 " läs: 8: 41.
" " " " " 2 " näst frf. **folsterson,** insätt: **folsterrike,** *n. fosterland. BSH* 3: 298 (1471).
" 271 " 2 " 16 " läs: **föreqvadha.**
" 279 " 1 " 24 uppifr. eft. *v.* till.: *L.*
" 290 " 2 " 6 " eft. vorlôf] till.: *L.*
" 298 " 2 " 20 nedifr. näst frf. **forsaghþer** insätt: **fors,** *n.* [*Isl.* fors] *våldsamhet. FH* 1: 184 (1497, *gammal afskr.*).
" 313 " 1 " 18 " eft. 63. till.: — *betäcka med schabrak. Bo* 165. *RK* 1: 819, 1586.
" 344 " 1 " 6 uppifr. läs: *nyare afskr.*

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills:

Flores och Blanzeflor.
Sanct Patriks-Sagan.
Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.
Vadstena Kloster-Reglor.
Herr Ivan Lejon-Riddaren. (Fullständig i 3 häften.)
Namnlös och Valentin.
Ett Forn-Svenskt Legendarium. (Fullständigt i 11 häften.)
Konung Erik XIV:des Krönika.
Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. (Fullständiga i 6 häften.)
Sagan om Didrik af Bern. (Fullständig i 3 häften.)
Hertig Fredrik af Normandie.
Konung Alexander. (Fullständig i 3 häften.)
Skrå-Ordningar. (Med fyra plancher.)
Heliga Birgittas Uppenbarelser. (Fullständiga i 11 häften.)
Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. } (I ett
Legenden om Gregorius af Armenien. } band.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)
Helige Bernhards Skrifter. (Fullständiga i 2 häften.)
Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. (Fullständiga i 7 häften.)
Suso, Gudeliga Snilles Väckare. (Fullständig i 3 häften.)
Själens Tröst. (Fullständig i 4 häften.)
Skrifter till läsning för klosterfolk. (Fullständiga i 2 häften.)
Gersons bok om djefvulens frestelse. (Facsimile.)
Klosterläsning. (Fullständig i 3 häften.)
Svenska Medeltids-Postillor. (Del. 1, 2.)
Gersons Lärdom huru man skall dö. (Facsimile.)
Svenska Medeltids Dikter och Rim. (Fullständiga i 3 häften.)
Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)
Läke- och Örte-Böcker. (Fullständiga i 3 häften.)
Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket. (Häft. 1—5.)

Dessa arbeten utgåfvos fördelade i häften sålunda:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (slutet).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11(slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutad).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afslutade).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—9. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).

Mera har ej utkommit intill Januari 1887.

Pris för köpare 10 kronor.

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 92, 93.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

SJETTE OCH SJUNDE HÄFTET.

LUND 1887.
AKTIEBOLAGET FREDRIK BERLINGS BOKTRYCKERI OCH STILGJUTERI.

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.
Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 173—260.
AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.
Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.
BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Lignell. 1851—52.
BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.
Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg.*
Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.
BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.
Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.
BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.
BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.
BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Konglige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.
Bu Codex Bureanus. Se *Lg.*
BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.
DD Diplomatarium Dalecarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.
Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.
EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.
Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.
FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.
Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.
Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.
Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.
GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.
Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.
GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.
Hels L Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.
Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849.
JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.
KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.
Kr LL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.
KS En nyttigh bok om Konnunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.
LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—10. 1883 86.
LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.
Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.
Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.
Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845.
MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.
MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.
MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.
MK Marias klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska.
MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.
OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—215.
Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.
PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.
PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.
PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.
RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.
SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

best fwlgiöris skulle *FM* 458 (1510, *samt. afskr.*). ath fwlgiöre oc endelige beslutthe om een aff the iij articlä *ib.* mädhen vore fwlmäctige vore til handlinghe met hanss nade oc fwldgiordhe then recess *ib.* **2)** *fullgöra, uppfylla, betala.* skal fulgöris och vederfaris effter hans breffwis vtwisningh och lwdilse *HSH* 19: 26 (1504). — *part. pret.* **fulgiordher,** *fullt färdig. Di* 75. — *Jfr* göra ful *och* göra fult *under* **fulder 4.**

fulgörilse, *f.?* [*Äldre Dan.* fuldgørelse] *tillfyllestgörelse.* atirlösa til äwärdhelika äro mz sinne fullo bättring oc fulgörilse the siälana *Bir* 4: *(Dikt)* 237.

fulgörla (fulgiölä), *adv.* [*Isl.* fullgerla] *mycket noga, mycket väl.* fulgörla mynnes han mik *RK* 1: 3865. takin hans fulgörla vara *Iv* 3934. *Fr* 560. alexander thz fulgörla fan *Al* 572. fulgörla kende honom the *RK* 2: 6095. *ST* 406. — *tillräckligt väl.* jek [weith] ath jek dö skal tho weith jek ey fulgiölä *(ej så noga)* nar *MD* 19.

fulhalda, *v. fullkomligt hålla el. iakttaga.* ath thet wordher thöm ffulhaldet *SJ* 401 (1473).

fulhardhelika, *adv. mycket fast.* ful hardhelika sthodho the *Al* 5372.

fulhardher (foolharþär. full harder), *adj.* **1)** *mycket hård el styf?* jord som foolharþär *(för* foolharþ*)* är *SR* 1. **2)** *mycket fast.* stodhe full harde *RK* 3: 2288. **3)** *mycket hård, mycket svår.* them tykthe then leken war fwll hårdher *RK* 3: *(sista forts.)* 6000. — *n.* **fulhart,** *adv. mycket hårdt el. tungt.* soff ful hart *RK* 2: 6038.

fulhedherlika (full- *Al* 9826. **ful hedherlik),** *adv. med all heder, mycket ståtligt.* lot them iordha ful hedherlik *Al* 5408. *ib* 9826.

fulhelbryghdho (fulhelbrigda), *adj. fullkomligt frisk. Lg* 3: 375.

fulhet (-heet), *f. fullhet.* snillenna fulheet *Su* 179.

fulhet (-heet *Su* 17**),** *f.* **1)** *ruttenhet, förruttnelse, det som är ruttet.* bort tager all fwlhetin oc rotman *LB* 7: 232. **2)** *fulhet.* huilka all annor glädhi widherliknat är häldher sörgh än glädhi . . . all fäghrindh *(näml. är)* fulhet *LfK* 127. **3)** *ringhet, uselhet. Su* 17.

fulhughadher (-hogader: -hogade *BSH* 5: 146 (1507)**),** *adj.* [*Isl.* fullhugaðr] *mycket modig.* fulhugadhe ok diärfwe swa som riddara *Bir* 1: 163. *ib* 2: 172. *BSH* 5: 146 (1507). nagra tröstoga ok fulhugxadha *(troligen för* fulhughadha*)* men *LfK* 255.

fulhugsa (-hugxa. -huxa), *v.* **1)** *fullt tänka, fullt uttänka, fullt utgrunda.* forma ok engin fulhuxa *(excogitare)* the krononna· fäghrind *Bir* 4: 273. **2)** *fullkomligt ämna el. bestämma sig för.* hwilkit iudas hafdhe tha fulhugxat göra *MP* 2: 6. — *part. pret.* **fulhugsadher,** *fullt tänkande, förståndig?* badh thöm faa sik nagra tröstoga ok fulhugxadha *(troligen för* fulhughadha*)* men *LfK* 255.

fulhvass, *adj. mycket hvass.* iärn kroka the fulhwasse äre *MD* 197. thera klöör hafdho ful hwast grip *Al* 9586.

fulhälde? (fulhälle), *f.? hjälp, bistånd, skydd?* at eders herredöme werdoges wilye wara mich swo til fulhälle, som eder herredöme war for:de werdog fader *BSH* 5: 40 (1505).

fulhänder, *adj. med fulla händer?* the gingo ther til ful henda *RK* 2: 1284.

fulhärdhogher (-ugher), *adj.* **1)** *mycket hård, mycket sträng?* forstodho han fulhärdughan *Bil* 300. **2)** *mycket, fast.* hon bleff oc stadogh oc fulhärdogh i alle ödhmywkt *Lg* 3: 651.

fulhögher, *adj. mycket hög.* et fulhöght trä *Al* 7565. — *n. adv. mycket högt, mycket högljudt.* swarar honum fulhöght *Al* 2231.

fulika, *se* **fullika.**

fulilder, *adj. mycket svår. RK* 1: 2308.

fulilla (ful ille *RK* 2: 4649. **ful ylla** *ib* 9220**),** *adv.* [*Isl.* fullilla] *mycket illa. RK* 2: 4649, 9220.

fulinnerlika (ful innirlik), *adv. mycket noga.* bidher thz ful innirlik vakta än vatnith vnfärghar sik *Fl* 1120.

fuliämerliker (-likin), *adj. mycket jämmerlig, mycket ömklig.* et fuliämirlikit mordh *Al* 3377.

fuliämn, *adj.* — *n.* **fuliämt (full iempth),** *adv. alldeles jämt.* leggia thenne råmerke full iempth oc liike *RK* 1: *(Yngre red. af LRK)* s. 273.

fulkater, *adj.* [*Isl.* fullkátr] *mycket munter. RK* 2: 6140.

fulkoma (folcoma *Bu* 18. **fulkuma** *ib* 185. *pres.* **-ir: fulkomis** *KS* 73 (178, 80). **-ar: fulkoma** *ib* 17 (44, 18), 68 (167, 74). *impf.* **fulkom** *Iv* CXVIII. **-adhe** *Bil* 254. *part. pret.* **-in,** *se* **fulkomin. -adher: -äđ** *VGL* IV 16: 11**),** *v.* [*Isl.* fullkoma. *Jfr Mnt.* vulkomen] *L.* **1)** *fullborda, fullända.* klostrenu. þer vi . . . skulum byggyä oc altzþinges fulcomä *SD* 5: 562 (1346). **2)** *bringa till fullbordan el. utförande, fullborda, uppfylla, verkställa.* äru thön lagh dödh ok fåfäng, ther ängin är then thön forda ok fulkoma, medh dom ok liwandes åthävom *KS* 68 (167, 74). fylghia ok fulkuma allan hans vilia *Bu* 185. han vil folcoma för sina iaat *ib* 18. at halda. styrkiä, oc göma vskad oc fulkoma al fornäfnd stökke *SD* 5: 568 (1346). *Bil* 254. *KS* 73 (178, 80). *KL* 136. fulkom sith martirium *Iv* CXVIII. — (?) gudh sieluer han giuer ok fulkoma dyghd mannenom *KS* 17 (44, 18). **3)** *fylla, lemna ss fyllnad, ytterligare gifva.* byndom wi oss baþen oc hwart varra särdelis . . . til at fulcomä skulä oc tilläggiä swa mykit goþz som þer til räkker, oc afaat är *SD* 5: 564 (1346).

fulkomilsa (folkommilsa), *f. stadfästelse. Jfr* **lagha fulkomilsa.**

fulkomilse (-else *L.* **fullkomelse. fulkumilse** *SD* 5: 568 (1346). **fulkummilse** *KS* 51 (129, 55), 52 (131, 56)**),** *n. pl.? L.* **1)** *fullkomnande, utbildning.* torf mannen mäst i sinne yngzko mere styrilse ok fulkummilse til sina skiäla än til sin lekama *KS* 51 (129, 55). *ib* 52 (131, 56). **2)** *fyllande, uppnående.* tijl fullkomelse maghanda ara thera *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). **3)** *fullbordande, uppfyllande, utförande.* til fulkomilse alla fornäfndä stökke *SD* 5: 566 (1346). **4)** *stadfästelse, bekräftande.* til sanna vitnysbyrþ oc fulkumilse aldrä förnäfndä þingä *SD* 5: 568 (1346).

fulkomin (fulkommin. fulkumin. folkomin. folkamen), *p. adj.* [*eg. part. pret. af* **fulkoma.** *Isl.* fullkominn. *Jfr Mnt.* vulkomen] *L. fullkomlig, fullt utvecklad, fulländad.* folkomin baþe at viti ok

valde *Bu* 61. fulkumin ii trone *ib* 183. — *fullkomlig, egande alla (el. många) goda egenskaper, fri från brist el. fel.* waar herra ensamen, han är swa fulkomen, at han är alt oc hawer alla dygdher oc krapta i enne dygdh, oc enom krapt *MB* 1: 78. hwar then som fulkomin är han hafwir fulkomlikhetz dygdh af thik *Bir* 1: 173. thes ödhmiukare at the fulcompnare äru *Bo* 89. þera fulkomna lifwärne *KL* 183. — *fullkomlig, fullständig, fullt motsvarande sitt begrepp, som finnes i högsta möjliga (el. i hög) grad.* fulcomna bötir *Bil* 329. fulcommit hop *Bo* 219. hafwa fulkommin vilia til wärldinna *Bir* 1: 153. the ware her vm . . . well atskild till en folkamen ende *SJ* 300 (1462). mz fulkompne skalka snille *Al* 10100. fulkompnare plaghor *MB* 1: 300. — *n.* **fulkomit,** *adv. mycket.* fulcommit stora gärninga *Bo* 31. *ST* 436, 505. fulcommit gärna *Bo* 23. *ib* 54, 164, 221. skynda nw fulkomith epter israels sonom at fanga them *MB* 1: 315. — *Jfr* **iäm-, o-fulkomin** *samt* **fulkomnin.**

fulkomlika (**fulkomplika** *Bir* 1: 42, 117. **fultkomplika** *SD NS* 2: 190 (1409). **fulkomliga** *RK* 2: 5621. **fulkompliga** *MB* 2: 139. **fulkumlika** *KS* 18 (46, 20). **fulcomleka** *Bu* 49. **fulkumleka** *ib* 6, 99, 102. **folcomlica** *Bo* 254. **folkomplica** *Bir* 3: 342. **fwlkomlikan** *PM* L. **ffultkompligan** *SO* 163. **fulkomlighen** *BSH* 4: 249 (1500); *FM* 125 (1501). **fulkomalika** *Bil* 329. **fulkompmelige** *BSH* 3: 79 (1454). *komp.* **fulkomplikare** *VKR* IV. *superl.* **fulkomplikasta** *Bir* 4: 4. **fulkomplika** *och andra former med* **-mpl-** *torde hafva utgått från* **fulkompnlika** *o. s. v. och alltså med afs. på uppkomsten snarare vara att hänföra till* **fulkomnelika**), *adv.* [*Isl.* fullkomliga. *Jfr Mnt.* vulkomeliken] **1)** *fullständigt, fullkomligt.* sua som fulkumleka scriuas ii biblia *Bu* 6. *ib* 49, 99, 102. *KS* 18 (46, 20). *Bo* 254. ängin teer them fulkomplika hwat the skulu göra *Bir* 1: 117. at fulkomplika neka ok af sighias sinom eghnom vilia *ib* 42. the siäl som folcomlica älska varn herra ihesum *Bo* 254. *Bir* 1: 267. *RK* 2: 5621. *MB* 2: 139. *PM* L. *SO* 163. *FM* 125 (1501). til hon war fulkomalika gudhlic *Bil* 329. wardha aldra fulkomplikasta *(perfectissime)* qwik oc stark *Bir* 4: 4. — *fullkomligt, väl.* fik hon swa fulkompnit maal ath hon taladhe fulkomplikare än swa alroghom barnom är naturlikit at tala *VKR* IV. — *fullständigt, helt och hållet, till slut.* lätin mik vara mädh nadum at höra fulkomlika *(ad perfectum)* gudz thiänist *Bil* 887. **2)** *nog.* gato ey fulkomlica vndrat thz the hafdho ey förra set *Bil* 846. **3)** *med eftertryck, med allvar.* är ey atenast äruodhande fulkomlika *(efficaciter)* vtantil *Bir* 1: 293. foruare them fulkomplica aff sinom siäla wadha *ib* 3: 342.

fulkomliker (**fulkompliker. fulkomlikin. fulkomplikin. fulkomalikin** *(f.) Lg* 329. **fulkomeligen** *(ack. sing. m.) SO* 191. **fulkomligh. folkomliker: -lica** *Bir* 2: 18. **fulkompliker, fulkomplikin,** *som torde hafva uppkommit af* **fulkompnliker, fulkompnlikin,** *snarare att hänföra till* **fulkomneliker**), *adj.* **1)** *fullkomlig, egande alla (el. många) goda egenskaper, fri från brist el. fel.* til hon war fulkomalikin oc gudhlic *(rättadt från* fulkomalika gudhlic*) Lg* 329. fulkomlikit lifwerne *KL* 183. — *fullkomlig, fullständig, fullt motsvarande sitt begrepp, som finnes i högsta möjliga (el. i hög) grad.* til fulkomligha skäla *SD NS* 1: 44 (1401). fulkomplikin idhrughe *Bir* 1: 338. haua folkomlica astundan *ib* 2: 18. fulkomplicare atirhald *ib* 177. *Lg* 44, 90. **2)** *fullkomlig, verklig, i besittning af fulla rättigheter och skyldigheter.* samtyckias for een fulkomeligen companijs broder *SO* 191. — *Jfr* **ofulkomliker.**

fulkomlikhet (**fulkomplikhet** *Bir* 3: 319; **-hetin** *ib* 231. **fulcomplikhet** *ib* 2: 301. **fulkomplighet** *ib* 4: 67. *gen.* **fulkomlikhetz** *ib* 1: 173. *med art.* **fulcomlikhetzsins** *Bo* 31. *Formerna med* **-mpl-** *torde hafva uppkommit af* **fulkompnlikhet** *o. s. v. och alltså snarare böra föras till* **fulkomnelikhet**), *f. (dock på anf. st. i gen. sing. med artikelns form i m. el. n.) fullkomlighet.* vara komin til höxsta oc vansamasto fulcomlikhetzsins trappo *Bo* 31. ledhis til enna nya fulcomlikhet *ib* 180. *ib* 56, 73. *KL* 257, 343. *Bir* 1: 173, 293, 371, 2: 80, 301, 3: 231, 319, 4: 67. *VKR* 46. *Jfr* **ofulkomlikhet.**

fulkomna (**fulkompna. fulcumna. folkompna. folcompna: folcompnas** *KL* 322. **-ar, -aþe, -aþer.** *impf. pl.* **fulcomnoþo** *Bu* 129), *v. L.* **1)** *fullkomna, fullborda.* siþan þär var kirkian ok cristnan fulcumnaþ *Bu* 183. *Lg* 94. — *göra fullkomlig.* folkompnande vilian j godho *Bir* 2: 216. **2)** *fulländа, bringa till slut, fullborda, tillryggalägga.* nar siw aar varo fulcompnadh *Bo* 19. sidhan atta dagha varo fulkompnadhe fran ihesu födzlo dagh *MP* 1: 31. **3)** *fullborda, uppfylla, fullgöra, verkställa.* iak fulkompnadhe vm mina pino al the thingh som spadh waro af mik *Bir* 1: 254. som all thera withne sannadhe ok spadom fulkompnadhe *Bil* 83. fulkompnadhe sina akt ok jättan *ib* 833. äptir iudhanna laghum hulkin han ville fulkompna *MP* 1: 31. fulcomna alla rätuisona *Bo* 38. han fulkomnaþe sina fasto *Bu* 135. tha the hafdho thz oquemelica mordh fulkompnat *Bil* 850. fulkomna sin oquämelika lusta *KL* 51. gat ey fulkompnat sin onda vilia *ib.* än tho at han sin wilia ey fulkompnadhe *MEG (red. A)* 56. *ib (red. B)* 61. *EG* 65. smälikasto ämbite . . . hwilkin han fulkompnadhe at mykle aatvakt *KL* 252. hafdhe . . . fulkompnat alla the gärninga *MP* 2: 101. huar som takr til at göra tuå syslor i sändr, han fulkomna huargha tera wäl *KS* 55 (139, 59). fulcomnoþo mz þöm cristendom *(eos baptizaverunt) Bu* 129. iohannes fulcomnaþe þät mz guz iartignom *ib* 152. fulkompnande mz gerninginne thz iak predicadhe *Bir* 1: 121. *ib* 252. *Bo* 233. thetta skal iak . . . vppa thän fornempda dagh fulkompna ok göra *BSH* 1: 166 (1376). tiänaren fulkompnadhe thz honom budhit war *Lg* 3: 65. *RK* 3: *(sista forts.)* 5261, 5517. **4)** *stadfästa, bekräfta.* thessa fornempda gafuo fulkompnar iac j dagh *BYH* 1: 182 (1378). *ib* 183. — *stadfästa, befästa (någon i hans ställning).* är then sami min vin som valdir vardhir tha vardhir han fulkompnadhir oc stadhfästir *Bir* 2: 261. *ib* 4: *(Avt)* 185. — *gifva stadfästelse el. fastställelse åt, gifva bestämmelse om antagandet af.* hanom var guz namn giuit . . . þöm eigh at spurþom som fulcomnaþo *(Bil:* pläghadho stadfästa 964*)* heþna guþa *Bu* 150. **5)** *bevisa.* fulkomnande *(affirmans)* at

ihesus christus är sandär gudh *(för* gudhz*)* son *KL* 149. kan tz ey fulkompna *SO* 79. gitär þätt . . . pröwätt oc fulkompnatt in till eens tweggiä eller þriggiä *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). **6)** *göra.* fulkompnar *(efficit)* han raskan til gudz hedhir *Bir* 3: 374 *(troligen beror dock ordets bruk på detta ställe af orätt öfversättning).* — *part. pret.* **fulkomnadher,** *fullkomlig.* fulkomnadhir *(completus)* wärldinna älskoghe *Bir* 1: 154. til hwilkit jak hänne fulkomnadhan godhuilia fangit haffuer *SD* 6: 168 *(öfvers. fr.* 1441*).* — *refl.* **fulkomnas,** *fullkomnas, uppfyllas, gå i fullbordan el. uppfyllelse.* tha fulcompnadhis thz som ysayas propheta sagdhe af honom *Bo* 194. *KL* 322. *MB* 2: 153. — *fullbordas, utföras.* tå fulkomnas huat uitna i sin naturlik skipilse *(secundum naturam unumquodque verficitur)* tå huatna gör sina syslo *KS* 54 (138, 59).

fulkomnadher (fulkompnadhir. *ack.* **-adh. -at),** *m.* [*Fnor.* fullkomnaðr] **1)** *fullhet, fullkomlighet.* thit blygha samuit j hulko manzlikz visdoms fulkompnadhir är *Bir* 3: 314. thz hon moghi faa til sin fulkompnadh i alla dygdha fulbordhan *Ber* 243. *Su* 147, 402. **2)** *fullbordande, utförande.* ath . . . merkelikin ärinde vppa taghis til fulkompnat *Bir* 5: 133. — *Jfr* **ofulkomnadher.**

fulkomnan (fulkompnan), *f.* **1)** *fulländning.* j loflikom ända ok fulkomnan *Bir* 1: 303. aldra dygdanna ändhe oc fulkompnan *LfK* 130. — *fullkomlighet.* skinande mz alla dygdha fulkompnan *Lg* 3: 40. **2)** *fullbordande, fullgörande, utförande.* effectus, fulkomnan *GU* 5. atirsände sändebudhana til dyoclecianum toma vtan sins ärindis fulcomnan *Gr* 286. vm alla minna budhordha fulkompnan *Bir* 1: 303. *Su* 169, 191, 322.

fulkomnelika (fulkompnelika. fulkompneligha *BSH* 3: 154 (1464, *samt. afskr.*); *Gers Frest* 48. **folkomneka** *för* **folkomneleka** *el.* **-lika** *SD NS* 1: 38 (1401)**),** *adv. fullkomligt, till fullo.* som a gudh trodo ok fulkompnelika prädikadho hona *(näml. tron) Bil* 895. *MB* 1: 107, 143, 178. *MP* 1: 151. *Lg* 3: 70. *Gers Frest* 48. *BSH* 3: 154 (1464, *samt. afskr.*). hauer mik betalat x lödhogha mark päninga folkomneka äpte minom vilia *SD NS* 1: 38 (1401). *Jfr* **iämfulkomnelika** *samt* **fulkomlika.**

fulkomneliker (fulkompneliker: -lika *SD NS* 1: 94 (1402). **fulcompnelig: -ligasta** *Lg* 3: 571**),** *adj. fullkomlig. SD NS* 1: 94 (1402). *Su* 156. *Lg* 3: 571. *Jfr* **fulkomliker.**

fulkomnelikhet (fwlkompnelighet. fulkompnlikhet. *gen.* **fulkomnelikhetz** *Su* 36, 112. *med art.* **fwlkompnelighetzsins** *Lg* 3: 70**),** *f. (dock på anf. st. i gen. sing. med artikelns form i m. el. n.)* **1)** *fullkomlighet. Su* 36, 112. at han skwlle giiffwa allom fwlkompnelighetzsins effterdömilse *Lg* 3: 70. **2)** *laglig bekräftelse? laga formaliteter?* the *(godsen)* warre thinglysd oc skaftförd efter swerikis laghum mz the fulkompnlikhet som ther bör til wara *HSH* 17: 63 (1380). — *Jfr* **fulkomlikhet.**

fulkomnilse (fulkompnilse. folkompnilse *Bir* 2: 42, 216. **fulkumnilsee),** *n. pl. och f.* **1)** *fulländning, fullkomnande, fullkomlighet.* hulkit . . . gar vmkringh som cirkil til thes thz kombir til fulkomnilse *Bir* 1: 274. swa som titillin är glosadha ordha fulkompnilse swa är gudz ordh aldra thinga fulkomnilse *ib* 249. kärleksins fulkomnilse *ib* 339. fadhorin hulkin som är alla thinga ophoff ok fulcompnilse *ib* 3: 449. thessin dygdhin hon är een fulkompnilse til alla andra dygdhir *VKR* 17. skällikhetin är dygdhanna modhir oc fulcomnilsanna ändelykt *Bo* 138. hwart thing faar alla sina fulkompnilse äpter sinne natwro *MB* 1: 126. *KL* 185. *Bo* 45. *Bil* 596. *MB* 1: 57, 78. *MP* 2: 102. *Bir* 1: 311, 348, 388, 2: 42, 52, 62, 216, 296, 3: 322, 448. *Ber* 85. *Su* 350, 392, 456. **2)** *fullbordande, fullbordan, uppfyllande, uppfyllelse.* min ordh . . . skulu swa som thrängia sik til fulkompnilsa *Bir* 1: 210. ey hafdho the (ɔ: ordhin) fulkomnilse för än iak fulkompnadhe vm mina pino al the thingh som spadh waro af mik *ib* 254. til sina böna fulkompnilse *ib* 2: 101. for . . . rätuisona fulkompnilse *ib* 280. — *fullbordande, uträttande.* godhra gerninga fulkomnilse *KL* 106. hafdhe . . . fulkompnat alla the gärninga for hulka fulkompnilse han mandom tok *MP* 2: 101. hauande änksins gooz fulcompnilse *Bir* 3: 78. *Ber* 282. **3)** *verksamhet.* jak seer thera äruodhe ok thera fulkompnilse mere än thera som stridha for sinne frv höghfärdhinne *Bir* 1: 90. **4)** *verkan, följd, nytta, kraft.* onde ok godhe hafwa ey lika gagn älla fulkomnilse *(effectum)* af minom likama *Bir* 1: 150. thänne drykkin gifwir the samo fulcomnilse oc makt som thän sami matin *Gr* 272. döpilsit . . . hauande fyra audelik fulcompnilse *Bir* 3: 384. **5)** *stadfästelse, bekräftande.* tiil witrilsee ok fulkumnilsee thässe gäf *SD* 4: 390 (1334?). *Jfr* **lagha fulkomnilse.**

fulkomnin (fulkompnin), *adj.* [*Jfr* **fulkomin,** *af hvars sammandragna former de under* **fulkomnin** *anförda formerna utvecklats*] *fullkomlig.* var mannin skapadhir fulcompnin *Bir* 3: 421. döpilse . . . fulkomnins vilia *ib* 1: 381. fulkompnit atirhald *ib* 2: 175. fik hon swa fulkompnit maal *VKR* IV.

fulkyndogher (-kynnogher), *adj.* **1)** *fullt kunnig, fullt skicklig.* mz swa skäl ath han är fwlkynnogher til ath regera skipith j stormenom äffter kompaassen *PM* 51. **2)** *mycket slug.* nectanabus ful kyndogher war *Al* 263.

fulkyniaþer (full-), *adj. L.*

fulkär, *adj. fullkomligt kär.* än siälin haffdhe sin gudh fulkär *MD* 100.

fulkära, *v. fullt beklaga, nog beklaga.* wara nödh skadha ok wanda . . . kunnom wi thik ey swa fulkära *Al* 3081.

fulkön (-köön), *adj. mycket tapper, mycket modig.* twa riddara the waro fulköön *Al* 1269.

fulla (-ar, -aþe, -aþer), *v. L.* **1)** *fylla.* wil jach fulla tin skiöl full mz gull *Di* 256. **2)** *fullborda, fullkomna.* fulladhis ther mz thera faghnadher *Bil* 354. **3)** *göra fullständig el. fullgod; betala det som fattas i.* ther meth fulladhe han sit skipte meth hänne *SD NS* 1: 36 (1401). **4)** *godtgöra, ersätta.* han fulladhe mannenom thenna skadha *MB* 1: 82. *ib* 374. nöter swa mykin mat, at han fullar thz blodh som hiten nöter i liweno *ib* 108. hafuer fullath sinom sydzkanom . . . fore thera ärfdhadeel i allum gudzomen *SD NS* 1: 94 (1402). **5)** *fullkomligt öfverlåta.* fasta oc fulla medh allom reth thetta for:da godzit hakista fra mic oc minom arffwom in til

forskriffna magnus ragwaldzsson oc hans arffwa, til äfwärdheligha ägho *SD NS* 1: 489 (1405). *Jfr* **fulfylghia.** — **fulla ater,** *ersätta.* jär pantrin bettre fulle thöm ater sum aghär *SR* 18. *Jfr* **aterfulla.** — *Jfr* **igen-, til-, up-fulla,** *äfvensom* **fylla.**

fulla (fulle *RK* 3: 2802; *SJ* 318 (1464); *Gers Frest* 15, 48. **ffulle** *FM* 609 (1513). **fwlle** *RK* 3: *(sista forts.)* 5215**),** *adv.* **1)** *fullt.* han var ey fulla tiwghu aar *Iv* 4240. **2)** *mycket väl.* wy wethom thz fulle *RK* 3: 2802. *Gers Frest* 15. **3)** *för visso?* vm swa är ath mennisken begärar ok wil fulkompneligha älska syn owen. hon kan thz ok fulle koma astadh *Gers Frest* 48 *(kan föras till* **2)**. — *väl, visserligen.* thu äst fulla ödmiukar j ordomen *Bir* 1: 222. *RK* 3: *(sista forts.)* 5215. *FM* 609 (1513). — (?) bredleghin siger sik fulla sielff till *SJ* 298 (1462). *ib* 310 (1463?), 318 (1464), 323 (1465), 330 (1465), 334 (1466), 360 (1469), 376 (1471). *Jfr* meth lengdan oc bredläkin som thet nw staar vpmwret oc wel siälff tilsegger *SJ* 379 (1471). — *Jfr* **fuller** *och* **fulväl.**

fullakt? (fullaghtt), *adv. fulleligen, till fullo.* til thän dagh han fullaghtt byrädder warther *SD NS* 1: 484 (1405).

fullan, *f. Jfr* **dagsvärke fullan.**

fullanger (ful langer. full langer), *adj. mycket lång. om rum.* leta ena fiädher . . . full langa *Al* 10095. — *om tid.* ena stund ok än ful langa *ib* 2607.

fullelika (fullilika *L.* **fuldelika** *Su* 209 *o. s. v.* **fulleligha** *SD NS* 1: 44 (1401). **fwlleligha** *Lg* 809. **follilika** *SD NS* 2: 108 (1409). **fullerlika** *ib* 1: 536 (1406); *Su* 228. **fulderlica** *SD NS* 2: 134 (1409). **fullirligha** *SD* 2: 433 *(öfvers.)*. **fulliliger** *ib NS* 1: 437 (1405). **fullelegher** *FH* 2: 103 (1436). **fulleligh** *BSH* 5: 222 (1507). **fwllelegh** *ib* 480 (1511). **fullaligha** *RK* 2: 2148. **fullaliga** *ib* 2274. **fullalige** *SJ* 350 (1468). **fullelikan** *Su* 46, 149. **fullelighan** *BSH* 5: 222 (1507). **fulleligan** *SJ* 361 (1469). *kompar.* **fullelikare** *Bir* 1: 25. **fullelikadhen** *SD* 1: 354 *(öfvers.)***),** *adv.* [*Jfr Isl.* fulliga] *fullt, till fullo, fullkomligt.* hwilka forscrefna päninga thän for:dhe niclis kändis sik fullelika oc redhelika haua opbureth *SD NS* 1: 12 (1401). *ib* 44 (1401), 536 (1406). atirgält fullelica allom thom som orättelica haua fangit skadha aff thik *Bir* 2: 86. thänna marcum giter engin fullelika mz faam ordhom lofuat *Bil* 383. fik han sina syn fullelica atir *ib* 897. *KS* 26 (66, 28). *KL* 83, 105. *Bo* 19. *Gr* 317. *Bir* 1: 23, 189, 332, 3: 103. *VKR* 9. *RK* 2: 2148, 2274. *SD* 2: 433 *(öfvers.)*. *Su* 17, 46, 149, 209, 217, 218. *Lg* 809. — *fullständigt, utförligt. Bir* 1: 25. hulkin märke . . . fullelikadhen *(plenius)* vthtrykkias medh sinom nampnom *SD* 1: 354 *(öfvers.)*. — *Jfr* **ärofullelika.**

fulleliker (foleleg), *adj. fullkomlig.* setiom wii fatigmen war folelege lyth til edert kiäre herradöme *BSH* 5: 498 (1512).

fullelikhet (*gen.* **-hetz),** *f. fullhet.* i gudz fullelikhetz matto *Gr* 302.

fuller? *adv. för visso, visserligen. PM* LIX *(bref af Peder Ingemarsson, anfördt efter Spegel).*

fullest, *se* **fyllest.**

fullika (fullica *Bir* 2: 139, 159. **fulika. fulelika** *RK* 1: 3753**),** *adv.* **1)** *på ett stinkande sätt; vidrigt, illa.* fulika loktande *KL* 119. swa som halff rutin man fulika loktande *Bir* 1: 171. *ib* 334, 2: 139, 159. **2)** *fult, på ett vanställande sätt.* äru the fulika smittadhe ok orene *Bir* 1: 164. fulica rakadhe *ib* 3: 458. **3)** *skamligt, nedrigt.* a hwat manga thässe sottin hawir darat oc fulica *(turpiter)* nidhir kastat *Bo* 96. *ib* 189. *Bir* 1: 145. *KL* 120. liuer fulika ok odyghdelika *KS* 33 (86, 36). bidher them ey göra swa illa oc fwlika *MB* 1: 193. *ib* 363. *RK* 1: 3753.

fulliker, *adj. fullkomligt lik. Al* 1192.

fullitit (full litit), *adv. ganska litet.* fullitith mondhe han the edhe holda *RK* 2: 256. the thenkiä full litit a sin ända *MD* 87. war et kär fullitith fra *ib* 187.

fulliuflika (full liofuelik), *adv. mycket kärligt, mycket förtroligt.* the sofuo saman twa a annars arm full liofuelik *Fl* 1452.

fullova (full lofwa *Al* 9556**),** *v. fullt lofva, nog lofva el. prisa.* hans tokt giter engen man fullowat *RK* 1: 1429. *Al* 9556.

fulmakt, *f.* [*Mnt.* vulmacht] **1)** *full kraft, full giltighet.* vppa thät at hon *(boken)* bliffwe widh fulmakt ok vtan misthanka *SJ* 1 (1420). **2)** *fullmakt, bemyndigande.* haffue wij ingen acth ath giffue them nogen fulmacth *HSH* 20: 208 (1507). *Jfr* **fulder 3.**

fulmannelika (full mannelika), *adv. mycket manligen.* han wardh ther full mannelika känder *(känd ss mycket manlig) Al* 8938.

fulmanger, *adj. ganska mången.* ther gatz ful mangom illa ath *RK* 2: 7197.

fulmargher, *adj. ganska mången.* thz räkte them ful margha dagha *Al* 4147. *ib* 4664, 9921.

fulmodher, *adj. mycket trött, mycket utmattad.* ther aff sorgh oc graat war ful modh *Al* 10160.

fulmoin (-moyn. -moen), *adj. fullmogen.* fulmoen äple *GO* 728. wardha the *(bären)* fulmoyn *LB* 4: 341.

fulmykin (-mykyn), *adj.* [*Jfr Isl.* fullmikill] *ganska mycken.* fulmykyt aff ätikkio *Su* 17. — *n.* **fulmykit,** *adv. ganska mycket.* et swärdh ful mykith hwast *Al* 311. *RK* 1: 3973.

fulmyndogher (fulmynduger. fultmyndiger), *adj.* [*Fdan.* fuldmyndug] *bemyndigad, befullmäktigad.* at jak . . . fultmyndig ok mektig giort hauer ok medh thette mit vpne breff fulmyndug ok mektog gör . . . biscop bruniolph . . . arwid trolle, niels clawsson oc arwid knutsson til at besöghe thet möthe *BSH* 4: 170 (1494). vij haffue giort honum fulmyndog oc mectoge tiil at lata komat hiit *ib* 5: 23 (1504). eders herredömes fulmyndoge sendebodh *ib* 56 (1505). ath ther nagre fulmyndoge herrer ware tilstedes aff hans macht eller hans raadh *ib.* tilskicke en fulmyndog höffwidzman här i thenne landzände *FM* 208 (1504).

fulmäktogher (fulmäghtoger. fulmechtogher. fultmektoger *SJ* 391 (1474), 394 (1477). **fulmäktugher. fulmectuger. fulmäktiger. fullmächtiger),** *adj.* [*Fdan.* fullmægtig. *Mnt.* vulmechtich] **1)** *mycket mäktig, mycket stark.* ful mäktigh diwr *Al* 9318. **2)** *fullt mäktig, fullt i stånd, fullt tillräcklig.* at the äru fulmäktoge wppe halla gudz tiänist *Bir* 4: 30. *ib* 31. **3)** *utrustad med full makt, fullt berättigad. SD* 5: 211 *(öfvers.*

fr. sl. af 1400-talet). war rätter pawe ok i allom pawa rät fulmäghtoger *ib NS* 2: 283 (1410). sidhen . . . kwng hans her till rigit fore fulmectig herre kom *FM* 124 (1501). fulmäktig konung *RK* 1: *(LRK) s.* 231. *ib s.* 227. *PK* 239. **4)** *fullmäktig, befullmäktigad. SJ* 37 (1426), 65 (1437), 82 (1439), 87 (1438) *o. s. v.* gifuer iak fulla makt oc gör fulmäktughan häradzhöfdingian i sama skiplaghi for:da ärkebiscop henrike . . . thässa iordh . . . fastfara *SD NS* 1: 109 (1402). *ib* 336 (1404). wi äller ware fulmechtoghe *BSH* 3: 8 (1449, *samt. afskr.*). han eller hans fulmäktoghe sändebodh *ib* 9. några fullmächtige aff gullsmedz embetet i stockholm *SO* 167 *(nyare afskr. af en urkund fr.* 1489). at hijt motte komma snarliga fulmectug bud oc breff *BSH* 5: 19 (1504). **5)** *fullgiltig, vederbörlig.* i thy i . . . sende till landztinget eders myndoge sendnigebudh med fulmectige befalenger *HSH* 20: 74 (1506).

fulmär, *adj. mycket utmärkt. Fl* 30.

fulmättadher, *p. adj. fullt mättad. MB* 2: 364.

fulmätter (full-), *adj. fullt mätt, fullt tillfredsställd.* ey war min kärasta full mäth aff mine ysäldh *Su* 162.

fulna (-ar, -adher. *refl.* **fulnaz** *Bir* 4: *(Dikt)* 221**),** *v.* [*Isl.* fúlna] *ruttna, multna, förskämmas. eg. och bildl.* wiste thit aldra renasta kyt ey meer skula syndirlösas fulna älla rutna än sit hälaghasta köt *Bir* 4: *(Dikt)* 221. aff thz thrä som aldregh matte rutna ellir fulna *ST* 200. tha rothna nöthin ok fulna j sinom träk *MP* 1: 65. at the (ɔ: kroppane) ey fulnen *(corrumpantur)* i ondom astundilsom ok ey rutnen i kötzsins lusta *Bo* 43. thu som fwlnadh är i swa stora synda thräk *ib* 146. — *orenas, befläckas.* smittas oc fwlna aff fwlom thankom *VKR* 20. — *blifva usel el. ringa.* ödhmywkten är the dygdh, mz huilke mannen . . . fwlnar sik siälfwom *LfK* 44. — *refl.* **fulnas,** *ruttna.* vndirstodh kötit föt aff sino kyti skula fulnaz ok vmwändas i muld *Bir* 4: *(Dikt)* 221.

fulna, *v.* [*Jfr Isl.* fullna] *L. uppfyllas?* thz fulne af smälek ok obrygdhilsom *(vellicetur opprobriis) Bo* 109 *(kanske snarare att föra till föregående ord).*

fulnaþer (*gen.* **fulnadz. fulnatz. fulnas),** *m.* [*Isl.* fullnaðr] *L.* **1)** *fullhet.* tekna wisdoms fwlnadh *Ber* 61. *ib* 212. *Su* 354. — til fulnads (til fulnadh. til *ofta sammanskrifvet med det följande ordet*), *a) till fullo.* hafde ey til fulnas iordh j sith goz *FH* 2: 107 (1437). theris tall kwnne engin tilfulnadh räkna *MB* 2: 151. enghin kunne them til fulnatz vpp skriffwa *ib* 245. thz i söken kwnnen i aldrig tilfulnadz finna *Su* 91. *ib* 84, 127 *o. s. v. Lg* 3: 571, 576. *LfK* 223. *b) fullkomligt.* til fulnadz opfostra i alla dygdher *Su* 53. *c) tillräckligt, nog.* ätha oc drikka til fulnatz *Su* 13. — mädh fulnadh, *till fullo.* hafwa wpborit . . . the fornämpda LXXX march mät fulnadh *SD NS* 1: 65 (1401). **2)** *fullt belopp, fullt belopp af det som tillkommer någon, ersättning, betalning.* þer til þe fornämda körkia oc prester haua sin fulnaþ *BYH* 1: 170 (1363). hafwm wi anamath enom stadz allan fulnadh i thenna for:da gardhenom *SD NS* 1: 94 (1402). han hafuer mik fwllan fwlnath giorth *ib* 226 (1403). dömom wy for:da herra boo dywra in til herra karls arfwa aff thöptom vm sin fulnadh oc vidhergield *ib* 2: 178 (1409). honom fulnadh göra före alth thet wi mellan os haua *ib* 456 (1411). swa at korin äller altarit äy sin fulnad finghe *ib* 1: 73 (1401). — *ersättning, betalning, mellangift.* swa thet han . . . herra päthers porsa mödherne j ölande . . . wnder mic laghdhe oc til min skipte. oc mit godz j finuidhe . . . ater them samma herra päthar porsa til skiptis fore gaff, oc thär mäþer ena penninga swmmo til lofwadha oc annan fwlnadh *BYH* 1: 178 (1377). at thän samy herra päthar porse hafwer sin fulnadh fore sit forscripna mödherne j ölande j änga mato än lika fangit hafwer *ib.* hafwer jac . . . honum . . . sin fulnadh giort *ib.* the fyra hwndratha marker . . . skal han . . . til thässa skiptesins fwlnadh til sinna gaghna behalda *ib* 179. *ib* 181 (1377). **3)** *obehaglig känsla af fullhet i maggropen, dyspepsi?* hafdhe thessa yrth (ɔ: genciana) til legedom for . . . fulnadh *LB* 3: 107. — *Jfr* **gipta-, up-fulnadher.**

fulnär (full när), *adv.* **1)** *mycket nära.* ladhe sin skiipp full när *RK* 3: 270. **2)** *nästan.* tha . . . folkith hafdhe fulnär ätit *Al* 370. ful när dödhir *ST* 72, 76. *ib* 274, 275, 315. *RK* 1: 4203, 2: 3925, 4303.

fulnödhogher (-nödhugher. *n.* **-uct),** *adj. mycket stridande mot någons vilje, mycket motbjudande.* fulnödhuct är mik orens wrangwiis mandz olia skulle smöria mit hofwdh *Lg* 3: 505.

fulotter (folotter), *adj.* [*Jfr* **ful,** *adj. och* **fol,** *subst. n. och adj., af hvilka ord* **ful** *hufvudsakligen inverkat på ordets form, och* **fol** *synes ligga till grund för betydelserna* **2** *och* **3. fulotter** *och* **folotter** *kanske snarast att anse ss två skilda ord, som sammanblandats*] **1)** *ringa, föraktad.* giordhe . . . sik fulottan oc eet wtwrak af allom *(vilem et abjectum omnibus) Bo* 30. *ib* 31. **2)** *okunnig, oskicklig?* hwat thikkis them pilte fulottare *(indoctius)* vara som enkte weet vtan ensampna modhorinna spina *Bo* 98. iak är fwlottir *(Cod. B* folotter 329*)* oc stambir *(ignarus et balbutiens)* i ordhomen *ib* 180. **3)** *obetänksam, dumdristig?* vakta at thu vari äkke aat annars vmgango äntigia fundoghir speiare älla ok fulottir *(temerarius)* domare *Bo* 123.

fulpröva (full-.), *v, fullkomligt bevisa.* än eigh fullpröwäs sakin *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). — *part. pret. fullt bepröfvad.* thz är fwlpröffwath *LB* 7: 5.

fulradher, *adj. mycket hastig, mycket ifrig.* a sit maal war han ful radher *Al* 584. — *n. adv. mycket hastigt, genast. MD (S)* 298, 305.

fulrasker (full-. *n.* **ful rast),** *adj.* **1)** *mycket rask, mycket dugtig.* wäl hundradha full raske män *Al* 8831. alexander wäxer stark ok stoor full rasker ä hwar han foor *ib* 558. **2)** *mycket rask, mycket snabb.* thera flugh ok sprang war ful rask *Al* 5060. — *n. adv. mycket snart.* förin han mik hiit ful rast *Al* 1351. *ib* 1538.

fulrasklika (ful raskeligha), *adv. mycket hastigt.* kastadho thöm ful rasklica i ena groop *Bo* 206. skal wärken minskas ful raskeligha *LB* 3: 71.

fulriker (-riiker), *adj.* [*Isl.* fullríkr] **1)** *mycket rik.* lifde fulrikir *Bil* 616. *Fr* 3138. *ST* 292. **2)** *mycket dyrbar.* ful riik klädhe drogho the *Al* 5446.

fulriklika (ful rikelika), *adv.* [*Isl.* fullríkuliga] *mycket dyrbart, mycket präktigt. Al* 3400.

fulsander (*n.* **ful sant. fulsath** *RK* 1: 2873), *adj.* [*Isl.* fullsannr] *fullkomligt sann.* miin ordh wänter iak fulsan at wara *MD* 95. — *n.* **fulsant,** *adv. fullkomligt sant, mycket sant.* ij hafwin herra saght ful sant *Al* 1857. *RK* 1: 2873.

fulsar, *n. L.*

fulsara (fulsaare), *adv. mycket svårt. RK* 2: *s.* 361.

fulsighia (fulsäghia *ST* 269. *part. pret. n.* **fulsakt** *Bo* 248. **fulsaght** *Al* 582. **fulsighat** *Bo* 201), *v. fullt utsäga. med ack.* thz kan ängin fulsighia *KL* 350. ängin gitir fulsighat thera vidhirmödho *Bo* 201. *Bir* 2: 128. *Iv* 662. *Al* 582, 3616. *ST* 217, 269. — *med prep.* af. hwa mon gita fulsakt af *(hvem kan fullt utsäga el. lemna en fullständig skildring af)* thässe glädhi *Bo* 248. *Gr* 299. *Al* 3338. *Su* 413. — *med en sats inledd af* huru. *Su* 460.

fulsinnogher, *adj. som är vid sina fulla sinnen.* en fulsinnogher *(sensatus)* maan *Su* 174.

ful sirla (fwl serla), *adv. mycket sent (på aftonen).* han kom fwl serla for en stadh *MD (S)* 301.

fulska, *se* **folska.**

fulskapadher, *adj. fullskapad, till fullo skapad. MB* 1: 38.

fulskarper (full skarper), *adj. mycket skarp, mycket sträng.* mz brotlegom hålla full skarpan rätt *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 273.

fulskriva, *v.* **1)** *fullkomligt afmåla. MD* 103. **2)** *fullt beskrifva. Al* 9163.

fulskyt (-sköth *MD* 13. **fullskyt** *ib* 94), *adv.* [*Isl.* fullskjótt] *mycket snart. Iv* 1827. *MD* 13, 94.

fulsla, *v. genomprygla. ST* 305. *MB* 2: 289.

fulslät, *adv. helt och hållet, alldeles. RK* 2: 5105.

fulsnart, *adv. mycket snart. RK* 2: 8890, 9254, 9514, 3: 29. *Di* 266.

fulstarker (full stark *RK* 3: 3095), *adj. fullt stark el. kraftig. MB* 1: 101. — *mycket stark. Iv* 168. *Al* 55, 927, 9200. *RK* 3: 3095. — *nog stark.* pröfwin ij idher at wara fulstark at ij thörem *(för thören)* möta a the mark *Al* 1699.

fulstopa (fulstoppa *MP* 1: 115, 256; *Bir* 4: 209. **fwlstoppa** *Ber* 103, 129, 176. **fulstupa** *Bir* 1: 240; *Ber* 10; *Su* 416, 425, 458), *adj. ymnig, öfverflödande, rik, stor.* giuir idhir . . . mina fulstoppa välsignilse *MP* 1: 256. giuir thik fulstopa hugnadh *Bo* 15. blodzsins wtgiutilse som swa fulstopa var *ib* 203. alt folkit hafde fulstoppa drikka *MP* 1: 115. vi maghum fulstopa ösa gudlikit vatn *ib* 116. jak hauir siälwir öfrit oc fulstopa j allom thingom *Bir* 2: 28. hwat ey hafdho the petrus ok paulus fulstupa *(copiosam)* mins anda sötma *ib* 1: 240. *ib* 101, 117, 197, 241, 327, 2: 44, 118, 169, 231, 3: 108, 223, 410, 4: 209. *MP* 1: 15, 32, 2: 49. *Ber* 10, 129. *Su* 73, 181, 416, 425, 458. munnin tala gärna af thy som fulstopa är j hiärtano *Ber* 30. *ib* 103, 176.

fulstoplika (fulstuplika *Bir* 1: 327, 330; *Su* 449. **fulstupplika** *Bir* 1: 269; *ST* 415. **fulstoppelika** *Ber* 284. **fwlstoppelica** *Lg* 3: 70), *adv. ymnigt, öfverflödigt, i ymnigt el. rikt mått.* wtflöt olian swa fulstoplica *KL* 46. giwande fulstoplica almännelikit got *Bo* 110. *Bir* 1: 269, 327, 330, 3: 33. *ST* 415. *Ber* 284. *Su* 449. *Lg* 3: 70. — *mycket, i hög grad.* mödha mit köt fulstoplika *(abundantius) Bir* 1: 321.

fulstopliker, *adj. ymnig, riklig.* fulstoplik välsignilse *Bir* 2: 338. *Su* 448.

fulstoplikhet (folstoplikhet *Bir* 3: 386), *f. ymnighet, öfverflöd, rikedom.* j wärldz thinga fulstoplikhet *Bir* 1: 274. *ib* 95, 2: 240, 3: 386. *MP* 2: 142. j fatikdom och j fwlstoplikhet *Ber* 70. *ib* 124.

fulstoppa (-adher), *v. uppfylla.* vi som fulstoppadhe ärom mz syndomen *Bo* 82. *ib* 204.

fulstor (-stoor *Al* 4560. **fwllstoor** *RK* 3: *(sista forts.)* 4911. **fwll stoor** *ib* 5659), *adj. mycket stor. Al* 4560, 5482. *RK* 3: *(sista forts.)* 4911, 5659.

fulsvara (fwll swåre), *adv. i mycket hög grad.* gik aff them ond lucth fwll swåre *RK* 3: *(sista forts.)* 5324.

fulsystir (-siister), *f. helsyster.* som däkinsins fulsiister är *DD* 3: 25 (1418, *nyare afskr.*).

fulsädha, *adj. L.*

fulsäl, *adj. fullkomligt säll. Bu* 50.

fulsäre (fullsäri *L.* **fulzäre** *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). **fulsare),** *n. L. fullt sår. SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). for j [1] fulsäre som han slogh powal mannis fää drengx näse ginom *BtFH* 1: 135 (1506). för ij [2] fulsäre som han slog erich laurisson *ib* 139 (1507). for i [1] fulsare som han slog henric ania *ib* 143 (1507). slog . . . henric henricsson ij [2] fulsäre och iij bloduite *ib* 146 (1506). *ib* 210 (1506), 267 (1508).

fultaka (fultake *Di* 21. **fultagha** *Bir* 4: 95; *Di* 265, 269, 290. **fwltagha** *MB* 2: 77. **fulthagha** *Di* 280. **fultaga. fwltaga** *RK* 3: *(sista forts.)* 4733. **fultage** *Di* 31 *o. s. v.*), *adj.* [*Fdan.* fultage] **1)** *fullt duglig, fullt i stånd.* huilke fultaka *(sufficientes)* warin wärlzlichom herrom tiltala j clostirsins ärindom oc thiäna oc vndirlätta abbatissonna thunga *VKR* 4. *Bir* 4: 95. **2)** *mycket duglig, dugtig, kraftig.* efficax, fultaka *GU* 7. drapo widh XM män alla starka oc fwltagha *MB* 2: 77. en godher drängh ok fultagha kempe *Di* 265. *ib* 19, 21, 31, 81, 85, 86, 110, 111, 114, 116, 148, 157, 158, 200, 217, 256, 269, 280, 290. *RK* 3: *(sista forts.)* 4733. **3)** *dugtig, väldig, häftig.* slogos ith fultaga badh *MD (S)* 260.

fultaker, *adj.* = **fultaka 2.** han war riker oc fultaker *Di* 13.

fultakin (fultagen *Di* 131, 132), *adj.* [*Äldre Dan.* fultagen] = **fultaka 2.** fultagen i allom lekom *Di* 131. *ib* 132.

fultal (fultall *SJ* 380 (1471). **full tall),** *n. fullt belopp.* kendis ware wel betalede til takke oc fulla nögie oc ful tall *SJ* 367 (1470). till fulla nögia oc full tall *ib* 375 (1471). *ib* 380 (1471).

fultipa, *adj. L.*

fultroa, *v.* **1)** *fullt tro, fullt lita på. med dat.* war trygh oc fultroandhes minne loffwan *Lg* 3: 272. **2)** *nog tro, nog föreställa sig.* the glädhias alle aff käte stoor at thz ängin man ful tror *Al* 9158.

fultroin (-troen. fulthrohin *ST* 473. **foltroin),** *adj.* **1)** *fullt trogen.* fultroen wen *MD (S)* 296. gudhi foltroin *Bir* 2: 10. *KL* 198. *ST* 473. **2)**

fullt troende. war ey wantro vtan fultroin *KL* 22. *MP* 1: 127.

fultror (**-tro. -troo** *RK* 2: 6644), *adj.* = **fultroin 1.** at han ware honum fultro *MB* 1: 459. *Al* 1726. *RK* 2: 6644, 3: *(sista forts.)* 5373.

fultröstogher, *adj. fullt pålitlig?* at jac skall wara eder oc riichet fultröstog til gagn oc bestand *BSH* 5: 45 (1505).

fultyga, *v. L.*

fulthakka, *v.* [*Äldre Dan.* fuldtakke] *fullt tacka, nog tacka.* aldre hafdhe iak thy hällir format at fulthakka gudhi for hans kärlek *Bir* 3: 28. *ST* 169.

fulthrivin (*nom. pl. m.* **fultryffne**), *adj. mycket rask.* andre hälade fultryffne *RK* 1: 1860.

fulthänkia, *v. fullt tänka, nog tänka.* huilken är then som kan fultenkia oppa tässa pinor *Su* 130. — *fullt betänka, nog betänka.* thin dröwilsso gitter engen fulthenkt *MD* 67.

fulundra, *v. fullt undra, nog undra, känna nog förundran el. beundran öfver.* oppa henna wenlek oc fäghrind kunno the ey fulwndra *ST* 342. — *fullt beundra, nog beundra.* ängin then ij palazith siter alexandrum ful vndrath giter *Al* 2260. *ib* 8116. — **fulundra sik,** *nog förundra sig. Lg* 3: 596.

fulvaxin (**ful växin. fuluäxin**), *adj.* [*Fnor.* fullvaxinn. *Fdan.* ful væxin] *fullvuxen.* träit . . . växer til thäs thz är ful växit *MP* 1: 237. ey at enast tha han var barn. vtan än tha han var fuluäxin *Bo* 5.

fulvikta, *adj. fulvigtig. Ber* 278.

fulviktogher (**fullwightogher. fulviktiger**), *adj. fullvigtig.* sua got mynt at fyrä mark suensk göra fult fore en fullwightoghan engliskan nobel *FH* 2: 93 (1432). *ib* 100 (1434), 133 (1442). för XVIII fulviktige nobla *ib* 6: 35 (1452, *nyare afskr.*).

fulvirþi, *n. L.*

fulvis (**full-**), *adj.* [*Jfr Fnor.* fullvíss] *fullt viss.* fulvis a þy *KL* 181. ther a skal thu ful wis wara *Al* 7598. jak är fuluis at ey liff ok ey dödhir ok ey nokor skapat tingh skulu formagha at skilia os fran gudz kärlek *MP* 1: 8. — *n.* **fulvist,** *adv. mycket visst, mycket säkert. Al* 4760. jak tro full wist *Lg* 3: 516.

fulviter, *adj. fullkomligt vis. MB* 1: 101.

fulvordhin (*pl. nom. m.* **fulworne** *Di* 238), *adj. fullt utbildad, fullvuxen, fullt kraftig.* the äre fulworne drängie *Di* 248. then wänaste thins oc mins herra likame, mz allom sinom storlek oc fulwordhno warilse *Su* 268.

fulvredher (**-wreeder: -an** *RK* 2: 2406), *adj. mycket vred. RK* 2: 563, 2406.

fulväl (**folwel** *SD NS* 1: 203 (1403). **full wäl. fulwel. fulluell. fwltwel** *MD (S)* 250)), *adv.* [*Isl.* fullvel] **1)** *mycket väl, fullkomligt väl.* han war oc ther fulwel vntfangin *ST* 276. thz skal här ful wäl vardha gömt *Fr* 301. rät ridderskap . . . ther mik stodh full wäl til mata *Iv* 1894. *ib* 2862, 4310. *RK* 1: 1311, 3400. *SD NS* 1: 203 (1403). *MD (S)* 250. *Lg* 3: 31. tw skalt fulluell faara *ib* 32. fatigh mans fora är ful wäl kändh *GO* 703. wäghin war honum fulwäl wiis *Al* 2343. ij ärin ful väl kompne *(mycket välkomne)* häre *Iv* 1401. swa at mik full oc all wel atnöger *SJ* 341 (1467). *ib* 357 (1469). thz forma iak ffulwel *(mycket lätt)* göra *ST* 308. j sagdhin ful väl *(mycket riktigt) KL* 396. **2)** *mycket, synnerligen.* slan ful wel *ST* 304. loot sik ok sina fulwäl plagha *Al* 1806. mik lyster ther fulwäl a see *Iv* 4482. florena, the skäre äro ok ful wäl renä *Fl* 492. **3)** *för visso.* full wäl wente jak at the han födha *RK* 1: 4332 *(möjl. att föra till* **1)**.

fulvän, *adj. fullkomligt skön. MB* 1: *(Cod. B)* 536. — *mycket vacker.* hundradh örs ful wäna *Al* 592. *ib* 9838.

fulväpnadher (**full-**), *p. adj. fullt väpnad.* full väpnädä men *LfK* 256.

fulvärdhogher (**-igher**), *adj. mycket värdig, mycket tillbörlig.* ful wärdhigh lööп han honum gaff *Al* 9516.

fuläldrar? *m. pl. föräldrar.* i wara fuläldrä *(trol. skriffel för* foräldrä*)* daghum *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*).

fulämna, *adj. tillräckligt stor.* vaxte bialken sua langar. at han var fulämna ok än iui *Bu* 417.

fulärlika (**ful ärlik** *Al* 9553), *adv. mycket präktigt.* lät en stadh ful ärlika göra *Al* 8649. *ib* 9553.

fulärliker, *adj. mycket präktig.* keysars klädhe ful ärlik *Al* 3832.

fulörar, *m. pl. full betalning? löst gods af fullt motsvarande värde?* haffwa salt . . . en gard . . . för fä ok fulöra *SD NS* 1: 13 (1401, *nyare afskr.*). *Jfr* **fulder 4.**

fund (**fynd** *L.*; *SR* 50, 51; *Lg* 93. **fyndh. find** *L. f. pl.* **-ir**), *f. och n.* (*Bil* 405; *RK* 3: 673, 905, 1108, 3756) [*Jfr Isl.* fundr; *Fnor.* fyndr; *äfvensom Mnt.* vunt] *eg. finnande.* **1)** *påträffande, sammanträffande, möte.* gladher af godho funde *Bil* 405. tha hafdhe ok varith thera fund mz mykle glädhi ij thän sama stund *Iv* 4919. kom ther löpande a mina fund *(mig till mötes, emot mig) ib* 246. ij ärin kompne a hans fund *(till honom) ib* 2832. *ib* 178, 845 *(jfr s.* CLXIII*)*, 3994, *(Cod. B, C) s.* CLXX. *Fr* 2356. iak hafwer warith ij darius funde *(jag har träffat Darius) Al* 2400. iak hafuer . . . vaktadh här minna syster fund *(väntat på min systers inställelse) Iv* 4799. at möta ther olaff degra fund *MD* 321. **2)** *fynd.* mz godhe fund *Bil* 211. hans bena fund *ib* 284. *Fr* 359. *Lg* 93. vm tyufnath oc sua vm fyndher *MD* 517. **3)** *påfund, påhitt, anslag.* mankönit som swikit var oc fortappat aff diäfwlsins kloke fund *Bil* 536. han halder j gen osynlika alla thera ondzsko akt oc fwndh *Bir* 4: 58. mz . . . false fund *MP* 1: 319. *RK* 1: *(LRK) s.* 221, 222. *Al* 2060. for stodh ey thässa fwnd *ib* 8525. actede ey hans onde fund *RK* 2: 3008. tänkte han ater ena fundh *ib* 3100. dräpa alexandrum mz nakre fund *Al* 9950. fan k cristiern eeth annath fundh *(gjorde ett annat påhitt) ib* 3: 673, 905. *ib* 62, 561, 1108, 1170. bar iak moth honom alla mina fund *(list) ST* 305. wiisth hadhe tw warith marsk wtan all argha fundh *(uttrycket är utan tvifvel föranledt endast af behofvet att få ett till* stund *svarande rimslut) RK* 3: 1794. — (?) litla stundh är werldzsins glädi ok henne fundh *MD (S)* 306. — *pl. påhitt, anslag, funder.* thera klokskapir ok snödho funde wordho

aat ängo *Bo* 159. the vanskadhos i thera fundom *ib* 149. tilbör os at thänkia ok sinna nakra nya fundir til at skatta rikit *Bir* 3: 430. at thänkia oc finna kloka funde *ib* 469. konungen fan swa mange funder *(gjorde så många påhitt)* *RK* 2: 1770. *Bir* 1: 70, 209, 2: 163, 207, 330, 3: 241, 311, 359, 363, 440. *MP* 1: 72. *MB* 2: 74, 294. *Su* 162. *Al* 6376, 6437, 9362. *RK* 3: 2001, 2505, 2773, 3756. wthan alth swik fwndher och hiälparedhe *SD* 5: 209 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet)*. — *Jfr* **diävuls-, faghnadha-, fäghins-, glädhis-, in-, sam-, synda-fund, butn-, strand-, vatn-, vägha-fynd,** *samt* **funder.** — **fundar luter (fyndar-, finda-. fyndaloter),** *m. L.* — **funda lön (fynda-),** *n. pl. L.*

fundacionbref? *n. stiftelsebref.* som the fundacion breffua *(trol. skriffel för* bref*)* vtuisa som ther vppa äro giordh *SJ* 316 (1464).

fundament, *n.* [*Lat.* fundamentum] *grundval. Su* 163. eth fwndamänt oc grwndhwal til alt renliffwe *LfK* 24. lostans fundament *MD (S)* 293.

funder, *m.* [*Isl.* fundr] *sammanträffande, möte.* ther thik här ledde a min *(Cod. A* mina*)* fund *(mig till mötes, till mig)* *Iv (Cod. B)* 178. j thenna fundh *RK* 2: 4254. *(Det enkla ordet synes endast i de båda anf. ex. kunna med någorlunda stor säkerhet fattas ss m.; men till* **funder,** *m. kunna föras flere af de under* **fund** *upptagna ex., i hvilka af ordets form el. bestämningsord icke kan slutas till bestämdt genus, eller valet är lemnadt öppet mellan mask. och fem. el. mellan mask. och neutr.; särskildt på flere af de ställen, hvarest ordet förekommer i plur., kan det ej med visshet afgöras, om det är mask. el. fem.)* *Jfr* **höka-, koppo-, sam-funder.**

fundera (-adhe, -adher), *v.* [*Lat.* fundare] *grunda, grundlägga, lägga grundvalen (till något).* han *(staden)* är funderadher *(d. v. s. hans grundval är)* aff saffiir *Su* 137. the hälgha kirkia funderadh ok bygd owir christum *Gr* 300. — *grunda, börja uppbygga, grundlägga, genom gåfvor lemna bidrag till inrättandet af, inrätta, stifta.* togh sigh före wpsala kyrkio . . . som forna kononga hans förfädher oc bördhamen funderat haffde *Lg* 3: 344. än the som klostrit fundera formagho ey vanlika alt klostrith oc gardhin fullelika fulkompna j stuntom tyma *VKR* 74. äpter thet ath klostrith är bygd oc medh vmpnyngo goze begafuath af them som klostrith fundera *ib* 75. j allom oc hwariom eno j sancti saluatoris clostrom nu funderadhum swa oc j them som framdelis wardha funderadh *ib* 6. *Bir* 4: 38, 46. hwar en persona aff foresagdom, som först fundera clostrit ingangandis j thenna renliffnadin *ib* 31. *ib* 33. a eenne prouento wägna, som herra hannes westmodzson ok gabriel, hans brodher . . . funderadho *SD NS* 1: 78 (1401). wara frw altare, thet som nw nylelika i strengenes domkirkio funderat är *ib* 319 (1404). *ib* 322 (1404), 675 (1407).

fundogher, *adj.* [*Mnt.* vundich] *fyndig, slug, listig.* mange äru snielle til wärldinne ok fundoghe til sin vilia ok astundilse *Bir* 1: 285. o thu fundoghe räfwer *Su* 409. *Lg* 3: 503. vakta at thu vari äkke aat annars vmgango äntigia fundoghir speiare älla ok fulottir domare *Bo* 123. *Jfr* **ilfundogher.**

funter, *se* **fonter.**

funtkar, *se* **fontkar.**

fus (foos), *adj.* [*Isl.* fúss] **1)** *villig, begärlig, ifrig (att få el. att komma till).* til dyghdh oc äro waro the fws *Iv* 8. the iomfru var til hästen fws *ib* 3846. til india war han mz örlögh fws *Al* 4302. *ib* 10438. hwar äpter war thu hingath fws *ib* 8894. the waro til stridha badhe fws *ib* 3266. som äpter goze war mykith foos *ib* 6922. **2)** *kommen till styrka?* än barn waaro ey hälder för fus *(Cod. A* föör **113***)* än nw, tha war pinlikt at mista marght thz the sagho lostelikt oc gato ey fangith *MB* 1: *(Cod. B)* 536. — *Jfr* **framfus.**

fyghle, *n.* [*Sv. dial.* fyle, fugle. *Jfr Fnor.* fygli] *koll. foglar, fjäderfä.* alt swart fyghle *MB* 1: 359.

fyl (fyll *L.* **föl. föll),** *n.* [*Isl.* fyl] *L. föl. GO* 1014. thz är opta häst som gnägiar som föl *ib* 879. i folle och et föll *HSH* 19: 168 (1506). *Jfr* **häst-, mar-, skiut-, sumar-fyl.** — **fylsvat,** *f. L.*

fyla (fyyla. -te, -ter?), *v.* [*Jfr Mnt.* vulen. *Jfr ock Isl.* fýla, *f.*] *orena, smutsa.* ther komo flughur ok fylte alt hans sår *KS* 41 (107, 45). the fyylto thit änlite mz slem oc spoth *ST* 175. hans hälgha liofwa änlite war fyyl *(trol. för* fyylt*)* oc wanhamat som a spitälskom manne *ib* 172. *Jfr* **befyla.**

fylghaktogher (fölgacktuger. fölgaktig. fölgachtig: -ige *BSH* 5: 33 (1505). **fölacktig. fölafftig. folgaktuger. folgactig: -ige** *BSH* 5: 138 (1507)**),** *adj.* [*Mnt.* volgehaftich, volgachtich] **1)** *följaktig, ledsagande. med dat.* at vare eder fölgacktuge medh theres hester *BSH* 5: 149 (1507). som honom schole vara fölafftige *ib* 237 (1508). **2)** *rättande sig efter, hörsam, lydig. med dat.* at j them oc ther vthi hörughe och folgaktuge waren *BtRK* 150 (1442, *orig.*). vij weliom wara lydoge, höroge och fölgaktige . . . her heming gad, electo tiil lincöpwng *BSH* 5: 176 (1507). *ib* 33 (1505), 138 (1507). **3)** *behjälplig?* wara oss fölacktige saadant . . . fordarff wtaff at wäria *FM* 125 (1501).

fylghaktoghet (fölgachtighed), *f. hörsamhet, lydnad.* at the skole vara eder tiil wilie thienist och fölgachtighed *HSH* 19: 118 (1506).

fylghþ (fölghþ *L.***),** *f.* [*Isl.* fylgð] *L. följande, ledsagande, följe.* mz twäggia skara fylgdh *MB* 1: 226. *Jfr* **hem-, mäþ-fylghþ.**

fylghe (fölghe. fölge. fölie. folgie), *n.* [*Isl.* fylgi] *L. följe, sällskap.* far sin vägh mäþ bätra fölghe än han vänte *Bu* 19. kom eet leion ii fylghe mz þöm *ib* 71. *ib* 77, 135. *Bil* 52, 409. *KL* 283. *Bo* 164. *MB* 1: 225, 243. *Bir* 1: 261, 3: 237. *MB* 2: 21. gaar alla hälgona fölie fran idher *LfK* 148. föliet thera gaar fran them *ib.* som i therra fölghe äru *BSH* 1: 131 (1371). tiil fölgis vth skickandis sweriges edlingar och thro men *BSH* 5: 624 (1520). i hans ärliga folgie *ib* 625. *Jfr* **mädhfylghe.** — **fylghia fal (fylghä-),** *n. L.* — **fylghis brodhir (fölgisbrodhir),** *m. kamrat, stallbroder.* gaffwo the honom til hedhers xxx fölgisbrödher *(sodales)* *MB* 2: 115. — **fylghis laghi (fölghis laghi),** *m. följeslage, stallbroder.* som thera fölghis laghi sculdhe vara *Bil* 869. *Ansg* 187, 189. ängillin ther en är af brudh gommans föghilslaghom *(för* fölghislaghom, *sodalibus)* *Bo* 112.

fylghi? *m. L.*

fylghia (fyilghia *Bu* 10. **fölghia. fölgha** *Bil* 234; *KL* 317. **filghia** *KS* 3 (6, 4), 5 (11, 5). **folghia** *Bir* 2: 196. **fylia** *MB* 1: 115. **fölia** *RK* 2: 8416; *Di* 209; **-as** *GO* 195 *(rättadt till* **fylghias)**. **föllia** *BSH* 5: 534 (1513); *Di* 208. **fiölia** *ib* 209. **fölgie** *ib* 2. **folge** *FM* 492 (1510). **fölige** *SO* 150. *pres.* **-ir.** *imperat.* **fylgh** *Bil* 214. **fölgh** *Bo* 63; *Bir* 1: 5. **fiölgh** *Su* 246. *impf.* **fylgþe** *Bu* 142 *och ofta.* **fölgþe** *ib* 208 *och ofta.* **folgdhe** *KL* 57; *MP* 2: 12. **folgde** *RK* 2: 6595. **fulgdhe** *KL* 43. **fylde** *Di* 10. **földhe** *MP* 2: 146. **foldhe** *Di* 209; *Lg* 218. **folde** *MD* 65; **-is** *(impf. konj.* 1 *pers. pl.)* *BSH* 4: 198 (1495). **fulde** *RK* 2: 2680; *MD* 37; *Di* 106. **fwlde** *BSH* 5: 293 (1508). *pl.* **fylgþo** *Bu* 177 *och ofta.* **fölgdho** *Bo* 86 *och ofta.* **folghþo** *Bu* 14. **folghdho** *KL* 192, 195. **folgdho** *Bo* 57; *Bir* 2: 95. **fulgdho** *KL* 108; *Bil* 119; *Bir* 2: 94; *Iv* 4691. **földo** *Di* 76. **foldo** *ST* 284, 292. **foldho** *MP* 2: 158. **fuldo** *MD* 37; *ST* 243. **fylde** *Di* 7. **földe** *BSH* 4: 9 (1471). **folde** *RK* 2: 8751; *BSH* 5: 594 (1517); *Di* 12; **-is** *ib* 73. *part. pret. n.* **fölght** *MB* 1: 97. **fölgt** *RK* 1: 119, 3566. **fölkt** *Lg* 3: 185. **folkt** *Gr* 316. **fulght** *FH* 3: 6 (1353). **fult** *MB* 1: *(Cod. B)* 535**)**, *v.* [*Isl.* fylgja] **1)** *följa, gå efter. med dat.* then som fölghe nakrom them som fore gaar *Bir* 1: 272. — *abs. följa, följa efter, gå efter.* at han wari ey latir at fölghia *Bir* 1: 272. alle apostoli folghþo *Bu* 14. *MD* 65. — *följa, gå el. färdas med, ledsaga. med dat.* eet skabbot faar fölgher gerna andro *(scabida vadit ovis pocius grege cum pare quovis)* *GO* 946. bedhes iak . . . thz ij vilin fölghia mik *Fr* 228. at hans kompana honom hafdho folkt i väghenom *Gr* 316. ville han . . . fölghia modhir sinne heem til siin *Bo* 63. them wart tha venlika fölgt til strand *RK* 1: 119. *ib* 3566. didrik fulde attilio konung till susa *Di* 106. fölgha likeno til kirkio *KL* 317. — *med saksubjekt.* fylgþe fra corseno liuset sialene *Bu* 142. — *följa, sluta sig till (någons) följe el. sällskap, sluta sig till.* varþ bartholomei känne suen ok fölgþe hanom *Bu* 208. var herra ihesus . . . sagdhe til hans . . . fölgh mik . . . ok han fylgdhe honum ginstan *Bo* 63. **2)** *förfölja? med prep.* äptir. *se* **fylkia. 3)** *följa, gå i riktningen efter el. mot.* hördho the ena litla klokko ok fulgdho hänna liudhe *KL* 108. **4)** *följa, gå längs med. med dat.* han fölgdhe thässe flodh alt fram *Al* 4983. **5)** *följa, nämnas i det följande.* mäþ faghurum skälum som här näst fyilghia *Bu* 10. **6)** *åtfölja, medfölja, tillhöra. med dat. el. i dess ställe ack.* thetta är the som ängin synd fölgdhe *Lg* 39. the thing som ey fulgdho världinna blygdh oc obrygdhilse *Bir* 2: 94. skör luste fölgher bukin fyltan mz mat oc winsdrykkiom *Ber* 87. thöm lastenom fylghe giärnt en fulare lastr *KS* 44 (85, 35). the *(dygderna)* fölgdho hans natwro *MB* 1: 115. swa fölgdhe manz naturu enkannelica at (lee) som nöteno hörör at röta ok fareno at bräkia *Bil* 213. — *med prep.* mädh. kunne ther fölgia bestand med *BSH* 5: 572 (1517). **7)** *följa, öfverensstämma med? med dat.* huad som görs af kånst ok werilzlikom visdom, thz är thes bättra ok skiälikare at thz mera fylghr naturlikom skipilsom *KS* 7 (17, 8). **8)** *följa, efterfölja, rätta sig efter. med dat. el. i dess ställe ack.* fordhum war gammal villa ok fulgdho henne mange länge *Bil* 119. fölgha thera radhe *ib* 234. tå tu fylghia *(för* -ir*)* hans wilia ok rådhom *KS* 25 (64, 27). han skal ty fylghia, som flerom tikke skiäl wara *ib* 77 (189, 84). fylgh ey tinne giri *ib* 23 (57, 25). *ib* 24 (57, 25). fylghia thykkio ok tharf sinne *ib* 7 (17, 8). filghia allom sinom likama lusta *ib* 3 (6, 4). *ib* 13 (31, 14). filghia ok främia wilia sinom *ib* 5 (11, 5). folghia sinom eghnom vilia *Bir* 2: 196. skulu . . . ey fylgia ofmykit kötlikan lusta *KS* 59 (147, 65). fölghia sina foräldra godha gerninga ok fotsporom *Bir* 3: 308. — *efterfölja, efterlikna, söka efterlikna.* vidhir fresta fölghia honom i hans ödhmiukt oc tholimodhe *Bo* 86. gif thik vin vm at fölghia hans dygdhe *ib.* fölgh minne ödmiukt *Bir* 1: 5. mange folgdho minom sidhom *ib* 2: 95. **9)** *eftersträfva, beflita sig om. med dat. el. i dess ställe ack.* fölghia wärldzlik aterlön *Su* 456. at fölghia al the thing som dygdelik varo *Bil* 860. wita hvadh han skal fylghia ella flyghia *KS* 17 (43, 18). mandom fylgia *ib* 80 (197, 87). fylghia thy sum gudhlikt ok manlikt är *ib* 14 (34, 15). maria fölgdhe mäst likams mak *Bil* 263 *(möjl. att föra till* **8)**. folghdho dygdha liuärne *KL* 195. **10)** *leda, styra, foga? med ack.* gerna fölia *(för* föghia?*)* al ting til bästa *RK* 2: 8416. — *refl.* **fylghias,** *följa hvarandra.* herra gafuian ok iwan the fölgdhos badhe *Iv* 1959. *Di* 61, 73. then stadh ther all tingh fölghias wel j radh *MD* 391. — **fylghia at,** *följa, hålla sig till.* han folgde ysen aat *RK* 2: 6595. — **fylghias at,** *följas åt, åtfölja hvarandra.* wj sculom oc alla fölgis aat *RK* 2: 2018. *ib* 3: 2206. *Di* 196, 208. *Lg* 3: 221. *BSH* 4: 198 (1495). spoth ok skadhi fölias gerna aat *GO* 195. — **fylghia ater,** *följa tillbaka.* fölghia them atir til nazaräth *Bo* 136. — **fylghia ut,** *utforska, utransaka, ransaka.* som vt skulu fölghiä all þe þing maal ok sakir. som j warom stafghä scriuaþ ok stadd äru *SD* 5: 605 (1346). — **fylghia äptir, 1)** *följa efter.* siþan fylgþo äfte þe cristno i þän staþ som hete sicera *Bu* 177. the fölgdho fast äpte *(persequebantur eum)* *Bo* 86. *RK* 2: 2680. *Di* 209. **2)** *följa, varda en följd.* vm han älskar meer biscopin likamlika än andelika tha fölghir äptir at han sighir honom hällir the thingh som honom lyster at göra *Bir* 1: 331. — *Jfr* **äptir fylghia.** — *Jfr* **for-, fot-, ful-, hem-, in-, lagh-, mädh-, til-fylghia.**

fylghia, *f. L. Jfr* **hemfylghia.**

fylghiare (fölghiare. fölghare. folghare), *m.* [*Fnor.* fylgjari] **1)** *följeslage.* gaff sik gudhi j wald ok alla sina fölghiara *Bil* 842. *ib* 843, 845, 866. *MB* 1: 319. *BSH* 1: 165 (1376). *Bir* 1: 401. *Su* 325. hafwande medh sik altidh höfwiska thiänisto quinnor oc fölghiara *(följeslagerskor, ledsagarinnor)* *VKR* VII. guz kärlekir sculde wara them fölghare ok ledhare *KL* 104. ensammin miskunnin är dödhra manna folghare *MP* 2: 73. **2)** *efterföljare.* atirledha han ok hans fölghiara *(ejus fidei sequaces)* til hymerikis arff *Bir* 1: 252. *ib* 107, 128, 3: 10, 161, 207. *Ber* 146. sander cristi fölgiare *(imitator)* *Su* 451. i ärin dyäfwlsins fölghiara *MP* 2: 66. lysir ihesu nadh sina folghara mz gudhelicom kännedom *ib* 124. thässa wärdlinne konst hafhwer manga manlika älskara ok fölghara *Ber* 19. konst gudhelix kärlex ok räddogha

hafhwer slioa folghara *ib.* — *Jfr* **for-, ful-, mädh-, sam-, äptir-fylghiare.**

fylghilse (fölgilsse), *n. pl. följande, efterföljande, eftersträfvande.* wisdomsens makt och fölgilsse *PK* 219. *Jfr* **ful-, äptir-fylghilse.**

fylghning, *f. Jfr* **äptirfylghning.**

fylkia (-te), [*Isl.* fylkja] *uppställa (krigsfolk) till strid el. marsch.* räknadhe han (ɔ: abram) oc härklädde sina hwardagx swena, adhertan oc thryhundradha, oc sins nästa granna, mambre aner oc äskol oc thera swena oc fylkto (*för* fylkte? *el. kanske snarare för* fylghdho *el.* fylghdhe; *Cod. B* lagdhe 545) thrifflika äpter fyrom konungom *MB* 1: 181.

fylking (fylkingh), *f.* [*Isl.* fylking] = **fylkning.** *Iv (Cod. D)* 2345.

fylkning (fölkning), *f. slagordning, här uppställd till strid.* ganga främmäst i hwarie fölkning *MB* 1: 423. herra iwan genom thän fölkning (*ändradt fr.* flykning) reedh *Iv* 2345.

fylla (*pres.* **-ir. -ar: fyllas** *Bu* 50, *hvilken form dock kanske snarare bör föras till* **fulla.** *impf.* **fylte. fulte: vpfulte** *KL* 133; *Bir* 1: 330; **fultis** *Lg* 3: 259. *part. pret.* **fylter),** *v.* [*Isl.* fylla] *L.* **1)** *fylla, uppfylla.* fyll mit horn *MD* 383. bwkin ther opta fyltis *Bo* 139. — *med prep.* mäþ. fylto the vatnkarin mz vatn *Bo* 62. fylte han sitt kar mz vatn *KL* 235. skör luste fölgher bukin fyltan mz mat och winsdrykkiom *Ber* 87. — *med prep.* af. thu skalt . . . fyllas aff thöm hälgha anda *Bil* 897. fyltä honä fullä aff helewagh *Va* 29. **2)** *fylla, mätta.* at födha oc fylla swa mykit folk *MB* 1: 393. — *bildl. mätta, tillfredsställa.* enkte fyller alla thera astundan vtan gudh siälwer *MB* 1: 117. **3)** *fylla, uppfylla, rikligen förse (med).* fylte alt acaie land mz kristno kirkiom *Bu* 137. **4)** *fylla, uppfylla, fullt upptaga.* fyllen iordhrike *MB* 1: 111. himna härscap . . . fylte huset *Bil* 530. **5)** *fylla, fullkomna, göra fullständig.* fylte thz affat var *Bil* 741. iohanni ewangeliste fyllas hans heþar þär mäþar. at hans daghar föres i vars härra sia[l]fs höghtiþ fözla *Bu* 50. **6)** *ersätta, gifva ersättning.* at fylla her wlfue i swa godhum oc gildum byium som hossaby är *SD NS* 2: 173 (1409). **7)** *fullgöra.* mik var dömt for hwarn mannen . . . een þrätylten eed at gangä ok iak engin þerä fylt gat *FH* 3: 6 (1353). (fyllandis *för* hyliandis *Su* 28.) — **fylla ater,** *fylla igen.* fylto aater all the watn som han oc hans fadher hafdho grawith *MB* 1: 210. *Jfr* **aterfylla. — fylla in,** *taga in, förtära (i myckenhet).* ffyl sidhan in swa mykit aff drykkin at thu hawir ängin afsaknadh aff natuardhin *Bir* 4: 129. — **fylla up, 1)** *uppfylla.* thet rumit skal fyllas vp medh jord *KS* 86 (210, 94). **2)** *ersätta? erlägga?* fylle cronone sin skat op *FM* 656 (1516). — *Jfr* **upfylla. —** *Jfr* **for-, i-, lagh-, til-fylla,** *äfvensom* **genom-, o-fylter.**

fylla, *f. fullhet, mätthet.* buksens fylla *Lg* 3: 524. *Su* 16. — *fylla, rus.* fore fyllonne *JP* 99. fore thenna offuir drykkiona ok fyllona *ib.* — *Jfr* **ok-, sila-, öl-fylla.**

fylle, *f.* [*Isl.* fylli] **1)** *fullhet.* af thäs hälgha anda fylle *Bir* 4: 143. *ib* 156. **2)** *fullhet, mätthet, öfverlastande.* hata . . . qwidhsens sötma oc fylle *KL* 204. iak vil haua naturinna oc kropsins mätte oc fylle *Bir* 3: 34. til bukzsins fylle *Su* 374. hwar som fyllen ömningas *Ber* 87. *ib* 84. kränkias älla vanskas aff ofmykle fylle *Bir* 2: 276. omättelica swalghsins fula giri ok owir stopa fylle forbiuts *Bo* 126. *MP* 1: 7, 41, 282, 2: 77. *Ber* 1: 48, 2: 175, 194. *ST* 539. **3)** *fyllnad?* v fiärdinger strömyng fylle swen j medelby xjx marc *BtFH* 1: 332 (1463-64). *Jfr* **fylling. —** *Jfr* **buk-, eþa-, sila-, öl-fylle.**

fylleliker, *adj. Jfr* **ofylleliker.**

fyllest (fyllästh. fyllist. fullesth), *f.? och n.* [*Mnt.* vulleist, vullest] **1)** *ersättning.* bedhas fyllesth aff hans arffwingom *PM* XVI. betre mot bonden, oc honom fyllest göre epter lagen *GS* 53 (1458). til then tiidh at the haffue giorth hanom rädeligh wannell oc fullesth for sin skadhe kosth oc täringh *BSH* 4: 187 (1495). jach vil . . . göre eder nade fyllest . . . huadh eder nade är till acters paa rigesens vegna *ib* 5: 298 (1508?). görä megh paa kronenis wegnä fyllästh *FH* 1: 201 (1504). hade iack bliffuet i danmarkx hyllest thå skulle iack haffua giorth them fyllist (*ironiskt: skulle jag hafva gifvit dem tillräckligt, skulle de hafva fått nog af mig*) *RK* 3: (*till. om Chr. II*) 6292. swa hon och hennes arffwa fwlkomlica fore forscr:nä twsände mark fyllest haffwe *FH* 5: 95 (1485). her abiorn hoffmäster opanthwardade och tiileghnade her maanss och hanss arffvinghe i ghen tiil ffyllessth thenne effterskreffne gotz *SD* 3: 121 (*afskr. fr. senare hälften af* 1400-*talet*). **2)** *hjälp, understöd, gagn.* at hwaske i eller vij motte nyte ther noget aff for wort fyllesth *BSH* 5: 449 (1511).

fyllilse, *n. pl. Jfr* **upfyllilse.**

fylling, *f.* [*Isl.* fylling] *fyllnad?* oluff farman xij marc iij öre mynne ij tunna torsk fylling iij pund smör *BtFH* 1: 332 (1463-64). *ib* 336. bernt olson vj marc them fich myn herre j tunna skelfisch j fylling (*utstruket*) vj marc v marc vj marc vj marc iiij marc vj öre *ib.* — *Jfr* **sila fylling.**

fylning, *f. Jfr* **sila fylning.**

fylsan, *f.* [*Fdan.* fulsen, fylsen] *orenlighet, smuts.* summi tyrfda sör ok fylsän a hans houäþ *MK* 165.

fylska, *v. orena, smutsa. SR* 34. thet är ok lastr ok odyghd, at taka sin mat ella dryk orenlika, ok fylska ther af sik siluan (*för* sieluan) ella sin klädhe *KS* 43 (110, 46).

fylska (fylskia: fylskio *Bir* 1: 168. **fyliskia** *KS* 24 (59, 26); **-io** *KL* 87. **fwlska** *Ber* 289; **-an** *LB* 2: 64), *f.* **1)** *orenhet.* for karsens fyliskio *KL* 87. — *orenlighet, smuts, träck.* strök alt orent blodh oc fylsko af hänne *KL* 267. orenasta kar fult mz alle fylskio *Bir* 1: 168. som fult är mz stikkom stram oc rutne fylsko *ib* 2: 257. *ib* 96. *Su* 395. — (?) *LB* 2: 64. — *orenlighet, oren vätska, var, slem. LB* 2: 48, 3: 155. *PM* 52. — *det som orenar el. vanställer, lyte, fläck.* huar som fäghrind är vtan smitto oc fylsko (*sine macula*) *Bir* 2: 328. — *bildl. orenlighet, styggelse, vederstygglighet.* lustas j syndanna fylsko ok orenlikhet *Bir* 1: 329. *ib* 189, 282, 288, 2: 47, 3: 55. *LfK* 94. *Ber* 71, 226. falla j siälinna fylsko *ib* 29. *ib* 289. **2)** *orenlighet, oanständighet, skamligt väsende.* tro at alt är tolande vtan fyliskia ok oren lifnadr (*præter turpitudinem*) *KS* 24 (59, 26). hulkin som

hona skämmir mz alle fylsko ok obrygdilse *Bir* 1: 73. **3)** *skam, blygd, vanära.* han samansankka sik skam och fylsko *Ber* 237. **4)** *uselhet, elände.* hulkin som flyr världinna fäghrind forsmaande hänna sötma han skal ey koma til häluitis fylsko *Bir* 2: 283. — *Jfr* **synda fylska.**

fyn, *se* **syn.**

fynd, *se* **fund.**

fyr (för. for *Bil* 127; *RK* 2: 3010, 4203; *BSH* 5: 225 (1507)**),** *adv. komp. och konj.* [*Isl.* fyrr] *L. A) adv.* **1)** *prius, främre, mera fram, framför (i rum el. i ordning).* ey formatte thw see . . . j litinom nakat för älla sidhirmeer mindra älla meera swa j the hälgho thräfallelikhet är änkte för älla sidhirmeer *Bir* 3: 449. **2)** *prius, förr, tidigare.* þrätighi dagum för giptar *Bu* 154. *ib* 50, 200. warþer oc godzit . . . för ater löst *SD* 5: 160 (1343). sancta ceeilia war för cristin än manne fäst *Bil* 370. barnith . . . byria för grata än le *Ber* 120. *Jfr* **fyr än.** — **3)** *vid jämförelse mellan två föremål, handlingar el. tillstånd: först.* executores varrä bäggiä oc þess varra som för dör *SD* 5: 567 (1346). **4)** *antea, förut, tillförene.* än tho at þe se eigh för gömd *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). som för är sakt *ib* 5: 568 (1346). var hon atar ii bönom som för *Bu* 5. sötare sang . . . än nocor öron för hörþo *ib* 14. at han för viste sin döþ *ib* 188. jak sagdhe thik för hulkin thingh j warom husom skulu wara *Bir* 1: 286. gifwandis för honom al kirkionna vighilse *Gr* 312. *Jfr* **fornämder. 5)** *förr, snarare.* þu vänte . . . at min guþ varþar mik vreþar. han skal varþa för þinom guþ vreþar *Bu* 189. *B) konj. förr än.* hon sompnadhe ey för sool op gik *Fl* 1474. matte iak entima se guz apostolum för iak doe *Bu* 151. *Bil* 212. *Bir* 2: 224, 3: 9, 294, 373. *Iv* 3520. *Al* 942, 2132. *RK* 1: 1163, 2: 3010, 4203. will han nagith werff haffwa pa kalmara sloth, for giselnen komber *BSH* 5: 225 (1507). — *Jfr* **for.** — **fyr än,** *konj. förr än.* säx manaþom för än maria föde sin son. föde elizabet iohannem baptistam *Bu* 49. han (ɔ: baptista) födes för än han (ɔ: ewangelista) do. väl hundraþa arom för *ib* 50. faþer ok moþer bundo hana för än hon var föd tel guz þiänist *ib* 5. tro . . . ihesum vara guz son ok hans moþor mö sua siþan som för än hon föde *ib* 15. egh star iak up fra borþe. för än iak se hund bära þina hand in for borþ *ib* 182. grep siälinna maxsan än för *(i st. f.* för än*)* hon kom vt aff munnenom *Bir* 3: 263. at eingin hämd äller forsaat göris thär fore. fyr än wir läggium þät af therrä i mällin *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). för än klostret är böriät *ib* 5: 563 (1346). nero viste sik enga roo. for än han viste paulum halshuggin vara *Bil* 127.

fyra (-adhe), *v.* [*Mnt.* vuren] *fyra, affyra, gifva eld.* rodenborg . . . fyrade the andra *(näml. bössan)* *RK* 2: 6111. — *med prep.* up a. fyrade han oppa then tridia bössa *RK* 2: 6114.

fyrafaldelika (fyra fallelica), *adv. fyrfaldigt, på fyra sätt.* syndadhe . . . fyra fallelica *Bir* 3: 8.

fyrafalder (fyrä-. *frf. vok. i änd.* **-fall-** *Bir* 3: 441; *MP* 2: 32. *n.* **-faalt** *ST* 505**),** *adj.* [*Jfr Isl.* fjórfaldr] **1)** *fyrdubbel, fyra gånger så stor.* henne burde at giäldä idher fyräfald kerlek igen *Va* 41. **2)** *fyrfaldig, fyrahanda.* the som rättelica tionda fa fyrafald lön af gudhi som är ympnin iordhinna affuäxtir licamlik helbrygdan, synda forlatilse oc himerikis rike til löna *MP* 1: 256. ui finnom . . . fyra falla vars herra tilquämdh *ib* 2: 32. *ib* 1: 72. fyrafald rätuisa *Bir* 3: 423. *ib* 441. — *n.* **fyrafalt,** *adv. fyrdubbelt.* thz farit fyra faalt betala *ST* 505.

fyrafota, *adj. fyrfota.* fyrafota fä *MB* 1: 479.

fyrafötter (fyrä-. fyre-), *adj.* [*Jfr Fnor.* fjórfœttr] = **fyrafota.** fyrä föt diur *KL* 151. thz som fyreföt är *AS* 59. thz är fyräföt *ib.*

fyrahyrnadher (fyrahörnadher), *adj.* [*Jfr Isl.* ferhyrndr] *fyrhörnad.* hulkit kors . . . var skipat fyra hörnat *(Cod. D* fyrahyrnath 366*)* *Gr* 274.

fyrahyrnotter (fyrahyrnutter), *adj. fyrhörnad, fyrkantig.* bar han a sinom rygge fyra hyrnotta *(Cod. D* fyrahyrnutta 398*)* stena lätlika *Gr* 304.

fyralitadher, *adj. fyrfärgad. MB* 1: 495. *Jfr* **flughurlitadher.**

fyrasins (fyresins), *adv.* [*Äldre Dan.* fiirsins] *fyra gånger.* fyrasins sa mange *RK* 2: 4287. fyresins xx yxne kör *BSH* 3: 292 (1470, *samt. afskr.*).

fyraslindadher (fyroslindadher: -adhom *MB* 2: 250**),** *adj. fyrsidig, fyrkantig, qvadratisk.* aff wth hwghnom oc fyra slindadhom stenom *MB* 2: 145. fyraslindade varo thornane *ib. ib* 250. *FH* 3: 66 (1445).

fyraslinder, *adj.* = **fyraslindadher.** *Bir* 1: 400, 401. *Jfr* **flughurslinder.**

fyraslindotter, *adj.* = **fyraslindadher.** templum war sielfft fyraslindot *ST* 417.

fyratighi, *se* **fluratighi.**

fyrbalder (fyrbal *PM* 9. *dat. med art.* **fyrballenom** *ib. ack.* **fyrebol** *BSH* 5: 594 (1517). *pl.* **fyrballar. fyrbollar),** *m.* [*Mnt.* vûrbal] *fyrbåll, granat, en med brännbara ämnen fyld och med sådana bestruken pung el. båll af lärft, hvilken kastas el. skjutes för att antända (om beredningen se PM* 6, 8*).* nogra fyrbollar ok fyr piil *BSH* 5: 480 (1511). v (5) fyr ballar *ib* 506 (1512). nokra sma fyrball som andra nyther *PM* 7. *ib* 6, 8, 9. — *koll.* brukede fyrebol oc annen skot *BSH* 5: 594 (1517).

fyre, *se* **flurir.**

fyrepil, *se* **fyrpil.**

fyreskutin (-skoten), *adj.* [*Äldre Dan.* fireskudden] *eg. fyrkantig; undersätsig.* han war en liten man rät fyreskoten *(Cod. B* ffyreskuten; *um herdar er hann ferstrendr)* *Di* 17.

fyretighinde, *se* **fluratighunde.**

fyri, *se* **for.**

fyrifal (fyrafall. fyrafald. *Dessa båda former bero möjl. på en af afskrifvare gjord förvexling med* **fyrafalder,** *adj.***),** *n.* [*Jfr Isl.* forfall] *förlåt, tapet, omhölje.* skildos thässa thwe stadhir. sancta oc sancta sanctorum mz enom dwk oc fyrifalle som haffde fira liti *MB* 1: *(Cod. B)* 487. thz fyughur litat skyul oc fyrafald *ib (Cod. B)* 489. til hwars waro swa marghskyns thak ower eno hwse swa som fyrafall oc haardwker oc rödhlitath wädhra skin oc annor skin litath mz iacincto *ib (Cod. A)* 482. *Jfr* **forfal.**

fyrk, *m.* [*Äldre Dan.* firik, fereken. *Jfr Nht.* vierichen] *eg. fjärdedel; fyrk, ett slags mynt.* at gamble ortigen matte lysis op i xii (12) peninge, then nye och i x (10), och fyrcken i fem peninge

BSH 5: 385 (1510). at gamble ortigen, nye, och fyrcken ma komme op *ib.*

fyrlänz (-lens. -ar), *f.? brandlans.* iij (3) fyr lensar *BSH* 5: 506 (1512).

fyrma (förma. *pres.* **-ir.** *impf.* **-de. -adhe),** *v.* [*Isl.* þyrma. *Fdan.* fyrme, førme. *Jfr Kalkar, Ordbog* 1: 835; *S. Grundtvig i Peder Plades Visitatsbog s.* 182—3] *L. eg. spara, skona; afhålla sig, öfva återhållsamhet, hålla lindrigare fasta hvarunder köttmat (men ej mjölkmat och fisk) är förbjuden.* fyrmde ok fastadhe *Bil* 330. skalt thu gerna fasta förma oc bedhia *ST* 117. the vildho fasta oc förma utan köt i siw dagha *Ansg* 235. fastadho the oc förmado . . . XL. dagha *ib.* fäghin är han som fyrme ok findher han fikh *(för* fiskh*)* a diska *(carnibus abstentum pia pacat pisce perapsis) GO* 105. — *Jfr* **o-, misfyrma.**

fyrma, *se* **färma.**

fyrmer, *adv. L.*

fyrme? (förme), *m.? lättare fasta.* var kunugar kräuar fasto ok förma af sino folke *Bu* 498.

fyrmis mater (firmismaater), *m. mat som får ätas under lättare fasta.* om the dagha j hwilkom the skulu äta firmis maat tha giffuis hwarie enne tw stykke fisk, smör, äg, ost ällir annat tholikt *Bir* 5: 31. äta firmis maat *ib* 44.

fyrna (förna. forna), *v. L. — refl.* **fyrnas** *L.*

fyrning (förning), *f. L.*

fyrning, *se* **förning.**

fyrnämder, *se* **fornämder.**

fyrpil (fyrpiil. fyrepiil. fyrepiill), *m. och n.?* [*Mnt.* vûrpil] *eldpil, brandpil.* een fyrepiil kom i hödh *RK* 3: 7613. I färdungh fyrepiill *FH* 4: 84 (1499). forware them med torff för fyrpiil pa alle sider *BSH* 5: 290 (1508). nogra fyrbollar ok fyr piil *ib* 480 (1511). *ib* 506 (1512).

fyrranämder, (förra-), *p. adj. förutnämd.* förranempd kateriin jenissadotter *SD NS* 2: 296 (1410). *Jfr* **fornämder.**

fyrre (förre. firri *L. n.* **fyrrä. förra. föra** *Su* 143. **forra** *Bir* 5: 137; *MD (S)* 286, 303, 305. **fora** *SD NS* 1: 97 (1402). **förre** *RK* 2: 3005. **före** *SR* 22. **forre** *RK* 2: 1172**),** *adj. komp. motsvarande superl.* **fyrster** [*Isl.* fyrri] *L.* **1)** *främre.* hwar thera var sik ok ängin androm förre älla äptre *Bir* 3: 424. ey swa som förra ok äptra vtan otalica huar änkte är förra ällir äptra *ib* 300 (förra *kan här också fattas ss adv.*). **2)** *i tiden föregående, förre, först.* the förro *(primi)* barnin skullo hafwa warit födh j paradiis af gudhelikom kärlek *Bir* 1: 79. — *n.* **fyrra,** *adv. och konj.* [*Isl.* fyrri] *L.* *A) adv.* **1) = fyr 2.** the sagdho them til nakrom daghom förra *Bo* 20. tå är ä thes bätter, at teth warder förra fulkomnat *KS* 73 (179, 80). viliande förra göra thz som andelikit var än licamlikit *Bo* 86. *Jfr* **fyrra än. 2) = fyr 3.** thän annan skal styra ok döma han scal förra döma sik siälfuan *Bil* 885. ville han förra fölghia modhir sinne heem til siin *Bo* 63. **3) = fyr 4.** sum fyrrä är (här) sakt vppi *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). som förrä sighs *ib* 5: 567 (1346). han þorpte väl viþ at þigia smam som förra gaaf ofstorom *Bu* 18. thz the hafdho ey förra set *Bil* 846. hon hafdhe thz konungin förra iät *Fl* 350. *MD (S)* 286, 303, 305. *Bir* 5: 137. *Su* 143. *RK* 2: 1172. *B) konj. förr än. RK* 2: 3005. — **fyrra än,** *konj. förr än.* förra än iak til byrgiade at framga ok äruodha hördhis ok lydhe en röst for mik *Bir* 1: 244. þa skal han borghän sätia ok e moghä häþan koma, före än han hauär hanum rät giort *SR* 22. *SD NS* 1: 97 (1402).

fyrst (fyst *L.* **först. föst** *L.* **fryst** *Bir* 4: *(Avt)* 180. **fforst** *MD (S)* 214. **fforsth** *Lg* 3: 85. **furst** *Bir* 4: *(Avt)* 183**),** *adv. superl. (motsvarande komp.* **fyr** *och* **fyrra,** *i sistnämda fall eg. ack. sing. n. af* **fyrster***) och konj.* [*Isl.* fyrst] *L.* *A) adv.* **1)** *först, främst.* sa . . . vara fru först ii skaranom *Bu* 11. **2)** *först, före annat el. andra, till en början.* sighin först frither wäri mäþ husi thässu *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). scal han arwþä aar firi mark hwariä, först for malsäghändanom ok siþan for konunge *ib* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). fyrst vil iac þik sighia huru þik äru andelik vnderstandilse gifin sea oc hora *Bir* 4: *(Avt)* 182. byri fyrst pafin mz sik siälfum *ib* 179. böge þem fryst mz tangene *ib* 180. **3)** *först och främst, framför allt.* hon skal thetta fforst at lära *MD (S)* 214. **4)** *först, för det första.* sighr aristoteles, at thön äru siw, huart rike ok landskap widhr torf, vm thet skal wara i godhom skipilsom. först skal thet haua vitran ok rätvisan kunung ella höfdinga *KS* 56 (141, 61). her giordis warom herra stoor smäleker oc obrygdilsä j fyra handha motta, fforsth i ty ath the förde han i eth röth cläde *Lg* 3: 85. **5)** *först, från början.* hur waar fru warþ först scapath *Bu* 3. fra þe stund moþer var först öken mäþ hanom *ib* 61. *KL* 347. *MB* 1: 62. **6)** *först, tidigt.* som thu sower först ij nat *Al* 230. fran först aff morgnenom *Bir* 4: 12. *B) konj. så snart som.* ward awita först han inkom *Bil* 486. hataþe han furst han byrþade at varþa guþleka *Bir* 4: *(Avt)* 183.

fyrster (fyster: fystä *L.* **förster. forster: forsta** *Bir* 5: 135, 139. *oftast i svag form***),** *adj. superl. och räkn. (det sistnämda i bem.* **3)** [*Isl.* fyrstr] *L.* **1)** *först, främst (i rummet). eg. och bildl.* fik leon se köpmän atirkoma. ok sin asna förstan j färdhinne *Bil* 627. är han likir them kämpa hulkin som förstir är j hwarre stridh *Bir* 1: 51. han är ok ämuäl likir them kämpa som förstir är j alle ondzsko ok vil ängom väghia . . . thy skal han wara förster j hwarre pino *ib* 52. **2)** *först (i tid).* saraa första modher þins äþles *Bu* 4. fra första daghän *ib* 5. ij the nat ij första sympn *Al* 273. hon berätte honom fullelika alla sakena fran första *(från början)* oc til ända *ST* 289. her steen sculle förste *(vid första)* ypith watn all slotten faa *RK* 3: 2685. — *förstfödd.* drap han pharao konungx första son oc all försto barn egipto manna *MB* 1: 386. *ib* 387. **3)** *för att beteckna en ordningsföljd i allmänhet: först.* petrus var förste paue äpte van härra *Bu* 99. a första dagh februarii *ib* 9. anno dominj thwsandeffemhwndrade vppa thz första aarit *SO* 117 *(i dessa tre ex. skulle* **fyrster** *kunna föras till* **2)**. þär varo innan fäm kunuga. þän förste var af liiamäre. annar af benemarin: þriþi af granat *Bu* 176. torpara åthäue äru

thessin: thet första är, tala mykit i samdrikkio manna *KS* 44 (113, 48). thön första howdh dyghd är forhuxan *ib* 18 (47, 20). oppa the första oc tiughu bladhino *VKR* 56. **4)** *först, förnämst.* juþa ok hälzt þe försto ok þe visasto läto sik þät dighart angra *Bu* 197. the haua walt vt af sik tolf the första *KS* 71 (174, 77). liknadh vidh lyws är hon (ɔ: snillen) förste *Su* 385. — *stående framom, öfverträffande. med dat.* toco ther sin forman vespasianum til römskan keysare . . . aff litlu folke föddan ok tho hwarium första *(af senare hand ändradt till* jämfroman*) Bil* 310. — *Särskilda kasus dels ensamt dels i förening med annat ord nyttjas ss adv. el. konj. — ack. sing. n.* **fyrst,** *se detta ord. — svag ack. sing. n.* **fyrsta (fyrste** *L.* **första)** *L.* *A) adv. först, icke förr än.* þät goz . . . som þa första hialpar: þär ängen af androm fa lan älla gauor *Bu* 519. lärde tha förstä ganga pa ij föter *Va* 28. nu första vardh han mik gifwin *KL* 347. *B) konj. det första som, så snart som.* första sancti petri boior komo fram *Bil* 115. *ib* 85, 350. *MB* 1: 72, 244, 372. *GO* 194, 227. *SD NS* 1: 235 (1403), 2: 250 (1410). *ST* 242, 276, 277, 278. *Iv* 241, 1801. *Al* 8793, 9403. *RK* 1: 1688. — **þät fyrsta (-första. -försto** *Iv* 1632**),** *konj. L.* = **fyrsta 2.** thz första iak ma mik redha til iak gerna mz thik fara vil *Fl* 2024. *Iv* 319, 1632, 1638, 1652, 1725. thet aldra första i kwnne *BSH* 5: 135 (1506). — *dat. sing. n.* **fyrsto (försto),** *L.* *A) adv. först.* var herra ihesus christus var försto nyio lagha prästar ok paue *Bu* 61. sidhan wärldin försto stodh gödz aldre swa mykith manna blodh *Al* 3365. *B) konj. det första som, så snart som.* försto daghin sit liws tänder *Al* 2183. *SD NS* 1: 235 (1403). — *dat. pl.* **fyrstom (förstom),** *adv. L. först. FH* 4: 69 (1459). *SJ* 154 (1447). — **fran fyrsto (fra förste),** *konj. från det första som, från den tid då.* fra förste konungen kom til symonis oc jude dag *RK* 2: 6908. — **i fyrsto (i försto),** *adv.* [*Isl.* í fyrstu] *först.* som her scrifwas i försto *MB* 1: 399. — **i fyrstonne (i förstonne. i förston** *GO* 614. **j förstinne** *KL* 67. **i försthene** *RK* 3: *(sista forts.)* 5797. **fyrstunni** *L.* **förstonne** *L.; KL* 390. **i fyrstonne** *har utan trifvel utvecklats ur* **i fyrsto,** *i hvilket uttryck* **fyrsto** *fattats ss dat. af ett fem. subst.* **fyrsta,** *som dock ingenstädes träffas; jfr Rydqvist* 5: 136-7**),** *adv.* [*Isl.* í fyrstunni, í fyrstinni, fyrstunni] *L. i förstone, i början, till en början, först.* thz var herra vppinbaradhis hänne swa i förstonne *Bo* 227. han *(vägen)* är stenoghir oc myrkir j förstonne . . . ok j ändanom slättastir ok lysastar *Bir* 2: 197. *ib* 327. *GO* 614. *KL* 67, 331, 340, 390. *ST* 206. *Ber* 181. *Su* 409. *RK* 3: *(sista forts.)* 5797. thetta gloria in excelsis matte engin böria j förstonne vtan biscopa *ST* 188. — **i thät fyrsta (-första. -förste),** *A) adv. först och främst.* mädhan thu i thz första *(in primis)* wil wetha mith nampn *Su* 77. *B) konj. så snart som.* i thet förste han wiste at thet aff hans föräldrom köpt war *SD NS* 2: 319 (1410, *afskr.*). — **mädh fyrsta (-första),** *adv. med det första, så snart som möjligt.* strax mz första *PM* 3. — **mädh thät fyrsta (-första. -förste** *Lg* 3: 378. **-forsta),** *adv.* **1)** *i början.* mz thz första war thz tysth *RK* 3: 1137. *Lg* 3: 378. **2)** *med det första, strax, så snart som möjligt.* fortaghi thz mz thz forsta *Bir* 5: 135. her liggher stor makth oppa, ath jw sa sker medh thet aldra förstha *BSH* 5: 137 (1507). — **fyrstomässo öl (försto-),** *n. L. gästabud som hålles då kyrkoherde första gången förrättar messan. SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*).

fyrstfödder (först födher *MB* 2: 333**),** *adj. förstfödd. MB* 2: 333.

fyrstnämder (förstnämpder), *p. adj. förstnämd, i början nämd.* wi förstnämpde *SD NS* 1: 543 (1406).

fä (fää. *gen.* **fäiar** *L.* **fäiär** *L.* **fäa** *MB* 1: 132 *(kan här vara gen. pl.).* **fear** *L.; SD* 4: 383 (1334) *i ssättn.* **feär** *ib* 348 (1334) *i ssättn.* **fea** *L.; SD* 1: 581 (1281) *i ssättn.* **feiär** *L.* **feia** *L.* **fiär** *L.* **fär** *L.* **fääs** *MB* 1: 303 *i ssättn.***),** *n.* [*Isl.* fé] *L.* **1)** *boskap.* alzsköns fä war vnder träno oc badhe fä oc folk föddis widh thäs frwkt *MB* 1: 16. *ib* 167, 185. görin ey tompta gudhom min tionda aff idhro fää ok swinom *Bir* 3: 198. faarahirdha . . . som waktadho sit fä *Lg* 33. thera fä är mäst i faarom *MB* 1: 254. mäst manna rikedomber war i them äwum i liwandis fä *ib* 281. **2)** *boskapsdjur.* til fäa *(kan fattas ss gen. sing. och således föras till* **1)** födho oc diwra *MB* 1: 132. thz war ij^m oc ij^c fää *Lg* 3: 604. han ma wel liknas widh ith fää *MD* 389. **3)** *egendom, gods, penningar.* saalt haffua . . . fore fä ok fulla öra *SD NS* 1: 58 (1401, *gammal afskr.*). hafwa salt fore fää ok fullä päninga *ib* 106 (1402). — liggianda fä (liggiande-. *orden ofta sammanskrifna*), *thesaurus, gods, skatt.* fläst alt cronanna liggianda fä *Bu* 395. til fatikan stadh kom rikt liggiande fää *Bil* 215. aff dyru liggiande fä hans hälgha bena *ib* 248. swa dyrt liggiandafää *Bo* 42. memoriale oc liggiandefäth *ib* 176. ther som thit liggianda fää är älla dyra hafwor ther är thit hiärta *Bir* 1: 183. thz kallas liggiande fää mz idhir hulkit som siällan nytias ok siällan röris *ib* 340. *Bil* 410, 411. *MB* 1: 407, 427. *KL* 25, 181, 280, 337, 360. *Gr* 307. *MP* 1: 19. *Bir* 1: 269, 315, 340, 2: 101, 231, 3: 151, 238, 239, 444, 456, 4: 22. *VKR* 68. *ST* 5. *Ber* 34, 82, 127, 148, 194, 236. *Su* 77, 175, 408, 443, 445, 447. — *Jfr* **aftökis-, bo-, bol-, bolags-, breva-, en-, faghnadha-, fluta-, foþer-, fästana-, fästnaþa-, fästninga-, förninga-, ganganz-, handsalu-, hof-, horn-, inlags-, kirkiu-, kisto-, lan-, lans-, legho-, läkäris-, nam-, nytia-, otama-, ovana-, ovita-, qvik-, sottar-, tiuþer-, täkiu-, vaþa-, vigsla-, ville-, väþ-, värknaþa-, yrknaþa-fä.** — **fäar bot (fea-),** *f. L. Jfr* **fäbot.** — **fäar foter (fear-),** *m. L. Jfr* **fäfoter.** — **fäarföling (fear-. fäiär-),** *f. L.* — **fäarganger (fear-. feär-. fea-),** *m.* [*Jfr Isl.* fjárganga] *L. boskaps gång el. betande på gemensam betesmark.* vsufructum habeant in eisdem (ɔ: siluis) videlicet . . . fang oc feagangh *SD* 1: 581 (1281). vtilia sua wlgariter dicta hugg et hamn et feærgang *ib* 4: 348 (1334). quod . . . feargang in siluam sund libere habeat *ib* 383 (1334). *Jfr* **fäganger.** — **fäar garþer (fea-),** *m. L. Jfr* **fägarþer.** — **fäar giäld (fea giald),** *n. L. Jfr* **fägiäld.** — **fäarlästir (fäiär-)?** *f. pl. L.* — **fäar mark (fär-. fear-),** *f. L. Jfr* **fämark.**

— **fäar nyt (fear-. fea nit),** *f. L.* — **fäar taki (fäa-. fear-),** *m. L. Jfr* **fä taki.** — **fäs hiordh (fääs-),** *f. boskapshjord.* mz faarom oc alzskona fääs hiordhom *MB* 1: 303. *Jfr* **fähiordh.**

fäbet (fääbeet), *f. fäbete, betesmark.* two cronnonna gaarda . . . met . . . fääbeet oc alla andra tilliggelse *FM* 73 (1481, *gammal afskr.*).

fäbete? *n. fäbete, boskapsbete, betesmark.* skoghen och fäbethet haffua the til sammans *SD NS* 2: 312 (1410, *gammal afskr*).

fäborgh, *f. plats till förvaring af boskap.* leuite skullo . . . ägha fäborgher oc nakar thorp ena milo om kring *MB* 1: 424.

fäbot, *f. L. Jfr* **fäar bot.**

fäbro, *f. L. fäbro, bro för boskap. Lg* 95.

fädder (*pl.* **fäddara. fäddre. feddre),** *m.* [*Mnt.* vedder] *frände på fädernesidan, farbror, kusin (förekommer endast om konungarne Albrekts af Mecklenburg och Eriks af Pommern Tyske fränder).* hans *(kon. Eriks af Pommern)* feddre mz honom äre *RK* 2: 3233. konungen . . . fich them *(slotten)* sina fäddre at valda *ib* 4580. thz haffwir os giort the fäddara oc oma *ib* 1: *(Albr.) s.* 210. *Jfr* **fadder, faddra.**

fädrap (-draap. fädraaph *GO* 290**),** *n. slagt.* tholik war thin sänningh som thith fä draap *(missio fit talis tua cedes ut pecualis) GO* 528. *ib* 290.

fädränger (fää-), *m.* [*Jfr Isl.* fédrengr] *boskapsvaktare, vaktgosse.* han röffuade powal mannis fää drengx hath *BtFH* 1: 135 (1506). for j [1] fulsäre som han slogh powal mannis fää drengx näse ginom *ib. ib* 267 (1508).

fädödhe, *m. boskapsdöd, boskapspest.* tha wardher . . . mykin fädödhe *Iv* LXXXI. *ib* LXXX. thagher wände fä dödhin *(kan äfven föras till* **fädödher***)* atir *Bil* 447.

fädödher, *m.* = **fädödhe.** tz teknar . . . fä dödh *LB* 7: 86.

fädherland, *n.* [*Isl.* feðrland] *fädernesland. MB* 2: 320.

fäþerne (fädhirne. fadherne *Bil* 263**),** *n.* [*Isl.* faðerni] *L.* **1)** *fäderne, fädernesläkt.* för än sandir ärfwinge kombir äntiggia aff fädhirnis älla mödhirnis afkömd *Bir* 3: 402. plaghas opta föräldra ok fädhirnis syndir j barnomen *ib* 2: 312. *MB* 2: 96. lätha þöm af fäþerssens *(för* fäþernisens?*)* siþum *Bu* 9; *jfr* **fäþernis siþer. 2)** *patrimonium, fädernearf.* brände gärþe ok akra sins molz manz. som räþ hans fäþärne *Bu* 176. skal thät samä för nämda goz warä barnä mödhärne warä ok egh fädhärne *SD* 4: 390 (1334?). *ib* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). warom barnom . . . till mödherness oc egh til fädherness *ib NS* 1: 389 (1404). thät mith fornempda godz ok alt annat mith fädherne ok mödherne. köpe godz ok afls godz frilika ok frälslika nyuta *BSH* 1: 166 (1376). skiptu swa sino fadherne *Bil* 263. han haffde vrskilt vm barnsens sins stiwff sons fädherne för än han wigdes widher sina hustru *SJ* 274 (1459). skulle förnempde tompten och källaren wara barnsens fädherne *ib.* jak skal giua thom thz fädhirne som the ägha haua mz fädhirnis rät *Bir* 3: 390. *Bil* 433. *MB* 1: 456. *Iv* 3609. *RK* 1: 545. *ST* 24. — *fädernegods, fädernehem.* rymde han fran bruþ ok fäþärne *Bu* 27. maria magdalena calladh aff magdallo borgh sino fädherne *Bil* 263. *ib* 487. *Bir* 2: 256. — *fädernebygd, fädernesland.* far bort aff thino fädherne *MB* 1: 177. för gudhz oc sins fädhernis laghom *Su* 67. *Al* 1121. *Lg* 3: 278. — *Jfr* **faþur-, fanga-, fasta-, moþor-fäþerne,** *äfvensom* **fäþrini.** — **fädhernis arf,** *n. fädernearf. Bir* 3: 393. *Jfr* **fädherne arf.** — **fäþernis eþer,** *m. L.* — **fäþernis frändi (faþernis-),** *m. L.* — **fäþernis garþer,** *m. L. fädernеärfd gård. FH* 6: 6 (1443). — **fädhernis gods (fäthärnes gooz),** *n. fädernegods.* alt annat mit fädhernis godz ok mödherne ok köpis godz ok afls godz *BSH* 1: 165 (1376). mit fäthärnes gooz, swansyöholt *SD* 5: 280 (1344). for han hem . . . til sith fädhernis goz *Bil* 649. — **fäþernis guþ (fäþernes-),** *m. af fäderna dyrkad gud.* offra fäþernes guþum *Bu* 503. *Bil* 460. *MB* 1: 282, 283, 317. — **fädhernis hem (fädernis heym),** *n. fädernehem. Di* 56. — **fädhernis hus (fädhernes hws),** *n. fädernehus. MB* 2: 105. — **fäþernis iorþ,** *f. L.* — **fädhernis lagh (fädhernes-),** *n. pl. fäders lag, från fäder ärfd lag.* nidherslaa . . . war fädhernes lagh *Su* 69. gaa mote gudz oc sinom fädhernis laghom *MB* 2: 223. *ib* 224, 298, 300, 301. — **fädhernis land (fädhernes-. fädhirnis-. fädherna landh: -landhit** *Lg* 3: 134. **fädhneslandh** *ib* 534. **fädhnes landh** *ib* 535, 553, 562**),** *n. L. fädernesland.* bliua j fädhernis lande *Bil* 289. glöma sino heme ok fädhirnis lande *KL* 350. at frelsa tith eghit fädhernes land *MD* 390. *Bil* 463, 839. *KL* 296, 297. *Bo* 83, 145, 255. *Gr* 316, 322. *Bir* 1: 387, 398, 2: 38, 249, 3: 26. *Al* 403, 7224, 7615. *Lg* 218, 3: 131, 534 *o. s. v. MB* 2: 235, 249. at stridha före theris fädhernis land oc laghom *(för sitt fädernesland och sina fäders lag) ib* 2: 322. *Jfr* **himirikis fädhernis land.** — **fädhernis rike (fädhirnis-** *ST* 531. **fädhnes-** *Lg* 3: 566, 583**),** *n. fäderrike, fädernesland. ST* 531. *MB* 2: 293. *Lg* 3: 566, 583. *BSH* 4: 219 (1497). *Jfr* **fädherne rike.** — **fädhernis rätter (fädhirnis-),** *m. rätt som tillkommer någon på grund af arf efter fader.* jak skal giua thom thz fädhirne som the ägha haua mz fädhirnis rät *(paterno jure) Bir* 3: 390. — **fäþernis siþer,** *m. af fäder ärfd sed.* at kasta fädhernis sidhum *Bil* 453. mot laghomin älla fädhernis sidhom *KL* 176. lätha þöm af fäþerssens *(för* fäþernis?*)* siþum *Bu* 9; *jfr* **fäþerne.** — **fädhernis svärdh,** *n. af fäder ärfdt svärd.* mangt eth gamalt fädernis swerd *RK* 1: 116. — **fäþernis vita (fädernes weta),** *f. L. intyg att ett förhållande egt rum under någons faders el. förfäders tid.* thenne för:de män gildade och effter sworo medh hannus i lusi medh fädernes wetu sina, att thenne för:ne råår äre rätte råår emillan lusi och jyringi *BtFH* 1: 16 (1494, *nyare afskr.*). dömdes allwittula by theres jordh frij som the hafua wårdt *(för* wart*)* medh fädernes wetu sina *ib* 65 (1492, *nyare afskr.*). som för:de lars warde medh fädernes wetu sina och medh 12 manna eedhe till sigh, som hans föräldrar hade hafft tillförenne *ib* 93 (1490, *nyare afskr.*). *Jfr* **fäþrinis vita.**

fädherne arf, *n.* = **fädhernis arf.** *Iv* 4806.

fädherne rike (-rik), *n.* = **fädhernis rike.** *Fr* 1529.

fädherrike (federike), *n. fädernerike, fädernesland. FM* 492 (1510).

fäþghar (fäghdhar *ST* 411. **faþghar** *L.* **fadhgar: -a** *MB* 1: 200, 202, 205, 228, 254, 259. **fadgar: -a** *PM* XXVI), *m. pl.* [*Isl.* feðgar] *L.* **1)** *fader och son.* fara the fadhga abraham oc ysaac ater til thera swena *MB* 1: 202. *ib* 200, 205, 228. *Bil* 327, 619. *Lg* 1004. the fädgha äru ey kärleks löse *Bil* 81. — *fader och söner. MB* 1: 254, 259. *ST* 411. **2)** *moder och dotter.* vptände thennä ij [2] helga fädgana j synom kärlex elde *Lg* 3: 525. **3)** *gubbar?* alle skwla dö swa wnge som fadga *PM* XXVI.

fäþringar, *m. pl. L.*

fäþrine (fädrene), *n. L. fädernearf.* wi hafuum giort et skipte mällin war a waro fädrene ok waro mödrene *SD* 6: 180 (1350). vi hafum skipt wort fädrene oc wort mödrene i fiura broþurlyti *ib. Jfr* **forna fäþrini** *samt* **fäþerne. — fäþrinis broþir,** *m. L.* — **fäþrinis vita,** *f. L. (MELL). Jfr* **fäþernis vita.**

fäfoter, *m.* [*Fnor.* féfótr] *fäfot.* liggir han *(åkern)* oyrktir vndir fäfoot *Bir* 2: 308. *Jfr* **fäar foter.**

fäfylinger, *m. L.*

fäganger (fäägongher), *m.* [*Fdan.* fægang] *L. boskaps gång el. betande på gemensam betesmark; betesmark.* min forscripno godz ... medh ... omyordhom fägangom oc scoxlutom oc allom androm tillaghom *BYH* 1: 187 (1381, *nyare afskr.*). hafuom wi unt och gifuit almoghanom ... til thera fägangh the ängena widhir husit ligger *FH* 1: 8 (1387). met ... fämarkom ok fägangom *ib* 2: 137 (1442). medh alla the ther til liggir som är j byom akrom fiska wathnom skoghom ängiom ok fägangom *(pascuis) SD* 1: 92 (*öfvers. fr.* 1440). thet gooz skipa, radha oc alla lundom sik til gagn oc nytta wändha ... meth thomptum oc fägangh *ib NS* 1: 256 (1403). *ib* 301 (1403), 303 (1403, *gammal afskr.*), 497 (1405) *o. s. v.* ranzaca huilken tere haffuer giort ogongh wppo then annars fäägongh och wtmark *BtFH* 1: 244 (1507). *Jfr* **fäarganger.**

fägarþer (-gaardher), *m. L. fägård, fähus.* clostirsins ... fägaardh *VKR* 39. *Jfr* **fäar garþer.**

fägata, *f.* [*N.* fegata] *fägata, väg från fähusen till utmarken.* wiidh fägathunne *FH* 6: 75 (1491, *afskr.*).

fägiurdher? (-giordher. *pl.* **-ar),** *m. eg. penninggördel, penningpung; skattkammare.* jak hawir swa som twa fägiordha *(gazophilacia)* j them första fägiordhenom äru thung thingh swa som bly ... j androm fägiordhenom synis wara skinande guld ok dyre stena ok välloktande drykkia ok söte *Bir* 1: 41. sighir aff twem fägiordom *ib* 40. thesse twe fägiordane *ib* 42. gullit som j them fägiordhenom innelykkis *ib* 43.

fägiurdhil (-giordhel. -giordel. -giordell. *pl.* **-giurdlar),** *m.* [*Isl.* fégyrðill] *penninggördel, penningpung (som spännes om lifvet).* kom gudhz ängil mz fägiurdla fulla mz päninggom *Bil* 659. aff min fägiordell ther är vdi xij pund aff rödä gwll *Di* 77. — *skattkammare.* til thänna fägiordelin *(gazophilacium)* älla riktena at faa *Bir* 1: 43. til thänna fägiordhelin ok rikedomana ledhir mannin hans eghin luste ok vili *ib* 44. thes andra fägiordhelsins drykkia *ib* 47.

fägiäld (-gäld), *n. L. Jfr* **fäar giäld.**

fägömare, *m. boskapsvaktare, herde.* hwat ey foruan dauidh nar han var fägömare starka kämpan *Bir* 3: 407. tha komo hyrdhane ok fägömarane at see barnit *ib* 283. hyrdha älla fägömara *MP* 2: 36. *ib* 1: 24, 25, 38. *Lg* 3: 296, 297, 298.

fäghebänker, *m.* liggher pa fägebenken och ekke wil wara hemma hoss [sin dan]ne quinne, ... wtan sielffwe[liandes] giffwer sig til sköffwels i thetta örlögh *BSH* 5: 304 (1508). *Jfr* **fläskebänker.**

fäghekopar, *m. renad koppar?* afhände nokor androm fäghekopar *SD* 5: 638 (1347).

fäghin, *adj,* [*Isl.* feginn] *glad (öfver). med dat.* fäghit huart andro *Bu* 4. fäghnare än fugil daghi *Bil* 14. war fäghin them tidhandom *MB* 1: 24. *Bu* 12, 184. *Bil* 682. — *med gen. (endast formen* thäs*).* rikis herra wrdhu thäs fäghne *Bil* 230. *RK* 1: 485, 1375, 2: 7445. — *med prep.* af. varþ kunugen fäghin af þoliks manz þiänist *Bu* 497. fäghit ... af guz buþskapi *ib* 4. *Bil* 109, 117. *Bo* 234. — *med prep.* at. fäghin aat mangom päningom *MB* 2: 281. — *med sats inledd af* at. vardh tha fäghith at thz han fan *Iv* 5315. — *abs.* grymbar karl kumbar mot hanom fäghin ok warþar ofäghin *Bu* 19. foro fägne huar hem tel sin *ib* 56. lät them faghna *(för* fäghna*)* hem fara *Bil* 566. *Al* 5081, 6586. *RK* 1: 713. *MB* 2: 118, 260. — *Jfr* **bradh-, iäm-, o-fäghin. — fäghins budh,** *n. glädjebud, glad underrättelse.* budhadho honum fäghins budh *MB* 1: 252. — **fäghins fund,** *f. och n.?* **1)** *fägnesamt påträffande, fägnesamt sammanträffande.* gräto baþen firi fäghins funde *Bu* 13. wardh swa ful fäghins fundh. swa som hwart thera ware comit af dödha *Bil* 354. *ib* 351. alexander gik tha mz fägins fund oc kyste the trään i sama stund *Al* 7609. **2)** *fägnesamt fynd.* som gladher thok aff allo hiärta widh fäghins fund *Bil* 232. *(De anf. ex., utom det fr. Bil* 354, *kunna föras äfven till ett* **fäghins funder,** *m.)* — **fäghins koma,** *f. välkomnande.* war takin ... mädh ... fäghins komo ok fagnadhe *Bil* 216. — **fäghins tidhande,** *n. fägnesam underrättelse.* for fäghnis *(för* fäghins*)* tidhandum *Bil* 257. at föra sinom fadhir fäghins tidhande *ST* 411.

fäghna, *se* **faghna.**

fäghnaþer, *se* **faghnaþer.**

fäghnan, *se* **faghnan.**

fäghra (-adhe), *v.* [*Isl.* fegra] *försköna, pryda.* thz fägrade alla hans gerninga swa som gul the stena ther jnnan sta *RK* 1: 1432.

fäghrind (fäghrin *MD* 50. **fäghring** *Bir* 5: 67. **fägring** *MP* 1: 58, 60, 74. **fägringh** *Lg* 3: 142; *Gers Frest* 60), *f. och n. (Al* 6347) [*Fdan.* fægærnd, feyrind, feyrende, fegring, feyring. *Jfr Fnor.* fegrindi, *n. äfvensom Isl.* fegrð, *f.*] *fägring, skönhet, härlighet.* wardh vndhers fulder, af henna fäghrindh *(pulchritudinem)* ok wittrom ordhum *Bil* 535. kärlekin. ödhmiuktin oc renlekin the hawa ängin litin. än tho hawa the ey minzsto fäghrindena *Bo* 42. skipilsin gifwir hänne *(dygden)* mattona ok fäghrindina *(decorem) ib* 140. lät thik thäkkias hans *(fattigdomens)* fäghrind *ib* 127. rödhe litin tekna siälinna fäghrind oc al fäghrind är j dygdhom *Bir* 2: 169. *ib* 1: 63, 177, 5: 67. *Iv* 1444. *Al* 5614, 6340, 6347, 6361, 6369, 6370. *MD* 50, 55. *MB* 2: 165, 173, 174. *Lg* 3: 141, 142. *Gers Frest* 60. *MP* 1: 58, 60, 74. som

fäghrind ok soma hauar *Bu* 140. ther til styrer mannenom wärilzlik fikt ok fäghrind *KS* 17 (44, 19). herran . . . i fördhe sik fäghrindena *(decorem) Bo* 231. thit hws min herra sömir fäghrind *MB* 1: 150. är thz wärdhskyllight at wi hedhrum benin oc muldina, mädhan gudh hedhrar siälina, oc swa myklo hälder, at gudh skal än giwa allom saman ewerdhelikin hedher oc fäghrindh i himerike *ib* 269. sato vidh bordh män oc iomfrur otalica i största fägrind glädhi oc hugnadh *Bil* 916. *Lg* 91. *Pa (Tung)* 41. *Jfr* **iungfru fäghrind.** — **fäghrinda fulder,** *adj. full af härlighet el. glans. Bu* 101.

fähiordh, *f. boskapshjord.* han löper mädhan til sinna fähiordh *MB* 1: 189. *ib* 213, 305, 407. *MP* 1: 56, 2: 173. *Lg* 3: 296. *Jfr* **fäs hiordh.**

fähirdhe (fäähirde, fäherdhe, fähördhe), *m.* [*Isl.* féhirðir. *Fnor.* féhirði] *herde.* mädh sinom fäherdhum *(Cod. C* fähirdhom 922*) Bil* 3. änglane synthos fähirdomen *MP* 1: 25. waro fähördhane widh bethleem *Lg* 46. *ib* 3: 41. en fäähirde satter ower gudhz almogha *Su* 155. — **fähirdha lön? (fäähärdz lön),** *n. pl. herdelön.* dömdes lasse henrixson syn fäähärdz lön aff morten helso i riduala *BtFH* 1: 210 (1506).

fähunder, *m.* [*N.* fehund] *L. vallhund.* agregarius, fähunder *GU* 1. *Ber* 291.

fähus, *n.* [*Fnor.* féhús] *L. fähus. Bil* 466. *MB* 1: 423. *Bir* 2: 315.

fäkta (-adhe), *v.* [*Mnt.* vechten] *fäkta, kämpa.* han fäktadhe fast *MD* 385. fäcta mz suärde *ib (S)* 201. mz ära fecta *ib* 254. wi wiliom fäkta badhe twa *Al* 5340. *ib* 5342. at fäkta mz slika *ib* 7374. then kamp iak mz thik fäkta wil thu bödh mik at fäkta mz thik *Al* 5344-45. the kunde saa lithet mz wintheren fäkta *RK* 3: 1004. wy fekthom ekke eller stridhom moth änniskiom *Gers Frest Inl.* — *refl.* **fäktas,** = **fäkta.** ilt är siwkum at fäktas *GO* 80. bätra är fly än illa fäctas *ib* 383, 994. ville fäktas som en kämpe *Bo* 137. fäktas ällir stridha *MB* 2: 134. fäktas . . . mz byörnen *Lg* 3: 288.

fäktari, *n. fäktning.* med steen mz stong och ffäktarij ther til monde han sik öffua *MD* 447.

fäktning, *f. Jfr* **samfäktning.**

fä köp, *n. L.*

fäl (feel *Lg* 956**),** *m.* [*Jfr Isl.* þél, *f.*] *fil.* senda siuko folke (mold) mz fäle af *(stoft med fil afskrapadt af)* hans iarnom *Bu* 130. stundom faldar mulden lös vndi fäle *ib. Lg* 956. *Jfr* **fil,** *f.*

fäla (-adher), *v.* [*Isl.* þéla] **1)** *fila.* the fäla thz mz feel *Lg* 956. **2)** *glätta.* thz suärdh skal vara väl fälat *(limata) Bir* 2: 173. — *Jfr* **fila.**

fäladher (fää-), *m. boskap.* engin suen köpe nokon fääladh sijnom husbondha eller stadhenom til skadha *SO* 49. *ib* 51. *Jfr* **smafäladher.**

fälaþi, *n. L.*

fälagh, *n.* [*Isl.* félag. *Fdan.* fælagh] *L. gemensamhet i egendom, gemensamt bo, gemensam hushållning, gemenskap; äktenskap.* cristins folkx fälagh *(för* hiona fälagh? *Cod. B* hiona fälagh 563*)* är thera andelika samfögha tekn, gudz sons oc the hälgho kirkio *MB* 1: 506. *Jfr* **bo-, hiona-fälagh.** — *gen.* **fälags,** *adv. L.* — **fälags gärþ,** *f. L.* — **fälags hion,** *n. äkta maka.* aff hans sidho wardh hon skapath aldra qwämelikast som hans hemelikt fälagx hion war *MB* 1: 89. — **fälags man,** *m. Jfr* **bofälagsman.**

fälaghi, *m.* [*Isl.* félagi] *äkta man. Lg* 3: 40. bidher jak . . . min fälagha magnus länk *SD NS* 2: 261 (1410). — *äkta hustru.* katerina olafsdottor . . . magnusa länkx fälaghi *SD NS* 2: 261 (1410).

fälaghskap, *n.* [*Jfr Isl.* félagskapr, *m.*] *gemenskap, umgänge.* thz war aldra qwämelikast, at konan skapadhes aff mantzens sidho fore thera natwrlikt fälagxskap som the skullo saman hawa *MB* 1: 89. *Jfr* **natura fälaghskap.**

fä lat, *n. L.*

fäld, *f. Jfr* **samfäld.**

fälder, *m. Jfr* **hovudh-, iärfskinz-, skinfälder.**

fälla (*pres.* **-ir.** *impf.* **-te** *el.* **-de.** *part. pret.* **-ter** *el.* **-der. fäller** *Lg* 3: 200**),** *v.* [*Isl.* fella] *L.* **1)** *fälla, låta falla. med dat.* felde tarum *Bil* 117. — *med ack.* hon grät oc fälte tarin vtan lisa *Bo* 210. fälla growa taara *MB* 1: 251. *KL* 346. *Al* 10165. *MB* 2: 291. *MD* 391. thin öghon fäldo taar *ib* 64. medh fällande tarom *(tårar som fällas) Bo* 19. blodhoghan swet aff sik fella *ST* 170. the fälte theress sägil *RK* 2: 8475. han fälthe ankar *ib* 3: 3300. fälla sina wäryo oc waakn moth honom *PM* 3. — *fälla, kullkasta.* fälla eek raa ellir thörra ellir nokot bärande thrä annat *TB* 76. vilia the murin fälla *Bir* 2: 254. han fälde först þöm alla viþ iorþ. han vildo fanga. ok gaf sik siþan ii þera händar *Bu* 139. — *nedslå, nedlägga.* han felte mangan j then sand, til thäs the xxiiij bliffuä död *Va* 44. — *nedstörta, kasta ned.* them the döde aff hestena fälle *RK* 2: 6507. **2)** *uraktlåta, försumma.* fellir knape ellir skötta vaardh hald ellir wako *EG* 66. fällir minne man fore sik (ɔ: vaardh hald ellir wako) *ib.* **3)** *förhindra, afstyra, afskaffa.* at fälla nokor þing i almännilikt äller i enlikt ärände. the sum näfst thorwo wit äller rättilsi *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **4)** *fälla, sakfälla.* hwem þe fällä äru fälde vnder wara räfst *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). fällis äpte brutum sijnom *ib* 377. fore hans stor oc mangfald brwt, ther han fore fälder war *BSH* 1: 179 (1381). ffelte the xii i nämpnde sotto mattis person warsanoia til en ful man dräpere *BtFH* 1: 133 (1506). huat the fälla warj fälth *MEG* 54. *ib (red. B)* 59. *EG* 67. the sculo han antike wäria ellir fälla *ib* 63. vardher han fälther *ib.* hundares rätten vpp bärä aff þem sakum som þe fällä *(d. v. s. i hvilka de fälla den tilltalade) SD* 5: 606 (1346). **5)** *falla?* iag oc mästh mitt folk ther i slaghet felthe *(troligen dock skriffel för* felle, *ss impf. pl. af* **falla;** *motsvarande rimslut har* stangha pelle*) RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 274. — *part. pret.* **1)** *hopfogad.* mz fagher wers oc mz wäl fäldom ordhom *(strax förut:* ordh . . . som för fiöllo wäl saman*)* oc til lika lagdhom *MB* 1: 319. **2)** *passande, duglig, lämplig.* til gerningh fälther (= *det strax nedanför förekommande* til gerning fallin) *SO* 18. alla the skip . . . som til nogro fälte wara *RK* 2: 8797. som them tykker ther til fälte ware *FM* 363 (1508). *Lg* 3: 200, 330. thz rwm henne är fält *Bir* 5: 42. — **fälla sik,** **1)** *bringa sig*

(själf) på fall, bereda sin (egen) undergång? offstoor wördhning fäller ok sik *Al* 3566. **2)** *foga sig, passa.* apthera pa nokre formo som fäller segh äffth likamsens skapnath *PM* XLVII. — *refl.* **fällas,** *skilja sig (från).* stadhugheet fra honum fällis *(lemnar honom) Al* 7166. — **fälla nidher,** *fälla, låta falla ned.* han felthe sigel och ankar nidher *RK* 3: 3298. fel nidhir hestin *Hästläk. i AS* 137. feller han kar nyder *SGG* 129. *ib* 130. — *kullstörta, välta.* een lithen tuffwa fäller een stoor wangn nidher *RK* 3: 1284. — *bildl. låta falla, kullkasta.* thin räddoghe fälle nidher them *(irruat super eos)* vnder thinom wäldogha arme *MB* 1: 318. — *Jfr* **niþerfälla.** — *Jfr* **sak-, sam-, saman-, ut-fälla,** *äfvensom* **lagh-, nämd-, o-fälder.**

fälla, *f.* [*Isl.* fella] *L.* **1)** *fälla.* presten laghdhe een storan steen ofwir ena dör ther biscopin pläghadhe vth gaa oc gildradhe han ther som ena fällo *ST* 351. **2)** *fällande, sakfällande.* sik at sämiä baþe vm värio oc fällo *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*).

fälle, *n.* *Jfr* **mis-, mur-, sam-, til-fälle.**

fällebodh (fälla-. fälboodh. fäldbodh), *f. bod som kan nedfällas?* gifwer jac . . . ena fällebodh *FH* 3: 61 (1445). for ena fälboodh *ib* 125 (1448). fore ena fäldbodh j abo *ib* 132 (1448). ena fällebodh met tompt *ib* 4: 45 (1456). ther for:da steenhws oc fällabodh staa *ib* 47. — **fällebodha rum (fällabodha-),** *n. rum el. plats för* **fällebodh.** eth fällabodha rwm *FH* 3: 101 (1447).

fällebordh, *n.* [*Jfr Sv. dial.* fällbord] *bord med klaff som kan nedfällas, klaffbord. FH* 3: 65 (1445).

fälleporter, *m. catarrhacta, fällgaller. Jfr Schultz, Höf. Leb.* 1: 29 *f.* op var wndin thän fälle port *Iv* 756. thän fälleport vardh nidher stöt *ib* 762. *Jfr* **portluka.**

fältflyktogher? *adj.* [*Mnt.* veltvluchtich] *fältflyktig, som rymmer (slag-)fältet.* fältfly[ktiga] fran riksens baner *BSH* 5: 190 (1507).

fältskut (fälskoth), *n.* [*Jfr Äldre Dan.* feltskyt] *fältskytt, fältartilleri.* allä hans bössär och fälskoth bliifwä dher *FM* 589 (1513).

fälös, *adj.* [*Isl.* félauss] *utan boskap.* uw ärom wi päninga löse oc fälöse *MB* 1: 256.

fä löt, *f. L.*

fäm (fämp), *räkn.* [*Isl.* fim] *L. fem.* fäm människiona licamlico sin *MP* 1: 193. iak gaff them fäm gawor *Bir* 1: 159. then som tok fämp pund afladhe annor fämp *ib* 367. fäm ar ok tiughu *Bu* 99. fäm hundraþa mark *SD* 5: 566 (1346).

fämark (fää- *SD* 2: 23 *(öfvers.)*, 24. **fe-** *ib NS* 1: 334 (1404)**),** *f. L. betesmark. SD* 1: 554 *(öfvers.)*, 2: 23 *(öfvers.)*, 24. *ib NS* 1: 91 (1401), 334 (1404) *o. s. v.* met . . . fämarkom ok fägangom *FH* 2: 137 (1442). mädh . . . ffä markiom ok fägangom *ib* 4: 75 (1460). *Jfr* **fäar mark.**

fämfalder (*frf. vok. i änd.* **-fall-** *Bir* 2: 329, 3: 419**),** *adj.* [*Fnor.* fimfaldr] *femfaldig.* han skal faa fämfalla frwkt *Bir* 2: 329. *ib* 3: 419.

fämgrena, *adj. L.*

fämia, *v.* *Jfr* **um fämia.**

fämna (fämpna. *pres.* **-ir.** *impf.* **fämpte.** *andra former, se* **umfämna),** *v. famna, omfamna.* fämpner han om hals *MB* 1: 250. *ib* 227. han fämpte darium om sin hals *Al* 3517. *Jfr* **umfämna.**

fämnilse (fämpnilse), *n. pl. omfamning.* haffde iak . . . thz omfämt mz innarsta warkwnnilse fämpnilsom *Su* 190. *Jfr* **umfämnilse.**

fämninger, *m.* *Jfr* **vidha fämninger.**

fämt (fämpt. fämpd), *f.* [*Isl.* fimt] *L. enskild sammankomst som på tinget utsättes att hållas mellan de tvistande på femte dagen efter det att ett mål förevarit på tinget?* nullus eciam in placitis quoddam ius quod in wlgaris *(annan afskr. har:* wlgariter*)* dicitur fæmpt super premissis emendis petendis. uel super aliis iuribus que ecclesia ab antiquo obseruauerat . . . episcopo uel suis officialibus audeat inposterum denegare *SD* 3: 43 (1312, *gammal afskr.*). jus, quod wlgariter dicitur fæmpd *ib* 6: 153 (1349, *gammal afskr.*). — **fämta vitne,** *n. L.*

fämta, *v. L.*

fämtan (fämptan *MB* 1: 1; *Fl* 19. **fämthon** *SO* 18. **fempthon** *SD* 3: 644 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet)***),** *räkn.* [*Isl.* fimtán] *L. femton.* hon varþ fiurtan ara gamul hauande ok föde fämtan ara *Bu* 12. fämtan daghum siþan hon var döt *ib* 15. *KL* 79. *Gr* 291. *MB* 1: 1. *Fl* 19. *SO* 18.

fämtande (fämptande), *räkn.* [*Isl.* fimtándi] *L. femtonde.* a fämptanda aare sidhan the waro skapath *MB* 1: 1. *Lg* 36. femtande stadhin *ib* 3: 107.

fämte (femte. fämpte. fempte. fämfte, *se* **halffämte),** *räkn.* [*Isl.* fimti] *L. femte. Bu* 185. a fämpta daghenom skapadhe war herra alla fughla oc fiska *MB* 1: 71. ffor fämpta aarit oc tiwghu sins aller *Bir* 4: 35. huart femta aar *Bu* 9. hwar fempte peningh aff theris arlige rente *HSH* 20: 260 (1508). iak gaff them fäm gawor . . . fämtatidh at the skullo hanna min renasta likama *Bir* 1: 159. — *Jfr* **halffämte.** — **fämtaluter,** *m.* — **fämtaluts attunger (fämptalutz-),** *m. femtedels åtting (ss jordmåttsenhet).* en attung i änginne oc en fämptalutz attung i akrenom *SD NS* 1: 98 (1402).

fämtighi (famtighi *Bu* 70. **fämtyghi. femtighio** *Fl (Cod. B)* 19. **fämtij** *L.* **fämti** *SD NS* 1: 5 (1401). **fämtio** *SJ* 393 (1472). **femthio** *ib* 293 (1461). **fänthigi** *SD NS* 2: 9 (1408)**),** *räkn.* [*Isl.* fimtigi] *L. femtio.* fämtighi mark pänninga *SD* 5: 565 (1346). fämtyghi mark pänningä *ib. Bu* 70. *KL* 317. fämtighi thwsand *MB* 1: 22. *Fl (Cod. B)* 19. *Fr* 211.

fämtighinde (fämtighiande, *Lg* 3: 454. **fempthiende** *SO* 118. **fämptatiwnde. fämptationde),** *räkn.* [*Isl.* fimtugandi] *femtionde.* fämtighinda daghin *MB* 1: 499. fämpta x aarith *ib* 372. fämptatiwnda aar *ib* 373. fämptationda aarith *ib. ib* 374, 388.

fämtunger (-inger. -ynger. *pl.* **-ar),** *m.* [*Fnor.* fimtungr] *L. femtedel; särsk. femtedel af en gård el. af en by.* een femting j yllele gårdh *FH* 1: 46 (1477, *nyare afskr.*). all vaar andeel som vy äghom j rootzsama holm liggiande j lemmo sokn som ärä thre dela eller thre fämthyngä offuer allan holmen *ib* 5: 80 (1481). vm een halffwan ffämtungh j iioki *ib* 3: 56 (1445). een tridiungh j leystilä ffämtungh j jioki *ib* 58. *ib* 57.

fänaþer (*ack.* **fänadh. fänat),** *m.* [*Isl.* fénaðr] *L. fänad, boskap.* wäghfarande mannom . . . läna . . .

stallarum i uutt husum, þo swa att fänäþer äghandens egh uutt skiutis *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 2: 24 *(öfvers.)*. *MB* 2: 4. naghra städher oc förstädher haffdo the hwar the bodho oc bewaradho sin fänadh *ib* 39. brändhe opp hans korn oc fänat boskap oc alt thz han atte *Lg* 3: 703. hwat han for sik findir baadhe j booskaps thingom ätande waro oc fänadh *VKR* 40. *Bir* 5: 124.

fängdh, *f.* *Jfr* **barnfängdh.**

fänge, *n.* [*Isl.* fengi] **1)** *fångst.* salt . . . hawa . . . ii alawermanet siäx natta fänge aff tyo natta vmgangh *SD NS* 1: 203 (1403). allt thet fänge som mårthen hafuer af hanns watne fånget *BtFH* 1: 22 (1467, *nyare afskr.*). *Jfr* **fiska fänge.** **2)** *erhållande.* *Jfr* **barn-, vin-fänge.**

fängilse (fangilse *SML;* **-om** *KL* 80, 171. **fangelse** *VGL* III**),** *n. vanl. pl. och f.?* *(Bir* 3: 25*)* *fängelse, fångenskap.* *SR* 11. *KL* 80, 171. aduincula som thydher band älla fängilse *Bil* 111. thässa captiuitatem ther är at sighia fängilse propheteradhe ezechiel i babilonia *MB* 1: 13. at han frälse mik aff thässo fängilse *ib* 235. os redhis . . . vm vi gifwom fluktena skämmelikin fängilse *Bo* 108. han hafdhe them vt leth af fängilsomen ok träldomenom *Bir* 1: 153. thik skal bätir thäkkias min fängilse än thit eghit frälse *ib* 3: 25. han wil iak frälsa aff allom hans fängilsom badhe til liiff oc siäll *Lg* 44. la i fängilsens *(för* fängilsen *el.* fängilseno*)* *ib* 3: 681. *Bil* 779. *KL* 296. *MP* 1: 15. *SD NS* 1: 51 (1401). *Bir* 3: 472. *Va* 47. *Lg* 3: 189, 682. skipadhe honom swa som ena gömo ok fängilsa stadh *(locum captivitatis)* *Bir* 1: 251. at han klapper fängilse *BSH* 5: 503 (1512). gaff them j händir oc fängilse konungenom aff mesopotania *MB* 2: 75.

fängsl (fengsell), *n.* = **fängilse.** klappede fengsell *BSH* 5: 484 (1511). wm han skal liggie länger i fänxleth pa stocholm *ib* 570 (1517).

fängsllös (fängzlöss), *adj. fri från fängelse, lössläppt ur fängelse.* fängzlöss af danmarck reed *MD* 503.

fänika (fänikka. fenekä), *f.* [*Jfr Mht.* venichen] **1)** *liten fana som bäres framför härens särskilda afdelningar.* sloo han sin fenekä wdh *BSH* 5: 300 (1508). wpresa falsk baneer, fänikkor, vaapn, äller tekn *PM* 25. **2)** *kompani.* iij feneker knichter *BSH* 5: 641 (1520). — *Jfr* **fäniken.**

fänika (fenika. fenike), *f.?* = **fänikal,** eth lod fenike *LB* 7: 227. os aff fenika *ib* 232. anis, fenika, oc komen *ib* 250.

fänika frö (-fröö *LB* 7: 222. **fenike fröö** *ib* 223, 241**),** *n.* = **fänikals frö.** *LB* 7: 208, 222, 223, 233, 241.

fänikal (fenikal *LB* 3: 35. **fenikaal. fenikol** *LB* 2: 31, 6: 284. **fenicol** *ib* 3: 118. **fenekol** *ib* 8: 50. **fenecoell** *ib***),** *n.* [*Mnt.* venniköl. *Lat.* feniculum] *fenkål.* feniculus fenikol *LB* 6: 284. litith aff fenikaal *ib* 3: 19. oos aff ffänical *ib* 2: 55. röth ffenical *ib.* fenelal *(för* fenekal*)* stampat *ib* 10: 7. grönt frö aff fenekal *ib.* taka . . . malyrth och skathana aff fenikaal *ib* 7: 74. tagh fänikal *ib* 223. *ib* 2: 31, 3: 35, 118, 8: 50. — **fänikals frö (fenikals fröö** *LB* 3: 110. **fenekals frö** *ib* 7: 152. **fenicolz frö** *ib* 75**),** *n.* *fenkålsfrö.* *LB* 3: 110, 7: 75, 152. *Jfr* **fänikalfrö, fänika frö.** — **fänikals lagher (fenikals-),** *m.* *dekokt på fenkål.* mz fenikals lagh *LB* 3: 94. — **fänikals os (fenicols oos. fenekols oss),** *n.* *fenkålssaft, dekokt på fenkål.* driik fenekols oss med wiin *LB* 7: 136. fenicols oos dräpir orma i öron *ib* 3: 119. *Jfr* **fänika os.** — **fänikals rot (fenekals-. fenicols-** *LB* 3: 119. **fenicole-** *ib* 118. **fenicolos-** *ib* 119. **fenicolus rooth** *ib* 120**),** *f. fenkålsrot.* laghin aff fenekals rotum *LB* 10: 6. *ib* 3: 118, 119, 120. *Jfr* **fänikalrot, fänika rot.** — **fänikals stiälker (fenikolz-)?** *m. fenkålsstjälk.* thager man fenikolz sthielke *LB* 8: 50.

fänikalfrö (fenikaal fröö *LB* 7: 124**),** *n. fenkålsfrö.* *LB* 1: 97, 7: 124. *Jfr* **fänikals frö, fänika frö.**

fänikalrot (fenekol roth), *f. fenkålsrot.* fenekol roth stampath mz win *LB* 8: 50. *Jfr* **fänikals rot, fänika rot.**

fänika os (fenika oss), *n.* *dekokt på fenkål.* dricka . . . en sked fwlla aff fenika oss *LB* 7: 298. *Jfr* **fänikals os.**

fänika rot (fenik-. feneka-), *f.* *fenkålsrot.* tag . . . fänika röther *LB* 7: 206. sywd fenik röter *ib* 207. siwd feneka rötir *ib* 304. *Jfr* **fänikals rot, fänikalrot.**

fäniken (feneken), *m.?* [*Jfr Mht.* venichen] *liten fana.* hade her niels en feneken, vtslagen pa kernen *BSH* 5: 150 (1507). *Jfr* **fänika.**

fänkta (fängta. *part. pret.* **fänkter),** *v.* [*Sv. dial.* fängta] *L.* *anskaffa.* at en man giti thet alt wanhuxat *(för* umhuxat*)*, fånget ok fänkt *KS* 4 (8, 4). alt få ok fängta thz manna liuerne tilhöre *ib* 76 (187, 73). *Jfr* **forfänkta.**

fänyta (fänita), *v. L.*

fänöt (fää-), *n. fäkreatur.* fää nöth goodh *LB* 3: 188.

fäpilter, *m. L.*

färþ (fäärdh. fiärdh *FH* 1: 50 (1478, *gammal afskr.*). *pl.* **-ir),** *f.* [*Isl.* ferð] *L.* **1)** *farande, färd, gång.* sa hon wars herra färdh i eno hwasso wädhre *MB* 1: 186. sagþe hans pilagrims färþ haua varit sik länge liuua ok þäka. vtan þässa färþ vara vgilda *Bu* 171. mannin thörffte ey diwra thiänist, til nakra likama thärfwa . . . ey til färdha *(för att kunna färdas)* eller föreleek *MB* 1: 99. eigh aghu ok bönder samu mannum i samu fäärdh *(då de under samma resa vistas på samma ställe)* matt at sälliä vten till ens malls *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). ffara ferdh *Di* 239. *RK* 1: 1539. j thenne färdh *Di* 247. — *bortgång.* mödh thik äkke af minne färdh *Bo* 245. — *gång, steg, spår.* jak kände all hans fiät oc färdh huart han gik *(omnia vestigia ejus, quæ ivit)* aff blodzsins märke *Bir* 2: 132. thit blodh syntis j thinom ferdhum *ST* 177. swasom skip owirlöpande rinnande watn, hwilkit tha thz framlupit haffwer kan engin höra ällir see thäs wägh, ällir äptir färdher leeta j flodhinne *Su* 236. **2)** *skara, följe.* se . . . sin asna förstan j färdhinne *Bil* 627. the haffdo manga skalka i thera färd *RK* 1: 3099. *ib* 1854. **3)** *åthäfvor, beteende.* the gingo tho mz ödmiwke färdh *Al* 8008. — *beteende, handlingssätt,*

handlingar. han rykte tha sit godha swärdh ther opta böttä fore hans färdh *Iv* 3138. sagde henne aff sine färdh *(hvad han uträttat) Di* 289. **4)** *det som händer (någon), händelser.* clemens talde for hanum fadhurs färdh ok modher ok sinna brodhra *(quid matri et fratribus et patri acciderit) Bil* 349. skref hemelika sina färdh ok lifnadh *ib* 582. *ib* 583. *ST* 42, 47, 58, 59. *Lg* 435. *FH* 1: 50 (1478, *gammal afskr.*). atta grefua . . . foro tholka sama färdh *(foro samma väg, gick det på samma sätt) Fr* 698. andra flere fore och sorgeliga ferde *RK* 3: *(sista forts.)* 4823. *ib* 6006. foor ondha ferdh *MD (S)* 263. — *omständigheter, ställning.* ther war tha frestath marght got sw[ärdh] ther aldre kom för ij tholka färdh *Al* 3326. **5)** *förehafvande.* vara i färdhom, *vara i verket, vara under tillrustning.* war archen i färdhom hundradha aar oc än nakath swa meer *MB* 1: 168. — *vara å färde, tillställas, förehafvas.* rädhandis at swek skulle wara j färdhom *MB* 2: 321. *ib* 323. — vara a färdhom (affärdhom *Lg* 3: 450; *Di* 248. a ferdha *SO* 188. a ferda *ib* 197. a ferde *ib* 117. paa färdom. pa ferdä *SO* 153), *vara å färde, förehafvas, förefinnas.* vndradhä hwat ther war a ferdhom *Va* 16. *Di* 247, 248. *Lg* 671, 3: 450. ther war onth aa färdom *RK* 3: 2812. the ärände oc käromaal som nw här i lödhesom paa färdom äro *BSH* 2: CXXVII (1442). tha stadtzsens ärandhe a ferdha äro *SO* 188. *ib* 153, 197. epther then thwedrächt ok framsättinger ther tha a ferde vare *ib* 117. ther sorgh är a färdom *Su* 159. — *förestå.* seer han at tweggia handa ära a ferdom *(firir hende) Di* 22. **6)** *vicis, gång.* sagde andra färdh til hesters *MB* 2: 190. *ib* 182, 183, 275, 292, 320, 348, 349, 362. *Su* 122, 263. *Lg* 442, 3: 554, 562. *FH* 5: 33 (1465). hon kom ena färdh fraan kirkio *Lg* 3: 23. — *Jfr* **a-, at-, ater-, biskops-, bort-, bruþ-, dags-, fram-, fran-, hem-, himil-, himils-, här-, högh-, i-, in-, iordha-, ivir-, köp-, lik-, mädh-, nidher-, o-, pilagrims-, skiuta-, skiuts-, um-, undan-, up-, ut-, väl-, äptir-färdh.** — **färdha blaster (-bläster),** *m. blåsande ss tecken att färdas el. tecken till uppbrott.* ma spörias hwath skilde at höghtiidha bläst oc sampnadha bläst oc färdha bläst *MB* 1: 389. — **färþa boin,** *p. adj. L.* — **färdha dagher,** *m. L. Jfr* **utfärþa dagher.** — **färdha lagh,** *n. färdelag, ressällskap.* ey görandis nokrom förfaangh äller träto j färdhalagheno *PM* 52.

färdha (-ar, -adhe), *v.* [*Fdan.* færde. *N.* ferde] *utrusta?* ey skulu wij oc scrifua wara smaswena til the gode men som slothen och länen hafua oppa thiänist ath färda them, wtan lata war kammermestare i hwart rike them wtfärda *BtRK* 328 (1483). *Jfr* **utfärdha.**

färþas (-as, -aþis), *v. refl.* [*Isl.* ferðaz] *färdas, fara, resa, begifva sig på väg.* han huxaþe sik färþas *Bu* 171. ther . . . ryghelikit var at färdhas *Bo* 12. nw färdhas abram *MB* 1: 177. tha färdhadhis israels sönir iämskyt *ib* 357. *ib* 226. färdhas i annat landskap *Bo* 12. at alle män . . . scullo färdhas til sin stadh *Lg* 45. *MB* 2: 70. hwariens foor eller färdädhes vtan tidh gudh sielfuer henne sende *Lg* 3: 534. skal engin syster ellir brodher dirfuas at färdhas langt bort fraan clostreno vtan j rettom ärindom *VKR* 20. vtlendes ferdas . . . sin resa eller ärende *SO* 98. sin ärende ferdas *ib* 110. — *Jfr* **bort-, fram-färdhas.**

färdhogha (färdyga), *adv. ordentligt, väl.* then brodher i wårt compani sitt arbete kan färdyga *TS* 28.

färþogher (-ugher. färdigh. fierdogher. *n.* **färdogt. färdhugt. ferdught** *SO* 51. **färdhuct. färdigt. färdogith** *(skriffel för* **färdogth***) PM* 24**),** *adj.* [*Isl.* ferðugr. *Mnt.* verdich] *L. eg. som kan fara, som kan gå.* **1)** *helbregda, frisk.* them flyande som färdughe ware *MB* 2: 292. wart han *(som hade fallandesot)* färdoger *LB* 7: 2. thedhan gik han karsker oc färdhugher som thiit fördhis döwer oc lamber *Lg* 3: 253. *ib* 260, 369, 380. *Lg* 54. mannen *(som var blind)* bleff strax ferdog oc frij *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 271. gaff honom färdogh öghon oc syyn *Lg* 3: 374. thz lambith skal wara wtan smitto. vtan vanska. helbrygdho oc väl til räka. färdhugt oc got *MB* 1: *(Cod. A* 10*)* 555. *SO* 51. **2)** *i stånd (att).* hwart thera *(af hennes fingrar)* . . . räkte sik vt oc war ginstan färdhuct. badhe at räkkia oc krympa *Lg* 3: 224. **3)** *skicklig, duglig.* är han dhå ostraffeligh och färdigh på sitt arbete *SO* 222. — *stridsduglig.* ferdoge som hofmän bäst *RK* 2: 8628. *ib* 8596, 8946. *FM* 236 (1505). **4)** *snabb.* mz . . . ferdogha *(skiotvm)* hästh[a] *Di* 239. ey färdogere skip j then flota war *RK* 2: *s.* 337. — thät färdhoghasta (thet ferdogiste), *det snaraste. åtföljdt af en form af* kunna. wara rede . . . thet ferdogiste som i kunnen *BSH* 3: 81 (1455). **5)** *i ordning, rustad, redo, färdig.* ware färthuge meth harnisk oc wärio til war oc rigesins thiänist *SD NS* 1: 693 (1407). wara ferdhoger i rikinsins thiänist *ib* 2: 12 (1408). haffwer arborst färdogith *PM* 24. the haffde icke sin wisko fierdogh *BtFH* 1: 187 (1507). **6)** *som är i sitt rätta skick, ordentlig, orubbad.* wi . . . lofwom hona (ɔ: deghtingan ok forwaring) j allom sinom articulis fasta oc ferdugha halda *BSH* 1: 196 (1387). — *n.* **färdhogt,** *adv. ordentligt, väl.* om han kan sitt arbethe färdigt *TS* 26. talandes redheliga oc färdogt *Lg* 3: 363. — *Jfr* **fagher-, högh-, lös-, o-, ren-, rät-, san-, sen-, väl-färþogher.**

färe, *se* **far,** *adj.*

färgha (farga. färya *(af utg. rättadt fr.* **farya***) MD* 172 *m***),** *f.* [*N.* farga. *Fdan.* farge, færge. *Mnt.* varwe] **1)** *färg.* i the klarhetene var aldrahanda dyraste liter oc färga *(omnis color pretiosissimus) Ansg* 181. at iak ey fanytlika äris af muldinna färgho ok liti *Bir* 1: 309. litat lärift mz aldra fäghirste färgho *ib* 385 *(möjl. att föra till* **3***).* fyra handa färgha liws ther skeen *Fr* 364. brwn färgha *ib* 367. af hwite oc gröne färghu *SD* 5: 563 (1346). aff gröne färgho *Fl* 301. war scriffuit vpa *(näml. på skölden)* mz röd farga en hamar oc en tong *Di* 59 *(möjl. att föra till* **3***).* mz vänasto färgho hwite ok rödhe *Bir* 4: 143. athskilia mällan lithena färgho *Su* 117. mz forgylte färgho *KL* 379. *Bir* 3: 417, 4: 156. *Fl* 1123. *Al* 9214. *Di* 136. *Su* 80. *MB* 2: 83, 370. *MD* 172 *m.* **2)** *ansigtsfärg, hy, hudfärg.* nar människian omskiptir färghona *Bo* 104. *Al* 6358. thera färgha var badhe gul ok bleek *Iv* 4149. rätta dödz folks ferga finge the *RK* 2: 7868.

ib 7870. **3)** *färg, färgämne.* tog han färga oc malade anlitit vpa weggena *Di* 167. göra lacham thz är färgha *PM* XLIII.

färgha (*pres.* **-ar,** *se* **undfärgha.** *part. pret.* **-adher), v.** [*N.* farga. *Fdan.* farge, færge. *Mnt.* varwen] *färga.* wart färgadh mz manna blode rödh *RK* 1: 908. *Bir* 3: 274, 289, 5: 45. *Jfr* **undfärgha** *samt* **rödhfärghadher.**

färghare (fargere), m. [*N.* fargar. *Äldre Dan.* fargere] *färgare, målare?* the skioldhe, som paa holcken skwlle, them kan wy jngen lwde (*för* lunde?) faa ladeth giorth for ther er jngen fargere j byn *FM* 204 (1504).

färia, f. [*Isl.* ferja] *L. färja.* tha kom them een färia ij geen *Fl* 730. *Di* 42, 177, 241, 242. wiidh ophöga färya *RK* 3: 1763. vid färenär op i dalena *BSH* 5: 290 (1508). — **fário karl (färie karl** *Di* 300. **fària kar: -karren** *ib* 241, 300**), m.** [*Isl.* ferjukarl] *färjeman, den som fortskaffar öfver en flod, ett sund e. d.* *Fl* 750, 757, 1927, 1944. *Di* 241, 300. var färiokarl fatöks folks iuir þät sundet ok bär þöm armo iuir a þinom armom *Bu* 498. — **fàrio man (fària-** *Fl* 733; *Di* 241, 301. **färie-** *ib* 301**), m.** [*Isl.* ferjumaðr] *färjeman.* *Fl* 733, 742. *Di* 241, 301. — **fàrio toller, m.** [*Fnor.* ferjutollr] *färjepenningar.* pedagium, färiotol *GU* 5.

färma (ferma *L.* **fyrma** *L.* **-der), v.** [*Isl.* ferma. *Lat.* firmare] *L. konfirmera, bekräfta dopet genom handpåläggning och bestrykande med olja (en handling som kunde förrättas endast af biskopen).* ängin skulle swara oppenbarlika fore trona, för än han ware färmder *MB* 1: 505. som döpas oc färmas *ib* 441. *BSH* 5: 414 (1510).

färmer, *se* **flärre.**

färmilse, n. *pl. och f. konfirmation.* the hälgho kirkio döpilse oc färmilse oc scriptamaal oc wigxl oc all sacramenta hawa gudhlikin kraft *MB* 1: 441. färmilse oc olning *ib* 505. färmilse äre ther til skipadhe at giwas at then skal wara fulkomin i gudz tro, som thz sacramentum gifs *ib.* hafdho the änkte sacramentum, som swaradho kirkionna färmilsom *ib.* *ib* 501. färmilsinna nadh *Bir* 3: 185. *ib* 1: 205, 234, 2: 214, 3: 198.

färran, *se* **flärran.**

färre, *se* **flärre.**

färnissa, f. [*Mnt.* vornisse. *Jfr Mht.* verntz, virniz. *Ffranska* vernis] *fernissa.* *LB* 7: 301. *PM* XLIII, 8.

färska (-ar), v. [*N.* ferska. *Mnt.* verschen] *uppfriska, förnya.* adra blod . . . färskar liiff *LB* 7: 1. sinaps rökir . . . färskar manz liiff *ib* 4: 345. thz färskar blodith *PM* XLV. blodhit bätras ok färskas *Bir* 1: 284. *ib* 3: 25. *Jfr* **friska.**

färsker (fräsker. *n.* **färst), adj.** [*Isl.* ferskr. *Mnt.* versch] *L. recens, färsk, frisk, icke förändrad genom tidens verkan el. genom konserverande behandling ss saltning el. rökning.* takum hans larben þät är färst *Bu* 515. hittis hans lik swa ferst som första dagh *Bil* 832. *ib* 853. *Bir* 1: 32. alla wäghna ran färska blodhin *Su* 350. aff färskom seenom äller adhrom them som ekke törkadhe varo vtan än vaath oc färsk *MB* 2: 120. huat the (*kropparne*) äru hällir rutne älla färske *Bir* 3: 238. tw äple annat . . . rutit jnnantil ok annat . . . jnnantil färskast ok renast *ib* 408. iak vil hawa . . . färskare kost än färst diura köt gitir warit *ib* 1: 223. *ib* 228, 2: 40, 3: 25. *RK* 1: 1689, 2: 3052, 3186. at köpa . . . ferska fiska *ib* 6956. färska ällir salte fiska *Bir* 5: 32. tw stykke färskan fisk, oc thz tridhia saltat *ib.* eth stykke aff färsko köti ällir saltadho *ib* 31. haffde i embne pa noghet flesk och nogheth röcth köth, groff math, for thy her är encte wthen alth fersth, och lothe swenener ther ille om *BSH* 5: 421 (1510). — *färsk, söt (om vatten).* the fördhu färst watn, borit a sinum bak sex mila wägh *Bil* 360. badhe i hawino oc swa i fräskom (*Cod. B* färskom 561) watnom *MB* 1: 359. — *färsk, nyss plockad, nyss tillredd el. förfärdigad.* tak färst saffran oc färska näghlekor *LB* 10: 8. färska (*virides*) staka qwista oc palm trä *MB* 2: 309. färska bekara *TS* 23, 25. *ib* 26. alla helgona minne lysa ok holla mz ffärska begara ok ffärsth öl *SEG* 112. olian war swa fersk oc qwik som hafdhe tha warit ny latin i karit *Lg* 3: 259. — *frisk, icke skämd, ren.* gaa j yrtagardhin for färskare wädher skuld *Bir* 5: 84. — *frisk, ung, oförsvagad.* tha människian är vng oc färsk *MB* 1: 108. färsk natur ok wäl helbrygdha *Bir* 1: 74. *ib* 84. — (?) hiertat, hulkit färskast och hedhirlicast var *MP* 1: 99. *Bir* 1: 32 — *frisk, ny, oförsvagad.* färst saar *LB* 5: 80. *ib* 4: 39. sin färska oc blodogha saar *Su* 6. *ib* 383. at ferst folch ey inkomit haffdhe *BSH* 5: 12 (1504). swa var hans pina fäst j mino hiärta at hon var sua som färsk j mino aminne *Bir* 3: 161. — *färsk, nyss gjord, nyss begången.* fangas han a färske (*bar*) gyärning *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). fangen widher ferska gerningh *MEG* (*red. A*) 54. *ib* 55, (*red. B*) 58. *EG* 63. gripin wit färska gerningh *MEG* (*red. B*) 59. *EG* 63, 65. *ST* 278. taken wit ferska gerningh *MEG* (*red. B*) 61. *EG* 65, 66. gripin a ferske gerningh *MEG* (*red. A*) 56. takin a färske gerning *EG* 63. ther mz befunnen . . . i ferska gernyngh *SO* 31. — *nyss genomgången.* färskir krankdombir *Bir* 5: 6. — *ss tillnamn.* vlpho færski *SD* 3: 420 (1319). — *n.* **färst,** *adv. friskt, lifligt.* huru opta iak sidhan thänkte vppa thessa röstena war hon swa som näruarande ok färst (*möjl. för* färsk) j minom örom *Bir* 1: 32. — *Jfr* **frisker.**

färster, *se* **far,** *adj.*

färugilder (-giller)? *adj. L.*

färändähaghur, *se* **farande** *under* **fara** *samt* **hava, f.**

fä sak, f. *L.*

fäst (fest. fhest *SD* 4: 417 (1335). **feest. fäästh.** *pl.* **-ir. fästä.** *med art. nom. och ack.* **festnä** (*för* **festinä**) *SD* 2: 279 (1299; *på två st.*), 358 (1302). *dat.* **festnum** (*för* **festunum?**) *ib* 279 (1299), 280**), f.** [*Jfr Isl.* festr] *L.* **1)** *fästning, fäste.* ower fäster borgher ok städher *Al* 3795. **2)** *med föreskrifna formaliteter gjord stadfästelse af köp, skifte, gåfva el. förpantning af jord. Se Schlyter, Ordb. s.* 210; *Amira, Altschwedisches Obligationenrecht s.* 279 *f. i latiniserad form.* martino de slyckio pre festa recepcionis huiusmodi proloquente *SD* 1: 556 (1279). martino de slyckio pro hac parte pre festa legaliter proloquente *ib.* dan de arastad pre festa alienacionis huiuscemodi discernente *ib.* dan de arastad pre festa aliis discre-

cioribus commanentibus iustimode discernente *ib.* karulo falca de skortoby pre festa huius curie disserente *ib.* per firmarios . . . fastæ dictos. videlicet . . . karolum birgersson. et lidhinuardhwm holmgerson. qui huiusmodi fæstæ mencionem fecit et caucionem *ib* 5: 545 (1346). quod predium . . . olauo . . . pro eodem precio dimisit cum festis perpetuo possidendum *ib* 2: 381 (1303, *gammal afskr.*). per festas legittimas *ib* 4: 688 (1339). *ib* 690 (1339, *gammal afskr.*), 5: 289 (1344), 6: 26 (1348, *gammal afskr.*). cum fæstis ac omnibus laghufangum *ib* 3: 540 (1322, *gammal afskr.*). quarum fæstarum laurencius sweensson extitit proloqutor *ib* 4: 234 (1331). — *i svensk form. sing. och pl.* omnia bona sua . . . per festæ & køpæ secundum leges terre appropriari fecit, johanne thoroson pro fest proloquente *SD* 2: 276 (1298). notum facio ... me commutacionem quandam legalem cum festom & køpom fecisse cum ... sororibus *ib* 289 (1299). *ib* 300 (1299, *nyare afskr.*). omnem legis iusticiam scilicet **føst** *(för* fæst*)* cum discretis viris andrea thorstensson et haraldo symonsson vna mecum totaliter fieri destinabo *ib* 4: 696 (1340). eandem terram per legalia wlgariter dicta festnæ calmarnie dictis sororibus . . . legaliter resignasse *ib* 2: 358 (1302). hanc resignacionem rite cum legalibus que dicuntur festnæ wlgariter facientes *ib* 279 (1299). tenuerunt super festnæ *ib (jfr* halda a fäst *i Schlyters Ordb. under* **fäst***)*. nw ärw thesso festomän oc fest hafwa haldhit *ib NS* 1: 45 (1401). ego . . . eandem resignacionem legaliter publicaui quod wlgariter intelligendum est. iac skildhi fyr festnum *SD* 2: 279 (1299). ipsam resignacionem secundum leges terre rite publicauit. wlgariter dictum skildhi fyr festnum *ib* 280. pro cuius empcionis titulo proloqutor fuit saxo de karaby. id est. skilde firi fæsth *ib* 381 (1303, *gammal afskr.*). pro pacto appropriacionis quod wlgariter dicitur skilia fori feest *ib* 4: 618 (1338). jak fi[n]vidher skyldhe fore fästenne *ib NS* 2: 243 (1410). cum fhest et protestacionibus *ib* 4: 417 (1335). assignacione seu tradicione dicta fæst *ib* 617 (1338). super firmacionem dictam fæst et vmfærþ *ib* 348 (1334). medh fäästh oc medh vmfeerdh *ib NS* 2: 404 (1411). fäästhin war giordh a lagberghe *ib.* quos . . . per ligittimam prediorum permutacionem [mæd festum oc lagafangum habuerit *SD* 2: 404 (1304). *ib* 565 (1309), 3: 282 (1316). per omnes legales appropriaciones fæster dictas . . . vendidisse *ib* 4: 6 (1327, *gammal afskr.*). per festæ [secundum] legum sancciones . . . vendicasse *ib* 89 (1329, *gammal afskr.*). per solempnitates legittimas dictas fæstæ *ib* 493 (1336). per omnes legales tradiciones, fæstæ dictas *ib* 6: 206 (1350, *gammal afskr.*). thet sama godzsit . . . for:da herra laurens wlfsoni fastfara oc fäst wppa gifua *ib NS* 2: 369 (1411). **3)** *fästning, trolofning.* vara i fästom, *vara trolofvad.* then tiid myn husfrv oc jac warom j fästom *FH* 6: 35 (1452, *nyare afskr.*). — sitia i fästom, *d. s.* mädhan hon sat i fästom *Lg* 31. — *Jfr* **aþal-, bol-, hand-, iordha-, köp-, lagha-, oþol-, väþia-fäst,** *äfvensom* **fast, fästa,** *f.*, **fästir.** — **fästa kona,** *f. L. Jfr* **fästekona.** — **fästa-konu barn (fästa kunu barn),** *n. L.* — **fästa man,** *m.* [*Jfr Isl.* festarmaðr] *L.* **1)** *pl.* = **fastar.** *SD* 3: 128 (1313, *nyare afskr.*), 6: 29 (1348?). **2)** *fästman.* hon kom sin fästa man gryman som leon til lamba lundh *Bil* 390. — *Jfr* **fästeman, fästomän.** — **fästa pika (-piga),** *f. L.* — **fästa ruf,** *n. L.*

fästa (-ir, -te, -ter), *v.* [*Isl.* festa] *L.* **1)** *firmare, fästa, göra fast, göra stadig.* himna äru feste mz gudz orde *Bil* 81. fäste ey älla bötte likamans skip mz atir haldz naglom ok spikom *Bir* 1: 37. ämbrat festos *(consolidatæ sunt)* hans sinor ok fötir *KL* 135. **2)** *fästa, sammandraga.* samman läkia äller fästa saar *LB* 9: 105. **3)** *befästa, sätta i försvarstillstånd.* the fästa thera stadh mz stoor awel *Al* 1751. **4)** *göra fast, göra hård el. styf.* hon feste sin vilia *(satte hårdnackadt sin vilje)* mot mik *Bir* 1: 218. *ib* 225, 2: 308. **5)** *befästa, stärka, stadga.* fäste hon hana *(bönen)* mäþ ivirmato fasto *Bu* 55. fäste trona mz prädican *ib* 199. gaf hanum gudhz likama. fästum oc fastum j gudhlike thro *Bil* 604. vilt thu fästa thit hiärta ij manlicom anda *Bo* 101. at gudhelikt samhälle oc sämia skulle fästas *(firmaretur)* mällan manna *Bir* 2: 275. fästes almoghans styrilse *KS* 48 (122, 52). **6)** *styrka, bevisa.* þät sama fästes ok mz heþnom vitnom *Bu* 62. *ib* 50. *Bil* 601, 677. *MB* 1: 449. ther mz fäste hon lyghnena *ib* 234. *ST* 399. han fäste sina lygh *Bu* 101. — *bekräfta, stadfästa.* han feste sin lag mz xii^e^ ede *BtFH* 1: 277 (1509). the thera ordh mz breff och incigle fästa *RK* 3: 1616. **7)** *bestämma, afsluta, afgöra.* fästo nw badhe fridh oc sääť *(percusserunt . . . ambo fædus)* *MB* 1: 199. fästo sääť sik i mällan *(inierunt fædus)* *ib.* äpte tera rådhe skal kunungur älla kesare dom sin fästa *(fälla)* *KS* 71 (174, 77). **8)** *utfästa, lofva.* thz sölff han haffde honom fäst *RK* 1: 984. farande är fäster öre *GO* 125. *ib* 948. han feste lag *BtFH* 1: 155 (1507), 217 (1507). hwar som olagh fästher honum olagh gaar *GO* 77, 303; *se vidare under* **olagh.** **9)** *fästa, trolofva, bortlofva (en qvinna) till äkta. om giftoman. med dat. och ack.* han gaff ok fästhä honum sinä dotther *Lg* 3: 33. jak manar thik . . . at thu mik fäste aldre manne vtan ihesu christo *Bil* 556. — *fästa, förbinda (qvinna) till äktenskap med. om brudgummens ombud. med dat. och ack.* sändebudhin . . . fäster thaghar rebeccam ysaac *MB* 1: 206. — *fästa, trolofva sig med (en qvinna). med dat. och ack.* hon är the sama som . . . iak fäste mik *(sponsavi mihi)* *Bir* 1: 72. *MP* 2: 237, 238. — *med ack.* han skal fästa faghara iugfru *Bu* 6. *Bil* 732. *SR* 27. *Bir* 1: 269. *RK* 1: 390, 1832, 3106. *Di* 73. han fäste mik mz sith fingher gul *Su* 92. han skal iomfrv fästa til husfrv *MB* 1: 370. — *abs.* han fäste som frändar räþo *Bu* 26. — *part. pret. fäst, trolofvad. om qvinna. med dat.* swa som en iomfrv ware fäst nakrom *Bir* 1: 269. sancta cecilia war för cristin än manne fäst *Bil* 390. fäst ihesu christo tel renliues *Bu* 143. — *abs.* huat vare jomfrun fäst älla ey *Bir* 2: 136. är min fästa hwstrv *(festarcona)* *Di* 75. — *trolofvad, förenad genom trolofning.* strax the ware fästä *Lg* 3: 34. — *förmäld, vigd?* om samo affton wordo the fäst *RK* 2: 5165. **10)** *fastknyta, knyta. bildl.* the fäste mz swerige eeth stadukth bandh *RK* 3: 2890. **11)** *figere, fästa.* grep . . . kiurtellen ok fäste a märke stang *Bu* 16. fästes houoþet viþ likaman *ib* 130. fäste starklica höghro handena til korsit medh enom iärn-

spik *Bo* 200. en litin stighi . . . som räkte op thiit fötrene skullo fästas *ib* 199. feste *(stack)* spiutit j hans sidho *Bir* 1: 33. swa som nakor fughl ällir hökir ther hafwir fest nakra bradh mällan sina klör ok näff *ib* 24. fik os . . . fyra godha hästa fore vaghnin skulde fästa *(spänna) Fr* 1466. min snara är insat ok fäst hans tungo ok mun *(ack. för dat.; möjl. är dock en prep., ss* a *el.* vidh, *bortfallen efter* fäst*) Bir* 3: 430. — *bildl.* hulkin som sin kärlek fäste swa til mannin *Bir* 3: 84. *Lg* 3: 291. — fästa öghom (ögha), *fästa ögonen (ögat), fästa blicken (på något), se (på något).* (neplica) fik nakar fäst öghom a hanum *Bil* 112. bäther gathe han fäst öghum a solinne än a hänne *ib* 273. som sitt ögha fästir wppa man *Bir* 5: 7. wm idher öghon kastas a nakon man fästis wppa engom *ib.* at öghat skal ey syndelika fästas a nakrom *ib* 9. som sith ögha fäste til olofflika syn *ib* 7. — fästa syn (asyn), *fästa blicken (på något), betrakta (något).* nar jak stadhelica fäste mina syn *(intuitum meum figerem)* at iak skulle skodha änlitit *Bir* 3: 471. til hulka hon syna syyn aathvakteliga fäste *LfK* 218. som . . . älskar *(näml.* at*)* hans asyn fästis a sik siälffua *Bir* 5: 7. **12)** *fästa i minnet.* fäste granlica al ordhin hans *Bo* 179. skipadhe vij diäkna at fästa oc scriua biscopa predikan *Lg* 999. **13)** *fästa, fastna.* enkte iärn kunne a them fästa *Al* 5093. — **fästa sik,** **1)** *befästa sig, innesluta sig.* thro hauer sik fäst oc inneläst j swa tiokkan mwr *MD* 394. **2)** *göra sig fast el. styf, göra envist motstånd.* j festin idhir ok ilhärdhin mot kärlekenom *Bir* 1: 220. **3)** *fästa sig (vid), trygga sig (vid).* vm vi vistom j hulkom *(näml. underverk)* wi skulum fästa *(fundare)* os *Bir* 1: 383. — *refl.* **fästas,** *trolofvas (med), gifvas till äkta (åt).* alla iuffru (som) upfödes ii guz mönstar ok tel aldar varo komna skuldo hem fara ok mannom fästas *(jungerentur) Bu* 5. fästis hon honum *Lg* 31. — *Jfr* **be-, genom-, in-, kors-, rot-, saman-, staþ-, til-, up-, ut-, vald-fästa,** *äfvensom* **far-, lagh-, leghu-, o-, sam-fäster.**

fästa (fäästa), *f.* [*Isl.* festa] *L.* **1)** *tåg hvarmed något fästes; särsk. fånglina hvarmed fartyg fastgöres.* casta þina fästo i *(d. v. s. sök din trygghet i)* guz cors *Bu* 489. *Jfr* **batfästa.** **2)** *fäste, stöd.* dughir thom litit min fästa *(firmamentum) Bir* 2: 211. finna äuärdelikx lifs fästo *(firmamentum)* j sins dödz falle *MP* 1: 98. **3)** *fäste, firmament.* annan daghin skapadhe war herra firmamentum, thz är at sighia, ena fästo, mällan watnnanna oc kalladhe thz himil *MB* 1: 57. *ib* 156, *(Cod. A* 3*)* 541. **4)** *fäste, slott? i ortnamn.* jac sätir fornempda domkirkio til pant tidhisrumafesto *SD NS* 2: 287 (1410). **5)** *fastighet, fast gods.* ägha the nakot i fäästo *Su* 118. **6)** *stadfästelse, bekräftelse.* loffuode . . . breff och incigle til enne fästo och fulbord oppa thet sama köpit *SJ* 238 (1454). **7)** = **fäst 2.** secundum justas et legittimas sollempnitates, dictas fæstu *SD* 6: 9 (1348). haffwir . . . lathit halla festo . . . aa then half thridi athongh *ib NS* 1: 44 (1401). kungör iak . . . mik hawa hörth, seet oc a festo haldet vm the iordena, som joan grönunger salde jussa laurinsson *ib* 70 (1401). ärlike män . . . som a festonne hioldo a akirbo thinge *ib* 307 (1403, *afskr.*). thässe waro fastomän oc a festonne hiuldo *ib* 687 (1407). *ib* 2: 50 (1408), 226 (1409). *FH* 5: 95 (1485). kännis jac mic hafwa skilt fore the fästonne *SD NS* 2: 297 (1410). **8)** *trolofning.* aff ware frw fästo *MB* 1: 28. — *Jfr* **ars-, iordha-, land-, spika-, stadh-fästa.** — **fästo bref,** *n. fastebref.* hwath hans fästo breff wth lyddhe *SD NS* 2: 51 (1408). — **fästo-män,** *m. pl.* = **fastar.** presentibus discretis viris . . . fæstumannum dictis *SD* 4: 531 (1336). per testes huius facti et fæstomæn ærlendum in boghastene et ingonem in aby viros discretos *ib* 6: 26 (1348, *gammal afskr.*). ärw thesso festomän *ib NS* 1: 45 (1401). varo fästomen at thesso jordhaköpe *ib* 2: 297 (1410). *Jfr* **fästaman, fästeman.**

fästana fä (fästänä-), *n. L.*

fäste, *n. och f. (Fr* 1607*)* [*Jfr Isl.* festr] *L.* **1)** = **fästa 1.** them *(skeppen)* hiolt ey ankar eller feste *MD* 345. **2)** *fäste, fotfäste.* ey aktir han *(björnen)* älla skötir . . . vtan at ena sighran stadh oc fäste at han maghe halda atolin *Bir* 2: 210. **3)** *fäste, fästning.* vinna land oc borghir. hwe oc fäste *Bo* 31. *Gr* 262. *KS* 53 (136, 58), 74 (182, 81), *ib* (183, 82). *MB* 1: 400. *Bir* 2: 125. *ST* 460. *EG* 66, 67. *Fl* 539, 964. *Fr* 257, 1607. *Al* 4985. *RK* 1: 149. *Lg* 45. — *Jfr* **fota-, land-fäste.**

fästeband (fästi-), *n. L.*

fästegipt (-gift), *f. handpenning.* blomsther är fructsins fästegift *(flos est presaga sperandi germinis arra) GO* 362.

fästekona (*MELL.* **fäste kuna** *ib.* **fästikona. festir kona. festikuna** *SML*), *f. L. Jfr* **fästa kona.**

fästeman (festemann *SD* 2: 462 (1305). **fästeib** 4: 207 (1331). **fästimaþer** *L.*), *m. L.* [*Jfr Isl.* festarmaðr] **1)** *den som vid köp, skifte, gåfva el. förpantning af jord förrättar* **fäst.** fuit festeman *SD* 5: 472 (1345). presentibus laurencio thorisson festemanne, nicholao olafson, karolo stwch et aliis pluribus ad hoc vocatis et rogatis *ib* 6: 24 (1348, *gammal afskr.*). *ib* 2: 21 (1287, *i afskr. af* 1337), 462 (1305), 4: 207 (1331). — *pl. fastar.* thässe ärw fäste män *SD NS* 2: 255 (1410). thässe äru fästemän oc hioldo a skapte *ib* 399 (1411). *ib* 1: 70 (1401), 2: 400 (1411). **2)** *fästman.* sancte cecilie fästeman *Bil* 390. *ib* 537. *MB* 1: 206. *Bir* 2: 43, 143. *Ber* 183. *Lg* 32. — *Jfr* **fästa man, fästomän.**

fästemö (fästi- *MELL G.* 4 *i var.*), *f.* [*Jfr Isl.* festarmær] *fästmö.* wm nokor man dirfdhis til at locca til sin konungs fäste mö fran hanum *Bil* 229. talar nw ysaac widh sina fästemö *MB* 1: 206. *MP* 2: 36. *Lg* 33. kom j gudz glädhi guz fäste mö *Bil* 539.

fästepänninger (fästepenningher. fäste pänninger. fästi päninger *L.* **fästepänigher),** *m. L.* [*Jfr Isl.* festarpenningr] **1)** *handpenning.* kännoms wi os hawa vpburit 1/2 fat iärn aff herra ragwalle fornemdum til wengaffuo oc fästepänning *DD* 1: 81 (1432). schall han giffue åldermannen fem öre till ämbetzens fästepenningh *(afgift vid inträdet i ett skrå) SO* 223. tik gaff iak honom til kärleksens fästepänigh *(arram) Su* 103. **2)** = **fästninga fä.** bedhandis aff henne sinne troloffnadz fästninga fää ällir fäste päning *(arram desponsationis) Su* 366.

fäster? (*pl.* -ar), *m.?* [*Jfr Mht.* fest, *n. Lat.* festum] *fest.* fäm fästa oc höghtiidher waro them budhna *MB* 1: *(Cod. B)* 563.

fäster, *se* **far,** *adj.*

fästesven (fästeswän), *m. fästman.* hon (ɔ: varfrw) redde . . . sonenom oc fästeswenenom sinom thz the ato *Bo* 33. brudhgomma oc fästeswäna swngho veningx visor *MB* 2: 220. iak är siala fästesven *Bu* 101.

fästilse, *n.* **1)** *fäste, firmament.* wardhe fästilse *MB* 1: 156. **2)** *stadfästelse, bekräftelse.* til vitnisbyrdh minnä sialfs vidþergangu ok festilse þessä breefs *FH* 3: 6 (1353). *Jfr* **staþfästilse.**

fäst iordh, *f. jord som besittes ss fast och orubblig egendom?* böd en tredingh aff sin fäst jord *BtFH* 1: 236 (1506). *Jfr* **fasta iordh.**

fästir? (**fester. fäste. fästär.** *dat.* **festum** *SD* 2: 442 (1305)), *m. pl.?* [*Ordet skulle kunna fattas ss i grunden identiskt med pluralen af* **fäst,** *f., med öfverflyttning från abstrakt till konkret betydelse (jfr* **fasta**), *eller ss sidoform till* **fastir,** *m. pl., el. ock möjl. ss hörande till* **fastar,** *i hvars första stafvelse* **a** *till äfventyrs kunde tänkas hafva blifvit* **ä** *el.* **e** *under inflytelse af* **fäst**] = **fastar.** firmatores . . . huius contractus quos ad maiorem huius rei firmitatem presenti pagine inserere duximus hii fuerunt scilicet wlgaliter fester *SD* 1: 628 (1283). ffirmatores huius contractus & ordinacionis nostre . . . wlgariter fætær *(för* fæstær) exstiterint *ib* 665 (1285). testes qui wlgariter dicuntur fæstær *ib* 2: 412 (1304). presentibus testibus veredicis . . . qui fuerunt in predicta empcione festæ et køpæ *ib* 442 (1305). presentibus festum et køpum, ac testibus supradictis *ib.* thässe nempdis ther fäste til *ib NS* 1: 78 (1401). *Jfr* **oþolfästir** *samt* **faste, faster,** *m. och* **fastir.**

fästnaþer, *m. fästning, trolofning.* — **fästnadha fä (-fää),** *n.* [*Fnor.* festnaðarfé] *L. trolofningsgåfva, gåfva som vid el. efter trolofningen gifves af fästmannen åt fästmön.* hymerikis brwdhgomme . . . gaf mik fingirgul til fästnadhafää *(anulo suo subarraverat) Su* 406. forstodh han thz vara äwerdhelika snilenna fästnadhafää *(på detta ställe om en gåfva af fästmön åt fästmannen; den eviga visheten föreställes här ss en brud) ib* 434. *MP* 2: 238. — **fästnaþa man,** *m. L.* — **fästnaþar stämna,** *f. L.* — **fästnaþa val,** *n.? L.*

fästning, *f.* [*Fdan.* fæstning. *Jfr Isl.* festing] *L.* **1)** *stadfästelse, bekräftelse. RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 282. **2)** *fästning, trolofning.* vi varom vidhir i ioseps ok marie fästning *KL* 382. *MB* 2: 378. at thu thenna thina hälga oc andelika troloffwan oc fästning lät ey swa glömas *Su* 360. *ib* 361. — *Jfr* **stadh-, til-fästning.** — **fästninga fä (-fää),** *n.* [*Jfr Fnor.* festingarfé] *L. gåfva af fästmannen åt fästmön el. af brudgummen åt bruden (synes nyttjadt äfven om gåfva gifven efter bröllopet).* mins sons blodh hawer thu giwith mik fore fästningafä *MB* 1: 287. bedhandis aff henne sinne troloffnadz fästninga fää ällir fäste päning *(om gåfva gifven af bruden, den eviga visheten) Su* 366; *jfr* **fästnadha fä.** — **fästninga mal,** *n. L.* — **fästninga ran,** *n. L.* — **fästninga stämna,** *f. L.* — **fästninga öl,** *n. L.*

fä taki, *m. L. Jfr* **fäar taki.**

fätil, *m. L.*

fätillös, *adj. L. Jfr* **fatalös.**

fätomt (-tompt), *f. betesmark? fäbod?* godzs . . . meth . . . fätompttom oc vthväghum *SD NS* 1: 562 (1406).

fätrodh (-trudh), *n. boskaps trampande, af boskap föröfvadt trampande.* mz sino fä trudhe *Lg* 95.

fätter, *m.* [*Fdan.* fæt. *Sv. dial.* fätt, fätte] *Jfr* **ulla fätter.**

fäver, *m.?* [*Nt.* fever. *Lat.* febris] *feber.* kirwil er godh ffor ffäwer *LB* 2: 64. merke er . . . goth ffor . . . fäwer *ib.*

fääghande, *m. L.*

födska (födhzska)? *f. födelse.* af mins mandoms födhzsko *(trol. för* födhzslo) *MP* 2: 262.

födsla (fözla. fözsla: -o *Bil* 284. **födzla: -o** *Bir* 2: 142, 3: 373; *MB* 2: 300. **fötzla: -o** *MB* 2: 377. **fötzsla: -o** *Bir* 2: 299), *f.* [*Isl.* fœzla] *födelse.* vars härra fözla *Bu* 62. *ib* 61. *Bil* 259, 284. *Bo* 252. *Bir* 1: 137, 2: 142, 299, 3: 373. *Iv* 5740. *Lg* 3: 46, 50. *MB* 2: 377. werldhenna skapare. som skop mantzsens födzlo *ib* 300. — **födslo ar (föslo-),** *n. födelseår.* a . . . vars härra föslo are *Bu* 72. — **födslo dagher (födzlo-** *MP* 1: 31; *MB* 2: 295; *Lg* 67. **fözlo-** *Bu* 23. **fötzlo-** *Bir* 3: 307; *VKR* 61), *m. L. födelsedag; äfven årsdag af (någons) födelse, fest som firas till minne af (någons) födelse.* gudz födzlo dagher är vppinbarandher *(för* -adher) mz mangfaldelikom . . . creaturom *Lg* 67. vppa wars herra födzlo dagh . . . wpran oc syntis en ny stiärna *ib.* varra fru fözlo daghar var längge glömdar *Bu* 23. fran ihesu födzlo dagh *MP* 1: 31. *Bir* 3: 307. *VKR* 61. j konungxsens högtidis dagh som war hans natale. hans födzlo dagher *MB* 2: 295. — **födslo höghtidh (födzlo-),** *f. födelsehögtid, födelsefest, fest som firas till minne af (någons) födelse.* at han matte värdhelika helgha sins gudz födzlo högtidh *MP* 1: 4. — **födslo krapter (fötzlo-),** *m. kraft el. förmåga att föda. MB* 1: 85. — **födslo nat (fozslo-),** *f. födelsenatt. Lg* 821. — **födslo time (fözlo-** *Bu* 23, 176; *Bil* 877; *Bo (Cod. B)* 340. **fözslo-** *Bir* 3: 47. **födzlo-** *ib* 1: 25. **fötzlo-** *Lg* 34; *MB* 1: 267), *m. L. födelsetid.* af wara fru fözlotima *Bu* 23. thöm kom ey i hugh vars herra fözlo thima *Bil* 877. *Bu* 176. *MB* 1: 267. *Bo (Cod. B)* 340. *Bir* 1: 25, 3: 47. *Lg* 34.

föþa (*pres.* **-ir.** *impf.* **födde. föde. födhe** *Lg* 3: 629, 672, 677. *part. pret.* **födder. födher. födht** *RK* 2: 92. *n.* **föt. födt** *Bir* 1: 77), *v.* [*Isl.* fœða] *L.* **1)** *nutrire, pascere, föda, nära, underhålla, bespisa.* þöm þu föde uiþ himna bröþ *Bu* 77. jak föddhe thik mz minne miölk *Bir* 1: 137. han födde flest all klostrin widha vm wäruldena *Bil* 714. hanom drömde som sanctus iacobus föde *(pascebat)* han *Bu* 174. han födde *(pavit)* twem sinnom mykyn mogha af faam brödhom oc litlom fiscom *Bo* 50. josep födde wärldina mz sino radhe aff likamens sylt war herra födde badhe likama oc siäl mz rätte tro oc gudhlikom nadhom *MB* 1: 253. **2)** *gignere, parere, föda, föda till verlden.* han viste at timanom ledh at hans fästemöö skulde födha *Bo (Cod. B)* 343. iak seer väl thu födha vil *Fl* 91. för än wi wentom at tymen kombir hafwa the föt *ST*

324. säx manaþom för än maria föde sin son. föde elizabet iohannem baptistam *Bu* 49. *ib* 4 *o. s. v.* födde ewa adame annan son *MB* 1: 1. hwilkin kona som födher swenbarn *ib* 361. skulle qvinnan bära barnit ok födha wtan wärk ok ginstan thz hafdhe warit födt skulle thz hafwa warit fulkomnit *Bir* 1: 77. jak födde thik vtan ängxla ok dröuilse *ib* 137. wart hwstrun haffwande, oc födhe i enne reso thre söner *Lg* 3: 677. thz gudh lät honum födha *Fr* 974. thu födde mik aff thiit liiff *Lg* 44. the föddo *(regeneraverunt)* thik til äuärdhelikit liiff *Bir* 2: 170. *ib* 31. sancta otilia war blindh födh aff modher liffwe *Lg* 3: 443. födher aff goth folk *Lg* 3: 702. en man födder aff israels sona släkt aff mödhernith *MB* 1: 371. han är födht aff wore edht *RK* 2: 92. fore thik födder äller nw *Al* 2930. swa brat som barnen waro födh *Va* 5. tha var herra var födhir *Bo (Cod. B)* 347. tha hafdho the wordhit födde mz allom konstom *MB* 1: 118. for födhä oc ofödhä *SJ* 299 (1462). fore födda ok ofödda *ib* 387 (1472). *ib* 335 (1466). — *föda, afla (om mannen).* enoch födde *(genuit)* son *MB* 1: 164. *ib* 163, 165, 166, 175. **3)** *bära, frambringa.* skal iordhin födha *(gignet)* sit blomster *MB* 1: 376. thän vingardhin som kallas engaddi hwilkin som bär oc födher balsam *Lg* 68. **4)** *alstra, förorsaka.* alt raat skaffwel föder i kroppen ondha vedzsko *LB* 7: 77. — **födha sik,** *föda sig, nära sig, lefva.* thin thräll, oc thiin ambot, oc thiäniste swen oc wtläntzsker man som födher sik i thino lande, oc thit fä, skulo födha sik widh siwnda aarswäxstin *MB* 1: 372. — *refl.* **födhas,** **1)** *föda sig, nära sig, lefva.* the födhas widh laswr oc piper hwiit *Al* 8679. *Pa (Tung)* 41. han föddis at enast af yrta rotum oc vatn *KL* 196. — *näras.* af tholke oleo födhis höghfärdhinna eldir *Bo* 17. — *beta.* födhis *(pascitur)* mällan lilior *Ber* 42. *ib* 45. *Su* 164. — *födas, fostras, uppfostras.* the *(barnen)* föddis fyra vintre swa, at huart ij säng mz annath la; the ato ok drukko badhin saman *Fl* 113. **2)** *födas (till verlden).* sidhan ihesus christus . . . lät sik födhas *MB* 1: 267. them föddes set *ib* 2. ther barnith födhes blint *ib* 115. guz moþer födes þa natena *Bu* 24. *ib* 5 *o. s. v.* föþes af manne ok quinno *ib* 62. all the swenbarn ther föddos af iudhiskom qwinnom *SJ* 324. astunda at barnit skal födhas aff quidhinom *Bir* 3: 36. *ib* 261. alt thz som föddes aff adam oc ewa *MB* 1: 2. aff noe föddes fore noe flodh thri söner *ib* 3. war aff dan släkt, som antichristus skal affödhas *(för* af födhas*)* *ib* 372. thz ther misliika födhes aff enlitadhum *(näml. får)* *ib* 223. — *komma till, aflas.* war herra war kalladher helsare aff änglenom för än han föddes i modher liiff *MB* 1: 253. **3)** *födas, alstras, uppkomma, uppstå.* aff raat skaffuil födis skelffwasoth *LB* 7: 77. tenker hwath ther aff födhas will *BSH* 5: 20 (1504). ther kunne . . . noget gooth födes vtaff *ib* 557 (1516). (födhandes *för* förandes *Lg* 3: 454.) — **föþa up.** — **föþas up,** *uppfödas.* at swen barnen föddos op *MB* 1: 276. the wäxto oc föddos op widh thera ärffwodhe *Lg* 89. — *beta.* siw faghra köör oc fulfeta föddos op *(pascebantur)* aff *(för* a?*)* waato lande *MB* 1: 236. föddos op a strandinne *(här kan dock* op *föras närmast till följande* a*)* *ib.* — *Jfr* **up födha.** — *Jfr* **fram-, in-, ut-föþa, af-, ny-, til-föþas,** *äfvensom* **barn-, dödh-, hem-, hema-, in-, ny-, o-födder.**

föþa, *f.* [*Isl.* fæða] *L.* **1)** *föda, mat.* hans föþa var bröþ ensamit ok oleum *Bu* 100. *ib* 5. presenteradhe hanum tholika födho som han ath siälfuir *Bil* 601. swenbarnit thränktadhe at modher spina gratande ok illa latande födhu löst ok alz hugnat *ib* 268. nöter nakar cristin man thäskyns födho eller dryk *MB* 1: 145. ödhmiuktenna födha *(humilitatis fomenta; det hvarmed ödmjukheten näres)* *Bo* 17. han foresaa . . . sinom döttrom gudz ordz födho *KL* 351. — *sofvel.* ther fan brodherin renasta födho ok brödh swept j renasta duke *Bil* 793. komo twe gudz ängla mz bästo brödhe oc födho *ib* 794. **2)** *uppfödande, uppfostran.* i thera yngsko ok födho *KS* 51 (129, 55). **3)** *födande, alstrande, frambringande.* är tuäfald födha *(generatio)* kötlikin oc andlikin *Bir* 2: 31. kötlikin födha födhe mannin aff orenlikhet oc til orenlikhet *ib.* vm tholka födho aflas sält liiff *ib* 32. — *Jfr* **af-, almännings-, ars-, barn-, dags-, fasto-, hem-, himna-, horsa-, härа-, hästa-, morghon-, siäla-, up-föþa.** — **föþo koster,** *m. L.* — **födho land,** *n. land som lemnar föda.* fa thz fetasta födho land *MB* 1: 266. — **födho lös (födhä-** *Bil* 119**),** *adj. utan föda.* lät fanga han oc sätia födholösan j häpto *Bil* 117. *ib* 119, 330. sätto han ther födho lösan oc klädha *ib* 616. *Jfr* *ib* 268.

födhare, *m. den som gifver el. skaffar föda.* gudz fara födhare *Bil* 106. *Bir* 1: 123. *MP* 1: 133. jak är badhe mannana domare ok födhare *Bir* 2: 152. *ib* 3: 385.

födheby, *m. födelseby, födelseort.* *PM* 31.

födhilse, *n.?* **1)** *födelse.* fra guz födhilse *Fr* 3220. hon hawer ey forgäffues sik swa enligä hafft j sinä barna födilsse (barna födilsse *möjl. att fatta ss särsk. ord med bem.: barnsbörd*) *Va* 7. **2)** *nation.* aff alla släktir oc twngor oc folke oc födilse *(natione)* *MB* 2: 341. — *Jfr* **af-, barn-, barns-, up-födhilse.** — **födhilsa tidh,** *m. födelsetid.* ther findher thu eth pigho barn, aff sin födilsa tidh blindha *Lg* 3: 443. — **föþilsa time (födilse thima),** *m. L. födelsetid.* vars herra födilse thima *LB* 2: 61.

födhirska (-erska), *f.* **1)** *som föder el. närer.* o maria fatika manna födhirska *(alitrix pauperum)* *Bir* 4: *(Dikt)* 221. — *fostrarinna, amma.* war honom badhe för födirsko *(nutricis)* oc modher *MB* 2: 214. fatikdom som är en födherska oc störkirska til renliffue *Su* 55. hon är ödhmyuktenna födherska *(nutrix)* *ib* 174. **2)** *moder.* gudhz födherska *VNB* 15. thu hälgasta födirska *ib* 3. *Lg* 3: 105. hon är . . . kärlekxsens föderska *(puerpera)* *Su* 174.

fögha, *v. se* **föghia.**

fögha, *f.* [*Mnt.* voge] *eg. fogning, fogande, sammanfogande.* **1)** *foglighet, eftergift.* tha fiöl jerlin jnnan en fögha *(föll till föga, gaf efter)* *RK* 1: 199. fiöl han til fögho oc böuer *MB* 2: 320. full sara til föga *RK* 2: 5700. *ib* 3: *(sista forts.)* 4883, 4905. **2)** *det som fogar sig, det som passar.* thz stodh them väl til fögha *(det anstod dem väl)* *Fr* 1674. **3)** *passande och lämpligt sätt att gå till väga, lämpa, sätt.* juneta hafuer mz fagher fögha fangith the visso *Iv* 5549. thiänar honum til alla föghä *(på allt sätt?*

med all höfva?) Iv 4361. skal hon . . . thiäna idher . . . som hon vare idhur thärna til alla fögha *ib* 5289. **4)** *skicklighet, konst?* then mwr är gör til föghä *(skickligt, väl) Fl* 972. **5)** *passande tillfälle, lägenhet.* han kunne aldre fa the fögho *Al* 9925. **6)** *måtta, måttlig storlek.* hans örs thz var til fögho *(måttligt, lagom)* stort *Fr* 143. **7)** *skick, lag, ställning.* han gat thz komith ij the fögho *(han lagade så)* at the swa ower eno drogho *Al* 635. — *Jfr* **ofögha,** *samt* **fogha. — fögho man,** *m.* **1)** *måttlig el. hofsam man. MB* 1: 112. **2)** *fintlig el. slug man.* thz war en fögho man *Al* 9913 *(på båda de anf. ställena kan dock* fögho *fattas ss adj.).*

fögha (fögho. föghe), *adj.* [*Mnt.* voge] **1)** *passande, lämplig.* foro the . . . til een annan fögha stadh *Fl* 715. mz fögha ordh the vntfingo han *Iv* 1739. *MD* 34. hon badh tha mz fögha sinne *Fr* 821. ij thz besta gull . . . varo the *(stenarne)* lagdhe mz fögha sinne *ib* 928. iärnlänkior varo ther bundna fore mz mykith list ok fögha sin *ib* 1537. vntfingo the fru mz fögha sinne *ib* 1558. **2)** *sinnrik, artig, behändig, fintlig.* hon *(grafven)* war aff en amatist ful rikelika giordh mz fögho list *Al* 3400. *ib* 4579. the äro ther satte mz föghe list *Fr* 386. ij thz vatnith rena man finder dyra stena . . . adamas ok amatist borillus mz föghe list *(på ett prydligt sätt) Fl* 1099. thz giordhe hon mz fögha listä *(med mycken konst, med mycken skicklighet) Iv* 3825. *ib* 5307. *Fr* 122, 577. **3)** *måttlig, måttligt stor.* thera *(ormarnes)* öghon waro som mullögha the lyysto swa som lyktor fögha *Al* 9584. lotho sik nöghia at föghe rikt *RK* 1: 1145. **4)** *ringa, föga.* thine rikedoma the woro föghe *MD* 62. är thet gansth fögha *BSH* 5: 13 (1504). gaff han paa byscops jöns fögha akth *RK* 3: 1347. *ib* 1369, 3312, *(sista forts.)* 4449, 4578, 4840, 5385, 5408, 6016, 1: *(till. t. LRK) s.* 233. *HSH* 20: 57 (1506). — *n. adv. föga.* them giik föghe bäther i handh *RK* 3: 2994. *ib (sista forts.)* 5802. — *Jfr* **ofögha.**

föghati (fögheti. föghöti. föghti. fögthy. fögdi), *se* **foghati.**

föghdheri (fögderii. fögderij. fögdery), *n.* [*Äldre Dan.* fogderi] *fögderi, fogdeämbete.* aff sitt fögderij iag honum dreff *RK* 3: *(sista forts.)* 5852. ath jak skulle anamma thet fögderii *BSH* 5: 591 (1517). — *fögderi, län, område som förvaltas af en fogde.* staa the i samme slottzlag och fögdery *BSH* 5: 420 (1510). — *Jfr* **foghati.**

föghelika, *adv.* [*Mnt.* vogeliken] *på ett passande sätt.* at han tali föghelika ok hofsamlika *KS* 45 (114, 48). *ib* 24 (59, 26). *Jfr* **oföghelika.**

fögheliker, *adj.* [*Mnt.* vogelik] **1)** *passande, lämplig.* tin födha se fängelik ok fögelik *KS* 24 (58, 25). at hans män hauin renan kost ok föghelikan *ib* 42 (109, 45). **2)** *skicklig?* föghelica *(lämpliga? behagliga el. angenäma? Bures ed.* fröghdelika 55*)* lekara ok sangara *KS Fragm.* 14. **3)** *täck, behaglig, intagande.* swa war hon stolt ok fögelik *RK* 1: 619. **4)** *måttlig.* ens mans natura hauer ympno af föghelik ting *KS* 46 (118, 50). — *Jfr* **oföghelikor.**

föghia (fögha. föge *Di* 180. **föia. föya.** *pres.* **-ir.** *impf.* **fögdhe. fygde** *Va* 14. **fögade. fögede.** *part. pret.* **-dher,** *se* **be-, in-, sam-, saman-, til-föghia. -adher.** *imperat.* **fögh** *Bir* 2: 95; *Ber* 3, 273), *v.* [*Jfr Mnt.* vogen] **1)** *foga, sammanfoga, förena.* gingo al stykkin ok benin saman ok fögdhos til sinna lima *KL* 55. gudz son wille föghia sina gudhlika natura widh wara natura *MB* 1: 506. föghiom os ok ämuäl samanbindom swasom mz threm repom *Bir* 3: 437. *ib* 2: 95. the thry hwalffuen . . . skulu föghias in til klärkanna chor *ib* 4: 83. fögdho *(spände)* köna for waghnen *Ber* 23. **2)** *lägga samman, lägga i förvar, lägga i beredskap. bildl.* ma hon *(blygsamheten)* väl föghias ok swa som i skywl lagdh hemelika mz thik gömas ther til hänna time atirkombir *Ber* 257. **3)** *bringa, föra.* medh samma böör och wedher edher gudh fögede tijdh nidh til kronabeck *BSH* 5: 56 (1505). — *visa.* hon fögde honom fra sik mz fager ordh *Va* 34. **4)** *bereda, åvägabringa, låta ske.* et vnderligt tekn gudh tha fögde *RK* 2: 6611. **5)** *bereda, förläna, gifva.* wisasta mestara som gudh haffwer fögat wisdom och förstandilsse *PK* 219. ath han betale the sama sin gäll . . . nar gudh fögher honum magt eller ämpne till *FH* 5: 29 (1465). gud alzmechtich föghe alles edre herredömer eth got samraadh *BSH* 5: 56 (1505). om gud . . . mik föger liffuandes igen koma *ib* 4: 196 (1495). **6)** *foga, styra, laga, ställa.* när konnin ij thz fögha swa at iak thän riddara sea ma *Iv* 1278. at världin hafdhe thz föghath swo *ib* 1657. *Fr* 2129. *Fl (Cod. B, C)* 932. *Va* 14. *BSH* 3: 4 (1449). *MD (S)* 243. *RK* 1: *(sfgn) s.* 184, 2: 8343. rikens raadh fögde thz annorlund *ib* 825. the fögde thz tha vti thz lagh *(stälde det så) ib* 1680. *ib* 3966. gud han fögade toch sa thäre *ib* 7897. *Di* 180. föia alting til thz besta *MD (S)* 219. tha gud fögher at tilfelle kan kome til föret *FM* 291 (1506). ner gud föyer, wij til ider komma *BSH* 5: 18 (1504). vij fögom iders herredöme til vetandes *(låta veta)*, at wij äre . . . gansca illa oc hardeliga bekymbrade medh richesens fiende *ib* 11 (1504). **7)** *förordna.* engelbrect the ther til fögdhe *RK* 2: 1616. **8)** *foga sig (i), bida, vänta?* han skulde thz *(hornet)* bläsa ok föghiande vara *Fl* 728. **9)** *opersonl. passa.* föger thz vell *SO* 77. til thäs time är ok thik väl föghe ther vm tala *Ber* 258. — **föghia sik, 1)** *foga sig, sluta sig, ansluta sig.* iohannes fögdhe sik in til hans *(ejus lateri se jungens) Bo* 171. the wille siik föghia tiil k cristierns makt *RK* 3: 2014. **2)** *göra sig i ordning, laga sig i ordning.* fögh *(compone)* thik höfwisklika til aat liggia *Ber* 273. **3)** *foga sig, hända.* kan thz väl föghia sik swa, at iak ma hänne ater fa *Fl* 932. — **föghia til,** *förena, förbinda. med dat. och ack.* fögh ey til *(adjungas)* ont tingh godhwm *Ber* 3. *Jfr* **til föghia.** — *Jfr* **be-, in-, sam-, saman-föghia.**

föghilse, *n. pl. och f. Jfr* **sam-, saman-, til-föghilse.**

föghisan (-ar), *m.?* [*Jfr Mnt.* voisän] *fasan?* akirhöns oc föghisana *ST* 421.

föghlare, *m.* [*Mnt.* vogeler] **1)** *fogelfängare.* liknas . . . vidh . . . föglara *Bir* 1: 51. är han likir föghlara som pläghar sötelika bläsa ok sionga j pipo *ib.* han är ok likir föghlara *ib.* **2)** *ett slags kanon.* the xiiij föglara wände alla mot then nörre sida *RK*

2: 6081. giffuer jac her henrik bydz II föghlärä *FH* 6: 34 (1452, *nyare afskr.*). — *Jfr* **fughlare.**

föghning, *f.* *Jfr* **tilföghning.**

fökebudh (-bod), *v.* [*Jfr* **fluka** *samt Isl.* feykja, *äfvensom Isl.* fjúksaga] *hastigt kringfarande budskap, löst rykte.* jngen skal öffwergiffwa sin skikkilse äller stadga före nokor fökebod äller tidhande, äller wprop *PM* 26.

föketidhande (-tidendhe), *n.* *hastigt kringfarande underrättelse, rykte.* oss kommer daglig föke tidendhe fore, thet kwngen skall komma medh stor macth *BSH* 5: 365 (1509).

föl, *se* **fyl.**

föla (-ir), *v.* [*Dan.* føle. *Mnt.* volen] *känna.* nw skal ä siälin hawa thäskyns andbudh, som swa äre skapath, at föla mz oc känna et aff andro *MB* 1: 79. aller likamen skal wara blöter oc lin at föla mz *ib.* — *hafva el. få känning af.* ffoler thu *(sentis)* wiin tha fly sälschapp *Ber* 291.

fölas (folas), *v. refl.* *L.*

fölghþ, fölghe, fölghia, *se* **fylghþ** *o. s. v.*

fölkning, *se* **fylkning.**

fönster, *se* **fenster.**

fölska, *v.* [*Jfr* **fol,** *n. och* **fol,** *adj.*] *förföra.* dara äller fölska nakars brodhers j wara kompani dotther sisther möddhro äller magdh *SO* 22.

för (föör), *adj.* [*Isl.* fœrr] *L.* **1)** *farbar.* man skal fara som förth är *(är möjligt att fara)* *GO* 282. **2)** *i stånd att fara, färdig, vid sina lemmars fulla bruk.* än barn waaro ey hälder för föör än nw *MB* 1: 113. mz fullo mäghne oc förom likama *ib. ib* 475. *Bil* 255. **3)** *i stånd, duglig (att göra något, till något).* han war ey för fotum flytia *Bil* 447. *Iv* 1918. för at fly *Bil* 798. föör at ganga *MB* 1: 113. föör at styra likamen *ib.* föör eller mäktigh at fara til pharao konung *ib* 282. föör at stridha *Iv* 3404. *ib* 2280, 2431, 3456, 3550, 3764, 4002. *Fl* 192. sagdhe sin krop vara . . . ey föran til tholikt *KL* 278. at . . . kroppin vare föör til kärlex äruodhe *Bir* 2: 287. som . . . före äre til stridh *MB* 1: 383. *ib* 384, 418, 419. *Iv* 2324. **4)** *stark, stridsduglig, stridbar.* mz xi hundradha föra men *RK* 1: 1464. *ib* 1747. *Lg* 3: 696. — *Jfr* **arvodhis-, eþ-, far-, flut-, ful-, iäm-, kirkio-, men-, o-, sio-, skips-, thung-, van-, vapn-, väl-, värknaþa-, yrknaþa-för.**

för, *se* **for.**

för, *se* **fyr.**

föra (fööra. *pres.* **-ir.** *impf.* **förþe. fordhe** *Bir* 3: 29; **fordhen** *Lg* 3: 363. **forde** *RK* 2: 3300, 3: *(sista forts.)* 5519; **forden** *(d. v. s.* **forde han***)* *ib* 2: 5837. **foorde** *ib* 1531. *part. pret.* **förþer. fordhir** *Bir* 4: 162**),** *v.* [*Isl.* fœra] *L. eg. låta fara.* **1)** *föra.* förþe þik liten mällan landa *Bu* 79. iak böt þik föra mik þina husfru *ib* 19. þänna palm quist förþe iak þik aff paradis *ib* 13. hwart stiärnan ledhe konungana cristo födhandes *(för* förandes*)* sith offer *Lg* 3: 454; *jfr* **4.** the thogo honum, ok bundo honum, ok fördin til atilius konung *Di* 253. *Lg* 3: 363. til stokholm tha fördo the han *RK* 1: 1266. huar man honom förde eller baar *ib* 578. föra thz siwka *(näml. folket)* hädan ok heem *ib* 1692. hon war vänlika förd til landa *ib* 428. loto thera örss föra til landa *ib* 1655. thz fördo the mz sik hem til landa *ib* 645. hitto vpa hans liik . . . ok fördot til landz i thera baat *ib* 576. alle apostoli föra mariam tel graua döþa *Bu* 14. hwat karls egit war forden ther fra *RK* 2: 5837. the toge thz opp och titt forde thz *ib* 3: *(sista forts.)* 5519. at han före fra thic *(aflägsnar från dig, tager från dig)* thässe frestilse *KL* 206. nar han badh föra fran sik pinonna drykke kar *Bir* 1: 309. radhir honum föra fran sik *(aflägsna från sig, bortlägga)* högh-färdh *ib* 3: 43. *ib* 44. — *nedlägga, lägga.* fatigh koua före höna äg *(ovem galline fert)* at hon ma ffa gaas ägh *GO* 681. **2)** *lemna, gifva.* ey ma bruþgumi flere förningä förä sinne bruþ *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). ey merä . . . magho þe förä *ib.* liggar asmoþaboþahult til jamkan fört *ib* 6: 180 (1350). **3)** *tillföra, söka tillskynda. med prep.* at. lätar (honom) känna þa pino vi at hanom förom *Bu* 188. — *påföra, föra (krig).* thz örlögh the hade förth a suerige *RK* 1: *(sfgn) s.* 171. then tiid hans konunglige maiestat kry och örlig förde *FH* 1: 120 (1493, *gammal afskr.*). **4)** *föra, bära.* þänna paradis palm skalt þu föra firi mino like *Bu* 13. eth baldakin a fyra stänger . . . thz war tha ower konungenom fört *RK* 1: 1438. en riddare hans baner förde *ib* 1401. — *bära, hafva med sig.* konungen forde tha ena lykte *RK* 2: 3300. **5)** *föra, hafva i vapnet.* hertuga bugislavo aff pomeren eller androm them som gripen föra *BtRK* 78 (1434). **6)** *framföra, frambära, framställa, berätta.* han foor ey slappe honom tidenden förde *RK* 1: 419. vil iak gärna fore idher föra alt thz iak veet idher lyster at höra *Iv* 1200. them (ɔ: miin ordh) fore idher föra *RK* 1: *(Albr.) s.* 207. — *bära, utbreda, utsprida, sätta i omlopp.* fördhe hänna loff aldra wägna *KL* 83. swa föra iomfru marie loff for allom som han hafdhe förra fört wärdzsliko frunna loff *ib.* her äre swa mangh tyände ffördh *FM* 502 (1510). — *föra, bära (den enes yttranden till den andre).* the ordh oc seghn, som mellan the fornempdo frw abdisso oc mic waro fördh *SD NS* 1: 539 (1406). tolkit . . . mellan oss föra *RK* 3: *(sista forts.)* 5928. — *abs. RK* 3: *(sista forts.)* 5891. **7)** *framföra, aflägga, göra.* thän eþän skal föra *SR* 13. orkar e han sin edh föra *ib.* **8)** *kläda. med personbeteckning föregången af prep.* a. *kläda (på), påkläda, ikläda.* fördho a han hans bätzsto klädhe *Al* 10543. — *med personbeteckning föregången af prep.* af. *kläda (af), afkläda.* fördhe aff sik klädhe *Lg* 386. — *med sakens beteckning föregången af prep.* i. *kläda (i), iföra, ikläda.* fördhe han varn herra i eet hwit klädhe *Bo* 192. *MB* 1: 410. *KL* 254. *Bir* 3: 279, 285, 4: 19, 162. *VKR* 66. fördhir j mässo klädhe *KL* 18. paulus skal föra thik j kärleksins vakn *Bir* 2: 44. vil jak . . . föra thik j mik siäluan *ib* 333. i rät trwlla ham tha war thz fört *Al* 9844. föra sik i thöm *(kläderna)* *Bo* 196. *Bir* 1: 190, 309, 3: 13. *Al* 105. *MB* 2: 186. i hulkins liknilse iak före mik *Bo* 65. föör tik j thin styrk *(induere fortitudine tua)* *MP* 1: 121. för thik j andelika glädhi *Ber* 39. — *med sakens beteckning föregången af prep.* af (ut af). *afkläda.* föra the han aff klädhom *MB* 1: 230. *ib* 410. *KL* 309. *Bo* 193. *PM* 20. fördo them wt aff thera tyghe *RK* 1: 3090. fördhe han sik siäluir aff klädhomen *Bir* 2: 132. *Al* 8830. *MB* 2: 305. — *med sakens beteckning före-*

gången af prep. ur. *afkläda.* före sik w sinom ytra klädhom *VKR* 49. *KL* 254. *Bir* 4: 162. *MB* 2: 173. — **föra sik,** *fara, färdas, begifva sig.* han förir sik iämskyt epter a bak them *MB* 1: 316. föra sik a skip bordhomin til landit *KL* 175. thz konungen sich til stocholm foorde *RK* 2: 1531. för thik hädhan ok vt j hawit *KL* 116. föra sik vt j hawit *ib.* hänna fötir mz hulkom hon fordhe sik til lustans *(ad delectandum se ferebat) Bir* 3: 29. — **föra af,** *afkläda.* fördho the han af naknan *Bo* 223. *Jfr* **afföra.** — **föra ater,** *VGL. II K.* 72: 2. *Jfr* **aterföra.** — **föra bort,** *bortföra.* guld oc sölff thz fördhis alt bort *MD* 386. förden bort mz sik *Di* 106. fördhe borth bönderna *BSH* 5: 226 (1507). *Jfr* **bort föra.** — **föra fram,** 1) *föra fram, köra fram.* om kalksten balker och brädher at the förde them icke ffram i laga tiidh *BtFH* 1: 156 (1507). — *erlägga.* te hade förth teres skat fram *FM* 358 (1508). 2) *frambringa, bära (om växter).* träet förir fram aff sik *(proferunt de se)* löff blomstir ok frwkt *Bir* 3: 317. 3) *framföra, framställa, uttala.* thz thw före fram mz munnenom *Ber* 278. sit äwintyr fram at föra *Iv* 141. 4) *framhålla, föredraga.* vilde huar þera sin patronum föra fram föri annan *Bu* 50. — *Jfr* **framföra.** — **föra i.** — **föra sik i,** *kläda sig.* tha han ville föra i sik atir *Bo* 194. *Jfr* **i föra.** — **föra in,** *föra in.* förþo huuuþet i staþen in mz heþar *Bu* 129. — *föra in, inlemna, inleverera.* dömdes . . . at före in thz the haffue fört wt *BtFH* 1: 177 (1507). te hade fört teres skat in *FM* 358 (1508). te som stode tilbaka, te halda nw wppo ok föra in alt thet te kwnne *ib.* — *Jfr* **införa.** — **föra ivir,** *föra öfver, sätta öfver (ett vatten).* calla cristoforum at föra sik iuir *Bu* 499. *Jfr* **ivirföra.** — **föra nidher,** *föra ned, släppa ned.* fördho han ther nidhir ginom *Bo* 68. af them lamsiuka mannenom som the fördho nidhir ginom thakit *ib.* — *nedtaga.* hon . . . förir sköt nidher karith aff axlinne *MB* 1: 204. — **föra up,** *föra upp, upplyfta.* com aff himnum skinande sky mäþ bläsande vinde ok förþe iohannem up ii väþret *Bu* 13. *Jfr* **upföra.** — **föra up a,** *påföra.* före os syndeligh tingh uppa *(inleda oss i syndiga ting) MD* 21. *Jfr* **up a föra.** — **föra ut,** *föra ut, föra bort.* dömdes . . . at före in thz the haffue fört wt *BtFH* 1: 177 (1507). *Jfr* **ut föra.** — *Jfr* **a-, be-, bo-, dom-, for-, fore-, ful-, genom-, hem-, innan-, iäm-, last-, saman-, skam-, skapt-, til-, þing-, umkring-, und-, ur-, ut-, vald-föra,** *äfvensom* **forþa.**

förare, *m. förare, vägvisare.* han later sik godha förara fa *Al* 4878. älscoghin är siälinna förare bärande hona thijt han far *Bo* 65. gifua thom gudz signadha likama i thera ytersta tima, huilken som skulde vara thera förare oc wäghuisare aff thässo wärdhlene *Ansg* 213. *Jfr* **bort-, kors-, lagh-, ordh-, tekn-, tekna-förare.**

före (fore *L.***),** *n.* [*Isl.* færi] *L.* 1) *före, väglag, godt väglag.* thz besta före tha oc war hwar han tilbögde thz alt bar baade syoa elffuer maasa oc kär *RK* 2: 8747. tha gud fögher at tilfelle kan kome til föret *FM* 291 (1506). met thet snariste föret komber *ib* 501 (1510). *Jfr* **menföre.** 2) *redskap. Jfr* **eldföre.** — *Jfr* **iäm-, o-före.**

förenne (forenne), *se* **til förenne.**

före qvadha (före qwaadha: -o *PM* 8. **ffjöre qwaadhe** *ib* 5**),** *f.* [*Jfr Sv. dial.* fyre, fere, *furuskog, furuvirke*] *furukåda. PM* 5, 8, 11.

förilse, *n. pl. och f. Jfr* **bort-, fram-, iäm-förilse.**

föring, *f.* [*Isl.* føring] *Jfr* **af-, til-föring.**

förleker (föroleeker: -leek *Bil* 868; *Bir* 4: 392. **föreleeker),** *m.* [*Isl.* førleikr] 1) *möjlighet el. tillfälle att fara.* mannin thörffte ey diwra thiänist til nakra likama thärfwa . . . ey til färdha eller föreleek *(för att kunna färdas el. komma fram)* for hans mäghin *MB* 1: 99. 2) *färdighet, fullt bruk af kroppens lemmar, styrka.* at thu skulle giua honum sins krops helso oc förlek *Bir* 3: 69. *ib* 432. sua länge han var unger, oc hafdhe sin förlek *Ansg* 243. — *talförmåga.* sin föroleek atir faa *Bil* 868.

förma, *se* **fyrma.**

förmark, *f. smörskatt som i Nyland och andra delar af Finland erlades till biskopen.* quod nos . . . hemingo . . . episcopo aboensi . . . solucionem butiri dictam førmark quam in nylandia et aliis locis suo dyocesis hactenus habuerat ab omnibus ex nunc quibus ante solui omnino volumus et mandamus *SD* 5: 717 (1347, *gammal afskr.*).

förmotte? hans förmotte kunde honum lithet froma *RK* 3: 1304.

förna, *se* **fyrna.**

förning (fyrning *L.* **-ar),** *f.* [*Äldre Dan.* førning, føring] *förning, det som föres, skänk, gåfva.* ey ma bruþgumi flere förningä förä sinne bruþ *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). presenteradhe os aldre tholka gafuo oc förninga *KL* 411. j blandh andra förningh hafde han mz sik fornempda fru gitzsles gulkrona *Lg* 3: 545. *Jfr* **raförning.** — **förninga fä (forneghä-),** *n. L.*

förning, *se* **fyrning.**

förre, *se* **fyrre.**

försl (forils, *se* **afländis försl. förlz. förlzl,** *se* **olagha försl. försel. förssel.** *pl.* **-ar** *L.***),** *f.* [*Äldre Dan.* førsel] *L. förande, forslande, förflyttande.* hans bena fund ok förlz *Bil* 284. — *körande.* med lange försl, fordelön oc menföre *BSH* 4: 224 (1497). — *körsla.* skal hwar landbo göra sin huusbonde hwart aar ena försel *GS* 41. hwar annan aff edher bör hwart ar göra en förssel for:da her tordh *BSH* 4: 99 (1483). — *Jfr* **afländis-, bort-, hus-, iäm-, klyf-, olagha-försl.**

försla (förlsla: -om *(som dock kan föras till* **försl***)* *MB* 2: 131**),** *f.* [*Isl.* færsla] *L.* 1) *körsla.* är thet swa at gaarzmestarin for förslo oc daxwärke sculd ridhir vm östragöthland wästan staanga bro *VKR* 37. *Bir* 5: 118. vm förslur som the haffua her tiil giort til vielanda *SD* 5: 696 (1347, *gammal afskr.*). skulo the oss göra förslo at enne reso wm aret hwar therra met en slädha *FH* 2: 38 (1414, *nyare afskr.*). halft affradhe . . . dagxuerke oc förslo thet gifuer jac clostreno til bygning oc bestandilse *SD NS* 2: 219 (1409). 2) *fora, det som forslas.* hon tok mz sik förslor *ST* 218. saa han mannen sithia vppa stadz gatonne mz synom förlslom oc byrdhom *MB* 2: 131. — *Jfr* **härra-, klyf-försla.**

först, *se* **fyrst.**

förste (forste *(pl.) MD (S)* 308**),** *m.* [*Mnt.* vorste] *förste, furste.* tholica härtogha. herra oc första . . . burdhe os hawa *Bo* 1. gudz folkx höfdhinga oc första *ib* 248. han *(konungen el. höfdingen)* skal ok wara firi töm som herra ok förste *KS* 78 (193, 85). konunga oc första *ST* 188. höghburens herra oc första mins herra konung erikx domhafuande *SD NS* 1: 9 (1401). höghborens första konung eriks . . . stadder och skipadher gardz rätter *EG* 67. *Bo* 36. *Bil* 479. *RK* 1: 410, 3979. *MB* 2: 146, 148. *Su* 371. *MD (S)* 308. store förstens *(Ryske storfurstens)* senningebud *FM* 305 (1507). *ib* 451 (1510), 452. then storäförstä af rydzsälandh *ib* 589 (1513). wij jenis med gudz nadh erchebiscop i vpsala oc suerigis förste *BSH* 3: 148 (1463). *ib* 160 (1465). *BtRK* 235 (1464). engillin swaradhe jak är een förste ofwir gudz barn *ST* 403. *Jfr* **grot-, lands-, stor-förste.**

försteliker (förstelikin. förstlig), *adj. furstlig.* eet förstelikit oc herrelikit domara säte *Bir* 2: 11. ider högborne weldoge förstlige nade *(till konungen af Polen) FH* 1: 121 (1493, *gammal afskr.*).

förstelikhet (förstlighet. furstelighet), *f. furstlighet, furstlig värdighet. ss titel.* ider högborne stormektige förstlighet *(konungen af Polen) FH* 1: 119 (1493, *gammal afskr.*). at eders furstelighet *(riksföreståndaren)* til städz komer *FM* 339 (1507).

förster, *se* **fyrster.**

förstinna (forstinna *MP* 1: 31; *RK* 2: 8367, 8408; **-an** *ST* 444; **-or** *ib* 188; **-ona** *ib* 449. **forstinne** *RK* 2: 228, 1: *(sfgn) s.* 178. **forstynna: -or** *Lg* 3: 562**),** *f. furstinna.* höghborin förstinna war kära fru, drotning margareta *FM* 22 (1389, *nyare afskr.*). *SD NS* 1: 126 (1402). hörin qvinnor oc förstinnor ok alla frur oc thiänisto qvinnor *Bir* 3: 294. konunga oc första . . . oc forstinnor *ST* 188. alzs helaghetz forstinna *MP* 1: 31. *ST* 444, 449. *Va* 9, 10. *RK* 2: 228, 8367, 8408, 1: *(sfgn) s.* 178, 190. *MB* 2: 224. *Su* 19. *Lg* 3: 562.

fösa (-te), *v.* [*N.* føysa] *fösa, drifva.* jag föste honum sa hasteliga frå then mwr *RK* 3: *(sista forts.)* 4701.

fötter (föter), *adj.* [*Isl.* fœttr] *Jfr* **bar-, fagher-, fyra-fötter.**

G.

ga, *se* **ganga.**

gab, *n.* [*Isl.* gabb. *Ffranska* gab] **1)** *begabberi, gäckeri.* göra gudhi tholikt gab *KL* 31. tholde mykit gab aff androm sinom brodhor *ib* 79. giordhe gab *ib* 122. möddo han mz spot oc gab *Bo* 190. *ib* 201. *Bir* 1: 205, 3: 106, 271, 273. *MB* 2: 156. thz sigh wända til gab oc aatlöghe *ib* 331. **2)** *föremål för begabberi, åtlöje.* o. fortappadhir höfdhinge . . . ängla gab *KL* 412. halla han for gab ok atlöghe *Bo* 196. är iak wordhen til gab oc aatzlöghe *MB* 2: 254. som . . . idart menlösa oc hälga liffwerne för gab oc daarskap räknadho *Su* 141 *(möjl. att föra till* **3)**. **3)** *gyckelverk, bedrägeri.* diäfwlsins gab forgik *ST* 378.

gabba (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* gabba. *Mnt.* gabben. *Ffranska* gaber] **1)** *begabba, bespotta, håna. med dat.* gabba thinom zelo. thz är thinom hita *Bo* 136. — *med ack.* gabbadho hona *KL* 51. gabbadho han *Bo* 30. at the miswyrdhas. forsmas älla gabbas af androm *ib* 4. thw gabbas *(derideris)* aff allom vm thu ödhmiukir thik mykyt *Bir* 2: 144. *VKR* XIV. *Bir* 1: 52, 271. gabbadhe gudz ordh *ib* 3: 339. folsker man gabba sins fadhers näfst *Ber* 61. **2)** *gäcka, narra, bedraga. med ack.* mange hälghe män varo gabbadhe aff diäflenom *Bir* 3: 207. at thu gabbas vndi siäflikhetinna nampne af kötzsins snille *Bo* 132. aff tholkom inskiutilsom daras oc gabbas *(delusa)* siälin *Bir* 2: 144. *KL* 191. *Bir* 4: 4. *Ber* 183. jngen skal gabba then andra *PM* 53. pa qwanswis gabbandis annan *ib.* waaro köpmännena skalka och gabbadho skiparen *ib.* — *Jfr* **begabba.**

gabban, *f. begabbande, hån. Gr* 276. *MB* 2: 302, 327. *Su* 191.

gabbare, *m.* **1)** *begabbare, bespottare. KL* 122. *Bir* 3: 339, 340. *Ber* 238. *Su* 191. **2)** *bedragare. Bir* 4: 3, 4. — **gabbara klädhe,** *n.* = **gabbilsa klädhe.** fördho han j eeth hwit gabbara klädhe *ST* 173.

gabbilse (gabbelse *Su* 451**),** *n. pl. och f.* **1)** *begabberi.* i . . . gabbilsanna opnyilsom *Bo* 197. *ib* 181. *Bir* 1: 5. *Su* 451. mz gabbilsinna krono *Bir* 1: 113. **2)** *gyckelspel, gyckelverk, bedrägeri. Bir* 3: 204, 4: 3. thänkiande thet wara diäfwlsins gabbilse *VKR* XVI. antuordhas diäfwls gabbilsom *(illusionibus) Bir* 2: 119 *(möjl. att föra till* **1**). — *Jfr* **begabbilse.** — **gabbilsa klädhe,** *n. narrdrägt.* thu som var fördhir v thinom eghnom klädhom ok fördhir j gabbilsa klädhe *Bir* 3: 17. — **gabbilsa ordh,** *n. begabbande ord, gäckande ord.* andre sagdho annor gabbilsa ordh *Bir* 3: 274.

gadder (*ack.* **gad. gadh** *Bir* 1: 259. *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* gaddr] *aculeus, spets, udd, tagg.* thik är hart at trodha mot gaddenom *Bil* 896. *KL* 147. *Pa* 17. mz hwassom stingandom gaddom ok stiongom *Bir* 1: 41. mällan stingande gadda älla thörne *ib* 42. *ib* 156, 244, 301. — *gadd (hos bin).* biin haua oc gad ok döö nar the mista han *Bir* 2: 169. *ib* 1: 259, 3: 22. — *Jfr* **eter-, men-, thorn-gadder.** — **gadda flängia,** *f. med taggar försedt gissel.* sönderslitne ok sarghadhe mz knyttom gadda flängiom *(flagellis nodosis) Su* 451. — **gadda gisl,** *f.* = **gadda flängia.** flängdis mz gadda gislom *(flagellis aculeatis) Bir* 2: 132.

gadder (*pl.* **gaddrar),** *f.?* [*Mnt.* gaddere] *galler.* huru nwnnonor magho tala widh gaddrana *Bir* 4: 14. *ib* 37, 84. — *Jfr* **iärngadder.**

gadhing (gadhung *RK* 2: 5743 *hos Hadorph och i Scriptores rerum Suecicarum.* **gadningh. gadhneg),** *f.?* [*Mnt.* gadinge. *Äldre Dan.* gading, ganding.

Nygutn. gadung] *den el. det som lämpar sig el. är passande för (någon).* then tidh pylatus saa hans sidhy oc athäfwe pröffte han wel, han wara sin gadhing, ffor thy then ene war swa arghir skalk som then andre *ST* 88. han är eyke war gadhingh *BSH* 5: 450 (1511). kan jach ffaa thet skep, som jach kan merkie eder gadningh är *FM* 177 (1504). han lot alt fran them taka hwat han sin gading *(ss för sig passande el. behagligt)* konde raka *RK* 2: 5743. — *gen. i adjektiv bemärkelse. passande, lämplig.* om thet skep vore eder gadhnegx *FM* 318 (1507).

gaf? *f. gåfva.* thakka honum . . . for hans nadhe oc gafwir *(för* gafwor?*) Bir* 2: 148.

gafl (gaffuel. gaffwel *Bir* 4: 87; *SJ* 217 (1452); **-elen** *ib* 216. **gaffwil** *Bir* 4: 87. *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* gafl] *L. gafvel.* östra gafflen j thera kirkia *RK* 2: 7338. kirkionna gaffla *MB* 2: 230. fran sama husens gaffuel *Bir* 4: 86. *ib* 87. *Lg* 3: 462. *SJ* 216 (1452), 217. *Jfr* **hovudh-, kirkio-gafl.**

gaflbänker (galbänker), *m.* [*Fdan.* gavlbænk. *Sv. dial.* galbänk] *L. gafvelbänk, bänk innerst i rummet vid gafvelväggen.* fra thän galbänk ok til thän dör *Fr* 325.

gaghn (gangn *Bu* 3; *Bo* 50; *Di* 122 *o. s. v.*; *Lg* 3: 71; *FM* 502 (1510), 514 (1511). **gang** *Bir* 4: 144; *Ber* 22; *Su* 351. **gangh** *SD* 5: 638 (1347); *Su* 65, 155, 160; *Lg* 3: 421, 626; *LfK* 157, 160. **gaffn** *FM* 501 (1510). **gawn** *LB* 9: 116. *gen.* **gagns** *SD* 5: 606 (1346). **ganghs** *ib* 636 (1347). **gangx** *MB* 1: 233; *Bir* 4: 216. **gangnx** *MP* 2: 53**),** *n.* [*Isl.* gagn] *L.* **1)** *gagn, nytta, fördel.* til rikisens . . . värn oc gagn *SD* 5: 561 (1346). til berhsens nyttä oc gangh *ib* 638 (1347). almoghänom til gagns *ib* 606 (1346). *ib* 636 (1347). allom tel gangn ok änghom tel genvärþo *Bu* 3. nakrom til gang ok ängom til skadha *Bir* 4: 144. skal aldre helsa ällir gaghn koma aff thäs manz affödha *ib* 3: 316. göra mera skadha än gawn *LB* 9: 116. the göra mangum gagn *Bil* 619. spör . . . . hwar them styrir mannum til gaghna *ib* 534. iosep thiänte swa tryglika hedhnom herra, at han änkte wände sik til gangx aff hans gotz vtan sina födho *MB* 1: 233. som os är til skipilse giffwith oc til wara gaghna bliffwith *Al* 7182. *Bo* 50, 55, 73, 130. *Bir* 1: 39, 40, 2: 39, 122. *MP* 2: 53. som thöm kan bäst til gangna koma *FH* 3: 71 (1446). til domkirkiuna gagna oc egho *SD NS* 1: 437 (1405). til sina egna gagna tarf *ib* 356 (1404, *nyare afskr.*). *BSH* 1: 197 (1387). hwa som menadhe allan skadha han hindradhe flere gaghn *MB* 1: 86. xij handa gangn eller fructer *Lg* 3: 71. thiin eghin gaghn göra *Ber* 254. göra thit eghit gagn *Bir* 3: 131. for nakat wärlzlikit gagn älla batan *ib* 1: 99. *ib* 4: 216. jag wil gerne legge meg al win om eder gaffn oc beste *FM* 501 (1510). eder tiil än trösth och eth äwigth gangn *ib* 502 (1510). hwar jak kan wara pa ider herredömes gangn *ib* 514 (1511). mik är ey gagn at the ögha jak ey see mädh *GO* 580. *LfK* 157, 160. *Di* 157. *RK* 3: *(sista forts.)* 4578. onytteliget gangn *(olägenhet) SO* 121. — *hjälp, lättnad.* huar dagh görin idhrom quidh gagn oc lösn *LB* 3: 113. **2)** *ära, ståt?* fördho han swa mz hedher oc gaghn aff babilonia margha mila *Al* 10548. — *Jfr* **o-, siäla-gaghn.**

gaghna (gangna. -ar, -adhe), *v.* [*Isl.* gagna] *L. gagna. med dat. el. i dess ställe ack.* at gaghna mangom *Bil* 357. *Bir* 4: 49. hwat gangnar mik tidhelika rikedoma *Lg* 665. swa mykyt gangnar thz hwaria oc ena aff them *LfK* 65. — *abs.* hwath gaghnar thz offer i them sändin *Al* 6819. — **gaghna sik,** *uträtta.* tänkia oc märkia huru mykyt iak ärwodadhe . . . oc tho i blandh manga liteth mik gangnade *Su* 149.

gaghnlika (gangnlica. ganglika), *adv.* **1)** *på ett gagnande sätt.* the thingh . , . hulkin han äghir ok forma siälfwir ganglikare *(fructuosius)* göra *Bir* 1: 317. **2)** *commode, beqvämligen, på ett passande sätt.* giff thy honum aff thino gooze thz thw gitir väl ok gagnlica mist *Bir* 3: 431. ökande the hälgho cristno tro, hwar the gita thz gangnlica giort til min hedhir *ib* 359. swa stora oc widha thompt som the magho ganglika thera quärn hws oppa byggia *FH* 3: 71 (1446).

gaghnliker (gangnliker: -lica *Bir* 2: 176. **gagnlikin** *Bo* 24 *(nom. sing. f.)*, 29 *(ack. pl. n.)*; **-likit** *Bo* 25, 101, 150, 237; *ST* 232; *MP* 1: 150. **gawgnelikin: -likith** *PM* 4. **gangnlikin: -likit** *Bir* 2: 229. **ganknlikin: -likit** *SD NS* 1: 211 (1403). **gangliker: -lik** *Ber* 120. **ganghlicher: -lichä** *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). **gangligh** *MD* 42 *(nom. sing. f.)*; *ST* 388 *(nom. pl. n.)*. **ganglikin. gangliken: -liket** *LfK* 64. **ganliker** *L.* **gannelíken: -liket** *LfK* 36**),** *adj. L. gagnelig, gagnande, nyttig.* giordhe han alra största thing os mykyt gagnlikin *Bo* 29. *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*), 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). *MP* 1: 150, 2: 175. thz som siälinne är gangulikit *Bir* 2: 229. thz som ganglikit är til siälinna *ib* 1: 144. ville hon thz nu nytia ok vända til thz som ganglikit oc nytlikit var *Bo* 75. *MD* 42. gör gangnlica fruct j thom *Bir* 2: 176. ganneliket är haffua mattona i allom tinghom *LfK* 36. *Jfr* **ogaghnliker.**

gaghnlös (gawnlös), *adj.* [*Isl.* gagnlauss] *gagnlös, onyttig.* sagdhe gawnlösan dagh wara giävlösan *Bil* 320. — *n. adv. gagnlöst, utan nytta.* lette ok rönte sik gagnlöst manga läkedoma *Bil* 289. han sua giorþe sik gagnlöst *Bu* 526. *ST* 114.

gal (gaal *RK* 2: *s.* 347. **gall),** *n.* [*Jfr Isl.* göll, *f. Jfr ock Nysv.* gallskrika] *dån, rop, skri.* aff thz ïämber ok aff thz gall *Al* 3339. the hördho et roop ok iämirlikt gall *ib* 3411. ther war både gall och gny *RK* 3: *(sista forts.)* 4457. *ib* 4650, 4830, 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 285. the skria ok skräna op ij gall *Al* 5523. han ropadhe awi op i gall *ib* 10067. *RK* 2: *s.* 347.

gal? [*Isl.* gall] *galle.* þe skäkto þik . . . ätikio ok galla *(troligen för* gal; *ordet rimmar med* al; *se Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 2: 110 *f.) Bu* 77. *Jfr* **galle.**

gal? *n.?* **tungo gal.**

gala (gaala. *pres.* **gal** *MP* 2: 9. **gaal.** *impf.* **gool.** *part. pret.* **galin,** *se* **galin,** *adj.***),** *v.* [*Isl.* gala] **1)** *sjunga; gala. om foglar i allmh.* qwitra the (ɔ: fughla) oc sionga oc some kwra oc gala *MB* 1: 366. — *om tupp el. höns.* fra thy först gool hanin *Bil* 159. *MP* 2: 9, 14. om morgonen äldher middaghen, om afftonen äldher . . . om minnatz

tima, äldher tha hönsen gala *Su* 114. wij skole banne them i winther ighen, saa at hönsen skole [g]ala i them *BSH* 5: 171 (1507). — *om korp.* korpana galandhe *Su* 119. — *om kråka.* han kan saa well som kraka gaala *MD* 242. krakan är thy ondh at hoon gaal opta sandh *(genom galande spår sant; cornix censeri solet impia garrula veri) GO* 151. **2)** *sjunga trollsånger, förtrolla. Se* **galder,** *m. och* **galin.**

galbänker, *se* **gaflbänker.**

galder (*n.* **gaalt** *Bo* 131. *nom. pl. f.* **galla** *(något osäker form) Su* 227), *adj.* [*Sv. dial.* gall, gåll. *Isl.* geldr] *ofruktsam.* är visselica thz eet osino äruodhe, at opfostra älla yrkia thz gaalt oc ofructsamt är, hulkit som äkke födhir *Bo* 131. — (?) at the swa siin j mällan riffuos oc slitos som hana ällir galla qwinnor *(för* galla hönor? *el. för* galna qwinnor? *orig. har blott tamquam gallos) Su* 227.

galder (*pl.* **galdrar. galrar: -a** *MP* 1: 17), *m.* [*Isl.* galdr] *eg. galande, sång; trollsång, trollformel, äfven i allmh. trollkonst, trolldom.* en ilgärniges man. som baþe var vis tel etar ok tel galdra *Bu* 494. symon lass . . . galdra *Bil* 104. nytia han galdra ok somlik diäfwlzlik ordh at han maghe faa manga fiska j siönom *Bir* 3: 196. byriadhe symon läsa ofwir then dödha sin truldom oc galdra *ST* 130. foor mz throldom oc galdrom *ib* 24. öfdhe koklarin sina galdra *ib* 259. alle the som tholik thing göra älla nakra andra galdra älla troldoma *Bir* 3: 293. ther the stodho j thera galdrom *KL* 8. mz . . . lifwom troldom oc dyäfwls galdrom *MP* 2: 85. *MP* 1: 17, 146. *ST* 535. *Jfr* **fughla-, orma-galder.** — **galdra bref,** *n. skrifven trollformel el. besvärjelse.* thu skalt ey thro oppa hantzal ey oppa swerdhbreff ellir annor galdra breff *ST* 33.

galderkona (gallirkona), *f.* [*Jfr Isl.* galdrakona] *trollqvinna, häxa.* som leta raadh aff forbannadhom trolkonom ok gallirkonum *Bir* 3: 292.

galdran (galran), *f. sjungande el. framsägande af trollformler, trolldom öfvad genom framsägande af besvärjelseformler.* thz gör han ey meth galran eller boklighom konsthom *Lg* 3: 109.

galdviþer, *m. L.*

galeidha (galeyde. galleyda), *f.* [*Jfr Isl.* galeið. *Mnt.* galeide. *Mlat.* galeida] *galeja, ett slags långskepp.* reedhe loth han mang skip oc stora och ena galeyde mz j then foora *RK* 2: 1487. then longa galeyde ther för gik *ib* 1493. han haffde ena galleydo *(galea)* til siös *MD (S)* 212. *ib* 213. *Jfr* läto þe vp hanta alla galeidas ok al annur skip *Bu* 178.

galgana, *f.* [*Mnt.* galgant. *Mht.* galgan. *Mlat.* galanga] = **galiga.** galanga galgana *LB* 3: 47. *ib* 2.

galghe, *m.* [*Isl.* galgi] *L. galge. Bu* 26, 170. galgen staar af twem vp rättom träm ok thwär trät är thz thridhia *Bir* 1: 197. galgans rep *ib. ib* 2: 105. hon löste ericx liff aff galgen *BtFH* 1: 246 (1508). han ledhis bakbundhin til galghans *MP* 1: 146. hängia j heluitis galgha huar som alrigh bristir repit *ib* 33. *ib* 53, 55. han gik rödher oc blodogher aldher til korssens galga *LfK* 112. som för honom tolde dödhen a korssens galgha *ib* 86. *Su* 401. hwat stora pino cristus lidha skal oppa korssens galgha *Lg* 3: 653. äst thu thz oskyllogha lambet som offras skal i korssens galga *ib* 649. —

galgha stadher, *m. galgbacke, afrättsplats.* leeddo han til caluarie locum. thz är galgha stadhin *Bo* 198. *MD* 66. *Su* 395.

galiga (galigo. galliga *Fl (Cod. C)* 1107; *LB* 8: 46, 47), *f.* [*Mnt.* gal(l)igan] *den ss krydda nyttjade roten af alpinia galanga Willd.* galanga galigo *LB* 6: 284. galigo er god for siwkan magha, oc for lwngo och hostho och giffwer godan anda *ib* 7: 58. *ib* 2: 64, 7: 46, 75 *o. s. v.*, 8: 46, 47. ingefära ok galiga *Bo* 133. *Fl* 1107. *Jfr Grimm, Wörterbuch* IV. 1: 1164 *f.* — **galigo rot (galliga-),** *f. rot af galanga. LB* 8: 47.

galin (*eg. part. pret. af* **gala.** *ack. sing. m.* **galin. galnan** *Bil* 636), *adj.* [*Isl.* galinn] *incantatus, förhäxad genom trollsånger.* **1)** *vansinnig, vanvettig, galen.* þe sagþo þik vara galin ok diäw[l]s man *Bu* 77. thän hughin gör galin *Bil* 126. *Lg* 635, 636. **2)** *ursinnig, rasande, utom sig af vrede.* iuþa biscopar var galin *Bu* 15. *Bil* 125, 126. *Bo* 86. — *rasande (om djur).* þe samu þiura. för varo galne ok oþe. wrþo . . . spaki *Bu* 168. af eens galins hundz biti *KL* 200. *LB* 7: 304. **3)** *galen, vild, ostyrig.* jak syndadhe mykyt mz thom galna piltenom som thu känner glädhiandis ok lustandis j hans galno ok löghlico athäfwom *Bir* 2: 334. **4)** *våldsam, häftig (om väder el. vind).* et galith wädher *Al* 5621.

galinskaper, *m. galenskap.* mz hoffmod ok galinskap *MD (S)* 240. *Jfr* **gäld, gälniska.**

galle, *m.* [*Jfr Isl.* gall, *n.*] *galle.* inälffuin oc gallin förwidha sik *LB* 3: 41. for storan sywkdom af gallan gar *ib* 2: 62. guz son drak ätikio ok galla a corseno *Bu* 139. *MP* 1: 39. *Bo* 203. *Bir* 1: 92. heluitis draka galle *(fel draconum)* är thera win *MP* 1: 59. bescaste galle *Bir* 3: 94. funno ther enkte watn vtan betzst som galla *MB* 1: 321. thz (ɔ: watnith) war beskare än een galle *Al* 4930. jak see thic hawa beskelikheez galla *KL* 145. *Jfr* **ala-, bukka-, fara-, geta-, hana-, hara-, oxa-, thiura-, thiädhurs-galle,** *äfvensom* **gal.** — **galla blandadher,** *adj.* [*Jfr Isl.* gallblandinn] *blandad med galle. MP* 1: 264. *Su* 401. — **galla sot,** *f. gallsjuka. LB* 2: 65.

galle, *m.* [*Mnt.* galle] *galla, svulst (på häst).* fore galla j rwmponne brän salkulona mz heth jern och tryst wth warith *LB* 2: 69. *Jfr Grimm, Wörterbuch* IV. 1: 1187 *f.*

galle, *m.* [*Isl.* galli] *fel, lyte, vank.* jomfrw maria the millä ros skär for vtan galla *MD* 172 *d. ib* 172 *g.*

galnas, *se* **gälnas.**

galniska, *se* **gälniska.**

galnöt, *n. L.*

galrey, *f.?* [*Äldre Dan.* galrey. *Mnt.* galreide] *gelé. ST* 320.

galter (-ar), *m.* [*Fnor.* galtr. *Isl.* göltr] *L. galt. Bil* 900, 901. margher godher galter feter *Al* 4958. ther komo galta *ib* 5117. thässe galta hioggo saara *ib* 5137. som annor swärdh waro the galta tänder *ib* 5124. the galta börsta waro swa stinna *ib* 5127. *Jfr* **far-, vil-, ville-galter.** — **galta ister (-iister),** *n. galtister. LB* 7: 35. *Jfr* **galtister.**

galtister (galt ystir), *n. galtister. LB* 4: 354. *Jfr* **galta ister.**

gamal (gamald *KL* 348. **gamall** *MB* 1: 272. **gameell** *FM* 146 (1503). **gammal.** *nom. sing. f. samt nom. och ack. pl.* **gamul. gamwl. gamull** *FH* 5: 19 (1462). **gammul. gamol** *GO* 1073. **gammal** *ib* 390. *Då frf. ändelse, som börjar med vok.,* **a** *i andra stafvelsen utstötes, har ordets första del vanligen formen* **gambl-:** *således* **gamblom, gamblo, gamblir** *o. s. v.; dock* **gamlo** *Bu* 20; *MB* 2: 297**),** *adj.* [*Isl.* gamall] **1)** *gammal, ålderstigen, som lefvat länge (om lefvande varelser).* hwa länge liffwer han wardher gamal vm sidher *GO* 963. ä gös gamal man tho at han widh eldh sither *ib* 1047. gamblir män *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). vm gamul *(för* gamal*)* man liuer ogudhelika *KS* 45 (116, 49). at gamblan karl lyste leka *Bu* 157. gamul kärlingh *ib* 4. gamal j aldre *MB* 2: 297. är frälses mannen gamal äller ofŏr *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). ä lekir rakke mz gamal hund wil *GO* 1025. swa grymtar griis som gamol swiin fore *ib* 1073. *ib* 390. wnger ängil ok gamal fländen *Bil* 321. han sa hwru iomfrunna son kom nidher mz skyiom, oc sattis näst them godha gambla gudhinom *(Antiquum dierum; d. v. s. Gud fader; jfr Kalkar, Ordb.* 2: 8*) MB* 1: 18. — gamal alder, *ålderdom.* at han aff gamblom aldir ofwir gaff gudh *ST* 422. *Jfr* **gamals alder.** — *gammal, som lefvat el. är född tidigare.* epter nabogodonosor gambla dödhan, togh widh rikeno nabogodonosor hans vnge son *MB* 1: 17. *ib* 18. cum sigillis . . . hillebrandi gamblæ . . . et hillebrandi vngæ *SD* 4: 704 (1340). — *gammal, som varat länge.* af hans gamlo þianist *Bu* 20. före ärliga manzsens gambla wenskap *MB* 2: 297. — *gammal, inrotad.* gamwl härpa är ey godh at twa *GO* 1058. helar gambla hosto *LB* 7: 69. — *gammal, länge varande, varaktig.* at fredin wil jcke bliffue gamell met tesse rytzer *FM* 146 (1503). — *gammal, sedan fordom bestående, som tidigare tillkommit (och ännu består).* halda ok styrkia thön lagh ther godh ok gammul äro *KS* 30 (78, 33). manna samhäld forn ok gamul *ib* 62 (155, 68). aff gamblo ok forno frelse *SD NS* 2: 139 (1409). sigh . . . latha nöghia at thy som gamalt ok fornth haffuer warith *SO* 47. göma ok wäria gamalt kronona godhz ok gamblan kununxlikan rät *KS* 58 (144, 63). ny kaar äru hionum kär ok gamwl vm eld fara *(vasa nouella placent in face prisca jacent) GO* 1022. the gambla script oc swa the ny *MD* 391. gamalt galta iister *LB* 7: 35. mz gamblom vtslithnom klädhom *MB* 2: 24. aff the gamble bookinne *Su* 265. omnia bona mea in gambla rööshilta *SD* 4: 692 (1339). ther ligger och en gamble raar *BtFH* 1: 251 (1506). i mällen gambla stadzmuren oc longgatuna *SJ* 154 (1447). bätra äro gamwl giäl en gamwl saak *GO* 198. *FH* 5: 19 (1462). afläggia gambla synda sidhuänio *MP* 1: 125. aflägghin j . . . gambla synda mannin . . . oc j förin idhir j nyan man *ib.* thän är thin gambleman *(vetus homo tuus)*, hwilkin som wnder fot throdher thin anda *Ber* 237. thenne mannin (ɔ: thin gambleman) war gamal ondra dagha *(inveteratus dierum malorum) ib.* **2)** *gammal, som skett i gamla tider, som tillhör forntiden.* af gamblum guz dome tel adam *Bu* 20. then skat the gawo aff gamblo ee *RK* 1: 3472. — *gammal, fordom bruklig.* xi alna medh gambla alnenne mält *SJ* 181 (1449). sex gambla alna oc fyratighi *ib* 191 (1450). **3)** *gammal, som lefvat en viss tid.* esdras war swa gamal man, at han kunne vtan böker alla iwdhe biblian, för än han fördhis aff ierusalem til babilonem *MB* 1: 26. — *med gen.* þrigia ara gamalt barn *Bu* 5. *ib* 528. *KL* 30, 348. *MB* 1: 272, 2: 297. *ST* 370. *Lg* 3: 507. war thz *(barnet)* . . . ey mer än halffs aars gammalt *ib* 725. — *Jfr* **ars-, for-, iäm-, manadha-, ut-gamal.** — **gamals alder (-aller),** *m.* [*Isl.* gamals aldr] *ålderdom.* om jak toge mik tolkith til paa gamals aller *BSH* 5: 467 (1511). *Jfr* gamal alder *under* **gamal.**

gaman (gamman. gammen), *n.* [*Isl.* gaman] *gamman, nöje, skämt.* thzta gaman vardh thöm ogaman *Bil* 877. the hafdo burt danzin oc gaman *ib* 879. aff rätte glädhe hafdhe the gaman *Al* 9152. the fingo ther gaman *Fl* 1415. thu gör thik gaman *ib* 1192. thz gaman the drifua tha *ib* 1418. göra gaman aff *(göra narr af)* wslom *MB* 1: 130. the . . . giorde ther aff gaman *RK* 2: 3968. *ib* 1: *(sfgn) s.* 189. the kalzadho markt ok giordho sik gaman *(gjorde sig glada) Fl* 1421. giorde sik gaman *(gjorde sig lustig) RK* 1: 3915. sighin mik thz for gaman *(för ro skull) Fr* 1095. gaman är grön wndh *(plaga recens vti fit ridiculosa cuti) GO* 749. alwara ok gaman faller wäl saman *ib* 538. sla gaman til alwaro *ib* 441. thz war thera alffwer och ey gamman *RK* 2: 841. ther taladis bade alwara oc gaman *ib* 6301. vordho talath margha handa gaman *Fr* 3042. *ib* 2702. thz war hans snak oc gaman som han till widike talade. oc encte spot eller hat *Di* 114. thöm gik allom tha aff gaman *(miste sin glädje, fingo sorg) Fr* 1834. *RK* 1: 3991. thz gik tha thöm allum aff gaman *Iv* 3370. *ib* 4922. *RK* 2: 381, 793 *o. s. v.* thz gik them alt af gammen *ib* 2039. skula här göta göra aff gaman *(skola Götarne häraf göra sig ett nöje?) RK* 1: 2985. — mädh gaman, *med glädje. ss rimfyllnad. RK* 1: *(Albr.) s.* 214. — utan gaman, *utan skämt (sagdt), i sanning. ss rimfyllnad.* thz sculle ey saa tiil gaa wthan gamman *RK* 3: 1902. *ib* 3554, 3978. — *Jfr* **ogaman.** — **gamans ordh,** *n. muntert el. skämtsamt ord.* the kalzadho markt eet gamans ordh *Fr* 558. *RK* 1: *(Albr.) s.* 208.

gamber (*frf. vokal i ändelsen* **-m-** *el.* **-mm-.** *pl.* **-ar),** *m.* [*Jfr Isl.* gambr, gammr] *gam.* wurdhu thwe gama (löse) *Bil* 237. kastade *(näml. kroppen)* för gamma *MD (S)* 201. *Bir* 2: 96, 98. glwpande som en gam *RK* 3: *(sista forts.)* 4849. — **gams klo,** *f.* [*Fnor.* gambrskló. *Isl.* gammskló] *gamklo; ss beteckning för ett slags dryckeshorn som framtill var försedt med två fötter. Se Fritzner, Ordb.* 1: 543. vnum cornu gamsklo *SD* 5: 126 (1342). — **gams ägg,** *n.* [*Isl.* gammsegg] *gamägg; relikskrin i form af ett gamägg.* þry gams ägg med helghudomum *SD* 5: 564 (1346).

gamblas, *v. refl. blifva gammal, åldras.* bökir, hwilke nw aff flästom fforsmas oc j wanrökt gamblas oc fordarffuas *Su* 264. *Jfr* **forgamblas.**

gana, *v.* [*Isl.* gana. *Norska och Sv. dial.* gana] *gapa, med gapande mun stirra.* löpa och gana i alla glugga *MD (S)* 242.

ganga (gonga *Lg* 3: 544; *LfK* 227 *o. s. v.;*

-ande *ib* 220. **ga** *KL* 34, 274; *Fl* 1361; *SJ* 10 (1423); *Ber* 210, *och ofta.* **gaa. go** *MD* 122. *pres.* **ganger** *(förekommer Iv 397 i rim med* **hänger***).* **gar. gaar. goor** *SD NS* 2: 103 (1409, *gammal afskr.*). **gär** *på flere ställen i Fl, Iv, Fr, RK 1, Al, i hvilka skrifter* **gär** *dels förekommer utskrifvet dels på grund af rimmet kan antagas vara den ursprungliga formen (se Klockhoff, Studier öfver Eufemiavisorna s.* 56 *f.) pl.* 1 *pers. (ind. och konj.)* **gangom** *Bo* 215. **gam** *ib.* 2 *pers.* **gaan** *Bo* 136. *pres. konj.* **ganghe** *SO* 49. **gaa** *ib* 50. *impf.* **gik. giik** *RK* 3: 319. **gig** *ST* 9, 14 *o. s. v.; BtFH* 1: 288 (1509). **gigh** *ib* 208 (1506), 227 (1509), 267 (1508). **gek** *SD NS* 1: 533 (1406). *pl.* **gingo. gengo** *DD* 3: 230 (1490). **gyngo** *ib. impf. konj.* **ginge.** *part. pret.* **gangin. gongin. gängin,** *se* **rodhgangin. gan** *RK* 2: 9448. *n.* **gangit. gongit. gaat** *Al* 2842. **gaad** *MD (S)* 220. *pl. nom. fem.* **gagnar,** *se* **utganga. gagna** *SD NS* 1: 136 (1402). **gangnä** *ib. imperat.* **gak. gag** *ST* 26 *o. s. v.* **gach** *Di* 223. *pl.* 1 *pers.* **gangom** *MB* 1: 163; *Bo* 98. **gaam** *KL* 227. 2 *pers.* **gangin** *VKR* XIX. **gangen** *MB* 1: 330. *Ber* 46. **ganger** *MB* 1: 250. *part. pres.* **gangonde. gaande** *OB* 215), *v.* [*Isl.* ganga] *L.* **1)** *gå.* hwat thu häldir gaar. staar. älla sitir *Ber* 270. gaa mz brutnum gang *ib.* alt folkit saa han gangande *KL* 135. gik in j mönstrit medhär thöm gangande ok springande *ib.* stat vp ok gak *ib.* vm hon ginge mz barum fotum owir alla bildana *ib* 53. hans leon alt mz honum gär *Iv* 2799. guz ängel gangar mz hanom *Bu* 204. kom han gangande aat hafwino vppa vatneno *Bo* 92. the gingo aat väghinom til stadhin *ib* 215. at hon ginge tel offer *Bu* 12. stat up . . . ok gak hem tel þit hus *ib* 151. gaam til brödhranna samqwämd *KL* 227. jac ma hällir ga til min brodhor *ib* 274. the stolta iomfrw til hans gär *Iv* 4360. gak *(kom)* hiit til mik *Fl* 1363. moyses gig oppa berghit til wan herra *ST* 9. nar thw aff thz tornith gaar *MD* 391. iak bidhir idhir . . . at vi gangom heem ij vart hws *Bo* 215. han följhe diäflenom och skal ga mz honom i äwärdhelika pino *Ber* 210. gaar thu j dans *GO* 683. j een baat herra frederik gik *Fr* 2329. gaa til skips *Bo* 100. drotning märita tha i kyrkio giik *(gick i kyrkan, lät kyrktaga sig)* epter sith första barn *RK* 1: 1664. gaa wm brödh *Bil* 357. — *med ack. utmärkande vägen.* þe gingo rättan vägh *Bu* 168. þa *(för* þu*)* sat þina moþor ganga vaþelcka þunga ok langa *(underförstådt: vägha) ib* 79. gangandes thäs stadzsens gatur *Lg* 3: 424. — *med ack. utmärkande rörelsens innehåll el. ändamål.* hwat ey gik oc piltin ihesus hänna budhskap *Bo* 14. om i gaa *(uträtten)* bodet *BSH* 5: 123 (1506). gaa companiens ärendhe *SO* 48. *Al* 7895. som een räth asyn byr at gangas *SD NS* 2: 70 (1408). *Jfr* **9.** — *med inf. uttryckande rörelsens ändamål.* frvr gingo at vitia mörkohuset *Bu* 521. ga at spazera *KL* 34. tha gik hon (ɔ: leonith) for herra iwan liggia *Iv* 2505. time var at sofua ga *ib* 2966. folkit var sopfua gongith *Di* 240. — *med rörelsens ändamål betecknadt genom ett verb som koordineras medelst* ok. gangom ok glädhiom os wt a mark *MB* 1: 163. *MD (S)* 220. — *bildl. gå, vandra.* ij gaan än aat idhrom vägh *Bo* 136. at i honom thz är hitanom gangis owarlica ok äkke mz skälomen *ib.* gangom . . . äkke i footsporin äpte forradharenom *ib* 98. then som hata sin brodher är j myrke och gar j myrke *Ber* 46. gangen j älskelikhet *ib.* **2)** *gå, röra sig, utbreda sig (om liflösa ting).* man slaar hälst thän wiggia som ga wil *GO* 776. hiulet gik af laghi *(ur lag) Bu* 510. skipit gik for vädhreno *KL* 174. the (ɔ: sool oc maane) ganga skiotare oc optare kring om himilin än the *(näml. himlakroppar)* som owermeer äre *MB* 1: 62. manen ganger nidherst oc skiotast *ib.* en flodh gik oc wt aff paradiis *ib* 158. hon *(floden Phison)* ganger kring om thz land som eiulat heter *ib.* hon *(floden Gyon)* ganger ower alt blamanna land *ib* 159. swa gingo watnin ower iordhinna *ib* 170. at sea huru widher ok högher rökren ginge *Bil* 308. thz eeter aff honum *(ormen)* gär *Iv* 2496. swa mykith liws aff tiällith gär *Fr* 2941. — *gå, spridas, utbreda sig.* ouer alt landit the frághdhin gär *Fr* 2693. jack lather ga ryctted swa *BSH* 5: 72 (1505). **3)** *opersonl. gå, bära af.* lot at gotland gaa *(lät det bära af el. begaf sig till Gottland) RK* 2: 3270. *ib* 3: 3251. leeth han tiil kalmara gaa *ib* 3489. *ib (sista forts.)* 4296. lath iag i willande strömen gå *ib* 5127. **4)** *gå, sträcka sig, räcka.* ther gik ower en bro *RK* 1: 2952. är sama ärfue beläghit när jacob skytta ärfue swa thät een gränd gar i mällen badha *SJ* 43 (1428). mwrin kring om stadhin gar *Fl* 956. skäg swa siit at a spinana gaar *Al* 5538. **5)** *gå, gälla.* the gingo for jumfrvr, och ware ey *Pa (Tung)* 33. swa got mynt som sex swenzka marker ga fore ena lödhugha mark *SD NS* 1: 99 (1402). *ib* 97 (1402). thet gutnisch örtogh skal ey ga her äpter meer än for iij swenska sma päninga *BSH* 2: 236 (1425-29, *samt. afskr.*). span rog for fäm hwita tha monde gå *RK* 3: *(sista forts.)* 4592. *ib* 4598. swadant mynt. at een arnaldus gylden oc I mark gaa oc giälla lika hwart andro *FH* 2: 103 (1436). þet mint som nu gar *SD* 5: 160 (1343). *ib* 557 (1346, *gammal afskr.*). *ib NS* 1: 200 (1402). i swa dana minte, som tha här i östergötlande gangande är *ib* 2: 238 (1408). niotighi march oc twa march swenska päninga, som nw gangandis oc gilt är offuer alt swerikis rike *ib* 1: 338 (1404, *nyare afskr.*). aff the mynte som nw gaar ok geft är i swerike *ib* 99 (1402). giffui en päning gangandis minth *Bir* 4: 94. **6)** *gå, utgå, betalas.* i allom þem sakum som i þräskipte gangä *SD* 5: 606 (1346). gonge thz andra til skifftis som öffuer är *BtFH* 1: 264 (1508). skulo fore thz engen giäld ganga *MB* 1: 338. then skatt her goor vtaff länen *FM* 207 (1504). — *tillfalla.* om thet godz som . . . är thil arfs gangit mik meth mine systher *SD NS* 1: 554 (1406). **7)** *gå, aflöpa. med dat. el. i dess ställe ack.* hurw resan war hans swena gangit *RK* 2: 5672. hurw ma manne thz wäl ga *(huru kan det väl bekomma en menniska) Al* 7170. tha man ginge wärldin bäzst til wilia *ib* 8301. tho at werldin gik honom illa i hand *RK* 1: 1856. the resa gik hanom illa j hand *ib* 2: 7237. huath wärilz ting hånom gånga meth ella mot *KS* 45 (115, 49). — *abs.* at hans ärande skulde i alla mattho vardha gangande äpter hans eghnom vilia *Ansg* 229. skal hans vili til fulla gaa *RK* 1: 3394. huru dectingen

i calmarn gik *RK* 2: 3231. hurw thenna reesa war gan i ände *ib* 9448 *(kan föras till* **1**). — *opersonl. med dat.* swa gaar syndoghom *MP* 1: 70. thz vardher os allom ganga swa *Fr* 3154. ä huru thz mik ganga ma *Iv* 2916. spordhe huru honom gik *KL* 230. tå mannenom wäl gångr *KS* 22 (55, 24). tha thik gaar wel *(då det går väl för dig) ST* 317. tha thik gaar ila *ib. ib* 318. gaar mik wel j hand *(går det väl för mig) ib* 317. tha mik gaar ekke wel j hand *ib. ib* 318. *Se vidare under* **hand.** — *med prep.* mädh. mz poro thz nw hardhast gaar *Al* 5304. med honum plägher stwndom wndherliga gå *RK* 3: *(sista forts.)* 4542. — *med prep.* til. till mig så giik *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 260. — *med prep.* um. ganghe ther om som laghin vthwijsa *SO* 49. *ib* 50. *RK* 2: 1300, 1301. gongit *(det må gå)* om eedhen som thz kan *ib* 8273. — *med prep.* äptir. effther lagen hade hanom litit gongit *RK* 2: 7059. — *abs.* bar hanum tidhande huru ther var gangith *Ansg* 229. ee huru thz och siden gär *Iv* 1904. ä hwru thz hafdhe sidhan gaat *Al* 2842. ganzska wnderligha thz saa gaar *RK* 3: 3558. huru thz är gaangith i handh *ib* 2558. *ib* 2582, 3322. **8)** *gå, försiggå, ega rum.* tha skal thz torney gangande vära *Fr* 1520. — *ega rum, hållas?* som nempden mellom them saght hafde, tha hon i höghaby gek *SD NS* 1: 533 (1406). **9)** *begå, uträtta.* saa monde han thz mz ordom gaa thz her erik axelsson monde stokholm faa *RK* 3: 1400. — *gå, göra, verkställa.* eedh ganga *SGGK* 103. then edh iak gik *Al* 3776. een þrätylten eed at gangä *FH* 3: 6 (1353). for een lagh sum iak vrätlikä gangit hafþe *ib.* her werner skulde ga hänne ther lagh fore *SJ* 10 (1433). han gigh sin lag mz ix manne eede *BtFH* 1: 237 (1509). *ib* 288 (1509). — *ingå, afsluta.* kännis mik hafwa gangith en ganzskan ända ok ena sämio *SD NS* 1: 423 (1405). *ib* 2: 87 (1409). hade her trulle . . . enga degtingan mz hanom gongit *RK* 2: 7638. **10)** *i förening med en prep. och följande subst. mer el. mindre bildl.* ganga a, *a) inträda i.* a gille ganga *SGGK* 103. *b) ingå, afsluta.* til þän dagh hon a annur giptamal ganger *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). *c) anfalla, öfverfalla.* mente ther a landet gaa *RK* 2: 9080. *ib* 9085. *d) bryta, öfverträda.* ganger sidhan a göra säät mz gudhi *MB* 1: 301. *e) gå till, gifva sig till.* hwar man ganger honum a hand *(underkastar sig el. hyllar honom) Al* 124. honum alle gerna a händer ga *ib* 1594. *Se vidare under* **hand.** *f) gälla, sätta i fara.* kuna gialle all bruth siin sum madher, oc särlika þe a lijf ganga *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). vm thz a liffuit gaar *MEG (red. A)* 54. *ib (red. B)* 59. *EG* 67. han hafwir bidhit ena bön ther gaar a hans liiff *ST* 414. — ganga af, *a) utgå från, härröra af.* gar þät af ilwiliä *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). thz gik aff engo godho *MB* 2: 323. *Lg* 3: 334. om then wärk gaar aff hita *LB* 3: 61. *b) gå från, vika från, skiljas från, öfvergifva.* marghe hans men *(näml. voro)* aff honom gangen *Al* 8886. aldre gingo biscops öghon af hänne *Bu* 144. the stolta iomfrua ther aldre ganger aff min hugha ok aldre aff mit hiärta gar *Iv* 197. *c) skiljas från, mista.* aff sinom skiälom gånga *KS* 37 (96, 39). han later os alla aff lifwith ga *Al* 2556. — *opersonl. med dat.* thöm gik allom tha aff gaman *(de miste sin glädje, fingo sorg) Fr* 1834. *RK* 1: 3991. thz gik herra iwan tha aff later *(miste sitt löje el. munterhet, blef bedröfvad) Iv* 780. thz gaar os aff allom laat *Al* 10368. *d) afvika från.* gig han aff riddarans radhe *ST* 234. *e) utgå, utgöra afkastningen af.* aff thy samw gotze ga arligha IX pund korn oc iij marker penningha *SD NS* 1: 73 (1401). ett torp som . . . gar af en mark peninga *(d. v. s. som afkastar en mark) ib* 28 (1401, *nyare afskr.*). een äng som gar af tiugu lass höö *ib.* I markland jordh, som gaar af en half lästh korn oc I mark päningha *ib* 353 (1404). suättoquarn, som afginge tree tynne miöll, möllotorpa quarn, som afginge tree tynne miöl *ib* 46 (1401, *nyare afskr.*). swamporydh, som afgingo tree öra *ib.* et hemoll . . . som afga sex öra penninga *ib.* en attung jordh, som afganga thre thynn korn oc iij ore pänninger *ib* 685 (1407). — ganga at, *gå åt, anfalla, ansätta.* nödhen gik aat them *Bo* 71. *Al* 7222. *RK* 1: 1993. *ST* 499. *Su* 421. — ganga fran, *a) skiljas från, afsöndras från.* saghde thet wara meth vrätta fran konungenom oc kronone gangit *SD NS* 2: 139 (1409). *b) gå från, öfvergifva, lemna.* gik allir värkir fra hanom *KL* 203. *c) afvika från, handla i strid mot.* ginge twert fraa thera lagh *RK* 2: 17. — ganga i, *inlåta sig i, ingå.* gik i handlagh mädher . . . pädher mikälsson *SD NS* 1: 626 (1407). — ganga ivir, *a) resa sig öfver, höja sig öfver.* a swa höghom iordhmwn at han gik ower alt thz wädher ther stormar oc sky wardha i *MB* 1: 158; *jfr* **4.** *b) öfvergå, drabba.* laatin anghren oc bätringena gaa owir thz som brutit är *Bir* 4: 120. the plagar offuer them gaa *RK* 2: 6735. gange rättren ywer han *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). lanzins rät lot han ouer them ganga *Fr* 3132. för än doombrin ower idher gar *Iv* 2768. — *drabba, utkräfvas af.* at konungxlikin skatter gaar ower alth landhit *SD NS* 1: 136 (1402). *c) gå utöfver, gälla, kosta.* ouer bäggias vara liiff thz gar om konungin vardher ther vidher var *Fl* 1408. mädhan han then resa ey thordhe besta tha vardher thz ouer min herra ga *(är min herre förlorad) Fr* 1028. *ib* 528. *d) öfvervinna.* justina gik yuer han mz thäs helgha kors thekn *Bil* 448. win ofmykith drukkith . . . gar ofwer *(superat)* skälin *Ber* 88. *e) öfvergå, öfverträffa.* thässin höghtidhin gaar owir alla andra *Bo* 243. *ib* 118. *KL* 345. *Bir* 1: 151. *f) herska öfver.* latande licamlicä sinnen gaa owir skälin *Bir* 2: 322. städhir lyghnena gaa owir sannindena *ib* 299. *g) omfatta?* sangren gik ivir *(gick på samma melodi som?)* þänna latins vers *Bu* 25. *h)* ganga ivir sik, *gå el. sträfva öfver sin förmåga?* gangandis ower sik *(super se ambularent)* j storom oc höghom tinghom *Su* 225. — ganga mote (mot), *a) träda i fientligt förhållande till.* han vil jw moth riketh ga *RK* 2: 5439. *b) gå emot, öfverträda.* mote gudz budhordh ganga *ST* 435. *c) lida mot, närma sig mot el. till (om tid). opersonl.* tha thz hart moth hösten gik *RK* 2: 7596. — ganga mädh, *vara hafvande med.* thu skal sköt ga mz enom vngom son *Al* 220. *ib* 286. — ganga pa, *drabba, träffa.* medhlidningh haffwa tha man seer sin jämcristin nagat ganga paa *MD (S)* 266. *Jfr* ganga up a. — ganga

til, *a) ingå, afsluta.* vilde hon häldir hafwa tolt dödhin än gangit til giptomala *VKR* VII. *b) gå till, gifva sig till.* waro alexandro gaghne til handa *(hade underkastat sig el. hyllat Alexander) Al* 5404. *Se vidare under* **hand.** *c) inträda i besittning af.* at the gangä til the ängena j geen *FH* 3: 22 (1442). *ib* 24 (1442), 26 (1442). hennes fadher eller samsytzsken gange til arfs til thet andra fasta *ib* 142 (1449). *d) gifva anledning till, vålla, förskaffa.* thz gaar margo hiärta til trägha *Fr* 54. *Iv* 1368, 4946. *RK* 1: *(Albr.) s.* 212, *(Yngre red. af LRK) s.* 275, 2: 3565. *e) åtaga sig.* han wille ther nödugher tiil gaa *RK* 3: 1912. *f) gälla, vara fråga om?* tha hioldo the ä bade saman huat thz gik til vrede eller gaman *RK* 1: 227. the fölgdo ä tha thera retta herra thz ginge til bäträ älla wärra *ib* 1853 *(båda dessa ex. skulle kunna föras till d).* — ganga undan, *skiljas från, lemna.* vndan frälse gangä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). — *afhändas.* huru þe gozen gingo vndan rättom aruum *SD* 6: 125 (1349). — *undandragas.* kärdhe . . . om vj öris land jord . . . ath the waro wndan scat gangen *SD NS* 2: 122 (1409). *ib* 123 (1409) *o. s. v.* — ganga undir, *underkasta sig.* sidhan all hedhnan ganger vnder cristindomin *MB* 1: 379. — *gå in på, samtycka till.* teckis them oc icky ga her vnder *HSH* 22: 35 (1491). — ganga up a, *gå på, vara i.* han byriadhe gaa vppa sit thrätighinda aar *Bo* 29. *Jfr* ganga pa. — ganga ur, *gå ur, lemna.* þät gik hanom aldregh w minne *(andra handskrifter hafva* v munne, aff munne*) Bu* 7. — ganga ut af, *afvika från, handla i strid mot.* vtaff retten gaa *RK* 2: 8450. — ganga viþer, *vidgå, erkänna.* gik viþar sannind *Eu* 27. gik iudhas widh sanno *Bil* 87. *Jfr nedanför* **ganga viþer.** — ganga äptir, *a) gå efter, eftersträfva, söka.* jach vil effter hans wärsta ga *RK* 2: 5443. *ib* 6675, 6936. effter marskens kärlig gaa *ib* 5859. *b) följa, rätta sig efter.* effther idher wilia wy alla gaa *RK* 2: 6798. — **ganga sik,** *gå.* gik sik thädhan thaghar ij stadh *Fl* 1515. *Iv* 2309, 2994. *Al* 4566, 7586, 7811, 8604. gonga sik vm brödh *Lg* 3: 544. — *refl.* **gangas,** *gå, aflöpa?* aktin aldre huru thz gangx *Iv* 144. — **ganga a,** *gå på, pågå, undergå.* then död them stodh tha for handom han war ey bätre a ath gaa än the pina the tholdo tha *RK* 1: 3964. *Jfr* **a ganga.** — **ganga af, 1)** *gå bort. RK* 3: 2991. **2)** *afhändas.* at the ängin . . . ginge them aff met noghrom rät *FH* 3: 22 (1442). *ib* 24 (1442), 26 (1442). **3)** *gå af, brista.* gar naghor liider aff i barnom *LB* 7: 100. — *Jfr* **afganga.** — **ganga at, 1)** *ansätta.* hitin gaar them miok fast aat *Al* 4976. **2)** *gå åt, förbrukas.* ginge ey mather aat *GO* 903. *RK* 1: 4357, 4359. — *Jfr* **atganga.** — **ganga ater, 1)** *gå tillbaka, åter tillfalla. med prep.* undir. þa gangon oc wtskyldinna godzins ater vndir mic *SD* 5: 160 (1343). *ib NS* 1: 170 (1402). **2)** *åter träda i besittning (af). med prep.* til. domkirkian gange ater til siin gooz *SD NS* 1: 675 (1407). *ib* 2: 92 (1409). — **ganga ater ok fram,** *gå fram och tillbaka.* gik atir ok fram oc saa til *Bo* 170. *MB* 1: 170, 403. — **ganga sik ater,** *gå till baka.* the gingo sik ater thaghar rat *Al* 8362. — *Jfr* **ater ganga.** — **ganga bort, 1)** *gå bort.* gaa the bort *Bo* 220. gange symon siälfwir bort fra sängenne *Bil* 104. *Bir* 1: 66. *MD* 122. **2)** *afvika, skilja sig (från). med prep.* af. gångr burt af skiälum sinom *KS* 29 (72, 31). alt thz som gar bort af sannindinne är wranklikhet *Ber* 104. ther som oskälik thing göma oc halla sina skipan ther gaar skällica mäniskian bort aff *(ibi rationalis homo degenerat) Bir* 2: 128. **3)** *försvinna, upphöra.* ginstan iäwghin gik bort fran hanum *KL* 19. gik bort al willa ok wantro aff hans hiärta *ib* 30. dario gaar bort löghe ok later *Al* 2049. *ib* 5064. *PM* XXXIX. — *Jfr* **bortganga.** — **ganga fore,** *förgå, förstöras?* huath hon rakar mz sinne klo thz gik alt fore *Iv* 3163. huath han mz the kylfuo slaar thz gaar alt fore som änkte är *ib* 4448. *Jfr* **fore ganga, forganga.** — **ganga fram, 1)** *gå fram. MD* 122, 127. gik fram j koor *Bil* 290. **2)** *framträda, visa sig.* nar vilin är brinnande j hughenom ok gar fram j gerninginne *Bir* 1: 153. **3)** *framskrida (om tid).* timin gik fram *Bir* 2: 104. **4)** *hafva framgång.* hwat hälzst han slogh vppa gik wäl fram j hans handom *MB* 2: 273. **5)** *hafva sin gång, ega rum, utöfvas.* een marsk bör wara miskundsam hwar strange rettin ganger fram *MD (S)* 266. **6)** *utgå, härröra.* tholik ordh ganga ey fram af gudz kärlek *Bir* 1: 394. **7)** *gå fram, gå vidare, framhärda.* gak fram altidh j godhom gerningom *Bir* 1: 107. **8)** *hålla på (med).* gan fram mz idhro radhe *Gr* 261. gik fram *(fortsatte)* mz mässonne *KL* 22. **9)** *vandra, lefva.* gangin i fram at minom budhordhum *MB* 1: 376. — *Jfr* **framganga.** — **ganga i gen, 1)** *återgå, åter träda i besittning (af). med prep.* til. skulde han ganga i gen til sith forscrefnä godz *SD NS* 1: 534 (1406). **2)** *gå till baka, blifva ogiltig.* thet gonge igen *SD NS* 2: 183 (1409). — **ganga in, 1)** *gå in.* j hwat hus ir gangin in *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). frun gar ensamen in ii kirkiona *Bu* 19. gik var herra in ij skipit *Bo* 105. som forman ma wara ower allan thenna mogha oc ganga in oc wt fore them *(possit exire et intrare ante eos) MB* 1: 420. mz naghra broor gikx in j *(gick man in i)* stadhen *ib* 2: 316. **2)** *inträda i besittning (af). med prep.* til. tha gar klostret ater in til then gardhen *SD NS* 2: 73 (1408). **3)** *ingå, börja.* för än aprilis gangar in *Bu* 6. — *Jfr* **inganga.** — **ganga sik in,** *gå in.* gak thik länger i holith in *Al* 8604. — **ganga ivir, 1)** *öfvergå, vederfaras, hända.* at hanum gangär ofse iuir ällär eldar ällar vatn *SR* 32. them gik stormber ifuir *Bil* 327. *Al* 1054. *RK* 1: 264. gar thz mik ower *Va* 37. **2)** *vara öfver, öfverskjuta.* än ganga ower fäm aar *MB* 1: 183. — *Jfr* **ivir ganga.** — **ganga mot,** *gå emot, vara motig. med dat. KS* 45 (115, 49). — **ganga mädh,** *gå med, vara lyckosam. med dat.* huath wärilz ting hånom gånga meth ella mot *KS* 45 (115, 49). — *opersonl.* tha honum ganger mädher alt slät *(då han har medgång) Al* 8306. — **ganga nidher, 1)** *gå ned, nedstiga.* gik var herra nidhir af bärgheno *Bo* 105. **2)** *gå ned, falla ned, falla fram.* om moderen gaar nider *(d. v. s. framfall el. prolaps inträder) LB* 7: 28. — **ganga När, 1)** *gå nära, beröra smärtsamt.* sua gaar annars men hanom när *Bu* 74. gik fatikdomen honom ganzska när *Lg* 3: 686. **2)** ganga for när, *vara för mycket för (någon), vara mer än som är berättigadt för (någon).* giffwa loff

at hängia nakon, thz gaar minom prest för när *LfK* 142. — **ganga saman (-samans** *Di* 156. **-sammans** *ib* 92**),** **1)** *gå samman, förenas.* gingo al stykkin ok benin saman *KL* 55. **2)** *sammandrabba.* candaulus oc han badhe twa gingo saman *Al* 7844. *Di* 92, 94, 156. **3)** *börja (om strid).* the strid gik saman *RK* 1: 314. ther gik tha saman en harder leek *Va* 33. — *Jfr* **samanganga,** *äfvensom* **ganga til saman.** — **ganga sunder,** *gå sönder.* hans lidhamot gingo al sundir *Bil* 871. *Iv* 701. *RK* 3: 2569, 3128. *MB* 2: 403. freden hafde när ganget sunder *RK* 2: 1771. *Jfr* **sunder ganga.** — **ganga til,** **1)** *anfalla.* at westrabro sculle gwsa ganga til *RK* 2: 1248. **2)** *gå till, tillflyta.* begynner alen nw gange wel til *BSH* 4: 336 (1503). om . . . fisken går rundeliga till *SO* 306. **3)** *börja, komma i gång.* ther äptir böriadhis hofwit oc lekin gik til *ST* 515. **4)** *gå till, ske, hända.* ganska wnderligha giik thetta tiil *RK* 3: 1224. iak wet äy hwre thz gar till *(huru det hänger i hop)* *Di* 157. huru them war alt ganget till *Va* 15. — *Jfr* **til ganga.** — **ganga til saman,** = **ganga saman 3.** then stridhen hon gik til saman *Va* 18. — **ganga um,** *gå omkring.* *SO* 20. *Jfr* **um ganga.** — **ganga umkring,** **1)** *gå i krets, gå omkring.* hulkit . . . gar vmkringh som cirkil *Bir* 1: 274. — *gå omkring, göra sitt omlopp.* saturnus ganger xxx aar om kring för än han komber ater i sama stadh som han war först *MB* 1: 62. jouis stiärna ganger om kring xij aar *ib.* **2)** *omgifva.* salomons säng . . . ga wmgringh *(ambiunt)* siäxtighi starke *Ber* 66. — *Jfr* **um kring ganga.** — **ganga undan,** *gå undan, fly bort.* vm fiskin gar vndan *Bir* 2: 6. *Jfr* **undan ganga.** — **ganga up,** **1)** *gå upp, stiga upp.* thu oc aaron gangen op til mik *MB* 1: 330. thz han ekke fik gangit opp *Lg* 3: 702. — *gå upp, röra sig i riktning uppåt (fors el. flod; om fisk).* han *(qvarndammen)* skal vara open þree vikur vm varenä þaa fisken gaar vpp ok swa lenge vm hösten þaa vathnet er mykith ok fisken gar vpp *FH* 3: 4 (1352). **2)** *gå upp (om liflösa föremål).* för än solen gik up *Bu* 169. *ib* 178. röken aff brwnnenom gik wp swa som rökir vff storom vghne *MB* 2: 346. — *brista upp, flöda upp.* tha gik op *(egressæ sunt)* swa mykith watn, at yffrith war badhe fä oc folke *MB* 1: 408. hon *(floden)* gik vpp iwi romara mwr *Bil* 709. — *Jfr* **up ganga.** — **ganga up a (-pa),** **1)** *påkomma, träffa. med dat. el. i dess ställe ack.* ganger ider siälffwom nakot vpa *RK* 1: 3806. medhlidningh haffwa tha man seer sin jämcristin nagat ganga paa *MD (S)* 266. hwem käran gaar op a *(den mot hvilken anklagelsen är riktad)* *Fl* 1704. gaar mik nödh ok fatykdombir vppa *SD NS* 2: 38 (1408). j storä nödh som honom gik ther tha pa *Va* 38. — *opersonl.* the wisto wäl thaa tem gik oppaa *(då de ansattes el. kommo i trångmål)* huar tho pännynga skulle faa *MD (S)* 232. **2)** *gå in på.* the ginge ther ena dechtingia vppa *RK* 2: *s.* 344. **3)** *börja.* naghra stund för hoffuet gik vppa *RK* 2: 5093. — *Jfr* **up a ganga.** — **ganga ut,** **1)** *gå ut.* gik vt vreþer af staþenom *Bu* 16. konungin wt moth honom gik *RK* 1: 3645. *ib* 3742. **2)** *gå ut, flyta ut.* öghonin gingo vt for värk *Bir* 2: 179. ther gig enkte blodh vth äptir *ST* 143. blodhorin gik vt *KL* 57. **3)** *gå ut, utbetalas.* ey är gwlrswa röth at thz gaar ey wth for brödh *GO* 779. **4)** *afsöndras, utbrytas.* än torpstadh, som hether älskoghathorp ok är ganghit wt aff himnum *SD NS* 1: 572 (1406). **5)** *gå till ända.* daghen giik wth *RK* 3: 919. — *Jfr* **ut ganga.** — **ganga viþer,** *vidgå, erkänna (sanningen).* gik martha vidhir *Bo* 72. *Jfr ofvanför* ganga viþer *samt* **viþer ganga.** — **ganga äptir,** *stämpla mot, förfölja.* huru the danske hafua gongit oc gonga oss oc alla wora rikis inbyggiara efter *BSH* 3: 45 (1452, *nyare afskr.*). hurw the danske haffua warid och gangit oss epter *ib* 46 (1452). — *Jfr* **be-, for-, fot-, fran-, ful-, gen-, genom-, hand-, i-, kring-, kringum-, legho-, mis-, mällan-, pa-, und-, undir-, uppe-ganga,** *äfvensom* **half-, hand-, kirkio-, lagh-, o-, rodh-, skogh-gangin.**

ganga, *f.* [*Isl.* ganga] *L.* **1)** *gång, gående.* i sätu ok gångo *KS* 53 (134, 57). **2)** *uppgående af egoskilnadslinie el. rågång; rågång. i latiniserad form.* gangam . . . iuerunt *SD* 1: 247 (1225). gangam istam . . . diuulgauit *ib.* secundum istam gangam teldras locari & haga incidi precepimus *ib.* **3)** *gång, sätt att gå.* wiste them fiäl aa tauils gaanga *(för* aa fiäl tauils gaanga?*)* *MD (S)* 262; *jfr* **fiäl.** lära konungen thäs tauels gaanga *ib* 203. **4)** *vicis, gång.* fingho än ena reso try barn i enne gango *(på en gång)* *Lg* 3: 680. siwd honum sidan fierde ganga vel med gete talg *LB* 7: 252. *ib* 314, 315. — *Jfr* **a-, by-, diur-, for-, fran-, gen-, hem-, ivir-, kirkio-, mote-, pilagrims-, siänga-, skogha-, til-, þings-, um-, viþer-ganga.** — **gango klädhe (ganga kläder** *Di* 98**),** *n. pl. gångkläder.* *Di* 98. *Lg* 3: 203. *Jfr* **gangklädhe.** — **gango käpper (ganga-),** *m. käpp som man vid gående har i handen, vandringsstaf.* mz sinom staffwe ällar ganga käppe *Lg* 667. — **gangolidh (gangaledh. gangeledh),** *n.* [*Isl.* göngulið. *Sv., särsk. Norrländska, dial.* gångle, gångly, *n., se Rietz s.* 185, *och Ordbok öfver allmogeord i Helsingland s.* 25] *gångled, hjälp el. handräckning med arbete hvars lemnande går i tur bland medlemmarne af ett samfund.* bör gillessväriende til säya om gilliss korn heller malth, heller gangeledh, heller j hwario helzth thz vara kan *SEG* 114. nu ffindz brodher ey aktha vil hwat gillisväriendhe kräffwia i päningha, i gangaledh, heller i hwario helzth thz vara kan *ib* 115. — **gango ren (***VML II.* **gangoreen** *MELL.* **gangu ren** *UplL; SML.***),** *f. L.* — **gango staver,** *m. vandringsstaf.* *Pa* 9. *ST* 78.

ganganz foter, *m. L.* — **ganganz fä,** *n. L.*

gangare (ganger *RK* 2: 5158**),** *m.* [*Isl.* gangari] *L.* **1)** *gångare, en som går.* *Jfr* **fore-, fot-gangare.** **2)** *gångare, passgångare, ridhäst.* *Jfr Hyltén-Cavallius, Värend och Virdarne* 2: 85 *f.* gradarius, gangare *GU* 8. *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). *ib NS* 1: 39 (1401). *Fl* 521, 526. *Iv* 630, 636, 642, 2137, 2197, 2255, 2261, 2298, 4311. *Fr* 2666, 2995. *RK* 1: 610, 614. örss ok gangara *ib* 1829, 3516. *ib* 2: 5158. nw welie alla ridha gangara, än tha ride wij stora fagra hästa *Di* 8.

gangdagher (**gank-. gan-. gange-** *Lg* 3: 350), *m.* [*Isl.* gangdagr] *L. dies rogationum, gångdag, processionsdag, böndag då processioner anställas med kors, beläten och vigvatten samt under böners läsande; 25 April.* gregorius . . . skipade letaniam thz är a wart maal gangdager *(processionem faciens letaniam instituit) Bil* 713. lögerdagen nästh effter gankdagen *SJ* 365 (1470). wm gandagenom *(här dock kanske snarare söndagen före Kristi himmelsfärdsdag, bönesöndag) JP* 106. — litle gangdagher, *d. s.* hans daghar cumbar tuem daghum for litlo *(för litlom)* gangdagh *Bu* 496. — *särskildt benämdes* gangdaghar *(söndagen,) måndagen, tisdagen och onsdagen före Kristi himmelsfärdsdag.* vppa helge lychama dach ok alla andra processiones jnnan staden ok vtan vppa baada malmana om ganghdaghana *SO* 158. huilken brodher som tilsetter warder at bera wars herra vpstandelse belate om pas[cha] nath eller gangdaga *ib* 196. *ib* 187. *Lg* 3: 350. annandagh ganghdagha *SD NS* 1: 456 (1405).

ganger, *adj. gångbar.* minth som gangt oc gängth är i rikeno *SD NS* 1: 367 (1404). *Jfr* **gänger.**

ganger (**gangur** *Ber* 270. *ack.* **gang. gagn** *KL* 312. **-ar**), *m.* [*Isl.* gangr] *L.* **1)** *gång, gående.* mz thom gangenom som iak mz gik til konungin *Bir* 3: 414. — *gång, steg.* thin gangur skule vara thystir *Ber* 270. skalt thu ey gaa mz brutnum gang *ib.* hwru faghre thine ganga *(gressus)* ärw j skomin *ib* 55. han täl mina ganga *(gressus) MP* 1: 242. **2)** *gång, lopp, rörelse.* solin oc manin ok stiärnona mz allom planetom ok alle hympnane mz sinom gangom *(cursibus)* ok rörilsom *Bir* 3: 471. pröfua (solina) gangh ok stiärnur *(Cod. C* sola gang och stiärno 1025*) Bil* 534. thet han . . . komme henne *(blidan)* til gang *BSH* 5: 147 (1507). stadhnar aan i hänna gagn *KL* 312. — *strömfåra? flodbädd?* i rättom aanna gang ma man gaa mz thörrom fotom *KL* 312. **3)** *gång, förmåga att gå.* givande . . . haltom gang *Bil* 536. *ib* 830. *KL* 136. *MP* 1: 16. *Bir* 2: 150, 3:49, 4: 19. **4)** *gång, framgång, fart.* thz ärendit haffde ey sa hafft gang *RK* 2: 6404. thz kunne togh engen gangh haua *ib* 1744. än tha theras här war bredher oc långh för oss hade the likawell inghen gångh *ib* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 284. kunde thet clostret oc ey faa noghan gang eller fulkompnilse *FH* 2: 134 (1442). sweriges herra komme åther en striid oppa gång *RK* 3: *(sista forts.)* 4710. **5)** *anfall.* the giordho a persos hardhan gang *Al* 3317. *ib* 5095. **6)** *gång, svalgång, gång el. galleri längs ett hus. Se Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 428 *f.* lot up . . . sit stenhws . . . vndan takna the norra gatubodhena . . . mädh friom gang offuan til ok nidhan til *SJ* 122 (1443). twa sälbodher . . . thrätton alna bredha eth quarter minne mädh gang ok allo *ib* 13 (1423). thän källaran vnder vppa sudre sidhonne vnder olaff niclissons gang mot bärghit *ib* 97 (1440). the skulu ganghin framman widh gatuna badhen hwälffua sua langt som gatubodherna räkkia oc skal bliffua een gang huar androm innan til o forbygt *ib* 138 (1445). i fornempde hinrikx gange *ib.* han ma sik . . . bygge een koka skorsten medh windögha i hans gang *ib.* lot vp . . . halffuan ganghin mädh hinrik bolt *ib* 146 (1446). **7)** *gång, sätt, sed. GS* 51 (1450). **8)** *vicis, gång.* som swdit er af trät annangangen i gen *LB* 7: 314. mera räkthe iag ey honum then gång *RK* 3: *(sista forts.)* 6004. — *Jfr* **a-, af-, almoso-, ars-, ater-, blodh-, bort-, fasto-, fota-, fram-, fran-, fä-, fäar-, gräs-, hand-, himbla-, himna-, hiordh-, in-, iordh-, ivir-, kirkio-, land-, manadha-, mote-, mädh-, nidher-, rät-, sam-, skogha-, stiärno-, stunda-, tidha-, til-, thiäla-, thordyna-, um-, up-, ut-ganger.** — **gangseþer,** *m. L.* — **gangs pänningar** (**-päningar**), *m. pl.* [*Fnor.* gangspeningr, *vanl. pl.* gangspeningar] *gångbart mynt.* fyritighi march, attä march ok 1 orä swänskä pänningä gangs päningä *SD* 6: 149 (1349).

gangklädhe (**gaang-. gangh klädher. gankkleder** *SJ* 379 (1471). *dat. pl.* **gangklädhom** *VKR* 11. **gangklädrom** *SJ* 188 (1449)), *n. pl.* [*Fgutn.* gangkleþi] *gångkläder.* omnes vestes meas dictas gaangklædhe *SD* 5: 126 (1342). skipi thöm threm ympnyn gangklädhe ok sänga klädhe *Bir* 3: 16. *ib* 4: 9, 10, 50. *VKR* 10, 11, 35, 57. *Su* 251. eth par aff mina gangh klädher *FH* 6: 21 (1449). vndan taknom minom bokom gangklädrom oc sängia klädrom *SJ* 188 (1449). *ib* 379 (1471). *Jfr* **gango klädhe.**

gangol, *adj. Jfr* **brun-, by-gangol.**

gansk, *adv. ganska, mycket.* slogos . . . gansk manligä *Di* 196. alth danmarkx radh är gansch bekymrath met stor twedrekth *FM* 134 (1502). *Fr (Cod. B)* 1226. *Jfr* **ganska, ganskans, ganz, ganza.**

ganska (**ganske. ganzca** *Di* 285. **ganzska. gantzka** *Va* 19 *o. s. v.* **gantzkä** *ib* 35. **gandzka** *FH* 6: 20 (1449). **ganzske** *Di* 26. **ganszke** *Di* 76, 77), *adv. helt, alldeles.* wi ärom aff ganzska främadha landh *MB* 2: 25. — *ganska, mycket. förstärkande vid adj. och adv.* gantzka mange *Va* 19. ganzska faa *LfK* 23. ganzska gladher *Lg* 662. gantzka sörgende *Va* 32. ther wiisto the ganzska litit vtaff *RK* 1: 3630. ganzska wäl *LB* 7: 11. *FH* 6: 20 (1449). wordho hirdhane gansca illa widher *Lg* 46. gräto the ganska besklika *ib* 292. ganzska mykyt faghor *ib* 332. ganzska mykit folk *MB* 2: 32. mykit ganzska plagadher *ib* 104. *Va* 34, 35, 37, 53, 54. *Di* 26 *o. s. v. Lg* 673. *MB* 2: 101, 331. *Fr (Cod. C, D, E, F)* 1226, *(Cod. B, C, D, E, F)* 2251, *(Cod. B, C, D, E, F)* 3127. — *mycket, högeligen. förstärkande vid verb.* ther grwger almogen seg ganske fore *BSH* 5: 72 (1505). — *Jfr* **gansk, ganskans, ganz, ganza.**

ganskans (*PM* 6, 9, 12. **ganzskans** *FH* 6: 119 (1509). **ganskonss**), *adv. ganska, mycket.* ganskonss tresk *FM* 420 (1509). *FH* 6: 119 (1509). *PM* 6, 9, 12. *Jfr* **gansk, ganska, ganz, ganza.**

gansker (**ganzker. ganzsker. ganszker: -an** *Di* 90, 156. **gantzsker.** *n.* **ganst** *SD* 5: 563 (1346); *Bil* 595, 597; *RK* 2: 2090, 3154; *ST* 144. **ganzt** *Al* 4018. **ganzst** *ib* 7358. **gantzk** *ib* 2278), *adj.* [*Jfr Mnt.* ganz, gans] *hel, all.* et ganst par kläþä *SD* 5: 563 (1346). mz thinom ganzska wapna här *Al* 6559. the sloghos tha aff gantzske makt *ib* 9343. the ridhu swa then ganzska dagh *ib* 4901. the waro borto en ganskan dag *Di* 126. et ganzt land *Al* 4018. *ib* 2278, 5017, 5199, 5203, 7358, 7506, 8965, 9751. *ST* 144. *Di* 90, 156. wi . . . gifuum oc kunnoghum een ganzkan frid *GS* 27 (1375, *orig.*). alt ganska

häredhit *SD NS* 1: 568 (1406). mödde modhorin sik alla ganzska nattena genom *Bo* 26. en ganzskan dagh ij ginom all *Al* 2447. til . . . ganzka wisso thässens ärendens *SD NS* 1: 109 (1402). *ib* 133 (1402), 336 (1404). hafwa gangith en ganzskan ända *ib* 443 (1405). wi . . . gifwom them ganzka oc fulla maght . . . the godzin a wara wäghna at see oc skudha *BYH* 1: 181 (1377). — *n. adv. helt, helt och hållet, alldeles.* thz munde the suensca ganst förtryttha *RK* 2: 2090. ganst drokkin *ib* 3154. ganzt mot qwellenum *Lg* 3: 218. — *ganska.* vardh ganst fäghin *Bil* 595. *ib* 597. *RK* 2: 7358. jach haffwer gansth föge makt ther till *HSH* 20: 57 (1506).

gansklika (ganzklica. ganzsklica. ganzskelika *BSH* 1: 182 (1381). **ganzlika** *SD NS* 1: 29 (1401), 146 (1402); *DD* 1: 45 (1386). **gantzlika** *Al* 10111. **gansligha** *SD NS* 1: 539 (1406). **ganzleka** *BtRK* 33 (1359, *orig.*). **ganzlekan** *SD NS* 1: 563 (1406). **ganskegha** *för* **gansklegha** *Di* 283**),** *adv.* [*Mnt.* ganzliken] *helt och hållet.* skilde hon sik ther swa ganzklica vidhir *Bo* 3. idher ganzsklica fordärffwa *MB* 2: 384. kändis sik fornämpde kaarl ingwarsson fornämpde päninger . . . fulkomlika oc ganzlika hafua vpburit oc vntfangit *DD* 1: 45 (1386). *Al* 1581, 9872, 10111. *BtRK* 33 (1359, *orig.*). *BSH* 1: 182 (1381). *GS* 29 (1375, *orig.*). *SD NS* 1: 29 (1401), 146 (1402) *o. s. v.* soo han hwar harnisk loo ganskegha *(ganska, mycket?)* wel giorth *(hvar liggr oll herneskia) Di* 283.

ganz (gantz. ganzs), *adv.* [*Mnt.* ganz] **1)** *helt, alldeles.* thw skalt . . . ganz giwa thik gwdhi *Ber* 277. *RK* 2: 8283. — *ganska.* gantz betidha *RK* 2: 4212. **2)** *samtligen.* then gudh os skoop alla ganzs *Al* 7236. *ib* 4200. — *Jfr* **gansk, ganska, ganskans, ganza.**

ganza (ganzsa. ganze *Di* 2, 24, 51. **gansze** *ib* 83; *BSH* 4: 308 (1502). **gantsze** *Di* 193**),** *adv. helt, alldeles.* stampa thz med swrt wiin ganzsa warmt *LB* 7: 6. — *ganska, mycket.* tz duger ganza wäl *LB* 7: 11. han förde gansze gode tydende *BSH* 4: 308 (1502). hon war ganze fager *Di* 24. *ib* 2, 51, 83, 193. — *Jfr* **gansk, ganska, ganskans, ganz.**

gap (gapp *RK* 3: 63**),** *n.* [*Isl.* gap] *L. gap, öppning.* gärdh swa gardh at thu lägger ey gap widh ändan *GO* 882. skal wara gap å murenom *KS* 85 (209, 94). lagdho en storan steen vppa gapit a grafwinne *Bo* 213. *Bir* 1: 360, 2: 254, 3: 334, 335. *Al* 4026. *RK* 2: 6071, 3: 63. *Di* 253. *Jfr* **hamna-, sör-gap.** — **gapa syn,** *f. L.*

gapa (gaba. -ar), *v.* [*Isl.* gapa] **1)** *gapa.* gapär, hio *VGL* XIV. hyare j: gaba *LB* 6: 284. naar armin krökis tha gapar mwnnin *GO* 683. thera munna varo gapande *Bir* 3: 65. *Di* 234. — *gäspa. Bil* 713. **2)** *begapa, med undran betrakta.* thz gapa ok vndra mz öghna laat *Al* 2261. **3)** *med prep. til. eftersträfva.* gapar til värlzlikit gagn *MP* 2: 84.

gar (gaar), *n.* [*Isl.* gær] — i gar, *i går.* jak wet thz ey än j gar wiste iak thz wäl *KL* 112. i gaar miste jak min bonda ok i dagh tappadhe jak minne naal *GO* 522. swa disputeradhe augustinus j gaar *Bil* 652. i thz husit som mästarin aat natuardh i gaar vm quäld mz sinom discipulis *Bo* 214. *Bil* 273, 916. *MB* 1: 280. *Bo* 222. *Bir* 1: 354. *MP* 2: 259. *ST* 523. *Lg* 438. *BSH* 5: 150 (1507). — i fyrra gar, *i förgår.* then rädhelica beske daghin var äkke i gaar, vtan i förra gaar *Bo* 222. *Jfr* **forgar.**

gardagher, *m.* [*Isl.* gærdagr] *gårdag.* hui läst þu leta allan gar dagh *Bu* 206.

gardekarne, *m.* = **gardian.** meth hans fulbord oc gardekarnans *SJ* 307 (1463).

gardian, *m.* [*Fnor.* gardian. *Mht.* gardian. *Prov.* gardian. *Mlat.* gardianus] *gardian, föreståndare för ett franciskanerkloster.* *KL* 39. mädh gardianenom oc brödhromen i krokeeks kloster *VAH* 24: 330 (1470).

gardiäkn (-diäkin. -dieken), *m.* = **gardian.** *ST* 496, 497. *Lg* 3: 351. gardiekenen j wyborgh *FH* 3: 66 (1445). wil gardieknen mura clostret *ib.* lot vp a gardiäkins wegen i grabrödra sten swenssone ena tompt oc ärfue som niclis wibbemagh haffde gifuit for sina siäll til forscrifna grabrödra *SJ* 124 (1444). aff gardiekens weghna i grabrödhra *ib* 307 (1463).

gardhbygning, *f. gärdsgårds byggande el. uppsättande, gärdande.* dömdes hustrv karin lepas ffri for then gard bygning som hon haffde i marge aar wp holdit och sigfrid michelson määnpä ather wpholda swa viit hans bolstad räcker *BtFH* 1: 300 (1510).

garþbära, *v. L.*

gardhdel, *m. gårdsdel, hemmansdel.* *DD* 1: 155 (1495, *afskr.*). *Jfr* **gards del.**

garþer (gordher: gordh *Di* 291. **gorder: gorda** *ib;* **gorde** *BSH* 3: 143 (1463); **gord** *ib;* **gorden** *FM* 677 (1517). *dat. sing. med art.* **gardhenom. gardhanom** *(för* **-enom***) MEG (red. B)* 59. *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* garðr] *L.* **1)** *gärdsgård, stängsel, hägnad.* at garþa fylgin jordinne *SD* 4: 408 (1335, *eft. Hadorph*). *TB* 77. for ogilde garde *BtFH* 1: 210 (1506). *ib* 211 *o. s. v.* hwar landbo bygge ower sin lagha byggning xx. fampna ny gard hwart aar *GS* 58 (1474). gärdh swa gardh at thu lägger ey gap widh ändan *GO* 882. *ib* 279. bant hona . . . vidh en gardh *(sepem) Ansg* 203. jordhin vidh väghin, hulkin opta är . . . vtan gardh *MP* 1: 85. nidhirfalna gardha opbyggiare *Bir* 3: 208. wingardhanna gardher oc hägnadher är synderbrwtin *ib* 4: 7. alt mit godz . . . warande innan gardz ok grindha *SD* 4: 646 (1339, *nyare afskr.*). mit goz . . . mäþ allu þy þer til ligger, aker ok äng, skogh ok al annor tillyþände innän garz ok vttän *ib* 6: 149 (1349). *ib NS* 1: 10 (1401) *o. s. v.* — *stängsel el. gräns mellan två grannars områden.* kanna offuer gardh oc annur i geen gör godhan winskap *GO* 36. — *palissad.* bant sin häst vidher gardhin *Iv* 4195. vpa then graff ther stod en gardh *RK* 1: 1546. **2)** *inhägnad plats; trägård. Bil* 244. — *inhägnad el. af byggnader omgifven gårdsplats, gård.* han *(elden)* laa mit a gardin ok bran *RK* 1: 2324. tha herra iwan a gardhin gik *Iv* 4315. ther var ij thän gardhin inne thry hundhradha möör ok stolta quinnä *ib* 4133. i gillestwugne i forstwge eller i gardenom *SGGK* 106. **3)** *gårdsplats med omgifvande byggnader, gård, boning, hem.* fyr än giäster af gardhe rijdher *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). idhar gardher är om kringh lagdher mz hoffmän, oc porthen oppbrydhz *Lg* 3: 309. sat maria ii nazareth i faþurs garþe *Bu* 6. hon hafþe cappellam sialf ii sinom garþe

ib 11. thet fördhe han i sin fadhirs gardh *(domum) Ansg* 203. körir them bort aff gardhe fra sinom son *MB* 1: 207. rede them ärlika oc wel aff gardhe *ST* 411. — *särsk. bebyggd fastighet i stad, gård.* sum garþ älla iorþ aghär i suþärköpunge *SR* 27. som sittiende borgere äre oc gard oc grund haffue i staden *BSH* 4: 225 (1497). thera gardh met tompt ok hws vppa tauasta gatunne liggiandes här j abo *FH* 4: 42 (1455). — *gård, landtgård, hemman.* han *(rätten)* . . . a sinom gardhom haffwa *MEG (red. A)* 57. *ib (red. B)* 62. ridho thee til hwndhamar thera gardh *RK* 1: 2570. hoffwodh gardin heter gum och ällowo garda liggia ther vm *ib* 1963. giffwm rysaberghe nynnocloster . . . tolff gardha *SD* 1: 444. een halffwan gardh j angastathum . . . then andra halffdelen aff fornempda gardhe *ib.* goþz oc garþa *ib* 5: 562 (1346). *Di* 291. behalla myn gardh i swdherby sokn ligiande *SD NS* 1: 1 (1401). *ib* 5 (1401) *o. s. v. BSH* 1: 165 (1376), 2: 43 (1397) *o. s. v.* the besthe vxsar, som jac hadhe pa gorden *FM* 677 (1577). **4)** *hof, en konungs el. annan förnäm persons boning, en sådans följe el. omgifning, hird, i konungens omedelbara tjenst varande stridsmän.* han hafdhe manga vini j keysarans gardhe *Bil* 124. i konungs gardhe *ib* 227. *MB* 1: 239, 250, 251. *HSH* 16: 3 (1369). thär i härramanna gardþum thiäna *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). kom pafwin mz . . . sinom gardh *KL* 354. en piltir . . . som var i pafuans gardhe *ib* 363. pafwans gardhir *(sedes apostolica) Bir* 2: 54. thin värlzlike gardh *(curia; yttras till påfven)* röfwir min himerikis gardh *ib* 332. allir himerikis gardhir *ib* 4: *(Dikt)* 271. j gardhenom eller j köpstadhenom *MEG (red. A)* 55. *ib (red. B)* 59. *EG* 66. ryme mins herra gardh *MEG (red. A)* 57. *ib (red. B)* 61. dyli mz xij mannom aff gardhenom *ib (red. A)* 54. nämpne huar thera . . . siex män aff gardhenom *ib. ib* 56, *(red. B)* 58, 59, 61. *EG* 67. alle the som fölya gardenom pa sina eghna lykko oc äwentyr *PM* 37. — *Jfr* **aflinga-, afls-, aker-, al-, ala-, apald-, apalda-, bakara-, biskopa-, biskops-, bislin-, bleke-, bol-, borgh-, borghara-, brytia-, by-, diura-, fast-, fiske-, fä-, fäar-, fäþernis-, gasa-, gatu-, gildis-, gräs-, half-, himirikis-, hiona-, hirþ-, hof-, hovudh-, humbla-, härads-, härra-, kal-, kesara-, kirkio-, kirkiobols-, kloster-, konungs-, krydda-, ladhu-, landboa-, laxa-, leona-, losta-, man-, mäþal-, mödhernis-, präst-, prästa-, ra-, radhstuvu-, rans-, riddara-, ris-, rosen-, siäla-, skär-, stal-, syslomanz-, sätu-, tanna-, tompta-, trä-, tun-, ut-, vargha-, vatu-, vin-, vreta-, värna-, yrta-, ängia-, äpla-garþer,** *äfvensom* **in-, ut-, utan-gards.** — **garþa deld,** *f. L.* — **garþa fal,** *n. L. Jfr* **gardhfal.** — **garþa fang,** *n. pl. L. gärdsle.* ad sepes recuperacio et ad vsum suum combustio, wlgariter dictum eldbrand et garthæfangh *SD* 6: 220 (1350). — **garþa friþer,** *m. L.* — **gardha hanker,** *m. hank el. af qvistar hopvridet band hvarmed gärdsgårdsstörar sammanhållas.* sönderhugger . . . gardstöör eller gardahank *GS* 43 (1416). — **garþa legha,** *f. L.* — **garþa lös,** *adj. L. Jfr* **garþlös.** — **garþa nämd,** *f. L.* — **gardha skipte,** *n. gårdbyte. SJ* 88 (1445). — **garþa skiul,** *n. L.* — **garþa syn,** *f. L.* — **garþa viti,** *n. L.* — **gards bref (gardhz-),** *n. köpebref å gård.* mith gardhz breff *SD NS* 1: 35 (1401). — **gards bro (gardz-. garz-),** *f. L.* — **gards del (gaardz deel),** *m. gårdsdel, andel af en gård el. ett hemman.* iak . . . haffwer wnth och giffweth en gaardz deel mz hws iordh och tektadeel som ther til liggher. lyggiandis synnarsth i norebergx bynom in til folka tekth. til warfrwge prebende *DD* 3: 235 (1495). *Jfr* **gardhdel.** — **gards iäþur (garþsiadher)?** *m. L.* — **gards kanzler (gardz cantzler),** *m. hofkansler.* skal han *(konungen)* een gardz cantzler hafwe i hwart sitt rijke *BtRK* 119 (1436). — **gards liþ (gardzlid),** *n. L. öppning på gärdsgård el. hägnad; öppning för inträde i gården, gårdsled, gårdsport.* huat jnnan er grind ok gardzlid *RK* 1: 463. — **gards luka (gardz-. gardhz-),** *f. L.* — **gards mästare (gardz-. gartz-. gaardz-. gaarz-),** *m.* **1)** *gårdsmästare, den af hvilken en gård förestås, inspektor, fogde, förvaltare af annans gård och egendom.* wardha hans gardzmästare ällar fogotte, styrandhes alla hans äghodela *Lg* 3: 424. gartzmästare offuer pylati hion *MB* 2: 388. *KL* 393. **2)** *inom Vadstena (och Nådendals) kloster den som närmast sysslomannen hade vården om klostrets hushållning och särskildt hade tillsyn öfver arbetet och arbetsfolket samt öfver kläder m. m.* kan ekke een wara baadhe sysloman oc gaarzmestare tha skipi ellir taki abbatissan medh confessoris oc systra oc brödhra witu oc samthykt medh syslomanzins raadhe een aff thessom brödhromjn vm noghar aff them finz ther til fallin ellir oc nochan annan godhan man til gaardzmestara j hiona gaardhenom *VKR* 34. gaardzmestarins embete wari thet at staanda fore gaardhenom oc allo ärfuodhis folke oc ärfuodhe *ib. ib* 20, 21, 22, 27, 32, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42. renlifwes manne broder olaff jönsson gardzmestare tha ok leekbrodher vtan fore j nadendaall *FH* 5: 88 (1482). **3)** *den som under konungen innehade högsta domsrätten och ordningsmyndigheten bland krigsfolket i dennes tjenst.* höuitzmannen ellir gardz mästarin *EG* 64. fore borgharom ellir foghetenom ellir fore gardzmästarenom *ib.* scall foghotin ellir gardzmästarin *(motsvarande ställe i MEG red. A:* mins herra konunxens ämbetzman 56. *red. B:* mins herra ömbotzman 60*)* honom dagh gifua . . . till at beredha *ib. ib* 66, 67. konwngsens gardz mästare *PM* 22. jngen herre skal syälffwer taka segh härbärge annath än thz gardzmästaren honom skipar oc läggher *ib* 23. *ib* 25, 27, *o. s. v.* — **gards rum (gardz-),** *n.* [*Jfr Fnor.* garðrúm] *gårdsrum, gårdsplats.* loto vp . . . sin calgardh som fordhom hafuer warit eth gardzrwm *SJ* 48 (1430). *ib* 97 (1440). — **gards rätter (gaardz-** *BSH* 5: 362 (1509)**),** *m. gårdsrätt, ordningsstadga för dem af hvilka konungens följe el. hird utgjordes. MEG (red. A)* 53, *(red. B)* 58. *EG* 63, 67. *BSH* 5: 362 (1509). — **gards staver (gardz-),** *m.* = **gardhstaver.** war fatighe barn taghe the och trädhe töm lifwandhes pa gardzstafuen *BtRK* 345 (1490). — **gards tompt (gaardztomtt),** *f. gårdstomt.* j tenna gaard eller gaardz tomtt *AS* 107. *Jfr* **gardhtompt.**

gardhfal (gord-), *n. försummelse i gärdsgårds underhåll.* for gard fal *BtFH* 1: 149 (1506), 228 (1509)

o. s. v. for ogilde gordfal och bro *(för* for gordfal och ogilde bro?*)* *ib* 286 (1509). *Jfr* **garþa fal.**

garþfastar, *m. pl. L. fastar som voro närvarande vid föryttring af jord och nämdes hemma i gården der köpet aftalades? Jfr Schlyter, Ordbok s.* 223; *Amira, Altschwedisches Obligationenrecht s.* 217. firmatores . . . wlgariter garthfastæ fuerunt *SD* 2: 155 (1293). subscripti . . . fuerunt byfaster & gardfaster in negocio supradicto *ib* 2: 231 (1297, *i ett af Stockholms stads magistrat utfärdadt fastebref på byte af en gård på Norrmalm mot jord i Markims socken i Uppland).*

garþhunder, *m. L. gårdvar. Ber* 291.

gardhkal, *m.* [*Fdan.* gaardkal, garthkoel] *(i kålgård odlad) kål (i motsats till vilda kålslag).* wakta sik fore . . . gardkal *LB* 1: 96. *Jfr* **akerkal.**

gardhkomin (-kumen. gaardkomen. gaard komyn), *m.* [*Jfr Mnt.* gartkome, gartkomel] *Svensk el. vanlig kummin, carum carvi Lin.* swenzk kwmin eller gardkwmen *LB* 7: 147. *ib* 155, 161, 239. brödh wel bakath medh gaardkomen *ib* 169. tak . . . gardkumen oc piperkumen *ib* 5: 82. thaga . . . gaard komyn *ib* 8: 41.

gardhkona, *f.* [*Fdan.* gaardkone] *qvinna som går ur gård i gård (för att tigga)? undantagsqvinna? torparqvinna?* gardhkona *(advena . . . anus)* skal klippa kwidh wl ok ey bogh wl *GO* 24.

garþlös, *adj. L. Jfr* **garþalös.**

gardhstadher, *m.* [*Isl.* garđstađr] *gårdsplats, gårdstomt, plats der en gård stått. JP* 98.

gardhstaver, *m. gärdsgårdsstör.* slogho han mz gardhstafrom *Gr* 365.

garþsto, *f. L.*

gardhstör (gardstöör), *m.* [*Isl.* garđstaurr] *gärdsgårdsstör.* sönderhugger . . . gardstöör eller gardahank *GS* 43 (1416).

gardhsvin, *n. svin som hålles inom inhägnad. TB* 77.

gardhtompt, *f. gårdstomt.* fore ena gardhtompt liggiandis j nadhendall *FH* 4: 24 (1452). *Jfr* **gards tompt.**

gardhvari, *m. gårdvaktare, gårdvar.* sancti bernardhi modher sa j sömne sik bära een hwitan rakka göande: en godher man thydde drömin at hon bar son godhan gudz garduaran *(för* garduara. *Cod. C* gardwara *Lg* 1037; *domus dei custos) Bil* 783.

garn, *n.* [*Isl.* garn] **1)** *garn, trådar. Jfr* **bla-, kabel-garn.** **2)** *garn, nät (ss jagt- el. fiskeredskap).* som liggia till fiskes medh garn *SO* 290. *ib* 295, 296, 303, 305, 306. — *bildl.* hade the rett kommit för swenske mändz garn *RK* 3: *(sista forts.)* 5983.

garper (-ar), *m.* [*Isl.* garpr. *Sv. dial.* garp] *Tysk som vistas i Norden, särsk. ss smädenamn på Tyskar från Hansestäderna.* mangan garp slogo the ther dödh *RK* 2: 379. *ib* 8865. lyffde alth epter garpana sinne *ib* 1: *(sfgn) s.* 190. *BSH* 5: 91 (1506). — *i ortnamn.* stygo wij *(näml. vid stormningen af Kalmar)* in vedh garpetornit *HSH* 20: 57 (1506).

garpissa, *se* **gärpissa.**

garsun (garzun. -ar), *m.* [*Ffranska* garçon, garçun] *sven, väpnare.* the garsuna *(Cod. B* garzuna*)* vordho ther swa thunne *Fr* 1745.

gas (gaas. *pl.* **gäs. gäss** *Di* 48. **gess** *FH* 4: 83 (1499)**),** *f.* [*Isl.* gás] *L. gås.* at han *(räfven)* ätir eena gaas *Bir* 3: 333. plokka enfalla gässena *ib. ib* 2: 28. *Di* 48. *FH* 4: 83 (1499). — *bildl. i ordspråkslikt talesätt.* skall hans gäs icke bita myna räffwe i häll medh snedigheth wtan medh ower makth *BSH* 5: 274 (1508). — *ss tillnamn.* petro dicto gaas *SD* 4: 266 (1332). — *i ortnamn.* excepta vna particula terre, que gasategh nunccupatur *SD* 3: 35 (1311). — *Jfr* **vilgas.** — **gasabogher,** *m. L. gåsbog. ss tillnamn.* johannes gasabogh *SD* 2: 159 (1293). — **gasagarþer,** *m. L.* — **gasa hoper** (*ack.* **gaasa hopp** *RK* 3: 2752)**,** *m. gåsflock. RK* 3: 2752. — **gasa hus (gaasa-),** *n. gåshus. Bir* 3: 333. — **gasa ister (gasa iister** *LB* 7: 27. **gasa yster. gaasa ysther. gaza iister** *LB* 7: 194. **gosaysther),** *n. gåsister. LB* 7: 27, 194 *o. s. v.* blandhat mz gaasa ysther *ib* 5: 81. stampa kloflök mz gasa ister *ib* 10: 6. stamper man honum (ɔ: klofflök) medh gaasaysther *ib* 2: 49. stampar man rökilse ok gasa yster saman *ib* 4: 340. *ib* 354. temprar man rökilse medh gosaysther *ib* 2: 40. — **gasa kiöt (-köt),** *n. gåskött. LB* 3: 28. — **gasa kras (gaase-),** *f. gåskrås.* i fjerding gaasekraase *HSH* 19: 166 (1506). — **gasa skarn (gosa-),** *n. gåsträck. LB* 7: 24. — **gasa vinge,** *m. gåsvinge. GO* 260.

gaster (-ar), *m.* [*Fdan.* gast. *Jfr Ags.* gast. *Mnt. och Mht.* geist] *gast, spöke.* wnge män ok starke gingu a gatum som gasta sultne *Bil* 316. *ST* 366. jag bleknade om kindher som en gast *RK* 3: *(sista forts.)* 5699. — **gasta lik,** *n. gastskepnad. Lg* 3: 693.

gasäg (gaas-), *n.* [*Jfr Isl.* gásaregg] *gåsägg. GO* 681.

gat, *n. Jfr* **örnagat.**

gata, *f.* [*Isl.* gata] *L.* **1)** *väg; i sht på båda sidor omsluten väg, väg genom by el. i stad, gata.* dragha han . . . vm alla stassens gatu *Bu* 496. *ib* 501. *Bil* 302, 339. *VKR* XVII. är tompten breedh widh gatona halffaattunda (7 ½) alin *SJ* 6 (1422). *ib* 12 (1423) *o. s. v.* nordhan brödhra gatu *ib* 3 (1421). a grabrödhra gatu *ib* 105 (1440). oppa scomakara gatan *ib* 241 (1448). widher myntomestara gathana *ib* 247 (1456). in til swartbrödhra gatan *ib* 259 (1457). i gramunka gatan *ib* 270 (1459). wider kinhesta gatu *ib* 287 (1458). pa longagatuna *ib* 386 (1472). sälia hans tompt liggiande a köpmanna gatu *ib* 5 (1422). a korsgatunne *ib* 64 (1436). *Jfr* **almanna-, almännings-, fä-, fäþernis-, hiorþ-, horn-, stads-, sten-, sör-, thvär-gata.** **2)** *resa, färd. Jfr* **eriks gata.** — **gatu boþ (gathunboth** *SO* 20. **gatha bodh** *ib* 115. **gatabodh: -bodhen** *Lg* 3: 575)**,** *f. L. vid gata liggande bod, butik.* vnam tabernam dictam gatubod *SD* 3: 600 (1323). *ib* 4: 149 (1330). duas gatubodeer *ib* 504 (1336). *ib* 505. vna gotabodh [gatubodh] *ib* 5: 308 (1344, *gammal afskr.*). *ib* 429 (1345). *ib NS* 2: 303 (1410). *FH* 3: 119 (1448), 120. *SJ* 4 (1425) *o. s. v. SO* 20, 115. — *bildl.* kendes tha swa sööt lukt . . . ath allom var openbart at the dygdeliga gatabodhen som var hennes helga licame var vptäpt ok öpnät *Lg* 3: 575. gatubodhen eller krydakistan *ib* 579. — *Jfr* **sten-**

gatubodh. — **gatubodha vindögha (gataboda vyndögha),** *n. bodfönster.* *SO* 32. — **gatubro,** *f. framför ett hus befintlig stenläggning på gatan.* hvilikin man sum e vil ward veta sinum gatubrom *SR* 15. — **gatu bundin,** *adj. L.* — **gatu gardher,** *m.* [*Sv. dial.* gategård. *Jfr Fnor.* götugarðr] *väg mellan två gärdsgårdar, på båda sidor omgärdad väg.* han kom i en gatwgardh mällan twäggia wiingardha *(in angustiis duarum maceriarum quibus vineæ cingebantur) MB* 1: 413. — **gatulop (-lup),** *n. gatlopp.* löpe gatulup *SD* 5: 638 (1347). — **gatu läggiare (-lägger),** *m. gatläggare. ss tillnamn.* niclis gatuläggers tompt *SJ* 214 (1452). — **gatu mot (gatur moot),** *n. gathörn.* i alle gatwmoth *BSH* 5: 53 (1505). haffue en höffuiskan mun å gatu och gatur moot *TS* 25. — **gatumunder (gate-),** *m. gatumynning.* rigisins bysser . . . lade han moth mich paa thornmwren och i alle gatemwnner *HSH* 20: 88 (1507). — **gatu sten,** *m. gatsten.* *SEG* 121.

gata (gaata), *f.* [*Isl.* gáta] *gåta.* taladhe lamech fore sinom husfrwm gaator *MB* 1: 164. iak skal edher föreläggia ena gaatho eller eth hemelikit spörsmaal *ib* 2: 115. wppa sin jnbwndna ordh ällir gaatha *ib.* vplösto eller vthtyddho hans gaatha *ib* 116.

gava (gafhwa. goffua: goffuer *BtFH* 1: 225 (1509), 282 (1508)**),** *f.* [*Isl.* gáfa. *Mnt.* gave] *L. gåfva.* abraham gaff abimelech godha gaffwor *MB* 1: 199. presentera honum gawor *ib* 252. kärlekin är höxste got ok guz gawa *KL* 105. i skulin taka thes hälghä andz gafuo *ib* 135. siw thäs hälgha anda gafwor *KL* 203. manzsens fulkomnilse är gudhz gafhwa *Ber* 5. än wi ärwm fulkomne aff gudhz gafwo *ib.* j gafhwnne skiptilse taker hwar sina gafhwa ok ey gifhwas enom alla gafhwor *ib.* gudh wm sina hälgha myskundh, gifhwer os gafhwr *ib* 7. hwar är sinne gawo likeer badhe fatiker ok riiker *GO* 259. *ib* 218. alla gawor äru godha wtan köluo hwg *ib* 541. ä män gawo winna äru dotter ok modher vini *ib* 1035. the taka gafwor ok wmuända rättan dom *Bir* 1: 193. *Bu* 20. *KL* 182, 187. *Bir* 1: 159. *KS* 70 (171-2, 76-7). *RK* 1: 1995. *BtFH* 1: 225 (1509), 292 (1508). *Jfr* **brudhalags-, for-, hedhers-, hem-, hinderdags-, morghon-, nadha-, til-, vin-gava,** *äfvensom* **gaf.**

gava (-adhe, -adher), *v. begåfva.* iak oc mine vini gauadhom mina kirkio *Bir* 3: 192. mz tholkom lönom är han gafwadhir ok löntir *ib* 395. gafwadh af hans hälgha anda *Ber* 206. *Jfr* **begava.**

gavare, *m. gifvare.* the äradho ey visdomsins gafwara *Bir* 2: 307. *ib* 135, 3: 114.

gavel, *se* **gafl.**

gel, *m. gäl.* tak fisken i gelen *Lg* 3: 302.

gelnas, *se* **gälnas.**

gemen, *f.?* [*Mnt.* gemeine, gemene] *menighet, folk, allmoge.* hyllades jak . . . aff sweriges gemen *RK* 1: *(till. till LRK) s.* 232.

gen (gin. gyn. *komp.* **genne,** *se* **ogen. genare. gynare** *Lg* 3: 87. *superl.* **genster,** *se* **gensta, genstan. gänster.** *se* **genstan. ginster,** *se* **genstan. gintzster,** *se* **genstan. genaster. genester. genister,** *se* **gensta. genisther,** *se* **gensta, genstan),** *adj.* [*Isl.* gegn] **1)** *rak, gen.* gik hon . . . en genare vägh *Bo* 197. reedh op til franz the genasta leedh *Fl* 2033. *Iv* 3230, 3624. *Fr* 1468. *Al* 963, 3937, 4131. *Lg* 3: 87. **2)** *lätt verkställd, beqväm.* war konungin . . . swa fiärran, at ey vare gint sända budh til hans *Lg* 3: 516. — *Jfr* **iäm-, o-gen.** — **gent,** *adv.* — **gent af,** *gent emot.* a moab slät widh iordan gent aff *(contra)* iericho stadh *MB* 1: 419. — *superl. best. form. n. med föreg. dem. pron.* **thät genasta,** *genaste vägen.* til wä drogh han thz geneste tha *RK* 2: 8717. — *Jfr* **gensta, genstan.**

gen (geen), [*Isl.* gegn] *L.* *A) prep. med dat. el. i dess ställe ack.* **1)** *emot, till mötes, till mottagande af.* som wtriidher gen sinom owinom *MB* 1: 137. han gaar wäl gen gästom *ib* 188. *ib* 192, 325. haffde swa geen them reet at the haffdot gerna bäter seet *RK* 1: 3204. **2)** *emot, till.* a þem hans fingre. som räcte *(för han räcte)* gen varom härra *Bu* 55. lypte up öghon gen himnom *ib* 182. *Bil* 107, 534. han sa gen þem *(vände anletet mot dem) Bu* 501. *MB* 1: 282, 355. kom han ater heem gen iordan *ib* 181. *ib* 423. **3)** *emot, midt emot, i närheten af.* teþes hänne en altare höght gen himnom *Bu* 63. var en staþar . . . österst gen solenne när paradis *ib* 508. hon *(floden)* rinder gen *(contra)* asirie lande *MB* 1: 159. fornempda ärffue som langt är öwerst fra gatunne ok nidherst geen sionom *SJ* 33 (1426). **4)** *emot, bort emot, nära (en tidpunkt).* gen þy guz son födes *Bu* 65. *Bil* 362. gen hans ytarsta dagh *ib* 158. gen fastogang *RK* 1: 2481. geen jwlin *ib* 2726. **5)** *emot, i utbyte mot, såsom motsvarande.* at fult är gen fullo frälst j schat *FH* 2: 53 (1421). **6)** *emot, i strid emot (för att motstå, bekämpa el. afvärja).* een geen enum är ärghum leeth *(pravus cum solo dicit confligere nolo) GO* 750. än ther komber wald mz orättu gen stadhenom *Bil* 233. the resto sik gen hanom mz olydhno *ib* 657. i allom þöm malom eigh äru gen varom guþi ok hans buþi *Bu* 507. *Bil* 471. dirwis til thässa gerning gen waarom högxsta gudhi *MB* 1: 279. hon giordhe gen moysi laghom *ib* 398. *ib* 132. koma tho ey geen *(d. v. s. måste underkasta sig)* gudz dom *ib* 135. mater är mantz hiälp gen dödhenom *ib* 105. *ib* 158. maria grep handom gen suerþeno *Bu* 26. *ib* 57. handen takar gen houoþ sare: sva som þät hänna eghet vare *ib* 74. eet klädhe la ouer honum geen the sool *Fl* 782. til hughnaþ gen hänna langa frädaz sorgh *Bu* 17. cristen tro sighar ne gen *(säger nej till, nekar)* androm guþum *ib* 150. sagdhe nei gen siluestri skälum *Bil* 83. *MB* 1: 234. vil iak þiia ok aldre ne gen sighia *Bu* 136. — *ställdt efter det beroende ordet.* baþ han for giua sik þät han giorþe hanom gen *Bu* 27. at pina them gudhum göra gen *Bil* 328. *B) adv.* **1)** *tillbaka.* swa länge han fördhe thz til rom ok ater gen til hänne *Bil* 302. kom sion atir gen rinnande swa stridhir *ib* 362. **2)** *deremot?* thes wart han *(Puke)* ey mykit gladh marskens wener gladdis alle gen at han war wel komen hem *RK* 2: 3126. — *Jfr* **i gen.** — **gen mot,** *prep. med dat. el. i dess ställe ack.* **1)** *gent emot, midt emot.* han sath gen moth dörrinne a sino konungxliko säte *ST* 225. *ib* 365, 521. om man smör geen moth magan *(motsv. ställe i Dan. Harpestr.* smør utæn geen maghæn 44; *i var:* legger wdhen paa bughen moed mawen*) LB* 2: 47. **2)** *emot, bort emot.* moyses räkte wt sina handh oc sprotan gen moth haffweno *MB* 1: *(Cod. A 3)* 557.

genast, *eg. ack. sing. n. superl. af adj.* **gen.** *L. A) adv. genast, strax.* hulke som genast komo *KL* 14. jak sighir ok genast är thz giort *Bir* 2: 293. *ib* 311, 3: 341. *MB* 1: 93. *BSH* 1: 142 (1373). *SD NS* 2: 237 (1409). *Fl* 1030, 1749. *Al* 797 *o. s. v.* drapo the thaghar genast han *Fl* 38. *B) konj. genast, strax, så snart som.* genast thw var afladhir *Bir* 2: 291. *Al* 3119, 3185, 9025, 9847. — **genast som,** *konj. genast, strax, så snart som.* genast som jak var afladhir *Bir* 2: 293.

genbyr (genbör), *m. motvind.* fingo the starkasta genbör *Lg* 3: 48.

genbyrdh (genburdh), *f.* — **genbyrdha skiäl (genburdha skäl** *MB* 1: 141, 441, 455**),** *n. skäl som anföres ss invändning el. ss svar på invändning, motskäl, inkast.* nw wardhom wi swara genbyrdha skälom *MB* 1: 79. *ib* 88, 104, 105, 106, 109, 129, 141 *o. s. v.*

genbära, *v. anföra emot, invända, svara.* thz som os war genborith *MB* 1: 136.

gendragha, *v. retrahere, draga till baka, undandraga. med dat. och ack.* gendragh ey thyna handh . . . thinom thiänarom *MB* 2: 27.

geneþer, *m. L.*

genfasta, *f. L.*

genfäria, *f.* [*Sv. dial.* genfärja] *brudfrämma.* pronuba, genfäriä *VGL* XIII.

genganga (geen-), *f. motgång, vedervärdighet, olycka.* lönlek samband . . . göra opteleka bathe for mannum ok almänning stadhlikär geengangur *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). at kunungslik räfst härþer sik, crankom gierningom oc siþwäniom till blygdh oc gengango *(motstånd?) ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*).

genganga (geen-), *v. motsätta sig. med dat.* sum geengangä warum dom *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*).

gengärþ (gengiärdh. gengerd. gingerdh. gingerd. gingierd. gyngerdh *BSH* 3: 146 (1363?)**),** *f.* [*Fnor.* gegngerd. *Fdan.* gengerd] *L. tillrustning för någons mottagande (jfr* göra i gen, *sända till mötes); i sht sammanskott af lifsmedel till konungen el. någon hans ämbetsman (äfvensom till biskopen) under deras resor, sedermera förvandladt till en årlig skatt.* apparatus, gengerdh *GU* 5. quatinus spannamala gingerdh seu alias contribuciones regales a bonis prefate domine nullatenus exigatis *SD* 2: 189 (1295). *ib* 223 (1296), 363 (1302), 489 (1307), 490 (1307). at engin foghet, ämbitzman eller lakkere eller lensman . . . hauä macht til att leggä thöm ydermer nokor scat eller gengiärdh eller thungä til *ib NS* 1: 248 (1403, *nyare afskr.*). *ib* 290 (1403, *nyare afskr.*). *BSH* 3: 146 (1463?). konungen böryade sina färdh ok loot a biwdha gengerd *RK* 1: 3993. laten ther gengiärd saman tagha *ib* 2: 8081. skulu . . . gifua . . . til gengerdh hwar therre ena halfua thunno öll *FH* 2: 37 (1414, *nyare afskr.*). skulu the til gengärdh göra ena thunno öll alle til saman *ib.* the sculu ängom gingerd göra hedhan fra. vtan moot siälfwm konunge. tha han komber äller oc the som konungx dom hawa *PfN* 136. giorde mot honum gingerdh *MD* 347. at ware *(d. v. s. konung Albrekts)*, elles wars kära herra wars fathers foghata, höwitzmän ella ämbitzmän drogho til rikesins wärio . . . ginom nakur the häredhe ella foghati thöm ängin gingerd ware mote giort *GS* 28 (1375, *orig.*). gingerdhen är moth honum giordh i rwtneby *BSH* 5: 237 (1508). om then gengerd, ut scal göres mot var naduge herre kongen til hans nades ericsgate *ib* 4: 241 (1498). at thenne for[skriff]ne gingerd redelige vtkomber *ib.* at thenne gingierd skall redelige utleggies *ib* 5: 148 (1507). bestelle hiit bater och skuter . . . som kunne hente heden thenne gingierden fran relle *ib. ib* 150 (1507), 152 (1507), 156 (1507). ä som then ene skath och gengärdh är wte, sa leggher han strax en nye och större oppa *ib* 225 (1507). velie the före oss hiit theris gingerdh i polyxer, armborsth och klowahwgh *ib* 229 (1507). — **gengärdhalösn (gin-),** *f. penningskatt som utgick i stället för sammanskott till konungen under hans resor. SD* 2: 139 (1292).

gengärdhpänningar (gingärdpeninger), *m. pl. penningskatt som utgick i stället för sammanskott till konungen under hans resor.* iiij m. gingärdpeninger *BtFH* 1: 353 (1464).

genhöfta (gyn-), *v.* [*Gustaf I:es Bibel och Sv. dial.* genhöfta] *motstå, hålla tillbaka, bekämpa.* gynhöfftha honnum ok swa wynna honnum offwer *Gers Frest Inl.* ath . . . almoghen genhöffthen dyäffwlen *ib* 60.

genkal (geenkall), *n.? återkallande, återtagande.* at gifwit hafwa utan alla geenkall *(irrevocabiliter) SD* 3: 124 *(öfvers., nyare afskr.).*

genkalla, *v.* [*Skåne L.* gen kallæ] *återkalla.* til thes jak gen kallas *PM* LXII. *Jfr* **igen kalla.**

genkalleliker, *adj. Jfr* **ogenkalleliker.**

genkor, *n.? knorr, knot. Ber* 59.

genkorra (genkurra), *v. knorra, knota.* alra thera storo gärninga som genkurra idhir i sinom hiärtom (idhir *bör kanske utgå; qui murmurantes in cordibus suis operantur in monasterio*) *KL* 219. genkorrande hiärta *LfK* 191.

genkorran, *f. knorr, knot, motsägelse. KL* 123. *MP* 1: 284. satto mote gudi sith otulomodh oc syna förtresliga genkorran *MB* 2: 159. thol sylt ok fatikdom vtan genkorran *MP* 2: 77. *LfK* 101, 190, 191, 192. *Lg* 3: 538. *Su* 170. twingas aff sins eghins samwitz genkorran *ib* 352.

genkorrare, *m. knotande el. missnöjd menniska. Cod. A* 27, *f.* 25 *(enl. Rietz, s.* 190*).*

genköka, *v. braka, gräla, knota, motsäga.* jdhna ey at genköka älla dela *(decertare)* j nakre sak *Ber* 60. än wi byriom at genköka kifwa dela och thrätta mällan os *ib* 130.

genkökan, *f. knot.* wi skulom göma os af mottuskan och genkökan *Ber* 131.

genköpare (geenköpere), *m. återlösare. Cod. A* 29, *f.* 154 *(enl. Rietz, s.* 190*).*

genlika, *adv. Jfr* **ogenlika.**

genliker (-ligher), *adj. gen, kort. Spec. Virg. s.* 56 *(enl. Rietz, s.* 190*).*

genlädher (geen-), *n.* [*Jfr Mnt.* jegenledder. *Mht.* gegenledder] *sadelkåpa?* geenlädher *(Cod. B* steglädher*)* ok rema ther til höra varo aff skära silke göra *Fl* 533.

genlösare, *m. återlösare. Cod. A.* 29. *f.* 14 *(enl. Rietz, s.* 190*).*

genlöt, *f. L.*

genmäle, *n. L. genmäle, invändning.* wtan al genmäle *SD NS* 2: 55 (1408). *ib* 89 (1409).

genom (gennom *LB* 8: 42. **ginom** *Bir* 1: 90; *MEG (red. A)* 54; *Di* 194; *SD NS* 1: 589 (1406); *FH* 3: 27 (1442); *Lg* 91. **gynom** *GO* 756; *Bir* 4: 3, 91; *Di* 39, 188. **gönom** *Bir* 2: 337; *Fl* 954; *RK* 1: 2363; *LfK* 143. **ginum** *Bu* 10, 73, 189. **gynum** *MP* 2: 21. **gönum** *Bil* 114, 303. **gimon** *LB* 10: 6. **gymon** *Di* 3, 18, 163. **gömon** *ib* 28, 89. **gemen** *RK* 2: 8578; *BSH* 5: 594 (1517)**)** [*Isl.* gegnum *el.* gögnum] *L. A) prep. med ack. el. någon gång dat.* **1)** *om rum: genom.* skeen ginum hänna lif *Bu* 10. slo mz käsio goþan karl ginum liuet *ib* 189. gif at þinna pino sara suärþ: þin bla siþa ok bloþogh härþ: naghlar ginum händar ok fötar: groe ginum mina hiarta rötar *ib* 73. skal han stingas ginom hand sina *MEG (red. A)* 54. ran bloden ginom hans brynia *Di* 194. thag dillefrö . . . och wridh gennom j *(d. v. s.* et*)* klädä *LB* 8: 42. sile thz watnith gönom eth kläde *ib* 3: 55. seer thu gönom hwaria spryngio *LfK* 143. sa han nidher ginom iordhinne *Lg* 91. taksins fenster gynom hwilkin soolen ingaar *Bir* 4: 91. mynnen genom hulkom . . . höördes osigeligin skryan ok vengan *LfK* 222. honum thz *(köttet)* genom vindögath bööd h *Iv* 2128. ingaa swa som ginom tre porta *Bir* 1: 90 *(jfr* **at***). ib* 2: 337. thesse tw brewin . . . som thetta waart breff er ginom hengt *SD NS* 1: 589 (1406). lot läsa eth opit breff som thätta mit breff är ginomhänkt *(för* ginom hänkt*) FH* 3: 27 (1442). rido the . . . gynom hären *Di* 39. foro the gönom wermaland *RK* 1: 2363. drogho til rikesins wärio . . . ginom nakur the häredhe ella foghati thöm ängin gingerd ware mote giort *GS* 28 (1375, *orig.*). sidhan hiortin är lupin gynom by *GO* 756. **2)** *om tid: igenom. efter det styrda ordet.* alla ganzska nattena genom *Bo* 26. **3)** *genom, förmedelst.* sancti saluatoris regula giffwin aff gudhi gynom ihesu christi mwn *(data divinitus ab ore Jesu Christi) Bir* 4: 3. *B) adv.* **1)** *igenom, allt igenom.* tio milor är stadhin gönom langir *Fl* 954. wi sändom thik en bal badhe blötan ok wekan genom all *Al* 1220. **2)** *noga, grundligt.* thu thänk thik ginom förra iämpt *Al* 4692. — *Jfr* **i-, nidher-, ut-genom.** — **genom thär,** *derigenom.* at thz (ɔ: leonith) genom ther wt foor *Iv* 4552. *Jfr* **thär genom.**

genom bora (ginom bora. gynum bora. gönom bora. ginombura), *v. genomborra.* gynum bora idhelikin vatndrupi hardhan steen swa blöte gudz ordh hart hiärta . . . oc ginombura *KL* 288. wordho . . . mz järn wiggiom gönom boradhe *LfK* 54. mina wänasta händher . . . mz hardastom spikom gönom baradha *(för* -boradha*) Su* 38. jak hafdhe händir oc fötir gönom boradha mz spikom *Bir* 3: 391. konungxsins samuit ginom boradhis mz diäfulsins jarne thz är mz syndenna härdzsko *ib* 439. *ib* 2: 226. *Jfr* **bora genom.**

genom drövadher (ginom-), *adj. helt bedröfvad. Lg* 3: 146.

genom en (ginom-), *adj. alldeles ensam.* ij midhiom här a en storan sten stegh alexander op ginom en *Al* 4192.

genom fara (ginom-. gönom-), *v. genomfara, genomtränga.* thina eghna siäl skal swärdhit ginom fara *Bo* 207. gönom farandhes *(penetrantia)* likamans öron oc hörsle *Su* 77.

genom fulder (ginom fulder. genom folder), *adj. helt och hållet full.* thz hiwlit var alt ginom fult mz glödhetom krokom *Pa* 18. *Al* 99, 5456, 6681. han [sa] ther diwr wara som trol gingo ther botnin all genom fol *Al* 9220.

genomfylter, *adj. helt och hållet fyld.* mz rikom stenom all genom fylt *Al* 9810.

genomfästa (gynom-. gynum- *VKR* 67**),** *v. genomborra.* han gynom stinge oc gynom fäste *(configat et transverberet)* thina siäl mz sinna pino aminnilse *Bir* 4: 20. *VKR* 67.

genom ganga (ginom gaa. gynom ganga. gönom ganga. gönom gaa. ginum gangha), *v.* **1)** *genomgå.* i huilket *(näml. hafvet)* gönom gingho israels barn mz törrom fothom *Lg* 3: 316. — *genomgå, genomtränga.* then man huars öghon huassaste kniffwir ginom gik *Bir* 3: 36. þit lif som hans suärþ skal ginum gangha *Bu* 73. hulkra siäla ginum gik beska sorghinna swärdh *KL* 356. solin gaar ey gynom bärghin älla mannanna hugha ok iak forma badhe ginom gaa *Bir* 1: 221. ödhmywk manz bön gönom gaar himblana *LfK* 62. **2)** *genomgå, sträcka sig genom. om landsträcka el. ett lands gräns.* genom gaar sitia *MB* 2: 41. ther fram gynom ganga[n]dis j asemona *ib.* **3)** *genomdrifva.* swa skal han thz ginom ganga thz hans hierta epthe laanga *MD (S)* 280.

genom gangliker (gönumgangleker), *adj. genomträngande.* gudz ordh är . . . gönumganglekare än nakot twäägiath swär *Ber* 268.

genom grava (ginom-. gynom-. ginum- *Bil* 318**),** *v. genomgräfva. Bil* 318. hwars grundual mine owini gynom grofwo *Bir* 1: 13. vm trät är väl rotat ginom graffs *(perfoditur)* thz ey aff mwlluerplenom *ib* 3: 61.

genom hardher, *adj.* — *n.* **genom hart,** *adv. mycket starkt.* folkith . . . war wapnath genom hart *Al* 8926.

genom heter (gynom-), *adj. genomhet. MB* 2: 347.

genom huggin (ginom-. gymen-), *p. adj. genomhuggen.* en swndrog hwffwdskal som ginom hwggen er *LB* 7: 328. aldre wart han *(hjälmen)* gymenhwggen *Di* 16.

genom härdher (ginomhärder), *p. adj. alldeles hårdnad.* tarmana oc ynelffwena the ärw opfylthe mz klympade och ginomhärde orenligheeth *LB* 7: 79.

genomlaghaþer (gönum-), *p. adj. L.*

genomlägher (gönum-), *adj. L.*

genom myrker (ginum-), *adj. alldeles mörk.* the gropin var innan til al ginum myrk *Pa* 9.

genom prövadher (gynom-), *p. adj. genompröfvad, genomluttrad.* hwilke som äru swasom gynom pröffwat oc wtuald silffwir *Bir* 4: 69.

genom qvär (genom qwar. ginom qwar), *adj. alldeles stilla.* the thagdho ther til ginom qwar *Al*

3618. latom nw bäggia wara här standa ther til alt ginom qwar *ib* 5318. alexander stodh fast genom qwar *ib* 7377. folkith la alt genom qwart *ib* 8925. *ib* 9232.

genom rädder (gönom-. ginum-), *adj. helt rädd, mycket rädd el. förskräckt.* vardh aller ginum räddher *Pa* 16. wordhom wi gönom rädde *Lg* 3: 462.

genom sander (n. -sant *Al* 9877. **-sat),** *adj. alldeles sann.* han sagdhe alexandro brat aff candauli wanda genom sat *Al* 7902. *ib* 9877.

genom sarghadher (gynom-), *p. adj. helt och hållet sargad. Bir* 5: 74.

genom sighla (gynom-), *v. genomsegla. MB* 2: 294.

genom skina (gynom-), *v. genomskina. — part. pres. genomskinlig, genomlysande.* rent gull swa som glas gynom skinande *(perlucidum) MB* 2: 367.

genom skär (-skäär. gönom skär: -skäre *MB* 1: 54**),** *adj. genomskinlig.* thridhia himpna natura är som liws oc swa genom skäär *MB* 1: 41. *ib* 54.

genom sla (ginom-. gynom- *Su* 404. **gönom-** *Bir* 2: 133, 243**),** *v. genomborra.* hwa är honom vanmaktoghare. hulkom alle limine ginom sloghos oc fästos vidh korsit mz iärnspikom *(cui omnia membra clavis sunt affixa) Bo* 98. hon saa fötrena swa sarghadha oc ginom slaghna *(perforatos) ib* 211. *Bir* 2: 133, 243. *Su* 404. han ginomsla *(transverberat)* thz suasom mz straal *Bir* 2: 50.

genom stinga (ginom-. gynom-. gönom-. ginum-), *v. L. genomstinga, genomborra.* iärnit mz hulko the ginom stungo mina händir ok fötir *Bir* 1: 91. hans händher . . . gönom stwnghos mz iärn spikom *LfK* 178. badho han ginum stinga ihesu sidho mz spiute *KL* 391. vilde ginom stinga han mz spiute sino *Gr* 263. ihesus var . . . ginum stungin mz spiute *KL* 403. then man huars hiärta ginom stungis mz huassasta suärdhe *Bir* 3: 36. *ib* 1: 84. aff thinom ginom stunghnom adhrom *ib* 2: 173. the bitarlico hwassasto thornin ginom stungo hans hälghasta howdh *Bo* 195. thässin ordhin gingo in ij thera hiärta ok ginom stungo thöm som eet hwast swärd *ib* 172. *ib* 177. ginom stak thässe sorghin hardhare mit hiärta *Bir* 3: 154. han gynom stinge oc gynom fäste *(configat et transverberet)* thina siäl mz sinna pino aminnilse *ib* 4: 20. *VKR* 67. all min siäl gynom stagx mz hardasta dröffuilsinna stiwngom *Su* 213. ginumstik mit syndoga köt mz thinom räddogha *MP* 1: 89. *Jfr* **stinga genom,** *äfvensom* **i genom stinga.**

genom thör, *adj. genomtorr, alldeles torr.* tha wardh iordhen all genom thör *MB* 1: 171.

genom vater (gynom- *ST* 482. **gönom-** *Lg* 3: 264. **genom vaater: -vaat** *Fr* 2513**),** *adj. genomvåt. Fr* 2513. *ST* 482. *Lg* 3: 264.

genom vredher (gynom-), *adj. alldeles vred.* at cristna manna gudh var hanom aller gynom vredhir *(omnimodis infensum) Ansg* 203.

gen qvädha, *v. sjunga emot, sjunga motsång el. vexelsång. SGG* 132.

gensagha (geen-), *f. gensaga, invändning.* vtan all geensagu *HSH* 16: 4 (1369).

gensighiare, *m. motsägare, afrådare.* manga vänte thu at han faar gensighiara *Bo* 97.

gensighilse (-sighelsse. -segilse. -sägilsse. -seghelse. ginsighilse. gensielse), *n. pl. och f.* [*Fdan.* gensigelse] *motsägelse, invändning.* wnfly gensigilsenna last *LfK* 183. skal fornemda kronona leen . . . alstingx friith oc quith vtan alla lösn oc gensegilse komma til sweriges krona igeen *BSH* 4: 78 (1481). vtan alt argdt gensighelsse oc hielparedhe *ib* 105 (1484). vthen all mwr och gensägilsse *ib* 296 (1501). vtan alt arght eller gensielse *FH* 4: 62 (1457). vthen all gensigilse *FM* 356 (1508). vthen all skotzmoll och ginsighilse *ib* 525 (1511). — *svar, invändning.* met swar och genseghelse, ath inghen skulde biude segh ther tiil for nye aredh *FM* 667 (1517).

genskikka (geen-), *v. skicka emot. Cod. A* 27, *f.* 12 *(enl. Rietz, s.* 190*).*

gensköta, *v. svara.* thöm genskötti thet besta wij kwnnom *BSH* 5: 272 (1508).

genslagh (geen-), *n. motslag, slag som gifves till vedergällning.* geenslagh är ey forbwdhit *GO* 606. *Bir* 2: 195.

genst (gienst. gyenst. genzt. gänzt), *adj. n. tyg från Gent el. som efter denna stad (berömd för sin tillverkning af kostbara tyger) hade sitt namn.* vnum frustum panni viridi genst *SD* 2: 703 (1300-1310). vnum frustum panni blauei. dictum genst *ib* 3: 169 (1314?). nouem vlnas gænzt *ib* 287 (1316). blaat genzt *ib* 707 (1326). de gienst *ib. ib* 4: 3 *(före sl. af* 1327*)*. vnam tunicam de panno gyenst *ib* 52 (1328). de panno gyænst *ib* 62 (1328), 63. *ib* 93 (1329), 105 (1329), 128 (1329), 401 (1334). — **genstblat,** *adj. n. blått tyg från Gent.* unum par de genstblath *SD* 2: 660 (1283-1307).

gensta (*Gr (Cod. D)* 386; *LfK* 43. **genistha** *SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet)*. **genistä** *ib***),** *eg. ack. sing. fem. superl. af adj.* **gen.** *adv. L. genast. Gr (Cod. D)* 386. *LfK* 43. *SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet).*

genstan (gensten *Va* 37. **ginstan** *KL* 15, 17 *o. s. v.; Bo* 1, 10, 44, 63 *o. s. v.; Bil* 230, 537, 887 *o. s. v.; Bir* 1: 186, 2: 299. **gintzstan** *Su* 51. **ginsten** *SJ* 246 (1455). **gänstan** *MP* 1: 19; *LfK* 19; *Su* 108. **genisthan** *LB* 6: 283. **genestan** *TS* 27**),** *eg. ack. sing. m. superl. af adj.* **gen.** *L.* *A) adv.* **1)** *om rum: strax, närmast.* grafwin var ther ginstan när *Bo* 213. the thry hwalffuen genstan bak wm högha altarit *Bir* 4: 83. *Su* 225. **2)** *om tid: genast, strax.* gripa genstan hans sial *Bu* 8. *Bil* 230, 537, 887. *KL* 15, 17 *o. s. v. MP* 1: 18, 19. *KS* 21 (51, 22). *Bo* 10, 44, 63. *Bir* 1: 186. *RK* 1: 1082. *LfK* 17, 19. *LB* 6: 283. thaghar ginstan opuäktis mote thöm . . . en ny striidh *KL* 341. *ib* 362. *B) konj. så snart som.* ginstan iäwghin gik bort fran hanum *KL* 19. ginstan the hördho thz gik ginstan hwar bort äftir androm *ib* 108. *ib* 362. ginstan konungane komo in farande *Bo* 1. *ib* 10, 102, 156. *Bir* 2: 299. *MB* 2: 282. *Di* 76, 123. — **genstan som (ginstan-),** *konj. så snart som.* ginstan som han var dödhir *Bo* 220. *Va* 27.

genstanda (giän-), *v. motstå. med dat.* suara ella giänstanda girughom ok grymum höfdingom *KS* 29 (72, 31).

genstigher, *m.* [*Fdan.* genstig. *Jfr Isl.* gagnstigr] *rak väg, rätt väg, genstig, genväg.* en genstighir *(compendium)* är j thessom lustelika wäghenom *Bir* 1: 337. kände honum genstigh til himmerikis *ib* 2: 52. *ib*

300, 3: 214, 326. *VKR* XVII. *Su* 174. *Lg* 3: 309. — *i allmh. stig.* j iahels daghom hwilades genstigane *(semitæ) MB* 2: 81.

genstridh, *f.* [*Äldre Dan.* genstrid] *motstånd.* somlighe giordo sik beskärmath rwm oc wärnar til genstridh *MB* 2: 84. tholde hon genstridh *KL* 327. — *motsträfvighet.* thungare är mik thola världinna dröuilse oc motgang oc mins hux genstridh än nakat annat *Bir* 3: 434. genstridh är swa som trolskaps älla trolkona synd *Ber* 65. som mz olydhno och genstridh korra mot sinom forman *ib.*

genstridha, *v.* [*Fdan.* genstride] *strida emot.* genstridhom mothe tolkom lönom oc kärlek *LfK* 49. at han *(kroppen)* ey tilbörie genstridha oc herras owir skälin oc siälena *Su* 350. — *part. pres. motsträfvig, upprorisk. med dat.* tik genstridande *Su* 339. — *med prep.* mot. kranke likamen är nödogher oc genstridande mot tholka pinor *Su* 348. — *abs.* haffuer gudeliken snille otalika syndara til sik draghit, iämwäl nödoghe oc genstridande mz dröffuilsom indriffuit i liffuet *Su* 169. haffdho . . . mindhre mothestandara ällar genstridandhe *ib* 62.

genstridhilse, *n. pl.?* [*Äldre Dan.* genstridelse] **1)** *motstånd, motsträfvighet.* haffua sik oprest i tolka olydno oc genstridilse mothe sina förmän *Su* 54. — *med dat.* mz wrangwisa menniskiors genstridilse clostreno *PM* LX. **2)** *vidrighet, svårighet.* om mangra handa genstridilse gladelika lidhnigh *Su* 50.

genstridhogher (geenstridhughir. ginstridogher: -oghe *Bir* 4: 295**),** *adj.* [*Fdan.* genstridog] **1)** *stridig, motsträfvig, upprorisk.* at pina genstridhogha *Bir* 3: 166. *ib* 337, 4: 295. *ST* 245. *Ber* 63. — *med dat.* af olydoghom oc gudhi genstridhoghom *MP* 1: 131. vm nochar brodhir ellir hion wardhir honom geenstridhughir oc olydhughir *VKR* 30. nar wi ärwm genstridhoghe warom formannom *Ber* 64. *ib* 68, 225. *Lg* 635. *MB* 2: 257. skulu wara genstridoge mins sons ordhom *Bir* 4: 71. — *med prep.* mot. genstridogh mote sinom formannom *Su* 354. *MP* 1: 134. fwnnom wi ena handa folk genstridughet *(för* genstridught*)* mot alla andra *MB* 2: 198. **2)** *motig, vidrig.* nar the känna genstridhogh thing *Bir* 3: 328. *Ber* 7.

genstörtogher (-igh. gensturcktеg. genstiircktig), *adj. genstörtig.* looth finne sik richsens radh oc richsens höffwitzman . . . genstörtigh ok offuerhörigh i manga matho *BSH* 4: 124 (1488). almogen, som nw ganst genstörtoger wordin är *ib* 5: 349 (1509). almogen är gansche genstörtigh emot thöm *ib* 381 (1510). almogen war miik ganska genstörtigh *FM* 351 (1507). äre thä tiiskä städher hanom ganskä genstiircktige *ib* 676 (1517). rijgisins raad er hanom ganskä gensturcktege *ib.*

gensvar, *n.* [*Äldre Dan.* gensvar] *svar. Lg* 3: 625. *BSH* 5: 14 (1504). hwlkit ärände vij granliga randzakade effther tiiltal, genswar oc vetnä *ib* 362 (1509).

gensvara (geen-), *v. svara.* at thw ey giffwer tik til otolegh ordh at geen swara *Lg* 821. — *motsvara.* som sacramenta the hälgho kirkio hafdho i them gamblo laghomin genswarande sacrament oc ey som *MB* 1: 505. — *med dat.* färmilse oc olning hafdho änkte sacramentum sik genswarande i them gamblo laghomen *MB* 1: 505.

gensägdh (geen-), *f. motsägelse. Su* 226.

gensäghn (geen-. gensengn *BSH* 4: 99 (1483). **gensiäghn** *SD NS* 1: 688 (1407). **gensägen. genseggen** *SJ* 364 (1469). **geensängn. gensängh** *Su* 134**),** *f.* [*Fdan.* gensagn, gensægn] *motsägelse.* vpreste geensängn mote them *KL* 161. tholde . . . gensäghn *ib* 163. fölghir vtan gensägn *Bo* 189. *ib* 199. *BSH* 1: 166 (1376). *SD NS* 1: 230 (1403), 275 (1403, *nyare afskr.*), 317 (1404), 349 (1404, *nyare afskr.*), 372 (1404) *o. s. v. SJ* 364 (1469). *MP* 1: 272. *VKR* 42. *SO* 115. *Ber* 227. *PM* 53. uthan huars mandz geensägn *DD* 1: 82 (1436, *nyare afskr.*). vtan alla aterkallan oc gensäghn *BYH* 1: 181 (1377). wten al gensägen ok skotzmol *BSH* 5: 506 (1512). mins sons ordh ok kännedombir hafdho alla stadz gensäghn *Bir* 3: 155. *Su* 134. gudz doma gensäghn *(motsägelse el. klander mot Guds domar) Bir* 2: 108.

gensänkia (-sänkä), *v. igenfylla.* at wij lothe gensänkä hampnä gapet *FM* 186 (1504). *Jfr* **i gen sänkia.**

gentaka, *v.* [*Äldre Dan.* gentage] *mottaga, upptaga.* the hedhno budu sik til at nidher hugga ok han gentaka *(nos hanc arborem succidemus et tu eam suscipe) Bil* 632. — *mottaga, uppbära.* swaradhe hans ärw gen takna mere än hans mödha var wärdh *Lg* 1030. — *Jfr* **taka gen,** *äfvensom* **i gen taka.**

gentala (geen-), *f.* [*Äldre Dan.* gentale] = **gentalan.** vtan alla geentala *SD NS* 1: 203 (1403).

gentalan (gintalan *Bil* 895**),** *f. motsägelse, invändning.* hördho prädikan ok namo thz gerna vtan alla gentalan *Bil* 847. *ib* 895.

genträdhilse (-trädelse), *n. pl.? skada, förfång.* thet wore thenne fatige kyrkie oc mich tiil en stoor forswagning oc genträdelse *BSH* 5: 40 (1505).

genthrätteliker (-trätteliker), *adj. enträgen. Spec. Virg. s.* 274 *(enl. Rietz, s.* 190*).*

genvart (genwert *Bil* 315**),** *prep.* [*Isl.* gagnvart, gagnvert. *Fdan.* genvart] *gent emot, midt emot. med dat.* sat hon genuart biscopenom *Bu* 144. *Bil* 315. *MB* 1: 491.

genvarta (geen-), *f.* [*Jfr Isl.* geirvarta. *N.* geirvorta. **genvarta** *torde vara en folketymologisk ombildning af* **gervarta;** *möjligt är dock att* genuartona, geenwartona *bero på ett skrifvarefel i det gemensamma originalet för Cod. A och D af Gr*] *bröstvårta (på män).* sköt han konungin i brystit i genuartona *Gr* 263. sköt han konungän i brystith j geenwartona *ib (Cod. D)* 354.

genvädher (ginwädher *Lg* 3: 357. **giinweder),** *n. motvind.* i myklom lifs wadha farande ok genwädhre *KL* 173. j myklom storm ok genwädhre *ib. Lg* 3: 357. kom sa stort giinweder *FH* 6: 89 (1496).

genvärdh (geen-. gin-. -ar), *f. svårighet, vedermöda.* hunger ok thörst ok stora genwärdh leedh then här ij the färdh *Al* 4145. waar likame skal ängin wilia hafwa vtan geenwärdh badhe nätter ok dagha *ib* 6174. nidirkastas af nakre ginuärdh *MP* 2: 95. nar genwärdenna ok fatikdomsins torn stingir han *Bir* 1: 313. hwat tekna tornane vtan wärldinna genwärdha *(adversitates) ib.*

genvärþa (ginuärda. genworda. *ack. sing.* **genuärdhnä** *för* **genuärdhu** *el.* **genuärdho**

Bil 339), *f.* **1)** *motgång, vedermöda, lidande, skada.* aldre varþe mik þen gen värþa at min bonde skils viþ hälgha martires *Bu* 520. scyt giuar han þik hughnaþ for genvärþo *ib* 489. þol genuärþo þins lifs älla þins goz *ib.* änghom tel genvärþo *ib* 3. giordhe hanum mangha ginuärdo *Bil* 710. honum war enkte meen eller genwärdha at alzskyns thingom *MB* 1: 59. thul uådha ok genwärdo *KS* 19 (47, 20). wara tulughr i allom genvärdom *ib* 49 (125, 53; *kan föras till* **genvärdh**). swa olidhelika pinor oc osighelika genwärdhor *Su* 29. *Bil* 245, 269, 339, 368, 642, 879, 885. *KL* 232. *Bo* 82. *MB* 1: 90, 104, 105, 126, 392, 457. *Bir* 1: 238, 295, 2: 195, 3: 222. *Ber* 2. **2)** *kamp, strid.* ther aff wäxer striidh oc genwärdha j likamenom mällan fyra elementorum krapta som han är blandadher aff *MB* 1: 78. i allom genwärdom ther ouini thet land ouarande skadha *KS* 57 (142, 62; *kan föras till* **genvärdh**). *ib* 74 (183, 82). **3)** *motsträfvighet.* sculo haffua plaga ok neffst fore theris brwt ok genwordo *SO* 78. — **genvärdho man,** *m. motståndare.* thu satte minna (*för* mina *el. snarare* thina) genwärdho män (*adversarios tuos*) aff waldom *MB* 1: 318.

genvärdhas, *v. refl. stå emot, vara motsträfvig.* genwärdhins enkte mot honum *MB* 2: 381. trätta oc genwärdas *LfK* 14.

genvärdhelika (-liga), *adv. orätt, otillbörligt.* är thz swa at j giort haffwen o rätfärdeliga oc genwärdeliga (*perverse*) *MB* 2: 98.

genvärdheliker (gen wärdliker), *adj.* [*Jfr Isl.* gagnverðuligr] *motig, svår.* hård ok gen wärdlik ting *KS* 19 (47, 20). *MB* 1: 252. ey skal thik synas wara thz genwärdhelikt som sara hawer talath ower thinom son *ib* 197.

genvärdhelikhet, *f. motgång, vedermöda.* thera sälikhet älla genwärdhelikhet (*adversitas*) *Bir* 4: 251. *Su* 438, 440.

genvärdher (gin-), *adj. motig, svår.* i . . . ginuärdhom thingom *MP* 2: 249. genwärdh thing thykker os godh *Al* 6176. the thing j wärdlinne ärw ärw gudhz thiänista mannom genwärdhwm (*för* genwärdh *el. möjl. för* genwärdhogh) *Ber* 21.

genvärþogher (genwärdhigher. ginuärdhogher. ginuerdoger. genworduger. *n.* **-ogt. -okt. -ukt),** *adj. eg. vänd emot, riktad emot.* **1)** *motig, som går emot.* i genuärdhogho vädhre (*motvind*) *KL* 269. **2)** *motig, vidrig, svår, besvärlig. med dat.* nakat thz os är ginuärdoght *Bo* 83. fatighdomen är allom genwerdhogher *Su* 421. — *abs.* tholimodhelica vmbära ginuärdhogh thing *Bo* 101. *MP* 1: 62. *Bir* 1: 45, 2: 108, 3: 174. *Ber* 21. *LfK* 140, 183. före tholka ginwärdogha lykko (*d. v. s. olycka*) *MB* 2: 296. tänkiandis sik enkte genwärdukt oppa kommandis *ib* 93. **3)** *motsatt. med dat.* annor thry thingh thessom genwärdogh *Bir* 1: 12. mit mönstir är alzstingis genwärdokt thino mönstre *ib* 391. — *abs.* skäl at skodha genwärdogh thingh af genwärdoghom (*contraria a contrariis*) *Bir* 1: 250. **4)** *stridande (mot), hinderlig (för). med dat. el. i dess ställe ack.* alt thz som finz alstingx genuärdhokt vara äntighia systranna fridhi ok sämio. älla ok formanzsins ok seniorum lydhno *Bo* 147. alt thet odyghdelikt är ok skadhelikt ok genvärdogt är manna samhälde *KS* 31 (79, 33). *Bir* 2: 297. skalt thu . . . hawa alla swa som thinna siäla helso genuärdogha som for licamlikit mak . . . vilia thik dragha fran idhu oc äruodhe *Bo* 119. han är ey genuärdogher sik siälfwan *ib* (*Cod. B*) 346. — *abs.* nar iak redhe wäghin til hymerikis ok iak vp reff genwärdogha (*hinderliga*) buskana *Bir* 1: 244. **5)** *fientlig, upprorisk, motsträfvig. med dat.* guþum gen värþoghar *Bu* 495. *ib* 494. *Bo* 206. var han the rätto tronne som cristne män hafua digirt ginuärdogher *Bil* 895. genwärdhogher gudhelike rätwiso och godhlek *Ber* 49. *Bir* 3: 277. nakar synd ma kallas nadhelik . . . fore thy at hon är . . . ey swa mykith genwärdhigh gudhi, än tho at hwar synd är gudhi genwärdhigh *MB* 1: 147. — *abs.* waro olydhoghe ok genwärdhoghe *KL* 10. ärw enbändhe oc genwärdoghe *LfK* 159. thänne min brodhir hulkin som skal callas genuärdhoghir (*adversarius*) for thy at han skal vardha genuärdhoghir francisci reghlo *Bir* 3: 277. *ib* 278. miin genwärdhogha brwdh *Su* 433. *ib* 434. gör sigh genwordug *TS* 21. annor tolkin ginuerdog (*förnärmande*) forsmälikin ord *SO* 25.

genvärdhoghet, *f. vedermöda.* som mz genwärdoghet twinghas *LfK* 101. ledh myghen genwerdoghet *RK* 1: (*Yngsta red.:s tillägg till sfgn*) *s.* 202.

gere, *m.* [*Mnt.* gere. *Jfr Isl.* geiri *i ssättn.*] *kil, kilformigt stycke. af tyg.* hans banere haffdhe oc en hwitan gera ther ower gik oc et röt kors *MD* 191. — *af jord.* thät lot han aff sinom calgardh til hans rwm oc är som en gere aff norra ändan in til symons stenhus *SJ* 7 (1437). i geren mellom peder jönssen oc per jwte *ib* 332 (1466). *ib* 55 (1437), 88 (1445), 105 (1440), 336 (1466). beläget i gramunke gere *ib* 329 (1465).

gersfers naghl, *se* **giffers naghl.**

gesl, *se* **gisl.**

gesla, *v. se* **gisla.**

gespa (geespa *GO* 293. **-ar, -adhe),** *v.* [*Isl.* geispa] *gäspa.* gespär, ocito *VGL* XIV. ossitare j: gespa *LB* 6: 284. gespeer (*trol. för* geesper *el.* gespar) offtha *ib* 8: 51. män doo widh at the nusu eller gespadho *Bil* 713. *KL* 227. — *gapa.* ä gespar fughil a sit gäte *GO* 650. *ib* 293.

get (*pl.* **getir** *Bir* 2: 87. **geter** *Al* 4957. *med art.* **getrena** *Gr* 301), *f.* [*Isl.* geit] *L. get.* get, som är fwlasta diwr *MB* 1: 479. *Gr* 301. *Bir* 2: 87. *Al* 4957. äru härtoghane licare kaatom getom än enhörningom *Bir* 2: 149. *Jfr* **ra-, sten-get.** — **geta galle (gede galle** *LB* 3: 189), *m. getgalle. LB* 3: 189, 7: 138, 210. — **geta hiordh,** *f. gethjord. Gr* 299. *MB* 2: 117. — **geta horn (gete-),** *n.* [*Isl.* geitarhorn] *gethorn. LB* 7: 277. — **geta häptur,** *f. pl. L.* — **geta klöf (gete-),** *f. getklöf.* taga . . . gete klöffwar *LB* 7: 277. — **geta land,** *n. geturin.* tak bokkaland karromon ath drikka ok quinnomon gethaland *LB* 2: 58. — **geta lorter,** *m. getlort.* tag geta lorta oc bren tom til asko *LB* 7: 193. *ib* 232, 295. — **geta migh,** *n. geturin. LB* 7: 56. — **geta miolk (geta myolk** *Su* 388. **gethamiölk** *LB* 7: 3. **getha miölk** *ib* 6. **getha myölk** *ib* 2: 10, 37. **gätha myölk** *ib* 6: 282. **gete miölk** *Va* 8. **geta mielk**

LB 3: 34), *f. getmjölk. Va* 8. *Su* 388. *LB* 2: 10, 37, 3: 34, 40, 6: 282, 7: 3, 6. — **geta pis (-piiss),** *n. geturin. LB* 7: 247, 282. — **geta pors,** *m. ledum palustre Lin., getpors, sqvattram. LB* 7: 351. — **geta rag (geeta-** *Bir* 4: 68), *n.? getragg. Bir* 4: 68, 69. — **geta skarn (gete-),** *n. getträck.* tag gete skarn *LB* 7: 245. — **geta skäg,** *n. getskägg, bockskägg.* stirillum, getaskäg *GU* 7. — **geta smörmale,** *m. till presterskapet i Jämtland utgående utskyld af getsmör.* de exhibicione decime dicte getasmormala *SD* 5: 527 (1346). super prefatis pensionibus biskopstol et getasmørmala *ib.* — **geta sör (getha söör),** *m. getträck. LB* 7: 6. — **geta talgher (gete-),** *m. gettalg. LB* 7: 252. — **geta tunga,** *f. gettunga.* man gömir ey wäl gul vnder geta tungo *GO* 483. — **geta ul (geta wll),** *f. getull. MB* 1: 356. — **geta vatle (-vazsle),** *m. getvassle.* eth embar . . . getavaszla. som osth löpin är *LB* 7: 46. swden mz geta watla *ib* 3: 71. — **gets hovudh (getz hufwdh),** *n. gethufvud.* eeth swidhit getz hufwdh *ST* 412.

getskin (geetskin. gethskyn), *n.* [*Isl.* geitskinn] *L. getskinn.* i egypto lande hafwa alle munka . . . geetskin yterst iwir all siin klädhe *KL* 251. 1 deker gethskyn *FH* 5: 237 (1524).

getunger (-ar), *m.* [*Isl.* geitungr] *geting.* at ey skulin getungane in koma j toma stadhana ok dröfwa godho biin *Bir* 1: 258. nar getungin kombir som biin är wan at äta. tha hata the han al almännelika *ib. ib* 260. *MB* 1: 297. *ST* 332.

ghy, *se* **þu.**

gif, *f. L.* = **giäf.** gif löna *KS* 70 (172, 77). *SD NS* 2: 10 (1408), 12 (1408). *Jfr* **guþsif-, hinderdags-, morghon-gif.**

giffers naghl (giffuers-. gerzfers-), *m.* [*Fdan.* gerfersnagle. *Jfr Ffr.* girofle, girofre. *Span.* girofle, gariofilo. *Lat.* caryophyllum, garyophyllum] *kryddnäjlika.* skärsötha oc gerzfers nagel *LB* 7: 151. — *vanl. pl.* gariophilus giffers nagla *LB* 6: 284. ätha giffers nagglar *ib* 282. äta giffers naghla *ib* 3: 171. giffuers nagla . . . ma man vel ätha *ib* 2: 9. tak skersötha ok giffers nagla *ib* 53.

gifning, *f. gifvande. Su* 302.

gift, gifta, *se* **gipt, gipta.**

gigha (giigha: -or *LfK* 246), *f.* [*Mnt.* gige. *Ffr.* gigue. *Mlat.* giga. *Jfr Isl.* gígja.] *L. ett slags stränginstrument, giga, violin. Jfr Viollet-le-Duc, Dictionnaire du mobilier français* 2: 273 *f.; Fétis, Histoire de la musique* 5: 166 *f.; Schultz, Höf. Leb.* 1: 432 *f.; Grimm, Wörterbuch* IV. 1: 2567 *f.* harpa äldher gigha, fidhla äldher huat hälst söth lywdh wara kan *Su* 77. *LfK* 246. *Jfr* **fiþla.** — **gigho bughi (-boghi),** *m. till en giga el. violin hörande stråke, violinstråke.* fäst mz ändommen widher en bogha, som en gigho bogha *PM* 53.

gilda (gilla. giilla. gijlla. *pres.* **-ar. -ir?** *impf.* **-adhe.** *part. pret.* **-adher. -der: gillth** *SGG* 129), *v.* [*Isl.* gilda] *L.* **1)** *göra fullgod el. fullkomlig, fullända.* hwar planeta stiärna . . . gillar *(Cod. A* gör 65*)* sit aar äpter sinom omgang *MB* 1: *(Cod. B)* 533. **2)** *finna el. förklara fullgod el. antaglig, antaga, gilla, godkänna.* stadfestir iak ok gilder hans breff *SD NS* 1: 277 (1403). aatskilia, holchen lagboch skulle gillas eller ogillas *BSH* 5: 187 (1507). gijlladhä och stadfestä forne gode mänss eedh *FH* 5: 214 (1513). gilladhe thenna scrifft *ib* 3: 105 (1447). the . . . gildade tesse effterscriffne gambla raar *ib* 5: 120 (1488). *ib* 178 (1499). the for:da raa som for:de synemän gildhad hafdhe *ib* 2: 45 (1418). *BtFH* 1: 16 (1494, *nyare afskr.*). thz *(näml. öl)* the gilla thz skal vara gillth aff allom brödrom ok systrom *SGG* 129. gilles han *(den som någon inom skrået vill taga till lärling) SO* 223. j biscopshammar the mik ater hyllade och til sin konung gijllade *RK* 1: *(Till. t. LRK) s.* 232. *Jfr* **o-, tvä-gilda.**

gildbrodhir (gil- *Bil* 412; *SGGK* 103, 107, 108, 109; *SGG* 128, 131; *FH* 1: 54 (1485). **gyl-** *SGG* 128), *m. L.* **1)** *deltagare med någon i ett gästabud.* thykker thik tholik thing wara craser tha sigh os flere thina kompana som thine gilbrödher *(Cod. C* giäld brödher 1008*)* skulu vara *Bil* 412. **2)** *gillesbroder, medlem af ett gille el. brödraskap. SGGK* 103, 107, 108, 109. *SGG* 128, 131. mz helge andz gilbröders . . . samtykke *FH* 1: 54 (1485). — *Jfr* **giäldbrodhir, gildebrodhir, gildis brodhir.**

gilde (gylde. gille. giille. gylle. gilles *för* **gillet** *SO* 107), *n.* [*Isl.* gildi] *L.* **1)** *det som betalas el. skall betalas, afgift, utskyld. Jfr* **af-, ater-, half-¹, land-, tvä-gilde.** **2)** *gille, gästabud, dryckeslag (eg. sådant som bekostas genom afgifter el. sammanskott af deltagarne).* sculu systra oc brödhir storlicha wakta at the ekke wari j brudhlöpom barnsölom ellir giillom oc ey j naaghrom adhrom gestabudhum ellir budhölom *VKR* 20. han väfs j . . . gillom oc ölfyllom *(conviviis) MP* 1: 263. *ib* 90, 91. i eno gilde *Al* 10036. giuir thu thz rikom klärkom. tha göra the sik thär af gilde *KL* 271. hon hiolt eeth serdelis gestabudh ellir gilde *ST* 221. thz at thu fiärkar mik af thino bordhe. skal vardha mik biudhilse til mins herra ihesu christi gille *Gr* 272. o huat säle the ärw, som til tolkit gille bwdhne äro *Su* 140. giordhe hwart aar klärkom sancti nicholai gilde mz höghtidh *Bil* 578. giordhe gildit gladhare *ib* 579. at han fördriwer ok afläggr gilde ok samdrykkio manna *KS* 62 (154, 68). — *dryckeslag el. sammankomst inom ett gille el. brödraskap.* medan gillet drykx *SGGK* 104. *ib* 109. *SGG* 129, 130. sa länghe gillith staar *SEG* 112. sa länghe gilleth drikx heller haldz *ib* 118. engen broder bäre nagar bana vapen med sick til gildes *SO* 205. *ib* 28, 65, 107. **3)** *gille, brödraskap.* gilde siue conuiuio sancti petri *SD* 3: 680 (1325). gillde saluatoris *ib* 4: 585 (1337). *ib* 6: 64 (1348). wara fru gilde *ib NS* 1: 463 (1405). sancta johanissa gilde *ib* 678 (1407). sancta jacobs gille oc sancta pedars *ib* 2: 78 (1409). pa . . . helge andz gilles wägna *FH* 1: 54 (1485). *ib* 55. the brödher ok systhrar i gildeno äru *SO* 67. som alderman war i hälghakors oc sancti olafs gilde *SJ* 60 (1436). sancte knutz gille *ib* 126 (1446). sancta barbara gille *ib* 213 (1452). helge likama gylle *ib* 386 (1472). sancte örgiens gille *SGGK* 103. *ib* 104, 105, 106, 107, 108, 109. *SEG* 111 *o. s. v. SGG* 128 *o. s. v.* **4)** *gillesstuga.* widh gatuna bak for sancte gerthruda gylde *SJ* 77 (1438). i mällen hälghandz huss rwm ok sancti laurenze gilde *ib* 34 (1425). en gardh beläghin . . . i mellan warafru gille och olaff michkelssons

gardh *ib* 241 (1448). — **gildis blus (gillesbloss),** *n. bloss som tändes vid samqväm inom ett gille. SGG* 132. — **gildis bordh (gilles-),** *n. bord vid hvilket man sitter under samqväm inom ett gille. SGG* 130. — **gildis brodhir (gilles-. gylles- *SGG* 131),** *m.* [*Isl.* gildisbróðir] **1)** *deltagare med någon i ett gästabud.* giordhe gildis brödher blidha *Bil* 579. **2)** *gillesbroder, medlem af ett gille el. brödraskap.* gillesbrodher eller gester *SO* 7. myne gillesbrödher ok gillessysther *SGGK* 103. stempner sin gillesbrodher till tingx *ib* 104. wardher . . . gillesbrodher slagen *ib. ib* 105, 106, 107, 108, 109. *SGG* 129 *o. s. v.* — *Jfr* **gildbrodhir, giäldbrodhir, gildebrodhir.** — **gildis byssa,** *f. skrin hvari ett gilles kassa förvaras.* skal thet betalas vtaff gildis byssone *TS* 24. — **gildis bänker (gilles-),** *m. bänk på hvilken man sitter vid samqväm inom ett gille.* slar ok hardragher qwinna a gilles benkke *SGG* 130. — **gildis drykker (gilles-. gillis dricker),** *m. dryckeslag som hålles af medlemmarne i ett gille el. skrå.* reth gilles dryck schal vara vppa sancte mickels dach *SO* 107. nar som gilles dryck drickes *ib* 108. om ämbetens gillis drickia *ib* 186. *ib* 109, 144, 193, 199, 201, 205. — **gildis drykkia (gilles-),** *f.* = **gildis drykker.** *SO* 112. — **gildis gardher (gilliss- *SEG* 121. gilles- *SGG* 130. gillis gaardher),** *m. till gillesstuga hörande gårdsplats.* huilkin som bär yxe äller swärdh äller annor bana wakn j gillis gaardh äller j gillis stughw *SO* 28. *ib* 24. *SEG* 121. *SGG* 130. — **gildis glädhi,** *f. gästabudsglädje. Su* 438. — **gildis golf (gillis- *SEG* 122. gilliss- *ib* 121),** *n. golf i gillesstuga. SEG* 121, 122. — **gildis hus (gillis- *TS* 22. gilles-),** *n. gästabudshus.* jngak ey j gildis hws *(domum convivii) MP* 1: 224. — *hus hvarest ett gilles el. skrås dryckeslag hållas. TS* 22, 23. the skulo gilleshuss tilreda *SGG* 130. — *Jfr* **gildehus.** — **gildis redhskaper,** *m. redskap tillhörande ett gille el. skrå.* tha som nager broder äller syster dödh är, tha schal ämbetetz redzschapp fana päll ok lywss fore husit bäras epther gamul plechsidh ok thenne gildes redzschapp schall bäres swa vel til systrom som til brödrom *SO* 205. — **gildis rätter (gilliss- *SEG* 117. gilles- *SGGK* 108, 109),** *m. gillesrätt, stadga för ett gille el. brödraskap. SGGK* 108, 109. *SEG* 117. — **gildis skra (gilless skra),** *f. stadga för ett gille el. brödraskap.* i androm sancte erikx gilless skraom *SEG* 122. — **gildis stuva (gildisstufua. gildesstwe. gilles stuffua: -stuffuw *SO* 8. gilles stugha: -stugho *SGG* 131. gillisstwga: -stwgw *SEG* 112, 114. gyllesstugha: -stugho *SGG* 130),** *f.* [*Jfr Fnor.* gildastofa] *stuga el. hus hvarest ett gilles el. skrås dryckeslag och sammankomster hållas.* hwilkin som dragher kniff adh andhrom i gilles stuffuw *SO* 8. *ib* 7. *SEG* 112, 114 *o. s. v. SGG* 130. tala vedh almogen om den gildesstwen *BSH* 5: 251 (1508). the svvensko gingo in i sancta olafs gildisstufuu *OB* 213. i gildisstufuonne *ib* 214. *Jfr* **gildestuva, gildstuva.** — **gildis stuvu golf (gillisstwgu-),** *n. golf i gillesstuga. SEG* 121. — **gildis stämpna (gillis-),** *f. gillesstämma, möte af medlemmarne i ett gille.* alt thet som aff brödrom är stadgatt i gildis stämpno *TS* 20. bör allermanne gillisstempna lysa *SEG* 112. — **gildis sven (gildesswen. gillis- *SO* 78, 106, 109, 204. gilles- *ib* 96, 158; *SGG* 128),** *m. den som inom ett gille el. skrå förrättar en tjenares åligganden (bland dessa nämnas särskildt att frambära åldermannens bud till medlemmarne, att på stora högtidsdagar tända ljusen på gillets stakar framför altaret samt att vid dryckeslag mottaga brödernas vapen).* gildesswennen schal thz tijt koma lata epter oldermantz beffalan *SO* 205. yngxte broderen som senast war eller komen är i samma companij han är brödra gilles swen som kaller erendes broder *ib* 158. *ib* 78, 96, 106, 109, 204. *SGG* 128. *Jfr* **gildesven.** — **gildis syster (gilles-),** *f.* [*Fnor.* gildissystir] *gillessyster, qvinlig medlem af ett gille. SGGK* 103. *SGG* 131. — **gildis tompt (gillistompt),** *f. tomt tillhörande ett gille el. brödraskap. SD NS* 2: 78 (1409). — **gildis vägher (gillis- *SEG* 122; *TS* 23. gilles- *SGG* 130; *SO* 7. gylles- *SGG* 130),** *m. väg till el. från ett gille. SO* 7. *TS* 23. *SEG* 122. *SGG* 130. — **gildis väriande (gillisväriende. gillissväriende),** *m. gillesföreståndare, ämbetsman inom ett gille el. brödraskap, hvilken besörjer uppbörden och har tillsyn öfver ordningens upprätthållande inom gillesstugan.* bör allerman ok menighethen twa gillissväriende välia *SEG* 113. bör gillisväriende gillesenss nykla haffwa i try aar ok ey mindre *ib* 121. *ib* 114, 115, 120, 121. — **gildis värianda balker (gilliss väriende balker),** *m. balk som handlar om gillesföreståndare. SEG* 113.

gildebrodhir (gille-), *m.* = **gildbrodhir 2.** gillebrödher skulle sig aldherman wellia *SGGK* 103. *ib* 106. *SJ* 368 (1470). *Jfr* **gildis brodhir.**

gildehus (gillehus), *n.* [*Fnor.* gildihús *i Jämtl. dipl.*] = **gildis hus.** ledha hanom aff gillehusit *SO* 108.

gilder (gylder. *f. samt nom. och ack. pl. n.* **gild. gylld** *(möjl. att fatta ss ack. sing. n. och stående i st. f.* **gyllt***) SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet).* **gil** *SO* 20, 63. *n.* **gilt. giilt. gijlt.** *frf. vok. i änd.* **gild-. gilld-. gyld-. gill-. giill-. gyll-),** *adj.* [*Isl.* gildr] *L.* **1)** *giltig, gällande, antaglig, fullgod.* dömdu gild scriptamal syndugha folke til himerikis nadha *Bil* 394. uari ok thz gilt *TB* 79. i halden thz got oc gilt *Al* 6896. hvilikin man sum e hawär gildävak firi sinum durum *SR* 15. sculde han hona behalda for the peninga for sit gille fasta köp *SJ* 127 (1444). for sit fasta gille köp *ib.* for et gilt köp *ib* 132 (1444). at thenne for:ne raar gilde vare *FH* 2: 64 (1427, *gammal afskr.*). at the brefuin . . . gild waro *SD NS* 1: 277 (1403). XLII marc j silffwer, redhom peningom och gildom och lagligom werdörom *FH* 5: 145 (1490). j androm gyldom oc lagligom werdhörom *ib* 168 (1495). tusande rinscha gyllena gillde *RK* 2: 2527. XXV marc swensca vti gylld myntt oc giängxssä *SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet).* XL marc i godha giilla ok genga, hwita örtogh päninga *ib NS* 1: 334 (1404). *ib* 338 (1404, *nyare afskr.*). stokholms mynth, som nw gäpt ok menlegha gangande är fore gilt offuer alt rikith *ib* 2: 120 (1409). i swa godhum oc gildum byium, som hossaby är *ib* 173 (1409). skodha gerningh ath witha holkin gil är äller ogil *SO* 20. *ib* 63. gijlt nött *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). x gilda köör *ib NS* 1: 167 (1402). skodha

oc skilia giilt jarn aff oglildo *IfN* 138. en gylder oxse *BSH* 3: 145 (1463). een gillan öxnök *ib. ib* 5: 197 (1507). fäm gylla fiska *MD* 370. gudh kunne aldrigh kona swa schapa at fogden wille henne for gilt *(ss något fullgodt)* vptaka *RK* 2: 661. wille ey bära mig opp för gilth *(gifva mig sitt erkännande) ib* 3: *(sista forts.)* 4202. **2)** *medförande skyldighet att erlägga böter el. undergå annat straff.* gilt *(näml. vare)* . . . alt þätt þöm giorþes *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). — *Jfr* **eþ-, ful-, färu-, half-, iäm-, karl-, korn-, köp-, lagh-, o-, skat-, tvä-, vitnis-, þing-gilder.**

gilder (gildar), *n. L.* = **gildre.** the haffde sätth syn gildar och katzar wppo hans wtmark och fiske vatne *BtFH* 1: 132 (1506). *Jfr* **gildra,** *f. och* **gildre.**

gildestuva (gildistufua. gyllestufwa: -stufwna *SJ* 125 (1444). **gillestwe. gillastuffwa. gillestofwa: -stofwna** *SD NS* 1: 558 (1406, *gammal afskr.*). **gillestuga. gillestuge** *SGGK* 105. **gillestwuga: -stwugne** *ib* 106. **gyllestuga: -stugone** *SGG* 131**),** *f.* = **gildis stuva.** i gillestwugne i forstwge eller i gardenom *SGGK* 106. *ib* 105. *SO* 7. i gillestofwna i eneköpunge *SD NS* 1: 558 (1406, *gammal afskr.*). j warfrug gillastuffwa ginge the jn *RK* 2: 2167. j sancte gertruda gillestuga *ib* 7470. til thes at alder almoghin saman kom i sancta gerthruds gildistufuu *OB* 213. komo a radzstufuonna i sancti gerthrudha gildestufuo *SJ* 63 (1436). j sancti olaffs gillestwe *SO* 118. bak swenska manna gyllestufwna *SJ* 125 (1444). *Jfr* **gildstuva.**

gildesven (gille swän *TS* 25. **gillisuen** *SO* 110**),** *m.* = **gildis sven.** när som werkmestare byudher gildesuena til sighia brödhrom til hoopa koma *SO* 68. *ib* 110. *TS* 25.

gildogher, *adj. Jfr* **skatgildogher.**

gildra (-adhe), *v.* [*Isl.* gildra] *L. lägga ss giller el. försåt (så att det lagda föremålet lätt faller ned), lägga på ett försåtligt sätt.* presten laghdhe een storan steen ofwir ena dör ther biscopin pläghadhe vth gaa oc gildradhe han ther som ena fällo *ST* 351. snardes j the snarw han gildradhe for androm *Lg* 3: 539.

gildra, *f.* [*Isl.* gildra] *L.* = **gildre.** for owerk som han giorde wppo morten haros gildrö *BtFH* 1: 235 (1506). *Jfr* **gilder,** *n. och* **gildre.**

gildran, *f. L.*

gildre, *n.* [*Fnor.* gildri] *L. giller.* hawir sat gildrin oc krokana *Bir* 2: 143. *LfK* 206. dömdes oleff andersson kuttis sin räff skin igen . . . wtoff morten oleffsson ibidem som han staal aff hans gildre *BtFH* 1: 274 (1508). *Jfr* **fughla-, lämu-gildre,** *samt* **gildra,** *f. och* **gilder,** *n.*

gildstuva (gildzstwfwa. gillstufwa. gilstugha. gylstwga: -gw *SO* 34. **gilstua),** *f.* = **gildis stuva.** thz forkynnen morgon i warfrugilstuo *RK* 2: 5246. konungen gik i warfrugilstuga *ib* 9487. stodh a sancti gerthrudha gillstufwo, som tha radzstufua hiöltz inne *SJ* 62 (1436). gen mot sancta katerine gilstughu *ib* 230 (1454). then tiidh jak lagmanz tingh hiölt . . . j gildzstwfwan *FH* 5: 119 (1488). the thydzsco gingo alle i gildhstufvonna *OB* 214. gar han wredher wth w gilstwgw *SO* 24. *ib* 34. *Jfr* **gildestuva.**

gilia (*pres.* **gil.** *impf.* **gilde),** *v.* [*Isl.* gilja] **1)** *hafva begär till, begära.* thän som älskar thz hanom lyster. han gil *(ardet)* säleka *Su* 388. **2)** *locka, förföra (en qvinna).* gildo mz synd venisto jomfrw *Bil* 877. gilde *(vann till hustru)* ther ena drotningh mz listum *ib* 726. **3)** *fria.* thz radher iak allom ther vilia gilia *Ic* 1467.

gilla, *se* **gilda.**

gille, *se* **gilde.**

gilta, *v.* [*Jfr Nyisl.* gelta. *Äldre Dan.* gielte] *eg. skälla? kälta, pocka, yttra pockande ord (till)?* man födher nw vp vnga pilta the först epther sin husbonda gilta hans godz stiäla röffwa ok räna *MD (S)* 266.

gilta, *v. L.*

giltan, *f. L.*

gilzli, *n. Jfr* **afgärþabyagilzli.**

gimsten (gym- *Pa* 23; *Su* 444. **gem-),** *m.* [*Isl.* gimsteinn. *Jfr Lat.* gemma] *ädelsten.* at þe aldre sagho bätra gul ok gimstena *Bu* 152. *ib* 154. *Bil* 282, 307 *(på hvilka båda ställen* gimstenum *senare är ändradt till* dyrom stenum*). Pa* 23. *MB* 1: 356. *Al* 4632, 4635. *Su* 444. maria thu äst . . . dyrasta gemsten *MP* 1: 31.

gin, *se* **gen.**

ginum, *se* **genom.**

giolskaper, *m. L.*

giolsämi, *f. L.*

gior, *se* **gör.**

giora, *se* **göra.**

giorþ, giorþa, giordher, giordhil, *se* **giurþ, giurþa, giurdher, giurdhil.**

gipt (gypt. gift. gifft. gyfft *SD* 5: 677 *(öfvers. i hds. fr.* 1467*)*)**,** *f.* [*Isl.* gipt] *L.* **1)** *gåfva. SD* 5: 677 *(öfvers. i hds. fr.* 1467*). ib NS* 2: 93 (1409). *MD (S)* 280. scall the gifft alstings wara jgeen kalladh *FH* 2: 136 (1442). alla the gaffuor oc gifffh som junfrv cristin jöness dotter gaff til nadhendals clostre fore sina prouento oc vppehelle *ib* 4: 43 (1456). wi . . . stadhfästom . . . alla the gafwo oc gifft war fadher oc modher . . . gafwo *ib* 3: 55 (1445). *ib* 5: 139 (1490). hindra sins ffaders gifft fore sina siäll *ib* 3: 58 (1445). *ib* 136 (1449). thenne förscrifne gifft gaffwe och rente *SJ* 325 (1465). thäs hälgha anda gift *Bil* 927. **2)** *qvinnas bortgifvande till hustru, bortgiftande. Se* **giptarmal, giptarmaþer. 3)** *städja för arrenderad jord.* quod pensiones wlgariter gypt & afrad dictas. de prediis ecclesiarum prouenientes ecclesia & presbiter inter se in posterum equaliter diuidant *SD* 2: 267 (1298, *gammal afskr.*). agrarium de quolibet solido terre . . . gipt III denarii *ib* 5: 309 (1344, *gammal afskr.*). duo denarii pro gipt *ib.* tres denarii gipt *ib.* duo denarii gipt *ib.* hwar landbo gifwi gipt hwart siwnde aar *GS* 58 (1474). — *Jfr* **af-, ater-, bol-, fäste-, hem-, hinderdags-, husl-, in-, mädh-, provastar-, siäla-, undir-, ut-, vin-gipt.** — **giptar eþer,** *m. L.* — **gipta fulnaþer (gifta-),** *m. L.* — **giptakuna,** *f. L.* — **giptarmaþer (giftar-** *L.* **gipter-** *L.* **gipta-** *L.* **giptä-. gifta-** *L.***),** *m. L. giftoman.* thz a giptämaþren sökia *SR* 52. þa bot skal giptämaþren intaka *ib.* — **giptar mal (giftarmal** *L.* **giptärmal** *L.* **giptirmal. giptamal.**

giptämal *L.* **giptamaal. gyptamaal** *RK* 3: 2952. **gyptamaall** *ib* 2640. **gifftamal: -mala** *Lg* 3: 695. **gifftemal: -mala** *ib* 630. **giiffthermal. gijfther mool** *FH* 9: 2 (1416)), *n.* [*Fnor.* giptamál] *L. eg. det tal som af giftomannen hölls vid qvinnas bortgiftande; (qvinnas) bortgiftande.* försto rikis herra lagda henna giptamala forskäl at wälia sik husbonda aff allom frankarikis härrom ok jonkarum ogiptum *Bil* 731. — *giftermål, äktenskaps ingående.* hwilkin mö a giptirmal ganger *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). nar hon skal tiil giifftermal *FM* 681 (1517). hafwa . . . gangit til giptamala *VKR* VII. *Lg* 3: 630, 695. bundho hardh bandh mz giptamaal *RK* 3: 2584. *ib* 2640, 2952. *FH* 9: 2 (1416). — **giptar orþ (giftar-),** *n. L.* — **giptar qvälder (giftar-. gipta-),** *m. L.* — **gipta siäng (gipta säng. gifta säng),** *f. L.* — **giptastämna (gifta-),** *f. L.* — **giptar vitni (giftar-),** *n. L.* — **giptar öl (giftar-),** *n. L.*

gipta (gifta. giffthe *Di* 261), *f.* [*Jfr Isl.* gipta] *L. gifte, giftermål.* krafdho hona til andra gipto *Bil* 109. til gipto mins likama *ib* 556. halp them allom systrom til gifto *ib* 574. til gipto ga *Iv* 1506. ena konungx dotter mz giftom fa *Fl* 448. om konungh[en] finghe nogher gifffthe aff nyfflinga landh *Di* 261. — *Jfr* **iorþa-, lagh-gipta.** — **gipto bol (gifto-),** *n. L.* — **giptomal (-maal. gifto-** *L.*), *n. L. giftermål, äktenskaps ingående.* fran licamlicom giptomalom *KL* 341. hon forsmadhe hans giptomaal *Gr* 282. *Bir* 2: 50, 3: 16, 55. *VKR* VII. — **giptomals alder (giifftomals-),** *m. ålder för giftermål.* kom til gifftomals alder *Lg* 3: 523. — **giptoman (gifto-** *L.* **giffto-),** *m. L. giftoman.* faþer äller gifftoman *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). — **giptoqvälder (gifto-),** *m. L.* — **giptostämna,** *f. L.*

gipta (gifta. giffta. -ir, -te, -ter. *part. pret. gen. sing. m.* **giffs** *Lg* 3: 56), *v.* [*Isl.* gipta] *L. gifva till äkta, bortgifta, gifta, förmäla (eg. en qvinna, men förekommer äfven om man). med dat. och ack.* gipto sina dottor vngom svene *Bu* 30. vii ärom gifta twem brödhrom *KL* 234. — *med ack.* gifte mz hedher sina elzto dottir *Bil* 574. gipte sin son *ST* 274. ärlica gift *Bir* 3: 324. quinno badhe gifta ok ogifta *KL* 101. thz iak är giffter *Fr* 1250. mz eens giffs manz hustru *Lg* 3: 56. — *bildl.* hwariom idhar lim en affgudh gipta *Al* 6808. ther wardher thit liik iordhinne gipt *ib* 8658. — **gipta sik,** *gifta sig, ingå äktenskap (om så väl qvinna som man). med dat.* wi . . . giptum ey os mannum *Bil* 446. giffter hustrvn sick androm manne *SO* 85. — *abs.* nar han ville hawa gipt sik *Bo* 57. — *refl.* **giptas, = gipta sik.** *med dat.* ephygenia giptis hanum *Bil* 229. — *med prep.* mädh. at giptas mz ihesu christo *Bil* 556. — *abs.* han kuskaþo frändar at giptas *Bu* 26. *ib* 143. *Bil* 245. *Bir* 1: 88. *RK* 1: 77, 2431. engin giptis i annars wald *Al* 7074. nw wäxer smaswennin . . . oc giptis *(tager sig hustru)* aff egipto lande *MB* 1: 198. — *Jfr* **af-, saman-giptas,** *äfvensom* **fran-, lagh-, mund-, ny-, o-, tvä-, þrä-gipter.**

giptandi, *m. L.*

giptning (gipning), *f. L.* — **giptninga maþer,** *m. L.* — **giptningamal (giftningamal),** *n. L.*

girdinger? *m. tunna?* wndsäther oss medh en girding *(för fiärding?)* polwer *BSH* 5: 171 (1507).

giri (gyri. *gen.* **giris** *Bir* 1: 187; *MP* 1: 66, 320; *Ber* 125), *f. och n.* (*Al* 6264) [*Fdan.* gire] *L.* **1)** *cupiditas, concupiscentia, begär, lust.* toko guz ordh mz mykle giri *KL* 161. hafdhe mykla giri til at skilias widh thässa onda wärld *Lg* 37. — *vanl. i dålig bemärkelse: begär, begärelse, lusta.* af giri ok lusta likamans kumbar heþers spiäl *Bu* 183. af onda giris atirlönom *MP* 1: 320. at mannen forstyrer sik af ondre giri ok odyghdelikom lusta *KS* 20 (49, 21). späk tin lusta ok fylgh ey tinne giri *ib* 23 (57, 25). tu skalt ey fylghia alle tinne giri ok likamlikom lusta *ib* 24 (57, 25). ängin ände ella återwände är å tera giri *ib* 60 (150, 66; *kan föras till* **2**). tholke thanka . . . minzska girina *Bo* 16. girinna branda *Bir* 1: 71. *ib* 187, 335, 2: 7, 4: 51. öghna giri *Bo* 17. kändo the kötzsins giri ok lusta *Bir* 1: 77. *Ber* 127. thädhan foro the oc lagdhos i giri grawer *(sepulcra concupiscentiæ) MB* 1: 424. — *med föremålet för begäret uttryckt med gen.* valdzsins giri *Bo* 97. *ib* 127. *Bil* 835. mz manna lofs giri *MB* 1: 277. hafdhe framluktan wilia til gudhlikx hedhers giri *ib* 95. — *med föremålets beteckning föregången af prep.* til. sta mote oskällike giri til mat oc dryk *Bo* 130. kötsins giri til skörlifnadh *Bir* 1: 355. *Bil* 782. *MB* 1: 463. **2)** *särsk. avaritia, begär efter egendom, girighet.* vänte sin broþor þät haua giort for giri sculd *Bu* 514. *Ber* 126. mot girinna last skipadhe han at änkte magha ägha vtan sins priara orloff *Bir* 1: 355. aldhre faar gyri nogh *GO* 572. giri älla nidzskapir *MP* 1: 310. nidsker ok girugir brinner här j giris heta *ib* 66. giri är omät ok aldre ful *Al* 6265. et omät giri *ib* 6264. *ib* 6267, 6269, 6273. **3)** *ambitio, äregirighet, skryt, prål.* komin ok seen mik j bälle oc giri meer än salomonem *Bir* 3: 211. j the dikt oc scripter som gyrinna oc päninganna afflingh tilhöra *Su* 228. — *Jfr* **hedher-, hedhers-, iordhrikis-, mat-, mata-, of-, pänninga-, synda-, värulds-giri.** — **giris hiärta,** *n. girigt hjärta.* hardh giris hiärta *MP* 2: 104.

girilika (girulika. girlika), *adv.* **1)** *begärligt.* skodha girlikare hällir värilz lusteliken ting än mina pino ok dödh *MP* 1: 91. änkte tax girulikare *Ber* 222. — *med begär, med lusta, kräsligt.* girlika pläghom wi ey lifwa *Al* 6107. **2)** *med girighet, egennyttigt.* huar then som godz girilica samanläggir *MP* 1: 145. vm the hafwa sik sniellelika ok ey girilika *(cupide)* j sinom ämbitom *Bir* 1: 317.

girilse, *n. pl. begär, lustar, lusta.* staa mot sinom frestilsom ok girilsom *Bir* 1: 242. bort röra aff sinom hugh al jordzlik girilse *ib* 3: 222. *ib* 1: 262, 301, 2: 324. *Su* 443, 450, 454, 455, 456. the kalladhe then stadhin girilsa *(concupiscentiæ)* graua *MP* 1: 189. *ib* 2: 172. *Jfr* **synda girilse.**

girna (gerna: -as *ST* 203, 459, 507; **-adhis** *ib* 253. **-ar, -adhe),** *v.* [*Isl.* girna] *begära, åstunda.* girnadhe ok mykit astundadhe hona sik til husfru haffua *Lg* 3: 536. grym diwr . . . girugh oc girnandhe at swälgha han *Lg* 996. — *refl.* **girnas, 1)** *med passiv betydelse. begäras, åstundas.* hwat thinge är swa litit tillekande hughenom at thz girnas

ey ok huxas hetelikare ok mera än iak *Bir* 1: 141. *ib* 3: 120. **2)** *begära, åstunda, längta efter. med ack.* folkit som girnadhis köt *MP* 1: 321. nw hawir iak thet som iak girnadhis *VKR* XI. som ey vil syndogha manna dödh vtan girnas synda bätring *(önskar att de bättra sig) ib* 66. som . . . ey girnas sinna vndirdana goz *Bil* 884. girnas han meth orättom sakom thz annors är *KS* 47 (120, 51). fleste af os girnas vpfärdhina *Bo* 96. *ib* 152. *KL* 165, 182. *Bir* 1: 6, 88, 2: 4, 178, 3: 55, 99, 229. *ST* 459, 502, 507. *Al* 2969, 6069. *Di* 288. *MB* 2: 19. sidhan girnas *(får behag till)* konungin thina fäghrind *Bo* 46. then som quinno seer ok girnas hona *MP* 1: 320. girnadhis ena gudhlika nonno *KL* 75. — *med prep.* til. swa som hiortin girnas til vatu källona *Bo* 113. *Lg* 546. — *med prep.* äptir. än man girnas ofmykit äpte krasmäti ok dyran mat *KS* 43 (110, 46). *ST* 203. — *med inf. utan* at. girnoms thy som han giordhe altidh sundirlösas *Bo* 256. han som mik girnas hafwa til brudh *Bir* 1: 270. *Al* 2785. *Pa (Tung)* 39. girnadhis synda *MP* 1: 320. — *med inf. med* at. girnas at faa mina miskund *Bir* 1: 119. *ib* 183, 352, 2: 241. *MB* 1: 175. *KL* 355. *ST* 253. — *abs.* dauidz son hulkin som ville faa rikit mot sins fadhirs dauid vilia wardh bort kördhir mz wanhedhir thy at han girnadhis *(ambivit)* orättelika *Bir* 1: 232. offmykith girnas thz är flärdh *Al* 2958. seneca sigher at j hwariom een man gelnas wt j eller girnas kan *(kan finnas galenskap eller begärelse) MD (S)* 288.

girnilse (gärnilse: -om *MP* 2: 55**),** *n. pl. begär, lustar, lusta.* nar then domsins daghir kombir oc the bökrena vplatas j hulkom al min hugxilse, girnilse ok gerninga skulo vptälias *MP* 1: 219. forlata . . . sins hugx illa skipadh girnilse *(affectiones) Bir* 2: 41. thetta skipit är hans likame. stöttir ok ältir af diäflanna frestilsom ok sinom girnilsom *(cupiditatibus)* swa som af bölghiom *ib* 1: 36. *MP* 1: 90, 2: 55. *MB* 2: 198. *Su* 166, 454. kalladho then stadhin girnilsa *(concupiscentiæ)* grafua *MP* 1: 321.

girughe, *m. begär, lusta.* kalladho israels sönir then stadh girugha grawer *(sepulcra concupiscentiæ) MB* 1: 395.

girugher (gyrugher. gerugher? girogir. gerogher), *adj.* [*Fdan.* girig] *L.* **1)** *begärlig. med prep.* a (up a). wardr girughr å sina vndidåna godz *KS* 28 (72, 31). *ib* 29 (74, 31). *ST* 501. warda girughe up å werulzlikt godz *KS* 29 (73, 31). *ib* 57 (144, 63). the varo ther alle swa girughe op a *Iv* 882. — *med prep.* at. girugher at hänna goz *Bil* 425. diäfla äre owermato girughe at gudhlikom hedher *MB* 1: 504. — *med prep.* til. toco han til paua. girughan til walda *Bil* 394. *KL* 323. *Va* 22. — *med ack.?* thu wasth altith gerogher dryk *(troligen är dock här en prep. uteglömd frf.* dryk*) Di* 289. — *med inf. föregången af* at *el.* til at. girugher at thola dödh for thronne *Bil* 410. *KL* 338. *Bir* 1: 162. girughe til at skadha *Bo* 124. *Bir* 2: 65. — *abs.* tel reþo giorþ girughum hughi *Bu* 141. en girugher *(ifrig)* gudhelika snilles känneswen *Su* 223. mz gyrughum *(häftig)* lusta *Bil* 485. *KS* 19 (48, 21). — *glupsk.* grym diwr . . . girugh oc girnandhe at swälgha han *Lg* 996. wakte sik fore girugom fuglom *Bir* 1: 301. **2)** *girig.* girughr ok grymbr höfdinge *(princeps impius) KS* 29 (72, 31). rätvis kunungr rätte up sit land, ok then girughr är *(vir avarus)* han förderua thz *ib* (73, 31). *ib* 57 (144, 63). styre männene äru gyrughe *Bir* 1: 323. *ib* 3: 308. nidsker ok girugir brinner här j giris heta ok mycle omsorgh huru han skal sit goz at göma *MP* 1: 66. nidzskir man ok . . . girogir vpfyllis ey af päningom ok girugx manz ögha är omättelikit *ib* 310. *ib* 11, 19. *Su* 127. var alle manne gerusth *(för* alla *el.* aldra manna gerughasth?*) Di* 237. **3)** *äregirig. Bir* 2: 147. *Su* 174. — *Jfr* **blodh-, bradh-, goz-, hedher-, ivir-, mat-girugher.**

girughet (girigheet *Al* 6640. **gyrikheth** *Gers Frest* 9. **giryhet** *FM* 59 (1457). *pl.* **-ir), *f.*** [*Fdan.* girighed] *girighet. Al* 6263, 6640. *Su* 151. *FM* 59 (1457). *Gers Frest* 9. — *pl. föremål för girig lusta?* ffaren nidher i grwndhen, i ondha girwghether *LfK* 24.

gisl (giisl. gilz *GO* 696. **gilsl: gilslom** *MD* 15. **gesl), *f.*** [*Isl.* geisl, *m.*] *L. eg. staf; gissel.* diäffwllin räddis widh thz hälgha kors som hundher widh thän staff ellir gisl som han är opta slaghin mz *Bil* 446. oskälikit diur. ther ältis mz gislom oc styngiom *Gr* 291. ält mz geslom oc styngom *ib (Cod. D)* 386. the flängdo min klena fäghersta likama mz hwassastom geslom *Su* 395. *Bo* 181. *Bir* 3: 130. *GO* 696. *MD* 15. thän risi hafdhe ij sinne hand ena dighra giisl mz thry band *Iv* 3048. *ib* 3059. han skulde hafwa xviij slagh af ene gisl *ST* 138. — (?) än thu läner päninga fadherlösom barnom som bo när thik, tha skal thu ey kwska them til gisla *(Cod. B:* ey hardelika kuska them til atirgiälda 560; *non urgebis eum quasi exactor) MB* 1: 339. — *Jfr* **gadda-, iärn-gisl. — gisla flängia,** *f. gisselslag. Bo* 193. — **gisla sar (-saar),** *n. med gissel tillfogadt sår. ST* 175. — **gisla slagh,** *n. gisselslag, med gissel tillfogadt slag.* taka fyretighi gisla slagh *KL* 385. *RK* 1: 1347. *ST* 175. *Jfr* **gislalagh.**

gisl, *f.* [*Isl.* geisl, *eg. samma ord som föregående*] *Jfr* **solgisl** *samt* **gisle.**

gisl (gizl. giisl: -la *RK* 3: 2680. **giizsl: -la** *ib* 3301. **gilz** *ib* 1: *(LRK) s.* 226. **gisell. -ar), *m.? f.?*** [*Isl.* gísl, *m. och* gíslar *el.* gíslir, *f. pl.*] **1)** *obses, gislan.* hon war tit sat till gisl *Di* 169. *RK* 1: *(LRK) s.* 226. han skulle fa ware gisell in pa borkholm *BSH* 5: 225 (1507). — *vanl. pl.* forsände han til rom for gisla *Bil* 300 *(i detta och flere af följande ex. kan dock* gisla *fattas ss sing. el pl. oblik kasus af* **gisle***).* war . . . sattir for gisla *ib.* thok til sin for gizla konungx son aff danmark *ib* 746. gisla fördo the med sik heem *RK* 1: 2978. *ib* 2: 5519, 5522, 8712, 9486, 3: 2680, 3301. sänt oss . . . twa hans sönir til gisla *MB* 2: 267. the wilde for honom gisla gaa *(ställa sig ss gislan) RK* 2: 6283. sculle tiil gisla gaa *ib* 3: 870. til gisle staa *ib* 2: 9140. ner wij kommande worde i ith rike aff thet andre, tha skulu nakre aff thess rikes radh wij tilkommande worde, ämbetismen och hofwesynner möthe oss i landemerkith, och oss fölgaktoge wara i rikit mz grudh och gysle *BtRK* 328 (1483, *orig.*). beddis ey gysle aff wesgötom *PK* 235. **2)** *fred el. lejd för hvilken gislan lemnas ss säkerhet.* i then dag och gisell *BSH* 5: 225 (1507). — **gisla man (gisleman. gisles man),**

m. man som är satt ss gislan. the gislamen lot han til stocholm gaa *RK* 2: 8713. han wtsände gisles män till mig *ib* 3: *(sista forts.)* 6057. skulle gislemenne koma i morgon *BSH* 5: 225 (1507).

gisla, *f. gissel.* sla töm mz rijs ok gislor *BtRK* 345 (1490, *orig.*). — **gislo slagh,** *n. gisselslag.* taka XL gisloslagh *MB* 2: 380.

gisla, *f. Jfr* **solgisla.**

gisla (gesla. -adher), *v. gissla, slå med gissel.* läth han gesla omatens länge *Lg* 1008. loth dacianus hona gripa . . . oc swa länge gisla oc flängia at hon gaff vp sin anda *ST* 126. see sidhan thän vnga . . . iunkherran . . . gisladhan *Bo* 196. *Bu* 414. *Bil* 370. *KL* 390. *ST* 304, 305.

gisla, *f. gislan.* satte han til gislo *ST* 358. *RK* 2: 4235. alla the fangha j gislo waro *MB* 2: 250. alla the fangha j gislo stodho *ib.*

gisla, *v. Jfr* **ogisladher.**

gislalagh (giszle lag), *n. sponsione mutua confirmata societas plurium pagorum, ett visst område i Finland (särsk. Karelen), motsvarande Fin.* kihlakunta. *Jfr Strinnholm, Sv. Folkets Historia* 5: 54; *Thomsen, Den got. sprogklasses indflydelse på den finske s.* 124; *Ahlqvist, De Vestfinska språkens kulturord s.* 198. dedit rex magnus iwrge cum omnibus de nogardia pro amicicia tria gislalagh sawolax jæskis et ægrepæ carelsk gislalagh *SD* 3: 611 (1323, *gammal afskr.*). *ib* 612, 613 *(öfvers. i afskr. fr. slutet af* 1400-*talet)*, 616 *(öfvers. i afskr. fr. början af* 1500-*talet).* om thenne try giszle lag, som är egrepe, huilkit nw kallis östre karelen, jeskis, ligiandis j samä land, ok sawelax, som nw är sancti oloffs borgx län *FM* 119 (1501, *gammal afskr.*). tesse trij giszle lag, som ere karele land j viborgx län ok sawelax sancti olaffz borgx lään *ib. ib* 120. han twingade carela swa omsider, at thet alt under wijborg laa, wäl fiortan giszla lagh stoor ok sma *(Klemmings uppl.:* han twingade karela swa vm side ok alt thz ther vnder laa mz fiortan gislaslagh stora oc sma 1: 1347*) RK (Hadorphs uppl.) s.* 56.

gislan (gizslan *RK* 3: 3292; *MB* 2: 261. **gislen. gesslan),** *f. L.* **1)** *gislan.* wile j mich medh gislen forwara *RK* 2: 4232. han honom til gislan kraffde *ib* 4241. starke gislan nordmen sätte *ib* 6166. the ther fore for gislan staa *ib* 6169. *ib* 7207, 8734, 3: 3292. *MB* 2: 261. haffue vy . . . iiij danske ok tysker i gesslan ther fore, atth the skolle holle theres eedh *BSH* 4: 321 (1502). for giselnen *(trol. för* gislenen*)* komber *ib* 5: 225 (1507). **2)** *fred el. lejd för hvilken gislan lemnas ss säkerhet.* i thy gislen är och felig dag *BSH* 5: 225 (1507).

gisle (giisle), *m.* [*Isl.* geisli] *stråle.* solinna giisla *MB* 1: 122. *ib* 314. aff them klädhom gingo gnislä *(för* gislä?*)* som soll *Pa (Tung)* 38. *Su* 81; *samtliga dessa ex. kunna dock föras till* **gisl.** *Jfr* **solgisle.**

gisle, *m. L. Jfr* **gisl.**

gisling, *f.* — **gislinga brut,** *n. L.* — **gislinga lagh,** *n. L.*

gisning, *f.* — **gisninga ek,** *f. L.* — **gisninga eke,** *n. L.* — **gisninga skogher,** *m. L.*

gissa (*Su* 38; *PM* XXIX; *BSH* 5: 74 (1506?); **-ar** *PM* LXVII. **gisza** *BSH* 5: 18 (1504). **giizsa. gitza. gitzsa** *MB* 1: 296; *BSH* 5: 122 (1506); **-ar** *Su* 148. **-ar, -adhe),** *v.* [*Mnt.* gissen] *gissa, förmoda, tro.* fingo the rät at gitzsa oc sighia *(Cod. B* at fakla 553*) MB* 1: 296. tha gitzade thz alle the thz han wille sin haal besee *RK* 2: 6078. gissa, mäla ällar begripa mins kärlekx obegripelika ömpnoghet *Su* 38. thäs mildasta modhrinna graat oc sukkan, os okunnoga, skulum wi nakraledhis, swasom giizsande, märkia *ib* 211. han gitzsar sik fanyttelika haffua ärwodat *ib* 148. *PM* XXIX, LXVII. *BSH* 5: 18 (1504), 74 (1506?), 122 (1506). *Jfr* **begissa.**

gissan (-on. gitzsan), *f. gissning, förmodan.* somlige satte wp ena falska gitzsan *MB* 2: 293. hawer icke lagh aff myn gissan *BSH* 5: 116 (1506). aff gisson och sägn CLX (160) karla *ib* 135 (1506). *ib* 220 (1507). epther war gissan *ib* 74 (1506?). — *aning.* begynnandhe nokra gissan oc försmakan tillkomande liffs *Su* 110.

gissning, *f.* [*Jfr Mnt.* gissinge] *antagande, förmodan.* jach mener aff mijn gissningh paa allis eders forbätringh ath . . . the moge niwthet till godhe *HSH* 19: 135 (1506).

gist (-er), *f.* [*Sv. dial.* gist] *gista, upptill klufven och i marken nedslagen el. mot vägg el. gärdsgård lutande stör hvarpå not el. nät upphänges till torkning.* borttager annarss bredzsla, stänger, gister *SO* 292.

gista, *f.* [*Sv. dial.* gista] = **gist.** tager bort annarss bredestängher, bänkar eller och gistor *SO* 302. rycker vp annarss manss gista *ib* 305.

gista, *se* **gästa.**

gistin, *adj. gisten.* futile, gistit *GU* 1. äru the (ɔ: winflaskanor) gistne oc lösgiordha *MB* 2: 25.

gistning, *se* **gästning.**

gita (gyta. gitta *KL* 293; *Bir* 3: 79; *Ber* 250; **-ir** *MD* 61. **getha** *MD (S)* 246; **-er** *GO* 328, 1004, 1071, 1081. **getho** *för* **getha** *MD (S)* 242. *pres.* **-er.** *impf.* **gat.** 2 *pers.* **gast** *BK* 214. **gasth** *MD* 30. *pl.* **gato. gaatho** *RK* 3: 3680. **gotho** *ib* 1: 555. *part. pret. n.* **gitit),** *v.* [*Isl.* geta] *L. eg. nå, få.* **1)** *lyckas, förmå, kunna. med part. pret. n.* gita the egh wart sik *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). *ib* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*), 481, 605 (1346). at lagman met klärkom oc almogha ey timelika til thet konunga wal komet gita *BtFH* 1: 456 (1362). nabogodonosor män gato gripith honum *MB* 1: 11. sergius paue gat aleþes komit at þön sami höghtiþ hiöls vare fru tel heþars *Bu* 10 *(de två senaste språkprofven kunna föras till* **2).** hon gat eigh hema mässo hört *ib* 11. thera hästa gato ekke mera burit *Di* 16. sidan giter tw bäter ridit *ib* 195. jach gither ey för sorgh än til honum komith *ib* 223. *Bu* 8, 72, 100, 172, 174, 188. *Bil* 85, 103, 104, 113. *Pa* 5, 10. *KL* 293. *Bir* 3: 79. *VKR* IV. *Iv* 1270, 1648, 2808. *Al* 244. *MD* 30, *(S)* 242. *MB* 2: 343. *Di* 48, 138, 180, 196. *BK* 214. *GO* 328, 1071, 1081. thän ffaar bör thz *(trol. för* thär*)* bidhan *(trol. för* bidhat*)* gether *ib* 1004. han . . . war grymmer oc hogmoduger. sa at ängen gat omgangit sik mz hanum *Di* 17. skulden the ensame samman byggia ridderskap ok fatökt äruodhes folk, tå gätin *(för* gåtin, *d. v. s.* gatin*)* töm ey wäl åsamt *KS* 76 (188, 84). engen kan gita thz a mik fulfört *RK* 1: 2440. — *med part. pret. n. i refl. form.* hans höghtiþ gat eigh haldes vm paskana *Bu* 51. änghen gat hanom liknas *ib* 24. hon gat ey andas gynum munnin *KL* 66. hiärtat gyter ey smittas nödoght *Bil* 557 *(i de tre senaste ex. kunna dock*

liknas, andas, smittas *fattas ss inf.).* tro ey thik gita opstandit älla thrifwitz til böna älla contemplacionem *Bo* 127. huru skulle thz hiärta gita nalkatz gudz ok himerikis thinga fino klarheet *ib. Bir* 2: 179. then vidirgangan . . . gitir ey genstan giordz mz fullom hiertans idrogha *MP* 1: 169. hon gat siällan mins vppa them vtan grat ok tara *VKR* v. — *med inf. utan* at. swa som han hafdhe äkke gitit kunna swara fore sik *Bo* 149. thz the gato näppelica see *Bir* 2: 267. the gitto *(för* gitta*)* ekke komo *(för* koma*)* för idher ögon *Di* 223. *MD (S)* 246. *Su* 21, 131, 204, 232. — *med inf. med* at. the gita *(Cod. B* orka 561*)* wäl at göra flere iämrika aff sik *MB* 1: 394. *RK* 2: 6437. — *med part. pret. och inf. koordinerade med hvarandra.* ey en fother aff idher gither bidhit ällir staa j ware asyn *MB* 2: 254. han gath hwatzske läsit älla sionga äldher nakot goth giort *Su* 183. — *med underförstådd inf. (el. part. pret. n.).* iak giter *(Cod. B* orkar 546*)* ey *(näml. gå)* oppa berghen *MB* 1: 194. vidhirfrestadho the i alla the matto som the gato til hans vanfrägdh oc dödh *Bo* 149. vm the hafdho gitit villo the thz haua forstyrt *ib* 164. reedh heem alt thz han gat *RK* 2: 767. pakkadhe sich bort hwat han gath *ib* 3919. — *med underförstådd inf. (el. part. pret. n.) och en superlativ.* lät stöttä ingifero. vp. i. scapin, þät öferstä þu gitir *Hästläk. i AS* 137. byndom wi oss baþen . . . oc vara ärwingyä til at fulcomä skulä oc tilläggiä swa mykit goþz som þer til räkker . . . þet rascastä wi äller þe formaghum äller gitum *SD* 5: 564 (1346). hundraþa män . . . utsändä þer þe qwämelicäst gita *ib* 566. hwar man giordhe thz bäzsta han gat *Al* 2438. rendhe vndhon thz mesta han gath *Di* 220. *RK* 2: 2361, 3988, 3: 3680, *(sista forts.)* 5133. — *med ack.* ther . . . litith got a mot mik gita *Al* 4284. **2)** *i förening med part. pret. n. uttryckande en omskrifning af det verb, till hvilket participformen hör.* viþ moþor döþ gat iak fast gratet: sukat ok syrkt ok illa latet *Bu* 74. *Bil* 106.

giurþ? **(giorþ.** *pl.* **-ar),** *f. gjord, sadelgjord.* skyth är sadlath mz enne giordh *GO* 878. giordhin vnder sadhelin la *Fl* 527. bedzill, giordha och stigläder *Va* 21. þz diwr som han reeþ a war giorþat mz þe giorþ *KL* 191. kom viþ giorþena *ib. Jfr* **saþulgiurþ.**

giurþa (giorþa. gyordha. görda: -ädhom *Lg* 3: 544. *pres.* **-ar.** *impf.* **-aþe. giurde: -us** *Bil* 581. *part. pret.* **-aþer. giurþer: giurþ** *ÖGL. G.* 15; *se ock* **lösgiurþer),** *v.* [*Isl.* gyrða] *L. gjorda, omgjorda.* þz diwr som han reeþ a war giorþat mz þe giorþ *KL* 191. repe giurdhadir *Bil* 801. som mz gulle giurdus *(zonis aureis cingebantur) ib* 581. giordadhir mz reno gulle om ländena *MP* 1: 49. ländänär giordadhis mz gulle *ib.* gyordhadhe sik mz handklädhe *ib* 2: 7. han giordadhe sik mz thässo swärdheno *Bo* 32. *ib* 174, 231, 241. *KL* 154. *MB* 1: 265, 308. *Bir* 2: 21, 3: 13, 458. giordhadhe thu thik *MP* 2: 28. giordhar örsith fastelika *Fr* 489. *ST* 55. *Ber* 79. *Di* 145. *MB* 2: 229. mz belte gördädhom *Lg* 3: 544. wari giordadhir *(præcinctus)* ok redho *Bir* 1: 307. *Jfr* **um-, umkring-giurþa,** *äfvensom* **lösgiurþaþer, lösgiurþer.**

giurdher, *se* **fägiurdher.**

giurdhil, *se* **fägiurdhil.**

gius (gyus), *m. gös.* gyus, penula *VGL* XIV. *Jfr Lorenzen, Gammeldanske glosser s.* 43, 51.

giuta (gythe. *pres.* **-er.** *impf.* **göt. gööt** *Al* 1663. *pl.* **gutu. giwtu** *Al* 8353. **gyuto: wtgyuto** *MB* 2: 357. *part. pret.* **gutin. gotin: -idh** *MD* 8. **gothin: begothna** *Su* 39; **om gothna** *Lg* 3: 195. **goten** *MD (S)* 292. **gotten** *(n. pl.) BSH* 5: 506 (1512). **giutin: jngiutit** *Bir* 3: 276**),** *v.* [*Isl.* gjóta] **1)** *fundere, gjuta, stöpa.* belätin af gulle gutin *Bil* 534. *ib* 722. *MB* 1: 343. nar een klokka gödz *Bir* 3: 15. former till ath gythe slanger och andre bysser vtöffuer *HSH* 20: 247 (1508). gythe lodh *BSH* 4: 318 (1502). iij (3) gotten järnlodh *ib* 5: 506 (1512). viij (8) stor bly lodh gotten *ib.* the lotho smelta brinnande gwl ok gwtu then kesare ther mz fwl *MD (S)* 239. — (?) wenskap ligghaer j hiertat besloten som han ware ther jnne goten *MD (S)* 292. — *bildl. forma, bilda?* tha ewa haffde budordith brothith ok sith radh swa ille gotidh *MD* 8. **2)** *effundere, gjuta, utgjuta.* wi gutum ey hans blodh *MB* 1: 231. ath man giwther ey for myken blodh *RK* 2: 4343. *MB* 1: 477. *Al* 1663, 3366, 3367, 4539, 8353. at bly skulle vällas i store panno som i thera liiff skulde giutas *KL* 372. bitra mirram gutu the i swamp *ib* 391. göt a mik dagginna vatn *ib* 401. sagdho sik haua gutit orent vatn iuir hona *ib* 304. — *i andlig mening.* thän hälge ande som fiöl öfvir apostlarna oc göts öfver thom medh sine nadh *Ansg* 179. **3)** *begjuta.* gutna ok stänkta mz blodheno *Su* 404. — **giuta ut,** *utgjuta.* hon göth wth tharä *MD* 37. the guthu vth thera swett oc bloodh *ib* 385. *Jfr* **utgiuta. —** *Jfr* **be-, in-, ivir-, saman-, um-, umkring-giuta.**

giuta, *f.* [*Sv. dial.* gjuta. *Nyisl.* gjóta] **1)** *gjutform.* nar een klokka gödz vtsprang vällande malmin aff giutonne oc formonne *(de formella) Bir* 3: 15. **2)** *Jfr* **floþgiuta.**

giutare, *m.* **1)** *den som gjuter el. stöper; förfärdigare (af lerbilder el. lerkärl), krukmakare.* suasom läergrytan hoxe mot sinom giutara *MP* 2: 90. jak är suasom giutare *(fictor)* hulkin som faghirt biläte gör aff leer *Bir* 2: 244. *Jfr* **bysso-, kanno-, ler-, malm-giutare. 2)** *den som ingjuter. Jfr* **in-, nadha-giutare.**

giutilse, *n. pl. Jfr* **blod-, in-, ut-giutilse.**

giva (gyua: gyuum *SD* 5: 564 (1346). **gywä** *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). **gewa** *GO* 79. **geua: -as** *MD (S)* 235. **geffwa** *Gers Ars A* 3. **giefua** *SD NS* 1: 183 (1402), 570 (1406); **-om** *ib* 2: 75 (1408). *pres.* **giver. gywer** *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*), 480. **geffwer** *ib NS* 1: 26 (1401). **giefuer** *ib* 2: 74 (1408). **gäffwer** *Al* 6068. *impf.* **gaf. gaaf** *Bu* 18. *pl.* **gavo. gaaffuo** *RK* 3: 81, 202. **gouo** *Bu* 77. *impf. konj.* **gave. goffue** *HSH* 24: 8 (1513). *part. pret.* **givin. gifin: gifit** *SD* 6: 180 (1350). **giifin: giifit** *ib* 181. **gywin** *ib* 5: 605 (1346). **giefuin: -it** *ib NS* 1: 570 (1406). **geffwin: -ith** *BSH* 5: 482 (1511?). **goffuin: -it** *FH* 5: 203 (1510, *trol. skriffel*)**),** *v.* [*Isl.* gefa] *L.* **1)** *gifva, räcka, lemna. med dat.* togh aff frwktinne thäs träsins oc aat oc gaff mannenom mz sik *MB* 1: 160. — *med dat. och ack.* en prästir gaff folke gudz likama *KL* 19. —

med dat. och inf. gafwo honom drikka ätikkio oc galla *Bo* 203. lät giua drikka primo vällande bly *Bu* 529. bidher sin brodher giwa sik äta mz sik *MB* 1: 208. *GO* 79, 313. — *gifva, gjuta.* amelius gaff watn a hans händir *ST* 457. — *gifva, utdela.* then marskalk war ok foder gaff *RK* 1: 3600. **2)** *gifva, skänka. med dat. och ack.* gauo kirkiom gul ok görsema *Bu* 395. lucia gaf rika almosor . . . fatöko folke *Bil* 556. aff hans nathum oos hauer alt giuit *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). wi hafum gifit ware systor . . . fullan broþurlut oc jamnan wiþar os *ib* 6: 180 (1350). giwum vi . . . allom gramunkaklostrum . . . hundraþa mark *ib* 5: 565 (1346). thet iac . . . gifuit hafuer klostreno i gudheem . . . et godz innan hangar sokn *ib NS* 1: 10 (1401). thän gifwir androm litith som sik siälwom goth an *GO* 191. — *med ack. och prep. med nomen.* gaf rikt goz vndi guz þiänist *Bu* 56. þet hauir jäc giuiþ til strengnes domkirkiu *SD* 5: 293 (1344). giwum wi til varrä grift oc läghurstaþ . . . vart goþz vgleem *ib* 562 (1346). *ib* 563, 564, 565, 566. *SJ* 130 (1444). — *med ack.* morghongawor gywä *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). laurencius . . . gaf gul ok self i guz namn *Bu* 415. gaf han rika gawr *Bil* 383. gudh gifwer alt goth *GO* 186. thän giwer mäst som minst hawer *ib* 841. — *abs.* han þorpte väl viþ at þigia smam. som förra gaaf ofstorom *Bu* 18. hälaghare är at giwa än taka *KL* 165. gif gerna mädhan thu lifuir *Bil* 556. — *gifva ss hemgift.* hwad the vildhe mz henne giffua *Di* 235. — *öfverlemna, öfverlåta.* gaff hon . . . herra häminge . . . allan sin rät ther hon hafde til the prebendone *SD NS* 1: 27 (1401). — *gifva, lemna (ss vederlag vid byte).* jak . . . kennis mich vppinbarleka . . . hava giort eth jordhaskipte meth . . . joane . . . ii swa matto at jak giver honom ii glumastum . . . tu örisland jordh . . . for tu örisland jordh ii skenastum *SD NS* 1: 24 (1401). *ib* 8 (1401), 11 (1401) *o. s. v.*, 2: 74 (1408), 75 (1408) *o. s. v.* — *gifva, lemna, betala, erlägga.* eet stykke leiest klädhe som gifuit war fore eet halft örisland iordh *SD NS* 1: 30 (1401). the pänninga som . . . boo ioansson gaff före iordher *ib.* hafwer mik the fornempdo tolf marker wäl beret . . . som for the fornempdo jordhena gifne varo *ib* 38 (1401). gifwi swenenom ful lön *SO* 21. abbatissan . . . wardhe ofuir eno medh syslomannenom mykit han *(för hon)* scal honom oc hans thiänarom gifua til lön vm aarit *VKR* 32. *Bir* 5: 115. gifua keysarenom skat *MP* 1: 341. giffwi xij öra wakna päningha ok mästar thunno *SO* 17. giffui engin frokosth *ib* 62. giffui . . . fult skuth *ib* 70. — *gifva el. erlägga ss böter.* huilken som tilsetther är ok valdher blyffwer *(näml. till ålderman)* ok segher ney gyffwe gillena i [1] tonno öl *SGG* 128. ho thz *(ölet)* sedan straffar giffue gillena v marker vax *ib* 129. **3)** *gifva (till äkta), gifta, bortgifta. med ack. och dat.* gaff hänna fadher hänne enom ärlekom härra til hionelagh *BK* 202. hälder giwer iak thik mina dotter än androm manne *MB* 1: 221. en hertugha dottir . . . ey manne gifwin *Bil* 237. — *med ack.* os dogher ey giffua henne vtan mz hennes godh vilie *Di* 235. **4)** *öfverlemna, ingifva, insätta.* som til renlifnadh i kloster gifne äru *Ber* 243. war giwin j klostir *KL* 7. gaff hona j klostir *ST* 450. **5)** *gifva, öfverlemna, öfverantvarda.* gaf decius han i vald valeriano *Bu* 415. **6)** *gifva, beskära, förunna. med dat. och ack.* betre barn giua guz naþe: än kiöteleka[r lu]ste *Bu* 4. han *(Petrus)* . . . gaf enom krymplinge lif *ib* 100. af them lamsiuka mannenom . . . hulkom han gaf helbrygdho *Bo* 68. gifwir siukom bötir *ib* 55. thäktis gudhi at giua thik vndirstandilse *Bir* 3: 263. af siälinne oc allom them nadhum henne äru gifna *MP* 2: 193. gudh gifui idher allom godha naat *Iv* 2968. gud giffui thera siäl hymmerik *RK* 1: 3100. gudh gifwi os thz hwariom man *Al* 34. — *med dat. och inf.* gifuir thu sea thässum blindum *Bil* 340. *ib* 246. gudh gaf nektirgalunne tala *ib* 613. — *med dat. och sats inledd af* at. guþ gaf hanom. at siälen com atar tel licaman *Bu* 171. — *med sats inledd af* at. helbrugþu til hugh oc licama. guþ gawe at swa vare til syälinnä *SD* 5: 561 (1346). *Ber* 236. guþ giui min dotter at iak vari för döþar än þu *Bu* 491. — *med sats utan inledande konj.* gudh gifui iak matte thz idher mz godho löna *Fl* 842. gudh gafue iak hafdhe aldre seet thik *ib* 1271. **7)** *gifva, lemna, meddela, låta få.* thesse vj riddara will iak giffua tik *Di* 198. sum här gawo sit ia til *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). bondom gaff han godhan friid *RK* 1: 72. gauo enom manaþe nampn af hänna nampne *Bu* 9. giuar guþi lof *ib* 416. jak gifwir thöm älla thom thz raadhit *Bir* 3: 100. geffwa godh radh thom siwka *Gers Ars A* 3. giff mik swar *Al* 2239. gifuin mik orloff *Fl* 469. gafuo hanum loff at fly *Bil* 127. gauum vi herra gregoris styrbernson . . . fult wald at leta oc spyria sannind om huru þe gozen gingo vndan rättom aruum *SD* 6: 125 (1349). geffwer iak häreshöffdhingenum i oppundhe fulla makt ath fasta for:da herra karlle karlson the for:da qwärn *ib NS* 1: 26 (1401). tolkom swen aruodhe giffwa *SO* 21. gaf honum siänga rwm när sik *Bil* 287. som ey vil gifwa thik sina näruaru i andra näruaru *Bo* 46. gaff henne siin welsighnilse *ST* 405. alz mektoghir gudh han lati oc gifwi ofwir idhir sina welsighnan *ib.* gaff jak them för ith swar ath jak ingha lwndh beträsthe migh tiil ath scriffwa edher sadanth tiil *DD* 1: 197 (1506, *eft. aftr. hos Langebek*). dyrffuis . . . i känne giffua ok opinbarlica förclara, at noghra aff waara män . . . skullo hemlica haffua varit paa graabrödraholm *BSH* 4: 282 (1501). hwadh som han wordher eder til kennä gywyndes *ib* 249 (1500). gaffwo the ware bekenna *ib* 5: 83 (1506?). som jach gaff eder till bekennä *HSH* 20: 56 (1506). **8)** *gifva, medgifva, tillåta.* giuum wir them tu slik timä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). war them daghir gifuin til anzswara *Bil* 433 han . . . gaff sik ey sa lenge bida *(gaf sig ej til tåls)* *RK* 2: 8695. **9)** *gifva, utfärda (en rättshandling, ett rättsligt dokument el. dyl.).* gaff hon ther lyst ok fasto oppa the for:da fyra örtuglandh jordh hedherlicom manne herra pädhare *SD NS* 1: 95 (1402). *ib* 78 (1401). thet sama godzit . . . for:da herra laurens wlfsoni fastfara oc fäst wppa gifua *ib* 2: 369 (1411). the samw bref . . . som minna hustrw modhor . . . vppa the fornempdo jordh . . . gifuin varo *ib* 1: 38 (1401); *ordet kan i den användning, hvari det förekommer på dessa fyra ställen, föras till* **7.** gawm wi ok stadhfästum þässa articulos *SD* 4: 407 (1335,

ft. Hadorphs aftr.). þettä war giuit oc gört vndir mit inzighle *ib* 5: 160 (1343). *ib* 568 (1346). þetta *(näml. dokument rörande arfskifte)* war giifit effte wars herra byrdh þussanda arum oc þry hundraþa arum oc femtighi arum *ib* 6: 181 (1350). dombreff ther pa goffuit *FH* 5: 203 (1510). tha gaff birge jerl the lagh ther sidhan haffua standit marghan dagh *RK* 1: 456. vndan them laghom han hawer . . . giwith *MB* 1: 464. *ib* 453. — *fälla (en dom).* gaf þera dom *Bu* 184. *ib* 418. gaff tha dödzsins dom offwir sanctum blasium *ST* 108. — *afgifva, aflägga (ed).* gaufo sin edh ther oppa *SD NS* 1: 37 (1401). vil iak gifva min edh ther uppa ok min rätt *ib* 365 (1404). här wil iak göra och gifva min edh och räth uppa *ib.* **10)** *gifva, tilldela, tillfoga. med dat. och ack.* the goffua hwar annan stor hogh *Di* 278. gouo þik ful ok smälek orþ *Bu* 77. keysarin gaf pauanom sak at han var simoniachus *Bil* 779. þän saken gifs *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). gywer höwetzmannen nakrom þäs sculd *ib* 478 (1345, *nyare afskr.*). *ib* 480. þe som skud *(för* skuld*)* hawer varit gywin *ib* 605 (1346). gaff honum thz til saka *Iv* 89. — *med ack. och prep. med nomen el. pronomen.* mardi gaffwo a them hetan qwast *Al* 8870. — *med ack.* äptir thy som brutin äru til giuas *(inferuntur)* mangrahanda dödhä oc vmskiptelike *Bir* 2: 254. **11)** *tillegna, tillerkänna, tillskrifva.* at ensampnom gudhi gifwis *(tribuatur)* alt mästirskap *Bir* 2: 39. gifhwa enkte sinne forskuldan *Ber* 7. *ib* 8. gifh thik änkte högfärdhelika *(nihil tibi arroges)* af them thingom i thik ärw wtan thina synde *ib* 111. gif enkte thik af thinne forskullan *(nil meritis tuis attribuas)* *ib* 113. **12)** *gifva, hängifva, egna, rikta.* han skal gifua sit sinne ther til *MD (S)* 203. hwo ther wil giffuä liudh och akt pa *Va* 3. the gafuo ey göm ther aat *Iv* 1968. herra iwan gaff thäs äkke göm *ib* 2286. tess gaff han ey myken akt *RK* 2: 4597. **13)** *gifva, låta utgå (från sig).* gaff af sik balsam wädzsko *Lg* 68. stenen . . . som watn aff sik gaff *ib* 3: 616. giwer aff sik godha lokt oc rök *MB* 1: 480. hans tafelsmidhe ij hans hws som annan dagh tha gifwer thz liws *Al* 2274. **14)** *gifva, gifva i afkastning, afkasta.* boosgardhin i fynnekomble, som jak nw boor i, giffwer VI pund smör, en gaardh i marbekke sokn och heether nääs, giffwer vj pund smör *SD NS* 2: 78 (1409). **15)** *uppgifva, gifva från sig, afstå från, låta fara.* han gaff sin anda for elle ok ärfuodhe *Bil* 650. wildo hafwa gifwit stadhin *ST* 341. *RK* 1: 2178, 2618, 3337, 3380, 4286, 4300, 4317. *Di* 6, 114. *MD (S)* 262. giva hus ok wärio *KS* 86 (211, 95). gawo the wäriona *MB* 1: 11. *Bo* 181. jak giwer mit hoph ey for hundrahe *(för* hundradhe*)* mark *(ob dragmas centum non linquo spei molumentum)* *GO* 640. *ib* 682. **16)** *gifva (fri, lös).* gaf alla romara liþugha af allom vt giäldom *Bu* 65. *Bil* 381, 384. *MB* 1: 300. ij gifuiin thöm lidhugha *Iv* 4623. til at giwa iwdha frälsa *MB* 1: 21. *ib* 464. gifwin lösan thänna man *KL* 386. giuer iak han ok hanzs arua quitta ok lidhugha for the x mark *SD NS* 1: 38 (1401). **17)** *uppgifva, uppstämma. MD* 392. the . . . gaaffuo eeth gny *RK* 3: 810. *ib* 202. **18)** *angifva, uppgifva.* betale them gieldanerom som hermen helmold haffuer falkenstene i scrifft giffuat *SJ* 365 (1470). **19)** *angifva, föreskrifva.* hwat retthin giffuer *RK* 2: 4799. eptir ty som laghin giffua *SO* 31. *ib* 82, 144, 156. *TS* 29. han som wäghen gaff *(tradidit)* *Su* 33. — *uppgifvas, förelägga, bestämma.* at the skullo koma jn then dagh man gaff them *RK* 1: 4347. — *föreskrifva, pålägga.* badh fiskaren them at the gaffuen honom boot för sina syndher *Lg* 3: 339. — *förordna, stadga.* hawm wi gywit ok stafghat *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). wi . . . gifuum oc kunnoghum een ganzkan frid allom mannom *GS* 27 (1375, *orig.*); *jfr* 9. **20)** *låta inträda.* giva fluktina [*jfr Mnt.* de vlucht geven, *Mht. och Äldre Nht.* die flucht geben; *se Grimm, Wörterbuch* IV. 1: 1716] *taga till flykten* (giva *betecknar dock här kanske eg.: gifva åt motståndaren det som bereder honom seger*). vm vi gifwom fluktena *Bo* 108. *MB* 2: 244, 254. — giva ända [*jfr Mht. och Äldre Nht.* ein ende geben; *se Grimm, Wörterbuch* III: 455] *taga slut.* rät som daghen en ända gaff *Al* 8555. **21)** *uppgifvas, duka under. med prep.* vidh. uidh alt swa giordh gaf wincencius enkte *(manet immobilis)* *Bil* 473. ther gaff marght et hälädhe widh *Al* 4558. **22)** *fästa afseende (vid), bry sig (om). med prep.* um [*jfr Mnt.* geven umme]. þär gafin i ingte vm *Bir* 4: *(Avt)* 184. faar jak miölkena jak giwer ey vm kona *GO* 600. *ib* 821. *KL* 10, 13. *MB* 1: 214. *Bo* 47. *Bir* 2: 260, 4: 139. *Al* 1186, 6068, 7751, 9384. *RK* 2: 485, 6075. *MD* 125, 131. *Ber* 119. *Su* 427. ther gaff han ganska lytith om *RK* 1: *(sfgn)* s. 175. iacob hafdhe tha minna giwith om lyam *MB* 1: 222. — (?) tha gaff han sidhan mynna om *(hade han mindre bekymmer?)* *RK* 1: 3259. — **giva sik, 1)** *gifva sig, begifva sig.* gaffuo sik til ryggia *Lg* 3: 455. wi . . . gaffwom os midhwaktes i blandh blamännena *ib.* ware gaffwe sig i moth thöm *BSH* 5: 14 (1504). hon . . . viil giffwe sygh nedh tiil eder *FM* 503 (1510). athj gyffwe eder jn j västergödlandh *ib.* acther sigh giffue hiit vth *FH* 7: 72 (1506). pa hwat tiid the skule sigh endelige giffue til wägx *ib.* siik giffua i främäd landh *RK* 3: 3090. gaffuo siik mz sorgh tiil hwiila *ib* 3988. **2)** *gifva sig (i), inträda (i).* hafdhe gifuit sik i klostrit *KL* 348. gaff sik i klostir *ib* 7. skal iak giua mik *(intrare volo)* j francisci reghlo *Bir* 3: 277. **3)** *gifva sig (från), skilja sig (från).* the som haua gifwit sik fran *(öfvergifvit)* världinne *Bo* 5. *MB* 2: 224. *RK* 3: 1898. **4)** *öfverlemna sig.* tha karlana hadhe geffwith segh til theras händer *BSH* 5: 482 (1511?). giff tik . . . til gwdhi *Gers Ars A* 4. han gaff sigh *(tog sin tillflykt)* innerligha til gudhz naadh *Lg* 3: 371. *ib* 555. vnder marskens nadhe scullo the sich giffua *RK* 2: 4940. gifuer jac mic . . . i hans anduardhan *Bil* 536. jak wil . . . gifua mik . . . j edra haanda *MD (S)* 203. the suensca budhe sich j rätten giffwa *RK* 2: 1586. han gaff sig iomffrw marie i woldh *Lg* 3: 61. — *sluta sig (till).* gaffuo sik til honom *Su* 67. *MB* 2: 219, 318. **5)** *hängifva sig (åt). med inf.* augustinus gaff sik allan at thenkia thz diupa gudlikt radh jfuir mankyns helso *Bil* 649. *Su* 10, 183. — *med prep.* at. j torffuin idher ey at angist giffuä *Iv* 1851. — *med prep.* til. gaffwo sigh til alla handa fafängo leeka *MB* 2: 291. huar schal berghe sick aff sit embete som han sick til giffuit haffuer *SO* 156. gaff sik iämsköt til waku *Lg*

3: 409. gaff sik til böner oc psalma *ib* 299. *ib* 303, 304, 309, 346, 351, 423, 444, 455, 564. ath the skulle engelundh ath geffwa sygh ther tiil *(företaga sig)*, ath geffwa then grvffwa sa plath wt offuer *DD* 1: 196 (1506, *eft. aftr. hos Langebek*). — *med* til *åtföljdt af inf.* gaf sik allan til at thänkia gudz pino *Su* 447. — *med prep.* i. gaff hon sik ena nath i gudhelika böner *Lg* 3: 445. **6)** *vika tillbaka.* thz *(hafvet)* gaff sik oppa twa sidhor *Lg* 3: 616. **7)** *gifva sig (till), blifva. med prep.* til. gifua sik alstingx til läre jungha *MD (S)* 203. **8)** *gifva sig, erkänna sig.* hwar som sig giffwer skillogan *SGGK* 105. *ST* 476. *Va* 8. *Di* 194. **9)** *gifva sig, erkänna sig öfvervunnen.* jeremias rädh sedechie giwa sik *MB* 1: 11. han hafdhe nästan gifuith sik *Iv* 4558. *RK* 1: 1770. *Di* 278. iak vilde mik gerna for idher gifua *Iv* 5099. *Di* 267. — giva sik fangin, *gifva sig fången.* han giffuer sik fangin *RK* 1: 1607. **10)** *jämra sig, beklaga sig.* gaff sik ila oc grätt gansze sarliga *Di* 174. *ib* 198. *RK* 2: 7112. sokkade ok gaff sik sa horda *ib* 8265. gaf sig sara *Lg* 3: 357. **11)** giva sik illa, *blifva illa till mods, blifva förskräckt.* the nordmen gaffwo swa illa sik *RK* 1: 3373. *ib* 2: 6129. **12)** *fästa afseende (vid), bry sig (om). med prep.* um. gaft thu thik ey vm hwar thik fäste *Bir* 4: 152. **13)** *gifva sig, taga till sig.* hon gaf sik vin vm at vpfostra han *Bo* 5. giffwin ider alle godha tröst *RK* 1: 3422. — *refl.* **givas,** **1)** *gifva sig, begifva sig, inträda (i).* en riddar rik ok väl burin gafs i clostar *Bu* 7. en iudhe . . . gaffs j swart brödhra klostir *KL* 31. *ib* 275, 298. giwas i kloster lifnath *MB* 1: 453. **2)** *uppgifvas, duka under.* skolom vi i them (ɔ: dröuilsom) hwazske mödhas älla ofmykyt gifwas oc halla os illa *(nec extolli nec frangi debemus)* *Bo* 11. giwas oc falla ater aff bak i wantro *MB* 1: 265. han gaffs j sino hiärta ofwir alla mato *ST* 465. tok at gifvas i sino hiärta *Ansg* 179. alla mina modherlika inelffwe gaffuos oc sargadhos *Su* 213. ey gaffs *(böjde sig)* mit hiärta ffor nakra affwitilse *Su* 238. han gafs ey vidh dröwilse *KL* 286. gifs eigh viþ pinor som litla stund liþas *Bu* 521. þe som gauos uiþ pinor tel afguþa dyrk *(deficiebant et ydolis immolabant; låto förmå sig att affalla till afgudadyrkan)* *ib* 493. **3)** *gifva sig, erkänna sig besegrad?* the mundo litit giwas moth cristna manna boka skiel *Lg* 1025. **4)** *jämra sig.* illa gaffwos swenske aff hans franfalle *PK* 234. *ib* 235. gaffwos swenskä aff mina frafalle *RK* 1: *(LRK)* s. 225. — **giva af,** *gifva efter, efterskänka, slå af.* gifui enkte aff ellir til äwerdhelica aff clostirsins affradhe oc ränto *VKR* 32. *Bir* 5: 114. — **giva ater,** *återgifva, återlemna.* nu är time. at þu gif muld atar muldene *Bu* 141. gifi þät attar rätum ägara *Bir* 4: *(Avt)* 179. *Di* 84. — *gifva till baka, gifva i utbyte. Bil* 286. — *Jfr* **ater giva.** — **giva bort,** **1)** *gifva bort.* then riddare hertoghins diisk baar eth höwelikit örss ok klede eth par gaff man bort mz första rät *RK* 1: 3592. **2)** *bortgifta, bortlofva till äkta.* gaff han sina dotter bort jonker magnusse *RK* 1: 3104. — *Jfr* **bort giva.** — **giva fore,** *föregifva. BSH* 5: 14 (1504). — **giva fram.** — *refl.* **givas fram,** *blifva öfvermodig.* gauos ofdighart fram viþ ouina misfälle *Bu* 16. — *Jfr* **framgiva.** — **giva i gen,** *återgifva. Lg* 221. *Di* 84. *Jfr* **igen giva.** — **giva in,** **1)** *insätta.* gaff ther *(i klostret)* swa sina dotter jn *RK* 1: 1179. **2)** *gifva, lemna (åt ett kloster vid någons inträde i det samma).* holkit jordha gooz theris fadher . . . gaff in *(contulit)* med synne dotter ramfridhe warefrwbergha clöstre . . . til äwerdherlika ägo *SD* 2: 433 *(öfvers.)*. hawer iak in meth mik gifwit til fornämpda klostrit vazstena, mik til prouento oc oppehälle . . . thässe min rätto eghin gooz *ib NS* 1: 201 (1402). **3)** *gifva invisning (åt någon på något).* then huusen tha gaf han mik in vppa then fierdedeelen *(öfverlät åt mig fjärdedelen af de husen?)* *SD NS* 1: 365 (1404, *nyare afskr.*). **4)** *ingifva, intala.* at anders nielsson och en annen mijn swen . . . goffue almwgen in ath iach sielff begäredhe ath haffue thet heredit *HSH* 24: 8 (1513). — *ingifva, låta uppstå hos.* haan giffwer ok yn stundhom menniskene rättha eller ok falska gudhelikheth *Gers Frest* 6. — **giva sik in,** *öfverlemna sig, hängifva sig.* gaf sik in til fasto oc waku oc gudhelica böner *Ansg* 229. — *öfverlemna sig till underhåll och vård.* gaff sik in mädh sinom systerson salmon mikielson mädh sit steenhws oc mädh allo thy han atte i lösörom . . . ok for thy skal salmon mikielsson hanom fore see til födho oc klädhe i hans lifdagh *SJ* 3 (1421). *ib* 55 (1434). — **givas in,** *inträda.* giuas in i annat klostir *KL* 249. — *Jfr* **ingiva sik.** — **giva ivir,** *öfvergifva, lemna.* gaf ower världinna fafängo *Bil* 596. *Gers Ars A* 4. the gafwo ower herra sin *Al* 1591. forsma ey mik älla giff mik ofwir *Bir* 2: 111. *ib* 4: 119. *ST* 268, 342, 476. *MD (S)* 288. *Lg* 3: 16, 34, 61. the wille plath geffwana *(grufvan)* offuer *DD* 1: 196 (1506, *eft. aftr. hos Langebek*). nu giffuom wij thetta tall öffuer *RK* 3: 3045. han gaff tha offuer att striida *ib (sista forts.)* 5409. *Di* 278. — **giva sik ivir,** *öfverlemna sig, hängifva sig.* i thera valle giwir han sik owir *Bo* 191. — *refl.* **givas ivir,** *sätta sig öfver?* o huadh mangh land och städer herra första och rättara mäder haalla liteth aaf lagh och rät och somme geuas öwer slät *MD (S)* 235. — *Jfr* **ivir giva.** — **giva saman,** *förena genom giftermål.* thera barn gaffuo the ther saman *RK* 1: 1230. *ib* 2428, *(sfgn)* s. 180. *ST* 405. *Jfr* **saman giva.** — **giva til,** *efterskänka.* ati skullen sa geffua tiil alth affradh *DD* 1: 196 (1506, *eft. aftr. hos Langebek*). *VKR* 32. *Bir* 5: 114. — *tillgifva, förlåta. med dat. och ack.* han gaff them til alla sacha *RK* 2: 5370. *ST* 218. *Di* 198. *Lg* 3: 261. — *med dat. och sats inledd af* at. jak will giffua tik till at tw sa darliga talat hafwer *Di* 116. — *med ack.* ath hon ekke gifwer tyl al stykke *Gers Frest* 48. hon *(synden)* giffs til *LfK* 91. — *med dat.* wij wilia gerna giffua tik till *Di* 140. — *Jfr* **til giva.** — **giva til hopa,** *förena genom giftermål, sammanviga. Lg* 3: 634. — **giva up,** **1)** *uppgifva, gifva från sig.* þän tima iak giuar min anda up *Bu* 13. *ib* 422. *Bil* 110, 250. *Al* 503, 6161. — *uppgifva, låta fara.* hwo som friiheet giffuer vpp *MD* 392. — *öfverlemna.* gaf wp sin anda j gudz händher *Bil* 422. gaf vp rikit sinom syni *ib* 621. *ib* 722. gaff han sin wapn op *Di* 94. *ib* 149, 158, 266, 268, 274. ad the giffue thet *(slottet)* snarligen vp *BSH* 5: 163 (1507). **2)** *uppgifva, eftergifva, efter-*

skänka. þär scal oc änkte vpp af gywas *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). **3)** *uppgifva, uppstämma.* gaff opp eth stoort ropp *Lg* 3: 437. **4)** *gifva, låta ske.* giva up et vik, *gifva vika, vika till baka.* the gaffuo eth wik opp for honom *(se van en nemen den weke) Va* 22. nordmen gawo wp eth wiik *RK* 1: 3022. *ib* 3197. — **giva sik up,** *uppgifvas, blifva kraftlös?* hiernin oc maghin giffua sik ta raskliga vp *LB* 3: 41. — **givas up,** *uppgifvas, duka under.* marghe gafwos ther op widher *Al* 4967. — *Jfr* **up giva.** — **giva up a,** *anfalla?* ther gaffs för hett oppå *RK* 3: *(sista forts.)* 4653. — **giva ut,** **1)** *gifva från sig.* wärra war coclaranum ok mer wärkte thöm ok grätu sarare, tha the gafuo wt etherit än tha the indrukko *Bil* 236. **2)** *utgifva, bortgifva.* han hafþe . . . giuit vt alt hans self i kerkio bygnig ok fatöko folke *Bu* 184. at gifua vt jdhra päninga oskällica *Bir* 2: 65. — *utgöra, utbetala.* geffwa ith ½ skepund wth aff hwan fierdingh *DD* 1: 197 (1506, *eft. aftr. hos Langebek*). gifwer jak wt the forenämpda xxx marc *SD NS* 1: 34 (1401). *SO* 34. at jak al aar rätteligha skyldugher är vt til gifuande . . . thre fiärdhunga lödhught silfuer *SJ* 150 (1446). thässa . . . thre lödhugha fiärdhunga silfuer loffuar jak . . . redhelica vt til gifuande *ib* 151. — *öfverlemna.* gaff wt rom pauanom til hofwdh stadh *Bil* 569. *MB* 1: 424. giff han wt i mina hand *ib* 243. **3)** *utfärda.* som laghin gaff wt *MB* 1: 465. — *fälla.* tha gaf moyses vth domin *ST* 140. **4)** *utdela, tillfoga.* the . . . gaffwo wt margh rädhelik slagh *Al* 8868. *RK* 1: 1749, 4189. äptärsta bikarin giwer vth första huggit *GO* 394. gaff iag wth mongth riddare slag *RK* 3: *(sista forts.)* 5188. **5)** *utrusta, företaga.* gawo wt ena reso mathelika stoor *RK* 1: 1484. — *Jfr* **utgiva.** — **giva sik ut,** *gifva sig ut (för).* gaff sik wt fore en sangare och rimare *Va* 53. gaffuo sik wt fore qwädare och rimare *ib.* — **giva ut ivir,** *öfvergifva.* ath geffwa then grvffwa sa plath wt offuer *DD* 1: 196 (1506, *eft. aftr. hos Langebek*). — **giva sik ut ivir,** *gifva sig utöfver.* giff tek ekke siälff otöffver fför the vnghe herrer skuldh *Di* 221. — **giva sik vidher,** *blifva ängslig el. förskräckt.* the nordmen gaffwo sik illa widh *RK* 1: 3127. — **givas vidher,** **1)** *uppgifvas, duka under.* pukans hallara gaffuos vidher *RK* 2: 3983. gaffs ryze hären widher *ib* 3: 3649. **2)** *böja sig, gifva med sig, låta förmå sig.* som hwatzske af räddogha älla älskogha gifwas vidh swa at the forlata syndena *Su* 426. **3)** *uppgifvas af ängslan, förskräckelse el. häpnad, blifva utom sig.* matte wäl fadhers hiärta giwas widh *MB* 1: 200. aller hans kropper gaffs widher oc darrade *(contremuerunt renes ejus) ib* 2: 225. vidh thässon ordhin gafwos al min inälue vidhir *(tota concussa sum) Bo* 168. alle the thz höra giuas vidhir aff vndre *Bir* 2: 263. allir almoghe. om hulke the foro oc framdrogo gaffs widher oc wart swa som aff sinne oc til enkte *MB* 2: 238. jak giffs widher oc gither ey talat *Su* 99. — *blifva ängslig el. orolig, visa tecken till oro.* the gafwos al saman vidhir. thy at the al thing räddos *Bo* 217. hertugh fräderik gaffs ey vidher *Fr* 2074. mästaren latz sik gefuas weder *MD (S)* 203. — givas illa vidher, *blifva illa till mods, blifva förskräckt.* tha munde fadher ok modher ok fästemö gifuas illa widh *Bil* 583. illa gaffuos tha nordmen widher *RK* 2: 6196. — *Jfr* **be-, for-, hem-, kringum-, lof-, umkring-, undir-, vald-giva,** *äfvensom* **fore-, fran-, ny-, o-, tro-givin.**

giva, *f. Jfr* **frälsgiva.**

givan, *f. gifvande, frikostighet. Bir* 3: 305. *Jfr* **utgivan.**

givanz man (gifuantz-), *m. gifvare.* är iordh hanom gifuin taki atir iordh gifuantz man sina *MELL. Ä.* 21: *pr. (i en yngre hds. enl. Rydqvist* 5: 85-86 *not.; jfr ib* 1: 418).

givare, *m. gifvare.* är han . . . gifuare alla godha tinga *MP* 1: 102. *Bir* 1: 39, 96, 2: 39, 305. *Lg* 214. *Jfr* **lif-, radh-, ut-givare.**

givi, *m. Jfr* **fräls-, radh-, sak-givi.**

givilamb (giwilam. giwelam), *n. dilam?* ij far j giwelam *BtFH* 1: 350 (1464). ij far j giwi lamb *ib.* ij giwilamb *ib* 351. j giwilam *ib* 353.

givilse, *f. Jfr* **ivir-, undir-givilse.**

givins, *adv.* **1)** *för intet.* thz som gud gaff gifuins *MP* 1: 289. the pärsone som alzstingis ärw fattika thakens gifwins *(gratis) VKR* 76. **2)** *med tacksamhet, med tillfredsställelse?* thak gifwins *(gratis)* thinna helso kännedom, then abbatissa älla priorissa the thik *Ber* 63. thu skalt glädhias gifwins *(gratis)* i fwlstoppa rikedoma äro mz thinom brwdhgwmma *ib* 129. — *Jfr* **for-, til-givins.**

givirska (gifwerska *Su* 394**),** *f. gifvarinna. Su* 22, 394.

giäf (gäf. -ar), *f.* [*Isl.* gjöf] *L. gåfva.* skiptas män giäwm viþär *SR* 46. tiil witrilsee ok fulkumnilsee thässe gäf *SD* 4: 390 (1334?). *ib NS* 2: 44 (1408), 48 (1408), 53 (1408), 64 (1408), 134 (1409). vtan gudz giäff *MB* 1: 51, 52. natwrlik rätwisa är gudz gäff *ib* 115. *ib* 116, 491. fore godha gäuar nw giffna *ib (Cod. B)* 563. at han se war ok witur ok stadhlikr i gäuum sinom *KS* 45 (115, 48). meth blidhom ok mildom åthäuom ok gäuum må han wäl manna kärlek få *ib* 47 (120, 51). *Jfr* **ars-, bol-, hem-, hindra-dags-, ivir-, läkis-, morghon-, morghons-, siäla-, til-, undir-, ur-, vin-giäf,** *samt* **gif.**

giäflös, *adj.* [*Jfr Isl.* gjaflaust, *adj. n.*] *utan gåfva.* sagdhe gawnlösan dagh wara giävlösan *(ändradt till* gaghnlösan; *bör väl vara:* sagdhe giävlösan dagh wara gawnlösan*) Bil* 320.

giäfmilder (gäf- *Ber* 237. *f.* **gäffmil** *LfK* 162**),** *adj.* [*Isl.* gjafmildr] *gifmild.* han war . . . swa giäfmilder herra at han engum swnde möghelika bön *Bil* 320. *ib* 731. *Ber* 237. *LfK* 162.

giäfþräl (gäf-), *m. L.*

giäld (giald *L.* **gyäld** *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). **gieldh. gäld** *EG* 64. **geld** *ST* 432; **-inä** *SD* 5: 160 (1343); **-it** *ib.* **giäl. gäl** *Lg* 3: 708; *LfK* 164; *MD* 81; *PM* LX; **-et** *Bir* 4: *(Avt)* 180; **-it** *ST* 67. **gäll** *FH* 5: 29 (1465); **-it** *EG* 65; **-omen** *PM* LXI. **gell** *FH* 5: 28 (1465). **geel** *BSH* 4: 78 (1481)**),** *n. oftast pl. samt f.? (Fr* 2730; *RK* 1: *(Albr.) s.* 211*)* [*Isl.* gjald] *L.* **1)** *betalning.* skal han . . . giälda sidhan mz androm giäldom *MB* 1: 373. — *ersättning.* han *(Gud)* hafuir wald at gifua, ok sit eghit ather kräfia, ok fullum giäldum ater giälda *(ablata restituere) Bil* 269. — *vedergällning.* hafwa radh alle saman hwat

giäld the vilia hanum gifwa. som them vt kastar af thera husum *Bil* 212. thu fa gäl for gerninga thina *MD* 81. **2)** *det som utgör full betalning; värde.* sagþe . . . hans häst ok päniga biþa hans i fullom giäldom *Bu* 173. **3)** *det hvarmed betalning erlägges; penningbelopp, penningar.* tha thetta gäld är samman kommit *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). *MEG (red. A)* 55, *(red. B)* 60. margha stolta tield ther värdh varo stora gieldh *Fr* 2730. **4)** *inkomster.* tå hånom minzkas rät kununglikt giäld *KS* 73 (179, 80). han gaff them alt for stora gälde *(förläningar?) RK* 1: *(Albr.) s.* 211. — *särsk. inkomster af presterlig befattning.* taki af honum gälet han hafar af kirkionne *(præbenda sua) Bir* 4: *(Avt)* 180. främia sina släkt til riik gäl i the hälge kirkio *LfK* 164. — *gäll, pastorat.* mistha sith gieldh *FH* 1: 124 (1493, *gammal afskr.*). aff kalffs geld *HSH* 24: 5 (1513). **5)** *det som man är skyldig att betala; gäld, skuld.* bätra äro gamwl giäl en gamwl saak *GO* 198. *FH* 5: 19 (1462). galt thera giäld som the waaro skyldoghe them ther ärwodhat hafdho fore them *MB* 1: 312. þer till alt geldit vardir guldit *SD* 5: 160 (1343). *ib* 6: 149 (1349). gield oc schuld *ib NS* 1: 101 (1402), 102. ejnghen ma annan vm gield ok skuld ohöwizslika mana *MEG (red. A)* 55. thöm som gield kräffuias *ib* 56. antwardha then som gieldhit ägher j händher them som gieldhit skal opbära *ib SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*), 561 (1346) *o. s. v.* fornögha oc betala . . . her iwars geel *BSH* 4: 78 (1481). at bettala then stora geld ok skuld medh *ib* 5: 493 (1512). jach hauer seth mich i stor gäl *ib* 587 (1517). edher kära ffaders weterlighet gäl *FM* 674 (1516?). han skal giälla sin giäld til ytarsta skärfwin *Bir* 3: 18. waar syndogh natwra, hon löste siin giäld mz gudz sons dödh *MB* 1: 309. *MEG (red. A)* 53, *(red. B)* 58, 60, 61. *EG* 64, 65. *GO* 626. *Bir* 2: 335, 3: 401, 441, 456, 4: 16, 17. *ST* 67, 432. *RK* 1: *(sfgn) s.* 172. *SO* 115, 189. *Lg* 3: 708. *FH* 5: 28 (1465), 29. *PM* LX, LXI. — *Jfr* **af-, afraþa-, aker-, almännings-, ars-, ater-, blyghdha-, brodhor-, bur-, bura-, bya-, fä-, fäar-, halfmarka-, hovuþ-, in-, kirkio-, klokkara-, klokko-, korn-, lagh-, lagha-, land-, lifs-, läpa-, man-, marka-, morþ-, prästa-, pänninga-, redhe-, skaþa-, skatta-, skulda-, smör-, spor-, stylda-, synda-, tompta-, torvo-, tvä-, þings-, thiänista-, ut-, vaþa-, viþer-, virþninga-, ängia-, ättar-giäld.** — **giälda ruf (gälda-),** *n. L. Jfr* **giäldruf.** — **giälda rätter (gälda-),** *m. rätt el. rättsbestämmelse med afseende på skuld.* vm gield eller gäldaräth *MEG (red. A)* 53. *ib (red. B)* 58.

giälda (gyälda. gialda. gälda. geldha *RK* 2: 4394. **gielda** *BSH* 1: 179 (1381). **giälla. gialla. gälla. gäla** *ST* 516. **gella** *SD NS* 1: 536 (1406); **-e** *MD (S)* 225. *pres.* **giälder. gyälder** *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). **giallder. gälder. gelder** *SD* 5: 160 (1343). **gielder** *ib NS* 1: 38 (1401). **giäller. gäller. gälir** *ST* 353. **geller** *MD (S)* 228. *impf.* **galt. gialdh** *SJ* 364 (1469). *pl.* **guldo** *MD* 28. **guldu** *Bil* 310. **gullo** *Fr* 180; *Al* 1034; *RK* 1: 3925; *SO* 22; *Lg* 983. *impf. konj.* **gulde** *Bil* 748. *part. pret.* **guldin. gulden** *SD* 5: 562 (1346). *n.* **guldit** *ib* 160 (1343); *Bil* 749. **guldith** *Iv* 5084. **guldet** *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). **gullit** *Bir* 4: 17; *RK* 1: 3319. **gullith** *MB* 1: 148; *Fr* 707. **gwllit** *RK* 3: *(sista forts.)* 4783. **gullet** *SJ* 125 (1444). **giolthet** *BSH* 3: 171 (1466). **gäldhith** *Di* 257. *imperat.* **gält** *Ber* 8, 169. *pres. konj.* **galle** *för* **gälle** *SO* 27), *v.* [*Isl.* gjalda] *L.* **1)** *gälda, betala, gifva (det som man är skyldig, det som lemnas ss ersättning el. lön; också det som på grund af religiös pligt gifves Gud samt det som af Gud gifves ss nådelön). med dat. och ack.* giälla thom som han var skyllughir xx vaghir älla pund gul *Bir* 3: 432. loffta kirkio giffwer iak oc gäller fore thän stora skadha hoon took, tha hoon bränd wardh aff minom hiälparom, hwndrada mark *SD NS* 2: 169 (1409). the fornempda jordh war honum laghlica gifuin oc guldin *ib* 163 (1409). han loffuade them nogh gelle oc giffua *RK* 2: 3080. gält gudhi thakke *Ber* 8. gällande *(reddens)* them äronna lön *ib* 45. — *med ack.* þer till alt geldit vardir guldit *SD* 5: 160 (1343). *ib* 562 (1346) *o. s. v.* waar herra . . . galt thera giäld *MB* 1: 312. *Bir* 4: 17. glömdir är guldin öre *GO* 444. ey wardh thz ther mz gullit alt *RK* 1: 3319. gialda þät guþi louas *Bu* 5. lofwa thik siälfwa ok gält thik siälfwa *Ber* 169. — *med dat.* vitä sik hanum hawä guldet *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). galt swa thom han atte *Bir* 3: 432. *MB* 1: 311. — *abs.* hwarghin hafdhe ämne at giälda *Bil* 264. *ib* 748. the ägha epter then fornemda karl niclissen huarte ärfua älla gielda *BSH* 1: 179 (1381). skal han . . . giälda sidhan mz androm giäldom *MB* 1: 373. huat han giorde gaff ok galt *RK* 1: 32. — *erlägga ss böter, böta.* giälde attatighi marker *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). giälle XL. marker *ib.* — *plikta med, umgälla med.* han gälle krop thr ey hawer koo *GO* 900; *jfr* **böta 11.** — *genom betalning fullgöra, verkställa.* thu hafwer ey guldit mit testament *Bil* 749. jak skal . . . giälda thik nwnno lofwan som är synda bätring *Ber* 169. — *ersätta, gifva ersättning för.* warþer nakor man i kronunne þiänist fangen, þa agher konunger han lösä, häst oc vapn hans gyäldä, oc hans skaþalösn györä *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). — *återgälda, vedergälla.* hwilkin som . . . gäldir ont mot ondo *KL* 282. galt hanum illa wälgiort *Bil* 309. thu giälder sönom foräldris synder *MB* 1: 354. *Al* 3731. *Iv* 5084. *Fr* 678. hadhe jach saa gäldhith crimilla sin jlska som jach galth jron mith sar *Di* 257. var herra gälle idhir for idhan kärlek *Bo* 209. **2)** *umgälla, plikta för, lida för. med gen.* swa giälda grise gambla swina *Al* 8402. apostoli sagdho sik sändha wara dödhum gifua liiff ok ängin läta sin *(för deras skull)* giälda til döz *Bil* 235. thäs gälder margher räkke stark *Al* 3349. *ib* 1034. — *med ack.* hors gällir ondhan köreswen *GO* 478. opta giällir dör staffkarla wredhe *ib* 183. giälda sina synde *KL* 214. kuna gialle all bruth siin sum madher *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). gialda första faþur brut *Bu* 20. *Bil* 310. *MB* 1: 148. *MP* 2: 175, *Bir* 1: 251, 2: 290, 3: 42, 316. *Iv* 4223. *Al* 2587. *Di* 210. thu skal thetta sarlika giälda *Iv* 3135. opta giäller griis thz gamal swin haffua til giorth *GO* 894. gudh lati thik ey giälla thz j andre värild *Bir* 2: 219. *ib* 3: 145. *MB* 1: 143. *Fr* 707. *Iv* 471, 4505. *Al* 8404, 8874. *RK* 1: 3201, 3925, 4405, 2: 4394. *Di* 11, 119, 164, 179, 249, 259. — *med sats inledd af* at. opta gällir gryta at hon

wil gerna aka *GO* 880. — *umgälla, straffas, lida.* fiärren warę then dom fra mik, at orsaka män giälde mz skyldoghom *MB* 1: 248. *ib* 142. *ST* 409. **3)** *gifva, inbringa (ss betalning); kosta, gälla, vara värd.* äptir thy sum thät giallder aa rättum torghdagh *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 160 (1343), 375 (1344, *nyare afskr.*). the gälla mindra *Bo* 6. thz klädhe som litit gällir *Bir* 3: 175. ängin thör annan tagha fra thz een päning gälda ma *Fr* 2880. *ib* 180. *Iv* 4274. *SO* 22. *RK* 2: 7448, 3: *(sista forts.)* 4593, 4600. *Ber* 25. *FM* 392 (1508). maltit gialdh tha xxxvj (36) mark *SJ* 364 (1469). en lödhogh mark gielder siex marker *SD NS* 1: 38 (1401). *ib* 536 (1406). swadant mynt. at een arnoldus gylden oc I mark gaa oc giälla lika hwart andro *FH* 2: 103 (1436). **4)** *kosta, gälla, medföra förlust af.* thz skal gäla thit liiff *ST* 516. *ib* 353. *Va* 13, 34, 47, 51. *RK* 2: 9436, 3: 2347. *MD (S)* 225. *BSH* 3: 171 (1466). *Di* 10, 14, 40, 56, 65, 76, 118, 155, 239, 273, 274. — *gälla, gå ut öfver, träffa.* sla leergryto wid steen ok steen widh gryto tha giällir gryto *GO* 1009. — *gälla, angå, vara fråga om.* thz scullo them alle like gelle *RK* 2: 2788. ey skona the swenske ä hwath thz galth *ib* 3: *(sista forts.)* 5218. — *med prep.* um. thet galt them wm lifuit *OB* 215. — **giälda a,** *gälla, afse, angå, beträffa.* the ena *(näml. saken)* geller liffwit aa *MD (S)* 228. *Jfr* **agiälda.** — **giälda ater,** *återgälda.* vil iak . . . gialda þik ater sua mykit som þu fikt þöm goþa manne *Bu* 184. *MB* 1: 373. — *ersätta.* giällde aater skadhen *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). gyälde ater oss allä arlika vtskylde *ib.* hvilikin man sum e vil ward veta sinum gatubrom ok fordervas þär nakat i geldi ater half gilt *SR* 15. — *vedergälla, löna.* galt honum ater thän omaka *Iv* 4525. onde män gullo honum illa wälgherninga ater *Lg* 983. — *gifva ss vedergällning.* thu giällir mik thz atir for mina godhgerninga *Bir* 2: 332. the guldo thegh atther fals oc swik *MD* 28. — *Jfr* **ater giälda.** — **giälda i gen,** *återgälda, återgifva.* the ko thu sagde aff, hona galt jach wäl igen *Pa (Tung)* 31. *Iv* 4942. *Va* 41. — **giälda up a,** *gälla, komma an på, varda af nöden. opersonl.* om sa hade gwllit harth oppa att the ey förmotte moth swenske stå *RK* 3: *(sista forts.)* 4783. — *Jfr* **at-, bort-, for-, giäld-, um-, und-, ut-, van-, vidher-giälda,** *äfvensom* **o-guldin.**

giäldare (giällare: -a *GO* 205. **gällare: -a** *GO* 14, 864**),** *m. betalare.* thu skalt taka swarth salt aff ondom gällara *GO* 14. *ib* 205, 864.

giäldbrodhir, *m.* = **gildbrodhir.** *Lg* 1008. *Jfr* **gildebrodhir, gildis brodhir.**

giäldenär (gieldener: -ere *SJ* 359 (1469). **gieldaner),** *m.* [*Äldre Dan.* gældener] *fordringsegare.* huilkan forscrifne suma peninge hans falkensten meth sinom arffuom wel oc skall wel betale thöm gieldanerom som hermen helmold haffuer falkenstene i scrifft giffuat *SJ* 365 (1470). *ib* 359 (1469).

giäldgiälda (gäld-. gield-. geldh-. giäl-. giel-. gäl-. *part. pret.* **-guldin. -gullin),** *v. L.* **1)** *lemna ss betalning, öfverlåta ss ersättning. endast i part. pret.* för all ting the honom oc mik haffua emellom warit till thenna dag . . . hafuer iak . . . vndt oc vplatit oc ganskelika giäldgullit then förenämda herra stene benchtsson riddara oc hans arffuum till äwärdelika ägo . . . thenne godz *SD NS* 1: 46 (1401, *nyare afskr.*). kännis jak . . . wara geldhskyldoghan . . . herre benkte . . . iiij fath iärn ok xx mark päninga, fore hwilkith iak geldhgullith gör honom v (4 1/2) ortogh landh iordh *ib* 531 (1406). alla gardha tompter ok hws som hwar aff androm faar antiggia mädh köp eller skipte eller androm giälgulne wardha eller giffne ellęr i arff kunno falla *SJ* 1 (1420). **2)** *mot betalning öfverlåta, sälja. endast i part. pret. n.* jak . . . hafuer vplatet, antwardhat ok gielgullet . . . ärchebischop henrike . . . siex örislandh iordh . . . fore sextighi marker redha päninga *SD NS* 1: 99 (1402). wi . . . hafuom gieldguldit oc til äwerdhelica ägho vplatit . . . herra stene beinctzson . . . halff fierdhe attunghi oc en fierdhungs attungh jordh . . . fore hundradha swenska marcher oc trätighi marcher swenska päninga *ib* 216 (1403). *ib* 274 (1403, *nyare afskr.*), 2: 142 (1409). görom wi . . . nissa swensone oc hans arffwm thet for:da godzit gälguldith fore vj (5 1/2) mark reda swenska päninga *ib* 1: 457 (1405).

giäldkare (gälcare), *m. L.*

giäldruf (gäld ruf), *n. L. Jfr* **giälda ruf.**

giäldskyld (gelskyld), *f. skuld, penningskuld.* aff rette gelskyld *SD NS* 1: 338 (1404, *nyare afskr.*).

giäldskyldogher (geldh skyldogher: -oghin *(ack.) SD NS* 1: 5 (1401). **giäldskuldugher. gältskylloger: -oge** *FH* 3: 66 (1445). **gialskyllugher: -ughan** *SD NS* 1: 518 (1406). **gälskyllogher. gäldskyllugher. giälskyllughir. gielskyllugher: -ugh** *SD NS* 1: 135 (1402). **gelskyloger** *ib* 27 (1401). **gelskullögher),** *adj.* [*Fnor.* gjaldskyldugr] *L. pligtig att betala, skyldig. med dat. och ack.* thwe waro enom gälskylloghe en hundradha päninga. annar halft hundrath *Bil* 264. wi ärom gelskullöghe af rätto sculd . . . albrict van holten . . . fyoghortan fat järn *SD NS* 1: 107 (1402). *ib* 135 (1402) *o. s. v.* jäk är giäldskuldugher . . . þore raband, bymane i luthosia, i *(utgår?)* fyritighi march, attä march ok 1 orä swänskä pänningä *SD* 6: 149 (1349). *ib NS* 1: 5 (1401) *o. s. v.* — *med ack.* huru mykit abbatissan gäldskyllugh är vppa clostirsins vägna *Bir* 5: 132. — *gäldbunden.* jak räddis at vardha mykyt giälskyllughir *Bir* 2: 335.

giärn (gärn), *adj.* [*Isl.* gjarn] *begärlig efter, begifven på. med gen.* mannin är natwrlika samwaro gärn *MB* 1: 102. — *n.* **giärnt,** *adv.* = **gärna 2.** hittas eg thz giärnt medh flerom mannom *KS* 7 (15, 7). girughe ok odydhdelike *(för* odygdhelike*)* kununga ok höfdinga få giärnt illa ändelykt *ib* 29 (74, 32). *ib* 15 (35, 13), 33 (85, 36), 35 (93, 38), 37 (96, 39), 38 (100, 41), 42 (110, 46), 43 (112, 47), 49 (126, 53), 51 (130, 55), 51 (131, 56), 52 (132, 56), 59 (146, 64), 76 (188, 84), 76 (189, 84), 81 (200, 88), 82 (202, 89), 83 (204, 91), 83 (205, 91). — *Jfr* **fagher-, fridh-, hedher-, hedhers-, ren-, söt-giärn.**

giärna (giarna *L.* **gärna. gerna. görna** *KS* 11 (26, 11). *ss komp. nyttjas* **häldre** *och ss superl.* **hälzt,** *dock förekommer* **gärnast** *Su* 95**),** *adv.* [*Isl.* gjarna] *L.* **1)** *gärna, villigt, med lust el. nöje.* iak vil gärna bära hänna skuld *Bu* 136. þe þingh . .

vilium vi här gärna sigha *ib* 49. kärlleek ok godhgerninghä willium wi gernä tee allum them warä vnderdanä fridhä *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). louaþo for oburit barn giua guþi þät gärna tel þiänist *Bu* 3. hon . . . gör giärna som han biþar *ib* 19. trät ey giärna *KS* 25 (61, 26). han storkte gerna skäll ok räth *RK* 1: 69. som gärne synas *(d. v. s. som vilja el. tycka om att synas)* frome j kirkionne *Bo (Cod. B)* 345. — *ifrigt, innerligt, mycket.* wi . . . bidhium . . . allä män gernä . . . at the laten warä wnderdanä i fridhe wära *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). han . . . älskade gerna sin eghin äät *RK* 1: 70. — *gärna, väl, med skäl.* iak matte swa gerna hema vära som iak är nw ij tholkin vadha *Fl* 806. **2)** *gärna, lätt, som oftast, vanligen.* all kiärumaal sum länge standa vkiärdh, dragha giärnä vsannind in till syn *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). fulmoen äple falla gerna *GO* 728. thz *(järnet)* wardher gärna rothgängith *MB* 1: 133. then är gerna räddr, sik wet brutlikan wara *KS* 23 (57, 25). *ib* 11 (26, 11), 25 (61, 26). *RK* 1: 4277, 3: 2938. *ST* 477. *Ber* 258. *LB* 5: 80. — *Jfr* **ful-, iäm-giärna.**

gladha, *f.* [*Isl.* gleđa] *glada. LB* 3: 67.

gladha, *v.* [*Isl.* glađa] — **gladha sik,** *v. glädja sig, glädjas.* gladhen idher alla nw mz mik *Lg* 3: 637. — *Jfr* **gläþia.**

glaþer (glädher: glädhi *GO* 152; *jfr äfven* **glädhi röst),** *adj.* [*Isl.* glađr] *glad.* gör þik glaþa *Bu* 17. moþer for glaþ ok fäghin tel kirkio *ib* 25. glaþar ok bliþar kumbar iak tel þin *ib* 140. *ib* 501. *Bir* 1: 148. *GO* 152. gifwin gudhi mz gladhom hugh *Bir* 3: 259. varen . . . widh eth glath sin *BSH* 5: 123 (1506). — *med gen. af dem. pron.* thän. thäs vordho riddara ok swena gladh *Iv* 1551. *ib* 1520, 4830. *Fr* 283, 2679. *Al* 146, 860, 3815, 5394, 5529. *RK* 2: 3125. *Di* 200. — *med prep.* af. domarin var gladir aff swa sagdho *Bil* 902. *ib* 572, 848. *Di* 66. — *med prep.* at. han var glad aath videkes komma *Di (Cod. B)* 326. wart hon mykyt gladh ther aat *Lg* 3: 632. — *med prep.* vidh. *Di* 143. — *med prep.* til. warä ther allä gladä til at thz war swa mz honom ganget *Va* 21. — *med inf.* iak är . . . litit gladh at thola *(ad patiendum minus hilaris) Bir* 3: 115. — *Jfr* **ful-, iäm-, o-gladher.**

gladhleker, *m. glädje. Bo* 147.

glaþlika (gladhelica. glädhelika *Bir* 1: 227**),** *adv.* [*Isl.* glađliga] *L. gladeligen, med glädje.* gladhelica lifwa i gudz thiänist *Bo* 101. badh hona gladhlika skipta thessa hems äro j äwinnelikt himerike *Bil* 538. *KS* 26 (66, 28). *KL* 212. *Bo* 7, 126, 141. *Bil* 110, 853. *Bir* 1: 227, 282, 3: 133.

gladhliker (gladheliker. glädheliker), *adj.* [*Isl.* glađligr] *glad, glädjande.* j allom thöm thingom som til koma hwat the äru hällir gladhelik älla dröuelik *Bir* 3: 178. mz fäm glädhelikom ordhom *JP* 61.

gladhlikhet (gladhelikhet. glädhelikhet *Bir* 3: 476**),** *f. alacritas, hilaritas, glädtighet, munterhet.* til byria han at bära mina byrdhe mz swa store gladhelikhet *Bir* 1: 42. skodhande . . . mins hugx gladlikhet *ib* 245. *ib* 3: 380, 476. *Ber* 213.

gladhlynter, *adj. vid gladt lynne, glad. MB* 2: 174.

gladhskaper (glädzskaper. gladiskaper), *m. glädje, gladt utseende.* änlittens gladhskap oc hiärtans frögdh *Lg* 3: 406. — *glädje, tillfredsställelse.* med hwad gladiskap jach . . . fördes tiill for:ne högboren förstes skep *BSH* 5: 625 (1520). — *munterhet, uppsluppenhet.* i löghe, i ordhom, aathäffuom oc i glädzskap *LfK* 161.

glafsa (-adhe), *v.* [*Isl.* glefsa] *gläfsa.* hwndana skälto oc glaffsadhe mykyt tiith *Lg* 671.

glafs eþer, *m. L.*

glam, *n.* [*Isl.* glam] *dån, gny, sorl, stim. MD* 15. *Jfr* **vapna glam.**

glama (glamma: glammande *MP* **2:** 259**),** *v.* [*Isl.* glama] *gny, sorla.* ihesus bödh glamande *(tumultuantem)* almogha folkeno wtgaa *MP* 2: 289. *ib* 259.

glap? *n.?* [*Jfr N.* glepp, *m.*] *felslående, missöde?* — **glappa stigher (-stiigher),** *m.* [*Jfr Isl.* glapstigr] *villostig.* opta wardher geen stiigh at glappa stiigh *GO* 886.

glapran, *f. prat, sqvaller.* hwat kan tik tha skadha enna ondha hwstru glapran *Lg* 3: 329.

glar (glaar *ST* 417. **klaar** *MD* 51**),** *n.* [*Isl.* gler] *glas.* scudadhe stora pilara som af glar waru giordhe *Bil* 350. *ST* 41, 207, 417. *MD* 51. stampar man rökilse mz glar *LB* 3: 151.

glas (glass *Di* 148, 192**),** *n.* [*Mnt.* glas] *glas.* vitrum er glas *LB* 2: 38. solin skinande gynom renastan sten ällir glas *Bir* 1: 3. solin skinande gynom glasit *ib.* swa som skört glas *ib* 3: 426. blanka hielma som et glass *Di* 148. *ib* 192. *Al* 9184. thera öghon *(näml. voro)* swa som lughande glas jnnantil brännande *Bir* 3: 65. — *glas, glaskärl.* rätuist är at husit skuli rensas . . . ok glasit renlica thwas at drykkin skuli klar synas *Bir* 2: 55. glas mästara . . . ther honum et glas göra konde *Al* 9176. *ib* 9177, 9187, 9195, 9251. *VKR* XI. *LB* 7: 5. *PM* XXVIII, XXIX, XXX *o. s. v.* — *timglas, sandglas, sandur. BK* 213. — *den tid (en half timme?) inom hvilken ett på fartyg brukad timglas utrinner. bildl.* tha han wil ey wara godher tha stande han ith annat glas til rodher *(må han umgälla det?) MD (S)* 230; *jfr Kalkar, Ordb.* 2: 52. — *Jfr* **tima glas.**

glascirkel, *m. glasklot. Bir* 3: 425, 426.

glasera (-adher), *v. glasera.* j ena leer pwtto, som er glaserat *LB* 7: 310. glasera leer kar förgylth *PM* XLVI. j eno glaserado fath *ib* XXX. *ib* XXXII, XLVIII.

glasfenster (-finster *SD NS* 2: 169 (1409). **-fönsther** *SO* 164**),** *n. glasfönster. SD NS* 2: 169 (1409). *SO* 164.

glashiälmber, *m. glashjälm, glaskolf, retort. PM* XXVIII, XXX *o. s. v.*

glashögher, *m. glasklot.* var swasom j enom glashögh älla cirkle *Bir* 3: 425.

glaskar, *n. glaskärl.* än et glaskar är enlitath mz särdelis lit, tha synes engxins drykx liter genom thz *MB* 1: 80. *Bir* 3: 87, 259. *Di* 119, 120. *Lg* 551 *LB* 2: 55, 56.

glasmästare, *m.* [*Äldre Dan.* glasmester] *glasmästare, förfärdigare af glas.* jak är sua som godhir glasmästare hulkin mang kar gör aff asko *Bir* 3: 117.

Al 9174. — *glasmästare, den som infattar glas?* ängilbrikt glasmästare *FH* 3: 143 (1449).

glasskiva, *f. glasskifva. PM* 14.

glasvindögha (glas windogha. glaswindog *Di* 43**),** *n. glasfönster.* glas windoghonen skulu engin leeth haffua, wtan hwitan ällir golan *Bir* 4: 85. *Di* 43.

glasöghon, *n. pl. glasögon, infattade och framför ögonen satta glas.* före öghonen fästis en glas skiffwa äller glas öghon tättelika *PM* 14.

glata, *v. L.*

glava, *se* **glävia.**

glaven (glaffwin. glawan. glaffuan *Di* 69. **glaffwan** *ib* 3; **-et** *Lg* 3: 332**),** *n. och m.* (*Fr (Cod. E)* 100, *(Cod. D, E)* 141; *Di* 3) [*Jfr Mht.* glavin] *spjut, glafven.* med . . . armbörst glaffuen eller spiut och polyxe *BSH* 3: 46 (1452). slo sit glauen vnder *Va* 32. han slogh sin glaffwan vnder armen *Di* 3. wefftade mz sith glaffwin *MB* 2: 312. glauenen ginga sindher *Di* 273. glawanen spildradis *Fr (Cod. D)* 1670. han hafdhe en glauen ij sinne hände *ib (Cod. D, E. Cod. A* ena gläfuio*)* 141. *ib* 100, *(Cod. B, D, E, F)* 181. *Iv (Cod. C, E)* 2399. swerd och glaffwen finge tha gång *RK* 3: *(sista forts.)* 5391. som glaffwen i striid well brytha kan *ib* 4400. *ib* 4694, 5612. *Di* 18, 59, 69, 70 *o. s. v. Lg* 3: 332. — **glavens stumper,** *m.?* aff glaffwenss stwmpen gaff iag honum ett slag *RK* 3: *(sista forts.)* 6002.

glavene (glaffwenne. glaffuenne. glaffuenä), *n.* = **glaven.** swårliga the mz glaffuenne möttess *RK* 3: *(sista forts.)* 4800. hwgge och sloge oc mz glaffwenne stötte *ib* 6036. glaffwenne brwste och swerdhen skrwlle *ib* 4455. glaffuenne brwste och stwmpane flöge *ib* 4803. sunder gik badä glaffuenä *(möjl. att fatta ss nom. pl. af* **glaven,** *m.) Di* 19.

glavia, *se* **glävia.**

glaz? *n. ägghvita.* stamper man thz (ɔ: rökilse) ok temprar mz glacz *(motsv. ställe LB* 4: 339 *har:* mz clar aff ägh; *D. Harpestr. i Nyt Danske Magasin* 1: 135: meth claar*)* eller medh quinno myölk *LB* 2: 39. *Jfr* **klar.**

glidha (gliidha), *v.* [*Mnt.* gliden] *eg. glida, lätt och hastigt röra sig; gå tillbaka, vika.* ingen wille för androm glidha *RK* 3: 2245. — *opersonl. bära å stad, gå.* saa wäl mondeth fraan danmark glidha *RK* 3: 602. — lata glidha, *begifva sig.* leetho aath danmark gliidha *RK* 3: 284. *ib* 1081. the leetho tiil kalmara glidha *ib* 1562. *ib* 1972, 4024. wth mz gotlandh leeth han gliidha *ib* 3240. — *bildl. låta gå, låta passera, låta bero.* konungh karlss swäna i rikit bliffua och motte the och laatha glidha *RK* 3: 588.

glima (glijmma. -ar, -adhe), *v.* [*N.* glima] *glimma, glänsa.* thz är ey alt gwl som glimar *GO* 609. thera hielma glimado ok thera swärd *RK* 1: 1538. *ib* 1576. *Bir* 1: 94. *Su* 202, 409. *Di* 215. hans öghon varo glijmmande oc skinande som een brännande lughi *Ansg* 183.

glimber, *n. glans.* gik swa mykyt glimbir ellir skin aff them *ST* 373. solinna glimber *MB* 2: 390.

glimbra (glymbra: -ande *Su* 176**),** *v.* = **glima.** o huat wänleka nw glimbra gulkronor oppa idhart huffudh *Su* 143. *ib* 176. *MB* 2: 293.

glinder? *n. Jfr* **solglinder.**

glitadher, *adj.* [*Isl.* glitaðr] *väfd med brokad?* II. paria mensalium slæta jtem vnum mensale cum .I. knyuaduk glitat *SD* 4: 710 (1340?).

gliugra, *v. svänga.* badh keysaren een man taka eeth draghit swärdh oc gliugra thz ofwir hans hofwdh *ST* 355.

gloa, *v.* [*Isl.* glóa] *glöda.* swa gloande *(rättadt till:* mz glöiande*)* änlite sua som herbärghit brunne alt *Bil* 267. *Jfr* **glöia.**

gloper? *m.?* [*Isl.* glópr] *glop, fåne.* liiknas han wiidh andrum glopum som haffue ey wiidh eller sinne *MD (S)* 242.

glosa (-adher), *v.* [*Isl.* glósa. *Mlat.* glosare, glossare] *uttyda, förklara (ett ord).* titillin är glosadha ordha fulkompnilse *Bir* 1: 249.

glugga, *f. L.*

glugger (-ar), *m.* [*Isl.* gluggr] *L. glugg, öppning, hål.* löpa och gana i alla glugga *MD (S)* 242. — *om tom mage.* thän är godher som glug fyllir *(laudatur patule qui replet antra gule) GO* 476.

gluggotter (-utter. *n.* **glugguth** *GO* 402**),** *adj.* [*Jfr Isl.* glöggr. *Äldre Dan.* glu, glugaktig] *skarpsynt.* glugguth är gästa ögha *GO* 402. *Jfr* **glägger.**

glupa, *v.* [*N.* glupa] *sluka.* — *part. pres.* **glupande,** *glupsk, glupande, grym.* glwpandhe wargher *LfK* 14. han war glwpande som en gam *RK* 3: *(sista forts.)* 4849.

gluper (-ar), *m.* [*N.* glup, *m.*] *gap, svalg, bråddjup.* fly badha thenna glupana ok gaa swa räth j weghen ath man oppa yngha sydhe wardher snardher *Gers Frest* 50. tryggeliga koma offwer then farlegha glupen *ib* 52.

glädhi (glädij), *f.?* [*Mnt.* glede] *glete, blyglete, silfverglitt?* j lod glädij *LB* 7: 328.

gläþi (glädhe *Bir* 3: 158. **glädhie** *BSH* 4: 258 (1501). *pl.* **-ir.** *gen.* **glädhias** *Su* 351**),** *f.* [*Isl.* gleði] *glädje, fröjd.* som mik böt ok buþaþe daghleka gläþi *Bu* 18. gör hanom sva mycla gläþi *ib* 204. mäþ dighre gläþi *ib* 395. halda þän daghen mz friþi ok frygh ok gläþi *ib* 61. var ther mykin glädhi *Di* 275. *Bu* 520. *Bo* 228, 243. *MP* 1: 25, 27, 28, 29, 30. *Bir* 2: 170, 3: 158. *Va* 54. *Di* 40. *BSH* 4: 258 (1501). com mz mik ii guz gläþi *Bu* 18. — *pl.* thina glädi munno margha wara *MD* 49. aff hymerikis frögdher oc glädhir *Su* 9. wärldzlika glädhir *ib* 124. *ib* 193, 351. *Lg* 826. (gläde *för* kläde *Su* 351.) — *Jfr* **bruþlöps-, himirikis-, hiärta-, höghtidhis-, iordhrikis-, o-, sam-, väruldsgläþi.** — **glädhi bot (-boot),** *f. ökande af glädje.* huath them hafuer varith til glädhi boot *Fl* 1448. — **gläþi kälda,** *f. glädjekälla. Bu* 142. — **glädhi mot,** *n.* [*Isl.* gleðimót] *gladt utseende, gladt beteende.* glädhi mot thom ekke skorta *MD (S)* 263. — **glädhi röst?** *f. glädjeröst, glad röst.* ropadhe . . . mz glädhe röst *Lg* 334 (glädhe *här dock kanske snarare att fatta ss adj.*). — **glädhis dagher,** *m. glädjedag. MB* 2: 130. — **glädhis fulder,** *adj.* [*Jfr Isl.* gleðifullr] *full af glädje. Bir* 1: 215, 337, 2: 38, 3: 354. — **glädhis fund,** *f. eg. glad möte el. sammanträffande; glädje.* vntfingo har mz glädhis fwnd *Al* 2395. nyta . . . frälst liffwer e eller glädhis fund *ib* 7312. *MD* 63. — **glädhis grater,** *m. glädjegråt,*

glädjetårar. Bil 351. — **glädhis hop,** *n. glad förhoppning. MD* 69. — **glädhis hus,** *n.* [*Jfr Isl.* gleđi-hús] *glädjeboning. KS* 64 (159, 70). — **glädhis klädhe (-klädher),** *n. pl. glädjeskrud, drägt som tillhör glädje el. glada tillfällen.* togh pa sigh siin glädis klädher *MB* 2: 162. — **glädhis klädha bonadher (-klädhebonadher),** *m.* = **glädhis klädhe.** j förde sik glädis klädhebonat *MB* 2: 174. — **glädhis krasir,** *f. pl. glädjemåltid.* biwdha mik til thina glädhis krasa *(ad epulas tuas) Bil* 159. — **glädhis later,** *m. af glädje föranledt leende, glädjeskratt.* ther aff fik hon glädhis later thz hon badhe leer oc grater *Al* 8123. — **glädhis leker,** *m. glädjemusik? pl.* mz sangh oc glädhis lekom *(cum hymnis) MB* 2: 269. — **glädhis ordh,** *n.* [*Jfr Isl.* gleđiorđ] *glädjeord, gladt el. muntert ord.* the taladho markt et glädhis ordh *Al* 8160. — **glädhis samqvämd,** *f. gladt samqväm. MB* 2: 195. — **glädhis sanger,** *m.* [*Jfr Isl.* gleđisöngr] *glädjesång. Bir* 3: 418, 4: 54. *MB* 2: 173. — **glädhis skri (glädhins skry),** *n. glädjeskri.* huat ropp ok glädhins skry *Lg* 3: 561. — **glädhis skrudher,** *m. drägt som bäres under glädje.* hon lagdhe nidher sin glädhis skrudh *Lg* 3: 235. — **glädhis stund,** *f.* [*Jfr Isl.* gleđistund] *glädjestund, glad stund.* honum thykker thz vara een glädhis stund *Iv* 2831. — **glädhis tidhande,** *n. glad underrättelse. Lg* 3: 43. — **glädhis visa (-viisa: -or** *MB* 2: 173**),** *f. glädjevisa. MB* 2: 173. — **glädhis ämpne,** *n. glädjeämne. Su* 99.

gläþia (gläþa: gläþas *Bu* 24; **glädhas** *Gr (Cod. D)* 366. *pres.* **-er.** *impf.* **gladde. glade: -os** *Bu* 177. **glädde** *Al* 9726; **-is** *Bir* 3: 158. **gläddhe: -os** *MP* 1: 286. **gledde** *RK* 1: 487. *refl. pres.* **glädz** *Bir* 3: 224. **gläz** *Al* 5022. *imperat.* **glädz** *Bo* 116. **gläz** *Bil* 903. **gläs** *MD* 49, 50, 51, 52, 53, 54. *supin.* **gladz** *Bo* 81**),** *v.* [*Isl.* gleđja] *L. glädja. fröjda.* gläþi[a] huar annan mz þy guþ giuar hanom *Bu* 153. hulkin som alt opfylle oc glädhir *Bir* 2: 177. thz gledde karela ok rytza land *RK* 1: 487. — **gläþia sik,** *glädja sig, glädjas. med gen. af dem. pron.* thän. thäs glädher iak mik *Al* 8407. — *med prep. för att utmärka anledningen.* wi glädhiom os aff blomster *Al* 6498. wi glädhiom os widh wara skogha *ib* 6503. glädde sik mot thetta spil *ib* 9726. — *refl.* **gläþias,** *glädjas. med gen. af dem. pron.* thän. thäs gläz han *Al* 2869. *ib* 2998. *Iv* 1924. — *med prep. för att utmärka anledningen.* þe gläþas af *(deröfver) Bu* 24. diäfwlin gladdis mykit aff gudz manna dödh *Bil* 851. *ib* 557. *Bo* 141. *Bir* 1: 60, 3: 224. *Gr (Cod. D)* 366. *Al* 4778, 5022. han hafdhe gudz owini sighrat oc wunnit som han matte . . . glädhias aff *Bil* 886. jak gläz meer owir en syndara hulkin som gör synda angir än owir nio oc niotio rätuisa som äkke thorfwo vidhir synda angir *Gr* 295. glädhiandis om gudz til standh oc närwarilse *MB* 2: 327. at gläþias þär viþ vrgho sang ok alscona lek *Bu* 491. gladdos ther mykith widh *Lg* 35. — *med sats inledd af* at. þe cristno . . . glados mykit at guþ vilde störkia þöm *Bu* 177. *MP* 1: 30. — *med ack. med inf.* gladdis jak mik haua takit tilfälle at tala mz thom *Bir* 3: 224. — *abs.* ävärleka gläþias *Bu* 18. frögdha the sik ok glädhias *Bo* 189. *ib* 81, 223, 251. *MP* 1: 30, 286. *Bir* 2: 170, 3: 158. *MD* 49, 50 *o. s. v.* — *med prep. för att utmärka sättet.* glädz af store glädhi *(gaude gaudio magno) Bo* 116. gladdos mz otalike glädhi *Bir* 1: 60. gladdos the mz store frygdh *MB* 2: 400. *ib* 398. — *opersonl.* thz iag war död gladtzss *(för* gladdes*)* honum ey ått *RK* 3: *(sista forts.)* 5780. huilket os alle oc mangen man gledz *BSH* 5: 127 (1506). — ? gläz *(egredere)* wt aff vatneno *Bil* 903. — *Jfr* **o-, sam-, saman-glädhias,** *äfvensom* **gladha.**

glägger (*n.* **gläkt),** *adj.* [*Isl.* glöggr] *skarpsynt.* thz är gamalt ordh, gläkt är gesta ögha, oc ää thes gläggare gestin är werre *ST* 295. *Jfr* **glugg-otter.**

glävia (glauia. glafwia. glaua. glafwa. *pl.* **-or. gläffuiar** *RK* 3: 3627**),** *f.* [*Isl.* glefja. *Mnt.* gleve. *Ffr.* glaive. *Prov.* glavi. *Mlat.* glavea] *spjut, glafven.* riste käsio mz afle . . . ok läggar gläuio gen dracanom *Bu* 492. hans glafwo ellir spyuth *ST* 94. stak han gynom mz sinne glafwio *ib* 95. tw hundradho glauor aff gul *ib* 421. mangen glauia war ther bruten *Va* 18. mz draghnom oc skinandom swärdom, glimbrande gläffwiom förgyltom skiöllom oc allom androm rädeligom wapnom *MB* 2: 293. the gläfuia . . . hon var väl thriggia alna lang *Fr* 181. thän förste riddare ther han mötte han thaghar mz sinne gläfuio stötte *ib* 568. *Iv* 2342. thera glafuior spindradho a then mold *Fr* 1670. *Bil* 784. *Fr* 100, 141, 548, 1716, 1799. *Fl* 1839. *Iv* 699, 2399, 3345, 3354. *Al* 4758. *RK* 2: 2047, 3: 3627. *Va* 24. *MB* 2: 156, 161, 164, 292, 326. *Su* 142. *Lg* 3: 330. — *spjutlängd. ss måttsbestämning.* var . . . the cronan . . . besatt uppe i hualfvet tva glafvor fra jordenne *TK* 270. — *Jfr* **glaven.** — **glävio skapt (gläfwia skapt),** *n. spjutskaft. LfK* 237. — **glävio staki (glaffuio-),** *m. spjutskaft.* hans klör waro swa langha som glaffuio staka *Pa (Tung)* 35.

glöþ (*pl. nom. ack.* **glödher** *Bil* 370; *MB* 1: 279. **glödhe** *Bil* 326. **glödar,** *se* **eldglödh. glödha** *(i rimslut) Al* 8968. *med art.* **glödhirna** *MB* 1: 279. **glödhina** *ib.* **glödhena** *Bil* 479; *ST* 327. **glödhana** *Bo* 240**),** *f.* [*Isl.* glođ] *glöd.* þät *(liket)* la äpte a glöþom *Bu* 416. lätu the han barfōttan trudha brännandhe glödhe *Bil* 326. *ib* 370, 479. sagho the en fisk vara la[g]dhan vppa glödhana *Bo* 240. bära fram . . . heta glödher *MB* 1: 279. rädhis han glödhina *ib.* jämsköt som glödhirna komo fore moysen *ib.* swa brath glödhena sattos for piltin *ST* 327. grep bradhlika ena glödh *ib.* thu bränner aff skalkheet som en glödh *Al* 2086. brändo stadhen op i glödha *(i rimslut med* dödha*) ib* 8968. *Jfr* **eldglödh.**

glödha, *v.* [*Isl.* glœđa] *glöda.* mz glödandhe iärn krokom *Pa (Tung)* 29. glödindhä iärn *ib* 34.

glödhbrinnande, *part. adj. glödande. MB* 2: 347.

glödhgha (-ar, -adher), *v. glödga.* smidhin glödgar the thing som slionadh oc kolnadh äru *Bir* 4: 99. eth glödgat järn *PM* 30. *ib* XXXII, XLVI.

glödhheta, *v. glödga.* ath een vgn skulde glödhetas *ST* 105.

glöþheter (-heeter: -heet *KL* 190**),** *adj. glödhet, glödgad.* mz glödhetom iärn skifwom *Pa* 17. *ib* 18. *KL* 53, 190, 372. *LB* 1: 97, 98. *ST* 13, 21 *o. s. v.*

glödhning, *f.* — **glödhninga hugormber,** *m. glödande huggorm. Pa (Tung)* 31.

glödhogher (-ugher: -ughe *Pa (Tung, Cod. D)* 48**),** *adj. glödande. Pa (Tung, Cod. D)* 48. glödhogh koll *MP* 2: 277. mz glödoghom kulum *LB* 1: 98.

glödhraka, *f. ugnsraka, eldskyffel.* thz hafdhe näsa som glödhraka tha man wil eld aff oghnen raka *Al* 9463.

glödhvin (glöd wiin), *n. glödgadt vin.* dricker man kynnil med glöd wiin *LB* 7: 352.

glöia (glöa), *v.* [*Jfr Isl.* glóa] *glöda, vara eldröd.* een brännandhe glöande vghn *ST* 52. bära ena glöiande panno *ib* 69. mz glöiande änlite *Lg* 267. *ST* 53, 80, 258. *LfK* 117. *Jfr* **gloa.**

glöma (glömma *MD (S)* 237. **-ir, -de, -der),** *v.* [*Isl.* gleyma] *L. glömma, förgäta. med dat.* the glöma sannom gudhi *Bil* 619. vm thu glömir visdomenom oc skällikhetinne *Bo* 136. *ib* 227. *Bil* 215. *KL* 294, 346, 350. *MP* 1: 74, 184, 287. *Bir* 1: 393, 2: 133, 327, 3: 36, 262. *Al* 4913. *Su* 230. *MB* 2: 103. glömis ey syndirskone som thzta screff *ib* 3. *ib* 370. — *med ack.* glömde sin ald *Bu* 156. *ib* 189. *Bo* 37. *MB* 1: 236. *MP* 1: 184. *Bir* 3: 36. varra fru fözlo daghar var längge glömdar *Bu* 23. *Lg* 44. the glömdo gudhi . . . ok ty glömas the af honum *MP* 1: 287. glömdhis badhe hänne nampn maria ok swa widhernamnit magdalena *Bil* 263. — *med dat. och ack.* iak skal tik thz ekke glöma *Lg* 3: 707. — *med inf.* iak glömde at ätha mit brödh *MP* 1: 229. glömde taka reep mz sik *KL* 294. — *förlåta.* jach glömer aldregh them hwro sigordh swen war mördher *Di* 247. — *afstänga, skilja?* fra allo godho ärin i glömd *Al* 7270. — **glöma sik,** *glömma sig, säga hvad man icke bör, säga för mycket. Fl* 914. — *Jfr* **bort-, for-, äptir-glöma.**

glömber? *m.* [*N.* gløym, *m. Jfr Isl.* glaumr, *m.*] *glömska.* han hafdhe them lango laght i glöm *(glömt dem) Al* 8512.

glömilse, *n. pl.? glömmande, glömska.* alla wärdzslika thinga fulkomen glömilse *Su* 280. *Jfr* **forglömilse.**

glömska, *f.* [*Isl.* gleymska] *L.* **1)** *oblivio, glömska, förgätande.* hänna aminne skal vara j glömsco *Bir* 3: 77. sins siälffs glömska *ib* 327. *ib* 404. *MP* 1: 287. *ST* 39. *MB* 2: 291. *Su* 20. **2)** *negligentia, försumlighet, försummande, försummelse.* for biskops glömsko *Bu* 156. sinna eghna helso glömska *Bir* 1: 341. glömska synis j altaromen *ib* 2: 107. *MB* 1: 479. *Bir* 1: 312, 317, 4: 22. *VKR* 68. *Ber* 64, 134, 176, 280. all min wnghdoms glömska *(delicta) Su* 94. — *pl.* lydhnan är dygdh mz hulke . . . alla glömsco *(negligentiæ)* vtsläkkias *Bir* 3: 231. *KL* 43. *LfK* 194. *Ber* 41, 194. — *Jfr* **forglömska.**

glömsker (*n.* **glömskt** *Bir* 1: 335**),** *adj. L. glömsk, försumlig.* glömskr biskoper *KS* 49 (126, 53). glömsk j sino embete *VKR* 28. *KL* 191, 239. *Bir* 1: 218, 316, 335, 2: 105, 246, 3: 183, 334. *Su* 285.

glömsklika (glömslika *KL* 219; *Bir* 1: 250; *Su* 240, 282, 285, 293. **glömslica** *MP* 1: 184, 241. **glömskelica** *Lg* 3: 72. **glomsceligh**e *SO* 122**),** *adv. försumligt, vårdslöst, liknöjdt.* jdhnande glömsklica oc dylsklica rätuisonna *Bir* 3: 354. *ib* 1: 250. *KL* 219, 255, 275. *MP* 1: 184, 241. *Ber* 280. *Su* 52, 54, 240, 282, 285, 293. *SO* 122. *Lg* 3: 72.

glömskliker (glömskeliken *(n. pl.) SD NS* 2: 228 (1409)**),** *adj. utsatt för glömska, som kan glömmas.* al the werlzliken thing, som her i werldinne hanteras eller göras, the ära glömskeliken *SD NS* 2: 228 (1409).

glöpa orþ, *n. L.*

gnagha (*pres.* **-er.** *impf. pl.* **gnogho: synder gnogho** *Bir* 4: 64. **gnowo** *HSH* 9: 4. *part. pret.* **gnaghin.** *pres. refl.* **gnax** *Ber* 185**),** *v.* [*Isl.* gnaga] *gnaga.* bröþ . . . af musom alra vaghna gnaghit *KL* 188. mit bryst är bart ok gnaghit aff madhcom *Bir* 3: 139. mwlwärpelin . . . som röthrena gnager *ib* 4: 41. klädhit gnax af marenom *Ber* 185. *Bir* 1: 69, 290, 2: 83. *Su* 229. *HSH* 9: 4. *Jfr* **sunder gnagha.**

gnar, *n. knot.* far tw thz for vtan gnar *MD (S)* 296.

gnarra, *v.* [*Mnt.* gnarren] *knarra, morra?* han böria marra ok illa gnarra som hvnder a hölasse *MD (S)* 222.

gnatra, *v.* [*Sv. dial.* gnattär] *grina, skratta?* j tholkom owirflödoghom qwinno klädhom, är offtelika aff hälgom mannom diäffwlin seddir, at sithia aathande gnathrande, oc fwlika synas oc grymelika mz gnizslande tannom *Bir* 5: 103.

gnidha (*pres.* **-er.** *impf.* **gnedh.** *part. pret.* **gnidhin.** *imperat.* **gnidh),** *v.* [*Isl.* gniða, *-dr. Mnt.* gniden] *gnida, gnugga.* mz hwitte hand gnedh *(Cod. A* vredh*)* hon hans baak *Iv (Cod. B)* 1328. gnidh ther mz lidhamothen *PM* XXXIX. *LB* 1: 96, 97, 7: 197. *ST* 125, 264. hänna röther doga mot tanna wärk gnidhna vm kring *LB* 5: 81. gnidher man sina tender . . . mz sipuls oos *ib* 10: 8. — **gnidha sunder,** *söndergnugga.* hwar som henna frö gnidher söndher j syna hendher *LB* 2: 37.

gnidhning (gnidnigh), *f. gnidning. Su* 150.

gnist, *f.* [*Äldre Dan.* gnist. *Jfr Isl.* gneisti] *gnista.* vm han bläse idhkelica at thässe gnistene *Bir* 3: 40 *(kan föras till* **gniste,** *f.).* alth wärlz watn gither ey slekth eine gnisth *Iv* CVI.

gnista, *f.* [*Jfr Isl.* gneisti] = **gnist.** flughu gnisto af þöm som af eldaþo iarne *Bu* 208. lifþe än nokor guz naþa gnista ii hans bryste *ib* 130. *Bil* 719. *Pa* 18. *Bir* 1: 249. *GO* 924. *Jfr* **eld-, elds-, iärn-, kärleks-gnista.**

gniste, *m. L.*

gniste? *f. gnista.* the dragha nakra nadha gniste *(kan fattas ss pl. af* **gnist;** *Lat. texten har dock: scintillam gratiæ)* j hiärtat til at faa kärlek *Bir* 2: 161.

gnistla? (gnizla. gniizla: -ande *KL* 291. **gnizsla. gnisla. gnysla. -adhe),** *v.* [*Äldre Dan.* gnidsle, gnisle. *Jfr Isl.* gnísta] *gnissla, trycka el. stöta samman med ett gnisslande ljud. med dat.* gnizlande sinom tannom *Gr* 274. gnizladho ok bitu tannom *(stridebant dentibus) KL* 143. — *med prep.* mädh. gnizladho mz tannom *KL* 288. *ib* 291. — *med ack.* gnislado ower mik sina tändher *Su* 162. *ib* 248. *Lg* 3: 405, 463. hwro the iärn tagghane gnysla syk inbördhis *ib* 143. — *abs.* giua the aff sik fanyt ok gnizslande liudh nar the samanslas *Bir* 3: 220.

gnistlan, *f.* [*Jfr Isl.* gnístan] *gnisslande.* tannanna hardasta gnistlan *Su* 132. i grymmasta lywde wt-

gangandis aff . . . bälganna gnistlan *ib* 129. *Jfr* **tanna gnistlan.**

gnit? (gneth. *pl.* **gnether),** *f.* [*Isl.* gnit, *se Cleasby-Vigfusson s.* 206. *N.* gnit] *gnet.* dräper gnether i haaret *LB* 7: 129.

gnoa (*pres.* **gnor.** *imperat.* **gno),** *v.* [*Isl.* gnúa] *gnida, gnugga.* gnoa . . . sarin mz hwassom flinto stenum *Bil* 370. gnor ther mz manz krop *LB* 3: 74. gno ther mz thina tändher *ib* 90. take rån hamp ok gnoe mellan sina hande *ib* 59.

gnugga (gnoggha. -ar), *v.* [*N.* gnugga. *Isl.* nugga] *gnugga.* gnoggha han *LB* 7: 154. gnwgga malyrt j reent vatn *ib* 332. — *skafva? trycka?* ath thz ey gnwggas äller stötes j bwnkanom *PM* 47.

gny, *m.* (*Iv* 249, 860; *Al* 2439; *RK* 3: 834, 959; *Ansg* 229; *MB* 2: 170; *Di* 203, 208) *och n.* (*Fr* 65; *RK* 3: 81, 202, 682, 1134, 1565, 2292, 2908, 3490, 3521; *MB* 2: 196) [*Isl.* gnýr, *m.*] **1)** *gny, larm.* ower margha milor höris then gny *Al* 2439. mz stort bullir oc myklom gny oc roope *MB* 2: 170. vardh ibland almoghan stoor ghny oc mykin thrätta *Ansg* 229. *Fr* 65. *Iv* 249, 860. *RK* 3: 834, 959. *MB* 2: 196. *Di* 203, 208. aldrigh sculom wy aa markena fly för än wy pröffua theres gny *RK* 3: 56. — *skri, klagorop.* gaaffuo eet gny *RK* 3: 81. *ib* 202. ther hörde man jämber och storth gny *ib* 1134. *ib* 2292. **2)** *oväsen, upplopp.* the som wulthe thetta gny *RK* 3: 2908. **3)** *rop, tal.* kom i blandh almoghen eeth stort gny *RK* 3: 1565. — *omtalande, rykte.* giik aff hans färdh stoort gny *RK* 3: 3490. *ib* 682, 3521.

gnäggia (gnägia. -ar, -adhe), *v.* [*Isl.* gneggja] *gnägga.* nöteno hörör at röta . . . ok hästenom at gnägia *Bil* 213. thz är opta häst som gnägiar som föl *GO* 879. pa sidhan wiidh k gnäggiadhe een hästh *RK* 3: 1053. äru vordhne som stodh hesta hwar gnäggiande til annars hustru *MP* 2: 246.

gnäggian (gneggien *Di* 181**),** *f.* *gnäggande. Di* 181, 208. — *gnäggande läte; skratt?* gälniska är at lee mz gnäggian *LfK* 195.

gods (*SD NS* 1: 436 (1405). **goþz** *SD* 5: 562 (1346), 564, 566; **-e** *ib* 561, 563. **godz** *ib* 160 (1343), 476 (1345, *nyare afskr.*); *FH* 2: 46 (1419); *RK* 1: 220 *och ofta.* **goodz** *SD NS* 1: 3 (1401), 2: 404 (1411). **gotz** *RK* 1: 223; *BSH* 2: 43 (1397). **gootz** *SD NS* 1: 6 (1401). **goz. gozz: gozze** *Bir* 2: 86. **gooz** *VKR* 32; *SD NS* 1: 437 (1405). **gödz** *SD* 5: 160 (1343). **göz** *L.* **gos** *SD NS* 1: 436 (1405). **goss: gosset** *ib.* **gosse** *ib* 2: 82 (1409). **goos** *ib* 1: 59 (1401). **goosdh** *ib* 1: 3 (1401). **gozt** *ib* 470 (1405). **gudhzt** *ib* 96 (1402; *de båda sistnämda teckningarna föreställa kanske* **gozit, gudhzit,** *former med suffigerad art.*)**),** *n.* [*Isl.* góz] *L. gods, det som är godt el. har värde, ting af värde.* tilläggiä swa mykit goþz *SD* 5: 564 (1346). spilla þy goz som guþ skapaþe *Bu* 152. — *gods, egendom.* räntar sins goz *Bu* 173. spurþe huar kirkionna goz ok gul uar *ib* 415. kusca han mäþ pino tel viþargango ligianda goz *ib. ib* 519. *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*), 669. *Bil* 884. aff rät affladho goze *Bir* 1: 53. aff illa afladho gozze *ib* 2: 86. *Lg* 439. *Fl* 1939. for alla the äro ij giort hafuin mik ij goz ok rika gafua *ib* 1948. *RK* 1: 220, 223. af werulzliko farando godze *KS* 20 (51, 22). — *gods, jordagods, egendom.* loot hau . . . fa . . . gripuns iärl döme then portanära ok annor mykin godh goz *(besittningar)* flerä *Fl* 1941. see granlicha til at clostirsins gooz blifua besatt oc the ödhe liggia besätis *VKR* 32. wpbärä alt þet mit gödz skyldä kiätestadhä *SD* 5: 160 (1343). warþer oc godzit a minä wäghnä för ater löst þa gangon oc wtskyldinna godzins ater vnder mic *ib.* frälse han hännä godz med sino *ib* 476 (1345, *nyare afskr.*). goþz oc garþa *ib* 562 (1346). oppa þessin gozen *ib* 6: 125 (1349). huru þe gozen gingo vndan rättom aruum *ib.* þet gozit, sum prouast mattis hauir klandat i yfragardenom *ib* 169 (1350). hafde knut lafrinson eet gotz i arisrydh bengt andrisson een gaard i olafsthorp *BSH* 2: 43 (1397). *ib* 45, 46, 47 (1397), 48, 49, 50, 51. *SD NS* 1: 3 (1401) *o. s. v.* salde thet godzit bort j hwittis ok köpte et halft godz j gien j reso sokn *FH* 2: 46 (1419). — *Jfr* **aflinga-, arfs-, arva-, barna-, bonda-, frälsis-, fäþernis-, härads-, iordha-, iordhrikis-, ivirlöps-, kirkio-, krono-, köpa-, köpmanna-, lands-, panta-, skatta-, sköflinga-, tunno-, värulds-, ärfdha-gods.** — **godsa skipte,** *n. utbyte af gods.* eet laglikit godza skipte *SD NS* 2: 73 (1408). *ib* 216 (1409).

godsgirugher (godhz- *Su* 460. **goz-),** *adj. girig (efter gods el. egendom), sniken.* hulkra hiärta hedhirgirugh äru oc goz girugh *Bir* 3: 304. *Su* 460.

godha, *v.* [*Jfr N. och Sv. dial.* goda. *Jfr äfven Mht.* guoten] *göra godt, hjälpa.* godha te mot quartane krap[t]h *LB* 5: 82. the godha mot paralisim & ether *ib.*

godhar (godhaar), *n.* [*N.* godaar] *godt år, ymnigt år.* om the försto siw godhaarin *MB* 1: 238.

goþer (goodher. *n.* **got. godt** *OB* 214; *FM* 494 (1510). **gut** *SD NS* 1: 73 (1401); *MP* 2: 120. *KS* 50 (127, 54). **guth** *SD NS* 1: 59 (1401), 275 (1403). **gwt** *ib* 624 (1407). *gen. sing. n.* **gooz** *Bo* 33. *Ss komp. och superl. nyttjas* **bätre** *och* **bäzter),** *adj.* [*Isl.* góðr] *L.* **1)** *god, väl beskaffad, förträfflig.* got vaþmal *SD* 5: 637 (1347). got par sko *ib.* goodh graskin *BSH* 1: 182 (1381). godh andbudh *Bil* 382. en godh quärn *VAH* 24: 319 (1414). kötit aff te[m] *(körsbär)* gör godh blodh *LB* 5: 82. a godhom gräswäxt *MB* 1: 236. ther komber tw i godan fägnad *Di* 85. fiol j godha iordh *MP* 1: 84. saar godha sädh *ib* 85. godh ord äro gulle bätra *(aurum fulgorum superat fauor eloquiorum) GO* 60. sagþo han haua . . . giort sua got torneament at änghen gat hanom liknas *Bu* 24. wärldina skapadhe han *(Gud)* . . . godha, oc tho ängaleedh iäm godha som sik siälwan *MB* 1: 33. han *(Gud)* är renaste speghel, oc äptersyyn altz thäs som got är skapath *ib.* the thing äre fulkompnelika godh i thera thinga bland, som gudh siälwer skipadhe, som ledha fulkomplika man til then som ensamin är godher, thz är til wan herra sialwan *ib* 440. fadher ok modher äru godh, ok är gudh bästir *(patres preconor iure deo sit honor) GO* 701 *(möjl. att föra till* **15***).* þän fiken är a pänigen takar tu il ok tapar i köpe tu goþ *Bu* 153. nu är triggia handa got, thr manzens hughr ok hierta står äpte *KS* 27 (67, 29). är ödhmiuktin helsonna oc alz gooz grundual *Bo* 33. mäþ goþe forhoxän varre *SD* 5: 636 (1347).

witur kunungr bätra sit land mz godhe förseo *KS* 57 (144, 63). giärnt fylghe lykka godhre nänno *ib* 83 (205, 91). godh lagh *ib* 56 (141, 62). wara i godhom skipilsom *ib* (141, 61). **2)** *god, dygdig, rättskaffens, bra.* godhe ängla *MB* 1: 53. han tok sik husfru . . . goþa ok guþleka annam *Bu* 3. slo mz käsio goþan karl ginum liuet *ib* 189. baþe goþe ok ille *ib* 21. een skalk weth ey huru en godher man sik när *GO* 571. han är godher som för gudh är godher *ib* 61. *ib* 452. hwar som godher oc rätwiis är *OB* 215. terde sig i stadhen som en godh karl *BSH* 5: 133 (1506). thu är en godher drängh *Di* 268. lime gör goth barn *GO* 16. domaren böt vägha gä[r]niggana goþa ok illa *Bu* 21. adam . . . weet nw badhe got oc ilt *MB* 1: 162. *KS* 50 (127, 54). at bätra sik ok göra got *Bir* 1: 295. gangandes daghlika aff dygdh oc til dygdh, fran godho oc til bättre *Lg* 3: 263. — *i hedrande tilltal.* gak häþan goþar man *Bu* 135. var eigh räþ goþa guz dotter *ib* 495. godher herra *Bil* 350. dugen nw gode drenge *Di* 84. goder drenger hwat man ästw *ib.* myn godhe her didrik *ib* 268. **3)** *ansedd, aktad, hederlig, redlig, förståndig (ss hedrande benämning). oftast förenadt, stundom sammanskrifvet, med ett följande* man. komber nokor godher man eller goodh quinna godher swen eller iomfrw eller theres skälikit budh til nokrom i embitteno *SO* 29. hedherligh och reenlifwes herra broder arwidh confessor generalis j nadhendall och twa godha bröder met honom *FH* 5: 125 (1488). alle the godhe brödher och systror j nadendaals klosther *ib* 126 (1488). hwat wiltw göra bland godemen *(dugandi mannom) Di* 88. hwar godman kan tog forsta til skönhet jac idher ey likna ma *RK* 2: 6922. fore allä the godhä men j josedzhäredh boo *BSH* 1: 177 (1379). *ib* 178. suasom mangom godhom mannom i suerike witerlikt oc kunnokt är *ib* 179 (1381). — *tillhörande konungens hird el. kretsen af hans rådgifvare, tillhörande frälset, adlig.* for hanum stodo mangä godhemen *(skutilsveinar) Di* 8. *ib* 85, 86. een aff hans *(konung Erik den heliges)* godha men *Lg* 3: 346. gamblir män gother. þeer sum for sin alder latäs bort af warre thiänist. äller härrä män gamblir *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). at wart raath. ok wärrä goþrä mannä *ib* 668. ängo vndan takno, þy þär en goþer man ma sik med wäriä *ib* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). therra godhra manna jncighle *VAH* 24: 329 (1413). alle thenne gotho män som her efter nempnas . . . hafdo sik vndan krononna skat . . . sielwe oloflika til frelse giort *BSH* 2: 38 (1396). *ib* 40 (1396). med wora goda mens och kere almogas hielp *ib* 3: 46 (1452). at bestalle gode mens garder *ib* 5: 486 (1511). sina goda men han *(konung Karl)* tha saman kalla at möta hanom j arboga alla om michelsmesse ther nest hwar ferdig mz harnisk oc hest *RK* 2: 7967. riddare oc swena mere oc mange godemen flere *ib* 5781. *ib* 5727. — *pålitlig, trovärdig.* hafde han hört aff godhom oc beskedhelikom gamblom mannom *FH* 3: 86 (1446). — *betrodd, förordnad.* een lagh sum . . . goþe tolf men a þingge vgilläþu *FH* 3: 6 (1353). mz godhom mannom myns herra j gardhenom latha mätha hans hawor *MEG (red. A)* 56. *ib (red. B)* 60. *EG* 65. marskens godemen *RK* 2: 6181. sände them godha män oc breff i geen *ib* 3: 2497. *Jfr med afseende på de under detta mom. hittills anförda betydelserna Mnt.* gude man, *under hvars inflytelse dessa utan tvifvel utvecklats.* — ***god,*** *ansedd (om slägt el. börd).* äy må konungär vtan af godho kyni komin wara *KS* 5 (12, 6). födder . . . af good äth *MD* 495. **4)** *god, pålitlig, trogen, tillgifven, săt.* at engen aff hennes godha quinnor mate warä när henne *Va* 5. godher win är senfången *KS* 37 (97, 40). hans goþar vin *Bu* 146. migdonia var hänna goþ vina *ib* 186. godhewen didrik *Di* 246. *FH* 5: 136 (1489). wordho the godhe kompana *MB* 1: 17. **5)** *god, säker, orygglig.* widher sannind ok godha tro *BSH* 1: 132 (1371). *FH* 2: 13 (1390), 3: 19 (1442). **6)** *god, ansvarig.* ther är hosbonden godh fore *SO* 81. hosbonden warj godh fore swennin *ib* 157. sex dande men woro mik godho före, at thy skulo stoo til rättha *BSH* 5: 41 (1505). en radman war godh for honum *ib* 133 (1506). han hawer warith töm godh for theres klädhe och peningha *ib.* **7)** *god, duglig, skicklig.* got folk rast ok triffwit *RK* 1: 4287. godr kännefadhr *KS* 53 (133, 57). godhr rådhgiui *ib* 72 (177, 79). godhr kunungr *ib* 31 (80, 34). godher bidhiare skal hawa godhan syniara *(poscenti gnare subtiliter inficiare) GO* 734. **8)** *god, värdefull.* gör thu wäl, tha faar thu godh lön *MB* 1: 163. abraham gaff abimelech godha gaffwor *ib* 199. han scal hawa swa goþan häst, at han se wäl wärþer fyuratighi marker *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). at han sua goþän häst miste *ib* 478. hafwa vpburit . . . xv marc swenska j godhom tinghom och laglicom werdhörom och redhom peningom *FH* 5: 135 (1489). ath widher läggiä . . . benkth krok eller hans arfuom . . . swa godh engh j geen *ib* 2: 13 (1390). *ib* 3: 18 (1442). en gangare swa godh som hundrada mark *Va* 10. **9)** *god, passande, lämplig, nyttig.* i swa godho läghe *FH* 3: 18 (1442), 5: 135 (1489). the möttos ther . . . i godhom tyma ok godh lagh *RK* 1: 4449. är et thing got til eet oc annath til annath *MB* 1: 350. badhe trä ok barkir som vaxa i thy rikeno the äru godh for ether *Pa* 5. hon är god for ögna soth *LB* 7: 1. sempertina är god for queso *ib* 3. hon *(malört)* er . . . godh tiil grön saar *ib* 2: 46. är han *(senap)* godh tiil ögon ok tiil hoffuid ok tiil lwngo ok til magha ok ffor hosto ok ffor wärk j laar . . . och widh bwlnan myälth *ib* 50. öghom är han *(senap)* ey godher *ib* 5: 80. thetta är goth thom som maal haffwa misth *ib* 7: 5. tz är . . . goth badhe hoffdeno och lunghona *ib* 78. är tz märkelicha goth *ib* 6. göra goth draga plaaster *ib* 5. thz är goth. oc bötir ögon *ib.* fynna här amot et godt radh *OB* 214. sa got är nw som annat sin *Di* 114. godh ware tiwgha ok haffdhe hon twa grena *(apta foret furca si dente bicuspide facta) GO* 43. godh är näpst är hon ey omykyn *ib* 276. — *n. abs. godt, gagn.* göra got vinum ok ouinum *Bu* 185. thz är alt manzens got at känna och älska sin skapara *Ber* 212. alt mit got *(allt mitt goda) Bo* 26. for hans godho *(för hans gagn, för hans väl) Bir* 1: 202. *ib* 3: 25. hwilkit giorde iag alt för gode *(i afsigt att göra godt el. gagn) RK* 3: *(sista forts.)* 6071. badhe mz oc moot koma honom til godho *Bo* 66. jak wil idher hellar göra til godha *RK* 2: 2612. *BSH* 5: 138 (1507). bruke sic thet til nytta oc godho *FH* 2: 39 (1414).

marsken ville honom til gode wara *RK* 2: 5473. *ib* 5532. *MB* 2: 313. *Di* 125. *Lg* 3: 15. giffua kötmaangarenom til godha *(d. v. s. utöfver själfva varans pris)* ok for theras mödha eena halffua öre vpa oxan *SO* 51. **10)** *god, behaglig.* giwer aff sik godha lokt oc rök *MB* 1: 480. the göra . . . godhan andha *LB* 5: 82. hon *(bojan)* war twngh ok ekke godh *RK* 1: 3946. godh ware ynskan ware ey fulskan *(si non desiperet pubertas grata maneret)* *GO* 901. alla gawor äru godha wtan köluo hug *ib* 541. thz är goth at hawa trudhit sina barnasko *ib* 262. thz är got män äpther wilia gar *ib* 927. goth är wara prestir vm paascha barn vm fasto bonde vm jwl ok föl vm höst *ib* 1014. sig lithet hwila tyckte honum wara gått *RK* 3: *(sista forts.)* 4814. got är i fridh boa, tho är aldrei fridhren suå godhr at han hauer iu skadhan som liutär *KS* 79 (194, 86). hon *(friheten)* är ey godh at mista *MD* 392. — *god, glädjande.* godh tidendhe *Di* 268. **11)** *god, lycklig, gynnsam.* hon sighalde goþan bör fram *Bu* 523. mz godho aare *MB* 1: 267. faar med folke godha häll *RK* 1: 4460. bäträ är godh lykka än högh byrdh *GO* 951. huar bödh annan godha nat *Fl* 1231. sek honum tidendhe ok manga godha nätther *Di* 221. helsser . . . fru mette medh mange godhe nether paa myne vegne *BSH* 5: 32 (1505). annars griper ey örlöghith godhan ändha *PM* 2. **12)** *god, lätt. ofta st med inf.* them war ey got koma ij moot *Al* 4964. thu skalt nw kenna hwre got thz är at arbeyde *Di* 122. the äre ey godhe at leka wedh *ib* 268 *(dessa tre språkprof kunna föras till* **10)**. hon är äkke godh at fiäla *Iv* 3034. *GO* 211. *RK* 1: 4055. *ST* 489. thz är goth at simma tha annar haldher huwdhit vppe *GO* 31. *ib* 603, 608, 611. mz them hafwer thu got at stridha *Al* 6195. *Di* 77. han hauer got *(det är honom lätt)* i staden bidha *RK* 2: 9000. tha er ey goth til nokrä booth *MD* 19. sigiandhes ther wara goth reglohal ther som ekke är *LfK* 152. **13)** *god, rundlig.* the bliffuo tiil hopa een godhan riidh *RK* 3: 1326. thz var nu godha stund vppa quällin *Bo* 235. j hawen got til tooms *(vacatis otio)* *MB* 1: 288. **14)** *god, fullkomlig.* giffwin ider alle godha tröst *RK* 1: 3422. hwilka päninga summo oc rogh wj kännopms os fulleliga oc til godho nöghio vpburid hafua *FH* 3: 18 (1442). tiil fullo ok godho nöghio *ib* 5: 70 (1476). *ib* 135 (1489). **15)** *god, välvillig, välsinnad. med dat. (el. i dess ställe ack.).* cirus war godher iwdhom *MB* 1: 23. iudha äru thik ey godhe *Bil* 231. thz han ware ider naduger ok goder *RK* 1: 2135. *Bil* 382. *RK* 1: 2436, 4029, 2: 5221, 5941, 3: 3217, *(sista forts.)* 5000. — *god, välvillig, frikostig.* goth brödthiägn *(vir largus)* *GO* 790. **16)** *god, vänskaplig, fredlig.* i godho, *i godo, på grund af vänlig öfverenskommelse.* hwilca päninga swmmo ther vi kännomps os fult oc fast vpburet hafua i godho at nöghio *SD NS* 1: 11 (1401). — *i fredlig ställning.* skulle alt j godo wara *(vara godt och väl, vara fredligt)* *RK* 2: 7785. thz sculle sa j godha sta *(vara stillestånd)* *ib* 1421. *ib* 1467, 2906, 5775. thet bleff standande i godho alt aff lögherdaghin oc til sönnodaghin *OB* 214. — mädh godho, *med godo, med fred, med fredliga medel, utan våld.* wy skilias aldrich at mz godhe *RK* 2: 2819. bad fa sik hästin mz godo *Li* 85. *ib* 143. **17)** *god, uppriktig.* hawi godhan vilia at bätra sik *Bir* 1: 295. vilia j . . . tha är thz myn godhe vilie *Di* 236. godher wili dragher halfft las til by *GO* 382. — godher vili, *fri vilja.* tha sculin i thz sidhan göra nödhoghe thz i aktadhin ey göra mz godhom vilia *Bil* 598. *BSH* 1: 177 (1379). *SD NS* 1: 58 (1401, *gammal afskr.*), 70 (1401). *Lg* 3: 139, 141. at thet swa war myn wily fulkompligha swa godh som myns bonda *FH* 2: 97 (1433). — *n.* **got,** *adv.* sva got som, *nästan.* ther swa got som änkte atto *Bo* 8. *KL* 343. *Va* 36. *Di* 268. *Lg* 3: 361, 372, 377, 716. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK)* s. 270. — *Jfr* **ful-, iäm-, löns-, siälf-godher.**

godh sdunnen? loth komma them i godesdwnnenss nampn *FM* 333 (1507).

goþgärning(godhgerning.goþgärnig: -igomen *Bu* 21; **-igana** *ib* 420. **goþgernigh** *ib* 152. **goþgärnigg: -igga** *ib* 20. **gotgerning: -inga** *Su* 242. *pl.* **-ar. -iar: godhgerningia** *Gr (Cod. D)* 418)**,** *f.* [*Fnor.* góðgerning] *L.* **1)** *god gärning, dygd.* hans ilgärnigga varo flere än hans goþgärnigga *Bu* 20. *ib* 21, 138, 152, 420. *Bir* 1: 15, 293, 2: 19, 259. *Su* 192, 242. **2)** *välgärning, nådebevisning. SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 466, 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 378. kirkian thänkir swa manga stora godhgärninga *(beneficia)* som hon hawir i dagh fangit *Bo* 1. *ib* 112, 227, 246. *Gr* 324, *(Cod. D)* 418. *KL* 356, 357. *MP* 1: 45, 245. *Bir* 1: 114, 115. *Di* 192, 193. iosep oc hans godhgerninga til egipto land *MB* 1: 275. — *Jfr* **kärleks godhgärning.**

godhhet (godheet), *f.* **1)** *godhet, förträfflighet.* alla thinga kraffta godheet *Su* 201. — *godt.* begära . . . alla handa godhet *Gers Frest* 32. **2)** *godhet, god el. sedlig beskaffenhet.* theras *(gärningarnas)* oppenbara godhet *Su* 62. **3)** *godhet, välvilja, nåd.* gudh aff sinne godhet bewaradhe mik *Lg* 674. *MD (S)* 280. *Su* 34, 84, 201.

godhleker (-leeker: -leek *Bo* 130; *Bir* 3: 392. *gen.* **godhlegx** *Ber* 223)**,** *m.* [*Isl.* góðleikr] **1)** *godhet, förträfflighet.* jngen man gither vörth tesse yrtz godlek *LB* 2: 60. vtan kärlekin thäkkis ey älla takx tronna godhlekir *Bo* 43. *Bir* 1: 67. *VKR* v. **2)** *godhet, fromhet, rättrådighet.* han *(Salomo)* gik af godhlekenom *Bir* 1: 366. *KS* 39 (102, 42). **3)** *godhet, välvilja, nåd.* mz godhlek forvinna ilzsko *KL* 232. thänkia thera . . . väluilioghan godhlek *Bo* 6. *ib* 11, 48, 130, 220, 232, 248. *Bir* 1: 184, 3: 172, 392. *VKR* II. *Ber* 223.

godhlikhet (-heet), *f. godhet, förträfflighet. Bir* 4: *(Dikt)* 225.

goþlynder, *adj. L.*

godhminne, *n. L.*

godh thykkiande, *n.* [*Jfr Mnt.* gûtgedunkent] *eg. godtfinnande; öfvertygelse.* wogho the thät swa ower effter thera bätzsta godh thyckiande *SJ* 36 (1426).

goþvili (gooþ- *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *i oblik kas.* **-vilia. -welia** *FH* 2: 133 (1441). **-uillia** *SD* 6: 180 (1350). **-williä** *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*))**,** *m.* [*Isl.* góðvili] *L.* **1)** *välvilja, kärlek.* huus laanä them sum bedhäs mädh godh williä *(sannolikt att föra ss bestämning till* laanä; *i händelse det föres till* bedhäs *att tolka: vänlighet, höf-*

lighet) *SD* **4**: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* **5**: 375 (1344, *nyare afskr.*). forsma . . . hänna goþuilia *Bu* 514. faa thera godwilia *Bir* 1: 193. älskar iak thik mz särlike älskelikhet ok enkannelikom godh vilia *ib* 140. han hawir nu meere hedhir oc godhuilia aff mannom *ib* 3: 33. gudh löne idher godhwilin *(för* -wilia*)* *Iv* 4107. then hälghe ande hwilkin som är kärleker och godhwili *Ber* 218. meth allom kerlek ok godhuilia *SD NS* 1: 84 (1401). ffore sins eghins hedhers kärleekx oc godhwilia sculd *BSH* 1: 181 (1381). aff hans synderlika gothwilia oc nadhom *ib* 182. *Bo* 73. *Bil* 265. *MB* 1: 162, 296. *KS* 16 (40, 17), 78 (193, 86), 78 (194, 86). *Bir* 1: 179, 230, 331, 354, 3: 76, 99, 106, 172, 335. *Fl* 190. *Iv* 5695. *Al* 8339. om hon warit haffwer slyo oc andelika kaal i gudz kärlek, ey brinnandes i iämcristens godhwilia *LfK* 163. vnderstaar thera godhwilia til beniamin *MB* 1: 249. *ib* 247. *KS* 10 (25, 11). *Bir* 3: 452. *MD (S)* 248. **2)** *ifver, åstundan, längtan, håg.* hafþe digharan goþ vilia þiana vare fru *Bu* 11. jak gifwir tik . . . godhwilia til äruodhis *Bil* 214. hwar som the läggia sin hugh til oc godhwilia *MB* 1: 49. san älskelikhet är nar gudh älskas af allom godh vilia *(toto affectu)* *Bir* 1: 388. jak vände min godhuilia *(affectum)* til världinna fafängo *ib* 3: 436. *ib* 1: 296, 3: 287. *Ber* 212, 213, 222. *Su* 382. *Lg* 819. — *andakt.* hialpa guz orþ þöm eigh. som þöm eigh höra mz goþvilia *(devotione)* *Bu* 186. *Bil* 258. **3)** *fri vilja, frivillighet.* späkta offer, som kalladhis hostia pacificorum, offradhe ängin vtan mz sin godh wilia *MB* 1: 478. *SD NS* 1: 137 (1402). *Bir* 4: 67. *SO* 85. *Lg* 3: 200. **4)** *samtycke, medgifvande.* myn samthykkia ok kerlek ok gothuili er tel komyn ath clostridh skal thet sama forscrefna gotz behalla *SD NS* 2: 117 (1409). at i them fornempda jeppa idhan godhuilia oc kärleek oc fulbordh gifuen . . . til thetta fornempda lagmansdöme *BSH* 1: 185 (1386). gaf samthykkio oc sin godhuilia til at halla pasca höghtidhena i samu huseno *Bo* 169. til hwilkit jak hänne fulkomnadhan godhuilia fangit haffuer *SD* 6: 168 *(öfvers. fr.* 1441*)*. ofanghno waro lowe ok godhwilliä *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). meth ia ok godhwilia mins sons *ib NS* 1: 29 (1401). *ib* 22 (1401), 55 (1401) *o. s. v.* *BSH* 1: 188 (1386). mädher samtikkio ok goduilia mins mags *FM* 13 (1376). medh wars fadurs . . . goduillia *SD* 6: 180 (1350). met allas thera witskap ok godhwelia *FH* 2: 133 (1441). epter hans nöghio oc godwilia *SD NS* 2: 234 (1409). valdo the han til konungh mz allom almoghans godhwilia *Bil* 883. *ib* 286, 772. *KL* 298. *MB* 1: 15. *VKR* 71, 81. *Bir* 4: 39, 126. *SO* 152. *Di* 235. *Lg* 3: 550. — *Jfr* **kärleks godhvili.**

godhviliaþer, *adj. L.*

godhviliande, *part. adj. välvillig, välsinnad.* fridh wardhe i iordherike godhwiliande mannom *(hominibus bonæ voluntatis)* *Lg* 34.

godhvililika (godhwillilika *Ber* 62. **godhwilghelika** *ib.* **godhwilika),** *adv. välvilligt, med godhet, med mildhet.* gaff os godhwililika hwat wi vidhirthorftom *KL* 175. han *(Gud)* . . . skipa godhwilika *Ber* 200. — *med saktmod.* latir mannin godh vililika thola in fördhan älla giordhan orät *Bir* 1: 288. *Ber* 62.

godhviliogher (-ugher. *n.* **godhwiliokt** *Ber* 214**),** *adj.* [*Isl.* góðviljugr] **1)** *välvillig, god.* godhuilioghe liofwe herran *Bo* 105. *ib* 53, 218. *MB* 1: 416. *Bir* 3: 111. *VKR* 27, 29, 34. *Ber* 213. — *med dat.* än han är honum godhwiliogher *MB* 1: 453. *Bir* 1: 194. *Ber* 214. **2)** *frivillig.* syster oc brödher hawa lofuath godhwiliughan fatikdoom *VKR* 21. hafwer sin hosbondes och lärefaders godwillig *(trol. likväl för* godwillia*)* minne och orlof *SO* 162. **3)** *villig, benägen.* är godh wiliogh til ath ödgmywkliga *(för* ödhmywkliga*)* swara til thänne fornämpda spörgies maal *Gers Ars b* 2.

godhvädher, *n. god väderlek.* alzwaldogher gudh han giwe thik sina signilse . . . aff himpnom mz godhwädhre *MB* 1: 266.

gok (gook), *m.?* [*Mnt.* gôch] *narr.* han skal blifwa gäk oc gook *Al* 10029.

gol, *adj. se* **gul.**

golf (kolff. gaalff: gaalffuit *RK* 3: 141. **gulf. gullf: gulluit** *Bil* 473**),** *n.* [*Isl.* golf] *L. golf.* satto barnet niþar a guluet ii guz mönster *Bu* 5. til varrä grift oc läghurstaþ. þer vara scal mit a gulwenu i korenom *SD* 5: 562 (1346). *Bil* 473. *Bir* 4: 85, *(Avt)* 178. *Al* 700. *RK* 3: 141. vidh kolff begare kastar *SEG* 122. spiller nagor öl a golffuet *SGG* 129. *ib* 130. hwar skomakari gör skoo vppa bondans golf *GS* 51 (1450). thry golff aff steen ij tornith är inne *Fl* 992. a nidhersta golfuith stolpa sta *ib* 996. *ib* 998, 1001. *Jfr* **farstovu-, gildis-, gildisstovu-, kor-, mälto-golf.**

goma, *f.* = **gome.** stampar man sinap mz lit watn ok twar for innan gomor *LB* 4: 344.

gome (goome: -a *Su* 283**),** *m.* [*Jfr Isl.* gómr] *munnens öfre el. nedre hvalf. på menniskan.* nidhre siälinna gome skal vara dözsins räddoghe *Bir* 2: 164. öfre gomin vari rädhelica domsins räddoghe *ib.* — *på hästen.* wider goman *LB* 2: 69. — *pl. gom. på menniskan.* hungr skal wäkia tina goma ok ey många handa mat täfia *KS* 24 (58, 26). *Bir* 2: 15. *Su* 283. *LB* 7: 150 *o. s. v.*

gorböter, *f. pl. L.*

gorbötning, *f. L.*

goris? vthen j thääs goris och eder strax opa taghe vilie *FM* 524 (1511, *samt. afskr.*).

gorkätti, *m. L.*

gorþiuver (gurthuff *(trol. skriffel för* **gurthiuff***).* **gwrd tiuff),** *m.* [*Jfr Fnor. och Fdan.* gor, gorr, *den halfsmälta föda som finnes i ett kreaturs tarmar*] *L. boskapstjuf.* abiges, gurthuff *GU* 1. een hans landbo hustrw och henne leghe pigha ginge i there grannes gardh . . . och staale ther tw eller try lamb oc fortärde them i theres hws, och hoo som saa gör tha kalles han gortiwffwer *BSH* 4: 80 (1481?). dömdes michel pippur . . . for en ful gwrd tiuff för han stal ij faar *BtFH* 1: 204 (1509).

gorunda, *v. L.*

gorvargher, *m. L.*

gotar, *m. pl. eg. Goter; Götar.* gethe som langt äpter kalladis götha eller gota och nw kallas swenske *PK* 220. östen stander gotana fore *RK* 1: *(LRK)* s. 217. *Jfr* **göte.** — **gota konunger,** *m. konung öfver Goterne. Gr* 267, 268, 269.

gotländsker (-lansker), *adj. Gottländsk.* j [1] gotlansk bonde *FM* 342 (1507).

grabiärgh (-bergh), *n. gråberg, gråsten.* the haffwa . . . rympth borth wff henne *(näml. grufvan)* jordh och grabergh *DD* 1: 196 (1506, *eft. aftr. hos Langebek*).

grabo (graabo. graboo. graaboo), *f. gråbo, artemisia vulgaris Lin.* artemesia graboo *LB* 6: 284. *ib* 7: 71. artimesia hon hetir grabo *ib* 3: 70. tak graabo *ib* 10: 8. grabo dwger for mykin werk i hoffwd *ib* 7: 68. graabo, quinna som ey kan födha barn skal ätha henne mz ätikio *ib* 98. siwde grabo i watn *ib. ib* 155. ätha graaboo . . . wel smaa stötta *ib* 278. *ib* 2: 10, 7: 86, 279, 321.

grabrodhir (graa-), *m.* [*Fnor.* grábróðir] *gråbroder, Franciskanermunk.* gifuer iak graa brödrom j viborg ena kawsa aff silff *FH* 6: 21 (1449). brodher laurenz baatzman grabroder *SJ* 191 (1450). marthen knulles stiwfson grabroderen *ib* 307 (1463). *RK* 2: 7274. *SD* 1: 520 *(öfvers.)*. *Lg* 3: 350. lot vp a gardiäkins wegen i grabrödra *(d. v. s. gråbrödraklostret)* sten swenssone ena tompt oc ärfue som niclis wibbemagh haffde gifuit for sina siäll til forscrifna grabrödra *SJ* 124 (1444). aff gardiekens weghna i grabrödhra *ib* 307 (1463). — **grabrödhra kloster,** *n. gråbrödrakloster, Franciskanerkloster.* j grabrödra clostre *RK* 2: 2151. *ib* 2933. *SD NS* 1: 514 (1405). at the haffdo giffwit thera tompt ther the förra bode vppa i gramunka gatanne belegna och bygningen ther vppa tha bygdes til grabrödhra clostre widher stocholm *SJ* 272 (1459).

grabrodherkloster, *n.* = **grabrödhra kloster.** *RK* 3: 2835.

gradh (graadh), *f.* [*Jfr Isl.* gráðr, *m.*] *begär efter mat, matlust, aptit.* som skola gita . . . opuäkt matlustan oc gradhena *Bo* 134. drakans graadh *MD* 189.

gradh, *m.?* [*Mnt.* grât. *Lat.* gradus] *grad, stånd.* hwad staat, grad eller condicie, han är eller ware kan *BSH* 5: 625 (1520).

gradh, *n.?* [*Mht.* garât. *Äldre Nht.* grat. *Fr.* carat] *karat, vigtenhet nyttjad vid vägandet af guld.* skal hwar gwlden gällä halffännän mark stocholms swaa ath wägen kolnisk mark ther aff skall hollä atten gradh och en gren finth nobel gwldh III grenä myndre aller mere *HSH* 19: 14 (1497).

gradhogher (-ugher), *adj.* [*Isl.* gráðugr] *hungrig, glupsk.* kastadhu the dyonisium for gradugh diur ok adhugh *Bil* 343. *KS* 42 (108, 45).

graf (grääff *(i rimslut) RK* 1: *(Albr.) s.* 212. *pl.* **-ar. -ir: graffuer** *HSH* 20: 180 (1507)**),** *f.* [*Isl.* gröf] *L.* **1)** *fossa, fovea, graf, grop, håla.* saa han eth stoort hws, som hafde stora graua j sik *Pa* 22. otalika grawa älla gropa *Bir* 1: 241. ther gör han *(räfven)* sina hwilo graff *(requiei suæ fossam) ib* 3: 174. then snödhe räff som wiste badhe hwl oc graff *RK* 1: *(Albr.) s.* 208. *ib s.* 212. *HSH* 20: 180 (1507). war siunkin swa diupt j synda graf *Bil* 277. — *fästningsgraf. RK* 1: 1544, 1546, 1548. **2)** *sepulcrum, graf, grift.* växte vänast lilia up af hans graf *Bu* 7. skulu þik ärlek tel graua föra *ib* 13. *ib* 129, 514. *Bil* 274. *KL* 317. *Bo* 71. *Bir* 1: 206. *Al* 3396, 3397, 3401. *ST* 266. **3)** *grafhög, hög.* kombir in til graffwanar äller gropanor *MB* 2: 49. j graffwomen äller bärghomen *ib* 58. oppa iordanis bärgh ällir graffwar *ib (i de tre senaste ex. beror ordets bruk sannolikt på orätt öfversättning af* tumulos, *som originalet på alla ställena har). — Jfr* **asko-, iordh-graf. — gravar bakke (grava-),** *m.* [*Isl.* grafarbakki] *L. brädden af en graf, grafkant.* han stoþ up af döþ viþ graua bakka *Bu* 172. stadhfestum wi thet forscre[f]na testament ok gawo ok antwardhum wi thet forscrefna godz (opp) her oppa grawabakka *(brädden af den aflidnas graf, vid den aflidnas graf) SD NS* 1: 435 (1405). *Jfr* **grafbakke. — gravalighre,** *n. L.* — **grava stadher,** *m. grafplats. MB* 1: 270. — **grava öl,** *n. L.*

grafbakke, *m. brädden af en fästningsgraf; fästningsvall?* om han wille sielff personliga gaa wth oppa graffbacken *BSH* 5: 201 (1507). *Jfr* **gravar bakke.**

grafdyr (graf dör), *f. en grafs dörr el. öppning.* hwar skal lypta stenin af graf dörrinne for os *Bo* 224.

grafning (gräfning *L.*), *f.* [*Jfr Isl.* grafningr, *m.*] *L.* **1)** *gräfning.* vatnit aff träskiomen met grafning oc dikom thil qwärnena ledha *FH* 3: 71 (1446). **2)** *utskärning, snidverk, skulptur.* engin kostelikin graffning *(sculptura)* skal wara j dwromen ällir windöghomen, stwdhomen ällir wägghiomen *Bir* 4: 85. — *Jfr* **begrafning.**

grafos, *n. mynning af en graf el. kanal.* medietas dictarum pischacionum, & in ipso ampne, & in graf oseno *SD* 1: 648 (1284).

grafsten (-steen: -steenen *TK* 269), *m. grafsten. TK* 269. läsandes *(för* upläsandes*)* grafstenen och honom nederfällandes *ib* 273.

grahärotter, *adj.* [*Äldre Dan.* graahæret] *gråhårig.* een gamal ärlikin man grahärottir *ST* 531. *ib* 367. *Lg* 245, 3: 468. *Ansg* 179.

grakiortel (graa-), *m. grå kjortel el. lifrock.* brödhirne iordhis j sinom natkiortlom oc graakiortlom *VKR* 43.

gral (graal), *m.* [*Äldre Dan.* gral. *Mnt.* grâl] *munter fest, jubel.* thera glädhi war meer än nakar graal *Al* 2562. — *lättsinnig hop.* han wil tha göra siin scriptomaal oc rädhis tha fore then onda graal *MD* 106. mit i gralenom. thz är i bland wranga män gudhi frawända ok genwärdhogha *(in medio nationis pravæ et perversæ)*. ok kallas thy graal. at thera lifwärne är skämeliket. gudz vini vptända ok lyusa swa som skinande hymeltungel sina iämkristna *Su* 424 *(möjligtvis anspelas i de båda sistnämda exemplen på en betydelse af* **gral,** *i hvilken det fattas ss ett ställe, hvarest "multi sunt homines vivi et victuri usque ad diem judicii, qui tripudiis et deliciis sunt dediti, et ludibriis diabolicis perpetuo irretiti"; se Lexer, Mittelhochdeutsches Handwörterbuch,* grâl *och det under detta ord anförda stället ur Theodorich a Niem; jfr för öfrigt Diefenbach, Glossarium Latino-Germanicum,* gralus *och Oudemans, Middel- en Oudnederlandsch Woordenboek,* grael **2)**.

graliter (-litter), *adj.* [*Jfr Isl.* gráleitr] *gråfärgad.* han hadhe een tabardh gralittan *Lg* 3: 365.

gram? *f.?* *vrede?* jngom manne göra gram *(grå-*

melse?) MD (S) 227. öpta tykker enom manne gram göra wel ok är stoor skam *ib* 275.

gramber (grammer *L. n.* **grampt),** *adj.* [*Isl.* gramr] *L.* **1)** *vred, förbittrad.* war mykith gram *Al* 1635. **2)** *gramse, afvog, obenägen. med dat. el. i dess ställe ack.* tha konung hans thet förnam, som doctor hemming war fast gram *MD* 505. swa ära the wärlz losta gram *Al* 7066. **3)** *förskräcklig, hisklig, vederstygglig.* swa komo draka ij trulla ham marghe ok store ok mykith gram *Al* 5040. *ib* 4492. thz *(folket)* syntis badhe litith oc grampt *ib* 9444. grambir *(motsv. ställe MB* 2: 403 grymber, *kanske rätta läsarten)* diäfwl ok oren ande *(spurcissime et fœtidissime infere) KL* 410.

gramber, *m.* [*Isl.* gramr] *fiende, djäfvul.* hon baþ han göma sik firi gramenom *Bu* 28. thän ledhe gramin *Bo* 49. — *troll.* fore then resa then ledha gram *Al* 7434. — *bildl. om en menniska: djäfvul, troll.* hioldo fleste mz värsta gram a mot godum gudz vini *Bil* 887. mot tholik gram war han offweek *Al* 632.

gramhet (-heet), *f. vrede, förbittring. MD* 189.

gramunker (gramonkir), *m. gråmunk, Cisterciensermunk.* en gramonkir girnadhis wärlz hedhir *KL* 78. — *gråbroder, Franciskanermunk. i ortnamn.* pa gramwnka holm i stokholm *BSH* 4: 128 (1488). i gramunka gatan *SJ* 270 (1459). *ib* 272 (1459). i gramunkegrende *ib* 315 (1464). i gramunke grennä *ib* 336 (1466). beläget i gramunke gere *ib* 329 (1465). — *bildl.* jach tror, ther bliffwer en gramwnk *(någonting utan vigt el. betydelse?)* wthaff *BSH* 5: 225 (1507). — **gramunka kloster,** *n. gråmunkekloster, Cistercienserkloster.* allom gramunkaklostrum i swerike oc i gotlande *SD* 5: 565 (1346). tholff aara gamal gaffs bernardus j gramunka kloster *Bil* 784.

gran (graan. grän, *se* **granträ),** *f.* [*Isl.* grön] *L. gran.* cum recentibus arboribus dictis graan *SD* 5: 430 (1315). en gran stodh mith j thöm stadh *(arborem quandam pinum in media civitate habebat) Bil* 904. thz thridhia (ɔ: trä) är gran hon är läät *Lg* 92.

gran (gren. -ar), *m.?* [*Mnt.* gran, gren. *Lat.* granum] *gran, vigtenhet nyttjad vid vägandet af guld och utgörande* $^1/_4$ *karat.* skal hwar gwldhen gällä halffännän mark stocholms swaa ath wägen kolnisk mark ther aff skall hollä atten gradh och en gren finth nobel gwldh III grenä myndre aller mere *HSH* 19: 14 (1497).

grana, *v.* [*Isl.* grána] *gråna, blifva gråhårig.* mannen war gammal ok böriade grana *MD (S)* 219.

granat (-ar), *m.?* [*Mlat.* granatus] *granat (en ädelsten).* smaragde ok granata *Fr* 169. *Fl* 536, 1094.

granbar, *n. granbarr. koll.* torka granbar sasom miöl *LB* 7: 102.

grand (graand: -e *Su* 335**),** *n.* [*Nyisl.* grand] *grand, solgrand.* eth litin *(för* litit*)* grandh spillir opta eth goth ögha *GO* 340. *Bir* 1: 249. *Su* 335. hwru margh grand synas i soolgislomen *MB* 1: 93. *Al* 5202. *MD* 172 *e. Jfr* **sol-, sola-grand.**

grand, *n.* [*Isl.* grand] *ondt, fel.* litit grand *(exiguum malum)* (ma dyghdena smitta) *Bil* 117.

granda, *v.* [*Isl.* granda] *skada.* at ... ängin optare (ɔ: skulle) swa illa grandas *Al* 4004.

grander (granner *Su* 270**),** *adj.* [*Isl.* grannr] **1)** *fin.* siktis gönom eth granth haar saaldh *PM* 9. syla ginom eth grant kläde *LB* 7: 47. *ib* 335. swepa han i eth granth klede *Lg* 3: 98. II granne dwke vtkastede och en stacket gran duk *HSH* 19: 167 (1506). — *fin, finstött.* stöth oc mal them granna som myöl *PM* XLVIII. *ib* XLII, XLIV, LI, 6, 11. II skippund granth salth I tunno grofft salth *HSH* 19: 165 (1506). *ib* 166. — *fin, beredd af finmalet mjöl.* grant brödh *Lg* 3: 203. **2)** *noggrann, sorgfällig.* hawande ... granna atwakt vm sin son *Bo* 18. *Bir* 1: 218, 239, 296, 2: 188, 3: 240, 244, 4: 39. *VKR* 81. *Ber* 160. *Su* 32, 351. pröue människian sik siälua mz granne ransakan *MP* 1: 183. wi skolum göra grannan räkenskap aff hwario eno faffängho ordhe *LfK* 106. — *noggrann, nogräknad, samvetsgrann.* wast thu swa gran om all thin ting, at thu wille enkte haffua, wtan fatikdomen *LfK* 141. hwru gran thu wast om tith loff *ib* 142. *ib* 143. huar en granner oc sniällir ranzsakare *Su* 270. om thu mz grannom *(uppmärksamma)* oc kärlekxfullom öghom skadhar thin kärasta *ib* 26. — *granntyckt, nogräknad.* the waro ekke granne *(Cod. B* vandhir 547*)* at dryk eller födho *MB* 1: 204. **3)** *behaglig?* letadho sik grant mak oc rolikit liffwerne *Su* 229. — *n. adv. noga, noggrant.* ville grant se hulkit huset war *RK* 2: 8858. *ib* 3: 3364. hon sculde sik grant ok ynnerliga scripta for alla syna synder *Lg* 3: 558. wi ... ransakadhom thz iärtekn thz grannasta wi kunnom *ib* 364. the saker ällar ärandhe thu ey fullelika weth opspör oc letha aldra grannast *Su* 71. — *Jfr* **ordhgrander.**

grangiflika (grangifleghe), *adv.* [*Fdan.* grandgivelig] *granneligen, noggrant.* hafue seet ... oc hört grangifleghe fore oss ouerläset eet opet pärkmens breff *FH* 8: 4 (1414).

grangiva, *v. akta, fästa uppmärksamhet vid.* at i grangaaffwe myn scriffwelse *BSH* 5: 305 (1508).

grankadha (gran kode), *f. grankåda.* vij lod smelt gran kado *LB* 7: 326. ij lod terpentin eller gran kode *ib* 328. *Jfr* **granqvadha.**

grankona (gran konna *BtFH* 1: 250 (1506)**),** *f.* [*Fnor.* grannkona] *grannqvinna.* faar thu see godha hustrwr af thera grankonom *Bo* 20. at naghor henna grankona ware swa dandis *Lg* 3: 22. *Bo* 14. *MD (S)* 217. *MB* 2: 214. *BtFH* 1: 131 (1506), 250 (1506). *Jfr* **granqvinna.**

granlika (granglika *Su* 293, 296. **granliga** *MB* 2: 283. **grannelika** *KL* 252; *Bir* 1: 291. **grannelica** *KL* 214; *SO* 159. **granneliga** *Lg* 818. **grannelegha** *FH* 2: 129 (1441), 130**),** *adv.* [*Jfr Isl.* grannliga] *L. noga, noggrant, omsorgsfullt.* granlikä vtspyriä *SD* 6: 129 (1349). äpter thy at nämpden for os vitnadhe oc grannelika ranzakat haffdhe *VAH* 24: 318 (1414). tha hon granlika alla stadhi lette *KL* 28. skudha them väl granlica *Bo* 2. sik ... granlica idhna i godhom gärningom *ib* 144. huru granlica hon gaf sik vin vm at vpfostra han *ib* 5. granlika scriptadh *KL* 113. *Bil* 239, 315. *KL* 214, 252. *Bir* 1: 271, 272, 291. *ST* 479. *Lg* 818. *MB* 2: 283. *Su* 293, 296. skodha ... huru discipuli enfallelica flyktos vm han ... eyg miok granlica *(curiose)* skikkadhe. vtan swa som kyklinga plägha rinna äpte hänonne *Bo* 67. — *tydligt.* hördhe iak granlika slaghsins liwdh *Bir* 1: 30. *ib* 2: 57. *KL* 345. *VKR* v. komme ther breff eller san budh at

the ey retwyse vare i sine stycker ok tz grannelica *(bestämdt)* spörs *SO* 159. — *fullkomligt.* vp ato granlika oc fortärdho the feto oc faghra *ST* 400.

granliker (grangliker), *adj.* [*Jfr Isl.* grannligr] *noggrann.* mz granglike aatwakt *Su* 293.

granne, *m.* [*Isl.* granni] *L. granne, bredvid boende person, inbyggare på samma ställe el. samma ort.* at mit hws skal haffwa saa högt ith tak at thz skal göra mina granna omak *MD (S)* 269. han staal et faar af sinom granna *Pa* 7. *MB* 1: 180. *SD NS* 1: 294 (1403, *nyare afskr.*). the *(änglarne)* . . . foro sidhan wp til himerikis . . . oc sagdho ther sinom grannom *(concivibus)*, huat som tidht var j iordhrike *Bo (Cod. B)* 347. — *ss tillnamn.* ragnualdo granna *SD* 1: 735 (1230-60). — *Jfr* **nagranne.** — **granna eþer,** *m. L. Jfr* **granzla eþer.**

granqvadha (-qwaada: -o *PM* 6**),** *f.* [*N.* grankvaada] *grankåda. PM* 6. *Jfr* **grankadha.**

granqvinna, *f. grannqvinna. MP* 1: 200. *Jfr* **grankona.**

granris (-rijs), *n. granris. SO* 198.

granska, *v.* [*Äldre Dan.* grandske. *N.* granska, grenska] *granska.* höre granska och ranszake ophoffuen huars brijsth äller skyldh fynnes kan *HSH* 19: 133 (1506).

granträ (graan trä. gränthrä *LB* 2: 56**),** *n. granträ.* tag grönth graan trä *LB* 7: 5. *ib* 2: 56.

granträrot, *f. granrot.* tak granträ roth oc lägh i eeldh *LB* 3: 163.

granzla eþer, *m. L.*

grar (*nom. och ack. sing n.* **grath. graat** *VKR* 11. *dat. sing. n.* **graa** *ib* 11, 70; *Bir* 4: 10. *ack. sing. m.* **gran** *Bil* 779; *Di* 195. **graan** *SD* 4: 201 (1331); *VKR* 11. **gro** *FH* 6: 69 (1486). **groo** *ib* 68; *FM* 640 (1515). *nom. pl. m.* **graa** *RK* 1: 532**),** *adj.* [*Isl.* grár] **1)** *grå.* vnum equm graan *SD* 4: 201 (1331). *FH* 6: 68 (1486), 69. *FM* 640 (1515). *Di* 195. iärnhat ok hiälm ok päkilhuwa ther för waro gra som en duwa som annor sool swa skino the blank *Al* 3328. pauin gaff hanom gran kiortil ok swarta kopo *Bil* 779. *VKR* 11, 57, 70. *Bir* 4: 10. the mwnka the äro graa *(hafva grå drägt, d. v. s. äro Cistercienser-munkar) RK* 1: 532. vnam cappam lybist grath *SD* 4: 105 (1329). *Jfr* **halfgrar. 2)** *grå, ovänlig.* grath är mällan wini naar gawu tälias *GO* 324.

gras, *se* **gräs.**

grasiäþer, *se* **gräsiäþur.**

graskin, *n.* [*Isl.* gráskinn] *L. gråskinn, ekorreskinn.* fyra timber goodh graskin *BSH* 1: 182 (1381). min rödha tabard medh graskinnomen *SD NS* 1: 514 (1405). han haffuer twa skinkiortla annan aff lambskinnum och annan aff graskinnum *AS* 59. graskin hermelin oc morde *RK* 2: 7154. *ib* 7313, 1: *(Ny början af Gamla Krönikan) s.* 163. *PK* 221. *GO* 332. — **graskins kapa (graa-),** *f.* [*Isl.* gráskinnskápa] *kappa förfärdigad af el. fodrad med gråskinn.* haffwa vpburit ok annamadh . . . ena graaskins kapo swarta *SJ* 245 (1455).

grasten, *m.* [*Isl.* grásteinn] *gråsten.* medh grastenin teghil oc kalk *SJ* 201 (1451).

grata (graata *MB* 2: 109, 361. *pres.* **-er.** *impf.* **grät. grätt** *Li* 174. **gret** *Bil* 311; *MP* 1: 247, 248; *Di* 79. **greth** *MP* 1: 247, 248. **greeth** *Lg* 3: 87. **graat** *Al* 10425. 2 *pers.* **gräst** *Bu* 76; *KL* 242. **grest** *MD* 62. **gräzt** *ST* 184. **grästz** *Ber* 190. **grätz** *VKR* IX. *pl.* **gräto** *Bo* 196, 198, 202; *Bir* 1: 354. **gretu** *Bil* 275. **gritu** *Lg* 3: 576. **gritw** *ib* 79, 87, 96, 97, 103. **grytw** *ib* 79, 95, 100, 101, 106. *impf. konj.* **gräte** *Bo* 165; *MP* 2: 196. **grethe** *ib* 1: 246. *part. pret.* **gratin),** *v.* [*Isl.* gráta] *gråta.* the gretu ok illa läthu *Bil* 275. *Bu* 76. quinnonar som gräto *Bo* 198. tok han til at grata *ib* 165. vm thu viste hwat thik skal owir ganga. tha gräte oc thu *ib.* vi läsom varn herra ihesum threm sinnom hawa gratit *ib.* gat . . . han ey atirhallit tarana. vtan grät af rätte ömko *ib* 156. iak grät mykit *MB* 2: 340. viþ moþor döþ gat iak fast gratet *Bu* 74. gräth hardelika *Lg* 3: 334. thw . . . grest mz taara *MD* 62. grät mz största graat *Gr* 288. *KL* 165. vi sculom grata *(med tårar bedja)* til gud for them *MP* 1: 248. gratir til modhirna hiälp mz grötelike röst *Bir* 2: 250. mz gratande öghom *Bo* 215. medh gratande tarom *(tårar som gråtas, flödande tårar) VKR* VIII. *ST* 265. mz gratande tara *Fl* 341. *Iv* 3006. *Fr* 1351. mz gratande beska tara *ib* 1410. — *gråta öfver, begråta. med gen. af dem. pron.* thän. thäs magho persi alle grata *Al* 1123. — *med ack.* grät sin bonda tapaþan *Bu* 4. *Bil* 124. *Bo* 71. spurþe . . . huem hon grät *Bu* 491. grata sin skaþa *ib* 30. grät han mankönsins ysäld *Bo* 165. hwat gratir thu *ib* 225, 226. swa som israels folk grät ey amans dödh swa skulu ok ey mine vini grata owir hans dödh *Bir* 1: 52. *KL* 242. *MB* 1: 202. *Bir* 1: 354. *MP* 1: 247, 248. *VKR* VIII. *Al* 3427. *RK* 2: 7288. *MB* 2: 105, 109. huar en tolkin falsk oc fafäng renliffwis människia . . . är mykit storlika gratande *Su* 353. *ib* 452. — *med prep.* ivir. grata owir hans dödh *Bir* 1: 52. ihesus greth ouir them *MP* 1: 247. *ib* 248. *Bil* 312. *Bo* 198. — *med sats inledd af* at. grät sarleka at han giorþe guþ vreþan *Bu* 145. *Bir* 1: 196. — **grata sik, 1)** *gråta sig, genom gråtande blifva. med ack. af ett adj. uttryckande handlingens verkan.* han grät sik allan mättan *Ansg* 245. **2)** *jämra sig.* thu gräst thic i thässe värl *KL* 242.

gratelika (grätelik), *adv.* [*Isl.* grátliga] *med tårar, sorgset, sorgligt, bedröfligt.* blanzaflor mälte grätelik *(kan fattas ss adj. och föras till* **grateliker***) Fl* 1786. taladhe til honum gratelika saara *Al* 10166.

grateliker (gratelig), *adj.* [*Isl.* grátligr] *gråtande, sorglig, bedröflig.* mz gratelig lat *MD* 28. — *ömklig.* gratelica pinor *MP* 1: 117.

grater (graater: graat *Bo* 209; *Gr* 288; *Lg* 38; *MB* 2: 361**),** *m.* [*Isl.* grátr] *gråt.* uändes hänna gratar i gläþi *Bu* 519. mz thare ok grat *MD* 28. *Bo* 209. *Gr* 288. *Bil* 227. *Lg* 38. *MB* 2: 361. *Jfr* **glädhis-, qvinno-grater.**

grava (gräva: vp gräva *Bu* 51. **gräua** *Bil* 684. **gräffwa** *SD NS* 1: 358 (1404), 359. *impf.* **grof. groof.** *pl.* **grovo.** *part. pret.* **gravin.** *pres. refl.* **graffs: ginom graffs** *Bir* 3: 61**),** *v.* [*Isl.* grafa] *L.* **1)** *intr. gräfva.* groof vndir yrtom mz spadha *KL* 252. komo ibland mäþ þöm som grouo *Bu* 51. män grouo tel rotenna *ib* 7. *RK* 2: 1741, 1745. ther

groff marcellus epter *Bil* 53. **2)** *trans. gräfva, genom gräfning åstadkomma.* grouo grauena *Bil* 405. *Bo* 186. hauar iak . . . grauit goþan brun *Bu* 188. ther grofs en sio damber *Bil* 88. — *under gräfvande lägga.* grouo een grundual *Bil* 743. *Bir* 1: 143. **3)** *gräfva i, genomgräfva.* grouo biärghit *Bil* 710. grafwa jordhinna *Bir* 3: 88. graua jordzlik hiärta *ib* 89. **4)** *undergräfva.* growo the *(suffoderunt)* mwrin *MB* 1: 261. **5)** *uppgräfva?* keryrth swm graffwen *(för* up graffwen?*)* äre om voren *LB* 8: 44. **6)** *begrafva, nedgräfva.* at graua likit *Bil* 405. döþar ok ii iorþ grauin *Bu* 7. *Bil* 53, 285. *Fr* 3170. lät grafua thräth diwpt i iordhena *Bil* 88. **7)** *utskära, gravera.* sa thaghar huar grafuith la huru pariis ledde helena *Fl* 874. grafuin mz mang siälsyn par *Fr* 434. *Al* 7767. loth gräffwa sinne hustrv modher[s] insegle *SD NS* 1: 358 (1404). han loth . . . gräffwa siith eghit insegle *ib* 359. *FH* 3: 93 (1446). — **grava bort,** *gräfva bort, gräfva ut.* groff gullith borth v bolstrenom *JP* 86. — **grava i genom,** *genomgräfva.* wiliandis graffua hanom *(muren)* j gynnom *Bir* 4: 108. — **grava nidher,** *nedgräfva.* gräua . . . likit nidher *Bil* 684. *Al* 4552. *RK* 1: 1268. *Di* 120, 172. *Jfr* **nidher grava.** — **grava undir,** *undergräfva.* at ängin graffwi ondir *(suffodeat)* husins grundual *Bir* 3: 240. *ib* 241. *Jfr* **undirgrava.** — **grava up,** *uppgräfva.* gul ok stena . . . groffwo the op *Al* 3396. groff hona *(grafven)* vp mz sinom klööm *ST* 266. *Jfr* **up grava.** — *Jfr* **be-, genom-, ut-grava.**

grava, *f.* **1)** *fossa, graf.* diwpa grawor *MD (S)* 289. **2)** *sepulcrum, graf.* thil graffwo fylgher *SO* 27. graffwor ällir griffter *MB* 2: 268. *ib* 350.

gravare, *m. gräfvare. Bil* 646. *Jfr* **dödhgravare.**

graverpan? (grawerpen), *f.? gråbergsvarp, hög af gråberg som blifvit afskild från malmen.* hwad malm som wy kunna faa aff gammel grawerpen, som for wor bortkast *DD* 1: 184 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*).

gravilse, *n. pl. Jfr* **up-, ut-gravilse.**

gredh (greedh)?, *f.? svärd?* mz spiuth greep och greedh han orädder är *RK* 3: 22 *(möjl. är ordet här en felaktig läsart, ss sannolikt är förhållandet med* gredhan *på de två af Ihre under* gred *upptagna ställena; se Rydqvist* 1: 193 *noten).*

grekare, *m. Grek.* — **grekara land,** *n. Grekland. RK* 1: *(LRK) s.* 215.

greker (*pl.* **-ar**), *m. Grek.* stalo grekar thera ben *Bil* 108. som hulpu grecum *ib* 287. *MB* 1: 446. — **greka konunger,** *m. konung öfver Grekerna. Gr* 267, 268, 269.

greker, *adj. Grekisk.* gaff sik grekom mannom j hender *MD (S)* 288.

gremhet, *se* **grymhet.**

gren, *se* **gran.**

gren (green. -ar), *m.* (*Bu* 152; *Bir* 1: 133, 270) *och f.* (*Bir* 3: 379; *Al* 4607; *MB* 2: 102) [*Isl.* grein. *Jfr Isl.* greiða, *v. Se Bugge, Ark. f. Nord. Fil.* 2: 212 *f.*] *L.* **1)** *det som skiljer sig ut (från stammen); gren.* swa som manga grena framga aff träno *Bir* 3: 379. at thu grypir ey törran gren *ib* 1: 270. a hwario green ok hwariom qwist sat en foghil *Al* 4607. *Bu* 6, 152. *Bir* 1: 132, 133. *MB* 2: 102. godh ware tiwgha ok haffdhe hon twa grena *(si dente bicuspide facta) GO* 43. — *bildl.* skal hon sik ransaka i almennelikom syndom oc theras grenom *LfK* 164. — *ss tillnamn.* benedictus magnusa son gren *SD* 2: 151 (1293). olauus dictus green *ib* 4: 744 (1340, *nyare afskr.*). **2)** *stråle.* hon *(solen)* spredher aff sik liwsa grena *Al* 6481. **3)** *skiljande, urskiljande; mening, betydelse, beskaffenhet? pl.* thiin ordh hafua swa vnderlika grena *Iv* 1152. — *Jfr* **trägren,** *äfvensom* **fämgrena.** — **grenafulder,** *adj. grenig.* faghert grenafult träå *Su* 432.

grena (greena. -ter), *v.* [*Isl.* greina] — *part. pret. förgrenad.* aff ädhla qwistom waro thön (ɔ: trään) greent *(d. v. s. förgrenade sig i ädla qvistar) Al* 4606. — **grena sik,** *dela sig, söndra sig.* hans folk togh sik fast at grena *Al* 2451. — *refl.* **grenas,** *söndras.* at riikit skulle ey greenas *MD* 389. — *Jfr* **utgrena.**

grenadher, *adj. Jfr* **thregrenadher.**

grenadher? (n. grenet), *p. adj.* [*Jfr Mnt.* gren, *skarlakansfärg; samt* grenen, *färga med skarlakansfärg*] *skarlakansfärgad?* — *n. skarlakan, skarlakansfärgadt tyg?* vnum par vestimentorum grenet irst *SD* 4: 2 *(före sl. af* 1327*).*

grender? = grenadher? i [1] par grend laghen *FM* 76 (1483, *daniserande*).

grenogher, *adj. Jfr* **thregrenogher.**

grep (greep), *f.* [*Jfr Isl.* greip, *f.*] **1)** *grepe, gaffel, se* **iärngrep.** — *gaffelformigt redskap el. klofve hvari en börda bäres? grepkorg?* gerula, grep *GU* 7. **2)** *ett slags vapen?* mz spiuth greep och greedh han orädder är *RK* 3: 22. förste lata sända til greep then andra skulle the offra til reep *ib* 1: *(Albr.) s.* 213.

grepa, *se* **gröpa.**

greska (grezka: grezko *Al* 7604, 8820. **grezska. gredzka: gredzko** *ST* 37**),** *f.* [*Jfr Isl.* grikkska] *Grekiska, Grekiska språket.* tholkadhe bibliam aff ebrezscu ok til grescu *Bil* 385. (aa) grescu *ib* 378. *Al* 7604, 8820. *ST* 37. *MB* 2: 386. *Lg* 291.

gresker (gretzsker *MB* 1: 50; **-e** *Bir* 3: 347, 348; *MB* 2: 369. **greezsker.** *n.* **grezth** *ST* 4. **greetz** *Su* 310**),** *adj.* [*Jfr Isl.* grikkskr. *Dan.* græsk] *Grekisk.* han war wäl talandhe badhe innan latino ok grescu male *Bil* 377. gresker biskopper *Lg* 292. j grezth maal *ST* 4. *MB* 1: 50, 2: 369. *Bir* 3: 347. *Su* 310. — *substantivt.* gretzske skulu ämuäl vita at thera rike ok herradöme skulo aldre staa sighirlica älla rolica *ib* 348. greezske korradhe mot them som crisne varo af ebräscom *KL* 142. — greskar röter, *glycyrrhiza glabra Lin.?* tag . . . olio giord aff greskar rötir *LB* 7: 284.

greslöker, *se* **grislöker.**

greve, *m.* [*Isl.* greifi. *Mnt.* greve] *eg. innehafvare af en högre domarebefattning; grefve (en värdighet hvilken ss Svensk icke förekommer under medeltiden).* hon war grewans dotter aff getskogh *RK* 1: 1142. *ib* 792. hertugha ok grefua flere *Fr* 636. *ib* 665. *ST* 451, 452, 453 *o. s. v. Va* 4. *GO* 615. — *herre.* ower alla gudha ärin ij greffwe *Al* 4392. — *nyttjas för att återgifva Latinska uttryck, betecknande öfverhetsperson, högre ämbetsman.* lisias greue *(proconsul) Bu* 514. olibrius grewe *(præfectus) Bil* 540. fik appollinarem

enum greua *(centurioni) ib* 328. grep diäfwlin en hans *(kejsar Ottos)* greua *(comitem) ib* 114. — (?) *ss tillnamn.* petrus greui *SD* 1: 246 (1225). — *Jfr* **borgha-, här-, mar-, mäie-, stupo-, tämpla-, undir-greve.** — **greva döme,** *n. L.* **1)** *värdighet ss* greve. bōþ hanom fāþārnes greua döme ok römska raaz hedhir *(potestatem præfecturæ tuæ et consulatum generis tui) Bu* 489. **2)** *grefskap. Lg* 3: 691. — **grevaskap,** *n.* [*Mnt.* greveschop] *grefskap, distrikt.* thry hundradha greffwaskap *MD* 196. jnnan samu grefwaskap *(uno vico) Bil* 373.

grevinna, *f.* [*Isl.* greifinna. *Jfr Mnt.* grævinne, grêvinne] *grefvinna, hustru till en* greve. *ST* 467. bötte han enne grefuinnu *(uxore tribuni)* siuke *Bil* 325. *ib* 835.

griþ, *f. L. Jfr* **gruþ.**

grima (gryma), *f.* [*Isl.* gríma] **1)** *capistrum, grimma.* thräng alla them i betzle oc grimo som äkke nalkas thik *Gr* 273. bätra är swltin hästir än toom gryma *GO* 296. *ib* 786. *Ber* 18. **2)** *(jfr Sv. dial.* grima, *strimma, fläck, i sht i ansigtet, samt Fdan. adj.* grimet*) strimma, fläck, genom barkens borthuggning åstadkommen ljus fläck på ett träd? (se Rydqvist* 4: 58 *not). i latiniserad form.* gangam . . . iuerunt & grimas ueteres innouauerunt . . . & sic de teldra in teldram. de grima in grimam sunret vel opret *SD* 1: 247 (1225). — **grimu maþer,** *m. L.* — **grimu skapt,** *n. L.*

grimber, *se* **grymber.**

grina? *v.* grinande *(sannolikt för* girnande; *motsv. ställe Cod. C.:* girnandhe 996*) Lg* 343.

grind, *f.* [*Isl.* grind] *L. af spjälverk el. stänger gjord dörr el. port; grind.* alt mit godz . . . warande innan gardz ok grindha *SD* 4: 646 (1339, *nyare afskr.*). huat jnnan er grind ok gardzlid *RK* 1: 463. *TB* 77. — *gallerdörr, galler.* aldrig annorledhis maa talas j clostreno mz wärdz folke wtan widh grindena *(ad crates) Bir* 4: 60. — *dörr i allmänh.?* the rumen sculu swa starkligha aatirteppas oc medh grindom laasom oc windom bewaras *VKR* 25. — *kyrkodörr.* scal hon koma op j kyrkiona . . . oc staanda widh grindena aasiidhis j noghrom quämelichom stadh *VKR* 22. *ib* 48. *Lg* 3: 428. *TK* 269, 270, 272, 274. — *Jfr* **aker-, iärn-, qvi-grind.** — **grinda skiul (-skyl),** *n. L.* — **grindastaþer,** *m. L.* — **grinda stolpe,** *m. L.*

grinda, *v. L.*

grip, *n.* [*N.* grip] **1)** *grepp, sätt att gripa.* thera klöör hafdho ful hwast grip *(grepo mycket hvasst, voro mycket hvassa) Al* 9586. **2)** *ögonblick, stund? (jfr Norska* tak, *Skånska* tag*).* swenin skämdis j samu gripi *Bil* 697. — *Jfr* **handgrip.**

gripa (grypa. *pres.* **-er.** *impf.* **grep. greep. grepp** *RK* 3: *(sista forts.)* 4975. *pl.* **gripu. gripo. grepo** *MP* 1: 329. *part. pret.* **gripin. grippen** *RK* 1: *(sfgn) s.* 186. **kripin: kripne** *Ber* 88. **grepin: grepit** *RK* 2: 6927; **grepne** *ib* 9359. **greffuin: -ith** *BSH* 5: 483 (1511, *daniserande*). *refl. pres.* **grips. grifs),** *v.* [*Isl.* grípa] *L.* **1)** *gripa, fatta, taga, med ack.* grep handom likbarenna *Bu* 15. greep käp *KL* 215. grep styrit mz makt *Bir* 3: 177. fingo thz *(trät)* grypa ther thz flöt *Bil* 89. grep barnet v hänna knä *Bu* 25. grep siälena af diäulenom handom *ib* 171. vi skolom gripas *(rapiemur)* i skyno op mot cristo i vädhrit *Bo* 107. nar hiärtat grips vtan sik *(rapitur extra) Bir* 3: 171. gripin aff swa storum reddogha *ST* 61. — *med prep.* grep handom gen suerþeno *Bu* 26. grep mot honum swa skiwtelik *Fr* 1007. hon griper mz bade händer till detzleff *Di* 93. — *abs.* gripande foghla *(roffoglar) Bir* 3: 42. *Ber* 153. — *gripa, fasttaga, fånga.* lät gripa klärken *Bu* 166. *ib* 26, 525. *Bil* 111. gripa . . . hans sial ok wald föra tel häluitiz *Bu* 8. *MP* 1: 329. *RK* 2: 6927, 9369. haffue greffuith fraa benth laurensson vij (7) karle *BSH* 5: 483 (1511, *daniserande*). han varth sielff grippen till fanga *RK* 1: *(sfgn) s.* 186. *PM* 34, 35, 36, 40. manga grepp han till swereges riike *RK* 3: *(sista forts.)* 4975. — gripa hand a (up a). *gripa, fasttaga.* somlike gripo hand a honom *Bo* 181. härin grep handh oppa antiochum oc liseam *MB* 2: 240. *ib* 248, 279. — *bemäktiga sig, intaga.* gripu ierusalem mz mäghin *Bu* 496. **2)** *öfverraska.* at myrkin skulu os ey gripa *Ber* 154. *ib* 204. — *ertappa.* var gripin i hoordom *Bo* 159. *MB* 1: 370. — *fånga, intaga, tjusa.* manzens hwgher grifs mz syninne *Ber* 80. — *insnärja?* nar thz *(hjärtat)* i them *(jordiska ting)* wäfs, tha grifs thz af thera fafängo i thera wmsorgh *Ber* 224. — *fånga, snärja, beslå.* yillo gripa varn herra ihesum ij ordhom *Bo* 149. **3)** *fatta (i andlig mening), begripa.* kan . . . ey thin snille grypas älla vpletas *Bir* 1: 172. gripa them (ɔ: min ordh) ok vndirsta *ib* 196. vilia mz skälom gripa ogriplikin gudh *ib* 2: 116. *ib* 22, 107, 216. *KS* 18 (45, 19). — gripa til sinnis, *besinna.* verdens iders herredöme aluarliga tiil sinne gripa oc granth göm giffua, huat var brist är *BSH* 5: 12 (1504). **4)** *tillegna sig, antaga.* huar en man haldr giärnt the sidhi ok thön wana the gripa i sinne yngsko *KS* 51 (130, 55). **5)** *taga, få.* annars griper ey örlöghith godhan ändha *PM* 2. ath stridhen griper en hedherliken oc segherliken ändha *ib.* greep thet alder jngen gode ända *FH* 5: 230 (1516). tå teth hauer medh skiälum en ända gripit *(har tagit slut med skälen? på grund af skäl fått ett slutligt afgörande?) KS* 73 (178, 80). **6)** *(med håg el. sinne) omfatta.* vansamlik at atirhalla aff thy hon gripir *(a suis conceptibus) Bir* 2: 58. gör han mäniskiona . . . hardha j thy ondo som hon gripir *ib* 60. **7)** *gripa (till), fatta (till). med prep.* til. gripo til värn *Bo* 120. vita enkte til radz gripa *(consilium capere) ib* 174. *MB* 2: 227. griper swa til ordha *(utbrister i dessa ord) ib* 1: 232. *ST* 398. — *gripa till, företaga.* widh kwmblarwm grep han en wäria *RK* 1: 3222. grep han optha farlöst til at sighia oc siongha thenna ordhen *Su* 22. — **gripa sik, 1)** *fatta tag (i).* hon grep sik wt ij en klenan quist *KL* 363. **2)** *fatta sig, vara sig själf mäktig.* min siäl formatte näplica gripa sik for glädhi skuld *Bir* 3: 158. **3)** *(med det refl. pron. ss indir. obj.) gripa till.* at almoghe gripe sik nokora tröst ok wärio mote hans illom åthäuom *KS* 62 (155, 68). (gripa . . . sik *för* skipa . . . sik *KS* 39 (101, 42).) — **gripa up a,** *företaga.* ä huat konungen gripe vpa *RK* 1: 396. — *Jfr* **a-, ater-, be-, bort-, for-, um-, ut-gripa,** *samt* **o-, sorgh-gripin.**

griper, *m. Jfr* **a-, af-griper.**

griper (*pl.* **-ir),** *m.* [*Isl.* gripr] *L. värdefullt ting,*

kostbarhet. hwar man wil hawa all siin thing godh, swa som godhan häst, godha gripe, oc godh klädhe *MB* 1: 414. — *särsk. om häst.* taker nokor vten lof eller legho häst eller skyuth annärs mandz, aaker, rijdher, eller gör nokrähandä aawerknädh mädh gripe theem *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*).

griper (griiper. -ar), *m.* [*Mnt.* grip. *Lat.* gryps] *grip.* griiper oc örn *MB* 1: 359. the gripa sla mz thera klöör *Al* 8717. *ib* 8703, 8713, 9092, 9093, 9096, 9098, 9105, 9117, 9138. *ST* 2, 278, 530. alþaräbrun med *(broderad med)* gripom af gul oc silke *SD* 5: 563 (1346). — *ss sköldemärke.* han *(konung Erik)* . . . hafwer thet latit bortbebrefwa och besigla hertuga bugislavo aff pomeren eller androm them som gripen föra *(motsv. Tyska red. har:* andern dhe den grijff voren 82*)* *BtRK* 78 (1434). — **gripsklo,** *f. gripklo.* finger som gripsklöör varo the vrang *Iv* 272. *Bir* 3: 65, 67.

griper? (-ar), *m.? ett slags musikaliskt instrument.* aff bambor och aff pipa basun och ther til gripa war a siön swa mykit skall *Fr* 2364.

griplika, *adv. Jfr* **be-, o-griplika.**

gripliker, *adj. i stånd att fatta.* manzens siäl thu som är . . . ogriplik *(trol. för* griplik, *capax)* sälikhetinna *Ber* 206. *Jfr* **be-, o-gripliker.**

gript (grift *SD* 5: 562 (1346), 563. **grifft** *Al* 3393, 6425; *MB* 2: 96, 245; *RK* 2: 8403; **-er** *MB* 2: 268. **griffth: -er** *ib* 267. **-ir),** *f.* [*Jfr Mht.* gruft] *L. grift, graf, särsk. hvälfd el. murad graf.* til varrä grift oc läghurstaþ *SD* 5: 562 (1346). iwi varre grift *ib* 563. sprang wt w griptinne *Bo* 157. i then stadhin redhis thiin gript *Al* 8657. en hög skön grifft *RK* 2: 8403. en graff *(fossa)* haffuis j clostreno daghlika ypin swasom en gript *(instar sepulcri)* *Bir* 4: 39. lät han ther om kringh vpbyggia septem piramidos. vij högha griffther *MB* 2: 267. graffwor ällir griffter *ib* 268. *Bil* 457. *Bo* 224. *Al* 3393, 6425. *MB* 2: 96, 245. — **griptar bakke,** *m. L.* — **gripta dagher (griffta-),** *m. begrafningsdag.* til thera griffta älla iordhilsa dagh i iordhena *MP* 2: 292. — **gripta stadher,** *m. grafplats. MB* 1: 203. — **gripta sten (grifta-),** *m. grafsten.* lyften aff thenna grifta stenen *Lg* 3: 211. *ib* 210, 223.

gripter (grifter), *m.* = **gript.** en graf hafwis j klostreno daghlika ypin sua som een grifter *VKR* 82.

gris (griis. -ir), *m.* [*Isl.* gríss] *L. gris.* swa grymta grise äpte som gammal swin fyri *GO* 390. swa giälda grise gambla swina *Al* 8402. hwino rät som nakre griise *ib* 9300. *ib* 1882. *Jfr* **miolka gris.** — **grisa smugha,** *f. L.*

grisla (gryala), *f.* [*Sv. dial.* gressla, grisla] *grissel, brödspade, redskap hvarpå brödet sättes när det skall inskjutas i eller uttagas ur ugnen. ss tillnamn.* pädher grysla *FH* 2: 99 (1433).

grislikaka, *f. en med tillhjälp af s. k. handgrissel till gräddningsstället förd och vid ännu glödande eld bakad kaka.* lituparida (?) grisllikaka *VGL* XIII.

grislöker (griis lööker. greslöker), *m. ängslök, allium oleraceum Lin.? skogslök, allium scorodoprasum Lin.?* vilder hwiitlöök, som manga kalla griis löök *LB* 7: 242. ten vilde hwitlök som man kallar greslök *ib* 251.

groa (gro. groo. *pres.* **gror. groor.** *part. pret.* **groin: saman groit** *LB* 4: 339. **grohin** *(n. pl.) ib* 3: 143. **grogen** *(n. pl.) ib* 2: 41. **grodher?: athergroth** *ib* 2: 58. **grodder: athergroddom** *Su* 367**),** *v.* [*Isl.* gróa] **1)** *växa, gro.* ther groor som hägnas *GO* 377. ä groor gangande foth *ib* 718. alt thz a iordhinne gro *Al* 7192. ä hwar gul i iordhinne gror *ib* 9377. al groande tingh *LB* 3: 17. al ting gro ta i iordinna *ib* 19. gif at þinna pino sara suärþ: þin bla siþa ok bloþogh härþ: naghlar ginum händar ok fötar: groe ginum mina hiarta rötar *Bu* 73. ängin rätzl ij thera hiärta groor *Al* 5274. lätha henne *(den heliga tron)* mz godgerningher groo *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 282. **2)** *läkas.* tag alwita bark, oc bren honum renliiga oc läg asskona viidh tz brendha, tz gror *LB* 7: 37. — **groa saman,** *gro samman, hopväxa, hopfästas.* öghon . . . ther saman äro grohin aff gundh *LB* 3: 143. ögon . . . ther samman äro grogen mz gundh *ib* 2: 41. *Jfr* **saman-groa.** — *Jfr* **atergroa.**

grobladh (groo- *LB* 7: 5**),** *n. groblad, plantago major Lin.* plantago vel arnoglossa thz er grobladh eller wegbredha *LB* 2: 48. plantago vel arnoglossa wägbredha äller groblad *ib* 5: 80. plantago grobladh *ib* 6: 284. plantago är wägebrede a dansko ok grobladh pa swensko *ib* 3: 79. fan han et grobladh *ib* 81. tw ma wel hetha grobladh for thy ath thz som är synder slithet ok döt thz gör tw frist *ib. ib* 2: 9, 6: 281, 7: 5. *PM* L. — *plantago lanceolata Lin.* plantago wägebreda, oc hetir groddablad . . . annath groblad lengre oc mindre duger for tz samma *LB* 7: 71. annor hetir minne wäghbrede ellir groblad, ok hon är längre *ib* 3: 80. stamper man the mindre wägh bredhe ellir grobladh mz gammalt swin yster *ib.*

groddabladh (grodde blad. groddeblat *LB* 7: 148**),** *n.* = **grobladh.** plantago wägebreda, oc hetir groddablad *LB* 7: 71. *ib* 148. tagh the bredha grodda bladin *ib* 217. *ib* 246. te store grodde blad *ib* 249. tag . . . grodde blad oc rölika *ib* 327. *ib* 228, 231, 335.

grofhet (groffheet), *f.* [*Mnt.* grofheit] **1)** *groflek, tjocklek.* huart hans finger var c alna longt ok x alna j groffhetena om kringh *LfK* 237. — *vidunderlig storlek, obäklighet.* henne tykte at all verlden var som jnthe moth hans fasuliga groffhet *LfK* 237. **2)** *grofhet, svårhet.* äpther syndanna groffheet sätz oc groffuarä . . . plikt oc bätring för giordha syndher *Su* 187. *ib* 251. *LfK* 4, 96.

groflika (-ligha. groffleka *Su* 185**),** *adv.* [*Mnt.* grofliken] **1)** *konstlöst, okonstladt, enkelt.* j sleth swar tha swarar iak groffligha *Gers Frest* 56. **2)** *groft, svårt.* han syndar moth gudhy groflika *ST* 66. *ib* 271. *Su* 185, 283. *LfK* 105.

groflikhet (groffiekhet), *f. grofhet, svårhet.* alla thinna synda grofflekhet *Su* 185.

grofmater, *m. grof el. stark mat, kött? kött af storboskap, oxkött?* jach kan ingen groffmath faa aff matz lydka, thij han köpar selff groffmath i suderköping *BSH* 4: 313 (1502). flesk och groffmath är her plath inthet *ib* 5: 352 (1509).

grofsmidhe, *n. grofsmide.* eth faat iärn i groffsmidhe *SO* 72.

grofsmidher (groffsmedher *(pl.) SO* 72**),** *m.*

grofsmed. *SO* 72. per jönsson groff smidh *SJ* 210 (1451).

grop (groop *Pa* 9; *Bo* 206; *RK* 1: 1551. **gropp** *Lg* 3: 297. *pl.* **-ar: gropa** *KS* 85 (208, 93); *Bir* 1: 241; *Iv* 3824; **gropane** *Bil* 316; **gropana** *Pa* 18; **gropanor** *MB* 2: 49. **-ir** *Iv* 3819**),** *f. och m.?* (*Bil* 316; *RK* 1: 1551) [*Jfr Mnt.* grope, *puss, pöl, särsk. afloppsgraf i stall, från början utan tvifvel med vidsträcktare betydelse*] *grop, graf.* þär een grop *(fovea)* rensaþes *Bu* 129. otalika grawa älla gropa *Bir* 1: 241. vm nakor atir täpte nakra the gropena *ib. Pa* 9, 10, 18. *Bo* 206. *MB* 2: 319. *Lg* 3: 297. — *fästningsgraf, vallgraf.* firi adhalportanom skal wara stor grop, ok tär jui windabro *KS* 85 (209, 94). är ok jord munin suå skapadhr at han må graua *(trol. för* göra graua*)* älla gropa bredha ok diupa, ok tär innan påla älla mura medh sten älla tighl, ok är täth möghelikt: tå skal watn ledha i ta gropa *ib* (208, 93). helsinga lagho alle jnnan en hoop widh sudre ändan at then groop *RK* 1: 1551. om thz hws gingo gropir thre *Iv* 3819. *ib* 3824. gropane munde när fyllas *Bil* 316. en kalgaardh vpa sudhre malm liggiande i gropinne hart noordhan widh hustru cristine brwns kalgaardh *SJ* 12 (1423). — *graf, grift.* kombir in til graffwanar äller gropanor *(tumulos)* *MB* 2: 49. *Jfr* **graf 3.**

gropa (-adher), *v.* [*Mnt.* gropen] *förse med gropar.* all landhin gropath fra enom ända oc til annan *Lg* 1003.

grope? *m. fästningsgraf.* orkade ey länger än til gropan, nest slotteth *BSH* 5: 147 (1507).

gros (*pl.* **grossar),** *m.* [*Mht.* gros. *Mlat.* grossus] *ett slags (silfver-)mynt, groschen.* at otta gotniska . . . gongen for en swensk ortogh; jtem fira grossa for en ortog *GS* 52 (1453, *orig.*).

grot, *adj.* [*Mnt.* grôt] *stor, tjock; vid penningräkning.* atta skilling grot *SD NS* 1: 61 (1401). *ib* 514 (1405).

grotförste (grotffurste. grotforst), *m. storfurste.* grotffursten aff rytzeland *FM* 133 (1502, *samt. afskr.*). med grotförstens sendebudh aff rydzlandh *HSH* 19: 89 (1505). then grotforst aff lettogen *FH* 1: 68 (1490-*talet*).

grover (*n.* **groft. grofft. groofft.** *komp.* **-are.** *superl.* **-aster),** *adj.* [*Mnt.* grof] **1)** *grof, tjock.* af grofuo hästa taghle *KL* 334. haarith war grofft som hästa maan *Al* 5579. klöör . . . swa longa ok grofwa som störstä gläfwia skapt *LfK* 237. hans stierter var . . . x alna longer ok mykit grofuer *ib.* litit af hö boos som annat stalz wrak huast oc groft *Lg* 46. eth skippundh stangeiärn i smidhe grofft *SO* 73. — *grof, fördelad i stora partiklar el. delar.* groffth byssopwlffwer *PM* 5. *ib* 6, 8. II skippund granth salth I tunno grofft salth *HSH* 19: 165 (1506). *ib* 166. **2)** *grof, bastant, fast, kraftig.* hwilkin ey thol widh stadugan oc groffuan maat *(solidum cibum)* *Su* 363. **3)** *grof, konstlös, simpel.* groff thing *Bir* 3: 330. groft oc kluddoght oc ofannokt äru ödhmiuktenna födha *Bo* 17. aat i sins fatika disicipuli huse nakan growan kost *ib* 70. *KL* 81. *Bir* 3: 113. *Ber* 289. haart oc grofft brödh *Su* 118. af grouasta klädhe *KL* 334. at haua the klädhe som äru groff ok smälik *Bir* 3: 214. **4)** *grof, plump.* thz hiärta . . . ther . . . är vordhit iordzlikit oc groft *(grossum)* af sik *Bo* 127. **5)** *obildad.* the varo vm man ma swa sighia grofwe oc ofannoghe *(homines rudis conditionis)* *Bo* 58. the ware fasth groffue mz there snille *MD* 29. — **6)** *stor, ymnig, betydlig.* fälla growa taara *MB* 1: 251. ther sampnadhe pylatus saman groofft goodz oc mykla rikedoma *ST* 359. fulkompnadhe henna *(kyrkan)* med groffwa ok kösteligha bygning *Lg* 3: 344. fortakir groft *(starkt)* liudh oc ängxlikit hörslena *MP* 1: 263. gör ey hetan alt for groff *MD (S)* 293. **7)** *stor, betydande, vigtig.* nogor groff rikesins erende *RK* 2: 2799. *BtRK* 149 (1442, *orig.*). grofft örloghe *Lg* 3: 303. aff them dröffuilsom, som nakrom j groffuom saakom farlöst händer *Su* 211. hände oc nakor groff ärande, aff hwilkom the räddos sik nakon likamlikan skadha *ib* 229. **8)** *stor, svår, sträng.* äpther syndanna groffheet sätz oc groffuarä oc thwngare plikt oc bätring för giordha syndher *Su* 187. — *grof, stor, svår.* ängin är swa thung älla groff synd at hon bätras ey ok rensas mz idhruga ok scriptamalom *Bir* 1: 81. för groffwasta syndom *LfK* 5. *ib* 96. *ST* 151. *Su* 174. thu est stad j storum oc grofwum syndum *ST* 165. större oc grofware synde *ib* 384. en groffwer syndare *Lg* 669. *Su* 184. — *n. adv. groft, plumpt.* förlather mik, at jak taler saa grofft *BSH* 5: 185 (1507).

gruþ, *f.* [*Fdan.* grud. *Jfr Isl.* griđ] *L. fred och säkerhet (som lofvas den som af någon kan befara fientlighet), lejd.* konungin wille haffua grudh *RK* 1: 3405. ner wij kommande worde i ith rike aff thet andre, tha skulu nakre aff thess rikes radh wij tilkommande worde, ämbetismen och hofwesynner möthe oss i landemerkith, och oss följgaktoge wara i rikit mz grudh och gysle *BtRK* 328 (1483, *orig.*). *Jfr* **griþ.**

gruþspiäl, *n. pl. L.*

gruþspillan, *f. L.*

grugha, *se* **gruva.**

grumber, *se* **grymber.**

grun, *m.? L.*

grun (*frf. vok. i änd.* **grunn-),** *n. och* **grunder** (*frf. vok. i änd.* **grunn-.** *pl.* **-ar: grunnanir** *MB* 1: *(Cod. B)* 544**),** *m.* [*Isl.* grunn, *n. grund, grundt ställe, samt* grunnr, *m. grundval, botten*] *L.* **1) = grund 1.** frälste þem fra grunne *Bu* 514. flöt hälakt lik vp fran grunnom *ib* 532. diäwlin välte up sion af grunnom *ib* 137. fiol . . . nidher aff brone til grunna *Bil* 256. foro nidher som steen til grunna *MB* 1: 318. *ib (Cod. B)* 544. i diupa brunna, þe þär ängin grun hafa *Bir* 4: *(Avt)* 178. et diupit war swa diup *(för* diupt*)* at thz hafdhe änkte grun vndir sik *Bir* 1: 243. — ganga a grun, *taga slut.* första goz gaar a grwn tha wäxir fatighdom *GO* 194. — *botten (i allmh.)* en päninga säkkir . . . swa diupir at hwat som hälst j han lägx thz takir aldrig grun *Bir* 1: 194. — *bildl.* thin giri hafwir änkte grun *Bir* 1: 222. — *Jfr* **hafgrun. 2) = grund 4.** i grunnen, *i grund, alldeles.* förderffue the thenne skär j grunnen *FM* 226 (1505).

grund, *n.* (*Bir* 1: 127; *MB* 1: 170, *(Cod. A 3)* 557; *RK* 3: 1588; *Su* 45, 124; *LB* 5: 293) *och* **grunder** (*dat.* **grunt** *SJ* 235 (1454). *pl.* **-ar),** *m.* (*ST* 299;

RK 1: 3750, 3: *(sista forts.)* 4232; *Su* 78) [*Jfr Isl.* grund, *f. slät mark;* grundr, *noggrant öfverrägande, undersökning, äfvensom* grunn, *n. grund, grundt ställe, och* grunnr, *m. grundval, botten*] *L.* **1)** *grund, botten (af hafvet eller annan samling af vatten el. flytande ämne). ofta i pl.* lypto hana lätta fran grundom *Bu* 505. sanc tel grunda *ib* 137. *ib* 167. *KL* 372. þöm dränkia tel grunda *Bu* 523. bathin gik när til grunda *(i rimslut) Fr (Cod. B)* 2338. varin ii nu alle viþ grund döþe *(d. v. s. dränkte; möjl. betyder dock* viþ grund *här: i grund, alldeles) Bu* 23. laa vidh grund *Bil* 835. *ib* 89, 165, 211, 347. *ST* 108. *Fr* 2388. i thz diwp, som ängen hawer grunden *MB* 1: 352. sten hulkin som altidh nidhirsänkis ok aldre takir grund *(når botten) Bir* 1: 87. thunghir sten hulkin som aldre stadhna för än han kombir j nidhirsta grundhit *ib* 127. swnko nidher j dywpa grwndit *MB* 1: *(Cod. A* 3) 557. hitto vpa hans liik hwar thz a grunden laa *RK* 1: 575. laghe . . . nidhre a hafsins grunda *(i rimslut) Fr* 887. aff thräsins krapt som laa j grundenom *ST* 299. gaff thrät sik vp aff grundenom *ib.* scal han *(blodet)* vara . . . nidherst vid grundit swarter *LB* 5: 293. ther siglde tha hwar annen i grundh *RK* 2: 3298. swnko . . . i grundh *ib* 3311. *ib* 7249. — *flodbotten, flodbädd.* kommo vatnnen j gen j flodhene vppa grwnden *(alveum suum) MB* 2: 11. offwir törra flodhennas grwndh *ib.* — ganga a grund, *taga slut.* naar godz gaar aa grundh *GO* 174. — *botten (i allmh.). bildl.* han funne aldre ända älla grund j mino walde älla dygdh *Bir* 1: 146. hulkra giri ängen grund hauir *ib* 2: 119. äru omättelike oc vtan grund til päninga giri *ib* 156. — *Jfr* **fiskegrund.** **2)** *abyssus, djup, afgrund.* tha löstes all grundin i iordhinne som watnen löpa vnder *(rupti sunt fontes abyssi id est aqua quæ est in visceribus terræ) MB* 1: 170. thu . . . atherdrogh mik aff iordenna grwndom *Su* 164. nidhersänkia them *(synderna)* i haffzsens grundh *ib* 45. thz är vpgangande aff haffsens grwndhom *(de abysso) MB* 2: 359. sände han *(djäfvulen)* nidher j grwnden *ib* 364. sänkias j hälfwitis grwnd *ST* 336. *MD (S)* 307. thinne siäls astundhan är eth oändelikit grwndh *Su* 124. nadhenna grwndh . . . som allom skapadhom andhom är obegripelikit *ib* 45. *Jfr* **afgrund.** **3)** *grund, mark.* all myn grwnd gotz oc eghiar *SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet).* med alle the grwnd oc egiädhommä szom ther till laåghä *ib.* liggiande grund *(fastighet, fast egendom) ib NS* 1: 678 (1407). baadhe i lösörom och swa i thera liggiande grundh *SJ* 223 (1453). medh allom gardzsins liggiande grunt *ib* 235 (1454). som sittiende borgere äre oc gard oc grund haffue i staden *BSH* 4: 225 (1497). ena gatubodh met hennas grwndh ok tompth *FH* 3: 119 (1448). stadh . . . i sino mödhernis lande oc i sin eghin grwndh *Lg* 3: 304. komo . . . op a skotlanda grunda *(i rimslut) Fr* 2414. **4)** *grund, grundval.* lagdhe grwndh wnder mangha kyrkior oc closter *BK* 198. han bygdhe op af grunde try hundradha kirkior oc fäm oc sextighi *Pa* 3. byggia hwss aa lösom grundom *RK* 3: 2587. ey haffdho . . . bärghen än sik stadhgat pa syna twnga grwndha *Su* 78. — i grund, *till grunden, i grund, alldeles.* han brände then stadhin all ij grund *Al* 1046. *ib* 1513. *ST* 367 *RK* 1: *(LRK) s.* 231. *MB* 2: 236. bliffwer jagh . . . forderwedh i grwndh *BSH* 5: 125 (1506). closter oc capelle . . . i grundh nederslagne *ib* 163 (1507). — i grunden, *d. s.* at the *(städerna)* wordo ey brende i grundin nid *RK* 1: 4355. wille ffordärffue mich . . . plat i grwnden *HSH* 24: 77 (1516). — a grunden, *d. s.* thz (ɔ: afgudz mönstir) nidhirbrutu the a grundin *Gr* 306. — til grunden, *d. s.* skulu tha stadzsins mwra nidherfalla til grwnden *(funditus) MB* 2: 14. — af grundom, *från grunden, i grund, alldeles.* thz helis siälfft aff grundhum *LB* 2: 71. **5)** *grund, orsak.* ängin finder grwnd a gudz wilia *MB* 1: 32. *ib* 448. awund är grund fore alt swik *Al* 2591. sighia j hwario thin störste starkheet haffwir sin grwndh ällir varilse *MB* 2: 121. **6)** *grund, det innersta el. väsentliga af något.* som honom kwnne lära grwndhen i the hälge cristne troo *Lg* 3: 440. thz onda . . . hulkit som idhrughin vidhir frestar wtdrifwa af hiärtans grunde *Bo* 152. — *allvar, mening.* han grät fulcommit starklica af hiärtans grund oc kärlek *Bo* 166. *ib* 180. the . . . mintos lioflika aff hiärtans grund *Iv* 5710. *Fl* 1394. her iwar loffuar mz syn mwn togh wthan hiertans grundh *RK* 3: 2615. — *tanke, afsigt, uppsåt, mening, sinne, sinnelag.* tha thu hördhe herodis grundh *MD* 162. jak . . . saa eeth hiertans grundh *RK* 3: 1588. hans hierta haffde en ondan grwnd *ib* 1: 3750. i hiertath hade han en falskan grwnd *ib* 3: *(sista forts.)* 4232. han kende well hans onda grundh *ib* 2: 5854. *ib* 6092. the twe drogho thoch en onda grund til engelbert *ib s.* 339. faar almwgen en ondh grwndh till eder *HSH* 20: 36 (1506). — *Jfr* **hiärta-, kärleks-grund.**

grunda (-ar, -adher), *v.* [*Jfr Isl.* grunda. *Mnt.* grunden] **1)** *grunda, grundlägga.* thänne renliues mannanna stadhir är . . . grundadhir owir iis *Bir* 3: 122. i tässo reglonne wphoffue oc wpbyrilse grwndar oc funderar christus henne wppa thre dygder *ib* 4: 9. thu witnesbyrd oppa huilkom iak maa min ordh grwnda *LfK* 3. ordh . . . grunddat oc rothat j the hälgo script läsningh *Bir* 4: 74. at christendomin oc the hälgha tro skulde grundas och stadhfästas i the rikena *Ansg* 229. — *befästa, stadga.* sant tholomodh grundat oc styrkt mz christi tholomodh *Bir* 2: 45. *Ber* 114. **2)** *gå till grunden med, grundligt öfverväga, begrunda, utgrunda.* hoo thz retteliga grwnda kan *RK* 3: *(sista forts.)* 5793. tenkia ok grwnda subtilighet *MD (S)* 207. *Jfr* **be-, ut-grunda.**

grundare, *m. grundläggare.* minna kirkio grundare *Bir* 1: 126.

grunddiuper (*gen. s. m.* **grund diuptz** *Bo* 129), *adj. mycket djup, som finnes i mycket hög grad.* grund diup ödhmiukt *Bo* 112. *ib* 129.

grundelika (grwndelige), *adv.* [*Jfr Mnt.* gruntliken] **1)** *i grund, alldeles.* grundelica fordärua oc nidhirsla alt persara rike *Gr* 265. grwndelica vndersta gudz ord *Lg* 3: 70. **2)** *grundligt, allvarligt.* grwndelige offuerweges *BSH* 5: 470 (1511). **3)** *med allvar, uppriktigt.* älska skulu vnge sin mästara grundelika *GO* 220.

grundeliker, *adj. grundlig, allvarlig.* hennas dywpa tanka oc grwndelika ordh *Lg* 3: 587. *Jfr* **obegrundeliker.**

grunder (*komp.* **grunnare**), *adj.* [*Isl.* grunnr] *grund.* grunth watn *GO* 387. ath the göre ey diwpet grunnare en thz nw är *FH* 1: 32 (1455, *gammal afskr.*).

grunder, *se* **grun, grund.**

grundfaster, *adj. grundfast, orubblig. bildl.* grwndfasth venscap *BSH* 4: 253 (1500).

grundlös (grunlös), *adj.* **1)** *bottenlös.* a en musa. flytande oc grundhlösan *Bil* 614. *Su* 128. aff hans nadh grunlösom brun *MD* 186. — *bildl. bottenlös, oändlig.* gudz grvnlösa myskundh *FH* 6: 18 (1449). för thina milda grwndhlösa barmhärtoghet *Lg* 3: 594. *ib* 599, 600. **2)** *outgrundlig?* gudz doma the äro lönlike oc grundlösö *ST* 498.

grundnigher, *m. gift gillesbroder som begått hor med gift gillessyster. SEG* 118.

grundogher (grundugher), *adj. begrundande, eftertänksam.* besyndherlika dywp oc grwndogh aff sinneth oc förstandh *Lg* 3: 587. *Bir* 4: 8. han war . . . grundugh i sinne *Di* 1. han war saktmodug oc grvndug *ib* 13. *ib* 132.

grundputa, *f. gift gillessyster som begått hor med gillesbroder. SEG* 119.

grundval (grunual *Bir* 3: 88; *MP* 2: 163. **grunwald** *Su* 257**),** *m.* [*Isl.* grundvöllr] *L. grundval.* grouo een grundual *Bil* 743. affhändir jak mik ok minom arwom the fornemda jord ok vndir telbo kirkio ok vndir henna grundual *SD NS* 1: 689 (1407). fatikdomin är alla andelica bygninginna grundual *Bo* 64. är ödhmiuktin helsonna oc alz gooz grundual *ib* 33. *Bil* 106, 567. *KL* 330. *Gr* 300. *Bir* 1: 13, 197, 228, 2: 45, 155, 3: 377, 427. *VKR* III. *Su* 257. the tio budordhin äru alla laghanna grunual *MP* 2: 163. *ST* 534. takum . . . johannem swa som sannan grundual vndir wara gärning (*fundamentum nostri operis*) *KL* 183. lagdhe grwndwalen til hälga fatikdomssens liffwerne *LfK* 16. han hafdhe eet hedhirs mark oc een grunual j sino hofdhe *Bir* 3: 88. — **grundvals mur,** *m. grundmur.* stadhughe swa som godhir grunduals mwr (*murus boni fundamenti*) *Bir* 1: 163.

grundvalsten, *m. grundsten.* grundwalstenane äru vndan takne *Su* 420.

grunk? *m.?* [*N.* grunk] *mummel?* en ondh grwnk sigia alle höra *BSH* 5: 135 (1506).

grunka, *v.* [*Jfr N. och Sv. dial.* grunka] *mumla, knota.* the grwnka ganska illa *BSH* 5: 254 (1508?).

gruppa, *f.* [*Mnt.* gruppe. *Jfr Sv. dial.* groppä] *grop, fallgrop, hålighet på en väg.* skulu the idher wardha en snara oc gruppa oc hindher (*foveam ac laqueum et offendiculum*) vidher idhra sidho *MB* 2: 62.

grus, *n.* [*Mnt.* grôs, grûs] *grus. ST* 99.

grusanär (grusänär), *n.?* [*Fnor.* grusnær, grusener. *Mnt.* grusener] *till rustningen hörande pelsrock, vapenrock? Se Schiller-Lübben* 2: 159 *f.; Fritzner* 1: 653. I. par maliotygh . . . scilicet vnum par flækkio. vnum par grusænær. vnum skøzel. et I. kraghæ *SD* 4: 710 (1340?). I galeam, I skøtzsel, I grusanær *ib* 6: 214 (1350, *gammal afskr.*).

gruva, *f.* [*Isl.* grúfa *i uttrycket* á grúfu. *Jfr Äldre Dan.* paa gruve, paa gru. *Sv. dial.* å gruv. *Jfr ock Nydanska* næsgruves, næsgrus] *nedböjd ställning? kroppens framsida?* — a gruvo, *framstupa.* ther la lucifer a gruffuo *Pa (Tung)* 35. han ligger sielffuer bundhen a gruffuo *ib.* (*Möjl. skulle* gruvo *i anf. ex. kunna föras till ett* **gruva,** *f. eldstad, askgrop framför eldstaden.*)

gruva, *f.* [*N.* gruva. *Jfr Mht.* gruobe] *L. grufva.* hwar berhoggäre agher coma i gruuunä til sinä gyärningh hwarn morghon som af rensät är *SD* 5: 638 (1347). *PfN* 135. *BSH* 5: 447 (1511), 511 (1512, *nyare afskr.*), 512, 513. *PM* LI. *Jfr* **iärngruva.** — **gruvodel (gruwa-** *DD* 1: 279 (1496, *afskr.*). **grwffuadell** *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*)**),** *m. del i grufva. DD* 1: 279 (1496, *afskr.*). *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). — **gruvodränger (grvffwe-. grwffue-),** *m. grufarbetare.* alle grvffwe drenganer *BSH* 5: 475 (1511). skal fogitten med sex bergxmen ransake [huru] mange grwffue drenge behoff görss *ib* 512 (1512, *nyare afskr.*). — **gruvo foghate (gruuufoghäte),** *m. grufogde, bergsfogde.* skal alt gruuufolk gyora hwar i sinom staþ. som gruuufoghäten þöm byuþär *SD* 5: 638 (1347). — **gruvo folk (gruuu-),** *n. grufolk, de som arbeta vid en grufva. SD* 5: 638 (1347). — **gruvo mark? (gruffua mark),** *n. DD* 1: 168 (1499, *gammal afskr.*). — **gruvo skipte (gruffwaskipte),** *n. andel i grufva. BSH* 5: 447 (1511). — **gruvo vidher (gruffuaweder),** *m. grufved, ved som användes vid en grufva.* then wedh szom bönder selia thöm till gruffuawed *DD* 1: 168 (1499, *gammal afskr.*).

gruva (grwa. grugha *i rim med* trugha *RK* 3: 2746. **grwga: -er** *BSH* 5: 72 (1505). **gröywa.** *pres.* **-ar. -er** *RK* 3: 1704; *BSH* 5: 72 (1505). *impf.* **-adhe),** *v.* [*Mnt.* gruwen] *grufva sig, fasa, förskräckas.* wij grwffuade fasth *RK* 1: (*Yngre red. af LRK*) *s.* 270. *ib* 3: 2746. — *opersonl.* grwffuar mik encte for thesse xij *Di* 170. *MD (S)* 264. *RK* 1: (*Yngre red. af LRK*) *s.* 285. *Gers Frest* 45. her sten hawer thet ryckte her nidhre, thet mik grwar *BSH* 5: 114 (1506). — **gruva sik,** *d. s.* järlsens men gröywadhe sik fasth *Di* 267. *RK* 3: 1704. ther grwger almogen seg ganske fore *BSH* 5: 72 (1505). — *refl.* **gruvas,** *d. s.* allä grwffwädis ther wedh *FM* 337 (1507).

gruvelika (grywelika), *adv.* [*Mnt.* gruwelike] *gruftigt.* folkith räddos grywelika *Al* 5509. tordönen gik mykyt gruffwelika *Lg* 3: 304.

gruveliker (gryelig), *adj.* [*Mnt.* gruwelik] *gruflig, förskräcklig.* aatskiliende then gryeliga mvnnen *LfK* 222.

gry (-dde), *v.* [*Äldre Dan.* gry. *Jfr Nyisl.* grýjandi, *f.*] *gry.* daghin took at gry *RK* 1: 3874. — *opersonl.* som for dagen grydde *RK* 2: 9399.

grymber (grymmer. grymmir *Bir* 1: 167. **grömber. grumber. grimbr** *KS* 61 (152, 67). *n.* **grympt. grumpt.** *komp.* **grymare. grymmare** *Bir* 3: 173. **grömare. grimmare** *Di* 122. *superl.* **grymaster. grymmaster. grummaster: -e** *Bir* 2: 96; **-a** *ib* 68**),** *adj.* [*Isl.* grimmr] **1)** *rasande, vild, grym.* varþ grymum wreþ ok naþogh nöþstadom *Bu* 16. hötte han . . . alskons grymum diurom *ib* 175. *ib* 529. *Bil* 85. *Bir* 2: 18, 96. *Su* 161. ä thäs grömare. jak gör bäther widh them *Bil* 369. the hafdho hört hwru grymi hedhniga j swerike waro *ib* 841. *Bu* 167. *Bir*

1: 167, 2: 68. grymmer wid syna w wenner *Di* 95. hwru ma iak swa grymber wardha at iak lätir dräpa minna wnderdana barn *Bil* 565. grymbr ok riuande *KS* 73 (180, 80). *ib* 61 (152, 67). **2)** *rasande efter, ursinnigt åstundande.* swa grymbir äst thu til menlösa lambsins dödh *(innocentis sævis interitum) Bo* 174. är mannanna hiärta girught oc grumpt at vtgiuta sins jamcristins blodh *Bir* 2: 242. **3)** *vred, arg, ilsken. med dat.* han wart honom grym ok mykit wredh *MD (S)* 211 lösto . . . hundin aff bandum: ok war ängom grymber vtan symon mago sinom härra *Bil* 104. **4)** *häftig, trotsig.* suaradhe grum *(atrociora)* ordh *Bir* 3: 9. **5)** *våldsam.* thz *(näml. att konung tillsättes genom val)* är wåghat ok grympt ok ostadhokt *KS* 6 (13, 6). än the göra nokrä grymä giärningä a þerrä sialfrä lif *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **6)** *hård.* hänna *(högfärdens)* gröma herradöme *Bo* 44. **7)** *sträng.* ransakadhos mz grymmasto ranzsakan *KL* 43. skal rätuisan swa myklo grymare *(severior)* ok hardhare äptir fölghia ok koma them *Bir* 1: 139. *ib* 3: 173. *Ber* 93. *Su* 426. for gröma domaran *Ber* 203. *ib* 206. **8)** *förskräcklig, ryslig, led.* eldin är grymbir *Bo* 107. atirlykkin idhra grymo eer porta *KL* 409. *MB* 2: 402. han war hwarium grymber oc allum ledher *Bil* 304. grymbar karl *(d. v. s. djäfvulen) Bu* 19. sökte jn lankt i grymmasta öknena *Lg* 3: 388. thina gryma pinor *Gr* 278. *Su* 28, 394. *RK* 3: 3843. aldre sag iak et grimmare slag *Di* 122. swa är thz watn aff sik grympt *Al* 1947. — *n.* **grymt,** *adv. på ett rysligt sätt.* thola alra grymast the samo pinona *Gr* 291.

grymhet (-heet. grymhät *Gr (Cod. D)* 381. **grömheet. grumhet** *Bir* 3: 22; **-hetz** *ib* 2: 182, 311. **grumheet** *ib* 91. **grimhet** *Di* 156. **gremheth** *HSH* 20: 202 (1507). *gen.* **-hetz),** *f. (dock* sins grumhetz *Bir* 2: 311*)* **1)** *raseri, grymhet, ilska.* ouinin tedhe i honom sina grymheet *Bo* 83. wende thz *(djuret)* sik om mz en hast och mykyn grymhet *Va* 25. *ib* 42. *Bir* 1: 5, 3: 452. *KL* 314. *Fl* 1076. *Gr (Cod. D)* 381. *RK* 3: 3594. *Di* 59, 156. *MB* 2: 74, 302. *HSH* 20: 202 (1507). — *vildhet.* stundom pinas ok diurin . . . for sins grumhetz *(feritatis)* minzskilse *Bir* 2: 311. **2)** *hårdhet.* grömheet oc omiskund *Bo* 159. **3)** *stränghet.* j hwarre rätuiso vari miskund ok grymhet *Bir* 3: 378. *ib* 1: 127, 2: 91, 182, 3: 22.

grymleker, *m.* [*Isl.* grimmleikr] *grymhet.* thiäna grymlekenum *Bil* 565. *ib* 566, 898. *Su* 161.

grymlika (grymligä *Va* 42. **grömlika. grwmligha. grimlica. grymelika. grymmelica. grymmilica: -licast** *MP* 1: 36. **grymeligha** *MB* 2: 305. **grymeligä. grymmeligha** *Di* 218. **grymmeliga. grimileka** *Bil* 538**),** *adv.* [*Isl.* grimmliga] **1)** *ursinnigt, häftigt, med förbittring.* the tre stridde tha swa grymeligä *Va* 38. *ib* 42. *Di* 218. ropade grymmeliga *ib* 186. **2)** *grymt, med grymhet.* awite konungin for grimileka giort vidh menlöst folk *Bil* 538. vardh grymelica kastadhir i thz draplica diupit *Gr* 291. *Bir* 3: 17. biudha grimlica *(crudeliter imperare) ib* 306. **3)** *med hårdhet.* hwilkin som grömlika näfsis älla awitis *Ber* 61. **4)** *strängt.* dömdis han grymmilicast *(med största stränghet)* til heluitis *MP* 1: 36. **5)** *förskräckligt.* brindig iak ä meer oc meer grymmelica *Bir* 3: 71. redh han til resen ther han hölth ganzska grwmligha *(d. v. s. förskräcklig att se på) Di* 293. **6)** *bistert.* grymelika seandes oppa os *Lg* 3: 455.

grymliker (grymeliker: -lika *Fr* 2559. **grymmeliker. grymeleken. grymeligin: -ligit** *Di* 127. **grymeligen. grymmeligin : -ligit** *Di* 1, 167 **grymmelig. grummeliker: -lika** *Fr* 1091**),** *adj.* [*Isl.* grimmligr] **1)** *grym, svår.* j grymlike mörkestoffwo *(crudelitate carceris) MB* 2: 402. **2)** *häftig, våldsam.* grymeleken stormber *Su* 93. **3)** *sträng.* vndir gudz grymmeliko rätuiso *MP* 1: 4. **4)** *förfärlig, fruktansvärd.* then grymmelike dödh *Fr* 3151. *ib* 1091, 2559. en grymeligen kamp *(vig ogurlegt) Di* 156. **5)** *fruktansvärd till utseendet, barsk, bister.* hans anlite war oc blekt oc grymmeligt *Di* 133. war han bade grymmelig oc degelig *ib. ib* 1, 127, 167.

grymlikhet (grymelikhet *KL* 259; *Bo* 218; *Gr* 315. **grymmelikhet** *KL* 149, 177; *Bir* 3: 76. **grymmelikheth** *MP* 1: 14; **-hetz** *ib* 269. **grymligheth** *VKR* 66. **grymelighet** *Bir* 4: 20; **-hetin** *ib* 76. **grömlikhet: -hetz** *Ber* 229. **grömmelikhet: -hedz** *ib* 61. **grumlikhet** *Bir* 3: 312; **-hetin** *ib* 2: 334. **grwmlikhet. grummelikhet** *ib* 2: 65, 232**),** *f.* **1)** *grymhet.* giordhis honom swa stor grymelikhet *Bo* 218. *KL* 149, 177, 259. *Gr* 315. *Bir* 1: 167, 2: 65, 232, 3: 312, 4: 76. *Ber* 229. **2)** *stränghet.* mins doms grymlikhet *Bir* 1: 132. var min gudhlica grwmlikhet wunnin *ib* 2: 293. *ib* 296, 334, 3: 44, 4: 20. *MP* 1: 14, 269. *VKR* 66. *Ber* 1: 61, 62. *Su* 445.

grymmas, *v. refl.* [*Isl.* grimmaz] *vara förbittrad, rasa.* seuire, grymmas *GU* 5.

grymmoghet (grymoghet), *f. grymhet. MD (S)* 249.

grymta (-ar), *v.* [*Äldre Dan.* grynte] *grymta.* swa grymtar griis som gamol swiin fore *GO* 1073. *ib* 390. *Bir* 5: 140. — *gifva ljud från sig, braka?* bak han grymtar *MD (S)* 222. som koto sek man kaster ower hek swa böria gumman grymtha *ib* 223.

gryn, *n.* [*Isl.* grjón] *gryn. koll.* stötha the stenen . . . smaan som gryn *PM* LI. een fiärdungh gryn *RK* 3: 4185. *BtRK* 282 (1473, *orig.*). *LB* 2: 48, 3: 79. *Jfr* **hafra gryn.**

grynqvärn (-kwarn), *f. grynqvarn, qvarn afsedd för malning af gryn.* grynkwarn maal alla handa korn *GO* 154.

gryning (grynig), *f. gryning.* arla om morghonen j gryningenne *MB* 1: *(Cod. A 3)* 557. innan grynigenne om morghonin *LB* 3: 114. *Lg* 3: 66.

grynna, *v.* [*Jfr Isl.* grynna] *eg. nå botten, bottna; räcka till, förslå.* þera giri är sua diup, þät þär ma ingte i grynna *Bir* 4: *(Avt)* 180.

gryseliker (gryselighen), *adj.* [*Fdan.* gryselig] *förfärlig.* ett gryselighet wädher *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 279.

gryt? (gryta *Al* 1552, 6412, *i rim med* bryta**),** *n.?* [*Isl.* grjót. *Jfr Nysv.* gryt] *L. sten. koll.* bärgh äller sten pläghom wi ey bryta ey kalk ok änga handa gryta *Al* 6412. — *småsten, grus.* jdhar mwr sla swnder ij gryta *Al* 1552.

gryta (grytta: grytto *RK* 2: 1958**),** *f.* [*Isl.* grýta] *eg. af sten gjord kruka el. gryta; gryta.*

smidha . . . kätla oc grytor aff koppar mynteno *Bir* 2: 154. världin är ey vtan som een gryta än eldin vndir grytone oc askan äru gudz ouini vtan gudz vini äru suasom bäzste kostir j grytonne *ib* 29. grytan skal brytas *ib.* han skal iak andwarda the osläkkeliko grytonne som är häluitis pina *ib* 1: 51. *Bu* 420. *KL* 247, 302. *SD NS* 1: 514 (1405), 2: 118 (1409). *ST* 91. *GO* 337, 460. *RK* 2: 1958. *LfK* 85. *Jfr* **fot-, gul-, kiöt-, ler-gryta.** — **grytogiutare,** *m. krukmakare?* lot up hans räff grytogiutara sit steenhus *SJ* 13 (1424). laurenz grytogiutare *ib* 93 (1439). — **grytostek (grythastek** *SO* 16. **grytasteck** *ib* 80, 104. **grytasteech** *ib* 193**),** *f. grytstek, i gryta stekt oxkött. SO* 16, 80, 104, 193. — **grytostöpare (gryta-),** *m.* = **grytogiutare.** biörn grytastöpare *SJ* 219 (1452).

grytakarl, *m. krukmakare.* en fatöker grytakarl *(figulus) Bil* 52. talar til grytakarlin *ib.* grytakarlin komber vndan *ib.*

gryveliker, *se* **gruveliker.**

grädde? *m. grädde.* läg hwiit wl oc sötan greddan *(för* gredda?*)* oppo *LB* 7: 324.

gräfning, *se* **grafning.**

grämia (gräma. *pres.* **grämer),** *v.* [*Isl.* gremja] *L. eg. göra gramse, förbittra; gräma. opersonl.* mik grämer *(minnir mik sarlegha)* huro nyfflingha dropa sigordh swen *Di* 246. — **grämia sik,** *gräma sig.* man skal ey mykyth gräma sigh *LB* 7: 181. hwro han grämer siig *BSH* 5: 123 (1506).

gränd (grend. grenn: grennä *SJ* 336 (1466). **-ir),** *f.* [*Fnor.* grend, grenn] *L.* **1)** *grannskap.* taki alla the fatika män som j hans gardh äru ok gränd *Bir* 3: 18. *ib* 197. **2)** *koll. grannskap, grannar.* swa at all grändhen tiith kom löpandhe *Lg* 3: 667. **3)** *gränd.* the sama tomptena . . . hulkin som beläghin är i grändinne nordhan brödhra gatu *SJ* 3 (1421). *ib* 5 (1425) *o. s. v.* i mällen twa fria gränder. *ib* 157 (1447). graamunka gränd *RK* 3: 3568. *SO* 202. i godzskalk skrädara grend *SJ* 144 (1446). i pether slachtara gränd *ib* 165 (1448). i the grändh som kallas kiusejärns grändh *ib* 193 (1450). i gramunkegrende *ib* 315 (1464). i gramunke grennä *ib* 336 (1466). *Jfr* **bakgränd.**

gränia (griäna *trol. skriffel för* **gränia** *Bu* 19. **grännia. gränna. -ar, -adhe),** *v.* [*Isl.* grenja] **1)** *ryta, tjuta.* tha grännadhe thz *(lejonet) Iv* 4460. **2)** *under tjut gnissla med el. visa (tänderna), grina. med dat.* grymbar karl . . . griäna *(Cod. B* gräniar, *Cod. C* grännade 933*)* tannom *(infremuit) Bu* 19. diäfla . . . gräniadho thannum gen hanum *(dentibus in eum fremebant) Bil* 246. diäfwlin . . . gränniande tannom mot mik *(infremuit contra me dentibus suis)* . . . sa til min mz rädhelikom öghom *MP* 1: 249. — *med prep.* at *(för att beteckna anledningen).* alt sath han ok gränniadhe aath som eeth swidhit getz hufwdh *ST* 412.

gränträ, *se* **granträ.**

gränz? (grens), *m.?* [*Mnt.* grensze] *gräns, riksgräns.* her nest grensin *BSH* 5: 12 (1504). nesth grensen boo *ib* 137 (1507). om i achte drage in i grensen mot danmark *ib.* danmarchs jnbyggere i grensseen och landemäreth boo *HSH* 19: 135 (1506).

gränza (grentza. *pres.* **-ar?),** *v. gränsa.* förläning, som grentzer emot norgis rijke *BtRK* 373 (1501).

gräptan, *f.* [*Jfr Isl.* grepta, *v. begrafva och Norrl. dial.* gräft, *v. gräfva med hacka*] *gräfning med hacka?* ut . . . fundum ecclesie . . . ad agriculturam redigant per operam dictam græptan *SD* 4: 38 (1327).

gräs (gras, *se* **gräsiäþur. gräss** *RK* 1: 13, 2962. **gress** *LB* 7: 6; *med art.* **gressit** *ST* 91**),** *n.* [*Isl.* gras] *L.* **1)** *koll. gräs; äfven i allmh. gröna blad, grönt.* the normen fiollo som gräss ther bönder sla ok läggia i hääss *RK* 1: 2962. komo otalike diäfla som gressit a markinne oc sandin a strandinne *ST* 91. *MP* 1: 202, 229. *Lg* 90, 666. ato mz honom ran kal. sudhnan mat som är gräs oc rötir *Bo* 22. ströddo väghin mz löf oc gräs *ib* 165. *RK* 1: 13. **2)** *ört, växt.* nima gräsanna krapt *MB* 1: 291. haffdhe mz sik et gräs *Al* 9003. *ib* 9007, 9013, 9017. *LB* 2: 92, 7: 5, 6. — *Jfr* **hönsa-, liver-, o-gräs.**

gräsbitare, *m. gräshoppa.* locuste. thz är gräsbithara *MB* 2: 90.

gräsduker, *m. nedersta randen af ett tält? matta som i ett tält betäcker gräset el. marken?* the rikasta tiäl iak hafuer aff hört hafdho konunga thiit mz thöm fört gräsdukin all aff gulpäl är *Fr* 467. eet annath tiäl tha slaar man thärä . . . een gräsdwk gaar ther om kring *ib* 2963.

gräsfari, *m. L.*

gräsganger, *m.* [*Äldre Dan.* græsgang] *betesmark, äng.* vi vars herra menlösa faar skolom inganga ginom hans porta oc födhas i then gräsgangenom i the betinne ther alre vanskas *Bo* 248.

gräsgardher (gres- *Di* 126**),** *m.* [*Isl.* grasgarðr] *örtagård, trägård.* inganga j trägardhin ällir gräsgardhin *Bir* 4: 61. *ib* 5: 28, 42. *Di* 126.

gräsgädda (gressgäde), *f.* [*Äldre Dan.* græsgedde] *gräsgädda. nyttjadt ss smädenamn.* the sworo then gressgäde ey tit torde *RK* 2: 6185.

gräshoppa (gres huppa), *f.* [*Jfr N.* grashopp, *m.*] *gräshoppa.* vtgingo gräshoppor *(locustæ)* paa iordena *MB* 2: 346. locuste, thz är eeth litit dywr skapt som store gres huppor *ST* 333.

gräshoppare, *m.* = **gräshoppa.** *MB* 2: 346.

gräsiäþur (grasiäþur: grasiäþri *VGL.* I. J. 13: 3**),** *m. L.*

gräslika (greslika. gräselika *Lg* 661, 3: 297, 401. **gräseligha** *ib* 349, 363**),** *adv. gräsligen, förskräckligt.* greslika skipadhir *ST* 116. taladhe rösten iämmerlika oc gräselika *Lg* 661. *ib* 3: 297, 349, 363, 401.

gräsliker (gräsligen *MB* 2: 277. **gräslig: -ligasta** *ib* 357. **gräseliker. gräseliken** *Lg* 3: 186. **gräselig. gräseligin** *(n. pl.) Va* 39. **gräseligen** *(n. pl. el. f. sing.) ib* 35. *n.* **gräseligit** *Va* 25, 40**),** *adj.* [*Mnt.* greselik] *gräslig, förskräcklig.* eth vnderligit diwr och gräseligit *Va* 25. gräselik pina *Lg* 435. then ympka nw i kalmarna stad är, är gräselig ad see *BSH* 5: 123 (1506). *Va* 35, 39, 40. *MB* 2: 277, 357. *Su* 195. *Lg* 3: 156, 186.

gräslikhet (gräselikheth *Gers Frest* 20**),** *f.* [*Mnt.* greselicheit] *gräslighet. MB* 2: 332. *Gers Frest* 20.

gräsrot, *f.* [*Isl.* grasrót] *gräsrot, örtrot.* swa som

faar afbithir gräsit owan iordhena oc gräs rotin blifuir qwar j iordhinne *MP* 1: 202. *Bir* 1: 291. första allirsins godha enfalloghet . . . j hulke människian lät sik nöghia aat fruktinne af trämen oc gräs rotomen *Bo* 140.

grässpari (gräspari. grässpäri), *m. L.*

grässäte (gräsäte), *m. L. husman.* curia caxstorp cum colonis et molendino et`græsætæ, curia in calfsund cum colonis et græsæte, . . . in østensmarc cum colonis et græsætum vna curia *(alla dessa gods belägna i Danmark) SD* 6: 204 (1350). *BtFH* 1: 316 (1413, *Joh. Bures utdrag).*

gräsvalder (*nom. sing. med art.* **greswallin** *ST* 346. *ack. sing.* **gräswald** *ib* 201, 346**),** *m.* [*Isl.* grasvöllr] *gräsvall.* oppa een thörran gräswald ellir grönswärdh *ST* 201. *ib* 346.

gräsvägher, *m. L.*

gräsväxter, *m.* [*Isl.* grasvöxtr] *växande af gräs, gräsväxt.* at solen eller nakath himeltungel göra gräs wäxt a iordhinne mz sinom wärma *MB* 1: 61. ther war mykin gräswäxster *ib* 422. *ib* 255. — *gräsbete.* siw köör . . . föddos op a strandinne a godhom gräswäxt *(in locis virentibus) MB* 1: 236.

grättinger, *m. L.*

gräva, *se* **grava.**

grödha (-ir), *v.* [*Isl.* grœða] *läka.* hon grödhir alt thz mensamt är om manz hiarthe *LB* 3: 168.

grödhe, *m.* [*Jfr Isl.* gróði. *N.* grode, *m.* grøde, *n.*] **1)** *växande, växt. bildl.* tha han gaar til sin bäzsta grödha *(sitt lifs blomstring, sin bästa ålder) Al* 7164. **2)** *det som växer på jorden, jordens afkastning, gröda.* aato jordhinna grödha *Bir* 3: 365. som baro thera födha korn ok alla handa grödha *Al* 4950. **3)** *gräsplan?* tha vardh han var een fagher grödha *Fr* 250. — *Jfr* **ars grödhe.**

grön, *adj.* [*Isl.* grœnn] **1)** *grön.* palmquistär äpte stoþ grön *Bu* 13. väna änghia ok gröna *Bil* 845. yrter badhe gull ok grön *Iv* 211. mz smaragd gröna *Fr* 429. grönt kamuk *SD* 5: 563 (1346). af hwite oc gröne färghu *ib.* inciglat . . . meth gröno vaxe *ib NS* 1: 30 (1401). *Bo* 158. *Lg* 90. **2)** *frisk, färsk, ny.* gaman är grön wndh *GO* 749. helir grönt saar oc gamul *LB* 3: 125. *ib* 2: 35, 46, 3: 152. grönth kaaldwn *ib* 2: 32. gröne rosir *ib* 3: 61. tag grönth graan trä *ib* 7: 5. tak grönth gränthrä *ib* 2: 56. — *Jfr* **ful-, myrk-, salt-grön.**

grönhet (-heet), *f. grönska. Su* 200.

grönkal os (grön kaal oss), *m. saft af grönkål.* stötis olya mz grön kaal oss oc dryk *LB* 7: 66.

grönska, *f.* [*Fnor.* grœnska] *grönska.* aker oc ängh stodho j sinne bätzste grönsko *MB* 2: 84. *MP* 2: 53. *Su* 289, 329. mz grönsko hällagx hops och godhra gärninga *Ber* 142. *MP* 2: 19. *Jfr* **somargrönska.**

grönskas (-adhis), *v.* **1)** *grönska, grönskas.* trän grönskas ok blomstras *Bir* 1: 45. käppin took grönskas oc blomstras *KL* 249. grönskadhis träät *ib* 283. mz aarons thörra vand som grönskadis *Lg* 66. *Su* 38, 200. **2)** *förnyas, uppfriskas?* thz gör manzins inelffue at grönskas *LB* 3: 65.

grönsvärdher, *m. grönsvål, gräsmatta.* mz them vlla fättenom som gedeon laghdhe oppa een thörran gräswald ellir grönswärdh *ST* 201. *ib* 346.

gröpa (grepa. -ir, -ter), *v.* [*Jfr Isl.* greypa] *urgröpa, urhålka, utskära, inrista.* watnet . . . mz idkeliket affal gnagher oc gröper harda stena *LfK* 129. alla rynkionar . . . blifwo ther quarra. som the hafdhin varit ther grepta *Bo* 86. aff stenom, ekke mz iärnnom rördom thz är ey hugnom äller gröpthom *MB* 2: 23. en deel aff wäggenne, i huilke gröpte waro bokstaffwa *Lg* 3: 458. *ib* 476.

grössing (grösingh), *f.* [*Jfr Äldre Dan.* grysse, *v. samt Mht.* grüezunge, *f.*] *helsning.* sidan grösinghen är giordh *BSH* 5: 72 (1506?). grössingen *HSH* 20: 108 (1507).

gröta (-ir, -ter), *v.* [*Isl.* grœta] *komma att gråta. opersonl.* mik gröter af gläþi *(d. v. s. jag är färdig att gråta af glädje deröfver)* at ia[k] se iþar sua fasta ok trösta i cristne tro *Bu* 508. — *bedröfva, oroa.* wy viliom ey marskins hierta gröta *RK* 1: 1694. *ib* 1775. illa grötter *ib* 3507.

gröta (-te), *v.* [*Mnt.* groten] *tala till, välkomna, helsa.* swa ödhmiwklica han honom grötte *RK* 2: 879.

gröte, *n. Jfr* **magha gröte.**

grötelika (grötleca. grötölika *ST* 183**),** *adv. med gråt, med sorg, sorgligt.* talar grötleca tel sinna dottor *Bu* 491. lagdho the sik grötelika nidhir a iordhena *Gr* 284. *Bir* 3: 190. *ST* 183. *Su* 57, 145.

gröteliker (grötelikin. grötöliker: grötölike *ST* 60. **grötelig: gröteligom** *Lg* 3: 574. **gröttelikin: -likit** *MP* 1: 252**),** *adj.* [*Isl.* grœtiligr] **1)** *lugubris, gråt vållande, sorglig, ömklig.* tilbör hänne thässa grötelico daghana i sinom änkiodom framledha vndir annars thaki *Bo* 214. o huru ryghelikit thut ok grötelikit roop af them hördhis *Su* 461. *MP* 1: 252. grötelika gafwor *Bil* 878. huru höghelikin oc grötelikin kirkionna oc cristindomsins stadhga är *Bir* 2: 67. *ib* 218. *Su* 35. **2)** *obetydlig, liten?* ther hitte han thre ţelninga alna högha standa oc togh them grötelika op *Lg* 92. **3)** *lacrimosus, gråtande, sorgsen.* mz grötelico änlite *Bo* 226. *Su* 206. mz grötelicom *(strida)* tarom *Gr* 293. *Lg* 3: 574. mällan grötelika sokkan oc innerlika böner *Su* 51. *ib* 132. sungo grötelikin sang *(sorgesång) MP* 2: 259. mz grötelike röst *Bir* 1: 31. *ib* 84, 2: 133, 250, 3: 272. *KL* 275, 291. *ST* 60. *Su* 36, 402, 405, 406. vtgyuta grötelika böne *ib* 428. min grötelike hogher *ib* 49. *ib* 415.

gröter, *m.* [*Isl.* grautr] **1)** *gröt.* siwd tiockth som gröt *LB* 7: 6. *ib* 3, 3: 144. ärther oc bönor, gröther oc kaal, salt oc brödh . . . ärw ledh sam wärdzlikom manne *LfK* 84. *GO* 374. **2)** ? iach haffuer vplatidh . . . I silff skedh fore II ½ march och II grötha *(troligen felaktigt)* fore III ½ march *FH* 5: 169 (1495). — **gröta trä,** *n. grötsticka, träkäpp hvarmed gröt omröres under kokningen.* limbrida, grötaträ *GU* 2.

guþ (*dat.* **guþi. gudhy** *ST* 2, 5 *o. s. v. pl.* **-ar. -ir),** *m. (urspr. n., hvilket genus är det vanliga för sammansättningen* **afguþ** *och någon gång tillkommer* **tompta gudh,** *se dessa ord)* [*Isl.* goð, guð] *L. Gud.* gudh alzualdogher *Bil* 841. gudh i himmerike *SD NS* 1: 539 (1406). aff ophowe skapadhe gudh aff

alzängo himil oc iordh *MB* 1: 155. hedhne män wisto ey sannan gudh *ib* 67. gudh ma mit land väl beuara *Fr* 1253. gvþi tel heþer *Bu* 3. alt þät guþ gaf þöm at ägha *ib.* liuandes guþ *ib* 63. þa iuþa ensamne þiänaþo guþi *ib* 3. baþo guþ giua sik þät barn hanom mate þiäna *ib.* badh til gudh *KL* 15. kalladhe a gudh *ib* 144. lofuadhe gudh *ib* 160. sändir . . . guzdrotens qwädiu *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr. jfr* **drotin**). gudz fadhirs röst hördhis *Bir* 1: 86. gudfadhir satte uir sin signadha son aldra vara synde *MP* 2: 67. *ib* 227. lywsens fadher, som är gudhfadher *Lg* 3: 418. gudh fadhir vpreste han af dödh *KL* 134. guz son *Bu* 62. gvz ängel *ib* 4. gudhz ängla *Bil* 620. gudz man *KL* 46; *jfr* **guds man.** han sa hwru iomfrunna son kom nidher mz skyiom, oc sattis näst them godha gambla gudhinom *(d. v. s. Gud fader)* *MB* 1: 18. met gudz nath *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). kärlekin är höxste got ok guz gawa *KL* 105. gudz fridher see mz thik *Bil* 106. for gudz skylld *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). välsignaþar som kumbar ii guz namn *Bu* 151. at nima guz þiänist *ib* 5. at ökia guz folk ok þiänist *ib* 3. höra gärna guz þiänist *(divinum officium)* *ib* 492. burdhis gudz thiänist siungas ok läs(as j kirkiom aa) grescu *(græco more . . . mysteria celebrata sunt)* *Bil* 378. klärka gatho ey vppe haldit gudz thiänist j kirkionne *ib* 877. at höra fulkomlika gudz thiänist j swa mykle höghtiid *(ad perfectum tantæ sollempnitatis audire mysteria)* *ib* 887. sionga mässona oc gudz thiänist *Bir* 4: 23. at the gudz tienista skall ewiget bestandendes bliffue *SO* 33. guz mönstar *Bu* 5. gudz hws *MB* 1: 482. all gudhz hws *Bil* 658. gaa effter gudz almwssä *BSH* 5: 111 (1506); *se vidare under* **almosa.** en siwcher man oc gudz fange *ib* 26 (1504). mz guz laghum *Bu* 3. onyttelica vpnöta ok forgöra gudz laan *MP* 1: 72; *se vidare under* **lan.** saulus fordarwadhä mykit guz kirkio *KL* 144. predicadho af guz rikie *ib.* mykin guz räddoghe var j allom almoghanom *ib* 135. guz ordh *ib* 157. han heth andru widhernampne theosophus som thydher guz wis *Bil* 339. til gudz riddara han tha ouer foor *RK* 1: 292; *se vidare under* **riddare.** iak offra enom guþi ihesu christo *Bu* 504. rena mö *(näml.* sömde*)* eigh föþa vtan sannan guþ *ib* 62. guz moþer *ib* 17. äpte guz fözlotima *ib* 176. epter gudz byrd *SD NS* 1: 6 (1401). *ib* 23 (1401) *o. s. v.* for gudz haardha dödz skuldh *BSH* 3: 282 (1470). epter gudz pino *Lg* 1004, 1005. taka gudz likama *KL* 9; *se vidare under* **likame** *och jfr* **gudslikami.** han sagþe sik haua varit mäþ sinom cristno skola cumpanom tel kirkio ok takit mz þöm þera guþ ii sit liif *(cum iis communicasse)* *Bu* 22. taka siin gudh *(gå till den heliga nattvarden)* *Bir* 4: 27. siin gudh taka *ib.* the thre röstena äru ey for thy hördha at thri gudhi äru *Bir* 1: 86. jak är gudh ok ey stengudh älla trägudh *ib* 229. swa som annan stadh skal sighias än gudh wil *MB* 1: 69. — *i önskningsuttryck.* män doo widh at the nusu . . . ther aff kom sidhuänia at hwar bidher androm gudh hiälpa tha the nyusa *Bil* 713. gudh gifui idher allom godha naat *Iv* 2968. gudh gafue iak hafdhe aldre seet thik *Fl* 1271. thäs nadhe mik gudh *Iv* 983. gud förbarme mik bade til liff oc siäll *BSH* 5: 169 (1507). gud laste then högha skada ther hende *RK* 1: 1785. var gudhi väl komin *Fr* 1256. war gudhy wäl komen ok mik *ST* 293. ij skulin . . . bidhia han vara väl komin gudhi ok mik *Iv* 1730. — *i eder och bedyranden.* jak swär vm gudh *Bir* 1: 233. wid gudz död *RK* 2: 2808. jak bedher mik gudh swa hul *MD* 300. badh sigh sa gudh til hielp *BtRK* 231 (1464). gudh weet iomfrw sagdhe han ij skulin thz se alt annorlund ganga *Iv* 797. *ib* 569, 1364. thz veet väl gudh at thz är swa *ib* 3864. *ib* 3879. thz veet väl gudh ok godhe män *ib* 3861. herre gud hwat them thz illa tykte *RK* 3: 2799. — *gud, hednisk gud.* egipte män dyrkado for gudha sith eghit fää kalua ok söde en ware cristne män dyrka en gudh som alt skapade *Bil* 620. the dyrkadho han (ɔ: odhin) fore gudh *MB* 1: 68. februus var ok en heþna manna guþ som andro nampne hät pluto han saghþo þe vara valdoghan häluetis guþ *Bu* 9. þiäna proserpine haluitiz guþ *ib.* iþre guþa äru ängte vtan diäfla *ib* 138. eigh virþer iak huat alle þine guþa äru vreþe *ib* 504. at offra guþum *ib.* kalladhe sina gudhar arculem ok jouem *Bil* 449. tro a thera gudhi *KL* 374. i görin rät som gudhi idhre *Al* 6613. the . . . badho han gudhom wäl komin vära *Fl* 64. hafwir thu the gudhena *(tomtgudarne)* nokontidh seeth *ST* 31. allan then gwdh *(troligen felaktigt)* wy görom waara gwdha thz reknar iak wara dyäffwoll och fläthia *Lg* 3: 129. — *Jfr* **af-, fäþernis-, gul-, silf-, skogs-, sten-, sädha-, tompta-, trä-, undir-, örlögs-guþ.** — **gudha dyrk,** *f. gudadyrkan, dyrkan af gudar. Lg* 468. — **gudha dyrkan,** *f.* = **gudha dyrk.** wansläctas fra faderins sidhum ok gudha dyrkan *Bil* 425. — **guds gärning,** *f. gudlig gärning.* swik ok astundilse ärw rädhandis j hwarghe gudhzgärning *(opere Dei)* *Ber* 19. — **gudslikami,** *m. L.* — **guds man,** *m. Gudsman, Guds tjenare.* thenne gudz mannen ansgarius *Ansg* 185. — **guds pänninger (gudzpäninger. gozpäninger** *L.***),** *m.* [*Mnt.* godespennink] *L. denarius Dei, handsöl, handpenning (hvilken ursprungligen gafs till religiöst ändamål el. åt de fattige; jfr Amira, Altschw. Obligationenrecht s.* 325, 326, 329 *f.). Denna afgift gifves af passagerare (eller befraktare) vid öfverenskommelse om bruk af annans fartyg.* wm han (ɔ: skiparen) haffwer takith aff honom gwdz päningh til ath föra honom äller skiplön *PM* XII. guzpänning *(gafs när någhon gik til siös: Bure)* *SR* 47. — *af köpare vid uppgörelse om köp.* thätta fornempda hws köpte pether haluidzson aff fornempdom pether törbo mädh gudzpäning oc handz slagh i dandemanna widherwaru ok til kallan *SJ* 145 (1446). *Jfr* jnter nos . . . fori conuencione vocaliter facta supradicta domina & liberi sui surgentes in medium michi vt in patria nostra inter vendentes & ementes moris est, manu porrecta, super stabilitate vendicionis facte fidem dederunt, & ego eisdem denarium dei tradidi in euidenciam empcionis *SD* 2: 72 (1285).

gudha, *f. gudinna.* jak swär thz badhe wm gudha ok gudhur *Bil* 412. *ib* 468. *Gr* 271, 274, 275, 281. *Jfr* **af-, älskogha-gudha.**

gudhbarn, *n. L.*

gudhbrodhir, *m. gudbroder, man jämte hvilken någon stått fadder.* et barn hon haffde medh sin gudhbroder *HSH* 10: 4 (1490).

guþdomber (guddomber), *m.* [*Isl.* guðdómr] *L. gudom.* lius tekna hans *(Kristi)* guþdom *Bu* 11. allom them hans guddom throa *Bil* 313. *Bu* 63, 103. *Bo* 31, 196. *Bir* 1: 3. j them är ängin gudhdoms dygdh *(nulla Deitatis virtus) ib* 227. — **gudhdoms skole (guddoms-),** *m. koll. de som egna sig åt studiet af gudomliga ting.* swa halder nw aller guddoms skolen *(alle kyrkolärarne)* fore thässe skäl *MB* 1: 121. — **gudhdoms vald (guddoms-),** *n. gudomlig makt.* j huariom stadh styrande mz thino guddoms valde *Bir* 3: 79. — **gudhdoms villa (guddoms-),** *f. villfarelse med afseende på gudomen.* wantro oc guddoms willa *MB* 1: 479.

guþdottir, *f. L.*

guþfaþir, *m.* [*Isl.* guðfaðir] *L. andlig fader.* eigh var drusina värþ at se sin kära guþfaþur *Bu* 151. — *dopförrättare.* sialvar ihesus döpte hana tel cristina namn. sins guþfaþurs *Bu* 505. *ib* 58. *Bil* 449. — *gudfader, man som vid dophandlingen håller och ur dopfunten upptager den som döpes.* gudhfadher oc gudhmodher scal man ära thy at the mono andelike frändher wara *MD* 80. keysar lodhvik hiolt han til döpelse oc vard hans gudhfadher *(de sacro fonte suscepit, sibique in filium adoptavit) Ansg* 185. — *fadder (manlig el. qvinlig).* vm döpilsins tro hulka thine gudhfädhir *(parentes)* lofwadho a thina wäghna *Bir* 1: 374. *ib* 3: 199.

gudhinna, *f. gudinna.* proserpina idhar gudhinna *Al* 6610. *ib* 6757. *ST* 529. *Su* 75. *Jfr* **afgudhinna.**

guþi? *m.* [*Isl.* goði, guði] *offerföreståndare, (hednisk) prest. i ortnamn.* in guthagarthom *SD* 2: 187 (1295). apud curiam nostram gwdhdathoorph *ib* 3: 7 (1311). de gudhaby *ib* 593 (1323). jn guþabodhom *ib* 5: 618 (1346); *ovisst är dock om ifrågavarande ord ingår i dessa namn. Se Lundgren, Språkliga intyg om hednisk gudatro i Sverge, s.* 11, 12. *Jfr* **liuþguþi.**

guþlika (guþleka. gudhelica. gudelikan *Lg* 3: 604, 642**),** *adv.* [*Isl.* guðliga] **1)** *gudomligt, på ett gudomligt sätt, af gudomlig tillskyndelse.* himerikis keysara book . . . ther gudhelica var teedh ok oppinbaradh sancta birgitto *Bir* 3: 299. *Su* 6. **2)** *gudligt, med gudsfruktan.* þe boþo saman guþleka *Bu* 3. *Lg* 3: 604. — *med gudligt sinne, med andakt.* hwat fulcomlica. gudhelica *(devote).* ok lustelica han läre thöm *Bo* 178. *ib* 226. *Bir* 2: 238. *Lg* 400, 3: 642. — *Jfr* **ogudhlika.**

guþliker (-leker: -lek *Bu* 18; **-leka** *ib* 3; **-lekan** *ib* 62, 189; **-leko** *ib* 206. **gudhlikin. gudhlighin. guþleken. gudheliker. gudhelikin. gudelig. gudlig. gudiliker. godeliker: -lik** *RK* 2: 6703. **gudherleker: -leca** *SD NS* 2: 48 (1408). **gudhlike** *för* **gudh like** *MB* 1: 160**),** *adj.* [*Isl.* guðligr] **1)** *divinus, gudomlig, Gud tillhörande el. tillkommande.* gudhlikä män *(Dii similes facti hominibus)* komo til var *KL* 157. skulum vi ey vänta at i gulle ällä silfue ällä stenom var nokot gudhlikit *(divinum esse simile) ib* 161. giorþe guþleko valde guþleken heþar *Bu* 63. *ib* 31, 62, 189, 206. *Bil* 249. *Bo* 221. gudh som är j threm gudelikom personom en sandir gudh *Lg* 68. gudhelik rätuisa *Bir* 1: 86. gudhelikin swar *ib* 3: 222. hans menlösa . . . liknath gudhelike menlöso *Ber* 189. viis a gudhelicom thingom *Bil* 339. — *af Gud sänd el. gifven.* guz ängel . . . var hänna . . . guþleken gömare *Bu* 5. af guþlikum buþskap *ib* 6. lifdhe länge . . . widh gudhlika födhu som en rampn hanum fördhe *Bil* 404. forgiordhe gudhlikt wald at göra jerteghne mer *ib* 81. *ib* 115. mote gudhz budhordum ok gudhelikan rät *KS* 50 (128, 54). — *Gud tillhörande.* hwath han är hälder aff gudhliko folke *(Guds folk, Judafolket)* eller hedhno *MB* 1: 372. — *på Gud syftande.* gudliks kiennedoms bökir *Bil* 649. hec est scola theologice veritatis thetta är gudeligx wisdoms sanhetz skola *Su* 224. **2)** *pius, gudlig, gudaktig, gudfruktig.* han war godher ok gudhliker *Bil* 687. tok sik husfru . . . goþa ok guþleka annam *Bu* 3. *ib* 18. at man haldr sik firi gudhlikan ok ödhmiukan ok rätvisan i manna åsyn, ther han ey är suå i hiertano *KS* 36 (94, 38). j thera closter tedis . . . ene gudliga menniske saa *RK* 2: 7426. vm gudhelikin siäl idhnar bönena *Bo* 91. guþleca siþi *Bu* 156. guþ likan älskogha tända *ib* 75. fic dighara guþlika räzl *ib* 8. fa gudilikan räddogha *MP* 1: 34. gudhlighin beskodhilse *VKR* 4. gudhelika böner *Bil* 668. *ib* 649. *KL* 62. *Lg* 332. vm almoghe . . idhka sik i ängom gudhelikom åthäuom *KS* 50 (127, 54). — *hängifven (åt Gud). med dat.* mz thässo välsignadho härskapino . . . gudhi varom herra ihesu swa gudhlico *(Domino devoto)* ok älskelico *Bo* 155. *ib* 117. — *med prep.* enom abota gudhelikom j gudhi *(Deo devoto) Bir* 4: 4. gudheliker til *(devotus ad)* gudh *Ber* 214. — *andäktig.* giordhe them gudhlika til tholika läsning *KL* 66. — *Jfr* **ogudhliker.**

gudhlikhet (gudhlikheet. gudlikhz *Pa* 8. **gudhelikhet. gudelighet. gudlighet** *Lg* 3: 72. *gen.* **-hetz** *Lg* 807. *pl.* **-ir),** *f. (dock gen. sing. med art.* gudhelikhetsins *Bo* 138*) gudlighet, gudligt sinne, andakt.* at tro mz alle gudhlikhet *KL* 20. kysto the hans fötir mz alle vyrdhning oc gudhelikhet *Bo* 2. tholke thanka gifwa gudhelikhet *ib* 15. människiona gudhlikheet *Al* 5997. *KL* 23, 62, 66, 90, 226. *Bo* 138, 162, 235. *Pa* 8. *Bir* 1: 163, 255, 3: 17, 467. *Ber* 76. *Lg* 332, 807. hulkin vi mz samhalloghe gudhelikhet oc enom vilia . . . hafwom valt os til fadhor *Gr* 311. — *hängifvenhet (med afseende på Gud el. det som hörer till religionen).* fik swa mykla gudhlikhet til hänna *(Jungfru Maria) KL* 91. *ib* 97. hafdhe enkannelika gudhlikheth til warfru *ST* 236. *ib* 231. *Bir* 3: 39. hvru stora gudhelikhet sancta clara hafdhe til gudz altara sacramentum *KL* 344. vp uäkkias til mina gudhelikhet *(devotionem meam, hängifvenhet för mig) Bir* 1: 242. the haua alla gudhelikhet til min hedhir *ib* 2: 169. *Ber* 97. *Lg* 3: 72. — *pl. andaktsöfningar.* at loffs messor skole hallas thette aar om kringh 1 hwar manadh met fasta, almoser, oc andra gudeligheter *FH* 6: 90 (1496). — *Jfr* **ogudhlikhet.**

guþmoþir, *f. L. gudmoder, qvinna som vid dophandlingen håller och ur dopfunten upptager den som döpes.* gudhfadher oc gudhmodher scal man ära *MD* 80. sinne gudhmodher *(cuidam . . . matronæ quæ ipsum ex sacro fonte levasset)* thedis han sidhan han var döptir *Lg* 792. *ib* 3: 238.

guþsif (guþziff. guþzeff), *f. qvinna med hvilken man är i andlig skyldskap. VML.* II. *Kr* 24: 14.

guþsifgif (guþzifgif), *f. eg. faddergåfva; gåfva.*

þet hauir jäc giuiþ til strengnes domkirkiu oc j hännä mwr fori therä sial oc minnä til äuärþlighä guþzifgif *SD* 5: 293 (1344).

guþsiflagh (gwziwlagh), *n. L.*

guþsiva lagh (gudzsitzwa lagh. gudzövalag *L.* **guzciua lagh** *L.* **guziwälagh** *L.* **guziwiälagh** *L.* **gudssivolagh** *L.*), *n. L. andlig skyldskap, skyldskap som anses uppkomma mellan personer hvilka stå i ett visst gemensamt förhållande till en kyrklig handling, särsk. dopet; sådan skyldskap, hvilken utgör hinder för äktenskap, eger enligt den kanoniska rätten rum mellan dopförrättaren, den döpte, faddrarne, den döptes föräldrar och faddrarnes barn.* the *(hertig Valdemar och hans gemål)* skyldos fore gudzsitzwa lagh *(annan läsart:* gudz söfva lag *Script. rer. Suec.* 1: 31*)* henna fader haffde han hallit til cristendom *RK* 1: 2425. — **guþsivalagh spiäl (gudsivilagh spiäll** *L.* **gudsoffwalaghspiäld** *GS* 47. **gudhsöwialagh spield** *ib* 46), *n. L. kränkning af andlig skyldskap, lägersmål mellan personer som äro i andlig skyldskap. GS* 46, 47.

gudhsiver (gudzsöff. guzsowir), *m.? [Jfr Isl.* guðsifi *samt* sifr, *m.] den som är i andlig skyldskap (med någon); fadder.* engin systir ellir brodhir skal dirfuas til at wardha guzsowir for thy tholichin andelichin skyldskapir han är forbudhin allo clostir folke *VKR* 21. — *ss smeknamn.* hit min käre gudzsöff *AS* 60 *(kanske snarare att föra till* **guþsif***).*

guþsivi, *m. L.*

guþsivia, *f. L.*

guþsivia häfþ, *f. L.*

guþsiviar, *f. pl. L.*

guþsivia spiäl (guzsiuiaspial *L.* **guzziuiaspiäld** *L.* **guzziuiaspäld** *L.* **gudzsöfya spiäl. guziuaspiäl** *L.* **guziua spiäll** *L.* **guziwä spiäll** *L.* **gudziuo spiäld** *L.*), *n. [Fnor.* guðsifjaspell*] L. kränkning af andlig skyldskap, lägersmål mellan personer som äro i andlig skyldskap.* j . . . fränsämio spiälle älla gudzsöfya spiälle *MP* 1: 318.

gudhson (gudzson. gudz son *BSH* 4: 312 (1502). **gwdz son** *ib.* **guzson),** *m. andlig son (d. v. s. den döpte i förhållande till dopförrättaren el. till den genom hvilken han blifvit förd till kristendomen).* marchus ewangelista . . . gudhson sancte petri *Bil* 247. marchus sände sancto petro til rom ærmagoram . . . sin guzson *(quem ad fidem Christi convertit) ib* 248. iak är thin gudzson, thän thu döpte *Lg* 673. — *gudson. BSH* 4: 312 (1502).

guþsystir, *f. L.*

gudhtroin (-troen), *adj. troende på Gud. MB* 1: 372.

gul (gwll), *m. [Mnt.* gûl*] häst (af ringare värde).* markt eth örss ok mang en gwll *(rimmande med* jwl*)* tha haffuer iak här sidhan mist *RK* 1: 3293.

gul (guul *Iv* 1760. **gull. gwll. gol** *Iv* 263, *(Cod. B)* 211; **-th** *Di* 296; **-a** *MD (S)* 221; **-an** *Bir* 4: 85. **gool** *ib* 28. **goll** *Iv (Cod. C)* 211), *adj. [Isl.* gulr*] gul.* mz guli fårgho *ST* 320. glas windoghonen skulu engin leeth haffua, wtan hwitan ällir golan *Bir* 4: 85. yrter badhe gull ok grön *Iv* 211. hans öghon gol som topasius *ib* 263. *ib* 1760, 4149. *Al* 4578, 5698. skiollen war gwll *Di* 132. gwlt krusat har *ib* 135. *ib* 296. gola hare lokker *MD (S)* 221. gool lylye rooth *LB* 7: 28. — **gula sot (-sooth. gulu soth** *LB* 3: 121. **gulesot** *ib* 72, 74. **gola sot** *ib* 4: 349. **gola soth** *ib* 7: 60, 67, 68, 69 *o. s. v.* **gola sott** *ib* 4: 349), *f. gulsot.* ffor gula sooth *LB* 2: 53. thz är goth ffor gula soth *ib.* hon (ɔ: nätzsla) dugher fore gulasot *ib* 4: 351. hon (ɔ: malyrt) . . . star mot . . . yktericiam thz är gulesot *ib* 3: 72. *ib* 2: 41, 45, 49, 3: 74, 75, 121, 4: 349, 7: 60, 66, 67, 68, 69, 126 *o. s. v.* haffuir ten swarta gola sot *ib* 249.

gul (gull. guld *KL* 308; *Bil* 761; *Bir* 4: 316. **guldh** *MB* 2: 95. **gwldh** *ib; BSH* 4: 266 (1501). **gol** *LB* 3: 188. **gold** *ib* 187. *gen.* **guls. gulz. guldz.** *dat.* **gulle),** *n. [Isl.* gull, goll. *Jfr Mnt.* golt, *gen.* goldes*] L. guld.* gul ok selver *Bu* 18. thz rödha gull *Al* 7759. nittan vaghir guldz *Bir* 3: 432. cc pund bränt guld *Bil* 761. een calk af syu mark gul *SD* 5: 563 (1346). eet huwuþlin. sänkt med gul. oc hwitom pärlom *ib.* sänct med gull vtan pärlor *ib.* altaräbrun med gripom. af gul oc silke *ib.* eet kar aff gull *Fl* 289. wi ärum ey gulle clädde *Bil* 236. thz är ey alt gwl som glimar *GO* 609. godh ord äro gulle bätra *ib* 60. troen win är gulle bätre *KS* 71 (174, 78). gul ok gimstena *Bu* 152. *Bil* 307. gul ok görsema *Bu* 492. *ib* 19. *Bil* 381. kirkionna goz ok gul *Bu* 415. the budhu honum gul ok goz *Iv* 2997. — liggiande gul, *skatt, dyrbart gods (jfr* liggiande fä*).* the löntu sit liggiande gul *(thesaurum) Bil* 251. *ib* 252, 543. — *Jfr* **fingergul.** — **gulleboin,** *adj. guldsmidd.* i fördhe han gulleboin klädhabonadh *Gr* 269. *Jfr* **gulboin.** — **gulskast,** *n. kastande af guld. Bil* 574. — **guls liter (-leter),** *m. guldfärg.* then orm hauer guls let vpa sig *Di* 59. — **guls ringer,** *m. Jfr* **örna gulsringer.** — **guls vagh (gulzvaagh),** *f. skålpund guld.* giff mik swa manga gulzvaaghir *(tot libras) Bir* 3: 401. *Jfr* **gulvagh.**

gulaltare, *n. altare af guld, gyllene altare.* offwir gul altaret *MB* 2: 345. *ib* 347.

gulbalder (gulballir *Bir* 3: 401. **gull ball** *Su* 226), *m. [Isl.* gullböllr*] guldbåll, guldkula, guldklimp. Bir* 3: 401. saa . . . swasom een gull ball ällir myll offuan til kommandis raan j blandh thenna mästarana oc discipulos *Su* 226.

gulbladh, *m. guldblad. LB* 9: 96.

gulboin (gwlboen), *adj. [Isl.* gullbúinn*] guldsmidd, guldbeslagen.* myn brynia är . . . gwlboen *Di* 75. *Jfr* **gulleboin** *och* **gulbordh.**

gulboia (-boya), *f. guldboja, guldkedja.* gulboyor mykith hängiande klar *Al* 7464.

gulbokstaver (gull-), *m. guldbokstaf. Pa (Tung)* 40.

gulbonadher, *m. till drägten hörande smycken af guld.* allan gulbonadh *(monilia . . . et cetera capitis ornamenta)* lagdhe hon fran sik *Bil* 803. offradho . . . all siin gulkar oc gulbonath til gudz hedher *MB* 1: 356.

gulbordh, *n. guldbord. ST* 2, 3.

gulbordh? han gaff biorne fingher gull gulbordh *(för* gulboet? *motsv. st. Ol. H. S. kap.* 47 sverð búit*)* swerdh *MD* 332.

gulbraz (gull bradz *Su* 180), *f. (och n.? MB*

1: *(Cod. B)* 563) *guldspänne.* at taka thera gulbraz *(Cod. A.* gulkar 468) *MB* 1: *(Cod. B)* 563. *Su* 180.

gulbraza (guldbraza. guldbratze), *f.* [*Fnor.* gullbraza] = **gulbraz.** guldbraza *Urkund fr. år* 1430 *(enl. meddelande af Bibliotekarien C. G. Styffe).* guldbratze *Urkund fr. år* 1481 *(enl. meddelande af den samme).*

gulbälte (gulbelte *Bil* 581; *Bir* 1: 375**),** *n. guldbälte. Bil* 581. *Bir* 1: 375, 2: 74.

gulden, *se* **gyllene,** *m.*

guldrupi (guldrupy), *m.* [*Isl.* gulldropi] *gulddroppe. ST* 9.

gulf, *se* **golf.**

gulfat (-faath), *n. guldfat. MD (S)* 253.

gulfinger, *n.* [*Fnor.* gullfingr] = **gulfingran.** *Bir* 4: 73.

gulfingran (-fingrän. -fingren *SD NS* 1: 678 (1407), 2: 118 (1409)**),** *n.* [*Fnor.* gullfingrin] *guldring.* brazor, gulfingrän äller annor þolik cleynät *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). han kastadhe sith gulfingran wt j vathnit *Bil* 730. *ib* 803. *SD NS* 1: 678 (1407), 2: 118 (1409). *GO* 57, 607. *Lg* 3: 532.

gulfingrini (gull-), *n. L.*

gulflätta? (gwlfläde), *f.?* en gwlfläde *FM* 76 (1483, *daniserande*).

gulgryta, *f. guldgryta. Bu* 420.

gulguþ, *m. gudabild af guld.* bröt gulguþa ok silfguþa i sma styke *Bu* 504. *MB* 1: 334. sten gudhi ällir gul gudhi *Bir* 1: 6.

gulgärning, *f. L.*

gulhamar, *m. guldhammare.* hauandis gulhamarin mz hulkom han slo iordhena *Gr* 300.

gulhorn, *n. förgyldt horn.* offra ioui tel bota en þiur mz gulhornom *Bu* 526.

gulhovudh, *n.* 1) *guldhufvud. MB* 1: 14. 2) *knapp el. kapitäl af guld.* hwar stolpe hafdhe gulhofwth a *Al* 4573. *ib* 4572.

gulhuva (gull huffwe), *f. mössa af gyllentyg?* 1 gul ringh 1 gull huffwe oc 1 skiorthe *FH* 6: 123 (1512). 1 gul huffue 1 skiorte *ib.* en myn gwll huffue *ib.*

gulkalker, *m. kalk el. kalkjord som innehåller guld.* tak then gwlkalken *LB* 9: 96.

gulkalver, *m.* [*Fnor.* gullkalfr] *guldkalf. MB* 1: 344, 346, 498. *Bir* 2: 233, 252. *ST* 9.

gulkar (gull-), *n.* [*Isl.* gullker] *guldkärl; i sht dryckeskärl af guld.* gulkarit war fult mz rödhum rosum *Bil* 283. badh han läta göra kalka aff them gulkarom han drak aff widh sith bordh *ib* 686. heym de kleyne skenkte for hanum oc hafde et gullkar vpa sinä hand *Di* 85. *Bil* 579. *MB* 1: 19, 356, 468, 2: 356. *Di* 8, 69.

gulklimper, *m. guldklimp.* kastadhe gulklimp *(massam auri)* gönum vindögha *Bil* 574. vm nakar hafdhe gulklimp *(globum aureum)* i hand. oc sagdhe thöm som när stodhe. thänne gulklimpir är thin *Bir* 4: 360. *ib* 3: 401.

gulklokka, *f. guldklocka, guldbjällra. Di* 215.

gulklädhe, *n. pl. gyllene kläder.* kläder mz gulklädhom *Lg* 952.

gulknapper (gull knap), *m.* [*Isl.* gullknappr] *guldknapp.* ther star et annat tiell oc är röt oc är . . . en gull knap vppa . . . än standa ther tw tiell oc the äre bade hwit oc gwll knappa vpa *Di* 141. *ib* 213.

gulkors, *n.* [*Isl.* gullkross, *m.*] *guldkors. Bil* 564, 801.

gulkranz (gull kranz. gull krantz), *m.* [*Fnor.* gullkranz] *guldkrans, diadem af guld.* saa quandam speram auream en gull kranz ällir cirkil *Su* 223. en gul kranz eller gulkrona *Lg* 3: 544. satte gull krantz *(mitram)* a sith huffwodh *MB* 2: 162.

gulkrona (gull krona: -krono *MB* 2: 321. **golkrona: -krono** *Bu* 11**),** *f.* [*Isl.* gullkóróna] *guldkrona.* satte gulcrono a hänna huwþ *Bu* 491. *ib* 11. *Bil* 228. *Al* 875. *MB* 2: 321. *Lg* 3: 544.

gulkronadher, *p. adj. krönt med guldkrona. Bil* 799.

gulkädhia (gull kädhe), *f. guldkedja. MB* 2: 19, 95. mijn dageligh gull kädhe *FH* 6: 123 (1512).

gulladh, *n.* [*Fgutn.* gullat. *Isl.* gullhlað] *guldband, guldprydt el. med guld virkadt band hvarmed håret sammanhålles, gyllene hufvudbindel.* vlffuer mz sit fagra haar haffde om *(derom)* gullad *MD* 324.

gullagdher, *adj.* [*Isl.* gulllagðr] *belagd med guld, guldbeslagen.* myn brynia är . . . gullagdh *(Cod. A* gwlboen 75) *Di (Cod. B)* 320.

gullinde, *m. gyllene gördel.* giordhade om bristit mz gullindom *(zonis aureis) MB* 2: 356.

gullänker (guldlänker), *m. guldlänk.* the lagdho sancta barbara likama i dyra ark älla skriin ok hängdo vp i thera mönster mz fira guldlänkar *KL* 311. funno ena ark mz guldlänkiom hängiande *ib* 312.

gulmullögh, *f. guldskål.* han hafdhe twa gulmullögha a sin hand *Fr* 412.

gulmyl (gull myyl: -myylen *Su* 227**),** *m. guldkula. Su* 227.

gulmynt (gwldh mynth *HSH* 19: 14 (1497)**),** *n. guldmynt. Bir* 2: 154. *Lg* 3: 716. *HSH* 19: 14 (1497).

gulnaghle, *m.* [*Isl.* gullnagli] *guldspik. ST* 418.

gulnät, *n. guldnät.* han for i fiske mz gulnätum *Bil* 307.

gulolia (gwl olya: -an *LB* 9: 108**),** *f. olja beredd af guld. LB* 9: 108.

gulpäl (gulpäll), *n. gyllenduk.* gräsdukin all aff gulpäl är *Fr* 467. kunugen slet af sik gulpäll. som han var kläder mz *Lg* 982.

gulpänninger (-päninger. gull penin *Lg* 3: 36**),** *m.* [*Isl.* gullpenningr] *guldpenning.* legdhe sik hirda for fäm gul päninga *Bir* 1: 204. *ib* 331, 2: 59, 3: 189. *Lg* 3: 36.

gulrand, *f. guldrand.* jt strik med gulrändir *SD* 4: 129 *(öfvers. i vidim. afskr. fr.* 1440*).*

gulrandadher, *p. adj. försedd med guldrand el. guldränder.* fik hanum sin rikan hofwodh duk gulrandadhan *(motsv. ställe Bil:* aff silke ok gulle 127*) Lg* 955. *Jfr* **gulränder.**

gulringer (gull- *Va* 50, 51. *ack.* **gulring. gulrink** *SJ* 360 (1469)**),** *m.* [*Isl.* gullhringr] *guldring. Bu* 512. *SJ* 360 (1469). *SO* 146. thok en dyran gulring aff sinom fingre *Bil* 159. *MB* 2: 162. *Va* 50, 51. twa gulringa som qwinde plägha hawa i örom *MB* 1: 204.

gulris (gulriis. gull riis), *n. guldspö, guldstaf, guldspira.* konungen räcker honom gulriisit *(au-*

ream virgam) MB 2: 187. vt räkte mothe henne gull riisit *ib. ib* 202.

gulrulle (gull rulle), *m. rulle af guld.* ther fanz alla kysther fulla mz sölffuer skin wax och gull rulla *RK* 3: 4102.

gulränder (-render), *p. adj.* [*Isl.* gullrendr] *försedd med guldrand el. guldränder.* vnum aurifrigeratum velum wlgariter dictum gulræntstrik *SD* 3: 68 (1312). *ib* 5: 563 (1346). unam wittam dictam strik gulrent *ib* 4: 127 (1329). *Jfr* **gulrandadher.**

gulrö (gull rö), *f. guldrör, mätstång af guld.* han maat staden mz gull röena *MB* 2: 367.

gulrökilsekar (gull rökilse kar), *m. gyllene rökelsekar.* togh gull rökilse karit *MB* 2: 345.

gulseptrum (gull septrum), *n. guldspira. RK* 3: 139.

gulskal (gwll skaall *Di* 100. **gull skal** *ib* 205**),** *f.* [*Isl.* gullskál] *guldskål. Di* 100, 205. ii [2] gulskalaa *FM* 674 (1516-17).

gulskena, *f. guldskena, guldstång.* jak fik see ... ena gulskena ällir kädhio *(regulam auream) MB* 2: 19.

gulskin (gwlskynd), *n.* [*Fnor.* gullskinn] *gyllenläder?* iij täghen met gwlskynd *FM* 76 (1483, *daniserande*). iij dyner met kläde oc gwlskynd *ib.* — **gulskins höghindi (gwlskyndz hyonde. gulskyns höijande),** *n. hyende öfverdraget med gyllenläder?* iiij gwlskyndz hyonder *FM* 76 (1483, *daniserande*). VI gulskyns höijande *FH* 5: 237 (1524). — **gulskins sängia dyna? (gulskyns senkä dyna),** *f. dyna öfverdragen med gyllenläder?* 1 gulskyns senkä dyna *FH* 5: 237 (1524). — **gulskins thäkan (gulskyns täken),** *n. täcke öfverdraget med gyllenläder?* 1 gambla gulskyns täken *FH* 5: 237 (1524).

gulskinande (gulskynande), *adj. guldglänsande. Lg* 3: 548.

gulskiva, *f. guldskifva, guldplåt. PM* XXXII.

gulskor (gull-), *m. guldsko.* hon ... skodde sigh mz gull skom *MB* 2: 162. hennes gulskoo *(sandalia)* sköfflado hans öghon *ib* 174. fötir prydde mz gulskom *Bir* 4: 338.

gulskrin, *n. guldskrin, gyllene skrin. Bil* 236.

gulskript (guldskript), *f.* [*Isl.* gullskript] *gyllene skrift.* vndirstodh guldskriptena *Bir* 4: 313.

gulslingadher, *p. adj. försedd med insydda el. inväfda ränder af guld?* mz gulslingadhom skiortom *LfK* 97. *ib* 98.

gulsmiþer (gull- *L.* **gulsmit** *SJ* 264 (1458). **gulsmedh: -smedhenom** *SD NS* 1: 359 (1404); **-smedhen** *MB* 2: 124. **guldsmid** *SJ* 262 (1458), 269 (1458). **guldsmit** *ib* 262 (1458), 264 (1458), 266 (1458), 267 (1453), 268 (1455). **guldsmydt. guldsmedh** *SO* 148. **gultsmed: -smedener** *ib* 147. **gultzsmet** *ib* 143. **gultsmydh** *ib* 142. **gultsmyt** *ib* 141, 143. **goldsmid** *SJ* 275 (1459)**),** *m.* [*Isl.* gullsmiðr] *L. guldsmed, guld- och silfver-arbetare.* godhir gulsmidhir *Bir* 1: 234. *ib* 235, 2: 47. *SD NS* 1: 359 (1404). *MB* 2: 124. hvar en guldsmydt schal arbeyda got lödicht sölffuer *SO* 144. ath han vare gultzsmedz sön ok födder i staden, eller finge guldtsmedhz dotther eller änckia aff embeteth *ib* 145. *ib* 141, 142, 143 *o. s. v.* — **gulsmids bodh (gulsmiz-. guldsmidz-** *SJ* 266 (1458)**),** *f. guldsmedsbod.* aurificina, gulsmizbodh *GU* 6. *SJ* 266 (1458). — **gulsmids gärning (gultsmytz gernyngh),** *f. guldsmedsyrke. SO* 155. — **gulsmids sven (gultsmydz suen** *SO* 141. **gultsmydz swen** *ib* 147. **gultsmedsuen** *ib* 143. **gultsm[e]tz swen** *ib* 155**),** *m. guldsmeds-gesäll.* scal engin gultsmydz swen göra sina egna gerningk vtan sins hosbonda wytzscapp *SO* 147. *ib* 141, 155. — **gulsmids ämbete (gultsmitz embete: -et** *SO* 144. **gultsmetz emb[e]te** *ib* 142; **-embetet** *ib* 141. **guldzsmede ämbete: -et** *ib* 145. **gultsmydz embet** *ib* 147. **gultsmytz embete: -et** *ib* 143**),** *n.* **1)** *guldsmedsyrke.* som gultsmetz emb[e]te kan *SO* 142. *ib* 143, 145, 155. **2)** *guldsmedsskrå. SO* 141, 144 *o. s. v.*

gulsnöre, *n. guldsnöre. Spec. Virg. s.* 57 *(enl. Rietz s.* 221*). Cod. A* 13, *f.* 4 *(enl. Rietz s.* 221*).*

gulspan (gull span *FH* 6: 25 (1451); *MB* 2: 255. **gull spaan** *FH* 6: 356 (1449)**),** *n.* [*Fdan.* gulspan] *guldspänne.* han hade et gulspan for i sin filthaat *RK* 2: 8861. *FH* 6: 25 (1451), 356 (1449). *MB* 2: 255.

gulspander, *m. guldmått, gyllene kärl.* jhesus christus gudz son teknadhis oc mz them gulspannenom, som i archinne war *MB* 1: 493.

gulspang (gul spangh), *f.* [*Isl.* gullspöng] *guldspänne. Bil* 743.

gulspira (gull spira), *f.* [*Fdan.* gulspire] *guldspira.* vträcte konungen moot henne gull spirona *MB* 2: 192. kirkionna gaffla ... orneradho the oc pryddo mz kronom aff gulle oc gulspirom j skiölla liknilsom *(coronis aureis et scutulis) ib* 231. begaffwandis honom mz ... ena gul spiro *(palmam) ib* 321. *Su* 176, 203.

gulspänne (gull spänne. *pl.* **-er** *MB* 2: 95**),** *n. guldspänne.* bära gull spänne a sino bryste *MB* 2: 260. *ib* 95.

gulstaver, *m.* [*Isl.* gullstafr] *gyllene bokstaf.* vp a huaroio lilio blaþum var aue maria scriuaþ mäþ gulstavum *Bu* 7. *Bil* 563, 743. *ST* 84. *LfK* 246.

gulsten, *m.* [*Fdan.* gulsten. *Jfr Mht.* goltstein] *ädelsten hvilken ser ut ss guld; krysolit? topas?* hundradha gulstena riik oc skön *Al* 7763.

gulstykke, *n.* **1)** *guldstycke. Bir* 2: 66. **2)** *guldtyg, gyllenduk?* klädher hona til top ok til ta mz thz bäzsta gulstykke han a *Al* 1604.

gultorn, *n. gyllene torn. Bil* 722.

gulthradher, *m. guldtråd.* syntis som en gulthradhir draghin owir hänna hals *KL* 74. hafdhe ... swa som ens gul thraz tekn iwir sin hals *ib.*

gulthäkan, *n. guldstickadt täcke?* mith bäzsta gulthäkan *SD NS* 2: 170 (1409).

gulvagh (guld uagh), *f.* = **guls vagh.** fa mik swa manga guld uaghir *Bir* 4: 360.

gulvander, *m.* [*Isl.* gullvöndr] *guldstaf, guldspira. ST* 225, 226. *Lg* 3: 474.

gulvikt, *f.* [*Jfr Mnt.* goltwicht] *vigt i guld.* twsanda oc vij hwndrat siclar j gul wikt *(mille septingenti auri sicli) MB* 2: 95.

gulväghin, *p. adj. mot guld uppvägd, af lika värde med guld.* kastadho bäzsta gözsko, gulwägh(na gärsom) hans hälgha been j haffuit *Bil* 215.

gulväver, *m.* [*Isl.* gullvefr] *guldväf, gyllenduk. pl.*

klädde hana mz gulväfiom *(vestibus regalibus) Bu* 491. herodes sat a thinge kläder mz gulwäfium *(fulgenti veste ex auro argentoque mirabiliter contexta) Bil* 112. lät bredha gatur mz gul wäfuium *ib* 302. —

gulväfs kläþe (gulveps kläþe. gul wäfts klädhe), *n. pl. kläder af gyllenduk.* tok a houoþet i sin gulveps *(Bil* gul wäfts. *Cod. C* gul wäffs 941*)* kläþe *(purpura) Bu* 54.

gulämbar, *n. gyllene ämbar.* i the arkenne war oc thz gulämbaret som thz hymelzska brödhet i laa *Lg* 3: 618.

guläple (gull äple), *n.* [*Isl.* gullepli] *gulddäpple.* huru pallas venus ok iuno thrätto om gull äple eet *Fl* 295. *RK* 3: 138.

gulöra, *n. öra el. handtag af guld.* han *(kalken)* lyptes up mz tuem gul örom *Bu* 420.

guma (gumma), *f. qvinna, gumma.* talade til vilkin olsson oc hederlik gumma hans hustrw agneta *DD* 1: 138 (1487, *nyare afskr.*). böria gumman grymtha *MD (S)* 223. *Jfr* **iordhguma.**

gumarlamb (gummar lamb), *n.* [*Jfr Isl.* gumarr, *samt* gummar *i Gustaf I:s Bibel*] *hanlam.* thz skal wara gummar lamb *MB* 1: *(Cod. A* 10*)* 555.

gumi (gumme), *m.* [*Isl.* gumi] *man; gammal man, gubbe.* ä liffwer gumme *(motsvarande ordspråk i den Forndanska samlingen har:* then gamble*)* mädhan gudh wil *(nutus vt est diuus fit decrepitus rediuiuus) GO* 627. *Jfr* **bruþgumi.**

gund, *f.?* [*Fdan.* gund] *vätska el. var som flyter ur ögon.* öghon . . . ther saman äro grohin aff gundh *(glutine quodam) LB* 3: 143. *ib* 2: 41.

gutar, *m. pl. L. Gutar, Gottländingar. RK* 1: *(sfgn) s.* 183, 184.

gutnisker (gotnisker), *adj. L. Gutnisk, Gottländsk.* gifwa ... gotniskan pänning fore fem swenska pänninga *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). for ... gutniscan päning *SD NS* 1: 443 (1405). *BSH* 2: 236 (1425-29, *samt. afskr.*). iiii t[unnor] gotnisk fisk *ib* 5: 133 (1506). — *substantivt. Gute, Gottländing.* tuingga gutniska till both *RK* 1: *(sfgn) s.* 180. — *Gutnisk penning.* all annor saak skal wara äpther gutnisth tal, som är fyra gotniske i ören *GS* 40. at gotniska oc annat mynt hwar dagh forfalskas *ib* 52 (1453, *orig.*). at otta gotniska bode nye oc gamble gongen for en swensk ortogh *ib.*

gydhingar, *m. pl. Göingar, inbyggare i Göinge härad.* gydinga hanum wäl vnfingo *RK* 2: 8731.

gylla (*pres.* **-ir.** *part. pret.* **-ter. -der: gyldhä** *Pa (Tung)* 41; *se vidare* **forgylla),** *v.* [*Isl.* gylla] *förgylla, öfverdraga med guld.* thz dugher ey at gylla som ey är gul wärt *GO* 68. fidhlarin . . . gylle hona *(violinen)* jnnantil mz stadhugho gulle *Bir* 2: 188. *ib* 244. *Al* 6930. — (?) röth wathn til järn gylla *PM* XLVIII. — *part. pret. förgyld.* thässe archin war gylt *MB* 1: 493. *ib* 482. the bugha varo aff filsbene, gylte ok satte mz dyra stena *Fl* 530. *Bil* 282. *KS* 44 (113, 47). *Iv* 1664. *RK* 1: 130, 3: 140. *ST* 161. *Pa (Tung)* 38, 41. *MB* 2: 292. — *bildl. förgyld, som har ett vackert sken, falsk.* gyltir skrymptare *(hypocrita) MP* 1: 208. *ib* 283, 341. gyltra skalka skrymptelikhet *(simulatio hypocritarum) Ber* 3. *ib* 31. — *med guld försatt.* thz gyltha wathnit *PM* XXXII. — *som ser ut som guld, gyllene.* then gylte litin *Bir* 3: 424. satther mz gyltha sthena ok dyra *(buinn með morgum dyrligum stœinom) Di* 208. — *gyllene, af guld.* dyrkado en gyltan kalff *MB* 1: *(Cod. B)* 509. — *Jfr* **forgylla.**

gyllene (gyllena *(n. best. form) Bir* 2: 245. **gyllenes** *(gen. pl.) MB* 2: 14. **gyldene** *ST* 135. **gylline** *Su* 202. **gyllinne** *ib, ib* 203, 217**),** *adj.* [*Jfr Mht.* guldîn. *Isl.* gullinn] *gyllene, af guld.* vij gyllene lyustaka *MB* 2: 334. *ib* 335. *ST* 135. *Su* 203. — gyllene stykke, *gyllenduksstycke, gyllenduk.* offuer hennes huffuod war burit kosteliga gyllene stykke *Di* 165. sändhe honom en kiortil, halffwan aff gyllene stykke, oc halffwan aff wadhmal *BK* 196. *Jfr* **gyllenstykke.** — *gyllene, guldskimrande, med utseende af guld.* gyllene litin *Bir* 3: 424, 449. *Su* 202. mz gyllene bokstaffwa *Lg* 675. sanctus iohannes mz gyllene mwnnen *(Chrysostomus) ib (i detta uttryck gå den egentliga och den bildlika betydelsen öfver i hvarandra). ib* 664. — *bildl.* vndirstodh gyllene scriptena *Bir* 3: 354. *ib* 4: 51. gyllene ordh *Lg* 664. gylline fägrindh *Su* 202. gyllinne hwilarwm *ib* 217. gyllene time *Bir* 3: 151. — gyllene ar [*Jfr Mht.* guldîn jâr], *jubelår. Israelitiskt.* skulu prestane tagha vij baswner hwilka the plägha bruka om gyllene aaret *MB* 2: 14. *ib* 15. *Jfr MD* 451. — *Romerskt-katolskt.* tha kom och wiisth gyllene aar *RK* 3: 3391. — *nådefullt el. välsignelserikt år.* budha helsonna ordh ok gyllena aarit *(verbum et annum salutis) Bir* 2: 245.

gyllene (gyldene. gyllane: gyllana *RK* 3: 539. **gillene. gyllen** *SJ* 210 (1451); *BSH* 4: 266 (1501); *FH* 6: 123 (1512); *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6376. **gylden** *FH* 1: 42 (1467, *nyare afskr.*); *se* **arnoldus gylden. gwldhen.** *pl.* **-a** *FH* 4: 65 (1458); *RK* 2: 2527, 4432, 3: 539; *Lg* 3: 36; **-e** *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6376; *PM* XII, LX, LXI; *LfK* 12; *Lg* 3: 227, 228; *BSH* 5: 502 (1512). **gyllen** *SJ* 210 (1451); *BSH* 4: 266 (1501); *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6376**),** *m.* [*Äldre Dan.* gylden, gyldene. *Jfr Mht.* guldîn] *gyllen, guldmynt, dukat.* fore c rinska gillena *FH* 4: 65 (1458). 1 rengx gyllen *ib* 6: 123 (1512). the hundredhe rinska gyldene *ib* 1: 42 (1467, *nyare afskr.*). for:de hundrede rynska gylden *ib.* tusande rinscha gyllena gillde *RK* 2: 2527. xviii[M] [18000] wngers gyllana *ib* 3: 539. 1 vngherss gyllen *FH* 6: 123 (1512). mz twsende gyllena *ib* 4432. *ib* 3: *(Till. om Chr. II)* 6376. *PM* XII, LX, LXI. M gyllene *LfK* 12. *Lg* 3: 227, 228. offra een gyllene *ib* 372. mynthe gyllena *ib* 36. skal hwar gwldhen gällä halffännän mark stocholms *HSH* 19: 14 (1497). ij[c] gyllen i gwldh *BSH* 4: 266 (1501). x (10) eller xii (12) gyllene *ib* 5: 502 (1512). *Jfr* **arnoldus gylden.**

gyllenstykke, *n. gyllenduk.* hwsit war innan dragit mz gyllenstycke *(guðvef) Di* 8. *ib* 97. *Jfr* gyllene stykke *under* **gyllene,** *adj.*

gylpa, *v.* [*Äldre Dan.* gylpe, gulpe. *Nygutn.* gylpä. *Finländska dial.* gölp (djölp)] *bryta sig (för att kräkas).* takir hon til ath rapa och gylpa *LB* 7: 74.

gylta, *f.* [*Isl.* gylta] *sugga. ss tillnamn. SD NS* 1: 225 (1403), 228 (1403, *nyare afskr.*).

gysa? (gösa. *pres.* **gös. giös),** *v.* [*Dan.* gyse.

Nygutn. gysa] *rysa, frysa.* ä gös gamal man tho at han widh eldh sither *GO* 1047. — *opersonl. med dat.* ä giös thöm gambla tho at han widh eldh siter *GO* 363.

gädda (gedde *RK* 2: 3156. **giedda: -o** *Bil* 730. **gyäddä.** *gen. pl. m. art.* **geddana** *RK* 2: 6189**),** *f.* [*Isl.* gedda] *gädda.* gyäddä lucius *VGL* XIV. gäddor ok braxn flundror ok aall *Al* 5229. *Bil* 730. *RK* 2: 3156, 6189. — *ss tillnamn.* bero gædda *SD* 2: 703 (1300-1310). — *Jfr* **dagsvärkis-, gräs-, saköris-gädda.** — **gäddohovudh (gedduhouud),** *n. gäddhufvud. ss benämning på en bok.* vnum librum vocatum geddu-houud *SD* 2: 561 (1309). — **gäddo ögha (gedde-),** *n. gäddöga. LB* 7: 341.

gäf, *se* **giäf.**

gäil, *f.?* [*D. dial.* geil; *jfr Mnt.* geilblome] *gnaphalium arenarium Lin.?* venusta est quedam herba que wlgariter dicitur gäil et crescit in antiqua terra et in agris desolatis *LB* 2: 65.

gäk (gek *ST* 412. **giäk. giek** *ST* 173**),** *m.* [*Mnt.* geck] *gäck, narr, dåre.* halda han sannelika therföre giäk ok dåra *KS* 58 (145, 64). *ST* 173, 412. *Ber* 290. konungin giorde sik siälff til gäk *RK* 1: 3923. *ib* 4371. han skal blifwa gäk oc gook *Al* 10029. ware iak folasta faana gäk *ib* 1921. han skulle wara före them som en gäk oc aatlöghe *MB* 2: 123.

gäkka (gekke *Lg* 3: 138. **-ar, -adhe),** *v.* [*Mnt.* gecken] *narra, bedraga.* hädha gudh, huilken han gäkkar, tha han honom loffwar thz han wil ey sidhan halla *LfK* 16. *Lg* 3: 138, 402. — *bedraga, förföra.* swa gäkkadhis the aff owinomen *Su* 226. *MB* 2: 364.

gäld (giäld. gield. gialdh. geld *ST* 18, 105, 119; *LB* 7: 27. **giieldh** *ib* 8: 52. *Jfr* **galin),** *f.* **1)** *galenskap, vansinne, ursinne.* do i gäld *Bu* 512. bötte enom klärk af giäld *Bil* 696. *Bu* 526. *Bil* 603. *MB* 1: 428. *KL* 348, 363. *ST* 114. *Iv* 2193. *LB* 1: 96, 2: 40, 62, 7: 27, 8: 52. huxsins gäld *(förvirring) Bo* 96. *KS* 44 (112, 47). — *galenskap, dårskap.* kom j swa mykla gäld ok darscap at the dyrkadho affgudh *Bir* 1: 395. *Ber* 223. **2)** *raseri, ursinnig vrede.* räddos . . . at ey wara tryggare at thula leonins gäld än manna wredhe *KL* 298. mz fulle gäld ok wredhe *ib* 308. moth iudhana vredhis gialdh *MP* 1: 106. j thinne vredhis gäld *ib* 135. at wäghia oc wndfly thera ondzsko gäld *Bir* 4: 57. öpte decius j giäld ok harme *Bil* 413. thoko moth hanom oskiälika giäld *ib* 869. kom atir gielda fuldir *(full af raseri deröfver)*, at hon war ey sultin *ib* 538. the drapo mannen i sinne giäld *MB* 1: 261. *Bil* 344. *KL* 311, 341, 342. *Bo* 12, 154, 160, 181. *MP* 1: 249. *Gr* 279, *(Cod. D)* 365. *Bir* 1: 168, 3: 274. *ST* 18, 105. — *Jfr* **hovudh-, hovuds-, lasta-gäld.**

gäld, *se* **giäld.**

gälda (gelda. *part. pret.* **-der. -ter),** *v.* [*Isl.* gelda] *L. snöpa, kastrera.* [köth af] geltom yxknom *LB* 3: 109. XIII gäldhe vedrä *HSH* 19: 168 (1506).

gälda, *se* **giälda.**

gäldinger, *m. L.*

gälkare, *se* **giäldkare.**

gälla (*pres.* **gällir.** *impf.* **gal. gall.** *pl.* **gullu),** *v.* [*Isl.* gella, gjalla] *gifva från sig ett genomträngande el. starkt ljud.* **1)** *ropa, skrika, tjuta.* tha war myrkth vm werlden al ther ihesus christus a korsith gal *MD* 17. hon gall oc greth *ib* 46. hwa ära the som swa skälla oc swa iämirlika ropa oc gälla *Al* 10365. öpte och gal som han ii elde laghe *Bu* 8. siällan gällir hund widh beenshugh *GO* 837. **2)** *hvina, dåna, skrälla.* swerdin bitu ok hielmane gullu *RK* 1: 316. swerdin klwngo ok bredhan gall *ib* 3031.

gäl maþer, *m. L.*

gälnas (gelnas. galnas), *v. refl. galnas, vara galen el. rasande.* j hwariom een man gelnas wt j eller girnas kan *(kan finnas raseri el. begärelse) MD (S)* 288. galnas thu j tholike käthe *JP* 27.

gälninger (-ynger), *m. galning.* gälnyngom oc affwithom *PM* XXXVIII.

gälniska (galniska: -o *Lg* 3: 146, 152. **gälnista** *(för* **gälnisca)** *ib* 484. **gälniskia: -o** *Gers Frest* 15**),** *f.* **1)** *galenskap, dårskap.* huat gälniska är thz at astunda godz ok tappa himerike *MP* 1: 281. mykin gälniska och hardhelika pinaskolande, nar fulaste mulden säfwyrdher at höra alla thinga skapare talande til sik *Ber* 223. *MB* 2: 202. *Lg* 3: 152, 484. *LfK* 195. *Gers Frest* 15. **2)** *raseri.* gita sina ondzsco oc gälnisco äkke längir lönt *Bo* 160. *Lg* 3: 146.

gälskaper, *m. L. Jfr* **giolskaper.**

gämelika (gämerlik. gämelik. gameligh. gammelig), *adv.* [*Mnt.* gemelik, *adj.;* gemelike, *adv.*] *muntert, skämtsamt.* konungin swaradhe honum gämerlik *(Cod. B* gämelik, *C* gameligh, *D, E* gammelig*) Fr* 3025.

gänge, *n. L.*

gänger (genger. *n.* **gänkt. gäncht** *FH* 3: 97 (1447). **gänt** *SD NS* 1: 97 (1402)**),** *adj.* [*Isl.* gengr] *gångbar.* xl marc i godha giilla ok genga, hwita örtogh päninga *SD NS* 1: 334 (1404). i swa dana peninga som nw ära genge oc gewe her landeno *ib* 147 (1402). päninga som nw ga ok gängha ära *SJ* 16 (1432). *ib* 27 (1425) *o. s. v.* gifwe en päning thz mynt som gänkt är *(monetæ currentis) Bir* 2: 336. *SD NS* 1: 26 (1401), 62 (1401), 97 (1402). *FH* 3: 97 (1447).

gängla, *f. träsko?* giff ey swa ängle at thu gaar siälwer aa gänghlo *(Danska saml. har:* træben; *non superis ita des quod calopedum base vades) GO* 616.

gängse (giängxse *SJ* 361 (1469). **giängxssä. gänkse. giänksse** *SJ* 382 (1472). **gänskske** *ib* 224 (1442). **gienskse** *ib* 226 (1453)**),** *adj. gängse, gångbar.* swa dana mynt nw är gäfft och gängsse öwer alt vpland *SJ* 174 (1448). swadana mynt tha vppa sama tijt gäfft oc gänkse war *ib* 221 (1453). stocholms mynth som nw gänksse är *ib* 388 (1472). *ib* 224 (1442), 226 (1453), 361 (1469), 382 (1472). vti gylld myntt oc giängxssä *SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet).*

gära, *v. se* **göra.**

gärande (gärende. gyrende), *p. adj.* [*Mnt.* gernde] *eg. begärande, tiggande; ordet nyttjas, dels i förening med följ. subst. dels ensamt, för att beteckna kringfarande gycklare el. spelmän; dessa omnämnas ss uppträdande vid de stores fester, då de rikligen begåfvades med kläder, hästar och annat af värde.* gärande man, *spelmän.* gaff han then staff en gärande man *RK* 1: 3607. — gäranda thet *(jfr Mht.* diu

gernde diet), *spelmän.* pipara gäranda theet waro tith kompne aff marghom landom *RK* 1: 3585. — *pl. abs. spelmän.* höwelik klede mangt eth paar hertoghin ok hertoghans men ther baro ok gawo the gärende ther waro *RK* 1: 2697. the gyrende (*Cod. B, C, D o. s. v.* gärande) wordo ther alle rike *ib* 3434. the gärande fingo ther dyr kläde örss ok gangara i gode liit *ib* 3515. ther war aff gärande mykit bangh *ib* 3580. — *Jfr* **lekare, loddare, skämdagäster.**

gäras? (goras), *v. refl.* [*Mnt.* geren. *Dan.* gære. *Sv. dial.* gäras, göras] *jäsa.* lath thz (*ölet*) sta j ii äller iij dagha oc goras (*trol. för* göras *el.* gäras) *LB* 10: 8.

gärdsl (gärsl), *m.? L.*

gärdsla (gärþsla), *f. L.*

gärdsle, *n.? L.*

gärdsle stang, *f. L.*

gärþ (gerdh. gerd. geerdh. gierd. -ir), *f.* [*Isl.* gerð] *L.* **1)** *görning.* han rymer fore sina skamlika gärdh *Al* 1629. *ib* 461, 2339. *RK* 1: 3098. **2)** *arbete, utförande.* lenge stodh han (*salen*) jnnan gärdh *KK* 1: 3529. **3)** *gärd, utskyld.* thz (ɔ: swerige) the gärdh wth giorde *RK* 3: 4175. *ib* 4180, (*sista forts.*) 4420. wij . . . welja at fogtene häredzhöfdingane vi bönder oc vi landbo af hwart häredh scola jemka for:ne gerdh *BSH* 3: 45 (1452, *nyare afskr.*). late redelige vtkomme gierderne *ib* 5: 148 (1507). *ib* 152 (1507), 155 (1507), 157 (1507), 225 (1507). later föra tel seg alth (*för* al) then gerdh, som er tel hopa giordh i skone *ib* 153 (1507). ath göra ilectus noghen gerdh *ib* 292 (1508?). som gerder hiit förth haffwe *HSH* 20: 122 (1507). — *sammanfattningen af dem som böra förena sig om en viss gärd.* sex män war een geerdh *RK* 3: 4172. wij . . . welja ath hwarje vi skattabönder legges sik i gerd oc hwarje xii landbo legges sik i gerdh, oc at hwar gerd skal göra thre toma tunnor, iiii span siktat myöl *BSH* 3: 45 (1452, *nyare afskr.*). huar gerd skal göra vth viii tolftt pila *ib* 46 (1452). *ib* 4: 241 (1498), 5: 163 (1507). — *afgift inom ett gille.* swara för hans ingangh gerd ok skoth i then drykken *SGG* 128. göry sydan fullan yngang ok gerd *ib* 129 (*båda dessa ställen kanske att föra till* **4**). **4)** *samqväm el. gästabud inom gille el. skrå.* huilken brodher som gärdh skal göra *SO* 66. huilken brodher som gärdh skal göra fore sijn läriunga *ib.* then som til gerdeman valder vorder ok vil ey gerdh göre *ib* 112. *ib* 99. halle gärdh (*vare gärdeman*) j neste drykken *SGGK* 105. vardha brödher ok systra tilnempdha gärdh holla (*att vara gärdefolk*) *SEG* 116. *SGG* 129, 130. **5) = gärdha man?** ära alle gerdenne vthe alle i sändher *SGG* 130. *ib* 132. — *Jfr* **a-, af-, at-, borgha-, bruþlöps-, dara-, ful-, fälags-, gen-, half-, hem-, kirkiu-, kost-, lagha-, lidh-, mat-, mungats-, radh-, raþa-, sara-, siunättings-, skiuta-, sättar-, tidha-, til-, undir-, up-, ut-, vaþa-, vilia-, väl-, äptir-, öl-gärþ.** — **gärdha folk (gärdhe ffolk. gerdha ffolk. gerdeffolk),** *n. gärdefolk, de personer (vanl., ss det synes, man och hustru) som inom ett gille förestå tillredelserna till och anordningarna vid ett samqväm.* bör allermannenom ok gärdha ffolke alla helgona minne lysa ok holla *SEG* 112. om sa är allerman heller gärdhe ffolk thz fforsyma . . . böthe hwar thera i [1] pund malth gillena *ib.* nw bör gärdha ffolk nökla till gilliss stwgw anama ok stwgwna klädha ok redho haffwa, innan iiii dagha ffor än gillith sätz, om sa är gerdha ffolk thz fforsyma ok ey aktha böthe gillena i öre ok allermannenom i ortig *ib* 115. naar gilleth hollass skal ok drikkass, tha skal gerdaffolk öl redho haffwa, ffor xviii dagha, ffor än gilleth böriass nu ffindz thz sa ath thz ey sa giorth är, heller fwlkompnath böthe gerdeffolk gillena, hwarth thera ffor sik iii öre päninga ok allermannenom iii päningha *ib. ib* 113, 116, 117. — **gärdhafolk balker (gärdheffolk-),** *m. balk som handlar om* **gärdha folk.** *SEG* 115. — **gärdha man (gärdheman. gerdeman. gierdeman: -mennen** *BSH* 5: 163 (1507)**),** *m.* [*Fdan.* gærdeman. *Jfr Isl.* gerðarmaðr] **1)** *gärdeman, den som har uppdrag att inom ett område insamla en gärd.* haffue wi tilskicket velburdige men monss henricsson oc peder gerdsson med ij borgere, at the skole thet aname oc vpbäre i skeninge aff edre gerdemen *BSH* 4: 241 (1498). *ib* 5: 163 (1507). **2)** *den som förestår tillredelserna till och anordningarna vid ett samqväm el. gästabud inom ett gille el. skrå.* huilken brodher til werkmestare keester wardher bijsithiare gärdheman eller gildesuen *SO* 68. then som til gerdeman valder vorder ok vil ey gerdh göre ok varda brödrom tienistachtock som godhe men fore hanom giort haua kleda stugunne mz högiende om benckianer the[s]likes mz löff ock gressz ok halm tha tess tider är . . . böte i companit ena tunno öl *ib* 112. *ib* 113. *TS* 19. *SGGK* 105, 106, 108. *SEG* 116. — *Jfr* **gärdhman.** — **gärdha skatter (gärde-. gerde-),** *m. gärd, utskyld?* tesse göre gärdeskat *HSH* 18: 188. thet smör som följer med gerdetkatten (*för* gerdeskatten) *ib* 189.

gärdh, *f.* [*Isl.* gerð] *jäsning.* lath ther nyth öl vtj som thz star j gärdhene *LB* 10: 8.

gärþa (giärdha. gierþa *L. pres.* **-ir. -ar.** *part. pret.* **gärþer** *L.; jfr äfven* **um-, umkringgärdha.** *imperat.* **gärdh** *GO* 882**),** *v.* [*Isl.* gerða] *L. gärda, uppföra gärdsgård. abs.* hwa äkke wäl staffrar han ey wäl gärdher *GO* 888. — *med* gardh *ss obj.* gärdh swa gardh at thu lägger ey gap widh ändan *GO* 882. — *gärda, omgärda, hägna.* han giärdhar mädh godhom radhum *Bil* 214. skulu wthualda manna wägha athertäppas oc gärdas mz dröffuilsanna thornom *Su* 169. *ib* 439. — *Jfr* **ater-, half-, in-, kringum-, um-, umkring-, utgärþa,** *äfvensom* **ogärþer.**

gärþe (giärþe. gerdi. gierdhe. gyerdhe. garde), *n.* [*n. Isl.* gerði] *L.* **1)** *stängsel, inhägnad.* innan gärdes ok vtan gerdes *SD NS* 1: 80 (1401). **2)** *gärde, inhägnadt jordstycke.* styrløgs gerdi *SD* 1: 247 (1225). til rikmodha gyerdhe *VAH* 24: 326 (1377). duo agri huar i sino giærþeno *SD* 2: 289 (1299). jn diuersis agrorum congeriebus dictis wlgariter gierdhe *ib* 493 (1338, *gammal afskr.*). i östragärdhit *ib NS* 2: 37 (1408). brände gärþe ok akra sins molz manz *Bu* 175. skaro ok yrkto idhur garde *MP* 1: 67. thin gärdhis frukt *ib* 2: 173. kan . . . ey roghsädhin swa timelika saas j gärdheno *Bir* 5: 120. *Lg* 3: 672. — *Jfr* **aker-, akra-, bya-, friþ-, half-gärþe,** *äfven-*

som **in-, ut-gärdhis. — gärdhis gardher (giärdhis-. giärdes-. gärdz-),** *m. gärdsgård.* komma öffwer giärdesgardhen *BSH* 5: 123 (1506). the sprwnge offuer bwsker och gärdz gårdher *RK* 3: *(sista forts.)* 5999. byggia xx famna giärdhisgardh *GS* 39 (1414).

gärdhman (gerdhman), *m.* = **gärdha man.** *SGGK* 107.

gärþning (giärdning), *f. L. Jfr* **akra gärþning.**

gärligha (gherligha), *adv. uppenbart? frimodigt?* tha gik [han] gherligha fram för keseren *Lg* 3: 151.

gärna, *se* **giärna.**

gärning (gärnyng: -ynga *MD (S)* 205. **gerning. gerninch. gernyng: -ynga** *Gers Frest. Inl.* **giärning. gyärning. giarning** *L.* **gärnigh** *LfK* 36, 129. **gärnigg** *(frf. vok. i änd.)*: **-igga** *ib* 72; **-iggana** *Bu* 21; **-igges** *Lg* 3: 599. **gäringg: -ingga** *Su* 139. **-ar),** *f.* [*Fdan.* gærning. *Jfr Isl.* gerningar, *f. pl. och* gerningr, *m.*] *L.* **1)** *gärning, handling.* med ordhom äller gärningom mysförmä *SD* 5: 606 (1346). at alla wara gärnigga oc aat häffwir waren . . . höffwizske *LfK* 72. göra nokrä grymä giärningä *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). göra the gudhelikhetz fruct ok hälgha gerninga *Bir* 1: 281. vägha gä[r]niggana goþa ok illa *Bu* 21. *Bil* 85. fangas han a färske gyärning *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **2)** *handling, verkställighet, verklighet.* talar mz alware gerning *MB* 1: 290; *jfr* **alvar,** *adj.* ey fatades ällir brast eth ordh aff allo thy som gudh them loffwat haffde sik giffwa skolandis. men alt wart fwlkompnat mz gärningomen *(rebus expleta sunt omnia) ib* 2: 56. **3)** *verkan.* ökya theras gärningh j läkedommenom *PM* XXXIII. i the naturenna virkan ok gärning *Su* 413. *ib* 46. **4)** *arbete, verksamhet.* þär standä a sinne gyärningh til miþiän dagh *SD* 5: 638 (1347). huru the aff them skikkas . . . hwar til sinna enskyldelika gäringga oc ämbethe *Su* 139. än toth at gudz älskaras gudelikhet skal jnghen ända ällar engha mödho haffwa i sinne gärnigh, tho likowäl skal älzskarens ärffwodhe sina matto oc regio behalla *LfK* 36. jnkte är thz som . . . idken gärnigh ey owerwindher *ib* 129. — *arbete, verk (som föreligger någon ss uppgift el. som utföres).* swa myklo bätre mästare oc haghare är en kööu gerningis man, thy för gör han sina gerning *MB* 1: 31. gangin oc görin idhra gärning, idher skulo ängin ämpne giwas til gerning, oc tho skulin i räkna iämfulla gerning som för *ib* 289. — *arbete, verk (som frambringas el. är frambragt).* gulsmidh hulkin som redhe godha gerning *Bir* 2: 47. at thz värkit oc gerningin skuli rasklica fulkompnas *ib.* linnit klädhe ok vllit ok thz thridhia som wardhir af madka gerningh *ib* 1: 281. the gerning op a stanggene la thz är sent at sighia fra *Fl* 986. *ib* 540. bazor varo aff bliald mz dyre gerning marghin fald *ib* 532. et gulkar aff godha gerning rika *Al* 1224. fordärfua swa godha gerningh *Bil* 478. tha tessan fornempdha gerninch redha är *SO* 16. ath skodha thessa gerninch *ib. ib* 62, 63. — *utförande.* thz henne war saat til gärnigges *Lg* 3: 599. til enna monstrancie gerningh *(till förfärdigande af en monstrans) SD NS* 2: 169 (1409). — *förmåga att arbeta.* han giuir . . . handomin gerning *Bir* 3: 49. — *arbete, slöjd, konst.* sagdhe . . . sik wara slöghan at alscons script oc gärning *Bil* 117. **5)** *handtverk.* skal han syna gerningh kunna *SO* 15. ey magh hustru äpther bondha syn haldha gerningh äller swena mera än j ar wthan sin loff *ib* 17. *ib* 13. **6)** *trolldom.* är mik giordh aff gerning swik *(jou cuit que soit enchantemens) Fl* 1430. han mz gerning *(par enchantement)* skipa swa thil thz blomster falder a the han wil *ib s.* 97. — *pl.* drak georgius vtan skadha mäþ hans gärningga *Bu* 494. tro spaamannom oc manna gerningom *MB* 1: 368. **7)** *handling, dokument?* til witne oc ewerdeliken stadfästilse thessa breffs oc giärning *BtFH* 1: 456 (1362). — *Jfr* **afgudha-, almoso-, arvodhis-, at-, banz-, brödh-, dyghdha-, for-, goþ-, guds-, gul-, gulsmids-, handa-, il-, kärleks-, manz-, mat-, mis-, mur-, mästar-, o-, ovita-, silf-, sko-, stykke-, til-, timber-, thakka-, vaþa-, valds-, vilia-, välgärning. — gärninga man,** *m. L.* — **gärningis man (gärniges-. gernigis-** *ST* 487**),** *m.* [*Fdan.* gærningsmand] *L. arbetare, handtverkare.* leghþe . . . ma[n]gha gärniges män *Bu* 417. swa myklo bätre mästare oc haghare är en kööu gerningis man, thy för gör han sina gerning *MB* 1: 31. *KS* 76 (187, 83). *KL* 308. *Gr* 302. *Bir* 2: 66. *VKR* 5. *ST* 487. *Pa (Tung)* 35. — **gärningis öre,** *m. L.* — **gärnings folk,** *n. L.* — **gärningslön,** *n. pl. L.*

gärpissa (garpissa), *f. Tyska, Tysk qvinna (ss smädenamn).* aldrig skulu tässa gärppissor *(Cod. B* garpissor*)* wardha mina arffwinga *BK* 212. *Jfr* **garper.**

gärsala, *f. L.*

gärsam, gärsom, *se* **görsem.**

gärsäme, *se* **görseme.**

gärsämia, *se* **görsämia.**

gäslinger, *m. L.* — **gäslinga torva** *f. L.*

gästa (giästa. gyästa. giesta. gesta. geesta: -o *RK* 1: 4247. **gista** *L.* **-ir, -te, -ter),** *v.* [*Isl.* gista] *L.* **1)** *trans. gästa, besöka.* gesto en staþ som hete tolosa *Bu* 170. giästo enga hampn *Bil* 215. *Bir* 2: 256. *Fr* 1223. *RK* 1: 4247, 2: 3941. þa þe egh giästäs *(hafva gäster) SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). — *gästa, våldgästa hos, besöka i fientligt syfte, hemsöka.* hwaar sum . . . giäster therä huus, aa moot therrä williä, ok thässum warum stadhwä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). almoghen . . . som thässe aren hawer wareth hardhelika vtan alla miskun gäster röwadher oc skinnadher *BSH* 2: 35 (1396). landith *(näml.* är*)* gest wtan nadhe *ib* 5: 254 (1508?). swa lot han them gesta *RK* 2: 5998. jammerligha wardhe wj tha gesta mz brandh oc slagh manghehanda *ib* 2400. mena the jdher gästa *ib* 3903. skall han sigia at drengia häffua hanum hema gest *Di* 143. för än os gäster dödhin härdhe *Al* 6146. wil biskop iadum hema gesta *ib* 1059. — *intrans. gästa, vara gäst, göra besök.* a wäghinom gesto the *KL* 107. ther han gieste försto naat *Bil* 731. *Bir* 3: 197. *Iv* 4393. giäste at ens cristins manz *Bil* 225. geste än til then fatika riddarin *ST* 441. *ib* 442, 454. thunge gäste the gästa tha j marie hiärta

Bir 3: 171. — *våldgästa.* at þätt sinne þe gyästä *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). han lot sa omögliga liffua oc gesta *RK* 2: 5744. gestis aldre swarare j thera dagha *ib* 1: *(sfgn) s.* 188. **2)** *aflägsna?* nw mädhan silffkar oc horn äru aff landeno gäst tha äru bollin oc bekarin almoghanom bäst *RK* 1: *(Albr.) s.* 208. — *Jfr* **for-, ut-, vald-gästa.**

gäster (giäster. gyäster *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*); **-e** *ib* 479 (1345, *nyare afskr.*). **gester.** *pl.* **-ir: gyäste** *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*); **gäste** *Bir* 3: 171; **geste** *SO* 112; **gestene** *Bir* 3: 169; **gester** *SO* 112. **-ar: gesta** *Al* 2798**),** *m.* [*Isl.* gestr] **1)** *främling, utländing.* han se bonde äller gäst *Al* 3684. **2)** *i stad sig uppehållande främling (i motsats till borgare). BSH* 4: 225 (1497). **3)** *gäst.* fyr än giäster af gardhe rijdher *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). ängen man . . . ma flere gyäste byuþä *ib* 479 (1345, *nyare afskr.*). þa kom goþar gästar *Bu* 144. *ib* 19. *Bir* 1: 158, 3: 169, 171. *Al* 2798. *SO* 112. budhin til giäst *Bil* 264. *Bo* 73. bödh andra iudha til gäst *KL* 38. xiiij ara giäster annars hems *(han som fjorton år vistats i den andra verlden) Bil* 118. skal iak iþar lata seia þän fula gäst *(d. v. s. djäfvulen) Bu* 208. bidde leþan gäst *(d. v. s. draken) ib* 491. the wordho tha alexandri gäst *(hemsökte Alexander) Al* 9304. — *Jfr* **skadha-, skämda-gäster.** — **gästabudh (gesta budh: -budhit** *Bo* 240. **gestabudh** *VKR* 21; **-budhum** *ib* 20**),** *n.* [*Isl.* gestaboð] *gästabud.* sitia i thy första säteno i gästabudhomen *Bo* 60. nar thu vardhir budhin til brullöpis älla gästabudh *ib. ib* 74, 240. *Bil* 916. *VKR* 20, 21. — **gästa hus (gäste hws),** *n.* [*Isl.* gestahús] *hus hvari (ett klosters) gäster mottagas och härbergeras, hospitium, (i förbindelse med ett kloster uppfördt) härberge för pilgrimer och fattige resande.* gästa hws *(cellam hospitalem)* war vtantil i hwilko þe bliw som längdan til komo *KL* 183. hännas *(den hel. Otilias)* closter war owermatto hökt oppa bärghit, nidher wndher bärghet lät hon göra gästa hws för fatikt folk oc pilagrima *Lg* 3: 445. — *hospitium, vårdsanstalt för fattiga och sjuka.* stiktadhe vj gäste hws som fatike oc sywke skuldo jnne wara, oc haffua sina födho *Lg* 3: 691. — *värdshus.* josep oc maria the waro i thy hwse ther heet diuersorium. thz war et gästahws som alt wtländzst folk war wti *Lg* 33. — **gästa siäng (gestä seng),** *f. för gäster afsedd säng.* VIII gode gestä senger *HSH* 19: 167 (1506). — **gästa skut (gesta schot),** *n. bidrag som vid ett gille betalas för gäst.* huar broder betale skelige sit gesta schot jnnan drycken vte är *SO* 99. *SEG* 123.

gästbudhin, *adj. bjuden ss gäst.* äth som hema staddir ok drik som gästbwdhin *GO* 403.

gästeri (gestarij. gestri), *n.* [*Fdan.* gæsteri] *gästning (ss skyldighet hvilken åligger el. utkräfves).* omildheth eller ow[erw]ald antigge med gestarij eller landredh *BSH* 3: 155 (1464, *samt. afskr.*). at intet olaglicth oc wskellict gestri skulle stedias *GS* 53 (1458).

gästgivare, *m. L.*

gäst hion, *n. pl. L.*

gästkomin (-komen), *adj.* [*Isl.* gestkominn] *kommen ss gäst.* wtländis man gästkomen til thit land *MB* 1: 338. *ib* 340.

gästliker (gäslig), *adj.* [*Mnt.* geistlik] *andlig, till andliga ståndet hörande.* flere andre gäslige herre *BSH* 5: 171 (1507).

gästman, *m. L.*

gästning (gästnyng *VKR* 75. **gestning. gyästningh. gäsning: -ningen** *BSH* 5: 122 (1506). **gesningh** *ib* 4: 151 (1492). **gessningh** *ib* 5: 315 (1508), 316. **gistning** *L.* **gisningh** *BSH* 5: 387 (1510)**),** *f.* [*Äldre Dan.* gæstning. *Jfr Isl.* gisting] *L. gästning (ss skyldighet hvilken åligger el. utkräfves).* vara fatikom thungir ok skadhelikin j gestning *Bir* 2: 335. *ib* 3: 311, 4: 32. *VKR* 75. then gästning jak haffde giort almoganom i näreke . . . haffde jak medh en wenligh oc kerligh bön aff almogan ther *BSH* 3: 131 (1460). göre ider nagon gesningh eller twnge *ib* 4: 151 (1492). *ib* 5: 122 (1506), 315 (1508), 316, 320 (1508), 387 (1510). mz myken gästning oc skatning oc andra twnga ålaga *RK* 3: *(sista forts.)* 4284. *ib* 5837. — *våldgästning.* han agher egh hämpnäs äffte brotlikum pänningum sinom firi gyästningh sinä *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). — *Jfr* **konungs-, lagha-, vald-, valds-gästning.**

gästreki (gestrekie), *m. inbyggare i Gestrikland. ss tillnamn.* olaff gestrekie *SJ* 400 (1474, *på tre ställen).*

gästringar (gestringar: -a *RK* 2: 4434; **-ana** *ib* 4319**),** *m. pl. Gestringar, inbyggare i Gestrikland. RK* 2: 4319, 4434.

gät, *n.* [*Isl.* get] *gissning.* thz weyt iak ey vtan a gäth *RK* 1: 564. — *aning.* ä geespa fughil aa sith gäth *(euentus quales prenoscitat oscitat ales) GO* 293. — *Jfr* **gäte.**

gäta (*pres.* **-er.** *impf.* **gat.** *part. pret. n.* **gätit.** *refl. pres.* **gätz** *RK* 3: 3895. *impf.* **gatz** *MB* 1: 156, 172; *RK* 2: 7197, 3 295, 1171, *(sista forts.)* 6049; **gaz** *Bil* 842; *Iv* 4154; *RK* 3: 91; *MD* 317. **gadz** *MB* 1: 156, 157; *RK* 3: *(sista forts.)* 4478; *MD* 188, 329. **gass** *RK* 3: 2543. **gassz** *MD* 320**),** *v.* [*eg. samma ord som* **gita.** *Isl.* geta] *L.* **1) = gita 1.** iak gäther ey soffwith ingha nath *Lg* 3: 128. *ib* 151. **2)** *omtala, nämna.* fore wisso wil iak thetta gäta *Al* 8561. *ib* 1809. aff thera högdh wardher gätith ää *ib* 5848. **3)** *gissa, spå.* hwa som gäther han antigia liugher äller sigher sant *(fatidicus verum fatur vel figmina rerum) GO* 319. — *med prep.* til. quinnonar . . . kundo äkke gäta til *Bo* 14. gät til hwa han är som thik slo *ib* 189. gätir folk til. at han lifuir än *Bil* 685. — *refl.* **gätas,** *behaga.* nw gätz mik ekke thetta daath *RK* 3: 3895. — *opersonl. med personens dat. (el. i dess ställe ack.) samt* at *och följande dat. (el. i dess ställe en pronominal partikel).* tha gaz allom väl aat hans ordhom *Bil* 842. gatz gudhi wäl at swa giordho *MB* 1: 156. *ib* 157, 172. ther gatz ful mangom illa ath *RK* 2: 7197. *Iv* 4154. *RK* 3: 295, 1171, 2543. *MD* 188. olaff ther aat illa gadz *ib* 329. gaff honum nampn som honum gaz aath *ib* 317. — **gätas at,** *behaga.* thz war som honum gadz icke aåt *RK* 3: *(sista forts.)* 4478. hans lykka war saa och gaz wäl aath *(med underförstådt* honum, *det behagade honom väl, han fann sig väl) RK* 3: 91. — *finna behag (i), finna sig tillfredsställd*

(af). olaff loo oc gassz vell aath at sigword togh ey verra laat *MD* 320. kong cristiern gatz tha illa åth ath han hade tolken skade fåth *RK* 3: *(sista forts.)* 6049. — *Jfr* **at gätas.** — *Jfr* **forgäta.**

gäta (-te), *v.* [*Isl.* gæta] *L.* **1)** *vårda.* iosep som jomfrune gätte *MD* 12. **2)** *gifva akt på, iakttaga, hålla.* wilen j . . . mith bodh ey storlige gäthä *MD* 7 *(båda de anförda ställena förekomma i en norvagiserande handskrift).*

gäte, *n. aning.* ä gespar fughil a sit gäte *(oscitat ad tales quas res prenoscitat ales) GO* 650. *Jfr* **gät.**

gätnadher (*ack.* **-at**), *m.* [*Isl.* getnaðr] *behag.* manga . . . huilka mik oc flästä waro til gäthnat *Su* 160.

gätsla (giäzla), *f. L.*

gäva, *se* **giva.**

gäva? gud hans gäwa *(för* siäl gäwe *el.* giwe?*)* nadhe *SD NS* 1: 106 (1402).

gäver (gewer. gefuer. geeffwer: geeff *Al* 1684, 4548; *RK* 1: 1839. *n.* **gäft. gäfft. geefft** *SD NS* 1: 91 (1401). **gäpt** *ib* 2: 120 (1409). **gäfpt** *FH* 5: 60 (1471)**),** *adj.* [*Isl.* gæfr *L.*] **1)** *som kan utgifvas, gäf, antaglig, gångbar, bruklig.* i swa dana peninga som nw ära genge oc gewe her i landeno *SD NS* 1: 147 (1402). swa goth mynth som nw gäfth ok gänkt är i rikeno *ib* 26 (1401). *ib* 47 (1401), 62 (1401), 91 (1401) *o. s. v. FH* 3: 97 (1447), 5: 60 (1471). — *bruklig, vanlig.* iblandh människior är gäfft oc genast at först wnsätia oc hiälpa kroppenom *Lg* 3: 416. **2)** *fullgod, värdefull, ypperlig, förträfflig.* lofuadhe sin häst gäuan for thry godh kynne *Bil* 732. hon hafdhe äkke när sik nakat thz som gäfuare älla dyrare var *Bo* 75. hiolt änkte geware än gudz kärlek *Bir* 1: 368. *ib* 348, 2: 36, 3: 404. *MP* 1: 307. *Al* 1684, 4548. *RK* 1: 2660. *ST* 487. *Su* 389. sköön ord ok gäff *RK* 1: 1075. *ib* 1839. romara halda gefua malyrt at drikka fore at göma manz helso *LB* 4: 350. — *värderad, ansedd.* hielma plator ok panzere wordo tha gäwe ok giordos flere *RK* 1: 104. manga hälada gäwa *ib* 3193. hon är godh oc mykith geff *Al* 10259. — *superl. n.* **gävast (gäfuäst** *Lg* 3: 552, 558**),** *adv. oftast.* thy the gäfuast borgha ok läna peninga aff androm *Lg* 3: 549. *ib* 558. som gäfuäst händer *ib* 552. som gäffwast skee *LfK* 124. ä gäwast *(esomoftast)* gik jak tädhan hwngrogher *Su* 282. — *Jfr* **iäm-, of-, o-, rumgäver.**

gödska (gödzka. götzska. gözska. gözka), *f.* [*Isl.* gœzka] *godt.* syu fructsamlikin aar som först skulu koma mz fruct och korn oc alle gödzko *ST* 401. — *god el. värderik sak, dyrbarhet, skatt.* kastadho bäzsta gözsko, gulwägh(na gärsom) hans hälgha been j haffuit *Bil* 215. — *koll. gods.* gudh hawer giwith honum mykla götzsko *MB* 1: 205. *ib* 196, 203, 204, 211. — *båtnad, gagn.* thet warder thöm äuerldlik gözka til tera siäl ok äuerulz lif *KS* 52 (132, 56).

gödsl (gödzl *Bir* 4: 7. **götzsl. gözl** *ib (Dikt)* 234; **-ina** *KL* 252. **gözsll),** *f. L. gödsel.* groof vndir yrtom mz spadha. oc bar siälwir gözlina til thera *KL* 252. akarin . . . hulkin ther . . . vidhirthorff gözsll *Bir* 2: 308. lägghia kringom hanom götzs[l]ena oc fitman *ib* 4: 5. *ib* 7, *(Dikt)* 234. *Jfr* **rena gödsl.** — **gödsla ran (gözlä-),** *n. L.*

gödsla, *f.* — **gödslu eþer (göþslu-. göþzslu-gözlu-),** *m. L.*

göþa (*pres.* **-ir.** *part. pret.* **-dder: -a** *BSH* 5: 186 (1507). **-dher.** *n.* **gööt** *Su* 460**),** *v.* [*Isl.* gœða] *L.* **1)** *göra god.* hertogh fräderik pläghadhe hunda . . . han hafdhe ok mästirlika gödhe *(dresserade; Cod. B, D, E* han haffde them och mäster *(Cod. D, E, F* mestherligh*)* godhä*)* ther siäldan vordho mödhe *Fr* 57. **2)** *göda, göra fet.* x göda yxkn *ST* 421. *BSH* 5: 186 (1507). som . . . sina kroppa gödha oc tyngia *Su* 16. *Bo* 131. *Su* 46, 388, 460. gödha the sin krop mz yfuirflödhoghet *MP* 2: 77. — *göda, gödsla.* ä huru mykyt jak han *(åkern)* yrkir ällir gödhir *Bir* 2: 308. — *bildl.* vilt thu gödha *(impinguere)* thina siäl mz godhom ok hälghom thankom *Bo* 101. — *refl.* **gödhas,** *frodas, förbättras?* skal winith ther aff fitma ällir gödhas *(pinguescet)* oc thäs ythermoere warda söth *Bir* 4: 6.

göþning (-ar), *f. L. gödning.* hwar hade syn deel alleledes forbätred bade med gödning rödning oc bygningh *DD* 3: 230 (1490). — *pl. gödsel.* som wingardhin plantade oc gödhninga wppa lagde *Bir* 4: 6. *Jfr* **rena göþning.**

göia (gö. göö. *part. pres.* **göiande** *MP* 1: 342. **göande** *Bil* 783, 792. *pres.* **göör** *Bir* 1: 167; *ST* 519; *GO* 821. *impf.* **gödhe.** *pl.* **gödho** *KL* 24; *Su* 434. **göddo** *Bo* 154; *Su* 163**),** *v.* [*Isl.* geyja] *skälla.* bära een hwitan rakka göande *Bil* 783. like . . . göiande . . . hundom *MP* 1: 342. latir hundir idhis ey vpsta oc göö nar thiufuin kombir *ib* 2: 206. en hundir mötte hanum ok gödhe at hanom *KL* 51. göddo mz gäld mot honom som hunda *Bo* 154. baktuskara gö som hwnda *Ber* 106. tho en hund ma mykith gö ther kan ängin man aff dö *Al* 1241. *Bil* 792. *GO* 821. *KL* 24. *Bir* 1: 167. *ST* 519. *Su* 163, 434.

göian (göyan), *f. skällande.* hwndannas göyan *LfK* 64.

göker, *m.* [*Isl.* gaukr] *gök.* thu skalt ey thro . . . oppa gökin tha han gal *ST* 32. — *i ortnamn.* gøksholm *SD* 2: 496 (1307). — **göks yrt,** *f.* [*D* gøgeurt] *nyckelblomster, orchis maculata Lin.?* een yrt som kallas gökx yrt hon kallas aff somligom statt hart oc hon vexer alment oppo ängyar oc haffuer lang brwn blomster mz tiocka oc stackota stielka *LB* 7: 273.

göle? *f. spratt?* jach wille göra honom ene göle *(utgifvaren tillägger inom parentes:* gökle?*) FM* 134 (1502, *samt. afskr.*).

gölia (*pres. refl.* **gölyes** *LB* 7: 242**),** *v.* [*Sv. dial.* göljas, *vämjas, kräkas*] *kittla svalget för att framkalla kräkning?* ligurere j: göliä *LB* 6: 284. — *refl.* **gölias,** *känna benägenhet att kräkas.* haffuir stor vämilse oc gölyes oc kan icke spy *LB* 7: 242.

gölilse (golielse), *n. pl. äckel, benägenhet (att kräkas).* han hielper for kräkilse oc golielse til spy *LB* 7: 243.

göm, *n. (RK* 1: 2317*) och f.?* **gömber,** *m.?* [*Isl.* gaum, *f. och* gaumr, *m.*] *uppmärksamhet, akt.* giva göm, *fästa uppmärksamhet vid, gifva akt på. med gen.* thäs. herra iwan gaff thäs äkke göm *Iv* 2286.

ib 3128. *Al* 6360, 6854. — *med dat.* han gaff alexandro genast göm *Al* 2226. — *med prep.* at. ther gawo the aat enkte göm *RK* 1: 2317. *Iv* 1968. — *med prep.* um. jak skal ok gifwa mik vin oc göm om at taka matelica af brödheno *Bo* 133 *(bruket af* um *är dock här troligen föranledt af det föregående* vin*)*. — *med en sats inledd af ett indir. frågeord.* granth göm giffua, huat var brist är *BSH* 5: 12 (1504). — vita göm, = giva göm. *med gen.* thäs. wiste tess ey göm at däner än lagho i windeström *RK* 2: 9053.

göma (giöma. gömma: -ande *MP* 2: 37. **gyma** *KS* 50 (126, 153). **-ir, -de, -der),** *v.* [*Isl.* geyma] *L.* **1)** *gifva akt på. med ack.* bör them som bidhia vil ey at enast göma stadhin. vtan än ämuäl timan *Bo* 103. *KS* 43 (110, 46). tho at þe (ɔ: þing) se eigh för gömd *(påaktade, anmärkta)* äller i lagh satt *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). gömen görla hwath iak sigher *Fr* 777. — *med prep.* at. swa innerlika at honum gömde thz hon sina tokt ther mz forglömde *Iv* 1380. *Bo* 238. göm väl aat allo thy som här äpte six *ib* 49. göm väl at väghinom hans *ib* 113. *ib* 115. *MB* 1: 92, *(Cod. B)* 532. *KS* 38 (99, 40). — *gifva akt, se till. med sats inledd af* at. göm at tin huxan se rät ok stadhugh *KS* 21 (52 23). — *akta sig, se till. med sats inledd af* at *åtföljdt af negation.* göm at tu ey suå rädhes wärulzmanna vpsyn, at tu få blyghd ok synd före tin dom *KS* 69 (170, 76). **2)** *iakttaga, hålla.* þät gömä wir skipum *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). thätta buthorþ gömä *ib.* *MP* 1: 46. *Bo* 177. *Bir* 3: 228. *MB* 1: 105, 2: 139. göma þät nu är sakt *Bu* 185. göm thesse thry *Bil* 613. hulke som tokin laghin af gudhi ok giömdin them eyg *KL* 143. gömdo laghin *Bo* 5. *RK* 2: 4079. *MB* 2: 306. som äkke gömir sunnadaghin *Bo* 87. än ey gömdes thässe räkning mz bisext *MB* 1: 61. *ib* 65. at göma maatona *VKR* 79. aff thz hiärta som ey gömer ödhmiuk scriptamaal *Bir* 2: 327. sum rätwiso williä elskä ok gömä *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). gömmande nattinna vaku *(custodientes vigilias noctis)* vm sina hiord *MP* 2: 37. — *iakttaga, bevara.* huar thöm *(dygderna)* göme *KS* 20 (50, 22). *Bo* 129. **3)** *gifva akt på, vara uppmärksam på, vaka öfver.* göma siin ordh ok vara ey bradh *Iv* 578. göm thina thankka *Ber* 220. mz alle gömo göm thit hiärta *(omni custodia serva cor tuum) ib* 101. — *se till, taga vara på, hafva vård om, vårda, vakta. med gen.* wakta ok göma hans lifz ok likama *KS* 63 (157, 69). — *med ack.* gömande sina hiordh *MP* 2: 36. göma fää *Bil* 466. göma hänna faar *ib* 540. *KL* 273, 296. *Bo* 240. *Iv* 308. böþ hanom göma hans sial görla *Bu* 156. hänne . . . som guz ängla göma *ib* 511. j . . . som ey gömdin *(custodistis)* idhan herra *MP* 1: 54. thär waro tha j landeno tholff slecte, aff hwilkom alle the bäzsto gömdo laghin *Bil* 847. *KS* 50 (126, 53), 58 (144, 63). vart rike swa göma ok vakta *Fl* 172. **4)** *bevara, skydda.* göma cristna siäla fra diäfwls willo *Bil* 569. *ST* 504. thin fadhir göme thik af allom vadha *Bo* 26. *KL* 125. *Bir* 2: 141, 3: 69. at han them göma och frälssä aff pino och nödh *Pa (Tung)* 34. skal han göma thöm för syndelikan lifnat ok af ont ok orent sälskap *KS* 53 (135, 57). hafdhe gudh gömt han fore alle genwärdho *MB* 1: 105. — *bevara, afhålla.* än thu . . . göme thina thwngo af alle fanytte talan *Ber* 107. **5)** *skydda, försvara, bevaka.* settom her igen two som slottit skule göma *Di* 66. — *förvara, bevaka, vakta.* waradach lät göma apostolos badha ok biscopana *Bil* 234. han gömir paradiis mz brinnanda swärdhe *Lg* 90. *KL* 170, 172. *Bir* 2: 143, 3: 58. — *taga i förvar, lägga beslag på.* lot han göma alt thz sampson atte, oc giorde hanum biltog *Di* 3. **6)** *förvara, gömma.* min likama skalt þu göma ok görla göma *Bu* 13. *Bir* 2: 105. än är þän sami stauar gömdar mäþ soma ok heþar *Bu* 101. om hon *(frukten)* hämpthas om warena ok gömis swa tw aar *LB* 4: 341. *ib* 346. gömde . . . al thing ij sino hiärta *Bo* 7. *MP* 2: 37. mz maria eptedöme manoms vj til at göma grannelica som hon gömde al gudz ordh j varom hiertom *ib* 1: 55. säle äru the som höra gudz ord ok göma *(custodiunt)* thz *ib.* then som gömir *(servaverit)* min kennedom *ib.* thän stol gömdis *(hölls i beredskap)* enom myklom prest aff änglande *Bil* 788. fiarþo lund *(fjärde sättet att födas)* gömde *(förbehöll)* han sik sialvar *Bu* 62. *Gr* 264. gömer man manne vredhe *MP* 2: 100. — *behålla, bibehålla.* twingar thz alt ont blod wtlöpa oc alt goth blod ta gömir thz quart i kroppenom *LB* 3: 47. **7)** *bevara, behålla oskadd el. okränkt.* mirra . . . gömir döda manna kroppa oröthelica *LB* 4: 342. at göma iomfrudom *KL* 52. *Lg* 3: 486. at göma manz helso *LB* 4: 350. — **göma sik,** **1)** *taga sig till vara, akta sig, vakta sig.* han skal wardha thes atwaktogare at göma sik *Bir* 1: 283. — *med prep.* for, göme sik . . . for sinum owinum *SD* 1: 669 (1285. *gammal afskr.*). hon baþ han göma sik firi gramenom: ok bätra sin brut *Bu* 28. göma sik före kununx wredhe *KS* 77 (191, 85). *ib* 14 (33, 15), 33 (84, 35), 81 (200, 89). *KL* 226. *Su* 422. *LfK* 3. göm thik görla ther fore, at lata nakau tima ysaac thiit koma *MB* 1: 203. — *med prep.* af. jak skal göma mik *(afhålla mig)* aff huarre vanskaplike fylsko *Bir* 3: 55. — *med prep.* fran. jak skal vakta oc göma mik fran thom *Bir* 3: 59. — *med inf.* thu skal görla göma thik at tala nakath hardhelika til iacob *MB* 1: 224. — *med sats inledd af* at *åtföljdt af negation.* göm thik at han eygh smitte thik *Gr (Cod. D)* 380. at han skulde sik göma i allom sinom åthäuom, at han skulde änkte thet göra han wiste gudhi åmot wara *KS* 15 (34, 15). **2)** *bevara sig, bibehålla sig, hålla sig.* som . . . i renlikhet göma sik *Lg* 3: 486. — **göma at,** *gifva akt, se till.* hwar som görla gömir at oc granlica (söker) j thera bokum *Bil* 239. *Fl* 1516. göm at görla at thu gör all the tekn *MB* 1: 286. sidhan han gömde at, hwath rät ware *ib* 144. *ib* 366. *Bo* 34. *Jfr* **atgöma.** — **göma bort,** *undangömma.* hvilken som gömer bort anners verck tygh *SO* 152. *Jfr* **bortgöma.** — *Jfr* **ater-, for-, inne-, undan-göma.**

göma (giöma. gömma: -o *Lg* 3: 51**),** *f.* [*Fdan.* gøme] *L.* **1)** *uppmärksamhet, vaksamhet.* liuin mz högxsto gömo ok atuakt *Bir* 3: 286. mz alle gömo göm thit hiärta *Ber* 101. troen thiänare är altidh i gudhz skodhan ok sinne gömo *(custodia sui) ib* 215.

haf thy alla atwakt wm thina gömo *ib. ib* 221. **2)** *iakttagande.* hafdhe vidhir thorft laghanna gömo *Bo* 5. *Bir* 1: 252, 2: 218. *Lg* 3: 51. — *bruk, sedvänja.* thässe gambla göman ok sidhuänian *Bir* 3: 252. — (?) äptir naturinna skipilsom ok gömo *(conservatione) Bir* 1: 214. **3)** *tillsyn, vård.* lat mik liþughan af hans gömo *(tillsynen öfver honom) Bu* 142. henne anduardadhe han sins lifnaz gömo *Bil* 797. tön herra barn hånom setias i rökt ok göma *KS* 53 (134, 57). godhe hyrdhin vakar owir sins litla hiordz gömo *Bo* 188. äru öffro thingin som äru änglane gifne honum til gömo *Bir* 2: 290. *KL* 76. *Bil* 266. *Bir* 1: 24. *Lg* 38. *Fl* 107. haua gömo owir thz folkit them var anduardhat *Gr* 324. the gudz iomfrwr oc brudher, som hon haffdhe wndir sinne gömo *Lg* 3: 51. **4)** *beskydd.* gudhz ängla som iomfrumen är gifwin til wärn oc gömo *Lg* 3: 487. andvarþa sik i guz gömo *Bu* 492. *Lg* 3: 486. baþ han fara v räddan a sina tröst ok gömo *Bu* 181. **5)** *bevakning, vakt.* vaktado . . . alla stadsins porta mz idhelike gömo *Bil* 898. *Bir* 1: 384, 3: 244. *RK* 1: 1318. sätin gömo jdhrom mun *Bir* 2: 61. — *vakt, vaktpost.* the gingo fram ginom förstä giömonä *(custodiam)* ok andra *KL* 154. **6)** *fängsligt förvar, fängelse.* fik thöm j gömo märastum herra: paulino *Bil* 105. satto them i giömo *(custodiam) KL* 137. *ib* 140. anduardhandis än ämuäl han i band oc hardha gömo *Gr* 267. *Bir* 1: 251. j mino huse äru thre gömor *(fängelserum) ib* 2: 211. *Fl* 322. **7)** *förvar.* iþur priuilegia oc forn bref . . . varo iþär borto firi vangömo þerrä mannä som þöm i gömo skuldo haua *SD* 5: 636 (1347). nykilin aat the gropinne anduardhadhe sancte patricius priarenom j the samo kirkione til gömo *Pa* 10. aff then helewagx flaskän som clarina honom til gömä fik *Va* 43. **8)** *bevarande.* manadhe han hona til iomfrudoms gömo *KL* 199. til ödhmiuktinna gömo *Bo* 73. *Bir* 1: 291. **9)** *gömma, gömställe.* wnder spegelen war en göma *MD (S)* 238. the hafwa nidherstunget afgudhet i sinom gömom *Su* 421. ath nokor breff funnos i peter krusa gömom eller nokorstadz i hans wärie *SJ* 223 (1453). — *tillhåll.* wart giort . . . til gömo allom orenom andom *MB* 2: 360. — *Jfr* **land-, siäla-, van-göma.**

göman, *f. iakttagande, aktande, bruk.* timans gran göman *LfK* 70.

gömare (giömare: -arä *KL* 154; **-arana** *ib* 140**),** *m.* [*Isl.* geymari] **1)** *den som iakttager el. utöfvar.* dygdhanna vidhirgangare oc gömare *Bir* 3: 91. **2)** *vårdare, den som har vård om el. tager vara på.* prestena skipadhe jak hans *(min lekamens)* särlica gömara *Bir* 2: 105. jdhur kläde haffuen all til saman wndir enom gömara ällir twem ällir swa manghom som them formaa at rökta *Bir* 5: 9. *ib* 10. — *vårdare, beskyddare.* guz ängel . . . var hänna . . . guþleken gömare *Bu* 5. coma tue guz ängla ok sighia sik vara þera gömara *ib* 183. romska borgh gömara *ib* 102. siäla gömare *Bil* 107. *Bu* 516. *Bir* 1: 35, 3: 241. jak skipadhe petrvm minna fara födhara ok gömara *ib* 1: 123. som är sins hosbonda atwaktoghir gömare *MP* 1: 54. — *vårdare, förmyndare.* riddarin hans gömare *KL* 76, 77. **3)** *vaktare, som vaktar el. förvarar.* känz thik vara thinna päninga thräl oc äkke herra. gömara *(custodem)* oc äkke äghara *Bo* 66. häluitis nykla gömare *KL* 412. *MB* 2: 405. — *vaktare, väktare, uppsyningsman.* rymde o räddir gönum sina gömara *Bil* 256. *KL* 140, 154. skulu gömara koma hulke som granlika skulu skodha ok atwakta af hwat kyni the farin äru som in skulu lätas til herrans kost *Bir* 1: 360. *ib* 2: 143, 218, 3: 58, 151. *Lg* 333. folksins glömske gömare oc domara *Bir* 2: 105. — *Jfr* **fara-, fä-, kirkiu-, klädha-, torn-gömare.**

gömilse, *n. pl.?* **1)** *bevarande.* til ödhmiuktinna gömilse *Bo* 11. mattan är kropzins gömilse *LB* 3: 29. **2)** *tillhåll.* wart giort . . . til gömo allom orenom andom oc gömilse hwars ens fugils orrene oc hadzlige *MB* 2: 360.

gömin (gömen. giömin *L.***),** *adj.* [*Isl.* geyminn] *L.* suå mång il äptedöme biskuper eller annar förman later sinom vndidånum, suå månge dödhelike plågher han wardr gömen *KS* 50 (127, 54). *Jfr* **at-gömin.**

gömirska (-erska), *f. den som bevarar, vårdarinna.* iomffrudomsens gömerska *Su* 174.

gömol (gömel *Bir* 3: 334**),** *adj. aktsam, omtänksam.* herran athughul oc gömol vm sin faar *Bir* 4: 293. *ib* 3: 334. *Jfr* **atgömol.**

gömsla, *f. Jfr* **vangömsla.**

gönom, *se* **genom.**

gönst (gynst. gunst. ghwnst *FH* 1: 200 (1504, *nyare afskr.*). **gonst** *ib* 1: 120 (1493, *gammal afskr.*)**),** *f.* [*Mnt.* gunst] *välvilja, tillgifvenhet.* hawa mic . . . stora gönst oc kärlek bewist *SD NS* 1: 317 (1404). nu hylla honum macedones alle göra honum gynst thusand falle *Al* 826. mz store gynst the honum thiäna *ib* 5266. *RK* 3: *(sista forts.)* 4332, 5170. *MB* 2: 331. — *välvilja, godhet, ynnest, gunst.* konungin . . . vntfik them alla mz store gönst oc äro *ST* 245. än mere gönst han them thede *RK* 2: 3063. *MB* 2: 272. *FH* 1: 120 (1493, *gammal afskr.*). bewijser idher her swo vti, som j wilen fortiena wara gunst oc tack *BtRK* 151 (1442, *orig.*). — *bevis på tillgifvenhet el. erkänsla, gåfva, gåfvor, skänker.* skalt thu göra mik nokra gönst *ST* 488. ma iak nokra gönst taka aff theem, ther iak mina päniga läna *ib.* för gånst *(mutor)* eller gawor skull *Lg* 3: 344. — *ynnestbevis, bevis på tillgifvenhet, hyllning.* bön och gönst monde the ey spara *RK* 3: *(sista forts.)* 5192. the främadhom ther abbatissan siälff wil noghra gönst ellir wördhning göra *VKR* 38. sökia iomffrwna mz gönst oc gaffwar *Lg* 3: 66. — *erkänsla, tack?* göra honom *(Gud)* gönst tak oc kärlek för hwaria ena hans syndherlika wälgärnigh *LfK* 94. — *Jfr* **ogönst.**

gönsteliker (-lig. gonstlig), *adj.* [*Mnt.* gunstlik] *gunstig, välvillig.* takkandes . . . för eders herredömes gönstelige tilscriffwelse *BSH* 5: 396 (1510?). ider nadis enkede gonstlige scrifftlige swar *FH* 1: 121 (1493, *gammal afskr.*).

gönstogher (gönstigh. gwnstoger), *adj.* [*Mnt.* gunstich] *nådig, mild.* sidhan lwtte gönstoghe *(curialis)* herran sik än nidhir *Bo* 159. en gwnstog, godh, hwldh herrä *BSH* 4: 266 (1501). epter edher herredömes gode tiilbodh, vilie och gönstigh behagh *FM* 572 (1513). — *gunstig, bevågen.* mig gönstog wara *RK* 3: *(sista forts.)* 5176. — *Jfr* **ogönstogher.**

gönstoghet, *f. Jfr* **ogönstoghet.**

göpn (göpen. -ar), *f.* [*Isl.* gaupn] *göpen, krökt el. ihålig hand; göpen, det som rymmes i den krökta handen, hand full.* taga . . . en göpen fwlla aff hampa fröö *LB* 7: 307. en göpn ällar näffui klenasta lyyn blaar *Su* 46. bättre är en fuller neffwi i handhom, än twa fulla göpnar i wanom *ib* 13.

gör (gior *L.; SR* 51. **gyor** *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **gyr: gyru** *Bu* 197. *frf. vok. i änd.* **-r. -rr-: görra** *Gers Frest Inl.*), *adj.* [*Isl.* görr] *L.* **1)** *färdig* (*jfr* **göra 1**). ä giwer gudh aa göran teen (*aptis ad cauma verubus deus vnit adauma*) *GO* 44. **2)** *arbetad, bearbetad* (*jfr* **göra 2**). gul ok ädhla stena dyre alla handa ful wäl göra *Al* 5240. **3)** *gjord, förfärdigad* (*jfr* **göra 3**). ther war gör en höwelik saal *RK* 1: 2698. geenlädher ok rema . . . varo aff skära silke göra *Fl* 534. *ib* 972. *Fr* 2989. *Al* 185, 9553. *ST* 200. *Va* 20. **4)** *gjord, tillställd* (*jfr* **göra 5**). ther var gör swa mykin skal *Fr* 3033. **5)** *gjord, verkställd* (*jfr* **göra 6**). godha gernyngar omatteligha görra *Gers Frest Inl.* war thässe räkning gör a moab slät *MB* 1: 419. tha maltidhin war gör *ST* 403. — *gjord, begången.* äffter þätt gyärningen war gyor *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). för än synden war gör *MB* 1: 98. **6)** *gjord, uppgjord, beslutad* (*jfr* **göra 7**). iuþa como mz gyru (*Cod. B, C* giordho 979) raþe tel iacobum *Bu* 197. þe läto suara mz göru (*Bil* giordho 1020) raþe *ib* 507. — *ingången, afslutad.* ganger sidhan a göra säät mz gudhi *MB* 1: 301. ganger aff göre sät *ib* 349. *RK* 2: 1600. **7)** *gjord, bevisad* (*jfr* **göra 8**). förgäta the godhgiärninga thöm äru göra *KS* 44 (113, 48). — *tillfogad.* högher skadhe . . . ther konungenom är gör til oärä *Fl* 1697. orättin som os var af mannenom gör *Bo* 185. *Bil* 871. **8)** *gjord, vorden, blifven* (*jfr* **göra 18**). ey är vars herra hand stunth gör *MP* 1: 70. uar nw tröster gör *Su* 142. marger riddare war ther gör *RK* 1: 3596. — *Jfr* **ful-, o-, um-, up-gör.**

göra (giora *SD* 5: 567 (1346). **györa** *ib* 376 (1344, *nyare afskr.*), 476 (1345, *nyare afskr.*); **-um** *ib* 561 (1346). **gyora** *ib* 375 (1344, *nyare afskr.*), 638 (1347), 639. **gyorä** *ib* 563 (1346), 568. **gyra: -om** *KL* 227; **-um** *ib* 234; **-in** *ib* 241; *Bir* 4: (*Avt*) 183; *MP* 2: 172; **-y** *LfK* 175. **gira** *SD NS* 1: 635 (1407). **gära** *ib* 390 (1404); **-in** *ib. pres.* **gör. göör. giör. gyor** *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **gor** *ib NS* 2: 1 (1408). **giär** *SR* 46; *KS* 37 (97, 40). **görir** (*dock trol. för* **körir**) *LB* 3: 49. *imperf.* **giorþe. giörde** *RK* 1: 2193. *part. pret.* **giorþer.** *n.* **giort. gyort** *SD* 5: 637 (1347), 639 (*kan föras till* **gör**). **gört** *ib* 160 (1343; *kan föras till* **gör**). **giört** *ib NS* 1: 415 (1405; *kan föras till* **gör**)), *v.* [*Isl.* görva, göra, giöra, gerva, gera] *L.* **1)** *bereda, göra i ordning.* lät kunugen bal göra i limoghne *Bu* 188. — *tillreda, tillaga.* om thu faar nakra willebradh, tha gör thz til mat *MB* 1: 212. nio (*näml. fiskar*) giordä i piper *AS* 59. fäm (*näml. ägg*) giord i gryto och fäm i panno *ib* 60. thaga . . . olio giorth mz rösä *LB* 5: 77. *Jfr* **3.** — *tillreda, tillrusta.* then som til gerdeman valder vord er ok vil ey gerdh göre *SO* 112. — *göra, anställa, hålla, fira.* þäs lanz kunugar giorþe brulöp sinna dottor *Bu* 182. tel kirkian gitar hanom giort särleka höghtiþ *ib* 51. **2)** *bearbeta, arbeta.* the hafua gifuit conuenteno . . . gyordhan messing *FH* 4: 42 (1455). som . . . thässa wl til klädhe gör *Al* 5255. beddis modhorinne thz hon skulde göra *Bo* 14. hwat ey bar han atir thz hon hafdhe giort *ib.* **3)** *bereda, tillreda, göra.* stöt ok giort som oleum *LB* 5: 80. löögh aff hänne (*malört*) giordh *ib.* af ene-bärom maa man göra olio *ib* 4: 341. göra ther aff plastir *ib* 1: 97. *Jfr* **1.** — *göra, förfärdiga.* togho the biälkan oc giordho aff ena fä bro *Lg* 95. kronulyus . . . ywer oss lata gyorä af þrym lifspundom vax *SD* 5: 563 (1346). göra þolict palacium *Bu* 181. eet torn . . . ther resa giordho mz sina händer *Fl* 971. hon (*taflan*) war giordh alt vtan flärdh *Al* 188. bödh han thaghar göra sik en waghn *ib* 9076. gör os gudha *MB* 1: 343. giordhe ysaac ther altara gudhi *ib* 211. — *göra, författa.* thässa bokena giordhe sanctus bernardus *Ber* 243. *Fr* 3202, 3228. — *utfärda.* þettä war giuit oc gört vndir mit inzighle *SD* 5: 160 (1343). þättä bref var gyort oc giuit i varom garþe viþ husäby *ib* 639 (1347). vi . . . györum . . . wart bäggiä testament *ib* 561 (1346). **4)** *afla (om mannen). med dat. och ack.* giorde henne et barn *Di* 21. han war then samma son som wilkinus konung giorde ena (*för* ene *el.* enne) haffrw *ib* 41. **5)** *göra, alstra, afkasta, gifva.* somlik (ɔ: sädh) fiol j godha iordh . . . ok giordhe (*fecit*) hundradha falla frukt *MP* 1: 84. — *göra, frambringa.* fidhla om hulka fidhlarin gör söta liudh *Bir* 2: 187. thässa dygdher wärka äller göra gudhz ängla *Lg* 3: 487. — *göra, ställa till, åvägabringa.* gyrum stridh mällan oos *KL* 234. gyry fridh mz missämiandom *LfK* 175. tha matte oc enskyns offer göra syndogx mantz säät mz gudhi *MB* 1: 470. — *göra, laga. med sats inledd af* at. iak skal göra at the skulu komma oc bidhia före thina föther *MB* 2: 338. — *göra, åstadkomma, förorsaka.* lönlek samband . . . the göra opteleka . . . stadhlikär geengangur *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). ofmykin moghe är wan at göra dröghilse *ib* 670. gamul syndh gör nya skam *GO* 213. blodlat . . . gör lätta rösth *LB* 3: 45. gör thät got blodh *ib* 58. wardir hon . . . swa nöt tha ma thz nogit got göre *ib.* hwi görin ij idher thässa nödh *Al* 5376. — *bereda, förskaffa.* hon gör trötte menniskio hwilo *LB* 3: 46. tha wart i stokholm howat aff makt swa at manz hierta giorde sakt ok mykla gläde hwo thz saa *RK* 1: 1149. **6)** *göra, verkställa, förrätta, uträtta, företaga.* huar som takr til at göra tuå syslor i sändr, han fulkomna huargha tera wäl *KS* 55 (138, 59). thän skal göra gagn ther gagn wil hawa *GO* 134. göra got *Bir* 1: 295. haua . . . giort . . . got torneament *Bu* 24. spurþe huat naþom älla iartigne guþ hafþe giort mz þöm (*quanta per eos fecisset dominus*) *ib* 196. var herra ihesus hafdhe skipat at göra var atirlösilse *Bo* 195. giordho . . . stort buldher ropp oc skrian *Lg* 3: 610. göra sin scriptamall *RK* 1: 4402. göre syn eedh *SO* 148. at þe györä þänna warn wiliä oc buþ *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). att han fik egh allan wiliä sin györa *ib* 376 (1344, *nyare afskr.*). vm i gyrin min budordh *MP* 2: 172. gör alt þät iak biuþar *Bu* 139. thetta scal man

göra huart manadha mot *LB* 1: 98. hwat skulum wii wsle göra i them daghnom *Ber* 190; *jfr* **20.** thu badh mik skrifwa thik hällagx kännedoms ordh hwilkit iac giordhe mz gudhz nadhom *ib* 191; *jfr* **23.** thetta war ekke än alth her mz giorth *(uträttadt, bragt till slut, afgjordt) RK* 3: 854. *ib* 1639. the skullä warä i köbenhampn om viij daghä epter olssmessen at senästhä wedh theris halss til görenids *FM* 326 (1507). at i finge noget aandarwm i tw eller iij (3) aar tiil görendes *BSH* 5: 248 (1508). *ib* 281 (1508). togha vij thöm in tel oss oppa en xiiij (14) dagha ath görendhe *ib* 296 (1508). — *göra, föröfva, bedrifva, begå.* en man hafþe miok fula synd giorth *Bu* 168. än the göra nokrä grymä giärningä a þerrä sialfrä lif *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). nokor vapn bära som man ma nokon skaþa med gyora *ib* 5: 638 (1347). han giordhe ther draap ok mykith moordh *Al* 1757. som mykit ilt hauar giort *Bu* 28. wi wsle som mangh otalika ond thing giordhom *Ber* 190. giär fulla bospänd *SR* 46. **7)** *göra, uppgöra, besluta.* the giordo tha eth radh aff ny *RK* 1: 1049. mz swa giordho radhe *MB* 1: 246. giorþo sik raþ fara vp tel hans *Bu* 197. wrangä domä györa *(fälla) SD* 5: 606 (1346). *Bir* 3: 256. — *ingå, afsluta.* mintis the sääť som han giordhe mz abraham ysaac oc iacob *MB* 1: 280. giorde magnus sa dana dägtinge *RK* 2: 6620. köp gyora *SD* 5: 638 (1347). **8)** *göra, gifva.* hawa giört klostreno lika *SD NS* 1: 415 (1405). honom . . . fult göra *Bo (Cod. B)* 342; *se vidare* göra fult *under* **fulder.** görin kesara kesarlekan rät ok guþi guþlecan *Bu* 507; *jfr* **9.** kunno the engin skäl göra konungenom *MB* 1: 237. — *afgifva, aflägga.* þem rättän räkinscap györä . . . aff þöm jngäldom *SD* 5: 562 (1346). scalt thu göra rekinscap for mina siäl *KL* 87. — *göra, bevisa, låta röna. med dat. och ack.* giorþo hans moþor mykin heþar *Bu* 9. *ib* 62. *KL* 241. *KS* 37 (97, 40). the thiänisten görs gudhi siälfwom *Ber* 252. skolom . . . wi särdeles göra honom *(Gud)* gönst tak oc kärlek för hwaria ena hans syndherlika wälgärnigh *LfK* 94. gör *(visar)* honom nakra ödmiukt *Bir* 1: 120. gör fidhlarin thry thing sinne fidhlo *(med sin violin) ib* 2: 188. — *med ack. och prep.* viþ *med följande nomen el. pronomen.* baþ sin son göra viþ han lifs naþe *Bu* 28. — *tillfoga. med dat. och ack.* gyor þöm bloþwite äller blanaþ *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). vm han gör ängom orät *KL* 257. gato hanom giort ägte men *Bu* 26. *ib* 197. thik ma ey elder göra skadha *Fl* 545. the giordho hwar androm hadh och spot *Al* 9717. **9)** *utgöra, utbetala, erlägga.* györa skatt oc skyld *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). hurw dalakarla skatten giorde *RK* 2: 5325. *ib* 3497. *SD* 5: 696 *(öfvers. fr. sl. af 1400-talet), NS* 1: 415 (1405). *BSH* 3: 45 (1452, *nyare afskr.*). görande rättan tiondha *MP* 1: 194. skulu the til gengärdh göra ena thunno öll *FH* 2: 37 (1414, *nyare afskr.*). alth *(för* al*)* then gerdh, som er tel hopa giordh *(d. v. s. sammanskjuten)* i skone *BSH* 5: 153 (1507). wi haffuom giorth won skath til hopa *FM* 344 (1507). **10)** *utrusta, sända.* skal han swa göra hona aff gardhe som hon ware hans dotter *MB* 1: 335. frälse voro suderköp[un]gz män af thöm ledhungenum sum giörs langwägis *SR* 21; *jfr* **1.** **11)** *göra, utgöra.* swa som mang hion ienom gardhe göra en boskap vnder enom husbonda oc swa som alle the riddara som lydha enom höffdhingia göra en här oc ridderskap *MB* 1: 37. *ib* 257. *Ber* 156. swa goth minth at sex marc göra ena lödhogha marc *SD NS* 1: 11 (1401). *ib* 26 (1401) *o. s. v.* viij stadia the göra ean swänska mila *MB* 2: 315. **12)** *komma (någon) att.* thu giordhe mik grata *(latinism; me plorare fecisti) Ber* 190. käte gör människiona engholedhis akta tilkomaskolande vadha *MP* 1: 351. hon *(malört)* doger til ath göra pissa bade man ok quinna *LB* 7: 2. dräpir thz madkin oc gör haar wäl wäxa *ib* 1: 96. rädekya gör rapa *ib* 7: 60. *ib* 3: 56. swänzk kwmyn . . . gör pissa *ib* 7: 10. gör thz wäl at sowa *ib* 1: 96. thz gör at nywsa *ib* 4: 348. *ib* 3: 45. **13)** *göra hafvande.* giorde iak tina dotter mz barn *Di* 56. **14)** *tvinga.* iak hafwer persos ok thera land giort them til skat idher til hand *Al* 4210. **15)** *aftvinga, pålägga.* han frälste ängland aff hardhe kära ok skat ther romara förra giordho *Iv* 13. **16)** *tillbringa.* ä hwar the kunno koma aat ther plägha the göra sina nat *Al* 5726. **17)** *förlika.* göra thom om the gytha *SO* 24 *(trol. är* sata *uteglömdt efter* thom, *i hvilken händelse denna betydelse utgår och språkprofvet föres till* **18)**. **18)** *göra (någon) till (något), få att blifva. med två ack., hvaraf den ene är ett adj. (och den andre kan ersättas af en objektssats).* göra sonen bliþan *Bu* 9. giorþe väþret . . . siukt *ib* 199. daghin aff hymblenom skulde nidhir koma j vlafättin, oc göra han watan *ST* 201. ängin þän sakan gyorä saklös är *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). han giordhe römska rike (fwl)t aff faghro *Bil* 307. iach ... göör allom wittherlighet, thet jach ... haffuer wnth och forlänth . . . thönne ericksson righesius och kronenis sloth och fästhä raseborgh *FH* 1: 200 (1504, *nyare afskr.*). — *med part. närmande sig en omskrifning.* fore hwilkith iak geldhgullith gör honom v ($4 \frac{1}{2}$) ortogh landh iordh *SD NS* 1: 531 (1406). — *med två ack., båda subst.* giorþo þöm slätta böndar *Bu* 533. tyberius giordhe mauricium kesara *Bil* 708. *ib* 127. *Bo* 154. *MB* 1: 237. *KS* 20 (50, 22). *ST* 410. *MB* 2: 246, 338. — *pass. med predikatsfyllnad.* han . . . var giordhir cristin man *Gr* 267. han . . . vardh giordhir ärmete *ib* 319. vardh konungin teridacius giordhir som diur ok vmskiptir i swina liknilse *ib* 289. *Jfr* **göras 1.** — *med ack. och prep.* til *med följ. subst.* giordhe til konungh tiberium *Bil* 707. *ib* 778. niels stensson giordhe han til marsk *MD* 388. höghfärdin giordhe änglana til diäffla *Bo (Cod. B)* 346. giordhe mik til lamb aff vlfwe *Bir* 2: 10. äru . . . til enkte giordh *Gr* 309. **19)** *göra, utse.* giorde *(dubbade)* riddara *RK* 1: 2930. *ib* 2193. huru man pläger en marsk at göra *ib* 2: 1850. — *göra (något af någon).* jak skal göra af idher manna fiscara *Bo* 57. astundande at göra aff honum min örlöghis man *Bir* 3: 412. man gör egh godhan ärkäbiscoþh aff een skalk *GO* 47. — *göra (af någon föremål för något), göra till föremål för.* þe giorþo mäst af þik spot ok haþ *Bu* 77. göra gaman aff wslom *MB* 1: 130. läthin i göra skam aff idher *Lg* 3: 115. **20)** *göra, företaga sig.* han lofwadhe gudhy at han wilde gifwa sik j klostir oc giordhe ther enkte til *(gjorde intet der-*

vid) *ST* 69. wiiste honum, hwath aff them manne skulle göra *(hvad man skulle göra med den mannen)* *MB* 1: 403. hwat är giort aff minom gudhum *ST* 251. *KL* 69. *Bo* 159. thz är vndirlikit som thw gör mz mik *(quod facis mecum)* *Bir* 3: 132. hwat gören i mz *(hvad gören I med, hvad behöfven I)* swa mangha klädhe parom *LfK* 97. *Jfr* **6.** — *göra, skaffa.* iak haffwer enkte göra mz honom *Lg* 3: 690. **21)** *göra, vara verksam, handla.* som for vara skul lata aller gyorä viliä *SD* 5: 568 (1346). nu är time at göra *Bir* 2: 100. — *handla, bete sig, göra, gå till väga.* gyrin sum iac idar raþar *Bir* 4: *(Avt)* 183. *Bu* 23, 25. swa gör en forradhare *MP* 1: 351. þän swa hawer gyort *SD* 5: 637 (1347). skal alt gruuufolk gyora hwar i sinom staþ. som grunufoghäten þöm byuþär *ib* 638. at rättä ywir þolikä män som swa gyora *ib* 639. görin *(agite)* manlica *Bo* 246. göra starklika *Bir* 1: 117. lifdho oc giordho mange hedhne dygdhelika *MB* 1: 391. þa þu giorþe aldra bäst *Bu* 77. gör väl ok hiälp *(var god och hjälp)* mik at bära *KL* 318. badh for:de lytin mik at iak skulde göra wäl och lösa thöm aff gulsmedhenom ather *SD NS* 1: 359 (1404). *ib* 390 (1404). jak skal wäl göra til thik *MB* 1: 211. konungin lät illa göra widh ieremiam *ib* 11. gör widh hona swa som thu wilt *ib* 185. gör saray hardhelika widh agar *ib.* swa giordhe jak thom samu minom vinom *Bir* 2: 175. *ib* 3: 412. *RK* 3: *(sista forts.)* 5733, 5808. aff thenna siönom kombir een rädhelikin draky, ther mik skal äta som han mangom menniskiom förra hafwir giorth *ST* 124; *jfr* **8** *och* **23.** hwar sum aþrum gör a mot *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). som mooth thässom warom doom göra *VAH* 24: 319 (1414). hwat tro mon thätta vara. vtan thön som gör *(operante; verkar)* mz kärlekenom *Bo* 144. gudhz nadh . . . gör mz os *(cooperatur nobiscum)* at wi fulkommen got *Ber* 6. **22)** *för att i förening med en inf. uttrycka en omskrifning.* gör han . . . halda krii och örlog *BSH* 5: 169 (1507). **23)** *i stället för att upprepa ett i en föregående sats anfördt verb: göra.* then spägil forderffwa thz gör jak ey *MD (S)* 238; *jfr* **22.** the willo thera swerd gerna fresta vpa the hedna taffwesta som iak wenter at the giordo *RK* 1: 139. brodhrin saghdhe wil thu än gerna thina lofwan halda som thu hafwir lofwat warum herra, han nekadhe, oc wilde thz ekke göra *ST* 69; *med afs. på dessa båda ex. jfr* **6.** fik en godhan dööðh som hans fadher ok giorde *Di* 294. funno som the för hafdo giorth *MD (S)* 237. swa som morgonstiärnan föregaar tilkommandes solenna opgaangh, swa gör dröffuilsen människiona *(så gör vedermödan med afseende på menniskan)* *Su* 173. **24)** *träffas af, lida?* indi giordho fastelika nödhe *Al* 5305. **25)** *opersonl. göra.* gör hände men þät hovoþet liutar *Bu* 74. drikker mera än honum goth göra kan *SEG* 121; *jfr* **5.** the sama flödhgiwtor ypna halda höst oc waar, oc ä nar flodh är oc thäs behoff gör *(det göres behof deraf, det är nödvändigt)* *VAH* 24: 322 (1442). thäs giordhe honum nödh *(det var nödvändigt för honom, han nödgades dertill)* *Iv* 2564. thz giorde mik nödh *(dat dede my not)* *Va* 17. *Jfr* **nödh.** — **göra sik,** **1)** *göra sig (till).* hafdo sik . . . sielwe oloflika til frelse giort *BSH* 2: 38 (1396). *ib* 40 (1396). — *varda, blifva.* gör brodher vredan sik *SEG* 122. ful wreedan han sich giordhe *RK* 2: 2406. gantzska wreedha the them giordho *ib* 2310. *MD* 388. **2)** *göra sig, låtsa sig.* then mästare skal sik siwkir göra *Fl* 191. **3)** *gömma sig.* giorde sik *(absconderunt se)* j bärgskrubbor oc j bärgxhallom *MB* 2: 343 *(kanske är dock* giorde *här skriffel för* gömde*).* — *refl.* **göras,** **1)** *göras till, göras. med ett adj. ss predikatsfyllnad.* at þät kunnukt göres hans härrä *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). — *med subst. ss predikatsfyllnad.* hälghe män . . . hulkra limbir thu skalt göras *(effici)* *Bir* 2: 178. — *varda, blifva.* än the göras wredhe *Bil* 328. tha han giordhis växin *Bo* 30. *SD NS* 1: 563 (1406). *Iv* 995. *Al* 3889, 6551. *Di* 122, 149, 237. *Lg* 90. wägar göres nu onda *BSH* 5: 572 (1517). *Jfr* **göra 18.** — göras behof, *göras behof, blifva behöflig.* om behoff görs *BSH* 4: 241 (1498). thz scal ey göris behoff *RK* 2: 3649. ath hanom swena behoff giordes *SO* 154. thz han sielffuer behoff giörs *ib* 197. *RK* 2: 1729. *SO* 80, 143, 186. *MB* 2: 131. *Su* 116. *BSH* 5: 62 (1505), 150 (1507). *FM* 350 (1507), 354 (1507). **2)** *ske.* sua giorþes som han saghþe *Bu* 502. — **göra ater,** *återbringa, återföra.* allan kalk gör aather j sin stadga oc likamligheth aff hwilkom kalkana ärw giorde *LB* 9: 113. *Jfr* **ater göra.** — **göra fram,** *framlemna, gifva.* göra sit offer fram *MD (S)* 284. *Jfr* **framgöra.** — **göra i gen,** *göra ss vedergällning, å sin sida göra.* thess lijkilse gor hon mik ighen ath iak skal haffua VI stengger iordh i rekijoky *SD NS* 2: 1 (1408). *Jfr* **i gen göra.** — **göra til,** **1)** *tillreda, tillaga.* gör wäl til mat *MB* 1: 245. gör man blöt äg til mz saffran *LB* 3: 58. **2)** *medverka.* hulkin som swa thänkir oc gör til mz gerninginne swa mykyt han forma *Bir* 4: 289. — *Jfr* **til göra.** — **göra up,** **1)** *göra upp, göra i ordning.* göra opp en storan eeld *Lg* 293. **2)** *uppbygga, upprätta.* giordho op altara gudhi til hedhers *MB* 1: 228. *ib* 343, 415. til thäs then wisaste konunger oc konung aff himerike ihesus christus giordhe op oc styrkte the hälgha kirkio cristna manna *ib* 486. **3)** *upplyfta, uppsätta, hissa.* tha skipith gör wp seghleth *PM* XII. — *Jfr* **up göra.** — **göra ut,** **1)** *utrusta.* ath huarie siw bönder göra wth then viii och hwarie siw landbo göra vth then viii med pandser skiol jernhat armbörst glaffuen eller spiut *BSH* 3: 46 (1452). **2)** *utgöra, utgifva, utbetala.* om then gengerd, ut scal göres *BSH* 4: 241 (1498). huar gerd skal göra vth viii tolftt pila med then som vtfar *ib* 3: 46 (1452). *ib* 5: 156 (1507), 163 (1507). **3)** *utsända.* han giordhe wt sina sändebodha *Al* 9072. *MB* 2: 134. **4)** *utdrifva, aflägsna?* görir *(trol. för* körir*)* vth onda wezko *LB* 3: 49. — *Jfr* **utgöra.** — *Jfr* **at-, dödh-, fast-, fet-, for-, ful-, hö-, kun-, lagh-, mat-, mis-, mote-, mäþ-, saman-, um-, vidher-, vis-, väl-göra;** *äfvensom* **half-, hema-, lös-, o-, väl-, ödh-giordher** *(I* thy ma han qwinnom giordha awita ok straffa mz skälike til talan *Lg* 3: 487 *är sannolikt antingen* giordha *felskrifvet el. något med detsamma förbundet ord utelemnadt.)*

görare (giörare), *m. L.* **1)** *görare.* laghana

görara *(factores)* *MP* 1: 55. vranglikhetz män och görara *ib* 287. godhra gärninga görara *(factores)* *Bir* 4: *(Dikt)* 272. *ib* 1: 294, 2: 154, 3: 256, 4: 45. *KL* 257. — *skapare, upphofsman.* lifsins giörarä drapin j *KL* 136. *Su* 452. gvdh är görare *(operator)* aldra thinga ok dygdha *Bir* 4: 228. han *(Gud)* hafwm wi görara *(auctorem)*, at wi ärum *Ber* 220. *ib* 227. afwndin bränne först sin görara *(auctorem) ib* 107. **2)** *anklagare.* min rätuisa är at döma stupo grefwanom thz hans är ok görarenom *(actori)* thz hans är j hans sak *Bir* 3: 464. — *Jfr* **fridh-, kun-görare.**

görilse, *n. pl. och f. Jfr* **dödh-, for-, ful-, kun-görilse.**

görla (giörla. giorla *Di* 158. **gorla** *MB* 1: *(Cod. B)* 538**),** *adv.* [*Isl.* görla] *L.* **1)** *fullkomligt, helt och hållet.* äta thäs howodh oc föter oc inälfwe oc alt görla *MB* 1: 307. **2)** *fullkomligt, noga, omsorgsfullt, tydligt, granneligen, väl.* min likama skalt þu . . . görla göma *Bu* 13. haua män görla märkt. at þät flytar litet þa varen varþar *ib* 142. drötningen thet görla sa *Fl* 89. j thässom skipilsomen skulde thu han idhkelica giörla skodha *Bo* 34. han huxa görla medh fulle forakt, huem han sätter i hender sin son ok styrilse landa *KS* 10 (25, 11). the sagdho sik görla han känna *Bil* 577. *ib* 273, 373. *MB* 1: 36, 57, 83, 123, 179, 287, 298, 392. *Fl* 167, 662, 708, 794, 1553, 1564, 1700, 1956. *Iv* 577, 925, 978, 1153, 1786, 2367, 2614, 2729. *RK* 1: 2171, 2: 2271. *MD (S)* 267. *SD NS* 1: 611 (1407). *Di* 133, 158. thäs nämäre ok innerlicare thu älskar fatikdomen. thäs görlare dömer thu af thy som thorftelikit är *Bo* 128. **3)** *till äfventyrs, väl, kanske?* ma görla *(Cod. A* diärfflika 54*)* nakrom manne synas, at hwar thera weet annars wilia oc hugh *MB* 1: *(Cod. B)* 532. thänkte at thz ware görla *(Cod. A* wäl 141*)* möghelikt som han lowadhe *ib* 538. nw är än äpter at spöria et märkelikith thing, som nakrom manne ma gorla i hugh koma *(Cod. A* ma i hugh koma 147*) ib (trol. är på dessa tre ställen* görla, gorla *skrifvet för* därla, dörla, dorla*).* — *Jfr* **fulgörla,** *äfvensom* **därla.**

görlika (görleka *LfK* 92. **görligha** *Di* 251. **görliga** *Fl (Cod. B) s.* 105; *RK* 3: *(sista forts.)* 4335. **giorliga** *Di* 60**),** *adv. L.* **1)** = **görla 1.** quinnan laa görlika jnnestängdh j syno bönahuse *JP* 160 *(kan för till* **2***).* **2)** = **görla 2.** göm görlica aat *Bo* 196. görlika huxa *KS* 67 (166, 74). hans klädhe varo sua klaar at the görlica sagho likaman allan vara blodhrosughan *Bil* 916. *Fl (Cod. B) s.* 105. *Ber* 243, 252. *MB* 2: 373. *LfK* 92. *RK* 3: *(sista forts.)* 4335. *Di* 60, 251.

görsem (-sema *Bu* 395, 492 *(ack. pl.).* **görsäm: -säme** *MB* 1: 311, 312. **görsim: -simar** *VGL II A.* 23; **-simär** *ib* 24. **görsam: -sama** *Bil* 381. **görsom** *ib* 53. **görsum: -suma** *Bu* 19. **görsöm: -söma** *MB* 1: 251; **-sömir** *ib* 498. **gersäm: -sämer** *ib* 10. **gerseem** *GO* 990. **gärsim: -simär** *VGL II A.* 23 *(var.)*, 24 *(var.)*; **-sima** *ÖGL G.* 18. **gärsam** *GO* 131; *Su* 138, 409; **-same** *Bir* 2: 36. **gärsom** *Lg* 215. **gärsäme.** *pl.* **-ar. -ir),** *f.* [*Isl.* görsemi, gersemi] *L. dyrbarhet, klenod.* margarita, som är swa mykit som en finapärla äller gärsäme *Lg* 3: 498. böþ hanom gul ok görsema *Bu* 492. *ib* 19, 395. *Bil* 381. sankadho män saman päninga oc görsömir *MB* 1: 498. fan fäghin godha görsom *(Johannes Döparens hufvud) Bil* 53. gärsam skal man wäl göma *GO* 131, *ib* 990. *MB* 1: 10, 251, 311, 312. 990. *Bir* 2: 36. *Lg* 215. — *dyrbar gåfva.* thu gaft mik roser af rosengardh for gärsam *(pro munere) Su* 409. — ?. see huru hänna osigelike wänleker oc fäghrind opfyller thera glädhi oc alla opwäkker til största wndher oc gärsam *(troligen felaktigt; in admirationem suspendit) Su* 138. — *Jfr* **görsämia.**

görst (giörst), *adv. superl.* [*Isl.* görst, *superl. till* görva] *tydligast, bäst.* thz skal nw gud withä giörst *MD* 383.

görsämia (gärsämia), *f. dyrbarhet, klenod.* at the take sik gulkar oc silfkar oc godha gärsämio at läne aff egipto landz folke *MB* 1: 306. *Jfr* **görsem.**

gösa, *se* **gysa.**

göte? göt? *n. gjutning.* actige gode men . . . som toge probam aff hwariä göte och smeltningh *HSH* 20: 261 (1508).

göte, *m. vanl. pl. Götar.* kastadho göta atir cristindom *Bil* 738. aff sät adams söne, oc iaphet noe söne, äru göta oc swia wt kompne *MB* 1: 4. sweä kononger ok götä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). gethe som langt äpter kalladis götha eller gota och nw kallas swenske *PK* 220. han infördhe . . . sanctam birgittam födda aff ärlikasta göta släkt *VKR* II. wändhes henna *(Amalbergas)* legenda oppa götha maal *(d. v. s. Svenska) Lg* 3: 320. — *Goter; ordets bruk i denna bemärkelse beror på en sammanblandning, som hade sin närmaste anledning och sitt stöd i det både Götar och Goter betecknande Latinska ordet* gothi; *på grund af det gemensamma namnet fattades båda folken ss egentligen utgörande ett enda, då Goterna betraktades ss i främmande land bosatte Götar, en åsigt, som fann stöd i Jornandes' berättelse om Goternas utvandring från Skandinavien.* fläst all europa är komin aff götom oc göta aff magog sonasöne iaphet *MB* 1: 3. *Bil* 383. frödhgeer göta konunger *ib* 629. wrdo göta arriani *ib. ib* 646, 681, 693, 696, 700, 703, 708. göta drotnug som vtländes kallas longobardi *Bu* 56. — *Jfr* **väst-, öst-göte,** *äfvensom* **gotar.**

götsker (gödsker. gösker), *adj. Götisk.* annär götskär ok annär þyskär *SR* 34. göskan ok annan þyþiskan *ib* 37. nequam som tydher wandwäter äller skalkelikin a göscu thungu *(af en senare hand rättadt till* waart maal*) Bil* 307. — *Gotisk.* skal hwar aragum *(Cod. C* aragun 1031*)* konunger swäria sik gödskan *(Cod. C* götzkan 1031*) Bil* 681. — *Jfr* **väst-, öst-götsker.**

H.

ha, *interj.* [*Jfr Isl.* há] *ha! ack!* byriäde hon . . . swa som awita ropandes sighiä ha ha ha *LfK* 277.

haband, *n.* [*Sv. dial.* håband] *band som förenar åran med årtullen.* hwilken som tager hanck eller håbandh af annarss bååt *SO* 299.

ha bände, *m. L.*

haþ (haadh. haad. hath *RK* 2: 247, 785**),** *n.* [*Isl.* háð] **1)** *hån, spott, spe, smälek, skymf.* þe giorþo mäst af þik spot ok haþ *Bu* 77. *Bil* 887. til hadh oc atlöghe fördhe han varn herra i eet hwit klädhe *Bo* 192. han . . . hawir hwan stadh obrygdhilse hwan stadh gab oc hadh *ib* 201. alt haad oc begabbilse, oc alt thz ondha i gladelika tolden för gudhz hedher *Su* 142. *MP* 1: 47. *Bir* 2: 233, 3: 6, 271, 4: 147. *Iv* 1675. *Al* 2113, 6057. *MD (S)* 217. *MB* 2: 149, 156. þät huxaþe hon þöm tel haþ *Bu* 167. thz är giort for haadh *Fl* 1712. thz war jo the svenska til haad och spot *RK* 2: 978. the giordho hwar androm hadh oc spot *Al* 9717. thz thu mik drifuer spot ok hadh *Iv* 127. drifuer mik til badhe hadh ok spot *ib* 1016. *ib* 5676. ij . . . drifuin honum fore spot ok hadha *(i rimslut med* forsmadhä*)* *Fr* 782. — *hädelse.* the sighia til mins sons predicara . . . mz hadh *Bir* 1: 224. *KL* 385. **2)** *föremål för åtlöje.* o fortappadher höffdinge . . . räthwisa manna haadh *MB* 2: 405. hiolt han badhe fore haadh ok spot *Al* 1195. *ib* 1830, 1841, 5327. *RK* 1: 2989, 2: 247, 785. *MD* 14. *De flesta af de anförda språkprofven kunna äfven föras till* **hadher.** — **hads fulder (hadz-. haadz-),** *adj. hånfull, hädisk.* hadzfuldir mot gudz nampne *MP* 1: 315. *ST* 538. hans hadzfulla tunga *MP* 2: 168. *ST* 540. haadzfuldir *(Cod. C har:* awundzsiwker 1010*)* widh hänna cristindom *Lg* 425 *(möjl. skulle* haadzfuldir *kunna antagas här föreställa* haatzfuldir*).* — **hads ordh (haadz-),** *n.* [*Jfr N.* haadord] *hädiskt ord.* han taladhe haadz ordh *Bo* 69.

hadhelika, *adv. skamligt.* the onda quinna . . . hadhelika hafuer swikith mik *Fl* 1593. *RK* 1: 3753.

hadheliker (hadeligh *(n. pl.)* *MD* 23**),** *adj.* [*Jfr Isl.* háðuligr] *hånande, skymflig, hädisk.* hadhelik ok smälik ordh *Bir* 1: 35. *ib* 2: 268. *MD* 23.

hadher, *m.?* **1) = haþ 1.** taladhe mykin hadh *(möjl. att fatta ss n. pl.)* mote hänne *Lg* 3: 239. **2) = haþ 2.** hon . . . war äfte almännelikо ordhqwädhe alz husens hadhir oc sput *KL* 302. rätuisa manna hadhir *(motsvarande ställe MB* 2: 405 haadh*)* *ib* 412 *(i båda dessa språkprof kan* hadhir *fattas ss n.; jfr förhållandet mell. Fsv.* **hat** *och Isl.* hatr*).*

hadhings ordh (hadingx-), *n. skymford. BSH* 5: 303 (1508).

hadhmäle, *n. hånande el. smädligt tal, smädelse. Lg* 954.

hadhveta (hadhweeta: -weette *KL* 102. **haadweta: -wetir** *MB* 2: 384. **haadhwita: -wite** *(impf.)* *Lg* 3: 81. **hatweta: -wetis** *Ber* 119. **hathweta: -wet** *ib* 51**),** *v. tillfoga hån, håna, häda. med dat.* hadhuetto the honom badhe mz ordhom oc gärningom *Bo* 190. hadhweth ey hälghum mannum ellir thera ierteknom *ST* 76. han hadhweette ärofulle guz modhor marie *KL* 102. *MP* 1: 321, 2: 166. *ST* 538. *Bo* 181, 182. *Gr* 274. *Bir* 3: 121. *MB* 2: 380. *Ber* 51. at thik hatwetis *ib* 119. — *med ack.* hadhwette hans nampn *MB* 1: 372. hadhueta hans hälgha men *ST* 72. *MB* 2: 384. *Lg* 3: 81.

hadhvete, *n.* — **hadhvetis ordh (hadhwetes-. hadhuetz ordh: hadhuetz ordhom** *Bo* 190. **hatz witz ord** *SMG* 145**),** *n. hånande el. hädiskt ord.* spara the honom ey af hadhuetis ordhom *Bo* 201. drogho sik fran thrättom ok hadhwetes ordhom *Su* 423. *Bo* 190. *ST* 76. *SMG* 145.

hadhvetilse (haad wetilse. haadhwitilse *Lg* 3: 85, 88**),** *n. pl. hån, skymf, smädelse.* hwat som owinan obrygdhadhe hänne til hadhuetilse *Bo* 125. höra aff honum flere haad wetilse *MB* 2: 380. *Bir* 3: 106. *Su* 117. *Lg* 3: 85, 88. — **hadhwetilsa ordh (haadwitilsa-),** *n.* = **hadhvetis ordh.** the höra thera haduetilsa ok obrygdilsa ordh *Bir* 1: 193. mz bannom oc haadwitilsom *(för* -ilsa? *möjl. är dock något bortfallet frf. följ. ord)* ordwm *Lg* 3: 80.

hadzligh, *se* **hatliker.**

haf, *n.* [*Isl.* haf] *L. haf.* i eno haui sighla mang scip *Bu* 489. *ib* 77, 100, 210. *MB* 1: 157. byghde dana virke höghan mur fra östra hafui til vestra mellan danmark ok thydisland *Bil* 747. thz rödha haff *Al* 8769. — **hafs butn,** *m. L.* — **hafs diup (haffs-),** *n. hafsdjup, afgrund.* dyurit som vpflygher w haffs dyupit *(abysso)* *MB* 2: 349. *Jfr* **hafdiup.** — **hafs grund (haffs-),** *n.* **1)** *hafsbotten.* sänctir til hafs grunda *Bil* 123. **2)** *hafsdjup, afgrund.* ey waro än haffsgrwndhen *(abyssi)* *Su* 78. nar han mz sannom laghom oc raamärkiom belagdhe haffs grwndhen *ib. ib* 283. *MB* 2: 160. haffs grwndzsens nychil *ib* 364. *ib* 346, 347. *Jfr* **hafgrun.** — **hafs nöþ,** *f. L. hafsnöd, sjönöd.* kom biscopen j swa stora hafs nödh at han fulnär war fordränktir *ST* 315. *Ansg* 229. — **hafs strand,** *f. hafsstrand. MP* 2: 97. *MB* 2: 24. *Jfr* **hafstrand.** — **hafs trul,** *n.* = **haftrul.** *Su* 59, 354. — **hafs yrt (haffz ört),** *f. hafsviol, lathyrus maritimus Bigel?* tag . . . lagen aff . . . haffz ört *LB* 7: 349.

haf? *f.? håf, fiskhåf.* foro allan daghen mz haffuom j äluinne . . . äpter fiskom *Lg* 3: 9. *ib* 10.

hafdiup, *n. hafsdjup, afgrund.* haffdiwpen huldo them *MB* 1: 318. *Jfr* **hafs diup.**

haffa, *v.* [*Sv. dial.* haffa. *Mnt.* haffen] *fasttaga?* then ene wil then andra haffa oc härya *PM* 19. *Jfr* **hava.**

haffru, *f.* [*N.* havfru] *hafsfru. Di* 21, 41, 240, 300.

hafgrun (*frf. vok. i änd.* **-grunn-),** *n. hafsdjup, afgrund.* haffgrunnen *(abyssi)* sankadhos i midhio hawino *MB* 1: 318. *Jfr* **hafs grund.**

hafkalver, *m.* — **hafkalva skin (haff-),** *n.*

skinn af sjökalf. aff haffkalffwa skin waro the *(kläderna)* giordh *Al* 8772.

hafklippa, *f.* [*Äldre Dan.* havklippe] *hafsklippa, klippa i hafvet. VKR* IV.

hafleþis (-leþes), *adv.* [*Isl.* hafleidis] *öfver hafvet, sjöledes.* ryma mz smasuenenom hafleþes tel anat land *Bu* 526.

hafna? (-adhe), *v.* [*Jfr Isl.* hafna] *med prep.* vidh. clemens war en aff them som hafnadha *(för* hafnadho*)* mz spot vidh barnabam *(ändradt till* som mz hadh oc mz spot fix vidh barnabam*) Bil* 348.

hafning, *f. otillåtet bruk, intrång.* dömer jak for:de magnus joansson ok them aff forzaby theris landh och watn ffriit fore haffningh *FH* 1: 10 (1417, *gammal afskr.*). *Jfr* **hava.**

hafre, *m.* [*Isl.* hafri] *L. hafre.* thre thyne hafra *SD NS* 1: 594 (1406). II lester haffwra *FH* 4: 83 (1499). *LB* 3: 56. — **hafra brödh,** *n. hafrebröd. LB* 1: 96. — **hafra gryn,** *n. hafregryn. LB* 3: 109, 115, 7: 34, 165, 302. — **hafrakorn,** *n. hafrekorn. ss tillnamn.* olaff hafrakorn *SD NS* 1: 400 (1405). — **hafra miol (haffra miöl** *LB* 7: 165. **haffra myöll** *ib* 34**),** *n. hafremjöl. LB* 7: 34, 165.

hafsidha, *f. kust.* huar som äru widh hafsidho godha hampne *KS* 66 (162, 72). *Lg* 3: 388.

hafskär, *n. skär.* läta hafskärin oc klippona blutna *Bir* 2: 84.

hafstrand, *f. hafsstrand.* stodh vppa hafstrandinne *Bo* 240. *Bil* 773. *KL* 292. *MB* 1: 202, 239, 264, 488. *Jfr* **hafs strand.**

hafsvalgh, *n. hafsdjup, afgrund.* äru omättelike oc vtan grund til päninga giri sua som haff swalghit *(vorago maris) Bir* 2: 156. *ib* 4: *(Dikt)* 251.

haft, *se* **hapt.**

haftilse, *se* **häptilse.**

haftrul (hafftrull *Iv* LXXXVII. **haff trull: -trullom** *Lg* 3: 48. **haftrol** *Su* 418**),** *n. hafstroll. Su* 52, 418, 423. *Lg* 3: 48. *Iv.* LXXXVII. *Jfr* **hafs trul.**

haf vrak, *n. L.*

hagensker, *adj.* [*Jfr Mnt.* Hagen, Haag] *från Haag?* — *n.* **hagenst (hagensk),** *tyg från Haag?* görs eder oc ecke hagensk behoff, tha wil jag sende eder engilsk oc leisk *FM* 225 (1505). xiiij (14) stykker leysk oc iij (3) stykker hagensk *BSH* 5: 509 (1512).

hagh, *n.* [*Sv. dial.* hag] *L.* **1)** *inhägnad, stängsel, gärdsgård.* inter sepem dictam hagh, et ampnem dictam beruaa *SD* 3: 643 (1324). **2)** *inhägnad, inhägnad mark; mark (i allmh.)?* ridhu swa bort w thz willa hagh wt aff the ödhkn ok wille marka *Al* 5232. *Jfr* **diura hagh.**

hagha (-ar, -adhe), *v.* [*Isl.* haga] **1)** *ordna, inrätta, ställa? bete sig?* then oärlige cromedike hagade illa nog *RK* 2: 8126. **2)** *gagna, passa, vara lämplig.* jak weth siälfuer hwat mik bäzst haghar *(quid mihi expediat) Bil* 369.

hagher? *m.?* [*Isl.* hagr] *ställning, förhållande; fördel, gagn.* herra iwan gik tha väl ij hagh *(gick det väl i hand, hade framgång;* hagh *för* lagh? *Cod. C* lag, *Cod. E* lagh*) Iv* 730.

hagher, *adj.* [*Isl.* hagr] *skicklig, konstfärdig.* swa myklo bätre mästare oc haghare är en köön gerningis man, thy för gör han sina gerning *MB* 1: 31.

haghi, *m.* [*Isl.* hagi] *L.* **1)** *inhägnad, stängsel.* een haghi var aldra väghna om kring *Fr* 441. — *gränsmärke?* secundum istam gangam teldras locari & haga incidi precepimus *SD* 1: 247 (1225). **2)** *inhägnad, inhägnad mark, hage.* notum facimus . . . nos . . . nicholao thyrgilsson fundos nostros et possessiones nostras infra sepes, cultas et incultas, in nørrahagha, østra, sydhra et væstra hagha . . . vendidisse *SD* 6: 198 (1350). omnes inclusiones, dictas hagha, sicuti nørrahaghan, østræ, sydræ, et væstræ haghan . . . dimiseram *ib* 199 (1350). liggiandis . . . öster a hagh-anom *ib NS* 1: 44 (1401). i . . . tostathorp hagha *ib* 611 (1407). wt i then lund ther ligger en haghe *RK* 1: *(Albr.) s.* 208. — *beteshage, betesmark. Bir* 1: 360, 3: 335. *MP* 2: 86. tha forfor eth faar nar mannin syndande forlät äuärdelikx lifs hagha *ib* 1: 202. — *Jfr* **bya-, diura-, hema-, miþal-haghi.** — **hagha gardher,** *m.* [*N.* hagegard. *Sv. dial.* haggård] *gärdsgård?* för the icke rödde theris haga gardh *BtFH* 1: 172 (1506). för ogilde haga gard *ib* 296 (1509).

haghl (*Bil* 878; *Bir* 1: 278. **haghel** *MB* 1: 300. **hagell** *ib* 2: 345, 351. **hagääl** *Su* 118. **haghil** *Bir* 2: 159; *Al* 5294**),** *n.* [*Isl.* hagl] *hagel.* skyn vp ga j hymlana mz hitanom af iordhinna wädzsko ok thiokna ther ok swa wardha thädhan af thry thingh som är rägn ok haghl ok snio *Bir* 1: 278. tha wordho lywngelda oc rösther oc iordhön oc stort hagell *MB* 2: 351. *ib* 1: 300, 2: 345. *Bil* 878. *Bir* 2: 159. *Al* 5294. *Su* 118. *Jfr* **stenhaghl.**

haghlskur (haghel-), *m. hagelskur.* för harda haghel eller rengskura *PK* 225.

haghlsten (haghel- *MB* 1: 301, 2: 79**),** *m.* [*Isl.* haglsteinn] *hagelsten. MB* 1: 301, 2: 79.

haghthorn, *m.* [*Isl.* hagþorn] *hagtorn.* eth trä som kallas rampnus, thz är hagtorn then som är lagher oc hwas *MB* 2: 98.

haghthorn bladh (haagtorn-), *n. hagtornblad.* tagh haagtorn blad *LB* 7: 220.

hak, *n.? klander, hån, begabberi.* awund ok nidh lyghn ok hak thz görs marghom a hans bak *Al* 2695. drotningen bar oc widher them hak *(gjorde dem till föremål för begabberi) RK* 1: 554.

haka, *f.* [*Isl.* haka] *haka.* tha fiöl hans haka ok skäg nidhir a brystit *Bir* 2: 134. *ib* 1: 68. *Iv* 266. *Al* 97. *Di* 60. *LB* 2: 63. — **haku ben,** *n. hakben. Bil* 275. *Lg* 940.

hake, *m.* [*Mnt.* hake] *eg. ett visst mått jord (i Liffland och Estland); på ett sådant område bosatt bonde. ss beteckning för lifegen.* the andre äre i danmark, ga thräla och oppa gotlandh som esther och haka *BSH* 5: 226 (1507).

haki, *m.* [*N.* hake. *Äldre Dan.* hage. *Mnt.* hake] *L. hake.* **1)** *båtshake.* mz een haka greep han then riddar rik *Fr* 2508. *Jfr* **bats haki.** **2)** *dörrhake.* dörrin sprang aff hakumen *ST* 268. — *hake hvarigenom ett lock är hopfogadt med tillhörande skrin, gångjärn.* j hans skrine. hwars look hängiande war swa som vppa fyrom axlom älla hakom *(cardines) Bir* 1: 61. — *bildl.* hopit hafwe twa axla älla haka *Bir* 1:

295. — *Jfr* **dura haki.** **3)** *krok, metkrok.* willet ther ey nappa wil inthe hengia widh hans haka *MD (S)* 224. **4)** = **haka byssa.** VIII steen byssor, XL skerpatinär, ond ock godhe, II dwsen teel haker III dwssen andra hakar *FH* 5: 238 (1524). *Jfr* **telhaki.** — **haka byssa (hake-. hacke-),** *f.* [*Fdan.* hagebøsse. *Mnt.* hakebusse] *hakbössa, ett slags eldvapen som var försedt med en hake medelst hvilken det vid affyrandet fästes vid en i jorden nedslagen påle el. gaffel. Jfr Kalkar, Ordbog* 2: 127; *Blom, Aarb. f. Nord. Oldk.* 1872 *s.* 239. alla hakabyssor fördhe her stens swena borth *BSH* 5: 114 (1506). *ib* 506 (1512). iiij eller v skerpynthynor och hakebyssor *ib* 4: 296 (1501). eth dosen hakabysser, tu dosen lodbyssor *ib* 5: 480 (1511). xx hacke bysszer, v lodh bysszer *FH* 5: 216 (1513, *afskr.*). — **hakabysso lodh (hakabyssa-),** *n. lod el. kula som afskjutes medelst en hakbössa.* thz börgia fasth om siidher bläsa ett hakabyssa lod i kong cristierns näsa *RK* 3: *(sista forts.)* 4810. II iern formor till hakabysse lodh *FH* 4: 84 (1499). i (1) balya, halff med skerpentyna lod ok haka byssa lodh *BSH* 5: 506 (1512). — **haka lina (-lyna),** *f. med hake försedd lina. SO* 192. — **haka skapt,** *n. L.* — **haka stang,** *f. med hake försedd stång. SO* 192.

hakka (-adher), *v.* [*Mnt.* hacken] *hacka.* hackat swyn iister *LB* 7: 320. hakkes sma *PM* XLIV.

hakul, *m. L. Jfr* **mässu hakul.**

hakulvärk (*Iv (Cod. B)* 4131. **hagull-** *ib (Cod. C).* **hakil-** *ib (Cod. A)*), *n.* [*Mnt.* hakelwerk. *Jfr Estländsk-svenska* hakulgård, *dålig gärdsgård*] *stängsel el. omhägnad bestående af korsvis nedslagna pålar mellan hvilka lägges törne o. d.* ther om tha gik eet hakil värk badhe höght dighirt ok stark *Iv* 4131.

hakyrt, *f. dictamnus albus Lin.* dictamnus hakyrt . . . fordriuer etyr *LB* 5: 81.

hal (hall- *(frf. vok. i änd.)*), *f.* [*Isl.* höll] *sal.* aldre kom en ater i thera hal *Al* 9428. ther budhit bar i hallina hem *ib* 9430.

hal (hall *MB* 1: 287, 325, 417; *Lg* 3: 445. **hall-** *(frf. vok. i änd.).* **häl. häll-** *(frf. vok. i änd,)* **hel. hell-** *(frf. vok. i änd.). pl.* **-ir. -ar,** *se* **iärn-hal),** *f. och m.? (jfr MB* 1: 287) [*Jfr Isl.* hallr, *m.*] *häll, flat sten.* bödh atirfylla alla ingangana biärghsins mz hallum *(lapidibus) Bil* 434. sundir skaro the hänna quidh mz hwassom hallom *Gr* 287. *MB* 1: 287. saxifraga växe mällan halla vppa bärghom *LB* 5: 81. sla thins hiärta hardha hal *(silicem) Su* 446. oppa the hall ällar sten *Lg* 3: 445. *Bir* 1: 268. — *hälleberg, klippa.* vatnit som wtflöt af hallinne *(motsv. ställe MB* 2: 384: hällinne*) KL* 389. lät han watn aff hardha hellinne vth flyta *ST* 8. han gaff watn aff hardasta häl *Bil* 695. *ib* 361. *MB* 1: 325, 407, 408. *MP* 1: 86. *Bir* 1: 181, 184. *Gr (Cod. D)* 379. owir thässa hällena skal iak byggia mina kirkio *Bo* 119. *MB* 1: 417. hwaris huatzke äru stena ällir store haller *MB* 2: 254. bärghom oc hallom *ib* 343. jnde in hallinæ owæn widh odhens kyældu *SD* 2: 23 (1287, *i en råskilnadsdom*). hallin a swinanæs slætw *ib* 3: 146 (1313, *gammal afskr.*). — *i ortnamn.* in rupem mobilem que wlgo dicitur cupurhel *SD* 2: 133 (1292). in magnam rupem, que biornhæl appellatur *ib* 4: 590 (1338). a suarto hal *ib* 621 (1338). — *Jfr* **biärgh-, biärgs-, iärn-, sten-hal.** — **halla klinter (hälla-),** *m. bergklint.* han stoþ samlika þry aar vndir enom hälla klint *(sub cujusdam saxi rupe) KL* 190. å hårdom berghom ok hälla klintom *KS* 85 (207, 93). — **halla knopper (hälle-. helle-),** *m. hälleknopp, gul fetknopp, sedum acre Lin.* eth fath med helle knop *LB* 7: 46. lägh then hälle knoppen . . . oppo benyn *ib.* — **halla not (hella-),** *f.* [*Jfr Rietz s.* 236 hallar] *not försedd med stenar ss sänken?* III hella nother *FH* 4: 84 (1499). — **halla skora (hälla skora. hälla skura. hälle skora),** *f. klipphåla.* krupu in vndir ena hälla skuru *KL* 297. j thässe hälle skorone var korsit fäst *Bir* 3: 271. judhane fäste ther starklica hans kors a biärgheno j hälla skoronne *ib.* — **halla skriva (hälla skrifwa),** *f. bergskrefva.* hon gör sin redhra i hwlum ok hälla skrifwm *Ber* 157. — **halla skrubba (hälla-),** *f. klipphåla.* göra stora hälla skrubbo *(cisterner)* . . . tär räghn watn må innan flyta ok stånda, tå reghn koma *KS* 85 (209, 93). — **halla sten (-steen),** *m. stenhäll. RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 260.

hal (haal. hall), *adj.* [*Isl.* háll] *hal.* var hon *(bron)* sua haal som en halaste ijs *Pa* 19. *ib* 22. *Bir* 3: 144, 424, 426. *ST* 81. *MD (S)* 222. — *bildl.* otte r och hall, och wendher sig til alla handa wädher *BSH* 5: 272 (1508).

hala, *v.* [*Isl.* hala]. *Jfr* **ivir-, ut-hala.**

hald (haald. haaldh. hold *RK* 2: 2243, *s.* 342; *LB* 8: 44. **holdh** *ib* 7: 99. **håld** *RK* 3: *(sista forts.)* 4686. **hall** *RK* 3: 25, 1057, 1736; **-it** *BSH* 5: 333 (1508); **-ith** *RK* 2: 3984; **-en** *Lg* 3: 371. **haal** *RK* 2: 6079; *MB* 2: 101, 119, 136. **holl** *Di* 172; **-it** *RK* 2: 6085, 6093; **-in** *BSH* 4: 295 (1501). **håll** *RK* 3: *(sista forts.)* 4677. *gen.* **halz. haltz),** *n.* [*Isl.* hald] *L.* **1)** *skydd, försvar.* til landzins wärn oc stadzins hald waro laghin giwin *MB* 1: 465. — *skydd, stöd, understöd, hjälp.* haffdo aff hertoghanom eth hald *RK* 1: 884. ryma tit the wänta sik hald *ib* 2156. ödmiwkth ok wilie war ther til haldh *MD* 31. **2)** *hållande, fasthållande.* gripa til halds, *gripa fast.* grep . . . boionar til halz *Bil* 115. hon griper han om klädhen til haltz *MB* 1: 234. *Bil* 251, 374. *MB* 1: 284. *ST* 399. **3)** *fäste, ankargrund?* thz är godher hungnadh at hawa got haldh *(rector ouat pro re queat anchora quando tenere) GO* 854. **4)** *hållande, iakttagande. Jfr* **reghlo hald.** **5)** *påstående.* þän skäl: þe mato bäzst fästa mz huar sit hald *Bu* 50. **6)** *håll, riktning?* hon danzadhe ey thes mindra sit rätta hald mz enom arme *(danzde si vort mit einem armen) ST* 143. **7)** *tillhåll, vistelseort, boning.* thz är ey tha rike vtan hällir röfwara hald *(latrocinium)* ok omilda manna jnbyggilse *Bir* 3: 361. siälin oc liwith äre mäst i blodheno oc blodhit är thera mästa hald *MB* 1: 477. blodhit som siälinna hald är *ib.* skyndadho sigh hans thiänara hwar til sith rwm äller haald *(hospitia) ib* 2: 167. **8)** *förskansad ställning, befäst läger.* thera hall wäl beeslogh *RK* 3: 1736. — *särsk. förskansad ställning som innehafves af belägrande, af belägrande uppförd förskansning.* jn j thera hold lupu the tha *RK* 2: 2243. the haffde for husit et haldh *ib* 2886. görom

til pukans haldh en danz *ib* 3981. mannelica the j hallith söchte *ib* 3984. thz han wille sin haal besee *ib* 6079. norra hollit besee *ib* 6085. *ib s.* 342. wy wyliom saa skikka waar hall *ib* 3: 25. vij ackte om skiffta hollin saa, at alle hoffmen skolo holla österi till vid syön och borgere och köpstedzmen vid kirkyogarden *BSH* 4: 295 (1501). **9)** *vakt, utpost.* säthiandis j stadz porthen wäktara oc stark haal *MB* 2: 119. the hulle haldh aa baadha sydha *RK* 3: 447. jach wille i skullen haffwa hall widh brawikin och norköpingh *BSH* 4: 352 (1503). her peder tursons swena haffua hallit iiij (4) eller v (5) hall *ib* 5: 333 (1508). hans håll lath iag optaga thå att kongh cristiern skulle inghen tijdhende få *ib (sista forts.)* 4677. *ib* 4686. **10)** *bakhåll, försåt.* sidhen jach . . . vnkom the rigisins fiender j min farwägh ware och pa mik hadhe bade haaldh och wakt *FM* 339 (1507). j tridio haldit *RK* 1: 1730. *ib* 3: 1057. ther the j föresaat oc haldhom skipado waro *MB* 2: 100. säthiandis församt oc haal j akromen *ib* 101. *ib* 136. hade han säth for mik i forneffnde kyrkio vegh 3 haal *DD* 1: 182 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*). red i holl for irom iarll *Di* 172. **11)** *håll, styng.* doger thz . . . ffor haldh *LB* 2: 49. *ib* 1: 97, 2: 64, 3: 64, 7: 14, 99, 8: 44. tz fortagher allan werk aff mans hierta, och haldh eller styngh *ib* 7: 102. ted är goth for styngia och hald *ib* 133. ath nakon far hald eller sting i sina sydo *ib* 12. fore haldh i winstre sidho *ib* 3: 172. *ib* 2: 9. fik han swa hart eth haldh *Lg* 3: 8. strax fik han boot aff the sprangen oc hallen *ib* 371. — *Jfr* **a-, af-, ater-, be-, bön-, böna-, fram-, hem-, hinder-, hiorþ-, i-, kost-, of-, sam-, til-, up-, varþ-hald.** — **haldsbani,** *m. L. Jfr* **haldbani.** — **haldsbana bot (holzbana-),** *f. bot som dråpares medhjälpare är skyldig att betala.* dömdes lauri oleffsson . . . sak til ix m. for holzbana bot *BtFH* 1: 204 (1509). — **haldsbänd (hals-),** *f. L. dens delaktighet i dråp, hvilken hjälper dråparen genom att hålla den som dräpes.* gifuer skuld firi halsbänd, ät han hiolt þa hin dödh fik *SR* 32. *Jfr* **haldbänd.** — **halds böter,** *f. pl. L.* — **haldsman (halz-** *L.* **haals-),** *m.* [*Jfr Isl.* haldsmaðr] *L. man som är i ett bakhåll.* the haalsmän som stodho j församt widh staden *MB* 2: 136. — **haldspänningar (halz-),** *m. pl.* [*Fdan.* halz pæningæ, halspenninge] *penningsumma el. till ett visst värde uppskattadt inventarium som medföljer en landtgård och öfverlemnas åt arrendator med förbindelse för denne att återställa. Jfr Amira Altschwed. Obligationenrecht s.* 663; *Kalkar, Ordbog,* 1: 257. nicolaus abbas noueuallis totusque conuentus ibidem . . . protestamur nos . . . curiam nostram in siclabergh . . . benedicto sunæson . . . cum domibus agris. pratis. pascuis. piscacionibus ceterisque eidem curie attinentibus . . . nostris tribus marchis denariorum wlgariter dictis halzpæningga ibidem dumtaxat exceptis. vendidisse *SD* 3: 245 (1316). — **halds örar (halss-),** *m. pl. L.*

halda (haalda *VKR* 7, 42. **holda** *Bir* 2: 234, 3: 461; *LfK* 231 *o. s. v.; Lg* 3: 579; *SD NS* 1: 17 (1401), 609 (1407-10); *RK* 3: 904. **halla** *KL* 76; *Bir* 2: 88, 3: 330, 4: *(Avt)* 184, 185; *Bil* 376; *Bo* 39, 65; *MB* 1: 237 *o. s. v.; Lg* 3: 209; **-e** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*); **-is** *ib* 668; **-ande** *Ber* 58; **-anda** *KL* 94. **hala: -ande** *ST* 57. **haalla** *Al* 3210; *VKR* 7; *MD (S)* 201. **holla** *RK* 2: 1884, 2121 *o. s. v.; Di* 145; **-e** *BSH* 4: 113 (1486). *pres.* **halder. holder** *LfK* 219. **holdher** *ib* 47; *Su* 250, 286. **haller** *RK* 2: 517 **heller** *(trol. skriffel för* **haller)** *LB* 2: 44. **hallir** *Bo* 132; *Bir* 3: 409. **halir** *ST* 432; **behalir** *ib* 431. **haallir** *VKR* 32. **holler** *SO* 85. *imperf.* **hält** *KL* 20; *SD NS* 1: 561 (1406). **hiolt. hiölt** *MB* 1: 208; *RK* 2: 8049. **hiölth** *PM* 20. **hiölthe** *FH* 5: 201 (1510). **hyölth** *PM* 3. **hiult** *KL* 8, 10, 13. **holt** *BSH* 5: 122 (1506); **beholt** *Fr* 1469. **holth** *Lg* 3: 33. **hölt** *Di* 15 *o. s. v.;* **behölt** *RK* 1: *(Albr.) s.* 211; *Lg* 664. **hölth** *BSH* 3: 143 (1463); *Di* 282. **hult** *ST* 50, 238, 243, 266, 381; *LfK* 219; *MB* 2: 212, 287. **hulth** *RK* 3: 133. **hylt: behylt** *FM* 74 (1502). **hylth** *Di* 282. *pl.* 1 *pers.* **hioldom** *BSH* 2: 38 (1396), 42 (1397) *o. s. v.* **hyoldom** *ib* 67 (1399), 69 (1399) **höldom** *ib* 40 (1396). **hwldhom** *SD NS* 1: 594 (1406). **hiollom** *BSH* 2: 74 (1399), 90 (1399). **hyollom** *ib* 79 (1399). **hollom** *SD NS* 1: 136 (1402). 2 *pers.* **hioldin** *KL* 372. **hiolden** *MP* 2: 11. 3 *pers.* **hioldo** *Bu* 102, 150; *Bil* 782; *MP* 1: 4. **hiöldo** *Bu* 9, 375; *MB* 1: 449. **hyöldho** *Lg* 3: 643. **hiuldo** *KL* 13 *o. s. v.; SD NS* 1: 687 (1407). **holdo** *Iv* 5020. **huldo** *ST* 437; *MB* 2: 323. **hiollo** *Bil* 84; *Bir* 3: 276; *MB* 1: 68; *ST* 27; *Al* 2427; *RK* 1: 1575, 1578, 1726. **hiolla** *RK* 2: 1883. **hiolo** *ST* 481. **hiöllo** *Bir* 3: 276; *MB* 1: *(Cod. B)* 526. **hiölle** *Bir* 3: 252. **hollo** *RK* 1: *(sfgn) s.* 191. **holle** *BSH* 4: 113 (1486). **hullo** *RK* 3: 1034. **hulle** *ib* 447. **hulla** *Di* 21. **hyllo** *SD NS* 2: 79 (1409). **hölle** *MD* 37. **helde** *MD* 32 *(i en norvagiserande hds). impf. konj.* **hiolde** *Bil* 329; *MB* 1: 128. **hiölde** *ib* 38. *part. pret.* **haldin. hallin** *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*); **hedhir hallin** *Bo* 95. **halin: halit** *ST* 169; **halne** *Bil* 286; **hedhirhalne** *Bo* 5. **hollin: hollidh** *BSH* 4: 336 (1503); **hollet** *RK* 3: *(till. om Chr. II)* 6171. *imperat.* **halt. holt** *LfK* 219. *refl. pres.* **haldz** *Bir* 2: 110; *MP* 1: 352. **halz** *Bir* 3: 112; *Su* 268. **hals** *Bu* 52. *impf.* **hioltz** *SD NS* 1: 479 (1405). **hiöltz** *Bir* 3: 252. **hiulz** *KL* 34. **hulss** *RK* 3: 131. **holdes** *SD NS* 1: 479 (1405). **huldis** *Su* 228. *pl.* **hioldus** *Bil* 80. **hioldos** *KL* 184. **hioldhos** *Bil* 108. **höldhos** *Su* 228. **hiollos** *Gr* 315. *supin.* **haldes** *Bu* 51. **holss** *FM* 204 (1504)), *v.* [*Isl.* halda] *L.* **1)** *sammanhålla (en hjord); hålla i bet. VGL. ÖGL.* **2)** *sammanhålla, uppehålla, bevara.* gudh . . . styre al thing ok haldar *(continet)* al thing oc halz ey aff nokro *Bir* 3: 112. — *hålla, vidmakthålla, upprätthålla.* thet williom wij fullvlica widh macht holda *FH* 3: 32 (1443). han hiolt hwsära ok ädela sidh *RK* 1: 71. pa myna swäna hölth iag skälighen agha *ib* 3: *(sista forts.)* 5843. han hiolt mangom manne liiff oc helso i wärldinne *MB* 1: 253. wille gudh halda esau sonom oc lot thässe land *ib* 433. — *hålla, upprätthålla (ett förytradt föremål, särsk. jord, för innehafvaren fritt mot klander).* beincte niclisson . . . all thänno . . . godz oc ärfdhaluti laghfull oc frii athalda *SD NS* 1: 172 (1402, *gammal afskr.*). beincte niclisson . . . friit oc hemolt halda alt thet jac ärft hafuer *ib.* all

thänno forskrifno godz . . . wil iac . . . härra bencte niclisson . . . frii hemoll athalda for hwariom manne, oc fore hwars manz atalan *ib* 171. bidher hemult halda iord *SR* 1. — *part. pret. välbehållen, oskadd.* komo the hele ok halne til constantinopolim *Bil* 286. mädh helom ok haldnom incighlom *SJ* 62 (1436), 113 (1442). — väl haldin, *välbehållen, i full trygghet.* mädhan the drikka oc huxa sik wäl haldna *MB* 1: 246. **3)** *vakta, vårda, skydda, försvara.* gate þöm *(de heliga aflefvorna)* eigh gömt älla haldet firi guz ovinum *Bu* 51. at stadhin eller landit waren gömd oc halden *MB* 1: 465. *Fr* 3191. halla borgher *Bil* 376. *KS* 84 (207, 93). *RK* 1: 684, 3: 546. — haldande hus, *fästning, slott.* borghe ok haldande hus *KS* 84 (207, 93). *ib* 86 (211, 95). *KL* 167, 168. ledha them til et hallanda hws *ib* 94. thu . . . flydde til gudhz hallandehws *Ber* 58. *Bir* 1: 13, 15, 340, 341, 2: 61, 125, 3: 245. — *ss undersåte el. länstagare innehafva, försvara och hålla till handa.* landit til vara krono mz rät halla *Bir* 4: *(Avt)* 184. han loffuade hallat *(Åbo)* til rikit i thro *RK* 2: 3419. *ib s.* 334. *Jfr* **hand.** **4)** *hålla, uppehålla, underhålla.* haldar rikt hof *Bu* 19. hiolt rikt borþ *ib* 153. at landbone bygge bätre oc haalle husen som laghbokin oc rikesins stadge vtwiisar *VKR* 32. til at haalda oc forestaa folkith medh *ib* 42. *RK* 1: *(sfgn) s.* 188, 191. kalladhe sin präst som han j sino capelle hält *KL* 20. skal konung magnus hederlikä ok myuklikä haldas *BSH* 1: 132 (1371). han wilde hona ärlika halda badhe mz klädhe oc födho *ST* 273. *Lg* 3: 480. the haffwe hallit sigh selffwe paa sin pwngh al thenne fasthe *BSH* 5: 255 (1508). mesth alle the besta haffwa hollin *(för -it)* sigh selffwa *ib* 256. saghdhe sik han wilia älska oc wel halda *ST* 147. een swen til tienist mz sine peninga ok kost til hollende *SO* 157. **5)** *hålla, hålla i, omfatta. med dat.* saa . . . ihesum oc mariam halda stighanom *Bil* 799. — *med ack.* kastade en toffwa i ana . . . oc hiolt swärdet fore *Di* 48. toko hans wini eet kors . . . oc hiolo for honom *ST* 481. breedh wt thyna kaapo, oc halt swa mz badhom handhom *MB* 2: 212. tha modhorin hiolt ihesum i fangnenom *Bo* 7. keysar lodhvik hiolt han til döpelse *Ansg* 185. — *med prep.* han hafdhe gripith oc hiölt om foten a sinom brodher *MB* 1: 208. aa skapt holle *BSH* 4: 113 (1486). *SD NS* 2: 79 (1409). engen som pa henne *(klubban)* halder *Va* 44. *ib* 46. här var een man mik hiolt op a *Fr* 2045. archebiscopen aff trondem crönte honom tär biscopen aff hamar hiölt mz pa *(på honom; lade händerna på hans hufvud)* *RK* 2: 8049. hiolt for sin öron *KL* 117. — *hålla fast.* tok om hans skipästam oc hiolt skipit at thz ängenstadz kom *Di* 21. hölt hanum sa fast *ib* 15. warth draken saa wredh ath han fik leonith j sin mwn ok stiärthen sloo han om kringh här didrik ok hylth saa badhe här didrik ok leonet *ib* 282. — *fasttaga, gripa.* somlike hioldo *(tenuerunt)* herrans tiänara *MP* 1: 4. i hiolden *(tenuistis)* mik ey *ib* 2: 11. — *bildl. gripa, qvälja.* huru mik holdher oc forfära tässa sedda dödzsins grymasta närwarilse *Su* 250. af hwat siwkdom þe hioldos *(tenerentur)* *KL* 184. **6)** *hålla (på ett viss sätt, i en viss ställning).* hals ok höwdh rat *(för* rät*)* halda *KS* 80 (198, 88). — *bildl. hålla, hafva (i ett visst tillstånd el. förhållande).* hyölt hon sin kropp wndher starkom agha *Lg* 3: 395. halda the til rädha stadhana *Bir* 1: 258. hiolt the vsla quinnan sin gudh j hati *KL* 13. hiult ey sacramentum j wyrdhning *ib* 10. aller almoghen hiolt them liker wis j hedher som the hade warit guda *PK* 226. *Jfr* **20.** **7)** *hålla, fasthålla, qvarhålla. med dat.* hwi hioldin *(tenuistis)* i ey varom afgudhum *KL* 372. — *med ack.* han matte han ey längir quarran halda *Bil* 844. hiulz . . . kwar nokra stund *KL* 34. haldar iak þin son fangen *Bu* 25. en hiult han ther när sik *KL* 8. alt thz han formatte at faa aff värlzlicom thingom thz hiolt han til sin dödh ok hafdhe längir haldit vm thu hafdhe han latit längir liua swa haldir iak alla the som koma j mins väldz händir swa fastelica at aldre släppe iak thom *Bir* 3: 67. at een hedhnunge halir *(håller fången)* een cristin man for sit geld *ST* 432. haldas vnde rät *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*); *se vidare under* **rätter.** — *förhålla?* at han skulle riket fore them halda *RK* 1: 1307. **8)** *behålla. med dat.* halda waldum ok lifue *Bil* 443. — *med ack.* halft lusit *(för* liusit*)* hiolt hon tel iartekn *Bu* 12. länge hauar iak standet ii striþ mot hanom ok än sighär haldet *ib* 142. haldar þu siþan liif *ib* 155. *Bil* 329, 557. *MB* 1: 4, *(Cod. B)* 526. *Iv* 5086. *RK* 2: 1890. halt granlica thässe ordh j thino aminne *Bir* 3: 276. *LfK* 219. — *med underförstådt obj.* aff allo thy ther thu atte wil iak ey halda fra halsmughino oc til hosonar *MB* 1: 181. **9)** *besitta, hafva.* swa länge hiöldo the mästan hedher aff gudhi oc mannom *MB* 1: 449. **10)** *hålla, iakttaga, bevara.* wilium . . . at thätta hallis *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). at ther halle friþ ok hether oc wyrdning sijn i mällin *ib* 669. ä hwar som ey halder konungs dom *ib* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). at war stadhue . . . halldes *ib* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). for at opit konunxsins dombreef eigh hallet war *FH* 3: 6 (1353). huilikin dagh, forordh ok felugheet, wi halda viliom *BSH* 1: 132 (1371). þe mato vilium vi frammer vm al maal halda *Bu* 6. haua wise män ok digdhelighe aff aldhir thz haldhit *(Bures uppl.:* haft 55*)* til *(d. v. s. haft till, brukat som)* sidh wänio *KS Fragm.* 13. hon gaff enkte vm gudz dygdh ok rätwiso vtan forsmadhe them hana hiuldo *KL* 13. *ib* 105. at siälin ok likamin . . . halda badhin ena atirhaldz formo *Bir* 1: 102. at halda louat renliue *Bu* 6. tha renliffnadhin fullelika huldis *(vigente religione)* *Su* 228. hiöllo väl oc gömdo the reghlona *Bir* 3: 276. halla miin ordh *Fl* 1279. *Iv* 52, 644, 2618. *Al* 3750. *RK* 1: 2852, 4122, 2: 521, 1884, 3: 1034. wort rad han ey holla *(följa)* wil *ib* 2: 8219. halt budhorden *KS* 51 (128, 55). *Bir* 2: 234. the vildo ey holda hona (ɔ: gudz lagh ok rätuiso) ok göma *ib* 3: 461. halt them fridh ther fridhin dröua *Bo* 78. hwilka lydhno the skullo halda mannenom *MB* 1: 98. *KL* 239. än han hallir ok göme mz mik sina lofwan tha skal iak halda honum mina lofwan *Bir* 3: 409. alla thässa forscrepna articulos . . . lofuar jac . . . them for:da härra beinct niclisson oc hans arfwm fasta, stadhugha oc obruttelika athalda *SD NS* 1: 172 (1402, *gammal afskr.*). *ib* 17 (1401). — *med prep.* a. hiolt a tokt oc godha sidhi *RK* 1: 561. — *abs. gå till väga.* swa hiölle cristne preste mang aar *Bir* 3: 252. at vi skullom vm al thing the

oss röra matto . . . epter capituli rathe halda i strenginäsi *SD NS* 1: 70 (1401). **11)** *hålla, fira.* haldar kerkian þär af högtiþ *Bu* 6. *ib* 9, 50, 52, 166. böþ allom halda þän daghen mz friþi ok frygh *ib* 61. hulth marskens bryllop *RK* 3: 133. k. hans ville holle sin jull paa vardberg *BSH* 5: 335 (1508). the hölle sine paske mz gledi ok dramb *MD* 37. — *med två ack.* bödh halda thridia dagh maii manaz helghan *Bil* 88. hiolt hänna dagh dighra höghtidh ok dyra *ib* 277. *Jfr* **20.** **12)** *hålla, förrätta.* nw ärw thesso festomän oc fest hafwa haldhit *SD NS* 1: 45 (1401). haffwir . . . lathit halla festo . . . aa then half thridi athong *ib* 44 (1401). prestena som ther huldo theris offer oc ämbite *MB* 2: 323. a skänningis samtalu sum nu var snima hallin *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). skal haldäs huwþ þingh *ib* 5: 638 (1347). tha iac thing hiolt *ib NS* 1: 139 (1402). *FH* 3: 6 (1353). *MD* 32. hwar han mz resan hiolt een striidh *Fr* 1344. halda eet ärwe meth fira prester oc tiughu oc krono liusom oc blusom *SD NS* 1: 147 (1402) *o. s. v.* tha maaltidh är halden *Bir* 5: 41. han hult eeth storth gestabudh *ST* 50. kost . . . haldä *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). ther hulss saa merkelighen koster *RK* 3: 131. *ib* 151. *Di* 165. thz möthit wille ekke halla *(att de icke ville hålla mötet?)* *ib* 2511. — *med prep.* a. a festonne hiuldo *SD NS* 1: 687 (1407). kungör iak . . . mik hawa . . . a festo haldet *ib* 70 (1401). *Jfr uttrycket* a skapt halda *under* **5.** **13)** *återhålla, tillbakahålla. med dat.* gat han eigh haldet tarom *Bu* 100. *ib* 12. *Bil* 106, 265. *MB* 1: 246. gat hon ey länger haldit sino modhe *Bil* 350. — *med ack.* badh hona haldha sit modh *Bil* 350. **14)** *uppehålla, upptaga tiden för.* ath en quinna skall haldha tigh meth manghom ordhom *Lg* 3: 143. **15)** *hålla, intaga.* her peder tursons swena haffua hallit iiij (4) eller v (5) hall *BSH* 5: 333 (1508). the hulle haldh aa baadha sydha *RK* 3: 447. *Jfr* **21.** **16)** *innehålla, rymma.* the karin som skullo halda bäzstan dryk *Bir* 3: 422. hon hiolt ij sik sirkla three *Al* 189. *ib* 193, 307. holken aker halder a sina lengd atta stenger oc fämtighi *SD NS* 1: 157 (1402). the tompt . . . halder sina *(för* a sina?) lengd vidh aana fämtighi stänger *ib* 2: 99 (1409). wäghna markin halder halff fiortonde lodh silffuer *SJ* 3 (1420). ey holdher mz *(för* nw?) thetta wärdogha sacramentet manna *Su* 286. *ib* 268. at the stadhga ok rät . . . halle änga villo mot kristne tro ok ey nakat kätteri *Bir* 3: 249. j bokinne haldz oc scrifwas andelikin oc licamlikin kännedombir *ib* 2: 110. *VKR* 32. *RK* 2: 517. *Di* 262. hon *(boken)* halder tyughu ok tw capitula *Ber* 243. thän otalighe almoghen kunne ey hallas j litlo rwme *MB* 2: 238. **17)** *innehålla, innehålla en uppgift el. föreskrift, uppgifva, säga, föreskrifva.* somlika bökir halda at salomon fik angir oc idhrogha i sinom ytirsta ända *ST* 422. somlika bökir halda swa *ib* 298. vaar lagh halda swa *KL* 385. *MB* 2: 380. som *(såsom)* jwdannas lagh hyöldho *Lg* 3: 643. **18)** *intyga, bekräfta.* thet scal han haldha med sin edh sielffuer tridhie at swa sant är *SO* 145. *BSH* 3: 45 (1452, *nyare afskr.*). *FH* 7: 54 (1476?). **19)** *hålla, tillhålla. med prep.* til. hallas til at skula göra langan oc thungan rekinskap *Bir* 3: 321. hon hafdhe engin som hona hult sidhan til thz besta *ST* 238. hon hult sina dottir til ond thing *ib* 266. *ib* 380, 381, 382. then holth han aff eth barn tiill studium j prage *Lg* 3: 33; *jfr* **4.** **20)** *hålla, hafva, anse. med två ack.* römsco härra hioldo han sva värþoghan. at þe läto hanom biläte göra *Bu* 102. *ST* 57. tolf aff them hioldus visaste ok störsto mästara *Bil* 80. af gudhi haldz han en dare *MP* 1: 352. halda han . . . giäk ok dåra *KS* 58 (145, 64). thz som ädla män ok digdhelighe haua aff alder haldhit onda sidhi ällir goda (haldit före godha ella onda sidhi *Bures uppl.* 54) *ib Fragm.* 12. hiollo alle män fore wars herra byrdh. then daghin som wi kallom löghardagh, första wiku dagh *MB* 1: 68. *Jfr* **11.** — *med ack. och prep.* for *med följ. nomen.* jak hafuer haldhit thik for en första römska rikis *Bil* 479. jak haldir for alz enkte idhra samquämd *Gr* 261. wi cristne män . . . haldom sunnodaghin fore then första *MB* 1: 68. *Bir* 1: 112, 226. *Su* 26. — (?) hulla detzleffs fader oc moder hanum for ögon *(er feðr hans oc mæðr mikil hyggan at hanom)* *Di* 91. — *anse, mena, hålla för.* swa hallandis *(existimans)* j sina högfärd at all iordhen skulle honom lydha *MB* 2: 294. *ib* 1: 121. — *sätta (mycket el. litet) värde (på), bry sig (om). med prep.* af. halla . . . litit aff sik siälfwom *(minima sentire de se ipso)* *Bir* 3: 330. hiolt sidan mykit aff eygill *Di* 54. aff herra nampn monde the sa mykit holla *RK* 3: *(sista forts.)* 5196. the haalla inthe aaff sina edher *MD (S)* 202. haalla liteth aaf lagh och rät *ib* 235. **21)** *hålla, hålla stilla, fatta posto (i synnerhet om krigare, särsk. ryttare).* viker vndan . . . thiit han hertughin halda viste *Fr* 578. *ib* 71, 139, 1689, 1715, *(B, C, D, E, F)* 544. *Al* 2427. vpa then platz ther konungen hiolt *RK* 1: 1442. *ib* 1575, 1578, 1600, 1602, 1605, 1622, 3158, 2: 4301, 4337, 3: 1052. *Va* 30. *Di* 67. lot thz strax bestalla om alla sidhor for hwsit halla *(omringa slottet från alla sidor)* *RK* 2: 5693. vij ackte om skiffta hollin saa, at alle hoffmen skolo holla östen till vid syön och borgere och köpstedzmen vid kirkyogaarden *BSH* 4: 295 (1501). ii (2) halla om natten *ib* 5: 333 (1508). han bödh sin här halla qwar *Al* 4189. *ib* 3210. — *hålla vakt.* wil iach halda her wtan for dörnä *Va* 11. *MB* 2: 184. ther hiolt fore margher wäkter from *Al* 7862. — *ligga i försåt.* the hiollo j skoghin *RK* 1: 1726. heim hölt ther for hanum *(þar er firir Heimir)* *Di* 18. *ib (Cod. B)* 319. jak will nw holla qwar for tik *ib* 145. — *stå, vara stäld, vara.* i hwlko rättelika först höffwes oc haldher *(intager första platsen)* abotans förmanzsens ämbete *LfK* 29. — (?) kärleken är the dygdh, i huilke hwart eth tingh holdher *(för* holdhes, *hålles, anses?)* oc wördhes som thz wördande är *LfK* 47. **22)** *afhålla sig. med prep.* af. han hiolt aff köt vm löghordaghin *KL* 76. halda aff syndinne *(a peccato continere)* *Bir* 2: 21. *ib* 1: 149, 294, 2: 42, 72. **23)** *hålla, hålla hel, bestå.* aller sömar skal haldha medhan sulur häla ära *SO* 20. han *(vänskapen)* haller ey lenge *MD (S)* 293. thz *(svärdet)* hölth thz förstha hugh *Di* 282. wiil nw axeelen holla fasth tha bliffuer han wthan lasth wiil han och gaanga sundher tha är thz ekke storth wndher *RK* 3: 3126. — halda fast, *bestå, ega bestånd.* homodh plägher gerna falla och syällan fasth ath halla *RK* 3: 2938.

— *fortfara, förblifva.* the . . . i tolko ildhärdz-sko hallit oc liffwat jn til dödhen *Su* 127. **24)** *hålla (på), fasthålla (vid). med prep.* a (pa), helyo[do]rus hult stadugt pa sin förstadgadha atanka *MB* 2: 287. **25)** halda um et, *förena sig?* dömdes thenne för:ne hwar tere sak til iij m. for the icke wilde holde wm eth pa vrdiala syn och skylie thwa träthände aat *BtFH* 1: 152 (1507). **26)** *hålla (med el. mot).* vaþe är striþa viþ guþ siäluan. som håldar mz andrea *Bu* 134. *Bil* 657. *Bo* 95. *Gr* 263. *MB* 1: 237. *Bir* 2: 261, 4: *(Avt)* 185. *RK* 1: 2174, 2: 2121, 2317, 2392, 3519 *o. s. v.* thenne för:ne män suoro och thenne 12 i nempnden såtho huldo medh them *BtFH* 1: 42 (1465, *nyare afskr.; möjl. att föra till* **18)**. tha hiollo badhe domarene oc constantinus amot them mz siluestro *Bil* 84. moth k cristiern the ey holda torde *RK* 3: 904. (halda *trol. för* hulda. halda mz dödsins mörkior *MP* 1: 46.) — **halda sik, 1)** *hålla sig fast.* at thu grypir ey törran gren at halda thik vm *Bir* 1: 270. holda sik vedh en stok *Lg* 3: 579. **2)** *hålla sig, förblifva.* hallande jdhir j tholomodhe *Bir* 2: 88. **3)** *hålla sig tillbaka, beherska sig.* gat hänna mästare var herra ihesus sik äkke längir haldit *Bo* 225. var min siäl opfylt j thom skodhilsomen mz swa store glädhi at hon formatte näplica at halda sik *(se capere) Bir* 3: 162. — *afhålla sig. med prep.* af (ut af). iak skal halla mik af vin oc starkom drykkiom *Bo* 133. *KL* 26, 76, 158. *KS* 24 (59, 26). *Bir* 2: 88, 177, 3: 58. *Ber* 42, 278. *Lg* 38. at halda sik wt af syndinne *Bir* 1: 49. **4)** *hålla sig (till), sluta sig (till).* til honum skal thu thik halla *Al* 10225. hult sik in til absolon *ST* 243. — *sluta sig (till), sträfva (efter).* wil hon sik halda ok skipa til dyghdelik ting *KS* 51 (129, 55). medh thz tridhia aldor *(för* halder*)* han sigh gerna til alt thz godt och dyghdelikt är *ib* 13 (30, 14). **5)** *bero (af). med prep.* vidh. hans liiff halder sik *(pendeat)* widh smaswensins liiff *MB* 1: 249. *ST* 409. **6)** *hålla sig fram, förhäfva sig?* ängen hafdhe om then tima haldith sik siälwer mz hoghmodhe *MB* 1: 101. **7)** *förhålla sig, bete sig.* hurw the mz ära skulo sik haalla *MD (S)* 201. äpte ty höfdinge hauer sik i domom ok åthäuom sinom: suå wilia sik halda *(Fragm.* haua sik 14*)* alle the hans vndidåna ok tienisto män äru *KS* 57 (143, 62). at man haldr sik *(visar sig)* firi gudhlikan ok ödhmiukan ok rätvisan i manna åsyn *ib* 36 (94, 38). — halda sik väl, *vara vid godt mod.* badh at hon skulde sik wäl halda oc ekke söria *ST* 440. *ib* 504. — halda sik illa, *vara illa till freds, bedröfvas.* vi seem somlica fatika människior dröuas oc halla sik illa *Bo* 65. fadhir oc modhir hiollo sik ila *ST* 27. *ib* 398, 437, 441, 449. *Di* 45. the suensca hiolla sich swa illa thz konungen the dechtinghia ey holla wille *RK* 2: 1884. *ib* 4581. — halda sik ömblika, *d. s.* hiollin the sik äkke swa ömblica *Bo* 65. — *refl.* **haldas, 1)** *hålla sig stilla.* closterlöpara, som siällan äldhär ey nakot sin haldas i clostreno *Su* 60. **2)** *uthärda.* huat menniskio matte hallas ther vider *(stå ut dermed) RK* 1: 1681. **3)** *hålla hvarandra.* hioldhos j händer sate ok säle *Bil* 108. *Bo* 7. *Gr* 315. *RK* 3: 1853. **4)** *hållas, gå på.* lät them nw hollas *Di* 72. — **halda ater, 1)** *hålla tillbaka, häjda.* thön dyghd ther . . . haldr us åtr, at vi höghin os ey mera än skiäl säghia *KS* 36 (94, 39). thetta halder ater idhar losta *Al* 7095. *Ber* 58. hiolt thöm atir af the onzsko som the hafdho (böriat) *Bil* 877. **2)** *hålla qvar, behålla.* hiolt hon atar halft *(näml.* liuset*)* ii sinne hände *Bu* 12. hioldo ater sidhan thz som the iätto fore gudz räddogha *MB* 1: 295. — *med dat.* en quinna hiolt alt tidh atir enne synd än thot hon scriptadhe sik for andra synde *KL* 113. — *Jfr* **aterhalda.** — **halda sik ater,** *afhålla sig.* hiolt sik atir aff sinom ilgerningom *KL* 60. *ib* 276. — **halda for (fore),** *förhålla. med dat. och ack.* hiolt honum sina iordh fore meth wälde *SD NS* 2: 188 (1409). hvilken hosbonde sinom swen holler sin lön fore *SO* 85. *Jfr* **forhalda.** — **halda fram,** *rikta (kosan) framåt, gå fram.* hiollo . . . fram rättan wägh *Ber* 23. halt fram *(procede) Su* 15. — *fortsätta, framhärda med.* halt nw fram thz thu mz mik bögynnat haffwer *Su* 172. *ib* 182. alt atherhald . . . thz wppa tagx oc haldz fram j min hedher mz gudhelighet *Bir* 4: 119. hiölt fran *(för* fram*)* sina belägningh *(jussit obsidere) MB* 2: 257. — *framhärda.* vm thu blifwir stadhugh ok hallir fram *(perseveraveris) Bo* 132. — *Jfr* **framhalda.** — **halda fran,** *se* **halda fram.** — **halda i gen,** *hålla tillbaka.* han halder j gen osynlika alla thera ondzsko akt oc fwndh *Bir* 4: 58. *Jfr* **igen halda.** — **halda inne, 1)** *innestänga, innesluta.* han hölth them inne till watn oc land *RK* 3: *(sista forts.)* 5565. **2)** *hålla inne, underlåta att betala.* holla theris rettha oc aarligha skath inne *BSH* 4: 111 (1486). — *Jfr* **innehalda.** — **halda nidher,** *nedsänka.* j skulin halla nidhir *(submittere)* jdhur horn thz är at ödhmiuka jdhir *Bir* 2: 88. — **halda saman, 1)** *hålla samman. med dat.* wi hwldhom alle handom saman *(till tecken och stadfästelse af gjord öfverenskommelse) SD NS* 1: 594 (1406). — *sammanhålla. med dat.* then hånom *(allmogen)* halder saman *KS* 8 (19, 9). — *med ack.* andelik thing the göma oc saman halda sin stadh oc rwm, swa som siälin halder saman licamen *MB* 1: 34. **2)** *hålla samman, hålla i hop, vara i förbund.* þa hioldo saman yspanie kunugar ok portugalie *Bu* 176. *RK* 1: 226, 2172. — *Jfr* **saman halda.** — **halda til hopa,** *hålla i hop.* om i hallen alla tiil hopa *RK* 3: 3377. — **halda up, 1)** *hålla upp, upplyfta.* hiult vp höght gudz likama *KL* 13. hölt hagen op sin gulringh *Di* 241. — *bära upp.* hiollo henna kläder op *Di* 165. — *hålla uppe, uppbära.* hiolt vp *(sustentavit)* . . . hans fötar mz sötom handum þry dygn *Bu* 26. **2)** *hålla upp, upphöra.* the holdo op ok giordho thöm maka *Iv* 5020. *Al* 5310, 5386. — *Jfr* **up halda.** — **halda up a, 1)** *företaga sig.* mädhan han hädhan fran ville halla vppa *(vellet intendere)* at predica *Bo* 39. — *hålla på med, vara sysselsatt med.* gak i kirkiona til the biscopa ther äru, oc halla nv vppa guz thiänist *Lg* 3: 209. haffuer ther holss vppa dag och nat *FM* 204 (1504). **2)** *fortsätta.* ther *(att strida)* haffwer iack altiid sedhen hollet oppå *RK* 3: *(till. om Chr. II)* 6171. — *Jfr* **upa halda.** — **halda uppe, 1)** *hålla uppe, hålla upplyft. med dat.* moyses hiölt oppe handom *MB* 1: 325. *Bo* 210. hiölde them (ɔ: himil oc iordh) änkte oppe *MB* 1: 38. halder oc them nakath oppe

ib (i de båda sista ex. lemnar formen them *oafgjordt, huruvida dat. el. ack. varit åsyftad.)* **2)** *uppehålla, upprätthålla.* vtan han hiolde alt oppe thz han skapadhe mz sinne hand, tha wordhe thz at alzängo *MB* 1: 128. holle embetet vppe *SO* 87. **3)** *upphöra.* han hiolt vppe oc lät af at äta *Bo* 76. — *Jfr* **uppehalda.** — **halda ut, 1)** *utspänna, hålla utspänd.* järn traadha cirkla som halla wth then lwdhen *PM* 13. **2)** *fortfarande el. till slut hålla?* holle ord oc breff obrotelig vth *RK* 3: *(red. B)* 6214. holla them *(bref och ed)* obröteliig wtt *ib (red. A).* — **halda äptir,** *hålla qvar, gömma.* stundom vmbar oc hon thz hon skulde siälf äta oc hiolt thz äpte synenom *Bo* 15. — *Jfr* **af-, be-, ful-, mis-, of-, til-, vidh-halda,** *äfvensom* **hedherhaldin.**

haldare (hallare: -a *RK* 2: 3983, *s.* 346; **-ana** *MB* 2: 170. **hollare** *Di* 112**),** *m. väktare, vakthafvande, utpost.* tha trängias väktarane äller hallarana *(exploratores)* at löpa til sin herra *MB* 2: 170. *Di* 112. *RK* 2: 3983, *s.* 346. mz sina haldara loth han forwara ath han for puchan wilde ey fara *ib* 4214. *Jfr* **mädhhaldare.**

haldbani, *m. L. Jfr* **haldsbani.**

haldbänd, *f. L. Jfr* **haldsbänd.**

hald haghi, *m.* dömdes michel oleffsson kuttis sin hald haga igen wt aff oleff henrixson kuttis *BtFH* 1: 162 (1508).

haldning (halnyng), *f.* **1)** *hållning, förhållande, beteende?* sagdhä megh godh halning til *FM* 213 (1504). **2)** *mening, omdöme.* ath försthe domyn ok halnyngen skulle honom ekke wara mykith starkane ok wissane *Gers Frest* 57.

haldsyrt (hålsyrth. holzyrt), *f.* [*Fdan.* holdsurt. *Jfr Sv. dial.* hållsrot. *Jfr Nht.* olt-wurtz *hos Frankenau, Kräuter-Lexicon,* 2 *Aufl. s.* 267] *inula helenium Lin., alant, ålandsrot.* hålsyrth dygdh *LB* 8: 49. stöt holzyrt som kallas s elena root *ib* 7: 303. dricka j ȷ̶ [1 1/2] lood stötta holz yrtt med varmt öll *ib* 309.

half? *f.? hälft. vid komp.* = **halvo.** halffino *(för* halfinne *el.* halfine*)* minna *MD (S)* 269.

halfannar, *räkn. halfannan, en och en half.* the halffandra thunna öl *SO* 64.

halfar (halff aar), *n. halfår. Bir* 4: 66.

halfattonde (halffaattunde), *räkn. halfåttonde, sju och en half.* halffaattunda alin *SJ* 6 (1422).

halfattunger (-atungher: -ungh *SD NS* 1: 498 (1405)**),** *m. L. half ätting, hälften af en ätting (se* **attunger***).* en halffattung iordh *SD NS* 1: 317 (1404). meth them halfattungenom, som wij gaffwom *ib. ib* 498 (1405). — **halfattungs land,** *n. L.*

halfbardher (-baardher), *m. till hälften slagen el. agad.* längge grather halffbaart barn *(ejulat ubertim punitus pusio partim) GO* 246.

halfbroþir (-brodher *Bil* 239**),** *m.* [*Isl.* hálfbróđir] *L. halfbror. Bil* 239.

halfbrödh? *n. halft bröd.* mz brödstykkiom som är mindra än halffbröd *(möjl. två sammanskrifna ord) Bir* 5: 118.

halfdel (-deel *KL* 83, 333**),** *m. L. hälft.* heter then delin aff wärldinne asia oc är wäl halffdelin aff wärldinne *MB* 1: 3. *SD* 5: 481 (1345, *nyare afskr.*), 637 (1347). *KL* 83, 333. *Al* 9848. *MB* 2: 4, 34, 57. *PM* XI. iak wissar ok oplater the fornempdo clostre . . . halfdelin innan thissom ödhethorpom *SD NS* 1: 352 (1404).

halfdöþer, *adj.* [*Isl.* hálfdauđr] *halfdöd.* atirläto han halfdöþan *KL* 187. vardh hon al half dödh af sorgh *Bo* 197. *ib* 223. *KL* 343. *MP* 1: 40, 270, 277. *Bil* 282. *Al* 2558, 3493, 5663. halffdödher en man *ib* 3287.

halffloghurtande (halff fiorthunde), *räkn. trettion och en half.* fore halff fiorthunde mark *SD NS* 2: 103 (1409).

halffiärþe (halffyärþe), *räkn. halffjärde.* halffyärþe örtogh *SD* 5: 637 (1347). *FH* 3: 150 (1450).

halffiärdhunger (-fiardhonger), *m.* [*Isl.* hálffjórđungr] *half fjärding, hälften af ett fjärdedels härad?* in kutungahalffiardhong *SD* 3: 55 (1312).

halfframlidhin, *adj. till hälften framliden.* nar henne pröffuilse aar är nw halff framlidhit *Bir* 4: 65.

halffriþer, *m. L.*

halffämte (halff fämpte: -a *SD NS* 2: 139 (1409). **halff fämfte: -a** *ib***),** *räkn. L. halffemte, fyra och en half. SD NS* 2: 139 (1409).

halfganga, *v. gå sin halfva tid. om hafvande qvinna.* hon war mz barn ok hadhe ecke mz barnidh halff gangit *Lg* 3: 37. — *p. adj. halfgången, halfliden. om tid.* halff ganget war til middagx *Va* 18.

halfgarþer, *m. L.*

halfgildi (-giälde), *n. L.*

halfgilder, *n.* — *n. halfva värdet.* hvilikin man sum e vil ward veta sinom gatubrom ok fordervas þär nakat i geldi ater half gilt *SR* 15.

halfgiordher, *adj. halfgjord.* halffgiordh gerningh skal man hwaske lowa älla lasta *GO* 966.

halfgrar (halffgraar), *adj. till hälften grå; till hälften ovänlig.* — *n. adv. tämligen ovänligt.* the mento thz alt halff graat *Al* 1744.

halfgärþa, *v. L.*

halfgärþa man, *m. L.*

halfgärþi (halfgirþi), *m. L.*

halfgärþis, *adv. L.*

halfhundare, *n.* — **halfhundaris bro,** *f. L.*

half inter, *p. adj. L.*

halfflämlange, *m. L.*

halflidhin, *m. halfliden, halft förliden.* then dagh war meer än halff lidhin *RK* 1: 1407.

halfmanaþer, *m. L.*

halfmark, *f. L. half mark. SD* 5: 637 (1347). — **halfmarkagiäld (-giald** *SD* 3: 273 (1316). **-giäl** *ib* 256 (1316), 272 (1316), 273, 274. **halmarkagiäldh** *ib* 263 (1316), 266. **halfmargiäl** *ib* 274 (1316, *åtta ggr*). **halmargiäl** *ib* 275 (1316)**),** *n. halfmarksgäld, en utomordentlig pålaga som i synnerhet omnämnes ss utkräfd af hertigarne Erik och Valdemar (äfven för* 1325 *omnämnes* pecunia dimidie marche *SD* 3: 694 (1325, *nyare afskr.*)*). SD* 3: 256 (1316), 263, 266, 272 (1316), 273, 274, 275. *Jfr* **markagiäld.** — **halfmarkaland,** *n. L. Jfr* **halfmarkland.**

halfmarkland, *n. L. halfmarkland, jordegendom hvaraf en landbo ursprungligen erlade en half mark*

i afrad? eet halfmarkland iorþ *SD* 5: 293 (1344). *Jfr* **halfmarkaland.**

halfnaþer, *m.* — **halfnaþa träþe,** *n. L.*

halfninger, *se* **hälfninger.**

halfnionde (-nyendhe), *räkn. halfnionde, åtta och en half. SD NS* 1: 157 (1402). *SJ* 16 (1432). half nyendha hundradha (850) lödugha mark *SD NS* 1: 16 (1401).

halfnittande (halff nyttonde), *räkn. SJ* 121 (1443).

halfpart, *m. hälft. LB* 7: 348, 349.

halfpänninger (halff peninger. halpäninger *L.*), *m. L. half penning.* siclus wogh op xx halff peninga *MB* 1: 387.

halfrutin, *adj. halfrutten. Bir* 1: 171.

halfsiunde (halff siwnde), *räkn. halfsjunde, sex och en half.* haffua j sinne längd halff siwnde alin *Bir* 4: 83.

halfskipte, *n. delning på det sätt att man får hälften hvar, halfverande.* til halffskipte *FH* 3: 150 (1450).

halfskipter (halwskipfter), *adj.* [*Isl.* halfskiptr] *delad i två hälfter med olika utseende el. färg.* vnam tunicam halwskipftan *SD* 4: 201 (1331).

halfslanga? *f.* [*Äldre Dan.* halvslange] *ett slags mindre kanon.* i hel slagne medh the andra ɉ (half-) slanger *BSH* 5: 12 (1504). ginomskoten medh ɉ (o: en half-) slanga *ib.* medh then hel slange och badhe ɉ (half-) slangor *ib* 14 (1504). thet i sänder oss ij (2) halffw slanger *ib* 480 (1511?). xxxij (32) järn lodh, som tiänte till de andra hwffwodstykke ok til halff-slangar ok sten byssor *ib* 506 (1512).

halfsyzkine (-syskon), *n. pl. halfsyskon.* theras halfsyskon *DD* 1: 126 (1478, *nyare afskr.*).

halfsyster (halfsösther *SD NS* 1: 419 (1405)), *f. halfsyster. MB* 1: 363, 369. *SD NS* 1: 419 (1405).

halftionde, *räkn. halftionde. SJ* 138 (1445).

halfträþe, *n. L.*

half trät, *adj. n. L.*

halftunna, *f.* [*Isl.* halftunna] *halftunna.* ij (2) halff tunnor ful medh polffuer *BSH* 5: 506 (1512). giffua nadhendals clostre ena halff tunno saltan lax *FH* 3: 59 (1445). *SO* 299. — *ss tillnamn.* hanis halff-tunna *FH* 4: 50 (1456).

half thridhi, *räkn. halftredje, två och en half.* ey mere än halff thridhia spanna lang *Fr* 351. *SJ* 121 (1443).

halfvakin, *adj. halfvaken. MD* 119.

halfvaxin (halffwägxin), *adj. halfvuxen.* spar än ey halffwägxnom aldre *Su* 235.

halfväghis (halwäghis *RK* 1: 1498), *adv. halfvägs.* för än the komo half väghis nidhir *Gr* 280. *RK* 1: 1498.

halfällofte (halff ellifte), *räkn. halfelfte, tio och en half.* är thätta fornempda rwm breet half-ällofte (10 1/2) aliin. *SJ* 167 (1448). halff ellifte öre-land jordh *SD NS* 2: 178 (1409).

halför (halfföör), *adj.* [*Fnor.* halfœrr] *halfgalen. MB* 1: 17.

halföre, *m. L.*

halförtogh, *f.* — **halförtogs land (half-ortugs-),** *n. L.*

hali, *m.* [*Isl.* hali] *L. svans, stjärt.* thz är goth at stiäkkia fik ey hala *(stat bene galline caude non fidere fine) GO* 926. *Iv* 4467, *(Cod. C, D)* 2513. —

halataghl, *n. L.*

halka, *f. halka, slipprighet.* thera väghir är swa som halka *(lubricum)* j mörkre *MP* 1: 85. mine fötir ... skridhu til världzlica thinga halko oc ostadhughet *(lubricaverunt in mundialibus) Bir* 3: 215. — *halt ställe. Ansg* 177.

halla (halda *Fr* 1839. *eg. samma ord som* **hardhla),** *adv. mycket, ganska, högeligen.* än talar abraham oc halla räddelika *MB* 1: 191. landith wi saghom, är halla got *ib* 402. *GO* 384. *Fl* 835, 1163. *Iv* 3765, 4147. *Fr* 1226, 1352, 1783, 1839, 1982, 2251, 2762, 2794, 2807, 2922, 2964, 3189, *(B, C, E)* 919. *Al* 4218, 5088, 5535, 8098, 8448, 9722, 9934, 10016. *RK* 1: 2095, 3663, 4418.

halmber (-ar), *m.* [*Isl.* halmr] *L. halmstrå.* han ökte et korn i iordhinne stundom i manga halma oc agx *MB* 1: 90. siw ax wäxa aff enom halm *ib* 236. *ST* 400. — *koll. halm.* han tugga tha som asne en-samin halmin *Bir* 1: 331. *ib* 4: 9. *MB* 1: 288. *VKR* 10. *Lg* 3: 549. — *Jfr* **langhalmber.**

halmklädhe, *n. öfver sänghalm utbredt kläde el. täcke.* ofuir halmin hafwin matto ... ellir eet halm-klädhe ellir sengaklädhe aff wadhmal *VKR* 11. *L* 3: 549.

halmkranz, *m. halmkrans. RK* 2: 3980.

halmlaþa, *f. L.*

halmskakul, *m. skakel af halm.* thz är löös dräť at dragha mz halmskakla *GO* 1013.

halmskur, *m. halmlada.* hon gig een qwäld heme-lika j eens manz halmskwr *ST* 82.

halmstra, *n.* [*Isl.* halmstrá] *halmstrå. Lg* 3: 179.

halna, *v. se* **handla.**

halninger, *se* **hälfninger.**

hals (haals *Su* 15. **halz** *LB* 7: 2), *m.* [*Isl.* hals] *L.* **1)** *hals, nacke.* casta caþal vm hals iacobi *Bu* 165. *Bil* 114. *Bo* 223. *Su* 15. tz er goth thom, som ... swlna äre i halsen *LB* 7: 135. — *i talesätt som afse lifvets förlust.* äru fälde vnder wara räfst, med hand oc hals *(d. v. s. dömas att mista handen el. halshuggas),* äffter þy sum brutt äru till *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.; jfr MELL Kg* 31). rättä iuir hwarn þär bryter vm hals oc hanþ *ib* 639 (1347). retta ower hand ok hals höga ok lagha *MD (S)* 228. liff, halss och all myn welferdh woga *FM* 565 (1512). the skullä warä i köbenhampn om viij daghä epter olss-messen at senästhä wedh theris halss til görendis *ib* 326 (1507). — *för öfrigt bildl. i åtskilliga talesätt.* thu hawer hardhan hals *(populus duræ cervicis es) MB* 1: 349. thu lyughir rättelika j thin hals *ST* 439. — hava a (up a) halsin, *hafva på halsen, hafva öfver sig (ss fiende), hafva emot sig.* anners haffuer han menige landet oppa halsen *BSH* 4: 317 (1502). — falla ivir halsin, *öfverfalla, anfalla.* ath the mik sa falla ower halsen *BSH* 5: 133 (1506). **2)** *karl, menniska.* folkith äre hardhä halsa *MB* 1: 354. thu äst en hardhaste hals oc olydhikt folk *ib* 447. vände ... ordhin til iudhannä ok sagdhe o hardha halsa *KL* 143. fule halssa *RK* 1: *(Cod. B, C, D, E, F)* 3091. **3)** *landtunga, landtrygg, låg bergssträckning. i ortnamn.*

sacerdoti de svanshals *SD* 1: 617 (1282). — *Jfr* **kneke-, källara-hals.**

halsband (halzband. halsbond. halsbondh *Lg* 3: 36**),** *n.* [*N.* halsband] *halsband.* han hadhe eth halsbond aff gull *Lg* 3: 36. j [1] halzband forgiilt *FM* 75 (1483, *daniserande*). — *halsboja.* bröt idhur halsband oc giordhe idher frälsa *MB* 1: 377. säth thin foot i hännas boyor oc thin haals i hännas halsbandh *Su* 15.

halsbast, *n.* [*N. och Fdan.* halsbast. *Jfr Skånedial.* halsabast] *nackmuskler, nacke.* thina händer skulo nidhertrudha thinna owina halsbast *MB* 1: 262. giwe han thik aldra waara signilse ower thit howodh oc ower thit halsbast *ib* 267. strök sik twärt ower halsbastet sit *LfK* 142. stinnelse i halsbastith *LB* 6: 106.

halsben (halls ben: -bene *Bu* 129. **halsbeen** *Iv* 5085; *Fr* 2529**),** *n.* [*Isl.* halsbein] *halsben, nackben, nacke.* fiol koklarin nidher widher jordh dödher brutno halsbene *Bil* 105. han laghþe sit hals ben viþ iorþ vndi persie kunungs fot *Bu* 401. *ib* 129. *Iv* 5085. *Fr* 2529.

halsboia (-boya: -or *Su* 15**),** *f. halsboja. Su* 15.

halsbruni, *m.* [*N.* halsbrune] *halsbränna. LB* 7: 135.

halsbyld, *f. halsböld. LB* 5: 292.

halshug, *n.* [*Isl.* halshögg] *halshuggning.* morghon uil iak at mit martirium ändas mz halshuge *Bu* 502. giua huarn tiiunda man tel halshugs (*Bil* wndi halshugh 1021) *ib* 508. dömde thre menlösa riddara til halshugh (*Cod. C* til halshuggha 1026) *Bil* 576. — *halshuggningsplats, afrättsplats.* gik . . . thwo mila wägh fra halshuggeno som nu kallas martyrium biärgh til thän stadh han ligger nu *Bil* 344.

halshugga (halshuga *Bu* 496. **hals huga** *ib* 165, 532. *impf.* **halshiog** *Bil* 128. **hals hiog** *Bo* 80. **halshugh** *Bil* 723. *pl.* **halshuggu: -us** *ib* 344. *part. pret.* **halshuggin. halshugen** *Bu* 210, 496. **halshugder: -hugde** *ib* 529**),** *v.* [*Isl.* halshöggva] *L. halshugga.* dömde iacobum at hals huga *Bu* 165. aff fulum manne swärdhe halshuggin *Bil* 123. *Bu* 26, 210, 496, 529, 532. *Bil* 128, 344, 723. *Bo* 80. *Gr* 269. *RK* 1: 1088.

halsiärn, *n.* [*Isl.* halsjárn] *halsjärn.* thera halsiern waro thiok oc breed *RK* 1: 3966.

halskädhia, *f. halskedja.* wi anamadhom gulkronona oc hals kädhiana *MB* 2: 268.

halsprydhilse, *n. pl.? halsprydnad. MB* 2: 83.

halsrep, *n. halsrep, rep om halsen. Bil* 245, 250.

halsskabber, *m. halsskabb.* for hals skab *LB* 6: 106.

halssmugh (halsmugh), *n. öppning på klädnaden vid halsen, halskrage.* aff allo thy ther thu atte wil iak ey halda fra halsmughino oc til hosonar *MB* 1: 181.

halster (haaster: haastreno *LfK* 238; **järn haastre** *ib* 137. *nom. och ack. sing. med art.* **halstrit. halsterit** *Lg* 472**),** *n. halster.* laurencius (ɔ: hawir til tekn) ristena ällir halstrit a hulko han war stektir *VKR* xv. *ST* 21, 99. *Lg* 472. *LfK* 238. *FH* 4: 83 (1499). *Jfr* **iärnhalster.**

halsvapn (hals vakn), *n. vapen som betäcker och skyddar halsen.* hals vaknin (*arma colli*) . . . äru nidhir fallin *Bir* 3: 116.

halsörghia (-dhe), *v. strypa.* tha hals örgdhe honom owenen diäffwllen *Lg* 3: 183.

halta (-aþe), *v.* [*Jfr Isl.* haltra] *halta.* haltaþe män han lifþe *Bu* 196. *MB* 1: 226. *RK* 1: (*Ny början af Gamla Krönikan*) *s.* 165. halta mz baadhom fotomen *Bir* 2: 115. *MP* 1: 18.

haltan, *f. haltande. RK* 1: 68.

halter, *adj.* [*Isl.* haltr] *halt. Bil* 231. *MB* 1: 226, 370. *MP* 1: 16, 17, 18. *Bir* 1: 214. sullen been och halth *LB* 2: 9.

halva, *f.* [*Isl.* halfa] *L. hälft (af en by).* ix päningxland iordh i salystom i flen sokn i östhra halffwonne, ij päningxland iordh i flenemo i östhra halffwonne, ij päningxland iordh j kramanes i westra halffwonne, eth örtogland iordh i mädelösom i östhra halffwonne *SD NS* 1: 185 (1402).

halver (*n.* **halft. halpth** *SD NS* 1: 594 (1406). **halppth** *ib. gen. s. m.* **halfs. halffs. halffz** *PM* 8. *dat. s. n.* **halvo. halw. halfua** *Di* 218. **halffua** *SO* 203; *Pa (Tung)* 27; *Di* 223, 243, 268, 284. **halffwa** *LfK* 53, 57. **halffue** *Di* 251**),** *adj.* [*Isl.* halfr] *L. half.* i helom stykkiom oc halwm *SD* 5: 639 (1347). helom hundräþum oc halwm *ib.* halft lusit (*för* liusit) *Bu* 12. halff wärlden *MB* 1: 174. gäldhe halffh skoth *SGG* 129. jngen tilstede sin swen halft arbeyde mz sik *SO* 141. *ib* 147. forsta halft (*till hälften*) sakt ordh *GO* 440. som äre halffwe (*till hälften*) bort tagna *LB* 7: 331. — til halfs, *till hälften.* öghonin som för waro atir lykt til halfs *Bir* 1: 84. sompnadhe iak . . . til halffs *Lg* 3: 472. *Bir* 1: 223, 2: 134, 183, 3: 65, 68. *PM* 8. — (?) hon hafdhe röktat sik en skinkiortil af swinskinnom ok skipte han til halfs. ok vände swa thz ludhna til sin bara krop *KL* 334. — *i förbindelse med ett följande ordningstal.* halver annar, *halfannan, en och en half;* halver þridhi, *halftredje, två och en half o. s. v.* haluir annar attonger *SD NS* 2: 238 (1409). halft annät pund *SD* 5: 637 (1347). halwan annan dagh *RK* 1: 2734. fingo se . . . en . . . smaswen swa som halfs annars ara gamblan *KL* 30. halft þriþiä pund *SD* 5: 637 (1347). halft tridhia ar *Bil* 270. halft fiärdha aar *Bir* 2: 116. halft fämtä markland *SD* 4: 389 (1334?). hwar kolare skal haua halwan fämtä skiþärä, haluän þriþiä thäkkilsäman. oc en vtspisärä *ib* 5: 638 (1347). *Jfr* **halfannar** *o. s. v.* — *dat. sing. n.* halvo, *förstärkande vid komp. hälften.* skilium wir halw minni plikt *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). halffua mynne peninga *SO* 203. — *dubbelt; vida, långt, mycket, ännu.* sugha sårlikare ok haluo mera *KS* 42 (108, 45). *Al* 646, 1343, 4518, 5201. *MD (S)* 265. kunugen sände haluo flere *Bu* 500. *ST* 120. *Al* 421, 3230, 4519. *Di* 223, 251. *Pa (Tung)* 27. tha wordho öghlara halfwo minna *Al* 2659. *ib* 3280, 5326. aldrigh nakor förman maa thz siälffwer haffua, oc halffwo mindhre nakrom loffwa *LfK* 15. halffwa större wranghet *ib* 53. *ib* 57. worde hans men halffuo wredare än för *Di* 106. *ib* 243, 268, 284. tetmar hugh än halfua fasthare oppa videke *ib* 218. han war halffuo fäghre *Pa (Tung)* 39.

hamar (hamber *Di* 57, 215. *dat.* **hambre. hambri.** *dat. med art.* **hamarenom** *Gr* 298. *pl.*

hambrar. *dat.* **hambrom. hambrum),** *m.* [*Isl.* hamarr] *L. eg. sten.* **1)** *hammare.* mz hambrom oc spikom *Bo* 199. hafdhe i sinom handom en hamar af gul *Gr* 298. hambra liggia vidh wara fötir mz them skulum vi . . . sundir slaa vara fötir ok laar *Bir* 1: 223. *ib* 4: *(Avt)* 180. *Iv* 187. *Di* 57, 215. *Su* 125, 224. *LfK* 117. **2)** *klippa, bergshöjd. i ortnamn.* in möhamar *SD* 1: 596 (1282, *i vidim. af* 1286). ramshamar *ib* 735 (1230-60). in bierxhamarh *ib* 2: 13 (1286). in kulhambri *ib* 104 (1291). in smahambrum *ib* 280 (1299). j ramshambre *ib* 5: 293 (1344). — *Jfr* **far-, gul-, iärn-hamar.** — **hambra liudh,** *n. ljud el. dån af hamrar.* tha thz vndir korseno af thins sons hambraliudhe smitadhis *Bir* 4: 144. *ib* 157. — **hambra slagh,** *n. hammarslag. MD* 38. *VNB* 24. *Jfr* **hamarslagh.**

hamare, *m.* = **hamar.** mz hamaranum *Bir* 4: *(Avt)* 180.

hamarsiäng (hamar siangh), *f. L.*

hamarskipt, *f. L.*

hamarskäl (hammar skäl), *n. hammarflaga, affall som uppkommer när någon metall hamras.* hammar skäl aff järn *PM* 10.

hamarslagh (hammarslaagh *LfK* 117**),** *n. hammarslag.* ängin hördhe hamar slagh eller yxa bang *MB* 1: 485. *ST* 417. *LfK* 117, 223. *Jfr* **hambra slagh.**

hamarslaghare (hammar-), *m.* [*Mnt.* hamersleger] *metallarbetare. LfK* 103.

hamber (*dat. s.* **hami** *Bu* 102, 137, 523; *Bil* 103, 235, 732. **ham** *Bu* 19, 171; *Bil* 212. *ack. sing. med art.* **hammen** *Lg* 350. **haamen** *Bir* 4: 24**),** *m.* [*Isl.* hamr] *L. eg. betäckning, omhölje, hud.* **1)** *en fogels hud med fjädrar och vingar; fjäderdrägt.* rikare ham kan man ey se fanga *Al* 7580. **2)** *antagen skapnad, skepnad, hamn.* milda mö guz moþer . . . gar vt tel hans ii hans husfru ham baþe a växt ok kläþom lik ok talan *Bu* 19. han *(djäfvulen)* skapaþe sik ii quinmanz ham *ib* 143. koma jämsköt diäfla j hunda hami a mot petrum *Bil* 103. *Bu* 23, 102, 137, 171, 523. *Bil* 235. mannin gik tha widh sanno sik wara j manz hami thes bondans siäl som han lät swa sömelika til graf föra ok j hästins hami vara gudz änghil *ib* 732. *Bir* 2: 116. *Gr* 325. *Al* 5039, 5544, 9001. *Su* 418, 423. takande owir sik brudhgomma ham *Bo* 92. takande vppa sik thrälsins ham oc liknilse *ib* 32. *MP* 2: 149. witte (möyomen) at the varo trolska ok wänt hans ham mz throldom *Bil* 486. — *skapnad, utseende.* rädhelict diur. halft j manz hami. ok halft j häst like *Bil* 404. *Bir* 1: 334. *Al* 8694. swa mykith war han vndersam i sina persona oc i sinom ham *ib* 7454. jak hafuir . . . hamm(en) *(speciem)* aff handomen ensamin ok änkte mäghin *Bil* 350. **3)** *habitus, drägt, klädedrägt, yttre utstyrsel el. skick.* skipar här nwnnona ham oc gangkläde *Bir* 4: 10. *ib* 24. ij prydhin idher mz faghrom ham *Al* 6039. wänlika kläd i konungx ham *ib* 8610. han kläde sik wt j riddars ham *(i rimslut med* nampn*) MD (S)* 251. han sat tha än i alexandri ham *Al* 8078. *Su* 424. i flästom stadhom vpwaxte lönlika undi mildhetzsens ham eghen älskoghe ok vili *Su* 417. — *Jfr* **fara-, fughla-, klädha-, manz-, människio-, pilagrims-hamber** *samt* **likamber,** *äfvensom* **hampn.**

hambla (hambra: -adhe *Bir* 3: 65, 58. **-aþe, -aþer),** *v.* [*Isl.* hamla] *L. stympa.* gifwa dödum liiff ok hambladum nya limi *Bil* 788. vm nakre skula mista liuit oc nakre hamblas *Bir* 2: 211. han hamblaþe sik niþro lima *Bu* 172. *Bir* 1: 264, 2: 236. fötirne sua som hambradhe *(mutilati)* oc til halffs afhugne *ib* 3: 65. *ib* 68. läta hambla sik fra *(genom stympning beröfva sig)* hwaria lidhamote *Lg* 1036.

hamblan, *f. L.*

hambra (-adhe, -adher), *v. hamra.* swa liggia the sammanläste hambrade *(för* saman hambrade?*)* oc trängde i brännande boyom *Su* 129. som thöm hambrade *LfK* 233. hambradhe a nyyt maall pa städen *ib. Jfr* **samanhambra.**

hambra, *se* **hambla.**

hamegha (hammegha)? *f.* [*Jfr Sv. dial.* homejda. *Mnt.* hameide, hameie] *vårdtorn.* oppa beggia sidher om siön lath iag hammegher *(kan äfven läsas* håmogher, *se s.* 241*)* byggia *RK* 3: *(sista forts.)* 6117.

hamn (hampn. hamfn *RK* 2: 3350. **hafn** *Ber* 78. **haffn** *SO* 188, 198, 203; **-en** *ib* 206; *RK* 2: 7786. 7799, 7824. **haaffn.** *pl.* **-ir: hampner** *KS* 65 (162, 72); **hampne** *ib* 66 (162, 72). **-ar: hamna** *KL* 173**),** *f.* [*Isl.* höfn] *L. det som omfattar el. omsluter.* **1)** *hamn.* i eno haui sighla mang scip som cuma tel hamn ok som bryta *Bu* 489. giästo enga hampn *Bil* 215. een hampn wär for windh oc wagh *MD* 392. *Bu* 166. *Bil* 683. *KS* 65 (162, 72), 66 (162, 72). *KL* 173, 174. *Bir* 1: 37, 324, 400, 2: 191, 3: 177. *RK* 2: 3350, 6610, 6612, 7786, 7799, 7824. *SO* 198, 203. hoo som hafwer hampn och bodh j fiskie ståndande . . . och giör icke skattfisk ther af, hafwi förlorat och förbrutit både hampn och bodh *ib* 303. flydho af wärdlinne wadha och til klostersins hafn *Ber* 78. — *i namn på hamnar i Stockholm.* korn haaffn *SO* 188. *ib* 198, 203, 206. kogga haffn *ib* 188, 198. — *hamn, hamnkassa.* böte så 3 mark till hampnen *SO* 292. *ib* 290, 295 *o. s. v.* — *Jfr* **fiskehamn. 2)** *betesmark, bete, rätt till bete.* vtilia sua wlgariter dicta hugg, et hamn, et feærgang *SD* 4: 348 (1334). — **hamna foghate (hampnafougte: -en** *SO* 290, 297. **hampnefougte: -en** *ib* 295, 297. **hampnefogte: -en** *ib* 295. **hampnefogde: -en** *ib* 303. **hampne fougde: -en** *ib* 293; *samtliga dessa former kunna dock föras under ett* **hamna foghat),** *m. hamnfogde. SO* 290 *o. s. v.* — **hamna lagh (hampnelag: -laget** *SO* 309**),** *n. hamnelag, samfund af dem som nyttja gemensam hamn. SO* 309. — **hamna läghe (hampnaleige: -es** *SO* 297. **hampna läige: -et** *ib***),** *n.* = **hamna lagh.** *SO* 297. — **hamna rätter (hamne-),** *m. hamnumgäld.* gör icke hamnerätt *(annan läsart:* skattfisk*)* ther af *SO* 303. — **hamna skra (hampneskrå** *SO* 298**),** *f. hamnskrå, hamnordning. SO* 298. — **hamna stämna (hampnastempna: -o** *SO* 290. **hampnestempna: -o** *ib* 304**),** *f. hamnstämma, sammankomst inom ett hamnelag. SO* 290, 304.

hamna (hampna. hafna), *f. L. distrikt som är skyldigt att i krigstid uppställa en man. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 259; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 255 *f.* de qualibet hampna *SD* 2: 588 (1309, *på två ställen*). i foghelstadha hafno *ib NS* 2: 135

(1409). xvii hafne *BSH* 1: 62 (1365). *ib* 63 (1365), 64 (1365), 65 (1365) *o. s. v.* xxviii hafnor *ib* 73 (1366). — **hamnogiäld (hamnegäld),** *n. pl. de utskylder som skulle erläggas af en hamna. nämnas ss förekommande i Vestmanland. BtFH* 1: 316 (1413, *nyare afskr.*). — **hamnu män,** *m. pl. L.* — **hamnu vapn,** *n. pl. L.*

hampa, *f. L.* — **hampo bla (-blaa** *PM* LIII, 7**),** *f. stupa cannabina, hampblånor. PM* LIII, 7, 8. — **hampofrö,** *n. hampfrö. SD* 3: 759 (1316). — **hampo garn,** *n. hampgarn. PM* 8. — **hampospinnare (hampe-),** *m. hampspinnare, repslagare.* kaupi hampespinnare *FH* 1: 204 (1511, *gammal afskr.*).

hamper, *m.* [*Fnor.* hampr] *L. hamp.* canopus, hamper *GU* 2. weffyes blan oc hamp wmkringh *PM* 7. canapis är hamp *LB* 3: 59. take rån hamp *ib. FM* 609 (1513).

hampn (hamnph *se* **människio hampn),** *m.* **1) = hamber 2.** i trälsens hampn oc liknilse *LfK* 126. — *skapnad, utseende.* han *(Johannes)* kom i them hampni til henna som han war tha han döpthe ihesum cristum *Lg* 3: 445. iak hafwir ensampnan hampnin af handomen oc . . . alz enga maktena *ST* 41. **2) = hamber 3.** han kom scrudder mz een ärligh hampn *RK* 3: 3316. *ib (sista forts.)* 5482. huru . . . storlika huars ens eghin oc syndeliken kärlek . . . i clostrom oc renliffnadom wndher renliffwes hampn haffde sik tywfflika indragith *Su* 51. *ib* 57, 60. — *Jfr* **flädher-, flädhra-, manna-, människio-, reghlo-hampn.**

hamulbughi (-boghi), *m. knäveck?* gudh skal plagha thik wärstom boldom i knäm oc hamulboghom *(in genibus et in suris) MB* 1: 429.

han (hand *RK* 3: *(sista forts.)* 4682; *BSH* 5: 25 (1504, *daniserande*). *gen.* **hans.** *dat.* **hanom. hanum** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*); *Bu* 9; *Pa* 21, 23; *Bo* 38, 48. **honom** *Bo* 1, 2 *o. s. v.; RK* 1: 145, 211, 214, 977 *(i rim m.* wanom) *o. s. v.* **honum** *Fl* 63, 66 *o. s. v.; Iv* 89, 230 *o. s. v.; Fr* 110, 113 *o. s. v.; Al* 8432. **honnom** *MD (S)* 233. *ack.* **han** *Bu* 7 *o. s. v.; RK* 1: 244, 582, 727, 728. **honom** *ib* 558, 572, 578 *o. s. v.; MP* 1: 104. **honum** *ib* 49, 53; *Fl* 184. **hannom** *LB* 8: 41. **honnom** *ib. fem.* **hon.** *gen.* **hännar** *L.* **hännär** *SD* 4: 389 (1334?). **hänna. hännä** *SD* 4: 389 (1334?), 390, 5: 293 (1344). **häṉa** *Bu* 4. **henna** *RK* 1: 431, 614, 621 *o. s. v.* **hänne** *Bu* 10. **henne** *KL* 132; *RK* 1: 79 (?), 360, 2: 21; *MD (S)* 306. **hännas** *Su* 15; *SD NS* 2: 460 (1412). **hennas** *MD (S)* 304. **hennäs** *SJ* 6 (1422). **hännes** *BSH* 2: 36 (1396); *SJ* 6 (1422). *dat.* **hänne. henne** *MB* 1: 160; *Fl* 78. **hanne** *Bu* 6. **hänna** *ib* 5. **hunne** *SD NS* 2: 460 (1412). *ack.* **hana** *Bu* 5 *o. s. v.; KL* 13 *o. s. v.; RK* 1: 1234. **hona** *KL* 14, 15; *Fl* 41 *o. s. v.; RK* 1: 390, 603, 802; *SJ* 15 (1426). **honä** *SD* 4: 390 (1334?); *FH* 3: 4 (1352). **hänne** *Fl* 154, 196. **henne** *Fl* 47, 48 *o. s. v.; RK* 1: 414, 804. **henna** *MD (S)* 304. — **ham** *för* **hanum** *el.* **han** *SD NS* 1: 531 (1406). **ans** *för* **hans** *ib* 688 (1407). — *enkliliskt vid verb, stundom vid partiklar el. pron., förkortadt: m. nom.* **-n. vmuändin** *Bo* 223; **lagdhin** *ib;* **studden** *ib;* **hedhradhen** *ib* 38; **matten** *RK* 1: 1138; **lagdin** *ib* 231; **haffdin** *ib* 1318, 1857; **borieden** *ib,* 2: 244; **motten** *ib* 302; **haden** *ib* 1497. *dat.* **-nom. skullenom** *RK* 2: 7080; **möttenom** *ib* 8425. **-n. loffueden** *RK* 2: 1219; **aff ffladdhen** *MB* 2: 299. *ack.* **-an. toghan** *ST* 19; **grepan** *RK* 2: 1380. **-en. vändomen** *Bo* 134; **rätte vppen** *ib* 229; **foren** *ib* 67; **fangade hannen** *RK* 1: 988; **franen** *ib* 2: 9376; **läggeren** *Di* 230. *efter vokal* **-n. drifwn** *Bo* 86; **leddon** *ib* 192; **fördon** *RK* 1: 1308; **saa gangan** *Bo* 53; **läkian** *ib* 67; **pinan** *Bir* 3: 267; **slan** *ib* 2: 55; **lät löpan** *ib;* **känden** *Bo* 38; **kysten** *ib* 229; **giorden** *RK* 1: 65; **skulden** *ib* 1062; **älskadhin** *Bo* 74; **pläghadin** *RK* 1: 1298. *f. dat.* **-anne: mädhanne** *Lg* 46. *ack.* **-ina. widhina** *Lg* 45. *efter vokal* **-na. sana** *Lg* 45; **komana** *ib* 46; **läsana** *ib* 3: 681; **haffdona** *RK* 1: 2298; **lot hörana** *ib* 2: 9461**),** *pron. pers.* [*Isl.* hann] *L. han. f. hon.* göme sik þät bästa han ma for sinum owinum *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). fik ioakim blyght ok snybbo . . . þa han ofra wilde *Bu* 3. af huilikins þera vande blomstar vt spriggar . . . han skal fästa faghara iugfru *ib* 6. iosep lypte sin vand som han lönte längho han bar blomstar a þörrom grenom *ib.* säl se þin moþer mö är hon *ib* 78. min härra þin pina är sent tald: horo sar hon var ok manghfald *ib* 75. bundo hana för än hon var föd tel guz þiänist *ib* 5. här vmuändin sik til quindit. här lagdhin thröttir korsit af sik. ok vidh thenna stenin studden sik *Bo* 223. thz matten före styrt haden warid wis *RK* 2: 1497. at han skullenom strax wyborg faa *ib* 7080. vi tappom äkke älla mistom lustan. vtan vändomen fran kroppenom i hughin *Bo* 134. var herra rätte vppen oc kysten *ib* 229. läggir foren the sma fiscana *ib* 51. fangade hannen *RK* 1: 988. slan a halsin oc lät löpan *Bir* 2: 55. gik han mädhanne in i et hus *Lg* 46. lot hörana breffuet *RK* 2: 9461. hwar a mot gör þämmä staþuä. goz hans sköfles *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). at þät kunnukt göres hans härrä *ib* 669. mars var örlögs man ok hans moþer hät februa *Bu* 9. migdonia . . . baþ tomam for lata sik. at han mödes for hänna skuld *ib* 187. guz orþ äru sialenna föþa. som hänne giua himirikes lusta *ib* 186. adamas är en sten sua harþar han gitar ängen brutit vtan mz bucka bloþ *ib* 72. bether iak idher nadh . . . at hon thenne ärenne fulfölger *BSH* 3: 153 (1464). — han *el.* hon *pleonastiskt efter subj.* en klärkar vare fru giärna þiänande. han las hänne daghleka tel heþar ok tel hughnaþ . . . gaude dei genitrix *Bu* 17. almoghen han må sik haua bådhe til rika ok fatöka *KS* 76 (189, 84). otroo hon skal ey j mik boo *MD (S)* 304. trätighi marker . . . som andris wikhoff han thöm til panta hade sät *SJ* 137 (1445). holkin han är nu hem kommen *FM* 481 (1510). — *gen. i förening med ett smädenamn på ett sätt liknande det hvarpå* þin *nyttjas i direkt framställning.* kärþe at hans dare hafþe andra kärare än hana *Bu* 27. talade hans fwle daare swa *Lg* 948. — *gen.* hans, *hans folk, hans följe.* ää huar hans ginom skärgarden fara *RK* 2: 1954. han oc hans at dörren ginge *ib* 2837. *ib* 3: *(sista forts.)* 4245. — *gen. efter ett subst. för att uttrycka dettas genitivfunktion.* hustrv geze, äughlica systir, henna morghin gawor *SD NS* 1: 39 (1401). — *ss obestämdt pron.: man, en, någon.*

sua gaar annars men hanom när som han är hanom liuvar ok kär *Bu* 74. hwat är san ödmiukt. vtan at tee sik tholikin som han är *Bir* 1: 10. han kom aldre swa arm aff thydhisland hafdhe han et swärdh wti siin hand kunne han danza springa oc hoppa han skulle haffwa skällo oc gylta klokko *RK* 1: *(Albr.)* s. 210. — han, *hanne, af hankön;* hon, *hona, af honkön.* hwar tw grymmasta leon waro badhe köns hon oc han *Lg* 3: 155. är thz gräsith *(pion)* tweskona annath är han oc annath är hon *LB* 2: 92. röd pion äre han *ib* 7: 250. (han *för* kan: han tha ther tholkin köld oc oroo tilkomma *Su* 299.)

hanabyggiamän (hanabyggamen), *m. pl.* = **hanabyggiare.** *SD NS* 2: 245 (1410, *nyare afskr.*).

hanabyggiare, *m. innebyggare i Hanabo socken (i Helsingland). SD NS* 2: 245 (1410, *nyare afskr.*).

hand (haand: haanda *VKR* 69; **haandena** *ib* 22. **haandh** *Su* 11. **hond: honda** *RK* 2: 6549, 7576, 7928, 9120, 9162. *dat.* **hände.** *pl.* **händer. hende** *(i rimslut) RK* 2: 8703, 3: *(sista forts.)* 4848. *med art. ack.* **händrena** *Lg* 218**),** *f.* [*Isl.* hönd] *L.* **1)** *hand.* handenna lif af hofþeno flytar *Bu* 74. grep handom likbarenna *ib* 15. warþ numin i handom *ib.* före þörran vand ii hände *ib* 6. han togh thz fingirgull aff hans hände *Fl* 793. han hafdhe een hök a sinne hände *Iv* 173. ward aff konungs birgers hand en förste riddere aff främade land *RK* 1: 1158. *ib* 1162. binda hanom händar ok fötar *Bu* 140. at i alle haffde loffwat och tilsagt medh ja och opräkta händher . . . her swante nielsson hwlskap *BSH* 5: 175 (1507); *jfr* **4** *f.* väpnadher wäl til foot ok handa *Iv* 161. böte hand *(d. v. s. miste till straff sin högra hand) SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). hals ok hand, *se* **hals.** — *ss måttsbestämning.* hwar trappan . . . skal wara swasom handa högh *Bir* 4: 84. een halff hand ysop *LB* 7: 227. j [1] hand bla kaal ok en hand mz en yrt heter rachel *ib* 2: 71. een hand ful mz thörrom stikkom *Su* 413. een skäppa mz wänto är ey hand full mz wisso *GO* 447. **2)** *för att uttrycka riktningen: sida.* a hans höghro hand *Bu* 21. *Bo* 250. *Bir* 2: 253, 254. iak fan een vägh a höghro hand *(till höger) Iv* 163. — a (upa) badha händer, *på båda sidor, åt båda sidor, åt höger och venster.* han fälde ther folk a badha händer *Iv* 2347. *Fr* 573, 1844. *Al* 3323, 8937. *RK* 2: 8703, 3: 4848. hwgger vpa badha händer badä men oc hästa *Di* 11. *ib* 105, 185, 186, 187, 203, 232, 255, 256, 284. sag vpa badä händer *ib* 134. **3)** *vägnar.* helsadhe konungin a flores handa *Fl* 1999. **4)** *mer el. mindre bildl. oftast i förbindelse med prep. särskildt i uttryck, uti hvilka genom detta ord åsyftas att beteckna: a) innehafvande, förvar, vård, förvaltning, mottagande, öfverlemnande.* openbarleka i handum takit *(om tjufgods) SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). taker . . . aaf þöm i handum hawer, huus, jorþ, vatn, ällär vatswärk *ib.* aghe þän i handom hawer *ib.* som waaldh oc wälle haffuer i händher *RK* 3: 3027. som gozet handa mällom häfdhe *SD NS* 1: 568 (1406). som handa mällan haffdhe mästa delin alla städher *MB* 2: 309. *ib* 310. the som handamälla haffwa closters pänigga *LfK* 17. *ib* 11. mädhan han och hans formyndare . . . häradhit kynd handamellan hafwa *SD NS* 1: 623 (1407). läggiä vndyr iämpnä hand *SD* 5: 280 (1344). ma iak nokra gönst taka aff theem ther iak mina päniga läna oc mit godz vndir handum hafwa *ST* 488. *ib* 489. af þinne hände taki han mik. som mik löste af döþa mz þik *(yttrande af den hel. Andreas till korset) Bu* 141. swa lenge han thz arbeydhe . . . rede gör fran syna hender *SO* 154 *(möjl. att föra till i).* herra fräderik fik sit land aff hände *(lemnade från sig sitt land)* enom herra ther han väl kände *Fr* 3095. konungin antwardhadhe ij hans hand krono ok rike ok alt sit land *ib* 3101. satte thz *(landet)* sinom maghe i hand *RK* 1: 96. *ib* 3383. fa mik minom mästara ii händar *Bu* 141. huem han sätter i hender sin son ok styrilse landa *KS* 10 (25, 11). sum þätt i händer säz *(få det i uppdrag) SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). vi sätyum þöm i händer varom executoribus *ib* 567 (1346). *ib* 478 (1345, *nyare afskr.*). lofwadhe gudhi jomfrudom i ens prestz hand *(manus) Bir* 2: 96. *VKR* 4. lofua j confessoris generalis hendir . . . thry lyffte *ib* 6. *ib* 10, 46. — til tro hand *(jfr Äldre Dan.* til tro hand. *Mnt.* to truwer hant), *enligt (någons) uppdrag, för (någons) räkning), å (någons) vägnar?* thetta lofwar jac . . . oc wi . . . esbyörn cristiärnson oc til hans tro hand höghborne förstinno ware nathughe frw drotning margareta, sten lalason, twbbe ericson oc cristiärn esbyörnson, fast oc stadhukt at halda *SD NS* 1: 297 (1403). alle the tolff förskrefne goda män som wij hafde satt war saak och skälning til, som the oss nu hafwa vm aatskilt til bäggis wara troo hand *BtRK* 99 (1435, *orig.*). *Jfr c. b) innehafvande, besittning, egendom.* thz alt matte lätzliga komma konungenom tilhanda *(i konungens händer) MB* 2: 286. han sadhe the *(slotten)* standa hans arffua tiil händer *RK* 3: 2926. swoor honum til handa *(öfverlät genom ed åt honom)* allan then hedher som tilhörir then äldra brodher *MB* 1: 209. staar girughet til konungx hand *(har konungen girighet) MB (S)* 229. goda frägd sik komma til hand *(förvärfva sig) ib* 265. vij haffwe giorth . . . vaare wtlänthe peninga oss fran handhen *BSH* 5: 318 (1508). *c) kraft, makt, våld, välde, myndighet.* bönder fingo ther öffre hand *(öfverhand) RK* 1: 3478. quirinus härtughe hafdhe hand juer thöm *(hade dem under sin hand) Bil* 112. iak hafuer wnt oc i hand sat *(gifvit rättighet)* clostreno i wazstenom oc thes formannom at lösa mit godz örsätra thorp *SD NS* 1: 388 (1404). sculde han faa gripa the menlösä hindena som then vnderliga hiorten tilförenne hafde frälst aff hans handhom *Lg* 3: 539. ther alle thiäna vnder hans hand *Fr* 2816. engin kan koma a idhart land oc engin kan fa a idher hand *Al* 7248. *Va* 14. skilde gotland fra sin retta herres honda *RK* 2: 7928. szom mick frå hondhen mone falle *ib* 3: *(till. om Chr. II, red. A)* 6320. tha gar then stad och landzende oss och richet fra handen *BSH* 5: 330 (1508). iak hafuer vunnith thetta land sidhan iak foor bort til minna hand *Iv* 1710. wynna rikit sik til handa *RK* 1: 4027. *Di* 206. sidan riket kom til henne handa *RK* 2: 21. fik han til syna handh castelholm oc alandh *ib* 6598. alle fornyadhe ther slotloffuan tha til marskens hand sculle hon sta *(vara i marskens hand) ib* 5304. hwi lokkar thu mina riddara thinum konunge til handa *(d. v. s. i din konungs tjenst) Bil* 125. han hadhe manga riika och snille äpter hans handh *(till sin tjenst?)* hwarth han

wille *RK* 3: 228. bljffwo faghne til alexanders hand *(blefvo fångne och kommo i Alexanders våld, blefvo fångne för Alexanders räkning) Al* 2800. wardh ther gripen til marsken *(för* marskens*)* handa *RK* 2: 4411. wardh han grypen til engelbrecz hände *ib* 2496. gripa alla her niels stures tyänare siik tiil handh *ib* 3: 1485. huat ey bidhom vj epter the fruena som iak ändeliga hafuer ment j dagh at gripa mik til handha *Lg* 3: 540. ä hwart swenske skipen sik wende the komo jo til konung erics hende *RK* 2: 7103. som aldre wilia ganga til gudz handa *(vända sig till Gud, hängifva sig åt Gud) MB* 1: 475. — ganga enom til handa, *underkasta sig någon, hylla någon.* waro alexandro gaghne til handa *Al* 5404. hwa them wille til handa gaa *RK* 1: 143. *ib* 2: 1218, 7576, 3: 236, 585, 1393. *MB* 2: 218. — ganga enom til händer, *d. s.* the gingo hanom ginstan alla til hender *RK* 2: 1407. — ganga enom til hand, *d. s.* the gingho honom alle til hand *RK* 2: 4445. *ib* 3203, 7093, 8116, 3: 582, 1227, 2906. — falla enom til handa, *d. s.* landith full honum tiil handa *RK* 3: 1575. *ib (sista forts.)* 5062. — ganga enom a händer, *d. s.* honum alle gerna a händer ga *Al* 1594. *ib* 9644. *RK* 1: 2642, 4241, 2: 7961. *Pa* 21, 22. *ST* 79. — ganga enom a hand, *d. s.* hwar man ganger honum a hand *Al* 124. *ib* 877, 1165, 1714, 4066, 4664, 8760. *RK* 1: 723, 4508. cristin man thär gudhi är a hand gangin mz trone j döpilse *JP* 77. — giva sik til ens hand, *d. s.* til marskens hand skulde the sik giffua *RK* 2: 5650. — til ens hand, *för någons räkning, under någons lydnad.* at hans fogata til hans handh swa lenge rado städher ok landh *MD (S)* 271. *Jfr a.* — halda til ens hand, *innehafva ss län af någon, försvara och hålla någon till handa.* thrätighi grefua hioldo thera land nadhelika til mina hand *Fr* 206. *ib* 1442. til erik pukes hand hiolt han thz *(fästet)* tha *RK* 2: 997. *ib* 6549, 9120, 3: 732, 2925. *MB* 2: 256. — taka enom fore hand, *söka tillegna sig en makt som tillkommer en annan, ingripa i någons rätt.* han taker fore hand gudhi siälwom, oc wil mena honum skipta sina nadher, som han wil *MB* 1: 395. — taka enom for händer, *hindra någon, afstyra någons företag el. anslag?* rikesins radh thom for hender togo oc forlikted mz en kerlek fogo *RK* 2: 2848. *d) våld, våldsam behandling.* gripa hand a, *lägga hand på, gripa, fasttaga.* gripa hand a honom *ST* 125. *ib* 149. *Su* 11. — taka hand a, *d. s.* toko the handh a honom *Pa* 17. *ib* 19. *ST* 5, 79, 342, 354. *Lg* 3: 124, 137, 141, 149, 150. *e) börda, besvär.* liggia pa annars hendher *(ligga en annan till last) PM* LXVII. *f) löfte, förbindelse.* scal jac for:da härra knwtz hand aff taka til härra karl magnusson oc honum ganzlika nödhlös halda oc omanadan, äpter thy härra knwt the peninga wt lofwat hafuer *SD NS* 1: 446 (1405). loffuado alle mz sampnada hand *RK* 1: 4345; *se vidare under* **samna.** *g) närhet i rum el. tid.* hans tyänare waare ey tha tiil handa *RK* 3: 1403. thzta wathnith skwlle altid wara redho til handa *(till hands) PM* XXXVII. waren snara tiil handa *(redo, i ordning) RK* 3: 3823. then som ey vijd handen *(till hands, närvarande)* är vm pascha nat *SO* 187. *ib* 196. lärdom, hwilkin thu til eth stadugt aminne maa altidh haffua för händir *(ad manus; till hands) Su* 256. swa at mannen tulelikare lidher the dröffuilse han för handom haffwer *(som han har närvarande, som äro för handen) ib* 172. vtan han laga forfall fore hender hade *(vore hindrad af) SO* 101; *jfr i.* örlighit stod fore händher *(var för handen, pågick) MB* 2: 243. solen är j sith högxstä lopp ok middager strax j handhom *(för handen) Lg* 3: 540. huat uaþa þöm var for hände *(förestod dem) Bu* 154. then död them stodh tha for handom *(förestod dem) RK* 1: 3963. skilia os vidh thän höghelika vanda ther os daghlika staar til handa *(förestår oss, väntar oss) Iv* 1523. haffuandis langa reeso for händir *(ämnande företaga en lång resa) Su* 254. ericx messe är swa när i hender *BSH* 5: 10 (1504). sommaren är fast forlidhen ok höstdagen i henderne *FH* 7: 74 (1506). alderdomenth gangär mik paa händher *(är in på mig, är mig nära) BSH* 5: 25 (1504, *daniserande*). thz finder iak nw for hender bade *(alldeles uppenbart) RK* 2: 3587. wore ok swa saker, ati ingen sodane man haffua, som j kwnne vmbäre fra honden *FM* 251 (1505). — a hand, *till, emot.* som han thy *(fäderneslandet)* när komber a hand *Al* 404. — *emot.* en här aff lättugha . . . ffoor the gudz riddara tha a hand *RK* 1: 294. — a händer, *till, emot.* ihesus gik a hendir twa hedhna stadha *MP* 2: 58. han segilde a hender danmark *RK* 1: 3048. reed hertugh erik then mille wt a hender landa merke *ib* 3188. *ib* 3707, 3741, 4231. — händer, *d. s.* ridhu hender tiwidh *RK* 1: 2464. konung cristiern är komen medh al sin macht hender lödissö *BSH* 3: 81 (1455). *FM* 401 (1509). *FH* 7: 76 (1507). — *i närheten af, vid.* oddesundh hender limfyordh *PK* 253 *(i var.).* — henders, *emot, inemot. om tid.* hendhers fastelaghen *FM* 388 (1508, *samt. afskr.*). *h) gagn, fördel, förmån.* kan iak thik änkte radh til handa *Fl* 1227. the hiälp ther alexand bewiiste henna son til hand *Al* 8128. sanka almoghen tiil konungsens handh *(för konungens räkning) RK* 3: 410. widher säghiom wi til . . . boo jonssons hand oc hans arfwa allom rät oc alle erfdh efter karl nichlisson *BSH* 1: 183 (1381). *i) verksamhet.* hava til handa, *förehafva, uträtta.* hwath the hafdho ther til handa *Fr* 4. *RK* 1: 1654, 1939. — *företaga.* ä huat han ville haffua til handa *RK* 1: 271. *ib* 1713. — taka til handa, *företaga.* huath the toko ther til handa *Iv* 4350. *ib* 5350. *Fr* 2230. *ST* 153. — *åtaga sig.* hafdhe iak een kamp ey takith til handa *Iv* 3691. — taka sik til handa (til hand *Iv* 5425; *Al* 3560), *företaga sig.* wil iak taka mik til handa forna saghu fram at föra *Iv* 2. *Fl* 1585. *Al* 3560. — *åtaga sig.* om nakar vilde . . . mit ärande taka sik til handa *Iv* 2739. *ib* 4776, 5425. — taka sik a händer, *åtaga sig.* ther sik slikt thordhe taka a händer *Iv* 2683. — hava for (fore) händer (fore hende *SO* 143, 154), *hafva för händer, förehafva, hafva för sig.* han haffdhe oppa thentidh högmälis ärandhe för händher *Lg* 3: 308. *Su* 366. *LfK* 68. swa lenge han thz arbeydhe fore hender haffuer *SO* 154. *ib* 143. om sua hende alla mwramestara nogh gerning fore hender hade *ib* 82. *k) förstärkande el. utfyllande verbets begrepp.* än mere sorg fik han til honda *RK* 2: 9162. — *i synnerhet vid* koma *och* ganga *för att till samman med dessa uttrycka att något påkommer el. händer.* koma til handa. *med dat.* ä

huath os kan koma til handa *Fl* 502. för flores saka kom hänne til handa at hon vardh sald til hedhna landa *ib* 601. mik är een smälek komin til handa *ib* 1629. *Iv* 70, 1917, 2162, 4208, 4518. *Fr* 747, 1295. *Al* 42, 196. — *abs.* kan thz än swa koma til handa at leonith vil idher göra skadha *Iv* 3322. — koma a hand. *med dat.* os är här nu äwintyre komin a hand *Fr* 74. — ganga i hand, *gå, aflöpa. med dat.* tho at werldin gik honom illa i hand *RK* 1: 1856. the resa gik hanom illa j hand *ib* 2: 7237. — *opersonl.* hulkins släkt om langa tima hafdhe väl oc sälelica i hand gangit *Gr* 259. huru them gik ther i hand *RK* 1: 4101. them crisno gik ther wäl j hand *ib* 134. *Va* 21, 27, 32, 34. *ST* 104. *RK* 1: 486, 2673, 2: 969, 7100, 3: 262, 518, 1373, 1487, 2714, 2994, 3451, 3874. — *abs.* nw giik thz saa i handh *RK* 3: 2582. *ib* 2558, 3322. — ganga til handa, = ganga i hand. *opersonl.* at them skulle swa jlla til handa ga *RK* 1: 1798. **5)** *slag, art. endast i gen.* enna handa (*Bo* 124; *Bir* 1: 113, 114, 2: 292; *Su* 278. enne handa. ena handa. *någon gång, ss ST* 200, 224, *rättar sig* en *icke efter* handa *utan efter det på detta följande subst.*), *af samma slag; enahanda.* var herra gör daghlica swa oppa ena handa matto mz os andelica *Bo* 105. — *ett slags, en viss.* fik han hanum ennehanda smörilse *Bil* 446. thz är och ena handa hughmödha *KS* 36 (94, 38). som prophetin sighir mz enna handa liknilsom *Bo* 124. skal thwangin idhnas . . . mz ena handa (*quadam*) andelike disciplina *ib* 140. aff eno handa thrä, som kalladhis sethim *ST* 200. eeth handa folk *ib* 224. *Bo* 77. *Bir* 1: 113, 114, 2: 292. *Su* 183, 278. — twäggia handa, *två slags, tveggehanda.* i twäggia handa matto *Bo* 3. for twäggia handa sak *Bir* 2: 239. tweggia handa manna kön *ib* 3: 275. mz twägge handa hoxswalan *LfK* 87. — *utan förening med subst.: två ting.* seer han at tweggia handa ära a ferdom *Di* 22. aff thenna twägge handa *LfK* 58. — thriggia handa, *tre slags, treggehanda.* för thriggia handa sak *Bo* (*Cod. B*) 340. *Bir* 2: 197. *LfK* 113. — *utan förening med subst.: tre slags ting.* the offradho thriggia handa som war rökilse, mirram oc gul *ST* 209. — fyra handa, *fyra slags, af fyra slag.* fyra handa lundh haffwir gudh människiona skapat *Lg* 65. — *utan förening med subst.* samwetet är firahanda *LfK* 76. — fäm handa, *fem slags.* for fämhanda sak sculdh *MP* 1: 25. — hundradha handa, *hundradefald, hundrafaldig.* swa som . . . hwart kornit gafwe af sik hundhradha handa fruct *Bir* 1: 382. — thränne handa (thrändehanna), *tre slags, af tre slag.* j trenna handa lundh *MD* (*S*) 293. papawer är walmogha hon är thrändehanna *LB* 2: 35. — andra handa, *annat slags.* andra handa vaþmal *SD* 5: 637 (1347). aff andra handa folke *MB* 1: 375. — *utan förening med subst.: annat.* the lekara fingo ther . . . klede ok sölff ok andra handa *RK* 1: 1830. — enna handa . . . andra handa, *ett slags . . . ett annat slags.* nw ena handha oc nw andra handa gaffwor skipte them j mällan *MB* 2: 283. — nokra handa (nakra-. *någon gång, ss SD* 5: 280, *rättar sig* nokor *icke efter* handa *utan efter derpå följande subst.*), *något slags.* nokra handa skuld at giäldä *SD* 5: 567 (1346). vilia haua nakra handa fordela *Bo* 5. j nokrom handä thingum ällär stykkyum *SD* 5: 280 (1344). — i nokra handa matto, *på visst sätt. Bo* 93. *Bir* 3: 420. — *utan förening med subst.: något.* nakra handa thz som reglan ey til städher *Bir* 4: 9. — margra handa (margha-. mangra-. manga-. marghin- *Al* 6976), *många slags, af många slag.* marghähandä sidhwänniur *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). manghahanda sithwäniör *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). till marghähandä thungä *ib* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). til manghra handä thungä *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). mangra handa diwr *Bil* 844. manga handa pinor *Bir* 2: 254. *Bo* 64. *Bir* 1: 179, 3: 475. mädh dyra thing margha handa *Fl* 1994. äru ok pinona mangra handa oc atskillica *Bir* 2: 19. — *utan förening med subst.: mångahanda, mycket. Al* 6976. — aldra handa (alla-), *alla slags, allahanda.* alla handa blomsther oc yrtir *Pa* 20. i alla handa matto *Bo* 148. *Bir* 2: 325. fik han aldra handa soot. oc mangha handa pinor *Lg* 35. — *utan förbindelse med subst.: allahanda, allt, hvad som hälst.* tha forfoors . . . allahanda thz gudh hafdhe skapt a iordhinne *MB* 1: 170. mz . . . allahanda thy som them tilhördhe *ib* 311. the jätta hanom lydha j allahanda *RK* 2: 2307. *ib* 3: (*sista forts.*) 4603, 4607. *Fl* 1105. — hvaria handa, *af hvad slag. inledande direkt frågande sats.* hwaria handa är thit wald *Al* 8584. — *af hvad slag . . . än, hvad hälst . . . än.* i hwariähandä staþ han se *SD* 5: 562 (1346). hwariähandä brwt thät hälzst äru *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). hwariä handa skipilse han hältz se *ib* 567 (1346). hwarrä handä þe hältz äru *ib* 562. hwaria handha thz hä[l]sth är *SO* 23. jngo vndan tagno som thy godze aff aldher til ligad hafuer eller än nw til hörä kan eller j hwaria handha thet hälzth vara kan *FH* 3: 130 (1448). — *hvad hälst, allt.* hwaria handa thz sant är. thz rätuist är, hwaria handa thz hälaght är *Bo* 147. *ib* 104. *SO* 104. — hvat handa, *hvad slags. i indir. frågande sats.* spordhe them aat . . . hwath handa folk tha thz war *Al* 5895. *Iv* 4780. — *hvad slags . . . än.* i hwat handa soot the varo stadde *Gr* 306. — hvilikra handa (hvilika-, hulka-), *hvad slags . . . än, hvilken . . . än.* hvilicä handä þe äru *SD* 5: 567 (1346). j hulka handha motho thet hälzt är *SO* 20. — änga handa (enga- *Al* 7062. engin- *ib* 7065, 8432), *intet slags.* änga handa wärlz lost *Al* 7072. ängahanda hafsins ohyyr *ib* 9194. *ib* 7062, 7065. — *utan förening med subst.: ingenting.* honum skal skadha engin handa *Al* 8432. — þera handa, *eg. det slags; sådan.* þerrä handa samband *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). thera handa huxens starkleker *KS* 19 (47, 20). af thera handa thingom *Bo* 85. *ib* 125, 129. *Lg* 3: 501. the som haua thera handa andbudh sua som tängir *Bir* 2: 65. han hafdhe när sik thera handa malara at nar the maladho nakars thingx äpteliknilse älla biläte. tha syntis thz ey vara biläte *Gr* 282. — *utan förening med subst.: sådant.* ey aktar fatikdomsins älskoghe thera handa *Bo* 3. *ib* 5, 16, 17, 18, 35, 64, 147. *Bir* 2: 290. alt thera handa giordhe ödhmiuktinna mästare gärna *Bo* 70. — thässa handa, *detta slags, sådan.* thässa haanda (*hujusmodi*) kloster *VKR* 69. — *Jfr* **harms-, krok-, manz-, sighers-, vreds-hand** *samt* **flanda-, iämnaþa-händer.** — **handa arvodhe (-ärffuode),** *n. arbete med händerna.* afla sik födho mz sinom (*för* sino) handa ärwodhe *KL* 253.

göra handa ärffuode *(manualia servitia) Bir* 4: 10. *Lg* 3: 286, 402. — *handarbete. Lg* 3: 403. — **handa bred (-breth),** *n.* [*Äldre Dan.* haandebred, *n.*] *handsbredd.* som är bredh owan widh gatuna xj (11) alna ok eth handabreth *SJ* 81 (1438). — **handa gärning (-gärnigh),** *f. L.* 1) = **handa arvodhe.** the skullo födha sik mz thera handa gärning ok af sino äruodhe *Bo* 16. *KS* 4 (8, 4). — *handarbete.* sculu the wara thes quämare til thera handa gerning *VKR* 11. hon haffdhe handa gärnigh länghe om qwällen *Lg* 3: 395. — *arbete, handtverk, slöjd.* ängen ware the handa gerning han ey kunde *Bil* 117. jak idhnar . . . ey handa gerning älla slögdhir *Bir* 3: 366. 2) *med händer gjordt verk.* hedhninganna afgudh är sylf ok gul oc manna handa gärning *Gr* 273. *Bil* 534. — **handa kladhe,** *m. klåda i händerna. ST* 33. — **handa lös (haanda-** *GO* 13), *adj. L. utan händer. GO* 13. *Lg* 218, 219, 221. *Jfr* **handlös.** — **handa tak (-tagh),** *n.* renth lin oc handa tagh *(lín úrent, svá mikit at spent fengi um mesta fingri ok lengsta) MD* 370. — **handa tekn,** *n. tecken med händerna.* vppinbaradhe thz mz handa teknom *KL* 17. — **handa trogh,** *n. korg.* canistrum, handatrogh *GU* 2. — **handa värk,** *n.* [*Isl.* handaverk] *L.* 1) *verk som utföres med händerna, arbete, gärning.* war herra skal giwa sina signilse . . . ower alt thit ärwodhe oc handawärk *MB* 1: 428. *ib* 429. sik siälwan ok sin handawärk *(handlingar)* medh sinom skiälum styra ok rådha *KS* 2 (4, 2). änkte se thet faghert ok lustelikt godz i ängiom ella öghiom ella androm stadhom ther ey skal åkoma wår häfd ok handawerk *(verkande, verksamhet) ib* 61 (151, 66). aff hwars handa wärk *(förvållande)* ther scadhe timar *MEG (red. B)* 59. oleff hylta bleff död aff theras handa werkom *BSH* 4: 112 (1486). 2) *med händer gjordt verk.* þu ueter ok lätar ueta guþlekan heþar þinom afguþum ok handauärkom *Bu* 189. folket som när stodh hörandes theras ordh, gingho jn i wäffhwset, skodandes theras handa wärk *(det verk som de hade för händer)* ällar gärningh *Lg* 3: 195. — *särsk. om Guds verk, det som är skapadt, skapad varelse, skapelse.* thu *(Gud)* . . . hawär han (ɔ: mannen) skipat iwi alt tit handawärk *KS* 2 (4, 3). *MB* 1: 53, 74, 75, 128. thetta mit handa wärk forsmar mik mer hulkit iak skipadhe j mere hedhir *Bir* 1: 217. *ib* 379. for thz thu ville man vardha ok thit handauärk sua dyrt köpa *ib* 2: 265. thin kärlek fore thino handauärke *(genus humanum)* vppinbaradhe *ib* 4: 134. all gudz handawärk äre äwinnelik *MB* 1: 442. — **handa virke,** *n. L.* — **handa värkan,** *f. L.* — **handa värke,** *n. L.* 1) = **handa värk 1.** idkadho siit handa wärke *Lg* 3: 392. järteknen som hälogha människior göra the ärw gudz handdawärke *ib* 277. 2) = **handa värk 2.** är waar herra aldra mildaster oc warkunsamaster ower alt sit handawärke. *MB* 1: 130. — **handavärka drap,** *n. L. Jfr* **handvärka drap.** — **handa värke,** *m.* = **handa värk 2.** at the skelliga hafde funnet gambla raa mellan fornempdä höghbene ok sandanes ock tilgiorde syna handha werkiä aff nyo *FH* 2: 57 (1424, *gammal afskr.*).

handarmer (handermer. hendermeer), *adv. komp.* [*Fdan.* handærmer. *Fgutn.* handar mair, *se Bugge, Nord. Tidskr. f. Filologi, Ny Række* 3: 262-3] *vidare, ytterligare.* wij wiliä idher gernä thes handermer til wilghä oc gothä wärä *SD NS* 1: 248 (1403, *nyare afskr.*; *daniserande*). skal tw oc tyne arffue wara qwitte frii ledoge oc löse for alla maningh äller tiltalan om nogra slotloffuan hendermeer *BSH* 3: 4 (1449). hafwa i äller idhra oss äller wart rike om naker hande stykke hendermeer at skylla *ib* 9 (1449, *samt. afskr.*).

handarmere (hendermere *SJ* 305 (1462); **-a** *BSH* 4: 9 (1471). **hendharmere. hendermer),** *adj. vidare, ytterligare.* swa at enkte hendermera mord eller blodgiutelsse skedde her äpter *BSH* 4: 9 (1471). lato hanom lidugh oc lös for hendermer maning *SJ* 184 (1449). for hwar mans vpakraff ok hendharmere tiltalen *ib* 288 (1461). *ib* 303 (1462), 305 (1462) *o. s. v.*

handbok, *f.* [*Isl.* handbók. *Ags.* handboc] *L. manuale, handbok, bok innehållande formulären för de presterlign förrättningarna utom den offentliga gudstjensten (ss dop, sista smörjelse, likbegängelse o. s. v.). FH* 4: 84 (1499).

handbref, *n. egenhändigt bref.* läs nycristnat barn . . . vars härra hand bref *(bref skrifvet med vår Herres hand) Bu* 190.

handbughi (hanbughi *L.* **handboge),** *m.* [*Isl.* handbogi] *L. handbåge, lätt båge som spännes med handen.* skiuta medh armbyrst ok handbugha *KS* 53 (136, 57). for handboga och hwdsko *RK* 2: 992.

handbyssa, *f.* [*Äldre Dan.* handbøsse] *handbössa, handgevär. PM* 12, 24. — **handbysso lodh,** *n. handgevärs-kula. BSH* 4: 294 (1501).

handdraghin (handraghin), *p. adj. L.*

handfa, *v.* [*Isl.* handfá] *lemna i handen, öfverlemna.* bethaladhe och handfik oss ottha twsin lödogh march pwrth silff *SD* 5: 208 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).*

handfang, *n.* [*Isl.* handfang] 1) *hand full, så mycket man på en gång kan gripa med handen.* tak maioranam, basilicon, balsamite, lika aff hwaryo x handfang *LB* 9: 107. vj handfangh *ib.* 2) *svärdfäste.* bade hielt oc klod oc handfang *Di* 76. *ib* 113, 158.

handfaster, *adj. L.*

handfat, *f.* [*Äldre Dan.* handfad] *handfat, tvättfat. ST* 419. *BSH* 5: 529 (1513).

handfäst, *f.?* [*Jfr Isl.* handfestr *och* handafestr] *fäste för händerna, tag.* i honom fik han handfäst ok hoff han nider wnder sik *RK* 1: 3853.

handfäster, *p. adj. L.*

handganga (haand ganga. hanganga *BSH* 5: 473 (1511). **handga. handgaa** *BSH* 5: 473 (1511)), *v.* [*Äldre Dan.* handgange. *Jfr Isl.* handgenginn] *underkasta sig. med dat.* nar almogen honom mäst handganga *RK* 2: 9203. all land oc städher som . . . seg wälwilyelika wndigiffwa oc haand ganga konwngenom *PM* 33. ther haffuer alt menige landet handgaath härtwgh frädhrik *BSH* 5: 388 (1510). the herreter, som them vile handga *ib* 427 (1510, *samt. afskr.*). *ib* 98 (1506), 473 (1511). *Jfr* ganga enom til handa, ganga enom a händer under **hand 4** c. — *part. pret. undergifven, under-*

dånig. med dat. almoghin ther honom är vndirgifwin oc handgangin *Bir* 4: 359. *PM* 33.

handganger (handgongher), *m. framgång, medgång.* aktir ey världinna handgang älla sälikhet *Bir* 2: 227. *ib* 1: 274, 3: 167. spordhe vm hans handgongh *(huru det gick med honom, huru det var med honom) JP* 29. *Jfr* ganga i hand *under* **hand 4** *k.* — godher handganger, *d. s.* at the hafwin godhan handgang j wärldinne *Bir* 1: 109. *ib* 2: 227.

handgrip (-grep), *n.* [*Isl.* handgrip] *handslag, med handslag bekräftadt löfte.* mot theris handgrep ok lyffthe *BSH* 4: 282 (1501). *ib* 272 (1501, *nyare afskr.*).

handiärn, *n. handboja.* bödh han thaghar hänta ther thz största handiärn ij skipith är ok ther innan sätia han *Fr* 2538.

handkafle, *m.* = **handfang 2.** thetta suärdhit skal haua handkafla *(capulum) Bir* 2: 174.

handkläþe, *n.* [*Isl.* handklæði] *L. handkläde, handduk.* handklädhe ok vatn til redho var tha *Fr* 415. *Fl* 1495, 1657. *Bir* 3: 259. *MP* 2: 7. *Di* 165. *SGG* 132. giwum vi . . . til pulpita tu handcläþe striput oc fiughur af lärift *SD* 5: 563 (1346). *FH* 4: 84 (1499). *Jfr* **bordhhandklädhe.**

handknap, *n.? försäkran?* then tiidh thee keesto ederth herradöme til höffwijdz man, tha matthe ederth herradöme göra hand knap före x (10) eller xij[M] (12000) mark, som waar her sten stwra gäll *BSH* 5: 478 (1511, *till Svante Nilsson (Sture)*).

handla (hanla. haldna *L.* **hallna** *L.* **halna),** *v.* [*Mnt.* handelen] *L.* **1)** *med händerna taga på, vidröra.* grät ifui hänna like ok thorde ey när koma eller hanla *Bil* 457. swa at the aff enghom willo thz *(barnet)* latha handla ällar hantheras, wtan aff sik siälffwom *Lg* 3: 620. thera hold skulin i ey äta oc ey hanla *(Cod. A* hanna 359*) MB* 1: *(Cod. B)* 560. *ib* 559. lät hona föra til sin at halnas *(ut tangeretur)* af sancti stephani helgho domum *Lg* 286. — *abs.* the hawa händir oc sculu ey handla *Gr (Cod. D)* 364. — *nå.* ma mannin al thing begrypa oc halna *(comprehendere et attingere)* mz tronne *Bir* 1: 20. — *träffa, slå.* än skal iak hanla *(tangam; Cod. A* hanna 306*)* pharao konung mz enne plagho *MB* 1: *(Cod. B)* 554. **2)** *behandla, bemöta.* thetta budhit skulin j wel halda oc halna oc sända han faghirlika heem til sin herra *ST* 528. **3)** *handhafva, gå till väga med.* huilkom lundom hälzt älla af hwem älla hwar han oc hans ämbezmen hafua the samo vpbyrdh oc wtgift vpburit älla wtgifuit oc handlat *BSH* 1: 198 (1387). **4)** *förhandla, afhandla.* hwath ther hanledes fa i wel wetha framdelis *BSH* 4: 252 (1500). — *Jfr* **forhandla, skamhandladher,** *äfvensom* **hanna.**

handlagh, *n.* [*Isl.* handlag] *handslag (till tecken af sluten öfverenskommelse); öfverenskommelse.* gik i handlagh mädher . . . pädher mikälsson *SD NS* 1: 626 (1407).

handlan, *f. Jfr* **forhandlan.**

handlin (-liin *Su* 308**),** *n.* [*Isl.* handlín. *Ags.* handlin] *L. till den presterliga skruden hörande linnekläde el. linnebindel som betäcker handen el. handleden, handlinning, linneärm? SD* 5: 563 (1346). nar han takir sik handlinit *(manipulum) Bir* 3: 13. *Su* 308.

handling (handelingh. handlig), *f.* [*Mnt.* handelinge] *öfverenskommelse, förlikning, fördrag.* hurw lenge then handlig monde sta *RK* 2: 5723. hwad theres ytherligere handelingh och vedhertaal vareth haffuer *FH* 7: 97 (1513). *Jfr* **forhandling.**

handlove, *m.* [*Äldre Dan.* handlove, haandlue] *handens insida. PM* XLIII.

handlöfte (handlyffte), *n.* [*Mnt.* hantlofte] *med handslag gifvet löfte.* at klappe nogen man handlyffte *(träda i någons tjenst?) BSH* 4: 181 (1494).

handlös, *adj. L. Jfr* **handa lös.**

handning, *f.* = **handling?** som enom dondeman bör handning oc wenscap at halla *SD NS* 1: 539 (1406).

handqvärn, *f.* [*Fnor.* handkvern] *handqvarn. FH* 4: 84 (1499).

handran, *n. L.*

handsal (handsall *Bil* 269. **handzal. hantzal),** *n.* [*Isl.* handsal] **1)** *det som lemnas i handen, gåfva.* thu skalt ey thro oppa hantzal *(gelouven . . . off quader hant gift; härmed syftas på folktron att en under stillatigande utan begäran lemnad gåfva kunde bota vissa sjukdomar) ST* 33. *Jfr Schiller-Lübben* 2: 197 hantgifte. — *drickspenningar.* bedhas aff them drykke pänynga äller handzal *PM* 55. **2)** *anförtrodt gods. Bil* 269 *(ordet är här sedermera utstruket).*

handsalder, *p. adj. L.*

handsalu fä, *n. L.*

handsama (-aþer), *v.* [*Sv. dial., N. och Nyisl.* handsama] *L. taga med händerna, fasttaga.* handsamadhr *(den som bliver fast tagen: Bure) SR* 9.

handske (handzske: -a *MB* 1: 213; *Bir* 3: 142. **hanzske: -anom** *Bil* 802. **hanske: -a** *Bir* 1: 322; *MD* 352; **-ana** *ib* 321; **-ä** *Li* 67**),** [*Isl.* hanzki. *Mnt.* hantzke, hantsche, hansche, *förkortadt af* hantschu] *L. handske.* eet skot kom som aff armbyrste gynom hans hand helum hanzskanom *(cyrotheca) Bil* 802. handscane a handomen *Bir* 3: 143. *ib* 1: 321, 322, 3: 142. *MB* 1: 213. *MD* 352. *Di* 67. *Jfr* **hök-, iärn-, vapn-handske.**

handskref? *f.?* tet eder werdighe handscreff mic vnderuiste *FM* 537 (1511-12?).

handskrift (-script), *f.* [*Äldre Dan.* handskrift. *Jfr Mht.* hantschrift] *handskrift, handstil.* scriffwadh med sama handscriffth *SD* 3: 644 *(fr. sl. af* 1400*-talet).* til witnesbyrd to är thetta min handscript *FM* 514 (1511).

handskrivare (hansscriffuare: -en *BSH* 5: 358 (1509)**),** *m.* [*Äldre Dan.* haandskrivere] *sekreterare. BSH* 5: 358 (1509).

handslagh (handzslagh *SJ* 109 (1441). **handz slagh),** *n.* [*Jfr Mnt.* hantslach] *L. handslag. SJ* 109 (1441). thätta fornempda hws köpte pether haluidzson aff fornempdom pether törbo mädh gudzpäning oc handz slagh *ib* 145 (1446).

handsten, *m.* [*Mnt.* hantstên] *sten som slungas med handen. koll.* krwth, byssor, dalapill, handsten *BSH* 5: 273 (1508).

handsträkning (handzsträkning. handstreckningh), *f.* [*Mnt.* hantstreckinge] *handslag, försäkran.* han giffuer ider sin handsträcning, ati

scole varde i tiid oc tima vel betalade *BSH* 4: 351 (1503). giorde benct och mich handstreckningh jn fore rikesins raadh pa edra vegna, oss *(för* ock?*)* tilsade huldskap, mantzschap och troskap oppa edhre och rikesins vegna *FM* 180 (1504). — *försäkran, säkerhet.* om thee ey faa handzsträkning för theras kläde oc peninga *BSH* 5: 113 (1506).

handtaka (han taka *L.*), *v.* [*Isl.* handtaka] *L. genom handtag el. handslag lofva.* aldre skal thu handtaka eller lowa fals witne fore ogudhlikan man *(nec jungas manum tuam ut pro impio dicas falsum testimonium) MB* 1: 339.

handvardha? *v. öfverlemna.* iak . . . hafuer saalt . . . laurens domprowastenom ok vplatit ok handwardhat *(för* andwardhat?*)* then for:da halfdelin aff them husomen *SD NS* 2: 33 (1408). *ib* 260 (1410). *Jfr* **andvarþa.**

handvirki, *n. L. Jfr* **handavirke.**

handviti, *m. L.*

handvärk, *n. L. Jfr* **handavärk.** — **handvärka drap,** *n. L. Jfr* **handavärka drap.**

handvärkaþer, *p. adj. L.*

handvärki, *n. L. Jfr* **handavärki.**

handöx (handhyx: -yxom *LfK* 228**),** *f.* [*Isl.* handöx] *handyxa. LfK* 228.

hangi, *m. L.*

hani, *m.* [*Isl.* hani] *L. hane, tupp.* fra thy först gool hanin *Bil* 159. *GO* 370. *Al* 1045. — **hana galle,** *m. tuppgalle. LB* 7: 208.

hanker, *m.* [*Jfr Isl.* hanki *och* hönk. *N.* hanke *och* honk. *Mnt.* hank] *L.* **1)** *hank; snöre draget genom huden för att åstadkomma ett konstgjordt sår.* läg hanum *(hästen)* en hank *Hästläkedom i AS* 137. **2)** *vidjeband som fästes i fören på en båt och med hvars tillhjälp båten fastgöres vid land.* hwilken som tager hanck eller håbandh af annarss bååt *SO* 299. — *bildl.* thet är radh holla handh i hanke medh *BSH* 5: 252 (1508). — *Jfr* **gardha hanker.** — **hanka sten (hanckesteen),** *m. sten som tillhör vidjebandet i en båt.* jngen tage annars hanckesteenar eller krabbesteenar *SO* 299. — **hanka stop,** *n. ett slags med hank försedt kärl af cylindrisk form.* j [1] hanka stop fwlt med grön enäbär *LB* 7: 355.

hanna (-ar, -aþe, -aþer. *impf. pl.* **hannoþö** *Bu* 133**),** *v.* [*Sv. dial.* hanna] *L.* **1)** *med händerna taga på, vidröra, röra.* fingo alle bötar. som palmen hannaþo *Bu* 15. hannaþe han . . . brännande iärn *KL* 190. thera händir mz hulkom som the hannadho mik *Bir* 1: 150. mz hwat vyrdhning oc varilse ok millom räddogha munde hon hanna ok taka han *Bo* 5. *Bir* 1: 18, 64, 151, 219, 220. *VKR* IX, 57. *Ber* 165. *Su* 215. ey dirffwandis hanna äldher hantera pänigga *ib* 56. waro thässkyns oreen thing . . . forbudhin at hanna *MB* 1: 508. tha war mörk ower alt egipto land aff swa thiokkom skyym at hanna *(palpari)* matte mz handom *ib* 305. the hawa händir oc skulu ey hanna *Gr* 273. *ST* 263. vm j vilin ey höra ok ey see, hannin tha mz handomin *(attrectate manibus; förvissen eder genom vidrörande)* at the thingh äru san som iak talar *Bir* 1: 41. wi . . . som aldra främmärst gangom til gudz altara oc hannom mz syndoghom hugh oc handom hans hälgha sacrament som han är siälwer i *MB* 1: 330. — *röra, beröra, komma vid (en qvinna).* jomfru maria . . . manadhe han ey hanna the quinnona *KL* 94. — *vidröra (med ett liflöst ting ss subjekt), träffa, nå.* spiutit hannadhe rifwin *Bir* 1: 268. swa som räghn bughin star owir skyyn hulkin som synis nidhir böghias til jordhinna oc hanna hona mz badhom ändomin *ib* 2: 156. *ib* 212, 3: 425. *KL* 260. *VKR* V. *Ber* 143. — *bildl. röra, träffa, nå.* kunne ey solinna wärme hanna thz inne j biärgheno ware *Bir* 1: 221. at thessin siälin skulde ey hannas älla wärmas af minom kärlek *ib.* latir ey gudz dygdh af at hanna han stundom mz sin sökilse *ib* 4: 128. — *träffa, slå.* än skal iak hanna *(tangam)* pharao konung mz enne plagho *MB* 1: 306. *ST* 334. — *vidröra, omtala.* stundom talar gudh aff komaskolandom thingom swa som aff näruarandom ok menar ok hannar *(tangit)* badhe komaskolande thing ok näruarende *Bir* 3: 419. **2)** *känna.* thässe fäm. se oc höra. lokta oc smaka ok hanna *Bir* 4: 130. **3)** *röra, angå.* at tala aff thom thingom som hanna ok röra aldra siäla helso *Bir* 3: 256. *ib* 418. **4)** *behandla.* þe hannoþo illa maþeum *Bu* 133. erlika hannadh *Bil* 463. *ib* 214, 245, 795. *Fr* 220, 648. *KL* 67, 157, 252, 285. *MP* 1: 4. *Bir* 3: 310. *Ber* 119. — *behandla, handlägga.* hanna oc tractera al sin raadh mz godhom mannom *Bir* 3: 466. hanna ok traktera mz smekarom the radh hulkin som för äru manlica ok skällica hannadh *ib* 309. — *göra i ordning?* tha husit war bygt ok wäl hannat *RK* 1: 1634. **5)** *(med händerna taga;) få.* at . . . ena complexionem hwar en hannar *Al* 5840. — **hanna sik til,** *tillegna sig.* hwilken sigh hannadhe riket til *Lg* 3: 347. — *Jfr* **ohannadher,** *äfvensom* **handla.**

hannan, *f. tactus.* **1)** *vidrörande, berörande.* ther är dyäflanna hannan *Bir* 2: 18. *ib* 20. lustelicasta liggianda fä . . . aff huars hannan aldre kännis verkir *ib* 231. jak vtgik vtan manna hannan *ib* 292. huar thz *(guldet)* maghi faa sannan skapnadh i syyn oc hannan *(när man ser det och vidrör det) ib* 18. the pröuadhe thz mz syn ok hannan *ib* 3: 204. forbannadh warj thera hannan thy at the skulu ey hanna mik vtan äwärdhelikin eld j häluite *ib* 1: 151 *(de tre senaste ex. kunna föras till* **2)**. **2)** *känsel.* aff likamins sinnom, som äre syyn, oc hörsl, lokt, smak, oc hannan *MB* 1: 42. *Bir* 3: 182. fämte sinnet som tactus, hannan,ällar hanternigh *LfK* 108. i . . . hannan älla känningh *MP* 2: 230. the plaghas j hannaninne thy at the känna otholikin eldz hita *Bir* 1: 174. *ib* 238, 3: 106, 110.

hanneliker, *adj. påtaglig, märkbar.* kände hon vndirlik oc hannelik rörilse j sino hiärta *Bir* 3: 204.

hanning (hannig *Bir* 1: 64. **haning: -ingine** *Bir* 3: 155; **-inginna** *ib* 1: 238**),** *f.* **1)** *tactus, känsel.* thässe siäl thol thre pinor j syninne oc thre j hörslinne ok andra thre j hanninginne *Bir* 3: 109. *ib* 1: 64, 238, 3: 107, 155. **2)** *förehafvande, företag.* et got budh . . . ther darium kunne wäl bespee ok alla hans hanning wäl forsee *Al* 2144. *ib* 2701, 3129.

hantera (hanttera: -ado *MB* 2: 84. **handhtera: -adher** *RK* 3: 2411. **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* hanteren. *Ffranska* hanter; *det Tyska och ännu mer det Svenska ordets betydelse har utvecklats under inflytelse af* hand] **1)** *hafva i händerna,*

med händerna taga på, vidröra. at hantera thera hälgha licamma *Gr* 293. *ib* 303. ey dirffwandis hanna äldher hantera pänigga *Su* 56. alt thz the hant-terado *(tetigerant)* fördarffwado the *MB* 2: 84. *ib* 164. *Lg* 3: 620. *Su* 75. jak är then som dagh-lika offras ok hanteras a altareno vndir brödz lik-nilse sandir gudh ok sandir man *Bir* 1: 9. *ib* 219, 2: 109. *Lg* 664. swa länge hälga offrit hanteradis oc wigdis *MB* 2: 282. — *lägga hand vid, handtera.* the ther wl ok skin hantera *MD (S)* 291. thz fää wij sielffue hanterom ok slachtom *SO* 50. **2)** *behandla.* wart . . . manlika wäl hanteradher aff hwsbondanom *Lg* 3: 271. *MB* 2: 245. konungh cristiern drogh tiil kalmara aather illa handhteradher *(illa åtgången) RK* 3: 2411. **3)** *behandla, handlägga, förehafva, öfver-lägga om, öfverväga.* som the plägha göra ther haua hardh thing at hantera *(tractare) Bo* 163. al the werlz-liken thing, som her i werldinne hanteras eller göras *SD NS* 2: 228 (1409). hanthera[n]dis almogans be-standh oc nyttoghet *MB* 2: 271. nar thässen män-niskian . . . lönlika hanteradhe ok thänkte thätta *Su* 389. thät är a radzstuwonne förre hanterat lagh-lica *SJ* 7 (1438). at hantherä, offuerväghiä oc ful-boordha met idher vm sama konungx valet *FM* 57 (1457).

hanteran, *f.* = **hannan 2.** gustus odoratus au-ditus visio tactus thz är smaker mz munnenom . . . hanteran mz handomin *JP* 2.

hanterning (hanternyngh. hanternigh *LfK* 108**),** *f.* **1)** = **hannan 2.** *LfK* 108. **2)** *hand-tering, sysselsättning.* takher sigh fore swikfulla han-ternyngh *Gers Frest* 36.

haper? *m.?* [*Norl. dial.* håp, *m. Fin.* haapio] *ss farkost nyttjad urhålkad aspstock, kanot.* the huggo sunder thera hapa ok brendo *RK* 1: 1512 *(det om-talade egde rum i Karelen); jfr utgifvarens anm. ib* 3: *s.* 286. *Jfr* "*pristis* een long och smaal iacht, seghelskep, hååp" *Variar. rer. voc. s.* 174.

haper, *m.? L.*

hapt (haft), *n. L.*

hapter? *m. L.*

har (haar *Bil* 870; *Iv* 2396, 2962, 3308, 3423, 4675; *RK* 1: 2456, 2924; *SO* 8**),** *n.* [*Isl.* hár] *L.* **1)** *koll. hår, hårbetäckning på menniskans hufvud.* raka hanom alt har af hofþe *Bu* 149. hans har är suart ok karot *ib* 204. *Pa* 18. holkyn som drager annan i haar *SO* 8. **2)** *hår, hårstrå, skäggstrå.* han hauar . . . sit skiäg mz fam harom *Bu* 204. syntis j hans öghna bram hwit haar *Bil* 870. — *ss förstärkning af nega-tionen:* et har, *en hårsmån, det minsta, det ringaste (jfr den liknande användningen af Mnt., Mht.* hår*).* thz the yngre (ɔ: syster) skulde ey fa aff thera goz rät ey eet haar *Iv* 3613. ther sik rördhe ey eet haar *ib* 2962. *ib* 2396. *RK* 1: 2456, 2924. iak aktar idher three rät ey eet haar *Iv* 3308. *ib s.* 207. — *före-gånget af* vidh (vidher). thz aktar iak ey vidh eet haar *Iv* 4675. *ib* 3423. *(I* wm thins hars beskasta dödhz besklighet *Su* 255 *är, ss utg. s.* 471 *anmärker,* hars *meningslöst.)* — *Jfr* **bra-, hara-, hovudh-, ulvalda-har.** — **hara lokker (hare-),** *m. hår-lock.* medh gola hare lokker *MD (S)* 221. — **hars lokker (haars-),** *m. hårlock.* vij haars lokka *MB* 2: 122. *Jfr* **harlokker.**

har, *m. L.*

har, *se* **hvar.**

harband (hor band), *n. hårband.* hon stal en hor band swa got som iij öre *BtFH* 1: 193 (1508).

harbrok (haar-), *f.* — *pl. byxor af hårduk.* sömade atir hans haarbrökir *Lg* 1038.

hardragh (haar- *SO* 69. **haardrach** *ib* 99**),** *n.* [*Fdan.* haardrag] *L. hårdragande, dragande vid håret.* al hugh ok hardragh *SO* 26. *ib* 14, 69, 99.

hardragha (haar- *SO* 69**),** *v.* [*Äldre Dan.* haar-drage] *L. hårdraga, draga vid håret.* somlike har-drogho han *Bir* 2: 186. *MP* 2: 199. *ST* 172. *SO* 26, 69.

hardraghan, *f. L.*

hardräkt (hoor dreckt), *f.* [*Äldre Dan.* haar-drægt] *hårdragande.* for en pust och hoor dreckt *BtFH* 1: 167 (1508).

harduker (haardwker *MB* 1: 482**),** *m. hårduk, af hår förfärdigadt tyg. MB* 1: 482, 495.

hardha (harde. horda), *adv.* [*Isl.* harða. *i runor* harþa] **1)** *hårdt, fast.* dören waaro läst swa hardha *MD* 170. **2)** *hårdt, svårt.* thz gik harde *(det satt hårdt åt)* för än the ens warda *RK* 2: 3243. thz monde the bönder harda ga *(bönderna hade det svårt) ib* 1017. gud late thz aldrig sa harda ga *(varda så svårt, gå så illa) ib* 6384. **3)** *svårt, mycket.* gaff sik sa horda *RK* 2: 8265. jak frykther thz saa hardha *ib* 3: 3749. — *Jfr* **hardhla.**

harþer (haardher. haarder: -asta *Bir* 5: 135. **horder: hord** *BSH* 5: 335 (1508); **horda** *LB* 7: 14. **härdher: -e** *(i rim med* wardha*) Al* 6146. **härder: -um** *Bil* 423; **-are** *ib* 410**),** *adj.* [*Isl.* harðr] *L. eg. stark.* **1)** *hård, fast mot intryck, oböjlig.* adamas är en sten sua harþar *Bu* 72. at the taghe xii sardasta *(för* hardasta*)* stena *MB* 2: 10. å hårdom berghom *KS* 85 (207, 93). hårda knokor *ib* 80 (198, 88). hart kiöt *ib.* huals bruninar äru . . . ey hardha som been *Bir* 2: 227. mädhär . . . horda staale *LB* 7: 14. — *svår att böja, styf.* aff hardhom ok bändom bogha *Bir* 2: 3. — *hård, fast, stark.* ryktä all lasen fra portanä mz sinä hardä hender *Va* 38. — *hård-kokt.* hard ägh *LB* 7: 60. *ib* 3: 57. — *hård, ob-struerad.* for hardan buck *LB* 7: 68. *ib* 2: 33, 3: 66, 7: 138. for haardan quidh *ib* 2: 33. *ib* 38. for hardh magha *ib* 41. binder löst liff oc ofmykyth hart gör hon wekth *ib* 5: 80. **2)** *bildl. hård, oböjlig, styf, styfsint, envis.* adamas är mins hiärta moþ ii guz þiänist hart ok þört *Bu* 72. mz hardhom hugh dyrka een thän som korsfästir vardh *Gr* 285. görande siälina kalla ok hardha til ödmiukt *Bir* 1: 278. gat ther litit gaghn giort thy at folkit war ther mykit hart *Bil* 163. *MB* 1: 354, 447. *KL* 143. **3)** *hård, hård-sint, obarmhertig, grym.* þät var hart folk ok grymt vm cring boþe *Bu* 169. hardhasta men *Bil* 300. för än os gäster dödhin härdhe *Al* 6146. *RK* 3: 3726. — *med dat.* är hwar androm haardher *RK* 3: 1234. **4)** *sträng.* hardþäre plikt *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). *ib* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *Bir* 5: 135. guþ gaf harþare hämd iuþom *Bu* 198. haldar hans capitolum harþare än han prästens *(tillrättavisar honom strän-gare än han tillrättavisat presten) ib* 27. fik hardhan dom *Bil* 116. sa mot sik gudz hardhasto rätwiso *KL* 43. hardhare rekinskap *Bir* 2: 283. the vildo enga lund

vndi ganga vtan mz hardhe hand *(stränghet, tvång) Bil* 885. keysar conradh war hardher rättare *ib* 771. *ib* 659. — *med dat.* vndirstanda huru hardhir jak är ondom oc huru mildir godhom *Bir* 3: 73. *MB* 1: 7. — *hård, häftig, bitter.* smälikin oc hardh ordh *KL* 14. **5)** *häftig, våldsam.* öpte diäflen hardha stridh wardha *Bil* 234. *ib* 410. öpte tha mz harda kärä *Iv* 3173. — *häftig, svår, plågsam.* hänna soot hafdhe hänne varith hardh *Iv* 4721. som hardare siwkdom haffua *Bir* 5: 80. mz hardare pinom *Bil* 461. äpte swa smälican oc hardhan dödh *Bo* 242. **6)** *hård, tung (om sömn).* aff hardom sömpne *Bil* 871. *Bo* 103. — *trög (om fattningsförmåga).* barnet haffde haart näme *(svårt för att lära) Lg* 662. **7)** *svår, besvärlig.* thik är hart at trodha mot gaddenom *Bil* 896. *MB* 1: 200. fara hardhan vägh *(vias asperas) Bo* 12. bundin . . . härdum *(asperis)* bandum *Bil* 423. ther haua hardh thing at hantera *Bo* 163. thu bedhis aff mik swa hardha saka *Fl* 1272. gamblo laghin waro trang ok hardh at bära *Bir* 1: 79. six then hugher wara starker, som hardr är böghia *KS* 19 (47, 20); *jfr* **2.** the varo mykit hardhe at styra *Bil* 301; *jfr* **2.** — *hård, svår (med afs. på tillgång till lifsmedel).* her er hord tid paa höö oc korn *BSH* 5: 335 (1508). *FM* 606 (1513). **8)** *svår, stor.* hardh *(graves)* käro maal *KL* 171. olydhna är mykith hardh synd *VKR* 30. *Ber* 106. — *n.* **hart (hardh** *RK* 2: 2643. **hard** *ib* 821, 1052, 1096, 1252, 1258, 1366, 2080, *s.* 340, 343**),** *adv.* **1)** *hårdt, fast.* hiolt hanom hard *RK* 2: 2080. han togh hanom hard vti hans nakka *ib s.* 340. *ib* 3: 1163. **2)** *kraftigt, med besked.* the haffdo sik alle wäpnat haart *RK* 1: 737. *ib* 3899. **3)** *häftigt.* kampade . . . bade hart oc lenge *Di* 151. **4)** *hårdt, tungt (om sömn).* the soffuo all try . . . hart *Va* 13. **5)** *mycket, ganska. i uttrycket* hart när. tha varo the hart när hänne *Bil* 600. *MB* 1: 188, 2: 261, 327. *Al* 1048. *RK* 2: 7009. *LfK* 228. *Di* 14. *Su* 241. **6)** *nära.* hon liggher hart vtan for kirkio gaflenom *Pa* 10. hart fore dödzsens poort *LfK* 227. rende hard för then port *RK* 2: *s.* 340. hart widher vadzstena liggiande *SD NS* 1: 63 (1401). hart widh then strand *RK* 2: 2661. *ib* 821, 1052, 1096, 1107, 1252, 1258, 1366, 2643, 2661, 4290, 5848, 7711, *s.* 343. *Di* 5, 141, 168 *o. s. v. Bir* 5: 47. *FH* 5: 113 (1487). *Lg* 3: 689. *MB* 2: 290, 292. hart vpsidher *(för* -es*)* widher jurema liggiande *SD NS* 1: 58 (1401, *gammal afskr.*). tha thz hart moth hösten gik *RK* 2: 7596. — **thät hardhasta,** *adv. det hårdaste, på hårdaste el. fastaste sätt. i förening med en form af* kunna. tak myn hielm oc bint vpa mit huffuod. oc min skioll a myn winstra arm. thz hardaste ther tw kant *Di* 151. — *Jfr* **for-, ful-, genom-, il-, iäm-, kiäpt-, of-, sten-harþer.**

hardhet (*pl.* **-ir**), *f.* **1)** *hårdhet.* aff brödzsens huashet oc hardhet sarghadis hon jnwertes i mwnnen *Lg* 3: 401. **2)** *bildl. hårdhet, oböjlighet.* hiärtans hardhet blotnar *Bir* 4: 104. **3)** *stränghet.* näfse them mz hardhet *Bir* 3: 310. **4)** *hårdt arbete, möda?* mangha hardhether, pinliket ärffuodhe öwadhe hon *Lg* 3: 396. — *vedermöda, smärta, sorg.* gifuer fienden yn hardheth ok bedröwilse j hennes hiärte *Gers Frest* 27.

hardhklädhe?, *n. pl.? grofva el. sträfva kläder.* bar idhkelika hardhkledha *KL* 44 *(troligen står dock* hardhkledha *för* harkledhe, harklädhe*).*

hardhla (härdla), *adv.* [*Isl.* harðla] *mycket, högeligen.* hardla vreder *RK* 1: 3863. i egipto lande i them tima hafdhe diäffla mykith wald oc manga tro vina spamän härdla oc gäwa (tro . . . gäwa *bör troligen vara* trolkonor oc spamän härdla gäwa; *Cod. A har* trolkonor oc spamän halla giärna 237) mz konungenom *MB* 1: *(Cod. B)* 550. *Jfr* **halla, hardha, harþlika.**

harþlika (harþleka *Bu* 168. **hardhelika** *Fr* 1855; *Bir* 1: 30 *o. s. v.* **hardelika** *Bir* 4: 29, 5: 42. **hardhelica** *KL* 297; *Bil* 871; *VKR* 30; *Bir* 2: 179. **haardelica** *Lg* 813. **hartelika** *SD* 6: 7 (1348, *gammal afskr.*). **härdhelika** *Iv* 1653. **hardheligha** *Lg* 3: 381. **hardeligha** *RK* 3: 883 *o. s. v.* **hardelighä** *Fr (Cod, C, E, F)* 1476. **hardeliga** *Di* 184, 199, 255. **haardheligha** *Lg* 3: 381. **hordelikä** *BSH* 3: 172 (1466, *samt. afskr.*). **hordeliga** *RK* 2: 7846; *Di* 265. **harligh** *RK* 2: 4474**),** *adv.* [*Isl.* harðliga] *L.* **1)** *hårdt, fast.* la fangen . . . harþleka smidar *Bu* 168. lät . . . dyonisium . . . hardhlika binda *Bil* 343. — *hårdt, tätt.* bakin trängdis hardhelika til korsit *Bir* 1: 33. the thrängdo sik swa hardhelika saman *Fr* 1855. **2)** *strängt, strängeligen.* lät hona gripa ok hardhlika göma *Bil* 485. straffadis hon mykit haardelica aff warfru *Lg* 813. firibiuthum wir hardlikä *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). *ib* 5: 562 (1346) *o. s. v. VKR* 29. **3)** *hårdt, häftigt.* hans arme kroppir fiol swa diupt oc hardhelica *Bil* 871. — *våldsamt, häftigt, ifrigt.* swa härdhelika moot honum rände *Iv* 1653. *RK* 2: 7846. gonga hardeliga *Di* 255. rida hordeliga *ib* 265. bad sinä men sökia hardeliga fram *ib* 184. *ib* 199. som striden stod hardeligastä *ib* 186. hon . . . vpuäkke han sua hardhelica *Bir* 3: 74. harligh släpedhe the han alle *RK* 2: 4474. han bygynner saa hardeligha swäria *ib* 3: 883. monde städher thz hardeligha clagha *ib* 2787. hardeligha roopa *ib* 4097. *KL* 7. thz gör höghfärdhin oc diäfwlsins awndsiuka ondzsca ther thäs hardhlicare bär sik aat. at människian är fulcompnare *(perfectiores quosque vehementius pulsans) Bo* 108. frestadhis swa hardhlika *KL* 34. *ib* 35. — *skarpt, häftigt.* at jak swo hordelikä [scriffuit] *BSH* 3: 172 (1466, *samt. afskr.*). — *häftigt, sturskt.* swara honom hardhelica oc forkruplicha *VKR* 30. **4)** *svårt, illa.* slogho han j anlitit swa hardhelika ok maktelika *Bir* 1: 30. pinas hans siäl än sua hardhelica j purgatorio *ib* 2: 179. *Pa* 19. honum warth tha hardeligha tiil moodha *RK* 3: 1300. han togh thz hardeligha widher siik *ib* 1742. fiollo hardelikare *(miserabilius) Bir* 1: 251. syndadhe hardelika *ib* 4: 29. *VKR* 74. liggia hardhelicha kranke *ib* 18. som hardelika är siwk *Bir* 5: 42. *Lg* 3: 381 *(de fem senaste ställena kunna föras till* **6***).* **5)** *bitterligen, jämmerligen.* kärdhe them swa hardelighä *Fr (Cod. C, E, F)* 1476 *(kan föras till* **6***).* **6)** *högeligen.* harþlicä plictugher guþi . . . til heþers . . . at varä *SD* 5: 561 (1346). wordho hardhelica räd *KL* 297. — *Jfr* **ful-, of-harþlika** *samt* **hardha** *och* **hardhla.**

harþliker (hårdeliig), *adj.* [*Isl.* harðligr] **1)** *hård, svår.* giffwer hon hårdeliig stiwng *RK* 1: *(Yngre*

red. af LRK) s. 260. **2)** *sträng.* hawm wi . . . harþlikä räfst hött *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). — *Jfr* **iämhardhliker.**

harþlynder, *adj.* [*Isl.* harðlyndr] *hårdlynt, sträf, allvarsam.* varþ sua harþlyndar i scaplynde at ängen gat han mz lek älla nokrom latom comit at le *Bu* 395.

harþna (harna. -ar, -aþe, -aþer), *v.* [*Isl.* harðna] *hårdna, stelna.* stundom harþna iarnen *Bu* 130. hardhna watnen iordhblandath som op äre lypt aff iordhinne, mällan twäggia hita som är eld oc wädher oc ther wardha aff myrk sky *MB* 1: 122. händrena waro swa harnadha at the gato ey nidhir lagx *Bir* 1: 33. alle mins sons limi harnadho *ib* 268. *ib* 2: 134. gaddin hardhna aff stiongdinna sidhuänio 3: 74.

hardhsinnadher (*f.* **-at** *ST* 240)**,** *adj. hårdsint, styfsint.* hon . . . war swa hardhsinnat at hon ekke wilde bidhia sina modhir sik thz forlata *ST* 240.

hardhsudhin, *p. adj. hårdkokt.* ägge blomor, som hard swdne äre *LB* 7: 281. *ib* 3: 163.

harf (hörfh), *f.* [*N.* horv, *f. Jfr Fnor.* harfr, *m.*] *L. harf.* I hørfh *SB* 3: 759 (1316). ytro anbudhin mz hulkom ther iordhin skal vtantil redhas til säädh ok gräsrötir vprifwas mz. swa som är ardhir ok harff *Bir* 1: 291. *ib* 290. *GO* 500. *GS* 43 (1416). *Jfr* **harva.** — **harva kiälke (harffwa kälke. harffwa kelke),** *m. L. Jfr* **harvo kiälke.**

harfal (harfall), *n.* [*Äldre Dan.* haarfald] *hårets affallande.* duger for harfall *LB* 7: 141.

harfläť? (*pl.* **harflätter),** *f. hårfläta.* (the sagho han vara wrökin) vm harflätter *(troligen för* harflättor. *Cod. C* haarflätor 954*)* sina *Bil* 119.

harflätta (haarfläta. haar flätta), *f.* [*Fnor.* hárfletta] *hårfläta.* (the sagho han vara) örökan om sina haarflätor *Lg* 954. bant saman syna haar flättor *MB* 2: 174.

hargher (horgher), *m.* [*Isl.* hörgr. *Sv. dial.* harg, horg] *stenkummel; af stenar uppfördt offeraltare, hedniskt offerställe. i ortnamn.* in parochia hargh *SD* 3: 366 (1318). gøtæ de horghum *ib* 2: 8 (1286). petro de horghum *ib* 3: 643 (1324). harxø *ib* 1: 618 (1282). othinsharg *ib* 2: 12 (1286). in thorshargi *ib* 60 (1288).

hari (hara *RK* 2: 1042. **häri** *L.*)**,** *m.* [*Isl.* heri] *L. hare.* rädder som en hare *Al* 8277. *RK* 2: 1042. *Gers Frest* 15. — **hara blodh (hare-** *LB* 7: 267)**,** *n. harblod.* tak färst hara blod *LB* 3: 33. *ib* 2: 11, 7: 267. — **hara galle,** *m. hargalle.* dricker man hara galla mz viin *LB* 7: 27. *ib* 2: 55, 3: 34. — **hara har (harahaar** *LB* 1: 97)**,** *n. harhår, harull. LB* 1: 97, 3: 165, 7: 210. — **hara hiärne,** *m. harhjärne.* tak hara hiärna *LB* 3: 34. *ib* 2: 11. — **hara hiärta (haara-** *Bir* 2: 167)**,** *n. harhjärta. Bil* 771. han hafdhe hara hiärta *(d. v. s. var rädd) Bir* 1: 396. *ib* 2: 167. — **hara kiöt (-köth),** *n. harkött.* rökt haraköth *LB* 1: 96. — **hara lorter,** *m. harlort.* tagh hara lorta *LB* 7: 286. — **haralunga,** *f. harlunga.* tak haralungo *LB* 2: 55. — **hara skin (hare skyn),** *n. harskinn.* tag . . . alt hare skynnet *LB* 7: 267. *Jfr* **harskin.**

harkla (-adhe), *v. harkla, rossla. opersonl.* thz harkladhe j hänna halse *ST* 426.

harkluter (haar-), *m. hårduk. MD* 197.

harkläþe (harkledhe. haarklädhe), *n.* [*Isl.* hárklæði] *klädnad af hår el. hårduk.* vnum cilicium nouum dictum harkledhe *SD* 4: 652 (1339). la i harkläþe *KL* 189. thörka hänna saar mz haarklädhe *ib* 309. *ST* 264. bar hon näst bara licammanom hwassasta haarclädhe *KL* 334. the kläddo sik j harklädhom *Bil* 118. *ib* 52, 466, 631, 711, 787, 885. *MB* 2: 150. *Lg* 3: 405. *Jfr* **hardhklädhe.** — **harklädhis kluter,** *m. klut el. stycke af hårduk.* gaff hanum thwa harklädhis kluta *(ciliciola)* at bindha for sin öghon *Bil* 615. — **harklädhis säkker (haar-),** *m. hårsäck, säck af hårduk.* solin var suart giordh swa som haarklädhis säkkir *(saccus cilicinus) MP* 1: 11. *MB* 2: 342. *Jfr* **harsäkker.**

harkniver (haarkniff *GO* 582. **harknyfwer: -a** *Bir* 3: 29)**,** *m.* [*Isl.* hárknífr] *rakknif.* aldre com harkniuar älla sax iui hans howþ *Bu* 194. sasom hwassaste harkniff kunde bitä a skäg *Di* 84. *KL* 128. *Bir* 2: 3, 6, 3: 29. *GO* 582. *Va* 37. *MB* 2: 111.

harlokker (harluker: -in *Lg* 550. **haar lwkker),** *m. hårlock.* gräp diäwlin vm harlukin *Lg* 550. vij haar lwkka *MB* 2: 121. *Jfr* **hara-, hars-lokker.**

harlös (haarlös), *adj. hårlös. MB* 1: 363. haarlös skalle *MP* 2: 103.

harma (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* harma] *L.* **1)** *sörja.* grät folkit oc harmadhe hans dödha *MB* 1: 410. han monde när glöma sinna modher dödh som han hafdhe mykith harmath *ib* 206. **2)** *harma, gräma.* thz harmar mik at aktilia konung slog myna brödrä i häll *Di* 38. *ib* 110. — *refl.* **harmas,** *harmas.* ther aff jämmerlika widh sik harmadhos *Su* 227. *Di* 260. — *opersonl.* honom harmadis ath skipith ey kwnne gaa *PM* XVII.

harmber (harmer *Su* 61)**,** *m.* [*Isl.* harmr] **1)** *olycka, skada, lidande, oförrätt.* sagþe hanom sin harm. at han var arbar wrþen *Bu* 18. hämnas min harm *ib* 19. *RK* 1: 2610, 2866. *Di* 35, 55, 246. beingo a honum storan harm *Al* 3488. **2)** *sorg.* bar saran harm ok angar i hiärta *Bu* 30. grät . . . paulus aff harme *Bil* 117. syrgdhe mykit aff dighrum harme *(nimio afficeretur tædio) ib* 256. *Bu* 29. *Bil* 347. *Al* 3518. *Iv* 2630, 2652, 4138. *Di* 223. *Su* 61. **3)** *harm, förtrytelse, förbittring.* decius öpte af harme *Bu* 414. *ib* 30. *Bil* 103, 106, 412. *Al* 5462. — **harms fulder (-fullir** *MP* 2: 206)**,** *adj.* [*Isl.* harmsfullr] *full af harm, harmsen.* gik vreþar ok harmsfuldar fran hänne *Bu* 504. *ib* 515. — *argsint. MP* 2: 206. *Ber* 115. — *Jfr* **iämharmsfulder** *samt* **harmfulder.** — **harms hand,** *f. L.* — **harms vili,** *m. L.*

harmber, *adj.* [*N.* harm. *Jfr Isl.* hermt, *part. pret. n.*] *harmsen.* tha warth hagen harm *(Hogna verðr nv hermt við)* ath hans modhers radh warth honom saa offta före kastat *Di* 238. — *opersonl.* är mik ther ganszke harmt fore *(jag känner mycken harm el. förtrytelse deröfver: er mer við þri hermt) Di* 76.

harmelika (härmelika. hermelika *Bil* 413,

423, 424. **härmeleca. harmeliga. harmelik),** *adv.* [*Isl.* hörmuliga, hermiliga] **1)** *sorgset, med sorg, med smärta.* sagdhe tha swa harmelik *Fl* 1270. **2)** *med harm, med förtrytelse.* tha kronan kom ower hans howodh tha kastadhe han hona härmelika widh iordh *MB* 1: 278. **3)** *sorgligen, jämmerligen, bitterligen.* kärdhe sik swa härmelika *Iv* 5095. swa harmeligä *(Cod. A* iämirlika*)* lata *Fr (Cod. B, C, D, E, F)* 1474. grät harmelika *(amarissime) Bil* 117. *ib* 648. *ST* 38, 349. **4)** *ömkligen, grymt, förskräckligt.* grep diäfwlin en hans greua ... swa harmelica *(crudeliter)* at han slet sik sialfwan mz tannum *Bil* 114. lät hu[þ]stryca hana sua härmeleca *Bu* 504. *KL* 211. *ST* 80, 174. *Bil* 413, 423. hemnandis harmelika enac ok hans släkt *Gr (Cod. D)* 357. **5)** *svårligen, högeligen.* bannadhe ökenum hermelika *Bil* 424. ward tha sa harmeliga wred *RK* 2: 7176.

harmeliker, *adj.* [*Isl.* hörmuligr] **1)** *sorglig, förskräcklig, svår.* fingu all syskine harmelika hämdh j samustundh aff gudhi *Bil* 289. **2)** *ondskefull.* gör mik alla the pino som tith harmelika hiertha kan noghen tidh tenkia *Lg* 3: 124.

harmfulder (harmfuller *Bil* 447**),** *adj. full af harm, harmsen. Bil* 447. *Di* 220. — *argsint. MP* 1: 264. — *Jfr* **harmsfulder.**

harmhet, *f. skada, oförrätt, kränkning.* thet wore migh en stoor forsmädilsse ok harmheth *FM* 567 (1512).

harmslaghin, *adj. träffad af harm el. förtrytelse, vredgad, förbittrad.* decianus harmslaghin lagdhe wtlägha biscopin *Bil* 471. *ib* 557. *KS* 30 (75, 32). *ST* 257. *Lg* 3: 198.

harmäggia, *v. reta.* harm äggia sina husbönder til mångt thet kununge må koma til genvärdo *KS* 59 (147, 65).

harnisk (harnisch: -ischet *SD NS* 1: 533 (1406). **harnesk** *BSH* 3: 190 (1468), 5: 361 (1509). **harnesch** *SD NS* 1: 514 (1405). **härnisk** *SR* 49; *BSH* 5: 483 (1511); **-om** *Bu* 496**),** *n. och m.?* (*Fr* 341) [*Mnt.* harnisch, hernesch. *Ffranska* harnas, harnois] *harnesk, en af två delar — bröststycke och ryggstycke — bestående metallrustning som betäcker kroppens öfre del.* hingest oc harnesch *SD NS* 1: 514 (1405). hertugh fräderik sik hiälpa badh aff siin harnisk *Fr* 341. man saa ther margt eth harnisk blangt ok margha gäwa plato ny *RK* 1: 2659. *SR* 49. *Bu* 496. *RK* 1: 2346. *SD NS* 1: 533 (1406). *BSH* 3: 190 (1468), 5: 361 (1509), 483 (1511). *MD (S)* 239. *MB* 2: 170, 172, 237, 268, 271. *Su* 31. *RK* 3: 1150. gaa tiil harnisk war hwars mans ydh *ib* 820. *ib* 1144. at embetet görs penniga behoff i nakar matte til vtlegning til harnisk *SO* 80. giffua vth ... halff ottunda ortig peninga theras harnisk mz reent at halda *ib* 62. *Jfr* **härniske, härniskia.** — **harniska kista (harniskä-),** *f. kista hvarest harnesk förvaras, vapenkista. Di* 15. — **harniska pänningar (harneske peningar** *SO* 213**),** *m. pl. harneskpenningar, afgift som af ett skrås medlemmar vid vissa tillfällen, i synnerhet vid inträde i skrået, gafs till harneskens vidmakthållande.* thw borgans män haffua . . . for thwa mark harniska peninga til stadzsins nytto *SO* 62. *ib* 48, 63, 81, 87, 96, 103, 146, 185, 192, 213. *BS* 36. *Jfr* **vapna pänningar, väpnara pänningar.**

harpa, *f.* [*Isl.* harpa] *harpa.* dauid mz sangarom slo harpona *(citharam percutiebat)* ok alle lekto for varom herra i sinom harpom oc tympanis *Bo* 251. *MP* 1: 28. *MB* 1: 164, 2: 230, 354. *ST* 77. *Su* 77, 134, 286, 327. *Bir* 4: 59, *(Dikt)* 246. *Lg* 811. *Jfr* **krokharpa.** — **harpo lekare (harpa lekare. harpa leekare: -an** *Su* 338**),** *m. harpspelare.* rösten som iak hörde swa som harpa lekaranna, lekande j theras harppom *MB* 2: 354. *ib* 362. *Su* 164, 286, 338, 435. — **harpo leker (harpaleker** *Lg* 3: 569**),** *m.* [*Isl.* hörpuleikr] *harpspel, harpmusik. ST* 426. *Lg* 3: 569. — **harpo liudh (harpa lywdh** *Su* 159**),** *n.* [*Isl.* hörpuhljóð] *harpljud, harpton. Su* 159. — **harpo mästare,** *m.* **1)** *harpspelare?* godhir harpomästare *(citharista) Bir* 4: *(Dikt)* 246. **2)** *förfärdigare af harpor. Lg* 811. — **harpo sanger,** *m. harpmusik. Su* 441. — **harpo stränger,** *m.* [*Isl.* hörpustrengr] *harpsträng. Bil* 214.

harpa, *v.* [*Jfr Fnor.* harpa, *v.*, *äfvensom N.* harpa, *v.*] *eg. spela harpa.* — *bildl.* at the harpa *(draga)* jw pa then strängen, welia haffwa konwng hans in i riketh ighen *BSH* 5: 175 (1507). — *allt jämt upprepa? med prep* pa. seer jak inghen förbätring, wtan jw at thee harpa pa thet gamble *BSH* 5: 168 (1507).

harpös (haarpöss), *m.?* [*Mnt.* harpois. *Ffranska* harpois] *harpojs, kokt gran- el. furkåda.* hon ma kasta haarpöss i eld och latha röken gaa in i halsen ginom mwnnen *LB* 7: 30.

harrep (haarrep), *n. rep af hår.* pilorium, haarrep *GU* 8.

harsald (haar saaldh. haar saall: -saallith *PM* 11**),** *n. hårsåll, hårsikt.* siktis gönom eth granth haar saaldh *PM* 9. *ib* 11.

harskin, *n. L. Jfr* **hara skin.**

harsäkker (haar-), *m. hårsäck, klädnad af hår el. hårduk. Lg* 441. ekke hafdhe hon oc linneth klädhe näst köthet wtan en hwassan haarsäk *ib* 3: 405. *Jfr* **harklädhis säkker.**

hartiäld (haartiäld: -tiäldom *MB* 1: 496**),** *n. tapet el. omhölje af hårduk. MB* 1: 496.

hartopper (haar-), *m. hårlugg.* han togh thz barn j haar top *MD* 334.

harund (horandh), *f. och m.* (*MB* 1: 430, *(Cod. B)* 547) [*Isl.* hörund, *n. och f.*] *menniskokroppens yttre delar, hull, kött, kropp.* the som hawa blöt köt oc harund *MB* 1: 79. klenasta frwgha oc swa stolt at hon gat ey stighit fullo fiäte, a iordhina, fore sin blöta harund *ib* 430. widh hänna bara horandh *(af senare hand ändradt till* licama; *Cod. C* harund 991*) Bil* 289. — *hud, skinn.* esau är alder lodhin oc iak hawer linna *(Cod. B* linan 547*)* harund *MB* 1: 213. skipta om sina harund *ib* 214. seer prester malata likne a hans hwdh oc harund *(in cute) ib* 361. aff silke een särk hon hafdhe op a man hänna harund ther genom sa hwitare än nakar snio *Fr* 2004.

harva (härwa. härua: -o *ÖGL B* 49 *var.***),** *f. L.* = **harf.** some ärwodha iordhina siälwa mz plogh oc harwo *MB* 1: 135. rastellum, härwa *GU* 8. *Jfr* **harf.** — **harvu kiälke (-kialki),** *m. L. Jfr* **harva kiälke.** — **harvu tindi?** *m. L.*

harva, *v. L.*

harver? *m.? Jfr* **akerharver.**

has (-ar), *m.* [*Äldre Dan.* has. *Jfr Isl.* hásin] *has, knäsena, knäveck, knäled. på en menniska.* twa adror som pa badhä hasana liggia *LB* 6: 106. — *på en hästs bakben.* hästin bugnade wider nider i hasen *(fell a ena æptri fætr) Di* 145.

hasa (-adhe), *v. hasa; afskära knäsenorna. på en menniska.* tw lot ok hasa mik *(þe toct sinor oc skart i svndr i badom fotom minom; yttrande af Veland till Nidung) Di* 56. — *på en hästs bakben.* theras hästa skal thu hasa *(subnervabis)* thz är syndir skära senonar *MB* 2: 32. hestana hasade han *ib.*

haskelika (haskeligh), *adv.* [*Isl.* háskaliga. *Jfr Sv. dial.* haskelig, *adj.*] *förskräckligt, högeligen.* thet klaffwe wii haskeligh for gud och eder *BSH* 5: 24 (1504, *daniserande*).

hasl, *f.* [*Isl.* hasl] *L. hassel. Jfr* **häsle.** — **hasla nut (hassla-** *LB* 7: 32. **haszle-** *ib* 223, 224**),** *f. hasselnöt.* tagh haszle nytter *LB* 7: 223, 224. kernana aff . . . hasla nytter *ib* 165. *ib* 32. — **hasla trä (hasle trä),** *n. hasselträ, hassel. PM* 12.

hasla, *f. L.*

hast, *m. och f.* [*Mnt.* hast] **1)** *hast, skyndsamhet.* han foor swa thädhan margha rast dagh fra dagh mz storom hast *Al* 9546. mz hast *RK* 2: 1435, 3861. mz en hast *ib* 1142. *Di* 187. *MB* 2: 233. *Lg* 3: 561. mz enne hast *MB* 2: 189, 266, 306. *Su* 234, 244. mz eena hasth *RK* 3: 369, 440, 738, 1243, 1490, 1733, 3781, 4080. **2)** *häftighet, ifver.* swaradhe thöm mz haste *RK* 2: 85. han gat tho weekt thera hast *Al* 5422. — *häftig åtrå, ifrig åstundan.* äpter goz ok fiikt hafdhe han hast *Al* 2944. thz komber opta här hast tiill at hwar sina släkt ophögia wiill *MD (S)* 242.

hasta (-adhe), *v.* [*Mnt.* hasten] **1)** *intr. hasta, skynda.* the bönder ater til vestraars hasta *RK* 2: 817. *ib* 2444. solen . . . hastadhe ekke at bärgas *MB* 2: 28. hastadhe han swa mykyt äpther fiskaren *Lg* 3: 337. — *opersonl.* mik hastar, *jag har brådt om, jag brådskar, jag hastar.* hanom hastade ey mykit tädhen ila *RK* 2: 8668. monde honum lithet hasta *ib* 3: 2681. — lata sik hasta, *göra sig brådt, skynda sig.* laten ider enkte hasta *Va* 50. engilbrecht loth sik tedan hasta *RK* 2: 1094. *ib* 6588, 3: 1970. han leeth siik mykit hasta *ib* 1999. *FH* 7: 66 (1505). — *låta sig angeläget vara, vara angelägen. med prep.* um. läthandis segh ther wm mykith hasta ath adam ey skwlle äta aff liffsens trä *PM* XXVI. **2)** *trans. påskynda.* thiänaromen mik hastande *Su* 94. — **hasta sik,** *hasta, skynda sig. Su* 293. *Lg* 3: 182. — *Jfr* **forhasta.**

hastelika (hasteligha *RK* 3: 1018. **hasteliga** *ib* 2: 1038; *MB* 2: 21, 32, 238, 293, 295; *LfK* 226. **hasteligä** *Va* 16, 38. **hastaligha** *RK* 2: 2084. **hastelikan** *Lg* 3: 180. **hastelekan** *Su* 94. **hasteligen** *BSH* 5: 541 (1514)**),** *adv.* [*Mnt.* hastelike, hastliken] **1)** *hasteligen, hastigt, i hast, snabbt, skyndsamt.* the in til härin hastelika sprungo *Al* 9327. i skulin skynda idhir oc äta hastelika *MB* 1: *(Cod. A 10)* 555. *Va* 38. *RK* 2: 1038, 2084, 3: 1018. *MB* 2: 21, 32, 238, 293. *Su* 29, 94, 305. *Lg* 665, 3: 180. hasteligen schriffuith pa hoff *BSH* 5: 541 (1514). **2)** *hastigt, plötsligt.* j thenna harda timan, som mik swa hastelika owirkom *Su* 237. *MB* 2: 295. *LfK* 226. **3)** *i häftighet, i öfverilning.* at nakor aff bradho modhe . . . talar hastelika mote androm *Bir* 4: 120. *Va* 16.

hasteliker (-liken), *adj.* **1)** *i hastighet skeende, öfverilad.* hasteliken mandraap *PM* 31. **2)** *häftig.* j minne hastelike länktan oc brädzsko *Su* 329.

hastigha, *adv.* [*Mnt.* hastigen] *hastigt. Di* 180.

hastogher (hastughir. hastig. *n.* **hastogt** *Di* 18. **hastokt** *MD (S)* 276; *Lg* 3: 693, 702. **hastokth** *RK* 3: 1014, 3982. **hastocth** *FM* 244 (1505). **hastocht** *MD (S)* 298. **hastukth** *RK* 3: 3612. **hastuckth** *BSH* 5: 73 (1506?). **hastigth** *ib* 4: 196 (1495)**),** *adj.* [*Mnt.* hastich] *L. häftig, ifrig.* är iak sua girughir ok hastughir oc bräzskofullir swasom nidhirfallande strömbir *Bir* 3: 98. warth han hasthogher och ghalin och mykith wrädher *Lg* 3: 116. mz enne hastige tilsökningh *MB* 2: 31. j thino hastogha modhe *ST* 218. *MD (S)* 276, 298. han war ganst hastog j sit sin *RK* 2: 7361. the gaffwo honom hastog ordh *MD (S)* 271. mins hiärtas hastogh astwndan *Su* 85. *ib* 89, 101, 366. *RK* 3: 2832. *Di* 133. — *n. adv.* **1)** *hastigt, skyndsamt.* monde saa hastokth fly *RK* 3: 1014. *ib* 3612, 3982. *Lg* 3: 693, 702. *BSH* 5: 73 (1506?). **2)** *häftigt.* talede hastogt till hanum *Di* 18.

hastoghet (-heet), *f.* [*Fdan.* hastighet] *häftighet, uppbrusning.* saa sampnas the alla vtan skäll mz hastogheet och hastogh sinne *RK* 3: 2832. *MD (S)* 275.

hat (haat), *n.* [*Isl.* hatr] *L.* **1)** *förföljelse?* wende hans *(Trajani)* hugh af thera hati *(förföljelsen mot dem?) Bil* 371. klärka hatado han til thäs han vardh gripin ok hänghdir (for) thera hat *(deras förföljelse, den förföljelse de utöfvade?) ib* 782 *(båda dessa ex. torde dock kanske snarare böra föras till* **2)**. **2)** *hat, fiendskap.* han bar hat viþ fatökt folk *(odio pauperes habuit) Bu* 396. *RK* 1: 1013. fullir mz haat *Bir* 1: 270. thz i driffuen mik for eth haat *RK* 1: 770. thz görin i alt for eth haat *ib* 2128. wäxte ther aff eeth nyth haath *ib* 3: 1172. hiolt the vsla quinnan sin gudh j hati *KL* 13. **3)** *afsky, förakt.* then man wärldina haffwer i hat *Al* 6647. — **hatsfulder (hadz-),** *adj.* [*Isl.* hatrsfullr] *hatfull, hätsk.* wredha ok hadzfulla *KL* 119. hadz fuldher man gaar i wredhe *LfK* 180. *Jfr* **hatfulder.**

hata (-ar, -aþe, -aþer), *v.* [*Isl.* hata] **1)** *förfölja. med dat.* han hatadhe cristne kirkiu *Bil* 321. — *med ack. (el. en form som kan vara ack.).* hata þöm christum prädicaþo *Bu* 150. han thok hata cristit folk *Bil* 564. *ib* 782 *(möjl. att föra till* **2)**. hataþe han *Bir* 4: *(Avt)* 183 *(möjl. att föra till* **2)**. thera handa fatikt folk hatas *(conculcantur)* af allom *Bo* 129. huru rasklica han vardhir hatadhir *(quam cito persecutionem patitur) ib* 12. **2)** *hata. med dat.* enghom hatandes *LfK* 25. **3)** *afsky.* swa som diäfullin hata *(odio habet)* alla ödhmiukt . . . swa skal jak . . . hata bälle *Bir* 3: 244. hatande *(detestantes)* kötsins giri oc losta *ib* 2: 70. — *Jfr* **forhata.**

hatare, *m. förföljare.* thw forsmadhe ey thin hatare *(persecutorem)* paulum *Bir* 3: 44. konungin som för hafdhe varit thera hälghra kirkio grymaste hatare oc nidhir thrykkiare *Gr* 308. *ib* 321.

hatfulder (hatfuller), *adj. hatfull, hätsk.* exosus, hatfuller. *GU* 7. *Jfr* **hats fulder.**

hatilse, *n. pl.?* *hat, afsky.* for syndanna hatilse ok ledho *Bir* 1: 313.

hatlika, *adv.* [*Isl.* hatrliga] *på ett förhatligt el. afskyvärdt sätt.* them *(de ting)* . . . hulkin gudhi waro hatlika genwärdhogh *Bir* 4: *(Dikt)* 249.

hatliker (hatlikin. hateliker: hatelica *Bir* 2: 70; **hatelik** *ib* 193. **hadzlig),** *adj.* [*Isl.* hatrligr] **1)** *förhatlig, motbjudande, vedervärdig. med dat.* huru vi ärum gudhi oc hälghom änglom hatlike *KL* 224. iordhrikis thinga giri är swa hatlikin gudhi j mannenom. swa som orens ok fulika luktande watns vrenlikhet war noe i sinne ark hatlikit *Bir* 4: *(Dikt.)* 219. *ib* 229. sighiande at syndin är ey swa thung ok gudhi swa hatlikin som six *ib* 1: 112. liwsit är altidh hatliket krankom öghom *Su* 27. *Bir* 1: 18, 2: 193, 3: 459. *Ber* 110. *Su* 86, 257. **2)** *vederstygglig.* nw är sorgh at see ämuäl thera reghlo vmskipta j hatelica *(detestabiles)* osidhi *Bir* 2: 70. o hatlike *(abominanda)* dagher *Ber* 93. gömilse hwars ens fugils orrene oc hadzlige *(odibilis) MB* 2: 360.

hatter, *m.* [*Isl.* höttr] *L. hatt, manshatt.* alexander sa then biskop bära en hat a sit howdh *Al* 1090. hvatte hyl hattär ällä huua *SR* 53, 55. mz hath eller lwffwo *SGG* 131. — *ss fredstecken uppsatt hatt.* the stungo en hat vppa ene glaffwa *RK* 2: 2047. daghen giik wth och hattin full nidher *ib* 3: 919. — *hatt ss symbol af själfständighet.* wille han egh sig wända rat thaa hauy oppaa sin egin hat *(må det vara på hans eget ansvar) MD (S)* 233. — *qvinnohatt.* ey ma bruþgumi flere förningä förä sinne bruþ än här sighs: en gangarä, saþul, betzil, ärmakapo oc hatt *(motsv. ställe i MELL G 7 pr har* hätto*) SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). — *Jfr* **bälgh-, filt-, iärn-, thova-hatter.** — **hatta band,** *n. L. Jfr* **silfhatta band.** — **hatta soker (-socker),** *n. toppsocker?* ii eller iij lod hatta socker *LB* 7: 48.

hatugher (hatogher: -ogh *Bir* 1: 304, 2: 131**),** *adj. förhatlig, motbjudande, vedervärdig. med dat.* ormen är styggare ok människiomen hatughare än nakar annor diur *Bir* 1: 70. thetta liusit är mykit hatogh *(för* hatoght*)* giroghom *ib* 304. *ib* 2: 131, 145, 197, 3: 116, 117, 244. — *abs.* vm han hafdhe syndena swa ledha oc hatugha *Bir* 3: 58.

hava (*pres.* **-er. har** *BSH* 4: 343 (1503). **haar** *KS* 25 (64, 27). *impf.* **-þe. hagde** *(i rim med* vpsagde*) RK* 2: 6341. **hadhe** *KL* 43. **hadhä** *SD NS* 1: 519 (1406). **hade** *RK* 1: 824, 1320; *FM* 249 (1505). **hadde** *ib* 369 (1508); *BSH* 5: 423 (1510). **haddä** *FH* 6: 47 (1457, *daniserande*). *pl.* 1 *pers.* **hafdhom** *SD NS* 2: 117. **hadom** *BSH* 5: 11 (1504). 2 *pers.* **hadhin** *ST* 442. 3 *pers.* **hafþo** *Bu* 64. **hafdho** *MB* 1: 112. **hado** *RK* 1: 1514. **hadhä** *FM* 281 (1506). **haffuadhe** *Di* 244. **haffwade** *SJ* 273 (1459). *part. pret.* **-ader: haffwadan** *Bir* 1: 274. *n.* **hauat** *Bu* 418. **hafuat** *TB* 71. **hafwat** *BSH* 2: 73 (1309). **hafuath** *Iv* 1843. **hawidh** *SD NS* 2: 117 (1409). **haft. hafft** *MB* 1: 112. **haat** *FM* 242 (1505). *pres. refl.* **hafs** *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*); *Bo* 93; *Bil* 917. **haffs** *Bir* 2: 127, 3: 184**),** *v.* [*Isl.* hafa] *L.* **1)** *hålla, hafva.* hafdhe gyltan wand j hände *Bil* 282. — *hafva på sig, bära.* thu hafdhe . . . särk ok kiortil skoo ok mantul ok braz j thino bryste *Bir* 1: 19. hafwa dyra krono a sino hofdhe ok vträkt haar owir sina skuldror . . . ok forgyltan kiortil . . . ok blan mantol *ib* 94. — *bildl.* hafþe for skämptan opta diäw[l]s namn i munne *(nämde djäfvulens namn) Bu* 497. — *hafva, vara försedd med.* ä täs flere slindohorn wik älla utskäkla borghamur hauer, täs fastare är thet hus til alla wärn . . . ok täs flere barfridhi tän mur hauer, jwi allom portom, hornom ok wikom, täs fastare är täth hus, til alla wärn ok sikrlek *KS* 85 (108, 93). godh ware tiwgha ok haffde hon twa grena *GO* 43. — *hafva, hysa, innesluta.* hauer ey borgh älla bårghastadhr watn innan sik *KS* 85 (209, 93). then bruna nöten hawer then söta kärnan *GO* 12. **2)** *hafva, innehålla.* mönstrit hafdhe j höghdhinne thyughu alna oc hundradha *ST* 417. hwar stang hafwer fäm alna *SD NS* 2: 99 (1409). **3)** *hafva, behålla.* ati hafwe þemmelige hoss eder thet jach vill then wägh ned till lincöpingh *BSH* 4: 254 (1500). thetta haffwer hemeligan widh idher sielff *ib* 352 (1503). **4)** *hafva, hafva ställd el. placerad.* hon . . . fördhe iacob i esau bätzsta klädher som han hafdhe hema *MB* 1: 213. hawer jak pänning i punge tha hawer jak math i munne *GO* 257. hwar i wele mik hawa, ther wil jac wara *BSH* 5: 423 (1510). **5)** *hafva, innehafva.* then prästin som hafdhe sancti desiderii kyrkio *KL* 17. hafua thet i wärio hafwat *BSH* 2: 73 (1399). thz fästa hafde greeffwa hannws *RK* 2: 1390. i mino vpno dombrewe som then förnempde iöniss panzäre aff mik hafuer *FH* 3: 7 (1369). gifuer iak swart brödhrom j räflä stadh en gra häst som dänhoff kalle aff mik hauer *FH* 6: 40 (1453). hade sik til weldat for:de joordh vtan lagha doom och haffuer haft j mangh aar fran clostret *ib* 5: 125 (1488). — *innehafva ss län (af någon), innehafva för någons räkning.* som slottet hafde af kongen thäre *RK* 2: 1345. *ib* 972, 984, 1392, *s.* 334. — *hafva, hafva sig anförtrodd, hafva i uppdrag.* sum varn doom hawa *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). konungx dom hawande *BSH* 2: 38 (1396). **6)** *hafva, innehafva, ega.* alt vart gooz j helghaa sum wi hertil raþit ok haft hawum *FH* 3: 5 (1353). iäc skal haua thettä sama goz j minä lifdaghä *SD* 5: 293 (1344). iäc hawir egh inzighle *ib.* hafdhe af världinna ägho enkte *Bo* 74. — *hafva till äkta.* hauande laggipta hustrv *Bir* 1: 325. hans magher, som hans dotter hauer *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). han haffde konung sigmunds syster *Di* 115. **7)** *med ett obj. som mera allmänt betecknas ss på något sätt varande till för subjektet: hafva.* hawer han dotter *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). at nakar þyänistoman hawer son äller syni *ib* 477. hawer riddare äller swen barn äffter sik *ib* 476. han haffde fäm barn medh sin eyen hustrues söstter *BSH* 4: 159 (1493). iak hafuer ena syster her skampt ij fra *Fl* 180. hon hafdhe ther hwarce viner äller fränder *ib* 42. han hafdhe syw hundradha kronadha drotninga oc thry hundrat amior *ST* 422. hafdhe han xiij thusand stenhuggara *ib* 416. at alle som formechte suena holda haua en suen huar thera *SO* 21. the sum ey haua kunung älla höfding enwaldughan *KS* 9 (22, 10). han . . . affdhe *(för* haffdhe*)* engin lofwandz man honom säthia *ST*

65. hauir trögdh hafuat en synderlik lagh *TB* 71. konungin hafuer . . . een vndirlik sidh *Fl* 1042. männene hafdho syndirlika eeth hws ther the skuldo bidhia vthi oc qwinnonar hafdho serdelis thera hws *ST* 419. the . . . ther mästa makt haua *KS* 9 (22, 10). hafua fridh ok frelse ok godha semio inbyrdis *ib* 8 (20, 9). haui vinin wald at witnä til salans *SR* 1. vtän han haui san forfal *ib* 11. **8)** *med ett obj. som utmärker någon subjektets del (lem) el. egenskap: hafva.* han hauar liusan hy ok breþ öghon *Bu* 204. som nekaþo christum haua sannan licama *ib* 200. þu hafþe ii moþor live ful skäl *ib* 79. han hafþe mere andelekan eld ok guþlikan älskogha bruna än andre apostoli *ib* 100. iak hawer linna harund *MB* 1: 213. hon hafdhe badhe vit ok sinne *Fl* 108. haar tu thes hugh ok wilia *KS* 25 (64, 27). galanga . . . hawer mykla dygdher *LB* 3: 47. **9)** *hafva, hysa, känna.* for marsken haffde han myken agha *RK* 2: 3957. hafuin angar ok idroghä for idhrä synde *KL* 134. **10)** *hafva, känna, erfara, röna.* hafþe mö barnet manghen vanda *Bu* 79. han skal hafa opta många geen wärdo firi olydhno ok hogmodhe sina *KS* 8 (19, 9). hwat sywkdom the hälst haffden *Lg* 3: 651. nar hon mykyn törst haffde *ib.* sidhan hafdhe han mere losta än nw *MB* 1: 112. nidhir troda sin wana ok hafwadan *(som han förut egt)* lusta *(consueta delectabilia) Bir* 1: 274. jach hawer nw bätre *(är bättre, håller på att tillfriskna; jfr* fa bätre *under* **fa 11**) *Lg* 3: 384. **11)** *hafva, få, mottaga.* kath wil hawa fisk ok wil ey wäta klona *GO* 724. hon skal göra rekinskap . . . aff hwariom them skärff hon aatte huru hon hafdhe han *(levatus est)* ällir vtlaghdhe *Bir* 3: 325. lata idhan priis ey swa for ga ther ij hafuin hafuath ij idhra dagha *Iv* 1843. gudh hafui loff *TB* 71. thäs hafwer thak *Al* 1856. — *få, lida.* haui the samu plikt *SD* 1: 668 (1284, *gammal afskr.*). *Jfr* **10.** **12)** *hafva, hafva sig medgifven.* han haffwir litzlan tyma *MB* 2: 352. lange tima äru hauande til at fulkompna gudz gerning *Bir* 2: 151. **13)** *hafva, medhafva, föra.* wilium wir at war kiäre brother . . . hawe fiuretighi hästa *SD* 1: 670 (1284, *gammal afskr.*). hafþo mz sik iarn ok smyrilse *Bu* 515. at hon skulle hona mz sik haua af thässe världinne *KL* 356. — *låta afgå, sända.* hade jach strax meth budh tel räffuel ther ath ffor höre om alle ärende *FM* 249 (1505). — *hafva på färd (till).* har jak en nw mit bud til her sten *BSH* 4: 343 (1503). — *bildl. föra, rikta.* han haffdhe sin hugh all ther til wita hwath iordh oc himilen at skil *Al* 9064. **14)** *förehafva.* lucas sigher i ewangelio som nu j mässone hafdhis *Lg* 45. — *förehafva, bedrifva.* hon hafþe bland mz mandrapara *Bu* 135. **15)** *hafva att skaffa.* hwat hauin j mz *(quid vobis cum)* thässe siäline *Bir* 3: 219. **16)** *hafva för tankarne?* haffde at han wille ekke i the resona koma til upsala *(kanske är något bortfallet efter* haffde) *Lg* 3: 381. **17)** *hafva företräde, utmärka sig?* sagdhe at klärka sidhi skulo haffua fore lekmanna sidhom badhe til fasto oc annan godhan liffnat *Lg* 1000. **18)** *hafva, ställa, inrätta, styra.* om gudh wil swa hawa. at jak skal aff thesso wärildh fara, nu aff thenna siukdhom *FH* 3: 64 (1445). **19)** *hålla, förrätta.* þe som wapnä synenä sculu hawä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). þa vapnsynän hafs *ib.* som konungx dom oc laghmanzdom hawa skula *BSH* 2: 35 (1396). capitulum haffuis hwan torsdagh *Bir* 4: 28. — *hålla, fira.* for thzta iärteknit sculd hafs mangom stadhom höghtidh *Bil* 917. **20)** *hafva, bruka, nyttja, använda.* eet par *(näml.* kläþä) . . . at hawa i apostlä messu daghum *SD* 5: 563 (1346). ofradho the kyrkiom j hwilkom hälgha jomfrunar liggia alla dyra hafwr som hafwas sculde til therra skrudh oc prydhilse *Gr (Cod. D)* 417. haffwis ther til läkiarans radh *Bir* 5: 11. för hoffdha bolster haffde hon en sten *Lg* 3: 650. **21)** *hafva (något till el. ss något). med ack. samt prep.* til *el.* for *med följ. nomen.* hafþe annar þera baptistam tel patronum *Bu* 50. wee är ty lande, barn hauer til kunung *KS* 49 (125, 53). skal han wtgöra henna hemgawor oc hawa *(näml.* hona) fore husfrw *MB* 1: 338. hafdhe thz for ena sidhuänio *Pa* 8. — *med prep.* for *med följ. nom.* som i haua fore jdert radh wi alla gierna göra *RK* 2: 97. — *med två ack.* maat oc dryk haffde hon watn oc brödh *Lg* 3: 651. **22)** *behandla. med två ack.* hafþe þeophilum mindre man *Bu* 29. — *hafva, hålla, anse. med två ack. (vid satsens förbytning till passiv: två nom.).* haua han iui alt märan: iui faþor ok moþor liuvan ok käran *Bu* 74. *ib* 418. hawas älla wardha wanfrägdadhir *Bir* 1: 327. ther haffs allir värlzlikin luste ledhir *ib* 2: 127. thenna idhan eghin vilia . . . hafwin i nw reghlo mästara ok äkke mik *Bo* 135. — *med den predikative ack. föregången af* sva som. skalt thu . . . hawa alla swa som thinna siäla helso genuärdogha som . . . vilia thik dragha fran idhn oc äruodhe *Bo* 119. — *med den predikative ack. föregången af* vara. man hawer lethi wara beskedeligh ödhmywkheth *Gers Frest* 9. — *med ack. samt prep.* for *med följ. nomen.* böþ mik haua þik firi son ok þik mik firi moþor *Bu* 13. hafdhe min son for sin kärasta herra *Bir* 1: 354. jak hafdhe ok länge alla thöm for fool som annat hem vänte wara bätre än thätta *Bil* 112. thz hawir iak for howdhit a minne siäl *Bir* 4: 130. huath thu hafuer thz for got älla ilt *Iv* 5262. hafwi ey for ondo at han thol tholik thing *Su* 451. — *hålla. med prep.* i *och följ. subst. i dat.* hafdhe gudz likama j myklom kärlek ok ödhmiuke wyrdhning *KL* 20. hafdhis oc thän munkir j mästom hedhir *Bir* 2: 69. tha haffs andelikin kostir j ledho *(vilescit) ib* 3: 184. **23)** *hafva, hafva sig förelagd, vara tvungen, böra. med inf.* han hauer sik wäria för mannom ok aldrahanda diurom *KS* 40 (105, 44). som wi hafwom mz faam ordhom at sighia *Bil* 849. **24)** *bildande med en inf. ett omskrifvande uttryck.* then lyuse knappin hawir tekna *(betecknar)* pafwan *Gr* 300. thu mat pröfwa hwat däält oc hemolt the hafdho vmga *(umgingos)* mz honom *Bo* 84. **25)** *hafva (något uträttadt). med två ack., af hvilka den ene är ett adj.* haffde min brodher thetta ogiort *BK* 196. — *ss hjälpverb brukadt i pres. och imperf. för att i förening med part. pret. n. af ett annat verb bilda perf. och plusqvamperf. af detta.* han sigs haua saght försto mässo äpte varn härra *Bu* 195. aff hans nathum oos hauer alt giuit *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). þe stund wi hawm aff landeno . . . varit, hawa mange män . . . waþyät a moot þerre näfnd

ib 5: 605 (1346). at wi hawm sköt ok vplatit . . . alt vart gooz j helghaa sum wi hertil raþit ok haft hawum *FH* 3: 5 (1353). thässä forsagdä attä tigi marker sculu sona ärwingiä wtgifua innän thre wiku epter thet the brewet hört hafua *ib* 7 (1369). han sum kopt hawär stemner hinum sum vingäþe *SR* 1. iak hauar länge biþit þik frälsa min son fangen *Bu* 25. vm hon hauar sin son atar fanget *ib.* väl hauin ii þu ok þin kona biþat *ib* 4. hon hafþe siin kläþe saalt ok giuit fatöko folkä *ib* 11. hafþe þu talat tel min þaghar först þolict orþ. þa hafþe iak lango lyt þino raþe *ib* 494. baþ guz moþor. som hon hafþe länge þiänogh varit *ib* 25. at iak vp hafþe borit af þrim bondom suikkilikä hans faþurs saköre *FH* 3: 5 (1353). haffde konungen lenger biit ok haffde ey tha mz them striit tha haffdo bönderne wordit flere ok thera här haffde wordit mere *RK* 1: 4124-4127. — *part. pres.* **havande,** **1)** *prægnans, hafvande, i hafvande tillstånd.* thu skalt hafuande vardha j thinom quidh *MP* 1: 31. war . . . haffuandis j qwidhen *(in utero habens) MB* 2: 351. hon varþ hauande mäþ guz son *Bu* 6. *Bir* 3: 279. drotningin wardh aff konugenom hafwande *ST* 87. hon war haffwande *Bo (Cod. B)* 340. *Lg* 219. **2)** [*Jfr Mnt.* hebbende] *som innehafves med full nyttjanderätt.* for it hawandhe pant *SJ* 280 (1460). — **hava sik,** **1)** *förhålla sig, bete sig, gå till väga.* skal han sik huarn stadh wirdelika ok frilika haua *KS* 58 (146, 64). *ib* 60 (149, 65), 81 (199, 88). *Bo* 10. *Bir* 2: 32, 274, 3: 474, 5: 59, 60 *o. s. v.* *LfK* 162. sculu gerna hafua sik oc böya eptir abbatissonna oc confessoris wilia *VKR* 20. annorledhis hawir han sik mz siälinne *Bo* 91. at han hawe sik wäl til then som forman är i landeno *MB* 1: 458. *ib* 459, 460. swa som en man hawer sik til the lagh han hawer giwith swa hawer gudh sik ower the lagh som han hawer giwit *ib* 463-464. **2)** *förhålla sig, stå i förhållande (till).* synden oc rätwisan the hawa sik swa som myrk oc liws *MB* 1: 116. alt thet skapat är ok sik må hafva swå älla annorledh til then ända thet är til skapat *KS* 2 (3, 2). almoghen han må sik haua bådhe til *(hafva förbindelse med)* rika ok fatöka *ib* 76 (189, 84). tolf dyghde, the sik haua til *(afse)* manzens sidhi ok åthäue *ib* 18 (45, 19). **3)** *förhålla sig, vara beskaffad.* berätte hänne . . . huru thetta ärandit sik hafdhe *ST* 467. *SO* 113, 156. almoga ok landa fridhr ok frälse, hughnadhr ok hälsa ok allr stadhlekr hauer sik äpte *(rättar sig efter, beror af)* kununx lifnadh *KS* 49 (125, 53). **4)** *befinna sig.* at nakar man maghe hawa sik i ens stadz eller landz rät oc saatlika boa *MB* 1: 458. han haffwer sik wäl *Lg* 3: 341. haff tik wäl *(var vid godt mod) ib* 322. **5)** *styra sig? tåla sig, vara tålig?* om vi kunnom os hafwa oc vara stadughe oc thuloghe j dröfwilsom *(vid hafwa är kanske* väl, manlika *el. något dylikt bortfallet) Bo* 341. **6)** *begifva sig, förfoga sig.* haffwin ider hädhan *RK* 1: 2148. **7)** *hängifva sig (åt).* hawa sik in til gudh oc himmerikis thing medh allo hiärta *Ansg* 177. **8)** *kunna, förmå? vinnlägga sig om, försöka?* til wäl at tala han sik hafdhe *Al* 459. hafdhe hon sik til at bidhia *Lg* 3: 517. — **hava at.** — **hava sik at,** *bete sig.* her iwar hadhe siik saa wnderligha aath *RK* 3: 2918. *Jfr* **athava sik.** — **havas at,** **1)** *förehafva, taga sig till.* tha the spöria hwath war herra hafdhis aat, för än han skapadhe wärldina *MB* 1: 33. huath sculom wy nw haffuas ath *MD* 32. **2)** *bete sig.* haffuandis manlika aat *Su* 142. — *Jfr* **at havas.** — **hava ater,** *hafva qvar.* mz thy han hafdhe atir af tungonne *Bil* 868. *KL* 83, 283, 299. *Bir* 1: 41. *Jfr* **ater hava.** — **hava bort.** — **hava sik bort,** *aflägsna sig.* om thu hafuer thik ey rasklika bort hädhan *Iv* 4043. *Jfr* **bort hava.** — **hava borta,** *borträfva.* at wi skole haffue borthe theris stare förstis landh *FM* 410 (1509, *samt. afskr.*). — **hava fore,** *påstå, yrka? hålla för, anse?* the haffde swa fore *(Cod. A* sagde 26*)* at thz borde honom *Va (Cod. B, C)* 59. — **hava in,** *föra in, medtaga.* seä hwat the haua in *SR* 44. at han hauj ey en skärf in mz sik i klostrit *KL* 254. — **hava inne,** *innehafva,* kastelholm hade han tha jnne *RK* 2: 3146. *ib* 8789. 9380. *Jfr* **inne hava.** — **hava til,** *hafva till hands.* iak hafuer nu ey annath til *(har ej annan utväg) Iv* 5693. *Jfr* **til hava.** — **hava up,** *upplyfta. bildl.* hughin som thyngder är af likamanom haf altidh vp til gudh *Su* 417. — **hava up a,** *hafva på sig.* thaa hauy oppaa sin egin hat *MD (S)* 233. *Jfr* **upa hava.** — **hava ut,** *föra ut.* haffde manga kärrabyssar wt *RK* 2: 6193. — **havas vidher,** *förhålla sig, bete sig.* ther hafdhis han hemelica vidh i bland them *(stat . . . familiariter inter eos) Bo* 234. *ib* 93. *MB* 1: 352. *Va* 21. *Su* 400. haffs wäl widher *(æquo animo esto) MB* 2: 163. — *Jfr* **for-, igen-, mis-hava.**

hava (-adhe, -adher), *v.* [*Jfr Mnt.* haffen, haven] *sätta sig i besittning af, göra intrång i.* kerde . . . ath the stodho pa ffarzaby land. och haffuade farzaby watn i forzen *FH* 1: 10 (1417, *gammal afskr.*). thette for:de watn at haffua hindre eller qwälia ffor for:de forzaby *ib.* — **hava in,** *göra intrång.* ath for:de mwnka haffde haffuet in pa thz for:de forzaby landh *FH* 1: 10 (1417, *gammal afskr*). — *Jfr* **haffa, hafning.**

hava (*pl.* **havor. hoffuor** *RK* 2: 7713. **hawur** *SD NS* 2: 118 (1409). **haghur** *SD* 4: 105 (1329). **haafwir** *Bir* 3: 238. **hafwar** *RK* 2: *s.* 343, 344. **hafuär** *Fr* 3015. **hawo** *RK* 1: 3177. **hafwo** *ST* 169. **hafuo** *Fl* 326. **haua** *RK* 2: 45. **hafua** *Iv* 1556; *Fr* 2658. **haffwa** *RK* 1: 643; *formerna på* **-o** *och* **-a,** *hvilka förekomma endast i rimslut, kunna dock på de flesta ställen fattas ss singularformer*), *f.* [*Fnor.* hafa. *Mnt.* have] *L. egendom, gods. vanl. pl. håfvor, egodelar, egendom.* han lot honum ther begafua mz örs ok dyra hafua *Fr* 2658. hwa thiit kom äpter gul ok hafuär *ib* 3015. gull ok sölff ok andra haffwa *RK* 1: 643. som ofwir gaar alla hafwo *ST* 169. ympninga riik i gooz oc hafuom *KL* 321. kiesarin foor hem mz mykle äro ok dyrom hafuom *Bil* 866. *ib* 850, 865. *SD NS* 2: 118 (1409). *Gr* 259, 311. *Ansg* 193. *Fl* 326, 2010. *Iv* 1556, 1684. *Lg* 3: 504. *RK* 1: 3177, 2: 45, 7713, *s.* 343, 344. latha mätha hans hawor *MEG (red. A)* 56. *ib (red. B)* 60. *EG* 64. haffwer fwnnit liggiandhe haffwor oc godz i iordhenne *Lg* 439. thu haffwer fwnnit gambla kesara haffwor *ib.* mit liggiandafää ok hafwor *Bir* 3: 238. *ib* 1: 340.

ther som thit liggianda fää är älla dyra hafwor ther är thit hiärta *ib* 183. skulu haua thz liggiande fä ok dyrasta hafwor *ib* 3: 151. jorda godz oc farande hafuor *SD NS* 1: 171 (1402, *gammal afskr.*). consorti mee rangfridi . . . bona mea melrunggi assigno jtem omnes res meas. færændæ haghur. et cappellam meam cum omnibus suis pertinenciis *SD* 4: 105 (1329). haua giri til jordhrikis thinga hawor (*jordiska egodelar*) *Bir* 3: 245. *Jfr* **kosta havor.**

havande, *se* **hava.**

havandslös (hawanzlös. hafuanzlös. haffwanz lös *Lg* 3: 40**),** *adj. fattig, nödställd.* swika fatikan oc hafuanzlösan *MP* 2: 224. gangande barfötter thunklädder oc alzstingx hawanzlös *Lg* 3: 218. *ib* 40.

havandslösa (hawandzlösa. hawanzlösa. hauanzlösa. hafuanzlösa. hafwandzlösa: -onne *Su* 386; **-an** *ib* 421. **hafandzlösa: -onne** *ib* 418**),** *f. egestas, brist, fattigdom.* at ey sculi hafuanzlösan finnas i them stykkiom som tha sculle oppaa haallas *VKR* 33. hon som stad var i swa mykle hawandzlöso *Bo* 16. som sagho hänna fatikdom oc hawanzlöso *ib* 18. thänne fatikdomen är äkke dygdhelikin ok thäkkir . . . vtan hällir pinsam oc tharflös hawanzlösa *Bo* 127. mz fatikdoms hauanzlöso *MP* 2: 137. *Bo* 60, 88, 89, 104. *SD NS* 2: 222 (1409). *Su* 386, 418, 421.

haveska, *se* **höviska.**

hebrezka (hebreska: -o *Lg* 291. **hebresca: -o** *KL* 377. **hebreiska. hebraiska: -o** *MB* 2: 373, 396**),** *f.* [*Isl.* hebreska] *hebreiska, hebreiska språket.* vende þe läst sanctus matheus skrivar af hebrezko tel indye lans tungo *Bu* 210. a hebreisko *MB* 1: 219. *ib* 2: 373, 386. *KL* 377. *Lg* 291. *Jfr* **ebrezka.**

hebrezker (hebreisker. hebraitzker: hebraitzk *MB* 2: 171. **hebraisker: -o** *ib* 1: 209; **-an** *ib* 2: 375. *n.* **hebrezst** *KL* 379. **hebreeczst** *ib* 377. **hebreist** *MB* 1: 4. **hebraist** *ib* 2: 373, 375**),** *adj.* [*Isl.* hebreskr] *hebreisk.* en hebrezk mö *Bu* 182. *MB* 2: 171, 375. *KL* 379. kallas thz gambla maalith nw hebreist maal *MB* 1: 4. *ib* 2: 373. *KL* 377. a hebreiske tungo *MB* 1: 208. *ib* 209, 319, 409. *Jfr* **ebrezker.**

heþ (heedh. *dat. och ack.* **heþ. heedh** *Iv* 3881; *Al* 3772, 3389, 5405, 5570, 5660. **heed. hädh. hedhe. hedhä.** *pl.* **-ar),** *f.* [*Isl.* heiðr] *fält, slätt, hed.* iordhin tok al til at iämkas oc vardha slät swa som heedh *Gr* 298. a þe heþ som bufera hete *Bu* 176. *Bir* 3: 370. *Al* 2772, 3389, 5405, 5570, 5660. wi hafwom här hedho (*för* hedha?) ok stora mark *ib* 6199. ower bergh oc skogha oc hedha ganga *ib* 7666. *Iv* 3881. likir thy blomstre som enkannelica vaxir a hedhinne (*campo*) *Bir* 2: 51. *Ber* 8. seer . . . fagran oc lostelikan skog ällir heed *Su* 342. loot sik thädhen lidha a ena hedhe mykith widha *Al* 9478. a the hedhe viidh *Fr* 2728. fly aff thänne hedhä *Iv* 3306. een gardh, ligghiandhe a hedhene wit falabroo *SD NS* 1: 419 (1405). — *i ortnamn.* jn maiori stupa filungx hedhe *SD* 2: 21 (1287, *i afskr. af* 1337). coloniam dictam sighurdhæ hædh *ib* 3: 69 (1312).

heþer (hädher *Ber* 270. **hädhir** *Gr (Cod. D)* 356**),** *m.* [*Isl.* heiðr] *L.* **1)** *heder, ära, hedersbevisning.* hans blyght skal ändas mz heþar *Bu* 4. baþ hana mz heþer hela sitia *ib* 12. är thz digher hedhr kununge ok höfdinga haua faghran sal *KS* 41 (106, 44). thet är ok kununx hedhr ok ära haua vitra ok rönta syslomän i huarre syslo *ib.* aller almoghen hiolt them likerwis j hedher som the hade warit guda *PK* 226. gvþi tel heþer *Bu* 3. byghþe rika kirkio i varra fru heþar ok sancti georgii *ib* 492. hon fik hanom þän heþar mz sins sons ängle *ib* 24. giorþo hans moþor mykin heþar *ib* 9. giordhe hans hedher gerna *Bil* 345. bywd thinom ängil hädher oc vyrdhning *Ber* 270. at ther halle friþ ok hether oc wyrdning sijn i mällin *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). jak . . . haffwer vnth och giffwith paa retthom hinderdagh mynne . . . hwstrv . . . til hedher och morghongaffwo thessin myn godz *ib NS* 2: 78 (1409). giordho honom hedhirsins höghtidh (*festum honorificum . . . facientes*) *Bo* 247. **2)** *ansenlighet, rikedom?* gudh gaff henna hare swa mykin hedher (*tantam densitatem capillis ejus deus contulit*) at thz hulde alt hänna liiff *Bil* 570. **3)** *godhet?* at thu for hedher skuld mödh thik til hans *Lg* 3: 227. — *Jfr* **iordhrikis-, konungs-, van-, väruIds-heþer.** — **hedhers arf,** *n. ärofullt arf. Lg* 1003. — **heþers fru,** *f. fru el. qvinna som är hedrad el. värd heder, vördnadsvärd qvinna. om Jungfru Maria. Bu* 22. — *om Maria Magdalena. Bil* 270, 275. — **hedhers gava,** *f. hedersskänk. MB* 1: 228. — **hedhers giri,** *f. äregirighet. Bir* 1: 301, 353. *Jfr* **hedhergiri.** — **hedhers giärn,** *adj. äregirig. Bil* 112. *Jfr* **hedhergiärn.** — **hedhers hälgh,** *f. högtid till minne af (någons) heder.* for thy at tha burdhis kirkionna hedher ok hänna formanna. halder hon gärna thässa högtidh ok hedhers hälgh (*Petri Cathedra*) *Bil* 118. — **hedhers hälghdh,** *f.* = **hedhers hälgh.** *Lg* 118. — **hedhers härra,** *m. herre som är hedrad el. värd heder.* wm all annur mal war adrianus hedhers herra *Bil* 376. *ib* 117. — **hedhers krona,** *f. hederskrona, hederskrans.* han är wärdher ena hedhers krona *Al* 2734. — **hedhers luste (-loste),** *m. äregirighet.* for manna lof oc hedhirs losta *KL* 213. — **hedhers mark,** *n. vördnadsvärdt tecken, hederstecken.* han hafdhe eet hedhirs mark oc een grunual (*d. v. s. tonsuren*) j sino hofdhe j hulkom som äronna krona hafdhe bort sta *Bir* 3: 88. — **heþers nampn,** *n. hedersnamn, hederstitel.* hete þera þrigia staþa biscopar heþars namne patriarche *Bu* 195. — **heþers spiäl,** *n. vanära.* af giri ok lusta likamans kumbar heþers spiäl (heþers *sedermera utskrapadt*) *Bu* 183. — **hedhers stadhghe,** *m. ärofull el. förnäm ställning.* bliua j hedhirs stadhga *Bir* 3: 323. — **hedhers stol (-stool),** *m. hederssäte, hedersplats.* bygdhe tha christo kirkio ok hedhers stool (*cathedram*) petro *Bil* 118. saa . . . vara frw sitia höght a hedhers stole (*in excelso throno in gloria residere*) *ib* 832. *Su* 433. — **heþers säta,** *f. hedersplats.* biscopen skipaþe hänne heþars sätu *Bu* 144. — **hedhers säte,** *n. hederssäte, hedersplats.* iak haffde mik saat oc tilreet eth hedhers säte *Su* 162. *MP* 1: 34. — **hedhers tekn,** *n. hederstecken. Bil* 119. — **hedhers vald,** *n. ärofull makt, högt ämbete.* gafwo hänne (*högtiden*) for thy nampn aff hans hedhers valde *Bil* 119. — *pl.* sättu han aff hedhers waldum (*a principatu*) som för war en af

försto iudha lanz herrum *Bil* 282. — **hedhers värdher,** *adj. ärofull.* eet hedhirswärt säte *Bir* 4: *(Dikt)* 224. *Jfr* **hedhervärdher.** — **hedhers ämbete (-ämbite),** *n. hedersämbete, hederspost.* jak lät thik opfara owir al hedhirs ämbite *(super omnes gradus honoris) Bir* 2: 245. *ib* 3: 164. — **hedhers ödhmiukt,** *f. ärofull ödmjukhet. MB* 1: 102.

hedhergiri, *f. äregirighet. Bo* 96. *Jfr* **hedhers giri.**

hedhergirugher, *adj. äregirig.* hulkra hiärta hedhirgirugh äru oc goz girugh *Bir* 3: 304. *KL* 78, 119, 339. *Bo* 96, 99. *Bir* 3: 452. *Su* 442, 460. hedhir girughir til manna loff *Bir* 1: 348.

hedhergiärn (hedher gärn), *adj. mån om sin ära.* jak är thin herra oc thin gudh waldogher, oc swa hedher gärn, at iak thol engom gudhlikan hedher *MB* 1: 332. *Jfr* **hedhers giärn.**

hedherhalda, *v.* **1)** *hålla till heder (för någon), fira till (någons) ära.* hon *(högtiden)* sculde hedher haldas sancto petro *Bil* 119. **2)** *hedra.* vilia . . . vara hedhirhalne swa som wtmärkte af androm *Bo* 5. *ib* 95.

hedherlika (hederliga *MB* 2: 286**),** *adv.* [*Isl.* heiðrliga] *med heder, med ståt, präktigt.* sattis hedherlica a konungx stool *Bil* 883. wardh hedhirlika takin *KL* 53. *ib* 108. *MB* 2: 286. wndfingo them hederlikä *Fr* 2360. gingo the til sin härbärghe. hulkin ärlike constantinus hafdhe them hedhirlica reet *Gr* 323. han skal lata hus ok borghr ok alla köpstadhi wäl ok hedherlika byggia ok tilsätia *KS* 59 (148, 65). haffwer swa hedherlika ornerat hymblana mz stiärnom oc planetom *Su* 203. *Bo* 167. *Lg* 332. thu vilt wara swa som frv ok vilt hafwa rikedoma ok hedhir ok hedhirlika wara hallin *(honorifice incedere; uppträda med ståt) Bir* 1: 120. hedhirlica haua mik *(uppträda med ståt)* j världinne ok höghfärdhas *ib* 2: 274. *Jfr* **fulhedherlika.**

heþerliker (heþyrliker: -lix *FH* 3: 6 (1353). **hädherliker: hädhelika** *(för* **hädherlika***) SD NS* 1: 37 (1401). **hedherlikin** *MB* 2: 394. **hedhirlikin** *KL* 141, 196. **hederliken** *PM* LXI. *f.* **hedherlikin** *Su* 199. *n.* **hedherlikit** *Bil* 119. **hedherligit** *MB* 2: 213. **heedherligit** *RK* 3: 4110. *ack. sing. m.* **hedherliken** *Lg* 3: 460**),** *adj.* [*Isl.* heiðrligr] *L.* **1)** *hedrande, ärofull.* petrus lät sik alt thz wara hedherlikit som hanum giordhis for gudz sculd *Bil* 119. hedrlik hämd *KS* 23 (56, 25). hedhirlica *(honorificum)* prestins nampn *Bir* 2: 193. *ib* 3: 112. **2)** *hedervärd, vördnadsvärd.* hedherlike herra *(i tilltal) Bil* 842. *Lg* 332. *Bir* 2: 67. hwar är nw hedhirlike biscopin *ib* 1: 362. then hedhirlike gamble rätuise mannin symeon *ib* 3: 236. han syntis swa hedhirlikin oc gladhir i asyn *KL* 196. **3)** *hedrad, aktad, ansedd.* biscops vigxlir hulka som äru storlika hedhirlika ok dyra när gudhi *Bir* 1: 335. hon tror sik vara . . . hedhirlicare ok värdoghare än hon var vau vara *Bo* 96. hedherlikin oc älskelikin aff allom almoghanom *MB* 2: 394. en laghviis man hedhirlikin *(honorabilis)* allo folkeno *KL* 141. haffwa hedherligit nampn j bethleem *MB* 2: 213. heedherligit nampn mz ärom bar *RK* 3: 4110. **4)** *förnäm, högt uppsatt.* mz ij[M] hederligä män *Va* 5. — *ss hedrande epitet i förening med följande personbeteckning.* executores . . . välyom vi heþirlicä herrä. ärchibiscopen af vpsalum. biscopa af lynnköpunge oc scarum. herrä nicles abyornäson. gözstaff tunäson. magnus niclesson riddärä joan cristinäson swen *SD* 5: 567 (1346). heþarlika manna oc erlika insigle . . . herra röriks bondda oc pätars bondda oc johannes bruzson *ib* 6: 181 (1350). bedis jac hederlikä mannä incigillä . . . swa som är herra jon olafson i bärgundom, canik i wexio, hannes skallä härratzhöfdingä i kindwatzhärrat, oc swens hörrä *ib NS* 1: 5 (1401). *ib* 9 (1401, *nyare afskr.*), 19 (1401), 22 (1401), 24 (1401), 37 (1401) *o. s. v. FH* 3: 6 (1353). hederliken man mestar jon erichsson aff wpsala *PM* LXI. hedherlikin man her niclis magni prester *SJ* 51 (1437). talade til vilkin olsson oc hederlik gumma hans hustrw agneta *DD* 1: 138 (1487 *nyare afskr.*). **5)** *ansenlig, ståtlig, präktig.* komo mz myklo fölghe ok hedhirlico sällaskapi *Bo* 1. mz them hedhirlica ängla moghanom *ib* 221. eet hedhirlikit ärffwe *SD NS* 1: 449 (1405). hwru ärlika oc hedhirlika iordhafärdh iomfru sancta maria fik *Lg* 39. wi . . . kommom til en hedherliken pladz aldra wänast *ib* 3: 460. **6)** *utmärkt, förträfflig.* thäs hedhirlicare thu äst af enkannelike renleksins gawo *Bo* 42. är iak giordh hedhirlikare änglom ok mannom *Bir* 1: 130. halda sina gerninga allom androm hedhirlikare *ib* 226. mz hedherlikom *(generosa)* kwnskap *Su* 17. en besynnerlikin oc hedherlikin prisan *(commendatio singularis)* gudz modhers marie *ib* 199. — *Jfr* **vanhedherliker.**

heþerlös, *adj. L.*

hedhersamber, *adj.* **1)** *aktad, ansedd.* at han först sände *(näml. vin)* them hedhirsamasta manne ther var *Bo* 63. *ST* 109. — (?) at han hafdhe tha thenet owergiwit allan guz kerlek oc sin hedhersama stadga *Lg* 3: 198. **2)** *ansenlig, ståtlig.* lät han byria byggia ena hedhersama kirkio i hänna hedher *Lg* 3: 261.

hedhersamlika, *adv.* [*Fnor.* heiðrsamliga] *med heder.* hedhersamlika oc wärdhelika styrdho konungx spirona i frankarike *Lg* 3: 278.

hedhersamliker (hedhersamlighen *(kan fattas ss ack. sing. m.) MB* 2: 11**),** *adj. hedrad, ansedd.* giordhe herran gudh josue storan. thz är hedhersamlighen *(magnificavit) MB* 2: 11.

hedhervirdher (hedhir vyrdhir), *adj. hedervärd, vördnadsvärd? vördad?* swa hedhir vyrdhir man *KL* 252.

hedhervärdher, *adj. hedervärd, vördnadsvärd* hwar är hedhir wärdhe prestin *Bir* 1: 362. *ib* 2: 35 *KL* 195. take ihesu christi hedhirwärdha licamma *Bir* 3: 342. *Su* 461. *Jfr* **hedhers värdher.**

heþervärþogher, *adj. hedervärd, vördnadsvärd.* at seia þän heþar värþogha iacobum *Bu* 193. *MB* 1: 99. *Lg* 471, 811. *Su* 199. — *prisvärd.* hans dödher är hedir wärdogher *Bil* 541.

heþin (hädhin *KL* 15. *ack. sing. m.* **hedhin** *Bil* 618. **hedhnan** *ib* 658**),** *adj.* [*Isl.* heiðinn] *L. hednisk, okristen (äfven Saracensk).* en heþna manna guþ som andro nampne hät pluto *Bu* 9. var mikin bardaghi saman sattar mällan heþna ok kristna manna *ib* 176. þe heþno kunugane *ib* 177. af heþnom faþer

ib 525. iui heþen land *ib* 175. *ib* 8, 210, 503. *Bil* 618, 646, 658. *MB* 1: 418. *Bir* 3: 410, 452. *Fl* 3, 109. *Al* 27. *RK* 1: 95, 138. þätta siugs ok ii heþnom (qvedium) *Bu* 9. sua hemska varo heþna villor *ib.* þe heþne varo *ib.* hedhnu gripu han *Bil* 327. här af toko þe heþno sik höghtidh *Bu* 9. *ib* 55. *Bil* 250, 328. *RK* 1: 126, 142. huilkin hedin ey ville swa *ib* 147. *ib* 485. lagdhis ok dömdis hädhin oc ful mz vantro *KL* 15. af hedhnom hös, *se* **hös.** — *odöpt.* tässen iomffrun rachel war än hedhen *(om en Judisk qvinna) Lg* 3: 433. — *ovigd.* han laa ther i hedne jordh *RK* 1: 2510. *LfK* 4, 5, 7. — *Saracensk, orientalisk?* een dwg met heden söm oc blatraadh *FM* 76 (1483, *daniserande*). en dwg met cylke i heden söm *ib.* iij handklede met heden sööm *ib.*

hedhindomber (hädhin-. hädhjn-), *m.* [*Isl.* heiđindómr] **1)** *hedendom, hedniskt tillstånd, hednisk tid.* pröfuar huru opta the waro wnne j hedhindom *(då de voro hedningar) Bil* 647. gvdh frälste oos, frälsa af hädne oc hädhjndom *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). mit rätta eghit fädherne, frälst af hedhindom *ib NS* 1: 157 (1402). then same fierdhadelen i fornempdo laxa fiskerino hafuer warit aff alder wt aff hedhendomen herrana sielff ägha *BSH* 2: 73 (1399). fran hedhendom oc till thenna dagh *TB* 71. **2)** *hednisk verld.* hedhindomin, *hednaverlden, hednafolken, hednalanden.* jak scal sända thik langlädhis wt i hädhindomin *KL* 167. ey min son bliuande j licammanom vmuände alt judha landit sändir oc ey appostlane allan hedhindomin *Bir* 2: 151. *KL* 296. *ST* 119, 122, 243, 485.

hedhinskaper, *m.* = **hedhindomber 2.** binda . . . wantyktadhin hedhinskapin vnder the hälgha kirkio andelikan hughnath oc lydhno *MB* 1: 263. mange skulu koma östan ok västan af hedinskapinom *MP* 1: 64. *ib* 329. — **hedhinskaps folk,** *n. hedniskt folk. MP* 2: 232. — **hedhinskaps mal (-maal),** *n. hedniskt språk, språk som talas af hedniskt folk. MP* 2: 232. — **hedhinskaps man (hedhinzskaps-** *MP* 1: 107**),** *m. hedning.* thu äst samaritanus. thz är hedhinskaps man *MP* 2: 64. *ib* 1: 107.

heþinstykke (hädhin-. hädhinstikke *Gr (Cod. D)* 359. **heþinstökke** *SD* 5: 566 (1346)**),** *n.* [*Fnor.* heiđinstykki] *stycke tyg af Saracensk el. orientalisk tillverkning.* II hedhinstykke *SD* 4: 56 (1328). vnum hedinstykke quod datum fuit ecclesie botwidhakirkiu *ib.* vnum hedhenstykke de valore xxv marcharum *ib* 686 (1339). tria hethenstykke *ib* 710 (1340?). I hædhinstykke *ib NS* 1: 682 (1407). otaliket brwneth, skarleeth oc mangh dyrasta hedhenstykke *Lg* 3: 316. *ib* 481. reddes there sengh mz . . . alskons könsteligom hedhen stykkiom *ib* 524. — *tyg af orientalisk tillverkning.* giwum vi . . . til lundä kirkiu . . . eet helt par cläþä af heþinstökke *SD* 5: 566 (1346). loot han teridacium klädha mz hedhin stykke *Gr* 269. hon giordhe väl fämtio corporalia. oc giordhe ther owir ärlikin hws af silke ok hedhinstykke *KL* 344.

hedhmark, *f. fält.* lyusasto hedhmarka *(campi) Su* 406.

heþna, *f. L. hednisk verld.* heþnan, *hednaverlden, hednafolken, hednalanden.* signa . . . alla heþonna *(för* heþnona*) Bu* 4. at göra hedhnunna gudhi muntökan mat *Bil* 214. sidhan all hedhnan ganger vnder cristindomin *MB* 1: 379. *ib* 486. rädh hanum ryma til et spital mädhan hethnan *(hedningarne)* ware galnast *(propter furorem gentilium) Bil* 328. waro gudz vt valde män mange j hedhnonne swa som j ierusalem *Bir* 1: 384. *ib* 3: 413, 415. — **heþnu byr,** *m. L.* — **hedhnospiäld,** *n. sannolikt orätt för* **hedhers spiäld.** *Lg* 974 *(Bu* heþers spiäl 183*).*

hedhne (hädne), *f.* [*Isl.* heiđni] **1)** *hedendom, hedniskt tillstånd.* gvdh frälste oos, frälsa af hädne oc hädhjndom *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). **2)** = **heþna.** the foro widha wm hedhninno *(för* hednina; *gentium regiones)* . . . oc sa(dhu) guz ordh *Bil* 265.

heþninge (hednigge: -anna *Su* 146. **hedhinge: -anna** *KL* 153; **-omin** *ib* 158; **-ä** *ib* 157. **hedinge: -omin** *ib* 153. **hedhnunge** *ST* 4, 493; **-a** *ib* 12; **-anna** *ib*; **-ane** *Bil* 597. **heþnuge: -ane** *Bu* 177. **hedhnuge: -ane** *ST* 7. **hedhunge: -anä** *KL* 153. **hedhenighe** *Gers Frest* 55. *sing. obl. kas.* **-a: hedhningan** *MB* 1: 280. **-ia: hedningia** *RK* 1: 3951. *pl.* **-ar. -iar: hedningia** *RK* 1: 1344**),** *m.* [*Isl.* heiđingi] *hedning, okristen (äfven Saracen).* samnaþos heþninga saman *Bu* 177. en vsal hedhninge *Pa* 8. moyses . . . slo thaghar i häl hedhningan *MB* 1: 280. han war een hedhnunge oc afgudha dyrkare *ST* 493. o min herra ihesu christe . . . jak bidhir thik at thin tro skuli vtuidas owir hedhningana *Bir* 1: 375. the som crisne varo wordhne af hedhingomin *KL* 158. *Bil* 232, 597. *KL* 153, 156, 157 *o. s. v. Bir* 1: 79, 122, 123. *RK* 1: 1344, 3951. *ST* 4, 7, 12. *Su* 146. *Flere af de anförda ställena kunna föras till* **hedhninger.** — **hedhninga barn,** *n. barn af en hedning, hedniskt barn.* giordhe kors owir eno siuko hedhninga barne *KL* 52. — **heþninga här (heþniga-),** *m. af hedningar bestående här.* annan uägh var heþniga här *Bu* 176. in j hedningä härän *Va* 22. *MB* 2: 261. — **hedhninga moghe,** *m. skara af hedningar. MB* 2: 320.

hedhninger, *m.* = **hedhninge.** sua som judhe älla hedhningir *Bir* 2: 21.

hedhnisker, *adj.* [*Fnor.* heiđneskr] *hednisk.* en hedhnisk quinna *Bo* 111. *ib* 69. *Lg* 332. *MB* 2: 218. the hedniskä saratzinä *Va* 46. *ib* 18, 21. then hedniskä konungen *ib* 24. *ib* 47. flydde the hedniskä bort *ib* 46.

heþra (-ar, -aþe, -aþer), *v.* [*Isl.* heiđra] *L. hedra.* iak heþra sannan guþ ok eigh diäwlen *Bu* 189. heþra präste *ib* 187, 492. hedhradho han mz lof oc sang *Bo* 221. the haffdo hedräd kirkior mz kläder och lius *Pa (Tung)* 41. ytalia hedhrat ok ärath aff dyru liggiande fä hans hälgha bena *Bil* 248. *Jfr* **vanhedhra.**

hel (heel. hell *MB* 1: 411; *Va* 27 *(n. pl.)*; *Di* 85; *Ber* 17. **heell** *Di* 191, 201. **heil** *MD* 35. **heill** *ib* 66. **heyll** *Di* 77. **häl** *Al* 9147; *Iv* 379; *Fr* 2892; *MD (S)* 249; **-a** *SO* 20. **häll** *RK* 3: 3066 *(n. pl.)*, *(sista forts.)* 4300. *superl.* **helsther** *Di* 270**),** *adj.* [*Isl.* heill] *L.* **1)** *sanus, salvus, helbregda, frisk.* baþä hele ok siuke *Bu* 185. stodh han vp allum limum heel *Bil* 290. stoþ hon up . . . hel ok välför *Bu* 151. baþ han helan liua. [ok] vp standa väl föran *ib* 165. opstodh heel ok heelbrygdho *KL* 362. *ib* 366.

Bil 109, 124, 868. *Al* 2470. — *helad, botad (från en sjukdom).* hel aff allom wärk *Bil* 290. hell aff thy orma biti *MB* 1: 411. *Lg* 95. *Di* 191, 201. — *helad, läkt.* tha ware hans sar hell och til läkt *Va* 27. **2)** *incolumis, salvus, välbehållen, oskadd.* han gömde mik helan i brunnenom *Gr* 296. komo the hele ok halne til constantinopolim *Bil* 286. stodh ther . . . heel ok helbrygdho *ib* 542. han kom häl til härin ater *Al* 9147. — *bibehållen, bevarad, okränkt.* thön som helom iomfrudom *(salvo pudore)* afladhe *Bo* 61. *Bir* 4: 144. jomfrudomenom helom ok helbrygdha *ib* 2: 267 *(dessa tre ställen kunna föras till* **5**). — *i orubbadt el. godt skick?* all tingh bliffua tysta och häll *(allt går tyst och väl?) RK* 3: 3066. **3)** *i välmåga, i välgång, lycklig.* the förra saato hele oc säle *Al* 8292. — *i synnerhet i tillönskan och helsning.* warin hel *(varen helsade) KL* 283. heel see thu *(hell dig) ST* 198. hel äuarþelekar kunugar *Bir* 4: *(Avt)* 177. *ib* 2: 89. *MD* 66. aue domine ihesu. thz är. heel alla helare herra ihesu var gudh *Bo* 51. hel ful mz nadh *Bir* 1: 27. *Bil* 893. *Lg* 31. *ST* 175. heel thu *Su* 187. stath heil konung aff iuda landh *MD* 35. badh honom koma hel och säl *(vara välkommen) RK* 2: 4681. både mig wara wellkommen häll oc säll *ib* 3: *(sista forts.)* 4300. kom tw alle manna helsther *(heilastr) Di* 270. hele sitia i gode drenge *ib* 142. sitin hele och sälä *MD* 382. baþ hana mz heþer hela sitia ok säla af hans vägna som alla sina vini gör goþa ok helaa ok säla *Bu* 12. hälsäl sägher mangher man ok menar hans tasko ok ekke han *MD (S)* 249. — *i afskedshelsning; i synnerhet* lif *(el.* blif*)* hel *(merendels en helsning af den bortgående, till hvilken af den qvarstannande vanligen säges:* far väl*).* far nu hel ok säl *Bu* 521. *Di* 77. nu late gudh mik idher hela finna *Iv* 2990. han badh thz folk heelt ok sält *Al* 5846. blifwin badhe heel ok säl *ib* 4244. bliiff hel *MD* 40. liff häl oc säl *Iv* 379. *Fr* 2892. *Al* 10332. *RK* 2: 5577. *Di* 85. badh sina sälla heela liffua *RK* 1: 1590. *Fl* 559. *Bil* 127. **4)** *salvus, frälsad, salig.* hwar then som kallar a vars herra nampn han scal heel *(salvus)* vardhä *KL* 134. *ib* 137, 160. *Gr* 301. *MP* 1: 132. wardher thin siäl hel ok säl *Bil* 452. gör helth thit folk *ST* 196. kom at vpletha ok helt göra *(salvum facere)* mankönit sõm forfarid var *MP* 1: 27. *ib* 35. han scal helt göra sith folk aff thera syndom *ib* 31. ey är annat nampn vndir himpnom gifuit mannom j hulko oss bör hela vardha *ib. MB* 2: 392. *Ber* 17, 26, 73, 96, 170, 172. gör thik hela *(salvam)* j biärgheno som är clostrith *ib* 24. **5)** *oskadd, obruten, hel.* ther bleff ekke een vnghn heel . . . i gaardhen *BSH* 3: 293 (1470? *samt. afskr.*). til min alboga i en helan sten slo jak min hand vtan men *RK* 1: *(LRK) s.* 218. var ä bröþet huar daghen helt *Bu* 175. lät saman läsa stenbruten ok sät þöm *(d. v. s. stenarne)* saman sua hela som þe för varo *(fac ut redintegrentur) ib* 152. ther helan kiortil hafdhe a sik *Iv* 4146. enkte war heelt a thino liffwe *ST* 175. medhan sulur häla ära wndhi fothe *SO* 20. **6)** *totus, plenus, hel, fullständig.* eet helt par cläþä *SD* 5: 563 (1346). alt et helt aar war han mz sinom fadher *MB* 1: 4. them hellar *(för* hell ar *el.* hel ar*)* oc yfrit lange tyma fore laghdhe waro *SD NS* 1: 427 (1405). *ib* 438 (1405), 440 (1405, *nyare afskr.*), 2: 219 (1409, *nyare afskr.*). thre hela *(continuis)* tima *KL* 192. i helom stykkiom oc halwm *SD* 5: 639 (1347). helom hundräþum oc halwm *ib.* — *fullkomlig.* fik j samu stund hela böther *Bil* 113. *MB* 1: 411. — (?) tha är mit hiärta helt *(sanum)* mz thino hiärta *(yttrande af Kristus till bruden, d. v. s. Birgitta) Bir* 2: 170. **7)** *uppriktig, innerlig.* giär huar androm hedher ok gaghn medh helom hugh *KS* 37 (97, 40). *Fr (Cod. B, C, D, E, F)* 3194. *RK* 1: 3440. *MD* 14. mz helom wilia *RK* 1: 3727. vardh iak skild vidh allan min hela hughnadh *Su* 407.

hel (heel. häl. häll), *f. och n.* [*Isl.* heill] *lycka.* somi hawa häl ok somi hängia widher *GO* 409. bätra är heel än hundradha mark *ib* 764. hwar skal mz sith häl til howa ridha *ib* 817. faar med folke godha häll *RK* 1: 4460. *Jfr* **o-, van-hel.** — **helafulder,** *adj. helsobringande, nyttig, välsignelserik.* langh är thin helafulla nadh fran syndoghom mannom *(longe a peccatoribus salus) JP* 129. — **helasamber,** *adj. helsobringande, nyttig.* giff oss tyna helasama gaffuor *JP* 123. *Jfr* **helsamber.**

hela (heela. *pres.* **-ar. -ir.** *impf.* **-aþe. -de. -te** *KL* 401; *ST* 265, 466; *MB* 2: 395, 404; **-es** *KL* 309; **-o** *ib* 310; **-os** *ST* 254, *part. pret.* **-aþer. -der.** *imperat.* **hela** *MP* 1: 67. **heela** *Su* 187. *refl. supin.* **heelz** *Bo* 95**),** *v.* [*Fnor.* heila. *Fdan.* hele] *L.* **1)** *sanare, hela, bota, läka. med dat.* var herra heladhe ok androm flerom *Bo* 126. — *med ack. (el. en form som kan vara ack.).* var herra ihesus . . . heladhe them som siuke varo *Bo* 111. gärna helde var herra ihesus hona *ib* 72. heladhe han en awita man *KL* 46. vardh heladh *Bil* 594. tha wardh oc han heeld *ib* 870. *Bo* 67, 121, 201. *VKR* XII. *ST* 466. *Lg* 825. wppinbare nw hona swasom sargadha helaskolande *Bir* 5: 8. än thot the (ɔ: onde thanka) äru beske at thola som sinäpir tho hela the siälina *ib* 1: 291. helde thz alt *Bil* 869. thz . . . helir kladha *LB* 1: 97. helaþe þins likama saar *KL* 191. *ib* 310. *ST* 265. heela oc atherläk mina synda saar oc wndha *Su* 187. **2)** *salvare, frälsa.* hielp oss ok hela os *(salva nos; uttrycket afser räddande ur sjönöd; motsv. st.* 2: 46: fräls os*) MP* 1: 67. jac wil hela mina siäl *KL* 275. välkomin var frälsare herra ihesu christe ... thu frälste os af omilda manna wk oc thräldom. oc thu heladhe os *KL* 410. *ib* 401. *MB* 2: 395, 404. sighnat vardhe gudz nampn som alla vilde hela oc engin fordärfua *Bil* 840. välsignadhir vari thu var gudh oc var herra ther them helar *(salvos facis)* a thik hopa *Bo* 247. jhesus christus . . . hulkin som kom . . . at hela *(salvare)* siälina mz sino blodhe *Bir* 1: 307. the miskund som heler *(misericordia salvans) ib* 2: 122. *ib* 1: 380, 3: 47, 186. *Ber* 190. *Su* 398. — *refl.* **helas, 1)** *varda frisk.* til thäs the heladhos oc wordho starke *MB* 2: 12. — *läkas.* heltos all henna saar *ST* 254. alt hänna köt heltes genstan *KL* 309. **2)** *frälsas.* rätuis man skal näpplica helas *(salvabitur) MP* 1: 46. sidhan människionne draghir luste til hedhrin. tha lukkas hon ther swa mykit til. at hon gitir äkke heelz *(satiari, trol. läst: salvari) Bo* 95. — *Jfr* **ater hela.**

helaghbär (helughber), *n.* [*Jfr Harpestr. ed. Molb. s.* 76. maurella ær hælghæbær ællær hundæ-

ber. *Macer: herbam, quam Græci strignum dixere, Latini maurellam dicunt*] *Solanum dulcamara Lin.? Solanum nigrum Lin.?* maurella er helughber *LB* 6: 284.

helaghdomber (hälighׅ-), *m. helighet.* hwa är thin iämpninge mykin oc milder i hälighdom *MB* 1: 318. *Jfr* **hälghedomber.**

helagher (helagir *MP* 1: 177. **hälagher. hälogher** *LfK* 23, 41, 53. **häligher** *Lg* 951. **heligher** *Gers Frest* 9. **hellig** *RK* 3: *(sista forts.)* 5359. **hälgher** *MB* 1: 50, 207, 2: 324. **hälghir** *Bo* 252. **helghir** *MP* 1: 30, 174. **helgir** *ib* 174, 175, 177, 283. *sing. nom. f. och pl. nom. och ack. n.* **hälagh. halagh** *Bu* 183. **hälogh** *Bir* 5: 7; *LfK* 17, 18, 31. **hpredicate hälighׅ** *MB* 1: 281. **hälig** *MP* 1: 114. **heligh** *ib* 138. **hälgh** *Lg* 3: 105. **helgh** *ib* 581. **helg** *ib* 363, 557, 581. *n.* **hälaght. hälogth** *LfK* 72. **hälokt** *Lg* 217; *LfK* 72. **hälight** *MB* 1: 69, 288, 340. **hälgt** *KL* 118; *MB* 2: 274, 281. **helgt** *Lg* 3: 532. *ack. sing. m.* **hälaghan** *Bil* 405; *KL* 136; *Bo* 87. **hälghan** *Bu* 78. **hälgan** *Bir* 4: 39; *MB* 2: 281. **helghan** *ib* 1: 308. **helghän** *SD* 5: 563 (1346). *f.* **hälagha** *Bu* 135. **helga** *Lg* 3: 559. *dat. m.* **hälghum** *KL* 197. **helghum** *ib* 196. *f.* **hälaghe** *Bil* 683. *gen. m.* **hällax** *Ber* 1. *pl. nom. m.* **helaghe** *JP* 128. **hälaghe** *Gr* 273. **häloghe** *LfK* 36. **hälloghe** *ib* 16. **hälghe** *Bu* 49; *Bil* 239. **hälge** *LfK* 23. **helghe** *JP* 128. *f.* **hälogha** *Lg* 3: 277. *ack. m.* **hälgha** *MP* 1: 78. **helgha** *ib* 176. **helga** *Lg* 3: 562. *f.* **halagha** *Bu* 200. **helgha** *MP* 1: 173. *dat.* **hälaghom** *MP* 2: 110. **hälogom** *Lg* 3: 277. **hälghom** *Bu* 5. **helghom** *MP* 2: 110. **halghom** *Bu* 3. *gen.* **häloga** *Lg* 3: 277. **hälghra** *KL* 181, 186. **hälgra** *Bir* 3: 304. **hälgha** *KL* 407. **helgha** *Lg* 3: 344. *best. form sing. nom. m.* **hälghe** *KL* 133. **helghe** *Bil* 840; *MP* 1: 176; *Lg* 3: 345. **helge** *MP* 1: 173, 176. *f.* **hälgha** *MB* 1: 281. **helgha** *Lg* 3: 345. **helga** *ib* 562. **helghia** *MP* 1: 78. *n.* **hälagha** *KL* 49. *obl. kas. m.* **hälgha** *Bil* 883; *KL* 407. **hälghä** *SD* 5: 561 (1346). **helgha** *MP* 1: 79, 175. **hälga** *LfK* 16. **helga** *MP* 1: 178; *Lg* 3: 562. **helgia** *FH* 6: 19 (1449). **heliä** *MD* 440. **helie** *ib* 441. *f.* **hälgho** *Bu* 5; *KL* 197; *Bir* 3: 270. **helgho** *MP* 1: 114. **hälgha** *MB* 1: 263. **helgha** *Lg* 3: 345. **helga** *ib* 560. **hälghe** *Bir* 3: 304. **hälge** *Lg* 3: 277. *n.* **hälgha** *KL* 46, 49. *pl. nom. m.* **hälgho** *Bir* 2: 202. **hälghe** *KL* 415. *f.* **helga** *Lg* 3: 564. *n.* **helliga** *RK* 3: *(sista forts.)* 5636. *obl. kas.* **hälghu** *Bil* 286. **helghu** *SD* 5: 561 (1346). **hälga** *Lg* 3: 276. *komp.* **hälaghare** *KL* 165. **hälagare** *Bu* 4. *superl.* **hälaghaster. hälagster** *Bil* 611. **heligster: -ste** *BSH* 5: 576 (1517). **hälghaster: -aste** *MB* 1: 308. **hälgaster: -astä** *Lg* 3: 692; *VNB* 1; **-aste** *Lg* 3: 277. **helgaster: -asta** *ib* 557. *sammansmälter stundom med följ. subst.* **hälghanda** *Bu* 185. **helghamän** *Lg* 3: 211. **helliandh** *MD* 436, 437. **heliens** *(gen.) ib* 172 *k*), *adj.* [*Isl.* heilagr] *L.* **1)** *helig, ren, ostrafflig.* hua war . . . hälagare än samuel *Bu* 4. var maria . . . hälagh ok ren *ib* 10. war swa hälgher, at man iäwadho om, hwath han war man eller ängel *MB* 1: 207. han lifþe hälagastom lifnaþ af allom appostolis *ib* 194. *KL* 118. *LfK* 72. inbläsir . . . helghom ok hälaghom hiärtom allan sötma *MP* 2: 110. — *om Gud och väsenden som på ett särskildt sätt tillhöra Gud, om menniskor hvilkas lif el. hvilkas stånd är egnadt åt Gud.* helghir helgir helgir herra gudh *MP* 1: 174. gudh är helgir j allom sinom gärningom, helagir gudh al ting skapandhe, helagir gudz son os mz sinom dödh atirlösandhe, helagir gud sina wini mz äuärdelicom lönöm j himerike ärande *ib* 177. tro en vara sannan guþ. ok þo at huaro þre personas. faþer ok son ok þän hälghanda *Bu* 185 (*jfr under* **and** *och* **ande**). j nafn faþurs. sons oc þes hälghä ande *SD* 5: 561 (1346). aaf guþi oc hans helghu naþom *ib.* en wis ok hälaghr man augustinus *KS* 44 (112, 47). en hälagher gamal man simplicianus *Bil* 648. halghom mannom *(helgon)* tel lof *Bu* 3. hälgra manna aftna *Bir* 3: 304. läsi sidhan hälga männena *(letanias) ib* 4: 59. *Ansg* 245. hafþe tua dötar halagha *(sacratissimæ)* iugfru *Bu* 200. the helga fruena sancta kadrin *Lg* 3: 581. aff thöm hälgha gudz martire sancto erico *Bil* 883. järteknen som hälogha änniskior göra *Lg* 3: 277. *MB* 1: 50. *MP* 1: 30. en hälaghar ärmite *Bu* 23. helga fadrens pafuans högeliga velsignilse *Lg* 3: 562. skal hälogh qwinna *(nunna)* rädhas hanom mystäkkias *Bir* 5: 7. — *förklarad helig, kanoniserad.* eptir at sanctus dominicus war hälaghir aff the hälgho kyrkio *ST* 76. — *om det som är invigdt el. afskildt åt Gud el. religiösa ändamål, som på ett särkildt sätt tillhör Gud el. ett helgon.* a mot þe hälgho script *Bu* 5. þa kom mik ii hugh hälagha läst *ib* 135. vm hälghan dagh *ib* 78. hwarn hälaghan dagh *Bil* 405. hwan dagh hälgan oc söknan *Bir* 4: 39. j hans lifdaghum gömdos väl hälghe dagha *Bil* 870. *SD* 5: 563 (1346). *Bo* 87, 145. *Bir* 2: 72, 73. at j then daghen hälgan hallen *MB* 2: 281. stor höghtidh oc dyr hälghir time är vars herra ihesu incarnacio *Bo* 252. iudhane hiollo hälaght *(sabbatum observare)* vm löghirdaghin *ib* 220. *MB* 1: 288, 340. os är budhit at halda hälight aff thräla ärwodhe om sunnodaghin *ib* 69. te helye v vnder *LB* 2: 67. *ib* 89. et stort stykke aff thy hälgha korse *KL* 46. *SD* 5: 564 (1346). vidh hälgho graff *Bir* 3: 270. *Lg* 3: 692. thz hälga landet *ib.* maang helg rwm *ib* 363. jherusalem ok flera hälga städher *ib* 562. j thinom *(d. v. s. Jungfru Marias)* hälgasta qwid *VNB* 1. hans *(konung Eriks)* helghe likame *Bil* 887. arch at göma i hälgha doma *MB* 1: 343; *se vidare under* **domber 2.** iordhin är hälighׅ som thu stander oppa *MB* 1: 281. i the hälghe kirkio *ib* 219. *Lg* 3: 277. mäþ hälghom bönom *Bu* 5. hälgt offer *MB* 2: 281. hälogh dyrkan *LfK* 17. **2)** *okränkbar.* iherusalem samtykkir iak hälgt wara oc frälst *MB* 2: 274. **3)** *utmärkt, förträfflig? ansedd, hedrad?* thz thycker somlegä wära ein ära oc latä sik thar af hellogh werä *MD* 89. **4)** *omtyckt?* tha bleff iag aff herromen hellig oc godher *RK* 3: *(sista forts.)* 5359 (hellogh, hellig *i de båda senaste språkprofven äro kanske att fatta ss former af ett särsk. ord.; jfr Äldre Dan.* heldig). **5)** *salig (jfr* **hel,** *f. och n.).* hälaghe äru dödhe hulke som dö for vars herra skuld *Gr* 273. hälaghare *(beatius)* är at giwa än taka *KL* 165. hälloghe ärw tolke, för thy them til höre hymerikis rike *LfK* 16. hälge ären i som ären wilielike fatike *ib* 23. hoff en quinna op sina rösth . . . ok sagdhe till honum, häl-

agher är then qwiderin, som tik baar til jorderikis, ok helaghe äro the spinane som thu söght, war herre jhesus swarade henne ok sagdhe, ja visselica swa helghe äro alle the som gudz ordh höra, ok them granlica göma *JP* 128. *LfK* 36, 41, 53. — *Jfr* **al-, friþ-, san-helagher,** *äfvensom* **helaghdomber, hälghadoma, hälgha likama dagher, hälghedagher, hälghedomber, hälgheþorsdagher.**

helaghet (hälaghet. **hälagheet** *Bo* 43; *Gr* 273. **hällaghet** *Ber* 1. **häloghet** *Lg* 291, 3: 276, 277, 467; *LfK* 145; **-hetz** *Lg* 824. **helighet** *MB* 1: 482; *Lg* 3: 200, 227, 237; **-hetz** *ib* 215. **hälighet** *Bir* 2: 300, 3: 342. **hälighheet** *KL* 211. **hellighet: -hets** *BSH* 5: 576 (1517). **helligheet** *RK* 3: *(sista forts.)* 4966, 5633. **helikhet** *Ber* 75. **hälghet** *Lg* 3: 159; **-hetenna** *LfK* 24. **helghet** *Lg* 3: 521; *LfK* 273; **-hetz** *Lg* 3: 522 *o. s. v.;* **-hetena** *LfK* 272; **-hetzens** *Lg* 3: 519. **hälheth: -hether** *(trol. för* **hälghether** *el.* **hälaghether***)* *MB* 2: 149. *pl.* **-ir**), *f. och m.?* *(MP* 1: 12, 31; *KL* 177; *Bo* 82; *Lg* 818, 3: 519) **1)** *helighet, fromhet, renhet, ostraffl ighet.* som sagho . . . hänna hälaghet *Bo* 18. thesse godha gerninga äru mins helaghetz tekn *MP* 1: 12. *Bo* 43, 82. *KL* 53, 211, 303, 321, 323. *Bir* 2: 230, 3: 342. *LfK* 145.| adam ok eua syndadho j naturinna hälighet *(de sanitate naturæ, id est, natura .generationis permanente incorrupta et integra)* *Bir* 2: 300. hiärtans oc siälinna wigxler oc helighet *MB* 1: 482. — *helighet. ss egenskap hos helgon.* maria thu äst alzs helaghetz forstinna *MP* 1: 31. hälaghetzsins nadh, mz hwilke iak war hälgat j modher liffwe *Lg* 818. apostoli fingo alle iämna hälaghhetz nadh *KL* 176. the *(Petrus och Paulus)* tholdo dödh i room at ther som willonna hughir hafdhe warit. ther sculde hwilas hälaghhetzsins hofwdh *ib* 177. sancte genouephe helighet *Lg* 3: 237. han wthwäl til häloghet them honom täkkes *ib* 276. helghetzens vethne *ib* 519. *ib* 521, 522 *o. s. v.* han är källa oc opphoff til alla häloghether *ib* 276. — *ss egenskap hos det som särskildt tillhör Gud el. ett helgon.* daghxsens *(näml. långfredagens)* hälaghet *KL* 40. — *ss egenskap hos en person i andligt stånd.* höxsta biscope oc främstom i alle hälaghet *Gr* 311. **2)** *helighet. ss titel gifven åt en biskop.* til idhra hälaghet sändom vi ärlican fadhir oc varn frälsara gregorium *Gr* 311. *Bil* 852. *Lg* 3: 200, 227, 467. hans helghetz *(påfvens)* könsteligin ledha breff *ib* 562. epther hans hellighets beger *BSH* 5: 576 (1517). — *ss titel gifven åt en nunna.* hwilka jak presentera thinne hällaghet *Ber* 1. — *åt ett helgon?* mz . . . hennas hälaghetz orloff *Lg* 3: 417. **3)** *salighet.* tholkin dödhir skal vardha mik hälagheet *Gr* 273. ihesus lärdhe oc taladhe viij stykken de beatitudinibus, atta hälghetenna stykke *LfK* 24. **4)** *helgedom, heligt ting.* ther the haffwa hälga templet oc andra teris hälaghetir *(sancta)* *MB* 2: 152. *ib* 149, 266, 271, 273, 284. **5)** *festlighet (vid ett helgons skrinläggning).* ath sadan helligheet skulle i myn tiid skee *RK* 3: *(sista forts.)* 4966. *ib* 5633.

helare, *m.* [*Fdan.* helere] *räddare, frälsare.* at vi väliom os til biscop varn helara gregorium *Gr* 309. josep war kalladher wärldinna helare aff pharao konunge war herra war kalladher helare aff änglenom för än han föddes i modher liiff oc war hin kalladher wärldinna helare, thy at han halp mangom manne liiff oc helso i wärldinne *(på alla tre ställena motsvaras* helare *af* helsare *Cod. A* 253*)* *MB* 1: *(Cod. B)* 551. — *vanligen i kristlig mening: menniskornas frälsare, Kristus.* herra ihesu christe . . . thera frälsare och helare oppa thik thro *ST* 265. kalladhe han hans nampn ihesum som tydhir helare *MP* 1: 31. *ib* 35. heel alla helare herra ihesu var gudh *Bo* 51. va. helare bär honom vitne *ib* 81. *ib* 230. *KL* 18, 141, 189 *o. s. v.* *MP* 1: 15, 26, 115, 116, 2: 37. *Bir* 1: 368, 2: 265, 323, 3: 159. *MB* 2: 409. *ST* 168, 200, 208. *Ber* 284. *Su* 403, 453. *Lg* 33.

helbryghdha (heelbrygdha. helbrygdhä *KL* 136. **helbrygdhe** *ib* 382. **helbrygde** *Lg* 3: 353. **helbrögdha: -o** *MP* 2: 203. **helbrögda: -o** *RK* 2: 6570. **helbrögdä** *Va* 27, 29, 50. **helbrighdha: -o** *Bir* 2: 153. **heelbrigdha: -o** *Al* 6143. **helbrigda** *Lg* 3: 367, 369. **helbrigde** *ib* 369; *PM* XXIX. **hilbrigdha: -o** *JP* 79. **helbregda: -onne** *Su* 42. **helbreigda: -o** *Gers Ars A* 3. **helbrughdha: -o** *Gr (Cod. D)* 399. **helbrögdh** *Lg* 3: 581. **helbrigd** *ib* 366), *f.* [*Fdan.* helbregde. *Jfr Fnor.* heilbrigði] **1)** *helsa.* är thässom gifuin ful helbrygdhä *KL* 136. *ib* 138 *o. s. v.* af them lamsiuka mannenom . . . hulkom han gaf helbrygdho *Bo* 68. äpte thy som tharfwin ok helbrygdhan til sighir ok kräfwir *ib* 131. alt kropsins godha är heelbrygdhan oc helsan *ib. MP* 1: 256. *Gr* 306. *Bir* 1: 8, 291, 2: 153, 4: 65. *Va* 27, 29, 50. *Al* 6143. *RK* 2: 6570. *MB* 2: 280. *Ber* 213, 231. *Su* 42. *Lg* 3: 353, 366, 369, 581. *JP* 79. *Gers Ars A* 3. *PM* XXIX. **2)** *välfärd, välgång.* jac manar idher om keysarins helbrygdo *MB* 2: 378. *KL* 382. — **helbryghdho time,** *m. helsotid, helsodagar, tid då man har helsan.* i mins liffs helbrygdho tima *SD NS* 2: 10 (1408). *ib* 11 (1408).

helbryghdheliker, *adj. lycklig.* badhe j helbrygdhelikom oc genwerdhoghwm thingom *(sive in prosperis sive in adversis)* *Ber* 43.

helbryghþelikhet (helbrygdhelikit *Bir* 3: 218. **helbrigdelikhet** *Lg* 3: 165. **helbregdhelikhet** *Bir* 2: 49, 262. **helbrägdhelikhet** *ib* 3: 435. **helbrugdhelikhet** *MP* 2: 194), *f.* [*Fdan.* helbregdelighed] *helsa.* venlekir, rasklikhet, helbrygdelikhet *MP* 1: 241. thins krofhs helbrygdhelikhet *Ber* 17. *Bir* 2: 49, 262, 3: 218, 435. — *läkedom, bot.* guþ gaf þic helbrygþelikhet *(sanitatem)* af allom þem siwkdom *KL* 184. kom . . . gudz ängil, förandhes helso oc helbrigdelikhet aff alzskona krankdom *Lg* 3: 165. **2)** *medgång, lycka.* högfärdhas ey i helbrygdhelikhet *(prosperitate)* *Ber* 127. — *sällhet, salighet.* jdhir . . . skal rätuisonne sool christus vprinna ok helbrygdelikhet *MP* 1: 11.

helbryghdher (helbrögdher: -an *Ansg* 207. **helbrigder: -an** *Lg* 3: 367. **helbrughdher: -an** *Gr (Cod. D)* 390. **helbrogder: -an** *FH* 5: 152 (1490); **-en** *Lg* 3: 579. **heelbrogdher: -e** *GO* 591. *n.* **helbrykt** *KS* 38 (100, 41)), *adj.* [*Fnor.* heilbrigðr] *helbregda, frisk.* änkte må thz länge helbrykt wara, ther ey hauer stundom ro älla nådhr *KS* 38 (100, 41). anduardhadhe mik atir idhir helbrygdhan *Gr* 296. fwll eth piltabarn . . . nidher j fallande ström . . . tridhie dagen . . . funno

the barnet liffuandes ok helbrogden holda sik vedh en stok *Lg* 3: 579. skal ey batzstuffua forbiwdhas ämwäl helbrygdom människiom *Bir* 3: 65. thän heelbrogdhe weth ey huru thöm siwka edher *GO* 591. manga helbrygdha människior *Bir* 2: 72. aff wngom oc helbrigdom människiom *PM* XXIX. *Bir* 3: 133, 5: 5. *Su* 216. *Lg* 3: 367, 579.

helbryghþo (heelbrygdho *Gr* 316; *KL* 362. **helbrygdha** *Bir* 1: 74, 99, 2: 267; *KL* 63, 322. **helbrygda** *RK* 1: 1679; *Bir* 1: 160, 5: 5; *MB* 2: 29, 289. **helbryþa** *L.* **helbrydhä** *FH* 4: 69 (1459). **hälbrygdha** *Pa* 5. **hylbrygdha** *ib* 16. **helbrögda** *MP* 1: 64. **helbrögdä** *Va* 24, 29, 50. **helbrögde** *ib* 16; *LfK* 242. **heelbrögha** *Bil* 227. **hölbrögho** *SD NS* 1: 613 (1407). **helbrigdho** *MB* 1: 220; *Bir* 2: 153; *Lg* 42. **helbrigdha** *Bir* 1: 218, 257; *LfK* 40; *Lg* 221, 331, 674. **helbrigde** *ib* 3: 367, 369. **hilbrighdho** *MB* 1: 107. **hilbrigdho** *ib* 159, 422; *Al* 2397, 8121, 8385. **hilbridha** *SD NS* 1: 526 (1406). **helbregdho** *Bir* 2: 26. **helbrägdho** *ib* 221. **helbrugþu** *SD* 5: 561 (1346). **helbrugdho** *KL* 71; *ST* 464. **helbrugdha** *Lg* 3: 208, 226, 239. **heelbrogdho** *SD NS* 2: 169 (1409). *eg. dat. s. n. af* **helbryghdher,** *adj. el. dat. s. af* **helbryghdha,** *f.*), *adj.* (*oftast predikativt; kan i flere af de anförda språkprofven fattas ss adv., en användning som får anses ss mera ursprunglig*) *L.* **1)** *helbregda, frisk.* vi . . . györum . . . helbrugþu til hugh oc licama . . . wart bäggiä testament *SD* 5: 561 (1346). kennis jak . . . mik hela oc hilbridha badhe till skäl oc til likama *ib NS* 1: 526 (1406). *ib* 613 (1407). än thoc iak see krank til licamen, tho . . . helbrygdha i mino samuiti ok skälom *ib* 71 (1401). tha matte han länge hilbrighdho liwa *MB* 1: 107. laban war wäl helbrigdho *ib.* 220. staar helbrygdho for idher *KL* 137. þw oc þin man skulin wara helbrygþo *ib* 184. opstodh heel ok heelbrygdho *ib* 362. piltin min vardhir väl helbrygdho *Bo* 67. färsk natur ok wäl helbrygdha *Bir* 1: 74. j helbrigdha likama *ib* 218. thz gifwir . . . helbrigdho mannom mannelikit hiärta *ib* 2: 153. *Bo* 122. *Bil* 227. *Pa* 5. *KL* 63, 71, 106, 322, 366. *MP* 1: 64. *Bir* 1: 99, 160, 257, 2: 26, 221. *Ansg* 207. *Lg* 42, 331, 3: 208, 226, 239. *MB* 2: 289. — *helad, botad* (*från en sjukdom*). helbrygdho aff sinne sot *KL* 57. *ib* 184. *ST* 464. **2)** *incolumis, oskadd, välbehållen, i behåll.* som ey gato gömt min barn helbrygdho *Bil* 463. stodh ther . . . heel ok helbryghdo *ib* 542. fa mik han helbrygdho (*incolumem*) atir *Bo* 221. at han kom ater hilbrigdho *Al* 2397. *Gr* 316. *Pa* 16. *MB* 1: 159, 280, 422, 2: 29. *Al* 8121, 8385. — *okränkt.* jomfrudomenom helom ok helbrygdha *Bir* 2: 267. **3)** *i välmåga, i välgång, lycklig.* helbrygdo at liffwa oc sälo at wara *MB* 2: 308. — *Jfr* **ful-, väl-helbryghdho.**

helbryghdhogher (heelbrygdogher: -oghan *Lg* 3: 105. **helbrigdogher: -oghast** *SD NS* 2: 169 (1409)**),** *adj. helbregda, frisk. SD NS* 2: 169 (1409). *Lg* 3: 105.

helbryghdhoghet, *f.* **1)** *helsa.* gaf helbrygdhoghet enom motstolnum manne, som hafdhe lighat wppa sänginne i try ar *Lg* 3: 491. *Ber* 39. **2)** *lycka, medgång.* gudhz thiänara glädhias mer af wärldinna genwärdhoghwm thingom än the lustas af helbrygdoghet *Ber* 21.

helbryghdhohet (helbrugdohet), *f. helsa.* taker hon bort . . . siwkdom oc giffuer liffsins helbrugdohet *LB* 3: 46.

helelika (helika), *adv.* [*Isl.* heilliga] *helt, okränkt, orubbadt.* thinom iomfrudom helika (*integraliter*) gömdom *Bir* 4: (*Dikt*) 220. gömde . . . helelika (*kan fattas ss adj.*) rätta tro *ib* 265.

heleliker (heliliker), *adj.* [*Isl.* heilligr] *sund, frisk?* hiärtat, hulkit färskast oc helilikast (*motsv. ställe* 1: 98 *samt* 347 *har* hedhirlicast, hedhirlikast) war *MP* 2: 287.

helelikhet (helikhet), *f. okränkt tillstånd.* iomfrudomsins helikhet (*integritas*) *Bir* 4: (*Dikt*) 253.

helevagher *m. och* **helevagh,** *f.* [*Isl.* heilivágr. *Jfr Mht.* heilawâc, heilwâc] *helande vätska, balsam.* jach wil idher drikkä giffuä hele wagh ther aff läkes all idher sar *Va* 26. at clarina wilde . . . giffuä nampnlos drikkä aff sinä helewagh *ib* 27. *ib* 29. jak vil gifwa honom . . . ämuäl gul äta ok drikka helewagh (*balsamo*) *Bo* 131. liten helewagher (*modicum de balsamo*) är dyrare ok gäfware än mykin ätikkia *Su* 389. sötare ower alt hanog oc helenagh (*för* helevagh) *ib* 179. — **helevags flaska (helewagx flaskä),** *f. flaska med balsam.* gaff honom drikkä af then helewagx flaskän *Va* 43.

helgh, helgha *o. s. v. se* **hälgh, hälgha** *o. s. v.*

helhugha? *adj.* [*Jfr Isl.* heilhugaðr, *adj. och* heilhugi, *m.*] *uppriktig.* til helhugha oc obrutlika afflägning alz ouilia *BSH* 1: 181 (1381).

helika, *se* **helelika.**

helikhet, *se* **helelikhet.**

hel, *se* **hal,** *f.*

hel, *se* **häl,** *m.*

hella, *se* **hälla.**

hellebardh (helle baardh. hillebard. *pl. f.* **-ar),** *f.? och n.* (*BSH* 5: 595 (1517)) [*Mht.* helmbarte, hellebarte] *hellebard, korsgevär, ett slags huggoch stickvapen, bestående af ett långt skaft, nedanför hvars spets är fäst vid ena sidan en bred hvass yxa, vid den andra vanligen en hvass nedåt krökt tagg.* latha nidherfalla j sändher alla sins folks hellebarda oc lwrangla *PM* 2. ath twa helle baardha räkkia samman *ib* 3. viij (8) hillebard vordhe stunghen genom honum *BSH* 5: 595 (1517).

hellest, *adv. eljest. Di* 51. *Jfr* **älligh is.**

helnamn (hälnampn: -et *Lg* 3: 597**),** *n. lyckligt namn. Lg* 3: 597.

helnas (-adhis), *v. refl. läkas.* vm the sarin helnados *VKR* XIV. the saar som senth helnas *LB* 7: 3.

helning, *f. läkedom, lisa, hugnad.* petre min brodher . . . ok mins hiärta helning *Lg* 117.

helpänningsland (helpäningx-), *n.* = **pänningsland.** iij ores- oc sex helpäningxland jord *SD NS* 2: 220 (1409).

helsa (heelsa: -o *FH* 3: 5 (1353). **hilsa** *BSH* 4: 279 (1501). **hilsä** *Di* 189**),** *f.* [*Isl.* heilsa] **1)** *helsa, helsotillstånd.* alt kropsins godha är heelbrygdhan oc helsan *Bo* 131. skadde hanum hwarte til liff älla helsu *Bil* 245. spadho hwilkin wädher skullo koma, oc hwilkin aar eller helsa, thy at wädher radher

mykith om aar oc helsa *MB* 1: 366. — *läkedom, bot.* gaf helsu ok syn cc mannum som för wordhu siuke ok blinde aff them sama dryk *Bil* 245. han fik sina helso aff allom siwkdom *Lg* 70. ropadho aff marghfallom dygdhom helsom oc läkedomom som ihesus haffdhe thöm giort *KL* 388. tholka läkedoma oc siuka manna helso *ib. MB* 2: 383. **2)** *välfärd, välgång.* vidhir sins sons helso ville hon ey dylsk älla forsumol vara *Bo* 10. vi swäriom . . . vm kesarans helso *KL* 382. *MB* 2: 378. godh lagh skulo hiälpa almoghanom til helso oc gaghn *MB* 1: 439. **3)** *tillönskan af helsa och välgång, helsning.* thän tiidh elizabeth hördhe marie helso *Bil* 893. allom þöm þettä breff hörä eller sea. sendir israel birghirsson . . . euär[de]licä helso med warom herrä *SD* 5: 160 (1343). vi . . . sändom allom mannom þe som boä j vplandä laghsaghu helsu med varom herrä *ib* 605 (1346). *FH* 3: 5 (1353). venligh kerlig hilsa nw oc altidh forsenth medh gud *BSH* 4: 279 (1501). *ib* 335 (1503) *o. s. v.* höxsta biscope . . . leoncio . . . sändir teridacius. stora armenie konungir helso oc quädhio *Gr* 311. skreff . . . breff . . . j swa matto. konung demetrius sinom brodher jonathe oc jwdha almoghanom helsor (*för* helso? *salutem) MB* 2: 258. bära älskogha inbyrdhis helso (*salutationis*) hemelikit ärinde mällan brudhinna ok brudhgomman *Bo* 112. vndradhe iak . . . hwi han fram fördhe ok sagdhe til mik tholika helso *Bir* 1: 27. *ib* 391, 2: 44, 51, 3: 96. *Su* 343. *Lg* 820. *Di* 189. idher manga helso sände *Iv* 3675. sändandhis tik swa mangha helsor *Su* 104. — *ss vördnadsbetygelse.* älska . . . helsor a gatummen *MP* 2: 226. **4)** *frälsning, salighet.* þu köpte mik lif mäþ þinom döþ helso ok lif som aldre fa ända *Bu* 75. warrä bäggyä syälum til helsu *SD* 5: 561 (1346). thz diupa gudhlikt radh jfuir mankyns helso *Bil* 649. ouärdhoghe at höra helsonna sändebudha *Bir* 2: 324. for then vilian är han j helso hopi . . . thy at hafdhe han ey haft then vilian tha hafdhe han varit for vtan ända fordömder *ib* 3: 18. *KL* 156, 157 *o. s. v. MP* 1: 31. *Bo* 185, 233. *Gr* 322. *Bil* 107, 536. *Bir* 2: 142, 3: 81. min käre herra som all miin helsa äst *Lg* 39. helsonna hiälm *Ber* 172. gudz helso ordh äru sänd hedhningomin *KL* 176. til at gifua hans folke helsonna visdom til syndanna forlatilse *ib* 406. *MB* 2: 399. — *Jfr* **iordhrikis-, o-, siäla-, van-helsa.** — **helso iärtekn,** *n. underverk hvarigenom någon göres helbregda.* thettä helso järteknit *KL* 138. — **helso kälda (-kiälla),** *f. helsokälla. bildl.* wällande helso kiälla *Bil* 216. — **helso läkedomber? (-lekedomber),** *m. läkedom, bot.* gaff han helso lekedom (*utan tvifvel för* helso ok lekedom, *sanitates et curas corporum*) *KL* 184. — **helso rökt,** *f. helsovård, vård som kräfves för helsans återställande.* skal han giälda allan lekedoms kost oc helso rökt *MB* 1: 336. — **helsosamber (hiilsasamber.** *frf. vok. i änd.* **-sam-** *Lg* 3: 395. **-samm-),** *adj.* **1)** *frisk, sund.* ted gör mannen hiiilsasamman i allan lichamen *LB* 7: 263. **2)** *helsosam, nyttig, välgörande, god.* at bryta sit hälga oc helsosamma lyffte *Lg* 3: 275. moth hennas helsosama gärniggom *ib* 395. kwngörandhes henne sin helsosamma wilia *ib* 449. **3)** *lyckosam.* ihesus cristus haffwer helsosamman giort thin wägh *Lg* 3: 468. — **helsosamliker (-liken. helsasammelig),** *adj. helsosam, nyttig. med dat.* är helsosamliket sywkom *LfK* 90. er mannenom helsasammeligare *Lg* 3: 71. — **helso värs,** *m.? helsningsvers, vers som innehåller helsning.* las þikla hänna (*Jungfru Marias*) helso värs (*d. v. s. Ave Maria*) *Bu* 26.

helsa (heelsa. hälsa: -in *KL* 205; **-ar** *SD NS* 1: 151 (1402); **-ade** *RK* 1: 1840; *Di* 18. **hilsa** *SD NS* 1: 38 (1401); **-ar** *ib* 23 (1401), 27 (1401), 59 (1401), 226 (1403), 295 (1403); **-om** *SD* 5: 165 (*öfvers. i hdskr. fr. början af* 1400-*talet*); *Bir* 5: 125; **-ade** *Di* 102, 174. **hiilsa: -ar** *SD NS* 1: 532 (1406). **höllssa: -ar** *ib* 266 (1403). **-ar, -aþe),** *v.* [*Isl.* heilsa] *L.* **1)** *helsa, tillönska helsa och välgång* (*jfr* **hel,** *adj.* **3**), *genom ord el. tecken betyga (någon) vänskap, uppmärksamhet el. vördnad (i sht vid sammanträffande, då det oftast är den kommande som säges helsa).* hon ridher skiotlika fram til han ok helsar han thz bästa hon kan *Iv* 3980. then tiidh han sin broder saa han helsade honom ok sagde swa jak er hiit komen a jdra nade *RK* 1: 753. en dag som konung didrik sat offuer bord. ther kom en man jn gangande . . . han hilsade konungen höffuiskaliga. konungen bad hanum wällkomen wara *Di* 102. gik han till konungen oc hilsade hanum gladeliga. konungen fagnade hanum well *ib* 174. han . . . gik in j stuffunä oc hälsade konung thetmar, oc sidan wände han sik till didrik oc helsade hanum *ib* 18. iohannes helsar sina fru ok moþir *Bu* 13. maria sighir huru fyra handa manna kön helsa hona ok thiäna hänne *Bir* 3: 95. andreas . . . öpte tel corset þär han sa þät upräst iak helsa þik þät hälgha cors *Bu* 140. the . . . gingo fore konungen at staa konungen dröwelika a them saa tho at hwaro helsade han them bada *RK* 1: 2166. med gratande tara hwar annan helsendes *BSH* 4: 251 (1500). tha helsadhe hwar thera annan (*om Petrus och Paulus, då de före sin afrättning togo afsked af hvarandra*) *Bil* 106. — *med dat?* the helsan . . . ther ängelin helsadhe henne (*Jungfru Maria*) mz *Lg* 32. helsadhe henne som wäl til hördhe *ib* 37. *ib* 38 (*formen* henne, *som förekommer på alla tre dessa ställen, kan dock här möjl. fattas ss ack.*). — *helsa, skriftligen tillönska helsa och välgång. med ack.* konung hakon sende tith breff . . . ok hälsade hertogh erik *RK* 1: 1840. allä the thettä bref hörä oc see. heelsär jäc *SD* 5: 293 (1344). *ib* 636 (1347), *NS* 1: 1 (1401) *o. s. v. Bir* 5: 125. — *med dat.* allom them som thetta see helsar iak (*omnibus presentes litteras jnspecturis . . . salutem*) *SD* 3: 696 (*öfvers. skrifven trol. under förra hälften af* 1400-*talet*). allom þem þätta breff höra ok see helsar jak *ib* 6: 1 (1348). *ib* 180 (1350), *NS* 1: 37 (1401), 38 (1401), 299 (1403), 2: 220 (1409). — *helsa, framföra helsning (från en annan).* hälsin han a mina väghna (*salutate eum ex me*) *KL* 205. *Bo* 52. miin frw mz mik idher helsa badh *Iv* 2012. helsendes them alle . . . med monga gode nätter *BSH* 4: 259 (1501). *ib* 260 (1501). **2)** *gifva lycka åt, skydda, bevara.* gud helsa (*gud hialpi*) tidrik konung *Di* 179. gudh helsse idher allä saman *Iv* 3227. *ib* 3985, 4197. *Fr* 185, 2805. *ST* 515. **3)** *frälsa, saliggöra.* helsa ok frälsa thänna samnad *Bil*

124. — *refl.* **helsas,** *helsa hvarandra, önska hvarandra helsa och välgång.* helsados jnbyrdhis mz godhan morghon *Lg* 437. *MB* 2: 256. — *om afskedshelsning.* folgdho them a thera hemfärdh . . . ok sidhan helsadhos tha sin i mällan *Gr* 312. helsados wel *RK* 1: 190, 2044. — *Jfr* **ohelsadher.**

helsamber (heelsamber. hälsamber: -sam *Su* 438. **hiilsamber: -sam** *LB* 7: 141. *n.* **helsampt** *Bir* 2: 153; *MP* 1: 152**),** *adj.* [*Isl.* heilsamr] **1)** *frisk, sund.* hans natwra war tha bäter skipath oc helsamare *MB* 1: 112. helsam lokt (kändis) fierrin *Bil* 478 *(möjl. att föra till* **2***).* **2)** *saluber, salutaris, helsobringande, helsosam.* mz helsamom läkedoms smörilsom *Bir* 1: 354. thz *(vinet)* är storlica helsampt *ib* 2: 153. *ib* 1: 353, 2: 252, 3: 127. *LB* 7: 141. — *med prep.* mot. thenna . . . smörilsen ära helsam moth alla sotter *LfK* 100. — *helsosam, nyttig, tjenlig.* helsam diur *Bil* 369. reedde han os helsama vpfärdh *Bo* 98. heelsam raadh *Lg* 825. *Bir* 1: 263, 3: 307. j hänna . . . helsamo ordom *VKR* IX. all helsam thing *Bir* 2: 142. mz . . . helsami näfst *ib* 3: 248. *Su* 438. — *med dat.* al thingh warin höuisk ok siälinne helsam *Bir* 1: 310. *MP* 1: 152. — *Jfr* **ohelsamber,** *äfvensom* **helasamber.**

helsamin (-samen), *adj. nyttig.* helsamen dispensacio ok skipan *Bo* 92.

helsamlika (heelsamlicha *VKR* 6**),** *adv. på ett nyttigt el. tjenligt sätt. Bir* 3: 192. *VKR* 6.

helsamliker (helsamlikin *KL* 257. **helsamlig. hälsamliker: -lika** *Su* 188. *n.* **helsamlikit),** *adj.* [*Isl.* helsamligr] **1)** *saluber, salutaris, helsosam, för helsan välgörande, helsobringande.* skänkin vinit flerom thy at thz är helsamlikit *Bir* 3: 133. *ib* 2: 125. badh onias för helyodorum oc för hans helso, offradhe gudhi helsamlikit offer *MB* 2: 289. — *nyttig, tjenlig.* tro vara helsamlikit alt thz han biudhir tik *MP* 1: 50. fölghiom honom som scriptin sighir. at os känne helsamlica opfärdh *Bo* 98. idhre helsamlike maning *Gr* 318. medh helsamliko raade *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). j . . . adhrom helsamlichom vmsorghum *VKR* 6. *KL* 212, 257. *Su* 188. **2)** *lycklig, säll.* helsamlig sälighet *Su* 380.

helsamlikhet, *f. helsa.* helsamlikhetz oc beskedelikhetz drykker *(potus salutaris amaritudinis) Su* 179.

helsan (hälsan *Su* 285**),** *f.* [*Isl.* heilsan] *helsning, tillönskan af helsa och välgång.* tha hon *(Jungfru Maria)* hördhe hans röst. tha wardh hon räd. oc thänkte mz sik hwilkin the helsan war ther ängelin helsadhe henne mz *Lg* 32 *(kan föras till* **helsa,** *f.). Bil* 893 *(kan föras till* **helsa,** *f.).* bywdha os . . . sina hugnelika helsan *Su* 93. — *ss vördnadsbetygelse.* ödhmiuk helsan *Bil* 534. *Su* 285.

helsare, *m. räddare, frälsare.* föde iosep . . . wäruldenna helsara *Bu* 4. kalladhe han *(Josef)* wärldinna helsara *(salvatorem) MB* 1: 239. josep war kalladher wärldinna helsare aff pharao konunge war herra war kalladher helsare aff änglenom *ib* 253. *ib* 254. *Bil* 231.

helslanga, *f. ett slags större kanon.* medh then helslange och badhe ½ (half-)slangor *BSH* 5: 14 (1504).

hem (heem), *n. L.* **1)** *boningsort, by, stad.* at wisa israels sönom, hurw margh hem *(urbes ad habitandum)* leuite skullo ägha i bland israels sönir *MB* 1: 424. — *i ortnamn.* per almennigshem *SD* 1: 566 (1279). curiam suam fuglhem *ib* 3: 35 (1311; *dessa namn kunna dock föras till* **hember**). — *bostad, boning, hem.* köpa hws oc heem *Bo* 3. *Bil* 642. wm thera almennelikin taluport mz höghom oc stadughom mwr synderskipter oc aatskildom hemom ällir boolek *Bir* 4: 86. ater komber i sit hem *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). then som hemit agher *RK* 1: 468. skilias vid thera heem *ib* 110. haffdo ther hafft sith heem *Bir* 4: 77. thän man ther änkte heem hafwer *Su* 398. som ekke hafuir heem medh them *VKR* 29. glöma sino heme ok fädhirnis lande *KL* 350. the sagho swa mykla liusins klarhet i sino heme ok rike *ib* 411. af hiärtans heme *(habitaculo) Bo* 147. **2)** *verld, lif.* thu . . . lätir thik dröma vm annat heem *(vitam alienam somniari) Bil* 112. som annat hem vänte wara bätre än thätta *ib.* — *Jfr* **fädhernis hem,** *äfvensom* **hember.**

hem (heem. hempn *Di* 236. **hiem** *BSH* 4: 266 (1501); *FM* 361 (1508); *MD* 493. *eg. ack. sing. af* **hem,** *n. el.* **hember,** *m.***),** *adv.* [*Isl.* heim] *L. hem, till bostaden.* ridher man hem at androm *SR* 57. scal konungs näfnden hem fara til hans *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). — *hem, till sitt (eget) hem.* hem fara *Bu* 5. skynda sik hem tel moþor *ib* 25. for glaþar atar hem tel sin *ib* 173. *ib* 172, 519. *Di* 236. *MD* 493. *BSH* 4: 266 (1501). *FM* 361 (1508). at iudha skullo wardha frälse heem til ierusalem oc iudeam *MB* 1: 20. — *hemma.* hwilchen hem sitther *BSH* 5: 462 (1511).

hema (-ar), *v.* [*Isl.* heima] *L. mottaga i sitt hem, hysa.* at ingen skulle hysa eller hema the forrädara *BSH* 3: 285 (1470). hoo som honom . . . hyser äller hemar *HSH* 20: 295 (1510?).

hema, *n.* [*Isl.* heima] *hem. i uttrycket:* ägha hema, *hafva sitt hem, "ha hemma."* sagdhe sik ther ägha hema *Bil* 464. *MB* 1: 255. *Fr* 1432. *ST* 451.

hema (hemma *RK* 2: 8296; *MB* 2: 293**),** *adv.* [*Isl.* heima] *L. hemma.* hon gat eigh hema mässo hört *Bu* 11. *ib* 205. *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). *RK* 2: 8296. *MB* 2: 293. bodhe hema *(hade sitt hem, var bosatt)* hart widh clostrit *Lg* 3: 326. sagdhe at gudh war ey ther hema *(dominus non est in isto loco) Bil* 642.

hema dräpin, *p. adj. L. Jfr* **hemdräpin.**

hema födder, *adj. L. hemfödd.* flesk aff hema föddom swinom *LB* 3: 42. *Jfr* **hemfödder.**

hema giorþer, *p. adj. L.*

hema haghi, *n. L.*

hema hion, *n. pl. L.*

hema hus (hemo- *L.***),** *n.* [*Isl.* heimahús] *L. boning, bostad.* badh sik gifua brödh ok hema hws *Bil* 582. han gyui os . . . hema hus j hymerike fanga *MD* 516.

hema kona, *f. L.* — **hema kono barn,** *n. L.*

heman (heeman *Su* 220, 223; *LfK* 227. **hemman** *RK* 3: *(sista forts.)* 5946**),** *n. L.* **1)** *boningsplats, boningsort.* huru leuite heman ällir bolstädher skipadis midwakt j israel *MB* 2: 45. — *boning, bostad, hem.* hws oc heman oc alt thz iak äghir är idhart

Bo 215. gören idher hws oc heman *MB* 2: 47. wil jak at en mwr aatskili bäggias thera heman *(habitationes)* *Bir* 4: 89. *ib* 88. fari til sith heman *MB* 2: 89. thän som sith heman haffwir j hymerike *ib* 289. *Pa* 18. *VKR* 23. *Bir* 4: 169. *Lg* 666, 3: 189. *Ansg* 183, 201. *MB* 2: 16, 72. *LfK* 227. *RK* 3: *(sista forts.)* 5946. *Su* 220. syntis hanom swa som tw heeman ällir wista rwm huart thera skilt fran andro *ib* 223. *ib* 224. — *lägerplats, läger.* nidhergaa til thina fiända heman *(castra)* *MB* 2: 90. **2)** *hus, familj.* hwat oc iak mz [mi]na brödher oc mins fadhers heman *(domus)* haffwom giort för hälga laghin *MB* 2: 266.

heman (hemen *Va* 23**),** *adv.* [*Isl.* heiman] *L. hemifrån.* reþ riddarän heman *Bu* 18. *ib* 508. *Bil* 348, 731. *Fr* 1240. *MD* 194. *Va* 23. *Di* 90, 118.

hemastadder, *adj. varande hemma.* äth som hema staddir ok drik som gästbwdhin *GO* 403.

hematamber, *adj. hemtam.* en hematambir korpir *KL* 25. hafdhe hematama apinio *ib* 27.

hema ägha (-agha), *f. L.*

hember (*ack.* **hem. heem** *MB* 1: 490. *gen.* **hems. heems** *Bil* 112; *Su* 448; *Lg* 3: 72. **häms** *Bu* 18**),** *m.* [*Isl.* heimr] *L. eg. vistelseort.* **1)** *verld (ss vistelseort för menniskorna el. andra förnuftiga varelser).* þe sändo buþ vm allan hemen *Bu* 507. aldar hembren *ib.* äptir thera thria släktir skiptes aller hemberen *(Cod. A* all wärldin 3*)* innan thry *MB* 1: *(Cod. B)* 526. i hemenom *(Cod. A* wärldinne*)* *ib* 548. han munde sköt skipta hemum *(d. v. s. öfvergå från denna verlden i den andra)* *Bil* 257. teknar then heem oc wärld, som gudz ängla oc andelik creatwr äre mz gudhi *MB* 1: 490. *ib* 491. hwru myklo mer wi brytoms i thässe wärdl, swa myklo mer fästoms wi i äwärdhelikom hem *Ber* 120. for af þänna heme tel himirikis *Bu* 12. *ib* 206, 522. *KS* 59 (101, 42), 52 (131, 56). *Ber* 185, 191. i androm hem *KS* 49 (126, 53). *Ber* 64, 74. *MD* 21, 101. prädica af þässa hems äro *Bu* 150. *Bil* 616. *Ber* 55, 74, 123, 127, 130, 162, 175, 186, 187, 188. thässa hemsins pino *ib* 120. tak stridh mot thässa hems dröwilsom *(contra temporales molestias)* *ib* 119. vmskipta langa skärsloeldz pino i stunta ok lätta thässa heems bätring *Su* 448. *Lg* 3: 72. swa som siälin fölgher likamins thässa hems liwe *(kanske för* liwe thässa hems*)* swa fölgher oc likamin siälinna äro oc hedher i andre wärld *MB* 1: 106. — þässa hems, *i denna verld, i detta lif.* lifþe var härra sax manoþom þässa hems längar än iohannes baptista *Bu* 71. hon *(själen)* liwer först i likamenom om ena qwäldz stund, thz är mädhan mannen liwer tässa hems *(Cod. A* i thässe wärld 52*)* *MB* 1: *(Cod. B)* 532. *Bu* 24, 135. *MB* 1: *(Cod. B)* 526. en ridare rikar ok miok rumgiäuir þässa häms *Bu* 18. bedes . . . at han aldre varþe þässa hems fange sinna ouina *ib* 175. *ib* 57. *Pa* 11. — annars hems, *i den andra verlden, i det tillkommande lifvet.* som prädica sälare liif annars hems *(Cod. C* j andre wärldh 929*)* *Bu* 14. *Bil* 112, 118. *MB* 1: *(Cod. B)* 536. baþe þässa hems ok annars *Bu* 57. han ware fräls aff skärzsla elde annars hems ok alle script thessa hems *Pa* 11. **2)** *den närvarande verlden, detta lifvet.* han laa j banasoth jäm när häl som heme *(lika nära döden som lifvet)* *Bil* 110. — *Jfr* **man-, manz-hember.**

hembiudha (heem-), *v. L. hembjuda, erbjuda (till inlösen).* huss, hulkit som laghlica war upbudhit ok heembudhit *SJ* 52 (1433). gardhin war hanom ecke heembudhin *ib* 66 (1437). war laglika vpbudhin then same garden och hembbudin skyllastom frendom som lagh til sighia *ib* 233 (1454). huilkin gardher . . . laghligha vpbudhin ok hembudhin är nästa arffwinghiom och widherbyggiande som rätteligha til bör *ib* 235 (1454). *ib* 68 (1437), 77 (1438), 85 (1438) *o. s. v.*

hembliver? (heem bliffuer), *adj.? förblifvande i hemmet?* skall han . . . heem bliffuer födhas tiill aller da[gha] *MD (S)* 242.

hembole, *n. boningsplats, hemvist, hem.* vpsökte sik hembole hwar the byggia oc boo matthen *MB* 2: 125. *ib* 79.

hembuþ, *n. L.*

hembyggilse (heem- *Gr* 302**),** *n. pl.?* **1)** *hembygd. Jomfru Mariæ Yrtagardher s.* 172 *(enl. Rietz, Ordb. s.* 251*).* **2)** *hemvist. Gr* 302.

hembära, *v. L. föra hem (till), hembära.* swa som een jdhen ok nööff by hembärändes til sin bystok ympnogha helghetzens ok helgadomanna klaasa *Lg* 3: 568. når the skulle meg myn skatt hem bära *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 283.

hemdräpin, *p. adj. L. Jfr* **hema dräpin.**

heme, *n. SML Kp* 14. — **hemis man (hemes-),** *m. som tillhör någons hem, som vistas i samma hus som någon (annan).* hälga ängla, huilke mz os dagh oc nath wistas oc boo i warom cellom, ey swa som gäste ällar främmandha, wtan sannelika som wara hemes män oc stalbrödher *LfK* 72.

hemel, *se* **hemol.**

hemele, *n.* [*Isl.* heimili] *L. hem.* tha skal hwar man ganga ater til sit gotz, som bort war saalt, til sit hws oc hemele *MB* 1: 373.

hemeleker, *m.* [*Isl.* heimoleikr] *förtrolighet.* teþe var härra hanom mer hemelek *(Cod. C* flere hemelik tingh 947*)* än androm *Bu* 100.

hemelika (hemulika *L.* **hämolika** *L.* **hemeleka** *Bu* 3. **hämelika** *KS* 16 (41, 18). **hemmelikä** *Va* 5, 6. **hemeligha: -are** *VKR* 2. **hemeliga** *RK* 2: 7493. **hemmeligä** *Va* 6, 8. **hemmelige** *BSH* 4: 254 (1500). **heemaligha** *RK* 2: 2289. **heemaliga** *ib* 2294. **hemelik** *Fl* 1306, 1362, 1512; *Al* 2573. **hemelig** *MD* 448. **heemeligh** *RK* 2: 1813. **hemmelig** *MD* 449. **hemeligan** *BSH* 4: 352 (1503). **hemlika** *KL* 203. **hemliga** *RK* 2: 8282. **hämlika** *KL* 300. **hömlige** *FM* 409 (1509, *samt. afskr.*)**),** *adv.* [*Isl.* heimoliga] *L.* **1)** *i hemmet, i den husliga el. enskilda kretsen.* at han se hofsamber i dryk ok åthäuom sinom ther han är hemelika *KS* 44 (114, 48; *strax efter heter det:* at han se gladhr ther han är opinbarlika). **2)** *i ensamhet.* war hemeleka fiärren i öknom *Bu* 3. **3)** *särskildt, enskildt, afsides, i enrum.* nero badh petrum sighia sik hemelica sin wilia *Bil* 103. *ib* 341. *Bir* 1: 397. spordhe them hemlika hwat synd the hafdho giort *KL* 203. wägha thet hemelika medh androm witrom mannom *KS* 72 (176, 79). the talado opta saman hemelica *Bil* 869. badh hwar heemeligh sich berätta *RK* 2: 1813.

ib 2289, 2294, 7493. sigin þem opinbarleka þät i saghin (*för* saghdhin) konungi hemelika (*in secreto*) *Bir* 4: (*Avt*) 185. höre ämuäl huar dagh twa mässor hemelica (*privatas*) läsna *ib* 3: 304. — *i det förborgade, i tysthet, i hemlighet, hemligen.* mik är känt at hafwa mina mästa snille hemelika (*in secreto*) ok litit vppinbarlika *Bir* 1: 398. *RK* 2: 8282. ati hafwe hemmelige hoss eder thet jach vill then wägh ned till lincöpingh *BSH* 4: 254 (1500). thetta haffwer hemeligan widh idher sielff *ib* 352 (1503). än togh . . . iach thet her til hömlige hafft haffuer *FM* 409 (1509). twa swena kalladhe han hemelik *Fl* 1306. predicadhe fore them hemelika *Bo* 55. *ib* 39, 210. *Bir* 3: 76. *KL* 300. *Fl* 1362, 1512. *Va* 5, 6, 8. *MD* 448, 449. han lönte sik cristin wara: ther til at han gathe swa myklo hemelikare mz godhe fortalan tröst cristit folk *Bil* 475. **4)** *i förtroende.* var herra ihesus sagdhe thz hemelica (*familiariter*) sinom enkannelica älskelica iohanni *Bo* 173. wit thz alt hemelik *Al* 2573. — *förtroligt.* rådhgiua . . . thöm han må hämelika opinbara ok fulkumlika i lius lata alt sit hierta och hemelik ting *KS* 16 (41, 18). satte han sik hemelica (*familiariter*) mit vidh bordhit *Bo* 70. *ib* 233, 234, 235. *MB* 1: 278. *Lg* 3: 388. mädhan the swa hemelika saman ära *Fl* 1573. *Fr* 1076. som hemelighare thiento mik *VKR* 2. — *Jfr* **be-, iäm-hemelika.**

hemeliker (-likin *MB* 1: 396; *KL* 41; *KS* 38 (99, 40); *ST* 40; *Ber* 234. **hemelikan** *GO* 421. **hemleg: -legaste** *Ansg* 177. *ack. sing. m.* **hemelican** *Bil* 314; *Bo* 15. **-likin** *Bil* 111. *nom. och ack. sing. n.* **-likit** *Bo* 96; *MB* 2: 115. *nom. och ack. pl. n.* **-lik** *Lg* 947; *Bil* 850 *o. s. v.* **-lig** *LB* 7: 270. **-likin** *Ber* 87. **-lichin** *VKR* 12**)**, *adj.* [*Isl.* heimiligr] *L.* **1)** *till huset el. hemmet hörande; i det inre varande, inre.* at stridha mot hemelikom (*domesticum*) owin (*näml. köttet*) *Ber* 234. mäst skadha hemelikin owin *ib.* **2)** *hemlig, förborgad.* hedhir giri är behändokt ont ok hemelikit etir *Bo* 96. föreläggia ena gaatho äller eth hemelikit spörsmaal *MB* 2: 115. — hemelik thing, *hemligheter.* skal iak tee thik nakar lönlik ok hemelik thingh *VKR* XIX. vndirsta the hemelico thingin (*mysteria*) *Bo* 163. tedhe var härra hanom flere hemelik tingh (*Bu* mer hemelek 100) än androm *Bil* 947. the visto al thera hemelik thing *ib* 850. *KS* 16 (41, 18), 37 (99, 40), 71 (174, 77). — *hemliga lemmar, könsdelar. MB* 1: 173, 428. *Ber* 87. *LB* 7: 270. **3)** *förtrogen, förtrolig.* fik tala . . . widh en römskan herra hemelican. vespaciani win *Bil* 314. *KS* 71 (174, 77). at haua trona ok vitra ok hemelika rådhgiua *ib* 16 (41, 17). wara rättelika ok hofsamlika gladhr ok hemelikin i ordom ok åthäuom sinom *ib* 38 (99, 40). ey tee sik . . . ofmikit hemelikan *ib.* fik ther hemelikin vinskap gaij *Bil* 111. *KS* 22 (54, 24). *Bo* 162. *Bir* 1: 157, 311, 2: 104. *Fr* 2156. — *med dat.* ofmykit hemelikr allom mannom *KS* 35 (93, 38). varo varom herra mykyt hemelica *Bo* 155. hon (*ödmjukheten*) pläghar altidh vara gudz nadh hemelik *ib* 41. var frw var hanom (*den helige Dominicus*) mykit hemelik *Bil* 797. *KL* 41, 44. *Bil* 368. *KS* 25 (62, 27). *MB* 1: 396, 398, 451. *Bir* 2: 139, 3: 80. *VKR* 12. *ST* 40. aldrigh är han oc thik swa heemelika (*för* -likin) älla swa gudhlikin som thw tala vidh *Ber* 277. somlikom . . . som hanom varo hemlegaste hos (*qui ei familiarius adhærebant*) *Ansg* 177 (*bör kanske snarare föras till adv.* **hemelika**). — *bekant. med dat.* een köpman honum var hemelik *Fl* 274. — *förtrolig, förtrolighet visande?* hemelikan herra gör otroin hioon (*ignauus seruos rector facit esse proteruos*) *GO* 421. **4)** *särskild, synnerlig, speciel.* wir . . . takum þeem . . . vndir warä hemelikä wärn *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). — (?) oss . . . med hemelikum buþum vmbiuþa . . . wiþer naffn alla þerä þe fäldo *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). — *Jfr* **iämhemeliker.**

hemelikhet (hemeliket *Bir* 1: 367. **hemelighet** *Lg* 812. **hemmelighet. hemlighet),** *f. förtrolighet, förtroligt umgänge.* ofmykil hemelikhet gör giärnt olydhno ok försmåilse *KS* 35 (93, 38). scalt thu bortdragha tik af allom skadhelicom kompanaskapom oc hemelikhetom *MP* 1: 266. togh växa thom imällom stor hemlighet *Ansg* 189. sagdhe sik hawa bidhit gudz modhor ledha sik i hänna sons hemelikhet *KL* 36. är flyande quinno hemelikhet *MP* 1: 266. jak hadhe . . . swa mykin kynskap oc hemelighet mz gudhi oc hans änglom *Lg* 812. *Bir* 1: 367, 3: 322. — *vänskap, kärlek, tillgifvenhet.* giffs nakrom nakar gafwa for kärlek oc hemelikhet (*familiaritatem*) *Bir* 2: 204. for vinsins kärlek ok hemelikhet *ib* 1: 219. forwärffwa gudz sons enkannelika hemmelighet *Su* 369. hafdhe swa storan kärlek ok hemelikhet til en präst *KL* 29.

hemelikhus (hemlikhws. hemelika hus *L.***),** *n. L. afträde.* kastadhe hon han nidher gynom et hemlikhws *KL* 316. j manna oc hunda oc diura hemelikhus (*latrinas*) *Bir* 2: 68. bödh kasta hans liik vndi sörogh hemelik hws (*in cloacam*) *Bil* 480 (*i de båda senaste språkprofven kan* hemelikhus, hemelik hws *fattas ss två ord*). — **hemelik hus fridher,** *m. L.*

hemfara (heem-), *v. fara hem.* at han matte heemfara *ST* 470. *Bo* 242. *RK* 2: 7179, 7990, 9320. *Lg* 3: 48.

hemfriþer (hiem-. hiäm-. *ack. sing.* **-fridh. -frid. -friit** *FH* 6: 47 (1457, *daniserande*), 48**),** *m.* [*Fnor.* heimfriðr] *L. hemfrid, den frid man är berättigad att njuta i eget hus.* gaff han (*Birger jarl*) hemfrid *RK* 1: 462. halla hemfridh *HSH* 22: 38 (1492). ath nythä hiäm friit *FH* 6: 47 (1457, *daniserande*). badhä höstrvn sto sik for hws och hiem friit *ib* 48.

hemfylghþ (hemfölgdh. hemfylgh *L.***),** *f. L. hemföljd, hemgift.* läggin henna hemfölgdh epter idhrom wilia *MB* 1: 228.

hemfylghia (heemfölgia), *v. L. följa hem.* tilborde henne hederliga heemfölgiäs *Lg* 3: 568.

hemfylghia (-fölghia), *f. L.*

hemfärdh, *f.* [*Isl.* heimferð] *L. hemfärd, hemresa. Gr* 312. *Lg* 220. *MB* 2: 92.

hemfödder (hem födher. heemfödher), *adj. L. uppfödd i hemmet.* han är hem födher inne *MD (S)* 242. thenne heemfödhe warghe äre sweriges farom till wersthe *BSH* 5: 595 (1517). *Jfr* **hema födder.**

hemföþa, *f. L.* — **hemföþo eþer,** *m. L.*

hemföra (heem-), *v.* [*Fdan.* hemföra] *L. hemföra.* kungiorde . . . huat hugnat ok glädhi hon heemförde aff

pafuans gardh som var synnes helgasta modhers badhe ordins ok reglonne stadfestilse, otalliga bullas papales ok cardinala breff pa aflat *Lg* 3: 569. — *hemföra (en brud till brudgummen).* hon mate wäl haffuä warit idher nadh ärligä och werdeligä hem fördh aff sinom fader *Va* 4. ära vari thik min iomfru maria at j dödhenom . . . gudh thän hälghe ande thina siäl sina tro lofuadha iomfru mz höxstom hedher hemfördhe *Bir* 4: 142. *ib* 155.

hemganga, *v. gå hem.* war i wäghenom hemgangandis til oegnies *Lg* 3: 419.

hemganga, *f. L.*

hemgava, *f. L. oftast i pl.* **1)** *hemgift.* gaff han sinne dotter borghena til brudhastod ällar hemgaffwor *Lg* 3: 192. **2)** *morgongåfva (ordets användning i denna betydelse beror kanske på felaktig öfversättning af Lat. dos).* mädh siino hem gauo *(af en senare hand ändradt till* sinne morghongafuo*)* värdhe *(dote sua)* bygdhe hon rikt spital *Bil* 805. lokkar man iomfrv manne ofästa oc swiker henne sidhan, tha skal han wtgöra henna hemgawor *(Cod. B* hemgäff 560; *dotabit eam)* oc hawa fore husfrw *MB* 1: 338. skal then man ey thy siidher henne wtgöra fulla hemgawor *(Cod. B* hemgäff 560; *reddet pecuniam juxta modum dotis)*, swa som iomfrv äre wana at tagha *ib.* — *Jfr* **hemgiäf.**

hemgipt (-gift), *f. L.*

hemgiva, *v. L.*

hemgiäf (hemgäf *L.* **hemgäff),** *f. L. morgongåfva. MB* 1: *(Cod. B)* 560. *Jfr* **hemgava.**

hemgärþ, *f. L.*

hemhald (-hall), *n. L.*

hemils thing (heemels tingh), *n. hemlig lem, könsdel. RK* 3: 2104.

hemil thing (hemel ting), *n.* = **hemils thing.** hemel tingen badhe j mannom ok qvinnom *LfK* 231. leggie tz pa sit hemel ting *LB* 7: 268.

hemkalla, *v. hemkalla.* wii skwldhe them hemkalla *BSH* 5: 109 (1506). *PM* LXVII, LXVIII.

hemkoma (heemkomma), *v. komma hem.* alt iärn som hemkombir *Bir* 5: 117. när gudh fögher myn herre heemkommer *FM* 464 (1510).

hemkynni, *n. L.*

hemlof (heemloff *SO* 112**),** *n.* [*Jfr Isl.* heimleyfi] *L. hemlof, tillåtelse att begifva sig hem.* gaf ormomen hemlof tel skogs *Bu* 506. *MB* 1: 22. artaxerses gaff neemie siw aar hemloff *ib* 27. *RK* 1: 831, 2: 5577. *SO* 112.

hemlösa, *v. L.*

hemohus, *se* **hemahus.**

hemol (hemoll *(ack. pl. n.) SD NS* 1: 171 (1402, *gammal afskr.*), 172. **hemul** *L.; S. Marg. f.* 275 *(enl. Rietz, Ordb. s.* 252*)*; **-ult** *SR* 1; *SD NS* 1: 256 (1403)**),** *adj.* [*Isl.* heimill, heimoll, heimull] *L.* **1)** *med rätta tillkommande någon ss egendom.* skal han . . . sit hemolt ater taka *MB* 1: 373. — *försvarad ss någons lagliga egendom.* hemol göra *(med obj. som är n. pl. el. m. sing.)*, hemolt göra *el.* göra hemolt *(äfven med obj. som icke är n. sing.)*, *öfverlåta eganderätten (till något åt någon)*, *öfverlåta ss laglig egendom, tillegna.* aff hendom wi os fornempda gardh . . . och warom arfuom ok hemolgörom wy han fornempda harald jönsson ok hans arfuom til äuerdelica ägha *SD NS* 1: 34 (1401, *nyare afskr.*). iak . . . tilegner then (ɔ: gardh) skäär och hemol gör for:de capelle til everdeliga ägo *SD* 3: 114. afhender jac mic thenna forscrepna godz oc minom arfwom oc tilegnar them oc hemol gör for:da herra beinte oc hans arfwom til ewerdhelika ägho *ib NS* 1: 156 (1402). *ib* 172 (1402, *gammal afskr.*). *BYH* 1: 187 (1381, *nyare afskr.*). aff händher . . . ingewaller sik oc sinum arfwum . . . öreslandith oc gy *(för* gyr*)* thet schätth *(för* schärth*)* oc hemolth for:da lundbyörne oc hans arffwm thil äwärdheliko ägho *SD NS* 1: 58 (1401). afhender jac mik oc minom arfuum thet sama godzet oc tileynar thet them fornemda gregris anundason oc ingeborge niclissadotter oc thera arfuum oc hemolt gör til euerdelika ägho *BSH* 1: 179 (1381). *SD NS* 1: 256 (1403). til eghnar iak han (ɔ: gardh) ok hemolt gör for:da klostre *ib* 2: 73 (1408). *ib* 1: 179 (1402), 2: 74 (1408), 75 (1408) *o. s. v. FH* 3: 142 (1449). bidher iach idher . . . ragwaldh magnusson, som nw är heretzhöffdinghe . . . i tyurbo hundare, thet i . . . fastin och hemolt gärin tessom for:da niclis swensson thetta for:da godz *SD NS* 1: 390 (1404). — *försvara ss laglig egendom, försvara föryttringen af och eganderätten till.* sua at jac . . . gate honom . . . them *(godsen)* ei hemolt giort *BYH* 1: 187 (1381, *nyare afskr.*). tilbinder jak mik ok mina arfwa . . . herra abram brodhersone ok hans arfwingom thetta goz ok gardh at fri ok frälssa ok hemolt göra for alla thöm ther kunno vppatala, vmbeworit, til äwerdhelika egho *SD NS* 1: 154 (1402). — hemol halda *(med obj. som är n. pl. el. n. sing.) el.* hemolt halda *(äfven med obj. som icke är n. sing.)*, *försvara ss laglig egendom, försvara föryttringen af och eganderätten till.* all thänno forskrifno godz . . . vil iac . . . härra beincte niclisson ok hans arfwm frii oc hemoll athalda for hwariom manne oc fore hwarz manz atalan *SD NS* 1: 171 (1402, *gammal afskr.*). thet förenämda godz förenämda herra benckt ok hans arffwom fryt, quitt ok hemol halla före alla tiltalan *ib* 45 (1401, *nyare afskr.*). vil jac . . . härra knwte oc hans arfuom all the forscrepna godzen hemola oc hemol halda *ib* 563 (1406). beincte niclisson . . . friit oc hemolt halda alt thet jac ärft hafuer *ib* 172 (1402, *gammal afskr.*). bidher hemult halda iord *SR* 1. **2)** *förtrolig, förtrogen. med dat.* ey for thy at han är thik meer hemul äller kunnogher *S. Marg. f.* 175 *(enl. Rietz, Ordbok s.* 252*)*. — *förtrolig, förtrolighet visande?* hemol *(handskriftens läsart enl. uppgift af Dr. C. af Petersens; den tryckta upplagan har* hemel*)* herra gör otroen hioon *(vernas morigeros non efficit improbus heros) GO* 1037. *Jfr* **hemeliker.** — *n. adv. förtroligt.* hwat däält oc hemolt the hafdho vmga mz honom *Bo* 84. — *Jfr* **ohemol.**

hemol (hemul *L.***),** *f. L. besittning.* affhändhir . . . margit sik ok synom arwom thän iiii spanz affgäldh ok tilbindher biorne ok hans arwom . . . til rätha hemol ok äwerdelika ägho *SD NS* 1: 88 (1401, *nyare afskr.*). *Jfr* **hemold.**

hemol (hemoll), *n.* [*Jfr Isl.* heimili] *jordegendom, hemman.* innan asbolande i högzby sokn et

hemoll i högzby, som afga sex öra penninga, ett hemol i husaby, som afga sex öra penninga, ett hemol i bötarum, som afga säx öra penninga, ett hemol i gambla bötum, som afgar ½ mark, ett hemol i langamala, som afgar ½ mark, ett hemol i wäckla bodum, som afgar ½ mark, ett hemol i lamalahult, som afgar tree öre, ett hemol i barnabodum, som afgar tree öre penninga *SD NS* 1: 46 (1401, *nyare afskr.*).

hemola (hemula. hemolla: -ar *SD NS* 1: 99 (1402). **hemoldha. hämoldha. hemla. heemla. hembla** *SD NS* 1: 314 (1404), 334 (1404) *o. s. v.* **hämlba** *(för* **hämbla***)* *ib* 601 (1406). **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Jfr Isl.* heimila] *L. öfverlåta eganderätten (till något åt någon), tillegna.* wi . . . afhendom oos . . . ok hemulum *(näml. jorden)* domkirkyonne . . . thyl äuerdelika ägho *SD* 6: 65 (1348). *ib NS* 1: 563 (1406). jak . . . hemola theem (ɔ: fem örisland jordh) fornempdo domkirkio . . . til äuerdheleka ägho *ib NS* 1: 11 (1401). hemoladhe hanom the samu tompt fri ok frälsa til äuerdheligha ägho *SJ* 164 (1430). *SD NS* 1: 24 (1401), 91 (1401), 99 (1402), 108 (1402) *o. s. v.* mera kunde hon ey heemla magnus konungahanpoyan *FH* 3: 58 (1445). hemlar iak vndher myn systher . . . the for:de VI stengger iordh tiil äuerdheleca äghe *SD NS* 2: 1 (1408). affhendher myn systher . . . the for:de VI stenger iordh och hemlar vndhan sigh och syno arffwom och hemlar vndher mik och mynu arffuom tiil äuerdelica äga the for:de VI stengger iordh *ib.* thetta fornemdha thorph hemola jak vndan mik ok minom arwum ok fornemdhe hustrv ok hänna arwum til äuerdheleka ägho *ib* 1: 215 (1403). tileghnar iak thet oc oplater oc hemolar klostreno vazstenom *ib* 2:110 (1409). thil egnar jach wpsala domkyrkio thetta for:da goz oc hemoldhar *ib* 172 (1409). hauer mik giort mektogan ok myndoghan . . . the forsagdä tompt at sälia och hemola them hona köper *ib* 103 (1409, *gammal afskr.*). han war mäktoger och myndoger at hämoldha . . . her olaue magnusson . . . VI öres landh iordh *ib* 215 (1409). — *försvara ss laglig egendom, försvara föryttringen af och eganderätten till.* at wj . . . gaten honom . . . thet ey hemolat *BYH* 1: 194 (1385). tilbinde wi oos ok wara arfwa . . . ath fri ok hembla ok orgrant göra thet fornempda goz . . . for alla the ther kunno vppa tala . . . til äwerdheligh ägho *SD NS* 1: 314 (1404). tilbinder jak mik ok mina arfwa for:dä herra abrem brodhersone ok hans arwa at fri ok hembla ok orgrant göra thet fornempda gooz . . . for alla the ther kunno vppa tala . . . til äwerdhelika ägho *ib* 334 (1404). *ib* 464 (1405), 602 (1406). tilbinder jak mik oc myna arfwa thet for:da goz forsagdha her abram oc hans arfwm fry oc hembla for hwars mans a talan *ib* 2: 89 (1409).

hemold (hemuld *L.* **hemult** *L.*), *f.* [*Jfr Isl.* heimold, heimild] *L. hemul, försvar el. garanti för eganderätt.* promittentes nos . . . domino siggoni veram caucionem wlgaliter dictam hemold facere *SD* 5: 646 (1347). vi . . . giffwom honom här vppa hemoldh oc fasta *ib NS* 1: 451 (1405). *Jfr* **ohemold** *samt* **hemol,** *f.*

hemole (hemuli), *m. L.*

hemolgöra, *se* **hemol,** *adj.*

hemolhet (hemwlhet: -hetz *SD* 1: 517), *f. förtrolighet, förtrolig vänskap. SD* 1: 517.

hemolman, *m. L. Jfr* **hemols man.**

hemols eþer (hemuls-), *m. L.*

hemolsman (hemolz- *SR* 1. **hemuls-. hemulss-),** *m. L. hemulsman, den som åt en annan lemnat en viss rättighet och vid uppkommen tvist skall försvara den samma; särsk. den som till en annan föryttrat fast el. lös egendom och vid uppkommet klander skall försvara den skedda föryttringen och den andres eganderätt.* quartam partem omnium quæ possedi in elgiahult et myklahult . . . sibi et suis hæredibus assignaui, tali tamen conditione interiecta, quod si prædicta bona . . . contigerint calumpniari . . . me sibi appropriatorem, qui vulgariter dicitur hemulssman, obligo *SD* 2: 419 (1304, *nyare afskr.*). nos et heredes nostri ipsis erimus veri in wlgari hemulsmæn in eadem *ib* 514 (1307). *SR* 1. *Jfr* **hemolman.**

hemresa, *f. hemresa.* tha the vore pa theris hemrese *BSH* 5: 507 (1512).

hemska, *f.* [*Isl.* heimska] **1)** *blyghet, blygsamhet.* at thu ville göra thinna modhir iomfrulico hemsco *(teneram verecundiam)* nakra blygdh *Bo* 61. *ib* 196. **2)** *dårskap, dumhet.* fore hans hemsko ok hägomma saka *Iv* 4219. *ib* 4223.

hemskas, *v. refl. varda blyg el. förlägen.* nar människian omskiptir färghona oc rudhnar i änliteno ok hemskas som thän ther blyghis *Bo* 104.

hemsker (heemsker), *adj.* [*Isl.* heimskr] *eg. som varit endast i hemmet, som icke varit ute i verlden.* **1)** *blyg, försynt.* thz människian är heemsk ok blygh *(habere pudorem et verecundiam).* tilhöre stundom store dygdh ok stundom storom last *Bo* 151. **2)** *försagd, underlig till mods, utom fattning, förvirrad, gripen af en genom något oväntadt el. hemlighetsfullt framkallad känsla af ängslan el. häpnad.* iak lydde swa länge a thera sang at iak wardh hemsker aff thera bang *(at ek fann at ek var af þvi mjök heimskr) Iv* 441. stodh ciprianus atir hemskir *(förbluffad, skamflat)* ok harmfuller *(delusum se videns tristis remansit) Bil* 447. **3)** *dåraktig, dum, tokig.* thu giördhe som een hemsker man *Iv* 4173. gak thu bort thin hemska quinna thiin ordh hafua swa vnderlika grena *ib* 1151. äre iwdha wit stolne oc hemske som halda thässa sidhwänio *MB* 1: 308. sagdo han hemskan wara *(eum delirare putabant) Bil* 683. han fäste sina lygh for hemsco folke *Bu* 101. kunugen saghþe han hemscan haua takit uiþ hemsco *(stultum)* namne *ib* 500. som prädica folke hemska tro *ib* 138. hemska blygdhin *Bo* 151. sua hemska varo heþna villor *Bu* 9. *Iv* 1039, 1546.

hemsokn, *f. L.*

hem stämpna, *v. L.*

hemstämpnung, *f. L.*

hemsända, *v. hemsända. BtRK* 375 (1501, *orig.*).

hemsökning, *f. L.*

hemul *o. s. v., se* **hemol** *o. s. v.*

hemulika, *se* **hemelika.**

hemvägher (heem wägher: -wäghin *ST* 520), *m. hemväg. Al* 290. *ST* 212, 520.

hen, *adv.* [*Mnt.* hen] *bort.* otte rwth fördhe en bysso hen *BSH* 5: 272 (1508). *Jfr* **for hen.**

hermelika, *se* **harmelika.**

hermelin (hermeliin. hermelijn. hermelyn), *m.? n.?* [*Mht.* hermelin. *Mnt.* hermelen] *hermelin, hermelinskinn.* migale, hermelin *GU* 7. VI timbrias hermelin *SD* 4: 2 *(före sl. af* 1327, *samt. afskr.).* capucium meum cum hermelin *ib* 369 (1334). I nouum par vestium de skarleto cum hermelyn *ib* 370. pileum meum cum hermelin *ib.* var herra steen klädder i brunth flogeld under medh huijt hermelijn nijdher uppa skona *TK* 272. läkatta skin som nw kallas hermelin *PK* 221. mz safuil skin, mardha ok swa hermeliin *Fl* 496. *RK* 1: *(Ny början af Gamla Krön.) s.* 163, 2: 7154. — **hermelins kiortil (härmelins-),** *m. kjortel el. rock af hermelinskinn.* haffde han oppa sik en härmelins kiortil *BK* 208.

hes, *adj.* [*Jfr Isl.* háss. *Fht.* heis] *hes.* thom ther . . . heso äre *LB* 7: 133. — *dof, sträf. om ljud.* swa som homblan nar hon flyghir nidhir sänker hon sik idhkelika til iordhinna ok gifwir af sik mykit hesa *(raucam)* röst swa höre iak nu j wärldinne the heso ok dummo röstina *Bir* 1: 134.

hesa (heesa: -o *LB* 7: 11. **häsä** *ib* 6: 105), *f. heshet.* sep er godh ffor heso *LB* 2: 65. *ib* 1: 97, 2: 35, 5: 77, 81, 6: 105, 7: 11, 140 *o. s. v.* for jessa *(för* hesa *el.* heso; *motsv. ställen* 1: 97, 5: 77, 7: 11 *hafva* heso, heeso*)* *ib* 2: 31. lynar han (ɔ: kanelabark) alla hosto . . . oc vtdraghir alla heso mz synne makct aff halsenom *ib* 3: 51.

hesna (heesna. -adhe), *v. varda hes.* jak heesnade oc miste röstena ffor graat oc hiärtans sokkan *Su* 214.

heta (heeta. heyta: -er *RK* 1: 63, 151, 690, 803. **häta** *Bil* 82. **höta** *KS* 18 (45, 19), 48 (121, 52). *pres.* **-er.** *refl.* **hetz.** *impf.* **hät** *Bu* 9, 28, 137; *Bil* 880; *KL* 354; *Bo* 81. **häät** *ib* 59. **het** *Di* 7, 9, 13 *o. s. v.; MD (S)* 211. **heth** *Bil* 263. **heet** *RK* 1: 204, 222, 242, 594, 632, 634, 635, 1188, 1232, 2437; *PK* 227. **heyt** *RK* 1: 75, 169, 1001. **hedh** *(i rimslut) ib* 2: 3849. *part. pret.* **-in),** *v.* [*Isl.* heita] *L.* **1)** *ropa, kalla, åkalla. med prep.* a. hät han innerlika a vara frw oc sancta magnus *Bil* 880. *Bir* 4: 76. **2)** *kalla, benämna. med två ack.* man ma them thy wäl hunda heta *Al* 5549. *ib* 6852, 7301. *RK* 1: 2437. **3)** *intr. kallas, heta.* hawm wi sat ok skipat j hwarri laghsaghu tolf män. som heter konungs näfnd *SD* 5: 605 (1346). han hete ängin bure merä *SR* 11. medh eno þorppe, sum hete kimbbara malle *SD* 6: 180 (1350). met twem widþeruäru mannum. een . . . sum heteer olle kopenin ok annär . . . sum heter hincicä af masku *FH* 3: 5 (1353). lius a latin hete candela *Bu* 8. suarar sik haua hetet reprobum *ib* 500. hans moþer hät februa *ib* 9. som andro nampne hät pluto *ib.* hete þera þrigia staþa biscopar heþars namne patriarche *ib* 195. *ib* 4, 22, 28, 137. *Bil* 82. *KL* 354, 360. *Bo* 59, 81. *RK* 1: 63, 151 *o. s. v.*, 2: 3849. *Di* 1, 7, 9, 13 *o. s. v.* thän *(dygden)* må höta föreakt *KS* 18 (45, 19). *ib* 48 (121, 52). thz haffde heetit ostadoghet *Bir* 4: 80. jach heter inthet wtan een herrehyllare och lackarä aff them *BSH* 5: 42 (1505). heth af allom syndogh (quin)na *Bil* 263. het aff hwariom manne godh *MD (S)* 211. hwart landzskapit heet sith nampn *PK* 227. — *refl.* **hetas,** *sägas, berättas, påstås, hafva rykte för.* somne hethas skule en nw wara ther i fängilse *HSH* 22: 40 (1493). affgudhät baal, som mykyt hetz ätha oc drikka *Su* 61. — *kallas, hafva rykte att vara.* bätre är heetas dygda fwl en agha bade silff ok gwl *MD (S)* 278.

heta, *f. tillsägelse.* at . . . andris aff thöm pänningom wtgifuit hafdhe äpter thomasa heto oc budhi LVIII mark *FH* 2: 10 (1380, *nyare afskr.*).

heta (häta. -ir), *v.* [*Isl.* heita] *L.* **1)** *upphetta.* lät heta siw panzara glödh heta *KL* 372. *MD (S)* 289. thager man fenikolz sthielke och heter och brenner i aska *LB* 8: 50. — *opersonl.* wnderstundom af indra inälfwom hether hänne *(upphettas hon, blir hon het)* af blodhzins ömnoghet *Lg* 3: 483. **2)** *brygga. Smål L. Kr* 12: *pr. Jfr Tamm, Ark. f. Nord. Fil.* 2: 344. — *bildl. brygga, ställa till.* jak troor han illa for sik hätir *MD* 82 *(i rimslut).* — *Jfr* **glödhheta** *samt* **hita,** *v.*

heta, *adv. hett.* nar liffren brinder heta *LB* 7: 238. om liffren brinner heta *ib.*

hetelika (heetelika: -are *Su* 173. **hetirlica** *KL* 344. **hetherlika** *Su* 212. **hedhelika** *ib* 218. **heteliga** *MB* 2: 166; *Lg* 816. **heetlig** *MD* 449), *adv. hett, varmt; bildl. hett, varmt, häftigt, ifrigt.* thän eldin som var herra ville at hetelica skulle optändas *Bo* 118. wart iak swa heteliga wptändh i hans älskoga. at mik syntis honom aldrigh kwnna äller formaagha saa heteliga loffwa, som iak gärna wille *Lg* 816. *ib* 812. älskar os swa mykyt hetelica *Bo* 242. *ib* 74. astundar hetelica *ib* 46. *ib* 148. the löpa mykyt trolica oc mykyt hetelica *ib* 224. *Bir* 1: 16, 71, 141, 185, 190, 242, 267, 298, 355, 2: 136, 3: 107. *VKR* v, xx. *Ber* 238. *Su* 173, 212, 218. *MB* 2: 166. *MD* 449. — (?) himerikis konungir giuir sik siäluan hetirlica thöm han älzska *KL* 344. — *Jfr* **iämhetelika.**

heter (heeter. häther. *n.* **hett. het. heth. heet. hät. hiith** *LB* 2: 65), *adj.* [*Isl.* heitr] **1)** *het, varm.* ath han wardher vel warmbär eller häther *LB* 2: 12. himil är hwarce heter eller kalder *MB* 1: 79. thera liws hawa heta krapt ower wädher oc watn oc iordh *ib* 40. *GO* 225, 226. han saa högt oc blijgade breet som han hade supet heet *(kanske snarare att fatta ss adv.) RK* 1: *(Albr.) s.* 213. är blodhit hät *LB* 5: 292. hiith watn *ib* 2: 65. — *het, hetsig (ss egenskap hos en dryck el. ett läkemedel).* wiin är kalt aff thäff oc tho het mz krapt *MB* 1: 41. galanga galgana är tört oc heth *LB* 3: 47. mwscatum är wat oc het *ib* 49. *ib* 50, 51 *o. s. v.*, 4: 339, 344, 349. **2)** *bildl. varm, brinnande, ifrig.* hether älskare *Su* 113. manadhe them vara . . . heeta j gudz elskogha *Bil* 159. *KL* 191. kärleken är hether oc hastogher *Su* 89. til mästan oc hetastan kärlek *Bir* 2: 136. *ib* 3: 419. nar han fölghe them thinghom ther han hawir til hetare vilia *ib* 1: 336. — *ifrigt längtande.* varþ . . . än hetare ok harþare tel martirium *Bu* 520. *Bir* 2: 10. at the skulu thäs hetare vara til gudh *ib* 79. *ib* 114. hete til mat *MP* 1: 190. — *Jfr* **genom-, glöþ-, of-heter.** — *n. adv.* **1)** *hett, varmt.* þa solen sken hetast *Bu* 402. taa är ey got oc *(för* at*)* badha heth wtan liomt *LB* 3: 14. **2)** *hett, ifrigt, häftigt.* ther gaffs för hett oppå *RK* 3: *(sista forts.)* 4653.

iak framgik thes hetare *(eo ferventius) Bir* 1: 244. at the mik . . . matten thäs hetaren astunda *ib* 4: 103.

hialäghi, *n. L.*

hiþi, *n. L.*

higha (hiiga. -adher?), *v.* [*Jfr Mnt.* higen] *narra?* thet the gode karle haffwe mik sa hiigiid och forasskhet *BSH* 5: 502 (1512).

hikka (-ar), *v.* [*N.* hikka. *Äldre Dan.* hikke] *flämta, snyfta, hicka.* hikkär singulto *VGL* XIV. singultare j: hikka *LB* 6: 284. hikkande äpther andan *MB* 2: 298. aff sorg tha monde han altiid hikka *Fl (Cod. C)* 242. keysaren böriade spy ok hikka *MD (S)* 273.

hikka, *f.?* **hikke,** *m.? hicka.* han matte ey äta äller drikka for anger ok sorgh oc for mykin hikka *Fl* 242.

hikkan, *f. hicka. LB* 2: 43, 3: 134, 7: 146.

himan, *f.* [*Jfr Sv. dial.* hima, *v.*] *svindel.* swa faar menniskian hoffwdgäldh oc hoffwdverk oc himan *LB* 7: 77. *Jfr* **hovudhhiman.**

hime? *m. Jfr* **hovudhhime.**

himil (himel *MB* 1: 219. **himmel** *Su* 136. **hymeldh** *LfK* 113. *med art. nom. och ack.* **himilin** *MB* 1: 40, 41, 44, 156. **himelin** *Bir* 3: 364, 365; *KL* 131. **himelen** *Su* 136. **hymelin** *ib* 287. **hymmelin** *RK* 1: 355. **hymmlen** *LfK* 231. *gen.* **himils.** *dat.* **himble** *MB* 1: 376. *med art.* **himblinom** *ib* 53. **himblinum** *ib* 156. **himblenom** *ib* 39, 156. **hymblenom** *Lg* 3: 615. **hymilenom** *MP* 2: 22. *pl. nom.* **himblar.** *med art.* **himblane** *MB* 1: 38, 41, 44. *gen.* **himbla** *MP* 1: 155. **himla** *ib. dat.* **himblum** *MB* 1: 41. **himblom** *ib* 44. **hymblom** *ib* 356. **himlom** *MP* 1: 183. *med art.* **himblomen** *MB* 1: 47. **himlomen** *Gr* 298**),** *m.* [*N.* himmel. *Fdan.* himmel] *L. himmel.* al creatwr. himil oc iordh oc haf. oc al the thing ij them äru *Gr* 271. at ophowe skapadhe gudh himil oc iordh *MB* 1: 37. thässa fästona kalladhe gudh himil *ib* 156. watnin the vnder himblenom äre *ib.* nw wardhe liwsen i himblinum *ib.* giordhe han manga stiärnor, oc satte them i himilin at liwsa ower iordhina *ib.* skal iac giwa idher räghn aff himble *ib* 376. skal iak ökia thina släkt swa som himils stiärnor *ib* 209; *jfr* **himilstiärna.** himils natwra *ib* 40. gudz ängel for nidhir af hymilenom *MP* 2: 22. wpfoor han j himelin *KL* 131. sitar högra än nokor himil *Bu* 145. ower attonda himelen . . . är än en högre himmel som . . . kallas celum empireum . . . oc thz är then konungxlike gardhen, himerikis palacium, alla hälga anda oc siäla äwärdelikit heman *Su* 136. ewinnelikt nampn oc wald the sälasta trinitas, hon kallas oc himil *MB* 1: 41. — *ofta i pl.* himblane ganga lukt kring om iordhina *MB* 1: 38. styrer war herra alla himbla mz änglom oc all likamlik thing i iordhrike mz himblom *ib* 44. ey magho oc himbla röras aff sik siälwom *ib.* äre ey hälder himblane liwandis än skipith *ib.* himbla oc stiärnor äre dyghna tekn *ib* 65. annor himbla natura är ey liws aff sik siälwe *ib* 41. thu gaft thinom winom thilreth brödh af himlom *(de cælo) MP* 1: 183. hans vpfärd til himla *ib* 155. vars herra vpfärdh til himbla *ib.* mz änglanna härskapi som komo mz thy liuseno aff höxsta himlomen *Gr* 298. i empireo högxsta himblum *MB* 1: 41. — *Jfr* **himin.** — **himbla ganger,** *m. himlarnes el. himlakropparnes gång el. rörelse.* epter domadagh skal all wärlden ändas oc himbla ganger *MB* 1: 66. *ib* 67, 99. *Jfr* **himna ganger.** — **himbla lius,** *n. himmelskt ljus. VKR* XV. *Jfr* **himna lius.** — **himbla tekn,** *n. himmelstecken, företeelse på himmelen.* akta himbla tekn *MB* 1: 65. *Jfr* **himil-, himils-tekn.** — **himbla tungl (himbla tungel** *MB* 1: 45, 67, 283**),** *n. himlakropp. MB* 1: 45, 67, 283. *Jfr* **himil-, himils-, himna-tungl.** — **himils färdh (hymmels-),** *f. himmelsfärd; himmelsfärdsdag, högtid till firande af (Kristi) himmelsfärd.* andra idre scriffuilse, giffne pa stokholm nogra dagha effter wars herre hymmels färdh *FM* 283 (1506). *Jfr* **himilfärdh.** — **himils färds dagher (himils färdz-),** *m. himmelsfärdsdag.* thänne vars herra himils färdz daghir *Bo* 253. — **himils tekn (hymels-),** *n.* = **himbla tekn.** the som kloka mästara äru j hymelsteknom *(astrologi) Su* 224. — **himils tungl (himils tungel** *MD* 17**),** *n.* = **himbla tungl.** *MD* 17. *Jfr* **himiltungl.**

himilblar (hymelblaar), *adj. himmelsblå.* eth . . . klädhe som haffde hymelblaa färgho *Lg* 3: 621.

himilfart (hemmelfart), *f.* = **himils färdh.** then söndag nest epter wars herre hemmelfart *BSH* 4: 223 (1497).

himilfärdh (hymelfärdh), *f. himmelsfärd.* aff iomffru marie hymelfärdh *Lg* 3: 614. *Jfr* **himils färdh.**

himilliker (himillikin), *adj. himmelsk.* han synis . . . swa som wara dödhir for wärldinne ok allir himillikin *Bir* 1: 348. *Jfr* **himilsliker, himneliker.**

himilrike (hymmelrike), *n.* = **himirike.** *Gers Ars A* 3.

himilsker (hymilsker: -ilst *Su* 286. **hymelsker: -elske** *ib* 40. **hymelzsker: -elzsko** *Bir* 4: 44. **himmilsker: -ilskan** *Su* 173. **hymmilsker: -ilska** *Lg* 221. **himmelsker: -elske** *LfK* 114. **hymmelsker: -elska** *Lg* 3: 272; **-elskom** *Su* 83**),** *adj. himmelsk.* ahörande allo mine hymelzsko härskapi *Bir* 4: 44. hymilst brödh *Su* 286. syunga himmilskan sangh *ib* 173. frögdhas i hymmelskom sälikhethom *ib* 83. then himmelske fadhren *LfK* 114, *Lg* 221, 3: 272. *Su* 40.

himilsliker (himelzsliker: -lika *Su* 264. **hymelzsliker: -lika** *ib* 242, 346; **-like** *ib* 360. **himmelsliker: -lika** *ib* 140; **-like** *ib* 194, 195; **-liko** *ib* 136. **hymmelsliker: -lika** *Lg* 3: 656; **-likom** *Su* 89. **hymmelsliken** *(n. pl.) ib* 80. **hymmelslikin: -likit** *ib* 3. **hymmilsleker: -leka** *ib* 105. **hymmelsleker** *ib* 17. **himersliker: -lik** *ib* 204. **hymersliker: -lika** *ib* 209. **himersklikin** *(f.) Bir* 2: 44, 3: 184**),** *adj. himmelsk.* mz klokkom . . . hymmelslikit oc sötasta liwdh giffuandom *Su* 3. hymmelsleker kärleker *ib* 17. gudeliken oc hymmelsliken tingh *ib* 80. *ib* 89 *o. s. v.* en wtualdh brudh mins hymmelslika fadhers *Lg* 3: 656. vm thw vilt vara himersklikin älla hälagh *Bir* 2: 44, *ib* 3: 184. *Jfr* **himilliker, himneliker.**

himilstiärna, *f. stjärna på himmelen.* jak skal ökia thina affqwämdh swa som himilstiärnom *MB* 1: 345.

himiltekn (himel-), *n. det som synes på himmelen.* domodaxsens dröffwilse oc syndaranna plaghor gitta ey seet ällar lidhit sool ällar mana, stiärnor ällar nakor himeltekn *LfK* 114. *Jfr* **himbla-, himils-tekn.**

himiltungl (himiltungel *MB* 1: 44, 45, 48, 57, 60, 61, 101, 416, 430, 497. **himil thungel** *ib* 2: 404. **hymiltungel** *KL* 307. **himeltungel** *Bir* 2: 316. **hymeltungel** *Su* 424. **himiltungil** *Gr* 300; *MB* 1: 44. **himil tungil** *KL* 411. **hymil twngil** *ST* 109. **himeltungil** *Al* 44. *nom. och ack. pl. med art.* **himiltunglin** *Bir* 1: 45, 2: 127. **himil twnglin** *ib* 264. **himiltunglen** *MB* 1: 66, 67. **himeltunglen** *Bir* 3: 120. **himil tungollin** *ib* 1: 236. *gen. pl.* **himiltungla** *MB* 1: 67. *med art.* **hymil tunglanna** *ST* 220. **himeltunglanna** *Bir* 3: 57. **himeltunglanne** *ib* 120. *dat. pl.* **himiltunglom** *MB* 1: 40. **himeltunglom** *Bir* 3: 470. **himiltuglom** *Bu* 153**),** *n.* [*Jfr Isl.* himintungl] *himlakropp.* hwi mon ... scripten kalla manin et mykith himiltungel *MB* 1: 60. solin lyse owir al annor himiltungil *Gr* 300. himiltunglin *(sidera)* thiäna människione *Bir* 1: 45. alle himpna mz allom himeltunglom *(planetis) ib* 3: 470. *Bu* 153. *MB* 1: 40, 44, 45, 48, 57, 61, 66, 67, 101, 416, 430, 497. *KL* 307. *Bir* 1: 236, 2: 127, 264, 316, 3: 57, 120. *Al* 44. *ST* 109, 220. *MB* 2: 404. *Su* 424. *Jfr* **himbla-, himils-, himna-tungl.**

himin (hymin *L. med art. nom. och ack.* **himinin. himinen. himenin.** *dat.* **himpne.** *pl.* **himinar: -ana** *KL* 144. **himnar. himpnar. hympnar.** *dat.* **himnom. himnum. himpnom** *MB* 1: 41. **hympnom),** *m.* [*Isl.* himinn] *L. himmel.* var härra giorþe himin ok iorþ *Bu* 493. spurþe huar iorþen var högre än himinen *ib* 145. huru lanckt är mällan himins ok iorþ *ib.* ypnaþe himinen *ib* 531. seia himins lius *ib* 532. nw wardhe liwsen i himblinum . . . oc skine i himpnenom oc lyse iordhina *MB* 1: 156. all räghn skyyn aff himpnenom bradhnadho *ib* 170. aff myrkom ok stormande himpne *Bir* 3: 365. wpgangande i himenin *KL* 131. vpseande i himinin *ib. Bo* 249. — *ofta i pl.* wiliom wi spöria hwru mange himpnane äre *MB* 1: 40. dauid i psaltaranom sigher flere himpna *ib.* himpna natura *ib* 43. scref af himnum ok himna gange *Bil* 382. af hwario lande som vndir himnomin *(sub cælo)* var *KL* 133. stegh vp til hympna *MP* 2: 30. þär han tel himna stägh *Bu* 12. teþes þre soler a himnom *ib* 63. com aff himnum skinande sky *ib* 13. com lius af himnom *(de cœlo)* som lygne eldar *ib* 185. hörþo röst af himnom *ib* 531. solinna liws hulkit som liwse j himnomin *Bir* 1: 172. thu skin owir alla himnana *ib.* thz waldh är tegh af himnum senth *MD* 15. thz brödhit som nidhirfor af hympnom *(cœlo) MP* 2: 134. löste sina wini fra häluitis elde til himna glädhi *Bil* 612. — *Jfr* **himil.** — **himna blivilse,** *n. himmelsk boning.* at wardha inbyggiara himna bliwilsa *(cœlestium mansionum) Bir* 4: *(Dikt)* 228. — **himna brudha hus,** *n. himmelsk brudkammare. Ber* 193, 194. — **himna brudhgumi (-brwdhgumme),** *m. himmelsk brudgum.* at gaa mot himna brwdhgumma jhesu christo *Ber* 76. — **himna bröþ,** *n. himlabröd, himmelskt bröd.* firi þöm þu föde uiþ himna bröþ *(d. v. s. manna)* fiyritighi ar þa iorþen var snöþ *Bu* 77. föddhe hona . . . widh himna brödh *(af senare hand ändradt till* himna födho*) Bil* 487. — **himna födha (hympna-),** *f.* [*Fnor.* himna fœða] *himmelsk föda.* j hympna födhonne som kalladhis manna *Bir* 3: 60. föddhe hona . . . widh himna födho *(esca cœlesti) Lg* 487. — **himna ganger (himpna-** *MB* 1: 178**),** *m.* = **himbla ganger.** scref af himnum ok himna gange *Bil* 382. *MB* 1: 178. — **himna härskap,** *n. himmelsk härskara.* himna härscap i scinanda kläþom fylte huset *Bu* 530. — **himna kesare,** *m. himmelsk kejsare.* lydde himna kesara *(d. v. s. Guds)* buþi *Bu* 529. — **himna lagh,** *n. pl. himmelsk lag, lag för himlakropparne. Bil* 339. — **himna ledhare,** *m. himmelsk ledare. Ber* 128. — **himna lius,** *n. himmelskt ljus. Bu* 493. *Bil* 344, 698. *Jfr* **himbla lius.** — **himna lughi,** *m. himmelsk låge.* saa jwi hans hofdhe himna lugha swa som en skiold *Bil* 642. — **himna mästare,** *m. astronom.* wm thän tima war ptholomeus himna mästare mär j alexandria *Bil* 382. — **himna rike (himerne ricke** *BSH* 5: 24 (1504)**),** *n.* [*Isl.* himnaríki] = **himirike.** *Bil* 445. *BSH* 5: 24 (1504). — **himna trapa,** *f. himlatrappa, himlastege.* annur himna trapo *(för -trapa)* är döpelse *Bu* 185. — **himna tungl,** *n. himlakropp.* scref af himnum ok himna tunglom *Lg* 1001. *Jfr* **himbla-, himil-, himils-tungl.**

himirike (himirichi. himerike *(oftast; jfr Kock, Studier öfver Fornsv. Ljudl. s.* 260*).* **hymiriki** *L.* **himmerike: -riket** *Va* 55. **hymmerike** *Lg* 550; *RK* 1: 353; **-rikis** *Bil* 412; *RK* 1: 3. **hymmerik** *ib* 342, 356 *(på båda ställena i rimslut).* **hemmerijk** *MD* 498 *(i rimslut).* **hymmerige: -rigis** *RK* 1: 4410. **hemerige** *BSH* 5: 241 (1508)**),** *n.* [*Isl.* himinríki. *Fnor.* himiríki] *L. himmelrike, himmelen ss Guds och de salige andarnes boning.* j ihesu christi hedhir ok namn skulu böghias al knä. badhe j himerike ok iordhrike ok hälwite *KL* 3. var herra til redde twa kosta . . . en j iordrike oc annan j himerike *MP* 1: 194. þa han fiol af himirike ok tel hä[l]uitez *Bu* 145. kom gabriel af himirichi *ib* 6. kumbar af himirike röst *ib* 5. huru var fru for af þänna heme tel himirikis *ib* 12. at han sände för tel himirikis eigh hänne iamborit folk *ib* 511. fara til himerikis *Bo* 246. vars herra ihesu christi vpfärdh til himerikis *ib* 242. moysi lagh leddo ängin til himerikis *MB* 1: 444. the tro ledde them til himerikis hop *ib.* tha er war siel i hymmerik *RK* 1: 342. *ib* 353, 356. for allom thet hafdhe forskuldat vpnadhe thv himirike *Bir* 4: 135. gudh fadhir j himerikis högdh *MP* 1: 3. gudh fadher aff himerike *MB* 1: 67. himerikis herra ok aldra thinga skapare *Bir* 3: 405. himerikis portir star jdhir ypin *ib.* himerikis konungir ok änglanna herra *ib.* gudz son himerikis sool oc liws *MB* 1: 52. — *gen. framför ett subst. ofta med nästan adjektiv betydelse: himmelsk.* all jorderikis frygd ok hymmerikis nade *RK* 1: 3. hon yrke opta swa iordzlica giri at hon vil ey lydha ok fölghia them som hona til himerikis krase

kalla *MP* 1: 193. at the häldir vtuälia at smaka äuärdelica beskelikhet j heluite än fölghia them som them kalla til himerikis sötma *ib; jfr* **himirikis sötme.** thässin himerikis välsignadha adhran *KL* 329. thera nampn äru nw scrifuat j hymmerikis bok *(jam cælis nomina sua dederunt) Bil* 412. mang thing . . . som scrifwadh äru j himerikis book *(libro cælesti) Bir* 3: 455. himerikis orghor *Su* 137. j hwpe himerikis godha thinga *(spe cælestium bonorum) Ber* 41. thänne stadhin . . . j hulkom himerikis liggianda fää skulle liggia *Bir* 3: 444. hon hawir ok bär j sik himerikis gudz *(cælestis Dei)* biläte *ib* 184. gudh giwi thic hwilo ij himerikis ierusalem *KL* 217. *Ber* 175, 232. j himerikis palaz *Ber* 45. himerikis palacium *Su* 136. *Denna adjektiva betydelse ingår i allmänhet i de sammansättningar, som anföras i det följande. Jfr* **iordhrike.** — **himirikis brudha hus (himerikis-),** *n, himmelsk brudkammare. Ber* 76, 90, 107, 108, 161. — **himirikis brudhgumi (hymerikis brudhgomme; -gomma** *ST* 307**),** *m. himmelsk brudgum.* hymerikis brudhgomme ihesus *Bir* 1: 61. *ST* 307. — **himirikis brödh (himerikis-),** *n. himmelskt bröd.* thz himerikis brödhit ok äran som är j himerike *Bir* 3: 14. — **himirikis fadhir (himerikis-),** *m. himmelsk fader.* at han skulde hedhra sin himerikis fadhir *(patrem suum cælestem) Bo* 24. *ib* 218. *MP* 1: 295. *Ber* 51. — **himirikis fadhurland (himerikis fadherland),** *n. himmelskt fädernesland.* skalt thu hugnas mz honom j himerikis fadherlande *Ber* 45. — **himirikis faghnadher (himerikis-),** *m. himmelsk glädje.* til ewerdhelikin himerikis faghnath *MB* 1: 158. — **himirikis fädhernis land (himerikis fädhernis-** *Ber* 49, 100, 210; *Su* 143. **himerikis fädhirnis-** *Bo* 253; *Bir* 2: 68, 3: 34; *Ber* 38**),** *n. himmelskt fädernesland.* ingingo i himerikis fädhirnis land *(supernam patriam) Bo* 253. *Bir* 2: 68, 3: 34. *Ber* 38, 49, 100, 210. *Su* 143. — **himirikis fädhrinisland (hymerikis fädhrins land),** *n.* = **himirikis fädhernisland.** for hymerikis fädhrins landz *(cælestis patriæ)* astundan *Bir* 1: 245. visar väghin til hymerikis fädhrinslandz hampn *ib* 324. — **himirikis gardher (himerikis-),** *m. himmelskt hof.* thin värlzlike gardh röfwir min himerikis gardh *(cælestem curiam) Bir* 2: 332. *Ber* 219. — **himirikis glädhi (hymerikis-),** *f. himmelsk glädje.* iak skal sätia them när mik j hymerikis glädhis säte *Bir* 1: 91. — **himirikis hember (hymerikis-),** *m. himmelskt hem, himmelsk boning.* war hon omgangandes i hymerikis heme *Lg* 3: 424 *(kan föras till ett* **himirikis hem,** *n.).* — **himirikis härskap (himerikis-. himerikis herskap: -skapi** *Bo* 249. **hymerikes herskap** *LfK* 114**),** *n. himmelsk härskara.* otalikit himerikis härskap *Bir* 3: 293. *Bo* 246, 249. *LfK* 114. *Su* 136. — **himirikis härskaps moghe (himerikis herskaps-),** *m. himmelsk härskara.* allan then säla himerikis herskaps moghan *(totam cælestem curiam) Su* 327. — **himirikis lif (himerikis lifh),** *n. himmelskt lif, lif i himmelen.* skilias fra himerikis lifhs wärdzskapi *Ber* 132. — **himirikis lius (hymerikis-),** *n. himmelskt ljus.* medh enna handa hymerikis liwse *VKR* xv. — **himirikis läkiare (himerikis-),** *m. himmelsk läkare. MP* 1: 295. — **himirikis ordh (himerikis-),** *n. himmelskt ord. Bir* 3: 450. — **himirikis paradis (himerikis paradys),** *n. himmelskt paradis, det himmelska paradiset.* iak . . . loffuade honom oc gaff himerikis paradys *Su* 189. — **himirikis rike (himerikis-. himmerikis-. himerikis rikie. hymmeriiges riige** *BSH* 5: 394 (1510)**),** *n. himmelrike, himmel (ss Guds och de salige andarnes boning); äfven himmelrike, Guds rike, det af Kristus på jorden upprättade riket af himmelskt ursprung och himmelsk art.* gwd i hymmeriiges riige *BSH* 5: 394 (1510). see thz ärleka landet . . . himmerikis rike, krasanna paradys *Su* 134. af astundan himerikis rikis *(supernæ patriæ) Ber* 33. huru ma iak vita at himerikis rike *(cæleste regnum)* är *Bir* 3: 35. inga i guz hws som är himerikis rike *Gr* 284. gaf . . . honom oc hans äptekomandom himerikis rike. som är vald oc makt lösa ok binda. göra ok lata i himerike oc iordhrike *Bo* 119. os bör owir mang dröuilse inga i himerikis rike *(regnum Dei) KL* 158. talande medh thöm af himerikis rikie *(regno Dei) ib* 131. säle äru the som andelica äru fatike. thy at thera är himerikis rike *(regnum cælorum) Bo* 65. *MP* 1: 19. — **himirikis rikedomber,** *m. himmelsk rikedom.* forsma iordhrikis godhz, och girnas himerikis rikedoma *(divitias . . . cælestes) Ber* 128. — **himirikis sanger (hymerikis-** *Bir* 4: 149**),** *m. himmelsk sång. Bir* 4: 136, 149. — **himirikis skin (hymerikis sken),** *n. himmelskt sken.* skina aff hymerikis sken ällar lywse *Lg* 3: 474. — **himirikis säte (himmerikis-),** *n. himmelsk tron.* ther ärw himmerikis säthe *Su* 137. — **himirikis sötme (himerikis-),** *m. himmelsk sötma.* vilt thu smaka then othänkelica himerikis sötman *Bo* 101. *Su* 137. — **himirikis thing (himerikis-** *Bir* 2: 45, 3: 23; *Ber* 2; *Su* 3. **hymerikis-),** *n. himmelskt ting.* äwerdhelikin hymerikis thing *Bir* 1: 39. *ib* 2: 45, 3: 23. *Ber* 2. *Su* 3. — **himirikis vin (hymerikis-),** *m. himmelsk vän.* iak letadhe ey wärlzlika vini vtan hymerikis vini *Bir* 1: 9. — **himirikis vägher (himerikis-. hymerikis-** *Lg* 3: 157**),** *m. väg till himmelen.* han do ok kom a himerikis wägh *KL* 84. mästara oc ledhara i himerikis väghinom *Bo* 64. *MB* 1: 444. *Bir* 3: 405. *Lg* 3: 157. — **himirikis värdhelikhet (himerikis-),** *f. himmelsk värdighet.* aff thine himerikis värdhelikhet *Bir* 3: 235. — **himirikis ära (himerikis-. hymerikis-** *Bir* 1: 40**),** *f. himmelens härlighet, himmelsk härlighet el. salighet.* hans almosor ok offer fremdo hins siäl til himerikis äro *Bil* 732. om thera himerikis äro *MB* 1: 127. *Bir* 1: 40. — **himirikis ödher (hymerikes-** *TB* 72. **hymmerikis-** *RK* 1: 347, 3905. **hymmerigis-** *ib* 4410. **hymmerikis ööder: -ööd** *ib* 1379**),** *m. himmelens salighet, himmelsk salighet.* han *(Gud)* giffuer mik mz sik hymmerikis ödh *RK* 1: 347. *ib* 1379, 3905, 4410. *TB* 72.

himneliker, *adj. himmelsk.* the himneliko bliwilse *Bir* 4: *(Dikt)* 223. *Jfr* **himilliker, himilsliker.**

hin (hiin. hyn. en. *n.* **hint. hit** *L.***),** *pron. och art.* [*Isl.* hinn] *L.* **1)** *pron. demonstr. den der, den andre.* hin karl iatte hanom rikare varþa än han för var *Bu* 18. sa kom hin draka *Di* 84. hin swarade *ib.*

lwcianus spurde hwat herra han ware hin sware (*för* swaradhe) jak är gamaliel *Bil* 282. talade for en hin *MD (S)* 212. hans almosor ok offer fremdo hins siäl til himerikis äro *Bil* 732. hon wiste hanum hwart hin red *Di* 195. giorde en kniff. sa skapt som hin war *ib* 45. *Lg* 3: 198, 249. saltit swa mykit som hint alt saman *LB* 1: 97. hint bleff alt helt *MD* 372. han bödh swa allom androm hinom *Al* 7553. förstalund göra wise män . . . oc daara hina lund *MB* 1: 96. kumber e han sum eþen skal siä vari hin laghwarþär sum eþen skal ganga *SR* 13. — *i motsättning till ett föregående el. efterföljande* thässe. thässe siw ax aato alla hinna (*Cod. A* the andra 236) siw axa fäghrind *MB* 1: (*Cod. B*) 550. thenne er ey bätre än hin *RK* 1: 3866. thänne sten är bätre än hine thre *Fr* 903. *Fl* 1140. *Bir* 1: 113. thessen (*den ena* ɔ: *andlig gärning*) ledhe til hymerikis ok hin (*den andra* ɔ: *lekamlig gärning*) til wärldinna thessin til äwerdhelikit liiff vtan pino. hin til mykin dröuilse mz pino *ib* 238. hine sighia stort, än thesse beuise sannindena mz gerningene *Lg* 3: 513. — *med följande rel. pron.* tha low konungen at hinä som flyt haffde *Di* 140. — hvar hin, *hvar och en?* hon togh aff blomstrith ok gaff hwar hiin *Fl* 1351. — hvar hin annar, *hvar och en annan.* hwar hyn annar aff thessom fornempdhom *SO* 23. **2)** *bestämd art. i förening med ett adj. med el. utan subst.: den.* rodho i hinom stora stormenom *Bo* 92. taladhe vidh hina samaritanam (*den Samaritanska qvinnan*) *ib* 50. tå öpte hin såra (*för* -e) *KS* 42 (107, 45). han war hin beszte riddarä. ther wära matte *Di* 134. stor oc starker woxen oc hin beszte (*en mycket god el. utmärkt*) riddare *ib* 133. et swerd . . . mykit minne än hint förra war *ib* 48. tog hint wärra swerdit *ib* 49. hin rike sampson *ib* 9. hin vngä roseleff *ib* 76. hin starke widike *ib* 112. hint goda swärdit nagelring *ib* 60. ysung hin goda lekarä *ib* 106. thz slog hin sama alfrid dwerg. som tit swerd nagellring slog *ib* 75. þeodosius hin goþe *Bu* 54. hillebrand hin gamle *Di* 128. vildefer hin hugmodige *ib* 132. hin rikä brynild. hin fagra oc hin wiisa *ib* 16. the listur varo aff gull hint rena *Fr* 158. hin ondhe anden *Lg* 3: 681. hin ondhe *ib* 686. hin ille *ib* 688, 690. þeem . . . är hin annan friþ bryter *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). hynum androm *ib* 5: 566 (1346). all hin annor (*djuren*) skälfua vidher *Iv* 324. hin andra sin son *Di* 21. hwart thera foor hint annath fra *Fl* 2089. hwar vilde hin annan nidher thrykkia *Iv* 717. *ib* 767, 1960, 2365, 3430. — *i utrop el. tilltal.* hin rike melias konung (*þu enn riki Melias konungr*) tager mik till ider thiänara *Di* 27. *ib* 209, 225. — *föregånget af ett personl. pron.* iak hin arma quinna *Iv* 5461. thz niwtom wi ey hinä salgo quinnä *ib* (*Cod. B*) *s.* CXCV. hwath sigher thu mik hiin salugha mö *ib* 2691. hwi latin ij swa hine salughe män *ib* 4066. tw hin ille hundh *Di* 220. thu en hälghe gudh *ib* 282. — *föregånget af obest. art.* en hin största hund *Di* 109.

hind (**hiind** *Su* 237. **hynd** *Gr* (*Cod. D*) 381), *f.* [*Isl.* hind] *hind.* en hindh vithiade hans *Bil* 751. jäghade hindena *ib. Al* 3060. *Gr* (*Cod. D*) 381. *RK* 1: (*Ny början af Gamla Krön.*) *s.* 164. *Di* 120. *Su* 237. *MD* 485.

hinder (**hyndher**. *gen.* **hindris** *Bil* 255), *n.* [*Fnor.* hindr. *Mnt.* hinder] *L.* **1)** *det som håller tillbaka, hinder.* är hon them manne som astundar at komma til fulkomplikhet stundom hinder *Bir* 3: 319. *ib* 1: 113. wi skulum ey hata wara foräldra wtan thera hindher (*impedimenta*) the os hindra af rättom wägh *Ber* 23. ath lagha fforffal heller hinder kwälia them *SEG* 121. — *hinder, olägenhet, svårighet.* kom andreas vtan hindar tel murgundiam *Bu* 133. *Gr* 300. bundus hel saman handin ok armbrin . . . lytis löss ok lasta ok als hindris *Bil* 255. **2)** *bråk, twist, klander.* ther aldrigh ytermer hinder eller tiltalan vm lidha aff mik eller minom arfuom *SD NS* 1: 88 (1401). häredhz almenninghia oc häredz jordh som i hindär oc i qwal hafwer standith *BSH* 2: 202 (1413). vtan alt archt eller noghors mandz hinder *SJ* 276 (1459). epther tal eller hyndher giöra pa thenna for:de trediungh *DD* 1: 178 (1502). — *bråk, invändning.* betaläskvlende honom . . . vm sanctä michiäls dagh . . . vtän alt hindär *SD* 6: 149 (1349). at beredha wpa . . . sancta johannis dagh . . . wtan alth hinder älla hiälparädhe *ib NS* 1: 34 (1401). *ib* 675 (1407). **3)** *skada.* jak kan j eldenom wara vtan hindir *ST* 128. vtan . . . hänna iomfrvdoms hindir ällir skadhilse *Bir* 1: 79. vakta thik at thu vare eygh sak älla tilfälle nakurs mans hindir (*för* hindirs?) *Ber* 275. — *intrång, förfång.* enkannelikit goth gör almänneliko godho enkte hinder *Bir* 4: 53. **4)** *uppehåll, afbrott.* wi j allan tima vtan alt hindher (*sine intermissione*) görom idher amynnilse j warom bönom *MB* 2: 262. — *dröjsmål.* ij hyllen honum häller vtan alt hinder *Al* 1704. *ib* 2489, 4803, 9565. *ST* 445. *MB* 2: 222. *SO* 185, 201. — *snarast ss rimfyllnad: för visst.* thu tappar for honum vtan hinder *Al* 3153. — *Jfr* **forhinder.**

hinderdagher, *se* **hindradagher.**

hinderhald (**hyndher hal**), *n.* [*Äldre Dan.* hinderhold] *bakhåll.* kom han bak oppa mik i hyndher hal *DD* 1: 182 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*).

hindersmässa, *f. L.*

hindra (**hyndra**. -**ar**, -**adhe**, -**adher**), *v.* [*Isl.* hindra. *Mnt.* hinderen] *L.* **1)** *drifva tillbaka, hålla tillbaka, afhålla, hindra.* them . . . mödha älla hindra af andelico äruodhe oc thiänist *Bo* 62. *Bir* 2: 143. *Su* 398. thera hindher the os hindra (*deviant*) af rättom wägh *Ber* 23. hafþe häldar hindrat iuþa fra. än tel (*hade hällre afhållit Judarne från än förmått dem till*) hans döþ *Bu* 206. vm þem hyndrar egh offmykin högtiþ *SD* 5: 565 (1346). swa som then riddare som tynghes aff twnga byrdhe, hindras til at stridha, swa hindras then kroppen til at waka som tynghder är . . . aff myklom maat *LfK* 199. — *drifva tillbaka, hindra färd el. förande af.* at wiid stäket skulle wara hijndrat oxar och baather swa at the ecke komma tiil stocholm *HSH* 24: 56 (1516). **2)** *hindra, förhindra, lägga hinder i vägen för.* andreas baþ þöm eigh hindra hans döþ *Bu* 140. *Bil* 369. han hindrade enkte kristna kirkior *ib* 465. *Bir* 1: 185. hindra änkte at iak nytia wärldena ena stund äptir minom vilia ok lusta *ib* 337. hvar sum rykker bok u eþätakans handum ällär hindrä hans eþingxvätte *SR* 13. offnär skylskaper hindrar hiona-

fälagh *MB* 1: 87. **3)** *förhindra tillgången till, förhålla.* huxa ok leta, huru te mågho watn hindra, före töm å huse bilaghde äru *KS* 86 (211, 95). **4)** *förhålla, söka förhålla, söka tillegna sig, väcka tvist om.* at hon hafdhe thän forscrefna större gardhin ... for klostreno häfdhat oc hindrat i swa langan tima *SD NS* 2: 236 (1409). thässa iordh oc gafwor ... fore klostrino hindra älla quälia *ib* 238 (1409). at thetta for:da halft marklandh jordh ... wordhe fore hanum ... hindrat eller qwalt til rätta *ib* 1: 391 (1404). hindradhe for honom wreta *ib* 277 (1403). *ib* 24 (1401). om nogher ware ämbitzman äller foghete noghet gotz hindra willia for nogher man *GS* 38 (1413, *orig.*). then for:da gardh hindra eller qwälia *SD NS* 1: 14 (1401, *nyare afskr.*). then for:da gardhin ytermer hindra *ib* 10 (1401). hindradhe han grindaby *ib* 2: 227 (1409, *gammal afskr.*). at nokot aff thessom godzom ... kwnde aff noghrom ... äpter mina dagha hindras *(occupari) SD* 6: 168 *(öfvers. i vidim. fr. 1441).* bedyandes honom inthe hindra mödha clandra äller qwälya then sancte birgitte hwss *PM* LXIII. forbyuþande . . . varom äruingiom. äftekomandom. oc hwariom androm manni . . . þessä vara skipan. äller pant. at hindrä. qwäliä. äller til nokra handa skuld at giäldä med utsätiä *SD* 5: 567 (1346). thässo for:do morghengafwo ather göra hindra eller qwälia *ib NS* 1: 9 (1401). kännoms wi the for:da sumo xx mark haffua wisselika wpbwrith oc latum han lösan aff allom thet hindra wil *ib* 37 (1401). at the thätta mith testamenth oc min ytarsta wilia hwarghin hindrin äpther min dödha *ib* 2: 170 (1409). — *söka tillskansa sig, göra intrång på, göra ingrepp i.* warne at han ey hånom *(konungen)* mistyrne . . . ok hindre huarghen älla dröue hans godhs älla kununglikan rät *KS* 78 (192, 85). **5)** *börja tvist med, oroa.* then fornämpda jäppa diäkn . . . nakat sin hindra älla quälia fore thenna fornämpda räkenskap *BSH* 1: 198 (1387). **6)** *oroa, skada.* hindras af diäfwlsins frestilsom *Gr* 318. sancte iacop . . . haldir mik vppe swa at mik hindrar enkte *ST* 280. **7)** *upptaga, sysselsätta.* hindradhir j androm ärindom *Bir* 3: 282. *VKR* 28. nar siälin . . . nytia världzlik thing ok hindras j thom nöthogh *Bir* 2: 217. *ib* 3: 54. *Bo* 46. hindra af os *(för oss upptaga el. från oss röfva)* timañ *ib* 121. **8)** *intaga, besätta.* hindradho ey thera land som bygdo j öghiomen *Bir* 3: 399. the af diäflom äru hindradhe *Gr* 324. **9)** *fasttaga.* lät them hindra oc atirföra for thyufwa *ST* 408. **10)** *lägga beslag på.* hindra hans lön *SO* 6. — *Jfr* **be-, for-hindra,** *äfvensom* **ohindraþer.**

hindradagher (hindredagher. hinderdagher. hynderdagher: -dagh *FH* 4: 27 (1452). **hinderssdager: -dag** *BSH* 5: 488 (1511). **hindirs dagher: -dagh** *FH* 3: 107 (1447). **hynders-dagher: -dagh** *ib* 5: 222 (1514). **hymer dagher: -dagh** *ib* 6: 33 (1452, *nyare afskr.*)**),** *m.* [*Jfr Isl.* hindra dags, hindardags] *L. den följande dagen; dagen efter bröllopet.* a rättum hinderdagh *SD* 4: 389 (1334?). a rettom hindredagh *ib* 6: 159 (1350, *nyare afskr.*). *ib NS* 1: 8 (1401), 297 (1403), 2: 78 (1409). *FH* 1: 187 (1498, *nyare afskr.*), 3: 107 (1447), 4: 27 (1452), 5: 222 (1514), 6: 33 (1452, *nyare afskr.*). *BSH* 5: 488 (1511). — **hindradags gava (hinderdags-** *L.* **hindirs-dax-?),** *f. L. morgongåfva.* thet iac giwit hawer mina kärä hustru . . . til heder oc hindisdax *(för* hindirsdax*)* gawor, som man ath andra nampne kallar marghongawer, thette mith goz *FM* 40 (1420). — **hindradags gipt (hindradagxgift),** *f. L. morgongåfva.* bona . . . que dilectus maritus meus . . . dotis nomine wlgariter dicte hindradaxgift mihi contulit *SD* 3: 569 (1322). — **hindradags giäf (hindrädäxgiäff. hinderdagsgif. hindärdaghs gief** *SD* 1: 539 (1279)**),** *f. L. morgongåfva. SD* 1: 539 (1279). pro honore et racione dotis quod wlgariter dicitur hinderdagsgif *ib* 4: 609 (1338). racione dotis, dicte hindrædæxgiæff *ib* 744 (1340, *nyare afskr.*).

hindran, *f.* [*Isl.* hindran] *hindrande? tvist, försök att tillegna sig?* dömom wi domproghustenom sin hus . . . ok giwum honom makt thöm afföra vthan nakars hindran *(utan att någon får söka hindra honom? . . . söka att tillegna sig dem?) SD NS* 2: 153 (1409).

hindrare, *m. hindrare, förhindrare.* han hafdhe manga hindrara *(impeditores)* j wärldinne *Bir* 1: 347.

hindrilse (hindirlse), *n. pl.* **1)** *hinder.* snardher i mangom thankkom och hindrilsom *Ber* 206. **2)** *bråk, tvist, invändning.* saldhe wäghen ok strömen . . . fornämpdhom abote ok conuentit . . . äwerdelika at ägho ok styra vtan all hindirlse hiälparedhe geenseghn ok atirkallan *(sine alicuius impedimento) SD* 1: 160 *(öfvers.).* at the *(artiklarne)* . . . hallis stadhelika . . . vtan alla gensägn oc hindrilse *Bir* 5: 112.

hindring, *f. Jfr* **behindring.**

hingat (*KL* 386, 408, 416; *Gr* 297; *Pa* 20; *RK* 1: 2138; *FM* 496 (1510). **hingath** *Al* 4691, 4693, 8340, 8360, 8894. **hingadh** *Fr* 1258. **hängat** *L.* **higat** *L.* **hit. hiit. hijt. hytt** *(i rimslut med* nytt*) RK* 3: *(sista forts.)* 6094. **hiidh** *LfK* 233, 235, 236**),** *adv.* [*Isl.* hingat, higat] *L. hit.* þa þu hit fort *Bu* 498. lätin hiit ledha grymmastan oc villastan thiwr *Bil* 85. komom vi alle hingat *(motsv. ställe: MB* 2: 381 hiit*) KL* 386. vm thu ledhir han hingat *ib* 408. sände mik hingat *ib* 416. vilie wij . . . gerne omacha oss aater hingat *FM* 496 (1510). skicka hingat jogan jönsson *ib.* gan . . . hingat til min *Gr* 297. hwar äpter war thu hingath fws *(ifrig att komma hit) Al* 8894. the rytzser giorde hiit *(här)* skade *RK* 3: *(sista forts.)* 4888. *Pa* 20. *Fr* 1258. *RK* 1: 2138, 3: *(sista forts.)* 6094. *Al* 4691, 4693, 4696, 8340, 8360. *LfK* 233, 235, 236. — hingat . . . þingat, *hit . . . dit, åt ett håll . . . åt ett annat, till ett ställe . . . till ett annat.* kastadhe howdhit stundom hijt ok stundom thijt ä *(för* a*)* ömsa vägna *Bo* 204. som skipp komma hiith och somme komma tiith *RK* 3: 3709. han lop hiit ok han lop thiit *Al* 5173. — hingat ok þingat, *hit och dit, fram och tillbaka, af och an.* han skötz hiit ok thiit *KL* 43. foor atir oc fram. ok gik hijt oc thijt manna mällan *Bo* 30. *ib* 196. *Bir* 2: 171, 3: 136. *Al* 8729, 9211. *Su* 234. — hingat . . . þär, *hit . . . dit, åt ett håll . . . åt ett annat.* han kastar een hiit ok annan ther *Fr* 595. — hingat ok þär, *hit och dit, åt skilda håll.* han sände siin budh hiit ok ther *Fr* 2722. *ib* 2377. — *här och der.* tha sa man badhe hiit ok thär marghin eld ok braskelik läta *Fr* 475.

hingist (hingest. hengist. *pl.* **hingxstar: -a** *RK* 1: 3307, 3: 1101**),** *m.* [*Mnt.* hingest, hengest, hinxt] *hingst.* vnum equm dictum hingest *SD* 4: 258 (1332). sijtiä a sitt örs äller hinghist *ib* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). fore een brunan hengist *ib NS* 1: 78 (1401). hingest oc harnesch *ib* 514 (1405). örs ok hingxsta *RK* 1: 3307. en stolten hingest hwardere gaff *ib* 2: 3064. the skönista hingxsta örss och hästa *ib* 3: 1101. *Jfr* **hängehäster.** — **hingista foli (hinghästa-. hyngsta-),** *m. hingstfåle.* for . . . en hyngsta fola *SD NS* 1: 47 (1401). meth mina eghna thwa hinghästafola *ib* 2: 42 (1408). — **hingista sadhul (hingistä sathull),** *m. hingstsadel.* VI stækæsathlæ. jtem II örsæsæthlæ. jtem vnum hingistæ sathull *SD* 4: 710 (1340?).

hinna (hynna *Bir* 4: 164; *LB* 7: 12**),** *f.* [*Isl.* hinna] *L. membrana, hinna.* hiärtat owir hulkit een klän hinna är väriande hiärtat *Bir* 2: 212. *ib* 217, 3: 121, 4: 164. *LB* 7: 12, 9: 108, 109. *Jfr* **hiärna hinna.**

hinna (hynna. *troligen samma ord som* **inna. -te),** *v. L.* **1)** *hinna, upphinna.* man ey kunde een ath hynna *RK* 3: 3983. **2)** *hinna, förmå, orka.* kom mit i strömen ty athan hynte ekke wtoffuer *Di* 67.

hinnenhode, *f.?* [*Jfr Mnt.* hinderhode, *f. samt* hindene, *adv.*] *arrière-garde, eftertrupp.* ther efterst waro skickade i hinnenhode vel ij^c [200] riddara oc swena godhe som hären skolo forwara saa at thom skal engen a ryggen sla *RK* 2: 8617.

hinnugh, *adv. L.*

hinvägh (hinvagh), *prep. L.*

hiok (hiook), *n.?* [*Fdan.* hjog] *gyckel, narrverk.* somi nima book ok somi nima hiook *(fit scola bardorum doctrix vt grammaticorum) GO* 342.

hion (hyon: hyonum *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **hioon** *SD NS* 1: 606 (1406); *GO* 421, 1037. **hiön** *L.***),** *n.* [*Isl.* hjón, hjún] *L. vanl. i pl.* **1)** *medlem af huset el. familjen; pl. husfolk.* husbondin . . . döptis ok al hans hion *(cum tota domo sua) Bil* 249. *ib* 359. **2)** *äkta make, man el. hustru.* iak tänkte thik haffwa rikelika gipt mz stoor äre et annath hion *MD* 190. thär mötos þöm *(för* þön*)* baþen hion fäghit huart andro *Bu* 4. *ib* 30. *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*), *NS* 1: 606 (1406). *MB* 1: 1, 131. *Bir* 3: 318. *RK* 1: 369. *Fl* 2088. **3)** *tjenstehjon, tjenare, underhafvande.* thz ware mykit bäter fordragith ok konungsins hion ware oslagith *RK* 1: 2113. een herra ma wäl siälfwer biwdha sin wilia ower siin hion *MB* 1: 96. vtan hion oc thiänara *Bo* 1. hiona troskaph styrker väl bondans booskap *GO* 343. *ib* 421, 889, 1037. *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*), 670, 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). *SR* 46. *MB* 1: 376. *Fl* 632. *ST* 485. hurw watzstena hion oc gotz skulo styras *Bir* 5: 109. watzstena clostirs sysloman oc gaardz mästaren oc all hionen vtan fore clostrit *ib.* all clostersins hion *ib* 110. at ey haffuis naghot owirflödhogth folk eller hion j clostersins tiänist *ib.* allom clostirsins landboom och hionum *ib* 112. *ib* 111, 118, 121, 122. all frältz hion som riddarom oc swenom oc frälse tilhöra, som ära brytia oc landbo *GS* 28 (1375, *orig.*). alla the brytia landbo oc hion som byggia j mino godze *BYH* 1: 179 (1377). *ib* 182 (1377). kyrkiones hion, som kyrkiones ägodeela abyggia *DD* 1: 88 (1440, *afskr.*). kyrkiones hion äller abyggiara *ib* 91 (1440, *afskr.*). — (?) the sagho ther mang hion standa for wares herra *Pa (Tung)* 38. — *Jfr* **arvodhis-, frälsis-, fälags-, gäst-, hema-, hus-, hälgh-, legho-, reþo-, thiänista-, varþnaþa-hion.** — **hiona fälagh (-felagh** *MB* 1: 468**),** *n. L. äktenskap.* offnär skylskaper hindrar hionafälagh *MB* 1: 87. *ib* 468, *(Cod. B)* 559, 563. — **hiona gardher (-gaardher),** *m. för tjenstfolk bestämd gård.* taki abbadisan . . . en gardzmestare här wthe i hionagardhenom *Bir* 5: 115. oppa thet at clostirsins hion maaghen oc sculen thes bätir samanblifua til mat oc natroo, oc skälichit oc reenlichith lifuerne tha sculu clostirsins ladhugaardh fägaardh oc systra oc brödhra oc alla hionagaardhen, hws rwm oc mak wara saman wtj eno inlykke *VKR* 39. vppa thz at clostirsins hion maghin oc skulu thäss bätre saman bliffua til mak oc natta roo tha thaki abadisan jn thz rwmith som är mällan byakirkio gardhin oc brödhra trägardh fraan gatunne alt nidher til sion til ladhugardh, oc hionagardh *Bir* 5: 122. när gardzmästaren j hionagardhenom ällir awilsgardhomen anamar sith ämbite *ib* 123. hurw all clostersins hion sculu . . . tagha spiisningh j hionagardenom *ib* 110. *ib* 120, 121. foresees henne rwm oc stadhir vtan til aff abbatissonne. oc henna widhirthorft baadhe til siäl oc lichama j hiona gaardhenom jbland andra personas som clostreno oc ordinj äru eenkanlicha tilbundna *VKR* 26. *ib* 34, 40. *Bir* 4: 94. *Jfr* **hiongardher.** — **hiona lagh (hyonalagh** *Gers Frest* 28. **jonalagh** *Bir* 3: 316. **hyonelagh** *Lg* 3: 523; *LfK* 21. **hionolagh** *MB* 1: 329; *ST* 34. **honalach** *SO* 190 *för* **hionalach),** *n.* [*Isl.* hjónalag] *L.* **1)** *äktenskap.* beuiste han at hionalaghit är af gudhi skipat *Bo* 63. myklo värdoghare är andelikit hionalagh än licamlikit *ib.* kirkionna hälgilse som är döpilse ok färmilse ok olning scriptamal hionalagh *Bir* 1: 205. *ib* 234. tha andwardadhin the sin vilia j mina händir ok tokin *(susciperent)* hionalagh mz minom räddogha *ib* 80. bygde han annat hionalagh *RK* 1: 1955. henrich kesare ok raþegund kesarinna boþo saman i renliues hionalagh *Bu* 419. *Bil* 229. *KL* 53, 110. *Gr* 283. *KS* 3 (6, 4). *MB* 1: 329, 506. *ST* 34. *MP* 1: 37, 39, 40. *Bir* 1: 75, 79, 2: 68, 214, 3: 221, 316, 4: *(Dikt)* 239, 240. *Gers Frest* 28. *Lg* 3: 40. samtykte ok hon j . . . her eggertz riddars hyonelagh *ib* 523. en iomfrw . . . beddis til hionalagh *(till äkta)* af enom rikom vngom man *KL* 298. marghe rike grefwa beddos hona til hionalagh *ib* 307. bedhis af them badhom til hionalagh *Bir* 4: 124. the byria sina hionalax giri *(concupiscentiam sui conjugii)* j skörlimnadh *ib* 1: 82. nar min fadhir ok min modhir komo saman äptir hionalax rät *(matrimonialiter) ib* 3: 151. liua j smittoghom hionalax kötz lusta *(in matrimoniali contaminosa delectatione carnali) ib* 253 *(den adjektiva betydelse: äktenskaplig, som gen. här har, är mer el. mindre förherskande äfven uti de i det följande anförda sammansättningarna, i hvilka denna gen. ingår).* **2)** *äkta par, äkta makar.* tholikit hionalagh skal aldre see mit anlite *Bir* 1: 81. the wärlzliko hionalaghin *ib* 82. tw thing til höra hionalaghinom *(för* -ino*)* först gozsit . . . annantidh sonin älla barnin *ib* 2:

166. kom fram eth hyonelagh, ananias oc saphira hans hwstru *LfK* 21. saa hon ther jumfrvr, enkior och hionalagh *Pa (Tung)* 32. *ib* 33. *Lg* 3: 40, 523. huart par hionalagh *SO* 202. *ib* 190. — **hionalagha fälaghi (hione-)?** *m.? äkta make.* mz . . . eghne hwstru, ällar hionelagha fälagh *(för* fälagha?*) LfK* 207. — **hionalags band (hionalagx-),** *n. äktenskapligt band. Lg* 3: 197. — **hionalags folk (hionolax-),** *n. menniskor som lefva i äktenskap, äkta folk. ST* 208. — **hionalags fälaghi (hionalagx-** *Bir* 1: 147. **hionalax-** *ib* 3: 151**),** *m. äkta make. Bir* 1: 147, 3: 151. — **hionalags fästa (hionalaghs-. hionalagx-),** *f. äktenskaps stadfästande?* hedhne hafdho ey fasta hionalaghs fästu *(Cod. C* henne war ey aff hedhnom laghom räth hionalagx fästa 997*) Bil* 357. — *trolofning?* han *(påfven Evaristus)* skipadhe at göra hionalagx fästo fore fadher oc modher oc nästo winom oc malsmannom oc sidhan wighias aff preste til samkomo *(constituit . . . ut conjugium a parentibus publice sponsetur et demum a sacerdote benedicatur sollemniter) Lg* 999. — **hionalags kompanskaper (hionelax-),** *m. äktenskaplig förening.* owergiffwandes hionelax kompanskap *LfK* 22. — **hionalags liverne (hionelax liffuerne),** *n. äktenskapligt lif, äktenskap. Su* 166. — **hionalags lypte (hionalagx-),** *n. äktenskapslöfte. Bir* 4: 16. — **hionalags sambland (hionalax-),** *n. äktenskapligt umgänge. Bir* 2: 106. — **hionalags samföghilse (hionalagx-** *Bir* 3: 318; *Lg* 3: 40. **hionalax-** *Bir* 3: 69. **hionalax samföghelse** *KL* 314**),** *n. pl. äktenskaplig förening.* laghlik hionalax samföghilse *Bir* 3: 69. *ib* 318. *KL* 314. *Lg* 3: 40. — **hionalags stadhge (hionelagx-** *Lg* 3: 64, 386. **hionelax-** *ib* 272, 390, 478**),** *m. äktenskapsstånd, äkta stånd. Lg* 3: 64, 272, 386, 390, 478. — **hionalags siäng (hjonalags säng),** *f. äkta säng. Lg* 3: 345. — **hionalags troskaper (hionalax-),** *m. trohet i äktenskap, äktenskaplig trohet. Bir* 3: 68. — **hiona mali,** *m. L.* — **hiona spanan? (-span),** *f. L.* — **hiona vighning,** *f. L.*

hiona (hiōna), *n. L.*

hionalaghlika, *adv. äktenskapligt.* tilfögdhe sik annantima hionalaghlika *(matrimonialiter)* the samme sinne hustru *Bir* 4: *(Dikt)* 231.

hionalaghskap, *n.? äktenskap.* säthia venskap oc sambindningh j maghskap mz them mz hio[na]lagxskap *MB* 2: 62.

hiongardher, *m.* = **hionagardher.** then tiidh jak häredztingh hiölt medh almoghen som vnder nadhendall liggia j hiongardhen *FH* 5: 116 (1487).

hiorþ, *f.* [*Isl.* hjörð] *L. hjord, boskapshjord.* ii hiorþenne varo änge ygsn *Bu* 167. *MP* 2: 36, 37. *GO* 386. — *bildl. Bo* 237. at han *(abboten)* waki bätir owir sinne hiordh *KL* 79. — *Jfr* **fara-, fä-, geta-, nöta-hiordh,** *äfvensom* **hiordher.** — **hiorþahug (hiorþähog),** *n. L. Jfr* **hiordhhug.** — **hiorþalöt,** *f. L. Jfr* **hiorþlöt.** — **hiordha mark (hyordha-),** *f. betesmark.* met hyordhamarkom ok fägangom *FH* 3: 119 (1448). aker ok ängh skogh ok hiordha mark *ib* 4: 1 (1410, *gammal afskr.*). *Jfr* **hiordhmark.**

hiordher, *m.* = **hiorþ.** *bildl.* godhe hyrdhin vakar owir sins litla hiordz gömo *Bo* 188. ärom vi hans folk oc hans hiordz faar *ib* 231.

hiordhganger, *m. rättighet att låta boskap gå i bet.* haffua tröggan hiordgang med sith fää huar honom tekkis *SD* 5: 27 *(öfvers. fr. medlet af 1400-talet).* — *betesmark.* eeth goodz . . . medh aaker, änger, hiordtgangh, skoogh *SD* 6: 56 *(öfvers. fr. 1400-talet).* met . . . hiordhgangom *DD* 3: 9 (1369, *afskr.*).

hiorþgata, *f. L.*

hiorþhald, *n. L. vallgång med boskapshjord. GS* 41. — **hiorþhalds man,** *m. L.*

hiordhhug (hiordhug), *n. L. Jfr* **hiorþa hug.**

hiorþhunder, *m.* [*Isl.* hjarðhundr] *L. vallhund.* swa som hiordhhunder biiter faar, som skulle wäria faar fore warghe *MB* 1: 385.

hiorþlöt (hyordh-), *f. L. betesmark.* j hyordhlöthum *DD* 1: 128 (1479). *Jfr* **hiorþalöt.**

hiordhmark (hyordh-), *f. betesmark.* j feta och lostogha hiordmarka *MB* 2: 408. met hyordhmarkom ok fägangom *FH* 3: 107 (1447). *ib* 109 (1447), 146 (1449), 4: 12 (1451). met hiordhmark oc fägangom *ib* 3: 148 (1449). *Jfr* **hiordha mark.**

hiorþvalder, *m. L. betesmark.* pascua dicta hiordwaldæ *SD* 4: 78 (1328, *gammal afskr.*).

hiorter (hyorter. -ar), *m.* [*Isl.* hjörtr] *hjort.* näptalim skal wardha en wtwiister hiorter *(cervus emissus) MB* 1: 266. sardi sprungo som andre hiorta *Al* 1508. hiortin löper aldra diwra mäst *MB* 1: 266. thz är seent at taka hunda sidhan hiortin är lupin gynom by *GO* 756. swa styres barn aff byrdh som hiorth aff horn *ib* 1067. *Bil* 372. *MP* 1: 19. *Bo* 113. *Bir* 3: 117, 5: 45. *Iv* 2547. *Al* 3060. *RK* 1: *(Ny början af Gamla Krön.) s.* 164. *MD* 485. *LB* 3: 59. — *ss tillnamn.* touo hyort *SD* 3: 128 (1313, *nyare afskr.*). — **hiorta horn (hyortha-** *LB* 2: 54, 57. **hiorthe-),** *n.* [*Fnor.* hjartarhorn] *hjorthorn.* fiilnyngh aff hiorthe horn *LB* 7: 33. thagh horn skaff aff hiortha horn *ib* 152. *ib* 2: 54, 57, 3: 166, 169, 7: 213, 258, 286. — **hiorta hovudh,** *n. hjorthufvud.* then stenen som fynnis i hiorta hoffwdit *LB* 7: 204. — **hiorta märgher (hyortha merger),** *m. hjortmärg.* tak hyortha merg *LB* 2: 59. — **hiorta tunga,** *f.* [*Mnt.* hertestunge] *scolopendrium officinarum Sw.* — **hiorta tungo bladh (hiorta tunga-),** *n. blad af* **hiorta tunga.** tag . . . hiorta tunga blad *LB* 7: 239. *ib* 240.

hiortkalver, *m. hjortkalf. Su* 75, 164.

hira, *f.* [*Sv. dial.* hira] *svindel, yrsel.* tekna thässa myrko wärldena hoffwdz gäld oc hiro anda *MP* 2: 276. *Jfr Var. rer. voc. s.* 44 "vertigo . . . hijra."

hirdha (hyrdhe. härdha. -der), *v.* [*Isl.* hirða] *vakta, vårda? gömma? förvara?* the wiliä barnith drepa oc myrdhe thy scalt thu thz i annen stadh hyrdhe *MD* 13. — **hirdha sik,** *gömma sig.* j skogha haffdo the sik härt *RK* 1: 3136.

hirdhdränger (hyrdränger. hördrenger), *m.* [*Fnor.* hirðdrengr, *troligen från Fornsv., se Maurer, Das älteste Hofrecht Nordens s.* 12 *f.*] *till hirden (d. v. s. en konungs el. stormans följe) hörande tjenare.* thz gaff man hördrengiom ok fantom *RK* 1:

3664. kallar man annan tiuff. härinson. eller annat oquädhins ordh, är han knape eller skytta ligge innan tornenom en manadh ok äthi vatn ok brödh, är han hyrdränger eller annar minne man ligge j stokkenom eller j kistonne samuled. är han smaswen wardhe hwdstruken *MEG (red. A)* 54. *ib (red. B)* 59. *EG* 63. är han hördrängir ellir annar ärfuodhis man *ib* 64. hirþdränger thän sum slikt talar a mot riddärä äller swenavapn *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). *Jfr Maurer anf. arb. s.* 14, 74, 75.

hirþe (hyrdhe *Bo* 100, 120; *Bir* 1: 204; *Al* 1972; **-in** *Bo* 188; **-en** *ST* 263; *Ansg* 239; **-an** *ST* 263; **-a** *MP* 2: 36; **-omen** *KL* 17; *MP* 2: 37; *Bo* 10. **hyrde: -a** *Bir* 4: 113. **hördhe: -in** *Lg* 3: 243. **herþe,** *se* **fara hirþe. herdhe: -a** *ST* 263; **-in** *GO* 386; **-en** *Lg* 3: 265. **herde** *RK* 1: *(LRK) s.* 219. **heerde** *Su* 161**),** *m.* [*Isl.* hirðir] *L. herde.* när herdhin ok wlwin dragha ens tha hawer hiordhin tappat *GO* 386. hyrdha älla fägömara *MP* 2: 36. han bödh then hirdha ower ga *Al* 1971. bidhir som troin hyrdhe fore sinom farom *Bo* 100. jak är godher hirde *Bir* 4: 47. *MP* 1: 25, 2: 37. *KL* 17. *Bo* 10, 120, 188. *Bir* 1: 204. *Iv* 253, 378: *Al* 1968, 1972, 1977. *ST* 263. *Lg* 34, 3: 243, 265. *Su* 161. *RK* 1: *(LRK) s.* 219. then hälghe hyrdhen ansgarius *Ansg* 239. — *tjenstgosse, dräng?* thän som jak kallade min son är wordhin olydogher likare enom hyrda *(puero disculo)*, än lydoghom son *Bir* 4: 113. *Jfr* **fara-, fä-, svina-hirþe,** *äfvensom* **hirdhir.** — **hirdha hus,** *n. herdeboning, herdekoja. Bir* 1: 204. — **hirdha skiul (hyrdha skiwl** *Bir* 3: 352**),** *n. herdeskjul, herdekoja.* fult hirda skiul *Bir* 1: 400. *ib* 3: 352.

hirþgarþer, *m. L.*

hirþinge (herþingi *L.* **hyrdinge** *L.* **hördinge** *L.* **hiordinge** *L.***),** *m.* [*Fnor.* hirðingi] *L. herde. Bil* 373.

hirdhir? *m.* [*Isl.* hirðir] *herde.* faar vtan hirdhe *MB* 1: 420. *Jfr* **hirþe.**

hirdhis lös? (härdislös. härdi lös), *adj. L.*

hirþman, *m. L.*

hirs (hers), *m.?* [*Mht.* hirs] *milium, hirs.* millium hers *LB* 6: 284.

hisna (hiisna. -adhe), *v. hisna, häpna, rysa.* jak swa som hisnadhe ok slionadhe at köt ok blodh muld ok thräk vsul människia astundar swa lofwas *Bir* 3: 327. tok han til at hisna *(terrore horribili palpitaret) Pa* 16. — *opersonl. med dat. el. ack.* togh honom hiisna widher *MD (S)* 301.

hissande, *n. vind?* gudh se loff, i finghe goth hissandhe i dag, i fore aff *BSH* 5: 541 (1514).

hisset (hiissed), *adv.* [*Dan.* hisset. *Skånemålet* hissed] *der.* ath wij skole mistä baade her och hiissedh *HSH* 20: 290 (1510, *daniserande*). *Jfr* **hitzig.**

hit, *se* **hingat.**

hita (-ar, -adhe), *v.* [*N.* hita] **1)** *upphetta.* belägger han (ɔ: skör luste) sköt allan kroppin och hita bränne, och wptände . . . kötit *Ber* 232. **2)** *varda het.* at j skulin damba och hita af wineno *Ber* 87. — *refl.* **hitas,** *upphettas, varda het. bildl.* the som kalle waro wärmdos oc hitadhos *Bir* 4: 7. skynda mz alle akt til gudh som thu älska astunda ok hitas ok ängxlas *(ad Christum quem diligis, tota mente suspires, ferueas, anheles, anxieris) Ber* 17. — *Jfr* **heta,** *v.*

hita, *f.* [*Isl.* hita] *hetta, brånad.* skörs lusta hita wptändis af nakrom litlom tilfällom *Ber* 232.

hiti (hyti *MB* 2: 344; **-anom** *ST* 14. **hete** *MB* 1: 73; **-a** *MP* 1: 66, 310; *LfK* 199; *Lg* 674; **-an** *MB* 1: 73; **-anom** *MB* 2: 357. **hethi: -a** *MB* 2: 118, 357. **heette: -a** *RK* 3: 3563**),** *m.* [*Isl.* hiti] *hetta.* af solenna hita *Bu* 174. lius ok hiti skilias aldre widh lughan *Bil* 81. sik wäria för . . . hita ok kulda *KS* 40 (105, 43). hiti eller kyld *MB* 1: 236. *ib* 73, 108, 314. *MP* 1: 310. *ST* 14. *Lg* 674. *MB* 2: 118, 344, 357. *RK* 3: 3563. — *bildl.* brinner . . . j giris heta *MP* 1: 66. mins guddoms hiti *Bir* 1: 55. vptänd medh gudhelikx kärlekx hita *VKR* VII. *Su* 201. tempradho ey i fastonne swalghsens heta *LfK* 199. — *feber.* brenno oc hitha *LB* 9: 105. *PM* 55. — *brånad.* til meere skörs lusta hita *Bir* 3: 101. — *ifver.* gabba thinom zelo. thz är thinom hita *Bo* 136. är zelus hiti til at göra got *ib.* gladdis mykyt af tholke iomfrunna astundan oc hita *KL* 332. — *Jfr* **elds hiti.**

hitna (hethna. heetna. -ar, -adhe), *v.* [*Isl.* hitna] **1)** *varda het, varda varm.* folkit hethnade j storom hetha *MB* 2: 357. konungen drak manliga got wiin, oc böriade hethna j skallan *ib* 188. tå hitna thera blodh *KS* 55 (139, 59). — *bildl.* mit hiärta hitnadhe i mik *Bo* 232. *ib* 178. heetnar jak allir aff gudhelika eldzsins hita *Su* 201. **2)** *glöda?* halsin *(näml. på fogeln Fenix)* hitnar *(af senare hand ändradt till* skiin*)* som gul *Bil* 306.

hitta (-ir, -te, -ter. *impf.* **hite: -ez** *Bu* 7**),** *v.* [*Isl.* hitta] *L.* **1)** *uppsöka, taga reda på, få tag i.* iak skall snart hitta them oc hängia them bada twa *Di* 176. — *hitta, finna.* leta ok hitta . . . gul ok selver *Bu* 18. lät at hanom leta tel han hitez *ib* 7. ther hitte han thre telninga alna högha standa *Lg* 92. — *abs.* quirinus letar ok hitter *Bil* 113. — *hitta, påträffa. med prep.* a (up a). hitto vpa hans liik *RK* 1: 574. — *finna, komma till. med prep.* a. hitte fulkompnelika a gudz rätta tro *MB* 1: 178. — *finna, befinna.* vi hittom scrifwat *Bil* 116. **2)** *träffa, nå.* at wärlin skulle . . . aff tholikt lifwerne ekke hittas *Al* 4002. — *träffa, råka.* komber tw sa langt vtaff sassen. til et slot som bern heter . . . oc hitter ther didrik konung *Di* 91. — *med prep.* a (up a). huru hafdhe stennin . . . hit oppa *(attigisset)* swa lärdhan *Bir* 3 408. **3)** *råka (att).* hitte at skiwta cayn *MB* 1: 164. **4)** *uppfinna.* han hitte först iärn smidhe oc eersmidhe *MB* 1: 164. hitte göra först bokstawa *ib* 2. — **hitta sik,** *befinna sig.* nicholaus . . . hitte sik som sol vpran ifwi brunnenom *Pa* 23. — *refl.* **hittas,** **1)** *finnas, finnas till, vara.* första exemplum hittes i siälenne *Bu* 185. hittas the thz huxa ok seghia *KS* 6 (13, 6). *MB* 1: 102, 135. **2)** *inträffa, hända.* thz hittis opta, at innan gul scrinum gömas fatöko clute *Bil* 236. **3)** *befinnas.* hittis þät. at þät skal egh hardþäre plikt wära *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). hittes thz suå medh skiälum ok äpte dömom *KS* 75 (185, 82). — **hitta ater,** *återfinna.* näplika hittes askan ater *KL* 311. — **hittas**

til, *finnas till.* thän man hittis äkke til *Iv* 4258. *Jfr* **tilhitta.** — *Jfr* **nyhitter.**

hitta, *f.* [*Sv. dial.* hitta] *L. fynd, hittegods.* haffwa fyärdhe delen . . . aff hittonne *PM* 55.

hittare, *m. upphittare.* een ondh hittare är wärre än een thiwff *GO* 812.

hitto barn (hittä barn: -barnet *Va* 16), *n. hittebarn. ST* 87. *Va* 16. *Lg* 3: 329.

hitza (hidza. hiissa. -adhe), *v.* [*Mnt.* hitzen, hissen] *hetsa, egga, reta.* hitzadhe them *(de grymma djuren)* all ath hänne *ST* 377. the starkasta dyuren elephantana öffwadho the oc hidzadho til örligx *MB* 2: 237. han wille konungen paa swänska hiissa *RK* 3: 3261.

hitzig (hyzsek), *adv.* [*Isl.* hizig] *der.* enghen plaghar gudh tösswar, badhe her hyzsek *(för* her ok hyzsek*) LfK* 104. *Jfr* **hisset.**

hiul (hyul *ST* 125; **-it** *ib* 126. **hywl),** *n.* [*Isl.* hjól] *L. hjul, vagnshjul.* thässe vangnsins hiwl *Bir* 3: 328. *ib* 329. swa är skalk i scola som fämpta hiwl a wanga *GO* 1068. — *bildl.* ä hwarth h[i]wlith hwelffwer pa wäghin ther jach nw är i staddher *BSH* 4: 252 (1500). — *vindhjul.* gynom the hiwlen ällir windana, som äru j wägginne, mällan syster oc brödher, tildirffuis engin syster at intaka ällir wtsända nakot *Bir* 5: 98. — *hjul till kanon?* ij (2) hywl, järnsläghen ok vi (6) sma hywl oijärnat *BSH* 5: 506 (1512). — *pinohjul, stegel.* lät dacianus georgium sätia a hiul. hiulet sat vm cring mz huassom suärþom. hiulet brast ok giorþe georgio ängen scaþa *Bu* 494. *ib* 505, 510. *ST* 125, 126. *Lg* 3: 144, 145. — *Jfr* **iärn-, mylno-, qvärna-, vaghn-, vind-hiul.** — **hiulastova (hiulastuw),** *f. hjulhus (i qvarn).* kastadho vp hans quärna damp . . . badhe ytra damp oc indra hiulastuw oc waghlukur *VAH* 24: 320 (1422). at indra dampnen hiulastuw oc waghlukur, aat for:da quärn, var olaghligha vtkastadh *ib.* — **hiula värk (hywla-),** *n. pinohjul, stegel.* läth henne gensthan kasta myth oppa thz hywla wärkith thaa maa henne lykame aller syndher skäras i twsandha stykke aff the hwassa iärn tanghomen *Lg* 3: 144. — **hiula virke (hywla-. hiwla wyrke: -ith** *Lg* 3: 146), *n.* = **hiula värk.** thz hywla wirkith som op rästh är till myna pino *Lg* 3: 145. *ib* 144, 146.

hiulmästare, *m. hjulmästare, den som sätter upp el. styr ett pinohjul.* hiulet gik af laghi ok bröt hiulmästaran *(artificem)* tel döþ *Bu* 510.

hiulnavar, *m. nafvare till att borra hjul, hjulborr.* II hiwlnaffrar, eth bor jern *FH* 4: 84 (1499).

hiupon (hiupun), *n. pl.? nypon.* the äru like tornsins fruct som kallas hiupun *Bir* 1: 156. like hiupumen *ib* 157. — **hiupona ros (hiwpone-),** *f. ros hvars frukt är nypon.* tagh hiwpone rosor *LB* 7: 205. — **hiupona trä,** *n. nyponträ, ved af nyponbuske.* tag hiupona trä, oc täl aff ytersta barkin *LB* 7: 48. — **hiupona thorn,** *m. nypontorn, törne.* hans haar var hwast som hiwpona thorn *Iv* 261.

hiälle, *m. L.*

hiälmber (hialmber: hialm *Bu* 501. **hyalmber. hyälmber: hyälm** *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). **hielmber. hiälpm** *Fr* 91 *(nom.); Di* 208 *(ack.).* **hälm** *Di* 230 *(nom.); Iv* 2367 *(ack.)*, 3381 *(ack.);* **-a** *Di* 257. **-ar),** *m.* [*Isl.* hjalmr] *L.* **1)** *hjälm, en hufvudet mot anfallsvapen skyddande betäckning.* hiälmin vär hofwodhit for skutom ok slaghom *Bir* 3: 377. j thässom hiälm skulu vara twa boru fore öghomen *ib.* lösin jdhra hiälma *ib* 403. han bant thera hiälma swa at främbre delane oc öghna borona varo j nakkanom ok hiälmanna äptro dele myrkto öghonin at the gato ey seet *ib. ib* 51, 402. *Iv* 3381. *RK* 1: 895. *Di* 18, 247. rasklika han sin hiälm op bant *Iv* 3343. *Bir* 4: 362. *Di* 15. bant sin hielm vppa sit huffuod *ib* 192. bundhe the thera hiälma oppa *ib* 266. *ib* 248. bant aff sin hiälm *ib* 285. mz viij[c] [800] ryddara ok swena som mz opgiorda hielma j stridhom tiena *RK* 1: *(sfgn)* s. 181. hans hiälpm var badhe hwiit ok hardh *Fr* 91. the herra iwans hälm görla kände *Iv* 2367. *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). *Bu* 501. *Bil* 87. *Bir* 1: 67, 68, 2: 175, 182, 3: 116, 395, 404. *Al* 4907. *RK* 1: 103, 316. *Di* 208, 230, 257, 267. — *ss tillnamn.* karolo hyalm *SD* 1: 362 (1253). **2)** *glashjälm, kolf, retort.* bren tz sydan i gynom een hielm *LB* 7: 209. j hiälmsens nidhernis glas *PM* XXVIII. *ib* XXXI. — *Jfr* **glas-, iärn-, stäka-, torneies-, örlöghis-hiälmber.**

hiälmbora, *f. hål el. öppning i hjälm (för ögon äfvensom för mun).* hiälmborona ther the skullo see ginom *Bir* 3: 404. *ib* 2: 63, 182.

hiälp (hialp *Bu* 26; **-a** *Bu* 23, 523. **halp** *ib* 22. **hielp. help** *MD* 62, 87. **hälp: -a** *SO* 16. **-ir),** *f.* [*Isl.* hjalp] *L.* **1)** *hjälp, bistånd.* at . . . konungin hiälpe mz sine hiälp til at opbyggia thit klostir *Bir* 3: 304. com þöm tel hialpa *Bu* 523. kom hanom tel hialp *ib* 26. *ib* 22. til hiälpa koma *Bil* 865. spurþo huat hanom va[r]þ tel halp *Bu* 22. honom til hielpe ware *RK* 2: 3737. war skit til hiälps när näst brindher *GO* 909. inghin thil hälpa hafwa *SO* 16. hafþen ii eihg hana callat tel hialpa *Bu* 23. ropadhe han hiälp *Pa* 17. ropadhe sik hiäl *(för* hiälp*) ib.* hemelika sik til hiälpa badh *Al* 772. bedhis iak til hiälpa thik *ib* 3070. han badh gudh ok sancte olaff sik til hiälpa *Bil* 872. swa bidhir jak mik gudh til hiälp oc al hans hälghon *Bir* 5: 123. han frestar hwath til hiälpa dugher *Al* 1950. wi hopoms mz thine help wor nödh forwinnä *MD* 62. om hann ey help aff presten faar *ib* 87. bedhas tholomoz hiälp *(auxilium . . . patiendi)* aff gudhi *Bir* 3: 176. nu latin honum idhra hiälper dugha *Iv* 5642. *ib* 813. thu ma väl hiälper fanga *ib* 2675. *ib* 3713, 4715. mik hiälper tee *ib* 2763. **2)** *hjälp, gärd.* hafuom wij . . . hänne *(drottning Margareta)* ena hiälp gifuit ofuer alt rikit *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). at i the hielpena . . . gifuin oc vtgörin *ib.* en hielp, som hwar rök vtgöre skal j peninge til at vppbyggiä rikxens slotth *ib* 254 (1505). vm noghor hiälp kan läggias til bergx mennena *PfN* 136. the hiälp som aa lägx sculu the . . . wtgöra *ib.* **3)** *hjälpmedel.* mot thessom twem affläth ey dygdha fullir gudh at gifwa andra twa hiälpir *(remedia) Bir* 1: 252. är stundom görande mz manzlicom radhom ok hiälpom *ib* 3: 457. — *Jfr* **lifs-, mädh-, siäla-, värulds-hiälp.** — **hiälpa bot (-boot),** *f. hjälp, undsättning.* hwarom man ther thu mik före til hiälpa boot *Al* 3091. — **hiälparädhe (hiälperädhe. hielperädhe. hielpe räde. hyälporädhe** *FH* 3:

151 (1450). **hielpä redä** *SD NS* 1: 61 (1401). **hiälparedhe. hielpperede. hälperedhe** *SD NS* 1: 543 (1406). **helperedhe** *ib* 2: 6 (1408). **hilpparädhe** *ib* 82 (1409). **hielperedha** *ib* 1: 544 (1406)), *n. och f.* (*BYH* 1: 199 (1389); *SJ* 35 (1425)) [*Jfr Isl.* hjalpræði. *Ordet är i bem.* **2** *lånadt från Mnt.* helperede] **1)** *hjälpande råd.* hulke som han styrkto mz hiälpa rädhom *(auxiliis et consiliis suis; med råd och dåd)* til at vtuidha sina ilzsko *Bir* 2: 208. — *hjälp (i nöd), undsättning.* lete hiälparädhe *(auxiliatores et intercessores) Ber* 226. **2)** *undanflykt, förevändning (att slippa fullgörandet af en förbindelse).* orsakar sik, oc nytiar mangskona hiälparädhe *LfK* 154. grep han til ith hielpe räde *FH* 5: 203 (1510). wtan förordh ällar swekful hiälparädhe *Lg* 3: 450. ath holda skolandes vtan alla argalist eller nogan hielpperede *SO* 164. hielpe räde oc nyafunder *SD* 5: 494 *(öfvers. fr. midten af* 1400-*talet).* tha är min jordh löös vtan alla hielpa rädhä. mik i geen at andwordhas *BYH* 1: 199 (1389). skulo the . . . leydhadhe oc feloghe wara . . . vtan all hiälparädhe, oc vtan alt arght *BSH* 1: 187 (1386). vtan alt arght ok hielpa rädhe, the honum kvnna koma til skadha eller mik til froma *SD NS* 1: 642 (1407). vtan alla hiälperädhe ok alt arght *SJ* 35 (1425). at beredha . . . wtan alth hinder älla hiälparädhe *SD NS* 1: 34 (1401). fför vthen all skothzmal hindher ellir hiälperäde *FH* 5: 235 (1519). vtan alla flärd oc hielperädhe *ib* 78 (1479). vtan alla argha lister ok all hielpä redä *SD NS* 1: 61 (1401). wtan all hiälparedhe ok nesegning *ib* 107 (1402). wtan alle gensäghn oc hiälparädhe *ib* 230 (1403). vthan alt hälperedhe *ib* 543 (1406). *ib* 99 (1402), 238 (1403, *nyare afskr.*), 275 (1403, *nyare afskr.*), 295 (1403), 350 (1404, *nyare afskr.*), 431 (1405), 450 (1405), 544 (1406) *o. s. v. FH* 3: 93 (1446), 98 (1447), 151 (1450), 4: 57 (1457). *SO* 201. *SD* 1: 160 *(öfvers.)*, 5: 209 *(öfvers.)*. — **hiälpa skatter (hielpe-. hyelpe-** *FM* 420 (1509)), *m. skatt som gifves ss understöd för något företag.* iij hwndrat march räffwilske peninge aff then hielpe skat, som kom aff nyland *FM* 230 (1505). noker peninghe . . . bodhe aff skatthen, saköre, hielpeskat oc the frw jngeborg megh sendhe . . . oc ther til xxvi skipspund fynske gedder aff hielppeskatthen *ib* 236 (1505). *ib* 237, 257 (1506), 408 (1509), 420 (1509). *BSH* 5: 195 (1507), 313 (1508).

hiälpa (hielpa. hyelpa. hialpa. halpa *Bu* 15. **helpe** *MD* 16. *pres.* **-er.** *impf.* **halp. halffp** *RK* 1: 2924. **hialp** *Iv* 2699. *pl.* **hulpu** *Bil* 287. **hulpa** *(för* **hulpo***) ib* 254. **holpo** *Bir* 3: 224; *MB* 1: 439; *MD* 31 *(på sistnämda ställe i betydelse af impf. konj.). impf. konj.* **hulpe** *Bu* 149. **holpe** *FM* 240 (1505). *part. pret.* **hulpin** *GO* 368; **-it** *Bir* 4: *(Avt)* 181. **hwlpin** *VKR* 69. **holpin** *MP* 2: 280; *Al* 2188; *Iv* 3978; *JP* 79; **-ith** *MB* 1: 455; *MD* 185, 186. *imperat.* **hiälp. hielp. hialp** *Bu* 23. **halp** *ib* 15. **help** *MD* 61), *v.* [*Isl.* hjalpa] *L.* **1)** *hjälpa, bistå (vid utförandet af ett företag eller i svår belägenhet och nöd). med personens dat.* at huar mághe androm hielpa i thy han förmå *KS* 41 (105, 44). sände domicianus han tel patmos ö som ängen hanom hulpe tel likaman ok han ängom tel siälenna *Bu* 149. i hafdhin äkke format hiälpa honom *Bo* 218. sancte petre halp mik þu est van at halpa nöþstadom *Bu* 15. sancta maria: hialp mik *(kan vara ack.) ib* 23. help allom syndarom *MD* 61. — *pass. opersonl.* them är marghom holpith wäl *MD* 185. — *med personens dat. och inf.* som hulpu grecum at lypta benin *Bil* 287. hielp mik *(kan vara ack.)* ath faa j hymerike roo *MD* 56. — *med personens ack. (som vid satsens förbytning till pass. blir nom.).* iohannes baptista hialpar þöm langobardos *Bu* 56. han . . . haffwer holpith marghin man *MD* 186. hiälp tik siälffwan oc thina när skylda *Su* 156. han wardher hulpin som gudh wil hiälpa *GO* 368. *VKR* 69. — *i edsformulär med dat. el. ack.* thet mik saa gud hielpe *BSH* 3: 144 (1463). sa hielpe mik gud ath jak haffuer varit them myket til gode *ib* 296 (1470). swa hielppe meg gud oc alle helgon *FM* 230 (1505). *Jfr* **2, 4.** **2)** *frälsa, rädda, hjälpa. med dat.* gärna vilde iak mine siäl hialpa *Bu* 174. — *med ack.* thor inghen skippit hielpa *MD (S)* 290. tha är iak holpin sannelik *Iv* 3978. ey fore all wärlzins öödh wordhe han holpin fra sin dööđh *Al* 2188. — *med dat.* (?) *och ack.* tha thu halp thär lifuith mik *Iv* 5611. **3)** *hjälpa, gagna, vara till nytta. abs.* badho gudh altidh om ena frwkt, huilket enkte halp *Lg* 3: 697. thz halp alt saman enkte *ST* 293. *LfK* 228. iak hauar länge biþit þik frälsa min son fangen. ok hialpar eigh *Bu* 25. — *med dat. (el. en form som kan vara dat.).* the normän kastado mangin bro thz halffp them allom ey eth haar *RK* 1: 2924. mik hiälper ey at forsma han *Al* 1843. — *hjälpa, bota (för sjukdom el. annan nöd). abs.* thz hielper vel *LB* 2: 9. hielper thz snarth *ib* 34. stamper man henne ok legger wedh etherbith tha hyelper thz *ib* 36. — *med dat. (el. i dess ställe ack.).* en salogh kona þolde mycla nöþ ok möþo af enom diäfle: hänne halp huarce cors älla vikt vatn *Bu* 23. i allom siukdom tha hielper best magha horneno maghin aff wlfwenom thörkadir *LB* 3: 171. taa hielper bästh magahornith maghen aff wlffwen torkadher *ib* 2: 9. tz hielper wääl krankom maga *ib* 7: 11. han (ɔ: löker) hielper oc saarom *ib* 5: 82. hielper han (ɔ: brännesten) skab ok skorff ok blemor *ib* 2: 37. — *med prep.* for. enkte mästarscap kunne hiälpa for the sottinne *KL* 366. hon (ɔ: mediana, *näml. om hon öppnas*) hielper for hiertawärk *LB* 7: 1. *ib* 2: 45, 6: 105, 106, 107, 7: 2 *o. s. v.* tolgit halp fast for hungers nödh *RK* 2: 9238. — *med dat. och prep.* for. haffdin med sik en läkia ther honom halp for dödelike soot *RK* 1: 2948. **4)** *hjälpa (ur el. till en ställning), förhjälpa, befordra, föra. med dat. (som dock kan utbytas mot ack. el. saknas) och prep.* (af, i *el.* til). hertugh fräderik sik hiälpa badh aff siin harnisk *Fr* 340. gud hielpir fatighan man aff hans fatikdom *MP* 1: 50. gudh han hielpe mik wt aff mina nödh swa wisseligä som iach ey weth huru thz är til kommet *Va* 8 *(ordet förekommer här i ett slags edsformulär; jfr* **1**). mik hopis at han (ɔ: nampnlos) skal än hielpä mik wt aff mina nödh *ib* 27. hielper mik gudh j mina wäl makt igen *ib* 4. iach wil hiälpä idher her wt aff staden j idhrä frihet igen *ib* 47. hiälpä them til theres rät *ib* 20. hiälpa the hälghe kirkio oc hänna landbom . . . bondomen oc alla mena almoghanom tel rätta *BSH* 2: 35 (1396). *ib* 3: 296

(1470). *KS* 20 (49, 21). at j vighin ey nakra älla lätin vighia älla hiälpe til presta vixil *Bir* 3: 256. hielpa hanom til skola *SD NS* 1: 628 (1407). þera aptedöme hafar mangum hulpit til for dömilse *Bir* 4: *(Avt.)* 181. bansattom oc hardhom hiärtom . . . hiälpir hans pina enkte til siälinna helso *Bo* 166. moysi lagh, the skadhadho meer til dödh, än the holpo til helso *MB* 1: 439. — *förhjälpa till, förskaffa. med dat. och ack.* linköpungz kirkia unte han vel, oc halp henna sina rentha meth skel, som henna hade lenge waret förhindrat *MD* 503. **5)** *hjälpa, bidraga, medverka (till). med prep.* til *(el. ett med* til *sammansatt pronominaladv.).* holpo thry thing til mina krono oc äro *Bir* 3: 224. *MB* 1: 82. hielpa til hans oroo *MD (S)* 284. at hiälpa til *(främja)* candauli saka *Al* 7950. forma the rätuisan ängaledhis hela han vtan thin miskund ther til hiälpe *Bir* 3: 47. — *med prep.* for. the *(ådrorna, näml. om de öppnas)* dugha ok hielpa for stark been *LB* 6: 107. **6)** *underlätta.* hiälpir barnbördh *LB* 4: 348. **7)** *söka afhjälpa. med dat.* hiälpa swa store vidhir thorft *KL* 333. hiälpa thera hawanzlöso *(subveniendum illis) Bo* 88. — *part. pret. burgen.* wardh sidhan en holpin man rätwiselika mz rät fagno goze *JP* 79. — **hiälpa sik,** *hjälpa sig, draga sig fram, reda sig.* han wiiste henne kälde oc hwar som the matto byggias fore oc hiälpa sik *MB* 1: 198. han gat sik ey holpith vtan them *ib* 455. kroppin hauir oc thry mz hulkom han hiälpir sik som är hofwodhit oc händirna oc fötirna *Bir* 2: 212. — *refl.* **hiälpas,** *hjälpa sig, skaffa sig bot. med prep.* for. ey witandis hiälpas för ena lithla blema *PM* XXVII. — **hiälpa mädh,** *understödja, bidraga.* wardir thz (ɔ: lilium) blandat i nokon mat ellir dryk som löser tha hielper hon mz *LB* 3: 58. — *bidraga, medverka. med prep.* til *(el. ett med* til *sammansatt pronominaladv.).* jach . . . holpe ther till met effter mijn macth *FM* 240 (1505). — **hiälpa nidher,** *hjälpa ned, hjälpa att stiga ned, föra ned. med dat.* män hulpa hanum nidher menlösum *Bil* 254. han halp honum aff örsith nidher *Fr* 1563. — **hiälpa til,** *hjälpa till, vara behjälplig. med inf.* hiälp til at bära piltin *Bo* 6. *ib* 30. — *med sats inledd af* at. vi viliom hiälpa til at han skal bätir liua *Bir* 2: 141. — *Jfr* **til hiälpa.** — **hiälpa up,** *hjälpa upp, hjälpa att stiga upp, resa upp. med dat. (el. en form som kan vara dat.).* the frua fiol a knä for han han halp hänne op som een ädhla man *Fr* 1054. tedh hielper henne *(lifmodern)* op *LB* 7: 28. *Jfr* **up hiälpa.** — *Jfr* **be-, lagh-hiälpa.**

hiälpare (hielpare), *m.* [*Isl.* hjalpari] *hjälpare, medhjälpare, biträde.* taka fyra wälfrägdhadha män til brödher oc thiänara j hionagardhin hwilke som skulu wara abbatissonne hiälpara oc lätta henna thwnga j wärdzlikom ärandom *Bir* 4: 94. sände han *(djäfvulen)* sina hiälpara *(adjutores)* swa som trolkonur ok andra tronne genuärdhogha mz hulkom mäniskian skuli swikas *ib* 3: 396. — *hjälpare, den som bistår el. förhjälper.* vili mz hulkom the *(hedningarne)* gerna vmuändins oc thiäntin mik vm the hafdhin hiälpara *Bir* 3: 118. iuda ok hedninga the som gerna warin crisne . . . vm the hafdhin ther til hiälpara *ib* 1: 226. — *hjälpare. om Gud.* war herra är fatika manna tilflyilse och hielpare j trangom oc dröfuilsom *MP* 1: 225. jak är thera skapare ok atirlösare iak är thera hiälpare *(auxiliator) Bir* 3: 387. siongin . . . varom hiälpara oc atirlösara frygdhinna lof *(exultate Deo adjutori nostro) Bo* 248. — *rättegångsbiträde, advokat.* sagdhe domarin hwa swara for thässa siälina älla hwa är hänna hiälpare *(advocatus) Bir* 3: 219. — *hjälpare, medhållare, anhängare.* mädh hederlikum mannom ok herrom herra niclisse . . . henrik michielsdorpp . . . ok allum therra hielparum *BSH* 1: 131 (1371). konung albrict . . . eller hans fadher eller hans wini ellä hielparä *ib* 132. *BtRK* 31 (1358, *orig.*). tha hoon *(Lofta kyrka)* bränd wardh aff minom hiälparom *SD NS* 2: 169 (1409). — *Jfr* **mädh-, nödh-hiälpare.**

hiälparinna (hielperinne), *f. hjälperska, frälserska. om Jungfru Maria.* hielperinne aff syndom siukdom ok alle angisth *MD* 42.

hiälpe, *m. Jfr* **mädhhiälpe.**

hiälpirska (-erska *Bir* 3: 355; *Su* 209. **helpirske** *MD* 68**),** *f. hjälperska. om Jungfru Maria.* thu äst aldra manna frw ok hiälperska *(adjutrix) Bir* 3: 355. *VKR* XVI. *Su* 209. ffadherlösom äst thu wordhin en hiälpirska *ib* 207. *MD* 68. *Jfr* **nödhhiälpirska.**

hiälpliker (hiälpeliker), *adj. behjälplig, hjälpande.* wi wiliom ok skulum them fornämpda bo jonssynj . . . med fwl hiälp oc trolikom winskap hiälpelike wara i styrkilse . . . kunungsens ok kronunna rätz *HSH* 16: 5 (1369). *Jfr* **behiälpliker.**

hiälpogher (hielpogher. hyälpogher), *adj. hjälpande, behjälplig. med dat.* var mik hiälpoghir *(resurge in adjutorium meum) Bo* 185. the skulu honum wara hielpoghe at han finge the päningana *SO* 3. — *i edsformulär.* badho sik swa gudh hullan oc hyälpogha *(för -an)* wara oc al hälghon j hymerike *VAH* 24: 321 (1424). — *Jfr* **behiälpogher.**

hiält (hielt. hält. *pl. f.* **-ar),** *n. och f.?* [*Isl.* hjalt, *n.* hjölt, *f.*] *L. svärdsknapp (så väl den vid fästets öfre ände befintlige som den hvilken skiljer fästet från klingan, d. v. s. parerstången); pl. svärdsknappar, äfven de båda svärdsknapparne med mellanliggande stycke, fäste (en bem. som synes kunna tillkomma ordet äfven i sing.).* bade hielt oc klod oc handfang är aff röt gwlle slagit *Di* 76. *ib* 71. löper ormen fra hieltit oc till vddin *ib* 76. satte swerdit wid sin ryg, oc hiolt i hieltit oc stötte vdden nider i iordena *ib* 158. lath sik smidh[a] eth skarpt swärdh twääggiath oc haffdhe thz hiält *(capulum)* mit vppa sik *MB* 2: 76. hiältith *(capulus)* äptirfölgde iärneth j vndhinne *ib.* thz *(svärdet)* stoth *(i jorden)* op til hiältit *Di* 293. swerdit brast sunder i hieltit *(i sundr brast i miðiu) ib* 150. swerdit brast sunder i hieltit *(brestr i tva luti) ib* 154. brast swerdit sunder i hiälten *(Cod. B* hieltedh 311; *firir framan hiolltin) ib* 19. swerdit brast sunder i hälten *(Cod. B* hieltedh 319; *brestr i svndr i tva lvti) ib* 70. swärdit brasth syndher j hiältana *(hialltit eptir brestr af) ib* 282. stak her didrik diwrit in at naffuelen swerdit op till hieltana *(leggr þiðricr til dyrsens neðan i qviðinn sva at hioltin toco við) ib* 82. [mäþ] hornum ällä hiältum *SR* 53.

hiärne (hiarne. härne *Tref. tidh. f.* 165 *(enl. Rietz s.* 284*)*; **-en** *Bu* 198. **hierna: -an** *LB* 7: 333**)**, *m.* [*Isl.* hjarni] *L. hjärne.* slo sundar houoþet iacobi sua at (vt) lop härnen *Bu* 198. hiarnen vtflöt af näsom ok örom *KL* 310. i höfdom är hiärne ther hauer try styrilse *KS* 31 (80, 33). then första lutren af hiärnanom han yäkkr up hugh ok åthäue likamens *ib.* röra manna hiärna mz truldom til dröma *Bil* 577. *KS* 39 (101, 41). *Bir* 1: 13, 67, 100, 291, 3: 136. *MB* 1: *(Cod. B)* 533. *LB* 7: 332, 333. *Tref. tidh. f.* 165, 188 *(enl. Rietz s.* 284*)*. *Jfr* **hara hiärne.** — **hiärna fal (hierne-),** *n.* = **hiärna hvarf.** thuor hans huffwid som hawer hiernefal eller hiernehuarff *LB* 8: 50. — **hiärna hinna (hiarna-),** *f. L.* — **hiärna hvarf (hierne hwarff),** *n. yrsel?* walmoga är goder läkedomber . . . for hierna hwarff *LB* 7: 59. for hwffwd hima och hierne hwarff *ib* 333. *ib* 8: 50. *PM* 56.

hiärnskal, *f.* [*Isl.* hjarnskál] *hufvudskål.* hiärn skalin *(cranium)* var borto j hofdheno *Bir* 3: 136.

hiärnhvarf, *n.* = **hiärna hvarf.** speker thz hiärnhwarff oc kombir hoffwdit til godhan stadga *LB* 3: 54.

hiärta (hiarta *Bu* 27, 30, 157, 415. **hierta. hyertha** *LB* 2: 65. **herta** *MD* 62. **järta** *Bir* 3: 292. *pl.* **hiärta.** *gen.* **hiärta** *Bir* 4: *(Dikt)* 240. *med art.* **hiärtanna** *Bo* 149**)**, *n.* [*Isl.* hjarta] **1)** *hjärta. i eg. och sinlig mening.* likamen hauer hierta thz sum styre allom likamens limom ok åthäuom *KS* 31 (80, 33). diursins hiärta *Bir* 2: 5. *Bil* 371, 652, 771. *RK* 1: 3903, 3: 2105. **2)** *i andlig mening: hjärta (fattadt ss lifvets medelpunkt, ss grunden för icke allenast den lägre utan äfven den högre lifsverksamheten), själens innersta, själ, sinne.* hiärtanna ransakare *Bo* 149. blöte manght hiärta tel guz lof *Bu* 29. mins hiärta moþ ii guz þiänist hart ok þört *ib* 72. blöt mit hiärta mäþ þino bloþe at þänkia mz þakom þina pino: af allom hugh ok hiärta mino *ib.* han badh til gudh ij himerik aff hiärta ok hugh swa innirlik *Fr* 1774. reent hiärta *MB* 1: 473. hans hiärtä är hemme hos hans frv *Iv* 1946. thera hierta skilde mykit aat *RK* 1: 3749. hans hierta haffde en ondan grwnd *ib* 3750. gud i thera hierta skööt at the loto fara awund ok niidh *ib* 3445. mins hiärta akth ok aminne rörir thet ordhit opta *SD NS* 2: 10 (1408). — läggia i (a *el.* vidh) hiärta *(el.* hiärtat*)*, *betänka, besinna.* ey han tha i hiärtad lade at han för marsken i stocholm hyllat hade *RK* 2: 5309. äro tha meer i hiärtad ey ladhe än han förra bewiist hade *ib* 9515. alexander hafdhe tha i akt stadhelika i sit hiärta lakt *(gjort till föremål för sitt begrundande)* hwath konst han matte ther til finna *Al* 9056. konungen än tha ey a hiärta ladhe hurw gren gotland forrat hadhe *RK* 2: 8145. läghen widh idarth hiärta *(ponite ad cor)* hwru snarlika falnar oc förtörkas tässen wärldenna blomster *Su* 42. — *ss inneslutande förborgade tankar och uppsåt.* hwath kunungin wil i sit hiärta mena thz wiste ängin vtan han ena *Iv* 61. vndistoþ hans hiarta *(hvad han tänkte)* *Bu* 157. lyste ängte af sino hiarta *(uppsåt)* *ib* 27. hylia cristnona i sino hiarta *ib* 415. hon *(tungan)* skal manz mål framföra, suåsom thet är i hiärtano huxat *KS* 55 (138, 59). tu skalt ey tit hiärta huariom opinbara *ib* 71 (174, 78). *Al* 7594. hans hiärta enlika widh sik sagdhe *ib* 7612. tala om theres hiertans mordh *(det mord de i sina hjärtan beslutit)* *RK* 3: 344. — *ss säte för känslan; särsk. för glädje, sorg, kärlek, vrede.* hon tröste mz hiärtano ok öpte mz munnenom tel varra fru hialp *Bu* 30. hans hiärta *(är)* som thz ware en mwr *(d. v. s. obevekligt)* *Al* 3058. bar saran harm ok angar i hiärta *Bu* 30. grät af saro hiarta *ib.* warkunnar hans hiärta sorgh . . . aff innarsta hiärta *MB* 1: 249. som bedröfdh hiärta hawa *Bo* 107. vardh han i sino hiärta mykith dröfdhir *(animum nimio affecisset mærore)* *Ansg* 239. hans hierte fik tha et slagh *RK* 2: 2920. nw wardh hans hiärta nakath glat *Al* 8361. en man war aldreg swa illa grötter at hans hierta matte ey lee *RK* 1: 3508. tha munde thit jomfrolegä herta lee *MD* 62. haffwa them i thera hiärta kära *Iv* 56. thz ij mz hiärta ok sinne älzskin mik ower alla quinna *ib* 1440. min son älskir thik aff allo hiärta *Bir* 3: 3. wred aff allt hiertä *(brjóstreiðr)* *Di* 77. loffuandis wan herra ihesum christum oc hans wälsignada modher maria mz allo hiärta oc gudhelighet *Bir* 5: 102. — *I denna betydelse förekommer stundom den artikulerade gen. sing.* hiärtans *i förening med ett följande subst.* iak seer nw min hiärtans harm *Al* 10144. war hiärtäns lust *Va* 33. wänt ater aff thinom graat oc hiärtans mödho *Lg* 3: 253. — hiärtans kär (kär hiärtans) *el.* hiärta kär, hiärtat kär, *hjärtans kär.* min eghin hiärtans kära amur *Fl* 208, 879. *ib* 1467. hon skildis vidh sin hiärtans kär *ib* 738. hon wilde warä hans eygin hiärtäns käre *Va* 28. käre hiertens stalbrodher *BSH* 4: 336 (1503). miin eghin hiärta kär *Fr* 2125. han sa ey sin hiärta kär *Fl* 224. sofua mz miin hiärta kära *ib* 1587. *ib* 913, 1405, 1601. *Fr* 975, 1672, 2391, 2900. *Iv* 956, 1282, 1803, 1879, 1909 *o. s. v.* om thik swa thykker hiärta kär *Fl* 166. haffde honum hiärtadh kär *Lg* 3: 33. — hiärtans kärliker, *hjärtans vänlig, hjärtlig.* hiertens kerlige helse *BSH* 4: 335 (1503). — hiärta väl, *ganska väl.* then han kenne hiärtä wäl *Iv* 3219. — *ss säte för el. beteckning af modet: hjärta, sinne, mod.* i hiärtadh baall *Iv* 54. *ib* 2747. tröstir man j hiärtano *MB* 2: 324. ängin rätzl ij thera hiärta groor *Al* 5274. storom hogh darij hiärta omfaas *ib* 3039. the skulu haua mykin hug ok stadught hiärta *KS* 80 (198, 88). han haffde et got hierta *Di* 13, 133. *ib* 148. saa storth hiärtha hadhe han *ib* 281. tw äst en herra offuer alla herra i wärildena äre bade aff hierta oc manhet *ib* 194. haffuer tu hiärtha ther til *ib* 249. — *ss säte för högmod, stolthet el. öfvermod.* fly alt hiärtans hughmodh *Ber* 269. hwar then vphöghir sith hiärta han är oreen fore gudhe *ib.* offstort hiärta haffwer thik kränkt *Al* 8300. — *ss säte för begäret och viljan.* alt thz theres hiärtä begärädä *Va* 11. han satte alt sith hierta *(riktade all sin håg)* oppa sina rikedoma *ST* 49. han satte siin sin oc alt sith hierta ther äpte at han matte goodz oc rikedoma samankoma *ib* 50. han hafwer thz i sit hiärta fäst *(beslutit)* forsökia hafwith *Al* 9167. — *ss beteckning af förstånd el. vishet.* dwfwan är swikin ey hafwande hiärta som tekna snille *Ber* 158. haf hiärta som är snille *ib.* — (?) fatigh man hawer ok hiärta *(fit*

vir cordatus opibus licet euacuatus) GO 336. — *minne.* han screff ater aff ny wt aff sino hiärta alla bibliam *MB* 1: 27. — *Jfr* **fughla-, hara-, hunda-, hörro-, iärn-, kiöt-, qvinno-, skarlakans-, stal-, sten-hiärta.** — **hiärta blinder,** *adj. blind i hjärtat.* fä oc gotz gör marghin man hiärta blindan *MB* 1: 305. — **hiärta blodh,** *n.* [*Isl.* hjartablóð] *hjärtblod. Bir* 2: 156, 264, 267, 3: 312. — **hiärta byld,** *f. hjärtböld. LB* 7: 148. — **hiärta glädhi (-glädhy),** *f. hjärteglädje. ST* 157. — **hiärta grund,** *n. hjärtats innersta.* dödhin skal sökia hans hiärta grund *Al* 8640. tha dödhin sökte thit hiärta grund *MD* 94. — **hiärta höviska (hyarttä haweskä),** *f. L. Jfr Bugge, Nord. Tidskr. f. Fil. Ny Række* 3: 263. — **hiärta kumber,** *n. hjärteqval. MD* 67. — **hiärta pikkan,** *f. hjärtklappning.* sincopis, hiertapickan *LB* 7: 79. — **hiärta qvidha,** *f. hjärtesorg. RK* 2: 6445. — **hiärta ro (hierte roo),** *f. hjärtero. MD* 74. — **hiärta rot (-root. hyärtaroth. hiarta rot: -rötar** *Bu* 73. **hierte roth: -röther** *MD* 16. **hierte röth** (*för* **hierte roth**; *rimmande med* foth) *ib*), *f.* [*Fnor.* hjarta rœtr, *f. pl.*] **1)** *præcordia, hjärterot, mellangärde.* hans lifuer ok lungur ok hiärta root droogh leonith wt alt mz sin foot *Iv* 3407. han är . . . stungen genom sin hierte röth *MD* 16. — *pl.* läke hyärtaröther *LB* 5: 80. *ib* 2: 65, 7: 59. scalf hanum mergher ok hiärta rötar (*ipsius præcordia medullitus anhelare) Bil* 272. stungo han i hierte röther *MD* 16. huat tilböriar ey . . . anden wanskas oc nidherst aff hiärta rötrena sik wpdragha *Su* 248. **2)** *pl. i andlig mening: hjärterötter, hjärtats el. själens innersta.* ginum mina hiarta rötar *Bu* 73. hafwa älskat gudh mädh allom hiärta rotom (*præcordiis) Bir* 4: (*Dikt*) 230. lofwande tik oc takkande aff allom minom hiärta rotom (*ex intimis præcordiis*) *Su* 47. thz twangh theres hierta röther *RK* 3: 706. (*Jfr* tik warkunna aff innersta mins hiärta rothom *Su* 30.) — *Jfr* **hiärtans rot.** — **hiärta skut,** *n. skott genom hjärtat. RK* 1: 3902. — **hiärta sorgh (hierte sorgh** *RK* 2: 3197, 3414. **hiertesorgh** *ib* 3398), *f. hjärtesorg. MB* 1: 249. *Bir* 3: 3. *ST* 38, 410, 445. *RK* 2: 1201, 2118, 3197, 3398, 3414, 6343. — **hiärta stängil (hyärtha stänghil. hiertha steengil** *JP* 140), *m. den som tillstänger hiärtat, skottbom för hjärtat.* spordhe ärmethin hwat therra (*de tre djäflarnes*) nampn war, then förste sagdhe iak hether hyärtha stänghil *JP* 132. *ib* 140. — **hiärta träghi,** *m.* [*Isl.* hjartatregi] *hjärtesorg. MB* 1: 351. — **hiärta thyrster (hierte tyrsther),** *m. törst som kommer från hjärtat?* sidan hans blodh war alth aff honom trysth tha fek han swa grymme hierte tyrsth *MD* 39. — **hiärta ve,** *n. hjärteqval. MD (S)* 300. — **hiärta värker (hyerta wärker: -wärk** *LB* 2: 57. **hierte-werker),** *m.* **1)** *hjärtlidande, smärta i hjärtat.* hon hielper for hiertawärk *LB* 7: 1. *ib* 2: 57, 6: 105, 7: 6, 165, 234. **2)** *hjärteqval.* huath munde hennes siel tha liidhe allen hiertewerk ok qwiide *MD* 40. — **hiärtans fryghdh (-frögd** *LB* 7: 165, 234, 275, 341), *f. hjärtans fröjd, ett slags krydda, melissa officinalis Lin.? mentha sativa Lin.?* pipar ok komin ingefära ok galiga. kardamomom oc näghlikkor. paradisakorn ok än hiärtans frygdh, ok annor thera handa krydde *Bo* 133. äthe thenna yrthen som kallas hiertans frögd *LB* 7: 165. *ib* 234, 275, 341. — **hiärtans rot (-root),** *f.* = **hiärta rot 2.** *pl.* jak önskar . . . aff allom minom innersta hiärtans rootom *Su* 333. *ib* 104, 216, 331, 336.

hiärtelika (hiärtelik *Fl* 607, 1381; *Iv* 214, 217. **hiärterlika** *ib* 1641. **hiärterlik** *ib* 1535. **hiärtalig** *MD (S)* 301), *adv.* [*Fnor.* hjartaliga] **1)** *i hjärtat, i själen.* nectanabus hiärtelika widh sik loo *Al* 247. **2)** *af hjärtat, hjärtligen, uppriktigt.* til the . . . kännas hiärtelika widh, at the gingo thwärt aff rätto *MB* 1: 379. konungin badh swa hiärtelika *Fr* 675. *ib* 493. *Iv* 1535, 1641. han älskadhe henne swa hiärtelika *Fl* 152. *ib* 607, 1381. *Iv* 1033. *Fr* 680. hafdhe mannin hiertelica käran *Bil* 648. *Iv* 214, 217. *MD (S)* 301. **3)** *hjärtligt, kärleksfullt.* the vntfingo them wäl hiärtelika *Fl* 221. swa täkkelika oc hiärtelika (*amorose*) anamadher *Su* 278.

hiärteliker (-likin (*ack. sing. m.*) *Bir* 3: 292. **hierteligh** (*ack. sing. f.*) *RK* 2: 2916. **hiertaligh** *MD (S)* 297), *adj.* [*Isl.* hjartaligr, hjartligr] *hjärtlig, uppriktig.* faa . . . hiärtelikin kärlek *Bir* 3: 292. af hiärtelike sorgh möd *ib* 4: 141. *ib* 154. *Su* 22, 182, 446. *RK* 2: 2916. *MD (S)* 297. *Jfr* **iämhiärteliker.**

hiärtogher, *adj. behjärtad, modig, frimodig.* göra thik hiärtoghan (*cordatum*) i genwerdhoghom thingom *Su* 435.

hiässe, *se* **iässe.**

ho, *interj.* [*Isl.* hó] *hå! ss uttryck af klagan el. förundran. i förbindelse med ett föregående* o. o ho o ho o ho *Iv* 932. o ho o ho *ib* 1670.

ho, *m. Jfr* **svina ho.**

hof? (hoof. *pl.* **-ir? -ar** *Hels. L.*), *f.?* [*Isl.* hófr, *m. Norska* hov, *m. men i Hallingdal f.*] *hof.* han (*ormen*) skal hugga hästen i howina (*sing.? pl.? mordens ungulas equi) MB* 1: 265. slo han til hälia mz hoff j quaf (*calce percussum in flumine projecit*) *Lg* 429. hästannas hooffwör (*ungulæ*) niderfwllo *MB* 2: 82. — **hova vägher,** *m. L.*

hof (hoff. hoof. hooff. haaff *RK* 2: 7226), *n.* [*Isl.* hof, hóf; *sistnämda ord är lånadt från Tyskan, men båda orden äro i grunden identiska. Det Fornsvenska är lånord i alla betydelserna utom* **1**] *L. eg. genom byggnad inhägnad plats, gård.* **1)** *gård, hemman? hedniskt tempel, helgedom? i ortnamn.* datum hof *SD* 2: 608 (1310). **2)** *en furstes el. förnäm mans boning, gård, hof.* försto oc märaste män til keysarans hof (*primi palacii*) *Bil* 433. kom sik til thiänist j pylati hoff *ib* 244. *ib* 805. sökto til konung arthws hoff *ST* 2. sökte manga herra hoff *Va* 53. *Iv* 2737. konungen gaff honom loff at fara til sit eghit hoff *MD (S)* 248. — til hova [*Mnt.* to hove], *till hofs, till hofvet.* til hofua fara *Iv* 3614. *ib* 191, 4777. koma til howa *RK* 1: 1997. tha konung darius hördhe thetta, sände han allom sinom förstom budh, at the skuldo til hofwa koma *ST* 519; *jfr* **5.** hwar skal mz sith häl til howa ridha (*quilibet aulizat vt eum fauor intitulizat) GO* 817. dragh leghodrängh til howa ok haff skam fore (*garcio cum fuerit curio probra gerit) ib* 372. alt fortappas thz man til howa

läther *ib* 716. — *vid hofvet.* the äldre syster til hofua alt var *(hafði jafnan verit með hirðinni) Iv* 4735. *ib* 1604. *Fl* 83. vara til howa när kesarinno *Lg* 1025. war gamal til houa ok wngher til klosther *GO* 58. iach . . . wil ey thz til hoffua hörä *Iv* 1891. *ib* 4025. — fra hova, *från hofvet.* han skildis fra hofua som een dare *Iv* 1625. *ib* 1706. **3)** *hof, hofhållning.* riddaren . . . haldar rikt hof *Bu* 19. *KS* 61 (151, 67). *Bil* 307. aff alt thz rooff ther wi fa aff alexanders hoff *Al* 3102. **4)** *de som vistas el. uppträda vid hofvet, konungens omgifning el. följe.* ä hwar the stridha mz sit hoff *(sina riddare) Iv* 22. — *de under konungen lydande stormännen.* vi . . . lotom saman koma alt vart hoof *Gr* 286. — til hova, *i krigstjenst.* lazarus war mäst til houa *(plus militiæ vacaret) Bil* 263. bondin kan ey bade lidha plöia ok wel til hoffwa ridha *MD (S)* 255; *jfr* **6. 5)** *sammankomst af stormän.* han hafdhe dighirt hoff *(congregante . . . rege infinitam multitudinem) Bil* 609. *Fl* 1625. the fyre bröder toko een stempna . . . thz hooff thz war a träno näss *RK* 1: 648. — *herredag, riksmöte.* the ädela men i swerighe boo the haffdo eth hoff i örabro *RK* 1: 2817. *ib* 776, 4253, 4260, 4397, 2: 5318. **6)** *festligt samqväm (oftas ett sådant som anställes vid hofvet el. af en furstlig person), gästabud; i sht med riddarspel förenad fest.* þäs lanz kunugar giorþe brulöp sinna dottor . . . tomas ok abbanes como tel þät hof *Bu* 182. när scal iak þins bruþlöps hof halda *ib* 491. baltazar . . . hiölt dighert hoff i stadhenom *MB* 1: 19. *ib* 24, 236. *KL* 124. *ST* 405. *Al* 353, 675. hiöldo romara þär for *(derför att* 1000 *år förflutit sedan Roms grundande)* dighart hof ok höghtiþ miok dyra *Bu* 395. ther saa han rikt hof ändas mz iammerlike striidh *Bil* 686. hiolt et hoff *(hélt mikla hátíð) Iv* 42. fiortan nätter stodh thz hoff *Fr* 2645. eth hooff i suderköpunge war swa höwelika wänt ok riikt *RK* 1: 1807. lät tii redha oc kriera eet stoort hoff *ST* 460. ther äptir böriadhis hofwit oc lekin gik til *ib* 515. en riddare . . . giordhe mang hooff ok budhöl *KL* 82. *Fr* 1223, 2713, 3055, 3059, 3073. *Al* 3821, 3826. *RK* 1: 1096, 2182, 2542, 2558, 3620, 2: 179, 5093, 7133, 7226, 7533. *Va* 55. *Di* 98, 99, 173. mz hoff oc danz oc leek oc diost *MD* 190. sökiä mangt eth hoff hwar torney och dyst kan samañ komma *Iv* 1846 *(kan, liksom* til hova *på de tre följande ställena, föras till* **2**). — til hova, *till riddarspel.* vil han honum til hofua halda *Iv* 1956. til hofua ridha *ib* 1973. *ST* 460. — *Jfr* **härra hof.**

hof (hoff. hoof. hooff *Al* 10008; *RK* 1: 2208**),** *n.* [*Isl.* hóf] *L. hof, hofsamhet, måtta.* gat hon ey länger haldit sino modhe mz hofue *Bil* 350. haf keysara hoof *(den hofsamhet som anstår en kejsare)* mz hughi: gör linare thina hardha doma *ib* 125. aat ok drak fore vtan hoff *Fr* 1127. thu haff ther mädh mato ok hoff *Al* 2963. a thina giri är enkte hoff *ib* 6916. *ib* 10008. *RK* 1: 2208. *MD (S)* 211. rätzsens twang mz hofwe spara *ib* 266. thet är rät retuisa ther styris medh houe *KS* 20 (49, 21). *Jfr* **magha hof.**

hofþa (höfþa), *v. L.*

hoffenär (hoffäner), *n.?* [*af ett Mnt.* hovetnere? *Jfr* **ländenär**] *till rustningen hörande hufvudbetäckning?* vnam muzam cum plata & hoffæner *SD* 2: 280 (1299).

hoffolk, *n.* [*Isl.* hoffolk] *till häst tjenande frälsemän, rytteri.* jag böd wtbodh aff alla städher mykit hofffolk hade iag oc mädher *RK* 3: *(sista forts.)* 5010. meth ffultaga hoffolk som grijpa til wern *MD* 485. hwad therom taläs och sigis jamwäl blandh almogen som hos hoff folket *HSH* 19: 18 (1504).

hoffä, *n. L.*

hofgardher (hofgordher. hoff gordher: -gordhen *Di* 301**),** *m.* [*Isl.* hofgarðr] *gård hvarest en konung el. höfding håller hof. Di* 301. — *herregård, sätesgård?* en hofgordh oc thisse thorp thär vnder *SD NS* 1: 439 (1405, *nyare afskr.*). hofgardhen thyrisedhe *ib* 2: 209 (1409). *ib* 660 (1413).

hofgesin? *m.?* [*Jfr Mht.* hovegesinde] *tjensteman tillhörande konungens omgifning el. följe.* the breff och wärff wij her staggath haffwa medh k. h[ans] ho[ff]gesinner och capitener *BSH* 5: 271 (1508; hogesinner *skulle äfven kunna föras till ett* **hogesin,** *en form som kunde tänkas utvecklad ur* **hovasin**). *Jfr* **hofsind, hovasin.**

hofiunkare (hooffiunkare. hoff jonkare: -a *MB* 2: 173, 271**),** *m. eg. yngling som tjenar vid en furstes hof; yngling af förnämt stånd.* en wänasta wngher oc stolter hooffiunkare *Su* 233. vnghe hoff jonkara *MB* 2: 173. *ib* 271.

hoflös, *adj omåttlig, öfverdådig.* custogher a byggningh ok hofflöst hoff *Lg* 307.

hofman (höffman: höffmän *RK* 2: 5962. **homan** *FM* 188 (1504); **homen** *RK* 2: 2237, 2501. **homman: hommen** *FM* 114 (1499); *BSH* 5: 485 (1511)**),** *m.* [*Isl.* hofmaðr. *Mnt.* hoveman, hofman] *L. hofman, förnäm man. KL* 8. fik iohannes hofmanna hath *Bil* 657. klärka ok hofmän *(ss motsats härtill nämnes strax efteråt:* alt almenninggis folk*)* trösto theophilum *ib.* i them landom fara ämwäl konunga oc hoffmän i dyrbonom waghnom *MB* 1: 239. — *frälseman.* bönder ok hoffmen *RK* 1: 4453. hoffmen ok bönder alle saman öpto ok sagdho alle amen *ib* 4500. *FM* 188 (1504). — *samordnadt med* frälsisman. frelsesmän klärker oc andra sliike fogther oc hoffmän och embetzsmän böndher oc bokarla oc alla köpstadz män *RK* 3: *(sista forts.)* 5745 *(i inledningen till det efter Svante Stures död i hans namn uppsatta bref, som förordade hans son till efterträdare).* — *frälseman ss tjenande i krig; i harnesk klädd ryttare (frälsemännen utgjorde nämligen en från mängden skild klass, hvars medlemmar egnade sig åt krigets yrke och voro skyldige att i fält på egen bekostnad tjena med häst och i full rustning).* han redh en dagh a wäghenom a moth hofmannom *(milites) Bil* 632. wäriarene som äru hof männene ok riddarane *Bir* 1: 193. badhe hoffmen ok bönder *RK* 1: 2362. *ib* 2: 3961. the hoffmen drogho thera tygh vpa *ib* 1: 4119. hoffman oc knape war han i stad *ib (Albr.) s.* 213. the *(de som tillhörde* then andre almoge, *skild från* riddara oc swena *samt* köpstadzmän*)* waro en dels mz harnisk oc häst ferdoge som hofmän bäst *ib* 2: 8628. alle hoffmen skolo holla östen till vid syön och borgere och köpstedzmen vid kirkyogaarden *BSH* 4: 295 (1501). mädhen hoffmen, ryttere och köpstadzmen storma tiil

slottet *ib* 5: 199 (1507). ii[e] [200] hoffmän the bästa mz harnisk och godha hästa *RK* 3: 1649. thz giorde hoffmännena som waare tiil hästh *ib* 65. the sankadhe hoffmän och manga swäna *ib* 2650. *ib* 1: 1557, 2720, 3476, 4106, 4134, 2: 2196, 2237, 2441, 2501, 2777, 3961, 4018, 4020 *o. s. v.*, 3: 1653, 1774. *MD (S)* 256. hoffmän äller tyänara *PM* 23. hwaryom hoffman äller sollanär *ib* 24. *FM* 114 (1499). *BSH* 5: 485 (1511). terde han siigh altiit pa marken moth rikesens fiendher som en hoffman *ib* 136 (1507). — **hofmans modh (hommans mood),** *n. krigarmod.* han hade j sig ett hommans mood *MD* 446. — **hofmans spil (hoffmans spell),** *n. sätt el. beteende som tillhör en krigare.* iag wille mz däner bruka hoffmans spell *RK* 3: *(sista forts.)* 4794.

hofmästare (hoffmestere. hommästare *SJ* 83 (1441). **hommestare** *ib* 147 (1446). **hoffmestar** *Lg* 3: 371. **hoffmäster. hofmester** *SD NS* 1: 398 (1405, *gammal afskr.*); **-mesters** *ib* 264 (1403, *gammal afskr.*). **hoffmester),** *m.* [*Mnt.* hovemester] *L.* **1)** *den som förestår en konungs hof, hofmästare; rikshofmästare, förste minister.* han war konungens hoffmestara *(radgiava) Di* 173. *ST* 519. her abiörn högmäktighe herris hertwge i sverighe hoffmäster *SD* 3: 121. *(öfvers. i gammal afskr.).* mattis kätilmundason . . . konungh mans eriksons ffordom hertogz hoffmestare *(dapifer) ib* 413 *(öfvers. i gammal afskr.).* mattis kätilmundzsson hoffmestere *(dapifer) ib* 415 *(öfvers. i gammal afskr.).* knwth ioansson . . . konungx . . . magnis swergis ok norgis hoffmästharä *(dapifer) ib* 705 *(öfvers. fr.* 1400-*talet).* iussa duwa hofmästare *ib NS* 1: 324 (1404, *nyare afskr.*). *ib* 264 (1403, *gammal afskr*), 265 (1403, *samt. afskr.*), 398 (1405, *gammal afskr.*), 400 (1405, *gammal afskr.*) *o. s. v.* her erich axelson hoffmestare j swerge *FH* 4: 80 (1463). *ib* 81. jagh sten sture . . . konungh hanses hoffmester i swerige *ib* 1: 188 (1498, *nyare afskr.*). *ib* 187 (1498, *nyare afskr.*), 8: 10 (1498). her sten sture riddare och hoffmästare i swärige *ib* 1: 190 (1498, *nyare afskr.*). sten stwre, hoffmestere j swerige *FM* 124 (1501). skal och konungen hafwa hoffmestare i hwart rijke *BtRK* 119 (1436). her benct jönsson hommästare *(nämnes näst efter drotsen och marsken) SJ* 83 (1441). her benct jönsson war nadhugh herrä konungx hommestare ok laghman i vpland *ib* 147 (1446). een syhn som hoffmestaren hade dömdt till een konungzlige ransakan *BtFH* 1: 67 (1460, *nyare afskr.*). effter hoffmestares befallningh *ib. ib* 53 (1462, *nyare afskr.*). **2)** *hofmästare, uppfostrare.* hofmästare enna ärlika iomfrw *Bil* 594. *Lg* 3: 371. **3)** *magister eqvitum, anförare för rytteriet.* fabius rutilus kesarens papirij hoffmästare *PM* 20.

hofmästare (hoffmästere), *m.* [*Mnt.* homester, *äfven* hoffmeister, *se t. ex. BSH* 3: 38] *Tyska ordens högmästare.* hoffmästeren aff prytzen *BSH* 3: 8 (1449). hoffmästerens oc the hänsestädherne sändebudh *ib.*

hofmästarinna (hoffmästerinna. hommesterinna), *f.* **1)** *hofmästarinna, qvinna som förestår en drottnings el. furstinnas hof?* hon hylt mz ära en ffrue staat som en hommesterinna *MD* 444. **2)** *hofmästarinna, uppfostrarinna.* tha war fru märetta hännas *(drottning Margaretas)* hoffmästerinna *BK* 206.

hofmästirska (-erska), *f. hofmästarinna, uppfostrarinna.* skikadhe hona til at wara drotning philippa hoffmästerska *BK* 206.

hofriddare, *m.* [*Sv. dial.* hofriddare] *brudriddare, brudförare.* troen är thänne hofriddarin *(paranymphus)* som weet bäggia thera älskogha *Bo* 113.

hofsamber (hofsämber: hofsämi *KS* 51 (128, 55)**,** *adj.* [*Isl.* hófsamr] *L. måttlig, hofsam.* hofsamber i dryk ok åthäuom sinom *KS* 44 (114, 48). *ib* 51 (128, 55), 59 (147, 65). hofsambr . . . å mat (ij math *Fragm.* 13) *ib* 54 (138, 58). haui . . . hofsama *(sobrios)* rådhgiua *ib* 49 (125, 53). huat dughr retuisan vm hon är ey hofsam *ib* 20 (49, 21).

hofsamlika, *adv.* [*Isl.* hófsamliga] *måttligt, med måtta, hofsamt, med hofsamhet.* alt thz dyghdelika görs, thet skal göras medh vitre forhuxan, retvijslika stadhlika ok hofsamlika *(temperate) KS* 20 (49, 21). vm han renlika ok hofsamlika lifde *ib* 33 (85, 35). han skal wara rättelika ok hofsamlika gladhr *ib* 38 (99, 40). at han tali föghelika ok hofsamlika *ib* 45 (114, 48).

hofsamliker (hofsamplikin. hofsampliking *Iv* LXXX**),** *adj.* [*Isl.* hófsamligr] *tempererad, mild.* tha wardher mykin wintir. waar oc somar hofsamplikin *Iv* LXXX. waar wardher waat oc höstir hofsampliking *ib.* hofsamplikin wintir *ib* LXXXI.

hofsidher, *m.* [*Isl.* hofsiðr] *hofsed, sed el. skick som följes vid en furstes hof. MB* 1: 452. *KS* 54 (136, 58).

hofsind? (*pl.* **hoffsyndher** *BSH* 5: 485 (1511)**),** *m.* [*Fdan.* hofsind. *Jfr Mht.* hovegesinde, hovegesint] *tjensteman tillhörande konungens omgifning el. följe.* komber en aff kwngens hoffsyndher op rydende *BSH* 5: 485 (1511). *Jfr* **hofgesin, hovasin.**

hofslagh, *n.* [*Mnt.* hôfslach] *hofbeslag.* skoningh mz nyth hofslagh *SO* 72. *VKR* 37. *Bir* 5: 117, 118.

hofstokker, *m. L.*

hofsven (-swän), *m. i harnesk klädd krigare.* her niels haffuer hoffswäna saa maanga *RK* 3: 1522. *ib* 2147.

hofsämi, *f.* [*Isl.* hófsemi] *måttlighet, måtta, hofsamhet.* tridhia howdh dyghd är hofsämi i hugh ok åthäuom manzens, ok thön dyghd hetr temperantia å latino *KS* 19 (47, 20). *ib* 20 (50, 22). the ther hofsämi haua i mat ok drik, i sympn ok i waku, i glädhi ok klädhom *ib* 19 (48, 21). *ib* 33 (84, 35). hofsämi är i thy, at mannen forstyrer sik af ondre giri ok odyghdelikom lusta *ib* 20 (49, 21).

hofsämia, *f.* = **hofsämi.** *Bil* 899. *KS* 14 (32, 15), 23 (57, 25).

hoftan, *f.* [*Jfr N.* hoft, *f.*, hofta, *v. samt Äldre Dan.* hofte, *v.*] *hinder, förtret?* ath nagher wille oforretthe myne fateghe lanboo eller göre mik nagher hoffthan poo myn gordh *BSH* 4: 279 (1501).

hofthiänist, *f. krigstjenst. Bil* 598.

hofvärk (hoffwerch. hoffueerk), *n.* [*Mnt.* hovewerk] *krigisk idrott, krigiska idrotter.* oppa hofwerd *(för* hofwerk*)* sik wel for stodh *MD (S)* 261. alle the mz hoffwärk fara *RK* 2: *s.* 341. hoffueerk och

striidh monde han öffua *ib* 3: 13. *ib* 1075, 3635. *MD* 446, 449. *Di* 87. *Lg* 3: 67. mykyt nampnfrägher aff sith hoffwärk *(färdighet i vapen, tapperhet)* oc mandhom til stridh *ib* 64. — *krigisk bedrift, krigiska bedrifter.* at man skal ganska föghe gagn eller hoffwerk bedriffue til siös i thette sinne *FH* 7: 74 (1506). ebbe koppe haffwer giort mer hoffwerch . . . sielff xx, en alla vore tydzsker oc rytters gorde *BSH* 5: 12 (1504).

hog, hogga, *se* **hug, hugga.**

hogher, *se* **hugher.**

hoghmeidh (hogmeydh), *f.?* [*Sv. dial.* homejda. *Mnt.* hogemeide, homeide, hameide] *i muren på en förskansning utbygd öppning hvarifrån sköts på fienderna.* her didrik stodh ther hart när oppo en hogmeydh *(a vigskordum)* ok alle hans men wel wapnade *Di* 252. *Jfr* **hamegha.**

hoghmodh (*Bo* 95, 165; *MB* 1: 139, 140, 377; *Al* 3552. **hoghmoodh** *Iv* 2061, 3315. **hogmod** *Di* 65, 106, 203; *RK* 2: 5600 *o. s. v.* **hogmot** *SO* 86. **hoghamodh** *Iv* 458, 5377; *Al* 1664. **hoghomoodh** *Iv* 1390; *Al* 2904, 3177, 4345. **hoffmodh** *Su* 126, 225; *MD (S)* 270; *BSH* 5: 482 (1511?). **hoffmod** *MD (S)* 240; *RK* 2: 2889; *Di* 156. **hoffmot** *FM* 665 (1517). **homodh** *RK* 2: 1024, 5499, 3: 882, 1697, 2938, 3578; *Di* 227, 266; *BSH* 5: 542 (1514). **hoomodh** *RK* 2: 2031. **hommodh** *ib* 3: 1789. **hommoth** *BSH* 5: 389 (1510). **hommot** *ib* 4: 219 (1497). **hommath** *FM* 410 (1509, *samt. afskr.*). **hughmodh** *Ber* 269, 270. **hugmod** *Pa (Tung)* 28; *Di* 91, 105, 129, 151, 153. **hwgmod** *ib* 113. **hugamot** *Iv (Cod. B, C) s.* 351), *n. och f.?* (*Al* 4345; *Iv* 2061; *Di* 203) [*Fdan.* hogmod. *Mnt.* homôt, *sannolikt äfven* hôchmôt *och* hogemôt *af* ho, hôch, hoge, *altus; med det främmande elementet i ordets förra del synes, åtminstone för den allmänna uppfattningen, det inhemska* **hugher, hogher** *hafva sammansmält; särskildt äro formerna med* **u** *i första stafvelsen att tillskrifva inflytelse härifrån)* **1)** *mod, tapperhet, ifver.* ängin vilde for annan vika ey swa bret rät som en fot thz wlte thera hugamot *Iv (Cod. B, C) s.* 351. the slogos mz mykit hoffmod *(kappi)* *Di* 156. stridde allan dag mz mykin hogmod *ib* 203. *ib* 65, 105, 106, 129, 151, 153. **2)** *högmod, öfvermod, stolthet.* fallir hon ij hoghmodh oc höghfärdh *Bo* 95. knosa alt swnder hoghmodh oc bälde oc idhra härdzsko *MB* 1: 377. homodh plägher gerna falla *RK* 3: 2938. mz höghfärdh ok stoor hoghomoodh *Al* 4345. thera hoghmoodh är alt for bald *Iv* 2061. thet gör han aff hoghmodhe ok fåwisko sinne *KS* 8 (18, 8; *kan föras till* **hoghmodhe**). *Bo* 165. *MB* 1: 101, 139, 140. *Pa (Tung)* 28. *Iv* 458, 1390, 3315, 5377. *Al* 1664, 2904, 3177, 3552. *RK* 2: 1024, 3: 1697, 1789. *MD (S)* 240, 270. *SO* 86. *Di* 91, 266. *Ber* 269, 270. *MB* 2: 145. *Su* 126, 225. **3)** *öfvermodigt beteende, öfvervåld, oförrätt, förolämpning.* thz hoomodh giorde there hierta wee *RK* 2: 2031. *ib* 3: 882. the danske them et hoffmod thede *ib* 2: 2889. bör thek hämpnas hwadh homodh mik sker *(minnar suivirdingar)* *Di* 227. tykker mech, ath eder åår skeeth eth ganska storth hoffmodh, och mek en stoor skadhe *BSH* 5: 482 (1511?). *ib* 542 (1514). *FM* 665 (1517). thz stora homodh och oäre thz niclis och karl honom giordo *RK* 2: 5499. *Di* 113. ath jach kwnne faa hwgswalilse for thet hommoth, megh giort är *BSH* 5: 389 (1510). som i suerige hade giort thz hogmodh *RK* 2: 8516. *ib* 3: 3578. idhert hogmod *(den oförrätt, I lidit)* jac wel hempna will *ib* 2: 5600. honwm riket och oss alle til bligdh, hommot och fortreeth *BSH* 4: 219 (1497). honom til start hommath och skadhe *FM* 410 (1509, *samt. afskr.*). — *Jfr* **höghmoþ.**

hoghmodhas, *v.* [*Mnt.* homoden] *högmodas.* hoghmodhas aff mine nadh *Bir* 3: 32.

hoghmodhe? *f.?* = **hoghmodh 2.** firi olydhno ok hogmodhe sina *KS* 8 (19, 9; *om* sina *här får antagas stå för* sino, *är* hogmodhe *dat. sing. af* hoghmodh, *i hvilken händelse alltså ordet* **hoghmodhe** *utgår). Jfr* **hughmödha, höghmödha, höghmödhe.**

hoghmodher (hugmoder), *adj. stolt.* hwi äst thu ey nw hugmoder *Pa (Tung)* 28. han war hugmod oc otyden *Di* 131. *Jfr* **höghmodher.**

hoghmodhogher (hogmoduger *Di* 17, 49, 57. **hogmodig** *ib* 206. **hughmodogher. hugmodig. hommodigh),** *adj.* [*Mnt.* homodich] *högmodig, stolt.* som the hoghmodhogho ok höghfärdogho plägha göra *Bo* 233. *ib* 14. är . . . en höghfärdogh människia innan til hughmodogh *JP* 49. thera hoghmodhoga akt *Bir* 3: 7. scriffua sa hommodigh breff *FM* 489 (1510). han war riker oc milder oc hogmodug *(allra konunga rikastr oc mikillatastr)* *Di* 24. vildefer hin hugmodige *ib* 132. *ib* 17, 49, 57, 141, 142, 206. *Jfr* **höghmodhogher, höghmöþogher.**

hol, *n., se* **hul.**

hol, *adj., se* **hul.**

hola, *f., se* **hula.**

hola, *v., se* **hula.**

holagh, *n. L.*

hold, *se* **huld.**

holder, *se* **hulder.**

holker? *m.? eg. det som är urhålkadt; cylindriskt träkärl, stäfva.* thw skalt ey hawa holk vndher balke *(nunquam mulctrale sub base fraudis ale)* *GO* 628.

holker (hölker: hölk *RK* 2: 1502. **-ar),** *m.* [*Mnt.* holk. *Mlat.* holcas. *Grek.* ὁλκάς] *holk, ett slags större fartyg, egentligen lastskepp, men ofta nyttjadt ss örlogsfartyg.* the reedhe sik vt mz kogh och holk *RK* 2: 420. *ib* 369, 7307, 7778. konungen war sielffuer i then holk *ib* 1504. konung valdemar sith folk vthe hadde mz twa stora holka tha ok ij^c [200] ryddara ok suena ppa *ib* 1: *(sfgn) s.* 181. smaa skiip och saa the holka stora *ib* 3: 3575. stiiga i skepp och holk *ib (sista forts.)* 5940. mz skepp iackther och holck *ib* 6011. *ib* 2: 1502, 8347, 8803, 3: 290, 3314, 3421. *BSH* 4: 187 (1495). *FM* 204 (1504), 416 (1509), 428 (1509), 481 (1510).

holkin, *se* **hvilikin.**

holländer skip (hollender skyp), *n. Holländskt fartyg. SO* 207.

holmber (hulmber. *pl.* **-ar;** *pluralformerna kunna dock föras till* **holme),** *m.* [*Isl.* holmr] *L. holme.* cum . . . vniuersis hulmum *SD* 3: 35 (1311). a en holm heet kidha skäär *RK* 1: 1188. *ib* 1489. holma ok öya *SD NS* 2: 203 (1409). *ib* 204. haffsens öör oc

holma *MB* 2: 195. — *i ortnamn.* in ørbohulm *SD* 2: 36 (1287). loci stokholm *ib* 57 (1288). in oþinsholmi *ib* 3: 220 (1315). — *Jfr* **flutholmber.** — **holms tompt,** *f. L.*

holme, *m.* [*Isl.* holmi] *L.* = **holmber.** i vestra holmanom *SD NS* 1: 568 (1406). meden marsken pa holman laa *RK* 2: 6138. *PK* 229, 238. *OB* 215. — *i ortnamn.* in insula dicta wlgariter scaptholma *SD* 3: 220 (1315). — *Jfr* **flutholme.**

holmsker (holmesker. holmes), *adj. Stockholmsk.* för x (10) mark holmeska *SJ* 175 (1454). *ib* 216 (1452), 265 (1458) *o. s. v.* fore c och xv (115) mark holmes *ib* 312 (1461). *ib* 348 (1468), 372 (1471). *Jfr* **stokholmsker.**

holsar, *se* **hulsar.**

holt, *se* **hult.**

holtzter, *adj. Holsteinsk.* the holtzte herra *RK* 2: 206.

holtzter (holster), *m. pl.* [*Isl.* holtsetar] *Holsteinare.* the holtzter giordis tha ey mygit meen *RK* 2: 221. örligade mz holsterna *PK* 239. — **holtzta land (holtzte land),** *n.* [*Isl.* holtsetaland] *Holstein. RK* 2: 209.

homper, *se* **humper.**

hon, *pron., se* **han.**

hon (haan), *m.?* [*Mnt.* hôn] *hån, skymf.* menige sweriges rijke til haan och försmädelse *BtRK* 372 (1501). menige sweriges inbyggere til stoor haan, blygd och försmädelse *ib* 373.

honadher (honnader), *m.* [*Mnt.* honede] *hån, skymf.* androm til honnad *HSH* 22: 38 (1492).

honhet, *f.* [*Mnt.* hônheit] *hån, skymf.* then honheth och forsm[ä]elsse mek ther vdi sketh är *BSH* 4: 275 (1501, *samt. afskr.*).

hop (hwp: hwpi *Lg* 3: 543**),** *n.* [*Isl.* hopp. *Jfr Mnt.* huppen, *hoppa*] *hopp, språng. MB* 1: 387. *Lg* 3: 543.

hop (hoop *Bir* 3: 315; *RK* 1: 344. **hopp** *LfK* 81; *MB* 2: 288; *Lg* 3: 286, 366; **-e** *LfK* 100; **-et** *ib* 117. **hup: hupi** *KL* 38; *MP* 1: 10; *MB* 2: 301; **-e** *Bir* 1: 387. **hwp: hwpe** *Ber* 41**),** *n.* [*Isl.* hop. *Mnt.* hope, hopene] *hopp, förhoppning.* hop tro ok kärleker *KS* 18 (45, 19). vil eigh släppa sit hop oc tröst tel ihesum christum *Bu* 29. alt hopit mit sätia til hans *Bo* 107. *KL* 85. hawa hop til ihesu christi pino *ib* 38. ey haffwandis hopp äller waan til naghra helso *MB* 2: 288. wtan hop til nadh och miskund *Ber* 211. mit hop staar nu til thinna nadh *Iv* 4893. honum är liffs hop *Bir* 2: 218. är han j helso hopi *ib* 3: 18. *Bil* 352, 846, 860. *MP* 1: 10, 61. *Bo* 11, 15, 26, 78. 106, 118, 130. *Bir* 1: 118, 119, 282, 387, 3: 315, 4: (*Dikt*) 235; *RK* 1: 344. *Al* 6159. *Ber* 4, 41. *Su* 95, 96. *MB* 2: 301. *Lg* 3: 286, 366. *LfK* 81, 100, 117. *Jfr* **glädhis-, kärleks-, mis-, van-hop.**

hopa (hoppa *LfK* 188; **-as** *ib* 158, 201; *Su* 232, 323; *MB* 2: 299; *Lg* 661, 826, 3: 142; **-oms** *SD* 4: 537 (1336, *nyare afskr.*); **-adhis** *Su* 225; **-ades** *Lg* 221. **hupa: -um** *KL* 256; *MP* 1: 61; **-ande** *KL* 68; **-as** *ib* 234; **-ums** *ib* 235. **-ar, -adhe, -adher.** *pres. refl.* **-as. -es** *RK* 1: 1035, 2439, 3017, 3681. **-is** *Va* 72**),** *v.* [*Mnt.* hopen. *Jfr Fnor.* hopaz] *hoppas, vänta.* hopande stadhelica gudz hiälp *Bir* 2: 226. ey hopa jak mine siäl helso *ib* 3: 213. the . . . hopadho sik ewerdhelikt liiff *MB* 1: 267. *Bir* 1: 243. *Su* 433. hopa synda forlatilse . . . ok hopa äwärdhelikit lifh *Ber* 5. aff swa store och swa hopadhe *(sperato)* glädhi *ib* 218. *MP* 1: 205. vi . . . hopadhom wan frälsara skula koma *Bir* 1: 190. *ib* 3: 403. hwart wi hupum os i hwarre stund skula fara *KL* 256. hopa sik faa nakot likamlikit gagn *Bir* 1: 160. *ib* 3: 448. nw hopar jak orloff aff ider faa *RK* 1: 1977. *ib* 2886. the . . . hopadho at thät sculde gudhi lönlikit vara *Bil* 850. *KL* 62. *Bo* 218. *RK* 1: 186, 747. hupande a hänna miskun *KL* 68. hopa a gudhz miskund *Ber* 4. hopa a gudhz milhet *ib* 5. vm han hopadhe a mik *Bir* 2: 199. *ib* 3: 124. *Ber* 221. *LfK* 188. hopa til helso *Ber* 5. aller hälgher män hopado til vars herra dödh *MB* 1: *(Cod. B)* 490. herre iak hopadhe til thik *ST* 196. j hulkra hiälp iak altidh hopadhe *Bir* 3: 209. — *opersonl. med ack. (på de i det följande anförda ställena kan dock den vid verbet förekommande personbeteckningen äfven fattas ss dat.).* hopar mik the glädhi fa *Fl* 413. mik hopar iak ma thöm hema finna *Iv* 2182. hopar mik än til riddara twa *ib* 2679. *ib* 3809, 3859. nu hopar mik a idhra tröst at allder min anger vardher nw löst *ib* 3285. — *refl.* **hopas, 1)** *hoppas.* vthan os komme hög trang till annattyggiä aff utländskum, eller inlendskum som gudh förgöme, wij ok hoppoms *SD* 4: 537 (1336, *nyare afskr.*). thok han hopas *Pa* 19. man skal hopas ä thäth bästa *GO* 200. tha thu hawir dröuilse tha hopas hugnadhin *Bo* 11. abbotin hopandis miskun fiol a knä for han *KL* 68. *Bo* 102, 176. at han hopas tro och älskar thet han aldrigh så *KS* 18 (45, 19). *KL* 235. fore . . . otallikit goot wij af hänne funnit hafuom oc än hopoms at finna *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). altidh hopadhis hon höra nakar tidhande af sinom kärasta *Bo* 226. the som ödmiuklika hopas sin nampn vara scriwat j liifsins book *Bir* 1: 186. the hopas ok trösta at faa hymerike for änkte *ib* 119. the hopas at syndin skal forlatas vtan rätuiso *ib.* jac hupas at han är min *KL* 234. hopadis än at han skulle husena föra maat *RK* 1: 4193. hopadis at han sculde faa annan hugh *Bil* 865. jak hopas til gudz at thz som här atir staar af hans thiänist thz scolum vi annars stadhs höra *ib* 887. the til hans hopas *Gr* 283. *ST* 196. hopas til hans nadh *MP* 1: 12. *Pa (Tung)* 32. at hopas til the thing som större waaro *Bir* 4: 78. *Lg* 3: 142. them ther a thik hopas *Bo* 117. hopandis stadhlika vppa hans nadh oc miscundh *Bil* 594. som altidh hoppades i tik *Lg* 221. — *med gen.* thäs. thäs hopas iak *Al* 1120. thäs engen hoppas ällir begärar *Su* 232. — *opersonl. med ack. och gen.* thäs. thäs hopas mik *Fl* 411. — *med ack. (el. en form som kan vara ack.) och följande inf.* them hopadis at fonga bätra aar *RK* 2: 7443. mik är i dagh kwngiort nakot, aff hwilko mik hoppas wnfa hiälp *Lg* 661. — *med ack. och sats med el. utan inledningsordet* at. mik hopis at han skal än hielpä mik wt aff mina nödh *Va* 27. mik hopes han komber wel til war *RK* 1: 3681. thetta stora örlögh oc ofrijdh . . . ther . . . oss hopas, at een godhan oc raskan ända taka skal *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). — *med ack. och prep.* til *med följande subst. el. pron. samt*

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—87.
SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.
SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.
SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.
SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.
Smål L Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.
SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.
ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.
Stads L Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.
Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.
TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.
TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.
TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.
Upl L Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.
Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.
VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.
VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.
VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.
VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841.
VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.
ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR;* efter vers citeras *Al, Fl, Fr, Iv, RK,* då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:
Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn.* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn.* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 353 sp. 1 r. 7 nedifr. läs: **fulhvas**
" 362 " 1 " 21 uppifr. läs: *snarare*
" " " 1 " 30 " eft. 29 till.: — *fylla, uppstoppa. BK (Cod. B)* 208.
" 363 " 1 " 8 nedifr. näst frf. **fyrafaldelika** insätt: **fyradobel (fijre dwbbel),** *adj. fyrdubbel. HSH* 24: 101 (1517).
" 367 " 1 " 19 uppifr. eft *m. L.* till.: —**fädhrinis land,** *n. Jfr* **himirikis fädhrinis land.**
" 381 " 2 " 3 nedifr. eft. 366. till.: — *om gök. ST* 32.
" 388 " 1 " 19 uppifr. eft. (1405). till.: — **gangdagha manadagher (-mandager),** *m. måndagen före Kristi himmelsfärdsdag. FM* 309 (1507).
" 395 " 1 " 16 " näst frf. **genom skär** insätt: **genomskutin (ginomskoten),** *p. adj. genomskjuten. BSH* 5: 12 (1504).
Sid. 410 sp. 1 r. 22 nedifr. läs: *gälla, vara farligt, gå (farligt el. häftigt) till.*
" 411 " 1 " 18 " näst frf. **gladhleker** insätt: **gladhhet (gladheet),** *f. glädje. Bir* 5: 10.
" " " 2 " 24 " läs: *brukadt*
" 452 " 1 " 2 uppifr. eft. frii till.: oc
" 455 " 1 " 14, 15 " läs: *Jfr* **af-, be-, ful-, hedher-, mis-, of-, til-, vidh-halda.**
" " " " " 21, 22 " läs: *Jfr* **mädh-, port-, porta-, stat-, vakthaldare.**
" 458 " 2 " 21 uppifr. eft. 6117. till.: *Jfr* **hoghmeidh.**
" 459 " 1 " 20 nedifr. eft. **hon.** till.: **hoon** *SD NS* 2: 169 (1409). **hun** *L.*

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills:

Flores och Blanzeflor.
Sanct Patriks-Sagan.
Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.
Vadstena Kloster-Reglor.
Herr Ivan Lejon-Riddaren. (Fullständig i 3 häften.)
Namnlös och Valentin.
Ett Forn-Svenskt Legendarium. (Fullständigt i 11 häften.)
Konung Erik XIV:des Krönika.
Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. (Fullständiga i 6 häften.)
Sagan om Didrik af Bern. (Fullständig i 3 häften.)
Hertig Fredrik af Normandie.
Konung Alexander. (Fullständig i 3 häften.)
Skrå-Ordningar. (Med fyra plancher.)
Heliga Birgittas Uppenbarelser. (Fullständiga i 11 häften.)
Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. } (I ett
Legenden om Gregorius af Armenien. } band.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)
Helige Bernhards Skrifter. (Fullständiga i 2 häften.)
Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. (Fullständiga i 7 häften.)
Suso, Gudeliga Snilles Väckare. (Fullständig i 3 häften.)
Själens Tröst. (Fullständig i 4 häften.)
Skrifter till läsning för klosterfolk. (Fullständiga i 2 häften.)
Gersons bok om djefvulens frestelse. (Facsimile.)
Klosterläsning. (Fullständig i 3 häften.)
Svenska Medeltids-Postillor. (Del. 1, 2.)
Gersons Lärdom huru man skall dö. (Facsimile.)
Svenska Medeltids Dikter och Rim. (Fullständiga i 3 häften.)
Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)
Läke- och Örte-Böcker. (Fullständiga i 3 häften.)
Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket. (Häft. 1—7.)
Prosadikter från Medeltiden. (Häft. 1.)

Dessa arbeten utgåfvos fördelade i häften sålunda:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (slutet).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11(slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutad).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afslutade).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—93. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6, 7.

Mera har ej utkommit intill Januari 1888.

Pris för köpare 9 kronor 50 öre.

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 94, 95.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

ÅTTONDE OCH NIONDE HÄFTET.

LUND 1888.
BERLINGSKA BOKTRYCKERI- OCH STILGJUTERI-AKTIEBOLAGET.

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.
Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 173—260.
AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.
Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.
BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Lignell. 1851—52.
BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.
Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg*.
Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.
BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.
Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.
BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.
BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.
BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Konglige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.
Bu Codex Bureanus. Se *Lg*.
BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.
DD Diplomatarium Dalecarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.
Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.
EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.
Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.
FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.
Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.
Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.
Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.
GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.
Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.
GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.
Hels L Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.
Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849.
JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.
KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.
Kr LL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.
KS En nyttigh bok om Konnunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.
LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—10. 1883 86.
LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.
Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.
Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.
Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845.
MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.
MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.
MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.
MK Marias klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska.
MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.
OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1 sect. post., s. 212—215.
Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.
PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.
PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.
PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.
RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.
SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

en sats med el. utan inledningsordet at. som oss höghelika hopas til idher at i gerna wilin göra *BSH* 1: 189 (1386). mik hopas til gudh thz wardhir än got om sidhe *ST* 453. **2)** *med passiv betydelse: väntas, förväntas.* the tingh . . . i hwilkom wäl hoppas at bättre maa wardha *LfK* 158. at enghen förbättringh kan hoppas *ib.* all widhertorfftelik tingh skulu hoppas aff clostersens förman *ib* 201. — *Jfr* **for-, mis-, van-hopa.**

hopan, *f. Jfr* **forhopan.**

hopaskap? *n.? sammangaddning?* ath ey skuli wardha sambindninga hopaskap, twädrekt äller osämia *Bir* 5: 135.

hoper (hooper. hōp *Di* 281. **hopper: hoppa** *LfK* 133; *Di* 209. *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* hópr. *Mnt.* hôp, hoppe] *hop, hög, massa, mängd.* thz öffra watnet bliffwir j sik församlat stadugt, stadugt bliffwandis j en hop som eet bärgh *MB* 2: 9. sende honom een hop aff gwl *MD (S)* 230. the . . . offradho honom gul oc rökilse oc mirram. ok är märkiande at hwar thera offradhe väl mykyt storan hoop af thässom threm. oc särlica af gulleno *Bo* 2. — *hop, mängd, skara.* fingo storan hoop mz fiskom *Bo* 240. slo sik saman en hōp mz tiwffua ok skalcha *Di* 281. en stoor hopir af systromen *KL* 349. var herra gik . . . mit w hopenom *Bo* 86. förste hopin älla skarin *Bir* 1: 346. tha var j the tre hoppa x[M] riddare *Di* 209. änglanna hedherlikin hoper *(exercitus) Su* 284. qwinnor gingo sik j hoop til högtidh, ok män sik, ok barn j badhom hopomen *MP* 1: 51. — hopom, *hopvis.* flykkiande sik alt hopom *(congregatim)* in til hans som kyklingane löpa äpte hönonne *Bo* 179. — til hopa [*Mnt.* to hope], *till hopa, till samman.* strax marskens tyänare alla monde snarth tiil hopa falla *RK* 3: 204. han kallade them ther alla til hoopa *ib* 2: 914. komber them til hoppa *LfK* 133. som ey tiil hopa halla *RK* 3: 2639. swänske sampnas tha alle tiil hopa *ib* 2306. *ib* 2312. samlade til hopa allan israels almogha *MB* 2: 19. *ib* 24, 27, 32. tha huffwudh baneren the möttes tiil hopa *RK* 3: 2251. the . . . tiil hopa rände *ib* 2256. sloghos badhe til hopa mz swärdhom *Lg* 3: 333. tha the alle til hopa komne waro *ib* 656. the sädhen som vpskwren war oc samanlagdh tilhopa *MB* 2: 117. äfftherfölgdo alle tilhopa *ib* 172. baswrna gaffwo alla tilhopa aff sik starkt lywdh *ib* 14. samqwämdher, i hwilkom han samman skikkadhe oc tilhopa flydhe them som idkelika skuldo wara i gudz lwffwi *LfK* 18. — *Jfr* **gasa-, hunda-, iungfru-, myro-, rövara-, stena-, ugglo-hoper.**

hoper, *m. L.*

hoppa (huppa: -adhe *Bo* 80; *ST* 371. **-ar, -adhe),** *v.* [*Fnor.* hoppa. *Mnt.* huppen] *hoppa.* wändo the (ɔ: männene) ey atir at flöghia älla hoppa *Bil* 879. alt thz som hawer fyra föter oc hoppar a iordhinne mz misiämpnom benom, swa som är locusta oc bruchus *MB* 1: 359. homblona . . . flygha stundom swa som hoppande ok springande *Bir* 1: 135. *Al* 3376. hans hiärta . . . häfuir sik ok hoppar *Bil* 652. swa at alla thina inälffwer widhergaa han wara sannan gudh oc man . . . oc at all thin ben skuli hoppa thz samma *(id ipsum proclament; genom hoppande förkunna) Su* 278. — *dansa.* the vsla dottorin herodis huppadhe *Bo* 80. *ST* 371. hans biorn hoppade sa vppa golffuit som han slog for hanum *Di* 108.

hor (hoor), *n.* [*Fnor.* hór] *L. hor, horsbrott.* kiöz bindoghe af hor ok löskaläghe *Bu* 185. *MB* 1: 221. om horit hafdhe wordhit oppinbart *ST* 504. hafua . . . giort mangh hoor *Bil* 620.

hora, *f.* [*Isl.* hóra] *hora.* hwilken broder misfirmer sin embetz [broders] hustru mz noger vnampn hora ok sua dana vnampn *SO* 113.

horanson, *se* **härianson.**

horbarn (hoor-), *n.* [*Fnor.* hórbarn] *L. oäkta barn.* ärin i vtan disciplinam. tha ärin i äkke adhol barn. vtan rät hoor barn *Bo* 106. *MP* 2: 67.

horbot, *f. L.*

hordomber (hoor-. hoordoomber: -doom *Al* 6318**),** *m.* [*Isl.* hórdómr] *L. hordom, äktenskapsbrott.* nar en quinna var gripin i hoordom *(in adulterio) Bo* 159. *MB* 1: 178. *KL* 291. *Bir* 1: 12, 233. — *otukt, okyskhet.* ligger . . . j hoorndom *(för hoordom) LfK* 218. *Al* 6318. frälste susannam af wrangasta gambla mannanna vptända skörlimnadh ok hoordom *Gr* 284.

horgher, *se* **hargher.**

horkarl (hoor- *KL* 26. **horkal** *MP* 2: 202 *(på två ställen);* **horkalla** *ib***),** *m.* [*Isl.* hórkarl] *L. horkarl, äktenskapsbrytare.* the horkona som tok horkarlin for sin laggipta man *Bir* 1: 233. *ib* 10, 326, 3: 79. *KL* 26, 96. *MP* 1: 255, 2: 202. — *i ortnamn.* vnum pratum dictum horkarlafyæld *SD* 5: 269 (1344, *gammal afskr.*).

horkona (-kaana: -kaano *Bir* 2: 72; **-kaanu** *ib***),** *f.* [*Isl.* hórkona] *L. horkona, äktenskapsbryterska.* thin brudh är vordhin horkona *Bir* 3: 78. *ib* 1: 169, 233. — *gift mans älskarinna el. frilla.* thänne väghnare . . . var giptir ok hiölt oppinbarlica frillo j sino huse älla horkonu *Bir* 3: 195. *ib* 2: 72, 3: 195. *Bo* 80. tyberius forsände ok herodem antipam . . . ok herodiadem hans horkonu ok brodher konu til viennam *Bil* 303. — **horkonu barn (horkunu barn),** *n. L.*

horkärleker, *m. horisk kärlek. Ber* 12.

hormal (hoor-), *n. L. hor.* nu kan thz sa henda ath systher är giffth ok hon haffwer mz broder i hoormal brwkath *SEG* 118. — **hormala balker,** *m. balk som handlar om horsbrott. SEG* 118. — **hormals bot,** *f. L.*

horn, *n.* [*Isl.* horn] *L.* **1)** *horn.* en wädhor hänger mz hornom mällan thörnebuskana *MB* 1: 201. swa styres barn aff byrdh som hiorth aff horn *GO* 1067. gudh gifwer alt goth ok ey ledher han vxa mz horn i gardh *ib* 186. gudh gifwer allom som bedhis korn tho binder han thz ey oxan a horn *Al* 1812. teþes þöm en leþar i blamans like . . . ok hafþe horn i änne *Bu* 208. — *horn el. spröt på en insekt.* thänne madkin *(fjärilen)* hafwir . . . tw horn j änliteno *Bir* 1: 348. **2)** *horn ss blåsinstrument.* eth thorn ther en wäktar bläsir aff sith horn *MD* 391. man matte höra ouer skoghin all aff hans horn swa mykith skall *Fr* 2792. *ib* 2820, 2821. eet horn aff been *Fl* 726. horna höghtidher oc ludhra *MB* 1: 498. mz lwdhra bläst, oc horna *ib* 499. **3)** *horn, dryckeshorn.* fyll mit horn *MD* 383. skenker nogor gesther

mz horn eller bikare *SGGK* 107. han skal . . . skänkiass mz horn ok bulla *SEG* 117. *SGG* 130, 132. — (?) [nu slar man annan mäþ] hornum ällä hiältum *SR* 53. **4)** *horn, hornsubstans.* medh eenfaallughom sölghiom aff jern horn ellir been *VKR* 12. *Bir* 5: 40. **5)** *hörn.* jwi allom portom, hornom ok wikom *KS* 85 (208, 93). — *Jfr* **bukka-, buks-, diurs-, drykkio-, fara-, geta-, gul-, hiorta-, magha-, slindo-, vädhra-, vädhurs-horn.** — **horna blaster (-bläster),** *m. blåsande med horn.* mz horna bläst oc lwdhra *MB* 1: 498. *Jfr* **hornblaster.**

hornblaster (-bläster), *m. blåsande med horn.* lowa gudh mz hornbläst oc lwdhra *MB* 1: 498. *Jfr* **horna blaster.**

hornfisker, *m.* [*Isl.* hornfiskr. *D.* hornfisk] *horngädda. LB* 1: 96. — *ss tillnamn.* tithikini hornfisk *SD* 4: 476 (1336, *nyare afskr.*).

hornfä, *n. L.*

horngata, *f. L.*

hornskaf, *n. afskafda hornpartiklar, afskaf af horn.* thagh horn skaff aff hiortha horn *LB* 7: 152.

hornspini (-spene), *m. horn ur hvilket man diar.* som barn mz hornspena deggias *RK* 1: *(LRK) s.* 221. degdis mz en horn spinä som annat barn *PK* 230.

hornstokker, *m. L.*

hornvipa, *f. vipa, vanellus cristatus Lin.?* storka oc hornwipa, wuer oc fiske maka *(struthionem et noctuam et larum et accipitrem juxta genus suum, bubonem et mergulum et ibin) MB* 1: 359.

hors (hoors *RK* 2: 8088**),** *n.* [*Isl.* hross] *L. häst (ss slägtbegrepp).* oskälik diwr, swa som äre hors oc nöt *MB* 1: 110. — *sto.* the driffuo jn bade hors och hästa *RK* 2: 4012. *ib* 8088, 3: *(Till. om Chr. II)* 6325. — *Jfr* **stoþ-, vildi-hors.** — **horsa bladh,** *n. hästsyra, hästskräppa, rumex acutus Lin.* lappacium acutum horsabladh *LB* 7: 82. — **horsa födha (hörsa-),** *f. föda för hästar.* sagdhe thz wara hörsa födho *Bil* 601. — **horsa miolk (horssa miölk),** *f. stomjölk. LB* 7: 203. — **horsa märgher,** *m. hästmärg. LB* 7: 35. — **horsa mynta,** *f. åkermynta, mentha arvensis Lin.?* calamentum horsamynta *LB* 7: 82.

horsak, *f. L.*

hors galle? (hurs-), *m. hästgalle.* tak fic (?) hurs galla *LB* 5: 82.

horsläng (-slang *L.* **-säng** *L.***),** *f. L. horsäng, säng der hor begås. SR* 57.

horsskin (horskin), *n. hästskinn.* hwar som säl horskin for nötskin *SO* 13. — **horsskins laske (horskins-)?** *m.? lask af hästskinn.* wm klippinx laska äller horskins *SO* 13.

horstakka, *f. L.*

hortugha, *f. L.*

hortuta, *f. L.*

hos (hoss. hoos. hooss. hws), *prep.* [*Fdan.* hos. *troligen af* **hus**; *jfr dock Noreen, Ark. f. Nord. Fil.* 3: 12 *f.*] *L. eg. i hus med (någon).* **1)** *hos, hemma hos, i omedelbar närhet af (en person).* kunungur skal . . . opta hos sik haua sina wälbyrdugha män *KS* 59 (146, 64). thw *(Jungfru Maria)* sitter hws alz wallogh gudh *MD* 70. som hanom varo hemlegaste hos *Ansg* 177. hos henne *(Cod. A* när honum*)* blifua *Iv (Cod. B, C)* 5494. hans hiärtä är hemme hos hans frv *ib (Cod. A)* 1946. bleff hooss jron konung langa stwnd *Di* 168. hwat skulde iak hoss ider görä *ib* 88. at vare inne hos ider *BSH* 3: 296 (1470). iag hade gerna varit hoss ider *ib* 4: 198 (1495). jach waar palmelögerdagh hooss myn herre erchiebispen *FM* 182 (1504). jach wille gerne haffwe the dande swena jamlighe hoss mek *BSH* 4: 345 (1503). blifuin hos mik thännä nat *Fr* 867. mik lyster ey längre hos *(Cod. A* när*)* tik bliffua *Iv (Cod. B)* 381. han vilde dödher hos *(Cod. A* när*)* honum blifua häldre ok hos *(Cod. A* när*)* honum mz fryghdine lifua *ib (Cod. B, C)* 4967–8. se thz blomster her är hos mik *Fl* 1387. hon logh hooss haghen om nattena *Di* 261. *ib* 118. jaspis haffwer stor dygd oc makt hoss qwinnor som pynes med barn *LB* 7: 277. — *hos, i någons inre.* beder iach edher . . . ati hafwe hemmelige hoss eder thet jach vill then wägh ned till lincöpingh *BSH* 4: 254 (1500). — *hos, i tjenst hos, i följe med.* vi viliom hos idher . . . alla vara dagha blifua *Fr* 2234. hwa sölff haffuer yffrit wt at giwa han finder manga the hooss honom bliwa *RK* 1: 3181. **2)** *vid (ett opersonl. föremål).* polipodium änglafot vexer hoss eke roten *LB* 7: 250. tag hönsa gress, som vexer hoss vägen *ib* 268. nysyrtt som vexer hoss jorden *ib* 293. twa adror som liggyä wthan oppa beggyä sider hoos *(om)* ankelen *ib* 6: 107. hos *(på)* mynsta fingeren *ib.* een hamar hoos thz bordhith laa *Iv* 187. lät hona sätia hoos thz kär *MD* 191. iordhadhis han ij een högh hos lädhre *Iv s.* LXXIV. dher ligger en kerke hoss min gard. som mine foreldre haffue warit aff aller jws patronatus tiil *BSH* 4: 343 (1503). *DD* 1: 81 (1434, *afskr.*). **3)** *vid, i besittning af.* the vildo badhe hos *(Cod. B, C, D, E, F* widh*)* äro blifua *Fr* 1654. **4)** *i tidsbestämning: vid, om.* hoos sanctä andresä dagh *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). — *Jfr* **i-, thär-hos.**

hosa (husa *Gr* 275; **-u** *SD* 1: 740 *(omkr.* 1280-*talet)*; **-o** *ib* 4: 711 (1340?); **-om** *VKR* 43. **hwsa: -ur** *ib* 70; *Bir* 4: 25; **-wr** *PM* XIII; **-une** *GO* 267**),** *f.* [*Isl.* hosa. *Mnt.* hose] *benklädnad, benbetäckning.* thz är synth aa hwsune hwar beenith är sundher *(est vbi scissura calige dat cernere sura) GO* 267. bödh ginstan at göras skulle swa som een husa af trä, swa som fotin ok benit var skapt, oc lot sätia i hans laar oc been *Gr* 275. göris en linnen pose som en hosa *PM* 7. — *vanl. pl. benkläder, i sht plagg betäckande benets nedre del från knät, strumpor.* schräddara mester skördh schal wara . . . ith par hoser mz forföte *SO* 104. aff allo thy ther thu atte wil iak ey halda fra halsmughino oc til hosonar *(ad corrigiam caligæ) MB* 1: 181. mere rykt lägger margher man a sina hosor, eller sko, än a sina siäl *ib* 414. *PM* XIII. *VKR* 43. brödhrene hafin lagha skoo oc hwsur *(caligas)* om sommarin oc om vintrin skoo fodhrada mädh watmal oc hwsur ther medh *VKR* 70. *Bir* 4: 25. — *till rustningen hörande benbetäckning el. benkläder, benharnesk.* een vapnrok hafdhe han op a . . . ther til twa hosur the varo hwiit *Fr* 89. *ib* 155. loricam meam cum galea, spaldenær,

plato, lendenær, stikchatha husu *SD* 1: 740 *(omkr. 1260-talet)*. I par stikkathahuso *ib* 4: 711 (1340?). — *Jfr* **brynio-, lin-, malio-hosa.**

hosen sko (hosen skoo. hosin sko. husin skoo *RK* 1: 1586**),** *v.* [*Ordets förra del är eg. en i oförändradt skick öfverflyttad böjningsform af det mot* **hosa** *svarande Mnt.* hose] *ikläda benharnesk.* sik hosen skoo *RK* 1: 819. *ib* 1586. the wämpto sik ok hosin skodho *ib* 4009. aller wämpter ok hosin skoder *ib* 3877.

hosta (hossta), *f.* [*Jfr Isl.* hósti, *m.*] *hosta*. fore hossto oc bryssт wärk *LB* 1: 97. *KL* 47, 57, 349. *ST* 371. *MD (S)* 222. *LB* 4: 342, 351, 5: 80, 7: 3, 11. for torra hostho *ib* 6. — *Jfr* **kyke-, thör-hosta.**

hosta (-ar), *v.* [*Isl.* hósta] *hosta*. hostär, tussio *VGL* XIV. tussire j: hosta *LB* 6: 284. *ST* 273. *LfK* 69.

hot (hoot. hota *Al* 1750 *i rimslut***),** *n.* [*Isl.* hót, *n. pl.*] *hot.* the vardha swa rädde aff tholikt hoot *Fr* 767. *Iv* 3300. *Al* 1750. *Bir* 4: 57.

hota (-ar, -adhe), *v.* [*Isl.* hóta] *hota*. alt thz som vtan til synis hota. thz rädhir äkke *Bo* 77. dödhin hota thik hwan stadh *Ber* 221. thz ondha mz hwilko han idher hotade. *MB* 2: 62. hotadho henne liffuandis bränna wilia *Bir* 4: 57. tolkom hotar then hälge andhe *LfK* 26. — *refl.* **hotas,** *hota*. ey hotas herran gudh swa som mannen *MB* 2: 158. the hotas at besmitta thin hälga rwm *ib* 161. hans foghuthä här vpa slothen hothas vpa oss met hedhninghä oc ryzer *FM* 60 (1457). — *Jfr* **höta.**

hotilse, *n. pl. Jfr* **hötilse.** — **hotilsa bref (hotilse-),** *n. hotande bref.* mz hotilse breffuom *Lg* 3: 530. *Jfr* **hötilsa bref.**

hova (-adhe, -adher), *v.* [*Mnt.* hoven] *hålla festligt samqväm, fira med riddarspel förenad fest.* tha wart i stokholm howat af makt *RK* 1: 1148. *ib* 1428, 2200. han *(hertig Erik)* . . . giorde riddara ok howade fast *ib* 2930. — (?) aff högfärdoghom oc owirflödoghom klädebonat lustas the som j konungx gardhomen thiäna, oc howa skulu *Bir* 5: 103. — *kalasa.* saato oc hoffwadho oc giordho them kata *Al* 8193. — *uppträda med ståt el. prakt. part. pres. ståtlig, präktig.* ey war konungh salomon j sinne hoffwande äro swa behändelika och ärlika klädder *JP* 59.

hovaþer (hövaþer), *adj. L.*

hovare, *m. person som uppträder med ståt?* en forbulghin hoffware thän som höghfärdogha osidher förer j en by *JP* 50.

hovasin (hoffuesin. hoffesyn), *n.* [*Jfr Mht.* hovegesinde] *hird, lifvakt, i en konungs el. annan betydande persons särskilda och omedelbara tjenst anstäldt väpnadt följe.* alla wara nadoge herra konungsens howasin, godha män och tienare *BtRK* 137 (1439). sende hon *(drottning Margareta)* honom til sverige jn mz hennes folk och hoffesyn *RK* 2: 104. konungen fik honom sith hoffwasin *ib* 578. for för sydhercöpung jn mz konungens makt oc hoffuesin *ib* 5973. *ib* 8523, 8771, 9209, 9371, 9386. siden foro the danske j haffnen in mz al thera makt oc hoffuesin *ib* 7800. mekelborgh lagde till stigsnes mz viij[c] [800] ryddara ok swena . . . ok ther till thera hoffuasin *ib* 1: *(sfgn) s.* 181. — *Jfr* **hovasinne, hofgesin, hofsind.**

hovasinne (hofwasinde *RK* 2: 1510. **hoffuesinne. howo sinne** *ST* 421. **hoff synne** *Di (Cod. B)* 309**),** *n.* = **hovasin.** slog hans *(Didriks)* fader *(d. v. s. konung Thetmar)* hanum till riddere . . . oc giorde hanum till höffuitzman for alt sit hoffuesinne *(innan hirdar) Di* 13. *ST* 421. *RK* 2: 1510. *Jfr* **hofgesin, hofsind.**

hover, *m.? se* **hof,** *f.*

hovera (hoffere. -ar), *v.* [*Mnt.* hovêren] **1)** *roa sig i festligt samqväm, öfva sig i riddarspel.* hwilkin som lyster hoffwera oc danza *RK* 1: *(Albr.) s.* 207. the dantze hoffere ware kathe *ib* 2: 192. ther waro oc annor syndirlik wapn, ther konugin pläghadhe hofwera mz *ST* 420. **2)** *pråla.* hoffuerer gerna mz wapn oc kläder *Di* 131. **3)** *eufemistiskt: hafva samlag.* om quinnan . . . hoffuerar mz manne om nattena *LB* 3: 48.

hovera vapn, *n. paradvapen.* the fördho for honom hans howera wapn tw hundradho glauor aff gul, tu hundradha boklara oc thry hundradha skiolla aff skinande gulle *ST* 421.

hovuþ (hoffwdh *Al* 6752. **hofuudh** *MP* 1: 13. **hofudh: høkhofudh** *SD* 5: 321 (1344, *gammal afskr.*). **howþ** *Bu* 13, 129. **howdh** *Gr* 298. **huwuþ. huffudh** *Su* 139. **huffwdh** *Lg* 3: 160. **huwd** *SD* 2: 525 (1308, *nyare afskr.*). **höwdh** *KS* 80 (198, 88). **howut** *L.* **houut: hokhouut** *SD* 3: 270 (1316). **howoþ. huffwodh** *MB* 2: 148 *o. s. v.* **hofwot** *Bir* 3: 145. **hoffuidh** *LB* 2: 50, 51, 63. **hofwidh** *Bir* 3: 313. **hoffwidh** *LB* 3: 64; *BSH* 4: 279 (1501). **howid** *LB* 8: 48. **hofwid** *Bir* 3: 229. **hoffuid** *LB* 2: 54, 63. **hwidh** *ib* 8: 43. **huuith** *ib* 51. **houit** *Bu* 54. **hoffwit** *MD* 419. **hwffuit** *LB* 3: 60, 64. **hoffwedh: hoffwezsins** *Al* 6757. **hwgedtt** *(kanske att fatta ss bestämd form) BSH* 4: 321 (1502). **hoffue** *RK* 1: *(Albr.) s.* 213. *dat. s.* **hofþe** *Bu* 149. **hofdhe** *Bir* 1: 392; *MB* 1: 363; *Al* 9295, 9491; *Ber* 178. **hobdi: hecobdi** *SD* 4: 201 (1331). **hufdhe: hekhufdhe** *ib* 5: 238 (1343, *gammal afskr.*). **howudhe** *KL* 125. **höfþe** *Bu* 209. **höfdhe** *Bil* 306. **höfdi: hanahöfdi** *SD* 3: 270 (1316). **hofne** *(trol. skriffel för* **hofdhe***) Ber* 177. *dat. pl.* **hofþom** *Bu* 129. **hofdum** *Bil* 457. **huffdhom** *MB* 2: 351. **höfþom** *Bu* 71. **höfdom** *MP* 1: 231; *KS* 31 (80, 33). *med art. nom., ack.* **houuþet** *Bu* 129. **huuuþet** *ib.* **howþet** *ib.* **howdhit** *GO* 227. **houoþet. hwffuodet** *BSH* 4: 220 (1497). **hwodit** *RK* 1: 2493. **hwdhit** *ib* 2: 4427, 4481. **hwedhet** *BSH* 5: 443 (1511). **hofdhit** *LB* 5: 292. *dat.* **hofþeno** *Bu* 74. **höfdino** *KS* 32 (81, 34). **höfdeno** *ib* (82, 34). *pl. ack.* **howdhin** *Bo* 179**),** *n.* [*Isl.* höfuð] *L.* **1)** *hufvud.* tu huwuþ af ällyuu þusand iumfru *SD* 5: 563 (1346). all sancti pauli ben ok limi funno cristne män. vtan hans howþ. þät var kastat diupt i en dal. ibland mz flerom dräpna manna hofþom mangom daghum siþan paulus var dräpin. þär een grop rensaþes. kastaþes vp houuþet sancti pauli *Bu* 129. sagho vm nätar lius vm kring howþet skina som sol *ib.* förþo huuuþet i staþen in *ib.* fästes houoþet viþ likaman *ib* 130. howoþ sancti pauli *ib.* þa var hans howoþ funnet *ib* 52. gömde hans hovoþ *ib.* falder haar aff

mantz hofdhe *MB* 1: 363. hawa bart howodh *ib.* egnadhe han sik enkte ellä atthe thz han matte sith hoffuod til böghia *MP* 1: 47. gör hände men þät hovoþet liutar: þy at handenna lif af hofþeno flytar *Bu* 74. kunugen . . . ref sit har af höfþe i harme *ib* 209. *Al* 9491. han fan eth breff at hänna hofdum *(för* hofde*) Bil* 457. han (ɔ: likamen) hauer huwdh ok främbr alt hans styrilse *KS* 31 (80, 33). i höfdom är hiärne *ib.* i höfdino äru ok öghon *ib* 32 (81, 34). loth them jerlin hoffwod aff slaa *RK* 1: 261. han *(fogeln Fenix)* . . . hafvir camb a höfdhe *Bil* 306. en stoor draki . . . hafuande siw hufwdh *MP* 1: 13. hwat sörghelica the sta oc luta nidhir howdhin *Bo* 179. ath . . . nagher myn effther kommende skwlle slaa syth hoffwidh neer for myne skyl *BSH* 4: 279 (1501). faa hws offuer hwedhet *ib* 5: 443 (1511). — *hufvudet ss förståndets och tankeförmågans säte.* thz pröwadho the wisasto gamble män som fordhom waro oc hafdho starkare howodh oc hiärta. än nw hawa män *MB* 1: 66. hwa som sit howodh wil mödha, tha är honum här ämpne giwin at räkna äpter hwario planete gang *ib. MD* 419. — *bildl. med hänsyftning på makt el. styrka.* þu *(Jungfru Maria)* hauar hans *(djäfvulens)* howþ vndi fote brutit *Bu* 13. — *i särsk. uttryck mer el. mindre bildlikt.* wele wii engen herre eller konwngh anama oss ower hwffuodet *BSH* 4: 220 (1497). draghe oss noghen vtlendsken herre eller konwngh ower hoffwodet *ib.* atti ekke lotte . . . peder karsson att trädhe mek sa pa hwgedtt *ib* 321 (1502). — *ss tillnamn.* hermanno dicto houud *SD* 2: 151 (1293). johannes huwd *ib* 525 (1308, *nyare afskr.*). **2)** *det öfversta, topp, spets. af en växt: blomhufvud, blomflock.* taga purlöök, med blad knoppar oc hwffwd *LB* 7: 271. — *af en kolonn: kapitäl.* saa iak . . . owir studhinne eet litit howdh älla knap af sky *Gr* 298. **3)** *hörn.* j alla gatunna höfdom *MP* 1: 231. syndherstänkte äru mönstersins stena i alla gatonna hofdhe *(in capita omnium platearum) Ber* 178. *ib* 177. **4)** *näs, udde. i ortnamn.* in parochia høkhouut *SD* 3: 270 (1316). parochia høkhofudh *ib* 5: 321 (1344, *gammal afskr.*). ecclesie høcobdi *ib* 4: 201 (1331). de høkhufdhe *ib* 5: 238 (1343, *gammal afskr.*). de høkhoffdhe *ib* 572 (1346). in frøsakir skiplagh parochia høkhoftum *(kan föras till* høkhofþe*) ib* 332 (1344, *gammal afskr.*). ingimundus in hanahøfdi *ib* 3: 270 (1316). **5)** *hufvudman, öfverhufvud.* okir styre j thera *(presternas)* hofdhe ok höxsta for mannom *Bir* 1: 392. ther skalt thu wara huffwdh oc förman *Lg* 3: 160. **6)** *individ, person, enskildt föremål.* tok aff israel thwsanda oc iij^c lxv siclos, fore ij^c oc lxxiij howodh första sona aff israel . . . ä v siclos fore hwart howodh *(per singula capita) MB* 1: 387. kan omärkt fä a scogha löpa löse äghande athir j scoghe fore iiij päninga huart hoffwdh *TB* 73. — *Från en dylik betydelse är kanske att härleda ordets bruk i uttrycket* ovir hovudh *(sammanskrifvet* owerhuffwd *Su* 128; *jfr Mht.* über houbet; *ett liknande uttryck har troligen funnits äfven i Mnt.), öfver hufvud, i allmänhet, i det hela, med ett ord.* huru sötelica oc dyrligha alle almänt öfver hofvud lofvade oc hedrade ther sin gudh *Ansg* 181. alt thz qwikt är, oxa kör geter faar, hästa oc camela offwir huffwodh alt thz wi aghom *MB* 2: 148. *ib* 219. *Su* 139, 224, 263. *FH* 1: 15 (1441, *nyare afskr.*), 3: 127 (1448). **7)** *i många sammansättningar betecknande det förnämsta, det hufvudsakliga (troligen är detta bruk icke ursprungligt Nordiskt, utan omedelbart el. medelbart en efterbildning af Lat. caput, capitalis). — Jfr* **diura-, fiska-, gul-, gäddo-, hiorta-, hunda-, iärn-, purlöks-, silf-, trä-, thiura-, ödhlo-hovuþ.** *Jfr äfven* **barhofdhe, barhofdher.** — **hofdha bulster (hobdabulstar. hoffdha bolster. hufþabulster** *L.* **hwffddhä bolster. huffdebolster),** *m. och n. hufvuddyna, hufvudkudde.* vnum cussinum (hobdabulstar) *SD* 2: 165 (1294). the bäzta bulstra ok hofdhabulstra *ib NS* 2: 306 (1410). I huffdebolster *HSH* 19: 165 (1506). akläde, ryar, hoffdabolster *BSH* 5: 529 (1513). IIII gamble hwffddhä bolster *FH* 5: 237 (1524). för hoffdha bolster haffde hon en sten *Lg* 3: 650. *Jfr* **hovudhbulster.** — **hofþaduker (hofþoduker),** *m. L. Jfr* **hovuþduker.** — **hofþa dyna (höfþa dyna),** *f. L. Jfr* **hovuþdyna.** — **hofþa gärþ (hoffdegärdh** *MB* 2: 167**),** *f.* [*Isl.* höfđagerđ] *hufvudgärd.* iui sinna siang hofþa gärþ *Bu* 522. *KL* 353. *MB* 2: 167. *Jfr* **hovudhgärdh.** — — **hofdhagärds sten (hoffdhagärdz sten),** *m. sten som utgör hufvudgärd.* nw stander iacob op aff tholke syyn oc reser op märkelikith aminnilse, mz sinom hoffdhagärdz stene *MB* 1: 219. — **hovuds eþer (huuzs-. huwzs-),** *m. L.* — **hovuds gäld (hoffwdz-),** *f. yrsel, yra, galenskap.* thässa myrko wärldena hoffwdz gäld *MP* 2: 276. *Jfr* **hovudhgäld.** — **hovuds mal (huwzs-. hwzs-),** *n. L.* — **hovuds mal (huwz-),** *n. L.* — **hovuds man (howdzman: -män** *TB* 74. **howtzman** *ib* 73. **hofuodz man. hoffuidzman** *RK* 2: 3690. **hoffwesman** *ib* 3: *(sista forts.) s.* 158. **houeszman** *FH* 2: 46 (1419). **höfwodz man: -mans** *Bir* 1: 257. **höffuidzman** *RK* 2: 5007. **höwidzman. höffuitzman. höwitzman. höwizman. höwetzman. höuisman** *Di* 231. **höffuesman. höesman** *BSH* 5: 485 (1511). **hössman** *ib* 24 (1504, *daniserande*)**),** *m.* [*Dan.* høvedsmand. *Jfr Mnt.* hovetman. *Nt.* höövdman] *L. höfvidsman, höfding, öfverhufvud, föreståndare, förman, anförare.* like höwidzmän *SD NS* 1: 297 (1403). höwitzmän ower thz land *Al* 3793. wi hörom honum til som först war saker oc höwitzman ower alt mankönith *MB* 1: 142. han *(Adam)* är war högxste höwitzman i stadh eller rike *ib* 148. *ib* 143. fordhom war höuitzman i wart häradhe war *(d. v. s. häradshöfding) SD NS* 1: 623 (1407). klostert äller thes höuitzman *ib* 493 (1405). af inbyrdhis kärlek ok sins höfwodz mans *(capitis)* som är visen af hans älskelikhet ok glädhi wardha the *(bina)* fructsam *Bir* 1: 257. — *i sht anförare i krig, befälhafvare öfver en större el. mindre härskara, höfvidsman, äfven befälhafvare på ett slott.* torf wis kunungur älla höwizman i här huxa ok warna, huru han måghe suå stridha with owini sina, at hånom älla hans folke time ty *(för* ey*)* ofmykin skadhi älla blyghd *KS* 82 (202, 90). hofuodz man for keysarins härscap *KL* 339. giorde hanum till höffuitzman for alt sit hoffuesinne *Di* 13. war satther til höffwidzman offwir härin *MB* 2: 278. sampnade demetrius mykin almogha oc giordhe appollonium til theris höffwidzman *ib* 254. jwdha

haffwa nw enghin höffwitzman älla förswarare *ib* 265. gywer höwetzmannen nakrom þäs sculd *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). tha scall höuitzmannen nämpna xij män aff them bezsta borgharom *EG* 63. höuitzmannen ellir gardzmästarin *ib* 64. allom sinom höuitzmannom ok ämbitzmannom *ib* 67. at ängin war ella wars kära fadhers embitzman, foghate ella höwitzman sculu nakan man for daghtingha ... som thenna fridhin bryter *GS* 27 (1375, *orig.*). *ib* 28. iak hafwer warith hans *(Darii; d. v. s. i Darii tjenst anstäld)* höwitzman *Al* 2063. *ib* 9795. *MB* 2: 253. j hwart landzscap the en höfuitzman göra *RK* 2: 1621. eder scriffuelse haffue vi höffuesmenne latid forstha, oc icke den menige man *BSH* 5: 150 (1507). erich trolle miles niels brems oc flere hoffuesmen *ib*. hanus kröpelyn höwidzman vpa stokholm *SJ* 10 (1433). *RK* 2: 2371, 2374, 2381, 2417, 2459, 2478, 3690. han satte j gän äptir sigh wranga oc ondha höffwitzmän som skulle plaagha oc twinga almogen j bland andra then grymmasta appollonium, mz xxiij[M] män *MB* 2: 294. — *befälhafvare på ett fartyg.* haffwer han wareth höesman pa eth aff kwngens skeb *BSH* 5: 485 (1511). — *rikshöfvidsman, riksföreståndare (till höfvidsman för riket utsågs Engelbrekt* 1435 *och Karl Knutsson* 1436; *äfven för Sturarne förekommer ofta denna benämning).* herra karl knutson som tha *(för fyra år sedan)* rikesins höfvitzman war *DD* 1: 95 (1442, *afskr.*). thera radh ther *(i Arboga* 1435*)* til samman hafwa hwem the wille til höfuitzman thagha *RK* 2: 1615. *ib* 2274, 2278, 2282, 2316, 2766, 3740, 4355, 5007, 3: 1882, 1888, 1904, *(sista forts.)* 5810, 5818, *s.* 158. jag swante nielson riddarssman och höffwitzsman offuer sweriges land *ib (sista forts.)* 5742. honum ... till sweriges höffuisman taka *ib* 5758. thera höfuitzman bliffwa *ib* 2: 2285. droztin tok thz mykit til fara at marsken sculle hans höffwidzman wara *ib* 5306. var käre höwitzman her sten sture *BSH* 4: 188 (1495). j ... haffue ... keesth, koredh ok hylledh ... her swanthe nielsson ... ffor herre ok höffuetzman offuer alt swerigis rike *FM* 162 (1504). at the werdugeste, werduge fäder och ärlige gode herre haffue eder anamedh och in säth for en höffwidzman och forstandere ower swerigis righe *ib* 167 (1504). — *den som har högsta tillsynen öfver en tredings gemensamma skogar.* höwitzman oc synomen ok wernamen aghä swa j akoo som j skipan *TB* 75. *ib* 73, 74, 78, 79, 80. — *öfverman.* han ... är höffuitzman *(ivirmaðr)* offuer alla kempar bade for manheit oc milheit oc blidhet *Di* 95. — *upphofsman, anstiftare.* herra matius er ther höwitzman aat *RK* 1: 2129. *Di* 231. — **hovudsmandöme (höffuisman döme** *RK* 3: 1950; **-dömith** *ib* 4014**),** *n. rikshöfvidsmans ämbete, riksföreståndarskap.* *RK* 3: 1950, 4014. — **hovudsmanz döme (höffuidzmanz döme. höffwidzmantzdöme** *BSH* 4: 220 (1497). **höffwitzmantz döme** *ib* 219. **höffvitzmans döme. höffuismansdöme),** *n. höfvidsmans ämbete, befälhafvareämbete.* thet maktbreff, han hade aff edert herredöme paa hans höffwidzmansdöme *BSH* 5: 303 (1508). — *rikshöfvidsmans ämbete, riksföreståndarskap.* honom vidh thz höffuidzmanz döme skilia *RK* 2: 5000. hans höffuismansdöme wardher nw i aar som jämpnesth xi aar *ib* 3: 2464. sigandis, ath i plath ware aff satthe aff höffvitzmans dömith *BSH* 5: 137 (1507, *till Svante Nilsson (Sture)*). *ib* 4: 219 (1497), 220 (1497), 5: 139 (1507). — **hovudsmanna döme (höfuismanna-),** *n. rikshöfvidsmans ämbete, riksföreståndarskap.* *RK* 3: 2819. — **hovuds mästare (howdz mästare),** *m. höfvidsman, befälhafvare?* samankalladhe alla howdz mästarana. hyfdhingana oc persara rikis herra *Gr* 260. — **hovuds prydhilse (howdz prydhilse),** *n. pl. och f. hufvudprydnad, smycke för hufvudet.* thera hofwdz prydilse skal nidhirsänkias j häluitis thräk *Bir* 1: 128. klädhin oc al annor prydhilse som varo af guld oc silf oc dyrom stenom som hördhe til howdz prydhilsom forsmadhe hon som thräk *Gr* 287. *Jfr* **hovudhprydhilse.** — **hovuds sak (hwuzs-. huwzs-. huwtz-),** *f. L. Jfr* **hovuþsak.** — **hovuds värker (howdzwärker. hoffwz werker: -werk** *Iv* XCII**),** *m. hufvudvärk. Iv* XCII. for howdzwärk *LB* 5: 77. *Jfr* **hovudhvärker.**

hovudha (howoth a), *f.* [*Fnor.* höfuðá] = **hovudhflodh.** hon *(floden)* skiptis ... sunder i fyra howoth äär *(Cod. A* howoth flodher 158*)* *MB* 1: *(Cod. B)* 543.

hovudhadhra (howd adra. hoffwd adhra; -ona *LB* 3: 16. **hoffwdh adra: -one** *ib* 6: 282. **hoffwdh aadra. hoffwet adra. hoffuid adra: -onar** *LB* 2: 62. **hwffwd adra),** *f. vena cephalica, hufvudåder.* sla the adrona, som hetir cephalica som är howd adran *LB* 1: 98. hoffwdh aadran, som er oppo twman *ib* 7: 161. latha blodh aff hwffwd adran *ib* 87. the twa adronar liggia pa armenom hedher sefalica hoffwet adrona *ib* 6: 106. *ib* 2: 62 3: 16, 6: 282.

hovudhankare (hofwodh-), *n. hufvudankare, förnämsta ankare.* hofwodh ankarit *(capitalis anchora)* är brustit *Bir* 2: 171. *ib* 172.

hovudhband (hoffwdh-), *n.* [*Isl.* höfuðband] *hufvudbindel. MD (S)* 214.

hovudhbaner (hofwd- *RK* 2: 8601. **hoffwod-** *PM* 15. **huffwudh-** *RK* 3: 2251. **huffwdh-** *ib* 2314**),** *n.* [*Jfr Mht.* houbetbanier] *hufvudbaner, baner tillhörande en hel här el. härskara. RK* 2: 8601, 3: 2251, 2314. *PM* 15.

hovudhbani (huwdh-), *m. L.*

hovudhbokstaver (hoffuod-), *m.* [*Jfr Mht.* houbetbuochstap] *stor bokstaf, kapitäl.* märkt oc scriffuat mz storom hoffuod bokstaffuom *(magnis et capitalibus litteris)* *Su* 367.

hovudhbonadher (hofwdh- *VKR* 58. **hoffuodh-** *Ber* 4: 10. **hoffuod-** *ib***),** *m.* [*Isl.* höfuðbúnaðr] *hufvudbonad. VKR* 58. *Bir* 4: 10.

hovudhborgh (hofwdh borgh), *f.* [*Isl.* höfuðborg] *hufvudstad. Al* 3443.

hovudhbref (hofwdh-. howet- *SJ* 301 (1462). **hoffuid-** *ib* 265 (1458). **hufvudh-** *SD NS* 1: 365 (1404, *nyare afskr.*). **hwffuit-** *HSH* 19: 29 (1504)**),** *n.* [*Jfr Mht.* houbetbrief] *originalbref, originalhandling.* for ena päninga summo ther hofwdhbrefuit wäl wtuisar, som thetta är tilhängt *SD NS* 1: 179 (1402). *ib* 2: 46 (1408). som hufvudh brefven lyslika uthtrykkia *ib* 1: 365 (1404, *nyare afskr.*). *FH* 3: 55 (1445), 4: 35 (1453). *SJ* 265 (1458), 301 (1462). vtuiser hwffuitbreffuit som copiän *HSH* 19: 29 (1504).

hovudhbruti (huffwodh brothe), *m.* [*Sv. dial.* huvubråta] *influensa, snufva.* tha läker thz snwffwo oc hwffwodh brotha *PM* 56. *Jfr Var. rer. voc. s.* 44 "grauedo, hoffuudbrote".

hovudhbulster (hwffuedh bolster *HSH* 19: 167 (1506). **howet bwlster** *FM* 76 (1483, *daniserande*)), *n.* = **hofdha bulster.** *HSH* 19: 167 (1506). *FM* 76 (1483, *daniserande*).

hovudhbyld (hoffwdh-), *f. böld i hufvudet.* er tz goth for hoffwdh byldh *LB* 7: 134.

hovuþduker (hofwodh-. howth duker: -dukin *Bil* 128. **howtdoker: -dok** *Bu* 128. **huvuþduker** *L.*), *m.* [*Isl.* höfuðdúkr. *Mnt.* hovetdok] *L. hufvudduk, hufvudkläde, slöja.* hon fik hanum sin rikan hofwodh duk *Bil* 127. *ib* 128. *Bu* 128. *Jfr* **hofþaduker.**

hovudhdyghdh (hofwdh-. hoffuodh-), *f. hufvuddygd, kardinaldygd.* af allom dyghdom tå äru fira the sum äru howudh dyghde *KS* 18 (46, 20). *ib* (47, 20), 19 (48, 21), 20 (49, 21). wil iak scrifwa . . . af syu hofwdh dyghdhum *ST* 5. j tässom threm hoffuodh dygdhom som är troo, hop oc kärlek *Su* 307.

hovuþdyna (huvuþ-), *f. L. Jfr* **hofþa dyna.**

hovudhfastodagher (howodh fasto dagher. hoffuod fasta dagher), *m. stor fastedag, en af de fyra s. k. qvatemberdagarne. Jfr Bil* 389 *samt utgifvarens anm. s.* 1146. fasta vm langa fastona oc howodh fasto dagha *(in quattuor temporibus) Bir* 2: 72. wm waarena, somarin, höstin oc wintrin, j them timanom wm aarit, som the hälga kirkia hoffuod fasta dagha hallir *ib* 5: 93. *Jfr* **imberdagher.**

hovudhflodh (howoth flodh), *f. hufvudflod, flodarm.* en flodh gik oc wt aff paradiis, hon skiptis thädhan sunder i fyra howoth flodher *(capita) MB* 1: 158. *Jfr* **hovudha.**

hovudhfolk (howodh-), *n. det förnämsta folket.* amalech howodhfolk oc thz första *(principium gentium) MB* 1: 417.

hovudhfälder (huvit-), *m. ss hufvudgärd nyttjad fäll?* i [1] huvit fäld met bomwld *FM* 76 (1483, *daniserande*).

hovudhgafl (howdh gawil), *m. hufvudskål?* klöff ij midhio hans howdh gawil *Al* 5364.

hovudhgardher (hoffwodh-. huwdh- *SD NS* 2: 34 (1408). **hwdhgardher: -en** *FH* 2: 125 (1440)), *m.* [*Isl.* höfuðgarðr] *hufvudgård.* hoffwodh gardin heter gum och ällowo garda liggia ther vm *RK* 1: 1962. *SD NS* 2: 34 (1408). *FH* 2: 125 (1440).

hovuþgiäld (howodh- *SD NS* 1: 167 (1402). **huwuþgäld. howdgiäld: -giäldit** *SD NS* 1: 65 (1401). **howdgyäldh: -gyäldhit** *ib* 200 (1402). **howtgiäld: -giäldit** *ib* 115 (1402). **hwdhgiäld: -giäldet** *ib* 225 (1403). **huwdgiäl: -giällit** *ib* 333 (1404). **howdgeldh. howdhgiald: -gialdeno** *SD NS* 1: 379 (1404). **hwfwm giäld: -giäldit** (hwfwm *troligen skriffel för* **hufwdh**) *ib* 584 (1406)), *n.* [*Fnor.* höfuðgjald. *Mnt.* hovetgelt] *L. lånt kapital, skuldsumma.* äfte þy. som hans huwuþgäld tilsigher *SD* 5: 562 (1346). landskildhen ok hwat aff gozit vpbärs skal egh affslas i howdgeldhit *ib NS* 1: 20 (1401). *ib* 65 (1401), 115 (1402), 167 (1402), 200 (1402), 225 (1403), 333 (1404), 379 (1404) *o. s. v.*

hovudhgäld (howdh giäld. hoffuid geldh *LB* 2: 51), *f. yrsel.* swa faar menniskian hoffwdgäldh oc hoffwdverk oc himan *LB* 7: 77. dugher thz fore howdh giäld *ib* 4: 345. *ib* 2: 51. *Jfr* **hovuds gäld.**

hovudhgärdh (howdh-), *f.* [*Äldre Dan.* hovedgærd] *hufvudgärd.* al hans howdhgärdh war waath aff tarom *JP* 79. *Jfr* **hofþagärþ.**

hovudhhar (hwffudh har), *n. hufvudhår.* en man, hwilkens hwffudh har war hwit *Lg* 3: 464.

hovudhhiman (hoffwd hyman), *f. svindel, yrsel.* desipiencia hoffwd hyman *LB* 7: 79.

hovudh hime? (hwffwd hime), *m.?* = **hovudh himan.** for hwffwd hima *LB* 7: 333.

hovudhhär (hoffwod här), *m.* = **adhalhär.** *RK* 1: 1646.

hovudhkal (hwidkaal), *m. hufvudkål.* thag huit hwid kaal *LB* 8: 41.

hovudhkirkia (howd kirkia), *f.* [*Isl.* höfuðkirkja] *den förnämsta kyrkan.* at römsker *(för* römsk *el.* römska*)* kirkia vare howd kirkia jwi alla kirkior *Bil* 720. vigdhe ther ena kirkio, som hofvudh kirkia sculde vara i thy landena *Ansg* 195.

hovudhklädhe (howodh-. hwdkläde), *n.* [*Äldre Dan.* hovedklæde] *hufvudkläde, hufvudbetäckning, slöja.* beddis hänna hofwodh clädhe *(velum quod caput tuum tegit) Bil* 127. *Bir* 3: 280. wiiste mik liikklädhit oc howodhklädhit *(fasciale)* j huilko han war swepter *MB* 2: 395. *KL* 401. han staal . . . i [1] hwdkläde *BtFH* 1: 222 (1508).

hovudhlaster (howdh lastr. huuudh laaster), *m.* [*Isl.* höfuðlöstr] **1)** *vitium capitale, hufvudsynd, dödssynd.* är hughmödha en howdh lastr *KS* 35 (93. 38). *Jfr* **hovuþsynd. 2)** *hufvudvärk?* fördriuer huuudh laast *LB* 5: 81.

hovuþlin (houothlijn *L.* **huwthliin** *L.* **hoffuod lin. hofwodh lin. howodhliin. huwuþlin),** *n.* [*Isl.* höfuðlín] *L. till den presterliga skruden hörande linnekläde som betäcker halsen och axlarna.* eet huwuþlin. sänkt med gul. oc hwitom pärlom . . . oc handlin *SD* 5: 563 (1346). humerale, som är hoffuod lin *Su* 308. nar han *(presten)* läggir hofwodh linit *(superhumerale)* a sik *Bir* 3: 12. — *efod, den Judiske öfversteprestens axelklädnad.* offre gudhi . . . gimstena at sätia ower biskops howodhliin oc hans racionale *(ad ornatum superhumeralis et rationalis) MB* 1: 356.

hovudhliughare (hwffwdh liwghare), *m. storljugare. Lg* 3: 82.

hovuþluter (hovoþloter. huvuþloter. huwþ luter), *m. L.*

hovudhlädher, *n.* [*Isl.* höfuðleðr] *till betslet hörande rem som omgifver hästens hufvud.* bäzlith ok hofuudhlädher skeen som sool mot thz vädher *Fl* 537.

hovudhlös (howdh löös *Al* 1589; *GO* 527. **huffuodlöss** *Di* 170. **hufwdhlös),** *adj.* [*Isl.* höfuðlauss] **1)** *hufvudlös, utan hufvud, beröfvad sitt hufvud.* thetta folk war hofwudhlöst mwn oc öghon sat a thäs bryst *Al* 9445. fan hans krop hufwdhlösan *ST* 344. her liggir olofernes hofwdhlös *ib. Di*

170. — (?) *Al* 1589. **2)** *utan höfvidsman el. anförare.* howdh löös här wardher ey radh fore *GO* 527.

hovudhovin (howodh ouin), *m.* [*Isl.* höfuđóvinr] *hufvudovän, dödsfiende.* han spardhe oc forgaff stor brut sinom howodh ouinom . . . oc giordhe vinskap mz sinom dödz fighianda oc howodh ouini *Bir* 2: 20. thän är min hofwodh ouin *ib* 218.

hovudhpanna, *f.* [*Fdan.* hovedpande. *Jfr Ags.* heafodpanne] *frons, panna.* ezechias slipadhis swa at hofwdhpannan brast ok hiärnen flöt wt *Su* 436. *RK* 2: 2686.

hovudhprydhilse (huwdh-), *n. pl. hufvudprydnad, prydnad för hufvudet.* hawande a sik al huwdh prydhilse hulkin quinnor plägha at hawa j them landomin *KL* 125. *Jfr* **hovuds prydhilse.**

hovudhpänninger (howdhpäninger. hoghvth penninger. houodh paninger. howidpänninger. howedh päninger: -a *SD NS* 1: 263 (1403, *gammal afskr.*). **hwdhpenningger),** *m.* [*Fdan.* hovedpenninge, *pl.*] = **hovudhgiäld.** herra abram scal wpbare aff then for:da gardh landgille oc hwat han skylla oc inte aff slagit i houodh paningen, swa lenge at han wardher retlika igen löster *SD NS* 2: 55 (1408). — *vanl. pl.* skal han . . . wpbära arlika hwat ther affgifs, oc enkte affsla i howdhpäninger ä til thän dagh jac äller mina arfua betala äller i geen gifua swa manga päninger, som han thet fornämpda gotz fore löser *SD NS* 1: 235 (1403). thet scal aff slas i thässe for:de howedh päninga *ib* 263 (1403, *gammal afskr.*). änkte aff sla i hwdhpenninggomen *ib* 28 (1401). skal thet hwert ar slas in til hoghvth penningana *ib* 61 (1401). thet scal enktä afslas i the howidpänningenä *ib* (1401).

hovudhra (huffuudh-), *f.? hufvudsakligt el. egentligt råmärke.* een medellråå mitt emillan bådhe huffuudh rååen *BtFH* 1: 8 (1474, *nyare afskr.*). *ib* 37 (1486, *nyare afskr.*). thesse effterschrefne äre rätte råår emillan kyrckeby och witziälä, första huffwudh rååen . . . medell rååen . . . andre ende rååen *ib* 60 (1483, *nyare afskr.*). *ib* 69 (1458, *nyare afskr.*), 75 (1467, *nyare afskr.*), 101 (1466, *nyare afskr.*), 112 (1484, *nyare afskr.*).

hovuþramarkar (huwþ-), *f. pl. L.*

hovudhrot (howodh- *Bir* 3: 63. **hofwodh-** *ib* 62, 64**),** *f. förnämsta rot.* nar främsta ok starkasta hofwodh rotin är skadadh tha skadhas alla andra rötirna *Bir* 3: 62. *ib* 63, 64.

hovuþsak (huwþ-. howut-. howt-), *f. L. Jfr* **hovuds sak.**

hovuþsar (hofwdh sar: -saromen *Bir* 4: 148. **howdh sar: -saromin** *ib* 135; **-sars** *Bil* 373. **howdh saar** *ib* 717. **houoþ sar),** *n.* [*Isl.* höfuđsár] *L. hufvudsår, sår i hufvudet.* handen takar gen houoþ sare *Bu* 74. *Bil* 373, 717. *Bir* 4: 135, 148.

hovudhsilf (howosilff *L.* **hoffuit sölff),** *n.* [*Fnor.* höfuđsilfr] *L. silfversmycke afsedt att bäras på hufvudet.* i [1] forgylt hoffuit sölff *FM* 708 (1521).

hovudhskal (hoffudh scaall *Lg* 3: 552. **huffuod skaall** *Di* 56. **hwffwd skal: -skalena** *LB* 7: 333**),** *f. hufvudskål. Di* 56. *Lg* 3: 552. *LB* 7: 333.

hovudhskalle (howdhscale), *m. hufvudskål, hufvudskalle.* han fan ena dödha människio hofwudh skalla *ST* 96. han fan en dödhan howdhscala *(det slutande a är sedermera utplånadt) Bil* 403.

hovudhskatter (huffwud-), *m. ordinarie skatt?* j haffwe forlenth honum i thetta ar hoffwdhskatthen päninghana *FM* 266 (1506). then deel for:de her swanthe vpbar aff huffwudskatten i for:de län *HSH* 19: 23 (1504).

hovudh skorver (hoffwet-), *m. hufvudskorf.* for hoffwet skorff *LB* 6: 106.

hovudhsky (huffuud sky), *adj.* [*Mnt.* hovetschuw] *hufvudyr, förskräckt. RK* 2: 7855.

hovudhsot (hoffwd soth. hoffudh soth *Lg* 3: 584**),** *f. sjukdom i hufvudet, hufvudvärk.* een swar hoffwd soth er som hether mefalia *(för* cefalia?*) LB* 7: 160. *Lg* 3: 584.

hovuþstaþer (howdh-. huuþ-. huffwodh- *MB* 2: 151, 219, 260, 271. **huffwod-** *ib* 258**),** *m.* [*Isl.* höfuđstađr] *hufvudstad, hufvudort.* com tel alexa[n]driam egipto lanz huuþ staþ *Bu* 533. föddir j gripa *(rättadt till* ripa*)* juda lanz howdh stadh *(Dacia Ripensi oriundus) Bil* 458. thu betleem j iudha landhe thu äst ey minst j iudha lanz hofwdstadhum *(principibus) MP* 1: 44. — *stor el. betydande stad.* owirwan alla huffwodh städher *(civitates munitas)* j egypto *MB* 2: 219. *ib* 151, 258, 260, 271.

hovudstol (hufwdh stool), *m.* [*Mnt.* hovetstôl] *hufvudstol, lånt kapital.* lot han fornempdan jacob oc hans arffuingia vm forscrifna hufwdh stool oc ränto quit ledugh oc lös *SJ* 188 (1450).

hovudhstridh (huffwudh striidh *RK* 3: 2703**),** *f. stor el. svår strid.* stridde moth sin rätta herrä eghil viij hoffwdh stride *PK* 230. *RK* 1: *(LRK) s.* 221. 3: 2703.

hovudhstupo (hoffwodhstupa), *adv.* [*Isl.* höfuđsteypu] *hufvudstupa.* mannen styrte hoffwodhstupa *Lg* 3: 376.

hovudhstykke (hoffwodh-. hwffwodh-. hwffwod-. huffwud-. hwffwd-. hoffwit-), *n.* [*Fdan.* hovedstykke. *Jfr Mht.* houbetstücke] *ett slags grof kanon.* skothe . . . största huffwudstycked vtaff *BSH* 4: 294 (1501). medh alla tessa epterscriffna bysser ok wäryar, som förat är iii (3) gotten hwffwodh stykke medh vi (6) kamra, item v (5) annar smyd hwffwd stykke medh ix (9) kamra . . . item iij (3) gotten järnlodh til te största hoffwodh stykke, item xxxij (32) järn lodh, som tiänte till de andra hwffwodstykke *ib* 5: 506 (1512). med hoffwitstycker och andre byssor *HSH* 20: 52 (1506).

hovudhsumma (hufwdh-), *f.* [*Fnor.* höfuđsumma] = **hovudhgiäld.** änkte aff sla i hufwdh summone *SD NS* 1: 99 (1402). *ib* 104 (1402), 107 (1402), 257 (1403), 305 (1403).

hovuþsynd (houoth- *L.* **houod-** *L.* **hofwodh-. hwffwdh-),** *f.* [*Fnor.* höfuđsynd] *L. vitium capitale, dödssynd, kardinalsynd.* aff syu hofwodh syndum *ST* 5. göm mik fran hwffwdh syndom *MD* 137. *Jfr* **hovudhlaster.**

hovudhsäkt (hovoth-. huwt-. huwudh-. houoth sätt: -sättinne *MELL Þg* 9 *var.***),** *f. L.*

hovuþsäre, *n. L.*

hovuþtekn (hoffođ tekn), *n. L.*

hovuþtionda (hovodtiunda. houođ tinda), *v. L.*

hovuþtionde (houoþtiunde. houoþtinde), *m. L.*

hovuþþing (huwþ þingh), *n. hufvudsakligt ting, lagtima ting?* vm manädaghen . . . skal haldäs huwþ þingh *SD* 5: 638 (1347).

hovudhvilla, *f.* [*Äldre Dan.* hovedvilde] *yrsel, sinnesförvirring.* taladhe i hoffwudh willa *Lg* 3: 366.

hovudhvärker (hoffuodh-. hoffwodwerker: -werk *Lg* 3: 367. **hoffwothwerker: -werk** *LB* 6: 105. **howdhwärker: -wärk** *ib* 1: 96. **hoffuid wärker: -wärk** *ib* 2: 34, 38, 49, 52, 62. **hoffwidh wärker: -wärk** *ib* 54. **hwffuit wärker: -wärksins** *ib* 3: 60; **-wärk** *ib* 61. **hwid werker: -werk** *ib* 8: 42, 43; **-wärker: -wärk** *ib* 49. **hoffwet werker: -werk** *ib* 6: 105**),** *m.* [*Isl.* höfuđverkr] *hufvudvärk.* haffwir swa starkan hoffuodh wärk *Bir* 5: 43. *LB* 1: 96, 2: 34, 38 *o. s. v. Lg* 3: 367. *Jfr* **hovuds värker.**

hovudhyrt (hoffwd-), *f. hufvudört, framför allt vigtig ört.* tesse yrther äre iiij hoffwd yrther tiil maghan *LB* 7: 173.

hovudhämbete (hoffwedh embete), *n. förnämsta skrå, skrå med företräde.* tz *(guldsmedsskrået i Stockholm)* är hoffwedh embetet i rikit offuer guldhsmedener *SO* 156.

hovudhörsl (hoffwet örzl), *f.* [*Fnor.* höfuđœrsl, *n. pl.*] *yrsel. LB* 6: 105.

hozl (hoozll), *f. hot.* annattyggiä for warä böön skylld, raadh eller hoozll *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*).

hozla? *f. hotelse.* mz lokkan älla hozlom *Gr* 285. awitadhe han mz hozlum *Bil* 254 *(dessa båda språkprof kunna dock föras till* **hozl***). Jfr* **hözla.**

hozlan, *f. hotelse.* mz hozlan älla lokkan *Gr* 293. *ib* 291, *(Cod. D)* 380. *Jfr* **hözlan.**

hrotte, *m.* [*Jfr Fornir.* crot. *Mlat.* chrotta brittanica *hos Venantius Fortunatus. Fht.* rotta, *hvars ursprungliga form dock af Graff, Grimm (Gramm.* 3: 468*) och Diez (Wörterb.* 2: 419*) förmodas vara* hrota *el.* hrotta. *Prov.* rota. *Fornfranska* rote. *Med dessa ord betecknas ett stränginstrument, hvilket likasom ifrågavarande ord sannolikt från början är keltiskt; skulle det begynnande* h *i det Fornsvenska ordet hafva tillkommit genom misstag, torde det böra anses =* **rote** *och föras till Mnt.* rote, *Mlat.* rotta *(af* rupta*), afdelning af en här, trupp, skara*] *eg. ett stränginstrument; musik, spel, samspel, kör? skara?* sanctus barnabas han fulcomnar thera jämnunga hrotta *(ordet är senare utplånadt och ändradt till* choor*) Bil* 295.

huþ (huud *MEG (red. A)* 54. **-ir. -ar),** *f.* [*Isl.* húđ] *L.* **1)** *cutis, hud (på menniskan).* brister huld ok hudh *SR* 53. *ib* 54. lät . . . huþ fla af hans limum *Bu* 209. *Bir* 4: 141, 154. seer prester malata likne a hans hwdh oc harund *MB* 1: 361. wij tola wäll kalt jarn i wore hwd *(hollde) Di* 32. siälinna skin älla hudh *(pellis . . . seu cutis) Bir* 2: 170. iak skal idher sla a idhra hwdh *Fr* 2054. dömdes aff hänne hwd och bad öron *BtFH* 1: 193 (1508). — mista hudhena, *hudstrykas, hudflängas. MEG (red. A)* 54, *(red. B)* 59. *EG* 63, 64, 65. *SO* 296. — ful hudh *el.* ond hudh [*jfr Mnt.* bose hût, ovele hût, quade hût], *skymfande benämning på en ond qvinna.* splitin sundir the onda qwinnona the fulo hudhena *ST* 377. *ib* 376, 412. soff ful hart när sinne brudh mz orloff sakt en onde hwdh *RK* 2: 6039. **2)** *ett djurs afdragna hud.* alla hudhir oc skin *VKR* 36. hudhär, bokskin, wan mal *SR* 7. x eller xij bugxskin och andhra hudher *BSH* 4: 352 (1503). skijn oc hwdha *ib* 5: 296 (1508). thettha fornempdha skal han göra aff enne hwth *SO* 16. *ib* 18. — *Jfr* **diura-, kor-, orma-, ryggia-, siäl-hudh.** — **hudha lös (hwde löss),** *adj. hudlös.* om bolden er hwde löss *LB* 7: 266. — **hudha tal,** *n. L.*

hudhflängia, *v.* [*Äldre Dan.* hudflænge] *hudflänga.* läth fadheren honom slaa oc hwdflängia *PM* 20.

hudhflängia, *f. hudflängning.* mz penitencias mz hwdh flänghior oc annat *Lg* 3: 589.

hudhsko, *m.* [*Isl.* húđskór] *skinnsko, sko förfärdigad af oberedt skinn och utan lädersulor.* for handboga och hwdsko *(d. v. s. för de Finske bönderne, som voro beväpnade med handbågar och iklädde skinnskor)* thorde han ey holla slotet *RK* 2: 992.

huþstryka (hustryka *L.* **hustryca** *Bu* 504. **hudstrika** *L.* **huzstrukä** *L. part. pret.* **huþstrukin. hwtstrukin** *Bil* 123. **hwdhstrokin: -strokne** *LfK* 54. **hustrukin** *Bir* 4: 135. **hustruken** *MD* 22**),** *v.* [*Isl.* húđstrjúka] *L. hudstryka, hudflänga.* lät hana . . . huþstryca *Bu* 495. varþ þär näst huþstrukin *ib* 521. *ib* 140, 501, 504. *Bil* 123. *MB* 1: 129, 288. *Bir* 4: 134, 135, 140, 148, 153. *LfK* 54. *MD* 22.

hudhstrykan, *f. hudstrykande, hudflängning.* bärian . . . ok hudhstrykan *Bil* 413.

huþsverf (huđsuarf), *n.? L.*

hug (*Bo* 82; *MB* 1: 142; *Iv* 3154. **hwg** *Di* 5, 15. **hugg** *SD* 4: 348 (1334), 5: 376 (1344, *nyare afskr.*); *RK* 2: 9623; *för öfrigt alltid framför vokal i ändelsen.* **hugh** *Bil* 481; *Iv* 3186; *RK* 2: 2683; *Di* 217, 274; *LB* 5: 81. **hog** *SR* 2; *Al* 4560. **hogh** *MB* 2: 167; *se vidare* **timberhug. hag** *Di* 156. **hiog** *Va* 11**),** *n.* [*Isl.* högg] *L.* **1)** *huggning, hygge, rättighet att hugga el. fälla (trän i skog).* quod . . . possideat . . . vtilia sua wlgariter dicta hugg et hamn et feærgang *SD* 4: 348 (1334). **2)** *hugg.* herra iwan hog thän ormin tha at förste hugge sunder ij twa *Iv* 2500. högh mz tw hogh aff honom huffwodit *MB* 2: 167. tha fiälskarpir huggith fik *Iv* 3147. sampson hwg et annat hwg till en annan riddare vppa hans axl *Di* 5. thz tridhia hugh hiögh han tha *RK* 2: 2683. ensamit arrit syntis aff huggino *KL* 51. *Bo* 82. än siälin . . . rörir handina . . . til orät hug *MB* 1: 142. han wan then stadh ij annan dagh mz mykin hog ok ful stoor slagh *Al* 4560. *RK* 2: 9623. *Di* 156. eth hugh han honum tha gaff . . . genom hans hoffwdh och swa hans bryst *Iv* 3186. swa manghe . . . hugg äller styungh a han lagþu *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **3)** *hugg, bett.* läker orms hugh oc marka *LB* 5: 81. **4)** *slag.* swa mangh hugh han slo a husin swa mange dödhe droghos thagar wt aff huseno *Bil* 481. moyses slo tyswar til hallinna, för än watnith gik wt än han hafdhe slaghit til mz fulkompne tröst, tha hafdhe hallin iämwäl giwit wt watn at thy första huggi *MB* 1: 408. hon skal haffua thäs flere hiog *(der sleghe hebben mer) Va* 11. vp stodho hans ovini . . .

ok fiendo hans likama . . . jak som när stodh nidhir fiol vidh första huggith *(ictum)* swa som dödh *Bir* 1: 29. *ib* 5: 51. han löpte tha opp sin iärn stang . . . och huxade sik strax leonit sla hon springer honum sköt j fra . . . hon tordhe ey hugget bidhä *Iv* 3180. *ib* 3154. **5)** *slagsmål?* ma e fori göra e i dobl ok e i dryk e i hog ok änginne sinne folsko *SR* 2. — *Jfr* **af-, bana-, bens-, blok-, eke-, fordels-, hals-, hiorþ-, hiorþa-, käps-, of-, skoghar-, stanga-, stens-, storþa-, timber-, vaþa-hug.**

hugga (hogga?: hoggas *(kan vara* 3 *pers. pl. pres. ind., men står snarare för* **hoggos,** 3 *pers. pl. impf. ind. refl.) Di* 274. *pres.* **-er.** *impf.* **hio** *Iv* 3184. **hiog** *KL* 50, 73; *Fl* 1846, 1878; *Fr* 694; *Iv* 3139, 3141; *Di* 77, 123, 163. **hiogh** *RK* 1: 1555; *Va* 25. **hiög** *Iv* 1636; *MB* 1: 413. **hyög: wthyög** *Lg* 3: 289. **hiögh** *RK* 2: 2675, 2681, 2683; *MB* 2: 102. **hiwg** *Di* 3. **hog** *Iv* 727, 2499. **hogh** *Di* 217. **hög** *ib* 273. **högh** *ib* 217, 273, 274; *MB* 2: 167, 257. **hygh** *Di* 240, 293. **hug** *MP* 1: 277. **hwg** *Di* 3, 5. **hugh** *ib* 217; *BtFH* 1: 164 (1508), 167. **hwgh** *MB* 2: 101. *pl.* **hioggo** *Bu* 16; *Bil* 253, 936; *Lg* 94, 936; *Gr* 266, 287; *Fr* 1859; *Al* 5137; *RK* 1: 1729, 3122. **iogo** *Bu* 26. **hioggio** *MB* 1: 411. **huggo** *RK* 1: 1570, 2: 454; *Di* 213; **-os** *ib* 150, 156. **hwggo** *ib* 28. **huggho** *Bil* 887. **huggu: afhuggus** *Gr* 289. **hoggo** *Iv* 716. *part. pret.* **huggin),** *v.* [*Isl.* höggva] *L.* **1)** *hugga, med skärande vapen el. redskap sönderdela.* hoggo thera skiolda alla ij stykke *Iv* 716. en man hiog widh mz yxe *KL* 50. *ib* 225. **2)** *genom sönderhuggning fördela.* prouentonar hafuis oc huggis som här til *VKR* 37. **3)** *hugga, tilldela (någon) hugg, rikta hugg mot.* ther hioggo the han oc gafwo honom bana saar *Gr* 266. *Fl* 1846, 1864. drogh han swerdit oc hiwg then som banneret förde a hans winstra axl *Di* 3. han rykte tha sit godha swärdh . . . ok hiog honum ij hans änne *Iv* 3139. hog huarghin annars häst *ib* 727. han la hugghen *BSH* 5: 183 (1507). til hans hio *Iv* 3184. han hiögh til hanom *RK* 2: 2675. han hwg till en annen baag vpa ryggen *Di* 3. *ib* 5, 213, 293. hiog at broder sin *ib* 163. allabrandh . . . hög ath hyllebrandh ok han moth honum j ghen *ib* 273. hiog vdi en sten *ib* 77. — *abs.* the hioggo fast mz swärdh *Fr* 1859. högh allabrandh badhe tiith ok harth *Di* 273. huat helsingen sköt hiogh eller staak *RK* 1: 1555. **4)** *hugga, huggande göra, genom hugg tillfoga.* thz tridhia hugh hiögh han tha *RK* 2: 2683. sampson hwg et annat hwg till en annan riddare vppa hans axl *Di* 5. *ib* 217. han hiögh hanom annet sin swa diwpt eth saar j halsen jn *RK* 2: 2681. han . . . hugh hänne i [1] fulsare *BtFH* 1: 167 (1508). hvgger man annan saar *MEG (red. A)* 54. *EG* 63. hug mik saar ouir saar *MP* 1: 277. sidhan han var nidher slaghin ok huggin saar owan a saar *Bil* 887. att läkya saar bade hwggen saar oc skwtten *LB* 7: 325. **5)** *hugga, afhugga.* biudher hugga hofwod aff paulo *Bil* 126. *ib* 887. *KL* 73. *Bir* 3: 41. *MB* 2: 167, 257. thera limi . . . skulu huggas af them *Bir* 1: 128. han hugh ij [2] finger aff for:de lasse *BtFH* 1: 164 (1508). *Iv* 3141. *Di* 274. hwgh *(præcidit)* ena trägren *MB* 2: 101. *ib* 102. **6)** *hugga, fälla (trä).* hugger man eek fiwghurkliffua *TB* 76. hugger man apald *ib. ib* 75. — *hugga, genom huggning el. fällande åstadkomma.* hwar som hugger lass aff raa häsle *TB* 76. *ib* 75, 77. hioggo fore honom en brota *RK* 1: 3122. *FM* 330 (1507). hwar som huggir . . . tymbir *TB* 75. tymber huggit ok til dragith *RK* 1: 1718. — *abs.* huar som huggir vtan tridhiwngx *TB* 75. *ib* 80. **7)** *hugga, tillhugga, genom huggning bereda.* nv brister slädhi mandz j ako hafui wald ath bonadh hugga i scoghe at sakløso *TB* 79. **8)** *genom huggande göra el. få att blifva. med två ack., af hvilka den ene adj.* hengde sin kätill offuer elden oc hiog hanum full aff ormens köt *Di* 123. **9)** *hugga, bita. om orm.* the toko ormana jnnan sin sköt ok lätu them hugga ok bita coclarana siälfua *Bil* 236. *MB* 1: 411. — *om galt. abs.* thässe galta hioggo saara *Al* 5137. **10)** *hugga med sporrarne, slå.* han hiög thz örs a badha sidha *Iv* 1636. *ib* 3247, 4911. **11)** *slå, nedslå, nedsänka.* han thörff ey hugga hofwdh a bryst *Al* 2728. — **hugga sik, 1)** *hugga sig, tillfoga sig huggsår.* en man hiog widh mz yxe ok hiog sik nidhir gynum halwan fotin swa at yxen sat fast j fotenom *KL* 50. **2)** *genom hugg bana sig väg.* huggo sik gönom thz hedna vthet *RK* 1: 1570. *ib* 1729. *Di* 28. — *refl.* **huggas,** *hugga hvarandra, tilldela hvarandra hugg, kämpa.* the huggos bade tit oc hart *Di* 150. sydhan hoggas the fasth *ib* 274. *ib* 156. — **hugga af,** *afhugga.* hugga af fotin *KL* 263. hioggo af hans thry fingher *Bil* 759. *Fr* 694. loot sidhan hugga honom howodit aff *RK* 1: 59. *Di* 123. *Jfr* **afhugga. — hugga fra,** *afhugga.* hans högra axl han hiog honum fra *Fl* 1878. — **hugga ivir,** *hugga af, kapa.* somma huggo öffuer there mast *RK* 2: 454. — **hugga niþer,** *nedhugga, genom hugg fälla el. kasta till marken.* tha hiogs thz *(trät)* nidher mz androm dyrastom thräm *Bil* 88. huggom henna baar nidher *Lg* 41. — *genom hugg fälla till marken och döda.* hioggo þöm niþar som nöt *Bu* 16. *MB* 1: 403. — *med hugg drifva ned?* þe . . . iogo *(näml. honom; Cod. C* hioggo han 936*)* niþar mäþ swärþe ok vildo hals hugga *Bu* 26. — *Jfr* **niþerhugga. — hugga sunder,** *sönderhugga.* the cristnu flögdhu j batin ok hioggo sundher *(kapade)* batfästuna *Bil* 253. *Iv* 2499. *Di* 15, 217, 240. thu skal mik se . . . all huggin sunder *Al* 8455. yxen hugger trät sunder *Bil* 84. *Jfr* **sunder hugga. — hugga til,** *hugga till.* hiög fast til mz sporom *MB* 1: 413. meden tu höther hugger annar til *RK* 2: 2845. *Bir* 2: 182. *Di* 274. *Jfr* **til hugga. — hugga up,** *nedhugga.* hugga skoghin op mz rötir *Al* 3213. *Lg* 94. *Jfr* **up hugga. — hugga ut,** *uthugga.* hugh wth skoghen *MB* 2: 46. *Jfr* **ut hugga.** — *Jfr* **firi-, for-, hals-hugga** *samt* **genom-, iärn-, lyt-huggin.**

huggare, *m. Jfr* **biärgh-, sten-huggare.**

hugiärn (hwgiern), *n. huggjärn.* tak jth hwgiern *LB* 2: 69.

hugning, *f. huggning. Su* 150.

hugormber, *m.* [*Isl.* höggormr] *huggorm.* aff hugorms stiärt *Bir* 2: 34. *ib* 40. *Pa (Tung)* 31. *MB* 1: 264. *Jfr* **glödhninga hugormber. — hugorma eter (hughorma etir),** *n. huggormsetter.* dugir . . . for hughorma etir *LB* 3: 64. — **hugorms bit**

(huggorms bith), *n. bett el. styng af huggorm.* heler hon hwgorms bith *LB* 2: 42. — *ställe som är bitet af huggorm.* smörie ther mz huggorms bith *LB* 3: 59.

huguza, *se* **hukiza.**

hugvapn (hug vakn), *n. L.*

hughaþer, *p. adj. Jfr* **a-, dödh-, en-, ful-, iäm-, lang-, mykil-, räd-, stor-, väl-, öm-hughaþer.**

hughas (hogas. -aþis), *v.* [*N.* hugast. *Jfr Isl.* huga] *få mod, varda modig.* mön hughaþes af hans orþom *Bu* 492. — *få mod, djärfvas, blifva dristig. med inf.* hughas the tå ok diruas til at tala mångt thet thöm är ey höuelikt ella tarflikt *KS* 55 (139, 59). — (?) the hogades *(tänkte sig, trodde sig?)* vara för suenska frij *RK* 1: *(sfgn) s.* 191. — *Jfr* **stor-hughas.**

hugher (hogher *Lg* 112; **hogh** *Al* 3039, 3551; *Ber* 243; *Lg* 333, 438; **hoghen** *ib*; **hoghenom** *MB* 2: 311; **hogha** *Al* 6569, 9165. **hoger: hogren** *Ber* 30; **hoga** *MD (S)* 289. *gen.* **-s. -ar: hugha** *Bu* 16, 19, 129, 145, 505; *Bil* 124. 317. *dat.* **hughi** *Bu* 141; *Bil* 125. **hughe** *RK* 2: 2801. **hugh** *Bu* 72; *Bo* 236; *KS* 22 (53, 24); *Bir* 1: 119, 3: 468; *MB* 1: 261; *RK* 1: 3440. *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* hugr] *animus.* **1)** *själ (i motsats till kropp).* vi tappom äkke älla mistom lustan. vtan vändomen fran kroppenom i hughin *(animam) Bo* 134. hogren *(animus)* synis j kropsens athäfwm *Ber* 30. **2)** *själ ss kännande, sinne.* ey kan oc hugin eller hiärtat sva fulleliga smaka oc vndersta *(nec ipse animus sentit)* then sötman, som han var til *Ausg* 181. glädhiandis hwghr *Ber* 39. han tröste sik ihoghen *Lg* 438. rördhe j hoghenom *MB* 2: 311. wreder och illä hughom *Va* 9. — annars hughom, *utom sig, bestört.* jacob wardher annars hughom widh *MB* 1: 252. *ib* 250. — annars hugha *(för* -ar; *jfr Isl.* annars hugar), *d. s.* stoþo alle ok skulu o räde ok annars hugha *Bu* 16. *ib* 19, 129, 145, 505. *Bil* 124, 317. **3)** *hug, mod, tillförsigt.* vm tu hauer mykin hugh ok stadhughan *(magnanimitas . . . si insit animo tuo; om du är hugstor och hugfast)* tå må tu liua medh mykle tröst *KS* 23 (55, 24). hauer tu mykin hugh stadhugan *ib.* haua mykin hugh ok stadught hiärta *ib* 80 (198, 88). stighu j godha hughin ok striddu mz them hedhnu *Bil* 327. lat thin hogh ey offmykith radha thina höghfärdh ok hoghmodh *Al* 3551. *ib* 3039. *Lg* 112. haf keysara hoof mz hughi *(i förening med mod?) Bil* 125. arbedera skulo haffwa starka hoga *MD (S)* 289. **4)** *själ ss tänkande el. föreställande, sinne, tanke, tankar.* huxa ok idhna i hugh tinom thz got ok dyghdelikt är *KS* 22 (53, 24). thänktin the . . . j sinom hugh *(animo).* hwat iak giorde for thera skuld *Bir* 1: 119. *ib* 2: 227, 3: 468. *Di* 61. thik thikke i hughenom. som thu vare närstad *Bo* 228. lata alt firi hugh thin, thet til må koma *KS* 21 (52, 23). honum war mäst hugher a gudz sons tilkömd i wärldina *MB* 1: 260. tha wart mik wslom theophylo i hoghen kommet at tänkia nakor wndhersamlik tingh *Lg* 3: 453. takin aff daghum thän hughin gör galin *(sensuum alienatorem)* ok vitit vänder *Bil* 126. then hugh torffwen i ey haffwa at ider skal vm konungin jäwa *RK* 1: 3684. i girnins alt thz hughin seer *Al* 6956. skal hon *(menniskan)* hwilas i contemplacione letande huxsins *(mentis)* ensilikhet *Bo* 143. at hughin *(mens)* först i actiua vita rensis oc skäris oc styrkis i dygdhanna idhu *ib (med afs. på dessa båda ställen jfr* **8**). — *tankeförmåga, förstånd.* helbrugþu til hugh oc licama. guþ gawe at swa vare til syälinnä *SD* 5: 561 (1346). iämskyt som the . . . lagdho sin hugh til at nima *MB* 1: 119; *jfr* **7**. **5)** *håg, minne.* ther til at gudz pina skulde altidh vara i hänna hugh *KL* 346. — *i uttrycket:* koma enum i hugh, *komma i håg. med det erinrade betecknadt genom nom.* kom honom i hugh thz hälgha ordhit oc the dyra bönin *Pa* 19. — *med det erinrade betecknadt genom ack. (el. en form som kan vara ack.).* þa kom mik ii hugh hälagha läst *Bu* 135. thöm kom ey i hugh vars herra fözlo thima oc cristindomsins renliue oc ey the hälgho kirkio hörsämio *Bil* 877. *Iv* 495. *MB* 1: 147. at hon läte sik j hugh koma thry thing *Bir* 3: 325. skal godh klostirmänniskia . . . sik idhelika ok opta tala *(för* lata) i hogh koma tw thing *Ber* 243. — *med det erinrade betecknadt genom en sats.* kom mik eigh ii hugh. at guþlek läst va[r] ii mino fölghe *Bu* 135. *Di* 93. at hänne j hugh kome til hulkin hedhir hon är vtuald *Bir* 3: 325. läti sik konungin j hugh koma hulkin nadh giordh är j hans rike *ib* 415. lät sik i hugh koma hulkaledhis var herra stodh a sinom bönom *KL* 346. *VKR* 31. — *personl.* koma i hugh, *komma i håg, tänka på.* han . . . sat ok thelgdhe oc kom ey j hugh at sunnodagher var *Bil* 870. at han skulle ey kötlikin kärlek swa j hugh koma *Bir* 3: 261. hon är glömsk ok ey j hugh komande sina lofwan *ib* 214. *Lg* 438. **6)** *det som tänkes, tanke.* hugh ok wilia sin lysa *KS* 2 (4, 2). hwar thera weet annars wilia oc hugh *MB* 1: 54. hälghe män äpter domadagh vardha swa liwse oc gönom skäre, at iämsköt som en seer til annan oc thänker, tha smygher hans hugher genom hans samwit *ib.* är wärra at wita ängelsins hugh än mantzens thy at mantzins hugh ma stundom pröwas aff likamsins skipilse, än äkke ängelsins *ib.* waar hugher han är först hulder i sik siälwom . . . oc sidhan än hulder vnder likamenom, oc for thy skulom wi först hawa wilia at wisa androm manne waar hugh, oc sidhan tala han fram mz mwnne *ib* 56. alexander wil sina akt nw gifwa til annath sin oc andra hogha *Al* 9165. wrak fra thik iäfwgha och manga hwgha och willo *Ber* 39. — *tanke, afsigt, utsigt.* han hafdhe hugh *(spem)* atirkoma *Bir* 2: 303. **7)** *själ ss viljande, sinne, vilja, håg.* vm guþ skiuter oss nokat i hugh framleþis meer wiliä gyorä *SD* 5: 567 (1346). kära cors . . . tel reþo giorþ girughum hughi *(concupiscenti animo) Bu* 111. seandis thera hugha redhobona vara at lydha hans budhom *Gr* 296. ähvart vi vildom oc hafdom hugh *(quo tendebamus).* ther varom vi genstan i sammo stundene *Ausg* 181. haar tu thes hugh ok wilia *KS* 25 (64, 27). summa (ɔ: *dygder*) äru i manzens hugh ok wilia *ib* 18 (45, 19). *ib* 17 (44, 18), 18 (46, 19), 19 (47, 20), 27 (67, 29). 27 (68), 32 (83, 35). medhan jak äy kan wända thin hwg *Di* 58. kom sancto gregorio i hugh *(satte sig i sinnet, beslöt)* at han ville . . . forlata väridinna losta *Gr* 318. tha haffde erik digert i hughe hans sworne swene

oc swa at the wille ther marsken sla *RK* 2: 2801. at thu hafwer hugh at lära *Al* 6017. thäs hälgha anda hugher *(spiritus domini, id est spiritus sanctus dominus vel domini voluntas)* foor ower watnin *MB* 1: 155. — *håg, böjelse.* wändhe han sin hogh oc hiärta till enna wälsläktadha oc wänasta iomffru *Lg* 333. som allan sin hugh läggia *(vända hela sin håg)* til iordhrike oc enghin til himerike *MB* 1: 434. — *längtan.* han innerlik hugh til blauzaflor fik *Fl* 689. — *sträfvande.* swa brytz thit modh ok hogha thine . . . alt äpter riikt ok wärlz hedher *Al* 6569. lägger allan sin hugh *(nitebatur)* til at frälsa smaswennin aff thera handom *MB* 1: 230; *jfr* **4.** **8)** *själ (ss kännande, tänkande och viljande) med särsk. afs. på den af viljan bestämda riktningen, håg, sinne, hjärta.* at þänkia mz þakom þina pino af allom hugh ok hiärta mino *Bu* 72. akta aat gudhz budhordhom mz allom hwgh *Ber* 1. hafde gudleken hugh, än tho at han war hedhin *Bil* 840. han badh til gudh ij himerik aff hiärta ok hugh swa innirlik *Fr* 1774. the som thit koma mz tronom hugh *Bir* 3: 223. gudh älska mer renan hug än likamlikt goz *Ber* 25. fiärkas hwghren skaparens kärlek *ib* 31. nero härdher illan hugh *Bil* 126. smittades thera hugher och hiärtä *Pa (Tung)* 33. haffua bliwghan hugh *Bir* 5: 7. obliwkt ögha är obliwgx hugx hiärta sändebudh *ib.* vare hugha skulu vara brände af thäs hälgha anda elde *Gr* 301. iak see ok skodha aldra manna hugha *(mentes) Bir* 3: 223. draga sin hug *(mentem)* fran verldzlikom thingom *Ansg* 177. vm thu . . . hafdhe hughin *(mentem)* när thik ok läte äkke flytan i världinne i fafängom oc onytlicom thankom *Bo* 236. vm thu ville redha thik ther til mz helom hugh *ib.* — *med särsk. afseende på sinnesstämningen mot andra: sinne, sinnelag, hjärta, tänkesätt.* rädh han ey thz fore godho, eller mz godhom hugh, vtan aff awund widh waar herra *MB* 1: 261. giär huar androm hedher ok gaghn medh helom hugh *KS* 37 (97, 40). wordo ther satte mz helom hugh *RK* 1: 3440. han haffuer sin hwgh alt wänt om kring ok menar oss mz all godh tingh *ib* 3686. **9)** *lynne.* han hauar sama hugh ok hy *(eodem vultu et animo) Bu* 204.

hughelikhet, *f. kärlek?* jak är sua som enna handa hughelikhetz *(dilectionis; för* hughnelikhetz*?)* eldir *Bir* 2: 170.

hughi (*VGL* II *Fr* 8, *J* 9. **hoghi: hogha** *RK* 1: 3651, 3692; *Al* 3013. *Former, som afgjordt äro att föra till detta ord (ss enkelt), träffas, utom på de anf. ställena i VGL II, endast i rimslut i oblik kasus*), *m.* [*Isl.* hugi] *L.* **1)** *själ ss kännande, sinne.* hon haffde sorgh ok mykin jammer j sith hierta ok i sin hugha *RK* 1: 500. mz wredan huga *ib* 2: 5816. — annars hugha, *se* **hugher. 2)** *själ ss tänkande, sinne, håg, tanke, tankar.* tha thänkte han ij sin hugha *Iv* 5359. *ib* 5432. *Al* 1476. hwi talar thu slikt ok hafuer ij hugha *Iv* 1113. gange som gud skiuther thom i huga *RK* 2: 6740. *ib* 1: 1186. the drötning dragher sik til hugha *(tänker) Al* 177. thz kome aldre ij hans hogha at nakar löön ma honum dogha *ib* 3013. *ib* 9807. *RK* 1: 362, 3692, 2: 6476. honum kom tha thz til hugha *Al* 10025. han komber aldrigh aff myn hogha *RK* 1: 3651. *Iv* 196. aff minne frugha the iak hafuer daghlika ij min hugha *ib* 3474. **3)** *håg, sinne, minne.* tha kom honum först ij hugha huath han hafdhe iät sinne husfrugha *Iv* 2001. *ib* 3543. **4)** *själ ss viljande, vilja, håg.* hawer iak nw ij minom hugha thiit at fara mz allom minom mogha *Al* 1127. **5)** *själ, hjärta.* thz iak idher radher aff hiärta ok hugha *Iv* 1141. — *Jfr* **a-, at-, mis-, tvähughi.** — **hugha modher (-moodher),** *adj. öfvermodig.* henna syster var swa hugha moodh *Iv* 3618. *ib* 4810. *Jfr* **hoghmodher, höghmodher.**

hughlös, *adj.* [*Isl.* huglauss] *huglös, modfäld.* for storom räddogha vardh han allir hughlös *Gr* 264.

hughmodh, *se* **hoghmodh.**

hughmodher, *se* **hoghmodher.**

hughmodhogher, *se* **hoghmodhogher.**

hughmödder, *adj.* **1)** *förbittrad.* vreþe ok miok hugh mödde *Bu* 491. **2)** *förvirrad, bestört.* tha wordho edom höffdhinga hughmödder *(conturbati) MB* 1: 318.

hughmödha, *f. högmod.* är ödhmiukt thön dyghd, ther mit är mellen hughmödha ok försmäelse *KS* 35 (93, 38). är hughmödha en howdh lastr *ib. ib* 36 (94, 38), 48 (121, 52). *Jfr* **hoghmodh, hoghmodhe, höghmödha, höghmödhe.**

hughna (**hungna** *MP* 2: 161. **hogna: -adha** *Ber* 60. **-ar, -aþe, -aþer**), *v.* [*Jfr Isl.* hugna] *L. muntra, uppmuntra, glädja.* gaf hwariom nakat thz han hugnadhe sik vidh *Lg* 3: 511. bätra ware thik hognadha wara *(habere solatium)* j thinna foräldra hwse *Ber* 60. haua the hedherlika ok renliwis frv mik hugnath ok äradh oppa tolf marker swenska päninga *SD NS* 2: 117 (1409). — *hugsvala, trösta.* formatte ey at hughna han *KL* 63. iak siäluir scal hughna *(consolabor)* them *MP* 1: 30. hugnadhe hon sin son mz liofwom ordhom *Bo* 15. *ib* 83, 156, 169, 216, 217. *VKR* XXI. *Bir* 1: 78, 3: 100. *MP* 2: 161. *Lg* 437. — *mildra, stilla, söka stilla.* tha hughnadhe clemens thera grat *Bil* 360. — *refl.* **hughnas,** *uppmuntras, upplifvas.* män hugnaþos af hans tröst *Bu* 496. mange cristne män som för varo rädde hughnaþos af eufemia orþom *ib* 510. somlike af them hugnas oc vidhirquekias ey at enast licamlica. vtan än andelica til thera siäla *Bo* 90. riddare lätlika slaghin j stridh vpuäkkis ok hughnas meer til stridhinna af thy slagheno *Bir* 1: 242. hughnas *(consolatur)* han *(djäfvulen)* . . . aff sina ilzsko framgang *ib* 3: 420. — *muntra sig, glädja sig.* ma han hugnas mz sinom hemelikom vinom *Bir* 1: 311. nar andre brödher hughnadhos sin i mällan *Su* 393. — *hugnas, förnöjas.* gudh oc änglane hugnadhos *(jucundabantur)* j himerike aff hänna dyghdhafulla stadhlikhet *Bir* 4: *(Dikt)* 259. — *hafva nöje, finna behag.* meer hugnadhis hon j dyghdelikom gerningom, än j alle värlz ägho oc äro *Lg* 3: 499. — *trösta sig, tröstas.* glädz thy oc hugnas *(consoleris) Bo* 83. än thot hänna vini trösto hona. tho gat hon ey hugnadz *ib* 25. *Ber* 38. hon dröfdhis mykit aff sins bonda dödh ok hughnadhis tho nakot aff wäknarans atirkomo *KL* 62. — *Jfr* **ohughnadher.**

hughnaþer (**hugnadher. hungnadher: -adh** *GO* 854. **hunghnather: -ath** *RK* 3: 3656. *ack.* **-aþ. -ath. -adh. -at** *MP* 1: 32, 34, 103, 161; *Bir* 2: 55. *gen. sing.* **-ar: hughnadha** *Bil* 243; *MB* 1: 161;

hugnadha *Bil* 289; *MP* 1: 295. **-s: hughnadz** *ib* 334. *med art.* **hugnazins** *KL* 139. *pl.* **-ar),** *m.* [*Fdan.* hugned. *N.* hugnad] *L. hugnad, tillfredsställelse, glädje.* hänne . . . tel heþar ok tel hughnaþ *Bu* 17. hwru varfrw hafdhe sik badhe i hugnadh ok dröuilsom *Bo* 10. louadho sin gudh oc sin herra mz othänkelike frygdh oc hugnadh oc glädhi *ib* 230. *Bu* 3, 101, 149. *Bil* 81, 289. *Bo* 11, 228. *MB* 1: 161. *KS* 52 (132, 56). *GO* 854. *MP* 1: 32, 34 *o. s. v. Ber* 187. *RK* 3: 3656. ve idhir rikom världz mannom hulke här hafuin idhan hugnadh *(consolationem) MP* 1: 162. engin ma hughnas j badhom hughnadhomen *ib.* — *vederqvickelse, förnöjelse, nöje.* sik inblanda . . . mz likamlikom hugnadh *Bir* 4: 61. magho the ffor hugnadh skuld ganga oc spatzsera *ib* 62. nytia gudz gafwo til kötzsins hugnadh *ib* 1: 308. thera ondho hugnadha sculo them vmuändas j saar ok siukdoma *MP* 1: 334. huro manga hugnadha vi här letom swa manga thorftelica läkedoma fortakom vi varom siukdomom *ib.* — *hugsvalelse, tröst.* hughnadha son *Bil* 243. skal jek giua thom hughnat äptir dröuilse *Bir* 2: 55. jak skal bort dragha aff honum the godho aminnelse ok förro thanka ok hugnadha *(consolationes)* som han för hafdhe *ib* 3: 468. giordo thine hugnadha *(consolationes)* mina siäl gladha *MP* 1: 161. *Bo* 236. *Bir* 2: 34. *Ber* 38. fa fatökdomsens hwgnadh *(consolationem paupertatis; tröst för el. i fattigdomen) ib* 34. iak var gratanda manna hugnadhir *(consolator) MP* 1: 161. paraclitus som tydhir hughnadhir *ib (på båda dessa ställen står kanske* hughnadir *för* hughnare*).* — *Jfr* **o-, värulds-hughnadher.** — **hughnads bref (hugnadz breff),** *n. tröstebref. Bil* 485. — **hughnads ordh (hughnadz-** *Su* 431. **hugnadz-** *Bir* 1: 23, 382**),** *n. tröstande ord. Bir* 1: 23, 382. *Su* 431. — **hughnads svar (hughnadz-),** *n. tröstande svar. KL* 183.

hughnare, *m. hugsvalare, tröstare.* gudz ande skal wardha thin hugnare *Bir* 1: 275. *ib* 316, 2: 111, 204, 248. *MP* 1: 160.

hughnelika, *adv. med hugnad, med glädje.* j nakrom lustelikom thingom vtan hulkin iak gitir ey hugnelika lifwat *Bir* 1: 349. — *ljuft, ljufligt.* huat sötelika oc hugnelika lydha tässa orghor *Su* 172. bedröffda modhrena hugnelika hugswalande *ib* 215. *ib* 122. — *Jfr* **ohughnelika.**

hughneliker (-lig. -likin), *adj.* [*Fdan.* hugnelig] *hugnelig, glädjande, ljuf, ljuflig.* huru goth oc hugnelikit är at brödhrene byggia saman *Bil* 600. *KL* 68, 357. *Bo* 142. *Bir* 2: 69. o dödher . . . hwru hwgnelikin thu äst gratande mannom *Ber* 187. aller reddoge skifftes j hugneliga tryghet *LfK* 240. hugnelika *(glada)* högtidher *MB* 2: 221. — *uppmuntrande, tröstande.* hördhe gudz hughneliko ordh *Bir* 1: 271. *ib* 2: 34. *Lg* 3: 441. aff tolkom lioffwom oc hughneligom ordhom tröste sigh alla hans män til at manliga stridha *MB* 2: 326. mz tolkom hugnelikom radhom vplyste han almoghans hiärta *ib.* kwngörandis them . . . then hugneliga drömen *ib.* — *tröstande, villig att trösta?* mathias . . . hvghnelikin ok miskundh sambir *Lg* 245.

hughnilse, *n. pl. hugnad, vederqvickelse.* at sökias medh gudhelikom hugnilsom ok vppinbarilsom *VKR* II. *Su* 388. huru thulumodhilika hon hafdhe sik j dröwilsom oc huru sniällelika j hughnilsom *(in consolationibus) Bir* 4: *(Dikt)* 259. — *hugsvalelse, tröst.* tämpradhe hänna sorgh mz idhkelikom hughnilsom *Bir* 4: *(Dikt)* 262.

hughnirska, *f. trösterska.* hon war . . . änkiom hughnirska *Bir* 4: *(Dikt)* 267.

hugho stor? (hogho stoor), *adj. hugstor, modig.* the wäxte diärffwe ok hogho stoor *(kanske för* hoghom stoor*)* ängin rätzl ij thera hiärta groor *Al* 5273. *Jfr* **hughstor.**

hughro, *f.* [*Isl.* hugró] *hugnad, tröst.* gat henne nokot til hughro talat *Bil* 347.

hughrädde, *f. räddhåga, försagdhet, feghet. Bo* 130.

hughrädder, *adj. försagd, rädd.* äru swa hughrädde at the thora äkke gripa til wärio *Bo* 154. *ib* 162.

hughränna, *f.* [*Jfr Isl.* hugrenna, *v.*] *tanke.* hafdhe hon bradha hughränno til at wantro är nadhelik synd *MB* 1: 144.

hughränning? *f.* [*Isl.* hugrenning] = **hughränna.** thz märkir iäuogha haffwa bradha hugränin *(trol. för* hugränning*) MB* 1: *(Cod. B)* 538.

hughsa (hugxa *Bir* 4: 52; **-ar** *MB* 1: 36, 124. **hwgxa: -adhe** *Lg* 3: 131. **huxsa. huxa. hogxa. hoxa** *KS* 14 (32, 15); *MP* 1: 40; *Ber* 25; **-e** *MP* 2: 90; **-at** *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). **-ar, -aþe, -aþer.** *impf.* **-te: huxste** *RK* 2: 1485**),** *v.* [*Isl.* hugsa] *L.* **1)** *tänka, hafva för tankarne. med ack.* sighi for os huat iak huxa *Bu* 103. huxa *(Cod. A* thänkia 56*)* tholik ordh *MB* 1: *(Cod. B)* 532. hoxa *(cogitat)* the tingh som gudhi til höra *MP* 1: 40. hon hogxadhe oc vilde tholik thing *Bir* 2: 96. the siäl som är vpfylt af honom gitir änkte annat huxat älla astundat *ib* 1: 187. nar hughin . . . huxa gudh al tidh swa som näruarende *ib* 3: 180. — *tänka, föreställa sig.* ther war mere glädhi, än hiärtad giter huxat *Pa (Tung)* 39. — *vända tanken (till), tänka (på el. öfver). med prep.* huxar langa stund a synda ämne mz hänne *Bu* 144. *KL* 346. *Bir* 1: 346. *Fl* 153. *RK* 2: 5065, 3: *(sista forts.)* 4989. iak huxar ther a *Fr* 496. huxa vm thz änkte är wärt *KS* 72 (176, 79). iak huxar ouer thik dödh *Fl* 361. — *tänka (i fientlig riktning mot). med prep.* suasom läergrytan hoxe mot sinom giutara *(contra figulum cogitet) MP* 2: 90. — *tänka, undra. med sats inledd af indirekt frågeord.* hwj huxade *(cogitasti)* thu af hulkom anda the *(orden)* warin godhom älla ondom *Bir* 1: 11. — *tänka efter, eftersinna. med sats inledd af indirekt frågeord.* at huxa ok skipa, huru han må wäl ok dygdelika skipa sit liuerne ok åthäue, ok huxa huru han skal huatuitna til taka *KS* 22 (54, 24). — *abs.* tha huxade birger jerl ena stund ok swarade sidhan tessa lund *RK* 1: 191. — *tänka på, betänka, besinna, komma i håg.* huxa ok warna thz som warda må, ok mins thz som warit hauer. ty at huar som ey huxa thz som warit hauer, han liuer medh lifz wådha, ok huar som ey huxa huadh warda må, hånom kombr alt owarandis til. ok huxa thy at bådhe ilt ok got warda må *KS* 22 (53, 23). skal kunung thz wita ok hoxa *ib* 14 (32, 15). huxsadhe ey sua atuaktelica the laghin som kallas kirkionna lagh *Bir* 3: 26. *ib* 1: 20, 268. *Su*

51, 97. the som sik hugxa mwld oc asko oc dödhelika wara *Bir* 4: 52. hwilkin som sik hoxa daghlika dödhelikin *Ber* 25. — *öfverväga?* hawm wi þätt hoxat, statt oc samþykt med waro raaþ *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). **2)** *uttänka, upptänka.* huxadho the swiklikhetz radh *Bir* 1: 251. *KS* 71 (175, 78). kötit hwgxa mik daghlika ilt *Ber* 234. **3)** *tänka, tro.* jak huxaþe mina systor vara dara *Bu* 187. *Bo* 113. at han skulle ey huxsas vara teridacius *Gr* 268. prestrin huxadhe at hon sofue *Bil* 879. **4)** *förmoda, vänta.* iak huxar antswar *Al* 182. **5)** *tänka, hafva för afsigt, ämna. med inf.* jak huxaþe hämnas min harm *Bu* 19. *ib* 133. *Bil* 785, 840. *RK* 2: 1485, 2636. — *ämna sig.* tith haffdo the huxat *RK* 1: 1191. **6)** *trösta, uppmuntra.* hwgxadhe *(kanske för* hwgnadhe*)* henne och sagdhe o kesarinna stath nw stark i thino hiärtha *Lg* 3: 131. — (huxa *för* hus *KS* 87 (212, 95). — **hughsa sik, 1)** *betänka sig.* än han hugxar sik ey *MB* 1: 124. at huxa sik ther vm *Bil* 865. **2)** *hafva för afsigt, ämna sig.* en tima han huxaþe sik färþas *Bu* 171. — **hughsa sik um,** *betänka sig.* huxe sik om *RK* 1: 1614. *Jfr* **um hughsa.** — *Jfr* **a-, at-, for-, ful-, stadhhughsa,** *äfvensom* **bradh-, o-hughsadher, vanhughsande.**

hughsan (huxan. huxsan *Su* 115. **hwxsan),** *f.* [*Isl.* hugsan] *L. tänkande, tanke.* äpte marghfalde huxan ok mödho the haua i styrilse landa ok almogha *KS* 39 (101, 42). at wita . . . annars huxan *MB* 1: *(Cod. B)* 537. *KS* 21 (52, 23). *MB* 1: *(Cod. B)* 538. *Su* 115. bliffwandis stadugh i gudelika böner oc jnnerlike hwxsan til gudh *Lg* 3: 319. *Jfr* **a-, for-, um-hughsan.**

hughsilse (hugxsilse. huxilse. huxsilse *MP* 1: 141; **-ilsom** *Bo* 28; *Bir* 3: 210. **hughselse. hoghsilse. hogsilse. hogxilse.** *gen. s. med art.* **hoxilsinina** *för* **hoxilsinna** *Ber* 31**),** *n. pl. och f.* **1)** *tanke, föreställning.* at min hugxsilse ordh oc gerninga vardhe alla äptir hans signadha vilia *Bir* 2: 263. *ib* 3: 100, 210. *MP* 1: 71, 75, 132, 141, 219, 2: 90. *Ber* 31, 101, 102, 139, 147. orens lusta hoghsilse *ib* 180. wrangx lusta hwghsilse *ib.* diwrlik hogsilse *ib* 229. wptänder . . . etherful hogxilse *ib* 234. **2)** *betraktelse.* nw mötir os här faghir oc mild oc mykyt varkunsam huxilse *(meditatio) Bo* 14. *ib* 28. *Su* 452. thänne nytlikasto minna pino hughselse lösa skärsloeldz pino *ib* 447. väkne sina hugxsilsa *(considerationis)* öghon mz hualsins brunom *Bir* 2: 227.

hughskot (hogxskot), *n.* [*Isl.* hugskot] *det som kommer (någon) i hågen, ingifvelse, tanke.* fik gudhlikt hughskot *(Bil genom ändring af senare hand:* inskiutilse 795*)* at giffua sik gudhi *Lg* 1038. wandhra äpther thins hiärta hogxskot *ib* 3: 453. — *tanke, uppsåt.* reent offer teknar reent hiärta oc thäs hugskot *(Cod. A* thanka 473*)* som offrar *MB* 1: *(Cod. B)* 563.

hughslaghin, *adj. modfäld, förskräckt.* hughslaghne oc rädde *MB* 1: 378.

hughstor (huxstor *L.***),** *adj.* [*Isl.* hugstórr] *L. djärf, öfvermodig.* fläste af klosterfolkeno äru swa hughstore ok höghfärdhoghe ok diärfwe wordhne vidh sina formän *Su* 420. *Jfr* **hugho stor.**

hughsval (hogswal), *n.? hugnad, vederqvickelse.* hans blidha laat ok milda taal thz är herrans folkx hugswal *MD (S)* 280. — (?) tolamodh war hans hogswal *MD (S)* 271. — *Jfr* **hughsvali.**

hughsvala (hogsuala. hogxswala *LfK* 87; **-ar** *ib;* **-as** *ib* 87, 88; **-adhe** *Lg* 221. **hoxswala** *ib* 293; **-andes** *ib* 3: 441. **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Fdan.* hugsvale] *consolari; eg. svalka sinnet; hugsvala, trösta, vederqvicka.* trööste han oc hughsualadhe medh sinne hälghe nadh *Ansg* 253. hughsuala han i sinom dröfuilsom *ib.* hogsuala then bedröffda *Su* 172. *LfK* 87. *Lg* 221, 293. — *muntra, vederqvicka.* them hoxswalandes mz hwgnelikom ordhom ällar mz likamlikom gaffwom *Lg* 3: 441. iak seer hwru mina samsystra wardha sökta oc marghfallelika hogxswaladha aff sinom föräldrom, wenom oc frändhom *ib* 442. — **hughsvala sik,** *trösta sig, tröstas.* aff thässom ordhom oc androm tholkom vilde ansgarius sik inkte hughsuala *Ansg* 253. — *refl.* **hughsvalas,** *trösta sig, tröstas.* grät swa at han kunne ängaledhis hughsualas *Gr* 288. hwar en som wil hogxswalas aff gudhi, hans siäl skal widherstyggias her i wärldenne hogxswalas *LfK* 87. *ib* 88. — *muntra sig, vederqvicka sig, vederqvickas.* hwghsualas mz sinom wenom oc frändom *Su* 21. *Bir* 4: 119. hugswaladis aff henne alt himerikis härskap oc alle the j purgatorio äru *ib* 55.

hughsvalan (hugxswalan. hoghswalan. hogxswalan. hoxswalan *LfK* 87**),** *f.* [*Äldre Dan.* hugsvalen] *hugsvalelse, tröst.* thin himilska hogxswalan bort älther allan langlika ängxlan *Su* 172. lenas mz thinne sötaste hugxswalan *ib.* fik han stora husghsualan *(för* hughsualan*) Ansg* 253. *MB* 2: 158. *LfK* 87, 88. — *hugnad, vederqvickelse, uppmuntran.* at tik kwnne ther aff widherfara större glädhi oc större hugswalan *Bir* 4: 45. *ib* 44, 176. loffuas idher at haffua mattelika oc höffuidzska hugswalan til idhers krops styrkilse oc widherqwekilse *ib* 118. wysom spakom ok sniellom mannom til hoghswalan bestandelsse ok störkelse *SO* 101.

hughsvalare (hugxswalare. hogswalare. hogxswalare), *m.* [*Äldre Dan.* hugsvalere] *hugsvalare, tröstare.* ey hafuandes hopp eller hugswalare j synom dröfuelsom *Lg* 3: 581. o mildaste hugxswalare *Su* 89. *ib* 235. gaar jak . . . owirgiffuen oc forsmadher til min enda hogswalara oc frälsara *ib* 279. then hälge ande *(näml.* wari*)* them som komma til thit mönstir hugswalare *Bir* 4: 115. wtan iak ey lekamleka gaar fran idher, tha komber ey til idher hogxswalaren som är then hälge ande *LfK* 88.

hughsvalelika (hogxswalelika), *adv. hugsvalande, tröstande.* jomffru maria taladhe tha mykyt hogxswalelika til hans *Lg* 3: 710.

hughsvaleliker (hugswalelig), *adj. hugsvalande, hugnelig.* huru hugswalelig the breff mich vaaro *BSH* 5: 26 (1504).

hughsvali? *m.* [*Fdan.* hugsvale] *vederqvickelse, lättnad.* thz war them tiil hughswala *RK* 3: 1921 *(kan föras till* **hughsval***).*

hughsvalilse (hwgswalelsse. hoghswalilse *Lg* 812, 814. **hogxswalilse** *ib* 3: 442; *LfK* 87, 88. **hoswalelse** *DD* 1: 183 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*)**),** *n. pl. (Bir* 4: 45, 47; *Su* 171*) och f. hugsvalelse,*

tröst. then hugswalilsse iach aff tik hörde *Va* 41. hugswalilse j frestilsomen *Bir* 4: 93. *Su* 171. *LfK* 87, 88. — *hugnad, vederqvickelse.* giorde gud sancte ioachim stora hugswalilse, nar han war j dröffwilsom, thy at han om wändhe forbannilse j wälsignilse *Lg* 3: 42. iak thogh swa stora hoghswalilse glädhi och frögdh *Lg* 812. *ib* 814. *Bir* 4: 45, 47. haffwin twa tima at äta oc drikka wm' qwällin, oc til kropsins höffuidzska hugswalilse oc lättilse *ib* 118. — *upprättelse.* ath jach kwnne faa hwgswalilse for thet hommoth, megh giort är *BSH* 5: 389 (1510). jag far ä nagra hugswalilse ther fore *ib* 541 (1511?). at mik matte vedherfaras nagon räth ok saa en hoswalelse for thet ofwerual mik är sket *DD* 1: 183 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*). them tycker ganske ylle wara, ath eder swadant hoffmot skee skulle helst i ene fellugh dag, forhopendis till gud och alle swerigis patroner, ati faa ther en god hwgswalelsse fore *FM* 665 (1517). — *lättnad.* vnnis them hughswalilse vtan til *VKR* 4. *Bir* 4: 95. — **hughsvalilsa ordh (hogswalelsa-),** *n. tröstande ord.* mik tiltalande tolken hogswalelsa ordh *(verbis consolatoriis) Su* 187.

hughsvalirska (hwgxswalirska *Lg* 3: 442. **hoghswalirska** *ib* 700. **hogswalirska. hoghswalerska),** *f. hugsvalerska.* the aldra sötasta hoghswalerskan jomfru maria *Lg* 809. thzta är . . . en tilkommandhe gudz sons modher . . . en hogswalirska oc tröstirska allom människiom *ib* 3: 608. *ib* 67, 442, 700.

hughsvalugher (-ogher), *adj. hugnande, vederqvickande.* hugnadher aff hännas lioffua tiltalan oc hughsualoga när warilse *Su* 20.

hughvilla, *f. obeslutsamhet? sinnesförvirring?* för fra thik sorgh, thy at hon är iäfwghans och hwghwillonna syster *(soror dubietatis et animositatis) Ber* 39.

huka (huga. -adhe), *v.* [*Jfr Mnt.* hoken, huken; *äfvensom Isl.* húka; *Äldre Dan.* huge] *eg. sitta hukad (ss månglerska)? mångla, idka mångleri el. hökeri.* hon *(Sigbrit)* hukade *(red. A* hugede*)* j holland oc roffade j norge nöter oc aple förde hon til torge j bergän hölt hon krogara huss *RK* 3: *(Till. om Chr. II red. B)* 6277.

hukiza? (huguza), *f.* [*Fdan.* hugitse. *Jfr Sv. dial.* tor(g)huka, torruka, torrukesa] *månglerska, hökerska.* penestica, huguza *GU* 7.

hul (hol. holl *RK* 3: 3378; **-it** *ib* 3800. **hool** *ib (Albr.) s.* 212; *Bir* 5: 70**),** *n.* [*Isl.* hol] *L.* **1)** *hål, öppning.* thz holith ther han in tradh mz glas han thz ater stoppa badh *Al* 9183. murin hafdhe mang gap oc hol *Bir* 3: 334. ey war tha fullelica vtskiilt oc utthrykt hwadh the flödhgiwtor sculde wara i eno huli eller flerom *VAH* 24: 322 (1442). efftor thet at brodher niclis haffuer the flödhgiwtor bygth i threm hulum eller vtlöpom oc ey i eno *ib.* at swa mykit watn ma wäl vtlöpa oc vtlöpir aat xij eller xv alna hulum i flerom flödhgiwtom som aat vj alna huli i enne flödhgiwto *ib. Gr* 277. *ST* 354. *Bir* 5: 70. *Lg* 437. *RK* 3: 3778, 3800, 3801. **2)** *håla.* gak thik länger i holith in *Al* 8604. *ib* 8659. swa kom ther i then snödhe räff som wiste badhe hwl oc graff *RK* 1: *(Albr.) s.* 208. *ib* 212. — *Jfr* **biärgh-, biärgs-, hvalf-, skytta-, stanga-, þiuf-, virna-hul.**

hul (hol *Lg* 665; **-a** *SO* 143, 154; **-ä** *HSH* 19: 14 (1497), 15; **-an** *ST* 65, 354**),** *adj.* [*Isl.* holr] *ihålig.* j enne huli eek *KL* 25. *ib* 26, 127. the graff war . . . al innan hul *Al* 3402. *ib* 5774. göra een holan staff *ST* 65. widh samma källo war en holsten *(för* hol sten*)* oc stor, hwar watnet lopp wndher *Lg* 665. *Bir* 1: 62. *Al* 4905, 6415. *ST* 354. *SO* 143, 154. — *kupig, konkav.* hul pänninger *(jfr Fdan.* hulpenning; *Mnt.* hol pennink; *Nht.* hohlpfennig, hohlmünze*), ensidigt prägladt mynt af konkav form, brakteat.* söllffmynth skal han slaa helä örtoger halffva örtoger och smaa holä penningä *HSH* 19: 14 (1497). skal wägien mark aff for:ne smaa holä penningä hollä fem lodh sylffwer *ib* 15.

hula (hola *Bir* 3: 270; **-unne** *Gr* 287**),** *f.* [*Isl.* hola] *håla.* innelykte sik ij þrange hulo *KL* 186. een hola vthuggin v biärgheno *Bir* 3: 270. *Gr* 284, 287. *Jfr* **arm-, biärgh-, biärgha-, biärgs-, ärmita-, örna-hula.**

hula (hola. hala. -ar, -adhe), *v.* [*Isl.* hola] *göra ihålig, urhålka.* han hiwg om kwll et stort trä oc holade thz jnnan till *Di* 43. stenen, huilken . . . graffs oc halas *(cavatur)* aff idkeliket watnfal *Su* 113. holar thz lungona *LB* 3: 69.

huld (hull *Al* 9321; **-eth** *LB* 7: 52. **hwl** *MD* 191. **hold** *L.; MB* 1: 360. **hol** *L.***),** *n.* [*Isl.* hold] *L.* **1)** *kött, hull.* brister huld ok hudh *SR* 53. *ib* 54. böþ raka hänna huld fran rifiom *Bu* 504. *ib* 493. *Bil* 472. *MD* 94. *GO* 743. *Lg* 3: 130. for icth, tz är en soth som är i mellan hulleth och skynneth *LB* 7: 52. thz *(folket)* aat folk mz huld ok krop *Al* 3957. wille til räka göra hans *(hästens)* huld *ib* 9482. *ib* 9321. *MB* 1: 360. at liwa widh andra diwra huld *ib* 98. *ib* 304. **2)** *kropp, lif, äfven ss beteckning för menniskans hela varelse (närmast för kroppen).* thz i idhart vnga hwl tappin her fore mina skul *MD* 191. jak är omäktogher mino huld *(memetipsum in potestate non habeo) Al* 3576. alexander swaradhe mz dröffdho huld *(förbittrad) ib* 8327. — *Jfr* **människio-, tanna-huld.**

hulder (hwll *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 282; *HSH* 20: 41 (1506). **hwldh** *BSH* 4: 266 (1501). *nom. sing. f. och nom. pl. n.* **hull** *Fl* 76, 542; *Al* 6266. **hul** *Iv* 2031. *frf. vok. i änd.* **hull-.** *ack. sing. m. i predikativ ställning* **hullan** *VAH* 24: 321 (1424). **hull** *Al* 7626. **hul** *MD (S)* 300. *nom. och ack. sing. n.* **hult. holt** *RK* 1: 421**),** *adj.* [*Isl.* hollr] *L.* **1)** *huld, välsinnad, trogen, tillgifven.* sagþo sik vara hulla vini *Bu* 129. *Bil* 652. *KS* 10 (26, 11). *RK* 1: 818. — *med dat.* sinom herra hulder ok tro wära *Al* 2757. hon skal mik följhia ok vara hull *Fl* 76. *PM* 23. ath i veliä vara richet och mich en hwll thro man *HSH* 20: 41 (1506). *Iv* 2031. *Fl* 542. — *med prep.* til. bar hon et hierta holt til konungen *RK* 1: 421. — *med prep.* at. thu . . . som är hullast aat tik siälffwom *LfK* 111. — *huld, nådig.* hua som wil haua kärlek ok hult hierta af kununge *KS* 77 (190, 84). bewisä segh moth sinä vndersaathä som en gwnstog, godh, hwldh herrä och kongh bör ath görä *BSH* 4: 266 (1501). troen oc huldher gudh later engen frestas owermatto *Su* 170. — *i edsformulär.* jak bedher mik gudh swa hul kan jak tik redda mz silff äller gul . . . thz wil jak alt for tik wagha *MD (S)* 300.

badho sik swa gudh hullan oc hyälpogha wara oc al hälghon j hymerike at ther war ey tha mere forbygth *VAH* 24: 321 (1424). **2)** *kär.* thin forrädhare hafwer thik nw hull *Al* 7626. — *med dat.* goz ok riikheet är hänne (ɔ: giri) hull *Al* 6266. **3)** *benägen (för), hängifven (åt).* swa ärin i idhre giri hulle *Al* 6954. til dryk ok mat ära wi ey hulle *ib* 6118. att iag skulle altiid ther till ware hwll *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 282. **4)** *trogen, god.* mz throno hiärta ok hulle tröst *Al* 3520. thän är säl som hwlt hws sökir *GO* 323. — *Jfr* **ohulder.**

hulder (*nom. pl. m.* **hwlle),** *adj.* [*Isl.* holdr] *vid hull, hullig.* oxa the som wåre well hwlle *(vid godt hull) RK* 3: *(sista forts.)* 4599.

hulhet (huldheth), *f. huldhet, tillgifvenhet.* thet som edher är til huldheth ok til trooheth *BSH* 5: 159 (1507).

hulikin (hulkin), *se* **hvilikin.**

hullelika (hullelige. hullälige *FM* 206 (1504)**),** *adv. huldt, troget.* han . . . haffwer . . . bewisth sigh aldeles ärlige hullelige och wel emoote mik *FH* 1: 56 (1485, *nyare afskr.*). *FM* 206 (1504). jach honom thet gerne vnner, for ty han thet hafuer hwllelige *(d. v. s. ärligt)* fortienth *BSH* 5: 386 (1510).

hulsar (holsar), *n. L.*

hulsäre, *n. L.*

hulskaper (huldskaper: huldskap *FM* 180 (1501). **huldscaper. hwldskaper: hwldskap** *RK* 3: *(sista forts.)* 5358**)? m.?** *och* **hulskap,** *n. huldhet, trohet, tillgifvenhet.* lofuen j abbatissonna hendir . . . lydhno, hulscap oc troscap *VKR* 46. nordmen hanom *(konung Karl)* hulskap sade *RK* 2: 7749. rijkens raadh jätte them huldscap igen stadheligha holla vtan meen *ib* 2145. *ib* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 268, 3: *(sista forts.)* 4347, 4527, 5091, 5358. *PK* 223. swärya hwlskap *PM* 23. sigie honum mit hulscap oc manscap *FM* 144 (1502). honum tilsigie nogod hulscap eller manscap *ib.* opscriffue eder nade mit hulscap, manscap oc trotieniste *ib.* wij haffwe sakth honwm wart hwlscap, manscap, troscap och lydactoghet *BSH* 4: 220 (1497). *FH* 1: 141 (1493, *gammal afskr.*).

hult (holt. hylt), *n.* [*Isl.* holt] *L. hult, liten skog, skogsdunge.* opta är hulth hörande när *(in saltus latebra silet ascultatio crebra) GO* 433. opta är hwlt hörande näst *(saltibus auditus fit prope sepe situs) ib* 863 *(jfr* skogh hawer öron *ib* 69; *jfr ock Isl.* opt er i holti heyrandi nær; *troligen har äfven det Svenska ordspråket ursprungligen haft i* hult*).* mädher . . . hwlt ok hagha *SD NS* 1: 592 (1406, *dipl. fr. Jämtland). — i ortnamn.* almännigs scoghär . . . hasmärholt . . . byrsuholt. sandä holt . . . skipindä holt *(andra hds.* skipwidhaholt, skipruþaholt*) VGL.* IV. 11: 1. in østraby parrochie hvlz in uitdbo *SD* 1: 643 (1284). clevahult et byahult *ib* 688 (1210 16, *nyare afskr.*). tertia pars silvæ quæ dicitur stigemotzhult, insuper quædam particula, licet modica, cui nomen tiufshulta *ib* 689 (1216-22, *nyare afskr.*). de gydinxhylt *ib* 2: 51 (1288). usque hembleshylt *ib.* circa loca molendinorum frøele uel hemblesholte *ib.* possessores silue krengshult *ib* 133 (1292). rinnguidahult *ib* 5: 364 (1344). in manerio nostro ringwidhaholt *ib* 543 (1346). watholt skogh *ib* 618 (1346). hagholt. hellæholt *ib.* granholt *ib.* bogholt skogh *ib* 619. *Jfr* **hylta.**

hulyrt (hulörth. hwlörth. holyrt *LB* 5: 81, 7: 190, 217, 223, 226, 294; **-en** *ib* 295. **holörth** *ib* 2: 36. **haalyrth** *ib* 7: 90. **haalörth. halyrt** *LB* 7: 227**),** *f.* [*Fdan.* hulurt. *Mnt.* holwort] *aristolochia, hållsrot.* aristologia haalörth, hon är trehandha, then ena syhwalff, then andra aflongh, then triilie hether clementhes *LB* 7: 143. aristologia thz er hwlörth *ib* 6: 284. aristologia hether hwlörth *ib* 2: 40. hulörth doger ffore aanga *ib.* tag te syhwalffwa holyrten *ib* 7: 295. *ib* 2: 36, 3: 118, 5: 77, 81, 7: 90, 190, 217, 223, 226, 227, 294, 319.

humbla (hombla. hömbla: -omen *Bir* 1: 135**),** *f.* [*N.* humla. *Fdan.* humle] **1)** *humla.* jak höre af wärldinne swa som homblo *(apis majoris)* röst hulka som sanka saman honagh j iordhinne *Bir* 1: 134. homblan nar hon flyghir nidhir sänker hon sik idhkelika til iordhinna ok gifwir af sik mykit hesa röst *ib. ib* 135. **2)** *gräshoppa.* skal iak i morghon wiisa a thit land humblo här, som är litith diwr, oc hawer langa äptroföotrena *(inducam cras locustam in fines tuos) MB* 1: 303. swa margha humblor *(locustas),* at the fylto alt egypto land *ib* 304. är thz märkelikt, at iohannes baptista lifdhe widh humblo huld än pharao konungir räddis at humblor wordhe hans dödher *ib.* hwmblonar oc brinzsane *(locustæ et bruchi) Bir* 4: 113. — **humblo plagha,** *f. plågande gräshoppsvärm.* kom wästan wädher, oc bläste alla humblo plaghona wt i hawith *MB* 1: 304.

humble (homble *FM* 347 (1507); **-en** *SGGK* 107**),** *m.* [*Mlat.* humulus, humlo. *Fnor.* humli] *L. humulus lupulus Lin., humle.* säliä . . . salt i helom pundum allr halwm. humblä samuleþ *SD* 5: 639 (1347). at köpa fää ellir fisk salt ellir humbla *VKR* 40. *ib* 33. *SD NS* 2: 355 (1411). *LB* 7: 239. *SGGK* 107. *GS* 39, 40, 43. *RK* 3: *(sista forts.)* 4605. *Jfr* **iordh-, vil-humble.** — **humbla garþer (-gaardher: -um** *VKR* 31**),** *m.* [*Fnor.* humlagarðr] *L. humlegård. SD NS* 2: 582 (1413), 590 (1413), 695 (1413). *VKR* 31, 32. *GS* 39, 40, 43 (1416). *Bir* 5: 113, 114. mz skäron skal han sik latha warda rensa wiin ok humbla gardha *MD (S)* 282. — **humbla kätil (hombla-),** *m.* [*Fnor.* humlaketill] *kittel hvari humle kokas.* vnam caldariam dictam humblakætil *SD* 3: 673 (1325, *gammal afskr.*). vnam caldariam cum qua solet braxare, et aliam que wlgariter dicitur homblakætil *ib* 4: 554 (1337, *gammal afskr.*). — **humbla rot,** *f. humlerot. Hästläkedom i AS* 137. *GS* 43 (1416). — **humbla spira,** *f.* [*Vestgötadial.* humlespira] *(om våren) uppspirande skott på humle.* tagh humbla spiror oc siwd thom i öll eller i viin *LB* 7: 226. *ib* 239. — **humbla stang,** *f.* [*Fnor.* humlastöng] *L. humlestång. GS* 43 (1416). — **humbla säkker,** *m. humlesäck, säck innehållande humle. RK* 3: 3774. — *ss tillnamn.* petro humblasek *SD* 3: 36 (1311). — **humbla thiuver,** *m. L.* — **humbla öl (humblöl),** *n.* [*Fnor.* humlaöl] *öl tillredt med humle. AS* 60. 1 lesth humbla öll *FH* 4: 83 (1499). skärt wiin scal man drikka oc hwit oc skärt trampnöl oc gamal *(för* gamalt*)* humblöl *LB* 1: 96.

hume, *m.* [*Jfr N.* hume, *dunkelhet i luften,*

mörker] *L. hum, dunkel föreställning, misstanke.* nu hauär han humä ą hwar þät kumit är *SR* 43. — **huma mal,** *n. L.*

humna (humpna. -adhe), *v.* [*N.* hovna. *D.* hovne] *svullna.* the humpnadho i halsenom *Lg* 3: 206.

humpa, *v. L.*

humper (homper. -ar), *m.* [*Sv. dial.* hump] *L. urfjäll, från en bys öfriga egor skildt jordstycke.* duos agros dictos wlgariter hompæ *SD* 5: 284 (1344). twa attonga iordh . . . meth husom oc tomptom, akrom oc ängiom . . . hompum, flatum oc meth allom thöm tillaghum, som thesso for:do godze aff alder tillighat hafuer *ib NS* 2: 20 (1408). *Jfr* **ängia humper.**

humul, *m.* [*Lat.* humulus. *Isl.* humall. *Äldre Dan.* hummel] *humle? ss tillnamn.* thogillus humul *SD* 2: 504 (1307).

hun, *se* **han.**

hun, *m.? L.*

hunagh (honagh *Bil* 614, 844; *KL* 26; *Bo* 231; *Bir* 2: 34, 3: 22, 315; *GO* 955; *Su* 406; *LB* 2: 56; *PM* 56; **-it** *Bo* 232; *MP* 2: 237; **-eth** *MB* 2: 116. **honag** *LB* 2: 33; *PM* 56. **honak** *LB* 2: 56. **honogh** *MP* 2: 25; *RK* 3: 4108; **-ith** *MB* 2: 115. **honog: -et** *Lg* 3: 659. **honnogh** *LB* 8: 43, 50. **honnog** *ib* 42. **honug** *MP (S)* 295. **honnug** *LB* 8: 49. **honnwg** *ib* 42. **honigh** *MB* 1: 282, 349, 471. **hanogh** *Su* 40; *LB* 2: 41, 44, 46, 48. **hanog** *ib* 49, 53, 55, 58. **haanogh** *ib* 36. **hanok** *ib* 56. **hanagh** *Bir* 1: 247. **haanagh** *LB* 2: 35, 40. **haanag** *ib* 55. **hanigh** *ib* 7: 227), *n.* [*Isl.* hunang. *Jfr Ags.* huneg; *Fsax.* honeg; *Fht.* honag, honang] *L. honing.* mz hunagh ok miolk väldar ok flytar iorþen al *Bu* 77. aat . . . hunaghit *Bil* 614. litit hunagh *ib.* litit honagh *ib.* liknas sötasta honagh *Bir* 3: 22. the yrtin biin dragha honaghit af *MP* 2: 237. tak swa honagh at by hawa sina näringh *GO* 957. *Bu* 402. *Bil* 844. *KL* 26. *Bo* 231, 232. *MB* 1: 282, 349, 471, 2: 115, 116. *Bir* 1: 247, 3: 315. *MP* 2: 25. *RK* 3: 4108. *Su* 40, 406. *Lg* 3: 659. *MD (S)* 295. *LB* 2: 33, 35, 36, 40, 41, 44, 46, 48, 49, 53, 55, 56, 58, 7: 227, 8: 42, 43, 49, 50. *Jfr* **hunagher** *(till hvilket ord flere af de anf. ställena kunna föras).* — **hunags bigardher (honagx biigardher),** *m. på honing rik bigård.* the sötasto honagx biigardhane *(apiaria suavissima)* . . . ärw toom *Bir* 1: 265. — **hunags drupi (honagx dropi. honax dropi** *Bir* 3: 21. **hanogx drwpi** *Su* 77), *m. eg. honingsdroppe; honingskaka.* thin ordh äru söt owir honagh oc honagx dropa *(favum) Bir* 3: 315. *ib* 21. *Su* 77. — **hunags drypande (hanogx-),** *adj. drypande af honing. Lg* 3: 426. — **hunags flytande (honagx-. honogx-** *Su* 76. **honnogx-** *ib* 40. **hanogx-** *ib* 85, 110, 179, 225, 320), *adj.* [*Isl.* hunangsfljótandi] *flytande el. flödande af honing.* himpnane äru wordhne honagx flytande *(melliflui) Bo (Cod. B)* 349. *Su* 40, 76, 85, 110, 179, 225, 320. — **hunags fulder (honogx-),** *adj. full af honing. Su* 282. — **hunags kaka (honogx-** *MB* 2: 115; *Lg* 3: 461. **honagx-** *LB* 7: 254. **honigx-** *ib* 292), *f.* [*Jfr Äldre Dan.* honnigkake] *honingskaka. LB* 7: 254, 292. *MB* 2: 115. *Lg* 3: 461. — **hunags kar (hunax kaar),** *n. kärl innehållande honing. GO* 524. — **hunags liker (honogxliker. honogxsliker. honogxliken** *(ack. sing. m.) Lg* 3: 393), *adj.* [*Jfr Isl.* hunangligr] *melleus, honings-, honingsljuf.* mz honogxlikom sötma *Su* 181. j . . . honogxslikom smak *ib* 202. *Lg* 3: 393. — **hunags söter (honax-. honogx-),** *adj.* [*Jfr Isl.* hunangsœtr] *honingssöt, söt som honing.* vm thäs hälgha anda honaxsöta ström *Bir* 4: *(Dikt)* 237. taladhe honogxsötan kännedom *LfK* 178.

hunaghblandadher (honagh-), *adj. blandad med honing. Bil* 459.

hunaghbärande (honagh-), *adj. bärande el. innehållande honing.* al gräs honaghbärande *Bir* 4: *(Dikt)* 241.

hunagher (*Lg* 3: 256. **honaghir. honagher** *MB* 2: 348; **-in** *KL* 11. **honogher** *MB* 2: 349; *LfK* 127), *m.* = **hunagh.** sötare än honaghir *Bir* 1: 200. *KL* 11. *MB* 2: 348, 349. *Lg* 3: 256. *LfK* 127. *Jfr* **hunagh.**

hunar (hynar *Di* 185; **-a** *ib* 222. **hinar: hina** *ib* 222; *se vidare Di* 389-90), *m. pl.* [*Isl.* húnar] *inbyggare i Hunaland. Di* 185, 222. *Jfr* **hynir.** — **huna här (-her),** *m.* [*Isl.* húnaherr] *här af Hunner.* war wäldugher huna här wt komin aff karelom *Bil* 681. han (ɔ: theodocius) wmstridde huna här mz götha hiälp *ib. ib* 683. huna hers konunger. som heet attila *Lg* 3: 240. — *här af krigare från Hunaland.* haffde mz sik allan hunaher *Di* 200. *ib* 206, 210. *Jfr* **hyna här.** — **huna konunger,** *m. konung öfver Hunnerna.* hanum drömde som han saghe huna konungs bugha brutin *Bil* 681. — **huna land (huneland** *Di* 24. **hwnelandh),** *n.* [*Isl.* húnaland] *Hunernas land, ett i Didriks saga omtaladt land, öfver hvilket först Melias är konung, sedan Aktilius, slutligen Didrik. Di* 24, 29, 206, 207. *Jfr Di* 388-9; *G. Storm, Aarb. f. Nord. Oldk.* 1877 *s.* 323-336; *Fritzner, Ordb.* 2: 91. *Jfr* **hyna land.**

hundare (hundâri. hunderi. hundar *SD NS* 2: 128 (1409), 138 (1409), 163 (1409), 193 (1409) *o. s. v.*), *n. och* **hundara?** *n.?* (*SD NS* 1: 8 (1401)), *hundare, härad (benämningen tillhör Södermanland, Vestmanland, Uppland, äfvensom Gottland och motsvarar* **häraþ** *i andra landskap).* at skipa ok afftaka domara i häradhe ok hundare huario *KS* 68 (168, 75). openbara hwar i manghum hundärum ällär häräþum hanum warþer skipat yuer att seya *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). a förstä þinge laanz, hundäris äller fyärþungs *ib. ib* 378, 4: 537 (1336, *nyare afskr.*), 6: 129 (1349). *NS* 2: 128 (1409), 131 (1409), 138 (1409). thessa aterstadhur ok laglikin ingield skulu böndrene införa . . . aff hwario folklande äller hundare *BSH* 1: 133 (1371). bælahunderi & walandahunderi *SD* 1: 589 (1281, *i vidim. af* 1283). in nerdungahunderi *ib* 2: 104 (1291). *ib* 118 (1291). i habohundhare *ib NS* 1: 3 (1401). i twna sokn oc olanda hundara *ib* 8 (1401). ii norbo hundare *ib* 11 (1401). *ib* 12 (1401) *o. s. v.* de rönehundare *BSH* 1: 62 (1365). de iunakir hundare *ib* 63 (1365). *ib* 64 (1365), 69 (1366), 70 (1366) *o. s. v.* i sylbo hundari *DD* 1: 41 (1382, *afskr.*). i öknabo hundari *ib.* ofwer dahla hundari *ib* 74 (1417, *afskr.*). i tuuna sochin i daala hundare *ib* 84 (1438, *afskr.*). in parochia rasbohundari *SD* 2: 104 (1291). — **hundaris bro,** *f. L. Jfr* **halfhundaris bro.** — **hundaris**

kirkia, *f. L.* — **hundaris män,** *m. pl. L.* — **hundaris nämd,** *f. L.* — **hundaris nöt (hunders-),** *n. nötkreatur som (till ett antal af fyra årligen) lemnades af hela häradet ss skatt. BtFH* 1: 317 (1413, *nyare afskr.*). — **hundaris rätter,** *m. L. häradets andel i böter. SD* 5: 606 (1346). — **hundaris syn,** *f. L.* — **hundaris þing (hundaretz ting),** *n. L. häradsting.* a varo rätto hundaris thinge *SD NS* 1: 56 (1401). a satto hnndaretz tinge *ib* 325 (1404, *nyare afskr.*). *ib* 336 (1404), 370 (1404), 536 (1406).

hundare thing, *n.* = **hundaris thing.** a satto hundare thinge *SD NS* 1: 265 (1403).

hundbit (-beet), *n.* [*Fgutn.* hund bit] *hunds bitande, hundbett.* dömdes . . . oleff oleffsson for sak til iij m. for hund beet *BtFH* 1: 298 (1509). *Jfr* **hunda-, hunds-bit.**

hunder (honder: -omen *Bo* 111. **-ar),** *m.* [*Isl.* hundr] *L. hund.* hwat är mindra wärt j huseno än hundin älla kattin *Bir* 1: 141. hundin skal thiäna herran ok katthin frwnne *GO* 111. hundhir löpir om brödhith ok harin om liwith *ib* 177. hundher är hema diärwastir *ib* 59. hema är hundir rikast *ib* 243. thz är seent at taka hunda sidhan hiortin är lupin gynom by *ib* 756. thz skadha rakkan thz han leeker mz hundum *ib* 197. frändher äru wslum wärst saghdhe räff til rödha hunda *ib* 1086. hwat giwer jak vm at hundin göör ok bither han mik ey *ib* 821. han lät . . . hunda quäþa *Bu* 101. hunda dragha . . . bäter wädher än mannen *MB* 1: 80. latir hundir idhis ey vpsta oc göö nar thiufuin kombir *MP* 2: 206. thera ben lagho vj dagha for hundum ok ramnum *Bil* 449. kasta wt hans lik for hund oc rampn *ib* 473. riidh oc sök mz hund oc hök *MD* 394. *Di* 14, 280. thu skalt . . . sende mik xl falkä oc xl hwndä the wäll bette äre, then beszte hwnd skall haffua en toring aff gwll *ib* 9. the . . . slogo theris hwnda lösä *ib* 14. tw wilt lata tina hunda bita min biorn *ib* 108. hertogh fräderik pläghadhe hunda *Fr* 55. the slogho thera hunda ok loto them löpa *ib* 67. diäfwllin är suasom hundir *(canis venaticus)* sloppin v bandom *Bir* 2: 34. koma jämsköt diäfla j hunda hami a mot petrum *Bil* 103. *Bu* 137. skapadhe han *(djäfvulen)* sik i ens swartz hwndz liknilse *Lg* 3: 690. — *ss skymford.* rende han vndan som en onder hund. oc lot falla sit banner nid *Di* 200. saa tu huru then ondhe hundh videke velanson drap hertogh nordungh *ib* 217. vtan jach far hempth pa tin ondha hwndh *ib* 218. tw onde hund oc mordare *ib* 80. *ib* 293. — *Jfr* **fä-, garþ-, hiorþ-, hälvitis-, ikorna-, mio-, okynnis-, vedhe-hunder.** — **hunda bit (-byt. -beth),** *n. hundbett, sår uppkommet af hunds bitande.* netzle hon . . . vreker bort . . . hunda beth *LB* 7: 69. lägx vid hwndabyt *ib* 11. lägx tz vid hundabit *ib* 71. läker hunda bit *ib* 5: 81. *ib* 2: 40, 3: 63, 74, 78, 4: 351, 8: 50. *Jfr* **hund-, hunds-bit.** — **hunda blodh,** *n. hundblod. LB* 7: 33. — **hunda flugha,** *f.* [*Äldre Dan.* hundeflue. *Jfr Mht.* hundsvliege, huntvliege] *musca canina, hundfluga.* sände gudh offwir landit fiärdha plaghona, thz waro . . . hunda flughur *(hundsfliegen) ST* 332. — **hunda hiärta,** *n. hundhjärta.* aff orenastom präst hulkin som hawir hunda hiärta *Bir* 2: 112. *ib* 114. — **hunda hoper (-hooper: -hoop** *Al* 4103**),** *m. hop af hundar. Al* 4103. — **hunda hovudh (-hwffwd),** *n. hundhufvud.* eth brent hundahwffwd *LB* 7: 233. — **hunda här,** *m. här el. hop af hundar. Al* 4107. — **hunda munder,** *m. hundmun. Bir* 2: 244. — **hunda pis (-piiss),** *n. hundurin.* med hwnda piiss *LB* 7: 193. — **hunda tan,** *f. hundtand. GO* 1070. — **hunda tunga,** *f. hundtunga, cynoglossum officinale Lin.?* en örth är som hether hundatwnga *LB* 7: 4. *ib* 5, 293, 327. tagh hunda twnghas root oc siwd i vatn *ib* 215. — *taraxacum officinale Web.?* lactuca hundatunga *LB* 6: 284. — **hunda tungo rot (hwnda twnga roott),** *f. rot af cynoglossum officinale? LB* 7: 353. — **hunda öra,** *n. hundöra. Bir* 2: 97. — **hunds bit (hunzbit),** *n.* [*Isl.* hundsbit. *Fgutn.* hunds bit] = **hunda bit.** hänna *(nässlans)* bladh stöt rensa saar oc heele hunzbit *LB* 5: 81. han läker . . . hunzbit *ib.* *Jfr* **hund-, hunda-bit.** — **hundsliker (hunzliker),** *adj. hundlik, af hundart.* han (ɔ: simon) hafwir hunzlica *(caninos)* ängla: ok enga gudhlika *Lg* 103. — **hunds skin (hundz-),** *n. hundskinn.* mista hundz skinnit *Bir* 1: 141.

hundraþ (hundrath. hundrat. hundräþ *L.* **hundredt. hundraþa,** *hvilket eg. är gen. pl.* **hwndrattä** *SD NS* 1: 5 (1401). **hunderdha** *ib* 413 (1405). **hundraþe** *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). **hundradho** *Bir* 2: 72; *ST* 421**),** *n. num.* [*Isl.* hundrað] *L. hundra. ss subst. eg. förenadt med följande subst. i gen.; oftast dock i bruket närmande sig ett adj., då följande substantivs kasus beror af ställningen i satsen.* flughur hundraþ riddara *Bu* 502. möta . . . datan oc abyron . . . oc mz them halffthridhia hundradha främmärsta manna *MB* 1: 404. thu atirgalt honum hundradha for eet *Bir* 3: 69. *Bo* 116. hundradha faar *MP* 2: 152. hundradhä mark *SD* 5: 160 (1343). hundraþa män *ib* 566 (1346). en staþar . . . mz hundraþ portvarþom *Bu* 507. siu hundraþ ok famtighi ok tu aar *ib* 70. þusanda ok hundraþa arom äpte vars härra pino *ib* 172. tu hundraþa ok þrätighi arom äpte vars härra döþ *ib* 189. thry hundradha aar *Lg* 69. döpte ther mera än hundradha thusand oc niotio thusand folk *Gr* 314. tiwghu hundrath hästa *Fl* 2035. tiwghu hundrath pund *Fr* 3030. kom elder . . . oc brände . . . halffthridhia hundradha män *MB* 1: 405. — *i förening med ett följande ordinalt räkneord.* the vordho pinte arom äpter gudz byrdh fyrahundradha oc vppa thridio areno oc siäxtionda *(fyrahundrasextiotredje) Bil* 913. arom epter gudz byrdh tusanda fyrahundradha a sietta arena *SD NS* 1: 561 (1406). *ib* 56 (1401) *o. s. v.* — *storhundrade, etthundratjugo (ordets ursprungliga bemärkelse). i stycketalsräkning.* hundradh iärn, 120 *stycken osmund. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 427 *f.* fore fyrahundrad iern *DD* 1: 36 (1367). bergzgardh, som arliga räntar sexhundrat jern *ib* 113 (1464, *afskr.*). otta hundrat jern *ib. ib* 3: 227 (1489). — stort hundradh vidh, 120 *vedträn.* ett stoort hundredt wedh *SO* 222. — **hundrads tal (hundraztal),** *n. talet hundra.* hundraztal är fulkomit tal *MP* 2: 152.

hundradhafalder (*n.* **hundradha falt** *Bo* 116, 117; *Bir* 3: 219. **hwndrada falth** *LB* 9: 96. **hundradha faalt** *Bo* 116; *Bir* 3: 69. **hundrafald** *ib* 4: *(Dikt)* 272. *ack. pl. n.* **hundradha fald** *MP* 1: 339; *Bir* 2: 20. **hwndradafaal** *LfK* 16. *fvf.*

vok. i änd. **-fall-)**, *adj. num.* [*Isl.* hundradfaldr] *hundrafaldig.* taka hundradha faalt i thässe värld *Bo* 116. thätta hundradha falla talit *ib. ib* 117. gaff af sik hundrada falla fruct *Bir* 1: 173. *ib* 14, 384, 2: 20, 3: 69, 219, 4: *(Dikt)* 272. *MP* 1: 84, 339. *LfK* 16. — *n. adv. hundradefaldt.* thz bliffwer hwndrada falth ypparen *LB* 9: 96.

hundradhafalla, *adv. hundradefaldt.* at thu maghe af thässo hundradha falla fulcomlicare läras *Bo* 117. haffwer hwndrada falla starkare kraffth *LB* 9: 94.

hundradhafallelika (hwndrada fallelikan *PM* xxxiii**)**, *adv.* [hundradfaldliga] *hundradefaldt.* jak atirlöne thom hundradha fallelica *Bir* 2: 89. *PM* xxxiii.

hundradhe (*ack. sing. m.* **hundradha)**, *adj. num. L. hundrafaldig.* saadhi ysaac i thy lande. oc bar honum hundradha awaxt *MB* 1: 209.

hundsim (hundssim: -simina *ÖGL B* 51 *var.* **hyndzsim** *ib ind.* **hynsöm: -sömena** *ib var.***)**, *f. L.* — **hundsima son (hwnzämä-. hundzseme-** *Stads L R* 31: 1 *var.* **hunzama-** *ib***)**, *f. L.*

hundsima (hyndzsima. hynsoma), *f. L.* — **hundsimu son (hundsomuson** *Stads L R* 31: 1 *var.* **hundhsamo-** *ib***)**, *m. L.*

hundsivia, *f.* — **hundsivio son (hunsiuioson** *L.* **hwndsywieson** *SO* 109**)**, *m. L. son af en hynda. ss oqvädinsord. SO* 109.

hundsker (hundzsker: -ska *Lg* 949**)**, *adj.* [*Sv. dial.* hundsk. *Äldre Dan.* hundisk, hundsk] = **hundsliker.** *Lg* 949.

hunger (hungor *Bu* 76. **hungur** *KS* 86 (211, 95). **hugger** *Al* 7043. **hönger** *FM* 360 (1508), 364 (1508)**)**, *m.* [*Isl.* hungr] *L. hunger.* þolde hungor ok myken þörst *Bu* 76. aff storom hwngher *Lg* 668. hungur ok sylt *KS* 86 (211, 95). *Bu* 206. *Bir* 3: 472. *Al* 7043. *GO* 72, 586. *FM* 360 (1508), 364 (1508). — **hungers nödh,** *f. af hunger vållad nöd, hungersnöd.* han fördhe mz sik viin ok brödh thz dugher väl fore hungirs nödh *Fr* 2776. ware een änniskia j hungirs nödh *ST* 433. *ib* 483. *MB* 2: 239.

hungra (hongra. -ar, -adhe), *v.* [*Isl.* hungra] *hungra, blifva hungrig, känna hunger. opersonl. med dat.* tha hungradhe varom herra *Bo* 48. — *personl.* guz ängel . . . gör hanom sva mycla gläþi. at han aldre þrötes. hungra älla þörste *Bu* 204. *MB* 2: 344. — *hungra efter. med ack.* han thörste oc hungra rätuisona *Gr* 277. — *med prep.* til. the äru swa som hungrande til at vita min wägh ok vilia *Bir* 1: 117. än thu hongra och thörster til hans *Ber* 84. — *Jfr* **äptir hungra.**

hungrogher (hungrughir *Bir* 2: 19; **-ughe** *ib* 3: 123; **-ughare** *ib* 386; **-ugha** *GO* 590**)**, *adj.* [*Fdan.* hungrug] *hungrig.* iumfrun var miok hungrogh *Bu* 71. hungrughir glädz aff mat *Bir* 2: 19. *Bu* 79. *Bo* 15. *Bir* 1: 116, 222, 3: 123, 356. *GO* 590. — *med prep.* af. sato atir badhe thörstoghe oc hungroghe af *(de; efter)* sinom herra *Bo* 236. *ib* 238.

hurraka (hurruka), *f. L.*

huru (huaru *L.* **hworo** *MD* 61, 64, 65. **huro** *MP* 1: 184, 312, 313; *Di* 246. **hwro** *Bir* 2: 151. **horo** *Bu* 75. **hur** *ib* 3. **huor** *Iv* cvi**)**, *adv., konj. och interj.* [*troligen eg. dat. sing. n. af pron.* **hvar;** *se Rydqvist* 4: 66, 5: 135. *Jfr Fdan.* hvore, hure, hvor, hor, hur] *L.* **1)** *huru, på hvad sätt. i direkt frågesats.* huru äst thu komin här *Fl* 1429. *MP* 1: 312, 313. — *i indirekt frågesats.* ä spör thän rike hurw thän fatighe föder sik *GO* 148. spordhe huru thera lifuärne var *KL* 234. thu west hwru thet är mädh os *BK* 201. *MP* 1: 312. tha talade hermes for quirino huru alexander reste hans dottor aff dödh *Bil* 113. ärwodha ther vm huru the matten fly lygnina *Bir* 1: 226. mik grämer huro nyfflingha dropa sigordh swen *Di* 246. af þy hur waar fru warþ först scapath *Bu* 3. kunungur skal ok giwa landom sinom ok almogha godh lagh ok rätwis *(näml. som bjuder och visar)*, huru the mågho byggia ok boa fridhsamlika huar medh androm *KS* 66 (164, 73). — huru som, *d. s.* screff . . . hurw som han wildhe thöm haffva *SD NS* 1: 359 (1404). iach . . . wil sighiä idher aff huru som falantin war fonnin *Va* 7. **2)** *i sats som under form af direkt fråga innehåller utrop och uttrycker förvåning el. harm: huru.* huru sighar þu . . . han vara corsfestan mz vilia *Bu* 138. *KL* 146. huru wart thu nokon tiidh aff swa ondä enä art, at thu skulde swa fordärffuä thin egnä liiffs frvkt *Va* 8. *ST* 510. huru sitir ey diäfwllin j honom ther aldre talar vtan diäfwlsins a kallan *Bir* 1: 37. **3)** *huru än, på hvad sätt än.* vy felom oss sielffue hurw thz kan ga *RK* 2: 4944. hurw thz ginge skulde friden jo sta *ib* 8478. *ib* 3: 3390, 4013. *Va* 33. **4)** *huru, huru mycket, i huru hög grad. i förening med ett följande adj. el. adv. i direkt frågesats.* huru lanckt är mällan himins ok iorþ *Bu* 145. — *i utrop.* o hwru mykyn klarhet hwru mykyn sötme hwru mykyn glädhi os blifwer i the synenne *Ber* 202. hworo langh war tik the fredax nat *MD* 65. — *i indirekt frågesats.* letto anzsvar af diäflom huru länge þät skulde sta *Bu* 64. lyster mek maria spöriä oc finnä hworo lenge the frygdh munde tik vinnä *MD* 64. engen man gittir thenkt hworo tik war wel *ib* 61. þin pina är sent tald: horo sar hon var ok manghfald *Bu* 75. see . . . huru vsle the vardha hulke som for smaa mik ok huru mykyn sorgh the köpa sik for litin lusta *Bir* 3: 371. atuakta grannelica huro mykit thu trifs j godho älla huru mykit thu vanskas . . . huru likir gudhi älla olikir, huru när thu äst honum mz dygdhom älla huro fiärra mz syndom *MP* 1: 184. **5)** *huru . . . än, i huru hög grad . . . än, huru mycket . . . än.* huru mykit the ärwodhadho gangande formatto the ey koma ena mila vt fran stadhenom *KL* 49. huru litit tu hauer, lif ther af gladhr ok osörghiande *KS* 24 (58, 26). hulka ok huru manga dygdhe nakan hawir vm han lustas j nakre synd thäkkis ey han minom son *Bir* 3: 225. *ST* 89, 510. *Iv* cvi. **6)** *så vidt?* tw far thz ey huru jach thz veeth *RK* 2: 1113. **7)** *relativ partikel, nästan endast i skrifter öfversatta från Latinet. utan korrelat och med följande* länge, opta, mange *återgifvande Lat. quamdiu, quoties (quotiescunque), quotquot: så . . . som, så.* wärdhlin war wäl skipadh huru länge hans *(Adams)* äftirkomara giordho samuledh *Bir* 4: *(Dikt)* 233. *ib* 1: 38, 52. huru länge hon duäls vitandis j syndomen . . . tha är hon hällir kallande klostirlöpare for gudhi än maria *ib* 3: 178. *ib* 345. at han

maghe . . . opstanda huru opta han fallir *ib* 2: 173. *ib* 1: 220. *ST* 200. huru opta han känne j sik tholkin mins sons anda oc hita . . . tha läsi thässin ordhin *Bir* 3: 83. *VKR* XVIII. — *någon gång fogas* som *till följande adj. el. adv.* huru länge som siälin blifwir mz likamanom är min miskund allom ypin *Bir* 1: 64. *ib* 3: 12. huru mange som atto ägho ällä akrä äldä hus saldo ok lagdho for aposlanna fötir *KL* 139. — *med ett ss korrelat föregående el. efterföljande* sva *och med följande* länge, opta, mykin, mange *återgifvande Lat. quamdiu, quoties, quantus, quot: som (hvarvid följ. adv. el. adj. ej öfversättes), så . . . som, så (då korrelatet* sva *följer efter).* swa länge wet mannin ey sina synd . . . hwru länge han leta at awita granlika annars lifwärne *Ber* 149. hwru länge limin är j likamenom swa länge känne han lusta älla wärk *ib* 48. huru opta thw vmuände thin öghon mz högh-färdhinna syn swa opta kasta thu vällande etir j min öghon *ib* 3: 136. *ib* 31, 289. *KL* 265. hwrw mang ärw hoffwod swa mang synne *PM* 19. swa som skot ther wt skiutas gynom swa mang vindöghon huru opta diäfwllin nämpnis *(per tot fenestras emittuntur quotiens nominatur diabolus) Bir* 1: 38. *Su* 425. swa mykit är war siäl gudhz liknilse . . . huru mykith hon är hans bigriplikin *Ber* 201. bätra thik siälwa mz swa mykle idhn, mz hwru mykle thu awiter annars lifwärne *ib* 106. *ib* 25, 97, 150. *MP* 1: 20. *Bir* 3: 218. iuir swa manga *(tantos)* scal thu wara höf-thinge i himerike huru manga *(quantoscumque)* thu vände til helso i thesso liue *KL* 196. at han skuli thola swa manga pinor huru manga män han drogh ok ledhe j fortappilse *Bir* 1: 52. *ib* 84, 376, 393, 3: 61, 421. *ST* 541. *Su* 104, 457. *Ber* 231. vm möghelikit vare at jak matte swa opta dö huru manga siäla j häluite äru *Bir* 3: 344. — *med följande* som. jthir skal swa mykyt giuas aff pinomen huru mykyt som j älskadhin idhan lusta meer än mik idhan gudh *Bir* 2: 245. — huru myklo (mykit), *framför en komp. och med ett föregående el. efterföljande* sva myklo (mykit), thy *el.* thäs *ss korrelat samt återgifvande Lat. quanto el. quo: ju.* thiäna mik swa myklo renlikare. huru myklo mere miskund iak hawir giort mz thik *Bir* 1: 88. han . . . är nu mik swa myklo beskare. huru myklo hetare iak älskadhe han för *ib* 97. *ib* 68, 192, 258, 288, 2: 58, 130, 140, 149, 3: 244. *Ber* 22, 149. talghir. hulkin som myklo *(för* sva myklo*)* raskare smältir. huru myklo mere hitin är innantil *Bir* 1: 180. at mannin skulle swa myklo ödhmiukare thiäna mik . . . huru mykyt ärlicare oc sälare han är fore al annor thing *ib* 2: 278. aff hulkom *(rikedomar)* swa mykyt meere rekinskap är görande huru mykyt meer the växa *ib* 325. *ib* 300, 309, 315. huru myklo mer min son ropa til thera . . . swa myklo meer fästa the sin hugh mot honom *ib* 1: 225. *ib* 180, 244, 245, 293, 310, 2: 17, 18, 128, 151, 3: 146, 174. *KL* 181, 183. *Ber* 12, 15, 21 *o. s. v.* huru mykyt mannin är ärlicare än diwrin swa mykyt hetare äghir han älska mik *Bir* 2: 312. *Ber* 47. thy tröstelikare vilia the synda huru myklo meer iak tedhe them ok beuiste syndena wara ledha *Bir* 1: 64. thy meere vardhir lönin huru mykyt mindra klädhin äru värdh *ib* 3: 248. at the sama jnnelykta persone maaghin thes frelsare oc rolighare standa j gudz thienist . . . huru myklo mindra the hindras aff lichamligha oc werlz-ligha thinga vmhuxan *VKR* 1. huru mykyt meer thz *(djuret)* ätir thäs hungrughare thz är *Bir* 3: 356. — *med följande* som. huru myklo flere thing ok större som lagdhos j the tomo vaghena swa myklo raskarin oplyptin the thungo väghskalina *Bir* 3: 146. — *i samma betydelse som* huru myklo *kan ensamt* huru *med* thäs *(el.* ä thäs*) ss korrelat nyttjas.* thäs höghelikare skal han kronas, huru manlikare han stridher *Su* 292. *ib* 14, 103. leth sik ä thes mere voorda vm hennes siels helso, huru mere ökädes . . . licamens krankdomer *Lg* 3: 555. huru hethelikare huar en sandher älskare älskar siin wen . . . thäs större sorgh oc ängxlan til före hans mistilse *Su* 212. — *Jfr* **ä huru.**

hurudana (hwre dana. *vanl. oböjdt; dock dat. pl.* **hurudanom** *Lect.* 39**),** *pron. adj.* [*Äldre Dan.* hvordan, huredan] *hurudan. i dir. frågesats.* hwrudana waro the männe *MB* 2: 94. — *i indir. frågesats.* nw faa wij wita hwre dana the äro *Di* 148. betänkthe i hwrw dana mattha han kwnne thet bästh bekoma *SD* 5: 9. hurudana aatherlön *Lect.* 39 *(enl. Rydqvist* 2: 508). mz hurudanom pynom *ib.*

huruledhis (horlediss *BSH* 5: 6 (1504)**),** *adv.* [*Äldre Dan.* hvarledes, hureledis] *L. huruledes, på hvad sätt. i indir. frågesats.* forethänkia huat älla huruledhis suarande är *Bir* 3: 176. *ib* 4: 74, 88. *VKR* . *Lg* 817. *Su* 73. *BSH* 5: 6 (1504).

hurulund, *adv.* = **huruledhis.** *i indir. frågesats.* han spordhe huru lund thz kom til *Fl* 345.

hurulunda (hwrelwndhe), *adv.* [*Äldre Dan.* hvarlunde, huræ lunde] = **huruledhis.** *i indir. frågesats. FM* 566 (1512).

hurulundom, *adv.* = **huruledhis.** *i indir. frågesats.* hyg aat manne sighiande rätta sannind i iordhrike huru lundom han dömis af thöm här byggia i världinne *KL* 384. *MB* 2: 379.

hus (hwss *RK* 1: 151, 512, 972, 991, 1328. **huus** *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *gen.* **hws** *KL* 160; *MB* 1: 393. **huss** *SJ* 34 (1425)**),** *n.* [*Isl.* hús] *L. eg. det höljande, omgifvande, skyddande.* **1)** *hus.* han (ɔ: mannen) torf hus sik wäria för räghn, sniö hita ok kulda, ok sikrlek sins lifs ok likama *KS* 40 (104, 43). är thz digher hedhr kununge ok höfdinga haua faghran sal, thet är thön hus han skal äta ok drikka i medh sit härskap. nu skal thet hus af siäll syne gärning, witt, liust, rent ok lustelikt innan wara *ib* 41 (106, 44). han tok mz vrätto þry hus *(domos)* af sancti laurencii kirkio *Bu* 418. alla gardha tompter ok hws som hwar aff androm faar *SJ* 1 (1420). hwa som säl androm hws *(domum) MB* 1: 374. prästa hws oc gudz thiänista manna *(ædes levitarum) ib.* satte ther hws op *(tetendit ibi tabernaculum suum) ib* 177. ryþär þär ok sätyr vp hus *SD* 5: 637 (1347) j hwat hus ir gangin in. tha sighin först. frither wäri mäþ husi thässu *ib* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). at ingen myn owen forma fordöma mik, ey i wägh, ey vtan wägh, ey i hws, ey vtan hws *VNB* 14. än han vil þär i hus koma *Bu* 145. leette äptir honom vm sama quällin hws fran huse *Bo* 25. *Lg* 3: 644. ma synas, at thz war vtan all skäl. at gudhi skulle

nakath hws opbyggias *MB* 1: 481. skulle . . . wars herra hws wara swa skipath *ib* 482. all the gudhlik dyrk, som tha war i gudz hwse *ib*. thz kallas gudz hws, badhe fore thy, at gudh dyrkas i thy swa oc fore thy, at män skulo dyrka ther gudh *ib* 483. ledh them til mins hws döra, thz är sätta hws kallath *(duces eos ad ostium tabernaculi fœderis)* *ib* 393. nar thu gaar til gudz hws som är the hälga kirkia *VNB* 14. hwariu hälghä andzhuse i swerike *(hospital ställdt under inseende af Helgeands-ordens medlemmar)* *SD* 5: 565 (1346); *se vidare under* **and.** — *hus, hem, boning, bostad.* got rwm är i hans hwse *MB* 1: 204. ii biscops hus *Bu* 144. gik in ij sancti pätars hws *Bo* 70. at vi gangom heem ij vart hws *ib* 215. hws oc heman oc alt thz iak äghir är idhart *ib*. köpa hws oc heem *ib* 3. — *bildl.* jak ledde thik wt aff egipto lande aff thräldooms hwse *(de domo servitutis)* *MB* 1: 330. — *hus, husrum, herberge.* pa thet jag motte tess snarare komme til hws ighen *BSH* 5: 443 (1511). ther jag kan faa hws offuer hwedhet *ib*. hus läna þöm sum beþäs *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). hwar skal iak boo hwar tager iak hws aat qwelle *MD* 170. **2)** *slott, fäste.* göra sik . . . hus ok fäste *KS* 53 (136, 58). hus ok borghr *ib* 59 (147, 65). skal innan i husino stora jord grava göras *ib* 85 (209, 93). op a thz hws badhe riddara ok swena väpnto sik *Iv* 2331. iak var ridhin til konung artws til karydol op a hans hws *ib* 2742. the crisne bygdo ther eth feste . . . thz hwss heyter taffwesta borg *RK* 1: 151. *KS* 85 (208, 93), 86 (210, 94), 87 (212, 95). *BSH* 1: 131 (1371), 132, 133, 193 (1387). *Iv* 514, 659, 740, 832, 863, 871, 2383, 2888, 4033, 4035, 4051, 4082, 4096, 4128, 4731, 5618, 5621, 5629. *Fr* 77, 79, 81, 84, 480, 599. *RK* 1: 512, 972, 1295, 1301, 1328, 1334, 1340, 1473, 1477, 1578, 1634, 1698, 1705 *o. s. v.*, 2: 1037, 1099, 1209, 1251 *o. s. v. Va* 33. *Di* 271. höghborens första konung eriks . . . gardz rätter oc hans husa *EG* 67. — *i ortnamn.* gulbyärxhus *SD* 1: 673 (1285, *enl. afskr. hos Suhm*). lödesa hwss *RK* 1: 991. nyköpungs hws *ib* 1283. stokholms hws *ib* 1667. *SD NS* 1: 589 (1406) *o. s. v.* lyþosä *(jfr Isl.* ljóðhús*)* *Bjärk R* 13: 2. löþosä *ib*. i löþesom *SD* 5: 568 (1346). — fast hus, *d. s.* ii eno fasto huse *Bu* 7. fast hus ok borghr *KS* 79 (196, 87). — haldande hus, *se* **halda.** **3)** *afdelning af en byggnad; rum.* nidhre i bunkanum *(näml. af arken)* skulo wara wisthws, oc annath hws fore orenum thingom, än owan a bunkanom skulo wara thry stoor hws *(dicens super tabulatum fuisse eum bicameratum, una earum camerarum erat stercoraria, altera apotecaria, et super hanc mansionem erat alia tricamerata)* *MB* 1: 168. — *våning.* eth stenhws eens hws högt *SJ* 312 (1464). **4)** *fodral.* gör han (ɔ: fidhlarin) hänne (ɔ: sinne fidhlo) hus *(coopertorium)* ther hon maghe j gömas *Bir* 2: 188. hon giordhe väl fämtio corporalia. oc giordhe ther owir ärlikin hws af silke ok hedhinstykke *KL* 344. **5)** *ändtarm?* fori vatenstemmo, fel nidhir hestin, oc rensä hans hus mz þinnä hand *Hästläkedom i AS* 137. *LB* 2: 70. **6)** *hus, hushåll.* skipa ok styra sit hus ok huardax härskap *KS* 40 (104, 43). thu skal heel vardha mz allo thins hws folke *(salvus eris tu et domus tua)* *KL* 160. — man af huse, *man ur huse, hvar man, mangrant.* the wille man aff huse ga *RK* 2: 803. man af huse han wt bödh *ib* 1532. — *Jfr* **adhal-, almännings-, bakara-, blok-, brudha-, bruþlöps-, bryggiara-, bryggio-, budhöls-, böna-, fanga-, fara-, filsbens-, fiskia-, forstadhu-, forstovu-, frids-, fä-, fädhernis-, gasa-, gilde-, gildis-, glädhis-, gästa-, hema-, hemelik-, hirdha-, häst-, hörro-, intäkta-, invistar-, iordh-, kapitels-, klokna-, klädhe-, klädhis-, konunga-, konungs-, korn-, kölno-, mat-, muskus-, myrko-, nöt-, nöta-, qvärna-, radh-, sang-, siuka-, skat-, skripta-, steka-, stekara-, somar-, somars-, sten-, symn-, symna-, sät-, talu-, tavernis-, tighel-, tol-, trä-, tämpels-, tharva-, ut-, utvistar-, vapn-, vist-, vista-, väf-, ämbitis-, ärins-, ärmita-, öl-hus.** — **husabygning,** *f. byggnad.* hugga timber sig till husabyggning *SD* 2: 13 *(öfvers. i nyare afskr.)*. — **husabyman (husubyman),** *m. L.* — **husabyr,** *m. L.* — **husa gärdh,** *f. eg. görande af hus: byggnad.* margha konster oc smidhe hörir til hwsa gärdh oc tho kallas thz alt en bygning oc hwsagerdh *MB* 1: 456. — **husa högher (*n.* -höcht),** *adj. af en vånings höjd.* huilket förscrifna stenhws husahöcht *SJ* 312 (1464). — **husa legha,** *f.* [*Fnor.* husaleiga] *L. hushyra. SR* 17, 18. *SJ* 34 (1425). — **husa lön,** *n. pl. hushyra. SO* 23. — **husalös,** *adj.* [*Fnor.* húsalauss] *L. utan hus, obebyggd.* godzet . . . ther nw thy wär gantzlica hwsalöst är oc ödhe ligger *SD NS* 2: 134 (1409). *Jfr* **huslös.** — **husalösning,** *f. L.* — **husa ra (hwseraa),** *f. tomtgräns?* nest westen for michiels hwseraa *DD* 3: 230 (1490). — **husa skiul (-skyl),** *n. L.* — **husa vilder (husewil),** *adj. husvill.* fare husewil *BSH* 5: 443 (1511).

husa, *se* **hosa.**

husa, *v. L.*

husarmber, *adj.* [*Mnt. pl.* husarmen] *fattig som lider nöd i sitt hem men icke går omkring och tigger.* pauperibus . . . dictis husarmt folk *SD* 5: 151 (1343). fatikom oc ärländom, änkiom oc hws armom *Lg* 3: 604. *ib* 649.

husbonde (husbunde: -bundes *SJ* 319 (1464). **hosbonde** *SD NS* 1: 95 (1402), 2: 10 (1408); *MP* 1: 78; *SO* 85; *FH* 3: 107 (1447); *FM* 554 (1512); **-en** *SO* 81, 82, 85, 86; **-a** *Bil* 226; *MP* 1: 54; *ST* 402; *SD NS* 1: 95 (1402), 371 (1404); **-ans** *MP* 1: 73; **-es** *FM* 553 (1512). **hosbondhe: -en** *SO* 82; **-a** *LfK* 131. **hossbonde: -en** *SO* 81, 82. **hosponde: -a** *GO* 166 *(handskriftens läsart enl. uppgift af Dr. C. af Petersens, tryckta uppl. har* **hosbonda**)), *m.* [*Isl.* húsbóndi] *L.* **1)** *husbonde, husfader (i förhållande till tjenare).* bör jdhir at haua granna atuakt vm thera jdhra thiänara liuerna som j hauän daghlica hema mz jdhir . . . skodhande atuaktelica thera liuärne swa som sandir husbonde *Bir* 3: 259. *LfK* 131. *MP* 1: 73, 77, 78. **2)** *husbonde, jordegare (i förhållande till landbo).* skal landbon gifwa husbondanom ena tunna ööl tha burgith är *GS* 39. skal landboon gióra husbondanom hwart ar viii dagzwärke *ib* 40. kom lasse köpmanzs lanbo och baadh . . . lone sig säädh til ath saa sin hosbondes aker met *FM* 553 (1512). *ib* 554. **3)** *mästare (inom ett handtverk).*

skal husbondhe städhia pilth hurw länghia til läro thiano skal *SO* 18. *ib* 3, 6, 21, 22, 29 *o. s. v.* **4)** *husbonde (i förhållande till främmande menniskor), herre (i huset), värd.* husbonden giorþe han druken *Bu* 170. hans husbonde mz honum gik *Fl* 1236. husbondin kom tha gangande thäre, badh sina gäste väl kompna våra *ib* 833. *Bil* 225, 226, 264. *KL* 206. *Bir* 3: 31, 32. *RK* 1: 467. *Fl* 629, 691, 697, 847, 848, 1926. *Iv* 172, 222, 231, 495, 502. *GO* 166, 757. **5)** *husegare.* hosbonden som scaden fanget haffuer *SO* 82. hosbondhen som mwra lather *ib.* **6)** *egare.* enchte iarn war swa hwsbonde hwld som sporan. ty han räddade hans liiff *Di* 90. **7)** *husbonde, herre.* som är sins hosbonda atwaktoghir gömare *MP* 1: 54. är pinonna herra oc wredhinna höffdhinge här husbonde *Bir* 4: 76. varom herrom oc husbondom *ib* 3: 472. läste mz eldez bandom varn mästara helena husbonda *(autorem mortis; möjl. står dock ordet i bet.* 8, *jfr* **häl,** *f.)* *Bu* 207. — *anförare. Di* 63. — *regent.* epther thet att . . . the oss i alla matto swa anamat ok unfangit hafue fore thera ok rikisins i swerike mecktuga frwa ok rätt husbonda *BtRK* 52 (1388, *urkund utfärdad af drottning Margareta*). — *ss tillnamn.* nicholaus husbonde *SD* 4: 751 (1340). *ib* 747 (1340). **8)** *äkta man.* matidiana hafdhe dighra vro aff sins husbonda brodher til wloflikan lusta ok älskogha *Bil* 346. änkyor, som þe husbönder hafþo, som frälst hawa þyänt *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). *ib* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*) *NS* 1: 22 (1401), 95 (1402), 371 (1404) *o. s. v. FH* 3: 51 (1445), 106 (1447), 107. *Bu* 516. *Bil* 347, 731, 804. *MB* 1: 112, 234, 336, 430. *KS* 59 (147, 65). *Bir* 1: 120, 2: 252, 334. *VKR* IV. *ST* 402, 445. *SJ* 319 (1464). — **husbonda lös (hosbonda-),** *adj.* [*Jfr Äldre Dan.* husbondeløs] *utan herre, utan regent.* rikit är nw hosbonda löst *MD* 358. — *Jfr* **härbärghis-, tavernis-husbonde.**

husbrut (-brot), *n. L.*

husfoghate (hwsfoghode *SD NS* 1: 589 (1406).
husfogde: -en *RK* 2: 2434, *s.* 343**),** *m.* [*Jfr Fnor.* húsfogutr] *slottsfogde. SD NS* 1: 589 (1406). *RK* 2: 1347, 2434, *s.* 343.

husfolk, *n.* [*Äldre Dan.* husfolk] *L.* **1)** *husfolk.* foor . . . mz alt sith hws folk til iherusalem *Lg* 3: 611. *ib* 620. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 260, 268. **2)** *inhysesfolk, menniskor som bo i hus å annans jord, torparfolk?* kom han til fatight hws folk *Lg* 3: 213.

husfrea (husprea. hosprea. husfröa. huströ. hoströ), *f. L. Jfr* **husfru.**

husfridher (huus-), *m. husfrid, hemfrid.* hafwa oc nivta huusfridh, kirkiofridh, thingxfridh oc qwinnofridh *GS* 27 (1375, *orig.*). badhä höstrvn sto sik for hws-och hiem friit *FH* 6: 48 (1457, *daniserande*).

husfru (husfrua: -fruor *KS* 33 (85, 35), 59 (147, 64); **-fruom** *ib* (146, 64). **husfrwa** *RK* 1: 363 *(hvarest dock rimmet kräfver* **-frugha***).* **husfrugha** *Iv* 2002. **hustru** *KL* 88, 89, 90, 91; *SD NS* 1: 12 (1401) *o. s. v.; ST* 31; *Bil* 266; **-un** *KL* 90; *ST* 31, 32; **-ur** *Bo* 18, 43; **-una** *ib* 63; *ST* 31. **hustrv** *BSH* 1: 192 (1387); *FH* 1: 143 (1494, *gammal afskr.*), 3: 17 (1442). **hustrw** *BSH* 1: 192 (1387), 193. **hwstru** *Lg* 219. **hosfrw** *SD NS* 2: 169 (1409). **hostrv: -vn** *FH* 6: 46 (1457, *daniserande*). **höstrv: -vn** *ib* 46, 47, 48; **-vnä** *ib* 46; **-vnäs** *ib.* **hustro** *BSH* 5: 318 (1508). **hwstro** *ib* 319. *pl.* **-r. -or.** *dat.* **huusfrum** *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). **hus fruom** *KS* 59 (146, 64)**),** *f.* [*Isl.* húsfrú, hústrú] *L. eg. herskarinna i ett hus, husmoder.* **1)** *hustru, husmoder.* ath forhörä aff höstrvnä och folkit som i gardin war *FH* 6: 46 (1457, *daniserande*). *ib* 47, 48. **2)** *värdinna.* hänna husfru *Bil* 347. **3)** *uxor, hustru.* min kära husfru *SD* 6: 181 (1350). bendict aghäson ok älisif hans hwsfru *FH* 3: 5 (1353). han tok sik husfru *Bu* 3. adriani husfru spurþe sin bonda fangen *ib* 519. hafdhe fyra husfrwr *MB* 1: 221. skal han biudha ok rådha sinna husfru at hon älske wälborna fruor, ok beltz tera manna husfruor som mäst förmågho medh släckt ok godz, ok fromum rådhom *KS* 59 (147, 64). *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). *Bu* 186. *Bil* 266. *MB* 1: 329. *KS* 33 (85, 35), 59 (146, 64). *KL* 88, 89, 90, 91. *Bo* 43, 63. *Bir* 2: 326. *Fl* 154. *Iv* 1567, 2002. *Lg* 219. *BSH* 1: 192 (1387), 193. *SD NS* 1: 12 (1401). *SJ* 3 (1421). *FH* 1: 143 (1494, *gammal afskr.*), 3: 17 (1442). — *äfven om träls hustru. MB* 1: 335. **4)** *matrona, gift qvinna, fru.* godha hustrur *Bo* 18. han kom eentidh til ena hustru *ST* 31. *ib* 32. theras *(de svenske herrarnes)* qvinnor wille ey slätt hwstrwr hetha ty monde the epther fruga nampn letha *RK* 3: *(sista forts.)* 5099. — *ss titel i omedelbar förbindelse med namn.* husfru hyllæ *SD* 5: 552 (1346). medh . . . wara moþur husfru bendicto . . . raþe *ib* 6: 180 (1350). hustru cristin fordhom jöns cannogiutares hustru *SJ* 3 (1421). hustru gerthrudha bonde *SD NS* 1: 24 (1401). herleke oc welbornne hwsfrw, hwsfrw ingeborghe *ib* 47 (1401). skal han ängom tilstanda vm abo hws vtan bo jonssons hustrw. hustrw greto dwma *BSH* 1: 192 (1387). ärliken ok wälboren qwinna. husfrv greta dwma *ib* 194 (1387). hans hustrv hustrv birgitte *FH* 1: 143 (1494, *gammal afskr.*). hans hustrv hustrv judith *ib.* hustrv gretha hans van askens aterleffie *ib.* wälburin qwinna hustru anna *ib* 5: 17 (1462). — *Jfr* **brodhor-, härbärghis-, sona-husfru,** *äfvensom* **husfrea.** — **husfrua folk (hustrva folk),** *n. koll. hustrur.* än tha ath hustrva folkit i ämbetet skot fry sithia *SO* 86.

husfrudöme, *n. L.*

husfruliker (hwsfrweligh), *adj. från hustru kommande.* hwsfrwelighe kerlighä helsä *FM* 340 (1506 *el.* 1507, *bref till Svante Sture från hans hustru Märta Ivarsdotter*). husfrveligh kärligh helsä *ib* 349 (1507).

husförsl, *f. husförsel, körsla el. fora för underhåll af rikets slott.* promittimus . . . vt nos . . . vos . . . de vectigalibus non grauabimus. nisi pro expensis nostris. et fisco nostro regio. et vectura dicta hwsförsl *SD* 5: 555 (1346).

hushion, *n. husfolk.* alt thz som föddes aff adam oc ewa tappadhos i noe flodh, vtan noe oc hans hwshion *MB* 1: 2.

hushärra, *m.* [*Isl.* húsherra] *egare af ett hus, husvärd. Bil* 477. *MB* 1: 338.

huskaper, *m., se* **häskaper.**

huskona, *f. L.* — **huskonu barn (huskunu-),** *n. L.*

husl (huls), *n. L.*

husla, *v. L.*

huslgipt (-gipht), *f. L.*

huslöker (hwslögh *LB* 3: 143. **husslöker: -lök** *ib* 7: 144. **hwsslöker: -lök** *ib* 266. **hwsslööker: -löök** *ib* 2: 9**),** *m.* [*Äldre Dan.* husløg. *Mnt.* hùslòk. *Sv. dial.* huslök] *taklök, sempervivum tectorum Lin.* barba jowis är säfylla . . . oc hetir huslök *(sempervivum) LB* 3: 143. taka hwslök *ib* 172. *ib* 1: 97, 2: 9, 41, 5: 77, 7: 24, 144, 266.

huslös, *adj.* [*Jfr Isl.* húslauss] *husvill. Bil* 267. *Jfr* **husalös.**

husman (huus-), *m.* [*Isl.* húsmaðr] *L. inhysesman.* inquilinus, husman *GU* 6. huusmän som med bondanom inne äru *GS* 40.

husnykil (-lykil), *m. L.*

husormber, *m. orm som har tillhåll i husen?* abroth, hennes lweth fordriffwer (husorma) hwgormen *LB* 7: 148.

husrum, *n.* [*Isl.* húsrúm] *husrum.* at thet vara äpter annat kan lifwa, maghe ther i gardhenom älla annarstadz af klostreno haua frijt oc frälst swa mykyt hwsrwm thet ma nytia til sinna enkannelica tharfwa til dödhra dagha *SD NS* 1: 656 (1407).

hussäta, *f.* — **hussätu folk,** *n. L.* — **hussätu man (-maþer),** *m. L.*

hussäte, *n.* — **hussätis folk,** *n. L.* — **hussätis man,** *m. L.*

hustru, *se* **husfru.**

husthak, *n.* [*Jfr Isl.* húsþekja] *hustak.* som flytande vatn aff hws thakx yklom *Bir* 3: 145.

husthiänare, *m. hustjenare, tjenare inom ett hus.* al thing som the hälgha kirkia biwdhir manande alla sina hemelica hwsthiänara *(domesticos)* oc vndirdana *Bir* 3: 342.

husyrt, *f.* [*Jfr Mnt.* hûswort. *Mht.* hûswurz] *taklök, sempervivum tectorum Lin.?* husyrth er godh ffor wmäyen om hyertha ok ffore mathledha *LB* 2: 65.

husära, *f.* [*Jfr Mht.* hûsêre] *husets ära, det som förlänar ett hus ära; gästfrihet, gifmildhet?* han hiolt hwsära ok ädela sidh *RK* 1: 71.

huva, *f.* [*Mnt.* huve] *L. hufvudbonad, mössa.* hvatte hyl hattär ällä huua *SR* 53. *ib* 55. gaff honum . . . ena hufwo mz rika bordha *Iv* 1336. *Jfr* **gul-, päkil-huva.**

huver, *m. L.*

huvuþ, *se* **hovuþ.**

huxa, *se* **hughsa.**

huza (hudza. -adhe), *v.* [*Jfr Mht.* hussen. *N.* hussa. *Sv. dial.* hussa] *jaga, drifva.* älto som wlff: ok hudzsadho naknan koklaran wt aff stadhenum *Bil* 105. hudzadho oc iäghadho han naknan borth aff stadhenom *ST* 131.

hvadha, *f.* [*Sv. dial.* hva(d)a, *f., se Rietz s.* 269] *fradga, skum.* är . . . swa som hafsins hwadha älla frödha *Bir* 1: 8. *Jfr* **hvadhi.**

hvaþan (hwädhan *Bir* 2: 106, 145, 3: 39. **huädhan** *ib* 2: 80, 239, 3: 97**),** *adv.* [*Isl.* hvaðan. *Fdan.* hvæden] *L.* **1)** *hvarifrån (jfr* **af 1**). *a) i dir. frågesats.* hwadhan komt thu *Gr* 278. *b) i indir. frågesats.* spurþo . . . huaþan þe foro älla huart þe uildo *Bu* 523. *Bil* 53. *c) i rel. sats.* ödhmiukir man oplyptis til himerikis hwädhan högfärdhoghir nidhir fiöl for sina höghfärdh *Bir* 2: 106. *LfK* 47. **2)** *hvarifrån (jfr* **af 2**). *i rel. sats.* nar the komo thijt i then stadh. hwadhan the gato äkke längir seet grafwena *Bo* 215. **3)** *hvarifrån (jfr* **af 6**). *i rel. sats.* hart widh erarium, hwadhan han mönsterins gull oc andra kosteliga haaffwor vth stulit haffde *MB* 2: 292. **4)** *hvaraf, hvarifrån (jfr* **af 8**). *i dir. frågesats.* hwadhan hafdhe han swa mykith wit *MB* 1: 93. **5)** *hvarifrån (jfr* **af 9**). *a) i dir. frågesats.* hwadhan ärin i mine brödher the swara at the äre aff aran *MB* 1: 220. *b) i indir. frågesats.* spurþo huaþan þe varo *Bu* 23. spurþe . . . huaþan han uar cumin *(unde es tu).* ok hans namn ok äþle *ib* 493; *jfr* **1.** *c) indef. rel. hvarifrån än.* alle hans riddara oc hans thäghna hwadhan the waro alla wäghna *Al* 10552. **6)** *hvaraf, i följd hvaraf, hvarför (jfr* **af 11**). *a) i indir. frågesats.* spurþe huaþan han fik þa dirue *(qua præsumtione audes).* at calla þerra guþa diäfla *Bu* 493; *jfr* **4.** *b) i rel. sats.* fa þäþan af dözsens sak hwaþan *(unde)* hon vänte sik helso *KL* 184. ey hawir thu nakat kära vtan hällir hwadhan thu mat gudhi thakka af allo hiärta *Bo* 103. huadan *(unde)* diäffwllin trodde sik främmias oc haffua framgang, tädhan skal han fordriffuas mz blygd *Bir* 4: 80. **7)** *hvarmed (jfr* **af 13**). *i rel. sats.* thz . . . huadhan andre maghin mäst hiälpas til siälinna *Bir* 2: 169. **8)** *hvarest. i rel. sats.* flygha j ökneth j sith rwm. hwadhan *(ubi)* hon födis om thyman oc tymana oc hälfftena aff thimanom *MB* 2: 352. — **hvadhan af, 1)** *hvarifrån (jfr* **af 1**). *a) i indir. frågesats. bildl.* the skulu se j sinom vndhir standilsom hwadhan aff ordhin fram gingo *Bir* 1: 263. *b) i rel. sats.* jngaa i sin stad oc j sith hws. hwadhan aff han vtgik *MB* 2: 53. **2)** *hvarifrån (jfr* **af 8**). *i indir. frågesats.* the spurdho hona hwadhan aff hon hafdhe tholika makt *KL* 52. **3)** *hvarifrån (jfr* **af 9**). *a) i indir. frågesats.* wart han aff honom fragadher hwadhan aff han komen war *MB* 2: 125; *jfr* **1.** *b) i rel. sats.* ioseph wilde fara til bethleem sin stadh hwadhan han war aff föddir *Bo (Cod. B)* 343. **4)** *hvaraf, på grund hvaraf, hvarför (jfr* **af 11**). *a) i dir. frågesats.* hwadhan af är thässin swa stor hughrädde *Bo* 120. hwadhan af west thu thz *Bir* 1: 397. *ib* 279. hwadhan af höghfärdhas mannin *Ber* 208. *b) i indir. frågesats.* godhir man känne ey huädhan aff älla huru thäs hälgha anda sötme inbär sik j hans hugh *Bir* 3: 97; *jfr* **1.** *c) i rel. sats.* at the skullo iomfrv födha hwadhan aff wärldinna helsa skulle fram gaa *Bir* 1: 22. the thingh . . . hwadhan af gudh vil andelika lustas mz hälghe siäl *ib* 294. *ib* 311. hwat är thik mz kötino hwadhan af thu thol thässin thing *Ber* 206. varfrw kärdhe vm at them brast vinit. hwadhan af vi finnom at hon var äkke af them vidh bordhit sato *Bo* 59. *KL* 28. *Lg* 3: 39. insände diäfwllin siälinne glömsko oc ledho at göra thz godha . . . hwädhan aff hughin vardhir latir oc dul *Bir* 2: 145. *ib* 4: *(Dikt)* 218, 223, 224, 230. *MP* 1: 18, 21. *Bo* 21. *Gr* 302. *Bir* 1: 10, 107, 2: 80, 239, 3: 39. *VKR* 111. *Ber* 41, 55, 56, 112, 151, 156, 165, 185. *Su* 89, 108, 455, 458. thädhan af *(inde)* skulum wi pinas, hwadhan af

(unde) wi lustadhoms *Ber* 231. hwadhan af thu fiölt i lastena thädhan af pinas thu *ib* 124. then thz gör är fatigher, hwadhan af han skulde wara riker *(unde debuerat esse dives, fit pauper) ib* 130. **5)** *hvarmed (jfr* **af 13**). *i rel. sats.* bristir them äkke thz i thera licamma. hwadhan af *(unde)* the hiälpa them til got som äpte gudz foreskipan kalladhe äru hälaghe *Bo* 123. — **hvadhan af hälzt,** *hvarifrån än (jfr* **af 2**). hwadhan af hälzt iak ropas *Ber* 227. — **hvadhan fran,** *hvarifrån (jfr* **af 1** *och* **fran 1**). *i dir. frågesats.* hwadhan fran äst thu her kommen *Lg* 3: 471. — **hvadhan hälzt,** *hvarifrån än (jfr* **af 1**). alle the thiit waro kallath hwadhan hälzt the hafdho wallath *Al* 3856. — **hvadhan som,** *hvarifrån (jfr* **af 1**). *i rel. sats.* eet ryghelica stort saar. hwadhan som wtflöt blodhir oc vatn *Bo* 207. — **hvadhan som hälzt,** *hvarifrån än (jfr* **af 2**). hwadhan som hälzt wädhärsins storma til blästo *Bir* 4: *(Dikt)* 217.

hvadhi? *m.?* **hvadh?** *f.? fradga, skum.* huar ölkar görs ther ophöghir sik hwadhin bradhelica *Bir* 2: 60. *Jfr* **hvadha.**

hval (-ar: hwalana *PM* XVI**),** *m.* [*Isl.* hvalr] *hval, hvalfisk.* ey kombir hwal hwart aar til lanz *GO* 651. *ib* 610. af biscopinom waro the swa visse. swa som hwalin af sinom vngom som han hawir gömt lifwande j sinom quidh mällan bölghiona *Bir* 1: 321. *ib* 2: 5, 226, 227. *MB* 1: *(Cod. C)* 542. *PM* XVI. — **hvals brun,** *f. ögonlock på en hvalfisk.* huals bruninar *(palpebræ cete)* äru ey blöta som köt *Bir* 2: 227. — **hvalsöke (-ökö),** *n.* [*Isl.* hvalsauki, *m.*] *hvals sädesvätska, sperma ceti.* agra *(för* amra*)* est sperma ceti thet är hwals ökö thz hielper hiernan *LB* 3: 106. thz bestha hwals ökö thz är grath *ib* 107.

hvalf, *n. och f.* (*Fl* 980) [*Isl.* hvalf] *hvalf, hvälfdt tak, hvälfdt rum.* tha darradhe bärghit mwr oc hwalff *ST* 177. all the hualff är aff een steen *Fl* 980. — *särsk. hvalf i en kyrka.* höxsta hwaluit hawir manga rifwor oc spryngior *Bir* 2: 155. *ib* 4: 82, 83, 84, 85. *ST* 139. eth altara rwm pa norra hwalffuit *(i norra skeppet?)* i wara bykyrkio *SO* 33. — *grifthvalf. Fl* 327, 369, 453. — *kupa?* ther affwan wppa göris eth hwalff rwnth som krwkomakare plägha göra krwkor rwndha . . . oc göris eth holl öffwersth j hwalffwith *LB* 9: 111. säth hwalffwith öffwersth wppa *ib.* — *Jfr* **källara-, midh-, mura-hvalf.**

hvalfbughi (-boge), *m. hvalfbåge.* med . . . hwalfbogar *MD* 503.

hvalfhul (hwalffhol), *n. hvalfhål, i en kyrkas hvalf anbragt hål.* the lykther stode alle i en ring i hwalffholen all domkyrken om kring *RK* 3: *(sista forts.)* 5870.

hvalfisker (hwall fiisk), *m. hvalfisk.* een stoor hwall fiisk *RK* 3: 3394. — **hvalfiska stima,** *f. stim af hvalfiskar.* ther hwal fiska stiman är *PM* XVI.

hvalper, *se* **hvälper.**

hvamber, *m.* [*Isl.* hvammr] *dal el. fördjupning mell. höga backar. ss ortnamn.* in hwamum *SD* 2: 404 (1304).

hvan, *adv. huru.* iak wyl wythä, hwan thet ärende hawer sick *BSH* 3: 171 (1466, *samt. afskr.*).

hvan stadz, *adv.* [*Jfr* hvan stadh *under* **hvar**] *adv. på hvart ställe, allestädes.* nar samuitit seer sik othollika hwan stadz sarghas *Bir* 1: 328. *Lg* 823.

hvar (huar *Bu* 63; *RK* 1: 66; *KS* 15 (34, 16), 64 (159, 70). **hwar** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*), 5: 638 (1347); *Bil* 124, 475, 715; *KL* 252; *Bo* 81, 224; *Gr* 312; *Bir* 1: 45, 118, 13 , 230, 3: 377; *Iv* 1689, 3208; *RK* 1: 193; *GO* 9 *o. s. v.; Ber* 94, 237; *MB* 2: 308, 352, 353; *Lg* 3: 242; *Su* 244; *SO* 86. **hwaar** *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 466. **hua** *Bu* 4, 170; *Bir* 2: 125, 140; *Fl* 1547; *Iv* 2646. **hwa** *SD* 5: 606 (1346), 638 (1347); *KL* 123, 147; *Bo* 81; *Gr* 267, 312; *Bir* 1: 233, 4: 7; *Al* 2031, 2362, 3723 *o. s. v.; Fr* 255, 359, 1645, 3015; *RK* 1: 143; *GO* 158 *o. s. v.; Lg* 40, 42, 94. **hwaa** *MB* 1: 245. **hwo** *RK* 1: 181, 919, 2715, 4453; *Va* 3; *Pa (Tung)* 40; *Di* 45. **har** *Bu* 6, 520. **haar** *Gr (Cod. D)* 358, 405. **ha** *RK* 2: 7287, 7288, 7814; *Di* 270, 277; *MB* 2: 40; *KS* 23 (57, 25). **haa** *RK* 2: 7554; *Lg* 661; *MB* 2: 69; *Su* 35, 36, 40, 44, 196; *Di* 226, 246. **ho** *RK* 2: 5741; *MD* 207; *Di* 52, 85. **hoo** *RK* 3: 2752; *Lg* 3: 74; *Di* 230. *nom. och ack. n.* **hvat. huaat** *KL* 43. **hwadh** *SD NS* 1: 23 (1401), 531 (1406); *BSH* 3: 151 (1464), 152 *o. s. v.; Di* 227; *MB* 2: 173. **huadh** MP_1 1: 48; *Su* 43. **hwad** *SO* 84. **huad** *KS* 7 (16, 8); *MP* 1: 239. *gen. m.* **hwas** *Lg* 3: 190. **hues** *SJ* 279 (1460). **hwess** *BSH* 4: 231 (1497); *FH* 5: 212 (1512). *dat. m.* **hvem** *Bu* 491. **hwem** *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*), 637 (1347); *Al* 8589, 8590; *VKR* 76; *RK* 1: 5; *Bir* 4: 32; *SO* 16; *Di* 106. **hweem** *Iv* 2627. *n.* **hwi** *Bo* 161; *Iv* 2662; *RK* 1: 319, 516, 1019, 2293; *BSH* 4: 352 (1503); *MB* 2: 375; *MD* 169. **hwy** *RK* 1: 2717. *Jfr* **hvi,** *adv. ack. m.* **huem** *Bu* 491. **hwem** *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*); *Bo* 81, 225; *MB* 1: 404; *Bir* 1: 93, 4: 70; *Fl* 1540; *RK* 1: 2010; *Al* 7167, 10397, 10399; *Su* 185. **hweem** *Iv* 2644; *Fr* 3178. *pl. nom.* **hwe** *PfN* 140**),** *pron.* [*Isl. nom., ack. n.* hvat, *gen. m., n.* hvess, *dat. m.* hveim, *n.* hví; *nom. och ack. m. obrukliga*] *L.* **1)** *interrog. ho, hvem, n. hvad.* **a)** *i dir. frågesats el. utrop.* hwar skal lypta stenin af graf dörrinne for os *Bo* 224. hwar är thän *Ber* 237. hwa est thu *KL* 147. hwar äst thu ther här talar swa *Iv* 1689. hwa agher thetta hws här star *Fr* 255. hwar vilin i tha at konung skal vära *RK* 1: 193. hua war starkare än samson *Bu* 4. har nödde þik *ib* 520. hwar hafwer hört mera vsald en mina *Bil* 475. hwar kan vita hans vndirstandilse älla hwa var hans radhgifware *Gr* 312. hwa är thesse bersabee . . . vtan *(annat än)* hedninganna tro *Bir* 1: 233. *Bo* 81. *Bir* 1: 45, 136, 230, 3: 377. *Lg* 40. *Ber* 94. *Di* 270. hwem spör thu *Bo* 225. hweem skal iak här mädher mena *Iv* 2644. hwem thorfft thu tha rädhas *Bir* 1: 93. *Bo* 81. *Al* 7167, 10397, 10399. hweem vil iak ther fore gifua sak *Iv* 2627. aff hwas makt ällar orloff ginghen i her wt aff tornet *Lg* 3: 190. — *nom. sing. m. med plural betydelse.* hwar *(qui)* äru mine owini vtan höghfärdhin ok alla synde *Bir* 1: 118. hua äru the judhane som vilia dräpa lazarum *ib* 2: 140. *ib* 4: 7. *Al* 3723. — *n. hvad.* huat bristir thik *Bir* 3: 377. hwat thykke thik *ib* 264. huath hafuer thu kompan här at göra *Iv* 305. huath hafua the idher at känna *ib* 2661. hwat skulum vi giörä *KL* 134. huat hygar iþart harþa hiarta ok musa mäghin *Bu* 507. hwat är vm hans wredhe som ängin rädhis *GO* 156. nw

skal iak dö huat nw for *(för hvad, för hvad orsak?)* tho *RK* 1: 4422. for hwi vilia the idher at bränna *Iv* 2662. *MB* 2: 375. — *I denna och annan pronominal användning förenas* hvat *regelbundet med följande subst. i dat., ehuru i stället stundom ack. el. nom. förekommer (i sådan förbindelse kan det vanligen återgifvas med: hvad för el. hvad för en).* hwat konunge är thän j virdhin swa mykyt *Bil* 126. hwat lönum fik han *Lg* 215. *Bir* 3: 102. huath manne äst thu *Iv* 5108. *ST* 4. *MB* 2: 404. hwat lön älla hwat ära väntin j idher aff hanum *Bil* 126. hwat kärleker ma wara bätre *Lg* 3: 482. — *med följande subst. föregånget af obest. art.* o huat eth nadhelikit oc älskeligkit ordh *Su* 297. — hvat thäs *(i förbindelsen* hvat är thäs, *då förundran uttryckes att någon funnits värdig det som i det följande omtalas), hvad, hvad för något.* hwath är mannen thes *(quid est homo)*, at thu hawär giort hanom slijka wirdning *KS* 2 (4, 2). huat är jak thäs *(o quis ego)* at jak är wordhin konungsins magd *Su* 357. — hvat, *hvad, än, än vidare.* hwath *(quid)* än fäm mannom wardher affaat i fämtighi, wil thu spara stadhenom fore fäm oc fyretighi *MB* 1: 191. hwath än ther hittas thrätighi rätwise *ib. ib* 192. — hvat mera, *vidare, nu, då.* huat mere the ädlä fruen var redhaboen til henne gaa *Lg* 3: 555. *ib* 557, 577. *b) i indir. frågesats.* deldo länge. hua för annan hängia skulde *Bu* 170. spurde han . . . hwar älla hwadan han ware *Bil* 715. sporde hwo kniffuen hade giort *Di* 45. sökia ho thz giort hade *ib* 52. visthe jach hoo thz haffde giorth *ib* 230. lete anzsuar af afguþum huar äpte han skulde landom raþa *Bu* 63. *Bil* 124. *KL* 252. *MB* 1: 245. *Gr* 267. *Fl* 1547. *Iv* 2646, 3208. *RK* 2: 7287, 7288. *Di* 85, 226. *Lg* 94, 661. *MB* 2: 308. spurþe . . . huem hon grät *Bu* 491. baþ hana . . . sighia sik huem hon þär biddo *ib. MB* 1: 404. *Fl* 1540. *Bir* 4: 70. *Su* 185. thera radh ther til samman hafwa hwem the wille til höfuitzman thagha *RK* 2: 1625. georgius saghþe sik änghalund vilia flyia. för än han viste for hvem *Bu* 491. — *nom. sing. m. med plural bemärkelse.* spurdho hwa the waro *KL* 123. — *n. hvad.* spordhe hwat han ther giordhe *Bil* 258. seä hwat the haua in *SR* 44. lata vita huat guþ hauar buþit *Bu* 185. wiste ey wäl hwat hon skulde venta *Bil* 351. atvaktin hwat j skulin göra thessom mannom *KL* 141. huxa huad tu loua *KS* 22 (53, 23). — *hvad för, hvad för en. med följande subst.* viste väl hwat mannom han ville af them göra *Bo* 58. thz staar til hänna ok ey til mik huath nadhum hon vil gifua thik *Iv* 2444. the spurdho clementem hwat quinna thz ware *Bil* 351. *MB* 2: 173. — for hvi, *för hvad, af hvilken orsak.* wy viliom gerna wita for hwi han wil ider ower wart hoffwod dragha *RK* 1: 1019. wy tappom striden iak sigher for hwi thy wär at vy ärom alt vffa *ib* 319. then sio er god iak sigher for hwi nyttan kyrkio sokner liggia ther j ok vm kring sion siw köpstäde *ib* 516. *ib* 2293, 2717. *MD* 169. saken withe i for hwi *BSH* 4: 352 (1503). — hvat som, *hvad.* thu mat spöria huat som dughir *(quid prodest)* at hafua kirkio vm han hauir ey sokn *Bir* 2: 110. — hvat . . . thär, *hvad . . . som, hvad, hvad för, hvad för en. med följande subst.* sigh huath manne ther thu äst *Iv* 298. spordhe hwath man ther iak var *ib* 5179. **2)** *indef. rel. eho, hvar och en som, den som, hvem hälst som, hvilken hälst, hvilken än.* hwar þät brytir. haui þe samu plikt sum þeem är sakt. är hin annan friþ bryter *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). hwar þättä forsymär . . . böte half mark *ib* 5: 638 (1347). böte twa orä hwa þät forsymär *ib.* hwar ey will skiänkya tha skaffare eller gerdemen honom tillsega böthe ⅉ (1/2) öre *SGG* 133. finna ma. hwa görla at hugxar *MB* 1: 36. hua mik fölghie mz godhom vilia han skal vara mz mik j hedhir ok är *Bir* 2: 125. hwa eldhin wil hawa han skal leta i askonne *GO* 800. *ib* 158 *o. s. v.* hwo ther komber jn han komber aldrik thädhen *Pa (Tung)* 40. hua thessa dyghd hauer, han gör enkte vtan forhuxan *KS* 19 (47, 20). hua minna förmå i allom skanzom, hånom är bätra wäghi ok fridhsämi leta *ib* 82 (204, 90). *ib* 23 (57, 25). *Fr* 1645, 3015. *Al* 2031, 2362, 3247, 3278, 5047. *RK* 1: 66, 143, 919, 2715, 3: 2752. *SO* 86. *Lg* 42, 3: 242. hwa til babilonen vil fara the skulu alle redho vara mz thera thing til stranda *Fl* 623. hwa *(d. v. s. om någon)* androm gafue tholka fund thz vare värt väl thusand pund *Fr* 359. *Di* 246. hwar äy wil swå, thet gör han aff hoghmodhe ok fåwisko sinne *KS* 8 (18, 8). huar ofmikit spar ok göme jorderikes godhz, thet är wärdoght at han miste äwärulzlikt godhz ok hughnadh *ib* 46 (118, 50). thet är ok en dighr lastr, hua sik forhauer sieluan *ib* 36 (94, 39). huar thöm *(dygderna)* göme, thå göra the han wälsidhoghan man *ib* 20 (50, 22). är lusteligit at hörä hwo ther wil giffuä liudh och akt pa *Va* 3. ha mik vil fölia tha wampne sik snart *Di* 277. sannelika ware thenna lärdomen aldra nyttogaster, hwar hanom haffde swa wtrönt som thu nw haffwer *Su* 244. hwa sina bygningu säter äpter hwars mans sägn hon wardher illa bygdh *GO* 942. hwa sit korn latir a onda quarn thz wardher illa malith *ib* 798. j ärin gudi welkompne här bönder ok hoffmen hwo här er *RK* 1: 4453. haui han walþ . . . säliä sin lut hwem han vil *SD* 5: 637 (1347). hwem þäs þökker at näfnden hanum vrätt gyor, aghe þäs waald at wäþia a mot þere näfnd *ib* 378 (1344, *nyare afskr.*). huem war herre giuer mera wit ok snille, han wil af hånom haua mera godhgärninga *KS* 45 (116, 49). hweem thiit lyster fara han ma thz finna *Fr* 3178. taka til drotzeta hwem the gita *RK* 1: 2010. bruto hwem then spetz the tilkomo *Di* 106. aff hwem han then pilthen thil läns bädhes han ma honom then ey synia *SO* 16. gywer länsman bondänom skuld, äller nakrom androm hwem þet är *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). hwem iak wil giffwa wärldina här hwem iak wil vnna lykko at bära thäs haffwer iak makt oc mogha alla *Al* 8589-90. — *med plural bemärkelse.* hwem þässe . . . väriä, äru warþe for os oc warom dome: hwem þe fällä äru fälde vnder wara räfst *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). kirkior oc prester han ey spara köpstadzmen bönder eller ho the wara *RK* 2: 5741. riddara oc swena haa the ära *ib* 7554. — hvar . . . hälzt, *hvem hälst, hvem än, hvilken hälst.* tholkin hua han hälzst är *(quicunque fuerit)* skal ophöghia ok hedhra mit liggiandafä *Bir* 3: 239. — *med plural bemärkelse.* hwa the hälzt ärw *SD NS* 1: 415 (1405). alla andra hwa the hälzth wara kunna wara vndhersata *FH* 3: 124 (1448). wj . . .

forbiudhum warom . . . foghatom . . . oc allom androm mannom hwe the helst ära *PfN* 140. — hvar som, *eho, hvar och en som, den som, hvem hälst som.* hwar sum sik bindir thär til . . . brister sithan . . . taki vp þa plikt *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). hwaar sum taker mädh walldz werkum af them i handum hawer, huus, jordh, vatn eller vatnwerk . . . giällde aater skadhen ok aa XL marker *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). hua sum ryua vil, han legge fram fyratighi markar *ib* 6: 180 (1350). lete þär har som vil vita *Bu* 6. *SR* 13. *RK* 1: 2722. *SGG* 127, 128, 133, 134. huar som olydhen är höfdinga, han hawer sin dödh förskuldät *KS* 64 (159, 70). hwar som aarla riis han wardher mangs viis *GO* 9. *ib* 141 *o. s. v.* hwa som oc hänte minna, han hafdhe ängin skadha *MB* 1: 323. hwa som villir far fran mik ok vil atirkoma til mik . . . han skal hel vardha *Bir* 3: 28. *ib* 102. *Lg* 42. *KS* 8 (18, 8), 15 (34, 16), 83 (204, 90). *MD* 207. hwa sum riþer med fullom vapnom . . . vtan waart orlof . . . þe skulu mistä hästä, waapn ok alt þe fa med þöm *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). hwaar sum *(d. v. s. om någon)* ok nokot taker af präste eller bondä, eller giäster therä huus, aa moot therrä williä . . . tha aghum wi ok skulum hanum lijf af latä takä *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). hwa som här a mot györ. sc swa gyort sum a oss syälwän *ib* 606 (1346). hwa som sit howodh wil mödha, tha är honum här ämpne giwin at räkna *MB* 1: 66. hwa som äter blodh, tha skal iak hämpna ower han *ib* 172. hwa som hänte meer än han thörffte, tha wardh honum ey thy mere gaghn at thy *ib* 323. huar som giwer älla städhr lagh, ok äru thön ey almoghanom til fridh älla tarva, thet äru olagh och wålzgärninga *KS* 67 (164, 73). *ib* 26 (65, 28), 73 (180, 80). af hwem som offras nokor thing conuentone *(a quocunque aliqua conventui oblata fuerint)* . . . thakins ängaledhis *VKR* 76. — hvar som hälzt, *d. s.* aff hwem som hälzst offras nakor thing conuentonne . . . thakins engaledhis *Bir* 4: 32. hwa som thz hälzst finna kan, tha wppinbare nw hona *ib* 5: 8. — hvar som hälzt som, *d. s.* är iak swa miskunsambir at hwar som hälzst som *(d. v. s. om någon hvem hälst det må vara)* bedhis mina miskund ok sik ödmiukar mz bätringh jak forlatir them thz the hafwa brutit *Bir* 1: 5. — hvat, *hvad, hvad hälst, allt hvad.* huat han giorþe. þa hafþe þätta munhof *Bu* 143. hwadh for:de karl ericson her innan gör . . . tha latom wi oc wara arfua os ther wäl ath nöghä *SD NS* 1: 23 (1401). maghin j bedhas huad i vilin *(quodcumque volueritis)* *MP* 1: 239. hwat for:da godhz kan bätra wara än forscriffna päningha swmma thet vnnom wj oc giffuom gudhi oc jomfrv maria oc sancte birgitto *FH* 3: 18 (1442). — *hvad, allt hvad. i förening med en form af* magha *el.* kunna. the thakkadho honum huath the mattä *Iv* 5291. the . . . sigildo swa hwat skipen thäden fara ma *Fr* 2372. bönder slogho efter huat the kunde *RK* 2: 8972. redh til axewold huat han kunde *ib* 9424. *ib* 9522. *Di* 43, 51, 81, 242. — *med följande subst.* j hwat hus ir gangin in *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). at wij skulom hwar annan hielpa i hwat nöd wij koma kunde *Di* 81. bör thek hämpnas hwadh homodh mik sker *ib* 227. worþo genstan helbrygþo af hwat *(quacumque)* siwkdom þe hioldos *KL* 184. las þät . . . ä huar han var älla i huat syslo han var *Bu* 7. vacta riddarans huat dagh han läte at läsa aue maria ok gripa genstan hans sial *ib* 8. sänt mik tel huat land þu vilt *ib* 181. hwad broder thz gör böte eth halfft pwnd vax *SO* 84. — hvat som, *hvad hälst som, hvad som, det som, hvad.* huad som görs af kånst ok werilzlikom visdom, thz är thes bättra ok skiälikare at thz mera fylghr naturlikom skipilsom *KS* 7 (16, 8). wilium wir . . . hwat sum wir skipum thär iuir. ok latum scriuä. at lysis opt firi allum manum *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). hwadh som bäthre är iordhin en päningana, tha vnnir iak *(det, hvarmed jordens värde öfverstiger penningarnes, gifver jag)* . . . til the prebendam *ib NS* 1: 531 (1406). hwat som þer iwi löpär af goþzens ingäldom. þet scal vara til klostersens vphälde *SD* 5: 563 (1346). hwat sum eigh beredhes fyr än giäster af gardhe rijdher, thät är röwät, ok eigh köppt än bonden aakiäre *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). hwat som idher äptir sidhwänionne läsit wardher, thz hörin mz granne aatwakt *Bir* 5: 5. at hon bedhis w wist hwseno hwat som hon see hwario widhertorfft kan wara *ib* 11. — *med (efter* hvat*) följande subst. (som efterföljes af* som*).* hwat manne som byltoghä varþyr i swerike . . . ma oc skal hawa friþ nästä iþär *SD* 5: 637 (1347). — hvat thät som, *allt hvad, allt som.* mz . . . hwat thz *(Cod. A* allahanda thy 311*)* som them tilhördho *MB* 1: *(Cod. B)* 556. — hvat hälzt, *hvad hälst, hvilket hälst, hvilket än.* baadhe j booskaps thingom ätande waro. oc fänadh. oc hwat thet hälzt kan wara *VKR* 40. — *med följande subst. el. ss subst. nyttjadt ord.* hwath man kan hälzt lifwande nämpna *Al* 3969. se hwat manne äller hwat skipilsi han hälzt är *SD* 5: 606 (1346). skulu alle domare . . . huath dom the hälzt haua . . . rätvise wara i domom sinom *KS* 68 (168, 75). hwat hälst krankom människiom tiith kommo *Lg* 3: 182. j huat hälzst stund, tima ällir rwmme dödhin kan til komma *Su* 232. mz hwat hälzst matto thz vare fangit ok aflat *Bir* 3: 439. — hvat som hälzt, *d. s.* halda hwat som hälzst vndir kronönne var *Bir* 3: 439. aff hwad som hälsth landskap . . . the kwnna wara *PM* 21. — hvat alt som hälzt, *d. s.* hwat alt som hälzt iak satte i thz *Ber* 231. — hvat som hälzt thär, *d. s.* hwat som hälzst ther görs for mik *Bir* 3: 147. **3)** *indef.* hvat hälzt, *hvad hälst, allt möjligt. med följande subst.* tholomodzsens dygdh är högre när gudhi än opresa dödha oc huat hälst *(hvilka som hälst)* annor miracula at göra *Su* 176. **4)** *rel. hvilken, som.* säter ther en forman annan hwem alexander siälfwer an *Al* 1640. morten nielsson bormestare, hues siäll gudh nadhe *SJ* 279 (1460). *BSH* 4: 231 (1497). *FH* 5: 212 (1512). — *med plural bemärkelse.* her gren forböd alla ther mot swara ha ey wille konung karl förrädare wara *RK* 2: 7814. — *den som, någon som.* ey war haa *(qui)* thz aktade *Su* 196. — hvat, *hvilket, som.* annet huat honom mz retta borde *RK* 1: 1131. *ib* 2829. *Di* 43. thänk . . . huru thz edde vars herra kärasto modhir. nar hon saa han swa ryma. oc hördhe at thz var sakin for hwi at the villo han dräpa *(causam quia; att*

orsaken hvarför (han gjorde det) var den att de ville dräpa honom) *Bo* 161. — hvat är, *d. s.* annat hwat är wir i skänningis samtalu skipathum *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). — hvat, *hvad, det som.* vndirstar thu hwat thu läs *KL* 146. iataþo þem af hiarta huat þe bedos *Bu* 167. fulkoma huat tu louat hauer *KS* 22 (53, 23). at i . . . fölghen hwadh till idher skriffuit är *BSH* 3: 152 (1464). hwadh wi haffuom idher nadh loffuat eller sagt, thet wiliom wi idher stadeliga at holdha *ib* 153. (hwad *trol. för* hwarn. epther hwad stadh engom glöma *MD (S)* 308.) — *Jfr* **ä hvar, hvat, hvi.**

hvar (**huar. hwär** *(handskriftens läsart enl. uppgift af Dr. C. af Petersens; tryckta uppl. har* **hwar**) *GO* 555. *f.* **hwar** *Bir* 5: 36. **huär** *Iv* 5265. *n.* **hvart.** *gen. m.* **hwars** *SD* 5: 638 (1347); *MB* 1: 107; *Bir* 1: 61; *Lg* 293. **huars** *Bu* 518; *Bir* 2: 113; *SO* 155. **hwas** *SO* 155. *f.* **hwarrä** *SD* 5: 562 (1346). **hwaria** *Bo* 77; *Al* 8584; *Su* 170. **hwariä** *SD* 5: 562 (1346). *n.* **hwars** *Bil* 258; *MB* 1: 482; *Ber* 113. **huars** *KS* 20 (49, 21); *Bir* 3: 304. *dat. m.* **hwarium** *SD* 5: 566 (1346); *KL* 30, 79; *Bil* 52. **hwariom** *SD* 5: 565 (1346); *KL* 139; *ST* 93; *Bil* 884; *Bir* 3: 449, 5: 3; *Lg* 813. **huariom** *Bir* 3: 45; *Lg* 45. **hwaryom** *SD* 5: 562 (1346), 568; *PM* XXXVII. **huarom** *Bu* 21, 50. *f.* **hwarri** *SD* 5: 564 (1346), 565. **hwarre** *Bo* 140; *Bil* 85; *Pa* 18. **huarre** *Bir* 3: 19; *KS* 41 (106, 44). **hware** *Bir* 4: 141; *RK* 1: 1727 *(i rim med* fierre). **hwarie** *SR* 11; *Bir* 4: 154, 5: 3; *MB* 1: 260, 2: 58. **warie** *SD NS* 1: 147 (1402). **hwarghe** *Ber* 19. **huarghe** *BSH* 2: 50 (1397). **hwario** *Bo* 56; *Bir* 5: 11; *MB* 2: 47; *SD NS* 1: 73 (1401). **huario** *KS* 74 (182, 81). **hwaryo** *PM* 37. *n.* **hwariu** *SD* 5: 565 (1346). **hwario** *Bil* 83, 803, 898; *MB* 1: 19, 77; *Bo* 49, 160, 203; *Bir* 1: 205, 4: 57, 5: 3; *Pa (Tung)* 32; *RK* 1: 666, 1857, 2215, 2905; *Al* 1896, 5377. **huario** *Bir* 2: 147, 254; *Lg* 45. **hwaroio** *Bu* 7. **hwarja** *MB* 2: 120. **hwärio** *SR* 32. **hvaro** (**v** *insatt af senare hand) Bu* 74. **hwaro** *MB* 1: 19 *o. s. v.* **huaro** *Bu* 185, 194; *Bir* 4: *(Avt)* 177, 182, 185. **hware** (**e** *i upplöst förkortn.) Iv* 4335. **hwarro** *Bil* 110; *Bir* 2: 254, 255, 3: 266. **huarro** *ib* 300, 404 *(formerna* **hvaro, hwaro, huaro, hware, hwarro, huarro** *endast i förbindelse med ett föregående* **þo, þoat** *el.* **þot**). *ack. m.* **hwarn** *SD* 5: 563 (1346), 564, 568, 638 (1347); *KL* 165; *Bo* 77. **huarn** *Bu* 100, 508; *Hästläkedom i AS* 137; *KS* 82 (204, 90), 83, (205, 91), 84 (206, 92), 84 (207, 92), 87 (211, 95). **hwan** *SD* 5: 565 (1346); *KL* 240; *Bo* 26, 81, 201; *Bir* 5: 36; *GO* 816; *RK* 2: 6842; *ST* 116, 117; *Ber* 19, 68; *MB* 2: 58; *Lg* 512. **hwar** *Bir* 3: 305; *Di* 15. **huar** *Bu* 23, 100, 175, 502; *Bir* 3: 304. **waar** *SD NS* 1: 17 (1401). *f.* **hwaria** *Bil* 108; *Bir* 4: 70, 5: 36; *Gr* 305; *LfK* 65. **hvariä** *SD* 5: 637 (1347). **hwargha** *Ber* 78. **huara** *Bu* 100. *n.* **hvart.** *pl. nom. m.* **hwarie** *BSH* 2: 36 (1396), 3: 46 (1452). **huarie** *ib.* **hwarje** *ib* 45 (1452, *nyare afskr.*). *gen.* **hwaria** *Bir* 3: 416. *dat.* **hwariom** *MB* 1: 497. *ack. m.* **hwaria** *BSH* 4: 237 (1498)), *pron.* [*Isl.* hverr, *Fnor.* hvarr; *samt Isl.* hvárr. *Då formerna af det* **hvar,** *som motsvarar Isl.* hvárr, *och det, som motsvarar* hvarr, *ofta ej med säkerhet kunna skiljas, upptagas de från början skilda orden här såsom ett. Till det förra, som afser det ena af två föremål, höra särskildt de förut anförda och här nedan under* **3** *upptagna* **huar** *SD* 2: 289 (1299); *Bu* 208; **hwart** *SD* 5: 564 (1346); *Fr* 1123; **huart** *Bu* 4; **hwars** *SD* 5: 562 (1340)); **huarom** *Bu* 50; **hvaro** *ib* 74; **hwaro** *MB* 1: 19 *o. s. v.;* **huaro** *Bu* 185, 194; *Bir (Avt)* 177, 182, 185; **hware** *Iv* 4335; **hwarro** *Bil* 110; *Bir* 2: 254, 255, 3: 266; **huarro** *ib* 300, 404] *L.* **1)** *interrog. hvilken.* *a) i dir. frågesats. utan förening med subst.* til huars dughr forhuxan, vm hon är ey stadhogh *KS* 20 (49, 21). högfärdhwgh är ful forsmadh och othäk for gudhz asyn . . . än for hwars skuld *(hvarför) Ber* 113. i hwario hawir han foruärkat sik *Bo* 160. *MB* 1: 482. *Bir* 1: 205, 2: 147. *Pa (Tung)* 32. *Al* 1896, 5377. *För öfrigt kunna de under föregående ord* **hvar** *anförda ställen, på hvilka nominativformen* hvar *förekommer i direkta frågesatser, äfven föras hit.* — *i förening med subst.* hwaria handa är thit wald *Al* 8584. for hwan skuld skildis thu fran mik *Bo* 26. *Ber* 12, 19. *b) i indir. frågesats. utan förening med subst.* hördhe marchum spyria them, til hwars the waro kompne *Bil* 258. nw ma man spöria i hwario änglane thiänto honom *Bo* 49. *ib* 203. *MB* 1: 77. *Ber* 83. skulu te hus wilia winna, skudha ok leta alla wäghi huarn te mågho töm bilagde äru, kost ok födho förläggia *KS* 87 (211, 95). *De under föregående ord* **hvar** *anförda ställen, på hvilka nominativformen* hvar *förekommer i indirekta frågesatser, kunna äfven föras hit.* — *i förening med subst.* han skal akta, huarn wäghen flere äru, the wani äru with stridh *KS* 82 (204, 90). *ib* 84 (206, 92), 84 (207, 92). **2)** *interrog. hvilken, hurudan. i förbindelse med ett följande* en. see thy til huar en glömskir älskare thu är *Su* 285. **3)** *indef. hvar, hvarje, hvar och en. utan förening med subst.* hwar gig heem til siin *ST* 93. huar wil tha sik älla sin slektaman nokrom til kununglikt wald komma *KS* 11 (26, 11). ther wil huar rådha, ok thuinga land ok almogha, äpte thy huar mäst förmå *ib* (28, 12). huar sighr af ty han se *ib* 41 (106, 44). ma huar hälre biþa tel naþa *Bu* 4. är huarom louat skilias viþ þik *ib* 21. var fru sialf ofraþe först sit lius ok huar äpte hänne som huar stoþ *ib* 12. hwariom skiptis swa som hwariom var vidhirthorftelikit *KL* 139. lata huariom thet hans är *KS* 19 (48, 21). tu skalt ey tit hiärta huariom *(omni homini)* opinbara *ib* 71 (174, 78). tu skal ey firi huariom tin hugh lysa, ok ey huarn firi hemelikan win halda *ib. SD* 5: 481 (1345, *nyare afskr.*). *Bir* 5: 11. hundrada rytza waro j hware (ɔ: lagho) *RK* 1: 1727. sändo the . . . tio höffdinga . . . hwan aff hwarie släkt *(singulos de singulis tribubus; en af hvar slägt) MB* 2: 58. — *med följande* þän *(samt efterföljdt af en rel. sats).* hwar then som kallar a vars herra nampn han scal heel vardhä *KL* 133. *Bir* 2: 113. aff hwario thy som liiff hafdhe *MB* 1: 421. — *med gen.* hwart varra *SD* 5: 564 (1346). vi . . . bindom oss alla saman oc hwarn varra särdelis *ib* 568. swa mykit som hwaryom varra är loflict *ib.* i hwars varrä artiiþ bäggiä *ib* 562. hwar wara *MB* 2: 120. thz hwart vara annath sa *Fr* 1123. aflat iak ey at mana hwarn idhra *KL* 165. hwariom iþrä *SD* 5: 636 (1347). *ST* 93. *Bir* 3: 373. *BSH* 2:

35 (1396). at hwar idhar sände os vtan hinder hwar om sik thusand par klädhe *Al* 2488. *Bir* 4: 332. huär idher *Iv* 5265. all var goþz oc hwart þerrä särdelis *SD* 5: 562 (1346). brynni hwart þerrä swa längi þet räkker *ib* 563. af hwaryom þerrä *ib* 564. böþ scriua huars þerra namn *Bu* 518. huar thera annan i svndit trengde *RK* 2: 8970. *Ber* 78. *Su* 223. en stolten hingest hwardere gaff *RK* 2: 3064. for hwardere hem i sit rike *Di* 159. — *i förbindelse med ett poss. pron. som rättar sig efter* hvar. skiptis hwarie idhre aff idhrom formanne ffödho oc klädhe *Bir* 5: 3. jak helsade ider gerna wid hwars iders napn *Di* 143. — hvar sin, hvar . . . sin, *hvar sin, hvar . . . sin.* þa foro þe huar sin vägh ... guz ängel tel himna ok diäwlen þit hanom var buþit *Bu* 208. giordhe hwariom sin rät *Bil* 884. *Al* 6833. *RK* 1: 4109, 2: 2212. teþes þöm huarom þera sin patronus *Bu* 50. duo agri huar i sino giærþeno *SD* 2: 289 (1299). för än alla haffua gångit hwart *(för* hvar, *på grund af attraktion verkad af* sitt*)* sitt daxwerke *TS* 28. — hvar . . . annar, *se* **annar.** — *i förening med ett subst. (el. ss. subst. brukadt pron.).* hwariu andru clostre *SD* 5: 565 (1346). hwar riddari *ib* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). hwar annar af wart raaþ *ib.* huar o giptar man af dauiz konogs släkt *Bu* 6. huara nat stoþ han vp *ib* 100. var van huart ar fara tel sanctum iacobum *ib* 171. dömde huar man vndi suärþ *ib* 502. forbyuþande . . . hwaryom manne *SD* 5: 562 (1346). laa ther hwarium manne lönt *Bil* 52. j huars manz hiärta *Bir* 2: 25. viþär hwarsmanz þre marker *SD* 5: 638 (1347). af hwarie mark silfs *SR* 11. aff hwarie släkt *MB* 2: 58. *ib* 1: 406, 2: 47. *Bil* 108. i huario renliwe liuärne *KS* 3 (6, 3). haua vitra ok rönta syslomän i huarre syslo *ib* 41 (106, 44). nw skal ok nokor i huario landskapi ok aff kununge wald haua at skipa ok afftaka domara i häradhe ok hundare huario *ib* 68 (168, 75). ängin gitr i härfärd huario lustmäti fångit til mat ok drik, äpte wilia sinom *ib* 83 (204, 91). te män thr . . . ey rädhas huarn såröka *ib* (205, 91). skal han sik huarn stadh wirdelika ok frilika haua *ib* 58 (146, 64). hawir hwan stadh pino *Bo* 201. vp a huaroio lilio blaþum *(för* hwario lilio bladhe, *ss C har, el.* hwario lilio bladhino *enl. Bil, se Lg* 924*)* *Bu* 7. älska hwarn sin jämcristin som sik siälua *Bo* 77. äpte hwärio sino vitne *SR* 32. mz waare hwars dagx *(dagliga)* födho *MB* 1: 107. huar tima hon saghe diävulin *Bu* 23. huar tima han mintes vars härra söta sam varu *ib* 100. förnämpde tolf skulu a hwario are töswar finnas at minsto *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). skulu vppehaldas hwarn syknän dagh iwi varre grift tu staþlyus . . . oc hwarn helghän dagh fyughur *ib* 563 (1346). þer sculu sighiäs twa messur i hwarri wiku *ib* 564. *ib* 565. *MB* 1: 158, 322, 378. — *med följande subst. försedt med suffig. artikel.* hwars arsins wtskyld *SD* 5: 160 (1343). i hwarye landzskapino *ib* 480 (1345, *nyare afskr.*). var ä bröþet huar daghen helt *Bu* 175. quittir af hwarre pinonne *Pa* 18. *Bil* 85. *MB* 1: 260, 376. *FH* 3: 6 (1353). *KL* 30, 37, 79. *GO* 816. *Bir* 3: 173, 448, 4: 141, 154. *VKR* 40. *Di* 15. *PM* XI, XXXVII, 3, 37. — *med följande subst. (el. ss subst. brukadt adj.) föregånget af en form af* þän *(samt efterföljdt af en rel. sats).* bröt viþ iorþ . . . huart þät af guþa bilätte. vm kring var mönstren *Bu* 207. huar the siäl som ey höre han *KL* 136. *ib* 46. *Pa* 20. *Bir* 3: 121, 322. *Al* 10182. hwan then tidh iak höre diäfwlin nempnas *ST* 116. *ib* 117. göri huariom thom brutlica miskund som kombir til hans *Bir* 3: 45. — *med följande subst. föregånget af en form af* þänne. hwart thetta diwrit astundar annars dödh *Bir* 3: 357. aff huart thettä for[nemp]de härith *BSH* 2: 50 (1397). — *med ett följande kardinalt räkneord.* siwnda dagx höghtiidh, en tima i hwariom siw nattom eller wiku *MB* 1: 497. hwaria viij manadha wil bancaren lxxx ducata til okers *BSH* 4: 237 (1498). wij . . . welja ath hwarje vi skattabönder legges sik i gerd oc hwarje xii landbo legges sik i gerdh *ib* 3: 45 (1452, *nyare afskr.*). huarie siw bönder *ib* 46 (1452). hwarie siw landbo *ib.* hwarie siäxtan vm eth nöth *ib* 2: 36 (1396). — *med ett följande ordinalt räkneord.* huart fämta aar *Bu* 9. *ib* 508. *Bir* 3: 305. *RK* 1: *(sfgn) s.* 188, 2: 6842. þua väl mz bränt salt huarn annä *(för* annän*)* dag *Hästläkedom i AS* 137. aff rädde fiol hwar annar nidh *Al* 361. — hvar en, *hvar och en, en hvar.* hwar een iþna at finnas mildare . . . än annar *KL* 182. at hwar en skulde vmuendas fran sinne ondo vranglikheet *ib* 136. äptir thy som huario eeno til höre *Bir* 3: 121. giffuis hwarie enne som widhertorfft kan wara *ib* 5: 3. skiptis hwariom enom som hanom widhertorfftelikit war *ib.* thz pläghe hwar en mz alle fikt *Al* 2731. *Bir* 1: 249, 250, 2: 172, 3: 399, 4: 93. *Lg* 813. böthe . . . huar sijn *(för* huar en*)* aff them andra eth halfft pundh wax *SO* 68. biudhom wi . . . allom them wart engasin är oc hwariom enom om sik *MEG (red. B)* 61. alle och hwar en *PM* 37. the ära ti for hwar en war *Al* 2403. thet är . . . hedher ok ära kununx ok huars ens hofdinga *KS* 42 (109, 45). stodh thenna striidh hwar en dagh *Al* 4534. hwart et aar *Lg* 93. *Bo* 77, 82, 140. *Gr* 305. *Bir* 1: 45. *SO* 3, 4. thentidh hwghin skiptis til mang thing tha wardher han minne til hwar en thing *Ber* 22. j huariom enom litinom *Bir* 3: 449. *RK* 1: *(sfgn) s.* 188. hwar en thän ther gudhi fulcomlica thiänar *Bo* 73. — hvar ok en, *d. s.* the stigha wt aff iordhinne hwar oc en *Al* 9380. *ib* 6061, 10184. *RK* 3: 1026, 1411. äptir hwars oc ens wndirstand *Bir* 4: 74. biudhom vi . . . allom them j waart jngiäld ärw ok huariom ok enom vm sik *MEG (red. A)* 57. hwar ok en aff idhra män *Al* 4841. *LfK* 65. *PM* 3. huart oc eth creatwr *MB* 2: 174. *Su* 320. *Bir* 4: 70. — hvar thän . . . ok en, *d. s.* ther war hwar then disk ok en wäl giordher aff gullith reen *Al* 2269. *ib* 4575. — þo hvaro, *eg. dock i hvart fall; likväl, icke dess mindre, det oaktadt.* tho hwaro stodh han vp tridhia daghin aff dödha *Bil* 118. tho hwario styrktis han ä meer ok meer *KL* 149. *Bu* 74. *Bir* 2: 333. *RK* 1: 2758, 2905. *Jfr* tho hvarist *under* **hvaris.** — þo at hvaro, *d. s.* tro en vara sannan gudh ok þo at huaro þre personas *Bu* 185. judhane vaktado tho aat hwario alla stadsins porta *Bil* 898. mik bör tho at hwarro at pina han *Bir* 3: 266. *MB* 1: 19, 298. *Bir* 3: 300, 404. *RK* 1: 1569, 1857, 2166, 2215, 3135. *Jfr* tho at hvarians *under* **hvarians,** tho at hvarist *under* **hvaris.** — än tho at hvaro, *d. s. Iv* 4335. *Jfr* än tho at hvarist *under* **hvaris.** — thot hvaro, *d. s.* thot hwario skildos the vsatte

RK 1: 666. *Bil* 251. *Bir* 2: 258, 260, 4: 126. *Jfr* thot hvarist *under* **hvaris.** — tho hvaro at, *ehuru.* tho hwarro at the ey mer än thry nämpnis *Bir* 2: 254. — än tho hvaro at, *d. s.* än tho hwarro at the waro badhe dräpne en dagh *Bil* 110. *Jfr* än tho hvarist at *under* **hvaris.** — tho at hvaro at, *d. s.* tho at hwario at the varo skylde tha wändo the ey atir at flöghia älla hoppa *Bil* 879. tho at huaro at han veet thz mote gudhi vara *Bir* 2: 255. — þot hvaro at, *d. s.* þot huaro at ängin syntis *Bir* 4: *(Avt)* 177. *ib* 182, 185. — än þo at hvaro at, *d. s.* är (sidher) mäþ clostarmannom. at þe haua mere röst at raþa. som för como. än þo at huaro. at þe andre sen äldre *Bu* 194. är . . . war ihesus ä thän sami at guddom en tho at hwario at hanum er ymst ifuir gangit at hans mandom *Bil* 83. sigher at han wil wisa them . . . margh vnderlik thing, ther koma skulo i ytersta wärldinna daghum, än tho at hwaro at som hans ordh fulkompnas marghom äwom fore waara dagha *MB* 1: 260. *ib* 146. *RK* 1: 4299. *Bir* 4: 144. *Jfr* än tho at huarist at *under* **hvaris.** — än thot hvaro at, *d. s.* än thot hwaro at iak hawir mz gerningom til thz änkte forskyllat tho gör thz *Bir* 2: 262. gudh gaff hänne thän man som gerna tholde henne väl lifua ok gudhi thiäna en thot hwario at han var · (sielfuer mykit) värlzliker *Bil* 803. än thot hwaro at thik thikkir nu sööt vara min vidhirtalan. thot hwaro. gak oc söma atir thinna dottor kiurtil *Bir* 4: 126. *MB* 1: *(Cod. B)* 540. *Bir* 3: 263. **4)** *indef. ullus, någon.* sculu the engoledhis synas aff clostirsins thiänarom ellir aff hwario handa andro werldz folke *VKR* 25. vtän hwars manz spordagh *SD* 5: 638 (1347). *ib NS* 2: 44 (1408). **5)** *indef.* hvar hälzt, *hvilken som hälst, hvarje möjlig, all möjlig.* aldher thän sötme som wth gaar aff hwario hälstz dyro oc wälsmakande thrä *Su* 77. tha huaria handa hälstz dröffuilse tik tilkomber *ib* 170. **6)** *indef. rel. den som.* hwär sik äther ey mättan han slikkar sik ey fullan *GO* 555. — *hvilken . . . än.* i hwariähandä staþ han se *SD* 5: 562 (1346). medh orättom spannom ok bismarom ålla huario handa måto älla wäght thet är *KS* 74 (182, 81). — hvar hälzt, *d. s.* hwarrä handä þe hältz äru *SD* 5: 562 (1346). hwariä handa skipilse han hältz se *ib* 567 (1346). i hwario thät helzt wara kan *BSH* 1: 165 (1376). *SEG* 114. aff hwario hälstz ämbethe, liffuerne äldar stadh the wara kwnno *Su* 66. **7)** *rel. hvilken.* see huru ödhmiuklica han las sina försto läkze. i hwario han tok lectoris ämbite *Bo* 56. thz war en koklare . . . til hwars en enfallir man ok siäfwir kom *Bir* 1: 61. swa som dactilus hwars sötme mykit lustar *ib* 179. moyses . . . til huars ordh som gudh bödh oc sagdhe *(ad cujus verbum, quod jussit et protulit Deus)* vardh vandin ormbir *ib* 2: 113. hulkra *(qvorum)* tändir oplyptis mz diäfwlzlicom fingrom, hwaria *(qvorum)* kallo läpa smordhe varo mz diäfwlzlico etre *ib* 3: 416. *ib* 1: 181, 367, 2: 5, 216, 221, 3: 36. *Lg* 293. til huars mere vitne, skäl oc stadhfästilse *SD NS* 1: 69 (1401). til hwars breff *(för* breffs*)* stadfestilse *ib* 2: 55 (1408). aff hwario *(unde; i följd hvaraf)* somlike aff them hotadho henne liffuandis bränna wilia *Bir* 4: 57. — hwar som, *d. s.* for sinom fadhir, hwars hiärta som är *(cujus cor est)* äptir mino hiärta *Bir* 1: 179. — *Jfr* **annar hvar** *samt* **hvarin.**

hvar (hwor *SD NS* 1: 5 (1401). **huor** *FM* 281 (1506). **hwer** *Di* 20**),** *adv. och konj.* [*Isl.* hvar] *L.* **1)** *interrog. hvar, hvarest. i dir. frågesats.* hwar är blanzaflor *Fl* 338. hwar äru . . . herra oc förste *Bo* 36. hwar äru the höghtidhelico vagnane *ib.* mädhan rätuis man skal näpplica helas huar skal tha omillir man ok syndogir synas *MP* 1: 46. — *i indir. frågesats.* spurþe huar iorþen var högre än himinen *Bu* 145. spordhe huar blanzaflur monde värä *Fl* 332. iak veet ey huar hon mon vara *ib* 342. viiste them hwar hofwodhit laa *Bil* 52. vplypt thin öghon ok see huar thu äst nw nidhir slaghin j syndom, ok skodha huar syndoghe skulu vara for sina synder *MP* 1: 46. bör oss at spöria huar *(hvaruti)* ihesu christi vars herra fatighe ok harda lifuirne är *ib.* **2)** *indef. rel. hvar, hvar hälst.* förnämpde tolf skulu a hwario are töswar finnas at minsto hwar oc näär þöm þykker *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *ib NS* 1: 5 (1401). hwar *(ubicunque)* nakor gaas är mz fiädhrom sigh mik huat hällir kötit pläghir ätas älla fiädhrana *Bir* 2: 40. han brände oc skinnade hwar han fram for *Di* 20. legger skatten vpa hwer hanum thäckes *ib.* thet the alt redhä begynth hadhä at brwkä huor the kwnnä faa tess ämpnä *FM* 281 (1506). — hvar . . . hälzt, *d. s.* hwar þät hälzt är i rikino *SD* 5: 637 (1347). hwar the helzt äru *BSH* 1: 131 (1371). *ib* 165 (1376). pantsätter jac hanom mith godz . . . hwor thet helztä liggiä kan oc hwor han thet spöriä kan *SD NS* 1: 5 (1401). — hvar som, *d. s.* hwar sum thät wardþir pröuat . . . tha sköflös therrä goz *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). hwar som *(ubicunque)* fyllen ömningas ther halder skörlifnadhin härradöme *Ber* 87. *Jfr* hvar som *under* **4.** — hvar som hälzt, *d. s.* alle män huarsom hälzt the warin *Lg* 45. hwar som hälzst män äru *Bir* 5: 8. — *hvart hälst.* hwar som hälzst är tarff at gaa *Bir* 5: 11. **3)** *då, om.* huar *(ubi)* nakir vagn vare fullir mz agxom ok mange män huar äptir annan bort toke sit agx tha minzskadhis oc thera tal oc thunge vm sidhe *Bir* 3: 111. hwar ey haldz thet, thå er thet oiaflikt almogans fördervilse *KS* 8 (20, 9). — *om, om blott, på det vilkor att.* hwa gifwir mik ey at enasto kränkias. vtan än alstingx vanskas oc foruardha i mik siäluom hwar iak stadhnar i gudz dygdh *Bo* 107. vil jach väl til marsken fara hwar han ville mich swa forwara at jach komber j mith behald j gen *RK* 2: 5515. en gamwl hörra sculde grafuas lifuande i jordh huar lagh thz ellers tilstadde *(si lex permitteret) Ber* 290. **4)** *rel. hvarest.* huar *(ubi)* gudhelix älscogha brändaghi är ther är huärkin renlekin glömdir *Bir* 3: 383. hwar i wele mik hawa, ther wil jac wara *BSH* 5: 423 (1510); *med afs. på dessa båda språkprof jfr* **2.** the skullo fara lankt bort i annat landskap. hwar the sik änkte foruisto *Bo* 12. *ib* 23, 155. *KL* 18, 24, 71, 123. *Bir* 3: 304. *VKR* XXI. *Ber* 176, 235. *Su* 409. *Lg* 221. — hvar som, *d. s.* i monte syon. hwar som eet stort palacium var *Bo* 170. *Gr* 324. *MP* 1: 46, 334. *Bir* 1: 120, 4: 58. *Ber* 235. ey är ther atherhald räknande hwar som *(ubi)* är astundan til fyllo *ib* 84. *Jfr* hvar som *under* **2.** **5)** *rel.*

dā. ey kom än landz thinghin älla radhstofwo daghin hwar *(placitum generale ubi)* the magho höras *Bir* 1: 74. — **hvar a,** *interrog. hvarpå (jfr* **a II 7***). i dir. frågesats.* huar huxin ij swa stadhelika a *Fl* 893. *Al* 181. — **hvar af,** **1)** *interrog. hvaraf, på grund hvaraf (jfr* **af 11***). i dir. frågesats.* hwar aff scal jak thz vita *Bil* 892. **2)** *rel. a) hvaraf, i följd hvaraf (jfr* **af 11***).* judhane seandes konungxsins owinneliga makt oc otalighen almogha tall, drogh[o] sin här them naghot fiärre hwar aff konungxsens män täss trösteligare vp foro mot iherusalem *MB* 2: 238. *ib* 287. *Su* 300. *b) hvaribland (jfr* **af 17***).* thz första hemanet . . . ther j öffdhes alla boklika konsther oc ämwäl alla wärdzslika konsther huar aff oc philosophi oc andra dyra mästara öffde sina konsther *Su* 224. — **hvar fore (hwarföre. hwor fore** *FM* 281 (1506). **hwar for** *Ber* 167**),** **1)** *interrog. a) hvarför, för hvilken orsak (jfr* **for I 12***). i dir. frågesats.* hwar fore hiolt thu mz mik tha *MD* 99. hwarföre äru fötherne aat hans waghnom swa senfärdughe *MB* 2: 83. *ib* 46. — hvar fore hvi, *d. s.* hwar före hwi förswara thu tik *Su* 12. — *i indir. frågesats.* vndradho the alle. hwar fore war herra lät them ther sampnas *Lg* 38. *b) hvarför, för hvad (jfr* **for II 9***). i indir. frågesats.* jak ey weeth hwar före jak kan hänne halla *RK* 3: 2480. **2)** *rel. hvarför, för hvilken orsak, derför (jfr* **for I 12***).* konungh karl mykit om riikith wogh hwar före han her tordh tiil marsk togh *RK* 3: 8. hwar före *(itaque)* giorde jwdei storan skadha owir syna owenir *MB* 2: 194. *ib* 318. *SD NS* 1: 317 (1404). *FH* 5: 59 (1471). *FM* 274 (1506), 281 (1506). *Ber* 167. *Su* 194, 201. *Lg* 3: 155. *LfK* 7, 45, 110. — **hvar i fra,** *rel. hvarifrån.* aff vngnenom hwarifra diäfullin gaff andswar *Bir* 3: 198. — **hvar inne,** *rel. hvari.* j eth closter hwar jnne war en hälogher abothe *Lg* 3: 326. — **hvar mädh,** **1)** *interrog. hvarmed. i dir. frågesats.* hwar mz hafwir iak thz forthiänt *ST* 355. **2)** *rel. hvaraf.* atir bära ängin sötma älla honagh. hwar mz the skullo framledhis lifwa *Bir* 1: 257. — **hvar til (hwars tyl),** *interrog. hvartill, för hvad ändamål. i dir. frågesats.* huar til skolom vi längir äruodhe *Bir* 3: 407. — *i indir. frågesats.* sik . . . tala *(för* lata*)* i hogh koma . . . hwar til hon gaff sik i kloster *Ber* 243. ath hwar menniske granth spörgies fore ok weth . . . hwars tyl en är pliktogher ok hwar til ekke *Gers Frest* 59. — **hvar um (huar om),** *interrog. hvaröfver, hvarför. i dir. frågesats.* huar om syrgher thu *Fl* 592. — **hvar up a,** *interrog. hvarpå. i dir. frågesats.* hwar thänkiom vi salugha quinnor op a *Iv* 4261. — **hvar äptir (hwar äpter. hwar epter),** *interrog. a) hvarefter, hvartill. i dir. frågesats.* hwar epter torff mik tha langa *RK* 1: 2683. *b) hvarför, för hvad ändamål. i dir. frågesats.* hwar äpter war thu hingath fws *Al* 8894.

hvardagher, *m. hvardag.* tu par mässu cläþe. som presten scal hawa annat hwardagh oc annat til högtiþes daghä *SD* 5: 566 (1346). — **hvardags altara kläþe (hwardax altarä claþe),** *n. altarkläde som hvardagligen nyttjas.* hwardax oc fastu altarä cläþe *SD* 5: 564 (1346). — **hvardags folk,** *n.* [*Jfr Fnor.* hversdagsfolk] *menniskor med hvilka man dagligen är tillsamman, daglig omgifning.* huru the skulu styra sitt huardaghsfolk ok härskap *KS* 1 (2, 1). — **hvardags härskap (huardax-** *KS* 40 (104, 43)**),** *n. hofstat som dagligen är tillstädes, ständig hofstat.* huru han må dygdelika sitt hvardaghs härskap halda *KS* 12 (29, 13). *ib* 40 (104, 43). — **hvardags kläþe (huardagx cledre** *SJ* 340 (1467)**),** *n. pl.* [*Jfr Isl.* hversdagsklæði] *L. hvardagskläder. SJ* 340 (1467). *Lg* 3: 377. — **hvardags koster (hwer dags coster),** *m. dagligt lefnadssätt?* huru rumt oc kostelikit hans palacium war til hwer dags cost *Bil* 307. — **hvardags offer (hwar dagx offer),** *n. dagligt offer. MB* 1: 4929. — **hvardags sanger (hwardagx-),** *m. daglig sång, sång som sjunges om hvardagarne.* magho the j större högtidhom länger framdragha högtidhelika sangin, än the göra j hwardagx sangenom *Bir* 5: 69. — **hvardags sven (hwardagx-),** *m. tjenare som är dagligen tillstädes, hustjenare.* räknadhe han oc härklädde sina hwardagx swena *(vernaculos) MB* 1: 180. — **hvardags tidhir (hwardagx-),** *f. pl. dagliga bönestunder, daglig gudstjenst.* j storom högtidhom . . . j hwardagx tidhom . . . j största högtidhom *Bir* 5: 66. — **hvardags thiänist (hwar dagx-),** *f. daglig gudstjenst.* huru systrana skulu sik haffua oc göra siin ämbite . . . j hwar dagx thiänist oc j mindre högtidhom oc j storom *Bir* 5: 66.

hvardaghlika, *adv.* [*Jfr Isl.* hversdagliga] *dagligen.* jnnan thz annat rwmit som östir viste gingo alle prestir hwardaglika in *MB* 1: *(Cod. B)* 488. thz som han skapadhe i siäx daghum, thz styrer han huardaghlika *(Cod. A* hwar dagh daghlika 158*)* epter sin wilia *ib* 543. gange wt folkith huar daghlika *(Cod. A* hwar dagh 322*)* a markina *ib* 558. offras hwar daghlica *(Cod. A* hwar dagh daghlika 378*)* ä thz sama *ib* 561.

hvardaghliker, *adj.* [*Jfr Isl.* hversdagligr] *daglig.* äpter thy som nw halder kirkian hwardaghlika tidha hälikt *MB* 1: 497.

hvarf, *n.* [*Isl.* hvarf] *hvarf, omgång.* tå som stadhsens arbete skal göras, tå må wärkemestaren ingen broder tilsäya för än alla haffua gångit hwart sitt daxwerke, och hwaruith är omkring kommit *TS* 28. *Jfr* **hiärn-, hiärna-, sol-hvarf.**

hvarghin (hvarghi *L.* **hwarghen** *KL* 225; *MB* 1: 51; *SJ* 170 (1448). **hwargen** *Di* 78, 150, 151, 152. **hwarkin** *Iv* 4952, 5001, 5208. **hwarken** *LfK* 226. **huarken** *Iv* 4938. **huärkin** *Bir* 3: 383. *n.* **hwarte** *KL* 370; *Bo* 140. **hwarce** *MB* 1: 76, 94; *Fr* 1124. **huarce** *Fl* 150. **huarkin** *ib* 1247. **hwatzske** *Su* 344. **hwazske** *Bir* 2: 307. **hwarghit** *KL* 53. *Jfr* **hvarte,** *konj. gen. m.* **huarghins** *Bir* 2: 93. *Iv* 4964. **huargens** *Bu* 4. *dat. m.* **hwarghom** *Bir* 1: 46. **hwargom** *(pl.?) Iv* 3181. *ack. m.* **hwarghin** *Bil* 86. **huarghin** *Iv* 2744. *f.* **huargha** *KS* 55 (139, 59)**),** *pron. indef.* [*Isl.* hvárgi, hvárgin] *L. ingen (af två), ingendera. utan förening med subst.* hwarghin hafdhe ämne at giälda *Bil* 264. the varo badhe stolt ok rika huarghin vilde for annan vika *Iv* 725. *Di* 150, 151, 152. är then lof värdhir ther hwarte bristir *Bo* 140. *Iv* 727, 4952, 5208. *MB* 1: 94. *Bir* 2: 307. *Su* 344. huarce är glat vtan annath seer *Fl* 150. äst thu komin her fore swik? . . . äller äst

thu mäster man? iak är huarkin *(intetdera)*, sagdhe han *ib* 1247. funno the for hans kofua mang diur ok foghla. än hwarte gato the ther skat *KL* 370. — *med gen.* the vilia thiäna twem herrom än thot the gita hwarghom thera wäl thiänt *Bir* 1: 46. huargens þera moþer *Bu* 4. hwarghit thera wiste aff annars lowan *KL* 53. hwarghen thera vilde vndan vika *ib* 225. ma hwarce thera iämwäl wara fra andro som mz *MB* 1: 76. hwarghen thera hauer i the mato enga til talan til thän andra *SJ* 170 (1418). *Bil* 86, 244. *MB* 1: 51, 449. *KS* 55 (139, 59). *Bir* 1: 400, 2: 93. *Iv* 4938, 4964, 5001. *Fr* 2830. *LfK* 226. *Di* 78. hwarce vara annath hiälpa ma *Fr* 1124. *Iv* 5174. huarghin idhra iak ther fan *ib* 2744. — *i förening med subst.* huar gudhelix älscogha brändaghi är ther är huärkin renlekin glömdir *(utraque munditia non est neglecta)* *Bir* 3: 383. — *i förening med en form af* þän. kom tha hwargom them til skadä *Iv* 3181.

hvarghin (**hvarghi** *L.* **hwarghen** *KL* 107. **hwargen. hwarien** *MP* 1: 274; *MEG (red. B)* 62. **huarien** *RK* 2: 2226, 8133. **hwarghine** *Gr* 282. **hwargins** *Bil* 917; *RK* 1: *(Ny början af Gamla Krön.) s.* 164. **hwarghens** *MB* 2: 22. **hwargens** *RK* 1: 3889; *Lg* 3: 311. **huargens** *MD* 449. **hwariens** *RK* 2: 6225; *Lg* 3: 534, 565. **hwariom** *(sannolikt felskrifning framkallad af det följande* fynnom*)* *MB* 2: 203. **huarkin** *KS* 21 (52, 23)), *adv.* [*Isl.* hvergi, hvergin] *L.* **1)** *ingenstädes.* tw kan hwargen göra thz diwr sart vtan tw kunde stinga thz i nafflen *Di* 82. öghonen hafdhe hon hwarghin vtan nidhir a iordhena *Bo* 74. *ib* 201. *Gr* 282. *KL* 48, 107, 174 *o. s. v.* *Bil* 306, 917. *MP* 1: 274. *MEG (red. A)* 57, *(red. B)* 62. *EG* 67. *Iv* 436. *Al* 1942, 3401, 3586, 4705. *RK* 1: 3732, *(Ny början af Gamla Krön.) s.* 164, 2: 2226, 5573, 9043. *Lg* 3: 534, 565. om wi rymom ok tappom striidh tha hafwum wi hwarghin trösta widh *(d. v. s. intet ställe att taga vår tillflykt till)* *Al* 1986. ij skulin hwarghin hädhan ganga *Iv* 1002. *RK* 2: 6069, 8133. kwnno hwarghens vika äller fly hiit ällir thyt *MB* 2: 22. all hans akt war huargens ythermera *(var icke vänd någonstädes el. åt något mer)* än til mandom *MD* 449. göre thz fore tridhiwngx tinge oc hwarghin annars stadz *TB* 75. some kome i swderköpunx skär oc some ther huargen ner *(ingenstädes i närheten deraf)* *RK* 2: 3309. han fwnne thom huargen näre *(ingenstädes i närheten)* *ib* 9034. *Flere af de anförda ställena kunna föras till* **3.** **2)** *aldrig.* viliande . . . hwarghin ga fran honom *Bo* 227. the (ɔ: werulzlik ting) äru farande ok komande ok huargen stadhlik *KS* 20 (50, 22). *ib* 15 (36, 16), 21 (52, 23), 49 (125, 53), 58 (144, 63), 78 (192, 85), 78 (194, 86). *RK* 1: 3889, 2: 3179. han hindra huar han må at huarghen *(någonsin)* bindes winskapr manna mellom *KS* 62 (155, 68). *Flere af de anförda ställena kunna föras till* **3.** **3)** *ingalunda, alls icke.* ake uth aff scoghenom oc huarghin längra *TB* 75. andra wtuägha weet iak mik hwarghin hawa *Bo* 75. än tha at thet lofuas taka ther til flere personas än nu är saght thogh biwdz thet hwarghin *VKR* 9. skulde the . . . hwariens rikens *(för* a rikens*)* skada wara *RK* 2: 6225. *SD NS* 2: 170 (1409). *MB* 2: 203. *Lg* 3: 311. sidhan bygddis eeth annat (ɔ: mönster), hwarghin när *(icke på långt när)* swa skönt som thz första *ST* 418. — *förstärkande vid annan negation: alls.* hwarghin engho wndhantakno *SD NS* 1: 572 (1406).

hvarialeþis (**hwaria leþes**), *adv. L.*

hvaria lund (**hwariulund**), *adv. L.*

hvarians, *adv.?* *i förbindelsen* tho at hvarians (tha ath huarians), *likväl, icke dess mindre, emellertid.* tha ath huarians j ordom gaar huru knuther ville norge vinna *MD* 341. *Jfr* þo at hvaro *under* **hvar.**

hvarin? (*sing. nom. m.* **huarn** *KS* 39 (101, 42). **hwarien** *SEG* 113, 114, 115. *f.* **hwarion** *VML II.* **huariom** *TB* 73. **huarin** *VGL I, II; KS* 17 (43, 18), 41 (107, 44). **hvarn** *ib* 18 (46, 20). *ack. sing. m.* **huarin** *Smål. L.* **hwarien** *SEG* 112. *pl. ack. n.* **hwariun** *UplL. Åtminstone några af de uppräknade formerna böra emellertid kanske snarast föras till* **hvar**), *pron.* [*Fgutn.* hueriun, *nom. sing. f.*] *L. hvarje, hvar.* huarin sysla *KS* 41 (107, 44). skulu the liua ok wara dyghdelikare ok gudhlikare än huarn annor man *ib* 39 (101, 42). hvarn thera *(af dygderna)* hauer nokot samband medh andra *ib* 18 (46, 20). är dyghd ok odyghd huarin andre åmote *ib* 17 (43, 18). ther äghir huariom tölft sina wardhboot hafua *TB* 73. böthe hwarien thera *SEG* 113. *ib* 114, 115. ffor hwarien there *ib* 112.

hvaris (**hvarist** *Ansg* 181. **hwarist** *MB* 2: 198; *Lg* 3: 384; *och alltid i förbindelserna* tho hvarist, tho at hvarist *o. s. v.; Lg* 3: 529, 554, 559, 562, 565, 567, 572, 574 *har detta ord slutformen* **-is** *endast i upplöst förkortning; se Rydqvist* 5: 147 *f.* **hwarest** *L.* **hwarst** *L.*), *adv. L.* **1)** *interrog. hvar, hvarest. i dir. frågesats.* huaris byggir thu *MP* 1: 47. hwaris äller hwilkin är theris gudh *MB* 2: 157. *ib* 210. *LfK* 218, 219. — *i indir. frågesats.* wnderwiste thom . . . hwarist thz skulle iordhas *Lg* 3: 384. **2)** *indef. rel. hvar, hvarest, hvar hälst.* hwaris han är gör han stoor ok vnderligh tingh *Lg* 3: 529. huilka hon . . . hardeliga straffadhe . . . hwaris hon thöm fan brytä *ib* 572. — hvaris hälzt, *d. s.* hwarist hälzst han kwnne fynna tolka män *MB* 2: 198. *ib* 208. **3)** *rel. hvarest.* doo j bethulia synom stadh hwaris han oc iordhadis *MB* 2: 157. *ib* 168, 211, 254, 290, 295, 365. *LfK* 226. *Lg* 3: 554, 559, 562, 565, 567, 574. ouer alt tyzlandh ok alle stadz hwaris hon vandradhe *ib* 562 *(kan föras till* **2**). — *hvart, dit.* gik han ju före portin til konungxsens palacium, hwaris enghen matte jngaa mz dröffwilsins klädher *MB* 2: 186. — hvaris som, *hvarest, der hvarest.* jak weth hwar thu byggher. hwaris som är diäffwlsens säthe *MB* 2: 336. **4)** *i förbindelse med* tho. tho (tha) hvarist, tho at hvarist, thot hvarist, = þo hvaro, þo at hvaro, thot hvaro. tha hwarist alla sina gärninga gören mz abbatissona orloff *Bir* 4: 35. tha hwarist ey nekas thz widhertorfftelikit är *ib* 5: 9. tho at hwarist timar thz stundom *Al* 6471. *Ansg* 181. thot hwarist alla syna gärnynga skulu the göra medh abbatissonna radh oc orloff *VKR* 79. — än tho (thog) at hvarist at, = än tho at hvaro at. *Bir* 4: 60. — än tho hvarist at, = än tho hvaro at. än tho hwarist, at *(Cod. C* än tho at hwarist 1016*)* mik thykkir wara erlekt at döö for guz skuldh, tha äter thz tho mith hiärta. at hedhne

män ok fule scolu nythia mit fädherne *Bil* 488. — än tho hvarist, *d. s. RK* 1: 1304. — än tho at hvarist, *d. s. ST* 464. *Lg* 1016. — än thot hwarist, *d. s. ST* 452. — än thot hvarist huru, *ehuru.* änthothwarist huru wel war herra throdhe honom war han ä falskir ok otro *ST* 89.

hvarke, hvarkin, *se* **hvarti.**

hvarländsker (hwar läntzsker), *adj. från hvad land. i indir. frågesats.* spordhe them hwar läntzske the waro *Lg* 985.

hvarskyns, *se* **kyn.**

hvar staþ, *adv. L.*

hvars stads (hvar staþs), *adv. L.*

hvart *adv.* [*Isl.* hvert, hvart] *L.* **1)** *interrog. hvart, hvarthän. i dir. frågesats.* hwart gaar thu *Bo* 36. *ib* 164. — *i indir. frågesats.* spurþo natalie fölghe huaþan þe foro älla huart þe uildo *Bu* 523. *Bil* 106. *KL* 42. *Bir* 1: 125, 3: 133. tedhe han os väghin huart vi skulum fölghia *MP* 1: 155. — *hvar.* viste ängen androm visa. huart bartholomeus var cvmin *(hvar B. hade blifvit af) Bu* 205. *Lg* 3: 545. viste äkke hwart hon skulle leta äpte honom *Bo* 225. iak veet äkke hwart the hawa latit han *ib.* fik wita huart ölandit la *Bil* 616. se hwart alt rikith ligger fore thinom öghom *MB* 1: 178. **2)** *indef. rel. hvart, hvart . . . än.* gak lidhugher hwart thu vilt *Bil* 164. *MB* 1: 485. *Bir* 3: 45. *Di* 263. **3)** *rel. dit.* stadhgadho at sighla til andra hampn hwart vädharit bläste thom *Bir* 3: 177. wid mörkin hwart thu skynder *Ber* 184. *LfK* 234. thy är andin styrande thiit hwart han skal ga *Ber* 235. — hvart til, *d. s. Ber* 73. **4)** *huru? i indir. frågesats.* viste ey huart thzta skedde *Lg* 3: 545.

hvart (hwort), *adv.* [*Isl.* hvárt] **1)** *månne. i dir. frågesats.* hwort dömäs sielenä til theres pynor än varandes j croppana eller sidhan the wtga *LfK* 280. **2)** *huruvida. i indir. frågesats.* veeth ok seer sielen hwort hon scal til hymmerikis eller til purgatorium eller ok til helvitis *LfK* 280.

hvarte (hwarte *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*), 4: 466 (1335, *nyare afskr.*), 5: 377 (1344, *nyare afskr.*); *MB* 1: 38, 476; *KL* 245; *MP* 1: 28; *Iv* 517, 518, 1393; *Al* 7011; *VKR* 62; *RK* 2: 457. **huarte** *Bu* 176, 182, 204, 519; *Bil* 973; *MB* 1: *(Cod. B)* 538. **hwärtti** *L.* **huatti** *L.* **hwatte** *L.* **huatte** *L.* **hvatte** *SR* 53, 55. **hwaste** *SD* 5: 280 (1344). **hwasthe** *SD NS* 1: 456 (1405). **hwatzste** *ib* 274 (1403). **huatzte** *ib* 689 (1407). **huartke** *MELL (Cod. F) Ä* 15, *B* 8: *pr.* **hwarske** *PK* 239; *RK* 2: 6006. **hwarke** *Bil* 370; *Lg* 3: 673. **huarke** *FH* 5: 26 (1464); *Di* 193. **huarce** *Bu* 23, 176. **hwarce** *Bil* 460; *MB* 1: 38, 276, 283, 291; *Fl* 42. **huärce** *Bir* 3: 328. **hwarkin** *Bil* 163. **hwarken** *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*); *RK* 1: 1249, 2: 5362; *Bir* 4: 155; *LfK* 144; *Di* 88; *FM* 248 (1505). **huarken** *RK* 2: 535. **huärkän** *MK* 164. **hwarkit** *Di* 10. **hwatke** *ÖGL i var.* **huatzke** *VKR* 40; *MB* 2: 254. **hwatzske** *MB* 1: *(Cod. B)* 538, 2: 151, 156, 187; *Su* 13 *o. s. v.* **hwadzske** *Lg* 816; *LfK* 4. **huadzke** *RK* 2: 4736. **hwazske** *BSH* 1: 197 (1387); *Bil* 973; *Bo* 2, 11, 33, 129, 140; *Bir* 3: 81; *RK* 2: 536. **hwäzske** *Bir* 2: 110. **huäzske** *ib* 3: 450. **hvazka** *KS* 9 (22, 10). **hwaske** *Va* 24; *LfK* 7, 8 *o. s. v.; BSH* 2: 236 (1425-29, *samt. afskr.*); *PM* 56; *RK* 3: 3994, *(sista forts.)* 5835; *Di* 77, 88, 167. **huaske** *SD NS* 1: 266 (1403); *FM* 174 (1504). **hwasske** *SD NS* 1: 266 (1403), 477 (1405). **hueske** *MD* 505. **hwasken** *RK* 2: 6759, 3: *(sista forts.)* 5714**),** *konj.* [*urspr. n. af* **hvarghin,** *pron. Isl.* hvártki, hvárki] *L. eg. intetdera; hvarken. i förbindelse med ett eller flere följande* älla. bran hanom huarte kiöt älla kläþe *Bu* 176. han gat hwarkin rört händer älla föther *Bil* 163. hänne lyste hwazske tala älla läta sik see *Bo* 2. mag iak huarke rida eller ganga *Di* 193. *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*), 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *SR* 53, 55. *Bu* 23, 182, 204, 519. *Bil* 370. *Bo* 11, 33, 129, 140. *MB* 1: 38, 276, 283, 291, 476. *KS* 9 (22, 10). *KL* 245. *MP* 1: 28. *Bir* 2: 110, 3: 81, 450, 4: 155. *VKR* 40. *Fl* 42. *Iv* 517, 518, 1393. *Al* 7011. *RK* 1: 1249, 2: 457. *PK* 239. *Va* 24. *MB* 2: 156, 187, 254. *LfK* 4. *Di* 10, 77, 88. *SD NS* 1: 456 (1405), 477 (1405). *FH* 5: 26 (1464). ath . . . jowan . . . then forscreffna teghen hwatzste salde eller gaff eller gaalt *SD NS* 1: 274 (1403). swa at hwazske vi älla wara arfua älla husfrw greta, älla henna arfua älla boos barn älla thera ärvingia älla nakar annar skulo nakra makt hafua . . . jäppa diäkn . . . hindra älla quälia *BSH* 1: 197 (1387). wi hafwm medh os hwaske swenskt tyst äller danzt mynt *ib* 2: 236 (1425-1429, *samt. afskr.*). hwaske hundh hane äller koo *RK* 3: 3994. hwaske köpman, batzman, äller annar *PM* 56. *RK* 2: 6759. *LfK* 144. rördhe hwatzske skot äller bugha ey skiöld ey swerdh *MB* 2: 151. — *efter ett uttryck som innebär ett förhindrande.* firibiuthum wir hardlikä. at hwarte riddare äller swenäwapn. ther qwäde sik sin i mällin mäþ vquädthins ordthom *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). — *efter föregående negation.* om odhensdaghen skulu the ey ääta köth hwarte om middagh älla natwordh *VKR* 62. for huilken sak han icke haffuer hwarken breff eller bewisning, at häris nempd honom ther fore wort haffuer *FM* 248 (1505). iak räds for engen konung hwaske tydrik eller tin fader *Di* 167. *Bil* 460. *LfK* 7, 8. *SD NS* 1: 266 (1403). *FM* 174 (1504). *RK* 3: *(sista forts.)* 5714. kan ey finnas j rikesens göma huarken breff eller ingedöma hwazske peninga eller smyda *ib* 2: 535-6. är then vili thäkkir hulkin änkte astundar at haua aff sino huärce j nödh ällir löst ey j genuärdho oc ey j sälikhet *Bir* 3: 328. — *med ett följande* hälder. thz var huadzke reth heller skäl *RK* 2: 4736. *ib* 3: *(sista forts.)* 5835. *Lg* 3: 673. — *med föregående neg. och följande* hälder. þär scal oc änkte vpp af gywas, hwarken af warä väghnä häller þäs som kostin halder *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). *ib NS* 1: 689 (1407). *RK* 2: 5362. — *med föregående negation och följande* ok eigh. þa bet eigh sten älla skoghar huarce hans kiöt ok eigh hans kläþe *Bu* 176.

hvartiggia, *konj. L.*

hvartväggia (hvartigia), *pron. L.*

hvarþing? *pron. L.*

hvaru, *se* **huru.**

hvarva, *f. Jfr* **rovo hvarva.**

hvas, *m.? L. Jfr* **vas.**

hvas (was *Lg* 3: 287. *frf. vok. i änd.* **hvass-),** *adj.* [*Isl.* hvass] *L.* **1)** *acutus, hvass, skarp, skärande.* mz huassom suärþom *Bu* 494. *GO* 920, 1055. hans

kniffwa äro slio ok warda aldrig hwasse *MD (S)* 222. mz hwassom flinto stenum *Bil* 370. *Bir* 2: 3. mz huassom nafwor *ib* 5. the bitarlico hwassasto thornin *Bo* 195. eth högth bärgh, hwilkit mykyt högth oc hwast war *Lg* 3: 652. ä thäs höghre hon opp kom thäs hwassare wart bärghet, swa at henna föther alla söndher riffnadho *ib*. **2)** *skarp, genomträngande.* iak hawir hwassare syn *Bir* 1: 213. *LB* 5: 80. sinap gör man hwast wit *(sensus exacuit) ib* 4: 344. *ib* 2: 50. **3)** *genomträngande, stormande, häftig.* i eno hwasso wädhre *MB* 1: 186. **4)** *ifrig.* een hwas kättare *Bil* 641. gör mannen . . . hwassan j gudhz thiänist *Ber* 88. **5)** *asper, sträf. för känseln.* päl som är hwast at tola *MB* 1: *(Cod. B)* 489. hwassasta haarclädhe *KL* 334. huas clädhe *MP* 1: 20. kunungxens gardher lustas af blötum klädhum än christi kirkia af hwassom ok ödhmiwkōm *Ber* 28. letar biit andra yrt nakat huassa *Bir* 3: 118. *Lg* 46. — *för smaken.* hwassa brödhit *KL* 42. lithet swart brödh, aldra huassast *Lg* 3: 401. hwast oc kalt är watnit, wtan thz siwdz *Bir* 4: 63. thera gärninga frukt äru onyttelica oc sura ok hwassa at äta *MP* 2: 191. — *skarp, sur.* wm tw wilth thz hwast haffwa *LB* 9: 107. i hwasse ätikkio *Gr* 277. **6)** *ojämn, oländig.* aat mykyt vilsamum vägh. myrkan oc skoghughan. hwassan ok obyggelican *Bo* 13. til ena andra ökn, mykyt hwassa *Lg* 3: 388. **7)** *svår, besvärlig.* mädh ingho formaghom vi göra diäflenom huassare sorgha värkä *MP* 1: 45. var ängxins värkir huassare *ib* 117. the thing som hardh oc hwas ärw j reghlona *VKR* 63. *ib* 10. *Bir* 4: 16. **8)** *skarp, sträng, barsk.* han war huas *(rättadt från* hardher*)* j prädikan *Bil* 659. swa som kämpe. hulkin som är rädhelikin ok starkir ok hwas *Bir* 1: 200. mz hwassom ordhom *Lg* 3: 198. *ib* 287. rädde mik mz wredhe syn oc hwasse röst *KL* 290. **9)** ? the ära bradha hwas som pläga kransas *MD (S)* 221. — *Jfr* **fulhvas.**

hvashet, *f.* **1)** *hvasshet, skärpa, det som är hvasst.* diursins swärdh oc huashet *(det som på djuret är hvasst)* skal äntighia böghias älla ingaa j diursins hiärta *Bir* 2: 5. iak skal opp stigha a bärgxsens hwashet *(det hvassa el. af hvassa ställen uppfylda berget) Lg* 3: 652. **2)** *sträfhet. för smaken.* aff brödzsens huashet oc hardhet sarghadis hon jnwertes i mwnnen *Lg* 3: 401. **3)** *skärpa, stränghet.* mz qwemmelike hwashet näpsas *Bir* 5: 8.

hvasleker, *m.* [*Isl.* hvassleikr] *hvasshet, sträfhet. för känseln.* ey gita tholt swa storan hwaslek *KL* 334.

hvaslika (hwasselika), *adv.* [*Isl.* hvassliga] **1)** *ifrigt, häftigt.* girnas kötit hwasselika mot andanom *Ber* 234. **2)** *skarpt, strängt.* predikadhe huaslika *Lg* 659. iak . . . affuite thom huasselica *Bir* 3: 57. *ib* 89.

hvaslikhet (hwasselikhet), *f.* **1)** *hvasshet, skroflighet, hårdhet.* hardha golfsins huasselikhet *Bir* 3: 281. **2)** *austeritas, stränghet.* pawin milladhe them reglonna hwaslikhet *Bir* 1: 361. at hon taki nakra hwasselikhet j klädhabonadh *ib* 3: 208. **3)** *svårhet, vidrighet, bitterhet.* atirgömde thik swa storan fatikdom. smälikhet oc hwaslikhet *(asperitatem) Bo* 35. pinonna hwasselikhet *ib* 108. sorghinna hwasselikhet *Bir* 4: *(Dikt)* 264.

hvat (hwatt *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 275, 282. **hwath** *MB* 1: 110, 112, 241; *Al* 9936. **hwadh** *Lg* 3: 61, 371; *Di* 263**),** *adv. och konj.* [*Isl.* hvat. *samma ord som* **hvat,** *n. af pron.* **hvar**] *L.* **1)** *huru. i dir. frågesats el. utrop.* hwat west tw thz *Lg* 3: 28. *ib* 61. hwat aluorlica oc viislica hon swepte hans spädho limi *Bo* 5. a hwat rädhelikit skal idhir vslom än thätta howdhit oppenbaras *ib* 195. o hwat gärna hon han söfdhe *ib* 5. o hwat säl iak ware *Su* 13. o hwat wndhersam är kärlekxsins makt *ib* 14. *Ber* 212. *Su* 12. *MB* 2: 174. huat iak ville thz nöduger lata *RK* 1: 306. — *i indir. frågesats.* skodha oc ämuäl hwat blidhelica varfrw gangir fore oc thiänar *Bo* 60. *ib* 5, 152. **2)** *hvarför. i dir. frågesats.* hwat *(quid)* höghfärdhas thu *Bo* 42, 124. *Su* 170. **3)** *månne. i dir. frågesats.* hwat *(numquid)* är jac nakar jwdhe *MB* 2: 379. — hvat . . . älla, *månne . . . eller.* vm fadhir oc modhir gafwin sina dottir nakrom vngom man ok jomfrwn vilde haua han ok vnge mannin atspordhir suaradhe ey huat hällir han ville haua jomfruna älla ey huat vare jomfrun fäst älla ey *(utrum esset virgo desponsata vel non) Bir* 2: 136. — hvat hälder . . . älla, *d. s.* huat hällir *(utrum)* var thässa helsonna makt aff ersins styrk älla *(aut)* aff ormsins liknilse älla *(aut)* aff moisi godhlek älla *(seu)* aff lönlike gudz dygdh *Bir* 2: 113. hwat heller wiltw fylgia mik eller wara konung attilia frilla *Di* 169. hwat hällir hawir thu stadhgat i thino hiärta thiäna mik . . . ällir wtualde thu äpte manga pinor af ränas thässa blomstrandis lifweno *Gr* 274. hwat nu burdhe hällir hans siäl j mina vário takas älla oc j thina händir gifwas *Bir* 3: 264. — hvat eigh, *månne icke. i frågor på hvilka väntas jakande svar.* hwat ey *(numquid non)* spillis thz ok forfars som osköniòghom oc othäkkom gifs *Bo* 153. j hulko huse herran forsmas ok trällin hedhras hwat ey är thz ohöuislikit ok omanlikit *Bir* 1: 121. *KL* 111, 112, 124, 138 *o. s. v. Bo* 14. *Lg* 824. *Ber* 57, 208. *Su* 13, 14, 30. 92. — *månne väl. i frågor som innebära en ovisshet el. på hvilka väntas ett nekande svar.* hwat ey son min giordhe iak thik nakat at mene *Bo* 26. hwat ey äst thu större ok mere man än var fadhir abraham *ib* 153. hwat munde ey varfrw läggia thz nidhir. ther thz var väl beuarat *ib* 3. hwat ey *(numquid)* är thz höuislikit at mannin äruodha af morghnenom ok til quällin ok hustrvn vpnötir j enne stund alt thz som saman sankat war *Bir* 1: 121. hwat ey tilbör swa *ib* 120. *Bo* 9, 42. *Gr* 291. *Bir* 1: 352, 3: 194. **4)** *om, huruvida. i indir. frågesats.* eigh virþer iak huat alle þine guþa äru vreþe *Bu* 504. *Ber* 249. *Su* 195. *Di* 136. — hvat . . . älla, *om . . . eller.* til thäs iak pröwar hwath i ärin falsara eller sanninda män *MB* 1: 241. iäwghir . . . hwat han sculde bortga ällas ey *KL* 43. for thy at hon ey vndirstar hwat hon skal koma til huilo äptir rensilsin älla vm hon är fordömd *Bir* 2: 20. *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). *Bil* 126. *Bir* 3: 419. *RK* 2: 8881-2. *Su* 297. *Lg* 3: 371. — hvat hälder . . . älla, *d. s.* tha maga i se hwat heller jak är dwerg eller man *Di* 60. at spöria, om the barn som tha hafdho warith föd, hwath hälder the hafdho hafft fulkomen krapt oc mäghin at styra sik eller ey

MB 1: 112. *ib* 110. *Bir* 1: 279, 2: 136. *Ansg* 205. *Di* 112. iäfwadhe hwat thät war häldir diäfwl hällas ey *KL* 3. medh them som takas til brödhir scal wtskilias oc wtthrykkias hwat hellir the sculu blifua wtan fore til dödhra dagha j conuentsins thienist ellir vm än the sculu bidha eptir at in koma j inlykkith til conuentith, hellir vm the sculu minna book ellir ey *VKR* 10. skal wtskilias aff conuentinne hwat embete rwm oc stadga hon scal haalla. hwat hellir for lekmänniskio ellir lärdha, ellir hon scal lära book, ellir wighias ellir blifua vtan clausuram til dödhin, ellir intaghas j inlykkith *ib* 44. — hvat . . . hälder, *d. s.* sigh . . . huath thu godher hälder ilder är *Iv* 299. **5)** hvat . . . älla, *ehvad . . . eller, vare sig . . . eller, antingen . . . eller.* hwath han stodh op eller lagdhis nidher tha skulle han sik iw bewara *Al* 9936. *Fr* 954. *KS* 21 (51, 22). *RK* 1: 227, 2: 1538, 3364, 3565. *Ber* 219. *LB* 2: 67. — hvat hälder . . . älla, *d. s.* scal oc hwar man hwat hälder han är riddäre äller swen, siäluer sin vapn vppa hawä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). hwat þän som gyuer, vill hälder i silf äller jorþ *ib* 479. hwat han är hälþyr kolare allr smältäre allr af andre iþrät *ib* 637 (1347). vända alt til gudz loff oc hedhir. hwat thz gaar hällir mz älla moot. ok hwat thz är hällir bliit älla strijt. got älla ont *Bo* 122. *Bir* 1: 259, 2: 332. *Fl* 786. *Al* 10514. *Su* 443. *Di* 75, 82, 263. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 275, 282. — hvat mera . . . älla, *d. s.* huat thu meera äther ällir drykkir, ällir hwat hälzst thu gör, altidh liwdhe thenne röstin . . . j thinom örom *Su* 260. *ib* 362. **6)** *så vida, om?* huat jnnan er grind ok gardzlid warder man dräpin eller saar tha er thz ogilt huat han faar *RK* 1: 463. — *hvad, så vida icke, om icke.* hwat hon war them sidhen wärre än han tha war hon inkte bätre *PK* 239.

hvat handa, *se* **hand.**

hvatländska, *adj. L.*

hvatskona, hvatskons, *se* **kon.**

hvatskyns, *se* **kyn.**

hvat stadh, *adv. L.*

hvatvitna (hwit witna *MB* 1: *(Cod. B)* 531. **hui uitna** *(ack.) ib* 532. **huiuitna** *(nom. el. ack.) ib* 534, 535, 548, 554, 560. **huat vena** *KS Fragm.* 13 *(två ggr).* **huatna** *KS* 7 (17, 8), 26 (66, 28), 32 (83, 35), 54 (138, 59). **hwatna** *ib* 71 (175, 78); *Su* 394**),** *pron.* [*Isl.* hvatvitna, hvatvetna] *hvad hälst, allting, allt möjligt, allt.* som gör huat vithna *(Cod. A* alt 7*)* thz iak wil *MB* 1: *(Cod. B)* 527. hui uitna thz *(Cod. A* hwilkith 45*)* nakar man gör swa nödhugher at han giter thz ey latith, for sit eghit liiff, thz gör han orskylloghan *ib* 532. tha forfoors . . . huatuitna *(Cod. A* allahanda 170*)* thz gudh hafdhe skapt a iordhinne *ib* 544. *ib* 531, 534, 535, 548, 554, 560. vidh . . . huatna thet hånom kan tilkoma *KS* 32 (83, 35). hwatna thz som öskia maa hafwer iak af thik *Su* 394. huru han skal huatuitna til taka *KS* 22 (54, 24). huatwitna redhas *ib* 23 (57, 25). thes mera huatna skils aff höfdes åldri, thes mera thz fördärvas *ib* 7 (17, 8). *ib* 26 (66, 28), 54 (138, 59), 71 (175, 78).

hvederum? *n.* egha oc bruca forscrifne stenhus meth iiij (4) kellare ena gadebodh et intecta stenhus belägen offuan pa forscrifne kellare och nidhan fore et hwederwm two mälteboder et stegerhus *SJ* 343 (1468).

hvemleþer, *adj. L.*

hves (hwess), *konj.* [*Dan.* hvis] **1)** *om.* hwes the widä at wor söns eller wor wilghä oc bwt är *SD NS* 1: 248 (1403, *nyare afskr., daniserande*). ati wylle meg tilbyude hwes gode tidende i forfare *FM* 645 (1516, *daniserande*). *BSH* 5: 381 (1510). **2)** *såsom?* hwar i wele mik hawa, ther wil jac wara, oc gör jac gerna hwess eder liufft är *BSH* 5: 423 (1510).

hvete (hväte *L.* **huite),** *n.* [*Isl.* hveiti] *L. hvete.* ey komber hwetit j bondans binga vtan thz wardher för thryskit ok bart *Bil* 426. *ib* 575, 576. *Bir* 1: 385, 2: 64. *MP* 1: 73, 77. *Ber* 157. I pund hwethe *FH* 4: 83 (1499). ½ karp huite *BtFH* 1: 231 (1509). *Jfr* **sumar-, vinter-hvete.**

hvete aker, *m.* [*Isl.* hveitiakr] *hveteåker.* the yrth som wexer j hwethe aker *LB* 2: 54.

hvetebrödh (hwätebrödh. hwetabrödh *SO* 80**),** *n.* [*Isl.* hveitibrauð] *L.* **1)** *koll. hvetebröd.* pläx at giuas herromen huete brödh oc almoghanom thz brödh som nakat är värra *Bir* 2: 64. nybakath hwetebröd *LB* 1: 96. krummona af hwyt hwätebrödh *ib* 4: 344. *MB* 1: 324. *Di* 286. *SO* 80. **2)** *hvetebröd, hvetekaka.* tolff hwethebrödh *TS* 25. ett litit hwetebröd *LB* 7: 314. — **hvetebröds krumi (hwetebrötz krome. hwete brödz krumne),** *m. inkråmet af hvetebröd.* stamper man merke mz hwete brödz krumna *LB* 3: 116. medh hwithan hwetebrötz kroma *ib* 2: 50.

hvete bundin? *n. hvetekärfve.* fwl mz hwete bundom *LfK* 225.

hvete byrdh (hweeta bördh), *f. börda af hvete.* mz syna hweeta bördh *LfK* 226.

hvetekly (hwete klii *LB* 7: 320**),** *n. hvetekli.* tak . . . hwetekly *LB* 2: 67. *ib* 7: 320.

hvetekorn, *n.* [*Isl.* hveitikorn] *hvetekorn.* saa iak . . . j hwario fiätino siw hwete korn saadh *Bir* 1: 384. *ib* 2: 137. *Bil* 371. *Ber* 157.

hvetelever, *m.* [*Isl.* hveitihleifr] *hvetebröd, hvetekaka.* äta . . . en hel hwete leff *LB* 7: 316.

hvetemiol (hwetemiöl. hwetemyöl *MB* 2: 85; *LB* 2: 64. **hwethe myöl** *ib* 3: 169**),** *n.* [*Isl.* hveitimjöl] *hvetemjöl.* taka . . . hwetemiöl *LB* 1: 97. *ib* 2: 64, 3: 169. *MB* 2: 85.

hveteskyl, *m. eg. hveteskyl, hög af hvetekärfvar; hvetekärfve.* bärendes manga hwete skylä *(manipulos)* a sin ryygh *LfK* 226.

hvetesädh, *f. utsäde af hvete.* klint wäxir opta äpte hweto sädh *(för* hwete-*) GO* 740.

hvi (huij *RK* 3: 2822**),** *adv. och konj.* [*eg. dat. n. af* **hvar,** *n.* **hvat.** *Isl.* hví] *L.* **1)** *interrog. adv. hvarför. i dir. frågesats.* hui þorf þu viþ diäuul stygias *Bu* 13. *Bo* 40. *Bir* 1: 352, 353, 2: 288, 291, 295. *RK* 1: 178. — *i indir. frågesats.* sighia hui þe höghtiþ kallas kyndelmässa *Bu* 8. *ib* 491. *Bir* 1: 73, 2: 288, 289, 293, 3: 302. *Fl* 188. *RK* 2: 1581, 3: 726, 2822. hwat tro thu hwi *(quid credis quare; hvad tror du är orsaken att)* thässe two tees thik *Bir* 1: 352. — hvi som, *d. s. i indir. frågesats.* hwi som diwrin haua ey skällik vndirstandilse som mannin swarar jak thik *Bir* 2: 290. **2)** *rel. adv. hvarför, för hvilken orsak.*

thz war adams skuld, hvi alt wart honom olydhokt *KS* 8 (18, 8). **3)** *kaus. konj. derför att, emedan.* nero snybde petro hui han rädes eigh s[i]monem *Bu* 103. *Bil* 657. *KL* 14.

hvika (-adhe), *v.* [*Isl.* hvika] *vackla, vara i ovisshet el. ängslan.* han hwikadhe fast ä hiit oc thiit *Al* 8729. alexander hwikadhe rädder nw *ib* 5170. hwikadhe aff en tanka oc til annan *LfK* 57. — **hvika undan,** *fly undan, vika tillbaka.* the hwikadho vndan som the gato *Al* 9337. — *Jfr* **hvinka.**

hvil, *adj.* [*Sv. dial.* hvil. *Fdan.* hvil] *uthvilad.* tha han var hwil *Iv* 2615. *Bir* 2: 331. *RK* 2: 8940. the ok greca waro tha hwile *Al* 4523.

hvila (*pres.* **-ar: hwilas** *Bil* 876; *Bo* 43; *Bir* 2: 170. *impf.* **-te: hwiltis** *Bil* 281; *KL* 102; *Bo* 141; *MB* 1: 462; **huiltos** *Bu* 71; **hwiltos** *MB* 2: 81. **-de: hwildis** *Di* 92. **-adhe: hwilades** *MB* 2: 81. *part. pret. n. refl.* **hwilatz** *Bo* 42. **hwilas** *ib. imperat.* **hwila** *Bo* 127. *refl.* **hwils** *KL* 97, 245**),** *v.* [*Isl.* hvíla] *L.* **1)** *hvila.* the ey mykit hwila *RK* 2: 4437. **2)** *låta hvila.* sin hugh i gudhi hwila *KL* 327. at hwila sina lime *ib* 336. at hwilä idhrä hästä *Va* 13. *Lg* 3: 312. — **hvila sik,** *hvila sig, hvila.* þön huila sik en staþ a väghenom *Bu* 19. *ib* 416. *Bil* 464. *Bo* 127. alla mina astwndilse . . . hwilo (*för* hwila) sik oc roas i ensampna skaparans frögdelika nythian *Su* 110. — *uppehålla sig?* hoo kan siik ther huila *RK* 3: 3995. — *refl.* **hvilas,** *hvila sig, hvila.* þär þe huiltos *Bu* 71. þa þe vildo huilas vndi eno bärghe *ib.* hwils j fridhi *KL* 97. *Bil* 281. *Bir* 2: 170. *KL* 102. *VKR* XIV. *Lg* 40. *Su* 454, 455. *Di* 92. the starke j israel the hwiltos oc huilades (*cessaverunt et quieverunt; voro overksamme och hvilade*) *MB* 2: 81. — *hvila, hafva sin hvila el. ro.* maria som hwiltis i gudz ordhom *Bo* 141. — *hvila, sofva.* han maa rolica hwilas oc gladhelica vakna *Bir* 2: 85. — *hvila, uppehålla sig, förblifva.* owir hwem skal min ande hwilas (*requiescet*) vtan owir thän ödhmiuka *Bo* 42. äkke hafdhe thän hälghe ande owir hänne hwilas *ib. ib* 43. — *hafva ro, vara i fred.* altidh astunda syndena ok aldrigh mättas älla fyllas af hänne vtan altidh astunda ok aldrigh hwilas *Bir* 1: 287. — *med prep.* **af.** at the latin idhir hwilas af (*för*) diäflanna mödho oc dröuilsom *Gr* 297. — *afhålla sig (från). med prep.* af. hwils af fafängom thankom *KL* 245. — *hvila, upphöra (med). med prep.* af. a siwnda dagh tha hwiltis han aff alle gerning *MB* 1: 462. — *lugna sig, stilla sig.* hwilis (*Cod. A* stillis 345) thiin wredhe *MB* 1: (*Cod. B*) 560. — *vara i fred, vara ledig.* j iahels daghom hwilades genstigane *MB* 2: 81. — *hvila, upphöra.* tha tuskarin är borttakin huilas (*conquiescent*) delor *MP* 1: 107. — *hvila, vara begrafven.* j orknöom som sanctus magnus hwilas *Bil* 876. fördos hänna been til wazstena hwar the nw hwilas *VKR* XXI. (*Genom skriffel torde ordet hafva tillkommit i följande förbindelse:* huru the aff them skikkas oc hwilas (*determinantur*) hwar till sinna enskyldelika gäringga oc ämbethe *Su* 139.) — *Jfr* **ohvilter.**

hvila (hwiila), *f.* [*Isl.* hvíla] *hvila, ro.* hawande litla hwilo *Bo* 22. gaffuo siik mz sorgh tiil hwiila *RK* 3: 3988. ägha hughsens hwilo *KL* 245. the ro oc hwila oc höghtiidh, som wi skulom . . . hawa mz gudhi *MB* 1: 499. *ib* 462. *KL* 247. *Bir* 1: 43, 222, 3: 100. *Ber* 147, 229. *Jfr* **höghtidhis hvila.** — **hvilo dagher (hvila dagher: -daghin** *Su* 257**),** *m.* [*Jfr Isl.* hvíldardagr] *hvilodag.* siwnda dagx offer, som kalladhis hwilo dagher oc ro *MB* 1: 499. sunnodaghana oc hwilo daghana idhra oc andra idhra hälgho dagha gitir iak äkke tholt *Bo* 145. *Bir* 4: 64. *MB* 2: 373. *Su* 257, 454. — **hvilo rum (hwilarum** *Su* 116**),** *n.* [*Jfr Isl.* hvílurúm] *hvilorum.* *Su* 116. *LfK* 60, 116. — **hvilo stadher (huilastader: -staden** *Su* 143**),** *m.* [*Jfr Isl.* hvíldarstaðr] *hviloplats.* *Su* 143. — **hvilo studh (huilastudh),** *f. stöd hvarvid man hvilar.* hardasta korsens trä war mins klenasta rygx huilastudh (*reclinatorium*) *Su* 39. — **hvilo time,** *m. hvilotid.* *MP* 1: 337.

hvilikaleþis (hwilkaledhis *Ber* 153; *Lg* 3: 41. **hwilka ledhis** *Gr (Cod. D)* 350. **hwilkaledhes** *Su* 416. **hulkaledhis** *KL* 346; *Bo* 33, 60, 99, 142; *Gr* 259; *Bir* 3: 355. **hwlkaledhis** *Ber* 171. **hulkoledhis** *SJ* 1 (1420). **huilkenledes** *BSH* 3: 294 (1470)**),** *adv.* [*Fdan.* hvilkeledes] *L.* **1)** *interrog. huruledes, huru, på hvad sätt. i indir. frågesats.* teer oc visar thiänaromen hulkaledhis the skulu rätta vppa *Bo* 60. *ib* 33, 99, 142. *Gr* 259, (*Cod. D*) 350. *KL* 346. *Bir* 3: 355. *Ber* 153, 171. *Su* 416. *Lg* 3: 41. *BSH* 3: 294 (1470). **2)** *indef. rel. huruledes än, på hvad sätt än.* hulkoledhis thät hända kan *SJ* 1 (1420). *Jfr* **ä hvilikaledhis.**

hvilika lunda (hwilkalunda), *adv. L.*

hvilikin (*eg.* **hviliker,** *som dock ingenstädes förekommer.* **huiliken** *Bu* 508. **hwlikin** *SR* 11. **huliken** *Bu* 518. **hvilkin** *SO* 20. **hwilkin** *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*); *Bil* 264 *o. s. v.; Al* 2928; *SO* 17, 19, 20, 21, 22, 24, 25. **huilkin** *SD* 6: 180 (1350); *SO* 17, 18. **huilghin** *VKR* 18. **hvilken** *SO* 78, 79 *o. s. v.* **hwilken** *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*); *BSH* 1: 192 (1387); *Di* 18. **huilken** *Su* 18, 90; *MB* 2: 191; *SO* 32, 42, 49, 61 *o. s. v.* **huilkan** *BGG* 316. **hvelken** *SO* 32, 111. **hulkin** *KL* 9 *o. s. v.; MP* 1: 6, 184; *Bir* 1: 127, 371, 2: 232, 3: 197; *SO* 27; *Ansg* 203. **hwlkin** *SO* 19. **hulken** *KS* 10 (25, 11). **holkin** *MP* 2: 110; *RK* 3: 3611. **holken** *SD NS* 1: 157 (1402). **hokken** *SGGK* 108. *f.* **hulikin** *SD NS* 1: 72 (1401). **hwilkin** *Bir* 4: 3, 93, 5: 9. **huilohin** *VKR* 29. **huilken** *Lg* 217. **hulkin** *Pa* 10; *Bir* 1: 108, 3: 415; *Bo* 22, 24. **holkyn** *Gers Frest* 50. *n. (nom. och ack.)* **hwilikit** *UplL K* 14: 2. **holikyt** *SD NS* 1: 390 (1404). **hwilkit** *SD* 6: 149 (1349); *Su* 340. **huilkit** *KL* 9; *KS* 76 (187, 83). **hwilkidh** *Bir* 5: 106. **hwilket** *Va* 24, 25. **hwilcket** *FH* 3: 7 (1369). **hwilkint** *Lg* 3: 46. **hwelkit** *SD NS* 1: 61 (1401). **hwelkiit** *ib.* **hwelketh** *BSH* 5: 485 (1511). **hulkit** *FH* 3: 6 (1353); *Bo* 1; *Bir* 1: 331, 3: 175; *Pa* 8. **hwlkyt** *SD* 5: 557 (1346, *gammal afskr.*). **hulket** *MB* 2: 191. **holkith** *BSH* 3: 292 (1470), 293. **huikkith** *BSH* 5: 29 (1504). **huikkedh** *FM* 169 (1504). **hukkit** *BSH* 4: 113 (1486). **hucket** *ib.* **hwghet** *ib* 5: 24 (1504). *gen. m.* **hwiliks** *SD* 6: 158 (1350). **huilikins** *Bu* 6. **hwilkins** *Bir* 5: 9; *Lg* 68. **hulkins** *KL* 28; *Bo* 108. **hulkens** *MB* 2: 191. **hulkis** *FH* 4: 73 (1459). **hulkers** *LfK* 221. **hulkars** *ib* 227. *f.* **hvilikrä** *SR* 23, 27. **hvilicä** *SD* 5: 567 (1346). **huilkinna** *SR* 8. **hulkra** *Bo* 69.

huilkes *LfK* 25. *n.* **hwilks** *SD NS* 1: 60 (1401). **huilkx** *FH* 5: 191 (1504). **hwilkens** *BSH* 1: 193 (1387). **hulkins** *KL* 24. **hulkens** *SD NS* 1: 172 (1402, *gammal afskr.*). **hukens** *SD* 6: 170 (1350). **hulkis** *FH* 4: 73 (1459). **hulkars** *LfK* 242. *dat. m.* **hulikom** *Bu* 208. **hwilkom** *Gr (Cod. D)* 368. **huilkom** *VKR* 29. **hulkom** *Bo* 1, 69; *Gr* 276; *Bir* 3: 197, 294. **hulkum** *KL* 24. *f.* **hwiliche** *SD* 5: 564 (1346). **hvilke** *Ansg* 221. **hwilke** *MB* 2: 191. **huilke** *Su* 18. **hulke** *KL* 17; *Bir* 1: 63. *n.* **hwilicu** *SD* 5: 564 (1346). **huilko** *Su* 18. **hulko** *Bo* 1. **holko** *MD (S)* 208. *ack. m.* **huilikin** *BSH* 1: 165 (1376). **huiliken** *Bu* 490. **hulikin** *ib* 20. **hwilkin** *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **hulkin** *Bo* 8, 116; *Bir* 1: 291, 3: 325. **holkin** *RK* 1: *(sfgn) s.* 183. **holchin** *SD NS* 2: 12 (1408). **huilkan** *SJ* 342 (1468); *Su* 32. **hucken** *BSH* 4: 113 (1486). *f.* **huilika** *ib* 1: 165 (1376). **hulika** *Bu* 140. **hwilka** *Fr* 918; *Bir* 5: 9; *Ber* 50. **hwilca** *SD NS* 1: 11 (1401). **hwelka** *FH* 2: 130 (1441). **hulka** *Bo* 222; *Bir* 1: 5; *Pa* 19. **holka** *SD NS* 1: 52 (1401). **holgha** *ib.* **holga** *LB* 3: 48. **hwilghen** *VKR* 57. **huikken** *FM* 170 (1504). *pl. nom. m.* **hwilike** *SD* 5: 563 (1346). **huilke** *RK* 1: 1087, 4515. **hwilkie** *KL* 143. **hulke** *ib; Bir* 1: 5, 174, 291. **hulki** *Gr* 276. **hulkie** *KL* 131, 143. **holka** *Gers Frest* 50. *n. (nom. och ack.)* **hwilkin** *Bil* 108. **huilken** *FH* 5: 51 (1467). **huilchin** *VKR* 22, 25. **hwolkin** *SD NS* 2: 52 (1408). **hulkin** *KL* 125; *Bir* 1: 162. **hwilke** *Bil* 108. *gen.* **hulkra** *Bir* 1: 3, 78; *Bil* 212. **hulkars** *LfK* 222, 225, 240 *o. s. v.* **hulkers** *ib* 248. *dat.* **hwilkom** *Gers Frest* 50. **huilchom** *VKR* 21. **hulkom** *KL* 131; *Bir* 1: 3, 291. *ack. m.* **hwilicä** *SD* 5: 160 (1343). **hwilegha** *DD* 1: 29 (1357, *nyare afskr.*). **hwilka** *Ber* 50; *Di* 136; *SD NS* 1: 59 (1401). **hulka** *Bir* 1: 317, 3: 415. *f.* **hwilka** *Bir* 5: 8. **huilgha** *VKR* 13. **hulka** *Gr* 276; *Bir* 3: 225. **hwolka** *SD NS* 1: 680 (1407)), *pron.* [*Isl.* hvílíkr] *L.* **1)** *indef. interrog. qualis, hvilken, hurudan. i dir. frågesats el. utrop.* huilke erlike riddara varo the *RK* 1: 1087. *Bo* 8. huat ängxslikin är waar aatskilnadher, hwilkin swa söt oc lustelikin haffwer warit samwarilsen *Su* 248. — *i indir. frågesats.* hauin i eigh hört huliken *(qualis)* dombar giuin är iui cristet folk *Bu* 518. huxa hulkin iak war j mins sons dödh *Bir* 1: 108. *ib* 3: 197. *MP* 1: 184. *Ber* 192. *Lg* 32. *Gers Frest* 50. tha hertugh fräderik sa then makt hwilka dygdh ok hwilka krafft *(näml. stenen hade) Fr* 918. — hvilikin en, *d. s. i utrop.* hwilket eth vnderligit diur *Va* 25. — *i indir. frågesats.* seen hwilket eth vnderligit diwr ther löper *Va* 24. **2)** *indef. rel. qualiscunque, hurudan än.* hulka ok huru manga dygdhe nakan hawir vm han lustas j nakre synd thäkkis ey han minom son *Bir* 3: 225. **3)** *interrog. hvilken, hvem. i dir. frågesats.* hwilkin aff them thwem elska sin herra mer *Bil* 264. huilken kwnne oc swa slyor oc kaldher wara *Su* 90. huilken är then *MB* 2: 191. — *hvilken. i indir. frågesats.* deldo huiliken mate för martir varþa än annar *Bu* 508. baþ visa sik hulika lund þät vare möghelekt *ib* 140. *Bil* 108. *KS* 76 (187, 83). *GO* 684. *Fr* 1708. *Al* 8446. *Bir* 3: 325, 415. — hvilikin som, *d. s. i indir. frågesats.* badh säghia sik, hulikin hans gudh som hanom var vredhir *Ansg* 203. — hvilikin en, *hvilken, hvem. i utrop.* huilken en kwnne haffwa swa hart hiärta aff stale *Su* 90. **4)** *indef. rel. hvilken, den som, hvilken än, hvilken som hälst som.* hwilkin timä wir kallum saman wart riki til nokrä samtalu *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). hvilicä handä þe äru *ib* 5: 567 (1346). han skulde dö: hulikin dagh han ate forbuþna frukt *Bu* 20. af huilikins þera vande blomstar vt spriggar . . . han skal fästa faghara iugfru *ib* 6. hulkin människia thzta gither giort, hon scal rensas af allom sinom syndom *Pa* 10. huilke men sin herra swa ärade the waro wärde godh löön *RK* 1: 4515. huilikin *(om någon)* thät ey giör, tha skal iak bo thät mädh laghum forfölghiä *BSH* 1: 133 (1371). *RK* 1: 147, 2: 4444, 3: 3611. *KS* 10 (25, 11), 33 (84, 35), 33 (85, 35). *LB* 3: 48. *SO* 18 *o. s. v.* hvilikin man här kumbär ok bvre wil warda, han skal giua ena half mark til bvrägiälz *SR* 11. hwilken warra wi älla testamentarii thän rätten winder honum will oc skal jeppe til sta *BSH* 1: 192 (1387). — hvilikin en, *d. s.* hwilkin en swa ärlik man ware ij wärline swa som thu . . . han skulle hafwa matelik käte *Al* 2928. huilken en mik findher, han findher fridhen *Su* 18. *SO* 51, 142. — hvilikin . . . hälzt, *d. s.* i huilika mato thät mik helzt medh rätto a komit är *BSH* 1: 165 (1376). mit goz i romvndälef, alt hwilkit þät hälzt är *SD* 6: 149 (1349). hulkin han hälzst är *Bir* 2: 232. *ib* 12. j hulkom hälzst stadhga älla skipilse j ärin *ib* 3: 294. *Ber* 105. — hvilikin som, *d. s.* hwilkin man sum bär nokor þe vakn. sum äru til openbarlik striþ i þem timä wir ärum j landit. hawi the samu plikt sum fyrrä är (här) sakt vppi *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). hwilkin som gör olyudh äpther ath werkmestara byudha alla sithia böthe thwa mark *SO* 24. hwilkin brodher som wredher wardher j stempno gar han wredher wth w gilstwgw böthe ena mark wax *ib. ib* 19, 25 *o. s. v.* huilchin systir vtanfore som ey findz liggia vm natta tiidh j söpn hvseno medh androm . . . hon scal nepsas oc plaaghas som hon waare funnjn j ondo lifuerne *VKR* 29. hwilken man som *(om någon)* bryter nakrom *(för* i nakrom*)* þässom stykkyom, þa scal lensmannen näfnä tolf astäþu män *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). huilkin lutar, sum *(om någon lott)* mishalldin er aff þessum, þa liggar asmoþaboþahult til jamkan fört *ib* 6: 180 (1350). hulke som *(om någre)* sta j minom forsmäilsom iak skal läta mina rätuiso koma owir them *Bir* 1: 5. skaltu sielffuer sigia at tw komt aldre i störrä nöd. eller oc aff hwilka tinä men som *(hverr annarra þinna manna; hvilken hälst af dine män som)* lyster tit fara *Di* 136. — hvilikin en som, *d. s.* huilkin en broder som androm syt rwm afftrenger i marcknadom han schal böte i embetet ena thunna ööll *SO* 151. — hvilikin hälzt . . . som, *d. s.* hwilkin hälzst syster, som ingaar gynom thenna porten mz idhruga hiärta . . . hon skal faa nadhena j tässo liffue at främmias aff enne dygdh oc j andre *Bir* 4: 93. — hvilikin som hälzt, *d. s.* hwilkin som hälzst *(om någon)* dirffuis til swa mykit ont . . . kännis hon thz siälffwiliandis, tha wmbäris mz henne *Bir* 5: 9. — hvilikin som hälzt som, *d. s.* hulke som hältz som j thenna timanom äru j höxsto ok störsto skärslo eldz pino. skulu koma j med-

lasta pinona *Bir* 1: 174. *ib* 3: 239. — hvilikin sva som, *d. s.* hwilkin swa som nokrom sinom brodher giffwer ondh ordh . . . böthe ena mark wax *SO* 25. *ib* 18, 19. — hvilikin thär, *d. s.* hwilken ther winner, han skall eghä thess annars wapn *Di* 18. hvilken broder ther senasth är jn vtj embetet komen . . . han beplichtok är alt embetet till sägia ath saman koma *SO* 78. **5)** *indef. rel. qualis, som (detta bruk förekommer endast vid slafvisk öfversättning från Latinet).* tolkin skal huar finnas fore gudz dom hulkin han hädhan gaar j sinom ytarsta dagh *MP* 1: 6. war tolik androm hwilka thu öxke andra wara widh thik *Ber* 50. *ib* 52, 103, 189. — hvilikin som, *d. s.* tholkit oc swa täkt loff, hwilkit som tha war änglanna loff *Su* 340. **6)** *rel. qui, hvilken, som.* ängen toks vndan a huiliken han (ɔ: lutren) fiöl *Bu* 490 *(kan äfven föras till* **4**). ena taflu af trä. i hwiliche äru varra fru belätte oc sancti johannis ewangeliste *SD* 5: 564 (1346). et kar af kristallo med dyrom stenom i hwilicu kari är spinea corona *ib.* hundradhä mark . . . for hwilicä päningä þe sculu wpbärä alt þet mit gödz skyldä *ib* 160 (1343). hawa vp burith fyra hundradha markir . . . for hwlkyt han hawyr sit gooz fore saalt *ib* 557 (1346, *gammal afskr.*). sculu fyuru präste tiltakas . . . hwilike preste daghlicä sculu messu sighiä *ib* 563 (1346). ffor hulkit mik var dömt for hwarn mannen . . . een þrätylten eed at gangä *FH* 3: 6 (1353). hwilcket godz iönisse panzarä war epter landz lagum ater tildömpt *ib* 7 (1369). härätzhöffdengenom j hulkis härädhe forscriffna godz liggiä *ib* 4: 73 (1459). till hulkis ythermere visso *ib.* for holka forskrifna iord . . . ragnar gaff . . . husfrv lucia adhärton päninxland *SD NS* 1: 52 (1401). for hwilka penningar jac honom oc hans arfwm til wissan pant säter min gardh *ib* 59 (1401). til hwilks mera wisso oc stadhfestilse henger jac mit incigle fore thetthä breff *ib* 60. diäfwlen fiol a knä tha gudz likame kom ther huilkit han nödhoghir giordhe *KL* 9. andelica taara hulka ängin kan faa vtan gudhelica nadh *Bir* 3: 415. fik han see ena bro owir hulka han sculde ändelica ganga *Pa* 19. andre hälghe män . . . hulkra ben äpter blifwo *Bil* 212. tak thin enga son hulkin iak offra thik *Bo* 8. i brullöpeno. i hulko ma väl vndirstandas ihesu christi ok siälanna andelikin samanföghilse *ib* 1. thänne daghin . . . i hulkom gudh wtualde göra swa stoor vndarlik thing *ib.* hulkit the stadhelica trodho *ib.* til hwilkens breff *(för* breffs*)* witnesbyrdh oc stadhfästilse hafuum wi wart incigle här fore hängdt fore thätta breff *BSH* 1: 193 (1387). skal hon taka plikt oc bätringh äpther formanzsins ällir prästins skön til hwilkins skipan thz tilhörir hwilka näpst wm hon widhersigher at lidha tha driffuis wt aff idhro sälskapi *Bir* 5: 9. *Bo* 13, 14 *o. s. v. Gr* 254, 275. *KL* 17, 24, 25 *o. s. v. Bir* 1: 3, 63, 78 *o. s. v.*, 2: 7 *o. s. v.*, 3: 1 *o. s. v. Pa* 8. *VKR* 13, 18, 21, 22, 25, 29. *RK* 1: *(sfgn) s.* 183. *Lg* 68, 217 *o. s. v.* — hvilikin som, *d. s.* en gudhlikin man hulkin som bödh sinne thiänistä quinno *KL* 9. i iudhanna höghtidh. hulkin som stodh atta dagha vm kring *Bo* 24. *ib* 22, 222. *Gr* 276. *Pa* 15. *KL* 14, 29 *o. s. v. Bir* 1: 8, 162, 291, 331, 371, 2: 19 *o. s. v.*, 3: 15 *o. s. v. Lg* 67, 217. *Al* 376. hulikin jordh som mick laghlika bör *SD NS* 1: 72 (1401). hulkins wk som lint är *Bo* 108. — hvilikin thär, *d. s.* indra dygdhanna hugnadhir. hulkin ther vi kännom medh wtrönilsom *Bo* 116. *Bir* 1: 3, 5, 63, 162, 317, 371. hwelkit ther hans retta panta ära *SD NS* 1: 61 (1401). hwilca päninga swmmo ther vi kännomps os fult oc fast vpburet hafua *ib* 11 (1401). — *Jfr* **ä hvilikin.**

hvililse (huilelse), *n. hvila.* thäs äwerdelika huilelses aldra sötasta luste *Su* 140.

hvin, *m. L.*

hvin (hwiin), *n.* [*Jfr Isl.* hvinr, *m.*] **1)** *grymtande?* han bödh hwariom taka et swiin thz war thäs iw meer thz hwiin *Al* 5500. **2)** *klagan, jämmer, nöd?* opta är hwin vndher hwit skin *(sepe silet niuea sub pelle molestia seua) GO* 892.

hvina (*impf. pl.* **hwino** *Al* 9300**),** *v.* [*Isl.* hvína] *grymta.* at the *(svinen)* skullo hwina fast *Al* 5505. *ib* 9300.

hvinan, *f.* **1)** *hvinande.* for swsen ok blesen ok hwinan j ören *LB* 6: 105. **2)** *grymtande.* swinanna hwinan *LfK* 64.

hvinka, *v.* = **hvika.** han skal wara stadhughr ok ey huinkande i ordom ok rådhgärdh sinne *KS* 33 (83, 35).

hvinska, *f. L.* — **hvinsku þiuver,** *m. L.*

hvirva (hwyrua, *se* **qvärna hvirva),** *f.* [*Jfr Sv. dial.* horva, *inhägnad liten åker el. äng*] *gärde, lycka?* de duabus areis dictis hvirwom *SD* 3: 195 (1315, *gammal afskr.*). de alia area dicta hvirwo *ib.* in vna triente dicta wlgariter hwirfwo *ib* 5: 88 (1342). — *i ortnamn.* in stenshwiruo *SD* 4: 616 (1338). in predio dicto baggæhvirue *ib* 6: 202 (1350). partem predii dictam baggahvirwo *ib* 214 (1350, *gammal afskr.*). in baggahvirwo *ib* 215 (1350). skäriungshwirnor *(för* -hwiruor*) ib NS* 2: 94 (1409). til krösonamwla hwirwor *VAH* 24: 326 (1377). — *Jfr* **qvärna hvirva.**

hvirvil, *m.* [*Isl.* hvirfill] **1)** *hårhvirfvel på en häst.* i huiruilin vndir toppinum *Hästläkedom i AS* 136. a huirflinum i liumscänum *ib.* skär wp hwirwilen j lywskanom *LB* 2: 68. j hwirwilen j strupanom *ib.* **2)** *yrsel?* for hwirwil tak abrothanum ok stampa mz swrth win ok hanok ok giff them syuka drikka *LB* 2: 54.

hvisk, *n.* [*Jfr Isl.* hvískr] *hviskande.* fly bakdantan kor hwisk ok thwsk *Ber* 59. hwru länghe skal thz hwisket wara *Lg* 3: 690.

hviska (-ar, -adhe), *v.* [*Jfr Isl.* hvískra] *hviska.* iak hwiskar namnit j hans öra *Bil* 85. *KL* 238. *Bir* 2: 52. — *intr.* han hwiskade laght ok matte ey tala *Iv* 5029. *Bil* 471. *Fr* 1982. hwiska vidh sin gudh *KL* 336. at hwiska j biscopsins öra *Bir* 1: 313.

hviskan (huiskan *Su* 115. **hwitzskan** *Bir* 5: 27, 83, 100**),** *f.* [*Jfr Isl.* hvískran] *hviskning. Su* 115. mz tekn ällir hwitzskan j öra *Bir* 5: 27. *ib* 100. mz hwitzskan *ib* 83.

hviskare, *m. hviskare, den som hviskar; örontasslare.* gifh ey thit öra hwiskarom *Ber* 59. *ib* 107.

hvisla (hwizsla. -ar), *v.* [*Isl.* hvísla, *hviska*] *hvissla.* ont är at wara hwars manz hundh som hwizsla *GO* 275. thz skal meer til hästin än hwisla *ib* 775. *PM* 28.

hvislan (hwiislan *Lg* 3: 457**),** *f.* [*Isl.* hvíslan,

hviskning] *hväsande.* draka oc orma hwislan *Lg* 3: 299. *ib* 457.

hvit (-ir. -ar), *f.?* [*Äldre Dan.* hvid. *Jfr Mnt.* witte] *hvitten, ett slags silfvermynt, i allmh. det minsta slaget af silfvermynt.* span rog för fäm hwita tha monde gå *RK* 3: *(sista forts.)* 4592. span korn iiij hwither eller en skilling galtt *ib* 4593. ey mera än vi [6] hwita stod hwarth pund *ib* 4602. före tolff mark swenska goda gamla huita *BYH* 1: 279 (1482, *nyare afskr.*). LX mark danske hwita *BSH* 4: 218 (1497). *ib* 266 (1501). *Jfr* hviter pänninger *under* **hviter.**

hvit, *n. L.*

hvit, *n.? Jfr* **blyhvit.**

hvite? *m.? hvita (af ett ägg).* tagha arwi oc hwitha aff äghit *LB* 5: 77. taka . . . aloe oc huita aff äggit *ib* 1: 97.

hviter (hwiiter. hwiither *LB* 7: 79. **hwyter. hwitter: hwitte** *Iv* 1328**),** *adj.* [*Isl.* hvítr] *L.* **1)** *hvit.* af hwite oc gröne färghu *SD* 5: 563 (1346). aff hwit fluel *ib.* suepte ii huito kläþe *Bu* 25. krakan är ey thy hwitare at hon opta badhar *GO* 490. berilla godhe the skina hwite *Al* 4590. bygt aff hwitom marmorsten *ST* 417. aff silfwer reent ok hwiit *ib* 4639. man saa ther marga brynio hwit *RK* 1: 1537. the swarta ko molkar the hwito miolk *GO* 758. af hwyt hwätebrödh *LB* 4: 344. sion gik hwit *RK* 1: 1499. hwit oc skärt trampnöl *LB* 1: 96. huit wiin *ib* 97. thz huita af eggit *ib* 7: 57. *ib* 5: 77, 9: 115. *GO* 514. mz hwitte hand vredh hon hans baak *Iv* 1328. — hviter pänninger, *penning af silfver, silfverpenning.* thrätighi marcher godha hwita päningha *SD NS* 1: 478 (1405). *ib* 314 (1404), 334 (1404) *o. s. v.* tw hundradha march redho huita thydzscha päninga *ib* 2: 127 (1409). gifwa . . . hwitan swenskan pänning fore ena ortugh, hwitan thyskan pänning fore siäx pänninga swenska *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). *Jfr* **hvitpänninger.** — hviter kal, *hvitkål.* tettä er idher nyttokt oc ey hwitan kaal *LB* 3: 110. — hviter löker, *hvitlök. LB* 5: 77, 7: 79. allium huither löker *ib* 5: 81. *Jfr* **hvitlöker.** — hviter mater, *mjölkmat (och smör).* faste . . . löghirdagin vm han vil vidh hwitan mat *Bir* 3: 304. *ib* 4: 14, 15. *VKR* 61. fasta vidh fiska oc hwitan (ɔ: mat) *ib* 62. *Jfr* **hvitmater.** — hvit mynta, *grå mynta, mentha silvestris Lin.* tak . . . huite mynthe *LB* 8: 42. — *ss tillnamn.* jan hwiti *SD* 2: 231 (1297). gudirus hwite *ib* 418 (1304, *nyare afskr.*). **2)** *hvithårig.* thu skal opstanda mot hwitom karle oc hedhra han *MB* 1: 367. mit hwita huffwod *ib* 243. min hwita alder *(canos meos) ib* 249. — *Jfr* **sniohviter.** — **hvita löker (hwiita lööker: -löök** *LB* 7: 221**),** *m.* = **hvitlöker.** *LB* 7: 34, 201, 221. — **hvita manadagher (huite manedagher: -dagh** *DD* 1: 30 (1358, *nyare afskr.*)**),** *m. dagen efter* **hvita sunnodagher.** *VNB* 28. *DD* 1: 30 (1358, *nyare afskr.*). — **hvita sunnodagher (-sönnodager. hwite sunnadager),** *m.* [*Sv. dial.* hvitsöndag. *Äldre Dan.* hvidesøndag. *Mnt.* witte sondach. *Jfr Isl.* hvítasunnudagr] *L. första söndagen i fastan.* manadagen näst hwite sunnadag thz var *RK* 1: *(sfgn) s.* 186. torsdagin efter hwita sönnodag *DD* 1: 29 (1357, *nyare afskr.*).

hvitia? dammen skulle eyg hefftes . . . vthen löst löpe effter huitiom theris som vidher torff *SD* 6: 39 (1348, *gammal afskr.*).

hvitklädder, *adj.* [*Isl.* hvítklæddr] *hvitklädd. Pa* 16. *Lg* 486.

hvitleker, *m.* [*Isl.* hvítleikr] *hvithet. Bir* 3: 314, 4: 143, 156. *MP* 2: 22. *Ber* 28, 43.

hvitlim, *n. hvitrappning.* hwitlimith war borthfallith *JP* 10.

hvitlöker (hwiit löök. hwyth löök *LB* 7: 59**),** *m.* [*Äldre Dan.* hvidløg] *hvitlök.* alleum, huitlök *GU* 6. *LB* 3: 52, 67, 7: 59, 65, 149 *o. s. v.* vilder hwiit löök, som manga kalla griis löök *ib* 242. ten vilde hwitlök som man kallar greslök *ib* 254. *Jfr* hviter löker *under* **hviter.**

hvitmater, *m.* [*Sv. dial.* hvitmat] *mjölkmat.* äta fisk oc hwit mat *VKR* 62. ääta fiska oc hwit mat *ib.* *Jfr* hviter mater *under* **hviter.**

hvitminadher (hwiit-. huiithmeenadher), *p. adj.* [*Jfr Mnt.* minie. *Lat.* minium. *Jfr ock Mlat.* miniare, *v.*] *hvitmenad.* like . . . hwiit minadhom *(dealbatis)* grafuom *MP* 1: 284. een stoor chrona af trä huiithmeenat *TK* 270.

hvitna (-ar), *v.* [*Isl.* hvítna] *hvitna.* wm . . . näsa framman hwitnar *LB* 3: 83.

hvitpänninger, *m. Jfr* hviter pänninger *under* **hviter.** — **hvitpänninga summa (huidh peninga summa),** *f. penningsumma i silfver.* thessa for:do huidh peninga summor igen gifua *SD NS* 2: 101 (1409).

hvitskin (hwiitskin), *n. hvitt skinn, hermelin.* klädhe . . . aff brwnt skarlakan ok vnder hwiitskin *Iv* 205.

hvitskinande, *adj. hvitglänsande.* i hwit skinande klädhom *MP* 2: 69.

hvitskrivadher, *p. adj. hvitmålad, hvitmenad.* o hwit skrifwath wäg *KL* 168.

hviva (-adher), *v.* [*Äldre Dan.* hvibe, hvive] *förse el. hölja med hvif.* lägge hon strikith ellir hwifujn oppa howdhet oc strike sik ellir hwifue sik *VKR* 23. *ib* 50. (quinn)a scal hwiuadh j kirkiu ganga *Bil* 309.

hviver (hwifw *VKR* 58. **-ar),** *m.* [*Sv. dial.* hvif. *Fgutn.* hvifr. *Äldre Dan.* hvib, hviv] *hvif, ett slags qvinlig hufvudbonad, dok, hufvudkläde.* nar thu läggir strik älla hwiff *(vittam seu velum)* a thit hofwodh mz hulko som haarit samanbindz *Bir* 2: 180. hoffuodh bonadhin *(för nunnorna)* skal wara en hwiffwir *(vitta)* som skal ganga kringom änneth oc kinnonar, swa at änlitit en deel höls oc ändana aff hwiffwenom skulu samanföghias j nakkanom mz enne naal *ib* 4: 11. owir thän hwiffwen skal läggias wilit *ib.* *ib* 20. *KL* 9, 10. *VKR* 23, 50, 58, 67. *Bir* 5: 42, 53. göma . . . sina naala oc hwiffua *ib* 46.

hvälma, *v. L.*

hvälper (hwelper: hwelp *LB* 1: 96; **hwelpa** *MP* 2: 59. **hwalpir** *Bo* 111; *Bir* 3: 436; **-ane** *MP* 2: 58; *Su* 362. **-ar),** *m.* [*Isl.* hvelpr] *hvalp, hundhvalp. LB* 1: 96. jak är blindir vordhin swasom hwalpir föddir j blinde letande modhirna baklot *Bir* 3: 436. som en hwalpir fa af smolomen ther fiöllo af bordheno *Bo* 111. äta hwalpane *(catelli)* af thöm smul-

om som falla af thera herra bordhum *MP* 2: 58. *ib* 59. *Su* 362. *Jfr* **bikiu-, biorna-, leona-hvälper.**

hvälva (-er), *v.* [*N.* kvelva] *hvälfva, vända sig.* huru opta werldzens hiull huällffuer *RK* 3: 3019. *BSH* 4: 252 (1500). wåndher . . . ey hwartt lyckan hwelffuer *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 269. *Jfr* **hvärva.** — *opersonl.* jak wander ey hwart thz hwelfwer *MD* 128. iag acthade . . . aldriig wonda hwarth sedhen wille hwelffua *RK* 3: *(sista forts.)* 4214. hwarth thz monde tha om siidher hwelffua *ib* 5001. — *Jfr* **undan hvälva.**

hvälva (-dhe, -dher), *v.* [*Isl.* hvelfa] *hvälfva, förse med hvalf, bygga med hvalf.* templum ällir mönstrit war ey hwälft *ST* 417. loth hwälfwa thz (ɔ: mönstir) mz säghil steen *ib* 139. the skulu ganghin framman widh gatuna . . . hwälffua sua langt som gatubodherna räkkia *SJ* 138 (1445). i thän hwälfdha källaren *ib* 53 (1434). hwälffde twa källara *PM* LXVII. aff hwilkom IX camarom twa ärw hwälffde *ib.* — **hvälva sik,** *kullstjälpas.* hwälffde sik ekyan ällar skepeth *Lg* 3: 392. — *refl.* **hvälvas,** *hvälfvas, stjälpas.* en annar deghil hwälffwes affwan wppa *PM* 10. — *Jfr* **umkul hvälva.**

hvär, *pron. se* **hvar.**

hvärva (*pres.* **-er.** *impf.* **hvarf.** *pl.* **hwrwo,** *se* **borthvärva. hworffuo** *Lg* 3: 670. *part. pret.* **hwrwin** *MB* 1: *(Cod. B)* 550. **hworwin** *MB* 1: 243), *v.* [*Isl.* hverfa] *L. eg. svänga el. vända sig i krets, vända sig om, vända sig kring.* **1)** *vända sig.* ä hwarth thetta slaghit hwärffuer *(huru än detta slag aflöper; för* hwälffuer? *rimmande med* siälffuer) *RK* 3: 1063. **2)** *försvinna.* diäuulin . . . huarf som rökar i väþrä *Bu* 8. *ib* 145. *Bil* 213. hwärfwir han ginstan *Bo* 91. *Di* 126. *Ber* 127. *Su* 264. *Lg* 3: 653. *LfK* 223. huarf asnen af hans öghsyn *Bu* 173. *Bil* 282, 715, 800. *Lg* 3: 545. hwarf han fran thera öghon *MP* 2: 24. the (ɔ: framfarlik thing) huärfwa alstingx fran hänna syyn *Bir* 2: 99. *Fr* 110, 113, 912. annar som hwrwin *(Cod. A* borto 241*)* är *(non est super; icke mer är till, är borta) MB* 1: *(Cod. B)* 550. — *försvinna, gå sin kos, skingras.* thz alexander monde forwärffwa äpter hans dödh monde thz hwärfwa *Al* 9702. — **hvärva bort,** *aflägsna sig, försvinna.* hwarff han bort oc gik sin wägh *Ansg* 183. hwarf han ginstan bort *Pa* 10. *ib (Tung)* 30, 35. *ST* 309, 311, 428. *Va* 11. *Su* 75. *Lg* 3: 670. *Di* 21. hwarf han bort fran them *Bo* 239. *ib* 241. *KL* 337. hwarf han bort w thera öghsyn *Bo* 234. hwarf swa bort af hans öghsyn *ST* 294. josep är hworwin mik bort *MB* 1: 243. alexander hwarff them allom brat *Al* 2364. *Jfr* **borthvärva.** — *Jfr* **for-, kring-hvärva,** *äfvensom* **siohurvin.**

hvärva, *v.* *Jfr* **um hvärva.**

hväsa (hwääsa. -te), *v.* [*Isl.* hvæsa] *hväsa.* ormane hwäästo mot mik *Su* 434.

hväsan, *f. hväsande.* ormsins hwäsan *Ber* 159.

hvässa (-ir, -te, -ter. *imperat.* **hwäs** *KL* 265), *v.* [*Isl.* hvessa] **1)** *hvässa.* hwästo badhe händir oc tängir mot honom som hwassasto swärdh *Bo* 183. at han huässe ey . . . swärdhit *Bir* 3: 378. *KL* 265. *Su* 161. **2)** *skärpa, göra skarp el. genomträngande.* iaspis huässe synina *Bir* 2: 220. *LB* 2: 56, 64, 3: 45, 163. **3)** *ägga, reta.* skal ärisrin koma . . . hwästir *(exacuatus)* aff thom sniällasta *Bir* 2: 54. tha han hwasser *(för* hwässer*)* sina wredhe *ib* 4: 98. han hwässer hwart eth creatur til at hämpnas ower syndaren *LfK* 113. — *Jfr* **til hvässa.**

hvätia (*impf.* **hvatte),** *v.* [*Isl.* hvetja] *hvässa.* hwatte konungxens kniffua *Di* 44. — *bildl.* the sin knif hwetia och slipa paa waar . . . rygh *BSH* 5: 360 (1509).

hvätie biärgh (hwetie bergh), *n.* skade . . . som the giort haffde wppo theris hwetie bergh *BtFH* 1: 166 (1508).

hy? (hyij), *m.* [*Äldre Dan.* hy, *äfven* huj] *huj, hast.* the gingo af stadh alle medh enom hyij *Ansg* 247.

hydda (*imperat.* **hydda),** *v.* [*Mnt.* huden] *gömma.* y ihesu cristi helga döde beskerma ok hydda tik *Gers Ars b* 3.

hydda, *f. hydda, skjul.* han hafdhe ena fatigha hyddo som han vndir laa *ST* 61. *ib* 62.

hyfþinge, *se* **höfþinge.**

hyggia (*pres.* **hyggir** *MB* 1: *(Cod. B)* 537. **hygghir** *ib* 532. **hyghir** *ib.* **hygir** *ib* 535. **hygar** *Bu* 507. *impf.* **hughþe.** *part. pret. n.* **hugt** *RK* 1: 1037, 2565, 2661, 3989, 4047, 4105. **hught** *ib* 3233. **hukt** *ib* 431, 897, 2200, 4454. **hogth** *ib* 1892. **hokt** *ib* 2581, 2703, 2865. *imperat.* **hyg** *KL* 384; *MB* 2: 379), *v.* [*Isl.* hyggja] *L.* **1)** *tänka, gifva akt.* iämsköt som en gömer aat androm oc hygghir *(Cod. A* thänker 54*) MB* 1: *(Cod. B)* 532. iämsköt som hwar hyghir *(Cod. A* thänke 56*)* at androm *ib. ib* 537. *KL* 384. *MB* 2: 379. hwar skall åth sinom lott och lagom hyggia *MD* 422. a rikedoma mon thu all tiidh hyggia *Al* 6638. til enkte gaghn tha wilin i hyggia *ib* 7016. **2)** *betänka, besinna.* thz skulle tha transagoras hyggia *Al* 1632. **3)** *uttänka.* som han wille siälfwer hyggia swa loot han sik waghnen byggia *Al* 9079. tenkte vpa sina otukt som han haffde förra hugt *RK* 1: 4047. **4)** *tänka, mena, tro.* huat hygar *(annan läsart:* thenkia *Lg* 1020*)* iþart harþa hiarta ok musa mäghin *Bu* 507. iak hughþe þik vara väldoghastan härra *ib* 498. *Bil* 574. *MB* 1: *(Cod. B)* 535. hugde alt rikit ather faa *RK* 1: 853. *ib* 4040. the hugdho at hans lidhamot gingo al sundir *Bil* 871. *Iv* 293, *(Cod. B, C) s.* 323. *RK* 1: 677, 711. *Al* 9734. swa monde han hyggia *ib* 3642. — *opersonl.* swa later jak mik hyggia *(så menar jag) MD* 391. **5)** *tänka, ämna, hafva för afsigt.* haffde ther hugt lenge at wara *RK* 1: 1037. *ib* 431, 897, 2565, 2661, 2865, 3233, 3989, 4105, 4454. the haffdo . . . swa howat som the haffdo hukt *ib* 2200. *ib* 1892. han wiiste ey huat the hado hokt *ib* 2581. — *ämna, bestämma.* then kost haffdo the til bröllops hokt *RK* 1: 2703. **6)** *göra modig, uppmuntra.* thin wiisdoom skulle mik opta hyggia *Al* 8545. **7)** *vara modig?* sidhan togho borgare bäder at hyggia *(att vara vid bättre mod? bättre tänka sig för, blifva mera eftertänksamme el. förståndige?) RK* 2: 2259. — *Jfr* **at-hyggia.**

hyggia, *f.* [*Isl.* hyggja] *L. eftertanke, förstånd.* han loot stokholms stad at byggia mz dighirt with oc mykin hyggia *RK* 1: 511. *ib* 2: 1117. *Jfr* **at-, bryst-, o-hyggia.**

hyggilse, *n. pl.?* — **hyggilsa bref (hyggilse breff),** *n. tröstebref. Lg* 1016.

hyghia, *f. Jfr* **forhyghia.**

hyl (hyyl. hyll. *pl.* **-ir,** *se* **vatz hyl),** *m.* (*MB* 1: 156, 158) *och f.* (*MB* 1: 124, *(Cod. B)* 539) [*Isl.* hylr] *med vatten fyld fördjupning, djup vattensamling, djup.* til hafsins som är almennelik hyyl aldra watna *MB* 1: 124. kome saman watnin the vnder himblenom äre . . . i een hyll som nw är occeanus haff *ib* 156. *ib* 158. *Jfr* **vatz hyl.**

hyld? *m.?* staande skaden för thet som ther affbrändher i hyldhen *HSH* 19: 16 (1497).

hylia (hylgha *Bir* 2: 87. **hölia** *MB* 2: 363; *Su* 193; **-as** *Bir* 1: 222; *Su* 268. **hölie** *SO* 108. **hölya** *VKR* 67. **höllia,** *se* **aterhylia. hölghia: -ande** *Bir* 2: 61. **hilya: hily** *LB* 3: 181. **hiölia** *LfK* 95. **hyölya: hyöly** *LB* 2: 9. *pres.* **hyl** *SR* 53, 55; *KL* 310; *Bo* 76, 181; *Bir* 1: 55. **höl** *MP* 2: 75; *Bir* 2: 177, 201; *Al* 677; *SO* 5, 28, 70. **hölyer** *LB* 2: 45; *Su* 73. *refl.* **höls** *Bir* 4: 11. *impf.* **hulde** *Bil* 127; *Fl* 1336; **-o** *KL* 49, 71; *MP* 1: 70; *Bo* 215; *Al* 9346. **holde** *KL* 311; *Bo* 58; *Bir* 1: 219; *LfK* 112; **-o** *MB* 2: 191. **hylde: -is** *Bir* 2: 243. **höliade** *ST (Cod. Asc.)* 558. *part. pret.* **hulder** *MB* 1: 56; **huld** *ib* 310; *Al* 3361. **hwlder: hwld** *Ber* 149. **holder** *MB* 1: 263; **hold** *Bu* 136; **holda** *LB* 4: 341. **holdher: holdh** *MP* 1: 68, 2: 196. **hyldher: -en** *LB* 2: 59. *n.* **hwlt** *Bo* 117. **holt** *Bir* 3: 272; *Ber* 87; *Su* 200; *MD* 393. **höldt** *RK* 3: *(sista forts.)* 5491. *imperat.* **hyl** *KL* 311. **hyll** *LB* 2: 59. **höl** *Bir* 4: 208. **höll** *ib* 201), *v.* [*Isl.* hylja] *L.* **1)** *hölja, öfverhölja, betäcka, skyla. med ack.* huldo nästan alt änlitit hänna *Bo* 215. änlitit ok skäggit var alt holt *Bir* 3: 272. *ib* 2: 61, 177, 4: 11. *RK* 3: *(sista forts.)* 5491. näkte sin hemelikin thing hwlkin han hafdhe holt *Ber* 87. *Su* 193. hulde han sit hofwodh mz howudh dukenom *Bil* 127. *MB* 1: 263. *Fl* 1336. *Al* 677. *Bir* 1: 222, 2: 201, 243. *VKR* 67. *LB* 2: 9, 3: 181. *MB* 2: 363. herra . . . som hyl hymelen mz skymen. hyl min nakna krop *KL* 310-311. holde hona mz hwito klädhe. swa at hon syntes ey vm thre tima *ib* 311. markin war mz dödha män huld *Al* 3361. skepit holdis ok fylthis aff bölghomen *(operiretur fluctibus)* *MP* 1: 67. warda eldh glödar holda mz eneasko *LB* 4: 341. hvilkin som spiller vppa duken mer än han höl mz sinne hand *SO* 5. *ib* 28, 70. hvilken broder som ööll spiller meer än han kan hölie vnder sina hender *ib* 108. [än han uarþär lyttär i anlite sua at] hvatte hyl hattär ällä huua *SR* 53. *ib* 55. om man sywdher henne *(malört)* j reenth watn ok skärer ok hölyer sidhan om en dagh *LB* 2: 45. at thu gömde mik oc holde nidhre i hälwitte *LfK* 112. kyklinga . . . hulke som ämuäl glädhias än thot the formogho ey meer gripa än ena modhorinna fiädhir oc hylgha sik vndir hänne *Bir* 2: 87. jak bidhir tik . . . at thu . . . höll mik wndhir thinom saarom *ib* 4: 201. *ib* 208. kärlekin hyl syndanna mykelikhet *Bo* 76. *MP* 2: 75. waar hugher han är först hulder i sik siälwom . . . oc sidhan än hulder vnder likamenom *MB* 1: 56. — *med två ack.* hyll tik wäl hyldhen *LB* 2: 59. thera kroppa huldo markena ful *Al* 9346. — *med prep.* holde vppa them klädhin *(höljde dem med kläderna)* *Bo* 58. huldo vppa han *KL* 71. hylia for öghonin *Bo* 189. *MB* 2: 191. hyl vm öghonin hans *Bo* 181. hyle offwir karith mz eth klädhe *LB* 1: 97. **2)** *dölja, gömma.* huldo . . . hälaght trä vndir snionom *KL* 49. vnder them *(tecknen)* är sannindin huld *MB* 1: 310. liwsa the thing som hwld ärw wndi myrkeno *Ber* 149. þär tel at minna moþor skam är hold *Bu* 136. hylia cristnona i sino hiarta *ib* 415. *Bo* 117. *MP* 2: 196. *Bir* 1: 219. huru . . . thins oc mins herra likame . . . kan innehallas oc hölias j thy klena ämpne, som tilhöre the werdogasta sacramento *Su* 268. alt thetta ärandit höliade the swa hemelika *ST (Cod. Asc.)* 558. — *gömma, undangömma.* swa at the *(klosterfolk)* enkte hylia älla hafwa af them thingom the hafdho i wärdlinne *Ber* 133. *Su* 200. idhra syndhe huldo *(absconderunt)* hans änlite for idhir *MP* 1: 70. thro hauer sik holt oc inne dolt j swa hardhan steen *MD* 393. — **hylia ivir,** *öfverskyla.* wil hiölia ower alla thina syndher *LfK* 95. *Jfr* **ivir hylia.** — *Jfr* **ater-, um-hylia.**

hylilse, *n. pl.? Jfr* **ahylilse.**

hylla? *f.* [*Isl.* hilla] *hylla.* ketzslar oc grythor fwlle aff hyllerne *RK* 3: *(sista forts.)* *s.* 175.

hylla (hilla: -ade *RK* 1: *(sfgn)* *s.* 179, 2: 9540. **hulla: -ade** *ST (Cod. Asc.)* 560. **hulde** *ib.* **-ar, -adhe, -adher.** *pres.* **hyller** *Al* 2032 (**e** *upplöst förkortning*)), *v.* [*Isl.* hylla] *L.* **1)** *göra huld el. bevågen, bringa på sin sida, förmå till hyllning.* thu lokkar wara riddara ok swena hyllar them mz stora gafwor *Al* 2105. han hyllade almoghen *RK* 3: *(sista forts.)* 4371. *ib* 5376. *FM* 337 (1507). — *med tillagdt* sik, til sik *el.* til sina hand. haffde . . . hyllat sigh riken mothe antiochum *MB* 2: 321. hwilken til sigh hylladhe een mäktoghan man *Lg* 3: 347. *RK* 3: 909. almoghen tiil sina handh hylla *ib* 2008. — *upptaga i sin tjenst el. i sitt skydd.* frälste oc hylladhe alla fangha *MB* 2: 270. — *med tillagdt* sik *el.* til sik. haffwa the sik hyllat otalighen mogha aff arabia *MB* 2: 234. hulka jwdas fridliga til sik hyllade *ib* 233. *FM* 489 (1510). **2)** *hylla, lofva tro och huldhet åt.* nu hylla honum macedones alle *Al* 825. at hylla mik ok lofwa tro *ib* 1675. *ib* 867, 1665, 2032, 3942. *RK* 1: *(D, F, G)* *s.* 170, *(sfgn)* *s.* 179, 2: 9540. *ST* 517. *Di* 277. j . . . haffue . . . keesth, koredh ok hylledh . . . her swanthe nielsson . . . ffor herre ok höffuetzman offuer alt swerigis rike *FM* 162 (1504). — *underkasta sig. med prep.* a. hylla a hans nadhe *Al* 2237.

hyllare, *m. Jfr* **härra hyllare.**

hylle (hyllä *Va* 23. **hylla** *(i rimslut)* *RK* 2: 6980), *f.* [*Isl.* hylli] *huldhet, trohet.* thiänist oc hylle honum sworo *Al* 9631. — *ynnest, nåd.* hawä hylle oc kärlek af oss *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). forwärffwar thz mz sins herra hylle *Al* 2665. ädlä herra giffuin mik . . . idhrä hyllä *Va* 23. forbyuþom oc vi vnþe varä naþyr oc hylle *SD* 5: 638 (1347). biudha . . . widh sina hylle oc sina nadh *Al* 7799. *ib* 3211. *RK* 2: 6980.

hylle, *n.? L.*

hylle (hille), *n.? sambucus, hyll, fläder.* sambuca hille *LB* 7: 142. sambuca hether hylle *ib* 2: 38.

hylle barker, *m. hyllebark, fläderbark.* tak jurynen af hylle bark *LB* 2: 32.

hylle blomster (hiilde- *LB* 7: 218, 240), *n. hylleblomster.* aff them tingom som rensa flegma oc

segha wäskor som är euforbium, turbit, hylle blomster äller crocus ortensis *LB* 9: 114. *ib* 7: 218, 240, 9: 117.

hyllelöf (hille lööff *LB* 2: 9**),** *n. hyllelöf, fläderlöf.* siwdher man hyllelöff ok legger widh spinabyldh thz doger *LB* 2: 38. then olyan ther man gör aff hyllelöff *ib. ib* 1: 97, 2: 9, 65, 3: 181, 7: 142.

hyllerot (hylla rod *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6298. **hiilda-),** *f. hyllerot.* siwd te vnga hiilda rötir j vatn *LB* 7: 247. thå wexer fögha fructh på hylle roth *RK* 3: *(Till. om Chr. II)* 6298.

hylling, *f.* = **hylning.** manskap oc hylling hanom alle byda *RK* 2: 7673.

hyllist (hyllyst *SD NS* 2: 110 (1409). **hyllest. hylläst** *Hels L J* 17. **hullest** *SO* 121. **hyollest** *RK* 2: 274**),** *f.? och n.* (*RK* 2: 983) [*Äldre Dan.* hyldest. *Jfr Isl.* hollosta] *L. huldhet, trohet.* philippus gaff hänne hyllist siin *Al* 735. godh hyllest hade iag aff sweriges almoge *RK* 3: *(sista forts.)* 4641. vi . . . biudhom hardhelika . . . wndir alla lydho oc hyllist *SD NS* 1: 415 (1405). — *ynnest, nåd.* loffuar han *(Kristus)* them renliffuis människiom hiälp oc hyllist *Bir* 4: 40. vndir gudz hyllist ok vinscap *SD NS* 1: 656 (1407). *ib* 2: 110 (1409). wi . . . biwdhom vnder wara gönst ok hyllist *Bir* 5: 112. herra hyllist är ey halla langh *GO* 384. swenin fik sins herra hyllist *Lg* 3: 254. konungen fik sua stora wredhe til hans, at han kundhe sidhan aldre offtarmeer koma i hans hyllist *Ansg* 237. *RK* 1: 2389, *(sfgn) s.* 188, 2: 121, 274, 983, 1785 *o. s. v. SO* 121. *MB* 2: 197, 224, 260. togho til fridh och hyllest alla them sigh til them laatha *ib* 240. man kan ey thiäna thwem herran *(för* herrom*)* til hyllist *(till behag; nemo facit dominis seruimina congrua binis) GO* 554. — *Jfr* **ohyllist.**

hylning (hyldning), *f. hyllning, huldhet, trohet.* then hyldning och eeder, som rijkesens män honom giordo och sworo vppa morasteen, then tijdh han til konung walder war *BtRK* 95 (1435, *orig.*). thera eda och hyldning *BSH* 3: 121 (1458, *nyare afskr.*). moth thera . . . troloffuede hylning *ib.*

hylta, *f. skogsdunge. i ortnamn.* si qui miodhhyltu vel gydhingshyltu attinuisse vel attinere probarentur *SD* 3: 41 (1311).

hyma (hymma. -adhe), *v.* [*Jfr N.* hyma, *mörkna, blifva afton, äfvensom* hum, *n. mörk luft, och Isl.* húm, *n. skymning*] *mörkna, svartna?* meg mislikade oc hymmade *(det svartnade för mina ögon?)* ther iag satt dödzsens språng fik meg tha fatt *RK* 3: *(sista forts.)* 5697.

hymn (hympn), *m.* [*Lat.* hymnus] *hymn. TK* 273.

hynda, *f.* [*Jfr Isl.* hyndla] *L. hynda. ST* 337. — **hyndo miolk (hynda miölk),** *f. mjölk af hynda. LB* 7: 33.

hyndsim, *se* **hundsim.**

hyndsima, *se* **hundsima.**

hynir (hymer *Di* 256. **hymär** *ib* 252, 253 *(formerna med* m *bero troligen på missförstånd).* **hiner** *ib* 247, 251, 252**),** *m. pl.* [*Isl.* hýnir] = **hunar.** tha fiöl monghe aff hynom ok nyfflingom ok togh halfua flere aff hyner än aff nyfflingom *Di* 251. *ib* 247, 252, 256. — **hyna här (hyma här** *Di* 264. **hyma her** *ib* 211. **hima her** *ib* 253**),** *m. här af krigare från Hunaland. Di* 211, 253, 264. *Jfr* **huna här.** — **hyna land (hymalandh** *Di* 225. **hymeland** *ib* 235. **hymelandh** *ib* 222. **hymmelandh** *ib* 220. **himaland** *ib* 271. **himalandh** *ib* 247**),** *n.* = **huna land.** *Di* 220, 222, 225, 235, 247, 271.

hynne? skal thw merkya ena stora dygd aff tessa vatnena, lather man olyo i tz hynne, tha sywnker hon tiil grwnda *LB* 7: 129.

hyr? (hyy *MB* 2: 287, *den enda anträffade nominativformen. ack.* **hy. hyy),** *m.* [*Jfr Got.* hivi. *Ags.* hiv, heov, heó] *utseende, färg.* alt thet ther var, thet var alt olikamlikit, än thogh thet tyktis hafva likamlekan hyy *(speciem corporum habentia) Ansg* 181. thz watn hafwer vnderlik hy *Al* 2177. swa som himilen skipter sin hy *ib* 7147. — *särsk. om menniskor. utseende, ansigtsfärg, hy.* han hauar liusan hy *Bu* 204. han hauar sama hugh ok hy *ib. Bil* 879. gör thät . . . fagran liith ellir hy *LB* 3: 58. vnderlik räddogha han tha fik han omskipte badhe lit oc hy *Al* 8255. *MB* 2: 287. *LfK* 141. — *utseende, skapnad.* genast alexander a hona sa honum thykte tha hans modher na swa waro the lika i thera hy *Al* 8145. at qwinnor skulo sik faghra skapa aff faghrom bonadh the a sik taka mz margha handa klädhom ny at göra sik en annan hy än som naturan giordhe henne *ib* 6352. i thy samu som hanom tykte at siälin var skild vidhir hans dödelica likama, fik siälin genstan annan aldra vänastan hy oc fägharsta skipilse *(aliam pulcherrimam speciem corporis) Ansg* 179.

hyrdränger, *se* **hirdhdränger.**

hyrdha, *se* **hirdha.**

hyrdhe, *se* **hirþe.**

hyrna (hörna), *f.* [*Isl.* hyrna] *L. hörn.* brendhe fyra husins hörnor *MP* 1: 130. *Jfr* **en-, stokhyrna** *samt* **hyrne.** — **hyrno sten,** *m.* [*Jfr Isl.* hyrnusteinn] *hörnsten.* är . . . wrdhen hyrno stenin *(caput anguli) KL* 137. — **hyrnu stokker,** *m. L.*

hyrnadher, *adj. Jfr* **fyra-, tvä-hyrnadher.**

hyrnbodh (hyrn bod), *f.* = **hyrnebodh.** hyrn boden vppa östra sydhona *SJ* 191 (1450).

hyrne (hörne), *n.* [*Fnor.* hyrni] *hörn.* the skuldo senasta stenin läggia ofwarst j muren j eet hyrne *ST* 418. stikkandes starkan eel oppa hwset i fira hörne *Lg* 3: 455. *ib* 474. oplyptis husit a fyra hörnomen *KL* 401. *MB* 2: 395. iak hörde ena röst wt aff iiij gul altarens hörnom *(cornibus) ib* 347. saa petrus . . . swa som eet mykit linnit skinande kaar nidhir sändas af himnomin mz fyrom hyrnom *(initiis) KL* 151. sighiande honom wara kläddan i purpura oc collobio, oc i allom hörnom sänkt mz pärlom *Lg* 222. — *gathörn.* j hyrnit vidh brödhra trägardh *Bir* 5: 122. i hyrnet upa norre sidhonne *SJ* 72 (1437). widh hörnit *ib* 83 (1441). *De anförda ställena, utom ST* 418, *Lg* 3: 455, 474, *kunna äfven föras till ett* **hyrn;** *till* **hyrna** *kunna föras KL* 151, 401, *MB* 2: 347, 395, *Lg* 222.

hyrnebodh, *f. hörnbod, vid ett gathörn belägen bod.* näst hyrnebodhinne *SJ* 71 (1437). *Jfr* **hyrnbodh, ortbodh.**

hyrninger? *m.?* [*N.* hyrning] *med horn el. med uppskjutande spetsar försedt föremål; med uppstående*

ändar försedt tvärträ? dretther, hyrninger, malat och sömath *BSH* 5: 529 (1513). *Jfr* **enhörninger.**

hyrnotter, *adj.* *Jfr* **fyrahyrnotter.**

hyrsa, *f. L.*

hyrte, *n.?* [*Mnt.* hurte. *Fr.* heurt. *Ital.* urto] *eg. stöt; med stöt förenadt anlopp i tornerspel, häftig fart.* mangt örss var ther a sidho röört swa at thz foor i sprung ok i hyrte *RK* 1: 1440.

hyrä, *sannolikt för* **ohyre.** full hyrä *(Cod. A* ful ohyre*) Fr (Cod. B)* 74.

hysa (*pres.* **-ir.** *part. pret.* **-ter: afhyst** *BSH* 3: 143 (1463)), *v.* [*Isl.* hýsa] *L. hysa.* at ingen skulle hysa eller hema the forrädara *BSH* 3: 285 (1470). *HSH* 20: 294 (1510?). the som halla ok hysa tholka j sinom husom *Bir* 3: 293. *VKR* 43. rent näste hyser ey tholikt wärdh som swa wil orenlika byggia *Al* 1630. *Jfr* **afhysa** *samt* **husa.**

hysikke, *n.* [*Mnt.* huseken. *Fdan.* hysken, hyssikke. *N.* hyske] *afträde, kloak.* wordho . . . liffwandes i hysikke nidher kastadhä *LfK* 54. *Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 441.

hytta (**höttha: -on** *SD NS* 1: 153 (1402); **-ör** *DD* 3: 208 (1476). **hitta: -om** *ib* 230 (1490)), *f.* [*Mht.* hütte. *Mnt.* hutte] *hytta, smälthytta, byggnad för malmers smältande.* hafwer noghor mester man minna i noghro hytto en attunda delen *PfN* 137. hwar som nya hyttho [bygger] *SD* 4: 749 (1340, *nyare afskr.*). mansiones dictas hytto *ib* 5: 593 (1346). *ib NS* 1: 153 (1402). *DD* 1: 88 (1440, *afskr.*) *o. s. v.*, 3: 190 (1395), 193 (1427) *o. s. v.* — *I latiniserad form.* vna cum hyttis in monte ferreo *SD* 4: 54 (1328, *gammal afskr.*). hyttas nostras in monte ferri nericie *ib* 5: 511 (1345). — *Jfr* **iärn-, kopar-hytta.** — **hytto andbudh (-anbodh),** *n. redskap el. inventarier i en smälthytta.* mz . . . allom hytto anbodhom. som the hytto tilhörer *DD* 3: 193 (1427). — **hytto bygning,** *f. hyttbyggnad, hytta. DD* 3: 193 (1427). — **hytto del,** *m. del i hytta, hyttdel. SD NS* 2: 265 (1410). — **hytto hogh?** een hyttostadh . . . med hytto hogh *DD* 1: 29 (1357, *nyare afskr.*). — **hyttokämpe (hytta-),** *m. ss tillnamn.* halwarder hyttokempe *SD* 1: 440 *(öfvers. af ett dipl. fr. Dalarne af år* 1268*).* halwardher hyttakämpe *DD* 1: 45 (1386). — **hytto stadher (hytthe-** *DD* 3: 199 (1440). **hytta-),** *m. plats för hytta? DD* 1: 29 (1357, *nyare afskr.*). medh hyttom oc hyttastadhom *ib* 45 (1386). *ib* 3: 190 (1395), 199 (1440). — **hytto strömber (hytta-. höttho-** *DD* 3: 208 (1476). **hitte-** *ib* 230 (1490)), *m. ström med hvilken hytta drifves.* j hytto och hyttaström j qwarn och j qwarna ströma *DD* 1: 145 (1491). med . . . hytto och hyttoströma *ib* 148 (1492, *afskr.*). *ib* 3: 189 (1392) *o. s. v.*

hädzla, *se* **häzla.**

hädha (**häädha. -ir, -de, -der.** *part. pret.* **hädher** *GO* 315. **hedher** *Lg* 3: 79. **hädhin: hädhne** *LfK* 54; *formen är emellertid utan tvifvel framkallad af det föregående* **haldne** *och det efterföljande* **slagne**), *v.* [*Isl.* hæða] *håna, häda.* then som hädhir *(blasphemaverit)* ihesu christi nampn *MP* 1: 35. häddo christi iärtekne *ib* 94. heddir ok slaghin oc sputtadhir *ib* 47. wordho . . . fför hadh oc gab haldne, hädhne, slagne *LfK* 54. en hädhir ok annar sputtar *Bo* 181. blyghiandis for thöm som han hääddo *ib* 196. *ib* 195. *KL* 156. *Bir* 1: 16, 134, 271, 2: 299, 325, 3: 59, 224. *ST* 58. *MB* 2: 245, 248. *Lg* 586, 3: 79. *Al* 1577, 2115, 2717, 4413. war han aff poro hädder *ib* 5335. thenna fäghrind är här hääd *(försmädad, föraktad)* swa ära wara qwinnor ey kläd *ib* 6361. hwar är swa hädher som han är klädher *GO* 315.

häþan (**hädhon** *Di* 264. **hedhan** *Iv* 220. **hadhen** *Di* 254. **heden** *RK* 2: 3530), *adv.* [*Isl.* héðan] *L.* **1)** *hädan, härifrån, bort (jfr* **af 1**). gak häþan *Bu* 135. af naturo. som alla hit födde ok alla häþan före iäm fatöka *ib* 153. *ib* 19. *Bil* 113. *Di* 254. hon skulle rasklica hädhan callas af gudhi til äuärdhelica helbrygdho *KL* 355. ther til ath syndogh människia skal vitha huru wadlikit är hädhan kallas vthan scriptamal *MP* 1: 6. tolkin . . . hulkin han hädhan gaar j sinom ytarsta dagh *ib.* aldre monde mik hedhan langa *Iv* 220. — hädhan ok thädhan, *från ena och andra hållet, från alla håll.* alla andra som the kundo til sik dragha hädhan oc thädhan *(hinc inde)* a alla sijdhor *Ansg* 191. **2)** *härifrån, borta (jfr* **af 2**). veet man ey af för än han är hädhan *Bo* 91. iak bygger hädhan ekke fiärre *Al* 8052. han är ey hädhan ena mila *Fr* 1587. *RK* 2: 3530. — **hädhan af,** *hädanefter, från denna stund el. tid (jfr* **af 3**). thetta skal wara idher sidhwänia nw oc hädhan aff *MB* 1: 307. *Bir* 3: 267. *Fr* 2570. — **hädhan fran (hädhan fraan** *Bir* 2: 218; *Al* 1426. **hädhan fra** *Gr* 261; *MB* 1: 19, 172, 227; *Fr* 2552), *hädanefter, härefter, från denna stund el. tid (jfr* **fran 8**). hädhan fran thänkir iak äkke swa göra *Bo* 54. the vilia äkke längir swa skämmelica thiäna idhir hädhan fra. som the hawa giort här til *Gr* 261. jak vil bätra mik hädhan fraan *Bir* 2: 218. *Bo* 142, 200. *MB* 1: 19, 172, 227. *Al* 1426. *Fr* 2552. *RK* 1: 3829. *Bir* 3: 30, 440, 4: 77, 129. — *med utgångspunkten i en förfluten tid, till hvilken den talande i tanken förflyttar sig: från denna tid.* mädhan han hädhan fran *(exinde)* ville halla vppa at predica *Bo* 39. hädhan fran oc til han var tolf ara läs man ey af honom nakat *ib* 23. — **hädhan i fran (-i fra** *Gr* 315. **-j fra** *Bir* 3: 439. **-j fraa** *ib* 312), *hädanefter, från denna stund el. tid.* hädhan i fran skal han af os taka alla brödhrina *KL* 351. varin hädhan i fra siälfwiliandis lydhoghe . . . sancti gregorij budordhom *Gr* 315. *Bir* 3: 312, 439.

hädhare, *m. bespottare, hädare. MB* 2: 311, 325.

hädhelika (-liga), *adv.* [*Isl.* hæðiliga] *hånligt, snöpligt.* far ey hädhon saa hädeliga *Di* 264. saa hädeliga fran honum fara *ib.*

hädheliker, *adj.* [*Isl.* hæðiligr] *hånande, hånlig.* thz war hädelikth *MD* 35.

hädhilse, *n. pl. och f. hån, smädelse, hädelse.* vardom wi til atlöghe oc hädilse allo folke *MB* 2: 152. för theris bannor oc gudz hädilse *ib* 311. *LfK* 12. hädilsenna nampn *MB* 2: 352. mz . . . löghe ällir hädhilsom *Bir* 5: 77. — **hädhilsa tekn (hädilse-),** *n. tecken som innebär hån el. hädelse.* screff pylatus cristi hädilse tekn oc satte wppa korsit *Su* 310.

häfþ, *f.* [*Isl.* hefð] *L.* **1)** *innehafvande, besittning, bruk. SR* 5. änkte se thet faghert ok lustelikt godz i ängiom ella öghiom ella androm stadhom ther ey skal

åkoma wår häfd ok handawerk *(som vi ej skola taga i besittning och bruka)* *KS* 61 (151, 66). meth swa längdh oc bredh som gambla häfdhin wt visar *SD NS* 2: 114 (1409). *SJ* 109 (1441). **2)** *häfdvunnen rätt.* att the måghe ee niutta theres gambla häffdh af the lappar, som ther boo och byggia, huilkett theres gambla föreldrer och tilförende hafft haffua *HSH* 29: 32 (1498, *nyare afskr.*). — *Jfr* **alder-, forn-, guþsivia-, iorþ-, lagh-, lagha-, ominnis-häfþ.** — **häfþa eþer,** *m. L.* — **häfþa mal,** *n. L.* — **häfdha skipte (häfdhe-. hefdaskipfte. hefdaskipftä),** *n.* [*Fnor.* hefđaskipti] **1)** *fördelning af rätten att innehafva och bruka egendom, för viss tid gjord fördelning af egendom.* quod castrum lithosie . . . fijholm et thiust . . . titulo divisionis dicte hefdaskipftæ usque ad quinque annos integros a data presencium numerandos, nobis duci erico et nostris heredibus cedere debeant pacifice et quiete *SD* 3: 228 (1315, *nyare afskr.*). simili divisione dicta hefdaskipfte *ib.* **2)** *jordbyte som afser endast brukanderätten (icke eganderätten).* iak . . . hafuer vndt ok tilsagt . . . gunar gylto mitt gooz . . . till rätt häfdhe skipte, swa länge som oss badhom at nögier, för thet goos som han i wärande hawer *SD NS* 1: 228 (1403, *nyare afskr.*). til hulkins laghu ok häfdeskipte mere wisso *ib.* wi . . . kennoms oss hafwa giort eeth hefdhaskifte meth . . . heneke bekmanne swa ath wi hafwa lakt hanom ok hans dotter . . . een gaardh i skärestadha sokn . . . fore en gaardh i myrasio, swa länge som oss ok them atnögher *ib* 2: 174 (1409). *FH* 1: 46 (1477, *nyare afskr.*).

häfþa (-ar, -aþer), *v.* [*Isl.* hefđa] *L.* *(på orättmätigt sätt) sätta sig i besittning af.* at kunungur medh sitt wald taki ey älla häfdi sina vndidåna godhs *KS* 73 (180, 80). huar som taker älla häfda annars godhs mote almoghans wilia, thz är rån älla tiufnadhr *ib.* — *genom (orättmätigt) innehafvande förhålla eller undanhålla.* som them *(godsen)* her til vndan kronanna skat hefdhat oc hollet hawa *BSH* 2: 46 (1397). thet thenne gods och torp . . . wåro häredz jordh . . . och olaghlika häfdat från häredheno *ib* 65 (1399, *nyare afskr.*). thet var häradzsins almenninge oc olaghlika hefdhat fran häradheno vnder wreta clostor i frelse *ib* 66 (1399). at hon hafdhe thän forscrefna större gardhin . . . for klostreno häfdhat oc hindrat i swa langan tima *SD NS* 2: 236 (1409). — *Jfr* **af-, for-, lagh-häfþa.**

häfþan, *f. L.*

häfla (hävia: vphävia *KS* 62 (156, 68). **häfwia: vp häfwia** *Bil* 861. *pres.* **-er.** *impf.* **hof. hooff** *MD* 189. *part. pret.* **hävin),** *v.* [*Isl.* hefja] *L.* **1)** *höja, lyfta, häfva, se* **häfla sik. 2)** *börja.* han hoff *(började berätta)* sith äuintyr *Iv* 78. — *part. pret.* **hävin,** *svullen.* är modren häffwen *LB* 7: 29. — **häfla sik, 1)** *höja sig, lyfta sig.* hans hiärta . . . häfuir sik ok hoppar *Bil* 652. **2)** *börja.* ther hoff sik tha en digher ofridh *RK* 1: 4234. — **häfla nidher,** *kasta ned.* hoff han nider wnder sik *RK* 1: 3854. — **häfla up, 1)** *lyfta upp, höja.* hoff han vp sina hand *KL* 56. **2)** *börja tala, upphäfva sin röst.* hoff vp mz höghe röst . . . ok sagdhe *Gr* 323. *MD* 189. hoff han wp oc las tässin ordh *Su* 263. — *Jfr* **up häfla.** — **häfla sik up, 1)** *lyfta sig upp, höja sig, stiga.* thin ande häfwer sik thäs höghra vp at thänkia aa gudh *Ber* 246. tha modren heffuir sig swa op i quinnona *LB* 7: 31. häffuir modren sig op *ib.* ath hon (ɔ: modren) häffuir sigh op moth hiertat *ib.* **2)** *börja.* tha hoff sik ather wp eth kiiff *RK* 1: 4158. — *Jfr* **uphäfla sik.** — **häfla ut,** *kasta ut.* häffuin wt tha bansatta nistuna *AS* 60.

häfla? (-adhe, -adher), *v. sätta sig i besittning af.* kaytalabone gingo ofuer the fornempda ramerke jn wppa kutala boanna eghit oc häfniädho *(för häfuiädho? annan hds. har* häfwiädhe*)* met räto välde thet som thöm war gifuit til rätä kununx täktä gerdh, oc thera foräldrä hafdho hona fore thöm häfniät *(för* häfuiät? *annan hds. har* häfwiät*)* oc farit *FH* 2: 7 (1374, *nyare afskr.*). *Jfr* **hafning, hava.**

häfli, *m. L.*

häft, *se* **häpt.**

häfta, *v. se* **häpta.**

häfta, *f. se* **häpta.**

häfte, *se* **häpte.**

häftilse, *se* **häptilse.**

hägbär, *n. häggbär. LB* 10: 6.

hägger, *m.* [*Isl.* heggr] *hägg, prunus padus Lin.?* — **häggia barker (hägge-),** *m. bark af prunus padus?* tagha hägge bark oc siwda lyctan *LB* 7: 319.

hägha, *v. Jfr* **mishägha.**

häghþa (-ar), *v.* [*Sv. dial.* hägda. *N.* hegda. *Jfr Isl.* hegđa] *eg. genom stängsel freda, skydda; spara. abs.* rikar ärwþar ok quiþer at häghþa *Bu* 153. — *med dat.* han radher ey älla hägdhar päningenum sik til gagn älla hedher *Bil* 965. — *Jfr* **forhäghþa.**

häghdhan, *f.* [*Jfr Isl.* hegđan] *skydd. Bir* 5: 130.

hägher, *m.* [*Jfr Isl.* hegri] *häger.* thz är onth at binda hägher i mees *GO* 49. ä hwarth häghrin flygher tha fölgher honum stiärtin *ib* 50. — **häghra hiärta (-hyertha),** *n. hägerhjärta.* hägrahyertha sudhit j watn *LB* 2: 58.

häghn (häghen), *f.* **1)** *inhägnad, inhägnadt område.* huruledhis the sculu vtan clostersins hägn ellir til landzherrana wt fara *VKR* 5. **2)** *hägn, skydd.* gudh som henne . . . i sin eigen hägn ok foresyn tagit *Lg* 3: 552. anamom vi for:da naadhandals clostre . . . j wara konungxligha hägn, beskärm ok syndherligha forswar *FH* 3: 124 (1448). the fatighe brödher i crononas häghen och beskerm äre *BSH* 5: 540 (1514). *SD NS* 1: 381 (1404, *gammal afskr.*), 2: 93 (1409). *Bir* 5: 110, 112. *PM* 1, 38. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK)* s. 282. — *Jfr* **forhäghn.** — **häghna skogher,** *m. L.*

häghna (hängna: -as *(handskriftens läsart enl. uppgift af Dr. C. af Petersens; tryckta uppl. har* **hägnas***)* *GO* 377. **hänghna** *RK* 3: 1788. **-ar, -adher),** *v.* [*Isl.* hegna] *L.* **1)** *genom stängsel freda, hägna.* ther groor som hängnas *GO* 377. — (?) at wi . . . hafwom . . . affhent os oc wara arfua en gardh . . . holchin minna hustrv modher erfdhe epthe marcus boosson oc en del hegnaat *SD NS* 2: 12 (1408). — *afstänga.* äghna häller hägna heller för-

hindhra mer än hälthen i öreswndh *SD* 5: 210 *(öfvers. fr. sl. af 1400-talet)*. **2)** *hägna, skydda.* än the wilia häghna thz *(landet)* oc wäria *MB* 1: *(Cod. B)* 545. iak wilh mit konungxrike fore thik heghna *Al* 615. thera skiolda varo swa forslaghnä thz the matto thöm ey häghna *Iv* 4944. heghna os mz thit wald *MB* 1: 354. wil thu antigonum häghna *Al* 8447. *ib* 10416. *RK* 3: 1788. *Bir* 4: 41. **3)** *bevara, iakttaga?* särdelis lifwerne hafwer thu häghnath *Al* 5936. — **häghna sik,** *skaffa sig skydd.* flyddo tha nordmen alla vegna huar tit han matte sik hegna *RK* 1: 3161. — **häghna in,** *gifva skydd åt.* häghna in til sik, *skydda, försvara.* the . . . aktade thz *(Brunkeberg)* in till sig hägna *RK* 3: *(sista forts.)* 4780. *Jfr* **in-häghna.** — *Jfr* **franhäghna.**

häghnaþer (*ack. (och dat.)* **hegnad. hägnat. hegnat. hägnät. hegnät),** *m.* [*Isl.* hegnaðr] *L.* **1)** *hägnad, stängsel.* wingardhanna gardher oc hägnadher är synderbrwtin oc skingradher *Bir* 4: 7. *SJ* 169 (1448). **2)** *inhägnadt område.* diurin wtgangande af häghnadhenom *Bir* 4: 293. ynnan clostcrs hägnät *FH* 4: 73 (1459). jnnan staden eller stadzsins hegnat eller äghar *SO* 159. — *i ortnamn.* in . . . holmborghahegnæt *SD* 4: 417 (1335). tokahægnat *ib* 5: 627 (1347). **3)** *hägnad, hägn, skydd.* at wij haffuom takit j wara enkannelica wärn friidh, hegnat oc forswar ware frwe sancte anne oc sancte birgitte closter j finland *FH* 4: 57 (1457). haffde land j sinom hegnad *MD* 337. — *Jfr* **in-, oliva trä-häghnadher.**

häghnan, *f.* [*Fnor.* hegnan] *skydd.* hona ok alla hänna systra taka i sina värn ok hägnan *KL* 354.

häghnilse, *n. pl.?* — **häghnilsa bref (häghnilse breff),** *n. skyddsbref.* konwnghsens häghnilse breff *PM* 22.

hägome (häggome. heggome. hägomme: -a *Bu* 138; *Iv* 4219. **häggomme: -a** *Su* 420; *MB* 1: 237, 277. **hägumme** *ib* 121; **-a** *ib* 119, 128, 312, 403; **-ans** *ib* 145. **häggumme: -a** *ib* 93, 194**),** *m.* [*Isl.* hégómi] *fåfänglighet, dårskap, dumhet.* þu far mz dighrom hägoma *Bu* 151. þänna hägomma prädicaþe iþar guþ *ib* 138. vende . . . ater af thesse hems heggoma *Bil* 800. draghir til aminne. hwat häggoma hedhirgiri är *Bo* 96. ey wiste han eller wyrdhe kunna allan häggumma *MB* 1: 93. fore hans hemsko ok hägomma saka *Iv* 4219. *Bil* 452. *MB* 1: 119, 128, 237, 277, 312, 403. — *fåfängt prat, hams.* talaþo manggen hägoma *Bu* 22. sagþe þät alt hägoma vara *ib* 140. them thotte thz wara häggumma oc kalz *MB* 1: 194. *ib* 121. *Iv* 1472. — *gen. med el. utan suff. art. i adjektiv bemärkelse: fåfäng.* war herra han är nytteliker mästare oc ey häggumma *MB* 1: 93. i häggomma ok fafängom thrättom *Su* 421. mz hägummans losta *MB* 1: 145. *Jfr de följande sammansättningarna.* — **hägoma drömber (häggoma-),** *m. betydelselös el. bedräglig dröm.* wente thz wara diäfla villu ok häggoma dröma *Bil* 256. — **hägoma fulder (hägumma-),** *adj.* [*Isl.* hégómafullr] *dum, orimlig.* äre thässe ordh oc thenne sidher hägumma full oc aatlöghis ämpne *MB* 1: 308. — **hägoma leker (hägumma leeker),** *m. fåfäng el. onyttig lek, fåfänglighet.* til hägumma leek *MB* 1: 473. — **hägoma lof (häggoma luf),** *n. fåfängt el. tomt lof.* at han giwi ey å rosom ella häggoma luf *KS* 35 (89, 37). — **hägoma man (höggoma-. haghuma-** *KS Fragm.* 15**),** *m.* [*Isl.* hégómamaðr] *falsk menniska, bedragare.* flikrare ok höggoma män *KS* 73 (178, 79). fafänga ok höggoma män *ib* 49 (124, 53). *ib* 58 (145, 64).

häkker, *m.?* [*Mnt.* heck] *häck, af törnebuskar o. d. bestående hägnad? häck, på en hö- el. packvagn el. annanstädes ss hägnad och infattning anbragt spjälverk?* som koto sek man kaster ower hek swa böria gumman grymtha *MD (S)* 223.

häkta (hekta. -ar, -adhe. *impf.* **hekte** *Di* 11**),** *v.* [*Mnt.* hechten] *L.* **1)** *trans. fästa, se* **häkta sik. 2)** *intr. hålla, hålla stånd, stå emot. med dat.* sa at hanum enchte hekte *Di* 11. — *med prep.* for. thz *(svärdet)* är sa hwast at enchte skall hektä fore thz *Di* 76. inthe harnisk häctadhe för honum *ib* 284. *ib* 216, 257, 268. *PK* 229. **3)** *häkta, fängsla.* sätter them i torn och häcktar them *BtRK* 78 (1434). — **häkta sik,** *fästa sig, haka sig fast.* kringom spente alt hans änlite mz sinom klööm oc häktadhe sik swa fastelika at engin kunde hona ther fran skilia *ST* 275. — *Jfr* **ater häkta.**

häkta (hekta), *f.* [*Mnt.* hechte] *L.* **1)** *häkte.* sätiäs i vars foghatä häcto *SD* 5: 639 (1347). j häkto säthia *ST* 361. *ib* 371, 471. *EG* 65. *Lg* 952. **2)** *det som fäster el. hvarmed något fästes; boja.* alskona hektor lusnadho aff them fangom *Lg* 3: 230. — *häkta.* the hadhe smala stöffla oc mangh häkta *RK* 3: 1003.

häkte (hägte *RK* 2: 9498. **hekte. hektä),** *n.?* [*Fdan.* hægte] *L. häkte.* hafuis kista häkte oc jern oc borghara rättir medh them ostyrughe äru oc brutlighe wardha *VKR* 39. sath i stokholms kerno j hektä *RK* 1: *(LRK) s.* 229. vii aar jak ok fangen war j drötningh margretes hekte *ib s.* 230. *ib* 2: 9498.

häktilse (hektilse), *n. pl.* (*MB* 2: 266, 365) *och f.? L.* **1)** *band, boja.* hännas häktilse *(vincula)* är helsamleken bindhnigh *Su* 15. — *bojor, fängsligt förvar.* haffdho ionatham mz sik j häktilsom *MB* 2: 266. **2)** *häkte, fängelse.* lykkias j clostirsins hektilse *VKR* 5. *Va* 37, 40. *MB* 2: 173, 270, 335, 365. *Lg* 3: 274.

häl (hääl. -ar), *m.* [*Isl.* hæll] *L. häl.* þolika varo hans knäskali som hans häla *Bu* 195. *KL* 292. *Bir* 2: 48, 268, 4: 10. ondh quinna önskir bondans hääl *(handskriftens läsart, tryckta uppl. har* häl*)* wara wänt til gardh ok tä ij fraan *GO* 998.

häl, *m.* *Jfr* **tiuþerhäl.**

häl (hääl. hel. häll *Iv (Cod. B) s.* 388; *RK* 3: 2821, 2830; *MB* 2: 305. **heel** *PK* 230; *RK* 2: 6727. **heell** *ib* 5797. **hiäl** *FM* 281 (1506). **hiel** *RK* 2: 1290, *s.* 346; *BtFH* 1: 298 (1509). **hijell** *RK* 3: 2815. **hyöl** *BSH* 5: 302 (1508); *de fyra sistnämda formerna i förbindelse med föregående prep.* **i.** *gen.* **hälia** *Bu* 182; *Al* 1163, 3468; *MD (S)* 214. **häliä** *MD* 47**),** *f.* [*Isl.* hel] *L. dödsgudinna, dödsrike (dessa båda betydelser framlysa tämligen tydligt på flere af de i det följande anförda ställena), död.* þän sami ihesus valdförþe vara drotning helena *(ipsam mortem, quæ regina nostra est, captivavit)* *Bu* 207. läste mz eldez bandom varn

mästara helena husbonda *(ipsum nostrum principem autorem mortis)* *ib.* fara til bana ok helsa hälena *Bil* 476 *(jfr Lg* 1015*)*. han laa j banasoth jäm när häl som heme *ib* 110. finna hwru manzins siäl är fräls for hel *(af senare hand ändradt till* dödh*)* *Bil* 348. thu rädhis dödh ok häl *Al* 5806. *ib* 9090. han thorff ey rädhas nakra häl *ib* 9572. aff enkte iärn faar thu thiin häl *ib* 7646. frälsse them aff äuerdelikä häll *Iv (Cod. B) s.* 388. — til hälia, *till döds, i hjäl.* leion slet han tel hälia *Bu* 182. folk ok fä slaar han til hälia *Al* 1163. tha alrin slaar then gambla til hälia *MD (S)* 214. hwi wilin ij mik til hälia pina *Al* 3468. *MD* 47. — i häl, *i hjäl, till döds.* han tyrfdo swear j häl *Bil* 738. bardhe swenen i hääl *MB* 1: 164. vil iak mik syrghia ij häl *Iv* 1107. *RK* 2: 3801, 5797, 6727. *Lg* 32. viij faar . . . som hans hundh beth ihiel *BtFH* 1: 298 (1509). wart han stangadher aff en galin tiwr i heel *PK* 230. — *i sht i förbindelse med* sla. slo . . . i häl hedhningan *MB* 1: 280. *ST* 10. *Fl* 329. *Al* 2005, 3477, *RK* 2: 1290, *s.* 346, 3: 2815, 2821, 2830. *FM* 281 (1506). at röffua, skynna, brenna och i helsla her i skären *ib* 289 (1506). j hälslaa alla theris owenir *MB* 2: 193. — häl *för* i häl. thik darium siälfwan häl at sla *Al* 1176.

häl, *n. L. Jfr* **häli.**

häladhe (helade *RK* 1: 1109. **hälädhe** *Fr* 1328; *Al* 1772 *o. s. v.* **häladh** *RK* 1: 795, 837 *o. s. v.* **hälädh** *Al* 5044. **häläth** *ib* 8991, 10566. **häled** *MD (S)* 261. **heled** *RK* 1: *(LRK) s.* 222. **hälith** *Fr* 3121. **hellit** *Di* 142. **helte** *ib* 152. *pl. m.* **häladha** *RK* 1: 19, 102, 701. **hälada** *ib* 675, 2: 377. **helada** *Iv (Cod. B) s.* 532. **häladhe** *Fr* 1694. **hälade** *RK* 1: 393; *MD (S)* 250. **helade** *RK* 1: 961, 2: 3688. **hälädhe** *Fl* 1836; *Fr* 1803. **hälede** *Iv (Cod. C) s.* 352. **helede** *RK* 2: 3355. *n.* **hälädhe** *Al* 1712. **häläde** *ib* 3352**)**, *m. och n.* **(***Fr* 1328, 3121; *Iv* 695; *Al* 1712, 1772, 3352, 4558, 5022, 5044, 8991, 9333; *MD (S)* 255, 261**)** [*Fsax.* helith. *Mnt.* helt. *Jfr Mht.* helt, helit, helet] *stridsman, kämpe, hjälte.* the hälädhe varo badhe blidhe *Fr* 1803. margh en häladh from *RK* 1: 837. een hälade goodh *ib* 874. ith hälade godh *MD (S)* 255. *Fl* 1836. *Fr* 1694, 1704. *Iv* 695, *(Cod. B, C) s.* 352. *Al* 1712, 1772, 3352, 4558, 5022, 5044, 8936, 8991, 9333, 10566. *RK* 1: 19, 102, 393, 675, 701, 793, 795, 837, 880 *o. s. v.*, 2: 377, 2699, 3355, 3688. *MD (S)* 250, 261. *Va* 19. hellit hagen *Di* 142. helte van hagen *ib* 152. han var . . . eet hälädhe aff sit eghit liiff *Fr* 1328. han var eet hälith til sit liiff *ib* 3121.

hälagher, *se* **helagher.**

hälaghet, *se* **helaghet.**

hälda, *f. L. Jfr* **skakhälda.**

hälda, *v. L.*

hälde, *n. Jfr* **böna-, ful-, sam-, up-, uppe-, väl-hälde.**

hälder (häldar *Bu* 173, 206. **helder** *Bil* 124; *RK* 1: *(sfgn) s.* 182. **heldir** *ST* 15, 113. **hälþer** *SD* 5: 637 (1347). **halþyr** *ib.* **hälþyr** *ib.* **häller** *Bil* 627; *MB* 2: 267, 293 *o. s. v.* **hällir** *KL* 222, 240; *Bo* 9, 62, 92, 146, 157; *Gr* 274 *o. s. v.* **heller** *RK* 1: 2263. **hellir** *ib* 178 *o. s. v.; Bil* 446; *MP* 2: 127. **haller** *GO* 172 *(handskriftens läsart; tryckta uppl. har* **häller***).* **hellirs** *FH* 1: 144 (1494, *gammal afskr.*)**)**, *adv. komp.* [*Isl.* heldr]; *och* **hälzt (hälzst. hälst. helst** *Bil* 213; *RK* 3: *(sista forts.)* 4500. **halzt** *KS Fragm.* 12. **halzth** *ib* 11. **hältz** *Bir* 1: 174, 223; *Ber* 83. **hälstz** *Su* 51, 66, 170. **hieldz** *BSH* 5: 504 (1512)**)**, *superl.* [*Isl.* helzt] *(med afseende på betydelsen sluter sig till dessa såsom positiv* **giärna***)* *A) komp. L.* **1)** *med mera böjelse el. lust, hällre, snarare.* the wildu sik tha hälder siälfua dräpa än swälta *Bil* 314. hafþe häldar hindrat iuþa fra än tel hans döþ *Bu* 206. *KL* 222. *Bir* 3: 264. *Su* 49. iw hendhelegaren och snararen thet ske han iw heller iach och mene radit thet gerna sse *HSH* 19: 103 (1505). **2)** *med mera skäl, snarare, mera.* at wi . . . faam hardhan dom hellir än godh lön *Bil* 446. hwi er ekke heller jakit *(hvarför är ej snarare jag det, d. v. s. konung)* *RK* 1: 178. huru twnglika thu alt ranzsakar, ämwäl minzsta tankana, än hällir gärningana *Su* 248. mädhan swa är at vi hawm forlatit os siälua. myklo hällir ärom vi frälse af thera vmsorgh *(omsorgen om fränder)* *Bo* 62. han findir . . . at jak kräfwir rekenskap aff ordhom huru myklo hällir aff gerningom *Bir* 2: 198. thz faaldir än hästher a fyra been än haller een [man] aa [twa] *GO* 172. — *bättre, lättare.* at han gate swa myklo helder hört paulum j moghanum *Bil* 124. — *bättre, nyttigare?* hwo weyt huat heller *(bäst?)* er för än han röne *RK* 1: 2263. j dagh wil jek pröffuä huat heller är *MD* 15. — *snarare, fast mer, tvärt om.* sängin är äkke blomstradh. vtan hällir illa loktande *Bo* 146. hwat ey munde tholkit offir . . . vanwyrdhas älla forsmas. ängaledhis. vtan hällir var thz af änglomen presenterat i himerike mykyt thäkkelica *ib* 9. *Bil* 124. tha sagdhe renliuis brodhoren jordhom thänna likama lydhoghe bredhoren sagdhe bidhiom hällir at gud wili vpresa han af dödh *KL* 240. — *utan.* om sa händher broder dräper brodher, ekke mz viliandess modhe heller mz vadha *SEG* 120. — *förstärkande vid en komp.* ey skal han hawa meer aff eno hälder än aff andro *MB* 1: 80. sammaledes hade mig och sa gångit . . . och än heller werre *RK* 3: *(sista forts.)* 6089. — thy hälder, *för den skull snarare el. mer.* än alt licouäl ok än thy hällir *(immo multo magis)* bödh var herra ihesus lypta af stenin *Bo* 157. *Jfr* **þylder.** — thy hälder at, *för den skull att; om ock, om.* korra ey älla del thy häldher at thik gifwas ful älla smälik klädhe, och thinne syster dyr *(si præposita tua dederit tibi vile vestimentum, et sorori dederit pretiosum, de hoc non murmures)* *Ber* 59. — thäs hälder, *det oaktadt. efter en föregående negation.* fik aldre þäs häldar bötar *Bu* 513. än thot iak gifwir thessom mina nadh ok the höra minna manilsa ordh tha vpsta the aldre thes häldir til liifsins wärma *Bir* 1: 149. thentidh daniel thz forstodh läth han ey thes heldir aff hwan dagh at hedhra oc bidhia til sin gudh *ST* 15. än tho at biscopin badhe badh oc straffadhe ey thes heller lät han aff sinom gambla owana *Lg* 3: 188. *ST* 113, 331. *KL* 98, 274. *MP* 2: 127. *Bil* 627. *Su* 338. *MB* 2: 267, 293. *Lg* 3: 229, 415. *Jfr* än thäs hälder *under* **än.** — *i förening med en efterföljande negation.* täss häller war han honum inthe hull *RK* 3: 1582. — thäs hälder at, *oaktadt, ehuru.* at the til enkte got vptändas thes hellir at gudh söke them mz

sinne nadh *MP* 2: 127. — eigh (eigh ok, äkke) hälder, *icke mera, lika litet, ej häller. vanl. med föreg. negation.* han skal hawa ängin friþ. antwiggiä i dalum. ällr a nokro bergheno . . . egh oc hälþer berghännä. mällom *SD* 5: 637 (1347). hwar som oc biltoghä varþär i nokrom androm þässom fornäfndum berghum ma äi halþyr friþ när iþär hawa. oc äi i wästrä aros biscops döme *ib. Bir* 3: 264. *VKR* 42. *Lg* 3: 194. *FH* 1: 144 (1494, *gammal afskr.*). schal han och göre syn eedh ath han ecke smeltha schal rychesins mynt ock ecke heller thz til städia naghrom sin tiener eller ath göra *SO* 148. — eigh hälder än, *ej mer än, lika litet som.* sagho han eigh häldar än *(lika litet som om)* þe varo blinde *Bu* 173. huars snille ängin forma at gripa ey hällir än ösa hauit *Bir* 2: 216. *ib* 320. — ängin hälder än, *lika litet någon . . . som.* fan ängen for sik häldar än för *Bu* 499. — hvat hälder . . . älla, *se* **hvat.** **3)** *neque, ej häller, eller. efter föregående negation.* schal ock engen guldsmedh brucha embetet förre än han haffuer giort syn borghar edh . . . ok heller schal han förre ypna syt werck vyndöghe för än eedhen före them giorder är *SO* 148. han tordhe aldrigh hans at bidha häller oppinbara moot honum stridha *Iv* 949. *RK* 2: 2985. *BSH* 4: 319 (1502). — hvarte . . . hälder, *se* **hvarte.** **4)** *vel, aut, eller.* siällan häller aldrigh *Su* 17. allom obegripeliket är ther aff skriffua häller sighia *ib* 19. *ib* 73. *Lg* 3: 113, 665. *SO* 15, 24. *SGGK* 103, 104. *SEG* 112, 113 *o. s. v. LB* 7: 6. *RK* 1: *(sfgn) s.* 182. *Gers Ars c* 5. — hälder eigh, *eller ej.* aat spöriandes om the thz skulw halla som the loffwadho häldher ey *Lg* 3: 669. — annat tväggia . . . hälder, *se* **annat tväggia.** — hälder ok, *eller ock. Su* 49. *Lg* 3: 624. *SO* 158. **5)** *eller, i annat fall, eljest, eller ock.* jach vil honom her jn hielpa heller jach scal ther om stielpa *RK* 2: 5513. *ib* 2808, 5595, 9296. **6)** *nisi, utan, än. efter föreg. negation.* engom androm höra eller swara heller thz budh han tiit sände *RK* 2: 5141. *B) superl. L.* **1)** *hälst.* vilde iak thola aldra hälzt at twe brännande branda gingin ginom min öghon *Bir* 1: 104. *Se vidare under* **alder,** *adj.* **2)** *snarast, mest, i synnerhet.* swarar at thz helst hittis a korseno *Bil* 213. wilt thu wita mz hwario skörlifnadhin hältz atherhalz *Ber* 83. lönlek samband ok hälst wälborna mannä *SD* 1: 669 (1385, *gammal afskr.*). ther hälst mäþ os äru *ib.* juþa ok hälzt þe försto ok þe visasto läto sik þät dighart angra *Bu* 197. ohindrat för allom helzst waara ärfwingiä *FH* 5: 196 (1505). *KS* 53 (133, 57), 54 (136, 58), 54 (138, 59), 55 (139, 59). *Su* 51. — *förstärkande vid superl.* hälzst the bäzste *(de allra bäste)* i landith waro *Al* 7675. *RK* 3: *(sista forts.)* 4500. **3)** *hälst, än. i förening med* **hvadhan, hvar** *n.* **hvat, hvar** *n.* **hvart, hvar,** *adv.,* **hvilikin, nokor;** *se dessa ord.*

häldre (häldra *KS* 19 (48, 21). **hälre),** *adj.* [*Jfr Isl.* heldri, *adj.*] *komp.* — *n. adv. med mera skäl, snarare.* gerna ma huar hälre biþa tel naþa ok tel bätra *Bu* 4. — *fast mer, tvärt om. KS* 19 (48, 21).

hälfninger (halfninger. halninger *L.* **halftninger** *L.* **hälmninger** *L.***),** *m.* [*Isl.* helfningr, helningr, helmingr. *Fnor.* helmninger] *L. hälft.* aff allom halfningenom *(ex . . . media parte)* israel sona *MB* 1: 421.

hälft (hielffth: hielffthen *FH* 4: 28 (1453). **hälth: hälthen** *SD* 5: 210 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* **halft: halftene** *MD (S)* 237 *(på två ställen)*), *f.* [*Fnor.* helfð] *L. hälft.* han hafuer the hälfthane *(för* hälfthena*)* wth lofwat . . . at berädhe *SD NS* 1: 16 (1401). wj . . . säliom . . . helftena aff ynes *FH* 3: 17 (1442). *ib* 4: 27 (1452). medh hälfftinne aff öleno *VKR* 37. *RK* 2: 2175, 2176. *MD (S)* 237. *MB* 2: 57, 305. *SD* 5: 210 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet). FH* 4: 28 (1453). äta . . . om afftonen hälfftena sa mykyt *LB* 7: 316. — **hälftadel (helfthedel),** *m. hälft.* aff then helfthedelen *FH* 5: 20 (1463).

hälgh, *f.* [*Isl.* helgr *och* helgi] *L. helg, högtid.* thänne vars herra himils färdz daghir är rät eghelica höghtidhelicasta hälghin af varom herra ihesu *Bo* 253. varra fru fözlo dagher var längge glömder ok ey haldhin til hälgh swa som skulde *Bil* 935. *Jfr* **for-, hedhers-, iula-, man-, paska-hälgh,** *äfvensom* **hälghþ.** — **hälgha bardaghi,** *m. L.*

hälgha (helgha. hälagha. hällagha. hälogha. -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* helga] **1)** *helga, göra helig.* gör iak þätta hus hälaghat *(möjligen dock för* hälaght*)* ok rent af diäfla sör ok inuaru *Bu* 208. haua hällaghat ämbite thiänande gudhi *Bir* 2: 68. var siälin hälghat *(sanctificata est)* mz likamenom *ib* 1: 23. the stadhana. ther sandir gudh ok man hälghadhe mz sinom hälgho fotom *KL* 321. — *helga, inviga.* bygdo owir hans graf fäghirsto kirkio oc hälghadho hona hans nampne *Gr* 324. han skal wara nazareus, thz är hälogadher gudhi, aff synom barndom *MB* 2: 111. *ib* 284. **2)** *fira.* at han matte värdhelika helgha sins gudz födzlo högtidh *MP* 1: 4. om viij dagha hälgade *(celebravit)* han templens wigningh *MB* 2: 284.

hälgha ands hus, *se* **and.**

hälghadoma, *f. (blott i pl.)* = **hälghedomber.** sancti seruacii hälgadomor *Lg* 3: 176. tok mz sik thz drykke kareth, huilket honom ängellen fördhe, oc then nykellen som sanctus petrus honom gaff, mz mangha andra hälgadomor *ib* 167. *ib* 172, 181, 182, 187, 289, 340, 454, 477. wart thenna dyra oc wärdogha hälgadomor sancta anna hwffudh först oppenbarat oc fwnnit *ib* 722. *ib* 725. — **hälghadomo kar,** *n.* = **hälghodomakar.** *PM* 21.

hälgha kors, *n. det heliga korset, Kristi kors.* — **hälgha kors aptan (helga kors afften. helghe kors apton. helge kors apton** *PK* 239**),** *m. dagen före korsmessa om hösten.* helghe kors apton exaltacionis *SD NS* 2: 188 (1409). konungen hylladis . . . helga kors afften *RK* 2: 6897. *PK* 239. — **hälgha kors dagher (helgha-. helge-. helie-),** *m. korsmessa, högtid till det heliga korsets minne.* vm helgha kors dagha *SD* 5: 564 (1346). hwarn helghä kors dagh *ib.* — *särsk. högtid som den 3 Maj firades till minne af korsets återfinnande genom den heliga Helena.* nesta daghin eptir helgha kors dagh jnuencionis *VKR* 54. ffran androm hälgha kors dagh *ib* 61. torsdagin nästh epter helie kors dagh om waren *FH* 5: 54 (1468). om helge kors dagh *RK* 2: 6597. — *högtid som*

den 14 Sept. firades till minne af korsets upphöjelse och återförande till Jerusalem genom kejsar Heraklius. fran hälga kors dagh exaltacionis *Bir* 4: 14. *SD NS* 2: 191 (1409). vm hälgha kors dagh wm höstin *Bil* 660. *SD NS* 2: 193 (1409). *Lg* 3: 402. a helge kors dag *RK* 2: 6900. *PK* 239. *Jfr* **hälgha kors uphöghilsa dagher.** — **hälgha kors tidhir (helge-),** *f. pl.* **1)** *korsmessa.* thz war j hösten om helge kors tidhe *RK* 2: 7316. **2)** *böner till det heliga korset.* hälgha kors tidhir lärdhe hon oc las thöm altidh äpter thy korsins älskare sanctus franciscus hafdhe skipat *KL* 346. — **hälgha kors uphöghilsa dagher (hälgha kors ophöghilsa-),** *m. högtid som den 14 Sept. firades till minne af korsets upphöjelse och återförande till Jerusalem genom kejsar Heraklius. Bir* 3: 307. *Jfr* **hälgha kors dagher.**

hälghaptan (-apton), *m. L.*

hälghþ (-ir), *f. L.* **1)** *helighållande.* sidhan martires thokos swa mange til hälgdh *Bil* 562. til huat hälgd *(destinationem; läst dedicationem?)* thu skalt idhkelika halla thinna siäls öghon *Su* 259. **2)** *helg, högtid.* thäs daghs hälgdh *Bil* 112. alla wars herra höghtidher oc hälgdher *MB* 1: 461. swa som war herra bödh lögherdagx hälgdh, swa bödh oc han andra hälgdh *ib* 457. *Su* 258. — *Jfr* **for-, hedhers-, hälgha thorsdagh-, kirkmässu-, löghardags-, man-, paska-, pingizdagha-, skärdags-, skärþorsdags-hälghþ,** *äfvensom* **hälgh.**

hälghedagher? (*sing. nom. ej funnen. dat.* **hälgha daghe** *MB* 1: 458. *ack.* **hälgho dagh** *KL* 395. **hälghodagh** *MB* 2: 389. *med art.* **hälga daghen** *MB* 2: 325. **hälgho daghin** *JP* 80. *pl. oblik kas.* **hälghu-** *L.* **hälgho-** *VKR* 72, 77, 78. **helgho-** *ib* 22. **hälgha-** *Lg* 3: 9. **hälghe-** *GO* 1021), *m. L. helgdag.* aff androm hälgha daghe *MB* 1: 458. hedhra hälga daghen *ib* 2: 325. hedhra hälga daghen sabatum *ib.* vm sunodaghin älla vm hälgho daghin *JP* 80. vm helghodagha *VKR* 12. hwart altare skal hafua . . . tryy rökilse kar . . . eet hafuis hwar dagh oc tw om hälgho dagha *ib* 77. for hälgho dagha oc sökna *ib* 78. alla andra hälgho dagha *ib* 72. *Lg* 3: 9. — **hälghadags brut (helgha dagx-. hälghädax-** *L.*), *n. L. helgdagsbrott, sabbatsbrott.* for helgha dagx brutit *Lg* 3: 9. — **hälghadags klädher (helgadagx cledra** *(gen. pl.?)*), *n. pl. helgdagskläder.* et helgadagx par cledra *(för* par helgadagx cledra*) SJ* 340 (1467). — **hälghudagha bardaghi,** *m. L.* — **hälghudagha brut (helgha dagha-),** *n. L.*

hälghedomber? (*sing. nom. ej funnen. dat.* **hälghudome** *VGL* II *J* 38 *i var. ack. med art.* **hälghodomen** *ST* 64. *pl. nom.* **helghu doma** *SD* 5: 564 (1346). **hälghodoma** *KL* 360; *Bir* 3: 238, 239. *ack.* **hälgho doma. hälghodoma. hälghädomä** *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **hälghadoma** *Iv* 5523. **helghedoma** *Lg* 3: 204, 235. **helgedoma** *Di* 294. *dat.* **helghudomum** *SD* 5: 564 (1346). **hälghodomom. hälghedomum** *Bil* 52. **heliedomom** *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*)), *m. vanl. pl.* [*Jfr Isl.* heilagr dómr] *heligt ting, i sht relik, helgons aflefva.* at koma när hälghodomom *MB* 1: 508. räddos gudh siälwan, oc hans hws oc hälghodoma *ib.* fördhe mz sik dighran del aff korseno ok naghlana ok arons wand ok manna ok mangha andra hälgho doma *Bil* 87. for vars härra bref dygþ skyld ok sancti tome ok hans hälgo doma *Bu* 190. hon grep handena ok gömde for hälghodoma i sina scöte *ib* 522. lofuas väl ath hafuas vtan om hälghodoma gul äller sylf oc dyra steena *VKR* 78. *SD* 5: 564 (1346). gongin . . . om kyrkio medh heliedomom *ib* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). *Bil* 114, 539. *KL* 241, 360. *Gr* 290. *Bir* 3: 220, 221, 238, 239. *Lg* 3: 204, 235. *Di* 294. han laghdhe siin fingir a hälgho domana och swoor *ST* 65. tha thu läggir thiin tw fingir oppa hälghodomen *ib* 64. at thu ekke swär orätwislika oppa gudz hälghon ellir hälghodoma *ib. ib* 457. hon fik hänne hälghadoma thärä ther the frugha skulde a swäria *Iv* 5523. þätt . . . swäria a gvþ, hans hälghädomä oc þerä syälfrä iorþrikiş heþär *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). swäria om gudh oc om hälgho doma *MB* 1: 333. jak . . . bidher thik . . . ower alla hälgho doma, at thu glöm thinna brödhra ondzskap *ib* 271. — *Jfr* **domber, helagher.** — **hälghodoma kar** (*KL* 92. **hälghodomakar),** *n. helgedomskärl, relikskrin. KL* 92. mz kirkio prydhning, swa som är korkapor, mässo clädhe, altaraclädhe, kalka oc hälghodomakar *Lg* 3: 501. *Jfr* **hälghadomokar.**

hälghelika, *adv.* [*Jfr Isl.* heilagliga] *heligt.* hulkin som hälghelika ok ärofullelika hafdhe föt thera frälsara oc herra *Bir* 4: *(Dikt)* 272. *ib* 247. som rätwitzslika oc hälgelika haffua liffuat *Su* 207.

hälghe likame, *m. eg. Kristi lekamen; det i den hel. nattvarden invigda brödet.* = **hälgha likama gilde.** aff helgä likamä wäghna *SD NS* 2: 104 (1409, *gammal afskr.*). — **hälgha likama altare (hälge-),** *n.? altare invigdt åt Kristi lekamen.* vnder hälge likama altare j abo domkirkio *FH* 5: 42 (1467). — **hälgha likama aptan (helga licama aftan** *VKR* 16. **hälgha ligheme apton** *ib* 62), *m. aftonen el. dagen näst före Kristi lekamens dag. VKR* 16, 62. — **hälgha likama dagher (helgha likama-** *SD NS* 1: 463 (1405). **hälgha licamma-** *Bir* 3: 19. **helgha lichama-** *VKR* 17. **helga likamme-** *BGG* 312. **hälga likoma-** *SD NS* 1: 136 (1402). **helgelikomä-** *UplL K* 22: *pr. i var.* **helgelichama-** *RK* 2: 7438. **helge lychama-** *SO* 158), *m. L. andre torsdagen efter pingst då Kristi lekamens fest firas.* sighis en mässa aff huarre mins sons höghtidh som är aff hans födzslo dagh aff atanda dagh . . . hälgha licamma dagh *Bir* 3: 19. annan daghin äpter helgha likama dagh *SD NS* 1: 463 (1405). *ib* 136 (1402). *VKR* 17. *RK* 1: *(LRK)* s. 226, 2: 7438. *SO* 158. *BGG* 312. — **hälgha likama gilde (helge likama gylle** *SJ* 386 (1472)), *n. gille el. brödraskap helgadt åt Kristi lekamen. SJ* 386 (1472). aff helgä likamä *(för* helgä likamä gildis *el.* gillis*)* wäghna *SD NS* 2: 104 (1409, *gammal afskr.*). — **hälgha likama kor (helge likame koor),** *m. kor invigdt åt Kristi lekamen.* beder jak . . . lägherstadh i abo domkyrkie i helge likame koor *FH* 1: 195 (1498? *gammal afskr.*). — **hälgha likama nat (helgalechamana natt** *UplL K* 14: 9 *i var., nyare afskrifter*), *f. L.* — **hälgha likama tidh (helghe likama tiidh),**

f. tiden omkring den dag då Kristi lekamens fest firas. *RK* 3: 629.

hälghemanz edher (helgemanz eedher), *m. ed vid helgon?* med theris helgemanz eedh *HSH* 19: 20 (1504).

hälghe þorsdagher (hellige torsdag *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 286. *oblik kas.* **hälgha thoorsdagh** *Bir* 4: 135. **helgha thorsdagh** *ib* 149. **hälghe thorsdagh** *ib* 3: 307. **helgetorsdag** *BSH* 5: 276 (1508). *Ordet är icke träffadt i nom. utom möjl. RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 286**),** *m. L. Kristi himmelsfärdsdag.* a hälgha thorsdagh foor han ater til himpna *MB* 1: 226. flere calla här ilandom hälgha þors dagh: en vars härra vpfärþ tel himirikiz *Bu* 61. sighis en mässa aff huarre mins sons höghtidh som är aff hans födzslo dagh aff . . . hälgha thorsdagh *Bir* 3: 19. thzta timde vm hälgha thorsdagh j sancta trinitatis kirkio *Bil* 886. xviij daghen i may och hellige torsdag thz war *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 286. *Bir* 3: 285, 307, 4: 135, 149. *VKR* 61, 72. *MP* 2: 100. oppa sama daghen war helgha torsdags högtiidh inne *Lg* 3: 347. — **hälgha thorsdagh hälghdh,** *f. högtid till minne af Kristi himmelsfärd.* syntis allom pawm atirkalla hälgha torsdagh hälghd *Bil* 562. — **hälgha thorsdagh nat,** *f. L.* — **hälgha thorsdags nat,** *f. L.*

hälgh hion, *n. L.*

hälghi, *n. L. Jfr* **manhälghi.** — **hälghis bot,** *f. L.*

hälghilsa, *f.* = **hälghilse** 5. sua är oc vm aflösnena oc gudz licamma oc annor *(för* andra; *det här nyttjade genus är det som skulle ha kräfts af ett följ.* hälghilse*)* kirkionna hälghilsor *Bir* 2: 82.

hälghilse (helgilse), *n. pl. och f.* **1)** *helgande, konsekration.* thz brödhit som är a altareno. hulkit visselika är brödh för än hälgilsinna ordh äru fram fördh owir thz *Bir* 1: 281. **2)** *helgonförklaring.* at än sculde j tilkomande tyma gudz vener läthä sik vordha vm hennes *(Katarinas)* helgilse ok stadfestilse aff helga fadren pafuan som hon sik tha leth fulleliga vordha vm synnes helga modhers helgilse ok canonizacione *Lg* 3: 561. **3)** *heligt skick.* thit hws bliffwande j thynne hälgilse *MB* 2: 161. **4)** *heligt ting, helgedom.* stridom för waan almoga oc waarom hälgilsom *(sanctis)* *MB* 2: 228. all theris hälgilse *(sanctum)* war nidherslagen *ib. ib* 229. **5)** *sakrament.* kirkionna hälgilse som är döpilse ok färmilse ok olning scriptamal hionalagh takas swa som for gab *Bir* 1: 205. the hälgha kirkia ok cristnan hulkin som star af siw hälgilsom *(sacramentis)* *ib* 232. *ib* 264, 373, 374, 376, 2: 40, 214, 234, 3: 41, 195, 198, 249. *MP* 1: 23, 178. *JP* 77.

hälghodagher, *se* **hälghedagher.**

hälghodomber, *se* **hälghedomber.**

hälghomässodagher, *m. L.*

hälghon (helgon. helghan *Gers Frest* 15. **helghen** *Lg* 3: 35. **helgen** *ib* 28. *gen.* **hälghona. hälghuna** *Bil* 374. **helghena** *RK* 3: 3617. **hielgans** *FH* 6: 370 (1495, *gammal afskr.*). *dat.* **hälghonom. hälganom** *Bir* 4: 22, 117**),** *n. pl.* [*Äldre Dan.* helgen] *L. helgon.* j . . . gudz modhirs mö äro ok aldra hälghona wari thz alt giort *Bil* 836. sighia mässor . . . aff allom hälghonom *Bir* 2: 335. sancte henricx och sancte ericx suerigis patrones och alle gudz hielgans forskuldan *ib* 6: 370 (1495, *gammal afskr.*). apostoli . . . hulke som varo hälghona hälghe män *(sancti sanctorum)* *Bo* 132. *KL* 413, 414. *Bir* 4: 22, 117. *Gers Frest* 15. *Lg* 3: 28, 35. swa bidhir jak mik gudh til hiälp oc al hans hälghon *Bir* 5: 123. swa hielppe meg gud oc alle helgon *FM* 230 (1505). at thu ekke swär orätwislika oppa gudz hälghon ellir hälghodoma *ST* 64. tha han laghdhe sin fingir a hälghonen *(d. v. s. helgonens aflefvor)* oc swor sik men *ib.* hulke thät sworo i hälghon mädh vpräktom fingrom *SJ* 148 (1446). — aldra hälghona aptan, *aftonen el. dagen näst före allhelgonadag.* hans daghar cumbar alla hälghona apton *Bu* 532. — aldra hälghona dagher, *allhelgonadag.* skipadhe alla hälghona dagh hälghan nouember manadh förzsta dagh *Bil* 721. *ib* 374, 621. *KL* 335. *Bir* 3: 307, 4: 32. *VKR* 75. — aldra guds hälghona dagher, *d. s.* manadagen nest fore alla gudz helgona dach *SO* 87. *HSH* 19: 103 (1505). — aldra hälghona höghtidh, *d. s.* for alla hälgona högtidh *Bir* 4: 31. alla helgona högh tyder *SO* 193. — aldra hälghona tidh, *tiden omkring allhelgonadag.* oppa . . . alla helgona tijdh *SO* 188. alla helghena tiidh *RK* 3: 3617. — aldra guds hälghona tidhir, *d. s.* om alla gudz helgona tydher *SO* 199. — **hälghona dagher (hälghuna-),** *m. L.* — **hälghona mässa (helgona-** *RK* 1: 4364. **helgene-** *SO* 201**),** *f. helgonmessa, allhelgonadag.* om hälghona mässo *MB* 1: 65. *RK* 1: 4364. *VKR* 38. *SO* 86, 201. — **hälghona mässo dagher (hälghunamässu-),** *m. L.* — **hälghona mässo tidh (helgonna messo tijdha** *RK* 2: 1907, *i rimslut*), *f.* = **hälghona mässo time.** thz war vm helgonna messo tijdha *RK* 2: 1907. — **hälghona mässo time,** *m. tiden omkring allhelgonadag.* om hälghona mässo tima *MB* 1: 65.

hälghonar? (hälgona *MB* 2: 324. **hälgonna** *RK* 2: 2697. **helghena** *FH* 4: 64 (1458). **helgenä** *Lg* 3: 29**),** *m. pl.?* = **hälghon.** alla gudz hälgonna j himmärik bidhin för hanom *RK* 2: 2697. thu hälgher owir alla hälgona *MB* 2: 324. konunghen ropadhe paa alle the helgenä han kunde nämpna *Lg* 3: 29. gudh til hether iomfrw marie sancte anne sancte birgitto oc alla helghena til loff oc ära *FH* 4: 64 (1458).

häli, *n. L. Jfr* **häl.**

häling, *m.? rättika?* raphanus hälingh *LB* 6: 284.

häll, *se* **hal,** *f.*

häll, *se* **hel,** *f.*

hälla (hiälla: hiälto *Lg* 982. **-ir, -te, -ter),** *v.* [*Isl.* hella] *L.* **1)** *bringa i lutande ställning, hälla.* naar man thz *(kärlet)* häller. tha vtlöper thz som ther inne är *Ber* 258. tha the hälto j lätit at läta ther af j lampona: tha stodh skiärt oleum: starkt som sten swa at the gato ey mz fingrum draghit en drupa wt j läteno hälto *Bil* 211. **2)** *hälla, gjuta, utgjuta.* hälla i them *(de fördömde)* brännande wätzsko *Su* 126. *PM* XXX. häl wppa aadrona sakta mz kalt watn *LB* 2: 91. — **hälla nidher,** *hälla ned, utgjuta.* hälto the nidher watnit wppa jordhena *Su* 368.

hälla, *f.* [*Isl.* hella] *L. häll, klippa.* ower ena

hällu *(Cod. A* hall 325*) MB* 1: *(Cod. B)* 559. *Su* 182, 183. *Jfr* **iärn-, silf-hälla.** — **hällo skora,** *f. bergsklyfta, klippa.* hardhe stena äru j wäghenom vndhir fotomin. wansamlikhet ok hällo skoru *(præruptum)* j vpfärdhinne *Bir* 1: 272.

hälla, *f. Jfr* **til hälla.**

hälla (hella), *se* **älla.**

hälmninger (hämpninger), *m.? L. Jfr Noreen, Ark. f. Nord. Fil.* 3: 5.

hälmninger, *se* **hälfninger.**

hälraþ, *n. L.*

hälräþi? (*dat. pl.* **hälraþum** *VGL* I *Md* 3: 2**),** *n. L.*

hälsa, *v. se* **helsa.**

hälsinge, *m. Helsing. ss tillnamn.* haquino helsingæ *SD* 4: 129 (1329).

hälsinger (*pl.* **-iar),** *m. L. Helsing.* wan alla helsingia *PK* 222. — *ss tillnamn.* bero helsinger *SD* 2: 400 (1303). johannes helsinger *ib* 6: 185 (1350, *gammal afskr.*).

hälsingsker (hälsinsker), *m. L.*

hälslaghin (-släghin *L.***),** *p. adj.* [*Isl.* helsleginn] *L. ihjälslagen, dräpen.* var han hälslaghin j stridhin *MP* 2: 187.

hälsot (hälsooth *ST* 453. **helsot** *RK* 2: 6433. **helsott** *ib* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 258. **hielsooth** *ib* 584**),** *f.* [*Isl.* helsótt] *helsot, dödssjukdom.* laa j sinne hälsoth *ST* 471. fik sampson sin hälsot, oc bleff dödh *Di* 12. *ST* 453, 495. *Ansg* 207, 211. *RK* 2: 584, 6433, 7068, 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 258. *Di* 102.

hälta, *se* **älta.**

hälti, *f. L.*

hälvan, *f. L.*

hälvite (häluiti. hälwitte *LfK* 112. **heluite. haluite** *Bir* 2: 12. **hälffwitte. hälffwätte: -es** *LfK* 81. **häluit** *Bir* 4: 144**),** *n.* [*Isl.* helvíti. *Fsax.* helliwiti. *Ags.* hellewite] *L. det straff som efter döden drabbar de onde; helvete, det ställe hvarest de onde efter döden lida straff; också fattadt ss djäfvulens och de onde änglarnes boning, samt i allmh. ss dödsrike el. vistelseorten för de aflidne som icke kommit till himmelrikets glädje.* dömde guþ han tel häluitiz *Bu* 28. prädicaþe . . . af himirikis gläþi ok häluitis elde *(pœnis inferni) ib* 154 *(jfr* **hälvitis elder***).* af þöm rika: som . . . förþes at iorþa tel häluitis *(Cod. C* jordhadis j heluite 965; *sepultus est in inferno) ib* 153. giuas . . . for syndena vmskiptelica oc manga handa pinor j häluite *(damnatis ad gehennam) Bir* 2: 254. hafdhe thän hedhningin . . . komit til mindre häluitis pino *(minorem pœnam inferni) ib* 52. tedhe hanom hälwitis pino som judhomin äru redda *KL* 80. thz myrka hws är hälvitis pina *KS* 64 (159, 70). ledh til aminne rädheliko hälwitis plagho at hälwitis brändaghe och räddoghe skuli wtsläkkia sköralustans hita *Ber* 83. the riffws ther oc slitws aff hälffwittes grymastom hwndom *(jfr* **hälvitis hunder***)*, leonom oc byörnom *Su* 126. for skullandhe heluitis galgha *MP* 1: 53. kommo the fram til heluites port *Pa (Tung)* 35. han swara sik hedhin hafua warit ok innan häluiti *(in inferno)* wara *Bil* 403. spurde hwat vndi hedhnu folke är j häluiti, han swaradhe at iudha ok nidherst vnder iudhum är falst cristit folk ok want *ib.* en hälagher man sa hans *(Didriks)* siäl siuda j heluitis kätle *ib* 700. then kätilin i heluite weller *RK* 1: 337. löön taker han i helwitis poot *ib* 2917. *Bu* 8. *MP* 1: 14 *o. s. v. Bir* 2: 12. *LfK* 81, 112. veeth ok seer sielen hwort hon scal til himmerikis eller til purgatorium eller ok til helvitis *ib* 280. börias somlicom här dödhin ok bliuir for vtan ända j häluite *(in inferno)* ok somlicom ändas dödhin j skärslo elde ok börias äuerdhelikin glädhe *Bir* 2: 279. annar dödhin som är heluitis dödhir *MP* 1: 19. *ib* 35. maria talar tel dyävulen . . . far . . . niþir ii diupt häluite *Bu* 20. þa han fiol af himirike ok tel hä[l]uitez *ib* 145. j ihesu christi hedhir ok namn skulu böghias al knä. badhe j himerike ok iordhrike ok hälwite *KL* 3. at thu ey atirlatär minä siäl j häluiti *ib* 134. foor han (ɔ: var herra ihesus) nidhir til häluitis til hälgha fädhrena *Bo* 220. tha skal gudz son nidhir fara til häluitis oc wtledha thädhan thin fadhir adam *KL* 407. häluitis höfdhinge *ib* 409. o dödhir hwar är thin gaddir ok värkir. o häluite hwar är allir thin sighir *ib* 410. lyyste owir häluitis myrkir *ib.* alle häluitis porta lasa oc iärn grindir *ib.* bröt diupo häluitis myrko stofuo *ib* 412. *ib* 413, 414, 415. bätzst är mik at dö. oc fara nidh til helwitis *(in infernum)* til min son *MB* 1: 232. gudhlike män the ther doo fore wars herra byrdh . . . the foro alle til helwitis til then dagh ther gudz son foor nidher aff grafwinne oc til them i helwite oc frälste them än tho hafdho the ther änga andra pino, än at the sagho ey himerikis liws *ib.* ledhin i mit hwita huffwod mz mere sorgh til helwitis *ib* 243. *ib* 249. þätta siugs ok ii heþnom (qvedium): at februus pluto tok mäþ wald een vänastan qvyne af manz hem tel häluitiz *Bu* 9. — *ss namn på en stadsdel i Stockholm.* i mellan siela garden och gatuna som löper fra kirkio gardz hörnet och bort i heluitet *SJ* 239 (1454). per olssen i helwite *ib* 345 (1468). — **hälvitis diävul,** *m. djäfvul i helvetet.* hwar häluitis diäfwl skal gripa stykke aff thine siäl *Bir* 2: 333. *ib* 3: 250. — **hälvitis elder (hälwittes eelder),** *m. afgrundseld.* rök war häluitis eldir som wi mz os bärum *Bil* 543. brinna i olidelikom hälvittes eelde *Su* 126. — **hälvitis guþ (häluetis-. haluitiz-),** *m.* [*Isl.* helvítisgođ] *gud i dödsriket, underjordisk gud.* han *(Pluto)* saghþo þe vara valdoghan häluetis guþ hanum ofraþo þe heþne varo huart ar rict offer: ok allom hä[l]uitiz guþum hans vndi guþum *(diis infernalibus) Bu* 9. þiäna proserpine haluitiz guþ *ib.* — **hälvitis hunder (helffwitis-. helwites-),** *m.* [*Isl.* helvítishundr] *åt helvetet hemfallen varelse.* iudas förradhare, then arma stymparen helffwitis hundin *Lg* 3: 77. — *djäfvul.* haffwir thik fäst häluitis hund som ij sömpnin darar marghin lund *Al* 6573. beskärma mina . . . siäl for helwites hwndom *Gers Ars b* 4. — **hälvitis vägher,** *m. väg till helvetet.* häluitis wäghin är ypin ok vidhir *Bir* 1: 245. *ib* 3: 134.

hälzt, *se* **hälder.**

hälädhe, *se* **häladhe.**

hämd (hämþ *SD* 5: 638 (1347). **hämpd** *Bir* 1: 316; *Lg* 3: 582, 583. **hämpdh** *FH* 3: 32 (1443); *MB*

2: 193. **hempnd** *FH* 4: 59 (1457). *gen. s.* **hämps** *Bir* 4: 57. **-ir),** *f.* [*Isl.* hefnd] *L. hämd.* at eingin hämd äller forsaat göris thär fore *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). gaf guþi hämdena *Bu* 499. *KL* 287. taka hämd af artasira *Gr* 265. tagha hämpdh owir syna owenir *MB* 2: 193. — *hämd, straff.* skulu the siälana ropa hämpd *(vindictam)* owir orätuisan skipara ok styrare *Bir* 1: 316. skal han känna domarans hand som är hans hämd ok rätuisa *ib* 72. *ib* 4: 57. han fik braþa guz hämd firi folsko derue *Bu* 15. ey känne iak lika hämd minna synd *(vindictam peccati mei) Ber* 122. *Lg* 3: 582, 583. forbyuþande starklikä, vndi wara vreþe, ok wara konungslekä hämd *SD* 5: 606 (1346). *ib* 638 (1347). forbjudhum wii höghlica widh waara konungxlica hämpdh oc vredhä *FH* 3: 32 (1443). swo frampt som the wilia wara wredhe oc hempnd vntfly *ib* 4: 59 (1457). — *pl. straffdomar, domar.* guz hemder *Bil* 313. kununga . . . skulu ey afbradhe wara i hämdom sinom *KS* 36 (95, 39). *ib* 47 (120, 51). — **hämda dagher (hämpda-),** *m.* [*Isl.* hefndardagr] *hämdedag.* oppa hämpda dagh tha andra synder hämpnas *MB* 1: 348. *ib* 349. — **hämda giäld (hämda gäldh** *Lg* 3: 315. **hämdagäl** *ib* 293. **hämdhagäl** *ib* 196**),** *n. hämnande vedergällning, hämd, straff.* haffde giort hämdhagäl foghottanom för then oräth *Lg* 3: 196. *ib* 293, 315. — **hämda man (hämpda-),** *m.* [*Isl.* hefndarmaðr] *hämnare. MB* 2: 87. — **hämda svärdh (hämpda-),** *n. hämnande svärd. MB* 1: 379.

hämna (hämpna. hemna. hempna. hepne: -ed *FM* 612 (1514). *pres.* **-ir.** *impf.* **hämde. hämpde. hämpnade: -ados** *MB* 2: 247. *part. pret.* **hempdher** *Va* 5. *n.* **hämpt.** *refl.* **hämdz** *Gr* 269. **hämpnadz** *MB* 2: 28. *imperat.* **hämpn** *ST* 517. **hämpdh** *(i uttrycket* **hämpdh thz***) Di* 247. *refl.* **hemps** *Bir* 5: 141; *Di* 227**),** *v.* [*Isl.* hefna] *L. hämnas, taga hämd. med gen. för att beteckna den för hvars skull hämd tages: hämnas (någon).* gerna wilia hans hemna *Bil* 233. *MB* 1: 339. synis mz nakre matto haua hämpt sin *Bir* 2: 88. een dell war tha hertoganna hämpt *(voro hertigarne hämnade) RK* 1: 4396. — *med ack. för att beteckna den el. det för hvars skull hämd tages: hämnas (någon el. något), utkräfva hämd el. straff (för någon el. något).* vilia hämna sin guþ *Bu* 189. sin kompan leuiz tha hämpde han *Fr* 1662. *MB* 1: 245. guþ hämde sancti iohannis döþ *Bu* 57. then sin skadha hempna wil *RK* 1: 1359. *KL* 287, 288. *Bir* 2: 129. *RK* 2: 5600. *Di* 247. vele the hepned *(hämnas det)* sielffue *FM* 612 (1514). them *(synderna)* hämpner gudh *MB* 1: 348. — *med ack. för att beteckna den el. det för hvars skull man hämnas samt med prep. och nomen (el. pronomen) för att beteckna den hvilken hämden drabbar: hämnas el. taga hämd (för någon el. något på någon el. något).* gudh ma mik a honum hämpna *Iv* 2866. ij skulin aldrigh thz a mik hämpna *ib* 1227. *Bil* 115. *Di* 35, 72. hans dödh ofwir iudhana hempna *ST* 363. swa warder os war harm hempdher ower drötning phila *Va* 5. — *med prep. och nomen (el. pronomen) för att beteckna den hvilken hämden el. straffet drabbar: hämnas (på någon), straffa (någon).* vändo þe al ämne at hämna iui sanctum iacobum *Bu* 197. rätuise domarin skal hämpna owir jdhir *Bir* 2: 86. *Bil* 710. *Bir* 3: 32, 366. *ST* 523. war herra hämpde . . . ower sina sönir iwdhana oc plaghadhe sit folk fore thera synder *MB* 1: 15. hämpna jfwer han fore thz at the brunno *Bil* 164. — **hämna sik,** *eg. taga hämd för sig el. för sin skull; hämnas.* the sagdo at han haffde sik yffrit hämpt fore thz the haffdo i danmark bränt *RK* 1: 943. koma til stridh ok hämpna sik *Bir* 2: 280. *Bil* 236. — *med prep. och nomen (el. pronomen) för att beteckna den hvilken hämden drabbar: hämnas (på någon).* tha skulde iak mik ofwir thik hempna *ST* 119. *ib* 517. — *refl.* **hämnas,** **1)** *hämnas. med gen. för att beteckna den för hvars skull man hämnas: hämnas (någon).* iak forma hämnas min ok minna guþa *Bu* 508. han hämpdis sins fadhers *Al* 798. *Bil* 328. *MB* 1: 183. — *med ack. för att beteckna det för hvars skull man hämnas: hämnas (något).* hafdho hämdz hans fadhirs dödh *Gr* 269. vil tw ekke hempnas mith homodh tha hemps thz tek er siäluer sketh *Di* 227. *MB* 1: 245, 2: 53. — *med ack. för att beteckna det för hvars skull man hämnas samt med prep. och nomen (el. pronomen) för att beteckna den som hämden drabbar: hämnas (något på någon), utkräfva hämd el. straff (af någon för något).* hämnas min harm a þina konu *Bu* 19. *MB* 1: 245. jak hämpnis foräldra synder aff söne oc sonasöne *ib* 332. thu . . . hämpnes wan blodh öffwir them som boo j wärldhenne *ib* 2: 342. *ib* 306. — *med prep. och nomen för att beteckna den som hämden el. straffet drabbar: hämnas (på någon), straffa (någon).* tha monde gudh . . . hämpnas hardhelika ower sit folk *MB* 1: 417. til thäs almogen haffde hämpnadz offwir syna fiända *ib* 2: 28. *Bir* 1: 134. *RK* 3: 3434. — *med prep. och nomen (el. pronomen) för att beteckna den el. det för hvars skull hämd tages: hämnas (någon el. något).* swa hämpnados the jonkare owir theris brödhers blodh *MB* 2: 247. han agher egh hämpnäs äffte brotlikum pänningum sinom firi gyästningh sinä *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). — *abs. hämnas, straffa. Bir* 2: 129. hemps icke i thina wredhe *ib* 5: 141. **2)** *med passiv bet.: varda hämnad, straffas.* then läster är skyllogher at hämpnas aff gudhi, iämsärlika som gamul synd, tha hon war ny *MB* 1: 349. *ib* 348. *Bir* 2: 312. at al then owiliä . . . skal icke wrekkes eller hämpnes *BSH* 4: 231 (1497). — *opersonl. varda hämnadt, utkräfvas hämd.* scall aldrigh . . . ther om . . . pa fornempda borgmestara raadhmen oc menigheten . . . eller theres medhallarom . . . wräckias eller hempnas *BSH* 3: 161 (1465). — *Jfr* **ohämder.**

hämnare (hämpnare), *m. hämnare.* blodzsens hämpnare *MB* 2: 53. gudh . . . hwilken som badhe är syndenna domare ok hämnare *Su* 430. swerdhit är vranglikhetz hämpnare *MP* 1: 220.

hämnilse, *n. pl.?* — **hämnilsa dagher (hämpnilse dagher),** *m. hämdedag. MB* 2: 193.

hämpninger, *se* **hälmninger.**

hämta (*L.* **hemta,** *se* **up hämta. hempta** *Bil* 127; **-te** *RK* 1: *(sfgn) s.* 188; **-to** *Bil* 902. **hänta** *(oftast).* **henta** *RK* 2: 7744; **-at** *ib* 7315. **hentha** *ib* 4265. **hanta,** *se* **up hämta.** *pres.* **-ir.** *impf.* **-te. -adhe: -adho** *Su* 75. *part. pret.* **-ter. -adher: -at** *RK* 2: 7315. *imperat.* **hänt** *KL* 266; *Bo* 163; *MB* 1: 213; *Ber* 220**),** *v.* [*Isl.* heimta] *L.*

hemföra. rikitza wart hänt *(hemförd ss brud)* mz mykin priss *RK* 1: 636. — *hämta, gå efter.* lät hänta sik . . . sma stena ok grena *Bu* 152. som systromen skulle hänta licamlica almoso *KL* 351. hänte sinne modhir vatn *Bo* 23. hänte vatn til at thwa hans händir *ib* 142. thera örss waro tha rasklika hänt *RK* 1: 892. at hänta sanctum laurencium *Bil* 286. *ib* 127. *MB* 1: 188, 212, 213. *KL* 228. *Fl* 517. *Al* 1347, 7920. *RK* 2: 4265. al then skat swerige hade förra rentat war oc all til danmarch hentat *ib* 7315. *ib* 7744. han letir oc häntir forgangilikit oc fallande blomstir *Bir* 3: 92. *Su* 75. hänta rosana af thörne buskanom *KL* 351. hwath raadh iak monde aff honum hänta *(få)* *Iv* 497. — **hämta in,** *hämta in, bära in.* the hänto fore the herra in drykkia badhe miödh ok viin *Fr* 371. — *inkalla.* han *(konung Albrekt)* satte ther effter alt sith sin förderua the honom hempte jn *RK* 1: *(efgn) s.* 188. — *Jfr* **in hämta.** — **hämta saman,** *sammanhämta, samla.* hänte þerra ben saman *Bu* 524. som blodh drupa hänto saman äpter hanum *KL* 372. viliom vi . . . hänta þät alt saman som viþa skriuas af hänne *Bu* 72. *Bo* 153. hänt . . . saman allan andan thin *ib* 163. *Ber* 220. hänt saman al thiin sin *KL* 266. — **hämta sik saman,** *samla sig, besinna sig.* hänter samman allan sik innan *LfK* 194. — *Jfr* **saman hämta.** — **hämta up,** *hämta upp, uppsamla.* hempto hans blodh vp *Bil* 902. hänte vp the stykken *KL* 55. *Jfr* **up hämta.** — *Jfr* **ater-, ut-hämta,** *samt* **ohämter.**

hämtare, *m.* *Jfr* **samanhämtare.**

hämtilse, *n. pl.* *Jfr* **samanhämtilse.**

häna, *se* **höna.**

hända (henda. *pres.* **-ir.** *impf.* **-de.** *part. pret. n.* **-t),** *v.* [*Isl.* henda] *L. eg. fatta med händerna.* **1)** *gripa, taga.* thu tenkte a iudhä harde radh som tegh skulde hende mz spot ok hadh *MD* 31. swa at dödhen matthe mik til sik hända *Fl (Cod. B) s.* 82. dödhin skal hända alla os *Al* 2014. tha them skal dödhin hända *Fr* 3230. — *uttaga.* skatten wille han än aff thöm henda *RK* 2: 815. **2)** *mottaga, antaga.* kännis iach . . . mich haffwa lika och böther hänth aff kätil hwässinge *SD NS* 2: 9 (1408). jac . . . bekiennes . . . mic . . . hafue hänth ena sonan och like aff . . . herra nicles swarte *ib* 190 (1409). han hände möghelica sona och böter *RK* 2: 5368. cristendom henda *ib* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 276. *ib* 270. **3)** *mottaga, öfvertaga, tillegna sig.* enghen kom szom thet *(det åt närmaste fränder till lösen hembjudna jordagodset)* hända willä *SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af 1400-talet).* **4)** *mottaga, få.* tha puken the tidende hende *RK* 2: 3768 *(möjl. dock att föra till* **5**, *i hvilket fall* tidende *är subj. och* puken *obj.).* **5)** *träffa, nå.* når mig thenne tidhende hende *RK* 3: *(sista forts.)* 6099. **6)** *hända, vederfaras. personl. och opersonl. med dat. (el. en form som kan vara dat.).* at ey skulle vanlica nakat siälsynt hända varom herra ihesu *Bo* 172. *ib* 10, 125, 207. *Bir* 1: 119, 131, 2: 86, 280, 3: 117. hwat hanum hafdhe hänt *KL* 43. thz som honom var hänt *ib* 136. hwat är tik hänt ällar widherfarit *Lg* 663. alt thz honum war hänt *ib* 3: 210. hwat honum hänt hafdhe *ib* 211. *MB* 2: 314. taghar . . . them haffde al thera gläde hänt *(det var slut med all deras glädje?)* *RK* 1: 3913. honum hände fly mz skam *ib* 3: 2162. *ib* 3511, 3596, 3932. hände thz honom oforuarandis at han satte piken a konungxsins footh *Pa* 5. som danieli prophete hände *Bo* 50. *Bir* 2: 168. — *med ack.* swa hände dottrena som helga modrena *Lg* 3: 525. hwar skippin äller folkit händher ath wara *(händelsevis äro)* *RK* 3: 3689. — *med prep.* äggilse ok ingiutilse gooz anda ok ondz äntiggia som händo *(factæ)* vm thöm älla thera radh giuara älla thera vini til *(ad)* konungxsins siäl *Bir* 3: 439. aktandes huat widh mik hände oc giordhes *Su* 189. *MB* 2: 306. hwru mz them hänt war *(hade gått)* *Lg* 3: 184. — *vederfaras, tillfalla.* them händir wärldinna sälikhet ok hand gangir äptir thera wilia *Bir* 1: 39. — *hända, påkomma.* for syndenna skuld händir stundom licamlikin siukdombir *Bo* 69. vtan onde thanka stundom mällan komin älla händin *Bir* 1: 291. nar iak skodadhe nagla stadhana ok pinona som skulde hända ok koma j mins sons limom ok likama *(quando considerabam in membris filii mei loca clavorum et passionem ejus futuram)* *ib* 280. nar them hända dröuilse *ib* 118. **7)** *hända, inträffa. personl. och opersonl.* thz som hänt var *Bo* 231. *Gr* 321. tha tolikin ting henda *MP* 1: 15. *Bir* 2: 39, 155, 280, 3: 361. af wars herra ihesu christi vndirs teknom som hände j hans födzlo tima *Lg* 65. thz hände opta at han hafdhe piltin ihesum i sinom knäm *Bo* 6. hända ma at thw vardhir kalladh *ib* 67. *ib* 18, 97. *Bir* 1: 373. — **hända sik,** *hända, ske, inträffa. opersonl.* thz hende sik swa *RK* 2: 5. *ib* 3514, 3: 449, 2652, 3210. *Lg* 3: 29, 36, 264, 387, 603, 681, 684. — *refl.* **händas,** *hända, lända. opersonl.* tenker thw ath thz hendhis tik noghen tydh till godho thz thw stridher moth gwdhi *Lg* 3: 146. — **hända at,** *hända, vederfaras.* thy hände at tholken försmädilse hälga rwmeno *MB* 2: 294. *Jfr* **at hända.** — *Jfr* **a-, af-hända,** *samt* **ohänder.**

händelika (hendelige. hendhelega), *adv. till hands, nära.* thet ligger mig hendelige vid bolstadhen *BSH* 5: 443 (1511). iw hendhelegaren och snararen thet ske kan iw heller iach och mene radit thet gerna sse *HSH* 19: 103 (1505).

händeliker, *adj.* — **thät händelikasta (-händeligasth),** *det snaraste. med en form af* kunna. jak . . . gör mik redha komma til edert herredöme thet aldhra händeligasth jak redha kan wara *BSH* 5: 396 (1510?).

händer, *adj.* *Jfr* **en-, lang-, tvä-händer.**

händermer, händermere, *se* **handarmer, handarmere.**

händogher (*n.* **hendochth),** *adj.* [*N.* hendig, hendug] — *n. adv. raskt, snart.* hwi wij ey så hendochth komom til kalmarna *BSH* 5: 72 (1506).

hängedy (hengedy), *n. hängdy, gungfly.* *RK* 3: *(sista forts.)* 6042, 6045. *FH* 1: 109 (1492, *gammal afskr.*).

hängia (hengia. henghia *Bil* 871. **hiängia: -as** *SD NS* 1: 585 (1406). **hangia. henia: -andhess** *SD NS* 2: 1 (1408). *pres.* **-ir.** *impf.* **-dhe. hägde** *Bu* 26, 141. *part. pret.* **-dher. häghnder: häghnd** *SD NS* 2: 140 (1409), 162 (1409). **hänghnder: hänghnd** *ib* 200 (1409). *n.* **hängdt. hengt.**

hänkt. henkt *SD NS* 1: 315 (1404). **hängkt** *ib* (1404). **henth** *ib* 2: 55 (1408). **hängd** *Lg* 3: 492. *imperat.* **hänk** *Bo* 195; *Su* 396. **henk** *MD* 36**)**, *v.* [*Isl.* hengja] *L.* **1)** *hänga (trans.).* hängde brutin iarn iui sin hals *Bu* 168. iak hängde sikil ii solgisl *ib* 101. for thy hänghis ther wiin tekn at ther är viin inne *Bil* 82. haffwe . . . nakra aff them hength ther widh *(vid budkaflen)* eth lithit hywll *BSH* 4: 111 (1486). hängher iak mit incighle fore tätta breff *SD NS* 2: 2 (1408). *ib* 1: 10 (1401), 15 (1401) *o. s. v.* hafuum wi wart incigle här fore hängdt fore thätta breff *BSH* 1: 193 (1387). thet opna bref . . . som thetta mit bref är igenom hänkt *SD NS* 1: 574 (1406). thesse tw brewin . . . som thetta waart breff er ginom hengt *ib* 589 (1406). — *hänga i galge el. dyl.* þe han hängdo *Bu* 26. þe hängdo sonen *ib* 170. *ib* 501. *Bil* 871. dömdes at annan þera skulde hangia *(kan föras till* **2)** *Bu* 170. wardh han . . . hängdir j een galgha *ST* 231. at han skulde hängias ofwer ena handa watn, som illa war lwktandes *Lg* 3: 491. **2)** *hänga (intr.).* þär han (ɔ: sikil) hängde ii väþreno *Bu* 101. *ib* 57. mangt eth gamalt fädernis swerd wart tha nidher aff naglom kränkt som ther haffde manga dagha hengt *RK* 1: 118. *Fr* 1528. ey är for thy viin j täwerne at ther hängher fore viin tekn *Bil* 82. then kätil ouer alle henger *Iv* 396. for vtan husith tha hängdhe eet bordh *ib* 185. een ätir ödhla . . . hängde fast widh pauli hand *KL* 175. meth sino opno brefue oc hängiande incighle *SD NS* 2: 139 (1409). *ib* 1: 589 (1406), 2: 1 (1408). *Bir* 5: 125, 126. at mith incighle . . . ey for thy brefweno henger *FH* 3: 91 (1446). — *hänga i galge, på kors el. annat döds- el. pino-redskap.* widh korsens footh oppa huilkit min käraste herre dödher hängdhe *Su* 190. tu dygn hägde han liuande ii cors *Bu* 141. tha han hafdhe ther hängd i tre dagha *Lg* 3: 492. *Bu* 26. *Pa* 18. *Lg* 3: 492. — *varda hängd, hängas.* dömdo han til at henghia *Bil* 871. deldo länge. hua för annan hängia skulde *Bu* 170. stiäl man til ii öra päninga hänge fore *MEG (red. A)* 54. *ib (red. B)* 59. skall han hängiä her for berne *Di* 68. **3)** *hänga, bero.* oppa thenna degtinghen . . . henger mangis mantz helse och welfart *HSH* 20: 206 (1507). wärlslighe tingha lop oc ändelygt hänger myket opa mansens lycko *(sub fortuna laborent)* *Ber* 288. j *(in)* thinne nadh oc godhet oc mildhet hängir *(dependet)* all waar helsa *Su* 360. kärlekin är höxste got ok guz gawa j hulkum al budhordhanna skipan hängir *KL* 105. — **hängia up,** *upphänga, hänga.* hänggi wpp han *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). crucifige. thz är. hänk vp han *Bo* 195. *MD* 36. *LfK* 142. hänk vp thän snödha mannen a korset *Su* 396. el [ɔ: en] del aal haffuer han hength op at torche *BSH* 4: 336 (1503). *Jfr* **up hängia.** — **hängia vidher,** *hänga fast, vara olycklig.* somi hawa häl ok somi hängia widher *(hiis fauor applaudit illis opis hostia claudit)* *GO* 409. *Jfr* **vidher hängia.** — *Jfr* **til-, ut-hängia** *samt* **hanga.**

hängihäster, *m. hingst?* equm meum dictum hængihæst *(trol. dock att fatta ss hästens namn)* phaleratum *SD* 3: 286 (1316). *Jfr Rydqvist* 4: 224.

hängilse, *n. hängning; korsfästelse.* haffde min siäl häldher wt walt hängilset mz honom *Su* 191.

hänse? (hense), *f.* [*Mnt.* hense, hanse] *sällskap, samfund, förbund.* — hänsen, *Hansan, det stora förbundet af de Nedertyska handelsstäderna.* segä ath thet skep är hemme i hensen *HSH* 20: 168 (1507).

hänsestädher (hänsse städer. hensesteeder. hönsestädher. hönsse städher), *m. pl. Hansestäder, städer tillhörande Hansan.* baadhe swänske danske och hönsestädher *RK* 3: 222. flere hönsse städher *ib* 3403. wiliom wij och ey tilstädhia at nakre köpmen aff hönse städhernä segla til yslandh *BtRK* 332 (1483). haffue vij screffuit steederne till danske konungsborgh oc the andre hensesteeder *FH* 2: 147 (1495, *gammal afskr.*). aff the hänsse städer her i österssiön ligge *BSH* 5: 208 (1507). *ib* 3: 8 (1449, *samt. afskr.*).

hänta, *se* **hämta.**

häpt (häfft. heffth), *n.?* (*n. pl.? RK* 1: 2822) *m.?* **1)** *band, fängelse.* lotho the gangen osmiddan ok vtan häfft *RK* 1: 1284. latha han wt aff then häfft *ib* 2822. **2)** *hårdt lif, förstoppning.* drikker man thz brwna walmogha oos medh win tha gör hon heffth *(stringere ventrem)* *LB* 2: 35. fore häfft scal man taka kattaost oc siudha i söthe miölk mz späk oc äthi thz sidhan *ib* 1: 97. — häpt at pissa, *urinstämma, stranguri.* fore häfft at pissa *LB* 1: 98. — *Jfr* **häpta, hapt.**

häpta (hepta. häfta, häftha: häfthum *Bil* 111, 118. **häffta. hefta. hefftha),** *f.* [*Sv. dial.* häfta] *L.* **1)** *band, fängelse.* la fangin i häfftom oc iärnom *MB* 1: 1. han j häptom hawa *MEG (red. A)* 56. maþan þe sato i häptom *Bu* 184. *Bil* 111, 118 *(dessa fem ställen kunna föras till* **häpt**). lät fanga han oc sätia födholösan j häpto *ib* 117. **2)** *hinder, förfång?* i sua dana mynt en dandeman maa androm fult ok lika meth göra vtan hefta *SD NS* 1: 588 (1406). **3)** *förstoppning.* fordriuer . . . häpto *LB* 5: 80. gör manne häfto *ib* 3: 116. fore hepto *ib* 181. for heffth0 *ib* 2: 9. — *Jfr* **geta-, nöta-häptur,** *samt* **häkta.**

häpta (heptha. häfta. häffta. heffta. *pres.* **-ir. -ar.** *part. pret.* **-ter),** *v.* [*Isl.* hepta] *L.* **1)** *binda, fängsla, häkta.* at häfta fatika stafkarla *Bil* 117. lät gripa sanctum petrum ok smidha han j iärn ok häptha *(möjl. för* häptho *af* **häpta,** *f.)* *ib* 111. the helge män ther ware hepthe *MD* 17. see likamans klena limi swa thranglika häfta i tholike vidhermödho *Su* 404. **2)** *afstänga, tillstoppa.* dammen skulle eyg hefftes . . . vthen löst löpe *SD* 6: 39 (1348, *gammal afskr.*). **3)** *stoppa, obstruera, hämma.* at menniskian bindz och häfftas i liiffwena *LB* 7: 78. tz heftar lös bwk *ib* 138. thz häptir blodhruna *ib* 3: 154. — *Jfr* **inne-, lagh-häpta** *samt* **häkta.**

häpte (hepthe *LB* 2: 31. **häffthe** *ib* 7: 67. **heffte** *ib* 2: 64. **heffthe** *ib* 31, 65, 7: 139**)**, *n.* *L.* **1)** *band.* löstis hans twngo häpthe ok band *JP* 24. **2)** *förstoppning.* han (ɔ: walmoga) gör hefffthe *LB* 7: 139. for häffthe *ib* 67. *ib* 2: 31, 64, 65. — *urinstämma, stranguri.* for hefffthe *(motsv. ställe: LB* 1: 98 *har* häfft at pissa) *LB* 2: 31. — *Jfr* **häkte.**

häptilse (*L.* **häptelse. häftilse** *L.* **haftisi** *för*

haftilse *L.*), *n. pl. L. fängelse.* honum j häptelsom hafua *MEG (red. B)* 60. *Jfr* **häktilse.**

här (*med art.* **härrin** *Al* 7373. **herren** *RK* 1: 159. *pl.* **-ir?**), *m.* [*Isl.* herr] *L. här, krigshär.* kom oppa them om nattina mz thräskiptom här *MB* 1: 181. fa israels söne at se pharao konung oc allan hans här äpter sik farande *ib* 315. for cristen här at vinna ierusalem *Bu* 496. *ib* 16, 177. *Bir* 2: 252. *Fr* 452. *Al* 1990, 2393, 2412, 5027, 5143, 7363, 7373, 7376. *RK* 1: 159. med iij (3) härer *BSH* 4: 248 (1500). *Jfr* **adhal-, bak-, heþninga-, hovudh-, huna-, hunda-, hyna-, skip-, stylda-här.** — **hära födha,** *f. fältkost.* tola . . . hära födha *KS* 83 (204, 91).

här (**her. hiär** *SR* 8, 46. **häre** *Fl* 115, 263, 438, 771, 1696, 1896, 1906, 2061; *Iv* 236, 330, 466, 963, 1293 *o. s. v.; Fr* 235 *o. s. v.; RK* 1: 2104 (*på alla ställena i rimslut*). **härä** *Fl* 639, 1203, 1745; *Iv* 151; *Fr* 220, 226 *o. s. v.* (*på alla ställena i rimslut*)), *adv.* [*Isl.* hér] *L.* **1)** *här, på detta ställe,* i *denna trakt, i detta land.* vi viliom idher ena stund her bidha *Fl* 24. vi ärum kompana iak ok han, halfft är hans thz iak hafuer häre ok halfft är thz mit han hafuer thäre *ib* 771. thetta hwalff, som thu seer häre *ib* 438. han (*Roland*) giordhe ey mera mz sinne hand a runzefal tha han var thär än herra iwan giordhe här *Iv* 2354. her i skeren *BSH* 5: 56 (1505). her i thenne egnen *ib* 57. här i hölbo hundare *SD NS* 1: 8 (1401). for bort aff landeno for thy at mik rädhis, at thu wardher wäldoghare än wi som her boom *MB* 1: 7. — *här, på jorden, i denna verld, i detta lif.* här i iorþrike *SD* 5: 561 (1346). han takar höghmoþ här ok fordömelse annars hems *Bu* 153. **2)** *hit.* hafþe þin kona här comit *Bu* 19. *ib* 181. *Fl* 1285, 1429, 1505. *Iv* 330, 1293, 2913. **3)** *här, nu, vid detta tillfälle.* þe þingh vilium vi här af vare fru visa *Bu* 6. thu skal thz göra iak bidher härä *Fl* 639. högher skadhe är kärdher häre *ib* 1696. **4)** *snarast ss rimfyllnad.* än tho the hafdho fäm aar häre, tha syntis thera växte mera vara än annar barn aff thera aar *Fl* 115. **5)** *förstärkande vid pron.* þänne. thenne här *Al* 8382. viste änkte aff thetta här *Fr* 2410. then tridie saak er tesse häre *RK* 1: 2104. thänna här bescrifning *Lg* 45. mz thettha här *Gers Frest* 35. *VKR* 12. *Ber* 101, 117, 131. *MB* 2: 162, 225, 233, 309, 374. **6)** *i förbindelse med följande prep. har ordet samma betydelse som oblik kasus af pron.* þänne. — **här a, 1)** *härpå* (*jfr* **a II 1**). ij läggin idhra hand här a ij stadh *Iv* 5527. **2)** *härpå* (*jfr* **a II 7** *a*). nar iak thänker hära *Su* 427. — **här af, 1)** *häraf, i följd häraf, af denna anledning* (*jfr* **af 11**). här af worþo mange cristne *Bu* 134. *ib* 9. **2)** *härom* (*jfr* **af 22**). här af sighia *Bu* 8. — **här a mot** (**hyär a moott**), **1)** *häremot, i strid mot detta.* hwa sum hyär gyor a moott *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). hwa som här a mot györ *ib* 606 (1346). **2)** *häremot, i motsats härtill.* här amot tholde han annor siu thing *Bir* 2: 216. — **här fore** (**här före** *MB* 2: 19. **heer förä**), **1)** *här framför, härpå* (*jfr* **for II 2**). sätir iak mit insighli heer til vitnes förä *SD* 4: 686 (1339?). **2)** *här förut* (*jfr* **for II 5**). af hulkom som sigx nästa sundaghin här fore *MP* 1: 198. **3)** *härför, af denna orsak* (*jfr* **for I 12**). här fore war herodes hans owin *Bil* 301. *MB* 2: 19. — **här forinnan,** *före detta, dessförinnan, innan dess.* bidha til morghons oc her forinnan lat alt thith folk saman koma *ST* 243. — **här fran,** *hädanefter* (*jfr* **fran 8**). *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). — **här i mot,** *häremot.* här j moth vädhiä *FH* 5: 56 (1469). — **här i mällom** (*Su* 391. **här i mällan**), *emellertid, under tiden, härunder.* här i mällan (*interim*) vmgak mz them i bethania *Bo* 163. *Bir* 1: 194, 3: 227. *Su* 19, 391. — **här in,** *härin, hitin.* thu kan ekke koma här in *Pa* 20. *Iv* 4490. *RK* 2: 5512. — **här in i** (**här inni**), *häri; härpå.* härstratona skulin ij halla fri allom them här fara inni *Al* 3690. — **här innan, 1)** *inom denna tid, härunder.* her innan vil iak huxa op a huath bäst til radha vardha ma *Fl* 1286. **2)** *häri, härmed.* härinnan forstadz människionna stora tryzska ok läthi *JP* 56. — **här inne,** *härinne.* här inne bidha *Iv* 2656. thy at i mik fangen här for fanga inne *ib* 4658. breff . . . hwilge jach sender eder her inne (*d. v. s. här inneslutna*) i en ask *BSH* 4: 255 (1500). wilde iak gerna nw her inne i mins liffs helbrygdho tima swa skipa thet litla, som gudz nadh hafuer mik här forlänt, ath tha licamans dödher mina siäl här wte lökke, ath the hälgho kirkio aminne skuli hona här inne ey forglöma *SD NS* 2: 10 (1408). — **här ivir** (**-ower. -owir**), **1)** *häröfver, härom.* skulo wi her rätlika ower tala *MB* 1: 40. letha här jfuer annan stadh *Bil* 264. **2)** *härvid, här tillstädes?* som her ouer waro tha thetta skiptes *SD NS* 1: 94 (1402). **3)** *härutöfver, dessutom.* här ower faar han hedher oc ära oc äwärdelika sälighet *Su* 351. *LfK* 265. än här owir *Bo* 134. — **här mädh,** *härvid, i detta ögonblick, i det samma.* här mz waknadhe brodherin *Bil* 258. — **här mällom** (**-mällan** *Ber* 6. **-mellan**), *emellertid.* nytia nw hällir här mellan (*interim*) wara gawo *KL* 187. *Ber* 6. — **här näst, 1)** *härefter, efter detta.* här näst af kläde han sik siäluar *Bu* 141. *Su* 139. **2)** *härnäst, nästa gång.* sus brat the fa här näst see thik *Pa* 20. — **här til** (**hertiil** *RK* 3: 3743), **1)** *hittills.* alt vart gooz j helghaa sum wi hertil raþit ok haft hawum *FH* 3: 5 (1353). the vilia äkke längir swa skämmelica thiäna idhir hädhan fra. som the hawa giort här til *Gr* 261. *Bo* 54. *Bil* 216. *Bir* 1: 116, 3: 50, 228. *Ansg* 227. *VKR* 37. *RK* 3: 3743. **2)** *till el. jämte detta, dessutom.* här til skipathum wir oc wilium at þät staþlikä hallis *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). — **här um** (**-om**), **1)** *härom, angående el. med afseende på detta.* härvm at döma *BSH* 2: 39 (1396). gingo här til radh om *Gr* 291. hwath här ma nw sant om wära *Al* 212. **2)** *härför, för den skull.* her om motte swänske illa laatha *RK* 3: 2668. **3)** *härmed.* hwre her om gangit war *Di* 162. — **här up a** (**här vppa**), *härpå, häröfver.* vndradhe här vppa *Bo* 7. for . . . allom här se op a *Iv* 4605. — **här uppe** (**-vppi**), *adv. här ofvan.* hawi the samu plikt sum fyrrä är här sakt vppi *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). — **här ut,** *hitut.* kom här wt *Gr* 291. — **här ut af,** *adv. häraf, i följd häraf.* ffa eth gansche storth modh herwtaff *BSH* 5: 343 (1509). — **här utan fore,** *härutanför, utanför detta ställe.* at iac är her wten

fore *RK* 2: 3707. — **här utan til,** *utom hus, med afseende på det yttre?* staande han *(gårdsmästaren)* oc fore aakrenom oc sädhinne här vtan til *VKR* 35. — **här ut innan,** *häruti, i detta, i detta afseende.* här wtinnan fölgde han . . . moysi äptirdöme *Lg* 3: 346. *SO* 81, 84, 102, 115. — **här ut ivir (her ut offwer),** *härvid, här tillstädes.* the godhe men som her vt offwer ware *FH* 5: 21 (1463). — **här äptir (här äpther. här äpte. hiär äpter. her äpther. hereffther),** *härefter, i det följande.* meth dondemanna witnom, som ... hiär äpter nämpnas *SD NS* 2: 73 (1408). som hiär äpter sigx *ib* 92 (1409). här äpther star aff the äroffwlla drotningenne sancti bartolomei modher *Lg* 217. huru ärlica hon ther lifdhe . . . skal här oppinbarlica äpte sighias *KL* 328. — *härefter, efter detta, derefter.* här äpte sa hon präst klädan *Bu* 11. — *hädanefter.* förwara tik granleka her äpther *Su* 149. at thöm ey hereffther skedde nogen ola[g]ligh gästning *BSH* 5: 343 (1509).

hära, *f.* [*Isl.* hæra] *grått hår.* hafdhe . . . nakra häror *Lg* 987.

häraþ (härat *RK* 1: 4386, 4445. **häräþ. häreth. häredh** *Lg* 33. **hered** *SD* 2: 124 (1291). **heret** *VAH* 24: 324 (1473). **härith. herit** *BSH* 2: 42 (1397), 5: 51 (1505). **herradh** *SD* 2: 115 (1291); *BSH* 4: 78 (1481). **härredh** *SD NS* 1: 16 (1401). **herret** *BSH* 5: 477 (1511). *med art.* **häradhit. häridhit** *SD NS* 2: 37 (1408). **härradhet** *ib* 16 (1401). *gen.* **häritz** *BSH* 2: 48 (1397); *jfr för öfr. de genitivformer som ingå i de i det följande anf. sammansättningarna. dat.* **häradhe. herradhe** *SD NS* 2: 59 (1405). **häräde** *FH* 3: 50 (1445). **härede** *ib.* **herethj** *SD* 2: 164 (1294). **heredþi** *ib* 518 (1307). **häritthe** *ib NS* 2: 218 (1409, *nyare afskr.*). *med art.* **häraþeno. häredheno** *BSH* 2: 65 (1399, *nyare afskr.*). *pl. lika med sing.* **herreter** *BSH* 5: 427 (1510, *samt. afskr.*). *gen.* **häradha.** *dat.* **häräþum** *SD* 4: 376 (1344, *nyare afskr.*). *Af dessa former kunna nom. och ack. sing. med art., dat. sing., nom. pl.* **herreter.** *gen. och dat. pl. föras till* **häraþe),** *n.* [*Isl.* herað] *L.* **1)** *bygd, nejd.* at thiin släkt maghe eghna sik thetta land, ther wi farom nw häradha mällan oc wtländis *(terram peregrinationis tuæ) MB* 1: 218. waro faarahirdha i thz sama häredh *(regione) Lg* 33. **2)** *mindre område, socken. i ortnamn.* ecclesie thumboherradh *SD* 2: 115 (1291). ecclesie funbohered *ib* 124 (1291). sacerdoti de funboa herethj *ib* 164 (1294). jn skoboheredþi *ib* 518 (1307). aff amnehäritz sokn *BSH* 2: 48 (1397). kirken i amnehärith *ib.* **3)** *härad.* quarta pars provinciæ vulgariter dictæ hærad *SD* 1: 592 (1281, *nyare afskr.*). in moaherath *ib* 737 (1260-70-*talet*). in moæ hæreth *ib* 2: 570 (1309?). væboahæred *ib* 25 (1287). in prouincia albohæreth *ib* 96 (1290). i warthofta herit i skara biscopsdöme liggiande *BSH* 2: 42 (1397). j frökindzhärith *ib* 47 (1397). aff wazstbo härith *ib* 48. aff kindehärith *ib* 49. aff wallehärith *ib* 50. al thenna fornempdä härith oc gotz i scara biscopsdöme liggende *ib.* sex bönder wppa almughens wegnä aff huart thettä for[nemp]de härith *ib.* som byggie och boo i wärendh, i the x (10) häradzla(g) *(Tiohärad, omfattande Värend, Finveden och Njudung).* calmarna leen och menige smalandh *BSH* 5: 33 (1505). the som byggia oc boa i östkinda häradh *VAH* 24: 326 (1377). härazshöfdhunge i mymingx häradhe *ib* 321 (1424). aff norwnde heret *(i Uppland) ib* 324 (1473). häretzhöffdinge j wemo häräde *FH* 3: 50 (1445). häretzhöfdinge j masco härede *ib.* härradhet ydhre *SD NS* 1: 16 (1401). *ib* 17. i edsbergx häradhe *ib* 273 (1403). taki andrä goþä män med sik af häraþeno *SD* 5: 481 (1345, *nyare afskr.*). i manghum hundärum ällär häräþum *ib* 376 (1344, *nyare afskr.*). at skipa ok afftaka domara i häradhe ok hundare huario *KS* 68 (168, 75). *RK* 1: 4386, 4445, 4514. *Jfr* **hundare. 4)** *härad, inbyggarne i häradet.* alt menegha häridhit stodh thäs til *SD NS* 2: 37 (1408). äpter thy som witnen ok nämpden for mik witnadho ok alt häradhit *ib* 38 (1408). — *Jfr* **häraþe.** — **härads afgiäld (häredhz aaffgeld),** *n. afgift till häradet för besittning af intaga å dess allmänning.* sik nokot medh forscrifno häredhz aaffgeld at bewara *BSH* 2: 202 (1413). *GS* 41. *Jfr* **härads ingiäld, härads ränta, härads skyld.** — **härads almänninger (häradz-. häratz-. häredz-. häredhz-),** *m. L. häradsallmänning.* dömpdom vi thet forscripna godz i gen fornempda häradheno til häradz almenningh altidh at blifwa *BSH* 2: 66 (1399). war aldrigh konungx thridhiung äller häredz almänningh *ib* 73 (1399). alla häredhz almenninghia *ib* 202 (1413). dömis til kununx thriidhiungh oc häratz almänningia al thidh at blifua *SD NS* 2: 218 (1409, *nyare afskr.*). *ib* 1: 439 (1405, *nyare afskr.*). *GS* 49 (1444). — **härads asyn (häraz-. häräz-),** *f. L.* — **härads boe (häradz-. heratz-. häretz-. heritz-** *SD NS* 2: 218 (1409, *nyare afskr.*). *pl.* **-bo** *ib* 1: 427 (1405), 2: 219 (1409, *nyare afskr.*). **-boo** *VAH* 24: 322 (1442)**),** *m.* [*Jfr Isl.* heraðsbóndi] *L. häradsbo, inbyggare i ett härad.* som oss häradzbomen ther till höre *VAH* 24: 326 (1377). jac meth tolf skälikom mannom af heratzbomen *SD NS* 1: 424 (1405). wi häradzbone i nämpdenne sitiom *ib. ib* 427 (1405), 437 (1405), 438 (1405, *nyare afskr.*), 440, 2: 218 (1409, *nyare afskr.*), 219. somblighe idhre häretzboo *VAH* 24: 322 (1442). — **härads bok (häresbog),** *f. häradets lagbok.* fa honum *(häradshöfdingen)* häresbogen *BSH* 5: 338 (1509). — **härads bro (häräz-),** *f. L.* — **härads brofal (häredzbrofal. häredzbrofall),** *n. försummelse att bygga el. reparera bro som tillhör häradet.* dömdes al kuttis ffierding sak til x m. för häredzbrofal *BtFH* 1: 272 (1508). dömdes keykala ffierding sak til x m. för häredzbrofall *ib.* — **härads domare (heradz-. härathz-. häretz-),** *m. L.* **1)** *domare öfver ett härad el. motsvarande område.* wm swa händher ath . . . härathz domara bliffwa gripne til fangha *PM* 34. **2)** *den som å häradshöfdingens vägnar utöfvar hans domsrätt i häradet?* forskäla man: jowan i hidhinxstum, häretzdomare *SD NS* 2: 229 (1409). med waars heradz domara oloff perssons incigle *BSH* 3: 283 (1470). — **härads domber (heradz-. häradhz-. häräz-. häredz-. häretz-.** *SD NS* 1: 57 (1401). **heretz-. häraz doomber: -doom** *VAH* 24: 320 (1422)**),** *m.* [*Isl.* heraðsdómr] *L.* **1)** *häradsrätt, häradets domstol.* hwar sin gillesbrodher stempner aff gilleno til häredz dom *SGGK* 108. sadh jak ffor häredz dom pa peder karpelanz weynen *FH* 5: 54 (1468). vidh III marc for häredzdom *ib* 117 (1487).

niels krwmme haffuer iij heretzdom oppa dall *BSH* 5: 331 (1508). **2)** *häradshöfdings domsrätt?* häräz dom hawande a ärlix manz wägna sten haraldsons *SD NS* 1: 38 (1401). häradhzdomhauande a erlikx mans vegna, herra niclis boson *ib* 55 (1401). *ib* 473 (1405). *VAH* 24: 320 (1422). jak bäinct niklisson häretzdomhawandhe i snäwingis hundhare *SD NS* 1: 57 (1401). peder scriffuare heradzdom hawande j dale herade *DD* 3: 230 (1490). — **härads doms brut (heredzdoms brott),** *n. brytande af häradsrätts dom. BtFH* 1: 36 (1484, *nyare afskr.*). — **härads gardher? (heradhz-),** *m. å häradets allmänning liggande gård?* wij haffwom . . . tiill pantt satt . . . hundare heradhz (*för* heradh?) garda, landbo ok qwarna *SD* 4: 537 (1336, *nyare afskr.*). — **härads gods (härässgodz. häretzgodz),** *n. häradsgods, gods el. jordegendom som tillhör häradet.* ther ligge iiij (4) garde i kinde häret, som benth hade oc kalles härässgodz, er ider tiänere niels clausson pa storde them ödmygelige [begerendes] *BSH* 5: 294 (1508, *till riksföreståndaren Svante Nilsson*). at i wille wäll göre och wnne mik thet häretzgodz i kinde häret, v (5) garde . . . thet haffue haffth hwar häret höffdingh epther annan, till her sten togh thet gotz fra niels lawrentsson oc wntte thet bäncth *ib* 297 (1508). *Jfr ib* XXXIX. — **häradshöfþinge (häradzhöfdhinge. härashöfdhinghe. härratzhöfdingä** *SD NS* 1: 5 (1401). **herradzhöfdhinge: -anom** *SD NS* 1: 22 (1401). **häratzhöftinge: -en** *BSH* 1: 179 (1381). **härädz höfdhinge. härezhöffdhinge: -en** *SD NS* 2: 55 (1408). **härizhöfdhinge: -a** *ib* 37 (1408). **härishöfdinge: -an** *ib* 1: 34 (1401). **hereshöfdinge** *BSH* 5: 195 (1507). **höreshöfdinge** *ib* (*på två st.*). **härads hyfþinge: -ä** *VGL I MD* 1: 3. **häradshyfdhinghe** *SD NS* 1: 12 (1401). **häräz höfþonge: -a** *MELL Kg* 23: 4. **häritzhöfdhonge: -omen** *SD NS* 2: 52 (1408). **häritzhofdhinge** *DD* 2: 7 (1388). **härazshöfdhunge** *VAH* 24: 321 (1424). **häritzhöffdhunge** *ib* 323 (1454). **häritzhöfthunge: -a** *SD NS* 2: 219 (1409, *nyare afskr.*); **-ans** *ib.* **häradzshöfdninge: -ia** *ib* 70 (1408). **häratzhöffninghe** *ib* 1: 218 (1403). **heritzhöfninge: -anom** *ib* 633 (1407). **heritzhöfthiie: -anom** *ib* 634 (1407). **häradzshöfinge: -ia** *ib* 2: 70 (1408). **härezhyfinghe: -a** *ib.* 1: 37 (1401). **härashöfunge: -ans** *ib* 334 (1404). **harazhofunge: -ans** *ib* 106 (1402). **äräshöfdyghe: -a** *ib* 518 (1406)), *m.* [*Isl.* heraðshöfðingi] *L. häradshöfding, domare öfver ett härad.* iusticiarius dictus hærazhöfthinge in prouincia wæstbo *SD* 4: 610 (1338). gifwer jac häradzhöfthingom oc domarom thär. som thässin min forscripno godz liggia fulla maght oc fult wald them at fastfara . . . herra päthar porsa *BYH* 1: 179 (1377). *ib* 187 (1381, *nyare afskr.*). häratzhöftingen i sama hundare *BSH* 1: 179 (1381). som er härashöfdhinghe i samu hundhare *SD NS* 1: 3 (1401). härädzhöfdhinge i hölbo hundare *ib* 36 (1401). *ib* 8 (1401). häreshöfdhinge i öknabo hundari *DD* 1: 41 (1382, *afskr.*). härdzhöfdinge (*för* häradzhöfdinge) j dalum *ib* 2: 3 (1384). häritzhofdhinge ower dala *ib* 7 (1388). härratzhöfdingä i kindwatzhärrat *SD NS* 1: 5 (1401). häradzhöffdinge i aasháradh *ib* 6 (1401). häradzhöffdinge i ballabygd *ib.* bäinct niclisson häradshyfdhinghe offuer snäuingis hundhare *ib* 12 (1401). gifuer jak heradzhöfdhinganom innan vidhbo fulla maght *ib* 22 (1401). bidher iak härishöfdingan ii mimming *ib* 34 (1401). häretzhöffdinge j wemo häräde *FH* 3: 50 (1445). häretzhöfdinge j masco häräde *ib.* gifuer iak fulla makt oc gör fulmäktughan häradzhöfdingian i sama skiplaghi *SD NS* 1: 109 (1402). incigle . . . jouans gudhmunson, härezhyfingha i bankkakindh *ib* 37 (1401). insigle . . . pätars ingolfsons, harazhofungans i synderbo *ib* 106 (1402). häradz höffdhinge i westra thridhiungenom i närike *ib* 273 (1403). insigle . . . helga fo[g]atä heredzhöfdingianz *ib* 14 (1401, *nyare afskr.*). *ib* 334 (1404), 518 (1406). war sworen höreshöfdinge *BSH* 5: 195 (1507). wijsa oss lagen swa laghman och häradzhöffdinga almogan ey fa vtan the waro medh lagum wolda *RK* 2: 519. thässe varo fastomän, först aruidher i östra fornusom, som tha sat fore härizhöfdhinga dom *SD NS* 2: 37 (1408). häridszhödhingia (*för* -höfdhingia) doom hafwandhe *ib* 1: 35 (1401). *Jfr* **undhirhäradshöfdhinge,** *äfvensom* **häradshöfdhinger, häradhhöfdhinger.** — **häradshöfdhinga dombrut,** *n. brytande af häradshöfdings dom.* för heredzhöffdinge doom brått *BtFH* 1: 68 (1460, *nyare afskr.*). — **häradshöfþinga döme (häräzhöfþinga-** *MELL i var.* **häräzhöfþöngä-** *MELL.* **heredzhöffdingia-** *KrLL.* **häratzhöftinga-. häredz höffdinge-. häreshöfdhingadömö),** *n. häradshöfdingsämbete.* häratzhöftinga dömit i kynd *SD NS* 1: 623 (1407). thil thet for:da häradzhöfftinga döme *ib.* om thet häredz höffdingedöme, hetandis vemo, som jag aff myn herre haffuer *FM* 313 (1507). ath edher herredömö haffwer vnt oc forlänth . . . erich kwse tätte häreshöfdhingadömö *BSH* 5: 450 (1511). *Jfr* **häradshöfdhingsdöme.** — **häradshöfdhinger (häradzhöfdhinger. härätzhofdingh. heredzhoffdinger. härashöfdingh. häreshöfdhingher. häreshöffdhinger. hereshöffding** *BSH* 5: 195 (1507). **härazhöfdningher. härashöfingh),** *m.* = **härads höfþinge.** häradzhöfdhinger i ydhre *SD NS* 1: 19 (1401). bidhiä wi . . . petar ingolfson, härazhöfdningh i synderboo *ib* 315 (1404). geffwer iak häreshöffdhingenum i oppundhe fulla makt *ib* 26 (1401). iak ingeller thörnasson härätzhofdingh ower dala *DD* 2: 5 (1385). *ib* 6 (1386), 7 (1387). bädoms wi hedhelika manna inssiglä, som är tordh jönisson, härashöfingh ii wäsbo, ok trottä attasson, härashöfding ii östbo *SD NS* 2: 45 (1408). talade pa heredzhoffdingx dom *BtFH* 1: 283 (1509). talade wppo heredzhoffdingx dombreff *ib.* gudh . . . haffwar kalladh war häreshöfdhingh nielss brömss aff tenne . . . wärld *BSH* 5: 450 (1511). *ib* 195 (1507). *Jfr* **häradhhöfdhinger.** — **häradshöfdhings döme (häredzhöfdingxdöme),** *n. häradshöfdingsämbete.* at han maatthe miste siith häredzhöfdingxdöme *BSH* 4: 247 (1500). at han maa bliwe wiidh siith häredzhöfdingxdöme *ib.* *Jfr* **häradshöfþinga döme.** — **häradshöfdhings pänningar,** *m. pl. L.* — **härads ingiäld (häredz ingeldh),** *n. pl. inkomster hvilka häradet uppbär af den som innehar jord som är häradets tillhörighet.* rijksens beskrefne lagh warda ey holden när eder om häredz ränta och sakörens lagliga skipte,

och jämwäl häredz ingeldh och vtskylder af häredz allmenningom *GS* 49 (1444). *Jfr* **härads afgiäld, härads ränta, härads skyld.** — **härads insighl (häradhz incigl. heredz ynsell** *BSH* 5: 331 (1508)), *n. häradssigill.* mädhan wy ey häradhz incigl i thetta hafwom *SD NS* 1: 623 (1407). *BSH* 5: 331 (1508). — **härads insighle (häris ensigle),** *n. häradssigill.* vnner worth häris ensigle *BSH* 5: 196 (1507). — **härads iordh (häredz-. häredhz-),** *f. jord som är häradets gemensamma tillhörighet.* kärde . . . esbiörn diekn . . . thet thenne gods och torp . . . wåro häredz jordh . . . och olaghlika häfdat från häredheno *BSH* 2: 65 (1399, *nyare afskr.*). witnadhe för oss nämpden och swor att the förskrefne godz wåro aldrigh häredziordh eller konungz tridinger *ib.* kärdhe . . . at the hafwa ey ii mangom aar radhit eller nwtith häredhz almenninghia eller jordhir *ib* 202 (1413). alla häredhz almenninghia oc häredz jordh *ib.* — **härads kista (häredz-),** *f. häradskista.* wi fwnne her inslotne copie i wasmerlösa häredz kisto her i möre *BSH* 5: 204 (1507). — **härads luter (häräz-),** *m. i enskild innehafvares besittning varande jordstycke å häradets allmänning?* omnes partes possessionum vnius cuiuslibet nostrum de hæræzlutum, que juxta molendinum quod munka oos dicitur, sunt situate *SD* 4: 388 (1334). — **härads man (härädz-. heredz-),** *m.* [*Isl.* heraðsmaðr] *L. häradsbo, inbyggare i häradet.* oppa satto tingge, härädzmannom närwarandom *SD NS* 1: 36 (1401). — *man som är från samma härad (som en annan).* eders heredzman anders knwtsson *BSH* 5: 205 (1507, *till allmogen i Vestbo*). *Jfr* **häradhman.** — **häradsmanna mal (härazmanna mal. -mall),** *n. L.* — **härads märke (heredz-),** *n. häradsgränsmärke.* nogor heradzmerke i smaland *SD* 3: 484 (*nyare afskr.*). landz oc heredzmärkä *ib* 485. — **härads nämd (häradz nämpd. häradz nämpd. häreznämpd. heredz nampd: -nampden** *SD* 3: 670 (1456, *nyare afskr.*). **heritznämpd. häris nempd. herris nämpd),** *f.* [*Fdan.* herreds næfnd] *L. häradsnämd, nämd af häradet.* looth iak thet til xij manna nämpd ath ranzaka huru thär om var. tha ranzakadho the häreznämpden *VAH* 24: 320 (1422). witnadhe sigge albriktsson oc karl rawalzsson aa satto thinge, aa rättom thingxstadh oc thingxdagh, fore häradz nämpdenne *ib* 321 (1424). om swa witnar heradznempd *GS* 58 (1474). for huilken sak han icke haffuer hwarken breff eller bewisning, at häris nempd honom ther fore wort haffuer *FM* 248 (1505). thet beuisa met herris nämpden *ib* 552 (1512). för häredznempdene *BSH* 4: 111 (1486). huilkit ärende oc saker vy satthe in til for:da knwth ribbingh oc häredznempdene tha vilde hon ingelundh them wäria för saadana gerningh *ib.* sättes i dag her poo tinghet en heritznämpd *ib* 159 (1493). *DD* 3: 12 (1378, *afskr.*), 14 (1384, *afskr.*). *SD* 3: 670 (1456, *nyare afskr.*). för ännä häraznämd *ib NS* 1: 31 (1401). *ib* 476 (1405). — **härads piäkker (häräþzs-),** *m. L.* — **härads ra (häredz-),** *f. råmärke mellan härad.* stadhfeste . . . effter:de råår emillan både häreden för rätte häredz råår *BtFH* 1: 58 (1482, *nyare afskr.*). — **härads räfst (häraz rafst. häräzräfst. häräz räpst),** *f. L.* — **härads ränta (häredz-),** *f. afgift som till häradet utgår för besittning af häradet tillhörig jord. GS* 49 (1444). *Jfr* **härads afgiäld, härads ingiäld, härads skyld.** — **härads rätter (häraz-** *L.* **härätz-. häredz-. heredzretter),** *m.* [*Fnor.* heraðsréttr] *L.* **1)** *häradshöfdingsämbete.* at i vele vnne honum idert samtycke oc breff pa thenne heredzret i vassboo *BSH* 5: 294 (1508). **2)** *häradets andel i böter.* är han skyldogher badhe härätz rät oc konungx wt at giälda *MB* 1: 459. att the effter thenne tijd intet beware sig med häredz rätt eller häredz skylder, ytermera än swerigges lagbook vthwijser *GS* 49 (1444). — **härads skogher (häradz-. härez-),** *m. skog som utgör häradets allmänning.* medh häradz skogh och häradz afgiäld *GS* 41. partem siluarum me contingentem. in siluis qui [!] dicuntur hærezscoghæ *SD* 5: 56 (1341). — **härads skyld (häredz-** *GS* 49 (1444). **häräskyld),** *f. utskyld som af vissa gods utgår till häradet.* constare volumus quod nos . . . sunonem jonsson et heredes suos vna cum consensu tocius prouincie ab omni exhibicione et solucione dicta hæræskyld que annuatim a prefato predio exhiberi solet liberum damus *SD* 3: 78 (1312, *i vidim. af* 1330). *GS* 49 (1444). *Jfr* **härads afgiäld, härads ingiäld, härads ränta.** — **härads skäppa (heritskeppe),** *f. afgift i spannmål, hvilken af bönderna i Vestergötland erlades åt häradshöfdingen.* som i loffwithe oss alle hereshöffdinge her i skara, ath bönderne her i vestergylland skullä giffwä oss aarlige var heritskeppe, tha haffwer jach krafffh henne her i venn herit, tha haffwä the giffwit mig for swar, thet the velle icke giffwä mig henne vthen hwart fierde aar, forti ath the hade en heretshöffding tiill forne, och torde han icke kräffwä hennä vth vthen hwart fierde aar *BSH* 5: 51 (1505). — **härads snäkkia (häräzsnekkia),** *f. krigsskepp som utrustas af ett härad på gemensam bekostnad.* nisi . . . pontes inhæredhis uel hæræzsnekkior de nouo contingat fieri seu eciam reparari *SD* 2: 52 (1288, *gammal afskr.*). — **härads strömber (häretz strömer),** *m. ström som är häradets egendom.* sagde at thet häretz strömer eller häretzwatn war *VAH* 24: 322 (1442). — **härads syn (häräz-** *L.* **heredz-. heretz-** *L.*), *f. L. häradssyn, syn till hvars förrättande män nämnas på häradsting.* han waddes moott een heredzsyhn, och vnder een landz syhn *BtFH* 1: 18 (1500, *nyare afskr.*). *ib* 39 (1488, *nyare afskr.*) *o. s. v.* dömdes . . . heredzsyn millan oleff kartano och powal mannis at se skude och ranzaca och skiffte the änger effter krock tal och aker tege *ib* 281 (1508). *DD* 1: 40 (1379, *nyare afskr.*), 128 (1479), 2: 5 (1384). — **härads synaman (heredz syneman),** *m. deltagare i häradssyn.* heredz synemän. lars kurtta . . . påål pållsson. dömdes einiälä by theres quarn frij som ligger i einis åå, som thenne förne 12 heredzsyhnemän föregingo och sworo och 12 i nempnden såtho medh them tillstodho *BtFH* 1: 16 (1488, *nyare afskr.*). *ib* 34 (1481, *nyare afskr.*), 37 (1486, *nyare afskr.*), 40 (1490, *nyare afskr.*) *o. s. v.* — **härads þing (häraz thing: thingeno** *SD NS* 1: 476 (1405). **härradhztinghg: -tinghge** *ib* 2: 51 (1408). **härradzting: -tinge** *ib.* **heratzthing. härizthing. härids ting** *BtFH* 1:

127 (1464). **häres ting),** *n.* [*Isl.* heradsþing] *L. häradsting.* in pretorijs nostris, dictis hæradsting et landtuidh *SD* 4: 744 (1340, *nyare afskr.*). antiggia vppa laghthing, landzthing älla heratzthing *ib NS* 1: 427 (1405). *ib* 438 (1405), 440 (1405, *nyare afskr.*), 2: 219 (1409, *nyare afskr.*). oppa laghtingom eller häratztingom *DD* 1: 95 (1442, *afskr.*). pa trem häredztingom *FH* 1: 148 (1494, *nyare afskr.*). tha jak . . . härädz thing hiölt *SD NS* 1: 273 (1403). a rätto heradzthinge *ib* 277 (1403). *ib* 476 (1405). oppa eet sat härizthing *ib* 2: 37 (1408). *ib* 51 (1408). paa laagxsätt häresting *SD* 4: 585 (*öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet*). *BtFH* 1: 127 (1464). *Jfr* **häradhis thing.** — **härads thorp (häradzstorpp),** *n. häradstorp, torp el. nybygge anlagdt å häradets allmänning.* wlf jonsson riddare atte thridhiungen j somlikom häradzstorppummen *BYH* 1: 198 (1389). — **härads vatn (häretzwatn),** *n. vattendrag som är häradets egendom.* the mena at then sudhre strömen sculde wara häretzwatn *VAH* 24: 322 (1442). sagde at thet häretz strömer eller häretzwatn war *ib.* dömdom wi clostreno then strömen til ohindradhan at behalda fore herra ägho oc ey fore häretzwatn *ib.*

häraþe (herade *RK* 1: 814. **häräþe** *L.* **härädhe. häridhe),** *n. L.* **1)** *bygd, nějd.* kom fram gönom eth landskap som heeth sydon myt gönom eth häradhe som x köpstädher waro wtj och thär fore kalladhis thz häradhit decapole *JP* 24. **2)** *härad. RK* 1: 814, 3: 2009. eet häradhe som kallas aasunda häridhe *FH* 1: 15 (1441, *nyare afskr.*). atir anduardadhe jak konungenom sin häradhe (*provincias suas*) *Bir* 2: 335. **3)** *härads inbyggare.* tha forsambles the besworne häredhe aff wärendh, möre ok gydinghe i skaane *BSH* 5: 402 (1510). **4)** *landskap.* her vlff lagman ok hofdinge ouer alt närikä härädhe *Lg* 3: 526. — *Jfr* **häraþ.** — **häradhis thing (häradhes-),** *n. häradsting. SD NS* 2: 35 (1408, *i vidim. af* 1411). *Jfr* **härads þing.**

häradhhöfdhinger (härethöffdingh (*ack.*) *BSH* 5: 297 (1508). **häret höffdingh** (*nom.*) *ib*), *m. häradshöfding. BSH* 5: 297 (1508). *Jfr* **häradshöfdhinger, häradshöfþinge.**

häradhman (häret-), *m. häradsbo, inbyggare i häradet.* är thet all häretmendz bön till edher *BSH* 5: 297 (1508). *Jfr* **häradsman.**

härbuþ, *n. L.*

härbärgha (härbergha. herbärgha. härbärghia. herbärghia. herberghia: -ade *Bil* 565. **-ar, -aþe, -aþer),** *v.* [*Isl.* herbergja] *L.* **1)** *trans. härbergera, gifva härberge åt, hysa.* ängin wilde them härbärgha *Bil* 266. ij ärin nu herbärgadhe här *Fr* 1566. *Bil* 565. *Bir* 2: 40. *Fl* 678. *Iv* 4092. var fru guz moþer härbärghiaþe guþ ii iorþ[r]ike *Bu* 15. guþ härbärgiar ok firi domadagh eigh at enost hänna sial ok anda vtan ok licaman *ib.* **2)** *upptaga el. uppfylla med gäster.* thän store stadh var ouer all herbärghath badhe bergh ok dall *Fr* 1522. **3)** *intrans. få el. hafva härberge, i sht natthärberge.* maghom vi ij nat herbärghia mz thik *Fl* 732. herbärghadho ther om the samo nat *Iv* 1582. *ib* 4755. *Fr* 1261, 1277. mällan herra frederikx tiäl ok eet berggh herbärghadhe margher stolter dwärgh *ib* 2934. *ib* 461, 2968. — *refl.* **härbärghas,** *bergas, gå ned (om solen).* solin härberghadhis (*för* berghadhis?) vm midhian daghin *MP* 2: 32.

härbärghan, *f. härbergerande, gästfrihet.* thera härbärghan (*hospitium*) oc gästabudh han ey forsmadhe *Su* 297.

härbärghare (härberghäre. härberghere), *m. L. härbergerare, gästgifvare, värdshusvärd.* twe härberghärä skulu wara i köpstaþi hwariom *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). eet köpthorp, ther härberghere, kröghäre oc fodhermarska aagha wti wara *FH* 1: 17 (1441, *nyare afskr.*).

härbärghe (härberghe. herbärghe. herberge. härbyrghe *L.* **herbare** *FH* 6: 47 (1457, *daniserande*). *gen. pl.* **-ia** *Bil* 805; *KS* 65 (161. 71, *jfr tryckfelsförteckningen i Bures uppl.*)), *n.* [*Isl.* herbergi, herbyrgi] *L. eg. ställe, hvarest menniskor få skydd och tak öfver hufvudet.* **1)** *hospitium, ställe hvarest en främling mottages, härberge, logis.* gik hon vrakin mällan härberghia *Bil* 805. alle the ij herbärghith ärä *Fl* 571. then herbärghith hördhe til *Fr* 1539. honom war fulgot herberge j wanom *RK* 1: 1933. thänk . . . huru the lagho vm nattena älla hwar the fingo härbärghe *Bo* 13. hafdhe entidh takit härbärghe j enom by *Bir* 3: 195. rädhis han at taka härbärghe j häluite *ib* 2: 162. ey vilia the taka mik j herberghe älla läna mik hws *ib* 1: 158. biwdher them til härbärghis *MB* 1: 192. ther war han nakra dagha til herbärghes *Lg* 3: 706. å thöm wägom skal han skipa ok städhia köptorp, ther som ey äru köpstadi, wäghfarande mannom til härberghia *KS* 65 (161, 71). **2)** *kammare, rum, sofrum.* var bort af härbärgheno *Bu* 183. af barnsens härbärghe *ib* 525. han haffde . . . sith herberge han skulle i soffwa *RK* 1: 1287. *Bil* 715. *RK* 1: 1418. *Fr* 1568. fyretighi herbärghe ära ther inne *Fl* 1004. **3)** *boning, bostad.* tändo brand iui þera härbärghe *Bu* 134. bröt viþ iorþ sit eighet härbärghe *ib* 207. *ib* 13. *Bil* 164, 238. ath her göstogs thenara skoldä go sin weyg j sit herbare ellir anden stat och drickä for sina peningä *FH* 6: 47 (1457, *daniserande*). fore sancte marie herbärghis dör *Lg* 38. — *Jfr* **bak-, biskops-, kirkio-, korn-, mat-, symn-härbärghe.** — **härbärghis husbonde (härbärghes-** *Bu* 172, 173. **härbärges-** *ib* 171), *m.* [*Jfr Isl.* herbergisbóndi] *värd. Bu* 171, 172, 173. thera härbärghis husbonde drap them *KL* 107. komo atir til sin härbärghis husbonda *ib.* härbärghis husbonde (*hospitalarius*) takir onda gäste ok godha mz tholomodh *Bir* 3: 169. — **härbärghis husfru (-hustru** *Bil* 263. **herbärghis hustru),** *f. värdinna.* lät hänna herbärghis hustru for sik föra *Bil* 351. *ib* 263. *Fl* (*Cod. C*) 881. — **härbärghis skaffare,** *m. tjensteman hvars uppdrag är att åt stridsfolket skipa härbärgen.* som ärw walde aff capitenarommen til ath wara härbärgis skaffara *PM* 22. *ib* 23, 29.

härbärgherare (herbärgerare. herberghERare), *m. L. härbergerare.* huilken likare var enom qwättä karla ok skalka herbärgerara än dande manna *Lg* 3: 541. — *värdshusvärd.* et köptörp ther herbergherara kröghara ok fodhermarska agha vtj wara *FH* 2: 131 (1441).

härbärgheran, *f. härbergerande. Lg* 3: 485.

härdska (härdzska. härdhzsca. härzska. härska: -o *Bir* 1: 115, 252**),** *f.* **1)** *hårdhet, fasthet.* vinna diursins härzsko *(duritiam) Bir* 2: 226 *(Jfr* diursins skin hulkit som är suasom flinta *ib* 230*).* **2)** *hårdhet (i sinnet), styfhet, känslolöshet, förhärdelse.* o thu arghasta . . . hiärta. hardhare än siälf härdhzscan *Bo* 174. for sins hardha hiärta härdzsko *Bir* 1: 189. siälinna härdzska til min älskogha *ib* 289. pharaonis härdzska *ib* 298. *ib* 71, 92, 115, 2: 88, 308, 309, 329. *MB* 1: 377. *Lg* 1010. *Su* 298, 445. **3)** *hårdhet, stränghet.* til rätuisonna härdzsko *Bir* 3: 166. *ib* 1: 218, 252, 3: 22. — *Jfr* **il-, iärn-, sten-härdska.** — **härdsko fulder (härdzsko-. härsko-),** *adj.* **1)** *hård, fast.* dyäfwlsins mynt är aff koppar oc aff blij aff koppar thy at hon hauir gudz *(för* gulz*)* liknilse oc är härdzskoful *(habet duritiam) Bir* 2: 58. **2)** *hård, hårdsint, förhärdad.* gammwl människia härskoful oc enbänd *LfK* 208. at gifwa miskund ödhmiukom ok härdzsko fullom rätuiso *Bir* 3: 336. göra . . . ondom oc häzskofullom *(för* härzskofullom*)* rätuiso *ib* 4: 295. härdzskofulle indane *ib* 1: 226. *ib* 242, 328, 3: 80, 309, 451. *MP* 1: 88, 152, 203, 2: 231. — *Jfr* **ilhärdsko fulder.**

härdska, *v. Jfr* **forhärdska.** — *refl.* **härdskas,** *förhärdas. Bir* 2: 309.

härdskelika, *adv. Jfr* **ilhärdskelika.**

härdsker, *adj. Jfr* **ilhärdsker.**

härþ (-ar), *f.* [*Isl.* herðr] *härd, skuldra.* þin bla siþa ok bloþogh härþ *Bu* 73. röra hofwodh ok härdha *Bil* 104. wider axlana härdana oc brystith *PM* 14. *Bil* 268. *Gr* 263. *MB* 1: 264, 2: 408. *Lg* 3: 492. *Di* 1, 12, 15, 83, 124. — **härdha bredher,** *adj.* [*Jfr Isl.* herðibreiðr] *härdabred, skulderbred. Di* 17, 132, 133, 295. — **härþa mantul (-mattul. -mantol),** *m. L.*

härþa (-ir, -þe, -þer), *v.* [*Isl.* herða] **1)** *göra hård, härda.* härde han swerdit *Di* 76. *ib* 75. härdha järn *PM* XLVII. *ib* XLVIII, XLIX, L. **2)** *göra hård, stoppa.* härdhe lösth liff *LB* 5: 80. **3)** *göra hård, förhärda, förstocka.* nero härdher illan hugh *Bil* 126. iak skal härdha *(indurabo)* hans hiärta *MB* 1: 286. *ib* 292, 299, 433. *Bir* 2: 115. thu äst härdhir i ondzskonne *Bo* 175. **4)** *göra svår.* thyngia ok härdha pinonnar *Bir* 3: 446. *ib* 447. **5)** *uthärda, hålla ut med.* taa kwnne i well thro, hwro lenge wij kwnno härdath *BSH* 5: 190 (1507). — **härþa sik, 1)** *blifva hård el. sträng.* at kunungslik räfst härþer sik *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). **2)** *förhärda sig, förstocka sig.* nar the . . . härdha sik at the skullin ey rädhas mik *Bir* 1: 92. the härdho sik i ondskap *Bil* 236. *MP* 1: 265. som sik härda mot honum j ondho *ib* 333. som härdha sik mot gudz ordhom ok vilia *ib* 87. som sik härdha mot gudhi *Bir* 3: 82. *ib* 1: 200. *Su* 427. somlike härdhu sik . . . gen hanum *Bil* 246. — *refl.* **härþas,** *göras hård, blifva hård, förhärda sig, förhärdas.* härþes þa faþur hiarta viþ dottor *Bu* 504. at hughin skuli ey härdhas j syndomen *Bir* 2: 51. at theras hiärta skullo härdas j them *MB* 2: 33. hans hiärta härdhis amot gudz ordom *MP* 1: 87. hata oc härdhas mot gudhi *Bir* 2: 227. *ib* 3: 460. hwi some härdhas suarar jak, at pharao härdhis aff sinom last oc ey aff minom *ib* 2: 308. — **härdha a,** *hårdt ådraga?* later läggia a reep oc herda a fast *RK* 1: *(Albr) s.* 213. — **härdha fram,** *framhärda.* starker andhe härdher fram otrötter *LfK* 131. — **härdha ut,** *hålla ut.* wi kwne herdath wth medh thöm *BSH* 5: 234 (1508). — *Jfr* **il-, saman-härdha,** *samt* **forhärdhas.**

härdha, *se* **hirdha.**

härdha, *f.* [*Isl.* herða] *hårdhet (i sinnet), styfhet.* han forstodh hänna härdho *(Cod. C* härdzsko 1010*) Bil* 425. knosa . . . swnder . . . idhra härdho *(Cod. A* härdzsko 377*) MB* 1: *(Cod. B)* 561.

härdhe, *f. Jfr* **en-, il-härdhe.**

härdhelika, *se* **harþlika.**

härdher, *se* **harþer.**

härþer (-ar), *m.* [*Mnt.* hert. *Mht.* hert. *Hvarken det Mnt. el. det Mht. ordet synes dock vara anträffadt i den betydelse, som tillhör det Fsv., en betydelse i hvilken dock Nht.* herd *förekommer*] *härd, smälthärd; malm som på en gång smältes i en härd.* hwar smältäre skal smältā hvariā syknā viku säx härþā. oc fām barā copar skulu vara i hwariom smaharþ. i hwariom suluhärþ, nio barā. hwar þättā forsymär allr spillr en härþ meþ syalswiliā. böte half mark *SD* 5: 637-8 (1347). *Jfr* **sma-, sulu-härþer.**

härdhis lös, härdhi lös, *se* **hirdhis lös.**

härdhla, *se* **hardhla.**

härdhogher (-ugher), *adj. härdig.* te män thr härdughe äru ok stadhughe *KS* 83 (205, 91). *Jfr* **ful-, il-härdhogher.**

härfangin, *adj. L.*

härfärþ, *f.* [*Isl.* herferð] *L.* **1)** *härfärd, härnad.* tha karlamagnus konunger for i härfärdh *Bil* 748. *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *KS* 83 (204, 91). *Gr* 264. *Di* 287. **2)** *härskara, här.* sändis thit wespacianus . . . mz härfärdh *Bil* 308. *ib* 310. i iwda släkt herfärdh *MB* 1: 384. *ib* 385. sampnadhe han härfärd *Lg* 3: 345.

härgreve, *m. härhöfvidsman, anförare, general.* sände konungin vriam til hergreuan ioab *ST* 504. thera höfwitzman oc härgreue wara *ib* 327. *ib* 328, 340, 502. *MB* 2: 78, 80, 135. wp restis en annar härgreffwe som kalladis sanghär *ib* 77. — *höfding.* härgreffwa *(duces)* oc dommara *MB* 2: 23. fām härgreffwa *(satrapas)* aff landit philistiym *ib* 75. *ib* 37.

häri, *se* **hari.**

häria (-ar, -adher), *v.* [*Isl.* herja] *L.* **1)** *med krigshär angripa, göra anfall mot.* iak wil thik aldre optare häria *Al* 3530. *ib* 4845. — *med prep.* a. a rikit herya *RK* 1: 2825. inghen sculle aa annan härya *ib* 3: 3325. — *abs. anfalla, angripa.* hwilken ey kan värya, han kan ey härya *PM* 4. **2)** *med plundringståg anfalla, plundra, härja.* häria ok ödha sancti iacobs land *Fl* 4. *Al* 969. häriar kirkior oc klärka *MB* 1: 385. iordhrikis herskap ligger nw om kring kirkiona hälder at häria än at wäria *ib* 386. thu haffwer röffwath häriath oc bränt *Al* 8293. **3)** *förderfva.* han wille drozeten häria *RK* 2: 3723. tha dödhin kømber oc wil han häria *MD* 99. — *Jfr* **forhäria.**

härians son (härianson *L.; EG* 63. **häriansun** *L.* **härienson** *MEG (red. B)* 59. **herriäns son**

L. **häranson** *SO* 149. **herransson** *ib* 79. **härenson** *Lg* 993. **härinson** *MEG (red. A)* 54; *SO* 52, 65. **häriuson** *ib* 25. **herinson** *L.* **häriunsun** *L.*), *m.* [*Isl.* herjansson. *Mnt.* hergensone, herjensone, *hvars förra del är gen. af* herge, herje, *hora. Jfr för öfr. äfven Isl.* herjan, *ett af Odens namn*] *L. skökoson, djäfvulsson, niding. vanl. ss skällsord.* heth han nero nequam som tydher en härenson (*Bil* wandwäter äller skalkelikin 307) *Lg (Cod. C)* 993. kallar man annan tiuff. härinson. eller annat oquädhins ordh *MEG (red. A)* 54. *ib (red. B)* 59. *EG* 63. *SO* 25, 52, 79. huilken brodher kallar annan onampn som är thiuff härinson eller skökiuson *ib* 65. kallar annan sin embetes broder horanson häranson tywff eller skalk *ib* 149. — *Jfr* **horanson.**

häriare, *m. hädare, försmädare.* thenne mandraparen oc gudz häriare (*blasphemus*) *MB* 2: 308. hedhningom oc gudz häriarom (*blasphemis hominibus*) *ib* 309.

häringeband, *n.* [*Mnt.* herinkbant] *tunna så beskaffad som de i hvilka sill inlägges.* ey heller schall någen effther thenne dagh dierffues till att sälie öl vth mz häringebåndh eller sundisk trää, vthen mz the tynner som här i staden vthi ämbetedt giorde bliffue *SO* 224. häringebåndh och sundisk trää hålle sex eller otte kanner mindre, än the tynner som här i staden göres *ib.*

härinskhet? (**härensketh. härenskedh. härenskeedh**), *f.* [*Mnt.* hergenscheit. *Jfr Isl.* herjansskít] *ondska, elakhet, nedrighet.* göra all härensketh, the kwnno *BSH* 5: 225 (1507). lather ekke eder bedragha med falskheth ogh härenskeedh *ib* 483 (1511?). thet är ey anneth en lyngh och härenskedh *ib* 535 (1513). *Jfr* **härniskhet.**

härinslika, *adv.* [*Mnt.* hergensliken. *Jfr Isl.* herjansliga] *nedrigt.* hwan stadh härinslica göra *Bo* 199.

härinsliker (**härinslikiin**), *adj. nedrig, skändlig, dålig.* o härinslicaste (*nequissimi*) radhgifware *Bo* 160. thässa härinslica wärldina etirblandadha skot *ib (Cod. B)* 342. war härinslikir oc ondir *ST* 91. nero nequam, thz thydhir swa mykyt som skalkelikin ellir härinslikin oppa wart maal *ib* 357. *Jfr* **härnisliker.**

härklädha, *v.* [*Isl.* herklæða] *härkläda, ikläda rustning, utrusta till strid.* räknadhe han oc härklädde sina hwardagx swena *MB* 1: 180.

härlika (**härliga. herliga. härleka**), *adv.* [*Mnt.* herliken] *präktigt, härligt.* hult han härlika mz sik siälfwom *ST* 372. the gaa härleka prydhe *LfK* 98. them at kläda oc härliga rykta *MB* 2: 182. *ib* 179. eth hwss mykit herliga fagert *LfK* 242.

härliker (**härlighin** *Ansg* 183; *MB* 2: 201. **härligin** *Ansg* 179. **härlighen** *MB* 2: 297, 326; *Lg* 3: 367. *n.* **härligit** *MB* 2: 183. *ack. sing. f.* **herlyken** *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 191. *best. form pl. dat.* **härliga** *MB* 2: 201), *adj.* [*Mnt.* herlik] *ståtlig, präktig, härlig.* mz mykle äro oc härliko följhe *ST* 379. mz sa manghen herlyken fana *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 191. twa qwinno skoo, mykyt härlika *Lg* 3: 471. härligit gästabudh *MB* 2: 183. bar vppe langha faallana aff hennes härliga klädhom *ib* 201. war han badhe härlighin oc rädelighen j synne vpsyn *ib. ib* 297. een härlighen man (*venerenda quædam persona*) *Lg* 3: 367. han var een härligin langer man *Ansg* 179. *ib* 183. *MB* 2: 326. *Jfr* **härreliker.**

härlikhet (**herlighet**), *f.* [*Mnt* herlicheit] **1)** *härlighet, prakt.* hyöldho the henne mz stor prydilse i dyrastom klädhom, oc til läggiandis gul oc dyra stena, oc alt thz härlikhet oc prydhelikhet war *Lg* 3: 480. **2)** *härlighet, förträfflighet, upphöjdt tänkesätt, redlighet.* solen skal fore brista sin naturlig gang . . . en fabricius . . . wil ower giffwa sin herlighet *MD (S)* 265.

härländsker (**härlänsker** *L.* **hiärländsker**), *adj.* [*Isl.* hérlenzkr] *L. inländsk.* hiärländsk eller vtländsk *SR* 12.

härman, *m.* [*Isl.* hermaðr] *L. krigare. KS* 83 (205, 91), 84 (206, 92).

härmelika, *se* **harmelika.**

härna, *adv.* [*Isl.* hérna] = **här 1.** *i rimslut.* fore the nadher ij giordhin vidher mik härna *Ir* 877.

härniske (**härniskä. härniskiä**), *n.?* [*Jfr Mnt.* harnasch, hernesch] = **harnisk.** vnum hærniskæ & vnum gladium *SD* 2: 130 (1292). confero . . . vnum hærniskiæ, jta quod sacrista illud vendat *ib* 3: 286 (1316). *Jfr* **härniskia.**

härniskhet (**härnisket**), *f.* = **härinskhet.** vederfrestadhe the mz ouervoldh ok härnisket fulcompna thz the vilde *Lg* 3: 543.

härniskia (**herniskya. härniska**), *n.? (ehuru böjningen är den som tillhör fem. på* **-a**) [*Isl.* herneskja] = **harnisk.** tepes allom härenom sanctus georgius i huito härnisko (*ändradt från* huitom härniskom, *armis albis indutus*) *Bu* 496. vnum equm rubeum & herniskyu *SD* 2: 130 (1292). conffero . . . meum hernisskio *ib* 603 (1310). conffero . . . vnum herniskio *ib. Jfr* **härniske.**

härnisliker, *adj.* = **härinsliker.** hans swikfulle oc härnislike brodhir *ST* 38.

härogher (**härugher**), *adj. gråhårig.* ther funnu the som groue en gamblan karl sithia inne muradhan wänan man j änliti ok tho härughan (*Cod. C* häroghan 994) *Bil* 318.

härop, *n.* [*Isl.* heróp] *L. härskri.* alt herscapit thok han til konungh mz härop *Bil* 606. *Jfr* **härrop.**

härotter (**härutter**), *adj. gråhårig.* nokot härutter (*canis aspersus*) *Bil* 250. thässo härotta hofdheno *Ber* 29. vnum equm hæruttan *SD* 2: 151 (1293). *Jfr* **grahärotter.**

härpa, *f.* [*Sv. dial.* harpe, *m. inbiten gammal orenlighet, se Rietz s.* 13] *ingrodd orenlighet.* gamwl härpa är ey godh at twa (*vix lauat puram thecis antiquam liuionem*) *GO* 1058.

härpa, *v.* [*Jfr Nyisl.* harpa, *sammantrycka, hos Björn Haldorsen, och* herpaz *hos Cleasby-Vigfusson; äfvensom Sv. dial.* harpa, herpa] *klämma, trycka, fasthålla, hålla?* then höna är ondh jnne herpa som altidh wil sielff vthe werpa *MD (S)* 219.

härra (**herra. härre** *VKR* 67; **-in** *Bil* 254. **herre** *KS* 47 (118, 50); *RK* 2: 6920, 3: (*sista forts.*) 5162; *LfK* 89; *Lg* 3: 554; **-in** *Pa (Tung)* 28; *Va* 17. *ss titel i omedelbar förbindelse med ett namn el. en titel förkortadt:* **här** *SD NS* 1: 61 (1401). 62 (1401) *o. s.*

v.; BK 195; *RK* 3: 2826, 2844 *o. s. v.* **herr** *SD* 6: 170 (1350). **her** *SD NS* 1: 61 (1401), 62 (1401); *RK* 2: 2, 8, 18, 20, 21, 51 *o. s. v.; Lg* 217, 3: 545; *SJ* 51 (1437); *FH* 3: 51 (1445); *BSH* 3: 191 (1468), 4: 243 (1499), 254 (1500), 259 (1501), 280 (1501), 290 (1501), 320 (1502). *gen s.* **härra. herres** *Lg* 3: 523. *pl.* **-ar. herrer** *BSH* 4: 6 (1471, *samt. afskr.*), 10 (1471), 5: 11 (1504). *gen.* **-a. herras** *BSH* 4: 77 (1481). **herrars** *RK* 1: *(Albr) s.* 212), *m.* [*Isl.* herra, herri. *Fsax.* hêrro. *Ags.* herra] **1)** *herre, husbonde, egare (i förhållande till tjenare, träl el. husdjur).* hirþdränger thän som slikt talar a mot riddärä äller swenawapn . . . tha fyr än nokor hämd görez thär äptir. tha wilium wir at þät kunnukt göres hans härrä *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). är han inländär. latis bort vr sins härrä þiänist *ib.* friþbiuthum *(för firi-)* wir þät. än riddäre äller swenavapn slar nokor härrä swen. at thär wardhe eingin hämd äptir af hans härra wäghnä *ib.* ey är tiänaren störrc ällir höghre än herran *Su* 350. hemol herra gör otroen hioon *GO* 1037. hundin skal thiäna herran ok katthin frwnne *ib* 111. giptis han *(trälen)* sidhan han kom til sin herra *MB* 1: 335. oxsans herra *ib* 336. **2)** *äkta man.* fruan thordhe ey sighia sinum herra *(viro)* hwat hon sa *Bil* 267. met minom käre herre oc husbonda *FH* 3: 51 (1445). **3)** *herre, herskare.* föde iosep egiptä lanz härra *Bu* 4. vardha herra fran eno hafwi ok til annars *Bil* 775. ey wil iak wara höffwidzman äller herra offwir idher *MB* 2: 95. siälfwir diäfwllin är herra owir the försto fruna *Bir* 1: 89. herre vtan dyghd *KS* 47 (118, 50). huar som wil wara retter herra *ib* (119, 50). huilke men sin herra swa ärade *RK* 1: 4515. haffwer jach warith ner myn herre her sten *BSH* 4: 251 (1500). — *skämtsamt.* jomfrw karin, myn herre och hosbondhe *BSH* 4: 258 (1501). — *herre. om Gud (Kristus).* himerikis herra ok aldra thinga skapare *Bir* 3: 405. then herrin, ther ey wil syndugh manz dödh tola eller see *Pa (Tung)* 28. sidhän räkte wt herra gudh sina hand *KL* 413. *MB* 2: 406. herran gudh skal idher wara för en herra oc höffwidz man *ib* 95. min härra *(vok.) Bu* 75, 76. herra gudh *(vok.) KS* 2 (4, 2). a herra gudh *Iv* 3332. — *särsk. i uttrycket* var härra. war herra skapadhe at ophowe oc opbyrilse himil oc iordh *MB* 1: 31. thässkyns offer, som war herra bödh israels sönom i iwdha laghom *ib* 469. var härra ihesus christus *Bu* 61. vars härra vpfärþ tel himirikiz *ib.* þän tima var härra födes *ib* 63. effte wars herra byrdh *SD* 6: 181 (1350). sendyr . . . ewerþelikä heelso met warum herra *FH* 3: 5 (1353). vars herra pino forskyldan *KL* 43. tagha wan herra *(gå till den heliga nattvarden) Lg* 1004. *Bir* 4: 82. wan herra taka *VKR* 26. **4)** *herre, förnäm man, adelsman.* römsco härra *Bu* 102. hertoghin giorde at sina män bröllöp som herra plägha ok än *RK* 1: 2545. thz er ädela herra sidh *ib* 2548. herrane gingo honom alle a hand *ib* 4508. the swensko herra oc wälborne män *ib (Albr) s.* 209. mz sweriges herra hielp *ib* 3: *(sista forts.)* 5182. pryska herra *ib* 2: 30. nödhgades konungen aff allom sinom herrom oc radhe *Lg* 217. laten siwnkä idhrä wredä, som j haffuin til then vnga herrin och högbornä *Va* 17. herr knwt then edhle herre *BSH* 4: 258 (1501). käre herrer ok besynderlige godhe wener *ib* 6 (1471, *samt. afskr.; Jakob Ulfsson till Sten och Nils Sture.*). werdoghe fädher ok herrer *ib* 10 (1471, *skrifvelse till rådsherrarne i Stockholm*). oppa then tiidh mange werduge gode fädher oc herrar waro stadde i jöneköpungh *ib* 77 (1481). verdugiste, verduge feder, erlige herrer, strenge riddare, bröder oc synderlige gode vener *ib* 5: 11 (1504, *Svenske rådsherrar i garnison i Kalmar jämte stadens inbyggare till Svenska riksrådet*). **5)** *ss titel tillkommer denna benämning (oftast i förening med ett namn, en titel el. en annan personbeteckning) konungen.* höghburens herra oc första mins herra konung erikx domhafuande *SD NS* 1: 9 (1401). innan mins herra konungsens närwaru *ib. ib* 14 (1401). myn herra konungen *RK* 1: 2485. söte herra konung *ib (Albr.) s.* 214. nadige herre *ib* 2: 6920, 3: *(sista forts.)* 5162. — *riddare.* pa thz the swenske skulle herra wara *RK* 3: *(sista forts.)* 5191. aaf ärlikom riddara härra magnuse rötha *SD* 5: 557 (1346, *gammal afskr.*). härra göstaff magnusson riddare *ib NS* 1: 6 (1401). *ib* 9 (1401). här bänkt lagman *BK* 195. met minom käre herre oc husbonda her henric clauusson riddare *FH* 3: 51 (1445). käre her swanthe, son och godhe besynnerlighe ven *BSH* 4: 243 (1499, *Sten Sture till Svante Nilsson*). myn herre her sten *ib* 251 (1500). kere her swanthe nielsson *ib* 320 (1502). kere her marsk *ib* 259 (1501). kere herre marskh *ib* 337 (1503). vor kere herre fader her sten stwre *ib* 290 (1501). käre herra bror *ib* 5: 6 (1504, *Biskop Matthias till Svante Nilsson*). tha var hemma en riddare god . . . han heyt herra joar blaa *RK* 1: 169. then stolsse riiddare her tordh *ib* 3: 2. *ib* 8 *o. s. v. Lg* 3: 523, 545. ärlighen man ok riddare her götzstaff twesson *ib* 531. aff thennä verdoga herren her jsrael *ib.* — (?) in hærræ arnolfs intæct in gyrgestorp *SD* 2: 289 (1299). — *andlige. Bir* 2: 68. incigle . . . herra niclissa clawssons kirkio herra i troso *SD NS* 1: 8 (1401). insigle . . . herra eskilz kyrkioprästins i säglorom *ib* 14 (1401, *nyare afskr.*). insigle . . . herra niclasa kyrkioherra i fiwilstadum *ib* 28 (1401). mädh . . . herra niclisse biscope i lyncöpungo *BSH* 1: 131 (1371). her hans bisschop i skara *ib* 3: 191 (1468). war käre fadher her karl benedicti *Lg* 217. herra pädher . . . sancte birgitte scriptafadher *Bir* 4: 54. her niclis magni prester *SJ* 51 (1437). kere her electus *BSH* 4: 280 (1501). thet her doctor skulde komme ned till eder *ib* 254 (1500). her doctor hans brask *ib* 5: 82 (1506). — *Jfr* **baner-, dom-, doms-, folklands-, hedhers-, hus-, ia-, iordhrikis-, iunk-, ivir-, kirkio-, kor-, kors-, lands-, läns-, rans-, skip-, sokna-, stads-, valds-, väruldz-härra.** — **härra barn,** *n. barn af en högt uppsatt man.* tön herra barn hånom setias i rökt ok göma *KS* 53 (134, 57). — **härra brödh (herre-),** *n.* [*Jfr Mht.* herrenbrot] *bröd för herrar, fint bröd.* 1 lest VIII tunnor spiisbrödh, III tunnor herre brödh *FH* 4: 83 (1439). — **härra dagher (herre-),** *m.* [*Fdan.* herredag] *herredag, sammankomst af stormän.* then herredagh, nu hollen är i mellen koning hans och the lubesche vdi kiill *BSH* 5: 117 (1506). konunghen haffde sit bod in j rydzlandh nor then herredaghen var slitin j kalmaren *FM* 246 (1505). — *möte af rikets stormän (adel och prelater), äfven i*

allmh. riksmöte. entidh wille kesar henrik samla eth herra hoff ällar en herradagh, oc ther mz skepa allom lagh oc räth *Lg* 3: 195. sade mik om nager lönlig ärendhe stempladis i herredaghen moth idher *BSH* 5: 138 (1507). vile bönderne inthet sware mich, för en then herre dagh är aatskild, ok ther komber ij (2) bönder aff thet herret, ock ij (2) aff huartt herret aff östergötland, ok är ganske nytteligit och raadheligit, at eder herredöme ingenlund forsymer, at i jw personlighe koma tiil then herredagh *ib* 477 (1511). en herra dag scullo the ther *(i Arboga* 1438*)* halda *(ss närvarande härvid uppräknas* biscopa prelata riddara och swena köpstadha men bönder och alle mena 4997, 4998*) RK* 2: 4990. *ib* 267, 3: 1322, 2612. 2810, 2850, 4026, 4029. — **härra domber (herradomber. -doomber. herredomber. herrandomber: -dom** *LB* 3: 175**),** *m.* [*Isl.* herradómr] **1)** *herradöme, herravälde.* som . . . engin herradom wildu thola *Bil* 300. gaff honum herradom oc owerbudh ower alt babilonie rike *MB* 1: 15. en ängla koor hawer herradooms nampn ower andra *ib* 102. *Bil* 739. *MB* 1: 157, 172, 322, 404, 469. *KS* 28 (70, 30). *Al* 103:6. *LB* 3: 175. twänne hittas herradomar *(Cod. A* herradöme 102*)* oc twäskyns thiänist *MB* 1: *(Cod. B)* 536. **2)** *ss titel (gifven åt riksföreståndaren).* at han skal ider herredom wel tiene *FM* 251 (1505). ati welgöre ok giffue ider herredoms samtyckie ok jaa ther til *ib. ib* 211 (1504), 260 (1506), 261. *BSH* 5: 51 (1505). — **härra döme (härrädöme. herradöme. herredöme. häredöme: -es** *FM* 212 (1504). **herredöma** *(ack.) BSH* 5: 51 (1505). **herredömö** *ib* 450 (1511). **herrisdöme. herredöm. häredöm** *FM* 211 (1504). **herredomme: -es** *ib.* **häredome: -es** *ib. pl.* **-döme. herredömer** *FH* 7: 87 (1511)**),** *n. (dock ss titel med föreg. posses. pron. ofta m.)* [*Isl.* herradœmi] **1)** *herradöme, välde, herravälde.* thit herradöme star oc blifwir vtan vanskilse *Bo* 230. vndir idhro herradöme vara *Gr* 261. maktogha i vald oc herradöme *ib.* haffde herradöme offwir alla andra konunga j the landhen *MB* 2: 33. af husbondans thiänist ok hustrvnna herradöme *Bir* 1: 120. *ib* 136, 281, 319, 3: 62. *Gr* 267. *MB* 1: 102. **2)** *område öfver hvilket någon herskar, maktområde, styrelseområde.* ä hwar vi *(konung Magnus och drottning Blanka)* kunnom dö i varum rikum äller härrädömom *SD* 5: 562 (1346). vm thu hafdhe thz herradömit oc thz höfdhinga dömit matte thw vara likir thinom fadhir *Bir* 3: 75. j norghis konungx herradöme *ib* 4: 3. wtanfore hans herradömis land *ib. ib* 3: 80. **3)** *ss titel. gifven åt riksföreståndaren.* som edher herredöme fortencker *FM* 107 (1498). werduges eder herredöme vele vedhe, thet jach figh idre herredömes scriffuilse förste sonedagh j fastha *ib* 166 (1504). the vilia liffua oc döö met edert herredöme *ib* 268 (1505). som iak screff iderth herredöme til *ib* 284 (1506). ederss herrisdöme *ib* 351 (1507). ider herredömss scriffuilsse *ib* 456 (1510?). til ider herredöm *ib.* jac tacker eder herredöme kerlige *BSH* 5: 45 (1505). *ib* 50 (1505) *o. s. v.* som edher werdwghe herredömö väl vetterlighith är *ib* 450 (1511). *FM* 211 (1504), 212. *FH* 7: 62 (1505), 63, 67 (1505), 68, 70 (1505), 71 (1506), 72 (1506), 74 (1506) *o. s. v.* edher verdighetz herredöme *ib* 78 (1509). *ib* 79 (1509). — *i allmänhet åt riksrädets medlemmar. pl.* vij fögom iders herredöme til vetandes *BSH* 5: 11 (1504. *till Svenska riksrådet*). som ider herredöme ey wndra kwnne *ib.* alles iders herredömes swena *ib.* ath idhers herredöme sa hastuckth sig skynda willen *ib* 73 (1506?). at idhers herredöme alle werdes wilia nogeth fortöffwa *ib.* at ider werdughet ok herredöme wore tymelige fortencthe hurw thenne landz endhe . . . motthe bliffue forwaret *FH* 7: 64 (1505). bedie wi alle ider verdugheter och herredöme *ib* 65. epter ty ider verdughetz herredömer ingen ffry sekeerheth vethe oss met fforwisse oc stadhelige tiilbiudhe betröster iag mig ecke ffulkomlighe edher verdughetz herredömers scriffuelse ffulfölge *ib* 87 (1511). — **härradömilse (herradömmilse. herradömmelse: -a** *(gen.) BSH* 5: 590 (1517)**),** *n. pl.? herradöme. ss titel (gifven åt riksföreståndaren).* faa edher herradömmelsa scriuilse *BSH* 5: 590 (1517). edhers herradömmilse gud befallandes *ib* 591. — **härra färdh,** *f.* [*Äldre Dan.* herrefærd] *färd som någon företager i egenskap af herre?* = **härfärdh?** ther oppa anammade iag ett swerdh att föra mz meg i herra ferdh *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 283. — **härra försla (-fördzla),** *f. färd i sin herres tjenst?* vthan han siuk är eller j herrafördzlan fharin *SO* 298. — **härra gardher (herragorder. herregaardher),** *m. herregård.* brendis . . . herragorda flere *RK* 2: 8721. köpstäder och herregaardhe *HSH* 19: 159 (1506). alle sloth och herregaardhe *ib.* — **härra hof (herre hoff** *BSH* 5: 20 (1504)**),** *n.* [*Äldre Dan.* herrehof] **1)** *konungens omgifning el. följe.* thz han *(konung Christiern)* sculde laatha see siith herra hoff *RK* 3: 636. **2)** *herremöte, möte af stormän. om möte för rättsskipning.* entidh wille kesar henrik samla eth herra hoff ällar en herradagh oc ther mz skepa allom lagh oc räth *Lg* 3: 195. — *om möte för underhandling.* mz frygdh aathskyldes thetta herra hoff *RK* 3: 3353. *BSH* 5: 20 (1504). — **härrahyllare (herre-),** *m. herrehyllare, herrekrypare.* jach heter inthet wtan een herrehyllare och lackarä aff them *BSH* 5: 42 (1505). — **härra man (herreman: -men** *RK* 2: 7598; **-mentz** *BSH* 5: 288 (1508)**),** *m.* [*Isl.* herramaðr] *L. herreman, förnäm man, adelsman.* i härramanna gardþum *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). härrä män gamblir *ib.* ens herra manz thräl *Bil* 254. *MB* 1: 23, 270, 483. *KS* 54 (138, 59). *RK* 2: 7598. *Lg* 3: 219, 229, 252. *BSH* 5: 288 (1508). — **härra mot,** *n. L. möte mellan herrar, möte mellan konungar.* tha ther *(på Danaholmen)* war herra moth *PK* 248. — **härra möte (herremöte. herremöthe. herremode** *FM* 225 (1505)**),** *n.* [*Äldre Dan.* herremode, herremøde] *herremöte, sammankomst af stormän.* besökie thet herremöthe j kalmarna om sancti johannis baptiste nest kommendis med alle största magt till landtz och watn *FM* 238 (1505). — *herremöte, herredag.* thet herremöte war udi arboge *BSH* 4: 125 (1488). *ib* 5: 477 (1511). *FM* 225 (1505). atj och the werdige fäder ock gode herrer äre saa offuer ens wordne nw i thet herremöthe i stokholm war om pentecostes *ib* 238 (1505). atwi skulde haffua komet til thet herre möthe, som tho stodh j stokholm *ib*

283 (1506). *FH* 7: 73 (1506), 74. — **härra namn,** *n. herrenamn, namn af herre (en titel, som bland lekmän tillkom, utom konungen, endast riddarne; jfr* **härra 5**). herra nampn the haffua wille *RK* 3: *(sista forts.)* 5098. *ib* 5167, 5196. — **härraskipte (herre-),** *n. ombyte af herrar. HSH* 20: 73 (1506). — **härra släkt,** *f. förnäm slägt.* een mäktoghir rikir prestir aff herra släkt *ST* 351. — **härra stat (herre staath),** *n.? ståt som anstår en herskare.* her erik foor aastadh mz herre staath mz herskap och mykin daath *RK* 3: 1360. — **härra sven,** *m.* [*Fnor.* herrasveinn] *tjenare hos en storman.* slar nokor härrä swen *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). — **härra ägha,** *f. egendom hvaröfver man har oinskränkt rätt.* dömdom wi clostreno then strömen til ohindradhan at behalda fore herra ägho oc ey fore häretzwatn *VAH* 24: 322 (1442). — **härra öl (herre öll. herre ööll** *HSH* 19: 166 (1506)), *n. öl som drickes af herrar, godt öl.* VII lester herre öll *FH* 4: 83 (1499). *HSH* 19: 166 (1506).

härra (herra. -ar, -adhe), *v.* [*Isl.* herra] *herska. part. pres.* thän som jdher forman är räkne sik ey aff herrande walle sälan wara, wtan aff thiänande kärlek *Bir* 5: 13. — *refl.* **härras,** *vara herre, herska.* at han matte herras j minom stadh *Bir* 1: 123. *ib* 3: 197. *KL* 414. *MB* 2: 406. i hulkom ey herras luste til at vara forman *Bo* 97. — *med dat. (el. en form som kan vara dat.).* hulkom diäfwllin herradhis oppinbarlica *Bir* 3: 351. som . . . sinom höghfärdogha hugh oc modogha köti herras *Bo* 31. *ib* 78. *Bir* 3: 115, 323. — *med prep.* ivir. han . . . böriade härras oc regera owir egypto rike *MB* 2: 219. han herras owir hänne *Bir* 1: 89. ondir ande til byriade . . . at herras owir han *ib* 399. *Gr* 261. *MP* 1: 94. *Bir* 1: 13, 2: 106, 3: 351. *Lg* 637. *MB* 2: 95, 242. *Su* 350.

härreliker (herreliker. herrelikin. herrelig), *adj.* [*Isl.* herraligr] *en herre tillhörande el. tillkommande, ståtlig.* herilis, herrelikin *GU* 3. thz härrelica fölghit *(frequentia comitivæ) Bo* 36. eet förstelikit oc herrelikit domara säte *Bir* 2: 11. härrelik *(herilia)* pallacia *ib* 3: 245. härrelica gerninga *(facta dominorum) ib* 54. alt theris regement oc herrelige stadh *MB* 2: 241. *Jfr* **härliker.**

härrop (herrop), *n.* = **härop.** ropa nyfflinga storth herrop *Di* 253. medh almänth herrop *BSH* 5: 368 (1509).

härskap (herskapp), *n. och* **härskaper,** *m.* (*KL* 340; *Gr* 267, *(Cod. D)* 352) [*Isl.* herskapr] *krigsväsen, det som hör till krig.* spöriandes om örlöghe oc herskapp *LfK* 164. — *krigsmakt, krigsfolk, här, folk.* vi viliom gärna härscapet vt giua tel roma rikes värio *Bu* 507. af þöm staþ ok hans lande giorþos vt härscap tel kesarans garþ *ib* 508. redde sik til stridh a mot judie lanz härskap *Bil* 234. rolwir ok alt hans härskap thok vidh cristindom *ib* 758. at haua matelikit ok välskipat härskap *Bir* 3: 409. vm konungin vtgaar mot hedhningom hawi foreskipat härskaps tal *(numerum populi præfinitum) ib.* hofuodz man for keysarins härscap *KL* 339. skingradhis allir thän härscapin *ib* 340. reeddo the stort härskap at stridha mote konungenom artabano *Gr* 261. drogh sik mz sinom härskap thädhan *ib* 267. *Bu* 490. *Bil* 310. *MB* 1: 315, 325. *KL* 154, 338. *MP* 1: 329. *Bir* 1: 279. *Iv* 1679. *ST* 543. *RK* 3: *(sista forts.)* 5108. konungxsens här oc härskap *MB* 2: 225. römska radh ok herscap *(senatus omnisque populus) Bil* 370. — *härskara, skara.* tilfögdho sik liusins härskapi *Gr* 299. änglanna härskap *ib* 297. *Bir* 1: 90. thz skinande martyrum herskap *ST* 196. thz säla herskapet *Su* 138. härskapanna herra *(Sabaot) Bir* 1: 201. thridhi skarin älla härskapit *ib* 2: 5. hwart herskap äpter andro *MB* 1: 388. *ib* 389. sagho the mykit härscap koma til sik *KL* 123. — *Jfr* **diäfla-, himna-, himirikis-, ängla-härskap.** — **härskaps mästare,** *m. höfvidsman, öfverste.* härskaps mästarene oc persara domara höfdhingia oc riddarskap *Gr* 261. *ib* 281, *(Cod. D)* 417.

härskap (herskap. hersskap. herschap. herskapp. herrskap *MB* 2: 263; **-edh** *ib* 202), *n.* [*Fdan.* herskab. *Mnt.* herscap, herschop] **1)** *herravälde, välde.* gaff honum thz bästa konungx rik, ther vnder alt hans herskap la *Fl* 1936. mit herskap nakath bäter ökia *Al* 586. swa bleff han thz hersskap *(näml. konungavärdigheten)* qwit *MD (S)* 270. **2)** *rike.* the skulo hafwa til thiäniste lön all india herskap the äre skön *Al* 10288. **3)** *öfverhet.* biudä tik j nokot forswar moth tith herskap *Va* 10. som wi wiliom fore guthi antswara oc härscapeno bekände wara *SD NS* 1: 424 (1405). *ib* 437 (1405), 438 (1405, *nyare afskr.*), 440. äpter herskapsins budh *ib* 2: 188 (1409). a härscapsins wäghna *ib* 200 (1409). kronan oc herskapit hafwer rät til thässa jordegotz *ib* 218 (1409, *nyare afskr.*). *FH* 2: 56 (1422), 126 (1440). hindradher j marghom oc storom härskapsins oc rikesins ärandom *Bir* 5: 125. the som göra lycha ock reth herschapeno ock stadenom *SO* 31. *ib* 50, 51, 64. *VKR* 54. *MB* 2: 202. *MD (S)* 256, 257. wi sändhom . . . war myndug bud til romara herrskap *MB* 2: 263. på thz böndherne skulle falla till mick ock emoth sith herskapp *(sina herrar el. husbönder)* sättia siigh *RK* 3: *(Till. om Christiern II)* 6378. **4)** *herrskap, adel, förnämt folk, frälsemän.* han *(kon. Erik)* war . . . af gudhi oc härskapena *(principibus terræ)* oc allom almoghanom myket käär *Lg* 3: 343. bisper oc prelather wåre tha när mykit herskapp oc almoge war oc ther *RK* 3: *(sista forts.)* 5858. **5)** *uppträdande som tillkommer en herre el. förnäm man, ståt, prakt?* her erik foor aastadh mz herre staath mz herskap och mykin daath *RK* 3: 1361.

härskaper (häskaper *VGL I, II; MELL (den äldre formen, från hvilken* **härskaper** *genom inverkan af annat ord utgått).* **hasskaper** *ÖGL.* **hiskapir** *MELL i var.* **huskapper** *ib i var. pl.* **härskaper** *MB* 2: 125), *m. och* **härskap (herskap. herskapp** *RK* 3: *(sista forts.)* 4206), *n.* [*Fgutn.* hiskepr. *Jfr Isl.* hjúskapr] *L. hus, hushåll, familj, slägt.* omganga . . . mz thässo välsignadho härskapino som är lazaro, martha oc maria *Bo* 155. skipa soma ower alla ena släkt, oc soma ower hundradha herskap, soma ower halfft hundrath oc soma ower tio *(constitue ex eis tribunos, et centuriones, et quinquagenarios, et decanos) MB* 1: 327. ioseps härskaper *ib* 2: 48. *ib* 71. siätte lotten fwl oppa neptalim söner oc theris härskap *(per familias suas) ib* 51. them andra härskapenom chaath sönom leuites köns

ärw tässe ägodela *ib* 55. *ib* 52, 56. dan släkte oc theris härskaper *(familiæ) ib* 125. samankallade härskapen thz är stridz männena aff abiezer hwse *(convocavit domum Abieser) ib* 87 *(möjl. att föra till* **härskap,** *här, härskara).* al þera släkt ok härskap *Bu* 155. domaran *(för* domaren*)* tok viþ cristno ok alt hans härskap *(domus) ib* 136. *Bil* 113, 325, 373, 468. thet härscap som qwärnena atte för än clostrit hona fik *VAH* 24: 322 (1422; *möjl. att föra till föregående ord bem.* **4**). giorde änglana oc människiona til eth härscap *MP* 1: 129. — *omgifning, hofstat, hoffolk.* pharao konunger glätz ther aff oc alt hans herskap *(familia) MB* 1: 251. skal . . . kunungr ok höfdinge haua före sik ok sit härskap al tarwa hus *KS* 41 (105, 44). *ib* 61 (152, 67). *Al* 101. *Va* 16, 17. *MP* 1: 47. *ST* 3. *Bir* 4: 134, 147. *RK* 3: *(sista forts.)* 4206. 4955, 6073. himerike, ther han *(Gud)* är daghlika innan medh sit härskap *KS* 64 (159, 70). — (?) han *(Kristus)* hafwir mik vthwalt til sith herskap *ST* 252. — *Jfr* **hvardags härskap.**

härskiolder (*ack.* **härskiold. här skyöl. hersköll. härsköll** *MD* 375), *m.* [*Isl.* herskjöldr] *härsköld, sköld som bäres i fientlig afsigt (ss krigstecken gälde den röde skölden i motsats mot den hvite, som var fredens symbol). bildl. krig, strid.* thre delana wärlz thänna . . . hafwer iak wunnith mz härskiold *Al* 4817. ath iag monde stadhen mz hersköll få *RK* 3: *(sista forts.)* 5398. iag in i danmark mz hersköll drog *ib* 5588. reysa mz härskiold til eeth land *ST* 92. vpstigha . . . mz här skyöl mote sina sambrödher *MB* 2: 60. *MD* 375.

härskip, *n. L.*

härsnär (hersner), *n.?* [*Jfr Mht.* herseuier] *af järnringar förfärdigad el. med sådana besatt hufva.* dono . . . unam plato unum lendener et unum hersner *SD* 3: 17 (1311). *Jfr* **kulder.**

härstrata, *f.* [*Jfr Fdan.* hærstræde. *Fht.* heristrâza. *Nht.* heerstrasse] *landsväg.* härstratona skulin ij halla fri *Al* 3689.

härtaka, *v. L.*

härtoghdöme (härtugh döm), *n.* = **härtogha döme.** *Al* 3814.

härtoghe (hertoghe. härtughe *Bil* 112. **hertuge),** *m.* [*Isl.* hertogi. *Mnt.* hertoge] *L.* **1)** *dux, den som förer en här el. härskara, anförare, härförare, öfverste.* þera forman ok härtoghe *(dux)* var mauricius *Bu* 508. aurelius härtoghe *ib* 401. en härtoghe *(tribunus)* sände buþscap tel nataliam *ib* 522. *Bil* 112, 468. war höfdhinge oc hertoghe ower sina släkt *MB* 1: 290. waradach heth hertugin aff babilonia *(dux regis Babyloniæ) Bil* 233. o härtoghe aff bädhlem tha fulkompnadhe thu härtogha liuärne tha thu then stora skara aff myrke ok dröuilsom til äuerdhelica glädhi ledde *Bir* 2: 264. **2)** *hertig.* härtoghen aff norre india *(för* normandia; *dux Normannorum) Bu* 16. hertogen aff brwnswik *RK* 1: 1151. han wart hertoghe magnus yffuer sudermanna land *ib* 541. *ib* 546, 548 *o. s. v. Flere af de anförda ställena kunna föras till* **härtogher.** — **härtogha dottir (härtigä dotter),** *f. hertigsdotter. Va* 54. — **härtogha döme (härtogha dömö. härtugha döme. hertugha döme** *Fr* 715. **hertogadöme** *RK* 1: 2008. **hertugadöme: -it** *ib* 542), *n. hertigdöme.* gafwo honom ther härtogha döme j lumbardia *Bil* 904. gaff konung karl them ena halfft sith konungx rike, oc them andra gaff han eth härtogha dömö *ST* 245. *Fr* 715. alt thz som vnder hertugadömit laa *RK* 1: 542. *ib* 2008. — *hertiglig ätt, fursteätt?* komber ther mykin släkt aff honum *(Ismael)*, tolff härtugha döme *MB* 1: 198.

härtogher (hertoger. hertogh. hertoch. härtugh. hertugh. hertigh), *m.* [*Mnt.* hertoch, hertich] *L.* **1)** = **härtoghe 1.** konunger styrer ridderskap mz hertochom eller marskalk *MB* 1: 44 *(kan föras till* **härtoghe***).* **2)** = **härtoghe 2.** hertugh aff sassan *Bil* 770. hertigh j pomeren *EG* 67. härtugh bändikter af finlande *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). insighli . . . härtugh bändiks *ib.* wi waldhemar . . . hertoger j swerike *ib* 3: 215 *(öfvers. i afskr. fr. början af 1400-talet).* I. librum de hærtogh fræthrik *ib* 4: 710 (1340?). ij normandi . . . var een hertugh ther heet fräderik *Fr* 29. hertogh fräderik *ib* 55 *o. s. v.* hertugh magnus *RK* 1: 652. *ib* 790, 808. hertugh erik *ib* 1446. *ib* 1832 *o. s. v.* hertugh wallemar *ib* 1822. hertugh rabod *Bil* 740. görandis han til en hertogh oc herra *MB* 2: 253.

härtoghinna (hertoghinna. hertughinna *Fr* 2119. **hertwginna: -an** *Di* 173), *f.* [*Fnor.* hertoginna] **1)** *en härförares el. öfverstes maka.* komo . . . til cristindom claudium hertugha . . . ok härthoghinnona *(Claudium tribunum . . . cum uxore ejus) Bil* 468. **2)** *hertiginna.* hertoghinna aff dyringa lande *Bil* 803. *KL* 329. *Fr* 2119. *RK* 1: 3978. *Di* 173.

härvapn, *n. L.*

härve, *f.?* *Jfr* **anhärve.**

häs (hääss), *m.?* [*Sv. dial.* häs, *m. N.* hes, *f.*] *stack.* gräss ther bönder sla ok läggia i hääss *RK* 1: 2963.

häskaper, *se* **härskaper.**

häsle (hesle), *n.* [*Fnor.* hesli] *L. hassel, hasselved.* hugger lass aff raa häsle *TB* 76. — *hasselskog. i ortnamn.* hesleby *SD* 1: 719 (1275-6). in kaluundæhæsle *ib* 5: 592 (1346).

häslelaki (heslelake), *m.* [*Jfr Sv. dial.* lake] *hanblommor på hassel. Iv* LXXXIV *(i ett Latinskt recept).*

häsle skogher, *m. L.*

häslevander (hesle- *LB* 2: 32), *m.* [*Fnor.* heslivöndr] *hasselkäpp. Al* 3242. *LB* 2: 32. *Jfr* **hyllevander.**

häsle yrt, *f.* [*Mnt.* haselwort] *hasselört, asarum europæum Lin.* wlgago latine thz hetir . . . a thisko häsle yrth *LB* 3: 196.

hästbaker, *m.* [*Isl.* hestbak, *n.*] *L. hästrygg.* huarn t[i]ma kunugen stegh a hästbak *Bu* 401.

häster (heisther: heisth *SD NS* 1: 39 (1401). **-ar),** *m.* [*Isl.* hestr] *L.* **1)** *häst, hingst.* taker nokor . . . häst eller skyuth annärs mandz *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). bade hors och hästa *RK* 2: 4012. *ib* 8088. **2)** *häst (ss slägtbegrepp).* härtugh bändikter . . . hawe fiuretighi hästa *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). sik reþä . . . med häst oc wapn *ib* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*).

sinä hesta eller vapn bort dobla *MEG* 55. gaff her henric biidzce knut biidzce IIII köör oc II par wxe oc II hesta. then ena sza gode som VI marc, oc then annan sza gode som fäm marc *FH* 5: 229 (1516). han skal hugga hästen i howina *MB* 1: 265. en otamber häst *Al* 535. er hästir istädhugir *Hästläked. i AS* 137. biþar hana skyt sitia a häst *Bu* 19. slo mz spurum hästen *ib* 156. stegh a bak sinum häste *Bil* 374. stegh nidher ater aff hästenum *ib* 375. j hästins hami *ib* 732. en man a hwitom häste *ib* 160. häst blakkotther *MB* 2: 342. han haffde en bla skioll. ther i stod en blakkat häst *Di* 134. thina dyro hästa *Bir* 1: 339. man skal ey giffnom häste i mun see *GO* 157. gilz kännir häst at dragha *ib* 696. folk til hesth *FM* 332 (1507). — *Jfr* **arvodhis-, fodher-, kin-, korn-, skiuts-, slädha-, sokna-, stodh-, tiuþer-, värk-häster.** — **hästa ben (heste been),** *n. hästben.* märghen aff heste been *LB* 7: 213. — **hästa dyngia,** *f. hästdynga, hästgödsel. PM* XXIX, XXX, XLIV. — **hästa dödhe (häste-),** *m. dödlighet bland hästar. LB* 3: 186. — **hästa foþer (hästä foodher** *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*)), *n.* [*Fnor.* hestafóðr] *L. hästfoder. SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). aff landit toko the . . . hästa foder *RK* 1: 2945. — **hästa fodhring,** *f. utfodring af hästar.* skal . . . han alla hästa fodring forestaa *Bir* 5: 118. — **hästa foter,** *m.* [*Isl.* hestafœtr, *pl.*] *hästfot.* muld ok sandr, ter updriwas med wädhr af hästa fotom *KS* 84 (206, 92). thu skalt ey tro hästa foth *GO* 1070. *Jfr* **häst-foter.** — **hästa föþa,** *f. hästfoder. SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). — **hästa haghi (hestehage),** *m.* [*Fnor.* hestahagi] *hästhage.* i dag vare vi i heste-hagen *BSH* 5: 150 (1507). *Jfr* **hästhaghi.** — **hästa hali,** *m.* [*Isl.* hestahali] *hästsvans.* lät thera föther binda widh hästa hala *Bil* 735. — **hästa hovudh (hesthe hwffwdh),** *n. hästhufvud. DD* 1: 210 (1509, *afskr.*). — **hästa korn (hästä-. hästhe-),** *n.* [*Fnor.* hestakorn] *L. hafre.* hö oc hästä korn *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). spiisningh, öll, math ok hästhekorn *BSH* 4: 233 (1497). — **hästa kropper,** *m. hästkropp.* monghen god fethen hesta kropp för hwngher skull åthe the ther opp *RK* 3: (*sista forts.*) 5311. — **hästa köp,** *n. L.* — **hästa lop (hesta-lop. hestaa lop. hestaloop. hestelopp. hästa-lwp. hästalöpp),** *n.* [*Fnor.* hestahlaup] *hästlopp, fodring som af allmogen lemnas åt konungens el. hans ämbetsmäns hästar. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid,* 1: 269 *f.* then gästning jak haffde giort al-moganom i näreke medh mit oc mina brödogha vn-dersaatess häst[alwp then (?)] haffde jak medh en wenligh oc kerligh bön aff almogan ther oc ey aff thy at the mik thet aff noghre lagmantz sidhwänio eller rät pliktoghe waaro eller ära *BSH* 3: 131 (1460). om forscriffne hästalwp oc gästning *ib.* haffua vi wt giffuet xxxi twnnor korn for hesta loop *ib* 146 (1463?). adh the scole vorde til eens medh ider om then fod-ringh ok hestaloop *ib* 4: 151 (1492). adi strax vorden til ens medh them huad i velen mich giffwe for then fodringh och hestalop i smör och fää *ib.* om konunx hestaa lop, som them bordhe göra i ar *ib* 5: 361 (1509). anammer jak nw strax vpp korn for heste-lopp *ib* 420 (1510). äre tesse bönder . . . tiil sinnes, at vile olagha ock läggie aff ij (2) häste aff teres hästälöpp *ib* 477 (1511). — **hästa läkedomber (-doomber: -doom** *Iv* XCII. **hesthe läkedom** *LB* 7: 102), *m. hästläkedom, hästmedicin. Iv* XCII. *LB* 2: 67, 7: 102. — **hästa prang,** *f. trångt rum hvarest hästar hållas fast under det att de skos?* lät hängia hona (*jungfrun*) j ena hestaprang (*notstal*) *ST* 21. *Jfr* **notstal.** — **hästa qvärn,** *f. hästqvarn, qvarn som drifves med hästar. FH* 4: 84 (1499). — **hästa redhe,** *n. sadeltyg el. seltyg. Gr (Cod. D)* 365. — **hästa skarn,** *n. hästgödsel. PM* 10. — **hästa skipte,** *n.* [*Isl.* hestaskipti] *byte af hästar. Bil* 732. — **hästa sven,** *m.* [*Isl.* hestasveinn] *L. stalldräng. Di* 99. — **hästa taghl,** *n. tagel.* af grofuo hästa taghle *KL* 334. — **hästa vaktare,** *m. hästvaktare. Lg* 3: 218.

hästfoter, *m. hästfot.* trodh vndher häst fotum ena fatöka änkia son til dödh *Bil* 375. *Jfr* **hästa foter.**

häst fyl, *n. L.*

hästhaghi, *m.* [*Fnor.* hesthagi] *hästhage.* unum hästhaga *SD* 2: 153 (1293, *nyare afskr.*). *Jfr* **hästa haghi.**

häst hus, *n. L.*

häst klif (-klef), *f. L.*

hästskor, *m.* [*Isl.* hestskór] *hästsko.* lath jac sla the hestsko, som i mich befälte *BSH* 5: 155 (1507).

hästskosöm? *n.? hästskosöm.* rykte fram een hamar oc fyro hesto söm (*för* hestskosöm? *för* hesta söm?) oc slogh een j hwan fotin *ST* 268.

hätiskhet, *f.* [*Mnt.* hetischeit] *hätskhet, hat.* fa the til konung hätiskhet *MD (S)* 230. *Jfr* **hätskhet.**

hätskelika (hedzkelige. heskeliga), *adv. med hätskhet, med fiendskap.* haffeer hedzkelige ganget epter the . . . gode mens i radet . . . langlige skade *BSH* 4: 226 (1497). vare ingom heskeliga vreder *MD* 420.

hätskeliker (hetzskeligh. heskeligh. heske-lig), *adj. hätsk.* rigesins hetzskelighe fiendhe *FM* 441 (1509). alles waress oc eders heskelighe fiendhe *BSH* 5: 175 (1507). aff then heskelige almoge *ib* 559 (1516).

hätsker (hädzsker: -ske *FM* 518 (1511). **hedz-sker),** *adj.* [*Mnt.* hetesch] *hätsk.* tiil at affuerie the hedzske rigisins fiendher *FM* 403 (1509). *ib* 480 (1510), 518 (1511). *BSH* 5: 205 (1507?). *HSH* 20: 71 (1506). *Jfr* **ilhätsker.**

hätskhet (häskheet *BSH* 4: 66 (1479). **hesk-het** *FH* 1: 67 (1490?). **hädzheth. hetzhet** *FH* 1: 69 (1490?). **hedzkhet),** *f. hätskhet, fientlighet, för-bittring.* medh store hädzheth oc wrede *BSH* 5: 303 (1508). at the ey finge bruke theres hedzkhet ok skade *ib* 476 (1511). *ib* 4: 66 (1479). *FH* 1: 67 (1490?), 69 (1490?). *Jfr* **hätiskhet.**

hätta (häta (*i rim med* thrätta) *Al* 1961, 9735. **-te),** *v.* [*Isl.* hætta] *L. försöka, våga. med prep.* til. ther thordhe ängin til at häta *Al* 1961. wil ther til häta *ib* 9735. — **hätta viþer,** *äfventyra, våga, för-lora.* vtan han hätte halsin wiid *RK* 1: 529. *Jfr* **viþerhätta.**

hätta (*imperat.* **hät),** *v.* [*Isl.* hætta] *L. upphöra.* hät (*håll; orig.: hættv*) herre tala ekke sa *Di* 68.

hätta (hetta), *f.* [*Isl.* hetta] *L. mössa.* tha ewan-gelium wardhir läsith skal thu staa, oc skalt taka thin hath ellir hetto aff thino hofdhe *ST* 188. göris

en kappa äller hätta aff twädoblath skin äller lädher swa ath hon räkker nidher affwer axlana *PM* 13. oppa hofdheno tha hafujn *(näml. bröderne)* ena graa hetto aff klädhe ellir wadhmal medh enom stakkutom strwt *VKR* 12. alle prästene oc brödrene magho hafua . . . en kughul af graa watmale oc hättan wari sömadh vidh kughulin *ib* 70. ffocarij sculu ekke hafua kufla vtan mantolin vtan ofuir kiortelin huilkom vari hettan tilsömath som andre reenlifuis män *ib* 3. naar the ärfuodha läggin aff mantolin oc hafujn for han hettona ther til skipadha som the aff sancti benardi oc benedictj ordin *ib.* til widhirkennilse tekn hafujn *(näml.* stechirhws quinnor*)* skaplara vtan hetto *ib. ib* 23, 43, 50. *Bir* 4: 24, 101. *KL* 84. — *bildl.* han haffwer en dywpa hetthe i brysth radh *BSH* 5: 20 (1504). — *Jfr* **biugh-, manna-, prästa-, skarlakans-hätta.** — **hätto brödher (hetto-),** *m. pl. hättebröder, fetaliebröder.* böriado thä i stokholme et selskap, oc thet kalladhis hettobrödher *OB* 212. *Jfr* **fetalia.** — **hätto klädhe,** *n. klädning med vidfogad mössa?* eth hättoklädhe aff kvmist *SD NS* 1: 594 (1406).

häver, *adj.* [*Isl.* hæfr] *dugtig.* han vart häffuer mader *MD* 318.

hävilse, *n. pl.? svullnad.* tz borttager then heffuilse *LB* 7: 29. *ib* 246.

häzla (hädzla), *f.* [*Jfr Isl.* heita *i bem. lofra*] *L. löfte, på löfte grundad gåfva till kyrkligt ändamål?* ath . . . herra niclis ärkebiscop j vpsala . . . a sinne kirkio vägna aff olaffs hädzloo ok lösth *(för* löfth*)* sancte olaffue giorde när edher ok ränta loffuade for hans hedher oc högtydelicana dyrkan jnnan varth rike eller vthan ökande oc wthiudandhe *(för* wthuidandhe*)* som honom synes nyttog wara maa skikka oc radha *(de votis beati olauj regis et martyris gloriosi, vobiscum prouenientibus, pro ipsius honore et celebriori cultu infra regnum nostrum vel extra ampliando, prout sibi videbitur expediens, ordinet et disponat) SD* 3: 132 *(öfvers.).*

hö (höö), *n.* [*Isl.* hey] *L. hö. SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). eet las hö *BSH* 1: 196 (1387). räfsadho höö *Ansg* 247. brände thet hööd alt i asko *ib.* thok litith aff höö *Bo (Cod. B)* 344. vppa höno *ib. Al* 9325. viisnadhir som hö *MP* 2: 260.

höbol, *adj. behäftad med bråck?* än han är mwsk-ögdher eller kroplytter eller höbol *(si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus) MB* 1: 370.

höbos (hö boos), *n. höboss, boss af hö, groft hö (som ratas af boskapen).* war ther jäta äller krubba bygdh huar asnane ato w oc ther war vti litit af hö boos som annat stalz wrak huast oc groft som diurimim ofuer lop ther hafdho ätit w *Lg* 46.

hödys (-dös. höödöss *BSH* 5: 405 (1510)**),** *f.? höstack.* boteck[t]e . . . hödösen med wat oclede *BSH* 5: 155 (1507). *ib* 405 (1510).

höfang, *n. L.*

höfþa, *se* **hofþa.**

höfdhe? *n.?* [*Jfr* **hovuþ**] *upphof, ursprung?* — **höfdhis alder (höfdes-),** *m. ursprungstid, begynnelse?* thes mera huatna skils aff höfdes åldri, thes mera thz fördärvas *KS* 7 (17, 8).

höfþinge (hofdinge *Lg* 3: 526. **hoffdinge** *LfK* 236, 239; **-a** *ib* 237. **hofthinge: -anom** *KL* 75. **hyfþinge: -in** *ib* 184. **hyfdhinge: -a** *Bo* 58, 72; **-ane** *ib* 182. *sing. oblik kas.* **höfdinga. höfdhingia** *MB* 1: 384, 385. **höffdhingia** *ib* 227, 339. *pl.* **-ar. -iar: höfdhingia** *MB* 1: 383, 385; **höffdhingia** *ib* 291; *Lg* 34. *dat.* **höfdhingiom** *MB* 1: 383**),** *m.* [*Isl.* höfðingi] *L. princeps, höfding, förste.* faugaþo . . . kunugen af bene[m]arin ok hans son. matugho quinnona. ok andra flere höfþinga *Bu* 177. höghboren höffdhinge erik . . . swerikes danmarks noriges rika konunger *BSH* 2: 35 (1396). ens landz höfthinge *KL* 75. petrus war . . . apostolorum höfdhinge *Bil* 110. war höfdhinge oc hertoghe ower sina släkt *MB* 1: 290. um styrilse kununga ok höfdinga *KS* 1 (1, 1). girughe ok odyghdelike kununga ok höfdinga *ib* 29 (74, 32). af enom girughom ok orättom höfdinga *ib* 30 (76, 32). *ib* 1 (2, 1), 5 (12, 6) *o. s. v. Bo* 58, 72. *MB* 1: 227, 291, 383, 384, 385. her vlff lagman ok hofdinge ouer alt närikä häradhe *Lg* 3: 526. ey skal thu banna thinom höffdhingia *(principi) MB* 1: 339. the omildo hyfdhingane *(principes)* oc pharisei *Bo* 182. *ib* 195. lät han *(Herodes)* sampna alla höffdhingia *(principes sacerdotum)* saman *Lg* 34. een höfþinge *(tribunus)* baþ at hans hustru matte fa see han *KL* 184. o sancte stephane, iak ser tik wara en storan höffdinga när thinom gudhi *Lg* 294. figh . . . see mörkrenna hoffdinge *LfK* 236. *ib* 239. saagh hon heluitis hoffdinga luciferum *ib* 237. wredhinna höffdhinge *Bir* 4: 76. thenna bygninganna höffdinga *(föreståndare) ib. Jfr* **diäfla-, fiärþungs-, härads-, höghväldis-, lands-, prästa-höfþinge.** — **höfdhinga barn,** *n. höfdingsbarn. KS* 51 (129, 55). — **höfdhinga domber (höfdhingia domber),** *m.* [*Isl.* höfðingjadómr] *höfdingevälde, herravälde, makt.* wars herra höfdhingia domber ower alla män *MB* 1: 473. — **höfdhinga döme,** *n.* **1) = höfdhinga domber.** *Bir* 1: 256. *MB* 2: 246, 308. **2)** *höfdingedöme, område öfver hvilket någon är höfding. Bir* 3: 75. — **höfdhinga lös,** *adj.* [*Isl.* höfðingjalauss] *utan höfding.* rikit war höffdinga lösth *Di* 281.

höfdhinger, *m. L.* = **höfdhinge.** huru kounghir älla höfdhinghir skal styra landh älla almogha *KS Fragm.* 14. haua kunung älla höfding enwaldughan *KS* 9 (22, 10). *Al* 7994. — **höfdhings man,** *m. man som tillhör en höfdings omgifning, hofman. KS* 42 (109, 45).

höflika, *se* **hövelika.**

höfliker, *se* **höveliker.**

högöra (höö-), *v. göra hö, ansa slaget och till torkning utbredt hö.* fan jak ther en jöns nilesson landboo . . . som höögiorde *FH* 7: 56 (1476?).

höghaltare, *n. högaltare.* högaltaret j abo domkirkio *FH* 6: 20 (1449). *Jfr* **högha altare.**

höghborin (höghboren. höyboren. hogborin: -bornom *Bir* 5: 109. **höghburin),** *adj. högboren, högättad.* allom scal gifuas liika godh prouenta höghbornom som laaghbornom fatighom som

rikom *VKR* 16. *Bir* 4: 36. höghbornom qvinnom *ib* 3: 206. swa mykyt rikare ok höghbornare thv äst swa mykyt hardhare rekinskap kräffs aff thik *ib* 2: 283. thu äst höghborin aff godhe äät *Al* 10493. fatighman höghburin är laghir i hedher *GO* 378. laten siwnkä idhrä wredä, som j haffuin til then vnga herrin och högbornä *Va* 17. e huru högburnir män þät äru hälst *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *Ber* 292. aff hogbornom förstom konungom oc rikissens raadh j swerike *Bir* 5: 109. höghborins *(illustris)* herra konungzins i swerighe drodhsätte *SD* 6: 168 *(öfvers. i vidim. fr.* 1441). idher höghburnan herra oc första herra albrict . . . sweya oc göta konung helsom wi *BSH* 1: 187 (1386). höghboren höffdhinge erik mädh gudz nadh swerikes danmarks noriges rika konunger . . . oc höghboren förstinna . . . drotning margareta *ib* 2: 35 (1396). höghburens herra oc första mins herra konung erikx domhafuande *SD NS* 1: 9 (1401). *ib* 14 (1401), 400 (1405) *o. s. v. EG* 67. erligh och höyboren furstha och strenghe riddhare her swanthe nigelsson sweriges rikes forstandare *BSH* 5: 197 (1507).

höghborinhet (högborenhet), *f. högborenhet. ss titel.* iders naadis högborenhet *FM* 97 (1497-1501).

höghbälde (-bälle *MP* 1: 284; *Bir* 1: 339, 2: 70, 3: 258. **högbälle** *ib* 4: 53, 54. **högbelle** *MP* 2: 260; *Bir* 4: 80; *MD (S)* 243; *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 283**),** *f. och n.* **(***Bir* 4: 53, 54; *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 283**)** *pompa, härlighet, ståt, prakt.* merkes ther mz *(med guldkronan)* stortt konwngx högbelle *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 283. — *vanl. i tadlande mening: prål, skryt, högfärd.* hwar är thin höghbälle ok thina dyro hästa *Bir* 1: 339. för än thessa världinna högbelle är forsmadh *MP* 2: 260. världinna höghfärdh oc höghbälle *Bir* 2: 70. *ib* 3: 258, 4: 53, 54, 80. höghbälle af licamans fägrindh ok störk oc rikedomum *MP* 1: 284. dragher honom *(konungen)* . . . offuer land och slot til högbelle *MD (S)* 243. — *gen. med adj. bem. prålande, öfverdådig.* göra tholik högfärdhogh ok höghbällis thing *Bir* 3: 135.

höghbyrdhelikhet (högbyrdeleghet. högbördlegheth. högbördlegheet), *f. högborenhet. ss titel.* som edher högbördlegheth oc well betänckie kan *BSH* 5: 75 (1506, *till riksföreståndaren*). eder herredöme och högbördlegheet *ib.* hermed eder högbyrdeleghet then alzmekteg gudh befalandes *ib.*

höghbyrdhoghet (högbördigheet), *f.* = **höghbyrdhelikhet.** tala wiidh edra högbördigheet *BSH* 5: 75 (1506, *till riksföreståndaren*).

höghþ (högþ. höght *MP* 1: 272; *Bir* 3: 336, 435, 442, 4: *(Dikt)* 247; *ST* 26; *Al* 5051. **högt** *Lg* 636; *Su* 249; *LfK* 215. **högth** *Lg* 3: 136, 152, 398. **hökt** *MP* 1: 50, 272; *Gr (Cod. D)* 365; *Su* 44, 63; *Lg* 3: 387. **högh** *KS* 85 (208, 93). **hödh** *RK* 3: 613. **-ir),** *f.* [*N.* høgd. *Jfr Isl.* hæð] **1)** *höjd, utsträckning uppåt.* hans högdh längdhen oc breddin waaro all lika *MB* 2: 367. tha är thinna siäl vidhlekir tholkir som himilsins oc högdhin ey oiämpn *Bo* 78. flögþe niþar at eno siaxtighi alna högþ *Bu* 168. **2)** *höjd (i motsats till djup), riktning uppåt, ofvan marken varande rymd, högre del af luftkretsen.* en ände af them twem wäghomen bare sik rät nidhir j nidhirsta ok annor vp j högdena *(tendebat sursum) Bir* 1: 214. rökilse röker vpfar j hökt *MP* 1: 50. vpuändhe thit änlite j hökt *ib* 272. rät vpp thit hierta j höght *ib.* hulke som . . . hauande spiwt j handom halla them op j höght *Bir* 3: 336. käldo watnom vpspringandom j höght *ib* 4: *(Dikt)* 247. *ib* 3: 435, 442. *ST* 26. *Al* 5051. saagh op i högth epthe honom *Lg* 3: 136. loot konungän han vp hängia j hökt *Gr (Cod. D)* 365. örnin see aff högdhinne hua hans vnga vjl skadha *Bir* 3: 222. — *(himmelens) höjd, Guds och de salige andarnes boning.* gudh fadhir j himerikis högdh *MP* 1: 3. *ib* 24. vm dominicus fore nidhir af hymerikis högdh *Bir* 1: 357. til the höghdhina ther ängin gitir begripit ändan j guddomsins valde *ib* 2: 268. ära wari gudhi j höghdhinne *Lg* 69. *VNB* 2. **3)** *höjd, högt belägen mark.* the haua dighran förmon, å mera höghd äru stadda *KS* 84 (206, 92). *ib* 85 (208, 93). **4)** *det öfversta (af något), topp, spets.* nar thu kombir j träsins högdh *Bir* 1: 270. hans *(stegens)* högdh *(cacumen)* hannadhe himillin *Ber* 143. bärganna högdher *Su* 40, 164. **5)** *ofvanvåning, loft.* lat raab männene vpstigha j sit loffte älla högdhena j sino huse *MB* 2: 6. een fyrepiil kom i hödh *(i slottets öfversta del)* ther före the oppe waare komme i nödh *RK* 3: 613. **6)** *i förbindelsen:* up i högdh, *med hög röst, högt. Jfr Aasen, Norsk Ordb.* høgd, *bem.* **5.** thentidh thu thzta talade wp j högt *Lg* 636. ropa op i hökt *Su* 44. *ib* 63, 249. *LfK* 215. tywtha op i högth *Lg* 3: 152. *ib* 387, 398. lo vpj högth *JP* 10. — *Jfr* **biärgs höghdh.**

höghe, *f.?* [*Mnt.* hoge] *höjd, utsträckning uppåt.* hundradha fampna hafuer han (ɔ: mwr) til höghe *Fl* 973. (höghina *MP* 2: 149 *är sannolikt en missskrifning; sammanhanget fordrar ett ord med betydelsen: jordagods, gård, Lat.* villa, *nyss förut återgifvet med.* by.)

höghelika (höghelicha *VKR* 16, 19, 33. **höghelighа** *RK* 3: 895. **högheliga** *MB* 2: 327. **högeliga** *ib* 284; *Di* 198. **höghölika** *ST* 97. **höghlika** *KS* 71 (174, 77). **högliká** *Va* 17. **hofflig** *FM* 215 (1504)**),** *adv.* [*Jfr Isl.* háliga] **1)** *högt.* swa höghelica vpfara *Bo* 254. vp lypte min son mina siäl . . . höghelikare allom androm *Bir* 1: 23. iak sitir höghelika *ib* 89. **2)** *högeligen, i hög grad, mycket.* som iþär myok höghelikä varþäþe *SD* 5: 636 (1347). höghelika warna vm rikesins wärio ok fäste *KS* 74 (182, 81). *ib* 71 (174, 77). thetta är them höghelicha forbudhit *VKR* 16. *ib* 19, 33. *ST* 97. *Va* 17. *FM* 215 (1504). at huars eens hälga mans sinne oc wndirstandilse mykit höghelika *(för* höghelikare*)* owergaar hwars ens wisasta mästara wndirstandilse än mästaranna wndirstandilse owergaar hwars eens olärda oc fakunnoga manz wndirstandilse *Su* 270. höghelikast godher *Ber* 15. är renlikin höghelicast hallande *(summe studendum est munditiæ) Bir* 2: 106. godhe kronas höghelika *(sublimius) ib* 1: 261. *ib* 2: 38, 68. han vt rönte högeliga sin wisdom *(magnifice . . . sapientiam tractabat) MB* 2: 284. akthar thz högelikast *(förnämligast; orig. har dock non quidem, hvilket kanske af öfversättaren blifvit orätt läst)* j tässe book, them at lära, swa som fakwnnogha *Su* 2. — *myoket, ifrigt, innerligt.* thz är thz iak höghelika bidher *Al* 3118. *Ber* 286. takkade hanum högeliga *Di* 198. högheliga glädhiandis *MB* 2: 327.

— *dristigt?* thz skal iak saa högheligha waagha *RK* 3: 895.

högheliker (höghelikin *MP* 2: 149. *f.* **höghelik. höghligh** *MB* 2: 195. **höglikin** *MP* 1: 40. *n.* **höghelikt** *Fr* 1793. **höghelikit** *Bo* 93. *ack. sing. m.* **höghelikin** *Iv* 1192. *ack. pl. n.* **höglikin** *MP* 1: 26. **högligh** *MB* 2: 195**)**, *adj.* [*Jfr Isl.* háligr] *altus, excelsus, sublimis.* **1)** *hög, högt liggande.* föras i höghelicare stadh *Bir* 2: 22. **2)** *hög, upphöjd, ansenlig, utmärkt.* höghelikin gudh ödhmyukadhe sik *MP* 2: 149. til hans *(Guds)* höghelica thing *(sublimia)* formaghom vi ekke vpfara vtan mz ödhmiuktinne *Bo* 15. swa höghelikit vald *(majestati) ib* 93. iohannis höghelica värdhelikhet *ib* 82. höghligh wärdughet *MB* 2: 195. the högheliko kämpana *Bo* 246. *ib* 187. *Bir* 1: 48. *Lg* 3: 44. mz margha höghelik *(kanske för* hövelik*)* skara the ridderlika plägha fara *Fr* 1797. mz manga högelica *(kanske för* hövelica*)* jomfruwor skara *RK* 2: 189. swa höghelike *(excellentes)* for androm som fingrin j handinne *Bir* 1: 170. bidhia for thänna höghelikasta ok hälgha stadhenom rom *ib* 381. **3)** *hög, upphöjd, högstämd.* hörande the höghelico *(excelsa)* ordhin *Bo* 238. — *hög, högtrafvande.* han astundar at lofwas aff mannom oc ey aff gudhi thy predicar han höghelik thing *(sublimia) Bir* 3: 91. **4)** *hög, stor, ansenlig.* til swa höghelica fulcomlikhet *Bo* 31. dygdhanna höghelica storlikhet *ib* 99. höghelik lön *Bir* 1: 347. *MP* 1: 26. *KL* 106. höghelikare dygþe *ib* 181. *MP* 1: 40. gudz höghelike kärlekir *VKR* xv. höghelik vadha *Fl* 476. een höghelik skadha *Iv* 2855. een höghelik lykkä *Fr* 1696. eet höghelikt gaman *ib* 1793. hafdhom vi äkke fangit hans höghelicasta gafwo *Bo* 254. *Lg* 819. han swoor tha een höghelik *(dyr)* eedh *Iv* 608. *ib* 1192. **5)** *hög, vigtig.* thzta wnderliga oc högelica ärande *Lg* 816. *MB* 2: 195. — *Jfr* **iämhögheliker.**

höghelikhet (höghlikhet), *f.* **1) = höghþ 1.** thw formatte ey begripa bokastolsins langlikhet ok vidhleek ok ey diupliklhet ok ey höghlikhet *Bir* 3: 448. *ib* 2: 104, 3: 112. *Bo* 78. **2)** *höghet, upphöjd ställning, förnämhet.* redhobone äru the til hedhir ok kirkionna värdhelikhetz höghelikhet *Bo* 99. *Gr* 281. **3)** *höghet, förträfflighet.* af hans *(Guds)* mangfalle dygdh ok höghelikhet *Bir* 1: 135. *ib* 111, 3: 62.

högher, *m.* [*Fgutn.* haugr] *L. hög, kulle.* stodh oppa enom högh *ST* 343. *Al* 8558. — *i ortnamn.* grimshögh *SD* 2: 133 (1292). — *Jfr* **asko-, dyngio-, glas-, iordh-, myra-, myro-, stena-, vidha-, ätta-högher. — högha byr,** *m. L.*

högher (hogher: hoghom *Bil* 732; **hoghum** *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *n.* **höght. högt** *Lg* 3: 14. **hökt** *Bil* 110; *KL* 190. **hökth** *RK* 3: 2271. **hiöght** *Bu* 422. **hiögt** *ib* 57. **hogt** *Di* 11. *komp.* **höghre.** *superl.* **högster. högxter. högxster. höxster. höxter. höster: höstä** *VGL II F.* 39; **hösto** *Bil* 339. **höghaster** *ib* 213; **-asta** *ib* 339; **-ast** *MB* 1: *(Cod. B)* 563. **höghester: -este** *Ber* 285. **högister: -ist** *Bil* 157**)**, *adj.* [*N.* høg. *Isl.* hár] *L.* **1)** *hög, sträckande sig långt i höjden, reslig.* stegh up iui tornet. som þät var högst *Bu* 168. ower högxsto bergen *MB* 1: 170. högher at wäxte *Bil* 281. a mykit hoghom häste *ib* 732. huru lankt är fran thy hym(ilen är) höghaster (oc til) häluitis *ib* 213. **2)** *hög, af en viss utsträckning i höjden. med gen.* the waro thriggia fota högh *Al* 8695. thre telninga alna högha *Lg* 92. **3)** *hög, högt belägen.* steg styre mannen opp i thz högxta *(toppen)* oppa skepet *Lg* 3: 694. **4)** *hög, ljudlig.* mz höghom skälle latir *KL* 186. mz makta högho rope *Bo* 204. ropandis mz höghe rösth *MB* 2: 355. **5)** *hög, upphöjd, ansedd, förnäm.* bäträ är godh lykka än högh byrdh *GO* 951. aff höghe släkt *Bir* 2: 283. afwnnande androm at the äru höghre än the *ib* 1: 101. höghum sum laaghum *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 478 (1345, *nyare afskr.*). *MD (S)* 229. o högheste gudhz hiärta *Ber* 285. thäs höxsta son *Lg* 32. thz war höghre offer, ower all annor offer *MB* 1: 478. thz högha altarit *Bir* 4: 83; *jfr* **högha altare.** waru ther höghasta *(förnämsta)* scola hösto connistä *(scholæ liberalium artium) Bil* 339. höxsta *(förnämsta)* stempnor *SO* 71, 72. *ib* 107. högth *(högt ansedt)* är herra budh *(jussio sweuit heri celsi sublimis haberi) GO* 461. — *utmärkt, framstående.* þe visto han wara . . . höghan i goþo liuerne *KL* 189. **6)** *hög, stor, betydlig.* högh iärtekne *Bil* 747. högre lykka *RK* 1: 291. til mere visso oc höghre beuaring *SD NS* 1: 99 (1402). *ib* 102 (1402). tel thes höghra ok större witrilse ok forwarilse ok stadhfestilse *ib* 2: 117 (1409). til höghan wadha *MB* 1: 324. högher skadhe *Fl* 1696. *RK* 1: 1785. en högre sorgh *ib* 4393. the högha nödh *Fl* 2052. een högh oskäl *Iv* 1422. huru högh hans bruth the waara *RK* 3: 2874. ödmiwk thiänist faar högh lön *GO* 934. högha päninga *Fl* 1549, 1841. *Fr* 176. swa höga rikedoma *Su* 42. thz höxta godha *Ber* 15. een mästara han hafdhe a högha aliit *Iv* 5352. — i thät högsta, *i högsta grad.* til gwdhi som är alsmechtogher ok y thz aller högxsta godher ok wijs *Gers Ars A* 4. **7)** *vigtig.* högh skiäl *KS* 59 (146, 64). i allom höghom sakom *ib* 71 (174, 77), 72 (176, 79). *Iv* 5440. *RK* 1: 2114. *Lg* 3: 195. **8)** *svår.* nar han hawir doma älla nakir högh *(ardua)* thing fore sik *Bir* 3: 304. — *n. adv.* **1)** *högt, högt upp, högt uppe.* lypte svärþet hiögt i väþret *Bu* 57. stoþ höght iui folkeno *ib* 196. hans licame sitar högra än nokor himil *ib* 145. örnin flygher fughla högist *Bil* 157. höghst *(öfverst)* jnnan sancti marchi thorne *ib* 254. han war hökth paa brunkabergh oppe *RK* 3: 2271. **2)** *högt, på el. till en viss utsträckning i höjden. med gen.* flughu twäggia alna höght fra iordhinne *MB* 1: 395. **3)** *högt, ljudligen.* sungo sua höght *Bu* 14. öpte hiöght *ib* 422. hökt þiwtande *KL* 190. *Bil* 110. *Di* 11. **4)** *högt, högeligen, mycket.* som mik aldra högxst täkkias *Bir* 4: 71. hwi rädhis thu nw swa höght *Al* 8283. bidhiom wi thik mykith höght *ib* 6537. han kunde them ey högra trenge *RK* 2: 1775. morghongawor . . . þär höghre löper än hundraþe marker silfs *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). allirigh mere älla höghra *(för högre belopp?)* thet wt sätia *SD NS* 1: 97 (1402). — *kraftigt.* höghre betigha *SD NS* 1: 543 (1406). — *Jfr* **alna-, ful-, iäm-, knä-, of-högher. — högha altare,** *n. och m. L. högaltare.* til höghä altaren förnäfnz klosters *SD* 5: 563 (1346). *ib* 564. sculu haffuas thre messor for högha altare *VKR* 14. fore högha altare growo the han

nider *RK* 1: 1268. *ib* 1898. högha altarit *Bir* 4: 83, 84. *Jfr* **höghaltare** *samt* thz högha altarit *under* **högher.** — **högha kor (högekor),** *m. högkor.* hwaluith oc högekoren *RK* 2: 7346. *Jfr* **höghkor.**

höghfärþ (hoghfärdh *Lg* 3: 192. **hogfärdh** *Bir* 4: 80. **hogh färþe** *ib (Avt)* 180. **hogfärþe** *ib* 181. **höghfärfe** *(för* **-färþe***)* *ib* 180. **höffärþe** *ib* 179**),** *f.* [*Mnt.* hochvart] **1)** *högfärd, öfvermod.* höghfärdhin är alra synda vphof *Bo* 33. fallir hon ij hoghmodh oc höghfärdh *ib* 95. for tryzko ok höghfärdh wilde han ey skripta sik *KL* 10. *Bir* 4: *(Avt)* 179, 180. *Bil* 225, 383, 794. *KL* 108, 186, 188, 189. *Bir* 1: 51, 4: 80. *LfK* 45. **2)** *ståt, prakt, prål.* foor til borghenna mz mykle hoghfärdh *Lg* 3: 192. aff store högfärdh oc onyttoghe *Bir* 4: 80. koma til nakan hedhir älla wärldinna höghfärdh *(mundi superbiam)* *ib* 1: 90.

höghfärþa (hoghfärdha: -as *Ber* 51. **-ar, -aþe),** *v. högmodas.* aff henne *(dygden)* högffärdha *(för* -as?) *LfK* 47. — *refl.* **höghfärþas,** *vara högfärdig, högmodas. abs.* han höghfärþaþis *KL* 185. hwat höghfärdhas thu *Bo* 42, 124. kan äkke höghfärdhas *ib* 89. *ib* 105. *KL* 189. *Bir* 1: 90, 2: 239. *LfK* 44. — *med prep.* af. höghfärdhadhos some aff sino myklo witi *MB* 1: 155. *MP* 1: 17. *Bo* 73. *Bir* 1: 12, 301, 2: 127. *MB* 2: 154. *Su* 171. — *med prep.* i. nar hon höghfärdhas j sine grymmelikhet *Bir* 3: 76. *Ber* 51. *Su* 440.

höghfärdhelika (höghfärdeliga *MB* 2: 288, 306. **högfärdeliga** *ib* 88**),** *adv. högfärdigt, med högfärd, med öfvermod. MP* 1: 188, 2: 105. *Ber* 112. *MB* 2: 88, 288, 306.

höghfärdheliker, *adj. högfärdig. Su* 226.

höghfärdher, *adj. högfärdig. MP* 2: 211. *Al* 6551. *Lg* 3: 538.

höghfärþoghas, *v.* = **höghfärþas.** *med prep.* af. nakat . . . af hwilko iþir þikke at i maghen lowas älla höghfärþoghas aff *KL* 189.

höghfärdhogher (höghfärdhugher. höffärdogher: -oghe *MP* 2: 32. **hoghfärdhogher: -ogha** *Bir* 2: 106**),** *adj.* **1)** *högfärdig, öfvermodig.* mz ödhmiuktinna swärdhe dräpa höghfärdogha owinin *Bo* 31. höghfärdogha oc hoghmodogha oc ordhfulla quinnor *ib* 14. *ib* 233. *Bil* 602, 651. *Bir* 1: 52, 2: 106, 239, 3: 228, 327, 4: 78, 79. gifwa högfärdhoghe höghfärdhinna äptedöme *ib* 3: 135. the som göra tholik högfärdhogh ok höghbällis thing *ib.* j höghfärdogho hiärta *ib* 1: 331. mz höghfärdhoghum wilia *KL* 10. höghfärdhught liffwerne *Al* 6186. högferdoghe, girughe, skörlifnadz ok bukfyllis älskara *MP* 1: 11. *ib* 2: 32. **2)** *prålande.* swa höghfärdoghan fatabwrs redhskap *Bo* 141. *Bir* 3: 327, 4: 78, 79. *VKR* 76.

höghhet (höghet. högheet *MB* 2: 100**),** *f.* [*Mnt.* hocheit] **1)** = **höghþ 1.** i sinne längdh ällar höghet *Lg* 3: 456. — *bildl.* wil aldra dygdenna höghet opstiga *Su* 180. **2)** *höjd, högt ställe, hög trakt.* bärgannas höghet *MB* 2: 99. *ib* 100. **3)** *topp, spets.* the som wilia haffua aff nakors högx trä fruct the wardha räkkia sik op äpter henne oc bögia sik äpter träsins höghet *Lg* 3: 14. **4)** *spets, ände.* fran höghhethenne *(summitate)* beskasta haffsens *MB* 2: 41. dalens raphaim höghhet *ib.*

höghia (höia. -ir, -dhe, -dher), *v. L.* **1)** *höja, förhöja, öka.* bölghiona högdhos *Bir* 3: 177. — *bildl.* tha höghis min renlifuis krona mz thwäfaldom lönum *Bil* 557. i kununx rätviso höghis kununx wald ok ära *KS* 48 (122, 52). *Fr* 1673. *Bir* 4: 142. kiände han sit hiärta höghias *Bil* 785. *ib* 112, 383. höghe huargen sin hugh ella åthäue *KS* 49 (125, 53). **2)** *upphöja.* höia sik ok sina äät *MD (S)* 270. ösgöta mik til konung högde *RK* 1: *(LRK)* s. 226. — **höghia sik,** *upphöja sig.* at vi höghin os ey mera än skiäl säghia *KS* 36 (94, 39). ey är siälenne skadeliket . . . hwrw mykyt hon nidhrar sik wndher sik, wtan thz är storlika wadhelikit, om hon i nakro högher sik ower sik *LfK* 45. — **höghia up,** *upphöja, upplyfta.* thz star ey alt a storom krop at een wardher högdher op *MD (S)* 254. folsker man högher wp *(exaltat)* sina röst i latrenom *Ber* 175. *Jfr* **uphöghia.** — *Jfr* **forhöghia.**

höghilse (höghelse), *n. pl.? upphöjande, uppresande.* aff . . . kostelika mwranna höghelse *Bir* 4: 80. *Jfr* **uphöghilse.**

höghinde (*VKR* XIV, 11; *Bir* 4: 10; *SO* 66; **-it** *KL* 334. **höghiande** *VKR* 57. **högiende** *SO* 112. **höijande** *FH* 5: 237 (1524). **höiendhe** *ib* 3: 101 (1447). **hygiandhe** *BSH* 5: 529 (1513). **hyande: -om** *TK* 274. **hygende** *HSH* 19: 165 (1506). **hyghynde** *Lg* 3: 445. **hoyandh** *ib* 549**),** *n.* [*Isl.* hœgindi] *L. eg. lättnad, beqvämlighet; hyende, dyna.* hafdhe hon . . eth höghinde vndir sino hofdhe *VKR* XIV. *ib* 11, 57. *KL* 334. *Bir* 4: 10. *FH* 3: 101 (1447), 5: 237 (1524). *SO* 66, 112. *Lg* 3: 445, 549. *TK* 274. *HSH* 19: 165 (1506). *BSH* 5: 529 (1513). *Jfr* **gulskins höghinde.** — **höghindis var (höghändeswar),** *n. var på ett hyende, dynvar.* septem høghændeswar *SD* 4: 710 (1340?).

höghkor? *m.? högkor.* i högkores byguingh *FM* 253 (1505). *Jfr* **högha kor.**

höghleker, *m.* [*Jfr Isl.* háleikr] **1)** *höjd, utsträckning uppåt.* vt räkke sik j höghlek ok vidhlek owir annor blomstir *Bir* 1: 392. *ib* 3: 471. **2)** *topp, spets.* sa han et trä mykith höght at thäs höghlekir togh op til himilen *Lg* 91.

höghmal, *n. L.* — **höghmala balker,** *m. L.*

höghmoþ, *n.* **1)** = **hoghmodh 2.** försmå ängin medh höghmodhe ella vndrlatom tinom *KS* 25 (61, 27). *Bu* 153. **2)** = **hoghmodh 3.** gör honom . . . höghmodh, wåldh eller skada *TS* 24.

höghmodher, *adj. högmodig. Bir* 1: 348. *Jfr* **hoghmodher, hughamodher.**

höghmodhogher, *adj. högmodig.* högmodogt ok stort hiärta *Bir* 1: 36. *Jfr* **hoghmodhogher, högmöþogher.**

höghmodhoghhet (-heet), *f. öfvermod.* med högmodogheet kom han mz mykit bram *RK* 3: *(sista forts.)* 5661.

höghmäktogher (-igh. högmektig. högmechtig), *adj. högmäktig, stormäktig. i titlar.* her abiörn högmäktighe herris hertwge i sverighe hoffmäster *SD* 3: 121 (1313, *afskr. fr. senare hälften af* 1400-*talet*). wor keriste högmechtige herre *(d. v. s. konung Hans)* *FM* 107 (1498). wij screffue eder nade högmektig til *BSH* 4: 223 (1497; *till konung Hans*).

höghmäktoghhet (högmectughet. höghmektighet. högmechtigheet), *f. makt, myndighet.* aff hans nådz högmechtigheet *FH* 1: 188 (1498, *nyare afskr.*). — *ss titel.* ther eder höghmektighet werdigens wele sette fulkomlige tro til *BSH* 4: 223 (1497, *till konung Hans*). hans nades högmectughetz fader *(kon. Kristian) ib* 231 (1497). iders naadis högmäctoghet *FM* 96 (1497-1501). eder nadis högmectighett her med alzmectig gud befallendis *ib* 145 (1502). *ib* 716 (1521). *BSH* 5: 552 (1516).

höghmäle, *n.* [*Jfr Isl.* hámæli] *L. vigtigt mål el. ärende.* the al höghmäle skulu wägha ok röna medh skiäl ok sannind *KS* 71 (174, 77). — **höghmälis afganger (-affgaangir),** *m. svår öfverträdelse.* är thet swa at noghar stoor ellir höghmälis affgaangir görs aff systrom ellir brödhrom vtan til *VKR* 39. — **höghmälis balker (högmelis-** *BSH* 4: 113 (1486). **högmalis-** *GS* 47 (1441)**),** *m. L. balk i lagen hvilken handlar om högmål el. grofva lifssaker. GS* 47 (1441). *BSH* 4: 111 (1486), 113 (1486). — **höghmälis hindring? (högmelis hinring),** *f. hinder för fullföljandet af ett mål som gäller lifssak?* ingen kennes wid sadana högmelis hinring *FM* 248 (1505). — **höghmälis ogärning,** *f. groft brott. GS* 45 (1439), 46. — **höghmälis sak (höghmäles-),** *f. vigtig sak.* regeradhe . . . höghmäles saker oc ärandhe *Lg* 3: 190. när huilkom han begangit haffde högmälis saker oc ärandhe *ib* 274. j storom oc högmäles ärandom oc sakom *Bir* 5: 23. — **höghmälis ärande (höghmälis ärinde** *VKR* 33. **höghmäles ärandhe** *Lg* 663. **högmäles ärande** *ib* 3: 423**),** *n. vigtigt ärende, vigtig sak.* disputeradhe höghmäles ärandhe ällar lärdhom *Lg* 663. han haffdhe oppa thentidh högmälis ärandhe för händher *ib* 3: 308. *ib* 190, 274, 423. *VKR* 33. *Bir* 5: 23.

höghmässa (hoghmessa: -ona *Lg* 3: 380**),** *f.* [*Jfr Isl.* hámessa] *högmessa.* för än höghmässan *(summa missa)* är sagdh *Bir* 2: 158. tha högmessan war swnghin *Lg* 3: 189. han hult siälffuer hoghmessona sama daghen *ib* 380. *KL* 65. *Bir* 3: 204. *VKR* 22, 48. *Ansg* 255. *RK* 2: 7342. *Lg* 3: 25, 512. i dag wnder höxmessan *(för högmessan) BSH* 5: 168 (1507).

höghmödha, *f. högmod. KS* 44 (113, 48). *Jfr* **hughmödha.**

höghmödhe, *f.* **1)** *högmod, öfverdåd.* hauer hugh ok wilia til godhz ok höghmödhe *KS* 48 (121, 52; *kanske att föra till* **2**). **2)** *häftigt begär.* hauin ey hugh ella höghmödhe til wärildzlik ting thöm the kunna ey få *KS* 48 (121, 51). — *Jfr* **hoghmodhe.**

höghmödhelika, *adv. högmodigt, öfverdådigt.* haldr sik höghmödhelika i hugh ordom ok åthäuom *KS* 48 (121, 51).

höghmödhin (-en), *adj. högmodig. KS* 48 (121, 51).

höghmöþogher (höghmödhogur *KS* 36 (93, 38). **höghmödughr** *ib* 48 (121, 52)**),** *adj. högmodig.* höghmöþoghe riddara *Bu* 508. *KS* 36 (93, 38), 48 (121, 52). *Jfr* **höghmodhogher, hoghmodhogher.**

höghre (höghdhre *Ber* 70. **höghore: höghoro** *Bu* 197. **hoghre: hoghro** *Bil* 719**),** *adj. komp.* [*Isl.* hœgri] *dexter, högre, höger.* þär iorþaþes han ok tua (hans) döttar. annur venstra vägh ok annur höghra vägh viþar han *Bu* 200. sat a hans höghro hand *ib* 21. aat höghra armenom *Bo* 199. for wärk höghra sidhona *LB* 2: 9. *Bu* 145, 197, 525. *Bil* 719. *Ber* 70. han ägher staa j höghra choor *Bir* 5: 26.

höghsläktadher, *adj. högättad. Bir* 1: 88, 3: 59.

höghsäte (höxsäthe), *n.* [*N.* høgsæte. *Jfr Isl.* hásæti] *högsäte.* atilius konung . . . bad honum sitia när sik j högsätith *Di* 224. konung atilius sath j sine höxsäthe mith för bordith *ib* 244. *ib* 226, 277. the sätte honum *(Sten Sture då han blef riksföreståndare)* i högsäthe *RK* 3: 1921. *BSH* 5: 138 (1507).

höghtiþ (höghtiidh. högtijdh. hyktiid *FM* 606 (1513). **hyctiid** *BSH* 5: 10 (1504). **-ir),** *f.* [*Jfr Isl.* hátíð] *L. högtid, fest.* **1)** *kyrklig högtid, högtidsdag.* annur vara fru höghtiþ *Bu* 8. þe höghtiþ kallas kyndelmässa *ib.* sanctus petrus hawir tre högtidher *Bil* 110. skipadha höghtidhir *Bir* 3: 156. sancti michels högtid *ib* 4: 14. horna höghtidher oc ludhra *MB* 1: 498. *Bu* 9. *Bil* 111, 284. *Bo* 243, 252, 253. *FM* 606 (1513). *BSH* 5: 10 (1504). haldar kerkian þär af höghtiþ *Bu* 6. þän daghen haldar kirkian höghtiþ af hanom *ib* 166. hallir högtidh aff androm henna högtidom som är henna födzla oc färdh til hymbla *Lg* 3: 46. thzta gästabudhit var änkte vtan en syn af the höghtidhinne i himirike scal morghon vara af thessom trem helghom konungom *Bil* 916; *jfr* **2. 2)** *fest, gästabud.* til nakrä af þässom fornäfndom höghtiþom *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). *ib* 480. tha wardh konungxsens höghtiidh, epter thy som han war födder *(natalitius) MB* 1: 236. gör hans fadher mykla höghtiidh a then dagh smaswenin wandis aff modher mielk *ib* 197. *ST* 221, 226, 468. *Di* 171. — *bröllopsfest, bröllop.* the höghtiidh burdhis nu mz priis *Iv* 1554. tha miin höghtiidh skal vära *Fr* 2861. *ib* 3013, 3035, 3094. *Iv* 1574. *ST* 454. **3)** *fröjd, ära, härlighet.* o hwath stor högtidh iak faar *Lg* 3: 120. thz er formykin högtidh *ib.* iak haffwer nogh hög tijdh alth lykwell *ib.* — (?) ther daghlecha haltz messa aff eenkannerlechom siw jungfrw marie höghtidhom *(fröjder?)* i hwarre wichu *SD NS* 2: 64 (1408). — *Jfr* **aflinga-, födslo-, iula-, kyndilmässo-, paska-, pingizdagha-, samnadha-, skirsla-, tiälda-, utvälilsa-höghtiþ.** — **höghtidha blaster (höghtiidha bläster),** *m. högtidsblåsande, blåsande vid högtid.* ma spörias, hwath skilde at höghtiidha bläst oc sampnadha bläst oc färdha bläst *MB* 1: 389. tha war thz höghtiidha bläster *ib.* — **höghtidhis aptan,** *m.* [*Jfr Isl.* hátíðaraptann] *högtidsafton, afton som närmast föregår en högtidsdag.* fastande mina höghtidhis aptna *Bir* 3: 109. — **höghtiþis dagher (höghtiþes-),** *m.* [*Jfr Isl.* hátíðisdagr] *L. högtidsdag.* vm en höghtiþes dagh *Bu* 3. hiolt hwart aar hans höghtidhis dagh mz dighrum hedher *Bil* 212. *Bo* 145. *Bir* 3: 307. *Di* 164, 165. *MB* 2: 175. — *högtid.* är oc stor höghtidhis daghir pingiz daghana. ok kirkian hallir stora högtidh a honom *Bo* 253. — *Jfr* **paska höghtidhis dagher.** — **höghtidhis forbudh,** *n. förbud gällande vid el. med afseende på högtider. MB* 1: 329. — **höghtidhis glädhi,** *f. högtidsglädje. Bo* 24. — **höghtidhis hvila,** *f. högtidshvila. Su* 109. — **höghtidhis klädhe,** *n. högtidsklädnad; tyg som egnar sig till högtidsklädnad.* purpura som är enskylleliga

konungxlikit högtidis klädhe *MB* 2: 241. — **höghtiþis mässa (höghtiþes-),** *f. högtidlig messa.* försto höghtiþes mässa mz ärkebiscops älla paua bonaþ sagþe iacobus i ierusalem *Bu* 195. — **höghtidhis processio** (*med Latinsk böjning*), *f. högtidlig procession el. procession vid en högtid.* sagdhe mässo äpte ena höghtidhis processionem *Bil* 767. — **höghtidhis prydhilse,** *n. pl. högtidsprydnad, högtidssmycke.* all sin högtidis prydilse pa sigh lagdhe *MB* 2: 162. — **högtidhis sanger,** *m. högtidssång. MB* 2: 228. — **höghtiþis siþer (hoghtiþis-),** *m. högtidssed, högtidsbruk.* heþna hogtiþis siþi *Bu* 9. — *högtidligt bruk, ceremoni?* han (*påfven Sixtus II*) skipadhe först at mässo skulde sighias mz höghtidis sidhum *Bil* 450. — **höghtidhis stadhghe,** *m. bestämmelse om högtid.* wm ther äru nakre enkannelike högtidhis stadga *Bir* 5: 20. — **höghtidhis time,** *m. festtid.* j mästum ok märastum höghtidhis tima. som är iula tima *Bil* 284. *MB* 1: 482.

höghtidha (-adhe), *v. hålla högtidlig, fira.* högtidhades (*för* -adho) hans hälga dagh *Lg* 3: 195.

höghtidhelika (**högtideliga** *MB* 2: 175; *RK* 3: (*sista forts.*) 5623, 5783. **högtidelig** *ib* 5429), *adv.* [*Jfr Isl.* hátíðliga] **1)** *högtidligen.* thz som han nw höghtidhelika lofuar *Bil* 897. laso höghtidhelica til bordhz *Bo* 51. *ib* 254. *Gr* 266. *MB* 2: 231. *RK* 3: (*sista forts.*) 5429, 5623, 5783. fastagangx synnedagh, hwilkin wärdslika daara oc kötlike älskara högtidelika halla (*fira*) *Su* 374. **2)** *sirligt, präktigt.* gaa höghtidhelica ok hedhirlica kläddo *Bir* 3: 27. **3)** *högeligen.* gud sagh al the ting som han hafde skapat at the waro al högtidlik (*för* -lika; *motsv. ställe:* 2: 47 höghtidhelika) godh *MP* 1: 74. jwdit bleff högtideliga vphögt (*magna facta est*) j bethulia *MB* 2: 175.

höghtidheliker (**högtydeliker: -licana** (*komp.*) *SD* 3: 132. **höktidheliker: -likaste** *Gr* (*Cod. D*) 392. **höghtidhliker: -likom** *Su* 440. **högtideligh: -lighan** *MB* 2: 328. **höghtidhelikin** *Bo* 170, 252. *f.* **höghtidhelikin** *Bo* 76. *ack. sing. m.* **högtidheliken** *MP* 1: 4. *nom. och ack. sing. n.* **höghtidhelikit** *Bo* 155, 252. *Bir* 1: 394, 3: 76. **höghtidelikit** *Lg* 3: 52. **högtidheliket** *Lg* 333. *ack. pl. n.* **högtidheliken** *ib* 3: 471), *adj.* [*Jfr Isl.* hátíðligr] **1)** *högtidlig.* seer thu hwat värdoghir oc höghtidhelikir thänne daghin är *Bo* 253. *ib* 252. *Bir* 3: 476. *MB* 2: 328. *Lg* 332. högtidheliket bryllope *ib* 333. for hans . . . högtydelicana (*celebriori*) dyrkan *SD* 3: 132 (*öfvers.*). thätta var höghtidhelikin oc fulcommit märkelikin gärning (*solemne festum fuit hoc valde*) *Bo* 76. lät sighia höghtidhelika mässo *KL* 32. äradhe oc prisade . . . henna concepcionis högtidh oc prädikade allom henne högtidelika halla *Lg* 3: 59 (*dessa båda ställen skulle kunna föras till* **höghtidhelika,** *adv.*). vars herra tilqwämda thime hulkin helghe fädhir . . . tilböriadhe at halla högtidheliken (*helig*) *MP* 1: 4. **2)** *härlig, utmärkt, präktig.* thätta miraculum är mykyt höghtidhelikit *Bo* 155. thänne natuardhin var mykyt höghtidhelikin (*magnifica*) *ib* 170. the höghtidhelico vagnane *ib* 36. *Bir* 1: 394. *Lg* 3: 52, 471. — *fräjdad, ansedd, förnäm.* afla sik höghtidhelikit nampn *Bir* 3: 76. människionna son ärlikastir oc höktidhelikaste allom andrum *Gr* (*Cod. D*) 392. mot swa höghtidhlikom gäst *Su* 440. wt födh aff höghtidelikom föräldrom *Lg* 3: 51.

höghvälde (högwälle. högwelle. hogwelle), *f.? och n. högt välde, höghet.* mz wal ok oreth höia sik ok sina äät eller sik köpa til högwelle *MD* (*S*) 270. stoor hogwelle ok rikedoma *ib* 293. thes mer en girugher komber til wälle thes mer han girnas mz sit högwälle *ib* 307. hwilken själlan findz i höghwälde (*d. v. s. på tronen*) *Lg* 3: 345. — **höghväldis höfdhinge (höghwällis-),** *m. mäktig höfding.* wtkomne aff mäktoghom konunghom oc höghwällis höffdinghom *Lg* 3: 278.

höker (**hööker. höcher. högh** *Di* 273 (*ack.*), 295. *gen. s. med art.* **högxsins** *Su* 239. **-ar**), *m.* [*Isl.* haukr] *L. hök.* falke oc alzskyns höka kön *MB* 1: 359. swa som nakor fughl ällir hökir ther hafwir fest nakra bradh mällan sina klör ok näff *Bir* 1: 24. *ib* 2: 165. *Su* 239. hökana blistrandhe *ib* 119. ey ära alle fughla höka (*non alacres visus gerit omnis auis quasi nisus*) *GO* 605. — *hök ss jagtfogel.* han hafdhe een hök a sinne hände *Iv* 173. egh bär hwar man höök aa hände *GO* 18. bort flögh hökir aff hende *MD* 392. man skal smaswen drikka gewa som hökö (*d. v. s. sparsamt*) *GO* 79. redh . . . mz hök ok hwndh *Di* 280. *ib* 14, 273, 295. *MD* 394. slar nidh badha hök ok falka ok sätther vgglo a räkke balka *ib* (*S*) 230. *Di* 129. — *ss tillnamn.* carl høcher *SD* 2: 199 (1295). nicolaus dictus hooker *ib* 4: 216 (1331). — *Jfr* **falke.** — **höka funder,** *m. L.*

hökhandske (-hanthzske), *m. hökhandske, handske som betäcker jägarens hand då höken bäres på denna.* II. høkhanthzskæ *SD* 4: 711 (1340?).

hölaþa (-lade *BtFH* 1: 212 (1507)), *f.* [*Fnor.* heyhlaða] *L. hölada. BtFH* 1: 212 (1507).

hölas (hölass *RK* 2: 723. **höö lass** *Lg* 3: 556), *n.* [*Isl.* heyhlass] *hölass. RK* 2: 723. *Lg* 3: 556. illa gnarra som hvnder a hölasse *MD* (*S*) 222.

hölia, *se* **hylia.**

hölter? *m.* the flyga alle hölta (*för* höka?) mesth ther the finna a sith (*sannolikt för* asith) besth *MD* (*S*) 254.

hömta man, *m. L.*

höna (häna: -onne *Bo* 67), *f.* [*Isl.* hœna] *L. höna.* som kyklingane löpa äpte hönonne *Bo* 179. äta aff ene fete höno *ST* 146. hänt oos the hönona som nest sitir hanan *ib.* han häute hönona oc hon wardh skaladh *ib. Bo* 67. *Bir* 1: 231, 2: 28. *RK* 1: (*Albr.*) *s.* 212. *MD* (*S*) 219. *LB* 2: 60. — **höno skarn (höna-),** *n. hönsträck. LB* 7: 288. — **höno äg (höna äg),** *n.* [*Isl.* hœnuegg] *hönsägg. GO* 681.

hönefridher (-fredher), *m.* bediandes eder alle wele swa see oppa med i thenna hönefredh i then landzende ath ingen finge skade som för sketh är *HSH* 24: 117 (1518).

höns, *n.* [*Isl.* hœns] *L. höns.* mannin är . . . ey thy siidher falkans herra, at han giwer honum sit höns til födho *MB* 1: 98. stakkuth är höns flugh *GO* 265. eet höns *BSH* 1: 196 (1387). *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *MP* 1: 329. *ST* 146, 273, 274, 320. *Su* 114. *RK* 3: 2484. *Jfr* **aker-, rap-, ung-höns.** — **hönsa flädher (-fieder),** *f. hönsfjäder.* bren hönssza fiedror

(*för* -ar) *LB* 7: 210. — **hönsa gräs (hönsa gress. hönse gres** *LB* 7: 228**),** *n. polygonum aviculare Lin.? stellaria media Lin.?* tag hönsa gress som vexer hoss vägen *LB* 7: 268. *ib* 228. — **hönsa ister (hönse ijster),** *n. hönsister. LB* 7: 27. — **hönsa kiöt (hönsa köth** *LB* 7: 37, 9: 93. **hönsaköth** *ib* 2: 60**),** *n. hönskött.* tag hönsa köth *LB* 7: 37. *ib* 2: 60, 9: 93. — **hönsa sudh (-sodh),** *n. hönssoppa.* hönsa swd reth med yrthom *LB* 7: 76. dricka eller swpa vngt hönsa sodh varmt *ib* 241. — **hönsa thräkker (hönsatrekker: -trek** *LB* 2: 69**),** *m. hönsträck. LB* 2: 69. — **hönsa äg,** *n. hönsägg. LB* 7: 233.

hönsestädher, *se* **hänsestädher.**

hönsgalla (hönsgälla. hönsgiälla), *f. hönsgäll, den tid på dygnet då hanen börjar gala.* stoþ han vp vm försto höns gallo (*Cod. B* giällo, *Cod. C* gällo 947) *Bu* 100.

hör, *m. L.*

höra (hora *Bir* 4: (*Avt*) 182. **horä** *SD* 5: 563 (1346). **hera** *Bir* 4: (*Avt*) 182. **-ir, -þe, -þer.** *pres.* **höre** *Bu* 206 *och ofta.* **hörör** *Bil* 213. **hörö** *KS* 21 (51, 22). *impf.* **horde** *RK* 1: 1240 (*i rimslut*). *part. pret. n.* **hort** *RK* 1: (*Albr*) *s.* 211 (*i rimslut*)**),** *v.* [*Isl.* heyra] *L.* **1)** *höra, genom hörseln förnimma. med ack.* hörþo röst af himirike *Bu* 63. han hördhe sötan ängla sangh *Bil* 368. at höra hans predikan *MP* 1: 84. the som gladlica höra gudz ord *ib.* höra the ting som j hörin *ib* 269. allum þeem þässi bref seä ok hörä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). allä the thettä bref hörä oc see *ib* 5: 293 (1344). *ib NS* 1: 1 (1401) *o. s. v.* tha han hörde framfarande moghan *MP* 1: 89. — *pass.* hörþes þär sötare sang hans ok hänna (ok ängla) än nocor öron för hörþo *Bu* 14. hwilkit som opta är badha ört (*för* hört) oc seet *LB* 3: 26. — *med dat. och ack.* en prästir hördhe enom siukom man scriptamal *KL* 26. *ib* 28, 84. — *med ack. och inf.* hördhe hona han awita *KL* 14. vi hörom thom tala guz höghelik thing *ib* 133. — *pass.* hördus ängla siwnga *Bil* 649. — *med inf.* (*i aktiv el. reflexiv form*). tha hon hördhe nämpna luciferi nampn *KL* 13. hördhe nämpnas sancte birgitto finger *ib* 320. höra läsas bordhläsnig oc predikan *LfK* 145. som thätta breff see ella höra läsas *SD NS* 1: 317 (1404). — *med part. pret. n.* iac hördhe sakt af enom brodhor thät som mic ey thäkkis *KL* 270. som thettä breff sea älla höra läsit *SD NS* 1: 352 (1404). — *med underförstådt obj. el. abs.* kumbar af himirike röst sua at alle höra *Bu* 6. þik är eg mer lofat at vita än se oc höra andelika *Bir* 4: (*Avt*) 182. honum alt äpte þy þu hörþe at sigha *ib.* at the sculu höra oc ey vndirstanda *MP* 1: 84. **2)** *höra, kunna höra, hafva hörsel, få hörsel.* hörande öron *MP* 1: 84. han lät döua höra *ib* 262. **3)** *höra (på), lyssna (till). med prep.* a (up a). som granlica a domin hördhe *Bir* 3: 262. tha han hafdhe länge hört a thera graat *Iv* 4164. haffwir iak . . . gerna ther oppa hört *VNB* 33. **4)** *höra, erfara, få kännedom om.* the hördho at gudh war til *Lg* 89. hon bätrade huart thz mall hon horde *RK* 1: 1240. *ib* (*Albr*) *s.* 211. — *med prep.* til. sigh mik . . . hwath thu hafuer til then riddara hört *Fr* 2453. **5)** *höra, förhöra (en lärjunge).* han är ey föör them at höra *Fl* 192. — *förhöra, ransaka.* ey kom än landz thingin älla radhstofwo daghin hwar the magho höras *Bir* 1: 74. — (?) at höra (*motsv. ställe i Danska texten har* gøræ) rät *Iv* 4816. **6)** *höra, bönhöra.* sonin höre vtan iäff modherena *Bir* 1: 391. *ib* 40. *Bo* 166. sancta birgitta är mykit hördh mz gudhi *KL* 320. *Ansg* 253. **7)** *lyssna till, lyda. med dat.* (*el. en form som kan vara dat.*). om thu wil mino radhe höra *Al* 2073. *RK* 1: 3399. engom androm höra *ib* 2: 5140. the som mic wilia lyda oc höra *ib* 5610. *ib* 4884. **8)** *tillhöra, tillkomma. med dat.* thz mik hörde aff rikit ok til retta borde *RK* 1: 764. þolik present höre äke mik vtan þöm þänna hem älska *Bu* 206. nöteno hörör at röta ok fareno at bräkia ok hästenom gnägia *Bil* 213. höre thz kunungom ok höfdingom wara ödhmiukom *KS* 36 (94, 39). *Bil* 81. *MB* 1: 113, 120. *Lg* 38. **9)** *höra (till), stå i sammanhang (med), syfta (på). med prep.* til. med allom androm stökkyom til þe cläþin horä *SD* 5: 563 (1346). the thing som höra til sanniud ok höuiskhet *Bir* 2: 274. kärlekin hafhwer thu budhordh eet hörande til gudhz kärlek ok annath til jämkristins älskelikhet *Ber* 15. wi kunnom änga gerninga göra the til synda nakath höra *Al* 6326. (hörande *för* görande *Su* 342.) — **höra a,** *höra på.* sagdhe thom som hördhe a *Bir* 3: 420. *Jfr* **a höra.** — **höra til,** **1)** *höra på, lyssna till.* rosade hanum noger annar, tha stodh han oc hörde till *Di* 2. *ib* 8. **2)** *höra på, erfara.* hören tiil . . . huru her erik axelsson hulth sina troo *RK* 3: 2588. *ib* 2882. **3)** *höra efter.* hör til hwat honum lyster aat *Lg* 3: 20. **4)** *lyssna till, rätta sig efter, följa. med dat.* the hördho til enom hans owini som heet knutir *Bil* 863. **5)** *tillhöra. med dat.* tu par messu kläþa som prestenom hörä til *SD* 5: 564 (1346). *ib NS* 2: 33 (1408), 171 (1409). al annor landzskap som til hafdho hört chusaron *Gr* 266. thz hördhe til vkunnughum gudhi *Bil* 340. thz hörde swerikis rike thel *RK* 1: 4033. **6)** *tillhöra, tillkomma. med dat.* (*el. en form som kan vara dat.*). mik hörer til at bidhia gudh ok tik hörer til at biwdha a gudz wäghna *Bil* 105. jac scal hanom oppinbara hwru mykit hanom höre til at thola for mit nampn *ib* 897. mannenom hörir natwrlika til at wara rät opwäxin *MB* 1: 83. *ib* 97, 113, 440. *KS* 14 (34, 15), 21 (51, 22), 34 (89, 37). *Bo* 109. *Bir* 1: 40, 367. **7)** *opersonl. vara tillbörligt, vara i sin ordning.* hörir först til at sighia, hwat judas giordhe för än the saman komo *Bil* 231. thz hörir bäter til at en man thole dödh, hälder än alt folkith forefars *MB* 1: 261. *ib* 61, 97. — *Jfr* **til höra.** — **höra sik til,** *höra sig för, göra sig underrättad.* höre siig till ock merke well *RK* 3: (*Tillägg om Christiern II*) 6275. — **höra ut,** **1)** *höra till slut.* hördhe vth alla messona *ST* 149. **2)** *förhöra, utfråga.* hörer däkenen granth wth *BSH* 5: 168 (1507). — *Jfr* **ut höra.** — *Jfr* **be-, bön-, for-, fram-, up a-höra,** *samt* **ohördher.**

höran, *f. Jfr* **ahöran.**

hörare, *m. hörare, åhörare.* hafdhe jak manga följhiara oc hörara *Bir* 2: 321. *ib* 1: 351, 3: 89. *Su* 256. jak hwilkin som är alla hiärta ranzsakare oc alla ordha hörare *Bir* 4: 41.

hördränger, *se* **hirþdränger.**
hördhinge, *se* **hirþinge.**
hörf, *se* **harf.**

hörfrö (hyrfrö), *n. linfrö.* tercia pars skepe de hyrfrø *SD* 3: 759 (1316). taka hörfrö *LB* 1: 97. *ib* 7: 217.

hörilse (hörils), *f.* 1) *hörande.* wrang hörilse gör wrang framförilse *GO* 843. 2) *hörsel, hörselförmåga.* gaff . . . döfwom hörilse *MP* 1: 16. hulkin al sin syn ok hörils oc ordh lathir löpa lös *ib* 85. jak hörde tik mz mins öra hörils *ib* 88. syn, hörils, mal *ib* 241. ther finga . . . döwe hörilse *Lg* 553. *ib* 3: 385. — *Jfr* **a-, til-hörilse.**

hörogher (-ugher. hö[r]ich *SO* 192**),** *adj.* [*Mnt.* horich] *hörsam, lydig. med dat.* lydha ok höroghe vara at enasto enne romara kirkio *Bir* 4: 306. at the them lydhoghe swiktoghe oc hörughe warin *ib* 5: 112. *ib* 2: 167. *SD NS* 2: 81 (1409, *gammal afskr.*). *SO* 192. *RK* 3: *(sista forts.)* 4518.

hörra, *f.* [*Mnt.* hore, horre] *frilla.* hulke som . . . haua sina hörror *(concubinas)* oppinbarlica oc oblyghelica . . . j sinom sängom vm nattina *Bir* 2: 68. the skodha sina hörror ganga mz thrudhmande quidh *ib.* — *sköka.* en gamwl hörra sculde grafuas lifuande i jordh huar lagh thz ellers tilstadde *Ber* 290. *Bir* 3: 8. *Ber* 165, 166, 173. *MB* 2: 295, 358, 360, 362. *Jfr* **almännings hörra** *samt* **hora.** — **hörro anlite (hörra änlithe),** *n. skökoansigte. Su* 43. — **hörro bodh (hörra-),** *f. horhus* hötte. hänne läta dragha til hörra bodha *Bil* 557. — **hörro bonadher,** *m. skökodrägt. Bir* 1: 164. — **hörro domber (hörradomber: -doms** *MB* 2: 358**),** *m. horeri. MB* 2: 358. *Jfr* **hordomber.** — **hörro döme (hörra döme),** *n.* = **hörro domber.** *MB* 2: 362. — **hörro hiärta,** *n. skökohjärta.* en munkir hafdhe hörro hiärta *Bir* 1: 372. — **hörro hus,** *n. horhus.* the lifdho skörlika ok idnadho skörlimnadh i hörro huse *MP* 2: 246. *Bir* 2: 71, 3: 325. *Su* 147. — **hörro häster,** *m.* 1) *horkarl.* sköra oc orena hörrohästa händir *(manus meretriceæ) Bir* 2: 92. 2) *kopplare?* äru tholke rätuislicare callande dyäfulsins hörro hästa *(lenones)* än högxsta gudz vigdha klärka *Bir* 2: 69. — **hörro klädhe,** *n. skökodrägt. Bir* 1: 321. — **hörro krogher,** *m.?* **hörro krogh?** *n.? horhus.* vp tagha ephebiam thz är hörro krogh *MB* 2: 290. — **hörro limber,** *m. skökolem. Ber* 79. — **hörro liverne,** *n. otuktigt lefverne. Bir* 2: 156. — **hörro skole,** *m. ställe hvarest otukt läres och bedrifves, horhus. MB* 2: 290.

hörsamber, *adj.* [*Mnt.* hôrsam] *hörsam.* at vara hörsambir *Bo* 137. — *med dat. BYH* 1: 180 (1377). war mik hörsam *Al* 10273.

hörsl (hörls *MP* 1: 299. **hörlls** *ib* 30. **hörlz** *Bir* 1: 174**),** *f.* 1) *hörande, åhörande, äfven det som höres.* thesse hörslin skal meer wägha j wägh skalinne än sköra thinga hörslin *Bir* 1: 237. thins rädhelika doms hörsl *ib* 363. af the hörslinne vpnyadhis min sorgh *ib* 31. *ib* 351, 2: 37, 175, 3: 35, 54, 421. glädhi oc frygdh är aldre borto aff minne hörssl *ib* 29. *MP* 1: 30. til nyttelica talan ok hörls *ib* 299. foresagdhe hänne ey längdan til . . . vtan j hänna närwaranda hörsl *(in faciem virginis) Bir* 4: *(Dikt)* 262. vm wi ärum döwe. drömws ey thy at wi mistom fanyta hörsl *KL* 263. 2) *hörsinne, hörsel, förmåga att höra.* hawer . . . hörsl oc syyn oc all fäm wit *MB* 1: 99. *KL* 95, 345, 349. *Bir* 1: 64, 174, 200, 237, 278, 2: 37, 3: 109, 182. *MP* 1: 262, 2: 194. *Lg* 3: 253. gaf . . . döfuom hörsl *MP* 2: 33. thz hawir oc hörsl hulkin värlz lastir skal for gudhi äras *Bir* 4: 130. gifh ey thina hörsl *(gif ej dina öron åt, lyssna ej till)* hwiskarom *Ber* 107. vände ey sina hörsl *(auditum)* til þera *KL* 187. fortakir ondh vätzska hörslena *MP* 1: 263. fortakir groft liudh oc ängxlikit hörslena *ib.* fortakir oren licamans luste gudz budordha lydhna oc hörsl *ib.* — *Flere af de anf. ställena kunna föras till* **hörsle.**

hörsla, *f.* 1) = **hörsl 2.** *Lg* 3: 263, 436. *Su* 115. är i theras asyn oc hörslo *LfK* 159. 2) = **hörsl 2.** *Bir* 3: 109.

hörsle (hörlse), *f.?* = **hörsl 2.** mz war fäm sinne mz hörlse oc sinne oc godho minne mz smak oc thäff oc godhe lukt *Al* 7184. gönom farandhes likamans öron oc hörsle *Su* 77.

hörsämia, *v. hörsamma, lyda. med dat.* badh them hörsämia sinom son salomoni *Lg* 94.

hörsämia, *f. hörsamhet, lydnad.* hioldho hörsemio j the helghä kirkio *Pa (Tung)* 39. thöm kom ey i hugh . . . the hälgho kirkio hörsämio *Bil* 877. *ib* 792. *Lg* 1036.

hörängiar, *m. pl. L.*

hös (höss. höös), *m.* [*Isl.* hauss] *L.* 1) *hufvud, hufvudskål.* wroko starka ekespitir innan hans hös *Bil* 255. stungo hanom vt öghon aff höse *ib* 133. *ib* 736. lät han skära them allom thungor aff höse *ib* 691. *GO* 821. slaen thz swiin ij hofwth ok höös *Al* 4094. *ib* 8676. the swarade alle mz ein hös *(med en mun) MD* 36. 2) af hedhnom hös *(jfr Fnor.* frá heiđnum haugi; *se Fritzner* 1: 743 *f.), från hedenhös, från urminnes tid.* henna foräldra hafua thet i wärio hafwat aff hedhnom höös *BSH* 2: 73 (1399). the halff v örtugland iordh . . . som aff hednom hös haffwer prestha bordena til hörth *SD NS* 1: 185 (1402). huilkit goz vndir frelse hawer warit aff heedhnom höös *ib* 212 (1403). *ib* 2: 117 (1409). war gamalt frälsse wt aff heydhin höss *ib* 210 (1409). — *Jfr* **örsa hös.**

höstakker, *m.* [*Isl.* heystakkr] *L. höstack.* var elden komen . . . i en höstak *BSH* 5: 154 (1507).

höstdagher, *m.* [*Isl.* haustdagr] *hösttid, höst.* sommaren är fast forlidhen ok höstdagen i henderne *FH* 7: 74 (1506, *nyare afskr.*).

höster, *m.* [*Isl.* haustr] *L. höst.* autumpnus är hösther *LB* 6: 277. vm hösten *Bu* 502. *Bil* 284. the sama flödhgiwtor ypna halda höst oc waar *VAH* 24: 322 (1442). höstin pläghar nw in ga *Al* 5650. *ib* 5651, 5653. — **i höstas (j hööstes. i höstres. i hösthers** *BSH* 5: 187 (1507)**),** *i höstas, sistliden höst.* som idher herredöme screff mik tiil j hööstes *FM* 222 (1505). nw senasth j höstass *ib* 420 (1509). bode nw och swa i höstres *ib* 488 (1510). *BSH* 5: 187 (1507). — **höstalön (höste-),** *n. pl. höstlön, lön för tjenst under hösten. FM* 405 (1509).

höstnat, *f.* [*Isl.* haustnótt] *höstnatt. RK* 2: 3304.

höstþing, *n.* [*Isl.* haustþing] *L. höstting.* på s. martini dagh, då war höst tingh i padasjoki sochnn i nystelä by *BtFH* 1: 26 (1487, *nyare afskr.*). *ib* 37

(1486, *nyare afskr.*), 44 (1499, *nyare afskr.*), 45 (1484, *nyare afskr.*) *o. s. v.*

höta (hötta: höttadhe *VKR* xx. **hyta?: hytas** *MP* 1: 118. *pres.* **-ir.** *impf.* **hötte. höte** *Bu* 27 *(kan fattas ss pres.)*, 140, 166; *RK* 2: 2675; **-es** *Bu* 103. **hötadhe** *KL* 94; *MP* 1: 339. **höttadhe** *VKR* xx. *pl.* **hötto** *KL* 187; *VKR* xiv. **hötadho** *KL* 138. *part. pret.* **hötter.** *n.* **höt. hööt** *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). **hötat** *KL* 128**)**, *v.* [*Isl.* hœta] *L. hota. med personens dat. och sakens ack.* höte hanom manga pino *Bu* 140. hötte þöm illan döþ *ib* 501. *Bil* 266, 641. *KL* 128, 187. *Gr* 273. *MB* 1: 134. *Bir* 1: 122. *VKR* xiv, xx. — *med personens dat. och inf.* höte hanom dö *Bu* 27, 166. *Bil* 556. — *med inf.* römsca radh hötte at dräpa neronem *Bil* 125. *Gr* 271. — *med personens dat. el. ack. och prep.* mädh *med nomen.* han hötthe mik medh änglom *Bil* 103. *MB* 1: 379. — *med personens dat. el. ack.* hötadhe hanom *KL* 94. *MP* 1: 339. hötir honum *Bir* 3: 332. *ib* 135. han hafwir mik höth *ST* 255. jo fastara the the suensca höta *RK* 2: 2164. *ib* 3579, 6557. *KL* 138. — *med sakens ack.* han hötir hardh thingh *Bir* 1: 112. *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*), 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). — *abs.* mz hötande ordhom *KL* 339. han rykkir swärdhit ok höter här *Fr* 1005. han hiögh til hanom oc ey höte *(utan att förut hota el. höta)* *RK* 2: 2675. — *under hotelse förbjuda.* hötom *(comminemur)* at the ey *(ne)* talin oftarmeer nokrom manne j thesso nampne *KL* 138. — *refl.* **hötas, 1)** *hota. med personens dat. el. ack. och prep.* mädh *med nomen.* ryzer oss hötass mz thera her *RK* 3: 4035. — *med personen betecknad genom a el.* viþ *med nomen (el. pronomen).* han . . . höttis a thöm *Bil* 895. hötes simon viþ petrum *Bu* 103. — *med sakens ack.* iak skötö enkte hwat thu hötis *ST* 107. — *med inf.* gör thz i dagh som thu hötis tha vilia göra os *Bil* 598. *MB* 1: 193, 2: 319. — *abs.* ath the . . . trwges eller hötess inthet meer *BSH* 4: 317 (1502). **2)** *ängslas, qväljas?* han skal . . . hytas j pinom *MP* 1: 118. — *Jfr* **hota.**

höta, *v. L.*

hötilse, *n. pl. hotelse. KL* 138, 327. *MD* 37. äggia han. nw mz hötilsom. nw mz pinom *Gr* 267. hördhe ther rädhelika doma ok hötilse *VKR* xix. mz . . . pino hötilsom *Bir* 2: 231. *ib* 3: 450. *MP* 1: 56. *Ber* 63. *Lg* 3: 118. — **hötilsa bref (hötilse-),** *n. hotande bref.* thennä hötilse breffuen *Lg* 3: 530. *Jfr* **hotilsa bref.**

hö tiund, *f. L.*

hötning, *f. L.*

höva (*pres.* **-ir.** *impf.* **höfdhe.** *part. pret. n.* **-at** *Su* 38**),** *v.* [*Isl.* hœfa] **1)** *trans. afpassa, måtta.* thu kan thiin slagh swa väl höwa *Iv* 5050. **2)** *intr. passa, öfverensstämma.* bör til thz som äpte liknilseno är qwämelika höfwa *(convenire)* mz siälfwo liknilseno *Ber* 201. **3)** *passa, anstå, höfvas, vara tillbörligt, vara tjenligt.* byudha hwat som tha kan höfwa *Ber* 246. — *med dat.* aflata tholkin darscap oc smälikin lifnadh. hulkin ey höfwir hänna släkt *KL* 327. tholkin thing höfdho gudz syni *MP* 2: 39. thz höwir mik ensampnom vita *Bo* 61. gifwir öfryt. äptir thy som hwariom höwir *ib* 35. vilde vara j androm stadhga älla liuärne än thik thäkkis oc honum siäluom höfdhe älla nyttoght vare *Bir* 2: 80. *Gr* 286, 317. *Bir* 1: 35, 59, 168, 394, 2: 303, 3: 194, 218, 411. *Al* 388, 8636. *RK* 1: 1297. *VKR* 33. *Ber* 99. *Su* 38. — *med sats inledd af* at. ey höfwir . . . at saphirin . . . läggis j träk *Bir* 1: 303. höfwir ey at liws vptändis blindom *ib.* — *vara lämpligt, vara erforderligt, behöfvas. med prep.* til. brödh oc dwk oc annat som ther til höfdhe toko the oc fördho varom herra *Bo* 51. — *refl.* **hövas, 1)** *passa sig, passa, anstå, höfvas.* mz ängo andro höfdhis bätir än mz ödhmiuktinna swärdhe dräpa höghfärdogha owinin *Bo* 31. *ib* 212. — *med dat.* höghelicom höfwis at göra stoor thing *Bo* 187. *Al* 1355, 5312. *Su* 97, 100, 241. *Lg* 809, 813. *MB* 2: 179. i the matto som han saa höfwas badhe stadh ok tima *Bo* 148. — *med sats inledd af* at. *Bo* 64. **2)** *vara berättigad att vara, med rätta el. med skäl vara?* thz kan wäl mz skälom pröffwas thz thu ma wäl en höffdhing höffwas fore alla alexandri män *Al* 7994. i hwlko rättelika först höffwes oc haldher abotans förmanzsens ämbete *LfK* 29.

höva, *f.* **1)** *det som anstår.* thz war hans höfwa *MD (S)* 308. giordhe han hänne wördhning äpther sinne höffwo *BK* 210. **2)** *den som passar el. anstår?* then iomffru skal nw wara thin höffwa *MD (S)* 301. **3)** *behof, omständigheter.* lati antwardha thet ofuir är gaardzmästarenom . . . til at haalda oc forestaa folkit medh hwariom eptir sinne höfuo *VKR* 42. *Bir* 5: 120.

hövaþer, *se* **hovaþer.**

hövelika (höflicha), *adv.* [*Isl.* hœfiliga] **1)** *på ett passande sätt, såsom det höfves, såsom sig bör.* mz stime oc bange kan bönin äkke vardha höuelica *Bo* 45. mankönsins atirlösn . . . kan äkke swa höuelica *(decenter)* vardha vtan blodzsins wtgiutilse *ib* 187. nar the äruodha höuelica *(decenter)* for sins fadhirs siäl *Bir* 3: 41. j tässom mwrenom skulu wara thry hus höffuelika *(decenter)* bygdh *ib* 4: 87. *Ber* 272. han helsade konungen höuelika *RK* 1: 2072. hans klede stodho honom höuelika om hans liiff ok alle hans lidhi *ib* 2069. redde them höwelika till *ib* 3556 *(de båda sistnämda ställena kunna föras till* **2)**. til thera syslo oc embete. som the kunno ekke höflicha fulkompna oc göra vtan talan *VKR* 16. **2)** *skönt.* haffdo gull kronor prydda mz dyrom stenom höffuelika smidda oppa sin hwffudh *Lg* 3: 460. **3)** *mycket?* eth hooff . . . swa höwelika wänt ok riikt *RK* 1: 1808. — *Jfr* **ohövelika.**

höveliker (höfflekin. höffuelich. *n.* **höwelikt. höwelikit. höfflichit** *VKR* 6. *ack. m.* **höuelikin** *Bir* 2: 165**),** *adj.* [*Isl.* hœfiligr. *Mnt.* hovelik] **1)** *passande, tillbörlig, lämplig.* licitus höfflekin *GU* 3. ey är höwelikit at syndirskorne läpa siungin thit loff *KL* 73. ey är thz höuelikit at iak lifwandis skuli afsätias rikeno *Gr* 263. j sancti saluatoris clostrom . . . maa wara höfflichit oc lofflichit haalla oc hawa vtan for thera clostirs inlykke j bequemlichom oc höwizkum stadhum xl personas *VKR* 6. iak skal giua thik klädhe oc höuelikin kost *Bir* 2: 165. skipi först domkirkio i nakrom höuelicom *(en annan handskrift har:* quämelicom 3: 410; *honesto et congruo)* stadh *ib* 4: 379. eet hus . . .

hauande höuelica oc faghra höghelikhet *(altitudinem decentem) ib* 2: 104. äruodhe han mz sinom handom the thing som höuelik varo *(ea quæ decentia erant) ib* 3: 157. höra höwelik gudz radh *ib* 348. *Bo (Cod. B)* 344. *Ber* 29. *MB* 2: 389. man skal os ther plägha väl ok göra mang höffuelik skäl *Fr (Cod. B, C, E, F)* 1534. — *med dat.* ey är os höuelikit at göra nakat mot thik a varom höghtidhis dagh *KL* 395. är os äkke loflikit älla höwelikit vara osköniogha *Bo* 114. som . . . hänne ensamne bewiser alla thiänist kärlekenom höffuelika *(som tillkommer kärleken) Su* 91. — *med prep.* til. nytia jak swa huars ens samuit som höuelikit är *(sicut expedit)* til min hedhir *Bir* 3: 134. **2)** *skön, ståtlig, präktig.* höwelik klede *RK* 1: 2695. en höwelik saal *ib* 2698. eth kloster loot han mwra thär swa wänt ok swa höwelikt *ib* 1190. eth höwelikit örss *ib* 3591. *ib* 3535, 3564, 4439. en höwelik skara *ib* 1445. **3)** *höfvisk, belefvad.* han war swa höwelik dugande oc wiis *RK* 1: 234. een stolt man ok höuelik *ib* 633. *ib* 1161, 3271. en höwelik danz *ib* 1168. mangin höwelik dust *ib* 3595. höffuelich snach *ib* 2: 4149. — *Jfr* **o-, tilhöveliker,** *äfvensom* **högheliker.**

hövidsman, *se* **hovuds man.**

höviska (höfwizka: -o *Iv* 3918, 4370. **höfuizka: -o** *ib* 4303 *o. s. v.* **höfuizska: -o** *Fl* 1211, 1894. **höffwidzska. höwitzska: -o** *MB* 1: 205, 483. **haweskä,** *se* **hiärta hövisk a),** *f.* [*Isl.* hœverska] **1)** *höfviskhet, höfviskt beteende, hyfsning, finhet.* änkte är annat höuiska ella ohöuiska, vtan at ädhla ok dyghdelike män haua af åldr haldit före godha ella onda sidhi *KS* 54 (137, 58). *Fl* 1894. **2)** *anständighet, värdigt beteende.* hwat ey mon . . . vanlica thin höuisca vara thäkkare än marie renlekir *Bo* 42. *ib* 116. j . . . sidhanna höffwidzsko *Bir* 4: 66. aldre kunne sees fäghre höuiska *KL* 350. — *värdighet, förträfflighet.* thik brast ängin höuiska *(honestitas) Bir* 1: 390. **3)** *höflighet, vänlighet, godhet, tjenst.* hwilka höwitzsko hon giordhe widh honum *MB* 1: 205. *ib* 483. *Fl* 1211. *Iv* 3918, 4303. huath hon matte honum til höfwizko gära *ib* 4370. han forstoþ varra fru dygh ok höuisco *Bu* 24. — *Jfr* **hiärta-, o-höviska.**

höviske (höfuizke), *f.?* [*Isl.* hœverski] *höfviskhet, höfviskt beteende.* aff all the höfuizke man ther sa *Iv* 5204.

hövisker (hövizker: hövizk *Iv* 2007. **höfuizsk** *Fl* 857. **höffwidzsker: -an** *Bir* 5: 102; *MB* 2: 298; **-astom** *Su* 202. **höuitzsker: -ast** *Bir* 1: 22. **höffskir** *SGGK* 103. *n.* **höwist** *ib* 294. **höffuist** *Va* 3. **höwizst** *Bo* 214. **howist** *MD (S)* 293**),** *adj.* [*Mnt.* hovesch. *Isl.* hœverskr] *L.* **1)** *eg. som tillhör hofvet; höfvisk, belefvad.* han är een höfuizsk donde man *Fl* 857. en höffuisk *(korteiss)* riddare *Di* 81. *Iv* 2007, 4308, 4326, 5217. *Di* 23, 38, 151. **2)** *honestus, anständig, ärbar, sedig, dygdig.* ängillin ok een höuisk människia the hawa en atskilnadh mällan siin *Bo* 42. fäste sik brudh . . . höuiska j sinom sidhom *Bir* 3: 78. *Bo* 238. *Bir* 1: 176, 267, 3: 22. *MD (S)* 293, 294. *SGGK* 103. *SGG* 128. *Lg* 332. **3)** *anständig, passande.* thz är äkke höwizst blifwa här oflänge *Bo* 214. prydh mz höuiskastom klädhom *Bir* 1: 19. höwisk laat ok synne *RK* 1: 451. *Bir* 2: 30, 3: 307. *Va* 13. *MB* 2: 298. — *lämplig.* j bequemlichom oc höwizkum stadhum *VKR* 6. i nakre höffwiske matho straffa mith othol *Su* 105. **4)** *skön, vacker.* thu hafdhe höuiskastan ok ärlikastan likama *Bir* 1: 139. *ib* 140, 142. *Su* 202. — *vacker, underhållande.* her effter böriäs eth höffuist äuintyr *Va* 3. — *ss tillnamn.* boecius höwiske *SD* 5: 148 (1343). — *Jfr* **ohövisker.**

höviskhet (höfwisheth *Di* 230. **höffuisheth** *ib* 266. **höuisheth** *ib* 280**),** *f.* [*Mnt.* hovescheit] **1)** *höfviskhet, höfviskt beteende, finhet el. värdighet i uppträdande.* lärä thokt och höffuiskhet *Va* 17. *Di* 77, 230, 266, 280. **2)** *ärbarhet, anständighet.* thäkkare for blygho höuiskhetina *Bo* 125. *Bir* 2: 274, 3: 22, 187. *MD (S)* 293. — *Jfr* **ohöviskhet.**

hövisklika (höuitzklica *MB* 2: 374. **höwitzslika** *Bir* 5: 102. **höfuizlika** *Iv* 5123; *Fr* 1488. **höwislika** *Bir* 1: 7. **höffuisligha** *Di* 272. **höffuiskeliga** *ib* 163. **höffuiskaliga** *ib* 102. **höffweskeliga** *ib* 31**),** *adv.* [*Isl.* hœverskliga] *L. höfviskt, med värdighet, på ett passande sätt.* höfuizlika swaradhe herra gafuian *Iv* 5123. thiäna idher höfuizlika *Fr* 1488. *Va* 30, 43. *Di* 31, 102, 163, 272. huru the vyrdhelica oc höuisklica *(reverenter et curialiter)* standa. tala oc höra *Bo* 2. höwislika prydh *Bir* 1: 7. at liggiande fäit skulle höuisklica *(honeste)* oc tryglica gömas *ib* 2: 104. hafwin sina licamma höuisklica *ib* 3: 475. *Bo* 51, 76. *Bir* 1: 329, 2: 158, 3: 308, 5: 102. ledh ihesum höuitzklica *(cum moderatione)* for mik *MB* 2: 374. *KL* 378. *Jfr* **ohövisklika.**

höviskliker (höuisliker: -lik *Bir* 1: 102, 396; **-likan** *ib* 3: 307; **-lika** *ib* 1: 310. **höffwidzsliker: -likare** *Su* 277. *n.* **höuislikit. höffwidzliket),** *adj.* [*Isl.* hœverskligr] **1)** *anständig, sedig, dygdig.* alt wart liffwerne . . . skolom wi the hälogth oc höffwidzliket för gudhi *LfK* 72. **2)** *passande, tillbörlig, lämplig, i sin ordning.* hafwa höuislik klädhe *Bir* 1: 102. *ib* 3: 307. visa mik höuislika matto *(moderantiam congruam) ib* 1: 310. at höra höuislik gudz radh *ib* 396. hwat ey är thz höuislikit at mannin äruodha af morghnenom ok til quällin ok hustrvn vpnötir j enne stund alt thz som saman sankat war *ib* 121. *Su* 277. — *Jfr* **ohöviskliker.**

hövisklikhet (höuisklekhet *Bir* 3: 22. **höuitzklikhet** *ib* 1: 22. **höfwitzlikhet** *ib* 2: 301. **höuislikhet** *ib* 1: 237. **höfwislikhet** *Ber* 6, 160. **höwidzlighet** *Bir* 5: 67. **höffwidzlighet: -hetz** *ib* 71. **hövizslikhet** *KL* 118. **höuizslikhet** *Bir* 1: 397. **höffuetzlighet** *Lg* 3: 565, 568**),** *f.* **1)** *honestas, höfviskhet, ärbarhet, anständighet, dygd.* wanfrägdhadha vm sins iomfrudoms hövizslikhet *KL* 118. alskons hedhirs oc höuisklikhetz vitlös *Bo* 152. var . . . lustelik höfwitzlikhet j thera sambyggilsom *Bir* 2: 301. glömande höuizslikhet *(honestatis)* ok iämnadh *ib* 1: 397. tapadhe hon höfwisklikhet och jomf udom *Ber* 82. *Bir* 1: 22, 176, 237, 2: 138, 3: 22, 281, 4: 71, 5: 67. *Ber* 6, 160. *Lg* 3: 565, 568. **2)** *det passande, måtta.* jak gaff mannenom al vidhir thorftelik thingh til höuisklikhet ok matto *Bir* 1: 183. *ib* 3: 155. **3)** *skönhet, glans, ära.* är konungxsins fäghrind ok höwisklikhet almoghans hedhir *Bir* 3: 307. — *Jfr* **ohövisklikhet.**

hövudh, *se* **hovudh.**

hözl? *f. L. (de båda ställen, för hvilka detta ord upptages, VGL II Add. 7: 16 och ÖGL Eþs. 5: pr., kunna föras till* **hözla**). *Jfr* **hozl.**

hözla (hötzla: -o *KL* 310; *Bir* 1: 98; **-om** *ib* 2: 316. **hötzsla. hözsla** *Bir* 2: 65; **-o** *ib* 54. **hödzla** *ib* 316; **-o** *ib* 1: 308. **hödzsla: -om** *KL* 88. **höxla: -om** *Bil* 641**),** *f. hotelse.* rädz ey höfdhingans hötzlo *KL* 310. *Bir* 2: 54. at ey lät ordh älla lin. ok ey hardh älla hötzlo *(ant. för* hötzlor, *nom. pl., eller att föra till ett underförstådt* ordh, *i hvilket fall man finge antaga en sammansättning:* **hözlo ordh,** *n. hotande ord)* . . . forma at atirkalla han af syndomen *ib* 1: 98. ey af latande at göra rätuisona for hödzlo älla obrygdilse *ib* 308. skal thera hözsla ey skadha jdhir *ib* 2: 65. späkiande hans grat mz hötzslom hulkin hödzla ey är wredhe vtan stoor miskund *ib* 316. ängin dör aff hözslom *GO* 568. ängin borþe sakta ällä sökia firi hözlum *SR* 57. *Bil* 641. *KL* 88; *de fem sistnämda ställena kunna föras till* **hözl.** *Jfr* **hozla.**

hözlan (hötzslan. hödzslan. hödhzlan *Lg* 3: 491**),** *f. hotelse.* rädhis iak ey thina hödzslan *KL* 112. mz store hämps hötzslan *Bir* 4: 57. *Lg* 3: 491. *Jfr* **hozlan.**

hözlas, *v. refl. hota. med dat.* hözlandis hänne *Gr* 290.

I.

i (ii. ij. y. hi *SD* 6: 65 (1348)**),** *prep. och adv.* [*Isl.* í] *L.*

A) prep. **I.** *med dat., som dock stundom, i sht i det yngre språket, utbytes mot ack.* **1)** *vid rumsbestämningar, för att uttrycka ett varande i el. inom något, i det inre af något:* **i.** fäm barä copar skulu vara i hwariom smahärþ *SD* 5: 637 (1347). han laa ther i hedne jordh *RK* 1: 2510. sat ii eno fasto huse *Bu* 7. alla iuffru som upfödes ii guz mönstar *ib* 5. huarf som rökar i väþrä *ib* 8. þu hafþe ii moþor live ful skäl *ib* 79. före þörran vand ii hände *ib* 6. bäträ är een fughil ij hände än fyre i skoghe *GO* 263. i höfdom är hiärne *KS* 31 (80, 33). hon *(tungan)* skal täfka i munnenom manz mat *ib* 55 (138, 59). alt thet i wärildene är *ib* 2 (4, 3). himil oc iordh oc haf oc al the thing ij them äru *Gr* 271. nw wardhe liwsen i himblinum . . . oc skine i himpnenom *MB* 1: 156. han sitar höght ii himnom *Bu* 197. lifþe . . . ii skoghe *ib* 18. duo agri huar i sino giærþeno *SD* 2: 289 (1299). hawa ok byggia huarn stath, i ängiom ok öjom, i skoghom ok watnom thr thöm tikkie wara wänt, lustelikt godz *KS* 60 (150, 66). fiskning i haui ok i androm watnom *ib* 42 (109, 45). hafde sama strömen oc qwärnena i sama strömenom standande *VAH* 24: 322 (1442). ther är wäl xij eller xv alna vtlop i allom hulumen *ib.* a land älla i städhom *BSH* 1: 197 (1387). skipa ok afftaka domara i häradhe ok hundare huario *KS* 68 (168, 75). apostoli predicadho hwar i sit landskap *Lg* 37. i þem timä wir ärum j landit *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). haua thz hälzt til hof sidher i lande huario, thet sidher är . . . i thes kungzgårdhe *KS* 54 (137, 58). hans stauar ok stol var först ii östarlandom *Bu* 99. treuer i þysco lande *ib* 200. iorþaþe iacobum viþ guz mönstar i ierusalem *ib* 198. behalla myn gardh i swdherby sokn ligiande . . . . . . oc myn äghodeel i waloberghe i wilskahäradh ligiande *SD NS* 1: 1 (1401). jak gaff domkirkionne fem örisland jord ii ekeby ii skulptuna sokn ii norbo hundare *ib* 11 (1401). wt aff stocholms hws eller stadhinom i stocholme *BSH* 1: 132 (1371). war en iuþe ioachim at namne i nazareth *Bu* 3. konungr i suerike norike ok scane *SD* 5: 662 (1347). mädh . . . herra niclisse biscope i lyncöpunge *BSH* 1: 131 (1371). härädzhöfdhinge i hölbo hundare *SD NS* 1: 36 (1401). wij proasta, domara och allmogans menigheit i gotlande *BtRK* 151 (1449, *orig.*). oppa almoghan j rikeno *Bir* 3: 466. jak sten sture i gripsholm *BSH* 4: 44 (1476). *ib* 100 (1483). olafwer i skälby *SD NS* 1: 8 (1401). the . . . innelykto han i thrangom mwr *KL* 395. — *i uttryck i hvilka för en senare uppfattning snarast framträder begreppet af ett varande på ett ställe: på.* j þöm väghenom *Bu* 71. i eno haui sighla mang scip *ib* 489. j allom stadom *Bir* 5: 17. *Jfr de ofvan anförda Gr* 271; *MB* 1: 156; *KS* 60 (150, 66); *BtRK* 151 (1449, *orig.*); *BSH* 4: 44 (1476). — *i uttryck som afse beskaffenheten af ett läge: i.* at widher läggia hanum . . . swa got godz ok i swa godho läghe *SD NS* 1: 391 (1404). — *i uttryck som afse drägt el. rustning hvari någon är klädd:* **i.** sueptar oc vafþar ii fatökom klute *Bu* 76. sa jak ena fäghirsta jomfru . . . fördha j huitom mantol ok klenan kiortil *Bir* 3: 279. mz hundradha mannum väl kläddom j huitom klädhom *Bil* 428. stodho twe män när them i hwitom klädhom *KL* 131. hon gange in j natkiortlenom oc kwfflenom *Bir* 5: 39. skulu soffua j sinom natkiortlom *ib* 42. i wapnom wara *KS* 81 (199, 88). — *i uttryck som afse ställe, skrift el. dyl. hvarest något finnes sagdt:* **i.** scrivas i biblia *Bu* 49. þätta siugs ok ii heþnom (qvedium) *ib* 9. swå som six i gamblo ordquädhe *KS* 8 (17, 8). — *i uttryck som beteckna ett omgifvande el. en beröring med ett ämne:* **i.** finna ther ensampna kroppen jnsweptan j syno blodhe *MB* 2: 170. badha sigh j thera varmo blodhe *Bil* 565. ath man badar och basar bwkin i varmo vathne *LB* 7: 80. döpte howth dukin j blodheno *Bil* 128. jak döpir j vatne *MP* 1: 22. *Jfr* **II.** — *för att beteckna ett ämne ss ingående el. förekommande i ett annat:* **i.** skänkte hanom etar i vine *Bu* 494. — *i bildl. el. andl. mening:* **i.** taker med walz wärkum aaf þöm i handum hawer, huus, jorþ, vatn, ällär vatswärk *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). hans vitra ok rönta syslomän i huarre syslo *KS* 41 (106, 44). the *(dygderna)* äru summa i manzens skälum . . . ok summa äru i manzens hugh ok wilia . . . än andra alla äru i manzens sidhom ok åthäuom ok hans na-

turalikom skipilsom *ib* 18 (45, 19). idhna i hugh tinom thz got ok dyghdelikt är *ib* 22 (53, 24). räkna sik enkte värdha i sinom hugh . . . än tho vilia the äkke swa vara älla räknas for androm i annars öghom *Bo* 4. vaxste fatikdomsins astundilse i them *ib* 3. vm vi vistom j *(vid)* hulkom *(näml. underverk)* wi skulum fästa os *Bir* 1: 383. the infästas swa j fordömilsom ok fortappilsom *ib* 52. alla thessa articlä ok hwarn therra i sinom stadh lowum wi . . . stadhughä ok obrutlikä haldä skulä *BSH* 1: 133 (1371). at han skulde läsa the samma ordhen for hanom i hans stadh *Ansg* 257. **2)** *för att beteckna ett varande el. ett uppträdande i en gestalt, en skapnad, en person: i.* sta for mik swa som j siw skipilsom älla trappom *Bir* 1: 163. koma jämsköt diäfla j hunda hami *Bil* 103. rädhelict diur. halft j manz hami. ok halft j häst like *ib* 404. kom var herra ihesus til thöm i pilagrims liknilse *Bo* 231. swa mykith war han vndersam i sina persona oc i sinom ham *Al* 7454. wij . . . kunnom ey nw sielffue i wor egen persone komma til ider *BSH* 3: 148 (1463). **3)** *för att beteckna ett varande inom el. ett hörande till en samling el. ett antal: i.* som i therra fölghe äru *BSH* 1: 131 (1371). ängin war j hänna släkt som kalladis thy nampne *Bil* 894. — *i bland.* vpstodh paulus midhwakt j them *KL* 174. thu äst ey minst j *(in)* iudha lanz hofwdstadhum *MP* 1: 44. swa som een är androm högre j *(in)* godhom andomen swa är ok en androm wrangare ok värre j ondom andomen *Bir* 3: 199. j thässom väpnarom syntis ok fandz een godh man ok min win hulkin som thänkte swa mz sik *ib* 366. skal swa stor gudhelikhet vardha j hedhningomen *ib* 201. **4)** *för att beteckna ett varande inom ett förhållande, ett tillstånd, en ställning el. verksamhet: i.* foro þe huar sin vägh þäþan i folks asyn *Bu* 208. äru the j myrkiom *Bir* 1: 163. kom . . . j myrke till rom *Bil* 724. i stridh ok storm å haui, hua sik owarlik tilredhr, ther gitr han änga bätring å komit *KS* 82 (202, 89). i töm fallom, i bardagha kunno tima *ib* (203, 90). varþ dräpin ii striþ *Bu* 174. var hon atar ii bönom *ib* 5. liggar þär . . . i faghorom heþar *ib* 54. sagþe . . . hans häst: ok päniga biþa hans i fullom giäldom *ib* 173. skalt thu när os bo äwärdhelika j fryghd ok faghnadhe *Pa* 23. honom war thess mere nade j wanom *RK* 1: 2509. the systra som liggia j storom oc hardom siwkdom *Bir* 5: 80. thz wari j confessoris walde *ib* 20. mädhan the äru hindrada j gudheliko ärffuode *ib* 81. thera gerninga skulu standa j abbatissona skipan *ib.* ärffuoda . . . j handa gerning *ib.* liwär i rätto hionalaghi *KS* 3 (6, 4). vari j sami boot *SO* 25. siw nättir ägha scogha j fridhi standa *TB* 73. skulu thessin fornempda land . . . i lughne ok i fridhe warä *BSH* 1: 133 (1371). i sinne fulle mact bliua scolande *ib* 198 (1387). öpte decius j giäld ok harme *Bil* 413. the drapo mannen i sinne giäld *MB* 1: 261. adam oc ewa gräto fore abels dödh hundradha aar i reenliwe *ib* 1. **5)** *vid tidsbestämningar för att hänföra något till en viss tid då det sker: i, under.* varþ mäst delen af väruldene cristen ii hans daghum *Bu* 99. i þem timä wir ärum j landit *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). i warum barndom wäghxtu wpp marghähandä sidhwänniur, flere hardhä ok oganghlichä än ganglichä ok godhä *ib* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). ther fåfängr ok olydhen liuer i sinne yngsko *KS* 46 (117, 50). swa skolom ok vi göra i hans fran uaru *Bo* 94. jak ffyk nw myna karlla op ffran smaalandh y tessa dagha *FM* 673 (1517?). en konung j gamblo laghomen *(veteri testamento)* six haua astundat ens manz vingardh *Bir* 2: 85. haffwir nakor syster . . . orolikin laat j sömpnenom *ib* 5: 42. sa ii symne sik vara ii vänasto mönstre *Bu* 11 *(med afs. på de båda sistnämda ställena jfr* **4)**. annat hwat är wir i *(vid)* skänningis samtalu skipathum *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). þer sculu sighiäs twa messur i hwarri wiku *ib* 5: 564 (1346). abbatissan skal göra räkinskap, eth siin j hwariom manadh *Bir* 5: 24. wm räkinskapen kan ey göras j hwariom manadh *ib.* genstan i eno öghnablike stadhnar aan *KL* 312. genstan i thy sammw uplypte han siin öghon til himmilin *Ansg* 257. j thy *(derunder, i det samma)* reste falantin sik opp *Va* 25. i thy *(i det, i det samma som)* männene komo for dörrena *Lg* 3: 247. hiogh mot diwret j thy som thz kom til honom *Va* 25. j dy ath *(under det att)* mennisken menar haffwa vndher trykth höghfärdh ok fafänga äre swa weth hon ekke for en hon faller ther mith vthi *Gers Frest* 1. thet radh, i lengdhen ganglígith är *BSH* 5: 20 (1504). the som ey bedhas j tima *Bir* 5: 11. thetta gloria in excelsis matte engin böria j förstonne, vtan biscopa *ST* 188. — *i, på.* nakan annan dagh i areno *Bo* 254. i þrätiugunda are sancti iacobi biscops döme *Bu* 197. arom efter gudz byrd, thusenda firahundratha aar i thet andra aret *SD NS* 1: 146 (1402). taki tha ey nakra födho wtan j skipadhom tima *Bir* 5: 5. bökrena bedhins hwar dagh j wissom timom *ib* 11. swa wäl j högtidhis daghom som j söknom daghom *ib* 18. til then dagh, j hulkom han vpfoor til himerikis *KL* 131. j tessom daghenom fulkomnadhis thz som prophetin for sagde *MP* 1: 155. hwilkit och i iij heredz tingh randzsakedh är *FM* 585 (1513). — *utan motsvarande ord i Nysvenskan.* som när oss stadde waro i thetta sin *BSH* 1: 186 (1386). änksins idhars lif älla heelbrygdha scal fortappas j thässo sinne *KL* 174. dualde han swara them j thy sinne *ib* 170. i thet sin *(då)* han sina erikxgatu redh *SD NS* 1: 9 (1401). som iak screff idher till i sisth *(senast)* *BSH* 4: 299 (1502). *ib* 5: 29 (1504). **6)** *för att utmärka den tid något varar: i, under.* i thessum daghinom ok thessin daghin ok forordh wt, skal konung magnus hederlikä ok myuklikä haldas *BSH* 1: 132 (1371). rädhandis gudh i allom sins liifs timom *Bir* 4: *(Dikt)* 233. j första psalmenom är sithiande, j androm standande oc j tridhia sithiande *ib* 5: 18. *Jfr* **II 8.** **7)** *vid tidsbestämningar för att beteckna något ss egande rum före en viss tidpunkt: inom, innan, före.* fari bort af landi i þem stämpnudagh är hanum wardþer lagdþer *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). ath jak thet fornempda goodz egh igen löse i then fornempda wara fru dagh *ib NS* 1: 378 (1404). **8)** *för att hänföra en del till det hela: i, af.* i westra thridhiungenom i närike *SD NS* 1: 273 (1403). for een fämtadeell i ramstadhum *ib* 481 (1405). vm then fiärda fiärdung i sama garden *SJ* 196 (1447). *Jfr* **1.** — *för att beteckna delaktighet: i.* aghä halfdelen i iorþinne *SD* 5: 637 (1347). hans deell i een quarn *BtFH* 1: 79 (1485, *nyare afskr.*). vi hafwom ämuãl lut ok deel j thässe siäl *Bir* 3: 88. mädh allo thy han atte i lösörom

SJ 3 (1421). som i therrä dagthingan begripne äru *BSH* 1: 132 (1371). **9)** *i uttryck som angifva hvaraf något består: i.* mit goz . . . meth allom tillaghum i wato ok thorro *SD NS* 1: 18 (1401). aller mäste rikedomber i them äwum war i faarom ok nötom *MB* 1: 220. — *för att beteckna förhållandet mellan det hela och de mindre delar af hvilka det består: på.* all annor saak skal wara äpther gutnisth tal, som är fyra gotniske i ören *GS* 40. **10)** *för att hänföra en viss handling el. ett visst förhållande till den särsk. omständighet, med hänsyn till hvilken handlingen el. förhållandet utsäges: i hänseende till, med afseende på, i.* i eno liknas olike simon ok sandar guz son *Bu* 102. domaren kändes sik i allom lutum vara wnnen *ib* 511. ey formattom vi i nakro honom hiälpa *Bo* 217. skulu i allum sakum swa stadhug forordhin haldas som daghin sieluer *BSH* 1: 132 (1371). gören warn wilia oc skodhen wart bestand i thässom ärendom *ib* 185 (1386). sik förgripa i onyttom ordom *KS* 55 (139, 60). mykit troen i tidhindom vm ofräghd annars *ib* 25 (63, 27). the ther hofsämi haua i mat ok drik, i sympn ok i waku, i glädhi, ok klädhom *ib* 19 (48, 21). synda världinna rike älskara fäm lundom j miscundh *MP* 1: 191. skulo badhe j sik oc andrum haalda oc lätha haalda badhe vtan oc jnnan fore thz som här epther fölgher *Bir* 5: 130. giffue hanom sit i gen swa got j hwar pening som han hanom fangit hade *SO* 114. — *till.* jac oc min kompan warom twe cristne män i nampneno *Lg* 3: 213. — *på.* rika giordhe them i gul oc silf oc i androm myklom äghom *Gr* 265. äru fatikare j päningom *Bir* 2: 70. **11)** *för att beteckna medel el. sätt: med.* swor i hälghom stafuadhom edhe *SJ* 72 (1441). j hwaria namne thet hälst kan nämpnas *FH* 3: 155 (1450). — *i, med, genom.* om then owilliä som war kommen mellom migh oc borgemesterna radit oc meneheten i stocholm i thet at myn kere hustru . . . war skwffen slagen oc niddertrengd til gathwne *BSH* 4: 100 (1483). stundom bedröfuar fienden ganska mykith menniskene hogh i dy ath han komber henne j the bedröwilse ok orättha tänkningh *Gers Frest* 45. *ib* 52. thär te warda äradhe i godhom lönom *KS* 82 (202, 89). tagher waar herra vndan domadagh i twem ordhom *MB* 1: 172. hulkom han tedhe sik liffuande äptir sina pino j mangom prövilsom *(in multis argumentis)* *KL* 131. hulkit väl beuisas i vndirsamlicom teknom *ib* 392. engin vpfar til himerikis j sinne eghne makt vtan ihesus christus *MP* 1: 156. vm han frestar thik j värlzlica manna vinskap *Bir* 3: 30. säliä kläþe oc annät goz . . . i helom stykkiom oc halwm . . . salt i helom pundum allr halwm . . . smör oc fläsk helom skippundum allr halwm *SD* 5: 639 (1347). ath beredha . . . i smör ällir i gäfwm hästum ällir i andrum wärdhum *ib NS* 1: 443 (1405); *jfr* **9.** görandis idhra syslo, j gudz kärlek oc räddoga *Bir* 5: 89. — *på.* them *(gärningarna)* giordhe han i vndirsami matto *Bo* 29. henna likama liknilse syntis j nakre matto *(quodammodo)* j minom likama *Bir* 4: 103. kome i sialfsins kost *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). — *i Nysvenskan icke öfversatt.* jäk är giäldskuldugher . . . þore raband, bymane i luthosia, i fyritighi march, attä march ok 1 orä swänskä pänningä *SD* 6: 149 (1349). **12)** *för att beteckna öfverensstämmelse med: i, enligt.* sworo at swa j sannindenne är *FH* 3: 44 (1444). *BSH* 3: 174 (1466), 4: 299 (1502), 5: 73 (1506?), 215 (1507). **II.** *med ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka en rörelse till det inre af något: i.* at vi gangom heem ij vart hws *Bo* 215. j hwat hus ir gangin in *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). a warra i färþ i land *ib.* j een baat herra frederik gik *Fr* 2329. hon spraugh i sängh *GO* 21. lupu alle i skiul *KL* 394. þa hon com ii väruldena *Bu* 10. wpgangande i himenin *KL* 131. ma hwar til annars i köpstadha ok annerstadz farä frilikä *BSH* 1: 132 (1371). komen alla j choren *Bir* 5: 18. gaar thu j dans see hulikin thu ii hand takir *GO* 684. lagdhe han i sina nyo stentro *KL* 394. jnsät thin krok j buruna *Bir* 3: 428. watn ledha i ta gropa *KS* 85 (208, 93). han lypte svärþet hiögt i väþret *Bu* 57. i kisto sätiäs *SD* 5: 639 (1347). tha satto the eld i then by *RK* 1: 4130. vm thet bläs mot töm i tera öghon *KS* 84 (206, 92). vm solen skin mote töm i tera öghon *ib.* — *i uttryck som afse drägt: i.* þu gräst nykomen ii var kläþe *Bu* 76. fara ii fatök kläþe *ib* 186. swepte han i hwit rent sindal *KL* 394. — *i bildl. el. andl. mening: i.* kom eet leion ii fylghe mz þöm *Bu* 71. *Bil* 52. tok . . . sinna moþor siäl ii sina händar *Bu* 14. i thina händer andwardhar jak min anda *Ansg* 257. huem han sätter i hender sin son ok styrilse landa *KS* 10 (25, 11). kennis jac . . . mik hafua anamat ok i mina wärio takit alt karl niclissons godz *BSH* 1: 178 (1381). läg tik ey i the ting som tik äru ofhögh *KS* 22 (54, 24). skreff wiisdom i böker *MB* 1: 2. än tho at þe se eigh för . . . i lagh satt *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). kom honom i hugh thz hälgha ordhit *Pa* 19. **2)** *för att beteckna inträde i en samling el. ett antal.* ho i warth forbundh inträdhen äre *BSH* 5: 20 (1504). **3)** *för att uttrycka en riktning: i.* vpseande i himinin *KL* 131. en ände af them twem wäghomen bare sik rät nidhir j nidhirsta oc annor vp j högdena *Bir* 1: 214. vpuände thit änlite j hökt *MP* 1: 272. hwi halten j i twa dela *(åt två håll, på båda sidor)* *ib* 18. **4)** *för att uttrycka öfvergång el. förvandling till något: i, till.* bran ämskyt ii asko *Bu* 22. nidhirfiol en not kärne oc . . . wäxte vp vm sidhe j högt trä *KL* 24. han skapaþe sik ii quinmanz ham *Bu* 143. wändher kopar j gwl oc järn j selff *PM* XLI. brast afguþa bilätte alt ii sma stykke *Bu* 155. thera hiärta är i tw skorith *MB* 1: 434. skipto thässa ätter wärldina i thre löter *ib* 174. vi hafum skipt wort fädrene oc wort mödrene i fiura broþurlyti *SD* 6: 180 (1350). hon skipte daghen ii þre tima *Bu* 5. **5)** *för att uttrycka inträde el. öfvergång i ett tillstånd: i.* com mz mik ii guz gläþi *Bu* 18. ga . . . i äwärdhelika pino *Ber* 210. kombir sik ther mz j storm ok stridh *Bil* 360. fioll . . . ij ofuit *Fl* 372. fallir hon i afwnd oc hat *Bo* 95. han tyrfdo swear j häl *Bil* 738. the haffdo . . . all annor rike oc theris konunga sigh vndir bögth oc j skat lagt *MB* 2: 241. hon *(jorden)* war klostrena aff gangin mädh dom ok ii skat *SD NS* 2: 89 (1409). vm the skatta jordher oc kronomne ingiäld som kommen waro i frälse *BSH* 2: 67 (1399). tu skalt . . . uarlika läggia tik i nokrom *(för* nokron *el.* nokorn?*)* wådha *KS* 23 (57, 25). satter i höght werulzlikt wald *ib* 56 (140, 61). **6)** *för att uttrycka ett utbytande: emot.* köpa ok sälia ok skipta et godz i annat *KS* 42 (109, 45). skipta thessa hems äro j äwinnelikt himerike *Bil* 538. byt iordhzlikit i

himerike *Bo* 66. hvilkit the tre förrenämpda bythede fast j fast *FM* 66 (1460-72). bödh jag them . . . at wetsele i swenske peninge *ib* 256 (1506). **7)** *vid tidsbestämningar för att hänföra en handling el. ett tillstånd till en viss tid: a) föregående: i.* konungen är wid ingen magt mere (än) han hade till sööss nw j somar *FM* 343 (1507). i nat *(senaste natten)* vast thu fangin *Bo* 217. *Jfr* **III.** — *b) tillkommande: i.* eet hws ther vi herbärgha ij nat *(i natt, nästa natt)* *Fr* 1261. the borgh ok fäste ther vi ij affton *(i afton, denna dags afton)* skulu gästä *ib* 1268. þik kombar i morghon *(nästa morgon, i morgon)* goþar kompan . . . tol hialp *Bu* 102. vil (iak) them ider gerne flya i vinther *FM* 371 (1508). — *c) närvarande: i.* withe thessä ffonger aff inge fflere skip till sööss nw j hösth *FM* 343 (1507). the siäl som folcomlica älska varn herra ihesum. skulle meer glädhias i dagh än nakan annan dagh i areno *Bo* 254. i dagh skalt þu mz mik äta *Bu* 144. the schole helfftene . . . giffue wt nw i jaar och the andhra aat aare *BSH* 5: 282 (1508). **8)** *för att beteckna utsträckning i tid: i.* iäc skal hava thettä sama goz j minä lifdaghä *SD* 5: 293 (1344). at clostrit then sama sudhra strömen hafuer frij hafft nw i eeth aar oc fyrtighi *VAH* 24: 322 (1442). laa j thry aar vte for klostreno *ST* 271. *Jfr* **I 6.** **9)** *vid tidsbestämningar för att hänföra en handling till förloppet af en viss tidrymd: efter, inom.* varþ dräpin . . . i fa dagha *(post modicum)* *Bu* 174. **10)** *vid tidsbestämningar för att utmärka den tidrymd för hvilken en bestämmelse gäller: för.* ey ma konungin minzska älla annars göra rikesins krono vtan vanlica aff skällike sak j *(ad)* sina dagha *Bir* 3: 400. än konungin hafdhe länt j sina dagha nakrom herra nakon krononna deel *ib.* **11)** *för att uttrycka ett ändamål: till, för, i och för.* bygdo kirkio ii sancti iohannis heþar *Bu* 155. *SD* 5: 562 (1346). til thes hånom är tarflighast i hans naturalik vphälde *KS* 19 (48, 20). i dräpin fä i thera loff *Al* 6745. j thässa renlikhetsins tekn skäris först klärkiana haar *Bir* 2: 106. bär hwart aar j min aminnilse eeth lyus til kyrkio *ST* 104. skalt thu wetha hona tik gaghna i twägge handa hugnath *Su* 183. þet hauir jäc giuiþ til strengnes domkirkiu oc j hännä mwr *SD* 5: 293 (1344). then ränthо . . . haffuom vij wtlakt i klockor oc i högkores bygningh *FM* 253 (1505). i känne giffua ok opinbarlica förclara *BSH* 4: 282 (1501). — *i, till, såsom.* fik hanum en gulring i wäd *Di* 37. ffor xx twsant nobele stoth thz j pand *RK* 2: 53. **12)** *för att vid superlativer beteckna sätt: på.* bemannade wel thz feste oc bespisadet i thz beste *RK* 2: 3035. *ib* 3621. wil iac i thet raska *(för raskasta)* iac giter *(d. v. s. så snart jag kan)* koma thet for:da godz medh flerom withnom stadhfästa *SD NS* 1: 313 (1403). — *i.* ware i thet nesthe alle framkompne in hendher jomfrwn *BSH* 5: 73 (1506?). **13)** *för att beteckna grunden: i.* gaf gul och self i guz namn *Bu* 415. latin idher döpä i ihesu christi nampn *KL* 134. vm j bidhin gudh fadhir nakot j mit nampn *MP* 1: 149. **14)** *vid uttryck betecknande edgång: vid.* swäriande i hälghon *SJ* 147 (1446). *ib* 148 (1446). **III.** *med gen. vid tidsbestämningar för att hänföra en handling el. ett tillstånd till förfluten tid: i.* thet i screffue oss til i vinters *(i vintras)* *FH* 7: 73 (1506). j sommars, som war *FM* 450 (1510). sua som i sunnodax var sakt *MP* 2: 61. j aftons *(i går afton)* . . . giordhe thu os storan thäknadh *KL* 6. i morghons *(i dag på morgonen)* arla *(näml.* vast thu*)* anduardhadhir domarenom *Bo* 217. *BSH* 5: 215 (1507). *Jfr* **i höstas** *under* **höster.** *Jfr ock* **II** 7 a.

B) adv. inåt. swa skal wäwin wara rändh at thän godhe thradhrin är i wänd *(fit intus)* *GO* 1015.

Jfr **in-, innan-, inne-, up-, ut-, þär-i.**

I förbindelse med följande ord, särsk. partikel, bildar **i** *uttryck som brukas ss prep. el. adv.* — **i adhans,** *se* **adhans.** — **i bland,** *se* **bland.** — **i fram,** *adv. fram, vidare.* han drogh thädhan lit ij fram *Al* 4555. — **i fran (i fraan. i fra. ij fra. i fraa),** *prep. med dat. (el. i dess ställe ack.). oftast ställdt efter det beroende ordet.* **1)** = **fran 2.** franwendilse i fraa syndene *Lg* 3: 71. röffwa honom nogot i fraa *BSH* 5: 463 (1511). thu togh mik blanzaflor ij fra *Fl* 1754. byscop kätel doo honum i fraa *RK* 3: 1274. ath . . . en anner skal hylla them mik i fraan *BSH* 5: 371 (1509). **2)** = **fran 6.** standa them andra lit i fra *Al* 8468. **3)** = **fran 10.** ther ij torney varo iak sagdhe ij fra *Fr* 1912. — *abs.* som iak ij bökir skrifuith sa ok äwintyrith sigher ij fra *Fl* 2. — **i gen (ij gen. i geen. ij geen. ighen. igän. i ghän. j gien. egiän),** *prep. och adv.* [*Isl.* í gegn] *L.* *A) prep. med dat. (el. i dess ställe ack.). ställdt efter det beroende ordet.* **1)** *emot, till mötes.* konungin gik honum siälfuer ij geen *Fl* 324. then riddare springer honum sköt ij geen *ib* 1849. the lupo thz folk genast ij gen *Al* 5109. *Iv* 1291, 1345, 1733, 1761, 3303, 3951, 4307. *Fr* 140, 2889. **2)** *emot, i strid emot.* om nakar mälir mik ij geen *Fr* 759. huath han hafdhe giort hänne ij geen *Iv* 5500. *ib* 3111. *RK* 1: 2847. thz war them allom digert i geen *ib* 3243. *ib* 1217, 3873. *B) adv.* **1)** *igen, åter, till baka.* ä som the villo vp w brunnenom tha thrykto diäflane thöm ä nidher i gen *Pa* 18. thu scal än entidh mz likama oc siäl til världinna i gen *ib* 20. wilt thw j the snara j gen *MD* 390. förmoder jak them ighen, för än jak far aff i dag *BSH* 5: 215 (1507). skreff breff mz then samma igän *Lg* 220. han helsar them blidhelika i gen *MB* 1: 246. beder jack ati ghöre meg tessgelikes i ghän *BSH* 4: 249 (1500). tha läggis kirkia golffuit oc wmgangane til sin rätta stadga j geen *Bir* 4: 105. thz wilde the haua j geen *RK* 2: 54. thänna steen mik ij geen ater faa *Iv* 826. at i ville . . . vnne myn syster anna dhen ottingen egiän, hon hade i synnerbo *BSH* 5: 515 (1512?). **2)** *igen, till baka, till ersättning, i stället.* ath widher läggiä . . . benkth krok eller hans arfuom . . . swa godh engh j geen *FH* 2: 13 (1390). salde thet godzit bort j hwittis ok köpte et halft godz j gien j reso sokn *ib* 46 (1419). thenne man haffwer ey meen thy sätten mik j järn j gen *MD (S)* 302. — *igen, i utbyte, å andra sidan.* wilia wi oc skipä idher och idhra swa dana forwarningh i gen *BSH* 3: 9 (1449, *samt. afskr.*). **3)** *igen, åter, å nyo.* förr än noghar bätre reghla ellir reghlo stadge är giort samthycht oc incighlat j sama stadhen j geen *VKR* 46; *jfr* **2.** tz gör synen klar igen *LB* 7: 208. warda the wnga igen *ib* 8: 50. nw wil modheren tagha man igen *Ber* 293. hielper hon oss andre ariidh ighen *Lg* 3: 61. funnos ather j tälgia igen *RK* 2: 6365. mötas

i kalmarna midsommar igen *ib* 6837. **4)** *qvar.* the danske behölle en deel gotz j gen *RK* 2: 7726. ther blifuo ey monge jnne igen *ib* 5268. vij [7] slacther j israel waro än j gän *MB* 2: 47. thär skal enkte vara qwart i geen af til morghonen *ib* 1: *(Cod. A* 10*)* 555. — **i genom (j gynom** *KrLL.* **igönom. ij ginom. i gömon** *Di* 101, 105. **i gömen** *LB* 6: 105. **i ghömen** *ib***),** *prep. och adv.* [*Isl.* í gegnum] *L.* *A) prep.* **1) = genom 1.** thän wälsignadhe porten . . . igönom huilken ihesus gik *Lg* 3: 617. sköt langx at salen i gömon two dörrer *Di* 101. *ib* 105. *LB* 6: 105. thet opna bref . . . som thetta mit bref är igenom hänkt *SD NS* 1: 574 (1406). **2) = genom 2.** en ganzskan dagh ij ginom all *Al* 2447. *B) adv. allt igenom.* annor himbla natura är ey liws aff sik siälwe, vtan skäär i genom *(genomskinlig)* som speghel oc watn *MB* 1: 41. — **i hos (j hoss),** *adv. invid, i närheten.* tha hördis klocker j nidaros som the varo hart j hoss *MD* 376. — **i mot,** *se* **mot.** — **i mälle,** *prep. med gen.* [*Isl.* í milli] *mellan. i rumsbestämning. ställdt efter det beroende ordet.* hon *(älfven)* flyter tweggia landa i mälle *RK* 1: 2881. — **i mällom (i mellom** *SD NS* 1: 101 (1402); *Di* 113, 156, 175. **jmellom** *ib* 30. **i mällan** *Bo* 113. **j mällan** *ib* 221; *Bir* 1: 67, 4: 4. **e mällan** *ib (Avt)* 177. **i mellan** *SEG* 122; *Di* 30. **i mäldan** *Ber* 161. **i mällin** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **i mellin** *ib NS* 1: 611 (1407)**),** *prep. och adv.* [*Isl.* í millum] *L.* *A) prep. med gen., dat. el. ack.* **1)** *mellan. om rum.* j mällan twäggia röuara var han korsfästir *Bo* 221. sua sum et rum var e mällan solinna oc stolanna *Bir* 4: *(Avt)* 177. han far mit i mällan älskoghan ok hans liofwa käro *Bo* 113. löp iswng konung oc sigord swen . . . i mellom them ok forlikte them *Di* 156. — *med underförstådt nom. el. pron.* konung tidrik sprang i mellom *Di* 113. **2)** *mellan. om tid.* om broder siwngher heller kwäder j gilless stwgu i mellan minness karom *SEG* 122. **3)** *mellan. om ömsesidigt förhållande. oftast ställdt efter tillhörande nomen el. pronomen.* al the stykke ther hans arfuom oc mik til thenna dagh hafua i mellom warit *SD NS* 1: 101 (1402). epter thy ware wine a badha sidher oos i mellin mäkla *ib* 611 (1407). begyntes tha et stort orligh jmellom osanttrix oc aktilius konung. oc haffde manga strider sik i mellan *Di* 30. at ther halle friþ ok hether oc wyrdning sijn i mällin *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). wir läggium þät af therrä i mällin *ib.* än tho at the syndin ey sin i mäldan *Ber* 161. thenna äranden . . . sik j mällan betraktandis *Bir* 4: 4. **4)** *i bland.* kunno the (ɔ: godhe män) ey thrifwas j godho älla pröfwas vtan j mällan onda män *Bir* 1: 67. *B) adv. igenom, allt igenom.* tha riffnade hans skip enda i mellom *Di* 175. — *Jfr* **thär i mällom.** — **i när (ij-),** *prep. nära, hos. ställdt efter det beroende ordet.* ängin hans man var honum ij när *Iv* 2433. — **i sän (ij-),** *adv.* [*Isl.* í senn] *på en gång.* the slogho herra iwan badhe ij sän *Iv* 4507. the swaradho honum alle ij sän *Fr* 791. *Al* 830, 1553, 3502, 4010, 4125, 4842, 5120, 5508, 7380, 8522, 8832, 9150, 10581. *RK* 2: 3746 *o. s. v.* — **i sänder,** *adv. L. på en gång, på samma gång, samtidigt.* en frw lät sik fästa j sender threm lifwandis mannom *Bil* 774. thry finger hiögh han hanom af j sender *RK* 2: 2678. (the) sato badhe j sänder j iernum for cristna tro *Bil* 112. ther waro fääm bröllöp all i sänder *RK* 1: 2550. vm onde män doen alle j sändir *Bir* 1: 260. *ib* 49, 395. *MB* 2: 259. *Al* 4174, 9643. *RK* 1: 267, 3747, 4240. *ST* 510. *Di* 109. *PM* 2. *Su* 89. swa som han älskadhe thom ther al thing j sändir forläto for gudz skuld *Bir* 3: 124. alt hafdhe hon j sändir j sino aminne *ib* 2: 273. hulkin som alt j sändir läte viin ok miolk ok vatn j eth kar *ib* 1: 347. thz giordhe han alt i sänder *Fr* 1150. alt j sändher lupo breffdragarane wt at fwlkompna konungxsens budh oc hans dom breff hängdis vppenbart j susis *MB* 2: 193. alt j sändir lyktadhis badhe ordh oc ande *Su* 250. norre hallandh stempnar han samman j sender *RK* 2: 1406. hon ville sanka hans owener saman j sendher *ib* 1: *(sfgn)s.* 176.

i, *se* **ä.**

i, *pl. af* **þu,** *se detta ord.*

ia (jaa), *interj. och subst.* [*Isl.* já] *L.* *A) interj.* **1)** *ja!* wil thu fru at vi sighiom honum til? ja iak idher thz sama radha vil *Fl* 428. hafwir iak thz oppa thik forthiänt . . . sonen swaradhe jaa fadhir *ST* 382. o älskelika syster wilt thu wita mz hwario skörlifnadhin hältz atherhalz ja min käre brodher jak bidher thik at thu sigh mik thz *Ber* 83. ja kunna the swa *LfK* 267. *ib* 276, 277. sanctus germanus saghdhe hustru hafwir thu the gudhena nokontidh seeth, hon swaradhe iaa wel mangum sinnom *ST* 31. som ey ägher sik siälffwan, oc hwaske haffwer ne ällar jaa *LfK* 16. — sighia ia, *a) säga ja (till), lofva att lyda el. att uppfylla.* sagþo ia viþ biskops buþi *Bu* 5. röst com af himnom ok saghþe ia viþ hans orþ *ib* 496. *b) samtycka (till).* sighia ia gen färdhinne *Bil* 321. sadhe ther tiil jaa *RK* 3: 3326. *c) gifva sitt bifall (åt), antaga, godkänna, erkänna.* sighiom wi aldre ja til nokan annan *BSH* 1: 185 (1386). *ib* 188 (1386). sighi alt conuentit jaa mote *(consentiet in)* hänne *VKR* 63. *d) lofva, medgifva.* sidhan henne är jaa sakt at ingaa j clostrit *Bir* 4: 16. *VKR* 63. **2)** *jo!* diäfwlen sagdhe ne ey ma thz wara . . . thänne sagdhe ia *KL* 58. är ey ther a mooth noghor boot . . . jaa är swa *LfK* 276. **3)** *ja! i sanning! nå väl!* en min likame smittas gen hiärtans vilia ja tha höghis min renlifuis krona mz thwäfaldom lönum *Bil* 557. *B) subst. n. samtycke, bifall.* mäþ þera ia dömde guþ han tel häluitiz *Bu* 28. vtan faders vitu oc ia *MD* 344. meth minna nesta frenda ok wena ja, godhuilia ok samthykkio *SD NS* 1: 22 (1401). *ib* 29 (1401). gaf ja at bryta belatit *Bil* 478. sum här gawo sit ia til *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). — *samtycke till giftermål, jaord.* hon . . . wilde sith ia enghalund hanum gifua *Bil* 682. hwilkin möö a giptirmal ganger vtan fadhurs ja *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*).

iaa? *v.* [*Isl.* já] *säga ja till, lofva.* ath . . . dragara thz iaa säghia göra vylia *SO* 206.

iadut, *interj.* [*Mnt.* jadut. *Jfr* mong en tydzk tha sigia nam jadut dat ich to sweden qwam *RK* 2: 8982] *o ve!* perse flyddo ok vndan löpa iadwt ij hwariom buska öpa *Al* 2858. ropar iadwt widher *ib* 5302. hebrica konung ropadhe iadwt thz han haffwer sin älskogha mist *ib* 8044.

iaþur, *se* **iäþur.**

iafliker, *se* **iäfliker.**

iagha, *se* **iägha.**

iaghan, *se* **iäghan.**
iaghare, *se* **iäghare.**

iahärra (jaaherra. ja herre), *m. jaherre, herre som alltid samtycker.* ja herre mon the wara alle *MD (S)* 202. jdher jaaherra wil iak ey wara *RK* 2: 1898.

iak (iach *Gers Ars c* 2; *BSH* 4: 243 (1499) *o. s. v.* **jach** *PK* 245; *BSH* 3: 173 (1466), 174, 4: 1 (1470) *o. s. v.* **jack** *FM* 534 (1511). **iag** *RK* 3: *(sista forts.)* 4201, 4204 *o. s. v.* **jagh** *BSH* 4: 218 (1497), 276 (1501). **jag** *ib* 277, 5: 58 (1505). **iäk** *SR* 50. **iäc** *SD* 5: 293 (1344). **jäk** *ib* 6: 149 (1349), *NS* 1: 61 (1401); *Bir* 2: 8; *MD* 10, 14. **jäc** *SD* 5: 293 (1344). **iek** *Di* 15. **jek** *Bir* 2: 3, 4, 6; *MD* 8, 10, 13, 14. *suffigeradt:* **-k**: **vilik** *(för* **ville iak***)* *RK* 1: *(LRK) s.* 230; **hadic** *(för* **hade iac***)* *ib* 231. *gen.* **min. myn** *RK* 3: *(sista forts.)* 5691. *dat.* **mär** *VGL I; ÖGL.* **mä** *VGL; ÖGL.* **mik.** *ack.* **mik. mek** *(ack. el. dat.)* *SD NS* 1: 61 (1401); *BSH* 4: 113 (1486), 5: 36 (1505); *MD* 61. **myk** *BSH* 3: 172 (1466), 173. **mich** *MD* 168. **migh** *FM* 210 (1504). **mig** *RK* 3: *(sista forts.)* 4277, 4297, 4333. **megh** *(ack. el. dat.)* *ib* 4326; *MD* 8, 12 *o. s. v.* **meg** *RK* 3: *(sista forts.)* 4369, 4375. *dual.* **vit** *FH* 2: 9 (1374, *nyare afskr.; på tre ställen).* **vith** *Bil* 619. *gen.* **okar** *MB* 1: *(Cod. B)* 546. *dat.* **oker** *ib* 545. *pl.* **uir** *MB* 1: *(Cod. B)* 532. **vir** *ib* 533. **wir** *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*), 669, 670, 4: 407 (1335, *nyare afskr.*). **wi** *ib* 407 (1335, *nyare afskr.*), 5: 561 (1346) *och ofta.* **vi** *Bu* 6 *och ofta.* **wii** *SD NS* 1: 386 (1404). **wy** *FH* 4: 25 (1452), 26. *gen.* **var** *KL* 157. **war** *RK* 1: 1691, 3681; *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 6: 180 (1350); *KL* 176; *Ber* 6, 154; *Di* 139. **vaar** *Iv* 2190, 2908, 4041. **waar** *BSH* 1: 131 (1371), 166 (1376); *KL* 234; *Al* 4344; *Di* 75. **vor** *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). **wor** *Di* 100. **vara** *KL* 161; *Iv* 1601; *MB* 2: 120. **wara** *MP* 1: 6; *Iv* 465; *Al* 4780, 5317, 5380, 5520, 6283, 6438, 7194, 7229, 8446; *Lg* 41, 3: 682. **waara** *MB* 1: 196. **vora** *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). **varra** *ib* 5: 564 (1346), 567. **varrä** *ib* 562, 563, 564, 565, 567, 568. **vars** *(efter en föregående gen. på* **s***)* *SD* 5: 563 (1346; *på två ställen).* **warth** *(efter föregående adj. i n.)* *ib* 4: 129 *(öfvers. fr.* 1440*). dat. och ack.* **os. oos** *KL* 234; *SD NS* 1: 611 (1407); *BSH* 3: 146 (1463?), 147. **oss** *SD* 5: 562 (1346), 564, 565, 567, 568; *BSH* 1: 166 (1376), 186 (1386), 3: 146 (1463?); *KL* 182. **ws** *SD NS* 1: 232 (1403), 233, 386 (1404); *MD (S)* 219, 244, 251, 271 *(på sistnämda fyra ställen i rimslut).* **wss** *BSH* 5: 445 (1511)**),** *pron. pers.* [*Isl.* ek] *L. jag.* iac skildhi fyr festnum *SD* 2: 279 (1299). jak byrghe karlson vitna þet *ib* 4: 686 (1339?). iak alexander thik helso tee *Al* 5930. viþ moþor döþ gat iak fast gratet *Bu* 74. jak þaka guþi ok sancto iacobo. at iak är frälsaþar fange *ib* 174. mädh allum thöm landum ok stadhum som jak bo inne hafdhe a mins herra konunxens wegnä tha han aff landeno foor, skal iak eller min wmbudh mik eller sik enkte bewäria *BSH* 1: 132 (1371). jak som i dagh jngik j tiidh hws *VNB* 16. thin ängil oc jak fölgdhom thässe siäline *Bir* 3: 97. thänne är suasom annar jak *(alius ego)* *ib* 70. at iak forma hämnas min ok minna guþa *Bu* 508. kommen . . . til min *MB* 2: 122. *RK* 3: *(sista forts.)* 5691. mik tel aflat ok lösn minna synda ofrar iak . . . mit äruuþe *Bu* 3. þu köpte mik lif mäþ þinom döþ *ib* 75. þa hon skulde mik tel dozens föþa *ib.* hauar iak . . . rönt mik sialuan sköran ok orenan *ib* 135. at iak marten och pavall hafom latit skälicom manne, andersse garpp, vaart goz ii viaraby . . . for sexthigi marker penningä, hwilico som vit kyännoms hava fulleleca opburit; ok fore thy affhendom vit os thet goz fornempdä *FH* 2: 9 (1374, *nyare afskr.*). bidom vit goda men . . . om thera jusiglen *ib.* scolom vith *(af senare hand ändradt till* vi*)* badhe fädhgha lydha thera redhe *(för* radhe*)* *Bil* 619. wil iak at agar födhe oker *(Cod. A* os 184*)* badhom barn *MB* 1: *(Cod. B)* 545. hwar okar *(Cod. A* waara 196*)* *ib* 546. vi ärum kompana iak ok han *Fl* 770. vi biþiom þik var for os alla tima biþiande *Bu* 18. tha the eller wi viliom thessin forordhin vpsighiä *BSH* 1: 131 (1371). wi riddara ok swenä *ib* 133. af bäggiä varrä väghnä oc swa af þess varrä som äfte lywer *SD* 5: 562 (1346). annar wara skal dödher blifwa *Iv* 465. *ib* 1601. *Al* 4780, 6283, 6438, 7194, 8446. *Lg* 41, 3: 682. *MB* 2: 120. for bäggiä varrä syäl äller annars vars *SD* 5: 563 (1346). varrä bäggiä äller annars vars liik *ib. ib* 565, 567, 568. ängen waar *Di* 75. *ib* 139. om thens wor huffuod som tapar *ib* 100. huars wara ytirste daghir *MP* 1: 6. hwart varra *SD* 5: 564 (1346). i hwars varrä artiiþ bäggiä *ib* 562 (1346). for annadh warth som längxt liffwer *ib* 4: 129 *(öfvers. fr.* 1440*).* bäggia wara här *Al* 5317. *ib* 5380, 5520, 7229. til vaar *Iv* 2190, 2908, 4041. *Al* 4344. *RK* 1: 1691, 3681. *Ber* 6, 154. — *med betydelse af sing. nyttjas pl., då den talande är en regent eller biskop. SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*), 669, 670 *o. s. v.* biudhom vi konungh magnus *MEG (red. A)* 57. *ib (red. B)* 61. *EG* 67. ui darius *Al* 1199. se swa gyort sum a oss syälwän *SD* 5: 606 (1346). *ib* 377 (1344, *nyare afskr.*). wi thordh mädh gudz nadh biscop i strengenes helsom ider *BSH* 2: 35 (1396). — *pl. förekommer äfven brukad, då den talande är en förf.* þe mato vilium vi frammer vm al maal halda *Bu* 6. vi suarum þär tel *ib* 8.

iaka (jacha. -ar, -adhe), *v.* [*Jfr Isl.* játta] *L.* **1)** *jaka, säga ja, lofva.* ville ängaledhis iaka *Bo* 167. **2)** *jaka, medgifva, erkänna. med ack. med inf.* thy at han sik hwazske nekadhe älla iacadhe vara gudz son *Bo* 48. **3)** *samtycka till. med ack.* thz jachadhe alle nyfflinga *Di* 254. — *med prep.* til. ther will iag till särdelis iaka *RK* 3: *(sista forts.)* 4908. **4)** *gifva sitt bifall åt, antaga, godkänna, erkänna. med dat.* monde honum alle iaka *RK* 3: *(sista forts.)* 4379. wile i honum alle iaka *ib* 5757. jak jaka thic aff alzwollogs gudhz vägna *VKR* 65. **5)** *vara af samma tanke el. vilja med el. som, hängifva sin vilja åt. med dat.* jak jakar mynom gudhi medh allom *(för* allo*)* hiärta *VKR* 65.

iakant, *m.?* [*Mht.* jachant. *Mnt.* jagant. *Mlat.* jacintus] *hyacint.* framman ij hans hiälme skeen een stolter liws karbunkil steen a hans nakka een iakant *Fr* 163.

iakt, *se* **iäkt.**
iam-, iamn *o. s. v. se* **iäm-, iämn** *o. s. v.*
iammerlika, iammerliker, *se* **iämmerlika, iämmerliker.**

iaorþ, *n.* [*Isl.* jáorð] *jaord, samtycke.* thesse säth dömer iak staþughan met bondannä jaorþee *FH* 3: 4

(1352). — *samtycke, bekräftelse.* at j then for:da bo knwtz son ja ord gifwen thil thet for:da häradzhöfftinga döme *SD NS* 1: 623 (1407).

iaqväþi, *n. L.*

iarl, *se* **iärl.**

iarmark, *se* **iärnmark.**

iarn, *se* **iärn.**

iarper, *adj.* [*Isl.* jarpr] *brun?* mik thykker tik fasta wara skarp och blek och mio och mager och arp *MD* 383.

iartekn, *se* **iärtekn.**

iaspis, *m.? jaspis. Fr* 433.

iasäghn, *f. påstående, försäkran.* vtan alla darotta iasägn *(sine omni temeraria assertione) Bo* 29.

iat, *se* **iät.**

iata, iatta, *se* **iätta.**

iava, *se* **iäva.**

idh (iidh. ydh), *f.* [*Isl.* iđ] *id, gärning, sysselsättning.* thy är wärldin widh at hwar hawer sina idh *GO* 130. hon pläghadhe tholka sama iidh *Fl* 596. hadhe the ridderliga ydh *RK* 3: 2047. *ib* 1: *(Albr.) s.* 213, 2: 7365, 3: 520, 820, *(sista forts.)* 4222. *GO* 673. *MD (S)* 241. *Lg* 3: 263. *PM* 1. lägger aa sina fiende lythen iidh *(bryr sig föga om) RK* 3: 3898. *Jfr* **vadha idh.**

idha (-ir), *v.* [*Fdan.* ide] **1)** *göra, hålla på med.* thz bödh han swa länge idha *MD* 197. **2)** *idka, utöfva.* liko wel at han äy idhe bergx bygning *PfN* 135. — *sysselsätta sig med, utöfva, uträtta.* alla handa idha *Al* 7052. — **idha sik,** *öfva sig.* vnge skulu sik idha badhe beka *(för* beta*)* ok barka *GO* 857. — *refl.* **idhas,** *idas.* latir hundir idhis ey vpsta oc göö nar thiufuin kombir *MP* 2: 206. ey idhandis ingaa *ib* 212. — *Jfr* **iþia.**

idha, *f.* [*Jfr Isl.* iđja] **1)** *sysselsättning, yrke.* the swara sik wara iudha ... ok sina idhu ihesu christi thiänist *Bil* 234. **2)** *utöfning.* aff ... andelika liffuernes idhu äldher idkan *Su* 59.

idhan, *f. sysselsättning.* thz war hans mäste idan *Di* 104.

iþar (edher *MB* 2: 6. **edherss** *RK* 3: *(sista forts.)* 5755. *f.* **idhur** *MP* 1: 10. **jdhur** *PfN* 138. **idhir** *MP* 1: 15. **idher** *BSH* 3: 175 (1466). **edher** *Gers Frest Inl. n. (nom. och ack.)* **iþart. idhert. idherd. idheret** *BSH* 4: 319 (1502). **edhert** *MD (S)* 204. **ederth** *ib* 203; *Gers Ars b* 5. **eders** *BSH* 5: 290 (1508). *dat. m.* **iþrom** *Bu* 204. **idhrom** *MB* 2: 6. **edhrom** *ib. f.* **iþre** *SD* 5: 606 (1346). *ack. m.* **iþan** *KL* 190. **idhan** *BSH* 1: 188 (1386); *MB* 1: 188; *VKR* XII. **edhan** *MB* 2: 6. **ederss** *BSH* 5: 290 (1508). *f.* **idhra** *BSH* 3: 8 (1449, *samt afskr.*). **edra** *MD (S)* 203, 204. **edher** *RK* 3: *(sista forts.)* 4342. **eder** *FM* 534 (1511). **idhers** *BSH* 5: 36 (1505). *pl. nom. m.* **iþre** *Bu* 138. **edra** *RK* 3: *(sista forts.)* 5256. *f.* **iþra** *KL* 190. **edhers** *BSH* 4: 254 (1500). *n. (nom. och ack.)* **iþur. idhur** *MP* 1: 10, 299. **idhor** *ib.* **idhir** *ib* 20. **idhar** *ib* 8. *dat.* **idhrom** *ib. ack. m.* **idhra** *MB* 1: 188; *MD* 203. *f.* **iþra** *KL* 190**),** *pron. poss.* [*Isl.* yđvarr, yđarr] *L. eder.* iþar guþ *Bu* 138. iþur orþ ok raþ *ib* 174. iþart harþa hiarta *ib* 507. j iþre laghsaghu *SD* 5: 606 (1346). at i *(konung Albrekt)* ... vnne thöm sama jäppa idhan godhwilia oc nadh til thätta laghmans döme *BSH* 1: 189 (1386). wilie i *(konung Kristiern)* ... kalla idherd folk thädhan *ib* 3: 8 (1449, *samt. afskr.*). i idhert beholdh *ib* 9. at the tha hafwä makt aff idher oc idhras *(för* idhra; *d. v. s. edert folk)* at antwardhe oss thet slotith *ib* 8. vtan fara oc ald argt for idher, idhra, oc alla the som for idhra skuld wilia oc skola göra oc late *ib* 9. the mine skole vara edhers *ib* 4: 254 (1500). till eders oc mith folk *ib* 5: 290 (1508). i och edra *(edert folk, de med eder; tilltal till konung Hans)* neppeliga till danmark komma *RK* 3: *(sista forts.)* 5256. idher nadhe *BSH* 3: 175 (1466). idher nadh *ib.* eder ärlighet *FM* 534 (1511). edher fadherligha werdhogheth *Gers Frest Inl.* — *med gen. pl. ss appos.* widher idhra bergxmanna XI. marker *PfN* 138.

iþelika (idlika *MP* 1: 44. **iþerlika** *KL* 188. **idherleka** *PfN* 138. **idherlika** *Bil* 653. **jdherlika** *Ber* 13. **idhelik** *(i rimslut) Al* 5766, 5862; *Fl* 128, 1023. **ydhelika** *Iv* 4026. **ydelika** *Fr* 3117. **ydhelica** *RK* 2: 4851. **ydeliga** *ib* 2954**),** *adv.* [*Isl.* iđuliga, iđurliga] *L. ideligen, ständigt.* bidhia gudh innärlika ok idhelika *Bil* 359. *ib* 653. *KL* 53, 183, 188, 190 *o. s. v. MP* 1: 44. *MB* 1: 500. *Bir* 1: 338. *Fl* 128, 153, 1023, 1024, 1223. *Iv* 4026. *Fr* 3117. *RK* 2: 2954, 4851. *Lg* 43. ath jdhur kista scal ... alt idherleka oppe haldas *PfN* 138. *Ber* 13. ganga nidher alt idhelik *Al* 5862. *ib* 5766.

idheliker (-likin. -liken), *adj.* [*Isl.* iđuligr] **1)** *idelig, idkelig, ofta upprepad, ofta påkommande.* äfte idhelika fasto *KL* 197. var thz hans idhelik bön *Bil* 830. *ib* 868. *Al* 3999. at sömpnen wardher ey oflanger älla idhelikin *Ber* 251. vatnsens natwr är blöt oc stenin är hardhir tho gynum bora idhelikin vatndrupi hardhan steen *KL* 288. **2)** *trägen, flitig.* jdheliken a bönum *Bil* 885.

idhelikhet (idhelighet), *f.* [*Äldre Dan.* idelighed] *flit. Ber* 292.

idher (ydher), *m.?* [*N.* ir] *ånger.* han skal ekke döö wthan scriffta mal och ydher ok aangher för syna synder *Lg Manfr* 287.

iþia, *v. L. Jfr* **idha.**

idhin (*ack. m.* **idhnan** *Su* 443. *f.* **idhna** *Ber* 88. *pl. nom. m.* **idhne.** *f.* **idhna.** *komp.* **idhnare),** *adj.* [*Isl.* iđinn] *idog, flitig, trägen.* dröfwilse ... gör oröntan man varughan ok idhnan *Su* 443. the varo idhne j sino ämbete *MP* 1: 25. the varo altidh jdhne j dygdhom *Bir* 2: 313. *ib* 3: 160. *KL* 83. *MP* 1: 184. *VKR* XIII. *Ber* 88, 136, 229. idhin ... a gudhlikom bönom *KL* 106. war hon mykit idhin ok brännande a gudhelikom bönom *VKR* VII. idhin til fasto ok gudhelika böna *ib* XI. idhin til ärwodhe *KL* 290. *Ber* 186. the varo ... idhna til at thiäna mik *Bir* 2: 139. at fructsamo biin wardhin frvctsamare ok idhnare at äruodha *ib* 1: 258. *ib* 361, 2: 128. *Ber* 153. *Jfr* **oidhin.**

idhka (itka: -adhe *Lg* 3: 521, 558; **-as** *FH* 5: 98 (1485). **jtka: -as** *ib* 101 (1486). **jdhkia** *VKR* I. **-ar, -adhe),** *v.* [*Isl.* iđka] *L.* **1)** *göra, utföra, verkställa.* huar thz idhka *KS* 43 (111, 46). *MB* 2: 14. *Lg* 3: 558. at the helga messän j swa motto som her nw forescrifuit staar skal itkas ok holdas *FH* 5: 98 (1485). *ib* 101 (1486). hwilkin thing oc lärdom

swa äru tämprat oc matat at enkte finz j them omögelikit . . . at göra oc fulkompna, wtan hwar en maa them lättelika idhka oc öffwa *Su* 364. skulu vngara . . . idhka medh lek ok skemptan al thön åthäue, män plägha i stridh . . . halda *KS* 53 (136, 57). **2)** *utöfva, öfva.* idkande sin lusta *Bir* 1: 196. for mykit aterhald ok möclä fasto som hon altidh itkadhe *Lg* 3: 521. *VKR* 1. *Su* 58. **3)** *öfva, inöfva?* ärffuodha ther om ath sämia oc gudhliken kärleker matthe ökias, koren bätre idhkas tystan bätre haaldas *Bir* 5: 130. **4)** *öfva sig.* skulu the idhka skiuta medh armbyrst ok handbugha *KS* 53 (136, 57). **5)** *sysselsätta sig med, öfverväga.* tässen oc annor tolken hugsualande ordh idka[n]de i sinom leeke *Su* 159. o hanogx flytande ordh . . . altid idkande *(ruminandum)* i gudelikom hiärtom *ib* 179. **6)** *bemöda sig.* iak idhkadhe at lydha minom son *Bir* 1: 130. **7)** *fortsätta.* hanom idhkande sina snödha wägha *Su* 339. ginghom wi moth öster idhkandes *(oafbrutet)* i x dagha oc c *Lg* 3: 456. — **idhka sik, 1)** *öfva sig.* idhka sik i ängom gudhelikom åthäuom *KS* 50 (127, 54). *Lg* 436, 3: 275. som sik öffua idka *(sannolikt har meningen här varit att ändra* öffua *till* idka, *ehuru båda orden hafva kommit att stå qvar; möjligt är äfven att ett* ok *mellan dem utfallit)* i nakre gudelikhet *Su* 2. **2)** *bemöda sig.* idka tik hänne i godh gärningomen *(trol. för:* idka tik likna hänne *(min pina). orig.: ei . . . studeas conformare; enl. annan öfvers.:* likna thik hänne 400*)* *Su* 35.

idhkan (jtkan *Lg* 3: 572**)**, *f.* **1)** *verkställande, utöfning.* andelika gerninga idhkan *Su* 219. *ib* 257. aldra dygdhauna idhn oc idhkan *Su* 251. *ib* 260. *Lg* 3: 572. **2)** *arbete, sysselsättning, öfning.* til födho höre fiura handa idhkan *KS* 42 (108, 45). waars embetis vmsorgh oc idhkan *VKR* 6. i faffangxsens idkan *Su* 2. *ib* 115. sik öffwadhe til gudelika böna idkan oc idkeliken kyrkiogangh *Lg* 3: 278. *LfK* 66. wm nakra gudelika bönir oc andra hälga idkan *Su* 373. fore alla andra idhkan oc öffning *ib* 364. aff wananom oc idkanen wardher thz söth oc lusteliket *LfK* 129. **3)** *brukande, bruk.* ther scal wara . . . gudz ordha idhkan *Bir* 4: 60. aff thäs sacramentzsins idhkan *Su* 298. **4)** *bemödande, ifver.* mz hwat idhkan, oc mz hwat akt tik bör at läsa *LfK* 51.

idhke, *se* **idhkin.**

iþkelika (iþkeleka. idkeleka: -lekast *Su* 169. **idkielikä** *KL* 150. **idhkeliga** *Lg* 636. **jtkeliga** *Lg* 3: 530, 545, 550; *LfK* 238. **idkelige. itklica** *MP* 1: 54**)**, *adv. L.* **1)** *ideligen, ofta, ständigt, oupphörligt.* baþ guþ iþkeleka *Bu* 55. iak war idkelika j gudhliko äruodhe *Bir* 1: 280. at mannin skulde älska mik swa myklo mer ok idhkelikare *(frequentius)* aminnas mina godhgerninga *ib* 4. swenske herrars godz idkelige skatte *RK* 1: *(Albr) s.* 212. *Bil* 752. *KL* 83, 150. *MP* 1: 41, 54. *Bo* 92. *Bir* 1: 134, 188, 279, 284, 3: 256. *Su* 169. *Lg* 636, 3: 530, 545, 550. *LfK* 238. **2)** *å nyo?* vtan thu idhkelica oppinbara the synena thu seer *Gr* 290.

idhkeliker (-likin. itkliker: -lica *MP* 1: 53. **idhkerleker: -leca** *SD NS* 2: 11 (1408). *nom. sing. f.* **idkeleken** *LfK* 51. *ack. sing. m.* **idkeliken** *Lg* 3: 279. *nom. pl. n.* **idhkelikin** *KL* 53**)**, *adj.* **1)** *idelig, idkelig, ofta upprepad, ofta påkommande.* mz mangom jnnerlikom oc idhkelicom konungxsins bönum *Bil* 752. *MP* 1: 53. *Bo* 45, 146. *Bir* 1: 299. *VKR* xv. *SD NS* 2: 10 (1408), 11 (1408). *Lg* 3: 279. *LfK* 51. *Su* 259. *Ber* 136. for . . . thina idhkelika siwkdoma *ib* 88. — *ständig, oafbruten.* ther a moot skal vara idhkelikin stridh *Bo* 130. til idhkelin *(för* -likin; *continuum)* dygdha thrifnadh *Bir* 1: 361. nar gudh är siälinne sötir ok hans räddoghe idhkelikin j hughenom *ib* 2: 217. *Bo* 28. *Bir* 4: 34. *VKR* 78. **2)** *trägen, flitig.* var han idhkelikin a bönom *Bir* 3: 156. *ib* 159. waro idhkelikin a waku ok fasto ok bönum *KL* 53. varo idhkelike i fasto oc vaku *Gr* 318. — *Jfr* **ofidhkeliker.**

idhkelikhet (idhkelighet), *f. beständighet, ihållighet.* komma til mins loffs idhkelighet oc obrytelikit framhald *(ad indiruptam laudis meæ perseverantiam)* *Su* 337. hwilkin som syndar mz forakt ällir idhkelighet *(assiduitate)* *Bir* 4: 64. — *träget umgänge.* hafwi enga idhkelikhet när thik *(nullam tecum habeat assiduitatem)* *Ber* 160.

idhkin (idhken), *adj. flitig, trägen.* skal han wara idhken *Su* 113. trättit oc idhkit ärwodhe *ib.* enträttan oc idken gärnigh *LfK* 129. war thenne waar helghe konong idke *(trol. för* idken *el.* idhkin*)* i gudhelighom bönom *Lg* 3: 345.

idhkn, *f. flit, ifver. MD* 185.

idhkna (*imperat.* **-a),** *v. L. bemöda sig, sträfva.* idhkna at giöra alla thina giärninga fore gudhe *Ber* 275. *Bir* 4: *(Dikt)* 275. — **idhkna sik,** *bemöda sig. Ber* 275.

idhn, *f.* [*Isl.* iđn] **1)** *verkställande, uträttande,* til likamalika nyttelikhetz idhn *Bir* 1: 239. — *utöfvande.* dygdha idhn *Bir* 1: 390. *Ber* 123. *MP* 2: 101. öfuom os i androm dygdhanna idhnom *Bo* 35. *Su* 251. af lange idhn sinne ilzko *Ber* 234. **2)** *sysselsättning, öfning.* munka oc nunno idhn oc äruodhe *Bo* 45. varo i andelike idhn *ib* 130. *ib* 28, 119, 139, 143. *Bir* 3: 379. äruodhande i alle andelike idhn *KL* 204. — (?) blyghd är at sighia wnga quinno ok wärdzlika winnas j sinne idn ok ämbite nar mwnkana ok nwnnona astunda mer dyrlikhet j klädhwm än widhertorptelikit är *Ber* 29. **3)** *studium, sträfvande, bemödande, flit, ifver.* atwakte mz alle idhn ok atwakt *Bir* 1: 54. at thu skuli mz alle idhn göma thit hiärta *Ber* 101. *ib* 104, 106, 150, 153, 160, 192. wm fanytta äro idhn *ib* 112. brunno af osighlike hälaghetz idhn *Su* 456.

iþna (-ar, -aþe, -aþer), *v.* [*Isl.* iđna] *L.* **1)** *göra, verkställa, förrätta.* the willo ey idhna nyttelikt ärwodhe *MB* 1: 135. hon idhnadhe thz ä mädhan hon lifdhe *Bil* 901. tilburdhe at idhna *(frequentare)* synda vidhirgango *Bir* 3: 40. lönlico thingin idhnadhos *(frequentabantur)* oc scriptin fulcomnadhis vm van herra ihesum *Bo* 164. — *utöfva, utföra, verkställa.* the höra ok see mina rätuiso hulka iak idhnadhe j pharaone ok sodomis *Bir* 1: 134. — *sätta i verket, låta komma till utbrott.* idhnadhe swa sina wredhe mot mik *Su* 432. **2)** *idka, utöfva, öfva, bruka.* the som thruldom idhna *Bil* 370. at idhna skyrdha skirsl *MB* 1: 501. nar þe haua iþnat nokat litit afhald *KL* 185. atirhallit är mykyt lofwande oc for thy fulcomlica idhnande *Bo* 134. idhnadh dygdh *ib* 109. idhna bönina *ib* 101. läti oc glömska til guz þiänist oc til för iþnaþa böne *KL*

188. jak jdhnadhe dysteran oc andra världinna fafängo *Bir* 2: 334. skal thwangin idhnas äkke til skadha *Bo* 139. *ib* 91. *KL* 127. *MP* 1: 12. *Bil* 82. *MB* 1: 83, 309, 441. *Bir* 1: 297, 310, 2: 25, 73, 129, 193. idhnadhe mot mik ny dröfwilse *Su* 433. — *med dat.* hafdho idhnat truldom ok diäfuulslikom konstom *KL* 163. — *iakttaga, föra.* iþnaþe fulasta liuärne *KL* 186. idhna andelikit lifwärne *Bo* 101. **3)** *bruka, nyttja.* j them limumen. som the mäst idhnadho til höghfärdh *KL* 123. jdhna thina limi i rätwiso ok hälaghet *Su* 417. sagdhe sik aldre hafua idhnadh läkedom *Bil* 427. at ey jdhnins älla pläghins mange rätte *Bir* 3: 246. **4)** *bruka, pläga. med inf.* han war . . . köpman ok idhnadhe *(hade till yrke?)* föra dyra stena fra indie land til egyptum *Bil* 726. **5)** *sysselsätta sig med.* idhnadhe han äkke swa sina prädican . . . som han giordhe sidhan *Bo* 56. — *sysselsätta sig med, öfverväga.* huxa ok idhna i hugh tinom thz got ok dyghdelikt är *KS* 22 (53, 24). — *studera.* the mästara som natwrlik thing idhna oc känna *MB* 1: 148. **6)** *sträfva, bemöda sig. med prep.* til. vtan wi idhnom ther til mz myklo ärwodhe *MB* 1: 92. — *med inf.* idhna iak *(studeo)* at hawa rent samwit *KL* 170. hwar een iþna at finnas mildare *ib* 182. idhna at följhia minne ödhmiukt *Bir* 1: 131. *ib* 2: 106, 119, 3: 170, 258. *VKR* XV. *Ber* 29, 46, 48, 56 *o. s. v.* **7)** *fortsätta.* at . . . människian jdhne thz hon hauir illa byriat *Bir* 2: 48. **8)** *öfva, pröfva.* hon skulle pröuas oc idhnas j dygdhom *Bir* 3: 181. idhnadhir j godhom gerningom *ib* 1: 185. **9)** *verka, vara verksam.* gudz mykla valdz hand hafdhe idhnat mot them *MP* 2: 112. — **iþna sik,** *öfva sig.* idhnar sik i ödhmiukom gärningom *Bo* 33. *ib* 44, 111, 125, 142, 143. *VKR* VII. *KL* 321. iþnin iþir til alla dygþa *ib* 190. *Ber* 275. — *arbeta (för), vara verksam (för).* allan sin aldir jdhnade han sik til cristna tro värn gen vi(llo) ok vantro *Bil* 830. — *refl.* **idhnas,** *idas, kunna förmå sig till.* ey idhnandhis *(motsv. ställe:* 2: 212 idhandhis*)* inga *MP* 1: 280.

idhna (ydhna), *f.* **1)** *utöfning.* j dygdha ydhno *MP* 1: 84. **2)** *öfning.* idhnan gör thz oc äruodhit *Bo* 134. vilin gör vanan. vaniu gör idhnona. idhnan konstena *ib.* — *Jfr* **oidhna.**

idhnan, *f.* **1)** *utöfning.* i godha gerninga idhnan *Bir* 2: 58. *ib* 108. **2)** *öfning, flit.* änkte är swa vansamt at thz wardhir ey lät ok raskt af stadhlike ok skälike idhnan *Bir* 1: 275. *MB* 1: 93.

idhnilse, *n. pl. öfning, sträfvande, studium.* skalt thu sätia kring om thik . . . loflica idhnilsa oc dygdhanna välloktande yrte *Bo* 147.

idhogher, *adj. idog, flitig, trägen.* war idhogher *GO* 855. idhoghare *(paratior)* at thakka gudhi *Bo* 125.

iþra (-ar, -aþe), *v.* [*Isl.* iđra] *L. i sitt inre el. i sinnet uppröras (öfver), känna sorg el. förtrytelse (öfver); ångra.* tha togh dauidh konung idhra sina syndir *Lg* 93. mz idhrande hiärta *Bir* 4: 90. — *refl.* **iþras, 1)** *ångra.* idhradhis iak thet sama godz alt ofläät saalt hawa *SD NS* 1: 162 (1402). siälin lysis nar hon idhras til tara *Ber* 34. **2)** *förbittras.* idhradhis pylatus mz gryme wredhe *KL* 383. *MB* 2: 378.

idhrar, *f. pl.* [*Isl.* iđrar] *inelfvor, innersta.* o mine inälffue oc idhra *(o viscera mea)* *Su* 210.

idhrilse (ydrilse. idhrölsa *(dat. sing.?)* *MP* 1: 300**),** *n. ånger.* med fullo ydrilse *SD* 6: 157 (1349? *nyare afskr.*). finge iak rät jdhrilse for mina synde *Bir* 2: 261. mina synda jdhrilse *ib* 265. *Ber* 34. j fastho ok idhrölsa *MP* 1: 300.

idhroghas (idhrughas. -as, -adhis), *v. refl. känna sorg el. ånger, ångra sig, ångra.* thu vest at i thässo lifwe ware mino hiärta änkte sötare än at iak gate idhkelika gratit thina pino mz gudhliko hiärta. vtan thy är vär. mit hiärta swa thört ok mz härdzsko bundet at thz idhrughas ey til hänna aminne swa som wärdhoght ware *Su* 445. hwar en syndare forstar sik tha sökias af warwm härra nar han idhrwghas til tara *Ber* 33. idhrughas for syndena *Bir* 3: 212. vm han vili vanlica jdhrughas ok vmuändas *ib* 423. tha idhrughadhis ginstan vnge munkin. oc skriftadhe sik mz myklom tarom *KL* 259.

iþroghe (iddhroghe: -a *Ber* 36. **ydroghe: -a** *JP* 130. **iþrughe: -a** *KL* 186. **idhrughe** *Bir* 1: 49, 64; **-a** *KL* 10, 18, 19 *o. s. v.; Bil* 753; *Bir* 4: 286; *Bo* 162; **-in** *ib* 152; *Bir* 1: 19. **idhruge: -a** *ib* 37; *VKR* XIX; **idhrwghe: -a** *Ber* 33, 34, 38. **jdhrughe** *VKR* 66; **-a** *Bir* 3: 212, 325. **jdhrwghe: -in** *Ber* 35. **idhrwgha** *(nom.)* *ib* 36**),** *m. ånger.* stunter och siälzsyn idhroghe *(compunctio)* *Ber* 229. giordhe hon thz af idhrugha *Bo* 162. mz fullom hiertans idrogha *MP* 1: 169. hafwir thu augir oc idhrogha *ST* 29. fik mannen idhrogha oc starkan graat *ib.* om han vilde sik scrifta oc anger oc idhrugha fore hona *(synden)* hafua *Bil* 753. at hon hafwe jdhrugha fore giordha syndir *Bir* 3: 325. at hon hafwi idhrugha af giordhom syndom *ib* 4: 286. tak idhruga ok bätringh for thina synde *VKR* XIX. johannes döpte folkit mz idroghans *(pœnitentiæ)* döpilsom *KL* 162. vmuändis til iþrugha oc bättring *(pœnitentiam)* *ib* 186. *ib* 10, 18, 19 *o. s. v.* *MP* 1: 6, 7, 19 *o. s. v.* *Bo* 152, 211. *Bir* 1: 19, 37, 49, 64, 3: 212. *VKR* 66. *Ber* 32, 33, 34, 35, 36, 38, 52. *Lg* 669. *JP* 130. *Jfr* **kärleks-, synda-idhroghe.**

idhrogher (-ugher), *adj. ångrande, ångerfull.* mz idhrugo hiärta *Bir* 1: 55. *ib* 130, 233, 2: 337. mz idhrugha hiärta *Su* 448. aff idhrugha hiärta *Bir* 4: 69. idhrwgher ande *Ber* 169. forlatir gudz miskund idroghom forsculdadha pinor *MP* 1: 210.

idhrogher, *m. Jfr* **synda idhrogher.**

iþrät, *f.* [*Isl.* íþrótt. *Äldre Dan.* idræt] *yrke, handtverk.* hwat han är hälþyr kolare allr smältäre allr af andre iþrät *SD* 5: 637 (1347).

ifara (j faara *VKR* 66**),** *v. ikläda sig.* i fara brullöpis klädhe *Bir* 2: 256. *VKR* 66. waro thz hans offers klädhe som iacob war nw i farin *MB* 1: 215. — *kläda sig.* jak är miskunninna modhir hulkin som sofwande dottir redhe klädhe ok jfarande *(induenti se)* dottir redhe kost *Bir* 2: 79.

ifaruklädhe, *n. pl. kläder, gångkläder.* kropsins jfaruklädhe *MP* 1: 9. styrkir oc hedhir äru hans jfaru klädhe *ib* 2: 78.

i fram, *se* **i.**

i fran, *se* **i.**

i fran vända (i frawendha), *v. afvända, förmå till affall. part. pret. med ack. i st. f. dat.* the wore aldelis riketh i frawendhe *BSH* 5: 124 (1506). *Jfr* **franvända.**

ifylla, *v.* [*Äldre Dan* ifylde] *ifylla.* är han ä then sami hulkin som j fyllir *(implet)* ok af töme *Bir* 1: 347.

ifärþ, *f. intåg, ankomst.* a warra i färþ i land ok bortfärþ af landi *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*).

iföra (j fora: -e *Bir* 1: 309**),** *v.* [*Äldre Dan.* iføre] **1)** *föra i sig, hafva med sig?* skipin j förande *(motsv. ställe:* 2: 115 förande*)* köpskat *MP* 1: 169. **2)** *ikläda. med två ack.* loot han teridacium klädha mz hedhin stykke . . . ok i fördhe han gulleboin klädhabonadh *Gr* 269. — *pass.* iak . . . war j fördhir fwl ok smälik klädhe *Bir* 1: 5. *ib* 3: 299. — *bildl.* herrans ande j fördhe gedeonem starkan hwgh *MB* 2: 87. — *med personens ack. samt sakens beteckning föregången af prep.* i. j fore iak thik . . . j klädhe *Bir* 1: 309. iförandhes henne i purpura oc silkes klädhe *Lg* 3: 451. — *pass.* en prestir j fördhir j mässo klädhe *Bir* 3: 471. — *bildl.* nar han före sik ij mässo hakulin tha iföre diäfwllin han j vantro *Bir* 3: 13. — *med personens ack. och sakens dat. pass.* iförde riffnom oc platadom säkkiom *Su* 143. — **iföra sik,** *ikläda sig. med ack.* nar the j föra sik presta klädhin *Bir* 1: 164. *ib* 312, 4: 67. *MB* 2: 149, 150, 160, 174. — *bildl.* herran styrdhe oc i fördhe sik fäghrindena *(decorem indutus est) Bo* 231. — *med underförstådt obj.* han häntir saman klädhin siin. nw eet oc nw annat. ok i före sik swa *Bo* 196. — *med prep.* i *och följande subst.* j fördhe min son sik j sin klädhe *Bir* 1: 29. i thiin bäzsta klädhe lat thik i föra *Al* 7908. *MP* 1: 121. *MB* 2: 186. — *bildl.* j förin idhir j nyan man *(induite novum hominem) MP* 1: 126. — *refl.* **iföras,** *ikläda sig, iklädas. med ack.* i fördhis han bäzsta klädhe *Gr* 291. *MB* 2: 189. hafwin ey wmsorgh . . . idhrom krop hwath i skulin i föras *Ber* 131. ifördhos lifsens wakn *Su* 442. — *bildl.* skulu the j föras *(induentur)* twäfalla skam oc blygdh *Bir* 2: 10. mz hwilke wi skulin i föras miskunnenna inälfwe *Ber* 194. — *med prep.* i *och följande subst. bildl.* til thes ij iförins owan til i dygdhena *(induamini virtute) Bo* 243. j föris han j hiärtans härdzsko *Bir* 3: 12. — *abs.* at han maghe klädhas ok j föras *(tegi et indui) Bir* 3: 44.

iförilse, *n. pl.* — **iförilsa klädhe (j förilse-),** *n. pl.* = **iföroklädhe.** owir sänga klädhin gang klädhin ällir j förilse kläde *(super lectisterniis vel indumentis) Bir* 4: 50.

iföroklädhe, *n. pl. gångkläder.* aff idhorom i föro klädhom *Bir* 3: 259.

i ganga (ij ga), *v. ingå.* ij thz herbärghe han ij gär *Fr* 2595.

i gen, *se* **i.**

i gen anama, *v. återtaga, återfå.* atj honom behelplige äre then hans kirchie virmo j gen aname *FM* 272 (1506).

i gen andvardha, *v. återlemna.* oploot hon oc i gen anduardadhe klostreno thän fornämpda större gardhin *SD NS* 2: 236 (1409). *ib* 357 (1411). *Jfr* **andvardha i gen.**

i gen bindha, *v. erbjuda att återlemna.* ath han honum sina peninga laglige i gen bödh *SD NS* 2: 319 (1410, *gammal afskr.*).

i gen bliva (j gän-), *v. blifva qvar.* swa at ganska faa j gän bliffwo mz triphone *MB* 2: 274. *Jfr* **bliva i gen.**

i gen byggia (i gän-), *v.* [*Äldre Dan.* igenbygge] *återbygga.* bröth . . . diäffwllen nidher en deel aff taket, huilket brot enghen kan för bättra, ällar i gän byggia *Lg* 3: 168.

i gen böta (j geen-), *v. laga.* systrana som conuentz klädhin skulu skära söma oc j geen böta *Bir* 5: 102. *Jfr* **böta i gen.**

i gen driva (j geen-), *v.* [*Äldre Dan.* igendrive] *förkasta, upphäfva, göra om intet.* ey for thy skal lofflikin fädhra sidhwänia affläggias ällir j geen driffuas *Bir* 4: 53.

i gen döma, *v. åter tilldöma, döma att återgå till.* kännes . . . mich hafua igen dömpt ragnare i hakstum en gardh i löt liggiande, fran herra nicles boson riddara *SD NS* 1: 9 (1401). *ib* 534 (1406). *Jfr* **döma i gen.**

i gen fa (j gän faa *MB* 2: 287. **egen faa: -faar** *DD* 2: 14 (1459)**),** *v.* [*Fdan.* igenfaa] **1)** *återfå.* sina päninger i gen fa *SD NS* 1: 89 (1401). hauer lika mykit ok lika got godz i gen fongit *ib* 2: 125 (1409). *MB* 2: 287. *Di* 45. *DD* 2: 14 (1459). **2)** *återgifva.* j gen faa . . . thz orättelika fangit är *Bir* 4: 90. hwilkom han skulde the illa fangen thing j gen faa *ib.* — *Jfr* **fa i gen.**

i gen fulla (i geen-), *v. gifva ss ersättning.* henne swa got godhz i geen fulla *SD NS* 1: 227 (1403).

i gen föra (i geen-), *v.* [*Äldre Dan.* igenføre] *återföra.* rymmer landboon borth . . . haffwi tha jordhäganden waldh honom i geen föra med boskapi sinom *GS* 40.

i gen giva (j geen-. j gän-. i gen gyfwa. i gen geffwa), *v.* [*Äldre Dan.* igengive] **1)** *återgifva, återskänka.* som honom än liffwit j gän gaff *MB* 2: 289. — *återlemna, återbetala.* the fornämpda xxvj marker i gen gyfwa oc beredha *SD NS* 1: 200 (1402). **2)** *återgifva, gifva ss ersättning.* honom ok hans arffwm swa goth godz for the for:da qwärn i gen geffwo *(för* -geffwa*) SD NS* 1: 27 (1401). *ib* 156 (1402), 235 (1403), 317 (1404). — *ersätta.* til binder jak mik . . . for:da henrik ok hans arffwm allan then skadhan oprätta ok j geen giffwa *FH* 2: 90 (1432). — *gifva i stället, gifva i utbyte.* haffuer mig igen giffuit twa delana i grimstorp *SD NS* 1: 274 (1403, *nyare afskr.*). — *Jfr* **giva i gen.**

i gen giälda (i geen-), *v.* [*Äldre Dan.* igengælde] *återbetala.* första jac äller mina arfua hafua redhelika i geen guldet oc betalat . . . abram brodhersson äller hans arfwm the for:da päninger alla *SD NS* 1: 235 (1403). *Jfr* **giälda i gen.**

i gen halda, *v.* [*Äldre Dan.* igenholde] *vara återhållsam, försaka.* then som byghinnar falla i armodh oc ey är alstings fallen, hanom är mindre blygd at i gen halda *(abstinere)* än alstings falla *Ber* 288. *Jfr* **halda i gen.**

i gen hava (igän-. j gin-), *v.* **1)** *hafva till baka, få till baka, återfå.* siins faders breff . . . igen hafua *SD NS* 1: 29 (1401, *nyare afskr.*). *ib* 156 (1402), 200 (1402) *o. s. v.* **2)** *hafva qvar.* hwadh the j gin haffua *Bir* 5: 131. the enda faar älla laamb iak igänhaffde *Su* 161.

i gen kalla (ighen-. i geen-), *v. L.* **1)** *återkalla, taga tillbaka.* ighen kalla *(revocare)* alth

thet rikena kan koma til forfang *SD* 5: 210 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* thetta gotzit i geen kalla *ib NS* 1: 73 (1401). *ib* 182 (1402), 2: 93 (1409). **2)** *åter bringa på tal?* som repper eller i gen kallar . . . en aff thalet zaak *SO* 98. **3)** *återföra, bringa tillbaka (från).* somlike hafdho han gärna medh allo ighenkalladh, oc atherdraghit *(revocare)* aff thom vilianom *Ansg* 187. — *Jfr* **kalla i gen.**

igenkallan, *f. återkallande, ryggande.* vtan alla igencallan oc aterlösn *SD NS* 2: 51 (1408).

i gen koma (j gen komma. i geen komma. igänkomma *BK* 210**),** *v.* [*Äldre Dan.* igenkomme] **1)** *återkomma, komma till baka.* the som i gen komo *Pa* 11. *ib* 18. *Di* 34. *BK* 210. ther som effraym waro j gen kommaskolandis *MB* 2: 110. äpther naghra dagha j genkomandis *ib* 114. **2)** *återkomma, återställas.* epter thy . . . the (ɔ: thessa thry rike) . . . igenkompna ära i godhe gamble sambindelse *FH* 1: 39 (1458, *nyare afskr.*). **3)** *åter tillkomma, åter tillfalla.* scal thet for:da gotz i geen komma til mik *SD NS* 1: 235 (1403). *ib* 264 (1403, *gammal afskr.*), 265 (1403). — *Jfr* **koma i gen.**

i gen lata (i geen laata), *v. lemna i stället, lemna i utbyte.* hawer oss i geen laatidh siäx örisland jordh *SD NS* 2: 118 (1409).

i gen liva, *v. lefva qvar.* sa lengie . . . en man igen liffwer *BSH* 5: 462 (1511).

i gen lykkia, *v.* [*Fdan.* igenlukke, igenlykke] *tillsluta, stänga.* j gen lykte dörena *MB* 2: 167. *Jfr* **lykkia i gen.**

i gen läggia (i ghen leggia. i geen lägga *SD NS* 1: 142 (1402, *nyare afskr.*)**),** *v.* [*Fdan.* igenlæggie] *gifva ss ersättning.* them fornemdha philipusse ok hans arfum swa guth goos i ghen leggia *SD NS* 1: 59 (1401). *ib* 142 (1402, *nyare afskr.*), 203 (1403). *Jfr* **läggia i gen.**

i gen lösa (ii geen-. i geen lössa: -lösser *SD NS* 1: 234 (1403)**),** *v.* [*Fdan.* igenløse] *åter inlösa, återköpa.* fora än the *(godsen)* ii geen löst äru *SD NS* 1: 97 (1402). *ib* 234 (1403), 235 (1403), 378 (1404) *o. s. v.* at jac thet *(godset)* i gen löst hafuer *ib* 2: 219 (1409). *Jfr* **lösa i gen.**

i gen mura (i gän-), *v.* [*Fdan.* igenmure] *igenmura, åter tillmura.* iblandh stenana ther holet i gän mwradhes mz *Lg* 437.

i genom, *se* **i.**

i gen ropa (jghen-), *v.* [*Äldre Dan.* igenrobe] *återkalla, taga tillbaka. SD* 5: 678 *(öfvers. fr.* 1467*). Jfr* **ropa i gen.**

i gen skipa (j geen-), *v. återställa, återskaffa.* at thu minom son j geen skipadhe sina hustru *ST* 528.

i gen sla (i geen-), *v. slå igen, slå till baka, gifva motslag.* hwa i geen sla han brygger kiwith *GO* 808.

i gen skriva (j geen-. -adher), *v. skrifva å nyo, skrifva i stället.* oppa aattonda bladhino oc oppa the adhre sidhone är scrapath oc j geen scrifuat the ordhin til sik *VKR* 55. oppa nionda bladhino oc försto sidhonne är scrapat tyswa oc j gen scrifuat thet ordhit garzmestarans *ib.*

i gen standa (i geen-), *v.* [*Fdan.* igenstande] *återstå, vara obetalt.* hwat som i gen stodh aff the päninga *SD NS* 1: 140 (1402). tildömom wi . . . marghet til the fäm marcer i geen stodho aff haquon *ib* 410 (1405). *Jfr* **standa i gen.**

i gen stoppa (i geen-. igenstwppa), *v.* [*Fdan.* igenstoppe] *tillstoppa.* then maath, som . . . i gen stoppar ynelffwanar *LB* 7: 78. thee (ɔ: aadronar) ärw igenstwppade *ib.* — *åter tillstoppa.* thet skal han lata i geen stoppa *SD NS* 1: 646 (1407, *gammal afskr.*). — *Jfr* **stoppa i gen.**

i gen sända (j gän-), *v. återsända.* at for:de herra beint scal joane lafrintsone thet pantzaret i gen senda *SD NS* 1: 484 (1405). at . . . beint thet pantzaret äy i gen sende *ib.* aat spöriande helyodore. hulken waare beqwämare än eth sinne j gän sända til iherusalem *MB* 2: 289.

i gen sänkia (igän- *FM* 186 (1504)**),** *v.* [*Äldre Dan.* igensænke] *igenfylla, sänka, stänga genom sänkning.* hampnerne *(näml. äro)* igensenckthe *BSH* 5: 163 (1507). *FM* 186 (1504). *Jfr* **gensänkia.**

i genom stinga (jginum-), *v. genomstinga.* klädhit känne ey at thz jginum stingx *Bir* 3: 77. *Jfr* **genom stinga.**

i gen taka (igen taga), *v.* [*Fdan.* igentage] **1)** *återtaga.* hwilketh edre thro swena . . . igen togo *BSH* 5: 396 (1510?). **2)** *taga till baka, vägra fullgörandet af.* wilde engha lund sin ordh j gen taka *Lg* 1033. — *Jfr* **taka i gen.**

i gen thrängia (j geen-), *v. tillbakatränga, dämpa, tygla.* for . . . j geen tränghiaskolandis *(restringendam)* thera käthe, oc lusta som kathe äru *Bir* 4: 63.

i gen vinna, *v. återvinna.* tw haffuer drengeliga thin häst igen wunnet *Di* 147.

i gen äskia (ighen-), *v. återkräfva.* haffuer her akä . . . ighen elskath *(för* ighen eskath*)* skyp och gotz *BSH* 5: 203 (1507).

ighel? (*pl.* **yglar),** *m.* [*Jfr N.* igle] *igel.* tag blod aff yglar eller sniglar *LB* 7: 193.

ighelbit (igil biith), *n. igelbett.* dwger for igil biith *LB* 7: 146.

ighulborster? (ighelborster. ighilbyrst), *m.* [*Jfr Isl.* burstígull] *igelkott.* til han ware allir skötum fuller som ighelborster *(ericius) Lg* 1015. thz (ɔ: hans leon) lagdhis tha nidher op a een pal som ighilbyrst han plägher at göra *Iv* 4463.

ighulkutta? (ighilkutta), *f.* = **ighulkutter.** hulke som sik thynga mz klädhom swa som ighilkuttan *(för* ighilkuttin?*)* mz äplom *Bir* 3: 201.

ighulkutter (yghilkotter: -kottin *LB* 3: 189**),** *m.* [*Isl.* ígulköttr] *igelkott.* til han ware allir skötum fuller som jghulkuttir mz borstum *Bil* 479. *LB* 3: 189. — **ighulkutta skin (yghilkutta-),** *n. igelkottskinn.* hänna bryst stingx suasom mz yghilkutta skinne *Bir* 3: 29.

ihald (yhald), *n. L.*

ihul, *adj. ihålig.* är tannen i hul *LB* 7: 213.

i häl, *se* **häl,** *f.*

ikil (ykil), *m.* [*Sv. dial.* ikkel. *Jfr Isl.* jökull] *istapp.* swa som flytande vatn aff hws thakx yklom *Bir* 3: 145. *Jfr* **isikil.**

ikke, *se* **äkke.**

ikoma, *v.* **1)** *inkomma.* j komen j templens fatabur *MB* 2: 287. **2)** *bringa i, föra i.* af þräldom som farao kunug þöm ikom *Bu* 76.

ikorne (ykorne *L.* **ekorne** *L.* **ykurne),** *m.* [*Isl.* íkorni] *L. ekorre.* aspiolus, ikorne *GU* 7. — *i ortnamn.* ykurnahult *SD* 4: 595 (1338). icornathorpp *ib NS* 1: 602 (1406). — **ikorna hunder,** *m. L.* — **ikorna skin (ykorna-),** *n. ekorrskinn.* fodrat mz ykorna skin *RK* 1: 2197. — **ikorna skogher,** *m. skog i hvilken ekorrar fångas el. jagas.* ikornaskoga ok fiskewatn *Porthans Skrifter* 1: 71 *(bref af* 1390, *gammal afskr.).* — **ikorna täkt,** *f. L.*

ikt (iikth. yckth *LB* 2: 11), *f.* [*Fdan.* ikt. *Jfr Mnt.* gicht] *gikt. ST* 269. *LB* 2: 11, 3: 33, 5: 77. iikth i fothom *ib* 7: 37. ikt in pedibus *ib.* icth, tz är en soth som är i mellan hulleth och skynneth *ib* 52. *ib* 127, 284, 285, 286. for ten flygande ickt som löper aff ene siido til te andra *ib* 338. for ickt eller annan tor verk j ben eller andra lemmer *ib* 339. — *värk.* ikth i öghen *LB* 6: 105. — **ikta värker (ickte werker),** *m. giktvärk.* for ickte werk oc popilszie *LB* 7: 338.

il (yl. *frf. vok. i änd.* **il-. ill-: illia** *Bir* 4: 140. **-iar),** *f.* [*Isl.* il] *fotblad, fotsula.* iwi henna ilia *Bil* 542. kyste hona vndir sina ilia *KL* 331. af fotanna yliom ok til howdzsins iässa *Bir* 1: 52. *MB* 1: 362, 429. *Iv* 2209. *Bir* 1: 153, 328, 2: 94, 176, 3: 338, 435, 453, 4: 138, 140, 153, 158. *Su* 39, 205, 404, 459. *Jfr* **fota il** *samt* **ili.**

il (iill), *n.* [*Isl.* él] *il, stormby.* the styrto nidher fore swärdh ok piil rät som haghil wt aff et iill *Al* 5294. *Jfr* **äl.**

ila (ijla. yla *RK* 2: 9323), *v.* [*Mnt.* ilen] *ila, skynda.* the danske fult snart at slotet ijla *RK* 2: 2186. *ib* 3527, 8638, 8668, 8842, 9323. *Jfr* **undan ila.**

ila (*öfverallt skrifvet* **yla,** *men förekommer endast i rimslut med* hvila, *RK* 3: 101, 188, 3987, 4087, *och med* mila *(skrifvet* myla*), ib* 3985), *v.* [*Sv. dial.* ila, yla] *dröja, uppskjuta.* the plägha i theres raadh ey länge yla *RK* 3: 101. han wille ey längre mz förrädhri yla *ib* 188. *ib* 3985, 4087. — *dröja, rasta.* saa motte the ther yla *RK* 3: 3987.

ila (yla; *öfver allt i rimslut med* hvila), *f. dröjsmål, uppskof.* thz motte wara wthan yla *RK* 3: 1444. *ib* 1145. — *rast.* gaffuo siik inga yla *RK* 3: 1771.

ilan (ijlan. ylen), *f. dröjsmål, uppskof.* at wij varde jw vndsatte i tiid oc tima medh thet aldra förstą wtan ijlan eller skotzmaal *BSH* 5: 13 (1504). at i wille oss sända wndsätning oförtöffrath wtan all ilan medh thet aldra första *ib* 190 (1507). vil jach vthen alle ylen och forsymmelse komma til eder *ib* 241 (1508).

ilbraghdh, *n. L.*

ilder (ijller *RK* 3: 3038. **ylder: ylth** *ib* 882), *adj.* [*Isl.* íllr] *L.* **1)** *ond, svår, smärtsam, obehaglig.* dö illom döþa *Bu* 526. fingo alle illa gudhz hämdh *Bil* 734. hans siäl vndirstar thz illa som j häluite är *Bir* 2: 163. alt ilt haffwir iak fangith fore thässa kono *Lg* 90. wäderith thz war ilt ok waat *RK* 1: 3613. toldhe ther myket ilt *Pa (Tung)* 35. som ilt hafua i hals sin *KL* 374. for man ilth i öron *LB* 7: 4. ilt är yffrith ont *GO* 930. ilt skal moth ondo *ib* 1002. ilt är ey goth for än wärra kombir *ib* 185. hwi menin ij swa ilt *(motsv. ställe: MB* 2: 381 onth*)* at göra ihesu *KL* 386. wardh hans husfrv swa ilt fore *(det smärtade så mycket hans hustru) MB* 1: 194. saa ylth giorde honum *(smärtade honom, förbittrade honom)* thz homodh *RK* 3: 882. — *svår, påkostande.* mik thykker ilt fra hänna skilia *Fl* 209. the liggia ok sofua swa sötelik, ij annars arm huar ligger sik, at man thykker ilt at väkkia them *ib* 1532. **2)** *svår, besvärlig.* harder oc starker oc iller at widerfas *Di* 127. ilt är siwkum at fäktas *GO* 80. *ib* 546. ther war ilt at standa i geen *RK* 1: 3087. **3)** *skadlig, förderflig, olycklig.* þän fiken är a pänigen. takar tu il *(onda ting)* ok tapar i köpe tu goþ *Bu* 153. jllum tima *(i en olycklig stund)* äst thu här komin *Bil* 326. thz är ey for thera illo *(för deras förderf el. olycka).* vtan them til mere äro *Bir* 1: 188. **4)** *n. abs. svårt (att få), ondt (om). med prep.* til. ther war ilt til stena *RK* 1: 3227. ilt är til vagn tha alle aka *GO* 539. **5)** *i sedlig mening: ond.* baþe goþe ok ille *Bu* 21. engin man wänte han godhan ok rätfärdoghan wara thy at han war sielfuir ful ok ilder *Bil* 307. ille män laghom spilla *KS* 67 (165, 73). tw hin ille hundh *Di* 220. ildar diäwl *Bu* 23. fik . . . frälse af illom gäste *(d. v. s. djäfvulen) ib* 205. som mykit ilt hauar giort *ib* 28. alla vändo þät til illo *(gåfvo det en ond tydning, vände det till det värsta) ib* 30. mädhan mannin rätte ey sit ilt mädhan han liuer *Bir* 3: 195. the som härdha sik mot mik ok staa j sino illo *ib* 1: 200. j girughet ilt klok *(för* j girughet ok ilt klok? *för* j girughet ilklok?*)* ok swa swar *MD (S)* 308. — hin ille, *hin onde, djäfvulen.* tha öpte hin ille som i elde laghe *Bil* 115. *MB* 1: 276. the bedhya hyn illa haffwa wart järn *DD* 1: 214 (1510? *eft. aftr. hos Langebek*). **6)** *ond (på), förbittrad, hätsk (mot). med dat.* hwarce iller eller godher iwdhom *MB* 1: 26. war aldrigh godhom ijller *RK* 3: 3038. attw wast mik ill oc ekke godh *ib* 1: 4391. *Iv* 2728. — *arg, argsint.* är ilder innan sik *Fl* 1022. han är halla ilder ij sik *ib* 1163. — *Jfr* **ful-, iäm-ilder.** — **ilz döme,** *n. L.* — **ilz fundogher (ildz-),** *adj.* = **ilfundogher.** mz . . . ildzfundoghom parom *Su* 420. — **ilz öke?** *n.? Jfr* **vilz öke.**

ildiärver, *adj.* [*Isl.* ílldjarfr] *djärf att göra det som är ondt.* onde ok ildiärue renliues män *Bir* 3: 6.

ilfunder, *adj. illfundig.* aff koningh hans ilfunda tilskyndan *BSH* 5: 83 (1506).

ilfundogher (ylffwndoger: -aste *Su* 44), *adj.* [*Äldre Dan.* ildfundig] *illfundig, listig.* klokir oc ilfundoghir *ST* 359. *Su* 44, 153.

ilfundoghhet, *f. illfundighet. Lg* 3: 414.

ilgärning (ilgärnigg *(frf. vok. i änd.)*), *f.* [*Fnor.* íllgerning] *illgärning, ogärning, missgärning.* hans ilgärnigga varo flere än hans goþgärnigga *Bu* 20. hauar þu trägha þinna ilgärninga *ib* 141. *MB* 1: 261, 271, 440. *KL* 243. — **ilgärninga limber,** *m. ogärningsman?* lätin ey lifwa ilgerninga lim *(criminatorem) Bil* 126. — **ilgärninga man (jllgärninga-** *MB* 1: 338), *m. ogärningsman. MB* 1: 338. *Su* 35, 118. *Jfr* **ilgärningis man.** — **ilgärningis folk (ilgernigis-),** *n. ogärningsmän. ST* 514. — **ilgärningis man** (*KL* 8; *Bo* 189; *MB* 2: 305; **-manz** *Bo* 217. **ilgerningis man. ilgherningis man** *MB* 2: 378. **ilgärniggis man: -män** *LfK* 116. **ilgärniges man** *Bu* 494. **ilgernigis man: -men** *ST* 295. **illgärniggis man: -män** *Lg* 3: 391. **ylgernyngx man: -men** *ib* 88), *m. L.* = **ilgärninga**

man. hafdhe . . . kallat han coclara ok mandrapara ok ilgerningis man *Bil* 355. *Bu* 494. *KL* 8, 49, 382. *MB* 2: 378, 385. *Bo* 189, 217. *MB* 1: 467. *Al* 7293. *ST* 295. *Lg* 3: 88, 391. *LfK* 116. en affmykit ilgärningis man *MB* 305.

ilhardher (ill hardher: -hardhe *ST* 384. **ilhärdhir),** *adj.* [*N.* illhard] *hård el. förhärdad i det onda, förhärdad.* folkit var sua ilhart af sik *Pa* 9. hiärtat tynges oc wardher kalt oc ilhart *Su* 108. *ST* 384. *Su* 286. — *hård, grym, ondskefull.* pröuadhu at han war ilhärdhir *Bil* 300.

ilhet (ylheth), *f.* [*Äldre Dan.* ildhed] *ondska, elakhet.* falla j the sthora ylhethene ok onszko som är awundh *Gers Frest* 32.

ilhydhe, *se* **ilthydhe.**

ilhärdha, *v.* — **ilhärdha sik,** *förhärda sig.* j festin idhir ok ilhärdhin mot kärlekenom *Bir* 1: 220.

ilhärdhe (jlherde), *f.?* *hårdhet, ondska.* genom sielfs voldz ok jlherdes sulwna *Lg* 3: 538.

ilhärdher, *se* **ilhardher.**

ilhärdhogher (ilherdogher), *adj.* [*Fdan.* ilhærdug] *hård, grym, ondskefull.* romara pröuadhu at han war ilherdogher (*motsv. ställe Bil* 300: ilhärdhir) *Lg* 992.

ilhärdska (ilherdzka: -o *MB* 1: (*Cod. A* 3) 556. **ilhärdzska. ildhärdzska: -o** *Su* 127. **ilhärska** *ib* 281; **-an** *LfK* 160; **-o** *Lg* 3: 141), *f.* [*N.* illherdska] *förhärdelse, ondska.* for hugxsins ilhärdzsko *Bir* 4: 51. *MB* 1: (*Cod. A* 3) 556. *Su* 127, 281, 299. *Lg* 3: 141, 414, 418. *LfK* 160. — **ilhärdskofulder (ilhärdzsko-),** *adj. ondskefull.* at högfärdoghe ok ilhärdzskofulle sculu fa gudilikan räddogha *MP* 1: 34.

ilhärdskelika (ilhärskelika), *adv. hårdnackadt.* stodho mothe henne ilhärskelika *Lg* 3: 413.

ilhärdsker (ilhärdzsker. ilherzker: -herzk *Lg* 3: 555. **ildhärsker: -härska** *Su* 155. **ildhersker: -herske** *LfK* 8. **ylhärsker: -härske** *JP* 124), *adj. förhärdad.* bidh ey for tesso ilhärdzsko folkeno *MP* 1: 159. wee wslom ilherdzskom (*obduratis*) syndarom *Su* 95. *ib* 155. *Lg* 3: 555. *LfK* 8, 116. *JP* 124.

ilhätsker (ilhedsch), *adj. illasinnad, arg.* emot thenne openbare ilhedsche fiender *BSH* 5: 599 (1519).

ili? (*obl. kas.* **ilia),** *m. fotblad.* fran ilia (*planta pedis*) oc vp til iässan *Bo* 205. *Jfr* **fota ili** *samt* **il.**

ilkloker (iil- *Bir* 5: 100), *adj.* [*Äldre Dan.* ildklog] *illslug. Bir* 5: 100. *Su* 426. *Lg* 3: 300.

ilklokhet, *f. illslughet. Lg* 3: 475.

illa (iilla *VKR* 35. **ila** *ST* 24, 41, 366, 457. **ildha** *Ber* 289. **ylla** *RK* 2: 4554. **ill** *Al* 10426), *adv.* [*Isl.* illa] *L.* **1)** *illa, på ett sätt som vållar obehag el. skada.* haua illa luktande limi *Bir* 2: 114. illaloktande madhka *Gr* 270. ermetin thokte sik illa hafua stat langhan thima j armödo ok fa ey mera lön *Bil* 715. hwi lönir thu mik illa wäl giort *ib* 277. trugade fast mere ylla göre *RK* 2: 4554. wille ingen (*mot ingen*) göra illa *ib* 3: 1040. hwi giordhe thu sielff swa ila widh thik *ST* 41. at brödhirne ellir hionin farin ey iilla oc osköteliche medh sinom klädhom *VKR* 35. han sa sina illa falla *Al* 5171. droztin ther om swa illa sa (*tyckte så illa derom*) *RK* 2: *s.* 350. han hafwer illa mot tik warit *MD* 131. toko sua jlla vidh sik (*togo el. lade så illa vid sig, bedröfvades så mycket*) *Bir* 2: 200. wreder och illä hughom *Va* 9. wardh illa (*illa till mods, bedröfvad el. förfärad*) widh sin misfälle *Bil* 245. *ib* 771. vardh han räddir oc illa vidhir *Bo* 23. *ib* 92, 225. *KL* 100, 107, 230, 318. *MB* 1: 216, 247, 279. *Fl* 1332. *ST* 457. *Lg* 46. — *illa, ömkligen.* hon grät ok illa lät *Bu* 11. **2)** *illa, svårligen, mycket.* slo falantin diwrit illä *Va* 26. sa them rädhas illa *Al* 5065. illa snala *ib* 5129. illa saar *ib* 2877. *BSH* 5: 413 (1510). jlla huggen *RK* 1: 715. illa waat *ib* 577. iak foor illa wil *Bir* 1: 11. tha wart konungen illa vreder *MD* 333. **3)** *illa, på orätt sätt.* han hafdhe sith goodz . . . ila oc owiislika forterth *ST* 24. **4)** *föga.* the skipta the bradh illa iämpt *Al* 9697. alt war sändir at hon war ila (*knappt; motsv. ställe Bil* 317: alla) mät, oc the bouane komo löpande *ST* 366. — *Jfr* **ful-, iäm-, of-illa.**

illa, *v. L. Jfr* **oilter.**

illalika (illelik *i rimslut*), *adv.* [*Jfr Isl.* ílliliga] *illa.* nu maghin ij herra göra vidh mik hwath häller ij vilin väl äller illelik (*Cod. A* ondelik) *Fr* (*Cod. B, C, D, E, F*) 2116.

illaliker, *adj.* [*Jfr Isl.* ílliligr] *ond, elak.* är swa illalik *Iv* 4993.

illan, *f. L.*

illat (illaat), *n. ond låt, jämmer, klagan.* tha mwn mäst oc wärst illaat (*Cod. B* illäte 554) wardha *MB* 1: 306.

illa viliaþer, *p. adj. L.*

illistogher (yllistogher), *adj. illistig.* yllistoghe fienden *Gers Frest* 34.

illäte, *n.* = **illat.** *MB* 1: (*Cod. B*) 554.

ilradh (illradh), *n. pl. ondt uppsåt.* war thetta mandrap giort mz awund oc illradhom *MB* 1: 425.

ilradhogher (-uger), *adj.* [*Isl.* íllráðugr] *illrådig, illasinnad, som uttänker onda anslag.* alt thzta onda woller hin ilraduge seueke *Di* 182.

ilthydhe? *n.* [*Isl.* íllþýði] *dåligt folk, pack.* fanta ok ilhyde (*troligen för* ilthyde) sputtadho hans knäfal *Bil* 582.

ilvili (ill- *L.* **jlwilye),** *m.* [*Isl.* íllvili] *L. ond vilja, ondt uppsåt, ondskefullt sinnelag, illvilja. SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). cayn offradhe mz ilwilia sin tionda *MB* 1: 162. dräpa . . . mz forlaghum eller ilwilia *ib* 335. then som ilwilia hawer til thik *ib* 215. före mannom som han hauer lönlikan ilvili (*för* ilvilia) å i hugh ok hiärta *KS* 47 (120, 51). *ib* 5 (11, 6), 59 (146, 64). *Al* 6999. aff hwilko komber hath oc jlwilye *PM* 31.

ilviliande, *adj. L.*

ilviliogher, *adj.* [*Isl.* íllviljugr] *illvillig, ondskefull.* thäs helga anda snille skal ey inga j iluiliogha (*malevolam*) siäl *MP* 1: 132. sagdho at en planete war godhwilioghare än annar . . . oc soma ilwilioghare *MB* 1: 416.

ilvädher, *n.* [*Jfr Isl.* íllviðri] *ondt el. förderfligt väder, förderfvad luft.* annor siw ax syntis honum fordärfwath aff ilwädhre (*percussæ uredine*) *MB* 1: 236. plagha thik mz . . . frost oc bruna oc ilwädher (*aëre corrupto ac rubigine*) *ib* 428.

ilzka (ilzska. ilzsca: -o *Bir* 4: (*Dikt*) 223. **iltzska: -o** *Su* 453. **ilska: -o** *MD* 66; **-om** *Bir* 1: 252. **ilsca. ilsska: -o** *Lg* 3: 147. **yldzska: -o** *MB* 2: 319), *f.* [*Isl.* íllska] **1)** *ondska.* mykin ilzska

war i iordhrike *MB* 1: 167. ilzka foruindir ey andra ilzko *KL* 282. mz godhe gärning forvinna annars ilzko *ib. Bir* 1: 51, 3: 38, 4: *(Dikt)* 223. ther äptir af lät ey diäfwllin at orogha ok frestaa mannin än meer vtan gik til hans mz twem androm ilskom *(malitiis)* först insände han honom wantro annantidh wanhop *ib* 1: 252. mz thorn kronadhis aff ilsko brädhe *MD* 66. **2)** *vrede, raseri, grymhet.* wredhe ok ilzska ij honum röt *Al* 4418. vptändher j yldzsko *MB* 2: 319. *ib* 358. *Su* 453. *Lg* 436, 3: 147. riis vp j thin wärsta hugh ok allo pino ilzska *Bil* 472. at oprifwa thässa gadzsins oc ormsins ilzsko *Bir* 3: 77. bläste han *(draken)* . . . gen staþenom etar ok ilsco *Bu* 490. — **ilzko fulder (ilzskofulder. ilzsco fulder. iltzskofulder: -fult** *MB* 2: 394. **ilskofullir. ilzscafullir** *MP* 1: 80; **-fuldz** *ib* 87. **ilzskafulder: -fult** *ib* 86**),** *adj.* [*Isl.* íllskufullr] **1)** *ondskefull, ond.* är han awns fullir ok ilskofullir *MP* 1: 45. aff ilzskofullom mannom *Bir* 3: 217. ilzkofulle thanka *KL* 282. *ib* 182. vi thänktom ilzsco fult radh a mote thik *ib* 400. *MB* 2: 394. *MP* 1: 80, 86, 87. *Bir* 1: 189, 2: 158, 3: 393. *ST* 148, 438. **2)** *vred, förbittrad.* wardh ilzko fullir oc wredhir *ST* 509. — **ilzkofullelika (ilzkafullelika** *Ber* 233. **ilzscofulleka** *Bir* 4: *(Dikt)* 223**),** *adv. ondskefullt. Bir* 4: *(Dikt)* 223. *Ber* 233. — **ilzkohet (ilzskohet),** *f. ondska.* gamble oc snödhe owenen haffwer jngha clokare ilzskohet *LfK* 35. — **ilzkokloker (ilzscoklokir),** *adj. illslug, listig, slipad.* han war swa ilzscoklokir *(versutus)* oc ordhfullir. at iac formatte ey forvinna han mz ordhum *KL* 192.

ilzkas (ilzskas: -adhis *KL* 157; **-adhes** *Lg* 3: 682. **jlzskas** *Bir* 3: 77; **-andis** *ib* 331. **ilzscas: -adhos** *KL* 141. **ilskas. -as, -adhis),** *v. refl.* [*Isl.* íllskaz] *ondgöras, förbittras.* böriadhe folkit ilskas *ST* 18. ilzkadhis j sinne höghfärdh *ib* 341. jlzskandis mot sinom jamcristne *Bir* 3: 331. jlzskas . . . ok afwndas mot valloghom gör forrädhilse ok opuäkke örlögh ok kiiff *ib* 77. *KL* 141, 157. *Ber* 39. *Lg* 3: 147. ilzskadhes han mz största wredhe *ib* 682.

ilzker (ilzsker. iltzsker. ilskir), *adj.* [*Äldre Dan.* ildsk] *ond, ondskefull.* ilskir thräl *MP* 1: 339. j sins ilsko *(mali)* hierta vranglikhet *ib* 68. gudh . . . frälste tik aff waro iltzsko *(maligno)* radhe *(motsv. ställe KL* 400: af vara ilzsco radhe*) MB* 2: 394.

ilzkin (ildzsken *Su* 166. **ilsken** *Di* 122**),** *adj. ilsken. Di* 122. *Su* 166.

ilzklika (ilzsklica. ilzkelika. ilzlika *MP* 2: 143**),** *adv. med ondska.* thu gik ilzsklica til gud *MP* 1: 70. *ib* 185. thu fram gikt til van herra ilzkelika *ib* 2: 70. *ib* 143.

ilzkogher (ilskogher), *adj ond, ondskefull.* mz . . . ilskoghom fundhom *Su* 125.

iläte, *n. det hvari något lägges eller ingjutes, förvaringsrum, kärl.* the hälto j lätit *Bil* 211. j läteno hälto *ib.* hwa som gooz wil köpa. han skal mer scudha, hwat j är j läteno *(för* är j j läteno) än i lätit siälft *ib* 236. himiltungel äre liwsins iläte *MB* 1: 60. liwsins iläte eller kar war giort för än liwsith *ib* 61. i thy owersto ilätino *(canistro) MB* 1: 235. *ib* 236, *(Cod. B)* 549, 561. — **ilätis kar,** *n.* = **iläte.** iak hafdhe thry ilätis kar mz miöl *(tria canistra farinæ; Cod. B* ilätä miöls 549*)* ower mit howodh *MB* 1: 235. han fylte tio stoor ilätis kar *(decem coros; Cod. B* iläte 561*) ib* 395. *Bir* 1: 394.

imberdagher (himberdacher), *m.* [*Isl.* imbrudagr. *Ags.* ymbrendagas. *Lat.* qvatuor tempora] *qvatemberdag, en af de stränga fastedagar som i de fyra gånger om året återkommande s. k. qvatemberveckorna inträffade på onsdagen, hvilken dag i dessa veckor (jämte fredagen och lördagen som i regeln alltid voro fastedagar) egnades åt fasta. Jfr Bil* 389 *samt utgifvarens anm. Lg* 1146. the fira nezsta synnodacha epter fira himberdacha *SD NS* 1: 551 (1406). *Jfr* **hovudhfastodagher.**

impa (ympa. -ar, -aþe, -aþer), *v.* [*Jfr Fht.* impfitôn, impitôn. *Mht.* impfeten, impfen. *Ags.* impian] *eg. ympa, inympa.* **1)** *insätta.* blamans ben impaþes i sama staþen *Bu* 515. — *bildl.* cristna thro falsara som kallas heretici impatu *(för* impathu*)* widha *(Cod. C* impadho widha bantzat blandh 1005*)* oc jnsätto innan hans bökir sina willu *Bil* 393. **2)** *sköta (ett trä med ympning och annan vård), bringa till full utveckling.* swa som eth blomstrande trää, tho oc ey än tilfulnadz ympat äller rotat *(arbor frondosa necdum matura) Su* 160. **3)** *plantera.* pastinare, impa *GU* 8. om än j ympadhin een qwist j idhan trägardh oc wm kring gerdhin han swa thrankt at grenana fingo ey waxa *ST* 384. ey afflater at ympa ny trä *(a plantatione non desistit) Su* 147. en faghor oc nyy trägardher aff ärlikom trääm oc lustelikom blomstrom, huilken iak aff min barndom ympat *(plantaveram)* oc örkt haffde mz mykyt ärwodhe *ib* 162. **4)** *förädla?* ted (ɔ: breuth wiin) ympar onth win oc gör onth win bäträ *LB* 7: 130.

impetrera (in-. -adher), *v.* [*Lat.* impetrare] *utverka.* friiheetir oc priuilegia, som the fornempde borgmestere oc raadhmen i stocholm . . . faangit. forworfuet eller impetrerat hafua af herrom och förstom *BSH* 3: 161 (1465). ware thz och swa, ath nakor breff äller privilegia ther oppa ärw inpetrerade äller inpetrerath worde *BtRK* 321 (1483, *orig.*).

in, *prep. L. med dat.* **1)** = **i I 1.** ärw kläddhe jn äwerdelike clarhet *Lg* 3: 431. **2)** = **i I 4.** in syne welmaght *SJ* 178 (1449).

in (ind *RK* 3: *(sista forts.)* 4555**),** *adv.* [*Isl.* inn] *L. in.* hon vilde sina dotter in hafua mz sik *Fr* 3171. tha han sa in annath sin *Lg* 91. jak skal i rikit jn *RK* 1: 2230. wt aff stocholms hws eller stadhinom i stocholme eller ther ater in *BSH* 1: 132 (1371). *Jfr* **här-, thvärs-, thär-in.** — **in for (jn före),** *prep. med dat. el. ack.* **1)** *inför.* gik han jn före portin til konungxsens palacium *(usque ad fores palatii gradiens) MB* 2: 186. **2)** *innanför.* at abbatissan hafui ellir intaki . . . fyra stechirhws systra in for poortin oc j systranna inlykke *VKR* 23. — **in händer,** *prep. med ack. inemot.* ware i thet nesthe alle framkompne in hendher jomfrwn *BSH* 5: 73 (1506). lopo thee sin wäg inhändher skäggianäss *ib* 168 (1507). är dragen inhender arboge *DD* 1: 121 (1467, *afskr.*). *BSH* 20: 123 (1507). *Jfr* **händer** *under* **hand 4** *g.* — **in i,** *prep.* **I.** *med dat. för att uttrycka ett varande i det inre af något: i, uti.* som äru jn j clostreno *VKR* 9. *ib* 31. *FM* 555 (1512). thz skeer in i halmstadha by *RK* 3: 2541. *ib* 2559. **II.**

med ack. för att uttrycka en rörelse el. en riktning till det inre af något: i, uti. wi hawum . . . ingiwith ok inantwardhat wara kära dottir . . . in i sancti bernardi orden ok liwerne ok in i risaberg clostir ok conuent *SD NS* 2: 228 (1409). — **in i genom (-ginom),** *prep. med ack. in genom.* scal han göra sin port oc ingank in i ginom sama nya husit *SJ* 207 (1451). — **in i mot,** *prep. med dat. inemot.* war skwffen slagen oc niddertrengd til gathwne in i modh radstwffwne *BSH* 4: 100 (1483). — **in mot,** *prep. med dat. inemot.* folkit nalkadis in moth flodhinne *MB* 2: 9. — **in pa,** *prep. med ack. emot.* drogh in paa jwdeam thz fördärffwa *MB* 2: 267. jach haffuer aldrig hafft i hwgh eller vilie argo in paa eder eller naghen god man *FM* 153 (1504). — **in til (yn-),** *prep. med gen. el. ack.* **1)** *intill, ända till. om rum.* en högher mwr skal ganga . . . in til ändan a klärkanna gardh *Bir* 4: 82. *ib* 83, 87. iak lät . . . sargha mit köt alt in til rifwianna *Bir* 1: 100. **2)** *intill, ända till. om tid.* bidha ful när in til middax tidha *RK* 2: 4303. yn tyl des han ser beqwemen tydh *Gers Frest* 1. **3)** *till, i riktning mot, till öfverensstämmelse med.* vände in til gudh alla yberniam *Pa* 4. alla mina akt oc gärnigga intil thin wilia regera *Su* 85. **4)** *för att beteckna ett hänvändande till en person: till.* dömom wy for:da herra boo dywra in til herra karls arfwa aff thöptom vm sin fulnadh oc vidhergield *SD NS* 2: 178 (1409). dömom wy for:da herra bo dywra in til erik skötta oc til clawos karlsson vm sit vidhergiäld *ib.* **5)** *emot, till öfverbevisande el. fällande af.* gitär þätt . . . pröwätt oc fulkompnatt in till eens tweggiä eller þriggiä *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). **6)** *för att beteckna en syftning: till, på.* som lydha intil thenna daktinghan *SD* 5: 212 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*). med allom theras clausulis och articulis som dragha och lydha kwnna intil förnempda daktingan *ib* 213. — **in uti,** *prep. med dat. el. i dess ställe ack. i.* stadfester jn vtj embetet *SO* 145. — **in vidh (inwider),** *prep. invid, vid.* wij vele komma til tals med ider inwider alesthen *HSH* 18: 129 (1497).

in aka, *v. L.*

inanama, *v.* [*Äldre Dan.* indannamme] *intaga, mottaga.* vpa hwad tiidh oc stadh han her inanamas schal *BSH* 4: 105 (1484). *Jfr* **anama in.**

in andvardha (-antwardha. jnanwarda *KrLL*)**,** *v.* [*Jfr Mnt* inantwerden] *L. öfverlemna, insätta.* tesso penninga skola in antwardass i domkirkiona *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). wi hawum . . ingiwith ok inantwardhat wara kära dottir . . . in i sancti bernardi orden ok liwerne *ib NS* 2: 228 (1409). — **in andvardha sik,** *öfverlemna sig, hängifva sig.* inne j clostromjn hwar the hafua sik gudhi in antwardhat til dötzins tiidh blifua sculande *VKR* 1.

inbinda, *v. L.* — **inbinda sik,** *invefva sig (i), inlåta sig (i).* inbindha sik i wärldzlikom ärandhom *Su* 64. — *part. pret.* **inbundin, 1)** *innestängd, intäppt, innesluten.* hon lösir inbundit wäder *LB* 8: 46 *ib* 2: 12. en inbundhin (*inclusus*) kärleker *Su* 24. othami oc fangadhe fogla hallas inbwndhne i dröffuilsom *ib* 174. — *afstängd, afdämd?* alle thera gambla inbundhna wathen oc ströma *SD* 6: 7 (1348, *gammal afskr.*). dömdom wi them aff lwfije thera inbwndan (*för* inbwndna) wijkor ok thera fiskä watin ok thera strom . . . frijt ok frels ok oboworen *FH* 4: 3 (1420). **2)** *invecklad, konstig, dunkel.* wpfinner kloka saghur oc inbundna konsterlika predikan *Su* 228. the jnbwndhna ordhen ällir spörsmalen *MB* 2: 115. wppa sin jnbwndna ordh ällir gaatha *ib.* **3)** *invecklad, invefvad.* j swa mangom wärlz ärindhom oc vmsorgh ther hon war inbunden for rikesins bestandilse *Lg* 3: 502. **4)** *införlifvad, rotfäst, hafvande vunnit insteg.* han sa huru mektelica diäwlin war her inbundin *Lg* 3: 232. — *införlifvad med, ingrodd i. med dat.* fatikdomen är swa jnfödher oc jnbwndhin människionna natwr *LfK* 23. **5)** *förenad (med), förtrogen (med). med dat.* the varo them swa inbundne, at the visto al thera hemelik thing *Bil* 850. — *med prep.* mädh. hwa som . . . kombir i gudz mönstir mz löso hiärta. hwarghin mz gudhi inbundno *Ber* 247.

inbiärgha (jnbärgha), *v. L. inberga, insamla.* the (*foglarne*) jnbärgha ey j ladhor *MP* 1: 290.

inblanda, *v. inblanda.* j thy wineno kännes inblandat beskhet *Su* 204. — **inblanda sik,** *befatta sig (med), deltaga (i).* sik inblanda . . . mz likamlikom hugnadh *Bir* 4: 61.

inblasa (-bläsa. -blesa), *v.* **1)** *inblåsa, ingifva. med dat. och ack.* onde ängla hulke som . . . inbläsa them thanka *Bir* 1: 102. thw herra . . . inbläste mik the bokina ordh *ib* 3: 205. thän hälghe ande inbläsir oc helghom ok hälaghom hiärtom allan sötma *MP* 2: 110. inblästis (*inspirabatur*) prophetanom andelik inskiutilse *Bir* 1: 308. — *med prep.* i. taladho swa som then helghe ande inbleste i thöm *MP* 2: 261. al the helgha script af gudhi är inblest i helgha manna hiärta *ib.* — *abs.* thwärt amot inbläste diäfullin *Bir* 3: 433. **2)** *uppblåsa, göra stolt.* mädhan manga aff them wärdzlikin wisdombir inbläse oc wtpöse (*inflat*) *Bir* 4: 70. — *Jfr* **blasa in.**

inblasilse (-bläsilse), *n. pl. och f. ingifvelse.* taladhe godhir ängil til konungsins mz sinom inbläsilsom *Bir* 3: 433. suarar ond jnbläsilse *ib* 324.

inblaster (-blästir), *m.* [*Isl.* innblástr] *ingifvelse.* thäs hälgha anda inblästir *Gr* 300. aff thäs hälgha anda raadhe ok inbläst *Bir* 3: 276.

inboa, *v. innebo.* — inboande män, *inbyggare.* som enom godhum . . . herra göra bör sins rikes älskelikum inboandes mannom *BtRK* 35 (1371).

inbyggia, *v.* [*Äldre Dan.* indbygge] **1)** *bo (i).* allom bondhom aliir inbyggiandhom (*inhabitantibus*) *SD* 3: 705 (*öfvers. i hds. fr.* 1400-*talet*). i rwmwm thöm . . . laglika tiilskikkadhom . . . inbyggia *ib.* — *bebo.* säghen mik hwat folk thzta är som all tässen bärghen jnbyggher oc bemannar *MB* 2: 150. swa länge hälge stadhenjnbygdis (*habitaretur*) j fridh oc rolighet *ib* 285. hälga stadhen iherusalem sidhan jnbygdis aff hebreis *ib* 328. **2)** *bygga inåt.* sidhan skal swdhin oc thakith inbyggias, at hon (*arken*) wardher ekke widhare owan än enna alna rwm *MB* 1: 168. — *bygga in i, bygga samman (med).* hennes hws war inbygdh mz (*hærebat*) stadz mwren *MB* 2: 7. — *Jfr* **inne byggia.**

inbyggiare (inböggiare: -om *BSH* 5: 57 (1505). **inbiggere** (*pl.*) *ib* 163 (1507). **inbuggere** (*pl.*) *ib* 504 (1512))**,** *m.* [*Äldre Dan.* indbyggere] *L. inbyggare.*

invånare, bebyggare. thässa husins inbyggiare hawir tw ond thing *Bir* 3: 196. straffuadhe roms inbyggiara owirgang oc synder *ib* 4: 57. for romara stadz inbyggiara *ib.* rikesins inbyggiare elskadhe han *RK* 2: 2767. *Bir* 1: 174, 224, 2: 9, 327, 328, 4: 91. *BSH* 5: 57 (1505), 163 (1507), 504 (1512). henna *(jordens)* inbyggiara *Bir* 4: 81. aff hymerikes jnbyggiara wardha äwerdelika hälwittis träla *LfK* 118. husin skulu atirlatas tom vtan jnbyggiara *Bir* 2: 76. huar thän hälghe ande är inbyggiare, ther haffs allir värlzlikin luste ledhir *ib* 127. *Jfr* **innebyggiare.**

inbyggilse, *n. boning.* nar vredhin rörir hughin dröfuir hon thäs helgha anda inbyggilse *MP* 1: 280. j thäs hälgha anda jnbyggilse *(mansionem) Bir* 2: 328. at mit hiärta vari thik äwerdhelikit inbyggilse *ib* 4: 210.

inbyggirska, *f. inbyggerska.* thässa husins som var licammins inbyggirsca är siälin *Bir* 3: 181. hymerikes borgerska oc jnbyggirska *LfK* 118.

inbyrdheliker (*n.* **jnbyrdelikith** *PM* 26, 31), *adj. inbördes, ömsesidig.* jnbyrdelikith kiiff *PM* 26. *ib* 31.

inbyrþis (inbyrdes. inbördhis *Lg* 3: 143), *adv. och adj.* [*Isl.* innbyrðis] *L. A) adv.* **1)** *inombords, om bord.* the hafdho godhan inbyrdhis sanctum marchum *Bil* 251. sanctus marchus war inbyrdhis jnnan thera fylghe *ib.* **2)** *inbördes, ömsesidigt, sinsemellan, mellan hvarandra.* fyra thing . . . som sik vndarlica hiälpa inbyrdhis *Bo* 44. vm i hawin inbyrdhis mz idhir kärlekin *ib* 77. at i skolin älskas inbyrdhis *ib* 177. al the fyra elementa . . . the toko til at storma in byrdhis *Pa* 16. the munka som . . . ödhmiukas ey inbyrdhis *(invicem) KL* 225. sagdho swa inbyrdhis *ib* 149. *Bil* 897. inbyrdhis aat hwart annath op *Al* 3958. thz wi dräpom os här inbyrdhis *ib* 8439. at . . . the hafujn sämio oc kärleek inbyrdhis mellan siin *VKR* 34. mangha the tala sik inbyrdhis *ib* 15. thöm som fara inbyrdes äpte tarvom ok ärandom sinom *KS* 65 (160, 71). *ib* 1 (2, 1), 5 (10, 5), *ib* (11, 6) *o. s. v. Bo* 172, 174, 248. *Bir* 1: 77, 261, 2: 144, 4: 119. *VKR* 25. *Al* 8685. *MB* 2: 21, 22, 24. *Lg* 437 3: 143, 300. *PM* 19. hwilken som styäl math äller hästa fodher jnbyrdis fran androm *ib* 28. *B) adj. inbördes, ömsesidig.* han skal bära älskogha inbyrdhis helso hemelikit ärinde mällan brudhinna ok brudhgomman *Bo* 112. til inbyrdhis kärlek ok hiälp *MP* 2: 160. inbyrdhis älskelikhet *Bir* 1: 77. jnbyrdis örlögh *PM* 28. *Bir* 1: 79, 256, 2: 143, 3: 69, 158, 421. *MB* 2: 171. *Su* 366. *RK* 3: *(sista forts.)* 4632.

inbära, *v.* [*Äldre Dan.* indbære] *L.* **1)** *inbära, införa.* lät jnbera . . . köt ok flesk *Bil* 772. inbärin j clostrit baarena *Bir* 4: 22. inbära the thing som inbärande äru j ämbitzhusen *ib* 5: 30. *ib* 4: 100. **2)** *ingifva.* diäflomen tilhörir at inbära os ondh äggilse oc huxilse *MP* 1: 75. **3)** *tillföra, medföra.* thz thik maghi inbära *(importet)* nokot manna lof *Ber* 277. högxte wiisdoom loff inbär *Al* 6019. **4)** *innebära, betyda.* änkte är thz i hans gärningom. thz ey hawir ä nakat inbära *Bo* 29. *ib* 144. *ST* 506, 532. a swänsko hafwer thz swa inbära *Al* 5717. *KL* 379. *Bil* 428. hwat wil thzta ärandhetz jnbära ällar bethyda *Lg* 670. — *innehålla.* bref . . . hulkin swa mykyt hafdho inbära *Gr* 311. *ib* 315. — **inbära sik,** *intränga.* hwi dirfwis þw at þic inbära *(te immergere)* til guþlik ämbite *KL* 190. — *Jfr* **bära in.**

indragha, *v.* [*Äldre Dan.* inddrage] **1)** *indraga, införa, insläpa.* lät ater indragha agatam *Bil* 428. — *indraga, införa, inskaffa.* vtlänske män the han hawer indraghit *KS* 63 (157, 69). han vil . . . kounungen her jn dragha *RK* 2: 5440. **2)** *intåga.* härtogh crystiern . . . är här indragen i worth landh *BSH* 5: 434 (1511). *ib* 439 (1511). — **indragha sik,** *insmyga sig.* haffde sik tywfflika indragith *Su* 51. — *Jfr* **dragha in.**

indre, *adj. komp., och* **innarster (innärster. innerster),** *superl.* [*Isl. komp.* innri, *superl.* innstr] *A) komp. inre.* gik . . . in i indra rumit *KL* 279. kastadho vp hans quärna damp . . . badhe ytra damp oc indra hiulastuw *VAH* 24: 320 (1422). at indra dampnen hiulastuw oc waghlukur, aat for:da quärn, var olaghligha vtkastadh *ib.* j jndra hwsit *MB* 2: 186. *ib* 187. the aktadho yttra renlekin ok äkke indra *Bo* 115. *ib* 116. *Bir* 1: 292, 2: 180, 3: 170. *Ber* 199, 230. *Lg* 819. *B) superl. innerst.* hauir sina siäl fala oc bortkastadhe sin innarsta ting *(intima sua) MP* 1: 135. thu äst j mins hiärta innersta blode och innarster j minne siäl *Bir* 4: 45. aff innarsta hiärta *MB* 1: 249. af thera innärsta hiärta *Bir* 1: 17. allir thera innarste thanke ok astundilse *ib* 80. *ib* 113, 2: 133. *Ber* 78, 103. *MB* 2: 287. — *innerligast.* siälinna innarste kärlekir ok astundan *Bir* 1: 186. giuir hon hiärtano jnnarsta sötelikhetz brändagha *ib* 2: 46. — *n. adv. innerst.* thenna mandom thwo han aldra innarsta *(Cod. B* renast 552, *troligen rätta läsarten)* i sinna modher blodhe, som han togh innärst, aff thy som hälghath war i henna modher liwe *MB* 1: 263.

indrikka, *v.* [*Äldre Dan.* inddrikke] *indricka, dricka.* wärra war coclaranum ok mer wärkte thöm ok grätu sarare, tha the gafuo wt etherit än tha the indrukko *Bil* 236.

indriva, *v.* [*Äldre Dan.* inddrive] *drifva in, tringa in.* jndrifuandes vsla sieler *LfK* 222. aff wärldenna ophoffue haffuer gudeliken snille otalika syndara til sik draghit, iämwäl nödoghe oc genstridande mz dröffuilsom indriffuit i liffuet *Su* 169.

indrypa, *v. drypa in, droppvis falla in.* at nokor orenlikhet sculi ey mogha indrypa j hona *(arken) Bir* 4: *(Dikt)* 218. onde thanka ok dyäfwlsins frestilse indrypa i the människio som lat ok oidhin är *MP* 2: 244. huat ey känne nw thins hiärtas mwn oc läpa then himmilska sötman fullelika oc ympnelika jndrypa i thina siäl *Su* 181.

in fa (ind få), *v. inskaffa, indraga.* hwre han skulle kong hans ind få *RK* 3: *(sista forts.)* 4990.

infalda? (-falla), *v. inlägga, ingifva.* astunda at . . . bortföra tholka gudhelica lusta aff thino hiärta ok infalla *(committere et implicare)* andra lusta *Bir* 3: 244.

infalla (infalda), *v.* **1)** *falla in, infalla, nedfalla.* ath . . . ögnä bran ei infallir *LB* 6: 105. **2)** *falla in (i), störta (i), rusa blindt (på), råka ut (för).* jak infiöl *(irrui)* ouarlica j thit sken *Bir* 2: 120. **3)** *anfalla, göra anfall (mot). med prep.* til. räddis at owinine sculdo först infalda til hans *KL* 49. sabei . . . infiollo *(irruerunt)* til thera *MP* 1:

197. — *falla öfver, tränga på.* som infiollo hetelika til ihesum at höra hans kennedom *MP* 1: 212. **4)** *yrka.* infalla the hart oppa haffue tesse sackz insetningh i theris hender *HSH* 20: 206 (1507). — *Jfr* **falla in.**

infara, *v. L. kläda sig (i), ikläda sig.* sidhan han war in faryn i syn clädhe *Lg* 3: 86. — *Jfr* **fara in.**

inflyta (*part. pret. n.* **jnflötid** *Bir* 2: 330), *v.* [*Fdan.* inflyde] *inflyta, inströmma.* strömen viliande jnga älla inflyta j nokot kar *Bir* 2: 330. mins anda strömbir hafdhe jnflötid j hänna hiärta *ib.* nar fanytte thanka oc frestilse inflyta *ib* 126. *ib* 1: 104. *Jfr* **flyta in.**

inflytia, *v. L.*

inflytilse, *n. pl. och f.* **1)** *inflöde.* milhetzsins inflytilse *(inundatio)* opfyllir inäluen *Bo* 102. opfyltis hon aff thäs hälgha anda ströms inflytilsom *(decursu)* *Bir* 3: 411. *ib* 4: *(Dikt)* 237. **2)** *inflytelse, inverkan.* the (ɔ: thin öron) stodho mot alla orena värlz thinga inflytilsom *Bir* 4: 143.

inflödha, *v. flöda in, öfversvämma. bildl.* lyghnin ok mandrapp oc tiufnadhir oc hordombir jnflöddo ouir världenna älskara *MP* 1: 163. *Jfr* **flödha in.**

infulghin, *p. adj. L.*

infund, *f. infall, påhitt?* hwar äffther sinne jnfwnd oc arth *PM* 20.

infälter, *p. adj. L.*

infärdh, *f.* [*N.* innferd] *ingång, intågande. MB* 2: 394.

infästa, *v.* **1)** *infästa, göra fastsittande.* the infästas . . . j fordömilsom ok fortappilsom *Bir* 1: 52. aktom siälena wara . . . jnfästa i träkkenom *LfK* 44. **2)** *infigere, infästa, intrycka, instöta.* nar förste spikin infestis honom *Bir* 1: 31. thok swärdhit aff höghre ländhinne synne oc infäste j qwidhen *MB* 2: 76. infäste blamannin ena klo j bäggias thera hiärta *Bir* 2: 100. sät vppa thik mins sons pino braz swa som thänne sanctus laurencius in thrykte ok in fäste hona j sik *ib* 1: 286. mins grymhetz swärdh . . . hulkit som skal ingaa owantil j howdhit ok swa diuplica ok maktelika infästas. at thz skal aldre vt draghas *ib* 127. suasom otalike swärdz odda varin infäste vidh nakan stolpa *ib* 3: 72. **3)** *defigere, fästa, rikta.* som . . . sins kärlekx öghon altidh haffdhe oppa tik infäst *Su* 91.

infödha (*part. pret.* **infödder. infödher**), *v.* [*Fdan.* inføde] *L.* — *refl.* **infödhas,** *varda medfödt, i födelsen gifvas.* at enkte matte infödhas mz rätwiso aff sinom fadher *MB* 1: 115. — *part. pret.* **1)** *född el. frambragt i. med dat.* han lät gifua sik dryke til at hanum matte nocot lifuandis inföt wardha *Bil* 308. **2)** *medfödd, medskapad, någons natur el. väsende tillhörig, ingrodd.* infödda *(innata)* ödhmiuktin *Bo* 206. *MB* 1: 56, 2: 203, 297. *Su* 331. *Lg* 3: 343. — *med dat.* som honum war natwrlikt oc inföt *MB* 1: 88. jnföddir *(adjuncta)* war henne renlekx kärlekir *ib* 2: 175. ekke är thz hänne . . . skapat ellir inföt *ST* 433. af spitälsko sot, som hanum war länge infödh *Bil* 233. eygelikhetzsens widhersäghnign är . . . jnfödh oc tilbwndhin closterliffwerne *LfK* 13. *ib* 23. — *med prep.* mädh *och följande nom. el. pronom.* ängelin hawer inskapadha oc infödda mz sik siälwom aldra thinga liknilse *MB* 1: 55. *ib* 89. **3)** *infödd.* i rike no in födar *Bir* 4: *(Avt)* 183. halden han swa som inföddan man *MB* 1: 367. *ib* 246. *KS* 63 (157, 69). *Bir* 1: 229, 2: 259, 3: 333. *ST* 329. *MB* 2: 220. *BtRK* 116 (1436). — *inföding, genom födseln tillhörande. med gen.* war ey swärikis infödher *PM* LX.

infödhinger (*pl.* **-ar**), *m. inföding.* swerges herrar och infödinghar *BSH* 5: 133 (1506). — *i samma land (som en annan) född, landsman.* ey at enast halp hon infödhingom, vtan allom ää hwadhan the varo *Lg* 3: 510. *ib* 501.

inföghia (*part. pret. n.* **inföght. infökt**), *v. bereda, bestämma, beskära. med dat.* ey skalt thu mote sighia at taka biscopsdöme. thy at thz är thik inföght *(Cod. D* inföckt 403*)* af gudhi *Gr* 309.

införa, *v.* [*Fdan.* indføre] *L.* **1)** *införa.* han war . . . opta wtländis for sänder for tronne skuld oc ä lönlika infördher ater af cristnom mannom *Bil* 390. scal han mich genstan lata införa twa lester korn *SD NS* 1: 413 (1405). thessa aterstadhur ok laglikin ingield skulu böndrene införa epter lensmannana budhum *BSH* 1: 132 (1371). alt annat som införis *Bir* 5: 117. inbära thz som införandis är j ämbitz husen *ib* 4: 100. **2)** *påföra, tillfoga, förorsaka. med dat. och ack.* jnför mik ekke större pino *Lg* 292. the slagh thik konno jnföras *Bir* 3: 368. *ib* 371. *Gr* 277. ängin räddogha infördho the mik *ib* 294. — *med ack. och prep. med nomen.* oppaa rigith . . . noger merchelige skade äller forderff jnföre *HSH* 20: 188 (1507). — *med ack.* infördho storan räddogha *Gr* 307. **3)** *påföra, påtruga?* om the ey fa the dectingen thöm ynnir i nesta til komande möte om rysseran, the ackte införa pa swergis land til teress ramerce *FM* 565 (1512). **4)** *ikläda.* iak infördhe han j then kiortelin *Bir* 3: 250. — **införa sik, 1)** *ingå.* then helghe ande införde sik j helgha siäla *MP* 1: 42. **2)** *kläda sig (i).* inför tik j faghir dygdana klädhe *(speciosis induere vestibus)* *MP* 1: 122. — *refl.* **införas,** *ikläda sig. med ack.* införoms liusins vakn *MP* 1: 335. — *iklädas. med ack.* j stadhenom ararac infördhis han bästa klädhe *Gr (Cod. D)* 386. — *Jfr* **föra in.**

inganga (ingaanga. inga. ingaa), *v.* [*Fdan.* ingange, inga] *L.* **1)** *ingå, inträda.* menaþe hanom inganga *Bu* 145. in ganga i guz mönstar *ib* 195. tha the ingingo at kyrkio duromin *KL* 41. sa siuke mannin guz modhir inga til sin *ib* 63. ginom the vindöghonin ingangir dödhin til vara siäla *Bo* 45. suasom blästin ingaar oc vt at näsomen swa ingaar lifwit oc dödhin j siälina vm manzsins astundilse *Bir* 2: 229. mins grymhetz swärdh skal inga *(intränga)* j thin likama hulkit som skal ingaa owantil j howdhit *ib* 1: 127. hwar som gudz ande ingaar ther ingaar fadhorin mz thom hälgha anda *ib* 3: 415. — *ingå i, inträda i. med ack.* ingik teridacius sin camara *Gr (Cod. D)* 379. systranna hws oc inlykke ingaanga *VKR* 24. til thäs thu ingaar *(ingrediaris)* landhit emath *MB* 2: 36. **2)** *ingå, inträda, upptagas (i ett samfund).* then som in gaar *(inträder i gillet)* *SGGK* 103. *SEG* 117. **3)** *inträda i besittning (af). särsk. för att skaffa sig vederlag.* giuir iak klostersins syslomanne makt . . . inga i mit gooz annarstadz oc annama thet som klostreno swa läghelikit är *SD NS* 2: 237 (1409). **4)** *ingå, börja.* februarius som

ingangar kyndelmässo afton *Bu* 9. — *Jfr* **ganga in.**

inganger (yn- *SGG* 129. *ack.* **ingang. ingank** *SJ* 207 (1451)**),** *m.* [*Isl.* inngangr] *L.* **1)** *ingång, ingående, inträde.* beddis ingang for valentinianum kesare *Bil* 631. faa ingang i landhit *ib* 234. ey scal werlz folk ellir clostirsins thiänara nochur vmgengilse ellir ingang hafua j thera hws *VKR* 23. the okunnogha iomfrun borth hwarff ginstan vidh hänna ingang *ib* VI. äruodhe är j ingangenom j wärldinne *Bir* 1: 237. thäs hälgha anda ingang j hans hiärta *ib* 3: 414. huru raskir ingangir är renom iomfrum til höxsta gudz radh hws *KL* 344. **2)** *inträde, upptagande i ett samfund el. en inrättning.* thw hawir beez thässa renliuis ingang *KL* 255. afeggiadho han aff klostris jngang *(från att ingå i kloster) Bil* 784. skal han som broder vardher, i inganghen giffwa ii öre päninga gillena *SEG* 117. hans hwszbonde giffue för honom i companit een öre penningar för hans ingång *TS* 25 *(möjl. att föra till* **3***).* **3)** *afgift som erlägges vid inträdet i ett gille el. skrå.* tha vorder ok hwstrw hans söster mz samma jngang *SO* 84. tha giffue hon vtan nyan jngangh nw som för *ib* 88. *ib* 112. *SGG* 128, 129. — *afgift vid inträde i kloster.* thera eghit breff . . . thär the hafua conuenteno giffuit vppa thera ingang ok medhgift *FH* 4: 43 (1455). **4)** *inträngande.* alexander giordhe ther första ingang *(trängde först in i fiendens slagordning) Al* 5291. vthen fiendherne faa noghen mothstand met förste ingangh *FM* 438 (1509). **5)** *intrång?* vm han ware gudh alzualloghir tha hämpdis han owir tholikin ingang ok orät *(transgressionem) Bir* 1: 141. **6)** *ingång, ställe hvarest man går in el. får tillträde.* j andre sidhonne . . . war inganger oc dör i archina *MB* 1: 168. at the ängaledhis vppafunno ingang i mönstrit *Gr* 313. scal han göra sin port oc ingank in i ginom sama nya husit ok laurenz ingang vppe *SJ* 207 (1451). medh husins ingang *ib.* ower beggias thera inganga *ib* 264 (1458). jak stodh j vägha moteno älla j wägauna ingang *Bir* 1: 44. hon *(ön)* hafwer til sik ängin ingang *Al* 4702. *ib* 4704, 4769. **7)** *början.* i stridhinna ingang *KL* 49. — **ingangs porter,** *m. ingångsport.* widh hans ingangx port *SJ* 178 (1449). — **ingangs pänningar (jngangx päningar),** *m. pl.* [*Äldre Dan.* indgangs penninge] *inträdesafgift.* schal han vpleggia fira artogher i bössana til jngangx päninga *SO* 192.

ingards (ingardz. ingaardz. ingaarz *SD NS* 1: 478 (1405)**),** *adv. inom hägnad; å inhägnade egor.* iak hafwer honum gifwit min gaardh i nampnarwm . . . medh akrom ok ängiom, ingaardz ok vtangaardz *SD NS* 1: 252 (1403). *ib* 478 (1405). wtgardz ok ingardz *ib* 2: 10 (1408). *ib* 11 (1408), 134 (1409). wtgardhz eller ingardz *ib* 53 (1408). *ib* 64 (1408). *Jfr* innan gards *under* **garþer.**

ingedöme (ynge-. *pl. nom., ack.* **ingedöme. ingedömer** *BSH* 5: 115 (1506). **ingedöma** *SJ* 193 (1450). **jngedöma** *RK* 2: 535 *(i rimslut, möjl. sing.). med art.* **ingedömana** *SJ* 192 (1450)**),** *n., oftast pl., och m.* [*Mnt.* ingedome] *husgeråd, inventarier.* alt thet s. ansgarius atthe, badhe i liggiande fä oc androm rikedomom, oc allom kirkione ingedömom *Ansg* 201. hafuär bäggias thera ingedöme som ära en gulring en coperkätil . . . item j (1) kätil oc ij (2) gryta . . . iij (3) tinkannor *SJ* 160 (1447). gaff hänne . . . hwan thridhia päning aff allo sino godze rörliko ok orörliko . . . ok ther til i ingedömom swa mykit ok alt thät han hänne mädh stadzrät giffua maa. samwledhis gaff hon hanom i geen aff sino godze rörliko ok orörliko . . . hwan thridhia pänning ok ther til ingedöme swa mykit ok alt thät hon hanom til forene gifwa maa epter stadzrät *ib* 9 (1422). *ib* 41 (1427), 42 (1428), 102 (1440). haffde thöm giffuit for ingedömana lösöra oc vtestandande sculdena . . . xlvj (46) marker *ib* 192 (1450). loto the hanom forscrifna tompt källara gardh ingedöma lösöra oc vtestandande sculd vp fri oc quit *ib* 193. alt thet wy eghom . . . ii husum ok yngedömom *SD NS* 1: 174 (1402). kan ey finnas j rikesens göma huarken breff eller jngedöma *RK* 2: 535. *FH* 2: 138 (1442). alle hans howor, gull, silff, peningha och ingedömer *BSH* 5: 115 (1506).

ingefär (ingefer *Fl* 1107; *LB* 1: 97. **ingofär** *ib* 6: 284**),** *f.?* [*Fnor.* ingifer. *Mnt.* ingever. *Mlat.* gingiber. *Lat.* zingiber] = **ingefära.** sinciber ingofär *LB* 6: 284. *ib* 1: 97. *Fl* 1107.

ingefära (ingefera: -fero *LB* 10: 8. **ingefere** *ib* 1: 97. **ingheferra** *ib* 2: 11. **ingifera: -fero** *AS* 137**),** *f. ingefära. Hästläked. i AS* 137. pipar ok komin ingefära ok galiga *Bo* 133. i [1] loodh inghe-ferra hwith *LB* 2: 11. jngefära hon rensar bryst och gör klar ögon och styrker kaldhan magha oc smälther math *ib* 7: 58. *AS* 60. *LB* 1: 97, 2: 70, 7: 46, 47, 48 *o. s. v.*, 10: 8.

ingerboe (*pl.* **ingerboo** *RK* 1: 494**),** *m. Ingermanländing.* haffde . . . striit mz rytza ok ingerboo *RK* 1: 494.

ingesin? (engasin *MEG (red. B)* 61, 62. **enga sin** *Bir* 4: *(Avt)* 179**),** *n.* = **ingesinne.** byri fyrst pafin mz sik siälfum . . . þär näst skipi sit enga sin matelekit *Bir* 4: *(Avt)* 179. biudhom wi konung magnus allom them wart engasin är *MEG (red. B)* 61. aff waro engasin eller vtan *ib. ib* 62.

ingesinne (engesinne *MD* 27. **engasinne** *ST* 148, 153. **enga sinne** *KL* 414**),** *n.* [*Mnt.* ingesinne] *husfolk, hoffolk, folk i en herres tjenst.* myn herre ok hans jngesinne *MEG (red. A)* 57. konungin oc drotnigen oc alt thera engasinne *ST* 148. *Fr* 218, 2193, 2420. *MD* 27. hans *(Guds)* höghre hand oc höghre armber haffwir frälst giort sit ingesinne *MB* 2: 407. *KL* 414. the som thz plägha göra äro diäfwlsins engasinne *ST* 153.

ingin *o. s. v., se* **ängin** *o. s. v.*

ingipt (ingift), *f.* [*Jfr Fnor.* inngipta] **1)** *ingifvande, insättande (i ett kloster), inträde; äfven betalning som vid detta tillfälle erlägges till klostret, inträdesafgift.* lowadhe abbadissonne at göra fult for hänna jngift *KL* 67. kennis jak . . . hafua fore mik ingifuit erlikom reenliues systrom innan sancti martins closter i skeninge allan min äghodeel . . . fore mina retta ingift *SD NS* 1: 22 (1401). jak hauer . . . ghiuit klosterno i gudheem . . . före katerina niclasdotters prouenta oc ingift, mit godz i näs sokn *ib* 275 (1403). thet scal wara henna rätta ingift *ib* 466 (1405). *ib* 580 (1406), 624 (1407). *FH* 3: 101 (1447). **2)** *ingifvelse, påverkan.* aff hwars ingifft sadana skeer . . . äre wij

gansth twiffwelaktige *BSH* 5: 317 (1508). — *tillsägelse.* *HSH* 20: 205 (1507). — **ingipta pänningar (ingifta päningar),** *m. pl. penningar som betalas för inträde i kloster.* *SD NS* 1: 665 (1407).

ingiuta, *v.* [*Fdan.* ingyde] *ingjuta. eg. och bildl.* baut hans saar ingiutande j them til läkedom viin ok olio *MP* 1: 270. gudz kärlekir är ingutin j war hiärta *KL* 104. *Bir* 1: 252, 390. jak ingiwtir siälena j kroppin *ib* 4: 102. han (ɔ: thän hälghe ande) gifs oc ingiutz til helso *Bo* 110. — *med ack. och dat. pass.* mit etir är ämuäl ingutit *(infusum est in)* hans handom *Bir* 3: 430. hulkaledhis ätikkia tilblandadh galla sculde ingiutas hans munne *(ori infunderetur)* *ib* 4: *(Dikt)* 260. — *ingifva.* gaff siälwir gudh j pauans hiärta . . . annor lagh . . . ingiutande j hans hiärta at then sami paue skulle stadhga . . . at cristne preste . . . skullen ängaledhis liua j smittoghom hionalax kötz lusta *Bir* 3: 253. — *med ack. och dat.* onde ängla hulke som them ingiuta *(inspirant)* ok lära thz the vilia nima *Bir* 1: 102. — *pass.* wardh hänne vndarlika entidh ingutin fäghirsta bön aff wars herra ihesu christi pino *VKR* VIII.

ingiutare, *m. ingjutare, den som ingjuter.* o aldra äronna konungir oc alla snille ingiutare *(infusor)* *Bir* 2: 154. *ib* 3: 133. o thu herra alla nadha ingiwtare *ib* 4: 104.

ingiutilse (jngywtilse. ingiwtelse *Lg* 810**),** *n. pl. ingjutande, ingifvelse.* nadhanna ingiutilse *MP* 1: 100. gudhelix raadz ingiutilse *(infusio)* *Bir* 2: 25. thäs hälga anda ingiutilse *ib* 29. aff thäs hälga andhas mz gifft oc jngywtilsom *Lg* 3: 396. gynom mina pino oc gudelikx ingiwtilsa *(inspirationis)* krapt *Bir* 4: 102. *ib* 2: 34, 68, 249, 3: 253, 439. *Su* 266. *Lg* 810, 3: 8.

ingiva, *v.* [*Fdan.* ingive] **1)** *insätta, låta inträda (i orden el. kloster).* kennis jäc . . . mic . . . hafua ingifuit i systra closter innan skeninge ena jungfrw *SD NS* 1: 466 (1405). til ingift oc prouento ökilse the iomfrunne äline, som iak ingaff *ib* 624 (1407). wi hawum . . . ingiwith ok inantwardhat wara kära dottir . . . in i sancti bernardi orden ok liwerne *ib* 2: 228 (1409). min dotther monde iag oc ther *(i Vadstena kloster)* ingiffua *RK* 3: *(sista forts.)* 4565. — *part. pret. inträdd (i orden el. kloster), insatt.* klostersins prior ther hans fadhur war ingiwin *KL* 32. en brodhir nylika ingiwin i swarta brödhra lifnadh *ib* 34. thz sama klostir som bänna son war ingifwin j *ST* 287. *ib* 383. *Su* 263. *RK* 3: *(sista forts.)* 5527. **2)** *öfverlemna, vid inträde i kloster erlägga (ss ersättning för underhåll).* kennis jak . . . mik . . . hafua fore mik ingifuit erlikom reenliues systrom innan sancti martins closter i skeninge allan min äghodeel . . . fore mina retta ingift *SD NS* 1: 22 (1401). kennumps vi . . . at hafwa ingifwit meth vare dotter birgitto I markland jordh *ib* 353 (1404). hawom wi ingiwit vart jordha goz ok ägho meth os *ib* 565 (1406). *BSH* 2: 80 (1399). **3)** *ingifva, intala.* the danske them jngiffua thera retta herre konung karl fordriffua *RK* 2: 8187. — *anmoda, tillsäga.* then deel, som iag hanom jngiffuit haffdhe eder herredom wnderwise *FM* 566 (1512). **4)** *meddela, låta veta, säga.* hwath deel jag nw haffwer ethers kantzeler her pether indgiffweth *BSH* 5: 211 (1507). huat rigesins stadge ingiffuer om the landbor, som swa liggie wnder gode herrers oc mens garde *ib* 320 (1508). offwerwäghe, hurw besth thöm skall ingiffwes medh bodh och scriffwelse then opresningh emot kung hans *ib* 402 (1510). — **ingiva sik,** *gifva sig, inträda (i orden el. kloster).* ingifwa sik j kloster *VKR* X. huilkins ordins reenlifue är swa skipath . . . at the persone som sik ther ingifua sculu blifua vndir äwerdheligho inlykkilse *ib* 1. mik ingifwa til renlifnadh oc lydhno til gudz thiänist i vazstena klostir *SD NS* 1: 201 (1402). wi . . . hawom os badhen ingiwit til nydala clostre i rettan ordansins brodherskap *ib* 565 (1406). thz ärw the som bära swiklika oc skylas wndher reenliffues hampn oc klädhebonat, än innan til ärw sköre oc slupandhis wargha, tha the . . . skämma oc fördärffua andhra meenlösa som sik ingiffua wndher thera gömo *Su* 57. — *sluta sig.* til hwilked forne broderskap iag migh och fulleliga ingifwer *BtRK* 353 (1494). — *refl.* **ingivas,** *inträda (i orden el. kloster), insättas.* ingaffs pilten j thz sama klostrit *KL* 39. foor . . . til eet klostir . . . oc beddis thär ingifwas *ib* 251. — *Jfr* **giva in.**

ingivilse, *n. pl. tillsägelse.* epter miju ingiffuilse och befalningh *HSH* 24: 34 (1512).

ingiäld (ingiald. yngiäld *VKR* 75. **ingäld. ingield. ingeld. ingiäl. ingel** *SD NS* 1: 543 (1406), 544 (1406). *dat.* **jngiälde** *MEG (red. A)* 57. **ingielde** *VKR* 41. **ingälle** *Bir* 4: *(Avt)* 180. **ingielle** *VKR* 42. *pl. dat.* **ingeldom** *KS* 58 (145 63). **ingeldum** *SD NS* 2: 173 (1409). **yngäldom** *VKR* 76. **ingiällom** *Bir* 3: 338**),** *n.* [*Isl.* inngjald] *L.* **1)** *inkomst.* wilia hwarce ägha aker eller äng, eller nakar ingield *MB* 1: 410. bödh han henne swa mykit ingield som hon matte födhas aff *KL* 70. skipade henne . . . (särlikit) jngiäld til klädha ok födho oc til almoso som han viste rät fangit goz vara *Bil* 804. war aarliken jngiäld vpp bära *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 377, 562 (1346), 563 *o. s. v.*, 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *MP* 1: 133. at kronan oc herscapet hafuer rät til thässa jordher, gotz oc ingiäld *SD NS* 1: 424 (1405). *ib* 427. bödh hanum halft sins rikis jngiäld *Bil* 228. rikesins ingiäl *Bir* 3: 441. artaxerses gaff neemie . . . alt konungx ingiäld ower mang land til at byggia op mz ierusalem *MB* 1: 27. *ib* 256. *KS* 66 (163, 72). huilkin herra ella höfdinge . . . förgör mera än hans ingiäld honom förskulda *ib* 61 (151, 67). at ey förminzkas älla förwarda gamalt kronona godhs älla konunglikt ingiäld *ib* 73 (179, 80). at han ey förgiör . . . kununglik ingiäld *ib* 58 (145, 63). *Bir* 3: 305, 338. medh kronona ingeldom *KS* 58 (145, 63). *RK* 2: 127. kronona ingäld war minzskat *SD NS* 2: 172 (1409). *ib* 209 (1409). at . . . kronan hafdhe ekke lika i sinum ingeldum *ib* 173 (1409). gamol jngiäld ok kronona goz ok the räntor som tilhöra konungxlicom fatabur *Bir* 3: 430. *BSH* 1: 132 (1371), 194 (1387). biscops goz ok ingäld *(bona episcopalia)* äru siälanna gooz *Bir* 1: 316. en nokot är þät ingäld, älla alagho oc skatar älla þiänist vnder pafa döme är kumit vskäleka *ib* 4: *(Avt)* 179. minske af . . . þera ingälle *ib* 180. taki aff huariom thom sit ingiäld *(præbendam)* som ey vil bätra sit liuirne *ib* 2: 92. *ib* 3: 15, 257. owerdhoghe klärka äru kompne til kirkionna ingiäld *ib* 457. *ib* 2: 68. *KL* 120. sancte sighfrider vidher sagdhe miok riikt ingield *Bil* 839. gaf rik ingiald vndi kir-

kiona *(magnifice ipsam dotavit)* *Bu* 168. giui sua mykyt ingiäld *(tantum de redditibus)* til altarit at een prestir maghe ewerdhelica oppehallas aff thy *Bir* 3: 52. sancti saluatoris reghla sighir at systra oc brödhir sculu lifua aff aarlighe wisso rento oc ingielde *VKR* 41. *ib* 75. medh clostirsins aarligho ingielle *ib* 42. — *afkastning, ränta.* swa mykit gooz meth swa mykit ingel *SD NS* 1: 543 (1406). *ib* 544 (1406). hwat som þer iwi löpär af goþzens ingäldom *SD* 5: 563 (1346). opbära godzsins ingiäld *Bir* 3: 124. offre nakot clostreno for almoso, tho ey gotz ällir ingäldh *ib* 4: 32. *VKR* 75, 76. **2)** *de som af någon uppbära inkomst el. lön, de som äro i någons tjenst, hushåll, hird, hof. Jfr Maurer, Hofrecht s.* 33. biudhom vi konunghmagnus allom them j waart jngiäld ärw *(red. B* allom them wart engasin är 61*) MEG (red. A)* 57. j wara jngiälde eller räth *(red. B* aff waro engasin eller vtan 61*) ib.* — *Jfr* **almännis-, fataburs-, härads-ingiäld.**

ingrossera, *v.* [*Mlat.* ingrossare. *Jfr Mht.* ingrossieren] *skrifva med stora och tydliga bokstäfver; renskrifva, utskrifva; expediera (en skrifvelse).* jak lather nw strax ingrossera then membrane til wärendh *FM* 333 (1507).

ingärdha (*part. pret. n.* **ingerth. ingärdat),** *v. ingärda, inhägna.* til den hagan som han sielf ingärdat hafwer *DD* 1: 221 (1513, *nyare afskr.*). i then haghä iach forre ingerth hadhe *ib* 222 (1515).

ingärþis, *adv. L. inom hägnad, å inhägnade egor.* extra septa agrorum et non intra, wlgariter dicto wthgerdis ok æi ingerdis *SD* 6: 9 (1348). ingärdis oc wthgärdis *ib NS* 1: 126 (1402). *ib* 680 (1407), 2: 98 (1409). — *Jfr* **innangärþis.**

inhalda (-holda), *v. L. innehålla, föreskrifva.* som theris gamble dombreff inholder *BtFH* 1: 223 (1508). *Jfr* **innehalda.**

inhaldilse (inhallilse), *n. pl.? innehåll.* epther war copies inhallilse *BSH* 5: 225 (1507). *Jfr* **innehaldilse.**

inhalding (inhollingh), *f. innehåll.* epter fredzbreffuitz och korskysningx inhollingh *FH* 7: 95 (1513, *gammal afskr.*).

inhaldning (ynhalnyngh), *f. innehållande, tillbakahållande, förtigande.* offtha gör fienden ath menniskian gömer ok döl swa dane mystankar j syna hiärtha ok haller thom ynne mz sik ath swa dane mistro aff tolka ynhalnyngh skal wäxa *Gers Frest* 33.

inhysis folk, *n. L.* — **inhysisman (inhyses-),** *m. L.*

inhäghna, *v. L. inhägna.* wingardhin pläghar inhägnas mz sinom inhägnadh *Bir* 4: 41.

inhäghnadher, *m. L. hägnad, gärdsgård.* wingardhin pläghar inhägnas mz sinom inhägnadh *(maceria) Bir* 4: 41.

in händer, *se* **in.**

inhäraþis (-äþiz *L.* **-edhis),** *adv. L. inom häradet.* nisi . . . pontes inhæredhis uel hæræzsnekkior de nouo contingat fieri seu eciam reparari *SD* 2: 52 (1288, *gammal afskr.*).

inhärads (inhäradz. inhäraz. inhäräz), *adv. L.*

iniorþ, *f. L.*

in kasta, *v. L. inkasta. med dat.* än vindögha är a väg swa mykyt at þyliko matte in kastä at *SR* 44. — *inkasta, insätta. med ack.* lät eufemiam incasta þär (grymmasta le)on lagho *Bu* 512. wardha the alle inkastadhe i mörkahws *MB* 1: 241.

inkoma (ind-. in komma), *v. L.* **1)** *inkomma.* in koma i kirkiona *Bu* 30. *ib* 144, 145. tha the twe inkomo i kyrkiona *KL* 40. inkomo j sith fädhärnis land *Gr (Cod. D)* 416. aff then fatiga almoga, her dagliga indkomer *BSH* 5: 11 (1504). enghin kwnne hwatzske in komma äller wt aff stadhen *MB* 2: 274. **2)** *inkomma, inflyta, inbetalas.* at the samu päningha kunnu igh in koma vppa thöm daghenom *SD* 5: 558 (1346, *i vidim. af* 1373). *BSH* 4: 319 (1502), 5: 233 (1508). *FM* 253 (1505), 256 (1506). **3)** *införa.* at han sculde in koma sina systir annam aff danzenom *Bil* 877. wtkräwi oc inkomj aarlicha thet landbomjn bör wtgöra *VKR* 31. — *Jfr* **koma in.**

inkoma, *f. inkommande, inträde.* bedes inkomo *Bu* 144. *KS* 79 (196, 87).

inkomilse (inkommelse), *n. pl.? inkommande.* som öfwerwinneligen *(för* oförwinneligen*)* skade finge för hans inkommelse *BtRK* 380 (1501).

inkrypa, *v. krypa in.* viliande ther in krypa som han kröp wth *ST* 512. af . . . ormom som ther waro . . . inkrupne *KL* 297. *Jfr* **krypa in.**

inkräfia (jnkreffuia), *v. inkräfva, infordra.* tha schall oldermannen thöm jnkreffuia *SO* 201.

inkrökia, *v. inkröka, inböja.* skal thin tunga vtdraghas . . . ok thina tändir inkrökias *(incurvari) Bir* 2: 95.

inköpa, *v.* [*Jfr Mnt.* inkopen] *genom köp insätta el. placera.* forscriffne ewige rente skall ater igen inköpes i swadane faste liggiande grund och hws *SJ* 325 (1465).

inlaþa, *v. L.*

inlags fä (inlagx-. inlax-), *n. L.* — **inlags pänningar,** *m. pl. L.*

inlas, *m. L.*

inlata (-läta), *v. insläppa.* baþ in lata goþan gäst *Bu* 145. baþ munkin sik inläta i sin cella *KL* 185. *ib* 279. *Bu* 520, 521. *Bil* 404. *Su* 114. — *inlägga, införa.* fan ther ena lönliga bärgx skrubbo. j hulko han inlät tabernaculum oc arcam oc altarit *MB* 2: 283. — *Jfr* **lata in.**

inleþa (-läþa *L.***),** *v. L. införa.* (thäntidh) the atir inleddos *Bil* 467. inledh vidhirtorftogha . . . j thit hws *MP* 1: 98. *Ansg* 247. inledde leoncius gregorium i stadhin *Gr* 311. iak in ledde idhir j thz land som iak lofwadhe idhrom for fädhrom *Bir* 1: 125. lät vp for mik ok inledh mik j hwilo *ib* 222. *Jfr* **ledha in.**

inledhis (-leydis), *adv. åt den inre kosan?* skulde tiith beuäle sik inskäris met sodana skep ok farkosth som ther inleydis tienthe til *FM* 244 (1505).

inleþning, *f. L.*

inlezla, *f. L.* — **inlezlu lius,** *n. L.*

inlezn, *f. L.*

inlezning, *f. L.*

inlykke (enlykke), *n. instängning, instängdt rum, inhägnad.* engin aff renliffuis människiom ällir aff androm klärkom ingange j nwnnona closters inlykke *(claustra monasterii monialium) Bir* 4: 13. al annwr

clostirsins hiona rwm oc maak komj al ther vti eth enlykke *ib* 5: 122. jnnan idhan poort oc inlykke *VKR* 3. *ib* 6, 10, 23, 24, 25, 26, 39, 45. *Bir* 4: 60. *Su* 147. kom jn i mins hiärta inlykke *(reclusorium)* *ib* 21. *Jfr* **innelykke.**

inlykkia (yn-. indlykkia), *v.* **1)** *innesluta, instänga.* wars herra blod war in lukt j henne *(brynjan)* *Va* 20. j thässom stadhenom . . . inlykte sik sancta clara *KL* 328. skulin i . . . göma them badhe *(lammet och kidet)* inlukt om fyra dagha *MB* 1: 307. latho han inlyktan j fanga hwseth staa widh qwärn *ib* 2: 122. *ib* 281. — *i bildl. el. andl. mening.* y hans wärdoga dödh indlyk ok indswep tik *Gers Ars b* 3. thesse astundanin inlykke siälina j gudhi ok gudh j siälinne *Bir* 1: 296. för än tron kom gömdoms wi inlukte i the tro, ther oppenbaras skulle *MB* 1: 443. — *innesluta i kloster.* som inlykta äru j sancti saluatoris ordins clostrom *VKR* 1. mendhan *(för* medhan*)* jak for alder skuld ey kan eller formagh ynne bliffua met ynlyctom syström *FH* 4: 72 (1459). **2)** *innesluta, innehålla.* sigh thu mik . . . j hwat matto en spegil synderskurin j flere stykke inlykkis *(för* -ir, *recipere possit)* j hwan sin deel ällir stykke fulkomplika manzsins beläte *Su* 268. hwar en syndogh människia thär dödhelika synder haffwir giorth mothe gudhi och särdelis the dödhelik syndh haffwir som the alla andra haffwa sina vpbyrian aff och thäm alla inlykker mz sik *JP* 49. — *Jfr* **innelykkia.**

inlykkia, *f.* = **inlykke.** j thässe thrango inlykkionne *KL* 328. ingingo mz makt i thära klostir ok inlykkio *Gr* 283. — (?) j thera klädha bonadh jnlykkia oc adhrom helsamlichom vmsorghum blifua bewaradha *VKR* 6.

inlykkilse, *n.* **1)** = **inlykke.** jngaa j systrana klosters inlykkilse *VKR* 60. at engin maghe ganga wt aff inlykkilseno wtan sithia widh the windöga som ther til äru skipat *Bir* 4: 14. *ib* 5: 133. **2)** *instängning, instängdt tillstånd.* blifua vndir äwerdheligho inlykkilse *VKR* 1. — *Jfr* **innelykkilse.**

inläggia, *v. L.* **1)** *inlägga.* badh han . . . ther inläggia gudz likama *KL* 22. **2)** *inberga.* thu skal mykit sa oc litith inläggia, thy at locusta skulo äta oc ödha thit sädhe *MB* 1: 429. **3)** *inlemna till förvaring, deponera.* sagdhe sith gooz wara jnlaght mz benedicto *Bil* 697. — *Jfr* **inneläggia.**

inländer, *adj.* [*Isl.* innlendr] *L.* **1)** *som har rätt att vistas i landet, som fått tillåtelse att återkomma i landet.* konung waldemar war tha inlendder *RK* 1: 1126. **2)** *inom landet född el. bosatt, som inom landet har sitt hemvist.* är han vtländer. fari bort af landi . . . är han inländer. latis bort vr sins härrä þiänist *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*).

inländing (inlänning *L.* **inlennigh),** *f. L.* *tillåtelse att återkomma i landet.* fore min inlennigh *SD NS* 2: 55 (1408).

inländinge (-länninge), *m.* **1)** *inländing, inländsk el. infödd man, medborgare.* wi ärum wtlänninga och han inlänninge *(civis)* *Ber* 234. **2)** *intagen ss medlem af ett klostersamfund?* twe brödhir bygdho saman annar thera var inlänninge . . . annar thera war pelagrim *KL* 288.

inländinger (inlänninger. jnlennynger. inländninger), *m. L.* *inländing, inländsk el. infödd man, medborgare.* inländsker man, inlänninger och infödder är alt eens *BtRK* 116 (1436). at han skulle döma ok rät skipa inländningom ok vtländningom *Bir* 3: 467. o ädlä romara höfdingä ok alle flere her när stadde ären badhe jnlennynge ok frömende *Lg* 3: 561; *de två senaste språkprofven kunna föras till* **inländinge.**

inländis (-ländes), *adv. och adj.* [*Äldre Dan.* indlændis] *L.* *A) adv. inom landet.* vm ey är inländes ympno födha til *KS* 74 (181, 81). inländis älla wtländis *BSH* 1: 197 (1387). *AS* 104. *VKR* 33, 40. *Lg* 988. *B) adj. inländsk, inhemsk.* saa vtländningis som inlendis folk *MB* 2: 23.

inländsker (jnländzker: -ländzka *RK* 2: 252. **inlendzsker: -lendzskom** *Di* 66. **inläntzsker: -läntzskom** *MB* 1: 240; **-läntzska** *ib* 275; **-läntzskan** *ib* 280. **inlensker: -lenskom** *ST* 405**),** *adj.* [*Isl.* innlenzkr] *L. inländsk, inhemsk. MB* 1: 240, 275, 280. *ST* 405. *RK* 2: 252. *Di* 66. sculu badhe inlendske oc vtlenzke then fridh niwta *GS* 29 (1375, *orig.*). är engen man inländsker i swerige vthan swensker man *BtRK* 115 (1436). är enger *(för* engen*)* rättir inländskir i swerige, som ey är swensker *ib.* inländsker man, inlänninger och infödder är alt eens *ib* 116.

inlöpa, *v.* [*Äldre Dan.* indløbe] *L. inlöpa, segla in.* komme ther inlöpande nogre vtliggare i siön *BSH* 5: 505 (1512). *Jfr* **löpa in.**

inlösa (-löösa), *v. inlösa.* förstä han hawir thet for:de gotz in lööst aff for:de nissä krommä *SD NS* 1: 61 (1401). *ib* 104 (1402), 444 (1405).

inmana, *v.* [*Mnt.* inmanen] *L. inmana, uppfordra el. förpligta att stanna (ss fånge).* myne swenne . . . grepä them oc äre the myne faanger, inmanedhe her i thessä städer *FM* 127 (1501).

inmura, *v. L.*

inna (ynna. hinna *L.* **-ir, -te, -ter),** *v.* [*Isl.* inna] *L.* **1)** *trans. hinna, upphinna.* inthä honom *Va (Cod. B)* 59. vth tröttho the alla som the kwnno inna *MB* 2: 172. **2)** *intr. hinna.* kunde the [ey] ynna til höffueligit herberge *Lg* 3: 541. **3)** *komma till slut med, genomgå.* litla stund jnne jak pino *Bil* 126. lathen megh then dödh for honom jnne *MD* 73. **4)** *vinna, förvärfva?* niutom os i wårn tima innan werilzlikt godz, ätum ok drikkom, lekom ok hawom allan wårn wilia ok glädhi *(venite ergo et fruamur bonis, quæ sunt, et utamur creatura tamquam in juventute celeriter)* *KS* 60 (150, 66; *det har föreslagits att på detta ställe läsa* innom *för* innan, *se Landtmanson, Undersökn. öfv. språket i skriften: Um Styrilsi Kununga ok Höfdinga, s.* 18, 118; *jfr dock* **innan** *B* **II 8**). — *Jfr* **af-, nidher-inna** *samt* **half-, ut-inter.**

inna, *f.* [*Fdan.* innæ] *L. arbete som det åligger innehafvare af jord att utföra för kronans räkning.* omnes familie et persone in eisdem bonis commorantes, quas . . . ab expedicionis grauamine impeticione exactoria junæ et stuth ceterisque solucionum grauaminibus. ad jus nostrum regium spectantibus. liberas damus penitus et solutas *SD* 5: 363 (1344, *urkund hvarigenom konung Magnus åt Johan Kristineson upplåter*

alla sina gods i Tokatorp, sannolikt beläget i Skåne el. Halland).

innan (innän. innen. inan *BSH* 2: 79 (1399), 84 (1399), 90 (1399) *o. s. v.* **ynnan** *VKR* 63; *FH* 4: 73 (1459). **ynnen** *ib* 69**),** *adv. och prep.* [*Isl.* innan] *L. A) adv. eg. inifrån.* **1)** *innantill, på insidan.* thu skal göra i archinne flere rwm, oc brädha mz thy biki innan oc vtan *MB* 1: 168. loot man han *(salen)* jnnan bredha med klede ok medh baldakin *RK* 1: 3537. *Di* 8. **2)** *innantill, i det inre, invärtes.* ätar sik allan innan viþ angar *Bu* 29. *ib* 129. sva rörþe diäwlin hans hugh innan *ib* 144. þina böne bränna mik innan *ib* 205. *Bil* 238. *Iv* 3406. *Al* 51, 6204. jak är vndi vtan ok owan oc jnnan *Bir* 3: 54. **3)** *deri, dervid?* slaar man puust eller käps huggh annan swa at ey komber blodwithe jnnan *MEG (red A)* 54. *ib (red. B)* 58. *B) prep.* **I.** *med gen. el. i dess ställe ack.* **1)** *vid rumsbestämningar: innanför, inom.* alt mit godz . . . warande innan gardz ok grindha *SD* 4: 646 (1339, *nyare afskr.*). mit goz . . . mäþ allu þy þer til ligger . . . innän garz ok vttän *ib* 6: 149 (1349). *ib NS* 1: 10 (1401) *o. s. v. FH* 2: 107 (1437). innan gardh ok wtan *BSH* 1: 165 (1376). bliffua vthe toch ynnan closters hägnät *FH* 4: 73 (1459). skipit ther war owin är jnnan borz *Bil* 285. innan mwrs *BSH* 5: 11 (1504). ey tiäner thet eller wäl at löpe innan skärs medh, men wthan skers weth man ey, hwrw wädret wiil haffwe siig *ib* 583 (1517). lagdhe hofwodhit innan biärgskoronna *Bil* 52. **2)** *vid tidsbestämningar: i, under.* innan thäs, *härunder, under tiden, emellertid.* innan thäs haffde konungen reth sik wt a mot falantin *Va* 26. jnnan thäs skippto the theras fädherne *Lg* 436. innan thäs kom biscopin *ib* 3: 54. *ib* 241, 250, 518, 638. *Ansg* 191. *MB* 2: 243, 259. ther äpther innan täss betänkte vrange män sin ondha radh *ib* 248. — innan thäs at, *under det att.* innan thes ath sancta katerina laa i mörka stoffuona *Lg* 3: 125. *ib* 136. *Ansg* 177, 185, 213, 217, 223, 229. innan thäs at the haffde thetta swa änt . . . tha haffde . . . gawin lakt sik ther allä win om, at han skulde komma j philäs kerlek *(under des hadde ghawyn gheleghen alle synen syn an de konynghynnen) Va* 34. **3)** *vid tidsbestämningar: innan, före.* thet sker ey innan paske. innen tess *(dessförinnan)* skaffe wij war ffordell *FM* 134 (1502, *gammal afskr.*). **II.** *med dat. el. i dess ställe ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka ett varande inom el. i något: inom, i.* the skulu see mina äro jnnan himilin *(intra cœlum)* ok owan ok nidhan ok vtan himilin *Bir* 3: 38. jak är innan al thingh *(intra omnia)* owir al thingh vtan al thingh *ib* 1: 146. *ib* 225. ligger thu innan *(in)* palacio *Bil* 267. thän thima han laa fanghen innan häfftom oc iärnom *MB* 1: *(Cod. B)* 525. ther fan han for sik mariam magdalenam jnnan ängla handum vplypta *Bil* 273. eet mark landh jordh i daby *(för* dalby*)* sokn innan haghunda hundare *BSH* 1: 179 (1381). medh rikesins radh oc män innan suerike *ib* 2: 39 (1396). vpläsa kistona som korssit laa jnnan *Lg* 3: 517. ther var oc en del aff thy landeno som hälghe likame liggir: som varo innan omilde män *Bil* 863. the siäl som han *(anden)* boor innan *Bir* 1: 187. then vaghnin ther the drotningin sat jnnan *ib* 3: 331. thz landith ther waar herra byriadhe sina predikan innan *MB* 1: 264. biskopin j thy biskops dömeno klostreth ligger ynnan *VKR* 63. fordärffwa alt thz kötlikt liiff är innan *MB* 1: 168. alt thz som föddis aff adam oc ewa tappadis innan *(Cod. A* i 2*)* noe flodh *ib (Cod. B)* 525. — *i uttryck som afse drägt hvari någon är klädd: i.* swepter innan silkis kyltum oc klädhum *Bil* 267. funno hofwodhit swept jnnan klädhe *ib* 52. tha kom bartholomeus . . . jnnan pilagrims cledhum *ib* 212. *ib* 260. — *i uttryck som afse skrift hvarest något omtalas: i.* än thot hwaro at moyses innan *(Cod. A* i 2*)* genesi talar enkte aff them *MB* 1: *(Cod. B)* 525. egisippus witnar innan sinum bokum huru ängla lypta *(för* -o*)* (hona) gen himnum *Bil* 274. — *i bildl. el. andl. mening: i.* hughin flögh aldär innan himnomin *Bil* 264. mathias waldis jnnan jude förrathera stath *ib* 243. **2)** *för att beteckna ett varande el. ett uppträdande i en gestalt el. skapnad: i.* fördhe hans siäl til himna innan duwu like *Bil* 277. **3)** *för att beteckna ett varande inom el. ett hörande till en samling el. ett antal: i.* at sanctus marchus war inbyrdhis jnnan thera fylghe *Bil* 251. **4)** *för att beteckna ett varande inom ett förhållande el. tillstånd: i.* thok innan thera asyn . . . wars herra likama *Bil* 273. tha the sighldu raskan bör jnnan storme *ib* 251. war ther jnnan lifs wadha *ib* 275. hua innan stridh gör froma gärninga *KS* 80 (197, 87). adam oc eua gräto abels dödh c aar innan *(Cod. A* i 1*)* renliffwe *MB* 1: *(Cod. B)* 525. han fan hiälp i hwat vanskilsom han innan var *KL* 344. **5)** *vid tidsbestämningar för att hänföra något till en viss tid då det sker: i, under.* jnnan samu stundh bundus hel saman handin ok armbrin *Bil* 255. jnnan samu daghum striddu fa cristne män mz wtallecum hethnum *ib* 260. innan mästum högtidhum *ib* 248. — innan thy at, *under det att, då.* jnnan thy at the swa vidher talados wurdho the saulum hafdho följht alle vndirs fulle *Bil* 896. *KL* 147. **6)** *vid tidsbestämningar för att hänföra något till förloppet af en viss tidrymd: inom, inom loppet af, före utgången af.* kyäre sik . . . innän nästu syäx vikum *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). *Jfr* **III 4.** **7)** *för att hänföra en del till det hela: i, af.* iak wissar ok oplater the fornempdo clostre ok conuente . . . halfdelin innan thissom ödhethorpom *SD NS* 1: 352 (1404). **8)** *för att hänföra ett visst förhållande till den särsk. omständighet, med hänsyn till hvilken förhållandet utsäges; i, med afseende på, vid.* ängin þän sakan gyorä saklös är, innän fornämpdum brutum *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). mannin kiändis widh guthlikt wald innan bradhum bothum *Bil* 249. niutom os i wårn tima innan werilzlikt godz *KS* 60 (150, 66); *jfr* **inna.** innan them rättom som fram komo, tha rättis ä iämfult fore beniamin som fore andra twa *MB* 1: 246. **9)** *för att beteckna medel el. sätt: med, genom?* renser thz huuith innan manz niusan *(motsv. ställe D. Harpestr. s.* 89: mäth nysän*) LB* 8: 51. — *i, på.* innnan swa matto *SD NS* 1: 358 (1404). **III.** *med ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka en rörelse till det inre af något: i.* lagdhe ther hälagh ben jnnan scrin *Bil* 286. — *i bildl. el. andl. mening.* skreff wisdom innan *(Cod. A* i 2*)* bökir *MB* 1: 526. hon gaff sin anda jnnan gudz händher *Bil* 274. känne han andhelikin hughnadh ok nadher sötleka drypa diupt innan haus hardha hiärta *ib* 277. **2)** *för att uttrycka öfvergång el. förvand-*

ling till något: i. han ma thz omskipta innan nakot (*Cod. A* i 99) annor skipilse *MB* 1: (*Cod. B*) 535. äptir thera thria släktir skiptes aller hemberen innan (*Cod. A* i 3) thry *ib* 526. venda ... sorgh innan glädhi *Bil* 269. **3)** *vid tidsbestämningar för att beteckna utsträckning i tid: i, under.* ther äpther innan (*per*) atta dagha skal hon j enghe twang hallas *Bir* 4: 22. *VKR* 69. — innan thät, *härunder, under tiden.* innan thz kom prästin *KL* 31. *Lg* 3: 200, 213, 239. — *emellertid.* jnnan thz gik han i doctoris gamalielis skola (jnnan thz *bör dock möjligen här tolkas: under det att; i detta fall bör* gik han *ändras till* han gik) *Lg* 293. jnnan thz hördes oc syntes cristus lära oc predika oc göra järtekne *ib.* jnnan thz foor germanus se vm landzins nytta *ib* 3: 198. *ib* 216. — *under det att.* jnnan thz hon swa laa *Lg* 3: 517. — innan thät at, *under det att.* jnnan thz at sanctus germanus war i rawenna *Lg* 3: 234. — innan thätta, *härunder, emellertid.* jnnan thätta (*interim*) gik iohannes til varfrw *Bo* 190. **4)** *vid tidsbestämningar för att hänföra något till förloppet af en viss tidrymd: inom, inom loppet af, före utgången af.* iak skal innan (stuntan) tima skilias widh likamän *Bil* 273. innan stakkotan tima (*parvo tempore*) giordo the thär een pilta skola aff tolff piltom *Ansg* 191. *Lg* 3: 718. tha scal hwar syster oc brodhir vtan til innan xxx dagha läsa ccc pater noster *VKR* 14. höte hanom dö innan þrätighi dagha *Bu* 27. *Bil* 111. *KL* 155. innan faa dagha skulin ij vpfyllas mz them hälgha anda *Bo* 243. gaf hon thz innan (*infra*) faa dagha fatiko folke *ib* 3. innan nat ok aar *SD NS* 2: 135 (1409). them hafwom wi tildömt thera widher geld inan eet aar *BSH* 2: 79 (1399). *ib* 84 (1399) *o. s. v.* innan thessin sama dagh ok forordh *ib* 1: 132 (1371). *Jfr* **II 6**. — *inom, inom loppet af (närmast förfluten tid), sedan ... till baka.* at thenna forscripna jordh war vndan scat gangin medh skipte innan sex ar ok firtighi *SD NS* 2: 138 (1409). *ib* 122 (1409), 123 (1409), 128 (1409), 135 (1409). — innan ... ok, *under tiden från ... och till, mellan ... och.* at the skulu therra bewisning innan thätta (*nu el. denna dag*) oc sancti michaelis dagh lata fore koma fore jäppa *BSH* 1: 192 (1387). at for:de herra beint scal joane lafrintsone thet pantzaret i gen senda innan thätta oc tyughunda dagh jwla nw näst koma *SD NS* 1: 484 (1405). **5)** *vid tidsbestämningar för att utmärka tidsgränsen inom hvilken el. tidpunkten före hvilken något sker: innan, före.* scal han sik reþä innän þän daghen *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). komer thet folk her ned innen jwl *BSH* 5: 72 (1505). — innan þät at, *innan, förr än.* at nakar frälses manz häst forderwas, innän þet at han vtdragher i rikesens þiänist *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). **6)** *för att uttrycka ett ändamål: till, för, i och för.* the päninga som the mik länt hafua innan mina tharf *SD NS* 1: 352 (1404). — *Jfr* **for-, här-, thär-, ut-innan.** — **innan a (-paa),** *prep. på insidan af.* innän a benino *Hästläked. i AS* 136. then stora adran som liggher innan paa kneth *LB* 6: 106. — **innan af,** *prep. på insidan af.* vtän af sinune oc eig innan af hennä *Hästläked. i AS* 136. — **innan at,** *konj. under det att.* innan at messan sagnx *Lg* 3: 226. — **innan for (jnnan fore. jnnan för. innan före),** *adv. och prep.* *A) adv. innantill, i det inre.* the iiii quinnonar som maagha takas til at wara systranna focarie jnnan fore *VKR* 9. baadhe the focarie jnnan fore äru oc the som vtan til äru *ib. Bir* 4: 95. skulo ... haalda oc lätha haalda badhe vtan oc jnnan fore thz som här epther fölgher *ib* 5: 130. *B) prep. med dat. el. ack. innanför.* jnnan fore poortenom j systranna inlykke *VKR* 23. lagdhe henne jnnan för mwren *Di* 225. stodh j jndre hwseno, innan före konunxsins palacio *MB* 2: 187. — **innan i,** *prep. med dat. inne i, inuti.* thz som halft är innan j eno huse ok halft vtantil *Bir* 1: 107. han tyktis i nokro matto som han vare innan i thom allom *Ansg* 181. — **innan til,** *adv. innantill, i det inre.* the gropin var innan til al ginum myrk *Pa* 9. ypocrite ok skrymtelike. hawande yttro hälaghetina ok äru innantil tome oc ofructsami *Bo* 158. *ib* 3, 57, 127, 173, 203. *KL* 155, 183, 227. *MB* 1: 495. *Bir* 1: 6, 60, 81, 100. *Al* 6187, 6214, 6510. *Su* 284. *MB* 2: 180. then som innantil (*intus*) war *Bir* 1: 222. sculu systra oc brödhir innan til ... lata sik ... waardha vm thessa systra oc brödhra bestaand vtan til *VKR* 44. *ib* 14, 18.

innanbinda (*part. pret. nom. och ack. pl. m.* **innan bunna** *SO* 19. **ynnanbunna** *ib* 16), *v. binda el. fästa vid insidan.* göra nidher skorna sko ok innan bunna sko (*skor försedda med band som bindas vid skornas insidor?*) ok snöradha manna sko *SO* 19. *ib* 16.

innanföra, *v. ikläda.* — *refl.* **innanföras,** *ikläda sig.* jnnanföroms liusins wakn *MP* 1: 83.

innangärþis, *adv. L.*

innan hundaris man, *m. L.*

innan konungsrikis man, *m. L.*

innanlands (-landz), *adv. inomlands.* wm noker komber jnnanlandz äller wtanländes ther sic räknar nämreskyldan til arfs *FH* 2: 60 (1425). innanlandz äller vtanlandz *BtRK* 321 (1483, *orig.*).

innanliusilse, *n. pl.?* uars hiärta härbärghe hälgas wm gudhz nadh och thäs hälgha anda innanliwsilse (*för* innanliwilse? *inhabitationem*) *Ber* 129.

innanlivilse? *n. pl.? inneboende. Se* **innanliusilse.**

innanlysa, *v.* [*Fdan.* innenliuse] **1)** *lysa in i, upplysa (i det inre), genomtränga med ljus, genomstråla.* aff the klarhetene vptändes oc innanlystes (*illuminabatur*) alle hälghe män i thera chorom *Ansg* 181. at han innanlysir siälena oc manzsins hug oc wndirstandilse *Su* 307. innan lyste folkit mz gudz budhordhum *ST* 110. innan lysa war hiärta mz sinne nadh *ib* 211. **2)** *förklara, förhärliga.* huru gud ährade han, oc innanlyste (*clarificare*), medh mangom dygdelicom godom gerningom *Ansg* 177.

innanrikis, *adv. L. Jfr* **inrikis.** — **innanrikis man,** *m. L.*

innan siänga drap, *n. L.*

innan sokna män, *m. pl. L.*

innan väfla, *v. invefra, insnärja.* andra fafängo i hulko människian ok nästan alt mankönit är othänkelica ok osighilica innan vaft *Bo* 141.

innarmer (-meer. innermeer), *adv. och prep.* [*Isl.* innarmeirr] *A) adv. komp. längre in; mera innerligt.* ä thäs meer skils man fran himerikis älskogha at man inner meer (*inferius, läst: interius*) lustas

Bo 95. *B) prep. innanför.* the skulo tagha aff lamba blodhino oc smita badhe innarmeer oc vtan sin thryskula *MB* 1: 307.

innarmere (innermeere. *dat. sing. m.* **innermera** *Bir* 4: 50**),** *adj. komp.* [*Fdan.* innermere] *inre.* maata köldena äpther innermera wärmanom *Bir* 4: 50. innermeere siälenna . . . astundan *ib* 5: 10.

innarster, *se* **indre.**

inne (ynne *FH* 4: 72 (1459); *VKR* 75; *RK* 2: 9573**),** *adv.* [*Isl.* inni] *L.* **1)** *inne, i det inre, inom hus.* han syntes ok stundom baþe vara vte ok inne. þy at mäþan han var inne när [nero]nem. þa talaþe diäwl i hans hami vte viþ folket *Bu* 102. hwar wte är stängdher han är inne glömdhir *(est neglectus homo qui manet absque domo)* *GO* 280. tha the hade iij viker ynne *(d. v. s. i fästningen)* bit *RK* 2: 9573. mendhan *(för* medhan*)* jak for alder skuld ey kan eller formagh ynne bliffua met ynlyctom syström tha vnne the mik vilkor ok fryhet bliffua vthe toch ynnan closters hägnät *FH* 4: 72 (1459). at vare inne hos ider *BSH* 3: 296 (1470). *ib* 294. **2)** *om tid: inne, för handen.* i thesso areno, som nw är inne *SD NS* 1: 147 (1402). af thy aareno som ynne är *VKR* 75. *Bir* 4: 31. *Lg* 3: 347. — *Jfr* **for-, här-, thär-inne.** — **inne for (inne fore),** *prep. innanför.* gynom thän porten. som inne äru fore wärldenna hughnadher ok hänna glädhi ok hänna riikt *Ber* 250. — **inne i (ynne j),** *prep. inne i, inuti.* varo nu inkompne for stadhin ok inne i iomfrunnar clostre *KL* 338. hanna thz inne j biärgheno ware *Bir* 1: 221. the XXIIII seniores, som jak sagh sithia, the syntos i nokra mato, som the sato inne i thom valduga härranom *Ansg* 181. annus probacionis som j androm renlifuom plägha vara ynne j klostreno *VKR* 63. — **inne mädh,** *prep. hos, i omedelbar närhet af, till samman med. i andl. el. bildl. mening.* tha ludhir jak vidh thera skip oc är jnne mz thom *Bir* 2: 172. han är här swa inne meth oss *(är så förtrogen med oss, känner oss så väl)* *SD NS* 1: 623 (1407). — *hos, inom, i (någons) inre.* thenna sorghen haffde han mz sich jnne *RK* 2: 5554. swa som inne mz sik *(för sig själf)* talandis *Su* 22. *ib* 76, 335. — *hos, inom, bland.* sua ath ära ock kerlik forökis jnne mz theris companij *SO* 144. — *hos, i (någons) besittning, för.* thz ware bättra thz i behyöllen thz offer jnne mz idher *Lg* 3: 718. om two gorde som for:de min brodher henne giffuit haffde til morgongaffuer oc jac them longeligha jnne met mik hafft haffuer *FH* 5: 20 (1463).

inne, *n.* [*Isl.* inni] *hus, hem.* — **innis folk,** *n. L.* — **innis man,** *m.* [*Fdan.* innæsman] *L. inhyses man, man som bor i annans hus, i någons hus boende främling.* then sama dagh skal thu enkte sysla, thu eller thiin barn, thiin hion eller thit fä, thin gäster eller thin innisman *(advena qui est intra portas tuas)* *MB* 1: 333. thin innis man oc gäster i thino lande *(advena, qui tecum versatur in terra)* *ib* 429.

inneboa (-boo), *v. innebo, bo (i).* i huilkom . . . gudh siälffwer jnne boo *LfK* 71. rwmet. hwaris inne bodde jupiter hospitalis *MB* 2: 295. tha wardher gudhi hedher, oc radhelikit them som inneboo *Bir* 4: 80.

inne bränna, *v. innebränna.* hans frändar vildo þöm baþa inne bränna *Bu* 134. *ib* 189. *Al* 8021. — *bildl.* thu wil enkte ängom känna thiin wiisdoom wil thu inne bränna *Al* 5978. — *Jfr* **bränna inne.**

innebyggia, *v. bo (i).* ther stodh än I hws, i huilko sanctus seruacius haffdhe siälffwer jnnebygdh *Lg* 3: 174. — *bo i, vara i, hålla besatt.* äuärdelighin stygger är inne byggiande *(inhabitat)* *MP* 1: 46. han quäl thöm som han äghir ok innebygge *ib* 2: 59. at han andelika innebyggis af dyäflenom *ib* 61. — *Jfr* **inbyggia.**

innebyggiare (-byggere), *m.* = **inbyggiare.** menige innebyggere i wplanden *BSH* 5: 434 (1511).

innehalda (-halla. inneholle. ynne holle), *v.* [*Äldre Dan.* indeholde] **1)** *innesluta, hålla innesluten el. instängd.* lotho husith bestalla och mentho them jnne halla *RK* 2: *s.* 349. hälwittes häktilse jnne halla mik äwerdelika fördömdha *Lg* 3: 411. **2)** *innehålla, innesluta, inom sig hysa.* huru . . . thins oc mins herra likame . . . kan innehallas oc hölias j thy klena ämpne *Su* 268. **3)** *innehålla, hafva till innehåll, föreskrifva. BSH* 4: 105 (1484). *FM* 252 (1505). ordinis priuilegia . . . huilka jnnehalla, at then som wtgywther människio blodh . . . han ällar hon är i ban *LfK* 165. böte för veldet, som lag inneholle *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). *SO* 157. vpläsa . . . embetens skraa ok lagh bock huat hon jnne hollendes är *ib* 148. thenna skraa . . . mz sina jnnehollendha *(d. v. s. här förekommande)* punckta ok articuli *ib* 77. *ib* 141. **4)** *hålla (till handa).* acter än nw tesse slot och lenn till förste opit vaten besittie och inneholle eder herredöme och suerigis krone thöm ther forinnan tilbörligen till hondo *HSH* 24: 21 (1512). **5)** *hålla till baka.* formatto the äkke längir hiärtans etir innehalda *Bo* 154. **6)** *afhålla sig från.* erchebiscopen kunne ey ynne holle konungens wersta göra aff all sin wolle *RK* 2: 8309. **7)** *innehålla, hålla inne, förhålla.* dyrffues naghen med tryske, kronennis afradh eller tionda bar med sig inneholle *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). — *Jfr* **halda inne,** *äfvensom* **inhalda.**

innehaldilse (innehallilsse. jnnehollelse), *n. pl.? innehåll.* epter schrana jnnehollelse *SO* 154. *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). naar then dechtingan oc recesser . . . är swa fultfölgdt oc fultgiort i sina articla oc innehallilsse *ib* 4: 105 (1484). *Jfr* **inhaldilse.**

innehaldning (jnneholningh), *f. innehåll.* epter swerigis lag och recessers jnneholningh *HSH* 20: 259 (1508).

inne hava, *v.* [*Äldre Dan.* indehave] *L. innehafva.* mädh allum thöm landum ok stadhum som jak bo inne hafdhe a mins herra konunxens wegnä *BSH* 1: 132 (1371). *RK* 2: 9191. claghadhe til her werner gest vm arff han skulde aff hänna wäghua inne hafua *SJ* 10 (1433). skall fougtenn taga mantall aff thett läänn hann inne haffuer *SD NS* 1: 290 (1403, *nyare afskr.*). konungx eriks dom offuir östirlandin i thetta sinn innehafuande *ib* 324 (1404, *nyare afskr.*). *ib* 398 (1405, *gammal afskr.*), 399 (1405, *gammal afskr.*), 400 (1405) *o. s. v.* *Jfr* **hava inne.**

inne häpta (-häfta), *v. L.*

innekätta, *v. instänga.* när thee waaro innekättade i eth hwss i trawmynne *BSH* 5: 412 (1510?).

innelika (**innarlica. innärlika. innerlika. innirlika. innurlikä** *L.* **innerleka. innerligha. innerliga. innerlik. innirlik. jnnerligh** *RK* 2: 4364. **innirlig** *ib* 5676. **jnneligh** *MD (S)* 218 (*de fem sistnämda formerna i rimslut*). **ynneliga** *RK* 2: 7875. **ynnerlige** *FM* 568 (1512)), *adv.* [*Jfr Isl.* inniliga *och* innarliga. *Jfr äfven Nyisl.* ynniliga] *L.* **1)** *innerligen, af hjärtat, af hjärtans lust, med andakt, ifrigt.* hulken han sculde haua innarlicast älskat *MP* 1: 135. modhorin som han innärlicast älskadhe *Bo* 25. *ib* 52, 164. glädhiandis jnnarlicast (*intime*) *Bir* 3: 395. innerliga bedröffwes] *LfK* 216. beddis jnnelika. at the mattu with como (*för* coma) at offra hanum *Bil* 251. bidhia gudh innärlika *ib* 359. *ib* 290, 652. *KS* 39 (103, 42). *Fl* 1207. *Fr* 1445. *RK* 2: 4364, 5492, 5582, 7875. *MB* 2: 150, 327. allom þem þätta breff höra ok see helsar jak . . . innerleka medh varom härrä *SD* 6: 1 (1348). *FM* 13 (1376). hät han innerlika a vara frw oc sancta magnus *Bil* 880. tha hon war innerlika j sinom bönom *Bir* 4: 4. han thakkadhe honum swa innirlik *Fl* 520. *ib* 549, 1323. *Iv* 1552. *RK* 2: 5676. the helsadho honum swa innirlik *Fr* 1914. iak spordhe the fru swa innerlik *ib* 1433. *RK* 2: 5586. *MD (S)* 218. the frugha mälte swa innirlik *Iv* 3487. ropadho innerlica (*motsv. ställe: KL* 390 *har* iämerlica, *trol. rätta läsarten*) *MB* 2: 385. skudha han . . . huru han them innerlica (*affectuose*) callar *Bo* 57. innärlica (*affectuose*) thänkia thera fatikdom *ib* 6. hwat innelica (*cordialiter et intente*) han gaf sik vin vm at lära thöm af kärlekenom *ib* 177. innelica (*viscerosius*) vmfämpna i hughenom thz som han tha sighir ok gör *ib* 243. sik honom ödhmiuklica oc innelica (*devotius*) anduardha *ib.* thy monde belätit han swa innelika skudha *ST* 303. tha vordho honum margh thusand pund presenterath innirlika *Fr* 2705. förlater jagh mich ynnerlige ther tiil *FM* 568 (1512). innerlika böria the kungöra (*cordis lætitiam ostendere*) mz lustelikom sangh mangskona röstir oc lustelika flykter j wädhreno *Su* 200. henne ordh . . . meth hwlkom hon wara gwdha straffwadhe saa innerlika *Lg* 3: 129. **2)** *uppmärksamt, noggrant, sorgfälligt.* huru opta oc huru innärlika (*curiose*) hon skodhadhe hans änlite *Bo* 5. jak skodhar thetta torn . . . swa innerlik *Fl* 1248. *Jfr* **fulinnerlika.**

inneliker (**innarliker. innarliken. innerliker. innirliker. innerlig**), *adj.* **1)** *inre.* en innarliken (*internus*) snillenna smaker *Su* 386. gönom stingas the swa som mz swa mangh innerlika dröffuilsa swärdhom (*gladiis intimi cordis*) *ib* 61. **2)** *innerlig, hjärtlig, ifrig, stark.* mz mangom jnnerlikom oc idhkelicom konungxsins bönum *Bil* 752. fik innerlica hiärtans sorgh *Bo* 74. mz innelicaste glädhi oc hiärtans frygdh *ib* 251. *Bir* 4: 43. mz brännande astundan ok innarliko hiärtans vmfämnelsom fatar iak mik mällan thinna vträkta bara arma *Su* 415. han innerlik hugh til blanzaflor fik *Fl* 689. thu hawer en innerlig kerlek til then vnga mannyn *Va* 41. hon stodh i innerlicom (*häftig*) graat *KL* 336. tha . . . gudh giffwer tik jnnerlika tara *LfK* 67. *Lg* 810. war herra sände honum innirlikan sympn (*soporem, djup sömn*) *MB* 1: 89. **3)** *innerlig, förtrogen.* dragh thik fran thinom innerlico vinom *Bo* 46.

innelikhet (**jnnerlikhet. jnnerlighet**), *f. innerlighet, andakt, ifver.* bidiom wi . . . jder alle ödmywklighä met alla hiärthans jnnerlighet *FM* 60 (1457). han war i sinom gudelika bönom oc hiärtans jnnerlikhet *Lg* 661. loffuandes gudh oc honom takkandes mz största jnnerlikhet *ib* 3: 179. tha thu i thinom bönom wardher opplyfft til gudelika jnnerlikheth *LfK* 67.

innelykke, *n. inneslutet rum, inhägnadt område.* gik in j tämplens innelykke (*intra ambitum fani*) *MB* 2: 281. i closters clausura ällar jnnelykke *LfK* 165. jngaa i systra jnnelykke *ib.* *Jfr* **inlykke.**

innelykkia (**-likkia** *Ber* 179), *v.* [*Äldre Dan.* indelykke] **1)** *innesluta, instänga.* sagdhe sik hafua ther sälan lifuat xl ar jnne luctan *Bil* 318. wurdhu thwe gama löse som läste oc jnneluete waro *Lg* 237. läth hänne jnnelykkias i mörko hwse *ib* 333. *Bo* 219. *Bir* 1: 18, 388, 2: 276. *MB* 1: 137, 336, 361, 362, 2: 275, 394, 395. innelykte han j enne wra *KL* 32. *ib* 395, 396, 397. innelykte sik ij þrange hulo *ib* 186. staar inneluktir j modherliffwe *Bo (Cod. B)* 342. som i . . . scriwen i then inneluchtä scrifft *BSH* 3: 158 (1464, *samt. afskr.*). aff then vtscrifft her innelukt *ib* 4: 8 (1471). — *i bildl. el. andl. mening.* innelykkia hughin *Bo (Cod. B)* 342. — *innesluta inom kloster.* siþan han sik i klostre innelykte *KL* 184. *Ber* 178, 179. lät sik innelykkia swa som ärmeta *KL* 35. inuigdis ok innelyktis systrana *VNB* 36. the sama jnnelykta persone *VKR* 1. — *innesluta, infatta.* eet litit silf skriin innelokt i filsbeen *KL* 338. ens lambs liknilse aff wax innelykt i silfwe *ib* 39. — *innesluta, innefatta.* jomfrv maria sighir huru alla dygdhe ok nadhe innelykkias (*includuntur*) j hänne *Bir* 1: 130. — *innesluta, sammansluta.* gudhdomin innelykte (*conclusit*) mik j sik mz siäl ok likama *Bir* 1: 131. **2)** *omsluta, omfatta.* himilin, oc the himbla, som omkring ganga alla himblana, the gita thik ey innelykt *MB* 1: 484. *Bir* 1: 76. **3)** *innesluta, innehålla.* med al thera wilkor och articula som the inne lykkia *SD* 5: 230 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*). — *Jfr* **lykkia inne** *samt* **inlykkia.**

innelykkilse, *n. pl. inneslutande, afstängning.* wtan huxsins innelykkilse (*reclusio*) dogher kropsens innelykkilse antiggia litit älla enkte *Bo (Cod. B)* 342. the skulu altidh wara j innelykkilsom oc alzstingx siällan sees aff wärdz folke *Bir* 5: 100. *Jfr* **inlykkilse.**

inne lysa (**ynne-**), *v.* = **innan lysa 1.** the ynne lysthe mörka stuffona meth osäghelikin klaar heeth *Lg* 3: 125.

inneläggia, *v.* **1)** *inlägga.* swasom mätskal vare framsat j hulke jak ey annat inne lagdhe än mit eghit hiärta *Bir* 2: 243. **2)** *innesluta.* funno the ey iosep i myrkostofuonne ther the hafdho han innelakt (*för* innelukt?) *KL* 396. *MB* 2: 390. — *Jfr* **inläggia.**

inneläsa, *v. L. inneläsa, innesluta, instänga.* hans ovini fingo han ok inne lästo *Bu* 25. *ib* 133, 505. jnne läster oc bunden *Bil* 123. lät them inne läsa j eno stekara huse *ib* 485. hwi läsin ij idhra porta swa . . . starke män plägha sik ey inne läsa *Al* 1547. thro haner sik fäst oc inneläst j swa tiokkan mwr *MD* 394. — *inneläsa, förvara.* i et hws ther genast näst ther war the materia inne läst ther hon lät masla äpter han *Al* 8968. — *Jfr* **läsa inne.**

inne mura, *v. innemura.* ther funnu the som grouo en gamblan karl sithia inne muradhan *Bil* 318. *ST* 367.

innermer, *se* **innarmer.**

innermere, *se* **innarmere.**

inne sitia, *v. sitta instängd.* the ther j borgha murom jnne sitia *Bir* 2: 254.

innestängia, *v. instänga, innesluta.* laa . . . görlika jnnestängdh j syno bönahuse *JP* 160. ther ärin i swa inne stängde *Al* 7251. *Jfr* **stängia inne** *samt* **instängia.**

inne takin, *p. adj. L.*

innetäppa (-teppa *ST* 11, 518**),** *v. L. instänga, innesluta. ST* 11, 518. iosep huilkin j innetäptin j mörkastoffwonne *MB* 2: 391. *ib* 393. *KL* 399. *Jfr* **intäppa.**

innevanare (jnnewanere), *m.* = **invanare.** met ware stadtz jnnewanere *FM* 107 (1498).

innoghet, *f.* [*Mnt.* innicheit] *innerlighet, andakt.* at thu hafwir innogheth oc granna athwakt j thinne bön *ST* 160.

innöþa, *v. L.*

inplanta, *v. plantera i. med dat.* gudhlikin kärlekir inplantadhir *(inserta)* thässe ärofulle iordh *Bir* 4: *(Dikt)* 248. — *plantera (i), sätta (i). med prep.* i. dactil stenin som är mins doms grymlikhet ok mins waldz mäktoghet vm han inplantas j tholikin hugh *Bir* 1: 132. — *inympa. med prep.* i. swa som planto quistir vm han inplantas *(inseritur)* j thörran stok *Bir* 1: 60. — *inlägga, inblanda. med prep.* i. astunda han at insaa ok inplanta *(plantare et inserere)* nakot lastelikit ok smittogt j mit gul *Bir* 1: 235.

in riþa, *v.* [*Äldre Dan.* indride] *L. rida in.* wilde in ridha gönum then port som war herra bar siälfuir korsit gönum *Bil* 723. the opna sin poort lothon inrida *RK* 2: 1458.

inrikis (inrikes. inrijkes *SD NS* 1: 101 (1402, *nyare afskr.*). **inriges),** *adv. och adj. L. A) adv. inrikes.* at almoghen inrikes haui ok sina födho *KS* 74 (181, 81). *SD NS* 1: 101 (1402, *nyare afskr.*). om swa hende ath naghra swena eller drengia aff wthrikis komo ock budho thöm här i staden guldhsmedz embetes tyenisth heller ock jnrikis aff köpstädener här jnkomme i samma matthe *SO* 158. inriges eller vtriges *BSH* 4: 282 (1501). *B) adj. inhemsk.* ther bådhe mågho wäl til koma vtrikes män ok inrikes *KS* 66 (162, 72). af inrikis mannom *ib* 75 (184, 82). *MD (S)* 257. — *Jfr* **innanrikis.** — **inrikis man,** *m. L.*

inringia (-ryngia), *v. ringa in, genom ringning tillkännagifva inträdet el. begynnelsen af.* tha gille är inrynkth *SGG* 129.

inryme? *m.? det inre?* tak jnrynen *(för* jnrymen?) aff hylle bark ok brädh medh smör j eenne panno *LB* 2: 32. taka ale thrä ok skaffwa jnrymen ok brädha medh smör *ib.*

insa (-saa), *v. så i, plantera i, inplanta. bildl.* fore thy at adam är then förste som rördhe människio natwro, til at öxlas, oc hwar sidhan, äpter thy han insadhe först, tha hawom wi syndena aff adam *MB* 1: 149. — *med dat.* takin mz siäflike gudlikhet idhir insaat *(insitum)* ordh *MP* 1: 88. — *med prep.* i. lydhnan är the dygdh som insa j lönin alla andra dygdhe och göme them insadha *Ber* 67. astunda han at insaa ok inplanta *(plantare et inserere)* nakot lastelikit ok smittogt j mit gul *Bir* 1: 235.

insamin, *se* **ensamin.**

insanka, *v. insamla.* hwetith insankin j mina ladhu *MP* 1: 73. *ib* 77, 80, 2: 214.

insighel (jncigel *FH* 5: 87 (1482). **jncigell** *RK* 2: 1686. **insigil** *SD NS* 1: 266 (1403), 353 (1404). **insigill** *ib* 266 (1403). **incighil** *ib* 520 (1406). **incigil** *ib* 173 (1402), 520 (1406). **incighill** *ib* 535 (1406). **jncigell. incigl** *SD NS* 1: 534 (1406)**),** *n.* = **insighle.** at the hengie theres inciglä oppa myne weghne for thetta breff, medher claus bordhendrengz incigil til tygha *SD NS* 1: 173 (1402). henger jak mit insigill fore thetha bref oc bedis jak hederlika mana insigil fore thetha breff *ib* 266 (1403). til thette breffs mere visso . . . tha hengher jach mith jnsigel vitherlighe nädhan fore thette breff oc bedher jac the godhe men som her vt offwer ware . . . at the hengia oc theris jnsigel her nädhan fore met mino *FH* 5: 21 (1463). hans jncigell munde mz för dechtingen sta *RK* 2: *s.* 345. *SD NS* 1: 353 (1404), 520 (1406), 534 (1406), 535 (1406). *FH* 5: 87 (1482). *RK* 2: 1686.

insighla (incighla. incigla. inzigla *SR* 37. **-adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* innsigla. *Mlat.* insigillare] **1)** *försegla.* skref þär iuir bref . . . ok fik diäflenom insighlat *Bu* 29. bindha drakans howdh mz silke thradhe ok insighla mz kors tekne *Bil* 568. eet breff . . . inciglat a ryggen meth gröno vaxe *SD NS* 1: 30 (1401). breff . . . inciglat skäliga meth thera eghin incigle *ib* 77 (1401). breffwin . . . jnciglados mz hans gulringh *MB* 2: 185. *Bil* 718. *ST* 27, 224, 228. *Lg* 441. *MB* 2: 192, 340. waktadho griptina och haffdo hona incighlath *ib* 411. *ib* 390, 391. *Ber* 179. hans oppet breff . . . til hwilkit thetta mit breff är til stungit ok inciglat *SD NS* 1: 78 (1401). **2)** *besegla, stadfästa.* förr än noghar bätre reghla ellir reghlo stadge är giort samthycht oc incighlat *VKR* 46.

insighle (jncighle. incigle *Bir* 2: 248; *RK* 1: *(sfgn) s.* 173, 2: 5143. **inciglä** *SD NS* 1: 173 (1402). **insighli. jndsigle** *FH* 5: 94 (1484). **inzighle** *SD* 5: 160 (1343), 293 (1344). **jndziglä** 300 (1506). **ensigle,** *se* **härads insighle. insegle** *SD NS* 1: 358 (1404), 359. **incegle** *FH* 5: 158 (1491). **insygle** *Bir* 5: 111. **ingzigle** *SD NS* 2: 12 (1408), 46 (1408), 112 (1409), 180 (1409). **jncigla** *FH* 4: 47 (1456). **incigillä** *SD NS* 1: 5 (1401). **incegellä** *BSH* 4: 68 (1480). **incegelle** *ib* 101 (1483); *VAH* 24: 325 (1473). **insegale** *SD NS* 1: 32 (1401). **jncigella** *RK* 2: *s.* 345. **jngeseyle** *FH* 5: 55 (1468). *pl. nom., ack.* = *sing.* **indcegler** *FM* 458 (1510). **insiglen** *MB* 2: 340. **jnsiglen** *FH* 2: 9 (1374, *nyare afskr.*). **inciglen** *ib* 5: 31 (1465). **jnciglen** *ib* 19 (1462), 24 (1464), 89 (1482)**),** *n. och f. el. m.?* (*SD* 5: 280 (1344)) [*Isl.* innsigli. *Jfr Mht.* insigele] *L. insegel, sigill (oftast i bemärkelsen af sigillaftryck, men stundom i den af sigillstamp).* jnsighlit brast *Bil* 771. iak saagh . . . bokena . . . märkta äller insigladha mz vij insiglom *MB* 2: 340. opläta bokena oc vplösa hennas insiglen *ib.* til stadhfästilse sätium wi wart jnsigle for thässä skript *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 686 (1339?), 5: 293 (1344),

379 (1344, *nyare afskr.*) *o. s. v. Bu* 29. ther til vitnisbördh bidom vit goda men, herra niclis ii tövesalo ok melevaltä ii särkelax om thera jnsiglen, ok the äro här föresat *FH* 2: 9 (1374, *nyare afskr.*). mz breff oc jncigella fore sätt *RK* 2: *s.* 345. takum þerrä insighli fore. sum här gawo sit ia til . . . oc vart insighli *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). til tyghi thessä sama forbvth, insighlin ärliks loghmans wästgiötä, algvt bändictsson þesso sama nävärände breue är oppanbarleka tilhänd, myk insighle äigh hauande *ib* 5: 280 (1344). hafuum wi wart incigle här fore hängdt fore thätta breeff *BSH* 1: 193 (1387). til thes mere wisso . . . tha hengiom wi . . . waar incigle fore thetta breff ok bidhiom thessa for:do godho men . . . at the ok hengen siin incigle her fore til withnisbyrdh *SD NS* 1: 94 (1402). til mere wisso bedhis iac erlica manna insigle . . . medher myno eghno hengia for thetta breeff *ib* 1 (1401). thil tessins breffs mere wisso oc höghre forwaringh tha hafwom wij betz oppa eth satth landz thing landzens jncighle ath hängia fore thetta breff *FH* 2: 118 (1438). bidher hon . . . hartich iäpson laghman i norfinna vm hans jncigle hängias vndher thetta breff . . . särläste för thy at for:de hartikx jncigle hänger för baadhan breffwen ther giffwin äru vppa heedha oc nyagardz gootz swa oc wi . . . hänghiom waar jnciglen vndher thetta breff *ib* 5: 19 (1462). lata the thera conuentz incighle medh theras witu oc allas theras samthykkio at hengias vndir ryggin til witnisbyrdh for thessa book *VKR* 46. at mith incighle . . . ey for thy brefweno henger *FH* 3: 91 (1446). meth sino opno brefue oc hängiande incighle *SD NS* 2: 139 (1409). tel hwilkis mere witnesbyrdh ok stadhfästilse tha bedhoms wi mz warom insighlom wars kyrkioprest insighle *BYH* 1: 183 (1379). bidher iach erlix mans incighle finuit raualsons . . . for tetta bref *SD NS* 1: 3 (1401). bider jak . . . biscop magons . . . och borgemesterne och radit j abo om teris secreth och jncegle medh mit egit incegle nedhen fore thette breff *FH* 5: 158 (1491). gaffuo breff ok incigle ppaa *RK* 1: *(sfgn) s.* 173. min scriuare oc mit jncigle later iac her qwaar *ib* 2: 5129. þettä war giuit oc gört vndir mit inzighle *SD* 5: 160 (1343). vnder alle waaris jndziglä oc secreter *FM* 300 (1506). stenen veks for benom som vaks for insighle *Bu* 166. loth gräffwa sinne hustrv modher[s] insegle *SD NS* 1: 358 (1404). *ib* 359. vm thw kant ey faa pauans incigle oppa aflatit vtan päninga tha är min signilse thik ympnyn til stadfästo . . . min modhir skal thik vara for incigle *Bir* 2: 248. hiertans reenleekir som insigle är til kötsins oc lichamsins reenleek *VKR* 20. *Några af de anförda språkprofven kunna föras till* **insighel.** — *Jfr* **dom-, härads-, lands-, silver-, stads-insighle** *samt* **insighel.**

insighling, *f. inlopp.* i enom stadh vidh siosiidhona, ther som insighling var, oc godh hafn *Ansg* 221.

insior (-syor), *m. insjö?* j tridhie deelin aff insyom *(fluminum) MB* 2: 345.

insiudha, *v.* [*Äldre Dan.* indsiude] *inkoka, koka in, afdunsta genom kokning.* tha vatnith er ner inswdit *LB* 7: 23. latt tz insiwda ⅓ fingers brett *ib* 329.

insiunka (-sionka), *v. sjunka in.* näsan oc ögonen insiwncka *LB* 7: 257. öghonen wmwändas oc insionka aat mik wslom *Su* 248. — *part. pret. insjunken.* tha syntos . . . hans kindir in swnkna *(submersæ) Bir* 1: 31. öghonin syntos vmuänd oc insunkin *ib* 2: 15. *ib* 244. *MB* 1: 361, 362. *Lg* 3: 93.

inskaffa (inskaffwe), *v. inskaffa, införa.* jnskaffa aldrahanda ätandis warw *PM* 3. konungenom borde inskaffwe och komme alskons ämbete rijkene till frome *MP* 484.

inskapadher, *p. adj. medskapad.* ängelin hawer inskapadha oc infödda mz sik siälwom aldra thinga liknilse *MB* 1: 55. *ib* 89.

inskikka (-skikkia), *v.* [*Äldre Dan.* indskikke] *inskicka, insända.* inskikkia XX (20) eller XXX (30) ökia *BSH* 5: 215 (1507).

inskina, *v. instråla.* soliu jnskinandis *(irradians)* j nakat hws synis ey swa som hon är j sine fäghrind *Bir* 2: 280.

inskipa (-skepa), *v. L. göra (ett fartyg) klart till afsegling?* hans skip la pa redhen och skulle inskepas *BSH* 5: 14 (1504).

inskipa, *v. insätta.* thässa fyra systor äru nu fordrifna . . . ok j thera stadh oc sätom äru fyra andra oäkta systir opsatto ok inskipadha *(institutæ) Bir* 3: 454. *Jfr* **skipa in.**

inskiuta, *v.* [*Äldre Dan.* indskiude] *inskjuta, ingifva.* manna loff. hwilkit diäfla inskiwta i iþan þanka *KL* 190. *MP* 1: 160. *MB* 2: 332. gudh hulkin som in sköt *(inspiravit)* j thit hiärta at fram föra thessa helsona *Bir* 1: 391. jnsköt i ens borghara hiärta . . . at han byggia wille staal oc hws sinom hyrdhom oppa thz för näpmdha bärghet *Lg* 437. stundom inskiutir oc visar ämuäl gudh ondom godh thing *Bir* 2: 78. j the daghlico bönine som min son thik insköt ok diktadhe *ib* 3: 163. thu prydde thik suasom han *(djäfvulen)* thik thz insköt *ib* 2: 94. thz min helghe ande inskiutir idhir *MP* 2: 107. inskötz honom thanka *KL* 250. *Bir* 2: 79, 3: 64, 4: 75, 126. *Su* 6, 13, 15 *o. s. v.* äggir dyäfwllin oc inskiutir siälinne at göra nakat mot gudhi *Bir* 2: 145.

inskiutilse (inskyutilse *ST* 203; **-om** *ib* 451; *Bir* 3: 277. **inskywtilse** *PM* 57**),** *n. pl. och f.?* [*Fdan.* inskiudelse] *ingifvelse.* vm thu röris af thäs hälgha anda inskiutilsom *Bo* 46. aff diäfwlsens inskiutilsom *KL* 13. inblästis prophetanom andelik inskiutilse *Bir* 1: 308. *KL* 61, 105, 158, 323. *VKR* XVIII. *Bir* 1: 225, 259, 314, 355, 368, 393, 2: 89, 94, 3: 32, 277, 4: 115, 116. *MP* 2: 261. *ST* 203, 451. *Ansg* 185, 229. *Lg* 795. *PM* 57.

inskriva, *v.* [*Äldre Dan.* indskrive] *inskrifva, uppteckna.* som j thässa reghlo skulu jnskrifua hwru brut skulu bätras *VKR* 81. *Bir* 4: 39. nokor gotz . . . som . . . ära ey inscrefuin i thetta breff *SD NS* 1: 439 (1405, *nyare afskr.*). *MB* 2: 195, 197, 242, 279. at the jnscriffwa oss bodhen i äwiiga bönhald *FH* 5: 196 (1505). pelagrimen skal ga til scriffwaren latande segh jnscriffwa *PM* XII. jnskrif j mith hiärta thyn blodogho oc diypa saar *Ber* 282. til jhesum cristum huilkan hon aff synom barndom j syno hiertä jnscreffnan hafde *Lg* 3: 523.

inskut, *n.* [*N.* innskot. *Äldre Dan.* indskud] *inskjutande, anfall.* idhkelik bön . . . är första dygdh amot frestilsa inskutum *(tentationum incursus) Ber* 183.

inskäris, *adv. inomskärs.* skulde tiith beuäle sik inskäris *FM* 244 (1505).

insla (-slaa: -slaasz *SO* 187**),** *v.* [*Äldre Dan.* indslaa] **1)** *slå in, instöta.* ey wth drogh han swärdhit vtan som han haffde thz inslagith swa lat han thz sta j kroppenom *MB* 2: 77. *Bir* 3: 29. — *ingjuta, inspruta.* lot swa vatn insla bak til i han *Gr* 278. **2)** *med slag drifva el. jaga in.* the rödha iudha . . . monde alexander ther in sla *Al* 4022. **3)** *slå in, lägga in, innesluta.* schall ock engen j dragara embetet i meesan mera jnsla än fyra skyppundh *SO* 197. *ib* 187. — *Jfr* **sla in.**

insluta (*part. pret.* **inslotin**)**,** *v.* [*Mnt* insluten] *innesluta.* wi fwnne thenne her inslotne copie *BSH* 5: 204 (1507).

insläppa, *v. insläppa.* bidher oplatha oc sik insläppa *Su* 103.

insnäria, *v. insnärja.* at i skulin ey insnärias i thera syndom *MP* 2: 162. the insnäria *(implicant)* sik nw thes meer j syndomin *Bir* 1: 64. j syndenna mörkiom insnarde *Su* 210. aktom siälena wara . . . jnsnardha aff lastom *LfK* 44. *ib* 56.

insoknis (-soknass), *adv. insocknes, inom socknen. SGGK* 107.

inspringa, *v. springa in, hoppa in.* frödhin skal inspringa *(insiliet)* j mit bryst *Bir* 1: 61.

installa, *v. sätta (häst) i stall el. i rum som (för tillfället) användes ss stall.* wi haffuom nw fwnnidh i thenna landzända maanga kyrkior oc kyrkiogaardher oskira för then wanhedher, the dantzske gudi giorth haffwe med theris hesta, the haffua ther installadt *BSH* 5: 538 (1514?).

installera, *v.* [*Fr.* installer. *Mlat.* installare] *installera, insätta i andligt ämbete.* ath i willen werdas scriffwa til capitelith i linc[öping] for idher cappelan, her erik swensson, däkin i linc[öping], ath the wille latha icke thet mynsta brysta, ath installera honum som honum bör *BSH* 5: 93 (1506).

instanda, *v. förestå, instunda.* for instandande *(instantis)* pinona hardha besklikhet *Bir* 3: 36. nar sancti seruacii högtidh war jnstandandes *Lg* 3: 194.

instigha, *v.* [*Äldre Dan.* indstige] *stiga in, gå in, inträda.* the badho jwdhana . . . jn stigha mz sigh pa skipen *(ascendere scaphas) MB* 2: 315. waro nakre wngha pilta . . . jn stigne i sancti seruacii wingardh *Lg* 3: 183. tha hon instighir j hymerike *MP* 2: 71. — *bildl.* ath mörbor alle i thet nestä waro saa harth medh honum instigne til hulskap och manskap *BSH* 5: 124 (1506).

instinga, *v. L.* **1)** *sticka in.* instak et swärdh gynom hänna mun *KL* 126. instak spiut j hans höghro sidho *Bir* 3: 274. *ib* 1: 62, 64, 3: 29. **2)** *sticka, tända.* for än for:ne skadelig eeld oc brand . . . paa stadzins hws oc ägedela instungen war *BSH* 4: 282 (1501). — *Jfr* **stinga in.**

instrument, *n. instrument, urkund.* wnder myndoga notarii instrumenth *PM* LXI.

instunda, *v. instunda, förestå, vara att förvänta.* domadag instwndar *BSH* 5: 274 (1508). thette kri och blodz vtgiwtilsse . . . *(näml. som)* tess ver mer jnstwndar *HSH* 20: 103 (1507). om all skath och vpbyrdh nw jnstwnder aff forscriffne raseborgh och tess leen *ib* 19: 91 (1505). för vinther dage skuldh som nw jnstwndä *ib* 20: 198 (1507).

instädhia, *v.* [*Äldre Dan.* indstæde] *insläppa, låta komma in.* var ther inghen instad lenghre, än til nötteborgh *FM* 667 (1517). vorthe the icke lengre instadde, än til raan, oc sidan matte the komma ändelige tiil bacha igen, swa the ingelunde vilde nogre senningebud ther instädie *ib* 670 (1517). ther fore the icke betröstede nogre senningebud ther instädie *ib.*

instädhis, *adv. L.*

instämna, *v. instämma, inkalla.* widh nogra böndher, jak instämpdt haffwer *BSH* 5: 202 (1507).

instämpla, *v. instämpla, inprägla, intrycka. bildl.* huar the siäl som hauir gudz tekn oc biläte instämplat j sik *(habet impressionem Dei) Bir* 2: 58.

instängia, *v. instänga.* instänkda j skärzsloeldenom oc pinonna rwmom *Su* 371. *Jfr* **innestängia.**

instöter, *m. pådrifvande, tillskyndelse.* lydde ther til aff ena handa manna thykkio ok braadhom instöt *(impulsu) Bir* 3: 318.

insvepa (indswepa), *v. insvepa, inhölja. PM* XIV. finna ther ensampna kroppen jnsweptan *(volutatum)* j syno blodhe *MB* 2: 170. — *bildl.* y hans wärdoga dödh indlyk ok indswep tik *Gers Ars b* 3.

insvälghia (-swälgha), *v. svälja, sluka.* thik biudz diäful at thu skalt ey inga j hona oc ey inswälgha hona j thik *Bir* 3: 106. *Jfr* **svälghia in.**

insända, *v. insända, inkasta, inströ.* at dyäfullin skal insända älla blanda nakar thing j thäs hälghe anda ordh *Bir* 2: 33. — *insända, inskjuta, ingifva. med ack.* jac vänte änkte vara större ärwodhe. än aathughulika bidhia til gudh thy at tha insända diäflane mäste hindir *KL* 271. at han ma insända wranga thanka *Bir* 3: 62. — *med ack. och prep.* i *med följande subst.* insändande sin thräk j siälina *Bir* 1: 251. *ib* 252. äpter thy som gudh insände i hans hierta *(Deo inspirante) Ansg* 217. — *med prep.* i *med följande subst. samt sats inledd af* at. jak insände *(inspirabo)* j thera hiärta som mik älska at the skulin göra godha gerninga minom vinom *Bir* 3: 223. *ST* 399. — *med dat. och ack.* insände *(immisit)* han honom wantro *Bir* 1: 252. *ib* 2: 145, 3: 244, 468. *Su* 385. — *Jfr* **sända in.**

insändilse, *n. pl.? ingifvelse.* tedhe gudh honum sina rädhelica doma oc insändilse *(immissiones)* oc frestilse vm onda ängla *Bir* 2: 39.

insänkia, *v. försänka.* thäs sälikare wardher hon insänkt *(försjunker hon)* i thz obegrwndelika haffuet gudelikx clarhetz *Su* 140. — *part. pret. insjunken.* kindirna varo insänkta til tändirna *Bir* 2: 133. änlitit syntis insänkt *ib* 3: 136. *ib* 140. — **insänkia sik,** *försänka sig.* at iak allaledhis owergiffui mik oc insänkia *(för* -i*)* mik i osäla w.nhopsens hälwite *Su* 44. taladhe sin ordh, hwilken . . . insänkte sik *(inträngde?)* i hiärtans lönkamara *ib* 77.

insänkia, *v. brodera, sira (med guld, ädla stenar el. dyl. som insys i tyg).* j syno pawlune hwilkit alt war aff purpura oc gulle. jnsänkt mz smaragdus oc alla handa dyrom stenom *MB* 2: 163. qwinnan var . . . jnsänkt mz gul oc dyrom stenom *ib* 359. *ib* 361.

insätia, *v.* [*Fdan.* insætie] *L.* **1)** *insätta.* jnsät thin krok j buruna *Bir* 3: 428. tha var krokin insattir

ib. — *bildl.* vndrandes pa the stora nadh gudh hafde jnsäth j hennes läppä *Lg* 3: 536. lydhna är the dygdh huilkin som alla adhra dygdhir insätir j menniskionna hugh oc insatta gömir *VKR* 31. — *insätta, inställa.* pläghadho stundom ther in sätia sin farkost *Lg* 46. — *insätta i fängelse.* lät kunugen fanga þöm baþa . . . ok þär myrkast var insätia *Bu* 184. lät han insätia i ypoliti gömo *ib* 414. *KL* 159. *RK* 3: 2871. han sagdhe sik wara joseph af arimathie som warn herra jordadhe ok ther fore insättan *(näml. i stenmuren)* aff iudhum. at han giordhe swa *Bil* 318. **2)** *påsätta.* the konungxlica dyra kronan . . . skulle änge qvinno jnsätias *(imponi)* vtan thik ensampne *Bir* 3: 316. nar han insätir sik *(imponit sibi)* stolam *ib* 13. — *pålägga.* jnsät *(impone)* snaru *Bir* 3: 429. *ib* 435, 440. **3)** *insätta, inlemna (till förvar), deponera.* deposita jnsät godz *MB* 2: 286. *ib* 287. jnsätya the päningana ther the bliffwa trygge *PM* XIII. hafdhe insat . . . i kirkiona VI mark oc XX *SD NS* 2: 188 (1409). **4)** *tilldela, gifva.* iak insätir *(impono)* hänne nu först helsonna nampn *Bo* 139. fadhorin ok modherin insätia ok skipa sona quänene boskaps syslo oc äruodhe *Bir* 3: 205. al obrygdilse ok al sorgh jnsätz them ok tilläx swa som diäfwls mannom *ib* 1: 16. **5)** *anförtro, öfverlemna, öfverlåta, hänskjuta.* är all ting in sath til idher herredöme *BSH* 5: 20 (1504). *BSH* 20: 205 (1507). **6)** *insätta (i innehafvandet af en ställning el. syssla).* atj honom behelplige äre then hans kirchie virmo j gen aname och ther jnsäthie *FM* 272 (1506). — *insätta, förordna, antaga.* haffue eder anamedh och in säth for en höffwidzman och forstandere ower swerigis righe *FM* 167 (1504). hvilken som i staden komber ok arbeter mote embetet ok haffuer ey wnnit burscap . . . böte i companit eth halfft pund vax . . . vtan borgamestarana hanom jnsetter eller loff giffuer *SO* 81. **7)** *framställa?* at wj scriffue ok insätte ffor edre mongfollelig käremal pa . . . kong hans *FM* 132 (1502). — *Jfr* **sätia in.**

insätning, *f, öfverlemnande, öfverlåtande.* haffue tesse sackz insetningh i theris hender *HSH* 20: 206 (1507).

insöma, *v. insy.* han hafdhe insömat gudz likama vndir thäs hängda manzsens skin *KL* 23.

intaka (-tagha), *v.* [*Fdan.* intage] *L.* **1)** *intaga, införa.* engin systor dirffues til . . . noghot intagha äller wthsenda j trägaardhenom *Bir* 5: 133. **2)** *intaga, upptaga, antaga.* intakas j clostrit *Bir* 4: 16. beddis intakas i eet klostir *KL* 249. som bedhis intaghas til renliffnadhin *Bir* 4: 66. the dwaldo länge at intaka han *KL* 251. *ib* 253, 255. **3)** *intaga, mottaga ss gäst.* wtgingo the mot honom. intakandis han i stadhin medh store glädhi *Gr* 291. swa som wägfarande man stötande mangra manna dör at han skuli in takas *Bir* 1: 221. hafdhe han budhit intaka tolf fatöka män *Bil* 715. *Bir* 3: 16, 476. wurdhu kärlika intakne *KL* 49. han intok hona til sik *ib* 185. **4)** *mottaga i landet, antaga ss konung.* iag wille honum well in taga *RK* 3: *(sista forts.)* 5145. **5)** *intaga, bemäktiga sig.* tha konung valdemar slotten j skane jntogh *RK* 1: *(sfgn) s.* 180. at then holmen skulle intages nw for sönnedaghen *BSH* 5: 401 (1510). — *Jfr* **taka in.**

intaka (-tagha *L.*), *f.* [*Fnor.* inntaka] *L. intaga, mark som hägnas till odling.* in terra dicta intaku *SD* 4: 661 (1339).

intakilse (-tagilsse), *n. pl.? intagande, mottagande.* hwad jach giordhe for mijn käre herre i hans intagilsse till swergis riike *BSH* 5: 627 (1520).

intaking, *f. antagande?* alla godha gambla sidhanna förlidhnigh oc nyya osidhanna oc owananna intakingh *Su* 68.

interdikt, *n.* [*Mlat.* interdictum] *interdikt.* at mich skall komme ban eller interdicth oppa *FM* 241 (1505).

inträdha, *v. inträda, ingå.* thz holith ther han in tradh *Al* 9183. — *bildl.* tenker til ho i warth forbundh inträdhen äre *BSH* 5: 20 (1504). ath the lybske ära mere inträdne med kongen i rigesens ärende än the haffua befaling aff andra städer *ib* 224 (1507).

intäkia, *f. L.* — **intäkiu man (intekiu-),** *m. L.*

intäkt, *f.* [*Isl.* inntekt] *L.* **1)** *intaga (å utmark).* in hærræ arnolfs intæct *SD* 2: 289 (1299). **2)** *inkomst, uppbörd. Se följande sammansättningar.* — **intäkta hus,** *n. hus afsedt att förvara den afkastning som in natura mottages af en egendom, magasin.* at staa for intäkta husomen *VKR* 36. *Bir* 5: 116. — **intäkta man (intäkto man),** *m. uppbördsman, den som i ett Birgittinerkloster uppbar och redovisade afkastningen af klostrets jord, qvarnar o. d.; hans åligganden angifvas närmare VKR* 36 *f.* aff intäktamanzins embeto *VKR* 36. j intäktomanzins wärio *ib* 37. — **intäkta stenhus,** *n. magasin af sten.* et intecta stenhus *SJ* 343 (1468). — **intäktis hus,** *n.* = **intäkta hus.** thz andra *(näml. huset)* skal wara til eth intäktis hus *(pro necessariis recipiendis) Bir* 4: 87. — **intäktis man,** *m.* = **intäkta man.** *VKR* 35, 36, 37. *Bir* 5: 110, 117, 118.

intäppa, *v.* [*Äldre Dan.* indtæppe] *omgärda, omsluta.* en wmganger skal wara kringom kirkiona innantil widher wägghiana intäppter *(circumsæptus)* mz iärngaddrom *Bir* 4: 84. *Jfr* **innetäppa.**

inthrykkia (yn-), *v. intrycka, insticka, instöta.* hafdhe ouarlica inthrykt en litin sten i sina näsa *KL* 348. huru myklo meer mannin in trykkir *(intruserit)* spiutit j diursins in älfwe swa myklo meer in thrykke diurit sik siälff vppa spiutit *Bir* 1: 244-5. sät vppa thik mins sons pino braz swa som thänne sanctus laurencius in thrykte ok in fäste hona j sik *ib* 286. — *intrycka, inprägla, inrista. eg. och bildl.* tok war herre aff malaranom hans linna klädhe oc lagdhe vidh sit änlite oc inthrykte j linna klädhit sins änlitis skapnadh *Lg* 232. inthrykke han oc stämpla j människiona sina script oc tekn älla mot *Bir* 2: 57. gudh inthrykte sit biläte j människiona siäl *MP* 1: 341. skriffwo til them thässin äptirscriffwin ordh jntrykt j tafflor aff malm äller koppar *MB* 2: 242. fornemda wyskypelse äre . . . swa yntrukth j swa dane menniske hiärta *Gers Frest* 15. — *med dat.* o thu aldra kärlekx mästirska ower alla intrykt mino hiärta *Su* 21. loffuen the thry som är lydhnan fatikdomjn oc reenlicheet äru swa thesso som allo adhro reenlifue infest oc inthrykt at j them maa eengin dispensera *VKR* 8. — *Jfr* **thrykkia in.**

inthrängia, *v.* [*Äldre Dan.* indtrænge] *draga in, draga fram, framskaffa, förhjälpa?* hafdhe olaglica

wtan dom oc allan rät intrangt pädher smedh til ad widher kännas for:da half öres landh iordh *SD NS* 2: 184 (1409). nakon intränghia til kirkionnes ingeldh *BtRK* 321 (1483, *orig.*). — **inthrängia sik,** *tränga sig in.* herra iwan tho sik ther in thrängde *Iv* 759.

invaþi, *m. L. intaga på allmänning.* sua witt hans eghor landwasse oc inwadhi til räkker *FH* 3: 10 (1382). *ib* 158 (1466).

invanare (inwanere. inwonere), *m.* [*Mnt.* inwoner] *invånare, inbyggare.* ath thet mene besthe, tesse iij (3) rikenes och inwaneres, jw matthe berames *BSH* 5: 72 (1506?). mz menige rigsens inwoneres beste *BtRK* 379 (1501). *Jfr* **innevanare.**

invara, *f. innevarande, inneboende.* gör iak þätta hus . . . rent af diäfla sör ok inuaru *Bu* 208.

invarþa, *v. L.*

invarþer, *m. L.*

inviþar (inwiþär), *f. pl. VML II Ä* 12: 5.

inviþer (*ack. pl.* **inwiþi** *VML I þg* 5: *pr.*), *m. L.*

inviþior (in viþio. inuithiur *L.* **inuiþur** *L.* **inwiþor** *L.* **inwidhu** *L.*), *f. pl.* [*Jfr Isl.* innviðr] *L. husgeråd (eg. af trä), bohag, inventarier, tillbehör.* quatuor marchas denar. pro in (*torde böra utgå*) jnwidhium *SD* 3: 325 (1317, *samt. afskr.*). husin oc gardhin meth allom inuidhiom *ib NS* 1: 580 (1406). skuþi sin egin garþ oc hans in viþio, sua sum är i gulle oc silfe, diurum oc kläþum *Bir* 4: (*Avt*) 179. thera äghor är licammans frälse ok världinna vmgangilse ok alla the inuidhio hänne til höra (*cum omnibus sibi attinentibus*) *ib* 2: 256.

invighia, *v.* [*Äldre Dan.* indvige] *inviga.* latha sik för jomffru jnwighia *LfK* 75. thil then dagh hon wardher inwiigdh ok tagher wiil ok krono met systrom i sama clostre *FH* 4: 5 (1441). inuigdis ok innelyktis systrana *VNB* 36. inuigdis brödhrene *ib.* tridia aarith äpter the hälgha frw war dödh jnwigdhis conuentith oc siwndha aarith äpther ath conuenthin war jnuigth tha war canonizaccio giordh *ib.*

invisa (-wiisa), *v.* [*Äldre Dan.* indvise. *Mnt.* inwisen] *invisa, gifva anvisning (med afseende på penningars lyftande).* hwilka forscrifna fämtighi marc . . . ermegardh . . . os om inwiiste til . . . drötning margareta . . . aff the fyra hundratha marc som . . . drötning margareta geldskyldugh war . . . ermegardhe *SD NS* 1: 243 (1403). *ib* 244 (1403), *ib* (1403). — *invisa, gifva rätt (att förfoga öfver något ss säkerhet för fordran).* i hulkit ärffdhaskipte ingemar fornempder inwiister war *SJ* 27 (1425). the wordho in wiiste i theris liggende grund ok lösöra *ib* 192 (1450). — *Jfr* **visa in.**

invistar, *f.? pl. L.*

invistar hus (invista-), *n. L.*

in vita, *v. vetta in el. inåt.* läg thz pa speghil glasit pa then waghen som jnwither *PM* XLIII.

in vitna, *v. L.*

invrak (invräk), *n. L.*

invräka (-vraka), *v. L.*

inväfla, *v. invefva, insvepa.* skulu the falla mz sinne byggilse ok in wäfwias (*involventur*) j stormenom *Bir* 1: 226. — *invefva, inveckla.* jnväfrande (*för* jnväfiande) ok nidirkastande sik . . . j grymmasta högferdhina ok girinna ok orena kötzens lusta bölghior *MP* 1: 76. nar judha folkit forsmadho min budhordh ok inwafdho sik blandadhos (*för* ok blandadhos?) mz ondzsko ok omilhet *Bir* 3: 187.

invändelika, *adv.* [*Mnt.* inwendelik] *invändigt, i det inre.* medh allo thy henne inwendelica til hörer *SJ* 178 (1449).

invärtis (inwertis. jnwertes. jnwörtes *Lg* 3: 278. **jnuörtis** *ib* 283. **jnuörtes** *ib* 405), *adv. och adj.* [*Äldre Dan.* indvertis. *Jfr Mht.* inwertes] *A) adv. invärtes, i det inre.* ther tolkith dyrth gotz waare lönlika jnwertis (*näml. i skeppet*) lagth *PM* XIV. sagde mz sigh jnwärtis j sinom thankom *Lg* 822. *ib* 292, 3: 278, 283, 405. *B) adj. inre.* jnwertes ellen *Lg* 3: 406. styrkya then inwertis verman *LB* 7: 184.

inälvar (ynelffwar), *f. pl.* = **inälve.** syntis som han ey haffde inälffwa i sigh *Lg* 3: 93. i gen stoppar ynelffwanar *LB* 7: 78. — *i andlig mening.* tha ropado endräktelika alla inälffwanna *Su* 204. tha gladdos alla inälffwanna *ib.*

inälve (innälwe *KL* 46. **inelffwer** *LB* 7: 101), *n. pl.* [*Jfr Fdan.* inulve. *Äldre Dan.* indelve. *Isl.* innyfli, innylfi. *Ags.* inelfe. *Fht.* innuovili] *inelfvor.* tel inäluen teþos *Bu* 493. lät fiura starka män sua han huþstryca at inälue mate synas *ib* 521. gör mans inelffwe reen *LB* 7: 101. *Pa* 17, 22. *KL* 46. *MB* 1: 307. *Bir* 1: 3. taki sidhan en hwelp ällir en vng kat ellir en hana oc klyffue mit sundher at ryggenom oc kaste bort inälffwin *LB* 1: 96. for bwlin inelffwer *ib* 7: 101. — *i andlig mening.* al hänna inälue gafwos ther vidhir *Bo* 10. *ib* 168. thön som hona skodhar granlica af hiärtans grund oc allom inäluanna kraptom (*totis viscerum medullis*) *ib* 180. aff allom minom inälffwom (*viribus; af öfvers. läst visceribus, som kanske är den rätta läsarten*) astwndar *Su* 92. *ib* 216, 225. i föras miskunnenna inälfwe *Ber* 194. *Några af de anf. ställena kunna föras till* **inälvar** *el.* **inälvir.** — **inälva värker,** *m. värk i inelfvorna. MP* 2: 244.

inälvir (inälffwer. ynelffwer: -ena *LB* 7: 78. **inälffue. inelffwe),** *f. pl. och m. pl.?* (*Su* 210, 274) = **inälve.** siwka inelffwer *LB* 7: 36. ynelffwena haffwa swgit aat sigh groffwa och ondha vedzsko *ib* 78. grep han syna jnälffwer *MB* 2: 325. — *i andlig mening.* tha gaffos alla wara inälffwer *Lg* 3: 116. mine inälffue oc idhra skulde innerlikast röras at sörghia *Su* 210. alla mina modherlika inelffwe gaffuos *ib* 213. at . . . alle mine inälffwir kwnno nw sik böghia tik til loff oc ära *ib* 274. *ib* 218, 240, 272, 278, 331.

iomfru, *se* **iungfru.**

iordsliker (iordz-. iordhz-. jordzs- *Bir* 2: 7, 3: 191; *Su* 336. **jordhzs-.** *n.* **-likit** *Bo* 66; *Bir* 1: 14. *ack. sing. m.* **-likin** *ib* 350; *Ber* 95. *ack. pl. n.* **-likin** *Bir* 1: 164), *adj.* **1)** *lik jord.* hauande jordzlikin lit *Bir* 1: 350. **2)** *af jord.* jak arm synderska . . . hwlkin som . . . hafwer jordhzslikin grwndwal *Ber* 95. **3)** *jordisk, till jorden hörande.* byt iordhzlikit i himerike *Bo* 66. iordzlik thingh *Bir* 1: 205, 249, 329. *ib* 164, 2: 7, 44, 3: 191. *MP* 1: 14, 2: 84. *Bo* 127. *Su* 460. mz iordzliko brödhe *MP* 2: 52. thzta wsla, iordzlika hiärtat *Su* 42. alla iordzlika glädher *ib* 193. *ib* 336, 389. tha taladhe gudz modhir maria

. . . o min herra ok käraste son . . . thu hälghadhe mik som war eth iordzlikit kar *(vas terrenum)* mz thinne wärdhelikheth *Bir* 1: 14 *(kanske snarast att föra till* **2**). hon yrke . . . iordzlica giri *MP* 1: 193. — *Jfr* **iordheliker.**

iorþ (-ir), [*Isl.* jörð] *L.* **1)** *jord ss bearbetad och odlad, ss fruktbärande, ss mottagande och gömmande det som i den samma nedgräfves.* tha thu ärwodhar iordhina *MB* 1: 163. blomstris iordhen mz grönt gräs *ib* 156. huru iordhin ok trän bära fruct *Bir* 1: 184. siþan han var döþar ok ii iorþ grauin *Bu* 7. fa muldena iorþene sinne moþor *ib* 142. är ey swa mykit folk aather, at ty gither til jorda kommit, som fraan stielper *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). **2)** *jord, jordyta.* sa sit bloþ a iorþenne flyta *Bu* 134. han felde mangen man till iorda *Di* 199. grät oc iomfrw maria som han hafdhe först takit af iordh *(quæ ipsum natum de terra levavit) Bo* 83. **3)** *jord, jordegendom, åker. SR* 1, 3, 4, 27, 33. eet halfmarkland iorþ *SD* 5: 293 (1344). äpte þy som þe jorþ är wäl wärþ *ib* 479 (1345, *nyare afskr.*). i skatskyldughum jorþum *ib* 377 (1344, *nyare afskr.*). godz ok jordher *ib NS* 1: 23 (1401, *gammal afskr.*). *ib* 30 (1401). *VAH* 24: 326 (1377). köpe garþa mangha ok iorþe *Bu* 19. räkna . . . hurw mykith iordhin skyllar *MB* 1: 373. lösir iordhin sik siälff *ib.* iordhinna herra *ib.* at engin fordäruar idhra iordz frukt *MP* 1: 256; *jfr* **1. 4)** *jord (i mots. till himmel och ss menniskornas boning).* skapadhe gudh . . . himil oc iordh *MB* 1: 155. huru lanckt är mällan himins ok iorþ *Bu* 145. **5)** *jord (ss fast land i mots. till vatten).* kalladhe war herra thört land iordh, watntz hylina kalladhe han haff *MB* 1: 156. **6)** *jord, mull.* tha syntis trägardhin mykyt fwl aff grafwomen ok aff jordhina *(pulveris)* opgrauilsom *Bir* 3: 65. — *jord såsom ett af de fyra elementen.* the fyra elementa som är vädher och vatn iordh oc eldher *Pa* 16. är . . . watnith . . . höghra elementum än iordhin är *MB* 1: 72. — *Jfr* **aflinga-, aker-, akers-, almännings-, arva-, aterläghu-, buds-, byggninga-, en-, fasta-, frälse-, frälsis-, fäþernis-, fäst-, härads-, in-, kirkiu-, köpe-, landboa-, lös-, oþol-, panta-, skatta-, sma-, sädh-, sädhis-, um-, ut-, ärfþa-, ödhis-iorþ.** — **iordha arf,** *n. arf i jord. FH* 3: 142 (1449). — **iorþa avärkan,** *f. L.* — **iordha bok (-book** *VKR* 31. **jordebok** *SJ* 382 (1471). **jorde book** *ib* 325 (1465)**),** *f. jordebok. VKR* 31. *Bir* 5: 113, 114. *SJ* 325 (1465), 382 (1471). *Jfr* **iordhbok.** — **iorda bevan (-bäwan),** *f. jordbäfning. MB* 2: 196. — **iordha bref,** *n. L. urkund angående jord. DD* 1: 132 (1482, *nyare afskr.*). — **iordha byte,** *n.* **1)** *fördelning af jord. MB* 2: 50. **2)** *jordbyte. SD NS* 2: 220 (1409), 242 (1410). *SJ* 153 (1447). *FH* 3: 28 (1443). — **iorþa dela (-deela** *FH* 2: 57 (1424, *afskr.*)**),** *f.* [*Jfr Äldre Dan.* jorddele] *L. jordatvist, tvist om jordegendom. SD NS* 1: 362 (1404). *FH* 2: 57 (1424, *afskr.*). — **iordha dyn (iordha dön),** *m. jordbäfning.* j iordha dönenom *MB* 2: 350. *Jfr* **iordhdyn.** — **iordha fasta,** *f. laga stadfästelse af föryttring af jord, med laga formaliteter gjord öfverlåtelse af jord.* giordhe eena jorda fasto på silbo heretztingh sinom broder carll joenson i hornuby otta ortiger land iord . . . för tiugu marck suenscha penninger, och fäm ortuger landh jord . . . för 14 marck *SD NS* 2: 245 (1410, *nyare afskr.*). *Jfr* **iordha fäst, iordha fästa.** — **iorþa fastar,** *m. pl. L.* — **iordha färdh,** *f. jordefärd, begrafning.* ther thik skulu göra ärlika iordha färdh *Lg* 37. at wi mattom göra thina iordhafärdh mz wärdhighheet *ib* 38. *BK* 211. — **iordha fäst,** *f. med laga formaliteter gjord stadfästelse af jordköp el. annat kontrakt rörande jord.* hafua skilt fore enne jordhafäst *SD NS* 1: 687 (1407). at jac skilt hafuir fore enne laghlike jordhafest *ib* 2: 50 (1408). *ib* 108 (1409), 446 (1411). *Jfr* **iordha fasta, iordha fästa.** — **iordha fästa,** *f.* = **iordha fasta.** gorde ena iordha festo at affhende sik v ortug landh iordh for xv mark aff sinom aruom oc til ägnade karl ionisson oc hans aruom til äuerdelica ägo *SD NS* 2: 244 (1410). *Jfr* **iordha fäst.** — **iorþa gipta,** *f. L.* — **iordha gods (-godz** *SD NS* 1: 297 (1403). **-gotz** *BSH* 2: 42 (1397), 47 (1397); *RK* 2: 1710. **-goz** *SD NS* 1: 565 (1406); *BSH* 3: 298 (1471). **-guoz** *SD* 2: 433 *(öfvers.)***),** *n. L. jordagods, egendom i jord.* hawom wi ingiwit vart jordha goz ok ägho meth os *SD NS* 1: 565 (1406). *ib* 297 (1403). *RK* 2: 1710. thet jak skulle strax anamath alth hans jordagoz *BSH* 3: 298 (1471). — *jordagods, gård.* thenna jordha gotz oc gardha *BSH* 2: 42 (1397). *ib* 47 (1397). *SD* 2: 433 *(öfvers.)*. — **iorþa klandan,** *f. L.* — **iorþa köp (-köpp** *SD NS* 1: 577 (1406). **-kööp),** *n.* [*Fnor.* jarðarkaup] *L.* **1)** *kontrakt om jord; jordköp.* til stadfästelse ok mere wisso þässa iordaköps *DD* 3: 6 (1358, *nyare afskr.*). the gyordho eeth jordha köp mellan sin i swa matho ad for:de ingewaller saldhe for:da lundhbyörna eeth öres landh jordh i lidhum . . . fore atta mark pänigha *SD NS* 1: 58 (1401). *ib* 12 (1401), 577 (1406). thet jorthaköp gesta cristin . . . met . . . niclisse ingason giort hafthe *FH* 2: 14 (1392). hvilke vm thet jordha köp . . . witnadho *ib* 10 (1380, *nyare afskr.*). thet jordhaköp fore olaff hindhra oc onyt göra *SD NS* 2: 81 (1409). dömdes then jordhe köpet swnder som janus persson taurala giorde med per henricsson ibidem *BtFH* 1: 253 (1506). — *jordbyte.* possessionibus aliis quas ipse et vxor sua pro possessionibus suis in langedhe titulo permutacionis wlgariter dicto jordhacøp acceptauerant *SD* 3: 521 (1321). *ib* 4: 232 (1331). **2)** *genom köp förvärfvad jord.* vm eet jordha kööp, ther andr. garp aff thomase kööpt hafdhe, j wialaby liggiändis, fore cxx mark *FH* 2: 10 (1380, *nyare afskr.*). — *Jfr* **iordhköp.** — **iordha köpe (iorde köpe),** *n. kontrakt om jord; jordköp.* eth lageligit iorde köpe som hon hade gioyrt met hvstrv birgitta . . . i saa motto ath hon gaff for:de hustrv birgitta cx marc . . . for koffweris godz *FH* 5: 201 (1510). *Jfr* **iordhköpe.** — **iorþa lagh,** *n. pl. L.* — **iordha lagha,** *f. bestämmelse el. aftal rörande jord?* jäk . . . oc min brodhir . . . hauom lakt enä äwirdelighä jordälagho meth . . . thorbergh kiärling *SD NS* 1: 620 (1407). — **iordha legha,** *f.* [*Fnor.* jarðarleiga] *arrende, arrendeafgift.* schulle aarlicha giffwa for affradh oc jordha legho eth skippund humbla oc eth fath iärn *FH* 5: 18 (1462). *Jfr* **iordhlegha.** — **iordha luter,** *m. jordlott.* alla the skipte ok jordhalyti, jag äghir i flaghu *SD*

NS 1: 358 (1404). — **iordha läghe,** *n. liggande i jorden.* hwilkom her nekas cristna manna iordhaläghe *(att ligga i jorden med kristne) LfK* 6. — **iorþa lösn,** *f. L.* — **iordha mun (-mon),** *m.* [*Isl.* jarđarmunr] *jordstycke.* til en aker ällar iordha mon *Lg* 335. *Jfr* **iordh-, iords-mun.** — **iordha mätare,** *m. landtmätare, geometriker.* iordha mätare *(geometrici)* öffde sik j sinne mätning *Su* 224. — **iorþa panter,** *m. L. pant i jord, fast pant. SD NS* 1: 137 (1402, *nyare afskr.*). — **iorþa ran,** *n. L.* — **iordha rum,** *n. jordrymd, jordstycke.* gaff eth jordha rwm *(spacium terre)* som liggher myllan swedhinne södher wth och gardenom *SD* 3: 644 *(öfvers. fr. sl. af 1400-talet).* — **iordha räkning,** *f. räkenskap el. undersökning rörande eganderätten till jord?* tha jordharäkningen holdes *SD NS* 1: 479 (1405). — **iordha skatter,** *m. jordskatt, jordränta.* swa mykit som clawus gambla frälse räcker mere j jorda schatten j hwittis ther fore hauer han sin fulnad j kumboö *FH* 2: 49 (1419). — **iorþa skipte,** *n.* [*Fnor.* jarđarskipti] *L. jordskifte, jordbyte.* cambium terre quod dicitur iordhæskipte *SD* 5: 148 (1343). haffua giort eeth laghlikith jordhaskipte *ib* 6: 168 *(öfvers. i vidim. fr.* 1441). þet jordaskipti, sum wi hawm giort *ib* 170 (1350). *ib* 1: 160 *(öfvers.)*, 319 *(öfvers.)*, *NS* 1: 1 (1401) *o. s. v. VAH* 24: 326 (1377). *FH* 2: 48 (1419). — **iordha skrubba,** *f. jordkula. Su* 167. — **iordha stykke,** *n. jordstycke.* köpthe . . . eth jordha stykke kallandis swidh *SD* 3: 644 *(öfvers. fr. slutet af 1400-talet).* — **iordha syn (jordhesyhn),** *f. jordsyn, syn som anställes å jord. BtFH* 1: 46 (1484, *nyare afskr.*). — **iorþa tal,** *n. L.* — **iorþa väþsätning,** *f. L.* — **iorþa värþ,** *n.* [*Fnor.* jarđarverđ] *L. köpeskilling för såld jord.* wndhan stalo en tridingh aff iordha wärdheno *LfK* 16. — **iorþa värn,** *f. L.* — **iordha ägha,** *f. L. Jfr* **iorþägha.** — **iordherike,** *n.* = **iorþrike.** j himerike ok jordherike *Bir* 3: 301. han är nw ekke til i iordherike *Lg* 440. *MP* 2: 146. *Bir* 4: 56. all tingh som skapat äru wppa iordhe rike *ib* 7. *Lg* 3: 177. — *gen. i samma nästan adjektiva användning som gen. af* **iorþrike.** ingaa j jordherikis ierusalem *(hierusalem terrestre) Bir* 3: 458. iordherikis lön *ib* 4: 56. all jordherikis thing *ib* 20. — **iords kula (jordz-),** *f. jordkula. Su* 200. — **iords mun** (*med art. ack.* **jordzmonnen**), *m. jordstycke.* ffran thenna jordzmonnen, i hwilkom wi nw ärom stadde, oc jn til paradys *Lg* 3: 465. *Jfr* **iordha-, iordh-mun.** — **iords säkker (iordz säkkir),** *m. säck med jord.* war swa som en iordz säkkir *(saccus terræ) Bir* 1: 368.

iorþa (yorþa *SD* 5: 562 (1346). **iarþe** *L. impf.* **-aþe. iordhe** *Lg* 3: 446. *part. pret.* **-aþer.** *imperat.* **iordha** *Lg* 92**),** *v.* [*Isl.* jarđa] *L. jorda, begrafva.* böþ iorþa . . . moþer licama *Bu* 14. maximilla . . . iorþaþe sanctum andream *ib* 142. swa bundin oc sweptir som han var iordhadhir *Bo* 158. syntis pafwin för vilia hona canonizera än hon var iordhadh *KL* 360. *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*), 562 (1346). *Bu* 51, 169. *Bir* 2: 299. *Al* 3389. *Lg* 92, 3: 446. johannes hans discipulus ok hans thwe compana gatu fangit kistuna vm nat mz benum ok ascu. ok iordhadhu diupt j eno iordhhuse *Bil* 296. förþes at iorþa tel häluitis *(om den rike mannen) Bu* 153. jordhadhis j hälwite *(likaledes om den rike mannen) Ber* 85. *MP* 1: 20. hans siel är iordhat nu när diäflomen j hälfwite *ST* 497. — **iordha nidher,** *jorda, begrafva.* ther iordhas nw änga dödhe nidh *Al* 3392. *KL* 418. *MB* 2: 411. *Jfr* **niþer iorþa.** — *Jfr* **oiordhadher.**

iordhan, *f.* [*Isl.* jarđan] *jordande, begrafning. Bir* 4: *(Dikt)* 273.

iorþattare, *m. L.*

iordhbiärgh (iordhbergh), *n. landthöjd?* the watn som rinna aff paradiis käldo, the lykkias ater vnder iordhberghum *MB* 1: 124.

iordhblandadher, *p. adj. blandad med jord. MB* 1: 82, 122.

iordhbok, *f.* [*N.* jordbok] *jordebok.* i her oleff tauästes jordh böker *BtFH* 1: 189 (1508). *Jfr* **iordha bok.**

iorþbro, *f. L.*

iordhbär, *n.* [*N.* jordbær, jardbær] *jordbär, smultron. BK* 215. mz iordhbäriom *LB* 10: 7. distillera wathn aff jordbärom som wäxa försth wm sommaren *ib* 9: 114. thak the jordbären moghen *ib.*

iordhdel (iordel), *m. jordstycke.* giff mik thin wälsignilse som thu mik gaff iordelin vppa swdhra sydhona *MB* 2: 42.

iordhdyn (iorddyn *Lg* 427. **iordyn** *Bu* 526; *KL* 160. **iordh dön** *MB* 2: 350. **iordhön** *ib* 345, 351. **iordöön** *ib* 358. **jordön** *Lg* 3: 693. **iordon** *MB* 2: 342. *med art. ack.* **jorddynnen** *Bil* 428**),** *m.* [*N.* jorddun] *jordbäfning.* vardh ginstan stor iordh dyn *Gr* 302. jordhdyn ok thordhyn komo j samu stundh *Bil* 571. *Bu* 526. *Bil* 428. *KL* 160. *Lg* 427, 543, 3: 693. *MB* 2: 342, 345, 350, 351, 358, 390. *Jfr* **iordha dyn.**

iordheliker, *adj.* [*Isl.* jarđligr] *jordisk.* iordhelika thinga älskara *MP* 2: 200. *Jfr* **iordsliker.**

iordhganger, *m. gång i jorden.* lönlika jordganga *PM* 12.

iordhgraf, *f. graf el. grop i jorden.* skal innan i husino stora jord grava göras *KS* 85 (209, 93).

iordhguma (-gomma), *f. jordegumma.* the waro iordhgommor oc pläghadho wara när qwinnom tha the föddo barn *ST* 323.

iordhhumble (jordh humblä. iorhumbla. jordhomble. jordhombla), *m. jordhumle, betonica officinalis Lin.* bethonica ior[d]humbla *LB* 6: 284. betonica är iordhhumble *ib* 3: 97. jordh humblä swdin i wiin *ib* 7: 163. jordhombla dygdh *ib* 8: 42. jordhombla gör at pissa *ib.*

iordhhus (iordhus), *n.* [*Isl.* jarđhús] *underjordiskt hus el. rum.* gömde sik . . . wnder eno iordhuse *(domum subterraneam intravit) Bil* 314. gatu fangit kistuna . . . mz benum ok ascu ok iordhadhu diupt j eno iordhhuse *(cripta) ib* 296.

iorþhäfþ, *f. L.*

iordhhögher (iordhöger), *m. jordhög, jordkulle.* hans graff är en iordhöger vid hoga swnd *MD* 316. *ib* 314. *ST* 497. *MB* 2: 33, 319. *BK* 215.

iordhilse, *n. pl.? jordande, begrafning. Lg* 3: 577. — **iordhilsa dagher,** *m. begrafningsdag.* til thera griffta älla iordhilsa dagh i iordhena *MP* 2: 292.

iordhkanna, *f. kanna af jord el. ler.* aff jordh

kannom ok leer fath nöt han bade dryk ok math *MD (S)* 279.

iordhkula, *f. jordkula.* lät kesaren athermwra iordh kwlona *Lg* 437. silffweridh lagde iak j ena iordh kwlo *MB* 2: 19. ther mwres en jordkwla starkelika som en oghn moth mwrenom *PM* 12.

iordhkupa, *f. jordkupa, skansverk af jord.* beskodhandis graunelika hwar fiendana kwnna haffwa tilfälle göra skadha mz bysso skoth, äller stegha, oc ther byggis j moth kiffwo näbba, jordkwpor, bolwärke, kärffwa, torn mz androm bygningom *PM* 4.

iordhkällare, *m.* = **iordhhus.** gik j een iordhkällara *ST* 363.

iordhköp, *n.* **1)** *kontrakt om jord; köp el. byte af jord.* dömdes then jord köp stadug och fast som nilis laurisson i niwa giörde med henric laurisson i hyrsyle . . . swa ath för:de nilis aff hende sigh iord mot jord *BtFH* 1: 136 (1507). giorde en laglige jordh köp syne millan *ib* 150 (1506). dömdes thz jord köpet swnder som jöns valdos giorde mz birgitta huitula *ib* 221 (1508). **2)** *genom köp förvärfvad jord.* fore IIII stengher oc ther til XXX marc jordh köp *(jord som köpts för* 30 *mark)* som closter ägher j suxila by *FH* 6: 7 (1444, *afskr.*). the sama IIII stenger med for:de XXX mark jord köp *ib* 60 (1469). — *Jfr* **iorþa köp.**

iordhköpe, *n.? kontrakt om jord; köp el. byte af jord.* dömdes then jord köpe swnder som lasse persson nemis giorde mz oleff jonsson linnas *BtFH* 1: 273 (1508). *ib* 286 (1509). *Jfr* **iordha köpe.**

iordhlegha, *f.* [*Isl.* jarðleiga] *arrende, arrendeafgift.* the VI marc som han thöm var skyllogh for jordh lego *FH* 5: 117 (1487). *Jfr* **iordha legha.**

iordhmun (-mon), *m.* [*Fnor.* jarðmunr] *jordstycke, jordområde, jord.* enghom iordmone . . . vndantakno *SD NS* 2: 120 (1409). *FH* 3: 71 (1446). *SJ* 85 (1438). paradiis är swa högher iordhmwn at han räkker op til maanans *MB* 1: 120. paradiis är en stadher oc iordhmwn i iordhrike *ib* 121. paradiis är . . . en wänaste iordhmwn oc lostelikaste *ib. ib* 123, 158, 2: 3. ther war en iordhmon fwl ok leedh *Al* 3390. vardha mik vitnisbärara alt til yttarsta iordhmonin *(usque ad ultimum terræ) Bo* 244. i them iordhmonsens ända *ib* 131. j norighe som är eet land som mykin jordmon hafwer begripit *Bil* 859. ther war ey iordhmun älla rum at grafua wndi likino *(præ duricia foveam non potuisset effodere) ib* 269. är ok jord munin suå skapadhr at han må graua *(trol. för* göra graua*)* älla gropa bredha ok diupa *KS* 85 (208, 93). vm suå är jordmun skapadher, at man torf rädhas nokor stadh åt huseno sten kast aff blidhom *ib* 86 (210, 94; *i de tre sista ex. synes betydelsen i viss mån närma sig den nyare: jordmån, jordbeskaffenhet*). *Jfr* **iordha-, iords-mun.**

iordhmur, *m. af jord uppkastad mur. KS* 86 (210, 94).

iordhning, *f. jordande, begrafning. Lg* 3: 151.

iordhpadda, *f. groda?* tag en jordpadda *LB* 7: 351.

iorþrike (iurþ- *VGL* IV. **jordhriche: -riches** *SD NS* 2: 53 (1408)**),** *n.* [*Isl.* jarðríki] *L. jorderike, jord (i motsats till himmel och helvete samt ss menniskornas boning).* här i iorþrike *SD* 5: 561 (1346). *ib* 562. alz iorþrikiz härra *Bu* 62. var fru guz moþer härbärghiaþe guþ ii iorþ[r]ike *ib* 15. hulkom swa mykin fatigdombir var j heluiti huru mykin ofuirflödlikhet här var j iordrike *MP* 1: 20. var herra til redde twa kosta . . . en j iordrike oc annan j himerike *ib* 194. hördhe jak aff jordhrike otallica thusanda röste *Bir* 3: 471. mörkir ward offwir iordrike *MB* 2: 387. — *gen. framför ett subst. ofta med adjektiv el. nästan adjektiv betydelse: jordisk.* til iordhrikis giri *(ad terrenam cupiditatem) Bir* 1: 315. himerikis dagher är en ewerdheliken vtan ända, bätre ower alla thwsanda dagha iordhrikis glädhi *MB* 1: 256. mz iordhrikis gotz *ib.* j iordhrikis gärningom *Ber* 45. iorþrikis heþär *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). han giwer badhe iordhrikis helso oc himerikis *MB* 1: 254. mista . . . sins iordhrikis herra winskap *ib* 51. iordhrikis lagh oc rät *ib* 458. the fa iordhrikis lön oc ey himerikis *ib* 276. *ST* 324. fördhe han aff iordhrikis paradiis til himerikis paradiis *MB* 1: 109. *ib* 296. jak akta ängte iorþrikes þing *Bu* 206. *MB* 1: 67. *Bir* 3: 245, 461. *SD NS* 2: 53 (1408). *Ber* 2, 6. skil thik fra allom iordhrikis ärindom *ib* 148. *ib* 206. — *Jfr* **iordherike.**

iordhröker (-röök *LB* 7: 299**),** *m. jordrök, fumaria officinalis Lin.* stöta jord rök *LB* 7: 297, 298. *ib* 299.

iordhsatter, *p. adj.* [*Jfr Isl.* jarðsetja, *v.*] *jordad. Lg* 3: 474.

iordhskalf, *n.* [*Jfr Isl.* jarðskjalfti, *m.*] *jordskalf. RK* 3: *(sista forts.) s.* 175.

iordhskräppa? *f. kardborre, lappa Tourn.?* buglossa iordskräppa *(för* thordhskräppa? *D. Harpestr. har* boglossa thorth skræppæ *s.* 105*) LB* 5: 81.

iordhskälfning (iordh skielfning), *f. jordskalf. ST* 115, 513.

iordhvalder, *m. jordvall. Bir* 4: 86, 87.

iordhväxter, *m. jordens afkastning, gröda.* thän daghen the ätith haffdo aff landzsins fruct oc iordh wäxst *MB* 2: 13.

iorþägha, *f. L. jordegendom.* härrelik palacia hallande hws jordh ägha *(för* -o *el.* -or*) Bir* 3: 245. *Jfr* **iordha ägha.**

iorþäghande (-eghandi *L.***),** *m.* [*Isl.* jarðeigandi] *L. jordegare. SD* 5: 637 (1347). *NS* 2: 174 (1409). *GS* 40.

iorþäghande (-eghandi), *p. adj. L.*

ipersker (*n.* **iperst. ipärst. j pärst. yperst. ypirst),** *adj.* [*Mnt.* ipers] *från Ypern.* ena kapo aff ypirst kledhe *SD NS* 2: 87 (1409). — *n. tyg från Ypern.* ipärst oc kortrist ma oc skal gyäldäs fore half mark *SD* 5: 637 (1347). tiio alna brwnt iperst *ib NS* 1: 255 (1403). eet halft stykkä ypirst brwnt *BSH* 1: 182 (1381). et halft stykke röt yperst *SJ* 27 (1425). $^1/_2$ stykke j pärst *FH* 5: 44 (1467). $^1/_2$ stykke yperst *ib.*

ir, *se* **þu.**

irboteth? hvadh jak haffwer irboteth föra sidan jak for wth *BSH* 5: 216 (1507).

irsker (yrsker. *n.* **irst. yrsth),** *adj. Irsk, Irländsk.* I blaueam kordhumblo yrska *SD* 6: 214 (1350, *gammal afskr.*). — *n. tyg från Irland.* vnam tunicam de yrsth *SD* 3: 707 (1326). vnum par vestimentorum grenet irst *ib* 4: 2 *(före sl. af* 1327*).*

is (iis. ijs. ys *RK* 2: 8655; **-en** *ib* 8072, 8090, 8095; **-een** *SO* 198. **yys** *LfK* 229. *med art. ack.* **hiis-**

sen *RK* 3: 1232), *m.* [*Isl.* íss] *L. is.* var hon *(bron)* sua haal som en halaste ijs *Va* 19. aldre kombir lughi af isenom *Bir* 1: 149. at iis älla vwäther kunne them hindra *BSH* 1: 187 (1386). *Bu* 489. *KL* 101. *Iv* 355. *Al* 2181, 2184, 2185, 2200. *RK* 2: 8072, 8090, 8095, 8655, 8657, 3: 1232. *LfK* 229. *SO* 198. isä mällum *(ifrå våren til hösten isen läggs: Bure) SR* 49. — **isafulder (ysa-),** *adj. full af is.* j thy ysafullo kerreno *LfK* 230.

isa (ysza), *v.* [*Dan.* ise. *Mnt.* isen. *Jfr Isl.* ísa] *isa, hugga upp is, göra vakar.* på aswndhen lath iag fwllwell ysza *RK* 3: *(sista forts.)* 6116.

isbilder (yssbylder), *m. isbill.* VII yssbyllar *FH* 4: 84 (1499).

isbiärgh (jsberg), *n. isberg.* the stora jsbergen *RK* 2: 8076.

isfoghate? (ysfogate: -ens *SO* 188. **yss fogate: -ens** *ib* 198. **yssz fogete: -en** *ib.* **ysfogitte: -en** *ib* 198. *De anf. formerna kunna dock föras till* **isfoghat), m.** *och* **isfoghat (yssfogit** *SO* 198. **yss fogit** *ib.* **yszfogit** *ib.* **yysszfogith** *ib* 188), *m. isfogde, den som inom dragareämbetet i Stockholm valdes att hafva tillsyn öfver isen i hamnarna.* huilken broder i embetet som aff mene brödranar vordher til yszfogit walder *SO* 198. then som til yss fogit kester warder han schall dagelycha til see hure starcker yseen är *ib.* naar oldermannen yssz fogeten til segiende worder till ath weckia waken *ib.* skeer schada offuer waaken aff yss fogatens forsumelse *ib. ib* 188.

isgata (iis-), *f. isgata, is som bildar väg.* thz watn hafdhe sina iis gato *Al* 2190.

isikil (ysykil. issikil), *m.* [*Äldre Dan.* isegel] *istapp.* stiria, issikil *GU* 7. tha ysykil hänger wte *GO* 1000.

islosning, *f. islossning. BSH* 5: 124 (1506).

ismugs kläþe, *n. L.*

isning (isnyngh), *f. upphuggande af is.* at i komme sielff oc komme almoghen til brothningh oc isnyngh, som gamble sydwane er *BSH* 5: 433 (1511).

istaþ (izstadh. y stad *Di* 137. **ystad: ystadit** *ib* 18. **istädh. istäd. jstädh** *Bir* 3: 385. **ystädh** *Di* 293), *n.* [*Isl.* ístað] *L. stigbygel.* hiolt . . . norgis konungh hans istadh nar han stegh pa sin hest *PK* 248. sölghior ok izstadh varo aff gull *Fl* 535. hioldo frvr och jomfrvr hans istädh *Va* 21. sprang opp j sadlin wtan stigläder eller istäd *ib. Bir* 3: 385. *Di* 18, 59, 137, 293.

istaþa man (istadhä-. istaþu-), *m. L.*

istadhugher (istädhugir. ystadoger), *adj. istadig.* er hästir istädhugir *Hästläkedom i AS* 137. at hesten er ystadoger *LB* 2: 70.

ister (histir *Hästläkedom i AS* 137 *två gånger.* **iister** *MB* 1: 476, 477. **ysthir** *LB* 4: 354), *n.* [*Isl.* ístr] **1)** *ister.* suþin i uällande oleo ok tiäru ok istre saman blandat *Bu* 532. *Bil* 449. *Hästläkedom i AS* 137. *MB* 1: 476, 477, 2: 76. *Bir* 1: 180. *LB* 4: 354. **2)** *isterhinna.* loth han skära op sinth *(för* sin*)* buk ok windha ther istrith *(istruna)* wth *Di* 268. — *Jfr* **anda-, biorn-, biorna-, galt-, galta-, gasa-, hönsa-, mat-, räva-, svin-, svina-ister.**

isterlever (ystir lover: ystir loff *GO* 359), *m.* [*Fdan.* isterlev] *i. ister bakad el. med ister smord brödkaka?* han thänkir swiik som smör ystir loff *(motsv. ställe i Danska texten:* istherleewen 395; *fraude quid emungit quicunque popisma perungit) GO* 359.

i svälghia, *v. svälja, sluka.* han hade i swolgit en wapnan man *Di* 83.

i sätia, *v. insätta, infästa.* skal hon hölya sit hofwth medh hwif biskopenom j sätyande nalena *VKR* 67. *Bir* 4: 20. — *insätta, inympa.* gör jak sua som godhir träplantare hulkin som i sätir *(inserit)* planto quist älla telong j thorran stok *Bir* 3: 65.

i tända, *v. antända, sätta eld på.* j tände han stadhen oc vpbrände *MB* 2: 220. — *antända, upptända, anlägga (eld).* jwdas . . . j tändhe elden oc brände alt j röther *MB* 2: 233.

iu (iw. yw. io. ioo. yo), *adv.* [*Mnt* io, jo, ju] *L.* **1)** *alltid, beständigt.* thänk io thin ända *ST* 523. *Al* 3569. om daghin är thera sidher swa thz the iw owan iordhina sta *ib* 9388. thankin *(näml.* är*)* iw reen ok aldre onder *ib* 6444. thyska fik jak land ok sloth ok hiolth swänska jo fore spot *RK* 1: *(LRK) s.* 230. — *alltid, vid alla tillfällen, hvar gång.* nödh är iw enga koster *Al* 1969. then wäkker iw brunnen ther först thyrste *ib* 2136. *ib* 2007. *RK* 2: 6489. i allom tinghom oc görandhe ärandom. haff iw til föranna granna förhwxsan *Su* 70. hwart thz sin hon skulde taka gudz hälgha licamma. tha vättis ioo först hänna kindir mz hetom tarom *KL* 344. the fila ware tame swa at när man skulle til stridha ga tha waro the iw först til redho *Al* 4415. swa widha thu hafwer örlögh drifwith thu hafwer iw widh sigher blifwith *ib* 9780. hwat ofögha ther skedhe thz hafdhe io han giort *ST* 337. oppa thz at ä naar pelagrima komo skuldo the ioo finna redha päniga *ib* 488. *Al* 9937, 9943. *RK* 1: *(Albr) s.* 212, *(sfgn) s.* 190. ä hwar han gönom rikit redh han hade jo manga hesta *ib* 2: 7194. *ib* 8740, 9020. *Va* 28. the danske skulle the iw taga till daga *RK* 3: *(sista forts.)* 5212. han lagade thz iw hwre han kunde *ib* 5239. — *pleonastiskt:* ä iu, *alltid, hvar gång.* ey hwart the vildo färdhas tha war ä jw herrans hand owir them *MB* 2: 73. — iu altidh, *alltid, hvar gång.* the budho flere stadz a landet gaa öningia thom io altid aff sla *RK* 2: 9086. *ib* 9141. **2)** *allt jämt.* thz diwr . . . stak iw genom folk ok häst *Al* 5166. konungxsens sändebudh stodh jw ther oppa at thz skulle alt til konungen sändas *MB* 2: 286. mädher hans ysäld oc krankdombir j hwarie stwndh jw ökadis *ib* 307. tha hon sagh at han io hafdhe sama acht oc wilia *ST* 444. **3)** *vid komp. förstärkande: allt.* jo fastara the the suensca höta *RK* 2: 2164. fik swar jo wärrä *Di* 117. hans priiss woxte jo mer oc mer *ib* 159. *ST* 158. *Lg* 3: 678. myn hwgh optändes iw tha mera *RK* 3: *(sista forts.)* 5246. — iu thäs, *dess, så mycket, allt.* marsken trodhe honom jw tess bädher *RK* 2: 5559. *Lg* 3: 637. liffde jo hwar dag tess werra *(för hvar dag allt värre) RK* 2: 6475. — iu thäs . . . at, *dess . . . ju.* en stor flodh iw thäs mindhre wardher, at hon i flere äär äldher bäkkia skifftes *Su* 85. til huilka hwar en ärffwinge joo sik thäs hetelikare skyndar, at han weth timan stäkre oc wadhelikare *LfK* 71. — iu . . . iu thäs, *ju . . . dess. VKR* 44. yw the til sängenna nämber kommo, yw thäs mera glädhi fingho the *Lg* 3: 608. — iu . . . iu, *ju . . dess.* jw flere ther är när jw liwffuare mich thz är

RK 2: 4766-7. jw för vij kwnne komme till sammens jw för kwnnom vij forwareth oppaa alle sijder *HSH* 20: 210 (1507). yw hon nämber stadhenom kom yw större skriandhet wart *Lg* 3: 646. io fförra io bätir *ST* 287. — *pleonastiskt*: ä iu . . . ä iu, *ju . . . dess*. ä yw sparlekare wi wt sem ä yw wislekare *LfK* 144. — iu . . . thäs, *ju . . . dess*. mig behagade thet iw mera tess werre *(ju mer tiden led dess mindre, allt mindre och mindre)* *RK* 3: *(sista forts.)* 4338. — iu *står vid första jämförelseledens komp. utan motsvarande ord vid den senare.* bleff thz sedhen iw mera werre *(ju mer tiden led dess värre, allt värre och värre)* *RK* 3: *(sista forts.)* 5929. — thäs . . . iu, *dess . . . ju?* thz war thäs *(för* thäs bäter?*)* iw meer thz hwiin *Al* 5500. — *vid superl. förstärkande: allra.* ther hafdhe han örlögh iw hardhast *Al* 9746. the syrgdho alle ij hans här iw macedones först ok säär *ib* 2560 *(möjl. att föra till* **7**). thz bläste iw then mäste storm *ib* 5623 *(möjl. att föra till* **2**). han gaff them alt for stora gälde at han behölt iw sielffuer the minsto wälde *RK* 1: *(Albr) s.* 211 *(snarast att föra till* **1**). konungen reedher siik mz manga hästa riddare oc swäna jw the bästa *ib* 3: 990. *ib* 44, 442, 1102, 1357, 1548, 3670, 3970. *MD (S)* 286, 288. — *pleonastiskt:* ä iu, *allra.* moth honum gingo . . . riddare ä iw the bästa *RK* 3: 642. *ib* 2905. — iu aldra (alla), *allra.* ther waare hoffswäne mäste iw the alla bäste *RK* 3: 2148. *ib* 1377 *(möjl. att föra till* **7**). **4)** *distributivt: ju (dock vanl. ej återgifvet i Nysv.).* han gaff hwariom land oc mark hwariom iw sin sunderlik park *Al* 9710. ther waro nio langa bänkia, jo then ene benk ofwir then andra *ST* 285. **5)** *i alla händelser, bestämdt.* skulo the . . . jo leydhadhe oc feloghe wara *BSH* 1: 187 (1386). lofwar jac . . . at for:de joan scal yo pantzaret älla penengana faa *SD NS* 1: 484 (1405). hertog buggesleff sculle jo slotten fa vm konungen sieluer dödhe fra *RK* 2: 508. *ib* 511, 3393. tha var jw thz hans fulla akt *ib* 5570. trodhe jw fullelica wara gudz vilia at konungen sculle fra riket skilia *ib* 5552. j allom thessom fallom esth thu io pliktugh wara lydhugh thinom bonda *ST* 484. oppa thz at then nyfödde konungen skulde io dräpas mz androm *ib* 370. han wiste . . . at hwat man gudhi haffwer loffwat, at man thz yw halla skal *Lg* 3: 631. bad them alla forwarat saa thz marsken jo aldre wyborg faa *RK* 2: 7071. — *i alla händelser, ju.* wy wardom jo nogot fore taga *RK* 2: 5818. then *(kampen)* skalt thu jw besta; thu kant ey mz mindrä komma ther aff *Va* 37. — *bestämdt, ändtligen, nödvändigt.* jösse erixsson hielper jo til rätta *RK* 2: 771. *ST* 166. bad thom alla i thz synne at the joo skulle däner finne *RK* 2: 9044. huat han ville taga ppa tha skulle hans vilia jo framga *ib* 1: *(sfgn) s.* 178. tha keysarin hördhe at thz skulle jo wara *ST* 450. the hafwa wantrona at människionne skal io ofwirga thz henne är skapat *ib* 33. *ib* 122, 473, 499. war thz at hon yw matte döö *Lg* 3: 678. wilin ij iw örlögh mz mik frästa tha fordärfwins ij ok blifwa dödha *Al* 4826. *ib* 4802. han ville jw wara ther tha *RK* 2: 5466. *ib* 2279, 5502, 6179, 8456, 8744, 1: *(sfgn) s.* 189, 3: *(sista forts.)* 5216. *ST* 311. *Su* 66. *Di* 58. — iu for visso (fore wisso, till wisse, wist), *bestämdt, verkligen.* thz han hafwer iw fore wisso seet *Al* 2746. — *helt säkert, helt visst.* han menthe till wisse iw stocholm taga *RK* 3: *(sista forts.)* 6013. — *bestämdt, ändtligen, nödvändigt.* the sagde . . . att iag wille iw tha förrada honum wist *RK* 3: *(sista forts.)* 5926. — iu ändelika, *bestämdt, ändtligen, nödvändigt.* thz matte iw vara ändelica *Pa* 20. thz skal honom io ändelika ofwirgaa *ST* 33. thz är thik ekke swa skapat at thz skal io ändelika skee *ib* 48. skal iak io ändelika döö, tha lat mik vthwälia hwat dödh iak wil *ib* 356. keysarin saghdhe at han skulde thz ioo ändelika göra *ib* 449. *ib* 149. mädhan thu io ändelika wilt thz wita *ib* 464. *ib* 337, 529. han vilde io ändelica fara the resona fram *Pa* 16. *Fl* 483. *Al* 5484. — iu stadhlika, *bestämdt, afgjordt.* thz hafdhe han iw stadhlika thänkt *Al* 10137. — allaledhis iu (aldelis jw), *bestämdt, ändtligen, nödvändigt.* om i aldelis jw wilia sa ske skall *BSH* 5: 19 (1504). **6)** *i alla händelser, dock.* ä hwre thz ganga kan. tha giffuen io konungenom sin skat *Di* 143. hwath the swara ia eller ney thz är idher iw alt til ilt *Al* 6895. huat konungen liffuer eller är i dözins twang dectingen scal jo haffue framgangh *RK* 2: 3365. hurw thz ginge skulde friden jo sta *ib* 8478. skulle the än sökia thom a gotlande the skulle jo koma thom j wande *ib* 9046. *ib* 6331. *Al* 2172. — *dock, åtminstone.* kan han thöm *(dygder och goda gärningar)* ey alzstingis forkoma eller til inthe görä tha legger han sik jo alla vin at thöm forhindra *Lg* 3: 530. skonin io minom kära son *ST* 244. thu gör iw thz fore äro thiin *Al* 8054. **7)** *förstärkande uttrycket: i sanning, i själfa verket? emellertid?* slotloffwan jo swa til gik *RK* 2: 507. — *tilläggande en närmare bestämning: (och) det, särskildt (T.* zwar*).* han badh iobam leta ena fiädher ther iak ma mik hiälpa mädher oc iw full langa *Al* 10095. han wil til gotland fara oc jo at marsken skulle mz hanom wara *RK* 2: 7209. — iu allaledhis (aldelis), *särskildt, specielt, framför allt.* ath strax scriffwa danmarks radh til medh alle the godhe herrar, ther oppe äre, jw aldelis erkebiskoppen *BSH* 5: 19 (1504). **8)** *nempe, ju.* hafwir thu reddogha for them cristo, tha är han iw mäktoghare än thu *ST* 117. saghdhe at han war io engaledh hans eghin son *ib* 338. hwi gör thu swa, jak är io thiin modhir *ib* 395. wj mona jo konung erics thienare wara och wardom jo medher hanom holla *RK* 2: 2394-95. thetta är iw vnderlik läte *Al* 7198. *ib* 7077. *RK* 2: 2098, 2108, 7073, 9030. *ST* 313, 397, 528. *Va* 27. *Lg* 3: 332, 600. **9)** *jo (i jakande svar på nekande eller med tvifvel framstälda frågor, samt bekräftande efter en nekande utsaga, hvilken icke innehåller fråga). oftast i förbindelse med ett el. flere andra bekräftande ord.* hwat ey vil gudh miskunna os äpte swa manga giordha synde. gregorius swaradhe them. jw. ändelica *Gr* 295. thu sighir wanlika thy thorff ängin predika for them. jw ändelika skal predicas for them *(sed dices forte: ergo non est eis prædicandum? utique)* *Bir* 1: 66. huat ey hafdhe petrus . . . fangit gull vm han hafdhe vilit jw sannelica ändelica hafdhe han fangit thz *ib* 2: 150. aat spordho the sanctum ioachim om swa santh war som pighan för them sagdhe, han swaradhe yw sannelika ärw xvi dagha förlidhne *Lg* 3: 612. *Su* 14, 48. saa clärkin oppa hona oc sagdhe, iak haffuer enga syster . . . tha sagdhe

jomfrun, jw wisselica *Lg* 3: 20. äst thu ey atenast menlösa manna herra. hwat ey ok thera som läta angra sik sina synde ok sik vilia bätra. jw ok än *(immo et)* syndogha manna herra äst thu *Su* 414. diäfwlen swaradhe ok sagdhe at han til hans enkte kände ok han aldrigh seet hafdhe riddaren swaradhe ju thu hawir mik wäl förra seet *KL* 7. **10)** *efter en nekande sats: ju, ju icke. vanl. i förbindelse med ett föreg.* at. ey är gest swa argh at hosbonden skal io hawa til forna *GO* 757. är aldrei fridhren suå godhr at han hauer iu skadhan som liutär *KS* 79 (194, 86). *ST* 165. *Lg* 3: 132, 694. *RK* 2: 9018, 1: *(yngre red. af LRK) s.* 267. loth ater bidhia droztin . . . at han thz engalunde forlathe at han jw til sudhercöpung ridha *RK* 2: 5470. *Va* 37. engen embetz broder dyrffues ath bortha wara tha stadzsins ärendhe a ferda ära vppa malmen at han jo strax redha är mz sit kexe *SO* 197. thz rwm war ey a hused tha thz war joo fult *RK* 2: 5188. the laago ey til sa arm en man the fodrade jo ij [2] hesta om j [1] span *ib* 6467. them skal ey swa arbeyd behaga the skulu jw halla helga dag̊a *MD (S)* 286. thet mich dogh alz inthet twiffler i jo gerne göre *FM* 330 (1507). — *efter föregående* utan: *ju.* hon ville aldre wara vtan swa at hon ödmiuklika lydde iw nakrom j thy som hon skulle göra *VKR* XIII. the kwnno ey a naghra sidho fram fara. wtan at the skullo jw mith gynom stadhen *MB* 2: 235. — *Jfr* **ä.**

iubilera, *v.* [*Lat.* jubilare] *jubla.* jubilerande oc sywngande *Lg* 3: 621.

iuþe (jodhe: -ane *Bir* 3: 3. **iodhe: -omen** *ST* 518; **-a** *ib.* **iödhe: -om** *Al* 1066; **-a** *ib* 1068, 1103, 1133, 1138. **jödhe: -ä** *Lg* 3: 61**),** *m.* [*Isl.* júði. *Lat.* judæus] *Jude.* war en iuþe ioachim at namne i nazareth *Bu* 3. i moysi laghum þa iuþa ensamne þiänaþo guþi *ib.* wil hans näste iwdhe *(propinquus; närmaste skyldeman; eg. närmast beslägtade Jude el. landsman)* thz aterlösa *MB* 1: 374. hawer han ey nästa iwdha *(proximum) ib.* rödhe iudha *(af konungen i Ninive bortförde Israeliter, hvilka bodde längst österut och förde ett skändligt lefverne, och hvilka konung Alexander sedan lät drifva långt norrut mellan två berg, som Gud på hans bön lät gå till samman och hvarest de förblifva instängde till Antikrists tid) Al* 3977. *ib* 4021, 4041. *ST* 132 *(jfr ib* 11, 12*).* — **iuþa biskoper,** *m. Judisk öfversteprest.* prädicaþe for caipha iuþa biskope *Bu* 196. *Bo* 160. *Al* 983. *ST* 4. *MP* 2: 12, 13. *MB* 2: 395, 397, 410. — **iudha folk (iwdho folk: -folkeno** *MB* 2: 410**),** *n. Judafolk. Bir* 2: 294. *KL* 418. *MB* 2: 410. — **iudha höfdhinge,** *m. höfding el. förman bland Judarne.* komo iudha höfdhingane oc the främsto af folkeno *(principes et majores populi) Bo* 191. *ib* 160. *MP* 1: 305, 2: 5, 14, 15, 22, 25. — **iudha kirkia,** *f. synagoga.* nar han var i synagoga thz är i iudha kirkionne *Bo* 56. predicadhe var herra ihesus i iudhakirkionne *ib* 87. *MP* 1: 166, 2: 12. *KL* 156, 160, 381, 385, 396, 397, 404. *MB* 2: 376, 380, 390, 391, 398. — *den Judiska kyrkan el. församlingen (fattad ss ett helt).* mange af iudha kirkionna . . . disputeradho moot stephano *KL* 142. han vmkulslo högfärdogha iudha kirkiona *MP* 1: 207. — **iudha konunger,** *m. Judakonung. Bo* 4. — **iudha lagh (jödhä lagh: -laghen** *Lg* 3: 62. **jödhelag** *ib* 60**),** *n. pl.* **1)** *Judisk lag. Lg* 3: 60, 62. **2)** *Judiskt samfund.* marchus ewangelista . . . prestär j judha laghum *Bil* 247. — **iudha land,** *n. Judalandet. KL* 152. *ST* 4, 5. *MB* 2: 222, 410. *KL* 418. — **iudha mal (-maal),** *n. Judiskt språk. MP* 2: 232. *ST* 4. — **iudha moghe,** *m. skara el. hop af Judar.* at iwdas mz iwdhamoghanom koma skulde *ST* 169. *ib* 170. *Lg* 3: 77. — *Judafolk.* at the skullo han äntigia hawa giort ledhan keysarenom älla iudha moghanom *(turbæ Judæorum) Bo* 149. *KL* 152. mange aff iudhamoghanom trodho visselica han vara gudz son *ib* 418. *MB* 2: 410. tessen släktin som är iudha moghin skal ey alztingx forga för än alt thetta vardhir *MP* 1: 10. *ib* 2: 58, 241. — **iudha mästare,** *m. mästare el. lärare bland Judarne.* judha mästarene *(pharisæi et scribæ)* hulke sik hioldo rätuisa *MP* 1: 200. — **iudha präster,** *m. Judisk prest. Bir* 3: 252. *KL* 142.

iudhinna, *f. Judinna. Lg* 294, 3: 442.

iudhisker (jödisker: jödiske *Lg* 3: 60. **iwdasker: iwdaska** *(trol. skriffel) MB* 2: 223. *n.* **iudhist** *ST* 325**),** *adj. Judisk.* af iwdhiske slekt *ST* 12. *ib* 13, 132, 323, 324, 325. *Lg* 3: 60. *MB* 2: 223.

iudsker (jwdzsker), *adj.* = **iudhisker.** aff jwdzska släkt *MB* 2: 190. *ib* 195, 303. fordärffwa jwdzska folket *ib. ib* 196, 220, 221, 222, 242.

iul (iull *RK* 3: 3897. **iwll** *MB* 1: 64, 65; *RK* 3: *(sista forts.)* 5689. **jwll** *BSH* 4: 291 (1501)**),** *n. pl. och f.* (*RK* 2: 5460; *DD* 1: 74 (1417, *afskr.*)) [*Isl.* jól] *jul, ursprungligen namn på den hedniska midvintersfesten, sedan öfverflyttadt på den kristna kyrkans nära samtidiga högtid till minne af Kristi födelse.* hans förste höghtiþ är hans fözla: som män kalla iul ok fik þät nampn fö[r] ӓn var härra födes. þy at iulius kunugar väldoghar ivi väruldena böþ allom halda þän daghen mz friþi ok frygh ok gläþi sik tel heþar ok kalla þät iula dagh af sino nampne som hät iulius *Bu* 61. j thässe fözlonne som man kalla iulin *Bo (Cod. B)* 346. hans ben funnus wm julin *Bil* 284. han var vm jul mz keysar henrik *ib* 775. *MB* 1: 64, 65. *RK* 1: 1841. thz er mik last ath i vilin ey wara her jwlin all *(yttras af konung Hakon, då hertig Erik nionde dag jul tog orlof) ib* 1906. sina jwl hiolt han täre *ib* 2: 5460. *ib* 4663. jwlen han j arbogha drak *ib* 4148. *ib* 3: 3897, *(sista forts.)* 5689. *BSH* 4: 291 (1501), 5: 313 (1508). a wareffru dagh mot juline *DD* 1: 74 (1417, *afskr.*). wm annan dagh jula *Bil* 284. hans *(Sylvesters)* dagher komber siwnda dagh jula *ib* 569. hans *(Marcellini)* dagher är iiij daghum fra attundadagh jula: thz är tolfte dagh jwla *ib* 466. a þrättanda dagh iula *Bu* 72. *Bil* 481, 572, 590, 602, 690, 915, 917. xiii daghin äpte xx dagh iula *ib* 474. lät han dräpa fämpta dagh iula *ib* 788. *RK* 1: 1895. nyonda dagh jwla *ib* 1902. fierda dag jula *ib* 2: 7432. a xiij dag iula *ib* 477. daghen nest epter tiwgwnda dagh jula *SD NS* 1: 6 (1401). om xx dagh iula *RK* 3: 2542. xx dag jwl *ib* 2: 6816. ix dag jwl *ib* 8529. xiij dag jwl *ib* 8533. — **iula aptan (-apton),** *m.* [*Isl.* jólaaptann] *L. julafton. Bo (Cod. B)* 340. *Su* 372. — **iula brodhir,** *m.* [*Fnor.* júlabróðir] *"julbroder", man i hvars sällskap någon tillbragt julen?* faar wel son ok jwla broder *(yttrande af drottning Eufemia till*

hertig Erik, då han, efter att hafva tillbragt julen vid Norska hofvet, tog afsked) RK 1: 1918. — **iula dagher (jwledagher: -dagh** *BSH* 4: 257 (1501)**),** [*Isl.* jóladagr] *L.* **1)** *juldagen. Bu* 8, 61. vm min fötzlo dagh som faakonnoghe almoghin kalla jula dagh *(in die nativitatis meæ) Bir* 3: 307. *BSH* 4: 257 (1501). **2)** *dag i julen.* om xiij jula dagh *(trettonde dag jul) RK* 2: 7324. — **iula friþer (iule-),** *m.* [*Isl.* jólafriðr] *L. julfrid; brytande af julfrid.* dömdes birgitta oleffdotter . . . sak til xx m. för iule frid *BtFH* 1: 199 (1509). *ib* 137 (1507), 150 (1507), 188 (1508), 192 (1508), 250 (1506), 251 (1506), 262 (1508). — **iula gava,** *f.* [*Jfr Isl.* jólagjöf] *julgåfva.* olaff gaff stora iwla gaffuor *MD* 350. — **iula hälgh (jwla helgh),** *f.* [*Isl.* jólahelgr] *julhelg.* i jwla helghen *BSH* 5: 234 (1508). — **iula högtidh (-högtiid** *RK* 3: *(sista forts.)* 5693. **-höktiidh** *Lg* 3: 511**),** *f.* [*Fnor.* jólahátíð] *julhögtid. RK* 3: *(sista forts.)* 5693. *Lg* 3: 511. — **iula luk,** *n. pl. julens slut.* sancti pauli dagher komber j iwla lwkom *Lg* 1008. — **iula nat,** *f.* [*Isl.* jólanótt] *julnatt, natten till juldagen.* vm iula nat þa var härra födes *Bu* 64. *ib* 190. *Bil* 876, 879. *Bir* 3: 204. *RK* 2: 4625, 7425, 3: 3894. *Lg* 33, 68. — **iula otta,** *f. L. julotta. PK* 235. — **iula tidh (-tiidh. -tijdh. jwle tiid),** *f.* [*Isl.* jólatíð] *L. jultid.* in tiil iula tiidh *RK* 3: 4166. moth jwla tijdha *ib* 2: 470. om xiii[a] dagh jwla tidha *ib* 5384. innen jwle tiid *BSH* 5: 519 (1512). — **iula time,** *m. L. jultid.* hwart aar vm jula timä *SD* 5: 160 (1343). j mästum ok märastum höghtidhis tima. som är iula tima *Bil* 284.

iungfru (juncfru *RK* 2: 2695. **jvncfrw** *SD* 2: 494 (1307). **iughfru** *Bu* 510. **iugfru: -fru** *(pl.) Bu* 5; **-frur** *ib* 500; **-frum** *ib* 11. **iuffru: -fru** *(pl.) ib* 5; **-frur** *ib* 25. **iumfru: -fru** *SD* 5: 563 (1346; *ack. pl.*); *RK* 2: 6430 *(gen. pl.)*; **-frun** *Bu* 71. **iumfrw** *SD NS* 1: 162 (1402). **jumfrv** *Fr* 2344, 2370; *Di* 95; **-frvr** *Pa (Tung)* 33. **iumfrua: -an** *Bil* 317. **iomfru. jonfru: -fruen** *SJ* 359 (1469). **iomfrua** *Iv* 195, 208; **-fruor** *KL* 361. **iomfrwa: -an** *MB* 1: 204. **iomfrugha** *Iv* 1364, 2049, 2151; **-an** *ib* 2036. *pl.* **-fru. -frur. -fruor. -frughor),** *f.* [*Isl.* jungfrú, jumfrú, jungfrúva. *Fnor.* jonfrú. *Mnt.* junkvrowe] *L. eg. ung fru el. herskarinna.* **1)** *herskarinna el. matmoder som är ogift.* hon (ɔ: hänna thiänisto mö) hafdhe enkte at iordha sina iomfru mz *Bil* 464. **2)** *jungfru, ung ogift qvinna af högre börd.* eufemia uäl bur[i]n iughfru första manz dotter af römsca rike *Bu* 510. haffuer tak jumfrv *Di* 95. härtogh magnus haffde kär älskoga j tytzland til een jomfrwa gambla grewa gertz dotter *RK* 1: 791. *ib* 370, 420. hafdhe iomfrwn fämptan aar *Fr* 1500. at the iomfru var swa inne ok henne thiänte ängin vtan qwinne *ib* 1945. *ib* 1956. skulu thässe riddara sik fordarfua fore thässa iomfrughor arfua *Iv* 4958. jak sigher idher thz iomfrw nu ij skulin vara hänna frw *ib* 5283. frwor oc iomfrwr the waro ther bliidh *ib* 44. frwor oc iomfrwr oc höffwitzka quinna *ib* 68. *ib* 509. — *ss titel omedelbart framför namnet.* meth sinne dotter iumfrw greto *SD NS* 1: 162 (1402). idher käre dotter iomfru ingiborgh *BSH* 3: 173 (1466). jomfrw cristin *ib* 5: 75 (1506). — *tjenande el. uppvaktande ogift qvinna af högre börd, hoffröken.* jomfru luneta mälte tha til sinna frw *Iv* 1388. the iomfru mälte ok sagdhe swa miin kära frua ij thänkin ther a *ib* 1126. nu kom een iomfru ridhande thär fra the fru som honum var kär *ib* 2005. tolff iomfrwr toktelika göma the iomfrw rika *Fr* 1955. **3)**[1] *flicka, jungfru.* böþ biscopen at alla iuffru som upfödes ii guz mönstar ok tel aldar varo komna skuldo hem fara ok mannom fästas *Bu* 5. tua väna iugfrur *ib* 500. än iomfrwr aff stadhenom koma her til brunnen *MB* 1: 204. iomfrwan hon ganger thrifflika heem til sinna modher *ib.* han skal iomfrv fästa til husfrv, ey änkio *ib* 370. är iomfrwn möö *Di* 168. **4)** *jungfru, mö, qvinna som bevarat sin kyskhet.* iumfrun *(Maria)* var miok hungrogh *Bu* 71. iomfrunna son *KL* 39. jungfru sancta maria *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). war frw iomfru sancta maria *Lg* 36. iomfrw maria *ib* 42. *RK* 2: 2695. *ST* 216. af the hälgho iomfrunne sancte ripsimie *Gr* 282. alla iuffrur af himirike *Bu* 25. af ällyuu þusand iumfru *SD* 5: 563 (1346). xi[M] [11000] iumfru dag *RK* 2: 6430. byriadhe fatika iomfruor liuärne *KL* 361. met fatighom iomfrwm ok brödhrum som ther ära til gudz tiänisth j clostre giffne *FH* 3: 123 (1448). han ville at hon skulle altidh bliffwa jomfru *Bo (Cod. B)* 340. hwilkin som jomfrw var för oc bleff sidhan oc bliffwir äwärdelica *Lg* 66. the gingo for jumfrvr och ware ey *Pa (Tung)* 33. **5)** *i allmh. ogift, kysk menniska.* hulkin som ey forma älla vil wara iomfrv han ma tha loflika wara j hionalaghi *Bir* 1: 144. — *kysk mansperson (liksom virgo i kyrklig Latin).* han bleff iomfru alt til sin dödh *KL* 114. *ib* 124, 296. — *om den helige Josef.* thu äst iomfru oc jomfrune fäster *MD* 162. — *om Johannes baptista.* han var renaste iomfrw *Bo* 22. ma han wäl kallas ängil oc iomfru *Bir* 1: 60. — *om Johannes evangelista.* the reena oc wtwalda iomfrwn sanctus iohannes *Bil* 811. jomfrwn *(Maria)* var jomfrunne anduordadh *Bir* 2: 57. *Lg* 40. — *ss tillnamn.* petro dicto jvncfrw *SD* 2: 494 (1307). martinum dictum jomfru *ib* 4: 445 (1335). — *ss ortnamn.* framkompne in hendher jomfrwn *(Jungfrun, klippö i norra delen af Kalmarsund) BSH* 5: 73 (1506?). — *Jfr* **kloster-, renlivis-, thiänista-iungfru.**

iungfrudomber (iumfrudomber: -dom *MP* 1: 39. **jumfrudomber: -dom** *Lg* 547. **iomfrudomber. iomfrudombir** *MP* 1: 40. **jomfrudombir** *ib* 39**),** *m.* [*Isl.* jungfrúdómr] *virginitas, jungfrudom.* hwat ey är hon thön som helom iomfrudom afladhe ok thik ospiälladhom iomfrudom födde *Bo* 61. *ib* 33, 41. *MB* 1: 397. *MP* 1: 39, 40. *VKR* II. *Bir* 1: 3, 375. *Lg* 547, 814. lowadhe at göma iomfrudom *KL* 52. thz hon gudhi iomffrudom loffwat haffde *Lg* 3: 633. — *ogift, kysk lefnad.* huar thän som . . . forethänkir stadhlica at blifwa j jomfrudom huat hällir han är man ällir qvinna *Bir* 2: 336. *ib* 4: 93.

iungfru fäghring (iomfrv-), *f. jungfrulig fägring.* myn iomfrv fägringh *Lg* 3: 141.

iungfru hoper (iomfru-), *m. hop el. skara af jungfrur.* ther ingik een stoor iomfru hopir *KL* 359.

iungfru kloster (iomfru-), *n. jungfrukloster, nunnekloster.* foreseare iuir eet iomfru klostir *KL* 298. i iomfruklostirsins thiänist *ib. Lg* 218, 3: 281, 282.

iungfru kor (jomfru koor. iomffru kor. iomffru chor), *m. kor af jungfrur.* them thedis

. . . jomfru koor *Bil* 571. fik han see ena wänasta klena iomffru i iomffru choren *Lg* 3: 284. stodh i iomffru koren *ib* 450.

iungfruliker (**iumfruliker. iomfruliker. iomffruliker. iomfrulikin. jomfrulikin. iomffrwleker: -lekom** *LfK* 75. **jomfrulig: -liga** *Lg* 815. **jomfroleg: -legä** *MD* 62), *adj.* [*Isl.* jungfrúligr] *jungfrulig, kysk.* swa täktis jomffrulika renliffwis brudhgomma ihesu christo tik begaffwa mz häloghetzsens nadh *Lg* 3: 282. jak föddis af iomfrvlike modhir *Bir* 1: 146. iomfrulikin licamme *KL* 334. han *(Kristus)* pinadhis yfuir allan sin klena oc iumfrulica likama *MP* 1: 117. hulkra iomfrulico spina thik söfdho *(för* sögdho*)* *Bo* 61. *VKR* II. *Bir* 1: 178, 2: 249, 3: 204. *Lg* 815. *MD* 62. jomfrulikin kärleker *Bir* 4: 104. mz iomffrulikom renlek *Lg* 332. *ib* 3: 282. *LfK* 75. mz iomffrwlike blyghet *Lg* 3: 633.

iungfru liverne (**iomffru-**), *n. jungfruligt el. rent lefverne.* thz han iomffru liffwerne wille i sina liffs dagha halda *Lg* 3: 633.

iungfru mantul (**jomffru mantil**), *m. jungfrumantel, öfverklädnad buren af flickor.* collobium är jomffru mantil sidher nidher oppa hälana *Lg* 222.

iungfru skare (**iomffru-**), *m. jungfruskara, skara af flickor el. jungfrur. Lg* 333, 3: 282.

iungfru spiäl (**iomfru-**), *n. mökränkning.* huat skörlifnadhin idhnas j . . . gudzsöfya spiälle älla iomfru spiälle *MP* 1: 318.

iunkhärra (**iuncherra** *(nom. pl.)* *ST* 25. **jonkherra** *RK* 1: 4181. **joncherra** *ib* 4036; **-herran** *ib* 4309, 4318. **jonkher** *ib* 4072. **junker** *ib* 242; *Di* 173. **jwnker** *RK* 1: 262. **ionker** *ib* 321. **jonker** *ib* 301, 302, 328, 1666, 3105; *FH* 1: 144 (1494, *gammal afskr.*), 145. **joncker** *RK* 1: 272. **junkare** *ib* 3: 3177; **-en** *Lg* 3: 528; *LfK* 218; **-a** *(nom. pl.)* *ST* 421. **ionkare: -en** *Lg* 3: 323; **-a** *Bu* 414 *(ack. sing.)*; *MB* 2: 223 *(nom. pl.)*. **jonkare** *Bil* 570; *MB* 2: 247 *(nom. pl.)*; **-en** *Lg* 3: 322; **-um** *Bil* 731; **-om** *MB* 2: 173. **iunkar** *RK* 3: 2543. **junkar** *ib* 1131, 2483, 2539. **jwnkar** *FH* 1: 143 (1494, *gammal afskr.*); *Lg* 3: 284, 288. **ywnkar** *ib* 286. **jonkar** *FH* 1: 145 (1494, *gammal afskr.*); *Lg* 3: 289; *Di* 277. **vngkara** *KS* 46 (117, 49), *(gen. pl.)* 43 (112, 47). **vngara** *(nom. pl.)* *ib* 42 (109, 45), 53 (135, 57), 54 (137, 58), *(ack. pl.)* 53 (136, 58); **-om** *ib* 38 (100, 41)), *m.* [*Isl.* jungherra, junkherra, junkeri. *Fnor.* junkera. *Mnt.* junker, juncher. *Mht.* juncherre] *ung herre, junker, ung ädling, adlig yngling (som ännu ej blifvit riddare), äfven i allmh. ung man.* wälia sik husbonda aff allom frankarikis härrom ok jonkarum ogiptum *Bil* 731. *ib* 570. *KS* 53 (135, 57), 53 (136, 58), 54 (137, 58). *RK* 3: 1131, 3177. *MB* 2: 173, 247. *Lg* 3: 322, 323, 528. iak se en vänastan ionkara *(juvenem pulcherrimum)* standa for þik *Bu* 414. *Bil* 413. *LfK* 218. see . . . thän vnga stolta. ärlicasta. menlösasta. oc älskelicasta iunkherran *(juvenem; om Kristus)* *Bo* 196. vngkara olydhen ok fåfängr *KS* 46 (117, 49). *ib* 38 (100, 41), 43 (112, 47). hennes *(staden Jerusalems)* vnghe oc frome ionkara *(juvenes ejus)* *MB* 2: 223. — *ss titel (utan bestämdt hänseende till ålder), oftast omedelbart framför namnet.* junker karl *(son af Folke jarl)* *RK* 1: 242. *ib* 262, 272, 301. jonker vilin i mz oss stridha *(yttrande till junker Karl)* *ib* 302. *ib* 321, 328, 343. konung ermentrik kallade en aff sit rad till sik som junker säueken het. han war konungens hoffmestara *Di* 173. *ib* 277. — *särsk. ss titel tilllagd en prins.* jonker magnus *(son af konung Birger)* *RK* 1: 1666. *ib* 4072. jonkherra magnus ok herra benedictus *ib* 4181. gaff han sina dotter bort jonker magnusse *ib* 3105. at joncherran skulde fangin wara *ib* 4318. *ib* 4036, 4309. junkar hanis *ib* 3: 2482. *ib* 2539. wardha hans *(konung Pipins)* sons jwnkar kars fästemö *Lg* 3: 284. *ib* 288, 289. i ywnkar her kars bryste *ib* 286. — *ss titel tillagd adelsman af utländsk börd.* jwnkar willam wan dem welde *FH* 1: 143 (1494, *gammal afskr.*). *ib* 144, 145. — *förnäm yngling i en furstes tjenst, page.* the *(näml. apostlarne)* äru hans *(Kristi)* grefwa. ok the äru hans iärla. riddara. oc iunkherra *(barones et comites sui domicelli et dextratores)* *Bo* 166. at hans vngara ok andra män sen sidhughe *KS* 42 (109, 45). *ST* 25, 421. — *Jfr* **hofiunkare.**

iute, *m. Jute.* at stridha vidher iuta *Iv* LXXIV. iuta sändo budh geen dan *ib.* *PK* 241, 242. dänen, jwthen, tysken och dyäkelen rädes alla dalasoken *BSH* 5: 273 (1508). — *ss tillnamn.* jeppe jwte *BSH* 3: 149 (1463).

iutsker (**jusker**), *adj. Jutsk.* the juska herrarss folk *BSH* 5: 334 (1508).

iuver (**jwger**), *n.* [*Isl.* júgr, júr] *jufver.* altidh skal bätre sädh a sta a annars aker . . . ok större jwuer a aunars fää en thz staar ok är a mino *MD (S)* 288. XXX jwger *HSH* 19: 166 (1506).

ivir (**ivi. iwi. iui. iwer. ifuer. ywir** *SD* 5: 639 (1347). **ywer** *ib* 563 (1346). **yfuir** *MP* 1: 117. **yuer** *Bil* 448. **öffwir. öffwi. öwer. öfuer. öffuer. owir. ofwir. ower. ofwer. wfwir** *Bir* 4: 157. **affuir** *SO* 5, 7. **affwer** *PM* XIII, XIV, 13, 25. **aafwer** *BSH* 5: 78 (1506). **aaffwer** *ib* 78 (1506), 485 (1511); *PM* 2), *prep. och adv.* [*Isl.* yfir] *A) prep.* **I.** *med dat., som dock ofta, i sht i det yngre språket, utbytes mot ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka ett varande el. en verksamhet ofvanför ett ställe, ett läge högre än ett föremåls yta (med el. utan beröring af denna): öfver, ofvanför.* en heþers fru som standar ivir cristno altare *Bu* 22. taflan war fäst thwärt ifuir stolpan ifuir ihesu hofdhe *Bil* 89. tedhis henne sanctus petrus mällan twiggia blusa som ofwir hänne brunno *ib* 109. hördus ängla siwnga iwi funkari *ib* 649. giordhe kors tekn ower vatneno *KL* 46. giordhe kors tekn owir karit *ib.* skulu vppehaldas hwarn syknän dagh iwi varre grift tu staþlyus *SD* 5: 563 (1346). kronulyus . . . ywer oss lata gyorä *ib.* hiolt gudz likama owir hans hiärta *KL* 20. täs flere barfridhi tän mur hauer jwi allom portom, hornom ok wikom *KS* 85 (208, 93). som äru . . . iffwir iordhena oc vndher iordhena *MB* 2: 341. arren teþes ensamen iui hans sarom *Bu* 172. wada öuer foot i blod *(d. v. s. i blod hvars yta står öfver foten)* *RK* 1: 315. — *på.* wi flutum ifuer eno fiöl *Bil* 351. sath ofuir asnan *MP* 1: 6. j skulin sta stadhelica owir *(supra)* jdhra fötir *Bir* 2: 88. *MB* 2: 350. äftir hans dödh syntos fäm roose ouir hans graff *KL* 66. — *vid (bordet el. måltiden).* at the tala ey mykit iui borde sino *(Fragm.* widhir sith bordh 14*)* *KS*

55 (139, 60). länge sitiande owir bordh *(vid bordet el. till bords)* *Bir* 3: 16. *Fr* 557, 1986. *RK* 1: 733, 2: 3992. *ST* 76. *Di* 10, 50, 67. swa som the owir bordith satho *RK* 1: 1678. *ib* 988. tha vi satom . . . ouer mat *Fr* 1114. *Iv* 2844. thet them fattas ofuir bordhe *VKR* 15. **2)** *för att i tidsbestämning uttrycka en följd: för. i uttrycket* dagh ivir dagh, *dag för dag, dagligen.* jak far hommen aff danmark ok norge dagh aaffwer dagh *BSH* 5: 485 (1511). **3)** *för att uttrycka vakande öfver, närvaro vid o. s. v.: öfver.* wacto iuir hänne *Bu* 14. las iui þöm siuko *(Cod. Bil, Cod. D* siukom 975*)* *ib* 185. thu skalt enga handa beswerning ellir maning göra hwarte ofwir iern ellir nokot annat *ST* 33. — *vid.* hon *(Hagar)* . . . wille ey wara ower barnsins dödh *MB* 1: 198. hwilke ower thässo köpp waro *SD NS* 1: 156 (1402). the dandemän ouir skiptit waro *ib* 558 (1406, *gammal afskr.*). som ower asynenne meth waro *ib* 2: 70 (1408). när vi *(de båda domhafvande)* ouir nämdh sathom *ib* 214 (1409). thesse tolf beskedhne män . . . the som öfuer nempdene woro *ib* 230 (1409, *nyare afskr.*). som affuir thera stempna sithia mz thöm *SO* 5. affuir thässä endrakth ok stathfestilse til tesse förscriffna skroo ware satho fore verkemästara biskedelike män *ib* 7. stodh mykit folk owir *(sysselsatt med)* nokrom ärindom *KL* 4. **4)** *för att beteckna makt el. myndighet öfver: öfver (vanl. med ack.).* han herras owir hänne *Bir* 1: 89. *Jfr* **II 7.** **5)** *för att beteckna ett viljans förhållande, ett beslut el. en bestämmelse: öfver. i uttrycket* ivir eno, *öfver ens.* the dragha badhe owir eno *Bo* 146. iak vil idher giärna göra ower ena *Iv* 3722. äftir thy wi oos forlikadhom oc jvir eno vordhom *SD NS* 1: 69 (1401). *Se vidare under* **en.** *Jfr äfven förbindelsen* **ivir ens** *under* **ens.** **6)** *öfver, angående, om, med afseende på.* thz . . . som sara hawer talath ower thinom son oc ower hans modher *MB* 1: 197. hör hwat sanctus bernardus sighir owir thätta *Bo* 46. vndarstanlikit samuit owir *(supra)* hiärnans natur *Bir* 1: 100. är thins sons tholomodh mykyt ämuäl owir *(super)* wranga män *ib* 2: 84. huat görande vare owir *(super)* tholka misthykkio *ib* 105. lather jak . . . quittan tenne for:de päder offuer alla maningh *SD NS* 1: 232 (1403). swäria the edha hwar androm ower fridh oc säät *MB* 1: 211. miskunna thik owir mik syndoghom man *Pa* 16. *Jfr* **II 6, 8.**
II. *med ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka en rörelse el. riktning till ett ställe el. en ställning ofvanför ett föremåls yta: öfver.* badh . . . prästin sätia gudz likama iwir sina sidho *KL* 20. duua . . . sattes iui blomster quisten *Bu* 6. hängde brutin iarn iui sin hals *ib* 168. a swa höghom iordhmwn at han gik ower alt thz wädher ther stormar oc sky wardha i *MB* 1: 158. gak thy owir ena sidho *(afsides)* *Bo* 46; *se vidare under* **sidha.** — *på.* leddo til hans asna modhirna ok asna folan ok lagdo sin klädhe ofwir them ok ihesus sättis ofwir asna folan ok redh *MP* 1: 3. — *i andlig mening: öfver.* lypt thik vp owir thik siälua. oc än owir änglana *Bo* 46. **2)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka en rörelse bort öfver, äfvensom en utsträckning öfver ett föremåls yta: öfver.* var färiokarl fatöks folks iuir þät sundet *Bu* 498. gik sidhan thörfötis jwi wathnit *Bil* 456. lagdhe sith swärdh iwi bekkin *ib* 710. archen flöt ower watnen *MB* 1: 170. gaanga affwer dywpa älffwer *PM* 13. gik . . . orädder jwi brona *Pa* 23. han kom jwi ena järn bro in j eet biärgh *Bil* 710. iwer land att riþä *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). skal iak lata flödha watn ower iordhina *MB* 1: 168. en biscopir aff kanturia farande til rom sagdhe thänna sith munkomin ther han foor iwir *(under sin färd besökte, passerade)* klostir *KL* 66. han pinadhis yfuir allan sin klena oc iumfrulica likama *MP* 1: 117. at thätta hallis egh iuir eet land at eno. utan iuir all þy iuir vart riki är *(för* vart riki iuir är, *öfver hvilka vårt herravälde är el. vårt rike sträcker sig?)* *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). stoor räddughe oc fasan gik aff honom offwir all landh oc städher *MB* 2: 148. star hans rykte ouer alla wärildena *Di* 50. **3)** *för att uttrycka en rörelse genom något: genom. bildl.* os bör owir *(per)* mang dröuilse inga i himerikis rike *KL* 158. — *i.* dyrwis han at . . . taka gudhz lagh och withne ofwär sin mwn *(assumit testamentum ejus per os suum)* *Ber* 237. **4)** *vid tidsbestämningar för att uttrycka en utsträckning genom hela den betecknade tidrymden: öfver, allt igenom, under.* til at hiälpa rikeno ower siw aara sylt *MB* 1: 238. födde iosep them ower oaaranith *ib* 256. bestallado stadhen owir iiij dagha *ib* 2: 311. sittia . . . fore brödraschapit offuer thet aarit *SO* 107. — *ställdt efter tillhörande subst.* thw dygn owir brwnno tornanna *MB* 2: 311. aaret offuer *SO* 101. *ib* 108, 194, 198. **5)** *för att uttrycka en riktning till vakande öfver el. närvaro vid: till närvaro vid el. hos.* vorto nagre aff radit sende aff radzstuen offuer screddera ämbetz stempna *SO* 117. swa at aarligan wardhe tilskikkadhe thwa radhmen . . . offwer smidha companiens höxsta stempnor *ib* 72. äru alle brödher begärandhe thwa reesor om aarith thwa aff radhit offwer höxsta stempnor *ib* 71. wordho badhe kalladhe . . . jfwir een dödhan man *Bil* 104. **6)** *för att beteckna den el. det som en verksamhet, händelse, utsaga el. sinnesstämning går ut öfver el. afser: öfver, på.* at hämna iui sanctum iacobum *Bu* 197. jak skal . . . hans dödh ofwir iudhana hempna *ST* 363. *MB* 1: 271. iwer them at rättä *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). rätta ivi hvar then är brytur widh annan *KS* 9 (22, 10). rätta . . . ivi brut manna *ib* (21, 9). *SD* 5: 639 (1347). lanzins rät lot han ouer them ganga *Fr* 3132; *se vidare under* **ganga 10.** bedes . . . dom iuir mannen *Bu* 21. iui alt þit fölghe lysto þe ban *ib* 77. laatin anghren oc bätringena gaa owir thz som brutit är *Bir* 4: 120. miscunna thik owir mik syndoghan man *Pa* 15. jak hawir miskund owir *(med)* moghan *Bo* 88. bidhiandes honom om miskundh oc mildhet ower *(med)* the fangana *Lg* 3: 268. var swa stoort haat ofwer cristna män *KL* 307. hans blodh vari owir os ok vara affödho *ib* 384. *MB* 2: 380. *Jfr* **I 6.** **7)** *för att beteckna makt el. myndighet öfver: öfver.* justina gik yuer *(besegrade el. öfvervann)* han *Bil* 448. thu . . . hawär han skipat iwi alt tit handawärk *KS* 2 (4, 3). *MB* 1: 238. wille danske män öffuer siik tagha *RK* 3: 592. mista vald iuir väruldena *Bu* 206. baþ þöm känna sik sin troldom. som iamuäl hauar crapt iuir hauet *ib* 514. fik ey makt owir han *Bir* 3: 4. hafdhe än diäfwllin hop at faa nakat *(kanske för* nakat vald*)* owir han *(prævalere in eum)* *ib.*

radhir ofwir ängla ok all hymil twngil *ST* 109. rädh owir thz som ther giordhis *Bo* 59. wi styrdhom öffwir iordhena *MB* 2: 341. at han ensamen skulle kallas oc wara gudh offwir allan then almogha *ib* 148. foghodhe jwir all spania landh *Bil* 471. är mannin herra . . . iui al werilzlik diur *KS* 28 (71, 30). *Jfr* **I 4.** **8)** *öfver, med anledning af.* jak gläz meer owir en syndara hulkin som gör synda angir än owir nio oc niotio rätuisa som äkke thorfwo vidhir synda angir *Gr* 295. — *med anledning af, om.* wardh oc dela ower thenna brunnen *MB* 1: 211. — *med anledning af, för.* swa hämpnados the jonkare owir theris brödhers blodh *MB* 2: 247. **9)** *i eder och böner: vid, för . . . skull.* jak manar thik iwi henna nampn som thik bötir gaff *Bil* 556. swär ower himerikis oc iordhrikis gudh *MB* 1: 203. swär iak ower gudz liiff *ib* 299. jak bidher thik . . . ower all hälghon *ib* 192. jak iacob bidher thik iosep ower alla hälgho doma *ib* 271. bidher iak thik ower all häligh thing *ib* 354. *ib* 347, 396. **10)** *vid rumsbestämningar: på andra sidan om, bort om, bort öfver, öfver.* hindradho ey thera land som bygdo j öghiomen oc owir *(ultra)* vatnin *Bir* 3: 399. som boddho öffwir *(trans)* iordhans flodh *MB* 2: 12. *ib* 39, 234, 260. sändha sina dotter til en stadh ower ryneth liggiandis *Lg* 3: 436. owär *(vltra)* iämpnäbyergh hwgghe *SD* 2: 24 *(öfvers.).* — *förbi.* en prestir foor ther fram oc sa han oc for iuir han *MP* 2: 207. — *bildl. med förbigående af, utan att taga hänsyn till, utan att räkna?* ivir hovudh, *öfver hufvud, i allmänhet, i det hela, med ett ord.* alt thz qwikt är, oxa kör geter faar, hästa oc camela offwir huffwodh alt thz wi aghom *MB* 2: 148; *se vidare under* **hovudh 6.** **11)** *vid uppgift om antal: öfver, mer än.* ey öffwer hnndradha väractuge *BSH* 5: 7 (1504). fan nykyllen . . . som han ower xvij aar *(för mer än 17 år sedan)* haffde mz bwndhit oc läst *(näml. Gregorius)* widh stenen *Lg* 3: 339. engin thera war ower sex aara *(för* aar; *gen. föranledt af detta ords bruk i gen. vid åldersbestämningar) ib* 22. **12)** *för att beteckna ett företräde: öfver, framom, framför, mer än.* haua han iui alt märan: iui faþor ok moþor liuvan ok käran *Bu* 74. hafþe andream käran ok märan iui andra apostolos ok hälgha män *ib* 143. swa är thu wän jfuir alla quinnor som margarita iwi alla stena *Bil* 541. af þy goþze. guþ hawer oss . . . iwi andrä män . . . laant oc giwit *SD* 5: 561 (1346). han var faghir owir *(præ)* alla människionna synir *Bo* 2. thin ordh äru söt owir *(super)* honagh oc honagx dropa *Bir* 3: 315. *MB* 1: 102. *Lg* 37. bätre ower alla thwsanda dagha iordhrikis glädhi *MB* 1: 256. *Bir* 2: 285. *Su* 175, 179. mannen är ärlikast ofwer al creatwr *KL* 309. som var aldra ärlicast owir alla *ib* 359. fulastir owir *(præ)* alla *Bir* 1: 68. *ib* 100, 235. *Fl* 1308. *Al* 6979. *RK* 3: *(sista forts.)* 4225. *Di* 132. *Lg* 3: 238. thok han ifuir alla män mat ok dryk ifuer matto *Bil* 305. haffdhe högdh owir annor blomstir *Bir* 1: 393. thiin fingger ärens wfwir alla dyra stena *ib* 4: 157. ower alt *(super omnia)* . . . haff iw til föranna granna förhwxsan oc förwarilse *Su* 70. ofwer al thing göm sämio mz allom *ib* 430. — (?) ther han til herra togh ouer *(framför, med förbigående af, i stället för?)* mik *Fr* 708. **13)** *för att beteckna ett tilläggande: öfver, utöfver, jämte.* hwat hanum gafs ifuir sina nerningh thz gaff han fatökum *Bil* 581. ouir alla thenna willebradh skulde han daghlika hafwa x göda yxkn oc xx yxkn aff hiordhinne *ST* 421. *Bir* 3: 159. *BSH* 3: 146 (1463?). *FH* 5: 89 (1482). nu gör han mik suasom grat owir *(super)* sorghena *Bir* 3: 37. göra nakat got thz man gitir owir budhordhit *(se supra mandatum extendere) ib* 2: 300. framledhis owir thz sagdhe han *KL* 385. *MB* 2: 380. **14)** *för att beteckna något ss icke möjligt att nås af ett annat: öfver.* trea (ɔ: dyghde) äru the ther sighias wara gudhlika dyghde, ok äru iui al manzens skiäl *KS* 18 (45, 19). the ting som tik äru ofhögh iui tina makt *ib* 22 (55, 24). *Su* 153. taki ängen iuer sin ämpne optelik forgörilse *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). **15)** *utöfver, med öfverskridande af, emot.* ämuäl vatn oc bröþ vm þz taks mz giri iuir enkannelika viþirþorpt. þz är atirhalloghom kräselikin lastir *KL* 185. hulke som snärias j tholkom thingom owir *(ultra)* gudz skipan *Bir* 2: 209. *MP* 2: 57. idher scal inthe skee öffuer lagh *RK* 3: 1323. swaa ath the aaffwer hans bodh ey göra *PM* 2. thok han ifuir alla män mat ok dryk ifuer matto *Bil* 305. watnin mäktadhos ower mato *MB* 1: 170. til swa owir matto storan fatikdom *Bo* 126. — ivir sik, *öfver måttan.* wardh han ith sin ofwer sik drukkin *Lg* 3: 15. gangandis ower sik *(super se ambularent; öfver sin förmåga?)* j storom oc höghom tinghom *Su* 225. — *öfverdådigt?* tha talar än symon ifwir sik *Bil* 103. *ST* 130. **16)** *efter, enligt?* för thy at gudh ey til stādher syndaren länge synda owir hans eghin wilia *(ex sententia agere; öfversättningen beror trol. på ett missförstånd) MB* 2: 296. *B) adv.* **1)** *deröfver.* octouianus bygde eet altare lät iui scriua liuandes guþ *Bu* 63. **2)** *tillstädes.* waro the a oc ouer mädh fornempdom ludeke kaara tha fornempda kalgardz tompt mäldis *SJ* 38 (1426). vtoffuer thette fulle och faste köp ware när och offwir her birger jonsson . . . staffen störbek . . . algut gultsmit *ib* 318 (1464). eskia twa gode men aff thöm som när ok offuer äre *SO* 154. nar the gode men twa aff radit schulu i stempnan offuer *(näml.* vara*)* mz brödraner *ib* 143. **3)** *vid tidsbestämning: genom, alltigenom.* swa bidhiandis j try dygn owir *MB* 2: 319. **4)** *öfver, till andra sidan.* ran aat bekkenom ok vilde iwi *Bil* 710. tho at the haffdona *(näml. bron)* alla bränt jak skal öwer *RK* 1: 2299. hwa ower wil *Al* 5916. the ropadho ower til thz folk *ib* 5893. atj kunne hitt vffortöffuet vpkomme och offuer strax till findland *FM* 182 (1504). **5)** *derutöfver, mer.* vaxte bialken sua langar. at han var fulämna ok än iui *Bu* 417. — **ivir at,** *adv.* **1)** *derutöfver, dessutom.* jak lifdhe xv aar j väridinne sidhan min son for op til himerikis oc swa langan tima owir at som är fran hälgha thorsdagh ok til min dödh *Bir* 3: 285. en ower ath gaff for:de henrik mik XII mark peninga *FH* 2: 97 (1433). **2)** *till öfvers, qvar.* vm een siäl vare owiraat *Bir* 3: 67. giuin gudhi thz owir aat är *ib* 259. — *Jfr* **här-, ovan-, thvärs-, þär-, up-, ut-, utan-ivir.**

ivir andvardha (offuer antworde), *v. öfverantvarda, öfverlemna.* haffuer hanom kerlige offuer antwordet oc faat hans fäderne oc möderne *SJ* 345 (1468).

ivirata (ofuiratha. ower aata. öffwer aatha), *f. omåttligt ätande, frässeri.* wi älskom rät

änga ower aato *Al* 6111. vakten thz idhir hierta tyngis ey . . . aff ofuiratho oc drykkenscapp *MP* 1: 20. vaktha sigh . . . for alla handha öffwer aatha oc dryckyo *LB* 7: 180.

iviraxlaþer? (**iwin-. öwer-. owor-**), *p. adj. L.*

ivirbetygha (**offuer betyga**), *v. öfverbevisa. med dat. och ack.* worder hanom thz offuer betygat *SO* 151.

ivirbliva (**offwir-**), *v. vara öfrig, återstå.* them androm sönomen chaath som waro leuite oc offwirbliffwo *MB* 2: 54.

ivirbot (**owerbot**), *f.* [*Isl.* yfirbót] *bot för begången synd. MB* 1: 284.

ivirbudh (**jfuer bodh** *Bil* 249. **owerbudh**), *n.* [*Isl.* yfirboð] *makt, myndighet.* radha blodhe mz juirbudhi: ok mena likamanum oloflican lusta *Bil* 353. *ST* 47. gaff honum herradom oc owerbudh ower alt babilonie rike *MB* 1: 15. styrsl oc owerbudh til aldra thera gaghn som sins herra budh lydha *ib* 86. at the magho nagher thing skapa, eller omskipta mz sit owerbudh *ib* 293. *Bil* 249. *MB* 1: 21.

ivirbudhugher (**ouerbudhogher: -budhoghe** *SJ* 66 (1437). **öffuerbodugher: -bodugh** *FM* 569 (1512). **ouerbödhugher: -bödhughe** *SJ* 73 (1434). **offuerbödugher: -bödugh** *BSH* 5: 538 (1514?). **öffuerbödigher: -bödigh** *ib* 556 (1516). **öffuerbödiger: -bödige** *ib* 471 (1511)), *adj.* [*Mnt.* overbodich] *sig erbjudande, villig, redebogen.* her waro the ouerbudhoghe sin rät göra til *SJ* 66 (1437). *ib* 73 (1439). *BSH* 5: 471 (1511), 538 (1514?), 556 (1516). *FM* 569 (1512).

ivirbyggia (**ower-**), *v. bygga (öfver), bygga (på). bildl.* lärandhes os oppa fatikdomsens grwndhwal owerbyggia alla andra dygdher *LfK* 25.

ivirbära (**ower-**), *v.* [*D.* overbære] *fördraga, hafva öfverseende med. med ack.* räddos ioseps brödher at iosep monde hawa ower borith thera ondzskap fore sins fadhers skuld *MB* 1: 271. *Jfr* **bära ivir.**

ivirdadh (**owerdadh. öffuerdath**), *n.* [*Mnt.* overdât] **1)** *öfverdåd, öfvermod.* hommodh och öffuerdath *RK* 3: 1789. — *öfvermodigt el. fräckt beteende.* war sthorä fauisko ok owirdadh. ther wi moth idher nadhe giort haffwm *BSH* 3: 176 (1466). — *öfverdådig el. omåttlig gamman.* giordhe sik mykla frögdh oc glädhi oc mykyt owerdadh mz ätandhe oc drikkande oc danz oc frögdh *Lg* 3: 192. **2)** *ståt, prakt.* han holth thetta staath mz moodh och stoort öffuerdath *RK* 3: 152.

ivirdadhoghet (**offuerdadighet**), *f.* [*Mnt.* overdadicheit] *öfverdåd. DD* 1: 237 (1521, *afskr.*).

ivirdragha (**ower-**), *v.* — *part. pret.* **1)** *öfverdragen, öfverhöljd, omgifven.* syntes alt änneth owerdragit mz blodh oc blanat *Su* 35. wart hymellen snarlika owerdraghin mz mörkasta sky *Lg* 3: 304. komo the til een rädheligan dall . . . ouerdraghnan mz dödzsens mörkre *LfK* 220. **2)** [*Jfr Mnt.* overdragen] *öfverensstämmande.* medh enom godhom owerdraghnom wilya *SD NS* 1: 676 (1407). *ib* 677 (1407).

ivirdrykkia (**owerdrykkia: -o** *LfK* 200. **offuirdrykkia. ofuirdrikkia**), *f. omåttligt drickande.* fore thenna offuirdrykkiona ok fyllona *JP* 99. fultgöra for kräslica ato oc langa bordsätu oc ofuirdrikkio *MP* 1: 98. *LfK* 200.

ivirfara (**iuer-. owir-. ower-.** *pres.* **-far. -farer** *FM* 182 (1504)), *v. L.* **1)** *öfverfara, genomfara.* innan all the land thu ower foort *Al* 9776. enghen wari the blomster ängh, huilka ey ower fari waar skörhet *Su* 74. — *öfverfara, fara omkring.* saawith swm the offwer fore *BSH* 5: 445 (1511?). **2)** *öfverfara, fara öfver (ett vatten).* tha han ville owir fara flodhina eufraten *Gr* 313. sat quar tha andre cristne herra iwir foro *Bil* 827. swa ath frw jngeborgh ingelunde hedan offuerkomme for än hon met eder offuerfarer til hopa *FM* 182 (1504). **3)** *genomgå.* thessa liifsins ände . . . hulkin alle skulu hafwa ok owir fara *Bir* 1: 216. **4)** *gå förbi.* seer thu thins owins asna thröttan vnder byrdhe liggia, tha skal thu ey för owerfara än thu lypter op byrdhe mz honum *MB* 1: 340. — *bildl.* thera äghor är licammans frälse ok världinna vmgangilse, ok alla the inuidhio hänne til höra ther skulu the mz vilianom owirfara ok aldre meer atir koma *(a quibus tota voluntate se debeant irremedialiter separare) Bir* 2: 256. **5)** *gå förbi, tillryggalägga, lemna bakom sig.* wngdompsins aldher . . . haffuer thu nw rena owerfarit *Su* 164. ofwerfor thu nu . . . barnarät *ib* 435. *Lg* 3: 467. **6)** *tanklöst rabbla upp.* all the halff ordh oc brutin som thesse brödhir ofwir fara oc forsuma j thera tidhum *ST* 162. **7)** *förbigå, underlåta att tala om. med prep.* um. i nakrom besynnerlikom dygdom . . . om huilka nw flästе tigiandhe owerfara *Su* 153. — *med ack. pass.* huilkit ey vare värt ouerfaras mz glömsko *Lg* 3: 582. **8)** *förbigå, åsidosätta.* tha han hanom haffwer, owirfar han wäl alt annat *Su* 287. **9)** *gå öfver, gå förbi, förflyta.* at engin time skuli owir fara wtan gangu oc frukt *Bir* 4: 118. sidhan noe flodh var owirfarin *ib* 3: 422. tha huxsins retilse ok wredhe är owir farin *ib* 9. snart owerfar thz som dröffuer *Su* 142. **10)** *öfverträda, bryta.* hulkin hans tio budord hauir opta bruthit oc ouir farit *MP* 1: 244. *Bir* 4: *(Dikt)* 230. *Ber* 38. han hawir owirfarit döpilsins lofwan *Bir* 4: 344. iuer fara þet som nu är sakt *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). **11)** *besegra, öfvervinna.* af hulkom nakar är ofuir farin oc foruunnin, hans thräl är han *MP* 2: 108. ofwärfar *(supera)* mz thulimodh thera hat *Ber* 116. *ib* 119. **12)** *vederfaras.* alt thz honom war owerfarit *Lg* 3: 399. — *Jfr* **fara ivir.**

ivirfarilse (**ouir-**), *n. pl.? öfverträdande.* gudz budordha ouirfarilse *MP* 1: 342.

ivirflyta (**jfwi-. yuer-. owir-. ower-.** *part. pret. n.* **-flotin: -flotith** *MB* 1: 65), *v.* **1)** *flöda öfver; äfven bildl. öfverflöda, finnas i öfverflöd, vara ymnig.* swa som thz kar ther staar vndir nakrom ström opfyllis aff vatneno ok swa som vatnit owir flytir *(effluit)* ok tho är karit altidh fult aff strömsins fluti *Bir* 3: 411. aff owerflytandis tharannas watn *Lg* 3: 399. thz fulstoppa oc owirflytande blodh, hulkit thu vtgöt *Bir* 4: 209. gifua innan idhart sköt godha mäle skäppo, thz är god atirlön af gudhi oc saman tryst och saman stöt ällir samanält, ok jfwi flytande *(supereffluentem) MP* 1: 207. lönin äru . . . rokadh oc yuerflytande *ib* 211. her owerfflyter alt thz som kan astundas *Su* 137. til tekn oc märke mins största kärlekx oc

owerflytande mildhetz *ib* 186. — *öfverflöda, hafva öfverflöd (af).* gudz modhir kungör huru hon är vpfylt kar, ok owirflytande mz nadh *Bir* 4: 371. **2)** *vara öfver, öfverskjuta.* siäx stunder eens dagx som ower flyta *MB* 1: 63. siäx owerflytande stunder eens aars, oc siäx annars aars, oc siäx thridhia aars, oc siäx owerflytande stunder fiärdha aars *ib* 64. i swa mangom aarom hafdho owerflotith niotighi dagha oc en dagher än ey gömdis bisext *ib* 65. — *trans. öfverskjuta.* nw hawom wi en dagh owerflytande wart aara tal hwart fiärdha aar *MB* 1: 64.

ivirflöþ, *n.* — **ivirflöds vatn (ouärflöþz-. ofuerflodz-),** *n. L.*

ivir flödha (owir flödha), *v. flöda öfver.* sidhan owir flödhe *(superfluit)* watnit *Bir* 1: 36. *ib* 37.

ivirflöþe, *n.?* [*Jfr Mnt.* overvlöt] *öfverflöd.* þät þe lägia af . . . ald ifir flöþe *Bir* 4: *(Avt)* 180. alt þät är ifir flöþe, þär til ing sins gömis, vtan til höffärþe *ib* 179. — *gen.* **ivirflödhis (iwiflödhis. ywerflödhis** *Lg* 468. **owirflödhis. owerflödhis. ofwerflödhes** *Su* 416. **offwirflodes),** *adj.* **1)** *öfrig.* mz manasses söner, them som offwirflodes *(reliqui)* waro *MB* 2: 45. **2)** *öfverflödig, onödig. predikativt.* the rikedoma ther owirflödhis varo *Bir* 2: 259. vm nakre *(näml. tjenare)* äru owirflödhis *ib* 3: 259. bedhandis thz som iwiflödhis är *Ber* 131. *Su* 416. finz nakot när tik owerflödhis, thz skel snarleka fran tik *LfK* 142. — *attributivt.* owirflödhis atirhald *Bo* 137. owerfflödhis ordh *LfK* 195. owerflödhis tanka *ib* 198. owirflödhis thing *Bir* 2: 92, 184, 3: 124. aff owirflödhis oc oloflicom thingom *ib* 2: 41. al iuir flödhis thing *MP* 2: 72. for ofwerflödhis tharfwa skuld *Su* 421. taker ey fanytta oc ofwerflödhis *(superfluitatis)* gafwor af mannom *Ber* 169. **3)** *öfverflödig, omåttlig. attributivt.* af ouirflödhis oc kräselico ato *MP* 1: 189. j rika manna gardhom är ouirflödhis kostir *ib* 334. j owir flödhis mat ok dryk *(comessationibus)* *Bir* 1: 397. ofwerflödhis krase *Su* 457. — *öfverflödig, yppig. attributivt.* af iwirflödhis *(ornatis)* klädhom *KL* 229. *MP* 1: 187. *Lg* 468. *Bir* 2: 175.

ivirflödhelika (öffwirflödhelica *Bir* 5: 121. **owirflödhelica. ofuirflödhelicha. öffwerflödelige** *PK* 221**),** *adv.* [*Mnt.* overvlodeliken] *öfverflödigt, i öfverflöd.* nar vi hawm . . . brödh oc klädhe. äpte thy som tharfwin tilsighir. ey owirflödhelica *Bo* 35. *PK* 221. — *i för stor mängd.* oppa thet at ey hafuis ofuirflödhelicha folk j clostirsins brödh *VKR* 38. *Bir* 5: 121.

ivirflödheliker (ifuirflödhelikin. owirflödheliker. ofwirflödhelikin), *adj.* **1)** *öfverflödig, onödig.* gifuir sinom likama enkte ifuirflödhelikit *MP* 2: 77. fly owirflödhelik thingh *Bir* 1: 144. *ib* 1: 60, 358, 2: 44. *MP* 1: 150. **2)** *omåttlig, öfverdrifven, allt för häftig.* owirflödhelik glädi *Bir* 1: 154. skule thin laatir eygh vara ofwirflödhelikin *(excussus)* *Ber* 270.

ivirflödhelikhet (ifwirflödhelikhet *Bir* 4: *(Dikt)* 248. **öwerflödelikhet** *LfK* 20. **ouirflödhelikhet. ofuirflödhelicheit** *VKR* 20. **ofuirflödlikhet** *MP* 1: 20, 22. **ouirflödlikhet** *ib* 187, 189. **ofwirflödhlikheth** *ST* 146, 392. **ouirflodhelikhet** *MP* 1: 260, 267, 311. **ofuirflodlikhet** *ib* 92**),** *f.* **1)** *öfverflöd, ymnighet, rikedom.* hulkom swa mykin fatigdombir var j heluiti huru mykin ofuirflödlikhet här var j iordrike *MP* 1: 20. *ib* 92. then som lös oc quittir är af rikedoma thunga oc iwirflödhelikhet *ib* 2: 103. **2)** *öfverflöd, omåttlighet, yppighet.* ouirflödhelikhet i mat oc dryk *Bo* 45. *ib* 140. *MP* 1: 22, 189, 260, 267, 311. *Bir* 1: 12, 81, 120, 121, 132, 192, 239, 248, 289, 310, 369, 2: 75, 229, 238, 3: 86, 4: *(Dikt)* 248. *ST* 146, 392. *VKR* 20. *LfK* 20. af klädha fanytte ouirflödlikhet *MP* 1: 187.

ivirflödhogher (owirflödogher. ofwirflödhugher. owerflödhwgher: -flödhwkt *Bir* 5: 121. **ofuerflödugher. offwirflödegher: -flödegha** *LB* 3: 174. *dat. el. ack. sing. f.* **ofwirflode** *(för* **ofwirflodoge?***)* *LB* 3: 174**),** *adj.* [*Mnt.* overvlodich] **1)** *öfverflödig, onödig.* tha sampnas mikin ofwirflödhugh wetzska i kroppenom *LB* 3: 173. *ib* 174, 175, 176. owirflödogh ordh *Bir* 4: 74. at ey haffwins nakat owerflödhwkt folk *ib* 5: 121. **2)** *öfverflödig, omåttlig, yppig.* ath han ey wordhe off kaater oc ey ofuerflödugher af kräselikom kost *VKR* 79. *Bir* 4: 36. *LfK* 83. *Su* 128.

ivirflödhoghhet (yfuirflödhoghet. owerflödoghet. ofuirflödhugheet. ofwirflödigheth. offwerflodhogheet. owerflodhigheet *Al* 6957**),** *f.* [*Mnt* overvlodicheit] **1)** *öfverflöd, mer än behöfligt förråd.* nar ofwirflödigheth halz i gen moth naturinne lop som äro menstrua oc amoroide *LB* 3: 173. **2)** *öfverflöd, ymnighet, rikedom.* kärleksens ympnoga owerflödoghet *Su* 82. **3)** *öfverflöd, omåttlighet, yppighet.* gödha the sin krop mz yfuirflödhoghet *MP* 2: 77. alla retir han til iuirflödhoghet *ib* 190. han *(Bacchus)* radher fore offwerflodhogheet alla *Al* 6780. *ib* 6957. *Ber* 289. *Su* 58, 239. vtan ofuirflödhugheet j rynkiom oc storom faallom *VKR* 11. af klädha fanyte ouirflödoghet *MP* 2: 132.

ivirflöghia (offuir-), *v. L.*

ivirfulder (ofuir-. ower-), *adj.* [*N.* yverfull] *öfverfull.* tha bwken är owerfuldher *LfK* 83. himerikis glädhi är ful ok ofuirful *MP* 1: 29.

ivirfärdh (ower-), *f.* [*Isl.* yfirferð] *öfverfarande.* wars herra pascha äre oc hans owerfärdh *(transitus)*, fore thy at iak skal the nat fara ower alt egipto land *MB* 1: 308.

ivirfärdhogher (ower-), *adj. öfvermäktig?* iak wardhir thik än owerfärdog *(Cod. A* öfrit 519*)* man *ST (Cod. Asc.)* 560.

ivirföra (öffuer-. ower-. ouer-), *v. föra öfver (ett vatten).* the mö, som iak her sniman ouer fördhe *Fl* 736. warth strax öffuer fördher *Di* 301. skal tik oskadda owerföra tässa flodhena *Lg* 3: 300. *Jfr* **föra ivir.**

ivirganga (jwerganga. iwi gangha. owir ganga. owerganga. öfwerga. öuör gaa: -gaar *MD (S)* 233. **offuergaa.** *part. pret.* **-gangin. -gan** *Va* 37. *n.* **-gaadh** *BSH* 3: 180 (1467). **-goth** *FM* 548 (1512)**),** *v.* [*Nyisl.* yfirganga. *Mnt.* overgân] *L.* **1)** *gå öfver, strömma öfver, flöda öfver.* lätho sidhan watnit ifuir ganga *Bil* 646. — *part. pres. öfverflödande.* nogh ömpnogh oc owergangandes *(superabundans)* synda both *Su* 187. *ib* 331. **2)** *öfvergå (ett vatten).* offwir gak tässa iordanis flodh *MB* 2: 3. *ib* 4, 7. gudh borttörkade vatnet j ware asyn til täss wi alle offwir-

ginghom *ib* 12. **3)** *genomgå, tillbringa.* thiman . . . skälika owirgaa *Bir* 4: 61. **4)** *öfvergå, tillryggalägga.* then *(bron)* skulde nicholaus vm ens iwi gangha *Pa* 23. **5)** *gå förbi, undgå.* at owerga then oändelika dödhen *Lg* 3: 693. **6)** *öfvergå, förbigå, församma.* ofwerga *(prœterire)* böna timan är glömska *Ber* 134. tilböriar jak alla handa forgänglikin tingh owirgaa oc forsmaa *Su* 329. **7)** *gå förbi, förflyta.* thän tidh nons time war iwirgangin *KL* 229. the skulo warä j fengilsse swa lenge then kampin är ower gan *Va* 37. **8)** *öfverträda, öfverskrida.* mattona offwer ganga *MD (S)* 276. girin hulkin som owir gar alla mato *Bir* 1: 194. **9)** *öfverskrida måttan, vara exalterad.* wm jak i nakre matto owirgaar j tässe hälgasta wtrönilse *Su* 356. **10)** *öfverträda, bryta.* jsrael syndadhe oc haffwir offwir gangit *(prævaricatus est)* myn fridzskap *MB* 2: 18. til at ryggie eller oc offuergaa *(transgredi)* thenne war stadfestilse *SO* 122. — *abs.* ranzsaka . . . thit samwidh huru mykit oc huru thu owirgaar *Bir* 4: 8. thera dirffue som synda ällir owirgaa *ib* 63. **11)** *öfverstiga (i antal). med prep.* ivir, som owergingo ower alt leui sona tall *MB* 1: 387. **12)** *öfvergå, öfverträffa. med ack. el. dat.* hwilkin som iwir gik alla andra i atirhalde *KL* 190. *Gr* 286. fan han thär paulum, huilken stephanus owergik oc owerwan, oc siälffwan gamalienem *(för* gamalielem*)* i konst oc wisdom *Lg* 293. *Bir* 1: 168. jak . . . owirgaar al thing mz mine dygdhelikhet *ib* 3: 301. huilkom hon allom owergik i lärdhom *Lg* 3: 598. thin talan är os sötarin än honagh, oc owir gaar allan sötan smak *Gr* 318. at gudz makt matte owirga manna makt ok styrk *KL* 342. hänna hörsl hafdhe owirgangit alla licamlica makt *ib* 345. *Bir* 1: 177. — *part. pres. öfverlägsen, utomordentlig.* maria hafdhe ok owir gangande *(excedentem)* kärlek *Bir* 1: 393. ä huru mykit renliffnadz ällir owirgangandis *(supereminentem)* liffwirne hon kan haffua *ib* 4: 72. *Lg* 3: 38. **13)** *öfvergå, vederfaras. med dat. el. ack.* hanum er ymst ifuir gangit *Bil* 83. thu som . . . mykin orättir är jwergangin *ib* 854. hwi spadhe thu ey thinu lande ok frändum thz them nu ifuir ganger *ib* 314. han vilde io ändelica fara the resona fram. honum owir ginge hwat honum owirginga *(för* -ganga*)* kunne *Pa* 16. vm thu viste hwat thik skal owir ganga *Bo* 165. at os i tänne reso einkte ofwerwald ällir tunge öfwergaadh är aff idher tiänara *BSH* 3: 180 (1467). *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*), 5: 379 (1344, *nyare afskr.*). *Al* 1073. *MP* 1: 340, 2: 155. *MB* 2: 140. *RK* 2: 7191. *MD (S)* 233. — *med prep.* ivir. redhandis at them skulde ga swadanne oräth och offuerwoldh vtoffuer, som offuer then fatighe almoghe j sathegundän är offuergoth *FM* 548 (1512). — *abs.* pestilentia skal offuergaa at mange garda öda staa *RK* 2: 6728. — *Jfr* ganga ivir *under* **ganga 10,** *samt* **ganga ivir.**

ivirganga (owir-. offwer-), *f.* [*Isl.* yfirganga] **1)** *öfverträdande.* vthen dyns bodz offwer gango *Gers Frest* 52. **2)** *upphöjdhet, förträfflighet.* aff guddomsins owirgango *(excellentia)* *Bir* 4: 24.

ivirgangare (owir-), *m. öfverträdare. Bir* 4: 338.

ivirganger (owir-. ouir-. ower-), *m.* [*Isl.* yfirgangr] **1)** *öfverskridande af rätta måttet, omåttlighet.* thera ouirgangir j mat ok dryk ok vina budölom *MP* 1: 172. **2)** *öfverträdande, öfverträdelse.* for naturlikx lagx owirgang *Bir* 4: 51. affwitte oc straffuadhe roms inbyggiara owirgang oc synder *ib* 57. *MB* 2: 58. **3)** *bortgång, död?* biidhar hans owergang *MB* 1: 198.

ivirgifning (owergiffnigh), *f. öfvergifvande, uppgifvande.* thins eghens wilia fullelika owergiffnigh *Su* 193.

ivirgirugher (ouer-), *adj. mycket girig.* alla ouergirugä okerkarlä *LfK* 223.

ivirgiva (öffwer- *SD* 3: 697 *(öfvers.).* **öffuer-** *RK* 1: *(sfgn) s.* 189. **owir-. ower-. offuer-),** *v.* [*Nyisl.* yfirgefa] **1)** *öfverlemna, uppgifva.* iag skulle them offuer honum giffua *(för* them honum offuer giffua*)* *RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 279. naar hon allan sin wilia owirgaff oc antwardadhe j mina händer *Bir* 4: 51. **2)** *öfvergifva, lemna.* at städherne bliffwo öpne standandis oc offwirgiffne *MB* 2: 21. — *öfvergifva, draga sig från, försaka.* som manlica owirgaf al thing for fatikdomen *Bo* 3. hulke som sannelica haua owirgifwit oc af sakt världinna *Bir* 3: 407. *ib* 383. nar the all wärdzlikin thing haffua mz godhwilia owirgiffuit *ib* 4: 67. at owirgiffua tässa wärldinna fafängo *ib* 19. alla iordzlika glädher oc nyttoghether owergiffwande *Su* 193. swa offta thu oc thina kärasta wener oc frändher owergiffuer för thins frälsara kärlek *ib.* — *öfvergifva, skilja sig från.* han villey tidzska öffuer giffua *RK* 1: *(sfgn) s.* 189. — *öfvergifva, upphöra att egna sin hjälp el. kärlek åt.* iak for lät ey them älla owirgaff *Bir* 1: 78. gudh . . . som enghen owergiffwer som hoppas a han *Lg* 292. *ib* 809. *Bo* 194, 196. *MB* 2: 3. huru iak aff allom owergiffuin ensammen tröstelika oc manleka gik til beskasta dödhen *Su* 193. — *öfvergifva, affalla från.* hwi haffwen j offwir giffwit herran israels gudh *MB* 2: 58. — *öfvergifva, afvika från, upphöra att rätta sig efter.* at the skullo owirgiffwa gudz lagh oc theris förfädhers hälga sidher *MB* 2: 295. — *öfvergifva, aflägsna sig från, upphöra med.* thin första kärlech haffwir thu offwirgiffwit *MB* 2: 335. — *afstå (från), upphöra (med). med prep.* um. haffuer jak alstinges offuerseet oc offuergiffuit om then owilliä *BSH* 4: 100 (1483). — *afstå från, underlåta.* gudz son . . . vilde när offvir giffwa människia at wardha *Lg* 69. *Ber* 288. **3)** *utelemna, förbigå.* thz andra skolum vi oc ekke alstingx swa owirgifwa at vi skolom thz ey thänkia nar vi kunnom thäs atkoma *Bo* 54. äkke vil iak ther stort af sighia ok tho ey alstingx owirgifwa *ib* 140. **4)** *upphäfva.* öffwergiffwom wi oc ogillom *(adnullamus)* all the breff *SD* 3: 697 *(öfvers.).* **5)** *öfvergifva, öfvergifva el. uppgifva hoppet, förtvifla.* — *part. pret. öfvergifven, hopplös, förtviflad.* grät hon ganzska bitherleka, oc war alzstingx owergiffwin *Lg* 3: 335. — *förtviflad, öfverdådig, tygellös.* offuergiffuit örliges folch *BSH* 5: 434 (1511). nogre offuergeffne skalke *DD* 1: 237 (1521, *afskr.*). **6)** ? hwilkom allom owirgiffwom *(för* owirgiffnom*)* hiölt [? halt] thetta ena for sannasta skäl oc reghlo *Su* 299. — **ivirgiva sik,** *gifva sig öfver, varda öfvergifven, uppgifva hoppet.* then som them (ɔ: guz godhleek oc hugnadh) ekke takir, han skal ekke owir gifwa sik *(non dejiciatur animo)* *Bo* 11. *MB* 2: 219. *Su* 299. —

refl. **ivirgivas,** *uppgifvas, duka under.* hwilken . . . margfaldelika wanskadis oc maxan owergaffs mz allo *Su* 219. haffde thu tulumodh oc ledh för mit nampm oc ey offwirgaffs *(defecisti) MB* 2: 335. — *Jfr* **giva ivir.**

ivirgivilse (owergiffwilse), *f. öfvergifvande.* thenna lustanna owergiffuilse *Su* 193. wärldenna owergiffwilse *LfK* 57. — *öfvergifvet tillstånd.* opnyiar mina owergiffuilse *Su* 193. *ib* 198.

ivirgiäf (owergäff), *f.* [*Fnor.* yfirgjöf] *det som gifves utöfver (något).* mz gudz owergäff ower natwrena *(det som Gud gifver utöfver naturen el. de naturliga krafterna) MB* 1: 43.

ivirhalder? (ower-), *p. adj.?* liggia the . . . i hälffwittes mörkre owerhalde oc opfylte oc owerholde mz slitande madkom *Su* 129.

ivirhand (owir handh), *f.* [*Jfr Mht.* oberhant, überhant] *öfverhand, öfvermakt.* sigh owir handhena manligha stridhandis *MB* 2: 252.

ivirhylia (owir-. ower-), *v. öfverhölja.* at the swa som mygghit owirholdo alla iordena *MB* 2: 147. slogh thz *(vattnet)* sigh atir tilhopa oc them alla . . . offwir huldhe *ib* 151. offwirhuldo altaren mz haarklädhom *ib* 149. *ib* 281. liggia the . . . i hälffwittes mörkre owerhalde oc opfylte oc owerholde mz slitande madkom *Su* 129. offwirholde them ther wndher linskäffuor *MB* 2: 6. — *öfverskyla. bildl.* wilia sina eghna ondzsko owerhölia mz annars broth oc syndher *Su* 71.

ivirhärra? (iwi- *L.* ofwer herra), *m. L. öfverherre?* thu som wil nw ey for thina ädhlahet nakon ofwer man lidha älla ofwer herras *(för* ofwer herra?*)*, ok iämwäl ey thina foräldra *Lg* 3: 482.

ivirhörogher (öffuerhörugher. offuerhörigher), *adj. olydig.* looth finne sik richsens radh oc richsens höffwitzman . . . genstörtigh ok offuerhörigh i manga matho *BSH* 4: 124 (1488). ther riksens höffuismen haffue varid öffuerhörughe *ib* 5: 164 (1507).

ivirkasta, *v. kasta öfver, kasta på, pålägga.* al the thing iuirkastas af gudhi *KL* 260.

ivirkloker (ower-), *adj. öfverklok, mycket klok.* klokir hawer tappath tha owerkloker kombir *(callidus opprimitur dum callidior reperitur) GO* 99.

ivirkläþi, *n. L.*

ivirkoma (iui-. öffwer-. owir-. ower-. owirkomma. ower komma. iui cuma), *v.* [*Mnt.* overkomen] **1)** *komma öfver (i sht ett vatten).* þa han iuir com *Bu* 499. första han atar iui com *ib.* varla monde cristoforus vaþalös iui cuma *ib.* enkte raadh han ther til wiste huru han ower koma skulle *Al* 5460. swa ath frw jngeborgh ingelunde hedan offuerkomme for än hon met eder offuerfarer til hopa *FM* 182 (1504). paradiis är swa skilt widh manna byghning, fore haffs skuld oc bergha oc heta landa, at engin gat ther aldre owerkomith, sidhan adham war thädhan wt kastadher *MB* 1: 125. — (?) tha konungsins makt all ower kom *(kom fram genom skogen?) RK* 1: 3246. **2)** *öfverfara, genomgå.* thz som förra syntis vansamt oc än omöghelikit. thz skal owirkomas oc vinnas *(percurrantur)* mz myklom sötma ok kärlex astundan *Bo* 132. **3)** *komma öfver, öfverstå.* lowar . . . gudh, at han är ower komin wadhan *MB* 1: 261. **4)** *öfverhopa, nedtynga, besvära?* slykkes thenne hite swa myklo meer at han wardher mera mödder mz owerkomande födho oc dryk *MB* 1: 108. **5)** *öfverväldiga, öfvervinna.* om gudh mik the lykko an thz iak ower komber han *Iv* 3090. *ib* 4421, 5121, 5190. at iätten skulde them ower komma mz sinä grymhet *Va* 42. iak faar ey ofwerkomet ok wnnet thik *KL* 315. hafdhe hon . . . owirkomit al världz thing *ib* 336. af hulkins dygdh iak owir kombir ok foruindir thina gryma pinor *Gr* 278. ey owir komas thina pinor mz koklara konst *ib* 279. **6)** *öfverbevisa.* — *part. pret. öfverbevisad förvunnen, fäld.* thu skal ower komin vära alt fore thina vranga kära *Iv* 5269. **7)** *öfverkomma, påträffa.* toge wth . . . all thet the offwer komme *BSH* 5: 445 (1511). i hel sla alt thet the öffwer kome *HSH* 18: 113 (1497). *MB* 2: 248. **8)** *påkomma, vederfaras. med dat.* annur ärlek þing hanom siþan döþom ivirkomo *Bu* 51. hwat petro war ofwir komit *Bil* 117. iak giter ey tholt widh alla the ysäld ther minom fadher ower komber, än han saknar smaswenin *MB* 1: 249. *ib* 260, 2: 102. *Ber* 50. *KL* 164. fförwaren idher at thz äwerdelika wee ey idher owerbomber *(för* -komber*) Su* 132. **9)** *öfversända, öfverföra.* wisthe iach jngen radh, hwro iach mith bodh offwerkomme kwnne *FM* 442 (1509). **10)** *låta komma öfver.* at han edher owirkomma skulle förbannilse *MB* 2: 64.

ivirlagh (offuerlagh), *n. kränkning af lag, olag, öfvervåld.* ati vile myne fogoder, tienere och bönder . . . for all offuerlagh och orette försware *FM* 569 (1512).

ivirlop (ifwilöp. offwir lop. owerlop. owerlopp), *n.* [*Mnt.* overlôp. *Jfr N.* yverlaup] **1)** *däck.* giffs ower skip ok owerlop *MD (S)* 290. **2)** *det som återstår el. är öfver. i uttrycket:* vara til ivirlops, *vara qvar el. öfrig.* äru än þw mangha släkther aff the hedhninga til offwir lops *(supersunt) MB* 2: 61. **3)** *öfverflöd.* thz är hwngrogha manna mather thu röther i owerlopp *LfK* 98. at enkte maghe märkias j them nylikhetz älla nybyriadho sidhwänio enkte fafänkt änkte ifwilöps *(superfluitatis) Ber* 28. — *gen.* **ivirlops (iwir löps *L.* yvirlöps *L.* iwir löffs *L.* owerlöps),** *adj. L. n. öfverskjutande, till öfvers, qvar. predikativt.* om än swa mykit owerlöps är *FH* 3: 66 (1445). — *Jfr* **ivirlöpe.** — **ivirlops gods (öffuerlöps godz),** *n. L.*

ivirlut (offuerluth. ower lwt. owerlyut. öffwer liwdh), *adv.* [*Mnt.* overlût] *öfverljudt.* ropar ower lwt *Al* 2550. ropadhe höght ower lwt *ib* 8436. owerlyut sighiandes swa *Lg* 3: 164. *Al* 1991. — *öppet, högt.* hören var ärende offuerluth *(öppet afhandlas) RK* 2: 4771. sagdo offwerlwt *MB* 2: 390. ath öffwer liwdh sägs i stockholm . . . ath jach mich bewisthe som en ereste forrädhere *BSH* 5: 625 (1520).

ivirlädher (ower-), *n.* [*Isl.* yfirleðr] *öfverläder.* j sulum äller j owerlädhrom *SO* 20.

ivirläggia (offwir- *MB* 2: 58. owerläggia. owerläghia), *v.* [*Mnt.* overleggen] **1)** *belägga.* all balyen är offuerlagt mz röt gwll *Di* 76. **2)** *pålägga?* om syndhena skal nakor plikt owerläggias *Su* 54. **3)** *öfverväga, öfverräkna.* nar iak thzta til samman owerlägher i mith hiärta *Lg* 3: 586. *RK* 2: 9329. **4)** *öfverväga, öfverräkna, beräkna värdet af?* fore thy at wi ald godzen beskedhelika ouerlaght hafwm alla

stadz hwar the helzt liggia . . . eftir affgiellomen *SD NS* 1: 94 (1402). **5)** *beräkna, afse, bestämma.* som offuerlagt war konung karl at twinga *RK* 2: 8446. **6)** *öfverenskomma, aftala.* the hade thz oc sa ofuerlagt at konung cristiern skulle draga mz magt strax ofuer holfwiden jn *RK* 2: 9199. *ib* 6366. *MB* 2: 58. *Lg* 218. han hade oc mz danska offuerlagt *RK* 2: 7707. *ib* 3: *(sista forts.)* 4289. *Lg* 3: 436.

ivirläsa (iwi-. ifwi-. öffwer-. owir-. ower-. offwer-), *v.* [*Mnt.* overlesen] *genomläsa, läsa.* pauin siälfuir gat varla ifwi läsit brefuit for grate *Bil* 583. enghin gate alla hans bökir scriuat ellir iwi läsith *ib* 650. nar bokin är owir läsin *Bir* 1: 273. hawir for sik swa som thry boka bladh hulkin som han owir läs *(perlegit) ib* 338. owirläsit breff syndir riffs j stykke *ib* 2: 252. hwar som omsöker och offwerläs gambla crönekär *PK* 219. hwilken copie edert herredöme maa lata öffwerläsa *BSH* 5: 204 (1507). war idhin at ofwerläsa the hälgho skript *Ber* 153. *Bir* 3: 229, 455. *VKR* VII, 46, 54. *Ber* 192. *Su* 264. hälgra fädhrenna liffwerne oc collaciones patrum som thu daglika läs oc owerläs *ib* 167. thzta hon offta laas oc ower laas *Lg* 3: 625. *Jfr* **läsa ivir.**

ivirläsare (owir-), *m. läsare.* huar en troen oc idhen owirläsare *Su* 351.

ivirläsning (owerläsnigh), *f. läsning.* thäs hälga skrifftz idkeleken owerläsnigh *LfK* 51.

ivirlöp, *se* **ivirlop.**

ivirlöpa (iwi-. öfuer- *VKR* 75. **owir-. ofuir-. ower-. ofuer-),** *v.* [*Mnt.* overlopen] *L.* **1)** *löpa öfver, fara öfver, löpa omkring, genomlöpa.* thu . . . owerlöper flere wärdzsens ändha *LfK* 123. om thu än owerlöper alla wärldena, ey kan thu finna hännas widherlika *Su* 13. swasom skip owirlöpande rinnande watn *ib* 236. **2)** *genomgå (i tankarne).* owerlöpande flere wndherliken tingh *Su* 149. owerlöp gudelika mina pino *ib* 183. nar jak tässa oc andra thina otalika godgerninga ower löpir oc tracterar j minom hugh *ib* 339. — *genomgå, genomläsa.* thin snille jwirlöpe atwaktelica thässa bok *Ber* 2. **3)** *löpa förbi, skynda förbi. bildl.* kan ske at them stundom händir oc tilkombir nakra gudhelika tanka ällir nadhinna inskiwtilse, ther owirlöpa the snarlika oc glömslika *Su* 293. **4)** *vara öfrig, vara till öfverlopps.* stalz wrak huast oc groft som diurimim ofuer lop *Lg* 46. gifwa widhirthorftoghum alt thz thöm ivir löpir *KL* 253. mz thy smabruthna brödhe som ofuir lop them som atho *MP* 1: 97. hwat som þer iwi löpär af goþzens ingäldom *SD* 5: 563 (1346). thet som owir löpir aff fornempda gotzins räntho *ib* 4: 129 *(öfvers. i vidim. af* 1440*). Bir* 4: 30, 31. *VKR* 75. *MB* 2: 210. **5)** *öfverflöda.* tha skal än glädhi ofuirlöpa *MP* 1: 29. — *Jfr* **löpa ivir.**

ivirlöpe (owerlöpe), *n.* = **ivirlop 2.** thz idher är til owerlöpes *LfK* 97. — *gen. s.* **ivirlöpis (owir-. ower-),** *adj. L. n. öfverflödigt, onyttigt. predikativt.* mondo the hawa twäfald klädhe oc fodhradh älla nakat owirlöpis *(superflua)* älla wtkorlica tilsat *Bo* 16. iwdha offer war owerlöpis sidhan *MB* 1: 378. — *Jfr* **ivirlop.**

ivirlöpse (yue löpse. öwe löpse), *adj. L.*

ivirlös (ower löös), *adj. L. utan öfverplagg.* hon lagdhe sin skin för vtan thz tiald ower löös hon in for the herra gik *Iv* 2009.

ivirmakt (owermakt *MD (S)* 254. **offuermakt),** *f.* **1)** *öfvermakt. MD (S)* 254. **2)** *makt, besittningsrätt?* thessen panth haffuer hafft meth retthe offuerwalde ok offuermakt i margh aar *SD NS* 1: 255 (1403, *gammal afskr.*).

ivirman (jwer-. owir-. ower-. öwer-), *m.* [*Isl.* yfirmaðr. *Mnt.* overman] **1)** *förman, styresman, herre.* sinom iuirmannom wil han jämnas *KS* 36 (23, 38). wara herra ok iwir män almoghans *ib* 18 (46, 19). godher thiänisto man han gör gladhlika sins owermantz budh oc wilia *MB* 1: 134. *Bir* 2: 278, 4: 60. *Ber* 246. *Su* 257. *SO* 121. *Lg* 3: 482. **2)** *öfverman, besegrare.* han var alla manna foruinnare oc owirman *Gr* 288. *Bil* 595. *Va* 12. **3)** *förtryckare?* han frelsadhe fatöka män aff sinom jwer mannom *Bil* 884. **4)** *skiljedomare, medlem af kompromissnämd.* tha gafuas thöm aff radhit twa ouermän *SJ* 36 (1426). ij (2) aff radhet som borgamestarane finge oss til öwermen *ib* 174 (1448).

ivirmatelika (owermattelika), *adv. öfver måttan.* ropadho the oc skraladho owermattelika *Lg* 3: 300. — *i öfvermått, ymnigt.* blodit wtflöt owermattelika *Lg* 3: 404.

ivirmatis (iffwir mattis. owermatis. ouermattes *Lg* 3: 549, 563. **offuer måttes** *Va (Cod. C)* 59. **owermathas),** *adv. och adj.* *A) adv. öfver måttan, högeligen.* iffwir mattis illa *MB* 1: *(Cod. B)* 545. brännande är thit ordh . . . owermatis *Lg* 996. *ib* 3: 549, 563. *Va (Cod. C)* 59. *B) adj. öfver måttan stor.* thän owermathas *(tantus)* kärleken *Su* 37. haffue giorth här owermatis skade *FM* 441 (1509). — *Jfr* **ivirmätis, ivirvättis.**

ivirmato, *se* **mata.**

ivirmer (ywer meer. öuermer. öwermeer. owirmeer. owermeer. öffuermere), *adv. och adj. komp.* *A) adv.* **1)** *högre upp, upptill, ofvantill.* tedhe thz i räghnboghanom mz hans twem litom, som öwermeer är bla oc nidhre rödher *MB* 1: 195. thet (ɔ: thetta samma rwm) ligger öffuermere widh gatun, och then andre delen ligger nidhan fore *SJ* 319 (1464). **2)** *ofvanför, förut (i en skriftlig framställning).* alt giordho the som the sagdho mz diäfuilskap, wm the matto öuermer är sakt aff sancto bartholomeo *Bil* 235. swa som öwermeer i bokinne pröwas *MB* 1: 233. som ower meer skriwas *KL* 167. *Bil* 299, 320. *MB* 1: 15, 292, 391, 448, 505. *Bir* 2: 15, 27, 3: 458. *MP* 1: 338. **3)** *längre fram, senare.* varfrw dagh ther ywer meer *RK* 1: 2540. varfrw dagh . . . then öwermeer om höstin är *ib* 3577. *B) adj.* **1)** *öfre, högre belägen.* himblane äre ä thy widhare, at the owermeer äre *MB* 1: 62. thridhi stadhin är owirmeer *(superior) Bir* 2: 17. nidhra koren skulu the (ɔ: klärka) haffua oc systranna koor ska wara owirmeer *(superius)* wndir takino *ib* 4: 23. *På dessa ställen kan ordet dock fattas ss adv. i bem.* **1. 2)** *ofvannämd?* huilkit öffuermer stenhus oc grund *SJ* 131 (1444).

ivirmodh (ofwermodh), *n. öfvermod.* thit eghit ofwermodh läghia *Ber* 263. *ib* 245, 256.

ivirmorghon (offwermorghon), *m. öfvermorgon.* om morghon eller offwermorghon *Lg* 3: 132.

ivirmäktogher (owermäktogher *Lg* 3: 290.

owermäktiger: -ig *Va* 12; **-igä** *ib* 19, 33), *adj. öfvermäktig. med dat. (el. i dess ställe ack.).* at blandamär skulde honom wardä owermäktig *Va* 12. tha warto the hednä the cristnä owermäktigä *ib* 19. *ib* 33. *Lg* 3: 290.

ivirmänska (owirmänzska), *f. stor frikostighet.* o thu herra . . . thu wtgiwtir tik j os aff enne flytande owirmänzsko *(superabundanti largitate) Bir* 4: 104.

ivirmärkis (owir-), *adj. utmärkt.* the owirmärkis kryde *RK* 1: *(Albr) s.* 207. *ib* 210.

ivirmätis (iuirmätes. owermättes), *adj. öfverflödig, omåttlig.* skalt tu alt lata thet iuirmätes *(i de till Bures uppl. fogade "Errata" ändras ordet på detta ställe till* iuirvåtes, *som, i fall å ej är felaktigt för* ä, *skulle föreställa ett tidigare* iuirvates; *superfluum)* är *KS* 23 (57, 25). läg alt thet af, ther iuir mätes *(ordet ändras i "Errata" till* iuiruätes*)* är *ib* 24 (58, 25). the owermättes kräselikhetzsens synen *Su* 138. til iuir mätes *(ordet ändras i "Errata" till* iuiruätes*)* lusta *KS* 24 (58, 25). *Jfr* **ivirmatis, ivirvättis.**

ivirrinna (ower-), *v. flöda öfver, rinna ymnigt.* the owerrinnandhe nadhenna ströma *Su* 82.

ivirräkkia (ouir-), *v. nå utöfver.* diurit . . . hafde ierntendir vpätande ok fordärwande alt thz som thz ouirräkthe *MP* 1: 72.

ivirrätter (öffwer-), *m. öfvervåld, oförrätt.* gör oss mykydh öffwerwal och öffwerrätth *DD* 1: 183 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*).

ivir sa (öfuir-. owir-), *v. så öfver (det som redan är sådt).* i thesso helgo läst nämpnas fyre först then som sadde godha sädh swa then som öfuir sadde *(motsv. ställe MP* 2: 47: iuir sadhe*)* ondha sädh, swa akirsins gömare ytirsta akirsins skärare *MP* 1: 73. ouinlike mannin kom ok owirsadhe thizstilin *Bir* 3: 232.

ivirsea (iui- *L.* **öwer-. ower-),** *v.* [*Mnt.* oversên] *L.* **1)** *se öfver, se på.* iak winder hwath iak ower see *Al* 4299. — *öfverse, öfverblicka.* så granneliga hans her allan offwerså *RK* 3: *(sista forts.)* 4414. **2)** *hafva uppsigt öfver.* sinom foghotom, oc them ther ower sagho gerningina *MB* 1: 288. til thäs mantz ther iffwir saa *(Cod. A* owerstodh 234*)* mörkahwsith *ib (Cod. B)* 549. **3)** *öfverse, genomse.* iij breff . . . huilche wij . . . opbrötte oc öffuersaghe *FM* 175 (1504). — *öfverse, taga i betraktande, skärskåda.* i hulka book vi fwnnom oc grannelica öwersaagom nogor heradzmerke *SD* 3: 484 (1320, *nyare afskr.*). nar j haffue thet *(brefvet)* läsit oc offuersett *FM* 227 (1505). **4)** *förbise, förbigå.* owerseddom *(med förbigående af, för att icke nämna)* allom androm gudz godh gärniggom *LfK* 114. — *förbise, visa förakt mot?* tha som wi mz syndom haffuom wredgat strangasta domaran . . . owerseet alla hälga män *Su* 206. **5)** *förbise, icke fästa afseende vid.* thz alt owerseer thu *Su* 98. han owersee offta hans bön *LfK* 63. at iak för henna skuld owersaa alla andra, oc hona mik til brudh . . . anamade oc wthualde *Su* 160. — *förbise, öfverse, icke märka.* alt thz ondha wi förglömom oc ower seem *LfK* 110. — *öfverse med, hafva öfverseende med.* konungen öffuersaagh hans sak *RK* 3: 375. **6)** *afstå från, aflägsna, låta fara.* vi . . . badhom at han skulle owirsee *(transferret a vobis)* thässa pinona *Bo* 187. haffuer jak alstinges offuerseet oc offuergiffuit om then owilliä *BSH* 4: 100 (1483). huat mistancka wii haffuä til nagon aff them i staden, wele wii aldelis milleligen offuersee *ib* 232 (1497).

ivir sighia (ofwir-), *v. beskylla för.* han hafwir mik thz falsklika mz orät ofwir sakt *ST* 457.

ivir sima (ofwir-), *v. simma öfver.* the . . . wildo ofwir sima *ST* 525.

ivir sitia (iwi sittia), *v. vara öfverlägsen?* then hauer annan som iwi sitter *KS* 79 (194, 86).

ivir siudha (offuer- *RK* 3: *(sista forts.)* 4483. **ofwir syudha),** *v. sjuda öfver.* kätilin böriadhe ofwir syudha *ST* 21. *RK* 3: *(sista forts.)* 4483. *Jfr* **siudha ivir.**

ivirskära (ouir-. ofuer-), *v.* **1)** *öfverskära, med sax gifva ruggadt kläde en glänsande yta.* mesther skördh mz offuerskerarom schal vara attha alna leysk krumpit klede ok thom schal then vnga broderen offuerskera j sex stunder *SO* 105. eth halft stykke kumist krupit oc ofuerskurit *SD NS* 1: 255 (1403, *gammal afskr.*). *FH* 5: 89 (1482). **2)** *omskära.* ouir skäras äptir moysi laghom *KL* 158. *MP* 1: 31. *Bir* 2: 291.

ivirskärare (yferskärare. ouerskärare. offuerskärare. offuerschärare. offue[r]skarare: offue[r]skarara *SO* 101. **offuerskerer** *ib* 96, 105), *m.* [*Fdan.* overskerere] *öfverskärare.* baden embeten schräddara ok offuerschärara *SO* 95. badhe schreddare ok offuerskärare *ib. ib* 96, 101, 102, 105, 113, 116, 118. — *ss tillnamn.* aff claus yferskärara *SD NS* 2: 218 (1409, *nyare afskr.*). pether ouerskärare *SJ* 67 (1437). — **ivirskärara flokker (öffwerskärara-. affwerskärara-),** *m. vid öfverskärning uppkommande affall af ull.* nokoth litith aff affwerskärara flok aff skarlakan skwrin *PM* 51. thyo marker öffwerskärara flok aff skarlakan *ib.* — **ivirskärara ul (öffwerskärara wl. aaffwerskärara wll** *PM* 10), *f. öfverskärareull, affall som uppkommer då kläde öfverskäres.* mz öffwerskärara wl *LB* 9: 115. söma then flokken äller öffwerskärara wllena j eth linneth klädy *ib. PM* 10.

ivirskäre (offuerschere. offuerskare: -skara *SO* 100. **offuerskera. offuersskär** *SO* 105), *m.* = **ivirskärare.** schreddara ok offuerschera companij *SO* 95. schal offuerskera haffua oforborgat fyra saxar medh then redzschapp ther til höre *ib* 103. *ib* 100, 105. — *ss tillnamn.* jacob ouerskäre *SJ* 374 (1471).

ivirskärilse (ouirskärilse), *n. pl. omskärelse.* gaf honom ouir skärilsä tekn *KL* 143.

ivirsla (ower-. öffuer slaa), *v.* [*Mnt.* overslân] **1)** *i grund slå.* thiin höghre hand owerslo *(percussit)* sin owin *MB* 1: 318. **2)** *öfvergå, förbigå?* wiil jak thetta laatha staa och ther tiil öffuer slaa *RK* 3: 1842.

ivirspringa (owir- *Bir* 1: 343, 345. **ower-),** *v. öfverhoppa.* han matte thänna mur ey ower springa *Iv* 891. *Bir* 1: 343, 345. — *bildl.* enghen ordh ällar silabas ower springande *LfK* 69.

ivirstanda (öffuer- *Di* 286. **ower-. owersta.**

part. pret. **-standin. -stan** *Va* 37), *v.* **1)** *stå öfver, stå bredvid.* ängla . . . owersta os tha wi soffwom *LfK* 134. **2)** *förestå, vara föreståndare för.* til thäs mantz ther owerstodh mörkahwsith *MB* 1: 234. **3)** *öfverstå, föra till slut.* naar the (ɔ: dröffwilse) äro owerstanden oc owerwnnen *Su* 170. swa lenge kampen är ower stan *(genomkämpad, slutad) Va* 37. tha thz hoff war offuer standit *Di* 98. *ib* 173, 286. **4)** *gå öfver, förgå, upphöra.* swa länghe thin wredhe owerstodhe *(pertranseat) LfK* 112. **5)** *förestå, vänta.* wnkoma then hardha domyn som tigh offwer standher *Lg* 3: 140.

ivirstarker (iwi starkr. owir starker. owerstärker: -starkä *FM* 127 (1501)), *adj.* [*N.* yversterk] *öfvermäktig. med dat.* vm owin ok skadhaman är ey rikesins makt iwi starkr *KS* 75 (185, 82). wardh them ouir starkär *KL* 163. han wart hedhningom owir starker *MB* 2: 302. *Ansg* 193. *FM* 127 (1501).

ivirstopa (iuistopa. ifwistopa. owir stopa. ouirstoppa. ofuirstoppa *MP* 1: 7. **owerstoppa. iwistupa** *Ber* 53. **ifwistupa. owirstupa** *Bir* 1: 48, 154. **owirstuppa** *ST* 539), *adj.* **1)** *öfverflödande, ymnig, stor.* ifwistupa rikedoma hans godhlex *Ber* 213. ifwistupa glädhi *ib* 214. owerstoppa lön *Lg* 3: 53. **2)** *öfverflödig, omåttlig.* owir stopa fylle *Bo* 126. *Bir* 1: 48, 154, 2: 175, 182. *MP* 1: 7. ouirstoppa *(motsv. ställe MP* 2: 213: iuistopa) fylle ok drukkinscapir *ib* 282. wpfostras och styrkias alle laste j kroppenom mz ifwistopa fylle *Ber* 85. halda sik af ifwistopa mat *ib. ib* 53, 86.

ivirstoplika (owerstoplika), *adv. högeligen.* stadhfästes han owerstoplika i gudz oc iämcristens kärleke *Lg* 3: 263.

ivirstridha (offwir-. ouer-), *v.* [*Mnt.* overstriden] **1)** *segra.* han ok oueruan ok ouerstridde j tesso ärände *Lg* 3: 529. **2)** *genom strid besegra.* til at offwir stridha *(expugnaret)* triphonem *MB* 2: 270. *ib* 231, 252, 257. *Su* 64.

ivirstryka (ower-), *v.* [*Jfr Mnt.* overstriken] *öfverstryka, släta öfver. bildl.* skrympthe, späne, oc owerstryke hwar som wil, ällar hwru han wil *LfK* 13. jnghen owerstryke syndena *ib* 53.

ivirstänkilse (öwerstenckilse *AS* 108), *f. öfverstänkande.* med tenna öwerstenckilse oc med tetta vigdevatn *AS* 108.

ivirsäghn (offwersägn), *f. tillvitelse?* saadana opinbara fortaal *(för* fortaal oc?) offwersägn till all ära oc rädeligheth aff wäria *BSH* 4: 282 (1501).

ivirsäkt? (offuersägt), *f. ursäkt.* giorde store förstens offuersägt om thet möthe *FM* 305 (1507). giorde han sin offuersägt ther om thet bäste han kwnne *ib.*

ivirsätia (ower-), *v.* [*Jfr Mnt.* oversetten] **1)** *pålägga.* bära andra swa som jwirsatta sik byrdhe *(onus superpositum) Ber* 61. — *bildl. pålägga, förelägga, bestämma.* uee wardher them för haardan dom gudh them owersäther i sinne hälge läst *Su* 57. them wslom är owersat eth äwinnelikit mörker *ib* 129. **2)** *öfverföra, föra.* at kongen haffuer lathet offuersat eth tal folch uw her i jwl til thet folch her i halland tilfören war *BSH* 5: 242 (1508). — **ivirsätia sik,** *sätta sig öfver, tillegna sig företräde framför. med dat.* om thu i thinom tankom tik nakrom ower säther som sannelika är thin widherlike *LfK* 45.

ivirtal (offwirtall), *n. öfverläggning, öfverenskommelse.* wi haffwom thz altara vpbygt mz swa dana offwirtall os jnbyrdis oc mz sadhana tanka *(cogitatione atque tractatu) MB* 2: 59.

ivirtala (owir-. ouer-. offuertalla), *v.* **1)** *tala till slut, utföra.* tha thzta var alt kungiort ok ouertalat mz faom ok gudligom oordhom *Lg* 3: 570. **2)** *bilägga.* zacher, som langelica offuertallade äre ok forente *SO* 118. om dägtingen haffuer saa framgongh och opslagh skeer emällom riken skall vara en offuertalet sak med allom andeligom och verdzligom ehwäss medhollere the vareth haffue *HSH* 19: 135 (1506). **3)** *öfverenskomma, aftala.* hafwm wii owir talath meth warum winum *SD NS* 1: 443 (1405).

ivirtalan (offwertalan), *f. öfverenskommelse.* samtykth haffwa . . . alla wänleka offwertalan och daktinghan *(placitacionibus)* som giorde äre offwer förnempda articula *SD* 5: 212 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).*

ivirtrodha (offwir-), *v. öfverträda, bryta.* offwirtrodhandis budhit *MB* 2: 15. offwirtrodho gudz budordh *ib* 17. *ib* 19, 59. j haffwen offwirtrudhit thän sambundhna fridh *ib* 62.

ivirtygha (öffwer-. offuer-), *v.* [*Mnt.* overtugen] **1)** *styrka, bevisa.* hvilken brodher som falszt vitne bär mote nakrom sinom embetz broder ok thz med skälom ey offuertyges eller beuisas kan *SO* 79. **2)** *öfverbevisa om.* om ther äre fyra vitne til som hanom thet kunne offuer tyge *SO* 117. at inghen idher schall sägia eller öffwer tyga mich awag skiöld fört haffua moth mijn rettha herra eller fädhernis rijke *BSH* 5: 627 (1520).

ivirthänkia (owertänkia. ofuir thenkia), *v. öfvertänka. med ack.* nar iak thzta mz största wndher owertänker *Lg* 3: 587. *ib* 411. om hon . . . haffwer . . . ey owertänkt gudz wälgärninga när sik siälffwe *LfK* 163. — *med gen.* at . . . wi thes wel ofuir thenkt hafuom *BSH* 2: 115 (1400).

ivirvald (offwir waldh. owerwaldh. ouervold. offwerwal. avervaal *BSH* 5: 583 (1517). *dat. sing.* **offuerwalde. owirwalle** *Bir* 4: 62), *n.* **1)** *makt, besittningsrätt?* thessen panth haffuer hafft meth retthe offuerwalde ok offuermakt i margh aar *SD NS* 1: 255 (1403, *gammal afskr.*). **2)** *öfvervåld, våld.* giorde mik offuerwald *(våldtog) Di* 174. the willo göra offwir waldh owir honom *(prope vim inferentes) MB* 2: 92. styrde hon sin likama skälika, at han skulde ey brytas aff nakre owirflödoghet oc owirwalle *(violentia) Bir* 4: 62. rom thz ledh then offwer wal *MD (S)* 238. wiliandhes honom mz owerwaldh wt aff kyrkionne dragha *Lg* 3: 690. *MB* 2: 295. — *öfvermakt, våldsamhet, häftighet.* thäs samma rörilsens owerwaldh *Su* 101. *ib* 102. — *öfvervåld, orätt.* göra mik tholkith ower vald *Iv* 3710. adh dhe göre mik ikeke [ɔ: icke] sadant avervaal *BSH* 5: 583 (1517). — **ivirvalds dirve (ouervoldz dyrffwä),** *f.? djärfhet i att bruka våld?* lagdes til trwgh hoot ok ouervoldz dyrffwä *Lg* 3: 537.

ivirvaldogher (oweruallogher), *adj. våldsam.* äru violente, oweruallogher ällar trättelike *LfK* 41. *Jfr* **ivirväldogher.**

ivirvara (ower-. offuer-), *v.* 1) *vara närvarande (vid), öfvervara.* wi saghom, hördhom ok owerwarom *SD NS* 1: 151 (1402). at wi owerwarom thän tijdh hustru cristin . . . gaff . . . pether olafsone sina brodher dotter *SJ* 79 (1433). kännoms wi . . . os hörth haffwa oc offuer warith thet byte *SD NS* 1: 595 (1406). offwer wara stempno *SO* 24. ther skulu ouer wara twa mestermän *ib* 30. mz the godamen aff radit som ther offuarit *(för* offueruarit*)* haffue *ib* 117. mz twa aff radit offuer varende *ib* 194. 2) *vara öfver.* hittis thz owerwar rotith om morghonin *MB* 1: 323.

ivirvatis, *se* **ivirmätis.**

ivirvinna (öffuer- *RK* 2: 4827. **owir-. offwir-. ower-. ouer-. ofuer-),** *v.* [*Mnt.* overwinnen] *L.* 1) *vinna, segra.* han ok oueruan ok ouerstridde j tesso ärände *Lg* 3: 529. 2) *öfvervinna, besegra.* för än min son är offuerwunnen *Di* 155. *Lg* 3: 47. *MB* 2: 231. hwilkin mz hiärtans renlighet mannelika bestridde, owirwinnande *(debellabat)* diäffwlen *Bir* 4: 98. ä wardher han thäs ömare, hwru offtare han wardher owerwinnin *(för* -wunnin*)* *LfK* 102. naar the (ɔ: dröffwilse) äro owerstanden oc owerwnnen *Su* 170. — *eröfra.* owerwinna thetta riike *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 264. gingo twärs in j stadhen oc offwir wnno honom *MB* 2: 16. *ib* 27, 101. — *besegra, vederlägga.* for kättara owirwinnas skolandis *(confutandis)* *Bir* 4: 61. 3) *störta, fälla, bringa på fall.* hurw the skulle marsken ofuer vinne *RK* 2: 5212. 4) *fälla, öfverbevisa.* at the honom medh rettha offuervinna *RK* 2: 4745. *ib* 4827. the wordho för kesaren klaghade oc owerwnne at the cristne män waro *Lg* 436. — *förebrå, klandra, tadla.* toogh hon först fore sik helga fadren biscopen ok ouervan han mz dotterliga vördningh ok awiitte vm nagra oskelliga fasto *Lg* 3: 570. 5) *öfverträffa.* fan han thär paulum, huilken stephanus owergik oc owerwan, oc siälffwan gamalienem *(för* gamalielem*)* i konst oc wisdom *Lg* 293.

ivirvinneliker? (öfwerwinneligen *(ack. sing. m.)*), *adj.* som öfwerwinneligen *(för* oförwinneligen?*)* skade finge *BtRK* 380 (1501).

ivirvägha (öffwir-. öwer-. öffuer-. offwir-. ower-. offuerweige. ofuerwegie. offuerwagie), *v.* [*Mnt.* overwegen] *L. öfverväga, betrakta.* ofuirwäge rikesens bästa *RK* 2: 5215. dechtingen the ther för sich togho oc all ärende öffuer wogho *ib* 1985. til at bespeya oc offwir wägha läghlighetena oc folksens skipilse j thzta landhit *MB* 2: 39. *ib* 133, 322. *Su* 185, 293. *Lg* 3: 315. besynne oc offuerweige thette orlog, som nw paa ferde er, at thet motte snartt komme vdi en bedre made *FM* 334 (1507). granlika öffwirwäghandis oc betraktandis alla puncta oc stykke j fornempda breffue *Bir* 5: 125. at wi skullom tha thz breffuith til oss thaka oc owirläsa betraktandis oc offwirwäghandis vm ther nakat jnnan funnis som droghe vt aff ällir moth reghlonne *ib.* hwelka theras tilscriffning vnderwisilse ok bön wij haffuum thäkkelegha hört ok grannelegha owerwäghit *FH* 2: 130 (1441). hwilkit the met fullom skälom owerwogho *ib* 3: 105 (1447). — *undersöka.* ath höre ransaka offuerwagie och athskilia en thräthe *FH* 1: 143 (1494, *gammal afskr.*). hwilkit the granneliga ranssakade och offwerwogo *DD* 3: 218 (1484). hwilked breff iak lade for the XII som i rätten satho oc the insigle ransakade oc offwerwogho at the breff ware i alle matto redelighe oc skälige utgifne *ib* 1: 138 (1487, *afskr.*). — *öfverlägga (om). med ack.* tha rikesens radh owerughä calmarna och nylödose degtingen *HSH* 18: 17 (1495). — *med prep.* um. om nogro rigsens merkelige ärinde at forhandle och ofuerwegie medh rytzen pa suerigis krona, weghna *FH* 1: 120 (1493, *gammal afskr.*). thet jach med . . . rigessens rad, teskeliges med . . . borgamestere och radit i stocholm haffwer öwerwägit om thän segling *BSH* 4: 330 (1502). — *med indir. frågesats.* alle swerges herrar samnadess tha offwerwäga hwilken riikit skulle förestå *RK* 3: *(sista forts.)* 5512.

ivirväghning (offuerwegning *BSH* 5: 520 (1512). **offuerwägningh),** *f.* [*Jfr Mnt.* overweginge] *öfvervägande.* epter een gran rantzsakan och offuerwägningh *FH* 1: 61 (1489, *gammal afskr.*). *BSH* 5: 520 (1512).

ivirvälda? (owir wälla. -adher), *v.* [*Mnt.* overwelden] *öfverväldiga, bemäktiga sig.* wranghe män haffwa owir wällat *(obtinuerunt)* waara förfädhers rike *MB* 2: 274.

ivirväldare? (öffwerwällare), *m. våldsverkare. PM* 14.

ivirvälde (iuiuälle *MP* 2: 84. **owiruälde. ofwerwälde. owirwälle. owiruälle. owerwälle),** *n.* 1) *öfvermakt.* diäfwlen ropadhe ginstan nödhoghir sighiande o iuirvälde. gudz budhordh wtältir mic *KL* 285. 2) *våld, välde, makt.* thu haffwir os frälsat aff madyans händher oc offwirwälde *MB* 2: 95. leddo mik swa hannadhan i dödhzsens ofwerwälde *Su* 405. 3) *öfvervåld, våld, våldsamhet.* skalt thu göra kärleksins rike owiruälle. oc bekräkta thz *Bo* 78. gör sik siälwom owiruälle *Bir* 3: 189. *Lg* 3: 290. *Su* 415. thol hymerikis rike ofwerwälde *ib* 436. nödhgas aff vidhir thorfft älla owiruälle at bortläta nakan kronoнna deel *Bir* 3: 400. for vädhirsins makt oc owiruälle *ib* 145. *Lg* 3: 315. — *öfvervåld, rättskränkning, orätt.* i marghskona owerwälle i mothe kyrkionnas frihether *Lg* 3: 270. the som staa j sinne ondzsko skulu plaghas swa som the som ingingo ok owirwälle giordho *(ut invasores)* *Bir* 1: 14. jak skal hela ok läkia them som mz owiruälle *(vi)* äru nidhir thrykte *ib.* them som owirwällit ok orättin giordho *(violentis)* skal iak gifwa fridh ok miskund vm the bedhas miskund *ib.* aftok honum vingardhin mz orätuiso oc owiruälde *ib* 2: 85. säls nakat thing . . . for owiruälle oc orätuisa doma *ib* 163. *ib* 3: 73, 463. *MP* 2: 84.

ivirväldelika (ifweruäldelica. iuiruällelika *MP* 2: 203. **ouirväldelica** *ib* 1: 256. **owiruällelica. owerwällelika** *Lg* 3: 386, 451. **ofweruäldeligha. offwärwälleliga** *MB* 2: 7. **owiruällika),** *adv. våldsamt, med våld.* the formagha aldrigh blifhwa j henne *(tron)*, af hwlkom hon ofweruäldeligha wtkräfs *Ber* 2. thak äptedöme af nyplantadha thrä hwilkins höghd wm nakar ifweruäldelica nidher thrykker thän thidh hon lösis, ämbrat wmuendis hon j thz hon war för *ib.* owiruällelica saman thrykkiande sik *Bir* 2: 15. thz thu hafwir owir thina vidhirthorfft thz takar thw owiruällelica ok orättelica *ib* 284. *MP* 1: 256. *MB* 2:

7. *Lg* 3: 386, 451. starklika oc owiruällika skal människian vpsta ok vpfara af sinom vranga lusta *MP* 2: 102.

ivirväldogher (offuerwäldugher), *adj. öfvermäktig, mycket stark.* for konungh karllss offuerwäldughe macht *FM* 60 (1457). *Jfr* **ivirvaldogher.**

ivirvättis (jueruätis. iferwätis. iviruätes. öfwirwättis *ST* 365. **öwärwättis. öwerwätis. owerwättis. owerwättes. owerwätis),** *adv. och adj.* [*Isl.* yfirvættis] *A) adv. eg. på ett öfvervägande sätt.* **1)** *öfver måttan, ofantligt.* eth owerwättes stort ball *Va* 36. **2)** *öfver måttan, omåttligt, i allt för stor mängd.* än ey är ofmykith owerwätis takit *MB* 1: 145. **3)** *i ymnigt mått.* gaff iordhinne alzscona fruct jueruätis mz wilda vädhrum ok tima regnum *Bil* 257. *B) adj.* **1)** *öfverskjutande, som är till öfverlopps.* tha människian är vng oc färsk, tha är natwran swa heet, at hon nöter swa mykin mat, at han fullar thz blodh som hiten nöter i liweno oc än swa myken owerwätis at likamen wäxer äpter sinna natwra myklikheet *MB* 1: 108. **2)** *öfver måttan stor, omåttlig.* bindoghe iviruätes luste (*för* lusta) tel mat ok öl *Bu* 185. at han munde sot hafua fangit af iferwätis glädhi *Bil* 315. *ST* 365. thit korn wända til owerwättis winning *MB* 1: 375. **3)** *öfverflödig, obehöflig, onödig.* han (ɔ: mantzens likame) hawer ey öwerwätis hita eller kyld *MB* 1: 78. trä kasta siin owerwätis thing owan aff sik oc rensa sina natwra *ib* 83. war herra skapadhe enkte owerwättis i mantzins natwro *ib* 88. *ib* 97, 482, 504. **4)** *öfverflödig, omåttlig.* än mannin fordarwar ey siälwer sin likama mz öwerwätis mat oc dryk *MB* 1: 78. aff owerwätis mat oc dryk *ib* 108. forbiwdha owerwätis krasa *ib* 477. — *öfverflödig, yppig.* bära a sin licama owärwättis klädhe fore synd oc häggoma skuldh *Lg* 1014. — *Jfr* **ivirmatis, ivirmätis.**

ivir ymningas (-ympningas), *v. taga öfverhand.* vranghlikhetin iuir ympningas iuir matto *MP* 2: 219.

iäþur (jadhur. iadher, *se* **gards iäþur),** *m.* [*Isl.* jaðarr, jöðurr] *L. kant; särsk. kant el. gräns af ett jordstycke.* de vinnbro jn jadhurin *SD* 2: 23 (1287, *i en råskilnadsdom*). i iädhurin *ib* (*öfrers.*). — *i ortnamn.* haquinus de jædhrum *SD* 2: 138 (1292, *gammal afskr.*). i jädhrum *BSH* 2: 93 (1399). i vestiädhrum *ib* 92. i östiädhrum *ib.* — *Jfr* **gards-, gräs-iäþur.**

iäf (iäff *i rimslut med* aff *Al* 8879; *med* graff *ib* 9881, 10556**),** *n.* [*Isl.* ef] *L. tvifvel.* hafuin ther ängin iäff op a *Iv* 2174. vi throm wtan iäf *Ber* 54. throdhe biscopin vtan ieff oc twäkan thz wara wist oc sant *ST* 94. sagdhe visselika vtan alt iäff han vara lifwandis gudz son j himerike *Bil* 897. foor han vtan iäff til hymerikis glädhi *ib* 855. *KL* 184. *MP* 1: 46, 49. *Bo* 6, 42, 100, 138. *MB* 1: 109, 439. *Bir* 1: 391. *Ber* 45, 63, 71, 90, 91, 100, 128, 133. *Su* 413. *MB* 2: 402. är thz vtan iäff, at han hafdhe ey än seet gudh siälwan *MB* 1: 91. *ib* 323. — *uttrycket* utan iäf, for utan iäf, *snarast ss rimfyllnad.* alexander for vtan iäff wan them allom stridhena aff *Al* 8879. *ib* 9881, 10556.

iäfliker (iafliker), *adj. L. trifvelaktig.* i owissom ok iaflikom tingom *KS* 71 (175, 78). *Jfr* **oiäfliker.**

iägha (iagha *Fr* 2770; **-adhe** *ST* 525. **iaga** *Iv* 1824. **jaga: -ade** *Di* 22. **-adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* jagen] *L. jaga, förfölja.* eet rädhelikit diur vnicornis jäghade en man wth a en musa *Bil* 614. jagade the som flydde *Di* 22. *MB* 2: 21, 22, 233, 236. fran en stadh oc til annan jägadher *ib* 293. thänne ängil ok jak äptefölghiom ok jäghom (*insequimur, efterstråfva*) eet thing os astundelikit *Bir* 3: 424. — *intrans.* jägadhe äpther them *Di* 216. *ib* 219. een sa man iägha ok annan fly *Fr* 1869. — *särsk. jaga el. förfölja vilda djur.* karls jäghare jäghade hindena fram til ermetans hws *Bil* 751. bygyntä til at iägä diwret *Va* 24. at iägha wildyur j skoghenom *ST* 322. swa som galne hwndha iägha oc skälla öma haara *Su* 119. vnderwan the samo bradh ther owinin hafdhe för iäghath i them faghra paradiis skoghe *MB* 1: 262. jak läter thik ena stundh iägha mik ther til at iak git(i) iäghat thik *Bil* 372. — *intrans.* reedh ij skogh at iagha *Fr* 2770. *ib* 60, 75. *Iv* 1824. — **iägha äptir,** *jaga efter, förfölja.* alexander iaghadhe äpte mz sit folk *ST* 525. *Jfr* **äptir iägha.** — *Jfr* **foriägha, oiäghadher.**

iäghan (jaghan), *f. jagt.* hanum tedhis j iäghan en hiortir *Bil* 372. ther han redh a jaghan *ib* 709.

iäghare (iaghare *Fr* 2790. **jaghare: -in** *Bir* 2: 54**),** *m. jägare.* skoghmän ok iäghara sendus wt at vedha leonit *Bil* 468. *ib* 751. *MB* 1: 262. *Bir* 2: 54. *Fr* 68, 2773, 2790, 2838. — **iäghara hunder,** *m. jagthund. Ber* 291.

iäkt (iakt *MD* 447; *Lg* 3: 286. **iacht** *ib* 283**),** *f.* [*Mnt.* jacht] *jagt.* redh konung pipping j iäkt *Va* 24. *ib* 25. *Di* 280. *Lg* 3: 198, 283, 286, 687. *MD* 447. gaa swa som i jäkth äpther hwngren *LfK* 83.

iäkt (iakt. jackt. jagt *FM* 315 (1507). **-ir. -ar),** *f.* [*Jfr Nederl.* jacht] *jakt, ett slags enmastadt, lättgående fartyg.* en liten jackt *BSH* 4: 5 (1471). en pram ii jacther *FH* 4: 84 (1499). han togh sina jäkt oc wille ey biidha *RK* 3: 1310. kong cristiern . . . kom till stocholm . . . bådhe mz skepp iackther och holck *ib* (*sista forts.*) 6011. *ib* 5987, 5998. the skip och iaktar *FM* 439 (1509). *ib* 315 (1507), 534 (1511). *Jfr* **rodara iäkt.**

iämalder (iamalder), *m.* [*Jfr Isl.* jafnaldri] *person af samma ålder.* han är min iamalder *Di* 58.

iämaldra (iämäldra), *adj.* [*Isl.* jafnaldra] *jämnårig, lika gammal med. med dat.* honum iämäldra *MB* 1: 24.

iämaldre? *n.? lika ålder?* — **iämaldris make,** *person af samma ålder, jämnårig person.* gingo the ower alla thera iämaldris maka *Lg* 3: 502.

iämaldrogher, *adj. jämnårig, af samma ålder.* mz andhra sina iämaldroghom skola systrom *Lg* 3: 279. *ib* 523.

iämber (jamber *RK* 3: 2424. **jämmer** *ib* 2292. **jammer** *ib* 1: 499. **iämir** *ST* 184. **jemer),** *m.* (*Fl* 353; *Iv* 4163; *ST* 184; *RK* 2: 4029; *MB* 2: 269) *och n.* (*Al* 3339; *MB* 2: 223, 293) [*Mnt.* jamer, jammer] **1)** *smärta, sorg.* swa mykin iämbir fik han tha *Fl* 353. hon haffde sorgh ok mykin jammer j sith hierta ok i sin hugha *RK* 1: 499. *Iv* 4163. **2)** *elände.* hade marsken sa there iember wist *RK* 2: 3188. *ST* 184. **3)** *jämmer, det som är ömkligt.* saa är thet wt pockat, skattat oc gest i thenne tiid . . . thet jemer är at höra aff then fatiga almoga, her dagliga indkomer oc

claga sin briist *BSH* 5: 11 (1504). **4)** *det som är hemskt och förskräckligt, järtecken.* ropado innerliga til gudh. at swa vndirligit jämbir skulle them wändas j thz bätzsta *(in bonum monstra converti) MB* 2: 293. **5)** *jämmer, klagan.* ängin tunga fulsighia kan aff thz iämber ok aff thz gall *Al* 3339. största iämbir oc önka war owir allan israels almogha *MB* 2: 223. *Iv* 905. *MB* 2: 269. *RK* 2: 4029, 3: 2292, 2300. the ropadhe baadhe jamber och wee *ib* 2424. — **iämbers kära (jamers käre),** *f. klagan. RK* 2: 938. — **iämbers nödh,** *f. olycka, skada.* tholikt är mykith iämbirs nödh *Iv* 4061.

iämberstund (iämir stunda *(i rimslut)*), *f. sorglig stund.* tha sagdhe margher man vali va ouer thenna iämir stunda thz han skal siwnka nidher til grunda *Fr* 2387.

iämborin (iam-), *adj.* [*Isl.* jafnborinn] *jämbördig med, af lika god börd som. med dat.* hänne iamborit folk *Bu* 511.

iämbra (iämra: -ade *RK* 2: 6189. **-adhe),** *v.* [*Mnt.* jameren] *jämra sig.* the bönder jämbrade fast *RK* 2: 4026. *ST* 449. — **iämbra sik,** *jämra sig.* the jämbradhe sich sara *RK* 2: 3997. *ib* 6189.

iämbrat (iämbrått *RK* 3: *(sista forts.)* 5949. **ämbrat** *KL* 135, 191; *Bo* 91, 222; *Bir* 1: 84, 94, 366, 2: 14, 3: 61, 280, 381, 4: *(Dikt)* 220, 251; *LfK* 143. **ämbraat** *Lg* 814, 815), *adv.* [*Isl.* jafnbrátt] *eg. lika hastigt.* **1)** *hastigt, plötsligt.* ämbrat nar han vänte hallas. veet man ey af för än han är hädhan *(subito dum teneri putatur elabitur) Bo* 91. kom thaghan ämbrat var herra ihesus *ib* 222. widher at iak swa badh innerliga til gudh. fik iac ämbraat see eth största sken *Lg* 815. *ib* 808, 814. **2)** *hastigt, snart?* the lagde åstadh oc komme iämbrått för thetta land till stekeholms slott *RK* 3: *(sista forts.)* 5949. **3)** *strax, genast.* ämbrat *(protinus)* festos hans sinor *KL* 135. ämbrat *(confestim)* tilburdhe hänna wili at styra sin likama äftir thera bläst *Bir* 4: *(Dikt)* 251. j thy ordeno afladhis iämbrat *(illico)* min son j mino lifue *Bir* 1: 28. tha syntis ämbrat *(illico)* sanctus iohannes baptista hänne *ib* 94. ämbrat *(statim)* syntis een jomfru for domsins säte *ib* 2: 14. the komo til hans iämbrat alle *Al* 3664. tha han sa sancta margareta . . . iämbrath girnadis han til hona *Lg* 546. *KL* 191, 193, 367, 391, 405, 417. *MB* 2: 386, 398, 409. *Bir* 1: 84, 3: 61, 280, 381. *MP* 2: 36. *Al* 5799. *LfK* 143. — **iämbrat som,** *konj. genast då, så snart som.* ämbrat som *(statim cum)* ovinin vmskipte vilian til got. skal han wardha gudhz vin *Bir* 1: 366. *ib* 4: *(Dikt)* 220.

iämbredher, *adj.* [*Isl.* jafnbreiðr] *jämbred, lika bred.* — *n. adv. lika bredt.* bredhlekin xvij alna jembreth offwon och nidan i bredhdenne *SJ* 144 (1446).

iämbyrdhogher, *adj. jämbördig med. med dat.* the honum til släkt iämbyrdhogh är *Fl* 165.

iämdigher, *adj. lika stor.* hwar thässe aln är iämdighir swa som vara ix alna *MB* 1: *(Cod. B)* 544. diäfla giordhu jemdighra vro ther som för j rom *Bil* 303. annat iemdighrit *(för* -dighirt*)* vndhers miraculum *ib* 289.

iämdrygher (*n.* **-drykt),** *adj.* [*Isl.* jafndrjúgr] *lika dryg.* thz brödh war oc iämdrykt minna som mera *MB* 1: 324.

iämdughande (iämdoghandis *MB* 1: *(Cod. B)* 544. **ämdughande),** *adj. lika dugande, lika god.* wy ärom ämdughande som i *RK* 1: 1018. *MB* 1: *(Cod. B)* 544.

iämdyghdheliker (äm-), *adj. lika utmärkt el. förträfflig som. med dat.* comodus war [ey] ämdygdheliker sinum fadher marco wtan at han en tima stridde faghran sigher aff thydiscum *Lg* 385.

iämdyr (iom-), *adj. L.*

iämerlika (iämmerlika. iämärlika. iämirlika. iämmerligä. jämerliga. jammerlika *RK* 1: 568, 3961. **iämerlik** *(i rimslut) Fr* 1023. **iämmerlik** *(i rimslut) Iv* 909. **jammerligh** *(i rimslut) MD* 9), *adv.* [*Mht.* jâmmerliche] **1)** *sorgligt, ömkligt, olyckligt.* ändadho thera liiff iämärlika *ST* 372. *RK* 1: 568, 3961. **2)** *förskräckligt, ohyggligt.* syntis henna lykame swartir som kol oc iämerlika skaptir *ST* 142. — *förskräckligt, förfärligt, högeligen.* läta hona iämmerlika ok sarlika flänghia ok slaa *KL* 315. j haffuen brotith swa jammerligh widh wan herrä *MD* 9. tha vardh han swa iämmerlika vreedh *Iv* 3437. hans näff war swa lankt och iämmerligä hwast *Pa (Tung)* 35. ropadho hökt oc iämirlika sara *Al* 10347. gret hon iämmerligä sare *Va* 35. **3)** *jämmerligen, med el. under jämmer, bitterligen.* iämerlika skre *Fr* 947. iämirlika lata *ib* 1474. *Al* 9490. iämmerlika ropandhe *Lg* 661. *KL* 390. *Al* 10366. tha öpte hon swa iämerlik *Fr* 1023. the andro mondo i skoghin löpa oc swa iämirlika swa illa öpa *Al* 9350. gräto swa iämmerlika *Iv* 2839. grät hon iämerlica *(amarissime) Bo* 211. badhe arma swa ok rika kärdhe them swa iämirlika *Fr* 1476. hon reeff sit haar swa iämmerlik *Iv* 909. — (?) sik jämerliga *(för* innerliga?*)* ouer thöm barmande *Lg* 3: 560.

iämerliker (iämmerliker. iämirliker. iämmerligh. jemmerlig. iämmerlighen. iämerligh: -ligha *MB* 2: 219. **gämirlik. iammerliker. jammerliker: -lika** *RK* 1: 1786, 1797), *adj.* [*Mht.* jâmerlich, jæmerlich, gêmerlich] **1)** *ömklig.* laa ther vtan andha oc iämmerlighen *(miserabilis) MB* 2: 83. **2)** *svår, förskräcklig, förfärlig.* then jammerlika nödh *RK* 1: 1786. *ib* 1797. *MB* 2: 219. ther saa han rikt hof ändas mz iammerlike striidh *Bil* 686. fik thz leon . . . ena swa iämmerlika vnd *Iv* 3432. *Al* 2778. jemmerligt forderff *BSH* 4: 14 (1471). herren . . . giordhe stoor wndir oc iämmerligh thing *(signa magna atque portenta) MB* 2: 196. sagho gämirlik qwinno flokka *Al* 5589. **3)** *jämmerlig, jämrande, klagande.* venadhe sik mz iämerlik lata *Fl* 376. hon öpte mz swa iämerlik graat *Fr* 949. iämirlikt skri *Al* 5297. *ib* 3411. *Fr* 2390, 2393. *Lg* 661. — *Jfr* **fuliämerliker.**

iämfagher (iamfaghar), *adj.* [*Isl.* jafnfagr] *lika fager.* siunda daghen var hon iamfaghar ok fri som första *Bu* 511.

iämfaster (jam- *Bil* 80; *PM* LX. **iämp-** *Al* 3296, 3302), *adj.* [*Isl.* jafnfastr] *hel, full. i tidsbestämningar.* grät iäm fasta sex dagha *Gr* 289. j the jamfasto try aaren *PM* LX. — *n. adv. lika mycket.* hon . . . frös iämfast som hon för bran *Bil* 543. *ib* 80, 81. *MB* 1: 25. *Al* 3302, 3892, 6734. swa fast macedones sik gladde iämpfast stodho the persi rädde *ib* 3296. mädhan folkit ropar ä iämfast *MB* 1: 402.

iämfatöker, *adj. lika fattig.* af naturo. som alla hit födde ok alla häþan före iäm fatöka *Bu* 153.

iämfromber, *adj. lika förträfflig som. med dat.* toco . . . vespasianum til römskan keysare . . . aff litlu folke föddan ok tho hwarium första jämfroman *Lg* 310.

iämfrökin (äm-), *adj. L.*

iämful, *adj. lika liderlig.* hänna nyio döttrum jemfulum som thera modher *Bil* 425.

iämfulder (iam- *L.* **ämfuldhir** *MB* 1: *(Cod. B)* 559**),** *adj.* [*Isl.* jafnfullr] *L. lika full, lika stor, lika mycken.* togh iämfullan skiptis lot *MB* 1: 258. innan them rättom som fram komo, tha rättis ä iämfult fore beniamin som fore andra twa *ib* 246. *ib* 288, 289, *(Cod. B)* 559.

iämfulkomin (iämfulkomen. iamfolcomin), *adj. lika fullkomlig.* än þo at huaro at þe andre sen äldre at aldre ok iamfolcomne at dygh ok viti *Bu* 194. aldre magho diäffla nakar thing iämfulkomen göra som gudh siälfwer *MB* 1: 294.

iämfulkomnelika (iämpnfulkomnelika), *adv. lika fullkomligt.* är mannen lottakande aff thässe fulkompnilse, tho ey iämpnfulkomnelika som ängelin *MB* 1: 78.

iämfädhra (iamfädra *Bil* 84**),** *adj. sin fader jämlik.* thz är fadhers naturlik astundan, at son wardhe iämfädhra *MB* 1: 33. *ib* 494. *Bil* 84. *Lg* 1027.

iämfäghin, *adj. lika glad.* han bodhe mz hänne j kotkarls gardhe jämfäghin som j riko fädherne *Bil* 617.

iämfödder, *adj. lika född, på lika sätt el. i lika mån född.* alle äre iämfödde aff adam *MB* 1: 134.

iämför, *adj. L.*

iämföra, *v. L.*

iämföre (iam- *L.***),** *n. L. delning i jämgoda delar.* by . . . dömpdher til iämföres oc rättha soolskipte *FH* 3: 112 (1147).

iämförilse, *n. L.*

iämförsl (iam-), *f. L.*

iämgamal, *adj.* [*Isl.* jafngamall] *lika gammal.* han är honum iämpn sinom fadher at guddominom, oc iämgamal *MB* 1: 19. wärldina skapadhe han . . . gambla oc tho ängaledh iäm gambla som sik siälwan *ib* 33.

iämgen (iam-. iom-. äm-), *adj. L.*

iämgilder (iam-), *adj. L.*

iämgiärna (iämgerna. iamgerna. jamgerna. iämpgärna *MB* 1: 179**),** *adv.* [*Isl.* jafngjarna] *lika gärna.* wi thiänadum gerna (thinom) foreldrom . . . ok iamgerna thik en thu ware ey gudhi fragangin *Bil* 593. *MB* 1: 179. at han wille synda mz andre iämgerna, som wara mz sinne, än hon ware ey näär *ib* 330. haffdo bade jamgerna seet at annar skulle radha som han *RK* 1: 2211.

iämgladher, *adj.* [*Isl.* jafnglaðr] *lika glad. MB* 1: 430.

iämgoþer (iam- *L.* **iom-** *L.* **iämp-** *MB* 1: 112; *Al* 6410. **äm-** *L.*; *MB* 1: 167; *Bir* 3: 96. *n.* **iämgot. ämgot** *Bir* 3: 96. **ämgut** *SR* 48**),** *adj.* [*Isl.* jafngóðr] **1)** *jämgod, lika god, lika förträfflig.* lät annat (ɔ: kar) göra iämgot at väkt *Bil* 579. gudh skapadhe alla siäla sänder mz änglum, oc alla iämgodha *MB* 1: 76. *Bir* 3: 96. *Al* 6410. födde gudh ewerdhelika vtan ophoff sin signadha son, iämgodhan som sik siälwan *MB* 1: 32. *ib* 33, 112, 167. **2)** *lika god, lika värdefull.* sadhe konungx dotter wara jämgoda som alt rikit *Bil* 732.

iämgudhliker (jam-), *adj. lika gudfruktig. Bil* 581.

iämgäver, *adj. L.*

iämhardher, *adj.* [*Isl.* jafnharðr] **1)** *lika hård.* hafdhe han iämhardha waaror oc tungo som uw hawa annor diwr *MB* 1: 83. **2)** *lika hård, lika förhärdad.* pharao war iämhardher som för *MB* 1: 304. *ib* 297.

iämhardhliker (jäm hardeliker), *adj. lika hård, lika svår.* iak fik aldrigh ij minnä tiidh jäm hardelik en lithin stridh *Iv (Cod. B, C)* 5042.

iämharmsfulder (iam-), *adj. lika full af harm, lika harmsen.* moþeren gik iamharmsful þäþan som þit *Bu* 504.

iämhemelika, *adv. lika förtroligt.* at gudh siälwer talar iämhemelika widh hona som widh moysi *MB* 1: 397.

iämhemeliker, *adj. lika förtrolig, lika förtrogen.* sins lifs pröuadhum ok forwinnum *(för* forwunnum*)* forradharum gaff han . . . jemhemelikan winskap ok samwäru som för *Bil* 320. — *lika förtrogen med. med dat.* fiska äre ey iäm hemelike oc ey iäm nyttoghe mannenom, som annor diwr *MB* 1: 474.

iämhetelika (jamhetelica), *adv. lika varmt.* the älskadho han jamhetelica *Bir* 2: 137.

iämhiärteliker (iämpn hiärteliker), *adj. lika hjärtlig.* ij mina dagha iak aldre sa iämpn hiärtelik kär amur *Fl* 1528.

iämhughadher (jämhoghadher. iämpn hughadher: -hughadhan *Bir* 4: 333; *MP* 2: 76**),** *adj.* [*Isl.* jafnhugaðr] *jämn till sinnet, lugn.* gör han jämhoghadhan *(animæquiorem)* at thola tilkomande ok aliggiande ond thing *Bir* 3: 374. *ib* 4: 333. *MP* 2: 76.

iämhughlika (jämn-), *adv.* **1)** *med jämnmod.* jämnhughlika *(æquanimiter)* bärande thera vanskilse *Su* 444. **2)** *med lika sinnelag?* halt iämhughlica oc alt ens lica i thinom hugh. thän som thik loua. ok thän som thik lasta *(æquanimiter et æqualiter tene in animo tuo laudantem et vituperantem) Bir* 4: 418.

iämhögheliker, *adj. lika hög, lika stor.* iemhögelik ära *Iv (Cod. B) s.* CLX.

iämhögher (iam-. jam-. *n.* **-höght. -hökt),** *adj.* [*Isl.* jafnhár. *N.* jamhøg] *lika hög, jämnhög, i jämnhöjd (med).* til thenna altara wille ey war herra at wara trappor, eller opganger, vtan altaren skulle wara iämhögher *(näml. med den offrande) MB* 1: 494. — *med dat.* sa en lugha ganga fra iordinne jamhöghan himnom *Bil* 602. — *med prep.* vidh. hofdhagerdhin war iämhögh widh bulstrin *Lg* 3: 204. — *n. adv.* **1)** *lika högt.* jämhökt haffuandes hwffudhet som fötrena *Lg* 3: 389. — *i jämnhöjd med. med dat.* jamhöght bådhom muromen *KS* 86 (210, 94). **2)** *lika högt, lika högljudt.* suarar iam höght som þe spurþo *Bu* 197.

iämilder (iämpn ilder), *adj.* [*Isl.* jafnillr] *lika ond.* thenne war iämpn ilder oc ogudhliker allan sin alder som hans fadher war tha han war vnger *MB* 1: 7. mange ille män äre tho ey iäm ille, som andre wärre män *ib* 432.

iämilla (iämpn illa), *adv.* [*Isl.* jafnílla] *lika illa.* iosep rädhis, at the hawa giort iämpn illa widh beniamin som the willo för göra widh han siälwan *MB* 1: 243.

iämiämn? *adj.* — *n. adv.* **iämiämt? (ämiamt),** *L.*

iämka (jänka. jänkä. jäncke. jängke *BtFH* 1: 282 (1508). **jempka. iamka** *L.* **-adhe, -adher),** *v. L. eg. jämna, utjämna.* **1)** *jämka, moderera.* wij . . . welja at fogtene häredzhöfdingane vi bönder oc vi landbo af hwart häredh scola jemka for:ne gerdh effter ty som hwar formaa *BSH* 3: 45 (1452, *nyare afskr.*). **2)** *inrätta.* alt sith liwerne iämkadhe hon swa matelika, at thz war allom til dygdhelikit äptedöme *Lg* 3: 501. **3)** *afpassa, bestämma.* then timan skal abbatissan iämka oc maata *Bir* 5 :43. **4)** *öfverenskomma.* iämkadhe iak met mynom magh andirs ath hwat han hadhe kosthwarth vppa mynne dottir . . . ther a mothe sculdhe han swa mykit meer behaldha i lösöromen *FH* 3: 100 (1447). — *uppgöra, afgöra, bestämma.* hwad wi them j millan om forscr:ne godz midlande ok jempkande warde *FH* 5: 84 (1482). tha wi thetta swa som forscriffuit staar offuerwegit ok jempkat haffdom *ib* 85. **5)** *fördela.* at jänkä och skiffte det them millan som oskifft är *BtFH* 1: 135 (1506). ath skiffte och jäncke them millan bad fast och löst *ib. ib* 142 (1507), 154 (1507), 163 (1508), 165 (1508), 174 (1506), 202 (1509), 233 (1510), 239 (1507), 249 (1506), 250 (1506), 255 (1507), 256 (1507), 259 (1507), 264 (1508), 269 (1508), 278 (1509), 282 (1508). at jänckä och skiffte theris wtmarker effter bryst jordh och krok tal *ib* 286 (1509). *ib* 298 (1509). at skiffte och jänka them millan *ib* 299 (1510). — *refl.* **iämkas, 1)** *jämnas, utjämnas.* iordhin tok al til at iämkas oc vardha slät swa som heedh *Gr* 298. **2)** *vara el. varda jämlik med. med dat.* hon wilde iämkas *(coæquari)* gudhi *Bir* 4: *(Dikt)* 232. — *Jfr* **oiämkadher.**

iämkalder (ämkaalder), *adj.* [*Fnor.* jafnkaldr] *lika kall.* hon *(källan)* är ämkaald *(Cod. B* iämkald; *Cod. C* jäm kall*)* som annar iis *Iv* 355.

iämkan (jamkan. jempkan), *f. L.* **1)** *jämkning (af arfslotter).* huilkin lutar, sum mishalldin er aff þessum, þa liggar asmoþaboþahult til jamkan fört *SD* 6: 180 (1350). **2)** *bestämmelse.* thän time wari j abbatisse oc confessoris iämkan ällir skipan *Bir* 5: 41. **3)** *uppgörelse, delning, skifte.* göre ene kerlige sämie ok jempkan millan them. om wiike gard. nynäss . . . ok engelsby. huilke till thenne tiid haffue warit them j millan obytthe *FH* 5: 84 (1482). *ib* 85.

iämkning (iänkning. jänchningh), *f. uppgörelse, delning, skifte.* kom iak . . . till en iänkning ok venliget skiffte medh . . . erich åbiörnsson *FH* 1: 46 (1477 *nyare afskr.*). dömdes en reth jänkningh wtöffuer alle pickäierffui by om skogh ok wtmark som oiänkat är them millan effter ret rekänskap och xii[a] ranzacan *BtFH* 1: 132 (1506). dömdes en reth jänchningh imillan henric henricsson sexinemi och lauri henricsson kutila epter theris broder *ib* 152 (1507). *ib* 227 (1509). dömdes en ret iämkningh millan henric riduala och oleff eskilson kangis mz flere theris syskäne at skiffte broder broderdel och syster systerdel *ib* 229 (1509). *ib* 258 (1509), 264 (1508), 266 (1508). — *Jfr* **skiutsiämkning.**

iämkristin (iämp-. iam-. jamn- *KS* 64 (159, 70)**),** *adj. och subst. m.* (*afgjordt adjektiva former: obest. form ack. sing. m.* **iamcristnan** *Bir* 3: 378. **iämkrisnan** *Ber* 50. *best. form. ack. sing. m.* **iämcristna** *MB* 1: 460, *hvilken form dock kan föras till en substantiv nom.* **iämkristne.** *afgjordt substantiva former: dat. sing.* **iämcristne** *Bo* 103; *MP* 1: 165; *Bir* 1: 238; *ST* 5. **iämpcristne** *MP* 2: 100. **iämkrisne** *Ber* 50. *med art.: gen. sing.* **iämcristinsens** *Bo* 142. *dat. sing.* **jämcristnanom** *ib* 139 *måste, om det icke är skriffel för* **jämcristnenom,** *antagas förutsätta en nom.* **iämkristne)** [*Isl.* jafnkristinn, *adj.*] *L. jämkristen, medkristen, medmenniska, nästa.* thätta laghit *(Moses' lag)* wisadhe hulkaledhis gudh sculde älskas ok iämkristin *Bir* 4: *(Dikt)* 239. älska . . . sin iämkristen swa som sik siälwan *KL* 105. henne bör älska gud ouir al ting oc sina iämcristna swa som sik siälwa *MP* 1: 205. skal man alzenkte älsca vtan gudh oc sin iämcristin for gudz skuld *Bo* 65. thz som thik oc thinom iämcristne är nyttelikit *ib* 103. han hafdhe mykin kiärlek til gudh ok rättan jämpnad til sin iämcristin *Bil* 862. til wan nästa oc iämcristna äre wi skylloghe at hawa os wäl *MB* 1: 460. til iämcristins *(proximi)* nytto *Bir* 1: 292. han drap sin jämcristin *(proximum)* owiliandis *MB* 2: 53 *(öfvers. af Jos.* 20: 5*).* sin iämkristin skadha *Al* 6316 *(Dindimus till Alexander). ib* 6405. *KL* 238. *MP* 1: 4, 23, 165, 2: 100. *KS* 64 (159, 70). *Bo* 139, 142. *Bir* 3: 378, 5: 141. *ST* 5. *Ansg* 243. *Lg* 823. *Ber* 2, 15, 35 *o. s. v.*

iämkunder (iam-), *adj. L.*

iämkyrnis män (iam-. iämp-. iamp-), *m. pl. L.*

iämkär (iam- *Bu* 504. **äm-** *RK* 1: 369. **iämkäär),** *adj.* [*Isl.* jafnkærr] **1)** *lika kär.* haf jäm kära thom som thik lofwa ok thom som thik lasta *Bir* 3: 460. — *med dat.* mit bäzta barn. mik iamkärt som min öghon *Bu* 504. *RK* 1: 369. — *lika kär som. med dat.* hafdhe thre wini. en kärare än siälfuan sik. annan iämkäran sik. tridhia minna käran *Bil* 615. **2)** *lika kär (i), lika älskande. med dat. el. prep.* at. han war them allom iämkär älzskadhe ey en fore annan säär *Al* 4918. tha war engin bälde, vtan hwar iämkäär at androm som sik siälwom *MB* 1: 100.

iämlaghkomin (ämlaghkumin), *adj. L.*

iämlangde (iam-), *m. L.*

iämlange (iam- *L.***),** *m.* [*Fgutn.* iemlangi. *Jfr Isl.* jafnlengd] *L. eg. lika längd, lika tidslängd; den tid eller dag på följande året efter det något skett, då lika stor del af året förflutit, som på den dag hvarifrån tiden räknas, årsdag; ett års tid. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 329. hawi han loff at lösa innan iämlanga *MB* 1: 374. stander hwsith olöst ower iämlanga *ib.* sidhan iämlange war lidhin ok wtgangin fra hänna pinu dagh ok til hänna höghtidhis *(rättadt af samma hand till:* aartidha*)* dagh *Bil* 429. — *år.* saturnus gör sin iämlanga swa langan som ärw war xxx aar *MB* 1: 65. *ib* 66. faar ey wärlden alla sina iämlanga fulla *ib* 313. en tima om iämlangan *ib* 488. siäx aar skal thu qwista thin wingardh, oc samansanka frwkt oc

affwäkxt a siwnda iämlanganom skal iordhin liggia qwar *ib* 372. *ib* 383, 389, *(Cod. B)* 528, *(Cod. B)* 533, *(Cod. B)* 550 *(på sistnämda tre ställen motsvaras ordet af* ar *i Cod. A)*. skal hon föra mz sik til gudz hws thäs iämlanga lamb *(agnum anniculum)* MB 1: 361. — *Jfr* **halfiämlange. — iämlanga dagher (iam-** *L.* **iämlinga dagher),** *m.* [*Jfr Isl.* jafnlengdardagr] *den dag då ett år förlidit, samma dag följande år, årsdag.* epte iämlanga dagh *(efter ett års förlopp)* waro badhin hans been iamtröst *Bil* 424. lätho han rike radha . . . til iämlangha dagh *ib* 616. jak skal ater koma til thik a iämlanga dagh *MB* 1: 189. ther följher äpter mykin nödh iämlinga dagh then vissä dödh *Fl* 1061. at iämlanga dax thima *(ett år derefter)* . . . kom han atir *Bil* 456. — **iämlanga mot (iam-),** *n. L.* — **iämlanga offer (iam-),** *n. L.* — **iämlanga þing (iam-),** *n. L.*

iämlanger (iämp-), *adj.* [*Isl.* jafnlangr] *lika lång.* nw är iämplangt dagh ok nat *Al* 5652. — *n. adv. lika långt.* iämlangt är hon *(jorden)* hwars weyna fra himilin *MB* 1: 40.

iämlika (-adhe), *v. jämna. med ack. och dat.* jämlikade *(coæquavit)* thz iordhenne *MB* 2: 90.

iämlika (jämlike. iämplika. iämpnlika *MP* 2: 110. **jämpnlica** *Bir* 3: 6. **iemlicha. iämligha** *MB* 2: 227. **iämliga** *ib* 22. **jämliga** *Lg* 824. **jemliga** *SJ* 241 (1455). **jempligha. jamlika** *KS* 81 (199, 88); *RK* 1: 228; *PM* XXVIII, LI, 1, 15. **iamliga** *L.* **jamlighe** *BSH* 4: 345 (1503)), *adv.* [*Isl.* jafnliga] *L.* **1)** *jämt, lika.* thetta likamlika syninna pund ok andelika syninna . . . skal ey iämlika *(æqua lance)* wäghas *Bir* 1: 237. thet scal hon kärlicha oc iemlicha mellan thera skipta *VKR* 27. *Bir* 3: 6. *MP* 2: 110. *Lg* 824. *MB* 2: 22, 227. **2)** *billigt, rättvist.* tholikin mäle ey iämlika *(æque)* *Bir* 1: 239. **3)** *lika, lika mycket, i lika hög grad.* aff jämlike mykle jordh *FH* 3: 151 (1450). bredden xj (11) alna jempligha oppa badha sidhor *SJ* 232 (1454). *ib* 241 (1455). ey giffuis allom iämplika for thy at j ey alla iämlika widhertorffwin *Bir* 5: 3. iak älskar idhir alla iämlika *ib* 1: 376. huat thin dottir star hällir j jomfrudom älla j hionalaghi thz är mik jämlica thäkkelikit *ib* 2: 138. *MP* 2: 53. *Ber* 14, 16. **4)** *jämt, ständigt.* fyoghärtaan raþmän. som iämlikä skulu vara *SD* 5: 638 (1347). the skulu jamlika i wapnom wara *KS* 81 (199, 88). *MB* 1: 172. *RK* 1: 3628. *Su* 244. *PM* XXVIII, LI, 1, 15. *BSH* 4: 345 (1503). fastadhe hon i watn oc brödh fran hälga kors dagh om hösten, oc til paska dagh, oc thz giordhe hon i thry aar jämlika *(på lika sätt?)* *Lg* 3: 402. alt iämlika, *se* **alder,** *adj.*

iämlike, *m. jämlike, like. Su* 173, 295.

iämliker (jamliker. *f.* **jamliken** *PM* XXXVIII. *n.* **iämlikt** *Su* 173. **jämpnliikt** *ib* 288. **iämliket** *Lg* 3: 406. **jämlichit),** *adj.* [*Isl.* jafnlíkr] *L.* **1)** *jämlik, fullkomligt lika.* iämlika äre twäggia hiona siäla om alla sina natwra *MB* 1: 131. han skildhis aldrik fran gudhi fadher ok then helgha andha . . . vtan bleff jamliker i waldeno äronne ok nadhinne *JP* 159. — *jämlik, fullkomligt lika med. med dat.* ville han thän sama iäm lican sik göra i sino rike *Gr* 264. *Su* 88, 173, 288. — *(i sitt beteende) lika (mot). med dat.* till at straffa syndhena war han allom iämliker *Lg* 3: 269. **2)** *billig, rättvis?* thet som Jämlichit ma wara *FH* 2: 124 (1440). **3)** *ständig.* jamliken skälffwo soth *PM* XXXVIII. *Lg* 3: 406.

iämlikis (jämpliges), *adv. lika.* är sami tompten epter gambla alnenne xxj (20 1/2) aln langh xiiij (14) alna bredh jämpliges oppa badha sidhor *SJ* 226 (1453).

iämlius (jamliws), *adj.* [*Isl.* jafnljóss] *lika ljus. Bil* 602.

iämlänge, *adv.* [*Isl.* jafnlengi] *lika länge. Bil* 604. the thry ganga all iämlänge om kring hwar om sin himil *MB* 1: 62. liffdhe aldre nakar man i thässe wärld iämlänge som adam *ib* 2.

iämmaki, *m.* [*Isl.* jafnmaki] **1)** *jämlike.* mz minom iäm makom i aldre *(sodalibus coæquis)* *Su* 74. **2)** *make, äkta make.* swa som turturdufuan, mystom synom jemmaka, alder befatar sik mz androm *Lg* 3: 536.

iämmangir (iämp-. äm- *L.***),** *adj. pl. L. lika många.* beniamin gaff han särdelis thryhundradha stora silffpäninga oc fäm par klädher, oc iämpmanga peninga, oc par klädher sänder han sinom fadher *MB* 1: 251. iämp mange föddos tha män som konor, oc iämp manga qwinnor som män *ib* 115.

iämmarghir (iam-. äm-), *adj. pl. L.*

iämmykin (iämpmykin. iam- *L.* **iom-** *L.* **äm mykin: äm mykit** *MB* 1: *(Cod. B)* 551. **ämmykin: änmykit** *(för* **ämmykit***)* *Lg* 3: 7. **ämykyn: ämykyt** *Bir* 2: 169), *adj.* [*Isl.* jafnmikill] *L. lika mycken, lika stor.* iämpmykin wardher thiin affkömd *MB* 1: 182. hawa iämpmykith wald som gudh siälfwer *ib* 51. iämmykith war fore at göra frödhe som vsalt myg *ib* 296. *ib* 112, 248, 324, *(Cod. B)* 551. *Bir* 2: 169. *Lg* 3: 7.

iämmäktogher (iämpmäktogher), *adj. lika mäktig.* the waro iämpmäktoghe som thu *Al* 1379.

iämmälunger? (-ar), *m.* = **utmälinger.** läto saman koma alla mästa iämmelungana *(Cod. Bil* wt mälingia 235*)* *Lg* 985.

iämn (iemn. iämpn. jempn. iamn. jampn. jäfn *VKR* 79. *n.* **iämt. iämpt. jämpnt. iamt. jampt. iapmth),** *adj.* [*Isl.* jafn] *L.* **1)** *jämn, slät.* a jämpne jordh *Bil* 803. han hauar . . . iamna näsa *(nares æquales)* *Bu* 201. — *i ortnamn.* vltra montem dictum jampnæbiærgh *SD* 2: 23 (1287). **2)** *jämnhög med, i jämnhöjd el. jämbredd med. med dat. el. prep.* viþ. tornet bögþe sik som bugha niþ tel iorþ. sua at baþe ända varo iamne iorþene *(Bil* jämne vidh jordhinna 972*)* *Bu* 173. **3)** *lika, enahanda, oföränderlig, samme.* i alzsköna maalom skal wara iämpn domber ower wtläntzskan oc inläntzskan *MB* 1: 372. widh iämpnan sidh wara *Al* 7136. all tiidh iämpn i hugh oc sin som annor nöt *ib* 7137. *ib* 7143. ey lifwer länger en än annar swa är war dödher iämpn ok sanner *ib* 6152. wi hafwom thz ä wist ok iämpt *ib* 6147. **4)** *lika, lika stor.* skulu the . . . vpbära till iämpt skipte alla vtskyller *DD* 3: 237 (1496). af allom guz apostolis. som hafþo iamt vald af guþi *Bu* 99. haua ey alla jämpna *(æqualem)* pino *Bir* 2: 17. *ib* 53, 3: 75, 451, 4: 36, 37. *VKR* 79. värlz goz äghir allom vidhirthorftelicom vara almännelikit oc jämpt *(æqualia; lika mycket tillhörigt)* aff kärlek *Bir* 2: 284. — *med prep.* viþer. wi hafum gifit ware systor . . . fullan broþur-

lut oc jamnan wiþar os *SD* 6: 180 (1350). sagdhe hans lön wara iämpn widh gregorij paua lön *Bil* 715. *MB* 1: 257. synda giäld fore adams synd war ey wäghin iämpn widh hans synd *ib* 140. egh seer iak at vaar fatikdombir gitir varit iämpn *(æquiparari)* vidhir hans fatikdom *Bo* 128. **5)** *lika, jämlik, jämgod.* takin atar gul ok stena iam *(för* iamn; *jämgoda el. af lika värde med dem som)* i guþi gauin *Bu* 153. än alle män hafdhe iämnir wordhit födde at mykilikhet oc starklek *MB* 1: 100. förste daghin oc siwnde the skulo wara hälghaste oc iämpne at höghtiidh *ib* 308. the äru alle iemne at waldum gudz apostoli *Bil* 295. the thre persone waro ok äru j allom thingom iämna *Bir* 4: *(Dikt)* 215. han skop os alla iämpn ok liik *Al* 6402. the gafwo ower herra sin wille iämpne wara alle som swiin *ib* 1592, *ib* 6400, 6407. *Bir* 2: 138, 3: 425. *ST* 462. öfra thingin hafwer han til glädhi jämno thingin *(æqualia)* til kompanskap *Ber* 214. atirgiälla jämpn *(æqui pollentia)* ordh älla värre *Bir* 2: 61. — *med dat.* han föddis vp j fadhurs gardhe mz sinom brödhor drotningena syni sic jemnum at aldre *Bil* 300. thw äst gudz son jämpn *(coæqualis)* gudhi fadhir *Bir* 2: 319. *ib* 1: 167, 2: 289, 3: 300. *MB* 1: 18. *Lg* 588. huat nw tässin wmwändilse syntis meere wara, än aldra tinga skapilse, ällir oc mindre, ällir oc allaledhis thenne iämpn *Su* 269. — *med prep.* viþ. byghde wp stadhin swa godhan. at han dömdis jampn widh siälft rom *Bil* 569. iämpn vidh sin fadhir *Bo* 184. *Bir* 2: 323. — *med prep.* mäþ. jämpn arwinge *(lika mycket ärfvande)* . . . meth joan bondason *SD NS* 1: 103 (1402). **6)** *om ord: som gifver till känna jämlikhet, som brukas mellan likar.* kunugen vredes viþar. at han ta[la]þe iamn orþ *(de pari)* viþar han *Bu* 189. *Bo* 84. thu wil . . . tala mz mik mz iämpnom ordhom ok wara min liik *Al* 2098. **7)** *jämn, lika mot, opartisk, rättvis, billig.* gudh ther wägher mz jempne wikt *MD* 386. iämpn mälningh *MP* 2: 110. läggiä vndyr iämpnä hand *(i opartiske mäns vård)* *SD* 5: 280 (1344). iämpn domare skyldom oc oskyldom *Lg* 1003. han skal . . . wara jämn ok rätwis i domom ok räpstom sinom *KS* 78 (193, 86). *Bir* 2: 174, 190, 3: 6. hurw är gudz domber iämpn om mantzens ärwodho *MB* 1: 134. syntis them thz badhom iämpt *Al* 8075. thychte oss . . . rät likt oc jampt wara *SJ* 54 (1441). — *tillbörlig.* ey är os iämt at forlata guz ordh *KL* 142. **8)** *om sinnesstämning: jämn, lugn, sansad.* formatto the ey mz iämpnom hugh *(æquo animo)* thola ordhin vm hans bortfärdh *Bo* 244. **9)** *jämn, full, hel (så att intet öfverskjuter el. understiger).* j gaar var thz iämnom arom *(d. v. s. årsdagen)* at i giordhin mik . . . största vyrdhning *Bil* 916. alt egipto land grater iacob iämpna siwtighi dagha *MB* 1: 269. *ib* 270. *SD NS* 1: 639 (1407). *RK* 2: 2934, 5194. *SO* 203. *MB* 2: 383. — *n.* **iämt,** *adv.* [*Isl.* jafnt] *L.* **1)** *jämt, i jämn ställning el. yta.* then tiidh iapmth ligger hoffuudh oc foth *MD* 19. **2)** *lika, på enahanda sätt.* at liffwa som os lyster bäzst . . . oc ey swa iämpt som diwr the willo *Al* 7132. ängin thera förra sa swa iämpt twa riddara mällan ga *Iv* 5000. **3)** *jämt, lika, lika mycket.* skipta chanaan land iämpt mällan sik *MB* 1: 419. *ib* 421. ey ärwodha tho alle iämpt *ib* 134. af himiltuglom. som allom skina iamt rikom ok fatökom mannom *Bu* 153. alt thiänar honom iämpt swa lint som strijt *Bo* 66. reth som jämpnt var dagh och nath *(i skymningen; jfr* **lika,** *adv.)* *RK* 2: 4926. — *med prep.* viþ. godh gerninga hulka tho ey wogho iämt widhir syndena *KL* 85. **4)** *lika, i lika grad.* thee göra iämpt offta vrätt som rätt *SD* 5: 383 (1344, *gammal afskr.*); *jfr* **iämopta.** **5)** *rättvist, billigt, tillbörligt.* mz wiisdoom han thz iämpnast dömde *Al* 4914. **6)** *på passande el. lämpligt sätt, lämpligt?* hwilkin bäst weet . . . hwad thöm nyttast oc iämpnast koma ma *BSH* 1: 188 (1386). som for:de systra clostre betzt ok jampnast til nytto koma kan *SD NS* 1: 545 (1406). **7)** *med jämnmod, lugnt.* thu skalt . . . lata thik iämt koma *(æquanimiter sustinere)* thz ont thik görs *Su* 416. **8)** *väl, noga?* i haffwin ider ey jämt vmskudat *RK* 1: 2089. thu thänk thik ginom förra iämpt hwru thu komber hingath swa at thu aff os ey skadha fa *Al* 4692. thu skodha thik wäl iämpt ok liikt *ib* 4796. **9)** *jämt, noga.* hans höffuismansdöme wardher nw i aar söm jämpnesth xi aar *RK* 3: 2465. — *jämt, precist, alldeles.* hwlka atta march, som göra jämpt ena lödhogha march *FH* 2: 37 (1414, *nyare afskr.*). loth vpp . . . sin eghadele i thet stenhus vpa swarte brödra gathu . . . som war iempt helften som fornempde hinrek tilhörde *SJ* 294 (1461). jempt halfft saa moket honom bör haffue *ib* 385 (1472). **10)** *öfver allt, helt och hållet.* at malata likn är gangith mz skinanda lite iämpt fra iessa oc til ilia *(operuerit omnem cutem a capite usque ad pedes)* *MB* 1: 362. **11)** *jämt, ständigt.* himbla krapter wräker aldra weyna iämpt fra sik allan söör oc oren thing *MB* 1: 40. *Al* 2256. iempth ok sampth *Gers Frest* 20. iämpt ok altidh *Gers Ars b* 3. alt iämt, *se* **alder,** *adj.* **12)** *längs åt, ut med.* drogh iämpt the öö *Al* 8819. — **iämt a,** *prep. jäms med.* lengden aff sama tompten offuan jordhan jämpt a gatan *SJ* 192 (1450). — **iämt af,** *prep. i jämbredd med, vid sidan af.* gaan hiith til wägginna jämpth aff minne säng *JP* 54. — **iämt vidh,** *prep. i jämnhöjd med.* lagdhe prestin sina handh appa wäggena jämpt widh hänna hofwdh *JP* 54. — *Jfr* **ful-, iäm-, mis-, o-iämn.**

iämna (iämpna. jamna. iampna *L.* **-adher),** *v.* [*Isl.* jafna] *L. jämt dela.* effte allo þy warum winum oc warum frändum þykkir jamnat *(kan fattas ss ack. sing. af* **iämnaþer,** *m.)* wara mällan war *SD* 6: 180 (1350). — *refl.* **iämnas,** **1)** *jämnas, utjämnas.* jordhin tok al til at jämnas oc vardha slät *Gr (Cod. D)* 392. **2)** *vara el varda jämlik el. jämgod med. med dat.* sinom iuirmannom wil han jämnas *KS* 36 (93, 38). **3)** *jämföras, förliknas (med). med prep.* vidh. wardh swa mykin wäxter alzskona korns, at iämpnas matte widh sanden a haffstrandinne *MB* 1: 239. *ib* 296.

iämnaþer (iämpnadher. iamnaþer *L.* **iamnadhr. iampnaþer** *L. ack.* **-adh. -ath. -at),** *m.* [*Isl.* jafnaðr] *L.* **1)** *jämlikhet, likhet.* hwar som ängin forsmar annan mz opbälde, ther är iämpnadher manna mällan *MB* 1: 100. aff naturinna jämpnadh skal huar forman ödhmiuka sik *Bir* 3: 148. egheligheth hwilken . . . syndersliter almennelikin jämpnath *VKR* 74. *Bir* 4: 29. **2)** *jämn el. lika fördelning, sätt för*

utdelning. aff iämpnadhenom j maatenom *Bir* 5: 31. widh thenna fornämpda iämpnadh oc maato skulu oc brödhrene staa allaledhis *ib* 32. **3)** *jämt el. rättvist förhållande, rättvisa, rättfärdighet, billighet.* the älska hälzt kärlek ok iamnadh i samwaru sinne *KS* 76 (188, 83). thz kan ey giärnt warda kärlekr mällen rika herra ok fatökt folk, ty at ther är ängin iamnadhr *(proportio)* tera mällom *ib* (189, 84). *ib* 19 (48, 21). annor rätvisa är thön han skal haua, thz är rättr jamnadhr manna mellom *(justitia . . . æqualis est quædam virtus specialis, per quam redditur cuique quod est bonum, id est quod sibi debetur) ib* 31 (79, 83). effte allo þy warum winum oc warum frändum þykkir jamnat *(kan fattas ss part. pret. ack. sing. n. af* **iämna***)* wara mällan war *SD* 6: 180 (1350). at rijgen matte komma til stadga, sa at kärlek, frijdher och jämpnader blifuer them i millom *BtRK* 149 (1442, *orig.*). iak scal ledha tik vm iämnädz *(æquitatis)* stigha *MP* 1: 137. vari . . . jämnadir oc rätuisa j thinom athäuom *ib* 121. rätuisonna dygdh. hulkin . . . gifuir . . . jämpnonga älskelikhet oc iämpnat *ib* 2: 78. hafdhe mykin kiärlek til gudh ok rättan jämpnad til sin iämcristin *Bil* 862. thu dömir j iämpnat *(in æquitate) Bir* 1: 126. vtan dygdh hafdhe warit j thik ok iämnadhir *(æquitas)* j thinne rätuiso *(justitia)* ok thin kärlekir j thinom iämnath *ib* 376. jak skapadhe thom oc atirlöste mz sua storom iampnadh oc rätuiso *(æquitate et justitia) ib* 2: 243. rätuisan aff gudz valdz bokastole ropadhe owir han hämd ok dom ok iämpnadh *(judicium et æquitatem) ib* 3: 441. *ib* 1: 218, 378, 395, 397, 2: 13, 3: 148, 336, 418, 444. *Fl* 696. **4)** *jämförelse.* wtan alla widherliknilse älla iämpnadh *Su* 328. — *Jfr* **mis-, o-iämnaþer.** — **iämnaþa arf (iämpnaþa-),** *n. L.* — **iämnaþar eþer (iämnaþa-. iamnaþa-. iampnaþa-),** *m. L.* — **iämnaþa händer (iämpnadha-. iamnaþa-** *L.***),** *f. pl.* [*Jfr Isl.* jafnaðarhönd] *L. rättsinnige el. opartiske mäns händer el. förrar.* for thy at han vilde thöm fornämpdo päninga ey vpbära, tha sattos the i iämpnadha händir *SD NS* 1: 568 (1406). — **iämnaþa skipte (iamnaþa-),** *n. L.*

iämnarf (iämpn-. iamn-), *n. L.*

iämnarva (iämpn-. iamn-. iampn-. iamnärvi. iämpn ärwä), *adj. L.*

iämnfulkomnelika, *se* **iämfulkomnelika.**

iämnhiärteliker, *se* **iämhiärteliker.**

iämnhughadher, *se* **iämhughadher.**

iämnhughlika, *se* **iämhughlika.**

iämnilder, *se* **iämilder.**

iämnilla, *se* **iämilla.**

iämnrengiärn, *se* **iämrengiärn.**

iämnskipadher, *se* **iämskipadher.**

iämnskylder, *se* **iämskylder.**

iämnstadhugher, *se* **iämstadhugher.**

iämnstarker, *se* **iämstarker.**

iämnunge (iamnunghe. iamnugge. iampnungo. iämnonge. iämpnonge. iämninge. iampninge *MB* 1: 300, 318; **-a** *Al* 9794. **jamninge. jampninge),** *m.* [*Isl.* jafningi] *jämlike, like.* louaþo guþ ok þöm iamnugga baþa *(näml. Johannes baptista och Johannes evangelista) Bu* 50. rätuisonna dygdh. hulkin . . . gifuir . . . jämpnonga älskelikhet oc iämpnat *MP* 2: 78. fore sätia sik sinom iämpnonga *Bo* 38. vänta sik vara gudz iämnonga *ib* 105. huar tu vmgångr medh iämningom tinom ella minnom mannom *KS* 25 (61, 27). sina jamninga holdr han för änkte *ib* 36 (93, 38). kompana och iämnunga *Ber* 58. *Bil* 295. *MB* 1: 300, 318. *Al* 9794. — *särskildt om kämpar af lika anseende.* skulo wij heta hwars annars jampninge *Di* 81. äre the nw xj jampninge i bern *ib* 102. tok hanum till sin iampnunger *(för* iampnunga*) ib.* — *om Karl den Stores pärer.* han wardh en af xij iamnunghum fremsto riddarom j konungx gardhe *Bil* 747.

iämnyttogher, *adj. lika nyttig.* fiska äre . . . ey iäm nyttoghe mannenom, som annor diwr *MB* 1: 474.

iämnär (iam- *L.* **iom-** *L.* **äm-** *L.***),** *adv. L. lika nära.* jäm när häl som heme *Bil* 110. *MB* 1: 349.

iämnärvinge (iamn-), *m. L.*

iämnätladher, *se* **iämätladher.**

iämonder (iämp-), *adj.* **1)** *lika svår.* the äre badhin iämp ond at thänkia *MB* 1: 176. **2)** *lika ond.* thän är jäm ondher som haldher som thän som slaar *GO* 710.

iämopta? (-offta), *adv. lika ofta.* þe gyora þäm offta *(för* iäm offta? *en annan afskrift har* iämpt offta*)* wrangt sum rätt *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). *Jfr* **iämt 4.**

iämredder, *adj. lika rustad. med prep.* mäþ. iak är äy nw jämredder mz tik *Di* 75.

iämren (iom-), *adj. L.*

iämrengiärn (iämpn reengiärn), *adj. lika renfärdig, lika renlig.* natwren war tha iämpn reengiärn som nw *MB* 1: 106.

iämrift (iam-), *adj. n. L.*

iämriker (-riiker. *n.* **ämrikt** *L.***),** *adj. lika rik. MB* 1: 394. — (?) han groff them nidher all iämriik *Al* 4552. mz lööff ok gräs the thäkkia sik en dagh som annan ä iämriik *ib* 6364 (iämriik *synes dock på dessa båda ställen snarare vara adv. med betydelsen: lika*).

iämrädder, *adj. lika rädd.* sagdhe at the giordho andra släkter iämrädda, oc owiliogha som sik siälwa *MB* 1: 422.

iämrätlika (iämprätlika), *adv. lika rätt, lika riktigt, med lika mycket skäl.* annath ma oc kallas wanwit, oc tho ey iämprätlika *MB* 1: 119.

iämsamt (iämsampt), *adv. till samman, samman.* varom alle iämsampt enhughadhe *Gr* 261. sighiandis alle iämsamt swa som wt af enom mun *ib* 295. — **iämsamt mädh,** *prep. till samman med, tillika med.* abbatissan . . . wäli en aff trättan prästom hwilkin hon iämsampt mz alla samqwämdinne systra oc brödhra samtykkir til allas thera confessorem *Bir* 4: 26.

iämskipadher (iämpn skepadher), *adj. med jämn skapnad, jämn, rak.* en man som war krwkotter oppa ryggen, wart iämpn skepadher oc slätter oppa sin kropp *Lg* 3: 178.

iämskipte, *n. lika fördelning.* giwum vi . . . allom gramunkaklostrum i swerike oc i gotlande hundraþa mark penningä til jämsciptes *SD* 5: 565 (1346) *ib* 566. *Jfr* iämt skipte *under* **iämn 4.**

iämskiäla (iamskiala. iamskila. iomskila), *adj. L.*

iämskylder (**iämp-** *L.* **iam-** *L.* **iamn-** *L.* **iämpskilder** *L.* **iamskilder** *L.* **iampskilder** *L.* **iamnskilder** *L.*), *adj. L. lika beslägtad med. med dat.* mondo the thänkia at iämskyld war ewa adame som the waaro sinom fadher *MB* 1: 195.

iämskyldogher (**iämskyllogher** *L.* **jamskyllugher**), *adj. L. lika berättigad.* varo the alla jamskyllugha *(æque dignæ)* at haua hans kärlek *Bir* 2: 137.

iämskyt (**iamskyt** *Bu* 71, 152. **iamscyt** *ib* 510, 526. **iam scyt** *ib* 501. **ämskyt** *Bu* 22. **iämsköt** *Bil* 104, 248; *Lg* 3: 156, 269. **jämsköt** *Bil* 87, 118; *Pa* 22; *Al* 5861; *MB* 2: 16. **jemsköt** *Bil* 226. **iamsköt** *Pa* 22. **jamsköt** *ib* 7; *RK* 1: 4197. **jamsköth** *ib* 2739), *adv. och konj.* [*Isl.* jafnskjótt] *A) adv.* **1)** *lika snart.* wardher han iämskyt drukkin som andre män *MB* 1: 25. *ib* 31. **2)** *i samma stund, genast, strax.* iäm skyt varþ härtoghen ok aldar hans här blinder *Bu* 16. sidhan sagdhe gudh . . . wardhe liws oc iämskyt wardh liws *MB* 1: 155. *Bu* 22, 71, 152, 501, 510, 526. *Bil* 87, 226, 248. *Pa* 7, 22. *RK* 1: 2739, 4197. *MB* 2: 16. *Lg* 3: 269. *B) konj. så snart som.* jämsköt petrus kalladhe gudz nadhir ofwir them: tha fik hwar böther som vidher thorfte *Bil* 118. *ib* 104. *MB* 1: 1, 56. — **iämskyt som,** *konj. så snart som.* jämsköt som solin fiälar sik *Al* 5861. *MB* 1: 76, 119. *Lg* 3: 156.

iämstadhugher (**iämnstadhugher**), *adj. lika stadig, lika fast.* hafwande thik iämnstadhughan j sälom ok genwerdhoghom thingom *Su* 397.

iämstarker (**iämpn-**), *adj.* [*N.* jamsterk] *lika stark, lika kraftig.* sagdhe, at enkte thing ware iämstarkt som konunger *MB* 1: 25. — *lika stark som. med dat.* meente vara them jämstark *MD* 367. — *lika stark, lika kraftigt verkande. om dryck.* thz *(vinet)* är iämpnstarkt som thz war för *MB* 1: 107.

iämstor (**-stoor**), *adj.* [*N.* jamstor] *lika stor (till omfång el. växt).* resa iämstore nästan som enachim släkt *MB* 1: 431. — *lika stor, lika betydlig.* jämstor skat wille konungin haua som thz war lagt a första daga *RK* 2: 658. jämstor stadga sculle the giffwa *ib* 655. fore swärdh ok kniiff war iämstort fall *Al* 2782. vm alle yrtagarda kring vm alla wärldinna warin til fögdhe älla liknadhe vid rom. visselika rom ware iämstoor aff them martiribus *Bir* 1: 385.

iämsvarter, *adj. lika svart.* brände diäfwlin til alt hans änne wardh swart som kol ok een gnista flögh aff blusino ok giordhe al hans klädhe iäm swart *Bil* 719.

iämsyskine (**-syskene**), *n. pl. L.*

iämsäl, *adj. lika säll.* säl är alexandria . . . jemsäl är ytalia *Bil* 248. iämsköt wi thänkiom waar wilia til waar iämsäl *(Cod. B* vaan iämsälan 533*)* win *MB* 1: 57.

iämsärlika? *adv. lika särskildt?* then läster är skyllogher at hämpnas aff gudhi iämsärlika *(kanske för* iämsarlika, *lika svårt, lika strängt)* som gamul synd, tha hon war ny *MB* 1: 349.

iämsöter (**äm-**), *adj. lika söt. Bir* 2: 9.

iämt, *se* **iämn.**

iämte (**iämpte. jampto**), *prep. med dat. el. i dess ställe ack. jämte, bredvid.* komo iämte thäs riddarsens kappal *KL* 85. iämpte thz hws han sik lagdhe *Al* 4988. mädh tomptine näst owan fore som räkker up jampto gambla stadzmurenom *SJ* 106 (1441). säth hona oppe iämthe hywlomen *Lg* 3: 143. lagdhe han sik a iordhena iämpte them dödha *ib* 231. *ST* 376. *Jfr* **thär iämte.**

iämtröster (**iam-**), *adj. lika säker.* epte iämlanga dagh waro badhin hans been iamtröst *Bil* 424.

iämtsker (**jemzker**), *adj. Jämtsk, Jämtländsk.* for xxx mark jemzka *SD NS* 1: 232 (1403).

iämthunger (**iämp-**), *adj. lika tung. bildl.* war än pharao hiärta iämp thungt som för *MB* 1: 294.

iämvaldogher (**-uallogbir. äm wallogher**), *adj. lika mäktig.* war äm wallogher som hans fadher *MB* 1: *(Cod. B)* 529. — *lika mäktig som. med dat.* christus fadhrenom iämuallogbir *MP* 1: 78. — *Jfr* **iämväldogher.**

iämvaldoghhet (**iämvalloghet**), *f. lika makt. J. M. Yrtag.* 3 *(enl. Rietz s.* 296*)*.

iämvidha, *adv. lika vidt.* änkte rike fräghadhis iämwidha i stakkit tiidh *MB* 1: 14.

iämvis (**iämwiis. ämuiis**), *adj. lika vis.* alle äre iämwise i sympne *MB* 1: 96. ällris män takas fore thy häller til formanna, än vnge, at the äre rönte, tho äre vnge män stundom iäm wise *ib* 393. at the forsmadho at ganga til gudz hws oc läta sik tho wara iämwiisa, som the äre thiit gingo *ib* 394. adam som vilde vara ämuiis som war herra *Bil* 760. — *n. adv. för visso? genast?* alexander waknadhe iämwist *Al* 922.

iämviter, *adj. lika vis.* at andre epterkompne äre äldre oc jämwitre *Lg* 978.

iämväghin, *adj* [*Isl.* jafnveginn] *i vigt lika.* thz sama silff hawom wi ater fört thik i händer at sälia, oc annath iämwäghith til wara köpa *MB* 1: 245.

iämväl (**jämpwäll** *BSH* 5: 571 (1517). **iam väl. iamuäl. ämuäl** *KL* 212; *Bo* 2, 12, 25, 54; *Bil* 213, 831; *Bir* 1: 11, 12; *VKR* 75; *Lg* 67. **ämwäl** *Ber* 13; *Su* 263; *Lg* 814; *LfK* 129. **ämuel** *Bil* 211. **enwäl** *SD* 1: 444 *(öfvers.)*, 445. **iämul** *(för* **iämuäl***) MP* 1: 164), *adv.* [*Isl.* jafnvel] *L.* **1)** *lika väl, lika bra, lika förträffligt.* seia siþan iam väl som för *Bu* 502. *Lg* 17. han sagdhe them badhin hafwa väl anzswarat: oc tho möna ämuäl *Bil* 213. **2)** *lika väl, lika lätt, med lika mycket gagn.* ma hwarce thera iämwäl wara fra andro som mz *MB* 1: 76. **3)** *lika väl, lika mycket, lika högt, i lika hög grad.* hwar vnte androm iämwäl hans thärffwer som sik siälwom sina thärffwer *MB* 1: 110. hon vnte mik iämwäl som sik *Fl* 1655. **4)** *lika väl, så väl, på samma sätt.* enkte war thz hws, at ey la naghar dödher i, jämwäl pharao älzste son, swa wäl som ambuta son *MB* 1: 311. iämwel konungxsins elste son som ambata son *ST* 334. **5)** *jämväl, äfven.* skodha ok ämuäl varafrw *Bo* 2. ämuäl var them oc thz til dröuilsa at the skullo fara lankt bort i annat landskap *ib* 12. eyg skulu oc färre syster jnledhas än ath the seen fulfööra til sit ämbite oc ey färre präste än ath the warin moghande til ämuäl ath siönga hwan dagh ämbitit af tymanom *VKR* 75. *Bo* 54. *Bir* 1: 11, 12. *Ber* 13. *SD* 1: 444 *(öfvers.)*. giffwis thera kranklighet thz som them widhertorfftelikit är, jämwäl om thera fatikdombir naar the wtan-

til waro, ey formatto sina widhertorfft finna *Bir* 5: 3. sem *(för* wi sem*)* klenar, oc jämwäl wngha qwinnor, oc ämwäl gambla qwinnor, gaa, wandhra oc fulkomna langha oc wansamleka pilagrims resor *LfK* 129. huruledes wij then gamble oc vnge herre jemwäl oc danmarcs raads beseglda leyder fangit hade *BSH* 5: 9 (1504). mange . . . ey at enast af almoghanom vtan ämuäl af riddarskapino *KL* 212. *MP* 1: 164. mädh fridhsins mönster nidherfal oc romuli beläte . . . oc ey atenast ther vtan ämuäl fiöllo nidher all annor margh aff gudh j hedhninga landom *Lg* 67. *SD* 1: 445 *(öfvers.)*. *BSH* 5: 571 (1517). han scal ey at enast see oc skodha onda manna pino oc plagho vtan än iämuäl hälgha manna frygdh oc glädhi *Pa* 10. the röra wppa clostirfolk . . . oc ey än ämwäl clostirfolk wtan huan en owir hoffuodh, som synderlika wil täkkias gudhi *(trol. för* ey at enast clostirfolk wtan än ämwäl . . .*)* *Su* 263. — *äfven, till och med.* aldar staþren vaknaþe viþ hans op. ok como tel hans iam väl valerianus foghate *Bu* 526. baþ þöm känna sik sin troldom. som iamuäl hauar crapt iuir hauet *ib* 514. *ib* 522. *Bil* 211, 264, 429, 714. *VKR* 34. *Lg* 814. — eigh iämväl (iämväl eigh), *icke ens.* gudh spardhe ey ämuäl sinne modhir *Bo* 25. thu som wil nw ey . . . nakon ofwer man lidha . . . ok iämwäl ey thina foräldra *Lg* 3: 482.

iämväldogher (iamväldoghar *Bu* 63. **iämwällogher** *MB* 1: 175. **jamuällogher** *Bil* 766**),** *adj.* **1)** *lika väldig, lika mäktig.* thenne nabogodonosor war iämwäldogher som hans fadher *MB* 1: 17. *Bu* 63. *Bil* 766. *MB* 1: 175, 494. **2)** *enväldig.* han stridde mz sinom twem brödrom til roma rike när öddis ok vardh jämuäldoghir *(för* enväldoghir? *Cod. C* en waldogher 1035*)* om sidhe *Bil* 755. — *Jfr* **iämvaldogher.**

iämvän, *adj. lika skön.* iäm väne som sool om morghin skin *Fr* 2950.

iämvärdher (äm-), *adj. lika värd. MB* 1: *(Cod. B)* 545.

iämvärþogher (iamvärþogher. *n.* **iämwärdhikt** *MB* 1: 491**),** *adj.* **1)** *lika värdig med. med dat.* baptista är hanom iämvärþoghar at halda þät hanom bär tel äldre rät *Bu* 50. — *lika värdig, lika i värdighet el. anseende.* þe äru väl iamvärþoghe ii himirike *Bu* 50. j östra rwmeno som ey war iämwärdhikt *MB* 1: 491. **2)** *jämförlig, värd att taga i beräkning. med prep.* viþ. ey äru iämwärdhogha thässa världinna pinor vidh komaskolande äro som oppinbaras skal i os *Gr* 271.

iämäldra, *se* **iämaldra.**

iämärlika, *adv. med lika mycken heder, lika förträffligt, lika väl.* androm giwer han änkte *(näml.* örs*)*, som han wänter at ey skal hawas iäm ärlika widh *MB* 1: 352.

iämärliker, *adj. lika förträfflig.* siälin är sidhan iämärlik som för *MB* 1: 34.

iämätladher (iämpnätladher), *adj. lika mycket ämnad.* at ey ängelin oc mannen äre badhe iämpnätladhe til himerikis *MB* 1: 125.

iämävogher (-evogher), *adj. lika evig. J. M. Vrtag.* 75 *(enl. Rietz s.* 296*).*

iäns, *m.?* [*Jfr Lat.* ensis] *svärd.* bindha jänss wiidh siidha *RK* 3: 363. *ib* 427, 889.

iärfskin, *n.* — **iärfskinz fälder,** *m. järfskinnsfäll.* then iärfskinzfällin, som min herra ärchebiscopen mik gaff *SD NS* 1: 514 (1405).

iärl (iarl. jarl: jarlen *Di* 1, 2, 3, 9. **jarll** *ib* 1, 9. *med art. nom.* **jerlan** *ib* 11. **jarlan** *ib* 12. *gen.* **jerlans** *ib* 4. **jarlans** *ib* 10, 87. *pl.* **-ar.** *ack pl.* **jerlo** *MB* 2: 146**),** *m.* [*Isl.* jarl] *L. jarl, höfding, innehafvare af högre adlig värdighet, förnäm man.* the *(apostlarne)* äru hans *(Kristi)* greffwa. ok the äru hans iärla. riddara. oc iunkherra *(barones et comites sui domicelli et dextratores)* *Bo* 166. loto saman koma härtogha oc iärla. höfdhinga ok alla riddarskaps män *Gr* 308. hertoghar iärlar greffw(ar) *Iv* 24. konunga ok iärla komo ther *Fl* 1622. gripun iärl *ib* 1737. *Gr* 281. *Iv* 2326, 2335, 2337, 2423, 2450. *Al* 2486. *MB* 2: 146. *Di* 1, 2, 3 *o. s. v.* — *i Norge och dess biland: höfding som i värdighet stod konungen närmast; titeln jarl af Orkenöarna innehades äfven af den svenske stormannen Erengisle Sunesson.* greffwa oc ierla the villo at styra *MD* 314. han *(Harald hårfagre)* fik järlom land oc län *ib.* hakons ladierls *(Ladejarls)* dotter *ib* 315. swen iärl *ib* 327. incighle . . . herra erengisla iärls *BtFH* 1: 456 (1362). herra eringisl sonasson ierlin af orknöö *GS* 30 (1376). her eringisll sonasson jerll *FH* 3: 83 (1446). at boo joanssson fik for:da gooz oc laxafiske . . . aff herra eringisll sonasson järll, oc at järlen hafde thet hafft . . . i mang aar för än boo fik thet aff honom *ib* 86. — *i Sverige under den äldre medeltiden: jarl, konungens högste ämbetsman (den siste innehafvaren af detta ämbete var Birger,* † 1266*).* litteras patentes domini magni regis filii birgeri iarls *SD* 4: 224 (1331). han *(Birger)* . . . ward en järl för än han doo *RK* 1: 84. *ib* 261, 278. birge jerl *ib* 175, 210, 244, 252, 354, 362, 456, 509, 522, 536. birger jerl *ib* 191, 202. jon jerl *ib* 491. — **iärls namn (jarls naffn),** *n.* [*Isl.* jarlsnafn] *jarlnamn. Di* 25. — **iärla döme (jarladöme),** *n.* = **iärldöme.** *Di* 37.

iärldöme, *n.* [*Isl.* jarldœmi] *jarldöme, område öfver hvilket en jarl styr.* gripuns iärl döme *Fl* 1940. *Jfr* **iärla döme.**

iärn (iarn. jarn), *n.* [*Isl.* járn] *L.* **1)** *järn (ss material).* lät smiþa vaghn af iarn *Bu* 505. jak skal skapa himilin ower idher som iärn *MB* 1: 377. i haffwin ey iärn eller eer *Al* 7023. skodha oc skilia giilt jarn aff ogiildo *IfN* 138. säliä . . . jarn helom hundräþum oc halwm *SD* 5: 639 (1347). **2)** *järn, järnstycke, af järn arbetadt föremål.* lät koma brinnande iarn hällo. ok lät thomam standa barfötan a brännanda iärne *Bu* 188. skal thänne stadhin först rensas mz huasso jarne *Bir* 2: 104. port luka . . . å iärnom gångande *KS* 85 (209, 94). stötte iak a porten mz min foot sa at iarnen brusto sunder *Di* 98. j kistom, wäl bewarandom mz iärnom oc twem laasom *Bir* 5: 95. **3)** *pl. järnfjättrar, järn hvari fånge hålles bunden, bojor, fängelse.* hängdo hins händar ok armar ii väþreno. som hugga vilde: som þe variu iarnom bundne *Bu* 57. varþ . . . bunden mz þrem iarnom *ib* 175. brusto iarnen *ib.* lät gripa sanctum petrum: ok smidha han j iärn ok häptha *Bil* 111. han hafdhe hona för sät j iärn ok myrkahws *ib* 743. *Bu* 130, 168. *Bil* 113, 125, 256. *Gr* 279. *MB* 1: 1, 241. *ST* 373. hafuis kista häkte oc jern *VKR* 39. schole haffue

ena kisto vel förwarit med tylbörlig richens jern, ther ogerningxmen innä schole forwares *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*). fangas oc sätias i kronones jern oc kijsta *ib* 513. j idher torn och järn later mik bewara *RK* 2: 752. läggis j järnen *PM* 23. *ib* 28, 29, 31 *o. s. v.* — *Jfr* **bor-, dura-, fat-, fiske-, hals-, hand-, hug-, kappi-, plogh-, rif-, rist-, smidhis-, stanga-, thvär-iärn.**

iärnadher, *adj.* [*Jfr Isl.* járna, *v.*] *järnbeslagen, järnklädd.* port luka järnadh *(ferrata) KS* 85 (209, 94). j kirkionna iärnadhom *(ferreo)* wmgang *Bir* 4: 84. nyo hwndrat järnadha *(falcatos)* stridz waghnar *MB* 2: 79. *Jfr* **be-, o-iärnadher.**

iärnband, *n.* [*Fnor.* járnband] *järnband.* bundos hans händir oc fötir mz iärnbandom *KL* 250. *Lg* 546, 3: 230.

iärnbiogher? *m.? järnring, järnkedja?* smidha them sidhan thungum iärnbioghum *(magno pondere catenarum constricti) Lg* 343.

iärnbiärgh (iarnbyärgh. jernbergh *GS* 31 (1380)**),** *n. järnberg, järngrufva.* han skal hawa ängin friþ. antwiggiä i dalum. ällr a nokro bergheno. som är iarnbyärgh. silfbyärgh. stalbyärgh *SD* 5: 637 (1347). *GS* 31 (1380). *BSH* 5: 511 (1512, *nyare afskr.*). — **iärnbiärgs malmber (järnbärgs-),** *m. järnmalm. PM* 57. — **iärnbiärgsman (järnbergs-** *BSH* 5: 632 (1520). **järnbergx-),** *m. bergsman som bearbetar järngrufva.* wii . . . helse eder alle wara kere wenner och bröder copparbergxmen silfbergxmen järnbergxmen och menige almogen i alle dalane *DD* 1: 159 (1497). *BSH* 5: 632 (1520).

iärnblasare (iarnbläsäre), *m. L.*

iärnboia (-boya), *f. järnboja.* lagdhe han iärnboyor a hona *KL* 315. *ST* 251. *Su* 234.

iärnbolt (järn bult), *m.? järnbult.* lösa järn bultar *BSH* 5: 506 (1512).

iärnborþ (iarn borþ *Bu* 501**),** *n. järnbord. Bu* 501. som aathe af iärnbordhe *Bil* 470.

iärnbro, *f. järnbro.* huru han kom jwi ena järn bro in j eet biärgh *Bil* 710.

iärnbughi (iarn boghi), *m. L.*

iärnbuker, *m. järnbuk.* drinkara hulke iern buk synas ath hafua *MP* 1: 72.

iärnbyrþ (iarn- *L.*), *f.* [*Jfr Isl.* járnburðr] *L. järnbörd, bärande af glödgadt järn.* han bödh puppo väria sin gudh christum mz iärnbyrdh *Bil* 762. — **iärnbyrþa mal (iarn-),** *n. L.*

iärnbänker, *m. järnbänk. ST* 121.

iärndyr (jern dör: -dörer *RK* 3: 4105**),** *f. järndörr. RK* 3: 4105.

iärnfat, *n. L.*

iärnforma, *f. järnform, gjutform af järn.* II iern formor till hakabysse lodh *FH* 4: 84 (1499).

iärngadder, *f.? järngaller.* läth them hestenom göra een stal aff starkom iärngaddrom *ST* 514. han (ɔ: choren) skal kringom gärdhas mz iärngaddrom *(gerris ferreis) Bir* 4: 84. en wmganger skal wara kringom kirkiona innantil widher wägghiana intäppter mz iärngaddrom *ib.* innan iärngaddrana *(infra ambitum ferreum) ib.*

iärngisl (iarn gisl: -gislom *Bu* 501, 524**),** *f. järngissel.* mz hwasse järngisl *Bil* 793. *Bu* 501, 524. *Pa* 17, 22. *MB* 2: 363.

iärngnista, *f. gnista från glödgadt järn.* flögh salught folk som järngnisto v brunnenom *Pa* 22.

iärngrep (iarn-), *f.* [*Jfr Isl.* járngreip] *järngrepe, järngaffel.* varþ . . . han ouan a mäþ iarn grepom *(cum furcis ferreis)* þrängdar *Bu* 416.

iärngrind (-grynd: -grynda *KL* 409. *pl.* **-ir. -ar),** *f.* [*Isl.* járngrind] *järngrind, järnbom.* kastin offwer iärngrinda *(vectes ferreos supponite) MB* 2: 402. iärngrinder *(vectes ferreos)* sunderbröt han *ib* 403. heluitis porta laasa oc iärngrindher *(insoluta vincula)* gingo sunder *ib. KL* 409, 410. — *järngaller.* wtan wm iärngrindena *(extra . . . ambitum ferreum)* skulu altara byggias *Bir* 4: 85. widh iärn grindenar *ib* 5: 39. *ib* 27. konung philippus läth them hestenom göra een sadel aff starkom jern grindom *(texthandskriften:* stal aff starkom iärngaddrom 514*) ST (Cod. Asc.)* 560.

iärngruva, *f. järngrufva.* mz theem delom jak haffuer haffd j järn grwffwom ther om kring *DD* 3: 237 (1496).

iärnhal (iarn hal. iarn hall *(frf. vok. i änd.).* **iärnhäll** *(frf. vok. i änd.)***),** *f. järnplåt, järnskifva.* dömde hänne skärsla at troþa fäm fota brännande iarn hal *Bu* 419. troþ . . . vt iui alla iarn halla *(Cod. C.* iärnhälla *Lg* 1010*) ib.* sänkia brennande järnhälla j thera sidho *Pa* 22. *Lg* 977, 1008, 1014.

iärnhalster (järn haaster: -haastre *LfK* 237**),** *n. järnhalster. Lg* 3: 156. *LfK* 237.

iärnhamar (iärn hammar), *m. järnhammare. MB* 2: 80.

iärnhandske (järnhanzske), *m. järnhandske.* drogh en brinande järnhanzska a sina hand *Bil* 762.

iärnhatter (hiern-. iarn-), *m.* [*Fnor.* járnhattr] *L. järnhatt, ett slags hjälm.* mestärämannom louas þät at haua . . . iarnhat *SD* 5: 638 (1347). järnhat ok hiälm ok päkilhuwa *Al* 3327. *RK* 2: 8862. *FH* 4: 84 (1499), 6: 48 (1457). iiij armbörst oc vj hiernhatte *FM* 76 (1457, *daniserande*).

iärnhiul (iarn-), *n. järnhjul. Bu* 510.

iärnhiälmber, *m. järnhjälm. LfK* 170.

iärnhiärta, *n. hjärta af järn. bildl.* hawande iärn hiärta *KL* 214.

iärnhovuþ (jernhuuud), *n.* [*Isl.* járnhöfuð] *järnhufvud. ss tillnamn.* de jacobo dicto jernhuuud *SD* 1: 739 *(omkr.* 1270*-talet).*

iärnhuggin (iarn huggin. iarnhoggin), *p. adj. L.*

iärnhumble (järnhumbla), *m. humle som i skatt erlägges i stället för järn. BtFH* 1: 316 (1413, *J. Bures utdrag*).

iärnhytta (jarn-. iärnhyta *DD* 3: 189 (1392)**),** *f. hytta el. masugn hvarest järn smältes.* jarnhyttonar a silbergheno *PfN* 136. *DD* 3: 189 (1392).

iärnhälla (iarn hälla), *f.* = **iärnhal.** lät koma brinnande iarn hällo *(Cod. C.* iärnhällor 977; *laminas ferreas) Bu* 188.

iärnhärdska (-härdzska), *f. järnhårdhet.* o mins hiärta oböghelika iärn härdzska *(duritia ferrea) Su* 408.

iärnkamber (iarn- *Bu* 422, 530**),** *m.* [*Isl.* járn-

kambr] *järnkam.* lät . . . raka hans huld mz iarn cambom *Bu* 530. *ib* 422. *Bil* 370, 902.

iärnkil (iernkill), *m. järnkil.* 1 iernkill *FH* 4: 84 (1499).

iärnklo (*dat. pl.* **iärn klom** *Gr* 278. **järnklöm** *Pa* 22)**,** *f.* [*Isl.* járnkló] *järnklo. Gr* 278. *Pa* 22.

iärnkroker, *m.* [*Isl.* járnkrókr] *järnkrok.* rifwa hänna köt mz iärnkrokom *KL* 309. *Pa* 22. *Su* 127, 128, 248. mz stupagrefwom hafuandes brinnandes järn tywgor ok tregrenogha järn kroka *LfK* 221.

iärnkrökter, *p. adj. försedd med järnkrokar.* mz iärn kröktom gislom (*flagellis nodosis*) *Su* 350.

iärnkädhia (järnkädhe. jarnkäde), *f. järnkedja.* war han mz iärnkädhiom bwndhin *Lg* 3: 459. leddo the mz sik wiwlff i ena jarnkäde (*Cod. B* iernkädia 313) *Di* 26. sleet sunder jarnkäderna *ib* 28. lath jak . . . göre en lithen järnkädhe til praamen *BSH* 5: 371 (1509).

iärnkätil, *m.* [*Isl.* járnketill] *järnkittel.* smältis bly i enom iärn kätle *Gr* 279.

iärnkäxe (-käxse), *n. järnhake, järnkrok.* faa mik iärnkäxset thz thu i thinne handh haldher *Lg* 3: 288.

iärnlime, *m. järnspö. Lg* 3: 124.

iärnlodh, *n. järnlod, järnkula.* gywtha järnlod til byssor *PM* XLVI. *ib* XLVII. *BSH* 5: 506 (1512).

iärnlänkia (jarnlenkia), *f.* [*N.* jarnlekkja] *järnkedja.* hafdho bundit ena iärnlänkio vm henna hals *ST* 151. gaffwo henne ena iärn länkia *Lg* 3: 723. lot hans broder sla jarnlenkior oc bundo hanum mz *Di* 24. the ridha fore the porta storä iärnlänkior varo ther bundna fore *Fr* 1536. giordhe a murenom starka döra. hulka atirlyktos mz iärn länkiom *Gr* 305. lät han göra een starkan korgh aff iärn mz langom iärnlänkiom *ST* 530. fästin kistona mz starkom iärnlänkiom widh kyrkionna wäggia ok pilara *KL* 128. *Al* 536. *ST* 121. *Af de anf. ställena kunna KL* 128; *Gr* 305; *Al* 536; *ST* 121, 530 *föras till* **iärnlänkiar.**

iärnlänkiar (jernlenker), *m. pl.* [*Fnor.* járnhlekkir, *m. pl.*] *järnlänkar, ringar i en järnkedja; äfven järnkedjor.* the slogo jernlenker a hanns hals *MD* 32. gik . . . widwlff rese i starka jernlenker *Di* 109. gripana til waghnen binda leet rät mz starka iärnlänkia *Al* 9097.

iärn malmber (jarn-), *m.* [*N.* jarnmalm] *järnmalm. IfN* 138.

iärnmark? (iarmark), *n. brännjärn.* cauterium iarmark *VGL* XIII. *Jfr Var. rer. voc. s.* 134: "*Cauterium . . . iern som brennes merke medh, merke iern*".

iärnmur, *m. järnmur. MB* 2: 313.

iärnnaghle, *m.* [*Isl.* járnnagli] *järnspik.* mz iärn naghlom ginom styngas *Bir* 4: 134. *ib* 147. *Bil* 528. *MB* 1: 322.

iärnnät (jarn-), *n. järnnät.* kläd mz jarn näti *Bir* 3: 215.

iärnpanna, *f. järnpanna.* gör ter een deeg vtaff oc baka honum . . . pa een jern panno *LB* 7: 190.

iärnpanzare (-panzsare: -panzsara *MB* 2: 346)**,** *m.* [*Fdan.* iærn pantzer] *järnpansar. MB* 2: 346.

iärnpinne, *m. järnpinne, järnspets.* giordes i them rum med högom jernpinnom för storom vaxliusom *TK* 269.

iärnpipa, *f. järnpipa, pipformigt rör af järn. PM* XLVI. *TK* 270.

iärnporter, *m.* [*Fnor.* járnport, *n.*] *järnport. KL* 154.

iärnringer (iarn-), *m.* [*Fnor.* járnhringr] *järnring.* tha fioll honum aff then iärnring han hafdhe om sina händer twa *Fr* 2578. brynian är aff mangom iarnringom *Bir* 3: 374.

iärnris (iärn riis: -riise *MB* 2: 351)**,** *n. järnris.* han skal styra them j iärn rise *MB* 2: 337. *ib* 351.

iärnrist, *f. järnrist, järnhalster.* lät feceninus stekia dyonisium a glödhum ifuir järn rist *Bil* 343.

iärnroste (jern rwsthe), *m. järnrost.* ferrugo er jern rwsthe siwdher man han j ätikio ok dryper j ören tha doger thz *LB* 2: 39.

iärnsagh (-saagh), *f. järnsåg.* axolen och naffuan a hywlemen the skulo wara beslaghin innan och wthen mz hwassom spykom, och iärn saaghom *Lg* 3: 143.

iärnsidha, *f. järnsida. ss tillnamn.* kalladho han konung iärnsidho *Lg* 3: 498.

iärnsiäng, *f. järnsäng. Bu* 416.

iärnskatter, *m. järnskatt, skatt som utgår i järn. RK* 3: 1378.

iärnskiva (jarnskiwä *Bir* 2: 3)**,** *f. järnskifva, järnplåt. Bir* 2: 3. flängdho thöm mz glödhetom iärn skifwom *Pa* 17. sänkiande brännande iärnskifwor j thera sidhor *ST* 79.

iärnskofl (järn skoffwel), *f. järnskofvel.* tak ducata oc sla them wth j tynna skiffwor oc them lägh pa ena järn skoffwel *PM* XXXII.

iärnskrin, *n. järnskrin. ST* 139.

iärnsla, *v. L.* [*N.* jarnslegin, *adj.*] — *part. pret.* **iärnslaghin (-släghen),** *järnbeslagen.* II piilekoffwer iernslaget *FH* 4: 84 (1499). ij (2) hywl, järnsläghen ok vi (6) sma hywl oijärnat *BSH* 5: 506 (1512).

iärnslef, *f. järnslef.* III iern sleffwa at stöpa lodh met *FH* 4: 84 (1499).

iärnsmidhe, *n.* [*Isl.* járnsmiði] *järnsmide.* han hitte först iärn smidhe oc eersmidhe *MB* 1: 164.

iärnspadhi, *m.* [*Isl.* járnspaði] *järnspade.* mz . . . järnspadom *LfK* 228.

iärnspiker (iarn- *Bu* 532. **jarn-** *Bir* 2: 15, 3: 271)**,** *m. järnspik.* fäste starklica höghro handena til korsit medh enom iärnspik *Bo* 200. *Bu* 532. *KL* 117. *Bo* 98. *Gr* 276, 279. *MB* 1: 326. *Bir* 1: 244, 2: 15, 3: 271. han lot thz glasith fulwäl giwta . . . vtan til alt thz wäl beläggia mz iärnspika oc hwassa wäggia *Al* 9180. *ib* 9189, 9196. — **iärnspika stadher,** *m. ställe hvarest järnspikar äro el. hafva varit fästa.* vtan jak stingir min fingir j iärnspika stadhin *MP* 2: 79.

iärnstadhghe, *m. järnskatt, skatt som utgår i järn.* her komber inthe in aff matw häller aff iärn stadhgan *BSH* 4: 319 (1502).

iärnstang (iarn-. jarnstong *Di* 28, 33)**,** *f.* [*Isl.* járnstöng] *järnstång.* lät fiura män röra vaghnen mz iarn stangom *Bu* 505. the haffdho klöör ä swa langa som nakra stora iärn stanga *Al* 8710. slo til falantin mz sinä iärn stang mangt eth slagh *Va* 51. II iernstenger *FH* 4: 84 (1499). *Iv* 3175. *ST* 99. *Lg* 472.

Di 26, 28, 33, 105, 138, 298, 299. resen sköth til honum mz en järn stangh *ib* 293.

iärnstängil? *m. järnbom.* wm portane oc dörenar j clostrena äru wäl atirlykta mz laasom oc iärn stänglom starklika stengda *Bir* 5: 86.

iärnsumma, *f. belopp af järn, vigtsumma af järn.* at wi ärom gelskullöghe . . . fyoghortan fat järn . . . fore hwilca järn summo wi honom pant sätiom . . . tw marchland jord *SD NS* 1: 107 (1402).

iärnsvipa (-sweppa), *f.* [*Isl.* járnsvipa] *järngissel.* mz järn sweppom hwdhstrokne *LfK* 54.

iärntaggadher, *p. adj. med järntaggar försedd.* mz iärntaggadhom *(falcatis)* stridz waghnom *MB* 2: 70.

iärntagger, *m. järntagg.* the iärn tagghane *Lg* 3: 143. *Su* 35. *LfK* 237.

iärntan, *f. järntand.* fiärda diurit . . . hafde ierntendir *MP* 1: 72.

iärntang, *f.* [*Isl.* járntöng] *järntång. LfK* 228. *Lg* 3: 144.

iärnten, *m.* [*Isl.* járnteinn] *järnten, smal järnstång.* läggis stöt kol j kwpona, oc järn tenana wm kringh affwan kwpona *PM* XLVI.

iärntinne? *m.? järnnagel, järnspik?* thz hälgha kors fästes genom henna adhror mz starkom iärn tinnom *(Cod. A* iärn naghlom 322*) MB* 1: *(Cod. B)* 558.

iärntiuva (iärnthyufwa. iärnthyugha. järn tywga), *f. järntjufva.* the toko iärnthyufwor oc iärnstängir *ST* 99. rördho waggona mz iärnthyughum *ib* 256. brinnandes järn tywgor *LfK* 221.

iärn tunna (-tynna), *f. järntunna.* at han lagde thz dyra gotzith j the skynmesena, äller järn tynnorna *PM* XV.

iärnthradher, *m. järntråd.* beläggis bade deglana samman mz järn tradh *PM* 10. — **iärnthradha cirkil (järn traadha-),** *m. cirkel el. ring af järntråd.* göris aff sammo lädreno en trwmba äller lwdher . . . oc jnnan j honom manga järn traadha cirkla som halla wth then lwdhen *PM* 13.

iärnvagga, *f. järnvagga. ST* 256.

iärnvaghn, *m. järnvagn. MB* 2: 47.

iärnvapn (-wakn), *n. vapen af järn.* bär järn wakn *LfK* 170.

iärnvidhia? *f.* [*Jfr Isl.* járnviðjar *f. pl.*] *järnkedja.* vtan adhalport skal wara port luka järnadh, tän man må vp ok nidh winda medh järn widhiom *KS* 85 (209, 94).

iärn viggi, *m. järnvigge.* mz järn wiggiom gönom boradhe *LfK* 54.

iärnvikt, *f. L.*

iärnvindögha, *n. gallerfönster af järn.* tali widh iärn windöghat *Bir* 5: 46. *ib* 24.

iärnyrt (jern yrth. jernörth), *f.* [*Fdan.* iærnurt] **1)** *järnört, verbena officinalis Lin.* ? verbena jernörth *LB* 6: 284. *ib* 3: 84. then stora bla jern yrtens frö *ib* 7: 209. the litzla iern yrtens bladh *ib.* stöt jernyrtt oc drick hennes lag *ib* 305. **2)** *järnrost.* ferrugo jern yrth *LB* 7: 142 *(tydl. genom missförstånd af Danska originalets* iærnrwth*).*

iärpe, *m.* [*Isl.* jarpi] *hjärpe.* jach sender tigh x jerper *BSH* 4: 335 (1503). — *nyttjadt för att återgifva Lat. coturnix.* idhar gudh . . . gaff idhir iärpa köt *KL* 389. *MB* 2: 384. — *ss personnamn.* olaff ierpe *DD* 1: 94 (1442, *afskr.*).

iärtekn (*Bu* 6; *Bo* 110; *Lg* 33. **iärteekn** *Su* 195. **iartekn** *Bu* 12. **jarteken** *MD* 63. **jerteghen** *Lg* 3: 63), *n., och* **iärtekne** (*Bo* 216; *KL* 138; *Bir* 1: 159, 4: 133, 147; *MB* 2: 353; *Su* 444. **järtekne** *Bil* 165, 536. **iertekne** *ST* 49. **iertegne: -tegnum** *Bil* 363. **iartekne** *Bu* 135; *KL* 140; *Bir* 3: 57, 282; *Di* 139. **iärtikne** *KL* 41, 52 *o. s. v.;* **-tiknit** *ib* 18, 39. **iärtigne** *Bu* 12. **iertigne** *Bil* 363. **iartigne** *Bu* 77, 210. **iartighne** *ib* 6, 51. **iärtingne** *AS* 104. **iartingne** *Bu* 166; **-tingnum** *ib* 150. **iartinghne: -tinghnum** *ib* 6. **hijertekne** *Lg* 3: 129. **hiärtekne** *Gers Frest* 25. **hyärtekne: -teknith** *Lg* 3: 147; *några af dessa former kunna föras till* **iärtekn),** *n. och f.?* (*Bu* 6) [*Isl.* jartegn, jartein, jarteign, jarteikn, *f.*] *L.* **1)** *bekräftande tecken, tecken som bekräftar en utsagas sanning, bevis.* halft lusit *(för* liusit*)* hiolt hon tel iartekn *Bu* 12. jak är iosep idhar brodher, oc är thz til iärtekna, at i salden mik til egipto land *MB* 1: 250. *Lg* 33, 3: 63. *Di* 139. screff frw ingeborgh migh til om then störe folan och sadhe sigh haffwa honom köpt aff benkt for xx march örtuger, och sadhe til jertekne, ath han hadhe iii syö bladh pa lareth *FM* 210 (1504). **2)** *bevis, exempel.* ther wil iak sighia thik eeth iertekne aff *ST* 49. **3)** *underbart tecken som bevisar el. bekräftar en religiös sanning el. någon persons helighet, tecken, under.* min ordh skulu förgt kungöras ok höras ok sidhan skulu gerningana koma ok iärteknin *VKR* XX. teþes ängen iärtekn för än iosep lypte sin vand som han lönte längho han bar blomstar a þörrom grenom *Bu* 6. for stoþ guz iartighne *ib.* pröuas þät mäþ iartinghnum *ib.* lagþe liusit mz hälghom domom ok giorþos mäþ mangh faghar iart[e]kn *ib* 12. þe gouo þik ful ok smälek orþ firi manght got iartigne giort *ib* 77. gudh tedhe for hans skuld stoor oc vndarlik iärtekne *Bo* 216. han opuäkkir gamul iärtekn *(antiqua miracula suscitans) ib* 110. *Bu* 51, 135, 150, 166, 210. *Bil* 165, 363, 536. *KL* 18, 39, 41, 52 *o. s. v. Bir* 1: 159, 3: 57, 282, 451, 452, 4: 133, 147. *MD* 63. *MB* 2: 353. *Su* 195, 444. *Lg* 3: 129, 147. *Gers Frest* 25. *AS* 104. — *berättelse om järtecken.* j eno jertekne star scriwath *JP* 72. *ib* 83. — *Jfr* **helso iärtekn.** — **iärtekna lös,** *adj.* [*Isl.* jartegnalaust, *adv.*] — *n. adv. utan tecken, utan under.* wille ey gudh at thz trädh skulle ther liggia iärtekna löst *Lg* 95.

iärver, *m. L. Jfr* **iärfskin.**

iässe (hiässe: -a *Lg* 3: 84. **hiesse** *MD* 22, 35; **-a** *LB* 7: 5), *m.* [*Fnor.* hjarsi. *N.* hjasse, jasse, jesse] *hjässe.* fran ilia oc vp til iässan är enkte heelt i honom *Bo* 205. alth fra hans hiesse oc thil hans tha *MD* 22. fran hiesse oc til föther *ib* 35. *MB* 1: 362, 429. *MP* 1: 117. *Bir* 1: 4, 52, 328, 2: 94, 176, 3: 338, 435, 4: 138, 140, 151, 153, 158. *Su* 39, 405, 459. *Lg* 3: 84. *LB* 7: 5.

iästadher, *p. adj. Jfr* **oiästadher.**

iäster, *m.* [*Isl.* jastr, *n.*] *jäst.* tag iäst *LB* 7: 4. tagh ferskan iesth *ib* 102. *ib* 2: 69.

iästoster? *m.* [*Isl.* jastostr] *genom jäsning afsöndrad ost, jäsmjölk?* tak jest osth *(kanske för* jest

ok osth; *raden nedanför står* oost hanog, *troligen för* oost ok hanog) ok binth thz wid *LB* 2: 58.

iät (iat. iaat. *framför vok. i änd.* **iätt-** *Bir* 1: 52, 78. **jätt-** *Bir* 2: 38. 39, 3: 459. **iäth-** *Su* 47. **-ir),** *f. löfte.* mäþ nokre trolekre iaat *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). bryta sina iat viþ guþ sialuan *Bu* 5. folcoma . . . sina iaat *ib* 18. lowadhi gudhi sina iät *MB* 1: 219. thz kötlica folkit vndirstodh oc ville haua alla thässe lofwanena oc jättena värlzlica *Bir* 2: 38. mina jättir oc lofuan *ib* 3: 459. *MB* 1: 139, 447. *Bir* 1: 52, 78, 152, 2: 39. *Su* 47.

iäta, *f.* [*Isl.* jata] *krubba.* vidh iätuna *Bo* 4, 6. lagdho han i asna iätw *Lg* 33. jäta äller krubba *ib* 46. *KL* 331, 345. *MP* 1: 24, 38, 46, 247. *Bir* 2: 294, 3: 279, 280, 282, 283, 4: 133, 140, 146, 153. *MD* 11. *Ber* 128, 268. *Lg* 3: 454. *LfK* 178. *VNB* 1, 2. *JP* 92.

iätta (jatta. iäta. iääta. iata. iaata. *pres.* **iättar** *Bu* 4; *MB* 1: 134, 182, 299. **jattar** *Bir* 2: 37. **jätter** *Bil* 113. **jattir** *Bir* 2: 37. *refl.* **iates** *Bu* 489. *impf.* **iättadhe** *Gr* 265; *KL* 365; *MB* 1: 134, *(Cod. B)* 535. **iättade** *RK* 3: *(sista forts.)* 4901. **jättadhe** *Bil* 535; *Bir* 3: 282. **iataþe** *Bu* 176. **iätte** *Bil* 653; *Bir* 3: 150; *MB* 1: 95, 182, 257, 447, 448; *Fl* 1255, 2053; *Iv* 644 *(i rim med* matte*)*; *Al* 2805. **jätte** *Bil* 653, 726, 833; *Bir* 2: 37; *RK* 1: 2869, 2: 2145. **iäte** *Bu* 500. **jethe** *RK* 2: 99. **iatte** *Bu* 18, 57; *Fl* 1939. **iate** *Bu* 55; *Fr* 716 *(i rim med* atte*)*. *pl.* **iättadho** *MB* 1: 410. **iataþo** *Bu* 167. **iätthe** *RK* 3: *(sista forts.)* 5095. *refl. sing.* **iättadhis** *Bir* 1: 60. *part. pret.* **iättadher** *MB* 1: 453. *n.* **iättat** *KL* 418. **iättath** *MB* 1: 182, 184, 448, 462. **iättadh** *ib* 2: 410. **iät** *MB* 1: 410; *Fl* 350, 587, 674, 1664 *(i rim med* nat*)*; *Iv* 52, 1583 *(i rim med* nat*)*, 2002, 2004 *(i rim med* sat*)*, 4846; *Al* 998, 6064. **jät** *RK* 2: 3534. **iäth** *MB* 2: 260. **jätt** *RK* 2: 1882. **iäät** *Fl* 34. **jäät** *RK* 2: 489. **iat** *Fl* 2051; *Iv* 3019. **iaat** *Fl* 670. **jaat** *RK* 2: 6551. *pl. f. nom.* **iättadha** *MB* 1: 447**)**, *v.* [*Isl.* játa, játta] *L.* **1)** *säga ja till, lofva, lofva att utföra el. uppfylla. med dat. (el. i dess ställe ack.) och ack.* iataþo þem af hiarta huat þe bedos *Bu* 167. iak . . . skal gaa oc fulcompna thz iak thik iättadhe *Gr* 265. hon hafdhe thz konungin förra iät *Fl* 350. huath han hafdhe iät sinne husfrugha *Iv* 2002. *ib* 2004, 3019. — *med ack.* thz som gudh iätte ok moyses skreff är fulkompnat *Bir* 3: 150. swenin hiolt alt hwath han iätte *Iv* 644. mykith wardher iät oc litidh haldith *ib* 52. lögh alt thz han iäth oc loffwadh haffdhe *MB* 2: 260. göra amoot thy han hafwer iät *Al* 998. — *lofva, aflägga löfte om, genom löfte förbinda sig till.* konung artws hafdhe thz förra iät at han ville thz eenkannarlika see huath äwintyr honum matte ther ske *Iv* 1583. hon hafdhe thz for sin bonda iäät, tha han do hon skulde thiit fara *Fl* 34. hwath iak hafuer gudhi iat *ib* 2051. tha iätte iak gudhi . . . matte iak siäx vintre lifua mz ro, tha skulde iak sidhan ij kloster bo *ib* 2053. — *lofva att hålla el. iakttaga.* iomfrw maria, som försto sinne iättadhe gudhi renliwe *MB* 1: 134. eenfalught liffwerne reent ok slät hafwom wi warom gudhi iät *Al* 6064. the dechtingia han hafde töm jätt *RK* 2: 1882. — *lofva, utfästa sig.* mz hanom iättar guþ signa vm siþe alla heþnona *Bu* 4. han iatte guþi mz svornom eþe. aldre lypte svärþ älla dragha at cristnom manne *ib* 57. äpte sva iatat ok svorit *ib.* iätte honum thiäna *Fl* 1285. jätta at göra huat han wille *RK* 2: 2304. rijkens raadh jätte them huldscap igen stadheligha holla vtan meen *ib* 2145. *Bil* 653, 833. *RK* 3: *(sista forts.)* 4901. laghin waro giwin thy folke, som ihesus christus gudz son war iättadher at födhas *MB* 1: 453. — *lofva, försäkra, gifva löfte el. försäkran om.* tha skal man honum iäta swa, at hon komber ater ij dagha twa *Fl* 199. jättadhe hänne at the skuldo alle warda cristne *Bil* 535. *Bir* 3: 282. *Iv* 231. iatte hanom rikare varþa *Bu* 18. alzwaldogher gudh iätte minne släkt at eghna alt chanaan land *MB* 1: 257. swa som gudh hafdhe iättath thera forfädhrom *ib* 448. — *lofva att göra. med två ack.* iättar them lidbugha *MB* 1: 299. — *lofva, lofva att gifva, lofva att få. med dat. och ack.* iäte þöm rika gauo *Bu* 500. then styreman badh flores braat gifua sik thz han hafdhe honum iaat *Fl* 670. han jätte allom them hanum trodo paradys *Bil* 726. ormin taladhe til henna, oc iätte henne gudhlikt wit, än hon aate *MB* 1: 95. *ib* 182, 184, 410, 447, 448, 462. *Fl* 674, 1939. *Al* 2805. *RK* 2: 99, 3534, 6551. *Ber* 170. han jätte oc gaff them först väridzlik thing *Bir* 2: 37. jätte vplänzskom mannom ofriid *RK* 1: 2869. hwi war herra höter oc iättar kononne thz fore syndagiäld som henne war natwrlikt för än hon syndadhe *MB* 1: 134. — *pass.* iates os lif äpte döþen *Bu* 489. abraham waro iättadha gawor *MB* 1: 447. *Bir* 1: 60. *RK* 2: 489. — *med ack.* han lofwir oc jattar stundom oc gifwir licamlik thing *Bir* 2: 37. stundom jattir han kötlikin thing *ib.* — *samtycka till att mottaga, förklara sig villig att mottaga.* iak vil honum ater late häre . . . thz hertugha döme han förra atte otrik thz ödhmiwklika iate ok thakkadhe honum hiärtelik *Fr* 716. — *lofva, uttala (löfte el. ord som innehålla löfte).* at war herra skulle fulkompna sina iät oc siin ordh, som han iätte mz swornom edh abraham, ysaac, oc iacob *MB* 1: 447. hwath ordh, som war herra iätte abraham thz wiisar os sanctus paulus *ib.* **2)** *lofva, helga, inviga, offra.* thu skal ey lowa eller iätta diäfflom, eller nakrom affgudhom thz som födhis aff thik siälwom *(de semine tuo non dabis, ut consecretur idolo Moloch) MB* 1: 364. (jatte *trol. för* atte *RK* 2: 6624. — jath *trol. för* sat *af* **sätia** *MD* 114). — **iätta sik,** **1)** *lofva, utfästa sig, förbinda sig.* wi . . . jättum . . . oss thylikä storflockä . . . minne skulä görä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). iate sik aldre äta älla drikka. för än hon finge sina bön *Bu* 55. *Bil* 113. *RK* 3: *(sista forts.)* 5095. han haffde sik iättadh komaskolande til iordhrike *MB* 2: 410. *KL* 418. — *lofva sig (till något ställe), ämna sig.* iättadhe han sik til hänna graff *KL* 365. ee hwart han haffuer sik iät *Fl* 587. hafdhe han sik iät een annan stadh *Iv* 4846. **2)** *hängifva sig, inviga sig.* iata þesik *(se devovens)* sancto iacobo *Bu* 176.

iättan (jattan *Bir* 2: 38**)**, *f.* [*Isl.* játan] *löfte.* fulkompnadhe sina akt ok jättan *Bil* 833. *KL* 131, 182. *Gr* 263, 265. *Bir* 2: 30, 38, 324, 3: 472. *Su* 47. *Lg* 819. *Ber* 41, 170. somlika iättan oc lofwan *(quædam vota)* ärw allom almännelike *ib* 169.

iätte, *m.* = **iätun.** resa oc iätta *MB* 1: 167. en iätte som het nemrot *ib* 174. *ib* 400, 434. *ST* 525. Va

39, 42, 50, 51, 55. *PK* 228, 244, 246, 247. *Di* 1. — **iätta släkt,** *f. jätteslägt.* aff enachym, thz är aff iätta släkt *MB* 2: 34. — **iätta släkte (iättas släcte** *MB* 2: 40**),** *n.* = **iätta släkt.** *MB* 2: 34, 37, 40, 42.

iätun (*pl.* **iätnar),** *m.* [*Isl.* jötunn] *jätte. ss enkelt ord träffadt endast i pl.* risar oc iätnar *(Cod. A* iätta 167*) MB* 1: *(Cod. B)* 544. *ib (Cod. B)* 561. *Al* 17, 7346. — *i ortnamn.* jätundal *Styffe, Skandinavien under Unionstiden,* 2 *uppl., s.* 313 *(urk. fr.* 1483*).*

iäva (jewa: -endis *BSH* 4: 14 (1471). **yäfua. iaua. -ar, -aþe),** *v.* [*Isl.* efa, ifa] *L.* **1)** *vara i ovisshet, tveka.* iauaþo huat-þe häldar sculdo göra *Bu* 515. **2)** *vara i ovisshet, tvifla.* ther skal ängin iäffwa oppa *MD* 186. hwi rädhis thu ok iäfwar af minom ordom *Bir* 1: 11. *ib* 189, 3: 152, 160. abram iäfwadhe enkte om gudhlika sannind *MB* 1: 182. *ib* 187. ath ey yäfuas om hänne lifuerne *VKR* 63. monde sara . . . iäwa om at hon skal gamul födha barn *MB* 1: 189. ängin thorff iäfwa ther vm at the äru gudz gerninga *Bir* 1: 45. jäffua ther encte vti *Di* 148, 191. änghen iävaþe þär. at þät var eigh *(att det var)* howoþ sancti pauli *Bu* 130. hon iäwadhe at j thy oflätino war ey sandir ihesu christi likame *KL* 9. iäwande at thz ware ey sant kyt *ib* 14; *ordet kan på de tre sistnämda ställena föras till* **4.** iäfwadhe at thz ware gudz likame *ib* 18. iäfwadhe, hwath thz monde sant wara *MB* 1: 144; *jfr* **3.** skalt thu ey iäfwa gudz godhan anda wara mz thik *Bir* 1: 12. skolom vi vara stadhoghe oc enkte iäfwa *Bo* 71. prestin jäfuadhe oc twäkadhe *Bir* 2: 122. *ib* 1: 401. vm thet mål han wardr åtspurder är fast iauande *(tvifvelaktigt)* ok ouist *KS* 72 (175, 78). — *opersonl. med dat. el. ack.* iävar mik ängte at han är sandar guþ *Bu* 155. thik thörff enkte iäfwa. at engin dröfwilse lätir han sinom vinom komma vtan the äru them nytlikin *Bo (Cod. B)* 341. hwem ma thz iäfwa at i thänkin mästa ondzskap *MB* 1: 304. os ma iäfwa om the thing ther wardha skulo *ib* 320. honom iäfwadhe *Bo* 105. **3)** *vara i ovisshet, undra.* man iäwadho om, hwath han war man eller ängel *MB* 1: 207. iäfwadhe hwat thät war häldir diäfwl hällas ey *KL* 3. tok at iaua. huat han sanneleca var þän sami ällar eigh *Bu* 516. **4)** *frukta, misstänka.* är eig sanpröuat til oc eingti vtan man iäuar vm þeem *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). iäfuadhe storlica at han sculle alre väl koma owir the brona sik vtan skadha *Pa* 19. är iäfwande *(timendum)* at cristindomin forgaar rasklica *Bir* 2: 73. *VKR* 30. *Lg* 3: 304. *BSH* 4: 14 (1471). är them iäfwande ok mogho rädhas at the vmsidhe ey wanlika inbyrdhes forvardha *Su* 422. iäwar *(Cod. A* rädhis 243*)* om them at the mondo skadha iosep *MB* 1: *(Cod. B)* 550. jäfwer oc räþis nokan af þöm tolf vrättä vild hawa med sik *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). jäwadhe han thz oc hänt wara illa *Bo (Cod. B)* 341. iäwande at taka gudz likama *KL* 9. jäuade huar thera om sik *RK* 1: 276. *ib* 1305, 2432, 3023, 3776. jak jäffwade thet nw för ögon är *BSH* 5: 113 (1506). — *opersonl.* iäwar mic *(timeo)* at ondir ande skiwtir nakra höghfärdh i mit hiärta *KL* 213. mik iäfwar at han vnder mik grafwer *Al* 1848. at ider skal vm *(för)* konungin jäwa *RK* 1: 3685.

iävan, *f. L.*

iävughe (iäwghe. jäfwoghe *Bir* 3: 247. **iäffwoghe** *ib* 4: 33. **jafwghe** *VKR* 77. **iafuoghe. jäfwaghe: -agha** *Bir* 2: 86**),** *m.* **1)** *tvifvel.* gik alder iäwghe v hans bryste *Bil* 648. hafde jäfuga vm hans vnder *ib* 802. sagdhe han hänne til mere styrkilse ok minne jäfwgha sinna budhan *ib* 893. hafuin ther ängin iafuogha op a at iak vil gärna göra swa *Iv* 640. *MB* 1: 144, 408. *Bir* 2: 86, 3: 247. *Ber* 39. **2)** *ovisshet, undran.* än jafwghe är hwat häller the offradho thing ärw väl afladh älla jlla *VKR* 77. *Bir* 4: 33. **3)** *misstanke.* tok iäwgha *Bu* 516. fik zozimas jäfwgha. at thz munde wara nokor ilder ängil *Bil* 455. ther til at aller jäwghe owili oc mistronadher ganslika afläggis *BtRK* 39 (1383).

iävugher (iäwghir. jäffwogher. jawgher. iäffuigh. *n.* **jäfwugt. iäwokt** *ST* 537. **iafwkt** *MP* 2: 165**),** **1)** *tveksam. med följande sats.* iäwghir . . . hwat han sculde bortga ällas ey *KL* 42. **2)** *tviflande, misströstande.* ij thörfuin ey iäffuigh värа *Iv* 5601. — *med gen.* iak finder at ij thäs iäwugha ärä *Iv* 2787. — *med prep.* um. war jawgher wm sigher *Bil* 562. *ib* 589. **3)** *tvifvelaktig.* blandadhis myrk thing oc jäffwogh *(dubia)* mz hugnelicom *Bir* 2: 39. *ib* 147, 3: 311, 374. *MP* 2: 165. *ST* 537. *Ber* 91. *Su* 438. är nagot mörckt eller jäfwugt i lagumen, thet bör them vthtyda som lagin satto och skipadh hafwa *BtRK* 116 (1436). är nogot jäfwugt och twäkande i lagom, tha bör thet vttydas til thet bästa och nyttasta *ib.*

K.

kabel (*pl.* **kabbla** *BSH* 5: 396 (1510)**),** *m.?* [*Fnor.* kabill. *Mnt.* kabel. *Franska* câble. *Mlat.* capulum] *tåg, rep.* kastar kabel *(Bu motsv. ställe:* caþal 165*)* om hals-iacobi *Lg* 968. — *kabel, skeppståg. FM* XVII. *BSH* 5: 396 (1510). fore borth til nils bosons skep och huggu kabelen vtaff *ib* 120 (1506).

kabelgarn, *n. kabelgarn.* ath köpe honum kabelgarn *HSH* 20: 159 (1507). *FM* 230 (1505), *BSH* 5: 395 (1510).

kabusa kal (-kaal), *m.* [*Mnt.* kabûskôl. *Franska* chou cabus] *hvitkål.* äta . . . kabwsa kaal *LB* 7: 317.

kadha (kaadha. kode, *se* **graukadha),** *f. kåda.* resina, kadha *GU* 7. ena j mark kaadho *LB* 7: 3. *ib* 326. *Jfr* **graukadha** *samt* **qvaþa.**

kaþal, *m.* [*Isl.* kaðall] *tåg, rep.* casta caþal vm hals iacobi *Bu* 165. romanus waut honum brödh j kadals ända *Bil* 694.

kaf, *n.* [*Isl.* kaf] *djup, hafsdjup, djupt vatten.* springa

a kaf, *neddoppas i vatten. ss straff.* springe a kaff *EG* 66. *Jfr Äldre Dan.* sprynghe han i grafuen *(d. v. s. i den vattenfylda grafven som omgaf borgen) Den gamle Gaardsret udg. ved Kolderup-Rosenvinge s.* 25. — *Jfr* **qvaf.**

kafle, *m.* [*Isl.* kafli] *L. kafle.* stik en kaflä i nosinä *Hästläkedom i AS* 137. *LB* 7: 103. lade en kafla i hennes mun *Lg* 3: 359. *ib* 360, 361. — *kafle nyttjad vid lottning.* particione ac diuisione hereditaria dicta wlgariter lut et kawlæ *SD* 3: 477 (1320). *Jfr Schlyter, Ordbok* kafli, luter, *Schiller-Lübben, Mittelniederd. Wörterb.* kavele. — *Jfr* **buþ-, hand-, lut-, svärdh-kafle.** — **kafla bro,** *f.* [*Fnor.* kaflabrú] *kafvelbro, träbro. RK* 3: *(sista forts.)* 4781.

kaia, *f.* [*Jfr Mnt.* ka. *N.* kaa. *D.* kaa] *kaja.* födh kaio hon giwer thik skarn til lön *GO* 192. *ib* 973.

kaitalaboar (kaytala-), *m. pl. inbyggare i Kaitala.* kaytalabone gingo ofuer the fornempda ramerke jn wppa kutala boanna eghit *FH* 2: 7 (1374, *nyare afskr.*).

kaka, *f.* [*N.* kaka. *Eng.* cake. *Jfr Mnt.* koke] *kaka.* tag . . . tw eller iij ägh oc swa mykyt pipar oc saffran, som til ena kakw behof görs, oc nagoth gamalt goth smör oc hweta miöl oc baka ena kakw *LB* 7: 187. *ib* 48, 10: 8. aldrik ma herra abote kaku ätä fore thy at hon är täfflös *AS* 59. ä findher kaka sin maka *GO* 20. gerna wil karl kaku winna *ib* 349. thz ordhquädhet . . . at hwar rakar eld aat sinne kaku *Su* 423. *BSH* 5: 441 (1511). *PM* 1. *Jfr* **dust-, flat-, grisli-, hunags-, soker-, äggia-kaka.** — **kaku dagher,** *m. dag då kakor bakas.* äkke är hwar dagh kaku dagh *GO* 722.

kaker, *m.* [*Jfr Mnt.* käk] **1)** *kåk, schavott.* mediastinus, kaker *GU* 7. *OB* 215. **2)** *kåk, fästning af ringa betydenhet.* at wij motte faa en ände pa thenne förbannade kaak, wij belagt haffwe *BSH* 5: 139 (1507). *Jfr* **träkaker.**

kal (kaal. kol *LB* 7: 61**),** *m.* [*Isl.* kál. *Lat.* caulis] *L. kål.* bläd swa kaal at han ii geen wäxir *GO* 1069. *ib* 249, 614. yrter oc kaal *MB* 1: 172. ato mz honom ran kal *Bo* 22. *LB* 3: 128, 7: 61, 251, 317. kaal dughir fore wärk i sinor hwar som hänna *(bruket af feminint pron. synes vara föranledt af det nyss förut förekommande mot* kaal *svarande Lat. uttrycket* caulis romana*)* warma oos takir wel opta *ib* 3: 126. ätir man idhkelika grönan kaal *(grönkål) ib.* krosa grönan kaal mellan thina [tänder] *ib* 128. stal kaal af minom fatöka kaalgardh *KL* 192. — *i allmh. stjälk och blad (af ätlig växt).* taka kaal aff kath oosth ok siwdha j sötha myölk *LB* 2: 32. — *kål, af kål beredd maträtt, kålsoppa.* lät hon hänta sik gräs oc yrther . . . sik til kaal ällar födho *Lg* 3: 412. om aftonen som the kal inbära *RK* 2: 9429. nythien enna handa spadh, kaal ällir annat söpe *Bir* 4: 119. xvij (17) flesk til kaalss *BSH* 5: 268 (1508). fäm *(näml. ägg)* sudin i kale *AS* 60. söpe aff haffra gryn, ällir aff äggiom . . . oc grönan kaal aff wmskiptelikom yrtom, tettä er idher nyttokt oc ey hwitan kaal (*hvitkål) LB* 3: 109. gör thik kaal ällir vellingh aff fersko fiska sudhi ällir fersko köthsudhy *ib* 182. malua hether kathosth äther man honum som kaal *ib* 2: 38. sywdher man henne (ɔ: wegbredha) som kaal medh salt ätikio ok gryn *ib* 48. *Bir* 5: 31. — *Jfr* **aker-, gardh-, grön-, hovudh-, kabusa-, rovo-, skräppo-, spiki-, sylte-kal.** — **kals aska,** *f. aska af kål.* stampas kals aska mz gamalt istir *LB* 3: 128. — **kals os (kaals oos),** *n. dekokt af kål. LB* 3: 128.

kal (kall), *n.* [*Isl.* kall] *uppmaning.* h[v]ilken broder som mynnesbeger faar ok oldermannen beder hanom vpsta gör han tz ecke mz första kall böte fyra peninga fore annat kall i artog ok thridia kall ena marck vax *SO* 108. *Jfr* **ater-, gen-kal.**

kalamin, *f.?* [*Franska* calamine. *Mlat.* calamina] *galmeja.* en sten som heter calamin *LB* 1: 97.

kalbladh (kaal-), *n. kålblad.* tagh . . . kaal bladh *LB* 7: 218. blaa kalblad *ib* 2: 71.

kalda (kala), *f.* [*Sv. dial.* kalla. *Nyisl.* kalda] = **kaldasot.** for the kalo som kombir mz kild oc sidhan äptir mz hita *LB* 3: 100.

kalda pis (kalle pis), *n. kallpiss, stranguri. LB* 7: 269.

kalda siuke (kalla siwke *LB* 7: 229, 252, 289, 291. **kalla siwkä** *ib* 235. **kalla sywke** *ib* 248. **kallesiwke** *ib* 215. **kalda syyke** *ib* 234**),** *f.* = **kalda sot.** haffuir kalda siwke *LB* 7: 255. *ib* 215, 229. aff heta kalla siwke *ib* 252. *ib* 234, 235, 248. for dagligin kalla siwke *ib* 289. for fierde dagx kalla siwke *ib* 291.

kalda sot (kaldasot *Lg* 447. **kaalda soth** *LB* 2: 64. **kalla sot** *Lg* 3: 219. **kallasot** *ib* 235; *LB* 4: 345. **kalla soth** *Lg* 3: 724; *LB* 2: 47, 48, 7: 38. **kallasoth** *ib* 5: 80, 7: 1. **kalla soot** *Lg* 3: 254. **kaallasot** *ib* 231. **kallosot** *KL* 349. **kallosoot. kallo soot. kallo sott** *(frf. vok. i änd.).* **kaallosot),** *f. feber, frossa.* thwingadhis aff kallo soot *KL* 36. fräls aff kallo sottinne *ib. ib* 43, 175, 349. driffuir hon bort the kaallosot som kallas febris acuta *LB* 3: 66. för en kalda sot grypir man *ib* 4: 343. *ib* 345. hafdhe hardha kallosoot *(magnis febribus tenebatur) Bo* 70. han är . . . kallo soot tholande thy at han hauir hita vtantil oc köld jnnantil *Bir* 2: 114. forlät kallo sotten han *MP* 1: 334. *LB* 2: 47, 48, 64, 5: 80, 7: 1, 38 *o. s. v. Lg* 447, 3: 219, 231, 235, 254, 724.

kalder (kaaldher *MB* 2: 338. **kaller** *LB* 7: 74; *MB* 2: 338. **kallir** *KL* 247; *Bir* 1: 119, 2: 216. **callir** *ib* 203. **kallar** *Bir* 1: 24. **kalir** *ST* 21; *LB* 3: 52. *f.* **kald** *Bu* 188; *Bir* 1: 371. **kal** *ib* 219. **kaal** *LfK* 163; *Al* 2541. *n.* **kalt.** *ack. sing. m.* **kaallan** *Lg* 3: 231. *dat. sing. f.* **kalde** *KL* 246, 249. **kaldo** *ib* 121. *n.* **kallo** *LB* 3: 39. *plur. nom. m.* **kalde** *Bir* 1: 371, 2: 123. **kale** *LB* 3: 46, 47. *ack. m.* **kalla** *Al* 1580, 9986; *Ber* 182. *f.* **calla** *Bir* 2: 162. *best. form. sing. nom. f.* **kaalla** *Al* 2547. *n.* **kaalla** *Al* 2543. *komp.* **callare** *Bir* 3: 463. *superl.* **kaldaster: -asta** *LfK* 221; **-asto** *ib.* **kallaster: -ast** *Bo* 13**),** *adj.* [*Isl.* kaldr] **1)** *kall.* kald kälda *Bu* 188. calt käldovatn *ib* 529. i kaldo bazstowo *KL* 121. iuir kalde gryto *ib* 246. *ib* 249. *Al* 2539, 2543, 2547. *LfK* 221. *ST* 21. hiärnin som är aller kalder *MB* 1: 84. ath maghen är kaller och kölder *LB* 7: 74. tola . . . kalt jarn *Di* 32. vm callo nättrina *KL* 352. funno the han alzstingx dödhan oc kaallan *Lg* 3: 231. tha kallast är vm alt arit *Bo* 13. — *med dat.* the lögh war honum illa kaal *Al* 2541. — *bildl.* iak är somlicom sua kallir at min väghir thäkkis thom ängaledhis *Bir* 2: 216. — *kall. ss egenskap*

hos ett läkemedel. pwrlök är watir oc kalir *LB* 3: 52. *ib* 54 *o. s. v.* — *kall, som känner köld, som fryser.* värma . . . thom som kalde äru *Bir* 2: 123. **2)** *kall, kallsinnig, likgiltig, slapp.* calla gerninga *Bir* 2: 162. the siäl som är kald j gudz älskogha *ib* 1: 371. thera kärlekir är allir kallir til min *ib* 119. *ib* 219, 3: 463. som kallir är i kärlekinom *KL* 247. *LfK* 163. ängin är ok swa kallar af *(frigidus ab)* gudz kärlek *Bir* 1: 24. gör kalla fran gudhelikom kärlek . . . wranga män *Ber* 182. **3)** *fientlig, ond, förderflig.* cassander bär mot thik thanka kalla *Al* 9986. wakna mz kalla dröme *ib* 1580. kalt är qwinno radh *GO* 139. — *Jfr* **iäm-, of-kalder.**

kaldesker (kaldeghsker), *adj.* [*Jfr Mht.* kaldêisch] *Kaldeisk.* nam han ebrezsko thungo ok kaldesko *(af samma hand rättadt till* kaldeghsko*)* *Bil* 627.

kaldna (kaldhna *PM* L. **kalna** *ib* 12; **-adho** *Bir* 1: 329. **-adhe),** *v.* [*N.* kaldna] *kallna. PM* L, 12. — *bildl.* the som brännande waro til syndanna lusta kalnadho *(refriguerunt)* af hans reno lifwirne *Bir* 1: 329.

kaldun (kaaldwn. koldwn), *n.* [*Mnt.* kaldunen, kallunen, koldunen. *Sv. dial.* kalun] *innanmäte af slagtadt kreatur.* medh späk ok grönth kaaldwn *LB* 2: 32. II s (2 1/2) tunno koldwn *HSH* 19: 166 (1506).

kalfboe (*ack. pl.* **-bo** *HSH* 24: 7 (1513)), *m. Kalfbo, inbyggare i Kalf.* aff forscrefne kalffbo *HSH* 24: 7 (1513).

kalfrö (kaal-), *n. kålfrö.* tag kaal frö *LB* 7: 254.

kalgarþer (kaal-. kol-. kalgaardher: -gaardh *SJ* 12 (1423)), *m.* [*Isl.* kálgarðr] *L. kålgård.* stal kaal af minom fatöka kaalgardh *KL* 192. rökta brödhranna kaalgardh *ib* 252. *SD* 3: 112. cum vno fundo ortuli wlgariter dicti kalgardh *ib* 604 (1323). *ib* 748 (1326). *SJ* 7 (1437) *o. s. v.* — (?) som tha for rätthän sathä j kolgardhen nidher i forborghänne for abo sloth *FH* 4: 80 (1463). — **kalgards rum (calgardz-),** *n. kålgårdstomt.* lot up her johan bismarke iij [2 1/2] alin aff sino calgardzrwm *SJ* 7 (1437). *ib* 33 (1426) *o. s. v.* — **kalgards tompt (kalgardz-** *SJ* 37 (1426), 38), *f. kålgårdstomt.* afhender iak mik och minom arfvom then för:da gardh och kal gardhs tompt *SD* 3: 112. *SJ* 38 (1426). lot up cord trumpara eth kalgardz rum ok tompt *(för* ena kalgardz tompt*)* *ib* 37. — **kalgardha krydde (-kridde),** *n. koll. i kålgårdar planterade örter, grönsaker.* hans sofl war enkte vtan osudhit kalgardha kridde *(leguminibus)* *Bil* 711.

kalgryta (kaalgrythe), *f. kålgryta, gryta hvari kål kokas. bildl.* at henta nagoth i kaalgrythene *BSH* 5: 147 (1507).

kalkband, *n. murbruk.* een mwr . . . j hulkom . . . skynw alla dyrästä stena, swa at theres kalk bandh syntes ey annat vara än dyrastä gullet *(habere videretur aurum pro cemento)* *LfK* 248.

kalkbräkare, *m. kalkbrytare, kalkkrossare. ss tillnamn.* mathie kalkbræcare *BSH* 1: 99 (1365).

kalkbrännare, *m.* [*Jfr Mnt.* kalkbernere] *kalkbrännare. ST* 148, 149.

kalker (-ar), *m.* [*Isl.* kalkr. *Ags.* calic. *Lat.* calix, *gen.* calicis] *L. bägare, kalk, nattvardskalk.* en calcar af cristallo var i sancti laurencii kirkio *Bu* 417. giffwens thrätighi kalka for hans siäl j hulkom ther gudz bloodh maa offras *Bir* 2: 22. prestä ok andre vigde men herliga orneradhe swa som til at syunga messo hafuandes kalka klädher ok all vedertörffteligin tingh *LfK* 242. *SD* 5: 563 (1346), 564, 565, 566. *Bil* 409. *Bir* 2: 335, 3: 125. *VKR* XI. *ST* 192. — *bildl. om lidande: kalk.* tak fran mik thänna bitarlica kalkin *(calicem istum)* *Bo* 185. *Jfr* **drövilsa kalker.**

kalker (-ar), *m.* [*Mnt.* kalk. *Lat.* calx, *gen.* calcis] *L. kalk, kalksten.* byggia mwr mz stenom . . . vtan liim oc kalk *Bir* 2: 230. *Al* 6412, 7694. *Lg* 3: 242, 243. *LB* 9: 108. för then kalk som nilis michelson matiala staal aff sexemäki kirkiö *BtFH* 1: 231 (1509). *ib* 258 (1509). för bälker bräder och kalk *ib* 171 (1506). *ib* 146 (1506). tässa kalkana magha wppenb[a]rlika föras *LB* 9: 96. allan kalk gör aather j sin stadga oc likamligheth aff hwilkom kalkana ärw giorde *ib* 113. osläkther kalk *PM* 9. *ib* 10, 11. *LB* 7: 297. *Jfr* **gul-, mur-kalker.**

kalksten, *m. kalksten.* for slotzins bälker och kalk sten och bräder *BtFH* 1: 153 (1507). for slotzens retoghet om kalksten balker och brädher *ib* 156 (1507). *ib* 178 (1507), 182 (1507), 243 (1507), 255 (1507).

kalkughn, *m. kalkugn. ST* 149. *Lg* 3: 243.

kalkvällinger, *m. kalkvälling, i vatten upplöst kalk.* sywdhande kalkwällingh *PM* 5.

kalla (kalda *SD NS* 2: 11 (1408); **-as** *ib.* **-ar, -aþe, -aþer.** *impf.* **kalldhe** *RK* 2: 2499), *v.* [*Isl.* kalla] *L. eg. ropa.* **1)** *ropa på, kalla, tillkalla.* iuþa . . . calloþo huar annan *Bu* 14. lät biscopen kalla þeophilum *ib* 29. engelbert kalldhe sit folk *RK* 2: 2499. han kallade them ther alla til hoopa *ib* 914. thu kalla mik min kantzcelära *Al* 10189. kalladhe til sik the wisasta män som i iudea waro *Lg* 94. tha þeer äru . . . firi os kallaþir mäþ wart bref *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). þer sum þit warthar *(för* wartha*)* kallaþer mäþ wart bref äller buþ *ib.* hafþen ii eihg hana callat tel hialpa *Bu* 23. vm guþ wil oss baþin äller annat varrä kallä här af väräldynne *SD* 5: 562 (1346). wet jac ey nar gud mik kalla *(hädankalla)* wil *ib NS* 1: 563 (1406). *ib* 2: 11 (1408). — *med ack. och instrumental dat. el. i dess ställe* at *med dat.* kallar waar herra abraham tyswar hans namne *(vid hans namn)* *MB* 1: 199. gudz ängil . . . kallar abraham tyswar at nampne *ib* 201. *Jfr* **7.** — *med prep.* a *och ack.* han kalladhe rasklika a sin sween *Iv* 3952. *ib* 4117. — *med prep.* at *och dat.* kallar war herra at adame *MB* 1: 161. *Fl* 1496. **2)** *kalla, åkalla, anropa.* kalladhe sina gudhar arculem ok jouem *Bil* 449. petrus kalladhe gudz nadhir ofwir them *ib* 118. kalladhe han sancte ericx hielp *Lg* 3: 357. jak kallar mik gudh til witne *ib* 400. — *vanl. åtföljdt af prep.* a (upa, pa) *med ack.* kallaþe iohannes a sannan guþ *Bu* 155. *ib* 154. *KL* 100. *Al* 6812. *Lg* 94. *Su* 70. *Di* 300. tha thu oppa han kalla *ST* 152. *ib* 236. *Ansg* 205. *Lg* 218, 3: 379, 380. wy viliom pa sanctj örian kalla *RK* 2: 4932. *MB* 2: 315, 317. kalladhe oppa gudz nampn *Pa* 18. kalladhe han oppa thz fornämpda ordhit jhesu christe lifuandis gudz son *ib* 20. — *med prep.* til *med gen. el. ack.* kalladhe han til gudh oc sancte olaffs konunghx: at the matto honom til hiälpa

koma *Bil* 865. calladhe han til sanctam claram *KL* 366. kalla til gudz hiälp *MB* 1: 455. *Al* 6708. *MB* 2: 324. **3)** *kalla, bjuda, mana. med prep.* til. *med följ. subst.* thz kalla til *(provocat)* ödhmiukt *Bir* 3: 175. — *med ack. samt prep.* til *med följ. subst. el. pron. pass.* han blygdhis at vara ödhmiukir munkir ok sta j sine callan ok reghlo til hulka han var calladhir *Bir* 3: 188. ey varo mange kötlica sniälle älla ärlike först kalladhe til tronne *MP* 1: 114. **4)** *säga, påstå.* kallaþe han falsara renliue louat *Bu* 27. þe callaþo þik vara timbremanz son *ib* 78. **5)** *säga, uttala.* lekfolket . . . callar kyndelmesso fore candelmesso *Bu* 8 *(möjligen är dock efter* callar *att underförstå* hōghtiþena, *i hvilken händelse stället föres till* **7)**. **6)** *säga, framsäga.* gik i mönstrith oc sina böner kalla *Al* 7502. **7)** *kalla, nämna, benämna. med två ack., af hvilka den ene är obj., den andre predikativ ack.* bygdo þe mönstar ok vigþo þät friþi tel heþar ok kallaþo þät friz mönstar *Bu* 64. thu skalt kalla han johannem *Bil* 892. — *med två ack. samt prep.* at *med dat.* han kalludhu män at ädhla nampne wäräldinna blomster *Bil* 320. — *med två ack., af hvilka den ene är yttre, den andre inre obj.* hwilken som annan kallar oqwädins ordh eller oqwäm *SO* 294. *SGG* 127, 133. hwat nampn kallom wy thz bäzst *PK* 242. — *stundom förekomma predikativ ack. och inre obj. koordinerade.* kallar man annan tiuff. härinson. eller annat oquädhins ordh *MEG (red. A)* 54. *ib (red. B)* 59. *EG* 63. — *med yttre obj. underförstådt samt predikativ ack. och inre obj. koordinerade.* calle eigh vtroen. ok eigh liughärä. ok egh mordthärä. ok ängte vquäþins ordh annat *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). — *med dat. och ack.* kaller androm horansson *SO* 142. om drengen kallar thz nampn sinom hosbonda *ib.* — *opersonl. kallas, heta.* viþ en staþ som callar carnotum *Bu* 16 *(se Lg* 931*)*. *ib* 4 *(se Lg* 923*)*, 54, 199. *Bil* 106, 894. *Lg* 925. — *part. pret. kallad, benämd.* i nichea. sua callaþom staþ *(i en stad som heter N.)* *Bu* 136. — vara kalladher, *kallas, heta.* är thz watn kallath bärsabee *MB* 1: 199. han war kallas *(för* kalladher *el.* kalladh; *dock har Cod. B* kalles*)* en middelman, ty han war altiid bland stora men *Di* 129. **8)** *instämma till, hänskjuta till?* tridhiungx thing kalla *TB* 73. — *refl.* **kallas,** *kallas, benämnas, heta.* han callas . . . vars härra broþer *Bu* 194. lius a latin kallas *(motsv. ställe i Bu har* hete 8*)* candela *Bil* 925. hui þe höghtiþ kallas kyndelmässa *Bu* 8. callas höghtiþin candelmässa rät nampn *(motsv. ställe i Bil har* at rätto nampne 926, *i Cod. C* rätto nampne *ib)* *ib.* staden jebus, hwilken andro nampne kallas iherusalem *MB* 2: 130. *ib* 343. iosep hulkin som andro nampneno kalladhis *(cognominatus est)* barnabas *KL* 139. ängin war j hänna släkt som kalladis thy nampne han skulde kallas *Bil* 894. — **kalla ater, 1)** *återkalla, kalla tillbaka.* kalla ater thina thwa brödher *KL* 313. **2)** *återkalla, återtaga, upphäfva.* at i . . . kallin ater *(ad irritum perducatis)* mina säät *MB* 1: 377. hwi kalladhe thu ater mit budh *KL* 308. — *Jfr* **ater kalla.** — **kalla fram,** *framkalla.* wardh josep kalladh fram *MD (S)* 305. *Jfr* **fram kalla.** — **kalla i gen,** *återkalla, återtaga.* om all siälarycht skal kallas igen *SD NS* 1: 365 (1404, *nyare afskr.*). *Jfr* **i gen kalla.** — **kalla saman,** *sammankalla.* callar craton philosophus saman mykit folk *Bu* 151. lät tomas calla saman alt landet *ib* 184. *ib* 50. *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*), 670. *Bil* 54. *SO* 79. *Jfr* **saman kalla.** — **kalla til,** *tillkalla.* kallade konungen til modherena *(vocavit rex matrem)* *MB* 2: 300. *Jfr* **til kalla.** — **kalla ut,** *utkalla, uppbåda till krigstjenst utom landet.* at thet föghe folk, som her är i landhet, kalledis swa mottelige wth *FM* 263 (1506). — *Jfr* **a-, af-, gen-, hem-, up-, upa-kalla,** *samt* **friþ-, lagh-, o-, värn-kallaþer.**

kallan, *f.* [*Fnor.* kallan] **1)** *kallande, ropande. Su* 22. **2)** *kallelse, kall.* han blygdhis at vara ödhmiukir munkir ok sta j sine callan ok reghlo *(vocatione)* til hulka han var calladhir *Bir* 3: 188. *MP* 1: 114. — *Jfr* **a-, ater-, igen, til-kallan.**

kallilse, *n. pl. kallelse, kallande.* skudha han i thässom kallilsomen *(vocationibus)* *Bo* 57. hällir löpi iak äpter enne mins skapara kallilsa röst *Bir* 3: 128. *Jfr* **a-, ater-kallilse.**

kalrot (kaal-), *f. rot af kål.* brännir man thörra kaal rötir til asko *LB* 3: 128.

kalstokker (kaal stocker: -stock *LB* 7: 220; **-stocka** *ib* 287. **kolstocker: -stocka** *ib* 194**),** *m. kålstock. LB* 1: 96, 7: 194, 220, 287.

kalva, *v. L. Jfr* **kälva.**

kalve, *m.* [*Isl.* kalfi] *benkalf, vad.* lot konungen skära sunder the synner som offwan hans kalffwa lago *Di* 52. *Jfr* **benkalve.**

kalver (-ar), *m.* [*Isl.* kalfr] **1)** *kalf.* dyrkado . . . kalua ok söde *Bil* 620. han löper . . . til sinna fähiordh oc tagher ther en mörastan kalff *MB* 1: 189. *Bir* 1: 152. *Al* 3298. *Jfr* **gul-, haf-, hiort-, qvigho-, sio-kalver. 2)** *lös pergaments- el. pappers-lapp, innehållande fortsättning el. tillägg till en skrifvelse och vidfogad denna, postskriptum.* hwad her for tiende er, fynen i vti en kalff her inneelucht *BSH* 4: 314 (1502). somen aff tessä oxer fyndes i thenne kalf *ib* 5: 400 (1510). i then kalff i breffuit laa *FM* 645 (1516). *HSH* 24: 7 (1513). **3)** *kil el. förlängning af en not der fisken stannar vid uppdragningen. Se* **nota kalver.** — **kalva ben,** *n. kalfben.* mergin aff kalffwa ben *LB* 7: 284. — **kalva kiöt (-köt. kalffua köth),** *n.* [*Isl.* kalfakjöt] *kalfkött.* redher han brödh mz smör oc kalwa köt *MB* 1: 189. nötaköt oc kalffua köth sudith mz apio *LB* 3: 19. kalt kaluaköt *ib* 1: 96. — **kalva miärgher (kalffwa märgher. kalue mergher),** *m. kalfmärg.* stampe kalue mergh mz wiin *LB* 7: 150. stampe kalffwa märgh medh win *ib* 2: 52.

kalz (kalzs *MP* 1: 27; **-e** *Bir* 2: 218, 334, 3: 218. **kals),** *n.* [*Isl.* kalls] *skämt, gyckel.* them thotte thz wara häggumma oc kalz *MB* 1: 194. baadhe j kalze *(joco)* oc aluara *Bir* 2: 25. höfuizlikt kalz ok gaman *Fr* 1281. thera gaman kals ok löghe *MP* 1: 29. *ib* 27. war herra far altidh mz aluara oc ekke mz kalze *ST* 72. lät aff alt kalz oc fafänga älla fafänglikhet *Su* 232. *Bo (Cod. B)* 345. *Bir* 2: 218, 334, 3: 218. *ST* 157. *Ber* 80, 176, 177. *Su* 238. *LfK* 160, 196. — *prat.* a tholkith kalz vil iak ey lydha *Iv* 1155. tholikt är rät

skalka kalz *Al* 2692. hans herra giter han ful wäl hört swa länge han hafwer sit kalz wt fört *ib* 2708.

kalza (kalzsa. kalsa: -at *MP* 1: 249. **-adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* kallsa] *skämta, gyckla, prata.* sagdhe . . . swa som kalzsande *Bil* 830. the kalzadho marght ok giordhe sik gaman *Fl* 619. *ib* 1421. *Fr* 1070, 1378, 2132. *Iv* 51, 1817, 3926. *KL* 218. *MP* 1: 249. *LfK* 195. tha thu kombir j kyrkiona skal thu enkte tala onyttelika, ey runa, ey kalza ellir snakka *ST* 186. han kalzadhe mz hänne *ib* 305. *ib* 72. *Ber* 233. *Su* 130. diärflika til hans kalzsa *ST* 392. ther vordho margh höfuizklik ordh kalzath *Fr* 2701. *ib* 558.

kalzlika, *adv. skämtsamt.* kalzlika älla alworlika *Ber* 274.

kamar (chamar *VKR* 43. **kamer. kammar** *MB* 2: 120. **kaamar** *RK* 2: 1950. *m. pl.* **kamrar),** *m. och n. (endast i bet.* **3)** [*Isl.* kamarr. *Mnt.* kamer. *Lat.* camera] **1)** = **kamare 1.** brödhranna sömpnhws thet scal swa byggias at hwar brodhir scal hafua sin chamar oc sin cella *VKR* 43. *MB* 2: 130, 311. — *klädkammare? skattkammare?* j hans *(konung Eriks)* kaamar *(en afskrift har* fatabur, *se Hadorphs uppl. s.* 220 *samt aftrycket i Script. rer. suec. s.* 77*)* hafde han thiänt förre oc stundom tha wakte han hans dörre *RK* 2: 1950. **2)** *kammarrätt.* wii äre nw stempde i kesarsens kammär *HSH* 20: 211 (1507). **3)** = **kamare 2.** II store skerpentyner med II kamer hwar there oc II andre store med et kamer hwar there *HSH* 19: 166-167 (1506). IIII andre smaa skerpentyner med II kamer hwar there *ib* 167. skärpentijner medh lxiiij (64) kamra *BSH* 5: 506 (1512). *Jfr* **karm.** — *Jfr* **böna-, lön-, slapo-kamar.** — **kamars dyr (-dörr),** *f. pl.?* [*Isl.* kamarsdyrr, *f. pl.*] *kammardörr.* for konungx camars dörum *Gr (Cod. D)* 380. *Jfr* **kamara dyr.**

kamara, *n.* = **kamare 1.** thetta husit är ey thz kamara som jak sagdhe thik *Bir* 3: 237.

kamare (kamere: -a *Bir* 3: 236; *ST* 29, 57, 113. **camere: -a** *ib* 59, 137; **-ran** *ib* 113. **kamerä** *Bir* 3: 237. **kammare: -ara** *LfK* 22. *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* kameri. *Lat.* camera] *eg. hvalf.* **1)** *kammare, mindre rum, enskildt rum, sofrum.* gik varfrw i camara a sina böne *Bo* 25. en litin kamare *ib* 34. wtgik lönlica af camarenom konungsins *Gr* 260. fik honom een kamera han skulde blifwa vth j *ST* 57. *KL* 346. *Gr* 298. *Bir* 3: 190, 236, 237. *VKR* XX. *ST* 29, 59, 113, 137. *Lg* 3: 511. bygdho sik cellar oc smaa kammara, i wingardhom oc akrom *LfK* 22. **2)** *kammare, den del af ett skjutgevär i hvilken krutladdningen antändes och hvilken i början var ett särskildt stycke, som fästes vid bössan.* kamaren vtaff byssone sprang *RK* 2: 6112 *(kan föras till* **kamar**). — *Jfr* **lönkamare,** *äfvensom* **kamar.** — **kamara dyr (-dörr** *(frf. vok. i änd.)*), *f. kammardörr.* sättias for camara dörrena *Gr (Cod. D)* 380. *Jfr* **kamars dyr.** — **kamara mästare (camera-),** *m.* [*Mnt.* kamermeister] *kammarmästare, kammarherre.* warom . . . cameramästare *(camerario) SD* 6: 30 *(öfvers. fr.* 1482*)*. waro . . . kamaramästara enna iomfru *Lg* 3: 481. vä[r]ldena konunga oc höffdinga oc kamara mästara *(tribuni) MB* 2: 343. *Jfr* **kamar-, kämmer-mästare.** — **kamara sven,** *m. kammartjenare, kammarpage, kammarjunkare.* hon *(drottningen)* hafdhe swa budhit sinom kamarasuen *Lg* 3: 511.

kamarmästare (kamermestare: -en *BtRK* 327 (1483, *orig.*). **kammermestare** *ib* 328. **camermästere),** *m. kammarherre, öfverste kammarherre.* the aff wort radh som slotzlofwen vppa star, som är hofmästere, cantseleer, camermästere, köghemästare, skenk ok fodhermarsk *BtRK* 146 (1441, *orig., daniserande*). *ib* 327 (1483, *orig.*), 328. *Jfr* **kamara mästare, kämmermästare.**

kamber (*med art.* **kambin** *KL* 125. *ack.* **camb** *Bil* 306. **kaamb** *Al* 7574. *pl.* **kambar),** *m.* [*Isl.* kambr] *L.* **1)** *pecten, kam.* war thän kambin hänne swa thungir *KL* 125. gifwa mannom . . . kamba *Ber* 165. kamba oc speghla *ib.* *Jfr* **iärnkamber. 2)** *crista, kam, fjäderkam.* han *(fogeln Fenix)* . . . hafuir camb a höfdhe *Bil* 306. *Al* 7574. **3)** *takås, ryggås.* *Jfr* **kirkio kamber.**

kamber, *adj. L.*

kamel (chamel: -um *ST* 475; **-ane** *ib.* **kameel.** *pl.* **-ar. cameler** *MB* 2: 84**),** *m.* [*Fnor.* kamell. *Lat.* camelus] *kamel.* han lot . . . ther mz ladha een kameel *Fr* 2661. hwar äru . . . hästa oc camela oc vlualla *(equi et cameli, elephantes) Bo* 36. *ST* 475. *Bir* 4: 46. *MB* 2: 84, 90. — **kamela har,** *n. kamelhår. LfK* 19.

kamelot, *n.?* [*Isl.* kamelet. *Ffranska* camelot] *kamlott, tyg af kamelgarn.* sex telas de camelot *SD* 1: 633 (1283). eth stycke swarth cameloth *FH* 6: 123 (1512).

kamfer, *n.* [*Mlat.* camphora] *kamfer. LB* 1: 97, 7: 259. j qwintin camfer omalitt *ib* 325.

kamfer vatn, *n. kamfervatten, vatten hvari kamfer är upplöst. PM* L.

kamos? (*pl.* **kamosser),** *f.? ett slags fartyg.* en pram II jacther och II kamosser *FH* 4: 84 (1499).

kampa (-adhe, -at), *v, kämpa, strida i tvekamp.* the skuldo ther badhe vm kampa *ST* 457. iak . . . skal mz honom kampa *ib* 458. gingo the sammans oc kampade *Di* 92. haffua wij nog länge kampad *ib* 93. *ST* 459. *Va* 37. *Di* 74, 75, 94, 113 *o. s. v.* *Jfr* **kämpas.**

kamper, *m.* [*Mnt.* kamp] *kamp, strid.* halda camp mz leonum *Bil* 370. som the skullo en kamp bestaa *RK* 1: 4228. *ib* 875. drogho mote them tröstelig til kampin oc slagit *MB* 2: 238. tröste han sigh ey sätia j kamp mot honom *ib* 323. — *om Kristi lidande.* vtan stadhin hiolt han kampin ok stridhena swa som starkaste kämpe *(tamqvam pugil fortissimus campum et pugnam detinebat) Bir* 1: 392. *ib* 344, 2: 105. — *särsk. tvekamp, envig.* thänna kamp sik taka op a *Iv* 3684. then kamp iak mz thik fäkta wil *Al* 5344. iach wilde for thenne förstinnenä sak skuld ga mz ider j en kamp *Va* 9. *Iv* 3691. *Va* 10, 36, 37. *Di* 58, 67 *o. s. v.* war han offtä badhä i stridh oc i kamp *(hann framdi opt orrostur ok einvigi einn vid marga) ib* 1.

kamperman, *m. ett slags större fartyg.* kom griipeklow med en camperman *BSH* 5: 532 (1513). tog han till seeg then camperman och lot bereden till syös *ib.* then camperman bleff well häden skyldh *ib* 533.

kampgirugher? (kamgirogher. kam girogher), *adj.* [*Jfr Isl.* kappgirni, *f.* kappgjarn, *adj.*] *ifrig att hålla sig framme, påträngande, anspråks-*

full, äregirig. som kam giroghe och näsadärffwe waro til ath sätia sik altiid frammarsth siälwe j bröllöpom och gästabudhom *JP* 87. at j enne kamgiroghe hiärtans rooth *(avara radice ambicionis)* bränder nokor kärleksins sötme *ib.*

kamuk, *n.* [*Mlat.* camucum] *ett slags siden. Jfr Du Cange, camoca, camucum; Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 704. giwum vi . . . til sama altarä eet fult par kläþä grönt oc blat, ströt med dyurum af gul, at hawa i duplicibus. jtem eet par af röþu kamuk at hawa i apostlä messu daghum. jtem eet par cläþä grönt kamuk. at hawa i semiduplicibus *SD* 5: 563 (1346).

kancelär (kanceler *L.* **canceler. kanseler. kantzeler** *BSH* 5: 211 (1507). **cantseleer** *BtRK* 146 (1481, *orig. daniserande*). **kansälär** *FM* 380 (1508). **cancellär. canceller** *L.* **kanzälär** *L.*), *m.* [*Fnor.* kanceller] *L.* = **kanceläre.** insighli . . . pätars cancelers *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). konogsens cancelär aff danmark *Lg* 3: 691. eders herredömes cancellär *BSH* 5: 201 (1507). erchebiscopzens kanseler *FM* 177 (1504). *ib* 380 (1508). *Jfr* **kanzler.**

kanceläre (canceläre *RK* 3: 691. **kanzeläre** *Al* 10269. **kantzceläre: -a** *ib* 10189. **cancaläre** *Bil* 787), *m.* [*Mht.* kanzelære. *Lat.* cancellarius] *kansler.* var sanctus thomas först konungx cancaläre j englande *Bil* 787. *Al* 10189, 10269. *RK* 3: 691.

kandelmässa, *f.* [*Ags.* candlemæsse] = **kyndilmässa.** *Bu* 8.

kani, *m.* [*Mnt.* kane] *ett slags mindre fartyg, båt.* the sändo en man a en kana *Al* 5923.

kanel (caneel. kanil *LB* 7: 151), *m.?* [*Mnt.* kanněl. *Franska* cannelle. *Ital.* cannella] *kanel.* sinamomum caneel *LB* 6: 284. *SD* 4: 711 (1340?). *LB* 2: 53, 4: 346, 7: 151. — *hvit kanel.* costus caneel *LB* 6: 284. — **kanela barker (canellabark. canilla barker. kanelabarch** *LB* 7: 99), *m.* [*Fnor.* kanelabark] = **kanelbarker.** sinamomum är kanelabark *LB* 3: 50. tag . . . canilla bark *ib* 7: 283. canilla bark dygdh *ib* 8: 49. canellabark han är thuegghehonde *ib. ib* 7: 99.

kanelbarker (kanilbark. canilbark *LB* 7: 75), *m. kanel.* cinamomum kanilbark han dwger for hostho *LB* 7: 58. *ib* 75.

kankirlat (-laat), *n. pl.? skratt?* alla osidhi, som warda mz otämelikom latom, oc kropsins ällir hoffuodzsins aathäffuom, oc kankirlaatom oc löghe ällir hädhilsom *(in cachinno seu derisione) Bir* 5: 77. wphöghiandis sina röst j cankirlaat oc omatelikit löghe *ib* 82.

kanna, *f.* [*Isl.* kanna. *Mnt.* kanne] *kanna, dryckeskärl (med handtag och lock).* twa grytor oc twa kannor *SD NS* 1: 678 (1407). tak ena kanno äller eth krws *LB* 10: 8. hwar som bär kanno heller begare heller annath aff gillis stwgw *SEG* 122. kanna offuer gardh oc annur i geen gör godhan winskap *GO* 36. siex stora kannor mz wiin *ST* 16. *SO* 66. *FH* 6: 21 (1449). *LfK* 12. *LB* 2: 71. *MD* 435. **2)** *kanna. ss måttkärl el. mått.* om nogor är siwker medan gillit drikx ta bör hans grannom som gilbrödher äro hempta honom första dagen ena kanna ööll om ij stop *SGGK* 109. nw kan gillesbrodhr sywker vara tha gille drikx . . . tha skal allermann nämpna ii bröder som skulo honom ena kanno öl om första qwellen bära *SGG* 130. *SO* 84. hoo som spillar eth stop öl, böthä ena thunna öl . . . ho som spillar ena kannaa öl böthe eth ɉ pu[n]dh vax *ib* 7 *(på dessa fyra ställen skulle ordet dock möjl. kunna föras till* **1**). thet *(vinet)* vttappa medh stoop, kannom hela aam eller halfwa aam *GS* 58 (1474). tagh . . . ena kanno ström vatn *LB* 7: 48. — *Jfr* **iordh-, kopar-, provento-, tin-, trä-kanna.** — **kannogiutare,** *m. kannstöpare. ss tillnamn.* olaff kannogiwtare *SD NS* 2: 124 (1409). *SJ* 55 (1434), 68 (1437) *o. s. v.*

kanonicera (canonisera. canonizera. -adher), *v.* [*Mlat.* canonizare] *kanonisera.* syntis pafwin för vilia hona canonizera än hon var iordhadh. thz är at hon skulle af allom hälagh haldas oc til scrifuas hälgha manna tali i the hälgho kirkio *KL* 360. hon är eyg canoniceret *AS* 104. tha varth sancta birgitta canoniserat *VNB* 36.

kanske, *adv. kanske, till äfventyrs.* huar een som eetzsynne thöm tilföges han skils alder ytermere fra thera ok helgra manna sälscapp, vthan kanske at *(nisi forte)* hon eller han är reen jumfru *LfK* 247.

kantabona (cantäbonä), *f. L.*

kantarakapa (cantor kapa), *f.* [*Isl.* kantarakápa] *kåpa som bäres af den andlige hvilken leder korsången?* [lego] . . . capelle beati erici inferiori . . . vnam kantærækapo *SD* 5: 572 (1346). giffwom wy . . . til fornempda kloster högha altarä . . . en mässo kakwl *(för* hakwl*)* med alla mässo redhe ok ena cantor kapo *(unam cappam pro cantore chori) ib* 4: 129 *(öfvers. i vidim. fr.* 1440*).*

kante, *m.* [*Mnt.* kante] *hörn, vinkel, kant? ss tillnamn.* olauus kante *BSH* 1: 140 (1371).

kanterlena, *f.* [*Lat.* cantilena] *sång.* sötasta canterlenor *(ymnos)* sywnga *Su* 83. siongande mik nakra aff syons wisom ällir canterlenom *ib* 280. *ib* 21, 43, 82, 177.

kanterlene? *m.* = **kanterlena.** sywngandes gudhi til loff sötasta canterlenar *Lg* 3: 430.

kanunker (kanunk *SD NS* 1: 69 (1401). **kanuniker** *L.* **kanuker: -uks** *SD NS* 1: 668 (1407); **-ugsins** *Bir* 1: 322; **-ukenom** *ib* 321; **-uka** *Ber* 22. **kannuker** *SD* 6: 129 (1349). **kanukir** *Bir* 1: 88. **canoker** *SD NS* 2: 10 (1408), 11 (1408); **-ok** *ib* 1: 30 (1401); **-oke** *ib* 29 (1401). **kanok** *ib* 2: 16 (1408). **canocher** *ib* 1: 30 (1401). **cannoker: -oks** *BYH* 1: 181 (1377, *nyare afskr.*). **canokker: -okkom** *Lg* 3: 569. **kaniker** *ib* 56; **-ik** *(dat.) VKR* 54. **caniker: -ik** *(gen. i appositionsställning) SD NS* 1: 5 (1401); **-ikana** *Bir* 5: 47. **kanik** *FH* 4: 7 (1450). **canick: -icker** *BSH* 5: 261 (1508). **cannik** *SJ* 318 (1464). **kaneker: -ek** *Bir* 5: 139; *FH* 6: 123 (1512). **caneker: -eka** *Lg* 3: 385. **canekker: -ekkom** *LfK* 231. **-ar. -er** *BSH* 5: 261 (1508)), *m.* [*Fnor.* kanunkr, kannúkr. *Lat.* canonicus] *L. kanik, domherre, ledamot af domkapitel.* ängen man . . . ma flere gyäste byuþä än här näfnis. först en byscop oc þe kanunkä hanom följhiä, twa andrä kanunkä *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). *ib* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*), 6: 129 (1349), *NS* 1: 5 (1401), 29 (1401) *o. s. v. BYH* 1: 181 (1377, *nyare afskr.*). *SJ* 318 (1464). saghde thz au-

gustinum wara ok hans kanunka *(cum suis canonicis)* *Bil* 652. han vardh kanunkir ok kanunka prouastir *ib* 793. *Bir* 1: 88, 321, 322, 323, 2: 68, 3: 258, 5: 47, 139. *VKR* 54. *Ber* 22. *Lg* 3: 56, 385, 569. *LfK* 231. — **kanunka döme,** *n. kanonikat.* jak hafwer legt . . . af . . . herra ragwalde anundi, kanunke i lynköpunge, ena tompt vidh tolabro ok ligger vndi hans kanunka döme *SD NS* 2: 99 (1409). — **kanunka giäld (canikageld),** *n. pl. inkomster anslagna till att underhålla en kanik, kanonikat.* han stiktade sancti nicolai prouenta och canika geld meth ewige renta *MD* 490.

kans (kansz), *f.* [*Sv. dial.* kans. *N.* kans. *Mnt.* kanze, kanse. *Franska* chance. *Mlat.* cadentia] *utsigt el. möjlighet till framgång, tillfälle.* i myn macth är thet ecke länghre thenne kanszen oppeholla *BSH* 5: 236 (1508). är radh then kansen forware i tiidh *ib* 402 (1510).

kanzler, *m. kansler.* the wille ikke giffue cantzleren swa marga peninger han wille haffue *FM* 445 (1509). skal konungen hafwa een öfwerst cantzler vthi hwart sit rijke *BtRK* 119 (1436). *Jfr* **gardskanzler** *samt* **kancelär, kanceläre.**

kap (kapp), *n.?* [*Isl.* kapp] *eg. kapp, strid; täflan, kapp.* ränna a kapp *Al* 2454.

kapa (kaapa *FH* 6: 21 (1449), 357 (1449); **-o** *MB* 2: 212, 385; **-or** *Su* 226. **kopa** *FH* 6: 42 (1455), 43, 69 (1486), 357 (1449); **-o** *Bil* 779. **kappa** *(i sht i bem. munkkåpa)***),** *f.* [*Isl.* kápa. *Mlat.* cappa, capa] *L.* **1)** *hela kroppen betäckande och (åtm. i regeln) med hufvudbetäckning försedd vid öfverklädnad (buren af så väl män som qvinnor), kappa, kåpa.* lego . . . ingemundo quinque vlnas kørtist pro kapa *SD* 6: 219 (1350). hawa . . . wpbwrit . . . ena kapo aff ypirst kledhe, sidha *ib NS* 2: 87 (1409). gifuer *(jag Henrik Clausson)* sancti henrix kirkio j nosis mina betzsta kaapa *FH* 6: 21 (1449). gifuer iak *(Lucia Olafsdotter)* til iomfrv maria altare j nosis mina bästa kopa met bonath *ib* 357 (1449). min rödha kaapa met fodher *ib. ib* 42 (1455), 43. gifuer iak *(Hartvik Jopsson)* . . . en brwn leysk kiortel och en brwn leysk kopa *ib* 69 (1486). 1 grön kopa *ib.* enbyrþ kapa älla mantol *Bu* 100. alexander aff sinne kapo far bredde hänne darium opa *Al* 3512. then litle konung hafdhe op a ok drötningin kapor twa *Fr* 2988. *ib* 2993. *Bil* 779, 830. *MB* 2: 212, 385. *KL* 391. *Su* 226. *Di* 43. — *bildl.* ati tören än en tiid edhra kåpa omwenda *RK* 3: *(sista forts.)* 4350. — *till den presterliga drägten hörande kåpa.* eet helt par cläþä . . . swa som är casula. dalmatica. subtile. antipendium, een kapä *SD* 5: 563 (1346). casula. dalmatica, subtile twa capur antipendium *ib.* — *munkkåpa.* togh kappa ok mwnkaclädher oc gaff sik j ordhon mz them *Di* 291. kastadhe kappana *(kuflinum)* *ib* 296. een brodhir kastadhe kapponne oc lop bort aff ordine *ST* 385. at bära kwffuel oc kappo *Su* 151. skall hon vpa halle fornempde broder nigels alt thet han widher törffuer kappa cledaning skoo *SJ* 311 (1463). är jak jnthe äroloss mz thz jak bär kappom *(för* kappo*)* *PM* LXIII. **2)** *hufvudbetäckning, kapuschong, mössa.* göris en kappa äller hätta aff twädoblath skin äller lädher swa at hon räkker nidher affwer axlana *PM* 13. *ib* 14. — *Jfr* **graskins-, kantara-, kor-, mantol-, munka-, qvinna-, vadhmals-, ärma-kapa.** — **kapobonaþer (kapu-),** *m. till en kappas el. kåpas utstyrsel hörande smycken.* lego . . . filie mee sicilie ornatum meum dictum capobonath et unam braz *SD* 3: 755 (1313). paraturas meas de argento dictas kapubonadh & skinnabonadh *ib* 2: 157 (1293). super vnum kapobonaþ. vna cum aliis clenodiis *ib* 5: 155 (1343). — **kapo kast (kapa kast),** *n. afkastande af kappan.* hwar som gör kapa kast eller mz vredz mode kastar sin klädir aff *SGGK* 105. — **kapo klädhe,** *n. stycke kläde afsedt till kappa el. kåpa, kapptyg, kåptyg?* eth kapoklädhe, swa got som han läte sin hedhir vara *SD NS* 2: 31 (1408). — **kapo ladher (-laader),** *m. till en kåpa hörande galon el. bräm.* lego . . . domicelle margarete . . . een kapolaad cum scrinio *SD* 6: 219 (1350). — **kapo lös,** *adj.* [*Fgutn.* kapu laus] *L. utan kappa. Bo* 189. — **kapo sköt,** *n.* [*Isl.* kápuskaut] *flik af kappa el. kåpa. Bil* 830, 836. — **kapo säkker (kapeseck),** *m. säck hvari under resor kappa och andra kläder förvaras kappsäck.* fiik jak olaff baggis kapeseck heningh gagge, och then fiik jak fron een tiwff. ther är inne hans kiortiil med selffwer ther vti war och eet paar hoser och een skiordha *BSH* 5: 34 (1505).

kapel (capel *Lg* 3: 53. **capell: -elle** *KL* 20. **-ellen** *Iv (Cod. B)* 3234. **cappel** *SJ* 140 (1445); *FH* 6: 122 (1512), 123; **-elen** *Iv (Cod. B)* 3230. **kappell: -ellino** *KL* 26; **-elline** *ib* 14. **cappell** *Lg* 3: 37; **-ellinne** *KL* 14. **-elleno** *Bir* 4: 54; **-ellet** *Lg* 3: 194. **cappäll: -ällinne** *KL* 14. **capall: -alleno** *ib*; **-allit** *ib.* **kappal** *ib* 85, 109; *Lg* 3: 673; **-ale** *KL* 73; **-aleno** *ib* 85. **cappal** *ib* 11; *Lg* 3: 10, 194, 279; **-alet** *ib* 194. **cappall: -allit** *KL* 109; **-allet** *Lg* 3: 195; **-allino** *KL* 109**),** *n., m.* **(***Iv (Cod. B)* 3230, 3234**)** *och f. kapell.* haffde sakt mässo j cappelleno for henne *Bir* 4: 54. widh sancta anno cappal *Lg* 3: 10. *Iv (Cod B)* 3230, 3234. *Lg* 3: 37, 53, 194, 195, 279, 673. *FH* 6: 122 (1512), 123. bygdho ther vp . . . et cappal ok et altare mit j hänne *KL* 11. j the cappällinne *ib* 14. v cappellinne *ib.* j kappelline *ib. ib* 20, 26, 73. byggia faghra kappal *ib* 85. aff the kappaleno *ib. ib* 109. til helge kors cappel *SJ* 140 (1445). *Jfr* **träkapel.**

kapella (cappalla), *f. och n.* **(***Iv* 2639, 4381**)** [*Isl.* kapella. *Mlat.* capella] = **kapel.** la for altare sinna capellu *Bu* 11. *Iv* 2639, 3915, 4381. atirbyggia cappallana *KL* 109. *ib* 26.

kapellan (cappelan *FH* 6: 123 (1512); *Lg* 3: 177, 702. **cappellan** *ib* 366; *SJ* 177 (1449), 178. **cappelaner** *Lg* 662. **kaplan** *SD* 2: 515 (1307). **caplan** *Bu* 27. **capplan),** *m.* [*Isl.* kapellánn. *Mlat.* capellanus] *L. prest som förrättar gudstjenst i ett kapell; kaplan, hofprest, husprest, prest i en särskild persons tjenst, tjenande prest.* her gudmund cappellan a helgandz holm oc her albrict cappellan innan sancti örians gardh *SJ* 177-178 (1449). her matz cappelan pa abo sloth *FH* 6: 123 (1512). myn herra konungh erikx capplan i vastena *SD NS* 1: 208 (1403, *vidim. fr.* 1503). han *(konung Erik)* haffde tha en capellan *RK* 2: 564. *Lg* 3: 366, 702. idher capellan hemmingh gadh *(underskrift i bref från Hemming Gad till Svante Nilsson)* *BSH* 4: 258 (1501). myn capellan her jacob *ib* 266 (1501, *bref från Svante Nilsson*). myn capellan, her erich *ib* 5: 102 (1506, *(bref från Ture Jönsson)*. skal jach legge mych ther win om medh lyff och makt, som ider tro capellan *ib* 43 (1505, *bref från Arvid Siggesson, kyrko-*

herde i Mora, till Svante Nilsson). sanctus lucas, iomffru maria cappelan *Lg* 3: 177. han möde ok qualde caplan hänna *(Jungfru Marias; om en prest som kunde läsa endast messan "af guz moþor") Bu* 27. — *kaplan, husprest, prest som går biskop el. påfve till handa vid hans förrättningar.* han *(påfven)* . . . bödh sinom cappelaner sik mz honom til redha at göra döpilse *Lg* 662. arkebiscopsens capellan *TK* 274. — *ss tillnamn.* petrus dictus kaplan *SD* 2: 515 (1307).

kapelle? *m.?* = **kapel.** herra iwan til thän kapella gar *Iv* 2645. — **kapella präster (cappala-),** *m.* [*Jfr Isl.* kapelluprestr] *prest som förrättar gudstjenst i ett kapell, kaplan, hofprest, husprest.* henna *(drottningens)* capella prester *Lg* 3: 514. kalladhe han til sigh . . . her styrgher kyrkioherra samastadz oc her iacob cappalaprest *ib* 383.

kapitel (capittel *RK* 2: 552, 611. **capitell** *ib* 9537, 3: 630. **capittell** *SO* 117; **-ellet** *RK* 2: 601. **cappittell** *ib s.* 334. **capital** *HSH* 18: 246 (1497); **-als** *FH* 1: 59 (1486, *gammal afskr.*). **capitul** *ib* 57. **capetal**: **-alsens** *MD* 440. *dat. pl.* **capitlom** *Lg* 293**),** *n.* [*Mnt.* kapittel. *Lat.* capitulum. *Jfr Isl.* kapituli, *m.*] **1)** *kapitel, hufvudstycke i en bok el. skrift.* som skriffwat staar, iohannis i försto capitlom *Lg* 293. som skran vtuiser ok jnneholler j fempthiende capitel ock artickel *SO* 118. *ib* 117. **2)** *kapitel, domkapitel.* capitelith i linc[öping] *BSH* 5: 93 (1506). capitelen . . . aff strengnäs oc vpsala *RK* 2: 9471. capitell . . . aff skaara *ib* 9537. ärchebyscop jacob oc capitelith *ib* 3: 3657. *ib* 2: 552, 601, 611, 9504, *s.* 334. *MD* 440. *FH* 1: 57 (1486, *gammal afskr.*), 59. *HSH* 18: 246 (1497). hiid skicke en godh fornwmstogh man aff cappellet *(för* capittlet*) FM* 411 (1509, *gammal afskr.*). **3)** *kapitel, högtidlig sammankomst af medlemmar som tillhöra en orden el. ett kloster.* om helghe likama tiidh war munka mooth swarthbrödhra capitell i stokholm stoodh *RK* 3: 630. — **kapitels dagher (capitals-),** *m. dag då inom ett kloster kapitel hålles. Bir* 4: 28. — **kapitels hus (capitals-** *ST* 285. **capetals-** *Lg* 3: 449**),** *n. kapitelhus, det gemensamma samlingshuset i ett kloster. ST* 285. *Lg* 3: 449.

kapitelhus (capital-), = **kapitels hus.** kom . . . herr otte i frösundhe for oss i capital huset j swartbrödhre closter *HSH* 18: 248 (1497).

kapitelval, *n. af domkapitel förrättadt val (till biskop).* han fick moth capitel wal lincöpungz kirkia til en commenda *MD* 507.

kapiten (caputeyn. *pl.* **-er),** *m.* [*Mlat.* capitanus, capitaneus. *Ffranska* capitaine] = **kapitenare.** en kwngens capiten *HSH* 24: 104 (1517). medh k. h[ans] capitener *BSH* 5: 272 (1508). med nogne aff the yppersthe caputeyner och bonda kwnger *ib* 343 (1509).

kapitenare, *m. kapten, höfvidsman, anförare för en afdelning soldater.* capitenaren som regerar oc skikkar stridz folkith, han skal wara wthwahldher blandh twsanda yppasta män *PM* 1. *ib* 2, 3, 4, 14, 20 *o. s. v.*

kapitule, *n.* [*Isl.* kapituli, *m.*] = **kapitel 2.** mz waart elskelige capitules raadz *(för* raad?*)* fulbordan och godwilie *FH* 1: 57 (1486, *gammal afskr.*).

kapp, *se* **kap.**

kappara, *n.* at the skuldo vuna hanom en stadge aarliga vppo seppälä goz om skat oc alle andre alägher vndan tagno länsmanzens kappara *FH* 6: 45 (1457).

kappi iärn (cappi jern), *n.* 15 marcas denariorum in unum cappi jern *SD* 2: 153 (1293, *nyare afskr.*).

kapris (*pl.* **caprissar),** *m.?* [*Finska* kapris, kauris] *bock.* vij sagom inga färska nötha klöff i wor mwn kom . . . wtan smaa caprissar *BSH* 5: 186 (1507).

kaprätter (-räter), *adj. kapprak.* stodh han vpp kapräter sielfuer j myllögena *Lg* 3: 522.

kapsamber (kapsammer. kampsamer *Di (Cod. B)* 330**),** *adj.* [*Isl.* kappsamr] *ifrig, driftig.* milder oc kapsammer *Di* 130. fameloger ok kapsammer *ib* 131.

kapun (kappvn. -ar), *m.* [*Mnt.* kappûn. *Lat.* capo, *gen.* -onis] **1)** *kapun, kastrerad tupp.* jak hawir en fetan kapun *KL* 110. stekia kapunin *ib.* ffersk mat som er höns, capunar, kiid *LB* 7: 317. **2)** *snöping, kastrerad man.* ängin man ma thiäna thärä vtan han skal kappvn *(Cod. A* snöpter*)* vara *Fl (Cod. B)* 1021.

kar (kaar), *n.* [*Isl.* ker] *L. det hvari något förvaras, kista, skrin.* hofwodhit laa j lukto kari nidher grafwit *Bil* 53. lagdhe han *(den nyfödde sonen)* innan thätasta car *(fiscella) ib* 244. *MB* 1: 278. *SD* 5: 564 (1346). — *kärl.* tedhe hanum fiughur car *(calatos)* thry af gul ok eth af silfuir *Bil* 283. thera owirflödhelikhet j gul ok sylff oc karom ok klädhom *Bir* 2: 75. bäträ är thwnth öl än tompt kaar *(bachus quam ciatus siccus prestat tenuatus) GO* 78. gamul mö slar aal karin syndir *ib* 150. *Al* 4637, 4645. *Fl* 289, 303, 311, 326. — *särsk. dryckeskärl, bägare.* giorþe cors tekn for karino *Bu* 494. skipadhe sit kar andrum swene *(gjorde en annan till sin munskänk) Bil* 124. *MP* 1: 124, 183. drikker man mosth aff te yrth ther bwna hether hwar dagh ith halfft kaar *LB* 2: 31. — *bildl. kar, käril.* han är mik eet wtualt kar *Bil* 897. *Bo* 146. *Bir* 1: 14. *Lg* 3: 232 hon är renleksins kar *Bir* 1: 96. — (?) the sin ordh i mangh kar ladhe *RK* 3: 1153. — *Jfr* **altara-, bordh-, bro-, broa-, bryggio-, drykkio-, eld-, eter-, font-, fot-, glas-, gul-, hunags-, hälghadomo-, hälghodoma-, ilätis-, kopar-, krisma-, ler-, lögha-, malm-, minnis-, miödh-, miödha-, mässings-, nytio-, ost-, pino-, rökilsa-, saþul-, silf-, sten-, svamp-, tin-, trä-, vatn-, vax-, vidhio-, vighþa vatns-, yrta-, öl-, öse-kar.** — **karsyrt (-ört),** *f.* [*karsört hos Tillandz och Bromelius*] *mjödört, spiræa ulmaria Lin.* lagen aff . . . kars ört *LB* 7: 349.

karbadh, *n.* [*Isl.* kerbað] *karbad.* loot eet karbadh göra *Iv* 1324. *ib* 2318. *Va* 27.

karbunkule, *m.* [*Lat.* carbunculus] *karbunkel (ädelsten).* karbuncula oc smaragda *Al* 8215. *ib* 8675. — **karbunkula sten (karbunchula-. karbunkala-** *Di* 59. **karbunkla-** *ib* 129, 141**),** *m.* = **karbunkule.** fäm karbunchula stena *Di* 283. *ib* 59, 129, 141.

karbunkulsten (karbunkel steen *Fl* 297. **karbunkil sten: -stena** *Fr* 2957. **karbunkil steen** *Fl* 988; *Fr* 162**),** *m.* [*Jfr Isl.* karbunkulisteinn] = **karbunkule.** a hwar then knap ther var a standa karbunkul stena twa *Fr* 2948. *ib* 162, 2957. *Fl* 297, 988.

kardamomom, *n.?* [*Lat.* cardamomum] *kardemumma.* kardamomom oc näghlikkor *Bo* 133.

kardemoma (cardemome. kordomoma), *f.?* = **kardamomom.** the owirmärkis kryde . . . som är muskaat oc kardemoma *RK* 1: *(Albr.) s.* 207. *Fl (Cod. B, C) s.* 96. *LB* 8: 52. tag . . . cardemome *ib* 7: 283. kordomoma skal tw ätha *ib* 86.

kardinal, *m.* = **kardinale.** een cardinal heth vilhelmus *ST* 85. her elziarius cardinal *Lg* 3: 554. *BSH* 5: 185 (1507).

kardinale (kardenale: -a *Bir* 4: *(Avt.)* 180**),** *m.* [*Isl.* kardináli. *Mlat.* cardinalis] *kardinal.* gudh siälfwir (tedhe) thera komo enum cardinala aff rom hostiensi biscope *Bil* 215. pawen kardinala biscopa oc klärka *ST* 380. pafuen vrbanus ok alle hans cardinala *Lg* 3: 554. ens dödz kardinala siäl *Bir* 3: 190. *ib* 2: 91, 4: *(Avt)* 180. *KL* 354. *Alla de anf. ställena, utom Bil* 215 *och Bir* 3: 190, *kunna dock föras till* **kardinal.**

kardh, *se* **skardh.**

karelar, *m. pl. Kareler. RK* 1: 475, 515, 1345, 1697. *SD* 5: 696 (1347, *nyare afskr.*).

karena (karina *L*), *f.* [*Isl.* karína. *Mlat.* carena, carrina, *af* quadragena] *L. fyrtio dagars fasta (ålagd som penitens); efterskänkande af dylik fasta.* til henna *(näml. bönen)* gaff . . . vrbanus quintus vij[c] dagha oc iij[c] karenor *Su* 321. *VNB* 13.

kargher, *adj.* [*Mnt.* karch, karich] *karg, snål.* han war bade karger oc asniken *Di* 22. *Jfr* **karughhet.**

karl (kar *BSH* 5: 196 (1507), 386 (1510); *FM* 408 (1509); *RK* 3: *(sista forts.)* 4461. **kare** *(i rimslut) ib* 4807. **kall** *L. med art.* **karen** *BSH* 5: 41 (1505). *pl.* **karlar. karla. karra** *BSH* 4: 337 (1503), 5: 155 (1507), 515 (1512). **kara** *ib* 41 (1505), 302 (1508). **karer** *ib* 599 (1519); *FM* 344 (1507). **kalla,** *se* **bruþkarlar. kala** *PM* 3. *dat.* **karromon** *LB* 2: 58. *sing. träffas nyttjad äfven då plural betydelse åsyftas, se MB* 1: 459; *Iv* 3095; *Pa (Tung)* 40), *m.* [*Isl.* karl] **1)** *karl, (vuxen) mansperson, man.* en dagh saa barnabas carla ok quinnä danza nakin *Bil* 296. qwinde oc karla mz barnom oc fä *MB* 1: 299. *ib* 433. nu göme idher gudh badhe karl ok quinnä *Iv* 3095. tak bokkaland karromon ath drikka ok quinnomon gethaland *LB* 2: 58. grät iui blindom karle *Bu* 133. han er en dugeligen karll *BSH* 5: 154 (1507). fogthen sende vth two kara *ib* 41 (1505). sloghoo thy i hiäl then ena karen *ib. ib* 196 (1507). en miok räþeleken karl *Bu* 18. hin karl iatte hanom rikare varþa *ib.* sagþe karlen *ib.* grymbar karl *ib* 19 *(på de fyra sist anf. ställena är djäfvulen åsyftad).* ther styrte bådhe kar oc hest *RK* 3: *(sista forts.)* 4461. *ib* 4807. — *särsk. om ålderstigen man: karl, gubbe (med el. utan föreg. attribut med betydelsen: ålderstigen).* en aldrogar karl *Bu* 135. var kunnaþe saloghom karle *ib.* at gamblan karl lyste leka *ib* 157. see gambla karls tyberij keysara dödh *Bil* 111. sagdhe rikum karle tyberio keysare *ib.* tedhis honum en gamal karll *ib* 281. komber ater godher carl gamaliel *ib* 283. mz . . . gambla karlenom iosep *Bo* 4. *MB* 1: 189. thu skal opstanda mot hwitom karle *ib* 367. gambla kärlinga oc kala *PM* 3. ther pa sath gamalt folk, karll och qwinnor *(seniores viri et feminæ) Pa (Tung)* 40. lifnar hughin i karlenom *MB* 1: 252. **2)** *fri enskild man, bonde.* hawa badhe karl oc konunger rät ower then som bryter laghin, oc är han skyldogher badhe härätz rät oc konungx wt at giälda *MB* 1: 459. bätre är at wara karl like *(för* liker?*)* än konungh *(par fore malo mei quam regis progeniei) GO* 695. — *Jfr* **afrads-, aker-, aldin-, almännings-, bo-, boþa-, bonda-, dagha-, dala-, diura-, drafls-, dreve-, drifte-, färio-, gryta-, hor-, kola-, kot-, kroklo-, krökio-, ladhu- gards-, legho-, mala-, nöta-, oker-, qvätta-, repa-, rods-, skäria-, staf-, stovu-, stubba-, synda-, trol-, þorpa-, vaghn-, ända-karl** *samt* **birkarlar, bruþkarlar.** — **karla bo,** *n. bondgård.* thz är opta i karla bo oy är j konunx bo *GO* 844. — **karlavaghn,** *m. karlavagn (stjärnbild).* sath oppa karlawagnen *PK* 225.

karlgilder (kar-), *adj. L.*

karlin (*pl.* **-er),** *m.* [*Jfr Mht.* karlîn] *karolin, ett slags guldmynt.* ath iach ecke hadhe mere än iij karliner *FM* 241 (1505).

karlkyn (-kön *L.*), *n.* [*Fnor.* karlkyn] *L. mankön, hankön.* är annath thera karl kyn, oc annath qwinkyn *MB* 1: 85. aff allo manadha gambla karlkyni leui släkt *ib* 386. *ib* 87, 88. — *gen. af mankön, af hankön.* lamb skal wara eens lita oc karlkyns *MB* 1: 307. *ib* 169, 478.

karlman (kar- *MB* 1: 112, 228, 386, 407, 420. **car-** *Bu* 100, 503, 521. **karmaþer** *L.*), *m.* [*Isl.* karlmaðr] *L. karl, mansperson, man.* scipaþe hänne eet vänt palacium. som ängen carman tel come *Bu* 503. natalia . . . lät skära sik har som carmanne *ib* 521. aff karlmanne oc quinmanne *Lg* 943. *Bu* 100. *MB* 1: 112, 228, 386, 407, 420. — **karlmanna kläþe (carmanna-),** *n. pl. karlkläder.* natalia törkände sik mz carmanna kläþom *Bu* 521. — **karlmanz klädhe (carmanz-),** *n. pl.* [*Isl.* karlmannsklæði] = **karlmanna kläþe.** hon thok widh carmanz clädhum *Bil* 385. — **karlmanz namn (carmans nampn),** *n. karlnamn, mansnamn.* hon . . . sagdhe sik heta eugenium carmans nampne *Bil* 385.

karm? IX stenbysser met XXIX karmer *(för* kamer *el.* kamrer; se **kamar 3**) *FH* 4: 84 (1499).

karni? taka . . . kyrsebära kärna karni *(för* karui?*)* oc plomkärna *LB* 1: 98.

karotter (*n.* **karot),** *adj.* [*Jfr Isl.* kárr, *m., och* kárhöfðaðr] *krusig.* hans har är suart oc karot *(crispi) Bu* 204.

karp? *f.? n.?* [*Finska* karpi *el.* karpio, *mått motsvarande* 10 *kappar, äfven mått som varierar mell.* 5 *och* 10 *kappar*] *karp, ett i Finland brukadt rymdmått, troligen motsvarande en halfspann. Jfr Ahlqvist, De vestfinska språkens kulturord s.* 176-7; *Falkman, Om mått och vigt* 1: 296. iij karp sädh *BtFH* 1: 217 (1507). vij karp stampe myöl *ib* 216 (1507). en ɉ [1/2] karp huite *ib* 231 (1509). i [1] karp bönner *ib.* ɉ [1/2] karp artther *ib* 232. j [1] karp siliginis *ib* 359 (1511). ij [2] karp siliginis *ib.* iij modios & ɉ [1/2] k[arp] *ib* 406 (1516). j [1] span oc j [1] k[arp] *ib. ib* 163 (1508), 205 (1509), 223 (1508), 278 (1509), 360 (1511), 365 (1469), 366 (1469), 367 (1469), 368 (1475), 369 (1478) *o. s. v. FM* 78 (1483) — *i latiniserad form.* due carpe ordei planate wlgariter dicte strucne carpe *SD* 4: 392 (1334, *gammal*

afskr.). vna planata carpa auene *ib.* tributum nostrum de finlandia et alandia jn pellibus variis . . . ac carpo regio proueniens *ib* 739 (1340). *Jfr* **roghkarp.**

karpland (carpelandh *BtFH* 1: 109 (1470, *nyare afskr.*). **carpe landh** *ib* 51 (1477, *nyare afskr.*)), *n. karpland, ett i Finland brukadt ytmått betecknande så mycken jord som kan besås med en karp säd.* mit rätte arffua godz III $^1/_2$ carp land i aker *FH* 5: 207 (1512). dömdes knwt tewrolaynen i [1] karp land ffri med aarswexten aff lauris kandaia *BtFH* 1: 131 (1506). haffua vj karpland i vrdialaby *ib* 146 (1506). *ib* 51 (1477, *nyare afskr.*), 109 (1470, *nyare afskr.*), 156 (1507), 246 (1508), 248 (1508), 297 (1509).

karsker (karsch. *n.* **karsth),** *adj.* [*Fdan.* karsk. *Mnt.* karsch] **1)** *dugtig, rask, liflig, munter, kry.* hon haffdhe thre söner karsk *Al* 7699. *MB* 2: 260. *Su* 140. *RK* 3: 3451. födhe drotningen karskan oc faghran son *Lg* 219. hans moodh war karsth *RK* 3: 39. wngher karsker hogher *(recens animus) Su* 74. — *dugtig, stark, styf, modig.* han war en man til ordh swa karsk *MD* 388. — *dugtig, kry, frisk.* han wardh karsk röster ok säl *Al* 2633. han vardh . . . karskir oc friskir af sik *Pa* 20. om afthonen karsk om morgonen död *RK* 2: 3191. hon war karsk oc helbrygdha oc all henna saar waro läkt *ST* 265. karsch och swnd *BSH* 5: 503 (1512). *FM* 350 (1507), 492 (1510). *Lg* 3: 37, 232, 253, 273. **2)** *vacker, ståtlig.* han var karsker oc resoghir i sino änlite *(vultu decorus) Ansg* 183. han fik . . . kärlek til enna faghra oc karska iomfrw *Lg* 3: 58. kom til hänna en mäktogher grewe, myndogher oc karsker man *Lg* 332. han är wngher oc karsker *ib* 333.

karskhet (karshet), *f.* **1)** *välbefinnande, helsa.* ath gudh thöm och idher holle i all swnheet och kars[k]het *BSH* 5: 107 (1506). **2)** *skönhet.* fik han se . . . ena wänasto pigho, aff huilkas karskhet han wart gripin i sith hiärta *Lg* 3: 64. *ib* 294, 386.

karskliker (-leker), *adj. vacker, präktig?* mz frwom hawa the wärm klädhe oc fagher oc karsklek *(Cod. A* tharfflik 135*) MB* 1: *(Cod. B)* 537.

karsyrt, *se under* **kar.**

karta naghl (karta nagel), *m.* = **kartnaghl.** *LB* 7: 115.

kartenspel, *n.* [*Jfr Mht.* kartenspil] *kortspel. PM* 29.

karter? *m.?* [*Sv. dial.* kart. *Jfr N.* kartnæver] *Jfr* **birke-, eke-karter.**

kartis, *se* **kirtis.**

kartnaghl, *m.* [*Isl.* kartnagl] *kartnagel.* kartnäghle lang *Iv* 271.

kartog (*pl.* **-er**), *f.?* [*Mnt.* kartouwe. *Jfr Grimm-Hildebrand, Wörterb.* 5: 233] *ett slags stor kanon.* brwchede han sine kartoger och andhre swore skoth *BSH* 5: 364 (1509). för södreportt i stocholms by giorde jagh medh kartoger stor gny *RK* 3: *(yngre till. om Chr. II) s.* 232.

kartyser, *m.* [*Jfr Mht.* karthiuser] *kartusian.* eth miraculum aff en cartyser *Lg* 3: 691. — **kartysa ordin (kartwse orden),** *m. kartusianorden.* ladho sina twnge saa släth, ath inghen prädikare i kartwse orden kwnne mer winläggia sig än thee bade giorde *BSH* 5: 303 (1508).

karughhet (karugheet), *f. snålhet.* wi elskom ey nidhskap äller karugheet *Al* 6321. *Jfr* **kargher.**

karve, *m.* [*Isl.* karfi. *Mlat.* carabus] *ett slags mindre, lättgående fartyg.* then stadh hafwer mist badhe folk ok karfwa *Al* 1767. snäkkior ok karwa oc löpe skutor *RK* 1: 3562. *OB* 213.

karve (karffwa), *m.* [*N.* karve, *m.*, karvi, *n. och* karv, *n. Mnt.* karwe. *Franska* carvi] *karv, kummil, carum carvi Lin.* karffwa dygdh *LB* 8: 45. dansth commin hether karffwa *ib.* *Jfr* **karni.**

karver? *m.* [*Sv. dial* .karv. *Mnt.* korv. *Lat.* corbis] *korg.* the haffdo nakra brotna brödh stompa i sinom karffwom *Lg* 3: 298. *Jfr* **korgher.**

kasi, *m.* [*Jfr Sv. dial.* kase, *sängvärme. Jfr äfven Nygutn.* kas, *f. mos*] *värme, sängvärme? mos, gröt?* thz synis wäl a kin hwar kasi masaar *(constat maxillis quantum quis mandit in illis) GO* 142.

kaskland (kaske-), *n.* [*Finska* kaski, kaskimaa, kaskisto] *svedjefall, land der trän fällas el. blifvit fälda (för svedjande)?* nystelä boar hade huggit kasklandh vthöfuer råån *BtFH* 1: 26 (1486, *nyare afskr.*). om ther wore något kaskelandh, som the kunde bruka på både sijdor, thz skulle och inge there hindra huar annan, vthan dhe skulle taga rennewedh och näffuer ramattha flätha huar medh androm öfuer thenna råå *ib* 43 (1465, *nyare afskr.*). huilken tere haffuer giort ogongh wppo then annars kaske land *ib* 261 (1508). för owerk som han giorde pa raguald jonsson epaiala kaskeland *ib.*

kaskstokker, *m. fäld stock?* togho timber och kaskstockar öfuer vrajerfuis råår *BtFH* 1: 4 (1467, *nyare afskr.*).

kasna vargher (kasnä warghär *SR* 41. **kaxnä wargher** *L.*), *m. L. mordbrännare. SR* 41.

kast, *n.* [*Isl.* kast] *L.* **1)** *kast, kastande.* eth kast kastade han medh en sten *BSH* 5: 147 (1507). — *kastning, stöt.* thz *(skeppet)* kom i maangh kasth saa ath baandith aff eena twnna brasth *RK* 3: 255. **2)** *tärningkast.* them faller fast sees j hwart kast *MD* 395. — *bildl.* pröva kast, *göra försök.* the pröffua mz honum all kasth *RK* 3: 2960. *ib* 2525. han pröffuar all sin kasth *(uppbjuder alla sina krafter) ib* 1635. *ib* 2776. tha tw hadhe pröffuadh thz kasth *(inlåtit dig i det företaget, företagit dig detta) ib* 191. huar sin kasth pröffuer *(försöker sin lycka, får stå sitt kast) ib* 3044. **3)** *skalkstycke.* the fore mz liisth och ondh kasth *RK* 3: 1617. **4)** *kast, antal af fyra. vid räkning af sill.* vt parrochiani . . . jn myklaby XV kasth . . . jn myreby VII kast . . . jn myklaby VII kast . . . jn sandby VIII kasth . . . in gresgardh XV kast de quolibet reti cum alecia ceperint soluere teneantur *SD* 5: 620 (1346, *diplom från Öland; gammal afskr.*). — *vid räkning af mynt (jfr Mnt.* worp*).* vtaff tesse for:ne march wägnä skal han skrodha trätige firä kasth, en penningh mynnä *HSH* 19: 12 (1480). vppa thenna wägna march skal han skrodhe femtigi och try kast *ib. ib* 14 (1497). — *Jfr* **blidho-, fore-, guls-, ivir-, kapo-, koto-, sten-, vaþa-kast.**

kasta (-ar, -aþe, -aþer), *v.* [*Isl.* kasta] *L. eg. kasta i hög?* **1)** *kasta, uppkasta, genom kastning åstadkomma (en hög).* kastadho storan stena högh vpa thera hälgha likama *Bil* 850. **2)** *kasta, slunga. med dat. el. i dess ställe ack. betecknande det föremål som kastas.* nu skiutär man spiuti. ällr kastär stene iwir hus *UplL M* 4. the skulu ok sik wänia skapt

skiuta ok sten kasta *KS* 53 (136, 58). castadho stena *Gr* 307. kastadhe han sin wand fore pharao koning *MB* 1: 293. hwa som kastar bwlyxe at varom herra han kastar nydhio i geen *GO* 416. lät kasta iudham j diupastan thörran brun *Bil* 87; *jfr* **8.** þa castaþo män stora linor vm afguþa stok *Bu* 207. — *pass.* þät *(hufvudet)* var kastat diupt i en dal *Bu* 129. — *med föremålet som kastas underförstådt.* han grep handom likbarenna ok vilde viþ iorþ casta *Bu* 15. — *kasta på, utsätta för kastning. med dat. betecknande det föremål som kastas och ack. för att beteckna den på hvilken man kastar. pass.* stenum kastadher *Bil* 123. — *med ack, betecknande den på hvilken man kastar samt med prep.* mäþ *och följande subst. för att beteckna det som kastas.* han kaste hona mz första stenenom *Bo* 159. *ib* 182. *ST* 131. *MD* 37. *RK* 1: *(sfgn.) s.* 181. — *med ack. betecknande den på hvilken man kastar.* vändom atar at casta *(d. v. s. stena)* rätuisan man *Bu* 198. — *med ack. uttryckande det inre objektet samt med prep.* mäþ *och följ. subst. för att beteckna det som kastas.* eth kast kastade han medh en sten *BSH* 5: 147 (1507). — *med prep.* mäþ *och följ. subst. för att beteckna redskapet med hvars tillhjälp man kastar.* han kan ekke finne pa laget at kasta medh henne *(blidan) BSH* 5: 147 (1507). **3)** *kasta (tärning, lott el. dyl.).* terning kasta offuer taffwellbord *RK* 3: *(sista forts.)* 5284. j dublara husom hulke som thry öghon kasta a enne tärning *(in domo taxillatorum, qui tres punctos super unum taxillum jaciunt) Bir* 3: 26. dws oc aas them kaster hon mäst *MD* 395. kastadhe han loth *Lg* 3: 371. at the skuldo kasta lutij uppa thera gudha, til thäs at the matto fa vita huru thom thäktis *Ansg* 229. *ib* 233. **4)** kasta ivir sik, *kasta öfver sig, i hast taga på sig.* petrus var nakin ok kastadhe ginstan owir sik kiurtilin *Bo* 240. **5)** *kasta, sätta i rörelse (ngn af kroppens lemmar).* rördhe oc kastadho hwffudhet *Su* 74. — kasta händer a *el.* ivir, *taga fatt på, gripa (ordagrann öfversättning af Lat. injicere manus).* kastadho händär a them *(injecerunt in eos manus) KL* 137. *MP* 2: 11. kastadhe händir ouir aposlanä *(injecerunt manus in apostolos) KL* 140. **6)** *kasta, rikta.* wm idher öghon kastas a nakon man fästis wppa engom *Bir* 5: 7. **7)** *kasta, lägga, låta komma el. utbryta.* gudh kastade plagho oppa them *JP* 124. kasta tina wrede uppa thz landzskap som inthe kalla oppa tik *ib* 163, hanom thykte som gudh kastadhe en storan räddhuga uppa alla hans oviner *(erat in omnibus contumacibus terror divinitus illatus) Ansg* 251. **8)** *kasta, med våld föra.* lät han gripä sanctum petrum ok kastä j myrkästwo *KL* 154. — *störta, bortdrifva.* som thik kastadhe aff himerike *KL* 16. kastadhe gudh fadhrin aff presta ämbite *ST* 381. **9)** *störta, bringa, förmå (till).* hafdho han i synd kastat *KL* 210. **10)** *bringa (under någons välde). med prep.* undir. at kasta vnder *(underkasta el. underlägga)* han all riken *MB* 1: 22. **11)** *framlägga, erlägga.* hwilka penninga tha genistä thaldis oc kastis *(för* kastadhis; *soluit adque tradidit)* vti mynä närwara *SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet).* han kastade sitt wadh emoott nempnden *BtFH* 1: 3 (1481, *nyare afskr.*). olef bödz . . . att han skulle kasta sitt wadh mooth thenne tijo synemän förre än the sworo och han wilde ey *ib* 5 (1467, *nyare afskr.*). *ib* 11 (1484, *nyare afskr.*) *o. s. v. FH* 5: 87 (1482). **12)** *framkasta, anföra.* kastadho *(objicientes)* margh hardh käro maal mot hanom *KL* 171. **13)** kasta undir öghonen, *förebrå.* kastadhe honom wndher öghonen säfflika thz han giort haffde *Lg* 3: 399. **14)** *kasta från sig.* han castaþe suärþe *Bu* 511. **15)** *kasta, gifva från sig.* kastha siith watn *LB* 7: 171. *SGG* 130. — *kasta, framföda (genom förtidig börd).* wardher henna *(mjödörtens)* blomsther ffangith quinno ath döna til. ther mz barn är tha kastar hon barnith *LB* 2: 42. lwkthar kona aa henne *(mjödörtens)* blomster som haffwande er, hon kastar döth barn *ib* 7: 145. **16)** *bortkasta, bortlägga, öfvergifva. med dat. el. stundom ack.* hon kastadhe wärldz klädhum *Bil* 109. kastade biscops klädum *ib* 690. thz hände at een brodhir kastadhe kapponne oc lop bort aff ordine *ST* 385. kastadhe kappana *Di* 296. ilth är kynnom kasta *GO* 373, 388. at kasta fädhernis sidhum *Bil* 453. castaþo þe cristno *Bu* 199. trone kasta *Bil* 1020. *Su* 149, 150. trona kasta *RK* 1: *(LRK) s.* 224. *PK* 233. *MB* 2: 297. **17)** *uppkasta, upprifva.* skullo the bro kasta *RK* 1: 2284. *ib* 2923, 2: 2504, 5925. — **kasta sik, 1)** *kasta sig, störta sig.* at thu ey kasta tik i otwlimodh *Su* 149. **2)** *kasta sig, vända sig.* strax kastadhe sigh wädhret *(contrarius ventus venit) Lg* 3: 373. **3)** *vädja.* the kastade sigh medh tirmola boar moott eena heredz syhn och vnder een landzsyhn *BtFH* 1: 107 (1468, *nyare afskr.*). — **kasta af,** *afkasta.* kastar sin klädir aff *SGG* 105. *Jfr* **afkasta.** — **kasta ater,** *kasta tillbaka, förkasta.* huat naþom þe castaþo atar *Bu* 154. — *bortkasta, förkasta, öfvergifva.* sidhan kastadho göta atir cristindom *Bil* 738. — *Jfr* **ater kasta.** — **kasta bort, 1)** *bortkasta.* kaste bort inälffwin *LB* 1: 96. aff thy thrä. som bort war kastat *Bil* 87. kastin ey bort äwärdhelika krono *ib* 476. **2)** *bortkasta, upprycka, upprifva.* the kastade bortt the 2 gamble råår och flytede opå annan rwm *BtFH* 1: 17 (1500, *nyare afskr.*). *ib* 31 (1466, *nyare afskr*). **3)** *fördrifva, utdrifva.* kastadho hona bort aff barna fädherne *Bil* 804. casta bort thiänista qwinnona *MB* 1: 197. — *Jfr* **bort kasta.** — **kasta fore,** *förebrå. med dat. och ack.* kaster androm sinom broder fore nager the ärende *SO* 103. *Di* 227. *Jfr* **fore kasta.** — **kasta fram,** *kasta fram.* mästarene kastadho sina wänder fram *MB* 1: 293. *Jfr* **fram kasta.** — **kasta i gen,** *igenfylla.* kastade brunnane igen *HSH* 18: 266 (1497). — **kasta niþer, 1)** *kasta ned.* kastade henne (ɔ: klobbona) badhä opp och nidh *Va* 28. **2)** *kasta till marken, bortkasta.* the kasta nu nidh thänna spadhan *Bir* 3: 89. **3)** *nedkasta, nedslå.* casta niþar hans märke *Bu* 206. — *Jfr* **niþer kasta.** — **kasta um,** *vända.* rasklika kastadhe han om sin häst *Iv* 738. kasta vm blad *MD* 517. — **kasta umkring,** *skingra.* giffuir hon (ɔ: pipro rooth) werma oc kastar om kring alla wetzko *LB* 3: 55. — **kasta up, 1)** *kasta upp, kasta i höjden.* kastadho muld wp i wädhrit *KL* 167. kastade henne (ɔ: klobbona) badhä opp och nidh *Va* 28. þär een grop rensaþes. kastaþes vp houuþet sancti pauli *Bu* 129. **2)** *kasta upp, kräkas.* än man kasta gerna vp aff math

LB 5: 80. **3)** *kasta upp, upprifva, upprycka.* kastadho vp hans quärna damp *VAH* 24: 320 (1422). the som kastade vp the gamble råår och giorde nyie råår *BtFH* 1: 75 (1467, *nyare afskr.*). — *Jfr* **up kasta.** — **kasta upa,** *pålägga, hemsöka med.* somliga haffwer gudh kastad kranedom oppaa *BSH* 5: 109 (1506). — **kasta ut,** **1)** *kasta ut.* kastin wt nätit *Bo* 240. vildo eigh þola þem *(benen)* i sino lande. vtan lagþo i blykisto. ok kastaþo vt i haf *Bu* 210. **2)** *utdrifva, fördrifva, störta.* kastadhis mz vald vt aff paua döme *Bil* 768. *ib* 769. kastadhis wt fra mannom oc waldom *MB* 1: 17. — *Jfr* **utkasta.** — *Jfr* **for-, in-, ivir-, mote-, ordh-, saman-, sunder-, umkul-, undir-kasta.**

kastale (kastalä), *n.* [*Isl.* kastali, *m.*] = **kastel 1.** *Iv (Cod. B)* 3602. *Jfr* **forkastale** *samt* **kastel, kastelle.**

kastalen, *m.* [*Mht.* kastelân. *Span.* castellano] *kastiliansk häst.* hans örs var röt rät som eet blodh en kastalen räth öffrit godh *Fr (Cod. B D E F)* 108.

kastan, *f.* *Jfr* **um-, up-kastan.**

kastel (kasteel. *med suffig. art.* **kastelit** *Bo* 143. **kastellit** *Di* 94**),** *m.* **(***Iv* 2802, 2803, 4767**)** *och n.* **(***Bo* 143; *MP* 1: 3; *Di* 94**)** [*Lat.* castellum] **1)** *kastell, borg, slott.* war forman for et torn ok castel *Bil* 314. een kasteel ther var badhe högh ok stark *Iv* 2802. *ib* 2803, 4767. *Di* 94. **2)** *by.* gangin til thz castel *(castellum)* som fore idhir är *MP* 1: 3. ihesus gik in ij kastelit *Bo* 143. — *Jfr* **kastale, kastelle.**

kastelle (kaställe. kastalle), *m.* [*Jfr Isl.* kastali, *m.*] = **kastel 1.** een riddare . . . ij een kaställa *(Cod. B* eth kastalä*)* la *Iv* 3602. ij thänna kastella *ib* 4217. xv kastalla *Di* 185. *Jfr* **kastale, kastel.**

kaster, *m.* [*Isl.* köstr] *hög (af lik).* aff hednom mannom mangen kast war ther saman dragen ok brender *RK* 1: 325. swa drogh man saman them ther i kast *ib* 2964. *Jfr* **löf-, viþa-kaster.**

kaster (kaasther. coster. -ar), *m.* *qvast.* stänk the askona . . . mz wathn mz enom kaasth *PM* 57. — *blomknippa?* tagha costa aff rutha oc aff komiin oc thz hwitha aff äghit oc tömpra saman *LB* 5: 77. — *Jfr* **qvaster.**

kastilse, *n. pl.* *Jfr* **bort-, fore-, nidher-, up-, ut-kastilse.**

kastlaþa, *v. L.*

kastläggia, *v. L.*

kastning (-igh), *f. kastande, utkastande. LfK* 118.

kater (kaater. kaather. koth *Di* 223. *n.* **kaat** *Bir* 2: 275**),** *adj.* [*Isl.* kátr] **1)** *yster, uppsluppen.* han rende catum heste *Bil* 375. *KL* 276. kaatom getom *Bir* 2: 149. kötit vardhir stundom oskällica kaat *ib* 275. kaath röst *Su* 74. **2)** *glad, lustig, munter.* at eigh sculu saloghe van hopa ok eigh säle ok cate trösta sik *Bu* 489. the varo badhe gladhi oc kate *Fl* 53. *ib* 68. *Fr* 1055, 2514. *Iv* 1967, 2837, 4209. *RK* 2: 192, 3930, 5462. *Di* 130, 131, 174, 203, 223. the gingo til bordh ok giordho them kata *Fr* 376. *Al* 8193. *RK* 1: *(sfgn) s.* 186. — *med gen.* thäs wardh iak badhe riker oc kater *(gen. utan tvifvel framkallad af* kater*)* *Al* 8424. **3)** *själfsvåldig, okynnig.* j geen trånghiaskolandis thera käthe, oc lusta som kathe äru *(petulantiam lascivientium)* *Bir* 4: 63. en ware the pa husit kate oc foro offuan wt oc jn mz sina bate *RK* 2: 6062. **4)** *yppig, veklig, vällustig.* kaater *(delicatus)* man oc kräslika op födder *MB* 1: 430. *Bil* 463. om iak maa äldher törs at sighia, en widher oc kather älskare äst thu *Su* 88. **5)** *utsväfvande, lättsinnig.* manga kata quinno . . . danzadho mz skörom latom *KL* 101. sköra oc kata nwnnor *Su* 128. kata qwinnor oc danzserskor *ib.* — *Jfr* **ful-, of-kater.**

katiza (katidza), *f.* [*Sv dial.* katisa, kattisa. *Finska* katitsa] *katissa, katsa, i ett rattendrag anbragt och för fångande af fisk afsedd byggnad af spjälväggar, så anordnad att fisken på ömse sidor af en från land utgående sprötgård (landgård) lockas in i själfva byggnaden ur hvilken han derefter svårligen kan komma ut. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 212. gifwer jak oc wnner for:do clostre allan myn booskap ok jngedöme, badhe met fää ok sädh wppa aakrenom staar, katidzor, ok annat hwat thet hälzt kan wara *FH* 2: 138 (1442). *Jfr* **katize, katse.**

katize (kattizze), *m.* = **katiza.** drogho the oc noth in i wikenne i blandh thera kattizzar mothe clostersens wilia *FH* 4: 15 (1451).

katlika (kaatlica), *adv.* [*Fnor.* kátliga] *vekligt, vällustigt.* mit köt är jlla oc kaatlica opföt *Bir* 3: 330. kaatlika oc kräselika liffwandis *Su* 129.

katse (katze), *m.* [*Finska* katsi] *kasse, flyttbart säckformigt fiskredskap bundet af garn, bast el. vidjor och försedt med öppningar genom hvilka fisken kommer in men icke kan komma ut?* the haffde sätth syn gildar och katzar wppo hans wtmark och fiske vatne *BtFH* 1: 132 (1506). *Jfr* **katiza, katize.**

katskin, *n.* [*Isl.* kattskinn] *L. kattskinn. LB* **2:** 11, 3: 33.

katta, *f. katta. MD (S)* 233. *Lg* 1033. — *pl. katter.* hunda kattor oc rottor *ST* 388. tha ärw hans kattor flagna *MD (S)* 221. — *Jfr* **kätta.**

katter (kather *GO* 469. **kath** *ib* 724. *pl.* **-ar:** **katta** *Al* 9680, 9683, 9695; *MD (S)* 221. **-ir: katte** *RK* 1: *(Albr) s.* 212 *(i rimslut)***),** *m.* [*Isl.* köttr] *L. katt.* hwat är mindra wärt j huseno än hundin älla kattin *Bir* 1: 141. hundin skal thiäna herran ok katthin frwnne *GO* 111. gamal kather lapar ok miölk *ib* 469. taki . . . en vng kat *LB* 1: 96. then som haffwer katta fagra *MD (S)* 221. *Al* 9680, 9683, 9695. *RK* 1: *(Albr) s.* 212. *LfK* 141. *Jfr* **lä-, skogs-katter.** — **katta oster,** *m.* [*Fdan.* kattæost] = **kattoster.** taka kattaost *LB* 1: 97. — **katta skarn,** *n. kattskarn, katträck.* catta skarn smat stöt *LB* 7: 292.

kattoster (katoster. kathosther: -osth *LB* 2: 38. **kath osther. kath oosther),** *m.* [*Äldre Dan.* katost] *kattost, malva Lin.* malua vel valua katthost *LB* 7: 142. *ib* 2: 38. taka . . . katost *ib* 1: 97. *ib* 7: 5, 321. stampe kath osth mz olyo *ib* 2: 38. taka kaal aff kath oosth *ib* 32. malua kattosta sudne som kall oc ätne *ib* 5: 81. *Jfr* **katta oster.** — **kattosta frö (katostha-),** *n. kattostfrö. LB* 7: 233. — **kattosta gräs (kattosta gres. katthosta gress. katosta gres),** *n. kattost, malva Lin.* malua är salyrth ällir katosta gres *LB* 3: 129. skal

man taka kaal oc kattosta gres *ib* 182. thaga kaal och katthosta gress *ib* 2: 10. *Jfr* **ville kattosta gräs.** — **kattosta rot (kat osta-),** *f. kattostrot.* siwd kat osta rötir *LB* 7: 301.

kausa (kawsa), *f.* [*Sv. dial.* kåsa. *Nygutn.* kausä. *D. dial.* kous, kouse. *Mnt.* kouwese. *Nt.* kausse] *ett slags dryckeskärl utan lock och utan fot.* gifuer iak graa brödrom j viborg ena kawsa aff silff *FH* 6: 21 (1449). gifuer iak . . . en kausa beslagna med silff *ib* 38 (1453). *Jfr* **silfkausa.**

kaver? huad ther offuer löper thet skal koma j the kawer *(för* gawer *el.* gawor?*)* som myn husfrv skal lota göra ffore myn fatiga siäl *FH* 6: 69 (1486).

kaves (*pl.* **kaweser**), *f.? ett slags fartyg.* the *(Ryssarne)* haffua forsamnath offuer XX och c^m lydugior sneckior stwra jacther och kaweser at draga in mot thette rikit *FH* 6: 369 (1495, *gammal afskr.*). *Jfr det af Rosenborg, Bidrag till jordbeskattningens historia i Finland under medlet af sextonde seklet s.* 91 *omtalade* kaffues korn, *en afgift af korn som från hvarje fjärding i Savolaks hvart tredje år utgick för underhåll af slottets färjbåtar.*

keikola boar (keykola-), *m. pl. inbyggare i Keikola. FH* 5: 131 (1489).

kerna, *se* **kirna.**

kertis, *se* **kirtis.**

kerva, *se* **kärva.**

kesa (keesa. keisa: -te *MD* 491. keysa. *pres.* kesar *RK* 2: 5603. *impf.* -te. -adhe: -adis *BGG* 299. *part. pret.* -ter. *imperat.* kees *Al* 6532. kess *RK* 2: 5613. keys *ST* 355), *v.* [*Mht.* kesen, keisen] **1)** *pröfva, anse.* keste tha fore thz besta *RK* 2: 905. — *pröfva lämpligt, besluta.* hans wenner the monde thz keesa loffua honum tiil stiernabergh eena reesa *RK* 3: 3472. **2)** *välja, utvälja, utkora, utse. med dat. och ack.* at kesa kroppenom forgylta graffwa *Al* 6669. kesa thöm een olderman *SO* 95. — *med ack.* ij kesin thz idher synis bäzst *Al* 4855. *ib* 6532. hafuom wi keest warn lägherstadh i forescreffna klostre *SD NS* 1: 570 (1406). *RK* 3: *(sista forts.)* 5785. *MD* 491. widh sama rwmet som for:de systror oc brödher . . . keesa therra closterstadh *FH* 1: 17 (1444, *nyare afskr.*). badh han fornempde laurenz kesa oc wälia en deel af thässa twa, tha keste fornempde laurenz stenhusit owan til *SJ* 103 (1439). keys eeth thrä *ST* 355. *RK* 2: 1782. keysen en aff thenne wägänä *Va* 39. j skulen engin man keysä för än han haffuer nokon mandom giorth *ib* 16. kess thu sielffuer hwilka *(näml. män)* thu wil *RK* 2: 5613. *ib* 1820, 7377. the hade hanom kest j thz sinne at staa for rikit *ib* 7399. kesa hwem oss lysthe ath slass mz *Di* 251. the skulde kesa hwar thera upa sina sidho twa män *SJ* 36 (1426). twa gillissväriende välia ok kesa *SEG* 113. een nyian höffuisman keesa *RK* 3: 1882. *ib* 1904. *SO* 101, 106. *MD (S)* 215. kesthe the ok korade VI friborne men ok VI bönder aff sama lagsagw som vpnempde ok ladhe i walet tesse eptersereffne III gode men *FH* 7: 70 (1506). war . . . kesther j sins brodhers stadh *MB* 2: 266. — *med prep.* upa *el.* pa. keesa pa finlanda *RK* 2: 6662. jac wil tik ffaa hwem tu sielffuer kesar vppa *ib* 5603. keste pa them *ib* 7411. — *med två ack.* the keste hans söner bade eric konung offuer suerige hakon offuer norges ryke *RK* 1: *(sfgn) s.* 178. — *med ack. och prep.* til *el.* for *med följ. subst.* the keste tha til höffitzman engelbrecht engelbrechtis son *RK* 2: 800. *ib* 3740. *SD* 5: 208 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet). SO* 144. haffue . . . keesth, koredh ok hylledh . . . her swanthe nielsson . . . ffor herre ok höffuetzman offuer alt swerigis rike *FM* 162 (1504). *ib* 163. wart kestir til högxste prest *MB* 2: 273. huilken brodher til werkmestare keester wardher *SO* 68. *ib* 22, 186, 194, 204. kesadis hans lange til olderman *BGG* 299. kesadis clawis buman for olderman *ib.* tha han sither a bänke i then stadh han är til keester *(der han är genom val berättigad att sitta?) SO* 66. — *Jfr* **til-, ut-kesa,** *äfvensom* **kiusa, kora.**

kesar (keysar. keyser), *m.* [*Mnt.* keiser. *Lat.* Cæsar] *kejsare.* kesar hinrich *Bu* 419. kesar otte *Fr* 3202. darius keysar *Al* 3497. bliiff en keysar riik ok bald *ib* 3524. war ther keyser *Iv* 11. mz keysarsins lofwi *Bil* 123. *Jfr* **kesare.** — **kesars klädhe (keysars-),** *n. pl. kejsarkläder. Al* 3832. — **kesars krona (keysars-),** *f. kejsarkrona. Al* 3274, 10048. *Jfr* **kesara krona.** — **kesars rike (keysars-),** *n. kejsarrike. Al* 2054. — **kesars säte (keysars-),** *n. kejsartron.* satte sik a sins *(för* sino*)* keysars säte *Al* 3829. *Jfr* **kesara säte.** — **kesars vald (keysars-),** *n. kejsarmakt. Al* 8325.

kesare (keysare), *m.* = **kesar.** kunungur älla kesare *KS* 71 (174, 77). julianus kesare *Bu* 51. henrich kesare *ib* 419. keysare fredhrik *Bil* 211. tyberius war keysare epter octouianum *ib* 299. at see . . . then godha cristna kesaran constantinum *Gr* 321. the ondo kesarane *ib.* kesarin aff room *Iv* 4416. keysarenom aff thydzskolande *Bir* 3: 453; *de tre senaste språkprofven kunna föras till* **kesar.** — *om Kristus.* christus keysare *Bir* 3: 455. var herra högxste kesare *ib* 316. *Jfr* **himna kesare.** — **kesara domber (keysare-),** *m. kejsardöme, regering ss kejsare.* vnder neronis keysare dom *Bil* 123. — **kesara döme** (kesare- *Lg* 45. keysara-), *n.* **1)** *kejsarvälde, regering ss kejsare, kejsarvärdighet.* satte j ban fredhrik ok aff keysara döme *Bil* 828. sidharsta are hans keysaradöm *(för* -dömes*) ib* 299. *Bir* 3: 455. **2)** *kejsardöme, kejsarvälde, kejsarrike.* foresat romara kesara döme *Gr* 282. *ib* 321. *Lg* 45. — **kesara gardher (käsara-),** *m. kejsarhof.* son eufeminiani första manz j käsara gardhe *Bil* 581. — **kesara krona (keysare-),** *f. kejsarkrona.* thok widh keysare crono *Bil* 315. *Jfr* **kesars krona.** — **kesara lagh (kiäsärä-** *L.*), *n. pl. L. kejsarlag, Romersk lag.* at nima kesara lagh oc rät *Lg* 3: 197. — **kesara rätter,** *m. kejsarlag, Romersk rätt, allmän (civil) lag.* han *(Justinianus)* sätte saman allan kesara räth i ena book *Bil* 702. *Lg* 3: 197. — **kesara säte,** *n. kejsartron. Bir* 4: 112. *Jfr* **kesars säte.** — **kesara välde,** *n. kejsarvälde, kejsarmakt.* kom iac til kesara välde *Bil* 598.

kesarinna (keisarinna. keysarinna *Bil* 768. keysärinna. keyserinna), *f.* [*Mnt.* keiserinne] **1)** *kejsarinna, en kejsares hustru.* raþegund kesarinna *Bu* 419. *Bil* 768. **2)** *kejsarinna, herskarinna. om Jungfru Maria.* til höxsto keysärinna kronadhe *Bir* 2: 267. keyserinna owir alla drotninga *ib* 3: 316. maria hymmerikis keisarinna *MD* 63. mariä keisarinna af hym-

merik *ib* 68. — **kesarinno döme,** *n. makt ss kejsarinna.* gaff hänne *(Jungfru Maria)* kesarinno döme *(imperium)* ifwir alla wärdlenna *Bir* 4: *(Dikt)* 269.

kesarliker (kesarleker. keserliker: -lika *Su* 94, 136. **keserleker: -leke** *ib* 88. **keysarliker. keysarlig: -liga** *MB* 2: 218), *adj.* [*Mnt.* keiserlik] *kejserlig, kejsare tillkommande el. tillhörande, från kejsare utgående.* görin kesara kesarlekan rät ok guþi guþlecan *Bu* 507. hauar þin broþer takit uiþ kesarleco buþi *ib* 529. thänk thz . . . keysarlica valdit vordhit man *Bo* 196. *Bir* 3: 453, 455. mz eno keysarliko läte *Al* 3830. sitiande j höghxsto kesarlico säte *Bir* 3: 343. *Su* 94. thz keserlika palatz *Su* 136. *ib* 88. *MB* 2: 218.

kesning (keesningh), *f.* [*Jfr Mnt.* kesinge] *val. SO* 14.

kessa (kessze), *f. ett slags fartyg.* en ängelsk kessze *BSH* 5: 108 (1506).

kiþ (kyt *L.* **keed** *LB* 7: 231. **keedh** *HSH* 19: 168 (1506). *gen. pl.* **kidhia. kydia),** *n.* [*Isl.* kið] *L. kid. KL* 287. *Bir* 2: 319. *LB* 7: 231. *HSH* 19: 168 (1506). — *i ortnamn.* de kydiauadum *SD* 2: 77 (1289). — **kidhia blodh,** *n. blod af kid, killingblod.* patriarche litadho ioseps kiortel i kidhia blodhe *MB* 1: 253. — **kidhia kiöt (-köth),** *n. killingkött.* kidhia köth *LB* 3: 109.

kiþlinger (-unger *L. pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* kiðlingr] *L. ungt kid, killing.* hänt thädhan twa kidhlinga *MB* 1: 213. *ib* 309. — **kidhlinga blodh,** *n. killingblod.* litadho ioseps kiortel mz kidhlinga blodhe *MB* 1: 232. *ST* 398. — **kidhlinga skin,** *n. L.*

kidhskin (*med art.* **kidh skinnith** *MB* 1: 213), *n.* [*Fnor.* kiðskinn] *L. kidskinn. MB* 1: 213.

kif (kiiff), *n.* [*Mnt.* kif] *L.* **1)** *strid, kamp.* jak kiuadhe got kiiff *(certamen) KL* 207. redde sik til kiiff . . . mote konungenom artabano *Gr* 262. framgaa the til kiiff *ib. ib* 264. gafwo ther alexandro kiiff *(inläto sig i strid med A.) Al* 1023. iak wil han ärlika winna ij kiiff *ib* 1281. swa wan han them ok thz kiiff *ib* 1792. *ib* 1305, 1707, 2807, 3077, 3289, 4223, 4513, 5355 *o. s. v. RK* 1: 4016, 4158, 4331, 2: 4448, 5281, 6596, 6773, 3: 2196, 2346, 3169, 3843. hwar al kifsins makt är *Bo* 108. opuäkke örlögh ok kiiff *Bir* 3: 77. *MB* 2: 82. — utan kif, *utan strid, i ro.* hwa them wille til handa gaa ok cristin warda ok doop wntfa honom lotho the gotz ok liiff ok friid at liffua alt vtan kiiff *RK* 1: 146. rädh honom at han skulde fara tith han matte liffua vtan kiiff *ib* 282. **2)** *kif, oenighet.* alle wilia rådha, ok få wel göra, ok engin ret thola, vtan kif ok osemio *KS* 8 (19, 9). koma sik i kif älla delo medh sinom wälbornom mannom *ib* 59 (146, 64). swa matte förstyras trätta oc kijfwa *(i rimslut med* bliffwa*) RK* 2: 1892. **3)** *ordvexling, tvist, träta, kif. Bil* 762. fly all bakmaal, kiff oc trätta *Lg* 809. thrätta oc kiif *KL* 234. at en thom andra inkte kiff byria *SO* 4. ä röris kiiff aff thz wärra hiwl *(a peiore rota sepe sunt iurgia mota) GO* 73. — utan kif *(jfr Mht.* âne kîp*), för visso, i sanning.* han var höfuizk vtan kiiff *Fr* 1327. *RK* 2: 4741, 4803. **4)** *fientligt förhållande, stämpling?* styrer tw ey thetta kiiff vist tha skal thz gälla tit liiff *RK* 2: 9435. — *Jfr* **enkif.**

kiffulder, *adj. full af kif. Ber* 72.

kil, *m. Jfr* **iärnkil.**

kilta, *f. L.*

kim (kym), *m.?* [*Sv. dial.* kim] *sot.* tak kym som är j smidyo ognenom *PM* L. *Jfr* **ughns kim.**

kin (kiin *GO* 673. *med art.* **kinnin** *KL* 346. *pl.* **kindar** *Bu* 100. **kindir** *Bir* 1: 31, 68; *GO* 686. **kinder** *Iv* 4147. **kynder** *RK* 1: 626. **kyndher** *Su* 202. **kiiner** *Fr (Cod. B)* 973. **kinnar** *Di* 132. **kinna** *(i rimslut) Iv* 4719. *med art.* **kinnana** *Bo* 189. **kynnener** *VKR* 58. **kinnonar** *Bir* 4: 11), *f.* [*Isl.* kinn] *kind.* sua var hans kindar som þe uaren brenda af tarom *Bu* 100. hänne waxte skiäg a kinnum *Bil* 109. kinnin blanadhe *KL* 346. hon aktadhe änkte hwem hänna kin ware thäk vtan til *Bil* 109. *Bo* 189. *Bir* 1: 31, 68, 4: 11. *GO* 673, 686. *RK* 1: 626, 2109, 3957. *Iv* 4147, 4719. *Fr (Cod. B)* 973. *VKR* 58. *Su* 202. *Di* 132. — *käke (på häst)?* fori kirtläfnuk skiär vp vnde kinnum, mällum strupen oc adrinä, oc rensä väl vt kirtslänä oc þerä rötir *Hästläkedom i AS* 137. — **kinna bakke (kynnebake),** *m.* = **kinbakke.** aff kynnebaken *MB* 2: 119.

kinbakke, *m. käke, käkben, kindben.* rwmeth som kallas kinbacka stadhen *(locum maxillæ) ib* 118. *Jfr* **kinna bakke.**

kinben (kinbeen. kiinben: -beneno *Bir* 3: 281. **kynben. kimben: -benen** *LB* 7: 257. **kinbän: -bänit** *KL* 237. **kymbän** *Gr (Cod. D)* 365), *n.* [*Isl.* kinnbein] *L. kindben, kind.* ruthnadhe hans kinben *Bil* 253. pusta han vidh kinbenin *Bo* 181. idkeliga runne honom tararna på kinbeenen *TK* 271. *Bir* 1: 29, 69, 3: 281. *KL* 237, 346. *Gr (Cod. D)* 365. *MB* 2: 119. *LB* 7: 257. *Su* 209. skurith aff flykke kynben *(demembrando genam de perna) GO* 234. — *ss tillnamn.* magnus kinben *SD* 2: 358 (1302). — *Jfr* **asna kinben.**

kinbughi (-boghe), *m. kindben, käke.* lechi som tydher kinboghe *(maxilla) MB* 2: 118.

kinfeter, *adj. fet om kinderna. GO* 63.

kinhästa, *v. kindpusta. LfK* 102.

kinhäster, *m.* [*Isl.* kinnhestr] *kindpust, örfil.* gaff en kinhäst then sama dräng *Al* 10454. *SEG* 119. — *i ortnamn.* vppa kinhästa gatan *SJ* 185 (1449).

kinlagha, *f. kinden täckande flik af hufvudbonaden.* systrana sculu hafua . . . eet hwit strik medh kinlaghu *VKR* 11.

kinpusta (-adhe), *v. kindpusta.* kinpustado mik *Su* 28. *ib* 316.

kinpuster (kynpusther: -pusth *SO* 26, 69), *m. L. kindpust, örfil. SO* 14, 26, 69.

kint, *n.* [*Mnt.* kint] *eg. barn; adlig yngling i en furstes tjenst.* swa marght eet stolt kint *Fr* 2910.

kinxa (-ar), *v.* [*Nyisl.* kingsa. *N. och Sv. dial.* kinksa] *vrida, sträcka. med prep.* mäþ. thu . . . kinxar mz thin hals *LfK* 141.

kiol, *se* **kiöl.**

kiortil, *se* **kiurtil.**

kiot, *se* **kiöt.**

kiphatter, *m. lek hvarvid hatten ryckes af hufvudet.* leek hwat thu wilt ok ey kiphat sigher scorwoth man *GO* 748.

kipla, *v. L.*

kippa (-ter), *v.* [*Isl.* kippa] *L. rycka, gripa,*

bortföra, hänföra. wart hon opta gripin oc kipt *(rapta)* swa at hon hörde mangh thing j andelike syn *Bir* 4: 4. wart hon kipt j ena andelika syn *ib* 44. *Lg* 3: 397. wart iak mykyt rädher oc kipther aff min sinne *ib* 475. — *Jfr* **upkippa.**

kippi, *m.* *Jfr* **bildkippi.**

kirkia (kiirkia. kyrkia. kyrkkia. körkia *BYH* 1: 170 (1363); **-ionne** *SD NS* 1: 304 (1403, *gammal afskr.*); **-ona** *ib.* **kerkia: -an** *Bu* 6; **-yo** *Gers Frest* 20; **-in** *(för* **-iu***)* *SD NS* 1: 53 (1401). **kiurkia** *L.* **kyrka: -onna** *Lg* 3: 445. *gen. pl.* **kyrkna** *HSH* 16: 5 (1369). **kyrknä** *SD* 5: 568 (1346)**),** *f.* [*Isl.* kirkja. *Fsax.* kirika. *Ags.* cyrice, cirice, cyrce, circe. *Grek.* κυριακόν, *pl.* κυριακά] *L.* **1)** *kyrka, för (kristen) gudstjenst afsedt hus.* för än kirkiän äller koren af förnäfndu klostre varþer fulbygder *SD* 5: 562 (1346). i vatzstenä kyrkiu *ib* 563. til lyncopungs kirkiu byggningh *ib* 565. giorþe kirkio af sinom sal ok gaf rik ingiald vndi kirkiona *Bu* 168. þu bedes þik änga siala hialp i minne kirkio *ib* 175. tha (alt folk) var aat kirkio *Bil* 159. wilde . . . j kirkio gaa *ib* 640. stodh vtan kirkio *ib.* giik . . . in j kyrkin *Lg* 3: 30. giik först j kirkien *ib* 31. *SD NS* 1: 304 (1403, *gammal afskr.*). the dandeswäno paa kirkion *(Hossmo befästa kyrka)* äro *BSH* 5: 109 (1506). — *om Judarnes tempel.* mönstrens äller kirkionnes eghne män oc eghin barn *MB* 2: 220. *ib* 230. — *synagoga.* iudhane skulo vtkasta idhir af sinom kirkiom *MP* 1: 160. *ib* 166. — ganga i kirkio, *gå i kyrka (efter tillfrisknande från barnsäng), kyrktagas.* drotning märita tha i kyrkio giik epter sith första barn *RK* 1: 1664. bidde ther til som hon *(Jungfru Maria)* skulde gaa i kirkio *Bo* 5. — *i ortnamn.* kiirkio øtenby *SD* 1: 661 (1285). karlungskirkiu *ib* 2: 36 (1287). aput köpungskyrkiu *ib* 3: 230 (1315). **2)** *kyrka, församling.* raþa oc styra ierusalem kirkiu *Bu* 194. johannes scriffwir til syw kirkior som äru j asiam *MB* 2: 333. — *till en stiftskyrka hörande församling med utsträckning till underlydande stift, biskopsdöme.* kyrknä biscopä *SD* 5: 568 (1346). the kyrkkian bremen *(Bremensis parrochia)* var lydhkirkia undir ärkiebiskopsdömith i colne *Ansg* 217. skulde the kirkian i bremin vara oc blifua undir domkirkiona i hamborgh, oc the kirkionar *(diœceses)* skuldho aldri offtarmer kallas äller vara thva kirkior, utan the skuldo badha blifua en kirkia *ib.* — *kyrka, kyrkan, den kristna kyrkan el. församlingen.* lijgge ogijllder badhe firi kirkiu ok konunge *(d. v. s. dråparen vare fri från både kyrkligt och borgerligt straff)* *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). haldar kerkian þär af höghtiþ *Bu* 6. kirkin *(för* kirkian*)* siongir *MP* 1: 157. som . . . kirkion siongir *ib* 243. *ib* 247. kirkian thänkir swa manga stora godhgärninga *Bo* 1. kirkionna oc himerikis konungir *ib.* girin blomstradhis ok öktis j thynom tima j kirkionne *Bir* 3: 165. var herra giordhe twa koste . . . första i stridhande kirkionne i iordherike annan i sighrande kirkionne j hymerike *MP* 2: 146. saulus fordarwadhä mykit guz kirkio *KL* 144. hwa som far syndalös aff wärldinne oc the hälghe kirkio *MB* 1: 219. gudz eller the helgha kerkyo bodh *Gers Frest* 20. — *Jfr* **afgudha-, by-, bya-, dom-, hovudh-, hundaris-, iudha-, konungs-, lands-, lydh-, modhor-, munka-, sokna-, stor-, tolfta-kirkia.** — **kirkio bakke (kirkie-. kyrkio-),** *m.* [*Fnor.* kirkjubakki] *kyrkbacke, kyrkogård.* fakwnnoger läkiare gör twfwogan kyrkiobakka *PM* XXVI. pa säkyla kirkiebakka *FH* 5: 37 (1466). — **kirkio balker (kirkyu balker** *L.* **kirkiu bolkär** *L.* **kirkebalker),** *m.* *L.* *kyrkobalk.* capitulo quintodecimo quod incipit om hionelagh in tractatu kirkebalke *FH* 1: 142 (1493, *gammal afskr.*). som laghboken vthwijsar i kirkiobalkenom *GS* 46 (1439). — **kirkio bol (kyrkiu-** *L***),** *n.* [*Isl.* kirkjuból] *L.* *prestgård.* op a kirkioboleno *SD* 6: 125 (1349). näst sunnan kirkiobolit *SJ* 53 (1433) — **kirkio bols garþer (kirkiu bols-),** *m.* *L.* — **kirkio bonaþer (kirkiu-),** *m.* *L.* — **kirkio bro (kirkiu-),** *f.* *L.* — **kirkiobrytare (kyrkio-** *GS* 48 (1442). **kirkiu brytäre** *L.***),** *m.* [*SkåneL.* kirkiubrytare] *L. den som gör inbrott i kyrka.* *GS* 48 (1442). — **kirkio bygning (kirkiu-** *L.* **kyrkiu-** *L.* **kirke byguingh),** *f.* *L.* *kyrkobyggnad, byggande el. iordningställande af kyrka.* thet som sidhen samendragt *(för* -dragit*)* är. haffua wi vtlacth for clocker koor ok annen kirke bygningh *FH* 7: 69 (1505, *afskr.*). — **kirkio byr (kirkiu-** *L.* **kyrkio-** *SD NS* 1: 378 (1404). **kirkiö-** *BtFH* 1: 247 (1508)**),** *m.* [*Fnor.* kirkjubýr. *Isl.* kirkjubœr] *L.* *kyrkoby.* i sielfuum kirkiobynom *BSH* 1: 165 (1376). *SD NS* 1: 166 (1402, *nyare afskr.*), 212 (1403), 251 (1403, *nyare afskr.*), 369 (1404), 378 (1404), 2: 78 (1409) *o. s. v.* *BtFH* 1: 247 (1508). — **kirkio drap (kirkiu-),** *n.* *L.* — **kirkio drotin (kirkiudroten),** *m.* *L.* — **kirkio dyr (kirkiu-** *L.* **kyrkiu-** *L.* *ack. sing. med art.* **kirkiodörena** *KL* 312. **kirkia dörena** *Di* 165. **kyrkiodörinna** *VKR* 26. **kyrkio dörrena** *ST* 268. **kirkiodörrena** *VKR* 63. **kirkio dorena** *Bir* 4: 16. **kirkio dörran** *VKR* 63. *pl. ack. med art.* **kirkedörener** *FH* 1: 64 (1490-*talet*). *gen. med art.* **kirkio doranna** *Bil* 877. *dat.* **kirkio dwrum** *ib* 455. *med art.* **kyrkio duromin** *KL* 41. **kyrkioduromin** *ib* 102. **kirkio dwromen** *Bir* 4: 16**),** *n. pl.?* *och* *f.* [*Isl.* kirkjudyrr, *f. pl.*] *L.* *kyrkodörr.* swa braat the komo gynom kirkiodörena *KL* 372. wrok wädher mik fra kirkio dwrum *Bil* 455. *ib* 877. *KL* 41, 102. *ST* 268. *VKR* 26, 63. *Bir* 4: 16. *Di* 165. *FH* 1: 64 (1490-*talet*). *Jfr* **domkirkiodyr.** — **kirkio friþer (kirkiu-. kirkia-. kyrkiu-** *L.***),** *m.* [*Isl.* kirkjufriðr] *L.* *kyrkofrid, fred och trygghet i kyrkan samt på vägen dit och derifrån.* alla *(för* allan*)* kirkiu fridh ok quinna fridh halda *KS* 49 (124, 53). halla . . . kirkia fridh *HSH* 22: 38 (1492). hafwa oc nivta huusfridh, kirkiofridh, thingxfridh oc qwinnofridh *GS* 27 (1375, *orig.*). — **kirkio frälse (kyrkio-),** *n.* **1)** *kyrkofrid, den kyrkorna tillkommande rätten att vara fridlysta områden.* atir kalla kyrkio frelsins rät them til kyrkio ryma rädde for ilgerningom *Bil* 657. **2)** *jord hvilken ss tillhörande kyrkan är fri från utskylder till kronan.* for the for:da x ortoghlandh iordh war giwit lika mikin iordh gammalt kyrkiofrelse *SD NS* 2: 145 (1409). — **kirkio fä (kirkiu-),** *n.* *L.* — **kirkio för,** *adj.* *i stånd att gå i kyrka.* är ey kirkioför *SGG* 130. — **kirkio gafl,** *m.* *kyrkogafvel.* hart vtan for kirkio gaflenom *Pa* 10. — **kirkio ganga (kirkiu-),** *f.* *L.* — **kirkio gangin,** *p. adj.* *kyrkogången, som gått*

i kyrka (efter tillfrisknandet från barnsäng), kyrktagen. hwstrun. huilken ey än tha war kirkio ganghen *Lg* 3: 672. — **kirkio ganger (kirkiu-** *L.* **kyrkio-),** *m. L. ingående el. inträde i kyrkan.* mente hanum kirkio gangh *Bil* 640. — *kyrkogång, besökande af kyrkan, bivistande af gudstjenst.* aff huilko iomffrun sik öffwadhe til gudelika böna idkan, oc idkeliken kyrkiogangh *Lg* 3: 279. man skal dyrka hälga män, mz kyrkio gangh oc läsnig *ib* 194. *ib* 195. *MP* 1: 316. *Pa (Tung)* 34. — *kyrkogång, besök som qvinna efter tillfrisknande fran barnsängen gör i kyrkan (för att kyrktagas).* tha hon gik ij mönstrit som vi kallom kirkiogang *Bo* 3. — **kirkiogangs öl (kyrkyo-** *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*)**,** *n. L. kyrkogångsöl, gästabud som hålles med anledning af barnsängsqvinnas kyrkogång. SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). — **kirkio garþer (kirkiu-, kyrkiu-** *L.* **kyrkio-** *ST* 142. 266. **kirkiegordher: -en** *FM* 554 (1512 .)**,** *m.* [*Isl.* kirkjugarðr] *L.* 1) *gårdsgård el. mur som omgifver plats kring kyrka el. kyrkogård.* reuelacio hwilka sancta birgitta fik wm watzstena kirkiogardh huru han skal mwras oc säthias *Bir* 4: 86. 2) *kyrkogård, inhägnad plats kring kyrka, begrafningsplats.* hulkin som vil vardha riddare skulle framga til kirkiogardhin *(cœmeterium ecclesiæ)* mz sinom häst oc bonadh *Bir* 3: 387. skikkis kirkiogardhin innan stora mwren ther han qwämmelikast kan wardha. j hwilkom systrana iordhins *ib* 4: 105. *ST* 142. 266. han bygdhe thän kirkiu gardh som callas calixti ok manga hälgha martires liggia *Bil* 389. — *Jfr* **by-, bya-, dom-kirkiogardher.** — **kirkiogards horn (kirkiogarz-),** *n. kyrkogårdshörn.* [fran] westrä nörrä kirkiogarz hornene *(för -o) SD* 6: 158 (1350). — **kirkiogards liþ (kirkiugarþz-),** *n. L.* — **kirkiogards mur (kyrkiogardzmur),** *m. kyrkogårdsmur, kyrkogård omgifvande mur.* *TK* 273. — **kirkio gif (kirkiu-),** *f. L.* — **kirkio giäld,** *n. Jfr* **sokna kirkio giäld.** — **kirkio gods (-gooz),** *n. kyrkogods, kyrkan tillhörig jordegendom.* alt wart kirkio gooz ligiändis i kölobodhem i götoryz sokn i syndirbo häradh *SD NS* 1: 314 (1404). — **kirkio gulf (kirkio golf, kirkia golf),** *n. kyrkogolf.* strödo hans hiirna mz swärdhom a kirkio gulve *Bil* 788. fiollo bradhelika a kirkio gulwit *ib* 879. stödhrena . . . ällir aasana skulu wara xi alna lange ffran kirkio gwlffuit *Bir* 4: 85. at kirkio gwlffuidh oc wmgangane skulu lägghias mz clarom oc renom stenom *ib* 105. läggis kirkia golffuit oc wmgangane til sin rätta stadga j geen *ib.* wari . . . kirkio golffwit aff slättom stenom oc renom *ib.* — **kirkio gärþ (kirkiu-),** *f. L.* — **kirkio gömare (kirkiu-),** *m. L.* — **kirkio härbärghe (kirke herberge),** *n. L. hus hvarest mera aflägse boende kyrkobesökare uppehålla sig.* sloge opp kirke herberget *BSH* 18: 148 (1497). *ib* 150 (1497). — **kirkio härra (kirkioherre** *FH* 3: 137 (1449); *SJ* 341 (1467). **kirkio herre: -en** *BtFH* 1: 283 (1509). **kirkerherra** *SD NS* 1: 108 (1402). **kyrkio herra, kyrkioherra** *L.*: *Lg* 3: 383. **kyrkioherre** *ib* 373. 377, 379. 381; **-en** *ib* 355. 359. 376. **kyrkyoherre: -en** *ib* 356. **kyrkiaherre: -en** *ib* 362. **kyrkyaherre** *ib* 360. **kyrkyoherra** *SD NS* 2: 86 (1409), 87 (1409). **kirkaherra: -ans** *SJ* 282 (1460)**,** *m.* [*Fnor.* kirkjuherra. *Mnt.* kerkhere] *L. kyrkoherde, sockenprest.* tyo kirkioherrä *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). incigle . . . herra niclissa clawssons kirkio herra i troso *ib NS* 1: 8 (1401). *ib* 89 (1401), 91 (1401) *o. s. v.* iak olaff andree prestir ok kirkioherre i berno *FH* 3: 137 (1449). kirkioherra i enom stadh *KL* 317. thu skalt thins kyrkio herra rätta uffir ey behalda *ST* 189. *ib* 267. *Lg* 3: 6, 7, 355, 359, 360, 362, 373, 376, 377, 379, 381, 383. *SJ* 282 (1460), 341 (1467). *BtFH* 1: 283 (1509). — **kirkio iorþ (kirkiu-),** *f. L.* — **kirkio kamber,** *m. kyrkokam, en kyrkas takås, spetsen på en kyrkas el. ett tempels tak.* fördhe diäffuulin honum in wpa hörta kirkio kambin *(pinnaculum templi)* j iherusalem *JP* 100. — **kirkio kläþe (kirkiu-),** *n. L.* — **kirkio lagh (kirkiu-** *L.* **kirke-),** *n. pl.* [*Isl.* kirkjulög] *L. kyrkolag.* effter then helga kirkelagh *SJ* 344 (1468). — **kirkio landboe (kirkiu-),** *m. L.* — **kirkio lykil (kirkiu-),** *m. L. Jfr* **kirkio nykil.** — **kirkio mässa,** *f. L. Jfr* **kirkmässa.** — **kirkiomässo dagher (kirkiumässu-),** *m. L. Jfr* **kirkmässo dagher.** — **kirkiomässo fridher (kirkiömesse-),** *m. fred som inom en socken eger rum kyrkmessodagen; brytande af denna fred.* dömdes . . . til xx m. för kirkiömesse ffrid *BtFH* 1: 171 (1506). *ib* 243 (1507). *Jfr* **kirkmässo friþer.** — **kirkio nykil (kirkiu-),** *m. L. Jfr* **kirkio lykil.** — **kirkio prydhning,** *f. utstyrsel som tillkommer en kyrka.* henna kamare war aller fullir mz kirkio prydhning, swa som är korkapor, mässo clädhe, altaraclädhe, kalka oc hälghodomakar *Lg* 3: 500. — **kirkio präster (kirkiu-** *L.* **kyrkio-** *SD NS* 1: 14 (1401, *nyare afskr.*); *FH* 3: 111 (1447). **kyrkyo-, kyrkye-, kirke-** *FH* 2: 101 (1436))**,** *m.* [*Isl.* kirkjuprestr] *L. kyrkoherde, sockenprest.* haquon kyrkyeprest i arvikom bendicter kyrkyoprest i kyöl *BSH* 1: 177 (1379). *ib* 2: 35 (1396). *SD NS* 1: 2 (1401, *nyare afskr.*). 14 (1401, *nyare afskr.*), 48 (1401) *o. s. v.* *FH* 1: 57 (1486, *gammal afskr.*). 3: 64 (1445). 111 (1447). *VKR* IV. — **kirkio pänningar (kirkiu-),** *m. pl. L.* — **kirkio ran (kirkiu-),** *n. L.* — **kirkio rätter (kirkiu-** *L.* **kyrkio-),** *m.* [*Isl.* kirkjuréttr] *L. kyrkorätt.* medh allom landzlagom kyrkiorätt och stadzrätt *SD NS* 1: 199 (1402, *nyare afskr.*). baade mädh stadz rät, mädh landz lagh ok mädh kirkio rät *ib* 200 (1402). — **kirkio sidher,** *m. kyrkosed, kyrklig sed.* han *(Hyginus papa)* kände klärkom kirkio sidhe *Lg* 1091. — **kirkio skruþer (kirkiu-),** *m. L.* — **kirkio skuld (kirkiu-),** *f. L.* — **kirkio skärning (kirkiu-),** *f. L.* — **kirkio sokn (kirkiu-** *L.* **kirkie-, kyrkio-),** *f.* [*Isl.* kirkjusokn] *L. kyrksocken, socken, församling.* giffua arlighe XII öre til säkyla kirkie sokn *FH* 5: 37 (1466). avgencins hoth en man j rom j sancti petri kirkio sokn *Bil* 168. then sio er god . . . nyttan kyrkio sokner liggia ther j *RK* 1: 517. — **kirkio staþer,** *m.* [*Fgutn.* kirkiu steþr. *Jfr Sv. dial.* kyrkostäder, *m. pl.*] *L. i kyrkans närhet uppförd byggnad till herberge för kyrkobesökande som bo långt från kyrkan?* alt wart kirkio gooz . . . mädh aker, ängh . . . kirkiostadha ok stoofworum *SD NS* 1: 314 (1404). *ib* 334 (1404). — **kirkio stigher,** *m. kyrkostig, kyrkoväg.* a enom dagh alexan-

der reedh thrätighi ok siäxtighi rasta leedh thz war langer kirkiostigher *Al* 2533. — **kirkio styrare,** *m. kyrkoherde.* at j taliu mz allom kirkionna formannom at the mane jdhkelica oc folkomplica alla sina klärka oc kirkio styrara *(rectores ecclesiarum)* at hwar thera vtspöri granlica j sine sokn än nokre thera sokna män blifwa ällir staa j nakrom oppinbara syndom *Bir* 3: 342. the kirkiostyrara älla prowasta *ib* 343. — **kirkio stämna (kirkiu stämpna** *L.* **kyrkio stämpna. kirkestempne),** *f.* [*SkåneL.* kirkiu stæfnæ] *L. kyrkostämma, sammankomst som af en sockens inbyggare hålles vid kyrkan.* at alle skulu kommä til þerä som þem hawä vrätt gyort, a förstä þinge siþan konungins bref äru vpp läsin, äller a kyrkio stämpno, þär ey äru þing *SD* 5: 480 (1315, *nyare afskr.*). huilkit gotz iac . . . trem sinnom vpbödh vppa kirkestempne oc soknastempne *FH* 2: 101 (1436). — **kirkio stätta (kirkiu-),** *f. L.* — **kirkio tiund (kyrckio tijendh),** *f.* [*Isl.* kirkjutíund] *kyrkotionde. SD* 4: 537 (1336, *nyare afskr.*). — **kirkio tiunde (kirkiu-** *L.* **kyrketyändhe)** *m. L. kyrkotionde, tionde.* iak haffwer köpth wthaff byskopinss kyrketyändha *FM* 673 (1516-17). — **kirkio thak (kyrkio tak. kyrkyo tak),** *n.* [*Jfr Isl.* kirkjuþekja] *kyrktak.* somlike nidher wnndho sik mz linor aff kyrkio taket, somlike widherloddo kyrkyo takino *Lg* 3: 179. — **kirkio þing (kirkiu-),** *n. L.* — **kirkio þiuver (kirkiu-** *L.***),** *m. L. kyrkotjuf.* lysa ban ifwi alla kirkio thiwa *Bil* 727. — **kirkio vigsl (kirkiu wixl),** *f. L.* — **kirkio vigsla spiäl (kirkio wighsla spield),** *n. L.* — **kirkio väg (-wägg** *(frf. vok. i änd.)*. **-wäggh** *(frf. vok. i änd.)***),** *f.* [*Isl.* kirkjuveggr, *m.*] *kyrkvägg.* aff södhra kirkio wägginne *Bir* 4: 87. intil kirkio wägginna *ib.* at ey skal haffuas maalniga a kirkio wägghiomen *ib* 91. — **kirkio vägher (kirkiu-** *L.* **kyrkiu-** *L.* **kyrkie-),** *m.* [*Fnor.* kirkjuvegr] *L. kyrkoväg.* the grepo them j thera garda a kirkio vegh eller ting them ey sparde *RK* 2: 673. in quandam viam . . . biornsthorpa kirkiovegh dictam *SD* 6: 9 (1348). rarät vp at kirkiowäghenom *VAH* 24: 326 (1377). jak haffwer myne karle wthe med almogen bade nor ok södher om kalmarna med sköne byssor ok wärgie, ok ther emellom haffwer jak giort mik en kyrkiewägh, at skörbywg skall icke forga oss her nedhre *BSH* 5: 462 (1511). — **kirkio väriande (kirkiu-** *L.* **kirkiowärande. kirkiowerende. kirkiowerendhe. kyrkiavärende.** *pl.* **-ar. -e.** *med participial form:* **kirkio weriandes** *Pa (Tung)* 41**),** *m.* [*Fnor.* kirkjuverjandi] *L. kyrkovärd, den som vårdar en kyrkas egendom.* thetta offer skola kyrkiavärendana skipta mellan fatiga manna *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). sonknaböndher oc kirkiowerendhe ii skötwe *ib NS* 1: 138 (1402, *nyare afskr.*). kirkiowärande ther samma stadz (ɔ: at sancti nicholawssa kirkio) *ib* 243 (1403). wi jösse anbiörnsson ok germund i koppara bygdh, kirkiowärianda *ib* 314 (1404). *ib* 331 (1404), 2: 49 (1408, *nyare afskr.*). kirkiowärandene peter birke oc hans horst *SJ* 150 (1446). aff kirkiowärendenom olaff systersone *ib* 405 (1473). kirkiopreste och kirkiowerende j wort biscopsdöme *FH* 1: 57 (1486). thz trä haffuer ath thydhä mz the helgho kirkio, och the män thu saa, the waro kirkio weriandes, och gömdo henna gotz och penninga troligä och wäl *Pa (Tung)* 41.

kirkmässa (kirkmesse. kirmässa *L.* **kyrmässa** *L.***),** *f.* [*Fnor.* kirkmessa. *Mnt.* kerkmesse] *L. kyrkmessa, messa som hålles årsdagen af en kyrkas invigning.* widh alem är kirkmesse sancte birgitte dagh *BSH* 5: 114 (1506). — *om högtid firad till minne af Jerusalems tempels invigning; tempelinvigningsfest.* om kirkmässona *(in festo encæniorum, id est in festo dedicationis templi) Bo* 154. — *Jfr* **kirkio mässa.** — **kirkmässo dagher (kirkmessu-),** *m. L. Jfr* **kirkiomässo dagher.** — **kirkmässo friþer (kirkmässu-),** *m. L. Jfr* **kirkiomässo fridher.** — **kirkmässo hälghþ (kirkmässu-),** *f. L.* — **kirkmässo nat (kyrkmässo-),** *f. natten före en kyrkas invigningshögtid.* kyrkmässo nath sancti sebastiani kirkio *Bil* 480. — **kirkmässo ridh? (kyrkmässa rydh),** *f.? ridt till el. vid kyrkmessa.* onth är thz hors ey thol een kyrkmässa rydh *(vilet iumentum quod ob encenium perit unum) GO* 1040.

kirna (kerna. kärne), *f.* [*Fnor.* kirna. *Jfr Mnt.* kerne] **1)** *kärna, smörkärna.* I kirna *SD* 3: 759 (1316). buterula kirnä *VGL* XIII. **2)** *hög och (jämförelsevis) smal byggnad, kärna, den innersta byggnaden el. hufvudbyggnaden af en fästning.* sath i stokholms kerno j hektä *RK* 1: *(LRK) s.* 229. konung magnus fördes till stokholm tha ok lotz j kärnen j thz sinne *ib (sfgn) s.* 187. — **kirno miölk (kerna-),** *f. kärn- mjölk.* cerum lactis kerna miölk *LB* 7: 82.

kirsebär (kyrsebär. kyrsaber *LB* 7: 181, 250. **körsabär** *ib* 67**),** *n.* [*Mnt.* kersebere. *Lat.* cerasum, *pl.* cerasa. *Jfr Fht.* chirsa. *Mht.* kirse] *körsbär.* ther wäxer i swa margh godh frwkt som frwr haffwa aff badhe smak ok lwkt som är äple päror oc kirsebär *RK* 1: *(Albr) s.* 207. onth är äta kirsebär mz herra barnom *GO* 375. cerusa kyrsebär *LB* 5: 82. *ib* 7: 67, 181, 250. — **kirsebära kadha (kyrsabära kada. kyrsa bära kaadha. körsa bära kaadha),** *f. kåda af körsbärsträd.* for bryst werk dwger kyrsabära kaadha *LB* 7: 67. ätha körsa bära kaadha *ib.* kyrsabära kada smelt i vin *ib* 229. — **kirsebära kiärne (kyrsebära kärne),** *m.* = **kirsebärs kiärne.** taka . . . kyrsebära kärna *LB* 1: 98. — **kirsebära qvadha (kirszabära qwäda),** *f.* = **kirsebära kadha.** tagh kirszabära qwäda *LB* 7: 224. — **kirsebärs kiärne (kyrsobärs kärne),** *m. körsbärskärne.* tak . . . kyrsobärs kerne *LB* 2: 31. *Jfr* **kirsebära kiärne.**

kirsedrank (kirsedranck *SO* 207. **kyrsedranck** *ib.* **kerssedrank),** *m.?* [*Mnt.* kersdrank] *körsbärsvin.* miöd ok öll ok kerssedrank ok wiin *RK* 1: 1412. *TK* 275. *SO* 207.

kirska? *f.?* [*Jfr Mnt.* kirsei] *kersing, ett slags ylletyg.* en alin af goþo kirsko *SD* 5: 637 (1347); *detta ställe synes dock snarare böra föras till ett adj.* **kirsker.**

kirtil (*ack. pl. med art.:* **kirtslänä** *Hästläkedom i AS* 137. **kirtzlana** *LB* 2: 69**),** *m.* [*D.* kjertel] *körtel. Hästläkedom i AS* 137. *LB* 2: 69. — **kirtla fnuk,** *n. orenlighet i körtlarne?* fori kirtläfnuk skiär vp vnde kiunum, mällum strupen oc adrinä, oc rensä

väl vt kirtslänä oc þerä rötir *Hästläkedom i AS* 137. — **kirtla rot (kirtzla-),** *f. körtelrot. LB* 2: 69. — **kirtla värker (kirtzlä-),** *m. värk i körtlarne. ss hästsjukdom.* fore kirtzlä werk *LB* 2: 69.

kirtis (kertis. karthiis), *m.? en hästsjukdom?* fori kertis *Hästläkedom i AS* 136. þa slaas vt kirtisen *ib.* ffore karthiis *LB* 2: 67. the kunna wel thenna hesthen bötha ffore karthiis *ib.* som karthiis synes stik han wth mz en kniff *ib.* fore karthiis *ib* 68. tha slos wth karthiisen och sedan tak glass och stöth wel smoth . . . och blanda med hanogh och leg j hwirwilen j strupanom oc skär wth *ib.* fore karthiis *ib* 70.

kirvil (kirwiil. kiruel *LB* 8: 49. **kyrwil. kyruildh),** *m.* [*Mnt.* kervelde. *Mht.* kervele, kervel. *Lat.* cerefolium] *körfvel.* trifolium *(trol. för* cerefolium*)* kirffwil *LB* 6: 284. cerifolium kyruildh *ib* 5: 80. cerefolium thz är kirfwil *ib* 3: 124. *ib* 2: 64, 3: 125. kyrwils dygd *ib* 7: 100. varder kirwiil stampader mz olio *ib.* legger man kiruil vid mans ambud *ib.* tha skal kirwiil siwdhas *ib.* vngh kirwiil *ib* 179. *ib* 8: 49.

kista (kysta: -o *Bil* 588. **kystha: -or** *BSH* 3: 293 (1470)**),** *f.* [*Isl.* kista. *Mnt.* kiste. *Lat.* cista] *L.* **1)** *kista. Bu* 25. *Bil* 588. *Bir* 4: *(Dikt)* 241. een budhk hon aff sinne kisto tok *Iv* 2187. ängin hawer fridh å kistom älla godz sino *KS* 65 (161, 72). mer lustadhis iak vm iak hafdhe nakot j kistonne än vm iak hafdhe nakot gifwit mz minne eghne hand *Bir* 1: 353. gaafwe kisto fulla mz gul fore toma kisto *ib* 3: 337. *BSH* 3: 293 (1470). — *kista hvari ödas (särsk. helgons) ben förvaras.* gatu fangit kistuna . . . mz benum ok ascu *Bil* 296. gik eet stykke aff sancti thomosa benom fram aff kistone *Bir* 3: 240. the toko han wp aff then mark hans kisto ok swa hans ark *RK* 1: 2527. **2)** *fängelse.* i kisto sätiäs *SD* 5: 639 (1347). hafuis kista häkte oc jern oc borghara rättir medh them ostyrughe äru *VKR* 39. ligge j stokkenom eller j kistonne *(i mots. till* innan tornenom*) MEG (red. A)* 54. *ib* 55, *(red. B)* 59, 60. *EG* 63, 64, 66. *PfN* 136, 138. jern ok kisto gesta *MD (S)* 277. — *Jfr* **ala-, bly-, harniska-, härads-, krydda-, skip-, sten-, träkista.** — **kisto fä,** *n. L.* — **kisto luk (-lok),** *n. kistlock.* biscopen liffte vp kisto lok *MD* 371.

kister? (kyster), *m. kista.* thet bruna cledhet som ligger j kystenom *FH* 3: 66 (1445).

kitla (kitzla), *v.* [*Isl.* kitla] **1)** *kittla, klia. bildl.* hulke som kla oc kitzla *(prurientes)* thera öron mz lustelicom ordom *MP* 1: 264. **2)** *kittlas, känna kittling el. retelse.* at ey skoli vanlica fule bwkin taka til at kitzla mz snödhom lusta *(usque ad titillationem pertingat libidinis) Bo* 133. han *(kroppen)* är . . . kitlande i lusta giri *(pruriens concupiscentiis) Ber* 207.

kitlan (kitzlan), *f. kittling, retelse.* j likamans ällir limanna olofflikom rörilsom ällir kitzlan *(så ändradt af utg. från handskriftens* litzlan, *se s.* 475*) Su* 341.

kiurtil (*nom. och ack.* **kiurtel. kiurtäl. kiortil** *Bil* 834; *Bir* 1: 19, 3: 279; *RK* 1: 196, 3848; *Fl* 1300, 1303; *FH* 3: 65 (1445), 6: 21 (1449); *VKR* 11. **kiortill** *Di* 49. **kiortiil** *BSH* 5: 34 (1505). **kiortel** *MB* 1: 231. **kiortell** *BSH* 5: 214 (1507). *med art.* **kiurtilin** *Bo* 240. **kiurtelin** *VKR* 12. **kiortilin** *Bir* 2: 70. **kiortelin** *MB* 1: 232; *VKR* 12, 23. **kiortelen** *MB* 1: 232. *dat.* **kiurtle** *Bil* 723. **kiurtzle** *ib* 801. *med art.* **kiortlenom** *MB* 1: 232; *VKR* 11, 23. **kiortelenom** *Bil* 834. *pl.* **kiurtlar: -ä** *KL* 159. **kiortlar** *FH* 3: 65 (1445); **skinkiortla** *VKR* 12. **cwrtlar: cwrtla** *Di* 243. *dat.* **kiortlom** *Bir* 2: 70**),** *m.* [*Isl.* kyrtill. *Fgutn.* kurtil. *Ags.* cyrtel] *L. kjortel, lifrock (hörande till så väl mans- som qvinnodrägten).* vare fru kiurtel *Bu* 16. johannes fik ar[i]stodemo sin kiurtel *(tunicam) ib* 155. hans klädhe (var) en kiurtäl ok een enbyrdh kapa älla mantul *Bil* 947. vföre sik hon ellir han aff sinom ytra klädhom oc stande j hwita kiortlenom oc confessor lägge ofuir honom graa kiortelin *VKR* 23. gifuer jak . . . herra clawsse sacriste min rödha kiwrtil fodhradhan medh mardhskinnom *SD NS* 1: 514 (1405). thu *(Birgitta)* hafdhe för särk ok kiortil *(tunicam) Bir* 1: 19. sa jak ena fäghirsta jomfru . . . fördha j huitom mantol ok klenan kiortil ginum hulkin jak saa skärlica hänna jomfrulica licamma *ib* 3: 279. kiortilin hulkin som fordhom rakto til fotanna forma nw näplica at hölia knän *ib* 2: 70. at haua panzara oc annor vakn vndir sinom kiortlom *ib.* han sade sig haffwa herbärgiat v (5) stocholms borgara . . . oc i blandh them war en medh en grön sidh kiortell *BSH* 5: 214 (1507). myne kaper kiortlar oc annar gangh cläde *FH* 3: 65 (1445, *Henrik Makerlands testamente*). giwer jak . . . her symoni nicolai en brunan kiortil aff yperst *ib.* myn bruna kiortil met räffskins benlingha giwer jak her tordh *ib.* gifuer iak her niels j nosis min swarta kiortil foodrat met maardh *ib* 6: 21 (1449). *Bil* 633, 723, 801, 834. *Bo* 240. *KL* 159. *MB* 1: 231, 232. *Fl* 1300, 1303. *RK* 1: 196, 3848. *VKR* 11, 12. *Di* 49, 243. *Jfr* **hermelins-, manna-, nat-, qvinno-, reghlo-, skin-, stafkarls-, undir-kiurtil.**

kiurtilfalder (kiortilfalder: -fald *KL* 388; *Su* 296. **kiortelfalder: -fald** *MB* 2: 383. **kiortel foldher: -foldh** *Lg* 3: 563**),** *m. kjortelfåll, klädfåll.* togh a mins herra ihesu christi kiortelfald *MB* 2: 383. *KL* 388. *Su* 296. *Lg* 3: 563.

kiurtilsköt (kiortil-), *n.* [*Fnor.* kyrtilskaut] *kjortelsköte, kjortelflik, kjortelveck.* hwi tagx ormin i barm, hwi eldrin i kiortilskötidh *Ber* 161.

kiusa (*pres.* **kiws.** *impf. pl.* **koro** *RK* 2: 251. 1725. *part. pret.* **kusin. korin. kyster.** *Af de anf. formerna träffas* **koro, korin** *blott i bem.* **1**, *de öfriga blott i bem.* **2**)**,** *v.* [*Isl.* kjósa] **1)** *välja.* tha war han en herra korin *Al* 9647. tha the han til konung koro *RK* 2: 251. *ib* 1719, 1725. af succentore til biscop koren *MD* 500. *ib* 498. **2)** *förtrolla.* thz swarta kiws ey alth *(non gerit atramen fantasmatis omne grauamen; jfr Peder Lolle* 574: thet kyws eij alt, som soorth ær, *motsvarande det Latinska: luridus aspectus non fascinat obria quævis) GO* 598. hon är saa kusin i syna hiärtha meth kokkell och trwldom *Lg* 3: 138. gudh weeth om the swänske äre nw kyste *RK* 3: 4031. — *skrämma?* han sa til mik swa rähdelik som han vilde kiwsa mik *Iv* 288. — *Jfr* **utkorin,** *äfvensom* **kesa, kora.**

kiusaiärn (kiuseiern), *n. ss tillnamn.* laurenz

kiusajärns tompt *SJ* 192 (1450). laurenz kiuseierns tompt *ib.*

kiva (-ar, -adhe, -adher. *imperat.* **kifwa. kyfwa),** *v.* [*Fnor.* kífa. *Mnt.* kiven] *L.* **1)** *kämpa, strida.* swa kifwadho the optelica *Gr* 262. kifwom vi badhe ensampne *ib* 267. the hafwa swa länge kifwath oc strit *Al* 9721. *ib* 5369, 9715. o herra gudh . . . starklikhät allra thera som for thit hälgha nampn kifwa *Gr (Cod. D)* 379. mädhen the katta om hona kifwa *Al* 9695. kifwa ey längir mz mik *Gr* 262. kyfwa thy mannelika mz teridacio *ib (Cod. D)* 380. *ib* 381. jac forma ok ey tha mot honom kifua *RK* 2: 6673. jak kiuadhe *(certavi)* got kiiff *KL* 207. **2)** *tvista.* twe kifua mällan sin *Bir* 2: 190. *SO* 14, 24. *MP* 1: 92. kiwa älla thrätta *KL* 234. ey kiuadhom wi älla deldom mällan os *ib.* wi pläghom ey kifwa äller thrätta *Al* 6277. wi kifwom hwarte om iordh äller goz *ib* 6276. the kiwadho vm siälina *KL* 89. *Iv* 5155. mik bör ey widher thik at kifua *ib* 125, 584. thz är ey goth at kiwa wid sin domara *GO* 608. tha stekaren kiwar *ib* 413. — *Jfr* **mote kiva.**

kivo näb (kiffuinebb *(frf. vokal i änd.).* **kiffue neeb. kiffwanebb** *(frf. vokal i änd.).* **kyffwenäbb** *(frf. vokal i änd.). pl.* **-ar. -er),** *m. och n.* [*Jfr Mnt.* kivenibbe, *grälmakare*] *ett slags skansverk af trä som af de försvarande uppfördes till ytterligare skydd utanför hufvudfästningen.* gawgnelikith är ath capithenaren gangher wth wmkringh stadhen äller slottith . . . beskodhandis . . . hwar fiendana kwnna haffwa tilfälle göra skadha mz bysso skoth, äller stegha, oc ther byggis j moth kiffwo näbba, jordkwpor, bolwärke, kärffwa, torn mz androm bygningom *PM* 4. brendhä op kiffwenäbbeth *HSH* 20: 124 (1507). som skulle haffue brutit op the kiffuinebber som han oppa alle sider om slottit hade bygt emot mich och sweriges almwge *ib* 24: 85 (1516). haffwe . . . thee pa slotteth intageth allt then wed och kyffwenäbber wtan slotteth waare ther nest om kring *BSH* 5: 139 (1507). oss hopis, ad then kiffue neeb skall fornimme tidende *ib* 154 (1507). engin vedhen är her inkomen eller tymber, ey heller nogen blockhwss eller andre kiffwanebber opbygdhe *ib* 237 (1508).

kiäke (käke. keke), *m.* [*Isl.* kjalki. *N.* kjake] *käk.* hölth honom j sin käka *(manu, sannolikt läst malo el. maxilla)* fasth *MD* 304. nar man haffuir sadana böldh vnder kekan *LB* 7: 219.

kiälke (kelke), *m.* [*Isl.* kjalki] *kälke.* vpa kelka hafde marsken byssor thäre *RK* 2: *s.* 347. *Jfr* **harva-, harvu-kiälke.** — **kiälka drät (kiälkä-. kälca-),** *f. L.*

kiäpter (käpter. käfter: käft *MP* 1: 158. **käfftter: käfft** *TK* 273; **käfftana** *Bir* 5: 5; **käfftom** *Su* 149. **käfther: käfth** *MP* 1: 131. **keffter. -ar),** *m.* [*Isl.* kjaptr] **1)** *käft, käke, munnens öfre el. nedre del.* hans haka mz käptomen *(maxilla ejus . . . cum faucibus)* ok halfwom läppomen är nidhir fallin höghra wäghin *Bir* 1: 68. *ib* 3: 372, 5: 5. *Al* 7575. som skola gita atirböt käptana *(palatum reparent) Bo* 134. in [i] then nidra kefftana *Di* 83. med sanctæ katharinæ haka eller käfft *TK* 273. — *bildl. käft, mun, trut.* höghfärdogha oc hoghmodogha oc ordhfulla quinnor the som ondan käpt hafdho *Bo* 14. — *ss tillnamn.* bero kiepter *SD* 2: 378 (1303). **2)** *svalg, gap, klyfta.* jordin rifnadhe . . . ok vpleth sin käfth *MP* 1: 131. heluiti vplät sin käpt *ib* 2: 105. *ib* 1: 158. **3)** *pl. käftar, våld.* dragha them til siin wt w ouinanna käptom *(faucibus) Bo* 148. *Bir* 2: 74. *Su* 149. — *Jfr* **asna-, nidher-kiäpter.**

kiäpthardher, *adj. stor i truten.* han öpte siluestrum yfrit ordoghan vara ok kiäpt hardan, ok enghin til nokra gerninga *Bil* 85.

kiär (kär. käär *RK* 1: 718; *Lg* 3: 472. *frf. vokal i ändelsen:* **kärr-. kaar** *(för* **käär**) *Lg* 3: 458**),** *n.* [*Jfr Isl.* kjarr] *L.* **1)** *kärr.* kär *(paludes)* oc sioa *MB* 1: 294. änkte är skapat vtan sak ok nytto . . . ey kär *(lacus)* oc ey diwr *Bir* 2: 315. mos ok kär *Al* 4136. the . . . söchte bade skogh oc kär *RK* 2: 3926. *ib* 1: 718, 3012. *Su* 247. *Lg* 3: 458, 459, 472. *MB* 2: 246, 247. widh iebusei kär äller mosa *(orig. har* latus, *som väl blifvit läst* lacus) *ib* 49. j kärrit *(stagnum)* fult mz brännande elde oc brännestens *ib* 364. *ib* 365, 406. — *i ortnamn.* exceptis tantummodo quibusdam paludibus dictis miskær *SD* 6: 185 (1350, *gammal afskr.*). **2)** *vinpress.* ängillen . . . vpbörgde iordhena wingardh oc sände j stora kärrith *(lacum; tydl. har öfversättaren ej känt ordets betydelse här)* gudz wredhe *MB* 2: 356. blodit wt gik aff kärreno *ib* — *Jfr* **pors-, rös-, äle-kiär.** — **kiärra yrt (kärrä-),** *f.* = **kiäryrt.** kärräyrt som opgraffwen er om waren i tyäledragiit, for en leggen vpwexer *LB* 7: 163. — **kiärslykkia (kärs-),** *f. odling som upptagits och inhägnats å kärrmark.* tua akra, som callas kärslykkior *SD NS* 2: 17 (1408). twa lykkio, som kallas kärs lykkior *ib* 25 (1408).

kiärna (kärna), *v. uttaga kärnen el. inkråmet af.* thak i [1] brödh . . . oc klyff thz i tw ok kärne thz twärt ok ände lankt *LB* 3: 199.

kiärne (kärne. kerne. kerna *MD (S)* 282 *(i rimsl.)***),** *m.* [*Isl.* kjarni] *nucleus, kärne (i en frukt).* ätir äplisins kärna *Bir* 1: 37. *ib* 131, 2: 328. *Lg* 92. kernen aff hassla nytter *LB* 7: 32. litith är vm een noth ok än minna än kärnin är w *GO* 861. the hafdho skalena oc ey kärnan *Bir* 2: 106. nw hawom wi brutith skalina nw wiliom wi äta kärnan *MB* 1: 309. — *kärne, det inre af sädeskornet, säd.* korn oc kärne *MB* 1: 300. *GO* 450. *MD (S)* 282. — *medulla, kärne, märg (i ett trä).* waandir hulkins kärne *(medulla)* . . . bleff i himerike *Bir* 4: *(Dikt)* 243. *ib* 244. — *Jfr* **kirsebära-, kirsebärs-, mandol-, mandola-, nut-, nuta-, piona-, plom-, valnuta-, äple-kiärne.**

kiäryrt (kerörth), *f. poterium sanguisorba Lin.?* pipinella kerörth *LB* 6: 284. baldimonia käryrth *ib* 5: 81. käryrth dygdh *ib* 8: 44. keryrth swm graffwen äre om voren i tielgongen för en leggen wpvexer aff henne *ib.* *Jfr* **kiärra yrt.**

kiöl (kiol, *se* **flatkiol. köl. köll),** *m.* [*Isl.* kjölr] *L. köl.* tälghia bordhwidh til skip oc köll *MB* 1: 445. skip herra hulkin som latir watnit ingaa gynom kölin *Bir* 1: 36. *Jfr* **flatkiol.**

kiöl svarf (kiol suarf. kiolsuarf), *n. L.*

kiöt (köt. kiot *MP* 1: 29. **kyt** *KL* 16. *gen.* **kötz. köz** *Bil* 679. *med art.* **kötzsins** *Bir* 1: 77, 5: 52. **kytsens** *KL* 231. *dat.* **köti** *MB* 1: 231; *MP* 1: 201; *Bir* 1: 44, 5: 31. **kioti** *Bu* 504. **köte** *MB* 1: 159, 362. **kyti** *Bu* 505; *MP* 1: 79, 2: 151; *Ber* 253. **kyty** *ST*

249. **kythy** *LfK* 178. *med art.* **kytino** *MB* 1: 496; *LB* 3: 180), *n.* [*Isl.* kjöt] *L.* 1) *kött (på en kropp).* þa bet eigh sten älla skoghar huarce hans kiöt ok eigh hans kläþe *Bu* 176. grep eet stykke af sino bloþogha kioti *ib* 504. wäxer bolde a köte eller a hwdh manne *MB* 1: 362. the skulu haua . . . hart kiöt ok litit *KS* 80 (198, 88). kindirna varo mattelica fulla mz köt *Bir* 2: 135. han är wth swllin innan kytino oc hwllit är blöth *LB* 3: 180. thz thörka wp wetzkona som standir mellan hwdhinna oc kötit *ib. Bu* 505. *MB* 1: 361. *KL* 16. *MP* 1: 29, 201, 2: 151. *ST* 249. thetta been är aff minom benom, oc köt aff mino köte *MB* 1: 159. han är waar brodher, oc aff samo köti födder *ib* 231. — *kött af ett slagtadt djur och ss födoämne.* raat köt *KL* 231. fisk köt oc fläsk *VKR* 33. äata köth *ib* 62. *Bir* 5: 31. — *kött, kropp (i sht med afs. på könsförhållandet), sinlighet.* the nödh oc oro, som mannen hawer aff kytino, oc likamenom *MB* 1: 496. fik han köz frestilse *Bil* 679. *Ber* 253. the som hittas j ondo kötzsins liffwirne *Bir* 5: 52. af . . . kötzsins samblande *(commixtione sexus) ib* 1: 77. *ib* 6. for thins kötzhugnat *MP* 1: 34. — *kött, sinliga varelser.* hulkin som math gifuir allo lifuandhe kyti *MP* 1: 79. *ib* 2: 260. 2) *kött, den inre, mjuka delen af frukt.* kyrsebär kötit aff te[m] *LB* 5: 82. — *Jfr* **biorna-, bukka-, diura-, dödh-, dödha-, fara-, fughla-, gasa-, hara-, hönsa-, kidhia-, ko-, kyklinga-, lamba-, nöta-, saltavatns-, so-, svina-, tanna-, thiura-kiöt.** — **kiöts luste (kötz-. kötz löste),** *m. köttslig lusta.* af allom fafänghom kötz lusta *Bir* 1: 318. *ib* 6, 2: 178. *KL* 290. *MP* 1: 34, 35, 56, 83. thz skal fördryffuas *(för -a)* alla kötz lösta *LB* 3: 54. takyr hon bort hallan kötz lusta *ib* 55. *Jfr* **kiötluste.**

kiötata (köt ata), *f. L.*

kiötbodh (köt- *RK* 2: 2245. **köth-** *ib s.* 341), *f. köttbod. RK* 2: 2245, *s.* 341.

kiötbulde (kött bolde), *m. böld på el. i köttet.* for andra kött boldar *LB* 7: 324.

kiötfasta (köt-), *f. fasta som består i återhåll från köttmat. MB* 1: 171.

kiötfulder (kötfullir), *adj. köttfull.* var han . . . ey mykyt kötfullir vtan j sinum ok benom bäzst skipadhir *Bir* 2: 135.

kiötgirugher, *adj. kättjefull, fräck.* lata coma tel hänna stora män ok kiötgirugha ok möþa hänna licama ok lif af hänne *(petulantes juvenes . . . qui tamdiu eam illuderent donec fatigata deficeret) Bu* 511.

kiötgryta (köt-), *f. köttgryta.* ther *(i Egypten)* saatom wi ower wällande kötgrytom *MB* 1: 322. *Bir* 3: 54, 414.

kiöthiärta (köt-), *n. köthjärta, hjärta af kött.* til thäs sten hiärta vmuändis j kötlikit hiärta oc köthiärta j andelikit hiärta *Bir* 2: 200.

kiötkorver (köt-), *m. köttkorf.* kötkorffue och metister *HSH* 19: 166 (1506).

kiötlika (kötlika), *adv. köttsligen, lekamligt, sinligt.* kötlika saman bo *Bil* 468. *Bir* 1: 23. holga quinno han ta kötlika kennir *LB* 3: 48. hulkin ther thu kötlica älskadhe owir alla *Bir* 2: 252. *Bo* 62. — *på ett köttsligt sätt, i köttslig el. sinlig mening.* som kötlica vndirstodho laghin. hulkin gudh ville at andelico skullo hallas *Bo* 87.

kiötliker (kötliker. kötzliker: -lika *MP* 2: 153. **kötlikin** *Bir* 1: 201, 330, 3: 187, 224. **kötliken** *FH* 5: 11 (1481). **kiötleker. kiöteleka[r]. kiutliker: -lika** *KS* 33 (86, 36). **kötlögh** *RK* 1: 3657. *f.* **kötlikin** *Bir* 1: 273. *n.* **kötlikt. kötlikit** *Bir* 2: 38. **kötligith** *FH* 1: 108 (1492, *gammal afskr.*). *pl. nom., ack. n.* **kötlik** *Bir* 2: 38, 39. **kötlikin** *ib* 37), *adj.* [*Isl.* kjötligr] 1) *som är af kött, lekamlig.* jak siälwir gudz son ville kötlikin vardha *(incarnari) Bir* 3: 187. *ib* 1: 201, 330, 3: 224. swa tok iak mandom ok kötlika natur *ib* 1: 3. *ib* 44. ihesu kötzlika mandoms takilse *MP* 2: 153. fordärffwa alt thz kötlikt liiff är innan i wärldinne *MB* 1: 168. alt thet som kötligith och liff actogt är *FH* 1: 108 (1492, *gammal afskr.*). 2) *köttslig, naturlig.* vtan kiötlikan faþur *Bu* 11. *Al* 512. kiötleke bröþar *Bu* 513. *Bil* 231. *RK* 1: 3657. *FH* 5: 11 (1481). vm sina kötlico frändir *Bo* 62. 3) *lekamlig, sinlig, materiell.* stundom jattir han kötlikin thing *(carnalia)* j hulkom han vndirstar oc menar andelik thing *Bir* 2: 37 *ib* 38, 39. 4) *köttslig, sinlig, som afser sinnena och den sinliga naturen.* twefal snille kötlikin ok andelikin *Bir* 1: 273. kötliker älskoghe *MB* 1: 358. i kötlikom syndom *ib.* kiöteleka[r lu]ste *Bu* 4. *KS* 33 (86, 36). — *köttsligt sinnad.* kötlike älskara *SJ* 374. thz kötlica folkit *Bir* 2: 38.

kiötluste (köt-. kötloste. kötlysthe), *m. köttslig lusta.* for hans kötlosta *MP* 1: 48. kötlusten nidirkastadhe manga sargadha mz syndom *ib* 65. *ib* 2: 245, 260. fördriffwer kötlystha *LB* 8: 43. *Jfr* **kiöts luste.**

kiötmangare (kötmangare. kötmangäre *SR* 18. **kötmaangare. köttmaangare** *SO* 51. **köthmaangher.** *pl.* **-mangara. kötmangra** *MD (S)* 291), *m. L.* 1) *köttmånglare, slagtare. SR* 18. engin kötmaangare slachte paa opinbara gathur *SO* 52. *ib* 51. *MD (S)* 291. *Lg* 3: 724. 2) *bödel.* bödh han at kötmangara mz gislom . . . skuldo flängia hona *KL* 310. thola sins licamma kötmangara *(carnifices) Bo* 118. kallas tha almoghsens köthmaangher *RK* 3: 848. *Al* 6854. *LfK* 228. — **kiötmangara bodh (kötmangara-),** *f. slagtarbod.* kötmangara bodha . . . hafde köpmen j thera wardh *RK* 2: 2205. — **kiötmangara ämbete (kötmaangare-),** *n. slagtarskrå.* wij kötmaangare embethet ok companij här i stocholm *SO* 47.

kiötmater (köt-. kötmaater: -maat *Bir* 4: 15), *m.* [*Isl.* kjötmatr] *L. köttmat.* aldre at han kiöt mat *Bu* 194. forbödh hanum kötmat *Bil* 696. *KL* 76. *MB* 1: 169. *ST* 388. *Bir* 4: 15.

kiötsar (kötsar. kötsaar), *n. L. Jfr* **kiötsäre.**

kiötsidha (köt-), *f. köttsida.* binda ten feta köt sida til föterna med skynnet *LB* 7: 287.

kiötsudh (köthsudh. köth sodh. köth soth), *n. afkokning af kött.* thagh horn skaff aff hiortha horn och sywdh i wathne, som try köth soth och siila i ginom klädhe *LB* 7: 152. — *afkok af kött, köttsoppa.* aff . . . fersko köthsudhy *LB* 8: 182. tag röne bark och aspe bark, siwdh tiil saman som köth sodh och stenck oppo kaalin *ib* 7: 162.

kiötstykke (kötstykke *Bil* 717. **köt stykke.**

kötsticki *L.* **kytstykke: -stykkit** *Bir* 2: 264), *n.* [*Isl.* kjötstykki] *L. köttstycke. Bil* 717. vil iak byggia j thino hiärta. hulkit som tho är ey vtan et litit köt stykke *Bir* 1: 93. *ib* 2: 264.

kiötsunnudagher (kötsunnu-. kiotsunnu-. hözunnu- *för* **közunnu-)**, *m. L.*

kiötsäre (köt-. kötsare *BtFH* 1: 130 (1506), 210 (1506), 211 (1507)), *n. köttsår, sår som går in i köttet, men ej är af den svårare beskaffenhet, att det är fullt sår. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 367. [han] slog niclis jonson kalalaxi i [1] kötsäre *BtFH* 1: 169 (1506). *ib* 130 (1506), 210 (1506), 211 (1507). *Jfr* **kiötsar.**

kiötvist (kötwist *MB* 1: 390, 391, 393. **kötuist)**, *f. köttmat.* tha them lyste at kötwist (*Cod. B* til kötuistins 561) *MB* 1: 391. *ib* 390, 393.

kiötvälder (*pl. ack.* **köth wella** *LB* 2: 57), *m. afkokning af kött.* tak hyortha horn ok skaff aff ok sywdh j wathn thre köth wella ok lath sudith rindha gynom jth kläde *LB* 2: 57.

kla (klaa), *v.* [*Isl.* klá] **1)** *gnugga, rifva.* man skal ey klaa ther som ey kleyar *GO* 625. *ib* 975. sik mz näghlom kla eller gnydha *Gers Frest* 47. — *bildl.* hulke som kla oc kitzla (*pruriente*s) thera öron mz lustelicom ordom *MP* 1: 263. **2)** *röra vid.* hwo badh tik then muren kla *Fl (Cod. C) s.* 98. **3)** *skafva, med besvär skaffa.* alth theth jach kan fla och kla til hopa, thet fortäres i idhers thienst *BSH* 5: 234 (1508).

klabbadher, *adj.* [*Skånedial.* klabbed] *groft arbetad, otymplig?* win j flaskor gambla oc klabbadha osynliga förstötta oc pluggada (*utres vinarios scissos atque consutos*) *MB* 2: 24.

kladhe (kladha. klaadhe: -a *LB* 2: 36. **klaade: -a** *ib* 7: 10. **klodhe: -a** *ib* 5: 77), *m.* [*Isl.* kláði] *klåda. LB* 1: 96, 97, 2: 36, 65, 5: 77, 80, 7: 2, 10 *o. s. v.*, 10: 7. *Gers Frest* 47. flyr ffran honum skorff ok kladha *LB* 2: 53. then swedhen oc orolike kladen *PM* 19. opta kombir swidhi äpta sötan kladha (*post joca pruritus vredo sepe fit multus*) *GO* 739. *Jfr* **handa-, o-, örna-kladhe.**

klaffa, *v.* [*Mnt.* klaffen. *Mht.* klaffen] *eg. slamra, prata högljudt; tala ondt (om någon).* aa theras rygh at klaffa *MD (S)* 260.

klaffare (klaffer. klaffuer), *m.* [*Mnt.* klaffer. *Mht.* klaffer] *baktalare.* then klaffuer han är swa vndherlig alt mz sin falska tungha *MD* 172 *l.* for then klaffers rad *ib* 172 *m.* thz är then klaffers villia *ib.* een klaffer led *ib* 515. ffor klaffer kan han syk ykkä värriä *ib.*

klagha (klaka: -adho *ST* 144; **-adhe** *ib* 337. **klaffwe** *BSH* 5: 24 (1504, *daniserande*). **-ar, -adhe, -adher)**, *v.* [*Mnt.* klagen] **1)** *klaga. abs.* thera korran, som klagha *Su* 145. — *klaga, yttra (klagan el. klagande ord).* thin klagamal, som thu för nakra dagha swa grötelika klagadhe *Su* 145. — *klaga, klaga öfver, beklaga.* thz ma ängin sidhan klagha *Al* 1356. *RK* 2: 268. ffor thik klagar jak mina nödh *Su* 282. *Lg* 3: 189. *BSH* 5: 24 (1501, *daniserande*). for gwdi klagath *DD* 1: 182 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*). **2)** *klaga, anklaga, anföra klagomål (mot). med prep.* sidan komo mange a marsken klaga *RK* 2: 7054. wille oppa honum för rikensens raadh klaga *ib* 3: 756. *ST* 173. klagadhe han paa them om theris förrädilse *MB* 2: 310. *ib* 243, 257. om nagar . . . klagada pa nakrom i embetet *SO* 100. klaghade oppa sik för nakra syndher *Lg* 3: 400. alt folkit klakadhe ofwir han *ST* 337. *ib* 144. *Lg* 3: 195. claghadhe til her werner gest vm arff han skulde aff hänna wäghma inne hafua *SJ* 10 (1433). — *med ack.* wart thän foghotten mykyt wredher moth them böndher som han klagha willo *Lg* 3: 195. ath inghen skulle them för skalkhet klaga *RK* 3: (*sista forts.*) 5844. — *pass.* the wordho för kesaren klaghade *Lg* 436. — *klaga öfver, framställa klagomål öfver. med ack. pass.* skal thz klaghas for radhit *SO* 50. *ib* 53. — *klaga för (något på någon), anklaga (någon för något). med sakens ack. och personens beteckning föregången af prep.* thz mena the nw pa mik clagha *RK* 2: 6679. iak skal thz ower tik klagha om doma dagh *Lg* 667. **3)** *förkunna, tillkännagifva, förklara.* erchebyscopin oppa bursprak monde thz klagha *RK* 3: 621. — *utropa?* kommer åldermannen ey til stämpno för än try mål äru klagat (*af käranden framställda?*) och framtaladt *TS* 19. **4)** *göra anspråk (på).* klaghade a j [1] gardh . . . ther hanom laghligha pantsättir var *SD NS* 1: 268 (1403). — **klagha sik,** *beklaga sig.* iak ma mik sarlika fore idher klagha *Iv* 774. wiliandis sik klagha ower kesarans omilla foggotta *Lg* 3: 195. tha klagada jak mik nagor ordh for herre sten twreson *DD* 1: 182 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*). — *Jfr* **be-, for-, fore-klagha.**

klaghamal (-maal. klagamaall *SO* 113), *n.* **1)** *klagan, knot, klagande el. knotande ord.* hwii öker thu tha thin klaghamal, som tik nakot nyth oc ohörlikit hänt haffdhe *Su* 121. *ib* 145. **2)** *klagomål, anklagelse, käromål.* han hörde . . . klagha maal om sina söner *LfK* 147. samtykkiandis hans falska klagamaal *MB* 2: 322. komber ther klagamal vtjnnan pa nokrom broder *SO* 82. *ib* 83, 113, 114, 206. som klagamaal haffuer til nagan vtj embetet fore gieldh *ib* 115.

klaghan (klakan *ST* 338; *SD* 5: 230 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*)), *f.* **1)** *klagan. Su* 116. *Lg* 3: 183. **2)** *klagomål, anklagelse. ST* 338. mz käromaal oc klagan *Su* 354. käre sin klagan *SGGK* 104. **3)** *rätt till klagan, rätt att väcka anspråk.* ath wi . . . skwlo til förnempde landh alrik här epther haffwa nakon klakan heller tiltal *SD* 5: 230 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*). — *Jfr* **naklaghan.**

klakke, *m. Jfr* **biärgs klakke.**

klakker, *m. Jfr* **biärgs klakker.**

kland, *n.* [*Isl.* kland] *L. smädelse, förtal, klander.* säther last och kland (*ponit scandalum*) mot sinna modher son *Ber* 237. — (?) aff galilea ok thil iudhe landh haffuer han farith mz swik ok klandh *MD* 33. — *smädelse, smälek, skymf.* the fiölle a kne ok giorde honom kland *MD* 35. — *Jfr* **lagha kland.** —

klandalöst, *adv. L.*

klanda (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* klanda] *L.* **1)** *klandra, väcka tvist om, genom rättegång söka tillegna sig.* mit fäthärnes gooz . . . nokrolethes at klande ällär afuärkiä *SD* 5: 280 (1344). þet gozit, sum prouast mattis hauir klandat *ib* 6: 169 (1350). thet godzet, thär thordh skytta klandadhe *ib NS* 2: 70 (1408). nu klandas firi þöm þighat havär *SR* 46. — *genom klander afhända.* aff lenakala klandades

een fiärduger *FH* 5: 43 (1467). **2)** *anklaga?* wil os landzherran wäffwia oc klanda *(bringa på fall? ut devolvat in nos calumniam)* oc döma os sik til ewerdhelika thräla *MB* 1: 245. **3)** *göra till föremål för anmärkning el. klander.* alla stadz ther eek klandas ellir annat thz scoghenom är scadhelikit *TB* 77. — *Jfr* **ater-, fran-, lagh-klanda, oklandaþer,** *äfvensom* **klandra.**

klandan, *f. L. Jfr* **iorþa klandan,** *äfvensom* **klandran.**

klandra, *v.* [*Fnor.* klandra] *L.* **1)** *klandra, genom rättegång söka tillegna sig.* som vil klandra then för:da hesslobogardhen *SD NS* 1: 365 (1404, *nyare afskr.*). hindra mödha clandra äller qwälya then sancte birgitte hwss *PM* LXIII. **2)** *anföra klander el. anmärkning (mot).* at jngen haffue makt noghen tiid her epter ytermera tala. klagha eller klandra pa fornempde jempkan *FH* 5: 85 (1482). — *Jfr* **oklandradher** *samt* **klanda.**

klandran, *f. klander, försök att tillegna sig, tvist.* uthan alt qwaal, klandran eller nagorlunda ydermehra tilltalan *SD NS* 1: 615 (1407, *nyare afskr.*). *Jfr* **klandan.**

klang (klanck, *se* **örna klang),** *n.* [*Mnt.* klank] *klang.* aff bambor ok basunar mykith klang *Fr* 1784. *Jfr* **örna klang.**

klappa (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Mnt.* klappen] **1)** *klappa, bulta, stöta, med två ack.* tag raa egge blomor oc klappa tom smaa *LB* 7: 282. — *pulsare, klappa (för att gifva hörbart tecken el. ljud), bulta, knacka.* klappadhe fast ok beddis jn koma *Bil* 212. hawir idhkelica clappat ok bidhit for miskunnina portom *Bir* 3: 268. klappar for portenom *ST* 462. *MB* 2: 170. klappadhe a dör *Iv* 2975. *ST* 51. *EG* 68. *MB* 2: 131. *Di* 180. klappadho a the taflo som man pläghar klappa mz for tholkom syukom mannom *ST* 462. rynger eller klapper til lyudz *SO* 108. — klappa fängilse (fängsl), *förbinda sig att inställa sig i fängelse, lössläppas mot förbindelse att inställa sig i fängelse?* wnner honum til goda, at han klapper fängilse och nyter sama velkor, som andre fonger *BSH* 5: 503 (1512). klappede fengsell *ib* 484 (1511). holpe tiil ath jac bleff än tiil liffs oc motte klappe oc wisse fängelsse *ib* 594 (1517). **2)** *palpitare, klappa, bulta, slå.* at hiertat klappar och böstar *LB* 7: 79. **3)** *palpare, klappa, smeka.* klappar thu bondan *GO* 1090. kysto . . . ok klappadho hans föter *Bil* 119. *ib* 165, 350. *Lg* 3: 23. — (?) hwilkit som wi klappum nw här skrymtande *(quicquid hic dissimulando palpamus)*, thz skal alt hämnande lughin ther bränna *Ber* 204.

klapper, *se* **kläpper.**

klar (klaar. claar), *adj.* [*Isl.* klárr. *Mnt.* klâr. *Lat.* clarus] **1)** *klar, ljus, strålande, glänsande.* en klarasta stiärna *Lg* 664. fik iac . . . see eth största sken, mykit clarare oc skär aktoghare än thänna werlenes sool hon är j sigh *ib* 815. solin . . . skinande j clara skiöllana aff gull. silffwir oc alzskons malm *MB* 2: 237. amatiste ok robine the klare varo *Fr* 166. *Bir* 4: 105. tha wardh iac war ene mullögh aff gul swa klaar *Iv* 391. *Al* 4638, 9813. sände han konungxlikin klädhe sömadh mz silke oc sat mz gulle ok syluir ok alskona dyrom stenom . . . at hon i klarasta klädhabonadh skulle til hans koma *Gr* 286. en vngir man mykyt faghir oc klaar *(om en ängel; kanske snarare att föra till* **7)** *ib* 290. — *bildl.* at ey skulde orena världinna muld smitta hänna hux clara spöghil *KL* 325. — *klar, ljus, fri från mörker, moln el. dimma.* thän nattin wardh clar oc liws *Lg* 67. sidan wart thz ater clart som för *RK* 2: 6618. — *klar, skär, genomskinlig.* hans klädhe varo sua klaar at the görlica sagho likaman allan vara blodhrosughan *Bil* 916. clarare cristal man aldrey saag än then ysen for honom lagh *RK* 2: 8089. *Lg* 3: 461. at drykkin skuli klar synas *(clarescat) Bir* 2: 55. röth win klarth *PM* XXVIII. **2)** *klar, ren, oblandad.* aff clart *(i mots. till snöfyldt)* watn hon *(älfven)* ey frisa kan *RK* 2: 8073. gik strax ater elfuen claar *(fri från is) ib* 8102. aff foresagdhom elementis swa renom ok clarom *Bir* 4: *(Tikt)* 217. haffwandis mz sik en skiöl aff clara gulle *MB* 2: 272. aff clarasta myöl taaren *ib* 13. clarasta myöl moos *ib.* watn, som lith haffde som hwitasta myölk, oc wi i sannindh trodhom thz wara clarasta myölk *Lg* 3: 461. **3)** *hvit.* tz klara aff eggit *LB* 7: 71. *ib* 2: 48. **4)** *ren, obesmittad.* osmittat oc klar iomffru *Lg* 3: 478. klaran iomfrudom *Bir* 4: 158. at thin iomfrudombir war gömaskolande alt til thin dödh swa claar ok reen. at engin synda smitta skulde mogha myrkia han *ib (Dikt)* 219. **5)** *klar, ren, ljus, lugn, blid.* klar i änliteno *(vultu sereno) Bo* 222. som hafwa klar *(serenos)* öghon ok liws *Bir* 1: 234. *ib* 235. *ST* 172. mz klarom *(mundatis)* hiärtans öghwm *Ber* 18. hwat klar *(serena)* oc blidh hon (ɔ: bönin) är *Bo* 104. **6)** *glättad, putsad, prydlig.* skulu wmgangane . . . läggias mz clarom oc renom stenom *(lapide polito et mundo) Bir* 4: 105. **7)** *skön, härlig.* födde een son swa klaar *Fl* 96. the stolta frua klara *Fr* 327. *ib* 1285, 2667. *Iv* 664. i halden hona *(Minerva)* faghra oc klara j iouis hoffwdh födde wara *Al* 6752. all waar clara ädelighet *MB* 2: 224. **8)** *klar, ljudlig.* mz clare röst *Lg* 294. **9)** *klar, klart seende.* klar ögon *LB* 7: 68. *ib* 207. fik klara syn *KL* 106. *Bir* 3: 338. *MP* 1: 90. owir contemplacionis. thz är clara syn oc vidhir känningx marka *Bo* 92. **10)** *klar, tydlig, noggrann, redig.* en klar gudz vidhirkänna *Bir* 3: 197. göra kompanommen klaran räkenskap aff skipsens räntho oc wthgiffth *PM* XVI. — *n. adv.* **1)** *klart, ljust.* nar solin skin clarast *Lg* 46. **2)** *klart, tydligt.* seer thy klarare gudz valdz mykelikhet *Bo* 89. *Bir* 3: 381. **3)** *öppet, rent ut.* borgarene siga klarth, i förlente thöm alth thet ther gar aff länith *BSH* 5: 252 (1508).

klar, *n.? hvita, ägghvita.* stampar man rökilse ok temprar mz clar aff ägh *LB* 4: 339. *Jfr* **glaz.**

klara (klaara. -ar), *v.* [*N.* klaara] **1)** *klara, göra klar el. ren.* tha klaras blodit *LB* 3: 17. **2)** *klara, göra klar el. klart seende.* klaarer swrblindh ögon *LB* 7: 68. tz klarar thom *(ögonen)* mykyt *ib* 207. thz klarar öghonin *ib* 3: 154. *ib* 49. — *Jfr* **forklara.**

klarera (-ar), *v. genom rening borttaga?* aff röth win klareras mera drägh än aff the hwitho *PM* XXVIII.

klaret (klareet. klarheth. clarhet), *n.?* [*Isl.* klaret. *Mnt.* klaret. *Mlat.* claretum] *kryddadt, med honing blandadt vin.* klareet ok marat *Fr* 373, 845.

klarheth oc most *ST* 422. clarhet win myöd ok mwst *RK* 2: 5169.

klarhet (-heet. claarhät), *f.* [*Fdan.* klarhed] *klarhet, glans.* liusins clarhet *KL* 322. stiärnan är ey vtan klarheth ok sken *Bir* 1: 188. *ib* 332, 3: 365. — *i sht öfvernaturlig, himmelsk klarhet.* ginstan kom swa mykin clarhet oc lyste kring om them at ekke kunne liusare wara middagx tima nar solin skin clarast *Lg* 46. vi bidhom helaran wan herra ihesum christum hulkin vpnya skal wan ödmiuka licama liknadhan sinom klarhetz *(claritatis)* likama *MP* 1: 15. var herra ihesus tedhe sins ärofulla licamma klarhet *Bo* 119. gita nalkatz gudz ok himerikis thinga fino klarheet *ib* 127. vndarlik ok obegripelik klarhetz sken *Bir* 1; 90. *ib* 126, 3: 443. *Ansg* 181. **2)** *glans, härlighet.* fik see . . . hans clarheet j gull oc j sylffwir *MB* 2: 276. nedhirthrikkias af vaalzins oc claarhätunna *(för -inna)* äru *Ber* 269. — *himmelsk, gudomlig härlighet.* at the skulin see mina klarheet *Bo* 178. *MP* 1: 204, 2: 97. *MB* 2: 344. **3)** *klarhet, renhet.* han war ok swa som saphir j fingir gulle j frägdh ok lifwirnesins klarhet *Bir* 1: 303. framgar bönin frälsare mz mere clarhet *(liberior exit puriorque oratio)* *Bo* 104.

klarlika (klarlicha *FH* 2: 124 (1440). **klarleka** *Su* 177. **klarligha** *RK* 3: 2823. **claarligha** *Lg* 3: 364. **clarlega** *MB* 2: 299. **klarlige** *BSH* 5: 402 (1510). **clarlikan** *Lg* 3: 598)**,** *adv.* [*Mnt.* klârliken] **1)** *klart, ljust.* eet lius. ther clarlica skal lysa världina *KL* 322. solenne clarlika skinande *Su* 53. **2)** *klart, tydligt.* skodhar likamlik thing . . . klarlika *Bir* 1: 104. *RK* 3: 2823. *Lg* 3: 364, 598. clarlika liwda *Su* 327. mädhan thu oppenbarleka sannindena swa klarleka kwngör *ib* 177. *MB* 2: 299. *FH* 2: 124 (1440). *BSH* 5: 402 (1510).

klarliker (klarligh), *adj. klar, tydlig.* giffwa edert herredöme en san wnderuisning och klarlig förwarningh *BSH* 5: 318 (1508).

klasalöst, *adv. L.*

klase (klaase. klasse, *se* **vinklase),** *m.* [*Isl.* klasi] *klase. Al* 7496. ther wäxer a godh wiinbär hwar en klase swa stoor är thz ängin ma swa starker wara ther en klasa orkar at bära *ib* 8108-8110. swa som een jdhen ok nööff by hembärändes til sin bystok ympnogha helghetzens ok helgadomanna klaasa *Lg* 3: 568. *Jfr* **smaragda-, vin-, vinbära-klase.**

klavi (klävi), *m. L.*

klef, *f.* [*Isl.* kleif] *brant backe, klippa, klippstig. i ortnamn.* clevahult *SD* 1: 688 (1210-16, *nyare afskr.*). de korpæ kleff *ib* 2: 21 (1287, *i afskr. af* 1337). in cleuom *ib* 3: 491 (1321). klewaquern *ib* 4: 698 (1340). j spyntho kleff *FH* 2: 57 (1424, *afskr.*).

kleia (kleya. -ar), *v.* [*Isl.* klæja] *känna klåda.* hwar skal then kla som ey kleiar *GO* 975. — *opersonl. klia.* man skal ey klaa ther som ey kleyar *GO* 625.

klema, *v.* [*Mnt.* klemen. *Jfr Isl.* kleima] *klena.* stötis alth samman wäl oc lätis j en deghil, oc klemes täth mz lwto sapientie bebwndith *PM* 10. *ib* 7. — **klema saman,** *klena samman, limma i hop.* läth thz j mällen tw lerkar klemandis them wäl samman *LB* 9: 96.

klen (kleen. kleyn. klän), *adj.* [*Mnt.* klên, klein] *eg. glänsande.* **1)** *fin, nätt, prydlig, förträfflig.* sofwa i swa kleno maki *Bo* 144. i somlikom stykkiom är loflikit at göra klena oc faghra gärning *ib* 18. aff klenä värk tha var han giördh *Fr* 151. i dyrom oc klenom klädhom klädda *Su* 80. span klenasta klädhe oc sömadhe *KL* 344. fördha j huitom mantol ok klenan *(subtilem)* kiortil ginum hulkin jak saa skärlica hänna jomfrulica licamma *Bir* 3: 279 *(kan föras till* **7***)*. sik hölia mz klenasta linno hwito oc skinande *MB* 2: 363. aff klenasto wax drupum *KL* 11. giff hänne kleynare *(delicatiorem)* kost *Bir* 3: 113. *Lg* 3: 512. rent ok clent brödh *Bil* 379. en span klenasta hwetemyöl *MB* 2: 85. klok ordh siktat oc tämprat swasom klenasta miöl *(här liksom i närmast föreg. ex. har ordet kanske betydelsen: finmalen)* *Su* 225. thz menlösa kötit. klena oc faghra. ther kötzsins ok alz mandomsins natwr blomstir är *Bo* 193. ängin hafdhe swa klenan *(delicatum)* likama som han, thy at han war af twem bästom naturom gudhdomin ok mandomin *Bir* 1: 111. gör thz *(soflet)* klenare *(delicatiorem)* köt ok bätra blodh *ib* 284. — *fager, tjusande.* o kleen, stoltir oc ärlikin piltir *(o puer egregie ac delicate)* *Bo* 21. kleen *(delicata)* fagher ok älskeliken brwdh *Su* 384. *Bir* 3: 281. **2)** *fin, lätt.* medh vädhranna vingom forstas thz klenasta af vädhreno som raskast är *(summitates ventorum, id est, partes illæ, quæ præcedunt et velociores sunt)* *Bo* 249. liwdhit aff hans wingom, slaandis klena *(levem)* wädhrit *Su* 236. — *lätt, lättsmält.* klen mathir *LB* 1: 96. **3)** *fin, veklig.* klenasta frwgha *MB* 1: 430. en klen oc kräseliken stridzman äst thu, som swa mykyt rädhis mothegangilse *Su* 120. **4)** *ömtålig.* änge limi äru klenare ok sarare än öghonin *Bir* 1: 104. sua uar thin licamme klen ok ömbir owir alla licamma *ib* 2: 268. **5)** *klen, svag.* modhorin som klen *(tenera)* var oc alstingis vng *Bo* 13. focarie sculu hielpa systromjn j sinom embetom oc thiänist them som klena äru oc mindra formaa *VKR* 24. för syna klena spädheet oc vanskandes cleenhet *MB* 2: 201. ey gitandis siälff bära äller oppehalla sin klena likama *ib. Su* 160. kleen i tronne *Bo* 131. — *svag, föga stark, föga sträng.* wintren är klen oc weker *BSH* 5: 144 (1507). **6)** *späd.* af thy klena barneno *KL* 345. *MB* 2: 23. i sinom klena barndom *Lg* 3: 394. en klen röst *KL* 339. *ST* 118. **7)** *fin, tunn.* mz klene saagh *KL* 47. hawir . . . klenan *(gracilem)* vd *Bir* 1: 392. hiärtat owir hulkit een klän hinna är *ib* 2: 212. ysin är ganzska kleen *RK* 3: 3105. *ib* 3112, *(sista forts.)* 4626 *(ordet kan på de tre sistnämda ställena föras till* **5***)*. — (?) hans hofwdh panna slo han swa klen *RK* 2: 2686. **8)** *liten.* tak lagherbär oc stöt kleen *LB* 10: 7. ij gull äller dyra stena badhe stora swa ok klena *Fr* 842. alla klena städher *(oppida)* *MB* 2: 31. *ib* 46. humme hin clene *Di* 291. *ib* 290, 294, 298. *Jfr* heyme de kleyne *ib* 73. *Se vidare ib* 380-381. *Jfr ock Storm, Sagnkredsene om Karl den store og Didrik af Bern s.* 149. — *liten, ringa, knapp? klen, föga närande?* at hon ey aat wtan ganzska lithet oc klent *Lg* 3: 402. aff then klena mathen *ib.*

klenat (klenadh *L.* **klenät** *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). **cleynät** *ib.* **klänat** *Fl (Cod. B)* 1994. **klänaþ** *L.* **klenet** *Fr* 417. **klenot** *ib* 2662, 3075. **klänot** *ib* 2647. **kleenodh** *L.* **clenodh** *PK*

221. **clenod: clenodum** *Va* 4. *pl.* **clenodier** *RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 276; *denna form utgår sannolikt från det latiniserade* clenodium), *n.* [*Mnt.* klênade, klênode] *L. fint arbetadt föremål, smycke, dyrbarhet, klenod.* tha gaff konung malnrit siin klenot toktelika the andra herra rika *Fr* 3075. mz gul ok klenat manga handa *RK* 1: 1949. *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). *Fr* 417, 2647, 2662. *Fl (Cod. B)* 1994. *RK* 1: 644, 3573. *GO* 881. *Va* 4. *PK* 221. *RK* 1: *(yngre red. af LRK) s.* 276.

klenhet (cleenhet *MB* 2: 201), *f.* **1)** *svaghet.* för langliken krankdom oc clenhet *Su* 108. *ib* 160. *MB* 2: 201. **2)** *litenhet. Su* 124.

klenhughadher, *adj. klenmodig.* störkte oc tröste them som klenhugadha waaro *MB* 2: 236.

klenlika (klenliga), *adv.* **1)** *fint, lätt.* tok hans naghla *(för* nafla*)* klenlica *(subtiliter)* mz sinom fingrom *Bir* 3: 281. *KL* 260. **2)** *ömt.* jac älska swa klenlica thessa salugho siälana *MP* 2: 199. **3)** *svagt.* klenliga draghandes andhan *LfK* 216.

klensmidher (cleen-. klene-. klena-), *m. klensmed. ss tillnamn el. ingående i ett sådant.* jac jngemundh klenasmismagh *DD* 3: 192 (1425). lot vp olaff andrissone cleensmidh eth steenhws *SJ* 145 (1446). laurenz clensmid jöns clensmid *ib* 232 (1451). loth forscrifne niels mangsson klensmith synne hustrua stiwffadher mikel klenasmith vpp allan then erffwedeel som hans hustrua tilfallin war *ib* 402 (1473). forscrifne mikel klenesmith *ib.*

klevakalver, *m. ss tillnamn.* enar cleuakalfr *SD* 1: 247 (1225).

kli, *se* **kly.**

klif, *se* **klyf.**

klifse (klyffse), *n.* [*Sv. dial.* klifsa, kleffsa, *f.*; klysse, *n.*] *hög, hop, bundt, klunga.* denge thöm mz hambrom alla j eeth brinnande klyffse *LfK* 233.

klimpadher (klympader), *p. adj. klumpar bildande, samlad i klump el. klumpar.* tarmana oc ynelffwena the ärw opfylthe mz klympade och ginomhärde orenligheeth *LB* 7: 79.

klimper (-ar), *m. klimp, klump.* orena klimpa *ST* 395. syntos vara som en klimpir *MP* 1: 325. *Jfr* **eld-, gul-klimper.** — **klimpa smör,** *n. smör i klimpar.* nagra pundh gamel klimpa smör *FH* 6: 114 (1489).

klinga (*impf.* **klang** *Fr* 351; *Al* 5353. *pl.* **klwngo** *RK* 1: 3031. **klingado** *ib* 1735. **clinggado** *MB* 2: 15), *v.* [*Mnt.* klingen] *klinga.* swärdh ok kniiff lata the klinga *Al* 2441. *ib* 3320, 5353. *RK* 1: 1735, 3031. gull a hänna mantil klang *Fr* 352. klinghandhe skällo *JP* 149. baswner clinggado *MB* 2: 15. naar baswrne lwdher j mynne handh tha klinghen *(clangite)* oc j *ib* 91.

klinka? *f.* [*Mnt.* klinke] *slagbom?* maa i vethe . . . som i skriffwe mich til, ath jak skal vel för vara klinken, taa twiller ther inthet oppo, nästh gudhs hijälp, jak vill saa för varane, ath hon skal komme ider til nytthe ok ganghs *BSH* 5: 66 (1505).

klinta, *f. klint, agrostemma githago Lin.?* lolium vel nigella klinta stöt mz piperroot *LB* 5: 81.

klinter, *m. klint, agrostemma githago Lin.?* lolium klinther kola idem *LB* 6: 284. blanda mz . . . liinfrö oc klint *ib* 7: 297. klint wäxir opta äpte hweto sädh *(post frumenta sata fit sepe nigella renata) GO* 740.

klinter (*pl.* **-ar**: **klintha** *MB* 2: 149), *m.* [*Isl.* klettr. *Fgutn.* klint, *f.* *Jfr Mnt.* klint] *klint, klippa, höjd.* han ledde hana höght vp a eet bärgh ok vilde hana þär for vt sciuta for en clint *Bu* 516. *RK* 2: 7829, 7857. *Su* 427. *MB* 2: 149, 155. collis dicti clint *SD* 4: 590 (1338). *Jfr* **biärgh-, biärgha-, biärgs-, halla-klinter.**

klippa, *f.* [*Mnl. och Mht.* klippe] *klippa.* läta hafskärin oc klippona blutna *Bir* 2: 84. alla the andra öyra, skär, klippor oc holma, som liggia i thesso for:ne häritthe *SD NS* 2: 218 (1409, *nyare afskr.*). *MB* 2: 273. *Su* 104. *Jfr* **biärgh-, biärgs-, blind-, haf-, skäria-, sten-klippa.**

klippa (klyppa *GO* 24; *LB* 7: 195; **-ir** *Bir* 4: *(Dikt)* 263. **-ir, -te, -ter),** *v.* [*Isl.* klippa. *N.* klippa, klyppa] *klippa.* swa som lambith thigher fore them som thz klipper *MB* 1: 201. *KL* 146. *Bir* 3: 109, 4: *(Dikt)* 263. klipt lamb *ib* 2: 329. gardh kona skal klyppa kwidh wl ok ey bogh vl *GO* 24. klipte . . . hänna haar *KL* 343. klyppa eller taga aff sith egit haar *LB* 7: 195. — **klippa af,** *afklippa.* klipte han aff hans haar *Lg* 3: 201. *Jfr* **afklippa.**

klippare (klyppare: -anna *Su* 55), *m.* [*Fnor.* klippari, klyppari] *klippare, den som klipper. Su* 55.

klippare, *m.* [*Mnt.* klepper] *klippare, mindre ridhäst.* for en klippare at forlegghia mz vj stampeskoo een öre *SO* 73. for een lithen klippare *(näml.* at forlegghia*)* mz hans eghin skoo ok sööm iij öre *ib (på dessa ställen förekommer* klippare *i motsats till* häster*)*.

klippinger (-ar *L.* **-iar),** *m.* [*Isl.* klippingr. *Mnt.* klippink] *L. klipping, klipt fårskinn.* loffwar honom en halfwan dikker klippingia *SO* 18. siäl klippingh äller siälskin äller märskin for nöthskin *ib* 19. göra änglisko aff klippingh *ib.* wnköpär bark äller lädher äller klippingia *ib* 21. *GS* 51 (1450). — **klippings lask (klippinx-),** *f.?* *lask af klipping.* vm klippinx laska *SO* 13. säther klippinx äller siäl skins äller märskins laska j nöthskins sko *ib* 19.

klippinger? *m.?* [*Äldre Dan.* klipping. *Mnt.* klippink] *klipping, ett slags genom klippning tillverkadt mynt af fyrkantig form; förekommer äfven ss binamn tillagdt Kristiern II, som lät slå det. RK* 3: *(Tillägg om Chr. II, red. B)* 6313, 6315. — **klippings mynt (klippingx-),** *n. koll. klippingar.* lot iak sla klippingx mynt *RK* 3: *(Tillägg om Chr. II, red. B)* 6311.

kliva (klywa *Bir* 2: 254. *impf.* **cleff** *Di* 283. *part. pret.* **kleffuen** *Di* 2), *v.* [*Isl.* klífa] *L.* **1)** *klifva, uppklättra.* vildo þe kliva i huset *Bu* 131. *RK* 3: 3803. vilia the mz stigha klywa *Bir* 2: 254. **2)** *klyfva.* ther worder mangen skiold broten oc hielm kleffuen *Di* 2. — **kliva in,** *klifva in.* kliffue in mz liste *RK* 2: 7622. — **kliva up,** *klifva upp, klättra upp.* at klifwa oppa *(d. v. s.* up a*)* valdzsins bärgh *Bo* 97. klifwa vp a hwarn lostelikan kulla ok klint *Su* 427. *Di* 283. *Jfr* **up kliva.** — *Jfr* **klyva.**

klo (*med art. ack.* **klona** *GO* 724. **klon** *LB* 7: 53. **kloon** *ib* 38. *pl.* **klör** *Pa (Tung)* 35; *Bir* 1: 24, 2: 96, 100. **clör** *SD* 4: 2 *(före sl. af* 1327). **klöör**

MB 1: 82; *Fl* 300; *Iv* 272; *Al* 8709, 8717. **klö** *Bir* 3: 427, 438; *Ber* 153, 157. **klöö** *Bir* 3: 65. **klor** *KS* 4 (7, 4). *med art.* **clörna** *Di* 233. *dat.* **klom** *Bil* 749. **klöm** *KL* 81, 231; *Bir* 1: 24, 51; *ST* 125; *Ber* 205; *Su* 128. **klööm** *ST* 266, 275**)**, *f.* [*Isl.* kló] **1)** *klo.* the (ɔ: wärulzlik diwr) haua . . . hwassa klor *KS* 4 (7, 4). *MB* 1: 82. *ST* 125. *Su* 128. swa som nakor fughl ällir hökir ther hafwir fest nakra bradh mällan sina klör ok näff *Bir* 1: 24. *ib* 51. *KL* 81, 231. *Fl* 300. *Al* 8709, 8717. *Ber* 153, 157. kath wil hawa fisk ok wil ey wäta klona *(pisci catus hiat nec wlt quod pes madefiat) GO* 724. han *(björnen)* groff hona vp mz sinom klööm *ST* 266. een stoor rädhelikin padda . . . kringom spente alt hans änlite mz sinom klööm *ib* 275. slogh draken sik nidher pa konungen ok fik honum mz clörna *Di* 233. j diäfla klom *Bil* 749. *Pa (Tung)* 35. *Bir* 1: 24, 2: 100, 3: 427, 438. *Ber* 205. — *bildl.* the willo ey koma i thera klo *RK* 1: 4178. **2)** *dryckeskärl med i metall infattad klo ss fot.* III clør *SD* 4: 2 *(före sl. af* 1327*)*. I. kloo *ib* 3. cum vna vngula deargentata dicta klo *ib* 5: 571 (1346). vnum cornu dictum kloo fabricatum cum argento *ib* 191 (1343). **3)** *kolik.* ffor kloon *(contra colicam) LB* 7: 38. ffor klon *ib* 53. *Jfr* **kloref.** — *Jfr* **gams-, grips-, iärn-klo.**

klobba, *se* **klubba.**

klodiur, *n.* [*Isl.* klódýr] *med hvassa klor försedt djur.* slita sundar alt hans huld af hanom mz clodiura ramum ok fotom *Bu* 493. *ib* 504.

kloflöker (klofflöök *LB* 7: 64, 66, 67. **-lögh),** *m.* [*Mnt.* kluflök] *hvitlök, allium sativum Lin.* alleum är klofflök *LB* 3: 51. allium klofflögh *ib* 6: 284 *(förut* alium huiter löker*)*. alleum, klofflök uel hwitlök *ib* 7: 149. fore heso scal man taka klofflök oc skära han sman *ib* 1: 97. *ib* 2: 31, 49, 3: 161, 5: 77, 7: 11, 64, 66, 67, 10: 6. *Jfr* **hvitlöker.**

klofna, *se* **klufna.**

klokas, *v. göra sig klok, komma med spetsfundiga påståenden.* nw maa nakor klokas som manghe göra thy wär, thz the töras ey siälffwe haffwa ällar hantera, thz sätia the jn til förmannen *LfK* 11.

klokbetalning (klock betalningh), *f. betalning för klocka.* dömdes anders laurisson mälse ij m. oc ij öre deninger wt aff oleff niclisson sittala som han lade wt for hanom j klock betalningh innan iij wickur *BtFH* 1: 151 (1507).

kloker (klook. klog *Di* 107**),** *adj.* [*Isl.* klókr. *Mnt.* klôk] **1)** *kunnig, skicklig, klok.* clokir j bokum *Bil* 352. han . . . war mykit i laghen klook *RK* 3: 3193. ij elskogx bragdhom war han klook *Al* 172. sa clokan hiölt han sig ther aa *RK* 2: 8860. wardh sinom mästara yffrith klook *Al* 446. hans klooko tungo gifwer thu priis *ib* 6626. — (?) han lots tha wara kloka *RK* 2: 5981. **2)** *klok, förståndig, vis.* christus uar clokare än han *Bu* 206. thän herra var badhe viis ok klok *Iv* 1777. mik tykte the svenska ey wara kloke tha the henne til höffdinge toke *RK* 2: 13. *ib* 6928. at hafwa kloka snille *Bir* 2: 306. klok vndirstandilse *ib* 321. klokare nämme ok vndirstandilse *ib. Ber* 84. thu skal nu . . . läggia mik fore nakar radh mz thina kloka lista *Iv* 5443. ey är tolkin qwinna . . . j ordhanna cloka synne *MB* 2: 165. **3)** *slug, listig.* koklare en klokar *Bu* 101. *ib* 196. kloke *(callidus)* ouinin *Bo* 136. ormin war klokaster aldra diwra *MB* 1: 160. *Bir* 2: 40. war . . . klok *(astuta)* mot diäfwlsins frestilsom *Ber* 152. aff diäfwlsins kloke fund *Bil* 536. diäfullin forma at vndirstanda mang komaskolande thing aff sine kloko natur *Bir* 3: 396. thänkia oc finna kloka funde *ib* 469. mz klokom ordhom vil thu mik swika *Iv* 1211. kloka forsator *Ber* 153. mz thera kloka swekligheet *MB* 2: 203. fore idhra kloko lista *Iv* 4874. **4)** *konstfärdig.* jak är icke kloker *(fatt kann ec at gera i hagleic) Di* 46. *ib* 47, 107. **5)** *konstfull, konstig.* han hitte först iärn smidhe oc eersmidhe oc alzskona kloka gärning *MB* 1: 164. **6)** *subtilis, djupsinnig, svårfattlig.* suara tel cloka pröuelse *(quæstio satis gravis) Bu* 144. talande klok ordh *(subtilizando verba) Bir* 3: 175. konstelica disputera aff swa klokom thingom *(subtilibus) ib* 197. *ib* 3: 229. nam aff honum mang klok thing *MB* 1: 175. *Lg* 3: 715. *Su* 223, 228, 231. langt oc klogt ware ther aff säghia ällir scriffwa *MB* 2: 179. — *spetsfundig.* vtan alla kloka ranzakan *MB* 2: 331. **7)** *vacker, ståtlig? tapper? fin, belefvad? (jfr Mht.* kluoc*)* en stolt riddare skön ok klook *RK* 1: 1041 *(kan föras till* **2***)*. — *Jfr* **il-, ilzko-, ivir-, lagha-kloker.**

klokhet (-heet *RK* 3: 5**),** *f.* [*Mnt.* klôkheit] **1)** *skicklighet, konstfärdighet.* weland . . . wart prisat ouer alla land for sin klokhet skuld *Di* 57. **2)** *klokhet, förstånd.* till klokhet var ey tha henne lyke *RK* 1: *(sfgn.) s.* 187. *ib* 3: 5. **3)** *konstgrepp, råd, medel.* iach wet än swa manga handa klokhet *(vunt)* at iach skal befinnä sanhetena mz henne *Va* 8. — *Jfr* **ilklokhet.**

klokka (klukka *L.***),** *f.* [*Isl.* klokka, klukka. *Mnt.* klocke. *Mlat.* clocca] *L.* **1)** *klocka, ringklocka, i sht kyrkklocka.* nar een klokka gödz *Bir* 3: 15. sancte pätars kirkio klokkor *ib* 211. i klokkan slaa *RK* 3: 1728. wppa thakino a conuentz stuffuonne skal skikkas en klokka, mz hwilke som skal ringhias til bordz oc strängin skal nidherlatas gynom eth litit hool in j conuentzstuffuona *Bir* 5: 70. äptir thet at klemptath är marie clokko *(efter aftonklämtningen genom hvilken man påmintes att läsa Ave Maria) VKR* 15. **2)** *klocka, bjällra (omtalad ss under senare hälften af* 14 *årh. tillhörande de förnämares drägt).* hwilkin fram kom mz skällo eller klokko *RK* 1: *(Albr.) s.* 209. han skulle haffwa skällo oc gylta klokko *ib* 210. *BK* 208. **3)** *klocka, ur.* tha klokkan slo vij *RK* 2: 7021. *ib* 3: 465, 2859. *FM* 57 (1457). tha klokkan sla *PM* 8. *ib* 9. *Lg* 3: 471. then tiid klokkan är wiid VIII *FH* 1: 54 (1485). — *Jfr* **bordh-, gul-, radhstovu-klokka.** — **klokkogiäld,** *n. klockskatt (gärd omtalad under kon. Magnus Erikssons tid).* markagiäldh, smör giäld kyrckio tijendh, och klokkogiäldh *SD* 4: 537 (1336, *nyare afskr.*). — **klokko kläpper (klukku klappir),** *m. L.* — **klokko köp,** *n. L.* — **klokko liudh,** *n.* [*Isl.* klukkuhljóð] *SmålL.* 4: 1 *var.* — **klokko stränger,** *m. L. klocksträng. JP* 65. — **klokko stund (klocka stund),** *f.* [*Mnt.* klockenstunde] *timme.* j manga klocka stwndir *MB* 2: 157. — **klokko time (klokko tyme. clokka thyme: -a** *LfK* 216. **klokka thyme: -a** *ib* 244. **klokke tijme),** *m.* = **klokko stund.** hielpa them

ärwodha til gudz thiänist een klokko tyma *ST* 73. innan een klokke tijma *SO* 48. *LfK* 216, 244. — **klokna hus,** *n. L.* — **klokna oþinsdagher (klokke odensdager),** *m. L. onsdagen före påsk.* klokke odensdag kom hiith . . . en ther hade til foren tienth jwmfrw anne *BSH* 4: 248 (1500).

klokkare (klokare. klukkare *L.; FH* 2: 107 (1437); **-en** *ST* 57**),** *m.* [*Isl.* klokkari, klukkari] *L. klockare, den som har vård om kyrkklockorna och besörjer ringningen, ringare, kyrkvaktare.* taladhe vare fru belate til klokkaren *(custodi ecclesiæ) Bil* 582. *ST* 57. vtuäl gudh sik fatika preste ok klokkara *(campanarios) Bir* 1: 322. *SD* 5: 565 (1346), 566. *RK* 2: 4127. tha högxtha mynne är skänkth tha skal klokaren bära rökilse och vigdhe vatn brödrom systrom ok ther bör klokkaren i [1] öre före aff gilles penningh *SGG* 132. — *ss tillnamn.* anti klukkare *FH* 2: 107 (1437). paual klukkare *ib.* — **klokkara gardher (klokkare-. klokkare gordher),** *m.* [*Fnor.* klukkaragarðr] *klockaregård, klockares boställsgård.* tha jak lagtingh hiolt mz almoganom j mora sokn j klokkare gardin *DD* 1: 106 (1457). tha som jach laghtingh hölth i husaby klokkare gordhe *ib* 2: 16 (1472). — **klokkara giäld (-giald),** *n. L.* — **klokkara mali,** *m. L.* — **klokkara stova (clokkare stuwa. klokara-stwgha),** *f.* [*Fnor.* klukkarastofa] *klockares boningsrum el. bostad, klockaregård.* i hennemora klokarastwghw *SD NS* 2: 29 (1408, *nyare afskr.*). j nesta clokkare stuwa the gingo *RK* 2: 5811.

kloklika (klokleka *Su* 105. **clokliga** *MB* 2: 24. **klokeligha** *RK* 3: 3781. **klokeliga** *Li* 55**),** *adv.* [*Isl.* klókliga. *Mnt.* klôkliken] **1)** *skickligt, konstrikt, konstmässigt.* j kloklica talande *(eloquentes)* mästarom *Bir* 2: 231. *Al* 6435. biit är litit ok kan tho kloklica honagh samanbära aff mangom yrtom *Bir* 2: 315. hafde thz sa klokeliga giort *Di* 55. *RK* 3: 3781. **2)** *fint, skickligt, varsamt.* o äwärdeliken oc höxta snille, huru klokleka oc länteleka thu nw frestar mina ofulkomlikhet *Su* 105. **3)** *slugt, listigt. MB* 1: 215. huru gabaonite folk clokliga wärnadho sith liff *ib* 2: 24. tänkto the kloklika *(callide) ib.* synden swiker mannen kloklika *Su* 454. *Ber* 228.

klokskaper, *m.* [*Isl.* klókskapr] *L.* **1)** *skicklighet, konst.* giordhe mz klokskap at folke syntis reghna gönum thornit, tha han wilde *Bil* 722. mästarens konst oc klokskaper *Su* 81. *ib* 224. *Di* 45. af ensamnom boklika konsta klokskap *Bir* 1: 331. **2)** *slughet, list.* diäwlin . . . lette allan sin clokskap *(tota calliditate se contulit)* at koma hanom tel oquemelek þing *Bu* 143. vndirstanda diäfwlsins klokskap *Bo* 101. *ib* 159. *KL* 189. *MB* 1: 160, 296. *Bir* 1: 53, 2: 34, 114, 143, 188, 3: 413, 469, 4: 89. wilia mz siin klokskap swika rikit *Bil* 235. wlfwa . . . hulkra röst ok klokskapir skadhlikin är faromin *Bir* 1: 303. *ib* 3: 309, 401. *MP* 2: 253. *Va* 34. *MB* 2: 96.

klokstapul (klock stapul), *m. klockstapel.* dömdes anders laurisson sin lön wt för klock stapulen som han bygdhe wpp *BtFH* 1: 217 (1507).

kloref, *n.? kloref, kolik.* tenna siwkdom i tarmana oc j sydorna kallas colica passio, klo reff, eller vred i qwid *LB* 7: 256.

kloster (klöster *L.; FH* 6: 376 (1504-1514). **clöster** *SD* 2: 608 (1310), 3: 216 *(öfvers. i afskr. fr. början af* 1400*-talet).* **klösther** *FH* 5: 122 (1488), 6: 122 (1512); *Lg* 3: 61; *SEG* 120. **klöstir** *SD* 1: 520 *(öfvers.)*; **-irsins** *Bir* 5: 113**),** *n.* [*Isl.* klaustr. *Lat.* claustrum] *L. kloster.* gafs i clostar *Bu* 7. han kom them alla til klostirs *Bil* 784. ingingo mz makt i thära klostir ok inlykkio *Gr* 283. kyrkior ok kloster giordhe han rika *Fr* 3106. *Bu* 22. *Bil* 627, 631, 649. *Fl* 2055, 2081. *Fr* 3139, 3169. *SD* 1: 520 *(öfvers.)*, 2: 433 *(öfvers.)*, 5: 479 (1345, *nyare afskr.)*, 562 (1346), 563, 565, 566, 567. *VKR* 1, 2 *o. s. v. Bir* 4: 13 *o. s. v.*, 5: 3 *o. s. v.* — *i ortnamn.* in gamblacløster *SD* 2: 608 (1310). in parochia gamblakloster *ib* 3: 465 (1320). in claræclostir *ib* 4: 225 (1331). — *Jfr* **brödhra-, frua-, grabrodher-, grabrödhra-, gramunka-, iungfru-, manna-, munka-, nunno-, qvinno-, systra-kloster,** *äfvensom* **klostre.** — **klosters gods (closters gotz),** *n. klostergods. SD NS* 2: 132 (1409). — **klosters hampn,** *m. klosterdrägt, munk- el. nunnedrägt.* klädh i closters hampn ällar abitum *Lg* 3: 450. — **klosters klädhabonadher (***ack.* **closters klädhebonat** *Lg* 3: 310, 450**),** *m.* = **klosters hampn.** thik wighia til closters klädhebonat *Lg* 3: 310. fik iomffrun closters ällar ordinis klädhebonat *ib* 450. — **klosters lifnadher,** *m. klosterlefnad, lefnad i ett kloster, munk- el. nunnelefnad.* äpter thz hon hafdhe yterlika thiänt gudhi . . . i them dygdhelika klosters lifnadh *Lg* 3: 259. *Jfr* **klosterlifnadher.** — **klosters lyft (-lypt),** *f. klosterlöfte, ordenslöfte.* reglona oc sina closters lypt *(professionem suam)* obrytelika widhergöma *Bir* 4: 68. göma reglona oc sina closters lyfft *ib. Jfr* **klosterlyft.** — **klosters lyfte (clostirs lypte),** *n.* = **klosters lyft.** *Lg* 3: 51.

klosterbarn, *n.* [*Jfr Mht.* klôsterkint] *jungfru som intages el. intagits i kloster.* for eth kloster barn, som hetir systor cristin jönesadottir *SD NS* 1: 161 (1402). thet iach gaue nakat klosterbarn in i thet sama klostrith *ib* 2: 310 (1410).

klosterfolk, *n.* [*Jfr Isl.* klaustrafolk] *klosterfolk, munkar och nunnor.* klärka oc klostirfolk *Bir* 2: 71. *ib* 75, 76, 3: 279, 4: *(Avt)* 178. *VKR* 21. *Ber* 22, 245, 248. *Su* 429. *LfK* 3.

klosterfridher, *m. klosterfrid, fred och trygghet som tillkommer kloster och i vissa fall äfven andra ställen.* thet her steens godz closthierffrid ey niutha motte *FM* 133 (1502).

klosterfru (klostor fru *VKR* III**),** *f.* [*Isl.* klaustrfrú] *nunna. KL* 354. *ST* 305. *VKR* III. *BK* 199.

klostergardher (clostirgaardher), *m.* [*Isl.* klaustrgarðr] *klostergård, till kloster hörande gård med ekonomibyggnader, bostäder för bröder och systrar "ab extra", tjenstefolk m. m.* the systor vtan fore blifuandes som wardhir funnen gaa nidh j byn vm dagh ellir nat nochat langht wt fraan clostirgaardhenom *VKR* 29. honom *(gårdsmästaren)* scal antwardhas clostirgaardhin medh allom embetzhusom oc thiänista folke *ib* 34. abbadissan oc conuentit hafwa mic lofwat kost oc klädhe til dödhra dagha . . . swasom andra syster oc brödher hafwa, ther wtan til ära ii clostergardhenom *SD NS* 1: 369 (1404). *FH* 1: 35 (1457, *nyare afskr.*).

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—87.
SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.
SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.
SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.
SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.
Smål L Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.
SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.
ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.
Stads L Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.
Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.
TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.
TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.
TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.
Upl L Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.
Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.
VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.
VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.
VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.
VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841.
VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.
ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR;* efter vers citeras *Al, Fl, Fr, Iv, RK,* då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:

Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn.* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnl.* = Medelnederländska. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn.* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 505 sp. 2 r. 10 uppifr. läs: **horanson (horansson** *SO* 109, 142. **horenson** *SMG* 145**)**, *m.* [*Mnt.* horensone] *skökoson. ss skällsord. SO* 109, 142, 149. *SMG* 145. *Jfr* **härianson.**

" 506 " 1 " 32 " eft. 8088 till.: **hörs** *BtFH* 1: 238 (1506). **höörs** *ib* 230 (1508).

" 511 " 2 " 12 " näst frf. **hovudhsot** insätt: **hovudhsmugh (hoffuodh smogh),** *n. halshål, upptill anbragt öppning i klädesplagg som vid iklädandet drages ned öfver hufvudet. Bir* 5: 39.

" 530 " 1 " 30 " läs: **huorghe**

" 550 " 1 " 19 nedifr. läs: **hälghadags klädhe**

" 556 " 1 " 19 uppifr. läs: *i.*

" 567 " 2 " 3 " läs: *hätta, kapuchong, mössa.*

" 568 " 1 " 18 " läs: *hättebröder, Tyska borgare i Stockholm, hvilka efter kon. Albrekts tillfångatagande* 1389 *bildade ett mot Svenskarne fientligt parti.*

Sid. 568 sp. 1 r. 21 uppifr. läs: *med vidfogad hätta el. kapuchong?*

" 570 " 1 " 18 nedifr. läs: [*Isl.* haugr. *Fgutn.* haugr]

" 573 " 2 " 21 uppifr. läs: *hök (el. falk).*

" 575 " 1 " 29 " läs: *horhus.* hötte hänne

" 575 " 2 " 15 nedifr. läs: [*Fnor.* haustr. *Isl.* haust]

" 597 " 2 " 1 uppifr. näst frf. **in kasta** insätt: **in kalla,** *v. inkalla. HSH* 24: 104.

" 603 " 2 " 8 " näst frf. **insighel** insätt: **insegul (-guldh),** *n.* [*Äldre Dan.* inseguld] *guldtråd. TK* 275.

" 610 " 2 " 29 " näst frf. **iordhskräppa** insätt: **iordhskatter,** *m. jordskatt, skatt som utgår af jord. FM* 73 (1502).

" 621 " 1 " 26 " näst frf. **ivirkasta** insätt: **ivirkast (ower-),** *n. öfverkastande, kullkastande. MD* 393.

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills:

Flores och Blanzeflor.
Sanct Patriks-Sagan.
Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.
Vadstena Kloster-Reglor.
Herr Ivan Lejon-Riddaren. (Fullständig i 3 häften.)
Namnlös och Valentin.
Ett Forn-Svenskt Legendarium. (Fullständigt i 11 häften.)
Konung Erik XIV:des Krönika.
Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. (Fullständiga i 6 häften.)
Sagan om Didrik af Bern. (Fullständig i 3 häften.)
Hertig Fredrik af Normandie.
Konung Alexander. (Fullständig i 3 häften.)
Skrå-Ordningar. (Med fyra plancher.)
Heliga Birgittas Uppenbarelser. (Fullständiga i 11 häften.)
Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. } (I ett
Legenden om Gregorius af Armenien. } band.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)
Helige Bernhards Skrifter. (Fullständiga i 2 häften.)
Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. (Fullständiga i 7 häften.)
Suso, Gudeliga Snilles Väckare. (Fullständig i 3 häften.)
Själens Tröst. (Fullständig i 4 häften.)
Skrifter till läsning för klosterfolk. (Fullständiga i 2 häften.)
Gersons bok om djefvulens frestelse. (Facsimile.)
Klosterläsning. (Fullständig i 3 häften.)
Svenska Medeltids-Postillor. (Del. 1, 2.)
Gersons Lärdom huru man skall dö. (Facsimile.)
Svenska Medeltids Dikter och Rim. (Fullständiga i 3 häften.)
Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)
Läke- och Örte-Böcker. (Fullständiga i 3 häften.)
Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket. (Häft. 1—9.)
Prosadikter från Medeltiden. (Häft. 1, 2.)

Dessa arbeten utgåfvos fördelade i häften sålunda:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (slutet).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11 (slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutad).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afslutade).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2.

Mera har ej utkommit intill Januari 1889.

Pris för köpare 10 kronor.

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 98, 99.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

TIONDE OCH ELFTE HÄFTET.

LUND 1890.
BERLINGSKA BOKTRYCKERI- OCH STILGJUTERI-AKTIEBOLAGET.

klostergivin, *p. adj. som gifvit sig i kloster, tillhörande kloster.* han är en klosther giffuen man *FM* 519 (1511).

klosteriungfru (-iomffru), *f. klosterjungfru, nunna.* closter iomffrwm som gudhi til wigdha oc til enadha ärw *LfK* 73. aff iomffrwlekom renlek som godha closter iomffrur skulw älska *ib* 75.

klosterlifnadher, *m.* [*Isl.* klaustrlifnaðr] *klosterlefnad, lefnad i ett kloster, munk- el. nunnelefnad.* wi haffuom os fore takit clostirliffnadh at gudhi thiäna *Bir* 5: 45. — *munk- el. nunne-orden.* aff enom klostir lifnad, som hetir duniacensis (*för* cluniacensis) *Bil* 845. giwas i kloster lifnath *MB* 1: 453. — *Jfr* **klosters lifnadher.** — **klosterlifnads klädhe (klosterlifnaz-),** *n. pl. ordensdrägt. SD NS* 2: 213 (1409).

klosterliker (closterleker: -leco *FH* 2: 128 (1441). **closterlig: -ligo** *Lg* 3: 583. *n.* **closterliket** *Lg* 3: 453. *pl. nom. n.* **closterliken** *LfK* 7), *adj. klosterlig, kloster tillhörande.* the som closterlika näffst oc stranghet wilia wnfly *Su* 71. *Lg* 3: 394. closterliket liffwerne *ib* 453. *ib* 583. thin closterlika professio (*klosterlöfte*) *Su* 155. *ib* 257. closterliken klädhe *LfK* 7. met closterleco inlykke *FH* 2: 128 (1441).

klosterliverne (klostir liuärne. closter liffuärne), *n. klosterlefnad, munk- el. nunnelefnad.* ödhmiukt oc lydhna är klostir liuärnis (*religionis*) fulkompnilse *Bir* 2: 193. som . . . haffua . . . bundit sik til strengt closter liffuerne *FH* 2: 128 (1441). *VKR* 63. *LfK* 13. — *kloster.* til closter liffuärnes förstandhara *Su* 57.

klosterlovan, *f. klosterlöfte. VKR* 63.

klosterlyft, *f.* = **klosters lyft.** naar som closter lyfften är giordh *Bir* 4: 68.

klosterlöpare, *m.* [*Isl.* klaustrhlaupari] *L. person som lupit bort från el. öfvergifvit ett kloster, förlupen munk el. nunna.* thu ower gaf thz hälgha lifwernit thu vast i komin oc äst en closter löpare *Bil* 598. han är renlifwis man ok munkir j klädhabónadh ok sinne vidhirgango ok klostir löpare j sidhom *Bir* 1: 401. *Bu* 23. *Bil* 597. *Bir* 3: 178, 189. *Su* 60, 406.

klosterman, *m.* [*Jfr Isl.* klaustramaðr] *munk.* gaf sik ii guz þiänist ok guz moþor allan sin aldar mäþ clostarmannom *Bu* 27. j sancti petri clostre war en sälughir closter man *Bil* 116. *Bu* 194. *Bil* 344. *MB* 1: 135, 451, 452. *KL* 236. *Bir* 2: 76, 3: 117. *VKR* 21. *Pa* (*Tung*) 33.

klostermunker, *m. munk. Lg* 116.

klostermur, *m. klostermur.* widh clostermuren *SJ* 161 (1447).

klostermänniskia, *f. menniska som lefver i kloster, munk el. nunna. VKR* 15. *Ber* 243, 245, 256. *Su* 59, 354, 429. *LfK* 3, 4.

klosterne? *n. kloster.* meth thy pafwans oc klosternis (*för* klosterins *el.* klostersins?) offre *SD NS* 1: 415 (1405).

klostersidher, *m. klostersed.* tha han vard giordir til munk, oc var tyktadher oc lärdhir medh klostersidhom (*tonsuratus atque in monasticis disciplinis positus*) *Ansg* 177.

klosterstadher, *m. ställe för kloster.* keesa therra closterstadh innan for:da hälghaa gaardz äghodeelom *FH* 1: 17 (1441, *nyare afskr.*). *ib* 2: 136 (1442).

klosterstova (kloster stwa *RK* 2: 4471. *ack. sing. med art.* **closter stwffn** *ib* 5286. **closter stwffwn** *ib* 5288), *f. klosterstuga, stuga el. sal i ett kloster. RK* 2: 4471, 5286, 5288.

klostersystir, *f.* [*Jfr Isl.* klaustrasystir] *klostersyster, nunna. Bil* 110.

klosterthiuver (closther tywffuer: -tywffua *Su* 56), *m. klostertjuf, person som stjäl från ett kloster. Su* 56.

klosterthorp, *n. torp som tillhör el. har tillhört ett kloster.* jak hauer giwith henne . . . klostirthorpit meth allum tillaghom som jak thet köpte *SD NS* 1: 215 (1403).

klostervadhi, *m. klosterområde.* huruledhis oc j huat matto the skulu wtan closterwadhan (*motsvarande ställe VKR* 5: clostersins hägn) ällir til landzherra wtfara *Bir* 4: 96. han lagh her i closter vadhenom (*för* -anom) *TK* 271.

kloster vigsl, *f. L.*

klostre (clöstre), *n.* [*Isl.* klaustri, *m.*] = **kloster.** at warefrwbergha clöstre oc renlifwes jomfrwar ther sama staz atto thessom jordha guoz *SD* 2: 433 (*öfvers.*). at hindra dröfwa älla tingia fornempda clöstre ällas jomfrwar offwar tesso fornempda goze *ib.* afeggiadho han aff klostris (*kanske skriffel för* klostirs) jngang *Bil* 784.

klot (klod), *n.* [*Mnt.* klôt] 1) *klot, kula. Jfr* **blyklot.** 2) *svärdsknapp.* bade hielt oc klod oc handfang (*hiolt hans oc medalkafli*) *Di* 76. *ib* 71. sloo mz clotith för hans brysth *ib* 274. *Jfr* **svärdhklot.**

klovare, *m.* [*Mnt.* klover] *tjenare (hos en riddare), vapensven? ss tillnamn.* hermannus clouæri *SD* 4: 603 (1338, *gammal afskr.*).

klovi, *m.* [*Isl.* klofi] 1) *klyfta, stenklyfta. i ortnamn.* clovasten *SD* 1: 688 (1210-16, *nyare afskr.*). 2) *klufven gren el. stång; hop fisk som fästes i en sådan, ett visst antal fisk; hundra el. hundratjugu fiskar. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 453. II kloffue spiitfiisk *HSH* 19: 166 (1506). — **klova hug,** *n. hugg el. slag med ss vapen nyttjad klufven stock?* velie the före oss hiit theris gingerdh i polyxer armborsth och klowahwgh *BSH* 5: 229 (1507).

kloza, *f.* [*Mnt.* klotze] *yttersko, träsko?* patena, kloza *GU* 6.

klubba (klobba: -an *Va* 28; **-ona** *ib;* **-o** *ib* 28, 30, 36), *f.* [*Isl.* klumba, klubba] *klubba.* mina händir äru swasom klynda älla klubba *Bir* 3: 139. studde sik vidh sina klubbo *Iv* 284. *Va* 28, 30, 32, 33, 36, 38. *MB* 2: 292. *Jfr* **träklubba.** — **klubbo här (klobba här),** *m. med klubbor beväpnad här?* fäm wikor laa han thär mz enom mäktoghom klobba här (*Cod. A* mz en storan kräfftigh skip här) *RK* 1: (*Cod. B, C*) 2903.

kluddogher, *adj. klumpig, grof, simpel.* groft oc kluddoght oc ofannokt äru ödhmiuktenna födha (*rudia et grossa sunt humilitatis fomenta*) *Bo* 17.

klufna (klofna. -ar, -adhe), *v.* [*Isl.* klofna] *klyfvas.* thz skiollin klofuar (*för* klofnar) sunder ij twa *Fl* 1847. axeelen han kluffnadhe widher *RK* 3: 2701.

klufväghin, *adj. L.*

klukka, *se* **klokka.**

klukkare, *se* **klokkare.**

klunka, *v.* [*N.* klunka] *klunka, klunkvis sätta i rörelse, gurgla sig med.* klwncka tz op och nider i halsen *LB* 7: 216. *ib* 218, 219, 220, 221.

klus, *f.* [*Mnt.* kluse. *Mlat.* clusa] *eremitboning.* en hälagh iomfru j eene klus *ST* 155.

kluter (-ar), *m.* [*Isl.* klútr. *Ags.* clût] *klut, lapp, litet tygstycke.* sueptar ok vafþar ii fatökom klute *Bu* 76. hawa widh nidhersta sööm sinna klädha rödha klwta *MB* 1: 403. hon aktadhe sua mykit mina handa saar swa som thyndir klutir syndir riffwos *(si pannus gracilis rumperetur) Bir* 3: 56. *Bil* 236. *KL* 302. *GO* 162. *Iv* 4153. *Al* 10124. *Jfr* **har-, harklädhis-, klädha-, lin-, silkis-, vamba-kluter.**

klutra, *v. L. Jfr* **oklutraþer.**

kluva (*impf.* **kluffuade** *RK* 2: 1019. **kluffade** *ib* 695. **klufde** *ib* 671), *v.* [*Mnt.* kluven] *belägga med handklofvar.* stockade och klufde them *RK* 2: 671. *ib* 695, 1019.

kly (kli), *n. kli.* sadher ok kli *Lg* 3: 491. *Jfr* **biug-, hvete-kly.**

klyf (klif), *f. L. Jfr* **hästklif. — klyfla häster (cläffuia hesther),** *m.* [*Isl.* klyfjahestr] *packhäst.* redh före mz cläffuia hesthen *Di* 264.

klyf försl (klif-), *f. L.*

klyf försla (klöf-. klif-), *f. L.*

klyfla, *v.* = **klyva?** som klyffia sina klöffua *(Cod. A:* som kloffna hawa klöwa 359*) MB* 1: *(Cod. B)* 560.

klyfla (clyuia. klyfwia. kliwia. cliuia), *v. L.*

klyfsaþul (clifsaul), *m. klöfsadel.* I. clifsaul *SD* 5: 416 (1345, *nyare afskr.*).

klynda, *f.* [*Jfr Sv. dial.* klyna, *f. träklubba*] *klubba.* mina händir äru swasom klynda älla klubba *Bir* 3: 139.

klyva (*pres.* **-er.** *impf.* **klöff. klööff.** *part. pret.* **klovin. klöffwen** *Di* 10), *v.* [*Isl.* kljúfa] *L. klyfva.* diwr oc fä som kloffna hawa klöwa *(habet divisam ungulam) MB* 1: 359. hwath som drypiar oc ekke hawa klofna klöwa *(habet ungulam, sed non dividit eam; motsv. ställe Cod. B:* klyffuir ey sina klöff 560*) ib.* alt thz som klofna hawa klöwa *(motsv. ställe Cod. B:* som klyffuir sina klöff 560*)*, oc ey drypia *ib.* han klyfwir vilians rot *Bir* 3: 62. klyfwa thina hiälma *Al* 620. hafdhe han alexanders hofwdh kloffwith *ib* 2821. klöff ij midhio hans howdh gawil *ib* 5364. *Di* 3, 10, 72, 73, 170. — **klyva sunder,** *sönderklyfva.* klööff sundir ij tw hans stora höös *Al* 652. taki . . . en hwelp . . . oc klyffue mit sundher at ryggenom *LB* 1: 96. — *Jfr* **o-, tväkluvin,** *äfvensom* **flughurkluva, klyfla, kliva.**

kläþa (**kleda. clade** *BtFH* 1: 232 (1509). *pres.* **-ir.** *impf.* **klädde. kläde** *Bu* 151. **klädade** *Di* 79. *part. pret.* **klädder. kläder. klädher.** *n.* **klät),** *v.* [*Isl.* klæða] *L.* **1)** *kläda, bekläda, smycka. med ack.* wi klädhom hwarte hand äller foot *Al* 6168. — *pass.* sa hon präst klädan *(d. v. s. i sin skrud) Bu* 11. — *med ack. och instrumental dat. — pass.* sände sin swen kläddan konungx klädhum *Bil* 696. thedhis wänaste smaswen koma gulle klädher ok silke *ib* 428. þe sagho . . . smasuena r[i]þa som ridara gulle kläda *Bu* 152. — *med ack. och prep.* mäþ *med följ. subst.* lät han atar cläþa mäþ ridara cläþom *Bu* 422. — *pass.* kläder mz gulwäfium *Bil* 112. klädda mz solinne liwse *ib* 107. klädde mz hwitom klädhom *Pa* 15. the ther sungho ware badhä män och qwinnor, och klädh mz dyrom klädhom *ib (Tung)* 38. — *med ack. och prep.* i *med följ. subst.* — *pass.* mz hundradha mannum väl kläddom j huitom klädhom *Bil* 428. — *med ack. och prep.* af *med följ. subst.* — *pass.* iak helsa þik þät hälgha cors. som vikt är af vars härra liui ok sua klät af hans limum. som þu vare sat mz dyrastom stenom *(ex membris ejus tamquam margaritis ornata) Bu* 140. — *kläda, pryda. bildl. med ack. och prep.* mäþ *med följ. subst.* at klädha trona mz kärlekx gerningom *Bir* 1: 116. war herra . . . klädde hwaria natwr mz sinne dygdh oc krapt *MB* 1: 36. — *kläda, öfverdraga. med ack.* lätin . . . alla vägiana kläþa vm cring *Bu* 501. — *med ack. och prep.* mäþ *med följ. subst.* man haffde wäggiana alla klät mz päll ok medh sindall *RK* 1: 3543. kleda stugunne mz högiende om benckianer *SO* 112. **2)** *kläda, förse med kläder, gifva kläder åt.* döþ är drusina . . . som os kläde ok föde *Bu* 151. han skal hänne bad clade och föde til döder dag *BtFH* 1: 232 (1509). *ib* 236 (1506). kläddo thera riddara alla aff ny mz tw par klede oc soma mz try *RK* 1: 3498. **3)** *kläda, anstå.* jldha klädher en wng man at wardha drocken aff wiin *Ber* 291. — *med dat.* thz *(högmod)* . . . illa herrom klädher *MD (S)* 270. **4)** *kläda hugg (för), utsätta sig för anfall (af). med prep.* for. amelias . . . klädde for weland *Di* 49. ren till mik . . . iak will kläda for tik *ib* 70. — **klädha sik,** *kläda sig.* at han skulde sik klädha tha ij stadh *Iv* 2980. klädade [the] sik i gwll oc silke *Di* 79. haffde sik klät mädh sin ridderleka skrudh *BK* 208. — *refl.* **kläþas,** *kläda sig.* han badh them klädhas thaghar ij stadh *Fl* 1616. — *med instrumental dat.* kläþas vighþom kläþom *Bu* 398. — *med prep.* mädh *och följ. subst.* wi klädhomps mädher löff ok gräs *Al* 6169. — **klädha af,** *afkläda.* klädde the aff hanns fagra likam *MD* 35. *Jfr* **afkläþa.** — *Jfr* **ater-, for-, här-klädha,** *samt* **hvit-, o-, skam-, thun-, väl-klädder.**

klädhbonadher, *m.* = **kläþa bonaþer.** han hafdhe lekara laat ok clädhbonadh *Bil* 307.

kläþe (**klathe** *SD* 4: 711 (1340?), *se vidare* **yrtahandkläþe. kledhe. cledhe. klede.** *pl.* **kläþe. clade** *BtFH* 1: 167 (1508). **klädher** *MB* 1: 213, 234, 251; *Fr* 964, 1591, 1994, 2512; *FH* 4: 68 (1458). **kläder** *RK* 1: 1320, 2582, 3430, 3588. **cläder** *Va* 26. **cledhrä** *SJ* 318 (1464). **klädhen** *Pa (Tung)* 40, 41. **clädhen** *Lg* 3: 559. **kläden** *Pa (Tung)* 37. **cläden** *Va* 27), *n.* [*Isl.* klæði] *L.* **1)** *kläde, tyg.* III. sorkot de rathklathe militum *SD* 4: 711 (1340?). loot man han *(salen)* junnan bredha med klede ok medh baldakin *RK* 1: 3538. mz . . . enom mantle af grouasta klädhe *KL* 334. skipadhe ey at hafwa klädha bonadh af bäzsto klädhe ok ey aff smälikasto *Bir* 1: 361. aff rödho klädhe *ib* 4: 11. *VKR* 58. thet bruna cledhet *FH* 3: 66 (1445). marenborst kledhe *SO* 115. vtlenst klede *ib.* **2)** *kläde, duk, tygstycke.* suepte *(näml. Kristusbilden)* ii huito kläþe *Bu* 25. *ib* 49. *Bil* 163, 302. lägge thz j et klädhe *LB* 1: 97. lägge thz j et tunth litit klädhe linnit *ib.* lagdho the eet faghirt klädhe *(pannum vel tapetem)* framman fore piltin ihesum *Bo* 2. vm theu thranga

skaplaren som hawir et klädhe *(palliolum)* framman j brysteno ok annat bak til *Bir* 1: 356. reghlonna sänga redhe warin aff halm, oc owir halmenom haffwin tw klädhe *(toralia)* aff watmal *ib* 4: 9. **3)** *klädnad, klädesplagg.* fördhe han varn herra i eet hwit klädhe *(veste) Bo* 192. fara i thz klädhe som wäwith är aff twäsköns thradhe *MB* 1: 365. annat klädhit *(vestimentum)* som är skinkiortillin *Bir* 1: 287. linna klädhit *(indumentum)* hulkit quämelikit är vidh bara kroppin *ib. ib* 281, 286, 288, 289, 3: 373. — *vanl. i pl. kläder.* hon hafþe siin kläþe saalt *Bu* 11. föris var herra af klädhomen *Bo* 193. fördhe iacob i esau bätzsta klädher *MB* 1: 213. the drogho the rikasta klädher a *Fr* 1591. alla hans cledhrä *SJ* 318 (1461). bad cläde och föde *BtFH* 1: 163 (1508). *ib* 167 (1508), 233 (1510). skulu mic wppehaalda met födho ok klädhe *FH* 2: 138 (1442). *ib* 4: 68 (1458). *Bu* 76, 100, 141, 186, 398. *Bil* 386, 428, 648. *Bo* 194, 196, 199. *MB* 1: 206. 231, 234. *Bir* 1: 281, 286, 288, 2: 132, 3: 373, 374. *Fr* 964, 1994, 2512. *Al* 6337, 6344, 7063, 10543. *RK* 1: 611, 644, 1296, 1298, 1320, 2582, 3430, 3495, 3588. *Pa* 15, *(Tung)* 37, 40, 41. *Va* 26, 27. *VKR* 49, 66. *Lg* 3: 559. riddara the hans klede baro *(d. v. s. voro i hans tjenst; en furste hade att förse sin hofstat med kläder, "hofkläder") RK* 1: 999. par klädhe, *se* **par.** — *Jfr* **a-, altara-, anlitis-, barna-, biskops-, bonda-, borgh-, borghara-, bruþlöps-, bänkia-, bärsa-, dara-, fara-, flädhra-, fota-, gabbara-, gabbilsa-, gang-, gango-, glädhis-, gul-, gulväfs-, halm-, hand-, har-, hardh-, hovudh-, hvardags-, hälghadags-, hätto-, högtidhis-, hörro-, iförilsa-, iföro-, ismugs-, ivir-, kirkiu-, klosterlifnads-, konungs-, konvents-, krono-, kölno-, lik-, lin-, mantol-, munka-, mäþal-, mässu-, nat-, nytia-, pava-, pilagrims-, prädikara-, prästa-, purpura-, päl-, qvinna-, qvinno-, riddara-, riddarskaps-, silkis-, siänga-, skidha-, skin-, stafkarla-, stikla-, svina-, säkkia-, vadhmals-, vapn-, väruldskläþe.** — **kläþa bonaþer** (*ack.* **kläþabonaþ. klädhabonadh. klädhebonath** *Al* 6336. **klädhebonat** *MB* 2: 174; *LfK* 162. **klädebonat** *Bir* 4: 29, 30. **clädebonat** *MB* 2: 271), *m.* [*Isl.* klæđabúnađr] *L.* **1)** *klädebonad, drägt, skrud.* amictus, klädhabonadh *GU* 1. saghþe . . . manzsens kläþabonaþ *KL* 184. i fördhe han gulleboin klädhabonadh *Gr* 269. aff klädhabonatzsens stranghet *LfK* 108. *Bir* 1: 81, 143, 309, 355, 3: 26, 4: 29, 30. *Al* 6336. *LfK* 162. j fördos äronna clädebonat *MB* 2: 271. *ib* 174. **2)** *väggbonad.* wäggiana klädda innan til mz fyra litadhom klädha bonadhe *MB* 1: 495. — *Jfr* **glädhis-, manna-, munka-, nunno-, prädikara-, renlivisklädhabonadher,** *samt* **klädhbonadher.** — **kläþa falder,** *m. klädefåll.* coma när hans kläþa fald *(fimbriam vestimenti) Bu* 194. *Jfr* **klädhis falder.** — **klädha gömare,** *m. klädvaktare, klädvårdare. LfK* 44. — **klädha hamber (klädhe-),** *m. skrud, utstyrsel.* mz engin handa klädhe ham *Al* 7065. — **klädha hus (kläde-. kladha-** *L.*), *n. L. klädkammare.* at staa for . . . kläde hwseno *Bir* 5: 11. *Jfr* **klädhis hus.** — **klädha hätta? (klädie hätta),** *f. klädesmössa?* wploth . . . ena klädie hätto swa godha som en mark päningar *SD NS* 2: 29 (1408, *nyare afskr.*). — **klädha kamare,** *m. klädkammare, med kläder fyld kammare. Bir* 3: 190. — **klädha kluter (klädhe-),** *m. till drägten hörande klut el. trasa.* han lät aff henne dragha wt mädhan hon hafdhe en klädhe klwt *Al* 7432. — **klädha lös,** *adj. utan kläder. Bil* 119. — **kläþa lösa (klädholösa: -löso** *MB* 1: 160), *f.* [*Jfr Isl.* klæđleysi] *L. saknad af kläder, brist på kläder. MB* 1: 160. *Su* 436. *Jfr* **klädhis lösa.** — **klädha par (klädhe-),** *n. par kläder (jfr* **par**). hwat gören i mz swa mangha klädhe parom *LfK* 97. — **klädharif,** *n. L.* — **klädha sidher,** *m. sed el. sätt att kläda sig, klädedrägt.* manna oc qvinno licamma vanskapas aff sinom rätta stadhga mz ohöuiskom klädhasidh *Bir* 3: 288. *Al* 2164, 2836. han foor ij macedons klädha sidh *ib* 2811. — **klädha sköt (klädhe-),** *n. sköte, klädningsflik.* bar opta eld ij sino klädhe sköte *KL* 193. — **klädha stang,** *f. stång som brukas vid klädesberedning.* þa lop en iuþe mz enne kläþa stang *(perticam fullonis)* ok slo sundar houoþet *Bu* 198. — **klädha säkker (klädhe-),** *m.* [*Jfr Isl.* klæđsekkr] *säck i hvilken kläder förvaras, kappsäck.* duo linthiamina, & meum kledasech & cetera, que mecum habeo dentur pauperibus *SD* 2: 165 (1294). gifuer jak . . . herra biörne . . . min kölnescha klädhesäk oc klädhasäkx sadhulen *ib NS* 1: 514 (1405). — **klädhasäks sadhul,** *m. sadel försedd med sidoftckor el. sadelpåsar? SD NS* 1: 514 (1405). — **klädha thiänista (klädhe tienste),** *f.* epter vij kunne ey faa klädhe eller peninga för war klädhe tienste *BSH* 4: 259 (1501). — **klädhis falder** (*ack. sing.* **-fald. -faaldh.** *dat. pl.* **-fallom** *Su* 81), *m.* = **klädha falder.** skal iak kasta mina thistil borra j hännas klädhis fald *Bir* 3: 31. *Su* 81. hannadhe hans klädhis faaldh *(fimbriam vestimenti) MP* 1: 343. *ib* 344. — **klädhis hus,** *n. L.* = **klädha hus.** klädhins . . . alla aff eno klädhis huse *Bir* 5: 9. — **klädhis kiurtil (-kiortil),** *m. klädeskjortel.* twa klädis kiortla *SJ* 245 (1455). — **klädhis köp (klädhes-),** *n. L.* — **klädhis lösa,** *f.* = **klädha lösa.** *MB* 1: 429. *BSH* 5: 92 (1506). — **klädhis rynkia,** *f. rynka på klädnad. Bir* 3: 214.

klädhestykke, *n. tygstycke.* pecia, klädhestykke *GU* 6.

klädhnadher, *m.* [*Isl.* klæđnađr] *klädnad. MB* 1: 335.

klädhning (cledaning. -ar), *f. klädning, klädnad.* skall hon vpa halle fornempde broder nigels alt thet han widher törffuer kappa cledaning skoo *SJ* 311 (1463). — *omhölje, öfverdrag.* görandis twa äller tre klädhninga ther wppa the ballana *PM* 6.

kläfla häster, *se* **klyfla häster.**

kläkkia (-ter), *v.* [*Isl.* klekja] *kläcka, utkläcka.* tak äggiaskal som kyklingin är aff kläkter *LB* 3: 34. tak ägiaskal the som wnga äre aff kläkte *ib* 166.

kläkkia (*pres.* **klecker** *BSH* 5: 252 (1508). *impf.* **kläkte** *RK* 2: 429. **klachte** *ib* 9241), *v.* [*Mnt.* klecken] *förslå, räcka till.* the fortärde there spisning mädhan hon räkte tha hon thöm ey lenger kläkte til konungin the tha ganga *RK* 2: 429. huat som öled ther ey klachte wäter thom tess bäther ragte *ib* 9241. thöm klecker icke litith *BSH* 5: 252 (1508).

kläma? *f. spjut?* tha togh thän hertugh aff nor-

mandi j siin hand en klämo *(sannolikt oriktig form beroende på felläsning, möjl. i förening med godtycklig ombildning; Cod. A* gläfuio*)* *Fr (Cod. F)* 100.

klämma, *f.* [*Fdan.* klemme] *stort sigill.* lathe wij alle weterligä hengiä rigisins klämmä med nokrä vore jnsigle och secrete paa allis voris vegnä nedhen vedh thette breff *HSH* 19: 55 (1505). *ib* 110 (1505), 113 (1505), 120 (1506), 131 (1506). wndher rikesens klämma *BSH* 5: 360 (1509).

klämma (-ir), *v.* [*Mnt.* klemmen] *L. klämma, trycka.* thöm klemmer han *LfK* 238. ysälden gaar mik nu swa när ok klämmer mik swa hardhelika *Su* 411.

klämta (klämpta. klempta. -adher), *v.* [*Dan.* klemte] *L. klämta.* äptir thet at klemptath är marie clokko *VKR* 15. genstan klämptat är til aue maria *Bir* 5: 37. *Jfr* **kläpta.**

kläpper (klapper), *m. L. Jfr* **klokko kläpper.**

kläpta? (*part. pret.* **kläpter),** *v.* = **klämta.** for ena dödha quinno waar kläpt siälaringning *Lg* 3: 355.

klärkbeläte (kleerk-), *n. eg. bild af klerk; religiös bild.* var målat tu kleerk beläter, christi och sanctæ birgittæ *TK* 270.

klärkdomber (-doomber: -doom *Al* 1157. **klerkdomber),** *m.* [*Isl.* klerkdómr] *L.* **1)** *lärdom, lärda ting.* kununga ok höfdinga skulu umgånga medh klerkdom i mångom sakom *KS* 51 (130, 55). **2)** *kleresi, presterskap.* märkiande mz them pafwan ok klärkdomin *Bir* 1: 122. *ib* 385, 2: 73, 149, 3: 188, 258, 472. *Al* 1157. *Su* 94.

klärker (klerker. kläreker: -a *MP* 1: 21. **kläriker: -a** *ib* 234; **-ä** *Pa (Tung)* 41. **clariker: -ä** *LfK* 216. *pl.* **-ar. klärkia** *Bir* 2: 68. **klerkia** *RK* 1: *(sfgn) s.* 173. **klärker** *MB* 1: 451. **klerker** *BSH* 4: 125 (1488, *nyare afskr.*). **clärke** *MB* 2: 229. **kläricker** *FH* 1: 61 (1489, *gammal afskr.*). **cläricker** *ib;* **-ene** *ib* 50 (1478, *gammal afskr.*). *dat.* **klärkom. klerkum. klärkiom** *Bir* 3: 258**),** *m.* [*Isl.* klerkr. *Lat.* clericus] *L.* **1)** *klerk, prest, andlig (äfven den som icke fått presterlig invigning utan innehar endast ett lägre kyrkligt ämbete).* klärkchä ok leekmän *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). tha scal lagmannen koma met klärkom oc tolff mannom aff almoghänom *BtFH* 1: 455 (1362). lagman met klärkom oc almogha *ib* 456. magho swa lekmän koma til himerikis, mz almännelikom rät, som klärker mz särdelis rät *MB* 1: 451. skal . . . ängin af reenlifuis mannom älla androm klärkom jngaa j systrana klosters inlykkilse *VKR* 60. togho the mz sik präste, biskopa ok klärka, the ij landith varo bäste *Fl* 2073. loot han erligha beganga mz klerka the han kunne fanga *RK* 1: 62. en klärkar *(clericus)* vare fru giärna þiänande *Bu* 17. kirkiona klärkom *ib* 56. *ib* 27. *MB* 1: 135, 385. *MP* 1: 234. *Bir* 1: 320, 3: 258. *Pa (Tung)* 41. *VKR* 66. *Iv* 914, 918. *Fr* 2688. *Fl* 147. *RK* 1: 359, 4407, *(sfgn) s.* 173. *LfK* 216. *PM* 21. the klärkia *(clerici)* som ville vighias til gudz ämbite *Bir* 2: 68. mädh . . . riddarum ok swenom. klerkum. köpmannom. bondum ok bokarlum *BSH* 1: 131 (1371). at nagre bönder eller klerker mage the iakt bruke *ib* 4: 125 (1488, *nyare afskr.*). — *Judisk prest.* thine clärka *(sacerdotes)* äru giordhe til graat *MB* 2: 229. — *andlig som går biskopen till handa och fullgör af honom gifna uppdrag.* biskopen visaþe hänne tel sin klärk *(pœnitentiali suo).* som hans vald hafþe at lösa ok binda *Bu* 143. martinus bödh klädha mannin sin klärk *(archidiacono)* ok klärkin dwaldhe *Bil* 633. kom biscopin mz sinom klärkom *Lg* 3: 54. bödh han sinom klärkom taka henne lönlika ower ena sidha *ib.* trodhe han klärkana wara legdha mz päningom *ib. ib* 55. — *andlig af lägre ordning, diaconus; äfven djäkne, yngling som undervisas för det andliga ståndet och biträder vid messan.* preste ok klärka *(presbyteris et diaconibus)* *Bil* 229. biskoper thänker at wighia en klärk til prest *MB* 1: 215. skikkado nazareos oc leuitas. thz äru clärke them til lagho aldher waaro kompne *MB* 2: 229. sa hon þär näst tua vänasto klärka *(juvenes)* byria mässo sangh *Bu* 11. *ib* 26. **2)** *studerad man, lärd.* wäl borin man oc godher klärker *Bil* 245. *ib* 647, 759. *Bir* 1: 101. **3)** *skrifvare?* josias en iuþa klärkar *(scriba; skriftlärd?)* *Bu* 165. *ib* 166. — *Jfr* **kättara-, lands-, parisa-, skola-, vigslo-, värulds-klärker.** — **klärka altare,** *n.* til warfrva altare som kallas klärka altaret *FH* 6: 42 (1455). — **klärka kor (klärikke chor),** *m. för klerkerna bestämd afdelning af kyrka, kor.* standa j klärka choor *(intra cancellos)* *Bil* 640. til iomfrv maria altare j klärikke choren *FH* 6: 25 (1451).

klärkeri (clercherj. klärkiari *SD* 5: 209 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* **cläriokerii** *FH* 1: 50 (1478, *gammal afskr.*). *med art.* **klärkerit** *Lg* 3: 389. **klärkeriet** *ib* 362; *BSH* 3: 180 (1467). **klärkeriid** *RK* 3: *(sista forts.)* 5827. **klärcheriidhet** *SD* 1: 208 *(öfvers. i ung hds.).* **klerkerithet** *Lg* 3: 266**),** *n. kleresi, presterskap.* at ey warde klärkerino *(clero)* nakot formeen *Bir* 4: 104. alt klärkeriet i vpsala byskopsdöme *BSH* 3: 180 (1467). *RK* 3: *(sista forts.)* 5827. *Lg* 3: 266, 362, 389. *SD* 1: 208 *(öfvers. i ung hds.),* 5: 209 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* vanwörde kirkens formän. biscopa prelata ok theris clärickerii *FH* 1: 50 (1478, *gammal afskr.*). hans kirker och clärickerii *ib.* at i wele haffue oss oc wart clercherj i edra gudelige böner *ib* 6: 90 (1496).

klärkman, *m. L.*

klöf (-ar), *f.* [*Isl.* klauf] *klöf.* all the diwr oc fä som kloffna hawa klöwa *MB* 1: 359. *Gr* 304. *Al* 8697, 8715. — *med klöf försedt djur, boskapsdjur.* swa at en klöff *(ungula)* bliwer ey epter mz thik *MB* 1: 305. — *Jfr* **geta-, nöta-, svina-klöf.** — **klöva vägher,** *m. L.*

klöftroþ, *n. L.*

klöster, *se* **kloster.**

klöstre, *se* **klostre.**

klövaþer, *p. adj. L.*

knaka, *v.* [*N.* knaka] *knaka.* hördhis swa som knaka ok eet liudh i hans benom *KL* 366.

knap, *n.? Jfr* **handknap.**

knape, *m.* [*Isl.* knapi. *Mnt.* knape] *L. eg. gosse, yngling; yngling i tjenst hos en furste el. förnäm man, ung man som går en riddare till handa, vapensven; man tillhörande adelns lägre klass i värdighet kommande närmast efter riddarne.* tha komo wt knapar oc stogare wilde bäria mik *Di* 98. är han knape eller skytta

(mots. till hyrdränger eller annar minne man *samt* smaswen*) MEG (red. A)* 54. *ib* 55, *(red. B)* 59, 60. *EG* 63, 66, 68. riddarom knapom *(armigerorum)* äller klärkom *SD* 4: 427 *(öfvers. i hds. fr. början af* 1400-*talet)*. hoffman oc knape war han i stad *RK* 1: *(Albr) s.* 213. friiborne knapar och andra flere *ib* 3: 2010. *PM* 34. meth . . . bencte magnussoni . . . knapa *SD NS* 1: 8 (1401). *ib* 36 (1401), 77 (1401) *o. s. v. BSH* 5: 304 (1508). är han ridder, eller ridhermans man, knape, frijboren man eller swen *ib* 625 (1520). — **knapadränger (knape-),** *m. vapenför tjenare hos en frälseman, vapentjenare.* nogre knapedränger, som är hokons i löffstadhe . . . mons perssons i skänise *BSH* 5: 364 (1509).

knaphofdhe (knaphöfdha), *m.?* [*Jfr Isl.* knapphöfði, *hvilket förekommer ss benämning på ett* staup mikit sem mannshöfuð] *ss binamn.* ragualdus knaphöfdha *(tillagdt af yngre hand) VGL* IV. 15: 10. [ragwald] knaphoffde *PK* 235. *Jfr* **knaphovudh.**

knaphovudh, *n. ss. binamn.* ragwal knaphoffwdh *RK* 1: *(LRK) s.* 226. *Jfr* **knaphofdhe.**

knapper (knapir *L.* **knap** *Di* 141. *dat., ack.* **knap.** *med art. nom.* **knappin** *Fl* 297. **knapin** *Fr* 469. *ack.* **knappin** *Fl* 299. *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* knappr] *L. knut?* skötin aff ärmene vidher handena bindis matelika til armen medh enom knap *(nodo; motsv. ställe i Regula Salvatoris:* knöpa *Bir* 4: 10*)* swa som andra ärma *VKR* 58. — *knapp, rund topp. på ett torn.* ofuan a tornith een knapper star *Fl* 982. — *på ett tält.* knapin var aff gullith rödh *Fr* 469. the knappä owan pa them *(paulunerna)* stodho *Va* 44. *Di* 141. a hwar then knap ther var a *(på tältet)* standa karbunkul stena twa *Fr* 2947. *ib* 2955. — *på locket af ett kärl.* knappin var karbunkel steen *Fl* 297. *ib* 299. — *kapitäl.* saa iak . . . owir studhinne eet litit howdh älla knap af sky *Gr* 298. owan a studhomen varo satte knappa ok owan a knappomen varo sat skinande kors *ib.* — *pessulus, rigel, bom.* bad töm setia knap fore lada *RK* 1: *(LRK) s.* 229. — *Jfr* **bly-, gul-, trä-knapper.**

knaptiäld (-tiald), *n.* [*Fnor.* knapptjald] *tält med knapp på tältstången?* vnum langtiald grossum. jtem I. knaptiald. jtem I. skyttætiald. jtem I. tentorium ad fiscum regis. jtem I. tentorium ad capellam regis *SD* 4: 711 (1340?).

knark, *n.? knot.* ath the äre lydoge hör[u]ge och folgactige, wtan skotzmall eller knark *BSH* 5: 138 (1507). falla j otulukheth ok knark moth gudhi *Gers Frest* 16.

knarka (-adhe), *v. knota.* the knarkadhe ganst fasth alle saman *BSH* 5: 80 (1506).

knarra (-ar), *v.* [*Dan.* knarre. *Jfr Mht.* knarren] *knarra, gnissla.* kärro hiwlit hwilkit som bär högt oc knarra widher *Bir* 5: 73.

knek, *f. L.*

knekehals (-halz), *m. en som sträcker på halsen, högfärdig?* thz skal een knekehalz koma i hugh at gaseen luter undher väg *(id recolat mancer valvis curuat caput ancer) GO* 418.

knekt (*pl.* **knechte** *TS* 24**),** *m.* [*Mnt.* knecht] *dräng. TS* 24.

knifdragh (knyff-), *n.* [*Sv. dial.* knivdrag] *utdragande af knif (för att anfalla någon); knifhugg.* om knyff dragh *SO* 142. *ib* 157.

knifskapt (kniff skafft), *n.* [*Jfr Isl.* knífskepti] *knifskaft. Di* 53.

knifsmidher, *m. knifsmed. ss tillnamn.* lot up lagha knifsmidhi . . . eth källara rwm *SJ* 60 (1436). *Jfr* **kniva smidher.**

knifstyng, *n. knifstyng.* [for] hwar kwijnstyngh (ɔ: knijwstyngh) *SD* 4: 749 (1340, *nyare afskr.*).

knipkärra, *f.* [*Jfr Mnt.* knipbusse *och* knipkern] *ett slags kärra med derpå hvilande skjutgevär?* i hwilken speess margrewens folk enskijlth skicket var med knipkerror hellebarder och lwranger *HSH* 20: 201 (1507).

knippe (knyppe), *n.* [*N.* knippe] *knippe.* j eth wälluktande bunden ällir j blomstrande knyppe *Su* 202.

kniver (knywer, *se* **bordhkniver.** *ack.* **kniff. kniiff** *Al* 626, 2441. **-ar),** *m.* [*Isl* knifr] *L. knif.* nar han bedhis knifwin sättir han äkke. vtan brytir hällir sundir brödhit aat honom *Eo* 103. lät . . . huþ fla af hans limum mz kniuom *Bu* 209. *Bir* 3: 36. gifuer jak myna syster gertrudh II silff bonade kniffua forgyltte *FH* 6: 25 (1451). gifuer jak her henric martini en silff bonadh kniff *ib* 26. eth par knifua beslagna oc forgylte *ib* 43 (1455). — *ss vapen.* dragha swärdh äller kniiff *Al* 626. swärdh ok kniiff lata the klinga *ib* 2441. *ib* 2782, 3319. *Lg* 3: 217. then lete lith, thr liten hauer kniwen *(som har små stridsmedel el. krafter) KS* 82 (204, 90). — *Jfr* **bitzara-, bordh-, har-, lang-, mat-, plato-, sten-, stämmitza-, trä-, tälghe-kniver.** — **knivaduker (kniuä-. knywa-. knyua-),** *m.* [*Fnor.* knífadúkr] *duk med hvilken bordknifvar aftorkas?* mensale dictum kniuaduch *SD* 3: 464 (1320, *gammal afskr.*). I. mensale dictum bordduk et unum kniuæduk *ib* 4: 128 (1329). cum vno knywaduk *ib* 710 (1340?). vnum mensale cum I. knyuaduk glitat *ib.* — **kniva smidher (kniuesmid. kniuesmit** *SJ* 339 (1467)**),** *m. knifsmed. ss tillnamn.* laghi kniuasmidh *SJ* 56 (1439), 57. *ib* 182 (1449). anders perrsson kniuesmiden *ib* 286 (1460). *ib* 339 (1467). *Jfr* **knifsmidher.** — **knifs holker (knyffs-),** *m. fodral för knif? metallring som omsluter ett knifskaft?* twa knyffs holka *(förekommer bland de arbeten som tillhörde en guldsmeds mästerprof) SO* 146. — **knifs lagh,** *n. L.* — **knifs udder,** *m.* [*Isl.* knífsoddr] *knifsudd.* mz en kniffs wdh *LB* 7: 13.

knodha (*pres. ind. refl.* **knudz** *Bir* 2: 64**),** *v.* [*Isl.* knoða] *knåda.* bröz deghir skal starklica knodhas oc äruodhas *Bir* 2: 64. j thy at deghin knudz oc äruodhas *ib.*

knoka, *f.* [*N.* knoka. *Mnt.* knoke] *knota, benknota.* bondin hawir . . . stinna knokor *Bo* 134. *KS* 80 (198, 88). *MD (S)* 223.

knol (-ar), *f.? karled?* owan vid knolana *Hästläkedom i AS* 136. *Jfr* **knula, knyla.**

knopnal, *f.* [*Jfr Mnt.* knôpnadel] *knappnål. LB* 7: 336.

knopper (-ar), *m.* [*Mnt.* knôp. *Jfr äfven Mnt.* knuppe, knoppe] *knopp.* tagh birkelöff ther som try löff äre wekxt aff en knop eller af een stielka *LB* 7: 158. tag knoppana aff palma trä, nar te först vtga om waren *ib* 240. taga knopperna aff palma trä *ib* 250. taga purlöök, med blad knoppar oc hwffwd *ib* 271.

tag blomstren oc knopperna aff spine korn som oc kallas bwksmäcke *ib* 296. *Jfr* **hallaknopper.**

knor, *n. knorr, knot.* knor oc korran *Lg* 3: 317. knor oc morran *ib* 455. höra mor äller knor *PM* LXVII.

knorra, *v.* [*N.* knurra] *knorra, knota.* kny äller knorra moth israels synom *MB* 2: 29. *ib* 140.

knorran, *f.* = **knor.** morran oc knorran *Lg* 809.

knosa (knusa: -adhe *ST* 9, 65; **-adho** *Bo* 125. **knwsa: -as** *LB* 2: 42. **knussa: -ar** *Su* 410. **-ar, -adhe),** *v.* [*Isl.* knosa] 1) *krossa.* knosadhe *(contrivit)* han allan i dofft *MB* 1: 346. *ST* 9, 65, 257. *LB* 2: 42. *PM* XLIV. — *söndergnugga.* huru apostoli knusadho axin oc ato *Bo* 125. 2) *hårdt stöta, slå.* stötis thy vinstre sidhan ok knosis *(tundatur) Bo* 109. then thu lättelika vplypte knussar *(allidis)* thu osaktelika *Su* 410. — **knosa sunder,** *sönderkrossa. MB* 1: 377. *Ber* 102. *Jfr* **sunderknosa.**

knugha, *v. Jfr* **undir knugha.**

knula, *f.* [*Sv. dial.* knula] *knöl (på en växt), utväxt, skott.* thre wiinträs knwlor oc qwista *(propagines)* thydha thre dagha *MB* 1: 235. — *knöl, fotknöl.* vndhir knwlunne innan a fotenom *LB* 1: 98. — *Jfr* **knol, knyla.**

knuter (-ar), *m.* [*Isl.* knútr] *L.* 1) *knutigt uppsväld led (på en stjälk), knöl.* mz rättom stiälk älla bul ther änga knwta älla wranglikhet hafdhe *Bir* 1: 175. *ib* 176. 2) *knut.* fiol . . . gulringin vt af knyttu bande ok vlöstum knute *Bil* 289. hwassasta haarclädhe samanbundit mz knwtom af grofuo hästa taghle *KL* 334. en linda mz thrättan knwtom hafdhe hon . . . näst sinom bara licamma *ib* 346. store knuta varo ther a *(på gisseln) Iv* 3049. 3) *knut, husknut?* lote the vpp . . . ena tompt hart widh stenhuset nidhan fore som är xxvj (26 1/4) alne lang meth knwtan oc et quarter och xj (11 1/4) alne bredh meth et quarter ok meth knwtan *SJ* 345 (1468). — *Jfr* **pänninga knuter.** — **knuta band,** *n. med knutar fullsatt band.* näst sinom krop haffde hon idhkelika hardh knwta bandh *Lg* 3: 396. *HSH* 9: 5. — **knuta bälte,** *n. med knutar fullsatt bälte.* hafdhe . . . hwas knuta bälte vidhir sin likama *VKR* XIV. — **knutarum,** *n. L.*

knutogher, *adj. knutig, full af knutar.* han bardhe siälfwir sin bak mz knutogho repe *Bil* 801.

kny, *v. knysta, mucka.* kny äller knorra moth israels synom *MB* 2: 29.

knyla, *f.* [*Sv. dial.* knyla] *knöl (på en växt), utväxt, skott.* mik syntis . . . eet wiinträ fore mik oc thre knylor a wiinträno som thre wiin qwista wäxsto wt aff oc giordho blomster *(tres propagines crescere paulatim in gemmas) MB* 1: 235. — *karled?* fore skinko wider knylona *LB* 2: 68. offwan wid knylona *(motsv. ställe i Hästläkedom i AS* 136 *har* knolana*) ib.* — *Jfr* **larknyla,** *äfvensom* **knol, knula.**

knyppel (*dat. pl.* **knyplom** *ST* 113. **knyplum),** *m.* [*Mnt.* knuppel] *knölpåk.* bödh han sla mz knyplum *ST* 103. *ib* 113. *Bil* 1023.

knyst? II knysther *FH* 4: 84 (1499).

knyta (-ir, -ter), *v.* [*Isl.* knýta] *knyta, hoptrycka.* thu . . . knyther thina näffwa *LfK* 141. — *part. pret.* **knytter,** 1) *knuten.* af knyttu bande *Bil* 289. 2) *innesluten.* then som nakot hawir knyt *(clausum)* j sinom näua *Bir* 1: 373. 3) *full af knutar.* sönderslitne ok sarghadhe mz knyttom gadda flängiom *(flagellis nodosis) Su* 451. — *Jfr* **saman knyta.**

knä (kne. *pl. nom., ack. med art.* **knän. knään.** *gen. med art.* **knäna** *VKR* 58. *dat.* **knäm** *Bo* 2, 174. *med art.* **knämen** *PM* 58), [*Isl.* kné] *L. knä.* kiortilin hulkin som fordhom rakto til fotanna forma nw näplica at hölia knän *Bir* 2: 70. om somarin skulu the hafua lagha skoo oc syklinga högha all til knään om vintrin högha skoo alt til knäna *VKR* 58. wi standom faste alt til knäs i dywpom dya *LfK* 203. fiol a knä *Bu* 8. *ib* 501, 522. *MB* 1: 227. *Al* 1099. fiöl . . . a sin knä *Bo* 184. fiollo for kne iohannis *(ad pedes apostoli) Bu* 154. the standa a knäm fore honom *Bo* 2. *ib* 174. — *knä, sköte.* teþes hänne . . . eet kronat suenbarn ii hänna knä *(in gremio) Bu* 63.

knäa (-adhe), *v.* [*Jfr Mnt.* kneen] — **knäa sik,** *knäböja.* ther knäade han sik fagherlika aa *RK* 1: 4426.

knäböghia (-böya), *v.* [*Jfr Isl.* knébeygjaz] — **knäböghia sik,** *knäböja. med prep.* for. knäböya sik ödhmywklika för iomffru maria beläte *Lg* 663.

knäfal (-fall *MB* 1: 227. *frf. vokal i ändelsen* **-fall-),** *n.* [*Fnor.* knéfall] *knäfall, knäböjning.* las þikla hänna helso värs mz knäfallom *Bu* 26. offraþe christo knäfal ok böne *ib* 503. *ib* 204. *MB* 1: 227, 490. *Bo* 181. *Bir* 1: 154. *VKR* VIII, XIII.

knäfalla, *v.* [*Isl.* knéfalla] *knäfalla.* fan hans likama . . . knäfallin *Bil* 405. — *med dat.* knäfaldar christo *Bu* 503. *MB* 1: 239. — *med prep.* for. knäfalla for sin son *Bil* 797. hwi knäfiol thu fore then biskop *Al* 1106.

knähögher, *adj. L.*

knäkker? *m.?* [*N.* knekk] *knäck, slag, hugg.* bygangol höna faar antigia korn älla knäk i nakka *(sepe vagans victum reperit gallina vel ictum) GO* 883.

knäppa (*imperat.* **knäp),** *v.* [*Isl.* kneppa] — **knäppa saman,** *knäppa samman. med dat.* knäp litla stund saman handomen *Su* 386.

knäppelskytta, *m.* [*Jfr Mnt.* knuppelschutte] *med knölpåk beväpnad skytt; illa beväpnad man; värnlös man?* forderffwa mik fatig knäppelskyttha *BSH* 5: 134 (1506).

knäskal, *f.* [*Isl.* knéskel] *knäskål.* þolika varo hans knäskali som hans häla *Bu* 195.

knästokker, *m. L.*

knästöflar, *m. pl.* [*Fdan.* knæstøvler. *Jfr Äldre Nht.* kniestiefel] *stöflar som nå upp till knät.* höga stöfla half mark swenske, knä stöfla for 2 öre *GS* 51 (1450).

knöpan, *f. knytning?* bära ofstunt älla oflang klädhe mz knöpan älla snöran *MP* 2: 133.

knöpe, *m.* [*Jfr Mnt.* knôp] *knapp, äfven knut.* gifuer jak til sancta anna altare VII knöpä forgylte *FH* 6: 25 (1451). *ib* 42 (1455). skrädare taki for manna kiortil oc qwinno kiortil medh XXX knöpe 1 öre *GS* 51 (1450). hafwin sina licamma höuisklica at the skulin ey synas . . . miörre älla klenare for nakir band älla knöpa älla tholka flöghe *(per aliquas ligaturas vel similia artificia) Bir* 3: 475. skötin nidher hängh-

iande widh handena bindhins matelika til armen mz enom knöpa *(nodo; motsv. ställe VKR:* knap 58*) ib* 4: 10. han radher sik en treköpadhan pwngh, at nakor bedhes aff honom pänig, strax känner han oppa then första knöpan, om han är wäl tilköpadher, oc swa then andra oc tridhia *LfK* 143. skalt thu tilköpa thin mwn mz tre knöpa, som är twa läpar, oc tan för twngo *ib. Flere af de anf. ställena kunna föras till* **knöper.** *Jfr* **träknöpe.**

knöper, *m. Jfr* **träknöper.**

knös (knöös), *m.* [*Sv. dial.* knös. *Jfr Fnor.* knauss] *troll, förskräcklig menniska.* een ilder knös *Iv* 257. foor at klawse them onda knöös *Al* 651.

ko (koo. *pl.* **kör** *MB* 2: 148; *BSH* 5: 114 (1506), 491 (1511). **köör** *SD NS* 1: 167 (1402); *BSH* 3: 144 (1463?); *MB* 1: 236, 2: 146; *Al* 4957. **koor** *FH* 3: 66 (1445). *med art.* **köna** *Ber* 23. *dat.* **köm** *Bir* 3: 214**),** *f.* [*Isl.* kýr] *L. ko.* ko som wärþ är tolf örä *SD* 5: 637 (1347). thw . . . äst lik koo *Bir* 3: 137. yxn ok köör *Al* 4957. fögdho köna for waghnen *Ber* 23. köna bäliadho *ib. MB* 1: 236. *Bir* 3: 214. *GO* 1017. *Pa (Tung)* 31. *SD NS* 1: 167 (1402). *FH* 3: 66 (1445). *BSH* 3: 144 (1463?), 5: 114 (1506), 491 (1511). *Ber* 23. *MB* 2: 146, 148. böte han krop ey agher ko *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). *Jfr* **skatta-, yxna-ko.** — **kor hudh,** *f. kohud.* lägia rakor huder *(för* ra kor huder; *orig. nautahuder rablautar)* oppa ärther *Di* 250. *Jfr* **kohudh.**

kobeba? *f.?* [*Mnt.* kobebe. *Mlat., Prov. och Sp.* cubeba. *Franska* cubèbe] *kubeber, frukt af piper cubeba Lin.* cobeba kobeba *LB* 6: 284. tak . . . cobebo *ib* 5: 82. tak . . . cobebar *ib* 7: 155. cobeba gör mans hwg gladhan *ib* 162. *ib* 8: 45. slikt aff yrter man hafua vil ther är alla handa til: muskata ok thera bloma, ingefer ok galiga . . . kobeba badhe stora ok sma *(Cod B:* kobeba ok sidde fär*) Fl* 1108. VIII. pund cobebur *SD* 4: 711 (1340?).

koben, *n. koben.* tag ko ben oc bren *LB* 7: 291.

kodder (kudder: -a *LB* 3: 122, 127. **-ar)?** *m.* [*N.* kodd, kodde] *testikel.* for siwkdom i kodda *LB* 3: 74. *ib* 4: 351. for bolna kudda *ib* 3: 122, 127. *ib* 2: 45, 3: 136, 149. *Samtliga de anförda ställena kunna äfven föras till ett* **kodde.**

kodyngia (koo-), *f. kodynga, koträck.* taga . . . koo dyngio *LB* 7: 245.

kofart (koo-. *pl.* **-er),** *f.?* [*Mnt.* köpvart] *handelsfartyg?* haffuer han eij mer en XVIII skep smaa och store med koofarter all sammen *HSH* 20: 188 (1507).

kofna (kufna *Bir* 3: 261. *impf.* **-adhe** *ST* 146; *Lg* 3: 724. *part. pret.* **-adher: koffnat** *ib* 399**),** *v.* [*Fgutn.* kufna] *qväfvas.* the quäfwias älla kofna *Bir* 3: 244. *ib* 261. *ST* 146, 274. *Lg* 3: 399, 724.

kofra (-adhe), *v.* [*Jfr Mht.* koberen, koveren. *Lat.* recuperare. *Jfr Grimm-Hildebrand, Deutsches Wörterb.* 5: 1544 *f.*] *upphjälpa, befordra.* thör thrä kofra latan eledh *GO* 52. — **kofra sik,** *repa sig.* the koffrado sik ey än i dagh *RK* 1: 269. — *Jfr* **forkofra.**

kofring, *f. upphjälpande, förkofran.* for stadhsens i wyborgh kofringh bestandilse och bätringh skul *FH* 1: 8 (1387).

kogger (*ack.* **kog** *RK* 2: 7778. **kogh** *ib* 369, 420, 7327. **-ar),** *m.* [*Isl.* kuggr. *Mnt.* kogge. *Franska* coque. *Mlat.* coca, cocca, cogo, coggo] *ett slags större fartyg af bred, oval form.* tha loth konungin skip til redha kogga stora ok butzor bredha *RK* 1: 4191. *ib* 4239, 4240. finge swa mangen kogh och holk *ib* 2: 369. *ib* 420, 7307, 7778. — *i ortnamn.* i kogga haffn *SO* 188, 198.

kogher (koffwer, *se* **pila kogher),** *n.* [*Jfr Mnt.* koker *och Ffranska* couire, cuivre] *koger.* tog iij pyla aff sit koger *Di* 54. ath then som skytta är haffwer arbost färdogith oc XXX pila äller skäktor j koghreno *PM* 24. *Jfr* **pila kogher.**

kogherbyssa, *f.* = **kogher.** fik han eena kogerbysso oc pijla vti *RK* 1: *(Albr)* s. 212.

kohudh (koo-), *f. kohud. GS* 51 (1450). *Jfr* **kor hudh.**

koka, *f. koka, jordkoka.* en aker fwl aff kokor *MD (S)* 223.

koka (-adher), *v.* [*Mnt.* koken. *Lat.* coquere] *koka, genom kokning bereda el. tillaga.* wi viliom til redha äller koka tik eth kiidh *MB* 2: 113. them som lifwa vislica ok sobrie är öfryt kokat salt ok brödh oc hungrin *Bo* 133. frokoster skal hallas mz iiij räthe mz skinkom grythastek ok *(trol. att underförstå:* köt*)* kokith mz salth a watn *SO* 16.

kokel (kokkell), *n.?* [*Isl.* kukl] *trolldom, förtrollning.* hon är saa kusin i syna hiärtha meth kokkell och trwldom *Lg* 3: 138.

kokelskaper? (kokil-. kokul- *Gr (Cod. D)* 371**),** *m.?* **kokelskap?** *n.?* [*Fdan.* koggelskap] *trolldom.* at thu mz kokilskap foruindir alt pino kön *Gr* 279. konungin sände sidhan koklara mz breff til epigenam at lokka hona mz thera kokelscap til hionalagh *Lg* 984. *ib* 985.

kokia (-ar), *v.* = **koka?** — **kokia ater,** *jäsa, sjuda? upphettas?* solinna giisla the slas ater op aff iordhinne som kokiar *(Cod. B* kolnar 537*)* ater aff mwr oc berghe *MB* 1: 122.

kokiöt (koköth. kokött. kokyth), *n. kokött. TS* 26. ii pund koköth oc faaraköt *BSH* 3: 45 (1452, *nyare afskr.*). eth skipund kokött *ib* 5: 268 (1508). XII tunnor saltgrönth kokyth *HSH* 19: 166 (1506).

kokker, *m.* [*Mnt.* kok. *Lat.* coquus, cocus] *kock.* till kocken i stegherhws gik *RK* 3: *(sista forts.)* 4417. *ib* 4419, 4423, 4424, 4432. *Jfr* **mästarkokker.**

koklan, *f. trolldom. Bil* 461. *ST* 37.

koklare, *m.* [*Isl.* kuklari. *Mnt.* kockeler, kokeler. *Mlat.* cauculator, cauclearius, coclearius] **1)** *trollkarl.* var i ierusalem koklare en klokar. hät simon magus *Bu* 101. *ib* 196. *Bil* 225. *KL* 144, 226. *Bir* 1: 61. *ST* 37, 45. *Ber* 156, 157. *MB* 2: 374, 381, 410. **2)** *gycklare.* een koklare *(motsv. ställe i Bu:* goliardus 497*)* lekte een dagh for konugxsins bordhe *ST* 116. *LfK* 215. — **koklara galder,** *m. trollsång, besvärjelse.* läs swa länge sina koklara galdra *Lg* 949. — **koklara konst,** *f. trolldom.* simon kom vndan mz coklara const *Bu* 102. *Gr* 279.

koko skorsten, *m. kokspis, köksspis.* lot vp jössä swiin ena muradha gatubodh mädh enom koko skorsten *SJ* 145 (1446).

kol (koll *Di* 66, 123; *Lg* 3: 377. **kool. kooll** *RK* 3: 3023. **kul** *SD* 5: 638 (1347); **-um** *Bo* 176; **-in** *Bir* 2: 162. **cul** *Bu* 208. **kwll** *Di* 121**),** *n.* [*Isl.* kol]

L. kol. swart som kol *Bil* 719. *Bu* 208. *Al* 9367, 9474. *Lg* 3: 377. hans ryggir är swa som bränt kool *Bir* 1: 68. hans bakir är swa som kol. hulkin som tho skulle wara swa som fils been *ib* 70. *ib* 71, 188. tha kolin äru vpnöt ok malmin flytir j eldenom *ib* 328. *ib* 2: 161, 162. hwa som androm afhände kul *SD* 5: 638 (1347). pläghar kooll ath bränna *RK* 3: 3023. *Di* 121, 123. för än thz war brunnit alt i koll *ib* 66. i the faghro sermone . . . ther fullir är mz sötmans ok älskoghans kulum *Bo* 176. — **kolabrännare,** *m.* = **kolbränna.** *ss tillnamn.* ödmunder kolabrennare *PK* 233. — **kolakarl (kula-),** *m.* [*Isl.* kolakarl] *kolare. ss tillnamn.* jäppe kolakarl *SD NS* 2: 209 (1409), 212 (1409). jappe kulakarl *ib* (1409). — **kola vidher (kolawedh),** *m. ved som användes till kolning. DD* 1: 168 (1499, *gammal afskr.*).

kola, *v. kola, bränna kol.* theres kolare skulu kola IIII mila för v lispund *DD* 1: 168 (1499, *gammal afskr.*).

kolare, *m. kolare. SD* 5: 637 (1347), 638. *Bir* 2: 161, 162. *DD* 1: 168 (1499, *gammal afskr.*). *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*). — **kolara dränger (kolare-),** *m. kolarpojke, kolardräng. i föraktlig mening.* the kolare drängia tiil ryggia driffua *RK* 3: 1518. *ib* 1524.

kolbränna (culbrenna *L.*), *f.* [*Jfr Isl.* kolbrenna, *f. brännande af kol*] *L. kolbrännare. ss tillnamn.* amund kolbrenna *RK* 1: *(LRK) s.* 224. folk kallar mik kolbrenna *ib. PK* 255 *(i var.). Jfr* **kolabrännare.**

kolder, *se* **kulder.**

kolelder (kool-), *m. koleld.* oppo een sakta kool eld *LB* 7: 326.

kolhuppadher? *adj.?* tha äter herra abote fäm eg stekt och fäm sudhin och fäm giord i gryto och fäm i panno och fäm sudin i kale och fäm kolhuppad *(annan läsart:* kolffhuffwdh; *för* kalhovudh?*) AS* 60.

kolin, *adj. kulen, frusen, af köld hopkrumpen.* nordhan wädhrädh hwilkit som är kalt och gör man kolnan och walin *(in frigore constringit et torpentes facit) Ber* 182.

kolker? *m.?* [*Sv. dial.* kolk, *m.*] *i laxfiskebyggnad nyttjad not utan kil. Se Rietz s.* 378 *f.* forfiske göra med kolkwm näthiom eller nothom *SD* 5: 729 (1347, *gammal afskr.*). hade . . . screfuet ther wti nodh for kolcke *FH* 1: 52 (1484, *nyare afskr.*). ther som scrifuet är nodh for colcke *ib. ib* 5: 11 (1453). med lippo nooth kolk fara *ib* 8: 9 (1463, *afskr.*).

kolle, *se* **kulle.**

kollekta, *f.* [*Isl.* kollekta. *Mlat.* collecta] *kollekt, bön som i messa läses el. sjunges näst före episteln.* then andhrä collectan skal wara aff jomffru marie bedröfwelse then tredie af sancte birgittä then fjärde aff allhelgon then fämpte fore liffuandes ok dödha *FH* 1: 54 (1485).

koller (coleer), *n.* [*Mht.* kollier, koller. *Franska* collier] *halsbeklädnad, till rustningen hörande, af tjockt läder förfärdigad betäckning för halsen och bålens öfre del, kyller.* partes cuiusdam armature videlicet . . . coleer *SD* 3: 287 (1316).

kollotter, *se* **kullotter.**

kolmule (kwl-), *m.* [*N.* kolmule] *m. gadus melanostomus Nilss.* I vorde kwlmwle *HSH* 19: 166 (1506).

kolna (kulna *Lg* 3: 517. **kwlna: -er** *LB* 3: 83. **-ar, -adhe, -adher),** *v. kallna, slockna. eg. och bildl.* alle mins sons limi harnadho ok kolnadho j dödhenom *Bir* 1: 268. *ib* 85, 2: 244, 266, 4: 135, 148. *Lg* 3: 517. fothen kwlner *LB* 3: 83. för än han (ɔ: likamen) ware alstingx kolnadher *KL* 317. then man som kolnadhe j allom limom *Bir* 3: 36. kolnadhe mannin aff räddogha *ib* 2: 287. smidhin glödgar the thing som slionadh oc kolnadh äru *ib* 4: 99. *ib* 3: 173. hänna hiärta kolnade ok sloknade j thinne thiänist *ib* 1: 105. huru thera hiärta kolnar swa *ib* 149. skörlifnadhz luste kolnadhe i hanom *KL* 210. mangra manna kärlekir är kolnadhir *Gr* 301. *Bir* 1: 314, 2: 33, 59, 3: 64. *Su* 260, 381. thänne gudelike kärleken haffuer swa kolnat i mangha manna hiärta *ib* 2. han . . . kolna allir i gudz kärlek *Bir* 2: 52. *ib* 1: 394, 2: 113. al thin makt skal kolna oc forgaa *ib* 37. togh han nokot litit . . . kolna i sine gudhlikheet *Ansg* 177. innan thäs at han sva kolnade i gudhlikom kärlek *ib.* hon *(själen)* kolna af wrangom lusta *(d. v. s. den onda lustans eld dämpas i henne) Bir* 1: 371. iak slionadhe och kolnadhe aff bönanna och taranna hita *Ber* 231. — **kolna ater,** *afkylas.* solinna giisla the slas ater op aff iordhinne som kolnar *(Cod. A* kokiar 122*)* ater aff mwr oc berghe *MB* 1: *(Cod. B)* 537.

kolnisker (kolnesker: -eska *SD* 5: 208 *(öfvers. fr. sl. af* 1400*-talet)*; **-eske** *LB* 3: 191. **kölnisker. kölnescher. kölnossker: -osska** *SD NS* 1: 59 (1401)), *adj.* [*Isl.* kolneskr. *Mnt* kollensch, köllensch, kölnisch] *Kölnisk.* gifuer iak herra biörne . . . min kölnescha klädhesäk *SD NS* 1: 514 (1405). wägen kolnisk mark *HSH* 19: 14 (1497). ij kolneske pennighe wekt *LB* 3: 191. iij ok xxx tusandh lödugha mark j kölnisk vikth *RK* 1: *(sfgn) s.* 172. ath betala j kolnisk wikt fryi iij^M [3000] lödhogh mark ok femty *ib.* lotodh j kölnisk vykt betala *ib s.* 173. *SD* 5: 208 *(öfvers. fr. sl. af* 1400*-talet)*, *NS* 1: 59 (1401). *Jfr Schiller-Lübben* kollensch gewicht.

kolorter (kooloorter), *m. kolort.* trysta lagin aff een kooloort *LB* 7: 295.

kolsesters lakan (-laken), *n.* et j (1/2) kolsesters laken *SJ* 191 (1450).

kolsvarf (kol suarff. kulsuarf. kul suarf), *n. L.*

kolunga? *f.? ko-lunga?* kastade honom mz rothna kolungha *RK* 1: *(sfgn) s.* 181.

kolver, *m.* [*Isl.* kolfr] *pil (utan spets).* war hans häst rispa sa snart ther ouer. som kolff i skute *(sem kolvi scyti) Di* 90. han flögh för stangena som en kolff for eth arborsth *ib* 298.

koma (komma *RK* 3: 115; *Val* 37; *MD* 388; *Di* 117; *MB* 2: 128 *o. s. v.* **kuma** *Bu* 205; **-um** *SD* 5: 639 (1347). **cuma** *Bu* 489. **komba: komben** *RK* 2: 8064. *pres.* **komber. kombar** *Bu* 102. **kommer** *LB* 3: 68. **kumber** *SR* 13. **kumbär** *ib* 13, 14. **kumbar** *Bu* 5, 183. **cumba** *(för* **cumbar***) ib* 489. **kummer** *FH* 3: 66 (1445). *imperf.* **kom. kam** *Bu* 102 *(jfr s.* 948*)*; *RK* 2: 4914, 7483. **kaam** *ib* 8991. *pl.* **komo. kommo** *RK* 2: 6752, 6931; *Va* 45; *Lg* 3: 392; *MB* 2: 284. **cumo** *Bu* 500. *part. pret.* **komin. cvmin**

Bu 205. **cumin** *ib* 493. **kumin** *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*), 563 (1346); *KS* 8 (17, 8). **kommen** *MB* 2: 212. *pl. nom. m.* **kompne** *BSH* 4: 302 (1502). **cumne** *Bu* 420), *v.* [*Isl.* koma] *L.* **1)** *komma, ankomma, inställa sig.* kumbär eþätakin a bysins þing *SR* 13. kumber e han sum eþen skal siä *ib.* til þän dagh vi syalue kumum *SD* 5: 639 (1347). at komä þit *ib* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). sigherlikä þit komä oc þäthan *ib* 668. för än . . . lifnäþrin är þiit kumin *ib* 5: 563 (1346). komä til vapnsynennä *ib* 477 (1345, *nyare afskr.*). af (*för* a) vapnsynenä kumä *ib.* coma i gruunnä *ib* 638 (1347). gvz ängel kom een dagh tel ioakim *Bu* 4. han com entima tel libie land . . . tel en staþ som callas selena *ib* 490. lät koma en ilgärniges man *ib* 494. com sialuar at se huru iak offra guþum *ib* 495. josep komber aff ebron til sichem *MB* 1: 230. her skal koma aff ytalia *ib* 417. the kommo pa enä storä hedh *Va* 45. tha han kom en stadh som hetir pharachane *Gr* 289. koma jämsköt diäfla j hunda hami a mot petrum *Bil* 103. þik kombar i morghon goþar kompan . . . tel hialp *Bu* 102. at the crisna skulo them ey nermer koma *RK* 1: 1385. man saa ther vtan til koma ok fara riddara ok swena en höwelik skara *ib* 1444. komo til land om ena otto vider eth torp *ib* 1503. kom oc see (*veni et vide*) *MB* 2: 342. — *med pres. part. för att uttrycka sättet för kommandet.* sanctus iakobus com löpande *Bu* 172. sanctus georgius com þär riþande fram mz sionom *ib* 491. *Val* 11, 37. tha sagho the ther koma farande meer än twsende lädior alla warande (*motsv. ställe i Hadorphs uppl. s.* 62 *och Script. rer. svec.* I II 22 *lyder:* tha sago the ther komma fara meer än tusend lodior i en skara) *RK* 1: 1522. — *med inf. för att uttrycka sättet för kommandet.* tha kom joan karlsson til stokholm rida *RK* 2: 2851. *RK* (*Had. uppl.*) *s.* 62. — *komma, hinna.* tha the komo swa lankt fra thera här som XXX viko sio lankt är tha waro the ey halwäghis kompne tiith *RK* 1: 1496-98. — *begifva sig, gå.* biwdher honom koma lönlika fran thöm munkomen mz hofdheno *Bil* 52. — *komma, föras, bringas. eg. och bildl.* þaghan þät kumbär innan staþzins vaþa, ok þät kumbär i byamannänä ägho, havi ängin vald ät klandät *SR* 14. com eldar af himnom *Bu* 495. kumbar af himirike röst *ib* 5. then signadhe dagh ther jak nw se aff hymelin at komä *MD* 172 c. kom en röst swa som en thordyn *KL* 409. **2)** *komma till el. öfver (på något särskildt, vanl. fientligt, sätt). med dat.* iak skal koma prestomen mz siw plaghom *Bir* 2: 118. jak skal bradhelica koma thom ey swa som vin vtan swa som then som hämd skal taka aff thom *ib* 3: 165. iak kombir them raskare än the tro *ib* 1: 198. *ib* 2: 108. *Al* 2134. *MB* 2: 335, 336. *Jfr* **17.** — *med prep.* up a. kom oppa them om nattina mz thräskiptom här *MB* 1: 181. — *med prep.* ivir. skal guz vald koma ouir thik ok skalt thu nu vara blindir ena stund *KL* 156. **3)** *komma (till), komma (åt), nå. med prep.* at. thän gamble strudzsin . . . saa sin vnga oc kunde ekke ath honom koma *ST* 417. — *bildl. komma (åt), bekomma.* koma lätlika at godho lande *MB* 1: 422. han (ɔ: mannen) hawer flästa natwrlika dygdher, oc komber tho sent at them *ib* 127. *ib* 394. **4)** *komma (till), hinna, uppnå (ålder el. krafter). med prep.* til. alla iuffru som . . . tel aldar varo komna *Bu* 5. som ey äru til arä kumin *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). människian . . . komber senast til sit mäghin oc natwrlikt wit *MB* 1: 127. **5)** *komma (vid), röra (vid). med prep.* viþ. kom nakar vidh mik *Bo* 72. kom vidh klädhin *ib.* — *komma i beröring (med), komma i erfarenhet (af). med prep.* viþ. jngen är abel nw om sidher vtan han komber onskon widher (*ille non potest esse Abel, quem Kain malitia non exercet*) *MD* (*S*) 286. **6)** *komma (vid), hafva betydelse (för), röra, angå. med prep.* viþ. lat som thz ey wid tik komme *Va* 37. *ib* 11. **7)** *komma (för), bringas till (någons) kännedom. med prep.* for. þet er for oss komit *SD* 5: 605 (1346). **8)** *komma (i), råka (i). med prep.* i. thw kombir j skadha (*incurres damna*) *Bir* 3: 131. — *med prep.* til. wij äre kompne till kriigh och örligh medh koningh hans *BSH* 4: 302 (1502). — *komma (från), slippa (från), befrias (från).* huru iach her bäst aff komma kan *Va* 37. thu kant ey mz mindrä komma ther aff *ib.* **9)** koma til sik, *komma till sig, komma till sans.* som han kom til sik i gän *Lg* 3: 679. **10)** *komma (till), bringas (till). opersonl. med prep.* til. om icke til opslag komber *BSH* 5: 7 (1504). — *komma (till), blifva tid (till). med prep.* til. kom ther til at gudz likame sculde brytas *KL* 30. **11)** *komma, följa.* saa kom erik seger säle *MD* 319. **12)** *födas.* komber oc ey barn þerrä mällän *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). aff enos kom caynan *MB* 1: 2. *ib* 5. aff iaphet komo (*härstamma*) alle the som bo i swerike *ib* 3. fläst all europa är komin (*härstammar*) aff götom *ib.* *ib* 4. är aldre manna almoghe kumin aff enom manne, thz är adam *KS* 8 (17, 8). thu . . . som näst är kommen (*är närmast besläktad*) *MB* 2: 212. **13)** *komma, uppkomma, uppstå, härröra. eg. och bildl.* stiäl een man korn oc saar thz, alt thz ther aff kombir bör honom atirgifwa *ST* 430. af giri ok lusta likamans kumbar heþers spiäl *Bu* 183. hulkit som kombir aff thy at vtgangin är atirlyktir *Bir* 2: 131. **14)** *komma, uppkomma, uppstå, inträffa, blifva.* tha kom en storm *RK* 1: 1500. then tiid böör matte ey koma *ib* 1650. komber thordön *LB* 6: 282. siþan cristnan com *Bu* 61. kom swa dygher braddödhe j lombardia *Bil* 481. at twädrekt matte komma *MD* 388. then owiliä, som i mellen . . . konungh hans och them komen waar *BSH* 4: 231 (1497). — *komma, inträda.* arla vm morgonen daghin kom *RK* 1: 1422. vm sancta martyns dagh som nu kombyr här näst *SD* 5: 558 (1346, *gammal afskr.*). hans daghar cumba (*för* -ar) a sancte katerine apton *Bu* 489. än kombir thän daghér koon thorff sin stiärth vidher *GO* 112. — *part. pres.* komande, *kommande, tillkommande.* komande thing *Al* 7526, 7534. — komaskolande, *d. s.* af hans komaskolande pino *Bo* 119. *Se vidare under* **skola.** **15)** *komma, blifva, varda.* eldir kom lös *KL* 126. *Bil* 872. kom torpet fult mz strokröffwarom ok qwättäkarlom *Lg* 3: 541. **16)** *tillkomma, tillfalla. med dat.* mang goodh thing koma them som göma gudz budhordh *ST* 545. **17)** *påkomma, träffa, öfverfalla. med dat.* com þik þässä likama qual *Bu* 175. ther aff komber mannenom alder oc siwkdomber *MB* 1: 108. thy (*näml. lifvet*) ma koma nakor genwärdha wtan til *ib* 126. *Bo* 25. *Bir* 1: 139, 2: 279. them kom et galith wädher *Al* 5621.

them kom the mörka nat *ib* 8997. a hwat stor räddoghe thöm kom tha i hiärtat *Bo* 179. *Jfr* **2.** **18)** *hända.* thet må koma, at tu wil thet lowa tu hauer förra lastat *KS* 21 (52, 23). *ib* 83 (204, 91). **19)** *lända.* thet forhandla och beslutta, som riken matte komma til gagn oc bestand *BSH* 5: 9 (1504). til hierta sorg thz konungen kom *RK* 2: 6343. thz idher ma koma til ära *Iv* 5448. *ib* 5654. **20)** *trans. komma, låta komma, föra, bringa, skaffa. med dat. el. ack.* sanctus iacobus com þöm nöþogha for vara frv *Bu* 172. bödh koma sik gregorium *Gr* 270. koma han i hans fadhers händer *MB* 1: 230. skal landboin koma kornet i hws *SD NS* 1: 363 (1404). wille koma smaswenen lönlika aff brunnenom *MB* 1: 231. engin gat them af stadh comit *Bil* 275. *Gr* 313. *MEG (red. A)* 57. *Lg* 41, 46. *SO* 150. iak ecke mere kwnne her til hope komme *FM* 607 (1513). kommo them oppa helsonna wägh *Lg* 3: 392. kwnnom wi komma thik ther oppa *(på stenen) ib* 337. hwar then karman som the komo händer widher *(som de fingo tag i) MB* 1: 420. han kom phila kniffuin j handenä *Va* 34. som ider haffuä komit j thenne nödh *ib* 47. koma tik i winskap mz attilia konung *Di* 195. han . . . com þem þär mz i villo *Bu* 203. *MB* 1: 296. han . . . komber opta soma aff them i fwla synder *ib* 277. koma thom j wande *RK* 2: 9046. koma idher til nakan vadha *Fr* 898. *Al* 6436. huru han kunne komma them vth aff wäghin *(rödja dem ur vägen) MB* 2: 278. i haffuen . . . kommit oss aff treldom *RK* 2: 6802. fresta om the kunde komit i thz besta *ib* 5759. jak wiil oss komma tiil dagha *ib* 3: 115. hennis dödh komber mik aff sinne mina *Fl* 382. hwat ther brast i lät hans hustru . . . mz store win fulkompna oc til ända koma *Lg* 3: 261. goda frägd sik komma til hand *MD (S)* 265. han vilde vuermagha goz mz suikum vndi sik coma *Bu* 176. wilde alt riket vndir sik komma *MB* 2: 278. sik älla sin slektaman nokrom til kununglikt wald komma *KS* 11 (26, 12). koma han til dödha *ST* 171. þa iohannes hafþe komit mästa del af asia tel cristendoms *Bu* 154. *Bil* 124. — *komma, förmå. med dat.* at koma hanom tel oquemelek þing *Bu* 143. *Gr* 267. *MB* 1: 433. han kom them alla til klostirs *(förmådde dem alla att gå i kloster) Bil* 784. at thu vil mik koma ther til älska thän man ther iak ey vil *Iv* 1222. komber han thöm til, at hwar thera inbyrdis annan förderwa *KS* 63 (157, 69). komo the . . . romara ther til at the forläto hedhna högtidh *Bil* 114. *ib* 228. koma hänne til at bryta gudz budhordh *Bir* 3: 176. *ib* 2: 158. thu skalt koma preste til ok andelikit folk at synda mz thik *ST* 288. mz huilket radh han manghom kom til at tiäna sancta anna *Lg* 3: 686. at hon kome thöm androm til äta *Bo* 217. — *åstadkomma, åvägabringa.* tå han hawer missämio kumit inbyrdes tera mällom *KS* 63 (157, 69). ther gitr han änga bätring å komit *ib* 82 (202, 90). **21)** ? saa at alla bröder höra ock lywdh giffua huadh bröderne tilforen kompne äro i theris sittiende *SO* 107. — **koma sik,** **1)** *komma.* kom thik ater a thridhia dagh här *Fl* 1285. *Iv* 4473. — *gå, begifva sig, laga sig.* kom sik mz godhe fund jfwer til en thän bäzste stadh som hethir beneuentum *Bil* 211. kom sik a skip *ST* 57. claus kom sich vppo elaholm snart *RK* 2: s. 343. komma segh til thz landh pa hwilka är cristith folk *PM* XIII. kom sik lönleka til presten *Lg* 3: 436. kom thik hädhan i sama stund oc far thiit som thu enge människio kan göra skadha *ib* 212. *ST* 56. *Lg* 3: 101, 395, 440. **2)** *intränga, uppkomma, uppstå.* inbyrdhis hath . . . haver komith sik mällan brodherliken kärleek *Su* 422. **3)** *gifva sig, bringa sig.* huilken sik til prästa ämbethe komber *Lg* 3: 330. at jak skulle ey koma mik i mang giäld *(contraherem debita) Bir* 2: 335. koma sik i kif älla delo medh sinom wälbornom mannom *KS* 59 (146, 64). kom sik siälffwan i mykla oro *RK* 1: 2855. kom sik ther mz til lisa *ib* 2: 7649. som . . . engaledhis kwnno sik til tara komma *Su* 216. **4)** *bete sig.* skal han sik suå koma som han se i höghom wådha *KS* 22 (55, 24). — **koma a,** *komma att tillhöra, komma i (någons) ego.* ä huru hon är idher komin a *Fl* 1603. *Jfr* **a koma.** — **koma af,** *komma undan.* om ena nath kom han aff *RK* 3: *(sista forts.)* 5044. *Jfr* **afkoma, afkomande, afkomin.** — **koma at,** **1)** *komma till, hinna till, nå. opersonl.* thänkia at aat är komith ytersta daghenom *MB* 1: 317. **2)** *komma åt, få tillfälle, kunna.* bidha ther til vi komum aat at hämpnas *Bo* 12. the koma äkke aat *(non possunt)* nalkas honom *ib* 192. ä hwar the kunno koma aat ther plägha the göra sina nat *Al* 5725. — *med gen.* thu kombir thäs äkke aat *Bo* 47. *Al* 2684. — *Jfr* **at koma.** — **koma ater,** **1)** *komma tillbaka, återkomma.* kome aldrigh ater *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). för än hanom kom buþit atar mäþ stauenom *Bu* 101. iohannes kom atar tel staþen *ib* 156. *SD* 5: 638 (1347). *MB* 1: 178, 181. **2)** *återföra.* com þem atar tel cristendom *Bu* 200. — *Jfr* **ater koma.** — **koma ater i gen,** *komma tillbaka.* han kom ater rasklika ij geen *Fr* 2266. *ib (Cod. B)* 2313. *RK* 1: 50. — **koma bort,** **1)** *komma bort, försvinna.* hon kombir borth *BSH* 4: 305 (1502). **2)** *aflägsna.* kom bort alla willo aff sinne äät *MB* 1: 178. hon kommer . . . bort waartir aff handom *LB* 3: 78. — **koma sik bort,** *laga sig bort, smyga sig bort.* kom sik lönlika borth aff landeno *ST* 88. — *Jfr* **bort koma.** — **koma fore,** **1)** *komma till, infinna sig?* tha kom hans modhir fore oc halp *(statim ipsa succurrebat ei)* mz bönom oc godhgerningom *Bir* 3: 265. **2)** *komma för. med dat.* kom honom tholikin thanke ffore *Bir* 1: 337. *Su* 18. kom thz honom före i dröm *Lg* 3: 714. **3)** *förebringa, åvägabringa.* komma sina bewissning . . . före *SD NS* 1: 101 (1402, *nyare afskr.*). — *Jfr* **forekoma.** — **koma fram,** **1)** *komma fram, komma till målet.* han kombir ok fram mz vxom akir *GO* 88. **2)** *komma fram, framträda.* komo fram hunda *Bil* 103. *ST* 305. thäntidh amelius saa bericanos koma fram aff skoghenom ridhande *ib* 455. — *komma fram, komma i dagen, varda känd.* huart got kläþe ok väl litat hauar sit lof. tel bätra ok bätar litat kläþe kombar fram *Bu* 49. — *komma fram, yttras.* taladhe the iomfru nakath ordh . . . tha kom thz fram swa toktelik *Fr* 1987. **3)** *trans. framdrifva, befordra.* hakyrt drokkin komber fram lönlik siukdom *LB* 5: 81. — *få fram, få uttala.* the swensko herra oc wälborne män the koma siin ordh nw ängin stadh fram fore the starka thydhiske tungo *RK* 1: *(Albr) s.* 209. — *få fram, genomdrifva.* the willo koma thera vilia fram *RK* 1: 3758. j komben thz ingelund fram *ib* 2: 8064. jak skall komma mit ärinde fram *Di* 117.

— **koma sik fram,** *smyga sig fram.* annar komber sik fram fore honum swa kloklika, at han wardher känder fore hin at nampne *MB* 1: 215. hin som sik komber fram mz fals *ib.* — *Jfr* **fram koma.** — **koma i gen,** *återkomma. SD NS* 1: 425 (1405). the komo i gen *Pa* 10. *Di* 42. *Jfr* **i gen koma.** — **koma in,** 1) *komma in, slippa in.* sua þrat som han var komin in ginum dörrin *Pa* 15. *Bil* 117. 2) *komma in i, vinna inträde i, intagas i.* om han embetet oc bröderscapit verder är ju ath koma *SO* 145. 3) *komma in, inflyta, inbetalas.* koma thee fornämda päuninga yn vm sancta martyns dagh *SD* 5: 558 (1346, *gammal afskr.*). — **koma sik in,** *gå in, smyga sig in.* paulus kom sik badhe in ok vt lönlika *Bil* 117. kom sik in for pawan *ST* 71. — *Jfr* **in koma.** — **komma ivir,** *komma öfver. abs.* weet jak ey huro tw komber öwer *RK* 1: 2296. tha halp them gud at the komo ower vpa thz andra land *ib* 2314. — *med ack.* at han sculle alre väl koma owir the brona *(möjl. bör dock* ivir *här fattas ss prep.) Pa* 19. — *Jfr* **ivir koma.** — **koma nidher,** *komma ned.* komber pharao konungx dotter oc henna iomfrwr nidher til strandina *MB* 1: 277. huädhan han kombir aldre op som thit kombir nidhir *Bir* 2: 218. *Jfr* **nidherkoma.** — **koma saman,** 1) *komma samman, samlas.* komo saman yspanie kunugar. ok portugalie kunugar *Bu* 177. kommo rikens men i arboga saman *RK* 2: 6752. *Va* 45. 2) *sammanträffa, förena sig.* þre natura komo saman ii guz son *Bu* 63. 3) *sammandrabba.* rytza fingo ther storan skadha swa som the fanga ok alla stadha huar vplenzske koma saman ok the *RK* 1: 1372. ther kom tha saman en harder leek *ib* 1: 906. 4) *sammanföra.* juþen com þöm saman diavulin ok þeophilum *Bu* 29. iak . . . kom folkit saman ath kifwa *ST* 305. hon kom samon leon panther ok hwita biörna *Di* 232. — *samla, anskaffa.* gingo maria magdalena oc en annor maria at koma saman dyr krydde *Bo* 219. — *Jfr* **saman koma.** — **koma til,** 1) *öfverraska, öfverfalla, anfalla.* han komber honum swa rasklika til *Iv* 2386. 2) *påkomma, komma i sinnet. med dat.* thz hoghmodhit, som honum kom til *MB* 1: 144. honom kom swa mykyn räddoghe oc fasi til *ST* 304. — *hända, vederfaras. med dat.* thz kom them foghlom til dighert qwal *(kan äfven öfversättas: det lände foglarne till el. det vållade foglarne stort qval) Al* 940. hånom kombr alt owarandis til *KS* 22 (53, 23). hwadan kom mik the glädhin til *Bil* 894. *Bo* 12. 3) *komma till, hända, ske, inträffa. opersonl.* thz kom swa til at en cristin klärkir . . . delde vidh en hedhin dan *Bil* 762. *MB* 1: 70, 197, 301. vtan thz kan swa koma til thz ij kristin vardha vil *Fl* 2056. han spordhe huru lund thz kom til *ib* 345. *Iv* 3657. *Fr* 1992. kom ther samuledh til mz abimelech . . . som för timde mz pharao *MB* 1: 196. thz kom til aff iomfru mario dyghdh *ST* 198. thz kom swa til *(förhållandet var det) ib* 510. *RK* 2: 1525. huru komber tha thz til *(huru kommer det sig)* at thenne kamaren ey opbrennes aff sama eelde *LfK* 284. — *Jfr* **til koma.** — **koma til saman,** 1) *sammankomma, samlas.* nar the möttos ok komo til saman *Bo* 248. moth mydsomar komo the til saman *RK* 2: 7462 2) *passa till samman? komma öfver ens?* komo the wel badhe til saman *ST* 88. — **koma undan,** *komma undan.* simon kom vndan mz coklara const *Bu* 102. *Bil* 52. *Jfr* **undan koma.** — **koma up,** 1) *komma upp.* fiol . . . j stridhastan ströōm . . . ok kom vp heel ok oskaddir *KL* 85. huädhan han kombir aldre op som thit kombir nidhir *Bir* 2: 218. 2) *uppkomma, uppstå, blifva till.* kom opp een stoor eellir *Lg* 3: 382. 3) *åvägabringa, genomdrifva.* han kom thz opp at konungh läth sancte anna beläthe göre offuer alth siith riike *Lg* 3: 32. — *Jfr* **up koma.** — **koma upa (pa),** 1) *påkomma, träffa.* nar honom kom nogor bedröfuelse pa *RK* 2: 9352. — *påkomma, öfverfalla, öfverraska.* til thäs at natten kom them pa *Va* 34. 2) *ansätta, ifrigt begära, söka öfvertala.* kom han them mz böön vppa *RK* 2: 1778. 3) *öfverbevisa om.* the kommo hanom engen sak oppa *RK* 2: 6931. — *Jfr* **upa koma.** — **koma ut,** 1) *komma ut, befrias (från).* til thäs at han komber wt aff sinä nödh *Va* 45. 2) *komma ut, varda känd.* swa kom thz vth at alle fingo wita at iwdas war ekke konungxsins son *ST* 87. 3) *utföra, afföra, aflägsna, bortskaffa.* pedersylya . . . komber wth döth barn aff qwid *LB* 7: 140. *ib* 2: 35, 4: 343. kommer wt ont wädir aff inelwonom *ib* 3: 68. komber wth wärk aff brysth *ib* 2: 37. — *Jfr* **utkoma.** — **koma vidher,** 1) *komma till, komma åt, få tillfälle, lyckas.* ä hwar wi kunnom koma widh *Al* 6417. *RK* 3: 108, *(sista forts.)* 6114. kom wid at wäriä sik *Di* 83. — *med gen.* ä hwar the kunno koma thäs widh *Al* 4384. 2) *förebringa, anföra. med dat.* tha kome then aftäkt giordhe ingo duli widhir *TB* 78. 3) *framlemna, betala.* lotho sik tha gerna nöghia at the komo thera sölff tha widh at the wordo ey brende i grundin nid *RK* 1: 4354. — **koma sik vidher,** 1) *komma åt, få tillfälle?* edher nåde thöre the göra samma odygd når the komma sig well wedher *RK* 3: *(sista forts.)* 5161. 2) *företaga sig?* en qwinna kom sik widher at tagha bort hänna sko *Lg* 3: 245. — *Jfr* **vidher koma.** — *Jfr* **be-, for-, ful-, hem-, i-, mot-, mällom-, när-, ovan-, um-, und-, äptir-koma,** *äfvensom* **nästkomande, ful-, kär-, lagh-, na-, ny-, o-, rät-, väl-komin.**

koma (komma: -o *LfK* 148**),** *f.* [*N.* koma. *Isl.* kváma] *ankomst.* kunugen var fäghin þera como *Bu* 184. *ib* 54, 71, 139, 156. *Bo* 22, 234. *MB* 1: 233. *Al* 1520. *RK* 1: 621, 2: 3689, 8038. *Di* 66, 110, 111, 286. *Lg* 38. *LfK* 148. war them daghir gifuin til anzswara til keysarens komo ater *Bil* 433. jadus gik moot alexandri koma *Al* 1087. *Jfr* **a-, af-, ater-, faghnadha-, fäghins-, in-, sam-, til-, väl-koma.**

koman (komman), *f. kommande, undkommande.* glädhiandis . . . j mynne komman *(evasione) MB* 2: 168. *Jfr* **tilkoman.**

komare, *m. Jfr* **äptirkomare.**

komaskolande, *se* **koma 14.**

komilla bloma (commilla-. komella-. komela- *LB* 7: 155, 178. **kommella-** *ib* 33. **kamello-** 5: 82**),** *f.* [*Mht.* kamille. *Mlat.* chamomilla. *Lat.* chamæmelon] *kamomillblomma, matricaria chamomilla Lin.* camomilla thz är commilla bloma *LB* 3: 140. taka ena yrth som hethir komella bloma *ib*

1: 96. lagin aff komilla blomor *ib* 7: 291. *ib* 5: 82, 7: 32, 33, 155, 178, 304, 337.

komilse, *n. pl.* *Jfr* **inkomilse.**

komin (komiin *LB* 1: 96, 5: 77. **komyn** *ib* 6: 284. **commin** *ib* 8: 45. **komen** *ib* 7: 23, 250. **kwmin** *Bir* 4: 101; *LB* 2: 44, 7: 147. **kwmyn** *ib* 10. **kwmen** *ib* 32. **kumyn** *ib* 2: 65. **kwmmyn** *ib* 6: 284**),** *m. och n.* [*Lat.* cuminum] *kummin.* cyminum kwmmyn *LB* 6: 284. carni *(för* carui*)* er dansth komyn *ib.* dansth commin hether karffwa *ib* 8: 45. swänzk kwmyn *ib* 7: 10. *ib* 147. ciminum thz är thydzk komin *ib* 3: 148. cjminum är tysker kwmin *ib* 2: 44. pipar ok komin *Bo* 133. *SD* 4: 711 (1340?). *Bir* 4: 101. *LB* 1: 96, 97, 2: 65, 5: 77, 7: 23, 32, 250. *Jfr* **brödh-, gardh-, pipar-, spisa-komin.** — **komina bloma (commina-. commena-. commyna-),** *f. kumminblomma.* commyna blomor swdna i öll *LB* 7: 225. tagh commena blomer *ib* 226. taga commina blomor *ib* 321.

komiolk (-miölk *LB* 7: 11, 8: 47**),** *f. komjölk.* *LB* 7: 11, 8: 47.

kommenda, *f.* [*Mlat.* commenda] *andligt ämbete hvars inkomst för viss tid är anslagen åt person som icke förvaltar det.* i rom war han en cardinal, tha han fick moth capitel wal lincöpungz kirkia til en commenda *MD* 507.

kommisse? *m.* forverffuä pawens breff paa then commissä, som her hemmingh heem sendhe *HSH* 18: 22 (1495).

kommunicera (-adher), *v.* [*Lat.* communicare] *kommunicera, göra delaktig af altarets sakrament.* thaghan var herra ihesus hafdhe communicerat discipulos *Bo* 177.

kompakt, *m.* [*Lat.* compactum] *öfverenskommelse, förbund.* at ther er giort noghen compacth mellom kwnghen oc the lybzske *BSH* 5: 442 (1511).

kompan (kompen *GO* 495. **kompon: -ona** *ib* 712. **kumpan: -ana** *Bu* 129, 508; *Di* 90. **cumpan** *Bu* 507; **-ane** *ib* 204. **koppan: -ane** *BSH* 5: 358 (1509). **-ar),** *m. och f.* **(***Bil* 330**)** [*Isl.* kumpánn, kompánn. *Mnt.* kumpân, kumpên. *Ffranska* compaing. *Ital.* compagno] *L. kamrat, följeslage.* en hans dicipulus sändar af hanom mäþ androm kompane at prädica *Bu* 100. hans kompan iorþaþe han *ib.* vandes suennen mz companom drika ok dobbla *ib* 156. tha taka the riddara a husith at löpa ok hwar at sinom kompane öpa *Iv* 190. fan mik idhert swärd och idher kompans klubbo *Va* 32. confessor maa oc wtfara mz kompane *(socio)* *Bir* 4: 60. *Bu* 102, 129, 204, 507, 508. *KL* 108, 109, 392. *MB* 2: 386. *Bo* 197, 232. *Va* 37. *VKR* 4. hwar som hawer flykke ok molbinga han faar kompana *GO* 141. i bland wini ok kompana *KS* 44 (113, 48). te äru tiufa kompana *(medbröder, stallbröder)* *ib* 69 (169, 75). han skulde wara idhar fölghiare ok kompan til ierusalem *Bir* 1: 401. iak siälfwir vil wara thins vägx kompan *ib.* ther konung artws kompanum hörir til *Iv* 1685. *Fr* 709, 1638. *Di* 90, 92, 99, 181. vm vi ärom pinonna kompana *(delaktige i).* tha skolom vi oc vara hugnadhzsins kompana *Bo* 236. dyoclecianus sändir teridacio sinom brodhir oc sins rikis kompane *(sin jämlike i makt?)* helso *Gr* 285. — *kompanjon, bolagsman.* vi ärum kompana iak ok han *Fl* 770. nicki hannson och hanns compaan *BtFH* 1: 14 (1487, *nyare afskr.*). *ib* 11 (1484), 16 (1494), 17, 23 (1496) *o. s. v.* — *delegare i fartyg.* *PM* XI, XVI. — *vän.* ther wordho the godhe kompana *MB* 1: 17. — *väninna.* flaccus ... wilde hämna sina scam a enne henna compan petronille som het felicola *Bil* 330. — *vän, menniska, karl. i helsning el. tilltal.* bidher iak godhe kompan thik *Iv* 335. huath hafuer thu kompan här at göra *ib* 305. *ib* 3385, 4171, 4478, 4504. *Fl* 1245. — *karl, person.* tho at tio kompano *(för* kompana*)* komo thärä the matto hänne ey aff stadhin bära *Iv* 3035. illa skwrith haar är twäggia kompona skam *GO* 712. the kompane som pläge fare oc köpslage in pa bergen *BSH* 4: 318 (1502). *ib* 5: 358 (1509). en aff them komppanom *(näml. djäflarne)* *Pa (Tung)* 27. — *Jfr* **skola kompan.** — **kompanaskap,** *n.?* [*Isl.* kompánaskapr, *m.*] *förbund, förbindelse.* tholff män sorne j kompanaskap *Bil* 877. *Jfr* **kompanskap.**

kompani (komparni *Fr* 19, 553, 1233, 1625, 1795. **compnij** *SO* 101. **koppani** *ib* 77**),** *n.* [*Mnt.* kumpanie. *Franska* compagnie. *Mlat.* companium] *samfund, förbund, skara.* alt konung artws komparni *Fr* 553. thz komparni af thz sihwalfua bordh *ib* 1233. *ib* 19, 1625, 1795. aff hertugh fräderikx komparni *ib* 1583. matius ketilmundason ok hans kompani *RK* 1: 1652. rytzanne kompani *ib* 1566. *ib* 3797. — *skrå.* huilkin skomakare som hafwer giorth lyka ok räth här j kompanino *SO* 17. *ib* 5, 6, 13, 23 *o. s. v.* j alla embetez kompani ok sellscapp *ib* 77. vidher eth pundh wax i kompanith *(vid bot af ett pund vax till skråets kassa)* *ib* 16. äpther ath han kompani wan *(vann ledamotskap el. upptogs i skrået)* *ib* 17. nar han haffuer wnnith sigh i companith *ib* 62. *ib* 61, 66. *TS* 26. *Jfr* **skomakara-, smidha-kompani.** — *festligt samqväm inom ett skrå.* tha kompani drix *SO* 26. *ib* 27. nar som brödrana holda theras kompanj ok theras retta gildes dryck *ib* 205. — **kompanis brodhir (companijs-),** *m. skråbroder, medlem af ett skrå.* wij kompanis bröder *SO* 33. bliffuer nokor dödher aff companijs brödhrom eller systhrom *ib* 67. *ib* 80, 109. — **kompanis budh (companijs-),** *n. bud som sändes å ett skrås vägnar.* wardher honum til saght mz companijs budh *SO* 67. — **kompanis mässa (companijs messa),** *f. messa som hålles för ett skrås räkning.* skal huar brodher offra til sijna companijs messo *SO* 67. — **kompanis rätter (companijs reth),** *m. det som bör fullgöras för vinnande af ledamotskap i ett skrå.* för än all companijs reth är giordh *SO* 142. *ib* 152. — **kompanis skra (compani skra),** *f. skråordning.* *SO* 33. — **kompanis systir (companijs-),** *f. skråsyster, skråbroders hustru.* *SO* 67.

kompani? *f.?* [*Mnt.* kompandie, kompannie, kompanghe, kompagnie, kompanje, kampanje. *Jfr Franska* compagne] *den på däck belägna kajutans tak.* syöen slo wdoffuer öffwerstä komppanyndh *FM* 383 (1508, *daniserande*).

kompanliker (-likin), *adj. kamratlig, broderlig, vänskaplig.* kompanlikin älskoghe *Ber* 57. wälwilghiogher och kompanlikin til iämscristin *ib* 214.

kompanskap (kumpanscap *Bir* 4: *(Dikt)* 274**),** *n. societas; sällskap, gemenskap.* drogh sik fran manna kompanskap oc vmgango *Bo* 29. *ib* 45. *MB* 1: 141. *Bir* 1: 293, 374, 2: 209, 3: 70, 339. *Ber* 27, 71, 115. han

astundade daglika wart kompanskap *Bir* 1: 318. fly samhälde ok kärlekx kompanskap *ib* 260. thu . . . äst komin j tal ok kompanskap mz diäflomen *ib* 124. *ib* 202. *MB* 1: 265. j ondo kompanskapi *Bir* 1: 302. hwat kompanscap *(consortii)* är thic mz hälaghum munkum *KL* 227. — *samfund.* thera kumpanscap sculde ökias aff thy *Bir* 4: *(Dikt)* 274. *ib* 3: 381. lät mik ey skilias af thinna hälgha manna kompanskap *KL* 309. hulkin som änglana oc människionna giordhe til eth kompanscap *MP* 1: 35. — *förbund, förbindelse.* then härin aff wrango kompanskapi som thänkt haua at fara til mins sons graff *Bir* 2: 252. görandis kompanskap til ath skena oc röffwa *PM* 14. at bindha ewighan fridh oc kompanskap mällan jwdhana oc romska herra *MB* 2: 242. — *kompani, bolag.* byggia skep j kompanskap *PM* xi. — *Jfr* **hionalags kompanskap,** *äfvensom* **kompanaskap.**

kompas (kompaass *(frf. vok. i änd.)*), *m.* [*Franska* compas. *Ital.* compasso. *Jfr Isl.* kompáss] *kompass.* ath regera skipith j stormenom äffter kompaassen *PM* 58.

kompleter, *adj.* [*Lat.* completus] *fullbordad.* huilken bock som completer ok besegeldh war vppa sancta margareta afftan *SO* 117.

komplex? *f.* [*Mht.* complexe. *Äldre Nht.* complex. *Lat.* complectio] *komplexion.* i then tiidhen öffuir sigh thenna complexen colera, tz är hethan *LB* 7: 180. then tiidhen frögder sigh iw mer och mera thenna complexen melancholia *ib* 182.

komplexie, *f.* [*Mht.* complexie] = **komplex.** tz som thenna complexien formera kan *LB* 7: 182. *ib* 183.

komptare (kumtare: -aren *BSH* 4: 349 (1503). **kuntere: -eren** *HSH* 18: 13 (1495). **kwnktere: -eren** *FM* 347 (1507))**?** *m.* = **komptur.** komptaren aff räfla *HSH* 22: 57 (1495). mesteren oc kumtaren i reffle *BSH* 4: 349 (1503). *HSH* 18: 13 (1495). *FM* 347 (1507).

komptur, *m.* [*Mnt.* kumpter. *Mht.* kumtûr, kommentiur. *Ffranska* commandeur. *Mlat.* commendator] *kommendör, komtur, innehafvare af ett ordensgods, föreståndare för ett område inom en andlig riddarorden.* j stocholm munde en prytzherra wara . . . then komptur lotho the suensca förstanda huru konungen hafde giört them wanda *RK* 2: 1642. *ib* 1644, 1652, 1669. *HSH* 18: 13 (1495). *FM* 347 (1507).

komykil, *adj. L.*

kon (*gen.* **-a** *(för* **-ar***)* *och* **-s**), *m.* [*Isl. gen.* konar] *L. genus, slag. endast i gen. sing. i förbindelse med ett föregående adj. el. pron.* — **alzkona** (*VKR* 48, 54. **alzskona** *MB* 1: 58; *Lg* 3: 269. **alzchona** *VKR* 22, 23. **alscona** *Bu* 101. **alskonna** *ib* 107. **alskuna** *L.; Bu* 495. **alzskonas** *MB* 1: 58. **alzsköna** *(sammanblandning med* **kyn (kön)** *ib* 372*)*), **1)** *allsköns, allt slags, alla slags, allahanda.* han lät . . . alscona biläte lee *Bu* 101. *ib* 107. *MB* 1: 58, 372. lydha modhir abbatisse j alzchona thingom *VKR* 22. *ib* 23, 48, 54. **2)** *något slags.* öghano wtan swedha oc alzskona skadha *Lg* 3: 269. **3)** *allt möjligt.* öpnaþes iorþen ok sualgh alskuna *Bu* 495. — **alzkons** (*RK* 2: 3540. **alskons. alzskons. all scons** *Bil* 413), **1)** *allsköns, allt slags, alla slags, allahanda.* hötte han mannom ok alskons grymum diurom *Bu* 175. *ib* 102. *Bil* 413. *Bo* 104. *VKR* 6. *Fr* 2842, 3001. *RK* 1: 2, 2: 3540. **2)** *något slags.* vtan alzskons smittilse *Bir* 2: 267. **3)** *allt möjligt.* hawir . . . alskons hundradha falt *Bo* 117. — **annarskons (annar skons),** *ett annat slags. Bil* 114. — **enskona,** *ett slags.* enskona ormber är then, ther stander op rätter *MB* 1: 160. *ib* 168, 209, *(Cod. B)* 487. — **enskons,** *d. s.* aff enskons skalfiskom *MB* 1: *(Cod. B)* 487. *Bil* 109. — **hvatskona (hwaskona),** *hvilken hälst.* alskona frihether som them aff konungom hertogom eller hwaskona *(quoscunque)* höffdingom . . . vnt oc giffuen ära *SD* 3: 415. — **hvatskons (hwatzskons** *Su* 77), **1)** *hvad slags än.* j huatskons helzt nödh the stadde äru *Lg* 3: 574. **2)** *hvilket som hälst slags, något som hälst slags.* aldregh kan oc nakor sötasta röst äldher lywdh aff hwatzskons lekara anbodh . . . swa mykyt lina äldher blidhka wngha älskarans öron, som thz lywdh . . . som wth gaar aff mino nampne *Su* 77. — **margskona,** *många slags, mångfaldig.* aff margskona krankdomom *Lg* 332. — **mangskona (manzskona** *Su* 276. **mångskina** *(sammanblandning med* **kyn***)* *KS* 17 (45, 19)), *många slags, mångfaldig. Bir* 4: 54, 56, 59. *Lg* 67. märk her innan manzskona gudz skipan *Su* 276. äru dyghde månge ok mångskina *KS* 17 (45, 19). — **mangskons (mangskungx),** *månget slags.* mangskungx *(Cod. A* marghskyns 35*)* creatura *MB* 1: *(Cod. B)* 530. — **nakorskona (naghorskona** *MB* 2: 59), *något slags. MB* 2: 59. — **nakorskons (nokor skons),** *d. s. Bil* 84. — **tväskona (tuäskuna** *KS* 79 (195, 87)), *två slags, af två slag, tvåfaldig.* hafwir min herra twäskona rät til himerikis *Bil* 786. *Lg* 3: 447. pors är twäskona *LB* 4: 353. nu är tön wärn tuäskuna *KS* 79 (195, 87). — **tväskons,** *d. s. MB* 1: *(Cod. B)* 489. — **thräskona,** *tre slags, af tre slag.* hwlyrth hon är thräskona *LB* 3: 118. — **thäskona (thäskyna** *(sammanblandning med* **kyn***)*), *sådan.* mz thäskyna krapt *MB* 1: 90. — **thäskons (thäskuns),** *d. s.* thäskuns nödh *Bil* 543.

kona (kuna *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*); **-u** *KL* 210; *MD* 82; **-or** *LB* 3: 62. **kwna: -u** *MD (S)* 242. *gen. pl.* **quinna** *Bil* 10; *se för öfr. sammansättningar. med art.* **quinnanna** *Lg* 927), *f.* [*Isl.* kona] *L.* **1)** *qvinna.* män ok kono *Bu* 3. kuna gialle all bruth siin sum madher *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). af krisnum manne äldir kono *ib.* en kona gaff oleo til sancti bartholomei kirkio *Bil* 211. enghen kono *(för -a)* var mera grathen j hymelandh *Di* 225. kona vtan blyghd *KS* 46 (118, 50). nödh kännir nakoth kona at spinna *GO* 569. *Bil* 10. *MD* 388. *MB* 1: 84, 85 *o. s. v. Di* 5, 15, 36, 86. *LB* 3: 62, 76, 77, 7: 10, 136, 145. *Di* 247. **2)** *hustru.* þu ok þin kona *Bu* 4. mz sinne cono ok barnom *ib* 172. *ib* 137, 138, 520. *KL* 210. *MB* 1: 87. *Di* 14. *MD* 82. ath tolffaara pilther sig kono bidher *ib (S)* 242. sigh kwnu bidhia *ib.* **3)** *frilla. AS* 59. — *Jfr* **aþal-, almännings-, brodhor-, frälsis-, fränd-, fäste-, galder-, gardh-, gipta-, gran-, hema-, hor-, hus-, legho-, lif-, miskunna-, naþa-, nokka-, port-, sif-, sio-, skiptis-, skyldar-, skynia-, sona-, spa-, trol-, väf-, öl-kona,** *äfvensom* **qvinna.** — **kono miolk (-myolk),** *f. qvinnomjölk.* mz lyome

kono myolk *LB* 4: 339. — **qvinna arf,** *n. L.* — **qvinna athäve,** *n. qvinligt beteende. KS* 81 (201, 89). — **qvinna bänker,** *m. L.* — **qvinna friþer,** *m.* [*Isl.* kvenna friðr] *L.* **1)** *qvinnofrid, fred och säkerhet som en qvinna är berättigad att åtnjuta.* quinna fridh halda *KS* 49 (124, 53). **2)** *fred för qvinnor, frihet från att ofredas af qvinnor.* epther then gamble hollandz sedh huar man nöth icke qvinna fredh *(red. B:* ther men niwta ey för qvinfolk frid*) RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6286. — *Jfr* **qvinno friþer.** — **qvinna kapa (qwynna-),** *f. qvinnokåpa, qvinnokappa. SO* 104. — **qvinna kiurtil (qwynna kiortill),** *m. qvinnokjortel. SO* 104. — **qvinna klädhe (quinnä-),** *n. pl. qvinnokläder. Va* 54. — **qvinna krankdomber,** *m. menstruation, menstruationsblod.* ath rensa quinna kranedom *LB* 8: 19. *ib* 7: 100. — **qvinna likame,** *m. qvinnokropp. Lg* 3: 657. — **qvinna miolk (quinnä miölk),** *f. qvinnomjölk. Va* 42.

kondicie, *f.* [*Lat.* conditio] *stånd.* hwad staat, grad eller condicie han är eller ware kan *BSH* 5: 625 (1520).

konfederat, *m.* [*Senlat.* confœderatus] *bundsförvandt.* then waar broder oc confederath vndsäthninger görä *HSH* 19: 10 (1501).

konfederation, *f.* [*Senlat.* confœderatio] *förbund.* aff theris sworna broderscap ok confederation *FM* 133 (1502, *samt afskr.*).

konfirmatz, *f.?* [*Lat.* confirmatio] *bekräftelse (som en utkorad biskop i sitt ämbete får af påfven).* i wille lathä fwlfölge eder confirmatz i rom *HSH* 20: 27 (1506). hindrade saa hans confirmatz *MD* 505.

konfirmera (-adhe, -adher), *v.* [*Lat.* confirmare] *bekräfta, stadfästa, antaga.* äpte thz at han hafdhe thöm breff fangit al confirmeradh äpte sinom vilia *Bil* 895. confirmerade arrii wantro *ib* 589. sanctus petrus confirmeradhe the läst. at läsa jnnan the hälgho kirkiu wm alla wäraldena *ib* 248. badh pauan confirmera sik oc sinom brödrom predikara lifnad *ib* 791. förbödh annan biscop confirmera *(scripsit . . . ne . . . successorem aliquem ordinarent) Lg* 660.

konfäkt, *n.* [*Mlat.* confectum, confectæ] *konfekt.* koka oc samman blanda eth confäkt ällar smörilse *LfK* 85. eth sötasta confäkt *ib.* ätandis försth eth stykke confäkth giorth oc kallas diamargariton *LB* 9: 107.

konglig, *se* **konungliker.**

konkordera, *v.* [*Isl.* konkordera. *Lat.* concordare] *vara el. blifva enig.* om the ey concordera *BSH* 5: 254 (1508?).

konsekrering, *f.* [*Jfr Lat.* consecratio] *invigning (till biskop).* for then store kostnadh och vtlägningh vij haffue hafft j waar romske rese och consecreringh *FM* 397 (1509).

konst, *se* **kunnist.**

konstelika (konstelik *Al* 4439. **konsteliga** *MB* 2: 136, 179, 274. **könsteliga** *Lg* 3: 532, 548**),** *adv.* [*Jfr Mnt.* kunstliken] **1)** *konstrikt, konstmässigt, konstigt.* munde varfrw thz hon sömadhe. älla annat thz hon giordhe. göra thz konstelica älla mykyt behändelica *Bo* 16. hafdhe han hwazske sudhin älla konstelica reddan mat *ib* 85. ena borgh konstelik bygdh *Al* 4439. *ib* 7767. *VKR* vi. *MP* 2: 103. *MB* 2: 179, 274. *Lg* 3: 532, 548. konstelica *(sophistice)* disputera aff swa klokom thingom *Bir* 3: 197. **2)** *med konst, med list.* the vndan flyddo konsteliga skrymtandis *MB* 2: 136. *Ber* 234.

konsteliker (konsterliker. konsteligh. könstelig. *n.* **konstelikit** *Ber* 258. **könsteligit** *Lg* 3: 550. *ack. sing. m.* **konstelighin** *MB* 2: 219. *n. pl.* **könsteligin** *Lg* 3: 562**),** *adj.* [*Jfr Mnt.* kunstlik] **1)** *skicklig, sinnrik.* loot them hänta . . . ther slöghe waro oc konstelik *Al* 9075. bödh han thaghar göra sik en waghn mz konstelik bragdh *ib* 9077. *ib* 4608. mz konstelik sin *ib* 9108. är ödhmyuktin konstelik *MP* 2: 103. **2)** *som röjer kunskap el. skicklighet.* kant thu stundom nokot thz som konstelikit är bätir än somlike andre *Ber* 258. **3)** *konstmässig, lärd.* wpfinner . . . inbundna konsterlika predikan *Su* 228. **4)** *konstmässigt arbetad?* j . . . alla handa konsteligom haaffwom *MB* 2: 173. mz androm konstelighom smörilsom *ib* 182. mz . . . alskons könsteligom hedhen stykkiom *Lg* 3: 524. nidherslogh . . . allan konstelighin skrudh som dawidh oc salomon haffdho leefft j templet *MB* 2: 219. *ib* 223, 275, 276. *Lg* 3: 548, 549, 550 *(på de anförda ställena står dock trol.* konsteligom *o. s. v. för* kosteligom *o. s. v., att hänföra till* **kosteliker,** *dyrbar, präktig).* **5)** *högtidlig?* tilredde han könsteligasta processionem *(cum solemni processione) Lg* 3: 569. könsteliga priuilegia *ib* 562. könsteligin ledha breff *ib (uppenbarligen står dock äfven här* könsteligasta *o. s. v. för* kösteligasta *o. s. v., att hänföra till* **kosteliker** *i betydelsen: högtidlig).*

konstogher (konstigh *Al* 9954. **könstogher: -ogha** *Lg* 3: 565. *n.* **konstokt** *Su* 269**),** *adj.* [*Jfr Mnt.* kunstich] **1)** *kunnig, skicklig.* mykit konstoghir j striidh *Bil* 865. *Al* 9954. han var mykyt konstoghir at skiuta *Gr* 263. ey waro män taghir swa konstoge *(Cod. A:* köne 3*)* til skip oc at göra dromunda oc sigla *MB* 1: *(Cod. B)* 527. een dyyr läkirska mykyt constogh oc wiis *ST* 447. *ib* 526. *Ber* 261. *Lg* 3: 503, 565. **2)** *konstmässig, konstrik.* sath hon vidh konstogha gerning *VKR* v. then mästare . . . som gör wäl konstoga *(Cod. A* wäl oc kostelika 75*)* gärning *MB* 1: *(Cod. B)* 534. swa offta . . . thu seer nakor konstogh *(för* kostogh?*)* ällir priselikin thing oc fagher, swasom fagran oc lostelikan skog ällir heed, nakra ängh fulla mz fäghersta blomom *Su* 342. — *konstrikt sammanfogad, klyftig.* j alzwaldogx öron lydher sötelikare huar en gudhelikin tanke oc hiärtans läpktan än dyr ällir konstogh ordh, fframfördh wtan aatwakt *Su* 332. **3)** *konstig, svår.* swa är oc äwerdelika hanom enkte omöghelikit, enkte konstokt ällir wansamlikit *Su* 269.

kontemplera, *v.* [*Lat.* contemplari] *betrakta, skärskåda, tänka.* han war subtilis ath contemplera *MD (S)* 208.

kontrakt (*pl.* **-er),** *m.?* [*Lat.* contractus] **1)** *kontrakt, öfverenskommelse.* hwilkä contract oc sämyä . . . giordes oc tingliwsdes paå forscreffne ting *SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400*-talet).* en copie aff en contracht som the hade giort med k. h[ans] *BSH* 5: 285 (1508). som töm bebreffwedhe och med contracter loffwedhe och tilsagdhe waare

HSH 19: 20 (1504). ath saadane contracter giordis *ib.* her sten stwris breff och contracter *ib.* varth swaadan en contracth och wenligh foreningh giorth *ib* 21 (1504). ath thennä contracth och foreningh ickä bliffwer swaa haallen och fwltgiordh som forescriffwit staar *ib* 23. *ib* 95 (1505). söfwerin norby, jwncker willem och jyrien kok giordhe nogen dagtingen och contracther mellen sigh, calmarna borgere (och) the bönder, som boo j möre och pa öland, hwilchen dagtingen och contracth . . . otte rwth ecke hölth, vthen grep the fatige men, som pa then dagtingen och contracth gafwe sig til ölandh *FM* 386 (1508, *samt. afskr.*). then recess oc contracth, som giordis paa helsingborge *ib* 458 (1510, *samt. afskr.*). **2)** *kontrakt, prosteri.* i borgha contracht *FH* 1: 108 (1492, *gammal afskr.*).

konunger (konungr *SD* 5: 662 (1347). **konnvng** *MD (S)* 233. **konwger: -om** *LfK* 98. **konuggar** *Bu* 54. **kononger** *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **koning** *SD NS* 2: 62 (1408); *Di* 20; *Pa (Tung)* 37; *BSH* 5: 97 (1506); **-ingom** *KL* 148. **koningh** *MD* 52, 54. **koniger: -ig** *BSH* 5: 97 (1506); **-igens** *RK* 1: 385. **konwnker** *Ber* 127. **konger: kong** *BSH* 5: 97 (1506); **konga** *MB* 1: 328; **kongen** *BSH* 5: 107 (1506); **kongens** *ib* 79 (1506). **kununger** *KS* 11 (26, 11); **kunung** *Bu* 184. **kvnunger: -ungx** *SD* 3: 236 (1315). **kunungär** *KS* 5 (12, 6). **kunungur** *ib* 74 (182, 81) *o. s. v.* **kunungr** *ib* 10 (25, 11), 32 (82, 34). **kunugar** *Bu* 149, 177 *o. s. v.; Bir* 4: *(Avt)* 177. **kunogar** *Bu* 56, 62. **kunger: kungsens** *ib* 184. **kwnger: kwng** *BSH* 5: 71 (1505); **kwngen** *ib*; **kwngens** *ib* 23 (1504); **kwngenss** *FM* 273 (1506). **kungar** *Bir* 4: *(Avt)* 185. **-ar),** *m.* [*Isl.* konungr, kóngr] *L. konung.* kvnungx sakøri *SD* 3: 236 (1315). lijgge ogijllder badhe firi kirkiu ok konunge *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). tha wi til konung wäliäs sculdom *BtFH* 1: 455 (1362). hwaria sinne konunger wälias scal tha scal lagmannen koma met klärkom oc tolff mannom aff almoghänom oc konung döma aff aldz almoghens wägna j österlande *ib.* hawa badhe karl oc konunger rät ower then som bryter laghin, oc är han skyldogher badhe härätz rät oc konungx wt at giälda *MB* 1: 459. bätre är at wara karl like *(för* liker?*)* än konungh *GO* 695. komo saman yspanie kunugar ok portugalie kunugar *Bu* 177. sweä kononger ok götä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). wi magnus konunger . . . swerikis. norikes oc scane *ib* 5: 561 (1346). herodes konunger *Bil* 111. swerikis konunger olafwer *ib* 840. konunghin aff änglande *ib* 841. sampson är nw konung ouer alt salernä oc alt thz rike som at haffde brwnsten konung *Di* 7. vm styrilse konunga ock höfdinga *KS* 1 (1, 1). hwi almoge thorf kunung hava *ib.* kunungär hauär nampn aff kyni sino *ib* 5 (12, 6). en är konunger ok wise i bisuerme hvariom *ib* 7 (16, 8). är thz . . . huariom ädhla ok byrdughom herra dyghr blyghd ok nesa, heta ok wara stafkarla kunungur *ib* 77 (191, 85). a þrättanda dagh iula . . . komo þri kunuga tel hans mäþ sino offre *Bu* 72. helgha three konunga dach *(trettondedagen)* *SO* 201. pa helga trekonunga affton *(trettondeafton)* *LfK* 285. — *om Gud.* guþ siäluar. som är kunuga kunugar *Bu* 188. þiäna þinom domara alsvaldoghom kunuge *ib* 138. thiäna konungenom aff hymerike *Bil* 841. — *kejsare.* constans kunogar *Bu* 56. *ib* 54, 62, 149. — *styresman, herre.* ath ridderscapet och then helge kerkie, och theres wndersathe scwlle nywtha och behalle theris friiheth oc reth, saa ath hwar är konwngh offuer sine landbo *BSH* 4: 80 (1481?). prädica . . . otrösta tro. som kunuga *(romani principes)* buþu mik fordärua *Bu* 138. — *Jfr* **ar-, barka-, bonda-, dana-, dvärgha-, greka-, huna-, indha-konunger.** — **konunga barn,** *n.* [*Jfr Fnor.* konungbarn. *Isl.* kóngsbarn] *kungabarn.* jak will . . . lata the konunga barnen see tik *Di* 78. — **konunga bok (konuga-),** *f.* [*Isl.* konungabók] *konungabok (i bibeln, d. v. s. hvar och en af de böcker som i vår bibel kallas Samuels- och konungaböckerna).* suä är ok skrifvat i konunga bok *KS* 64 (159, 70). swa som sigx i konunga bokinne *MB* 1: 502. *ib* 27. j konuga bokum *ST* 208. *ib* 536. j konunga bokomen *ib* 229. i första konunga bokenne *LfK* 147. **2)** *åttonde boken af Birgittas uppenbarelser (kallad:* himerikis keysara book til konunga ok höfdhinga *i öfverskriften).* leta j konunga bokinne som är saman sat oc hänt vt aff allom reuelacionibus *Bir* 2: 3. *ib* 1: 379, 2: 8, 43, 85, 89, 141, 194, 3: 53, 112. — **konunga bref,** *n. kungabref, kunglig förordning. GS* 31 (1380). *MB* 2: 284. *Jfr* **konungs bref.** — **konunga dottir,** *f. kungadotter.* ix konunga dötter oc theris moder *Di* 75. *ib* 77, 78, 80. *Jfr* **konungsdottir.** — **konunga döme,** *n. konungadöme, konungamakt.* dömpdom wy thetta forscripna godz ok jordh til skatta godz ok schatta jordh vnder kronona ok konungadömit at bliua *SD NS* 2: 125 (1409). *ib* 137 (1409), 165 (1409). *Jfr* **konungs döme.** — **konunga hus (kununga-),** *n. konungahus, konungaborg.* the som klädhas j blötum klädhwm ärw j kununga husum *Ber* 28. *Jfr* **konungs hus.** — **konunga lös,** *adj.* [*Jfr Isl.* konunglauss] *utan konung.* rikit thz stodh konunga löst *RK* 1: 4528. *Jfr* **konungs lös.** — **konunga makt,** *f. konungamakt.* nar iag war wiigd till konwnga macth *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 282. — **konunga namn (-nampm),** *n. konungsnamn, namn af konung.* gaffua honum konunga nampm öffuer alth thz rike konungh ärmentrik hade för hafth *Di* 279. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 257. *Jfr* **konungs namn.** — **konunga rike (konga riike. kwngerike** *BSH* 5: 85 (1506)**),** *n.* [*Isl.* kóngaríki] *konungarike.* try konga riike hade iag före sörgia *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 257. *BSH* 5: 85 (1506). *Jfr* **konungs rike.** — **konunga släkt,** *f. konungaslägt, kunglig slägt.* hon är födh aff konungha släkt *Lg* 3: 138. *ib* 141. *Jfr* **konungs släkt.** — **konunga släkte,** *n. kunglig slägt.* tw äst föd aff konunga slekte *Di* 37. *ib* 70. *Jfr* **konungs släkte.** — **konunga son (kunungä-** *L.* **kunge-),** *m. L. konungason, prins.* fran kungesöner oc hertoge *MD* 446. *Jfr* **konungs son.** — **konunga säte,** *n. konungasäte, residens.* hans konunga säthe och mästa warilsse skulle wara j gambla vpsala *PK* 224. *Jfr* **konungs säte.** — **konunga val,** *n. L. konungaval.* at lagman met klärkom oc almogha ey timelika til thet konunga wal komet gita *BtFH* 1: 456 (1362). *RK* 2: 7466. *Jfr* **konungs val.** — **konunga vald,** *n. konungs-*

ligt välde. fördreffs han aff konunga waldit *PK* 237. — **konungs adher (-aader),** *f.* = **konungs adhra.** skal och konunxaaderen ware oppa annen siden laxön oc in til litlcön *VAH* 24: 325 (1473). tesse for:ne two forssär skole bliffue fore konungx adrär *ib.* — **konungs adhra (-aadhra),** *f. kungsådra, viss del af vattendrag hvilken betraktas ss allmän el. kunglig egendom och aldrig får stängas.* funno at konungs adhran war lidhogh oc frii oc enkte aater täpt *VAH* 24: 323 (1454). thet rwmet ther är näst fraa the fäm alna oc sudher wt til thet nästa steen karit haffuer warit oc bör wara konungs aadhra *ib.* oforsumadhe konungs aadhronne *ib. ib* 322 (1442). *DD* 1: 175 (1500, *nyare afskr.*). — **konungs balker,** *m. L. konungsbalk, den balk i lagen hvilken handlar om konungen.* i konungz balkenom *GS* 47 (1441, *orig.*). — **konungs bonadher,** *m. kunglig skrud.* aff läggia konungs bonadh *Bil* 696. — **konungs bordh,** *n. kungligt bord, kunglig taffel.* gudhz thiänisto män skulin . . . glädhias . . . meer widh fatikt conwänz bordh, än konwngx bordh *Ber* 178. — **konungs bref,** *n.* [*Isl.* konungsbréf] = **konunga bref.** *PfN* 136. skal iak bo thät mädh laghum forfölghiä ok konungs brefuum *BSH* 1: 133 (1371). — **konungs domare (-domere** *BSH* 2: 52 (1397), 55 (1397). **-domar** *ib* 39 (1396), 41 (1396), 46 (1397)), *m. den som (på räfsteting) å konungens vägnar utöfvar dennes domsrätt. BSH* 2: 39 (1396), 41 (1396), 46 (1397), 52 (1397), 55 (1397). — **konungs domber,** *m.* [*Isl.* konungsdómr] **1)** *dom utfärdad af konungen el. af den som utöfvar hans domsrätt.* wy *(d. v. s. konungens domhafvande och lagmannen)* . . . forbiudhom huariom man the eng eller then delen i akren optermer at hindra eller quälia . . . amot thessom warom dom widh xl march for konungs domen ok vj march for laghmanz domen *SD NS* 2: 115 (1409). vidher xl mark fore konungx dom ok vj mark fore lagmanzdom *ib* 123 (1409). *ib* 1: 398 (1405, *gammal afskr.*) *o. s. v.*, 2: 129 (1409), 131 (1409) *o. s. v.* **2)** *konungs domsrätt.* som konungx dom oc laghmanzdom hawa skula *BSH* 2: 35 (1396). *Jfr* **domber 9.** — **konungs dottir,** *f.* [*Jfr Isl.* kóngsdóttir] *dotter af en konung, kungadotter.* at thu matte ena konungx dotter mz giftom fa *Fl* 448. *ib* 818. *Gr (Cod. D)* 380. twa konungs dötter *RK* 1: 3506. *Di* 168. *Jfr* **konunga dottir.** — **konungs döme (kunungx- L.),** *n. L. regnum, konungadöme, konungavärdighet, konungarike.* keysar conradh gaff honom sidhan eet konungx döme *Bil* 772. *Di* 7. tog hans elzte son gunnar rike hans oc konungxdömit *ib* 127. at i thet breff wilen insighle som wi war nadogha herra oc frw konung eric oc drotning margareta oc konungsdömet . . . gifuit hafuom *BSH* 2: 115 (1400). *ib* 116. — *regering.* aa tolffte aareno assweri konunxdöme *MB* 2: 184. — *Jfr* **konunga döme.** — **konungs fiske,** *n. kronofiske.* elwekarleby forss och konunxfiskä *VAH* 24: 324 (1473). *Jfr ib* 263 (1356). — **konungs fiskeri,** *n.* = **konungs fiske.** *DD* 1: 175 (1500, *nyare afskr.*). — **konungs fodhring (koningzfodringh. koningz fodryngh. kwninghss fodringh: -fodringhen** *BSH* 5: 322 (1508)), *f. fodring som af allmogen lemnas åt konungens el. hans ämbetsmäns hästar.* ladhe [the] iiij [4] hestha hem tiil bondhen för koningz fodryngh *BSH* 5: 314 (1508). ath i haffwen geffuith honum koningzfodringh i thet heradh *ib* 315 (1508). *ib* 316, 317, 322 (1508). — **konungs foghate (konungx foghote. kwnunx foghote),** *m. kunglig fogde, kunglig ombudsman.* konungx foghoten är bondans konunger *MB* 1: 292. kärdhe fore os jösso finsson konungx foghote wppa kronenna wägna til sko klosther vppa xi örtugland jord *SD NS* 2: 84 (1409). kwnunx foghote oppa stokholm *ib* 203 (1409). — **konungs fors (kononxfors),** *m. ström el. del af sådan hvilken betraktas ss tillhörande konungen och öfver hvilken denne har rätt att förfoga.* vocatus . . . super testimonio perhibendo de quadam piscaria in amne que dicitur wisch . . . testificor et protestor, me a parentibus meis, avis, et atavis . . . intellexisse XVI partem de kononxfors directe usque in mare sub possessione claustri gudhem fuisse in perpetuum constitutam *SD* 3: 110 (1313, *nyare afskr.*). — **konungs friþer,** *m. L. (se Schlyter, Ordbok art.* **friþer***) fred och säkerhet som af konungen el. å konungens vägnar gifves åt den som blifvit dömd biltog.* dömdes per michelsson i kutis til en ful man dräpere för han slog jons holtin i hiel ibidem och framdelis dömdes konungx frid wtoffuer honom ty at malsigende bad för honom *BtFH* 1: 276 (1509). — **konungs garþer (konongs- L. konungxgaarder. konungs gordher. koningx gardher: -gardhen** *BSH* 5: 172 (1507)), *m.* [*Isl.* konungsgarðr] *L.* **1)** *konungens gård, hof.* om mwnken är gärna i konwngx gardhen *LfK* 159. the som j konungx gardhomen thiäna *Bir* 5: 103. **2)** *kungsgård, gård som utgör konungens residens då han vistas på den ort der gården är belägen.* konungen *(konung Karl vid sitt besök i Trondhjem)* . . . j konungs gorden herberge togh *RK* 2: 8032. **3)** *kungsgård, konungen och kronan tillhörig gård (åtminstone stundom bostad för en kunglig tjensteman).* the lyggia aa konungxgaardin i satagunna *RK* 3: 3903. *ib* 429. en fisker aff hwaria fira oc tyughu fiska som takas i laxa karino hafuer aff alder lighat til konungs gardhen etagh *BSH* 2: 73 (1399). *FH* 3: 85 (1446), 88. *DD* 3: 16 (1390, *nyare afskr.*). — **konungs giäld (konungx gäldh),** *n. kungligt gäll, regalt pastorat.* han haffuer . . . warit städigt wiid konungx gäldh *FM* 270 (1506). — **konungs gästning (koninghss gestningh** *BSH* 5: 322 (1508). **kongs gästning. kongss gestningh** *BSH* 5: 322 (1508). **koningz gessningh),** *f. underhåll som af allmogen lemnas åt konungens el. hans ämbetsmäns hästar.* ath eder fogetthe hadhe tagit op the peningha for then koningz gessningh *BSH* 5: 315 (1508). *ib* 316. för thet han ey wille holle eder heste, som ther nw för kongs gästning löpit haffue *ib* 320 (1508). *ib* 322 (1508). — **konungs hedher,** *m. kunglig värdighet.* gak aff thinom konunxhedher *Lg* 3: 234. — **konungs hus,** *n. konungahus, konungaborg.* gaan ok gömin thz i konungx husom *Gr* 303. *Jfr* **konunga hus.** — **konungs häfdh,** *f. besittning som konungen och kronan haft af egendom.* epter gamble konungx heffdh *VAH* 24: 324 (1473). — **konungs kirkia (kongx kirkie),** *f. kyrka hvars prest utnämnes af konungen.* idher herredöme haffuer her en kongx kirkie *FM* 599 (1513). — **konungs klädhe,** *n. pl. konunga-*

kläder, kunglig skrud. sände sin swen kläddan konungx klädhum *Bil* 696. — **konungs kroker,** *m. jordområde af visst omfång.* kyrkiene rätt aff huar konungx krook IIII huit skin. *Juusten, Chron. episc. Finl. i Porthans Skrifter* 2: 464 (1423, *nyare afskr.*). i tavestland äru twå preste kroker udi en konungxkrok *ib.* — **konungs krona (kunungx-** *L.*), *f. L. konungakrona, kunglig krona.* the sändo alexandro . . . ena ärlika konungx krono *Al* 1741. *Gr (Cod. D)* 381. *MB* 2: 189. — **konungs lidh,** *n. öppning som, då byggnad uppföres i vattendrag, lemnas för att gifva en bestämd del af vattnet el. den s. k. kungsådran fritt lopp.* kärdhe gerdh jonsson oppa konungx lidhit i munkabodha ströme, saghde thet egh rättelika wara bygth *VAH* 24: 321 (1424). — **konungs luter (kunungsluter),** *m. (i Götaland) konungen tillkommande tredjedel af allmänningsjord. Jfr Styffe, VAH* 24: 234 *f.* noster rex . . . dimiserat et assignaverat nobis . . . totalem (*för* tertiam) partem de communibus prediis in diocesibus lincopensi et wexionensi sitis, sibi attinentem, vulgariter dictam kunungslut *SD* 2: 395 (1303, *nyare afskr.*). *Jfr* **konungs thridhiunger.** — **konungs lös (konogs-),** *adj.* [*Isl.* konungslauss] *utan konung.* i thän timan the konungslöse waaro *FH* 1: 14 (1441, *nyare afskr.*). tän tiidh riket war konogslöst *Lg* 3: 343. *Jfr* **konunga lös.** — **konungs namn (konungx nampn. konungs naffn** *Di* 6, 7, 23. **kunungs nafn** *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*)), *n.* [*Isl.* konungsnafn] *konunganamn, namn på konung.* är pharao almennelikt konungs nampn i thy lande *MB* 1: 178. — *namn af konung, konungatitel.* konungx nampn bära *Fl* 1907. *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*), 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). *RK* 1: 4531. *Al* 2058. *Di* 6, 7, 23. — *Jfr* **konunga namn.** — **konungs nämd (kunungx nämd** *L.* **konungx nämpd. konungx nempd. kwnungx nempd** *FH* 8: 8 (1463, *afskr.*). **konungs näfnd),** *f. L.* **1)** *en inom hvar lagsaga utsedd och af tolf män bestående nämd hvilken det tillhörde att å konungens vägnar ransaka och afgöra mål rörande vissa inom lagsagan förekommande brott (särsk. brott mot konungens rätt) äfvensom att utmäta böter för olydnad mot konungens dom. Jfr Ödberg, Om den svenske konungens domsrätt, II, s.* 7 *f.*, 22 *f.*, 72 *f.*, *samme förf., Om svenske konungens domsrätt (Hist. Bibl.* IV) *s.* 20 *f.; Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 88 *f.; Lehmann, Der Königsfriede s.* 94 *f.* hawm wi sat ok skipat j hwarri laghsaghu tolf män. som heter konungs näfnd . . . som vt skulu följhiä all þe þing. maal ok sakir. som j warom stafghä scriuaþ ok stadd äru, ok gywom wi þem tolf. som skipaþe äru j jþre laghsaghu . . . fult wald ok makt af vara veghnä, sannynd j þolicum malom ok sakum vtletä, þe hawin ok fullan warn dom, þär vm dömä, ok rättä äfte landzlaghum rikesens rät. ok varom stafghä *SD* 5: 606 (1346). ä hwar som ey halder konungs dom, þa scal konungs näfnden hem fara til hans oc myetä vt af hans gods konungs dombrut oc hwaryom sin rät *ib* 480 (1345, *nyare afskr.*). giter ey all konungs näfnden komit, þa kome ä at mynzsto twe af hänne *ib* 481. vnnom . . . wi konungs näfndinne firi þerrä arwþe oc þerä kost þriþiungen af dombrutumen *ib.* skal och en konungz nempd wara i swerighe i hwaria lagsagha, som lagen wtuiser, som fulfölge alle doma och dombroth som thz sik bör *BtRK* 325 (1483, *orig.*). **2)** *nämd som anställer ransakning och afgifver utlåtande å räfsteting.* hwilket . . . godz herra beinchte vndan gangit är for enne rätte konungx nempd *SD NS* 1: 534 (1406). *FH* 4: 31 (1453, *nyare afskr.*). fore thässe for:ne sager sättes i dag her poo tinghet en heritznämpd . . . och en konungx nämpd medh gode friborne frälsesmän *BSH* 4: 159 (1493); *jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 94 *f.* — **konungs rike (konnungx rike** *MB* 2: 128. **konungx rik** *Fl* 1935 *(i rimslut).* **konungx rika** *ib* 2084), *n.* [*Isl.* konungsríki] *L. konungarike.* tridiwngen aff konungs rikit *RK* 1: 3454. *Bo* 254. *Fl* 1901, 1935, 2084. *Fr* 3068. *Al* 614, 2278. *MB* 2: 128. *Jfr* **innan konungsrikis man** *samt* **konunga rike.** — **konungs räfst (kunungs-),** *f. L. konungsräfst; konungens domstol der hans domsrätt utöfvades på ting som hölls i konungens el. någon af honom dertill förordnad mans närvaro.* — **konungs räfsta dombref (-doom breff),** *n. dombref utfärdadt af konungsräfst.* eeth konungx räfsta doom breff *VAH* 24: 322 (1442). — **konungs rätter (kunungs-** *L.*), *m. L. konungens andel i böter.* är han skyldogher badhe härätz rät oc konungx wt at giälda *MB* 1: 459. *SD* 5: 606 (1346). — **konungs röker,** *m. jordområde af visst omfång.* at fult är geen fullo twa konungx rökia frälst j schat swa at hwargen kronona jngeld minschas *FH* 2: 49 (1419). vppe halda allan then schat oc tunga. som löper vppa thenne twa forscripna konunx rökiä *ib.* — **konungs skatter,** *m. skatt som gifves konungen, kronoskatt. Lg* 3: 205. han dölde konungx skat in med sigh *BtFH* 1: 142 (1507). *ib* 218 (1507), 247 (1508), 299 (1510). *FH* 5: 179 (1500), 195 (1505). — **konungs släkt,** *f. kunglig slägt. MD* 187. *Jfr* **konunga släkt.** — **konungs släkte,** *n. kunglig slägt. Di* 59. *MD* 443. *Jfr* **konunga släkte.** — **konungs son (konogxson** *Lg* 3: 347. **konung sön** *Di* 76), *m.* [*Isl.* konungssonr] *konungason.* thesse thry konungx synine *Bir* 1: 375. *Va* 42. *Di* 76. *Lg* 3: 347. *Jfr* **konunga son.** — **konungs spira,** *f. konungaspira, kunglig spira.* hafdhe gulkrono oc konungx spiro aff guld *Bil* 876. *Lg* 3: 278. — **konungs stamn (konunxstam),** *m. kunglig stam el. slägt.* han brade mz tokt a konunxstam *MD* 444. — **konungs strömber,** *m. ström af hvilken en viss del ss kungsådra icke får stängas.* at ther war ey tha mere forbygth i fornämpda konungxströme än swa mykit, som ärlike män. riddara oc swena aff rikesins radhe saghdo ther skulle byggias *VAH* 24: 321 (1424). — **konungs syn (kunungs-** *L.* **kuningx sivn** *FH* 1: 52 (1484, *nyare afskr.*). **kwngx syn),** *f. L. kunglig syn, syn som hålles enligt uppdrag af konungen el. den som utöfvar hans domsrätt; utlåtande af sådan syn. FH* 1: 52 (1484, *nyare afskr.*). dömpde jak . . . thetta for:ne breff och kwngx syn stadwet och fasth och obrwthelige hollas *ib* 8: 9 (1463, *afskr.*). *Jfr* **konungsyn.** — **konungs säte,** *n.* [*Isl.* konungssæti] **1)** *konungasäte, konungatron.* lät thik et konungx säte göra *Al* 7907. han ville sik siäluom göma konungx sätit *Gr* 264. **2)** *konungasäte, kungligt residens, kunglig residensstad.* asor war gamalt konungx säte *MB* 2: 33.

Jfr **konunga-, konung-säte.** — **konungs thiuver (kunungx-),** *m. kungstjuf, kronotjuf, den som stjäl från konungen el. kronan.* dömdes dauid i keltis til en ful kunungx tiwffer för han egnäde och stal konungx ingeld *BtFH* 1: 289 (1509). — **konungs thridhiunger (kununx thriidhiungher. konungz tridinger** *BSH* 2: 65 (1399, *nyare afskr.*)**),** *m. konungstreding, (i Götaland) konungen tillkommande tredjedel af allmänningsjord. Se Styffe, VAH* 24: 234 *f.* at twna i rydzstadha sokn . . . är gamalt *(för* gamal*)* konungx thrithiunger i waro härathe *SD NS* 1: 438 (1405). dömer jac . . . thän forscripna konungx thrithiung . . . härscapino oc kronorina i swerike til *ib.* en ö i biaberk [ɔ: brawik] heter swindia . . . dömis til kununx thriidhiungh oc häratz almänningia al thidh at blifua *ib* 2: 218 (1409, *nyare afskr.*). *BSH* 2: LXX (1413), 65 (1399, *nyare afskr.*), 201 (1413). the forscripna konungs thrithiunga *ib* 68 (1399). *Jfr* **konungs luter.** — *vattendrag (el. del af sådant) som i likhet med tredjedelen af allmänningsjord betraktas ss konungens tillhörighet.* tomabäk . . . dömis til konungx thrithiung *BSH* 2: 71 (1399). then same fierdhadelen i fornempdo laxa fiskerino hafuer warit aff alder . . . herrana sielff ägha . . . oc war aldrigh konungx thridhiung äller häredz almänningh *ib* 73 (1399). kennomps wi tildömpt forscriffno wreta clostre awerkin aff them ström i duwodal ligger som bygder är a kunungx thridhiung *VAH* 24: 318 (1414). nämpden withnade ath strömin är konungx thridiunger *ib* 319 (1414). — **konungs utgärdh,** *f. utskyld till konungen. TB* 71. — **konungs utskyld (kununx-),** *f. utskyld till konungen, kronoutskyld. DD* 3: 12 (1378, *nyare afskr.*). — **konungs val,** *n. konungaval.* vm sama konungx valet *FM* 57 (1457). *ib* 59. *Jfr* **konunga val.** — **konungs vatn (kunungx-),** *n. konungsvatten, vattendrag el. viss del deraf som betraktas ss allmän el. kunglig egendom och icke får stängas.* hafdho stämpt alt landith for:da närke wt til närio aa at rensa for:de kunungx vatnen *VAH* 24: 320 (1422). — **konungsväria (-wäre** *BSH* 4: 113 (1486)**),** *f. konungens el. kronans förvar el. besittning.* dömde . . . theras retta egit i kon[un]g[s] wäria *BSH* 4: 112 (1486). *ib* 111, 113 (1486).

konunger (kunungher), *m. koning, origanum vulgare Lin.* origanus konungh *LB* 6: 284. origanum kunungher *ib* 5: 81. origanus thz är konunger *ib* 3: 131. mz enne yrt som hether origanus som kallas konungher oppa swänsko *ib* 4: 340.

konunginna (köningghinnä), *f. drottning.* waldhe han tich til köningghinnä *MD* 54.

konungliker (-licher: -lich *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*); **-lichum** *ib* 466. **konunglig: -lige** *FH* 1: 120 (1493, *gammal afskr.*). **konnunglig: -lige** *SO* 122. **konungeliker: -likom** *BSH* 1: 194 (1387). **koninglig: -lige** *FM* 636 (1515). **konglig** *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6211. **kongelig** *ib* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 282. **kongeliig** *ib* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6211. **kunungliker: -lik** *KS* 27 (68, 29); **-likt** *ib* 10 (24, 11), 11 (26, 12), 27 (69, 29); **-liko** *ib* 14 (34, 15), 15 (36, 16). **kununkliker: -likan** *ib* 66 (163, 72)**),** *adj.* [*Isl.* konungligr, kóngligr] *konungslig, kunglig, en konung tillhörande el. tillkommande.* aff allum aarlikum konunglikum wtskulum *SD* 4: 407 (1335, *nyare afskr.*). hauer kununglikt wald *KS* 10 (24, 11). vnder war konnunglige nepst *SO* 122. kongelig macth *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 282. kongeliig eedh *ib* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6211. then tiid hans konunglige maiestat kry och örlig förde *FH* 1: 120 (1493, *gammal afskr.*). *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*), 467. *BSH* 1: 194 (1387). *KS* 11 (26, 12), 14 (34, 15), 15 (36, 16) *o. s. v. FM* 636 (1515).

konungslika, *adv. konungsligt, på ett sätt som anstår en konung.* halt thit ämbite ok stadhga konungxlica *(regaliter) Bir* 3: 321.

konungsliker (konunkxliker: -lika *Fl* 1610; **-lik** *ib* 1680. **konungxlikin** *(ack. sing. m.) Bo* 94; *(nom. sing. f.) Al* 8057; **-likit** *Bir* 3: 52; *MB* 2: 241. **konungxligin** *ib* 274. **konungxlig: -lige** *SO* 123. **konungsleker: -lekä** *SD* 5: 606 (1346); **-lekom** *Bil* 840. **konungxsleker: -leka** *ib* 844. **konugxliker: -lika** *ST* 517. **koningxlig: -lige** *BSH* 4: 44 (1476). **konnogxliker: -like** *Su* 176; *Lg* 3: 276. **kongxlig: -lige** *FM* 250 (1505). **kunungsliker: -lik** *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). **kununxliker: -likä** *ib* 638 (1347); **-likan** *KS* 58 (144, 63)**),** *adj. L.* **1)** *lik en konung, i kunglig värdighet, kunglig.* bäträ är wara könlik än konunghxlik *(af yngre hand rättadt från* konunghlik; *stirpi malo pari quam regibus assimilari) GO* 935. — *konungslig, af konungslig natur el. värdighet.* min licamme som är konungxlikit *(regale)* offir *Bir* 3: 52. konnogxlike propheten dawid *Lg* 3: 276. **2)** *konungslig, kunglig, en konung tillhörande el. tillkommande.* kunungslik räfst *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). hedrade hwar thera annan mz konungslekom gafwom *Bil* 840. thakkadhe mykyt hans konungxsleka walde *ib* 844. at fly konungxlikin hedhir *Bo* 94. göma ok wäria . . . gamblan kununxlikan rät *KS* 58 (144, 63). medh alle konungslike renta oc rettogheeth *BSH* 4: 77 (1481). for thina konungxlica släkt *Bir* 2: 27. satte han sik a sin konugxlika stool *ST* 517. *SD* 5: 606 (1346), 638 (1347). *Bir* 3: 305, 316. *Fl* 1596, 1610, 1680. *Al* 8057. *Su* 176. *MB* 2: 241, 274. *SO* 123. *FM* 250 (1505).

konungsyn (kwnnwngh syn), *f.* = **konungs syn.** *FH* 8: 8 (1463, *afskr.*).

konungsäte, *n.* = **konungs säte 2.** att konwngsätitt skulle bliffua i gamble wpsale *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 256. *Jfr* **konunga säte.**

konvent, *f.* (*VKR* 1, 3, 13, 25, 26; *LfK* 5; *SD NS* 2: 228 (1409)) *och n.* (*Bil* 794; *SD NS* 1: 230 (1403); *VKR* 26, 63, 73, 76, 77; *Bir* 5: 71; *Lg* 3: 582; *Su* 56; *LfK* 4, 82; *FH* 4: 42 (1455)) [*Isl.* konvent, *f. Lat.* conventus] *konvent, samling el. samfund af till ett kloster hörande munkar el. nunnor.* alt conuentit vard väl mät *Bil* 794. wtan förmanzsens loff oc conuentzsens samtykkio *Su* 56. tileghnar jak thet försagdho sancti martins closter ok conuente *SD NS* 1: 22 (1401). *ib* 230 (1403), 379 (1404). i risaberg clostir ok conuent *ib* 2: 228 (1409). meth synne conuent staa ok liwa i gudz thiänist *ib.* wndir risaberg clostir, abbatissa ok conuent *ib.* at the haffuen bäggias conuentzsins witnis byrdh *Bir* 5: 24. wardh thet antwardhat confessori oc conuentenne j watzstene *VKR* 13. *ib* 1, 3, 25, 26, 63, 73, 76, 77. *Bir* 5: 71. *Lg* 3:

245, 582. *Ber* 60. *LfK* 4, 5, 82. *FH* 4: 42 (1455). *Jfr* **renlifnads konvent.** — **konvents bok (conuentz book),** *f. bok tillhörig ett kloster. LfK* 136. — **konvents bordh (conwänz bordh. conuentz boordh),** *n. bord vid hvilket ett konvents medlemmar samlas till måltid, klosterbord.* thiäna for conuentz boordheno *VKR* 24. widh fatikt conwänz bordh *Ber* 178. *Bir* 5: 43. — **konvents drykker (conuentz-),** *m. dryck som i ett kloster intages af bröderne el. systrarna gemensamt.* tha klärkana haffua lyktat wigilias, tha ringis genstan til conuentz dryk *Bir* 5: 92. *Jfr* **aptandrykker.** — **konvents klädhe (conuentz-),** *n. pl. gångkläder som nyttjas af klosterfolk, klosterdrägt. Bir* 5: 102. — **konvents stova (conwenz stoffwa. conuentz stufwa. conuentzstuffua: -ona** *Bir* 5: 70; **-onne** *ib* 71. **conuentz stugha),** *f. samlingsrum i ett kloster, matsal.* conwenz stoffwan *(refectorium),* ther conuentet äther *LfK* 82. sculu the ey til föghias conuentinne j chorenom dormitorio ellir conuentz stufwo *VKR* 3. *ib* 24, 25. *Bir* 4: 100, 5: 25, 70, 71 *o. s. v.* fulbordadhe han the sämio . . . j brödrenne conuentz stughu *FH* 5: 33 (1465). — **konvents systir (conuentz-),** *f. konventssyster, nunna tillhörande klostrets konvent (i motsats till* stekarahus systir*). VKR* 24, 25, 26. *MB* 2: 370. *Lg* 3: 413. henna conuentz systra *ib* 55. — **konvents öl (conuentzööl),** *n. konventsöl, öl som drickes af munkar el. nunnor i ett kloster.* skulu hafua millan maala ena fyra penningx kanno conuentzööl *FH* 4: 42 (1455).

konventa, *f.* [*Isl.* konventa] = **konvent.** conuentin vtgaar hwar j sin skikkelse oc abbatissonne fölghiande conuentonne *VKR* 73. säudhe han äpter conuentonne at sampnas j capitulo *Lg* 3: 54. abbatissan skal ey skipta ällir sälia ällir köpa gooz wtan bäggia conuentonar witu *Bir* 5: 24. abbatissan haffwir myklo at sköta, oc kan ey altidh wara j conuentonne *ib* 25. *KL* 333. *SD NS* 1: 247 (1403), 378 (1404). *VKR* 65, 76, 77. *Bir* 4: 19, 28, 29, 100, 5: 26, 43, 50, 51, 72. *Lg* 3: 66, 437. — **konvento stova (conuente stuffa. conwente stuga),** *f.* = **konvents stova.** j brödrennä conuente stuffw *Lg* 3: 582. i westeraas closter i conwente stugune *DD* 1: 159 (1497, *orig.*).

kopar (koppar *SD NS* 1: 153 (1402); *Bir* 2: 58, 3: 432; *MB* 2: 242. **koper** *BSH* 3: 145 (1463?). **kopor** *Di* 279; *SJ* 166 (1448). **koppor** *ib* 222 (1453). *dat. sing. med art.* **koparenom** *Bir* 3: 433; *PM* 7**),** *m.* [*Isl.* koparr. *Mnt.* kopper. *Lat.* cuprum] *L. koppar.* fäm barä copar *SD* 5: 637 (1347). som nokot fals gyor i kopar *ib* 639. hwa som falsän kopar säl. haui forgiort koparen *ib.* xx pund älla viktir kopar *Bir* 3: 432. kopar smordhir mz guld synis allir saman guld *ib* 433. twa *(näml.* lyusastakä*)* af kopar sylwäräþä *SD* 5: 564 (1346). tafflor aff malm äller koppar *MB* 2: 242. *Bir* 2: 58. *Fl* 1068. *Di* 279. *BSH* 3: 145 (1463?). *PM* 7. *Jfr* **afrads-, fäghe-kopar.**

koparbiärgh (kopparberg), *n. kopparberg, koppargrufva. GS* 31 (1380). — **koparbiärgsman (koperbergxman. copparbergxman),** *m. bergsman som bearbetar koppargrufva.* wii . . . helse eder alle wara kere wenner och bröder copparbergxmen silfbergxmen järnbergxmen och menige almogen i alle dalane *DD* 1: 159 (1497). silffbergxmen, koperbergxmen, järnbergxmen *BSH* 5: 273 (1508).

kopardraghare (kopperdragare: -ana *SO* 202**),** *m. kopparbärare. SO* 202.

koparkanna (koopar- *FH* 6: 20 (1449)**),** *f.* [*Fnor.* koparkanna] *kopparkanna. HSH* 9: 23 (1427). *FH* 6: 20 (1449), 34 (1452, *afskr.*).

koparkar (kopparkar *MB* 2: 15. **koperkar** *FH* 3: 99 (1447). **koper kar** *BtFH* 1: 160 (1507). **koper kaar** *LB* 2: 11**),** *n.* [*Isl.* koparker] *kopparkärl. SD NS* 2: 74 (1401). *VKR* 38. *MB* 2: 15. *LB* 2: 11, 10: 7. *BtFH* 1: 160 (1507).

koparkätil (koper-. coper-), *m. kopparkittel.* siwdher man henne i een koper kätil *LB* 7: 126. en coperkätil *SJ* 160 (1447). XIIII kopar ketzlar *FH* 4: 83 (1499).

koparmese? (koppermese?), *m.? kopparpacke, packe innehållande koppar.* dragara lön fore kopper mesan som tilslaas skall *SO* 187.

koparmynt (kopparmynt), *n. kopparmynt.* smidha . . . kätla oc grytor aff koppar mynteno *Bir* 2: 154.

koparpanna (koper panne), *f. kopparpanna. FM* 76 (1483).

koparpipa, *f. pipa af koppar. PM* 7.

koparröker (-rööker. koperryker. koporröker. koperröker. koperröök. koperroker. koperrogh), *m.* [*Mnt.* kopperrök] *L. kopparrök, kopparvitriol.* flos eris thz är koperröök *LB* 3: 154. taka salt oc koporrök *ib* 1: 97. flos eris. tz är koperrök hether oc tör *ib* 7: 11. thag huithan koparrööк oc lath han j skeed *ib* 63. tagh huithan koperrök oc maal eller stöth honum smaan som myöl *ib. ib* 162, 334, 336, 339. taagh . . . eth lodh hwith koperryk *ib* 2: 11. thag . . . j lod hwit koperrök *ib* 71. koperroks dygdh *ib* 8: 46. koperrogh nöther död köth *ib.*

koparskiva (koopar- *Bir* 4: 85**),** *f. kopparskifva. Bir* 4: 85. *PM* 7.

koparslaghare (koper-. kopper- *SJ* 134 (1444), 140 (1444). **kopor-** *ib* 149 (1446). **copperslagere** *SJ* 160 (1447). **koperslagher** *ib* 149 (1446)**),** *m.* [*Fnor.* koparslagari. *Mnt.* koppersleger] *kopparslagare. ss tillnamn.* herra olaff koperslaghare *SD NS* 1: 371 (1404). *SJ* 64 (1436), 65 (1437), 134 (1444), 140 (1444), 149 (1446), 160 (1447).

koparstykke, *n.* = **kopartyr.** ther ligger eet kopar stykke op a *Fr (Cod. C, D, F)* 535.

kopartygh, *n.* [*folketymologisk ombildning af* **kopartyr**] = **kopartyr.** iak hafuer ij minne hand thz bästa örs aff marghin land . . . ther ligger eet kopartygh op a thz är aff orma hudher twa *Fr* 535. badhe kopar tygh ok tasteer *RK* 1: 2347.

kopartyr (copertuyr. copörtur. cuparthyr), *n.?* [*Mlat.* coopertorium. *Jfr Fnor.* kovertúr, *n. Mnt.* koverture. *Ffranska* covertur] *hästpansar.* confero dextrarium meum cum cuparthyr taster cum sella *SD* 2: 280 (1299). dono sibi armaturam cum copørtur patris nostri *ib* 3: 16 (1311). equm meum meliorem cum cella. freno et copertuyr *ib* 4: 201 (1331). *Jfr* **kopartygh.**

kopel? (*dat. pl.* **koplom** *Bir* 2: 54; *PK* 244**),** *m.?* [*Jfr Mht.* koppel. *Ffranska* cople. *Lat.* copula]

koppel. the löpande hunda hulke som först ledhas älla föras j koplom älla simom *Bir* 2: 54. *PK* 244.

kopie (*pl.* **copier. copigher**), *f.* [*Mlat.* copia] *afskrift.* fiich jach the gode herrers scriffuilse . . . aff huilke jach sender eder en copie *BSH* 5: 285 (1508). sende bisp mattis mich en copie aff en contracht *ib.* som i faa see copigherne, huadh breffuen lyddhe *ib* 537 (1513). som the breff jnneholle ther oppa giffne äre ock jag haffuer sänt eder copier vdaff *FM* 238 (1505). tesse inlycthe copier *ib* 531 (1511). the copier aff the breff eder herredöme fiich *HSH* 20: 141 (1507). en kopijä aff edhers nades breffs lidelse *ib* 24: 59 (1516?).

kopis (ko piss), *n. kourin.* med ko piss *LB* 7: 245.

kopla (-adher), *v.* [*Lat.* copulare] *binda, fjättra.* tiluandir til syndinna oc kopladhir *(fascinatus)* i hänne *Bir* 2: 54.

koppa, *f.* *Jfr* **eterkoppa.**

koppa, *f.* [*Mnt.* kop, koppe, *se Grimm-Hildebrand, Deutsches Wörterbuch* 5: 1746] **1)** *bägar- el. kupformig varblåsa, koppa.* for koppor *LB* 7: 318. tz läker vel koppor *ib* 319. **2)** *genom koppning uppdragen blåsa, koppa.* latha sig blodh medh kopper *LB* 7: 88. *ib* 6: 282. torff tu endelika wider blodlath ta lat mz koppom *ib* 3: 41. *ib* 180.

koppa, *v.* [*Mnt.* koppen] *koppa, genom koppning uttömma blod.* är got sla adhror oc swa koppa blod *LB* 3: 43. *ib* 45. koppa är ganska goth *ib* 7: 91. *ib* 3: 37, 40, 7: 93, 96.

koppan, *f. koppande. LB* 7: 52.

koppare, *m.* [*Mnt.* kopper] *man som har till yrke att koppa och utföra dylika operationer, fältskär.* sender jak edher then abbetekaren, som i scriffue epter, ok ten jörjan kopparen *BSH* 5: 429 (1511).

koppare (kuppare), *m. förfärdigare af koppar och skålar? Jfr Hyltén-Cavallius, Värend och Virdarne* 2: 137. *i ortnamn.* kupparatorp *BSH* 2: 201 (1413). kopparathorpp *SD NS* 1: 171 (1402, *gammal afskr.*). kopparabygdh *ib* 314 (1404); *första sammansättningsleden i dessa namn hör dock möjligen till föreg. ord.*

koppofunder, *m. L.*

kor (chor. koor. choor. kör *RK* 2: 2938. **-ar)**, *m. och n.* (*FM* 256 (1506); *Lg Mecht* 300) [*Isl.* kórr. *Lat.* chorus] *L.* **1)** *kor, kör, sångkör, sångarskara, särsk. de i koret under gudstjensten samfäldt sjungande andlige (el. afdelning af dessa), skara.* sa hon . . . tua vänasto klärka byria mässo sangh ok allan koren sotlika siughga tel offortorium *Bu* 11. höghre koorin läsi först eet aue maria oc böghe sik diypt androm koorenom *VKR* 59. *Bir* 4: 11, 12. en chorin stande äptir thy som want är oc qwämmelik skipan hwar mot androm *ib* 5: 60. hwilkin syster som wiil faar j chorenom sionghande ällir läsande orät *ib* 52. them thedis waknum jomfru koor aff himnom ok agnes thera dotter j midiom korenum *Bil* 572. voro malade tva chora, annor medh systrom och annor med brödhrom *TK* 270. han fulcomnar thera jämnunga choor *(i st. f.* choor *har ursprungligen stått* hrotta, *som utskrapats) Lg* 295. **2)** *kor, för sångarne bestämd plats i en kyrka, en kyrkas innersta och afsöndrade del hvarest de andlige hafva sin plats.* för än kirkiän äller koren af förnäfndu klostre varþer fulbygder *SD* 5: 562 (1346). mit a gulwenu i korenom *ib.* gik fram j koor *(cancellum introivit) Bil* 290. (halda) officium j chorenum *ib* 653. som til koorss tiidelige maa ghange, predike ok anner tiidgerder vpholda *FM* 251 (1505). thet ny koor, som the nw vpbigget haffue *ib* 256 (1506). kyrkian . . . hauer en fagran liwsan koor *RK* 1: 1193. loth ther *(i Vadstena)* byggia en nyan koor woorfru koor man hanom kalla skönare war ey tha j kirkione alle *ib* 2: 8400. giik i wpsala i koren in ath staanda för sancte erikx scrin *ib* 3: 420. annor dörrin . . . gönom hulka brödhrine skulu ingaa j sin kor *Bir* 2: 337. nidhra koren skulu the *(klerkerna)* haffua oc systranna koor skal wara owirmeer wndir takino *ib* 4: 23. priorissa . . . hwilkin som skal wpfylla ällir wppehalda all abbatissonna ämbite j chor oc refectorio *ib* 5: 26. priorissa skal staa j winstra chor *ib.* han (ɔ: confessor) ägher staa j höghra choor *ib. ib* 2: 69, 89, 4: 82, 83, 84, 85. *VKR* 69. *RK* 1: 2536, 2: 2938. *TK* 269, 270, 271. *Lg Mecht* 300. sancti martens koor *SD NS* 2: 163 (1409). (koor *för* kaar. han . . . ökadhe alla hälaghetir hälagh koor oc kirkionna skrudh stodho j äro *(sancta glorifcavit, et multiplicavit vasa sanctorum) MB* 2: 271.) — *Jfr* **hälgha likama-, högh-, högha-, iungfru-, klärka-, siäla-, ängla-kor.**

kor (kur *MB* 1: 402**)**, *m.?* [*Isl.* kurr, *m.*] *knorr, knorrande, knot. MB* 1: 402. *Ber* 52, 59. *LfK* 162. *Jfr* **gen-, mot-kor.**

kor (koor *SD* 5: 208 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* **kör)**, *n.* [*Mnt.* kör] **1)** *pröfning, afgörande, förfogande.* sculle hon (ɔ: slotlooffwan) sta til rikens kör *RK* 2: 1790. **2)** *val.* j thät kor oc wal *BtFH* 1: 455 (1362). at wällia thz kor vppo rikesens besta *RK* 2: 2292. thz kor the tha swa finna *ib* 2296. *MD* 438. *SD* 5: 208 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet). FH* 3: 20 (1442). frit kor *BSH* 3: 113 (1458, *nyare afskr.*). om noger stadfestilsse paa k. hans kor och vall til richith *HSH* 19: 135 (1506?). — *val, utväg.* wij haffuom nw ekke kor *(kostir)* vtan tw *Di* 180. — (?) skulde lubbert fornempder giffua forscrifnom coorte tijo (10) marker til fore korit *SJ* 13 (1423). — *Jfr* **drotsäta kor.**

kora (kaara: -adhe *SD* 5: 9 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet)*; **-ade** *ib* 208. **-adhe, -adher)**, *v.* [*Mnt.* koren] *kora, välja.* een boren konung är bätra ffor wist en een korad medh arga listh *MD (S)* 215. tha han war saa erliga koreth *RK* 2: 138. konung erik . . . som wy haffuom alle hyllath och korath *ib* 5511. haffua swa endrectelige keesth koredh ok hylledh ider *FH* 7: 58 (1504). kesthe the ok korade VI friborne men ok VI bönder aff sama lagsagw som vpnempde ok ladhe i walet tesse epterscreffne III gode men *ib* 70 (1506). kaaradhe honom sik til koningh *SD* 5: 9 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet). ib* 208. huilke the hafua til drotzsta korat *RK* 2: 1824. haffue . . . keesth och koredh ider for rikseus herre och höffuetzman *FH* 7: 58 (1504). *FM* 162 (1504), 163. *Jfr* **utkora,** *äfvensom* **kesa, kiusa.**

kordiäkn? *m. kordjäkne, i kortjenst deltagande djäkne.* siwngandhe ärlika vidh altaridh j for:da cappale eller chore . . . medh IIII vicariis eller prestom eller kordiäknom oc IIII smaam korpilthom *SD* 3: 166.

kordyr (*dat. pl. m. art.* **-duromin)**, *f. pl.* [*Isl.* kórdyrr, *pl.*] *kordörr.* sta j korduromin *KL* 79.

kordha, *f.* [*Dan.* kaarde. *Mnt.* korde] *värja.* engen

broder bäre nagar bana vapen med sick til gildes som är yxe korda eller langh knyff *SO* 205.

kordhumbla, *f. ett slags klädesplagg.* confero ... margarete i blaueam kordhumblo yrska *SD* 6: 214 (1350, *gammal afskr.*). *Jfr* **thordumbla.**

korel, *n.* [*Fnor.* korell. *Jfr Mht.* koralle, koral, korel. *Lat.* corallum, coralium] *korall.* aff korel malno *PM* XLIX. *ib* XLII. *Jfr* **korl.**

korelband (korelbond. korill band), *n. korallband.* eth korill band *FH* 5: 229 (1516). om thet korelbondet *ib.*

korganger (koregonk), *m.* [*Jfr Mht.* kôrganc] *eg. gång i koret; sång i koret?* han hawer vnt och giffuet ... fem (5) mark ewige arlige rente till koregonk i bykirkona *SJ* 325 (1465). vm saa kunno falle sik ath thenne korgangen afflades som nw vptagen är ath then bliffwa icke saa fulkomelige *ib* 326.

korgher (-ar), *m.* [*Isl.* korf, *f. Mnt.* korf. *Lat.* corbis] *korg.* syndir lösa the korgha *(sportellas)* som han hafdhe förra saman bundit oc annan tima saman binda *KL* 201. *ib* 251. lagdhe köt j korgen *(canistro) MB* 2: 85. twa korgha mz fikom *ST* 426. *ib* 328, 385. lät han göra een starkan korgh aff iärn . . . oc satte sik sielfwan j korghin *ib* 530. *Jfr* **bak-, brödh-, matu-, ris-korgher,** *äfvensom* **karver.**

korgolf (chor gwlff), *n. korgolf.* wp wndir systranna chor gwlff *Bir* 4: 84. *ib* 85.

korhärra (koor-), *m.* [*Jfr Mht.* kôrherre] *korherre, kanik. Lg* 3: 172.

koriander (cariandar *LB* 1: 98**),** *m.* [*Mnt.* koriander. *Lat.* coriandrum] *koriander.* blanda ter tiil nagon stöttan coriander *LB* 7: 267. dricke fröeth aff coriander *ib* 272. *ib* 1: 98, 7: 297.

kork, *m.?* [*Mnt., Mnl., Nht.* kork. *Spanska* corcho. *Lat.* cortex] — **korka barker,** *m.* [*Jfr Engelska* corkbarke *i en skrift från* 15 *årh., enl. Grimm-Hildebrand, Deutsches Wörterbuch* 5: 1811] *kork.* wm kringh henne fästis en trindher oc bredher korka bark *PM* 14.

korkapa (koorcapa. choor kapa *FH* 6: 40 (1453). **korkopa** *ib* 4: 84 (1499)**),** *f.* [*Isl.* kórkápa] *korkåpa.* vnam cappam dictam koorcapo *SD* 5: 191 (1343). *FH* 4: 84 (1499), 6: 40 (1453). *Lg* 3: 501. *TK* 272.

korl, *m. och n.* = **korel.** hoo som ydkelica stryker sin ögon med röth korl *LB* 7: 206. stöter man rött korl smaa oc gnider tenderna ther mz tz pwluer, tha förgas werkin oc the bliffwa hwiita, oc tz styrker tenderna *ib* 214. bynder man korl om hennes laar: han aff sin natur hielper at föda sakteliga och snart *ib* 277.

korn, *n.* [*Isl.* korn] *L.* **1)** *granum, korn, sädeskorn.* sadhe hona fulla mz reno hwete swa thrankt at ey ware atskilnadhir mällan korn ok korn *Bir* 1: 382. *ib* 2: 9. the wridhu kornit w axomen *Bo* 50. aff hvilkom thianda han ey vilde upbära til sit behoff eth minzsta korn *Ansg* 245. **2)** *frumentum, säd.* han skar mära korn *Bu* 101. gryn kwärn maal alla handa korn *GO* 154. stiälä korn *Pa (Tung)* 30. *MB* 1: 256. **3)** *hordeum, korn, bjugg.* korn ok rough *RK* 1: 2086. *ib* 2: 3839. *MD (S)* 286. taka . . . aff korneno til malt *VKR* 41. *ib* 36. *SD* 5: 637 (1347), *NS* 1: 36 (1401). *BSH* 4: 318 (1502). I pund rogh oc II pund swensk korn *FH* 6: 34 (1452, *afskr.*). *MB* 2: 210, 342. *RK* 3: *(sista forts.)* 4593. **4)** *hafre?* haffua vi wt giffuet xxxi twnnor korn for hesta loop *BSH* 3: 146 (1463?). — *Jfr* **bland-, dudhra-, fodher-, frö-, hafra-, hvete-, hästa-, mäþal-, paradis-, paradisa-, paris-, pipar-, salt-, sand-, sinaps-, spitals-, sädhe-, sädhis-, vädher-korn.**

kornand, *f. bjuggand, den tid då kornet skördas. MD* 424.

kornar (-aar *LB* 7: 86**),** *n.* [*Isl.* kornár] *år med hänsyn till grödan, årsgröda, äring.* tz teknar godh korn ar *LB* 7: 83. *ib* 6: 281, 7: 86.

kornax, *n. kornax, sädesax.* som agna i kornaxom sundirkrosas j trysningh *MP* 1: 140.

kornbyrdhe, *f. börda säd.* mz enä korn byrdhä *Pa (Tung)* 31.

kornfal, *n. ett slags hästsjukdom.* fori vatenfal oc kornfal *Hästläkedom i AS* 137. for korn och watn fal *LB* 7: 103. for watnfal och kornfal *ib* 2: 67. tik skader ey mera thetta korn fal *ib.* for watnfal och kornffal *ib* 69.

korngilder, *adj.* [*Jfr Fnor.* korngildr] *inbringande spanmål i arrende?* i korngildom byiom *SD NS* 1: 297 (1403). i korngilla jordh *FM* 40 (1420).

korngiäld (-giald *L.***),** *n. L. betalning för säd. MB* 1: 245.

kornhus, *n.* [*Isl.* kornhús] *sädeslada.* granarium, kornhus *GU* 2. *SJ* 117 (1443).

kornhärbärghe (-herberghe), *n. L. sädeslada. Lg* 3: 381.

kornhäster, *m.* [*Isl.* kornhestr] *L. häst som fodras med säd. ss tillnamn.* misit fratrem mathiam dictum cornhest *SD* 2: 453 (1305).

kornlaþa (koorn- *SD NS* 2: 47 (1408)**),** *f.* [*Isl.* kornhlaða] *L. sädeslada. SD NS* 2: 47 (1408). *RK* 1: *(Albr) s.* 212.

kornladhning, *f. L.*

kornlös, *adj. utan säd, i saknad af säd.* nw ärom wi päninga löse oc fälöse oc än kornlöse *MB* 1: 256.

kornskamma, *f. L. Jfr* **kornskämma.**

kornskyl, *m. skyl, sädesskyl.* lagdhe sigh til sömpns widh korn skylen *(acervum manipulorum) MB* 2: 211.

kornskyld, *f. L.*

kornskämma, *f. L. Jfr* **kornskamma.**

kornspander, *f. L.*

kornsäkker, *m. säck med säd. Pa (Tung)* 30.

korntiund, *f. L.*

korntiunde, *f. L.*

kornuta, *f.* [*Mnt.* kornute, *f.*] *älskarinna.* mz olofflikom kärlek til bwndhin enne sinne kornuto *Su* 14. tha iak iämwäl mangha kornwtor haffdhe *ib* 87. *LfK* 218.

kornute, *m.* [*Mnt.* kornute, *m.*] *älskling, älskarinna.* saa nakon wärdzslikan älskara bära sins cornuta *(sponsæ)* tekn ällir nampn j sinom klädom *Su* 367.

korompa, *f. kosvans. Bir* 3: 137.

korper (-ar), *m.* [*Isl.* korpr. *Jfr Prov.* corb, corp. *Lat.* corvus] *korp.* en hematambir korpir *KL* 25. *ib* 26. skodhin korpana *MP* 1: 294. swartare än korpir *ib.*

skulu lifwande korpa . . . slita them *Bir* 1: 197. *ib* 16, 2: 208. korpana galandhe *Su* 119. — **korpa unge,** *m. korpunge.* gudh giuir . . . mat . . . korpa vngomen *MP* 1: 293.

korpilter, *m. korgosse.* medh . . . IIII smaam korpilthom *SD* 3: 166.

korporale, *n. L.*

korpräster (choorprester), *m.* [*Isl.* kórprestr] *kanik?* tha kor prästene gingho til ottesanghen *Lg* 3: 172. — *vid domkyrka såsom vikarie el. medhjälpare tjenstgörande prest.* gongandes moth henne . . . mz helgedomom ok allan clärdomen canokkom prebendatis choorprestom munkom ok deghnom *Lg* 3: 569. *SD* 3: 166. *MD* 491.

korra (kurra *MB* 1: 401, 411; *Bir* 5: 17. **curra: -adho** *MB* 2: 26; **-at** *LfK* 161. **-ar, -adhe, -at),** *v.* [*Isl.* kurra] *knorra, knota.* iudas forradhare dantadhe oc korradhe ther af *Bo* 162. ey korradho the mot gudhi *KL* 106. *ib* 142. *MP* 1: 78. thu korrar ey mot gudhi *Bir* 2: 194. kurra oc kära gen moysen *MB* 1: 401. *ib* 411. korra oc morra *KL* 292. *VKR* 28. om hon haffwer currat ällar mwrrat om dryk *LfK* 161. *Bir* 2: 233, 306, 5: 17. *Al* 9687. *MB* 2: 26. *Lg* 3: 317. *Jfr* **gen-, mot-korra.**

korran, *f. knorrande, knorr, knot, klagan.* murran ok korran *Bo* 147. folksens knor oc korran *Lg* 3: 317. *Bir* 5: 26. *Su* 134, 145. baktalan oc korran skalt thu mykla haffua aff thinom owenom *ib* 31. *Jfr* **gen-, mot-korran.**

korrare, *m. Jfr* **genkorrare.**

korrofulder, *adj. knorrande, knotande, klagande. Su* 453.

korrogher, *adj. knorrande, knotande, klagande.* the satto wäl tysto thinom korroga mwnne *Su* 166.

korrol, *adj. Jfr* **motkorrol.**

korromal (-maal), *n. klagomål, knot. Ber* 249.

kors (kaarss *FM* 337 (1507). **körs: körseth** *MD* 38**),** *n.* [*Isl.* kross. *Mnt.* kruce, kruse, kruze. *Lat.* crux, *gen.* crucis] *L. kors.* **1)** *kors ss pinoredskap; särsk. Kristi kors.* the bittara pyna han ledh vppo korssens galga *Bir* 5: 140. guz son þolde döþ a corseno *Bu* 139. räddes iak corset þa vare iak eigh cors prädikare *ib.* andreas . . . öpte tel corset þär han sa þät upräst iak helsa þik þät hälgha cors. som vikt är af vars härra liui *ib* 140. prädicaþe a corseno *ib* 141. at frälsa andream af corse *ib.* han forredh ihesum til corsith *Bil* 87. helena . . . fördhe mz sik dighran del aff korseno *ib.* helena hitte vars herra cors *ib* 88. huru thz hälgha kors hittis först *ib.* scal . . . syungas . . . en messä aff þy hälghä korse *SD* 5: 564 (1346). **2)** *krucifix, kors med bild af den korsfäste Kristus (ställdt på kyrkans högaltare).* en iudhe j constantinopoli grep eth kors *(imaginem Christi)* aff sancte sophie kirkio ok laghde mz swerde gönum strupan *Bil* 724. *ib* 800. *KL* 48, 117. för hellige kors messade tha en prest *RK* 3: *(sista forts.)* 4749. aff korsit nedherkom en drope blod *ib* 4753. syntes hänne, at hälga kors beläte äptherfölgdhe henne oppa alla sidhor *Lg* 3: 478. wträkte korsset ena sina handh *ib.* **3)** *kors ss tecken, korstecken, korsformig figur.* sagþe cors vara eet valdelekt tekn *Bu* 139. sagþe eigh mogha calla cors tekn. vtan pino *ib.* bödh constantinus at korsit sculde ey wara ilgerningis manna pina. vtan kesara baner *KL* 49 *(med afs. på de två sistnämda språkprofven jfr* **1**). hafdhe . . . bortält diäflana mz korsens tekne *ib* 48. sa han i sympne korsens tekn *ib.* the hawa thäs hälgha kors tekn skriwat j sinom hiärtum *ib* 50. funno korsens tekn skriwat j hans hiärta *ib.* þär cors *(crucem)* stoþ a väghenom *Bu* 498. hänne halp huarce cors älla vikt vatn *ib* 23. sagdhe cors ok belate vara oloflik *Bil* 704. stodh eth kaarss i thet baner the förde oc edert wapen i iiij hyrnä wedh korsit *FM* 337 (1507). petrus giordhe kors a biuglefue *Bil* 103. giorþe cors for sino änne *Bu* 497. giordhe kors owir thy *KL* 47. *ib* 51, 52. giordhe kors for sik *ib* 48. *ib* 50, 51, 52, 53. alle cristne män skulo mz korseno signa sik, oc sin wardhnath, oc war her först teknath kors signilse mz hand *MB* 1: 259. lägger sina händer ower kors *(i kors, korsvis) ib* 258. jacob lägger sina händer a kors, tha han wil signilse giwa *ib* 259. dröpa j kors . . . mz kyndolmesso lywsit *LB* 2: 61. (lagdhe sik nidher) a korss lundh *(i korsform, med utsträckta armar)* for altara *(cum multa fide et reverentia se prostravit) Bil* 290. — *kors ss ordenstecken i Birgittiner-orden.* aa thera mantol sculu jemwäl systrana oc alle brödhir bära eet röt kors när hiertano *VKR* 12. aff tässom fyrom som korsit bära *(korsbröder; se* **korsbrodhir**) *Bir* 4: 96. *VKR* 9, 29, 37. bära j sinom mantlom winstra wäghin eth röt kors aff kläde sömat widh mantollin *Bir* 4: 24. — *ss korsfararnes tecken.* thok vidh kors *(antog korsets tecken för att deltaga i korståg)* til thz helgha land *Bil* 827. predika kors *(d. v. s. korståg)* ofwir hedhin land *ib* 779. — *Jfr* **gul-, hälgha-, silf-kors.**

korsa (-adher), *v.* [*Isl.* krossa] **1)** *korsa, märka med korsets tecken.* sik siälff korssa mz handenne *Lg* 3: 267. **2)** *förse med kors?* lät bredha hans kamara mz korsadhum täppetom *KL* 53.

korsbrodhir, *m. en af de fyra bröder ab extra hvilka hade att biträda abbedissan i ett Birgittinerkloster i förvaltningen af klostrets verldsliga ärenden och buro ett rödt kors ss ordenstecken fäst vid sin drägt (hvilket icke var öfriga bröder ab extra medgifvet); om dessa se Bir* 4: 94 *f. samt VKR* 9, 29, 37 *(jfr* **kors 3**). wj ärwm faa til taleth, oc mange secte, som är prästbrödher dyaconi lekbrödher korsbrödher focarii oc än eth annath slagh medh brödher wthan före *PM* LXV.

korsbughi (-bogi), *m. korsbåge.* i the cronone voro LXIII lampor satto prydeliga med bläck skällor badhe i nidhra cirklenom och så i kors bogana *TK* 270.

korsfästa, *v.* [*Isl.* krossfesta] *korsfästa.* then stadhin a korseno hwar hans fötir skullo korsfästas *Bir* 3: 271. iuþa drapo han ok corsfästo *Bu* 138. corsfästo han: þy at han prädicaþe corsfästan guþ *ib* 200. *ib* 207. *Bil* 80, 106, 368. *Bo* 81, 171. *Bir* 1: 91. *MP* 2: 16, 17, 19. *Lg* 96. scalt thu vita . . . thic skula vara döthan värlinne oc allom hänna gärningom. oc vara korsfästan värlinne *KL* 255.

korsfästa, *f. korsfästelse. Bil* 369.

korsfästan, *f. korsfästelse. Bo* 180.

korsfästare, *m. korsfästare, den som korsfäster.* gaf sik allan i korsfästaranna vald *Bo* 200. *ib* 202. *Bir* 1: 30, 2: 132, 3: 271. *Su* 192.

korsfästilse, *n. sing. och pl. samt f. korsfästelse.* thz som hände i vars herra pino oc korsfästilsom *Bo* 180. thz som hände i korsfästilsinne oc dödhenom *ib* 198. *ib* 202, 205. han bär . . . i sik . . . mins korsfestilse beläte *Su* 192.

korsförare, *m. korsriddare, medlem af orden Maria de mercede. Se Duranti not* 5 *till Revelationes S. Birgittæ lib.* 2, *cap.* 19. the korsförarene *(cruciferi)* sculin wara tholik byi *Bir* 1: 264.

korshärra, *m. korsherre, korsriddare, medlem af af Tyska orden. Lg* 3: 564, 565, 567. then tiid hans konunglige maiestat kry och örlig förde och hade medh korsherrene i prytzen *FH* 1: 120 (1493, *gammal afskr.*).

korskysning (kars-), *f. kyssande af korset. FH* 7: 78 (1509). her är giort fredh och korskysningh mellan boden landhen *FM* 410 (1509, *samt. afskr.*). mener theris stare försthe skulle holde syn breff och karskysningh widh makth *ib.*

korskyssilse, *n. pl.? kyssande af korset.* thet jach sworith hawer pa kors kyssilsse *BSH* 5: 118 (1506).

korslagdher, *p. adj. korslagd.* mz korslagdom handom *Su* 287.

korsmärke, *n.* [*Isl.* krossmerki] *korstecken.* giordho the kors märke mz fingromen a sinom tungom *KL* 404. *MB* 2: 398.

korsmärkter, *p. adj. märkt med kors.* hittis annar sten vndi hanum ok corsmärkter *Bil* 708.

korstekn, *n.* [*Isl.* krosstákn] *korsets tecken, korsmärke.* gat aldre tholt at kors tekn laa vndi fotum manna *Bil* 708. syntis war herra ihesus christus hanum mz kors tekne *KL* 49. giordhe kors tekn owir karit *ib* 46. signadhe sik mz kors tekne *ib* 50. *ib* 54.

korsträ, *n.* [*Isl.* krosstré] *kors (af trä).* binda hanom händar ok fötar viþ cors trä *(cruci) Bu* 140.

korsvis, *f. läge i kors.* josep wille omskipta sins fadhers händer aff korswisinne *MB* 1: 259.

korsvis (-wiis *Su* 316**),** *adv. korsvis.* läggiande händrina korswis for brystit *Bo* 206. *Su* 316.

korsvisa (-vijsa), *f. läge i kors.* iak räkker swa mina händer a korseno, som thu räkte nw thina a korswiso *(korsvis) MB* 1: 326. leggya iiii bandh j korswisa *(korsvis) LB* 2: 61. fira *(näml. lampor)* sattes i nidra cirklenom i korsvijso huart moth andra *TK* 270.

korsyrt, *f. senecio vulgaris Lin.* ienesion *(för senesion)* siue cardo benedictus thz är korsyrth *LB* 3: 197.

kort (*n.* **kort. korth. koorth** *FM* 687 (1517)**),** *adj.* [*Mnt.* kort. *Lat.* curtus] *kort.* jnnän koorthä tidh *FM* 186 (1504). innan korten tiidh *ib* 333 (1507). jnnan en kort tiid *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6388. i en kort tid *BSH* 5: 227 (1507). huilket mich omögeligit var i sa kort tiidh at göra *HSH* 20: 151 (1507). tidhen är kort *FM* 363 (1508). tidhen är gansze kort *BSH* 5: 325 (1508). med korthom ordhom *(i korthet sagdt) ib* 4: 252 (1500). — *n. adv. kort, tvärt.* fulle te gode män ther vtii korth *DD* 1: 182 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*). segie wii medh thette wart breff korth ney moth konwngh hans *BSH* 4: 220 (1497). *ib* 5: 153 (1507), 463 (1511). *FM* 687 (1517). — *Jfr* **for korter.**

korta (-adher), *v.* — **korta in,** *draga in?* wij haffwe kortath promen in harth wnder litzla holmen *BSH* 5: 272 (1508). — *Jfr* **af-, for-korta.**

korteis, *adj.* [*Isl.* kurteiss. *Ffranska* courteis] *belefvad, artig.* marghin stoltan franzeis ther frome äro ok korteis *Fr* 1230.

kortrisker (*n.* **kortrist. kortrisk. körtist),** *adj. från Kortrijk (Courtray).* — *n. i Kortrijk tillverkadt el. efter denna stad benämdt tyg.* XVI vlnas panni dicti kortrist *SD* 5: 152 (1343). *ib* 493 (1345), 583 (1346-50). VII vlnas kortrisk *ib* 573 (1346). ipärst oc kortrist *ib* 637 (1347). decem et octo vlnas boni panni kortrist *ib* 6: 143 (1349). lego . . . ingemundo quinque vlnas kørtist pro kapa *ib* 219 (1350).

korver, *m.* [*N.* kurv. *Jfr Isl.* kurfr] *korf.* man skal äta korwin män han är heether *GO* 226.

korygger, *m. korygg.* II tunno korygh *HSH* 19: 166 (1506).

kos (koos), *n.* [*Jfr N.* kos, *n. och N.* kos, *m.*] *val, önskan, sträfvan? lopp, väg?* til röweri stod alt hans koos *MD* 212.

kos, *se* **kus.**

kosidha (koo-), *f. kosida.* gild koosida *GS* 51 (1450).

koskarn, *n. koträck. LB* 7: 245.

kosta (kaasta. kusta *L.* **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* kosta. *Med afs. på bem.* 2, 3, 4 *jfr Mnt.* kosten. *Ital.* costare. *Lat.* constare] *L.* **1)** *pröfva, sätta på prof, anstränga, kosta på.* thz kostar been at ridha aa staaff *GO* 159. *ib* 472. — *medtaga, skada, försvaga.* iacob kostadhe sinunor tha han brotadhis mz änglenom *MB* 1: 227. — *opersonl. med ack.* togh han swa starklika, at thz kostadhe sinonar swa at iacob haltadhe *MB* 1: 226. **2)** *kosta. med så väl personens som sakens ack.* eth belate . . . som hans fadher kostadhe cc pund gul *Bil* 478. thässkyns trä waro hwariom manne til redho i iorsala lande oc mintzst kostadhe fatigha män *MB* 1: 499. thz kostade summa men gotz oc liiff *RK* 1: 4159. thz kostar thit liiff *Fl* 944. *Fr* 2523. *Va* 17, 47. **3)** *kosta, bekosta.* för allan kostnath ok bygning, som han thär a kostar *SD NS* 1: 448 (1405, *nyare afskr.*). **4)** *utgifva, använda.* the haffuer them *(penningarne)* kaastadh pa thi store klocker oc then bigninge, som the haffue nw hafft *FM* 256 (1506). ther sagdhe the then *(för* the*)* haffde kaasthet alle kirkione peninge wppo *ib.* — **kosta sik,** *anstränga sig, bemöda sig.* ää huru mykyt thu thrängir ok kostar thik *Bo* 128. *ib* 186. — *med inf.* som . . . litit töma sik sidhan eller kostha daghtinga for hanum mz almosom ok messom *Bil* 615. — *Jfr* **bekosta.**

kostan, *f.* [*Isl.* kostan] *kostnad, utgift.* bethale ffrw annä sinä kostan igen *FH* 5: 214 (1513).

kostelika (köstelik *Fl (Cod. B, C)* 710. **kösterlika** *Iv* 1985. **kosteligha** *RK* 3: 1062. **kosteliga** *ib* 2: 7413; *Di* 25, 29, 100, *(Cod. B)* 320. **kostteliga** *LB* 7: 67. **kösteligha** *Di* 225. **kösteliga** *RK* 2: 7164, 7224. **kösteligä** *Va* 11, 20. **kostelige** *Di* 27. **kosteliges** *FM* 62 (1467). **kosliig** *HSH* 22: 23 (1496)**),** *adv.* [*Mnt.* kosteliken] **1)** *kostligen, kostbart, präktigt.* hawande hwazske manga rätte älla kostelica redda *Bo* 34. kostelika var thz *(slottet)* forthäkath *Iv* 1753. thässe twa ther här swa kösterlika fara *ib* 1985. the

them kösteliga begaffua *RK* 2: 7164. *Bir* 3: 246. *Fl* *(Cod. B, C)* 710. *Va* 11, 20. *RK* 2: 271, 7224, 7413, 3: 1062. *Di* 25, 27, 29, 225, *(Cod. B)* 320. — *på ett kostsamt el. slösande sätt.* hwi haffuer thw sa kosteliga fortäret i fa dagom *Di* 100. **2)** *förträffligt.* hielper kostteliga ther före *LB* 7: 67. — (?) ath han redher sigh kosliig til örligis *HSH* 22: 23 (1496). herscapit oc almoge j swerige scriffwe oss jo sa kosteliges till *FM* 62 (1467). **3)** *högtidligt.* beseglde ther kosteliga breff oppa *RK* 2: 7796.

kosteliker (kostelikin *(nom. sing. f.)* *Bir* 4: 85; **-likit** *Bil* 307. **kostliker: -lika** *Bir* 1: 362. **kosteligh.: -lighom** *MB* 2: 288. **kostelig: -liga** *Di* 110, 147; **-ligä** *ib* 25. **kostelighen** *(ack. sing. m.)* *RK* 3: 3881. **kösteliker. köstelig),** *adj.* [*Isl.* kostligr. *Mnt.* kostelik] **1)** *kostlig, dyrbar, präktig.* sumptuosum köstelikt *GU* 2. huru rumt oc kostelikit hans palacium war *Bil* 307. byggia thinom son högha kirkio ok kostlika *(sumptuosas)* *Bir* 1: 362. the skulde sik ärligä til redhä mz klädä, clenodum och annan köstelig ting *Va* 4. se enä kösteligä borgh *ib* 15. kostelikin *(subtilis)* graffning *Bir* 4: 85. *MB* 1: 75, 2: 288. *Fl* 1065. **2)** *utmärkt, förträfflig.* ther varo ok lekara kostelikä *Fr* 2648. kempar. the som kosteliga äre *Di* 147. *ib* 110. **3)** *framstående, förnäm.* ryzer tha misthe . . . een kostelighen man *RK* 3: 3881. *Di* 25. **4)** *betydande, vigtig.* kosteligh groff erende *BtRK* 231 (1464). **5)** *högtidlig, dyr.* the kosteliga ede oc löffte som j oss flere synne sworit oc lofwad hafwa *BtRK* 253 (1469, *orig.*). — *Jfr* **konsteliker.**

kostelikhet (kostelighet), *f.* [*Mnt.* kostelicheit] *prydlighet.* gulsmedhen giordhe thz honom war budhit mz alle aatwakt oc kostelikhet *Lg* 3: 187. spängrena oc sölghio thornen skulu wara . . . engaledhis aff silff ällir nakre kostelighet *Bir* 5: 40.

koster (kuster *L.* **kooster. kaaster: kaast** *FM* 300 (1506), 303. **kaster: kast** *ib* 306 (1507). **köster: köst** *MB* 1: 75. *pl.* **-ir: koste** *Bil* 487; *MP* 2: 146. **-ar: costa** *Bu* 143. **kosta** *MP* 1: 194; *Al* 7096), *m.* [*Isl.* kostr. *Med afs. på* 5, 6, 7, 8 *jfr Mnt.* kost; *Mlat.* costus *af Lat.* constare] *L.* **1)** *ett af de ting mellan hvilka någon har att välja, vilkor.* mik lagþos tue andre costa. antingia at giptas älla þiena vfräls *Bu* 143. iak valde þän þriþia costen *ib.* nödh är iw enga koster *(d. v. s. då man tvingas, har man blott ett val)* *Al* 1969. **2)** *tillhörighet, ting.* a therrä hion äller koste *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). ä hwat j thakin aff mik liff äller liufua koste *Bil* 487. **3)** *sak, förhållande, omständighet.* hunger oc thörst oc andra kosta frost oc nödh ysäld oc kyld *Al* 7096. **4)** *ett af de sätt mellan hvilka man har att välja; sätt, se* **annarkost.** — (?) alth affguda offer som dreptess tha lath iag almoghen ätha, iag giorde oc saå diwrablodhen mz samme kosth lath iag them dricka som äplemosth *RK* 1: *(Yngre red. af LRK)* *s.* 279. **5)** *kostnad, utgift, omkostnad, bekostnad.* the watn som han oc hans fadher hafdho grawith mz myklom kost *MB* 1: 210. fore änga creatwr lagdhe gudh swa dyran köst wt, som fore mannen, tha han löste han sidhan mz sinom signadha sone *ib* 75. hade jngan onytta kost *RK* 1: *(sfgn)* *s.* 171. *FM* 300 (1506), 303, 306 (1506). firi skam: at han ängen kost gat haldet *(icke kunde bestrida några omkostnader, icke kunde "representera")* *Bu* 18. þiäna . . . guþi a kirkiona koste *ib* 144. lät alexander . . . vp byggia vänasta mönster a sin kost *Bil* 285. oppa warn kost *SD* 5: 566 (1346). all thera kost ther ladis oppa *RK* 2: 7238. at vart folk þyngis eigh af kost *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). kome i sialfsins kost *ib.* firi þerrä arwþe oc þerä kost *ib* 5: 481 (1345, *nyare afskr.*). alle the ij herbärghith ärä the skulu a flores koste värа *(d. v. s. undfägnas på Flores' bekostnad; kan föras till* **7)** *Fl* 572. **6)** *tillrustning, utrustning?* loto thera kost mz ärom redha *Iv* 1982. *Fl* 566. foor . . . mz fögha kosth *RK* 3: 1369. mykin win war ther a laakt a kost *(präktig tillrustning? möjligen att föra till* **8)** ok a werdelikheth *ib* 1: 3584. **7)** *underhåll, kost, spis, föda.* *SD* 5: 637 (1347). at j hiälpen tel kost oc foder oss *BSH* 2: 35 (1396). tha fingo the kost i godha liit *RK* 1: 2731. hiolt dighran del warom herra kost *Bil* 263. grefuin aff manförd hiolt thera kost *ib* 791. enom pilagrim . . . brast costar *Bu* 174. vara a kost mz sinom brodhor *KL* 272. j strano är ängin nytta mannenom til kost *Bir* 1: 101. nytiadhe han . . . kostin *(victualibus)* til sit vppehelle *ib* 204. aat . . . nakan growan kost *Bo* 70. *ib* 34, 133, 189. *Bir* 1: 303, 308, 361, 3: 60. *KS* 35 (91, 38). *Al* 6577, 7040. *RK* 1: 452, 1957. *Lg* 668. snöö storm och storth froosth war them een harder koosth *RK* 3: 3700. **8)** *gästabud.* þän kost skal haldä *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*) *ib* 480. giorde mykin kost *(cœnam)* *MP* 1: 192. til redde twa kosta *ib* 194. giordhe twa koste *ib* 2: 146. the giordo ihesu kost *ib* 1: 194. tha loot hertogh magnus redha koost *RK* 1: 809. hiolt sin kost *ib* 2690. jak haffuer ey seet en vänare kost än ther war *ib* 2694. *ib* 1178, 2: 5128, 3: 131, *(sista forts.)* 5863. *MB* 2: 115. *SO* 48, 80, 81, 87, 117, 118, 186, 213. (kost *för* konst *Al* 9109). — *Jfr* **an-, ars-, bruþlöps-, brödhra-, far-, fasto-, föþo-, hvardags-, läkedoms-, mata-, morghon-, mästar-, paska-, ryttara-, räfsta-, skyrdha-, snidha-, syna-, vits-, vägha-koster.** — **kosta havor? (kostehaffuor),** *f. pl. kostliga håfvor.* gull oc silffwer, dyra stena oc andra kostehaffuor *(för* kostelika haffuor?*)* *Su* 225.

koster, *se* **kaster.**

kostgärdh (-giärd *BSH* 5: 113 (1506). **-gierdh),** *f. gärd som utgöres i lifsmedel.* hiit skickandes swen knutsson medh spisning oc kostgerdh *BSH* 5: 8 (1504). *ib* 31 (1505), 113 (1506). wij haffwe lagt en kostgierdh öffwer alt kalmarna län *ib* 130 (1506). *ib* 235 (1508). thwaa kostgerder haffue the alle rede giort offuer alth landit *HSH* 20: 202 (1507). skatten kostgerderne och peningene *ib. ib* 203, 267 (1508), 296 (1510?).

kosthald (-haald. -hwld), *n.* [*Fnor.* kosthald] *L. kosthåll.* til thera födho oc kosthaald *VKR* 42. *Bir* 5: 120. *HSH* 19: 72 (1505). for then store kosthwld *BSH* 5: 24 (1504). ath vij kwnne fa nagra losningh oppa thet stora kosthaldh, vij haldom innan then tiidh *ib* 296 (1508).

kostlösa, *f. brist på kost el. lifsmedel.* for kosth löso skull *BSH* 5: 268 (1508). *ib* 11 (1504), 191 (1507).

kostnadher (*ack.* **kostnadh. kostnat** *MB* 2: 307; *ST* 431; *SO* 96**),** *m.* [*Isl.* kostnaðr] **1)** *kostnad, bekostnad, omkostnad.* i thy lande är . . . mykin

kostnadher at grawa epter watn *MB* 1: 199. allan kostnat til hälga offret wppe halla *ib* 2: 307. lati byggia eet altare j nakra kirkio . . . aff sinom eghnom kostnadh *Bir* 3: 52. *VKR* x. *ST* 431. *SO* 96. **2)** *kostnad, utgift.* for then store kostnadh och vtlägningh vij haffue hafft *FM* 397 (1509). — *Jfr* **brudhlöps kostnadher.**

kostogher (custogher), *adj.* [*Jfr Isl.* kostigr] **1)** *fallen för att göra kostnad el. utgift, slösaktig.* mäst war han skadhliker oc custogher a bygningh *Bil* 307. **2)** *kostlig, utmärkt, god.* thz kostoghasta land i chanaan landom *MB* 1: 264.

kostrezla, *f. anskaffande af underhåll.* at almoghen se oþyngder vm þolikä kost rezlu *SD* 5: 606 (1346).

kostvärdha, *v.* [*Jfr Fdan.* kostvorde] = **kostväria 2.** jach haffuer kostwärdhet pa sendeningebudh . . . vtoffuer xiiij^c (1400) marcher *FM* 411 (1509, *samt. afskr.*).

kostväria (-wärgie. -waria), *v.* [*Jfr Fdan.* kostværge] **1)** *bekosta, kosta på, nedlägga kostnad på, bestrida omkostnaden för.* haffwir hon henne *(boken)* kostwart badhe mz gull oc ffärgho *MB* 2: 370. hafdhe han thz j nokro kostwart ellir förbätrat *ST* 431. behalir han godzit längir oc kostwär thz *ib.* kostwardhe thz swa at the *(fångarne)* skullo alle vardha löste *Lg* 3: 510. aa rätzsins wäghna ägher han husit som päningana atte oc thz kostwarde mz ärffuodheno *(laborem expenderat) Bir* 4: 76. will jak en kostwärgie ith wiist bwd wtoffuer *BSH* 5: 463 (1511). **2)** *bekosta, kosta (på), utgifva, uppoffra.* kostuardhe mykyt a läkiara *KL* 365. giffwa hanom igen ä hwat heyne frame vpa rwmit kostwärt hawer *SJ* 290 (1461). hwat . . . sten beinctzson . . . kostwär vppa at byggia thenna forscrepna godz *SD NS* 1: 257 (1403). *ib* 400 (1405) *o. s. v.* thz han kostwardhe ther aa matte han atirbedhas *ST* 431. som wille kostwaria en päning wppa ath winnath jgen *PM* LXIII. hwath wastena closter haffwer här nw j förlydhen aar kosthwarth ath winnath j gen *ib* 59. gaff thöm till then synekosth som han ther om kostwarth haffdä *FH* 5: 214 (1513). allt thet . . . som han hawir goozet til bethringh giort och kostwarth *SD NS* 1: 624 (1407). **3)** *med uppoffring el. ansträngning åstadkomma?* idhnadh dygdh är klarare oc ä thäs fromare at hon är mera kostwardh *(quo officiosior) Bo* 109.

kostvärna (kast-), *v.* = **kostväria 2.** wil . . . iach . . . ther oppe kastwärne al then deel gud haffuer migh forlanth *FM* 389 (1508, *samt. afskr.*).

kostöl, *n. öl som drickes vid måltid, spisöl.* kosth ölith wid bordith *BSH* 5: 268 (1508).

kota, *f.* [*Mnt.* kote] *kota, benknota; tärning.* — **koto kast,** *n. tärningkast, tärningspel.* aff androm lekum . . . som är kägglo slagh oc koto kast *ST* 486. — **koto säkker,** *m. säck innehållande benknotor.* som koto sek man kaster ower hek swa böria gumman grymtha *MD (S)* 223.

kotkarl (kut- *Bil* 632; *MB* 1: 11**),** *m.* [*Isl.* kotkarl] *eg. karl som bor i hydda; husman, fattig el. ringa bonde, man af den ringare klassen, arbetskarl.* the spurdho en kotkarl ätha a sinum akre *Bil* 470. män vento han wara kutkarl *ib* 632. han bodhe mz hänne j kotkarls gardhe jämfäghin som j riko fädherne *ib* 617. kotkarl kalladhe til sin swenin *ib. MB* 1: 11, 136, 139. kotkarls son hawer änga sorgh aff thy, at han ärwer ey rike mz konungx söne *ib* 232. han skal wardha en grymber kotkarl *(ferus homo) ib* 185.

kotter (kootter), *m. ss tillnamn.* sueno kootter *BSH* 1: 138 (1371).

kova (-ar), *v.* [*N.* kova] *qväfva, förqväfva.* owirwätis wäta . . . koffuar thz aff likamens wit som thiäna skulle siälom til skäl oc vnderstandilse *MB* 1: 120.

kovi, *m.* [*Isl.* kofi] *L. kammare.* fyre suarte blamän reddo fyra kamara gönom hulka siälin skulle fara . . . nar siälin for ginom then thridhia kofwan kände hon värsto lokt *Bir* 3: 191. *Al* 9555. — *särsk. sängkammare, sofrum.* the gingo i säng sidhan at sofua, huar ij sina kofua *Fl* 1232. alexander gik tha i sin kofwa ther han pläghadhe inne sofwa *Al* 10089. *ib* 8219. *Iv* 4489. hon ledde han ij een lönlik kofua *ib* 836. — *cell, eremithåla.* funno the for hans kofua mang diur *KL* 370.

koxa (-ar), *v. koxa, titta.* ä koxar duwa mädhan bughi bändis *GO* 46.

krabba? (craba), *f. krabba.* craba, cancer *VGL* XIV.

krabbe, *m.* [*Isl.* krabbi. *Mnt.* krabbe. *Lat.* carabus] **1)** = **krabba.** ther rees en krabbe i haffwith op *Al* 8835. *ib* 8839. af krabbom äller kräffwittom som ärw j bäkkiom *LB* 9: 118 *(kan föras till föreg. ord).* **2)** *ett slags ankare (jfr Norska* krabbe, *ankare af trä med infattade stenar).* — **krabba sten (krabbesten. krabbesteen),** *m. till ett ankare hörande el. ss ankare tjenande sten.* jngen tage annars hanckesteenar eller krabbesteenar *SO* 299. tager annarss krabbestenar eller lätte *ib* 302.

kraden (kradan), *adj.* [*Fnor.* kraden. *Jfr Mnt.* krodenduvel, krodensone] *djäfvulsk, förbannad, ond.* kraden *(quade)* forrädare äst thu *Va* 30. som een falsker kradan skalk *MD (S)* 262.

kraf, *n. L. Jfr* **akraf.**

kraft, krafter *o. s. v., se* **krapt, krapter** *o. s. v.*

kraghi, *m.* [*Fnor.* kragi. *Mnt.* krage] **1)** *hals.* fik dwergen i kragen *(fær þiðrekr tekit sinni hendi yfir hans hals) Di* 14. **2)** *halsen skyddande betäckning, krage. SD* 4: 710 (1340?), 6: 214 (1350, *gammal afskr.*). en kraga haffde han först aa *Fr (Cod. B, D, E, F)* 87. — *Jfr* **maliokraghi.**

kraka (*pl.* **krager** *Di* 1**),** *f.* [*Isl.* kráka] *kråka.* rampn oc roka oc kraka *MB* 1: 359. krakan är thy ondh at hoon gaal opta sandh *GO* 151. krakan är ey thy hwitare at hon opta badhar *ib* 490. *KL* 127. *Al* 9693. *Di* 1. han kan saa well som kraka gaala *MD (S)* 242. *Jfr* **vändilkraka.** — **krako ögha (kraka-),** *n. kråköga.* tagha kraka ögon *LB* 7: 205.

kraka, *v. L.*

kraka, *se* **kräka.**

kram, *n.* [*Fnor.* kram. *Mnt.* kram] *kram, handelsvaror som säljas i minut.* mz noghro kram äller adhrum tholikom thingum som j torghbodum pläghas sälias . . . a bergheno sittia *PfN* 137. *SD* 4: 748 (1340, *nyare afskr.*).

krama (kramma, *se* **ut krama. -ar, -adher),** *v.* [*Jfr Isl.* kremja] *krama.* wilde honom haffua kramad och riffuit j häll *Va* 25. *ib* 27. kramade han swa, at hans hiärtä reffnade j hans buk *ib* 43. *Jfr* **ut krama.**

krambodh, *f.* [*Jfr Mht.* krambuode] *krambod.* institа, krambodh *GU* 6.

kramp, *m.?* [*Mnt.* krampe] *kramp. PM* XXXIX.

krampa, *f.* — **krampodragh,** *n. kramp, sendrag.* krampo dragh komber aff senornas vankilsom *PM* XXXIX. — **krampo sot (-soot. -sott** *frf. vok. i änd.*), *f. krampsjuka.* fore krampo soot *LB* 4: 345. *ib* 2: 64. krampo sotten gangher borth *PM* XXXIX.

krampe, *m.* [*Mnt.* krampe. *Sv. dial.* krampe] = **kramp.** for krampa *LB* 6: 106, 107. — **krampa sot,** *f. krampsjuka.* forgik hanum crampasot *Bil* 315. fordriiffwer krampa soth *LB* 7: 136.

krankas, *v. L.*

krankdomber (krang- *FM* 640 (1515)), *m.* [*Isl.* krankdómr] *L.* 1) *svaghet.* took vppa sik kötzsins krankdom *Bo* 98. hiälpir oc styrkir varn krankdom i allom frestilsom *ib* 110. *ib* 16. *Bir* 1: 9, 45, 251, 279, 288, 361, 2: 297, 3: 322. 2) *krankhet, sjukdom.* som böld faar j strupa älla annan krankdom *Bil* 903. aff enne soth ällar krankdom, som kallas paralisis *Lg* 3: 421. *Bir* 5: 6. *Ansg* 191. *MB* 2: 307. *Su* 296. *Lg* 332. *FM* 640 (1515). for thän krankdomin *(näml. stammandets)* skuld *KL* 56. 3) *skröplighet, ringhet, elände.* vilia ey at andre vita thera krankdom oc vanskilse *Bo* 4. vilde andra lata vita sin krankdom *(sua vilia patere voluit) ib.* — *Jfr* **brutfällis-, qvinna-krankdomber.**

kranker (grangh *BSH* 5: 34 (1505). *n.* **krankt. krangt** *Al* 7120), *adj.* [*Isl.* krankr. *Mnt.* krank] *L.* 1) *svag, skröplig.* vänte han ängte han vara vtan cranka mäniskio *Bu* 206. gudh hulkin ey vtwalde stark thing vtan krank ok wanmaktogh *KL* 37. thik thykkir mik wara litin ok krank *Al* 619. *Bil* 157. *MB* 1: 113. *Bo* 134. *Bir* 2: 113, 198, 3: 322. *Su* 362. varo miok kranke kesare ok romarom änkte til (vário) for lumbardum *Bil* 758. var romara rike swa krankt vurdhit at thz skattadhe vm sidhe mang aar vnde vngarin *ib* 757. thz kranka *(fragile)* karit som vi bärom *Bo* 43. swarde mz kranka makt *RK* 2: 2669. krank aliit *Al* 4288. *Iv* 4039, 4791. krank at lita op a *ib* 98. — *svag, matt, föga hörbar, låg.* mz kranka röst *Va* 7. 2) *svag till helsan, krank, sjuk.* om iak är krankir oc vanmaktoghir ma iak drikka litit äpte apostolins radhe *Bo* 133. hafua krank öghon *Bil* 611. siwker oc krankir *Lg* 70. alt krankt folk som til tik komber, faa sina helso *ib* 331. hänne tarffuas bäther wara krank än helbrigdha *ib. Al* 9012. *Bir* 5: 6. *Ansg* 191. 3) *ful, vanställd.* iärnhat ok hiälm ok päkilhuwa . . . nw wntfärghas the ok wardha krank *Al* 3330. 4) *dålig, usel, svår, ond.* är thetta liffwerne krangt *Al* 7120. reedh krankan vägh *Iv* 655. the haffdo en krank jwl *RK* 1: 2751. the fingo tha ena kranka soot *ib* 1676. kranc luct *MB* 1: 492. for kranko *(corruptivo)* ok storm fullo wädhre *Bir* 1: 276. 5) *ond, ondskefull, illvillig.* at ängin oren älla krankir *(malignus)* ande matte när hans licamma vara *Bir* 3: 264. drogh huar wid annan strug mz krankan vilia ok ondan hugh *RK* 1: 275. hafdhe hogha kranka til honum *Al* 9930. han hörir ängin i hughin kranka *ib* 6710. at philippus war mz false krank *ib* 2612. 6) *dålig, ond, osedlig, liderlig.* af thylikum kranckum sidhwännium *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*) kranckum gerningum ok sidhwännium *ib* 467. *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*), 378. krank ordh *MD* 100. til kranka män *ib.* krankar ok skör tel sin limnaþ *Bu* 28. en krank kona stals j hans sängh *Bil* 784.

krankhet (krankhett. krancheeth. -ir), *f.* [*Mnt.* krankheit] 1) *skröplighet, svaghet. SD NS* 1: 435 (1405). *Su* 254, 362. 2) *krankhet, sjukdom. FM* 131 (1502). en god arst, som haffuer förstand oppa allehande krankhett *ib* 347 (1507). allahanda krancheeth i liffwena *LB* 7: 133. for manga handa kranckheter *ib* 134. 3) *nöd, betryck, sorg.* j storä bedröffuilsse och krankhet *Va* 6. *ib* 9.

krankleker (-leeker: -leek *MB* 1: 113, 114, 115), *m.* [*Isl.* krankleikr] 1) *svaghet, skröplighet.* tröste ey sinum cranklek at thola *Bil* 403. *MB* 1: 113, 114, 115, 442. 2) *krämpa.* wita enkte aff thera *(qvinnornas)* nödh som the thola i barnbyrdh oc androm natwrlikom kranklekom *MB* 1: 135.

kranklika, *adv.* [*Jfr Mnt.* krankeliken] *illa, med missnöje.* kranklika tholande *(ægre ferens)* ordhin *Bir* 1: 321.

krankliker (krankeliker. kranckelig. krenckelig. kranglikin *Bir* 4: 94. **kranklighin.** *n.* **krankelikt. kranckeliigit),** *adj.* [*Isl.* kranklígr] 1) *svag.* for thy at menniskio natur kranklighin är *VKR* 4. *Bir* 4: 94. 2) *svag till helsan, krank, sjuklig, sjuk.* tz barn tha födis tz vardher . . . kranckeliigit aff sigh *LB* 7: 92. niels rawalsson är nw ganzke kranckelig *BSH* 5: 37 (1505). hade jach ecke warith krenckelig i mith bristh *ib* 625 (1520). 3) *ond.* krankelikt kiiff *MD* 30.

kranklikhet (kranklighet *Bo (Cod. B)* 341; *Bir* 5: 3; *Su* 266), *f. svaghet. Bo (Cod. B)* 341. *Bir* 2: 287, 5: 3. *Su* 266.

kranköghdher, *adj. som har svaga el. dåliga ögon.* war mykyt kranköghdhir, oc tho ey alstingx blindir *ST* 110. hon är aldrogh quinna, oc krankögdh *Lg* 3: 8.

kranz (krantz *Va* 21; **-en** *ib*; **-a** *MB* 2: 296. **kranzs: -en** *Lg* 3: 621. **kranssz. -ar),** *m.* [*Isl.* kranz. *Mnt.* kranz] *krans.* giordhe en kranz aff rödhum rosum älla hwitum *KL* 59. *ib* 60. offra afgudhirskonne arthemidi gröna kranza oc krono af laghir trä *Gr* 270. *RK* 1: *(Albr) s.* 209. *Va* 21. *MB* 2: 296. *Lg* 3: 621. — *såsom smycke buren krans af guld el. silfver?* 1 kranssz fore IIII march *FH* 5: 169 (1495). gifuer iak *(Lucia Olofsdotter)* til iomfrv maria altare j virmo min kranz *ib* 6: 357 (1449). — *Jfr* **blomster-, gul-, halm-, rosen-kranz.**

kranza (kransa), *v. kransa, bekransa.* som pläga kransas *MD (S)* 221.

krapsa (-adhe), *v.* [*Isl.* krafsa, krapsa] *krafsa.* kom en leebardh . . . och krapsade pa them mz sinä klör *Va* 14.

krapta (kraffta. -ar, -adhe), *v.* — **krapta sik,** *stärka sig, stärkas.* krafftadhe sik i thäs hälga anda dygdh oc krafft *Lg* 3: 284. — *refl.* **kraptas,** *herska,*

råda. thz ena kraptas ofwir thz andhra mz sinne makt *LB* 3: 176.

krapteliker (kraffteliker: -lica *MB* 2: 145; **-likare** *Su* 304**)**, *adj. kraftig, verksam.* alla creaturanna kraptelika dygdher *Su* 197. *ib* 304. *MB* 2: 145.

krapter (kraffter. *pl.* **-ir. -ar: krapta** *Bil* 614; *MB* 1: 78, 80; *MP* 2: 193**)**, *m. och* **krapt (kraft)**, *f.* (*Bil* 446; *Pa* 6; *MB* 1: 40, 71, 72; *Bo* 16, 134, 180; *Bir* 3: 328, 5: 6; *RK* 3: 1092) [*Isl.* kraptr] *L.* **1)** *kraft, styrka.* at likamens kraptr ok fäghrind mera thöm förlatr *KS* 45 (116, 49). konstin giwir kraptena i allo äruodhe *Bo* 134. dödhin, hulkin ängin kämpe formatte vndkoma mz nakre krapt *ib* 16. manz krapter gat ey tholt *Bil* 272. vanskas oc tappir sin styrk ok kraptir *Bir* 3: 328. bydhiande gudh ödhmiuklica at han läti thom ey frestas owir thera krapte *ib* 167. naar the sina krafftir faa j gen *ib* 5: 6. **2)** *kraft, makt, förmåga, förmögenhet, egenskap.* þu hauar guþlekan krapt ok dygh *Bu* 62. hauar crapt iuir hauet *ib* 514. *MB* 1: 40, 70, 72. hawa . . . mere krafft oc dygdh mot syndom *ib* 477. af thäs hälga anda dygdh oc kraft *Lg* 65. himbla röras . . . mäst aff ängla krapt *MB* 1: 67. mz diäfwlsins kraft *Iv* 894. all min dygh dufnadhe ok all min crapt skalff *(yttras af djäfvulen) Bil* 446. thijt sätia alla huxsins krapt *(aciem) Bo* 180. hawande här allan hughin oc alla kraptenar *(virtutem) ib.* waar herra . . . är swa fulkomen, at han är alt oc hawer alla dygdher oc krapta i enne dygdh oc enom krapt *MB* 1: 78. i siälenne ok hänna þrem kraptom nimne ok minnas ok undarstanda *Bil* 185; *jfr Lg* 975. *MP* 1: 240. siälin hawer thre krapte, skäl oc losta, oc arädhe *MB* 1: 461. *ib* 80. *Bir* 4: 4. en är . . . siälina krapter ther henne råder ok styrer . . . thz är skälen *KS* 7 (16, 8). han fan ok scref af himnum ok himna gange ok thera naturlikum craptum ok gangum *Bil* 382. fyra elementa krapta *ib* 614. *MB* 1: 78. mz maanans krapt *ib* 70. saturnus hawer kalda krapt oc thörra *ib* 71. *ib* 85. enkte etir blandat ma lifua älla krapt hafua a irlande *Pa* 6. mister hwart etir sina *(af skrifvarens hand ändradt från* sin*)* kraft *ib.* gifua vatneno gudhlikan *(rättadt till* gudhlika*)* krapt mz sino döpilse *Bil* 83. vtan nakan skirslo krafft *MB* 1: 441. **3)** *vis, copia, styrka med afseende på krigiska företag (såväl hvad manskap som förråd vidkommer; jfr Mht.* kraft*).* han beemannadhe stokholm . . . mz mykit folk och stora kraffth *RK* 3: 1092. **4)** *fullmakt, bemyndigande.* konungen gaff thom sa dana krafft *RK* 2: 8148. **5)** *kraft, giltighet.* hwat hans radh hade loffuat skal bliffua wid kraft *RK* 2: 8300. — *Jfr* **diävuls-, födslo-, lifs-, sädhis-krapter.**

krapthardher (kraffth-), *adj. stark, dugtig?* han öpte siluestrum . . . thurughan wara ok kraffth hardan *(trol. felaktigt;* kiäpt hardan *Bil* 85, *hvarest dock ordets första del är skrifven öfver utskrapade bokstäfver) Lg* 945.

kraptleker (krafft-), *m. kraft, styrka.* thu fördhe thit folk mz thinom krafftlek *(fortitudine) MB* 1: 318.

kraptogher (krafftogher. kraptugher: -ugh *ST* 77. **kräptugher: -ugh** *LB* 3: 146. **kräfftigher: -igh** *RK* 1: 2903. *n.* **krafftogth** *LfK* 155. **krafftokth** *LB* 7: 127**)**, *adj.* [*Isl.* kröptugr. *Jfr Mnt.* kreftich] **1)** *kraftig, stark.* thän ther helbrygda oc starkir är oc kraptogher *Bir* 4: 119. swa at hon *(själen)* wardhe kraptogh *ST* 1. engte thing hawer krapt ower kraptogare thing än thz är siälfft *MB* 1: 46. hughin kraptogher at smygha *ib* 56. aff nakre andre kraptoghare dygdh *ib* 104. een kraptugh makt *ST* 77. — *stark, väldig, betydande.* mz en storan kräfftigh skip här *RK* 1: 2903. — *väldig, imponerande.* en stolt krafftogh ridhan *RK* 1: 1121. **2)** *stark. om dryck.* om tz *(ölet)* krafftokth är *LB* 7: 127. — *kraftig, kraftigt verkande. om läkemedel.* hon är ey swa kräptugh *LB* 3: 146. **3)** *kraftig, kraft el. giltighet egande, bindande.* mz krafftogare . . . rät *Bir* 4: 75. — *kraftig, bindande, sträng.* är altidh saadana bodh ällar förbodh swa krafftogth, at alle som gaa ällar göra amoth ällar ower thz bodhet, tha syndas dödelika hwan tidh *LfK* 155.

kraptoghet (krafftoghet. krafftogheet), *f.* [*Jfr Mnt.* krefticheit] **1)** *kraft, styrka.* kroppsens helbrigdho oc styrk oc krafftoghet *Lg* 3: 420. **2)** *kraft, kraftig verkan.* af brennewins dygder oc krafftogheet *LB* 7: 134.

kras (kraas. -ir. -ar), *f.?* [*Isl.* krás, *f. N.* kraas, *f.*] *eg. fett kring ett djurs inelfvor.* **1)** *fett el. kött (styckadt i soppa)?* for thy wardher aller mather ätin at somi äta kalen ok somi krasen *(hiis olus hiis oleum sapit ergo vasta fit esca) GO* 407. *Jfr* **gasa kras. 2)** *kräslighet, läcker rätt, läcker mat.* then *(gåsen)* skulom wij i apton haffua til kraas *RK* 1: *(Albr) s.* 213. — *vanl. i plur.* som hon ware budhin til krasa *(ad epulas) Bil* 426. awite han for rika krasa *ib* 694. ey hafwins mange kraase ok mykyt kostelica redde *Bir* 3: 246. forbiwdha owerwätis krasa *MB* 1: 477. *Bil* 412. *KL* 124, 185. *Jfr* **glädhis krasir. 3)** *njutning, nöje, ljuflighet. pl.* mina krase *(deliciæ)* ok allir min luste är at vara mz människionna sonom *Bo* 107. kärleksins krase *ib* 117. til söta oc äwärthelica paradiis krasa *(paradisi deliciis) KL* 221. *Bo* 93. *Bir* 1: 358, 2: 9, 100, 130, 3: 330. *Ber* 174, 238. *Su* 135, 394.

krasa (kraasa. -adhe, -adher), *v.* [*N.* krasa. *Jfr Franska* écraser] *krossa.* kroppen hennas krasadhes ömkelika *Lg* 3: 311. saluia kraasath styllar blod i saar *LB* 7: 11. diil krasath sma *ib* 164. — *Jfr* **sunder krasa,** *äfvensom* **krosa.**

krasliker, *adj. ljuflig.* skal thu siälwer kallas til wars herra kraslika *(delicatum)* ro *MB* 1: 462. *Jfr* **kräseliker.**

krasmäti, *n.* [*Jfr Äldre Dan.* kræsmæde] *kräslig mat, kräslighet.* girnas ofmykit äpte krasmäti ok dyran mat *KS* 43 (110, 46).

krasse, *m.* [*Jfr Mht.* kresse, krasse] *krasse.* jak känne wäl krassan sagdhe bondin han aat odhyrtena *GO* 1028. *LB* 7: 3, 70, 98. narstutium krasse *ib* 141. *ib* 2: 37, 3: 137, 138, 4: 354, 8: 52. — **krassa frö (krassa fröö. krasse frö)**, *n. krassefrö. LB* 7: 3. krasse frö stöt med ätikio *ib* 299. crassa frö är än starkare än yrtin är sielff *ib* 3: 138. stamper man krassa fröö mz honagh *ib. ib* 2: 37, 57. — **krassa os (-oos)**, *n. dekokt af krasse.* crassa oos festir haar *LB* 3: 138.

kratta (-adher), *v.* [*Sv. dial.* kratta] *rifva, klösa, sönderklösa. MD (S)* 273. hon reeff sit änlite ok sit

haar thz henna änlite krattet var *(Cod. C, D, E, F* swa ath thz alth blodokt war*)* *Fr* 2402. krattet vnder ögnen *FM* 215 (1504).

krava, *f.* [*Isl.* krafa] *kraf, fordran.* hafuer mik oc minne syster oc wara arfua latit lädukga oc lösa fore alle ytermer krafuo, maningh eller til talan *SD NS* 1: 17 (1401). *ib* 156 (1402), 172 (1402, *gammal afskr.*), 243 (1403), 244 (1403), 245 (1403) *o. s. v.*

kravel (kraffell. kraffweel. *pl.* **kraffuela** *RK* 3: 3487. **krawele** *FM* 273 (1506)**),** *m.* [*Äldre Dan.* kraveel. *Mnt.* kravêl. *Franska* caravelle. *Ital.* caravella. *Portug.* caravela] *ett slags fartyg af lång och smal form.* her steen hadhe stora kraffuela tree *RK* 3: 3487. paa een kraffweel waare skärpentyner meer än c try *ib* 3492. han hadhe een kraffweel som heeth griphundh . . . paa honum war v^c [500] skerpentiner oc än meer *ib* 3497. nils bosons folch lopo in i kalmarna svndh medh hans kraffuel *BSH* 5: 120 (1506). sidan kom kraffuelen paa en sten och fick ther eth stort holl och dreff sidan til sjös, och sank medh byssor och värio *ib.* her niels bossons kraffell ligger senkth i swndith *FM* 286 (1506). kom her nw i tiisdagx skepper tothe met en kraffell aff lybecke *ib. ib* 273 (1506).

kravelspiker, *m. spik hvarmed timmerstockarne i ett fartyg hopfogas, stor och grof spik.* jach weth mik inghen radh for the swara bolta, genom tymberith sta skule, och andhra kraffwel spika *BSH* 5: 249 (1508).

kraz (kradz), *m.?* [*Fdan.* kratz. *Mnt.* kratz] *motsägelse, strid, anfäktning.* tholde thässa vngo människionna hugher tholika thinga kradz ok frestilse *(talium cogitationum diversa certamina) Su* 390.

kreare (kreijere. kregere *FM* 462 (1510)**),** *m.* [*Mnt.* kreier, kreger] *ett slags mindre fartyg.* v oc xl holka oc creara *RK* 2: 8803. II kongens skep en kreijere ock en jagt *FH* 7: 76 (1507). *FM* 462 (1510).

kreare, *se* **kriare.**

kreatur, *f.* **(***Bu* 17; *KL* 261; *Bo* 105; *Bir* 1: 12, 76, 393**)** *och n.* **(***MB* 1: 35, 106, 283; *KS* 2 (4, 2); *KL* 309; *Bir* 1: 50, 130; *Lg* 547**)** [*Lat.* creatura] **1)** *skapelse, skapad verld, natur.* þik louar al creatur *(omnis creatura) Bu* 17. kreaturin kändis vidh sin skapara *Bo* 105. war herra skapadhe alt sit creatwr *MB* 1: 35. **2)** *skapad varelse.* ärlekare creatur äst þu än nokot þät biläte älla skript. þu hauar lätit göra *Bu* 188. hon är andelikt creatwr *MB* 1: 106. thu oroadhe ok omakadhe ympnit thesso gudz creature *Bir* 1: 50. *Bil* 604. *KS* 2 (4, 2). *KL* 261, 309. *Bo* 18. *MB* 1: 35, 75, 283. *Bir* 1: 12, 76, 130, 393. *Lg* 67, 547.

kreatura, *f.* = **kreatur 2.** ödhmiuke herran tok . . . thässon styrkilsin af sinne kreatura *Bo* 187. han hafdhe fordömt luciferum swa faghra creaturo *KL* 14.

kredenza, *v.* [*Jfr Mht.* credenzen] *kredensa.* lot bidzse oc credensze for hanum *Di* 7.

kredenze, *m.?* [*Mnt.* credencie] *kreditiv, fullmakt (för ett sändebud)?* om then credenze oc werff som hertigens sendebod aff lettogen haffde *HSH* 18: 44 (1496).

kredo, *f.* [*Fnor.* kredo. *Lat.* credo, *begynnelseordet i symbolum apostolicum*] *trosbekännelse.* för en credon kom til ända *Lg* 1040. framsäthia . . . credona ällir thronna stykke *(symbolum fidei) Bir* 4: 74.

krez (kreez. kredz. kreys. kreytz), *m.* [*Mnt.* kreis, kreiz] **1)** *krets, cirkel.* skreff een kreez mz sinom fingir *KL* 194. ga iwir thän krezin *ib.* scrifwa mz stafwenom een kredz *ST* 78. sprang swa mit i kredzin fram *MD* 195. **2)** *för riddarspel el. tvekamp inhägnad el. afskild krets, stridsplats.* the giordho krezin vidha tha the hälädhe saman ridha *Fr* 1703. tha thu komber j kreysen mz falantin *Va* 37. tha the kommo til samans j kreytzen *ib.* rende in j kreytzen til honom *ib.*

kri (kry), *n.?* [*Jfr Mht.* krî. *Franska* cri] *skri.* ther är ey rop eller kry *Lg* 3: 134.

kri, *se* **krigh.**

kria, *v.* [*Isl.* kria. *N.* kria. *Jfr Mht.* krîen. *Franska* crier] *ropa, utropa.* bödh at en skulle ropa fore iosep oc kria *MB* 1: 239. mz kriande röst *KL* 378. *Jfr* **kriera.**

kria (*impf.* **krydhe. kridde.** *part. pret. n.* **kriitt),** *v.* [*Mnt.* krigen] **1)** *anstränga sig, sträfva, arbeta.* kong hans tog tha att kria oppa hwre han kwnne thetta riikit få *RK* 3: *(sista forts.)* 4939. eth recess i calmarna monde staå ty kridde kong hans ther offtha oppa *ib* 5088. **2)** *kriga.* krydhe iag pa swerige *RK* 3: *(sista forts.)* 4320. annars hade iag ey pa thetta riikit kriitt *ib* 4348.

kriare (kreare: -a *Bir* 3: 94, 470. **kreyiare),** *m.* [*Jfr Isl.* kríari] *utropare, härold.* sände han nakra sua som kreara *(i samma betydelse* ropara *strax efteråt)* ropande ok sighiande *Bir* 3: 94. sagdhe sinom kriara *(præconi) ib* 2: 125. *ib* 3: 470. han *(Johannes)* är . . . gudz sons kreyiare *Bo* 82.

kriera (kriära *RK* 1: 817**),** *v. ropa, utropa.* lät til redha oc kriera eet stoort hoff *ST* 460. han loot öpa ok kriera *RK* 1: 1110. *ib* 817. *Jfr* **ut kriera,** *äfvensom* **kria.**

krigh (*HSH* 22: 14 (1492?). **krig** *Di* 9. **kriigh** *BSH* 4: 302 (1502). **kryg** *ib* 231 (1497). *vanl.* **kri. krii. krij. kry),** *n.* [*Mnt.* krich, *gen.* kriges] **1)** *ansträngning, bemödande, motstånd.* tha vildo rytzane ä halla sith krii *RK* 1: 1556. **2)** *strid, krig.* wthan kry och swärdh slagh *SD* 5: 9 *(öfvers. fr. sl. af 1400-talet).* med oppinbarth kry och örlögh *ib* 211 *(öfvers. fr. sl. af 1400-talet).* i thet kryg och örlug, som skede pa brwnkebärg *BSH* 4: 231 (1497). wij äre kompne till kriigh och örligh medh koningh hans *ib* 302 (1502). blodzs wtgytillse, kri och örlog *ib* 5: 73 (1505?). then tiid hans konunglige maiestat kry och örlig förde och hade medh korsherrene i prytzen *FH* 1: 120 (1493, *gammal afskr.*). med krigh och öligh *(för* örligh*) HSH* 22: 14 (1492?). twyngde honwm örligh oc mykith kry *MD* 440. wexste ther aff stortt krij oc mord *RK* 3: *(sista forts.)* 5914. i krij och örlig fwlwell tröst *ib* 4442. *ib* 4590, 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 262, 269. *Di* 9.

kring, *prep.* [*N.* kring] *omkring.* gangandes kringh kyrkiona *Lg* 3: 427. — **kring ivir,** *adv. eg. omkring öfver; åt alla håll?* eld oc wädher the liknas oc widh himpna natwr, thy at the äre kring iffwir *(Cod. A* kringhwrfwen 41*)* oc genom skäär *MB* 1: *(Cod. B)* 531. — **kring um (kring om. kringom. krink**

om *ST* 363) [*Jfr Isl.* í kring um. *N.* i kring um, kringum] *L. prep. och adv. A) prep. med ack.* **1)** *omkring, rundt omkring.* gingo kring vm romara borgh *Bu* 9. sa . . . siu ängla standa cringh vm smasuenen *ib* 526. han skickade sin här i iij parte kringom slottit *Di* 201. sätia kring om thik alskons godha gerninga blomster *Bo* 147. *ib* 172. *MB* 1: 62, 158. *Bir* 1: 90, 342, 4: 11, 84, 85, 87. *Lg* 91. *LfK* 246. *Di* 187. läth väspacianus byggia krink om allan stadhin *ST* 363. — *ställdt efter det beroende ordet.* som alla wäghna boo oss kring om *MB* 2: 218. **2)** *omkring, omkring öfver el. i.* leetto äpte klädhomen hans som kastadh varo kring vm husit *(sparsim in domo projecti fuerunt) Bo* 194. likir them madk som liggir j äpleno hulkin som först ätir äplisins kärna . . . ok gar kring vm *(pervagatur)* alt äplit *Bir* 1: 37. jak siälffwir skal lägghia kringom *(circa)* hanom *(vingården)* götzsena oc fitman *ib* 4: 5. risthe the bolstern vp ok lothe fiädherne flygha kringhom allan gaardhen *BSH* 3: 293 (1470). alt mit goz . . . som . . . är III stenger ena halffua alin mindre kringom allan byen *FH* 2: 70 (1430). thz rycthe som nw gor kring om landet *ib* 1: 66 (1490-*talet*). kringom rikit alla stadhe *RK* 2: 4094. *Ansg* 245. **3)** *med afseende på.* o huat wndherliken är kring om os *(circa nos)* thin mildhetz wärdoghet *Su* 172. *B) adv. rundt omkring.* bärghin ära alt kringom brant *Al* 4037. — *Jfr* **um kring.**

kringeldriver? (kringildriff), *m.?* [*Jfr Äldre Dan.* kringeldrivere] *kringstrykare, snyltgäst.* ä kombir kringildriff mz hwas kniiff ok toom bwk *GO* 508.

kringer, *adj.* [*Isl.* kringr] *lätt, snabb.* thin öghon varo kring oc rask til at see skör thing oc lustelik *Bir* 2: 235. herra falantin han war swa kring *(Cod. A* girug 22*)* til them *Va (Cod. C)* 59. — *Jfr* **mula-, ordha-kringer.**

kringgangin, *p. adj. rundt omkring uppgången? rundt omkring omgifvande?* thesse äre rätte kringgångne råår *BtFH* 1: 115 (1465, *nyare afskr.*).

kringhvärva, *v. omringa, omgifva, omsluta.* the kringhworfdho *(för* kringhworfwo*)* han *Al* 8931. hon *(ön)* är kringhworffwin *(kringfluten)* mz en flodh *ib* 4709. eld oc wädher the liknas oc widh himpna natwr, thy at the äre kringhwrfwen *(rundt om kring el. åt alla sidor utbredande sig?)* oc genom skäär *MB* 1: 41.

kringla, *f.* [*Isl.* kringla] *ring, krets.* vardher aff honum *(jordhumle)* giordher en kringla eller krans om fula orma, ther the liggia . . . tha tor ormen aller krypa öffuir then ringhen *LB* 7: 164. thridhia himpna natura . . . skiptes i atta kringlor *MB* 1: 41.

kringlotter (kringlutter. kringulter. kringluktir), *adj.* [*Isl.* kringlóttr] *rund.* kringlutter nädhan som eet hiwl *Iv* 4158. thz *(brödet)* är kringluth *Bir* 1: 146. eet kringlot nysta *ib* 2: 101. kringlotta glas cirkelin *ib* 3: 426. päningen som kringluttir är *MP* 2: 48. kommo the fram til en kringultan *(möjl. skriffel för* kringlutan *el.* kringluttan*)* mur *Va (Tung)* 40. *Lg* 1002. jak är ämuäl kringluktir *(habeo etiam rotunditatem)* hwar ey fins ände älla vphoff *Bir* 1: 146.

kringskära, *v.* **1)** *omskära.* jak var föddir oc kringskorin *Bir* 2: 243. — *bildl.* iak är ey kringskorin *(incircumcisus)* i minom ordhom oc ey wäl talande *MB* 1: 290. han hafdhe ey kringskorith maal *(incircumcisis labiis) ib* 291. **2)** *rundklippa.* brödhrene kringskaro hänna haar *KL* 326. tok af sino hofdhe som kringskorit var *ib* 327. han loot them lära sik badha raka ok swa kring skära *MD (S)* 289. — *Jfr* **kringum skära.**

kringsliunga (-slionga), *v. omringa, omhvärfva.* wiliom wi han oc hans här kringslionga oc beläggia *ST* 243.

kringslängia, *v.* — **kringslängia sik,** *slingra sig omkring.* een rädhelikin orm, hwilkin . . . kring slängde sik vm hans hals *ST* 274.

kringsätia, *v.* [*Äldre Dan.* kringsætte] **1)** *omgifva, omringa.* kommo täss stadzsens män . . . oc kringsatto *(circumdantes)* gamla manzsens hws *MB* 2: 131. stodh iosue bitidha vp . . . oc gik wp mz the älzsta män främst j spetzsen j härin, kringh satther mz stridzmanna hiälp *ib* 21. **2)** *rundt omkring besätta.* thän yrtagardhin war . . . kringsattir mz ärlikom thräm som een skoghir *ST* 420. — *Jfr* **kringum sätia.**

kringulter, *se* **kringlotter.**

kringumbärilse (kringom-), *n. pl.? kringbärande.* aff . . . hälga archinna kringombärilse *Bir* 4: 78.

kringum fara (kring om-), *v. kringfara, färdas kring på.* thu . . . kring om ffaar mangh haff *LfK* 123. *Jfr* **umkring fara.**

kringum ganga (kringom-), *v. rundt omkring omgifva.* thesse för:ne råår äre kringomgångande om then jord *BtFH* 1: 19 (1465, *nyare afskr.*). *Jfr* **umkring ganga.**

kringum giva (cringom-), *v. kringhvärfva, omgifva.* cringomgifuit hafwa mik dödzsens graata, heluitis sorgher cringomgauo mik *LfK* 218. *Jfr* **umkring giva.**

kringum gärdha (kringom-), *v. kringgärda, omgifva, innesluta.* han (ɔ: choren) skal kringom gärdhas *(circumseptus sit)* mz iärngaddrom *Bir* 4: 84. *Jfr* **umkring gärdha.**

kringum skära (kringom-. kring om-), *v. omskära.* alle jwdzska qwinnor som fwnnos at kring om skära theris söner lät konungen genstan dräpa. swa oc them som barnen kringom skaaro *MB* 2: 222. *ib* 296. *Jfr* **kring-, umkring-skära.**

kringum spänna (kringom spenna), *v. omspänna, rundt omkring gripa fast i, gripa om.* sprang vth aff kistonne een stoor rädhelikin padda . . . oc kringom spente alt hans änlite mz sinom klööm *ST* 275.

kringum sätia (kringom-), *v. sätta omkring, omgifva med.* naar han kringom satte *(circumdabat)* haffweno sina ändha *Su* 78. *Jfr* **kring-, umkring-sätia.**

krisma (cristma: -mo *Bil* 689; *Bir* 1: 316**),** *f.* [*Isl.* krisma. *Lat.* chrisma] *L. vigd el. helig olja.* han skipadhe wighia crismo hwaru *(för* hwarn*)* skiär thorsdagh *Bil* 394. *ib* 689. *Bir* 1: 316. sidhen man hauir crisman *(vid dop el. konfirmation)* fangit *MD* 87.

krista (krysta. *pres.* **-ir.** *impf.* **-te. -adhe,** *se* **utkrista.** *part. pret.* **-ter.** *imperat.* **-a** *GO* 958**),** *v.* [*Fdan.* kryste. *Isl.* kreista] *trycka, klämma, krama. intrans.* thz skiin wtan hwar innan kryster *GO* 428. iosep . . . vidhir frestar dragha wt spikin

af the handinne. än han kan äkke väl atkoma . . . vtan han kriste ok kome offast vidhir handena .vars herra *Bo* 210. krista wid riff *(preme costas) GO* 958. — *trans.* thän fughil är rath krysther som i handom haffs *GO* 209. krystä honom j häll mz sinä hender *Va* 24. kryste han henne finger *Di* 94. iosep . . . widerfrestadhe ath draga wth spiken aff the handena än han kunde ey wäl ath koma . . . wthan han crysten oc kom mykit fasth widh henderna aa warom herra *Lg* 3: 97. — *krama, utpressa.* iak togh wiinbärin, oc kriste mostin i karith *MB* 1: 235. — *pressa.* ostakar ther ostin skal vti kristas *(formabitur) Bir* 1: 102. — **krista ater,** *trycka tillbaka.* diäfla krysto thom atir nidher j brunin *Pa* 22. — *Jfr* **utkrista.**

kristal (crystal. cristall *Fr (Cod. B, C, D, E)* 369. *frf. vok. i änd.* **-all-),** *m.* [*Lat.* crystallum] *kristall.* j eno kari aff kristal *KL* 18. syntis allum . . . vt gynum kristallin *ib* 19. clarare cristal man aldrey saag än then ysen *RK* 2: 8089. j qwämmeliko kari aff cristal ällir saffer *Bir* 4: 103. *Fr (Cod. B, C, D, E)* 369. — *kristallkärl.* sättiandes honom (ɔ: sanctæ katharinæ haka eller käfft) i een crystal *TK* 273. togh s. catharinæ haka, som var satt i cristallenom *ib.*

kristalla? *f. kristall.* första guistan är vt draghin aff cristallo *(formen kan dock betraktas ss Latinsk) Bir* 1: 371. — **kristallo qvister,** *m qvist af kristall.* aff cristallo qwista wäxto thön *(löfven) Al* 4577.

kristalle, *m. kristall.* aff cristalla ok gimsten *Al* 4635. the vindogh varo aff [crist]alla *(Cod. F* varo aff kristalla, *Cod. B, C, D, E:* ware aff cristall allä*) Fr* 369.

kristalline? *m.?* [*Jfr Lat.* crystallinus, *adj.*] *kristall.* aff smaragda ok cristallina *Al* 4641.

kristalsten, *m. kristall.* cristal stenin. hulkin som är kaldir ok skör *Bir* 1: 371.

kristelika, *adv.* [*Isl.* kristiliga] *kristligen, på kristligt sätt.* cristelica *(catholice)* vidhir quäkias *Bir* 3: 410. *Jfr* **okristelika.**

kristeliker (-likin. -leken. cristelig), *adj.* [*Isl.* kristiligr] *kristlig.* allo lekfolke tel cristeleken käunedom *Bu* 3. halda . . . sina kristelika tro *Fl* 77. kristelikin dödhir *Bir* 2: 81. han var alra cristelicastir man *Gr* 321. en cristelig förste *BSH* 4: 223 (1497). *ib* 5: 261 (1508). *Jfr* **okristeliker.**

kristin (cristen. *n.* **cristit. cristet. cristedh** *FM* 96 (1497-1501). *ack. m.* **kristin. crisnan** *KL* 142. *f.* **cristna** *Bil* 377. *gen. f.* **cristna** *Bu* 401. *dat. m.* **cristnom** *Bil* 377; *SD NS* 2: 134 (1409). **krisnum** *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). *f.* **cristne** *Bil* 860. *n.* **cristno** *Bu* 401. *pl. nom. m.* **kristne.** *gen.* **cristna. crisna** *KL* 142. *ack.* **cristna** *Iv* 18, 5054. **crisne** *FH* 7: 78 (1509). *best. form sing. f. nom.* **kristna** *Fl* 97. *pl.* **cristno** *Bu* 177. **crisno** *RK* 1: 129. **crisne** *ib* 142, 149. **cristine** *Bil* 108)**,** *adj.* [*Isl.* kristinn. *Mnt.* kristen. *Lat.* christianus] *L. kristen.* thz ij kristin vardha vil *Fl* 2057. varþ cristen *Bu* 15. siþan rom var cristet *ib* 9. yspanie kunugar ok portugalie som baþe äru cristne *ib* 176. guz ouen ok cristna kirkio *ib* 401. sa cristet folk þola pino *ib* 510. at leta mera cristit folk til pino *Bil* 423. han lönte sik cristin wara: ther til at han gathe swa myklo hemelikare mz godhe fortalan tröst cristit folk *ib* 475. fik witha sin son kristin *ib* 618. cristnom mogha til tröst *SD NS* 2: 134 (1409). kristne män *Bir* 2: 232. af krisnum manne äldir kono *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). cristnamannä taal . . . öktis *KL* 140. vaxte crisna manna taal *ib* 142. saman kalladho allan crisnan mogha *ib.* badhe aff crisne och ocrisne fiender *FH* 7: 78 (1509). oppaa cristedh blodh *FM* 96 (1497-1501). han forbödh . . . at göra nocot meen nokrom cristnom manne, for cristna thro *Bil* 377. mz rätte cristne troo *ib* 860. kierdo tha a christum at the wrdho träla cristne, som iordrikis herra waro hedhne *Bil* 646. flyþo þe cristno *Bu* 177. syntes þöm cristno sanctus iacobus *ib.* the hedno tappado the crisne wnno *RK* 1: 142. *Jfr* **iäm-, o-kristin.**

kristindomber (kristen-. cristedomber: -doms *Lg* 3: 568. **cristindoomber: -doom** *MB* 1: 87. **cristendoomber: -doom** *ib* 341)**,** *m.* [*Isl.* kristinn dómr] *L.* **1)** *kristendom, kristlig tro.* aflaþe þär kristendom *Bu* 149. petrus war äldre at cristindom än paulus *Bil* 110. wände manga andra til kristindom *KL* 80. *Bil* 689. *Di* 279. swa sigher oss cristindom ok helag ord *RK* 1: *(Cod. B)* 340. alla dygdh ther watnith hawer at thwa siälina aff synd i fontkare, oc giwa henne rättan cristindoom *MB* 1: 87; *jfr* **2.** **2)** *dop.* fulcomnoþo mz þöm cristendom *(eos baptizaverunt) Bu* 129. beddus cristindom *Bil* 86. *Lg* 689. gifwa cristindom thera synom *ST* 452. *MD* 86. at thet *(barnet)* döpelse oc christendom matte faa *Lg* 3: 358. *MB* 1: 341. *ST* 451. haffde han hallit til cristendom *RK* 1: 2427. *ib* 2: 6963. *ST* 452. **3)** *kristenhet.* hafs mangom stadhom höghtidh i cristin domenom oc aminnilse af thöm hälghom trem konungomen annan daghin äpter trättanda dagh iula *Bil* 917. *ib* 368, 384. *Bir* 1: 44, 206, 2: 67, 3: 453, 454. *RK* 1: 4521. *ST* 309. *Su* 437. *Lg* 3: 431, 568.

kristinhet (cristen-. crisnehet: -hetzens *FH* 7: 78 (1509))**,** *f.* [*Mnt.* kristenheit] **1)** = **kristindomber 1.** skreff han om gudh oc cristenhetena mangha stora böker *Lg* 675. **2)** = **kristindomber 3.** bätra riddarskap jak ey weyt junan all cristenheth *RK* 1: 2719. *Su* 166. *BSH* 4: 204 (1496). *FH* 7: 78 (1509).

kristmässa, *f. julmessa, messa som läses vid julhögtidens ingång.* thentit prestin skulde byria cristmessona *ST* 142.

kristna (krisna *Di* 290. **crisna** *ib* 279. **-aþe, -aþer),** *v.* [*Isl.* kristna] *L. kristna, döpa.* cristnaþos ällevo þusand män *Bu* 185. at han hafþe . . . kristnat folk *ib* 184. hon lät cristna sina thwa syni. nyfödda *Bil* 689. döptir ok cristnadhir *Bir* 1: 389. *Bu* 414. *Bil* 119. *Gr* 310, 321. *Fl* 2061, 2063, 2070. *SD NS* 2: 170 (1409). *Lg* 1001. *Ansg* 213. *Di* 279, 290. *Jfr* **ny-, o-kristnaþer.**

kristna (cristonna: cristonnone *Bir* 3: 453)**,** *f.* [*Jfr Isl.* kristni] *L.* **1)** = **kristindomber 1.** prädicaþe cristno *Bu* 101. *ib* 61, 183. **2)** = **kristindomber 2.** faar rätta cristno *MB* 1: 341. klärka som os cristno gifwa *MD* 80. vnder kristno ga *(kan äfven föras till* **1)** *Fl* 2078. **3)** = **kristindomber 3.** qualdis ok möddis . . . cristnan ok kirkian j franz *Bil* 380. hiälpande fyrom ärlicom systrom j cristen-

none *Bir* 3: 453. *ib* 1: 232, 2: 125, 3: 253. — **kristnu rätter,** *m. L.*

kristnamn (-nam), *n. L.*

kristne, *f.* [*Isl.* kristni] *dop.* beddis cristne *(af senare hand ändradt till* cristindom*) Bil* 689.

kristning, *f. L.*

krobba, *se* **krubba.**

kroghare, *m.* [*Mnt.* kroger] *krögare. Jfr* **kröghare.** — **kroghara hus (-huss),** *n. krog. RK* 3: *(Tillägg om Chr. II, red B)* 6279. *Jfr* **krogha hus.**

krogher, *m.?* [*Mnt.* krôch, *gen.* -ges] *krog. SO* 6. *GS* 36 (1413, *orig.*). *Jfr* **hörro krogher.** — **krogha hus (-hwss),** *n. krog. RK* 3: *(Tillägg om Chr. II, red. A)* 6279. *Jfr* **kroghara hus.**

kroka, *v. gripa el. fånga med krok.* fuller mz . . . krokom til at kroka ok dragha til sik vsla sieler *LfK* 237.

kroker (krooker: krook *GO* 108, 393. **-ar),** *m.* [*Isl.* krókr] *L.* **1)** *krok, hake.* thän krokis arla som godher kroker skal wardha *GO* 179. thz hiwlit var alt ginom fult mz glödhetom krokom *(uncinis)* oc a thöm krokom varo människior vphängdha *Pa* 18. *ib* 22. haua kroka j handom *Bir* 2: 65. opfylla oc atirtäppa alla väghana mz stokkom oc krokom oc fotaanglom *ib* 143. — *dörrhake. Bir* 2: 90. — *krok ss fångstredskap, i sht fiskkrok. eg. och bildl.* fiska takas mz krok *MP* 1: 324. diäfwllin sätir ther krokin huar minzst vaktas *Bir* 2: 199. the lagdo for marsken manga kroke *RK* 2: 7037. then gedde gar ey mellen calmarn oc thette ther flere kroke äre fore sette *ib* 3157. thu ser mik vara komin som faar ij blant vargha oc gripin som fisk a krok *Lg* 546. *KL* 12. *GO* 108, 393. *Su* 147, 237. — *i allmht föremål af krokig form. om dryckeskärl.* vnum cornu dictum krok *SD* 3: 673 (1325, *gammal afskr.*). — (?) *ss tillnamn.* nicolai croc *SD* 3: 128 (1313, *nyare afskr.*). **2)** *krok, årder; så stort stycke jord som med en krok och ett par dragare kan på en dag ärjas? jordstycke af den storlek att till dess brukande en krok och ett par dragare behöfvas? krokland (en endast i Finland förekommande benämning).* quod de iugis boum dictis vobiscum krokæ que quisquam vestrum vltra ea que nunc habent *(för* habet*)* . . . superlucrari potuerit per quatuor annos continuo obsequentes nullas penitus soluciones iuri nostro debitas exhibebit *SD* 4: 366 (1334, *gammal afskr.*). tre krock jordh *ib NS* 2: 757 (1414, *afskr.*). skulde hwar rök göre fäm marker oc hwar krok ij marker ok hwarth bool x marker *ib* 865 (1414, *gammal afskr.*). thenne förnempde godz till samman rächnet hafwa gifwit till skadt ahrlika här XVII mark och swa myckit göra fyra röke och tree kroka i finlandh *FM* 39 (1417, *nyare afskr.*). ved VIII kroka j tawastaland *FH* 4: 55 (1457). *BtFH* 1: 305 (1413, *Joh. Bures utdr.*), 306. *Jfr* tantum feni de tribus aratris quantum de vno aratro ad castrum dari et deferri solet *SD* 4: 392 (1334, *gammal afskr.*). *Se Styffe, Skandinavien under Unionstiden, 2 uppl., s.* 323, 324; *Falkman, Om mått och vigt i Sverige* 1: 135 *f. Jfr* **flärdhungs-, konungs-, prästa-, thridhiungs-kroker,** *äfvensom* **krokland.** **3)** *krok, krökning.* grwffwan ganger j manga kroka *PM* LI. **4)** *krok, knep, listigt påfund.* lagh äru rätsins budh ok kroka forbudh *GO* 6. at wäria sik mz lagha krok *Ber* 184. — *Jfr* **al-, ala-, albogha-, dura-, iärn-, mete-, timber-kroker.** — **kroka fiski,** *n. L.*

krokhand, *f. krokhand, krumhand. ss tillnamn.* curiam conradi quondam dicti krokhand *SD* 2: 459 (1305).

krokharpa, *f. ett slags musikaliskt instrument.* mz alla handa lekara anbudh orghom ludhom baswnom harpom fidhlom skalmeyiom oc krokharpom *(in canticis et citharis et cinyris et in cymbalis)* stötto swngho oc discanterado *MB* 2: 230.

krokia, *se* **krökia.**

krokland, *n. krokland.* hafua wy vnt ok vnnom honom frälse oppa saa mykla iordh som kaan löpa oppa een kroklandh iordh *FH* 3: 139 (1449). *Jfr* **kroker 2.**

kroklokarl, *m. L. Jfr* **krökio karl.**

krokna (-adher), *v. krokna, krökas.* annor handin var kroknadh *KL* 363.

kroknäf, *n.?* [*Jfr Isl.* króknefr, *m.*] *kroknäsa. ss tillnamn.* ærlændo kroknæf *SD* 2: 468 (1306).

kroknäsugher, *adj. kroknäsig. Di* 132.

krokotter (krokoter: -ota *Al* 1221; **-otan** *Lg* 219. **krokuter: -ute** *Bir* 4: *(Avt)* 178. **krokokter: -okta** *Iv* 262. **krwkotter** *Lg* 3: 178**),** *adj.* [*Isl.* krókóttr] *L. krokig.* dura krokane äru ut räkte þät längsta þe magho, oc äru ingte krokute *Bir* 4: *(Avt)* 178. fara mz likeno langa wägha oc krokotta *MB* 1: 270. *Iv* 262. *Al* 1221. *Lg* 219. hafdhe . . . krokotta fötir ok gik altidh krokottir *KL* 366. thom som iac giordhe blindha halta krokotta *MB* 2: 401. *Lg* 3: 178, 411.

krokra (-raa), *f. och n. L. råmärke som utvisar en krökning af rågången.* ladhe thöm tha skäligen raa imellan först ut af rund . . . och swa räth aat skogen . . . swa ath inthet krokraa skwlde wara eller finnas paa nogen sidho i mellan thöm *DD* 1: 172 (1499, *afskr.*).

krokrep, *n. L.*

krokskin, *n. BtFH* 1: 319 (1413, *Joh. Bures utdrag*).

krokstaver, *adj.* [*Isl.* krókstafr] *krumstaf, biskopsstaf, kräkla. Bil* 846.

kroktal (krook tal *BtFH* 1: 207 (1506) *o. s. v.***),** *n. antal krokland.* at jänke them i mellan hvar epter theris kroktal *BtFH* 1: 154 (1507). *ib* 207 (1506), 229 (1509). dömdes en reth swensk skifft wtöffuer all vhinemiby effter theris krok tal och andel *ib* 235 (1506). ath jäncke och skiffte the ängher effter krock tal och aker theghe *ib* 269 (1508). *ib* 278 (1509), 282 (1508), 286 (1509).

krompin, *se* **krumpin.**

krona (kruna *L.;* **-ona** *BSH* 2: 51 (1397). **krwna: -u** *RK* 1: 2783; **-ones** *BSH* 5: 500 (1512). **kröna: -an** *Lg* 3: 90**),** *f.* [*Isl.* krúna. *Lat.* corona] *L.* **1)** *krans, krona.* stephanus thz är swa mykyt som krona oppa gresko *Lg* 291. een krona aff gul var ower hänna haar *Iv* 1765. *Fr* 355, 2956, 2960. swa fasth stak krönan *(törnekronan)* hans helga hwfwdh *Lg* 3: 90. — *krans el. krona ss belöning el. utmärkelse, segerkrans, hederskrans, hederskrona (i religiös mening: om det eviga lifvets krona, om martyrkronan).* hwar hardhare stridh är. thär aflas ärlikare krona *KL* 207. þit bloþ scal þik standa for döpelse tel himirikes crono *Bu* 496. wtgik the hälagha siälin af licammenom.

takaskolandis äuärdhelica äronna lön ok krono *KL* 359. gudh latir sina vini mödhas mz dröfwilse, oc komo j frestilse them til större krono *Bo (Cod. B)* 341. mädh martyrii krono *Bil* 851. *ib* 538. — *krona ss en konungs el. drottnings värdighetstecken.* slo hanom kronona af hofde *Bil* 773. j thässom daghom skal han bära krono *Bir* 3: 307. en jomfru *(d. v. s. Maria, himmelens drottning)* . . . hauande dyra krono a sit hofwodh *ib* 299. the krona var reed the drotning hulkin meer kärlek hafdhe til mik owir allu *ib* 313. aff hänna *(hennes, som var härligast i jungfruskaran, tydl. Marias)* krono som hon bar a sino hofdhe. hulkin vindöghon hafdhe swa som rökilsa kar *KL* 359. — *krona i Svenska riksvapnet.* huat i baneren malat äre iij cronor skulle joo mädher wäre *RK* 2: 8610. **2)** *krona, konungadöme, regering, stat (i sht med afseende på egendom och finanser).* at wy *(konung Karl Knutsson)* skulle koma oc anama then crona oc rikit friit *FM* 62 (1467). kronän i suerike *SD* 5: 475 (1345, *nyare afskr.*). i kronunne þiänist *ib* 478. fra þöm dagh wi til kronunnä i swerike forman waldoms *ib* 561 (1346). *BSH* 2: 38 (1396) *o. s. v.* om the jordher wndhan krononne gagna ära *SD NS* 1: 136 (1402). *ib* 424 (1405), 425, 426, 437 (1405). vara suerikes krono undirdanoghe *Ansg* 233. vildo landit vinna oc bethvinga undir danmarkx krono *ib.* at j . . . kronona honum op andwordhin *Bir* 2: 260. thz kronan hauir mist *ib.* landit til vara krono mz rät halda ok krononna ouinum skadha göra *ib.* äptir krononna ingiäldom *ib* 149. rikesins krono äghor oc rikedoma *ib* 4: 113. gamalt kronona godhz *KS* 58 (144, 63). war aff krononne wel belänter *RK* 1: 1137. sporde nogra aff almogen, huem the skulle göra krwnones räntho *BSH* 5: 500 (1512). *Bir* 3: 398, 400. *KS* 58 (145, 63), 60 (150, 66), 73 (179, 80). *RK* 1: 2003, 2: 127, 132, 3496, 3: 3196. *Lg* 3: 192. *BSH* 4: 77 (1481), 78. **3)** *biskopsmössa, mitra.* hawer biscoper twähörnadha krono tha han sigher sungna mässo *MB* 1: 355. the sagho ärchebiscopin kläddan j sin scrud, swa som är krokstafwer ok krona *Bil* 846. *ib* 844. **4)** *krona, af Birgittiner-nunnorna öfver slöjan midt på hufvudet buren hufvudbindel af hvitt lärft med stycken af rödt kläde.* ofwer wilit sättis een krona af hwito lärifte oc j the krono skulu sömas fäm stökke af rödho klädhe swo som fäm rödhe droopa *VKR* 58. *Bir* 4: 10, 11. *TK* 270. thil then dagh hon wardher inwiigdh ok tagher wiil ok krono met systrom i sama clostre *(Nådendals kloster) FH* 4: 5 (1441). **5)** *tonsur, rakad rund plätt på hjässan (inom den katolska kyrkan utmärkande dem som tillhöra det andliga ståndet).* petrus . . . lät fraa thöm tima raka sik krono *Bil* 119. bödh klärkom . . . haua kringlutta krono. rakadha *Lg* 1002. brödhrene hafuin swa tonsuram oc krono som pläghas j androm klostrom *VKR* 71. *Ber* 229. brödhrene the ther präste äru skulu haffwa widha kronor oc trinna, äpther thy som andre clostermän haffua *Bir* 5: 41. **6)** *hjässa.* huggo hanom hofwodh ok krono sundir j kors lund *(kan äfven föras till* **5)** *Bil* 831. ater kom han med rödhe krwnu *(d. v. s. med blodig el. sårad hjässa) RK* 1: 2783. *ib* 4137. **7)** ? naar hiärtan sik inbyrdhis . . . äptir kropsins begärning lustas aff hwars annars krona *Bir* 5: 7. **8)** *ljuskrona?* mina bonadhe ok een krona hängher i hans stuffwu *BSH* 3: 293 (1470). *TK* 269, 270. — *Jfr* **asna-, biskops-, gul-, hedhers-, konungs-, martilsa-, martirs-, renlivis-, thorn-, thorna-, thörne-krona.** — **krono gods (-godz. -gotz),** *n. L. kronogods.* thesse godz waro gamwl krono godz *BSH* 2: 63 (1399). *ib* 67 (1399) *o. s. v.* wtleta the scatta jordh, krono gotz oc bönder, som kronan rät til hafuer *SD NS* 1: 424 (1405). *ib* 437 (1405), 2: 218 (1409, *nyare afskr.*). — **krono ingiäld,** *n. pl. inkomster tillhörande kronan.* vm the skatta iordh och krono ingield kommen waro i frelse *BSH* 2: 64 (1399, *nyare afskr.*). *ib* 66 (1399). — **kronoklädhe,** *n. pl.* [*Isl.* krúnuklæði] *kröningskläder.* vnum par kronoclædhe *SD* 4: 710 (1340?). — **kronolius (kronulyus),** *n. kronljus, ljus som sättes i ljuskrona?* kronulyus oc egh bluss ywer oss lata gyorä af þrym lifspundom vax *SD* 5: 563 (1346). lata halda eet ärwe meth . . . kronoliusom oc blusom *ib NS* 1: 147 (1402).

krona (*impf.* **-aþe.** *part. pret.* **-aþer. -ter** *RK* 1: *(LRK) s.* 228**),** *v.* [*Isl.* krúna] *L. bekransa, kröna. eg. och bildl.* kronadho petrum mz alskonna blomster *Bil* 107. kronom han som en konung *Bo* 194. en vän kronaþar kunugar *Bu* 183. *ib* 63, 128. *MP* 1: 28. *Bo* 246. *Bir* 2: 167. *Fl* 1132. *RK* 1: 1820, *(LRK) s.* 228. snarare kan eth cronath *(med krönt öfverhufvud el. med konung försedt)* rike sigh fore koma, än thre fatige men *BSH* 4: 238 (1498). han kronadhis vm sidhe martirio *Bil* 875. godhe kronas *(d. v. s. belönas)* höghelika for onda manna ilzsco skuld *Bir* 1: 261. *Jfr* **gul-, thorn-kronadher,** *äfvensom* **kröna.**

kronika (kroneka), *f.* [*Lat.* chronica] *L. krönika.* thz sigher kronika *MD* 193. romara kroneka *ib (S)* 244. *Jfr* **krönik, krönika.**

kronilse (-älsse), *n. pl.? kröning. FM* 60 (1457). *Jfr* **krönilse.**

kropfylla, *f. frässeri.* för . . . wälpläghan oc kropfyllo *LfK* 53.

kroplytter, *adj.* [*Jfr Äldre Dan.* kropper] *puckelryggig?* än han är mwskögdher eller kroplytter eller höbol *(si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus) MB* 1: 370.

kroppeliker (*ack. sing. m.* **kroppelighen. kropleghen),** *adj. kroppslig, köttslig.* j naghen kroppelighen siwkdom *Gers Frest* 31. wendes andelighä kärleker j en kropleghen sköran kärlek *ib* 39.

kropper? *m.?* [*Mnt.* krop] *körtelsvulst. ss hästsjukdom.* fori krop *Hästläkedom i AS* 137.

kropper? *m.?* [*Jfr Sv. dial.* kropp, *det öfversta af ett tak, och Nysv.* kroppås] — **kroppa damber,** *m. på taket af en borg anlagd vattenbehållare i hvilken regnvatten uppsamlas.* lot ther *(på Viborgs slott)* göra en kroppadam *RK* 2: 7302.

kropper (krupper: kruppir *KL* 84; **kruppenom** *ib* 231; **krup** *ib; FH* 3: 64 (1445); **krupp** *Lg* 3: 225; **kruppa** *ib* 213. *gen.* **krops. krofhs** *Ber* 17. *med art.* **krofsins** *Ber* 126. **krofhsins** *ib* 19. **krupsins** *Lg* 3: 232, 235. *pl.* **-ar),** *m.* [*Mnt.* krop. *Lat.* corpus] *L.* **1)** *kropp.* böte han kropp ey agher ko *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). til vors krops fordhan oc vppehälle *Bir* 2: 4. nar siälin skils fran kroppenom *ib* 1: 63. *Bo* 133. *KL* 231. *Ber* 17, 19, 126. *MB* 2: 225, 287. *Lg* 3: 225, 232, 406. *FH* 3: 64 (1445). — *kropp ss dödlig och*

underkastad förvandling; äfven död kropp, lik. til at hon faar eet sin lakt af sik olänkelika kropsins byrdhe *Bo* 91. skal thin wsle kropper wardha diwra mater oc fughla *MB* 1: 428. *Bir* 1: 170, 171. bäzst loktande balsam. mz hulko nar dödho kroppane smörias gömas orötelike *Bo* 43. wt fördhes ens friborens manz kropper til graffwa *Lg* 294. haffde . . . iordhat mangha hälga martyres kroppa oc likama *ib* 399. *KL* 84, 93, 107, 407. *MB* 2: 350. *Lg* 3: 213, 235. **2)** *kropp, bål.* huggo swa hwdit fran hans krop *RK* 2: 4485. — *Jfr* **diura-, fara-, hästa-kropper.**

kroppotter, *adj.* [*D. dial.* kroppet] *hullig, korpulent.* kroppot giri *MP* 1: 83.

kropstor (krupstor), *adj. hullig, korpulent.* twe fete brödhir oc krupstore *(corpulenti) KL* 294.

krosa (krwsa: -at *LB* 2: 49. **krossa: -as** *Bir* 2: 329; *se vidare* **sunder krosa. -ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* krossen] *krossa.* ormsins hwfwdh throdz nidher och krosas *Ber* 103. full . . . en stor sten pa hennes hofudh ok swa hardeliga hennes hoffudh krosadhe *Lg* 3: 552. thz krwsat är j man ok swndher slithet *LB* 2: 49. — **krosa sunder,** *sönderkrossa.* krosadhes all hans been sunder *Lg* 3: 563. pa huan lym som swnder var krosader *ib* 564. rotne stobba . . . hulke som syndir skulä krossas *Bir* 2: 329. *Jfr* **sunder krosa.** — *Jfr* **krasa.**

krotas (krootas), *v. refl.* [*Jfr Mnt.* kroden] *bråka?* wil . . . wsle mannen krootas oc opphögias her ower iordhena *LfK* 44.

krubba (krobba: -an *Lg* 3: 642; **-onne** *ib* 617**),** *f.* [*Mnt.* krubbe] *krubba.* jäta äller krubba *Lg* 46. een krubba aff sten *ST* 182. *ib* 217. *Lg* 3: 617, 642.

kruka, *f.* [*Mnt.* kruke. *Isl.* krukka] *kruka. LB* 7: 249, 308, 311, 9: 111. *PM* 12. *Jfr* **lerkruka.** — **krukomakare,** *m. krukomakare. LB* 9: 111.

krukotter, *se* **krokotter.**

kruma (krumma), *f.* [*Mnt.* krome. *Nt.* krume. *Dan.* krumme] *inkråm (i bröd), inre och mjuk del (af bröd).* stampar . . . krummona af hwyt hwätebrödh *LB* 4: 344. *Jfr* **brödh-, bröds-kruma.**

krumi (krame. kraame), *m.* = **kruma.** tagh aff grofith rogbrödh kraamen *LB* 7: 173. tag kramen aff blöt bröd *ib* 200 *(båda dessa ställen böra dock kanske föras till ett* **krumber,** *m.). Jfr* **hvetebröds krumi.**

krumpin (krompin. krompen), *p. adj.* [*Isl.* kroppinn] *L.* **1)** *hopdragen, krökt, krumpen.* en quinna som war krompin swa at hänna fötir waro krompne vidh hänna licamma *Bil* 868. en krompen qwinna *Lg* 3: 178. hafdhe iak han j mino knä swa som krompnan *(contractum)* man j allom limmom *Bir* 1: 33. fingrane ok armane hulke som waro swa som krumpne vträkto sik *ib* 84. annat larit var swa krompit at han ey gangit gat *KL* 363. them war krumpet hand oc fot *RK* 2: 3182. for krompnom lymom *LB* 7: 10. han gaar krumpin *(curvus)* vndir korseno *Bo* 197. gik allir krompin *ib* 189. **2)** *krympt.* leysk krumpit klede *SO* 105. *FH* 5: 89 (1482). — *Jfr* **krympa,** *äfvensom* **krypa.**

krumpna (krompna *Bir* 4: *(Dikt)* 261; *Su* 248; **-adhe** *ST* 365. **-aþe, -aþer),** *v. L. sammandragas, hopdragas, krympa samman.* tha krumpnadhin *(contraherentur)* sinuna *Bir* 2: 30. min inälue varo al thör oc krumpnadh *ib* 244. *ib* 4: *(Dikt)* 261. *ST* 365. *Su* 248. *Lg* 3: 260.

kruna, *se* **krona.**

krupper, *se* **kropper.**

krus (krwss *LB* 7: 308**),** *n.* [*Mnt.* krus. *Isl.* krús, *f.*] *L. krus, cylindriskt kärl. LB* 7: 308, 10: 7, 8. *PM* LI. *Jfr* **lerkrus.**

krus, *n.? i uttrycket:* i krus, *i kras, i stycken.* sla thz sunder alt i krws *Al* 10376. borger brusto sunder i krus *MD* 17. *Jfr* **krosa.**

krusa, *se* **krosa.**

krusa (-adher. *n.* **-at. -et** *Di* 12. **-it** *ib* 13**),** *v.* [*Mnt.* krusen] *krusa, göra krusig. part. pret. krusig.* thera haar waar gwlt oc krusat *ST* 421. han hafdhe krusat haar oc sidha lukka krusadha som een lebardh *ib* 513. *Ansg* 179. *RK* 1: *(Albr) s.* 212. *Di* 12, 13, 128, 130, 131, 133, 135, 296.

krusamynta, *f.* [*Jfr Mht.* krusminze] *krusmynta, mentha crispa Lin. LB* 7: 236. — **krusamynto vatn (-myntha-),** *n. dekokt på krusmynta. LB* 7: 215.

krussa, *f. L.* — **krussu foter,** *m. L.*

krut (krud. krwdh), *n.* [*Mnt.* krût, krude] **1)** *ört, läkande ört, läkemedel.* eett krud for te ögon som är tiok hwd oppo *LB* 7: 334. **2)** *krut.* salpether och krwdh *BSH* 4: 314 (1502). sändha meck kruth *ib* 5: 197 (1507). jek haffwer lod byössor och inthe til kruth *ib.* krwth fatas her *ib* 249 (1508). *ib* 273 (1508). lodh ok kruth ok byssa skytter *ib* 480 (1511?). 1 tunna lööst krwt *FH* 5: 237 (1524). *Jfr* **körna krut.**

kruthus (-huss), *n. kruthus.* y krwt hussed *FH* 5: 237 (1524).

krydda (kryda. -adher), *v.* [*Mnt.* kruden] *krydda.* condire, krydda *GU* 3. krydadha drykkia *ST* 53. math som är kryddath mz pöper eller med andra heta kryddher *LB* 7: 181. wel krydadan mat . . . äta *ib* 8: 18.

krydda (kryda), *f. krydda.* vm klädhe oc krydo *SD NS* 1: 561 (1406).

krydde (kridde, *se* **kalgardha krydde. kryde** *RK* 1: *(Albr) s.* 207, 210; *LB* 10: 8; *ST* 153, 216, 420, 422, 423. **krydhe** *L.* **kryder** *FM* 202 (1504), 350 (1507). **krydher** *Su* 138. **kryddher** *LB* 7: 181. *dat.* **krydom** *ST* 416**),** *n. vanl. pl.* [*Mnt.* krude. *Jfr Isl.* krydd] *L. örter, kryddor.* pipar ok komin ingefära ok galiga. kardamomom oc näghlikkor. paradisakorn ok än hiärtans frygdh, ok annor thera handa krydde *Bo* 133. at koma saman dyr krydde *ib* 219. salomon bescreff natur oc skipilse . . . aff allom yrtom oc krydom *ST* 416. j nidharsta stenhuseno gömdos yrtir oc ädhla dyyr kryde *ib* 420. manga byssor mz manga handa kryde oc läkedom *ib* 153. ther wäxir i the owirmärkis kryde som wäl smakar i bikar oc gryte som är muskaat oc kardemoma *RK* 1: *(Albr) s.* 207. mz thässe owirmärkis kryde som wäl smakar i bikara oc gryte *ib* 210. *MB* 1: 244. *LB* 1: 98, 7: 181, 10: 8. *ST* 216, 422, 423. *Bir* 4: 49, 101. *Su* 138, 203, 204, 205. *MB* 2: 182. *FM* 202 (1504), 350 (1507). *Jfr* **kalgardha krydde.** — **krydda gardher (kryddegardher: -gardhen** *PM* LXVII**),** *m. kryddgård, örtagård.* hon war som en krydda gardher, i sik haffwandes alzskona blomster oc yrther *Lg* 3: 441. *PM* LXVII. — **krydda kista**

(krydakista), *f. kryddbod?* gatubodhen eller krydakistan *Lg* 3: 579.

krykia (krykkia. krykke *(ack.) RK* 2: 2665, 2677. **krijcke. krikche),** *f. L. krökt staf, krycka.* en qwinna gangandhes mz twa krykkior *Lg* 3: 723. en krympling . . . som i ix aar haffde oppa krykior gangit *ib* 725. mange pa krykkior ginge *RK* 2: 3181. stodde sich widh sinna krykke *ib* 2665. *ib* 2677. — *kräkla.* ware biscops skrwer och krikcher *FH* 7: 79 (1509). for war biscops hat och krijcken *ib* 80. *Jfr* **biskops krykia.** — **krykio karl (krykkio-. krökio-** *L.*), *m. L. man som går på kryckor.* en gamal krykkio karl *Bil* 610.

krykla, *se* **krökla.**

krympa (krömppa: krömppe *MP* 2: 205. **-ir),** *v. hopdraga.* ond vätzska ok heet atirdraghir oc krymper tungona *MP* 1: 264. *ib* 2: 205. hwart thera *(näml. finger)* . . . räkte sik vt oc war ginstan färdhuct badhe at räkkia oc krympa *Lg* 3: 224. *Jfr* **krumpin.**

krymplinge, *m.* = **krymplinger.** enom krymplinga gaff han bötir *Bil* 753. *Jfr* **krymplinger.**

krymplinger (krömplinger: -linga *Bil* 653. **krimplinker: -linka** *Su* 297. **kryplinger: -linge** *Bil* 947. **kröplinger** *ib* 634; **-lingom** *ib* 463; **-lingx** *ST* 319. **kriplingher** *Bil* 108. **-ar),** *m.* [*Isl.* krypplingr] *krympling.* gaf enom krymplinge lif *(bör väl vara ganga i enlighet med Bil* 947*) Bu* 100. xl män somi blinde. ok somi krömplinga foro til rom *Bil* 653. *ib* 108, 463, 634, 830. *ST* 319. *Su* 297. *Af de anf. ställena kunna Bil* 463, 653, *Su* 297 *föras till* **krymplinge.**

kryna, *se* **kröna.**

kryning, *f.?* i [1] par grend laghen met kryning *FM* 76 (1483, *daniserande*). i [1] par syängte laghen met kryning *ib.*

krypa (*pres.* **-er.** *impf.* **kröp. krop** *Di* 282. *pl.* **krupu. kropw** *PK* 247. *part. pret.* **krupin: -it** *MB* 2: 171; *SD NS* 1: 255 (1403). **krwpin: -it** *Lg* 670. **kropin: -ith** *Al* 10135), *v.* [*Isl.* krjúpa] **1)** *krypa, kräla. om ormar, maskar o. d.* modhorin känne orm vnganom krypa *Bir* 3: 76. orma som krypa a quidhenom *ib* 26. sa han en orm krypa om thz sama träth *Lg* 91. krypande iordhinna madhka *KL* 151. tha kropw vtaff hans näsa och öron . . . swa manga löös at the huldo allan hans likama *PK* 247. creatwr . . . ther kryper a iordhinne *MB* 1: 157. — *krypa. om menniskor.* han *(Alexander)* kröp a badha händer oc knä *Al* 10128. han *(Alexander)* wille i flodhina hafwa kropith *ib* 10135. *Bir* 3: 135. *Al* 2331, 10131. *Lg* 670. *Di* 282. — *bildl. krypa, smyga.* syndena ok lastena krypa stundom vndir rätuisa män *(subrepunt justis) Bir* 1: 260. **2)** *krypa i hop, hopdragas, krympa? part. pret. krympt?* eth halft stykke kumist krupit *(för* krumpit?*)* oc ofuerskurit *SD NS* 1: 255 (1403). — **krypa af,** *krypa bort, släpa sig bort, långsamt aflägsna sig.* sotthin slippir til ok krypir aaff *GO* 719. — **krypa bort,** *krypa bort.* saghdhe sancta cristina til ormanna, jak byudhir idhir . . . at j krypin bort j idhra skrubbor *ST* 259. krupu the *(ormarne)* borth thera wägh *ib.* — **krypa in,** *krypa in.* ther op kröp en litin madhker . . . ok wille swa krypa in ij han *Al* 380. the *(mannen och qvinnan)* . . . krupu in vndir ena hälla skuru *KL* 297. *Jfr* **inkrypa.** — **krypa up,** *krypa upp.* kröp romanus sidhan mz nödh wp til hans *Bil* 694. *Jfr* **upkrypa.** — **krypa ut,** *krypa ut.* aff äggeno kröp vth een draki *ST* 512. myssena haffwa krupit wt aff theris skrubbom *MB* 2: 171. alexander . . . bordhe at krypa a goluith wt *Al* 10123. *KL* 298. *Jfr* **utkrypa.**

krysta, *se* **krista.**

kräfla (*Bil* 269. **kräffia,** *se* **utkräfla. krefia** *SD NS* 1: 17 (1401). **kräwia** *MB* 1: 452. **kräfuia** *Bil* 734; *SD NS* 1: 150 (1402). **kräfwia: -ias** *Bo* 125. **kraffia: -ias** *LfK* 66. **kraffwia** *Di* 97, 98. *pres.* **kräwir** *MB* 1: 146, 392; *GO* 1085. **kreffwer** *Gers Ars A* 2. **kräuar** *Bu* 498. **kraffwer** *LfK* 49. *refl.* **kräfs,** *se* **utkräfla.** *impf.* **krafþe. kräffdhe** *MB* 1: 221. *part. pret.* **krafþer** *L.* **kraffdher** *FH* 4: 34 (1453); *BSH* 3: 144 (1463). *f.* **kraffdh** *VKR* 12. *n.* **krafth** *BSH* 5: 104 (1506). **krapt** *PfN* 140. **kräfft** *RK* 1: 1285), *v.* [*Isl.* krefja] *L.* **1)** *kräfva, fordra. med två ack.* gudh kräwir ängin meer ä *(för* än*)* han formaa *GO* 1085. — *med personens ack. och sakens beteckning föregången af prep.* um. for:da herra karl äller hans arffua kräfuia äll[e]r til tala om then sama minna modhirs ärfdhadeel *SD NS* 1: 150 (1402). — *med sakens ack. och personbeteckningen föregången af prep.* af. thetta fornempda härredh ydre aff fornempdan herra beincte eller aff hans arfwom krefia eller taka *SD NS* 1: 17 (1401). — *pass.* hwat skal tha kräfwias af mik badhe oslom oc höghfärdoghom *Bo* 125. theras blodher, thz är theras syndher, the kraffias aff os oc warom siälom *LfK* 66. — *med saken betecknad genom sats inledd af* at *och med personbeteckningen föregången af prep.* af. gudh han kraffwer ey at enast aff cristne människio, at hon at enast flyr thz onth är, wtan iämwäl at hon öwar sik i godho *LfK* 49. — *med sakens ack.* var kunugar kräuar fasto *Bu* 498. ther forböz allom primatom nokot taka älla kräfuia for pallium *Bil* 734. han kraffde thz sölff han honom atte *RK* 1: 823. *ib* 826, 1285. *PfN* 140. *Di* 64.? all vrenlik thing som naturen krafde *Lg* 305. likamin oc kötith krafdhe sin losta oskäligha *MB* 1: 132. *ib* 146. — *pass.* a þingum kräuis rätter *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). — *med prep.* a (up a, pa). altiidh a thz sama kraffde *RK* 2: 4119. vppo slottet krafde *ib* 1305. *ib* 1431, 5752. the kraffde ther pa *ib* 3421. marsken kraffde fast oppa oc badh sig alle slotten fa *ib* 3380. — *begära, reqvirera.* detzleff forsmadde at kraffwia matt aff slottit *Di* 97. mik tyckte langt wara at ga hwar dag atkraffwia matt aff konungens stekara hwss *ib* 98. **2)** *bedja, begära af. med personens ack. och saken betecknad genom sats inledd af* at. mz graat ok bön hon marskin krafde at hon matte gaa til sinna modher *MD (S)* 267. **3)** *anmoda, uppfordra.* naar han ther til a clostreno kraffdher wardher *FH* 4: 34 (1453). ther vil jac göre min reth oppe, ee huar jac vardher for retthä kraffdher *BSH* 3: 144 (1463). **4)** *bjuda komma, kalla.* sin endha son han til sik kraffde *MD (S)* 297. **5)** *mana, ägga.* kreffwer os gwdh ok rätther kerleker til wan iämcrisnan til ath haffwa enkanneligha omsorgh om siwka människie helso *Gers Ars a* 2. ther skal man offtha kräffwia han til *ib b* 7. scal abbatissan . . . ey wara seen til at faa them

thera nödhthorfft tha hon wardhir ther til kraffdh *VKR* 12. hänna aldir ok skipilse krafdho hona til andra gipto *Bil* 109. then loste kräwir mannin til dödhelika synd *MB* 1: 146. *ib* 221, 392, 452. tha naturlikin luste krafdhe kötit *Bil* 885. *MB* 1: 391. som naturens kerlek honom kraffde *Va* 33. — **kräfla ater,** *återkräfva, återfordra.* kräff han ater aff mik *MB* 1: 244. *Jfr* **ater kräfla.** — **kräfla i gen,** *återfordra.* them ma ängin kräffwia ij gen *Al* 2307. — **kräfla in,** *inkräfva, infordra.* lathe kräffuie jn crononis skath *FM* 354 (1507). *Jfr* **inkräfla.** — **kräfla ut,** *utkräfva.* hans swänne haffue inthet anneth giorth, siiden han redh aff, en krafthet wd *BSH* 5: 104 (1506). *Jfr* **utkräfla.** — *Jfr* **af-, at-, lagh-kräfla,** *samt* **okrafdher.**

kräfning (krefnyngh), *f. kraf.* quitta, ledhogha och lösa . . . for alle ytermeer maningh hella krefnyngh *SD NS* 1: 540 (1406).

kräfta, *v.* [*Mnt.* kreften] *stärka, bekräfta.* at all bebindningh mellan thenne tw rijken skal ta yttermehre kräfftas, stadhfästas och fulbordas *BtRK* 142 (1441).

kräfter, *m.* [*Äldre Dan.* kraft. *Jfr Lat.* crypta] *eg. underjordiskt hvalf; fängelsehvalf.* latha han wt aff then häfft ok aff kwmmerlikom kräft *RK* 1: 2823.

kräftigher, *se* **kraptogher.**

kräka (kraka), *v.* [*N.* kreka *och* kraka] *krypa.* wardhe liffwandes creatur, badhe the som kräka (*så ändradt efter en annan afskr., Cod. A* 10; *Cod. A* 3 *har* kraka) j watneno, oc the som flygha j wädhreno *MB* 1: (*Cod. A* 3) 542. — *krypa fram, smyga sig fram.* siwkdom ok aller kraka til by *GO* 453.

kräkias, *v. känna benägenhet att kräkas, känna äckel.* begynner vämias och kräkias *LB* 7: 257.

kräkilse, *n. pl.? benägenhet att kräkas, äckel.* tz hielper for vämilse oc kräkilse *LB* 7: 242. han hielper for kräkilse oc golielse til spy *ib* 243. aff kräkilse eller aff tz onda j magan er *ib.*

krämare (krämäre. kramäri), *m.* [*SkåneL.* kræmære. *Mnt.* kremer] *krämare.* institor, krämare *GU* 6. — *ss tillnamn.* wibal kramæri *SD* 2: 231 (1297). curiam magni dicti kræmære *ib* 459 (1305). *ib* 5: 429 (1345). — **krämara bodh,** *f. krämarbod, köpmansbod.* *GO* 535. *Su* 181.

krämirska, *f. krämerska.* institrix, krämirska *GU* 6.

krämmakäte, *f. ysterhet, uppsluppenhet?* ä thäs större krämmakätin är thäs mera skipa hon mäniskione til vredhe *MP* 1: 351.

krämpa, *f. krämpa.* *Su* 244.

krängia? (*part. pret. n.* **kränkt**), *v.* [*Jfr Sv. dial.* kränga] *draga, rycka.* mangt eth gamalt fädernis swerd wart tha nidher aff naglom kränkt *RK* 1: 117.

kränkia (-ir, -te, -ter), *v.* [*Fnor.* krenkja. *Mnt.* krenken] **1)** *försvaga, förderfva, förstöra.* han krencker kraffthena i kroppenom *LB* 7: 76. tha gudhi thäkkis them kränkya met soth *FH* 4: 42 (1455). ängin soot ma os kränkia *Al* 6121. alexandri liiff . . . kränkia *ib* 10024. om thu wil os ä kränkia *ib* 4784. mz starka iärnlänkia som the griipana kunde ey kränkia *ib* 9098. kränkia the (ɔ: wärldinna drykkia) ok wanmakta howodhit . . . ok kränkia (*evertunt*) alla limina *Bir* 1: 43. vakn kränkiande oc vanmaktande hwarn ouin *ib* 2: 125. ey til bör . . . idher mz manghom psalmum at kränkia idher sinnen *LfK* 67. ey at enasto kränkias (*infirmari*). vtan än alstingx vanskas oc foruardha i mik siäluom *Bo* 107. mine fötir wanskas ok kränkias vm iak far vppa biärghit *Bir* 1: 273. *ib* 311, 2: 48, 129, 276. kränkes oc nidhergaar all andelikx husens bygningh *Su* 54. the kränktos fast aff mykin thörst *Al* 4965. ij kränkin ey idhra ära *ib* 1258. thy at the äntiggia skadha sina jamcristna liiff älla kränkia thera hedhir (*derogare honori*) älla göra them skadha j thera gooz ällir winom *Bir* 3: 335. krenkia stadzsens mena besta *MD (S)* 261. **2)** *corrumpere, förderfva, förföra, förleda.* offstort hiärta haffwer thik kränkt *Al* 8300. lata sik fore änga gafwor kränkia *ib* 2126. **3)** *kränka, förföra, skända.* at eugenius abote vilde hona (waldtagha oc hänna) hedher oc äro kränkia *Bil* 386. kränkte hänna iomfrudom *ST* 456. smitta ok kränkia hona *Bir* 1: 375. *Lg* 3: 65. kräncker jomffrur och gode qwinner *BSH* 5: 439 (1511). **4)** *göra kraftlös, göra ogiltig, vederlägga.* engin forma ath kränkia älla atirwräka then domin *MP* 1: 220. jak matade ok ämuäl swa min ordh at mine owini for matto ey at kränkia (*infirmare*) them *Bir* 1: 185. *ib* 3: 216, 217, 4: 91. **5)** *kränka, bryta, öfverträda.* ath war rätter kränkis ellir minzkas *EG* 66. um nokor wil thöm (*artiklarne*) äller nokon therra kränkia, bryta eller til enckte göra *BtRK* 34 (1359, *orig.*). hwa som thesse gafwo oc testament minskar ella kränkir *SD NS* 1: 527 (1406). sin dom . . . kränkia *MD (S)* 234. sins herra dechtingen burdhe hanom ey krenkia *RK* 2: *s.* 345. — *Jfr* **af-, be-, for-kränkia,** *samt* **okränkter.**

kräptugher, *se* **kraptogher.**

kräsa (-ter), *v.* [*Jfr Isl.* kræsaz] *förpläga.* hon aat till at bärgha lifwit ok ey till at kräsa kroppin *Lg* 3: 513. offmykyt kräster *LfK* 82. *Jfr* **käsa.**

kräselika (kräslika. kräsligha), *adv.* [*Äldre Dan.* kræselig] **1)** *kräsligt, yppigt, vekligt, vällustigt.* lifwa kräselica (*epulari*) *Bo* 107. aat kräslika (*deliciose et splendide*) *KL* 226. *MP* 1: 20. at han mykyt kräslica (*delicate*) födde sin krop *Bir* 3: 101. kräslika op födder *MB* 1: 430. föödh tit folk mz grofuom maat. oc ey kräsligha *Ber* 289. *Bir* 2: 58, 117, 144, 3: 16. *VKR* VIII. *Al* 6580. ey höffues ther thiänarenom kräselika lätias (*deliciari*), huar han see herran swa manlika stridha *Su* 30. **2)** *ljufligt?* tik haffuer iak swa kräselika (*delicate*) jnlyktan i mins hiärtas lönkamara *Su* 99.

kräseliker (kräselikin. kräsilliker: -lik *Al* 6109. **kräseleker -leka** *Lg* 218; **-lekasta** *Su* 194. **kräsliker: -like** *MP* 1: 20. **kräslikin: -likit** *KL* 256. **kräslig: -liga** *Di* 286; *MB* 2: 295**),** *adj.* [*Fdan.* kræselig] *kräslig, yppig.* predikadhe . . . gen thera kräselicom lifnadh *Bil* 782. *KL* 121, 256. *Bo* 45. *Bir* 2: 84. hafdhe han hwazske sudhin älla konstelica. reddan mat. ey oc kräselican mat *Bo* 85. *KS* 81 (200, 89). *MP* 1: 20. *Bir* 1: 103, 2: 36, 197, 3: 260, 4: 100. *VKR* VIII. *Al* 6040, 6109. *Di* 286. *Su* 194. tämplet var fult mz skörhet oc kräsliga fratzan *MB* 2: 295. kräselikin lastir (*deliciarum vitio*) *KL* 185. — *fin.* naar the hänne sagho i konungxlekom klädhom oc kräseleka i sidhom *Lg* 218. — *Jfr* **ofkräseliker,** *samt* **krasliker.**

kräselikhet (kräselighet. kräslighet. kräslihet *Bil* 263. **-ir),** *f. njutning, yppighet, kräslighet,*

vällust. hwi letadhe thu kräselikhet j skapadhom thingom *KL* 120. leta kötzsins kräselikhet *(deliciosa carnis) Bir* 3: 196. *Bil* 263. vordho rike aff hennes kräselighetz dygdh *(virtute deliciarum) MB* 2: 360. var j kräslighet *ib* 361. — *njutning, nöje, ljuflighet.* min kräselikhet *(deliciæ)* är at wara mz mannanna sönom *Su* 79. mins kärlekx högelika kräselikhet *ib* 84. the owermättes kräselikhetzsens synen *ib* 138. mik tykker som jak nw inbygghiare ware j kräselighetzsins paradyso *ib* 202. wälluktande maudragore j kräselikhetzsins yrtagardh plantadhe *ib* 203. i tik haffuer iak . . . kräselikhether *(delicias) ib* 22. lägh borth alla owerflödogha oc oskälika likamans kräselikheter *ib* 37. *ib* 63. — *kräslighet, läckerhet.* ey täkkes mik oc konungxligha rätther äller kräseligheter *MB* 2: 200.

krävet, *f.?* **kräveta,** *f. och* **krävete,** *m.* (*nom.* **kreffuita** *LB* 7: 232. *ack.* **kreffuit** *ib.* **kräffweta** *ib* 296. **kräffwäte** *ib* 294. *med art.* **kräffweten** *ib* 233. **kreffweten** *ib* 232, 295. **kräffwethen** *ib* 128. *pl. nom.* **kräffwätter** *FH* 4: 84 (1499). *dat.* **kräffwittom** *LB* 9: 118) [*Mnt.* krevet] **1)** *kräfta.* aff krabbom äller kräffwittom som ärw j bäkkiom *LB* 9: 118. quinta essentia aff kräffwittom *ib.* **2)** *pansar.* XVI kräffwätter *FH* 4: 84 (1499). **3)** *kräfta, kräftböld.* thed fordriiffwer kräffwethen. som oppo latina hether cancer *LB* 7: 128. bliffwer nakon fiistel eller kreffuita oppo brysted som icke vil läkias *ib* 232. tz dräper fiistel eller kreffuit *ib.* oppo kreffweten eller fiistelen *ib. ib* 233, 294, 295, 296.

krävilse, *n. pl.? och f.* *Jfr* **utkrävilse.**

kröghare (-äre), *m. gästgifvare, krögare.* eet köpthorp, ther härberghere, kröghäre oc fodhermarska aagha wti wara som pilegrimom oc wäghfarande folke skulu skipa therra bergning til sich oc sina hästa fore therra päninga *FH* 1: 17 (1441, *nyare afskr.*). *ib* 2: 131 (1441). *Jfr* **kroghare.**

krökia (krokia: krokis *GO* 179. **-ir, -te),** *v.* [*Isl.* krœkja] **1)** *kröka, böja.* ängin forma han (ɔ: min arm) krökia *(incurvare)* ällir böghia tha han är vt räktir *Bir* 1: 11. *ib* 3: 380. naar armin krökis *GO* 683. thu . . . kröker thina näsar *LfK* 141. thän krokis arla som godher kroker skal wardha *GO* 179. **2)** *kröka, gå i krok.* rymde diäwlen räddar ok crökte vm cring corset stenogha stigha ok þranga *Bu* 498. krökte diefwllin af wäghenom *ST* 117. — **krökia sik nidher,** *böja sig ned.* the krökia sik nidhir *KL* 380. *Jfr* **nidher krökia.** — *Jfr* **in-, ut-krökia,** *samt* **iärnkrökter.**

krökio karl, *se* **krykio karl.**

krökla (krykla: -o *Bir* 5: 21; **-ona** *Lg* 3: 160), *f.* [*N.* krøkla] *krumstaf, kräkla. ss värdighetstecken för en biskop: biskopsstaf.* lagdhe sin biscops skrwdh som war kröklan oc ringhen oppa warffrw altara *Lg* 3: 160. bort taka then ringhen ällar kryklona *ib.* tok snarlika ringhen oc kröklona *ib.* *Jfr* **biskops krökla.** — *ss värdighetstecken för en abbedissa.* abbatissonne wälsignilse oc wigxsle skal warda som sidhwänia är abbatissom, at wighias j sancti benedicti orden, wtan staffwen ällir kröklana oc gulfingrit *Bir* 4: 73. *ib* 5: 21.

kröna (kryna. -te, -ter), *v.* [*Isl.* krýna] *kröna (till konung el. drottning).* konung erich och tha kryntis *MD* 499. jac j vpsala crönter var *RK* 1: *(LRK) s.* 231. *ib* 2: 7528. *PK* 237. erchebiscopen krönte henne tha *RK* 2: 7532. *Lg* 3: 92. *Jfr* **krona.**

krönik (krönek. crönek. *pl.* **-ar. -är. -er),** *f.* [*Jfr Mht.* krônike, krônik] *krönika.* gambla crönekär *PK* 219. aff gambla foreldrena krönekar *ib.* j mangom androm götha krönekom *ib* 226. j mangom androm krönikom *ib* 228 *(båda dessa ställen kunna föras till* **krönika***).* j danska krönikinne *ib* 227. danske cröneker *ib* 230. *Jfr* **kronika, krönika.**

krönika (cröneka), *f. krönika.* thz ärendet gör krönikan mykit lankt *MD* 337. i rikesens cröneka och tänckkebock *BSH* 5: 318 (1508). *Jfr* **kronika, krönik.**

krönilse, *n. pl.* *Jfr* **kronilse.** — **krönilsa dagher (krönilse daagher)** *m. kröningsdag.* paa waar krönilse daagh *SD* 1: 207 *(öfvers.).*

kröning, *f. kröning (till konung). BtRK* 376 (1501).

kröpa (*part. pret.* **-ter. -adher),** *v.* [*N.* krøypa] *krympa, hopdraga.* — *part. pret. hopkrympt, hopdragen, trång.* thera ärma äru nu thranga oc kröpadha hulka fordhom varo vidha *Bir* 2: 70. — *krumpen.* medh halte, kröpta oc lampe *BSH* 5: 7 (1504).

kul, *se* **kol.**

kula, *f.* [*Mnt.* kule] **1)** *kula, knöl.* ryggin var mz kulom sät *Iv* 270. **2)** *kula, metallkula.* mz glödoghom kulum *LB* 1: 98. i glödhaghom kulum *ib* 3: 184. — *Jfr* **elds-, sadhul-kula.**

kula, *f.* [*Mnt.* kule] *kula, jordkula, håla, fördjupning.* skodhado the hälga män i kwlonne sitia *Lg* 441. giordo dyup hool oc lönliga kwlor j bärghen *MB* 2: 84. nidan vnder kular *(för* kulor*)* män j sta *RK* 2: 2198. ther wardh een dyup watnlös kula ellir brun j iordhinne ther wardh *ST* 78. the hafdho sprungit ena kulo j iordhena alt vp til belte stadhin *ib* 143. *Jfr* **biärgh-, biärgs-, iordh-, leona-, stenkula.**

kulde, *m.* [*Isl.* kuldi] *köld. Bil* 614. sik wäria för . . . hita ok kulda *KS* 40 (105, 43).

kulder (*ack.* **kuł. kull** *Al* 784, 2430, 5276; *RK* 3: 1282; *MB* 2: 293; *Di* 149. **kulld** *Di* 82. **kol** *Bil* 697), *m.* [*Isl.* kollr] *L.* **1)** *topp, hjässa, hufvud.* oppo hiessan oc kwllen *LB* 7: 333. — *i uttrycket* um (om) kul, *om kull, öfver ända.* rädh hanum ey drykka aff lönte flasko vtan kasta wm kol *(Cod. C:* sla bona om kwl 1032*) Bil* 697. starkir brändaghe kastar om kul människiona *Bo* 140. slo han om kull *Al* 784. *ib* 5276. *MB* 2: 288, 293. hafdhe maxan fallit vm kul *Pa* 19. *Di* 149. *Al* 2430. *RK* 3: 1282. at thz moxen gik om kulld *Di* 82. **2)** *en vid brynjan fäst, af järnringar förfärdigad el. med sådana besatt hufva, hvilken ss ett slags kapuchong drogs öfver hufvudet (synes hafva varit ungefär detsamma som Franska* coife, *Mht.* hersenier, *se Schultz, Höf. Leb.* 2: 41 *f.).* dedimus loricam vnam cum capucio quod dicitur culder *SD* 1: 634 (1283). *Jfr* **härsnär.**

kulder (kolder), *m. L.* — **kullar arf (kollar-),** *n. L.* — **kullaskipte (kolla-),** *n. L.*

kulfiski, *n. L.*

kulfiski vatn, *n. L.*

kulgryta (-grita. -gryde), *f.* [*Fnor.* kollgrýta] *gryta utan fötter.* I par kwlgritor aff xiij lispund oc xx *SD NS* 2: 699 (1413). II stora kwlgryte *FH* 5:

229 (1516). en stor kwlgryde *FM* 76 (1483, *daniserande*).

kulle (kulli. colli), *m. L. kulle.* j allom kullom ok dalom *Bir* 3: 38. *MP* 2: 19. a hwarn lostelikan kulla ok klint *Su* 427. — *i ortnamn.* in hellaculla *SD* 1: 740 (*omkr.* 1280-*talet*). — (?) *ss tillnamn.* sigge colli *SD* 1: 461 (1272). johannes kulli *ib* 2: 616 (1310). — *Jfr* **biärghkulle.**

kullotter (kullutter. kollotter), *adj.* [*Isl.* kollóttr] **1)** *kullrig, kupig, hvälfd.* thz hws war alth kulloth *Pa (Tung)* 37. **2)** *kullig, utan horn.* kulloth ko (*bos cornibus orba*) *GO* 1079. at the skulo . . . ey . . . stanga kollot diwr *MB* 1: 355. **3)** *utan hår, med afklippt el. kortklippt hår.* elizabeth lät henne skiära haar aff hofde oc sagde aldre gaar thu i danz mz thänna lokkom ok helder seer jac thik nw kullutta en min son kronadan keysara *Bil* 806.

kullsvarf (kuld-), *n. L.*

kulmule, *se* **kolmule.**

kulna, *se* **kolna.**

kulsvarf, *se* **kolsvarf.**

kulter? *m.?* = **kylter.** ad edificium sancte katerine ad fratres minores scaris . . . uestes meas scarlaticas & alias blauias cum uno cult & purpura una & casula purpurea dignum duxi tribuenda *SD* 1: 395 (1259).

kuma, *se* **koma.**

kumbel, *n. Jfr* **bokumbel.**

kumber (komber *Iv* 602, 2208; *Al* 7314**),** *m.* (*RK* 1: 1695, 3959) *och n.* (*Iv* 602, 2208; *RK* 1: 2539; *Al* 7314) [*Mnt.* kummer] *nöd, betryck, vedermöda, bekymmer.* radde honum alt hans komber boot *Iv* 2208. thz komber han hafuer at bära *ib* 602. haffdo kwmber ok mykit qwal *RK* 1: 2364. thz kwmber liffuit tolde häre *ib* 2539. awi then kwmber ok then harm the tha a sik sielffue sagho *ib* 3959. *ib* 1695, 2153. *Al* 7314. *Jfr* **hiärta kumber.**

kumberliker (kwmmerliker), *adj. svår, besvärande, obehaglig.* latha han wt aff then häfft ok aff kwmmerlikom kräft *RK* 1: 2823.

kumbra, *v. Jfr* **okumbradher.**

kumin, *se* **komin.**

kumisker (kumesker. *n.* **kumist. kumest. kumisch),** *adj. kumisk, från Kum (i Persien)?* en kumeskan kiwrtil *SD NS* 2: 699 (1413). I kwmeska hätto *ib.* eeth halff stykke kumist cledha *ib* 1: 96 (1402). xvj alna cumist clädhe *ib* 2: 86 (1409). *ib* 159 (1409). x alna kwmest klädhe *FH* 2: 84 (1431). *ib* 4: 14 (1451). xI alna kumest kläde *ib* 6: 60 (1469). — *n. tyg från Kum?* eth halft stykke kumist krupit oc ofuerskurit *SD NS* 1: 255 (1403). *ib* 323 (1404, *nyare afskr.*). eth hättoklädhe aff kvmist *ib* 594 (1406). *ib* 2: 46 (1408), 48 (1408). eet stökche kumisch *ib* 52 (1408). vij alna kumist *ib* 160 (1409).

kumpan, *se* **kompan.**

kuna, *se* **kona.**

kunder (*n. pl.* **kund. kun),** *adj.* [*Isl.* kunnr. *Jfr Mht.* kunt] *L. kunnig, känd. Jfr Kock, Tydning af gamla svenska ord s.* 7 *f.* tha var mik annor tidhande kund *Fr* 1490. — vardha kunder, *varda till del, vederfaras.* thik vardher sidhan väl äwintyr kun *Iv* 363. — *Jfr* **iäm-, o-, valin-, van-kunder.**

kungöra (kwngyra: -gyry *Su* 73. **kongöra: -gör** *Bir* 3: 455**),** *v.* [*Fnor.* kunngera] *L. kungöra, förkunna, tillkännagifva, uppenbara.* kungiordhe almoghanom hwilka nadh gudh giorde mz hanom *Bil* 871. kungiordhe han aluarlica sinne hustru alt thz han hafdhe vndirstandit af stiärnonna skipan *Gr* 260. *KL* 31, 247. *Bir* 1: 196, 2: 67, 3: 455. *VKR* xx. *MB* 2: 3. *Su* 73. *Lg* 218. kungiordhe all guz radh *KL* 164. kungörande syndä idhrogha *ib.* nar quämelikin time kom tha tedhos iärteknin ok min ordh kungiordhos (*declarata*) mz gerningomen *Bir* 1: 253.

kungörare, *m. förkunnare.* sanindina kungörare *Bir* 3: 161.

kungörilse (kongyrilse *MP* 2: 63, 221, 262**),** *n. och f.* (*MP* 2: 63) *kungörande, uppenbarande.* mins vilia kungörilse *Bir* 1: 78. gudlike milhetz kungörilse mz hulko han van är mote löpa allom komandom til sin *MP* 1: 97. *ib* 299, 2: 63, 221. *Lg* 3: 582. — *undervisning.* forsma ey sniälla presta kongyrilse *MP* 2: 262.

kunktere, *se* **komptare.**

kunleker (-leeker), *m.* [*Isl.* kunnleikr] *kunskap, kännedom.* giffwa mik nakan kunleek aff miskunnena olio *Lg* 90. göra honum nakan kunleek aff miskunnena olio *ib* 91.

kunna (*pres. ind.* 1, 3 *p.* **kan.** 2 *p.* **kant. kan.** *pl.* 1 *p.* **kunnom. kunnum** *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). 2 *p.* **kunnin. konnin** *MP* 2: 64. 3 *p.* **kunno** *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*); *LB* 4: 353; *KS* 10 (25, 11), 82 (203, 90); *Al* 838, 855; *Bir* 5: 93. **kwnno** *Su* 270; *BSH* 4: 352 (1503). **kunnu** *SD* 5: 558 (1346, *gammal afskr.*). **konno** *ib* 662 (1347). **kunna** *Bir* 1: 99; *Gers Frest Inl.* **kwnna** *Su* 177. *pres. konj.* **kunne** *Bu* 144. *impf. sing.* **kunne** *Bu* 7, 27, 146; *Bo* 225; *MB* 1: 277; *RK* 2: 7091. **cunne** *Bu* 499. **kwnne** *Di* 302. **kunde** *Bo* 212; *RK* 2: 7964; *Di* 131, 189; *MD* 28. **konde** *SD NS* 2: 240 (1409). *pl.* **kunno** *MB* 1: 3, 349; *MD* 345. **kundo** *Bil* 850. *impf. konj.* **kunne** *Bu* 181. **kwnne** *Su* 178. **kunde** *Va* 4. *part. pret. n.* **kunnit** *Bo* 1. **kunnith** *Gers Frest* 1. **kwnnidh** *BSH* 5: 296 (1508)**),** *v. L.* **1)** *känna, veta. med ack.* at män kunno ekke thaghar ledhena ower hawith *MB* 1: 3. sagdhe sik kunna eeth gudz nampn *Bil* 85. *Bir* 1: 99. än tho at vi kunnom ther äkke somlike skön aa *Bo* 233. *MB* 1: 75. *Di* 189. — *kunna, förstå, förstå sig på, hafva färdighet i. med ack.* for . . . tel eet annat land ok staþ. som han cunne eigh tungo *Bu* 499. *Bil* 850. thom som swensko kunna ok ekke lathine *Gers Frest Inl.* ii biscops hus som klärkom burþe sitia. skal ängen in coma vtan han kunne väl bok *Bu* 144. *Bil* 82. — *med ack. samt prep.* til *med följ. subst.* en som enkte kan til gärning *MB* 1: 75. — *med prep.* til. macedones kunno til örlöghx bäst *Al* 855. han skal wara wäl kunnande til sit bokwit *KS* 53 (133, 57). — *med prep.* vidh. han kunde wäll wid skiöll oc swerd *Di* 131. wid mak ok nadher thu bäter kan *Al* 78. thän kan best widh wandan som ängin hawer *GO* 774. — *med prep.* mädh. som well kan mz riddarskap *Di* 145. — *kunna, vara skicklig, vara i stånd. med inf. utan* at. vtan han kunne väl bok ok suara tel cloka pröuelse *Bu* 144. änga andra mässo kunne han sighia *ib* 27. *ib* 181. nar maria kan (*scit*)

ey äruodha älla gitir *(potest)* ey *Bir* 3: 168. — *med inf. med* at. hwat kant tw at lekä *Di* 108. *Då kunna står förenadt med inf., kan denna betydelse ofta ej strängt skiljas från den följande, hvilken kan anses i viss mån ingå äfven i de anförda ex.* — *abs.* offuer them tha kunde tu wel *MD* 28. **2)** *kunna, vara i stånd, förmå.* vi ey kunnom älla gitom lifwat vtan thik *Gr* 318. — *med inf. utan* at. engen kunne finna þän man siþan. ok ängen kunne sigia af hanom siþan *Bu* 146. än thot iak kan alla *(för* älla*)* maa ey sörghia *Bir* 3: 119. hwa hafdhe thz kunnit tro *Bo* 1. hon kunde äkke längir töghiat *ib* 212. tå kunno barn ok ugur magha kununga warda *KS* 10 (25, 11); *jfr* **3.** — *med inf. med* at. almoghe kan sköt at finna . . . huad han redhis gudh . . . ella ey *KS* 15 (37, 16). — *med inf. utan* at *i förening med en superl.* konungen lot sik sidan lidha alla raskasta han kunne ridha *RK* 2: 7091. sagde them at han wildhe til honom fara thz ärligästä han kunde affstadh koma *Va* 4. — *med underförstådd inf. oftast i förening med en superl.* kastadhe wth j syon som han längsth kwnne *Di* 302. at fölia mz wapn ok häst vtan dwalu som ij kunnin bäst *Al* 832. *Di* 145. komma til them thz raskast han kunde *RK* 2: 7964. rände som han kunde fasth *ib* 3: 1636. — *kunna, kunna finna sig i, kunna beqväma sig till. med inf. med* at. modhorin kunne ängalund at lata forkoma honum *MB* 1: 277. **3)** *kunna, vara möjlig. med inf. utan* at. ther af kan honom ängin frome tiluaxa *Bo* 88. i töm fallom, i bardagha kunno tima *KS* 82 (203, 90). thz kan ok ey wara, at thz barn hauer ey frender älla hulla vini äpte fadhur sin *ib* 10 (26, 11). — *med inf. med* at. the kunno längher at gömas *LB* 4: 353. **4)** *för att uttrycka ett antagande: kunna. med inf. utan* at. nu kan nokor seghia thet uåghat ware *KS* 10 (25, 11). kan nakor naklaghan koma offwer han *SO* 15. *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*), 662 (1347). vm kununger kan warda antiggia nidhingr ella vrgytia, suå är vrgitia bätre än nidhingr *KS* 35 (90, 37). vm thäth swa kan ske at the samu päningha kunnu igh in koma vppa thöm daghenom *SD* 5: 558 (1346, *gammal afskr.*). kunne þät swa vara ät han vilde þär af fara *ib* 637 (1347). er thät ok swa at iak kan hännä liwe länger liwä *ib* 4: 389 (1334?). e i hwat land i vart riki wir kunnum i komä *ib* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). hwor thet helztä liggiä kan, oc hwor han thet spöriä kan *ib NS* 1: 5 (1401). j hwariom een man gelnas wt j eller girnas kan *MD (S)* 288. alt thet hanz hustrv fadher . . . mik skyllogher war i eno ällaz adhro ällaz hwat thet hälst wara konde *SD NS* 2: 240 (1409). **5)** *lära, undervisa. med dat. och ack.* mästara the wäl moghu thera barnum kunna *(Bure och Scheffer:* känna*)* mz ordhum ok athäwum digdh oc snille *KS Fragm.* 11. then som konunga ok höfdhinga barnum skal kunna *(Bure och Scheffer:* känna*)* wisdom ok digdheligbin athäwe *ib.* — *Jfr* **forkunna.**

kunna, *v. Jfr* **mis-, var-kunna.**

kunna, *se* **kynna.**

kunna, *f. L. Jfr* **fakunna.**

kunnadher, *p. adj. Jfr* **välkunnadher.**

kunnist (*MB* 1, *Cod. B i allmänhet då Cod. A har* konst; *se MB* 1: 568. **kwnnist** *MB* 1: *(Cod. B)* 534. **kunnisth** *BSH* 5: 422 (1510). **kunist** *KS* 28 (71, 30). **konnist** *Gr* 259. **connist: connistä** *Bil* 339. **konnest** *L.* **kwnsth** *Gers Ars A* 2. **konst.** *pl.* **kunnisthir** *MB* 1: *(Cod. B)* 568. **konster. konste),** *f.* [*Jfr Isl.* kunnasta. *Mnt.* kunst] *L.* **1)** *visdom, förstånd.* i aldir oc konnist maktoghast *Gr* 259. **2)** *skicklighet, förmåga.* vanin gör idhnona. idhnan konstena. ok konstin giwir kraptena i allo äruodhe *Bo* 134. *Bir* 1: 299. te skulu hava konst *(aptitudinem et industriam)* sik at wäria ok andra slå *KS* 81 (201, 89). kunist til at göra thz hånom är åfåt *ib* 28 (71, 30). ey haffde hon konst til at simma *Lg* 3: 387. iak . . . haffwer giört thenna bok som kallas oppa latine ars moriendi. ok är nyttogh allom crisnom människiom til ath faa kwnsth ok lärdom til at kwnna wäl döö *Gers Ars A* 2 *(möjl. att föra till* **3**). hafwer han konst at wndhersta gudh *(cognoscendi facilitatem) Ber* 212. ther til at swara wardher wäl skäleket om konsten nakkraledhis at räkthe *(si facultas adesset) Su* 78. j them daghom bör huariom eptir sinne konst ok makt minnas a gudz godgerninga *MP* 1: 316. *BSH* 5: 422 (1510). **3)** *kunskap, insigt, färdighet.* hon *(själen)* skapas i barnsins likama vtan alla konst oc hawer gudh siälwer giwith all andbudh oc redho til at fa mz konster *MB* 1: 55. födhas mz allom konstom *ib* 118. aff wanwitino komber at mannin hawer ey alla konster *ib.* konst styrer man til at göra rät *ib.* är thz mannenom natwrlikt at han faar konst mz öghom oc örom *ib.* om hans konst oc wit *ib* 119. *ib* 78, 92, 93. *MP* 1: 240. afla visdom ok konste til gudz hedhir oc cristna tro värio ok til godhra manna styrkilse ok villa farande rättilse *Bir* 3: 242. — *konst, idrott.* sannaþe han vara bästan ok wisastan mästara þere const *(strax förut heter det att det sökes efter* þän mästara dicta kunne ok göra þolict palacium. som standar i römsko borgh*) Bu* 181. iämskyt som the sagho eller hördho nakra konst oc lagdho sin hugh til at nima, tha hafdho the nwmith the list ther the willo *MB* 1: 119. — *konst af magisk art, trollkonst, svartkonst.* matheus sagdhe til coclaranna. hwar är nw idher list ok konst *Bil* 226. *Bir* 3: 158. som kunna nakra handa manilse älla konste at vt köra älla wt mana diäflana *ib* 1: 99. then konstenä magin j her forsökiä *Va* 43. at jak hafdhe giort thz aff ille konst *(arte maligna) Bir* 2: 299. the swarta konstin *ST* 22 *(se vidare* **svarter**). — *konst, vetenskap.* waru ther höghasta scola hösto connistä *Bil* 339. ij them skolom ga wi ey til book ther mästara göras ij konstom klook *Al* 6446. *ib* 6449, 6450, 6457, 6459. sniälle j boklike konst *Bir* 1: 101. nim ther til boklica konste at thw maghe callas mästare *ib* 3: 241. *Lg* 535. — *konst, konstfärdighet.* han lät ok guthna hästa aff gul dragha mz konst silf waghna *Bil* 722. ij eet torn är aff konster giort *Fl* 710. sinne konst monde han tha at nyta *Al* 4453. **4)** *det som är uttänkt och utfördt med insigt, maskin.* swarlige stormande met swore bösser och andra konster *FH* 6: 85 (1495, *afskr.*). **5)** *konst, list.* mz konst oc swik *Al* 9949. — *Jfr* **diävuls-, koklara-, spadoms-, stridskonst.**

kunnista, *f.* [*Jfr Isl.* kunnasta] *kunskap.* kalladhis kunnistu *(Cod. A* wiisdomsins 158*)* trä gotz oc iltz *MB* 1: *(Cod. B)* 543. vtan aller kwnnistur *(Cod. A* alla konst 55*) ib* 532.

kunnogha (kunnugha. kunnighä. konnugha. kwnnunga: -wm *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). **konnogha: -ade** *Bil* 851; **-adus** *ib* 894; **-ado** *ib* 900. *pres.* **kunnoghir** *Bir* 1: 3. *impf.* **-aþe.** *part. pret.* **-aþer),** *v.* [*Fnor.* kunniga] *L. förkunna, kungöra, omtala, uppenbara.* at ir wilin walldz gerninger ok the them görä firi oss oppenbarä ok kunnughä oss *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). vi . . . konnughum allum mannum. at vi allum þem. som . . . bo . . . i syrby dömum . . . fullan almanna vägh *ib* 662 (1347). *ib* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). konnoghade hwar androm thänne vndirlik thing *Bil* 851. tro himerikis ordhom som thik äru kunnogadh aff gudhi *Bir* 3: 450. agher oc konunger allom mannom . . . kunnighä, när han vill þön samu fornäfnd rättäräthing hawas *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). kunnighä þet i hwarye landzskapino *ib.* skulu the thet oppenbarlika kunnugha *BtRK* 34 (1359, *orig.*). iak . . . kunnoghadhe thina sannind til människionna helso *Bo* 185. miracula skulu kunnoghas for annars gagn skuld *ib* 73. thätta radhit vardh kunnoghat oc vitirlikit *ib* 160. kunnoghadho hanom at hans forradhara varo dräpne *Gr* 266. thätta vardh kunnoghat artasire persara konunge *ib.* hulkaledhis världzlikin lykka ok sälikhet fik omskipte mz them. oc huru the forforos thz skal frammarmeer kunnoghas *ib* 259. *Bil* 894, 900. *Bir* 1: 3, 3: 282, 4: 130. *Fr* 330. *RK* 1: 1686, 3415, 2: 3261, 7429. *Pa (Tung)* 42. swa som vi kunnoghe vardhum mannom om ordh älla giärninga. swa ändelika kunnoghoms *(varda kände)* oc vi vbigriplaka andanom om thankana *Ber* 268.

kunnogher (kunnugher. konnogher: -ogh *Bir* 2: 240; *MP* 2: 57. *n.* **kunnogt. kunnokt. kunnoth** *SD* 6: 65 (1348). **kunnukt. kunnukth. konnught** *BSH* 1: 197 (1387). **konught** *SD NS* 1: 26 (1401). **konnoght** *KL* 176. **kynnocht** *SO* 205**),** *adj.* [*Isl.* kunnigr] *L. om personer: känd.* han drap kunnugha ok vkunnugha män *Bil* 299. *KS* 78 (193, 86). — *med dat.* han skulde vppinbar wardha oc kwnnoghor människiom j wärldene *Lg* 68. *Bil* 340. — *om saker: kunnig, känd. med dat.* hans dagher är hwariom manne kunnogher *Bil* 634. *MB* 1: 79. *SD* 6: 65 (1348). *KL* 176. *MP* 2: 57. *Bir* 1: 12, 74, 2: 240. at þät kunnukt göres hans härrä *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). gör iäc thet allum kunnukt *ib* 5: 293 (1344). at þet se allum mannum kunnukth *ib* 6: 180 (1350). thet skal allom mannom vetherlekith wara ok konught *ib NS* 1: 26 (1401). vy . . . görom allom mannom witerlikt oc kunnokt *BSH* 1: 186 (1386). *ib* 197 (1387). han gör thz kynnocht brödrom ok systrom *SO* 205. giorde hon sinom fader kunnogt om phila *Va* 15. them war tha wäl kunnogt ther *ib* 52. — *känd, allmänt känd.* ther wppa haffwer thu nog wppinbarlika hälga fädhrenna kwnnoghan lärdom *Su* 303. — *Jfr* **fa-, namn-, o-, van-kunnogher.**

kunnoghet, *f. Jfr* **fa-, o-kunnoghet.**

kunskaper (kundscaper: -scap *Lg* 3: 577. **kwndhskap** *Su* 8. **kynskaper: -skap** *ST* 57; *Su* 23, 270, 292, 341; *Lg* 585, 812. **kyndskaper. kynzskaper: -skap** *Su* 23; *Lg* 3: 487. **könscaper),** *m.* [*Äldre Dan.* kundskab. *Mnt.* kuntschap, kunschap] **1)** *kännande, kännedom, erfarenhet.* til guddomsins kwnskap *Su* 23. *ib* 8. komma til gudelika tingha skodhan oc kynskap *ib* 23. komma til guddomsins känzslo ällar kynzskap *ib.* mädhan jak thäs kynskap haffwir *ib* 270. see mz huat wppinbarlikom kynskap thäs sacramentzsins lönlika nadher giffuas at känna oc wndirstaa *ib* 292. *ib* 341. **2)** *kännedom, bekantskap.* gifs them nampn, mz hwilko the koma j kunskap *(varda kände)* fore folke *Lg* 3: 497. **3)** *bekantskap, igenkännande, erinring.* jak är allom aff kynskap gangin, oc mik kännir her nu engin *ST* 57. *Lg* 585. **4)** *bekantskap, umgänge.* swa kom han i könscap mz them. oc vardh them hemelikin *Bo* 53. nar the komo i kyndskap mz honom *ib* 57. jak hadhe . . . swa mykin kynskap oc hemelighet mz gudhi oc hans änglom *Lg* 812. *ib* 3: 577. at hafwa manga manna kynzskap oc winskap *ib* 487.

kuntere, *se* **komptare.**

kununger, *se* **konunger.**

kupa, *f.* [*Mnt.* kupe] *skål, skålformig fördjupning.* gör en oghn som haffwer ena kwpo mith j segh aff leer, och aff kwponnas bothn säties en järn pipa, tha likowäl ey swa ath hon gar gönom jn j kwpona *PM* XLVI. — *kupa, skanskupa.* lather oss ffa en stocker och riiss till at forbätre vore skanszer och kwper met *FM* 310 (1507). *Jfr* **iordhkupa.**

kupartyr, *se* **kopartyr.**

kuppare, *se* **koppare.**

kur, *se* **kor,** *n.?*

kura, *v. kuttra.* tha qwitra the (ɔ: fughla) oc sionga, oc some kwra oc gala *MB* 1: 366. *Jfr* **kurra.**

kura? *v.* [*Fdan.* kure. *Mnt.* kuren] *sitta stilla; stå (ss jagtterm).* thz är ilt at känna gamblom hundh at rwka *(sannolikt för* kwra; *motsv. Danska ordspr. har* kuræ; *vix canis aptetur vetus vt residendo jocetur) GO* 1061.

kure, *m.* [*Fdan.* kure. *Mnt.* kure] *väktare, tornväktare.* synin hulkin som skal vara swa som godhir kure *(speculator)* hulkin som skal granlica see ok skodha mällan komande ouini oc vini *Bir* 3: 182. thän kwre öpte a sin tinnä *Iv* 4059.

kurra, *v. qväka.* huat ey frödhin oc mangskona madka, ffödde aff träk oc sleeme, loffua tik, currande j träkkom oc dyghiom *Su* 330. *Jfr* **kura.**

kurra, *se* **korra.**

kus (kos *MD* 42; *Al* 10167. *frf. vok. i änd.* **kuss-),** *m.* (*Bir* 3: 257; *MD* 42; *Lg* 3: 476) *och n.* (*Al* 10167) [*Isl.* koss, *m.*] *kyss.* swasom jude kus hulkin mz thom kussenom forrädh aldra manna helara *Bir* 3: 257. hon minte hans mwn mz thusand kos *Al* 10167. *Bo* 189. *MD* 42. *Su* 314, 317, 406. *Lg* 3: 476. *Jfr* **frids kus.**

kusi (kwse), *m.* [*Sv. dial.* kuse] *person som ingifver fruktan och vördnad, husbonde, herre.* ilth är i hwse som ängin är kwse *GO* 264. *ib* 297. thz är ok ont ij thy hwse ther ängin är rätzl äller kwse *Al* 1888.

kusin, *se* **kiusa.**

kusk, *n. tvång, trug.* þrolyndar oc þryscar gen cuske *Bu* 494. hans fadher gat mz änkte kusk wänt hans hugh *Bil* 467.

kuska (-ar, -aþe, -aþer), *v.* [*Dan.* kuske] *L.* **1)** *tvinga, nödga, truga.* vänte han gita luccat þän han gat eigh cuscat *Bu* 494. han kuskaþo frändar at

giptas *ib* 26. *ib* 154, 199. *Bil* 804. skal thu ey kwska them til gisla *(Cod. B* ey hardelika kuska them til atirgiälda 560*)* *MB* 1: 339. — *tvinga, kufva.* herradoom som kwska andra men vnder sik *MB* 1: 102. *ib* 174, 297. — *truga, ansätta.* for konungh karllss offuerwäldughe macht, som wi wardhom tiit oc optha kuskadhe mäder *FM* 60 (1457). **2)** *slå.* lät hana fast kusca mz pustom langa stund *(alapis durissime cæditur)* *Bu* 511. — **kuska sik,** *kufva sig, styra sig, hålla sig inom skrankorna?* hwar räthwis man stydher ok kuscar sigh widh hop ok räddogha *Ber* 4.

kuskan, *f. L.*

kuster, *se* **koster.**

kutala boar, *m. pl. inbyggare i Kutala.* kaytalabone gingo ofuer the fornempda ramerke jn wppa kutala boanna eghit *FH* 2: 7 (1374, *nyare afskr.*).

kutkarl, *se* **kotkarl.**

kuvul (kuwl. kughul. kwghul. kwffwol *LfK* 14. **kwffuol** *Bir* 4: 10. **kuwel. kwffuel. kwffwel** *LfK* 14. *med art.* **kuwlin. kughulin. kwffuolen** *Bir* 4: 24. **kwffwolin** *ib* 19. *dat.* **kwfflenom. kwghlenom.** *pl.* **kuflar. kufflar),** *m.* [*Isl.* kufl. *Mnt.* kogel. *Mlat.* cucullus, cuculla] *kapuschong; kåpa med vidfäst kapuschong (tillhörande munk- och nunnedrägten).* munkanna kufla *KL* 105. i egypto lande hafwa alle munka sina kwfla badhe dagh oc naat *ib* 251. trwd sin kuwl vndir sina fötir *ib* 285. munkenom biudz at hafwa kuwlin *(cucullam)* *Bir* 1: 383. hon gange in j natkiortlenom oc kwfflenom *ib* 5: 39. fari aff kwfflenom oc lägge han fore sik wppa knän *ib.* thera kwffla skulu oc haffua qwämmelikin skapnadh oc hӧffwidzskan, ey off sidher, ällir offwidher wtan matelika til jordhenna, oc engaledhis länger *ib* 102. then ene abote hafdhe op a swartan kuffuul the andre gra *Fr* 3142. at bära kwffuel oc kappo *Su* 151. hans gango klädhe war en kuwel oc en kiortil *Lg* 3: 203. han (ɔ: herra abota) haffuer fyrä scapplara och fyra kuffla *AS* 59. systrana gangklädhe skulu wara . . . een kiortil af graat watmale oc een kwghul oc ärmane af kwghlenom skullu ey länger räkkya än ytarst vppa längsta fingrith *VKR* 57. *Bir* 4: 10. alle prästene oc brödrene magho hafua . . . een kiortel af graa watmale oc en kughul af graa watmale oc hättan wari sömadh vidh kughulin oc offuer kughulin een mantol af graa watmale *VKR* 70. *Bir* 4: 24. ffocarij sculu ekke hafua kufla vtan mantolin vtan ofuir kiortelin *VKR* 3. *ib* 58, 66. *Bir* 4: 19, 101. *LfK* 14.

kuvulfalder (kwuel-), *m. fåll el. veck af (till munk- el. nunnedrägten hörande) kåpa.* kaste kwuelfallin wppa hoffuodhit *Bir* 5: 39.

kuvulfliker (kuffuel-), *m. flik el. veck af (till munk- el. nunnedrägten hörande) kåpa.* lägge kuffuelfliken owir hoffuodhit *Bir* 5: 39.

kv-, *se* **qv-.**

kyke hosta, *f.* [*Jfr Nt.* kuchhöst, *se Grimm-Hildebrand, Deutsches Wörterb.* 5: 439] *kikhosta.* for kyke hosto som barn offtast haffua *LB* 7: 224.

kyklinger (köklinger: -lingin *Bir* 2: 42. **kyllinger: -ing** *LB* 7: 314, 315. **-ar),** *m.* [*Jfr Isl.* kjúklingr] *kyckling.* swa som kyklinga plägha rinna äpte hänonne *Bo* 67. *ib* 179. *Bir* 2: 42, 87. stäkta kyklinga *LB* 3: 19. *ib* 7: 314, 315. — **kyklinga kiöt (kyllinga köt),** *n. kycklingkött.* äta kyllinga köt oc stäkta kyklinga *LB* 3: 19.

kyld (*MB* 1: 39, 73, 84; *Bir* 3: 440. **kyldh** *MP* 1: 15; *Pa (Tung)* 29. **köld. köldh** *MP* 1: 131; *GO* 548; *Lg* 674; *LB* 7: 57. **kylt** *ib* 3: 36**),** *f.* [*N.* kjøld, *f. och* kyld, *m.*] *köld.* skälwande for köld skuld *Bo* 194. etirit gör oro ok kyld j kroppenom *Bir* 3: 440. *ib* 1: 276, 288, 289, 2: 18, 3: 74. *Pa (Tung)* 29. *MB* 1: 39, 73, 84. *KL* 105, 350. *MP* 1: 15, 131. *GO* 548. *Lg* 674. — *kylskada.* for köldh och bläst i ögon *LB* 7: 57. *ib* 3: 36. — *Jfr* **fota-, vinter-kyld.**

kylter? *m.?* [*Fdan.* kylt *SD* 4: 575 (1337, *dipl. utfärdadt i Lund*). *Isl.* kult, *n. Mnt.* kolte. *Mht.* kulter, kolter, kulte, kolte. *Ffranska* coultre. *Mlat.* cultra, cultrum. *Lat.* culcita, culcitra] *stoppadt sängtäcke (som bredes närmast öfver bolster och dynor)?* lego . . . domino olauo sacriste vnum kylt nouum . . . jtem haquino vnum kylt *SD* 3: 579 (1323). lego . . . domino laurencio sacriste . . . vnum kylth, vnum cornu, et vnum cocliar argenteum *ib* 287 (1316). lego . . . eisdem (ɔ: quinque filiis cecilie filie mee) . . . quinque culcedras cum totidem cussinis, quatuor lectisternia, I kylt, vnum bancale, VI linthiamina duo mensalia *ib* 402 (1319, *gammal afskr.*). lego . . . ad augmentacionem prebende quam fundavi . . . v culcedras et IIII:or fulcra VI puluinaria bona. cum vno supellectile dicto thækan et vnum kylth . . . jtem successori meo . . . v:que culcedras IIII fulcra VI puluinaria bona vnum supelectile dictum thekan I kylt III mensalia II manutergia *ib* 673 (1325, *gammal afskr.*). lego . . . vnum kylth de albo serico *ib* 5: 191 (1343). *Jfr* **silkis kylter,** *äfvensom* **kulter.**

kylva (kölwa. köluä *SD* 5: 638 (1347)**),** *f.* [*Isl.* kylfa] *klubba.* nokor vapn bära som man ma nokon skaþa med gyora. som är stekamäz. bughi. köluä. spyut. swärþ. allr bredygs *SD* 5: 638 (1347). the salighe bönder . . . skäpto thera kölwor *RK* 1: 2790. huath han mz the kylfuo slaar *Iv* 4447. *ib* 4445, 4529. — **kylvo hug (köluo hwg),** *n. slag med klubba.* alla gawor äru godha wtan köluo hwg *GO* 541.

kymbring (kymring), *f.* [*Jfr Mnt.* kummeringe, kumberinge] *nöd, trångmål.* haffue the lathit richet i sadane kymring *HSH* 20: 220 (1507).

kyn (*vanl.* **kön. kiön** *KL* 161. *gen.* **kyns. köns.** *dat.* **kyni. köni** *GO* 588; *Bir* 1: 45, 2: 262. **köne** *Al* 4609. *pl. dat.* **kyniom** *Bir* 4: *(Dikt)* 227**),** *n.* [*Isl.* kyn] *L.* **1)** *slägt.* han älskadhe forfädherna oc walde thera kön äpter *MB* 1: 448. aff adams köni *Bir* 2: 262. kunungär hauär nampn aff kyni sino, at äy må kunungär vtan af godho kyni komin wara *KS* 5 (12, 6). sigh mik thit kön *Lg* 550. ther är litith at köni *(slägten har icke mycket att betyda)* tha knän liggia i askonne *(non placet ex genere qui jacet in cinere)* *GO* 588. **2)** *slägte, slag.* hans kyn ärum wi *KL* 161. wi ärom guz kiön *ib.* at födha aff sik sit kön *MB* 1: 72. hwart eet diwr star ok blifwir j sino köni ok skipilse *Bir* 1: 45. i allom yrta blomstra. tränna. fruktanna stenanna. älla malmanna kyniom *ib* 4: *(Dikt)* 227. falke oc alzkyns höka kön *MB* 1: 359. benedicta swa hetende yrter är twäfal i kyni *LB* 3: 81. ther aff wardha fyra kön älla slektir i the sooth som kallas watn soot *ib* 174. fly thz lyghninne kyn *Ber* 104. alt lyghn-

nenna kön *ib.* a hwario green ok hwariom qwist sat en foghil mz konstelik list aff margha handa köne sköna *Al* 4609. — *i beskrifvande gen.* thz diurit är leons köns älla wargx *Bir* 3: 66. iordhin bär manga handa köns yrte ok blomstir *ib* 1: 346. — *i sht i förening med ett föregående adj., räkneord el. pron.* — **alzkyns (alskyns** *Bil* 427; *Di* 169. **alzskyns** *MB* 1: 359, 505; *Fl* 1298. **alzsköns** *Iv* 53. **alskins** *Bil* 426; *MB* 1: 504. **alskens** *Bil* 632; *MD* 19**)**, *allsköns, allt slags, alla slags, allahanda.* hafua mz sik alskyns läkedom *Bil* 427. *ib* 426, 632. *MB* 1: 504, 505. *Fl* 1298. *Iv* 53. *MD* 19. *Di* 169. alzskyns höka kön *MB* 1: 359. — **aldra kyns (aldra köns. alla köns** *MB* 2: 317**)**, *alla slags.* aldra köns trä *Su* 200. *MB* 2: 317. — **annars kyns (annarsskyns. annorsskyns** *MB* 1: 472. **annars köns** *ib* 294. **annath köns** *ib* 365**)**, *annat slags, ett annat slags.* annars kyns syyn *MB* 1: 91. thässkyns offer, eller annarsskyns offer *ib* 504. *ib* 81, 294, 365, 472. — **enskyns (eens-** *MB* 1: 365**)**, 1) *ett slags (i motsats till ett annat slags, ett tredje slags o. s. v.).* skapadhe . . . enskyns creatwr äpter annath *MB* 1: 35. thu skal ey läta eenskyns fä blandas widh annath köns fä *ib* 365. nw hawer mannen thränne wit . . . enskyns wit hawer mannin, oc annor diwr. at kännas widh nawarande thing *ib* 81. 2) *ett slags, samma slags, enahanda.* alt war enskyns bläster til höghtidha oc färdha *MB* 1: 389. 3) *ett slags, en viss.* enskyns fughel som kallas koturnix *MB* 1: 322. *ib* 321. — **fiura kyns (fyra köns)**, *af fyra slag.* lappecium hether skreppa hon er fyra köns *LB* 2: 52. — **fyrsta kyns (förstekyns)**, *det första slagets.* aff förstekyns orenlikhet *MB* 1: 507. — **hvarskyns (hwarsköns** *MB* 1: 293; *VKR* 3. **hwarkyns** *LB* 3: 120**)**, 1) *hvad slags. i indir. frågesats.* vnderstanda hwarce gudz ordh eller hwarskyns hedher wi görom korsom eller belätom *MB* 1: 331. *ib* 293. 2) *hvad slags som hälst, af hvad slag som hälst.* idhra reghlo constituciones ella noghra andra reghlo skipilse . . . medh edhom ellir pawa makt ellir hwarsköns androm stadhfestilsom stadhfesta *VKR* 3. thz dughir fore hwarkyns byld *LB* 3: 120. — **hvatskyns (hwatzskyns** *MB* 1: 389. **hwatzsköns** *ib* 299. **hwath köns** *ib***)**, 1) *hvad slags, af hvad slag. i indir. frågesats.* manna, som wi witom ey hwatzskyns thz är *MB* 1: 389. *ib* 299. 2) *hvad slags som hälst, af hvad slag som hälst.* hon dughir . . . fore hwatskyns werk *LB* 3: 118. — **hvilikins kyns (hulkins köns)**, *af hvad slag. i indir. frågesats.* spör jak aff thik hulkins köns thässin siälin är *Bir* 3: 66. — **mangskyns, = margskyns.** mangskyns skirslor *MB* 1: 504. — **margskyns (marghskyns. marskyns)**, *många slags, af många slag, mångahanda.* marghskyns creatura *MB* 1: 35. hoghmodh är marskyns *ib* 140. — **nakorskyns (nakarskyns** *MB* 1: 507. **nakarsskyns** *ib* 366, 431. **nakarssköns** *ib* 366**)**, *något slags.* nakarssköns hold *MB* 1: 366. fölghia nakarsskyns spaadome *ib. ib* 431, 507. — **tväskyns (twässkyns. twäsköns. twässköns** *MB* 1: 398. **twa kyns** *LB* 3: 149**)**, *två slags, af två slag.* klädhe som wäwith är aff twäsköns thradhe *MB* 1: 365. *ib* 398. waro the twässkyns som mannin matte miskipa fra gudz dyrkan *ib* 506. cardamomum är twa kyns *LB* 3: 149. — **thrännekyns (thrännoköns)**, *tre slags, af tre slag.* aristologia hether hwlörth hon er thrännoköns *LB* 2: 40. — **thräskyns (thrässkyns)**, *tre slags.* hwsith war owan thäkt mz thrässkyns tiällom *MB* 1: 495. — **thäs kyns (thässkyns** *MB* 1: 353, 359, 360 *o. s. v.* **thäsköns** *ib* 294. **thässköns** *ib* 359**)**, *af det slaget, sådan.* theskyns poeta vers *Bil* 677. thäskyns ängla *MB* 1: 34. thäs kyns nat oc mörk *ib* 52. ey skal thäskyns *(något sådant)* höras aff idhrom mwnne *ib* 340. *ib* 73, 75, 90, 294, 353, 359, 360, 394, 397, 472, 504, 506, 507, 508. — thäs kyns . . . thäs kyns, *vissa . . . vissa, några . . . andra.* waro thässkyns skirslor särdelis oc thässkyns almennelika *MB* 1: 503. — *Jfr* **kon.** 3) *kön.* tedhe jomfrun thom manzlikit barnsins kön *Bir* 3: 283. olikt kön *Ber* 161. man ok qwinna ärw olik i kyni *(per naturam) ib.* swa manga bägghia köns människior *Bir* 4: 70. *Su* 51, 60, 66 *o. s. v. Lg* 3: 434. closter folk badhen köns *ib* 451. — *Jfr* **diura-, diäfla-, diävuls-, duvo-, eter-, fara-, fiska-, folka-, folks-, fughla-, karl-, lekara-, man-, manna-, manz-, orma-, pino-, qvin-, trol-, trols-kyn.**

kyn, *se* **kön.**

kyndil, *m.* [*Isl.* kyndill. *Lat.* candela] — **kyndilsmässa (qwindilsmässa** *L.***)**, *f. L. Jfr* **kyndilmässa.** — **kyndilsmässo dagher (kyndylsmässu-** *L.* **kyndelssmessä-** *BSH* 5: 35 (1505). **kyndersmässa-** *RK* 3: 3917. **kynders mässa-** *FH* 4: 79 (1462)**)**, *m.* [*Isl.* kyndilsmessudagr] *L. kyndelsmessodag. FH* 4: 79 (1462). *BSH* 5: 35 (1505). *RK* 3: 3917. *Jfr* **kyndilmässo dagher.** — **kyndilsmässo tidh (kyndersmässa tiidh** *RK* 3: 3174. **kynderssmässa tiidh** *ib* 3888**)**, *f. kyndelsmessotid. RK* 3: 3174, 3888. *Jfr* **kyndilmässo tidh.**

kyndilmässa (kyndelmässa. kyndelmassa: -masso *Bu* 8. **kyndhermässa** *RK* 3: *(sista forts.)* 5880. **kyndermesse** *BSH* 5: 442 (1511). **quindilmässa** *L.* **qwindelmessa: -messo** *RK* 2: 1641. **qwindelmässa: -mässo** *SD* 5: 398 *(öfvers. i vidim. fr.* 1416*).* **quendil mässa** *MD* 53**)**, *f.* [*Isl.* kyndilmessa. *Ags.* candelmæsse] *L. kyndelsmessa, högtid till minne af Jungfru Marias kyrkogång (purificatio Sanctæ Mariæ), firad den* 2 *Febr.* sighia hui þe höghtiþ kallas kyndelmässa ok hui folk pläghar þa vm kirkio mäþ liusom ganga *Bu* 8. lius a latin hete candela ok þär äfte callas höghtiþin candelmässa rät nampn: sua som a þyþisco lict missa vtan lekfolket som eigh forstar sik callar kyndelmesso fore candelmesso *ib.* fran iula dagh oc til kyndilmässo *Bo* 6. *ST* 211, 212. *MD* 53. *SD* 5: 398 *(öfvers. i vidim. fr.* 1416*). RK* 2: 1641, 3: *(sista forts.)* 5880. *BSH* 5: 442 (1511). *Jfr* **kyndilsmässa, kandelmässa.** — **kyndilmässo aptan (kyndelmässo afton. kyldemessä apton** *FH* 6: 17 (1447). **qwindelmesso apton** *RK* 2: 2239**)**, *m.* [*Jfr Fnor.* kyndilsmessuaptann] *dagen före kyndelsmessodagen.* februarius som ingangar kyndelmässo afton *Bu* 9. *RK* 2: 2239. *FH* 6: 17 (1447). — **kyndilmässo dagher (kyndelmässo-** *Bu* 11; *Bir* 3: 236. **kyndel messo-. kindilmessu-** *VGL II Add.* 4: *pr.* **kyndermesso-** *Lg* 3: 61. **kwindelmesso-** *FH* 3: 158 (1466)**)**, *m. L. kyndelsmessodag. Bu* 11. *Bir* 3: 236. *Ansg* 255. *Lg* 3: 61.

nästä fredaghin äpter kyndel messo dagh *FH* 3: 10 (1382). *ib* 158 (1466). *Jfr* **kyndilsmässo dagher, kandelmässo dagher.** — **kyndilmässo höghtidh (kyndel messo-),** *f. kyndelsmessohögtid, kyndelsmessa.* skipade kyndel messo höghtidh *Bil* 705. *Bir* 3: 236. — **kyndilmässo lius (kyndelmesso-. kyndolmesso lyws** *LB* 2: 61. **kyndermessa liws. quinner messa lywss),** *n. ljus som brukas i kyrkan om kyndelsmessa.* han skipadhe wighia pascha liws ok kyndelmesso lius *Bil* 728. byntt oppo ten siwka ett stykke wiikt quinner messa lywss *LB* 7: 323. skal man j alt plaster gerna hafua vax af kyndermessa liws *ib* 326. *ib* 2: 61. — **kyndilmässo tidh (kyndhermissa tijdh),** *f. kyndelsmessotid. RK* 3: 3059. *Jfr* **kyndilsmässo tidh.**

kyndilþing (kyndelthing), *n. L. vid kyndelsmessotiden hållet ting och i förbindelse dermed stående marknad.* in nundinibus dictis kyndelthing *SD* 2: 251 (1298).

kyndogha (-ige), *v.* [*Mnt.* kundigen] *anmäla, angifva? inkalla, instämma?* han scal appenbaris ok kyndiges fore borgamestarana ock radith *SO* 147. *Jfr* **forkyndogha.**

kyndogher (kynnoger. kynogher. kindogher. kyndigher), *adj.* [*Isl.* kyndugr. *Jfr Mnt.* kundich] **1)** *kunnig, kännande, erfaren.* alle the som ey kyndoge waro vppa *(noverant)* cananeorum stridher äller örlöge *MB* 2: 74. styremen . . . som kynnoge wore i ledhen tiith *FH* 7: 66 (1505). **2)** *slug, fyndig.* callidus, kynogher *GU* 1. thu skalt swa wara kindogh at thu wardher ey syndogh *(sic eris astutus quod non delicta secutus) GO* 910. *Lg* 3: 182. kyndigh ordh *MD* 97. them skolin j dräpa mz nokre kyndoghe list *ST* 323. **3)** *näsvis, fräck?* almenningis qvinna är kyndogh ok diärff j ordhom *(procax in verbis) Bir* 3: 27. — *Jfr* **for-, ful-kyndogher.**

kyndoghet, *f.* [*Mnt.* kundicheit] *slughet, list. ST* 489. at han . . . spurdhe ther um . . . for nokre kyndoghet sculd (*propter astutiam) Ansg* 187.

kyndskaper, *se* **kunskaper.**

kyniaþer, *adj. Jfr* **fulkyniaþer.**

kynliker (könliker), *adj. lik sin slägt.* bäträ är wara könlik än konunghxlik *(stirpi malo pari quam regibus assimilari) GO* 935.

kynna (kunna. *impf.* **-adhe.** *part. pret.* **-adher. n. kynnath** *RK* 2: 4706. **kynnit** *HSH* 18: 149 (1497)), *v.* [*Isl.* kynna] *förkunna, kungöra, tillkännagifva.* thet breff . . . hwilketh wij . . . kynnade och läthom läse for then almoge *BSH* 5: 32 (1505). innan XII dage epter thette breff är kommit och kynnit for thöm *HSH* 18: 149 (1497). epther then tijdh thenne frijdh them bewislika kynnadher är *BtRK* 173 (1450). kynnede alle sine sake *RK* 2: 3733. thz skal försth kynnes *(anmälas)* ok appenbares fore sittiende radit *SO* 117. at i wele i alle predichen kynnä för almogen sadana gudelighet, oc i hwat wada then fatige landzende ffindland oc cristendomen vtsatte är *FH* 6: 90 (1496). kunnade honom aff then ende som rikesens men mz honom giort haffde *RK* 2: 6811. them var kynnath illa *(de hade fått svåra underrättelser) ib* 4706. — *lysa, förklara.* nödgoms wij kynnä for:de her sten och alle hans medhielpare i gudz strenge wrede och ban *HSH* 18: 167 (1497). — *Jfr* **be-, for-kynna.**

kynne, *n.* [*Isl.* kynni] *L. natur, art, beskaffenhet.* är thz gudhlikx hugx kynne, at rädhas ther lönlika synd, som han finder ey mz sik oppenbara *MB* 1: 391. engin weth hans kynne swa ytirlika som thu *ST* 354. naturlekit kynne *(complexio)* kärlekenom beqwämmelikit *Su* 87. — *egenskap.* lofuadhe sin bäst gäuan for thry godh kynne *Bil* 739. — *sed, vana.* ther sag han sa mang manz kynne *RK* 2: 8583. han hafdhe thz til kynna at hwan tima han danzadhe tha hät han innerlika a vara frw oc sancta magnus *Bil* 880. ilth är kynnom kasta *GO* 373, 388. — *Jfr* **hem-, o-kynne.**

kynnil, *f.* [*Mnt.* konele. *Lat.* cunila, conila] *satureja hortensis Lin.?* kynnils dygd *LB* 7: 352. äter quinna kynnil ta drager hon wt döt barn aff quinno *ib.* dricker man kynnil med glöd wiin, ta dwger hon for bwkwerk *ib.*

kynnilse (kynilse), *n.? förkunnande.* vtan mana kynilse *Bir* 4: *(Avt)* 182.

kynnogher, *se* **kunnogher.**

kynskaper, *se* **kunskaper.**

kyrieleison (-leyson), *n.* [*Mlat.* kyrie eleison. *Grek.* κύριε ἐλέησον] *från Grekiskan lånad böneformel med betydelsen: Herre, förbarma dig! messans första del (närmast efter introitus).* tha kyrieleyson är lyktat *Bir* 5: 63.

kyrsebär, *se* **kirsebär.**

kyske, *f. Jfr* **okyske.**

kysker, *adj.* [*Mnt.* kûsch] *kysk. MD (S)* 303. *Jfr* **okysker.**

kyskhet (kyskheyt *Iv* 1796; *MD (S)* 219), *f.* [*Mnt.* kuschheit] *kyskhet, sedesamhet.* mz kyskheyt tokt ok ädhla sinnä *Iv* 1796. swa frälste gudh then menlösa man som okyskhet mz kyskhet wan *MD (S)* 305. *ib* 219. *Jfr* **okyskhet.**

kysning, *f. Jfr* **korskysning.**

kyssa (kössa *Bir* 2: 164. *pres.* **kysse** *Bo* 188. **kössir** *ib* 174. *impf.* **kyste. köste** *Bo* 5, 188, 229; *Bir* 2: 186; *Fr s.* 148. *part. pret.* **kyster. kuster: kust** *RK* 1: 121 *(i rimslut). imperat.* **kös** *Bo* 22), *v.* [*Isl.* kyssa] *kyssa.* kyssa sin älskogha man *KL* 23. kyste hans fötar ok mintes viþ hans boior *Bu* 519. kössir alra thera fötir *Bo* 174. gik fram ok kyste varn herra *ib* 188. iak kysse thik *ib.* hon vmfängde han oc köste *ib* 5. kysten for munnin *ib* 229. marghin röder mwn ward tha kust som aldrig kystes sydhan aff hiertans lust *RK* 1: 121-22. *Bil* 119. *KL* 355. *Bo* 22, 75, 174. *Bir* 2: 164, 186. *MP* 2: 82. *Su* 215, 378. — *med prep.* vidh. then drake kyste drötningena widh *Al* 362. — *refl.* **kyssas,** *kyssas, kyssa hvarandra.* kystos opta sin i mällan *Gr* 311. faghnadhe hwar androm oc kystos *MB* 1: 287. *Fl* 1493. *MP* 2: 82. *Di* 271, 274.

kyssan (kössan), *f. kyssande, kyss.* mz tätte kyssan *Su* 215. fridzsins kössan *Bir* 3: 257.

kyssilse (-else) *n. pl.? kyss.* gifwandis hwar androm kärleksins kyssilse *Gr* 312. pa korsens kysselse beseglд breff mellom grotffursten aff rytzeland ok hanum loffuit ok giffuin äre *FM* 133 (1502, *samt. afskr.*). *Jfr* **korskyssilse.**

kädhia (kiädie *(ack.) MB* 2: 364. **kädhe,** *se* **gul-, iärn-kädhia),** *f.* [*Mnt.* kede. *Lat.* catena] *kedja.* en wildher byörn . . . i enne kädhio bwndhin *Lg* 3: 196. tedde them ena kädio äldher boyo aff trä *Su* 153. jak

fik see . . . ena gulskena ällir kädhio *MB* 2: 19. *ib* 122, 364. *Jfr* **gul-, hals-, iärn-kädhia.**

käfli (kiäfli), *n. VGL II þ.* 30. *Jfr* **käfti.**

käfsir (kiäfsir. kiäpsir. käpsi), *m. L.*

käfter, *se* **kiäpter.**

käfti? *n. VGL I þ.* 5: *pr. (utan tvifvel för* käfli; *motsv. ställe i VGL II þ.* 30 *har* kiäfli*). Jfr Fritzner, Ordb.* 2: 270.

käft? (*pl.* **käffter)** *f.?* iij oc xl käffter *FM* 76 (1483, *daniserande).*

kägla, *f.* [*Jfr Mnt.* kegel] — **käglo slagh (käggl o-),** *n. kägelspel. ST* 486.

käkis? sätins ko ma til rom guþi käkis (*för* þäkis?) *Bir* 4: *(Avt)* 178.

käke, *se* **kiäke.**

kälda (kiälda *Bil* 361; **-u** *SD* 3: 146 (1313, *gammal afskr.*). **kyälda: -u** *ib* 2: 23 (1287). **kelda** *Bir* 2: 112; **-o** *SD* 2: 133 (1292); **-or** *Bir* 2: 31. **källa** *LfK* 161; **-o** *KL* 245; *Bo* 85; *Lg* 220, 822. **käla** *ST* 183; **-o** *KL* 195**),** *f.* [*Isl.* kelda] *L. källa.* þär brast up kald kälda *Bu* 188. brast wp wällande kiälda *Bil* 361. engin kälda eller watn war i ödhemarkinne *MB* 1: 198. *Bu* 12, 71, 100. *MB* 1: 181, 321. *Bo* 85. *KL* 193, 195, 245. *Bir* 1: 173, 2: 31, 3: 149. *Iv* 341, 348, 354, 356, 385. *Lg* 220. bidhir jak thik aldz godhlex oc miskunna kelda *Bir* 2: 112. liffsins käla *ST* 183. oidhnan är källa oc somper til alla läster *LfK* 161. — *i ortnamn.* in hallinæ owæn widh odhens kyældu *SD* 2: 23 (1287). in grimskeldo *ib* 133 (1292). widher ramskiældu *ib* 3: 146 (1313, *gammal afskr.*). — *brunn.* graffwa en faghran brwn äller källo *Lg* 822. *ib* 823. — *Jfr* **blodh-, blods-, helso-, oleo-, vatns-kälda,** *äfvensom* **kälde.** — **käldo munder,** *m. mynningen el. öppningen af en källa el. brunn. Gr* 291. — **käldo stadher (källo-),** *m. plats för källa el. brunn.* wtwidde källo stadhin *Lg* 823. — **käldo vatn (källo vathn** *PM* L. **kello watn: -watne** *LB* 3: 39. **kellowatn** *ib* 40. **kella vatn** *ib* 7: 310; **-vatnith** *ib* 47. **kelle vatn** *ib***),** *n. källvatten.* calt käldovatn *Bu* 529. *Su* 126. *PM* L. *LB* 3: 39, 40, 7: 47, 310. — *källsprång.* hänna *(jungfru Marias)* hiärne *(näml.* liknas*)* käldo watnom vpspringandom j höght *Bir* 4: *(Dikt)* 247.

kälde (kiälde), *f.* = **kälda.** brast wp wällande kiälda swa at bredher beckir ran wt aff kiäldinne *Bil* 361. han wiiste henne kälde *MB* 1: 198.

kälin, *adj.* [*Dan.* kjælen] *klemig.* hwi blifuir thu här qwar kaat oc kälen *(in deliciis epuleris) Bil* 463.

kälke, *se* **kiälke.**

källare (kellare. kellar *RK* 2: 7157. *med art.* **källaren** *RK* 1: 1779, 1783. **källren** *SGG* 132**),** *m.* [*Mnt.* keller. *Lat.* cellarium. *Isl.* kjallari. *Fnor.* kellari] *L. källare.* tha rymdo the crisno aff then wära ok jnnan en kellare ok wardho sik thäre *RK* 1: 1763. *ib* 1779, 1783, 1788. a källara war ther full got wall *ib* 3545. tombir källare gör galna deghio *GO* 635, 771. war herra skal giwa sina signilse . . . ower thin källara *(cellaria) MB* 1: 427. rökta them aff wisthws oc källara thet them tharfuas *VKR* 28. *ib* 42. *Bir* 5: 97, 98. *SGG* 132. *RK* 2: 7157, 3: *(sista forts.)* 5403, 5651. *Jfr* **for-, iordh-, trä-, spise-, vin-källare.** — **källara dyr (-dör),** *f.? källardörr.* försuma liws at vptända för källara dör *TS* 22. — **källara hals (kellar hals),** *m.* [*Dan.* kjælderhals. *Mnt.* kellerhals, kellershals] **1)** *källarhals, från gata el. gård till källare ledande nedgång med deröfver anbragt tak.* twa källara mädh en källarahals *SJ* 68 (1437). **2)** *koloqvint? källarhals, daphne mezereum Lin.?* ätha kellar hals *LB* 7: 246. colloquintida thz er kellara hals cucudum idem *ib* 6: 284. — **källara sven (kyellara swen. källareswen. kyällare swen),** *m. L. tillsyningsman öfver källaren, den som har hand om samt utdelar el. kringbjuder mat och dryck. inom ett kloster.* bedhas thet som them brister aff källara swenenom ellir aff honom som wikuna hafuir oc for bordheno thienar *VKR* 15. *LfK* 96. — *vid samqvämen inom ett gille.* hwilken som vordher voldher til kyällare swen *SO* 7. spillar kyellara swen ena kanna öl *ib.* — *ss tillnamn.* ingewalde källareswen *BSH* 2: 101 (1399). — **källara systir,** *f. klostersyster som har tillsyn öfver klostrets källare. Bir* 5: 97.

kälta, *v. kälta, enträget begära el. yrka.* kälta äpte meer än noogh *(importune superflua quæritare) Bo* 137.

kälva (kiälva. -dhe), *v.* [*Fnor.* kelfa] *L. kalfva.* kiälfdhe qui(gha lamb) for guz altara *Bil* 311. *Jfr* **kalva.**

kämba (*imperf.* **kämpde** *Iv* 1330. **kämde** *KL* 125. *pl.* **kiämbado** *Bil* 901**),** *v.* [*Isl.* kemba] *kamma.* hon kämpde hans hufwdh *Iv* 1330. *KL* 125. *Di* 87. — *skrapa.* kiämbado the hans köt mz iärn kambum *Bil* 901. lät han kämba hans limi ok lif *Bu* 493. kämba þöm alt kiöt fran benom *ib* 524.

kämmenär (kiämmenär: -nären *Bil* 159. **kämmener** *ib* 227; *ST* 344. **kämenär: -nära** *RK* 1: 1288. **kämener** *BtRK* 326 (1483, *orig.*); **-nera** *SO* 28. **kiämener** *Bil* 225. **kemmener** *ib* 770; *ST* 342; **-nera** *SO* 110, 199; **-neras** *ib* 115; **-neres** *ib* 116; **-neromen** *ib* 204. **kemmaner: -nerom** *ib* 32, 205; **-nerana** *ib* 197. **kembaner: -neromen** *ib* 204. **kammanär** *KL* 145. **-ar),** *m. och* **kämmenäre (***Fr* 413; *ST* 222. **kämmänere** *SO* 22. **kämenere: -nera** *SO* 28. *Hit kunna för öfrigt räknas flere af de till* **kämmenär** *hänförda formerna***),** *m.* [*Mnt.* kemener] *L.* **1)** *till en furstes närmaste omgifning hörande hoftjenare af lägre eller högre rang, kammartjenare, kammarherre.* han var een kämmenäre *(säges om den dvärg, som håller fram handfaten åt hertig Fredrik) Fr* 413. swena stekara kämmenära *ib* 2911. the fingo honom *(konung Valdemar)* smaswena ok kämenära the honom skullo til thiänist wära at sätia hans diisk ok bära hans kaar *RK* 1: 1288. *ST* 232, 342, 343, 344. margrefuen aff brandaborgh: keysarans kemmener ok pall(as) greue *Bil* 770. war renlifuis man wäldugher kiämener blamanna drotningx *(eunuchum Candacis reginæ) ib* 225. *ib* 227. *KL* 145. *ST* 222. **2)** *den som förestår skattkammaren och räkenskapsväsendet, skattmästare, kamrer. hos en furste. Bil* 159. — *inom ett skrå.* hwilkin thil wärkmestara keestär war . . . äller til kämmänere *SO* 22. gar j källare wthan wärkmestara loff äller kämenera luff *ib* 28. — *kamrer el. kämnär i en stad; i sammanhang med uppbörden och redovisningen af stadens inkomster hade detta ämbetes innehafvare sig ålagdt att hafva uppsigt öfver*

hvarjehanda handels- och handtverksförhållanden, att vaka öfver beifrandet af alla förbrytelser af hvilka någon inkomst tillföll staden samt att i första hand upptaga och slita smärre tvister eller förlika dem; se Odhner, Bidrag till Svenska stadsförfattningens historia, i Årsskrift utg. af K. Vet. Soc. i Upsala 2: 180. engen wtlensker man skal wara . . . kämener . . . i nakon köpstadh *BtRK* 326 (1483, *orig.*). skall oldermannen i scomagara kompany stadzsens kemmanerom till seia ok appenbara huar the *(skor som en borgare håller till salu* vppa sit gataboda vyndögha*)* fala ere ok the thöm till retta forhindra epter laghen *SO* 32. *ib* 110, 115, 116, 197, 199, 204, 205.

kämmere (kämmera), *m.* [*Mnt.* kemmer] *skattmästare, kamrer. inom ett skrå.* ey magh wärkmestara äller kämmera for noghon lofwa then som kompanith windher *SO* 23.

kämmermästare, *m. kammartjenare.* the kämmermästara äru ey frie the kärdho . . . at the matto ey finna the klädhe konungin skulde dragha op a *Fr* 2614. *Jfr* **kamar-, kamara-mästare.**

kämpa, *f.* [*Isl.* kempa] *kämpe.* äre the wist two kämpor *(kappar) Di* 90. *Jfr* **kämpe.**

kämpas, *v. refl. slås, strida.* at strida oc kämpas mote israels almogha *MB* 2: 134. *ib* 135. *Jfr* **kampa.**

kämpe (kiämpe), *m.* [*Mnt.* kempe. *Jfr Isl.* kempa, kappi] *kämpe, stridsman.* sagþe han liggia när androm sigharlösom kiämpom *Bu* 128. starkir kämpe skal fromlica stridha oc mykyt lidha *Bo* 187. starkir som kämpe *Bir* 2: 44. *Bo* 16, 31, 83, 137, 246. *MB* 1: 318. *Bir* 1: 51, 52, 167, 200, 3: 407, 408. *GO* 86, 729. *Fl* 1783. *Iv* 28, 94. *Al* 2824. *ST* 2. *Di* 74. — (?) *i ortnamn.* kempaboll *SD* 2: 561 (1309). — *Jfr* **hytto-, strids-kämpe,** *äfvensom* **kämpa. — kämpa bok,** *f. bok om kämpar el. hjältar.* läsa ok höra kämpa bökir som är aff percefal aff tystram her dydhrik van bernin oc aff flerum aldroghum kämpum *ST* 1.

käms? (*pl.* **kämser),** *f.?* 3 kämser hö *BtFH* 1: 316 (1413, *Joh. Bures utdrag*).

känna (kiänna. käna *Lg* 3: 667. **-ir, -de, -der.** *imperat.* **kän),** *v.* [*Isl.* kenna] *L.* **1)** *låta veta el. känna, visa, undervisa, lära. med dat. (el. i dess ställe ack.) och ack.* greuen . . . baþ þöm känna sik sin troldom *Bu* 514. þe þu kände goþ siþi ok raþ *(dativen ligger här i det framför* þu *underförstådda rel. pron.) ib* 77. kännin thöm väghin til himerikis *Bo* 239. tera barnom känna medh ordom ok åthäuom dyghd ok snille *KS* 53 (133, 57). *Bu* 521. *KS* 15 (35, 16). *Fr* 243, 2891. *Iv* 1220, 5058. *Al* 1238, 2089. *RK* 2: 5639. *VKR* VI, IX. *Su* 424. *Lg* 90. kände hänne book *(lärde henne läsa) KL* 299. *SD NS* 1: 628 (1407). kän wlff pater noster *GO* 969, 1082. — *pass.* thz them war til örlöghx känt *Al* 4508. — *med dat. (el. i dess ställe ack.) och inf. utan el. med* at. kände tomas folke . . . älska kirkio heþra präste ok sökia prädican *Bu* 187. känner nödh nakne kono spinna *Al* 2920. *Bil* 164. *Bir* 3: 76. *Ber* 127. han kände sik wara mykith froom *Al* 452. han kände sik springa ok kasta steen *ib* 453. *ib* 6435. math kännir man tala *GO* 254. *ib* 825. the skulle kenna hanum at smida *Di* 42. swa kände os war mästare at löna wäl jllum *Lg* 104. kän mik at älska thik *Bir* 1: 386. nödh kännir nakoth kona at spinna *GO* 569. *ib* 548. *MB* 1: 162, 259. *Bir* 1: 355, 3: 73. — *med dat. och följ. sats.* kände . . . aristoteles . . . alexandro kunungе, at han skulde sik göma i allom sinom åthäuom, at han skulde änkte thet göra han wiste gudhi å mot wara *KS* 14 (34, 15). them wil iak känna hwath iak weet *Al* 5975. — *med ack.* höxste mästarin som dygdhenar skulle framledhis känna *Bo* 29. *Bu* 138. *Bir* 1: 101, 318, 3: 366. — *med inf. utan el. med* at. eigh kände min mästare sua for sma väruldena *Bu* 152. the känna *(docent)* at rädhas rättelika. älska millelika astunda hymerikis thingh sniellelika *Bir* 1: 243. — *med prep.* af. ther af allo kännir *(docens de omnibus) Bo* 118. — *med dat. (el. i dess ställe ack.).* wordho mästara oc kändo folkeno *MB* 1: 394. at känna os ok lära *Gr* 320. *ib* 317. *LfK* 195. badh then mästara känna them badha *Fl* 137. — *pass. opersonl.* sagdhe som honum var känt *Pa* 16. — *abs.* var herra ihesus sat ok kände i eno huse *Bo* 68. byriadhe förra göra än känna *ib* 31. **2)** *känna, igenkänna. med ack.* jac kiänner *(novi)* diäfla lund *Bil* 164. sa ok kände gamblan karl *Bu* 156. *Iv* 3461, 3463, 5174, 5177. *ST* 375, 406. *Di* 34. mattw kenna hanum ther vpa *ib* 92. *ib* 272. näplica kan oc nw munkin kännas af sinom klädhebonadh *Bir* 2: 70. uant var at känna en for anna *(känna el. skilja den ene från den andre) Bu* 193. þe kändo eigh christum firi iacobum. sua voro þe like *ib. Bil* 211. *KL* 318. *ST (Cod. Asc.)* 558 *(jfr s.* 459*). Di* 131. ey kenner han the far til himerikis löna *(känner så att han gifver himmelsk lön) MP* 1: 136. tolka kenner var herra ey thil godha löna *ib.* — *med ack. med inf.* känne iak *(cognosco)* the farin wara min *Bir* 1: 357. — *med prep.* til. the känna alzänkte til *(igenkänna)* honum *MB* 1: 240. *ST* 376, 406. han ey stort til hans kände *(kände till honom) Iv* 2082. **3)** *veta, känna. i bedyranden.* känne gudh *BSH* 5: 217 (1507). thet skal gudh kenna *ib* 292 (1508?). — *i förbindelse med* giva *och föregånget af* at, til *el.* i *(jfr Mnt.* to kennende geven *äfvensom* to kenne geven*).* pa thet at han scal ath k[ennä] gywä eder, hwru thet hawer segh medh wor keresthe nadhygä herrä *BSH* 4: 249 (1500). hwadh som han wordher eder til kennä gywyndes *ib.* i känne giffua ok opinbarlica förclara *ib* 282 (1501). **4)** *känna, förnimma, märka. med ack.* kiändo liket mäþ handom ok gato eigh seet mäþ öghom *Bu* 14. *Bil* 53. sagho suenen . . . eghte brinna älla men af elde känna *Bu* 22. siin eghin saar han äkke kännä *Iv* 3457. söta loct kiende folk *Bil* 274. engin thäff kiände han *ib* 785. kändo the kötzsins giri ok lusta *Bir* 1: 77. kändo *(experiebantur)* mörkir ok tho ey pino *ib* 243. skal han känna mina rädhelica rätuiso *ib* 3: 53. *ib* 1: 64. wm . . . han känner sik mins anda inskiwtilse närwaru *(ubi . . . attractum spiritus mei solitum sibi adesse senserit) ib* 4: 115. kenner tu ey ath eldhen bränner tik *Di* 286. — *med prep.* til. än han kände nakath til *(hade känning el. känsla af)* sin likama mädhan han soff *MB* 1: 90. han . . . änkte vätta til armin kände *(hade ingen känsla af el. i armen) Iv* 4530. ther kände aldrian inte til *Di* 286. *Lg* 3: 667. hon kände enkte til siin *(quasi insensibilis facta) Bo* 204. tha han kende til sik sielff igen *(åter kom till sig, återfick sin sans) Va* 25. — *känna sig, befinna*

sig. strax kände iac bätre *Lg* 3: 378. **5)** *erkänna.* the honum för sin herre kände *RK* 3: *(sista forts.)* 4938. **6)** *hafva (köttsligt) umgänge med.* holga quinno han ta kötlika kennir *LB* 3: 48. **7)** *tillerkänna, tillegna, tillägga. med dat. och ack.* hwi eghna thu thik ok känne thik the thingh som ey äru thin *Bir* 1: 357. hwarsom lime sin gudh känna *Al* 6748. wi liffwom ey swa i wärldinne thenna thz wi os hona ewerdhelika känna *ib* 7218. alexandri nampn är mik ey känd antigonus swa är iak nämpd *ib* 8263. — *egna, helga.* tholika gudha som iak haffwer nämpt i haffwin them idhart liffwerne känt *Al* 6900. — *tillägga, tillskrifva.* han kännir mik thz han hafuer giört *Iv* 5196. — *beskylla för, tillvita, göra påstående om (något) emot (någon).* huath hafua the idher at känna *Iv* 2661. *ib* 2723. them som gäld kännis *MEG (red. B)* 60. **8)** *döma?* gudh läte mik för a bale bränna än nakar skuli thz a mik känna *(ådöma mig?)* at thu skulde een päning fa *Iv* 4886. (känna *för* hänna *ST* 144.) — *part. pret.* **känder,** **1)** *känd, bekant, beryktad.* ther warder tw wäll känder aff *Di* 92. thry hundradha riddara mz ära känd *Fr* 1616. **2)** *känd, bekant, som har bekantskap.* han war wäl mz alexandro känder *Al* 9996. — **känna sik,** *veta till sig, hafva medvetande.* näplica kände hon sik fore sorgh ok bruna oc brändagha *Bo* 25. — *Jfr* **känna 1, 7.** — *refl.* **kännas, 1)** *recipr. känna hvarandra.* om the kennäs inbyrdes *Pa (Tung)* 34. **2)** *igenkänna. med prep.* viþer. petrus ... kändis vidh paulum *Bil* 117. kändis vidh han a röstinne *Bo* 226. *Su* 411, 412. **3)** *kännas (vid). med prep.* viþer. förste winin är thässa hems äghor som ey kennas lenger widh mannin en han skal for gudhz dom *Bil* 615. **4)** *gifva sig till känna (för). med prep.* viþer. wildu the thre brödher kiännas widh sin fadher *(vellent in eum irruere et rem aperire)* *Bil* 353. **5)** *känna, lära känna. med prep.* viþer. kännas widh *(cognoscere)* them, hanum matte ensamin sigher gifua *Bil* 234. — *lära känna, varda bekant (med). med prep.* viþer. kennas wid fränder sinä *Di* 91. iak wil ey läggia landin ödhe, för än thu kännis widh landin *MB* 1: 342. **6)** *känna, förnimma, uppfatta. med prep.* viþer. enskyns wit hawer mannin, oc annor diwr. at kännas widh nawarande thing, swa som mz örom oc öghom, oc androm fäm wita andbudhum *MB* 1: 81. **7)** kännas viþer sik, *känna sig, med afseende på sig känna.* war herra later stundom godha män falla i synd, ther til at the ... kännas widh sik, at the waro för godhe, ey aff sinne dygdh, vtan aff gudz nadhom *MB* 1: 444. tha matte hwar man kännas widh sik, at han hafdhe änga tröst aff sino enradhe *ib* 454. — *känna sig själf, gå till sig själf, ändra sitt sinne, bättra sig, omvända sig.* at han (ɔ: mannen) matte kännas widh sik, oc bedhas aff gudhi nadher *MB* 1: 444. gaff them himerikis waan, sidhan the kändos widh sik *ib* 15. at the kännins vidhir sik *(cognoscant se)* j sorghinne mädhan the glömdo sik j glädhinne *Bir* 2: 211. iudha kändis ey än widher sik *(converterentur)* *Bil* 312. som umuändas ok kännas vidher sik *(convertuntur ad cor)* *Su* 415. *MB* 1: 297. *ST* 98. **8)** *känna, betänka, förstå, inse, märka.* domaren kändes sik i allom lutum vara wnnen *Bu* 511. kändis huart han komin var *Fr* 853. *ib* 111. — *med prep.* viþer. þa kändes domaren viþ guþlekt vald ok varra fru naþer *Bu* 31. *ib* 145. nar vi kännoms swa vidhir *(cognoscentes)* vara ysäld *Bo* 11. kändos the widher thz propheta hafdho spaat *Lg* 34. **9)** *erkänna, erkänna ss riktig, erkänna ss sin.* än han kännis breuet *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). äst þu þän andreas som prädica folke hemska tro ... som kunuga buþu mik fordärua. ok allom lanz härrom (som vare) kunuga kändos *(erkände ss sådana?)* *Bu* 138. **10)** *erkänna, bekänna.* viliande hwazske frändsämio älla vinskap kännas til thera *Bo* 129. alexander swa kallas iak thz thör iak kännas *Al* 614. kännas mik wara gudh *Bir* 1: 46. känz thik vara thinna päninga thräl ok äkke herra *Bo* 66. huilken kunungr kännis medh ordom ok gerningom sik wara gudz vndidåna *KS* 16 (39, 17). jak ... kennis at jak hafver seet ok höört thetta breeff *SD* 4: 686 (1339?). *BtFH* 1: 455 (1362). *BSH* 1: 197 (1387). kennes jak mik ... haua oplateth ... herra hakone ... alth thet gooz *SD* 6: 6 (1348). kempnoms *(för* kennoms *el.* kennomps*)* wi os hafwa vpburit aff ... herra abram brothersson xxxv mark *ib NS* 2: 46 (1408). *SD* 6: 18 (1348), 169 *(öfvers. i vidim. fr.* 1441*)*, *NS* 1: 5 (1401) *o. s. v.* kennis jak theem redheleka hava vpburit *ib* 11 (1401). *BSH* 1: 198 (1387). kändis vppinbarlica for allom at han hafdhe myrt the hälgha herrana *Bil* 599. iak kännis mina synd *Bo* 229. *Bil* 462. *KL* 11, 107. *Bir* 1: 286, 2: 265, 3: 385. *Iv* 2453. *Fr* 2239. *Al* 2650, 3729. *RK* 2: 5355. *Va* 8, 52. *VKR* 19. *Su* 92. *MB* 2: 192, 394. *Di* 36, 45, 298. — *med gen.* kännis iak *(fateor)* thäs, at aldrigh kan nokor medh skrivan thet vtthryckia *Ansg* 181. thäs kännis iak *Bo* 132. *SD NS* 1: 27 (1401). — *med prep.* viþer. han kändis widh s(ina) vantro *Bil* 54. iudas kändhis vidh *(recognovit)* sina synde *Bir* 1: 160. vi kännoms vidhir *(recognoscimus)* vaar krankdom *ib* 2: 4 *(med afs. på de tre sist anf. språkprofven jfr* **8***)*. þik söme ... kännas viþ þin skapara *Bu* 138. kenz widh ihesum gudz son *Bil* 83. *ib* 461. *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). *Gr* 293. *Bir* 1: 246. hon kändhis ... vidhir *(confitebatur, prisade)* gudh *MP* 1: 38. kännins ther widher *Al* 3725. *ib* 3774. — *medgifva, tillstå. med prep.* viþer. iak kännis ther vidher at iak halp idher *Iv* 2711. *ib* 3491, 5201. **11)** *lofva, utlofva? med prep.* viþer. jak kännis ther sannelika vidher rät at göra *Iv* 5251. *ib* 5446. iak vil hänne hata ... ther til hon siälff vil kännas vidher ok göra gärna huath iak bidher *ib* 5379 *(kanske snarare att föra till* **kännas viþer 4***)*. **12)** *göra anspråk (på), tillegna sig. med prep.* at. ängin ma mz swikom kännas at sins ärwodhis lönom *MB* 1: 311. — *med prep.* viþer. giwer iak fulla makt förnämpnda mattise ath kännas widh thässen forscrefna godhz *SD NS* 1: 51 (1401). sua länge han älla hans arfua koma igen oc kännas widh sit *ib* 425 (1405). *ib* 2: 227 (1409, *i vidim. fr.* 1413). haffwer bispen kendz widh röne *BSH* 5: 541 (1514?). — **känna at,** *känna efter.* hol ... gönom hwilkith the jnstinga handena oc känna aath wm oghnen är ekke förmykith hether *LB* 9: 112. — **känna sik til,** *tillegna sig.* han wille meer kenna sig till än honom borde *BtFH* 1: 115 (1464). — **kännas viþer,** **1)** *recipr. igenkänna hvarandra.* ij thän sama riidh vi kändoms vidh *Iv* 5185. **2)** *känna,*

betänka, förstå, inse, märka. kändis ey vidh sik dödhelikan *Bil* 112. kändes viþ sik vara döþ[l]ekan *Bu* 62. at han skulle aminnas oc kännas widh at han ware dödhliker aff sinne natwro *MB* 1: 129. alle kändis wäl widh at sanctus marchus war inbyrdhis jnnan thera fylghe *Bil* 251. *Fl* 237. *Iv* 929, 3817, 5323, 5677. *Fr* 1040. *MB* 2: 395. **3)** *erkänna, tillstå.* känz widh han wara miskwnsaman och thik syndogha, han sannan och thik liwghara *Ber* 169. — *med gen.* wi . . . kännoms thäs widher *MB* 1: 245. *Iv* 1421. **4)** *medgifva, lofva.* om ij thz siälfue kännins vidher *Iv* 4620. **5)** *påstå, förklara. med gen.* thäs kännis iak vidher *Iv* 5536. — *Jfr* **viþer kännas.** — *Jfr* **af-, be-, rät-, san-, tör-, ut-känna,** *äfvensom* **o-, ödh-kändor.**

känna, *f.* *Jfr* **viþerkänna.**

kännan, *f.* *Jfr* **vidherkännan.**

kännare, *m.* [*Isl.* kennari] *lärare.* mestara och kennara *PK* 219. *Jfr* **bekännare.**

känne, *n.?* [*Jfr Isl.* kenni] *kännedom.* hans känne *(kännedom om honom)* vilde iak gerna hafua *(d. v. s. ville gärna veta hvem han är)* *Fr* 1186.

kännedomber (kännedoomber: -doom *MB* 1: 210. **kiännedomber** *Bil* 393; **-dom** *ib* 341; *KL* 162. **kiennedomber. kiännadomber: -dom** *Bil* 355. **kiändombir** *KL* 155**),** *n.* [*Fnor.* kennidómr] **1)** *undervisning, lärdom, lära, predikan, tal, ord.* allo lekfolke tel cristeleken kännedom *Bu* 3. som hans kännedome lyddo *ib* 151. *ib* 153, 186. *Bil* 393, 565. *KL* 155, 162 *o. s. v.* *MB* 1: 210, 211, 410. *Bo* 132. *Bir* 1: 100, 311, 2: 32, 99, 3: 130. fore kännedoms skuld *(för att visa el. lära)*, at mannin skulle stundom ensamen wara *MB* 1: 85. kännedombir oc lärilse *MP* 2: 101. thz war hans ordh j hans kännedom scrifuat *Bil* 368. diktade dagh ok nath gudliks kiennedoms bökir *ib* 649. tha ther läsis oc siwngx thera kännedomber *MB* 1: 264. hwilkin som mik älska han skal göma min kännedom *(sermonem)* *Ber* 41. hällax kännedoms *(admonitionis)* ordh *ib* 1. manna som är gudhlix kännedoms *(verbi)* koster *ib* 24. i wars kännedoms *(narrationis)* vphoue *KL* 181. aff thera stora ära . . . läs thu nogh faghra kännedoma *LfK* 75. **2)** *lärdom, kunskap.* jeronimus scrifuar han höght flygha j kännedom ifwi alla mästara som örn jfwi alla fughla *Bil* 650. *ib* 341. sändebudi mannum til helsu kiännadom *ib* 355 *(på dessa tre ställen kan dock ordet möjligen föras till* **1**). — **kännedoms ordh,** *n. undervisande ord.* *Bir* 1: 311, 2: 30, 83.

kännefaþir (kiännefadher *(ack.)* *Bil* 380; **-fädhir** *KL* 155. **kiännafadhir: -fadhurs** *Bil* 393**),** *m.* [*Isl.* kennifaðir] *lärare.* sagþo þolikan man myclan oc mildan ok goþan kännefaþur eigh vara värþan dö for goþgä[r]niga *Bu* 141. aldra manna mästare oc kännefadhir *(magister et doctor)* *Bir* 2: 45. ther varo samansankadhe pharisei oc mange laghanna kännefädhir *Bo* 68. *KL* 155, 177. *Bil* 380, 393. *MB* 1: 496. *KS* 53 (133, 57). *MP* 1: 51, 56. *Bir* 1: 97, 141, 2: 77, 141, 3: 150, 451, 4: 23. *VKR* 69. *Al* 3907.

kännelika, *adv.* *Jfr* **vidherkännelika.**

känneliker (kännirlik *Iv* 2142**),** *adj.* [*Isl.* kennilígr] *L.* **1)** *igenkänlig.* tedhe han sik kännelikan *Bil* 245. *Iv* 2142. **2)** *känslig.* siälinna krafte äru starkare oc kännelikare *(sensibiliores)* til kännaskolande oc thola skolande ont älla got än kropsins krafte *Bir* 4: *(Dikt)* 262. — *Jfr* **bekänneliker.**

kännepilter (känna- *SO* 16**),** *m.* *lärjunge, lärling.* ey skal swennen vara ofwer härran ok ey kännepilten ofwer mästaran *Ber* 246. *SO* 16.

kännespaker, *adj.* [*N.* kjennespak] *kännspak, i besittning af förmågan att lätt igenkänna.* *Bo* 119.

kännespan (-spaan), *n.?* *exempel, föredöme.* at thz ey draghis til högfärdogha människior känne spaan *(exemplum)* hwilkit guddomsins makt haffwir for besynderlika saak tilstaat *Bir* 4: 79.

kännesven (kiänne swen: -swenom *KL* 146. **kännaswen** *Bil* 247. **kennaswen: -swena** *MP* 1: 3. **kännosuen: -suenom** *Bir* 3: 58**),** *m.* [*Jfr Fnor.* kenningarsveinn] *lärjunge.* känne svena petri ok pauli *Bu* 129. *ib* 99, 140, 208. *Bil* 106, 247. *MB* 1: 75, 309, 443, 469. *KL* 142, 146 *o. s. v.* *MP* 1: 3, 10 *o. s. v.* *Bir* 2: 106, 115, 116, 3: 58, 92, 451, 4: 48, 138, 151. *VKR* 70. *Ber* 127. *Su* 3 *o. s. v.* *MB* 2: 377, 392, 411. *LfK* 20, 195.

kännilse, *n.* **1)** *känsel, känsla.* potencia sensitiua kennilsens eller vnderstandelsens krafft *LfK* 274. **2)** *kännedom, bekantskap, kunskap.* paradiis är . . . langt fra manna byghning oc kännilse *MB* 1: 124. **3)** *kännetecken.* thz tridhia könsins kännilse är aff hitanom *LB* 3: 178. *ib* 179. — *Jfr* **be-, vidher-kännilse.**

känning (kennyngh), *f.* [*Isl.* kenning] **1)** *igenkännande.* togho the känningh vidh twngomaledh aff enom vnghom man *(agnoscentes vocem adolescentis)* *MB* 2: 126. **2)** *känsel.* i . . . hannan älla känningh *MP* 2: 230. hafua ena kennyngh tha thöm görs ylla *LfK* 274. — *Jfr* **vidherkänning.**

kännirska, *f.* *lärarinna.* tholomodhsens kännirska *Su* 442.

känsla (känzsla), *f.* [*Isl.* kensla] *kännedom, kunskap.* komma til guddomsins känzslo ällar kynzskap *Su* 23. *Jfr* **vidherkänsla.**

käpper (kepper: -en *RK* 2: 1856. *dat. och ack.* **käpp. käp. kep** *RK* 2: 1867. **keep** *ib* 1853. **-ar),** *m.* [*Isl.* keppr] *L.* *käpp, staf.* skal thw haua käp j handom for fingirgul *Bir* 3: 324. käppen älla stafwen *Su* 426. ena ondha husfru maa man bäter näffsa mz skiup än mz käpp *Ber* 290. *KL* 215, 216, 217, 249, 365. *Al* 693. *Ber* 234. *RK* 3: 3221. ginghe till vpsale meth hwide käppä *BSH* 5: 484 (1511). — *ss värdighetstecken tillkommande en marsk.* konungen fik hanom en hwiten kep oc marskens ämbite ther mz *RK* 2: 1867. *ib* 1853, 1856. — *Jfr* **gango-, slipostens-, thorn-käpper.** — **käps hug (käps hugg** *MEG (red. A)* 53. **käps huggh** *ib* 54**),** *n.* *käppslag, käpprapp.* slaar man puust eller käps huggh annan *MEG (red. A)* 54. *ib* 53, *(red. B)* 58. *EG* 63.

käpsi, *se* **käfsir.**

käpter, *se* **kiäpter.**

kär (käär. kiär. kier *Bil* 699. *komp.* **kärre: -e** *(n.)* *MD* 11; **-a** *(n.)* *Bu* 74. **kärare** *Bu* 27. 74, 140; *MB* 1: 208. *superl.* **käraster: -asta** *Bo* 74, 92, 93; *Al* 10152; *Su* 12, 18, 20, 21; **-astan** *Bir* 1: 379. **kiäraster. kärester: -esta** *MB* 1: 310; **-estä** *Iv* 1932. **käristor: -iste** *Al* 3467, 10145, 10502; *MB* 2: 332; **-ista** *ib* 331; *MP* 1: 39**),** *adj.* [*Isl.* kærr] *L.*

1) *kär, älskad.* war kiäre brother *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). jnsigle . . . warrä käro raadhgiwä *ib* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). min kära husfru *ib* 6: 181 (1350). met . . . godwilia wars aldra kiärästa faders *BtFH* 1: 455 (1362). þin käre son *Bu* 13. mine käriste wine *Al* 10502. *Bir* 1: 379. *MP* 1: 39. *MB* 1: 310, 2: 331, 332. hafþe andra kärare än hana *Bu* 27. haua han kärare liue uaro *ib* 74. thäs hafwa the honum alle kär *Al* 3874. — *med dat.* är hanom liuvar ok kär *Bu* 74. hans lif än uart skal os vara kärra *ib.* þäs kärare varþar iak minom mästara *ib* 140. *Bil* 699. *MD* 11. war them thz kärt som gudhi war genwärdogt *Bir* 1: 250. — *med prep.* mädh. mz konungen war hon tha swa kär *RK* 1: 622. mz gudhi se wi kär *Al* 10582. — *med prep.* af. han war . . . af gudhi oc härskapena oc allom almoghanom myket käär *Lg* 3: 343. — *nästan substantivt, vanl. i best. formen pos. el. superl. m. el. f. käre, älskade, älskling.* miin hiärta kär *Fl* 913. thz var hänna hiärte käre *Fr* 975; *se vidare under* **hiärta.** kom atir käre min *Bo* 93. fölghia sinom alra kärasta *ib* 92. *ib* 74. *Al* 10145. — *f. älskarinna, käresta.* han far mit i mällan älskoghan ok hans liofwa käro *(dilectum et dilectam) Bo* 113. *Fl* 1328. *MD (S)* 301. om han forglömer kärestä sinnä *Iv* 1932. iak bidher thik aldra kärasta miin *Al* 10152. at thu matte hona faa tik til kärasta *Su* 12. *ib* 18, 20, 21. — *älskade, väninna.* min kära *(så kallas Blanzeflor af Klares) Fl* 1457. **2)** *älskande, kär (i). med prep.* at. konur at thrälum kiära *Bil* 353. ysaac han war kärare at esau *MB* 1: 208. *Di* 68, 165, 205, 221, 296. *Lg* 3: 331. — *med prep.* til. philippus är til henna kär *Al* 345. — *Jfr* **ful-, iäm-, o-, of-kär.**

kär, *se* **kiär.**

kära (kiära: kiärdhe *Bil* 105; **kiärdhu** *ib* 275; **kiäras** *BSH* 1: 166 (1376). **kjära: -e** *SR* 35. **kyära: -äs** *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*); **-es** *ib* 480 (1345, *nyare afskr.*). *pres.* **-ir. -är** *GO* 361. *impf.* **-þe. käradhe: -o** *MP* 2: 49. **keredhe** *BSH* 5: 68 (1505). *part. pret.* **-þer.** *n.* **kärit** *Di* 206**),** *v.* [*Isl.* kæra] **1)** *yttra sorg el. missnöje, klaga, beklaga sig. abs.* kunugen kärþo *(för* kärþe*)* for sinom frända *Bu* 187. *Bo* 200. *Fl* 805. — *klaga, klaga öfver, beklaga sig öfver. med ack.* kärþe sina nöþ ok siala vaþa for andree *Bu* 135. moyses kärdhe sin wanda fore waarom herra *MB* 1: 321. *Bir* 1: 265. *Fl* 1434. *Iv* 2157, 2467, 3586. *RK* 2: *s.* 346. hwar ömdhe ok keredhe sin saar deell *BSH* 5: 68 (1505). — *med sats inledd af* at. kärþe at hans dare hafþe andra kärare än hana *Bu* 27. *Bir* 1: 72, 111, 379. *Fl* 737. *RK* 1: 2735. kärdhe fore mik oppa satto tingge, härädzmannom närwarandom oc ahörandom, at hans swära, husfru raghnilla, sysloman, halden i wiby, giordhe eet falst iordha skipte meth henne *SD NS* 1: 36 (1401). — *med ack. och inf.* nero kiärdhe sik dighran scadha vara (giordhan) *Bil* 105. — *med prep.* um. varfrw kärdhe vm at them brast vinit *Bo* 59. ij thorfuin ey meer ther om kära *Fr* 1369. *Fl* 1315. — *med prep.* ivir. kärdhe ouer hans nödhä *Fr* 973. — *med prep.* äptir. kärdhe äpter flores alla sinnä, at hon skulle honum aldre finna *Fl* 908. — *yttra sorg el. saknad öfver, klaga öfver förlusten af. med ack. uttryckande ett personobj.* hon kärdhe han tha swa sara mz gratande beska tara *Fr* 1409. *ib* 2419. *Iv* 2073. **2)** *klaga, yttra missnöje, anföra beskyllning (mot). med prep.* ivir *åtföljd af personbeteckning och med sats inledd af* at. kärþo iui bartholomeum: at þera guþa varo fordäruaþe *Bu* 208. — *med prep.* ivir *åtföljd af personbeteckning.* kärir ower laban *MB* 1: 221. *Bir* 1: 122, 3: 137. — *med prep.* a *åtföljd af personbeteckning.* kerir gudh å glömske biscupa *KS* 50 (127, 54). *Bir* 3: 137. — *med prep.* a (up a) *åtföljd af personbeteckning och med sats inledd af* at. ther alle opa alexandrum kära at han häriar all hans land *Al* 1822. — *med ack. och prep.* a *åtföljd af personbeteckning.* kärde a han dödhan *(gaf honom, som var död, skuld för)* sin siäla vadha *Bil* 605. — *med ack. och prep.* ivir *åtföljd af personbeteckning.* kärdho ower han sina watz nödh *MB* 1: 321. — *knorra, knota. med prep.* mot. käradho *(motsv. ställe* 1: 78: korradho*)* the mot husbondanom *MP* 2: 49. — *kära, klaga, anklaga (någon för något), göra åtal (mot någon för något). abs.* *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*), 638 (1347). huar thera som dyll ok kärer *EG* 67. *Bir* 2: 190. *Fl* 1627. — *pass. opersonl.* kyäres ey *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). — *med ack. uttryckande det inre objektet.* käre sin klagan *SGGK* 104. — *pass.* all kiärumaal sum länge standa vkiärdh, dragha giärnä vsannind in till syn, än þön kunno kyäräs *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). — *med ack. uttryckande personobj. pass.* thu vart . . . aff falsom witnom kärdher *Bir* 4: 204. — *med ack. uttryckande anklagelsens innehåll.* kärde the forrädelse stark *RK* 2: 9539. — *pass.* högher skadhe är kärdher häre *Fl* 1696. — *med ack. med inf.* kärdhe for paschasii dom sina feste mö forgöra modherne *Bil* 556. — *med sats inledd af* at. *pass.* war fore os kärt . . . at alle thenne gotho män . . . hafdo sik vndan kreononna skat . . . til frelse giort *BSH* 2: 38 (1396). — *med prep.* a (up a) *åtföljd af personbeteckning.* han kärdhe a mik swa oppinbara *Iv* 2733. at klagha oc kära vppa jonatham *MB* 2: 253. *KL* 169, 171. *SGGK* 104. *Iv* 3254 *RK* 1: 1027. *VKR* 28. — *med prep.* a (pa) *åtföljd af personbeteckning och med sats inledd af* at. kerde pa hans syster phila at hon haffde mört sin eygen barn *Va* 7. — *med prep.* a (up a) *åtföljd af personbeteckning samt ack. uttryckande anklagelsens innehåll.* giordhe iak enkte thet som the kära vp a mik *KL* 171. — *med prep.* a *åtföljd af personbeteckning samt ack. uttryckande det inre objektet. pass.* hördhe huru lygn a thik kärdhis *(mendacia tibi objici) Bir* 4: 134. — *med prep.* a *åtföljd af ett ord betecknande det som anklagelsen gäller el. det hvarpå genom anklagelsen syftas.* thera liiff man kärir a *Fl* 1698. — *med prep.* ivir *åtföljd af personbeteckning.* the sculdo thitt koma at kära owir han *KL* 171. — *med prep.* ivir *åtföljd af sakens beteckning. pass.* lofuade at ther aldre meer efuer kiäras skal *BSH* 1: 166 (1376). — *med prep.* til *åtföljd af personbeteckning. pass.* han . . . som kyäres til *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). — *med prep.* til *åtföljd af en personbeteckning samt ack. uttryckande anklagelsens innehåll.* kärde til henne swa dant mordh *Va* 35. kära mang thing til hans *Bo* 192. *RK* 1: 2132. — *pass.* haffuer min syster giort thz mord, som thz til henne käres *Va* 7. — *med prep.* til *åtföljd af personbeteckning samt med sats inledd af* thät. kärde for oss . . . sten beinctsson riddare til

esbiorn diekn . . . thet han hafdhe honom aff takit mädh wälde . . . fierdhadelen aff laxa fiskerino i swedh aa *BSH* 2: 73 (1399). — *anställa rättegång. med prep. till åtföljd af personbeteckning.* han kärde till påffwall och han wille meer kenna sig till än honom borde *BtFH* 1: 115 (1464, *nyare afskr*). — *anställa rättegång (om), väcka twist (om), göra påstående (om), göra anspråk (på). med sakens beteckning föregången af prep.* a (up a). kierþe i vara *(konungens)* närvaru oppa þessin gozen *SD* 6: 125 (1349). kärdo a ät arff *ib NS* 1: 31 (1401). *ib* 297 (1403). kärdhe vppa een attungh jordh *ib* 568 (1406). kärdhe for ws aa satto thinghe niclis swensson wppa ädlaby *ib* 386 (1404). — *med sakens beteckning föregången af prep.* a (up a) *samt med sats inledd af* at. kärde . . . wppa v öresland jordh i swalistom . . . ath the skullo wara wndhan skath gangnä *SD NS* 1: 136 (1402). — *med sakens beteckning föregången af prep.* til. kärde . . . til en brodhers del *SD NS* 1: 414 (1405). *ib* 402 (1405, *gammal afskr.*), 2: 35 (1408, *gammal afskr.*). — *med sakens beteckning föregången af prep.* a (up a) *samt med personens beteckning föregången af prep.* til. kerdhe . . . swen kämpa magher . . . tel anbiörna i lööth oppa en ängia tegh *SD NS* 1: 273 (1403). — *med sakens beteckning föregången af prep.* um *samt med personens beteckning föregången af prep.* til. kerde for os pädher i symastom til slaueca wm dj (ɔ: dimidium) marchlandh jordh i täby *SD NS* 1: 140 (1402). kerdhe hustrv elseby til sancte henric om een fyerdungh i hidhenuaino godz *ib* 1: 398 (1405, *gammal afskr.*). *ib* 400 (1405), 402 (1405, *gammal afskr.*) *o. s. v.* — *med sakens beteckning föregången af prep.* um *samt med personens beteckning föregången af prep.* a (pa). kerde thomas möllare pa her gerlagh vm xx laass ängh *SD NS* 1: 398 (1405, *gammal afskr.*). — **kära sik, 1)** *beklaga sig, klaga.* kerde . . . sik syrghiande at han trodhe a christum corsfästan *Bil* 80. the . . . kiärdhu sik sarlika widh mariam magdalenam hwi hon lät sin thiänisto man vskriptadhan döö *ib* 275. kärdho sik mz thässom ordhom *MB* 1: 288. kärir sik saara *Iv* 3681. *MB* 1: 256. *Bir* 2: 265. *Iv* 2259, 3621, 3640. *Al* 1341, 2506. *RK* 2: 4608. *GO* 361. *VKR* XIX. *ST* 444. kärdhe them *(beklagade sig)* swa iämirlika *Fr* 1476. **2)** *framställa anklagelse, göra åtal.* kjäre sik at hanum þrughäs *SR* 35. kyäre sik a helghom dagh nästom vpenbarleka for soknämannom oc nagrannom, swa oc a förstä þinge laanz, hundäris äller fyärþungs *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). — **kära a,** *anklaga, göra åtal.* röstin hörþis kiära a *Bir* 4: *(Avt)* 177. *Jfr* **akära, akärande.** — *Jfr* **be-, for-, ful-, mote-, til-kära,** *äfvensom* **okärþer.**

kära (kiära), *f.* [*Isl.* kæra] *L.* **1)** *sorg, qval.* mit folk thz är alt ij kära *Fr* 806. lifua for vtan käre *Iv* 1482. han frälste ängland aff hardhe kära *ib* 12. drothninga war thz sore kere *RK* 2: 213. **2)** *klagan, knot.* vtan meen ok käro *(sine querela et offensa)* varom vi i bland andra *Bo* 212. gif ey käro j godhwm thingom *Ber* 39. hwilkit han . . . tholde oc vmbar vtan käro *Lg* 586. *RK* 1: *(Albr) s.* 213. fore thera kur oc käro *MB* 1: 402. *ib* 404. **3)** *klagomål.* hafwom wij stora och höga käro forstanded *GS* 31 (1380). thin kära är min kära *Bir* 1: 73. *ib* 218. the haua en deels then sama kera *RK* 2: 243 *(kan äfven föras till* **1** *el.* **2**). — *anklagelse, käromål.* jär hwars manz kiärä vm þässon maal döþ oc ogild *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). för olaga kiäru *BtFH* 1: 78 (1482, *nyare afskr.*). *ib* 115 (1464, *nyare afskr.*). vthan the seen wider nampn til tingz stämpde, sakum eller kärom att swara *GS* 31 (1380). findhir diäfwlin ängo kära *(för* änga käro*)* moth oss *MP* 1: 5. aff rädhelike käro oc dom owir ena siäl *Bir* 2: 11. *ib* 189. til marsken han stora kära lagde *RK* 2: 6926. thz är thil hans war höxte käre *MD* 14. hwem käran gaar op a *Fl* 1704. *ib (Cod. C)* 1693, *(Cod. B, C)* 1696. — *Jfr* **a-, til-kära.** — **käro fulder (kärofullir),** *adj. full af klagan, klagande.* j ängo stadhughir vtan til al thing kärofullir *Bir* 3: 64. *Su* 436, 437. *LfK* 208. (käro fulle *för* kärlekx fulle *Bir* 2: 281.) — **käro mal (-maal. käromoll** *BSH* 3: 146 (1463?). **kiärumaal** *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **käramal: -malom** *MB* 2: 323. **käremal** *Su* 121, 123; **-malin** *Bir* 2: 189; **-malom** *Su* 349. **käremaal** *MB* 2: 253, 388; *Su* 121**),** *n. L. klagan, knot.* hördhis aldre othol älla käromal af hänna munne *KL* 353. — *klagomål.* thiin käromaal *(querimonia)* äro san oc rät *Bir* 1: *(Cod. C)* 266. *ib* 3: 466, 467. *Su* 121, 123. — *anklagelse, käromål.* fulfölghia the hundane thrättelica sin falso käromaal mz mykle dyrfwe *Bo* 193. *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). *BSH* 1: 195 (1387), 3: 146 (1463?). *KL* 171. *Bir* 1: 321, 2: 189. *MB* 2: 253, 323, 388. *Su* 349, 451. för olaga käramåhl *BtFH* 1: 78 (1482, *nyare afskr.*). vm noghar hafuir naaghur käromaal moot androm *VKR* 19. — **käro sunnodagher (kiärä-** *L.* **käro sunnedhager. käresöndager),** *m.* [*Fnor.* kærusunnudagr] *L. femte söndagen i fastan.* vm käro sunnodagh *MP* 2: 63. vppa käro sunnedhag *SD NS* 1: 24 (1401). lögherdagen for käresöndag *BSH* 5: 393 (1510).

käralde, *n. L. Jfr* **träkäralde.**

käran, *f. Jfr* **akäran.**

kärande, *m. L. Jfr* **akärande.**

kärare, *m. åklagare?* falska kärara *(vittnen?)* the sik reddo *ST* 171. *Jfr* **akärare.**

kärkomin, *adj. kärkommen.* the spurdho clementem hwat quinna thz ware som hanum swa kärcomin är *Bil* 351.

kärleker (kiärleker: -lek *Bil* 264; *BtFH* 1: 455 (1362). **kyärleker: -lek** *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). **kärleeker: -leek** *KL* 182. **kärleech** *(ack.) SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). **kärlik** *(ack.) FM* 687 (1517). **kerlegh** *MD* 65. **kärligh: -lighin** *(ack.) LB* 3: 66. **kärlig** *(ack.) RK* 2: 5859. **kerlig** *(nom. och ack.) ib* 3: *(sista forts.)* 5170, 5177, 5439; *BSH* 5: 96 (1506) *o. s. v.* **-ar),** *m.* [*Isl.* kærleikr] *L.* **1)** *kärlek, tillgifvenhet. SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 378, 478 (1345, *nyare afskr.*). *BtFH* 1: 455 (1362). aff mere kiärlek *Bil* 264. mz brännande gudhlikum kärlek *ib* 265. trea äru the ther sighias wara gudhlika dyghde . . . thet är hop tro ok kärleker *KS* 18 (45, 19). fyre kärleka *(caritates)* finnas *Bir* 1: 386. kärleker *(caritas)* är älskelikhet *(dilectio)* mz hwilke gudh älskas for sik *Ber* 15. wtan kärlexens älskogha *(amore caritatis) ib* 17. mz kärlex älskelikhet *(cum amore et dilectione) ib* 42. medh fullom godhwilia ok kärlek *KS* 37 (98, 40). effter marskens kärlig gaa *RK* 2: 5859. all gönst oc kerlig

iag honum betedde *ib* 3: *(sista forts.)* 5170. for then godha vilia ok kärlik edher värdoghet haffdhe til honum *FM* 687 (1517). mz kärlekom *(för* kärlek*?)* bönom oc komaskolandom ämbite wmwändo *(caritate, precibus, et mutatione officiorum futurorum) Bir* 4: 79. j them är . . . ängin siäla kärlekir *(animarum caritas; kärlek till själar) ib* 1: 227. göri thz for hans mästa kärlek *(propter maximam caritatem ejus) ib* 296. gudz oc jämkristens kärlek *Lg* 823. thz teknar kärlek til *(caritatem ad)* gudh ok jamcristin *Bir* 3: 131. **2)** *kärlek, älskog, könsdrift.* rwta äthin aff manne minsker i honom sköran lusta, ok quinonne tha ökir hon kärlighin *LB* 3: 66. **3)** *endrägt, öfverenskommelse.* wy beltarana j stokholme warom affuir ena mz warom swenom . . . mz ena sämia ok enom kerlek *SO* 5. **4)** *samtycke, medgifvande?* myn samthykkia ok kerlek ok gothuili er tel komyn ath clostridh skal thet sama forscrefna gotz behalla *SD NS* 2: 117 (1409). — *Jfr* **hor-, väruldskärleker,** *äfvensom* **kärlikhet.** — **kärleks arvodhe (kärlex äruodhe),** *n. arbete som göres af el. i kärlek.* at atirfylla tappadha tima mz kärlex äruodhe *Bir* 2: 202. *ib* 203. — **kärleks astundan,** *f. kärleksfull längtan el. ifver.* framgar mannin til gudh mz kärlex astundan *(affectu) Bir* 3: 68. — **kärleks band,** *n. kärleksband.* tilfölghia siälina gudhi j eet kärlex band *Bir* 2: 144. *ib* 1: 345. *KL* 182. *RK* 3: 1201. — **kärleks bevisning,** *f. bevisande af kärlek. Lg* 3: 512. — **kärleks brander,** *m. kärlekslåga.* släktes i hans hiärta then kärlekx brandhen *Lg* 3: 666. — **kärleks bref,** *n. kärleksfullt bref.* eeth kerlekx breff han tiil sina hustru screff *RK* 3: 1677. — **kärleks bruni (kärlegx broni),** *m. kärlekslåga.* mz heetom kärlegx brona *Lg* 823. — **kärleks brändaghe,** *m. brinnande och kärleksfull längtan.* scal han vpresa kärlekx brendagha j manna hiertom til at fölghia sinne pino *MP* 1: 153. — **kärleks bön,** *f. kärleksfull bön.* skal thin kärlekx bön fulkomnas *Bir* 1: 374. — **kärleks elder,** *m. kärlekseld, kärlekslåga.* optändhis strax i hans hiärta en kärlekx eldher til iomfrwnna *Lg* 3: 308. af them kärlekx eldenom som iak hafdhe til gudh j mino hiärta *Bir* 1: 330. — **kärleks famn (kärlekx fampn),** *m. kärleksfamn.* hwi iak han ey atherhyölt omfämdhan i minom kärlekx fampne *Su* 101. — **kärleks fikt,** *f. kärleksfull ifver.* han sagdhe til mik mz kärlekx fikt *Al* 1117. — **kärleks fulder (kärlekx fullir. kärleeks fullir** *VKR* 34. **kärlikxfulder: -fult** *Su* 12**),** *adj. kärleksfull.* mildir ok kärlekx fullir *KL* 123. skal han wara . . . kärlekx fullir *(caritativus) Bir* 1: 40. *ib* 41, 203, 3: 165, 247, 341, 374. *VKR* 34. *Ber* 220. *Su* 12. — **kärleks gnista,** *f. kärleksgnista.* vaar een kärlex gnista optänd j mino hiärta *Bir* 3: 146. — **kärleks godhgärning,** *f. af kärlek gjord god gärning.* at mannin tede sinom gudhi ena minzsto kärlekx godh gerning *(minimum bonum caritatis) Bir* 1: 189. — **kärleks godhvili,** *m. kärleksfull tillgifvenhet, kärleksfullt sinne.* alla män skulum wi älska mz kärlex godhwilia *(affectu caritatis) Ber* 16. vari thy kärlex godhwili *(humanus affectus)* thil wslan man *ib* 51. — **kärleks grund,** *n.? innerlig kärlek.* hafwa the honum alle kär aff rätte glädhe ok kärlekx grund *Al* 3875. — **kärleks gärning,** *f. kärleksgärning, kärleksverk.* ey skulle man vm sunnadaghin lata af godho oc kärlekx gärningom. vtan af syndinne oc thräla äruodhe *Bo* 87. *MP* 1: 45. *Bir* 2: 46, 3: 112, 147, 199, 342. mz kärlex oc ödhmiuktz gerningom *ib* 2: 48. — **kärleks hiti,** *m. kärleksifver.* af them kärlekx hitanom *(caritatis fervore)* sände han *(Gud)* sin sändebudha til mik *Bir* 1: 330. *ib* 3: 39. — **kärleks hop,** *n. kärleksfullt hopp.* som kärlekx hop *(caritatis animum)* hafdhe til min *Bir* 1: 12. — **kärleks idhroghe,** *m. kärleksfull ånger, innerlig ånger.* som til hans koma mz kärlex idrogha *MP* 1: 16. *ib* 34. — **kärleks lovan,** *f. löfte om kärlek.* aminnas sina kärlekx loffuan *Su* 368. — **kärleks lughi,** *m. kärlekslåga.* thänne kärlekx lughin bran swa hetelika i mik *Su* 458. — **kärleks länktan (kärlegx längtan),** *f. kärleksfull längtan, innerlig längtan.* aff siälinna största kärlegx längtan *Lg* 808. — **kärleks lös,** *adj. kärlekslös, utan kärlek.* the fädgha äru ey kärleks löse *Bil* 81. — **kärleks ordh (käleeks-** *VKR* 28**),** *n. kärleksfullt ord.* hugna han mz kärlex ordh *MP* 2: 128. *VKR* 28. — **kärleks prädikan,** *f. kärleksfull predikan?* for thulimodh och heta kärlekx predikan *(ardorem prædicationis) Bir* 4: 97. — **kärleks sorgh,** *f. af kärlek härflytande sorg.* inledhir kärlex sorgh *(dolor caritatis)* gudh j siälina *Bir* 2: 221. — **kärleks sötme,** *m. ljuf el. innerlig kärlek.* hafdhe sua storan kärlex sötma til min *Bir* 2: 168. — **kärleks tekn,** *n. kärlekstecken, bevis på kärlek.* hwat mang kärlex tekn han beuisar thöm *Bo* 239. *Su* 368, 373, 374, 377. — **kärleks thanke,** *m. kärlekstanke, kärleksfull tanke. Bir* 3: 398. — **kärleks värme,** *m. kärleksvärme, varm el. innerlig kärlek.* hafdhe en litin kärlex värma til mik *Bir* 3: 39. — **kärleks ämbite,** *n. kärleksverk.* redo hanom borþ oc al kärleks ämbite *(caritatis officia) KL* 189. *ib* 258.

kärlika (kiärlika. kärligha *MB* 2: 301. **kerliga** *Di* 197; *RK* 3: *(sista forts.)* 5917, 5920; **-ligare** *Lg* 3: 536. **kerligä** *Va* 23, 28. **kärleka** *Bir* 1: 32; *Su* 37, 103, 154; *Lg* 218, 221; **-lekare** *Su* 103. **kärlelika** *(trol. skriffel) Bir* 1: 267, 300. **kärlican** *FM* 134 (1502). **kärlekan** *Su* 154; *Lg* 3: 642. **kerligan** *SO* 163. **kerligen** *FH* 5: 28 (1465); *BSH* 5: 320 (1508)**),** *adv.* [*Isl.* kærliga] **1)** *kärligen, kärleksfullt, med kärlek.* han vpföddis kiärlika mz hänne *Bil* 244. afwite . . . kärlica andra sina brödhir *Bir* 3: 248. hwar hon kärleka war wnfanghin *Lg* 221. thz iak swa langlika oc kärleka mz tik talar *Su* 154. *MB* 1: 198. *Bir* 1: 300. *Su* 37, 42, 103. *Lg* 3: 642. *SO* 163. alle the godhe män som thetta breff see äller höra helsar iak . . . kärlika meth gudh *SD NS* 1: 6 (1401). *ib* 1 (1401), 8 (1401) *o. s. v.* **2)** *innerligt, varmt, kraftigt.* infestos ihesu christi pino wärkia swa hetelika ok kärlika j hänna hiärta *VKR* v. älskar iak swa kärlika *(caritative)* thina siäl *Bir* 1: 5. *ib* 32, 267, 2: 143, 3: 68. vij tacke eder ganske kärlican *FM* 134 (1502). o thu hiärta . . . thäs mera oc kärlekare är thu mz mik *(tanto magis meum es)*, huru thu mera hans är, huilkom oc iak til höre *Su* 103. — *innerligt, ifrigt, enträget.* astunda änkte kärlicare *Bir* 3: 96. *ib* 2: 285. *VKR* xx. epter thz . . . hon thes kerligare stadgat hafde j room at stonda mz synne modher *Lg* 3: 536. ther han kärlica vardhir vm bidhin *KL* 344. kärligha bidhiandes gudh *MB* 2: 301. bider idher ker-

ligä *Va* 23. *ib* 28. *FH* 5: 28 (1465). *BSH* 5: 320 (1508). *Lg* 218. *Di* 197. *RK* 3: *(sista forts.)* 5917, 5920. — *ifrigt, begärligt.* som hans predikan swa kärlekan hörde *Su* 154.

kärliker (kärlicher: -lichom *SD NS* 1: 337 (1404). **kärlikin** *Bir* 1: 296, 4: 39. **kärliken** *Su* 51. **kärlichin** *(n. pl.) VKR* 12. **kärlig: -liga** *MB* 2: 203. **kerlig. kärlighen** *(n. pl.) ib* 251. **kärleker: -leka** *Su* 89. **kerleker: -lek** *RK* 2: 2849. **kärlekin** *VKR* 81. **kärlegh: -leghe** *SD NS* 1: 623 (1407)**),** *adj.* [*Isl.* kærligr] **1)** *kärlig, kärleksfull.* thera kärlike formindare *Bir* 4: 38. *ib* 39. *VKR* 81. wari . . . kärlikin *(caritativus)* räddoghe at han ey mistis älla bort gange *Bir* 1: 296. thin kärleka ordh *Su* 89. *SD NS* 1: 623 (1407). *MB* 2: 203, 251. *RK* 2: 2849. broderlig kerlig helsa altid försent med gud *BSH* 4: 194 (1495). *ib* 198 (1495) *o. s. v.* **2)** *kär, älskad.* iac hafuer . . . wplatet . . . minom kärlichom win oc syslinghe biörn pätherson et markland jordh *SD NS* 1: 337 (1404). at the sculu wara gudhi hemelichin oc kärlichin *VKR* 12. *Su* 51. **3)** *kär, ljuf.* mik kwnne enkte i tässe wärl kärlikare skee *Lg* 3: 341.

kärlikhet (kärlikheet. kerlighet. kerligheet. kärlegheth), *f.* **1)** *kärlek, tillgifvenhet.* fore enä jomfrva skuld ther iach hawer kerlighet til *Va* 40. *ib* 16. didrik konung ok hagen ladha sin ärm hwar om annars halssz j kärligh[et] *Di* 244 *(troligen dock att föra till* **kärleker***).* fore then kärlegheth och goduilia som han mik optha beuisth haffuer j mynom siwkdom *FH* 5: 141 (1490). wtaff rätt kerligheet iag thz menar *RK* 3: *(sista forts.)* 4256. **2)** *kärlighet. ss titel el. tilltalsord.* skwlde waar mödha gerna wara eder kerligheth tiil redho nw och altidh *BSH* 5: 217 (1507). **3)** *innerlighet, ifver.* ther honum bidher mz kärlikheet *MD* 186.

kärling (kiärling. kiärlingh. kärlig: -ligen *ST* 374. *pl.* **-ar: kärlinga** *PM* 3**),** *f.* [*Isl.* kerling] *L. eg. qvinna; gammal qvinna, gumma, käring.* gamul kärlingh *Bu* 4. mötte henne een kiärlingh *(vetula) Bil* 805. *Bu* 136. *KL* 276. *ST* 374. *PM* 3. — *ss tillnamn.* petro kiærling *SD* 3: 287 (1316). laurencius kærling *ib* 4: 229 (1331). — *Jfr* **diävuls-, trol-kärling.** — **kärlinga barn,** *n. barn födt af en gammal qvinna. Bu* 4. — **kärlinga drömber (kärlinghä-),** *m. käringdröm.* hwad spöria wi epther tin kärlinghä dröm *Di* 239. — **kärlinga smör (käringesmör),** *n. en på Öland i smör utgående utskyld.* käringesmör görs ut på öland *BtFH* 1: 316 (1413, *Joh. Bures utdrag).*

kärna, *se* **kiärna.**

kärne, *se* **kiärne.**

kärpa (-te), *v. rista, skaka?* kom til os en flygandes dwffwa oc kärpte sina fiädhra hwasselika, som hon wille os oppwäkkia oc trösta til wägx *Lg* 3: 458.

kärra, *f.* [*Isl.* kerra] *kärra.* akara schulu haffua theris hestha eller kerrar standande vppa torgit *SO* 204 *(kanske snarare att föra till ett* **kärre,** *m.). — ett slags stridsvagn.* han hafdhe kärror aff staale giort *Al* 4465. alexander hafdhe . . . tolff hundradha waghna lang ok stoor . . . fyretighi kärror stoor ok riik *(quadringentas quadrigas falcatas et MCC bigas) ib* 4941. en kärra war tio waghnom liik *ib* 4942. *ib* 4943. — *kanonkärra.* xi stycke pa hywll och kerror *BSH* 5: 119 (1506). *Jfr* **knipkärra. — kärro byssa (kärrabyssa. kerrebössa),** *f.* [*Mnt.* kārbusse] *på kärra fördt eldvapen, kärrebössa, kanon.* haffde manga kärrabyssar wt *(omtalas från* 1439*) RK* 2: 6193. wid xx kerrebössar hade han *(kon. Karl vid sitt infall i Skåne* 1452*)* mest *ib* 8597. — **kärro hiul,** *n. kärrhjul.* fawitzska människio hiärta är som kärro hiwlit hwilkit som bär högt oc knarra widher *Bir* 5: 73.

kärre, *se* **kärra.**

kärreborre, *m. kardborre.* at thu mik swa som tiisteel äller kärreborra alstingx förglöme oc försmar *Su* 88.

kärva (kerua. -adher), *v.* [*Mnt.* kerven] *karfva, göra inskärning i, hacka, sönderskära, sönderhacka.* han *(Engelbrekt, då han mördades)* wart keruat som then fisk som stekara leggia a sin disk . . . han fik vti sik wel xv skutt *MD* 387.

kärve (kiärfwe: -a *Ber* 269**),** *m.* [*Jfr Isl.* kerfi, *n.*] *kärfve, knippe.* hans älskogha fasciculus är mindre än kärue *(non fascem sed fasciculum) Bo* 108. saman bindhin them *(tistlarne)* j kärfua *(fasciculos) MP* 1: 73. *ib* 76, 77. kärue wäl luktande *(fasciculus myrrhæ) Ber* 43. *ib* 269. *Bir* 1: 318. *Jfr* **blomster-, mirra-, mirrams-kärve.** — *faskin, knippe (af ris e. d.) hvarmed hål på fästningsmuren tillstoppas. PM* 4.

käsa (-te)? *v. förpläga?* at the ey göddhe oc käste *(för kräste?)* sina kroppa i allom theras oloff-lika lwsta *(non fecerunt curam carnis in desideriis) Su* 61.

käsia, *f.* [*Isl.* kesja] *ett slags spjut.* riste käsio *(lanceam)* mz afle *Bu* 492. slo mz käsio *(gladium)* goþan karl ginum liuet *ib* 189. haffde käsio j sinne hände *MD* 366.

käte (käti *Bir* 3: 53**),** *f. och n.* **(***Bir* 3: 53; *Lg* 3: 501; *Su* 237**)** [*Isl.* kæti] *L.* **1)** *ysterhet, yrhet.* faar . . . hulka miolk onyttogh är ok thera käte *(lascivia)* mykit ostyrogh *Bir* 1: 360. at ey skulu godho faren dröfwas af ondo faranna ostyrogho käte *ib. Su* 74, 237. **2)** *glädje, munterhet.* löghe ok käte *MP* 1: 351. käte ok fafäng glädhi *ib.* forsmadhe wärldinna käte *Gr* 319. for owir matto glädhi älla käte *Bir* 1: 67. owir matto latir ok löghe til ledher owir matto käte *(lætitiam) ib* 301. at the thik gifwa sorgh fore käte *Al* 2117. the glädhias alle aff käte stoor *ib* 9157. the ato ok drukko mz godh käte *ib* 3860. the drogho ther fram i stora käte *RK* 2: 9255. mz stoor sorgh och inge käthe *ib* 3: 1922. ther öfdes oc sa mongahande käte *ib* 2: 5181. skulin i kasta bort gamalt fore nyyt, fore kätis skuld *(för nöjes skull, för ro skull) MB* 1: 376. **3)** *lättsinne, själfsvåld.* flydhe hon al löslat ok käte *VKR* VII. fly wärldinna glädhi ok lätlikhet ok ostadhoghet älla käte *Bir* 1: 248. han syndadhe mangfallelica j sino käti *ib* 3: 53. enga lönlika widhertalan hafdho the mz mannom, ok enkte käte *Lg* 3: 501. *Bir* 3: 10, 149. *Al* 1642, 2936, 7197. **4)** *veklighet, vällust.* mz ouirflödhelikhet i mat oc dryk oc kräselico liuirne oc käte oc orkolöso dughir bönin litit *Bo* 45. kötzens lwste och käte *(delectatio carnis) Ber* 137.

skörs lusta käte *MP* 1: 311. — *Jfr* **barna-, krämma-käte.**

kätil (ketil *Iv* 5014; *FH* 6: 357 (1449). **kiätel** *MB* 1: 293. **kädel** *FH* 6: 21 (1449). **kethel** *ib* 39 (1453). **kedil** *BtFH* 1: 235 (1506), 246 (1508). **kedhel** *FH* 6: 34 (1452, *afskr.*), 35, 39 (1453). **kedel** *FH* 6: 21 (1449); *BtFH* 1: 154 (1507). *best. form* **kätilin** *GO* 1008; *RK* 1: 337. *pl.* **kätlar. kätzslar** *FH* 3: 100 (1447). **käszlar** *ib* 5: 238 (1524). **kätzla** *RK* 2: 666, 1006. **ketzslar** *ib* 3: *(sista forts.) s.* 175. **kätzller** *ib* 2: 1518, 1958. **ketzler** *BSH* 5: 529 (1513). **katzlar** *FH* 3: 99 (1447)), *m.* [*Isl.* ketill] *L. kittel.* j eno stekara huse som kätla oc grytor stodho inne *Bil* 485. thz wäller som en kätil siwdher *Al* 1943. then källa väller swo som then kätil ouer elle henger *Iv* 396. thz blodhit val ij thera saar som thän ketil ower ellin staar *ib* 5014. *Bil* 486. *MB* 1: 293. *Bir* 2: 154. *SD NS* 1: 514 (1405). *GO* 1008. *RK* 1: 337, 2: 666, 1006, 1518, 1958, 3: *(sista forts.) s.* 175. *FH* 3: 99 (1447), 100, 5: 238 (1524), 6: 21 (1449), 34 (1452, *afskr.*), 35, 39 (1453), 357 (1449). *BtFH* 1: 154 (1507), 235 (1506), 246 (1508). *BSH* 5: 529 (1513). *Jfr* **bryggio-, humbla-, iärn-, kopar-, mässings-kätil.** — **kätla bötir (ketla böter),** *m.* [*Jfr Mnt.* ketelboter] *kittelbotare, kittelflickare. ss skymford.* hertogen *(näml. var)* nokot swart ok magher thy kallade hon honom ketla böter *RK* 1: 558. — **kätla-smidher (kietla-),** *m. kittelsmed. ss tillnamn.* johannis kietlasmidh *SD* 4: 162 (1330).

kätilbotn, *m. kittelbotten.* swartir som kätil botn *Bil* 486.

kätilhödh (kätilhöt. kiätilodh. kietilhot), *f.?* [*Fdan.* kætælhod. *Mnt.* ketelhôt] *L. stormhufva, hjälm.* dono . . . kanuto . . . unam plato cum kætilhøt *SD* 3: 17 (1311). ens mans vakn muzo ok plato ok kiätilodh *SR* 26. — *ss tillnamn.* bernardus kietilhot *SD* 2: 504 (1307).

kätta? (-at), *v.* [*Jfr Sv. dial.* keta, käta, *se Rietz s.* 317] *klaga.* hafwa for os kättat *(för* kärat?*)* at klostrit takar skadha *SD NS* 1: 414 (1405).

kätta (kätha. *part. pret.* **-adher**: **innekättade** *BSH* 5: 412 (1510?)), *v.* — **kätta inne,** *instänga.* at latha kätha edher inne som swin i stiyo *BSH* 5: 176 (1507). *Jfr* **innekätta.**

kätta (kietta: **-o** *Bil* 716), *f.* [*Isl.* ketta] *katta.* sagdhe han mera elska sina kietto *(cattam)* en gregorium sina rikedoma *Bil* 716. *Lg* 3: 140. *Jfr* **trol-kätta.**

kätta, *f. Jfr* **fara kätta.**

kättare (kiättare. kättery *(nom. pl.) Su* 146), *m.* [*Mnt.* ketter. *Mlat.* catharus] *kättare.* constancius konunger smittadhis aff hans *(Arii)* willo ok wardh kättare *Bil* 587. *ib* 588, 692, 694, 790, 829. *MB* 1: 331. *KL* 191 *o. s. v. Bir* 2: 59, 261, 3: 248, 4: *(Avt)* 185. *Su* 146. war en kiättare gen helghum corsum ok belatum *Bil* 733. — **kättara biskoper (kiättara-. kiättare-),** *m. kättersk biskop.* constancius lät kalla saman xxx kättara biscopa *Bil* 588. kom til concilium ther kiättara biscopa sato *ib.* fik en kiättare biscop sanna guz hemd *ib* 692. — **kättara klärker (kiättara-),** *m. kättersk prest. Bil* 831. — **kättara mästare (kiättara-),** *m. hufvudman för kättare, kättersk lärare.* en kiättara mästare scref i bökir thera villo *Bil* 791. — **kättara smitta (kättere-),** *f. kättersk besmittelse.* nagre sedher, som hade vdi sigh kätteresmitto *BtRK* 233 (1464). — **kättara villa (kiättara-),** *f. kättersk villfarelse, kätteri. Bil* 588.

kätteri (kätterij *Lg* 3: 508. **kättari** *KL* 215; *Bir* 3: 248; *MB* 2: 290. **kiättarie** *Bil* 734. **kättri** *Bir* 1: 401), *n.* [*Nt.* ketterie] *kätteri.* ther fordömdos alla willor ok kiättarie *Bil* 734. halle . . . ey nakat kätteri *Bir* 3: 249. oppran stor willa oc kätteri i the hälge tro *Lg* 437. *KL* 215. *Bir* 1: 401, 3: 248. *MB* 2: 290. *Lg* 3: 508.

kätti, *m. L. Jfr* **gorkätti.**

käxe (käxse. kexe. *pl.* **-en** *LfK* 236), *n.* [*Fgutn.* kexi] *L. krok, hake, båtshake.* mz iärnkrokom oc käxsom *Su* 128. *LfK* 222, 235. vthrekkendes syyn käxen ok järn kroka *ib* 236. tha han fik käxset *(som en timmerman hade i sin hand) Lg* 3: 288. engen embetz broder *(i dragarnes skrå)* dyrffues ath bortha wara tha stadzsins ärendhe a ferda ära vppa malmen at han jo strax redha är mz sit kexe *SO* 197. *ib* 192. mz kexe drog han sik til palana vnder *RK* 2: 1257. vilia the mz stigha klywa *(näml. upp åt muren för att intaga fästningen)* tha hauir jak käxse til redho *(furcis eos retrudo) Bir* 2: 254. *Jfr* **iärnkäxe.**

käxel, *f.* = **käxe.** opplyffte käxelena *Lg* 3: 289.

köfrän, *n.* [*Isl.* kofarn, kofan. *N.* kovern. *Sv. dial.* kövan, kövern] *liten hund, knähund.* huru eth lithit köffrän forfärädhe manga starka män *Lg* 3: 543. kom eth lithit köfrän *ib. Jfr* **kövärne.**

kögler? *m.?* [*Fdan.* køgler, *n.*] *ett slags särsk. ss foder användt tyg.* iij täghen met gwlskynd met bla kögler wnner *FM* 76 (1483, *daniserande*).

kök (köök), *n.? motsägelse, knot?* skal mwnnen atherhallas aff alt skualdher, thz köök oc löghe aff komber *LfK* 106.

köka, *v. Jfr* **gen-, mot-köka.**

kökan, *f. Jfr* **genkökan.**

kökentygh (kiöken-), *n.* [*Mnt.* kokentowe] *köksredskap.* kiökentygh i stegerhwset *HSH* 19: 167 (1506).

kökia, *f.* [*Jfr Mnt.* koke] *kök.* gaa j kökiona *Bir* 5: 30.

kökomästare (*L.* **köghomästare** *Gr (Cod. D)* 383; *JP* 83. **köghamästare** *GU* 5. **kögamestare** *MD* 338. **köyamestare. kökemästare. köghemästare** *BtRK* 146 (1441, *orig.*). **kögemästare** *Va* 41, 54. **kögemestare** *SD* 3: 414 *(öfvers.).* **kiökmästare** *TK* 275. **köghmestare** *SD NS* 1: 265 (1403, *samt. afskr.*). **kögemester** *RK* 2: 3549. **köchemester** *FM* 108 (1498). **kogamestare** *MD* 338 (*jfr* 378). **kogemester** *RK* 2: 3527. **koghemester**: **-ers** *SD NS* 1: 264 (1403, *gammal afskr.*)), *m.* [*Isl.* keykimeistari. *Mnt.* kokenmester] *L. eg. den som förestår köket, mästerkock.* **1)** *kökmästare, den som har inseendet öfver förplägning och servering samt i allmht öfver den ekonomiska förvaltningen vid en furstes el. annan förnäm mans hof, hofmästare, hofmarskalk.* senascallus, köghamästare *GU* 5. marskens kögemester *RK* 2: 3549. *ib* 3527. antworde jach eder köchemester sander ena tunna skanska sil *FM* 108 (1498). hans *(konungens)* köko mästare *Gr* 288. archebiscopsens kiökmästare *TK* 275. gifuer jak . . . marquardhe, mins herra ärchebiscop-

sens kökemästara, thre yxer oc try laas *SD NS* **1**: 514 (1405). *JP* 83. köyamestaren tog at kära at folk haffde ey förtära *MD* 354. *ib* 338. — *rikskökmästare, innehafvare af ett af de höga hof- och riksämbetena.* her jöns duwes wor hofmesters ok her andris olefsons wor koghemesters incigle *SD NS* **1**: 264 (1403, *gammal afskr.*). ware hoffmestare herra jönis duwa ok köghmestare her andris olafson *ib* 265 (1403, *samt. afskr.*). the aff wort radh som slotzlofwen vppa star, som är hofmästere, cantseleer, camermästere, köghemästare, skenk ok fodhermarsk *BtRK* 146 (1441, *orig.*). her mattis käthilmundason war konungx kögemestare (*dapifero*) *SD* 3: 414 (*öfvers.*). **2)** *den som framsätter el. betjenar med mat och dryck.* iätten war sielffuer theres kögemästare *Va* 41. *ib* 54.

köl, *se* **kiöl.**

köla (-ir, -der), *v.* [*Isl.* kœla] *göra kall, kyla, afkyla.* swa som starkt wädhir ok stormande stötte ok mödhe mannin aldra wäghna ok köle (*infrigidat*) han *Bir* 1: 276. lactuca skal man ätha tha mykin hiti är for ty hon kölär mannen *LB* 7: 4. *ib* 68 *o. s. v.*, 8: 52. dogher hon (*örten*) sudhin mz rägnwant . . . oc sua köldh *ib* 5: 80. — *förkyla.* ath maghen är kaller och kölder *LB* 7: 74. *Jfr* **forköla.**

kölna, *f.* [*Fnor.* kylna. *Lat.* culina] *L. kölna, torkhus. SJ* 94 (1439). — **kölnobodh (kölna-. kölne-),** *f. kölna.* ena kölnabodh och twa meltebodher liggiande nidhan för sama stenhuset *SJ* 174 (1448). husit medh förnempda kölnebodh och meltebodher *ib.* — **kölno hus,** *n. L.* — **kölnostova,** *f. L.*

kölnare, *m. mältare, malttorkare? ss tillnamn.* vth aff hennika kölnare *FH* 3: 61 (1445).

kölnisker, *se* **kolnisker.**

kölnoklädhe, *n. ett slags ylletyg (från Köln?), stycke af sådant tyg.* I. cilicium dictum kølnoclædhe *SD* 4: 400 (1334). *ib* 658 (1339).

kölva, *se* **kylva.**

kömd, *f. ankomst. Bu* 186. *Jfr* **af-, til-, äptirkömd.**

kön, *se* **kyn.**

kön (köön. kyn *KS* 5 (12, 6)**),** *adj.* [*Isl.* kœnn] **1)** *kunnig, skicklig, klok.* en kööu gerningis man *MB* 1: 31. är gudh aldra könaster *ib.* hebreiska konor äre könare (*Cod. A* klokare 276) än nakra andra quinnor *ib* (*Cod. B*) 552. israels folk war aldra könast til alzskona gärning *MB* 1: 275. *ib* 3. then kyn är til godha rådha (*som kan hitta på goda råd*) *KS* 5 (12, 6). **2)** *skicklig till strid, stridsduglig, tapper, modig* (*jfr Mnt.* kone). wilioght folk ok lytit, thet want ok könt är i stridh ok bardagha *KS* 80 (197, 87). han wardh then könaste iak hafwer aff hört *Al* 457. tiwghu riddara godh ok kön *ib* 5083. waro hertogans men swa köne *RK* 1: 2262. *ib* 2: 875, 4963, 5632, 9087, *s.* 333. *Va* 31. 44. — *djärf.* iach wil besee om nokor är her swa kön (*kone*), ther henne wil brennä til orättä for awndh skuld *Va* 9. — *Jfr* **fulkön.** **3)** *hurtig? vacker, intagande?* fan ther qwinnor faghra ok sköna mykith raska ok mykith köna *Al* 5804. medh sin egen drotning kööna *Fr* (*Cod. F*) 3135.

könhet (-heet), *f.* [*Jfr Mnt.* konheit] **1)** *tapperhet, mod.* jak loffuar then håladh for sin könheet *RK* 1: 1636. *MD* (*S*) 241. *Va* 22, 23. **2)** *stolthet?* min könhet är swa stoor at iak förma ey at fölia idhro radhe *Lg* 3: 329.

könlika (-ligä), *adv.* [*Isl.* kœnliga] *tappert, modigt.* sagho wi aldrik nokon man swa rättä könligä weriä sik *Va* 22. the ridhä ther in myket könligä *ib* 33.

könskaper, *se* **kunskaper.**

köp (köpp. kööpp. kiöp. *ack. pl.* **köpä** *SD* 2: 276 (1298), *med* **ä** *tillagdt på grund af sammanställning med föreg.* festä, *se Schlyter, Ordbok, under* **köp),** *n.* [*Isl.* kaup] *L.* **1)** *handel, köp, skifte el. annat kontrakt om egendom.* köp gyora *SD* 5: 638 (1347). thz köp han giordhe mz sinom brodher *MB* 1: 214. lagdhe köp *ib* 164. jordhin skal aldre mz köp eller salw bort ganga ändelika fra sinom herra (*non vendetur in perpetuum*) *ib* 373. til wara köpa *ib* 245. af þy köpeno *SR* 6. dömdes then köp swnder som oleff persson i tartila giorde med anna ibidem *BtFH* 1: 183 (1507). omnia bona sua . . . per festæ & köpæ secundum leges terre appropriari fecit *SD* 2: 276 (1298). notum facio . . . me commutacionem quandam legalem cum festom & køpom fecisse cum . . . sororibus *ib* 289 (1299). totum prædium, quod in rosslöso habui, dilectæ vxori meæ legaliter cum festum et kiöpum contuli *ib* 300 (1299, *nyare afskr.*). anundo rørikxson duodecim oras terre . . . faciendo secum iuxta quendam morem patrie vulgaliter dictum køp oc skipte, dimitto et assigno in perpetuum possidendum *ib* 4: 204 (1331). bonorum . . . tam legale cambium quam empcionem wlgariter dicta kööpp et skippte . . . ordinauimus et fecimus *ib* 557 (1337). gyor skipte äller köp *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). vart goþz vgleem i vtlandum, som vi hawum rätlicä baþe med köp oc skipte fanget *ib* 562 (1346). — i köpe, *på köpet.* þän fiken är a pänigen takar tu il ok tapar i köpe tu goþ *Bu* 153. **2)** *betalning, köp, pris.* saghþo . . . vara skyldogha vtan köp giua þät oköpes var giuit *Bu* 513. hafwir min herra twäskona rät til himerikis som är fadhers arff oc sins bloz köp (*merito passionis*): hafwi siälfwir arfwit ok gifwi mik köpit *Bil* 786. war oppa alth annatt som tha war falth besthe köpp man wille haffua *RK* 3: (*sista forts.*) 4595. **3)** *köpt egendom.* nytia ok bruka the sama äng fore sit eghit köptha köpp *FH* 4: 5 (1441). — *Jfr* **almännings-, ater-, bol-, byrþa-, dura-, flärþa-, for-, fä-, hästa-, iordh-, iorþa-, klokko-, klädhis-, lands-, liþ-, lösöra-, mantul-, mark-, marka-, siänga-, strätis-, tiþa-, torgh-, þranga-, väggiar-, ärvis-köp.** — **köpa fastar,** *m. pl. L. Jfr* **köpfastar.** — **köpamal,** *n. L. Jfr* **köpmal.** — **köpa vin,** *m. L.* — **köpa vitni,** *n. L. Jfr* **köp-, köpe-, köps-vitne.** — **köps vitne,** *n.* = **köpvitne.** *FH* 3: 44 (1444). *Jfr* **köpa-, köpe-vitne.**

köpa (*pres.* **-ir. kopyr** *SD* 5: 638 (1347). *impf.* **köpte. köfthe** *SJ* 329 (1465). **köffte** *ib* 351 (1469); *BSH* 5: 400 (1510). *part. pret.* **köpter. kopter: kopt** *SR* 1. **köfter: köft** *KL* 77. **köffter: köfft** *SJ* 263 (1458), 351 (1469); *BSH* 4: 277 (1501)**),** *v.* [*Isl.* kaupa] *L.* **1)** *handla, afsluta köp.* han köpte nadhelika widh them *MB* 1: 256. rike män skulo ey hardhelika köpa widh fatigha *ib.* **2)** *köpa. abs.*

thänkia thry thing som scrifwas j almoghans laghom, eet kallas at ägha annat at sälia thridhia at köpa *Bir* 2: 163. han sum kopt hawär *SR* 1. a þän uizorþ sum köpte *ib* 5. är swa fast þän þyuuer som kopyr som þän som styäl *SD* 5: 638 (1347). — *med ack.* hvar som köpe jord eller säl *SR* 1. at han köptet a sträte *ib* 7. riddaren . . . köpe garþa mangha ok iorþe *Bu* 19. at köpa korn *MB* 1: 240. heem at föra the födho som i hawin köpt *ib* 242. *ib* 243, 334. *KL* 77. *Bir* 2: 163. *Fl* 280. — *med ack. och dat.* konungin köpte hona siälfuum sik *Fl* 745. at köpa sik födho oc tharfwer *MB* 1: 240. köpen os waara tharfwer *ib.* at köpa os födho *ib* 241. *ib* 243, 244. — *med priset betecknadt genom prep.* mäþ *el.* for. the hafdho ey silff meer at köpa mz korn aff honum *MB* 1: 256. cöpen iþar þär mäþ iorþ ok äghor *Bu* 152. þu köpte mik lif mäþ þinom döþ *ib* 75. köper iosep alla iordhina i egipto lande vnder konungin fore korn *MB* 1: 256. **3)** *lega, betala, aflöna.* dwergana angradä tha at the skulde hanum sa dyrt köpa *(kaupa hans þionasto) Di* 42. **4)** *betala, erlägga ss böter?* the miste thera huffuud ey mindre köpa *RK* 2: 8355. — **köpa sik,** *genom köp skaffa sig tillgång el. inträde.* kunno the . . . mz wal ok oreth höia sik ok sina äät eller sik köpa til högwelle *MD (S)* 270. förre än han haffuer köpt sigh i ämbetedt vpå nytt *SO* 222. — **köpa ater,** *återköpa, återlösa, förlösa.* skal iak . . . köpa idher ater *(redimam)* vnder mik mz höght oplyptom arme *MB* 1: 289. *Jfr* **ater köpa.** — **köpa sik in,** *genom köp förvärfva delaktighet (i).* i then deelen tha hadhe een köpt sigh in *SD NS* 1: 365 (1404, *nyare afskr.*). *Jfr* **in köpa.** — *Jfr* **af-, bort-, for-, und-köpa,** *äfvensom* **oköpter, oköpande, oköpis.**

köpare, *m.* [*Isl.* kaupari] *L. köpare.* wara siäla aterlösare oc köpare *(Bil:* aterköpare ok lösare 455*) Lg* 1012. *Jfr* **ater-, for-, gen-, lands-köpare.**

köpe, *m.* [*Isl.* kaupi] *L.* **1)** *köpare.* tala köpin til vinanna sina *SR* 1. **2)** *köpvittne.* presentibus testibus veredicis . . . qui fuerunt in predicta empcione festæ et køpæ *SD* 2: 442 (1305). presentibus festum et køpum *ib.* discreti viri dicti fastær et cøpær *ib* 4: 558 (1337).

köpe, *n. köp.* for olage köpe *BtFH* 1: 225 (1509), 273 (1508). *Jfr* **iordh-, iordha-köpe.** — **köpis gods (-godz),** *n. köpegods, köpt gods.* mit fädhernis godz ok mödherne ok köpis godz ok affls godz *BSH* 1: 165 (1376). *Jfr* **köpegods.**

köpebref (*SD NS* 1: 277 (1403); *SJ* 242 (1454). **köpa-** *FH* 4: 14 (1451). **köpo-**), *n.* [*Jfr Fnor.* kaupabréf, kaupubréf] *köpebref.* äfter thy köpobreff ok fastobreff vth wisar *SD NS* 1: 127 (1402). *ib* 277 (1403). *FH* 4: 14 (1451). *SJ* 242 (1454).

köpegods (köpegodz. köpe gotz. köpe gooz *FH* 4: 33 (1453). **köpö godz** *FH* 3: 38 (1444). **köpa gotz. köpogodz. köpo gooz),** *n. L. köpegods, köpt gods. BSH* 1: 166 (1376). för min deel i allo köpegodze äffter min hossbondha *SD NS* 1: 110 (1402, *nyare afskr.*). waar köpogodz *ib* 170 (1402, *gammal afskr.*). thässe min rätto eghin aflinga oc köpo gooz *ib* 231 (1403). *FH* 4: 33 (1453). badhe köpe gotz ok pantha gotz *SD NS* 2: 49 (1408). *ib* 50. badhe fädherne ok mödherne ok köpo goz *ib* 54 (1408). wart retta köpa gotz *FH* 2: 77 (1431). *ib* 3: 38 (1444). af allom minom godzsom badhe köpö godzom oc ärffda godzom *ib* 114 (1447). *Jfr* **köpis gods.**

köpe iorþ (kope jord *BtFH* 1: 291 (1510). **köpi iorþ** *L.* **köpo iorþ** *L.*), *f.* [*Jfr Fnor.* kaupajörð] *L. köpejord, köpt jord.* thet war köpe jordh ok eygh ärfda jordh *SD NS* 1: 274 (1403). *BtFH* 1: 233 (1510), 291 (1510), 297 (1509), 298 (1509). *Jfr* **köpiordh.**

köpel? *m. käpp.* sloo mik mz köpellen *(för* knöpellen *el.* knypellen *af* **knyppel?***) Lg* 3: 186.

köpeliker, *adj.* [*Jfr Isl.* kaupligr] *som kan köpas, fal.* alt är karle köpelicth *(instat grandeuis emptiue querere quevis) GO* 442. *Jfr* **oköpeliker.**

köpevitne, *n.* = **köpvitne.** the fornempde köpewitnen *FH* 2: 11 (1380, *nyare afskr.*). *Jfr* **köpa-, köps-vitne.**

köpe äng, *f. köpt äng.* wnno the köpe ängenne vndan haga gard met rätta *FH* 4: 53 (1457).

köpfangin (köpt-), *p. adj. genom köp förvärfvad.* for syn eghin köptfangin godz *FH* 4: 65 (1458).

köpfastar, *m. pl. L. Jfr* **köpa fastar.**

köpfärþ, *f. L.*

köpfäst, *f. L.*

köpgilder, *adj. L.*

köpgöra, *v. afsluta el. uppgöra köp.* köpgöre met edre herredöme hwath edre verdugheth tyctis giffua ther fore *FM* 318 (1507).

köpinskaper (köpen-), *m.* [*Mnt.* kopenschup] *L.* **1)** *handel, handelsföretag, affär, köp.* ey kunne the annen köpenscap göra *RK* 2: 2099. **2)** *handelsvaror, varor.* fördho köpinskap *(mercimonia)* til annar land ok rike *Bir* 3: 366. at föra alzskona köpenskap til skipa *MB* 1: 264. *ib* 244. *KL* 313. *Lg* 3: 684.

köpinskatter (köpen-), *m. L.* **1)** = **köpinskaper 1.** til tholkin köpinskat *(negotiationem).* hwar thu mat bata hundradha af eno *Bo* 116 (*jfr* 327). **2)** = **köpinskaper 2.** fördho köpinskat til annor rike *Bir* 4: 325. *PM* XIV. the som fooro mz köpinskat *MD* 370. jak beholt min köpenskat *(varulager) SD NS* 1: 678 (1407). *GS* 57 (1474). *Jfr* **köpskatter.**

köpiordh (kop- *BtFH* 1: 167 (1508), 294 (1509)), *f.* = **köpe iorþ.** gaff sine soner . . . all syne kop jord och lösöre *BtFH* 1: 167 (1508). *ib* 226 (1509), 232 (1509), 248 (1508), 283 (1509), 294 (1509).

köpirska (-erska), *f. köperska, genom köp förvärfvande.* dröfwilse är . . . äwerdhelikx sälikhetz köperska *(comparatrix) Su* 442. *ib* 175.

köplagh, *n. pl. L.*

köpmal, *n. L. Jfr* **köpamal.**

köpman, *m.* [*Isl.* kaupmaðr] *L. köpman.* han klädde sik som köpman . . . ok sagdhe sik hafua fala dyra stena *Bil* 611. *ib* 173, 250. *Fl* 263, 274, 310. *Al* 3683. thz hwar man ma felugh fara ok ohindrath allan wäghin wara köpmän ok bönder at köpslagha *ib* 3693. the fatige köpmän j svenska städer *RK* 2: 614. *ib* 624, 625, 632. mädh . . . riddarum ok swenom. klerkum. köpmannom. bondum ok bokarlum *BSH* 1: 131 (1371). — *i ortnamn.* vici dicti køpmannagatu *SD* 3: 600 (1323). *ib* 5: 429 (1345). — *Jfr* **landsköpman,** *samt* **köpu man.** — **köpmanna skip,** *n. handelsfartyg. RK* 2: 8339. *Lg* 3: 251. *Jfr* **köpmanz skip.** —

köpmanna vaghn, *m. köpmansvagn, vagn med handelsvaror. LB* 3: 81. — **köpmanna vara,** *f. L. handelsvara. RK* 2: 7313. *FH* 1: 17 (1441, *nyare afskr.*), 2: 131 (1441). *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). *GS* 31 (1380), 57 (1474). *Jfr* **köpmanz vara.** — **köpmanz skip (köpmantzskep),** *n. handelsfartyg.* vil jach . . . vtgöre the metzsta skep oc folk til siöes med köpmantzskepen *BSH* 5: 288 (1508). *Jfr* **köpmanna skip.** — **köpmanz spil (köpmans spill),** *n. handel.* som ene ville regera köpmans spill *RK* 3: *(Tillägg om Chr. II, red. B)* 6228. — **köpmanz vara,** *f. han delsvara. BSH* 5: 481 (1511). *Jfr* **köpmanna vara.**

köpmanskaper (kiöp-), *m. handel.* bruka theras kiöpmanskap *FH* 1: 209 (1512, *nyare afskr.*).

köpruf, *n. L.*

köpsate? *SR* 18.

köpskaper, *m.* [*Isl.* kaupskapr] *L.* **1)** = **köpinskaper 1.** *KS* 42 (109, 45). en köpman förer slädhan i köpskaps wis *BSH* 4: 352 (1503). **2)** = **köpinskaper 2.** *KS* 66 (162, 72).

köpskatter, *m.* [*Fdan.* købskat. *Mnt.* köpschat] *L.* = **köpinskaper 2.** löt skip mz dyrom köpskat *(mercimoniis preciosis) Bir* 3: 177. föra alzskona köpskat til egipto landz at sälia *MB* 1: 231. *ib (Cod. B)* 550, 552. *SR* 20. *MP* 1: 169. *Jfr* **köpinskatter.**

köpsla, *v. L. eg. genom handslag stadfästa köp; uppgöra köp, träffa öfverenskommelse (rörande köp).* köpslo met mik j dandemannis närware . . . met sa skel, ath han skwlde selff vdöffuer met samme skep och köpgöre met edre herredöme *FM* 318 (1507).

köpslagha (köpp-. kööp-. -adhe), *v.* [*Isl.* kaupslaga. *Mnt.* kôpslagen] *L. eg. genom handslag stadfästa köp; handla, drifva handel.* som ther köpslaghadho *MP* 1: 246. *Al* 3693. *Fl (Cod. B, C)* 752. *BSH* 4: 318 (1502). wakte at the ey köppslaghe som jwdas, som oc staal eth klädhe aff almenneliko apostlanna eygno, oc gaff stiälandes wtan loff enom sinom fräudha *LfK* 17. — *göra byte.* the tre wilde ändelighe met henrik fynkenbärgh kööpslaga *FH* 7: 52 (1460-72).

köpslagha, *f. handel.* köpslagha är mykyt thung oc wantsam at hantera vtan synd *ST* 487.

köpslaghan (köpzlaghan *MP* 2: 241. **köpslagen** *RK* 2: 623**),** *f. L.* **1)** *handel.* all the stykke oss hafwa mällan farit om wara köpslaghan *SD NS* 2: 13 (1408). thu skalt aff thinne köpslaghan oc aff allom thingom göra räkinskap for gudz dom *ST* 487. aff orätte köpslaghan *ib* 494. *RK* 2: 623. *MP* 1: 252, 2: 241. fals köpslaghan *ib* 1: 72. *ib* 292. torgh i härenom til köpslaghan *PM* 32. **2)** *handelsvaror, varulager.* anthwardadhe jach hanom alla myna köpslaghan, humbla, psalt, klädhe . . . katzlar, oc grythor, myndre oc meer, thet min köpslaghan war *FH* 3: 99 (1447). jngen dirffwes til ath taka nokra köpslaghan til segh j härenom för än thz är förth jn pa torgith *PM* 32.

köpslaghare, *m. den som handlar.* achiron hulket j sik slukar . . . falska köpslagara *(dem som handla falskt) LfK* 223.

köpslaghning, *f. handelsvaror.* rijssen haffva varith j norrebotn met köpslagningh j sommor *FM* 434 (1509).

köpstaþer (kiöpstadher: -städher *FH* 1: 209 (1512, *nyare afskr.*). **kyop-** *BSH* 4: 299 (1502). *ack. med art.* **köpstan** *FM* 501 (1510)**),** *m.* [*Isl.* kaupstaðr] *L. eg. ställe hvarest handel idkas, handelsplats; köpstad, stad.* aa rättum torghdagh, i köpstadhi nästä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). a rättom torghsdagh i nästä köpstaþ *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). twe härberghärä skulu wara i köpstaþi hwariom *ib.* köpstaþä. goþz oc garþa *ib* 562 (1346). baþe i köpstaþum oc swa vtan *ib* 565. sökiä allä köpstaþa *ib* 638 (1347). tordagher skal wara tyswär i hwarre viku . . . med allo frälse þy som alle andre köpstaþa haua. þe som fri torgh haua *ib* 639. lata . . . alla köpstadhi wäl ok hedherlika byggia ok tilsätia *KS* 59 (147, 65). badhe a lande ok i köpstadhe *BSH* 2: 102 (1399). baadhe a lande ok i köpstadh *SD NS* 1: 200 (1402). at her i wadzstena maa wara oc blifua en köpstadh medh swa dana stadz bok oc stadz rät som i andra köpstedher ära her i landet *BSH* 2: 116 (1400). i ekesiö köpstadh *ib* 5: 249 (1508). helsinga borgh er en köpstader *RK* 1: 1227. vm kring sion *(Mälaren; näml. ligga)* siw köpstäde *ib* 518. *ib* 436. *BSH* 1: 132 (1371), 4: 299 (1502). *KS* 65 (161, 71), 66 (163, 72). *Bir* 1: 190, 4: 58. *SO* 158. *Di* 301. *FM* 501 (1510). — **köpstadha gods (-gotz),** *n.* [*Jfr Dan.* købstedgods] *jordagods som ligger inom en köpstads område?* the skulu thz *(godset)* strax igen fangha, anama oc behalla som the thz fryast i wäria hafft hafua . . . ähwat thz heltz är arfua gotz, pantha gotz, köpstadha gotz, legha gotz äller kronens panth *BtRK* 330 (1483, *orig.*). skal jomfrw birgitta olaffz dotther . . . nyutha och behalla wallöff *(i Danmark)* och alle the garda och gotz, köpstada gotz, pantha gotz, möller och landbo *ib.* — **köpstadha man (köpstade-),** *m. L. köpstadsman, borgare.* köpstadamen oc bönder *RK* 2: 5963. *ib* 4998, 6359. ridderskap, köpstademen oc menige almoge *BSH* 3: 184 (1467). — **köpstadha manna bref,** *n. L.* — **köpstads lagh,** *n. pl. L.* — **köpstads man (cöpstaz maþer** *L.***),** *m. L.* = **köpstadha man.** biscopa prelata riddara och swena köpstadz men böndher och alle mena *RK* 2: 4655. *ib* 1613, 1981, 2378, 7454.

köpsven (kiöp-. köpswän), *m.* [*Isl.* kaupsveinn] *köpman. Bil* 800. en kiöpswen, som kom fra tyskland oc hiit til abo met win *FM* 215 (1504). kom her et skep aff danske medh köpswäne *BSH* 4: 293 (1501). *ib* 5: 107 (1506) *o. s. v. FH* 1: 68 (1490-*talet*). — *ss tillnamn.* haquon köpsuen *SD NS* 1: 69 (1401).

köpþing, *n. L.* — **köpþinga friþer,** *m. L.*

köpthorp (köptörp *FH* 2: 131 (1441) *på tre ställen***),** *n.* [*Isl.* kaupþorp] *ställe hvarest förnödenheter mot betalning hållas (särskildt resande) till handa, saluplats.* å thöm wägom skal han skipa ok städhia köptorp, ther som ey äru köpstadi, wäghfarande mannom til härberghia, huat te widh torva, nat älla dagh, at the tär fån köpa för sina peninga sik ok sinom hästom födho, ok huat annat wäghfarande män widh torvo *KS* 65 (161, 71). widh sama rwmet . . . skal oc maa byggias eet köpthorp, ther härberghere, kröghäre oc fodhermarska aagha wti wara som pilegrimom oc wäghfarande folke skulu skipa therra bergning til sich oc sina hästa fore therra päninga. oc the borghara ther inne byggiande wardha,

maaghä haffwa falt hwmbla, salt, järn, klädhe oc andra köpmannä warä *FH* 1: 17 (1441, *nyare afskr.*). the for:de borghara maaghe nywta oc brwka köpstadz rät oc laghbok, frihet oc privilegia som andre köpstädher oc köpthorp i rikeno nywta oc brwka i alla maato. oc scal for:de köpthorp meth allom thäs borgharom och inbyggiarom göra sin skat oc alla konungslika rättighet for:dom systrom ok brödhrom *ib.* *ib* 2: 131 (1441), 3: 31 (1443), 32.

köpþräl, *m. köpt träl, träl.* þu est min härra, iak är þin köpþräl *(servus) Bu* 181.

köpu eghn, *f. L.*

köpu man (köpa-), *m. L. Jfr* **köpman.**

köpunger (köponger), *m.* [*Jfr Isl.* kaupangr] *L. saluplats, handelsplats, stad, köping. i ortnamn.* in norkøponge *SD* 1: 620 (1283). nyköpungs hwss *RK* 1: 541. j jöneköpung *ib* 3226.

köpvitne, *n.* [*Fnor.* kaupvitni] *L. köpvittne, vittne vid köp (och skifte).* at han . . . sik vnder siin köpwitne loot *FH* 2: 10 (1380, *nyare afskr.*). lagleghen köp witno fore gingo *ib* 111 (1437). *ib* 3: 45 (1444). *SJ* 406 (1473). *Jfr* **köpa-, köpe-, köps-vitne. — köpvitnisman (köppwitnes man: -men** *SJ* 348 (1468)**),** *m.* = **köpvitne.** *SJ* 331 (1465), 335 (1466), 348 (1468), 351 (1469), 358 (1469), 365 (1470).

köpöre, *m. L.*

köra (kööra. -ir, -dhe, -dher), *v.* [*Isl.* keyra] *L.* **1)** *drifva, drifva fram, köra.* thera kroppa kördhos af stormenom vppa landet *KL* 317. latan skal man fast köra *GO* 17, 960. *Su* 175. *Al* 5826. the älto han ok kördho ok drogho *Bir* 1: 30. som . . . älte thom ok köre fram at gaa *ib* 3: 10. jeronimus fik thy *(lejonet)* syslo at göma clostirs asna leon gömde oc at syslo thimum them hem kördhe *Bil* 627. en legho swen kördhe for waghne yghsn *ib* 424. körde sin swin hiit wth pa aallenskog *BSH* 5: 214 (1507). folk oc fää hwat them war före thz the strax pa huset körä *RK* 2: 2094. *ib* 4015. huath the matto aff landith köra the loto thz alt til skipin föra *Fl* 11. **2)** *köra (bort), fördrifva, aflägsna.* kördho the han fran sik *KL* 46. kördhe thän godhe mannin them thädhan *ib* 48. wi hawm han aff riket kört *RK* 1: 4481. wille hwar annan aff sino köra *Al* 9720. aff sinom aruj henne kördhe *ib* 10261. köre spolorma aff liff *LB* 5: 81. köör . . . äkke mik fran thik *Bo* 75. *Bir* 3: 10. ödhmiuktin köre badhe fran sik oc androm dygdhom hänna gröma herradöme *Bo* 44. *ib* 221. *Bir* 4: 133. — *abs.* aff lande köra *Bir* 2: 261. *ib* 4: *(Avt)* 185. **3)** *intrans. köra, åka, fara.* bätra är at köra än dragha *Bir* 1: 352. marsken strax til nycöpung körde *RK* 2: 5690. her erik axelsson een annan wägh körer *ib* 3: 1397. — **köra bort,** *köra bort, fördrifva.* körir them bort aff gardhe fra sinom son *MB* 1: 207. kördho han bort obitaladhan *Bo* 15. vilt thw köra bort fanytta thankanna flughur *ib* 101. *ib* 51. körer borth alla handa ether *LB* 2: 59. *ib* 5: 80, 81. *Jfr* **bort köra. — köra ut,** *utköra, utdrifva.* kördhe var herra ihesus wt w mönstreno them som ther köpto ok saldo *Bo* 120. kör wt hunden *MD (S)* 224. hon *(olydnaden)* kördhe adam oc euo wt aff paradys *VKR* 30. blötir hon (ɔ: roffua) . . . the onda wädzskone . . . ok körir henne wt *LB* 3: 56. rensar hon (ɔ: sinciber) bryst oc görir *(trol. för* körir*)* vth onda wezko *ib* 49. körir te materia wt aff maganom som osmält är *ib.* *Jfr* **ut köra. —** *Jfr* **a-, af-, ater-, upköra.**

köra (-dhe), *v.* [*Mnt.* keren] *vända?* alle the thin viisdom hördhe aff blygdh oc wnder fran thegh körde *MD* 28 *(möjl. dock att föra till föreg. ord, der i sådant fall under* **3** *skulle upptagas äfven betydelsen: gå).*

köresven (köro- *Bo* 140**),** *m. körsven.* þe (ɔ: þiura) gingo rättan vägh vtan leddhara ok köresuen *Bu* 168. thäs vagnsins köreswen *Bir* 3: 327. *ib* 330, 331. *GO* 478, 534. är skällikhetin . . . dygdhanna köroswen *(auriga) Bo* 140.

körevander, *m. staf hvarmed boskap pådrifves.* en plog han *(åkermannen)* haffwer j sinne handh j the andra en köre wandh medh plogen skal han träda jordh mz wanden driffwa sina hiordh *MD (S)* 282.

körilse, *n. pl. Jfr* **bort-, ut-körilse.**

körna krut, *n.* [*Jfr Nht.* kornpulver. *Se Grimm-Hildebrand, Wörterb.* 5: 1824, 1829] *kornigt (d. v. s. vanligt) krut.* 1 tunna lööst krwt, $^1/_2$ tunna körna krwt *FH* 5: 237 (1524).

körting, *f.? Jfr* **tidhkörting.**

köt, *se* **kiöt.**

köva, *v. Jfr* **nidher köva.**

kövärne (kywerne *L.* **kijffwerne** *L.***),** *n. L. liten hund, knähund.* hunda älla köffwärne *Bir* 5: 45. *Jfr* **köfrän.**

L.

ladh, *n.* [*Isl.* hlað] *ss prydnad brukadt band, galon, bräm.* the spunno gul och vafuo ladh *Iv* 4135. kläder . . . aff rikt zamizt mz rikä lad *ib (Cod. B) s.* 216. — *särsk. hufvudband, hufvudbindel?* hans brede timp thz war hans lad *RK* 1: *(Albr) s.* 213. tijt . . . som ladet brast *ib.* — *Jfr* **gulladh** *samt* **ladher.**

laþa (*impf.* **ladde** *RK* 3: *(sista forts.)* 4292. **ladhadhe: -adho** *Gr (Cod. D)* 353. *part. pret.* **ladhin** *Fr (Cod. B)* 2339; *(n. pl.) Bil* 575; **-it** *ib* 275; *MB* 1: 337; **ladhna** *Fl* 491; *ST* 411. **ladin: ladna.** *BSH* 5: 296 (1508). **ladder: -e** *ib* 4: 219 (1497). **ladhadher: -adhan** *Gr (Cod. D)* 365; **-adha** *ib* 404**),** *v.* [*Isl.* hlaða] *L.* **1)** *struere, lägga i hög.* komber elder i gardha oc bränner sädh eller ladhit korn *(acervos frugum sive stantes segetes in agris) MB* 1: 337.

2) *onerare, lasta.* ladha siin skip *Fl* 18. *ib* 1992. komo skip ladhin mz hwete *Bil* 575. *ib* 275. *Fr (Cod. B)* 2339. *RK* 3: *(sista forts.)* 4292. *BSH* 5: 296 (1508). han lot ok ther mz ladha een kameel *Fr* 2660. *Fl* 491. *ST* 411. ladhadho sik mz myklo gul ok sylf *Gr (Cod. D)* 355. ladhadhan mz thungom stenom *ib* 365. *ib* 404. swa ladhadhan oc bundnan *ib* 365. **3)** *ladda (jfr Mnt.* laden*).* medh theris ladde bissor *BSH* 4: 219 (1497). — *Jfr* **af-, be-, in-, kast-laþa.**

laþa (lädha: -or *MB* 1: 240**),** *f.* [*Isl.* hlaða] *L. lada, hus hvari säd, hö el. dyl. inlägges.* hwetith insankin j mina ladhu *MP* 1: 73. skudhin himnanna fughla at the saa ey, oc skära ey oc insanka ey j ladhur *ib* 80. hwilkin som synderkrosa axen, oc kornit reena gömir j sinne ladhu *Bir* 4: 111. rät som man korn ij ladhu thrask *Al* 4514. ena ängh met enne ladhu *FH* 3: 34 (1443). *MB* 1: 240, 427. *MP* 1: 77, 256. *Bir* 2: 130. *Jfr* **fodher-, halm-, hö-, korn-, sätra-, tighl-, ängia-laþa.** — **ladhu dyr (ladadör),** *f. ladudörr.* munnen war widh som en ladadör *Va* 39. — **ladhu gardher (ladhugaardh. ladhw gorder: -gorden** *FH* 5: 238 (1524). **ladho garder. lada gorder: -gorden** *RK* 2: 6950. **ladagårdher: -gårdhen** *ib* 3: *(sista forts.)* 5989, 5993. **ladegarder: -gard** *ib* 2: 3836. **ladhgordher: -gordhen** *FH* 4: 84 (1499)**),** *m. gård el. del af gård som utgöres af lada och andra uthus, ladugård.* sculu clostirsins ladhugaardh fägaardh oc systra oc brödhra oc alla hionagaardhen, hws rwm oc mak wara saman wtj eno inlykke *VKR* 39. *Bir* 5: 122. alt hwat the haffde j thera ladho garda *RK* 2: 5480. j ladagorden loth han hanum ffaa C yxn oc ij[c] [200] faar *ib* 6950. *ib* 3836. *FH* 4: 84 (1499). y ladhw gorden viid slotiid, XXV köör, V vng nöth, XVI ffoor II werk hestar *ib* 5: 238 (1524). — *Ladugårdslandet vid Stockholm.* ladagårdhen aktade the bränna oc skinna *RK* 3: *(sista forts.)* 5989. *ib* 5993. — **ladhugards karl,** *m. ladufogde, rättare.* eder fogde . . . haffuer waret widh biskopstwna oc wille ther gripe . . . war ladwgardz karl ther sammestadz *BSH* 5: 320 (1508). — **ladhulas (ladulaas. ladhalas),** *m. ladulås. ss binamn tillagdt konung Magnus Birgersson.* konung magnus ladhalas *PK* 237. magnus ladulaas *RK* 1: *(LRK) s.* 228. *ib* 229. — **ladhu loe (ladha loo),** *m. loge.* honum thykte wara wärldina swa rät som en litin ladha loo *Al* 9126. — **ladhu äng (ladha engh),** *f. äng med lada. FH* 2: 93 (1432).

ladher, *m.* [*Isl.* hlaðr] *Jfr* **kapo ladher** *samt* **ladh.**

laþi, *m. L. Jfr* **anlaþi.**

ladhika (ladikka. laadikka), *f.* [*Sv. dial.* loddeka] *liten låda.* läg thz j laadikkor *PM* 59. göm i ladikkor *ib.*

ladhning, *f. laddning, last.* eth skyp . . . med sin ladningh *BSH* 5: 202 (1507). *Jfr* **kornladhning.**

ladhsten, *m. koll. tunga, stora stenar.* huat the gatho slagit eller stöth ok kastat nider med ladhsten *RK* 1: 3086.

laggare (laggere), *m. laggare, den som hopsätter laggkärl.* jnge spylere eller laggere . . . falle in i tynnebindere ämbetedt *SO* 224. — *ss tillnamn.* nigels laggare *DD* 2: 14 (1459).

lagh (lach *SJ* 282 (1460); *se vidare* **stadslagh. laach** *SO* 191. **lak** *BSH* 5: 498 (1512). **laugh** *MD* 89. *dat. pl. med art.* **laughumen** *MP* 2: 227, 235, 238 (*jfr* 272)**),** *n. och m.* (*RK* 3: 2593; *möjl. ib* 1: 4449, 3: 2889) [*Isl.* lag, *pl.* lög] *L. liggande; läggande; det som lägges el. är lagdt.* **1)** *stöt, styng.* thz första han thz laghit kände *Iv* 3129. **2)** *lag, rätt ställning, ordning.* engin timberman gat thy sama thrä fanghit rät lagh *Bil* 88. hiulet gik af laghi *Bu* 510. tänia swndher hänna liiff ok limi aff laghi *Bil* 330. vm ey ware gudh tha gingin al thesse thingin wanskiplika ok af laghi *Bir* 1: 45. *ib* 2: 236. riket kombir aller til laga *RK* 2: 6796. **3)** *läge, ställning, författning, tillstånd.* var flodhen ok strömen j syno gambla laghi *Lg* 3: 561. the möttos ther . . . i godhom tyma ok godh lagh *RK* 1: 4449. fögha thz j swa danth lagh ath thz matthe sta j dagh *ib* 2: 3966. röntes swänske män een annar lagh *ib* 3: 2593. finge the danske ett annath lag *ib (sista forts.)* 5400. kommat wtaffh thet laghet *FM* 359 (1508). for än han komet i thz lagh *RK* 2: 5208. kom tha jnnan eth miwkare lagh *ib* 1: 941, 2383. riigha kom i godh lagh *ib* 3: 2889. ath riikit skulle komma i bätre lag *ib* 3: *(sista forts.)* 5422. wille the lägge j sichtwne en dagh ther kome hanom thz wel j lagh *ib* 2: 1627. thz kom tha saa i lagh ath the alle fatadhe een nyan dagh *ib* 3: 3551. thz fyöl sik tha sa i lagh *ib* 2: 5199. *ib* 6484. thz fyöl mongom wäl j lagh *ib* 7325. **4)** *beskaffenhet, art, sätt.* thu west wäl brännande kärleksens lagh, at han ey haffwer matho i maleno *Su* 88. fik sinom ordhum eet annat lagh *ST* 402. sidhen satte marsken j en dag mz them aff husit i tolkit lag *RK* 2: 6219. herrana grype ther ett annath lag *ib* 3: *(sista forts.)* 4276 *(möjl. att föra till* **6***).* äffwentyrara som fresta hwat lagh thz tagher *(hvad utgång det tager, huru det skall gå) PM* XXVII. **5)** *hänseende?* hwath doom är wärre i alla lagha än wara ofräls i sina dagha *Al* 7309. **6)** *öfverenskommelse.* the ramado tha vti eth lagh thz sculle sta fäm daga j dagh *RK* 2: 1122. the grijpu toch thz j lagh at thz sculle standa j dagh *ib* 2585. satte thz sa j et lagh *ib* 8843. *ib* 1: *(sfgn) s.* 191. giorde iag mz them ett lag om ett sölffberg som fwnnett war *ib* 3: *(sista forts.)* 5694. **7)** *bestämmelse, vilkor?* fonga gaff han dagh och screff them there lagh *RK* 3: 2421. **8)** *lex, lag.* som wesgözkt lagh vt wisar *SD NS* 2: 844 (1414). thätta laghit *(Moses' lag)* wisadhe hulkaledhis gudh sculde älskas ok iämkristin *Bir* 4: *(Dikt)* 239. *ib* 1: 143, 144, 3: 152, 252, 461, 4: 51, 65. *MP* 1: 165. *Ber* 48, 50. *Su* 321. *MB* 2: 148. — *i denna betydelse vanl. pl.* thän sum lagh forsmaar agher af laghum wära forsmadher *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). mädh laghum ok laghä doomom skall man sijtt kräffiä *ib. ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). kan þen gozen fa atir wnnit meþ laghum *(lagligen) ib* 6: 170 (1350). huilikin thät ey giör, tha skal iak bo thät mädh laghum forfölghiä *BSH* 1: 133 (1371). then wält quarn . . . som hemingx jonsson haffde olaglige bygt wtan lag och dom *BtFH* 1: 224 (1508). *ib* 242 (1507). sum lagh sighiä *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). swa sum lagh tilsighiä *ib.* i lagh satt *ib* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). äptir þy sum lanz rättär sigher äller lagh *ib* 669. äpter rättom värmpskom laghom *ib NS* 2: 711 (1413). mz guz laghum *Bu* 3. som

moysi lagh buþu *ib* 8. han diktade ok giordhe the lagh at almoghin som cristin var sculde ey vara vndi thöm träldom som han för var *Bil* 862. förderwilse lagha och landa *KS* 10 (23, 10). kunungur skal ok giwa landom sinom ok almogha godh lagh ok rätwis *ib* 66 (164, 73). godh lagh skulu hawa thessin try: thön skal wara rätwis, tarflik ok möghelik *ib.* än the gamblo moysi lagh waro godh *MB* 1: 439. ängin lagh äre godh, vtan the biwdha godh thing *ib.* gaff han ey thy lagh eller rät som mantzins wit matte styra til godha sidha *ib* 454. med the lagh som tha waar *RK* 1: 87. *Bil* 726, 847, 860. *KS* 31 (79, 33), 67 (165, 73), 68 (167, 74), 74 (180, 81). *MB* 1: 365, 377, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 450, 451, 453, 455. *Bir* 1: 143, 144, 3: 152, 252. *RK* 2: 149, 518, 520, 523, 7672. *Su* 321. — *med tydlig plural betydelse.* thry lagh äru eet är kirkiouna annat kesarens thridhia almoghans *Bir* 2: 204. tha gaff birge jerl the lagh ther sidhan haffua standit marghan dagh *RK* 1: 456. — *rättslig ställning.* äghär tawernes husbonde . . . i bonda friþ oc laghum att vara *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*); *jfr* **friþer 5.** — *af Gud stadgad norm för religion och gudstjenst (under framhållande af motsatsen mellan tiden före och efter Kristus), förbund, testamente.* jak skipadhe nyolaghin ok gamblo *(novam legem et veterem)* *Bir* 1: 46. *ib* 162. var härra ihesus christus var försto nyio lagha prästar ok paue *Bu* 61. han ville at gamblo laghin oc thera offir skulle ändas. ok at nyo laghin skullo byrias *(volens finem dare legalibus institutis et sacrificiis et novum incipere testamentum)* *Bo* 175. tesse tolff brödkorgha . . . tekna tio gudz budordh j gamblom laghumen . . . och sidhan tugh gudz budordh j nyo laghumen *MP* 1: 102. *ib* 174. mz gamblo älla oc nyo guz lagha vitnom *ib* 2: 262. j gamblom laghom war thässkyns offer *MB* 1: 475. en konungir j gamblo laghomen *(veteri testamento)* six haua astundat ens manz vingardh *Bir* 2: 85. han följdhe thera godha konungha äpte döme som j gamblo laghomen varo *Bil* 884. *Bo* 138. *MB* 1: 476, 481, 497, 501, 505, 506. *Bir* 3: 14. *ST* 200, 201, 209, 220, 240, 380, 381, 436, 538, 540. i moysi laghum *(då Moses' lag var gällande, d. v. s. i gamla testamentet)* þa iuþa ensamne þiänaþo guþi *Bu* 3. **9)** *ed i rättegångsmål. i denna betydelse vanl. pl.* hanum swaris hwarte mädh laghum eller pänningum *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). han feste lag och kwnnde them icke gera *BtFH* 1: 155 (1507). *ib* 217 (1507). honom bödz lagh och han wilde icke tagha *ib* 150 (1507). han feste sin lag mz xii[e] ede *ib* 277 (1509) — *Jfr* **a-, anlitis-, biärgs-, biärköa-, bo-, bonda-, brudh-, brudha-, brödhra-, bya-, for-, fä-, fädhernis-, färdha-, gisla-, gislinga-, guþsif-, guþsiva-, hamna-, hand-, himna-, hiona-, in-, iorþa-, iudha-, ivir-, kesara-, kirkio-, knifs-, köp-, köpstads-, lands-, lima-, nota-, nätia-, o-, siänga-, skip-, skäpno-, stads-, strids-, systkina-, til-, tungo-, þing-, þyþi-, viþer-, vinninga-, värna-, ända-, ännis-, ödhno-lagh.** — **lagha afraþ,** *n. L.* — **lagha alder (lagho-** *MB* 2: 229**),** *m. laga el. myndig ålder, mogen ålder.* komber til sin lagha ålder *KS* 11 (26, 11). *BK* 202. *MB* 2: 229. — **lagha ar (-aar),** *n. vanl. pl. år då man enligt lagen blir myndig, myndiga år, mogen ålder.* hwar en som komandes är til lagha aara *(annos discretionis)* *Bir* 4: 93. *ib* 94. *BK* 202. tha han nw nalkadhes lagha aars aldher *Su* 20. til thäs hon wordhe lagha aara gammwl, thz är xij aar äpther jwdha sidhwänio *Lg* 3: 438. — **lagha balker,** *m. L.* — **lagha brut,** *n. L.* — **lagha buþ,** *n. L.* — **lagha bygning,** *f. laga byggnad, i lag föreskrifven byggnad.* *SD NS* 2: 238 (1409). *GS* 39. — **lagha böter,** *f. pl. L. Jfr* **laghböter.** — **lagha dagher,** *m. L.* — **lagha dagsvärke,** *n. laga dagsverke.* *SD NS* 2: 353 (1411). — **lagha domber (lagedomber. laghä doomber),** *m.* [*Fnor.* lagadómr] **1)** *laga dom, enligt lag gifven dom.* äptir . . . laghä doomum *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). meth laghom *(för -a)* domomp äller räth *ib NS* 1: 96 (1402). som . . . hänna bonde . . . salde fran hänne vtan lagh oc lagha doma *ib* 568 (1406). haffuer myn fogde nogot taget vthen lagedome *FM* 636 (1515). rätvisa i laghen ok i lagha domom *KS* 31 (79, 33). **2)** *laglig domstol.* falsklikhet pinas af laghadomwm *(humano judicio)* *Ber* 104. — **lagha drykkia,** *f. L.* — **lagha fal,** *n. rättegångsmål?* frid wari stält åt lagum och laga fallom *MD* 423. *Jfr* **laghfal.** — **lagha fang (laghafaang. laghufang),** *n. L. laga fång, lagligt sätt att förvärfva, iakttagande af det som hör till laga fång.* *Se Schlyter, Ordb. s.* 148. per legittimam prediorum permutacionem mæd festum oc lagafangum *SD* 2: 404 (1304). nouerint vniuersi . . . nos dicto k. eadem bona cum winsord et festum oc alla *(för* allum*)* laga fanghum uendicasse *ib* 565 (1309). *ib* 3: 282 (1316). cum fastis et laghafang *ib* 5: 473 (1345, *gammal afskr.*). cum festis et omnibus laghafangum *ib* 6: 141 (1349). omnia bona nostra in hæslebærgh sita . . . cum fæstis ac omnibus laghufangum super hoc legaliter aductis . . . vendimus *SD* 3: 540 (1322, *gammal afskr.*). thet sama gooz fastfara . . . ok stadhukt göra meth allom laghafaangom *ib NS* 2: 261 (1410). opantwardhat meth allom laghafangom *ib* 320 (1410). *Jfr* **laghfang.** — **lagha far,** *n. får som enligt lag bör erläggas i skatt.* laga får *BtFH* 1: 317 (1413, *Joh. Bures utdr.*). — **lagha fast?** *f. laga stadfästelse af föryttring af jord. pl.* cum appropriacione legitima dicta lagafastum secundum leges øsgothorum *SD* 5: 735 (1347, *nyare afskr.*). *Jfr* **lagha fäst, lagha fästa.** — **lagha fastar,** *m. pl. L. gode män hvilka voro närvarande vid och gåfvo laga stadfästelse åt vissa juridiska handlingar.* kiännums wj . . . os haffwa alt fullelica . . . opburit . . . bathe ij rörlico oc orörlico hwat hälzt mik rothälwe til bar at ärffwa . . . ok til thäs fullare vitne waro särlica kallathe lagha fastar *DD* 2: 1 (1359). — **lagha forfal (-forfall** *SO* 29**),** *n. laga förfall.* *SEG* 121. *SO* 23, 29, 32 *o. s. v.* — **lagha fulkomilsa (-folkommilsa),** *f.* = **lagha fulkomnilse.** iak . . . gifwer . . . laghmannenom ella häradhzhöfdhinganom ella then som ii therra stadh siter, fwlla makt oc alla at göra clostreno alla lagha folkommilsa *SD NS* 1: 527 (1406). — **lagha fulkomnilse (-fulkompnilse),** *n. pl. och f.* (*SD NS* 2: 34 (1408)) *laga stadfästelse, öfverlåtande med laga formaliteter.* at göra clostreno lagha fulkomnilse a thinge *SD NS* 2: 349 (1411, *samt. afskr.*). at göra clostreno all lagha fulkompnilse ther vppa *ib*

1: 667 (1407). *ib* (1407), 2: 34 (1408). — **lagha fäst,** *f. laga stadfästelse af föryttring af jord.* legali tradicione adhibita, wlgariter dicta laghafæst *SD* 5: 198 (1343). *Jfr* **lagha fast, lagha fästa. — lagha fästa (laghäfästa),** *f.* = **lagha fäst.** cum omni juridicione dicta wlgaliter laghæfæsto *SD* 5: 526 (1346). tradicionibus secundum leges ostgothorum dictis wlgariter laghafæsto *(för* -fæstom*?)*, quarum fæstarum laurencius sweensson extitit proloqutor *ib* 4: 234 (1331). *Jfr* **lagha fast. — lagha gengärdh (laghagingärdh),** *f. L.* — **lagha giäld,** *n. L. Jfr* **laghgiäld. — lagha gärþ,** *f. L. Jfr* **laghgärþ. — lagha hamn (laga hampn),** *f. laga hamn, lagligen bestämd hamn.* af laga hampnom *GS* 45 (1437). — **lagha häfþ,** *f. L. laga häfd, nyttjande under lagligen bestämd tid.* war laghstandit oc lagha häfd ä *(för* a*)* komen *FH* 2: 112 (1438). *Jfr* **laghhäfþ. — lagha kar,** *n. L.* — **lagha kland,** *n. L. Jfr* **laghkland. — lagha kloker,** *adj. lagklok.* laghakloka män *Lg* 3: 439. *Jfr* **laghkloker. — lagha luter (-loter),** *m. L.* — **lagha läghe,** *n. L.* — **lagha lös,** *adj. L. Jfr* **laghlös. — lagha lösn (laghälösn),** *f. i lag bestämd lösen el. lösesumma.* äpte · þy som þe jorþ är wäl wärþ, ok ey at laghälösn *(i en samtida Latinsk urkund öfvers.: secundum valorem suum bonum non secundum legum soluciones SD* 5: 481*) SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). — **lagha mal,** *n. L. Jfr* **laghmal. — lagha nöt (-nött. laghä nöth. laghänöt),** *n. nötkreatur som enligt lag bör erläggas i skatt.* de skipuist . . . laghæ nöth imposicionibus *BSH* 1: 62 (1365). lagha nøtt iiii. viii oues *ib* 63. iiii lagænøt cum vi ouibus *ib* 64. laghænöt iiii pecora xvi oues *ib* 66. *ib* 65, 67. 70 (1366) *o. s. v. Jfr* **laghnöt. — lagha os (-oos),** *m. laglig strömfåra, viss del af en ströms lopp hvilken enligt lag ej får stängas, kungsådra.* at han forstoppat haffde meth sin quärnadam thera laga oos i haliis fors *SD NS* 1: 646 (1407, *gammal afskr.*). laga oos meth raa ok raamärke wthmärkte *ib.* — **lagha skatter,** *m. laga skatt, skatt som enligt lag bör gäldas.* hans laga skat . . . vtgöra *RK* 2: 146. — *ordinarie skatt?* först skal laga skatten aller vtgå, och twådela af then andra skatten, som the förra giorde, tå IIII bönder woro lagda vthi ena giärdh, hwadh thet är arfwode, afradha eller andra vthskylder, och trediungen är af vthgifwen *GS* 44 (1437). — **lagha skillinger,** *m. L. Jfr* **laghskillinger. — lagha skipt,** *f. L. Jfr* **laghskipt. — lagha skipte,** *n.* [*Isl.* lagaskipti] *L. laga skifte, laga delning. Jfr Amira, Altschwedisches Obligationenrecht s.* 601 *f.* jak märitta iönissa dotter hauer gyort ena sämio ok laghaskipte . . . meth aruidhe kram ok husfrw ragnilde thoresdotter vm then arwen ther mik bordhe at ärwa äpter laurenz haquonson *SD NS* 1: 288 (1403). *Jfr* **laghskipte. — lagha skirsla,** *f. laglig el. i lag föreskrifven rening.* fore thy at män gato siällan gömt sik swa länge renfärdhogha, at the nalkadhos ey thässkyns orenom thingom, oc wordho opta vtelukte aff gudz dyrk tha komo the sidhan äpter lagha skirslor swa myklo ödhmiwkare oc mz mere wärdhelikhet ater til gudz hws *MB* 1: 508. — **lagha sokn (laghasykn** *SR* 36. *pl.* **lagha söknir** *SML Þg* 6: *pr.*)**,** *f. L. lagsökning. SR* 36. *Jfr* **laghsokn. — lagha spiäl,** *n. L.* — **lagha stämna,** *f. L.* — **lagha stämning (-stämpning),** *f. laga stämning.* per legales citaciones, dictas laghastæmpninga *SD* 6: 188 (1350). in dictis laghastæmpningom *ib.* quas . . . laghastæmpninga . . . magnus archidiaconus . . . prosequi fecit et legaliter adimpleri *ib.* — **lagha sökning,** *f. L.* — **lagha tilmäle (lagu tilmäla),** *n. L. lagligt tilltal; förrättning som hör till en rättssaks utförande.* hwo som annen älter aff lagu tilmäla, haffuä forbrodit XL mark till treeskiptis, een deell jordägende, annen lagmannen, oc tredia härishöffdingen oc metzmennen *DD* 1: 273 (1480, *nyare afskr.*). — **lagha tiltala (laghä-),** *f. laga åtal.* äptir laghä tiltalum *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). äffte lagha tiltalu *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). — **lagha þing,** *n. L. af häradshöfdingen hållet laga ting.* tha lagha ting hölts *DD* 1: 86 (1439, *nyare afskr.; utf. af häradshöfdingen öfver Dalarne*). *ib* 127 (1479, *nyare afskr.*). tha iak (ɔ: mattis iönsson häredzhöffdingia dom haffuande) laga thingh hiolt mz almogan i torssang sokn *ib* 266 (1435). *ib* 128 (1479). thn tid iak (ɔ: niels sture i ekesyö riddare höffvisman offur westros ok offur dala, *vid denna tid häradshöfding öfver Dalarne*) lagha tingh hwlt med almogen oppa koppbgh *ib* 134 (1485, *nyare afskr.*). *Jfr* **laghþing. — lagha umfärdh,** *f. L. laga omfärd. Se vidare under* **umfärþ.** secundum leges vesgotorum et legalem scotacionem, dictam [lagha vmfærd *SD* 6: 135 (1349). scotacione dicta laghaumfærdh prehabita *ib* 195 (1350). — **lagha utgärdh (laghävtgerdh),** *f. laga gärd, ordinarie utskyld.* cum exhibicionibus nostris ordinariis dictis laghævtgerdhe *SD* 4: 476 (1336). — **lagha vin,** *m. L. lagligen anmodad mäklare.* at han war baþe laghavin ok bönävin *SR* 1. *ib* 5. — **lagha yrkir,** *m. L.*

lagha (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* laga] **1)** *lägga, sätta, ställa?* thera byssor the ther j laghede *(kanske för* laghde *af* **läggia***) RK* 2: 2263. **2)** *laga, ställa, ställa till, foga, ordna, inrätta.* som skapadhe himil oc iordh oc alt thz som är. ok thz styre ok laghar swa at enkte gar afskedhis *Bo* 176. laghar han oc skikkar strängiana äpther allan sin wilia *Lg* 811. hwar herre wil jw rikit styra oc lagha *PM* 19. når alth war laghath epther theras wilie *RK* 3: *(sista forts.)* 5515. *ib* 5505. han lagade thz iw hwre han kunde *ib* 5239. wille i swerige annerledes lagha *ib* 4933. the lagh som ware orätt them lagade iag till bätre sätt *ib* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 284. ther äpther lagadhe hon sina maltidh oc sin sömpn oc all annor stykke *Lg* 3: 451. han lagade sticthen effther sith säth *MD* 432. — *lämpa, afpassa.* ä huru tymbirmennene han *(bjälken)* laghadho *ST* 298. huru tilredh bygning bliffue standande oc droghis ällir laghadis *(reducerentur)* til ödhmiuktinna oc ensampna widhertorfftinna *Bir* 4: 81.

lagha, *v.* [*Jfr Mnt.* lagen] *L. lägga försåt för.* pläghar diäfwllin listelika lagha predikara *ST* 155.

lagha, *f.* [*Fnor.* laga. *Jfr Mnt.* lage] *liggande: det som ligger el. lägges.* **1)** *läge.* j . . . godha laghä *FM* 40 (1420). j swa godho laghä *ib.* **2)** *tillhörighet, tillhörande område?* lagde ther wnder *(under klostret)* fiske sio brytia ok qwerna ok laudbo ok

andra manga godha lagha *(Messenii uppl. har* tilagha *s.* 38, *Hadorphs:* tillaga *s.* 51; *möjl. är* tillagha *den rätta läsarten) RK* 1: 1182. **3)** *snara, försåt.* thu skal läggia laghor fore henna föter *(insidiaberis calcaneo ejus) MB* 1: 161. lagdhu hanum länge laghor fore *Lg* 987. *RK* 1: 1722, 2467. — (?) läggia honum dötzins lagho *MD* 197. the wisto aff enga andra lagho *RK* 1: 1714. **4)** *bestämmelse, öfverenskommelse.* til hulkins laghu ok häfdeskipte mere wisso *SD NS* 1: 228 (1403, *nyare afskr.*). — *Jfr* **a-, for-, fram-, iordha-, kin-, til-, ut-lagha.**

lagha, *adj. L. Se sammansättningarna* **lagha afraþ** *o. s. v. under* **lagh.** *Jfr* **af-, o-lagha.**

laghas, *v. Jfr* **vidherlaghas.**

laghbinda, *v. L.*

laghbiuþa (*part. pret.* **laghbudhin. laghbudhyn. lachbudin** *SJ* 327 (1465). **lagh bodhin** *SD NS* 1: 577 (1406). **lagbodin: -bodnan** *SJ* 400 (1474), 407 (1473). **lagbiudhin: -it** *SD NS* 2: 364 (1411)), *v. L. lagligen hembjuda (jord åt sina slägtingar, innan hon säljes).* cum possessiones meas omnes in brusathorp omni legum plenitudine venales eo modo qui patrie legibus laghbiudha nuncupatur, prebuissem omnibus quibus jure propinquitatis preberi debuerunt *SD* 4: 584 (1337). *ib* 5: 57 (1341). haffvum wi lagbiudhit thetta for:dha goodz warom arffwum *ib NS* 2: 364 (1411). thänne . . . eghiodeel laghbudhyn oc laghstanden äpter allom landz rät *ib* 1: 11 (1401). huilkit godz nempdin witnadhe at laghbudhit oc laghstandit war *ib* 15 (1401, *nyare afskr.*). *ib* 58 (1401), 574 (1406), 577 (1406), 2: 245 (1410, *nyare afskr.*). loth vpp . . . sin gardh . . . lagligan lagbodnan ok lagstannan *SJ* 400 (1474). *ib* 327 (1465), 361 (1469), 407 (1473). at the *(godsen)* skulu lagbiwdas *FH* 5: 137 (1490). at lagbiwda sköthe och skäla for:de godz *ib. DD* 1: 85 (1438, *nyare afskr.*).

laghbiärgh (-bergh), *n.* [*Isl.* lögberg] *lagberg, å Värmlands tingsplats (Tingvalla) belägen plats hvarest tinget hölls.* fäästhin war giordh a lagberghe i thingwallom *SD NS* 2: 404 (1411). *Se vidare Styffe, Skandinavien under Unionstiden,* 2 *uppl., s.* 153.

laghbok (-book. lackbock. labook. laag booch *SO* 191), *f.* [*Isl.* lögbók] *L. lagbok.* las fore them wars herra laghbok *MB* 1: 435. *ib* 490, 491. epter thy i laghbookinne bescriffuit staar *SJ* 1 (1420). sweriges lagbook *BSH* 3: 155 (1464, *samt. afskr.*). som laghbokin oc rikesins stadge vtwiisar *VKR* 32. *SD NS* 1: 103 (1402), 646 (1407, *gammal afskr.*). *RK* 2: 517. *SO* 50. hade jak töm antwardad igeen teress labook ok sakth mik ifra häredzhöffdingadömid *BSH* 5: 460 (1511). thenna effterschriffne schraa ok lackbock *SO* 141. *ib* 191.

laghborin (laagh-), *adj. lågättad. VKR* 16.

laghbuþ (-boþ), *n. L.*

laghbuþin, *se* **laghbiuþa.**

laghbundin, *se* **laghbinda.**

laghböter, *f. pl. Jfr* **lagha böter.** — **laghbota sokn (laghböte-),** *f. L. Jfr Amira, Altschwedisches Obligationenrecht s.* 121.

laghdöma, *v. L.*

lagher (läghir *LB* 3: 160; **-in** *ib* 159), *m.* [*Isl.* lögr] *vätska, saft, dekokt, lag.* wäta mz laghi *(succis)* thör thing *Bir* 4: 63. lagher aff sipol *LB* 10: 6. laghin aff malyrtinne *ib* 3: 34. mz lagenom aff malyrtene *ib* 72. *ib* 36, 64 *o. s. v.* wardir henne *(örtens)* lager lathin i saar *ib* 63. *ib* 4: 353, 5: 82, 7: 24, 33, 48, 57 *o. s. v. Jfr* **fänikals-, malyrta-, pors-, rosa-, rosen-, ruto-lagher.**

lagher (laagher. *n.* **laght. lagt** *Bir* 5: 62. **laagt** *MB* 1: *(Cod. B)* 556. *komp.* **läghre.** *superl.* **läghster** *L.*), *adj.* [*Isl.* lágr] *L.* **1)** *låg, af ringa höjd.* lagha trappor *Bir* 4: 96. en lagher galghe *Lg* 334. lägre hws *PK* 246. med lagha skoo *RK* 1: 3614. *VKR* 70. *Bir* 4: 10. han var en liten oc laghir man *(statura brevi) Ansg* 179. **2)** *lågt liggande.* thz första hemanet som war oc lägre *Su* 223. **3)** *låg, sakta. om ljud.* mz lage röst *MD* 67. — (?) hwilkra systra sanger skal ey wara dwl ällir doffuen, ey brwten, ey löslatogher, wtan höffwitzskir oc laagher *(gravis) Bir* 4: 54. **4)** *låg, ringa, oansenlig.* aff laaghe släkt *Bir* 2: 283. höghe oc laaghe *MB* 2: 241. *KS* 63 (158, 70). *Ber* 263. *MD (S)* 229. fatighman höghburin är laghir i hedher *GO* 378. — *n. adv.* **1)** *lågt, på låg punkt, i lågt läge. bildl.* ödhmiwkx mantz bön som laagt ligghir a iordhinne smygher himblana *MB* 1: *(Cod. B)* 556. **2)** *lågt, med låg röst.* hwiska laght *Bil* 471. laght läsin *MB* 1: 316. *Bir* 5: 62. **3)** *ringa, oansenligt.* lät rifua wara grafuer, ther vi liggium laght, ok os vetis engin wirdhning *(indecenter despecto loco reconditi sumus) Bil* 282. — *Jfr* **oflagher.**

lagherbär, *se* **laverbär.**

laghfal (lagfall *BtFH* 1: 132 (1506). **lagfaall** *ib* 235 (1506)), *n. bristande i edgång.* dömdes lasse olson taliala sak til 3 m. for lagffal han feste lag och kwnnde them icke gera *BtFH* 1: 155 (1507). *ib* 132 (1506), 139 (1507), 150 (1506), 163 (1508), 172 (1506), 179 (1507), 217 (1507), 234 (1510), 235 (1506), 243 (1507), 245 (1507), 250 (1506), 254 (1507), 280 (1510). *Jfr* **lagha fal.**

laghfang, *n. L. Jfr* **lagha fang.**

laghfangin, *adj.* [*Jfr Isl.* lögfá] *L. lagligen förvärfvad.* for laghfanghit oc rätfanghit *SD NS* 1: 575 (1406).

laghfara, *v. lagfara.* förscrifna gardh tompt och träbygningh . . . haffwa och bruka nitia och behaalla för sith rätta egit . . . epter thet at thet är lagfaret och kungiort *SJ* 232 (1454).

laghfulder, *adj.* [*Isl.* lögfullr] *lagenlig, laglig.* tilbinder jac mic . . . beincte niclisson . . . all thänno forskrifna godz oc ärfdhaluti, laghfull *(ss laglig egendom?)* oc frii athalda oc allom lundom hemola *SD NS* 1: 172 (1402, *gammal afskr.*). — *n.* **laghfult,** *adv. L. lagligen, enligt lag. SR* 32, 33.

laghfylghia (-fölghia. *part. pret. n.* **laghfölght. laghfölghd. laghföld. lachfolgt),** *v. L. lagligen förfara med.* at laghfölghia ok sälia hans tompt *SJ* 5 (1422). greghers rymelandz huss, hulkit som laghlica war upbudhit ok heembudhit, laghfölght ok skattat aff skyldenäranna wäghna *ib* 52 (1433). the hade then forscrifna gardh laghfölgdh oc fornempdom andris hembudhit *ib* 137 (1445). thet är mit retta fäderne oc möderna oc lachfolgt meth allen ret *ib* 382 (1471). thet *(köpet)* är laghföld oc lagstandet effter sueriges lagh *ib* 348 (1468).

laghfylla, *v. L.*

laghfälder, *adj. L.*

laghfäster, *adj. L.*

laghförare, *m. lagskipare?* urange domara oc alle falske laghförara oc onde förmän *Su* 127.

laghgangin, *adj. L.*

laghgilder, *adj. L.*

laghgipta (-gifta), *f. L.*

laghgipter (lagh giffter), *p. adj.* [*Fnor.* lag-giptr, löggiptr] *L. lagligen gift, äkta.* mz sinne lagh-gipte kono eller mz sinom laghgipta manne *MB* 1: 330. *Bil* 756. *Bir* 1: 233, 325, 2: 68. the syster som ey födh är aff lagh giffte säng *ib* 4: 71.

laghgiäld, *n. L. Jfr* **lagha giäld.**

laghgärþ, *f. L. Jfr* **lagha gärþ.**

laghgöra, *v. L.*

laghhiälpa, *v. L.*

laghhäfþ, *f. L. Jfr* **lagha häfþ.**

laghhäfþa, *v. L.*

lagh häpta (-häfta), *v. L.*

laghi, *m. Jfr* **akra-, fylghis-, fä-, sam-, siänga-, skiptis-, värna-, ängia-laghi.**

laghkallaþer, *p. adj. L. lagligen instämd.* hioldo eth laghcallat trydiunxting *FH* 2: 98 (1433).

laghkland (-klad), *n. L. Jfr* **lagha kland.**

laghklanda, *v. L.*

laghkloker, *adj. lagklok.* til the laghkloka judh-anna *JP* 80. *Jfr* **lagha kloker.**

laghkomin (-kumin), *adj. L. Jfr* **iämlagh-komin.**

laghkräfla, *v. L.*

laghlika (laghleka *SD* 5: 280 (1344). **lagleka** *ib NS* 2: 74 (1408). **laghligha** *ib* 1: 149 (1402). **lag-ligha** *MB* 2: 53. **lagliga** *Lg* 3: 565; *MB* 2: 107. **laghlegha** *FH* 3: 97 (1447). **lagliger** *SD NS* 1: 519 (1406). **laglighan** *SJ* 407 (1473). **lagligan** *ib* 361 (1469), 400 (1474), 403 (1473), 408 (1474). **laghelich** *BSH* 3: 168 (1466, *samt. afskr.*)**),** *adv.* [*Isl.* lagliga, lögliga] *L. lagligen, lagenligt, rätteligen.* till thäs thet varþer laghleka ördelät *SD* 5: 280 (1344). vm han warþer þär laghlikä till wnnin *ib* 375 (1344, *nyare af-skr.*). *ib* 376, 6: 6 (1348). thetta godzet haffuer iak laglika salt *ib NS* 1: 13 (1401, *nyare afskr.*). *ib* 6 (1401) *o. s. v. BSH* 2: 39 (1396). vm thesse min nya brudh är laglika *(legitime)* min *Bir* 1: 103. *VKR* 71. *MB* 2: 53, 107. *Lg* 3: 565. laghlica stridha *KL* 207. *Jfr* **olaghlika.**

laghliker (lakliker *L.* **lagleker: -leka** *LfK* 158. *n.* **laghlikt. laghlicht. laglikit** *SD NS* 2: 74 (1408). **laghlighit. lageligid** *FH* 3: 128 (1448), 130 (1448). *ack. sing. m.* **laglikin** *Bir* 1: 253, 3: 25. *nom., ack. pl. n.* **laghlik. laghelijk** *BtRK* 107 (1436, *orig.*). **laglikin** *BSH* 1: 132 (1371)**),** *adj.* [*Isl.* lagligr, lögligr] *L.* **1)** *lämplig, nyttig.* war ey thz mannenom laghlikt *(Cod. B* gangnelikit 537*) MB* 1: 136. **2)** *laglig, berättigad, tillbörlig.* eth laghlicht iordhaskipte *SD NS* 1: 1 (1401). *ib* 377 (1404). halla sina snille fore laghlika rätuiso *Bir* 1: 226. for nakra laghlica *(legitimam)* vidhirthorfft *ib* 3: 248. wtan lag-leka sak *LfK* 158. thessa aterstadhur ok laglikin in-gield *BSH* 1: 132 (1371). for laghelijk forfald skuld *BtRK* 107 (1436, *orig.*). thär war enkte annorledhis äller meera bygt än laghlighit är *VAH* 24: 323 (1454). — *laglig, äkta.* laghlik hionalax samfòghilse *Bir* 3: 69. iak hawir laghlica *(legitimam)* hustrw *ib* 55. — *laglig, laga, mogen. om ålder.* til laglikin aldir *Bir* 1: 253. *ib* 3: 25. *Jfr* **lagha alder.** — *Jfr* **olagh-liker.**

laghliker, *adj.* [*Jfr Isl.* lágligr] *lågt belägen, som finnes el. eger rum på en låg punkt.* ödhmiwkx mantz bön som laghlik är *(Cod. B* laagt ligghir 556*)* a iordh-inne smygher himblana *MB* 1: 316.

laghlikhet (lageliigheet), *f. laglighet, ordning.* skicka all ting wedh lageliigheet *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 257.

laghlysa (-liusa *L.***),** *v. L. lagligen lysa el. kun-göra.* laghlyst *SR* 50 *(på tre ställen).* iäk laghlyste *ib.* gifver iach thom fulla macht . . . thessa föreskreffna fyra tompta laghbiudha, laghlysa fastfahra och heemott *(för* -olt*)* göra *DD* 1: 85 (1438, *nyare afskr.*).

laghlysning, *f. L.*

laghlös, *adj. L. Jfr* **lagha lös.**

laghmal, *n. L. Jfr* **lagha mal.**

laghman (-maþer *L.* **-madher** *SD* 4: 390 (1334?). **laghmandr** *L.* **loghman: -mans** *SD* 5: 280 (1344)**),** *m.* [*Isl.* lögmaðr] *L.* **1)** *lagman.* skipa i huart landskap witra ok rätvisa laghmän älla landz-domara *KS* 68 (168, 75). lagman skal alla säkt vpbära for alla atgiädhir biorna oc wargha *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). af laghmannum ok minnä domärum *ib* 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *BtFH* 1: 455 (1362), 456. *BSH* 1: 185 (1386), 188 (1386). *RK* 2: 9547. wijsa oss lagen swa laghman oc häradz-höffdinga ey fa vtan the waro medh lagum wolda *ib* 519. at lagmannen finge rikens erende eller nogra andra merkelica forfall, swo at han ey kwnne tingh hollä i hwart herede *DD* 1: 273 (1480, *nyare afskr.*). israel birghirsson. laghman aff vplandom *SD* 5: 160 (1343). knwt iohanson drotste a konunxsins wäghna i swerike, ok laghman i östergötlandh *ib* 4: 312 (1333?). lagman i westergötland *ib NS* 1: 6 (1401). bändicts ös-göta laghmans . . . alguz wäsgöta laghmanz *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). knuter wesgötä lagman . . . jsrael byrghersson. lagmadher *ib* 4: 390 (1334?). *ib* 5: 280 (1344). *BSH* 2: 38 (1396) *o. s. v.* otte poghwisch. höuidz-man oppa castalholm henrik goryeshaghen laghman j aland ok knut jönsson domare samastadz. hioldo eth laghcallat trydiunxting vtan for castalholm *FH* 2: 98 (1433). sune sunason lagman offuer norfinne oc matis martinsson lagman offuer sudherfinne *ib* 106 (1437). sone sonisson laghman y norfinne oc aland *ib* 110 (1437). sone sonasson laghman j nordfinna, mattis marthenson lagh-man j sudherfinna *ib* 111 (1438). jak swni sonasson lagh-man j nörfinna laghsaghu *ib* 3: 26 (1442). laghmanz dom hafwande a ärlikx manz väghna herra thordz bonda i vestmanna lande *SD NS* 1: 100 (1402). a lagmanz wegna *ib* 103 (1402). sigilla . . . kanuti lagman et elaui andresson *SD* 2: 521 (1308). sigillum domini kanuti laghman *ib* 522 (1308); *jfr* sigillum domini kanuti dicti legiferi *ib* 521 (1308). — *bildl.* iak är the äwärdelika snillen . . . gudz fadhirs son, miskundenna bwdhbärare, mildhetzsens härtoghe oc nadenna laghman *Su* 45. **2)** *lagklok man.* pharisei oc laghmännene *Bo* 69. ve idir false laghmen ok pharisei *MP* 2: 225. — *Jfr* **undirlaghman.** — **laghmanz bref (lagmandz-.**

lagmans- *BtFH* 1: 38 (1488, *nyare afskr.*), 198 (1509)), *n. dokument utfärdadt af lagman.* the II lagmandz breff *FH* 5: 132 (1489). *BtFH* 1: 38 (1488, *nyare afskr.*), 198 (1509). — **laghmanz domber (laghmandz-. lagmantz-** *SD NS* 1: 398 (1405, *gammal afskr.*). **lagmanss-. laghmans doomber),** *m.* **1)** *dom utfärdad af lagman.* thet bewiste han . . . med ij (2) lagmanssdome, honom giffne waare i westhergöslandh *BSH* 5: 187 (1507). han talade wppo lagma[n]s dom *BtFH* 1: 198 (1509). stadhfästom wi medh wan dom oppa . . . konungxsins wäghna ath änghin aptir thenne dagh til dyrfuis at byggia j fornämdhe aa, amot thessom warom doom widhir sina fyritighi mark ok siäx mark for laghmans doom *SD* 4: 313 (1333?). wy *(d. v. s. konungens domhafvande och lagmannen)* . . . forbiudhom huariom man the eng eller then delen i akren optermer at hindra eller quälia . . . amot thessom warom dom widh xl march for konungsdomen ok vj march for laghmanz domen *ib NS* 2: 115 (1409). *ib* 1: 398 (1405, *gammal afskr.*) *o. s. v.*, 2: 123 (1409), 129 (1409), 131 (1409) *o. s. v.* widher xl marck konungx ensak ok siex mark för lagmanz dom *BSH* 2: 63 (1399). *ib* 66 (1399), 68 (1399) *o. s. v.* **2)** *lagmannens domstol, lagmansrätt.* pätar thomasson for laghmandzdom sitiande i östrogötlande a . . . herra yuars niclissons veghna *BSH* 2: 66 (1399). *Jfr* **undirlaghman. 3)** *lagmans domsrätt.* som konungx dom oc laghmanzdom hawa skula *BSH* 2: 35 (1396). *Jfr* **domber 9.** — **laghmanz dombref (lagmans-),** *n. dombref el. skriftlig dom som utfärdats af lagman. BtFH* 1: 225 (1509), 226. — **laghmanz dombrut (lagmans dombrot),** *n. brytande af lagmans dom. BtFH* 1: 229 (1509). — **laghmanz döme (laghmans-** *BSH* 1: 185 (1386), 189 (1386)), *n.* [*Isl.* lögmannsdœmi] *L.* **1)** *lagmansdöme, lagmansämbete.* vnne thöm sama jäppa idhan godhwilia oc nadh til thätta laghmans döme *BSH* 1: 189 (1386). *ib* 185 (1386). **2)** *lagmansdöme, lagsaga.* österland thät är eth biscops döme oc eth lagmanzdöme *BtFH* 1: 455 (1362). annor biscops döme oc lagmanzdöme *ib.* — **laghmanz nämd (lagmans nempd),** *f. L. nämd vid lagmansting.* bade i lagmans nempd och heradz nempd *DD* 1: 153 (1493, *nyare afskr.*). — **laghmanz pänningar (lagmans peninga),** *m. pl. L. lagmanspenningar, årlig utskyld till lagmannen. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 283 *f.; Styffe, BSH* 4: CXLVII. her standhe nakre lagmans peninga igen ytherst i butnet, som herr hindrik byss burdhe ath haffua *FM* 267 (1506). *ib* 279 (1506). *DD* 1: 273 (1480, *nyare afskr.*). — **laghmanz skyld (lagmanskyld),** *f. lagmansskyld, årlig utskyld till lagmannen.* quod nos omnia bona domini arnwidi . . . a iuribus istis. videlicet skoghaskyld. landskyld, & lagmanskyld, libera in perpetuum penitus reddimus & exempta *SD* 1: 453 (1270). — **laghmanz þing (laghmantz-. laghmandz-** *SD NS* 1: 276 (1403). **lagmans-),** *n. L. lagmansting, ting som hålles af lagmannen; särsk. ting som af lagmannen el. å hans vägnar hålles med inbyggarne i härad, socken el. annat mindre område.* scole ängin annor laghmans thing här i vplandom ware, vtan all maal som käres, sculo thär ändas uppa the forscripno repstathing *GS* 38 (1413, *orig.*). engen bör komme fore kongen ellor rigesens forstandere med nogre käre, wthan han hafwer warit paa häritz tingh och lagmantz tingh, eller raadstwgu *ib* 69 (1491). thän thidh lagmans thingh hyöltz meth almoghanum aff snäuingis hundhare *SD NS* 1: 12 (1401). tha iak *(underlagmannen i Vestmanland)* hyolt laghmantz thing i arbughom . . . meth almoghanom aff akerbohundare *ib* 78 (1401). *ib* 100 (1402), 276 (1403), 277 (1403), 278 (1403) *o. s. v.* jak jngewalder dyekn a herrä stens stenssons wengnä . . . laghmanz thingh j daalwm hallande widher thwnä kyrkio *DD* 2: 4 (1384). then tiidh jak (ɔ: karl bonde tordzson lagman ower wessmannaland oc dala) lagmanztingh hiolt mz almoghanom aff dala häradhe ij österdala ij hätze ij tvna sokn *ib* 1: 94 (1442, *afskr.*). tå jagh lagmansting hölt med almogen af schewij sochn i yttersättre *ib* 126 (1478, *nyare afskr.*). *ib* 150 (1493), 151 (1493, *nyare afskr.*). then tijd som lagmans tingh hölz medh bergzmännerna oppa kopperbergett *ib* 137 (1489, *afskr.*). tha iak *(underlagmannen i Helsingland)* hwlt laghmanzthing i bersia sokn *SD NS* 1: 166 (1402, *nyare afskr.*). then tidh jac sone sonisson laghman y norfinne oc aland, laghmanz thing hiolt met almoghanom y masco sokn *FH* 2: 110 (1437). then tiidh jach sone sonasson laghman j norfinna ok j alandh laghmanz ting hiolt met almoghen j alandh j finnaströms tridhiungh j ödekarllaby *ib* 115 (1438). tå war lagmans tingh och skatt tingh i tennilä sochn *BtFH* 1: 29 (1460, *nyare afskr.*). *ib* 68 (1461, *nyare afskr.*) *o. s. v.*

laghmäla, *v. L.*

laghmäle (-male), *n. L.*

laghmästare, *m. mästare el. lärare i lag.* iudha biscopa preste ok laghmästara *KL* 377. *MB* 2: 373.

laghnöt, *n. Jfr* **lagha nöt.** — **laghnöts pänningar (lagnö(t)s peninge),** *m. pl. lösen för nötkreatur som enligt lag bör erläggas i skatt.* aff lagnö(t)s peninge *BSH* 4: CXLVIII (1489).

laghsagha, *f.* [*Isl.* lögsaga] *L. eg. framsägande af lagen, lagföredrag; lagsaga, lagmansdöme, landskap.* i wäsgözko äldir wärinsko laghsaghu *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 559 (1337), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 376, 475 (1345, *nyare afskr.*), 480, 605 (1346), 606. *BSH* 2: 39 (1396) *o. s. v. RK* 2: 7672. laghman j nörfinna laghsaghu *FH* 3: 27 (1442). — *landskap i Norge.* viij lagsager *(átta fylkja þing)* han saman stempde *MD* 352. herra oc iärla fördo han in toko han til konung j thz sin alla lagsagwr sagde iaa *(var hann þar til konungs tekinn á hverju lögþingi) ib* 369.

laghsatter (laagxsätter), *p. adj. lagligen satt, lagligen hållen, laga.* paa laagxsätt häresting *SD* 4: 585 *(öfvers. i hdskr. fr. sl. af* 1400-*talet).*

laghsighia, *v. L.*

laghskila, *f. L.*

laghskilder, *p. adj. L.*

laghskillinger, *m. L. Jfr* **lagha skillinger.**

laghskipt, *f. L. Jfr* **lagha skipt.**

laghskipta, *v. L.*

laghskipte, *n. L. Jfr* **lagha skipte.**

laghskipter, *p. adj. L.*

laghslit, *n. L.*

laghsokn, *f. L. Jfr* **lagha sokn.**

laghstanda (lach- *SJ* 327 (1465)**),** *v. L. lagstå, sta i laga tid, förblifva orörd el. oklandrad under viss i lag bestämd tid.* hennes godz äre laglica vpbudhne och hafua lagstandhit *FH* 5: 137 (1490). — *part. pret. lagstanden, som stått i laga tid.* thänne . . . eghiodeel laghbudhyn oc laghstanden *SD NS* 1: 11 (1401). huilkit godz nempdin witnadhe at laghbudhit oc laghstandit war *ib* 15 (1401, *nyare afskr.*). *ib* 58 (1401), 179 (1402), 180 (1402), 183 (1402), 268 (1403), 519 (1406) *o. s. v. SJ* 77 (1438), 327 (1465), 348 (1468), 361 (1469), 362 (1469) *o. s. v.* loth vpp . . . sin gardh . . . lagligan lagbodnan ok lagstannan *ib* 400 (1474). laglighan lagbodnan och lagstandan *ib* 407 (1473). sidhan the for:no peninga waro swa laghstandhne *SD NS* 2: 188 (1409).

laghstämna, *v. L.*

laghsurin, *p. adj. L.*

laghsökia, *v. L.*

laghtafla, *f. tafla på hvilken lagen är skrifven.* ther waro oc laghtafflor *(lagens taflor) MB* 1: 493.

laghtakin, *p. adj. L.*

laghþing (-thyng), *n.* [*Isl.* lögþing] *L. lagting, laga ting, ordinarie ting. — laga ting som af lagmannen hålles med landskapets inbyggare.* quod ego . . . in placito dicto lagthingh post michaelis constitutus . . . ezstridi . . . omnia bona . . . per mortem rangburgis . . . ad ipsam jure hereditario legittime deuolutura . . . adiudico *SD* 6: 142 (1349; *utf. af lagmannen i Östergötland*). constare volumus . . . petrum de fornhusum filio suo . . . erico . . . duas curias suas skænningie nordan aa sitas et omnia predia sua in høklinge . . . in communi placito, dicto lagthyng, et postea in presencia nostra . . . legittime contulisse *ib* 3: 204 (1315; *utf. af lagmannen i Östergötland*). quod alicca albriczdottor. in pretorio dicto laghthing . . . manifestauit et recognouit, se filio suo johanni agrum quendam . . . contulisse *ib* 4: 282 (1332; *utf. i Linköping*). wreta closters dombreff som thet fik i fiordh i lyncöpunge vppa laghtingit vppa sancte agnetis dagh *BYH* 1: 248 (1446). — (?) a placito dicto laghthing proximo precedente festum sancti johannis baptiste *SD* 3: 521 (1321; *från Småland*). *ib* 4: 232 (1331; *från Småland*). attento quod predicti dominus karolus et laurencius in primo legali placito dicto laghting aut placito prouinciali secundum leges sibi vendicerat [ɔ: vindicent] predia supradicta *(gods i Skrumstad och Åby, åtminstone det förra beläget i Nerike) ib* 5: 641 (1347, *nyare afskr.*). engin wilde ther mote wädhia älla wilde lata sina bewisning fore komma, antiggia vppa laghthing, landzthing älla heratzthing *SD NS* 1: 427 (1405; *från Östergötland*). antiggia vppa lagthing landzthing älla häratzthing älla nokor stadz *ib* 438 (1405; *från Östergötland*). *ib* 440 (1405, *nyare afskr.; från Östergötland*), 2: 219 (1409, *nyare afskr.; från Östergötland*). — *af häradshöfdingen hållet laga ting.* tha lag ting war i malunge *DD* 1: 74 (1417, *nyare afskr.*). *ib* 109 (1459), 122 (1468), 135 (1485). tha laghtingh hiöltz ij mora sokn j strandbyggia sextunge *ib* 92 (1440). thenne for:de landzsynamän fingo aldre afsägha laghligha oppa laghtingom eller häratztingom som laghen wtuisa *ib* 95 (1442, *nyare afskr.*). tha jak (ɔ: jngell jönisson heridzshöffdinghe j dala) laghtingh hiolt met almoghanom vidh syöö j leghsandh sokn *ib* 105 (1450). *ib* 112 (1462). tha jak (ɔ: jngel jönisson häriszhöffdinge j dala) lagtingh hiolt mz almoganom j mora sokn j klokkare gardin *ib* 106 (1457). *ib* 111 (1459, *afskr.*). tha som jach (ɔ: jngel jönisson riddare och häredz höffdinghe j dala) laghtingh hölth i husaby klokkare gordhe *ib* 2: 16 (1472). then tijdh wij (ɔ: nigels cristiernsson ridder oc höffwitzman pa wästraraross oc dala *och* jngäl iensson ridder oc härätzdom haffuande j dala) laghting hwldom j twna sokn j dala *ib* 13 (1459). söker eig husbonden vt för:de saaköre innan thomasmesso, söke tha häradzhöfdingen a laghtingom effter jwl *GS* 57 (1474). *Jfr* **lagha þing. — laghthinga timar,** *m. pl. L.* — **laghþings manadagher (lagdhingsmanadager),** *m. L. lagtingsmåndag, en af de fyra måndagar om året, då, enl. ÖGL, lagting hölls. Se Schlyter, Ordb. s.* 376. feria secunda proxima post octauam epiphanie. que dicitur lagdhingsmanadager *SD* 2: 404 (1304). die lune . . . proxima post dominicam letare. que dicitur laghthingxmanadagher *ib* 3: 119 (1313, *gammal afskr.*). *ib* 356 (1318, *gammal afskr.*). secunda feria placitaria dicta lagthingx mana dagh post dominicam letare *ib* 5: 421 (1345). a lagþings manadagh äptir miþfasto *ib* 6: 19 (1348); *samtliga dessa urkunder äro utfärdade i Linköping.*

laghþinga, *v. L.*

laghvara, *v. L.*

laghvarþnaþer, *m. L.*

laghvinna (*part. pret.* **laghwnnin** *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). **lag wunen),** *v.* [*Fnor.* lögvinna] *L. — part. pret. genom rättegång lagligen öfverbevisad och fäld. SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). han war lag wunen til en ful tiwff *BtFH* 1: 246 (1508).

laghvis (-viis), *adj. lagklok, lagkunnig.* helena kom til rom mz cxl laghuisom iudhom *Bil* 80. en laghviis man *KL* 141. *ib* 137, 384. *MB* 2: 380. *Bo* 87. *MP* 1: 43, 216, 269, 321.

laghväria, *v.* [*Isl.* lögverja] *L. — part. pret. lagligen befriad från ett mål el. en anklagelse.* vari hin laghwarþär sum eþen skal ganga *SR* 13.

laghvärn, *f. L.*

laghvärnaþer, *m. L.*

lak, *n.?* [*Mnt.* lak] *fel, brist.* thz *(vinet)* hafdhe ey lak *(i rim med* drak*) Al* 2282. *Jfr* **laker.**

lak, *n. Jfr* **linlak.**

lak? (*n.* **laick. layckt),** *adj.* [*Mnt.* lak, lack, leck] *läck, otät, gisten.* skyffwith bleff offwer motis laick *FM* 384 (1508, *daniserande*). skiffuet wor offwermotis layckt *ib.*

laka, *f. Jfr* **ryglaka.**

lakan (laken. laghen *FM* 76 (1483, *daniserande*)**),** *n.* [*Isl.* lakan. *Fsax.* lakan. *Mnt.* laken] *duk, tygstycke; lakan.* eth par lakan *SD NS* 1: 514 (1405). tu (2) leydist laken *SJ* 211 (1452). lakan, bolsther, hygiandhe *BSH* 5: 529 (1513). *FH* 3: 101 (1447), 5: 237 (1524). *FM* 76 (1483, *daniserande*). — *lakan hvari lik är svept, svepduk.* lakanit som then dödhe war sweptir j *ST* 266. *ib* 267. *Lg* 3: 679. — *Jfr* **badh-, bänkia-, lang-, langa-, lin-, lädher-, ryg-, silkis-, skar-, spar-, vadhmals-lakan.**

lakare, *se* **lekare.**

laker, *m.? L. Jfr* **lak,** *n.?*

laker, *m. beskaffenhet, art?* han *(hästen)* hafdhe allan godhan lak *(i rim med* bak*) Al* 9507.

laker (laaker), *adj.* [*Isl.* lakr, lákr] *dålig.* barszen wor gansk laak *FM* 343 (1507).

laki, *m.* [*N.* lake. *Jfr Fnor.* lakakast] *lota vulgaris Cuv., lake.* laki lamia *(? kanske snarare* laprena, *möjl. urspr.* lampreda*) VGL* XIV; *se Lorenzen, Gammeldanske glosser s.* 72, *äfvensom s.* 35, 65. han äther sik jnnan som en laki *MD (S)* 288. — *ss tillnamn.* eiaro laka *SD* 3: 199 (1315).

laki, *m. Jfr* **häslelaki.**

laki, *m. Jfr* **saltlaki.**

lakkare, *m.* [*Äldre Dan.* lackere. *Jfr Mnt.* laken, *v.*] *belackare, baktalare?* ath jach heter inthet wtan een herrehyllare och lackarä aff them *BSH* 5: 42 (1505).

lakkare (lakkere), *m. rättstjenare, exekutor?* at engin foghet, ämbitzman eller lakkere eller lensman . . . hauä macht til at leggä thöm ydermer nokor scat eller gengiärdh eller thungä til *SD NS* 1: 248 (1403, *nyare afskr.*), *Jfr* **lekare.**

laktuk? *f.?* [*Lat.* lactuca] *laktuk, salatväxt.* mz beskom lactucum *(lactucis) MB* 1: 307. — **laktuka bladh,** *n. laktuksblad. LB* 7: 233. — **laktuka frö,** *n. laktuksfrö. LB* 7: 202.

lama, *adj. Jfr* **farlama.**

lama (lamma. -ar) *v.* [*Sv. dial.* lama, *halta*] *vara el. varda ofärdig.* benwerk i knä oc androm lymmom, sa at man lammar *LB* 7: 282. *ib* 320. *Jfr* **forlama.**

lamb, *n.* [*Isl.* lamb] *L. lam.* tu grym leiom *(för* leion*)* som þaghar wrþo bliþ ok spak som lamb *Bu* 529. bruthu them vnder sik som leon bither lamb *Bil* 260. *MB* 1: 307, 339. faa giwa dumba lamb *GO* 26. sen guz lamb *Bu* 55. *ib* 140. *MB* 1: 201, 2: 343. — *ss tillnamn.* anundus lamb *SD* 2: 532 (1308). — *Jfr* **givi-, gumar-, paska-, vax-, vädhur-lamb.** — **lamba blodh,** *n. lamblod, blod af lam. MB* 1: 307, 308. — **lamba galle,** *m. galle af lam.* drik lambagalla *LB* 2: 58. — **lamba kiöt (-köt),** *n. lamkött.* äta stekt lamba köt *MB* 1: 307. — **lamba lunga,** *f. lunga af lam. LB* 7: 205. — **lamba pis (-piiss),** *n. lamurin. LB* 7: 282.

lamber (lam. *f.* **lam. laam.** *ack. pl. m.* **lama** *KL* 378. **lamma** *Bil* 235; *MB* 2: 374. **lampe** *BSH* 5: 7 (1504)**),** *adj.* [*Jfr Isl.* lami] *L.* **1)** *utmattad, uttröttad, svag el. styf i lemmarne.* han la . . . lambar af möþo ok huilte sik *Bu* 499. hau var swa lambir oc thröttir. at han orkadhe äkke längir bära *Bo* 198. **2)** *lam, ofärdig.* wi . . . görum them swa lamma, at engin gither fot af stadh rört *Bil* 235. hänna husfru wardh . . . numin j flerum limum ok la länge lam j sotta siängh *ib* 347. oför ok lamber *ib* 476. *KL* 378. *MB* 2: 374. *Fr* 2528. jak är . . . j allo godho mykit laam *MD* 161. **3)** *lamslagen, förlamad?* han vardh huarce lam äller saar *Fl* 1852. *Iv* 2395. — *Jfr* **forlamber.**

lambliknilse, *n. pl.? lamskepnad, skepnad af lam.* syntes henne ihesus cristus i lamb liknilse *Lg* 3: 394.

lambskin (lamskin *L.; GO* 709. **lambskyn: -skynnom** *VKR* 70**),** *n.* [*Isl.* lambskinn *i ssättn.*] *L. lamskinn.* fodradher, ey mz kostelikom skinnom, wtan mz lambskinnom ällir mz faarskinnom *Bir* 4: 10. *ib* 24. *VKR* 12, 70. *GO* 709.

lamhet, *f. skröplighet, svaghet.* allerdomsens lamheth äller krankdom *PM* LXVII.

lami, *m. Jfr* **leþungs-, þings-lami.**

lampa, *f.* [*Mnt.* lampe. *Jfr Isl.* lampi] *lampa.* tändo mang lius ok lampor *Bu* 14. *Bil* 211, 650, 699. *KL* 310. *Bir* 3: 311.

lamsiuker, *adj. lam, borttagen.* baro i sänginne en lamsiukan man *(paralytico) Bo* 68.

lan (laan), *n.* [*Isl.* lán] *L.* **1)** *commodatum, mutuum, lån, lånt sak, lånt el. ss försträckning lemnadt gods.* han som them *(penningarne)* tok til lans *KL* 22. han bidher them sända sik til lana *(i rim med* vnderdana*)* fyra hundradha riddara ok swena *Al* 1528. forfars nakath laan honum närwarande som wtlänte, tha skulo fore thz engen giäld ganga forfars laanith sidhan han är ey när som wtlänte, tha skal laan atergiälda *MB* 1: 338. þät goz hauar þu nu fanget som þa första hialpar: þär ängen af androm fa lan älla gauor *Bu* 519. — guds lan, *Guds lån. om mat el. dryck, äfven om föda för boskap.* bödh war herra offra gudhi brödh til aminnilse gudz laans *MB* 1: 480. thakka gudhi for sitt laan tha the gaa fraan bordhe *VKR* 15. the fylla sik swa aff gudz lane *Al* 6131. *MP* 1: 72. *SO* 83. gräss och höö var trampat mz thz tycthe konungen vara illa at the saa gudz laan skulle spilla *MD* 364. **2)** *öfverlåtande, förläning.* konung wara aff wart laan *Al* 1425. **3)** *förläning, län.* þet häraþit som þe hawa til lans aff os *SD* 5: 565 (1346). hawa . . . konungsens hyllist ok hans gawa hans klede ok hans gotz til laan fore thera tienist *RK* 1: 2390. iadus vntfangar af honum laan *Al* 1104. **4)** *besittning?* swa margh en land ok margha städher folk ok goz ok borgher ther mädher iak *(näml. Darius)* hafwer wunnith til mit laan *Al* 2897. konatus gifwer iak oc et laan thz stora trangia til vnderdaan *ib* 10278. wi spöriom enkte störra laan *ib* 6103. — *Jfr* **lane** *samt* **län.** — **lans fä,** *n. L. Jfr* **lanfä.** — **lans vitni,** *n. L.*

lana (laanä. lona. lone. *impf.* **-adhe** *MB* 1: *(Cod. B)* 560. **lante** *ST* 284; *PM* LXI. **lanthe** *RK* 3: 543. **lonte** *FM* 554 (1512). *part. pret.* **-ter),** *v.* [*Isl.* lána] *L.* **1)** *commodare, mutuare, låna, utlåna, lemna ss lån el. försträckning.* forfars nakath laan honum närwarande som lanadhe *(Cod. A.* wtlänte 338*) MB* 1: *(Cod. B)* 560. forfars laanith sidhan han är ey när som lanadhe *(Cod. A* wtlänte 338*) ib.* han lante mik xxx renska gyllene *PM* LXI. *RK* 3: 543. — *låna, upplåta, medgifva begagnandet af (fast egendom).* huus laanä them sum bedhäs *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). lante fatikom herberghe *ST* 284. **2)** *förläna, förunna.* af þy goþze. guþ hawer oss . . . laant oc giwit *SD* 5: 561 (1346). **3)** *förläna, öfverlåta ss förläning.* þe jngiäld vi hawum þer til *(åt Ås kloster)* lant *SD* 5: 566 (1346). **4)** *låna, taga lån.* the wile legge sik ther alle störsthe vinningh om ath lona ok borgha *FM* 369 (1508). betalede vel thet the hade lonth *ib* 554 (1512). — *låna, taga ss lån.* mz lantum asna *Bil* 173 *(kan föras till* **1**). — **lana in,** *inlemna ss lån.* her lonte jak sädhen in *FM* 554 (1512). *Jfr* **in lana.** — **lana ut,** *utlåna, utlemna ss lån.* looth lone vth then säädh **FM**

553 (1512). *Jfr* **ut lana.** — *Jfr* **forlana** *samt* **läna.**

lana, *f. L.* (*den enda i lagarne förekommande formen* **lanum** *ÖGL Vaþ.* 39: *pr. kan emellertid föras till* **lani).**

lanardrotin (lanärdroten. lönär droten), *m. L. Jfr* **lan-, land-, lands-drotin.**

land, *n.* [*Isl.* land] *L.* **1)** *land (i motsats till vatten), i sht strand.* rast at lande, viku at vatne *SR* 59. til land eller watn *BSH* 1: 132 (1371). thört land *MB* 1: 156. þe baro a land hälaghan licama *Bu* 166. swa länge skipit fore fra lande *Bil* 350. komo när landeno *ib* 853. forom wi . . . ok han *(forsen)* meth reep fra land til land thwers öffwer mältä *SD NS* 1: 646 (1407, *gammal afskr.*). ägher kroner (ɔ: kronen) enskylth baadhen landhen *DD* 1: 175 (1500, *eft. nyare aftr.*). fingo see eet skip a andro landeno *ST* 156. *Al* 2346, 2347. gangen op a landith *MB* 1: 172. foor til landz *ib.* the lagdho til land *Fl* 8. loto thera örss föra til landa *RK* 1: 1655. sende budh til stranda at wisa huar bezst wara koma til landa *ib* 2: 2660. sill ok fiisk kom yffrith til landa *ib* 1: 1278. **2)** *jord, jordegendom.* siaxpennengaland *SD* 1: 735 (1230-60). — (?) *i ortnamn. pl.* de hiartlandum *SD* 2: 39 (1287). huetelandum *ib* 89 (1290). **3)** *land, landsträcka.* som bodho nordh i landit j bärgen oc rwma landeth. oc j slätta landit *(in montanis et in planitie) MB* 2: 32. j slätta landhen widh moab *(in campestribus Moab) ib* 38. — *land, ett folks område, rike.* gaf þöm land *Bu* 77. gik opta vm kring landet *ib* 12. tha han aff landeno foor *BSH* 1: 132 (1371). com tel indie land *Bu* 203. sancti iacobs land *(Spanien) Fl* 4. til hedith land *RK* 1: 95. all landen om kring mällan alandz haff oc iorsala haff *MB* 1: 3. äru swerike oc götland älzsta land oc bygdher thenna wägh iorsala haff *ib.* the ödhemarka som mällan landanna lagho *ib* 279. thz war sidher i them äwum oc i them landom *ib* 208. vil . . . winna idher ok idher land *Al* 123. huru kunungur älla höfdinge skal styra land ok almogha *KS* 56 (140, 61). nv är kununger til landa *(d. v. s. till regering)* kumin *ib* 12 (29, 13). wil han haffua landh ok län *MD (S)* 242. hwar ärlig herre oc godh man som land och län haffuä aff ider naade *BSH* 4: 268 (1501). octouianus lete anzsuar af afguþum huar äpte han skulde landom raþa *Bu* 63. *RK* 1: 208. flere calla här ilandom hälgha þors dagh: en vars härra vpfärþ tel himirikiz *Bu* 61. — *hemlandet. i uttrycket* til landa. hem til landa fara *Bil* 285. *MB* 1: 225. *Va* 3, 52. han vilde fara heem til landa *Iv* 1834. *ib* 4704. *RK* 1: 299, 2912, 4206. *ST* 473. *Va* 23. han wille ok ey hem til landa *RK* 1: 937. thz fördo the mz sik hem til landa *ib* 645. reed swa thädhan ok hem til landa *ib* 1938. *ib* 3314. sigelde han til landa heem *ib* 3108. sända han wel til landa heem *ib* 1936. *ib* 3429, *(LRK) s.* 221. *ST* 4. komma heem till landa *RK* 3: *(sista forts.)* 4514. *ib* 4553. kom aldre meer atir til landa *Bil* 351. huru the komo mz liue til landa *ib. Fr* 1427. til landa fara *ib* 2668. *Al* 332, 5403. *RK* 1: 3162, 4026, 4172, 4362. til landa ridha *Fr* 1246. *Iv* 1918. senda bud til landa *RK* 1: 1685. hon war vänlika förd til landa *ib* 428. *ib* 1948. sigildo til landa *ib* 1660. took hertogh erik langa til landa *ib* 2972. hwi wilin ij til landa nw lata war här skilias ij tw *Al* 4205. **4)** *landskap.* e i hwat land i vart riki wir kunnum i komä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). a förstä þinge laanz, hundäris äller fyärþungs *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). mädh allum thöm landum ok stadhum som jak bo inne hafdhe *BSH* 1: 132 (1371). landzsins laghman *ib* 188 (1386). *ib* 185 (1386). menegha landith samtykthe *ib* 3: 282 (1470). j eet land som hetir värand *Bil* 844. sculle engelbert vm landen fara *RK* 2: 2228. *ib* 2231, 2236. warder konunger a morasten walder med alla landa vilia *ib* 1: 4458 (landa *skulle dock här möjl. kunna föras till* **lande,** *m.*). **5)** *land, de i landet boende.* lät tomas calla saman alt landet *Bu* 184. **6)** *land, landsbygd.* städher eller land *MB* 1: 86, 2: 33. *SO* 13, 18. *Lg* 3: 719. baadhe a lande ok i köpstadh *SD NS* 1: 200 (1402). *BSH* 2: 102 (1399). aff landit toko the swin ok nöth *RK* 1: 2944. — *Jfr* **attungs-, blamanna-, bya-, fadhur-, flanda-, flälla-, flata-, flut-, folk-, folster-, foster-, fädher-, fädhernis-, fädhrinis-, grekara-, halfattungs-, halfmark-, halfmarka-, halförtogs-, huna-, iudha-, karp-, kask-, krok-, mark-, markar-, mäghin-, mälis-, ovan-, pund-, pänning-, pännings-, slättunga-, slättungs-, siö-, spanna-, sudher-, ut-, vin-, äghodelis-, ärfdha-, ö-, ödhe-, öris-, örtogh-, örtogha-, öster-land,** *samt* **innanlands. — landa fäghir,** *m. L.* — **landa lagh,** *n. pl. i landet (Finland) gällande lag.* eftir landä laghum *FH* 3: 5 (1353). *Jfr* **lands lagh. — landa märe (landemäre** *RK* 3: *(sista forts.)* 5436. **landemär** *(i rimslut) ib* 4366, 5595**),** *n.* [*Isl.* landamæri] *L. landamäre, gräns mellan land el. landskap.* j thän stadh som tha laa vtan aff landa märeno *Bil* 853. hertoghin ward widh landamäre *RK* 1: 3334. *ib* 2: 8559, 3: *(sista forts.)* 4366, 4413, 5436, 5595. sagdhe honum all landamärä om kring *MB* 1: 424. iak skal ledha them til landa märin *(fines regni tui) Bir* 1: 398. huar en stodh j sina foräldra landz äudom ok landamärom *(terminis et limitibus) ib* 3: 399. skalt thu göra kärleksins rike owiruälle oc bekräkta thz alt i yttarsta landamärin *Bo* 78. — **landa märke (lande-** *BSH* 5: 63 (1505), 76 (1506). **landamerchie),** *n.* [*Isl.* landamerki] *L. gränsmärke el. gräns mellan land el. landskap.* super confinio terrarum inter gestringias et tiundas, dicto landamerchie *SD* 3: 176 (1314, *nyare afskr.*). limites . . . seu signa notabilia, wlgariter dicta landamærke, inter blecungiam et bona in fuur cum coloniis aliis supradictis *ib* 6: 108 (1349, *gammal afskr.*). the toko eth hooff widh landa merke *RK* 1: 1096. *ib* 2650, 3188, 2: 8641, 3: 3877. *BSH* 5: 63 (1505), 76 (1506). *Jfr* **lands märke. — landaredh (-reed),** *f.* = **landredh.** *MD* 425. — **lands almänninger,** *m. L.* — **lands asyn,** *f. L.* — **lands bok,** *f. L.* — **lands bro,** *f. L.* — **lands bygdh (landz-),** *f.* [*Jfr Isl.* landsbygð] *landsbygd.* i städer eller oppa landzbygd *BtRK* 342 (1487, *orig.*). *BSH* 5: 35 (1505), 431 (1511). *RK* 3: *(sista forts.)* 5944. *Gers Frest* 28. — **lands byr (landzby),** *m. landsby, by. MEG (red. B)* 59. *BSH* 2: 115 (1400). säl nakar man androm hws i landzby, äller hwar som thz är, vtan borgha wägh oc stadz mwr *MB* 1: 374. *Jfr* **landbyr. — lands del (landz-),** *m. landsdel. MB* 2: 38. — **lands domare (landz-.**

lanz-), *m.* [*Fgutn.* lanz domeri. *SkåneL.* landz dommere] *L. landsdomare, domare öfver land el. landskap, öfverdomare.* skal han skipa i huart landskap witra ok rätvisa laghmän älla lanzdomara *KS* 68 (168, 75). äre thry thing, som hwar man är skyllogher sinom herra oc landz domara *MB* 1: 459. *ib* 467, 468. — *domare på Åland.* nicles wnder laghman j alande och knwt iönisson landz domare *FH* 2: 80 (1431). — **lands drotin (landzdrotin. lanz droten** *L.*), *m. L. Jfr* **lan-, lanar-, land-drotin.** — **lands farare (landz-),** *m. resande. KL* 390. *MB* 2: 385. — **lands flyktogher (landz-),** *adj. landsflyktig. MB* 2: 293, 308. — **lands foghate (landz foghate: -foghatom** *MB* 2: 179. **lansfoghate. landzfoghote. landzfogote** *FH* 5: 16 (1462); **-fogotene** *BSH* 5: 420 (1510). **landzfoguthe: -fogutha** *ib* 168 (1507). **lanz fogute. landzfoghodhe. lanzfoogthe** *BSH* 5: 498 (1512). **landzfogtde),** *m. L. landsfogde, ämbetsman som inom ett visst område (af landsbygden) förestår förvaltningen och uppbörden. MB* 2: 179. *BSH* 5: 168 (1507), 420 (1510), 498 (1512). birghe diäkn landzfoghote i närike *Styffe, Skandinavien under Unionstiden,* 2 *uppl. s.* 242 *(urk. fr.* 1427*).* jonis jonisson landzfoghodhe j norfinne *FH* 4: 40 (1454). *ib* 5: 16 (1482). talade jak til lansfoghaterna ok til lensmennena ter om *FM* 358 (1508). fik jak te scriffter lansfoghaterna *ib.* plägher ther ikke ware mer en j [1] slotz foghate ok j [1] lansfoghate pa aland *ib* 359. haar iach *(slottsfogden på Åbo slott Josef Pedersson)* hafft bodhe landzfogtdene vthe oc lathet holdhet tingh met thöm och manath pa then skath *ib* 392 (1508). lanz fogute i östhre härädhe *ib* 610 (1513). eig schal . . . landsfogdhen macht haffua at tagha penninga eller lösn af cronane skattskylloghe for sina fogede gestning *GS* 56 (1474). — **lands folk (landz-),** *n.* [*Isl.* landsfolk] *de som bo i landet, landets inbyggare.* tha kom landz folkit thiit *Bil* 846. *MB* 1: 368. *Di* 290. amalech landzfolk *MB* 1: 417. — **lands fridher (landz-),** *m.* [*Isl.* landsfriðr] *fred i landet, landsfred. MB* 1: 459. — **lands fru (landis fru),** *f. förnäm el. ansedd qvinna?* war ther een riik landis fru *ST* 138. — **lands förste (landzförste),** *m. furste i landet. Lg* 3: 221. — **lands förstinna (lantz fforstina),** *f. furstinna i ett land.* höffuiska jomfruer oc gode quinnor, the nogh waro ffor lantz fforstinor *MD* 485. — **lands ganger (landzganger),** *m. landgång, landstigning.* epter then tijma, ther erlike och wälburne swerikes män . . . här vppa . . . gotlandh landzgang giort hafde *BtRK* 151 (1449, *orig.*). *Jfr* **landganger.** — **lands gods (landz godz. landz goodz** *ST* 291), *n. landtgods.* gifwi rättom äghandom atir landz godzit j gen *ST* 291. *FM* 147 (1503). *Jfr* **landgods.** — **lands gräns (landzgränss),** *f. landsgräns, gräns mellan land.* här i landzgränssen mellen wermeland oc norgie, tesliges mellen wplandh och oss *(d. v. s. mellan Vestergötland och norr derom belägna landskap) BSH* 5: 434 (1511). — **lands härra (lanz härra. landzherra. landzherre. landis herra: -herra** *(pl.) ST* 220; **-herrom** *ib* 339. **landisherra: -herra** *(pl.) RK* 2: 7733. **landes herre** *BSH* 4: 251 (1500)), *m.* [*Fnor.* landsherra] *L. landsherre, regent, furste.* vnder sinom landzherra *MB* 1: 458. landz herra striddo mellan sin *KL* 70. wy haffdom twa landzherra . . . slike som hertugh erik war ok hans broder hertugh wallemar *RK* 1: 4470. *ib* 3172, 2: 7733. vart . . . landzherre *MD* 376 *(på de tre sistn. ställena om Tyska furstar).* wi albrict med gudz nadh swia ok göta kongr oc landzherra i skane *HSH* 16: 3 (1369). — *höfding, landshöfding, ståthållare, styresman, den som å konungens vägnar utöfvar högsta myndigheten i ett rike el. ett landskap.* drap . . . tua lanz härra *(tribunos) Bu* 199. frun lanz härrans *(proconsulis) ib* 137. *ib* 138, 507. *Bil* 342, 730. *ST* 220, 339. *Jfr Styffe, Skandinavien under unionstiden,* 2 *uppl., s.* 194. — *höfding, mäktig man. MD* 353, 354, 371, 373. landzherra oc bönder *ib* 372. mik fatig man wnfangandes som jach haffdhe warith en stor landes herre *BSH* 4: 251 (1500). — **lands höfdhinge (landz-. lanz-** *Lg* 266. **landis-** *ST* 228. **landz höffdynge: -höffdynga** *PM* 14), *m.* [*Isl.* landshöfðingi] *landshöfding, höfding öfver ett land el. landskap.* konungen oc alle landz höfdhingiane *MB* 1: 415. *KS* 54 (137, 58), 56 (142, 62). *Lg* 266. *ST* 228. *MB* 2: 37. *PM* 14. — **lands insighle (lans-),** *n. landskapssigill.* tröckiandes warth lans insigle a ryggiän a thetta breff *BSH* 5: 498 (1512). — **lands kirkia (landzkirkia),** *f. landtkyrka, kyrka som icke är domkyrka.* alla the landbo ther oss war domkirkio i strengenes waro capitulo kirkioprestom oc landzkirkiom tilhöra i waro streng[enäs] biscopsdöme *BSH* 2: 35 (1396). *ib* 4: 150 (1491). — **lands klärker** (*pl.* **landzclerchier** *BSH* 4: 150 (1491)), *m. landtprest, prest som icke tillhör domkapitlet el. är anställd vid domkyrkan.* een saak, som är mellen . . . biscop kort i strengnis hans nades erlige capitaall mange landzclerchier och landzkirkior pa then eno sydho, och eskilstwnes bröder pa then andre sydho *BSH* 4: 150 (1491). — **lands köp (landzköp. -kiöp),** *n. L. landsköp, (olaglig) handel som idkas på landsbygden.* hwilke köpmän, clerka, swena, hofmen, bönder, landbo oc andre män eller qwinnor i landeno fara med köpmanna warwr . . . oc drifuer köpslaghan fra by oc til by, sel oc köper idkelige, thet heter landzköp *GS* 57 (1474). eig schal oc laudzkiöp *(för* landzkiöp*)* heta thet landzmen köpa eller byta, korn och rogh eller tolkit anad i tolka warwr som nordlenninga, österlenninga, göta oc ölenninga införa i landet *ib.* olaglighän landzköp göra eller driffuä *BSH* 5: 35 (1505). *ib* 481 (1511). — **lands köpare (landz-),** *m. L. en som idkar (olaglig) handel på landsbygden.* the örgrundz landzköpare *BSH* 5: 481 (1511). — **lands köpman (landz-),** *m.* = **lands köpare.** om olagha hampner ok landzköp ok landzköpmen *BSH* 5: 481 (1511). *FM* 533 (1511). — **lands lagh (landz-. lanz-. lans-),** *n. pl.* [*Isl.* landslög] *L. landslag. a) i land el. rike gällande lag, borgerlig lag.* wil hälder sit goz medh wålzgärningom wäria än medh lanzlaghom *KS* 77 (190, 84). *Bil* 884. *Ber* 104. *Di* 292. *b) landskapets allmänna lag.* þär vm dömä ok rättä äfte landzlaghum rikesens rät ok varom stafghä *SD* 5: 606 (1346). äffte þy som landzlagh tilsighiä i þere laghsaghu som han boor *ib* 480 (1345, *nyare afskr.*). *c) landslag, på landet i riket gällande allmän lag, landsrätt.* widher rät, nadh oc landzlagh widher sit eghit lifua oc boo *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). epthir thi som lans lagh äru *SD*

NS 1: 3 (1401). som landz lagh wt wisa *ib* 8 (1401). at giwa . . . lyst ok fasto opa the for:da jordh äpter landz laghom *ib* 108 (1402). at thässen iordh honum . . . meth rät oc landzlaghum aff ginge *ib* (1402). *ib* 71 (1401), 77 (1401) *o. s. v.* at then for:de gard meth nokor lanz lagh aff ginge for:da her abram *ib* 2: 55 (1408); *de hittills under detta mom. anf. ställena kunna dock föras till a).* baade mädh stadz rät, mädh landz lagh ok mädh kirkio rät *ib* 1: 200 (1402). äpther ty landzlagh oc köpstadz rät wtwisa *FH* 4: 47 (1456). *d) i landskapet el. landet stadgad ordning, enligt landskapets el. landets lag brukade formaliteter.* giwer jak . . . mine husfru kristine til morghongawo ett markland jord . . . med fastom ok adrom lanzlaghom *SD* 6: 159 (1350, *nyare afskr.*). — *Jfr* **landa lagh.** — **lands luter (landzluter. lanzlwther: -lwthenom** *SD NS* 2: 88 (1409). **landzloter. landhzlotter: -lottin** *DD* 1: 170 (1499, *nyare afskr.*)**),** *m. jordlott.* tw markland jordh i enom akre i myroby, landzlotin nest sool *SD NS* 1: 276 (1403). et halft marklandh iordh i vestra bendabäk i sudra landzlutenom ligiandhe *ib* 390 (1404). *ib* 2: 88 (1409). *DD* 1: 170 (1499, *nyare afskr.*). *Jfr* **landluter.** — **lands löpare (landz-),** *m. landstrykare. SO* 159. — **lands mal (lanz mal),** *n. landets språk.* the kundo ey lanz malit *Bil* 850. — **lands man (landz-** *MB* 1: 414. **lanz-. laanz-. lanzmaþär** *L.***),** *m.* [*Isl.* landsmaðr] *L.* **1)** *landtman, landtbo. GS* 57 (1474). **2)** *inbyggare i landet.* vildo alle lanz män väria iohannem *Bil* 659. *MB* 1: 414. — *inbyggare i ett landskap.* tolf män . . . tilnämpde af oss oc laanzmannum i laghsaghu hwarre *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). — *Jfr* **landman.** — **lands märke (landz-),** *n.* [*Isl.* landsmerki] = **landa märke.** herran gud haffwir sath landz ändan äller landz märkit mällan os oc idher *MB* 2: 59. — **lands nämd (landznempd),** *f. L. landskapsnämd, nämd af män boende inom landskapet.* äpter thy ath een häridz nämpd aff skiöllista häridhe fore landznempdinne badhe vitnadhe oc swoor thet ath knwth niclisson haffdhe ridhith i holmstens jonsons gardh *SD NS* 2: 408 (1411). hwilkith landznempdin . . . stadhfäste oc fulkompnadhe thet häridznempdin giort haffde *ib.* — **lands provaster (landz prowester),** *m. landsprost, kontraktsprost.* wåre landz prowester i then landzände *FH* 1: 190 (1498, *nyare afskr., utf. af biskop Magnus i Åbo*). — **lands präster (landz-),** *m. landtprest.* canicker och landzprester *BSH* 5: 261 (1508). — **lands rätter (landz-. lanz-. lanz räther** *GO* 766**),** *m.* [*Isl.* landsréttr] *L.* **1)** *landsrätt, landslag. a) i land el. rike gällande rätt.* hawom thet til lagha ok lanzrät wi sielue wiliom *KS* 61 (151, 66). *Bil* 847. *MD* 15. han nödhgadhis mz lanz rät *KL* 22. vili är ey landz räth *GO* 64. *ib* 766. *b) i landskapet gällande rätt.* a þingum kräuis rätter äptir þy sum lanz rättär sigher äller lagh *SD* 1: 659 (1285, *gammal afskr.*). *c) i riket på landet gällande rätt, landsrätt.* thänne forscrepne eghiodeel laghbudhyn oc laghstanden äpter allom landz rät *SD NS* 1: 11 (1401). meth lagh eller landzrät *ib* 2: 46 (1408), 112 (1409); *alla tre ställena kunna föras till a).* **2)** *landsrätt, öfverdomstol för Finland. Jfr Styffe, Skandinavien under Unionstiden,* 2 *uppl., s.* 323; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 92. alla the ther biggia oc boo vnder ten landzrät war naadh haffuer skipat i abo *SD NS* 2: 350 (1411, *gammal afskr.*). varä eskeliga *(för* elskeliga*)* gode men, ther vy haffua befolth sitia offuer landzrättin i österlandh i abo *ib* 865 (1414, *gammal afskr.*). pa landzrätten *FH* 1: 41 (1467, *nyare afskr.*). *ib* 5: 101 (1486). then thidh wi niclis olaffson aff särkilax konungx doom haffwande j thetta sin a . . . konung erics vegna sone sonasson laghman j nordfinna, mattis marthenson laghman j sudherfinna fore landzretthen saathum j abo *ib* 2: 111 (1438). *ib* 112, 5: 72 (1476), 127 (1488, *nyare afskr.*). then tiidh . . . her sten stwre swerigis rikis forstandere landz rätthen hiölt j abo *ib* 125 (1488). *ib* 6: 65 (1476, *nyare afskr.*). — **lands rövare (lanz-** *Bil* 267. **landes-),** *m.* **1)** *en som röfvar i landet.* est tw her landes röffware och förrädere *FM* 554 (1512). **2)** *våldsherskare, tyrann. Bil* 267. — **lands sidher (landz-),** *m.* [*Isl.* landssiðr] *landssed, i landet rådande sed. MB* 2: 239. *Jfr* **landsidher.** — **lands skra,** *f.* [*Jfr Fnor.* landa skrá] *dokument rörande ett lands gränser. HSH* 29: 50 (1484), 51 (1489), 52, 53 (1504). — **lands skräddare (landz-),** *m. landtskräddare. SO* 100. — **lands skyld (landzskyld. lanzskyll** *(frf. vok. i änd.).* **landzsculdh),** *f. L. landskyld, afrad.* oss gifue i räthe landzsculdh aff thän for:de gardh . . . aff hwario aare thwo thunnor smör *SD NS* 1: 230 (1403; *om gods i Vestergötland*). wpbera alla lanzskyllena ok änkte aff sla i hwdhpenninggomen *ib* 28 (1401; *om gods i Östergötland*). *ib* 167 (1402; *om gods i Vestergötland*). *Jfr* **landskyld.** — **lands syn (landz-. lanssyn),** *f. L. landskapssyn, syn till hvars förrättande män nämnas på landstinget, äfven sammanfattningen af de män som förrätta sådan syn. VAH* 24: 323 (1454). *BtFH* 1: 23 (1469, *nyare afskr.*). påffwall kastade sitt wadh moth eena sochnesyhn och vnder eena landz syhn *ib* 33 (1467, *nyare afskr.*). the kastade sitt wadh emoott een heredz syhn och vnder een landz syhn *ib* 39 (1488, *nyare afskr.*). *ib* 36 (1486, *nyare afskr.*) *o. s. v.* tha war en landz syn i tartila *ib* 183 (1507). *FH* 2: 44 (1418), 5: 213 (1513). *DD* 1: 128 (1479). ath iak (ɔ: peder jönsson skrifvare, heredsdomhawende i dala) tilkalladd war med thesse efterskrefna XII dandemen wppå en landssyn mellan wika ok skiedwi sokner om theres raamerke *ib* 147 (1492, *nyare afskr.*). at ret lanssyn som nemdh war j gangneff sokn j marskens nerwaru stodho a setto thinge j fornes sextunge . . . ok sworo ath the hadhe gangit retta syn *ib* 92 (1440). — **lands synaman (landzsyne-. landz syune-** *BtFH* 1: 140 (1507). **landzsine-** *FH* 5: 213 (1513). **landz synis-),** *m. deltagare i landskapssyn.* som 12 landzsynemän dem fällde *BtFH* 1: 8 (1474, *nyare afskr.*). dömdes denne råån stadige och fast som the 12 landz synemän giorde *ib.* som 12 landz synemän föregingå och sworo *ib. ib* 13 (1485, *nyare afskr.*), 14 (1487, *nyare afskr.*) *o. s. v.* vaddes olaff i niemis moot vj syne män och vp vnder xij landz synis[men] *ib* 154 (1507). *ib* 155, 189 (1508). *FH* 5: 109 (1487), 213 (1513). thetta äre nu the landzsyna män som herra steen pedherson nempde . . . nu for fyra aar ij gagnefui ij ärlix manz närwaru som är herra karl knutson som

tha rikesins höfvitzman war *DD* 1: 95 (1442, *nyare afskr.*). thenne for:de landzsynamän fingo aldre afsägha laghligha oppa laghtingom eller häratztingom som laghen wtuisa *ib.* nw soro atta aff them landzsynamannomen oc jak edde them oppa laghmanztingitt som laghen vtuisa *ib.* — **lands tiäld (landz-),** *n. tjäll, tält.* ffegh see eeth ärligaste sloot ok cringom thz otalligen pawlwn eller landz tiäldh *(vidit quasi castra et papiliones plurimas) LfK* 246. *Jfr* **landtiäld.** — **lands þing (landzthing. lansthing. lanzdhingh),** *n. L. landsting, landskapets allmänna ting. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 382; *Styffe, Skandinavien under unionstiden, 2 uppl., s.* 101; *BSH* 4: CVI. in communi pretorio dicto lansthing *SD* 3: 199 (1315). in pretorijs nostris, dictis hæradsting et landtuidh *(trol. för landsthing) ib* 4: 744 (1340, *nyare afskr.*). in placito terre nostre generali. dicto lanzdhingh *ib* 5: 734 (1347). in communi placito nostro, lanzdhingh dicto *ib. BSH* 1: 188 (1386). i skara . . . om presta motith oppa landz thingeno *SD NS* 1: 151 (1402). tha lanzthingith war i örabro *ib* 2: 408 (1411). antiggia vppa laghthing, landzthing älla heratzthing *ib* 1: 427 (1405). *ib* 438 (1405), 440 (1405, *nyare afskr.*), 3: 219 (1409, *nyare afskr.*). then tiidh wi räffstatingh ok landz tingh hioldom meth almoganom aff sudherfinna *ib* 644 (1407, *gammal afskr.*). *ib* 645 (1407, *gammal afskr.*). att wij til skickade wore aff menige ricksens raad, at fara up i dalarne och halla ther itt landzting med alla kopper bergzmän, silffwer bergzmän, och järn bergzmän och menige almogan som tå tillkallade woro i twnna sockens tingzgård *DD* 1: 152 (1493, *nyare afskr.*). vppa twna landztingh *BSH* 4: 219 (1497). hölt jach *(riksföreståndaren Svante Nilsson)* landzting i twna med bergxmennerna och nogra fulmechtuge aff hvarie soken offuer menige dalena *ib* 240 (1508). sancte birgitte dag bliffuer her landztingh i vexiö *ib* 63 (1505). pa landztingit i twnom i hälsingalandh *ib* 151 (1507). hwlth . . . her hemingh gadh . . . mene landztingh och samtall medh oss *ib* 174 (1507). at jak *(Hemming Gad)* skwlle halda landztingh medh then mene man her i möre *ib* 177 (1507). haffwer jak *(Hemming Gad)* nu strax skoreth bodhkaffla och sänth i norra och södra häredh och stämpt landztingh nw helge korss dagh widh moratorp, ath resa naghen almoghe her in i byn *ib* 303 (1508). pa eth menth lanssting *ib* 347 (1509?). then tiid ederth herredöme hölth landztii[n]gh vedh räplinghe *ib* 536 (1513). hölt jach . . . landz tingh offuer alt södre findland ok en deel aff norrefindlandh *FM* 181 (1504). hafwom wij betz oppa eth satth landz thing landzens *(Ålands)* jncighle ath hängia fore thetta breff *FH* 2: 118 (1438). dragas fran sith lagmansting, häridzting, landztingh äller rikens canceller *BtRK* 329 (1483, *orig.*). konungx länsman schal . . . kunnogha thet a landz tinge nästo efter mickelsmesso *GS* 57 (1474). valdos aff thänna slectom tolff märkelike män a landz thinge *(communi terræ placito) Bil* 847. ey kom än landz thinghin älla radhstofwo daghin *(nondum venit placitum generale)* hwar the magho höras *Bir* 1: 74. — **lands vist (lans-),** *f. L.* — **lands vägher (lanss wegher),** *m. L. landsväg.* ther är ängen lands wäg *Di* 118. iak sither poo en stor lanss wegh *BSH* 5: 25 (1504). *Jfr* **landvägher.** — **lands ägha (landzägha),** *f. jordegendom.* alla idhra landzäghor skulo sälias mz aterlösn forlaghom *MB* 1: 374. — **lands ände (landz-. lanz-. lanz endhe. lanssendhe** *BSH* 5: 8 (1504). **lansende: -enden** *ib* 467 (1511)), *m.* [*Isl.* landsendi] **1)** *landsände, landsgräns.* foor maxencius fierren til lanz endha *(extra regionis confinia) Bil* 537. *MB* 1: 210, 264. *Bir* 3: 399. *MB* 2: 59. thera ordh gingo wt til världinna landz ända *Gr* 300. **2)** *landsände, område, land.* the korsförarene . . . hwilka ther iak skypadhe oc satte j thöm landzändomen *(finibus terrarum) Bir* 1: 264. vtgangande aff them landz ändom som heter tyrus *(de finibus Tyri) MP* 1: 262. hvem han matte sända i the landzändana *(partes) Ansg* 191. som hans lanz ändha skinnadho *Lg* 219. *Al* 1503. i thom lanz ändanom blifwa *SD NS* 1: 554 (1406). *ib* 676 (1407), 677 (1407). sancte eric. som then landzända *(Finland)* kom först til cristindom *BSH* 4: 196 (1495). j then landzenden vesthergöllandh *ib* 5: 117 (1506). om thenne landzändha möre *ib* 145 (1507). staar her alstinges well tiill i thenne landzände, swa oc her paa slotthet *(Västerås) ib* 161 (1507). *ib* 8 (1504), 467 (1511). — *Jfr* **landände.** — **lands ändíng (landz ändhing),** *f. landsgräns.* j landz ändhingenne manasse *(quæ est juxta terminos Manasse)* effraym söners *MB* 2: 46.

land, *n.* [*Isl.* hland] *Jfr* **bukka-, geta-land.**

landa, *v.* [*N.* landa] *lända, anlända, komma.* gudh lathi honum i hymerike landa *RK* 3: 1938. *Jfr* **lända.**

landboe (landbo *Bil* 373; *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*); *SD NS* 2: 101 (1409). *dat., ack.* **landboa** *BSH* 1: 142 (1373). **landboä** *SD* 5: 562 (1346). **landbo** *ib* 6: 180 (1350); *VKR* 36; *Bir* 5: 117. **lantbo** *MD (S)* 284. *ack. med art.* **lantbon** *ib. gen.* **landbo** *BSH* 4: 79 (1481?). *pl. nom.* **landboa** *MB* 1: 374. **landbor** *BSH* 4: 99 (1483). **landboor** *ib* 293 (1501). **lanbor** *Lg* 3: 195. **landbo** *BSH* 2: 35 (1396), 3: 46 (1452). *ack.* **landboa** *RK* 1: 219. **landbo** *ib* 1181, 2: 4063. **landbor** *BSH* 5: 110 (1506). **lanbor** *ib* 4: 241 (1498). *ack. med art.* **landtborn** *FM* 501 (1510). *dat.* **landboum** *SD* 4: 389 (1334), 5: 562 (1346). **landbom** *ib* 6: 180 (1350), *NS* 1: 623 (1407); *MD (S)* 284. **lantbom** *ib.* **lanbom** *BYH* 1: 183 (1379)), *m.* [*Isl.* landbúi] *L.* **1)** *landbo, arrendator.* i ärin mine landboa *(coloni) MB* 1: 374. han skal wara mz thik swa som leghoswen eller landboe *(quasi mercenarius et colonus) ib* 375. *Bil* 373. bondom och landbom *SD NS* 1: 623 (1407). *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*), 501 (1510). *BSH* 1: 142 (1373), 2: 35 (1396). *RK* 2: 4063. *MD (S)* 284. *PfN* 137. *VKR* 31, 36. *Bir* 5: 114, 117. *Lg* 3: 195. *GS* 41. **2) = landboa bol.** fik honom huat han torffte widh alden skogha ok fiske sioa brytia qwerna ok landboa *RK* 1: 219. *ib* 1181. *SD* 4: 389 (1434), 5: 562 (1346). wllaui oc rötne medh ennum kuernnaström oc tuuem landbom oc löppanäs medh ennum landbo *ib* 6: 180 (1350). all the godz badhe landbo oc thorppara thär wnder liggia *ib NS* 1: 171 (1402, *gammal afskr.*). twa landbo, som herra thomus van vitzin til pant hafthe fore lx marker thidhisca peninga, item I thorp, en landbo oc tw thorp *ib* 2: 101 (1409). ij landbo som ligge i gardh-

by sokn *ib.* — *Jfr* **almännings-, bonda-, frälsis-, kirkio-landboe.** — **landboa bol (landbobol),** *n. L. gård som innehafves af landbo.* cum vno landbobol in landöö *SD* 6: 76 (1349). vnum landbobol *ib.* alla wara ägholyty i nässio . . . mz lanbom ok lanboa bolom mz thorpom ok thorpa stadhum *BYH* 1: 183 (1379). — **landboa böle,** *n.* = **landboa bol.** tw landboaböle *SD NS* 2: 368 (1411).' — **landboa gardher (landbogardher. landbogaarder: -gaarda** *SD NS* 2: 126**),** *m.* = **landboa bol.** twa landbogardha *SD NS* 1: 352 (1404). hafua saalt . . . i rapstadhom en landbogardh oc i slykkö twa landboagarda *ib* 2: 236 (1409). *ib* 1: 663 (1407), 2: 27 (1408), 126. — **landboa gods (landbo goz),** *n.* = **landboa bol.** landbo gozith i vestansiö *DD* 1: 137 (1487). — **landboa iordh (landboiordh),** *f. L. jord som brukas af landbo, arrendejord. FM* 40 (1420). — **landboathorp (landbothorp),** *n. torp som innehafves af arrendator.* meth . . . landbothorpom *SD NS* 1: 625 (1407).

landbonde, *m. L.* = **landboe 1.** *GS* 31 (1380). *FM* 227 (1505). her erich abramssons landböndher *BSH* 5: 535 (1513). *Jfr* **frälsis landbonde.**

landbundin (-bwnnen), *p. adj. landfast, sammanhängande (med).* salde . . . sin äghadeell i bierkö som ligger landbwnnen widh swärkisö *SD NS* 1: 154 (1402, *gammal afskr.*).

landbyr, *m. landsby, by.* aff huilkes mandz vangömslo elder löss vardher oc thimar ther aff scadhi han scal kastas sielfwir j eldin än han vardher takin widher färska gerning än han är j gardhenom ellir j köpstadh . . . görs thz j landby böte xl mark *EG* 66. *Jfr* **lands byr.**

landdrotin (land droten), *m. L. Jfr* **lan-, lanar-, lands-drotin.**

landfaster, *adj.* [*N.* landfast. *Jfr Isl.* landfastr] *L. landfast, gränsande (till), sammanhängande (med).* wlkanus biärgh . . . (var) land fast vidh lipparis öö *Bil* 216.

landfäringe, *m. kringresande man?* hoppes ingen landfäringhe vara; thy jac haffuer arff oc eygit i riket, jach ey achter fly i fraa *BSH* 5: 556 (1516).

landfäringer, *m.* [*Fdan.* landfæring] *som far el. farit i flere land, vidtberest man.* herbrand . . . som somma kallade widferning ty athan war en landfäring *Di* 103.

landfästa, *f. L.*

landfäste, *n. L.*

landganger (landgonger), *m.* [*Isl.* landgangr] *landgång, landstigning (i fientligt syfte).* göra landgong *RK* 2: 7571. giorde landgang ved pathe *BSH* 5: 96 (1506). giordo landgang in pa systra holm *ib* 167 (1507). *Jfr* **lands ganger.**

landgilde (langilde. langylde *BSH* 5: 209 (1507). **landgille),** *n.* [*Fdan.* landgilde] *L.* = **landgiäld.** änkte afsla i landgillit *SD NS* 1: 478 (1405). opbära langildit *ib* 114 (1402; *om gods i Småland*). skulo the fornempdo abote ok conuente the fornempdo goodz hawa i therra wärio ok lydhno ok opbära affradh, langilde, sakaboth ok ärwadhe ok hwath aff thy kan falla *ib* 379 (1404; *om gods i Småland*). ath giwa klostreno arlika aars twa löpa smör tel reth landgille *ib* 435 (1405; *om gods i Vermland*). antighi i redhom päningom ällir landgilde *ib* 443 (1405; *om gods i Östergötland*). giefua klostreno ena mark päninga ther aff hwart aar till landgilde *ib* 570 (1406; *om gods i Småland*). *ib* 547 (1406; *om gods i Vestergötland*), 2: 36 (1408; *om gods i Småland*), 55 (1408; *om gods i Vestergötland*). *BSH* 5: 209 (1507; *om gods i Blekinge*).

landgiäld (-gäld *SD NS* 2: 238 (1409). **-giald. -giäl. landgel** *BYH* 1: 286 (1512)**),** *n. L. landgille, landskyld, arrendeafgift.* de . . . censu dicto landgiald *SD* 4: 582 (1337; *om gods i Småland och Östergötland*). skulu wara mäktoghe vp at biära skat ok landgield aff thesso for:do goze . . . ok änkte af slas af huwdh summonne i landgieldet *ib NS* 1: 104 (1402; *om gods i Småland och Östergötland*). opp bära landgiäldet ok thiänist ok alt thet for:da gooz skylda kan *ib* 225 (1403; *om gods i Vestergötland*). *ib* 488 (1405; *om gods i Småland*), 2: 238 (1409; *om gods i Östergötland*). *FH* 5: 51 (1467). *BYH* 1: 286 (1512). lati . . . alt landgiäl inkoma j intäktomanzins wärio *VKR* 37.

landgods (-godz), *n. landtgods.* et landgodz gribbu vpa alsnöö liggande *SJ* 353 (1469). *FH* 3: 99 (1447). *Jfr* **lands gods.**

landgöma, *f. L.*

landi, *m. L.*

landluter (-lother), *m.* [*Jfr Isl.* landhlutr] *jordlott.* i vesterstha landlothenom i bynom *SD NS* 1: 497 (1405). *Jfr* **lands luter.**

landman (lanmader), *m.* [*Isl.* landmaðr] **1)** *landsman. KL* 363. *Lg* 3: 510. **2)** *lagman?* wthi frid blifwer konunger, landh och lanmader *(kanske skriffel) MD* 423. — *Jfr* **lands man.**

landredh, *f.? ridande genom landet, inqvartering af hästar, fodring som af allmogen lemnas åt konungens el. hans ämbetsmäns hästar, hästlopp.* ginom jöneköpung och synderboo [och we]sthergötlandh är inghen landredh warith i lang tidh *BSH* 5: 131 (1506). ladhe the ij (2) hestha i hwan gordh för landhredh *ib* 314 (1508). *Jfr* **landa redh, landridh.** — **landredspänningar (landredzpäningar),** *m. pl. afgift som erlägges ss lösen för skyldigheten att till fodring mottaga konungens el. hans ämbetsmäns hästar.* tog niels kromme nagra landredzpäninga *BSH* 5: 313 (1508).

landridh? *f.?* = **landredh.** vm gestri oc landrid *GS* 53 (1458).

landrotin (landroten), *m. L. Jfr* **lanar-, land-, lands-drotin.**

landsidher, *m. landssed.* thu skalt land sidh fölia äller land fly *GO* 7. *KS* 67 (166, 74). *Jfr* **lands sidher.**

landskap (landzskap. lanzskap. landskapp *Bil* 590. *pl. lika med sing.* **lanzskaper** *Lg* 45**),** *n.* [*Isl.* landskapr, *m. Mnt.* lantschop, *f.*] *L. landskap, land. SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). j allom thännom forsaghdom häradhom oc landzskapom *BYH* 1: 178 (1377). nidhir fiollo al thäs landzskapsins *(provinciæ)* afgudh *Bo* 13. kom i thz landzskapit som calladhis cesarea philippi *ib* 118. the skullo fara lankt bort i annat landskap *(in terram longinquam) ib* 12. i landzskapi thy som parthia heter *Gr* 259. i syria rike ärw flere lanzskap *Lg* 217. *Bil* 590, 594. *KS* 57 (142, 62). 68 (167, 75). 68

(168, 75). *KL* 156, 162. *RK* 1: 2979. *Al* 3926, 5708, 7667, 8757, 8790, 9535, 9618. *Lg* 37, 45. *MB* 2: 32. — *nation, folk?* swa är hwar honum kär oc thäkker i hwarie släkt oc landzskape *(in omni gente)* som han är gudhlikin oc hawer gudz rätzl *MB* 1: 446. sidhan the wordho swa marghe, at the matto heta et folk oc et landskap *ib* 455. tädhan foro the til eth landzskap som kallas gens scitarum *ib* 2: 317. *KS* 57 (143, 62), 63 (157, 69), 75 (185, 82). — *Jfr* **lands lagh.**

landskapa? *n. landskap.* thentidh the hafdho länge wandrat oc mang landskapa ffarit *ST* 282.

landskyld (landskild: -skildena *SD NS* 1: 65 (1401). **landskildh: -skildhen** *ib* 20 (1401). **landskyll** *ib* 519 (1406). **landskyl** *ib* 597 (1406)**),** *f.* [*Isl.* landskyld] *L.* **1)** *landskyld, arrendeafgift.* landskildhen ok hwat aff gozit vpbärs skal egh affslas i howdgeldhit *SD NS* 1: 20 (1401; *om gods i Småland*). *ib* 65 (1401; *om gods i Vestergötland*), 88 (1401, *nyare afskr.; om gods i Småland*). hwath the före:do godz skyllo kunna med landskyld, affradh ok alle andre tiänist *ib* 448 (1405, *nyare afskr.; om gods i Vestergötland*). skal han vpbära affradh, landskyl, daghzwärke, hwat helzt ther plegher aff gaa ok änkte aff sla aff peningomin *ib* 597 (1406; *om gods i Östergötland*). *ib* 519 (1406; *om gods i Vestergötland*), 2: 136 (1409; *om gods i Vestergötland*). **2)** *landskyld, afgift för besittning af intaga å landets el. landskapets allmänning.* quod nos omnia bona domini arnwidi . . . a iuribus istis. videlicet skoghaskyld. landskyld & lagmanskyld. libera in perpetuum penitus reddimus & exempta *SD* 1: 453 (1270). — *Jfr* **lands skyld.**

landtiäld (land tiäll), *n.* [*Isl.* landtjald] *eg. tält som slås upp på land (i motsats till det som slås upp om bord på fartyg); restält, lägertält.* lot . . . taga op alla sinä land tiäll *Di* 190. *Jfr* **lands tiäld.**

landtvidh, *se under* **landsþing.**

landvägher, *m.* [*Isl.* landvegr] *landväg.* for siälfuir landh wäghin til rom *Bil* 315. *Su* 119. *Jfr* **lands vägher.**

landväghis, *adv.* [*Fnor.* landvegis] *på landväg, till lands. MB* 1: 3. foro landväghis längir in i landit *Ansg* 233.

landvärn, *f.* [*Isl.* landvörn] *L.* **1)** *försvar för landet.* at swa mange män skullo liggia til landwärn i eno lande *MB* 1: 465. *Di* 137. thet folk. som wor kere höffuidzman lagde her i landwern *FH* 6: 108 (1497). noget folk haffwer han lagth i landwern i tesse smo kyopstädher *BSH* 4: 299 (1502). jak sände lx (60) hästa epther them i landwärn *ib* 5: 168 (1507). — *försvarsskick.* huru landit skulle settias i landwern *HSH* 18: 34 (1496). **2)** *det som tjenar el. nyttjas till landets försvar, försvarsmedel.* annor landwärn äru borghe ok godh fäste *KS* 84 (207, 93). **3)** *fäste, fästning.* med al sloth och land wernar *(municionibus) SD* 5: 207 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* med al theras sloth och landh wärner *ib* 230 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).*

landvärna? *f.* = **landvärn 3.** förnempde land och hwarth thera för sik serdelis med theras slotthom och landh wärnor *(för* -ar, -er *el.* -om?*) SD* 5: 209 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* förnempde land . . . med sloth landhom wärnor *(för* landh wärnor? *för* landh wärnar *el.* -er?*)* godz och gaardha *ib.*

landände, *m.* = **lands ände 1.** mz thän landändhanom *(termino)* som sik wändher til ioppen *MB* 2: 52.

lane? (lone), *n. lån?* till loness *FM* 364 (1508). *Jfr* **lan.**

lan fä, *n. L. Jfr* **lans fä.**

langa (laange), *f.* [*Isl.* langa] *långa, gadus molva Lin.* langa murenula *VGL* XIV; *jfr Lorenzen, Gld. glosser s.* 72. thenne ferske laange *BSH* 4: 259 (1501).

langa (laanga *MD (S)* 202. **longa** *MD* 169. **-ar, -adhe, -at),** *v.* [*Isl.* langa] *längta. opersonl. med dat. el. ack.* drotningenne took ok dygert langa *RK* 1: 1063. honom böriade longa *MD* 169. *ib (S)* 202. aldre monde them thädhan langa *Fl* 1441. *Iv* 220, 492. honum haffwer thiit länge langath *Al* 1819. frwr ok iomffrur monde langa kärlek aff then mannen fanga *MD (S)* 305. sagdhe sik thz hafua fangit som han länge til langadhe *Bil* 472. mik hafuir länge langat mz astundan til tholica crasa *ib* 412. *Iv* 3150. *RK* 1: 2971. *Bir* 4: 142, 155. fara . . . til de käldo honum monde til langa *Iv* 5369. *ib* 975. tho at idher mykith äpter han langa *ib* 1102. *RK* 1: 2683. *MD* 68. thz äwintyr . . . ther mik daghlika äpter langar *Iv* 649. *ib* 1172, 4990, 5730. *Fr* 1375, 1556. *Al* 2421. *(Bil* 472; *RK* 1: 2971; *MD (S)* 305; *Bir* 4: 142, 155 *kan dock konstruktionen fattas ss personl.)* — lata sik langa, *längta.* thz thu loot thik ther at langa *Iv* 4174. lat thik äpter enkte langa hwath thu for ma ekke fanga *Al* 4329. *Fl (Cod. C) s.* 84. i skule edher lätha ey långa *(ej vänta) RK* 3: *(sista forts.)* 5721. — *Jfr* **forlanga** *samt* **länkta.**

langa fasta, langa freadagher, langalakan, langa pipar, *se under* **langer.**

langdräktogher, *adj.* [*Äldre Dan.* langdræktig] *långt utdragen.* naar baswrnes lywdh görs langdräktogt *MB* 2: 14.

langer (laanger. longer *LfK* 237; **-an** *ib* 220; **-a** *Di* 23. **länger: länge** *(trol. skriffel) Ber* 151. *n.* **langt. lankt.** *komp.* **längre.** *dat. sing. m.* **längrom** *Bir* 1: 247. *superl.* **längster. langaster: -an** *MP* 2: 241. *Se vidare de nedanför under* **for lango, langt, lango, langs** *anf. formerna***),** *adj.* [*Isl.* langr] *L.* **1)** *om rum: lång, långsträckt.* sanctus cristoforus uar vm þän tima manna längstar *Bu* 497. the funno qwinnor halla manga stora ok thiokka ok mykith langa *Al* 5536. swa ledhir som han var langir *Bo* 30. spikin är badhe thiokkir ok langir *ib* 210. myo ok lange varo hans läggia *Iv* 274. vaxte bialken sua langar. at han var fulämna *Bu* 417. hwar thässe alniin war längre än waara siäx alna *MB* 1: 168. gongande longan vägh *LfK* 220. *MP* 2: 241. cum vna pecie panni brygist langth *SD* 5: 420 (1345). — *ss tillnamn.* domini magni långer *SD* 1: 636 (1283, *nyare afskr.*). asmundi dicti laangh *ib* 2: 572 (1309). magni quondam dicti laanga *ib* 3: 135 (1313, *nyare afskr*). — *i ortnamn.* jn torrente . . . langafors *SD* 2: 51 (1288). **2)** *om rum: lång, af en viss längd. med gen.* hon *(arken)* skal wara thryhundradha alna lang *MB* 1: 168. hon *(lansen)* var väl thriggia alna lang *Fr* 182. the *(qvinnorna)* waro rät siw fota lang *Al* 5605. *LfK* 237.

3) *om tid: lång, långvarig.* epther langan alder *Bil* 53. swa langer time *ib* 434. j längrom tima *Bir* 1: 247. waro langantima for laghin gifwin moysi ey witande huru the sculde styra sik *ib* 4: *(Dikt)* 238. i longa stwnd *Di* 23. i länge bidhan *Ber* 151. til langä visu *SD* 5: 562 (1346). **4)** *om tid: lång, under hela utsträckningen af en angifven tidrymd.* ij thetta mörker siw dagha langha mondo the badhe ridha ok ganga *Al* 5437. wi danzsom oc drikkom daghin lang *ib* 7190. **5)** *om framställning: lång, långsam, vidlyftig.* fore . . . langa domfna ok slioa böner *Bir* 3: 304. tholik stykke oc annor mang wardha mik at skriffwa lang *Al* 7180. ther aff är lankt at säghia *OB* 212. — **for lango (förlonga. förlonge** *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6294**),** *för länge sedan.* szom spått är förlonga *(red. B* longa*) RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6424. *ib (red. A o. B)* 6294. — **at längsto,** *till det längsta, längst, på sin höjd, senast.* swa lankt the päninga kunuo at längsto räkchia *SD NS* 2: 48 (1408). ath the engolwnde wildo ther länger liggia än tiil som nw war i maandax äller tisdax ath aldra längxsto *BSH* 5: 109 (1506). — *n.* **langt (lankt. laknt** *Bo* 20. *komp.* **längra** *Bir* 3: 24. **längher** *Pa* 16**),** *adv.* **1)** *långt, på långt afstånd, lång väg.* gar laknt äpte *Bo* 20. þe äru langt borto *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). eigh langt fran galghanom *Bu* 26. wräk hona lankt fran thöm *Bo* 200. stodho lankt fran honum *MP* 1: 278. hwilkin som langt bygde wt i ödhkniune *KL* 253. ganga längher fram *Pa* 16. tha gik thu längra fram *Bir* 3: 24. **2)** *långt, af en viss längd, på ett visst afstånd.* huru lanckt är mällan himins ok iorþ *Bu* 145. — *med gen.* han redh tha mz henne som thz kunde warä widh enä milä wägx lankt *Va* 44. **3)** *om tid: långt.* lanct þär äfte vilde constans kunogar bryta lo[n]gobardos vndi rom *Bu* 56. som iak hafdhe lankt förra tilreet *Bir* 3: 282. ärwotha langt fram a quällin *KL* 206. thz var lankt a nattene tha *Iv* 3567. **4)** sva langt, *så långt, så vidt som, så mycket som.* afhändom . . . wi os . . . thän for:da half attongin ok til eghnom han . . . thy for:da altare ok cappelle visitacionis thöm samw gudz modhors messom til störchilse ok oppehälde i wiin ok oflätte, swa lankt the litla jordhinna afradh kan arlecha här epter räkchia *SD NS* 2: 64 (1408). *ib* 48 (1408). — *dat. sing. n.* **lango (langu** *Bil* 347. **longo** *SD NS* 1: 212 (1403), 546 (1406); *Pa* 7; *Bir* 2: 54; *Bo* 62, *(Cod. B)* 346; *MB* 1: *(Cod. B)* 550; *Di* 260; *Su* 57, 154; *Lg* 3: 199. **longho** *ib* 147, 341; *RK* 2: 4396. **langa** *Iv* 235, 1859, 3078. **langha** *Lg* 334; *Su* 229. **langä** *Iv* 3866. **laange** *BSH* 4: 266 (1501). **longa** *OB* 215; *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6424. **lenga** *(formen är väl att tillskrifva inflytelse från* **länge** *och bör kanske föras till detta ord) Lg* 3: 6**),** *adv.* **1)** *långt, mycket. i förening med en komp.* lango för *Bu* 64. *SD NS* 1: 212 (1403). *Bo (Cod. B)* 346. *MB* 2: 385. **2)** *för länge sedan, långt förut.* hafþe iak lango lyt þino raþe *Bu* 494. sagdhe sik jnnan skipbruti langu hafua tapat vngan husbonda *Bil* 347. *ib* 211, 806, 853. *Pa* 7. *Bo* 62. *Bir* 1: 74, 3: 282. *MB* 1: 320, *(Cod. B)* 550. *SD NS* 1: 546 (1406). *Iv* 159, 1859, 2894, 3078. *Al* 3391, 7734, 8512. *RK* 2: 4396. *ST* 44. *Su* 57. *Lg* 3: 6, 199. *Di* 260. *OB* 215. *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6424. las han swa som thyt han hafdhe lango numit bok *(quasi olim jam sciens litteras) KL* 197. — lango at, *länge sedan, länge sedan som, för lång tid sedan som.* thet är eigh langho at een hoop war sedher her i skären *SD NS* 1: 348 (1404). longo är at väridinna howodh som är pafwans gardhir blidhcadhe gudh mz liuernesins hälaghet *Bir* 2: 54. thz monde langa vära at thölkin riddare var komin häre *Iv* 235. *ib* 3866. *Ber* 1. böriadhe han spöria huru lango thz war at hon kastadhe barnith j märith *ST* 89. *BSH* 4: 266 (1501). — lango sidhan, *för länge sedan.* som enom ey longo sidhan hände *Su* 154. *Lg* 3: 147. — *länge sedan.* thz är ey longho sidhan iak honom saa *Lg* 3: 341. **3)** *länge.* war nw langha pinadh *Lg* 334. *Su* 229. — *ack. sing. m.* **langan,** *för länge sedan? länge?* thz haffuer iak langan sakt *Di* 179. — *gen. sing. n.* **langs,** *adv.* [*Jfr Mnt.* langes] *på längden, långs.* loot hona *(heden)* sökia langx ok bredh äpter all the dödha liik *Al* 5406. watnith . . . rördhis hwarte langx äller thwärt *ib* 5824. — **langs at,** *A) prep. långs åt.* frammän nidir langs at boginum *Hästläkedom i AS* 137. langx at salen *Di* 101. *B) adv. på längden.* brädy som standa langs ath lithith lällandis *PM* LI. — **langs genom (langx gynom. longx gönom),** *prep. långs genom.* langx gynom stadhin *ST* 421. longx gönom rikit *RK* 2: 7344. — **langs up mädh,** *prep. långs uppåt.* vppa badhen dor trän. som standa langx vp mz durumen *MB* 1: *(Cod. A* 10*)* 555. — **langs ut (laangx-),** *prep. långs utefter, långs åt.* är nw saa forwarit her laangx wth siösidhen met wordhä oc haald *FM* 127 (1501). — *Jfr* **alins-, fingers-, for-, ful-, iäm-, of-, siþo-, ända-langer.** — **langa fasta** (*dat., ack. sing.* **lango-** *Bil* 793; *Bir* 3: 190, 5: 92. **langho-** *ib***),** *f.* [*Isl.* langafasta] *långfasta, fastetid som föregår julen el. påsken.* badha langa fastona swa som är fran alla hälghona dagh ok til iula, ok siw vikna fasto . . . fastadhe hon . . . hwarn dagh vidh vatn ok brödh *KL* 335. vm thässa badha langa fastonar *ib.* — *i sht den påsken föregående fastan.* fastade han alla lango fastona vidh vatn ok brödh *Bil* 793. alle cristne män skullo fasta vm langa fastona oc howodh fasto dagha *Bir* 2: 72. *ib* 3: 190, 304, 5: 92. — **langa freadagher (-fredagher. -frädagher. laangafriiadagher: -friiadagh** *VKR* 16**),** *m.* [*Isl.* langafrjádagr] *L. långfredag.* hänna langa frädaz *(för* frädax*)* sorgh *Bu* 17. vm langha fredagh *Bil* 772. thän daghin ther äpter swa som var langa freadaghir *KL* 347. a langa freadagh *(in die parasceue) ib* 401. *MB* 2: 395. *VKR* 16. — *ss tillnamn.* jngimundum dictum langafreadagh *SD* 4: 445 (1335). — *Jfr* **freadagher.** — **langa freadags nat (langafredax-),** *f. natten till långfredag. MD* 383. — **langalakan,** *n.* [*Fnor.* langalakan. *Jfr Mnt.* lankwant] *ett slags tyg.* I. nouum par vestium de langalakan *SD* 4: 370 (1334). XVIII vlnas panni langalakan blauei coloris *ib* 6: 237 (1350). *Jfr* **langlakan.** — **langa pipar,** *m.* [*Jfr Mnt.* lankpeper] *långpeppar. Jfr Schiller-Lübben* 2: 619. *LB* 7: 221. *Jfr* **langpipar.**

langhalmber, *m. L. långhalm.* byggiande huffwodh städher aff leer oc langhalm *(in luto et latere) MB* 2: 151. *GS* 72 (1514).

langhet, *f.* [*Mnt.* lankheit] *längd.* haffde *(näml. svärdet)* ey stora langhet *MB* 2: 76.

langhughadher (-hoghadher), *adj. uthållig, ståndaktig.* fulkompnar han . . . langhoghadhan *(longanimem)* j hopi *Bir* 3: 374. langhughadhir oc städhughir j hälagho hopi *ib* 2: 45. *MP* 2: 76, 128.

langhänder, *adj.* [*Isl.* langhendr] *långhänd.* artaxerses longimanus, thz är at sighia langhänder *MB* 1: 26.

langkniver (langh knyff. longh kniff *(ack.).* **lanknifer),** *m. långknif, ss vapen nyttjad knif.* bana vapen . . . som är yxe korda eller langh knyff *SO* 205. sijtter med swerd ixe langkniff eller daggare *SGG* 131. dömdes lasse nilisson . . . sin longh kniff ffri och igen eller och swa mange deninger som longh kniffuen är wärt *BtFH* 1: 138 (1507). meth dragen swärdh ok dragna lanknifa *DD* 1: 182 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*).

langlakan, *n.* = **langalakan.** vnum mantellum blauium, langlakan *SD* 6: 219 (1350).

langledhis (-lädhis *KL* 167**),** *adv. lång väg, långt bort.* kom langledhis j okunnogt rike *Bir* 1: 396. *ib* 66, 3: 317, 349. *KL* 167, 251, 252.

langleker (-leeker: -leek *Bir* 3: 471. **-liker: -lik** *ib* 2: 11; *MD* 38**),** *m.* [*Isl.* langleikr] *L.* **1)** *längd, utsträckning i rum.* han mälte tornith huru viit thz är, langlek ok bredhlek ther op a *Fl (Cod. B, C)* 1240. *Bir* 1: 384, 2: 11, 3: 299, 425, 471. satte tha diäfullin konungxsins hiärna mällan sin knä . . . oc samanthrängde starklica j langlek ok vidhlek *ib* 445. *MD* 38. **2)** *längd, utsträckning i tid.* hwilkin som thässa lifsins langlek skodhar *Ber* 184.

langlika (langelica *SO* 118. **langligha** *SJ* 174 (1454). **langhligha** *FH* 6: 355 (1449). **langlige** *VAH* 24: 324 (1473). **longliga** *Lg* 3: 524, 568. **longelighe** *SO* 121**),** *adv.* [*Isl.* langliga] *L.* **1)** *länge.* bötte han . . . enom langlica siwcom *Bil* 750. *Bir* 2: 189. bliffw the longliga j gudligom bönom *Lg* 3: 524. *ib* 568. *VAH* 24: 324 (1473). **2)** *för länge sedan, långt förut.* zacher, som langelica offuertallade äre ok forente *SO* 118. *ib* 121. *FH* 6: 355 (1449). *SJ* 174 (1454). **3)** *noga, med uppmärksamhet?* ville langlica *(morose)* see sin son *Bo* 211. **4)** *tåligt, ståndaktigt.* bidha gudz jättan langlica *(longanimiter)* ok tholomodhlica *Bir* 2: 324.

langliker (longliker. laanglighir *VKR* 20. **longlig. langliken** *(ack. sing. m.)* *Su* 108. **longlekin** *(nom. sing. f.)* *JP* 22. *n.* **longligit** *FM* 157 (1504). **longliget** *BSH* 5: 37 (1505)**),** *adj. L. lång, långvarig.* skilia the langlica twädräkt aat *VAH* 24: 323 (1454). een longlik twädräkt oc thrätta *ib.* som longlig owilie haffua til mych *BSH* 5: 42 (1505). longliget bestand *ib* 37 (1505). til longligit gagn ok bestand *FM* 157 (1504). medh langlikom wtrönilsom *VKR* 80. laanglighir siukdombir *ib* 26. *JP* 22. *Su* 108, 172.

langlikhet, *f.* **1)** *längd, utsträckning i rum.* vm nakor määlte hundhradha fota iordh j langlikhet *Bir* 1: 382. *ib* 3: 112, 448. **2)** *längd, lång utsträckning i tid.* wars härra rädoghe . . . skal gifhwa glädhi ok frygdh ok daghanna langlikhet *Ber* 9. *ib* 17. **3)** *tålamod, ståndaktighet.* j hoxsens langlikhet *(in longanimitate)* *Ber* 53.

langliva, *adj.* [*Jfr Isl.* langlífr] *långlifvad. MB* 1: *(Cod. B)* 559.

langlivadher, *adj. långlifvad. MB* 1: 333.

langpipar (long peper), *m.* [*Mnt.* lankpeper] *långpeppar. LB* 9: 107. *Jfr* **langa pipar.**

langpopirst (-popyrst), *adj. n. i Poperinge tillverkadt el. efter denna stad benämdt tyg som på något sätt (möjligen derigenom att de i handeln förekommande styckena hade en större längd) skilt sig från det som helt enkelt benämnes* popirst *(jfr Mnt.* lankwant*).* lego . . . haquino . . . XIIII. vlnas panni langpopyrst., thordoni. x:cem vlnas panni langpopyrst., andree de brunne. x:cem vlnas panni langpopyrst., sigmundo duas vlnas de popyrst *SD* 5: 126 (1342).

langsamber *(frf. vok. i änd.* **langsam-** *Bil* 231; *Bir* 4: 51. **langsamm-** *Su* 182. *n.* **langsamth** *BSH* 5: 584 (1517). **langsampt** *MB* 2: 227. **lanktsamt** *Lg* 3: 404**),** *adj.* [*Fsax.* langsam. *Mnt.* lanksam] *långvarig.* läkia mina langsama sot *Bil* 231. *MB* 2: 227. *Su* 182. *Lg* 3: 404. — *n. adv. långsamt.* at stegeborgh bliffuer nagoth langsamth bestallet *BSH* 5: 584 (1517). — *komp.* at systrana nakraledhis langsamare än brödhrene . . . skulu matta sin sangh *Bir* 4: 51.

langsamlika (-leka *Su* 85, 115. **-liga** *MB* 2: 77. **longsamlika: -likare** *Bir* 4: 53. **longsamliga** *LfK* 251**),** *adv.* [*Isl.* langsamliga] **1)** *länge.* biddo the äller töffwadho swa langsamliga at the blygdos ther widher *MB* 2: 77. *Su* 85, 115. **2)** *långsamt.* langsamlika läsa *ST* 161. *ib* 162. *Bir* 4: 53. *PM* XLVII. lenteliga ok longsamliga *LfK* 251. **3)** *noga, uppmärksamt?* skalt thu väl skudha hona ok langsamlica *(morose)* thänkia hänna gudhelikhet *Bo* 75.

langsamliker, *adj. långvarig.* wm nakor syster finge langsamlika soot *Bir* 5: 47.

langtiäld (-tiald), *n.* [*Fnor.* langtjald] *långt tält?* vnum langtiald grossum *SD* 4: 711 (1340?).

langvräkin (langwreken *Di* 133. **longwreken** *ib* 131**),** *adj.* [*Sv. dial.* långrekjen] *långsint, oförsonlig. Di* 131, 133.

langvräkt, *f.* [*Jfr Isl.* langræki] *långsinthet.* gudz rätuiso, som . . . ey vredgas mot honum mz ilsko mz langwräkt *MP* 1: 217.

langväga (longwäge), *adj. långväga.* aff the longwäge herres tilkommen *BSH* 5: 393 (1510).

langväghis, *adv.* **1)** *eg. långs vägen; framstupa.* lagdhis hon langwäghis *(Bil* lagdh(e hon sik ad) veniam *(ss randtillägg:* fram lutta*)* 274*)* for guz altara *Lg (Cod. C)* 990. **2)** *långväga, långt bort.* af thöm ledhungenum sum giörs langwägis *SR* 21.

lani, *m. L.*

lani, *m.* [*Sv. dial.* lana. *Fin.* lana] *lana, ett slags nät med kil mellan träramar hvilket utsättes i strömmar. Jfr Rääf, Beskr. öfver Ydre härad* 2: 50. om han fanger nagon aal eller annen fisk i the laner *BSH* 4: 336 (1503). *Jfr* **lana.** — **lanaläghe,** *n. ställe afsedt för utsättande af lana.* at jak undt och gifwit hafwer . . . een wärka med tu lanaläge *SD NS* 2: 91 (1409, *nyare afskr.*). — **lanarum,** *n. rum för utsättande af lana.* scal haffua eet lanarwm näst norra steen kareno vppa fäm rwma alna *VAH* 24: 323 (1454). —**lanavirke,** *n. för fiske med lanor uppförd strömbyggnad.* vm eet lanawirke äller aalafiske i munkabodha ström *VAH*

24: 323 (1454). skyniadho oc skudhadhe bygningena oc lanawirkit i for:da munkkabodha ström *ib.* dömer iac thet for:da lanawirkke oc bygning i munkkabodha ström som thet nw bygt är oc warit haffuer aff alder at bliffua ohindrat oc oqwalt aff hwariom manne swa at thet skal aldrig opriffuas äller bort kastas äpter thänna dagh moot biscopens wilia aff linköpunge *ib.*

lantaka (laantagha), *v. låntaga.* the firitighi (40) marker som jak nw i thätta sin upburit haffuer ok laantaghit hafuer *SJ* 78 (1436).

lapa (-ar), *v.* [*Äldre Dan.* labe. *Mnt.* lapen] *lapa.* gamal kather lapar ok miölk *GO* 469.

lapmark, *f. Lappmark, af Lappar bebodt område.* i lapmarken *BtRK* 344 (1490, *orig.*). i lapmarkom *HSH* 29: 27 (1424, *nyare afskr.*). *ib* 30 (1420, *nyare afskr.*), 31. *Jfr* **lappa mark.**

lappadher, *p. adj.* [*Jfr Mnt.* lappen] *lappad, lagad.* j gambla lappadha säkkia *MB* 2: 24. *Jfr* **läppadher.**

lappari (-arij), *n.* [*Jfr Mnt.* lapperie] *lagning, reparation.* uorder nogher mwramestere til beden om nogat lapparij at göra til nagrom manne *SO* 87.

lapper (*pl.* **-ar**), *m.* [*Isl.* lappir, *m. pl.*] *Lapp.* redder någor lappafara någon lap *HSH* 29: 27 (1424, *nyare afskr.*). — *vanl. pl.* quod homines siluestres et vagos vulgariter dictos lappa in suis venacionibus nullus debeat impedire, nec eciam . . . birkarlaboa ad eosdem lappa accedentes *SD* 4: 73 (1328, *nyare afskr.*). rysser ok lappar *BtRK* 347 (1490, *orig.*). *HSH* 29: 27 (1424, *nyare afskr.*), 28, 32 (1454, *nyare afskr.*) *o. s. v.* — *Jfr* **konungs-, spa-lapper.** — **lappafari (lappefare. lappafara),** *m. köpman som idkar handel med Lapparne.* redder någor lappafara någon lap *HSH* 29: 27 (1424, *nyare afskr.*). alle lappefara och lappa *ib.* för pittha lappefarom och lappom *ib* 28. alla menoga allmoga som lappefarer äre, medh alla birckerla *ib* 30 (1420, *nyare afskr.*). att ingen lappefare skulle fara i lapmarcken som minne otte än itt gråskind *ib* 31. *Jfr* **birkarlar.** — **lappa foghate (lappeffogete. lappefogede. lappefougte),** *m. Lappfogde, ämbetsman som förestod förvaltning och skatteuppbörd bland Lapparne samt särskildt hade att se till att rätt vederfores Lappar och birkarlar.* skall lappefougten skippa, att allom bircherlom och lappom ske rett *HSH* 29: 27 (1424, *nyare afskr.*). thet haffwer veridh aff aldher och gamel sedwenie thet lappefogeden och fflere dandämän aff bärchara j norrebotn pläge ffare jn i jdert landh äpter theress bärning och var naduge herres lappe skat *ib* 34 (1498; *från Kristiern Bagge, konung Hans' fogde på Stockholms slott, till fogdar och menige allmoge i Norge).* skule bade lappeffogeten och the honom ffölge ffare ffry vthen alt hinder jn i var naduge herres land och rike norge äpter theriss bärning och lappa skat vtkreffwie som theriss fforäldre ffor them aff alder giort hawe *ib* 35. — **lappa man,** *m. Lapp.* lappa män hafva ey stooran muur *MD* 425. — **lappa mark,** *f. Lappmark.* opa lappamarkene *BtRK* 344 (1490, *orig.*). *ib* 347. *Jfr* **lapmark.** — **lappa skatter (lappe-),** *m. Lappskatt, skatt som erlades af Lapparne. HSH* 29: 34 (1498), 35.

lapper, *m.* [*Isl.* leppr] — **lappa stövel,** *m. med lappar utsirad el. af lappar sammansatt stöfvel.* eth par lappastöfle *SD NS* 1: 514 (1405). *Jfr* **läppadher.**

lar (laar. -ar), *m.* [*Nyisl.* lárr] *cumera, lår, binge.* wpfyllen idhra laara *Su* 242. thz är ey meer liknande widh sannindena än . . . eth sädhes korn moth helan drossan ällar laaren *LfK* 125.

lar (laar *Bo* 206; *LB* 8: 51. **lor** *ib* 6: 283), *n* [*Isl.* lær] *L.* **1)** *lår. på menniska.* alla adror a lor och ben *LB* 6: 283. söker hon annars lar *MD (S)* 222. thok hans brända ben ther thz laa. ok satte ater widh larit *Bil* 424. — *på häst.* sla vp tua adro mällum lara *Hästläkedom i AS* 137. screff frw ingeborgh migh til om then störe folan . . . och sadhe til jertekne, ath han hadhe iii syö bladh pa lareth *FM* 210 (1504). **2)** *ben (från höften till foten). på menniska.* en sot at af hanom annat laret *(crus) Bu* 515. gat han sik ey (mz) fotum fram fört ok ey larum *(ambulandi usum crura cum pedibus simul prohibebant) Bil* 272. bödh hanum bryta lar *(crura)* ok föther aff hugga *ib* 255. sundir bryta larin *(crura)* a thöm korsfästo *Bo* 205. at i hans laar älla hans been *(crura)* sundir brytin *ib* 206.

larben, *n. L. lårben, ben.* takum hans larben *Bu* 515. siuca manzens larben *(coxam) ib* 516. böþ bryta aldra þera larben *(fractis . . . cruribus)* mz slägiom sundar *ib* 522. brände larbenit *(carnibus et nervis tibiæ et cruris consumtis ossa paterent et ipsa tandem tibia a sua compage penitus solveretur)* aff swenenom *Bil* 424.

larknyla? (lor-), *f.? lårben.* then werk som stor i lorknylernä *LB* 6: 107.

larlös, *adj. utan lårben, utan ben.* huar sculum vi fa annat lar. at giua þänna larlösa varom ven *Bu* 515. funno liket larlöst *(coxam mauri præcisam) ib* 516.

larsmässa, *se* **laurens mässa.**

larvärker (laar-. lorwerker), *m. lårvärk.* hielper for laarwärk *LB* 7: 11. — *af lårvärk plågadt ställe på kroppen.* tempras hennes roth och legz widh lorwerk *LB* 8: 50. *ib* 7: 141.

las (laas. laass. loss. *m. pl.* **-ar),** *m.* (*Bir* 1: 295, 340, 2: 188; *Al* 9102; *MB* 2: 403; *Lg* 3: 701) *och n.* (*SD NS* 1: 514 (1405); *Bil* 462; *Al* 5160; *RK* 2: 2110; *ST* 17) [*Isl.* láss, *m.*] *L. lås.* läste vp . . . lasom *Bu* 25. lästos vp laas *Bil* 462. lät göra aat hänne ena starka dör oc ther mädher badhe laas oc nykil *Pa* 10. ey kunne dörrin . . . läsas vtan lasa *Bir* 1: 295. lasin hafwir innantil mengadda *ib.* aff staale et las *Al* 5160. mz starkan laas *ib* 9102. loss ok nyklä *FM* 609 (1513). *Bu* 128, 511. *Bir* 1: 340, 2: 188. *SD NS* 1: 514 (1405). *RK* 2: 2110. *ST* 17. *MB* 2: 268, 391, 403. *Lg* 3: 701. vider al the tingh som . . . himmelin i laass haffuir *LB* 7: 20. *Jfr* **in-, ut-las.** — **lasasmidher,** *m. låssmed. ss tillnamn.* nicholaus lasasmidhir *SD* 4: 751 (1340).

las (*FH* 3: 8 (1377); *DD* 2: 3 (1384) *o. s. v.*; *Al* 9325; *RK* 2: 4013. **lass** *Bir* 2: 291; *DD* 2: 8 (1391), 11 (1399); *SD NS* 1: 28 (1401, *nyare afskr.*); *FH* 3: 22 (1442), 134 (1449). **laass. läs** *L. frf. vok. i änd.* **lass-** *Bu* 168; *Bir* 2: 291; *Al* 22. **las-** *Bu* 141), *n.* [*Isl.* hlass] *lass. Bu* 168. *Bir* 2: 291. *RK* 2: 4013. lös vndan þunga lase *Bu* 141. opta stiälpir litin thuwa storo lasse *Al* 22. lifwith war stort som las aff hö *ib* 9325. thry las höös *DD* 2: 3 (1384). *FH* 3:

22 (1442). ena ängh aff XII lass höö *ib* 134 (1449). een äng som gar af tiugu lass höö *SD NS* 1: 28 (1401, *nyare afskr.*). xvj laass eng *ib* 264 (1403, *gammal afskr.*). IX lass äng *ib. ib* 398 (1405, *gammal afskr.*). *DD* 2: 6 (1385), 6 (1386), 7 (1387) *o. s. v.* enä sex las eng *FH* 3: 8 (1377). *Jfr* **afrapa-, aker-, döþviþa-, döfviþa-, hö-, ofäflis-, stena-, störa-, vaghn-, vinter-las.**

lask? (-ar), *f.?* [*Mnt.* lasche] *Jfr* **klippings-, länkia-, märskins-, siälskins-lask.**

lassa, *v. lassa, lasta.* lät lassa gul ok self iui vlualda *Bu* 205. *Jfr* **lässa.**

last? tha brasth thz bandh som för war fasth millan swänske och norghes män lasth *RK* 3: 2547.

last, *f. se* **laster.**

lasta (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* lasta] *L.* **1)** *lasta, klandra.* orsäkte hona ther andre lastadho *Bil* 265. vm maria lastas dröuis ey *Bir* 3: 175. rögdher mz lygn til vanfregdh oc lastadher *Lg* 123. thet må koma, at tu wil thet lowa tu hauer förra lastat *KS* 22 (53, 23). halffgiordh gerningh skal man hwaske lowa älla lasta *GO* 966. *Bo* 190. *Bir* 1: 297, 2: 157, 221, 3: 117, 460. *KS* 21 (52, 23), 24 (60, 26). *Fl* 473. *RK* 1: 3785, 2: 3814. thz lastadhe alle the thz spordo *ib* 5501. *ib* 3: 2610. — (?) scriwa huru sancta margareta stridde mot diäwlenom oc lastade thässa väriId *Lg* 545. **2)** *beklaga, ömka.* thz lastade mange at han skulle döö *RK* 1: 1245. *ib* 162, 523. gudh laste then högha skada ther hende *ib* 1785. gud laste at thz skulle skee *ib* 3703. *ib* 3641. *MD* 170. *Di* 190. — *Jfr* **belasta** *samt* **olastadher,** *äfvensom* **lastra.**

lasta, *v. Jfr* **bar-, for-lastadher.**

lastbärare, *m. förtalare.* thu skal ey wara lastbärare *(criminator) MB* 1: 365.

lastelika (lastlika *L.***),** *adv. L. på ett klandervärdt el. skamligt sätt.* tha giordhe han lastelika mismon manna mällan *MB* 1: 449. lastelika *(culpabiliter)* räkke then sina händher til gudh *Ber* 135. han haffwer . . . lastelika giort marghin fald *Al* 8028. *Jfr* **olastelika.**

lasteliker (lastelikin *KL* 224; **-likit** *Bir* 1: 235. **lastalikin: -likit** *Ber* 208. **lasterliker. lastirliker: -lica** *JP* 119. **lasterlikin** *(f.) ib* 51. **lastliker: -likt** *KS* 21 (52, 23), 24 (60, 26); **-likaste** *KL* 186**),** *adj.* [*Isl.* lastligr] **1)** *klandervärd, brottslig.* jac rädhis at iac finz lastelikin *(culpabilis)* när gudhi *KL* 224. swa myklo lastelikare *(culpabiles)* ärwm wi *Ber* 55. *ib* 77, 166. o orenaste oc lastlikaste *(flagitiosissime)* man *KL* 186. at han skuli atirbliua j sine lastelike *(vitiosa)* sidhuänio *Bir* 2: 40. är idhart liffwerne lastelikt *Al* 7055. *KS* 21 (52, 23), 24 (60, 26). *JP* 119. mannin hwilkom som är lastalikit wphofh *(homo, cujus conceptus culpa) Ber* 208. **2)** *otillbörlig, förkastlig.* tha nokor höghfärdhogh människia främmande kombyr j en köpstad äller sokn mz enom osidoghom och siälsynom klädhabonadh . . . the sidhwänian är thäm allom wäl kommin ey är hon swa wanskapilikin älla lasterlikin *JP* 51. **3)** *skändlig, skamlig.* ware thz lasterlikt at höra än iak skulle han ey helan föra ater til alexandri sal *Al* 8427. mins sons blyghelika ok lastelika näkt *Bir* 1: 83. **4)** *felaktig.* insaa ok inplanta nakot lastelikit ok smittogt j mit gul *Bir* 1: 235. **5)** *förhatlig.* dygdin war them lastelik *(odiosa) Bir* 1: 250. — *Jfr* **lusteliker.**

laster (läster *MB* 1: 348, 349. **läst** *MD* 99. *ack.* **last** *Bu* 136; *Bil* 353; *MB* 1: 370; *Fl* 1766. **laast** *Su* 18. **lasta** *(i rimsl.) RK* 2: 3793. **laste** *Fl* 1721. **laster** *Fr* 798. **läst** *Iv* 603. *dat.* **last** *MB* 1: 371. *med art.* **lastenom** *KS* 33 (85, 35). *gen.* **lasta** *Bil* 255, 353 *(kan dock på båda ställena fattas ss gen. pl.). pl. nom.* **lasta** *MB* 1: 117. *med art.* **lastena** *Bir* 1: 260. *ack.* **laste** *Bo* 133; *MB* 1: 101; *KS* 24 (60, 26), 42 (109, 45); *Bir* 3: 259. **laster** *Su* 3. **läster** *LfK* 161. **lasta** *Bir* 3: 328. *med art.* **lastana** *Bil* 214**),** *m. och* **last,** *f.* (*KS* 35 (90, 38); *Bir* 1: 260; *RK* 1: 2965; *LfK* 175; *för öfrigt är det på flere ställen ovisst, om en form bör föras till* **laster,** *m. el.* **last,** *f.*) [*Isl.* löstr] *L.* **1)** *klander, tadel, lastande.* utan last ok åmälo *KS* 1 (2, 1). ey akta manna thykkio älla loff älla last oc mottalan *Bir* 2: 184. thän som lastadhe gudz vin j thine näruaru aff huars last thu dröfdhis meer än aff thinom eghnom *ib* 221. *ib* 3: 174, 460. *Su* 18. sighi last ofwär thik *Ber* 119. — (?) hällagher kärlekir hafwer ey last *(scandalum) Ber* 47. **2)** *skymf, vanära, skam.* vpbära andelikin vanhedhir ok last *Bir* 3: 321. *ib* 460. at han göri thöm last ok blyghd vm husfruor ok systir ok dottr thera *KS* 33 (85, 35). giorde sik siälffwm mykin last *RK* 1: 4053. then last ok oära mik var giorth *Fl* 1682. ther honum war mere laster än ärä *Iv* 79. iak skal thin last wäl ärlika hämpna *ib* 531. rymde ther mz last oc skam *RK* 2: 6031. thz göra them må wara vtan last i tera äptersta tima *KS* 46 (117, 49). thz är otholande at kunungr älla höfdinge se nidhingr, ty at thz last är ok blyghd ok mykil ofräghd *ib* 35 (90, 38). han hauer ther af last ok synd *ib* 58 (145, 64). *Fl* 1694, 1721, 1766. *Iv* 499, 603, 706, 1507, 2329, 4063. *Fr* 798. *Al* 1540, 3278. *RK* 1: 324, 3: 1510, 1700. the wardho han länge vtan last *Al* 1555. *RK* 3: 1688. **3)** *skada, förtret, olycka.* gudh gifui thöm badhe last ok skam *Iv* 4440. han . . . görer them myken lasta *RK* 2: 3793 *(båda dessa ställen kunna föras till* **2***).* fore then last i gio[r]dho mik häre *Iv* 466. fore them do marght hälädhe rast some saara til ondan last *Al* 9334. — *sorg.* thz er mik last ath i viliu ey wara her jwlin all *RK* 1: 1905. **4)** *skada, fel, brist, lyte.* eet breff . . . obrutit ok vtan last *SD NS* 1: 30 (1401). þu äst blomstar huit ok röþ . . . for vtan last *Bu* 75. lytis löss ok lasta ok als hindris *Bil* 255; *jfr* **lasta lös.** ä män likamen hauer sit huwdh helt ok helbrighdo vtan last ok lyte *KS* 32 (82, 35). hawer nakan likamens last *(maculam) MB* 1: 370. *ib* 371. **5)** *fel, synd, brott, last.* jak aktar ey at straffas för diktans oc maalsens laster, om iak kwnne bätthra rättha oc förbätthra siälinna laster mz mino male *Su* 3. baþ mik tel fulan last *Bu* 136. som hana löse ok rensa af syndom ok lastom *ib* 186. syndena ok lastena krypa stundom vndir rätuisa män *Bir* 1: 260. sagdho wara last at kasta fädhernis sidhum *Bil* 453. hånom må peninga ok godz at winnas huru han thöm hälzt förgör, medh dyghd ella last *KS* 35 (90, 37). ält wt hwaria last aff thinne siäl *LfK* 175. hwa som slaar sin thräll eller sina amboot til dödh, han är saker til dödhlikan last *(criminis reus) MB* 1: 336.

last a them bogaa *RK* 1: 3833. thz är vadhelicaste lastir oc odygdh *Bo* 16. thöm lastenom *(omättlighet i mat och dryck)* fylghe giärnt en fulare lastr, at man fylghr of mykit sinom kötlikom lusta *KS* 33 (85, 35). *Bil* 116, 214, 353. *MB* 1: 101, 117, 348, 349. *KS* 42 (109, 45), 43 (110, 46), 43 (111, 47). *Bo* 45, 96, 133. *Bir* 1: 111, 3: 259, 328. *RK* 3: 370. *LfK* 161. **6)** *fel, skuld, förvållande.* pharao härdhis aff sinom last *(culpa)* oc ey aff minom *Bir* 2: 308. at faa äru the som vidhirtaka ok tro himerikis ordhom . . . thz är ey gudz lastir vtan mannanna *ib* 3: 450. — *skuld, brottslighet.* man maa them giffwa tho enga last (= er them engen skuld at giffua 2968) *RK* 1: 2965. hulkit honum sculle komma i större lasth *ib* 3: 2789. *ib* 2565, 2901. thin läst är meer *MD* 99. — *Jfr* **drykkio-, hovudh-, lönda-, malata-, väruldslaster.** — **lasta fulder,** *adj.* [*Isl.* lastafullr] **1)** *lastfull, lastbar.* lasta ful siäl *Bir* 1: 133. *Ber* 72. **2)** *vederstygglig? svår? smittsam?* tha ware the lasta fulla sotten lättelika böth *Su* 153. — **lasta gäld,** *f. svårt raseri?* o hwat ofmykin lastagäld *(vesania)* os gör willa *Ber* 212. — **lasta lös,** *adj.* [*Isl.* lastalauss] *Jfr* **laster 4.** — *n. adv. utan fel el. synd, utan att begå brott.* giordhe . . . osee propheta syndalöst oc lastalöst, at han tok annars mantz kono *MB* 1: 468. — *Jfr* **lastlös.**

lastforekastilse, *n. pl. förebråelse för last.* mz . . . nakra handa lastforekastilsom *(criminis objectu)* sarghar ällir bedröffwir andra *Bir* 5: 12.

lastföra, *v. kränka, skända.* amon konung dauidz son, hulkin som waltok oc lastfördhe sina systir thamar *ST* 542.

lastlös, *adj.* [*N.* lastlaus] *obesmittad, ren.* göm mina siäl ok likama hela ok lastlösa *Bil* 464. *ST* 47. *Jfr* **lasta lös.**

lastra, *v.* **1)** *klandra, lasta. med dat.* straffa ok lasthra gudhi *Gers Frest* 16. **2)** *göra felaktig, förderfva?* lastra ok vordarffwa *(för* fordarffwa*)* godha gernyngh *Gers Frest* 1. — *Jfr* **lasta.**

lasur, *n.?* [*Mht.* lâsûr. *Mlat.* lazur] *lasursten, lapis lazuli.* the *(ormarne)* födhas widh laswr oc piper hwiit *Al* 8679. *ib* 8682.

lat (laat. laate *GO* 592 *(i rimsl. m.* grather*).* **lathe** *RK* 2: 5074 *(i rimsl. m.* mattha*).* **lata** *Fl* 376 *(i rimsl. m.* grata*)*; *Iv* 3075 *(i rimsl. m.* mata*)*; 5627 *(i rimsl. m.* strata*)*; *Al* 1137 *(i rimsl. m.*, mata*)*, 2813 *(i rimsl. m.* mata*)*, 5956 *(i rimsl. m.* mato*))*, *n.* (*i bem.* **3, 4, 5** *blott pl., åtminstone ej med säkerhet anträffadt ss n. sing.*) *och f.* (*Iv* 3075; *Al* 2813; *RK* 2: 8715; *ordet kan dock på de två första ställena fattas ss pl. af* **later,** *m.; ss sing. af samma ord skulle man på grund af föregående adj. kunna fatta särsk.* **laath** *RK* 3: 1867, *samt* **lata** *Al* 5956) [*Isl.* lát] *L.* **1)** *förlust. Jfr* **blodh-, fä-, lifs-lat.** **2)** *eftergifvande, tillåtande. Jfr* **for-, til-lat.** **3)** *åtbörd, skick, sätt, beteende, later.* ängen (gat han) mz lek älla nokrom latom comit at le *Bu* 395. skapaþe hänna lit ok lat sva vän *ib* 14●. ii hans husfru ham baþe a växt ok kläþom lik ok talan ok allom latom *ib* 19. for smaþe hans lat *ib* 157. läto coma tel hans ensamna mö diärua tel odygh at fresta mz listom ok fulom latom hans licama tel vloflikan lusta *ib* 402. swa at gudz riddare finge enga ro for diäfwls andhbudh som engin lat blygdhis *Bil* 402. han hafdhe lekara laat ok clädhbonadh *ib* 307. *ib* 212, 329, 350. *Al* 291, 1418, 2683, 2813. han omskiptis thusand fall . . . i sinom skälom oc allom latom *ib* 7177. saa blid war hon aff tal oc lat *RK* 2: 8380. almenningis qvinna är . . . lös j latom *(levis in moribus)* *Bir* 3: 27. mz sinom lösom latom *ib* 76. *KL* 351. *VKR* VII. *Ber* 270. thiin fagher laat *RK* 1: 2496. *ib* 3666. fangnade them mz fagher laat *ib* 3748. then biskop badh mz fagher lata at alle iödha nyta mata thera lagh *Al* 1137. höwisk laat ok synne *RK* 1: 451. *ib* 2: 5074, 3: 2093. *Bir* 4: 141, 154. mz bliid laat *RK* 1: 2639. hänne laat the varo swa vnderlik *Iv* 1022. *ib* 2838. *Al* 5956. *RK* 3: 1867, 3663. hon hafuer swa stolta lata *Iv* 3075. olaff loo oc gassz vell aath at sigword togh ey verra laat *MD* 320. thz är olika laate en leer ok annar grather *GO* 592. man hafuer ey seet swa ömkelik graat äller tholik osakta laat *Fr* 2406. *Jfr* **5.** **4)** *beteende, handlingssätt.* transagoras tok op sin gambla laat *Al* 1621. the kunno tha hwarken lat *(rätt beteende el. handlingssätt)* eller lempe *RK* 2: 6501. — *beteende, behandling, bemötande.* the ey skyldoss aat fore osämyo eller ond laat *(beteende mot hvarandra)* *RK* 1: 2423. bewisas gestom swa godh laath *ib (Ny början af Gamla Krönikan) s.* 163. folkit fik tha sa onda laat them brast baade dryk oc math *ib* 2: 8715. **5)** *beteende sådant det framträder äfven i ljud; i sht ss uttryck för sorg: låt, klagan, jämmer.* haffwir nakor syster . . . orolikin laat j sömpnenom *Bir* 5: 42. wm nakor syster gytir ey hört tholkin orolikin laat j sömpnenom *ib.* önkelik tha varo hänna laat for sorgh ok iämber ok mykin graat *Iv* 904. tha han hafdhe länge hört a thera graat ok thera swa ömkelika laat *ib* 4165. *Fr* 950. venadhe sik mz iämerlik lata *Fl* 376. hans sorgh hans graat hans hardha laat *Al* 2881. wardher ther tha swa mykith roop, grater oc ond laat ower alt egipto land *MB* 1: 306. *ib* 390. *ST* 59, 391. **6)** *ljud, klang.* hördho baswna laat *(sonitum)* *MB* 1: 334. — *Jfr* **blidh-, blygh-, il-, kankir-, liuf-, lös-, skör-, undir-, öghna-lat,** *äfvensom* **later, läte.**

lata (laata. lota *Fl* 182. **läta** *Bu* 102, 129, 145; *KL* 76; *Bo* 2, 40, 105; *Bil* 767, 865; *Fr* 2527; *Iv* 1472; **-as** *Bo* 133; *Bir* 1: 258, 290. **lätha** *RK* 1: *(sfgn) s.* 187; *MB* 2: 229. **letha** *TB* 79. *Jfr* **leta.** *pres.* **later. laather** *RK* 3: 957. **läter** *Bil* 54. **lätir** *Bo* 51, 93. **lätar** *Bu* 188, 189. **läther** *SEG* 123. **lether** *Gers Frest* 20. *konj.* **late** *Iv* 5736. **läti** *Bir* 1: 311. *imperat.* **lat. lad** *Di* 138. **laath** *RK* 3: 2756. **lät** *Bu* 188, 520; *Iv* 4485; *Su* 170, 396; *Ber* 259. *impf.* **lät. läät. leth** *Bil* 234; *Lg* 3: 542. **leet** *Iv* 671; *MB* 2: 411. **leeth** *RK* 3: 197, 2129, 2235. **lot** *Gr* 308; *Fl* 202; *Iv* 2577; *Fr* 681, 3077; *Al* 4970, 9205, 9206; *RK* 2: 3103, 3104; *SJ* 2 (1420) *o. s. v.*; *Di* 67, 79, 147, 193. **loot** *KL* 344, 350; *Iv* 1524 *o. s. v.*; *Al* 9250, 9251; *RK* 1: 3065, 3936, 2: 1881. **loth** *Di* 285, 303; *ST* 247, 306; *RK* 1: 60, 2: 69. **löth** *ST* 247, 306. **lat** *MD* 352; *Lg* 3: 202. **lath** *RK* 3: *(sista forts.)* 5118, 5486. **laat** *Al* 10426. 2 *pers.* **läst** *Bu* 206; *Bil* 116, 612; *Bir* 1: 220. **lääst** *KL* 268. **leezt** *Lg* 210. **letzth,** *se* **forlata. lost** *Pa (Tung)* 31. **losth** *MD* 28. *pl.* **läto. leto: atirleto** *Bir* 3: 256. **loto** *KL* 345; *Gr* 308; *ST* 297, 306; *Fl* 12; *SJ* 8 (1422) *o. s. v.* **lotho** *Fr (Cod. B)* 2370; *RK* 1: 1640, 4378, 4406, 2: 5064, 5078. **latho** *Fl (Cod. B)* 12. **litw** *Lg* 3: 88. **lithu**

ib 81. **lytw** *ib* 80. **lytho,** *se* **forlata.** *konj.* **läte** *Bu* 8; *SD NS* 2: 31 (1402). **lote** *Fr* 1242; *Al* 2907. **loto** *Di* 195. *part. pret.* **latin. laatin. laaten** *Bir* 5: 44. **lothän** *LB* 6: 108. **lätin: -it** *Bu* 188. *refl. pres.* **latz** *Bo* 41. **laatz** *Su* 168; *LB* 5: 292. **lätz** *Bir* 1: 380; *Su* 313. *konj.* **lätis** *Bir* 3: 225, 4: 22. *impf.* **lätz** *Bil* 597. **lädz** *ib*; *RK* 3: *(sista forts.)* 5339. **leetz** *ib* 3: 3660. **lotz** *ib* 1: *(sfgn) s.* 187, 2: 3131, 3168, 3402. **lathz** *MD* 339. **ladzs** *RK* 3: *(sista forts.)* 4726. 2 *pers.* **lästz** *LfK* 94. *imperat.* **laatz** *Su* 334), *v.* [*Isl.* láta] *L.* **1)** *släppa, lemna, låta gå.* hänne syntes sik vara sua fägna liuseno at hon vilde ägoleþes þät fran sik lata *Bu* 12. lät *(dimisit)* fran sik sina sötasto oc alrakärasta modhir *Bo* 28. han lot ther aldre herra ena ther han ey gaff gul äller stena *Fr* 3077. matte honom jngen aff tornet lätha *RK* 1: *(sfgn) s.* 187. sit eghith watn han lot sik fra *Al* 4970. — *lyfta, taga bort.* at hon nakot wilde lata *(relevaret)* sina hardasta haand aff mik wslom *Su* 161. — *aflägsna, bortdrifva, utdrifva.* läti *(removeat)* han fran sik *Bir* 1: 311. the ondo *(näml. bina)* skulu lätas vtan bistokkin *ib* 258. loth han fran sik w sinom gardhe alla the qwinnor ther waro *ST* 306. lät nu w thino hiärta alla rädde *Su* 396. — *afskeda.* latis vr hans þiänist *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). — *släppa, utsläppa (på bete).* hwar som will hästa ellir nöt a grönagarn letha *TB* 79. **2)** *insläppa.* herre tord oc hans hofuesin pa axwold latha *RK* 2: 9386. *ib* 9524. laath ekke räffuen i örthagaardh *ib* 3: 2756. **3)** *släppa, kasta (ned i).* läto han *(Josef)* . . . j brunnen *ST* 397. lata . . . hona *(Kristina)* j then brännande vghnen *ib* 258. lat han *(hästen)* i kalt vatin *Hästläked. i AS* 137. — *kasta, innesluta (i fängelse).* loot them jnnan thz nidarsta rwm *RK* 1: 3936. konung magnus . . . lotz j kärnen *ib (sfgn) s.* 187. — *släppa, föra, leda.* hwart skal iak nu hona *(lejonet)* lata *Iv* 4487. läta laurencium for dom *Bu* 415. the lotho the jumfru och ther pa *(på skeppet) Fr (Cod. B)* 2370. hwat skulom wi göra aff tässom klärkom äller hwart skulom wi them lätha ällir ledha *MB* 2: 229. **4)** *lägga.* the toko bort min herra oc iak veet äkke hwart the hawa latit han *(ubi posuerunt eum) Bo* 225. hwat the *(kryddorna)* lätas hällir i mat älla salso *Bo* 133. lät stöttä ingifero vp i scapin *Hästläkedom i AS* 137. läto asko paa sin huffwodh *MB* 2: 362. — *lägga, sätta. i andlig el. bildlig mening.* gudh skal latha *(apponet)* paa honom the plaghor här staa jnscriffne *MB* 2: 369. til thik min herra . . . later *(Cod. B* sätir 552*)* iak mina astundan oc mina aliit *ib* 1: 265. bör wisom regera thz spiill the wnga latha ther könheet tiill *(deri inlägga el. visa) MD (S)* 241. **5)** *hälla, gjuta, slå.* han lät vatnit i ena steen mullögh *Bo* 174. thz fath ällir kar ther balsama skal j latas *ST* 203. *Bil* 211, 327. *Bir* 1: 290. *RK* 1: 1317. *ST* 168, 256, 297. *Su* 313. *PM* 61. lathe ther aa siudhande vatn *LB* 2: 9. läther brodher vtaff sin begare ok i annarss *SEG* 123. — *hälla (i), blanda (med), sätta (till).* drikken ekke watnith eensampt latin ther litit wiin til *ST* 154. lather man honag i malörth *LB* 7: 2. lather man honagh widher malyrt *ib* 4: 350. **6)** *låta, låta rinna, tappa.* lata blodh, *tappa blod (ur ådrorna), öppna åder, åderlåta.* at lata blodh *LB* 5: 292. *ib* 2: 62, 3: 42, 7: 83, 84, 85, 86, 87. thw skal latha blod twärth moth ther wärken staar *ib* 1. ey mikit blod lata *ib* 3: 36. — lata sik blodh, *tappa sitt blod, åderlåta sig, låta åderlåta sig.* i tessom dagom skal man ey laatha sig blod heller sith fä *LB* 7: 1. ey skal tw latha tig blodh *ib* 83. *ib* 84, 85, 86, 87, 88, 90 *o. s. v.* the systra som tarffuas laata sik blodh *Bir* 5: 44. hulchen menniskia sik lather aadro blodh *LB* 2: 64. — lata adhro, *öppna åder, slå åder, åderlåta.* ta skal man ey lata adhro *LB* 3: 45. *ib* 2: 62, 63. lwnga adran är tha god ath latha *ib* 7: 85. *ib* 6: 105, 106, 107. — lata sik adhro, *åderlåta sig, låta åderlåta sig.* tha skal tw latha tiik hoffwdh adran *LB* 7: 88. ho sigh lather adro *ib* 91. *ib* 95. — lata, *öppna åder, åderlåta.* in marcio ta skal tu ekke lata wtan oppa sancta gertrude dagh *LB* 3: 38. *ib* 2: 62. torff tu endelika wider blodlath ta lat mz koppom *ib* 3: 41. — *åderlåta (menniska el. djur, äfven kroppsdel).* nakor the som laaten är *Bir* 5: 44. thy *(näml.* är*)* wmskiptandis mz laatnom *(minutis)* wanskafullom oc aff bradhe soot begripnom *ib* 4: 64. hwilkin som ij thessom fornämpdom daghom människia eller fää laatz *LB* 5: 292. armanne skwla latas for moltiidh *ib* 6: 107. — lata sik, *åderlåta sig, låta åderlåta sig.* thän saa lather sik han wordher wel lothän *LB* 6: 108. äre tesse tima aldra besth wm arith ath latha sik wthi *ib.* huilkin som sik lather a winstro armänom *ib* 5: 292. ta maa tu lata tik *ib* 3: 36. **7)** *framställa, framlägga, framföra.* lata alt firi hugh thin, thet til må koma *KS* 21 (52, 23). i lius lata alt sit hierta och hemelik ting *ib* 16 (41, 18). **8)** *taga (på), röra (vid).* lät vm hans mun mz sinne hand *Bil* 868. **9)** *släppa, låta vara, gifva (lös el. fri).* läta lösa patroclum ok barnabam *Bu* 129. torde hanum ekke löss lata *Di* 26. lat mik liþughan af hans gömo *Bu* 142. *Bil* 87. — *släppa, lemna, låta vara (fri från straff).* at biscopin skal ey . . . lata them opinadha hulka han forma ok skal näfsa *Bir* 1: 317. — *låta vara, gifva, förklara (fri från kraf, qvitt).* wi . . . latum han lösan aff allom thet hindra wil *SD NS* 1: 37 (1401). later jak han ok hans arfua allaledhis qwittan, lidhughan ok lösan for mik ok minom arfuom for alle ytermer maning *ib* 38 (1401). loto the hona oc hennes ärffuingia for sik oc sina ärffuingia alzstingis fri quit ledugh oc lös for hendermer maning *SJ* 201 (1451). *ib* 200 (1451), 202 (1448). **10)** *qvarlemna.* try hundrad folk lotho the ther aa *RK* 1: 1640. them som swa thrifs i dygdhomen at han kombir vppa höxsto trappona latz än nakat af the försto *(aliquid ei de primi gradus imperfectione relinquetur) Bo* 41. — *efterlemna.* alla the löösöra ok hawr . . . som iak äptir mik leuer ok latir *SD NS* 1: 411 (1405). **11)** *släppa, lemna från sig, gifva.* hwilkin kärth vil hawa han skal liwffth lata *(donet amorosa qui wlt desideriosa) GO* 221. *Al* 1810. *HSH* 18: 41 (1496). — *lemna, öfverlemna.* siälfwm pauanom lät han brefuit *Bil* 583. — *lemna, förläna.* iak lot honum land *Fr* 681. — *öfverlåta, aflåta, afyttra.* at iak haffuer latit . . . niclisse benedictsyni alt mit godz j leribo . . . firi fira sin tiwgu mark ok hundradha *SD* 4: 646 (1339, *nyare afskr.*). huilka jordh jyries philipsson haffþe andrise martinsson . . . latit ok giuit *ib* 6: 19 (1348). *ib NS* 1: 31 (1401),

99 (1402), 108 (1402). at han hona *(qvarnen)* . . . sälia, skypta, gifua älla androm lundom lata ma hwem han wil *ib* 552 (1406). them han thet säll eller fra sigh latir *ib* 430 (1405). — *öfverlemna, öfverlåta, afstå, uppgifva.* läät han . . . härra stene allan thän rät ok tiltalu *SD NS* 1: 200 (1402). än thu later mik the wyrdhning som thik bör til, for thy at thu wast för födder aff modher liwe *MB* 1: 209. at läta honom thz swa *Bil* 865. lata gudhi hämdena *KL* 287. lata *(relinquere)* gudhi sin äghin vilia *Bir* 1: 273. latar *(dimiserit)* sin vilia j gudz händir *ib* 3: 222. *ib* 1: 159. — *lemna, låta få, gifva.* alle apostoli läto *(fecerunt)* hanom þän heþar *Bu* 195. hon gaf hanum enga roo för än han lät hänna sina thrätta *Bil* 268. at lata huariom thet hans är *KS* 19 (48, 21). latha andrum halffua gerningh mz sigh *SO* 62. loth honum tiänare til handh *Di* 285. suå mång il äptedöme biskuper eller annar förman later sinom vndidånum *KS* 50 (126, 54). **12)** *lemna, öfverlemna (någon så att han får följa sin böjelse el. reda sig själf).* gudh lät mik mik siäluom *Bir* 2: 8. the latas *(dimittuntur)* j sit eghit wald ok vilia *ib* 1: 109. *ib* 3: 225. före iak mina miskund fran honum ok latir han j the pino som honum är redha a rätuisona väghna *ib* 46. **13)** *öfverlemna, anförtro.* hwem wilin j os lata *Lg* 476. lata the thingh androm j hand at göra *(committere aliis ad faciendum)* *Bir* 1: 317. lät til honom alla thina omsorgh *Su* 170. iak later *(näml. denna sak)* til gudh ij himerik *Fr* 1000. **14)** *öfverlemna, öfverlåta (att göra).* hwilkit wi . . . leffuom oc lätom til hwariom enom *Su* 355. — *öfverlemna, hänskjuta.* hwilkith wi laathom *(för* laathom til*)* nä[m]pdinna ransakan *SD NS* 1: 136 (1402). hwilkit som iak . . . läät . . . til nämpdenna *ib* 36 (1401). *ib* 2: 122 (1409), 123 (1409), 135 (1409) *o. s. v.* *BSH* 2: 102 (1399). lät *(retulisset)* thz ärindit til menoghetena *MB* 2: 323. — *abs. gifva sig, vända sig?* thu kanth tegh aldregh thil hans *(Gud)* lathe j nokor tingh medh nokor mathe swa mykith lather *(för* lather segh?*)* han til thin oc lokker tegh thil nade sin *MD* 24. **15)** *lemna i besittning af, låta behålla, gifva, skänka.* han later mek well mit liiff *Di* 58. **16)** *öfvergifva, lemna, låta vara.* ey lätz *(relinquitur)* nakor creatura vtan mina miskund *Bir* 1: 380. **17)** *öfvergifva, lemna, draga sig från.* läto väruldena *Bu* 152. *Bir* 1: 262. *Ber* 23, 32. at thu skuli aldre nunno lifwärne lata *ib* 72. alre skal iak lata hona *(Jungfru Maria)* *Bo* 216. **18)** *lemna, åsidosätta, afstå från, försaka.* riddarin lyste þöm *(messorna)* alla höra ok ingha lata *Bu* 24. görande sin vilia ok latande min vilia *Bir* 1: 183. *ib* 366. licamlikit gagn skal man lata for kärlex skuld *Bo* 87. *KS* 23 (57, 25). **19)** *låta vara, låta bli, underlåta.* late *(Cod. F* ladhe verä*)* hua thz ey tro vil *Iv* 5736. lata aller gyorä *SD* 5: 568 (1346). þätt egh lata *ib* 376 (1344, *nyare afskr.*). lat thz ilt är ok gör thz gut är *KS* 50 (127, 54). han giter thz ey latith *MB* 1: 45. hwat som latande är älla görande *Bir* 1: 189. kan han sit spot ey lata *Iv* 116. rät ridderskap her lata *ib* 1893. ath thet maghe engaledhis latas *VKR* 71. *Bir* 1: 327, 2: 173, 175, 3: 125. *Iv* 3396, 4110, 4814. *Fl* 1442. *Fr* 1242, 1270. *Al* 2907, 6590. *RK* 1: 172, 3743, 4006, 2: 7501, 3: 2129. *Va* 37. *Di* 195. — (?) han wille inthe laatha *RK* 3: 3194. — *med inf.* eigh lät iohannes at prädica *Bu* 149. *ib* 8. *KL* 61. *Bo* 102. *Iv* 2491. *Lg* 3: 5. — *upphöra med.* lather *(recedit a)* syndena *Ber* 10. lad tinä stora ord *Di* 138. — *med prep.* af. ey skulle man vm sunnadaghin lata af godho oc kärlekx gärningom vtan af syndinne oc thräla äruodhe *Bo* 87. *Bil* 753. *Bir* 1: 185, 194, 3: 419. *Al* 3472. *ST* 155. *MB* 2: 161. *Ber* 146, 147, 191. *Su* 232. the äru jlzskofulle ok lata aldre aff hänne *(pleni malitia sunt, et ab ea numquam cessant)* *Bir* 3: 393. **20)** *mista, förlora.* at hertugh erik sith liiff swa loot *RK* 1: 4415. *ib* 3: *(sista forts.)* 5021, 5118. *Di* 218. lata wij wart rike *ib* 181. skolo hymär lätha mongan man *ib* 254. **21)** *låta vara, antaga, förutsätta.* laatom *(posito)* swa at thz ware, som omögelikit är, at all wärldinna bärg oc stena waaro i eno bärge *Su* 133. lat swa at han är ey skör af sigh ok ey mistanka fulder *Lg* 3: 483. **22)** *anse, tycka, tro.* thu läst mik thäs wärdhan *Bil* 612. eth kapoklädhe, swa got som han läte sin hedhir vara *SD NS* 2: 31 (1408). latandhes mera loffwärdokt wara *Lg* 3: 263. **23)** *låta, tilllåta.* lät mik eigh liuande niþar koma *Bu* 141. lät þöm äghte fa vita huat hanom teþes *ib* 27. thu leezt vort land ödhe leggias aff hedhnum mannum oc vette os enga värio *Lg* 210. han latir *(sinit)* han ey at skodha älla grata sina synde *Bir* 3: 13. onde latas ok städhias at lifwa godhom til pröfwilsa *ib* 1: 66. *ib* 260. jak latir *(patior)* mik kallas af them *ib* 182. hwi läst thu han älla stadde honom at ganga til thik *ib* 220. ey latir ällir städhir min rätuisa at swa mykyn klarhet skal sees aff swa store kranklikhet *ib* 2: 287. manzsins fal foreuistis ok lätz vardha aff gudz rätuiso *ib* 288. latin os gambla hema wara *Al* 835. at þe latin wara vnderdana i friþi wara *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). at þe laten sik egh finnäz wrangä domä györa *ib* 606 (1346). han lot binda sik *Di* 147. **24)** *låta, föranleda. med inf.* hwat sum wir . . . latum scriuä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). lät roua alla þe pär fram foro *Bu* 7. lät at hanom leta *ib.* läta han vte läsa *ib* 145. baþ neronem läta dräpa sik *ib* 102. lät kunugen bal göra *ib* 188. ärlekare creatur äst þu än nokot þät biläte älla skript. þu hauar lätit göra *ib.* hillebrand lot springa äfftir hanum *Di* 67. hafwm wi latit waar incigle viterlika hängia för thetta breff *SD NS* 1: 30 (1401). latin see hwat man han är *ST* 306. tha han *(Gud)* leet hona födha *Iv* 671. hann *(Gud)* loth sik tha aff henne födha *MD* 71. wilde sik aff enne iomffru födha latha *Lg* 3: 586. loot hon sik opresa *KL* 344. latin idher döpä *ib* 134. iudhin . . . löth sik döpa *ST* 306. lether ther rädhas som ekke gors behoff *Gers Frest* 20. hon lät sik oc lära aff tempelsens prestom moysi lagh *Lg* 3: 624. — *pass.* huru sancti eriks baneer leetz aff opsala föra *(man lät föra)* *RK* 3: 3660. — *med dat. och inf.* lat huarium haua sit eghit ok huarium thz hänom bör til rätta, spakum mannom fridh ok frelse . . . tiuuom ok ilgiärninx mannom skam ok förderuilse äpte brutum tera *KS* 31 (80, 33). lätar (honom; *kan här vara ack.*) känna þa pino *Bu* 188. loot allom see hwat hänt war *LfK* 147 *(möjl. att föra till* **23**). — *med ack. och inf.* läto brinna lius *Bu* 9. kunugen lät koma brinnande iarn hällo *ib* 188. lot hornboge springa sin häst *Di* 67. ther lät han alla sitia *Bo* 174. loto modhrina . . . ensampna hema vara

KL 345. loot hon thöm . . . äruodha *ib* 350. gudh hulkin som . . . latir hona *(menniskan)* wardha sins guddoms luttakande *VKR* II. latir han oc radhir göra skadha sinom jamcristne *Bir* 3: 463. som . . . huaria ena giruga människio läther oc twingar at känna sik siälffua *(seipsum magis faciat cognoscere)* *Su* 174. lät han *(kom honom, förmå honom)* veta uarom guþum heþar *Bu* 188. — *med ack. och pass. inf.* latom alla stadhi synas tekn ok äptedöme af wårre fryghd *KS* 61 (151, 66). lät sik födhas *MB* 1: 267. scal huart aar sighiä eller sighias latä fira messor vm arit *SD NS* 1: 551 (1406). later jak mith incigle witerlica hengias fore thetta breff *ib.* läta mödhas *(vexari)* thöm *Bo* 105. lät iak han hudhstrykas *KL* 418. *MB* 2: 411. lithu wan herra ihesum bindas hendher aather om baken *Lg* 3: 81. **25)** *låta. i förening med en följ. inf., i sht af ett opersonl. verb, uttryckande en omskrifning.* läto sik þät dighart angra *Bu* 197. hwi lost thu thzta tik ey minnäs *Pa (Tung)* 31. — *särsk.* 1 *pers. pl. imperat. (jfr Rydqvist* 1: 374-77*).* latom os nöghia aat them *MP* 1: 150; *se vidare under* **nöghia.** lätom oss nw tiil hopa sanka *RK* 3: 2312. **26)** *bete sig, gå till väga.* swa som the lätho mädhan the varo alle saman swa lät sidhan hwar särdelis *Bil* 879. nar ribballa oc skalka fa lata som the vilia *Bo* 190. at tu flikre ella faghert late före hånom *KS* 24 (60, 26). iak viste ey huru iak skulde lata *Fl* 1347. **27)** *låtsa.* laten see om j ärin swa grymmä som j lathä *Va* 51. thu . . . lathar thz tik enkthe wardhar *Su* 104. lät sik villan fara *KL* 185. lata änglane som the wilia ängaledhis thiggia hans budh *MB* 1: 193. lät än stundom som han ville längir bortgaa *Bo* 92. *ib* 93, 233. *MB* 1: 194, 242. *Bir* 1: 71. *KL* 14, 323. *Iv* 1524, 2256, 3461. *RK* 2: 1881, 8306, 3: 2235. *Va* 32, 37. *Di* 10, 79, 174, 193, 220. **28)** *genom åtbörd el. ljud gifva till känna.* swa gerna som marsken henne haffwa vil tha lotho *(gåfvo till känna, visade)* henna frendher vilia ther til *(möjl. bör dock* lata *här föras till* **12** *och* lotho . . . vilia *öfversättas: gåfvo samtycke) RK* 2: 5078. — lata väl, *yttra välbehag, visa vänlighet, smeka. med prep.* um. iohannes lät väl vm han *(fogeln)* ok läk mz ii handom *(eam quasi demulcendo tangeret et contrectaret)* *Bu* 157. hon . . . lather swa wäl om oss oc klappar oss *Lg* 3: 23. fik see ena faghra quinna sitia när sinom dötrom oc latha wäl om them *ib.* — lata illa (armelika, avi, iämirlika, ryghelika, ängizlika, ömkelika), *jämra sig, beklaga sig, klaga.* grät ok illa lät *Bu* 11, 170, 417, 519. viþ moþor döþ gat iak fast gratet sukat ok syrkt ok illa latet *ib* 74. *Bil* 252, 268. *Al* 7306. *Iv* 2599. *Lg* 90. *RK* 3: 916, 3745. dele ta slächt widher slokt ok styra ok illa lata *KS* 11 (26, 11). han sa them pinas ok illa lata *Al* 4978. tess werre motte köpmennene lata *RK* 2: 7311. lät illa vm sin lot *Bil* 160. tha lotho the illa om thera dödh *RK* 1: 4378. hertoghin loot ther illa om at then dughande man war dödher *ib* 3065. *ib* 4115. lät illa. at han gat ey keysarens budh fulkompnat *Bil* 302. ä mädhan hon swa ryghelica lääṫ ok vengadhe sik *Bo* 75. swa iämirlika ill oc awi laat *Al* 10426. riddara ok fruor grata ok swa iämirlika lata *Fr* 1474. the armelika lata ok fälla tara *Fl* 358. the swa ängizslika lata *Iv* 866. swa ömkelika monde the lata *ib* 4144. **29)** *tala, säga?* hwi latin ij swa hine salughe män *Iv* 4066. attu swa lather *RK* 1: 2688. hwi later thu sa *ib* 2: 3409. **30)** *låta, se ut. opersonl.* lata illa, *låta illa, se illa ut, arta sig illa.* alexander thykte illa lata *Al* 8909. wy seem nw wäl at illa lather *RK* 1: 2335. *ib* 3375. — **lata sik, 1)** *begifva sig, störta sig.* han lot sik tha wti thz haff *Al* 9205. **2)** *sluta sig (till).* lata sik til vars herra discipulos *Bil* 898. tilfögh thik oc lat thik til them *Bo* 67. *ib (Cod. B)* 342. *ST* 457. *Su* 365. *MB* 2: 241, 249, 251. *Lg* 3: 542. läth sik in til keysarans frända *ST* 372. — *vända sig, hängifva sig.* gudelika oc innerleka sik latha til hans hälga pino *Su* 184. tegh . . . thil hans *(Gud)* lathe *MD* 24. — *vända sig (till), vädja (till).* þe läto sik tel hans vitne *Bu* 197. holkith iak vil latha mik *(med afseende hvarpå jag vill vädja)* till menighe riketh *BSH* 3: 292 (1470). — *inlåta sig (i), befatta sig (med).* hann . . . thar sik till nokor drapskap latar *MD* 88. — *gifva sig (till), företaga sig?* alt ärwodis folk som sik later lego dagxwärkom *(texten möjl. förderfvad) GS* 51 (1450). **3)** *tycka sig, anse sig, tro sig.* lata sik þem ey alla haua af guz naþ vtan af sinne forscullan oc äruoþe *(non totum Deo sed suis laboribus ac studiis deputat) KL* 185. later sik aldrei sikran wara sins lifz *KS* 63 (157, 69). lät sic haua gripit goþan (fanga) *(bonum obsidem . . . habere gaudens) Bu* 25. diäfwlin lät sik hafwa fangit mikla badhe skam ok skadha *Bil* 115. *ib* 631. *Ber* 249. *RK* 3: *(Till. om Chr. II)* 6349. maximianus lät sik forsmaþan *Bu* 508. paschasius lät sik skendan *Bil* 556 *(möjl. att föra till följ. bem.).* **4)** *visa sig.* thin rosn som thu läst thik wara godhan mz *(qua te apud homines jactanter exaltasti) Bil* 116. lät sik allan wara wredhan *ib* 283. — *låtsa sig, låtsa.* drotnigen lät sik bliþa vara for þöm *Bu* 167. han lät sik uara bästan georgii ven *ib* 494. *Bil* 485. *Bo* 136. *MB* 1: 162. *Bir* 1: 195, 2: 129, 230, 3: 91, 179, 213. *KS* 15 (36, 16), 47 (120, 51). *Va* 11. thz *(djuret)* latir sik *(finxit se)* stundom suasom thz see dööt *Bir* 2: 128. **5)** *säga sig.* han leeth siik *(kan äfven tolkas: låtsade sig)* wille waka öffuer alla *RK* 3: 189. **6)** *låta sig. i* 1 *pers pl. och omskrifvande denna person af imperat. (jfr Rydqvist* 1: 374-7*). Jfr* **lata 25.** lathom os nw sywngha *Lg* 3: 613. *ib* 656, 694. — *Se vidare* **lata 6, 23, 24.** — *refl.* **latas, 1)** *antaga, förutsätta.* laatz swa som thz ware *(supposito)* . . . at min siäl ware nw j häluite *Su* 334. **2)** *anse sig, tro sig.* vi . . . latoms ey gita tholt litin orät *Bo* 83. om än iak nakot laatz *(putabam)* haffwa lidit *Su* 168. jak wsal latandis haffua min kärasta *ib* 273. lätos wara wise oc fundoghe *Lg* 3: 503. *RK* 3: *(sista forts.)* 4726. *MD* 330, 339. **3)** *låtsa.* lätz vara ganst gudhliken *Bil* 597. *Bo* 99. jag lädz *(sade mig?)* ther wilia bida mz makth *RK* 3: *(sista forts.)* 5339. *Al* 9989. *LfK* 94. *RK* 2: 3131, 3168, 3402, 5981, 9193. lädz han at han giordhe alt räth *Bil* 597. — **lata af, 1)** *skicka från sig, afskeda. SO* 49. **2)** *afstå (från), upphöra (med).* loot ey aff för hon han sa *Iv* 3972. lat af thin fule anda af thinne orena talan *Lg* 550. — *med inf.* han hiolt vppe oc lät af at äta *Bo* 76. *ib* 102, 142. *Bil* 900. *MB* 1: 234. *KL* 268. *Ber* 38, 41. laten af illa göra *KS* 50 (127, 54). *Jfr* **aflata** *samt* **lata 19.** — **lata ater, 1)** *föra tillbaka.* lät adrianum atar smidan i mörkohus *(in carcerem reclu-*

ditur) Bu 521. **2)** *tillsluta.* lätir atir öghonin *Bo* 93. — *abs.* lät ather om sik *Lg* 3: 15. **3)** *qvarlemna.* läto han ensamin athir a önne *Lg* 215. — *Jfr* **ater lata.** — **lata bort,** **1)** *bortföra, aflägsna.* at ij latin henne honum bort j fra *Fl* 176. lät thit leon genast bort *Iv* 4485. — *afskeda.* latis bort vr sins härrä þiänist *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). latäs bort af warre thiänist *ib.* **2)** *afyttra.* thz bort är latit *Bir* 4: 358. **3)** *lemna, afstå från, försaka.* fadher och modher och ther til land later iach bort aff minne hand *Fr* 2296. — *lemna, lemna å sido, upphöra att tala om.* iak vil thän hägoma läta bort *Iv* 1472. — *lemna, lägga bort.* lathe borth alth hadh oc trugh *MD* 14. lät bort alla bedröfwadha thanka *Ber* 259. läth thy nw borth barnaleken *Su* 167. *ib* 92. — *afstå (från), upphöra (med). med prep.* af. lata bort aff sine ondzsko ok härdzsko *Bir* 3: 81. — *Jfr* **bort lata.** — **lata for,** *spänna för.* kasta . . . likstokkin a vaghn älla slädha ok läta for otam nöt älla asna *Bil* 767. — **lata fram,** *framföra.* latin thöm fram *Iv* 3256. *ib* 5226. — *framsätta.* at bordh lätz fram *AS* 59. — *framlägga.* wi . . . lätom fram brödhen som kallas panes proposicionis *MB* 2: 280. — *framräcka.* han vardher sin hals ther läta fram *Fr* 2527. — **lata i,** *slå i, hälla i, ifylla.* en läggir fore han brödhit oc annar lätir ij fore han *(servit ei . . . de vino) Bo* 51. *Jfr* **i lata.** — **lata in,** *släppa in.* han tok sit leon . . . ok loot thz swa ij kofuan in *Iv* 4492. han . . . badh sik gänast ther lata in *ib* 4056. han thorde han ey in til sik lata *ib* 2130. *ib* 2976, 3571. *KL* 279. *RK* 2: 8902, 9556. *Jfr* **in lata.** — **lata nidher,** *nedfälla.* latin nidher the vindebro *Iv* 3087. *ib* 4121. — **lata saman,** *låta komma i hop, sammanföra.* lät saman steen ok järnstangh *GO* 214. — *blanda.* om man lather nardus ok malyrt saman *LB* 4: 349. *ib* 2: 31, 45. — **lata til,** **1)** *släppa till, lemna.* matto lata til liffwit *MB* 2: 292. latin j vilian til *(adhibete)* oc jak skal op tända jdhran vilia mz minom kärlek *Bir* 2: 141. **2)** *tillsätta.* lath tiil vindsteen *LB* 7: 72. latir man honogh til *ib* 3: 75. *ib* 2: 60, 4: 346. — *Jfr* **til lata.** — **lata sik til,** *lägga sig till, lägga under sig, tillvälla sig? företaga sig?* at frälsemän lata sic til, vnder sic eghna oc oss aff hända bryttämarkina *SD* 3: 323 *(nyare afskr.).* — **lata um,** *låta rinna, uttappa?* tak människios blod som bardskärara läta wm aff aadrom aff wngom oc helbrigdom människiom *PM* XXIX. — **lata up,** **1)** *upplyfta, låta uppresa sig.* lat vp thin foot af minom hals *Lg* 550. loth hillebrandh honum op *Di* 268. **2)** *öppna, upplåta. med dat.* lät vp lucum *Bil* 404. — *med ack.* lät op portin *Iv* 4119. *ib* 3576, 3835. *RK* 3: 197. lätho sik vp siälfue alle portane *Bil* 723. lät vp sin öghon *ib* 117. lät han vp breuet *Bu* 169. lät wp bokena *Bil* 648. — *abs.* lät scyt vp *Bu* 520. lät vp for hanom *ib.* *Bir* 4: 49. **3)** *upplåta, öfverlåta.* lotho honom wp bade borger ok land *RK* 1: 4509. latom . . . vp honom oc hans arfwom allan then rät ther wi . . . ther til hafdhom *BSH* 1: 182 (1381). latum wi vp. til eghnum oc hemolum . . . biurunga qwärn . . . ärkediäknenum i strängenäss *SD NS* 1: 552 (1406). *ib* 185 (1402), 378 (1404), 2: 26 (1408). lot up pether priwalke halfft thät steenhusit *SJ* 4 (1422). *ib* 2 (1420), 5 (1422) *o. s. v.* **4)** *uppenbara. Bo* 40. — *Jfr* **up lata.** — **lata ut,** **1)** *släppa ut, låta komma ut.* the willo . . . latha han wt aff then häfft *RK* 1: 2822. lather swin wt a grönagarn *TB* 79. the vilia äkke läta wt thera bulghin ordh *Bo* 233. — *aflägsna, afföra.* the andra materia ta gör hon blöta oc lätir henne wth *LB* 3: 52. **2)** *sända ut.* konungen laather wth skiip saa mangh *RK* 3: 957. — *Jfr* **ut lata.** — **lata vidher,** *tillsätta.* lath vidher talgh *LB* 2: 9. — **lata äptir,** *qvarlemna.* the fortapade loth han äpte *MD* 17. *Jfr* **äptirlata.** — *Jfr* **be-, blodh-, for-, i gen-, legho-, liuf-, utaf-, ute-lata,** *äfvensom* **lätta.**

lata? *f.? Jfr* **blodhlata.**

later, *m.* = **lat 5.** grather ok ilder later *Lg* 984. ther war margha handa later then ene pipar then andre grater *Al* 5299.

later (laatir *Ber* 258; *LfK* 196. *dat., ack.* **later. laat** *Al* 10368. *gen.* **laters** *(i ssättn.)*), *m. och n.* (*MD* 128) [*Isl.* hlátr] **1)** *leende.* the hånom giua later ok ännelof *KS* 58 (145, 64). — *löje, skratt, munterhet.* tu skalt flya ofmykin ok oföghelikan låtr *KS* 24 (59, 26). äpter alt offmykin fafäng later komber opta en sörghelikin grater *Al* 1795. dario gaar bort löghe ok later *ib* 2049. *ib* 5064. *KL* 122. *Bir* 1: 301. *ST* 466. *Ber* 80, 174, 175, 176, 177, 210, 233, 258. *LfK* 196. han gör sik ther aff storan later *Al* 3067. thz gaar os aff allom laat *(all vår munterhet försvinner, vi blifva mycket bedröfvade) ib* 10368. thz gik herra iwan tha aff later *Iv* 780. thz är mik kommit til enkte later *MD* 128. **2)** *det som väcker el. är värdt löje, löjlighet, narri.* hwat man sagdhe aff sancto olafuo thz sagdhe han änkte wara vtan latir ok löghe *Bil* 867. tebey halla thz fore leek ok later *Al* 1533. — *Jfr* **glädhis-, skälle-later.** — **laters ämne (-ämpne),** *n. ämne till löje.* äre thässe ordh oc thenne sidher hägumma full oc laters ämpne *MB* 1: *(Cod. B)* 556.

later (lattär. läter: läti *Bir* 1: 154. *n.* **lat** *Al* 5477. **lath** *JP* 119), *adj.* [*Isl.* latr] *slapp, trög, lat.* segnis lattär *VGL* XIII. thör thrä kofra latan eledh *GO* 52. vp väkkia sin lata lusta til gudz thiänist *Bil* 157. äru . . . lati älla kalle j thinom kärlek *Bir* 1: 175. *ib* 43, 234, 257, 310, 311. *KL* 191, 293. *Al* 5477, 6123. *JP* 119. *Ber* 137, 138. lat *(remissa)* dylska *ib* 229. var han latir j munnenom til gudhelica böne *Bir* 3: 100. *ib* 1: 154. the wardha lati honum at thiäna *Al* 6132. *Bir* 1: 235, 272, 3: 367. *Jfr* **farlater.**

latin, *n.?* [*Jfr Mht.* latîn, *f. och n.*] *Latin.* lius a latin hete candela *Bu* 8. *ib* 166. *KS* 27 (69, 29). — **latins mal (latiins maal),** *n.* [*Jfr Isl.* latínumál] *Latinskt språk, Latin.* äpter rät latiins maal *MB* 1: 368. — **latins tunga,** *f.* [*Jfr Isl.* latínutunga] *Latinskt språk, Latin. Bil* 471. til the cristna män aff latins tungo *Bir* 3: 347. — **latins värs (-vers),** *m. Latinsk vers. Bu* 25.

latina, *f.* [*Isl.* latína. *Lat.* latina (lingua)] = **latin.** hetir han . . . dies saturni a latino *MB* 1: 70. *Bil* 377. *KS* 18 (47, 20), 19 (47, 20). *Su* 372. *Lg* 291. wändhe them (ɔ: reuelaciones) . . . aff latina oc oppa swänsko *ib* 807. — **latino bref,** *n.* [*Isl.* latínubréf] *bref på Latin. FH* 6: 117 (1509).

latine, *f.?* [*Jfr Mht.* latîne, *f.*] = **latin.** ekke

allene thom som lathine kunna. vthen ok thom som swensko kunna ok ekke latine *Gers Frest Inl.* til swenske wända aff latine *Al* 10573 *(kan föras till* **latin***).*

latine tolker, *m. tolk som öfversätter till och från Latin.* kom hiit till viborg store förstens senningebud . . . oc hade met siigh then samme latine tolck, som met honum war j stokholm *FM* 305 (1507).

laurenz mässa (lafrinzs mässa *L.* **larens mässa** *L.* **larsmessa),** *f. L. Larsmessa, till den hel. Laurentii minne firad högtid, den* 10 *Augusti.* om larsmessone *Lg* 3: 350.

lavarþer, *m. L.*

lavendel vatn, *n.* [*Jfr Mht.* lavendelwasser] *lavendelvatten. LB* 7: 216.

laverbär (laurbär *LB* 3: 40, 53. **lawrber** *ib* 184. **laurber** *ib* 154, 6: 284. **laghurbär** *ib* 1: 98. **lagherbär** *ib* 2: 36, 10: 7. **lagerber** *ib* 7: 29, 8: 46. **lagerbär** *ib* 2: 32, 7: 99, 102**),** *n.* [*Jfr Mht.* lörber. *Ordets förra del af Lat.* laurus] *lagerbär.* bacca thz är laurber *LB* 3: 154. lauribacca laurber *ib* 6: 284. *ib* 2: 32. nagor faa lagerber *ib* 7: 29. lagerbär dwgha for siwka liiffwer *ib* 99. tagha . . . laffwerbär *ib* 178. et halfft qwinter lauerbär *ib* 289. *ib* 1: 98, 2: 36, 3: 40, 53, 184, 7: 102, 8: 46, 10: 7. — **laverbära olia (lagerbära-),** *f. lagerbärsolja, olja pressad af lagerbär.* siwda tz i lagerbära olyo *LB* 7: 75. *Jfr* **laverbär-, laverbärs-olia.** — **laverbära trä,** *n. lager.* törra käppa . . . aff laffwerbära trä *PM* 9. — **laverbärs olia (laurbärs-),** *f.* = **laverbära olia.** *LB* 3: 164. *Jfr* **laverbärolia.**

laverbär bladh (laurebär blad), *n. lagerbärsblad. LB* 7: 277.

laverbärolia (lagurbär-. lagerbär- *LB* 7: 72. **lagerber-),** *f.* = **laverbära olia.** smöri om kring örat mz lagurbär olio *LB* 1: 96. smör sigh om wekaliiffwit mz lagerber olio *ib* 7: 80. *ib* 72. *Jfr* **laverbärs olia.**

laverolia (laur-), *f. lagerolja.* tag . . . iiij lod laurolyo *LB* 7: 308.

lavertrü (laghur- *Gr (Cod. D)* 361. **laghir-),** *n.* [*Lat.* laurus] *lagerträ, lager.* offra afgudhirskonne arthemidi gröna kranza oc krono af laghir trä *Gr* 270.

lavi, *m. Jfr* **badhstovu-, mälte-lavi.**

lax, *m.* [*Isl.* lax] *L. lax.* xviij tunnor lax *FM* 280 (1506). han äter . . . fiska geddo och lax och braxn *AS* 59. *LB* 1: 96, 7: 76. *Jfr* **spikelax.** — **laxa fiske (-fische: -fischet** *SD NS* 2: 803 (1414). **-phischi),** *n.* [*Fnor.* laxafiski] *L. laxfiske, ställe hvarest lax fiskas.* piscaturam dictam laxæphischi *SD* 2: 152 (1293). piscariis wlgariter dictis laxæfiske et alæfiske *ib* 4: 88 (1329). at watzstena closter hafde rät til laxafisket *FH* 3: 80 (1446). *SD* 4: 569 (1337), *NS* 1: 625 (1407), 2: 534 (1412, *afskr.*), 803 (1414). *FH* 3: 81 (1446) *o. s. v. RK* 3: *(sista forts.)* 5291. — **laxa fiskeri,** *n. laxfiske, ställe hvarest lax fiskas.* han hafdhe honom aff takit mädh wälde . . . fierdhadelen aff laxa fiskerino i swedh aa *BSH* 2: 73 (1399). then same fierdhadelen i fornempdo laxa fiskerino *ib. SD NS* 2: 133 (1409), 654 (1411). — **laxa garþer,** *m. L.* — **laxa kar (laxe kaar** *FH* 1: 10 (1417, *gammal afskr.*)**),** *n. laxkar, kar el. kista hvari lax fångas.* en fisker aff hwaria fira oc tyughu fiska som takas i laxa karino *BSH* 2: 73 (1399). som i laxakarino takas *ib. SD NS* 2: 654 (1413), 803 (1414). *FH* 1: 10 (1417, *gammal afskr.*). — **laxakarl,** *m. ss tillnamn.* niclis lagxakarl *SJ* 134 (1444). mickel laxakarl *ib* 219 (1453). jöns laxakarll *ib* 254 (1461). — **laxa kista,** *f. laxkista.* haffde theris laxa kistha fry *FH* 1: 10 (1417, *gammal afskr.*). — **laxa not,** *f. laxnot, laxfiske hvarest laxen fångas i not.* vi . . . kännomps . . . oos haffwa . . . afhänth oos . . . ena halffwa laxa not *SD NS* 2: 404 (1411). — **laxa nät,** *n. L.* — **laxa virke (laxe verke),** *n.* [*Fnor.,* laxavirki] *byggnad som i åar uppföres för att fånga lax.* ath i atherbyggen thet laxa virke *(var.* laxe verke*)* . . . som i olaglikä haffuen vpbrythet *SD* 6: 6 (1348, *gammal afskr.*).

le (*dat., ack. (i rimsl.)* **le** *Al* 3354. **lee** *ib* 5295. *pl. ack. (i rimslut)* **lee** *RK* 1: 2790**),** *m.* [*Isl.* lé] *lie.* swa som gräs fore enom lee a badha sidhur swa falla the *Al* 5295. *ib* 3354. skäptô thera kölwor ok thera lee *RK* 1: 2790. *Jfr* **lie.**

lea, *se* **leia.**

lea, *se* **läa.**

lebardh (*Al* 7680; *ST* 513. **lebard** *Di* 5. **leebardh. -ar),** *m.* [*Isl.* hlébarðr. *Lat.* leopardus] *leopard.* x lebardha (äru mik tilfögdhe) *Bil* 369 *(språkprofvet kan döck föras till* **lebardhe***).* diurit var likt lebarde hulkin manglitadhir är *MP* 1: 72. kom en leebardh gangandes *Va* 14. *Al* 7680. *ST* 513. *Di* 5. — **lebards lybisker (lebardz lybsker),** *m. i Lybeck slaget mynt med en leopard i prägeln. Jfr Schiller-Lübben* 6: 197. otta lebardz lybska for en ortog *GS* 52 (1453, *orig.*).

lebardhe (leebardhe), *m.* = **lebardh.** dywrit . . . war likt leebardha *MB* 2: 352.

leccion, *f.?* een mästare j theologiä ok j leccionum(?) *LfK* 255.

ledse (ledzse. letzse), *adj. ledsen, utledsen, trött.* wart the frwn letzse widh gudz tiänist, tykkiandes tidhagärdhena wara alt offlangha *Lg* 3: 185. nar iak nakra litla stwndh sitith haffde i gudz tidhagärdh tha wart iak ledzse *ib* 186.

ledsla, *f. Jfr* **inledsla.**

ledsn (*L.* **ledzn.** **lezn** *L.* **läzn** *L.***),** *f.* [*Fgutn.* laiþsn] *L. ledning.* the komo ther mz ängla ledzn *MB* 1: 127. *Jfr* **inledsn.** — **ledsna fal (lezna fall. leznu fall),** *n. L.* — **ledsna forfal (lezna forfall. läznä forfall),** *n. L.* — **ledsna vitni (lezna-),** *n. L.*

ledsn fal (leznfall), *n. L.*

leþ (leedh. lät *Bu* 19**),** *f.* [*Isl.* leið] *L.* 1) *färd, resa, väg.* do a leþenne *Bu* 100. funnu the sik wara komna for et öland a sina ledh *Bil* 251. til sudercöpingh war hans leedh *RK* 2: 2376. foor sina leedh *MB* 1: 225. — *kosa, stråt, väg.* är idher kunnugh väl the leedh *Fr* 1257. män kunno ekke thaghar ledhena ower hawith *MB* 1: 3. hwi the foro ey sina rätta leedh *ib* 270. — *väg på hvilken man färdas (till lands el. vatten).* han thädhan reedh krankan vägh ok myrka leedh *Iv* 655. harstekit lot han atersenkia thz lot han göre fore thy thz marsken sculle the ledena fly *RK* 2: 3105. ther wart ater en godh ledh til bata diwp oc offrit bredh *ib* 3120. — *väg, väglängd, väg-*

sträcka. riþa . . . langa lät *Bu* 19. *RK* 1: 4081. reedh lönlik stiigh ok skamma leedh *Iv* 643. fämtan dagha leþ riþu þe *Bu* 169. hitto män hans ben xx dagha leed nidher kastadh *Bil* 749. *MB* 1: 200. reedh op til franz the genasta leedh *Fl* 2033. *Fr* 944. *Al* 963, 3937, 4131. *RK* 3: *(sista forts.)* 5046. the watu som rinna aff paradiis käldo, the . . . löpa först langaleedh vnder iordhinne *MB* 1: 124. thz matte höras swa langa leedh *Fl* 1567. — *led, håll, sida.* at fyenderna te wille leggia sigh in wppo räffuelska ledhen *FM* 394 (1508?). — *bildl. i särsk. uttryck.* koma a ledh, *åstadkomma, uträtta.* för än hon matte thz koma a leedh *Iv* 2602. — ganga a ledh, *gå, lyckas.* honom gik ther ey a leedh *(han fick der ingen framgång) RK* 1: 3999. — fram a ledh, *framdeles.* thz maghin i höra fram a leed *RK* 1: 2674. — *för framtiden, i framtiden.* hawer forbrutith mz thässe olydhno tholikt nadhabudh fram aleedh *MB* 1: 292. wy hopom göra rikeno gangn ok mykin froma fram a leed *RK* 1: 4468. — *framgent, fortfarande.* än the ökia sik swa fram a leedh *(Cod. B* framledhis 552*) MB* 1: 275. han see fore konungenom fram a leed *RK* 1: 2002. *ib* 2102, 3346. — *vidare.* oc swa fram a ledh *(Cod. B* framledh 533*) MB* 1: 63. **2)** *sätt.* swarade a tessa leedh *RK* 1: 760. nu mågom wi mannen threfaldelika understånda: ena ledh, swå som han liknas widh ängla och andra ledh swå som han liknas widh södhe, ok annor wärilzlik diur, ok thridhia ledh som är nåkot aff sik siälwom *KS* 3 (5, 3). — alla ledh, *på allt sätt, helt och hållet, alldeles.* solen är allaledh the sama *MB* 1: 38. jak är then som allaledh är *ib* 282. the skulo . . . ey allaleedh thänkia eller akta sit mykla wald *ib* 355. sagdhe honum alla leedh huru honum var ij skoghin skeet *Fr* 1297. *RK* 1: 2049. — andra ledh (androledh *Bir* 2: 174; *Lg* 438), *annorlunda.* at thu ey andraledh göre *Bir* 1: 248. *ib* 2: 174. *Lg* 438. — hvilika ledh (hwilkaledh *ST* 467; *Ber* 2. huilka ledh. hwlkaledh *Ber* 2. holkaledh), *a) på hvilket sätt, huru. i dir. frågesats.* j hwat matto oc holkaledh skal iak thik hielpa bära *ST* 167. — *i indir. frågesats.* hwilkaledh han hafwir thz giort thorfwom wi ey widhir at spöria *ST* 467. *KS* 18 (46, 19). *Ber* 2. *b) med följ.* hälzt: *på hvad sätt än, huru än.* huilka ledh thet kan hälzt warda *KS* 72 (176, 79). — manga ledh (mangeled *RK* 2: 3547), *på många sätt.* mangaledh *(multifarie)* oc mangom lundom taladhe war herra til os i prophetum *MB* 1: 445. *RK* 2: 709, 3547, 7099. — marga ledh, *på många sätt.* kärdhe sik swa margha leedh *Fr* 1354. the *(bönerna)* skulu wara marghaledh *ST* 320. — nakra ledh (nokora ledh *KS* 86 (211, 94). naghraledh), *på något sätt.* som . . . nidhra nakra ledh kirkionna rät *MB* 1: 385. *KS* 86 (211, 94). *Iv* 4076. — *i någon mån.* giordhe gudh . . . maanan . . . at liwsa nakraleedh nattina *MB* 1: 156. *ib* 392. naghraledh vttydha . . . bokena *ib* 2: 331. — samu leþ (samaledh *Lg* 553. samoleth *Bir* 2: 336. sammaleed *RK* 1: 3648), *på samma sätt, sammaledes.* en annar man som samuledh hafdh[e] mist sit mal *Bil* 868. thz är samuledh mz mik *Bir* 3: 66. *SD* 5: 565 (1346), 566, 639 (1347). *Bil* 372. *Gr* 262. *Bir* 1: 84, 131, 214, 2: 336. *Iv* 4312. *RK* 1: 3648, 2: 4261, 4311. *Lg* 553. — tholika ledh (tholka-), *på sådant sätt, sålunda. Bir* 3: 385 — thriggia ledh *(för* thriggia handa ledh*), på tre sätt. KS* 86 (211, 95). — thässa ledh, *på detta sätt. sålunda.* talade tässa ledh til hans *Bil* 845. *Iv* 3531. *Fr* 545. *RK* 1: 188, 3804. *Al* 3745. — ängaledh (änguledh *KS* 46 (118, 50). ängaledhe *Al* 1255 *(i rimsl.).* engin ledhe *ib* 7060 *(i rimsl.).* ingom leedh *MD (S)* 213), *på intet sätt, ingalunda.* hon vilde ängaledh *(nullo modo)* höra han *Bir* 1: 169. skulu the ängaledh fåfänge wara *KS* 53 (135, 57). *ib* 46 (118, 50). *MB* 1: 33. *Lg* 585. *Fr* 1270. *Al* 1255, 7060, 7619. *MD (S)* 213. — *Jfr* **almanna-, annor-, bata-, dags-, skip-, skipa-leþ,** *äfvensom* **a-, af-, alla-, andra-, annor-, fram-, haf-, huru-, hvaria-, hvilika-, lang-, manga-, margha-, nakra-, rät-, samu-, sin-, sina-, sio-, skip-, skogh-, sva-, sär-, tha-, tholika-, thäs-, thässa-, ängaleþis.**

ledh, *se* **lidh,** *n. led.*

leþa (lätha *Bu* 9. **lädha: -as** *MD* 66. *pres.* **-ir.** *impf.* **ledde. lede** *Bu* 151. **leidde** *MD* 15. *refl.* **ledes** *Bu* 20. *pl.* **leddo. leeddo. ledo** *Bu* 25. **leedo** *Gr* 266. **läddo** *MD* 65. **lädo** *Gr (Cod. D)* 379. **leiddo** *MD* 66. *part. pret.* **ledder. leder: ledan** *Bu* 28. **leeder: leed** *Bir* 2: 328. *n.* **leet** *RK* 1: 2138. **leeth** *Su* 122**),** *v.* [*Isl.* leiða] *L. eg. komma att gå, bringa (någon) till att gå.* **1)** *leda, föra.* þe leddo han tel guz mönstar *Bu* 197. *ib* 25. *Gr* 266, *(Cod. D)* 379. *Bir* 2: 328. firi þöm þu ledde iui þört haf *Bu* 77. *Bil* 115. ledes . . . for guz dom *Bu* 20. *ib* 28. *MD* 65. **2)** *leda, föra. om väg. trans.* findir thu en grönan wägh. oc han ledher thik til paradiis *Lg* 90. — *intrans.* han gik fram-aat thöm vägh som ledher til himerikes *Bil* 884. *Bo* 215. then wäghen som ledher adhor *(ducit ador) MB* 2: 267. **3)** *leda, anföra.* skipadhe han them världinna hyfdhinga them ther fore skullo ganga oc ledha alla trona kristna män i andelike stridh *Bo* 58. **4)** *gifva lejd åt.* haffde iak ider ey hingat leet *RK* 1: 2138. villo them felugha *til sik* ledha *ib* 255. *Jfr* **leidha. 5)** *leda, bringa. trans.* lätha þöm af fäþerssens siþum *Bu* 9. han skal ledha til inkte *(tillintetgöra)* alla the thik dröfwa *Gr (Cod. D)* 378. — *intrans.* then vilin som hon för hafdhe ledhe til häluitis *Bir* 1: 49. kropsins luste ledhe til *(adducit)* huxins ostadhlikhet *ib* 301. *Jfr* **7. 6)** *hänföra, återföra.* alt thz hans hugh mötte . . . alt ledde *(reducebat)* han thz thiit hwadhan alt got komber *Su* 392. — (?) thz alt gladelika gör oc ledher mik korsfästom til äro oc äptherfölgnigh *ib* 192. **7)** *medföra?* tässe liffsens ondh tingh ledha oc fram dragha graat *LfK* 204. *Jfr* **5.** — **ledha ater,** *leda tillbaka.* ledha presten ater til världenna *KL* 319. waar herra ledde ater watnen ower them *MB* 1: 319. *Jfr* **ater ledha.** — **ledha ater ok fram,** *leda el. föra fram och till baka.* ledhis sidhan atir oc fram *Bo* 181. — **leþa fram, 1)** *framleda, framföra.* lede fram tua r[i]ka suena *Bu* 151. *Bo* 181. *MD* 15, 65. **2)** *framlefva, tillbringa.* leddo fram sina dagha i lusteliko lifwärne *Ber* 209. *Jfr* **framleþa.** — **ledha in,** *inleda, införa, föra, gifva anledning.* dröuilse ledha in *(inductivæ sunt)* til godh thing andelik *Bir* 2: 146. *Jfr* **inleþa.** — **ledha ut,** *leda ut, föra ut.* leeddo the han wt *Bo* 197. *Bil* 257. som os ledde wt af vantronna myrkir *KL* 373. *MD* 66. *Jfr* **ut ledha.** — **ledha ut ok in,** *leda ut*

och in. ledha them wt oc in *MB* 1: 420. — *Jfr* **be-, bort-, for-, ivir-, til-, und-, up-, vägh-, ät-leþa,** *äfvensom* **oledder.**

ledha, *f.* **1)** *kosa, stråt, väg.* män kwnno ey taghir ledhona offwir haffwit *MB* 1: *(Cod. B)* 527. **2)** *ledning, ledsagande.* sända mz them ängla ledho *MB* 1: 349. *ib (Cod. B)* 537.

ledha (leedha. lede. leedhe), *f.* [*Isl.* leiða] **1)** *leda, vämjelse, afsky.* thänne matin gör ey styg älla ledho them af honom äta *Gr* 272. sötme vtan ledho *Bir* 2: 328. *ib* 1: 28, 3: 330. hafdhe styg ok ledho vidh värlzlik thing *ib* 179. *ib* 2: 114. *KL* 340. *MB* 1: 495. haffwandis . . . ledho til alt got *Su* 377. hafdhe hwart thera ledho moot andro *KL* 296. liifsins ledha *(tædium vitæ: leda vid lifvet) Bir* 1: 37. *ib* 313. *Su* 263. *LfK* 101. lifwit hafs tha j ledho *(tædio habetur) Bir* 1: 133. *ib* 237. iak . . . i ledho hiölt han *Su* 41. al värld-ina lustelik thing varo mik j ledho *(fastidio)* at thänkia *Bir* 3: 374. *MB* 2: 291. *Su* 44, 352. all likamlikin födha kombir j ledho *ib* 353. all creatur oc skapat thing warda hanom til ledho oc pino *ib.* *Jfr* **matledha.** **2)** *fruktan, ängslan.* haff engen lede *RK* 2: 3536. baare för erchebyscopin inga leedha *ib* 3: 458. *ib* 350. jak skal vpresa thän som fallir j stridhinne til thz som ey hawir vanskilse ällir ledho *(anxietatem) Bir* 2: 125. **3)** *ledsnad, sorg.* thu gör thinom skriptafadher ther mädher stora ledho *Ber* 253. taghen för idher inga leedhe *(var icke ledsen) RK* 3: 1455. *ib* 2981. **4)** *skada.* waro sinom herra til ledho *RK* 1: *(Albr) s.* 211. thz reff är them gangit til leda *ib* 212. *Iv* 3305, 4884. **5)** *trötthet, slapphet.* the siäl som idhkelica sukkar ok bidhir vtan ledho *(sine intermissione; utan att tröttna) Bo* 112. mz huxsins leedho *ib* 180. — **ledhosamber (ledhesamber** *Su* 108; **-sam** *JP* 31; **-samt** *Su* 102; **-samme** *ib* 97; **-sama** *MP* 1: 173. *frf. vok. i änd.* **-sam-** *MP* 1: 173. **-samm-** *Su* 97. *n.* **-samt** *ib* 6, 102. **-sampt. -sampth),** *adj.* **1)** *kännande leda el. vedervilja, ohågad, ovillig.* thz en människia är olydogh och ledhesam j gudz thiänist *JP* 31. **2)** *motbjudande, vedervärdig, ledsam, tråkig.* thän ledhesamme smaken *Su* 97. tholkit fölghe kunne äkke vara ledhosampt *(non poterat in tali comitatu tædium commeantibus generari) Bo* 64. hwar som nokot ärande är oflankt oc ledhosampt *ST* 6. *ib* 180. *Su* 108, 272. hwar som . . . ledhosampth thikker wara thär dwälias j gudz thiänist *JP* 33. — *med dat.* andelikit liuärne är honum ledhosampt *Bir* 3: 33. *MP* 1: 173. *Su* 102. altidh war thz för honom swa ogenth oc lodesamt *(för* ledosamt*)*, som wansmakande mather *ib* 6. **3)** ? at han (ɔ: kännedombir) . . . är ledhosambir ällir letzlikin at wndirsta oc lustelikin at höra *Su* 346. — *Jfr* **ledhsamber.**

ledhare (leedhare *MB* 2: 266. **leddhare),** *m.* [*N.* leidar] **1)** *ledare, förare.* þe (ɔ: þiura) gingo rättan vägh vtan leddhare *Bu* 168. **2)** *ledare, ledsagare, vägvisare.* görande sik han til ledhara *Bo* 185. hafwi ledhara *(ductores)* hulke som hona skulu ledha til sins brudhgoma säng *Bir* 1: 271. at haua kännefadhir ok ledhara at han skulle gaa fore thom mz ordhom oc gärningom *ib* 3: 451. *Bil* 215, 276. *MB* 1: 318, 319. *Bo* 64. *Bir* 3: 406. **3)** *anförare.* alra gudz härskaps mogha ledhara *Bo* 219. *ib* 246. *MB* 2: 266. — *Jfr* **himna-, vägh-ledhare.**

leþas (*pres.* **-is. leedz** *RK* 3: 1844. *impf.* **ledd-is. leeddes** *(pl.) Lg* 3: 539**),** *v. refl.* [*Isl.* leiða; *refl.* leiðaz] *L.* **1)** *varda led (för), väcka leda el. ledsnad (hos).* þa ald liþ ande *(för* liþande*)* þing sniällaleka leþas *Bir* 4: *(Avt)* 179. — *med dat.* j frygdh ok glädhi som aldre liiz ok engom ledhis *Bil* 216. al värlzlik thing ledhas *(vilescunt)* thom som gudh är sannelica sötir *Bir* 3: 222. **2)** *ledas, känna leda el. ledsnad. opersonl. med dat.* hanum leddis vnder löst j langum qualum *(nimio afficeretur tædio) Bil* 256. thzta är sorgh at wngom aldre ledhis widh lifuit *ib* 476. vm thik ledhis vidh thz mange astunda *Bo* 47. *GO* 339. *Bir* 1: 119, 279, 2: 249, 3: 419. *ST* 276. *Fr* 3047. *RK* 1: 1011. bondomen took tha wider *(dervid)* at ledhas *ib* 2778. lät thik äkke ledhas vidh at thänkia, thz som herranom leddis äkke at thola *Bo* 183. ledhis hänne bidhia *Bir* 3: 167. — *personl.* smaswenin thok at länkta wm sidhe ok leddis at sithia enom stad *Bil* 610. vm hon lätis älla ledhis . . . j bönine ok j ärfwodheno *Bir* 3: 168. siälen ledhis widh twnga liffuet *Su* 108. han . . . ledhis widher at liffua *ib* 353. *Lg* 3: 539. at ledhas vidh at känna androm *KL* 282. — **ledhas vidher,** *känna leda, varda trött, tröttna.* badhe the som flängdo han the thröttos. ok the som sagho vppa leddos vidhir *(tam tortoribus quam inspectoribus fatigatis) Bo* 193. saa aptha han ther meder finnes kan. böte saa i embetet ther till hanom ledes vijdh *(d. v. s. till dess han upphör) SO* 110. aff mangom ordom leedz een man widher *RK* 3: 1844. *Jfr* **vidher ledhas.**

ledhe, *m.* [*Fnor.* leiðir] *ledare. MB* 1: *(Cod. B)* 556.

ledhelika, *adv. förskräckligt.* stoodh han *(muren)* ledhelika riffnadher *Su* 52.

leþer (leedher. leidher. *n.* **let. leth. leet. lith** *MD (S)* 256 *(i rimsl.)***),** *adj.* [*Isl.* leiðr] *L.* **1)** *vedervärdig, obehaglig, motbjudande, förhatlig.* ledher rökir *Pa* 22. hulkin som vatnit gör let oc stygt til at drikka *Bir* 2: 130. hawir them ledha *(detestando eas) ib* 1: 363. mädh liowo eller ok ledho *(med godo el. ondo) SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). the skulu hawa allan arff sidhan, badhe ledhan ok liowan *ib NS* 1: 288 (1403). — *med dat.* conungin . . . wardh hwariom manne ledher *Bil* 230. hans kiännedombir var thöm ledher *ib* 863. thöm ath tiäna war honom leet *MD (S)* 236. *ib* 256. *Bil* 104, 409. *Bo* 124. *Bir* 2: 180. *Al* 1654. *Su* 86. lät sik thz opta ware leet hanum war liuft ok thz ledhast honum war liuwast *Bil* 299. ä hwem thet är lywffth eller leth *BSH* 5: 123 (1506). *Va* 28. *RK* 2: 8664. **2)** *led, ful, stygg, vederstygglig.* fik bradha banasot fula oc ledha *Bil* 112. leedh fradha *Bir* 2: 99. eet röt silkis klädhe leet oc gamalt *Bo* 194. swa ledhir som han var langir *ib* 30. saa hon diäfwllin rädhelika ledhan. styggan ok wanskapadhan *VKR* vi. teþes hanom fagher skuge ok talaþe tel þän leþa skugan *(d. v. s. djäfvulen) Bu* 130. teþes þöm en leþar i blamans like *ib* 208. leþe diawl *ib* 189. thän ledhe gramin *Bo* 49. — *vederstygglig, skändlig.* hawir hört thera ledha oc oqämelica gärninga *Bo* 80. j theth leidh *(för* leidha*)* iudhe glam *MD* 15. **3)**

som väcker ledsnad el. sorg, smärtsam. med dat. honum var thän iomfruo skadhi leedh *Iv* 3015. *Fl* 1694. thz er mik leet vm idhen dödh *RK* 1: 2489. herra iwan var leet . . . thz herra gafuian sagdhe swo *Iv* 5193. *Al* 350, 673, 1328. *RK* 2: 4726. thz war honom leth ath henne skulde swa stor wider mödhä til komma *Va* 39. **4)** *ledsam, tråkig.* ängin stund är längre oc ledhare, än the som man siter orkolös *MB* 1: 128. **5)** *förbittrad, vred. med dat.* macedones aff rätte wredhe wordho alexandro ledhe *Al* 4150. *ib* 5644. **6)** *ledsen, illa till mods.* rikens radh wardh tha leedh *RK* 2: 94. — *Jfr* **hvemleþer.**

ledher, *se* **liþer.**

ledhestaver (leyde-), *m.* [*Mnt.* leidestaf] *eg. ledande staf, vandringsstaf; ledare, förare.* lädughet hon är . . . til odygd en leyde staff *MD (S)* 206.

ledhestiärna, *f.* [*Jfr Mnt.* leidestern *och Isl.* leiðarstjarna] *ledstjärna, stjärna som visar vägen. bildl.* thz (ɔ: gudz nampn) är . . . een ledhe stiärna allom ellendum oc främadhom *ST* 77. är iomfru maria een ledhestiärna *ib* 209.

ledhesven, *m. ledsven, ledsagare. Bil* 741. — *bildl.* tha retwisan är henne ledeswen *MD (S)* 245.

ledhilse, *n. pl.? Jfr* **framledhilse.**

ledhirska (-erska), *f. ledarinna.* o . . . sancta anna . . . beskärma them, oc war thera ledherska swa länge the leffua *Lg* 3: 678.

ledhis man, *m.* [*Mnt.* leidesman] *ledare, ledsagare.* gudz ängil war thera ledhis man *ST* 335. *Jfr* **leidhaman.**

ledhning (ledhnigh), *f. skydd, lejd.* tha sagdhe millasta modhren maria kom til mik tryggelika wndher mina ledhnigh oc feloghet *Lg* 663. wnne mik fri ledningh til ok fra ok i mit fri beholdh ighen *BSH* 5: 555 (1516). *Jfr* **inleþning.**

ledhsagha, *f.* [*Isl.* leiðsaga] — **ledhsaghu man,** *m.* [*Isl.* leiðsögumaðr] *ledare.* i gönom samma ökn gingho israels söner mz josue theras ledhsaghu man *Lg* 3: 656.

leþsaghare, *m.* [*Isl.* leiðsagari] *L. ledsagare, vägvisare, ledare.* helsona ledhsaghare *(dux salutis) Bil* 107. hans ytarsta ledhsaghare aff tässe wärld til gudh fadher j himerike *Su* 307. *MB* 2: 79. — *särsk. vägvisare för sjöfarande, lots.* fluþo . . . iui haf ensamne vtan leþsaghara ok styre *Bu* 166. *ib* 133, 523. *Bil* 251. ledsaghare äller pilotus *PM* 59.

leþsaghi, *m.* [*Fnor.* leiðsagi. *Mnt.* lêtsage] *lots.* leghär skiphärrä leþsaga *SR* 47.

ledhsamber (*n.* **ledhsampt. leedhsamt** *Ber* 272), *adj.* = **ledhosamber 2.** *med dat.* gör han mannenom världinna söta oc kära ok himerike ledhsampt *(facit . . . cœlestia fastidire) Bir* 2: 60. ärther oc bönor . . . ärw ledh sam wärdzlikom manne *LfK* 84. at thik skule eygh vara leedhsamt altidh at bidhia *Ber* 272.

ledhugher, *se* **lidhugher.**

leþsund, *n. L.*

leþunger (ledhonger), *m.* [*Jfr Isl.* leiðangr] *L. härnadståg med dertill hörande utrustning. SR* 21. for j härfärdh . . . mz wt budhnum alla landa ledhunge *Bil* 374. badhe hans syni vt budhis vt i ledhungh *ib.* lot han biudha en ledhung a *Al* 3922. *MD* 330, 343, 344, 352. til hedhna manna vmstridhilse ok ledhong *Bir* 3: 311. — **leþungslami (ledhongs-** *SD* 2: 408 (1305), 5: 89 (1342). **ledhongx-. ledongs-. ledonx-** *SD* 1: 550 (1279). **ledhogx-** *ib* 586 (1281). **ledhux-** *ib* 2: 139 (1292). **ledhuns-** *ib* 408 (1304). **ledhunxlamme** *ib* 218 (1296). **ledingslame),** *m.* [*Fgutn.* laiþings lami] *L. utskyld hvilken ss aflösning för skyldigheten att deltaga i leding erlades de år då sådan ej utgick. SD* 1: 550 (1279), 586 (1281). licet gutthensium lex & consuetudo approbata huiusmodi fuerit ab antiquo, quod neque in expeditionem ire, neque ledongslame persoluere tenerentur, nisi expeditio ipsa esset eis per literas nostras, seu certum nuncium legaliter demandata, & ex tunc optionem haberent, aut in expeditionem ire, aut ledongslame illius annj persoluere, attamen . . . est taliter placitatum . . . vt dicti guttenses teneantur singulis annis imposterum nostrum ledongslame persoluere vna cum tributo . . . quæ duo tributum & ledongslame . . . in proprijs sumtibus nos & successores nostri recipi faciemus *ib* 671 (1285, *nyare afskr.*). solutione ledongslame illius anni tunc cessante *ib.* assignamus . . . ledhongxlamæ & nefgiald per westmanniam *ib* 657 (1285). *ib* 2: 139 (1292), 216 (1296), 218 (1296), 242 (1297), 390 (1303), 408 (1304, 1305), 424 (1304), 489 (1307), 490 (1307), 495 (1307, *nyare afskr.*), 5: 89 (1342). ledingslame *Urk. fr.* 1452 *(enl. meddelande af Bibliotekarien C. G. Styffe; i nämda urk. omtalas ledungslame ådömd för tre år å en utjord i Lösings härad, Östergötland).* — **leþungs skin,** *n. L.* — **ledhungs timber (ledingz-),** *n. timmer som i skatt lemnades till flottans behof? BtFH* 1: 316 (1413, *Joh. Bures utdr.*).

leena, *f.* [*Lat.* leæna] *lejoninna. MB* 1: 415. *Jfr* **leona.**

lef (-ar), *f.* [*Isl.* leif] *lemning, qvarlefva.* sualgh . . . alla levana *(af en senare hand ändradt till:* atirleuonar; *Cod. C har:* läwonar 1018*) Bil* 1018. *Jfr* **aterlef.**

lef, *se* **lif.**

lefra, *se* **lifra.**

legha, *f.* [*Isl.* leiga] *L.* **1)** *lega, aftal; aftal om rätt att mot ersättning använda el. bruka annans egendom.* hugger vtan loff ellir legho *TB* 80. taker nokor vten lof eller legho häst eller skyuth annärs mandz *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). **2)** *lega, bruk af annans egendom (särsk. jordegendom) mot öfverenskommen betalning, arrende.* hafui bonde wald a tridhia tinge a legh *(för* legho*)* at sälia *(öfverlåta bruket af ållonskogen)* hwem han will som han dyrast githir *TB* 74. wi . . . hauom . . . a legho lathit *(utarrenderat)* wan gardh rakkaby . . . erike ärländzsson *SD NS* 1: 230 (1403). vi . . . hafwom latit legho *(för* a legho?*)* . . . herra yfware niclison riddara the öna *ib* 414 (1405). *FM* 77 (1483). **3)** *lega, betalning för bruk af annans egendom el. arbete; betalning för rätt att färdas å annans fartyg.* the lytto at the legho *Bil* 455. — *arbetslön, lön.* sömadhe oc span for legho *Bo* 14. räkna honum . . . fulla legho fore hwart aar *MB* 1: 375. then forman som meer älska värlzlikx gooz legho *(den lön som består i timligt gods)* än sinna vndirdana siäla gagn *MP* 2: 84. — *Jfr* **aldin-, garþa-,**

husa-, iordh-, iordha-, sam-, skip-legha. — **legho boskaper,** *m. L.* — **legho dagsvärke?** *n. dagsverke som göres för lega.* alt ärwodis folk som sik later lego dagxwärkom *(möjl. förderfvad text) GS* 51 (1450). — **leghodränger (legha-** *Su* 106**),** *m.* [*Isl.* leigudrengr] *L. legodräng, tjenare.* legho drengia eller legho konur *PfN* 136. scal gaarzmestarin faa abbatissonne oppa ena script mang hion oc leghodrengia j clostirsins brödh äru *VKR* 38. *Bir* 5: 121. *MP* 2: 83, 84. *Su* 106, 287. — *legoknekt. RK* 1: *(Albr) s.* 212, 213. — **legho folk (leegho-** *Lg* 3: 525**),** *n. L. koll. legohjon, tjenstefolk.* jngen locke annars legofolck ifrån sin embetzbroder *SO* 214. pläghade mz sinom barnom oc legho folke gaa til kyrkio *Lg* 3: 666. *ib* 525, 667. — *legoknektar.* iak haffuer mist mestadelen aff myna swena ok legofolk *BSH* 4: 194 (1495). — **legho fä,** *n. L.* — **leghu fäster,** *p. adj. L.* — **legho ganga,** *v. L.* — **legho gods (legha gotz),** *n. arrendegods.* alle thesse III rikens jnbyggiare . . . som theras gotz och ägedela orättelegha hafua mysth . . . the skulu thz strax igen fangha . . . ähwat thz heltz är arfua gotz . . . legha gotz äller kronens panth *BtRK* 330 (1483, *orig.*). — **leghohion (lege-** *DD* 1: 130 (1480, *afskr.*)**),** *n. L. legohjon.* firi all leghohjona bruth *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). *DD* 1: 130 (1480, *afskr.*). — **legho karl,** *m. L.* — **leghokona (leghukuna** *L.* **leukuna** *L.***),** *f.* [*Fnor.* leigukona] *L. tjensteqvinna, piga. PfN* 136. — **legholata,** *v. L. utarrendera, uthyra.* skal äghnte aff thesso sino mödherne sälia, wtsätia älla legholata *SD NS* 1: 678 (1407). — **leghomal (-maal),** *n.* [*Isl.* leigumál] *arrendeafgift, hyra.* fföre rät leghomaal huar aar halff marc eller siax markar vax *SD* 2: 691. — **legho man,** *m.* [*Isl.* leigumaðr] *L.* 1) *legd arbetare.* thins legho mantz wärk skal thu ey olönadh dwälia mz thik til morghins *MB* 1: 364. *MP* 1: 133. *Bir* 2: 72. 2) *arrendator?* 4 läje män *BtFH* 1: 303 (1413, *Joh. Bures utdr.*). läjemän som godz hafue af bönder *ib* 316. — **legho oxe,** *m. L.* — **legho pika (leeghapigha. leghe pigha),** *f. tjensteflicka, piga.* war gripin aff eena leeghapigha *RK* 3: 1776. een hans landbo hustrw och henne leghe pigha *BSH* 4: 79 (1481?). — **legho pänninger (-pänninger),** *m. L.* — **legho qvinna (legha qvinna** *RK* 3: 1782**),** *f. tjensteqvinna, piga. HSH* 12: 79 (1431). *GS* 51 (1450). *RK* 3: 1782. — **leghu ruf,** *n. L.* — **leghu stadder,** *p. adj. L.* — **leghostämna (leghu stämpna** *L.***),** *f. L. legostämma, viss tid (halfår) för hvilken öfverenskommelse om tjenst el. arbete blifvit ingången. SD* 5: 637 (1347). — **legho sven,** *m.* [*N.* leigesven] *L.* = **leghodränger.** *Bil* 424. *MB* 1: 371, 375. *Bir* 2: 53. *Su* 448. — **legho sälia,** *v. L.*

legha, *se* **lägha.**

leghate, *m.* [*Lat.* legatus] *legat, sändebud, fullmäktig, ställföreträdare.* konungx bwd ok hans legata *(vicarii seu legati regis)* äro the ower hans vnder satha *MD (S)* 258.

leghia (legha: -as *MP* 1: 82. **leygia** *SO* 86. **leya** *PM* 33; *SO* 203, 206. *pres.* **-ir. leghie** *Bir* 2: 66. *impf.* **leghþe. legdhe. lägdhe: -is** *Bil* 316. *part. pret. n.* **leght. legt** *SD NS* 2: 99 (1409). **leygt** *ST* 295. **lekt** *ib*; *PfN* 137. **leekth** *SD NS* 1: 456 (1405). **leget** *SO* 203, 206**),** *v.* [*Isl.* leiga, leigja] *L.* 1) *conducere; lega, hyra (ett ting), arrendera.* leghþe . . . scip *Bu* 523. *RK* 2: 7923. legdho the sik nakat litit hws *Bo* 14. *ST* 295. *SO* 206. huilkin man skipan leghir *TB* 74. hästa äller oxa köpa eller leya *PM* 33. at hawa leght aff . . . her bendict piik . . . en gardh *SD NS* 1: 61 (1401). *ib* 456 (1405), 2: 99 (1409). 2) *lega (en menniska till arbete el. någon gärning).* leghþe tel *(dertill)* ma[n]gha gärniges män *Bu* 417. legdhe ärfuodhis män at ärfuodha j sinom vingard *MP* 1: 77. *Bil* 316. legdhe han fatigha oc lösa män *MB* 2: 97. *MP* 1: 82. *PfN* 137. *SO* 86, 203. legdhe sik hirda *Bir* 1: 204. hulkin som leghie sik gerningis man til at äruodha *ib* 2: 66. hwa sum byuther androm manne äller leghir til at sla, sargha ällä dräpa *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). leghia mz päniggom tua män at dräpa sin magh *Bu* 30. — **leghia undan,** *lega el. hyra till förfång (för någon). med dat.* legher vndan androm gardh *SO* 66. *ib* 100 *(på båda dessa ställen kan dock* undan *fattas ss prep. med dat.).* legher androm sinom broder hws vndan *ib* 206. *Jfr* **undan leghia.** — *Jfr* **samleghia.**

leia (*MB* 1: 197; **-ande** *Bu* 416, 494; *Di* 1. **leya: -ande** *Su* 409. **lea: -ande** *Bir* 3: 66; *KL* 261. **le** *MB* 1: 189. **lee** *Bu* 101; *KL* 261; *Iv* 1280, 2380; *ST* 415; *RK* 3: 2109. *pres.* **leer** *MB* 1: 189; *Bo* 134; *GO* 592; *RK* 2: 7288. **lee** *Bir* 3: 119. *impf.* **lo** *Bu* 414, 532; *Bil* 350; *MB* 1: 187, 189; *Lg* 92. **loo** *Bir* 2: 167; *Iv* 1697, 1811; *RK* 1: 3915; *Al* 1794; *MD* 56. **low** *Di* 140. **logh** *MD* 50. **log** *Di* 165. *pl.* **logho** *Bil* 234; *Fl* 1349; *Al* 1785; *ST* 415. *part. pret. n.* **leet** *MP* 1: 249. **leed** *RK* 2: 7177**),** *v.* [*Isl.* hlæja] *le, skratta.* han lät . . . alscona biläte lee *Bu* 101. — *ss uttryck för glädje, tillfredsställelse el. bevågenhet.* leiande ok bliþo änlite *Bu* 416. tha sagdhe diäfullin swa som leande oc glädhiandis *Bir* 3: 66. lo alder i sino hiärta *MB* 1: 187. tha ma thera hiärta aff glädhi lee *Iv* 2380. luneta tok tha hemelika lee *ib* 1280 *(möjl. att föra till följ. afd.).* en leer ok annar grather *GO* 592. *Al* 1794. sanctus johannes j sinne modher liffue logh mz frygdh *MD* 50. *ib* 56. laurencius þakaþe guþi. ok lo þär han la *Bu* 414. *MP* 1: 249. *MB* 1: 197. *RK* 2: 7177. herra gawian tha swa hiärtelika loo *Iv* 1811. loo fastelika ok giorde sik gaman *RK* 1: 3915. mz thino fagherprydda änlite ok leyande öghnalatom . . . fikt thu darat mit hiärta *Su* 409. allom swarade han leiande *Di* 1. han loo ey blidhelica mot hänne *Bir* 2: 167. han . . . lee mz munnenom til *(ad)* sina giri *ib* 3: 119. tha war adam mykith gladhir oc lo aat *Lg* 92. — *bildl.* leer naturin mot thy hänne är naturlikit *(arridet naturalibus) Bo* 134. — *ss uttryck för uppfattning af ngt ss komiskt el. för begabberi.* sara . . . thykker löghlikt at thera ordhom . . . oc for thy leer hon lönlika *MB* 1: 189. tha byriadho the wiso herrane til at lee oc huldo thz for gaman *ST* 415. *Di* 165. lo clemens for vnder *Bil* 350. suarar mz spot leiande *Bu* 494. tha alexander kom the logho höght *Al* 1785. lo at domaranom *ib* 532. som förra at honom logho *ST* 415. logho apostoli at thera lyngh *Bil* 234. *Fl* 1349. *Iv* 1697. *RK* 3: 2109. *Di* 140. log hon att *(deråt) ib* 165. — *trans. le åt, bele.* jac wondar ey . . . ha thz grather eller leer *RK* 2: 7288. — *Jfr* **til leia.**

leidh (leydh. leyd. leygdh. legdh), *f.* = **leidhe.** han badh honum komma paa godha leyd *RK* 3: 3080. leydh motte the honum sända *ib* 2962. wthan leygdh och giisla fasta *ib* 2680. ordh ock legdh hölth iack inghen man *ib (Till. om Chr. II, red. A)* 6199. som for:ne her niels boson leygdh tilsagt haffwe *BSH* 5: 275 (1508). bryta konwngens leyd *PM* 38. — **leidha bref (leydha breff** *L.* **leyda breff** *PM* 37. **ledha breff** *Lg* 3: 562**),** *n. L. lejdebref. Lg* 3: 562. *PM* 37. *Jfr* **leidh-, leidhe-, leidhis-, leidho-bref.** — **leidha man (leyda man: -men** *RK* 2: 1654. **leydaman: -men** *ib* 1659. **leyde man: -män** *ib* 6983**),** *m.* [*Mnt.* leideman] *ledsagare, en som eskorterar el. medföljer till skydd och betäckning. RK* 2: 1654, 1659, 6983. *Jfr* **ledhisman.**

leidha (leijde. leydha. leygda. legda: -om *HSH* 18: 72 (1497). *part. pret.* **-adher. leydher** *L.***),** *v.* [*Mnt.* leiden] *L. följa, gifva säkert följe el. lejd åt, förse med lejd.* ij leidin os om stunda frestä mällan ängland ok britan op a een halla fagher plaan *Fr* 1224 *(öfriga hdskr. hafva* j leydhos *(för* ij leidin os*), hvilket torde vara rätta läsarten*; leydhos *torde böra fattas ss ett ortnamn).* vthan han hanom leyde män sendhe som hanum leyda oc forwara j frid for hans owener fara *RK* 2: 6984. han lot sich leydha til hanom *ib* 2603. *ib* 1636. han leeth siik leygda mz breff och troo *ib* 3: 523. skulo the . . . leydhadhe oc feloghe wara atta dagha ther äpter at the ära kompne i thera felogha behald *BSH* 1: 187 (1386). *ib* 186. ath wi . . . haffwa leijdet och feleth och medh thetta vorth opne breff leijde och fele . . . her niels booson . . . hiit in i swerige, til stocholm eller annerstadz, hwar han sig till alle eller nogre aff oss benale kan, frij, feledh och leijdet, hiit in at komme . . . her frij, feledh och leijdet at blifwe in till tiwgende dag jwll . . . sedhen frij, feledh och leydet vdi siit frij behold till borcholm igen komme *ib* 5: 207 (1507). *HSH* 18: 72 (1497). *Jfr* **leþa 5.**

leidha (leydha), *f.* [*Mnt.* leide] = **leidhe.** vy . . . sighiom oc gifuom wärthughom herrom oc fäthrom . . . ena sikra oc felogha leydho fra thessom dagh . . . oc til kyndelmässo dagh . . . fore allo thy them innan thesse leydho skadha ma *BSH* 1: 187 (1386). *Jfr* **leidh, leidhe.** — **leidho bref (leydho breff),** *n. lejdebref. OB* 213. *Jfr* **leidh-, leidha-, leidhe-, leidhis-bref.**

leidhbref (leydh breff *PM* 38. **leyd breff** *ib***),** *n. lejdebref. PM* 38. *Jfr* **leidha-, leidhe-, leidhis-, leidho-bref.**

leidhe (leijde. leyde. leygdhe. legdhe. *pl.* **-ir),** *f.* [*Mnt.* leide] *lejd, af öfverhet gifvet löfte om personlig säkerhet under resa.* friliga pa hans leyde fara *RK* 2: 6989. han bödh thom starka leyde tha *ib* 9139. mz leyde hädhen fara *ib* 7035. *ib* 9481, 3: 2961. ord eller leyde hylstz ingom man *ib (Till. om Chr. II, red B)* 6199. konungen thom leyde screff *ib* 2: 9484. fulgde ther med kongens legdhe *HSH* 19: 106 (1505). huilken breff och leygdhe jach sender eder herredöme *ib.* jach är benämpdh i then legdhe *ib.* en vdscriffth aff kongheus leygdhe *BSH* 5: 58 (1505). thenne nye leijder *ib* 9 (1504). then gamble leyden *ib.* wij haffwe lowat oc tilsagt . . . her eric turesson med hans tiänare frij oc felige leyde *ib* 22 (1504). fich leyde till lund *ib* 63 (1505). the hade giffuit honum leyde *ib.* — *tidrymd för hvilken lejd blifvit gifven.* til tess legdhen war när forlöpin *BSH* 5: 83 (1506). — *Af de anf. ställena kunna dock några föras till* **leidh.** — *Jfr* **leidha.** — **leidhis bref (leydesbreff. leyydhys bref** *L.* **ledhis bref** *L.* **legdis breff** *L.***),** *n. L. lejdebref. HSH* 18: 72 (1497). *Jfr* **leidh-, leidha-, leidhe-, leidho-bref.**

leidhebref (leyde breff *BSH* 5: 63 (1505). **leigde breff** *FH* 7: 95 (1513). **ledhe bref** *L.* **legdebreff** *RK* 2: 4453**),** *n.* [*Mnt.* leidebrēf] *lejdebref. RK* 2: 4453. *BSH* 5: 63 (1505). *FH* 7: 95 (1513). *Jfr* **leidh-, leidha-, leidhis-, leidho-bref.**

leidhisker (leydisker. leysker. *n.* **leydist. leydisk. lädisk. leydzsk. leysk. leyst. leiest. legisth** *BSH* 5: 535 (1513)**),** *adj.* [*Mnt.* leidesch. *Jfr Fnor.* leisk] *från Leiden.* en brwn leysk kiortel och en brwn leysk kopa *FH* 6: 69 (1486). eet stykke leiest klädhe *SD NS* 1: 30 (1401). atta alna kledhe leyst *SO* 96. attha alna leysk krumpit klede *ib* 105. tu (2) leydist *(för* leydisk*)* laken *SJ* 211 (1452). — *n. tyg från Leiden.* thet stykke leiest *SD NS* 1: 30 (1401). et stycke leydisk aff thet bästa *SJ* 257 (1457). tiꝺ (10) alna leydist *ib* 126 (1444). 1 1/2 annen alin swart leydzsk *FH* 6: 123 (1512). stykke lädisk gäller reedhe j stocholm XXX marcher *FM* 487 (1510). *BSH* 5: 535 (1513).

leidhogher (leydigh), *adj.* [*Fdan.* leydig] *försedd med lejd.* kom han leydigh och feligh til swars *FH* 5: 203 (1510). *Jfr* **oleidhogher.**

leka (leeka. *pres.* **-er. -ar** *Di* 100. *impf.* **läk** *Bu* 157, 182, 505; *Bil* 473; *Pa* 23; *VKR* VI. **lek** *Bil* 270; *MB* 1: *(Cod. B)* 552, 2: 123. **leek** *RK* 1: 710. **lekte** *MB* 1: 278, 2: 108. *pl.* **läko** *KL* 51; *MB* 1: 314; *Bir* 2: 36. **leko** *KL* 227. **lekto** *Bo* 251; *MB* 2: 316; *PM* 29. **leekto: -os** *Lg* 3: 569**),** *v.* [*Isl.* leika] **1)** *hastigt röra sig; hastigt gripa.* leker han handom i glödhina *MB* 1: 279. **2)** *röra sig, glida?* ä lekir tunga a tanne sarast *(obsequitur denti superambula lingua dolenti) GO* 637. **3)** *fladdra, hvirfla. om eld.* lughin läk *(exsiliens)* vndir hiuleno ok brände fäm þusand män *Bu* 505. lughin läk blodh blandadher *Bil* 473. läk lughande brennestens baal swa som stridhaste strömber *Pa* 23. **4)** *hoppa, dansa, leka.* sa huru diäflane leko for thöm . . . swa som sma blamän *KL* 227. lekarin lekir alt vm vinningena *(est mimi motus propter lucra propria totus) GO* 271. **5)** *leka, roa sig.* fik sea hwar barnit sat ok lek a strandh j sandhe *Bil* 270. mange män ok quinnor läko ohöwelika *KL* 51. at thu mz them pläghar leka mz tolkom lekom *(hujusmodi ludo ludere soleas) Su* 122. hon . . . läk medh androm iomfrum *VKR* VI. iohannes lät väl vm han *(fogeln)* ok läk mz ii handom *Bu* 157. sat pharao konunger oc lekte mz smaswenenom *MB* 1: 278. ysmael leker widh ysaac *ib* 197. **6)** *leka, öfva täflingslek, öfva idrott, täfla (i idrott).* alle läko *Bir* 2: 36. *Di* 100. om tw tor mz mik leka *ib* 101. **7)** *strida.* the wilia alle widh os leka *Al* 10370. swa länge lekto at XXX M laago dödhe *MB* 2: 316. **8)** *spela (sällskapsspel).* goth är at leka när wäl fallir *GO* 496. skaktafuill leka *Fl* 1177. *ib* 1251. *RK* 1: 710. dobla äller leka mz tärningh *PM* 29. for vtan päninga leek ey vidh

han *Fl* 1180. halffdelen aff päningommen wm hwilka the lekto *PM* 29. **9)** *spela, musicera.* läko oc sungo *MB* 1: 314. *ib* 2: 123. hwat kant tw at lekä *Di* 108. läk söta noto i pipo *Bu* 182. lekto . . . i sinom harpom oc tympanis oc manga handa leek *Bo* 251. *MB* 1: 164, 2: 108, 148, 173. *Su* 134. ther oppa *(på psalterium)* leka *ib* 158, 159. baswner harpaleker ok alskons leekara anbudh leektos *Lg* 3: 569. **10)** *spelas, ljuda.* hördhe hon . . . vrghonar leka *KL* 345. *Su* 327. eth lekande anbodh *(instrumentum quoddam musicale)* som kallas psalterium *ib* 158. — *Jfr* **saman-, til-leka.**

leka, *f.* [*Isl.* leika, *f.*] *leksyster, väninna.* varo til saman lekor badha *Fl* 1355. miin kära leka *Iv* 3773. kalla snillena thina leko *Su* 384. *MD (S)* 216.

lekame *o. s. v., se* **likame** *o. s. v.*

lekan (leekan *Su* 118. **lekon?** *se* **dara lekan),** *n.* [*Jfr Sv. dial.* lekan, lekane, *äfvensom Isl.* leika, *n. och* leikandi, *f.*] **1)** *leksak.* thz täkka lekanet *(jocale) Su* 103. til kärleksens lekan *ib. ib* 118. **2)** *lek. Jfr* **barna-, dara-lekan.**

lekare (leekare. lakare: -a *KS* 49 (124, 53). *pl. med art.* **lekarna** *Di* 106)**,** *m.* [*Isl.* leikari] *L. lekare, spelman, gycklare.* vil bruþen sin kläþe gywä, þa scal hon þem til kyrkiu äller kloster gywä, oc ey lekärom *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). ängen ma . . . sändä lekärä fra sik äptir lönum til annars *ib.* han hafdhe lekara laat ok clädhbonadh *Bil* 307. giuer thet lekarom ok lyddarom *KS* 58 (145, 64). *ib* 49 (124, 53). *MB* 1: 135. the lekara fingo ther dyra hawo *RK* 1: 1828. lekara mz söte tona *Fr* 287. voro och basuner och leekare i the processione *TK* 274. lekarin lekir alt vm vinningena *(est mimi motus propter lucra propria totus) GO* 271. *Bo* 36. *KS* 39 (101, 41), 55 (139, 60). *Iv* 1746. *Fr* 217, 1598, 2648, 3001, 3021. *Al* 3309, 3314. *RK* 1: 1391, 2194, 2: 5162. *ST* 53. *Di* 106, 107 *o. s. v.* iomfru marie lekare *(om en gosse, hvilken hans moder lärt att dagligen i kyrkan* "helsa iomfru mariam swa dyrlika at alle vndradho the som thz hördho"*) KL* 93. *Jfr* **harpo lekare. — lekara anbudh (***MB* 2: 228, 230, 270; *Su* 83. **lekara anbud** *ib* 327, 314. **leekara anbudh** *Lg* 3: 569. **lekara anbodh** *Su* 77. **lekara andbud: -budom** *MB* 2: 148. **lekiara andbudh** *Bir* 2: 187**),** *n. musikaliskt instrument.* thz lekiara andbudh som callas fidhla *Bir* 2: 187. lekandis j alla handa lekara andbudom *(in tympanis et tibiis) MB* 2: 148. *ib* 228, 230, 270. *Su* 77, 83, 327, 344. *Lg* 3: 569. — **lekara kyn (-kön),** *n. slag af spelmän, spelmän.* alla handa lekara kön gingho för honom *MB* 2: 246. — **lekara sanger,** *m.* [*Isl.* leikarasöngr] *musik.* the döffdho allan lekara sang *Al* 3318. — **lekara ton?** *m. ton som frambringas af spelman, musikton.* the döffdho fäst *(för* fast*)* the lekara thona *Al* 3316.

lekare, *m. rättstjenare, exekutor?* lekare och länzmän, som vndho *(för* ondhe?*)* waro vslom spakom mannom mz orätthom laghom *Pa (Tung)* 34. *Jfr* **lakkare.**

lekatter, *se* **läkatter.**

lekbrodhir, *m.* [*Isl.* leikbróðir] *lekkamrat. Su* 386, 387.

lekbrodhir (legh- *TK* 270, 272. **leek-** *LfK* 247; *FH* 3: 80 (1446); *BYH* 1: 248 (1446); *VKR* 14, 70; *Bir* 4: 24, 5: 37, 39. **läk-** *ib* 134**),** *m.* [*Isl.* leikbróðir] *lekbroder, i ett klosters brödraskap upptagen lekman. LfK* 247. — *särsk. i Vadstena kloster hvarest funnos jämte* 13 *prester och* 4 *messedjäknar* 8 *lekbröder.* ware brödher, brodher hanis borquardzsson prester ok brodher joan magnusson leekbrodher *BYH* 1: 248 (1446). *FH* 3: 80 (1446). *VKR* 14, 70. *Bir* 4: 23, 24, 5: 37, 39, 134. *PM* LXV. *TK* 270, 272.

leker (leeker. *pl.* **-ar.** *ack.* **leke** *för* **leka** *Di* 1**),** *m.* [*Isl.* leikr] *L.* **1)** *hastig rörelse, kringilande.* han sa ther vnderlik fiska leek *Al* 9218. aff thera *(fiskarnes)* leek *(collusione)* skulu paddona ok frödhene nidhirfara *Bir* 2: 9. **2)** *lek, ras.* wil thu i leek gaa tha skalt thu loek halda *(si ludum queris ludi legem pacieris) GO* 898. manadhe them at atirwända aff ohöwelikum lek *KL* 51. **3)** *lek, gymnastisk lek, idrott.* kunne bäter alscons leca oc var thrifnare til handh ok häst *Bil* 300. snar oc rasker i alla leke *Di* 1. — *lek, spel, täflingslek.* jak saa vndarlikin leek *(ludum)* a banunne *Bir* 2: 36. — *om dans och kamplek som utföres af en björn.* kan tin biorn ecke flerä lekä *Di* 108 *(möjl. att föra till* **leka,** *v.* **6**). han kan alla handa leka *ib.* bad osanttrix konung athan matte se flera lekä aff ysungs biorn oc wilde sla sinä weda hunda til hanum *ib.* skulde skoda thenne leek *ib* 109. **4)** *kamp, strid.* the haalla thaghar ympse leek *Al* 1761. ther kom tha saman en harder leek *RK* 1: 906. mynnes jder nakot aff hatwna leek *ib* 3864. wy haffuom wunneth thenna leek *ib* 3: 1514. *ib* 1633, *(sista forts.)* 6000. **5)** *lek, spel, det som företages af någon el. händer någon, företag, gärning.* böriar tu en ondhan lek *Di* 226. mz skam monde han then leek spilla *RK* 3: 1786. gyptamaall gör thenna wiilla och optha godhan leek för swänskom spilla *ib* 2641. tw försaagh een godhan leek tha tw fraa konungh karl borth week *ib* 1791. iak wil ider sadan lek kenna *ib* 2: 3650. han hafuer thik nu een annan leek känt *Iv* 1673. **6)** *spel.* skaftauels lek *MD (S)* 201. leksens tauil *ib.* pa höghre gield än som huar bär redho med sik til leeks eller ok til bordhit *MEG (red. A)* 55. *ib (red. B)* 60. **7)** *spel, spelbräde.* tafuilith *(näml.* var*)* halfft aff robiin . . . thän annan leek aff iaspis var *Fr* 433. **8)** *spel, spelande, musik.* pipara baswnara och altskens leek man ther omneth höre fik *RK* 2: 190. *ib* 5155. söter sanger ok leker gör gladhan gladhare ok stundom dröfdhan dröfdhare *Su* 431. *ib* 159, 163. *Bir* 4: 54. iak kan alla the lekä som i wilcinä land äre bade a harpor oc fidlor oc alsköns strengelek *(ec kann sla harpv oc draga fidlv oc gigiv oc allzkonar strengleica) Di* 108. — *musikstycke, melodi.* swa optha han hörde nakra sötha canterlenor älla sötha leka *(cantilenas amorosas vel similia) Su* 21. alla wärdzlika lustelikasta leeka *(terrestres melodiæ) ib* 327. owergaar alla änglana sötasta sangha oc all the sötasta lekara anbudh oc wäl ludande leka *(instrumenta musicalia et symphonias) ib* 83 *(kanske snarare att föra till* **9**). **9)** *musikaliskt instrument.* lekto for varom herra i sinom harpom oc tympanis oc manga handa leek *Bo* 251. maria . . . tagher sik leek *(tympanum)* i hand *MB* 1: 321. loth koma til hans frwr oc iomfrur oc manga handa lustelika leka *(seyttenspil) ST* 113. *ib* 53, 420. **10)** *skämt, gyckel, narri.* j leen, thz ey är lekir, mik

rädhis widh aluara *Bil* 234. alexander war thetta litin leek *Al* 631. ängin leker honum ther mz war *ib* 978. *MD* 364. thässa quinnonar haua callat mik aff sinom leek *KL* 334. sagdho the i sinom leek *ib* 342. — *munterhet, glädje.* hon war mz sorgh oc ey mz leek *Fl* 87. thz gik fiälskarpe tha aff leek *(F. miste sin glädje) Iv* 3142; *jfr* **gaman, later.** — *gyckel, begabberi.* giordhe han leek ther aff *Lg* 636. giordho leek oc daar aff honom *ib* 586. *ib* 3: 87, 90. *Al* 4400. **11)** *föremål för skämt el. gyckel.* [m]augher haller annan for leek *MD (S)* 241. — *Jfr* **barna-, dokko-, glädhis-, harpo-, hägoma-, orgho-, strängia-, tavel-leker.** — **leka systir (leeka-** *Lg* 3: 522**),** *f. leksyster. MB* 2: 109. *Lg* 3: 522. — **leks systir,** *f. Jfr* **mädhlekssystir.** — **leks visa (lekx-),** *f. musikstycke, stycke som spelas el. sjunges.* sik för lekx wiso takande thenna föresagda prophetans oordh consolamini, consolamini popule meus etc. *Su* 159.

leker, *m. Jfr* **fiske-, fughla-leker.**

leker, *adj.* [*Isl.* leikr. *Lat.* laicus] *L. tillhörande folket el. menigheten (i motsats till det andliga ståndet), tillhörande lekmännens klass.* baþe firi lekom ok lärþom *(lekmän och prester) Bu* 50. *Bil* 360. *KS* 70 (173, 77). *DD* 1: 273 (1480, *nyare afskr.*).

lekfolk, *n.* [*Isl.* leikfolk] *koll. menniskor tillhörande folket el. menigheten, menniskor icke tillhörande det andliga ståndet, ostuderade menniskor, lekmän.* lekfolket som eigh forstar sik callar kyndelmesso fore candelmesso *Bu* 8. *ib* 3. *Bir* 2: 71, 4: *(Art)* 178. hwaske klärka älla lekfolk *JP* 40. *ib* 41.

lekman (leek-, läk- *MP* 2: 189, 200; *BSH* 1: 188 (1386)**),** *m.* [*Isl.* leikmaðr] *L. lekman.* klärkchä ok leekmän *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). clärca sörgdho ok lekmän illa läthu *Bil* 252. antiggia lekmän äller lerdhe *Al* 3760. sanctus hylarius war först lekman. giftir bonde ok sidhan munkkir *Bil* 590. var lekman *(esto laicus)* takande thik hustru *Bir* 3: 241. *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*), 567 (1346). *BSH* 1: 188 (1386). *Bil* 286. *Lg* 360. *MP* 2: 189, 200. *Bir* 1: 122, 124. *Fl* 147. *Fr* 2688.

lekmänniskia, *f. laica, qvinna icke tillhörande det andliga ståndet; tjenande syster i ett kloster.* naar noghar persona scal göra sina professionem ellir lofuan tha scal wtskilias aff conuentinne hwat embete rwm oc stadga hon scal haalla, hwat hellir for lekmänniskio ellir lärdha *VKR* 45.

leksystir (leek-), *f. soror laica, klostersyster som icke sjunger i koren, tjenande syster i ett kloster.* leekbröder eller syster *LfK* 247. aff leeksystranna läsningh *Bir* 5: 36. *Jfr* systrana som ekke kunno sionga *ib.* the systra som ey kunno psaltarin *ib.*

lekter (leekter. legth *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 262, 3: *(sista forts.)* 4916, 5527, 4748 *(ack.).* **lächter: -e** *SD NS* 1: 365 (1404, *nyare afskr.*)**),** *adj. L.* = **leker,** *adj.* lekte oc lärde *Su* 371. baadhe millan leektom och lärdom *RK* 3: 2813. *ib (sista forts.)* 4748, 4916, 5527, 5577. 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 262. *MD (S)* 201. *Lg* 3: 535, 567. *LfK* 141. *SD NS* 1: 365 (1404, *nyare afskr.*). *BSH* 3: 284 (1470).

lember, *se* **limber.**

len, lena *o. s. v., se* **lin, lina** *o. s. v.*

lenmus, *se* **lidhmus.**

leon (leion *Bu* 71, 182, 512, 526. **leyan** *Su* 166; *MD (S)* 205. **läyen** *Gers Frest Inl.***),** *n., m.* (*MP* 2: 86; *Iv* 2490) *och f.* (*om ett lejon säges* hon, hänne *Iv* 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2517, 2521, 2522 *o. s. v.*) [*Isl.* leó, *m. och n.*, león, *m. och n. Lat.* leo] *lejon.* kom eet leion ii fylghe mz þöm *Bu* 71. bruthu them vnder sik som leon bither lamb *Bil* 260. leon, hulkin andra diura konungir är *MP* 2: 86. riutande leon *KS* 29 (72, 31). thän leon hiälpa *Iv* 2490. *Bu* 182, 512, 526. *Bil* 343, 627, 628. *MB* 1: 98, 249, 415, 2: 114, 115, 116. *MP* 1: 130. *Bir* 2: 79, 80. *Iv* 248, 2481, 2482, 2484, 2501, 2503, 2513, 2518, 2519, 2528 *o. s. v. Al* 4124, 9672, 9675, 9679, 9681. *ST* 16, 18, 19. *Su* 166. *Lg* 3: 155. *Gers Frest Inl.* konungsins baner war ther vtstikkat eth gylt leon mz tre hwita bara *RK* 1: 1398. *Di* 128. — **leona gardher,** *m. lejongård, inhägnad hvarest lejon förvaras. ST* 18, 19. — **leona hvälper (leona hwalper),** *m.* [*Jfr Fnor.* leónshvelpr] *lejonunge.* fik iak . . . see . . . twa leona hwalpa, nyleka födda *Lg* 3: 470. — **leona kula,** *f. lejonkula, lejongrop. ST* 15. wart hon kastat i leona kwla, hwar tw grymmasta leon waro *Lg* 3: 155. — **leons riddare,** *m. lejonriddare; så kallades Ivan som städse åtföljdes af det lejon hvilket han frälsat i dess strid med en orm, se Iv* 2481 *f. Iv (Cod. B)* 3217, *(Cod. A)* 3500, 3510, 3666, 3672, 3678 *o. s. v.* — **leons unge,** *m. lejonunge. MB* 1: 262.

leona, *f.* [*Isl.* leóna] = **leena.** *Su* 161.

ler (leer), *n.* [*Isl.* leir] *ler.* läto them bära leer oc tighel *MB* 1: 276. thz ämpne älla formo som han giordhe af lereno *Bir* 1: 229. at nytia kaar aff leer *MD (S)* 278. *Bir* 2: 244, 3: 377. *KL* 210. *MB* 1: 288, 2: 151. *Iv* 1664.

lerfat (leer fat: -fatith *LB* 9: 111. **leer fath** *MD (S)* 279**),** *n. lerfat. MD (S)* 279. *LB* 9: 111.

lergiutare (leer giwtare. lergywtare: -ens *MB* 2: 337. **leergyutare: -a** *MP* 2: 14**),** *m. krukomakare.* snieller leer giwtare hulkin som thz ämpne älla formo som han giordhe af lereno slar thz sundhir ok nidhir trodhir nar han seer at thz är ey nyttog *(för -ogt)* älla quämelikit til thz som han wil *Bir* 1: 229. *MP* 2: 14. *MB* 2: 337.

lergryta (leer- *MB* 1: 312; *GO* 1009. **läer-** *MP* 2: 90**),** *f. lergryta, lerkärl. MB* 1: 312. *MP* 2: 90. *GO* 1009.

lerkar (leerkar. leer kar *PM* XLVI**),** *n. lerkärl.* äta ok drykka aff tinkarom ok leerkarom oc träkarom ok glaskarom *Bir* 3: 259. *PM* XLVI.

lerkruka (leer- *JP* 45; *PM* XLI, 5, 12**),** *f.* [*Isl.* leirkrukka] *lerkruka. JP* 45. *PM* XLI, 5, 12.

lerkrus (leer krws. leerkrwss), *n. lerkrus. PM* LI.

lerpotta (leerpotte. leer pwtta), *f.* [*Jfr Fnor.* leirpottr] *lerkruka.* j ena leer pwtto *LB* 7: 310. i en leerpotte *ib* 3: 198.

lertäkt, *f. L.*

leta (leeta *Iv* 3880. **läta** *Bu* 5; *KL* 252; *MP* 1: 44. *pres.* **letar. leta** *KS* 52 (132, 56). **lätar** *MP* 2: 126; *Iv* 2077. **letir** *Bir* 3: 92. **leter** *Iv* 5486. *impf.* **letadhe** *KL* 46; *Bil* 447. **lätadhe** *Gr (Cod. D)* 382. **lette** *Bu* 143, 497; *Bil* 87, 410; *MD* 12. **lete** *Bu* 63; *Fl* 1772. *pl.* 1 *pers.* **lethadom** *MP* 1: 51. **lettom** *ib* 2: 42. 2 *pers.* **lettin** *ib.* **lethin** *ib*

1: 51. **leettin** *Bo* 27. 3 *pers.* **letaþo** *Bu* 205. **letto** *ib* 64; *MP* 1: 51; *KL* 40; *Iv* 851, 896; *Lg* 41. **leetto** *Bo* 11. **leto** *Bu* 512. **lätto** *KL* 293. *part. pret.* **letaþer: letaþ** *Bu* 141; **letat** *ib* 143. **leetadher: vpleetat** *Bir* 3: 428. **leetter: leet** *Bo* 27; *Fl* 1262; *Iv* 1702, 4067; *Al* 3980**)**, *v.* [*Isl.* leita] *L.* **1)** *se sig om el. efter, leta, söka, söka att finna. med gen.* läto gallus ok valerianus hans leta *Bu* 398. *ib* 498. *Iv* 851, 2077, 3880. — *med ack.* leta barþolomeum *Bu* 205. iak lette väldoghastan väruldenna härra *ib* 497. *ib* 181. *Bil* 410. *MP* 1: 44. *KS* 52 (132, 56). hwi letin ij then lifuande mz thöm dödha *Bo* 224. leta the boior som sanctus petrus war smider mz j rom *Bil* 113. them til hiälpa leta *(söka dem för att få hjälp)* *Al* 6851. letto . . . tilfälde . . . at dräpa en riddara *KL* 40. — *med dat. och ack.* letadhe sik slöghan mästara *KL* 46. — *med prep.* at. lät at hanom leta *Bu* 7. *Fl* 918, 1262, 1772. letar at tholka flerä *Fr* 2008. iak thän ey veet ther . . . ij at letä *ib* 196. — *med prep.* äptir. han lette ok epte wars herra naglom *Bil* 87. the leetto äpte piltenom *Bo* 11. *ib* 27, 224, 225. *KL* 252, 293. *MP* 1: 51. han . . . ther min hugher äpter leter *Iv* 5486. *ib* 1702. — *abs.* lete þär har som vil vita *Bu* 6. *ib* 143, 205, 512. *Bir* 1: 379, 2: 3 *o. s. v.* — *söka upp, finna.* swa manga som iak hafuer leet *Iv* 4067. — *söka upp, besöka, träffa.* hwa them wil leta *Al* 3978. **2)** *söka, söka att skaffa el. förvärfva. med dat. och ack.* forbödh min herra mik at leta sinum sone kono i thy lande *MB* 1: 205. *Fl* 164. gudz nadh är balsamus thy lätar hon sik renasta kar *MP* 2: 126. sik hielp . . . leta *RK* 1: *(sfgn) s.* 189. — *med ack.* the leta . . . then hitan ok älskogha som sköt skal forganga *Bir* 1: 80. *ib* 3: 92. *VKR* x. letin först gudhz rike *Ber* 131. äwintyr at leta *Iv* 237. alle leta *(d. v. s. söka uppfyllandet af)* sin eghin vilia ok faa leta min vilia *Bir* 1: 379. — *med prep.* äptir. nw letar gudz hämpd epter *(utkräfver)* hans blodhe *MB* 1: 242. **3)** *söka, söka att få veta, undersöka, efterforska, utforska. med ack.* läta gudz ansuar *Bu* 5. *ib* 63, 64. faa witha alla the sannindh han wilde leta *Bil* 272. at leta skriua ok tydha bref ok mångfald ärande ok räkninga (leta *skulle dock här möjl. kunna fattas ss en sidoform till* lata, *med bem.* **24**) *KS* 51 (130, 55). — *med indir. frågesats.* leta än mik thordhe nakar bestanda *Iv* 162. letto hwath thässe frygdh matte wara *Lg* 41. *Bir* 3: 428. *KS* 6 (13, 6). — *med sats inledd af* at. hafdhe . . . widha leet at thetta folk dreff tholik last *Al* 3980. — *med prep.* at. latin mik ey längre leta at idhart nampn *Fr* 1187. **4)** *undersöka, ransaka.* the letto thz hws ij alla vra *Iv* 896. **5)** *söka, försöka. med inf.* lätadhe at afskiära henna tungu *Gr (Cod. D)* 382. — *försöka, anstränga, uppbjuda. med ack.* lette allan sin clokskap at koma hanom tel oquemelek þing *Bu* 143. *Bil* 447. — **leta sik,** *begifva sig.* engilen segh aff himilen lette nider til iosep *MD* 12. — **leta up, 1)** *uppsöka, söka finna. med ack.* alla act oc wiliä hawa upp at leta oc openbara . . . aller *(för* alla*)* þe almoghan ofriþa *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.).* letha thz wp j förscriffno tafflo *PM* xxxv. **2)** *uppsöka, söka förskaffa. med dat. och ack.* at leta them vp mat *Bo* 85. — *Jfr* **up leta.** — *Jfr* **at-, ut-leta.**

letan, *f. Jfr* **atletan.**

leter, *se* **liter.**

leva (liwa, *se* **äptirleva. liffua: aatherliffua** *RK* 3: 235. *pres.* **-ir.** *impf.* **lefþe. lefdhe. lefde. leffdhe. leefdhe. leffuade?** *RK* 1: *(Albr) s.* 212; *jfr* **lifua.** *part. pret.* **leffder: -e** *MB* 1: 379. *n.* **left** *Lg* 3: 235. **lefft. leefft.** *imperat.* **leeff** *LfK* 68**)**, *v.* [*Isl.* leifa] *L.* **1)** *lemna, lemna qvar, lemna öfrig, låta vara.* ther enkte leua aff *MB* 1: 307. lewis ther nakath aff *ib.* thz ödher . . . alt thz haghel oc lyghnor leefdho *ib* 303. *ib* 304. *RK* 1: *(Albr) s.* 212. leeff wthe alla lösa oc fafängha tankanna buldher *LfK* 68. — *med dat. och ack.* nar människian enkte leffwir *(relinquit)* sik siälffue aff sik wtan wtwidher sik til alla dygdh oc fulkomplighet *Bir* 4: 98. — *pass.* annar (ɔ: loter) lefdhis prestom til thera gaghn oc ärwodhis lön *MB* 1: 476. — *med två ack. af hvilka den ene är ett adj.* leua engin guz riddara liuandis *Bu* 509. iak leffdhe tik dörena öpna *MB* 2: 338. **2)** *lemna, efterlemna.* lefdhe son epter sik *Bil* 230. lefde epte sik ködhan . . . iij peninga *ib* 717. *SD NS* 1: 411 (1405). þät goz huarte lefþe þik faþir älla moþer *Bu* 519. *Bil* 305. *SD NS* 2: 44 (1408). *Lg* 3: 235. lefdhe sinom son äptir sik mykyt goodz *ST* 234. lefde han gul ok görsama mere än firi hanum funnus *Bil* 381. allan konsteligin skrudh som dawidh oc salomon haffdho leefft j templet *MB* 2: 219. minom äptherkommandom leeffuer iak äwärdhelika amynnilsä *Su* 12. onth äptherdöme som han androm giffwer oc leffwer *LfK* 8. — **leva ater,** *lemna qvar.* then del elena lefde ater aff wars herra korsse *Bil* 722. haffde appollonius lefft atir til ryggia bak them lönliga M män *MB* 2: 255. *Jfr* **aterleva.** — **leva äptir,** *lemna qvar.* the som äpter wardha leffde i landeno *MB* 1: 379. *Jfr* **äptirleva.**

leva (läva), *f.* **1) = lef.** sualgh . . . alla läwonar *Lg* 1018. *Jfr* **aterleva. 2)** *person som efterlemnas. Jfr* **äptirleva.**

leva, *se* **liva.**

leve, *n. Jfr* **ätta leve.**

lever (*ack.* **leff. leeff.** *pl.* **-ar),** [*Isl* hleifr] *L. bröd, brödkaka.* tag honagh baka ther aff en leeff *LB* 7: 4. teþes hanom i ogne en levar *Bu* 417. thre leua brödh *Bil* 456. aff fäm lewom brödhz *MB* 1: 90. fäm lewa brödz *ib.* göra renasta brödh . . . aff thriggia lewa miöl *(tria sata similæ; så mycket mjöl som erfordras till tre brödkakor) ib* 189. exhibicio cibariorum que dicitur matskut, ter in anno fiat, singulis vicibus de vno pane & edulio, id est leff & læffs suuæll *SD* 2: 237 (1297). *Jfr* **biug-, brödh-, hvete-, ister-lever.** — **lefs sufl (lefsufl** *L.* **läffs suuäll. lefs sughl** *L.* **lefsughel** *L.***),** *n. L. sofvel till en kaka bröd.* de vno pane & edulio, id est leff & læffs suuæll *SD* 2: 237 (1297).

lever, *adj.* [*Fdan.* lev. *Mnt.* lêf; *jfr RK* 1: *(Albr) s.* 214] *kär, älskad.* ith toktelikt änlit gör henne leff *MD (S)* 227. huru paris skulle hafva fru elena leff *ib* 297. thässa werldenna älskogha. hwilke som thola mang hardh thing ok pinliken for sinom lefwom *Su* 387.

lever, *se* **liver.**

leverne, *se* **liverne.**

leverera (leffrere), *v.* [*Mnt.* leveren, levereren.

Mlat. liberare] *eg. leverera, lemna, öfverlemna; leverera, utföra.* leffrere eth anrennan *BSH* 5: 134 (1506).

levisärän? *n.? ett slags vapen.* septem leuisæræn *SD* 4: 710 (1340?).

lezn, *se* **ledsn.**

lidh (liidh), *f.* [*Isl.* hliđ] *sida.* the hiollo hwar widh sina liidh *Al* 2427. sagho the opa the andra liidh et watn badhe breet ok langt *ib* 5020. (lidh *för* ridh *el.* tidh *MD (S)* 240.)

liþ (liidh. liid. lidha *Al* 599 *(i rimsl.).* **liida** *RK* 3: *(sista forts.)* 5609 *(i rimsl.). pl.* **lidha** *Iv* 166; *RK* 1: 12; *MD* 172 *d (på alla tre ställena i rimsl.)),* *f.* [*Isl.* hliđ] *L. clivus, bergsluttning, lid, backe.* thänne same vägh var . . . mörk ok thrang mz diwpa lidha *Iv* 166. the möttos wnder en liid wiid eth bergh *RK* 1: 3366. *Al* 599, 8558. vnder the gröno lidha *MD* 172 *d.* war kommen opp för then liida *RK* 3: *(sista forts.)* 5609. a een liidh *Fr* 1343. bergh ok lidha *RK* 1: 12. *Jfr* **a-, biärgha-, sio-, til-liþ.**

lidh (ledh *Lg* 3: 681. **led** *LB* 7: 159), *n.* **1)** = **liþer 2.** hwart hennas ledh fran andhro skeldes *Lg* 3: 681. for qweso stryk treakylse om kryng ledhen, swa flyr hon i annath led *LB* 7: 159. **2)** *led, rad af i jämbredd uppstälda personer.* xxiij lidh for thz baneret äre *RK* 2: 8604.

liþ, *n.* [*Isl.* hliđ] *L. Jfr* **bar-, far-, gards-, kirkiogards-, konungs-liþ.**

liþ (lith), *n.* [*Isl.* liđ] *L. hjälp, undsättning.* then lete lith, thr liten hauer kniwen *KS* 82 (204, 90). *Jfr* **gango-, o-lidh.**

liþa (liidha. lijdha *RK* 2: 1403, 2461. **liidhe** *MD* 18; *RK* 3: 4064. **lijdhe** *ib* 2: 2539. **lydha** *Lg* 3: 99; *RK* 3: 428, 448. *pres.* **lidher. lidhir. liidher.** *impf.* **ledh. leedh.** *pl.* **liþu.** *part. pret.* **liþin. ledhen.** *refl. pres.* **lidz. liiz.** *impf.* **ledz),** *v.* [*Isl* liđa] *L.* **1)** *gå, fara.* the a bender nyköpung lidhu *RK* 1: 3707. *ib* 3: 549, 921. — *bortgå, fara hädan (ur verlden el. lifvet).* wi skulum alle af thenna werld lidha *SD NS* 2: 117 (1409). döö oc aff wärldenne lidha *MB* 2: 218. *MD* 18. *Lg* 3: 656. bisp larens i aboo är ledhen aff thenne syndoge verlden *FM* 286 (1506). — *skynda.* nw manga swänske syna hendher wridhe thz her steen saa lithet kan liidhe *RK* 3: 4064 *(kan fattas ss opersonl.).* — *lida, gå, fara, begifva sig, komma. opersonl. med dat. el. i dess ställe ack.* honum lidher fast til persia land *Al* 1166. *MD (S)* 210. ä thes mere sielenne leedh nidhereffter *LfK* 232. leedh dänom saa snarth tädhan *RK* 3: 292. *ib* 2419. honom kunde tog ey sa snart lidha *ib* 2: 9029. tiil danmark och gotlandh them wäl leedh *ib* 3: 570. saa wäl monde honum liidha *ib* 496. *ib* 2433. i wäghen honum saa kosteligha liidher *ib* 1062. han wiisthe wäl . . . hwath norges män leedh *ib* 36. — lata lidha, *låta (det) gå, begifva sig åstad, skynda.* tiil warffrubergha thee laatha liidha *RK* 3: 454. *ib* 510, 601, 626. waren redho ok latin lidha *Al* 1702. — *skynda, hasta, raska på.* bödh kesaren lätha lidha ath hywlith wordhe redho *Lg* 3: 144. **2)** *om tid, tillstånd el. förhållanden: gå, lida.* äpter thässa wärldinna skipilse, ther all ganger oc lidher mz siw daghom *MB* 1: 504. all wärlden liidher mz siw daghum *ib* 69. — *komma.* a hänne *(min makt)* aldre ängin ände lidher *(tager det aldrig något slut) Al* 1436. — *gå vidare, framskrida.* han lot sina sampning lidha *Al* 3131. — *lida, närma sig. med prep.* at. daghin leedh tha fast at qwälde *Iv* 490. *ib* 2407. *Fr* 263, 1103, 1273, 2591, *(Cod. B)* 2271. *Al* 3346. — *lida, framlida, förlida, förflyta.* fra adam ok tel var härra födes liþu fām þusand aar ok þrätighi aar *Bu* 70. for än tu ar varo liþin *ib* 184. *MB* 1: 20. *Bir* 4: 23. swa langer time leedh *MB* 1: 275. *ib* 284. *Lg* 32. — *opersonl. lida, närma sig. med dat.* han viste at timanom ledh at hans fästemöö skulde födha *(sciret instare tempus partus suæ conjugis) Bo (Cod. B)* 343. — *med prep.* at. nu liþar at licamans lifs ända *Bu* 489. ledh fast at them tima at iudha skullo wardha frälse *MB* 1: 20. tha aat thy leedh at brullöpit skulle ändas *Bo* 60. *ib* 32, 164. *KL* 347. *Lg* 3: 100. thz lidhir aat quällenom *Bo* 208. at thz fast leedh at hans fadhers dödh *MB* 1: 257. *Iv* 380, 2553, 4785. *Fr* 820. *RK* 2: 1261, 3278. *Lg* 45. — *med prep.* til. tha han kände lidha til födhen *MB* 2: 325. thz liidher nw sökt *(för* sköt*)* til ända thin *Al* 9864. honom *(den återstående stadsdelen)* leedh fast til fördärffuilse *Su* 52. — *med prep.* i mot. thz ledh i moth afftonen *Lg* 3: 673. — *lida, aflägsna sig.* genast tha aff middaghin lidher swa taka trään ganga nidher *Al* 5859. — *fortgå, framskrida. med personens dat. el. ack.* ä som fadrenom leedh scrifua hennes helga liffuerne, swa leedh hans longliga syuka dotter til helsona *Lg* 3: 583. — *med personens dat. och det föremål, med afseende på hvilket ett framskridande är i fråga, betecknadt genom prep.* mäþ. scriff mik til hwat töm lidher medh then masth och tesliges medh qwärnen *BSH* 4: 336 (1503). — *gå till ända, förlida. med dat.* tha som daghenom leedh *(appropinquante . . . hora vespertina) Bo* 231. — *med ack.* nw liidher abrahams dagha *MB* 1: 207. swa langan tima leedh fra thy ther ysaac war födder oc til thz aar hans släkt war wäldigh ower thz hälgha land *ib* 183. — *med prep.* at. tha ther leedh at hans daghum *MB* 1: 257. — *personl. gå till ända, taga slut, upphöra. abs.* liuit öskis at lidha *(vita optatur ut pereat) Bil* 476. fran allo *(för* allom*)* þem þingum þär äru liþande *Bir* 4: *(Avt)* 179. þa ald liþ ande *(för* liþande*)* þing sniällaleka leþas *ib.* — **liþa sik.** lata lidha sik, *skyndsamt begifva sig åstad, skynda sig, skynda.* at hon skulle läta lidha sik *Bo* 212. *Lg* 3: 99. *RK* 2: 2461. läth tik lidha *(festina) MB* 2: 190. *ST* 455. *Su* 194. lathin idher thess bäther lidha *RK* 1: 3734. *ib* 2: 3003. lät sik thädhan lidha *Al* 8973. *ib* 9477. *RK* 2: 1038, 2389, 2539. snarth leeth han siik aff slottet liidha *ib* 3: 42. *ib* 428, 448. lät han sik lidha til assisium *KL* 364. *RK* 2: 389, 1084, 1128, 1403, 3538, 5323. *Lg* 3: 381. han lot sik at dala lida *RK* 2: 4403. *ib* 5064. — *refl.* **liþas,** *gå, förflyta, framskrida. om tid el. tillstånd.* alle siw wärldinna aldra ganga oc lidhas a siw daghum oc siw nattom *MB* 1: 302. gifs eigh viþ pinor som litla stund liþas *(räcka) Bu* 521. — *förlida, taga slut, upphöra.* fa häluitiz pino som aldre lidz *Bu* 182. j frygdh ok glädhi som aldre liiz *Bil* 216. tha liwsith ledz *Lg* 967. — **lidha fram,** *förflyta.* leedh then daghin fram *Bo* 219. *Jfr* **fram liþa.** — *Jfr* **af-, at-, for-, um-, ut-liþa,** *äfvensom* **halflidhin.**

lidha (liidha. lijdha. *pres.* **lidher. lydher** *Lg* 3: 83. *impf.* **ledh. lädh** *Lg* 3: 34. *pl.* **lidhu.**

lydho *RK* 3: 2949. *part. pret.* **lidhin: -it** *ST* 115; *Su* 167; **-ith** *ib* 168. **lydin: -ith** *RK* 1: *(sfgn) s.* 189**)**, *v.* [*Isl.* líða. *Mnt.* liden] *L.* **1)** *lida, utstå, vara utsatt för, erfara, röna (något obehagligt).* vtan hon lidhe ok tholi thz som hwast ok besk är *Bir* 1: 291. lidha nödh *ib* 3: 414. pinor lidha *Al* 6907. spot ok haadh lidandhe *MP* 1: 47. dödhen lijdha *RK* 2: 1376. the lydho twaangh *ib* 3: 2949. lidhu hwngher oc törst *Su* 165. lidhande mykin smälek *Lg* 586. *ib* 220. *Al* 1313, 4286. *RK* 3: 1273. *MB* 2: 153, 154, 300. *Su* 117, 121, 135, 167, 168, 169. *Lg* 3: 34. lydher thera roop ok skryan ok thera mycla haadh oc smälek *ib* 83. thetta hafwir sanctus vitus tholt oc lidhit for ihesu christi nampn skuld *ST* 115. *ib* 100. äpther trättan apostla taal, aff hwilkom sancte paual . . . ledh ey thz minzsta ärffuodhit *Bir* 4: 23. the hade . . . hans vrede förre lydith *RK* 1: *(sfgn) s.* 189. — *med ack. och inf.* wm naghor aff minom wtualdom winom kännir oc lidher nakra räddoga tanka kringom sik flyga oc ey them samtykkir *Su* 293. — *med prep.* af. ther aldrigh ytermer hinder eller tiltalan vm lidha aff mik eller minom arfuom *SD NS* 1: 88 (1401). *ib* 413 (1405). — *abs.* liidande likamen *Su* 195. — *lida, tåla, underkasta sig, finna sig i, fördraga.* at mannin vndfaar ok lidhir gladlika al til komande hardh thing *Bir* 1: 282. hällir än thw ville thz lidha älla ther mz vmga häldir ville thw ey haua varit föddir *ib* 2: 37. at the för hans skuld wildho lidha dödhen oc wtläghe oc pinor *LfK* 20. tith hiärta skal altidh wara redhoboet at lidha all dröffuilse oc motegang för mith nampn skuld *Su* 50. skal thu här äpther altidh göra thz goth är, oc alt onth tik giort twlimodhelika lidha *ib.* [jak] som ey wil nw lidha eth loppa beth *ib* 251. thz ware oss myndre skam oc skadi oc mz grat at lidhande *(esset tolerabile malum, et gemens tacerem)* *MB* 2: 191. — *abs.* lidh mz tolomodh *Su* 50. — *uthärda, utstå, stå ut med.* huru skal jak lidha oc thola olidhelika pinona *Su* 251. huru skal jak lidha brännande eldzsins besklighet *ib.* haa kan lidha äller thola tolkit liffwerne *ib* 122. — *stå ut med, komma ut med.* bondin kan ey bade lidha plöia ok wel til hoffwa ridha *MD (S)* 255. **2)** *lida, tåla, fördraga (en person).* kunna conuentz systrana hona ey liidha *VKR* 26. *ST* 273, 274. *MB* 2: 296. *Su* 85. — *tåla, fördraga (något af någon), hafva öfverseende med (någon för något). med ack. samt prep.* mädh. thzta ledh sancta anna mz henne tolomodhelika nakon tidh *Lg* 3: 720. **3)** *tillåta.* engaledis wille han them lidha *(passus est)* vara j stadhenom *MB* 2: 101. som ey wilde lidha at ärffwingha skullo brista j thino folke *ib* 213.

lidhelika, *adv. drägligt, på ett drägligt sätt.* nar wi . . . lidhelika frestoms *LfK* 102.

lidheliker (*n.* **-likit** *Su* 42, 110. **-liket** *LfK* 88)**,** *adj.* [*Mnt.* lidelik] *dräglig.* omskiffta langha oc olidelika skärslo eeldz pino i tässa wärldz pinor, som stakkotta oc lidelika äro *Su* 185. *ib* 110. *LfK* 88. alt thzta ware mik än lidelikit fram för thz at iak wsal tith fadherlika oc älskelika änlithe wredhgadhe *Su* 42. *Jfr* **olidheliker.**

lidheliker, *adj. Jfr* **forlidheliker.**

liþer (**liider. ledher: ledh** *MB* 2: 281; *BSH* 5: 187 (1507); **ledhen** *LB* 7: 133; **ledher** *(pl.)* *Lg* 3: 636. **leeder: leed** *LB* 7: 320. *dat.* **lith** *Bil* 369. **lidhi** *Lg* 244; *LB* 7: 100. **liidy** *ib* 320. *pl.* **-ir)**, *m.* [*Isl.* liðr] *L.* **1)** *led (på kropp).* binda handena widh lidhin *Bil* 255. limalösn i hwarium lith *ib* 369. haffde i alla sina lidher swa hardha sot oc werk at han eyngaledhis formatte röra sigh aff sängena *Lg* 3: 355. *ib* 636. lata skära sik lidh fran lidh *Lg* 767. *MB* 2: 281. honum skalff hwar hans lidher *Al* 8608. *MB* 2: 287. *Lg* 3: 687. lughin swedh . . . hans lidhi ok limi *Bil* 473. *Bir* 3: 93. twa ledhen ther med *LB* 7: 133. som sig haffua forriikt i lidomen *ib.* gar naghor liider aff i barnom eller brister aff lidhi *(ur led)* *ib* 100. om nagor lym er vtaff liid, eller wriden *ib* 320. ted som lenge haffuir varit aff liidy oc är kommit j leed j gen *ib.* halsin war brutin aff lidhi *Lg* 244. **2)** *lem.* war han bade a hender oc föther skapader wel a alla lidhi *RK* 1: 560. hans klede stodho honom höuelika om hans liiff ok alle hans lidhi *ib* 2070. smör liiden som verker *LB* 7: 282. — (?) fra halsen oc til länderna nidher war siäx fota hwar en lidher *Al* 9468. öpna lidher *(för* öpna lykt saar*?)* *LB* 2: 38. — *Betydelsen: lem tillkommer ordet möjl. äfven i några af de under* **1** *anförda ex., särsk. Lg* 3: 355, 636; *Lg* 767; *MB* 2: 281. **3)** *slägtled.* han war en ledh nemere *BSH* 5: 187 (1507). — *Jfr* **lidh,** *n.* — **lidhamot (lijdamot: -motit** *LB* 7: 282. **lidhamoot** *VKR* 20. **lidhamooth** *RK* 3: 712. **lydhamot** *Bir* 2: 222. **lydhamoth: -mothom** *Lg* 3: 120. **ledhamoth** *ib*)**,** *n.* **1)** *ledfogning, led.* hans lidhamot gingo al sundir *Bil* 871. af allom licamans limom oc lidhamotom *Bo* 193. at alla thina lima lidhamot *(compagines)* skullin syndirlösas *Bir* 2: 236. laarin syntis vtan lidhamot *(juncturis)* *ib* 3: 65. *ib* 2: 222, 243, 3: 128, 294. *Su* 107. *RK* 3: 712. **2)** *lem, kroppsdel.* stor ben ok lidhamot *KS* 80 (198, 88; *kanske att föra till* **1**). swa som goodh lidhamoot böghia sik eptir thera hofdhe *VKR* 20 *(kanske att föra till* **1**). iak . . . ey . . . samanfögde hwars edhers lyma ällir lidhamot *(singulorum membra non ego ipsa compegi)* *MB* 2: 300. *ib* 131. eth belethe lyk wiidh mik . . . i allom lydhamothom *Lg* 3: 120. liff och andha som thw skall säthia i the ledhamoth *ib.* faar man stor werk j armana, millan herdana, j ryggen j lenderna oc oppo andra kropsins lymmer oc lidamot *LB* 7: 264. *ib* 263, 282, 283. *Jfr* **lidhmot.**

lidhgärdh, *f. utrustning af krigshär, krigsrustning.* possessiones ecclesie . . . beate marie saba attinentes . . . ab omni iure regali. videlicet exactionibus procuracionibus vel aliis collectis liberas semper concedimus & exemptas. nisi expedicionem, que vulgariter dicitur lidgærdh euocari. contingat *SD* 1: 549 (1279). *Jfr ib* 435 (1266), 550 (1279).

lidhilse, *n. pl.? Jfr* **framlidhilse.**

lidhilse, *n. pl. och f.* **1)** *lidande.* ther är . . . odödhelikhet wtan lidilse *LfK* 128. aff nakrom christi lidilsom *Su* 8, 28. *ib* 34, 117, 165, 167, 169. **2)** *uthärdande, fördragande.* aff motheganssens lidilsom *(tolerantia)* *Su* 61. *ib* 251. tholomodh är en blidh oc sigherliken lidilse alla genwärdogha tingha *LfK* 100.

lidhisker? *adj.* thz merkis a dauid then lidiska *(för* lidzsla*?)* swen han slog goliam med slyngo steen *MD (S)* 254.

liþköp, *n.* [*Fdan.* lithkøp] *L. dryckesgille med anledning af afslutadt köp.* drikka liþköp *SR* 47.

lidhmot, *n.* = **lidhamot 2.** *MD* 121.

lidhmus? (lenmws), *f.* [*Norska* lidmus(?), lemus, livmus. *Sv. dial.* lemus] *i en led förekommande rörlig, broskartad kropp som framkallar krampaktiga muskelryckningar.* for ieth, tz är en soth som är i mellan hulleth och skynneth och röres som en lenmws *LB* 7: 52.

lidhning, *f.* *Jfr* **forlidhning.**

lidhning (lidhnigh), *f.* *lidande, uthärdande.* om mangra handa genstridilse gladelika lidhnigh *(perpessionem) Su* 50. *Jfr* **mädhlidhning.**

liþ skeþ, *f.* *L.*

liþskiul, *n.* *L.*

liþstaþer, *m.* *L.*

liþstarker, *adj.* *L.*

liþstolpi, *m.* *L.*

liþstämna (liþstämpna *L.* **lidstämpna),** *f.* [*Fgutn.* liþstemna] *L.* *till bestämd dag utsatt sammankomst då krigshären skall samlas, bestämd tid för krigshärens samlande.* är wir kallum samän warä män til lidstämpnu *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*).

liþtäppa, *v.* *L.*

liþugher (lidhogher: -oghan *Bir* 3: 305. **lidhoghir** *Bo* 141. **lidhoger: -og** *Lg* 664. **lydhoger** *JP* 118; **-ogan** *SD NS* 2: 90 (1409). **lydogh** *SO* 85. **lidhigher: -igh** *MB* 1: 335. **ledhugher: -ugha** *BSH* 1: 195 (1387); *SD NS* 1: 245 (1403); *Bil* 369. **ledugher: -ugha** *SD NS* 1: 244 (1403); **-ugh** *SJ* 200 (1451), 201 (1451), 203 (1451). **ledhuker: -ukan** *SD NS* 1: 532 (1406). **lethogher: -oghe** *FM* 25 (1389). **ledoger: -oga** *LB* 6: 106. **lädhugher** *Gers Frest* 30; **-ugha** *DD* 2: 9 (1391); **-ughan** *SD NS* 1: 270 (1403); *Bil* 111. **läthugher: -ughan** *FH* 2: 15 (1392). **läduger** *MD (S)* 206. **lädukger: -ukga** *SD NS* 1: 17 (1401). **lädhogher: -oghan** *ib* 2: 240 (1409). *n.* **-ught** *MB* 1: 286. **-ukt** *ib* 364), *adj.* [*Isl.* liðugr. *Jfr Mnt.* leddich, ledich] *L.* **1)** *ledig, lös, fri (att röra sig).* wrþu hans arma hanom liþugh *Bu* 57. han gat ängalund liþughar älla lös wrþet *ib* 15. — *fri, löpande utan hinder. om vatten.* funno at konungs adhran war lidhogh oc frii oc enkte aater täpt *VAH* 24: 323 (1454). — *fri, ss fri hafvande makt att bestämma sitt handlande, hafvande frihet (att göra något). med inf.* ij ärin lidhughe bort at ridha *Iv* 2655. *MB* 1: 244. wara lädhugher tiäna gudhi *Gers Frest* 30. — *fri (från träldom).* hon skal fara lidhigh oc fräls mz honum *MB* 1: 335. — *fri (från fångenskap el. tvång).* laurencius liþughar vorþen *Bu* 415. *RK* 1: 1072. biþia hana giua sik sin son atar liþughan *Bu* 25. *Bil* 103, 111. lät them lidugha *ib* 87. *MB* 1: 284, 286 *o. s. v.* beddes aff honum fangana lidhugha *ib* 181. — *fri, lösgjord (från band). med prep.* af. wrdhu the ledhugha af bandum *Bil* 369. — *fri, befriad (från skyldighet el. tjenst). med prep.* af. lat mik liþughan af hans gömo *Bu* 142. gaf alla romara liþugha af allom vt giäldom *ib* 65. — *med prep.* undan. göra hwem han wil lidhughan vndan sinom laghom *MB* 1: 464. — *med ack.* tha är lerjungen eller suennin the tienisten lydogh ock löss *SO* 85. **2)** *ledig, fri från göromål, sysslolös.* then som läduger gerna gaar *MD (S)* 206. en arwodis man som lydhoger war ok jnthe giordhe *JP* 118. vara lidhoghir oc fafängir *Bo* 141. göre sik allan redho ok lidhoghan *(exoccupet se totum) Bir* 3: 305. thu kan thik ey lidhughan göra mit breff alt til ända höra *Al* 6049. **3)** *fri från käromål el. ansvar.* skulu the alle lidhughe vara *Fl* 1821. — *med prep.* for *och följ. subst. ss sakens beteckning.* kwngörom vi . . . oos hafua lädhughan ok lösan latidh . . . philippus vlphardhzson for thet han sloogh i hääl ragnars son i eeke *SD NS* 1: 270 (1403). loto eric sigurdzsson . . . quit lidugh oc lös for thet drapit han giordhe thera dödha brodher *SJ* 202 (1448). vnnom wi oc gifwom . . . jeppa oc alla hans vmbudzmän oc swena ledhugha oc qwitta for all the brwt. käromal oc sculd. vppa han älla them koma kunno *BSH* 1: 195 (1387). — *särsk. fri från fordringsegares kraf.* later iäk fornempda vlaff nicleson . . . for mik och minom arffwom kwittan, lädhoghan och lösan *SD NS* 2: 240 (1409). — *med prep.* af, for *el.* um *och följ. subst. ss sakens beteckning.* ären i ok skwlen varä lethoghe ok löös ok omanathe aff allä the lauan ok brewom *FM* 25 (1389). wi hafuom . . . jäppa . . . oc hans arfua latit ganzklica lösa, lidhuga oc quitta . . . fore allan thän räkenskap som han plichtoghar var at göra bo jonssoni *BSH* 1: 197 (1387). loto the hona oc hennes ärffuingia for sik oc sina ärffuingia alzstingis fri quit ledugh oc lös for hendermer maning *SJ* 201 (1451). *ib* 200 (1451). for huilka forskrifnä fämtighi marc jak . . . qwita, ledugha oc lösa later forscrifna hustrw ermegardh *SD NS* 1: 244 (1403). *ib* 17 (1401) *o. s. v.* later iak for:da herra clauus lidhughan ok lösan alla ledhis vm thet vidhergäl *ib* 30 (1401). later iak . . . phillippus ledhukan och lösan wm the for:da xxix mark *ib* 532 (1406). wm huilka for:da siw marcer iac gifuer han oc hans arfua quita lidhugha oc lösa *ib* 503 (1405). *ib* 245 (1403). *FH* 2: 15 (1392). *SJ* 203 (1451). *DD* 2: 9 (1391). **4)** *ledig, till fritt förfogande, obesatt.* lät thz lidhukt fatighum mannom *MB* 1: 364. wart tha lidhog en prebändha ällar räntha *Lg* 664. **5)** *fri från foster, icke hafvande.* then lönlik manatz soth som ledoga quinnor plegha ath haffwa *LB* 6: 106. **6)** *tom.* ii viinfat lidhugh *SD NS* 1: 678 (1407). — *Jfr* **olidhugher.**

lidhughet (lädughet *MD (S)* 205, 206. **lädwghet** *ib*), *f.* [*Mnt.* leddicheit, ledicheit] *ledighet, sysslolöshet.* *MD (S)* 205, 206.

lie (*pl.* **lijgiar** *FH* 3: 66 (1445)), *m.* = **le.** swa som gräs af slaghit ok af huggit mz lia *Bir* 1: 190. *ib* 2: 200. III lijgiar *FH* 3: 66 (1445).

lif (liif. lijf. lijff. lyiff *RK* 1: *(sfgn) s.* 182, 183), *n.* [*Isl.* líf] *L.* **1)** *lif.* hawi forgyort sitt lijf *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). handenna lif af hofþeno flytar *Bu* 74. gaf lif tabite *ib* 100. tok diawlin lif af hanom *ib* 142. tok han sik sialuar af liue *ib* 172. han tapar þässa lifs dygþ *ib* 153. prädica sälare liif annars hems *ib* 14. j andro liffue *(in futuro) Su* 289. thiänte hanom . . . j allom sins lifs tima *KL* 125. *ib* 280. hiälp thino liwe *(animam)* oc ryym *MB* 1: 194. öffuer vara lyiff ok lemmer magen j rade *RK* 1: *(sfgn) s.* 183. at wij beholda liiff oc limer *Di* 62 *(de två sistn. ställena böra kanske föras till* **3)**. forbiudom hardeliga widh lijff oc godz *BtRK* 194 (1457, *orig.*). *RK* 1: *(sfgn) s.* 182. bönderne äre ther wälwelioge til med liff och makt *BSH* 5: 141 (1507). at tw äst i liffue *Di* 200. liifs trä *(lifvets träd i paradiset) MB* 1: 99. lifsens trä bär-

andis xij frwcter j hwar manadh *ib* 2: 368. thän som wil taghi liffsens watn til giffwins *ib* 369. liffsens vathn *(aqua vitæ; af vin el. vissa andra ämnen beredt destillat) PM* XXVIII *o. s. v.* — *lif, lifstid.* liffuande liffue *(i lifstiden) SJ* 215 (1452). lifuandis lifue *SD NS* 2: 34 (1408). *ib* 236 (1409). i beggis thera welmacht och liffuande liffuä *SJ* 318 (1464). liwer hon minu liwe länger *SD* 4: 389 (1334?). *ib NS* 1: 156 (1402), 411 (1405). *SJ* 42 (1428). *FH* 6: 6 (1443). han war . . . fromaste riddare sins liifs *(på sin tid?) Bil* 606. thz förlänger mykith liffwith *PM* XLV. **2)** *själ.* simon sagþe tel mariam . . . þit lif som hans suärþ skal ginum gangha *(tuam ipsius animam pertransibit gladius) Bu* 73. **3)** *kropp.* þät hälgha cors. som vikt är af vars härra liui *Bu* 140. thz *(håret)* hulde alt hänna liiff *Bil* 570. (lys oc madka wullo flokkom) . . . aff vslo lifue *ib* 112. *MB* 1: 299. han sagþe sik haua varit mäþ sinom cristno skola cumpanom tel kirkio ok takit mz þöm þera guþ ii sit liif *(cum iis communicasse) Bu* 22. aldre var föt een *(för* eet*)* renare liiff nakar tima aff modher liiff *Fr* 1349. then gud i hymmerike boor take hans siäl i sin wäre fore thz kwmber liffuit tolde häre *RK* 1: 2539. til liiff oc siäll *Lg* 44. *ib* 3: 215. — *kropp med särsk. afseende på dess kraft el. förmåga.* i ropen höght alle i sän som i orken aff liffwith mäst *(så godt i orken) Al* 7381. **4)** *lif, bål; äfven midja, buk, matsmältningsorgan.* þännia þerra limi ok lif *Bu* 514. hans klede stodho honom höuelika om hans liiff ok alle hans lidhi *RK* 1: 2070. liff *(växt)* oc anlith hade hon e oc the skönste hender man wille see *ib* 2: 8373. slo mz käsio goþan karl ginum liuet *Bu* 189. *Bil* 303. *Al* 2808. *Di* 15. war han small i sit liiff *ib* 12. wi pläghom ekke swa at äta äller wart liiff swa fylle läta *Al* 6114. lifwith *(näml. på de djur som kallas* sinphili*)* war stort som las aff hö *ib* 9325. stak sik . . . gönom weka liwit *KL* 90. *ST* 357. *PM* 13. köre spolorma aff liff *LB* 5: 81. rosa . . . binder löst liff oc ofmykyth hart gör hon wekth *ib* 80. gör vekt liff som är harth *ib* 81. **5)** *moderlif, qved.* hauande mäþ guz son ii sino liue *Bu* 6. thins hälgha liifs fruct *Bil* 894. gladdis barnit j mino lifue *ib. Bo* 61. *Bir* 4: 175. — *Jfr* **himirikis-, modhor-lif.** — **lifs biärghan (-bärghan),** *f. lifsbärgning, uppehälle.* thu . . . astunda meer än lifs bärghanin til sighir *Bo* 127. — **lifs daghar (leffs-** *Lg* 3: 691, 718**),** *m. pl.* [*Isl.* lífsdagar, *m. pl.*] *L. lifsdagar, lifstid. Gr* 294. *Bir* 2: 152, 3: 367. *Va* 22, 48. *Lg* 3: 195, 691, 718. *Jfr* **liva daghar, lifdagher.** — **lifs far (lyffs faar),** *n.? lifsfara.* jach syther i lyffs faar medh thenne almoge *BSH* 5: 42 (1505). — **lifs fare (liiffz-),** *m. lifsfara.* i hwat nödh, bedröfuilse oc stor lifsfara j oc alle mene riksens jnbyggere vdi stadde woro *BtRK* 252 (1469, *orig.*). thet oss vthen trwgh, gotz och liffsfare ey vederfares kan *BSH* 5: 539 (1514). komber han j liiffz fara *LB* 7: 313. — **lifs frukt (liiffs-),** *f. lifsfrukt, barn. Va* 8. — **lifs födha (liiffs fföde),** *f. lifstidsunderhåll.* at wj aff for:de closter wore liiffs ffőde haffua scole *FH* 5: 212 (1512). — **lifs giäld (liffs giäld),** *n. L.* — **lifs hiälp (liiffs-),** *f.* [*Isl.* lífshjalp] *hjälp el. understöd hvarigenom lifvet räddas el. uppehålles.* wi sätiom ok aldre wara waan til nakra liiffshiälp ytermere *Al* 6105. — **lifs krapt (liiffs-),** *f. lifskraft.* skapar gudh hwario barne sina siäl. som mästa liiffskrapt giwär i hiärtano *MB* 1: 76. han ligger vtan liiffs krapt *ib* 262. — **lifs lat (liffslaath),** *n. förlust af lifvet.* wtan mangz manss liffslaath *BSH* 5: 333 (1508). — **lifs livande (liiffs liwandis),** *p. adj. lifslefvande, i lifve, i lifstiden.* epter thet at han kom helbrygda liffsliffuandes ater hem i gen *SJ* 223 (1453). som göte vlfsson . . . liiffs liwandis giwit haffdhe thy fornempda clostre *SD NS* 1: 85 (1401). at . . . älin ragualzdottor . . . gaff sinom . . . husbonda . . . heel ok helbreghdho ok lifs lifwande ok swa i sinom ytersta tima, twa gardha i wprydhom *ib* 291 (1403). — **lifs mäghin (liiffs-),** *n. lifskraft.* faar han liiffs mäghin *MB* 1: 262. — **lifs nöþ (liifs nödh),** *f. L. nöd el. trångmål för lifvet, svårighet att uppehålla lifvet.* lifdhe . . . widh watn ok brödh ok dyghra lifs nödh *Bil* 627. mädhan swa mykin är liifs nödh *MB* 1: 244. — **lifs siukdomber,** *m. sjukdom i buken.* fö[r]driwer vämilse oc lifssiukdom *LB* 5: 81. — **lifs tekn (liiffstekn** *Lg* 3: 362, 379. **lijffstekn** *ib* 368. **lijfztekn** *ib* 357**),** *n. lifstecken tecken till lif.* kunne ey merkia i honom noghot liiffstekn *Lg* 3: 362. *ib* 357, 368, 379. — **lifs tidh (liffs tiidh** *BSH* 4: 228 (1497). **liiffs tiidh** *Lg* 3: 33**),** *f.* = **lifs time.** *Lg* 3: 33. *BSH* 4: 228 (1497), 5: 123 (1506). — **lifs time (liifs-. lifs timme: -timma** *Bir* 2: 96**),** *m.* [*Isl.* lífstími] *lifstid, lif.* sidhan min liifs time war vpfyltir *Bir* 1: 23. wil iak honum the sama lön giffwa som han haffdhe i allan sin liffstima a mina nödh thänkt oc a min dödh *Lg* 44. *Bir* 2: 96. *SD NS* 1: 525 (1406), 625 (1407). at han lati idhir koma äpte thänna lifs tima til äuärdhelikit arf *Gr* 294. *Jfr* **liftime.** — **lifs tharvir (lifz-),** *f. pl. lifsförnödenheter, det för lifvets uppehållande nödiga.* än tu hauer tina lifz tarue *KS* 23 (57, 25). — **lifs vaþe (liifs wadhe** *MB* 1: 504; **-wadha** *Bil* 615; *KL* 313; *VKR* IX; **-wadhä** *Va* 27. **lijfzwade: -wada** *Lg* 3: 357**),** *m. L. lifsfara.* eet sund . . . som mange fara iui mz lifs vaþa *Bu* 498. the waru j lifs wadha *Bil* 253. *Bu* 134. *Bil* 275, 615. *MB* 1: 504. *KL* 173, 313. *VKR* IX. *Va* 27. *Lg* 3: 357. — **lifs van (lijfz wan. liifswaan** *Lg* 3: 383. **liiffswaan** *ib* 366**),** *f.* [*Isl.* lífsván] *lifshopp, hopp om lif.* henne war ingen lijfz wan *Lg* 3: 358. *ib* 366, 383. — **lifs värme,** *m. lifsvärme.* gifuande licammenom lifs värma ok at lifwa *(vivificationem et calorem) Bir* 2: 316. — **lifs ände,** *m.* [*Isl.* lífsendi] *slut på lifvet.* fingo baþe ens *(för* en*)* lifs ända vndi suärþe *Bu* 166. kom til sin ytarsta lifs ända *Bir* 3: 84. — **liva daghar,** *m. pl.* = **lifs daghar.** *RK* 2: 83. *Jfr* **lifdagher.**

lif (leff. *dat. pl.* **lifiom** *MP* 1: 314; *ST* 535. **lifuiom** *MP* 1: 224. **lifwom** *ib* 2: 85. **lifuum** *ib* 161**),** *n.* [*Isl.* lyf, *äfven skrifvet* lif] *eg. läkemedel; trollmedel, trolldom.* incantaciones, liff *GU* 6. troande a truldom och liff ok galra *MP* 1: 17. *ib* 146. af diäfwlslik liff ok galdra truldom *ib* 224. mz . . . lifwom troldom oc dyäfwls galdrom *ib* 2: 85. tro nokrom truldom, lifuiom, galdrom *ib* 1: 224. j lifiom oc galdrom *ST* 535. lata thik mz liff böta *ib* 32. *MP* 1: 314, 2: 164. swa dogher leff som lönt är *(sortilegi fatum valet vt sit dona*

lucratum) GO 914; *se Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 2: 108 *f.*

lifaktogher, *adj.* [*Jfr Mnt.* lifachtich] *lefvande, lifaktig.* i like matto giorde gudh mz mynne siäl oc liffaktoga aanda *Lg* 811. alt thet som kötligith och liff actogt är pa iordhena i watn och wädher är alt forgengeligit och dödeligith *FH* 1: 108 (1492, *gammal afskr.*).

lifaktoghet, *f. lifaktighet.* kändhe qwinnan ena liffaktoghet i handenne, huilken förra war alzstingx dödh *Lg* 3: 266. *ib* 267.

lifdagher (liiff- *KL* 286**),** *m.* [*Isl.* lífdagar, *m. pl.*] *L. lifstid.* i hans lifdagh *SJ* 3 (1421). — *vanl. pl.* **lifdaghar,** *lifsdagar, lifstid.* at iäc skal haua thettä sama goz j minä lifdaghä *SD* 5: 293 (1344). *KL* 286. *Bil* 356, 796, 870. *Bir* 3: 190. *RK* 1: 1246. *Va* 49. *Jfr* **lifs-, liva-daghar.**

lifgivare, *m.* [*Isl.* lífgjafari] *lifgifvare. Bil* 215.

lifia, *v.* [*Isl.* lyfja] *löfja, genom trolldom bota.* thu skalt ey lata thik mz liff böta ellir annan lifia *ST* 32.

lifkona, *f. löfjerska, qvinna som genom trolldom botar sjukdomar, klok gumma, signerska.* han wrak fran sik siwkir lifkonu *Bil* 783. fordärua aff rikeno ok landino trolkonor ok lifkonor ok spakonor älla spamän *Bir* 3: 395.

lifliker, *adj.* [*Isl.* lífligr] *till lifvet hörande, lifs-.* a winstro sidona, hwar lifflikir ande *(cordis vitalis pulsus)* sik mäst brukar oc wistar *Su* 367.

lifländare (*pl.* **lifflendere. lifflender),** *m. Lifländare.* medh the lifflender *FH* 1: 67 (1490-*talet*). om the lifflendere acthe nogith forbwndh göre medh eder herredömä *HSH* 19: 30 (1504).

liflös (liff- *ST* 355; *Lg* 219. **liif-** *ST* 344, 347, 357. **liiff-** *ib* 340, 354, 373. **liiflos: -losan** *Lg* 3: 353**),** *adj.* [*Isl.* lífIauss] *liflös, död.* swa tok cyrus sin ända som manga hafdhe giort liifflösa *ST* 340. *ib* 344, 347, 354, 355, 357, 373. swa framt at han ey lifflös wardha skulle *Lg* 219. — *liflös, utan tecken till lif, utan lifsyttring.* drogho han op liiflosan oc baaro han in i eth hwss, ther laagh han i twa dagha oc ena nat som een dödher wtan alla rörilse eller sinne *Lg* 3: 353.

lifmak (liif-), *n. makligt lif, goda dagar.* miste . . . thz sakta liifmakit *ST* 53. hänna modhir hafdhe alt sit liifmak, oc swa godha lykko *ib* 269.

lifna (lijfna: -ade *Lg* 3: 358. **leffna: leffuade** *(trol. för* **leffnade***) RK* 1: *(Albr) s.* 212. **limna** *Bu* 419; **-aþe** *ib* 101, 171; **-aþo** *ib* 155; **-adhe** *KL* 275; *Bir* 4: 142; *se vidare under* **ater lifna. lympna** *BSH* 5: 462 (1511). **-ar, -aþe),** *v.* [*Isl.* lifna] *L.* **1)** *lemnas, efterlemnas.* ther mykit goz lifnar ther är thräta mellan arwana *Lg* 3: 235. — *lemnas qvar, lemnas öfrig.* the welie ga landhet släth offuer, at ther skall inthet lympna *BSH* 5: 462 (1511). hwar the kommo i bondans huus the leffuade *(på motsv. ställe i Messenii uppl. står* ther leffuade; *rätta läsarten är trol.* ther leffnade; *jfr Ihre* 2: 58*)* hwarken maat eller lius *RK* 1: *(Albr) s.* 212. **2)** *komma till lif igen, få nytt lif.* limnaþe þän döþe *Bu* 171. *ib* 101, 155, 419. *Bil* 434, 724. *KL* 86, 99, 240. *Bir* 4: 142, 155. *Lg* 116, 3: 380. — *bildl.* vil iak som nu synis som madhkir liffna oc tee min rädhelica dom *Bir* 2: 187. lifnar hughin i karlenom *MB* 1: 252. lifnadhe synden *ib* 439. **3)** *blifva vid lif, tillfriskna. Bir* 1: 398. *Lg* 3: 358. — *refl.* **lifnas,** *komma till lif, få nytt lif.* af hans asko lifnas annar fenix *Bir* 2: 171. af thinom kärlek . . . skulu the lifnas som dödhe äru j syndomen *ib* 1: 175. — **lifna ater,** *återkomma till lif.* limnadhe ena stund atir äfte *KL* 275. *Jfr* **ater lifna.** — **lifna vidher,** *få nytt lif.* vardh hon swa fäghin som hon al lifnadhe vidhir *Bo* 27.

lifnaþer (limnaþer: -aþ *Bu* 2, 8, 418; **-at** *ib* 194; **-aþe** *ib* 193. **limnadher: -adh** *KL* 21; *Bir* 1: 38, 3: 90; **-adz** *KL* 354; **-az** *Bir* 1: 350; **-adzsins** *ib* 3: 89, 208; **-adhsins** *ib* 88; **-adhenom** *ib* 278; **-adhom** *ib* 4: 366. **limpnadher** *MB* 1: 473; **-ath** *ib* 414; **-adh** *Bir* 3: 277, 294. **lympn[adher]** *Styffe, Skandinavien under unionstiden,* 2 *uppl., s.* 200 (1449). **limfnadher: -ath** *MB* 1: 50, 496; **-adha** *ib* 45. **leffnadher: -adhom** *Lg* 3: 576. *ack. sing.* **-aþ** *Bu* 28, 195, 418. **-adh** *Bil* 784; *Bir* 3: 90, 277, 294. **-ad** *Bil* 791, 795, 797, 829. **-ath** *MB* 1: 496; *Fr* 3110. **-at** *Bu* 194; *KS* 20 (50, 22). *dat.* **-aþe** *Bu* 8, 193. **-adhe** *MB* 1: 135, 415. **-aþ** *Bu* 194. **-ath** *MB* 1: 50. **-ad** *Bil* 797. *pl.* **-ir: liffnadhir** *MB* 1: *(Cod. B)* 532. **-ar: limfnadha** *MB* 1: 45; **lifnadha** *Bir* 2: 23, 3: 413; **lifnada** *Fl (Cod. B)* 2088**),** *m.* [*Isl.* lifnaðr] **1)** *lefnad, lefnadssätt, beteende.* mäþ dyghþelekom lifnaþe *Bu* 8. krankar ok skör tel sin limnaþ *ib* 28. *ib* 194, 195, 418. *MB* 1: 414, 415. *KS* 20 (50, 22), 33 (86, 36). *Fr* 3110. likas gudhlikom limfnath *MB* 1: 50. *ib* 473. the skulo oc hawa hardhan limfnath widh sin likama *ib* 496. iacobum. som . . . sumi sigia varom härra vara licastan at änlitis siþum ok limnaþe *(sätt att skicka sig) Bu* 193. — *sätt att lefva, lefnadsställning.* räknas thrigia handa manna lifnadhär här i wärildene *KS* 3 (5, 3). *ib* (6, 4). *Bir* 2: 23. *MB* 1: 45. the wälia sik aff hwariom liffnadhe thz som lättast är *ib* 135. tha skal sighias thera wigxler oc wald eller lifnath *ib* 301. tha skipto the thera lifnada ther *Fl (Cod. B)* 2088. **2)** *klosterlefnad, förening af dem som lefva i samma kloster el. efter samma klosterregel, orden.* för än klostret är böriät, äller lifnäþrin är þiit kumin *SD* 5: 563 (1346). *ib* 565. han *(Dominicus)* war a bönom . . . at hans lifnadher matte styrkias *Bil* 794. i swarta brödhra limnadh *KL* 21. *ib* 34. war priare j cistersiensi limnadh *(ordinis cisterciensis) Bir* 1: 38. swa byriadhis sancti benedicti lifnadhir *ib* 371. aff sancti bernardi lympn *(för* lympnadh*) Styffe, Skandinavien under unionstiden,* 2 *uppl., s.* 200 *(urk. fr.* 1449*). Bil* 784, 791, 795, 797, 829. *KL* 124, 313, 332, 354. *Bir* 1: 350, 3: 88, 89, 90, 208, 277, 278, 294, 413, 4: 366. *VKR* 71, 76. *Lg* 3: 576. *Ber* 57, 58, 60, 246. bör thik hafwa thäs baadhe akt ok godhan vilia. at halda lifnadhen i thinom tyma. som han är halden fore thin tyma *ib* 248. — *Jfr* **dyghdha-, ensätu-, kloster-, klosters-, manna-, ren-, renlivis-, sam-, skör-, väruIds-, ärmita-lifnaþer.** — **lifnadha mästare,** *m. stiftare af en orden.* swarade . . . lifnada mestaran heta dominicum *Bil* 795.

lifpund (*SD* 3: 275 (1316). **liifpund** *ib* 272. **liiffpund** *ib* 272, 273, 274. **lijffpund** *ib* 272, 274**),** *n.* = **lifspund.** jn butyro LX liifpund *SD* 3: 272 (1316). *ib* 273, 274. jn butyro octingenta LXVII liiffpund. que

faciunt xxxvii skippund cum xi lifpnnd *(för* lifpund*)*. computatis xxiiii lifpund pro vno skippund *ib* 275.

lifra (leffra: -atz *PM* xxx; **-ado** *ib.* **-adhe, -adher),** *v.* [*Jfr N.* livrast] — *part. pret. lefrad.* mz lifradho blodhe *Bir* 2: 243. *MP* 1: 11. *PM* xxx. — *refl.* **lifras,** *lefra sig, löpna, tjockna.* blodhin . . . lifradhis *(coagulatur) Bir* 1: 268. sidhan thz *(blodet)* haffwer standith oc leffratz *PM* xxx. — *Jfr* **saman lifras.**

lifspund (*L.* **liuspund** *RK* 1: 3947. **liszpundh** *SO* 71. **lispund** *SD* 5: 637 (1347); *BtFH* 1: 403 (1515); *BSH* 1: 64 (1365) *o. s. v.* **lijspund** *SJ* 122 (1443). **liistpund** *SD* 5: 541 (1346)**),** *n.* [*Fnor.* lífspund. *Mnt.* lives punt, lispunt] *L. eg. Liviskt pund; lispund.* butirum ii skippund ix lispund cum dimidio *BSH* 1: 64 (1365). *ib* 65 *o. s. v. SD* 5: 541 (1346), 563 (1346), 637 (1347). *RK* 1: 3947. *SO* 71. *SJ* 122 (1443). *BtFH* 1: 403 (1515). *Jfr* **lifpund.**

liftapilse, *n. pl.? L.*

liftime, *m. L. lifstid.* hwario människio liftime är stakkotir *MP* 1: 5. *Bil* 52. *Lg* 956. *SD NS* 1: 435 (1405). *Jfr* **lifs time.**

lifvapn (-vakn), *n. L.*

ligam, *n.?* [*Jfr Mlat.* liga. *Ital.* lega. *Lat.* ad legem] *halt, lödighetsgrad, lod.* blanda ther j swa mykith selff som tw wilt haffwa ligam til *PM* 59. thz bliffwer selff hwith til viij ligam *ib.* bliffwer goth selff till x ligam *ib* 60.

liggia (ligia *Bu* 19, 205; *GO* 477; **-anda** *Bu* 415. **lyggia** *RK* 3: 3693 *(i rim med* byggia*)*; **-andum** *SD* 5: 562 (1346). **ligga** *Su* 331. *pres.* **ligger. ligher** *Lg* 45. *impf.* **la** *Bu* 11, 168, 499, 500, 525; *Bil* 708, 830; *Fl* 354, 1492, 1501, 1547; *Iv* 2805; *Fr* 1893, 2071, 3100; *BSH* 5: 14 (1504). **laa** *Bil* 708, 831; *RK* 1: 542, 992, 2218, 2921, 4005, 4265; *Di* 279. **loo** *ib* 283; *BSH* 5: 386 (1510). **lagh** *Bo* 49; *ST* 415; *MB* 2: 235. **lag** *Di* 43, 96, 144, 165. **laagh** *MP* 1: 186. **logh** *FH* 5: 203 (1510); *FM* 555 (1512). **log** *ib. pl.* **lagho** *Bil* 884; *Fl* 1518; *RK* 1: 2654, 3983, 4386. **laago** *ib* 2: 6466. **lage** *Di* 20. **la** *RK* 2: 2343 *(i rimsl.)*. **loge** *FM* 428 (1509). *konj.* **laghe** *Bu* 8; *Bir* 1: 214. *part. pret. n.* **lighat** *KL* 349; *BSH* 1: 133 (1371); *VAH* 24: 326 (1377). **lighath** *Fl* 359. **ligat** *BtFH* 1: 281 (1508); *PK* 244. **ligath** *Iv* 424. **leghat** *Lg* 3: 648. **legat** *FM* 308 (1507). **legath** *BSH* 5: 370 (1509). **legad** *Di* 124. **legod** *BSH* 5: 501 (1512). **legit** *Di* 118**),** *v.* [*Isl.* liggja] *L.* **1)** *ligga.* han fiol nidher a iordh ok la *Fl* 354. hon . . . la for altare sinna capellu *Bu* 11. öpte och gal som han ii elde laghe *ib* 8. uitus la ensamen i siäng *ib* 525. blötlika liggia älla sitiá *KS* 81 (200, 89). skyndar sik til thz herbärghe konungin ij la *Fl* 1501. huart ij annars fampne la *ib* 1492. at . . . han matte skilia fa hua ther var när henne la *ib* 1547. tha han them sofuande liggia sa *ib* 1520. ligger a sotäsyängh *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). logh j sin barn sängh *FM* 555 (1512). log pa sin barn sängh *ib.* hon laa vakin a bönom *Bil* 831. tha iak hafdhe ligath ena stund ij dwala *Iv* 424. *Fl* 359. hafdhe . . . lighat i vatnsoot *KL* 349. la maalös j rädhelike strupans ok alz halsins böld *Bil* 830. liggiandhe för dödhenom *(moriturus) Su* 38. — liggia hos *el.* mädh, *ligga hos, hafva samlag med, besofva.* hon lot en aff syna trälä liggia hooss sik *Di* 118. at han skulde haffua ligat mz länzmannens dotter *BtFH* 1: 281 (1508). **2)** *trans. ligga, genom liggande bringa.* lagh hon sit barn j hel *ST* 415. **3)** *ligga, ligga dräpen, hafva stupat.* liggi ogijllder *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). **4)** *ligga begrafven.* ligger j bononia *Bil* 799. *ib* 863. liggir scrinlagdher ok hälagher j aken *ib* 749. **5)** *ligga (fången).* la fangen i eno torne *Bu* 168. at hertugane fangne lagho *RK* 1: 3983. **6)** *ligga, vara lägrad, uppehålla sig.* ther la maxencius mz myklom skipher *Bil* 564. lagho wid kindahws *RK* 1: 2654. darius mz sinne makt thil redho la *Al* 2764. gingo strax thiit härin la *ib* 7361. han thaladhe til them a husit la *RK* 2: 2343. the laago *(lågo el. gästade)* ey til sa arm en man the fodrade jo ij [2] hesta om j [1] span *ib* 6466. jach hawer legod redo och biith effter ider scriffwelse lenge *BSH* 5: 501 (1512). **7)** *ligga, vara orörlig. om saker.* liggiande grund, *se under* **grund 3.** liggianda fä, *se under* **fä 3.** — *ligga gömd.* liggiande, *gömd.* tel viþargango ligianda goz *Bu* 415. haffwer fwnnit liggiandhe haffwor oc godz i iordhenne *Lg* 439. **8)** *ligga, vara lagd, vara placerad, befinna sig (på ett ställe). om saker.* en . . . sten la a hans gulfue *Bil* 708. kors tekn laa vndi fotum manna *ib. Di* 283. hwilkit breff her logh j retten fore oss *FH* 5: 203 (1510). hans skip la pa redhen *BSH* 5: 14 (1504). the löbeske skepen ther loge *FM* 428 (1509). — *bildl.* nu liggia lagh j spyutstangx ända *GO* 5. *ib* 477. **9)** *ligga, befinna sig.* thet *(godset)* ligger ganska ilda j ödo *FM* 391 (1508). **10)** *ligga, vara belägen.* a þe heþ som bufera hete ok liggar mällan tua staþa *Bu* 176. allt þet, sum i wästra häräþe i niuþungge liggar *SD* 6: 180 (1350). nazareth som ligher j gallilea lande *Lg* 45. med . . . allom tillaghum, fyärrän äller när lyggiandum *SD* 5: 562 (1346). en pöölful mykit oreen mällan thera beggia laa *RK* 1: 3974. — *om väg el. dylikt: sträcka sig, leda, gå.* ouer eet bergh ther väghin la *Fl* 25. foor . . . then genasta vägh til yrland la *Fr* 3100. *ib* 1893. toko then wäghin til norigis laa *RK* 1: 2218. *ib* 2921. *Bir* 1: 214. *KS* 50 (128, 54). *Di* 43, 96. red then genaste wäg at slottit lag *ib* 144. gangin vt vppa brona som hiit ligger til stadhin *Lg* 3: 243. **11)** *ligga, vara vänd (åt), vara riktad (åt).* hans ärende . . . tiit liggia *(han har ärenden dit) RK* 2: 2329. aff androm lekum som giri liggir til *ST* 486. **12)** *höra (till), lyda (under).* med allu þe þer til liggir *SD* 5: 293 (1344). *ib* 562 (1346), 6: 149 (1349), 180 (1350). thet godhz i aaby, som liggir til halfuir annar aattung iordh *ib NS* 1: 602 (1406). alla the almenninga till roklöso liggia oc lighat hafwa af alder *VAH* 24: 326 (1377). thz land ther til husith la *Iv* 2805. *RK* 1: 814, 992, 4386. alth thz rike som til rom laa *Di* 279. *ib* 20. honom husit faa ok stadhin vnder husit laa *RK* 1: 4005. thessin . . . land som wndi husit lighat hawä *BSH* 1: 133 (1371). alt thz som vnder hertugadömit laa *RK* 1: 542. **13)** liggia til, *tillhöra, tillkomma.* aff allom brut päningom som äpte lanz laghum lagho til konungx fatabwr *Bil* 884. sighiande sik ey magha aflösa thom for somlica synde thy at thz liggir til biscopana *Bir* 3: 192. *Ber* 275. all þön maal . . . skulu liggyä til *(vara un-*

derkastade yttrandet af) förnämpdo tolf manna *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 478 (1345, *nyare afskr.*). ligge thz till xij manna nämpd *EG* 65. — *tillkomma, vara pligt för.* är thz swa at thik synis thz til thin liggia at afwita *Ber* 274. **14)** *bero (af el. på). med prep.* til *el.* up a. wars herra hedhir ok folksins helsa liggir *(pendet)* mäst til os *Bir* 1: 192. at iak matte faa see min kära son, som aff mik är föddir, oc all min thröst til liggir *ST* 60. the hälgha script vppa hulke sälinna helsa oc thröst liggir *ib* 4. *Lg* 3: 323. **15)** *vara bestämd, vara uppskattad (till ett visst jordatal). med prep.* for. hwilkit . . . goz . . . ligger fore *(är satt till)* I mark land jord oc II örtugs land jord *SD* 5: 166 *(öfvers. i hds. fr. början af 1400-talet).* kännomps . . . os sält hafua . . . allan wan eghiodeel som vi attom i hadhasta deeld, som kallas ät lodhfal af bolbynom köpt oc ligger fore half fämte örtogh *ib NS* 1: 11 (1401). han *(gården)* ligghär fore fyra sättungha *ib* 59 (1401). min gardh . . . som ligger fore thry marclandh jordh *ib* 60 (1401). *ib* 171 (1402, *gammal afskr.*), 466 (1405), 2: 209 (1409). aller byn liggher for XII attinghe *Urk. fr. år* 1492 *(enl. uppgift af Bibliotekarien C. G. Styffe).* — **liggia sik,** *ligga.* ij annars arm huar ligger sik *Fl* 1531. *Fr* 2075. *RK* 1: *(Albr) s.* 212. — **liggia a,** *hänga öfver, tränga på, förestå, vara för handen.* hwar al stridhinna byrdhe liggir aa *(imminet) Bo* 108. laa mykit örlogh aa *RK* 1: 4265. *Jfr* **a liggia.** — **liggia ater,** *ligga qvar.* skapthet laa ather *PK* 244. *Jfr* **aterliggia.** — **liggia undir,** *ligga under, duka under, besegras.* lagh här thän snödhe manz banin vndir *(succubuit) Bo* 49. *Jfr* **undir liggia.** — **liggia viþer,** *vara bestämd.* ligge samä plaghä wiþer *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). — *Jfr* **fîri-, til-, umkring-, äptirliggia,** *äfvensom* **närliggiande.**

ligherstadher, *m. begrafningsplats. MD* 434. *Jfr* **lägherstadher.**

lighra, *v. L. Jfr* **läghra.**

lighre, *n. L. Jfr* **grava-, vasa-lighre,** *äfvensom* **läghre.** — **lighris bot,** *f. L.* — **lighris villa,** *f. L.*

lik (liik *SD* 5: 562 (1346), 563; *RK* 1: 4430; *Al* 3407; *ST* 115; **-e** *MD* 20. **lyck: lycket** *SO* 84. **lych: lychsens** *ib*), *n.* [*Isl.* lík] *L. eg. kropp.* **1)** *skepnad, hamn, liknelse.* teþes þöm en leþar i blamans like *Bu* 208. rädhelict diur . . . halft j häst like *Bil* 404. thän hälghe ande j duwo like syntes *Bir* 2: 295. thw saat thäs dödha munksins siäl . . . j stiärno like *ib* 3: 84. *Bu* 102. *Bil* 792. *KL* 51, 55, 57. *Bir* 3: 92. *MB* 1: 226, 2: 403. *ST* 115. *Lg* 31, 46. wil iak mz honum til thik ga i antigoni like *(d. v. s. så att jag föreställer A.) Al* 7924. *ib* 7974. *På alla dessa ställen, hvarest* like *föregås af prep.* i, *bör det kanske föras till ett* **like,** *n.; jfr Isl.* líki. **2)** *utseende.* ii hans husfru ham baþe a växt ok kläþom lik ok talan ok allom latom *Bu* 19. vardh han var eet litith fotspor alt äpter manna likä *(af samma utseende som menniskors fotspår) Fr* 127. funno . . . alla daggena falna j cors like *(i gestalten el. formen af ett kors) Bil* 318. funnu the . . . blodh(z) dropan fallin j kors like *ib.* gudh then riike tegh skop äpter sine liike *(bild) MD* 20. *De fyra sistn. språkprofven kunna föras till ett* **like,** *n.* **3)** *lik.* lik . . . jorþä *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). *ib* 562 (1346), 563. varþe þera lik ospiällaþ *Bu* 527. *ib* 14, 124, 151, 166. *Bil* 473. *Iv* 906. *RK* 1: 4430. *Al* 3407, 3595. — *Jfr* **gasta lik.** — **liks klädhe (liikx-),** *n. likdrägt, svepning.* sweptan oc bundnan j liikx klädhom *MB* 2: 383.

lik (liik), *adj.* [*Mnt.* lîk] = **lika 4.** göra liik ok räth fore sik j swenena kompanj *SO* 6. göra lik ok räth mz hwsbondhemän j kompanid *ib.*

lik (liik), *adv.* [*Mnt.* like] *liksom, i likhet med. med dat.* han ma ok skal . . . haffua oc bruka forscrifna stenhus oc tompt nidher i syön sua lankt han thet bruka ma liik hans grannom *SJ* 126 (1444).

lika (liika. *pres.* **-ar.** *impf.* **-adhe** *MB* 1: 182; *Bir* 3: 76. *part. pret.* **-adher: likath** *MB* 1: 43; **likat** *RK* 1: 539, 854. **-ter: liikt** *ib* 945), *v.* [*Isl.* líka. *Mnt.* liken] *L.* **1)** *göra lik. med dat.* wardher *(näml. något)* opta olikum likath *MB* 1: 43. **2)** *anse el. säga vara lik, likna, förlikna, jämföra. med ack. och dat.* man matte thz enom keysar lika *Al* 7488. *ib* 9672. — *med ack. och prep.* vidh. likar hans bökir widh semblo brödh *Bil* 650. *MB* 1: 182, 321, 343. *KS* 31 (80, 33). — *opersonl.* thz tafelsmidhe ma wäl lika widh et gantzk konungx rike *Al* 2277. *ib* 3659. — *med prep.* mädh. *opersonl.* vndir thino eghno banere ther lica maa mz thinom kärleke *Bir* 2: 268. — *anse (lik), säga (vara lik). med dat.* thetta likar sanctus augustinus likt sanno *MB* 1: 91. man ma thik lika widher skäl gudha iämpninga wara wäl *Al* 9793. **3)** *förliknas, komma i jämförelse (med). med dat.* ma thu hänne wäl lika *Al* 1420. tha ey han eller nakar then ther födder är eller födhis än styre swa wäl nakath rike thz the magho thik at lika *ib* 10448. — *med prep.* vidh. the matto ey vidh thesse bordh lika *Fr* 396. *Hit kunna äfven föras de under* **2** *anförda ställena: Al* 2277, 3659; *Bir* 2: 268. **4)** *afpassa.* hafwande väghskaal j sine hand matande ok likande *(concordans et coaptans)* hona til thäs hon kombir til stadhga *Bir* 2: 321. — *anordna?* nu skal man thz torney lika *Fr* 1732. — *lämpa, rätta. med ack. och prep.* äptir. likande sin vilia äptir minom vilia *Bir* 2: 309. **5)** *förlika, försona?* alla them som ater vilia koma lika ok satta göra vidher min fadher *Su* 405. thz skulle wara liikt oc ther mz änt *RK* 1: 945 (lika *i förra och* liikt *i senare ex. fattas dock möjligen rättast ss adj.*). **6)** *öfverenskomma, bestämma.* wille ey haffwat som thz war likat *RK* 1: 854. swa som faderen haffdit likat *ib* 539. — **lika sik,** **1)** *göra sig lik, söka likna. med dat.* skal han ropa til gud . . . oc lika sik honom j dygdhom *MP* 2: 143. *Bir* 2: 328. — *varda el. vara lik, likna. med prep.* vidh. han . . . lika sik ey åtenast vith onda män . . . vtan likar ok sik vidh grym ok fwl diur *KS* 29 (72, 31). *MB* 1: 50. **2)** *förlikna sig, förliknas, komma i jämförelse. med prep.* vidh. lika sik fatikan widh gregorium rikan *Bil* 716. ma man ekke finna bland fruor ok stolta qwinna aff the ij världine lifua ma ther sik vidh hänne lika ma *Fr* 2012. *ib* 260. tholik hedher mik ekke bör at lika, mik widh nakan gudh *Al* 3895. **3)** *lämpa sig efter rätta sig efter. med dat.* lica thik *(conforma te)* thinom jamcristne *Bir* 2: 283. han ville ey lika sik minom gudhelikom vilia *ib* 308. *ib* 3: 76. like sik sinom

kraptom ok timom *ib* 328. — *refl.* **likas,** **1)** *varda el. vara lik, likna. med dat.* thz är owerdigth at jac likes *(Bil* liknas 107*)* minom herra *Lg* 950. han likas mera södhe än manne *KS* 13 (31, 14). *ib* 48 (121, 52). wilde ängelin likas gudhlikom limfnath *MB* 1: 50. *ib (Cod. B)* 534. *Bir* 1: 185. — *med prep.* vidh. war värdogher wrdin likas widh gudhz son *Bil* 582. *MB* 1: 44, 87, 110, *(Cod. B)* 534. *KS* 3 (5, 3), 13 (31, 14), 28 (71, 30), 69 (170, 76). — *få utseende.* skapa the *(änglarne)* sik tha liknilse aff wädhre oc göra thz swa thiokt at thz licas epter thera wilia *MB* 1: 190. **2)** *anses el. sägas vara lik, liknas, jämföras. med dat.* herra iwan hänne *(solen)* väl likas ma *Iv* 1790. godhe cristne män likas stiärnom *MB* 1: 182. — *med prep.* viþ. viþar räfet likas þe värulina hafa forlatit *Bir* 4: *(Avt)* 181. *ib* 178. han vardh swa krankir . . . at han mathe likas widh dödhan man *Bil* 711. likas söt hiärta oc gudhlikt widh honigh i ecclesiastico *MB* 1: 471. — *med prep.* mäþ. þe ra hiärta . . . þär likas mz bränne stens elde *Bir* 4: *(Avt)* 181. — **lika saman,** *jämföra, sammanställa.* tha the likas badhe saman *MB* 1: 47. — *med ack. och prep.* vidh. räkna oc lika twa synder saman, ena widh andra *MB* 1: 139. — *Jfr* **for-, iäm-, sam-, til-, um-, vidher-lika.**

lika (-ar, -adhe), *v.* [*Isl.* líka] *behaga. med dat.* þen väliä þem licar *SD* 5: 567 (1346). at thän riddare matte idher väl lika *Iv* 1197. *Al* 2246, 8552. annarstaþ þer þöm þykker oc licar *SD* 5: 567 (1346). om idher siälfuum thz likar swa *Iv* 827. gör mik huath thik mon lika *ib* 3119. far thik bort ä huart thik lika *ib* 4672. *Fr* 1153. thzte likade allom well *Di* 198. *ib* 240. konungenom togh thz illa lika, at han älskadhe henne swa hiärtelika *Fl* 151. *RK* 1: *(LRK) s.* 226. thänk . . . huru thöm tha likadhe *(huru de kände det) Bo* 191. thän mätte weth ey huru thöm hungrugha likar *GO* 590.

lika (liika *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 275, 3: 1749, 3808. **lijka** *BtRK* 149 (1442, *orig.*). **lyka** *SO* 17; *SGG* 134. **licha. lycha** *SO* 31, 84; *FM* 496 (1510). **like),** *adj. oftast n.* [*Mnt.* like] **1)** *jämlik. med dat.* wil nokor rätta anner them lika är *KS* 9 (21, 9). **2)** *lika, lika stor, enahanda.* onde ok godhe hafwa ey lika gagn älla fulkomnilse af minom likama *Bir* 1: 150. *ib* 2: 122. *MP* 2: 53. hans högdh längdhen oc breddin waaro all lika *MB* 2: 367. fik lika lön mz apostolis *MP* 1: 41. *ib* 78. *Ber* 77; *de tre sistn. ställena kunna äfven föras till* **liker.** thz vare ey lica vidh thässa ognins mykla brändagha oc hita *Bir* 2: 16. *KL* 204. **3)** *motsvarande, i rättvist förhållande (till), lämpad (efter).* vi optakom lön lica äptir varom ondo gärningom *KL* 392 *(kan äfven föras till* **liker***).* — *n. motsvarande el. fullt värde.* then del oppa slottet är offwer jnuentarij forbetringh . . . haffwer then gode fru loffwat edert herredöme scal bliffue til hande for lycha at betale geldhen met *FM* 496 (1510). ssäl thit korn tha thu faar ther lika fore *(cum satis valet) Ber* 289. skule wij haffua lika for wort liiff *(skalltu oss dyrt kaupa) Di* 177. hafwer lika *(ersättning)* fore sin skadha *GS* 28 (1375, *orig.*). *SD NS* 2: 123 (1409). fore fult oc lica *ib* 318 (1410). hafwer iak af hänne ther fore opborit fult ok lica *ib* 1: 580 (1406). kännis iach . . . mich haffwa lika *(godtgörelse el. upprättelse)* och böther hänth aff kätil hwässinge och hans brodher byörne fore mina hustrw brodher . . . hwilkin the aff daghum togho *ib* 2: 9 (1408). jac . . . bekiennes . . . mic . . . hafue hänth ena sonan och like aff . . . herra nicles swarte skanung . . . fore then skadha som hans swene giordho oppa mic *ib* 190 (1409). — giva lika, *gifva ersättning, ersätta, godtgöra.* ther wil iak . . . honom like fore giwa *RK* 2: 3671. *SO* 86. — göra lika (lika ok rät, fult ok lika), *ersätta, godtgöra, betala.* thil thäs the hawa giört klostreno lika *SD NS* 1: 415 (1405). *ib* 2: 84 (1409) *o. s. v. Bir* 4: 90. hwar som hafdhe stulit thz farit han . . . sculde göra lica ther fore *Pa* 7. större godhgärning värdoghadhis gudh at göra mz mik i dagh än himil älla iordh kunno ther lica fore göra *KL* 356. hans arfwom ther lica oc rät före göra *(satisfacere) Bir* 3: 267. honum oc hans arfuom fult oc lika ther fore göra *SD NS* 1: 451 (1405). jac veth mic . . . gudhi oc hans sighnadha modher marie ey sua lica haua giort af värzlico goze, som mic til rätta burdhe göra thöm fore thän stora kärlech, som the mic giort haua *ib* 2: 86 (1409). the wnno then stad oc honom brende lika giordo the ther fore tha *(måste till fullo betala det, fingo dyrt köpa sin framgång) RK* 2: 9071. — *godtgöra, gifva upprättelse åt, försona.* retthom malzagandhe for sijn bruth lika göra *SD* 4: 748 (1340, *nyare afskr.*). göra tik lika *Di* 38. göra gudhi lika fore sina synde oc alt sit tappadha lifuerne medh graat oc tarom *Ansg* 245. huilken . . . ey haffde lika giort *(condignam satisfactionem . . . non explevisset)* här i wärldenne til tusanda delen för ena syndh *Su* 184. nogh opfylla oc lika göra för all war broth oc alla syndher *ib.* — *tillfredsställa.* at gita lika giort af them *(ex his satisfacere)* enom sidhoghom ok väl tämpradhom bwk *Bo* 134. **4)** *rätt, billig.* vtan at jordhäghandene wilia lösa ok köpa them aff heyna, som thera winom a badha sidhor thykker lica wara *SD NS* 2: 174 (1409). thz är lika at honum swidher som vndher migher *GO* 410. — göra lika ok (äller) rät, *fullgöra sin skyldighet, särsk. med afseende på stadgade afgifters erläggande.* huilkin skomakare som hafwer giorth lyka ok räth här j kompanino *SO* 17. *ib* 16, 84. gör ey lijke eller rätt medh oss *TS* 27. göra lycha ock reth herschapeno ock stadenom *SO* 31. — **mädh lika** [*Mnt.* mit like], *med rätta, på rättmätigt sätt.* thet war mik eygh meth lika eller retta af gangith *SD NS* 2: 117 (1409). jach ma mz licha fra jdher skilia *RK* 2: 5571. *BtRK* 149 (1442, *orig.*). *SO* 61. *TS* 27. i magen thz wäll mz lika görä *Di* 143. — **til lika** [*Mnt.* to like], **1)** *lika, i lika mån?* jag war wälwilig alle till liika *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 275. **2)** *i motsvarighet.* läggia til lika, *ställa det ena i motsvarighet till det andra; särsk. göra metriskt motsvarande, bringa i metrisk el. rytmisk form.* tha een wiisa eller een sanger wäl diktadher a swenska tungo, wardher flutter oc thydder a rytza tungo tha giter man ey the same ordh lakt til lika a andra tungo, som för fiöllo wäl saman *MB* 1: 319. mz fagher wers oc mz wäl fäldom ordhom oc til lika lagdhom *ib.* gat ey . . . gömpt wärsa natwra mz samanfäldom ordhom oc til lika lagdhom *ib.* **3)** *rättvist.* han skipte thz goz mz them til lika *(vel ok rettliga) Fl* 69. — *lagligen.*

hoo ey wil swara til_like eller retthe *RK* 2: 2816. — (?) sware ingom brodher huaske til lyka eller räth *SGG* 134. **4)** *på en gång, på samma gång, samtidigt.* swa skalt thu vaxa til lika vp mz honom *Bo* 16. hafwa fyra laghgipta hustrur til lika *ST* 138. spisning wart tha nog opfört mz c ökia til lika *RK* 2: 3674. saa fördreff han them alla till lyka *ib* 1: *(sfgn) s.* 182. *ib* 3: 1749, 3808. *MB* 2: 392, 398. *Lg* 3: 672. thz enghen i sändher kan tiäna twem herrom til lika *ib* 688. the stridha ok storma wäl til lika *(på en gång, å båda sidor?)* *Al* 3347. — *Jfr* **olika.**

lika (liika), *adv.* [*Isl.* líka. *Mnt.* like] *L.* **1)** *lika. framför följ. adj. el. adv.* i lika godho läghe meth lika mykyth affgiäld *SD NS* 1: 657 (1407). *ib* 2: 165 (1409) *o. s. v.* taka piper oc bertram lika mikit aff hwario *LB* 3: 168. tw fingir gul badhin lika skapt *ST* 329. the waro . . . badhe lika gamble *ib* 451. *Bir* 4: 85. *VKR* 16. *MD (S)* 257. ärmana hafin . . . lika wiidha. the ärmana som *(trol. för* som the ärmana*)* systir oc brödhir hafua jn j clostreno *VKR* 12. lwpu the lika fast sidhan som för *Lg* 3: 696. ängin the tingh som väghas . . . äru lika värdh vidhir atirhallogha siäl *MP* 1: 49. hafdhe konugen een äkta son lika gamblan widh pylatum *ST* 358. *MB* 2: 145. the wore lika gambla mz thitmar *Di* 205. wari . . . mik ok minum arfwm lika mektoghir *(lika berättigad som jag och mina arfvingar)* at opbära . . . the päninga summona *SD NS* 2: 53 (1408). **2)** *lika med, liksom. med dat.* ther vm stande han sijn äuentyr lica enom androm *SJ* 17 (1432). **3)** *lika mycket.* som dag oc nat war like *(i skymningen)* *RK* 2: 3694; *jfr* **iämt 3** *under* **iämn. 4)** *rakt.* blestet ther lika fra *RK* 2: 2256. **5)** *rätt, väl, gynnsamt?* han haffwer stor hog som ey wil wika hwat thz gaar wrankt eller lika *MD (S)* 290. — **lika som,** *konj. liksom, såsom.* the giorde oc liika som iag them bödh *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 279. — **lika vidh,** *prep. i jämförelse med, i förhållande till.* hwat ey hawir hon tha fangit meer än thusanda falt. lika vidh alt thz hon hawir forlatit for hans skuld *Bo* 116. thässe världin är swa som leet ok fult hyrdha skiul. lika uidh thz palacium *(respectu tabernaculi)* ther gudh ij byggir *Bir* 4: 311. — **lika vis,** *se* **likervis.** — **lika väl,** *se* **likoväl.** — *Jfr* **iämlika.**

likam? (licham. lekam), *n.* = **likame 1.** tz . . . är lichamit goth til mangh tingh *LB* 7: 170. forderffua alt lichamit *ib* 262. smörs om lekamith *ib* 2: 36.

likamber (*ack. med art.* **licammin** *Bo* 208. **licammen** *Bil* 116. **lekamen** *LfK* 31. *gen. med art.* **likamsins. likamsens. lekamzsens** *LfK* 32. *dat. med art.* **likamenom** *MB* 1: 76, 77. **lichamenom** *LfK* 247; *de två sistn. formerna böra kanske föras till* **likame),** *m.* [*Fnor.* líkamr] = **likame 1.** hurw siälin hawer sik epter likamen dödhan *MB* 1: 77. thz *(hjärtat)* ligger midhwakt i likamenom *ib* 76. mantzins hugh ma stundom pröwas aff likamsins skipilse *ib* 54. äffth likamsens skapnath *PM* XLVII. taka nidhir licammin af korseno *Bo* 208. fölgdhe mäst likams mak *Bil* 263. siälin kom ater til licammen *ib* 116. *LfK* 31, 32, 247. — **likams luste,** *m.* [*Isl.* líkamslosti] *sinlig begärelse.* ey är lydhande likams lusta frestilsom *MP* 2: 56. — **likams lös,** *adj.* = **likama lös.** hurw the *(änglarne)* tala oc höra likamslöse *MB* 1: 56.

likame (lichame *LfK* 219, 256, 276, 277; *LB* 7: 14; **-a** *VKR* 5, 18; *LfK* 216, 246, 251; **-ä** *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*); **-es** *LfK* 216, 276. **likomi** *L.* **ligome: -oma** *MD* 172 *i*, 172 *k*. **licamme** *Bir* 2: 266, 267, 3: 19, 85; **-a** *KL* 328, 334; *Bo* 207; *Gr* 292, 293, 294; *Bir* 2: 21, 82, 267, 3: 19, 286; **-an** *Bo* 208, 211, 212; **-anom** *ib* 210, 212, 213. **lichamme: -a** *LB* 7: 14, 16. **lekame: -a** *Su* 28; **-as** *ib* 94. **lecame: -ans** *Bir* 5: 104**),** *m.* [*Isl.* líkami] *L.* **1)** *lekamen, kropp.* helbrugþu til hugh oc licama *SD* 5: 561 (1346). mins mik likamans huru þungar han är at dragha *Bu* 141. vars härra licame som han tok af mario *ib* 145. *Bir* 2: 267. job. hulkins likame som tholde mykin wärk ok plagho ok tho war hans siäl gömd *ib* 1: 109. til likamans ok siälinna nytto *ib* 237. i siälinne är all likamans makt *MD* 96. spöria, än adams siäl war för skapath. än hans likame *MB* 1: 76. mantzins likame är ärlikast likame *ib* 77. medh wärilzlikom diurom hawär han (ɔ: mannen) lif ok likama *KS* 3 (5, 3). hwar man agher fridh a sino godze ok pänningum hawä, ok särllichä aa sialfsins lichamä ok liwe *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). iak är siutighi ara gamal synda karl. ok skörs likama *Bu* 135. hawa vidhr saght . . . allan likamans lusta *KS* 3 (5, 3). til . . . sins egins likamlystilse *(för* likama lystilse *el.* likams lystilse*)* *Bir* 4: *(Avt)* 180. — guds likame (guds hälghe likame), *Guds lekamen, det i den hel. nattvarden invigda brödet, altarets sakrament.* swerya . . . vpa thz helga brödh gudz likame for oss tholde dödh *RK* 1: 2833. han swor sik alzstingis meen . . . a gudz likama ok a hans blodh *ib* 2848. *LfK* 216. for ther fram vm en prästir mz gudz likama til en siukan man ok klokkan ringde for gudz likama *KL* 3. taka gudz likama *ib* 9. *ib* 4, 5, 8, 10 *o. s. v.* som karit bar ther gudz likame war j *ib* 9. for gudz likama kar *ib.* höxte altare hafwi . . . eet gudhz likama kar *(unam pyxidem pro corpore)* *VKR* 77. them . . . gifua the helgha sacramenta som är olning oc gudz helgha lichama *ib* 18. sua är oc vm aflösnena oc gudz licamma oc annor kirkionna hälghilsor *Bir* 2: 82. *ib* 1: 234, 2: 21. — vars härra likame, *d. s.* at taka vars herra licama *Bil* 779. **2)** *lekamen, kropp ss död, lik.* hans *(kon. Eriks)* hälghe likame *Bil* 887. þe baro a land hälaghan licama *Bu* 166. böþ iorþa . . . moþer licama *ib* 14. hwar äru thera hälghra iomfrunna licamma hwilka swa grymelica vordho dräpna *Gr* 292. **3)** *kropp i motsats till hufvudet el. benen, bål.* vändes likamen tel huwþet ok fästes houoþet viþ likaman *Bu* 130. full vapn, baþä at likamä oc benom *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). **4)** *kropp, för den sinliga uppfattningen förnimbart ting.* är himilin ärlikaste likame *MB* 1: 77. — *Jfr* **döds-, guds-, hälghe-, qvinno-likame.** — **likama lös,** *adj. utan lekamen el. kropp.* han *(ängeln)* är andelik oc likamalös *MB* 1: 54. *ib* 55, 103. *Jfr* **likams lös.** — **likama qval,** *n. lekamligt qval, lekamlig el. kroppslig plåga. Bu* 175.

likamen (lekamen. *med art. nom., ack.* **likamanin** *Bir* 1: 109 *(på tre ställen). gen.* **likamensins. likamansins** *Bir* 1: 109, 110 *(på två ställen).*

pl. **likamana** *ib* 13 *(jfr* 403*)*), *m.* = **likame 1.** hon *(själen)* war likamensins frv *Bir* 1: 23. vptakin til guddomin mz siäl ok likamen *ib. ib* 109, 110. saa iak hans likamen slaghnan ok flängdan *ib* 29 *(jfr* 403*)*. j mancz lekamen *LB* 2: 38. at diäfwllin far wald af mik owir godha manna likamana *Bir* 1: 13 *(jfr* 403*)*. gudz lekamen . . . till siig finge *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6248. för höghe altaret, som gudz wärdogaste lekamen pastander *BtRK* 187 (1455).

likamlika (**-leka** *Bu* 15. **lekamlika** *Lg* 3: 393. **lekamlicha** *FH* 6: 117 (1509). **likammelika**), *adv.* [*Isl.* líkamliga] *lekamligen, kroppsligen.* thrifwas . . . ey mindra andelica än licamlica *Bo* 240. *Bu* 15. *Bir* 3: 286. *Lg* 3: 393. *FH* 6: 117 (1509). owir likammelika dödhan *MP* 2: 198. näffses likamlika *PM* 23. *ib* 29.

likamliker (**likamaliker**: **-lika** *Bir* 1: 239. **likammeliker**: **-lik** *MD (S)* 207. **likamlikin. licamligin. likamleker. likamlekin. lichamligh**: **-lighom** *VKR* 1; **-ligha** *ib.* **lekamleker.** *f.* **likamlik** *Bir* 1: 240. **likamlikin** *ib* 238. **licamlikin** *KL* 356. *nom., ack. n.* **likamlikt** *MB* 1: 38. **likamlikit** *Bir* 1: 160, 239. **licamligit** *LfK* 283. *ack. m.* **likamlikan. lekamlekan** *Su* 106. **likamlikin.** *pl. nom., ack. n.* **likamlik** *MB* 1: 34, 37; *Bir* 1: 238. **likamlikin** *ib* 239), *adj.* [*Isl.* líkamligr] *lekamlig, kroppslig, köttslig, sinlig, materiel.* nekaþo christum haua sannan licama. vtan synas licamlican som skuga *Bu* 200. aff gudhz likamleke fözlo *Bil* 82. hänna licamlikin syster *KL* 356. mange grata likamlikin skadha, ok ey siälinna dödh *MP* 2: 198. faa nakot likamlikit gagn *Bir* 1: 160. andelikin smakir wäghi mer än likamlikin *ib* 237. *ib* 236, 238, 239, 240. *VKR* 1. *MB* 1: 34, 37, 38. *MD (S)* 207. som fly ok försägher . . . allan likamlikan lusta *KS* 14 (31, 14). *Su* 106. wndy stränga likamlika näffzth *PM* 26. aff likamlikom krankdom *Su* 118. likamlika *(materiali)* solin *Bir* 1: 221. een licamlik vaghn *ib* 3: 327. tyktis thera wägir ey vara nokor likamlekin wägir *Ansg* 179. licamligin eelder *LfK* 283. i hwario lekamleko clostre *ib* 29. *Jfr* **olikamliker.**

likamlikhet (**likamligheth**), *f. naturlig beskaffenhet.* allan kalk gör aather j sin stadga oc likamligheth aff hwilkom kalkana ärw giorde *LB* 9: 113.

likan, *f. godtgörelse.* giorde jak ey fulla likan verdogaste trefaldoghetenne fore thöm *(näml. synderna) LfK* 269.

likavis (**likavist**), *se* **likervis.**

likaväl, *se* **likoväl.**

likbar (**likbaar** *Bu* 13. **liikbaar** *Bil* 731), *f.* [*N.* likbaar. *Isl.* líkbarar, *f. pl.*] *likbår.* bära likbarena *Bu* 14. *ib* 13. *Bil* 731.

like (**liike. lik** *(i rimslut) Fr* 2990. **liik** *(i rimslut) Al* 2070, 2098, 3586, 8134), *m.* [*Isl.* líki] *L. like, jämlike, make, den som är lik el. jämgod. om personer.* en iomfrv liike *(en som var lik en jungfru) MD* 8. siäldhan finz nu hans like *Bil* 884. hon hawer änga frw sin lika *MB* 1: 397. thu star nu som thik ok thinom likom höfwis *Bo* 190. til örlögh är ängin thin like *Al* 2053. til byrdh matte hon ey vara thin likä *Fl* 446. *MB* 1: 159, 238. *Bir* 2: 267, 289, 3: 85. *Iv* 1125. *RK* 1: 3435. *Al* 1601, 2070, 2098, 3586. *Lg* 293. *MB* 2: 245. bade riddare ok riddare like *RK* 1: 90. mange riddara ok riddara like *ib* 2797; *jfr* **note, viþerlike.** — *om ting.* likamen . . . [aflar] aff sik om siidher sinna natwra lika *MB* 1: 108. the kapor varo dyra ok vnderlika man finder äkke thera lika *Fr* 2994. *ib* 2990. *Al* 8134. swa stor iordöön wart. hwilkars like aldrigh var sidhan folk kom paa iordena *MB* 2: 358. *ib* 245. seen hwilket eth vnderligit diwr ther löper. thäslike hawer iach aldrik förre seet *Va* 24. — *Jfr* **iäm-, viþer-like.**

liker (**liiker. lyker**: **lyk** *Lg* 3: 120; **lykest** *BSH* 4: 10 (1471)), *adj.* [*Isl.* glíkr, líkr] *L.* **1)** *lik. med dat.* maþar är manne likastar *Bu* 145. ängt änlite är andro sua lict. at eigh är huart andro nokot olikt *ib.* likare asna än mästara *Bir* 1: 331. *Bu* 193. *Bil* 112. *Bir* 1: 51, 2: 168. *Va* 40. hwar är sinne gawo likeer *GO* 259. *ib* 218. thätta oc tholkit mera thässo likt *Bo* 15. ey är alt thz sant ther sanno är likt *KS* 21 (51, 22). är ey thz likt sanno, at swa hawer warith *MB* 1: 88. *ib* 94. *Bir* 2: 260. köpto the twa turtil dufwo. älla twa dwo vnga . . . ok . . . är väl sanno likt at thz varo dwfwo vnga *Bo* 6. synis oc väl sannolikt at han annorledhis saa sik fore i thässe maltidhinne än miraculo *ib* 50. *ib* 23, 241. — *med prep.* vidh. mine vini äru like vidh bij *Bir* 2: 169. *ib* 1: 289, 3: 427. eth belethe lyk *(för* lykt*)* wiidh mik . . . i allom lydhamothom *Lg* 3: 120. — *med prep.* til. ther likare var til trol än man *Iv* 679. **2)** *jämlik, jämgod, lika stor, lika betydlig. med prep.* vidh. jwdhana . . . loffwar han nw lika *(æquales)* göra wedh atheniensos *MB* 2: 307. at hon (ɔ: thins änlitis grymhet) lik synes widh hälffwittis pinor *Su* 96. drukkinskaper . . . räknas lik widh mandrap hordom och skörlifnadh *Ber* 87. **3)** *lika, enahanda.* mz like nyttelikhet *(eodem effectu) Bir* 2: 114. vi hauom . . . lican smak *ib* 3: 68. till gifua ok sälia äru the likä *(lika berättigade) TB* 72 *(kan äfven föras till* **lika,** *adj.)*. **4)** *lika mycken, motsvarande, i samma proportion.* hwar man . . . scal likt vpbära hwart aar äfte þy. som hans huwuþgäld tilsigher *SD* 5: 562 (1346). — göra likt, *gifva godtgörelse (för), försona.* göri likt fore siin brut *PfN* 138. ther til han hawer likt giort *ib.* **5)** *rättvis, tillbörlig.* än swa þykker likt *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). thykte thöm thät allom rät ok likt wara *SJ* 36 (1426). thz är likt thokkith wptaka som han wtgiwer *GO* 793. hwar bonde göre widh annan liikt *TB* 71. göre sinom thingom rät ok likt *(uppfylle sina pligter) Al* 2732. — *rättvis, redlig.* som like höwidzmän *SD NS* 1: 297 (1403). **6)** *sannolik, liklig.* thykker mik thz wara liikt *MD* 100. thz är likt at han är malata *MB* 1: 361. ey är ther liikt til *ib* 408. tha war ok likare til friidh *RK* 1: 3407. saghdhe sik engin then wita j sinom gardh, ther til ware likir *(hvilken det kunde antagas gälla) ST* 59. mik thykker thik vara ther til lika *(det synes mig, att sådant kan väntas af dig) Iv* 1210. **7)** *lämplig, ändamålsenlig, god.* sigh thz mik hwath likast här om tha thykker tik *Iv* 5438. *Al* 10234. *BSH* 4: 10 (1471). **8)** = **iämn 9?** alla wara bopäninga, the rörans ärw, licha halfua *(jämt hälften af alla våra rörliga bohagsting?) SD NS* 2: 12 (1408). — *n.* **likt,** *adv. väl, noga?* skodha thik wäl iämpt ok liikt *Al* 4796. gathe jak thetta wägith swa liikt at engin sagde at jak haffde

vreth *RK* 1: 1809. — *Jfr* **a-, bar-, barn-, barns-, blomster-, diur-, diurs-, eter-, hunags-, hunds-, iäm-, konung-, konungs-, manz-, mat-, o-, orms-, qvinz-, sam-, þo-, þy-, vidher-liker.**

likervis (likerwiss *BSH* 5: 318 (1508), 370 (1509). **likerwiis** *SD NS* 1: 391 (1404). **likerviiss** *RK* 2: 5436. **likerwiiss** *FM* 205 (1504). **likirwiis** *SD NS* 1: 51 (1401). **licherwiis. lycheruis** *SO* 107. **lycherwys** *ib* 150. **likar wiis** *SD NS* 1: 372 (1404). **likarwiis** *ib* 480 (1405); *ST* 5. **lykarwiis** *ib* 6. **likorwiss** *Lg* 3: 62. **likrewijs** *SD NS* 1: 336 (1404). **likawis** *MB* 2: 118. **lika wiss** *BSH* 1: 179 (1381). **lika wiis** *SD NS* 1: 23 (1401, *gammal afskr.*). **likawiis** *ib* 527 (1406). **lika wiiss** *HSH* 16: 6 (1369). **likowiis** *ib* 3. **likerwist** *Lg* 3: 621; *BSH* 5: 545 (1515). **likerwisth** *PM* 37. **liggerwisth** *BSH* 4: 279 (1501). **lika wisth** *Gers Frest* 60. **likauisth** *SGG* 129**),** *adv. och konj.* [*D.* ligerviis. *Mnt.* liker wise] **1)** *på lika sätt, på samma sätt, likaså.* likervis som, *på samma sätt som, liksom, såsom.* licherwiis gik tha om thz fäste som förra om thz andra näste *RK* 2: 1300. thenna bokena wil iak saman hämpta af manga handa bokum, likarwiis som biith draghir honaghit af manga handa blomum *ST* 5. *ib* 6. *SO* 150. likerwis som han giorde ebron oc lebna oc theris kring om *(för* konungom*)* swa haffwir han oc giort konungenom aff dabir *MB* 2: 31. *ib* 118. the wndfaa alla the gudhelika nadher som giffuas mz the werdogasta sacramento, likerwis som prestin som thz likamlika anamar *Su* 302. *Lg* 3: 62, 382, 621. *PM* 37. withe theras beste liggerwisth som myth eygeth *BSH* 4: 279 (1501). — *liksom om.* skiffter jach gerna mz honom thz bästa hwat jach haffuer . . . likerviiss som han min fadher ware *RK* 2: 5436. sleth han the bandhen snarliga likerwis som nagher swndherslite en noppotradh *MB* 2: 120. *SD NS* 1: 23 (1401, *gammal afskr.*) *o. s. v.* *PK* 226. *SO* 85, 107. *Su* 305. — sva likervis som, *d. s.* gäldhe halffh skoth swa likauisth som han drykkith haffuer *SGG* 129. — likervis sva som, *på samma sätt som. Gers Frest* 60. thz hon mik i sith hiärta stadhfäster likerwis swa som *(lika fast som)* solen i hymelsens firmamente sither oc stadhfäst är *Lg* 3: 627. **2)** *liksom, såsom.* han ma thet nywta, sälia eller byta likerwiis sith eghit *SD NS* 1: 391 (1404). *ib* 430 (1405) *o. s. v.* sade samma tiidande . . . likerwiss her erich scriffware mik bekenna gaff *BSH* 5: 370 (1509). **3)** *liksom om.* likerwiis iak thet sielfuer giordhe *SD NS* 1: 99 (1402). *ib* 420 (1405) *o. s. v.*, 2: 12 (1408). lika wiss jac sielfuer när stadder ware *BSH* 1: 179 (1381). *ib* 5: 318 (1508), 545 (1515). *FM* 205 (1504).

likes (liiks. likss), *adv.* [*Jfr Mnt.* likes-an, *äfvensom Mht.* ge-liches] *oafbrutet, allt jämt, fortfarande.* likss wäl thaa i swerige staar *RK* 3: 670. bleff liiks gooth tiil een tiidh *ib* 672. stodh i swerige likes tiil motta *ib* 3383.

likfärþ, *f.* [*Isl.* líkferð] *likfärd.* af marie döt ok hänna likfärþ *Bu* 16.

likilse, *n. pl. och f. bild.* giorde ena likilse sa skafft som then mannen war *Di* 47. fik han se likilsen *ib.* jak giorde then likilse *ib.*

likklädhe (liik-), *n.* [*N.* likklæde] *kläde el. duk hvari ett lik svepes.* viiste mik liikklädhit *(sindonem)* oc hofwodh klädhit i hulko han var sweptir *KL* 401. *MB* 2: 395.

liklika (-leka), *adv.* [*Jfr Isl.* líkliga] *likformigt.* strängiana i harpom iämt oc likleka *(proportionabiliter)* wthtande *Su* 173. *Jfr* **oliklika.**

likliker (likligh), *adj.* [*Isl.* glíkligr, líkligr] *liklig, sannolik, rimlig.* är ey thetta vtan en likligh wända *MB* 1: 313. *Jfr* **olikliker.**

likmadhker (liikmadker), *m. likmask, frätande sår.* fordriiffwer kräffwethen . . . oc liikmadken *LB* 7: 127. *ib* 190.

likn (likna *Al* 4277 *(i rimsl.)*), *m.?* (*Al* 2161, *hvarest dock ordet äfven kan fattas ss n. pl.*) *och n.* (*Al* 1191; *se äfven* **malata likn)** **1)** *skepelse, skepnad, skapnad, form, utseende.* han stodh i antigoni likn *Al* 7953. ij miin likn skal thu klädhas *ib* 2161. thz *(belätet)* war äpter keysar terses giort ij hans likn *ib* 2378. *Jfr* **manna-, munka-likn.** **2)** *bild, afbildning.* the skrifwo et likn äpter alexand *Al* 1191. *ib* 1188. **3)** *liknelse, jämförelse?* wiliom wi eet exemplum til likn läghia *(Cod. A* til likne sighia 352*)* *MB* 1: *(Cod. B)* 560. **4)** *likhet, sätt som liknar?* thu alexander mz röfwara likna *(i likhet med röfvare, på röfvares vis)* äpter land ok städher mon thu fikna *Al* 4277 (likna *här möjl. dock att hänföra till* **likna,** *v.* 1). **5)** *liknelse, det som liknar el. synes vara (något), märke, tecken, spår. Jfr* **malata likn.** — *Jfr* **likne.**

likna (liikna. *pres.* **-ar. -ir** *Bir* 2: 117. *impf.* **-adhe.** *part. pret.* **-adher),** *v.* [*N.* likna] **1)** *likna, vara lik; anses lik, komma i jämförelse med. med dat.* til skönhet jac idher ey likna maa *RK* 2: 6923. **2)** *göra lik. med dat.* nakraledhis gudhi liknadhe *(deiformes . . . effecti)* *Su* 112. hulkin vpnya skal wan ödmiuka licama liknadhan *(configuratum)* sinom klarhetz likama *MP* 1: 15; *jfr* **3.** — *med prep.* vidh. liknandis henne widh then hälogha herran sancte iosue *Lg* 3: 305. **3)** *efterlikna, afbilda, bilda (efter), dana till likhet (med).* thu skalt oc ära thin hymilska fadhir j hans liknilsom, thz är j belätum som liknat äro äptir honom *ST* 294. *ib* 295. j guddomenom är änkte kötlikit älla kötlica liknat *(effigiatum)* *Bir* 2: 320. **4)** *likna, förlikna, jämföra. med ack. och dat.* liknadhe os hästom ok mulom *Gr* 274. hwem skal iak likna them *(cui eos similabo)* *Bir* 1: 156. *ib* 173, 391. ey thy at thu äst bätre än the älla them liknande *(eis comparanda)* *ib* 247. aff them stadhenom iericho hwilkin jak liknade stadhenom tässins closter *ib* 4: 81. nar hans menlösa . . . liknath gudhelike menlöso synis änkte wara *Ber* 189. — *med prep.* vidh *el. prep.* mot. liknar han them widher stiärnor *MB* 1: 182. *Bir* 1: 175. *Ber* 123. liknadh widh liwsit, fins hon större oc fromaren *Su* 12. thz är ey meer liknande widh sannindena än en minzste drwpi moth alt haffwet ällar eth sädhes korn moth helan drossan ällar laaren *LfK* 125. **5)** *lämpa, rätta (efter). med ack. och dat.* liknadhe hon allaledhis sin wilia gwdhlikom wilia *Bir* 4: *(Dikt)* 268. — **likna sik, 1)** *afbilda sig, framställa sig.* jak liknadhe mik for moysi j tekne *(similavi me prius Moysi in figura)* *Bir*

1: 157. *ib* 162. **2)** *göra sig lik, taga till föredöme. med dat.* likna thik ihesu christo warum herra *ST* 1. thän som . . . likna ok andwardha sik mik ok fölghe mik *Su* 402. **3)** *göra sig lik, likställa sig (med), lämpa sig (efter), rätta sig (efter). med dat.* likna *(conformare)* sik enfalloghom mannom *Bir* 2: 184. *ib* 1: 106. huru forma siälin likna sik gudz vilia *ib* 3: 185. han liknir sik allom j klädhom oc gerningom *ib* 2: 117. han likna sik värlz manna sidhum *ib.* liknande sik . . . minom wäghom *Su* 457. huru hon skulde sik andelika likna *(efterlikna)* cristi pinom *ib* 382. *ib* 400. — *refl.* **liknas, 1)** *göra sig lik, göras lik, varda lik. med dat.* wi . . . liknoms ther mz hwndwm *Ber* 30. thz är owärth at jak liknas minom mästara *Bil* 107. bör oss swa lifua at wj liknins them treem konungom *MP* 1: 49. huru iak skal liknas thik i thinom pinom *Su* 402. *ib* 416. *KL* 250. thenne liiknadhis abraams lydhno *(blef lik Abraham i lydnad) ib* 253. — *likna. med dat.* han liknas änglenom mz siälinna *MB* 1: 78. — *med prep.* vidh. jdhur glädhi liknas widh (skört glas) *Bil* 459. *ib* 612, 613. *MB* 1: 78. *KS* 3 (5, 3). *MD (S)* 242. — *recipr. likna hvarandra.* i eno liknas olike simon ok sandar guz son *Bu* 102. **2)** *anses lik, sägas vara lik, förliknas, jämföras, komma i jämförelse. med dat.* ma han wäl liknas smidhio bälgh *Bir* 1: 328. halmin liknas *(comparantur)* boklikom visdom vtan kärlek *ib* 331. bästa hwetit hulkit som liknas kärlekenom *ib.* änghen gat hanom liknas *Bu* 24. hwat väntom vi at kärlekenom liknas *(quidnam huic comparandum putamus) Bo* 77. *ib* 118. *Bir* 1: 51, 58, 2: 3, 12, 159, 160, 3: 149. — *med prep.* vidh. höghfärdhoghe liknas vidh fiädhol *Bir* 2: 206. liknas tholke tara väl vidh haghil *ib* 160. *ib* 1: 51. — *med prep.* mädh. gudz ordh . . . som liknas mz tränna löfwom *Bir* 3: 317. mz snaronne liknas *(betecknas)* sorghin *(laqueus significat dolorem)* som siälin skal haua äptir dödhin *ib* 2: 255. **3)** *komma öfver ens, stämma öfver ens, förlikas?* huru saman dragha sik älla liknas iomfrulikin licamme ok swina klädhe *KL* 334. — **likna til saman,** *jämföra, sammanställa.* är thz swa at thu liknar til saman iohannis höghelica värdhelikhet ok thera ondzsco diuplikhet *Bo* 82. — *Jfr* **til-, vidher-likna.**

liknan, *f. Jfr* **vidherliknan.**

likne, *f.* **1)** *bild, beläte.* thz gudz likne war swa litith wärdh *MD* 104. **2)** *liknelse, jämförelse.* wiliom wi eet exemplum til likne sighia *MB* 1: 352. **3)** *liknelse, tecken, spår. Jfr* **malata likne.** — *Jfr* **likn.**

liknelika, *adv. Jfr* **oliknelika.**

likneliker, *adj. Jfr* **olikneliker.**

liknilse (liiknilse. lignilse *Ber* 30. **liknelse),** *n., f.* (*MB* 1: 55; *Bir* 1: 13, 2: 180; *ST* 488) *och m.?* (*MB* 1: 56) [*Äldre Dan.* lignelse] *L.* **1)** *likhet, öfverensstämmelse.* i olikom thingom skal man leta liknilse oc i likom thingom skilnath *MB* 1: 397. sighir sanctus paulus han var frestadhan i allo for liknilsens skuld *(pro similitudine)* vtan synd *Bo* 49. i liknilse widh *(med)* människiom *Lg* 3: 617. — *likhet, utseende.* kors. samansat til liknilse swa som vars herra kors *Gr* 298. thin athäwe hafwin ey lösa lata lignilse *Ber* 30. fiöl somlikit (ɔ: haghel) som hafdhe enna iomfru liknilse *Lg* 70. en ny stiärna . . . hwilkin som haffdhe liknilse äptir eno wäno swän barne *ib* 67. **2)** *utseende, gestalt, skepnad, hamn.* takande vppa sik thrälsins ham oc liknilse *Bo* 32. kom var herra ihesus til thöm i pilagrims liknilse *ib* 231. alder gudhdombrin, widare en wäruldin . . . thees nu daghlika litin vndi bröz liknilse *Bil* 537. *Gr* 303, 325. *Bir* 3: 220. *Lg* 436. huru bliuir liknilsit älla skuggin atir *Bir* 2: 218. **3)** *efterlikning, bild, afbild.* äpte thy liknilse war waar herra wäl ögdher ok wäl brynadher *Bil* 232. scriffwa thera liknilse *MD* 103. han loth stöpa et liknilse aff kopor äpther sik ok sin hesth falka *Di* 279. loth göra eth liknilse saa skapth som didrik aff berna war *ib* 300. *ib* 301. *Bil* 722. *KL* 24, 39, 40. *Al* 3654. *Lg* 372. o herra gudh thw som . . . mannin skapadhe . . . äpte thine liknilse *Bir* 2: 180. siälin är gudhz liknilse *Ber* 202. *ib* 201. — *bild af ett ting ss orsak till förnimmelsen deraf.* ängelin hawer inskapadha oc infödda mz sik siälwom aldra thinga liknilse oc först som han wänder sin hugh ower ens thingx liknilse tha vnderstar han thz som genom speghel *MB* 1: 55. skapas thäs *(tingets)* andelikt liknilse i warom öghom *ib.* mz andelikom liknilse . . . vnderstanda the hwar annan *ib* 56. **4)** *liknelse, sinnebild, tecken.* thz pallacium som thw saat är himerikis liknilse *Bir* 2: 16. jak är then salomon j liknilsom ok tekne *ib* 1: 229. *ib* 152. swa som gudz födzla war vndirsam j sik, swa var hon i mangom vndirlikom teknom oc liknilsom vidharla vppinbarat j wärldhinne *Lg* 66. **5)** *liknelse, bildligt tal, parabel.* som prophetin sighir mz enna handa liknilsom *Bo* 124. sagdhe them liknilsin *(parabolam)* af vingardha örkiaromen *ib* 148. *Bir* 1: 13, 61, 205. *ST* 488. **6)** *exempel.* ther wil iak säghia thik een liknilse aff *ST* 31. **7)** *like, det som är likt.* fwnno the . . . en skönan dyrleka loktandes qwist, ällar gröna gren, huilkens liknilse finnas ekke när os *Lg* 3: 172. **8)** *likhet, jämförelse.* hawir ängin liknilse *(comparationem)* vidh *(kan icke jämföras med)* nakor wärldinna söt thing älla lustilse *Bir* 1: 11. ängin liknilse är thessa andelika lustans glädhi til hans *(nulla est comparatio istius delectationis spiritualis ad eam) ib* 97. thesse wärldin är swa som fult hirda skiul älla swina stia j til syn ok liknilse vidh thz palacium älla borgh j hulke gudh byggir *ib* 400. al fäghrind aff elementis älla nakre andre klarhet oc fäghrind är suasom skugge i hans liknilsom *(ad comparationem ejus; i jämförelse med honom) ib* 3: 3. thz är änkte vidh thera liiknilse *Su* 438. prydda vtan liknelse *(incomparabiliter)* mz allom nadhom *ib* 387. vtan liknelse fulkomlikare *ib* 392. — *Jfr* **afgudha-, fughla-, o-, qvinno-, svina-, vidher-, ängla-, äptir-liknilse.**

likning, *f.* [*N.* likning. *Jfr Isl.* glíking, líking] *L. liknelse, bildligt tal. MD (S)* 244. *Jfr* **vidherlikning.**

likoväl (lekowäl *PM* 20. **likaväl** *SO* 5; *RK* 2: 4849. **likawäl** *VKR* 45; *Bir* 4: 60; *RK* 3: 1228; *MB* 2: 6, 39, 45, 82 *o. s. v.*; *Su* 60, 108, 116, 155, 195. **likawel** *ST* 10. **likauel** *SO* 5; *RK* 2: 7990. **lijkawel** *SO* 48. **likawäll** *Di* 88. **likkawäl** *Su* 155; *LfK* 23; *Lg* 438, 3: 163. **likkauäll** *RK* 3: 4096. **lykawel** *ST* 4; *RK* 2: 6731. **lekawäl** *ib* 3: 2119.

lekawäll *ib* 2033. **leekawäll** *ib* 3306. **likewäl** *MB* 1: 172; *RK* 2: 8849; *Va* 15. **likewel** *FM* 426 (1509). **lichewel** *ib* 424. **likewäll** *Di* 2. **likewell** *FM* 425 (1509). **lekewell** *ib* 594 (1513); *RK* 3: *(sista forts.)* 6113. **likwäl** *ib* 2: 9320; *PM* LXI. **liqwäl** *FM* 118 (1500); *BSH* 5: 471 (1511). **ligwäll** *FM* 429 (1509, *gammal afskr.*). **ligwel** *FH* 1: 109 (1492, *gammal afskr.*). **lykväl** *SO* 5. **likwell** *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 268. **lykwell** *Lg* 3: 120. **leqwäl** *BSH* 5: 379 (1509)), *adv.* [*Mnt.* likewol] *likväl, icke dess mindre, det oaktadt, dock.* komo konungane oc hedhradho han storlica. ok likouäl blef han quar i stalleno *Bo* 10. äru the ok ärlike ok välborne. likouäl gabbas the ok vardha forsmadhe *ib* 129. förwärffwande . . . starka bwllas aff paffwanom oc hwsith til sina hand oc styrzlo oc likwäl alt lönlika *PM* LXI. the haffdo stridh . . . oc likawäl andra beröffwandis. fördo the siälffwe enkte bort *(et tamen nihil tulere prædantes)* *MB* 2: 82. cananeus bodho midhwakt j effraym aff kömdh til thenna dagh likawäl wndher skat *ib* 45. än togh dala rodhin oc meenugha sweriges landh hadhe konungh karl gangit tiil handh likawäl warth stokholm beelakth *RK* 3: 1228. än tho at kranker oc wanmäktogher til min likama, likowäl heel oc wälmäktogher til minna skäla oc fäm sinna *SD NS* 1: 514 (1405). *Bo* 18, 116. *SO* 5. *RK* 2: 7990, 8849, 3: 2033, 3306, 4096. *Di* 2. *PM* XV, XVII, 20. — **alt likoväl,** *d. s.* skodha han väl granlica huru öflätir han är at göra swa ödhmiuka thiänist . . . ok alt licouäl skalt thu oc scodha varafrw *Bo* 34. *ib* 112. — **alt likoväl for thy,** *d. s.* then som til werkmestare wardher waldher ok wil ey han böthe embetheno iij mark peninga ok sithi alth lijkawel for thy *SO* 48. — **likoväl alt for thy,** *d. s. SO* 5. — **än likoväl,** *d. s.* thera konung skulin i en lykawel wara *RK* 2: 6731. *FH* 1: 109 (1492, *gammal afskr.*). — **än alt likoväl,** *a) men likväl.* formatto the äkke längir hiärtans etir innehalda. vtan gripo til stena ok villo stenkan. än var herra ihesus taladhe alt licouäl blidhelica *Bo* 154. fik iak stora glädhi. än alt likouäl räddis iak *ib* 157. än altlikouäl. ey for thy forlät ödhmiuktinna mästare at han sik ey alradiupast ödhmiukadhe *(sed non propterea dimisit humilitatis magister, quin profundissime se humiliaret)* *ib* 39. *b) likväl, icke dess mindre, det oaktadt, dock.* om gärningin är swa vis at hon kan mz änge omslät orsakas. thänk än alt likouäl mz thik siälue ok sigh. stark var thässin frestilsin ok alt ofhardh *Bo* 123. — **tho likoväl,** *likväl, icke dess mindre, det oaktadt, dock.* mz thessom giordhe gudh stoor vndarlik thing, tholikawel owirgafwo the han opta *ST* 10. hänna dotter . . . tok thänna forscrefna gardh i gen . . . tho licouäl liuandis lifwe oploot hon oc i gen anduardadhe klostreno thän fornämpda större gardhin i madhunge *SD NS* 2: 236 (1409). i dödhenom taker ey tän rike meer mz sik hädhan än then fatighe oc thogh likkawäl wild enghen swa fatigher liffwa, som han badhe födhis oc döör *LfK* 23. lowar iak idher köt, tho likowäl vtan blodh *MB* 1: 172. än tho at han hafdhe mykit otalikit folk mz sik tho likouäl tapadhe han stridhena *Bil* 595. än thog at hwarist at got oc söth är at höra orghor . . . thog likawäl skulu the engaledhis haffuas j minne modhers clostre *Bir* 4: 60. än thok at hon aktade thz enkte, thok haffde han likewäl kerlek til henne *Va* 15. än tho the finnas nw i storo tali . . . oc *(trol. för* tho*)* likawäl at widherlika them thera tali, som ondhe omwändhe ärw fran allo godho, ärw tässe mykyt färre *Su* 60. *VKR* 45. *Bir* 4: 45, 55, 58, 63. *Su* 168, 204, 271. *LfK* 36. *FM* 118 (1500). — **tha likoväl,** *d. s.* marskens swen war han än tha tha likaväl munde han mot marsken ga *RK* 2: 4849. j haffwen ropath til mik oc iak haffwir ider frälst oc tha likawäl haffwen j mik försmaat oc offwirgiffwit *MB* 2: 104. *Su* 108, 116, 155, 196, 210, 265, 268, 269, 270. *MB* 2: 39, 91, 115, 135, 325, 337. *Lg* 438, 3: 163. *PM* 7, 28. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 268, 3: 2119, *(sista forts.)* 6113. — *så . . . likväl, dock.* velen i her nw länger wara tha vilia wy likwäl hemfara *RK* 2: 9320. första jak . . . älla mine arfua thetta for:da goz inlöst hafuom aff her abram älla hans arfuom, tha skal her abram älla hans arfua likowäl vpbiära skat ok landgield af thesso for:do goze i thy areno ther näst äpter komande är *SD NS* 1: 104 (1402). ehwro then dagtingen sigh kan forlöpe, tha vill iach ligwäll hafwa calmarna stadh forwaret för förrasknigh *FM* 429 (1509). än tha at han war mykit högfärdogher j sinom wngdom tha likowäl war han ren til sin likama *Lg* 636. — **tha likoväl om,** *om blott, dock med det förbehåll att.* wari var siäl . . . för idher j dödhen tha likawäl om *(si tamen)* thu ey fortappar oss oppenbarandis os *MB* 2: 6. — **tho alt likoväl,** *likväl, dock.* tala the oc glädhias fore sins herra näruaru. tho alt licouäl dröfdhe for bortfärdhena *Bo* 244. — **tha alt likoväl,** *så . . . likväl, dock.* wiltw ekke tha skall iak allt likawäll fara *Di* 88. — **än tho likoväl,** *likväl, dock.* thenne konugen war een hedhnunge, oc än tho lykawel laghdhe han stora win ok makt oppa bökir j the helgho script *ST* 4. — **än tha likoväl,** *men likväl.* seggia te som honom *(vinmusten)* haffwa smakat, ath han dogher inthe. en taa sender jak eder leqwäl eth aam ther wtaffh *BSH* 5: 379 (1509). samffögdes guddomen allaledes mandomenom, än tha likawäl stadde guddomen likamenom göra oc tola thz hans egit är *Su* 195. — **än tho alt likoväl,** *d. s.* thu bedhis aff mik thz jak aldrigh . . . hördhe nakon hafwa beez af sinom forman. än tho altlikowäl *(verumtamen)* for thy at thin gudhlikhät thz bedhis . . . skal jak skrifwa thik mz faam ordhum höfwiskx lifwärnis skipan *Ber* 267. — **likoväl at,** *ehuru, fastän. PfN* 135. likouel ath mina söner hadhe godh vapen . . . the motto likouel döö *Di* 223. — **alt likoväl at,** *a) ehuru, fastän.* alt likouäl at the varo mange. vardho the sik ey *Bo* 120. *b) utan att, fastän icke?* iak haffwer nogh högtijdh alth lykwell ath alle *(för* alle ey?*)* skulo nigha mik *Lg* 3: 120. — *Jfr* **allikoväl.**

likran, *n. L.*

likris (likriis), *f.?* = **likrisa.** tak likriis *LB* 2: 31.

likrisa (likrissa. lucrisa. lacrisa. likridza *LB* 3: 11, 149; **-o** *ib* 168. **likrisse** *ib* 1: 97), *f.* [*Mnt.* lackeritze. *Mht.* lakerize, licritz. *Mlat.* liquiritia] *lakrits.* lucrisia lucrisa *LB* 6: 284. liquiriza thz är likridza *ib* 3: 149. taga likriso *ib* 7: 124. *ib* 1: 97, 3:

168. sywd likrissa *ib* 7: 216. lacrisa dygdh *ib* 8: 48. lacrisa hon duger för hostha *ib. ib* 3: 11.

liksten (liik-), *m.* [*Mnt.* liksten] *grafsten.* välte likstenin af grafuinne *KL* 396. *MB* 2: 390.

liksto, *f. L. Jfr* **likstol.**

likstokker, *m. kropp, bål (på lik).* bödh han . . . (lata skära sik lidh fran lidh) ok kasta sidhan likstokkin a vaghn älla slädha *Bil* 767.

likstokker, *m. måttstock?* huilken mästersuen will arbete för sigh sielff, han skall först gå till åldermannen, och ther tage lijckstock, märckebast, ändemåth och brännemärcke *SO* 222.

likstol, *m. L. likstol.* dömdes then helge kirkiö iij m. wtaff erich luntila for elin ibidem legerstadh och presten j [1/2] m. för sin likstol aff henne trediunge *BtFH* 1: 137 (1507). *Jfr* **liksto.**

likstomässa, *f. L.*

likta (*pres.* **-ar**), *v.* [*Mnt.* lichten] *lysa.* þu äst blomstar huit ok röþ þu liktar lust (*för* liust) ok riukar söt *Bu* 75. *Jfr* **lykta.**

liktmissa, *f.* [*Mnt.* lichtmisse] *Tysk benämning på kyndelsmässa.* callas höghtiþin . . . a þyþisco lict missa *Bu* 8.

likthra sot (likra soth), *f.* [*Fnor.* líkþrásótt] *spetälska.* for likra soth *LB* 7: 6.

likvägher, *m. L.*

likvärdhinga sar? (likwardinga saar), *n. sår af spetälska.* rensar likwardinga saar thz är spitälsko saar (*motsv. ställe i D. Harpestr. har* lykwærthing saar, *Macer har: lepras*) *LB* 4: 345.

likvärdhingsot (likwerdhin sooth), *f. spetälska.* dughir . . . fore . . . likwerdhin sooth *LB* 3: 144.

likvärdhning (liik-), *f.?* [*Jfr Fdan.* likværthing] *spetälska.* thz är goth for liikwärdhningh *LB* 3: 127.

lilia, *f.* [*Isl.* lilja. *Lat.* lilium] *lilja.* lilium er lilia *LB* 6: 284. växte vänast lilia up af hans graf *Bu* 7. *Bil* 107, 227. *Bir* 1: 94, 95, 384. *Iv* 210. — **lilio blaþ,** *n. liljeblad. Bu* 7. — **lilio blomster,** *n. liljeblomma, lilja.* rökren uar þöm sötar som lilio blomstar *Bu* 524. *Bil* 473. — **lilio rot (lilia rott. lilie root. lylye rooth),** *f. liljerot.* taga gool lylye rooth *LB* 7: 28. huijt lilie root *ib* 208. aff ten bla lilia rott *ib* 251. — **lilio vander (lilia-),** *m.* [*Äldre Dan.* lilievaand] *liljestängel. bildl.* kalladhe min herra mit nampn faghra stolta lilio wand *Su* 408. mz äro skal then lilia wandh (*d. v. s. drottningen*) sithia a konungens winstra hand *MD (S)* 214. — **lilio älskoghe,** *m. älskare af liljor.* blidhkadhe mik min lilio älskoghe (*liliorum amator*). min andelike brwdhgomme *Su* 406.

lim (liim), *n.* [*Isl.* lím. *Mnt.* lim] **1)** *lim, klibbigt ämne brukadt ss bindemedel.* limar thz (ɔ: widhiokar) innan mz thäskona lime som noe limde sina arch mz *MB* 1: 277. *PM* 14. — *fogellim.* blifwa the (*foglarne*) ther faste af thy bikeno ok limeno som foghlarin hawir ther til reet *Bir* 1: 51. **2)** *kalk, murbruk.* ey skal limit (*cæmentum*) til ludha stenomen *Bir* 1: 128. the hälga kirkia . . . ther . . . iak muradhe ok samanfögdhe mz mins kärlekx lime ok bande *ib* 15. byggia mwr mz stenom vm vintarin vtan liim oc kalk (*sine cæmento*) *ib* 2: 230. stuppa hans strupa fullan mz lim (*calcem*) *Bu* 532. the iordh hafdho the for liim (*pro cæmento*) *MB* 1: 175. — *Jfr* **fiska-, hvit-lim.**

lim (liim), *n.* = **limber.** thz liim ther frost är i *LB* 5: 81.

lima (*pres.* **-ar.** *impf.* **-de** *MB* 1: 277. **-adhe** *ST* 325. *part. pret.* **-der.** *imperat.* **lima** *PM* XLVII), *v.* [*Isl.* líma] **1)** *limma, fastlimma, fästa (med lim).* honom wardh hans hand onyt: ok lodde widh karit som limdh ware *Bil* 54. när the kappan säthz pa baran kroppen tha limes tättelika wider axlana härdana oc brystith mz tätta limith *PM* 14. — *limma, öfverstryka (med lim).* limar thz (ɔ: widhiokar) innan mz thäskona lime som noe limde sina arch mz *MB* 1: 277. *ST* 325. **2)** *med murbruk hopfästa, mura.* hans ben the vpgrofuos v limde stentro *Bil* 799. — **lima saman,** *hoplimma.* lima ther mz samman tre äller fira faalth läroffth *PM* XLVII.

lima (lyma), *v.* [*Jfr Isl.* lima] *piska, gissla.* lath iag mith folk sig scriptha och lyma *RK* 3: 4746. latum alle waar bak at lima *MD* 383.

limber (lymber *MB* 2: 247; *LfK* 99. **lymer** *ib.* **lymmor** *PM* XLV. **lym** *LB* 7: 320. *ack.* **lim. leem** *LfK* 238. *pl. nom.* **limi** *Bir* 1: 43, 3: 29. **limj** *VKR* 20. **lime** *MB* 1: 264. **limme** *LB* 3: 123. **lymme** *LfK* 99; *LB* 3: 46, 47. *med art.* **limmene** *Bir* 1: 33. **lymmana** *MB* 2: 132. *ack.* **limi** *Bu* 129, 172; *Pa* 22; *LB* 3: 167; *KS* 81 (200, 88). **lime** *MB* 1: 264. **limmi** *Bir* 1: 28. **limer** *Di* 62. **lemmer** *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 183. **lymmer** *LfK* 31; *LB* 7: 264. **lima** *Bu* 172; *MP* 1: 5. **lyma** *MB* 2: 281, 300; *LfK* 228. **lemar** *Di* 128. *med art.* **limina** *Bir* 1: 43. **limmana** *ib* 32. *dat.* **limum** *Bil* 52; *MB* 1: 477. **limom** *ib* 33; *Bir* 3: 29; *LB* 3: 167. **limmom** *KS* 7 (16, 8); *Bir* 1: 32. *gen.* **lima** *MB* 1: 160. **limma** *Bir* 1: 28), *m.* [*Isl.* limr] *L. lem, kroppsdel.* en är ok limber af mansens limmom, then rådher ok styrer allom manzens limmom ok hans likama, thz är hiertat *KS* 7 (16, 8). all sancti pauli ben ok limi funno cristne män vtan hans howþ *Bu* 129. hamblaþe sik niþro lima *ib* 172. hamblaþe sik först niþärsto limi *ib.* skilde lim wid lim *Di* 294. skulfwo alle limmene *Bir* 1: 33. öua limi ok likama *KS* 81 (200, 88). at wij beholda liiff oc limer *Di* 62. lughin swedh ey at eno hans lidhi ok limi (vtan til utan iämwäl) al inäluin *Bil* 473 (*jfr Lg* 1014). *ib* 52. *Pa* 22. *MP* 1: 5. *Bir* 1: 28, 32, 43, 3: 93. *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 183. *MB* 2: 247, 281. *LfK* 31, 99, 228. *Di* 128. *PM* XLV. *LB* 3: 167. j hänna naturlica hemelica lim *Bir* 3: 29. blygdhos . . . sinna natwrlika lima *MB* 1: 160. — *bildl.* sculu the inbyrdhis alle wara limj aat eno hofdhe *VKR* 20. hans (*Kristi*) lymer är hwar en cristen människia *LfK* 99. winna diäfwls lim gryman grefua *Bil* 543. the diäffwlslighe lymmana *MB* 2: 132. — *Jfr* **barna-, frö-, hörro-, ilgärninga-, manz-, sam-limber.** — **lima lagh,** *n. pl. lemmarnes beskaffenhet.* äpte allom licamans lit ok limalaghum *Bu* 193. *Bil* 302. — **lima lös,** *adj. lemlästad, lemmalytt.* läkir thenne här . . . lamma män, halta, döwa, blinda, limalösa *MB* 2: 374. *KL* 378. — **lima lösn,** *f. lemmars förderfvande.* elder ok corsfästa. diur ok benbrut all limalösn i hwarium lith (*disceptiones omnium membrorum*) *Bil* 369. — **lima löster,** *adj.* = **lima lös.** ath wigha nakan lima löstan (*enl. annan handskrift:* limum lästan 645) *Lg* 1030.

lime (liime. limme: limmom *Lg* 547. **lyme** *L.*)**,** *m.* [*Isl.* limi] *L. ris, spö (ss straff- el. tuktredskap).* bödh hudhstryka mz limum ok bäria mz stangom *Bil* 472. hafdhe slaghit them mz lima *ib* 879. iak wil honum näpsa mz liima ok riis *Al* 1353. lime gör goth barn *GO* 16. man gör opta lima til sin eghin baak *ib* 885. *MB* 1: 15. *KL* 14. *MP* 1: 52. *Bir* 2: 103, 123, 3: 135. *Fr* 2079, 2081. *VKR* VI. *Ber* 78. *Su* 442, 443. *Lg* 547. — *slag med ris.* wm fastona . . . skulu systrana taka disciplinas, j tholike matto som wärdz folk plägha taka lima *Bir* 5: 38. — *bildl. ris, tuktan, straff.* är limin hänne vidhirthorftelikin *Bir* 1: 36. skal nectanabus mz enom lima ater koma *Al* 128. — *Jfr* **iärnlime.** — **lima näpst,** *f. näpst som sker med ris.* lima näpst skal ey gaa owir fäm hugh *Bir* 5: 51. — **lima plikt,** *f. bestraffning som sker med ris.* wnga systra skulu näpsas for siin brut mz lima plikt *Bir* 5: 51. — **limaslagh,** *n. slag af spö el. ris.* thwingadhe hon mz fasto oc limaslaghom sin licamma *KL* 328.

limna, *se* **lifna.**

limnaþer, *se* **lifnaþer.**

limsten, *m.* [*N.* limstein. *Sv. dial.* limmsten] *kalksten, kalk.* skal hans mundir vpfyllas mz hetom limsten *MP* 2: 140.

limughn (-oghn), *m.* [*Fnor.* límofn] *kalkugn.* lät kunugen bal göra i limoghne (*fornax*) *Bu* 188.

lin (lyn *RK* 3: 568 (*i rim med* in), 2637 (*i rim med* syn))**,** *f.* = **lina.** dragha ena lin = dragha ena lino. ey hadhe byscopin saa snarth kommeth in hadhe the alle draghit eena lyn *RK* 3: 568. *ib* 2637. — dragha ivir ena lin, *d. s.* ey drogho the alle öffuer eena lin *RK* 3: 160.

lin (liin), *n.* [*Isl.* lín. *Lat.* linum] *L.* **1)** *lin.* wl eller liin *Bil* 84. med nogor hamp och lin *BSH* 5: 529 (1513). **2)** *linne, linnekläde. Jfr* **hand-, hovuþ-lin.**

lin (liin. lyn: lyna *Lg* 3: 564; **lynare** *ib* 582. **len: lenare** *Su* 32, 38. *ack. sing. f.* **linna** *MB* 1: 213)**,** *adj.* [*Isl.* linr] **1)** *len, fin, mjuk, slät.* aller likamen skal wara blöter oc lin at föla mz *MB* 1: 79. hon (ɔ: rosin) är . . . liin at hanna (*lenis tactu*) *Bir* 1: 66. at haua thz klädhe näst kroppenom som lät är ok lint *ib* 3: 373. *ib* 1: 43, 223, 287, 2: 100. mz syna lyna händer *Lg* 3: 564. esau är alder lodhin oc iak hawer linna (*Cod. B* linan 547) harund *MB* 1: 213. — *smidig.* alt ridderskap skal man them känna tha the ära vnga ok lina *Al* 4753. **2)** *uppmjukande? behaglig?* smorþes äpte saran värk mz sötom smyrilsom ok linum *Bu* 515. **3)** *mild, lindrig, lätt.* mz blidhom ordhom oc linom *MB* 1: 271. *Bir* 1: 98. mz line til talan *ib* 5: 100. vardhir sorghin nakat mindre ok linare *ib* 2: 255. gör linare thina hardha doma *Bil* 125. hwlkins wk som lint är *Bo* 108. alt thiänar honom iämpt swa lint som strijt (*tam adversa quam prospera*) *ib* 66. kände the godha systren . . . syna sooth lynare *Lg* 3: 582. *Su* 32, 38. **4)** *saktmodig, stilla.* the ärw . . . rolike linj (*lenes*) siävi *KL* 182. the äru lini (*lenes*) j tholomodhena *Bir* 1: 67.

lina (lena *Bil* 423; *MD (S)* 267; *Su* 40, 98, 113, 127, 158, 159, 172, 344; *Lg* 3: 650; **-ar** *LB* 2: 38, 7: 235, 236; *Su* 307; **-er** *MD (S)* 291; **-as** *Ansg* 185; *Su* 172. **lenna: -ar** *LB* 7: 236. **lyna: -ande** *Su* 215. **lynna** (*pres. konj.*) *Lg* 3: 91; **-ar** *LB* 7: 60. *pres.* **-ar. lener** *MD (S)* 291 (*i rim med* wenner). *impf.* **-adhe),** *v.* [*Isl.* lina] **1)** *släppa efter, lossa (på). med dat.* badh laurencium lena sinom bandum *Bil* 423. **2)** *mildra, lindra, gifva lindring åt, lätta, stilla. med dat. el. ack.* þe (*näml.* þing) at linä som ofthung waro *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). at thu lina hans pino *Bo* 201. at han matte sorgh sinne lina *Gr* 289. han lenar frestilse oc alla andelika sorgh *Su* 307. *KL* 352. *Bo* 212. *Lg* 3: 91. *Su* 40, 159, 344. hans hiärta dröfvilse skuldo ther aff lenas oc vprättas *Ansg* 185. lena wart wee *Lg* 3: 650. tz lynnar tanna werk *LB* 7: 60. *ib* 235, 236. lenar örnawärk *ib* 2: 38. linar gamblan sywkdom j magha *ib* 50. ypna oc blodogha saaren lynande (*leniebam*) mz tätte kyssan *Su* 215. som idhra länktan maghi lena *ib* 113. sin hunger ok törst hon mwnde sa lena *MD (S)* 267. — *abs.* ted lenar oc läker *LB* 7: 236. — *gifva lindring åt, vederqvicka. med dat. el. ack.* thz thu . . . ey . . . thino eghno hiärta linadhe *Bir* 2: 268. lena oc blidhka sin anda tröttan aff dröffuilsom *Su* 158. engen war then mik läkte ällir i nakro linadhe *ib* 196. *ib* 172. ä swa offta the wsle wilia sik nakot lena *ib* 127. — *abs.* vär sant tholomodh j frestilsom oc linar ok lisar j dröuilsom *Bir* 2: 233. *ib* 3: 116. **3)** *hjälpa, bistå?* andra ey j retthen lener *MD (S)* 291. **4)** *lätta, upphjälpa.* linar thz röst ok läthir (*vocales venas . . . lenire*) *LB* 4: 345. **5)** *smeka.* lina äldher blidhka wngha älskarans öron *Su* 77.

lina (liina. lyna *RK* 3: 698 (*i rim med* pyna))**,** *f.* [*Mnt.* line. *Isl.* lína. *Jfr Lat.* linea] *lina, rep, tåg.* castaþo män stora linor vm afguþa stok *Bu* 207. *ST* 220. *Bir* 4: 134, 147. — *i bildl. uttryck i förening med* dragha. han lismar oc smickrar mz twnghen siina oc dragher tha likwell på en annan liina (*handlar i annan riktning*) *RK* 1: (*Yngre red. af LRK*) *s.* 268. om tw mothe swerige dragher tolka lina (*handlar på sådant sätt*) *ib* 3: 3435. — dragha ena lino, *hålla till hopa, vara enig* (*jfr Mnt.* eine line tên). wille mz flere en lina draga *RK* 2: 7486. the drogho alle eena lyna *ib* 3: 698. — *Jfr* **haka lina** *samt* **lin.**

linan (lynan *Su* 159. **lenan** *ib* 116, 161)**,** *f.* [*Isl.* linan] *lindring, lättnad.* til theras sorgx oc dröffuilsas lynan *Su* 159. *ib* 161. — *lättnad, vederqvickelse.* för ens dröffwelikx hiärtas lenan (*refrigerationem*) *Su* 116. lidande likamen kände i sinne hardaste pino nakra linan äller lättilse *ib* 195.

linblar (lyyn blaar), *f. pl. linblår.* en göpn ällar näffui klenasta lyyn blaar (*de stipula lini*) *Su* 46.

lind, *f.* [*Isl.* lind] *lind.* la vnder een lind *Iv* 2133. ledde henne . . . vnder enä skönä lindh *Va* 43. *ib* 55. *Di* 146, 147. — *ss tillnamn.* petri lind *SD* 4: 597 (1338). — *i ortnamn.* linderaas *SD* 2: 603 (1310).

linda, *f. L. linda, obrukad åker, trädesåker.* dedimus sibi medietatem agrorum nostrorum cultorum . . . medietate illorum cum omnibus aliis wlgariter dictis lindhum ad vsum nostrum et ecclesie retenta et reseruata *SD* 2: 385 (1303, *gammal afskr.*). at wj . . . vnt oc giffuit hawum ena halwo täkt liggiande a lindune sum kallaz smidz arff, vndir prästa bolit j wikum *DD* 1: 80 (1432).

linde (lynde: -om *SD* 5: 563 (1346)**),** *m.* [*Isl.* lindi] *L. band el. bindel hvarmed kroppen el. någon kroppsdel omgifves.* fascia, lindhe *GU* 2. — *gördel, bälte.* (giordhins) fastleka thine nyura mz renliuis linda *Bil* 796. *Ber* 172. nwnna . . . skal ey gifwa mannom adhraduka kamba älla bälte älla linda *ib* 165. *KL* 166, 346. — *qvinnobälte.* castaþo þa (ɔ: iugfrur) þerra linda vm þerra hals *Bu* 501. *MD* 192. systrana skulu soffua j sinom natkiortlom mz linda oc hwiff *Bir* 5: 42. — *till den presterliga drägten hörande bälte.* nar han *(presten)* giurdhar sik mz lindanom *(cingulo) Bir* 3: 13. *ib* 2: 21. *SD* 5: 563 (1346). *MB* 2: 334. — *linda.* bindande lätlika j linda älla tano sins litla sons händir oc fötir *Bir* 4: *(Dikt)* 260. *ib* 3: 281. — *Jfr* **gul-, skin-linde.**

lindormber, *m.* [*Mnt.* lintworm. *Jfr Isl.* linnormr] *lindorm, en orm af fabelaktig skapnad och storlek.* eet leon oc een lindorm stride *ST* 474. slogh lindormin j häl *ib.* — *ss tillnamn.* her martin lindorm *SJ* 211 (1452).

lindstykke, *n. trädesåkerstycke?* är thet sath widh findstade oppa eth lindh stykke *BSH* 4: 335 (1503).

linfrö (liinfrö *LB* 3: 172, 7: 166 *o. s. v.* **liin frö** *ib* 5: 81. **lyn frö** *ib* 2: 9**),** *n.* [*Isl.* línfræ] *linfrö. LB* 2: 9, 3: 172, 5: 81, 7: 166, 232, 233, 297. *PM* XLIV.

linhet (linheet. lenheet), *f.* **1)** *lenhet, mjukhet.* sängaklädhinna linheet *Su* 251. **2)** *mildhet, godhet, saktmod.* mz mildheet oc lenheet *(lenitate)* styra owir wara vndirdana *MB* 2: 197.

linhosa, *f. benklädnad af linne? BS* 36.

linia, *f.* [*Isl.* linja. *Lat.* linea] **1)** *rad (i skrift).* owan försto linionne *VKR* 56. *ib* 55. **2)** *hjuleker.* fyra linior *(lineæ)* hulka som syntis vara j hiwleno *Bir* 3: 441. *ib* 427, 435, 442.

linilse, *n. pl.? lindrande.* for hans sorghx linilse skuld *MB* 2: 400.

linin (linnen *PM* 7. *nom., ack. n.* **linit** *Bir* 1: 33, 2: 132; *Lg* 549. **linnit** *KL* 151, 391; *Bir* 1: 281, 286. **linnith** *MB* 2: 385; *PM* 9. **linneth** *MB* 1: *(Cod. B)* 487. **lynnet** *ib* 2: 363. **lindhit** *LB* 2: 46. *ack. sing. m.* **linnan** *ib* 1: 97. *dat. sing. m.* **linnom** *Bir* 2: 21. *n.* **linno** *Bu* 414; *Bo* 174; *Bir* 3: 142, 274; *MB* 2: 363. *pl. ack. m.* **linna** *ST* 105. *n. nom., ack.* **linin** *Bir* 3: 280; *VKR* XIV. **linnin** *Bir* 1: 287, 3: 280; *Gr* 303. **linnen** *VKR* 43. *dat.* **linnom** *Bo* 210; *Bir* 3: 281; *MP* 1: 49; *ST* 235. *best. form sing. nom., ack. n.* **linna** *Bil* 232; *Bir* 1: 287; *KL* 378; *MB* 2: 374. **lynna** *ib* 363. *ack. m.* **linna** *ST* 360. *f.* **linna** *Bir* 1: 321. *dat. n.* **lino** *ib* 33. *pl. ack.* **linno** *Bo* 224; *ST* 105. **linna** *Bir* 3: 281**),** *adj.* [*Mnt.* linen] *linne-, af linne.* stryca þin sar mäþ linno kläþe *Bu* 414. tok war herre aff malaranom hans linna klädhe oc lagdhe vidh sit änlite oc inthrykte j linna klädhit sins änlitis skapnadh *Bil* 232. hon hafdhe mz sik tw renasto linin klädhe ok tw vllin hulkin hon tok tha fram viliande swepa j thom barnit som födhas skulle ok annor tw litin linnin klädhe at swepa ok binda owir barnsins hofwodh *Bir* 3: 280. slita . . . vllen klädhe oc ey linnen *VKR* 43. hafdhe hon aldre linin klädhe vidh sin likama *ib* XIV. läta swepan ij linnom klädhom *Bo* 210. mang linnin klädhe *Gr* 303. binda eth linit clädhe for sin öghon *Lg* 549. *MP* 1: 49. *Bo* 174, 224. *Bir* 1: 33, 281, 286, 287, 2: 132, 3: 142, 274, 281. *ST* 235. *KL* 378, 391. *MB* 2: 374, 385. *LB* 2: 46. *PM* 9. föra idhir j linna särkia *ST* 105. grep the linno särkiana *ib.* j hänna linna dok *ib* 360. lägge thz in j en linnan klwt *LB* 1: 97. *KL* 151. *Bir* 1: 321. *PM* 7. — *n. linne.* bissus är enskona linneth *MB* 1: *(Cod. B)* 487. klädde j hwit oc rent lynnet *(byssino) ib* 2: 363. sik hölia mz klenasta linno *(byssino)* hwito oc skinande *ib.* — thät linna, *det linna, linnet.* thz lynna *(byssinum)* äru hälge manna rätwishether *MB* 2: 363. — *Jfr* **linne.**

linkluter (liin-), *m.* [*Isl.* línklútr] *linneklut, linnelapp. LB* 7: 204.

linkläþe (lynklädhe), *v.* [*Isl.* línklæði] **1)** *linnetyg, linne.* scapa corporale aff reno oc wlitadhu linclädhe *Bil* 380. **2)** *linneklädnad, linneskjorta.* aldre com . . . oleum viþ hans licama älla linkläþe *Bu* 195. skipte han linkläde j haarkläde *Bil* 793. skal iak edher giffwa xxx lynklädhe *(sindones) MB* 2: 115.

linlak (len- *VKR* 57**),** *n.* [*Isl.* línlak] *L.* = **linlakan.** *VKR* 57.

linlakan (len- *SD NS* 1: 514 (1405)**),** *n.* [*Fnor.* línlaken. *Mnt.* linlaken] *L. linnelakan.* gifuer jak . . . hans hustrv helgho eth thäkan oc eth par lenlakan *SD NS* 1: 514 (1405). haffui linlakan aff lärifft *Bir* 5: 42. *Bil* 632. *VKR* 11. *Bir* 4: 10.

linlika (lenleka *Su* 76. **lenliga** *LfK* 218**),** *adv.* [*Isl.* linliga] *L.* **1)** *lätt, sakta.* stryka thin sar ok limi linlika mz linno clädhe *Bil* 413. *KL* 331. *Su* 76, 210, 410. *LfK* 218. **2)** *mildt, saktmodigt.* straffadhe han linlika mz saktom ordhum *ST* 384.

linlikhet, *f. mildhet, saktmod.* win härdzsko mz linlikhet *Ber* 119.

linne (lynne), *n. linne.* hulken offwirtäkther war mz lynne *(bysso) MB* 2: 361.

linolia (liin- *LB* 7: 284**),** *f. linolja. LB* 7: 284. *PM* 6.

linskävor, *f. pl. linskäfvor.* offwirholde them ther wndher linskäffuor *(stipula lini) MB* 2: 6.

linvävirska (lynowerska), *f. linneväfverska.* huilkit fordom lynowerskan atte *SJ* 182 (1449).

lioe (lyoe), *adj.* = **lior.** *bildl.* thu är lyoe *(tepidus) MB* 2: 338.

liof-, *se* **liuf-.**

liomadher, *p. adj. ljummad, ljum.* ij liomat vatn *LB* 5: 80. ätikia . . . liomadh *ib* 81.

liomber (lyomber. lywmber. *n.* **liomt. lyomt. lyompth** *LB* 9: 110. **lywmt. liömth. liwnth** *LB* 3: 189. *sing. dat. m.* **lyomum** *LB* 3: 77, 80. *f.* **lyome** *ib* 3: 123, 4: 339. *ack. f.* **lywmma** *ib* 7: 202**),** *adj. ljum.* ycke het vthan lywmt *LB* 7: 27. *ib* 29, 202. twa sik . . . ii henna sudh ta thz liömth är *ib* 5: 81. *ib* 9: 110. al flitande watn ära ta liom *ib* 3: 23. drikkir thz lyomt *ib* 100. mz lyomum wälling *ib* 77. lyomt wiin *ib. ib* 126. mz henne lagh lyomum *ib* 80. *ib* 123. göre thz liwnth *ib* 189. mz lyome kono myolk *ib* 4: 339. med lywm honig *ib* 7: 295. — *bildl.* äru . . . hiärtan liom *(tepida) Bir* 4: 63. — *n. adv. ljumt.* taa är ey got oc *(för* at*)* bada heth wtan liomt *LB* 3: 14. takin . . . siex skedhir ällir syu lyomt *ib* 114.

liomhet, *f. ljumhet.* tepor, liomhet *GU* 4.

liomin, *adj. ljum.* twas mz kirwil liomin *LB* 3: 126.

lior, *adj.* [*Jfr Nyisl.* hlýr] *ljum.* thz liot är *(tepiditas) Bo* 132. liot thz kallas vara dofwit som hwazske är heet älla kalt *ib. Jfr* **lioe.**

lippa, *f.* [*N.* lippa] = **läpe.** sagho lippona röras *Lg* 3: 303.

lippe? *m.?* = **läpe.** begynnadhe lippana rodhna *Lg* 3: 267.

lira, *se* **lyra.**

lisa (liisa. lysa. -ar, -adhe, -at), *v. gifva hvila el. ro (åt), skona, spara. med dat.* sinom häst wille han litith lisa *Al* 2458. at han . . . i engho stadde mik at liisa minom kroppe *Su* 38. swa hafdhe thu badhe lisat thik siälfwom af swa storom värk ok os af swa mykle warkunnan *ib* 398. — *gifva lättnad el. lindring (åt). med dat.?* j them stykkiom som the ey mogha them wtj liisa ellir dispensera *VKR* 44. *ib* 17. — *med prep.* mädh. medh them som tharfuas liisa oc dispensera *VKR* 44. *ib* 7, 8, 45. — *abs.* hafua formännene enga makt at liisa ellir dispensera j them *(i de punkterna) VKR* 45. vär sant tholomodh j frestilsom oc linar ok lisar j dröuilsom *Bir* 2: 233. — *gifva (lindring el. eftergift).* for al then lisning, edert herradöme haffuer os fatega män giorth oc lisat *BSH* 5: 438 (1511). — *lisa, lindra. med dat.* thinom werk . . . liisa *MD* 68. thet lysadhe hennes sorgh *FM* 491 (1510).

lise (liise. lijse. liisze. lyse), *m.* [*D.* lise] *hvila, ro.* faa the *(menniskorna)* ey stundom lisa: tha vardha (the) thagher vlostugha ok thunga j gudz thiänist *Bil* 157. haua fatike äruodhis män ey meere lisa *(quiete)* vm hälgho daghana än vm sökno daghana *Bir* 2: 73. *MD* 79. thu wakta här qwar ok haff liisa *Al* 2079. ther er nw . . . mere liise ok mere roo *RK* 1: 1332. jag gaff mig tha inghen liisza *ib* 3: *(sista forts.)* 6115. hafdhe ängin lisa *Bo* 27. ängin är brändaghans hwila älla lise *(requies ardoris)* j honom *Bir* 1: 89. thz var ther for vtan lisa *(utan rast, oupphörligt) Iv* 5392. — *lugn, stillhet, beqvämlighet.* mz klostermannom hawa the frälse oc liisa *MB* 1: 135. mädhan the wilia hawa mästan liisa mz mannom, tha skulo the hawa mäst ärwodhe mz diäfflom *ib* 136. — *hugnad, fägnad, undfägnad, vederqvickelse.* idher ok them ful wäl spisa mz kost ok dryk ok allom lisa *Al* 3098. thz som thom herre eggerd spiise war tha thera bästa liise *RK* 2: 9234. giorde siik godhan liisa *ib* 3: 2216. — *vederqvickelse, lisa, lindring, lättnad.* ängin liisa älla hugnadh gato the haft af sinom älskelica herra oc mästara *Bo* 202. grät oc fälte tarin vtan lisa *(flebat . . . lacrymis irremedialibus) ib* 210. hawa hugnadh ok lisa j dödhenom *Bir* 1: 91. faa swala ok lisa *ib* 277. *ib* 3: 108. staar thz idher fore ängin lisa *Al* 7048. kende han lijsa af allan wärk oc siukdom *Lg* 3: 351. fa liisa oc lättilse aff thy thunga diäwls walde *MB* 1: 264. til hans sorgx lisa *KL* 406. — *lindring, lättnad, hjälp.* petrus gaff them fult biscops waldh ok siäla rökt j sinum daghum. sic til lisa *Bil* 357. the *(djuren)* thiäna honum *(menniskan)* til liiffs hiälp oc lisa *MB* 1: 98. gudz nadher oc liise *ib* 329. giorde han lisa *(afkortning)* mz flerom *MP* 1: 240. them nokon lysä göre *SD* 5: 696 (1347, *gammal afskr.*). — *förskoning.* later os engen lisa *RK* 2: 3646. the haffde ey manga aar thess *(derifrån)* lijsa *ib* 419. — *hjälpmedel.* mot thessom twem gaff gudh annantidh andra twa lisa *(remedia) Bir* 1: 252. *ib* 65. — *Jfr* **sorgha lise.**

lisma (-adhe), *v. lisma, söka ställa sig in (hos). med prep.* mädh. lisma mz them loffuande them wärdzliken hedher oc framgangh oc likamans lusta *Su* 155. *MB* 2: 259, 300. — *med prep.* for. mz store falskhet lismadhe före antiochum *MB* 2: 318. *ib* 292. *MD* 97. *LfK* 53. — *genom lismeri el. inställsamhet vinna.* at the ecke kwne lisme och hylle almoghen tiil sigh *FH* 7: 81 (1509, *afskr.*).

lisman (lysman *Su* 58**),** *f. lismande.* thenkte han at forwinna han mz lisman oc sötum ordhum *ST* 126. *Su* 43, 58, 130. *LfK* 47.

lismare, *m. lismare.* een lismare hawer silke thungo ok blagarns bak loth *GO* 970.

lisning, *f. lisa, lindring, eftergift.* for al then lisning, edert herradöme haffuer os fatega män giorth och lisat i allo handa mottho *BSH* 5: 438 (1511).

lispund, *se* **lifspund.**

list (liisth. *pl.* **-ir.** *i rimslut:* **lista** *Iv* 350, 4874, 5443; *Fr* 692; *Al* 4579, 5459. **listä** *Fr* 1992. **liste** *ib* 577; *RK* 2: 3192, 7032. *Af dessa former kan dock merendels icke bestämdt slutas hvilken numerus är åsyftad***),** *f. och n.?* **(***Fr* 1537**)** [*Isl.* list] **1)** *skicklighet, färdighet, konstfärdighet, konst.* thz tiäl var giort mz list ok sinne *Fr* 2944. iärnlänkior varo ther bundna fore mz mykith list ok fögha sin *ib* 1537. *Iv* 350. *Al* 4588, 4608. giordh mz fögho list *ib* 3400. *ib* 4579. *Fl* 1099. *Fr* 386. wil jach en mz listh ok manheth thegh winna *Li* 259. — *pl.* then sten war thiit mz listom förth *Iv* 399. iak vil mz lister fögha thz swa *Fr* 2129. hafuer iak thöm mz lister fangith *Iv* 315. viker vndan mz fögha liste thiit han hertughin halda viste *Fr* 577. **2)** *konst, idrott, lärdomsgren.* tha hafdho the nwmith the list ther the willo *MB* 1: 119. i alzskyns gerningom oc listom oc konstom *ib* 445. margha listir *(Cod. A* konster 456*)* oc smidhe hörir til hwsa gärdh *ib (Cod. B)* 563. wardh . . . wis mästare j allum listum *Bil* 348. **3)** *klokhet, list, svek, konstgrepp. oftast i pl.* mz sinne list var härra dref atar diäuulen mz sinne list *(ars diaboli deluditur arte Christi) Bu* 206. *MB* 1: 223. eigh war läät lätha þöm af fäþerssens siþum vtan mäþ listom *Bu* 9. thu skal . . . läggia mik fore nakar radh mz thina kloka lista *Iv* 5443. *ib* 4874. han frestadhe til mz alla lista *Al* 5459. frestadhe han mz allom listom *MB* 1: 425. *Lg* 3: 451. thz var tho komith til aff listä *Fr* 1992. fore sina falska lista *ib* 692. vtan alla argha lister ok all hielpä redä *SD NS* 1: 61 (1401). hans liisth war full mz swik *RK* 3: 3267. mz swik och liisth är jak beesnardher *ib* 1452. — (?) jach kom ey her at tolik liste thz jac menar sa mykit mista *RK* 2: 7032. **4)** *utväg, sätt?* han tok sik nu een annan list *Iv* 2398. tenkte the the liste *RK* 2: 3192. — *Jfr* **bok-, boka-, läkedoms-, natura-, snille-, troldoms-list.**

list, *f. list, kantband. Jfr* **pärlo list.**

lista (lysta), *f.* [*Isl.* lista. *Mnt.* liste] *list, kant.*

the listur *(näml. på hjälmen)* varo aff gull hint rena *Fr* 158. listan *(näml. på spelbrädet)* var mz smaragd gröna *ib* 429. ther som brädhin oc taflonar samanföghdhos waro bredha listor *ST* 418. — *kantband, bård.* gifuer iak til iomfrv maria altare sokn altaret III sänktä lystor *FH* 6: 357 (1449). *ib* 25 (1451). — *Jfr* **pälz lista.** — **listolakan,** *n. lakan försedt med bård. Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 433 (1426).

lista, *v. L.*

listelika (listeliga. liisteligha. listeligä *Va* 34**),** *adv.* [*Isl.* listuliga] *med slughet, med list, listigt.* foor ther swa listelika mz at hon fik alla sannindena wita aff honom *ST* 28. *ib* 87, 514. *Va* 34. han liisteligha fraa them week *RK* 3: 1634. är mik listeliga hardher *ib* 1453.

listelikhet (lysteliget), *f. list.* med lysteligbet drage oss rikesens fiende her in *HSH* 18: 99 (1497).

listogher (listigh *(n. pl.) Gers Frest* 1; *BSH* 5: 395 (1510)**),** *adj.* [*Isl.* listugr] **1)** *skicklig, kunnig, trollkunnig.* thz som görs mz diäffla krapt eller listogha manna *MB* 1: 293. **2)** *listig, svekfull.* i . . . listoga syndenna orsakan *Su* 54. tholke listoghe edha *ST* 65. *ib* 66, 242. *Gers Frest* 1. *BSH* 5: 395 (1510). *Jfr* **illistogher.**

listoghet (listochet. -ir), *f.* [*Mnt.* listicheit] *list, svek.* bedreff han al syn ärende met the plässkoge alt met listochet *FM* 451 (1510). — *list, knep.* met alle syne listogheter *FM* 313 (1507).

lit (liit), *f. och n.* (*MD* 114) [*Isl.* hlít] **1)** *det hvarmed man kan vara nöjd.* i godhe (godha) lit (*jfr Isl.* til góðrar hlítar, at góðri hlít), *tillräckligt, i ymnighet, rikligen.* han fik tha folk i godha liit *RK* 1: 3261. fingo . . . örss ok gangara i gode liit *ib* 3516. *ib* 1950, 2731. **2)** *lit, förtroende.* a ängin man tha hafdhe han liit *Iv* 2474. alle the konunga thu hafuir aliit (*för* a liit) *Fr* 2872. enä jumfrv kallar hon til sik ther hon haffde liith pa *ib* 2303. fik sit land aff hände enom herra ther . . . han hafdhe godha liit op a *ib* 3097. ther sether fulkompna lith oppa *BSH* 4: 252 (1500). ther sether och fwl thro och lith till *ib. HSH* 20: 111 (1507), 121 (1507). hade thu . . . ey tith liith thil wärldenne jath (*för* sath?) *MD* 114. till them iag satte myn största liith *RK* 3: *(sista forts.)* 6133. *Jfr* **alit.**

lita (liita. lyta. lytha. -ir, -te), *v.* [*Isl.* hlíta] *L.* **1)** *nöja sig (med), åtnöjas (med). med prep.* at. the lytto at the legho *Bil* 455. *MB* 1: 257. *Iv* 4277, 5279. *RK* 1: 3213, 3471. *MD* 423. **2)** *rätta sig efter, lyda. med prep.* a (up a) *el.* til. hwa a os äller rikesens radh eigh lita wil skal mista wara ok alla rikesens manna astand ok hielp i sinom rät *BtRK* 33 (1359, *orig.*). om ämbetz persona . . . hardelika talar til them som skulw litha oppa hennas ämbete oc före syn *LfK* 162. thäs ytermer skal thz koma them til nyt ok froma som ther skulu a liita *Ber* 261. stämpna at hålda om the styckier och ärende som stadenom och companino äro nyttighe och allom them gagnlighit som thet (*för* ther?) skulu å lytha *TS* 19. ath han skulle ekke til romara lita *MD (S)* 236. — (?) at . . . wij alle skadha til idher lite *Al* 1894 *(trol. förderfvad läsart).* **3)** *nöja sig (med), anlita, använda. med prep.* a. thera swärdh the matto tha ey bita the vilde ey längre a thöm lita *Iv* 4932. — *anlita, vara hänvisad (till), bero (af). med prep.* up a (pa) *el.* til. thz *(d. v. s. lifsmedlen)* kunde thom tog litid forsla the waro sa monge ther litte pa *RK* 2: 9240. thz mon io engen mandom wäre at wi oppa wara swena lythe *ib* 2828. liitto til thera faders nadhe *ib* 1: 209. — *anlita, taga sin tillflykt (till), anförtro sig (åt). med prep.* a *el.* til. vi litum gärna a idhra nadhe *Iv* 2996. iak liter nu til thinna radha *ib* 5475. ey vil iak ok til nakan annan lita *Bo* 75. — *lita (på), hafva förtroende (för el. till). med prep.* a (up a) *el.* til. een man . . . thän ij litin mäst op a *Fl* 500. thän tho är krank at lita op a *Iv* 98. *MD* 170. ther maa i fwlkommelig lythe oppoo *BSH* 4: 279 (1501). ther kan man tiil liitha *(derpå kan man lita) RK* 3: 3623. — **lita sik,** *förlita sig (på). med prep.* a (up a). litha sik ther wppa meere än the skuldo *Su* 258. — **lita at,** *nöja sig, vara nöjd.* badh mik . . . liita swa at *MB* 1: 435. *Jfr* **atlita.** — *Jfr* **alita.**

lita (lytha: -at *Bil* 248. **litta** *LfK* 192; **-adha** *Su* 225; **-adher** *LB* 5: 293. **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* lita] **1)** *färga.* litat klädhe är wl eller liin för än thz litadis *Bil* 84. *Bu* 49. *MB* 1: 80. *Su* 225. *Bir* 3: 340. *PM* 60. wij skule lita war swerd i theris blod *Di* 32. litadho ioseps kiortel i kidhia blodhe *MB* 1: 253. litadho wars herra likama mz thy blodhe ther han togh aff waare natwro *ib. ib* 231. *Bil* 248. rödhwädhra skin litadh mz iacincto *MB* 1: 356. *ib* 482. *MD* 39. at litas mz bäzstom lit *Bir* 2: 247. *ib* 3: 288. litat lärift mz aldra fäghirste färgho *ib* 1: 385. jordhin litat mz rödhe färgho *ib.* godher blodher scal wara mangaledhis littadher *LB* 5: 293. **2)** *pryda, smycka, försköna.* han lita *(colorat)* sina siäl mz alle fäghrind *Bir* 3: 125. blith änlete, oc sötelikhet i ordhom, litta mykyt oc prydha känneswenzsens lydhno *LfK* 192. — *Jfr* **en-, flughur-, fyra-, mang-, mis-, o-, rödh-, tvä-litadher.**

litare, *m. Jfr* **klädhis litare.**

liter (liiter: liit *Bir* 3: 424. **liither: liith** *LB* 2: 40. **litther** *(ack. pl.) Su* 6. **lyter. leter: let** *Di* 130, 132; **letin** *Ber* 29. **lether: leth** *Di* 303; *Su* 75. **leeter: leet** *Di* 128, 129 *(nom.)*; *LfK* 244; *LB* 7: 248; *TK* 269. **leether: leeth** *Bir* 4: 85. *gen.* **-ar: lita** *MB* 1: 307. *pl.* **-ir: liti** *ib* 1: 80, 356; *Bir* 3: 381; **lite** *ib* 339; **lither** *Su* 19; *PM* 2; **litther** *Su* 6; **litina** *Bir* 3: 424. **-ar: lita** *(i rimsl.) RK* 1: 625, 4211; **lithane** *Bir* 4: 110**),** *m.* [*Isl.* litr] **1)** *utseende.* skapaþe hänna lit ok lat sva vän *Bu* 144. äpte allom licamans lit ok limalaghum *ib* 193. at wända mannum syn ok änlitis lyt *Bil* 355. kiände hans naturlikan lyt *ib.* omskipthe hon sith wänasta änlite i mangha handa fägirsta lither oc mattor *Su* 19. han hafdhe oppa hoffwdh sit en kaamb äpter pafughla lit *Al* 7574. hon *(apan)* hafwir människio anlite ok allan annan lit ok ham diurlikin *(speciem reliquam belluinam) Bir* 1: 334. waart signadha sacrament hawer thäff, oc lit, oc mykelek aff brödh oc aff wine *MB* 1: 310. **2)** *färg.* ögxstenin hawer ängin särdelis lit, oc for thy känner siälin mz honom alla liti *MB* 1: 80. än et glaskar är enlitath mz särdelis lit, tha synes engxins drykx liter genom thz *ib.* i räghnboghanom mz hans twem litom som öwermeer är bla oc nidhre rödher *ib* 195.

lamb skal wara eens lita *ib* 307. ey skulin i märkia idhert köt mz lytom *(Cod. B* litom 561*)* eller ärrom *(neque figuras aliquas, aut stigmata facietis vobis) ib* 367. haffwandis j sinom klädhebonath fira lither, som är blaath, hwith, swarth, oc röth *PM* 2. glas windoghonen skulu engin leeth haffua, wtan hwitan ällir golan *Bir* 4: 85. topacius hauir lit som gul *ib* 2: 221. at iak ey fanytlika äris af muldinna färgho ok liti *(de colore pulvereo) ib* 1: 309. *Bil* 84. *MB* 1: 57, 324. *Bir* 1: 287, 2: 130, 169, 3: 288, 339, 381, 424, 448, 449, 4: 110. *Su* 6, 75, 117. *Di* 128, 129, 130, 132, 303. *LfK* 244. *TK* 269. *LB* 5: 293. **3)** *ansigtets el. kindernas färg, hy.* hans litir var allir huitir oc rödh blandadhir *Bir* 2: 135. tha miste han sin faghra lit *Fl* 371. han omskipte badhe lit oc hy *Al* 8255. rödh ok bleek ok manga lita fik hon a siin väna kynder *RK* 1: 625. *ib* 4211. *LB* 2: 40, 7: 248. *MB* 2: 153. **4)** *färg, färgämne.* offradho . . . alzskona dyyr klädhe oc liti *MB* 1: 356. fiädalsins litir är thiokkir ok lodhir vidhir händrana änkte atir latande j handomän vtan swa som asko *Bir* 1: 349. *ib* 347, 348. tak ena wikth aff lithenom *PM* 60. **5)** *utseende, ståtligt utseende, prakt.* kärlekin. ödhmiuktin oc renlekin the hawa ängin litin *(nullius decoris sunt) Bo* 42. hwat skal jak sighia af sälwm klädhabonadhinvm j hwlkom som nw letas egh wärmin älla hitin wtan letin *Ber* 29. thz *(palatset)* var . . . byght mz konstelika lit *(trol. för* flit; *andra hds. hafva* flith, flyth*) Fr* 2698. — *Jfr* **guls-, malato-, mis-, rosen-liter,** *äfvensom* **enlita.**

liter (litter), *adj.* [*Isl.* litr, *adj.*] *af el. med färg, färgad.* halsen litter som gul *Lg* 992. *Jfr* **en-, svart-liter.**

litigera, *v.* [*Lat.* litigare] *tvista. PM* LX.

litil (*LfK* 216. **litin** *GO* 274. **liten** *Bu* 79. *f.* **litil** *Bil* 349; *LfK* 252. **litin** *Lg* 349; *Al* 18, 22. **lijten** *TK* 273. *n. (nom. och ack.)* **litit** *Bil* 110; *RK* 1: 2512. **litith** *Fr* 126; *Al* 4352; *Lg* 33. **litidh** *LB* 1: 96. **litid** *RK* 2: 9239. **litet** *Bu* 27; *KL* 317. **lithet** *RK* 3: 803; *LfK* 216. **lithz** *Di* 237. **lytit** *KS* 80 (196, 87). **lit** *Iv* 4862; *Al* 846, 1764, 2122, 4320, 4555, 4640, 5388, 8468, 8665, 8890, 8914, 9722, 10016 *(på de flesta af dessa ställen i rimslut)*; *Di* 173, 174, 178. **lith** *SD NS* 1: 127 (1402). *ack. m.* **litin** *Fr* 129. **liten** *Bu* 79. **litlan** *Lg* 982. **litzlan** *ib* 3: 360. *f.* **litla** *Bu* 30; *KS* 81 (200, 89); *Pa* 19; *Al* 25; *Di* 185. **litzla** *MP* 1: 140; *RK* 2: 8108; *MB* 2: 183. **litzlä** *Va* 29. **litsla** *MP* 1: 46. **liizsla** *RK* 3: 4000. **lisla** *MP* 1: 67. **liisla** *RK* 3: 913. **lille** *LB* 3: 58. *dat. m.* **lithlom** *PM* XLIV. **litzlom** *MP* 1: 140. *f.* **litle** *Su* 428. *n.* **litlo** *Bu* 134; *Bo* 5, 39, 58; *KS* 37 (97, 40). **litlu** *Bil* 405. *gen. n.* **litins** *ib* 215. *pl. nom. m.* **litle** *Bir* 1: 224, 332. **litzle** *MB* 2: 353. *f.* **litla** *Bir* 2: 135. *n. (nom. och ack.)* **litin** *RK* 1: 3079; *GO* 638. *ack. m.* **litla** *Ansg* 199. *f.* **litla** *MP* 2: 121. **litzla** *ib* 1: 173. *dat.* **litlom** *Bir* 1: 342. **litzlom** *MB* 2: 301. *gen.* **litla** *Bil* 360. *best. form, sing. nom. m.* **litle** *Bo* 1; *Fr* 186. *f.* **litla** *ib* 350; *MB* 2: 195. *n.* **litla** *Bu* 7. *ack. m.* **litzle** *SJ* 198 (1450). *f.* **lithla** *PM* 60. **lissla** *TK* 273. *dat. f.* **litlo** *SD* 5: 290 (1344, *nyare afskr.*). **lissla** *TK* 273. *n.* **litla** *VKR* 60), *adj.* [*Isl.* lítill] *L.* **1)** *liten. om rum.* thän litle man *Fr* 186. the litla drötning *ib* 350. vardh han var eet litith fotspor . . . ok een litin vätta häst *ib* 126-9. lus är litil *Bil* 349. at han aldre saa sua litla ena bro *Pa* 19. tok enä litzlä flaskä *Va* 29. opta stiälpir litin thuwa storo lasse *Al* 22. näsana iämpna ey mykit stora oc ey mykit litla *Bir* 2: 135. skipin waro litin ok sma *RK* 1: 3079. — *liten, späd, mycket ung, ej vuxen.* förþe þik liten mällan landa *Bu* 79. sua liten þu vast *ib.* köpte han litla pilta *Ansg* 199. then litle piltin *Bo* 1. tha han henne litzla vpfostradhe oc födde *MB* 2: 183. — *liten, kort. om tid.* epter litlan tima *Lg* 982. at biþia litla stund sina böne *Bu* 30. *Di* 185. j thy litla rumeno som är mällan gracias oc the läsnyng som heeter collacio *VKR* 60. þät litla orþ *Bu* 7. — *ss tillnamn.* henichino litla *SD* 4: 554 (1337, *gammal afskr.*). — *i ortnamn.* in litla hagaby *SD* 1: 706 (1258-82). in prato dicto litloæng *ib* 5: 290 (1344, *nyare afskr.*). **2)** *liten, ringa, obetydlig (i antal, mängd, grad, värde, stånd o. s. v.).* hua som sikr wil stridha, han skal thr til wälia wilioght folk ok lytit *KS* 80 (196, 87). the skip wardha toom ok folkith lit *Al* 1764. släkte balet mz litlo vatne *Bu* 134. thz haffuir lille naturliga wäsko *LB* 3: 58. mz lithlom eld *PM* XLIV. te skulu gita tolt litla ok almänninx födho *KS* 81 (200, 89). litsla licamans twingh ok ärfuodhe *MP* 1: 46. aff litin suiik *GO* 638. aff litlo brädhe *Al* 10013. godher win är senfången, ok han må medh litlo *(af ringa anledning, lätteligen)* tapas *KS* 37 (97, 40). hans daghar cumbar tuem daghum for litlo *(för* litlom*)* gangdagh *Bu* 496. mz litzlom pynom *MB* 2: 301. j gudz dome är jngen syndh litil eller nadeligin som mz forakt jdnas *LfK* 252. *Su* 428. til litins wärdhan by *Bil* 215. vithia mik litit värdhan *ib* 110. litla äro kan wärlin gifwa *Al* 25. the äru litle j kärlekenom *Bir* 1: 224. af litlo kompne a byrdhinna vägna *Bo* 58. *ib* 5, 39. ey sparande litlom älla storom *Bir* 1: 342. *MB* 2: 353. at nakat af thetna fornämda goz, lith älla dygharth, wordhe hindrat *SD NS* 1: 127 (1402). the hafwa i gen halla lit *Al* 9722. vnge daara wita lit *ib* 846. fri ok frälse hwar nyte sit badhe stort smaat ok lit *ib* 5388. — *liten, någon.* tha litil verme kendes a vinstre sidhona *LfK* 216. tha han thz vndfanget hafde ok lithet smakat aff wyne *ib.* litidh aff äple *LB* 1: 96. — *n. adv.* **1)** *litet, kort. om rum.* betlehem som litith är fra ierusalem *Lg* 33. foor ther lit i fra *Al* 8665. *ib* 8468. — *om tid.* litit for pingisdagha *RK* 1: 2512. lit ther efftir *Di* 173. *ib* 174, 178, 237. **2)** *litet, föga.* litet bok lärþar *Bu* 27. ij örlögh mono the litith dogha *Al* 4352. om thin winskap aktar iak lit *ib* 2122. *ib* 8914. *Jfr* **fullitit.** **3)** *något.* mote hiärtano var han litet varmber *KL* 317. at . . . risabergha closters ägho littet *(för* ägho luter?*)* var bätre än waar *SD NS* 1: 656 (1407). hadhe the lithet saktaren farith *RK* 3: 803. — *dat. sing. n. adv. litlu, föga. med följ. komp.* litlu minna *Bil* 405. — *Jfr* **of-, ämne-litil.**

liuþ (lyudh. lywdh), *n. och f.* (*Bir* 2: 187) [*Isl.* hljóð] *L.* **1)** *lyssnande, uppmärksamhet, tystnad.* fik vm sidhe liwdh *Bil* 104. tala ey thr tu ey hauer liudh *KS* 54 (137, 58). tha bödh han wardha liwdh j almoghanom *MB* 2: 385. liwdh halla *(iakttaga tystnad) SEG* 122. — giva liudh, *lyssna (till), gifva akt, vara uppmärksam, vara tyst.* gawo hanom liudh *KL* 167. badh sina men giffua sik lywth *Di* 211. höra ock lywdh giffua *SO* 107. bödh allom almoghanom giffwa

liwdh *(fieri silentium) MB* 2: 168. *RK* 1: *(Albr) s.* 207. är lusteligit at hörä hwo ther wil giffuä liudh och akt pa *Va* 3. — bedhas (bidhia um, begära) liudh, *begära tystnad, äska ljud.* beddos armenie höfdhingia liudh af allom moghanom *Gr* 312. *KL* 167. *SO* 7. *Lg* 3: 561. badh . . . om liudh *Al* 365. hvilken olywdh gör meden verckmestara talar . . . ok är lywd begärende *SO* 83. — klappa liudh, *genom klappning el. slag äska ljud.* om lywdh tha klocka rynges eller lyudh klappas *SO* 97. — klappa til liuds, *d. s.* klapper til lyudz *SO* 108. — sla liudh, *d. s.* åldermannen slår liudh *SO* 221. **2)** *det som höres, ljud.* fik han ginstan höra eth aldra grymasta liudh *Pa* 16. *Gr* 297. fidhlarin gör söta liudh *Bir* 2: 187. giuir thz aff sik sua stort liudh *ib* 263. *MB* 1: 14. *Lg* 41. — *röst.* for ens mins mundz ordh ok liudh bort gik diäfwllin *Bir* 1: 210. ropadhe mz högho liwdhe *Lg* 3: 226. — *Jfr* **hambra-, harpo-, klokko-, lofs-, o-, sam-liudh.**

liudha, *se* **lyþa.**

liudha, *se* **lydha.**

liudhan? *f.? Jfr* **oliudhan.**

liuþer (lyuþer. lyder)? *m. L. Se Lind, Om rim och verslemningar i de svenska landskapslagarne s.* 35 *f.*

liudher (n. liwt), *adj.* [*Jfr Isl.* hljóðr] *ljudlig, högljudd.* öpte mz liwdhe röst *MB* 2: 383. — *n. adv. ljudligen, högljudt.* the blästo j lwdher oc öpto liwt *MD* 66. sagdho liwt *KL* 396. siongande liwt op alleluya *MB* 2: 407. *Jfr* **ludher.**

liuþguþi (lyþ-. lud-. lwdgodi)? *m.* [*Jfr Isl.* ljóðr, lýðr, *samt Isl.* goði] *gode, föreståndare för folkets offer? i ortnamn.* liuthguthuwi *(för -awi?) SD* 2: 152 (1293). de lyþguþawi *ib* 3: 152 *(början af* 1300-*talet).* lwdgodewi *ib* 4: 244 (1331, *gammal afskr.*). in ludgudhawi *BSH* 1: 76 (1366). *Se Lundgren, Språkliga intyg om hednisk gudatro i Sverge s.* 12.

liudhlika, *adv.* [*Jfr Isl.* hljóðliga] *ljudligen, högljudt. Lg* 949. *Jfr* **ludhelika.**

liudhsamber (lyud-. *frf. vok. i änd.* **-mm-),** *adj.* [*Isl.* hljóðsamr] *lyssnande, gifvande ljud, tyst, stilla.* tha bör alle lyudsamme vare *SO* 108.

liudhsamlika (lywdsamliga), *adv.* [*Jfr Isl.* hljóðsamliga] *ljudligen, högljudt.* ropadhe lywdsamliga *MB* 2: 99.

liufhet (lywffhet *MB* 2: 81. **liofheet** *Iv* 1319; *Fr* 1208. **lioffhet** *Su* 100, 209**),** *f.* **1)** *kärlek.* for liofheet iak bär til thenna frugha *Fr* 1208. — *ömhet.* mz modherlika lioffhet *(affectu) Su* 209. **2)** *mildhet, vänlighet.* mz mykin liofheet hon han vntfik *Iv* 1319. prydda mz miskwndh oc lioffhet *(clementia) Su* 100. *MB* 2: 81.

liuflat (lioflat), *n. pl. vänlighet.* af wärldinna swikliko smeekningh ok lioflatom *Bir* 1: 326.

liuflata (lioff-. -adhe), *v. vinna genom vänlighet, locka.* liofflatadhe folkit aff landeno til sik mz gafwom oc sötum ordhum *ST* 359.

liuflatogher (liufflaatughir *VKR* 34. **liwfflaatughir. lioflatogher: -latogha** *Ber* 246**),** *adj. vänlig.* säwir oc liwfflaatughir widh clostirsins hion *VKR* 31. *ib* 34. *Ber* 246.

liufleker (liofleker: -lek *Bo* 178, 238. **liofleeker),** *m.* [*Jfr Nyisl.* ljúfleiki] **1)** *ljufhet, behag.* födhas oc thrifwas i hans asyns oc ordha liofiek *(amœnitate) Bo* 178. **2)** *mildhet, godhet.* skodha thy nu vars herra ihesu kärlek oc liofleek *(benignitatem) Bo* 174. *ib* 238.

liuflika (lioflika *Iv* 5710, 5712; *ST* 405, 476; *Ber* 255. **lioflica** *Bo* 27, 55, 63, 79, 169, 240, 245; *Lg* 852. **liofflika** *Iv* 5571; *Su* 19. **lyofflika** *ib* 170; *Lg* 3: 316. **liwfflik** *Iv (Cod. B, C, D) s.* 216. **lioflik** *(i rimsl.) Fr* 3087. **liofuelik** *(i rimsl.) Fl* 435, 550, 1964; *Fr* 1198, 2024, 2755, 2831. **liuffligä** *Va* 24, 55. **liufflig-en** *ib* 43**),** *adv.* [*Nyisl.* ljúfliga] *kärleksfullt, ömt, vänligt.* seer lioflica *(cum benignitate)* vppa thik *Bo* 55. hugnadhe thöm lioflica *ib* 169. thiänte lioflica af alle ödhmiukt *ib* 240. hwat lioflica the gaa badhin saman *ib* 63. *Lg* 3: 316. *Su* 170. thakkar honum lioflik *Fr* 3087. liofflika *(familiariter)* widh hänne tala *Su* 19. hon kalladhe han swa liofuelik *Fl* 435. vplypte them lioflika *ST* 476. huru lioflica han tok iohannis discipulos *Bo* 79. *Lg* 852. han var vntfangin liofuelik *Fr* 2755. *Iv* 5712, *(Cod. B, C, D) s.* 216. *ST* 405. helsar hwar annan liofuelik *Fr* 2831. kyste han lioflica *Bo* 27. *ib* 245. *Iv* 5710. *Fl* 550, 1964. *Fr* 1198, 2024. the omfingos ther liofflika tw *Iv* 5571. tok han liuffligä j sin fampn *Va* 24. *ib* 43, 55. lioflika rädhas thera *(änglarnes)* närwaru *Ber* 255. (*Sannolikt för* lioslika: jak gudh hulkin som lioflica *(clarius)* seer oc veet komaskolande thing *Bir* 3: 326.) — *Jfr* **fulliuflika.**

liufliker (liwffwleker: liwffwlek *Lg* 3: 33. **liofflikер: -lika** *ST* 196**),** *adj.* [*Nyisl.* ljúflegr] **1)** *älsklig.* han . . . hadhe en son heeth procopius skön oc liwffwlek *Lg* 3: 33. **2)** *ljuflig.* mot hennas *(solens)* liwfflika wärma oc klarhet *Su* 200. thik lofwar thz liofflika *(för* lofflika? *laudabilis)* prophetanna tal *ST* 196.

liuflikhet (liwffwlekhet *Lg* 3: 33. **lioflikhet** *Bo* 72, 248**),** *f.* **1)** *älsklighet. Lg* 3: 33. **2)** *mildhet, vänlighet, godhet.* hulke han beuiste . . . swa stora lioflikhet *(familiaritatem) Bo* 72. sagdho the . . . mz store glädhi ok lioflikhet *(cum magna jucunditate) ib* 248.

liufsamhet (lyoffsamhet), *f. kärlek, mildhet, vänlighet.* hans hogxswalan är mildhet oc lyoffsamhet *LfK* 31.

liugha (lywgha. *pres.* **liwgher** *MB* 1: 213. **lyughir** *ST* 439. **lyffwer** *HSH* 19: 174 (1511). *impf.* **lögh** *Bil* 346, 386, 576, 726; *KL* 62; *Al* 6438; *ST* 38; *MB* 2: 260, 267; *Di* 226. *pl.* **lughu** *Bil* 227. **lugha** *(för* **lughu***) Iv* 3274. *konj.* **lughi** *Bil* 81; *MB* 1: 96. *part. pret.* **lughin** *Bu* 30; *Bil* 256; *Iv* 3270. *n.* **lughit** *Bir* 3: 81; *Di* 120. **lughet** *ib.* **lwgith** *MB* 2: 121. **lwgit** *BSH* 5: 625 (1520)**),** *v.* [*Isl.* ljúga] *L. ljuga, tala osanning.* ängin wara än nakath sin lögh *Al* 6438. *Bil* 227. *MB* 1: 213, 2: 267. thre resor haffwir thu lwgith före mik *ib* 121. än nakar lughi at *(för)* honum *ib* 1: 96. thu lyughir rättelika j thin hals *ST* 439. — *med prep.* a (up a). the ther lugha *(för* lughu*)* a thik *Iv* 3274. haffue i lughit vpa henne *Di* 120. — *ljuga, uppdikta, falskeligen föregifva. med ack.* thz lögh tu *Di* 226. i huilke then gode mann haffuer mykith sparth sanningen och lyffwer thet han skall aldrigh kwnnä bewisa *HSH* 19: 174 (1511). lögh hon then drömin *ST* 38. — *pass.* fals är thz ok lughit *Bir* 3: 81. *Di* 120. hänna lughin vfrägh *Bu* 30. — *med sats inledd af* at. lögh nödhugh at en gudh tedhus hänna

Bil 346. *ib* 386. — *med ack. med inf.* lögh sik wara hans wäknara *KL* 62. *Bil* 81, 726. lögh thera awnz man for constancio them wara hans lifs forradhara *ib* 576. — *med ack. samt prep.* pa. han haffwer thet pa mich lwgit *BSH* 5: 625 (1520). — *falskligen beskylla (för). med prep.* til. lughin til lasta *Bil* 256. — *genom falsk beskyllning beröfva. med prep.* af. lughin aff sinne ära *Iv* 3270. — *underlåta uppfyllandet af, bryta.* lögh *(mentitus est)* alt thz han iäth oc loffwadh haffdhe *MB* 2: 260. — **liugha sik,** *genom lögn gifva sig utseende el. sken (af)? med prep.* til. öffwer myna syäll haffwer thw ingha makt wthan thw wilth lywgha tik ther till *Lg* 3: 139. — *Jfr* **beliugha.**

liughare (lyughare *ST* 496**),** *m.* [*Isl.* ljúgari] *L. ljugare, lögnare, bedragare.* o liwghare oc sannindenna owin *KL* 227. tholkin liwghare är ey nw til *Iv* 2018. *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*), 2: 264 (1298, *gammal afskr.*). *SR* 9. *Bu* 170, 172. *Bil* 105. *Bir* 1: 31, 92, 2: 133, 3: 154. *Jfr* **hovudhliughare.**

liughnelder (liugn elder: -eldin *Bir* 1: 221. **lyugn elder: -eld** *ib* 263. **liung elder: -eldenom** *Bil* 238. **liwngelder: -el** *RK* 2: 7336. **liwng eld** *Di* 78, 132. **liwngelld** *MD* 338. **lyungeldir** *ST* 115. **lywngeldher: -eldha** *MB* 2: 339. **liongn eld** *Al* 10335. **liongneld** *ib* 10338. **lyongeldir** *ST* 126. **liongh elder: -eld** *MB* 2: 311. **lyghnelder** *ib* 1: 330. **lyghn elder** *Bil* 424; *MB* 1: 122; **-eld** *Iv* 5393. **lygn eldir** *Gr* 316; **-eld** *Bil* 464; *Bir* 3: 145. **lygneldir** *KL* 54; **-eld** *ib* 39, 72, 127; **-eldenom** *ib* 40. **lyghneel** *Al* 419. **lynghn elder** *Bil* 250. **lyngh elder: -ellen** *Lg* 3: 703. **lyngäldir** *Gr (Cod. D)* 379**),** *m. ljungeld, blixt.* slo lyghn elder aff himnum *Bil* 424. do for lygn eld *ib* 464. tha hördhis wars herra baswner rädhelikir thordyn oc blusande lyghnelder *MB* 1: 330. lyngh ellen tändhes i hans ladhw *Lg* 3: 703. *Bil* 238, 250. *KL* 39, 40, 54, 72, 127. *Gr* 316, *(Cod. D)* 379. *MB* 1: 122. *Bir* 1: 221, 263, 3: 145. *Iv* 5393. *Al* 419, 10335, 10338. *RK* 2: 7336. *ST* 115, 126. *MB* 2: 311, 339. *Di* 78, 132. *MD* 338. *Jfr* **lyghne-, lyghno-elder.**

liumber, *se* **liomber.**

liumske, *m. ljumske.* i liumscänum *Hästläkedom i AS* 136. *Jfr* **liuske.**

liung (lywng. liong *MP* 1: 255. **liongh** *ib* 2: 75**),** *n.* [*Isl.* lyng] *ljung.* han skal vara liongh *(myricæ)* a ödhmarkom hulkit som är dyura födha oc eldz matir *MP* 2: 75. *ib* 1: 255. legger man lywng i kläder *LB* 7: 161. dricker man liwngh *(dekokt på ljung)* medh wiin *ib.*

liuri, *m. L.*

liurskogher, *m.* [*Jfr N.* ljor. *Jfr dock äfven Danska ortnamnet* Lyrskov; *Fdan.* Lyurskov; *Isl.* Hlýrskógr] *skog i hvilken hygge egt rum?* om there skoghe och uthwägar i sma liur skogom *DD* 1: 46 (1386, *nyare afskr.*).

lius (liuss), *m.?* the holla ey mere tro än en liuss *RK* 2: 5891.

lius (lyus. lyws), *n.* [*Isl.* ljós] *L.* **1)** *ljus, klarhet.* kom lius af himnom ok sken vmkring han som sol *Bu* 142. sagdhe gudh . . . wardhe liws *MB* 1: 155. skilde war herra liwsith fra myrkeno *ib.* aff solinna liwse *ib* 157. gudh hulkin som är äwerdhelikx skens lyws ok klarhet *VKR* II. komber thz liws aff thy lywse som siälin hawer aff gudz asyyn *MB* 1: 355. han är owis i sith eghit liws staar *(står sig själf i ljuset) GO* 633. **2)** *ljus, fackla.* lius a latin hete candela *Bu* 8. vm kirkio mäþ liusom ganga *ib.* läto brinna lius *ib* 9. tändo mang lius ok lampor *ib* 14. at fornäfnt goþz . . . öfnäs egh äller til räkker vpphaldz þy sama storä lyuse *SD* 5: 564 (1346). han war . . . swa som lius sat owir liwsa staka *Bir* 1: 303. iii lyws *BSH* 3: 146 (1463). — *om ljus som sättes i en döendes händer.* fa mic lywsed nw ändes myn wonda *RK* 2: 6582. **3)** *lysande himlakropp.* wardhe liwsen *(luminaria)* i himblinum *MB* 1: 156. giordhe gudh störsto liws sool oc maana *ib.* — *Jfr* **altara-, bak-, dags-, font-, fram-, himbla-, himna-, himirikis-, inledslu-, kyndilmässo-, morghon-, paska-, skridh-, stadh-, staf-, vax-, vigninga-, vigsla-lius.** — **liusa brander,** *m. kungsljus, verbascum Lin.* tag liwsa brand med gol blomster *LB* 7: 291. *Jfr* **lysebrander.** — **liusa krona (liwse kronä),** *f. ljuskrona.* en liwse kronä med VI piper aff messing i frvstwgen *HSH* 19: 167 (1506). — **liusa pipa,** *f. ljuspipa. Di* 53. *TK* 270. — **liusa pänningar (liwsa peningar),** *m. pl. ljuspenningar, penningar som gifvas till ljus.* giffui embetheno . . . liwsa peninga *SO* 48. — **liusa staki (lyusastaki. liwso staki** *Bir* 1: 339. **liuso staki: -staka** *ib* 390. **liwse staki: -staker** *FH* 4: 83 (1499). **liwsse staki: -staker** *ib* 84. **lyusestaki: -staka** *MB* 2: 334**),** *m.* [*Isl.* ljósastaki] *ljusstake.* twa lyusastakä af kristallo *SD* 5: 564 (1346). II liwsse staker aff messing *FH* 4: 84 (1499). *ib* 83. *MB* 1: 343. *Bir* 1: 303, 339, 390, 4: 34. *MB* 2: 334. *Jfr* **lius,** *adj. samt* **liusstaki.** — **liusa stiälker,** *m. gren el. arm på ljusstake. MB* 1: 493. — **liusa stodh,** *f. ljusstake.* liwsastodhin aff gulle *MB* 1: 492. — **liusa stolpe (liwsostolpe),** *m. ljusstake.* j andro rwmeno war liwsastolpe til sömd *MB* 1: 492. liwsostolpane thydha siw planetas *ib. ib* 493.

lius (*n.* **liust. lust** *Bu* 75. *komp.* **liusare.** *superl.* **liusaster. lysastar** *Bir* 2: 197**),** *adj.* [*Isl.* ljóss] *L.* **1)** *ljus, lysande, klar.* arla om morghin dagher var liws *Fr* 83. a liwsom dagh *MB* 1: 337. munde husit j liwsan lugha sta *RK* 2: s. 333. *Bil* 211. *MB* 1: 492. gvz ängel kom . . . lius som sol *Bu* 4. *MB* 1: 355. han *(vägen)* är . . . j ändanom slättastir ok lysastar oc sötastir *Bir* 2: 197. **2)** *klar, tydlig, uppenbar.* hulkins synd iak vppinbaradhe ok beprövade for thik mz liusastom ok vissastom teknom *Bir* 1: 98. at hans dygdh wardhe liws oc oppenbar *MB* 1: 199. äre thässe liwsast thera skäla *ib* 472. ma nw wara hwariom manne liwst, som thetta läs *ib* 71. *ib* 279, 450. liwsastodhin aff gulle thydher oppenbarlika snille oc wiisdom, som scrifwath waro lönlika i tafflonne, än allom mannom liws giordh mz liwsom logha *ib* 492. thässo tio budhordh wars herra, the skulo liwsare göras *(närmare förklaras)* nidher meer *ib* 451. **3)** *ljus, klar, klart seende.* tha hawer mannen mäst mäghin oc liwsast skäl *MB* 1: 388. klar öghon ok liws *Bir* 1: 235. **4)** *berömd, fräjdad?* hon gaff sigh in i eth liwst *(orig. har möjl. haft* clarum *e. d.)* klösther *Lg* 3: 61. — *n. adv. klart, tydligt.* þu liktar lust *Bu* 75. gudh siälwer han seer en-

samin liwsast hwars mantz hiärta *MB* 1: 408. wiliom wi liwsare wisa daghanna nampu *ib* 67. a moot the som wtskorith oc liwst oc oppenbarlika saght är *ib* 48. *ib* 140. (lyusasta karom *trol. för* lyusa stakanom: the förre renlifsens skipan är stadhen som vppa biärghet var satter. som lästen sigher af. ok lyktan lyusasta karom *(lucerna super candelabrum locata; efter* lyktan *torde* vppa *böra underförstås) Su* 428.) — *Jfr* **iämlius.**

liusa, *se* **lysa.**

liusare, *se* **lysare.**

liusgisla (liwsgiisla: -giislor *MB* 1: 355**),** *f. ljusstråle. MB* 1: 355.

liusilse, *se* **lysilse.**

liuske (lywske), *m.* [*Sv. dial.* ljuske. *D.* lyske] = **liumske.** skär wp hwirwilen j lywskanom *LB* 2: 68. eykte är thz skin ey hawer twa liwska *(est pellis nulla que non habet ilia (Chr. Pedersen: inguina) bina) GO* 266.

liuslika (lyuslicä. liwsleka *Su* 56. **lywsleka** *LfK* 3, 15. **liwsligha** *Lg* 3: 245. **lyusligha** *MB* 2: 331, 332. **lyslika** *SD NS* 1: 365 (1404, *nyare afskr.*)**),** *adv.* [*Isl.* ljósliga] *L.* **1)** *ljust, klart.* tändis thz (ɔ: liwsit) vp oc bran liwsligha *Lg* 3: 245. fatikdomen . . . hulkin ther swa liuslika skeen i varom herra *Bo* 126. **2)** *klart, tydligt. KL* 349. seer liwslika *Bir* 1: 235. som annur var breff . . . lyuslicä sighiä *SD* 5: 562 (1346). vi vilium thet allum mannum liuslikä kunnukt görä *ib* 6: 158 (1350). iak sagdhe . . . eth liuslikare ok vppinbarlikare ok annat myrklikare *Bir* 1: 297. tha lydde en röst renlica ok lluslica *(clare et lucide) ib* 3: 393. at hans vpstandilse skulle beuisas oc pröuas liuslica mz skälom *Bo* 237. *Bir* 2: 7. *Su* 56. *MB* 2: 331, 332. *LfK* 3, 15. *Jfr* **liuflika.**

liuslös, *adj. L.*

liusna (lywsna. -adher), *v.* [*N.* ljosna] *ljusna.* alt mörksens molen är lywsnat *Lg* 3: 588.

liusrödher (lyws röödher: -rööt *LB* 4: 342**),** *adj.* [*Isl.* ljósrauðr] *ljusröd. LB* 4: 342.

liusstaki (lyusstaki: -staka *MB* 2: 335. **lyus staki: -staka** *FH* 5: 237 (1524). **lyusstaki: lyustaka** *MB* 2: 219; **lyustakana** *ib* 230**),** *m.* [*N.* ljosstake] = **liusa staki.** *MB* 2: 219, 230, 334, 335. *FH* 5: 237 (1524).

liusta? (*pres.* **lyster** *VGL II Fr* 7, 8; *Dr* 39. **lystär** *ib I S* 4: 5; *B* 4. **lister** *ib II Fr* 6. *part. pret.* **lustin** *ib I K* 12: 1; *II K* 25; *HelsL. Kg* 10 (1609 *års uppl.*)**),** *v. L.*

liuster (*pl.* **lywstrar** *FH* 4: 84 (1499)**),** *m.* [*Isl.* ljóstr] *ljuster.* fhar medh noot, nääl eller liuster å fiskeleek *SO* 300. *FH* 4: 84 (1499). *Jfr* **liustra.**

liustra (lystra), *f. L. Jfr* **liuster.**

liuta (lyta *L. pres.* **-er.** *impf.* **löt. lööt.** *part. pret. n.* **lutith** *Al* 8960**),** *v.* [*Isl.* hljóta] *L.* **1)** *få genom lott, få på sin lott.* iherusalem som löt i skipte beniamins släkt *MB* 1: 267. **2)** *få, lida, ljuta.* gör hände men þät hovoþet liutar *Bu* 74. som skadan löth *RK* 1: 473. *Iv* 763. hafuer huar skadhan som liuther *KS* 9 (21, 9). *ib* 79 (194, 86). dödhen liwtha *RK* 2: 2687. *Al* 8960. *MD* 17, *(S)* 226. **3)** *nå.* alexander näplika landith lööt *Al* 2347. **4)** *få, komma (att). med inf.* then som är thridhi planeta äpter honum mz omganginna räkning om kring, han liwter ater byria oc nämpna äpter sik siälwom nästa daghin *MB* 1: 71.

liuva (liowa. -ar, -adhe), *v. göra bevågen, locka.* mz storom gafwom liofwar them *Al* 2120. at i skwlle . . . liwffwan *BSH* 5: 304 (1508). — *locka, förmå.* them liowadhe hon mz modherlikom radhom . . . til bätring oc cristelikin lifnadh *Lg* 3: 505.

liuva, *v.* [*Jfr Sv. dial.* luva (luuv), *bedraga, plundra, och* luv, luver, ljuver, *skälm*] *bedraga, bedrifva svek el. underslef?* wilia the nokot mz androm liwfua tha hänge them ofwer alla tiwfwa *MD (S)* 307.

liuve (liofue), *f. lust, fröjd.* hwath hiärta liofue göra ma *Fr* 2100.

liuver (lyuwer. liwer: liwan *Bil* 455, 476. **luuar** *Bu* 6. **liofwer. lyofwer** *Ber* 259; **-a** *ib* 256. *n.* **liuft** *Bil* 299. **liwft** *ib* 109. **liufft** *Va* 4. **liwffth** *GO* 221. **lijwfft** *HSH* 18: 41 (1496). **lywffth** *BSH* 5: 123 (1506). **liwpt** *RK* 1: 1985. **lioft** *Bu* 140. **liofft** *Fr* 2096; *Al* 1810; *Lg* 3: 219. **lyofft** *ST* 325. **liöfft** *Bir* 2: 274. **lyfft** *BSH* 4: 294 (1501)**),** *adj.* [*Isl.* ljúfr] *L.* **1)** *kär, älskad.* han är hanom liuvar ok kär *Bu* 74. haua han . . . iui faþor ok moþor liuvan ok käran *ib.* hwi hafwin j dödhin swa liwan *Bil* 476. *Fr* 3130. *RK* 1: 1030, 3688. säl ästþu mit liuua lius *(lumen meum) Bu* 521. *Fl* 377. the liofua hion twa *ib* 2088. *Iv* 5544. **2)** *kär, täck, behaglig, ljuf.* hvru vare fru buþsk[a]ps värs är hänne luuar ok värþogar *Bu* 6. sagþe hans pilagrims färþ haua varit sik länge liuua ok þäka *ib* 171. *Bil* 109. *Bir* 2: 274. *ST* 325. *Fr* 2096. *RK* 1: 1985, 2: 4767. *Va* 4. lät sik thz opta ware leet hanum war liuft ok thz ledhast honum war liuwast *Bil* 299. ä hwem thet är lywffth eller leth *BSH* 5: 123 (1506). hwad eder lyfft är *ib* 4: 294 (1501). är þin älskoghe sua liuuar. at huariom är lioft tel þin ok venlekt *(finner dig ljuf) Bu* 140. (stodh) a liuum *(dock trol., i öfverensstämmelse med anm. s.* 936, *att läsa* linum*)* lowm *ib* 26. brast wt mykit beskir (anger) for liwan synda lusta *Bil* 455. hwa liofft wil hafwa skal kärt lata *Al* 1810. *GO* 221. *HSH* 18: 41 (1496). **3)** *mild, vänlig, god.* benignus, thz tydher mildher, ällar liwffwer *Lg* 3: 302. thu som allom är väluilioghir oc liofwir *Bo* 191. uar liofwe herra ihesus *ib* 73. *Ber* 256, 259. var i thino änlite blidher ok lyofwer *ib.* hans anlite war liofft *Lg* 3: 219. mz liofwom ordhom *Bo* 15. *Al* 3465. *VKR* 34. han sände breff til gamorin mz liofuo budhskap sin *Fr* 2158. — mädh liuvo, *med godo.* vm hedhningane vilia ängaledhis taka vidhir thera radhom oc maning mz liofwo *Bir* 4: 357. med lyuwo äller med leþo *(med godo el. ondo) SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). — *n. adv. gärna. komp. hällre.* lät annan liouare biscop varþa *Bu* 28. — *Jfr* **oliuver.**

liva (liiffua: -andes *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 265. **lewa: -andis** *MB* 1: 5. **leua: -andis** *Pa* 21. **lefwa** *Su* 453. **leffwa** *LfK* 19; *Lg* 219. *pres.* **liwer. lifwer. liffuer. lifwir. liuir. liuar.** *impf.* **lifþe. lifde. liffdhe. liifdhe** *RK* 3: *(sista forts.)* 5785. **libde** *SD* 6: 1 (1348). **lefdhe** *BSH* 5: 451 (1511). *part. pret. n.* **liuat** *Bu* 4; *KS* 76 (188, 83); *se vidare* **saman liva. liwat,** *se* **framliva. lifuat** *Pa* 5; *LB* 4: 341. **liffwat** *MB* 2: 167. **liffwith**

PM XXVI), *v.* [*Isl.* lifa] *L. eg. vara qvar.* **1)** *lefva, hafva lif, vara vid lif.* þiänte guz moþor ä män han lifþe *Bu* 20. et menlöst lamb. som liuar ok är helt *ib* 140. at iak liuar äpte döþen *ib* 128. spordhe os, än waar fadher lifdhe, oc än wi hafdhom nakan brodher liwandis hema *MB* 1: 244. liwer hon minu liwe länger *SD* 4: 389 (1334?). *ib NS* 1: 411 (1405). hafþe liuat XC ar *Bu* 4. hälghe män . . . dö swa wärdlinne at the lustas lifhwa ensamnom gudhi *Ber* 21. än i thinom daghom skal höras lifwi *(vivat)* pädhars ämbiz man *Bir* 2: 9. lifwer iak *(vivo ego; så sant jag lefver)*, all wärldin skal fyllas mz gudhlike äro än fore thera kur oc käro, tha liwe iak swa, at ängin thera som nw liwer aff allo thässo folke, skal koma liwande til chanaan land *MB* 1: 402. wtan alla twäkan tagher jak tik til mik swa liffwi gudh *(vivit Dominus) ib* 2: 212. — *med dat.* liffwa likamliko liffwe *LfK* 89. hans kroppir lifde vslo lifue *MP* 1: 160. *ib* 277. *Jfr* **4.** — *med prep.* mädh. han skal lifwa mz lifweno *(jfr vita vivet Ezech.* 18: 21 *i Vulgata)* ok äkke döö *Gr* 295. — *lefva, upplefva, genomlefva.* owir alla the daga iak liffwat haffwir *MB* 2: 167. **2)** *lefva, vara, vistas (någonstädes el. med någon).* j thy rikeno scal änkte thz diur gita varit älla lifuat som är etirfult af sik *Pa* 5. ensammen leffwa oc wistas *LfK* 19. liua ok wara medh flerom i bland och samuaru *KS* 5 (9, 5). **3)** *lefva, befinna sig (i ett tillstånd).* sanctus iacobus baþ han helan liua *(vara frisk) Bu* 165. — *ss afskedshelsning:* lif hel, *var lycklig, lef väl, far väl.* hirdhin badh mik fara väl iak swaradhe honom liff häl oc säl *Iv* 379; *se vidare under* **hel,** *adj.* **3.** **4)** *lefva (på visst sätt), föra (lif el. lefnadssätt).* söst lowa *(för* lewa*) GO* 467. bönder liffdo widh räth ok skäl *RK* 1: 2019. huru illa fiendena lefdhe ther i vinthers *BSH* 5: 451 (1511). huilke . . . liffdho i största gudelikhet oc renlikhetzsens liffuerne *Su* 53. — *med dat.* sagdhe sina syni lifua sälare lifue ok rikare rike *(lefva ett sällare lif och med mäktigare välde) Bil* 689. aldrygh skal iac optermer lifua sälo lifue *MP* 2: 75. lifþe hälagastom lifnaþ *Bu* 194. huilke . . . i allo enfalloghet oc gudelikhet liffdho theras liffärne *Su* 53. **5)** *lefva, lifnära sig (af). med prep.* vidh. at liwa widh andra diwra huld *MB* 1: 98. *ib* 210, 244. *Bil* 271. *Iv* 2102, 2583. *Fr* 1108. *Al* 7030. han lifwer widh hans land *ib* 1340. — *med prep.* af. rätfangit godz som j mattin badhin aff lifwa *ST* 484. — *med prep.* i. ey lifwir mannen ij *(in)* eensampno brödheno. vtan ij hwario gudz ordhe *KL* 193. **6)** *gå till väga, handla. med prep.* mädh. hwj han swa hardheligha wille mz them liffwa *RK* 2: 2154. thz man swa liffuer mz then arma *ib s.* 338. **7)** *lefva, vara qvar. om eld. eg. och bildl.* then eldhin gither länge lifuat *LB* 4: 341. lifþe än nokor guz naþa gnista ii hans bryste *Bu* 130. — *part. pres.* **1)** *lefvande.* af liuande guþi *Bu* 63. liuandes guþ *ib.* leuandis guz son *Pa* 21. kom vndan lewandis *MB* 1: 5. *ib* 244, 402. alla the löösöra ok hawr i gulle ok silfre ok hwario thet helzt kan wara, liuandes ok dödho, som iak äptir mik leuer ok latir *SD NS* 1: 411 (1405). **2)** *liflig.* haua liwandes öghon *KS* 80 (198, 88). **3)** *lefvande, rinnande, frisk. om vatten.* liuandes vatn *(fons vivus)* rindar vndan altarano *Bu* 492. *MB* 1: 210. **4)** *lefvande. om eld.* han *(elden)* gyter blifuit ther j lifuandis wäl eet aar omkring *LB* 4: 341. **5)** *med pass. betydelse: som lefves.* myn syste liiffuandes dagh *(lefnadsdag) RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 265. — **liva saman,** *lefva till samman. om äkta makar.* liffdo saman mang aar *RK* 1: 88. *Jfr* **saman liva.** — **liva til,** *finnas till.* then liffuer ey j werlden till ther iach then stenen vnna will *Iv* 1935. *Fr* 1916. — *Jfr* **af-, ater-, fram-, i gen-, ut-, äptir-liva,** *äfvensom* **lifs-, o-livande** *och* **o-, skam-livadher.**

liver (**liuar** *Bir* 4: 137. *med. art.* **liiffren** *LB* 7: 239. **liiffryn** *ib* 78, 82. *ack.* **liifren** *ib* 239. **liiffren** *ib* 237, 238. **leffrena** *LfK* 231), *f.* [*Isl.* lifr] *lefver.* fore bolne liffwir *LB* 1: 97. *ib* 7: 78, 82, 237, 238, 239. *Al* 6785. herra iwan monde hiortin fla ok tok alt thz ij honum la lifuer ok lungo ok hiärta ok blodh *Iv* 2559. *LfK* 231. *Bir* 4: 137, 150. *Jfr* **fara-, fiska-liver.**

liverbrun (**leffwirbrwn**: **-brwnt** *MB* 2: 361), *adj. lefverbrun, rödbrun.* — *n. tyg af lefverbrun el. rödbrun färg.* qwinnan var kringom giffwen mz purpura oc liffwerbrwnt *(coccino; coccineum förekommer nyss förut återgifvet med* röthbrwnt*) MB* 2: 359. *ib* 361.

liverbyld, *f. lefverböld.* fordriffwer liffwer byldh *LB* 7: 131. *ib* 2: 65.

livergräs (**liiffwergräss**), *n.* [*Jfr Mnt.* leverblome, leverwort] *blåsippa, anemone hepatica Lin.?* een yrt som hetir liiffwergräss *LB* 7: 237.

liverne (**liuirne. lifwirne. liwarne**: **-et** *KS* 3 (6, 3); **-eth** *ib.* **liuärne** *KL* 255; *Bo* 28; *Bir* 3: 27, 276; **-om** *ib* 407; **-et** *KS* 3 (6, 3). **lifwärne** *KL* 183. **leffwerne** *Gers Frest* 28. **lefuerne** *KS* 3 (6, 3), 13 (30, 13). **leffwärne**: **-et** *Su* 71. *gen. s. med art.* **lifwirnesins** *Bir* 1: 303. **lifwärnsins** *ib* 354. **liffwersins** *för* **liffwernesins** *Su* 252), *n.* [*Isl.* liferni] **1)** *lif.* fulkompnade väl sit lifwerne til han ändade thz mz hederlico martirio *(ornans et implens dies suos usque ad consummationem vitæ per illustre martirium) Bil* 884. hulkins lifwirne som än var mykyt thorftelikit kirkionne *Bo* 131. liff och leffwerne velie wij woge för edert herredöme *HSH* 20: 138 (1507). **2)** *lif ss föremål för beskrifning, lefnadshistoria.* som vi finnom i hans liuirne oc gärningom *Bo* 11. sancti bricci hälga lifwerne *Lg* 635. *ib* 437, 586. **3)** *lefverne, lefnad, lefnadssätt.* mz sino hälgha lifwerne *Pa* 4. fulkomlikit lifwerne *KL* 183. hulkins lifwirne vi viliom först oc främst följghia i dygdhomen *Bo* 130. thän som i andelico liuärne är *ib* 28. vmuände sik aff . . . kötzsins lustelica lifnadh til andelikit ok fulkomplikit liuärne *Bir* 3: 276. thässe thry liuernin jomfrudomsins änkiodomsins oc hionalagsins *ib* 2: 102. at bäggias liffwernen badhe actiue oc contemplatiue skälika böner täkkias gudhi *Su* 316. *Bil* 883. *KS* 3 (6, 3), 4 (7, 4), 13 (30, 13), 14 (31, 14), 14 (34, 15). *Al* 6531. *Bir* 1: 303, 304, 354, 366, 3: 27, 407. *Su* 71, 252. *Lg* 44. *Gers Frest* 28. **4)** *förening af dem som lefva efter samma klosterregel, orden.* äst thu intakin i thetta liuärne *KL* 255. renliues män aff flerom liuärnom *Bir* 3: 407. sancti bernardi orden ok liwerne *SD NS* 2: 228 (1409). — *Jfr* **arvodhis-, dyghdha-, ensätu-, hionalags-, hörro-, iungfru-, kloster-, manna-, munka-, nunno-, ren-**

lifnads-, renlive-, renlivis-, riddarskaps-, södha-, ängla-liverne.

liversot (lyffwer sott *LB* 7: 237**)**, *f. lefversjukdom.* then tridhie *(näml. ådern)* hether [mediana] . . . hon skal slos ffor liffuersoth ok quidsoth ok sido wärk *LB* 2: 62. *ib* 7: 154, 237, 238.

livilse? *n. pl.? Jfr* **innanlivilse.**

lo (loo), *f.? lo, lodjur.* meth maardh oc loo *MD* 485.

lo, *f.* [*Fnor.* ló] *sank äng, vid vatten liggande äng, låg strand nedanför en höjd. Se Styffe, Skandinavien under unionstiden,* 2 *uppl., s.* XIII. *i ortnamn.* de lohäredh *SD* 3: 148 (1314, *gammal afskr.*).

loddare (lodhrare. luddare. lyddare. löddare), *m.* [*Isl.* loddari. *Mnt.* lodder, loderer. *Mht.* lotter, lodder] *gycklare. Jfr Rydqvist, Nordens äldsta Skådespel s.* 14 *f.*; *Ljunggren, Svenska Dramat s.* 116 *f.* some hittas the som . . . hälder plägha nakan ondzskap som lekara oc luddara *(Cod. B* loddara 537*)* *MB* 1: 135. thet är kununglik rätvise . . . ey elska ok födha löddara ok lakara *KS* 49 (123, 53). giuer thet (ɔ: kronona ingiäld) lekarom ok lyddarom *(Fragm.* lodhrarum 15*)* *ib* 58 (145, 64).

lodh (loodh. lot *FM* 75 (1483, *daniserande*)**)**, *n.* [*Mnt.* lôt, lode] *eg. bly; af bly el. metall gjutet föremål.* **1)** *lod, kula, gevärskula.* lod eller piil *LB* 7: 291. pil oc lod *ib* 292. pwlwer oc lod *PM* 24. bleff iag skwtthen mz ett lod *RK* 3: *(sista forts.)* 6126. *ib* 4797, 4819, 6127. *BSH* 5: 11 (1504), 214 (1507), 480 (1511). *PM* 4. III iern sleffwa at stöpa lodh met *FH* 4: 84 (1499). *ib* 83. **2)** *lod i ett ur.* swa som hängiande loodh *(perpendiculum)* vidh orlogium nalkas til sit tekn *Bir* 3: 425. **3)** *vigtlod.* en wäxskal mz sin lodh *(pondere)* *MD (S)* 306. **4)** *lod. ss vigtenhet.* ena sylffskeedh om fyra lodh *SD NS* 1: 6 (1401). swa got mynt at wäghna markin halder halff fiortonde lodh silffuer *SJ* 3 (1420). lodhit *(d. v. s. ett lod silfver)* för x skillinga gik *RK* 3: *(sista forts.)* 4598. skal hwarth hwetebröd wäga tolff lodh *BS* 35. *ib* 34. *SO* 168. *FH* 5: 166 (1495). *FM* 75 (1483, *daniserande*), 201 (1504), 202. *LB* 2: 11, 71, 7: 219, 221 *o. s. v. PM* XLII, XLIII *o. s. v.* ena v lodha skedh *BSH* 3: 145 (1463). ena iiii lodha skedh *ib.* — *Jfr* **bly-, flärdhungs-, hakabysso-, iärnlodh.**

lodha, *se* **lupa.**

lodhbyssa (loodh-. lotbysse), *f.* [*Mnt.* lôtbusse] *lodbössa.* i blandh swänske waare lodhbyssor v^C^ [500] än meer *RK* 3: 3997. iiij kammarebyssor . . . item vj loodhbyssor *Styffe, Skandinavien under unionstiden,* 2 *uppl., s.* 285 (1444). vj lot bysser *FM* 76 (1483, *daniserande*). iij lotbysser *ib* 77. *BSH* 4: 296 (1501), 5: 480 (1511).

lodhia, *f.* [*Ryska* lodija] *lodja, ett slags bland Ryssarne nyttjad båt med platt botten.* rytenis . . . deducentibus expensas mercatorum de koggonibus ipsorum ad novogardiam tribus ad majus in qualibet navi dicta lodhia securitatem conferimus *SD* 2: 184 (1295, *eft. nyare aftr.*). *Jfr ib* 645 *(omkr.* 1230, *eft. nyare aftr.)*. *Jfr* **lydhia, lydhughia, lädhia.**

lodhin, *se* **ludhin.**

lodhrare, *se* **loddare.**

loe (*ack.* **loa** *MELL B* 30 *var.* **lo** *ib* 30. **loo**, *se* **ladhu loe.** *med art.* **loan** *MB* 2: 211**)**, *m. L. loge.* gak swa j loan *(aream)* *MB* 2: 211. hon gik pa loan *ib.* *Jfr* **ladhu loe.**

lof (looff), *m.?* [*Mnt.* lof] *sida från hvilken vinden kommer.* löpa til lof, *lofvera, kryssa.* löpa til looff til baka *PM* 60.

lof (luf *L.* **luff** *SO* 28. *dat.* **loui** *Bu* 193. **lofwi** *Bil* 123. **loffui** *Bir* 4: 61. **lowe** *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*); *MB* 1: 302. **lufwi** *SO* 18. **luffwi** *MB* 2: 269**)**, *n.* [*Isl.* lof] *L.* **1)** *bifall, tillåtelse, lof.* bedes lof af kunugenom *Bu* 187. vil iak tel ierusalem fara mz þino loui *ib* 193. *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). taker nokor vten lof eller legho häst eller skyuth annärs mandz *ib* 466. *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). *Bil* 123. *Bir* 4: 61. wthan wärkmestara loff äller kämenera luff *SO* 28. ey magh hustru äpther bondha syn haldha gerningh äller swena mera än j [1] ar wthan sin *(för* sit*?)* loff *(utan att hafva fått särskild tillåtelse)* *ib* 17. for än oldermannen haffuer stempna loff hem giffuit *(hemförlofvat, upplöst)* *ib* 118. mz idert loff will iak spöria ider hwat idert naffn är *Di* 143. mz tith loff *(med förlof)* at sighia *Su* 119. gafuo hanum loff at fly *Bil* 127. *Bir* 2: 154. iak tok tha loff at ga til sänga *(tog godnatt; Cod. B:* iach tok orloff och gik til sengia*)* *Iv* 240. togo loff *(tillåtelse att fara, afsked; tecr . . . orlof)* *Di* 111. — *tillåtelse att hafva frihet från arbete el. tvång, ledighet.* maghom wi vnderstanda mz siw dagha lowe ewinnelikt frälse *MB* 1: 302. — *Jfr* **for-, hem-, or-lof.** **2)** *löfte.* the thry lofuen som är lydhna renlicheyt oc fatichdombir *VKR* 44. *ib* 8. brytandhe sattan dagh. breff, loff oc lyffte *PM* 14. **3)** *bifall, beröm, pris, lof, ära.* man faar oppta loff for litith *GO* 392. ofrestadh af thera lof ok smikir *Bo* 104. afunna androm lof ellr godha fräghd *KS* 25 (62, 27). at the haui sielue lof ok äro *ib* 26 (66, 28). huart got kläþe ok väl litat hauar sit lof *Bu* 49. äru . . . alle hälghe män got lof värþe *ib.* gvþi tel heþer ok hans moþor mariu mö ok sancto dominico ok allom halghom mannom tel lof *ib* 3. *ib* 503. *Bil* 124. *MB* 1: 137, 318. til guz lof *Bu* 29. *ib* 530. *MB* 2: 269. — *med gen.* thäs. thäs gafwo honum marghe loff *Al* 354. thäs hafwi alexander loff *ib* 676. *ib* 3822. gudh wardhy täss loff *RK* 3: 3352. — *lofsägelse, lofsång.* gafws tha gudhi thu loff ok thakkir for thu iärtighne sender (giordhos) *Bil* 253. sungo twenne gudz loff *ST* 14. siwnga eth ware frwa loff, som heter: o florens rosa etc. *SD NS* 1: 304 (1403, *gammal afskr.*). lofwande gudh mz lofwom oc sangom *(hymnis et canticis)* *Bir* 2: 11. *ib* 3: 299. — *Jfr* **hägoma-, manna-, ängla-, änne-lof.** — **lofs eþer (lufs-)**, *m. L.* — **lofs glädhi**, *f. jubel.* war takin . . . mädh lofs glädhi *Bil* 216. — **lofs liudh**, *n. ljud som uttrycker lof.* wari thera sangher fullir mz loffs liwdhom *(sit cantus laudis sonora)* *Bir* 4: 53. — **lofs mässa**, *f.* [*Jfr Isl.* lofmessa] *messa som sjunges till någons lof el. pris?* ware ganszke radheliget eder nade lathe lysä j alth biscopsdömeth om loffsmessar pa alle syder *FM* 412 (1509, *samt. afskr.*). ath the verdogis till holle loffs messer i theris domkyrkor gudhi till loff heder och äre och alle helge swerigis patroner *HSH* 20: 59 (1506). — **lofs offer (-offor)**, *n. lofoffer.* offra þöm lof. som lofs offor söme *Bu* 503. — **lofs röst**, *f.*

röst som lofvar el. prisar, lof, pris. MP 1: 30. — **lofs sanger,** *m.* = **lofsanger.** Bo 251. KL 198. — **lofs visa,** *f. lofqväde, visa som innehåller smicker?* loffs visa är manga lunde quädhin *(multis lenonis dicitur oda sonis; motsvarande Danska ordspråk:* falsk wijsæ wordher manghelwndh qwædhen 611*)* GO 542. — **lofs vitni,** *n. L. Jfr* **lofvitni.**

lofgiva, *v. gifva lof, tillåta.* loffgiffwa äller tilstädya nokrom fanga lösa segh före päninga PM 35.

loflika (loflichä, lofleka PfN 137. **lofleka** SD 5: 480 (1345, *nyare afskr.*)**),** *adv.* [*Fnor.* lofliga] *L.* **1)** *lofligen, på ett lofligt el. tillåtligt sätt, med lof el. tillåtelse, fritt, utan hinder.* biscuper rijdhe loflichä iwer land till war mädh xxx hästum SD 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 480 (1345, *nyare afskr.*). ey . . . swa ilt at han an thz ey mangom sinom godhom winom lofflika at agha MB 1: 253. hulkin som ey forma älla vil wara iomfrv han ma tha loflika wara j hionalaghi Bir 1: 144. naar . . . tholkin time är, at the *(klostersystrarna)* magho lofflika ärffuoda *ib* 4: 35. KL 105. PfN 137. Bir 1: 78, 364. VKR 78. at . . . skört liuärne *(näml.* skulle*)* thäs loflicare *(med så mycket större frihet)* jdhnas Bir 3: 468. *Jfr* **oloflika.** **2)** *på ett lofvärdt el. berömligt sätt.* vilia . . . ey loflica *(laudabiliter)* lifwa Bir 2: 230. *ib* 1: 346, 3: 321. Ber 206.

lofliker (lufliker *L.* **loflikin** Bir 1: 216, 379, 2: 282, 3: 300, *(n. pl.)* Ber 151. **loffliken** *(f. sing.)* Su 13. *n.* **lofliot** Bil 357. **luflikt** KS 68 (167, 74). **loflikit** Bo 18, 114, 219; Bir 1: 44, 304. **loffleket** Lg 219**),** *adj.* [*Isl.* lofligr] *L.* **1)** *loflig, tillåtlig.* dömdo belate loflik Bil 680. war thz vel loflict *ib* 357. thz skulu lagh halda lwflikt är KS 68 (167, 74). i somlikom stykkiom är loflikit at göra klena oc faghra gärning Bo 18. är os äkke loflikit älla höwelikit vara osköniogha *ib* 114. *ib* 219. SD 5: 568 (1346). Bir 1: 44, 304. Lg 219. til en stadh ther thik är ey loflikin at vita Bir 1: 216. *Jfr* **olofliker.** **2)** *berömvärd, lofvärd, prisvärd.* gudh är . . . mykit loflikin Bir 1: 379. *ib* 2: 230, 282, 3: 300. Su 13. vndirstanda sancti anastasij loflika thulomodh KL 220. — *lofvärd, aktningsvärd, god.* loflica *(laudabilium)* idhnilsa oc dygdhanna välloktande yrte Bo 147. hans lofliko sidhi Bir 1: 335. mot loflicom rikesins stadhgom *ib* 3: 306. *ib* 1: 303, 373, 3: 318. än tho at hälghra manna wmgangilse ärw loflikin *(probabilis)* i manna asyn Ber 151.

loflikhet, *f. Jfr* **oloflikhet.**

lofordh, *n.* [*Isl.* loforð] **1)** *tillåtelse, medgifvande.* Lg 3: 200. **2)** *loford, pris.* Al 4180.

lofsanger, *m.* [*Isl.* lofsöngr] *lofsång.* siongom honom nyan lof sang Bo 231. ST 14. Lg 68, 93. *Jfr* **lofs sanger.**

loftakin (lofftagin), *adj. prisad?* saa ware wj alle lofftagne Lg 3: 31.

lofvitni (lufvitni), *n. L. Jfr* **lofs vitni.**

lofvärdhogher (*n.* **-okt),** *adj. lofvärd, prisvärd.* Lg 3: 263.

logha, loghi, *se* **lugha, lughi.**

loghokarl, *m. ss tillnamn.* niclis loghokarl SJ 120 (1443). *Jfr* **löghokarl.**

lok, *se* **luk.**

loka, *f. se* **luka.**

loka, *v. se* **luka.**

lokka (lukka KL 62; MB 2: 278; LB 5: 81; **-adho** Pa 21. **lucca: -at** Bu 491; Bil 250. **lucka** Bu 511; **-at** FM 489 (1510). **lukca: -at** Bu 501; **-aþe** *ib* 524. **luka** Bu 21 *(pres. sing.)*, 528. **-ar, -aþe, -aþer.** *pres.* **lokkir** Bir 2: 249**),** *v.* [*Isl.* lokka] *L. locka, draga.* þu luka salogha dara fra sinom rättom härra mz falsom iattom Bu 21. hwi lokkar thu mina riddara thinum konunge til handa Bil 125. at lokka til sik somlica mz blidhe lofwan Bir 3: 76. MB 2: 278. at myn drengh skulde haffua stulit ok lockat honom tedhan fron ider FM 488 (1510). om min drengh hade honom luckat eller tubbat *ib* 489. — *locka, på ett vänligt sätt förmå el. öfvertala.* väute han gita luccat þän han gat eigh cuscat Bu 494. *ib* 501. gatu luccat oc mutat thwa preste som gömde sancti marci skrin at the läto them lönlika föra sancti marci ben til wänachi Bil 250. lokkadhe han altidh till wärra *(ad deteriora semper instigans)* Bir 1: 252. *ib* 2: 249. — *locka, på ett vänligt sätt söka förmå el. öfvertala.* lukcaþe þöm först bliþom orþom Bu 524. Bir 1: 338. lukkadho han först blidhum ordhum them a hender ganga Pa 21. tok at luka felicianum tel afguþa dyrk Bu 528. til iomfrudomin lokkas thu *(invitaris)* oc til ödhmiuktinna nödhgas thu Bo 41. lukka han til skörlifnadh KL 62. Bu 511. — **lokka fram,** *framkalla, framdrifva.* hon (ɔ: dill) . . . drukkin lokka fram watn *(Macer: provocat urinas)* LB 5: 80. lukka fram lönlik siukdom *ib* 81. *Jfr* **fram lokka.** — **lokka ut,** *locka ut, förmå att gå ut.* sändo the twa möia til kirkionna at lokka wt hona til thera Bil 877. *Jfr* **utlokka.** — *Jfr* **til-, und-lokka,** *samt* **olokkadher.**

lokkan (lukkan Bu 528; Bil 619; RK 1: 4050 Bir 4: 137. **lokan** *L.***),** *f.* [*Fnor.* lokkan] *L. lockande, lock.* vändas fran sannind mz lukkan Bu 528. mz lokkan älla hozlom Gr 285. for lukkan älla for thrughan Bir 4: 137. Bil 619. RK 1: 4050. KL 352. Bir 1: 357, 3: 308. Gr *(Cod. D)* 379.

lokke, *m.* [*Sv. dial.* lokke] — **lokka eter (lukka-),** *n. spindeletter, spindelgift.* mot starkasta skorpions ok lukka ethir LB 4: 348. — **lokka nät (lukka-),** *n.* [*Sv. dial.* lokkanät] *spindelnät, spindelväf.* syndirslet iärnlänkionar swa som lukka nät KL 128. spindir han som lukka nät MP 2: 89. wäfwir han suasom lokka nät Bir 3: 120. i dröffwilsa thimanom äst thu öömare än lokka näthen Su 120. — **lokka väver (lwkka-),** *m.* = **lokka nät.** söndhersleth sampson the bandhen som annat spinnels näth äller lwkka wäff MB 2: 121.

lokker (lukker *L.* **lwkker,** *se* **harlokker. luker: lukom** Bu 511; *se äfven* **harlokker. -ar),** *m.* [*Isl.* lokkr] *L. lock, hårlock.* them hängde a halse siidher lok Al 9302. — *ss tillnamn.* petrus lokker SD 3: 758 (1315). — *vanl. pl. hår (koll.).* lät hana uphängia mz lukom Bu 511. vträkto lokkane *(capilli protensi)* Bir 1: 94. thit hofwidh var som skinande gul ok thina lokka swasom solgislor *ib* 3: 313. VKR 63. swa sidhe waro therä lokka aff thera hofwth til thera täär Al 5590. *ib* 5610. — *Jfr* **har-, hara-, hars-lokker.**

lokt *o. s. v., se* **lukt** *o. s. v.*

lokusta, *f.* [*Lat.* locusta] *gräshoppa.* landith vpfyllandis swa som locustor *MB* 2: 84. locusta är eth flwgo kön *ib.* *Jfr ST* 263, 333.

lokuste? *m.?* = **lokusta.** locusta skulo äta oc ödha thit sädhe *MB* 1: 429.

lom, *f.? L.*

lom sak, *f. L.*

longer, *se* **langer.**

lop (**loph. lopp. lup** *LB* 5: 292, 293; **lupi** *Bir* 4: *(Dikt)* 274; *Al* 6564), *n.* [*Mnt.* lôp] **1)** *lopp, språng.* the waro swa raska ij thera lop *Al* 5607. *ib* 9358. at höra ok skodha hundana lopp ok diuranna *Bir* 3: 275. *ib* 4: *(Dikt)* 274. *Al* 7364. war thz et dighert lop, tha gudz son kom aff högxsto himerike nidher i iordhrike i eno öghna bragdhe *MB* 1: 266. **2)** *lopp, gång, rörelse.* thw lot swa drikka nilum flodh at hon aff sino lupi stodh *Al* 6564. aff blodzsens lup *LB* 5: 293. manans lup *ib* 292. stiärnane bliffwandis j sith lopp oc skipilsom *(in ordine et cursu suo) MB* 2: 82. **3)** *lopp, förlopp, utveckling, förhållande.* jak antwardha i tina hendher mith liiffs loph oc vthgangh *VNB* 15. wärslighe tingha lop oc ändelygt *Ber* 288. wärdlenas lop *PM* XXVI. — *Jfr* **for-, fram-, gatu-, hästa-, ivir-, ut-, vatn-, vädhio-lop,** *äfvensom* **löp.**

loppa, *f.* [*D.* loppe. *Ags.* loppe] *loppa. LB* 5: 80. *LfK* 141. — **loppo bit** (**loppa beth**), *n. loppbett.* lidha eth loppa beth *Su* 251.

loppe iärn (**löppe-**), *n.* [*Jfr Nht. och Nt.* luppe] *järn i mindre klumpar sådana de kommit från härden och sedan genom slägga el. hammare befriats från slagg. Jfr Styffe, BSH* 4: CXXVIII; *Rinman, Bergverks Lexicon* 2: 47 *f.*, 235; *Johansson, Om Noraskog* 2: 326. sende ½ (1/2) lest loppe jern ower bode til bolther thil thet ny skip oc til slotz bohag *FM* 216 (1504). lontthe mich 3 1/2 fath löppe järn ath holla hytterna oppe med tiil moremessä *DD* 1: 226 (1516, *eft. aftr. hos Langebek*). osmwdz järn thiäner ecke vel ath smelthe medh, om loppe järn kan foos *ib.* 3 lester loppe järn *ib.*

lopt (**lofft** *MD (S)* 269; **-e** *Lg* 971. **loffth** *MD (S)* 209; **-en** *MB* 2: 123. **lupt**), *n. och m.?* (*MB* 2: 123) [*Isl.* lopt, loft] *L.* **1)** *solarium, loft, öfvervåning.* fallen af lupte *(de solario) Bu* 173. stodh dauidh oppa sino somar lopt ther han pläghadhe sofwa j oc sagh twärt ofwir fran sik j eno andro lopt *(ex adverso super solarium suum)* ena faghra qwinno *ST* 502. the som waro offwan j loffthen oc vppa takit *(tecto et solario) MB* 2: 123. **2)** *loftsbyggnad, byggnad med öfvervåning. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 157, 420, 428; *Hyltén-Cavallius, Värend och Virdarne* 2: 203 *f.* han hadhe sielfuer bygt ther uppa een lythen stughu och ith lofth hardt vydh gatuna *SD NS* 1: 365 (1404, *nyare afskr.*). **3)** *upphöjning, upphöjd plats, tron?* han *(konungen)* skal sithia j konungx loffth *(solio, läst solario?) MD (S)* 209. hon (: ödmykt) sätther een man j äro lofft *ib* 269. — *Jfr* **sumarlopt.** — **lopts gardher** (**lofz-**), *m.* [*Fnor.* loptsgarðr] *med loftsbyggnad försedd gård.* han skal hawa . . . lofzgardhin then sthörre i äggwini *SD NS* 2: 356 (1411).

lopte (**lofte. lwffte**), *n.* **1)** = **lopt 1.** lat raab männene vpstigha j sit loffte älla högdhena j sino huse *(in solarium domus suæ) MB* 2: 6. **2)** = **lopt 2.** haffuer jac wnt henne 1 stwfwe eth lwffte eth wiisthwss 1 kellare oc eth stalle *FH* 5: 212 (1512).

lorter, *m.* [*D.* lort] *Jfr* **folka-, geta-, hara-, ko-, musa-, svina-lorter.**

loskin (**-skyn**), *n.* [*Jfr Mnt.* lo, *n., samt* loen, *v. och* loer, *m.*] *garfvadt skinn?* v betthe loskyn *FH* 6: 123 (1512).

losna (**lusna** *(pres.) Bu* 489; *Su* 431; **-ar** *LB* 3: 176; **-aþo** *Bu* 504; **-adho** *Bil* 697; **-adhe** *ST* 76. **lösna: -ade** *RK* 3: *(sista forts.)* 4811. **löstna: -ade** *Lg* 3: 84. **-ar, -aþe, -aþer**), *v.* [*Isl.* losna] *L.* **1)** *lossna, lösas, lösgöras.* spikane losna *Bir* 2: 172. *ST* 76. lusnadho fangans bandh *Bil* 697. *KL* 160. losnadhe thz bandit som vm hans tungo war *ib* 57. hans thunga losnadhe *Bil* 894. fyra hans framtändher lösnade aff thz lod *RK* 3: *(sista forts.)* 4811. *Lg* 3: 84. hans tarma wara losnadhe *Di* 268. *ib* 43. *MB* 2: 247. **2)** *upplösas, söndersprängas.* när solin takir skina losna isin *Bir* 3: 122. likamen losnar oc sunderlöses i mold oc madhka *MB* 1: 34. þa licamen lusna *Bu* 489. hänna limi lusnaþo *ib* 504. lusna han *(resolvitur)* alder til tara af . . . glädhi *Su* 431. — **losna sunder,** *upplösas.* lusnar sundhir andin *LB* 3: 176. — *Jfr* **forlosna.**

losning, *f.* [*Jfr Mnt.* losinge] *förlossning, befrielse.* vij fingha inga losningh tes mer *BSH* 5: 295 (1508). ath vij kwnne fa nagra losningh oppa thet stora kosthaldh *ib* 296. *Jfr* **for-, is-losning.**

lossa (**lussa. losa,** *se* **forlossa. lössa. -ar, -adhe, -adher**), *v.* [*Mnt.* losen *och* lossen] **1)** *lossa, lösa, lösgöra.* lussadhe tungona *Lg* 3: 352. lossadhis strax hennes tungabandh *ib* 361. *ib* 385. **2)** *lösa, göra mindre hård el. mindre tjock.* lossa onda wäsko *LB* 9: 106. lossa oc tynth göra *ib* 105. odhyrth lossar swarlika j segh, män mykith meer thaa al groffheth ware rensath fran henne *ib* 94. takes quinta essentia som lossar *PM* XXXVIII. **3)** *intrans. lossa. om fartyg.* then *(vedskutan)* haffuer lössed *FM* 311 (1507). — *Jfr* **forlossa.**

lossan, *f. förlossning, befrielse.* ath vij skullom haffua lossan om paska tiidh *BSH* 5: 295 (1508).

lossing, *f. Jfr* **forlossing.**

lost *o. s. v., se* **lust** *o. s. v.*

loter *o. s. v., se* **luter** *o. s. v.*

loterdrank, *m.?* [*Mnt.* lutterdrank] *dryck beredd af vin med kryddor, örter och honing. Jfr W. Wackernagel, Kleinere Schriften* 1: 104 *f.* miöd ok öll ok loterdrank *(Cod. A* kerssedrank*) RK* 1: *(Cod. B, C)* 1412.

lova (**luua** *Bu* 5. **luwa: luwum** *SD* 5: 568 (1346). **lawa: lawm** *HSH* 16: 4 (1369), 5. **laffua** *RK* 3: 2406. *pres.* **-ar. lofuer** *VKR* 63. **lofwir** *Bir* 2: 37. *impf.* **-aþe. lafwedhe** *RK* 2: 2627. **lafwede** *ib* 2621. **lofwde** *SO* 23. **lafde** *RK* 2: 2619, 2623. *part. pret.* **-aþer.** *n.* **lovat. lauat** *FM* 24 (1389). **laffuet** *RK* 2: 2161. **lafuet** *ib s.* 342. **laffwet** *ib s.* 339. *part. pres.* **lovande. loffwans** *Lg* 3: 156), *v.* [*Isl.* lofa. *Jfr Mnt.* loven, laven] *L.* **1)** *gifva lof, tillåta.* han *(köttmat)* war ekke lowadher fore noe flodh *MB* 1: 169. the *(näml. djuren)* äre lowath at äta *ib* 359. the hionalagh som

pafwane lofuadho samanfōghias *Bir* 3: 240. thz war förre laffwet af rikens raadh at sigla ther jn *RK* 2: *s.* 339. lowa nakrom manne mot thässom laghom *MB* 1: 465. lowm wir theem wakn at bärä *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). luua hänna liua ii renliue *Bu* 5. honum lofwas at opbära godzsins ingiäld *Bir* 3: 124. badho apostolos loua ormana at dräpa coclarana *Bil* 236. — lova hem, *hemförlofva, lemna tillåtelse att begifva sig hem.* j dagh loffuar jak ider alle hem *MD* 14. alla the andra wil iak lowa heem, at föra the födho som i hawin köpt *(möjl. hör dock* heem, *oaktadt interpunktionen, samman med följ.* at föra; *abite, et ferte frumenta quæ emistis, in domos vestras) MB* 1: 241. **2)** *lofva, utlofva (att utföra el. uppfylla), genom löfte förbinda sig till.* om hon lofuer ath hon vil thet haldha *VKR* 63. jättin thz (oc) lofwin for idher, at j widher sighin diäfla dyrk *Bil* 236. at the skulle loffwa for henne til sancte eric at matte hon faa bätre ta skulle hon gaa sina pelagrims färdh til sancte eric *Lg* 3: 384. vi . . . luwum . . . at halda . . . al förnäfnd stökke . . . i sinne makt *SD* 5: 568 (1346). louaþo for oburit barn giua guþi þät gärna tel þiänist *Bu* 3. engelbert lafde hanom thesligis igen af hanom eller hans ey finna meen *RK* 2: 2623. han lofuadhe sik aldre mere läsa hedhna bökir *Bil* 628. louaþe hanom tro ok hans raþe lyþa *Bu* 18. louaþe guþi renliue *ib* 5. louaþo huar androm þiänist *ib* 169. lögh alt thz han iäth oc loffwadh haffdhe *MB* 2: 260. thz lofuade oc sworo the biscopana bade *RK* 2: 9509. ä huat . . . oss wardh mz dechtingen jätt bebrefuet oc lafuet *ib s.* 342. hauä so lauat ok daghthingat met war frw, drotning margretä *FM* 24 (1389). gelle honum ather om sama dagh han honum lofwde *SO* 23. thz thu lofwa *(hotar)* skötum wi ey meer än swa mykyt wädhir *ST* 20. — *lofva, lofva att gifva, lofva att få.* han hafwir oss lofwat äwerdhelikit liiff *ST* 20. thu skal ey lowa eller iätta diäfflom . . . thz som födhis aff thik siälwom *MB* 1: 364. hanom lofwaþis full viþergiäld *SD* 6: 129 (1349). louaþe for en fanga sit lif for hans liif. än han sluppe *Bu* 56. han lofwir oc jattar stundom oc gifwir licamlik thing *Bir* 2: 37. j thz lofwadha landit *ST* 10. — *lofva, göra (ett löfte).* lowadhi gudhi sina iät *MB* 1: 219. loffwa honom noghot lyffte *Lg* 3: 354. *ib* 358, 360, 367, 368, 377, 380, 384. — *göra löfte för.* at the skulle loffua han til sancte eric *(ut votum pro eo facerent ad Beatum Ericum) Lg* 3: 369. **3)** *ansvara, gå i borgen.* the hafde laffuet ther föra at konungen sculle them ey orätt göra *RK* 2: 2162. wi lofwum . . . fore päningana *SD NS* 1: 34 (1401). hafua thesse sägx dande män lofuat meth mich fore the samw vrfegdh *ib* 678 (1407). two riddara loffuade for amelias. konungen loffuade fore weland *Di* 46. her beynct lafde för sin son oc sich at dagen sculle standa vtan swich thz lafwede mz hanom andra twa *RK* 2: 2619-21. thz *(för det, för uppfyllandet häraf)* lafwedhe oc för hanom twa *ib* 2627. lofuade for hona tha konungen i stocholm ater faa *(att hon skulle åter inställa sig hos konungen) ib* 9465. lofuade tha for bade biscopana täre a konungens wärste aldre mer at wäre *ib* 9504. ey magh wärkmestara äller kämmera for noghon lofwa then som kompanith windher ok ingha handha sak *(ej för någon ting alls) SO* 23. **4)** *lofva, prisa, berömma. med ack.* loua þin guþ *Bu* 165. louaþe varn härra *ib.* louaþo guz moþor *ib* 26. *ib* 17. *Bir* 2: 11. *RK* 3: 2406. *Lg* 3: 156. tu skalt ey loua tik sieluan *KS* 25 (62, 27). *Iv* 1605. loffwin i idhra mykla osäld *Al* 7257. jomfrudomin är mykyt lofwande *(lofvärd)* dygdh *Bo* 41. — *med dat.* lofuadhe gudhi *Bil* 270. — *med gen.* thäs. thäs skulum vi alle lofuande vära *Fr* 3156. — *med ack. och gen.* þäs. louar iak þäs guþ at i ärin guþi lyþoghe *Bu* 509. gud se thes loffuat *Di* 189, 190. — *prisa, utmärka, förläna heder åt.* siäwir dödher lofwar *(commendat)* rätwisa manna ända *Ber* 185. — *lofva, tacka. med dat.* matte bonden gudi loffua at i swerige war kommen then sid *RK* 1: *(Albr) s.* 213. — *Jfr* **af-, ater-, be-, for-, fore- fram-, ful-, tro-, ut-lova,** *samt* **olovadher, olovandis.**

lovalös (loffue-), *adj. som icke håller gifvet löfte, löftesbrytande.* met sadant loffuelöst folck *FM* 226 (1505).

lovan (lauan *FM* 25 (1389). **loffwen** *SO* 146. **lofin** *VKR* 63. **lufin** *FH* 3: 86 (1446)**),** *f. L.* **1)** *tillåtelse.* medh hans lofin *VKR* 63. met hans lufin oc samthykt *FH* 3: 86 (1446). **2)** *lofven, utlofvande, löfte.* wenda hona fra gudhlike lofuan *Bil* 230. bröt sina lofuan *ib* 254. löste sina lofuan sancto marcho *ib* 256. at thu fulcomna mina lofwan *Bo* 250. skulu mina jättir oc lofuan haldas thom ok fulcompnas *Bir* 3: 459. *KL* 116. *MB* 1: 422. *Bo* 127. *Bir* 1: 3, 152, 153, 195, 366, 2: 38, 164, 3: 472, 4: 109. *VKR* 44. *Iv* 4670. lofwanin *(d. v. s. löftets uppfyllande; promissio)* drogx fram ena stund *Bir* 1: 395. hafwa fram draghit lofwanena fyritighi aar *ib.* somlika iättan oc lofwan ärw allom almännelike, ok somlika särlika *Ber* 169. särlek lofwan är nar nakor lofwa at wardha mwnkir äller nwnna älla nakot tholikit *ib* 170. hwru skal then taka gudhelika lofwan *(accipere bona quæ ei Deus promiserit)* hwilkin ey wil wtgifwa sina lofwan *(reddere bona quæ vovit ei) ib.* athergälda sina lofwan *ib.* halda sina lofwan *ib.* hallir han sina lofwan mz mik tha skal iak halda mina lofwan mz honom *Bir* 1: 346. wi hafwm een fadhir j hymerike, äptir hans lofwan bidhum wi *ST* 20. **3)** *ansvar, borgen.* fik laurencius þrigia dagha frest vndir ypoliti louan *Bu* 415. iak togh han i mina lowan *(fidem; jag åtog mig ansvaret för honom) MB* 1: 249. iak tok han a mina lofwan *ST* 409. skal han sathia thwa brödher thil lofwan fore sik ath han wil göra lika ok räth *SO* 16. *ib* 27, 70, 81, 146. the satte loffuan for sik *Di* 46. ären i ok skwlen varä lethoghe ok löös ok omanathe aff allä the lauan ok brewom, thär i forskrefno bo ionssons arwingä ok exsequtoribus pliktoghe ällä skyldoghe varen *FM* 25 (1389). — *Jfr* **aterhalds-, for-, kloster-, nunno-, renlivis-, slot-, slots-, tro-lovan.** — **lovans man (lofuanzman. lofwandz man. löuentzman** *SD NS* 1: 540 (1406)**),** *m. löftesman, borgensman. SD NS* 1: 540 (1406). *PM* 23. affdhe *(för* haffdhe*)* engin lofwandz man honom säthia *ST* 65. tha konungen . . . hafdhe takit xxx lofuanzmän, som sina hand räkto ther vppa, at thet skulde blifua stadhugt oc gilt, som tha var taladh *Ansg* 235.

lovare, *m.* **1)** *lofvare, den som lofvar el. förbinder sig.* under för:da lofwares jnsigla *BtRK* 109

(1436, *orig.*). **2)** *lofprisare. Bir* 2: 67, 4: 56. *LfK* 77. — *Jfr* **for-, til-, tro-lovare.**

love, *m.* [*Isl.* lófi] *L. handens insida.* onth är at plukka haar aff loffwa *GO* 848. läg eldh a lowa *ib* 972. *Bu* 26. *Bil* 273, 870. *SO* 28, 70. *Lg* 3: 224. *Jfr* **handlove.**

lovilse, *n. pl. Jfr* **trolovilse.**

lubesker, *se* **lybisker.**

luddare, *se* **loddare.**

ludh, *m.?* [*Mnt.* lût, lude] = **liuþ 2.** the fingo tha een annan lwdh (*förut heter det:* the kwado fast ok giorde sik katha) *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 186.

ludha (*pres.* **ludher** *LfK* 131. **lwdher** *SD NS* 1: 100 (1402); *MB* 2: 91. **luder** *RK* 2: 3755. **ludhar** *SD NS* 1: 102 (1402), 525 (1406), 2: 28 (1408); *ST* 187. *impf.* **ludde. lude** *RK* 2: 1159, 5542. **ludhadhe** *ST* 519), *v.* [*Mnt.* luden] *L.* **1)** *ljuda.* ludhanda malmbir *MP* 2: 129. her ludha himerikis orghor *Su* 137. *MB* 2: 91. hwilkra ysäld j iordhrike ropadho til min oc lwdde j minom örom *Bir* 4: 77. — lata ludha (*jfr Mnt.* luden laten), *låta höras, gifva till känna.* loth . . . läsa oc lwdha siin skiptisbreff *SD NS* 1: 409 (1405). lotho ther theris ärende lude *RK* 2: 3041. *ib* 9500. **2)** *lyda, innehålla.* eet breff . . . swa ludhande ordh äpter ordh *SD NS* 1: 30 (1401). breff . . . swa ludhande ord fran ord *ib* 77 (1401). *ib* 100 (1402), 2: 190 (1409). thz (*brefvet*) ludde swa *Al* 2094. *ib* 1197, 3044, 3139, 3680, 4273, 5927, 7331. *RK* 2: 1159, 6235, 6259 *o. s. v. ST* 187, 519. *SJ* 205 (1451), 206 (1451) *o. s. v.* swa som thin ordh the höras oc ludha at swa är sannelika *Su* 136. thz (*brefvet*) ludde thz riken sculle samman bliffwa *RK* 2: *s.* 336. *ib* 5542. *BSH* 5: 128 (1506), 298 (1508). äpter thy the gambla brefuen ludha *SD NS* 1: 31 (1401). redhe wara . . . pa then stad hans [breff] luder *RK* 2: 3755. — *med prep.* up a. swa som thätta brefwit . . . ther oppa ludhar *SD NS* 1: 525 (1406). *ib* 2: 28 (1408). — *innehålla, återgifva innehållet (af). med prep.* ut af. thenna besiglda copie ludendis vtaff nogre ffrw ingeborgx scriffuilser *FM* 197 (1504). **3)** *syfta, hafva afseende (på), handla (om). med ack.* ordh huilkit ey lwdde gudz loff eller jemcristens ok hennes eighna vedertörfft *Lg* 3: 572. — *med prep.* um breff . . . som vm gield oc schuld ära ludhande *SD NS* 1: 102 (1402). et breff . . . huilkit som ludhar vm the godz i östragötlande liggia *ib.* — *med prep.* up a. thzta ordhet ludher oppa the som gamble ärw wordhne *LfK* 131. *SJ* 223 (1453). *BSH* 5: 148 (1507). — *med prep.* mädh. thetta breffwith ludde honum mädher *Al* 1154. — *Jfr* **sam-, til-, ut-ludha,** *äfvensom* **lydha.**

luþa (**lodha. -ir, -de**), *v.* [*Isl.* loða] *L. låda (vid), hänga (vid), vara fäst (vid), följa (med). med prep.* vidh. wardh hans hand onyt: ok lodde widh karit *Bil* 54. fiädalsins litir är thiokkir ok lodhir vidhir händrana *Bir* 1: 349. som har lodhande widher manzens hwfwdh *Ber* 97. got är mik ludha vidh gudh (*adhærere Deo*) *Bo* 107. ludhir jak vidh (*adhæreo*) thera skip *Bir* 2: 172. — **ludha saman,** *samman-hänga. med prep.* vidh. luddo . . . badhe hänna läpa . . . saman widh thradhin *KL* 65. — *Jfr* **sam-, til-, vidher-ludha.**

ludhelika, *adv.* [*Jfr Mnt.* ludelik, *adj.*] *tydligt, klart, öppet.* kännes jac . . . ludhelica meth thesso mino opno brefue *SD NS* 1: 546 (1406, *gammal afskr.*). *Jfr* **liudhlika.**

ludher (**lwdher** *MB* 1: 328; *PM* 13. **ludhir** *Bir* 3: 161, 334. **lud** *Di* 92. *med art.* **lwdrin** *MB* 1: 388. **lwdren** *ib.* **lwdhen** *PM* 14. *ack.* **luder** *MD* 37; *Di* 92. **ludh** *Bil* 612; *GO* 604. *med art.* **lwdhren** *MB* 2: 345, 347. **luderen** *Di* 92. **ludhin** *Bir* 3: 161. **lwdhen** *PM* 13. *dat.* **ludhre** *MB* 2: 345, 347. **lwdhre** *ib* 345, 346, 350. **ludhe** *Bil* 612. **lwde** *MB* 2: 334. *gen.* **ludhers** *ib* 339. **ludz** *Bir* 2: 13. *med art.* **lwdzsins** *ib* 3: 334. **ludhzsins** *ib.* **ludhens** *MB* 2: 363. *pl. nom.* **lwdhra** *ib* 345. **lwdhar** *ib* 89. **lwdha** *PM* 6. *med art.* **lwdhrane** *MB* 1: 388. *ack.* **lwdhra** *ib* 389, 2: 345. **ludra** *Di* 114, 180, 187, 190. **ludha** *ib* 215. **ludhar** *Bir* 4: 59. *dat.* **ludhrom** *MB* 2: 327. **lwdhrom** *ib* 1: 388, 2: 173, 346. **ludhom** *ib* 229, 230, 362. **lwdhom** *ib* 172. *gen.* **ludhra** *ib* 1: 498. *med art.* **lwdhranna** *ib* 389), *m.* [*Isl.* lúðr] *lur, trumpet, blåsinstrument med långt, rakt rör.* lata bläsa ludhe (*tuba*) *Bil* 612. första min lwdher (*buccina*) höris *MB* 1: 328. hördhis sua som ludz (*tubæ*) röst *Bir* 2: 13. the haffdö oc ludhar (*tubas*) oc orghor oc harpor *ib* 4: 59. lwdhar ällir baswnar *MB* 2: 89. dödhrin bläse ey i ludh for sik *GO* 604. *MB* 1: 388, 389. *Bir* 3: 334. *MD* 37. *Di* 92, 114, 180, 187, 190, 215. *MB* 2: 172, 173, 229, 230, 327, 345, 346, 347, 350, 362, 363. *Jfr* **silfludher.** **2)** *lur, språkrör.* jeronimus var som ludhir ginom hulken then hälge ande taladhe *Bir* 3: 161. **3)** *pipa, rör.* göris pipor äller lwdha swa tiokka som en arm *PM* 6. göris aff sammo lädreno en trwmba äller lwdher sömath täth *ib* 13. *ib* 14. — **ludhra blaster** (**-bläster: -bläst** *MB* 1: 388, 499), *m. lurblåsning, trumpetskall. MB* 1: 388, 499. *Jfr* **ludher-blaster.**

ludher? (*n.* **lut. lutt**), *adj.?* [*Jfr Mnt.* lude, *adv.*] — *n. ljudligen, högt, högljudt, öfverljudt.* alexander thakkar then keysar lut *Al* 2287. sagdho thz lwt at hwar man thz hördhe *ib* 3134. rögted kom i staden lutt *RK* 2: 8963. *Al* 5517, 10059. *RK* 2: 5253. *Jfr* **ivir-, sam-lut,** *äfvensom* **liudher.**

ludher blaster (**-bläster: -blästin** *MB* 1: 388), *m.* = **ludhra blaster.** *MB* 1: 388.

ludhilse (**ludelse** *BSH* 5: 21 (1504), 298 (1508); *FH* 1: 187 (1498, *nyare afskr.*)), *n. pl.? lydelse.* epter then dagtinges breffs ludelse *BSH* 5: 21 (1504). *ib* 298 (1508). *FH* 1: 187 (1498, *nyare afskr.*). *FM* 268 (1505). *Jfr* **lydhilse.**

ludhin (**lodhin** *MB* 1: 208, 213; *Al* (*n. pl.*) 5577; **-it** *MB* 1: 82; *GO* 612; *Al* 9366), *adj.* [*Isl.* loðinn] *luden.* lodhin som bukker *MB* 1: 208. een ludhin ormbir *Bil* 830. man skal ey swidha alt thz som lodhit är *GO* 612. *KL* 334. *Gr* 292, 297. *MB* 1: 82, 213. *Al* 5577, 7419, 9366.

luf, *se* **lof.**

lugha (**logha: -ande** *MP* 1: 101; *Bir* 3: 113, 4: (*Dikt*) 254; **-andhe** *Bil* 370. **loga: -ande** *Di* 4, 15. **-ar, -aþe**), *v.* [*Isl.* loga] *låga, brinna.* hans mundar lughaþe ok rök som brännesten *Bu* 208. hans händar lagho bundna a bak lughande bandom *ib.* lughande glödher *Bil* 370. elder loghandhe *ib.* wlkanus biärgh som altidh lughar *ib* 216. the vtwaldasta modhoren liknas qwämelika loghande buskanom hulkin moyses

sa loghande oc ey scadhas aff loghanom *Bir* 4: *(Dikt)* 254. lughande *(ardens)* glas *ib* 3: 65. *ib* 1: 286, 3: 113. *Di* 4, 15. — *bildl.* scal iak . . . göra them loghande af minom kärlek *MP* 1: 101.

lughi (**loghi**: **-a** *KL* 279; *MP* 1: 239; *MB* 1: 492; **-anom** *Bir* 4: *(Dikt)* 254), *m.* [*Isl.* logi] *låge.* lius ok hiti skilias aldre widh lughan *Bil* 81. stak han . . . en fingir i lughan *KL* 279. *Bu* 22, 505. *Bir* 4: *(Dikt)* 254. sompt brann i rödhom lugha *Ansg* 201. aff then löghe *(för* logha*)* ok rögh bleff han dödh *Di* 260. j heluitis logha *MP* 1: 239. som thu seer ifuer *(öfver hvilka du ser)* liusan lugha *Bil* 211. munde husit j liwsan lugha sta *RK* 2: *s.* 333. mz liwsom logha *MB* 1: 492. — *bildl.* släkte . . . kötliks lusta logha *KL* 279. — *Jfr* **brännestens-, elds-, himna-lughi.**

lughn (**lugn** *RK* 1: 1513; *Lg* 1016, 3: 214, 258, 357. **lungn** *Bo (Cod. B)* 341. **lwnghn** *Lg* 3: 48), *n.* [*Isl.* logn] **1)** *lugn, vindstilla.* ward lughn epte stridhan storm *Pa* 22. the foro aff haffuit oc vp i mäle bade i lugne ok swa i äle *RK* 1: 477. swa stoort lugn wardh i watneno *Lg* 3: 258. *Bo (Cod. B)* 341. *Bir* 2: 61. *RK* 1: 1513. *Lg* 1016, 3: 48, 214, 357. **2)** *lugn, ro, fred.* skulu thessin fornempda land . . . i lughne ok i fridhe warä *BSH* 1: 133 (1371).

lughn (*n.* **lunght** *Bo* 105. **lunkt** *ib* 71; *ST* 133. **lunct** *Bu* 489), *adj.* [*Isl.* lygn] *lugn, stilla. om vind och vatten.* giuar han . . . lunct väþar äpte storm *Bu* 489. vardh ginstan mykyt lunkt *Bo* 71. *ib* 105. *ST* 133.

luin? *adj. L.*

luk (**luuk**. **lok** *L.*; *SD* 2: 181 (1294, *nyare afskr.*)), *n.* [*Jfr Isl.* lok] *L. gräs, gräsbete?* cum pascuis pecorum que wlgariter dicuntur løf ok luk *SD* 1: 567 (1279). quod . . . vsufructum habeant in eisdem (ɔ: siluis). videlicet løf oc luuk *ib* 581 (1281). nos . . . lok et löph lingna quam subertus *(trol. för* lignaque subtus*)* iacentia, et pascua pecorum, libere concessisse *ib* 2: 181 (1294, *nyare afskr.*). quod religiosi viri . . . ad siluas eorum . . . liberum accessum cum pecoribus meis et wlgariter dicta løff ok luuk et vndi vidhu . . . mihi benigne contulerant *ib* 5: 430 (1345). *Jfr Schlyter, Ordbok s.* 401 *f.*

luk (**lok** *Ber* 258; *LfK* 210; *PM* 12; **loket** *LfK* 210, 220. **look** *SD* 4: 710 (1340?); *Bir* 1: 61; *LfK* 220. **lock** *FM* 75 (1483, *daniserande*). **loock** *ib*), *n.* [*Isl.* lok] *eg. det som tillsluter.* **1)** *rigel, bom?* läste vp lukum ok lasom *Bil* 25 (lukum *kan äfven föras till* **luka,** *antingen i samma betydelse som den här angifna (jfr Isl.* loka*) el. i den* **luka** *annars tillkommande*). **2)** *lock.* vnum diushorn cum argento factum et vnum look argenteum *SD* 4: 710 (1340?). j hans skrine. hwars look hängiande war swa som vppa fyrom axlom *Bir* 1: 61. thz kaar som enkte loket haffwer *LfK* 210. *Fl* 293. *Ber* 258. *LfK* 220. *PM* 12. xv solff beekere met ij loock *FM* 75 (1483, *daniserande*). en sölff bolle met eth lock *ib.* *Jfr* **kisto luk.** **3)** *lucka.* han gööt een häst aff eer storan oc innan til holan oc giordhe eeth hol a hans sidho som een man matte in krypa ther war eeth luk fore aff eer *ST* 354. **4)** *slut.* *Jfr* **iula luk.**

luka (loka), *v. L.* *Jfr* **aterluka.**

luka (**loka** *L.* **loca**: **-ur** *Bil* 256; **-om** *ib* 404), *f.* [*Isl.* loka] *L. eg. det som tillsluter; port, dörr.* iak är värþoghar at inganga at þinom lucum *Bu* 416. läste vp lucum *(ostium aperuit)* *Bil* 246. widh lukuna ellir portin *ST* 131. *Bil* 256, 266, 404, 602. *VKR* 39. *Jfr* **gards-, vagh-luka,** *samt* **luk.**

lukadher? (**lokot** *(för* **-adh** *el.* **-at?**). *n.* **loket. loget**), *adj.* [*Fnor.* lokaðr] *försedd med lock?* xij sölff stobe, huert wti annet, thet xiij^de war loget *FM* 75 (1483, *daniserande*). andre xij stobe, huert oc i annet . . . oc then xiij^de war lokot. jtem xij stobe, huert wti annet, xiij^de war loket . . . jtem vij stobe, viij^de loket . . . jtem vij sma stobe, viij^de loket . . . jtem xij stobe. xiij^de loket . . . jtem v stobe, vj^te loket *ib (ordet bör dock möjl. fattas ss artikulerad form af* **luk,** *lock).*

lukaman, *m.* *BtFH* 1: 324 (1463).

lukka, *se* **lykka.**

lukka, *se* **lokka.**

lukkan, *se* **lokkan.**

lukke, *se* **lokke.**

lukker, *se* **lokker.**

lukt (**lucht**. **lokt** *KL* 22, 23, 42, 58, 62, 87, 121, 126, 226, 278, 291; *Bo* 37, 116; *Gr* 273, 280, 292; *Bil* 87; *Pa* 18, 20; *MP* 1: 19, 2: 116; *VKR* XVIII; *Bir* 1: 66, 71, 132, 151, 155, 179, 386, 2: 99, 125, 3: 183, 4: *(Dikt)* 249; *Lg* 473; *Al* 6832; *MB* 1: 42, 214, 370, 488; *Ber* 80, 182, 207, 211; *LfK* 182; **loktin** *Bo* 157; *Ber* 232; **loktina** *MB* 1: 215; **loktena** *KL* 103; *Bo* 157; **loktenne** *LfK* 127. **loct** *Bil* 274), *f.* [*Fnor.* lukt. *Mnt.* lucht] **1)** *luft.* han släpte them (ɔ: griipana) lösa i lukt *Al* 9100. the fördho han höght vp j luktena *ST* 131. för en i gaa wt i luchten *FM* 202 (1504). liida lwcten eller vädriit *LB* 7: 316. forware sig wel med kläder tiil tess han venss vider lwcten *ib.* **2)** *odor, lukt (som något sprider).* rökilsens lokt takx ey älla hannas vtan hon kännis atenast ok synis *Bir* 1: 155. han hafdhe hugnadh aff hans *(vinqvistens)* lukt oc syn *ib* 2: 135. lustelica thinga lokt *ib* 3: 183. *Al* 6501, 7340. hans yrtta lokt skal flyta *Ber* 182. the villo at ämuäl skulle ey loktin koma vidh hans näsa *Bo* 157. kände fadherin loktina aff klädhomen *MB* 1: 215. dactilus hawir vndarlika lokt *Bir* 1: 132. slo ther vt sua ärlikin lokt *Pa* 20. af thöm gik sua dyyr oc ärlikin lokt *ib.* for the dyro loktena som han kände *KL* 103. tha wthgangher en yppasta lwkt *PM* XXIX. kände faþeren sötasta luct vt ganga af barnsens härbärghe *Bu* 525. annan laghþo þe ok nakin bundnan i blötasto siäng þär (fughla) sungo i sötaste lukt *ib* 402. sööt lokt dragx lustelica til hiärnan gönom näsana *Bir* 2: 99. *Bil* 87, 251, 274, 283, 285. *KL* 42. *Lg* 468, 473. *Bir* 1: 151. *Al* 5867, 6832. *LfK* 244. giwer aff sik godha lokt oc rök *MB* 1: 480. *ib* 126, 214. *Bo* 37. *Bir* 1: 66. atirtäpto sina näsa for ondo luktinne *KL* 126. kände hon . . . onda lokt *VKR* XVIII. *Bil* 468. *Gr* 280. *Pa* 20. *KL* 22, 278. mz . . . wärste lokt *ib* 58, 121. *ib* 126, 226. *LfK* 182, 219, 229. widh rothna lukt *Bil* 316. *Gr* 273. wt af thöm brunnenom gik en rädhelica stor rökir oc aldra fulasta lokt *Pa* 18. rutit wädhir hulkit som mz sinne fulo lokt vtsläkke ofta mangra manna lijff *Bir* 4: *(Dikt)* 249. rutit köt hulkins fulo lokt ängin forma at thola *Bir* 1: 71. *KL* 23, 62, 87, 259, 278, 291. *Lg* 473. *Ber* 207, 211. thu . . . format ey thola hans anzstygga lokt *ib* 80. kranc luct *MB* 1:

492. smittadh mz nakre röto älla onde lokt *Gr* 292 *(jfr* 424). *MB* 2: 307. — *bildl.* äre godha manna bönir brinnande i gudz älskogha i thera hiärta, oc giwa gudhi söta lokt *MB* 1: 370. thera strupe är vppen graff aff hulkom versta ogudlica ordha lokt vprykir *MP* 1: 19. hälgra manna äptedömis godh lokt *Bir* 2: 125. tha siälin hon kännir fatikdomsins lokt *Bo* 116. goz lifwirnis lokt *Bir* 1: 179. *ib* 386. minna dygdhalwkt *Ber* 8. gudhi vardhin thakke hulkin . . . oppinbara sinna vidhirkänno lukth *(odorem)* vm os *MP* 2: 116. androm ärum wi dödzsins lokt *(odor)* . . . ok androm ärum vi lifsins lukt *ib.* **3)** *odoratus, lukt, luktsinne.* haffuir tw misth lwkthena *LB* 7: 78. thera lokt mz hulke the loktadho wärldinna lustelik thingh *Bir* 1: 151. aff likamins sinnom, som äre syyn oc hörsl, lokt, smak oc hannan *MB* 1: 42. mz war fäm sinne mz hörlse oc sinne oc godho minne mz smak oc thäff oc godhe lukt *Al* 7185. tha wardher siälffwer gudh . . . loktenne sötasta balsamus *LfK* 127. *Ber* 232. — *Jfr* **vällukt.**

lukta (lokta *Gr* 273; *Bir* 1: 71, 151, 335, 2: 196, 3: 93; *LB* 1: 98; **-ar** *Bo* 157; *Bir* 1: 66, 3: 27; *MB* 1: 272; **-adho** *Bir* 1: 151; **-ande** *Bo* 43, 146, 182; *Bir* 1: 68, 199, 4: *(Dikt)* 249; *Bil* 468; *Lg* 92. **loktha** *(imperat.) LB* 7: 78. **-ar, -adhe),** *v.* **1)** *olere, lukta, sprida lukt.* rosin loktar sötelika *Bir* 1: 66. miödyrta blad, som . . . lwcta vel *LB* 7: 288. bäzst loktande balsam *Bo* 43. *Lg* 92. som fulika lokta *Bir* 1: 335. han loktar illa *ib* 157. *Va* 39. *MP* 1: 72. illa loktande *Bo* 146. *KL* 226, 278. *Bir* 1: 68, 199. j värstloktande oc fulasta (torn) *Bil* 468. *Bo* 182. wärst loktande thräkkir *Bir* 4: *(Dikt)* 249. — *lukta, dofta.* mz dyrasta luktande smörilse *MB* 2: 162. — *bildl.* hans siäl loktar mz dygdhelike frägdh ewerdhelika ower alla wärldina *MB* 1: 272. nim at lwkta af godho lofwi *(flagrare bono præconio) Ber* 57. *Bo* 147. — *lukta, stinka.* foro hans saar illa oc luktade fast *Di* 192. *ib* 193. — *bildl.* hans thanka ok astundilse riuka ok lokta j minne asyn swa som rutit köt *Bir* 1: 71. thera vmgangir ok liuärne loktar j mine asyn suasom almänningis qvinna *ib* 3: 27. **2)** *odorari, lukta, känna lukt.* mz . . . twem näsom luktandhe *MP* 1: 197. the hawa näsa oc skulu ey lokta *Gr* 273. thera näsa lukta ey *Lg* 3: 208. — *med ack.* the skulu ey lokta the söto loktena j mino rike *Bir* 1: 151. thera lokt mz hulke the loktadho wärldinna lustelik thing *ib. ib* 2: 196, 3: 93. — *med prep.* apinian . . . lokta at them thingom som fulika lokta *Bir* 1: 335. luctha aa rökilse *LB* 7: 67. loktha . . . oppo welloktande yrthär *ib* 78. ther oppa lokta *ib* 1: 98. — *Jfr* **välluktande.**

luktan (loktan), *f.* = **lukt 3.** *Bir* 1: 151.

luktar þing, *n. L.*

lukter, *se* **lykkia.**

luktilse (loktilse), *n. pl.* = **lukt 2.** the yrte som giua af sik godh loktilse *Bir* 4: 144. (luktilse *för* luttakilse *MP* 2: 71.)

lum? *n. L.*

lumbardhar, *m. pl.* [*Jfr Isl.* lumbarđaland] *Longobarder, Lombarder.* gik til olio präs ther lumbardha ärwodhadho at vtthrykkia oliona *KL* 46. varo miok kranke kesare ok romarom änkte til (vårio) for lumbardum *Bil* 758.

lumbardsker (*n.* **lumbarzt),** *adj. Lombardisk.* I par maliotygh lumbarzt *SD* 4: 710 (1340?).

luna, *f.* [*Mnt.* lune. *Lat.* luna] *eg. måne, månskifte.* **1)** *tidpunkt, stund.* hertoghin kom rät i then luna som konungin wille til bordz gaa *RK* 1: 2577. ey reedh han wt i bätre lunw än ater kom han med rödhe krwnu *ib* 2782. **2)** *sinnesstämning (fattad ss skiftande och ombytlig), infall.* nw ära gudha ij the lwna at the wilia hämpnas a os *Al* 5638. en tyma fiöl them en then luna at the brändo wp sightuna *RK* 1: 480. — **luno fal (luna-),** *n. nyck.* mz nokrom lunafallom argha thera akt *Su* 426.

lund (-ar. -ir), *f.* [*Isl.* lund] *L.* **1)** *sinne, sinnelag, sinnesart, lynne.* jak gifwir tik . . . lätta lundh vidh them tik illa hanna *Bil* 214. hon kom sin fästa man gryman som leon til lamba lundh *ib* 390. jac kiänner diäfla lund: tha the vordho wredhe *ib* 164. ij laten aff idhre fule lwnd *Al* 3472. at the starke hunda a them swinom bryta sina onda lunda *ib* 4098. **2)** *sätt.* ärlikare lund är at skapas oc wardha aff alzängo än aff fwlom dyy *MB* 1: 77. talar til hans a thenna lund *Fl* 468. är thz saght a thz *(för* the*)* lund *MB* 1: 292. skapa the sik mantz liknilse badhe a lima lund *(med hänseende till lemmar)* oc änlitis oc klädha *ib* 190. alla spanana laghda a bokstaua lundh *(i form af bokstäfver) Bil* 775. (lagdhe sik nidher) a korss lundh *(cum multa fide et reverentia se prostravit in oratione)* for altara *ib* 290. huggo hanom hofwodh ok krono sundir j kors lund *(i form af ett kors, korsvis) ib* 831. swaradhom wi honom i tässom lwndhom *(på detta sätt) Lg* 3: 464. i sagdhin oc i *(på)* thässe lwnd *Al* 7111. han halp opta aff nödh oc wanda aff folk oc diwr i lunda langa *(trol. för* manga; *på många sätt) ib* 9504. for all äre, dygd oc kerlighet edders infödde godhet mich i alle dhe lwnd altiidt bewist haffue *FM* 494 (1510). ärlikast thing skulde wardha mz *(på)* ärlikaste lund *MB* 1: 77. wita, mz *(på)* hwilkom lundom oc sidhom the skullo dyrka sin sannan gudh *ib* 503. — *i ack. sing. med föreg. adj., räkneord el. pron.: på . . . sätt.* ena lund sannas iuþans lygh *Bu* 78. *ib* 62. *MB* 1: 466. fyra handa lundh haffwir gudh människiona skapat första lundh vtan manz oc qwinno hiälp . . . fiärdha lundh aff enne iomfru *Lg* 65. förstalund göra wise män, tha them komber nakath vndirlikt fore, oc daara hina lund *MB* 1: 95-96. — alla lund, *alldeles.* epter thet at thet är lagfaret och kungiort allalund som stadz lagh wtwisa *SJ* 232 (1454). — andra lund (andro lund), *på annat sätt, annorlunda.* ma þät bätar mäþ bön varþa än andra lund *Bu* 72. *MB* 1: 110, 466. skapadhe them ey andro lund *ib* 72. — hvilika lund, *a) på hvilket sätt, huru. i indir. frågesats.* baþ visa sik hulika lund þät vare möghelekt *Bu* 140. *MB* 1: 182, 214. *b) med följ.* hälzt: *på hvad sätt än, huru än.* hulka lundh thz hälzt är fordhärwat *SO* 19. — manga lund, *på många sätt.* lät fanga symonem biscop ok manga lundh pina *Bil* 239. *ib* 309. *RK* 1: *(Ny början af Gamla Krön.)* s. 164. mongelwnd komber hon *(lyckan)* mz sitt smyker *ib* 3: *(sista forts.)* 5799. hans onsko war sa mangelund *ib* 2: 3101. *MD* 74. — *mycket.* gafuo thöm drikka manga lund *Iv* 3597. — margha lund (marghin lund), *på många sätt.* the hafdho glädhi marghin lund *Fl* 2009. *Al* 6574, 7000,

8225. — *af många slag, mångahanda.* sagho vnder margha lwnd *Al* 5588. — *i hög grad, mycket.* han wardh wredher marghin lund *Al* 6969. han rosadhe af sik swa margha lund *Iv* 1597. — nokra lund, *på något sätt.* engin gat thungu rört älla nokra lundh teknat *Bil* 235. matte han wardha nakralund swiken *MB* 1: 94. *MD (S)* 235. — *någorlunda, i någon mån.* all the thing som lydha nakralund vnder et, the äre nakralund all een *MB* 1: 36. som nakralund äre lottakande, hwath loste är oc frygdh *ib* 74. — samulund, *på samma sätt, sammalunda.* spurþe samulund *Bu* 21. *ib* 188. *Al* 7937. *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). et lispund smör. et lispund fläsk. vm somarstämnonä. oc samolund vm vintren *ib* 5: 637 (1347). halft þriþiä pund salt vm somaren. oc samulunþ vm vintren *ib.* säxtan örtughä pänningä af fataburenum vm somaren. oc samolunþ vm vintren *ib.* i liffwin sama lwnd som thön *Al* 7115. — tha lund, *på detta sätt, sålunda.* enkte annath qwinkön wardh tha lund aff karlkyne *MB* 1: 87. — thässa lund, *på detta sätt, sålunda.* pröwadho the sit maal thässa lund *MB* 1: 31. *ib* 90, 2: 15. *RK* 1: 192, 942. sagdhe til honum thässa lwnd *Al* 5309. lot skrifwa . . . thässe lund *ib* 4360. wart lifwerne stander thässe lund *ib* 4699. tessalund swälte han them i häll *RK* 1: 4068. — änga lund, *på intet sätt, ingalunda, alls icke.* gat ängalund liþughar älla lös wrþet *Bu* 15. saghþe sik änghalund vilia flyia *ib* 491. *Bil* 464, 752. *MB* 1: 84, 85. *LfK* 84. forböd oss i höge mata engelund konungen her oplata *RK* 2: 9558. at the latin apostolos engalund lenger lifua *Lg* 238. *Su* 234. tilstädhiom han ther jnga lwndh ther at wäxa *LfK* 43. — *i ack. pl. med föreg. adj.* manga lundir, *på många sätt, mycket.* swa manga lunder *(så mycket än)* iak hauer om leet skälikare hug iak hafuer ey seet *Iv* 4579. — margha lundir, *på många sätt.* orät driifs saa marga lunder *MD (S)* 235. — *i dat. pl. med föreg. adj., räkneord el. pron.: på . . . sätt.* födha gudz almogha treem lwndhom *LfK* 97. ower gar alla werdoghet oc all wärdzliken sinne triggia *(för* triggia handa*)* lwndom *ib* 92. fiurum lundom ma maþar varþa ok eigh flerom lundom *Bu* 62. *Bil* 883. *MB* 1: 95, 121. *Bir* 1: 73, 2: 145, 157, 176, 3: 8. — allom lundom, *på alla sätt, helt och hållet, alldeles.* han hedhrar sit nampn allom lundom *Al* 1402. giordhe noe archena allom lundom som gudh hafdhe honom budhit *MB* 1: 168. — androm lundom, *på andra sätt, annorlunda.* han skils widh likamen andrum lundom *MB* 1: 43. skapa sik siälfwer androm lwndom . . . än som gudh hafwer han skapt *Al* 6375. — hvilikom lundom, *a) på hvilka sätt, huru. i indir. frågesats.* a huxa . . . hulkom lundom iak hafuir mz minz licama lustilsom mina siäl skadhat . . . hulkom lundom iak hauir mot thöm dygdhelica gudhenom brutit *Bir* 4: 145-6. *b) med följ.* hälzt: *på hvilka sätt än, huru än.* huilkom lundom hälzt . . . han oc hans ämbezmen hafua the samo vpbyrdh oc wtgift vpburit älla wtgifuit *BSH* 1: 198 (1387). — mangom lundom, *på många sätt.* sigh mik hwi thu frestar cristit folk swa mangom lundum *Bil* 542. *Bir* 2: 265. — marghom lundom, *d. s.* at thänkia, hurw marghom lundom ioseps atbyrdh teknar wars herra pino *MB* 1: 253. ilgerningis män the glädhias stundom i thässe wärld marghom lundom *Al* 7294. *ib* 6472, 6598. — *mycket, i hög grad.* the syntos marghom lundom milde *Al* 5881. — thässom lundom, *på det sättet, sålunda.* haffdo tessom lundom sakt *RK* 1: 4289. *ib* 364. *KL* 373, 374. — ymsom lundom, *på åtskilliga sätt.* rätwiisa ma wardha ymsom lundom *MB* 1: 466. — ängom lundom, *ingalunda.* ma han ängom lundom lowa nakrom manne at göra mot hans budhordhom *ib* 466. till prestens nytto skal thet samma offer ingomlundom vendes *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). *Lg* 3: 704. willen j engom lundh *(i rimsl. för* engom lundhom*)* thz ärinde sija nagor stwndh *MD (S)* 217. (nagorlunda *för* nagorhanda *el.* nagrahanda: uthan alt qwaal, klandran eller nagorlunda ydermehra tilltalan *SD NS* 1: 615 (1407, *nyare afskr.*) — *Jfr* **annor-, huru-, hvaria-, nokor-lund; alla-, annor-, huru-, hvilika-, manga-, margha-, tholika-, änga-lunda; huru-, nakra-lundom.**

lunder (*pl.* **-ir. -ar: lwndha** *MB* 2: 148), *m.* [*Isl.* lundr] *L. lund.* vpfoor j en lund. hwar faa trä waro *Bir* 1: 231. *ib* 232. ij een grönan lwnd *Iv* 2080. *ib* 2478. *RK* 1: 3011. kroppana hengdis j en lithen lwndh när mönstret *PK* 225. *ib* 226. *MB* 2: 148. — *i ortnamn.* in lundby *SD* 1: 722 (1275-92). de lund *ib* 2: 21 (1287). curiam fröslundir *ib* 49 (1288). in predicta curia frøslundum *ib.* *Jfr* **ekelunder.**

lundisker (-esker), *adj. från Lund, tillverkad i Lund?* thoch kongens folk utaff skeppet iiii (4) stykke lwndesk oc XXX (30) *BSH* 5: 94 (1506).

lunga, *n. pl.?* [*Isl.* lungu, *n. pl.*] *lunga.* tz helar lwnghan *LB* 7: 230 *(trol. att föra till* **lunga,** *f.).*

lunga, *f.* [*Isl.* lungu, *n. pl.*] *a) lunga, hvar och en af de två delar af hvilka andedrägtens vigtigaste i brösthålan inneslutna verktyg består.* taki . . . ena heta lungo aff en wädhir *LB* 1: 96. taga en lwngo aff itt swinn *ib* 7: 195 *(båda ställena böra dock kanske snarare föras till b).* — *pl.* hans lifuer ok lungur ok hiärta root *Iv* 3407. in til leffrena ok lungonar *LfK* 231. *b) lunga, sammanfattningen af nämda båda delar.* tok alt thz ij honum la lifuer ok lungo *(Cod. B har dock* lunghor; *äfven* lungo *kan möjl. fattas ss pl.)* ok hiärta ok blodh *Iv* 2559. ath böldh vexer oppo lungona *LB* 7: 230. som hafwa bolda i lungunne *ib* 3: 106. thin swälghiandhe maghi liuar ok lunga mz al annor inälue *Bir* 4: 137. *ib* 150. — *Jfr* **fara-, hara-, lamba-lunga.** — **lungo adhra (lwnga-),** *f. vena mediana? Jfr LB* 6: 106. lwnga adran är tha god ath latha *LB* 7: 85. *ib* 6: 280. — **lungo gräs,** *n.* [*N.* lungegras] *lungört, verbascum Lin.?* in illo lixiuio coquantur lysibranzs röter. lungogræs *Iv* LXXXIV. — **lungo sot (-sooth** *LB* 3: 119. **lwngo sooth** *ib* 2: 34. **lungho soot** *ib* 5: 81. **lunga soth** *ib* 7: 143, 230. **lwnga soth** *ib* 229. **lwngha soth** *ib* 67, 230**),** *f.* [*Jfr Fnor.* lungnasótt] *lungsot, lungsjukdom.* er godh for lungo soth *LB* 2: 65. for alla lungosotther *ib.* mot lungho soot *ib* 5: 81. *ib* 2: 34, 39, 49, 62, 3: 119, 6: 107, 7: 67, 138, 143, 229, 230, 8: 52.

lunnar, *m. pl. L. Jfr* **lynnar byrþi.**

lunnastor? *f. pl.?* = **lunnende.** alla thenna forscrifna gotz gardha. jorder oc hws . . . medh allom lunnastom oc tillaghom *BSH* 2: 46 (1397).

lunnende (lunende), *n. pl.* [*Isl.* hlunnendi] *till*

jordegendom hörande förmåner. vart goþz vgleem . . . med allom þem lunendum þer til liggia *SD* 5: 562 (1346).

lunta, *f.* [*Mnt.* lunte] *lunta. PM* 8, 9. medh theris ladde bissor . . . och ytende lwnther *BSH* 4: 219 (1497).

lura, *v.* [*Mnt.* luren] *lura, ligga på lur. Lg* 3: 540. the ackthe ad lure epter the skip, som lupe fran stocholm *BSH* 5: 165 (1507).

lurangel (-glar), *m. ljurångra, pik, spjut med långt skaft. Jfr Röding, Krigskonstens tillstånd i Sverige i K. Gustaf I:s tid, VAH* 1: 161. latha nidherfalla j sändher alla sins folks hellebarda oc lwrangla *PM* 2. *Jfr* lärde them göra sigh spetzer, them the på then tiden plägade kalla liurångrar eller liurångerstenger *P. Svart, Krön. s.* 23. — **lurangels ände,** *m. till en ljurångra hörande skaft.* göris eth hol gönom trädh gönom hwilkith kan sätyas en lwrangels ände äller annar stangh *PM* 7.

lurker, *m. L.*

lus (*pl.* **lys. lyss** *LB* 7: 195. **löös** *PK* 247. **lwss** *(möjl. sing.) LB* 7: 195. *med art.* **lyssoner** *PK* 257 *(i var.)*), *f.* [*Isl.* lús] *lus.* lus är litil ok hafuir vj föther *Bil* 349. lys oc madka wullo flokkom . . . aff vslo lifue *Lg* 112. *Bir* 3: 3. *PK* 247, 257 *(i var.). LB* 7: 195. *PM* 60. *Jfr* **väggia lus.** — **lusa bit (lusabeth),** *n. lusbett.* döö aff lusabeth *PK* 247.

lusna, *se* **losna.**

lust (lost *Bir* 3: 23; *Iv* 1654, 1853; *Fr* 1906; *Al* 1499, 6172, 9297; *OB* 214. **losth** *RK* 3: 1128, 1368. **loosth** *ib* 334. **lyst** *Fr* 1799; *RK* 3: *(sista forts.)* 5925. **löst** *Bir* 3: 328; *Di* 8; *RK* 3: *(sista forts.)* 5437, 5797, 6064, 6141. **lösth** *Di* 280, 292; *RK* 3: 45, *(sista forts.)* 5282, 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 256, 265), *f.* [*Isl.* lyst. *N.* lost. *Mnt.* lust] *L.* **1)** *lust, begär, böjelse, håg.* satte äpter sins hiärta lost sina dighro stang fore sit bryst *Iv* 1654. margh glafuia aff hiärtans lyst thryktis ther fore thera bryst *Fr* 1799. seglde tiil sweriges mz stora losth *RK* 3: 1128. *ib* 1368. longhen wägh att fara war meg ey löst *ib (sista forts.)* 6141. the sagde iag giorde thz mz onda lyst *ib* 5925. **2)** *lust, njutning, nöje.* likamans lust *(delectatio fallax mundi) Bil* 614. stridhom wi mot wärlzins lost *Al* 6172. thetta thykkir mik vara lust *(jucundum)* at thänkia af änglomen *Bo (Cod. B)* 347. ther lost var at se op a *Fr* 1906. *Va* 55. *Di* 292. är thz ingen loosth *RK* 3: 334. *ib (sista forts.)* 6064. *Di* 280. i försthene komber hon *(lyckan)* som sommar mz löst ther epther som winther mz köld oc fröst *RK* 3: *(sista forts.)* 5797. for lust skuld *Va* 7. glädi oc löst *Di* 8. *RK* 3: *(sista forts.)* 5282, 5437. at then ene skal blifua med thöm adhra i nödh oc lost *OB* 214. huärce j nödh ällir löst *Bir* 3: 328. *ib* 23. *Iv* 1853. *Al* 9797. *RK* 3: 45, 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 256, 265. thz är nödh ok ekke lost *Al* 1499. — *Jfr* **vällust,** *samt* **luster.**

lusta (losta: -in *Ber* 127; **-as** *Bir* 2: 314; **-adhe** *Su* 392; **-adhis** *Ansg* 227. **lysta** *Fl* 1370; **-ar** *Ber* 139, 141; **-as** *Bir* 3: 127; *Ber* 144; **-oms** *ib* 139; **-adis** *MD* 131. **-ar, -adhe, -adher.** *pres.* **lustir** *Bir* 2: 115, 127), *v.* [*N.* losta. *Mnt.* lusten. *Jfr Isl.* lysta] **1)** *hafva lust el. begärelse till.* han thörstir oc lustir kötzsins lysta *(sitit voluptatem carnis) Bir* 2: 115. **2)** *förlusta, förnöja.* thän lusten som thik lustadhe *KL* 86. hulkin som lusta hans öghon *Bo* 42. skal thik enkte swa mykyt lusta ok lät thik aat ängo swa mykyt lysta som at vara när varom herra *ib* 102. lusta the *(kryddorna)* smaken *ib* 133. änkte lustade thik vtan gudh *Bir* 1: 177. jak gaff thom frälst siälfs vald oc vilia at vtuälia huat thom lustir *(delectat) ib* 2: 127. mer lustadhe mik at läggia synda byrdhe til synda än läta syndena mz bätringh *ib* 1: 354. sangin i kirkionne . . . lystar ostadhwgha och thwnga *Ber* 139. *Bo* 134. *Bir* 1: 47, 139, 251, 338, 357, 2: 47. *Ber* 127, 141. *Su* 392. — *abs.* dactilus hwars sötme mykit lustar *Bir* 1: 179. *ib* 301, 2: 328. — **lusta sik,** *förlusta sig, roa sig.* thu thik mz blomster lysta ma *Fl* 1370. — *refl.* **lustas, 1)** *hysa lust el. begär.* lustas iak äpte thy han wärdhoghas mik gifwa *Ber* 200. — *opersonl. med dat.* honum ledhis vidhir gudhelikit äruodhe ok lustas til sit licamlikit gagn *Bir* 2: 249. **2)** *förnöjas, finna lust el. nöje.* mer lustadhis iak vm iak hafdhe nakot j kistonne än vm iak hafdhe nakot gifwit mz minne eghne hand *Bir* 1: 353. han gat ey lustatz j skörlimnadh *ib* 2: 179. lustadhis . . . i sinom orenom thankom *KL* 209. vm thu lustas i nakro andro än thinom gudhi *Bo* 47. *ib* 2, 102. *Bir* 1: 37, 2: 314, 3: 225. *VKR* IX. *MD* 131. *Ber* 101, 139, 141, 165, 166, 168, 172 *o. s. v.* tha var konungen alzthingx gladhir oc lostadhis i sik, badhe aff hans gafwom, oc sua aff hans liofva oc stora kärlek *Ansg* 227. lustadhis mykit aff thera sang *KL* 117. then som lustas af hedhrenom *Bo* 94. *Bir* 1: 6. *Ber* 231. mz hulko siälin lustas suasom aff bäzsta kost *Bir* 2: 119. lustadhos at thula them *ib* 1: 274. *ib* 3: 127. lystas *(delectatur)* at lifwa ensamnom gudhi *Ber* 144. — *Jfr* **forlusta,** *samt* **vällustande,** *äfvensom* **lysta.**

luste (lvsta *(nom.) MD* 124. **loste** *MP* 1: 13, 112, 311; **-a** *Bil* 885; *MB* 1: 74, 128, 268; *Bir* 2: 51, 3: 328; *KS* 13 (31, 14); *Al* 7073, 7095; *Su* 392. **lyste: -a** *Bir* 2: 115), *m.* [*Isl.* losti] *L.* **1)** *cupido, libido, lust, begär; vanl. begär till det som är otillbörligt och särskildt till vällust, lusta.* lusta the *(kryddorna)* smaken oc vptända lustan *Bo* 133. i allom losta haffwin i atirhald *Al* 7073. *ib* 7095. lätter ok lös til allan lusta *Bil* 116. *Ber* 231. späk tin lusta *KS* 23 (57, 25). ondr luste *ib.* til fulan lusta *Bil* 263. tha naturlikin luste krafdhe kötit *ib* 885. släkte naturlikan losta *ib.* kötlikir luste *ib* 922. *KL* 86. iak . . . fulkomnadhe min sköra lusta *Bir* 1: 354. (släkto) huars mans syndoghan lusta *Bu* 10. af giri ok lusta likamans *ib* 183. *ib* 142. *KS* 3 (6, 3), 13 (31, 14). återbrytr i mannenom allan huxens ok likamens girughan ok oquemelikan lusta *ib* 19 (48, 21). iviruätes luste tel mat ok öl *Bu* 185. licamens oquämelike loste til skörlifnadh *MP* 1: 13. sidhan människionne draghir luste til hedhrin *Bo* 95. luste til at vara forman *(dominandi libido) ib* 67. han hafdhe swa mykin losta til thera blodh oc dödh *MB* 1: 268. viste sidhan aldre hwat luste var til synd *Bil* 794. visdomsins luste oc astundan *(scientiæ appetitus)* röfwadhe af mannenom odödhelikhezsins äro *Bo* 97. bran til qvinnona lusta *(in concupiscentiam femellæ) Bir* 3: 75. i lusta weruldlika tinga *KS* 19 (48, 21). **2)** *delectatio, lust, njutning, nöje.* guz orþ äru sialenna föþa. som hänne giua himirikes lusta *(nos cælestium amore delectat) Bu* 186. äuärdhelikin hughnadhir ok luste äru

i thinne höghro hand *Bo* 230. hawer fulkomin losta oc glädhe *MB* 1: 74. *ib* 128. är mik luste at wara mz reno människio *Bir* 1: 219. *Bo* 88. *Bir* 1: 250, 274, 278, 2: 51, 183. at them änkte bristir til thera nytto ok losta *(voluptatem) ib* 3: 328. thin gudhelike luste *(delectatio) ib* 1: 177. *Su* 392. alz lusta glädhi fulstoplikhet *(plenitudo omnis delectationis) Bir* 1: 95. värildz goz luste *(temporalium bonorum delectatio) ib* 2: 217. haua . . . syndena j lusta *(in delectatione) Bir* 3: 96. — *voluptas, sinlig el. köttslig lust, vällust.* lustin *(voluptas)* är mörkastofwan . . . lystilsen *(oblectamentum)* pinona *Ber* 231. atir hallir sin licamma af matz oc druks lusta *(voluptate ciborum) Bir* 2: 62. stunthir är skörlifnadzsins loste *MP* 1: 311. saman komo the kötlika ey af nakors lusta giri *(ex concupiscentia aliqua voluptatis) Bir* 1: 23. lustin *(voluptas)* war dödhir j them *ib* 22. forsmande kötsins lusta *(voluptatem carnis) ib* 2: 62. *ib* 1: 6, 278, 2: 115. licammans luste som ändas mz (sorgh) *Bil* 109. — *Jfr* **buks-, hedhers-, kiöt-, kiöts-, mat-, qvinno-, skör-, synda-, värulds-luste.** — **lusta gardher (losta-),** *m. lustgård.* paradiis som thydher a wart maal losta gardher *MB* 1: 123.

lustelika (lostelika *MB* 1: 366. **lystelica** *Bir* 2: 25; **lystelicare** *ib* 38**),** *adv.* [*Isl.* lostliga, *äfvensom* lystiliga] 1) *med lust, med nöje el. välbehag, villigt.* skudhar thera handa lustelica *Bo* 17. *ib* 112. *Bir* 2: 25, 38. han hördhe lustelicare oc hällir världinna godhuilia oc älskogha än gudz älskogha *ib* 3: 106. *ib* 275. 2) *på ett förnöjande el. behagligt sätt, angenämt, ljufligt.* hwat fulcomlica. gudhelica ok lustelica han läre thöm *Bo* 178. glädhias oc frygdhas j the höghtidhinne lustelica oc älskelica *ib* 223. thin ordh . . . smaka lustelika j munnenom *Bir* 1: 267. *ib* 3: 237. *MB* 1: 366. — *Jfr* **olustelika.**

lusteliker (lustelikin *MP* 1: 28; *Ber* 200; *Bir* 1: 267, 290, *(n. pl.)* 3: 49; **-likit** *Bo* 134; *Bir* 1: 278, 2: 84. **lusteligh: -lighom** *MB* 2: 327. **lustelig: -ligast** *Lg* 812. **lusteligin: -ligit** *Va* 3. **lusteligen** *(ack. sing. m.) ib* 11, 24. **losteliker: -likt** *MB* 1: 130, 160, 434; **-likan** *ib* 112, 366; **-lica** *Gr* 276; **-liko** *KL* 316; *MB* 1: 112; **-likasta** *ib* 1: 434; *Lg* 3: 710. **lostelikin: -likit** *Bo* 76; *Su* 392. **losterliker: -likt** *MB* 1: 33. **lysteliker: -lik** *Fl* 1372; **-likare** *MB* 1: *(Cod. B)* 532. **lystelecker: lysteleck** *Bu* 489. **lystelikin: -likit** *Gr* 275; *Bir* 3: 391. **lysteligen: -ligeth** *Lg* 811**),** *adj.* [*Isl.* lystiligr. *Mnt.* lustelik, lusterlik] 1) *cupidus, hysande lust el. begär, begärlig.* lystelikare til iltz *MB* 1: *(Cod. B)* 532. 2) *delectabilis, som väcker lust el. njutning, ljuflig, angenäm.* giuar han þik . . . lysteleck *(för* lysteleckt*)* lius for nata mörk *Bu* 489. in ga j thän lustelika stadhin som kallas paradiis *Pa* 21. äta . . . lostelikan mat *MB* 1: 112. i losteliko badhi *KL* 316. hwat lostelikit ok lioft var thz ordhit *Bo* 76. forsma thässa wärdlinna lastelik *(för* lustelik*)* thing *(prospera mundi) Ber* 126. *MB* 1: 33, 160, 366, 434. *KS* 27 (67, 29), 41 (106, 44), 60 (150, 66), 60 (151, 66). *MP* 1: 28. *Bo* 126, 134. *Gr* 275, 276. *Bir* 1: 26, 35, 43, 101, 151, 267, 278, 290, 337, 397, 2: 84, 3: 49, 275, 391. *Fl* 1372. *Va* 3, 11, 24. *Lg* 811, 812. *Ber* 166, 167. *MB* 2: 327. *Lg* 3: 710. *Su* 392. sööt är liwsith oc lostelikt öghom at se solina *MB* 1: 130. hulka iak skapadhe . . . mik lustelika *Bir* 1: 62. — *Jfr* **olusteliker.**

lustelikhet (lusteligbet *Bir* 4: 41. **lostelikhet** *Su* 392, 455**),** *f.* [*Mnt.* lustlicheit] *lust, njutning, ljuflighet, det som är ljufligt el. angenämt.* öghonin see änkte vtan licamlica lustelikhet *(voluptuosa) Bir* 2: 245. om hon ey förbwdhi likammans lwstelikhet *(delicias corporales) Su* 13. höra . . . världinna lustelikhet *(delectabilia mundi) Bir* 3: 106. *ib* 4: 41. söth lustelikhet *Su* 19. *ib* 392. thu äst alla lustelikhetz rosengardher *ib* 100. — *nöje.* thz gör han sidhan rasklika mz mykle lostelikhet *(delectatione) Su* 455. — *Jfr* **värulds lustelikhet.**

luster (loster), *m.* 1) *lust, benägenhet.* nödh är iw enga koster annath är wili ok annath är loster *Al* 1970. 2) *lust, nöje, njutning.* thu giffwer thino liffwe allan lost *Al* 6578. jämbradhe sich sara aff engin lost *RK* 2: 3997. — *Jfr* **lust.**

lusthet (losthet), *f. nöje.* för losthet skuld ällar fafänglikhet *Lg* 3: 279.

lustilse (lostelse: -om *MP* 1: 22. **lystilse: -en** *Ber* 231; **-om** *ib* 89, 90. **listilse: -om** *Ber* 24**),** *n. pl.* 1) *begär, begärelse.* vakta sik fore vanskipadhom lustilsom *Bo* 18. 2) *förlustelse, lust, njutning, nöje, fröjd (med betydelse af så väl sing. som plur.).* skildir fra värlinna oroo oc allom likamlikom lustilsom *KL* 225. thänkir ey siin lustilse *ib* 256. faa . . . lustilse *(alleviationem)* j hiärnanom *Bir* 2: 51. j mins gudhdoms armom hwar ängin kötz luste är vtan andans glädhi ok lustilse *(delectatio) ib* 1: 6. takir iak thik mik til brudh ok j min eghin lustilse *ib* 7. nar the sagho thin lustilse j thik til gudh *(delectationem tuam in te ad Deum) ib* 177. lustilse j dröuilsom *ib* 3: 178. himerikis lustilse *ib* 245. at han *(kroppen)* vari starkir mot lustilsom ok frestilsom *(contra delectamenta) ib* 181. wärldinna lustilse ok girilse *(delectationes et cupiditates) ib* 1: 301. *ib* 11, 43, 285. *MP* 1: 22. *Ber* 24. kötzsins lustilse *(delectabilia carnis) Bir* 1: 342. *MP* 1: 23. *Ber* 89, 90. af skörlifnazens lustilsom *ib* 79. j tholikom vslom lustilsom *Bir* 1: 221. lustin *(voluptas)* är mörkastofwan, räddoghin pinaren, lystilsen *(oblectamentum)* pinona, hwlka swa manga skulu wardha, huru mang lustilsen waro *Ber* 231. 3) *behag, välbehag?* the skulu mera ther til äruodha at gudz vili fulcomnadhis äptir hans lustilse än for sina eghna thorfwe ällir vilia *Bir* 2: 256.

lustmäti, *n. lystmäte.* ängin gitr i härfärd huario lustmäti fångit til mat ok drik äpte wilia sinom *KS* 83 (204, 91).

lustogher (lustugher: -ughe *KS* 42 (109, 45); *Lg* 3: 197. **lustuger** *Bil* 425. **lustig** *LB* 7: 178. **lostogher: -oghe** *MB* 1: 128; **-ogha** *Bir* 1: 116; *MB* 2: 408; **-oghan** *Su* 399; **-oghom** *Bir* 3: 344; **-oght** *Su* 385; **-ot** *(för* **-oght***) Ber* 278; **-oghare** *MB* 1: 46; *Su* 399. **lostugher: -ugh** *Bir* 3: 367. **lystogher),** *adj.* [*Isl.* lostigr, lystugr] 1) *hysande lusta el. begär, lysten, begärlig.* lustuger at hänna likama *Bil* 425. lostoghare til iltz *MB* 1: 46. *Bir* 1: 116. 2) *villig, redebogen.* ther af warda the lätte ok lustughe til andra åthäua *KS* 42 (109, 45). redhoboin at thola oc vndirgaa al thässe thing mz lostoghom vilia *(libenti voluntate) Bir* 3: 344. 3) *glad, vid godt mod, lifig.*

lostoghe män oc wäl hele *MB* 1: 128. war mykyt kater oc lystogher man *BK* 207. *JP* 43. vnge oc lustughe män *Lg* 3: 197. ärafwl och lwstog i äwärdhelikom hwgnad *Ber* 124. gladhare oc lustoghare *Su* 279. lostoght *(vividum)* hiärta *ib* 385. *Ansg* 251. *LB* 7: 178. **4)** *ljuflig, behaglig, angenäm.* gladh ok lustogh *(jucunda et delectabilis)* var vaar vmganga *Bo* 212. än thot thänne wäghin är nakot thunger j vphoweno tho är han . . . lustoghir j framgangenom *Bir* 1: 43. lostugh hwila *ib* 3: 367. j feta och lostogha hiordmarka *MB* 2: 408. *GO* 881. *Su* 399. *Ber* 278. **5)** *lockande, förförisk.* swiklik oc lustogh *(illecebrosa)* giri *KL* 193. — *Jfr* **o-, väl-lustogher.**

lustoghet (lostokhet), *f.* [*Mnt.* lusticheit] *lust, ljuflighet, nöje.* satte mik j lostokhetzins stadh *MB* 2: 408. *Jfr* **vällustoghet.**

lusyrt (lwssyrt), *f.* [*Mnt.* lusewort] *delphinium staphysagria Lin.* staphisagria lwssyrt *LB* 7: 195. lwsyrth som kalles staphisagria *ib* 216. *ib* 219.

lut, *f.* [*N.* lut] *lut.* lwt faar ondan thäff aff asko som hon siilas genom *MB* 1: 321. bren asko aff vedbende som vexer pa trä oc gör lwth aff *LB* 7: 32. hon loot honum lwt ok karbadh göra *Iv* 2318. *Hästläked. i AS* 136. *LB* 2: 68, 7: 31, 193, 8: 50. *PM* XLIX.

lut, *se* **ludher,** *adj.*

luta (*pres.* **-ar** *Bo* 81, 174; *MB* 1: 72, 192. *impf.* **lööt** *Al* 183. **lutte** *Bo* 7, 152. **lwtte** *ib* 173. **lwthe** *Lg* 3: 74. **lwtadhe** *MB* 1: 188. **lutade** *Di* 249. *pl.* **lutto** *ST* 396. **lutadho** *MB* 1: 230, *(Cod. B)* 490. *part. pret.* **lutter,** *se* **framlutter, nidherluta.** *imperat.* **luta** *Bo* 184), *v.* [*Isl.* lúta] **1)** *intrans. luta, böja sig.* lutar for swärdheno *(gladiatur) Bo* 81. — *böja sig, rikta sig, sträfva.* hwart likamljkt thing lwtar natwrlika til then stadh som thz är wordhith aff *(jfr Bernardi opp., Par.* 1602, *p.* 123: *certum est ad suam originem universa . . . tendere et in eam semper esse partem procliviora),* oc första fiska oc fughla äre dödhe, tha giwa the aldre stadh, för än widh iordhina *MB* 1: 72. — *böja sig, buga (ss tecken till dyrkan el. vördnad).* lutadho the östir *MB* 1: *(Cod. B)* 490. — *med dat.* lwtadhe them *(adoravit in terram) MB* 1: 188. *ib* 192, 230, *(Cod. B)* 549. — *med prep.* for. lwta for thik til iordh *MB* 1: 230. — *med prep.* til. böghdho sik oc lutto alla til hänna *ST* 396. — *böja sig (under), vara undergifven el. underdånig. med prep.* undir. skulom wi luta *(Cod. A* bugha 229*)* vnder thit wald *(subjiciemur ditioni tuæ) MB* 1: *(Cod. B)* 549. — (?) i ordom leetha the opta luthe *RK* 3: 3002. **2)** *trans. luta, böja.* hafdhe iak ey swa mykit . . . at iak matte mit hofwdh . . . stydhia älla luta til *Su* 401. luta . . . örat til min ok akta mina bön *Bo* 184. — **luta sik,** *luta sig, böja sig.* lwtte sik vidhir brystit a varom herra *Bo* 173. lwthe sigh til wars herre brysth *Lg* 3: 74. han sik til hänna lööt *Al* 183. lutade sik öffuer bordith *Di* 249. — *bildl.* the til nadh ok miskundh segh wiliä luthe *MD* 42. — **luta nidher,** *luta ned, böja ned.* the sta oc luta nidhir howdhin *Bo* 178. — **luta sik nidher,** *luta sig ned.* lutte han sik nidhir *Bo* 7. *ib* 152, 174. — *Jfr* **nidherluta.** — *Jfr* **framlutter.**

luta (**lota** *ST* 364; **-adho** *ib* 122, 435. **lotha. löta** *L.* **lutta** *L.* **-adhe),** *v.* [*Isl.* hluta] *L. lotta, kasta lott, draga lott.* ther lotadho the vm *ST* 122. *ib* 364, 435. the lotha hwa thz wara skal *MD* 188.

luta, *f.* [*Mnt.* lute] *luta.* han höörde alla sötästä lekaranna jnstrumenta orghor harpor luthor skalmeyer giighor feedlor *LfK* 246. — **luto stränger,** *m. sträng på en luta.* göra lwtho strängia *PM* XLIII.

luta, *adj. se* **luto.**

lutan (lotan), *f. lottning. MD* 188.

luter, *adj. lutad.* bögher oc lwther *Lg* 3: 74. han staar lwther aa synom knäm *ib. Jfr* **fram-, nidherluter,** *äfvensom* **luto.**

luter (**luttir** *MP* 2: 240. **loter** *Bil* 243. **lother** *ib.* **lyt** *Di* 90. *ack.* **lut. lutt** *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*); *Di* 80. **lot** *Bil* 160; *MB* 1: 257; *Bir* 3: 88, 149. **loth** *Bil* 850; *Lg* 3: 371. **loot** *MP* 2: 19. *med art. nom.* **lutren** *KS* 31 (80, 33). **luteren** *ib* (80, 34). **luten** *Ansg* 229, 235. **loteren** *Bu* 418. **lothrin** *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). **lotten** *Lg* 3: 371. *ack.* **lutin. luttin** *SD* 6: 180 (1350). *pl. nom.* **löttir** *MB* 1: *(Cod. B)* 487. **lutir** *Bir* 2: 149. **luthi** *ib* 1: 268. *ack.* **lyti** *SD* 5: 636 (1347); *KL* 19, 30; *MP* 2: 21. **lyte** *MB* 1: 284. **lyter** *ib* 258. **löte** *ib (Cod. B)* 487. **löter** *MB* 1: 174. **lotte** *ib (Cod. B)* 544. **lutij** *Ansg* 229. **lutir** *ib* 233. **lutijr** *ib* 229, 235. **luter** *ib.* **lut** *(eft. föreg. kard. räkneord) BtFH* 1: 183 (1507). **lwt** *(eft. föreg. kard. räkneord) ib* 300 (1510). *dat.* **lutum** *Bu* 3, 511; *PfN* 135. **luthum** *Fr (Cod. B, C, D, E, F)* 398. **lutom** *MB* 1: *(Cod. B)* 487; *Bir* 2: 237. **lotom** *MB* 1: 88, 355. *med art. nom.* **lutterna** *Di* 15. *ack.* **lutternä** *ib. dat.* **lutumen** *Bu* 177), *m.* [*Isl.* hlutr. *Fnor.* lutr] *L.* **1)** *lott (som brukas vid lottkastning).* som lutar viste tel *Bu* 490. fiol ä luten sua *Ansg* 229. *ib* 235. fiol loter yfuer mathiam *Bil* 243. kastadhe han loth hwadh hans offer oc löffte skulle göras til sancte eric eller sancte olaff eller sancte nicolaus oc lotten ful tre resor oppa sancte eric *Lg* 3: 371. at the skuldo kasta lutij uppa thera gudha, til thäs at the matto fa vita huru thom thäktis *Ansg* 229. *ib* 233. tha the hafdho kastath luter *ib* 235. at the skuldo kasta lutijr *ib.* lagdho loot a hwat hwar skuldo hafwa af them *MP* 2: 19. giordho loth mällan siin *Bil* 850. iak haffwir alt landith mz loth skifft idher j mällan *MB* 2: 61. in quatuor partes subscriptas inter se particione ac diuisione hereditaria dicta wlgariter, lut et kawlæ, equaliter diuiserunt *SD* 3: 477 (1320); *jfr* **kafle. 2)** *lott, del, andel, arfvedel, arfslott, det som tillfaller el. tillkommer någon.* at war son . . . fa þenna sama luttin *SD* 6: 180 (1350). þen lutin wildin vi, at war dotur inggeborgh hafþe *ib.* huilkin lutar, sum mishalldin er aff þessum *ib.* säliä sin lut *(jordlott)* hwem han vil *ib* 5: 637 (1347). äghir huar sinom luth *(lott i skogen)* radha *TB* 74. togh engin lot eller arff epter iacob *MB* 1: 257. then oskällike sonen som wt krafdhe sins arfs luth af sinom fadhir *Bir* 1: 66. huat äru klärkane vtaŋ gudz lutir oc almosomän *(pauperes et eleemosynarii Dei) ib* 2: 149. byriadhe gudh fäghirsta kirkionno skipan mz fatikom fiskara ok satte han j sin stadh at han skulle liua aff gudz lot *(sorte)* j världinne ok ey aff arfwe *ib.* the satto sin lut j glädhi j gudhi

ib 151. maria vtualde bäzsta lutin *ib* 3: 180. vi hafwom ämuäl lut ok deel j thässe siäl *ib* 88. hawir jak lot j hans siäl *ib.* hulkins otrolikx folkx luttir skal vara . . . i brännande eldz sio *MP* 2: 240. skal idhir lutir vara i forbannilsom *ib* 174. ij ängom syndom haffwom wi lut *Al* 6303. haua lut mz honom *Bo* 174. **3)** *lott, ställning, öde.* han lät illa vm sin lot at han eptir laa *Bil* 160. tha hafde tw faat then werra lutt *(blifvit besegrad) Di* 80. **4)** *lika del, lott (hälft, tredjedel).* alt þät guþ gaf þöm at ägha skipto þe þrem lutum *Bu* 3. alla saker ägha tweskiptas taki en luth höuitzman oc annan synomen wernamen oc tridhiwngxmän alle *TB* 79. þär af taka en lutt vi, annan maalsäghandin oc þriþiä näfnden *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). en lutin takin wi *ib.* ath iak scal vntfrii honom the thwälyti aff thy fornämpnda herra bänkt niclisson swa wäl the thwälyti, som thän thridhiungen *ib NS* 1: 443 (1405). tagi konungen twelutine *SO* 296; *jfr* **tvelyti.** dömdes barns fader broder twe lut och moder fadern en tredingh *BtFH* 1: 183 (1507). *ib* 300 (1510). **5)** *del, stycke, afdelning.* annar loteren af hänna licama *Bu* 418. then första *(för förste)* lutren af hiärnanom *KS* 31 (80, 33). mestha lothrin aff ty folk, som var i them landom, som vesthan vor land liggiande ärw *SD* 6: 156 (1349, *gammal afskr.*). badhe hiärtans luthi waro vppa spiuteno *Bir* 1: 268. klöff hielmen oc huffuodit hans swa at hwar lyt flöll seer *Di* 90. *ib* 15. skipto thässa ätter wärldina i thre löter *MB* 1: 174. *ib* 258. war thz siälfft gudz hws skipat innan twa löte *ib (Cod. B)* 487. *KL* 19, 30. *MP* 2: 21. thre lyte rätta scriptamaala *MB* 1: 284. **6)** *sida, parti.* manghe bliuu döþe af baþom lutumen *Bu* 177. **7)** *del, stycke, ting, afseende.* domaren kändes sik i allom lutum vara wnnen *Bu* 511. vm mangä þe lyti som iþär myok höghelikä varþäþe *SD* 5: 636 (1347). *PfN* 135. **8)** *gång (för att uttrycka ett mångfaldigande).* siw lotom liwsare än solen *MB* 1: 355. *ib* 88. *Bir* 2: 237. *Fr (Cod. B, C, D, E, F)* 398. — *Jfr* **arf-, arva-, atta-, attunde-, bak-, bonda-, bos-, broþor-, bya-, byrþa-, eghna-, flärdha-, flärdhungs-, fundar-, fämta-, hovuþ-, härads-, iordha-, konungs-, lagha-, land-, lands-, malsäghanda-, manz-, siätte-, skipta-, skiptis-, skogs-, tolfte-, þing-, ägho-, ärfdha-luter.** — **luta sädh,** *f. säd som sås på särskildt liggande jordlott? säd som sås på jord hvilken odlas af hälftenbrukare?* de particularibus seminibus, dictis lutasædh *SD NS* 1: 651 (1407, *gammal afskr.*).

lutera (-adher), *v.* [*Franska* luter] *lutera, täppa med kitt, öfverdraga med kitt.* j glaseth som är luterath wp til halsen *LB* 9: 110.

lutfal (lodhfal), *n.* [*Jfr Isl.* hlutfall] *L. urfjäll, jordstycke som särskildt tillhör någon och icke ingår i den mellan byns delegare gjorda fördelningen af jorden?* kännomps . . . os sält hafua . . . allan wan eghiodeel som vi attom i hadhasta deeld, som kallas ät lodhfal af bolbynom köpt *SD NS* 1: 11 (1401). eet lutfal i ängeno *ib* 2: 315 (1410).

lutkafle (loth-), *m. L. kafle som begagnas vid lottning.* med loth oc lothkaffla *BSH* 5: 529 (1513). som han haffuer faat mz reth lutkaffle *BtFH* 1: 248 (1508).

lutkast (lot-), *n. lottkastning, lottning.* haffua giort ett lagliget skiffte ok lotkast medh . . . erich åbjörnsson om the godz wij finge medh arff *FH* 1: 45 (1447, *nyare afskr.*).

lutlös (lutlöös. lotlös. lottlös: -löse *Su* 260. **lotlöös. lötlös: -lösa** *Ber* 31**),** *adj.* [*Isl.* hlutlauss] *L. utan del (i), i saknad (af), fri (från). med gen.* skäla lutlös *(expers rationis) Bo* 152. lutlös hwaria synd *Bir* 4: *(Dikt)* 226. hans blodher vari offwir hans huffwodh oc wi skulom thäs lotlösa *(nos erimus alieni; utan skuld dertill)* wara *MB* 2: 7. — *med prep.* af. vardha lotlös af thy gudh hafdhe oppinbarat *Gr* 302. lutlöse af allom ilzkofullom þankom *KL* 182. ren ok lutlös . . . af hwarre smitto ok syndh *Bir* 1: 29. biscopin wardhir ey lutlöös af *(immunis a)* hans synd *ib* 311. *ib* 62, 177, 2: 88, 125, 239, 4: 54. *ST* 208. *MP* 1: 13, 28. *Ber* 21, 31. *Su* 175, 260. äst thu fräls oc aff allo kirkionna bandom lotlös *(immunis) Bir* 4: 16. jac wil wara meenlöös oc lotlöös aff tässa rätwisa mantzsins dödh oc blodh *MB* 2: 379. *KL* 384. hon är lotlös ok skild vidh al wärldzlik astundilse *Su* 410. — *abs. oantastad, icke lägrad.* om hon lotlöös *(immunis)* slipper fraa honom *MB* 2: 166.

luto (lwtha), *adj. lutad, lutande, nedböjd.* stande fore altare trappone lwtho *Bir* 5: 51. *ib* 52. lwtha oc krumpyn gyk han vnder korseno *Lg* 3: 86. *Jfr* **framluto.**

lutran (lotran), *n. L.*

lutskipt, *f. L.*

lutskipter, *p. adj. L.*

luttakande (ludtakande *Bir* 2: 292. **lutakande** *Ber* 115. **luttachande** *VKR* 14, 21. **lottakande. lottaghande** *MB* 2: 204. **lottagande** *Su* 323. **lottakandis** *ib* 362, 364**),** *p. adj.* [*Isl.* hluttakandi] *particeps, deltagande, hafvande del, delaktig (af el. i). med gen.* wardha lottakande gudhlikx witz oc glädhe *MB* 1: 74. vardhir luttakande alz thäs godha som görs j the hälgho kirkio *Bir* 2: 74. at the *(djuren)* vare manzsins luttakande *(participes sint hominis)* j ärfwodhe ok värk *ib* 312. *ib* 9, 176, 3: 146, 177, 295, 370, 420, 445. *MP* 1: 162. *VKR* II. *Ber* 201, 216. lottakande warda tässa wälsignilse *Su* 363. at the skullo luttakande vardha hans otaliko glädhi *MP* 2: 50. wara luttakande luciferi pino *Bir* 1: 127. lottakande wardha hans synd ok pino *Ber* 126. wardher lottakande thera dygdh *ib* 164 *(i de fem sista ex. kunna dock de beroende orden fattas ss dat. el. ack.).* — *med dat.* at the *(kyrkorna)* magho vardha luttakande himerikis mönstre *Gr* 300. vardhir luttakande . . . herrans kost ok atirlefwom *(reliquiis ciborum domini participatur) Bir* 3: 323. thu äst vordhin luttakandhe gudhelike natur *MP* 1: 157. the som äru luttakande pinomen skulo vara luttakande hugnadzsins *ib* 162. — *med prep.* af. at the skulu lot takande varda aff hans otaliko glädhi *MP* 1: 79. är ängin pina til. af hulke the skulu ey wara lottakande *Bir* 1: 18. *ib* 203, 241, 2: 19, 292, 3: 220, 230, 323. *KL* 329. *MB* 1: 78, 79. *VKR* 4, 14, 21. *Ber* 115. *Su* 93, 323, 362. — *med både gen. och prep.* af. the skulu warda thäs lottakandis aff the wälsignilse *Su* 364. — *med prep.* i. wara lottaghande j the högtiidh *MB* 2: 204. lottakande j dröffwilse oc rikeno oc tulomode *ib* 333. lottakande med diäffenom forutan ända i hans fordömelsom *Ansg* 197. *Su* 363. —

med prep. mädh. skalt thu ey faa mit liiff ok ey wardha luttakande mz mik *(mecum) Bir* 1: 374. — *med indir. frågesats.* diwrom, som nakralund äre lottakande, hwath loste är oc frygdh *MB* 1: 74.

luttakare (lot-), *m.* [*Isl.* hluttakari] *L. deltagare, som är delaktig.* han hawir nio brödhir som äru nio ängla kora thy at han skal wara thera luttakare ok kompan j äwärdheliko lifwe *(eorum particeps et socius erit in vita æterna) Bir* 1: 377. skälsins lottakare *(rationis particeps) Ber* 206. *MP* 2: 67.

luttakilse (luttakylse. lottakilse), *n. delaktighet.* vtelykkias af gudz likama luttakilsom *Bir* 1: 341. vtelykkias af ihesu christi likama gudhelik dygdh ok luktilse *(för* luttakilse*) MP* 2: 71. *Su* 111, 362. thes helgha anda luttakylse *MP* 2: 122. *ib* 123. oskälik diwr hawa nakath lottakilse aff witi *MB* 1: 99. hauande luttakilse mz änglomen *Bir* 2: 316. han (ɔ: kroppin) . . . hauir luttakilse mz allom elementis *ib* 3: 181.

luttakin (lottakin. lottaken. lottaghin *Su* 304; **-taghna** *SD NS* 2: 10 (1408)), *p. adj.* **1)** *particeps, delaktig. med gen.* wardha lottakin idhra löna *Bil* 360. *MB* 1: 320, 387. lottakne hans tro *ib* 507 *(här kan dock det beroende ordet fattas ss dat.).* — *med dat.* wi ärom lottakne the *(Cod. B* thera 538*)* syndoghe natwrinne *MB* 1: 142. — *med prep.* af. vtan han är lottakin aff syndinne mz honum *MB* 1: 142. *SD NS* 2: 10 (1408), 11 (1408). *VKR* 77. *Su* 304. **2)** *mottagen ss något hvari man är delaktig.* thässe fulkompnilse hon är lottaken aff änglom *(d. v. s. af henne äro änglarne delaktige) MB* 1: 78.

lutäghande (lutägände *BtFH* 1: 278 (1509), 298 (1509). **lutägende** *ib* 294 (1509). **luttägende** *ib* 273 (1508)), *p. adj. innehafvande lott, delaktig. med dat.* som the äre lutägände bolbymen swa skulu the skiffte wtmarken *BtFH* 1: 298 (1509). — *med prep.* i. ath skiffte wtmarken effter ty som the är lutägande j gamble bryst jordh *BtFH* 1: 209 (1506). *ib* 273 (1508), 278 (1509), 294 (1509). thesse effter[ne] byar äre låttägande i det fiskiewatnet *ib* 7 (1474, *nyare afskr.*).

luva, *f.* [*N.* luva] *L. mössa.* [lego] . . . decem pelles madrinas cum vno *(för* vna*)* luwo *SD* 5: 572 (1346). mz hath eller lwffwo *SGG* 131.

ly, *n.?* [*Jfr Isl.* hlý] *lä, skydd, lugn.* haffdo fore rägn ok wäder ly *RK* 1: 2319.

lya? (lyya), *adj.* [*Jfr Nyisl.* hlýr] *ljum.* drycker man lyya saluia oss *LB* 7: 141 *(kanske snarare att föra till ett* **lyr;** *adjektivet kunde tänkas här rätta sig efter det närmast följ.* saluia, *eller* lyya *kunde vara skriffel för* lyyan*). Jfr* **lioe, lior.**

lybbestikka (libbestikka *LB* 2: 39; **-o** *ib* 31. **lybistikka: -o** *ib* 1: 98, 3: 15. **libystikka: -o** *ib* 36. **lybbestycke** *ib* 7: 27, 179. **lybherstikka** *ib* 5: 81), *f.* [*Mnt.* lubbestock. *Mlat.* lubisticum, libisticum] *libsticka, levisticum officinale Koch. LB* 1: 98, 2: 31, 39, 3: 15, 36, 5: 81, 7: 27, 179. — **lybbestikko frö (lybbestycka-** *LB* 7: 255. **lybestyckaa fröö. lwbesticka fröö),** *n. frö af libsticka. LB* 7: 255. tag lybestyckaa fröö *ib* 278. tag . . . lwbesticka fröö *ib* 283. — **lybbestikko löf (libirstikko-),** *n. löf el. blad af libsticka.* taka . . . libirstikko löff *LB* 3: 158. — **lybbestikko rot (lybestykka-. lybestykka rooth. libirstikko root),** *f. rot af libsticka.* tak libirstikko root *LB* 3: 169 *(jfr s.* 151*).* tag . . . lybestykka rooth *ib* 7: 47. taga ena goda hand fwlla aff lybestykka röter *ib* 307.

lybisker (libysker. lybesker: -eske *HSH* 20: 96 (1507). **lybbesker: -eska** *BSH* 5: 388 (1510). **löbesker: -eske** *FM* 428 (1509). **lubesker: -eske** *HSH* 18: 42 (1496). **lubescher: -esche** *BSH* 5: 117 (1506). **lybsker: lybske** *ib* 25 (1504), 224 (1507). **lubzker: -e** *ib* 220 (1507); *FM* 486 (1510). **lübzker: -e** *ib.* **libzker: -e** *ib* 596 (1513). *n.* **lybist** *SD* 4: 105 (1329); *GS* 51 (1450)), *adj.* [*Mnt.* lubisch] *Lybsk, från Lybeck.* före threttiwghw libyska mark *SD NS* 1: 61 (1401). *BSH* 5: 25 (1504). clxxv (175) marker lybischa *SJ* 49 (1430). thet lybiske skipith *BSH* 5: 14 (1504). *ib* 388 (1510). *FM* 428 (1509). *HSH* 18: 42 (1496). the lybeske köpmen *ib* 20: 96 (1507). thet lubzke sendebud *BSH* 5: 220 (1507). the lybske *ib* 224 (1507). *ib* 117 (1506). *FM* 428 (1509), 486 (1510), 596 (1513). — *n. tyg från Lybeck.* vnam cappam lybist grath *SD* 4: 105 (1329). en aln . . . grat lybist *GS* 51 (1450).

lybisker (lybsker. -ar), *m. ett slags i Lybeck slaget el. efter Lybeck benämdt mynt.* sexton danska lybska for I. örtog *GS* 52 (1453, *orig.*) *Jfr* **lebards lybisker.**

lyddare, *se* **loddare.**

lyþa (lidha *ST* 120. **liudha** *Bir* 1: *(Cod. B)* 351, 2: 7, 100, 3: 176, 261. **liwdha** *ib* 2: 293. *pres.* **lyþir. lydhe** *Bir* 3: 42. **liudhir** *ib* 2: 144. *pl.* 2 *pers.* **liudhin,** *se* **atlydha.** *impf.* **lydde. lyde** *Bu* 8. **lödde** *Di* 249. *part. pret. n.* **lyt. lyd** *RK* 1: *(Albr) s.* 211. **lid** *Di* 145. *imperat.* **lydh. lyydh** *MB* 1: 213. *refl.* **lydz** *Bir* 3: 345; *Ber* 106. **lyz** *Bir* 3: 466; *Ber* 8. **lyyz** *Bir* 2: 242. **lyytz** *LfK* 264), *v.* [*Isl.* hlýða] *L.* **1)** *lyssna, lyssna till, höra, höra på.* tomas lydde *Bu* 182. — *med dat. el. ack.* suena. som hans kännedome lydde *Bu* 151. hwa hänne *(boken)* lyster lydha *Fr* 3224. at lyþa þät guþlekt var *Bu* 182. hwar som thz vil lydha *GO* 509. än i wilin miin ordh märkia oc lydha *RK* 1: *(Albr) s.* 209. a wart maal som wi lydhom almännelika *MB* 1: 368. — *med prep.* a (up a). iak lydde swa länge a thera sang *Iv* 440. *ib* 139, 1155, 1491. — *med prep.* til. at skodha oc lydha til min bwdh *Su* 82. iak bidher ok alla ther til lydha *Iv* 153. **2)** *akta, bry sig om. med dat. el. ack.* enga handa fäghrind lydha *Al* 7062. i wilin ängo godho lydha *ib* 7204. **3)** *lyda, hörsamma, rätta sig efter.* diäuulin lyde nöþoghor *Bu* 8. hällir liudha än biudha *Bir* 3: 176. *ib* 261. — *med dat. el. ack.* hafþe iak lango lyt þino raþe *Bu* 494. *ib* 18. *Bir* 3: 466, 468. *MB* 1: 213. ey skal thu lydha *(acquiesces)* flera manna saghu a mot sannind *ib* 339. ey wiliom wi höra ällir lydha tässen konungsens budh ällir ordhom *(non audiemus verba regis) ib* 2: 225. vi ärom alle redhobone at lydha idhro valle oc budhi. oc vndir idhro herradöme vara *Gr* 261. lydha gudhelikom ret *KS* 15 (36, 16). liudhir meer sinom frestilsom än skälomen *Bir* 2: 144. jak biudhir ok al thing liwdha mik *ib* 293. diäfwllin skiliande the siäl som honum lydhe *(consentientem sibi)* fran gudhi *ib* 3: 42. lydha enom höffdhingia *MB* 1: 37. lydh minom son ok rädz han *Bir* 1: 115.

liudha herranom *ib* 2: 100. *ib* 7, 3: 261. *KS* 15 (34, 16). *Al* 46. *ST* 120. *Di* 249. at alle skulle böghia sik honom oc liudha *Bir* 1: *(Cod. B)* 351. hade honom lyd oc sätt *RK* 1: *(Albr) s.* 211. lydha keysaran *Bil* 410. bristilse, som all thing her lydha *(äro underkastade) Su* 359. — *med prep.* at. hwat han lydher eller ey at thera radhe *RK* 2: 8224. — *med prep.* äptir. jag lydde epther theras råde *RK* 3: *(sista forts.)* 5363. — lydha undir, *lyda under, vara underkastad, höra under*. lydha vnder hans kesare döme *Lg* 45. wita huru mang land oc städher oc män lyddin vndher en herra *ib.* thz lydher vnder sin skapara *MB* 1: 37. all the thing som lydha nakralund vnder et *ib* 36. **4)** *samtycka.* lydde *(consentit)* renlekx lofwan *Bir* 3: 318. lydde ther til *ib.* — *refl.* **lydhas,** *lyssna (till). med prep.* at. lydhins . . . at minom ordhom *Gr* 261. — **lydha at, 1)** *lyssna, höra, höra på.* lydh at hwat iak mana *Ber* 179. **2)** *åtlyda, lyda.* haffde tw lid mit rad att *Di* 145. han lydde them tha enkte aath *RK* 2: 3918. *Jfr* **atlydha.** — **lydhas at,** *lyssna, höra på.* lyyz at mz thinom örom *Bir* 2: 242. *ib* 3: 466. *MB* 2: 171. lydz aat oc atuakta granlica hwat jak sighir *Bir* 3: 345. *Ber* 8, 106. lyytz nw aat, til thy jak thalar *LfK* 264. *Jfr* **atlydhas.** — **lydha pa,** *höra på, lyssna.* hon stod ther när och lydde pa *Iv* 84. — **lydha til,** *lyssna, höra på.* the lyddo til ok hördho op a *Iv* 4970. gripun iärl badh lydha til *Fl* 1737. *Jfr* **til lydha.** — **lydha up a,** *höra på, lyssna.* hon stoodh ther när ok lydde op a *Iv* 2638. *ib* 2710, 3680, 4324. — *Jfr* **undir lydha.**

lydha (liuda *MD (S)* 204. **liwdha** *Ber* 140. **lyudha** *Su* 441. **lywda** *RK* 2: 5137. *pres.* **lydhir** *Bir* 3: 35. **lydher** *Lg* 221, 3: 597; *LfK* 142. **lidhir** *LB* 3: 176. **lidir** *ib* 178. **liwdhe** *(möjl. impf.) SD NS* 2: 215 (1409). *konj.* **liwdhe** *Ber* 140, 141. *impf.* **lydde** *Bir* 2: 5, 3: 393. **lydhe** *ib* 1: 244. **liudde** *ib* 4: 363. *konj. pl.* 3 *pers.* **liuden** *ib* 1: 359. *part. pres.* **lydhande. lydhandis** *VKR* 55. **lyandes** *BSH* 4: 279 (1501). **lyendhe** *ib*)**,** *v.* [*Jfr Mnt.* luden] **1)** *ljuda, höras.* gif mik räät maal oc wäl lydhande i min mun *Gr (Cod. D)* 379. liudde oc hördhis diäfwlsins röst *Bir* 4: 363. hördhis ok lydhe en röst for mik *ib* 1: 244. vm thessa twa röstena liuden nw ok hördhins ok ropadhin j wärldinne *ib* 359. *ib* 2: 5, 3: 393. liwdhe thin röst i minom örwm *Ber* 140, 141. *Bir* 3: 35. at the psalma ymno ok sanga . . . liwdha sötelika i gudhz örwm *Ber* 140. huru sötlikast ok aldra bädzst thässa orghor lyudha i hiärtans öra *Su* 441. enfallugh predican är sötelica lydhande j gudz asyn *Bir* 2: 231. huat sötelika oc hugnelika lydha tässa orghor i dröffuelikom oc sörgelikom manzsens örom *Su* 172. lidhir thz som man sloghe oppa enna flasko *LB* 3: 176. *ib* 178. vtaff marskens mwn munde thz *(brefvet)* lywda *(d. v. s. det var affattadt i marskens namn) RK* 2: 5137. — *höras, spörjas.* laater edra frägd j godo liuda *MD (S)* 204. **2)** *lyda, innehålla, hafva innehåll (så el. så beskaffadt).* thesse breff äro tw ens lydande ordh fran ordh *BtRK* 99 (1435, *orig.*). eth . . . breff . . . swa lydandhe *Lg* 219. lasse pederssons . . . wppit breff, hwilkit swa liwdhe, at han war mäktoger och myndoger . . at hämoldha . . . her olaue magnusson . . . VI öres landh iordh *SD NS* 2: 215 (1409). *BSH* 4: 279 (1501). lethin ok pröfwin vm the *(orden)* lydha miskund ok ödmiukt atwaktin vm the lydha älla känna at älska näruarande thingh älla koma skolande *(sonant præsentia an futura) Bir* 1: 263. *ib* 3: 42. som lagen lyda *RK* 2: 7672. — *med prep.* up a. eptir thy reuelaciones oc thessin eptirscreffna theras reghla ther oppa lydhe *VKR* 9. — *med prep.* til. the (ɔ: min ordh) lydha til rättan dom *(judicium rectum sonant) Bir* 1: 210. **3)** *betyda.* kalladhe sin son bartolomeum som lydher filius suspendentis aquas *Lg* 221. **4)** *syfta (på), hafva afseende (på), handla (om). med prep.* up a. ordh . . . som lydha oppa the systrana oc brödhirna *VKR* 13. *ib* 54, 55. *Bir* 4: 48, 117. *Su* 8, 97. *Lg* 3: 591. thz vj capitulum lydher oppa hwat dagh sancta anna war födher *ib* 597. — *med prep.* til (in til). thz lydher til sacramenten *LfK* 142. göma alla daktinghan breff och besegilse . . . och besyndherleca the som lydha intil thenna daktinghan och wänleca endrekth med allom theras clausulis och articulis som dragha och lydha kwnna intil förnempda daktingan och tessa wänlek sämia *SD* 5: 212 *(öfvers. fr. sl. af 1400-talet).* — *Jfr* **sam-, saman-, van-lydha,** *äfvensom* **sötlydhande.** *Jfr ock* **ludha.**

lydhaktogher (lydhachtogher. lydhachtig), *adj.* **1)** *lydaktig, lydig.* en lydactog, tro oc wälweligh almwge *BSH* 4: 268 (1501). at i äre lydhachtoge edra biscopper *GS* 70 (1491). **2)** *förpligtad, förbunden.* äre samma guldzsmetz companij beplichtige ok lydhachtige at wara tess tienistachtige *SO* 156.

lydhaktoghet (lydaktoghet *DD* 1: 162 (1497), 163 (1497). **lijdaktoghet** *ib* 161 (1497). **lydachtoghet** *ib* 160 (1497); *GS* 67 (1491). **lydactighet** *ib* 164 (1497)**),** *f. lydnad.* wele wij . . . holle och fwlt göre forscrefne war kere herre och höffwitzman thet hwlscap troscap wenscap och lydachtoghet som wij honom lofuad och sakt hawe *DD* 1: 160 (1497). *ib* 161 (1497), 162 (1497), 163 (1497), 164 (1497). *GS* 67 (1491).

lyþbiskoper (-biskuper *L.* **lybiskuper** *L.*)**,** *m.* [*Isl.* ljóðbiskup, lýðbiskup. *Ags.* leódbysceop] *L. eg. folkbiskop; lydbiskop (i motsats till ärkebiskop).* patriarcha, ärkebiscopa, lydhbiscopa *SD NS* 2: 284 (1410). hwi haldin j mina syni tha värdoghare som äru mina lydbiscopa. en mik som fadherin er ok ärchebiscoper *Bil* 588. tha han *(ärkebiskopen af Köln)* hafdhe gifuit sitt ja ther till . . . oc alle hans lydhbiskopa *(suffraganei)* medh hanum *Ansg* 217. varo the alle lydh biscopa vndi biscop(in af brämen) *Bil* 738. *Gr* 315. *Bir* 3: 294.

lydher, *adj. Jfr* **olydher.**

lydheväver, *m.* [*Jfr Gutn.* lydi; *äfvensom Skånska* lydd *o. s. v., se Rietz s.* 409] *ylletyg? tyg väfdt af vårull?* manipulum de lydewef *SD* 1: 708 (1258-82).

lydhia, *f.* = **lodhia.** then försten aff mwscowen haffwer swa mange c:m lydier ligiendis widh narffwen *FH* 6: 375 (1496). *Jfr* **lydhughia, lädhia.**

lydhilse (-else), *n. pl.? lydnad.* biwdhom wy ider allom och hwariom strengeliga oc wiid högxta lydilse. och wiid bandzmaal *FH* 1: 58 (1486, *gammal afskr.*). om vij ecke velie giffwe oss vnder hans handh och lydelse *FM* 455 (1510).

lydhilse (lydhelsä), *n. pl.? lydelse, innehåll.* epter slotz bökerne lydhelsä *FM* 610 (1513). effter

then wtkastning lydilse *HSH* 19: 116 (1506). *Jfr* **ut-lydhilse.**

lydhin, *adj.* [*Isl.* hlýðinn] *lydig.* haua lydhän ok vilioghan almogha *KS* 56 (142, 62). *ib* 78 (192, 85). — *med dat.* warin lydhne allom förmannom *KS* 64 (159, 70). *ib* 15 (37, 16), 77 (190, 84), 77 (191, 84). — *Jfr* **o-lydhin.**

lydhkirkia, *f. lydkyrka, underlydande kyrka, underlydande församling, underlydande stift.* the kyrkkian bremen var lydhkirkia *(parrochia suffraganea)* undir ärkiebiskopsdömith i colne *Ansg* 217. minzska sinne domkirkio hedhir oc rättoghet, som hon hafdhe til the lydhkirkione i bremin *ib.*

lyþna (liþna *L.* **luþna** *L.* **lydena: -o** *RK* 2: 9545**),** *f.* [*Jfr Isl.* hlýðni] *L. lydnad.* thin lydhna som thu thiänadhe mz thinom formannum *Bil* 116. *Bo* 145, 184. *Bir* 1: 59, 94, 330. för lydhonna *(för* lydhnonna*)* skuldh *Lg* 3: 263. konungen bödh vid lydeno *RK* 2: 9545. vara honom til lydhno *(vara honom lydig el. undergifven) Bil* 849. *KS* 15 (34, 16), 15 (35, 16), 60 (149, 66), 78 (194, 86). *SO* 85. vndi þerra lyþno *(lydnad för dem) Bu* 507. at the äru upfödde undi lydhno ok wärio fadhurs ok föräldra hans *KS* 10 (25, 11). *KL* 273. iak . . . vil alre optar meer ganga fran thinne lydhno *Bo* 75. vm maria är vndirgifwin lydhno liui äptir sins formanz lydhno ok budhi *Bir* 3: 168. gudz budhordha lydhna *ib* 2: 35. *Bu* 141. *Bil* 745. *Su* 257. *Lg* 3: 242. som androm hioldo lydhno *KL* 239. holda kompanjs lydna *(underkasta sig skråets ordning) SO* 113. holda bröderschaps lydhna *ib* 199. *Jfr* **olydhna.**

lydhning, *f.* = **lyþna.** *Lg* 3: 485.

lyþogher (-ugher), *adj. L. lydig.* han kände . . . them at hällir wara lydhogha ok vndhirbugna än at wara formän *Bir* 1: 355. *KL* 273. *Bo* 184. *Bir* 1: 116. *LfK* 130. *RK* 2: 3495. — *med dat.* at i ärin guþi lyþoghe *Bu* 509. war gudhi ey lydhogher *Bil* 227. lydhugher sins herra budhi *ib* 214. *KL* 273. *Bo* 28. *MB* 1: 99. *KS* 15 (34, 16). *Bir* 2: 197, 3: 474. *Lg* 90. — *med prep.* til. lydughe skulom wi vara til all hans budh *MB* 2: 65. *ib* 224, 285. — *Jfr* **olyþogher.**

lydhogher, *adj. Jfr* **samlydhogher.**

lydhughia, *f.* = **lodhia.** the *(Ryssarne)* haffua forsamnath offuer xx och c^m lydugior sneckior stwra jacther och kaweser *FH* 6: 369 (1495, *gammal afskr.*). *Jfr* **lydhia, lädhia.**

lyft (lyfft, *se* **klosters lyft. lyffth** *Gers Frest* 6, 7. **lypt: -ena** *ST* 145; *se vidare* **klosters lyft. löft: -ena** *Ansg* 211. **löfft** *RK* 3: 1926; *Lg* 3: 580, 581, 583; **-om** *VKR* 9. **lösth** *för* **löfth** *SD* 3: 132 *(öfvers.)*. **lofft** *Lg* 3: 582. *pl.* **lyffter** *LfK* 66. **lyffther** *MB* 2: 289. **löfftir** *ib* 174. **löffther** *ib* 199. **lyffte** *LfK* 126**),** *f. och n.* (*RK* 3: 1926) = **lyfte 1.** skalt thu enga lyft gudhy lofwa vtan thu wilt thz stadhlika halda *ST* 68. aff threm löfftom som the sculu lofua *VKR* 9 *(kan föras till* **lyfte***)*. nagra löfft görä *Lg* 3: 581. offrado the alle sith offer oc löfftir *(vota) MB* 2: 174. bryta the löftena *(sponsionem)* som hon lofuat hafdhe jesu christo *Ansg* 211. fulkompnadhe sina lyffte *LfK* 126. for the lyptena latir iak idhir qwittan oc lösan *ST* 145. *Lg* 3: 580, 582, 583. *RK* 3: 1926. *MB* 2: 199, 289. *LfK* 66. *Gers Frest* 6, 7. — *på löfte grundad; gåfva?* aff olaffs hädzloo ok lösth *(för* löfth*)* sancte olaffue giorde *(de votis beati olauj regis) SD* 3: 132 *(öfvers.)*; *jfr* **häzla.** — *Jfr* **kloster-, klosters-lyft.**

lyfta, *se* **lypta.**

lyfte (lyffte *VKR* 6; *MB* 2: 25, 108; *PM* 14; *Lg* 3: 414. **lypte,** *se* **hionalags-, klosters-lyfte. löfte** *RK* 2: *s.* 345. **löffte** *L.*; *RK* 1: *(LRK) s.* 231. **löpthe** *MD (S)* 265. **loffte** *RK* 2: 5893**),** *n. och f.* (*LfK* 126) [*Mnt.* lovede, lovete, lofte] *L.* **1)** *löfte.* lofua . . . thry lyffte *VKR* 6. jlla hiölt han sit löfte tha *RK* 2: *s.* 345. *ib* 5893, 1: *(LRK) s.* 231. *MB* 2: 25, 108. *PM* 14. jnthe löpthe *(d. v. s. hållande af gifvet löfte, ordhållighet)* ok inghen saan findz nw sköt medh nagan man *MD (S)* 265. **2)** *ansvar, borgen.* jak säther mik i lyffte för tässa siälena *Lg* 3: 414. war gudz tiänirska mykyt omsörgheliken om the siälena som hon gik i lyffte före *ib.* — *Jfr* **hand-, hionalags-, klosters-lyfte.**

lygdh (lygh *Bu* 78 *(i rimsl. m.* bygd*)*, 101. **lyg** *RK* 2: 4266**),** *f.* [*Isl.* lygð] *L. lögn.* thu skal fly alla lygdh *MB* 1: 340. *Bu* 78, 101. *Bil* 386. *MB* 1: 10, 276. *Fr* 620. *MD* 193. *Al* 2596, 2736. *RK* 2: 4266. *Jfr* **lyghn.** — **lygdha röst,** *f. lögnaktig röst.* lät thik aldre lokka til lygdha röst *MB* 1: 339.

lyghn (lygn. lyngn *MP* 2: 171; **lyngninna** *ib* 66; **lyngnena** *LfK* 106. **lyng** *ib.* **lyngh** *Bil* 234; *LfK* 157; *BSH* 5: 535 (1513). **liughn: liughnina** *MP* 1: 148. *pl.* **lygner** *BSH* 3: 284 (1470); *RK* 2: 3802. **lygnär** *Su* 192**),** *f. lögn.* rädes at lyghn wrþe of rik *Bu* 30. hafdhe talat lygn *Bo* 153. han är swa diärff mz lyghn omga *Fl* 1722. the sagdo mykla lyghn oppa han *MB* 2: 410. hördhe huru lygn a thik kärdhis *Bir* 4: 134. oliidlige oc alt for groffwa lygner *BSH* 3: 284 (1470). är han lyngninna fadhir *MP* 2: 66. *Bil* 234. *Bir* 1: 10, 141, 304, 3: 68. *MP* 1: 148, 319, 320, 2: 171. *RK* 2: 3802. *Su* 192. *LfK* 106, 157. *BSH* 5: 535 (1513). hwa som räkna wil all thera dygd han sigher at thz er ekke lygn *(tydl. urspr.* lygdh*) RK* 1: 2723. — **lyghna drömber,** *m. diktad dröm. Bil* 353. — **lyghna mal (lygna maal. lyngno maal** *Iv* 2657**),** *n. falsk beskyllning.* swa hämpner gudh lygna maal *Iv* 3450. *ib* 2657.

lyghna, *f.* = **liughnelder.** haghel oc lyghna oc thordyna bräster *MB* 1: 302. *ib* 304. haghel oc lyghnor *ib* 303. — **lyghno elder (lyghnu-. lygnna-** *Bir* 3: 29**),** *m. ljungeld.* kom thordina bresker ok lyghnu elder *Bil* 238. *ib* 386. *MP* 2: 22. *Bir* 3: 29. *Jfr* **liughn-, lyghne-elder.**

lyghnaktelika (lyngaffteligen), *adv. lögnaktigt, osant, falskt. FM* 233 (1505).

lyghnaktogher (lygnafftig. lyngagtidh *(n. pl.; för* **-igh***) FM* 503 (1510). **lyngafftig. lögnachtogher. löngacktigh. löngacktig),** *adj. lögnaktig, osann.* sätther enghen tro til naaken lögnactoghä rycthä *FM* 214 (1504). lygnafftige articulos *BSH* 3: 284 (1470). löngacktigh rickthe *ib* 5: 63 (1505). löngacktig tidende *ib.* lyngafftigth tall *ib* 137 (1507). *FM* 503 (1510).

lyghnare (lyngnare. lyughnare *MP* 1: 320**),** *m. lögnare, ljugare. MP* 1: 320. *Al* 2668. *SO* 79. en witherlig oppenbar lyngnare och förrädhere *FM* 233 (1505).

lyghnblandadher (lyngn-), *adj. blandad med lögn, osannfärdig.* lyngnblandat *(ficta)* skriptamal *Ber* 229.

lyghne elder, *m. ljungeld.* þa kom lygne eldar af himnom *Bu* 136. *ib* 185. *Jfr* **liughn-, lyghnoelder.**

lyghnelika, *adv. lögnaktigt.* aff thiufuom draparom horkarlom oc lyghnelica män swäriandom ok affgudha dyrkarom *MP* 1: 265.

lyghneliker (lyngneliker), *adj. lögnaktig.* mz blidhom lyngnelikom ordhom *MP* 2: 255.

lykil, *m. L. Jfr* **arkar-, kirkio-lykil,** *äfvensom* **nykil.**

lykka (lykke *(ack.) Fl* 1851; *RK* 2: 2036; *MB* 2: 24; *FM* 198 (1504). **lykkia: -o** *Bir* 3: 121. **lökka: -an** *BSH* 5: 147 (1507). **löcka: -o** *Fr s.* 148. **löcke** *(ack.) RK* 2: 9006. **licka: -o** *ib* 8541. **licke** *(ack.) ib* 9394; *FM* 403 (1509). **lukka: -an** *GO* 1077; **-o** *JP* 83**),** *f.* [*Isl.* lukka, lykka. *Mnt.* lucke] **1)** *fatum, fortuna, öde, lycka.* all thing styras af skyäpno laghum ok hwar man aff ödhno ok lykko ok siälfsins blodhe *Bil* 352. rekna vara aff lykkio ok skäpno *(fato etiam, id est fortunæ, imputant)* thz genuerdhoght som hände *Bir* 3: 121. *ib* 196, 198, 2: 81. thera lykka ganger nu om kring *Fl* 1446. om thz ville gud ok lycka walla *RK* 1: 685. dödhrin är kär thöm lukkan är saar *GO* 1077. see hwath lukko jak kan tha haffwa *JP* 83. for onde lyccu *Lg* 347. *ib* 352. *ST* 41, 46, 89. hadhe swa harda lykko *Lg* 3: 558. *Ber* 292. före tholka ginwärdogha lykko *(propter adversos casus) MB* 2: 296. — *lyckans afgörande vid lottning, lott.* hwat ey ären j til äffwentyrs boandes j naghet hwilkit os mz loth oc lykke til höre *(quæ nobis sorte debetur) MB* 2: 24. **2)** *lycka, framgång, medgång.* lykkan alt mz honum gaar *Al* 1840. thet är gammalt ordquädhe giärnt fylghe lykka godhre nänno *KS* 83 (205, 91). om gudh thik the lykko an *Iv* 376. thee helge thre konwnga oc lökkan bliffwer hoss eder *BSH* 5: 147 (1507). þässa hems lycca ok genvärþa *Bu* 489. lätlat(ugher) j lykku, tholamodhuger j genwärdhu *Bil* 245. världzlikin lykka ok sälikhet *Gr* 259. *MB* 1: 432, 475. *Fl* 1851. *Iv* 516. *Fr* 50. *Al* 9146, 9692, 9790. *ST* 481. *RK* 2: 8541, 9006. gudh gaf thoch them thes *(dertill)* engen lykke *ib* 2036. haffuer iach nw her till ingen lykke ther hafft till *(det har icke lyckats för mig) FM* 198 (1504). til . . . honom matte högre lykka henda *RK* 1: 291. gud gaff ther konungen gode licke *ib* 2: 9394. mz godhe lycko oc mädgangh *MB* 2: 62. sääl lykka *Su* 118. — *Jfr* **o-, van-lykka.** — **lykko dagher (lykke-),** *m. lyckodag, dag för lycka.* thette bliffuer war lykke dagh *RK* 2: 3593. — **lykkosamber (lykkasambir** *Su* 352. **lyckä-. lycke-** *BSH* 5: 123 (1506). **lyche-.** *frf. vok. i änd.* **-mm-** *BSH* 4: 267 (1501)**),** *adj.* [*Mnt.* luckesam] *lyckosam, lycklig. MB* 2: 126. *Su* 352. i lyckäsammä wälferth *BSH* 4: 267 (1501). tiil lychesamt regement *ib* 5: 27 (1504). *ib* 123 (1506). — **lykkosamliker (lyckesamligh),** *adj.* = **lykkosamber.** wi alle thäs lykkosamlikare wordhom *Lg* 3: 708. i lyckesamligh velfart *BSH* 4: 255 (1500). — **lykko säl (lyccu-),** *adj. gynnad af lyckan, lycklig.* wordho alle rike oc lykko säle *Bil* 53. thrifuin j wapnum ok lyccu säl *ib* 299.

lykkas (-adhis), *v.* [*Mnt.* lucken] **1)** *lyckas, utfalla, slå ut, gå. med dat.* mik lykkadis then andra stridh bäter *RK* 1: *(LRK) s.* 228. — *opersonl.* thz wilde enkte wäl lykkas mz honom *ST* 481. thz ma än lykkes at thz bäter gaar *Di* 58. — *med dat.* erik konunge lykkadis tha bäther *RK* 1: 53. **2)** *lyckas, utfalla med framgång.* nokot folk hafwer sik sampnat af nokrom landhom ok mena wilia fara in i nyn . . . ok i thera ather färdh mena tho einghan spara vm thet kan thöm lykkas *SD NS* 1: 348 (1404?).

lykke, *n. L. Jfr Richert, Tidskr. f. Filol., N. R.* 4: 27 *f. Jfr* **in-, inne-lykke.**

lykkelika, *adv.* [*Mnt.* luckeliken] *af en slump, tillfälligtvis.* the saker som lykkelika *(casu)* hända *Su* 168.

lykkia (lykia *Di* 253. *pres.* **lykkir. likkir: atirlikkir** *MP* 1: 5. *imperf.* **lukte. lykte: atirlykte** *Bir* 1: 33; **aterlykte** *RK* 2: 3699; **j gen lykte** *MB* 2: 167. **lychte** *TK* 273. **likte: vtelikte** *Bir* 1: 368. *pl.* **lukto. luktu** *Iv* 781. **luctu** *Bil* 245. **lykto** *Gr* 277; *MB* 2: 281. *part. pret.* **lukter. lokter: atirlokt** *Bir* 1: 226. **lykter: lykt** *LB* 2: 38; **lyktom** *Bu* 128; **lykte** *RK* 2: 903; **atir lykt** *Bir* 1: 84; **atirlykt** *ib* 3: 78; **atirlykto** *ib* 1: 100; **inlykta** *VKR* 1. **lykther: lykth** *LB* 7: 46, 47. **lökter: atir lökt** *MP* 2: 240**),** *v.* [*Isl.* lykja] *L.* **1)** *lycka, stänga, tillsluta.* luktum durum *Bu* 183, 205. lyktom lasom *ib* 128. j lukto kari *Bil* 53. bergit war lukt *Di* 43. luktom öghom *MB* 1: 136. *ib* 416. ey lykkir han them sina hand *Bo* 89. ij lukte hand *Iv* 822. *ST* 59. j luktum näua *Bil* 583. thz ypnar swetboronar som for hade warit lucta *LB* 3: 68. öpnar lykt saar *ib* 2: 38. hade bwdit nogen lwkthe breff *BSH* 5: 527 (1513). marghin lukt brynia *RK* 1: 907. XL:ta paria luctasco *(tillslutna skor, i motsats till de strax efter omtalade* vthugnæsco*) SD* 4: 711 (1340?). — *med dat.* lukte sinom port for ambrosio *Bil* 641. — *abs.* grawer man brun oc lykker ey owan *MB* 1: 337. **2)** *innesluta, instänga.* lät ater indragha agatam ok lykkia wndi lase *Bil* 428. mykit illa hannadho the han ok luctu i myrke huse ok lästu *ib* 245. lykkias j clostirsins hektilse *VKR* 5. han luktis tha i iomfrw marie lifwe *Bo* 252. lykto ther i them säkkenom hälgha manzsins howdh *Gr* 277. wars herra blod som j henne *(brynjan)* war lukt *Va* 25. tagh roffor . . . oc ij lodh anis . . . oc ena kanno ström vatn oc siwdh lwkt *LB* 7: 48. *ib* 2: 92, 7: 46, 47. lukte scriptena j sinne hand *ST* 58. *Lg* 586. *Fr* 911. — *infatta.* them loffwas at haffua gull oc siilff, thz som hälgadoma lykkias wti *Bir* 5: 98. **3)** *afstänga, utestänga.* swa waro wi fra fryheet lykte *RK* 2: 903. **4)** *part. pret. höljd, betäckt.* all bärghen vnder himpnenom wordho lukt *(operti)* vnder watnomen *MB* 1: 170. *ST* 388. — *sammansluten, höljande, betäckande, öfversvämmande.* loptis op doggin, som för la lwkt ower gudz hwse *MB* 1: 389. ewerdhelika ganger lukt haff ower *ib* 194. flödde hawet lukt ower pharao konung *ib* 317. gik hafuit luct badhe ifuir skipit ok folkit *Bil* 253. sion gik tha luctir ifuir allan wäghin jn til lanz *ib* 362. *MB* 1: 156. *ST* 389. **5)** *gå ut (på), syfta (på), betyda? med prep.* at. henna nampn (ɔ: blanzaflor) at hwita blomor lykker *Fl* 104. — **lykkia ater,** *tillsluta.* lukte atir dörrin *Bo* 216. *MB* 1:

193. *Iv* 781. *Jfr* **ater lykkia.** — **lykkia i gen,** *tillsluta.* portin lykkis j geen *Bir* 5: 100. loth lykia dörernar j ghen *Di* 253. lychte archiebiscopen igen the lissla kistona *TK* 273. *Jfr* **i gen lykkia.** — **lykkia inne,** *innesluta.* lykto honom inne *MB* 2: 281. lät byggia höght torn at lykkia hona ther inne i *KL* 307. *Jfr* **innelykkia.** — **lykkia saman,** *sammansluta.* lukto sik saman siälfua portlukunar *Bil* 723. *Jfr* **samanlykkia.** — **lykkia up,** *öppna.* hans öghon luktos op *MB* 1: 130. lukte op sin mwn *Al* 3008. *Jfr* **up lykkia.** — **lykkia ute,** *utestänga, utesluta.* at the luktos wte fra mannom *MB* 1: 508. *Jfr* **ute lykkia.** — *Jfr* **for-, in-, til-, ut-, utan-lykkia.**

lykkia (*ack.* **lykkyo** *SD NS* 1: 678 (1407)), *f.* [*Isl.* lykkja] **1)** *lycka, ögla.* ther han menthe lösa lykkiona giordhe ·han knwthen *PM* LXVI. **2)** *lycka, inhägnad åker el. äng.* cum agris et pascuis . . . wlgariter dictis lykkiur *SD* 4: 5 (1327). jak hawer hanum vnt . . . halua mina lykkyo vidher brödhra kloster oc halua mina lykkyo vidh sukkabergh *ib NS* 1: 678 (1407). *ib* 2: 25 (1408). — *i ortnamn.* cum duobus agris, dictis syoabolls lykkia *SD* 4: 378 (1334, *nyare afskr.*). — *Jfr* **in-, kiärs-lykkia.**

lykkilse, *n.* *Jfr* **ater-, in-, inne-, ute-lykkilse.**

lykt (**lygt** *RK* 1: 2905. **likt** *L.* **lökt,** *se* **ändalykt**), *f.* [*Isl.* lykt] *L. slut.* thz war alt wel komit til lykt *RK* 1: 1175. *ib* 2279, 2905. — (?) thet tyckes them ingelunde radh eller lykt wara *BSH* 5: 89 (1506). — *Jfr* **ändalykt.** — **lyktar vitni,** *n. L.*

lykta (**lychta: -adhe** *TK* 273. **lickta: -adh** *MD* 503. **lökta: -adh** *VKR* 74. **lyffta: -is** *FH* 6: 85 (1495, *afskr.*). **liffta: -ath** *Lg* 3: 145 (*se s.* 728). **-ar, -adhe, -adher.** *part. pret.* **-ter: lykt** *RK* 1: 1203. *imperat.* **lykt** *MD* 392), *v.* [*Isl.* lykta] *L* **1)** *tillsluta.* haffuer tw friiheet j thinne hand tw lykt wel til oc bint om band *MD* 392. **2)** *lykta, sluta, fullborda. med dat.* hafdhe lyktat sinne talan *Gr* 296. nar thu lykta tidhenne *VNB* 33. — *med ack.* sidhan änglane hafdho lyktat sin sang *Bo* 248. *ib* 179, 183. *Bir* 4: 11. *Lg* 94. *TK* 273. för en iomfrwn haffdhe lifftath thenna ordh *Lg* 3: 145 (*jfr* 728). tha mässan war lyktadh *KL* 74. *ib* 96. *VKR* 74. för kirken blef licktadh *MD* 503. alla the ther hws hafwa byriat byggia oc ey waro lyktat til ända, jtem . . . alla the ther wingardha hafdho byriat planta oc ey waro lyktat til ända *ST* 346. ä nar thz warder lykt *RK* 1: 1203. som thässa hems mödho lyktar mz glädhi *Bil* 109. — *med inf.* han lyctadhe tala *MB* 2: 225. **3)** *fullborda, uppfylla, bringa till fullbordan el. uppfyllelse?* ihesus christus gudz son . . . wisade en tima all thera tekn oc lyste, oc lyktade them *MB* 1: (*Cod. B*) 490 (*kanske snarare att föra till följ. ord, som i detta fall här skulle hafva betydelsen: belysa, sprida ljus öfver, förklara*). — *refl.* **lyktas,** *lyktas, slutas, sluta, upphöra.* här lyktas första bokin *Gr* 269. *Bir* 2: 3. *MB* 2: 83. *RK* 3: 3344. tha aarit lyktas *Bir* 4: 16. the striidh . . . lyktas mz marghe brutne stang *Al* 2780. a grezko byriar thz anzswar sit oc lyktas oppa india röst *ib* 7607. swa lyktadis (*cessavit; försvann*) swärdz dragh oc örligh aff israel *MB* 2: 249. — (?) rode gud om thet lyfftis ther ath *FH* 6: 85 (1495, *afskr.*).

lykta (*pres.* **-ar**), *v.* [*Mnt.* luchten] *lysa.* minna liws lyktar (*Cod. B* lyser 556) ey, sidhan mera liws skiin *MB* 1: 314. — *synas, visa sig.* at the (*tingen*) lykta, swa som genom speghel *MB* 1: 55. — *Jfr* **likta,** *äfvensom föregående ord.*

lykta, *f.* [*Mnt.* luchte] *lykta.* johannes han är brännande oc liusande lyktan *Bo* 82. liusit beuaras äkke swa väl i abskonse som i lyktonne *ib* 99. at the lyktan matte tändas *KL* 280. *ib* 211, 261. *Bir* 1: 392, 4: (*Dikt*) 245, 246, 247. *Al* 8574. *ST* 529. thit ordh . . . är lykta minom fotum *Ber* 136.

lykta, *f. L.*

lyktan, *f. slut. Su* 29, 318. *Lg* 3: 582.

lyktaran, *n. L.*

lymber, *se* **limber.**

lynde, *f.?* *Jfr* **lät-, skap-lynde.**

lynnar byrþi (**-bordi**), *f. L.* *Jfr* **lunnar.**

lypta (**lyfta** *RK* 2: 2640; **-as** *KL* 26. **löpta: oplöpta** *Bir* 1: 264. *pres.* **lypter** *MB* 1: 122. **löpter** *ib* 181, 302. *impf.* **lypte. lyfte** *KL* 30; **-is** *ib* 31. **lyffte: -is** *Lg* 3: 25. **löpte** *Bil* 271; *MB* 1: 188, 248; *Iv* (*Cod. B*) 3175. **löffte** *Di* 29. **lopte: -is** *MB* 1: 389. *pl.* **lypto. löpto** *Al* 3881. *part. pret.* **lypter.** *imperat.* **lypt** *Bir* 3: 460. **löpt** *ib* 2: 242. **löpth** *LB* 2: 67), *v.* [*Isl.* lypta] *L. lyfta, upplyfta, höja.* lypte svärþet hiögt i väþret *Bu* 57. *ib* 6. *Al* 3881. löpte hona ängla högth gen himnum *Bil* 271. lypte händer til himils *ib* 159. *MB* 1: 181. lypto hännä aff sin häst *Iv* 4833. han loth sich lyfta til häst oc fra *RK* 2: 2640. *Di* 29. hulke som lypta mina byrdhe *Bir* 1: 47. tha han (*presten*) lyfte gudz likama *KL* 30. *ib* 31. tha som lypt war (*d. v. s. då hostian upplyftes*) j messonne *ST* 71. *Lg* 3: 25. — *bildl.* lypte pafen sins kärlex lusta fran allo þem þingum þär äru liþande *Bir* 4: (*Avt*) 179. — **lypta af,** *aflyfta.* lypta af stenin *Bo* 157. — **lypta bort,** *bortlyfta, undanlyfta.* lypt bort dörrenar aff dörra agxlomen *Bir* 3: 460. — **lypta in,** *lyfta in, bära in?* vtan for the kyrkio som han hördhe först gudz likama lyftas in j *KL* 26. — **lypta up,** *upplyfta. med dat.* lypte herodes handum vp gen hympnum *Bil* 111. — *med ack.* all the watnin som solen lypter op mz sik *MB* 1: 122. watnen som op äro lypt aff iordhinne *ib.* lypte hans hand up tel sin mun *Bu* 156. iak löpter op mina hand til himils *MB* 1: 302. lypte han up sina händer, oc badh til gudh *Ansg* 257. löpth wp hans högre ffoth *LB* 2: 67. löpte op ater sina säkkia *MB* 1: 248. han löpte tha opp sin iärn stang *Iv* (*Cod. B*) 3175. loptis op doggin *MB* 1: 389. lypte up öghon gen himnom *Bu* 182. han löpte op siin öghon *MB* 1: 188. *Bir* 2: 242. — *Jfr* **uplypta.**

lyptan, *f.* *Jfr* **uplyptan.**

lyptilse, *n. pl. och f.* *Jfr* **uplyptilse.**

lyptinger, *m. L.*

lyra (**lira**), *f.* [*Mnt.* lire. *Lat.* lyra] **1)** *lyra.* mz harpor oc liror *Lg* 3: 687. **2)** ? malga kraghar, lyror och noghre skörthor meth eth pantzer *FH* 4: 84 (1499).

lysa (**liusa** *Bil* 214, 927; *MP* 1: 120; *Bir* 1: 246, 295; **-as** *KL* 294; **-ande** *Bo* 82; *Bir* 1: 371, 2: 122. **liwsa** *Ber* 76; **-as** *ib* 9. **lyusa** *Bir* 1: 68. *pres.* **lyser. lyse. liusir** *KL* 118. **liuse** *ib* 261; *Bir* 1: 368. **lyuser** *KL* 308. *konj. pl. 3 pers.* **liusins** *Bir* 1: 304. *impf.*

lyste. lyiste *Bil* 583. **liuste** *Bo* 70; *Bir* 1: 307. **liwste** *Lg* 3: 494; **-es** *Bil* 917. **lyuste** *Bir* 1: 45; **vplyuste** *ib* 383. *part. pret.* **lyster. liustir** *MP* 2: 257; **liuste** *KL* 106; *Bo* 255; **liust** *ib* 2; *Bir* 1: 172. **lyustir** *ib* 38. **lyusther: lyusth** *MP* 2: 257. *imperat.* **liws** *Bil* 453; *MB* 1: 412; *Bir* 1: 227**),** *v.* [*Isl.* lýsa] *L.* **1)** *lucere, lysa, skina. eg. och bildl.* kom swa mykin clarhet oc lyste kring om them *Lg* 46. wptänd lykta liuse i mörko huse *KL* 261. johannes han är brännande oc liusande lyktan *(lucerna lucens et ardens) Bo* 82. fatikdomin liuste *(relucebat)* i thera maltidh *ib* 70. han (ɔ: then hälghe ande) liuse ämuäl j alle matto til renlikhet *(lucet etiam puritate modestiæ)* ok mörkir ey hughin mz ilzsko *Bir* 1: 368. — *med dat.* wäl toktat ok tämpradh sin at liusa varom vinom *(ad lucendum amicis nostris)* vtan til *Bir* 1: 295. *ib* 68, 3: 113. *MP* 2: 111. *KL* 308. **2)** *börja lysa, gry, dagas.* thän hälaghe höghtidhis daghin lyste *(illuxit)* os *Bo* 230. **3)** *göra lysande.* prydha thina lampo mz godhwm sidhwm och liwsa mz hälghom dygdhom *Ber* 76. **4)** *illuminare, lysa, upplysa, gifva ljus åt. eg. och bildl.* som manin lyser the myrko naat *Iv* 1793. thässe andelika sool skal os ater oprinna a domadagh oc lysa os ewinnelikin faghnadha dagh *MB* 1: 490. thw mat wärdhskyllelica callas daghrand hulka san sol ihesus christus lyste *Bir* 2: 27. liws war myrkir *ib* 1: 227. liws thzta hws *Bil* 453. lyser myrk ögön *LB* 2: 36. at liusa thom j mörkreno waro *(ut tenebrosos illuminaret) Bil* 214. lyuste blinda *Bir* 1: 45. guz orþ äru andelek collerium ok lysa blinda siala at sea ok kännas viþ sin skapara *Bu* 186. som alla lyse *Bil* 11. af hulkins skine thu äst liust owir alla mz minne snille *Bir* 1: 172. i siälinna vndirstandilsom som är andelica synin. i hulke han hawir them lärt oc liust *Bo* 2. *ib* 143, 255. *Bir* 1: 285. liuste aff them hälgha anda *KL* 106. lysande var hiärta *Bo* 232. *KL* 30, 261. *Bil* 446. *MP* 1: 120. *Bir* 1: 246, 371. lyste iak hans hop *Bir* 3: 48. at guz vini hulke lyste äru mz hans nadh swa at the magho sighia thät scrifuat är o herra gudh thins änlitis lius är lyusth iuir os *(signatum est super nos lumen vultus tui)*, skulu bidhia for syndoghom *MP* 2: 257. — *abs.* liusande lius *(lux illuminans) Bir* 2: 122. *Bu* 11. **5)** *lägga i dagen, uppenbara, tillkännagifva, förkunna, lysa.* lyste ängte af sino hiarta *Bu* 27. hugh ok wilia sin lysa *KS* 2 (4, 2). *ib* 71 (174, 78). lysa *(göra uppenbar)* ther mz hans godhwilia meer *MB* 1: 193. viiste ok liuste sannan wägh til hymerikis port *Bir* 1: 307. lysto appostoli guz iartigne for folkeno *Bu* 196. *ib* 169. lysto baþe firi lekom ok lärþom. huat þöm var visat *ib* 50. hafuer . . . jac . . . llaglica vpbudit oc lyst mynom nästom arfuom myna jordh j viala til lösningh *FH* 5: 110 (1487). lyiste. at ther la alexius eufeminiani son dödher *Bil* 583. öpte ok lysto sins fadhurs synde *ib* 230. *ib* 256. os hörir til at orsaka menlösa oc ängin sacan lysa *(nocentes prodere non decet) ib* 237. iui alt þit fölghe lysto þe ban *Bu* 77. *MB* 1: 412. jak liusir thic j ban *KL* 118. the vita sik vara lysta j ban *Bir* 2: 73. *ib* 1: 38. *RK* 1: *(sfgn) s.* 173. thu lyser gudz signilse ower them *MB* 1: 415. han lyste them friidh *MD* 43. — *lysa, offentligen förklara. med två ack.* skal prestin döma oc lysa han skiran *MB* 1: 362. som äradhe äru mz jarteknom ok hälghe lyste *(canonizati)* aff pafwanom *Bir* 3: 238. — *lysa, efterlysa. med prep.* äptir. han lyste mangom sinnom epte eno stolno fare *Pa* 7. **6)** *stadga, påbjuda.* lät han lysa lagh *Bil* 566. gaf han lagh oc lät lysa at ihesus skulde dyrkas for sannan gudh *ib. ib* 567. — *refl.* **lysas, 1)** *blifva lysande el. skinande.* mörcohus lystes som middax sol *(immenso lumine coruscavit) Bu* 526. **2)** *få ljus, upplysas.* öghonen lystos *Lg* 3: 232. lystos ny öghon *(ögonen fingo nytt ljus) ib* 215. thäs mera lysis hänne samuitit *Bo* 89. at war hiärta maghen liusas til gudhz widhir känno *KL* 294. *Ber* 9. at . . . the liusins som blinde äru *Bir* 1: 304. **3)** *gry, dagas.* j dagh lystis *(illuxit)* os vara atirlösno daghir *Bo* 230. — *opersonl.* sannadhis hans ordh tha som lystis *Bil* 251. alt til thäs som lystis for androm dagh *KL* 292. **4)** *uppenbaras, göras kunnig.* thzta liwstes oppinbarlica *Bil* 917. wilium wir . . . at hwat sum wir skipum thär iuir. ok latum scriuä. at lysis opt firi allum manum *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). — *Jfr* **af-, ban-, innan-, inne-, lagh-, þing-, up-, up a-, ut-, ögh-lysa,** *äfvensom* **olyster.**

lysare (liusare), *m.* [*Isl.* lýsari] *den som gifver ljus åt el. förklarar.* jättanna liusare *(illuminator) Bir* 2: 39. *Jfr* **uplysare.**

lyse, *n. L. Se Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 2: 111 *f. Jfr* **uplyse.**

lysebrander (lysi-), *m.* **1)** *ljusstake.* en dyr lysebrander, aller aff gulle *MB* 1: 492. **2)** *kungsljus, verbascum Lin.* lysibranzs röter *Iv* LXXXIV. *Jfr* **liusabrander.**

lysilse (liwsilse *Bir* 1: 333; *Ber* 34**),** *n. pl.?* *upplysning.* thäs hälghe anda lysilse j huars manz hiärta *Bir* 2: 25. *ib* 1: 333, 2: 27, *Ber* 34. *Jfr* **innan-, up-lysilse.**

lysing, *f. Jfr* **thinglysing.**

lysirska, *f. Jfr* **uplysirska.**

lysn, *f. L. kungörande, lysning.* medher lysn och faast *SD* 5: 494 *(öfvers. fr. midten af* 1400*-talet).* alla fornämpda iordher fastfara oc lysn a gifua *ib NS* 1: 133 (1402). *ib* 336 (1404), 552 (1406). *Jfr* **thinglysn.**

lysning (liusning *L.***),** *f. L.* **1)** *lysning, belysning, upplysning.* at fornäfnt goþz . . . egh . . . til räkker vpphaldz þy sama storä lyuse oc lysning *SD* 5: 564 (1346). **2)** *kungörande, lysning.* thässa iordh . . . fastfara oc lysning a gifua *SD NS* 1: 109 (1402). *Jfr* **lagh-, thing-, up-lysning. — lysninga dagher,** *m. L.* **— lysninga vitne,** *n. L. vittne derom att en sak blifvit kungjord el. lyst. SO* 297.

lyst (lyist. lyyst), *f. kungörande, lysning.* gaff lyyst vpa thiughu pänings land jordh i brälinge brödhrom oc clostreno i vpsalom *SD NS* 1: 252 (1403). ghifuir iach häraz höfdingianom fulla makt oc wal at gifua . . . olaue haralssone lyist oc fasta oppa thet forscrepna goosdh *ib* 3 (1401). gaff lyst ok fasto a sätto thinge . . . niclisse pädhersson . . . a eenne prouento wägna . . . opa eet markland ok eet örtuglandh jordh *ib* 78 (1401). *ib* 95 (1402), 108 (1402), 139 (1402).

lyst, *se* **lust.**

lysta, *se* **liusta.**

lysta, *se* **lusta.**

lysta (*pres.* **lystir. lyster. lyste. löstir** *Bir* 3: 53. **löster** *Di* 218; *MD* 172 *k.* **löste** *Bir* 2: 70, 75. **listher** *RK* 2: 4360. *impf.* **lyste. löste** *Bil* 359; *RK* 2: 9057), *v.* [*Isl.* lysta] *L.* **1)** *väcka lust, vara föremål för (någons) lust, behaga, förnöja, lysta. opersonl. med ack.* hon matredde swa som . . . ysaac lyste bätzst *MB* 1: 213. han skal hafwa mz glädhi alt thz han lyste *(quicquid appetit) Bir* 1: 340 *(kan föras till* **2**). — *med ack. samt inf.* gamblan karl lyste leka *Bu* 157. lysthir man äta om daghin *LB* 1: 96. then mat ther han lysthir gärna äta *MB* 1: *(Cod. B)* 547. hon matgiorde swa som hon wiste wäl, at karlen lyste at äta hema när sik *ib.* mannen är samwistelikt diur . . . thet ä lyste liua ok wara medh flerom *KS* 5 (9, 5). giordhe han nakor the thingh som han tho ey lyste at göra *Bir* 1: 325 *(de fem sista ställena kunna föras till* **2**). *ib* 354. — *med ack. samt prep.* til. lyste pylatum til äple *Bil* 244. första mannenom war enkte faat, thz godhan wilia lyste til *MB* 1: 91. lyster likamen til margh stykke *ib* 46. at magha ey fa thz man lyster til *ib* 113 *(de två sistn. ställena kunna föras till* **2**). som ängla aff himerike lyste til at se *ib* 407. — *med dat.* henne tymade ok thz mangom lyster *RK* 1: 76. jak giorde sidhen som darom lyster *ib (LRK) s.* 228. thz tik siälffwom lyster *LfK* 26. hwar aat swa mykyt honom lyste *Bo* 90. — *med dat. samt inf.* hänne lyste hwazske tala älla läta sik see *(non delectatur loqui nec videri) Bo* 2. thingh som honom lyste at göra *Bir* 1: 325. *ib* 331. thz lyste konungenom wäl ath see *RK* 1: 3969. — *med dat. samt prep.* at. faghir äple . . . at hwilkom honom mykyt lyste *ST* 88. mykith är thz siwkom at lystir *GO* 1036. han tok ther in badhe dryk oc mat oc annath thz honum lyste at *Al* 9186. — *med dat. samt prep.* til. ther är änkte nakrom afat, som honum ma lysta til *MB* 1: 400. — *med en kasusform som kan fattas ss antingen ack. el. dat., stundom åtföljd af inf. el. af prep.* at. göra huat thom löste *(eos delectat) Bir* 2: 70. *ib* 75. lät them dragha fast mädhan them löste *Bil* 359. gör . . . alt thz thik lystir . . . ok forlat thz thik ey lystir at göra *Bir* 3: 431. ey lyste *(delectabat)* mik at göra thz som iak androm lärdhe ok sagdhe *ib* 1: 354. lyste mik at göra thz som the gräto *ib. ib* 3: 53. *Iv* 1201. *Fr* 3178. *RK* 2: 4360. *Di* 218. *Ber* 110. *MD* 172 *k.* os lyster at ängom mat älla dryk *Bil* 916. *MB* 1: 391. ther lysther myk mykith ath *Di* 261. läti sik lysta at þem staþenum *Bir* 4: *(Avt)* 179. lät thik aat ängo swa mykyt lysta som at vara när varom herra *Bo* 102. **2)** *hafva lust (till), hafva begär (till). med inf.* riddarin lyste þöm alla höra ok ingha lata *Bu* 24. tomas lydde ok lyste at lyþa þät guþlekt var *ib* 182. iag lysthe ey bidha *RK* 1: *(Yngsta redaktionens till. till Gamla och Nya Krönikans afgn) s.* 203. — *med prep.* til. hvar man lyste tel at se han bliþan *Bu* 62. — *med prep.* äptir. the swenske efter the däner löste *RK* 2: 9057 *(möjl. att föra till* **1**). — *Jfr* **lusta.**

lyste, *adj. lysten.* wart hon lyste äpther iordhbär *BK* 215.

lysteliker, *se* **lusteliker.**

lystogher, *se* **lustogher.**

lystra, *se* **liustra.**

lyta, *se* **liuta.**

lyta, *v.* [*Isl.* lýta] *tillfoga lyte, göra lytt.* then eene wille then andra lytha *RK* 3: 3863. *Jfr* **lytter.**

lyte, *n.* [*Isl.* lýti] *L.* **1)** *vanskaplighet, lyte.* arren teþes ensamen iui hans sarom vtan al lyte ok saröka *Bu* 172. bundus hel saman handin ok armbrin. swa lytis löss ok lasta, ok als hindris. at han war iämuäl för mz hänne som för *Bil* 255. ärrit ensamit syntis lyta löst *ib.* limanna lyte ok wanskaplikhet *Bir* 1: 214. mz engo lyte waro the *(qvinnorna)* mängd *Al* 8800. **2)** *fel, beskyllning för fel.* gåffwe mig tha så mong lythe *RK* 3: *(sista forts.)* 4282. meg straff oc lyte giffua *(klandra och lasta) ib* 4403. — *Jfr* **fingers lyte.** — **lytis bot (liutes-),** *f. L.*

lythuggin, *p. adj. L.*

lytter, *adj. L. vanskaplig, lytt.* sagdhe sik hafwa dottor lytta *Bil* 113. *ST* 337. lyttr til sin likama *KS* 43 (112, 47). thet gör manzens änlite lyt ok afskapat *ib* 44 (112, 47). *Jfr* **krop-, o-lytter.**

lyver? *m.?* [*Jfr Ffranska* loup, lou, lu, *varg, samt* louve, love, lue, *varginna*] *varg?* som flugur pläga honug fölia ok fisken följher haffsens bölia lywen aas *(cadavera lupi) MD (S)* 295.

lyzn, *f. L.*

lyznu varþer, *m. L.*

läa (**lä** *BjärkR* 1: 1; *(pres. ind. pl.* 3 *p.) SML M* 13: *pr. var. part. pres.* **läande** *ib Kp* 6: 2. **leandi** *VML I B* 34: *pr.* **leande** *MELL Kp* 5: 1. **leandis** *KrLL Kp* 8: 1. **leände** *UplL Kp* 6. **leyande** *MELL Kp* 5: 1 *var. pres.* **lär** *VGL II R* 27; *UplL M* 31: *pr*; *SML B* 27: 1 *var.*; *VML II M* 25: *pr. impf.* **läþi** *VGL I R* 10, *II R* 25; **läþe: ut läþe** *ÖGL ES* 16: 2. *part. pret. nom. sing. f.* **läth** *VGL III* 112. *n.* **lät** *RK* 1: 2253. **läth** *ib* 2404. **läät** *ib* 971, 986), *v.* [*Isl.* ljá] *L. upplåta (till nyttjande).* tha haffde konung magnus honom läät eth hwss *RK* 1: 971. *ib* 986, 2253. gathin i mik wardbergh läth *ib* 2404. *Jfr* **ut läa.**

lädher (**ledher** *Lg* 994. **läddher** *SO* 16. *dat.* **lädhre** *VKR* 3; *Bir* 4: 101, 5: 40. **läddhre** *SO* 16, 19. **läthere** *ib* 20), *n.* [*Isl.* leðr. *Mnt.* ledder, leder] *läder.* hiälmin bughnar som eet lädher *Iv* 4513. systranna oc brödhranna bälte sculu wara aff swart lädhir *VKR* 12. *ib* 3. *Bir* 4: 101, 5: 40. *Lg* 994. *SO* 16, 19, 20. *Jfr* **arm-, gen-, hovudh-, ivir-, stighlädher.**

lädherbälte, *n. läderbälte, bälte af läder. ST* 366.

lädherlakan (**-laken** *HSH* 19: 165 (1506). **leerlaghen** *FM* 76 (1483, *daniserande*)), *n. läderlakan.* 1 gamal lädher lakan *FH* 5: 237 (1524). *FM* 76 (1483, *daniserande*). *HSH* 19: 165 (1506).

lädherskodhare, *m. inom skomakareskrået vald ämbetsman hvars åliggande var att hos skråets medlemmar undersöka lädrets beskaffenhet. SO* 22, 24. *Jfr* **skoskodhare.**

läþia, *f. L. lada. SR* 42.

lädhia, *f. ett slags bland Ryssarne brukligt fartyg.* sagho the ther koma farande meer än twsende lädior alla warande *RK* 1: 1523. *Jfr* **lodhia, lydhia, lydhughia.**

lägben, *n. L. Jfr* **läggia ben.**

lägger (-iar), *m.* [*Isl.* leggr] *L.* **1)** *lägg, ben.* myo ok lange varo hans läggia *Iv* 274. fore throtna

läggia *LB* 1: 98. **2)** *rotstock.* kärräyrt som opgraffwen er om waren i tyäledragiit, for en läggen vpwexer *LB* 7: 163. — *Jfr* **arm-, ben-, bunu-, oxa-, ät-, ätta-lägger.** — **läggia ben,** *n. L. Jfr* **lägben.**

läggia (lägia *Bu* 416; *Bir* 4: *(Avt)* 180; *SD NS* 1: 113 (1402); *Di* 223. **lägya: widher lägya** *SD NS* 1: 234 (1403). **läghia,** *se* **aläggia. liäghia** *SD NS* 1: 163 (1402). **lagia** *Bu* 417. *pres.* **lägger. läggir. lägher** *Gers Frest* 31. *refl.* **lägs** *RK* 2: 8072; *VKR* 8. **lägx: aa lägx** *IfN* 136. **läx** *Bo* 182; *RK* 3: 2897. *impf.* **lagþe. lagdhe. lagde. laghþe. lägdhe: til lägdhe** *Lg* 3: 389; **-is** *Bir* 4: 135. **läghde** *MD* 51; **-is** *Bil* 660. **ladhe** *RK* 3: 494, 674, 914, 1153, 3507, 4022; *Lg* 219; **-is** *ST* 43. **lade** *RK* 2: 1269, 3435, 7669, 9077, 9089, 9259. **ladhä** *ib* 3: 1150. *part. pret.* **lagþer** *L.* **lagdher. laghþer** *L.* **lagher: lagh** *Bir* 1: 33, 244. **lägder: vid lägder** *LB* 5: 81. **laghaþer** *L. n.* **lagt. laght. lakt. laakt** *SD NS* 1: 626 (1407); *RK* 1: 3583. **laghat** *L.; KS (Fragm.)* 15; *MB* 1: *(Cod. B)* 557. *imperat.* **läg** *KS* 22 (54, 24); *Bir* 1: 345; *ST* 165; *Al* 3177. **lägh** *RK* 3: 3218; *Su* 37. **läk** *PM* XLIX), *v.* [*Isl.* leggja] *L.* **1)** *låta ligga, bringa i liggande ställning, lägga.* decius böþ fram bära iärnsiäng ok lägia laurencium at huila sik *Bu* 416. lagdhe (en spitälskan) man j sina sängh *Bil* 775. födde hon sin son . . . oc lagdhe han i iätu *MP* 2: 36. — *lägga (ett lik i jorden).* lagþo apostoli guz moþor i graf *Bu* 15. *Bir* 1: 33. *ST* 164. **2)** *lägga, placera, anbringa.* han lagþe . . . breuet a hans altare *Bu* 169. johannes fik ar[i]stodemo sin kiurtel. ok baþ han läggia iui þe döþo *ib* 155. las þa saman al stykken. ok laghþe iui altara *ib* 417. af huget lät prästren sundar scära i sma stycke ok lagia viþ alscona siukdom *ib.* tu huwuþ af ällyuu þusand iumfru lagþ i tu trähuwuþ *SD* 5: 563 (1346). lagdhe en sten vnder sit howodh *MB* 1: 218. wäthe eth linnit klädhe . . . oc lägge thz kring om ännith *LB* 1: 96. scal man taka arffua oc thz huitha aff äggit . . . oc läggia thz offwir öghonin *ib.* korsit . . . läx vppa axlana hans *Bo* 182. nw är öxin lagh *(posita; satt)* til trät *Bir* 1: 244. fan . . . alla spanana laghda a bokstaua lundh *Bil* 775. lagde en skytta en piil vpa *(näml. bågen)* *RK* 1: 3901. alle syna byssor han lagde oppa *(näml. tillhörande ställningar?)* *ib* 2: 6608. harnisk aa siik ladhä *ib* 3: 1150. **3)** *lägga, sätta, föra, kasta.* aff mörkastuffuonne oc them ther skulu j läggias *Bir* 5: 52. mörka stuffwo skal wara j clostreno j hwilke skulu läggias alle the ther märkelika äru olydhoge oc genstridoghe *ib.* *IfN* 136. *PM* 23, 28, 29, 31. **4)** *lägga, förlägga.* lagdho ther sin tiäld stadh *(castrametati sunt)* *MB* 1: 423. wii haffue lagt alle ware baathe oc skip i wintherläghe *BSH* 5: 324 (1508). — *lägga, postera.* leggie her pa garden gode, tro karlle *BSH* 5: 62 (1505). **5)** *lägra sig, slå sig ned, fatta fast fot.* konung cristiern hade i lödesa lagt *RK* 2: 9106. **6)** *lägga, låta komma, låta blifva, låta vara.* gifwir sik ther stora vin vm ok läggir sik thz när *(använder omsorg derpå)* *Bo* 18. — *låta blifva liggande el. hvilande, låta inträda, låta komma sig till last (med afseende på).* ä som han lagde nagra glömsko ok forsumelse pa syna löfft *Lg* 3: 583; *jfr* **14.** **7)** *lägga, genom läggande åstadkomma.* gärdh swa gardh at thu lägger ey gap widh ändan *GO* 882. **8)** *komma (något) att lägga sig, dämpa.* the baado drotningena ga thera bud at leggia konungenom stora hugh *MD* 333. **9)** *göra liggande, belägga med is.* vinterin haffde siona lakt *RK* 1: 2919. — *intrans. lägga sig, isbeläggas.* the sma swnd mellem stäkit oc her begynne nw til at läggie *BSH* 5: 324 (1508). *ib* 325 (1508). **10)** *belägga, betäcka, öfverdraga.* lagdher mz gull *Fl* 1066. *RK* 1: 1194. *Al* 8216. *Di* 53. *Lg* 3: 230. gulfwit . . . war skakkerat oc lakt mz dyrom stenom *ST* 220. skulu wnigangane . . . läggias *(sternendi sunt)* mz clarom oc renom stenom *Bir* 4: 105. at kirkio gwlffuidh oc wnigangane skulu lägghias mz clarom oc renom stenom *ib.* — *förse.* leggia bugha mz adror *(arcus intendere nervis)* *PK* 224. **11)** *inlägga, insmälta.* lat skriua å steiumur ok läggia meth gylta bokstaua thässe siu torpara ok siu höuisk åthäue *KS* 44 (113, 47). **12)** *nedlägga, använda.* laghdhe han stora win oc makt oppa bökir *ST* 4. mykin win war ther a laakt *RK* 1: 3583. all thera kost ther ladis oppa *ib* 2: 7238. — *intrans. nedlägga möda el. arbete.* hulkin som astunda mit gul tha lägge mer vppa *(vinlägge sig mer om)* andelika gerningh *(appendat plus spirituale opus)* . . . än likamlika gerningh *Bir* 1: 238. **13)** *rikta, vända.* lagdho sin hugh til at nima *MB* 1: 119. *KS* 22 (54, 24). thin hugh thin thanke ok thiin akt hafwer thu ä til örlögh laght *Al* 6052. lagde alt sith hiärtä och sinnä til henne *Va* 15. thz j leggin kerlighet til mik *ib* 16. *ib* 49. ladhe paa theres skiip all sin akth *RK* 3: 914. *ib* 3218. **14)** *lägga i dagen, visa.* mykin thienist ok fager ord war tha yffrit fore them lakt *RK* 1: 3764. lägghia dylzsko widher at sik rätta ällir bätra *Bir* 5: 49. **15)** *fästa uppmärksamhet (vid), bry sig (om). med prep.* at. erik lagde ther ey ath *RK* 2: 2846. — läggia at sik, *låta bekomma sig, visa tecken till oro el. klagan.* smaswennin lägger enkte at sik, vtan thigher oc tholl *MB* 1: 201. **16)** *sätta i rörelse.* lagdhe han fran sik *(utsträckte)* the konungxlico armana *Bo* 200. **17)** *sätta sig i rörelse, begifva sig, tåga.* ladhe a wäghen *Lg* 219. the suensca fra slottet lade *RK* 2: 1269. — *särsk. i fråga om rörelse i krigisk syftning: göra anfall, storma, tåga.* mötto thom sioröfvara, oc lagdho til thom *Ansg* 193. alexander lägger til thera porta *Al* 1507. the lagde norden vppo thz slot *RK* 2: 1244; *jfr* **läggia up a 3.** lagde vnder the vinda bro *ib* 1250. ath örabro han lagdhe *ib* 1304. som the jn mot broton lade *ib* 9259. efter däner leggia *(d. v. s. förfölja)* badh *ib* 9036. tha han jn j rytzalandh lagde *ib* 1: *(sfgn) s.* 176. ladhe her steen aastadh *ib* 3: 4022. *ib* 3696. — *om färd till sjös: fara, lägga (till el. ut; jfr Mnt.* leggen*).* the lagdho til land *Fl* 8. the . . . lagdo til landz *RK* 1: 3578. *Lg* 3: 10. the crisno lagdo ther til hampna *RK* 1: 129. vid colmard lagde the til strandh *ib* 2: 8507. konungen lagde til walmassöö *ib* 6872. *ib* 1: *(sfgn) s.* 181, 183. at the skullo läggia thiit *Lg* 3: 250. the danska lagde tha aff stadh moth wisby *RK* 2: 7660. *ib* 3: *(sista forts.)* 5949. the ather at danmarc lade *ib* 2: 7669. the til gotland lade *ib* 9089. tha the vt aff sverige lagde *ib* 423. *ib* 1960. aff köpmanahafn han lagde saa *ib* 1490. *ib* 1: *(sfgn) s.* 181. mz sin skip strax j haffnen lagde

ib 2: 7824. mz bläsendhe wädher . . . ladhe konungen alth i thz haff *ib* 3: 494. lagde til syoos *Lg* 3: 531. till siöss i morkrett lagde han then genaste leed liika ath gotland *RK* 3: *(sista forts.)* 5045. ä hwarth the sedhen mz skeppen lade *ib* 5967. mz baata the teden lade *ib* 2: 9077. lagde the tädhen *ib* 3: *(sista forts.)* 5972. lagde hon a stadh til swerige *Lg* 3: 567. **18)** *stöta, sticka. med vapnets el. redskapets beteckning i dat. (el. ack.) el. föregången af prep.* mäþ *el. underförstådd och det träffade föremålets beteckning föregången af prep.* gen, i genom *el.* til. läggar gläuio gen dracanom *Bu* 492. mz sit spiwt han til mik lagdhe *Iv* 473. honum thykte kassandrum koma brat oc et swärdh hafdhe i sinne hände i genom hans hiärta thaghar lagdhe *Al* 9980. — *med ack. uttryckande det inre objektet och med personens beteckning föregången af prep.* a. swa manghe . . . hugg äller styungh a han lagþu *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). — *med personens beteckning i ack.* lagdhe them badhin saman til dödh *MB* 1: 418. — *intrans. tränga (till), träffa. med prep.* til. tha värkin af hwario sareno til hiärtat lagdhe *(crudeliter pertransibant) Bir* 4: 135. *ib* 148. **19)** *lägga, tillägga.* þa bot skal giptämaþren intaka ok til omynd läggia *SR* 52. **20)** *lemna, gifva.* hanom swa goth gotz i stadhen läggia *SD NS* 1: 20 (1401). *ib* 163 (1402), 297 (1403), 2: 73 (1408). *FH* 2: 13 (1490). leggium wij thet samma gooz fraan skötwiz kirkiu oc til fornemda folka magnusson *SD NS* 1: 138 (1402, *nyare afskr.*). *ib* 73 (1401). kännis iak . . . mik hawa lalth (ɔ: lakth) mino . . . sysköno barne thorberg kärlingh en gardh i tholandum . . . fore twa gardha *ib* 626 (1407). hawir iak laakt then fornemdho gard tholanda fore thet skipte *ib.* hawer laght kronunne frälsis jordh fult oc fast fore the schatta jordh *ib* 2: 70 (1408). *ib* 174 (1409). — *lägga, gifva, anslå.* lagde ther wnder fiske sio brytia ok qwerna ok landbo ok andra manga godha lagha *RK* 1: 1180. thet är laght ok utgiuit af almoghans wäghna kununge ok hans härskap til uphäldes *KS* 58 (144, 63). kununglik ingiäld the hånom äru laghd til vphäldes *ib* (145, 63). — *byta.* jac hawer lagt goz medh gudhema klostre *SD NS* 1: 494 (1405). — *erlägga, betala.* leggie strax ena marck vax *SO* 115. skal all toll i sweriges rike leggias äpther silftal, och leggias til at halla myntit oppe meth *BtRK* 324 (1483, *orig.*). **21)** *gifva, meddela.* läggin til radha *Fl* 1407. farä siden hwart gudh legger them til radha *Va* 10. gudz hälghe män j himerike . . . lagdhe hwar thera til hans hugnadh aff sinom forskyllilsom *Bir* 3: 268. **22)** *pålägga (ss utgift el. skatt).* ladhe een nyian olageligh skat *RK* 3: 674. lagde mark sölff a hwan plogh *ib* 1: 3316. vm noghor hiälp kan läggias til bergx mennena *PfN* 136. **23)** *lägga, förelägga, sätta, utsätta, fastställa, bestämma.* mik lagþos tue andre costa *Bu* 143. symon lagdhe siälfwir forlaghin *Bil* 104. joseph heth thän som innan wal war lagdher mz hanum *ib* 243. jäk . . . oc min brodhir . . . hanom lakt enä äwirdelighä jordälagho meth . . . thorbergh kiärling *SD NS* 1: 620 (1407). alt thz skäpnor the hafwa lakt *Al* 7636. swa war thz lagt *RK* 2: 1425. marsken thz sa lade *ib* 3435. vpa then dagh man haffde them lakt *ib* 1: 3891. a þem dagh som konunger hanom lägger *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). i þem stämpnudagh är hanum wardþer lagdþer *ib* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). dagh leggia *TB* 74. j forsaghdom thima som werkmästara lakt haffwa *SO* 23. lagde et rad sig i mellom *Di* 171. alexander . . . sin thanka genast thaghar lagdhe *(bestämde, fixerade?) Al* 7611. — *ordna, anordna, ställa.* the gatho lakt thz swa at konung erik loot sik nöghia vpa *RK* 1: 948. **24)** *lägga, underlägga, bringa (under sig).* aktilius wan hanum alt hans land aff, oc lagde thz op vnder sik *Di* 29. **25)** *lägga, försätta, bringa (i ett visst förhållande).* gorden bleff . . . ganska ilda lakt j ödho *FM* 391 (1508). **26)** *lägga, göra. med två ack. hvaraf den ene ett adj.* lägger ödhe *(ödelägger)* badhe hws ok land *Al* 1338. the ther stodho mote mz qwal the fingo aff mik nidherfal jak lagdhe them ödhe gööt thera blodh *ib* 1663. — *lägga, förklara, döma.* lagdhe alla hans fränder wtlägha *Bil* 788. *ib* 659, 660. *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). han lagde fridlösan grefua aff lippoldh *Bil* 771. lagdhis ok dömdis hädhin oc ful mz vantro *KL* 15. — **läggia sik, 1)** *lägga sig, försätta sig i liggande ställning, kasta sig ned, falla ned.* lagde han sik *(se prostravit)* til gudhelika böner *Su* 261. *ib* 69. — *lägga sig (till hvila).* gik han oc lagdhe sigh til sömpns *MB* 2: 211. **2)** *lägga sig, slå sig ned.* kom han bort oc lagde sik i skoga i konung ermentriks land *Di* 182. — *lägra sig, fatta posto.* karl knutzson . . . lagde sig hard at the reysa pala *RK* 2: 1252. **3)** *sätta sig i rörelse, begifva sig.* oppsprangh iämsköt en största grymber fysker aff dywpet oc lagdhe sik til landit *Lg* 3: 301. lagdhe sik til en genstigh *ib* 309. vestgöta sig alle fra honom lagde *(skilde sig från honom) RK* 2: 9163. — *tåga.* greca konungir . . . lagdhe sik til en stadh *Gr* 267. — *lägga sig, begifva sig. om fientlig rörelse till sjös.* om rigzens fiende wildhe . . . läggie sigh for reffle *FM* 389 (1508, *samt. afskr.*). at fyenderna te wille leggia sigh in wppo räffuelska ledhen *ib* 394 (1508?). **4)** *inlåta sig (i), befatta sig (med). med prep.* i. läggia tik i nokrom wådha *KS* 23 (57, 25). läg tik ey i the ting som tik äru ofhögh iui tina makt *ib* 22 (54, 24). läggr han sik i medh nokrom tera vp å annars fördervilse *(i förening med någon inlåter sig i sådant som går ut på en annans förderf) ib* 63 (157, 69). **5)** *företaga sig. med prep.* til. hans frender lagde sik til at röua *MD* 352. **6)** *hängifva sig (åt), egna, använda. med prep.* til. lagdhe hon sik til stora omsorgh at hiälpa henne *Lg* 3: 415. **7)** *arbeta (för), vara verksam (för), vara behjälplig (till). med prep.* um. thz iag epther myn fadher till welle kom bärgsmän lagde sig mästh ther om *RK* 3: *(sista forts.)* 5806. *ib* 5469. — *refl.* **läggias, 1)** *lägga sig, försätta sig i liggande ställning.* fore hans föter hon *(lejonet)* lagdhis tha *Iv* 2613. — *lägga sig (till hvila).* iacob . . . lagdhis wt a markena sidhan sool war sat *MB* 1: 218. **2)** *lägga sig, slå sig ned, lägra sig, slå läger.* tha sägilde thera hoffwod här vtan amynnit ok lagdis ther *RK* 1: 1647. tha lagdis hertogin a axawal ok med honom hans rothe all *ib* 3282. thädhan foro the oc lagdhos i depheta *MB* 1: 423. *ib* 424. *Iv* 1981. *Al* 4557. **3)** *lägga sig, frysa till. om is.* ysen lägs ther ofwon aa *RK* 2: 8072. *ib* 3: 2897. — *lägga sig, isbeläggas.* frychter jach, at the sma swnd skole leggias *BSH* 5: 326 (1508).

4) *upphöra.* at hänna lughin vanfrägdh matte läggias oc läkias *(Cod. C:* offrägdh matte läggias 938; *motsv. ställe i Bu har* vfrägh matte läias 30*) Bil* 938; *jfr* **läghia.** **5)** *begifva sig, fara, lägga ut.* för än skipit ladhis fran lande *ST* 43. — **läggia a,** *pålägga.* han böriar nw leggia skatten aa *MD* 369. *Jfr* **aläggia.** — **läggia af,** **1)** *lägga af, aflägga, bortlägga, aftaga och lägga från sig.* lagdhe aff sin hwita mantol *Bir* 3: 280. the lagdho aff sina hiälma *ib* 404. *Di* 204, 223. **2)** *taga af, taga bort, borttaga, aflägsna.* han lagdhe aff the klädhe *Fl* 1564. **3)** *lemna å sido, utelemna.* thykkir thik thz wara offlankt, tha läg een deel aff *ST* 165. **4)** *bortlägga, upphöra med.* läggia af syndena *Bo* 151. lagdho sidhan aff allan ohöwelikin leek ok danz *KL* 101. *Bir* 4: *(Avt)* 180. *KS* 24 (58, 25). *Al* 3177, 3391. *Ber* 278. *Lg* 3: 508. **5)** *afskaffa.* suerd ock spiuth lade iack åff *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6317. haffue wij oss tagit ffore aff at leggie sodane onytteliget gangn oc osämie *SO* 121. hwat som war mote the helghe kirkio skipan, thz skulle swa af lysas ok läggias af, at aldrigh skulle thz vp nyas *Lg* 3: 509. **6)** *bilägga.* fyr än wir läggium þät af therrä i mällin *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). — *Jfr* **afläggia,** *samt* **läggia ut af.** — **läggia bort,** *bortlägga, upphöra med.* lägh borth alla owerflödogha oc oskälika likamans kräselikheter *Su* 37. — **läggia fore,** **1)** *förelägga, framlägga (till kännedom).* j thesse eptirscreffno reghlo j huilke lägs hwariom fore helsonna wäghir *VKR* 8. **2)** *förelägga, bestämma, utsätta.* the lagdho fore en wissan dagh *Al* 637. *MB* 2: 286. *SO* 80. kommo ey tha som fore war lagth *RK* 2: 7998. — *Jfr* **foreläggia.** — **läggia fram,** **1)** *lägga fram.* lagdhe fram thän fingergulsins deel a bordhit *KL* 83. **2)** *erlägga, betala.* han legge fram fyratighi markar hinum, sum ekke wilia ryua *SD* 6: 181 (1350). **3)** *framlägga, framställa.* lagde the thz ärende fram *RK* 2: 8303. — *uppgifva, namngifva.* han badh them . . . leggia the forrädhara fram *RK* 2: 4907. — *Jfr* **framläggia.** — **läggia genom,** *genomstinga.* laghþe hänna siþo ginum mz suärþe *Bu* 512. *Bil* 229. *Jfr* **genomlaghaþer.** — **läggia i gen,** *lemna från sig, mista.* som alle ladhe liffuit i gän *RK* 3: 3506. *Jfr* **i gen läggia.** — **läggia in,** **1)** *lägga in, inlägga.* lägge thz in j en linnan klwt *LB* 1: 97. **2)** *begifva sig in, segla in.* lagdo sidan in till helgaa *MD* 345. lagde in til agdo sidho *ib* 352. — *Jfr* **inläggia.** — **läggia nidher,** **1)** *lägga ned.* lagdho han nidhir a iordhena *Bo* 210. lagde han jomfrvn nid *Di* 167. — *lägga ned (ett lik i jorden), begrafva.* ther ij lagdhin hänne nidher *Fl* 366. **2)** *lägga ned till förvaring, gömma.* läggia thz nidhir. ther thz var väl beuarat *Bo* 3. **3)** *nedlägga, nedtaga.* j . . . läggin nidhir min baner oc oprätin ouinsins baner *Bir* 3: 390. **4)** *lägga ned, kasta ned, föra ned.* riddara lagdos i tornit nidh *RK* 1: 3892. **5)** *lägga ned, lägga af, aftaga och lägga från sig.* lagdo thera vapn nid *RK* 1: 258. siin eghin klädhe lagdhe han nidh *Al* 2812. hon lagdhe nidher sin glädhis skrudh *Lg* 3: 235. **6)** *bortlägga, upphöra med.* leggia slikan darskap nidh *RK* 1: 3836. **7)** *nedgöra, fälla.* iiii tusendh ryzer ladhis ther nidher *RK* 3: 3650. **8)** *nedslå, kufva, dämpa.* legge nid hans stora hogmod *Di* 61. — **läggia sik nidher,** **1)** *lägga sig ned (till hvila).* hon . . . lagdhe sigh ther nidher *MB* 2: 211. lagdhe han sik nidhir at sofwa *Bo* 71. **2)** *lägra sig, slå sig ned.* konung birge lagde sik nidh j jöneköpung mz riddara ok swena *RK* 1: 3225. — *refl.* **läggias nidher,** *lägga sig ned.* lagdhis thaghar ij löpin nidher *Fl* 1333. lagdis annar thera nidher widher wäghin som dödher ware *Bil* 659. lagdhis thager ater nidher *ib* 275. the lagdhis alla sofua nidher *Fr* 2057. lagdhis sidhan nidher a thän muld ok hwilte sik op a sin skiold *Iv* 2573. — *Jfr* **nidher läggia.** — **läggia pa,** **1)** *lägga på sig, påtaga.* i leggen idhert harnisk pa *RK* 2: 3654. **2)** *gifva, medgifva, unna.* thz iach legger mik nokon roo eller hwilä pa *Va* 48. **3)** *pålägga (utgift el. skatt).* lagdo myket pa fore wäldh skuldh *Pa (Tung)* 33. — *Jfr* **paläggia,** *samt* **läggia up a.** — **läggia saman,** **1)** *lägga samman, lägga i hop.* lagdho sin änlite saman hwart vidh annat *Bo* 222. tha han hafdhe lakt saman bokena *ib* 56. han skal . . . läggia thiin öghon saman mz sinne hand *MB* 1: 254. lagde the sina hender saman, oc loffuade hwar annan sinä tro *Di* 167. **2)** *förena, samla.* cirus . . . oc darius . . . lagdho sik oc sit herskap saman a mot baltazar oc babilonem *MB* 1: 19. — *samla, hopa.* at läggia samman rijkt *RK* 1: *(Albr) s.* 212. *Ber* 236. **3)** *sammansätta, uppfinna.* lagdho the radh saman at swika han lönlica *MP* 1: 340. *ib* 2: 5. — *Jfr* **saman läggia.** — **läggia til,** **1)** *lägga till, tillägga, öka.* opta vpnyadhis thöm sorghin ok altidh lagdhis hänne ä nakat til *Bo* 202. **2)** *tilllägga, ytterligare säga.* lagdhe han thätta til sighiande *Bo* 186. *Bir* 4: 105. läg än til et ordh *ib* 1: 345. lagdhe han til *KL* 312. **3)** *tillägga, tillskrifva, lägga till last.* hon är orsaka for then gerning som thu legger henne til *Va* 36. *ib* 32. *MB* 2: 256. **4)** *vända, rikta.* hwar som the läggia sin hugh til oc godhwilia *MB* 1: 49. — *tillägga, rikta (mot), göra.* dömdes nilis persson heynus ffri for then til tal som oleff nilis[son] lade honom til at han skulde haffua slagit hans hustrv *BtFH* 1: 277 (1509). **5)** *försöka.* lagde tha til mz daghtingan *RK* 1: 1066. bid honum leggia til thz besta *MD* 332. **6)** *göra anfall (till sjös).* lagdho the annat sin til, oc sloghos med thom *Ansg* 193. **7)** *gifva, lemna, meddela.* j läggin til raadh oc päninga oc iak läggir til thwru oc manlikit hiärta *Bir* 2: 261. taghar them war faat tha lagdin them till *RK* 1: 231. allom lagde hon goth til *(förskaffade, beredde) ib* 2: 8375. **8)** *pålägga (utgift el. skatt).* att leggä thöm ydermer nokor scat eller gengiärdh eller thungä til *SD NS* 1: 248 (1403, *nyare afskr.*). — *Jfr* **til läggia.** — **läggia up,** **1)** *lägga upp, utbreda.* et täpete af silke som vpp scal läggiäs yui all cläþen *SD* 5: 564 (1346). **2)** *framställa, säga.* lägger opp *(proponit)* mark vmskiftelikin thing *Ber* 278. — *Jfr* **upläggia.** — **läggia up a,** **1)** *lägga på sig, påtaga.* lagde sin wapn vpa *Di* 182. lagde sit harnisk vpa *ib* 4. *ib* 6, 60, 79. **2)** *pålägga (utgift el. skatt).* lagde mykin skat vpa *RK* 1: 4085. läggia oppa thunga skatta *Bir* 4: 311. **3)** *anfalla, angripa.* at han sculle leggia sunden vppo *RK* 2: 1246. beerman badh alla läggia vppo *ib* 2359. *Jfr* **läggia** 17. — *Jfr* **läggia a, läggia pa.** — **läggia ut,** **1)** *lägga ut, erlägga, betala.* skal han lägghia en öre

wth *SO* 16. *SEG* 123. **2)** *vända, uttyda.* hwat hon goth gör, lägher han alth vth tyl ondho *Gers Frest* 31. **3)** *begifva sig ut, begifva sig bort.* lagdho wt oppa sina reso *Lg* 3: 296. — **läggia sik ut,** *lägga sig ut, sträfva, arbeta, vara verksam.* iag mig fast wth för riikit lagde *RK* 3: *(sista forts.)* 4942. — *Jfr* **ut läggia.** — **läggia ut af, 1)** = **läggia af 1.** lagde han sit harnisk wtaff *Di* 78. **2)** *bortlägga, låta fara, icke bruka.* giordis aldrigh bäter behoff ath leggiä strenghet och owilliä wtaff än nw *HSH* 18: 11 (1494). **3)** = **läggia af 5.** sverd oc spiut lagde iak vt aaff *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6317. — **läggia vidher,** *gifva ss ersättning.* hanom oc hans arwom annat staz swa mykith goz ii gen widher at lägia *SD NS* 1: 113 (1402). *Jfr* **vidherläggia.** — *Jfr* **at-, ater-, be-, bo-, for-, inne-, ivir-, kast-, radh-, skat-, skrin-, sköt-, sten-, um-, umkring-, und-, undir-, ödhe-läggia,** *äfvensom* **gul-, kors-lagdher.**

läggiare, *m. Jfr* **gatu läggiare.**

läggilse, *n. pl. Jfr* **til-, ödhe-läggilse.**

lägning, *f. Jfr* **a-, af-, for-, nidher-, pa-, til-, undir-, ut-lägning.**

lägha (legha), *f.* [*Isl.* lega] **1)** *liggande.* swa länge skal sofwas at kroppin af lägho ledhis *Bir* 4: 129. haffdo the ther skamma lägho *(lågo el. voro lägrade der kort tid) RK* 1: 2652. **2)** *läge.* swa goot gooz ok j swa godha legho *FH* 6: 17 (1447). — *Jfr* **aterlägha.**

läghþo rätter (lägho-), *m. L.*

läghe (läghie *SD NS* 1: 543 (1406). **legie** *ib* 544 (1406)**),** *n.* [*Isl.* lægi. *N.* lægje] *L.* **1)** *läge, belägenhet.* widerleggia clostrena swa got goz j swa godha läghe *SD* 5: 166 *(öfvers. i hds fr. början af* 1400-*talet).* biscop knute swa godha iordh foreläggia ii swa godho läge som honum at nögher *ib NS* 1: 34 (1401). *ib* 92 (1401), 99 (1402) *o. s. v. BYH* 1: 187 (1381, *nyare afskr.*), 195 (1385). **2)** *ställe hvarest fartyg ligga förtöjda, ankarplats, hamn.* til läghis komen *RK* 2: 6617. **3)** *läger, fältläger.* droghe än nw vtoff til theris läghe igen *FH* 6: 85 (1495, *afskr.*). — *Jfr* **altara-, ankaris-, bodha-, bryggio-, falka-, fiska-, fiske-, hamna-, hia-, iordha-, lagha-, lana-, löska-, siänga-, skalla-, skipa-, til-, ut-, viþer-, vinter-, väl-läghe.**

läghe, *n.* [*N.* lægje. *Jfr Isl.* lág] *ved af liggande el. kullfallna trän.* taka läghe thz till inga fanga nythir *TB* 75.

läghenhet, *f.* [*Mnt.* legenheit] *förhållande, omständigheter.* hwath lägenhet her paa ferdhä är *BSH* 4: 267 (1501). *Jfr* **läghnighet.**

lägher, *n.* [*Mnt.* leger] *läger, fältläger.* ther loth han bade plancka oc grafwa som han ville ther läger haffua *RK* 2: 8904. *Jfr* **borgha lägher.**

lägher, *n. L. Jfr* **löndar lägher,** *äfvensom* **läghre.** — **läghers bot,** *f. L. Jfr* **lägherbot, läghre bot.**

lägher barn, *n. L.*

lägherbot, *f. L. Jfr* **läghers bot, läghre bot.**

lägherstadh (leger staadh), *n.* = **lägherstaþer 3.** jak wil thar hawa met leger staadh *FH* 3: 64 (1445).

lägherstaþer (*ack.* **läghirstadh. lägher staadh** *Bil* 745. **lägherstat** *SD NS* 1: 72 (1401). **lägherstadher** *RK* 3: *(sista forts.)* 5785 *(i rimsl.).* **läghurstaþ** *SD* 5: 562 (1346). **läghurstadh** *ib NS* 1: 465 (1405). **läghurstad** *ib* 2: 86 (1409). **laghurstaþ** *SD* 5: 563 (1346)**),** *m.* [*Fnor.* legrstaðr] *L.* **1)** *liggplats, sofplats.* skipis them oc rwm hwar the sculu äta oc sowa. oc hafujn läghirstadh sik siälfuom *VKR* 5. **2)** *gömställe.* stodho snarliga vp aff synom lönligha rwmom äller lägherstadhom *MB* 2: 137. **3)** *grafställe.* þer vi baþin välyom varn läghurstaþ *SD* 5: 562 (1346). til varrä grift oc läghurstaþ *ib. ib* 563. *Bil* 745, 867. *MB* 1: 202, 268, 315. *SD NS* 1: 72 (1401), 227 (1403) *o. s. v. RK* 3: *(sista forts.)* 5785. *Lg* 3: 319. *LfK* 165. **4)** *afgift för grafställe och begrafning.* dömdes then helge kirkiö iij m. wtaff erich luntila for elin ibidem legerstadh och presten ½ m. för sin likstol aff henne trediunge *BtFH* 1: 137 (1507). — *Jfr* **ligherstadher.**

läghia (läia. -ir, -dhe), *v.* [*Isl.* lægja] *eg. göra låg, sänka; minska, stilla.* slikan wanda lägde han *RK* 1: 508. thit eghit ofwermodh läghia *Ber* 263. ihesus lägde hafsins storm *MP* 1: 71. *ib* 72. — *refl.* **läghias,** *minskas, stillas, upphöra.* lägdis lughin *Bil* 429. tha läghis wredhin j hiärtano *Bir* 3: 176. at hänna lughin vfrägh matte läias *Bu* 30. *Jfr* **läggia.** (*I* constantinus lägde läkedom *Lg (Cod. C)* 1026, *hvarest på motsv. ställe Bil* 565 *läses* lette, *insatt af senare hand öfver något bortskrapadt, synes* lägde *vara felaktigt.*)

läghil (*dat. med art.* **läghlenom** *ST* 347. *pl.* **läghlar),** *m.* [*Isl.* legill. *Mnt.* lechelen, lechelin, legelen. *Mht.* lægel. *Lat.* lagena. *Mlat.* lagula, lagellum] *lägel, kagge, aflångt kärl.* loth göra hwariom thera eeth baswn j sina höghro hand oc een toman läghil *(lechelin; Vulgata, hvarifrån stället är hämtadt, har* lagenas; *motsvarande ställe MB* 2: 90 *har* ena thoma flaska ällir eth tompt kar) j the winstro *ST* 347. j hwariom läghlenom war een brinnande lampa *ib.* j par læglæ *BYH* 1: 166 (1357). eth par läghla *SD NS* 1: 514 (1405). *LB* 4: 346. *Jfr* **byrdha-, redh-, spisläghil.**

läghlika (läglika. läghligha *FH* 3: 20 (1442), 22 (1442) *o. s. v.* **läghelika** *BYH* 1: 187 (1381, *nyare afskr.*). **läghelica** *ib* 195 (1385). **legelicha** *SD NS* 1: 498 (1495)**),** *adv. läglligt, lämpligt.* swa godt godz, som honom swa läglika ligger *SD NS* 1: 109 (1402, *nyare afskr.*). *ib* 498 (1405). *BYH* 1: 187 (1381, *nyare afskr.*), 195 (1385). *FH* 3: 20 (1442), 22 (1442) *o. s. v.*

läghliker (legligh. *n.* **lägligit. läghelikit** *SD NS* 1: 297 (1403), 2: 95 (1409). **läghalikat),** *adj.* [*Mnt.* legelik] *läglig, lämplig.* hanom . . . swa got godz ii geen läggia, swa läghalikat *SD NS* 1: 203 (1403). *ib* 2: 95 (1409). ther thet hänne läghelikit är *ib* 1: 297 (1403). hwad hanom besth lägligit är *SGGK* 104. paa en legligh tidh och stadh *SD* 5: 211 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* i godho oc läghlico widhergielde *ib NS* 2: 134 (1409). *Jfr* **beläghliker.**

läghlikhet (läghlighet. läglighet. leglighet. läghelighet. -ir), *f.* [*Mnt.* legelicheit] *belägen-*

het, läge, beskaffenhet. at besee oc förmärkia landzsins skipilse oc läghelighet *MB* 2: 5. til at bespeya oc offwir wägha läghlighetena oc folksens skipilse *ib* 39. — *ställning, förhållande, omständigheter.* lämpä siith tall . . . effter lägeligheten *HSH* 19: 112 (1505). epter sadane läglighet *BSH* 4: 317 (1502). faar man taga syne ärende epter landzsens läglighet *ib.* lägligheten som nw tilstonder kräffwer thet *ib* 5: 89 (1506). gud goffue, ider leglighet ware sa, thet i syälfwe komme här til tals medh them *ib.* kan han edert herredöme wnderwisa om alla läglighether, her pa färde äre *ib* 137 (1507). *ib* 198 (1507) *o. s. v. FM* 213 (1504). gud giffue, attet vore i eders ädelhetz legligheter attj matthe snarlige finnes karsk, swnd oc helbrögdä pa bodhä sidher *ib* 494 (1510). — *tillfälle.* om ther finnes kunne lempelig leglighet til *FM* 486 (1510). — *läglighet, lämplighet.* at the rytzer holle then dagh som the finne legligheten til *FM* 486 (1510). — *beqvämlighet.* ffore ena ängh . . . huilken som liggher wndher kaialaby . . . badhom oss til mak ok läghlikhet *FH* 3: 22 (1442). *BYH* 1: 267 (1469). — *Jfr* **beläghlikhet.**

läghnighet (legnighet. -ir), *f.* [*Mnt.* legenicheit] *lägenhet, förhållande.* ad forhöre hennes vilie oc legnighether *BSH* 5: 62 (1505). for thenne legnighet *ib.* *Jfr* **läghenhet.**

läghra (-adhe), *v.* [*Jfr Mnt.* legeren] = **läghia.** for clostirsins skam oc wanfrägdh stillas oc läghraskolandis *(pro sedando scandalo et infamia monasterii) Bir* 4: 60. — *refl.* **läghras,** = **läghias.** lughin läghradhis *ST* 99. *Lg* 472.

läghra (legra. -adhe, -at), *v.* [*Mnt.* legeren] *lägra, inqvartera.* vi haffue legred folkit ij thenne ij (2) bir *BSH* 5: 156 (1507). — **läghra sik,** *lägra sig, slå läger.* tha sik hafdhe läghrat thän här *Fr* 473. läghradho sik alle ther *Al* 5661. *ib* 928. *RK* 2: 4189. — *refl.* **läghras,** *lägra sig, slå läger. Al* 5618. — *Jfr* **beläghra,** *äfvensom* **lighra.**

läghre (leghre *SD NS* 1: 390 (1404). **leggre),** *n. L.* **1)** *läger, liggplats. Ber* 273. **2)** *läge, belägenhet.* hanom . . . et annat swa goth godz widher lägya i swa godho leggre, som tätha ligher *SD NS* 1: 234 (1403). *ib* 390 (1404), 457 (1405). — *Jfr* **lägher, lighre.**

läghre bot, *f. L. Jfr* **lägherbot, läghers bot,** *äfvensom* **lighris bot.**

läka (*pres.* **läcker** *LB* 7: 354**),** *v.* [*Isl.* leka] *L. läcka, drypa.* vatnitt läcker ter wt idkelica *LB* 7: 354.

läkatter (lekatter), *m.* [*N.* lekatt] *L.* — **läkatta skin (lecatta-),** *n. L. lekattskinn.* mantellum meum foratum cum pellibus hermelinis. I. lecattaskin *SD* 2: 158 (1293). fyra hundradh läkatta skin *Al* 7787. läkatta skin som nw kallas hermelin *PK* 221.

läke (*ack.* **läkia),** *m.* = **läkir.** haffdin med sik en läkia *RK* 1: 2947 *(i rimsl. m.* räka*).*

läkebladh, *n.* [*N.* lækjeblad] *läkeblad, groblad, plantago major Lin.* tak läkeblad *LB* 2: 58. *Jfr* **läkis bladh.**

läkebok, *f. läkebok.* swa mykin wisdom som j läkebokenne scriffuas *LB* 2: 60. *Jfr* **läkiara bok.**

läkedomber (lekedomber: -dom *MB* 1: 453; *LB* 7: 270; **-doma** *ib* 254. **läkadoomber: läkadoom** *Al* 9954. *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* lækidómr] **1)** *läkande, botande, bot.* hon forgiorþe rikt fäþärne for läkedom a heþna läkera *Bu* 513. ey är än läkedoms time *(tempus sanitatis) Bir* 1: 398, 3: 350. swa lang läkedoms dwala *(mora sanitatis) ib* 1: 398. *ib* 3: 350. **2)** *läkedom, läkemedel, botemedel.* bedhas af guz ängle til läkedom oleum aff miskunna thrä *Bil* 88. hänne munde engin annar läkedombir dugha *ib* 109. *ib* 255, 427. *Bo* 96, 104, 232. *MB* 1: 60, 108, 299, 453, 454. *Bir* 2: 175, 269. taka läkedom *ib* 5: 46. taka läkedomen *ib.* rönte sik gagnlöst manga läkedoma *Bil* 289. man skal smöria tom med lekedoma oppo naflan *LB* 7: 254. läkedom ffor byld *ib* 2: 60. *ib* 59, 7: 296. at sighia thik läkedom til thinna sooth *ST* 464. *LB* 7: 293. cant thu mik läkedom wisa vidh thenna sot *Bil* 312. mot thy andra är tholkin ödhmiukt bäzste läkedombir *Bir* 2: 158. mot thz första gifwir iak thik tre läkedoma *ib* 1: 65. *LB* 7: 270. **3)** *läkekonst, läkarekonst.* mär mästare til läkedom *Bil* 382. mästare j läkedom *Bir* 2: 269. ther i läkadoom konstigh war *Al* 9954. ath stwdera läkedom *PM* XXVII. the som läkedom idhna *MB* 1: 71. vm nakir idhna läkedom for mina skuld *Bir* 2: 269. idhna läkedoma for värlz atirlön *ib.* — *Jfr* **bonda-, drykkis-, helso-, hästa-läkedomber.** — **läkedoms doktor,** *m. doktor i medicin, läkare. PM* XXVII. — **läkedoms drykker,** *m. läkande el. helsogifvande dryck. MB* 1: 71. — **läkedoms gava,** *f. läkemedel.* stors siukdoms läkedoms gafwa *(medicamentum et antidotum magnæ infirmitatis) Bir* 2: 39. — **läkedoms koster (lekedoms-),** *m. kostnad för läkemedel och läkarevård.* skal han giälda allan lekedoms kost oc helso rökt *(impensas in medicos) MB* 1: 336. — **läkedoms list,** *f. läkarekonst. Bu* 513. — **läkedoms lön,** *n. pl. betalning för läkarevård el. för vård om en sjuk.* gaff läkedoms lön for han *MP* 1: 270. — **läkedoms smyrilse (-smörilse),** *n. läkande salfva.* jak smorde andra mz helsamom läkedoms smörilsom *Bir* 1: 354. — **läkedoms yrt,** *f. läkande ört. Su* 443.

läkeliker, *adj. Jfr* **oläkeliker.**

läkeplaster, *n. läkande plåster. LB* 7: 326.

läkia (lekia *MD* 349; *Di* 191. **läkya** *LB* 7: 301, 304. **läkkia: läkkias** *KL* 287. **läka** *RK* 3: 2526. **lekä** *Di* 191. **leke** *ib. pres.* **läkir** *KL* 378; *MB* 2: 374; *LB* 7: 281, 288, 297 *o. s. v.* **läker** *ib* 5: 81, 82, 7: 293, 294, 295, 296, 297 *o. s. v.* **läke** *ib* 5: 80. *impf.* **läkte. lekte** *Di* 192. *part. pret.* **läkter: läkt** *Bo* 134; *MP* 2: 5; *se vidare* **aterläkia, oläkter. lekter** *Di* 192, 193**),** *v.* [*Jfr Isl.* lækna] *L. läka, hela, bota.* han . . . läkte siuka *Bu* 100. nw läkir thänne här a varom höghtidhis dagh. lama män. halta. döfua. blinda. limalösa. spitälska. ok thöm ther bilagdhe äru mz diäflom *KL* 378. *MB* 2: 374. *Bir* 1: 14, 2: 6, *MD* 349. *Di* 191, 192, 193. i symonis huse hwilkin som ihesus hafdhe läkt af spitälske soot *MP* 2: 5. (sanctus petrus) . . . läkte . . . mangha salogha sial ok siuka likama *Bu* 101. läkia siälenna sar *ib* 186. jak styggis ey at hanna ok smöria ok läkia the saarin *Bir* 3: 230. ingen kunne thenne *(värken)* läka *RK* 3: 2526. blomster . . . (lact) jfuir siuka läkte them aff alskona sottum *Bil* 288. far nagor frost j föterna skal han smöria tom med biörna iister ted läkir tom *LB* 7: 288. ted läkir podagel *ib.* stöt alt tetta til saman, oc smör pa hwad

saar tw vil ted läker ted snarlica *ib* 293. hon *(askan)* biter ted onda wtt oc läker saritt *ib* 295. tz drager tz onda wtt, oc läker fistelen oc kreffweten *ib. ib* 5: 80, 81, 82, 7: 294, 296, 301. tz hielper oc läkir inwertis *ib* 281. te (ɔ: feneka rötir) hela oc läkya *ib* 304. ted läkir mykit *ib* 297. hon *(örten)* helar oc läkir mykyt vel *ib* 299. *ib* 301, 302, 304. te (ɔ: roffuor) läkia oc hielpa ffŏr köld i föterne *ib* 288. ginstan hon är läkt oc vidhir fangitz tha leer naturin mot thy hänne är naturlikit *Bo* 134. — *bota, godtgöra, försona.* at iak nakraledhes kwnne fförwärffua then helsamma läkedomen, til at bötha oc läkia mina synder *(in remedium peccatorum meorum) Su* 187. läk mz tarom wtan atherwändo thz thu hafwer ofwer fareth nakra puncta thinna reghlo *Ber* 38. — *refl.* **läkias,** *botas, blifva frisk.* en man qwaldir af diäfwlenom fördhis til en hälaghan munk at han matte läkkias *KL* 287. *Bir* 1: 397. han skal faa mina nadha olio mz hulke alle hans limi skulu läkias *ib* 2: 186. — **läkia ater,** *läka, hela.* läkte atir sarit *ST* 474. *Jfr* **aterläkia.** — *Jfr* **saman-, til-läkia,** *äfvensom* **oläkter.**

läkiare (**lächiare** *Di* 261; **-a** *Bu* 513. **läkäre** *Bil* 605; **-en** *MP* 1: 26. **läkere: -a** *Bu* 513. **lekare: lekara** *Su* 224. **läkiar** *(ack.) Al* 2566), *m.* [*Jfr Isl.* læknari] *L. läkare.* varo goþe lächiara *Bu* 513. hon forgiorþe rikt fäþarne for läkedom a heþna läkera *ib.* likamans läkiara the blyghias widh sit nampn, för än the nima gräsanna krapt, oc än magho the meer blyghias, som wilia wara siäla läkiara, oc kunno ey wars herra budhordha krapt, oc the hälgho script *MB* 1: 291. huar siukir man är j huseno vm mästirlikin läkiare jngaar til hans vndirstar han rasklica aff yttro teknomen siuka manzsins siukdom *Bir* 2: 269. jak är swa som godhir läkiare ok yrta blandare *ib* 3: 127. the sökia opta . . . läkiarins hws *ib.* hans doctores som kallas medici ällar natwrlika läkiara *Lg* 3: 314. thu äst läkiare *(medicus)* ok wilt hawa vtwaldan kost *KL* 79. alexander badh philippum kalla sin läkiar mäster fore alla *(vocavit ad se medicum suum nomine Philippum . . . erat . . . medicus ille . . . in omni arte medicinæ perfectus) Al* 2566. *Bil* 109, 215, 255, 426, 605. *MB* 1: 453. *GO* 653. *KL* 362, 365. *MP* 1: 26. *Bir* 1: 351, 396, 397, 398, 2: 175, 5: 46. *Al* 2469, 9953. *Su* 224. *Di* 261. — *Jfr* **himirikis-, sara-, siäla-läkiare,** *äfvensom* **läkir.** — **läkiara bok,** *f. läkarebok.* leta ther moth lekedom j te danska läkiara bökir *LB* 7: 270. *Jfr* **läkebok.** — **läkiara fä (läkäris-),** *n. L.*

läkir (*Bil* 259. **läke** *Al* 2609; *Lg* 1028. **läkär** *MD (S)* 264. *med art.* **läkirin** *Bir* 2: 269. *ack.* **läke** *Lg* 993, 1010. **läkir** *Bil* 312 *(på två ställen),* 313 *(s.* 312 *på det ena stället samt s.* 313 *af samma hand som skrifvit det öfriga rättadt till* **läkira**). *dat.* **läke** *Al* 2568, 2616), *m.* [*Jfr Isl.* læknir] *L. läkare.* badhe siäla läkir ok likama *Bil* 259. *ib* 312, 313. *Lg* 1010, 1028. *Bir* 2: 269. *Al* 2568, 2609, 2616. *MD (S)* 264. *Jfr* **läke.** — **läkis bot (läkers-),** *f. L.* — **läkis gipt (-gift),** *f. L.* — **läkis giäf** (*L.*; *SR* 53. **läkis gäf** *L.* **läkirsgäf** *L.* **läkiärs gäf** *L.*), *f. L. läkarelön, läkarearvode. SR* 53. — **läkia mästare,** *m. öfverläkare, förnämste läkare. Al* 9856.

läkirska, *f. läkerska. ST* 447. *Su* 207.

läkisbladh, *n. läkeblad, groblad, plantago major Lin.* taagh . . . läkis bladh *LB* 2: 10. *Jfr* **läkebladh.**

läktare (lectare), *m.?* [*Isl.* lektari. *Mlat.* lectorium] *läspulpet, i en kyrka på gränsen mell. kor och långhus befintlig upphöjd plats hvarifrån föreläsning ur den hel. skrift egde rum samt offentliga tillkännagifvanden gjordes.* jerngrindär lectare oc helie licame kor lodh han göra *MD* 441. — **läktara dyr (lectara-),** *n. pl. L.*

läkza (lexa. leczsa), *f.* [*Isl.* lektia. *Fgutn.* leccia. *Mnt.* lexie, lectie. *Lat.* lectio] **1)** = **läkze 2.** laaso vigilias mz IX leczsor jn til laudes *LfK* 256. med tre lexor *DD* 1: 207 (1508, *eft. nyare aftr.*). **2)** *undervisning.* the nima ey mina läkzo älla min visdom *Bir* 1: 101. — *lärdom, lexa. bildl.* the kende honom tha ena lexa ny *RK* 2: 5639.

läkze (*Bo* 56; *Bir* 2: 107; **-om** *VKR* 59. **läcze** *(gen. pl.) Bir* 4: 101. **lecze** *ib* 5: 61; **-er** *ib* 60, 93; **-ena** *ib* 35, 60; **-om** *VKR* 14. **läczse: -om** *Bir* 4: 11. **läkxe** *ib* 2: 141. **lexe: -ena** *ST* 194; **-omen** *ib.* **leccie: -om** *SD NS* 1: 73 (1401). **läzce** *Su* 262. **lätzce: -ena** *ib* 263. *pl. ack.* **-er** *FH* 1: 54 (1485); *Bir* 5: 60, 93; **-e** *ib. med art. nom.* **-enar** *ib* 60. **-ena** *ST* 194. *ack.* **-enar** *Bir* 5: 61), *f.* **1)** *läsning, det som läses.* gudz läkze *(d. v. s. gudlig läsning)* aktas ey *Bir* 2: 107. hör the läzce jak wil for tik läsa *Su* 262. *ib* 263. **2)** *stycke ur den hel. skrift el. ur annan religiös bok hvilket föreläses el. sjunges vid gudstjenst el. i ett kloster under måltid.* see huru ödhmiuklica han las sina försto läkze *Bo* 56. j leczomen oc responsoriis magha sithia hwilka som wilia *Bir* 5: 18. *ib* 60, 61. tha man läs pater noster fore lexomen *ST* 194. mädhan lexena läsas *ib.* astundadhe at wita vm gudhz modhor thäktis at han lät siunga nyio läkze j hänna ottosangom *KL* 96. i myne modher jomfrw marie wirdnyng skulu söstrana sionga hwar dagh höghtidhelika hänna tidhe medh treem läkzom *VKR* 59. *Bir* 4: 11. for hwars thera siäl som döör aff them sculu haffuas thre messor . . . oc thre vigilie hwar thera medh threm leczom j brödhranna choor *VKR* 14. j thenna aminnilse läsi huar syster wigilias mz ix lecze *Bir* 5: 93. nar nakor persona, systerällir brodher dör, tha göris full tiänist mz ix leczer for then dödha oc thre psaltara *ib.* tha manadhin är framlidhin, tha haffuen manadha mot, som är wigilias mz ix leczer *ib.* j nio läcze högtidh *(in festis novem lectionum) Bir* 4: 101 *(jfr Du Cange* festum*).* skulw . . . sighias twa vigilie aff ix lecciom i hwario wikw *SD NS* 1: 73 (1401). maa abbatissan . . . sighia systromen nakot til hugnadh aff the leczena *Bir* 5: 35. **3)** *läsning, lektion, undervisning.* thw nampt j dagh j thine läkxe gamalt ordhquädhe *Bir* 2: 141. — *Jfr* **bordhläxe.**

lälla? *v. luta, slutta. part. pres.* pa brädy som standa langs ath lithith lällandis *(för* hällandis, *af* **hälla,** *som då skulle här hafva den annars i medeltidsspråket ej anträffade bemärkelsen: hälla, luta?) PM* LI.

lämia, *v.* [*Isl.* lemja] *slå, mörbulta.* lot han . . . lämias oc hudhstrykas *(plumbatis cædi) Bil* 444.

lämpa, *f.* [*Mnt.* limpe] **1)** *lämpa, lämpligt el. passande sätt att gå till väga el. skicka sig.* the kunno tha hwarken lat eller lempe *RK* 2: 6501. **2)** *varsamhet, försigtighet.* mz lämpe sig sa fra konung karl drager *RK* 2: 9195. stoor lempe skall der till finnes *BSH* 4: 271 (1501, *nyare afskr.*). wil ther dragess lämpo til och longh tiidh, sa ath hastighet icke merkes i nogen matho *ib* 317 (1502). — *försigtighet, förställning.* thenne saak och flere skal man ytermere betänke med lämpe och snedikheter, än med rätfärdighet *BSH* 4: 317 (1512). med listh lämpä nyäfwnder eller hiälpäradhä *HSH* 19: 10 (1501). **3)** *utväg, sätt.* kunnä väll raadh och lempä finnes till ath i bliffwa thet kymber qwith *HSH* 19: 67 (1505). huat foga oc lempa ther tiil finnas kan *BSH* 5: 26 (1504). *ib* 173 (1507). vppa thet gudh . . . ville giffwe oss noegen lempe tiil at aff stille swdana forderff *ib* 208 (1507). gud geffuer oss licke och lemper tiil at affuerie the hedzske rigisins fiendher *FM* 403 (1509). hwadh lempe eller radh ther til kunne finnes sadant at betagha *BtRK* 451 (1520). medh nogrä andre lemper och gode foger stillä tessä twisth *HSH* 20: 109 (1507). haffwe wij . . . medh alla lempor och fogor . . . bönfalne warith *BSH* 5: 317 (1508). — *sätt, vis.* drapp konwng isyng oc hans söner nyo . . . faszhålt och dethleff mz samme lempa (*likaledes*) *RK* 1: (*Yngre red. af LRK*) *s.* 256. — *sätt, afseende.* vi . . . lofwe . . . i alle lämpor och sager saa skickat *BSH* 5: 359 (1509, *nyare afskr.*). — *Jfr* **olämpa.**

lämpa, *v.* [*Mnt.* limpen] *anordna, inrätta.* teckis idert herredöme oc lempe thet breff swa then gode herren erchebiscopen kwnne thet oc besegle *FM* 496 (1510). kunnä han mikit lämpä siith tall aff then fornwmpst gudh haffuer honum giffuit effter lägeligheten *HSH* 19: 112 (1505). — *foga, ställa.* will jach . . . fynne rad och synne ath lempet i en god matthe *BSH* 5: 447 (1511). — *Jfr* **belämpa.**

lämpelika (lempeliga), *adv.* [*Mnt.* limpeliken] **1)** *med lämpa, på ett fogligt el. lämpligt sätt.* thet gik lempeliga til *FM* 130 (1502). **2)** *beqvämligen, lätt.* huru han och hans partii lempelighasth kunde oss förderfwe *BtRK* 379 (1501). *ib* 451 (1520).

lämpeliker (-lig. -lighen (*n. pl.*)**),** *adj.* [*Mnt.* limpelik] *lämplig, passande, tjenlig.* mång lempelighen stycker han moth them fan *RK* 3: (*sista forts.*) 5566. ar thedt lempeligest *BSH* 5: 10 (1504). om ther finnes kunne lempelig leglighet til *FM* 486 (1510). *Jfr* **olämpeliker.**

lämu gildri, *n. L.*

län (lään *Al* 9544. **len. leen** *LB* 3: 195 (*rimmande med* ringben)**),** *n.* [*Isl.* lén] *L.* **1)** *lån.* at the take sik gulkar oc silfkar oc godha gärsämio at läne aff egipto landz folke *MB* 1: 306. *ib* 307, 311, 312. beddis brödhit til läns *Bo* 151. aff hwem han then pilthen thil läns bädhes *SO* 16. hwat ey skal jak taka päninga til läns oppa mina tro til nakan vissan tima *Bir* 3: 125. **2)** *län, förläning, af konung åt en underlydande till förvaltning och nyttjande öfverlemnadt område.* än konungin hafdhe länt j sina dagha nakrom herra nakan kronönna deel ok konungenom dödhom then herran oc hans äptirkomara behiollin thz länit (*concessa*) for sit eghit *Bir* 3: 400. län ok goz vil iak idher gifua *Fr* 727. taghin badhe land ok län *ib* 730. wil han haffua landh ok län *MD (S)* 242. hwar ärlig herre oc godh man som land och län haffuä aff ider naade *BSH* 4: 268 (1501). *RK* 1: 545. *Al* 9544. han gaff ok länte marghan län *ib* 3799. mz konung karls län the folkit sampnad hade *RK* 2: 9153. aff kronana hadhe han mykit län *ib* 3: 3196. togh han her iwarss län all *ib* 3203. i hwarth län iag giorde oc sa *ib* (*sista forts.*) 5208. the län tyust, kind oc ydhre *SD NS* 1: 17 (1401). aff thy länena, svm iak hafuer aff miins herra konvngxsens naadh, som heter mädhilpadha *ib* 642 (1407). beholle kronenis len rekerne *BSH* 5: 298 (1508). anama thet stykke län, i hanom tilbwde *ib* 317 (1508). sidan staden och läneth ighen tageth war . . . fran [fien]da hender *ib* 318. eder herredömes breff pa calmarna län *ib* 352 (1509). all annan skat her aff stokholms län quit ok fry ath haffua *ib* 493 (1512). skall thw strax kennis vedh stäkeholm och tess len *HSH* 19: 163 (1506). **3)** *ämbete, tjenst.* han war först soknare oc swa foor han epter höghrom länom til han wardh römsker keysare *Lg* 1003. the hafua ok thz til läna, at twa aff thöm skulu konungin thiäna eet aar *Fl* 1016. *ib* 1359. **4)** *tillåtelse.* min signode gwd . . . giffwe mik ther til loff oc leen *LB* 3: 195. — *Jfr* **borghlän.** — **läns härra,** *m. L.* — **länsman (lääns-. länz-** *SD NS* 1: 256 (1403); *Pa (Tung)* 34; *BtFH* 1: 141 (1507), 213 (1507), 217 (1507), 218 (1507) *o. s. v.* **länsmaþer** *L.* **länsmander** *L. pl. med art. nom.* **länsmenna** (*för* **-mennena**) *Di* 179. *ack.* **länsmennena** *ib.* **lensmennena** *FM* 358 (1508). **lensmennene** *BSH* 5: 148 (1507)**),** *m.* [*Isl.* lénsmaðr] *L. länsman, ämbetsman, konungens tjensteman inom hvart härad. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 102 *f.* här scal war lensman atwactä oc þässä brutäpäningä vpp takä ok skiptä *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). scal lensmannen näfnä tolf astäþu män *ib.* gywer länsman bondänom skuld *ib.* anundh länsman i ösby *ib NS* 1: 56 (1401). länsman i sama hundare *ib* 95 (1402). gifuer jac domarenom oc länzmannom i sama hundare, som gozit liggher, fulla makt oc alla thetta gooz fast fara *ib* 256 (1403). *ib* 2: 230 (1409, *nyare afskr.*). at engin foghet, ämbitzman eller lakkere eller lensman . . . hauä macht til at leggä thöm ydermer nokor scat eller gengiärdh eller thungä til *ib* 1: 248 (1403, *nyare afskr.*). wi . . . forbiudhom allom foghotom och läänsmannom opter meer hindra äller quälia *VAH* 24: 328 (1353?). talade jak til lansfoghaterna ok til lensmennena ter om *FM* 358 (1508). thet i (*inbyggarne i Vedens härad*) wele ekke haffwa haraldh til edher länsman *BSH* 4: 99 (1483). i skolo sielffue lägge honom (*den härtill af riksrådet förordnade Tord Filippusson*) iij dandemän i waledh aff edher. ther aff skal han taga en aff til länsman *ib. ib* 1: 132 (1371), 3: 147 (1463). *BtFH* 1: 141 (1507), 155 (1507) *o. s. v.* dömdes nilis länzmen (*för* -man) . . . sin vxe igen *ib* 213 (1507). dömdes thenne för^ne^ hwar tere sak til iij m. for the icke wilde bliffue länzman *ib* 236 (1506). meste partin aff lensmennene her pa landet (*Öland*) *BSH* 5: 148 (1507). alle lensmen söder pa landet (*Öland*) *ib* 155 (1507). höra . . . rekinskap aff foghodom länsmannom oc ämbitzmannom *Bir* 3: 305. *ib* 311. frälste fatika af omildom länsman (*exactore*) *ib* 1: 390. *Pa (Tung)* 34. — (?) kallade länsmennena (*lanzmenn*) saman *Di* 179. nw swarade

länsmenna *(landzmenn) ib (på dessa båda ställen hade man väntat* lans- *el.* landz-; läns- *torde bero på missförstånd af öfversättaren el. afskrifvaren).* — **läns-präster,** *m. L.*

läna (lena. *pres.* **-er** *MB* 1: 188. **-ar** *Lg* 3: 336. *impf.* **-te.** *part. pret.* **-ter),** *v.* [*Isl.* léna] *L.* **1)** *commodare, mutuare, låna, utlåna, lemna ss lån el. försträckning.* länte hanom sin asna *Bu* 173. *Bo* 21. *Di* 79, 112, 144. konungen länthe them aff pryzsen mykit gull *RK* 3: 537. *Bir* 3: 432. — *öfverlåta, lemna (menniskor till bistånd).* bidher konungin sina dotter, at hon wille läna moysen sino folke til forman, hon länte honom moysen nödhugh epter mykla bön *MB* 1: 279. thz folk han hade honom länt *RK* 1: 824. *Di* 34, 206. — *låna, upplåta, medgifva begagnandet af (fast egendom).* the hawa oss länt thässe therra goodz *SD NS* 1: 317 (1404). löste thesse forsagdho gozen i geen til siin, som han länt hafdhe for:da folka karlsone til godo i hans liifftima *ib* 371 (1404). länte them en gard *RK* 1: 4384. länte them eth hwss *ib* 2240. hus läna þöm sum beþäs med gooþ wiliä *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). ey vilia the taka mik j herberghe älla läna mik hws *Bir* 1: 158. at thw vili läna hanom sällan til sunnadagx *KL* 217. them herbärghe läna *Lg* 3: 725. *ib* 336, 714. *MB* 1: 188. *KL* 105, 239. **2)** *förläna, förunna, gifva.* ther tholka gafwor thör at läna *Al* 2316. iak bidher thik läna os nakath radh her til *Fl* 417. biscops skrudhin skal ey länas *(concedi)* androm for manna vinskap *Bir* 1: 317. — *särsk. om gudomliga gåfvor (hvarvid dock äfven bet.* **1** *kan anses ingå i ordet).* han (ɔ: gud) er welduger ouer them bade (ɔ: all jorderikis frygd ok hymmerikis nade) at giffwa ok läna hwem han thz an *RK* 1: 5. han vannytiadhe thz som honum var länt *(concessis) Bir* 2: 198. världz thing äru mannenom länt til vidhirthorfft *ib* 229. *ib* 275, 3: 45. herran gudh haffwir mik länth liffwit . . . än til närwarandis dagh *MB* 2: 40. **3)** *förläna, öfverlåta ss län el. förläning.* än konungin hafdhe länt *(concessisset)* . . . nakrom herra nakan krononna deel *Bir* 3: 400. thz (ɔ: landit) var ey honum länt ok ey pantsat *ib* 401. om j [1] dag länte han wäl iij et län *RK* 2: 7366. konungen lenthe hanom . . . badhe oland oc norundh *ib* 7522. *SD NS* 2: 81 (1409, *gammal afskr.*). *Al* 3799. *RK* 1: *(LRK) s.* 216. hertoghen lente them gotz ok wald *RK* 1: 885. foghtedöme monde han honum läna *ib* 3: 178. **4)** *låna, taga lån.* bögynner k cristiern borgha och läna tiil ath löna sina swäna aff somme c [100] mark och somme tw *RK* 3: 675. — *låna, taga ss lån.* lente ther harnisk aff en bondä *Di* 89. — **läna sik,** *öfverlemna sig.* läna sic atar ihesu christo vndi cristno tro *Bu* 29. — *Jfr* **be-, bort-, for-, ut-läna,** *samt* **lana.**

länd (*pl. nom., ack.* **ländir** *MP* 1: 277. **länder. lände. ländä** *Iv* 3060. *med art.* **ländirna** *MP* 1: 277. **länderna. ländena** *MP* 1: 49. **ländänär** *ib*), *f.* [*Isl.* lend] *länd.* läg thina hand vnder mina länd *(femur)* oc swär *MB* 1: 203. lagdhe swennen sina hand vnder sins herra länder *ib. ib* 257. skulin i giordha idher om länderna *(renes) ib* 308. bar honom eth klädhe mz hulko han gladlika sina lände *(verenda)* hulde *Bir* 1: 30. *ib* 2: 132. signadh vari thin länd *(lumbi) ib* 4: 138. wälsignadho warin thina . . . benedidho lände *ib* 151. *MP* 1: 49, 277. *Iv* 3060. *Al* 9465. *Lg* 725. *MB* 2: 76, 96. — **ländа värker (lindhä-** *LB* 6: 106), *m.* [*Isl.* lendarverkr] *värk i länderna. LB* 1: 98, 2: 34, 4: 345, 6: 106, 7: 1, 70, 138, 267 *o. s. v.*

lända (lenna *RK* 3: 3581. **lenne** *ib* 3942. *pres.* **-ir.** *impf.* **-de. -adhe: ländedhä** *FM* 126 (1501)), *v.* [*Isl.* lenda] **1)** *komma till land, landa.* j calmarna tenkte han at lende *RK* 2: 7247. vid grabrödra holm the forst lände *ib* 5157. han seglar aastadh och wiil i ryzelandh lända *ib* 3: 4121. her ländedhä oc nokre aff kongenss parthy met iij skib ythersst i skeren *FM* 126 (1501). **2)** *lända, anlända, komma.* then herran som ther lände *Al* 607. widh thz östra haffwith monde han lända *ib* 8804. sidan han j wärend lende *RK* 2: 8755. *ib* 2438, 3: 2683, 2957, 3581, 3942. sidhan han *(pilen)* ländir j maalit *Su* 236. — *Jfr* **landa.**

ländastaþer, *m. L.*

länder, *adj. L.*

ländinär (lendener. lendäner. ländänär), *n.?* [*Mnt.* lendener] *till rustningen hörande gördel kring länderna. SD* 1: 740 *(omkr.* 1280-*talet).* meum lendæner quod est kraxta *ib* 2: 165 (1294). armaturam meam cum torace platæ et lædæner *(för* lændæner*) ib* 338 (1301, *gammal afskr.*). dono . . . unum lendener *ib* 3: 17 (1311). confero . . . vnum lændinær *ib* 287 (1316). lumbare dictum lændænær *ib* 4: 400 (1334).

längd (länkd), *f.* [*Isl.* lengd] **1)** *längd. i rum.* tedhe han mik längd oc bred hwar jac sculdhe gudz mönster byggia *Bil* 846. *Fl* 1240. *Al* 7327. hänna längd war siäxtighi fota *ib* 4925. haffua qwämmelika formaa j länkdinne *Bir* 5: 45. gak ower alt rikith a längd oc bred *MB* 1: 180. oplatit hafua . . . wan gardh . . . a breddena vidhir gathuna xxx alna, östan xliiij alna, a lengdhena lxxxiiij *SD NS* 1: 34 (1401, *nyare afskr.*). holken aker halder a sina lengd atta stenger oc fämtighi oc a bredleken atta *ib* 157 (1402). **2)** *längd. i tid.* ledhas widher . . . längd *(talets el. predikans längd) Bir* 4: 74. — i längdinne (i längdene. j lengdenä. i längdin), *i längden.* han *(den nye seden)* wil thok lithet froma j lengdenä *Va* 46. han kan wäl mynnes ther pa i längdene *BSH* 4: 317 (1502). gud lathe mik thet . . . i längdin niwthe til gode *FM* 189 (1504).

längdan, *adv.* **1)** *från långt håll, fjärran.* somlike af them äru längdan *(de longe)* hijt kompne *Bo* 88. *ib* 89, 188, 230. *MP* 2: 182, 185. *Bir* 4: *(Dikt)* 266. *ST* 143. likir godho bij hulkit som . . . flyghir til faghra yrt hulka thz see längdan *(a longe) Bir* 3: 118. **2)** *på långt afstånd.* fölghia honom längdan äpte *Bo* 193. the brudher, som fiärran oc längdan äru stadda, fran sinom äghom oc eghno *Bir* 4: 67. *Lg* 3: 464. **3)** *om tid: långt förut.* foresagdho thz längdan swa skulde warda *Lg* 3: 39. **4)** *efter hand, småningom?* tree sola hwilka som längdan *(paulatim)* saman kommo *Lg* 68. — **af längdan,** *från långt håll, fjärran.* hwru the aff längdhan komne waro *Lg* 3: 641. — **längdan til,** **1)** *från långt håll, fjärran.* som längdan til *(e longinquis regionibus)* komo *KL* 183. *ib* 283. *MP* 1: 223, 225. han saa abraham längdan til *(a longe) ib* 186. **2)** *på långt afstånd.* stodh längdan til *MP* 1: 285. thön fölghia

honom längdan til äpte *Bo* 192. war längdan til at see oppa som een forgyltir skoghir *ST* 419. **3)** *om tid: långt förut.* thän rätwise symeon foresagdhe hänne ey längdan til som andre propheta. vtan j hänna närwaranda hörsl *Bir* 4: *(Dikt)* 261.

längdom, *adv.* [*eg. dat. pl. af* **längd**] *långt förut.* sua som ysaias längdom spaþe *Bu* 71.

länge (längi. lägge *Bu* 4. **länghen** *Lg* 3: 66. **lengie** *BSH* 5: 283 (1508). **länghia** *SO* 18. **lengha** *Lg* 3: 134, 141. *komp.* **längar** *Bu* 71, 103, 203. **länger** *SD* 4: 389 (1334?), 5: 478 (1345, *nyare afskr.*), 479, 565 (1346), 566; *MB* 1: 402; *Ansg* 253. **längher** *Pa* 11. **lenger** *MD* 319. **läggher** *LB* 4: 353 (*jfr s.* 163). **längir** *Bir* 4: 129. **längre** *Pa* 11; *Fl* 1871. **länghre** *Su* 73. **lengre** *Va* 39. *superl.* **längst** *Bil* 158), *adv.* [*Isl.* lengi] *L. länge.* boþe lägge barnlös *Bu* 4. flygher han ey länge swa höght *Bil* 157. mat thu länge sofwa fram a daghin *Bir* 4: 129. liwer hon minu liwe länger *SD* 4: 389 (1334?). twem aarum länger *ib* 5: 565 (1346). þry aar länger *ib* 566. lifþe var härra sax manoþom þässa hems längar än iohannes baptista *Bu* 71. *Pa* 11. han qualde þem eigh längar *Bu* 203. lifdhe längst aff allom apostolis *Bil* 158. *Bu* 103. *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*), 479. *MB* 1: 402. *Fl* 1871. *Bir* 4: 129. *Su* 73. *MD* 319. *LB* 4: 352, 353. — *huru länge. i dir. frågesats.* lucifer saghdhe, länge wast thu ther ofwir, han swaradhe j x dagha *ST* 305. — *i indir. frågesats.* tha man them (ɔ: rikedoma) hafwir weth man ey länge man them behaldir *ST* 482. — länge fran, *från långt håll, på långt håll.* saa hon lenghe fran enä liusä stiärnä komma til siin *Pa (Tung)* 28. — länge sidhan, *under lång tid derefter.* länge sidan war orligh mellom osanttrix konung oc aktilia konung *Di* 41. *ib* 103. — sva länge, *a) så länge, så länge som, under det att.* böghþe sik trät tel hänna . . . sua länghe mön at sik mätta af þäs frukt *Bu* 71. sua lenge han lifdhe *Bil* 52. swa länge þe äru saman vm disk oc duk *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). swa längi þet räkker *ib* 563 (1346). will iach halda en stadugh frid mz ider swa lenge, iach liffuer *Va* 47. *MB* 1: 169. *Lg* 3: 66. *BSH* 5: 283 (1508). *b) till dess.* han sökte swa länge han fan een trulkarl *ST* 26. slo diwret . . . swa lenge *(so langhe dat)*, thz fioll a sin knä *Va* 26. han skal hwart aar affsla . . . thre marker päningha . . . swa länge han hafwer fullelika sina päninga ok iärn ater fangit *SD NS* 1: 136 (1402). sua länge rätte arfua finnas *ib* 425 (1405). sua länge rätte arfua koma *ib.* thet dömis kronan til sua länge han älla hans arfua koma igen oc kännas widh sit *ib.* at thu gömde mik . . . swa länghe *(donec)* thin wredhe owerstodhe *LfK* 112. *RK* 3: 1263. *Va* 17, 37. *Di* 241, 285. *Lg* 3: 141. *SGG* 131. *PM* 12, 35. *MD (S)* 203, 206. *LB* 2: 11. — sva länge . . . at (sva länge at), *så länge . . . att, så länge . . . till dess, till dess.* swa länge lifdhe iohannes at han war eno are minna än hundradha ara gamal *Bil* 158. skal thin siäl . . . swa länge pröfwas ok rensas j likamanom. at siälin ok likamin sämia sik wäl owir eno *Bir* 1: 102. swa länge skal sofwas at kroppin af lägho ledhis *ib* 4: 129. hallen tysto swa länge at j läsin *(donec legeritis)* the böner som idher äru satta *ib* 118. bärä ful vapn swa länge. at þe sätin almoghän til rättä *SD* 5: 638 (1347). dualdes þär firi sua längge. at torneament var änt *Bu* 24. *ib* 138. *Bir* 4: 81. *Va* 22, 36, 39, 50. *Di* 114, 153, 154, 185. *MB* 2: 208. *Su* 350. — sva länge thät, *till dess.* ther haffwer iack altiid sedhen hollet oppå så lenge thz *(red. B* till tess*)* gud togh mick riikit frå *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6172. — sva länge . . . som (sva länge som), *a) så länge som.* sua länge lifþe nicholaus siþan. som han fulkomnaþe sina fasto *Bu* 135 *(möjl. att föra till b).* ä swa länge som han swa innerlica badh . . . flöt hans . . . licamma . . . blodh hwan stadh vm allan licammen *Bo* 186. swa länge som siälen är y thinom krop sa takka ok ära iämpt ok altidh gwdhi *Gers Ars b* 3. *b) till dess.* halda them *(ögonen)* swa länge saman som aue marian är läsin *Lg* 3: 26. — sva länge thär, *så länge som.* swa länge ther i liffuin *Lg* 3: 26. — sva länge til thäs, *till dess.* foro the swa länge til thäs nio manadha waro lidhne *Lg* 33. tigdho the quarre . . . saa lenghe till thes the mottho faa see . . . hwath endhalikth iomfrwn finghe meth synne pino *ib* 3: 142. — *Jfr* **for-, iäm-, of-länge,** *äfvensom* **längo.**

längia (langiä *Bir* 4: *(Avt)* 185. **-ir, -de, -der),** *v.* [*Isl.* lengja] **1)** *förlänga.* han vil äfte sinum skipaþum dom al þing hafa langiä älla stäkia *Bir* 4: *(Avt)* 185. *ib* 2: 261. han länger sit lif *KS* 54 (138, 159). *Gr* 294. sompninn längia *Bir* 4: 129. längdhe swa dödhin mz beskelikhet *ib* 1: 32. *ib* 2: 244, 3: 273. *MP* 1: 99. **2)** *fördröja, uppskjuta.* siin antswar gat han ey länger längt *Al* 215. sina reso loot han äkke längia *ib* 9106. — **längia sik, 1)** *förlänga sig, göra sig längre.* een stol twa dwärgha bära tha ther mz längde sik thän litle man *Fr* 309. **2)** *aflägsna sig.* vm thu länge älla fiärkar thik fran os *Bir* 1: 233. wärldinna thiänara längia sik *(elongant se)* fran honom *ib* 271. — *refl.* **längias, 1)** *förlängas.* äpter henna *(solens)* gang längias daghane eller stäkkias *MB* 1: 66. **2)** *aflägsna sig, aflägsnas.* swa myklo längra längis han fran gudhz älskogha *Ber* 166. — *Jfr* **bort-, for-, fram-längia.**

längilse, *n. pl.?* *Jfr* **forlängilse.**

längo? *adv. länge.* lypte sin vand som han lönte längho *(skriffel för* länghe? *Cod. B, C:* langa stundh 924*)* *Bu* 6.

länia, *f.* [*Jfr Mht.* lenne] *sköka.* ä sower länia *(leno; i den Danska samlingen:* lena*)* til solin skiin synnan in *GO* 102.

länkeliker, *adj.* *Jfr* **olänkeliker.**

länker (-iar), *m.* [*Isl.* hlekkr] *kedja, länk.* smidha langa länkia *Al* 1953. *Iv* 358. *Jfr* **gullänker, iärnlänkiar.** — **länkia lask? (länkä-),** *f.?* *med kedja försedd lask på skor?* eth par qwinno sko mz länkä laska *SO* 16.

länkia, *f.* = **länker.** mz ene lange länkio *ST* 530. han hafdhe länkior lätith göra *Al* 9197. *ib* 9201. *MD* 65. — *kedja som på ett fartyg skiljer framstammens främsta del från det öfriga fartyget.* wardher skiparen wredher löpandes aath batzmannenom, tha skal han fly vndan honom j framstaffnen affwer länkiona, oc löper jn wm länkiona skiparen äffther honom, tha maa batzmannen värya segh *PM* XIII. skiparen ma ey jnga affwer länkiono ther fredhin är satther allom som tith fly *ib* XIV. — *Jfr* **iärnlänkia.**

länkt, *f. längtan.* jac hafwer sua mykla länkt fangit til hymirikis at iac gither hwargins gangit *Bil* 917.

länkta (*pres.* **lenkter** *Va* 55. **lengter** *RK* 2: 6217. **länktar** *LfK* 58. *impf.* **länkte** *Al* 9140. **länchte** *RK* 2: 5182. **länktadhe** *ST* 329; *Lg* 426. **lenktadä** *Va* 50. *part. pret. n.* **länkt** *Al* 10228), *v.* [*N.* lengta] *längta.* smaswenin thok at länkta wm sidhe *Bil* 610. *RK* 2: 5182. sukkom oc länktom af alle makt til vart fädhirnis land *Bo* 255. ey länktom wi älla astundom til komaskolande thing som os äru owis *Bir* 1: 398. *Su* 13. epther wtlänsk herre skulle the ey lenckte *RK* 3: (*sista forts.*) 5346. thän vin han länge äpter länktadhe *Lg* 426. thzta sigher han til hwaria ena häloga siäl som hans kärlek länktar oc astwndar *LfK* 58. tok han at länkta gudz sånna kärlek *Ansg* 179. falantin war gantzka bedröffuader, och lenktadä myket at see sinä moder *Va* 50. (*Bil* 610; *RK* 2: 5182; *Lg* 426 *kan konstruktionen fattas ss opersonl.*) — *opersonl. med dat. el. ack.* länktadhe honom hem til landa *ST* 329. til sin här honum tha länkte *Al* 9140. them lengter at tolkit spil *RK* 2: 6217. mik lenkter sare effter then wisä *Va* 55. *Al* 10228. — *Jfr* **langa.**

länktan (**längtan,** *se* **kärleks länktan**), *f. längtan.* al hänna astundan ok länktan var äpter himerikis brullöpe *KL* 324. länktan oc astwndan til hans beskasta pino *Su* 5. mz enom aldra sötasta smaak, oc älskogans länktan *ib* 12. *ib* 18, 19 *o. s. v. LfK* 67. — *föremål för längtan.* at thz maghe finna tik sina endha länktan *Su* 100. *ib* 89. — *Jfr* **kärleks länktan.**

läntelika (**-leka** *Su* 105. **länteliga** *MB* 2: 136, 267, 303. **lentelicha** *VKR* 23. **lenteliga** *LfK* 251), *adv.* [*Mnt.* lentliken *af* all-entliken] **1)** *småningom, efter hand.* bör thik läntelika thz klostreno j gen gifwa *ST* 481. hon liknas widh en nidherfallande stadh ällir bygningh, hwilkin bradelika nidherfallir, ällir oc daghom meer läntelika nidherskridher ther til han fallir mz allo *Su* 353. mannen . . . skal tilböria aff nidhra tingom, at swa läntelika opgangandis maa han komma til gudelika tingha skodhan oc kynskap *ib* 23. *ST* 394. *VKR* 23. *Bir* 4: 43. *Su* 281. *MB* 2: 136, 303. *LfK* 251. — alt läntelika, *d. s.* läth alt läntelika smaam och smaam aff sino gudhliko stränge lifwerne *ST* 155. symon oc hans häär drogho alt länteliga äptir ä hwart the foro *MB* 2: 267. **2)** *varligen, varsamt, i smygg.* huru klokleka oc länteleka thu nw frestar mina ofulkomlikhet *Su* 105. henne läntelika gripa *Lg* 3: 308. kom han sik läntelika fran thz folket *ib* 309. *ib* 467.

länz (**ländz. -ar,** *se* **fyrlänz**), *f.?* [*Jfr Nyisl.* lenza. *Lat.* lancea] *lans.* mz . . . ländzom *MB* 2: 239. *Jfr* **fyrlänz.**

länza, *v.* [*Mnt.* lensen] *länsa, segla med vinden rätt akterifrån.* the lato lenze i same stund *RK* 2: 3290.

läpe (**läppe**: **-om** *MP* 1: 197; **-omen** *Bir* 1: 68. **leppe**: **-anar** *LB* 2: 69), *m. läpp.* annar kinbensins ok läpans deel *Bir* 1: 69. thäk ordh skulu vara j minom läpom *ib* 3: 34. *ib* 1: 10, 68, 2: 15, 3: 136. *MP* 1: 197. *LB* 2: 69. *Jfr* **lippe.** — **läpa dyr** (**-dör**), *n. pl. läpparnes dörr.* nar hemska blygdhin lätir äkke wtganga thz onda ginom läpa dörrin *Bo* 152.

läpia (**-adhe**), *v.* [*Nyisl.* lepja] *läppja på, lapa.* the män som läpia (*lingua lambuerint*) watnet som hwndhane plägha, thz är at the kasta watneth mz händherna wp j mwnnen *MB* 2: 89. som läpiadho watneth *ib.* *Jfr* **lapa.**

läppadher, *p. adj.* [*Jfr Isl.* leppr *och* leppaklæði] *sammansatt af (olikfärgade) lappar?* hafuande matelik klädhe ey mykyt lang ok siidh mz qvinno sidh ok ey mykyt stunt mz skämda gästa sidh ok ey läppadh älla onyttelica syndirskorin (*nec scissuras velfissuras vestium dispendiosas et vanas et inutiles*) *Bir* 3: 475. *Jfr* **lappadher.**

lära (**läära. leera. -ir, -þe, -þer**), *v.* [*Isl.* læra. *Ags.* læran] **1)** *docere, lära, undervisa. abs.* huru iohanes . . . lärþe *Bu* 49. — *med sakens ack.* visaþe han ok lärþe himirikis up gang at tolf dygþa trapom *Bu* 185. war herra lärdhe oc kände sielfwir pater noster *ST* 319. — *med personens ack.* thu hafwir thina dottir ekke wäl lärth *ST* 267. *MP* 2: 262. — *pass.* at mannen skulle först läras mz naturlikom laghom *Bir* 2: 323. — *med personens och sakens ack.* lärde paulum moysi lagh *Bil* 282. läär thin son gudhanna dyrk *ST* 113. *KS* 53 (134, 57). — *med personens ack. och sakens dat.* lära hänna son godhum sidhum *KL* 62. — *med personens ack. och inf.* bad hanum at läre sinä söner at skirmä *Di* 162. — *pass.* änghte lärþar läsa älla siugga *Bu* 7. — *med personens ack. och sakens beteckning föregången af prep.* lärdho han til rätta tro *KL* 30. huru christus läre sina brudh til (*de*) tholomodh *Bir* 1: 115. *ib* 2: 323. *Ber* 136. — *pass.* lärdhir af barndom i spadoms konst *Gr* 259. läras af (*informari de*) ödhmiukt ok fatikdom *Bo* 9. *Su* 438. — *med personens dat.* the skullo mera wita som androm skullo lära *MB* 1: 348. *Lg* 3: 658. at han matte ther lära oc känna androm *Ansg* 185. — *med personens dat. och sakens ack.* lärir här konungom nya matto huru the skulu göra riddara *Bir* 3: 386. *ib* 1: 354. *ST* 319. *Al* 6905. *MD (S)* 261. *Su* 185, 227, 376. *Lg* 3: 429, 434. — *med personens dat. och inf.* lärde hon allom systrom . . . lydhnonna holda *Lg* 3: 552. *ib* 715. — *med personens dat. och följ. indir. frågesats.* thw haffwer . . . allom människiom lärth hwru the skulw fram gaa mz sannom oc fwlkomlikom kärlek til gudh *Lg* 3: 653. *ib* 714. **2)** *discere, lära, lära sig.* barnet haffde haart näme oc lärdhe illa *Lg* 662. lära ok nima wit ok snille *Al* 6011. lära book *VKR* 45. mattan läris (*addiscitur*) mz pröffuan *Bir* 4: 37. *Su* 227. the vnga fru lärdhe . . . hwath hiärta liofue göra ma *Fr* 2098. aff minom mästarom hafwer iak lärt at enkte wit är mykith swa kärt at iak skal thz ensamen wita *Al* 5971. ond löön at fa thz haffwin i lärt *ib* 6904. lära at stridha *MB* 2: 75. vtletha oc lär (*disce, underrätta dig, utforska*) aff honom j hwaria han haffwir the stora starkhetena *ib* 120. — *lära, genomgå läroår.* hwar läriunge som här lärth haffuir *SO* 3. hwar han tient oc leert haffuer sin leraar til ända *ib* 145. — **lära sik,** *lära sig, utbilda sig.* lära sik i dygdhomen (*informando virtutibus*) *Bo* 142. — *part. pret.* **lärþer,** *L. lärd.* tha öpte augustinus skam är os lärdhom mannom. at olärde fa himerike ok wi boklärde siwnkom til häluitis *Bil*

648. — *tillhörande det andliga ståndet.* baþe firi lekom ok lärþom *Bu* 50. *KS* 70 (173, 77). badhe lärde män ok lekmän *Lg* 3: 203. naar noghar persona scal göra sina professionem . . . tha scal wtskilias aff conuentinne hwat embete rwm oc stadga hon scal haalla. hwat hellir for lekmänniskio ellir lärdha *VKR* 45. — *Jfr* **bok-, ny-, o-, tro-, väl-lärþer.**

lära (*pres.* **ler** *BSH* 4: 195 (1495)), *v.* — *pres.* *lär*, *torde.* ler jak ekke komma til tith bröllöp *BSH* 4: 195 (1495).

lära, *f.* [*Mnt.* lere] **1)** *lära, lärdom, undervisning.* iak wil idher känna ena lära *Al* 2089. *ST* 22, 267. thz (ɔ: gudz nampn) är alla cristna människio kännedom oc lära *ib* 77. **2)** *lära, undervisning i ett yrke.* til läro thiano (*för* thiana) *SO* 18. *TS* 25. jntage nagan drengh eller pilt til lära *SO* 141. nar nager pilt til lära komber *ib.*

lärar (**läraar** *SO* 81, 84, 105, 113; **-aarom** *ib* 85. **lär aar** *ib* 3. **leraar** *ib* 142, 145, 147; **-aaren** *ib* 84. **läär aar** *ib* 159), *n.* *läroår, lärlingsår.* hwar läriunge som här lärth haffuir ok siin lär ar haffuir här hallith ok eth halfth aar här thiänt äpther siin lär aar *SO* 3. haffuer ey tient sin läraar *ib* 81. han scal tiena fyra aar ffor läraar *ib.* *ib* 84, 85, 105, 113, 142, 145, 147, 159. *Jfr* **läre ar.**

lärare (**läräre** *Lg* 3: 521), *m.* *lärare.* hednigganna lärare *Su* 146. *ib* 148, 180. *Ansg* 185, 187. *Lg* 3: 521. *Gers Frest Inl.*

lärdomber (*frf. vok. i änd.* **-dom-**. **-domm-** *Su* 223), *m.* [*Isl.* lærdómr] **1)** *lärdom, lära, undervisning.* thänkia thz os är til lärdom *Bo* 11. thz mz scriptinne beuisa älla mz hälghra fädhra lärdom *ib* 29. äst thu ey quäm til lärdom *ib* 130. for bäzsta lärdom skuld som han hafdhe numit af sinom vngdom *Gr* 319. mz lärdom oc kännedom at sik sua haua *Bir* 2: 32. aldirdomin takir ey lärdom *ib* 3: 228. naar the äru ey j . . . läsning ällir lärdom *ib* 4: 35. en lärdom enfalloghom skreffta fädhrom *LfK* 151. hwru thänna book oc lärdomber först opböriadis *Su* 4. the thenna hälga book lärdom läsa, scriffua, ffulfölghia oc androm läre *ib* 376. **2)** *lärdomsgren, vetenskap.* aff lärdomanna (*doctrinarum*) . . . wndirlika margfaldeligheet *Su* 223. aldra handa konstanna oc lärdommara (*för* lärdommana) doctores *ib.* **3)** *lärdom, kunskap, skicklighet.* huilkom hon allom owergik i lärdhom *Lg* 3: 598. tiene for lön epter hans lerdom epter twa goda brödra segn *SO* 81. — *Jfr* **bohags lärdomber.**

läre ar (**lära aar** *SO* 146), *n.* = **lärar.** *SO* 146. *TS* 26.

läre dränger, *m.* *lärling, handtverkslärling.* om läre drengia til sätiende ath tiene eth aar *SO* 34.

lärefadhir (**lärafadher**: **-fadhersins** *Su* 298; **-fädhrinna** *ib* 223; **-fädherana** *ib* 336), *m.* [*Isl.* lærifaðir] *lärare.* hälghe mästara oc lärefädher *MB* 1: 42. *ib* 2: 285. *Su* 146, 150, 152, 223, 298, 336. *LfK* 26. — *den som undervisar en handtverkslärling, mästare.* til then tijd han (*guldsmedslärling*) . . . hafwer sin hosbondes och lärefaders godwillig minne och orlof *SO* 162.

läremästare (**lära-**), *m.* [*Isl.* lærimeistari] *läromästare, lärare.* hennas läramästare *Lg* 3: 416. äpthertfölia himerikes läramästara *LfK* 49.

läre pilter (**lära pilther** *SO* 18; **-pilthe** *ib* 19), *m.* *lärling, handtverkslärling.* *SO* 13, 18, 19.

läre span (**lära spaan**), *n.?* = **kännespan.** *Bir* 4: 78.

läresven, *m.* [*Isl.* lærisveinn] *lärjunge.* ärw the diäffwlsens läreswena oc äptherföliara *LfK* 49.

läre thunna (**lära thunna**: **-thunno** *SO* 17. **läratunna** *ib* 106; **-tunno** *ib* 146), *f.* = **läriunga thunna.** *SO* 17, 106, 146.

lärikia, *f.* [*N.* lerka. *Jfr Isl.* lævirki, *m.*] *lärka.* *Su* 331. — *i ortnamn.* lärikyu seoghär *VGL IV* 11: 1.

lärilse, *n. pl.* *lärdom, undervisning.* änkte är thz i hans gärningom. thz ey hawir ä nakat inbära os til lärilsa *Bo* 29. *ib* 64, 161, 233. *Bir* 2: 35, 123. *MP* 1: 79. kännedombir oc lärilse *ib* 2: 101.

läript (*SD* 5: 637 (1347); *Bil* 902; **-e** *VKR* 58. **lärift** *SD* 5: 563 (1346); *MP* 2: 234; *Bir* 1: 385; **-e** *VKR* 58. **lärifft** *Bir* 4: 10, 11; *VKR* 11. **lärept** *L.* **läreft** *VKR* 57. **lärefft** *FH* 1: 58 (1486, *gammal afskr.*). **läräfft** *LfK* 220. **lärupt** *L.* **lärwfft** *Bir* 4: 10. **läropt** *SD NS* 1: 378 (1404). **läroft** *VKR* 57. **lärofft** *FH* 3: 99 (1447). **läroffth** *PM* XLVII, 6, 7, 8. **lerit** *FM* 76 (1483, *daniserande*)), *n.* [*Isl.* lérept] *L.* *lärft.* siw serkia aff smat läript *Bil* 902. fäm alna blekt läropt *SD NS* 1: 378 (1404). litat lärift *Bir* 1: 385. wil af swarto läripte *VKR* 58. af hwito lärifte *ib.* *SD* 5: 563 (1346), 637 (1347). *MP* 2: 234. *VKR* 11, 57. *Bir* 4: 10, 11. *LfK* 220. *FH* 1: 58 (1486, *gammal afskr.*), 3: 99 (1447). *FM* 76 (1483, *daniserande*). *PM* XLVII, 6, 7, 8. *Jfr* **repaläript.** — **läripts thradher** (**lärofs-**), *m.* *lärftstråd, tråd som ingår i lärftsväfnad.* mine dagha framforo rasklicare än lärofs tradhir sundhir skäras af then som väfuir *MP* 1: 324.

lärirska (**läriska** *Bir* 4: (*Dikt*) 267 (*jfr* 529). **lärerska** *Su* 174), *f.* *lärarinna.* *Bir* 4: (*Dikt*) 267. *Su* 19, 49, 174.

läriunge (**leriunga** (*nom.*) *SO* 81. **läre junghe**: **-a** *MD (S)* 203), *m.* [*Mnt.* lêrjunge] *lärjunge.* *MD (S)* 203. hans (*Procopii*) läriwnghe *Lg* 3: 36. — *lärling, handtverkslärling.* engin mestersuen eller läriunge tildyrffues nokrom aff husbondhomen giffua ondh ordh *SO* 52. huilken smidher som läriunga tagher til sigh tha skal han thz witerlighit göra werkmestarum innan fiortan dagha ok giffua vth eena thunna öl hans läriunga thunna *ib* 62. *ib* 3, 21, 49, 66 *o. s. v.* *TS* 25, 26. — **läriunga thunna,** *f.* *tunna öl hvarmed ett skrås medlemmar undfägnades vid handtverkslärlings antagande.* *SO* 62. *Jfr* **läre-, pilta-thunna.**

lärkia (**lerkia**), *f.* *namn på ett klädesplagg.* capam cum tunica lerkiu *SD* 4: 128 (1329).

läsa (*pres.* **läs** *Bu* 190; *Bir* 5: 60; *Ber* 185. *impf.* **las. lass** *Bil* 104; *Lg* 3: 582; *Di* 165. *pl.* **laso. lasu. laaso. laase** *Bir* 3: 26. *konj.* **lase** *ib.* *part. pret.* **läsin. lesin**), *v.* [*Isl.* lesa] *L.* **1)** *plocka, samla.* the liggia fläste alle dödhe som nakar las ij margha hopa *Al* 5307. *Jfr* **läsa saman, ut läsa.** **2)** *plocka (trådar under väfskeden), utföra i figurväfnad.* vj lesne dwge *FM* 76 (1483, *daniserande*). en ny duk läsen vnder skedh *HSH* 19: 165 (1506). **3)** *läsa.* aff hulkom ther the laaso j sinom bokom *Bir* 2: 301. sagdhe sik thz hafua läsit j cristnom bokom *Bil* 541. thak bok ok läs *ib* 648. läsa hedhna bökir

ib 628. *Bu* 190. *Bir* 3: 26. — *läsa, uppläsa.* las brevet . . . firi biscope ok allo folke *Bu* 29. hans böker oc epistole lasus for nerone *Bil* 124. hördhe gudhz läst lesna *ib* 445. äptir þät wart *(för* war*)* bref . . . äru läsin a almänningx þingi *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). the sama ordh som wnge mannen haffde hanom fförra läsit wt aff the gamble bookinne *Su* 265. — *läsa, framsäga (böner, formler o. d.).* sina bönir las *Al* 1608. las hon tidher *Fl* 1469. *Bir* 4: 118. at han ängha andra mässo läsa kunne *Bu* 27. han las hänne daghleka tel heþar ok tel hughnaþ . . . gaude dei genitrix *ib* 17. han formate . . . eigh mer nima: än aue maria. þät litla orþ han kunne ensamen läsa þät gik hanom aldregh w minne: vtan las þät baþe naat ok dagh *ib* 7. alle the brödher, som ther varo, laso letanias oc andra psalma, som the pläghadhe läsa ofuer thom som genstan skulde siälas *Ansg* 255. *ib* 257. *Bir* 5: 60. symon lass . . . galdra *Bil* 104. *KL* 226. las iacob gudhlika signilse . . . ower effraym *MB* 1: 258. *Pa* 20. — *läsa, göra bön, bedja.* las *(oravit)* iui þöm siuko *Bu* 185. laso . . . til bordhz *Bo* 51. äpther at j haffuen läsit fran bordhe *Bir* 4: 118. lag hon i sin stoll oc lass *Di* 165. (läsa *trol. för* lösa: baþo hana disputera mz gäste pröuelse ok läta han vte läsa än han vil þär i hus koma *Bu* 145.) — **läsa bort,** *läsa bort, genom läsning el. besvärjelse fördrifva.* tha man vil läsa enom hest matken bort *LB* 2: 90. — **läsa fram,** *läsa, uppläsa, framsäga.* nar hon läs fram leczena *Bir* 5: 60. — **läsa ivir,** *genomläsa.* läs hona *(klosterregeln)* owir *Bir* 4: 112. läsin öffuer swänske böker *RK* 3: 3368. *Jfr* **ivir läsa.** — **läsa saman,** *sammanplocka, samla, hopsamla.* las þa saman al stykken *Bu* 417. han läs saman lilior *Ber* 185. *Jfr* **saman läsa.** — **läsa ut,** *genomläsa.* han las thz *(brefvet)* wt *Al* 3186. *Jfr* **ut läsa.** — *Jfr* **up läsa.**

läsa (lesa: -te *ST* 17. **leesa. -ir, -te, -ter),** *v.* [*Isl.* læsa] *L.* **1)** *läsa, stänga med lås, tillsluta; med dat.* läste locom *Bil* 404. — *med ack.* taghar the haffdo portin leest *RK* 1: 3793. läste han tornit ful fast *ib* 4052. hwilkin leononna *(för* -anna*)* munna hafwir . . . läst *ST* 16. — *pass.* ey kunno dörrin . . . läsas vtan lasa *Bir* 1: 295. kom . . . in til henna lästum durum *Bil* 426. war stadhin full wäl läster *Al* 8919. — *abs.* läste wäl om them *Lg* 93. han . . . läsir sidhan thz bästa han kan *Iv* 4493. **2)** *fastläsa, fästa med lås.* a the strand stodh een steen ther var ij läst eet horn aff been *Fl* 726. — *inneläsa, innesluta, fängsla, fjättra.* grep barnet v hänna knä ok bar hem tel sin . . . ok läste väl *(Bil* lukte 935*)* ii sinne kisto *Bu* 25. later sik ey läsa ij nakor mwr *Al* 1868. ä mädhan thu giter honum läst *ib* 7756. thz hws ther hästin stodh läster *ib* 562. wurdhu thwe gama löse som läste oc jnnelucte waro *Lg* 237. läth han hona j ena mörka stowo läsa *ST* 23. han hanom läste *RK* 2: 8351. läste mz eldez bandom varn mästara *Bu* 207. mz starkom iärnlänkiom war han läst *Al* 536. *ib* 2384. *ST* 493. hafde . . . latit hanom basta ok binda ok lästan til thingx föra *SD NS* 2: 197 (1409). wardh satter vpa een hest ok hans föther vnder bukin läst *RK* 1: 2461. **3)** *öppna, upptaga?* tvem brödrom läsandes *(trol. felaktigt; för* up läsandes?*)* grafstenen och honom nederfällandes *TK* 273. — **läsa ater,** *tillsluta.* alle portane lästos ater *OB* 214. the . . . läsa atir owir mik at iak skuli ey vtga *Bir* 1: 163. *Jfr* **ater läsa.** — **läsa i gen,** *tillsluta.* läste poorten igen *RK* 2: 2085. läth konungin läsa j gen mönsterit *ST* 17. — **läsa inne,** *inneläsa, innesluta, instänga.* han läste þöm inne *Bu* 167. *Al* 1549. *Jfr* **inne läsa.** — **läsa saman,** *sammansluta, sammanbinda.* man läste them *(vagnarne)* saman ij en ring *Al* 3243. *Jfr* **saman läsa.** — **läsa up,** *läsa upp, öppna. med dat.* läste vp (lukum ok) lasom *Bu* 25. *Bil* 246, 276. — *med ack.* the läsa fore honum op all thera dör *Al* 1777. leste vp mönstrit *ST* 17. jak läsir ey thz hws vp j natt *RK* 2: 2727. läste archiebiscopen up kistona *TK* 273. lästos vp laas *Bil* 462. *Jfr* **up läsa.** — *Jfr* **af-, til-, ute-läsa,** *samt* **oläster.**

läsare, *m. Jfr* **ivirläsare.**

läsepunger (läsepungher *JP* 132. **lesepungher),** *m. en som tillsluter pungen.* spordhe ärmethin at hwat theras *(djäflarnes)* nampn war . . . then tridhie sagdhe jak hether lesepungher jak gör menniskior giroga ok nidzkafulla *JP* 140. *ib* 132.

läsliker, *adj. läslig.* hon *(skriften)* är än ospilt oc läslik som första dagh *MB* 1: 123. *SD NS* 1: 151 (1402).

läsning (lesning. lesningh. läsnigh *Su* 10, 59; *LfK* 67, 163**),** *f.* [*Jfr Isl.* lesningr, *m.*] *L. läsning.* nar bokin är owir läsin wardhir badhe bookin ok läsninghin til änkte *Bir* 1: 273. j tholka boka lesning *ST* 2. *Bir* 2: 158. *Su* 10. *LfK* 67. — *särsk. liturgisk läsning.* iordhadho han . . . mz myklom hedhir oc sang ok läsning som ther är til skipat *Gr* 324. forbödh sangh eller lesningh j thera kirkio *Bil* 658. *ib* 116. *KL* 215. *Bir* 1: 38, 2: 19. *Su* 59. *LfK* 163. — *stycke som läses till ett helgons ära.* fik han . . . honom ena läsning aff sancte eric antiphonam versiculum et collectam som han skulle ikkeligha läsa *Lg* 3: 370. hedhra sancte eric mz ena läsning aff honom *ib* 380. — *föreläsande, undervisning.* vm the läsning, ther idhelica haldas scall vidh upsale domkirke *Styffe, Skandinavien under unionstiden,* 2 *uppl., s.* 277 (1444). — *Jfr* **bordh-, ivir-läsning.**

läspa, *v.* [*N.* lespa] *läspa, tala på ett sätt som icke är rent.* — *part. pres.* stam oc läspandhe twngha wardher wältalandhe *Su* 110. swaradhe pilten mz rent ok clart maall som til förenne taladhe alt ther til läspände som barn pläghã *Lg* 3: 579.

läsper, *adj. L. läspande, icke talande rent.* brände nakath swa aff sinne tungo, oc wardh fore thy sidhan läsper at maale *MB* 1: 279. *ST* 327. erik konunger var nokot swa läsper wid *RK* 1: 67. *ib (Ny början af Gamla Krön.) s.* 165. eric ericsson lespe *ib (LRK) s.* 228.

lässa (-te), *v.* [*Fnor.* hlessa] *L. lassa.* mz matsäkkia mang las the läste *RK* 2: 4013. *Jfr* **lassa.**

lässi stang, *f. L.*

läst, *f.* [*Isl.* lest] *eg. det som läses.* **1)** *stycke ur något af de fyra evangelierna hvilket föreläses vid gudstjensten, evangelisk text, evangelium.* war läsin läst j mässo som sigher huru en fru fik böther af sama soth mz thy at hon kom när wars herra klädhum *Bil* 555. j tesse helghe läst *MP* 1: 4. *ib* 16, 22 *o. s. v. Bil* 115. *Bir* 4: 26. **2)** *evangelium, från den äldre kristna kyrkan härstammande skrift som berättar om*

Jesu lefnad, död och uppståndelse. þe lästen . . . sanctus marcus skref *Bu* 99. *ib* 209. i iohannis ewangeliste läst *MB* 1: 479. *KL* 45. *Su* 326. j läst nichomedi [nichodemi] *Bil* 88. **3)** *evangeliebok, sammanfattning af de evangeliska texter som läsas vid gudstjensten, äfven evangelisk historia, sammanfattning af de fyra evangelierna.* iak hauar opta takit tel tröst guþleka läst *(evangelium; jfr motsv. ställe Postula sögur s.* 392: *guðspiallabok)* a min licama *Bu* 135. at guþlek läst va[r] ii mino fölghe *ib.* gudz son kallas i lästinne gudz lamb *MB* 1: 201. the, som scriffwadho lästina, oc apostoli *ib* 211. swa som scriwas aff i lästinne, at epter wars herra pino tha ypnadhos grawana oc riso mange hälghe män op aff dödha mz honum *ib* 268. at ihesus i lästinne kallar moysi lagh gudz budhordh, ther som han awiiter iwdha, at the halda ytermeer manna sidhwänio, än gudz budhordh *ib* 443. the haua lästena oc prophetanna kännedom *Bir* 2: 77. *MB* 1: 391, 392, 469. *KL* 44. *Bir* 1: 329, 3: 123. *Ber* 2. *Lg* 70. tässe äru ekke the fatighe, som jak wtteknadh haffwir j minne läst *Bir* 4: 52. *VKR* xx. *Af de anf. ställena kunna några föras till* **1.** **4)** *evangelium, budskapet om Kristus och förlossningen genom honom, Kristi lära.* at vara redho til lestinna predikan *Bil* 796. predikä guz nadha läst *KL* 165. then same gudz son gaff först the gamblo laghin mz moyse oc sidhan lästina *MB* 1: 493. aff lästinna ällir ewangelii sannindh *Bir* 4. 97. nar han wakta laghsins budordh ok göme lästinna raadh *ib* 1: 377.

läst (-ir), *f.* [*Isl.* lest. *Jfr Mnt.* last, *pl.* lasten *och* leste] *L.* **1)** *läst. ss vigtbestämning. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 376 *f.* hon (ɔ: barza) . . . bar väl lxxx [80] läster svar *RK* 2: 1763. om han vpsette skal eth skip om c (100) lester ij (150) eller ij^c (200) lester *FM* 181 (1504). ena snecke snarlige til rede är om xx lester *ib.* iiij lester smör *RK* 2: 9237 *(kanske att föra till* **2)**. een läst gull äller twa *ib* 3: 1165. for half andra lest jern *SD NS* 1: 211 (1403). *ib* 305 (1403), 589 (1406). *SJ* 5 (1422), 174 (1454). **2)** *läst. ss rymdmått. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 307 *f.* xvj lester öl *RK* 2: 9236. säliä . . . korn at minsto helom thyniom allr lästum *SD* 5: 639 (1347). een gardh . . . som skyllar ena halfua läst korn *ib NS* 1: 46 (1401, *nyare afskr.*). twa lester korn *ib* 226 (1403). *ib* 353 (1404), 431 (1405), 2: 118 (1409). *RK* 2: 7196. twa lester korn ok atta pund *SD NS* 1: 413 (1405). fyra pund ok ena läst korn *ib* 625 (1407). j läst rog och jx pund ij span minne *BtFH* 1: 356 (1464). j läst rog ij span minne *ib.* v läster og vij pund rog ij span minne *ib.* v lester myöll, v lester malth, II lester haffwra . . . ½ lesth saltfisk . . . VII lester herre öll, 1 lesth humbla öll, 1 lest spiisöll, 1 lest VIII tunnor spiisbrödh *FH* 4: 83 (1499). ij läster öl *FM* 193 (1504). een lästh rogh, een lästh malth een j [½] lästh salth *BSH* 3: 293 (1470). j [1] lest myöl oc j [1] lest malt *RK* 2: 6540. — *i latiniserad form.* siligo dimidia læsta vi thyn cum ii modiis *BSH* 1: 63 (1365). annona iiij (3½) læste *ib. ib* 64, 65 *o. s. v.*

läst, *f. L. Jfr* **vaþa-, vilia-läst.** — **lästar bot,** *f. L. Jfr* **lästis bot.**

lästa (*pres.* **-ir.** *part. pret.* **-ter. -adher),** *v.* [*Isl.* lesta] *L. skada, stympa, förderfva.* läster them tan eller ögha *MB* 1: 336. lam diwr oc läst at limom *ib* 475. är . . . i limom lästadh *ib.* wighia nokon til präst limum lästan *Lg* 645.

lästa (*part. pret.* **-ter: läst** *Al* 4962, 8858), *v.* [*Mnt.* lêsten] **1)** *fullgöra, betala, lemna.* thoko saman aff landeno goz ok päninga som thz matte tha lästa *Bil* 854. biwdher han idher . . . päninga ok goz mädhan han ma lästa *Iv* 2455. ey matte darius mera lästa *Al* 2770. han lot the belästa ther a fästa ä swa margh han kunne lästa *ib* 4468. *ib* 4962, 8858. *MD* 189. **2)** *uträtta?* iak haller aff idher bätre en . . . än nakra ti ok darij bäzsta thy kunno the enkte widh os lästa *Al* 2026 *(kan föras till* **3)**. **3)** *bestå, tåla jämförelse.* widh persipolim ängin lästa matte *Al* 3442. **4)** *förbinda sig till.* huar sculle thz mz eedhom lästa at wällia thz kor vppo rikesens besta *RK* 2: 2291.

läster, *se* **laster.**

lästing, *f. Jfr* **florlästing.**

lästir, *f. pl. Jfr* **af-, fäar-lästir.**

lästis bot, *f. L. Jfr* **lästar bot.**

läta, *se* **lata.**

läte, *n. vanl. pl.* [*Isl.* læti] **1)** *beteende, sätt att skicka sig, later.* herra vadoyn hafdhe önkelik lätä tha han flydde aff thz sträte *Iv* 748. ther var badhe glädhi ok läte *(trol. för* fagher läte *i enlighet med Cod. B) ib* 1997. ryghelik läte *MD* 98. nokor oblyugh läte *Ber* 256. swa löna the thik thin smälik läte *Al* 2118. thetta är iw vnderlik läte *ib* 7198. älskade . . . sina skumpan oc fafängo läte *(discursibus inanibus atque jocis) Ansg* 177. — *yttre uppträdande, utstyrsel, utseende.* satte sik a sins keysars säte mz eno keysarliko läte *Al* 3830. ptolomeus sat tha i hans säte alt äpter alexandri läte *ib* 7946. **2)** *beteende sådant det framträder i ljud; låt, läte.* hördhe han . . . mykith bang ok angizslik läte *Iv* 2479. **3)** *tillstånd, förhållande?* engen länchte i tolken läte *RK* 2: 5182. beclagandes . . . the ömkelige läthe i schara är oc i domkirkien *BSH* 5: 435 (1511). — *Jfr* **barna-, blidh-, bloþ-, blygh-, i-, il-, lös-, o-, til-, undir-läte,** *samt* **lat.**

läthet, *f. lätthet.* fore kropzins lätheth skuld *LB* 3: 38.

läti (läte *Bir* 3: 334. **lethi** *Gers Frest* 9. **lathi: -inne** *LfK* 129), *f.* [*Isl.* leti] *lättja.* nw är annor likamlik läti ok annor andelik *Bir* 1: 240. som ey wildho til kirkio gaa for läthi skuldh *Pa (Tung)* 34. *KL* 79, 188, 209, 229. *Bo* 232. *Bir* 1: 108, 149, 154, 261, 284, 2: 46, 3: 100, 334. *Al* 6122, 7057. *VKR* VII. *SO* 49. *Ber* 229. *LfK* 129. *Gers Frest* 9. — **lätisfulder (-folder),** *adj.* [*Jfr Isl.* letifullr] *lättjefull.* hon aat ey sit brödh lätisfol älla oidhin *MP* 2: 136.

lätia, *f.* = **läti.** *Bir* 3: 266. ath thu wärdoghas vpfylla mina glömsko, lätio oc forsumilse *VNB* 18.

lätia? (*impf.* **latte.** *refl. pres.* **lätz** *MP* 1: 309. **lätias** *Lg* 92. *impf.* **lättis** *Bir* 3: 86), *v.* [*Isl.* letja] *L. försumma?* them som wardh latte *TB* 74. — *refl.* **lätias,** *vara lat el. trög.* hwru länge wilen j läthias idher förswmandis *MB* 2: 47. — *varda lat el. trög, tröttna.* the äru j äruodhe dagh ok nath ok lätias ey *Bir* 1: 47. skulu gudz vini ey lätias j gudz thiänist *ib* 2: 52. *ib* 233, 250, 3: 168, 413. *Ber* 244. lätz at fulcompna got byriat *MP* 1: 309. gudz vini skulu ey lätias at tala gudz ordh *Bir* 2: 124. *ib* 126. — *tröttna, blifva slapp*

el. matt. nar hans röst nidhirthryktis nakat oc lättis *(attediabatur)* tha oplypte jak hona höghra *Bir* 1: 86. — *vara trött, ledas.* nw lätias iak at liffwa *Lg* 92.

lätikia (lätekia), *f.* [*Mnt.* lattike. *Lat.* lactuca] *laktuk.* mz lätekio *(lactucis)* ällir androm beeskom yrtom *MB* 1: *(Cod. A* 10*)* 555.

lätilse (letiilse), *n. pl.? tröghet, dåsighet?* hon (ɔ: bastzstwffwin) tager borth letiilse *LB* 2: 12. hon (ɔ: bazstoffuan) takir borth lätilse *ib* 3: 46.

lätlater, *adj. L.*

lätlatogher (-ugher), *adj.* [*Jfr Isl.* léttlátr] *ödmjuk.* hälagher ok lätlatugher *(magnæ humilitatis) Bil* 108. lätlatugher j lykku *(in prosperis non elatus) Lg* 245.

lätleker, *m.* [*Isl.* léttleikr] *lätthet.* aff thunglek eller lätlek *MB* 1: 44.

lätlika (lätzlika: latzlikare *för* **lätzlikare** *LfK* 101. **lätzligha: -lighare** *MB* 2: 203. **lätzliga** *Lg* 3: 528; *MB* 2: 286; **-ligare** *ib* 285. **lättelika** *Bir* 1: 193. **lätelica** *ib* 3: 126. **lätteliga** *MB* 2: 323**),** *adv.* [*Isl.* léttliga, léttiliga] **1)** *lätt, med lätta steg.* gak lätlika oc tomlika *Ber* 275. **2)** *lätt, sakta, varsamt.* satte iomfruna lätlika a iordhena *KL* 308. *Bir* 3: 126. **3)** *lätt, lindrigt.* rasklikare fulkompna hona (ɔ: pino) ok lätlikare *(levius) Bir* 1: 88. riddare lätlika slaghin j stridh *ib* 242. **4)** *lätt, lösligt, ytligt.* swa stoor ok biterlik vars herra ihesu pina skal ey swa lätlica trakteras *Bo* 183. **5)** *lätt, saktmodigt, med mildhet el. öfverseende.* the thola lättelika *(leniter)* ordh. at the maghin kallas godhe ok sniälle *Bir* 1: 193. **6)** *lätteligen, med lätthet, utan svårighet.* opfara the lätlika ok vansamlica nidhir fara the *Bo* 99. koma lätlika at godho lande *MB* 1: 422. *KS* 86 (210, 94). *Gr* 304. *Lg* 3: 528. *MB* 2: 203, 285, 286, 323. *LfK* 101.

lätliker (lättelikin. letzlikin), *adj.* [*Isl.* léttligr] *lätt, ej svår, ej vållande möda.* lättelikit oc möghelikit är manga män owir winna mz faam mannom *MB* 2: 226. letzlikin at wndirsta *Su* 346.

lätlikhet (lättelikhet *KL* 255; *Bir* 3: 309; *Ber* 228; **-hetz** *MP* 2: 262: **-hetir** *Bir* 3: 458. **lättelikheth** *VKR* VI. **lätelikhet** *Bir* 2: 207. *pl.* **-ir),** *f.* **1)** *lätthet.* flyghir han höght j vädhrit for sina lätelikhet *Bir* 2: 207. wädhirsins lätlikhet *ib* 1: 263. **2)** *mjukhet, behag.* gudh . . . lustas ey i röstinna lättelikhet *(lenitatem)* wtan i hiärtans mildhet *Ber* 228. **3)** *mildhet.* gudz modhirs miskunnelika lätlikhet *(lenitas misericordiæ) Bir* 1: 72. lärin tholkin i lättelikhetz *(lenitatis)* anda *MP* 2: 262. **4)** *lättsinne, ostadighet.* fly wärldinna glädhi ok lätlikhet *(levitatem) Bir* 1: 248. lättelikhet j ordhom oc sidhom *ib* 3: 309. *KL* 255. *VKR* VI. bortkasta alla sina förro synde ok fafängo ok lättelikhetir *(levitates) Bir* 3: 458.

lätlynde, *f.? vänlighet, saktmod.* liff i späkt ok lätlynde *Ber* 263.

lätna, *v. varda lätt, varda lindrig.* hwat hälst her synes twnkt oc olidhelikit, thz lätnar alt samman *LfK* 115.

lätta (letta. läta. *pres.* **lättir. lätthir. lätte** *Bir* 2: 215. **lether. laather** *(för* **lääther***).* **lättar.** *impf.* **lätte),** *v.* [*Isl.* létta] **1)** *lätta, göra lättare el. mindre tung. eg. och bildl.* ä lättis mata byrdhe *GO* 503. som honom warkunnade ok lätte hans byrdhe *Bir* 1: 280. *ib* 2: 215. lätto *(alleviabant)* the skipit *KL* 174. the *(tårarne)* tynghia ekke huffudhit wtan häller lätta thz *Lg* 3: 400. mer lustadhe mik at läggia synda byrdhe til synda än läta *(alleviare)* syndena mz bätringh *Bir* 1: 354. **2)** *lätta, upphjälpa.* linar thz röst ok lätthir *(vocales venas . . . lenire) LB* 4: 345. **3)** *lätta, underlätta, lindra.* kärleksins storlekir lättir ärfwodhit *Bir* 2: 326. *ib* 1: 293. at ens rikes fruktsamlikhet skulle hiälpa ok lätta annars landz ok rikis fatikdom *ib* 3: 366. thu som hwars manz nödh lättir *Bo* 35. lätta mina sorgh *Su* 406. tz lättar lunga soth *LB* 7: 143. saluia . . . lether hoosta *ib* 2: 64. laather *(för* lääther*)* sukkilse *(suspiria sedat) ib* 50. skal thera hörlz lätas *(de skola få lindring med afseende på det som de måste höra) Bir* 1: 174. giuir var herra hugnadhin til at lätta os *(bereda oss lättnad, vederqvicka oss)* mz hopino *Bo* 11. **4)** *lyfta, aflyfta.* at bärghit skuli minzskas oc thwngin lättas aff honum som vndir liggir *(ut eo citius a subjacente mons removeatur) Bir* 3: 126. — *lyfta, höja.* the matto thera arma ey letta *Iv* 5010. — *Jfr* **undir-, up-lätta.**

lätte, *m.* [*Isl.* létti] *lättnad, lindring.* fa liisa oc lätta *MB* 1: *(Cod B)* 552.

lätte, *n. flöte på fiskegarn. SO* 292, 302.

lätter (läter: läte *Bir* 2: 170; **läta** *ib* 1: 347; *Al* 1682; **lätom** *VKR* XIII. *f.* **lät** *Bir* 1: 104, 263; *Su* 429. **läät** *Lg* 92. *n.* **lät** *Bo* 84; *Bir* 1: 43, 275. **läth** *LB* 2: 39, 7: 10, 11. **läät** *Bu* 9. *pl. n. nom., ack.* **lät** *Bir* 1: 45, 98. *komp.* **lättare. lätare** *Bir* 1: 247. **läthäre** *Lg* 3: 582. **läthere** *Di* 270. *ss adv.* **lättaren** *Bir* 4: 64. *superl.* **lättaster),** *adj.* [*Isl.* léttr] *L.* **1)** *lätt (till vigt).* lypto hana lätta fran grundom *Bu* 505. hon (ɔ: gran) är läät *Lg* 92. swa som eth sky vpfoor j hymillin ok lät wädhir *(levis aër)* gik fore thy *Bir* 1: 263; *jfr* **7. 2)** *lätt, som åstadkommer ringa tyngd i hufvudet, föga berusande.* drykkir han stundom af medel vineno som lätare är ok ey altidh af thy bätra ok starkare vineno *Bir* 1: 247. läth win *LB* 2: 39, 7: 10. *ib* 11. **3)** *lätt, som lätt afbrytes el. upphör.* sompnadhe han lättum ok söthum sompne *Bil* 258. **4)** *lätt, ledig, rörlig.* armane skulu vara läte oc böghelike *Bir* 2: 170. han är läthere oppa föther än fadheren *Di* 270. kände the godha systren sik läthäre ok syna sooth lynare swa at hon ynnan faa dagha sielf lass syna tidher ok gik til at messo höörä *Lg* 3: 582. **5)** *lätt, obetydlig, ringa, svag.* lät *(levis)* synd ok litin *Bir* 1: 104. *ib* 3: 226. *Su* 428, 429. *LfK* 4. tha ware forsmäilsin lättare *Bir* 1: 47. mz lättan eld *PM* XXX. *ib* XXXII. os wämiar sköt widh thässa lätta *(levissimo)* födho *MB* 1: 411. wilin ij thässo budhi ey säta tha wil iak koma ok göra idher läta *Al* 1682. **6)** *lätt att fördraga, lindrig.* alt äruodhe j fasto älla waku älla j nakro andro äruodhe . . . thz är honom swa lät swa som dwn *Bir* 1: 43; *jfr* **1.** the thing som för syntos omöghelikin at thola wardha sidhan aldra lättast *ib.* nyttelik thing til siälinna helso ok likamans ok lät at bära *ib* 45. känner thy lättare likamlikin dödh *ib* 74. j the lättasto pinonne *ib* 174. til läta skärslo eldz rensilse *ib* 347. **7)** *mild, blid.* jak gifwir tik . . . lätta lundh vidh them tik illa hanna *Bil* 214. lät ordh älla lin *(lenitas verborum) Bir* 1: 98. hulkin

som ey är hardhir vtan lättir j allom thingom *ib* 269. seer iak thina lättasta miskund *ib* 3: 47. thessin miskund är swa lät *(lenis)* swa som lättasta *(lenissimus)* wädhir j tholomodhe ok bidhan *ib* 1: 263; *jfr* **1. 8)** *facilis, lätt (att göra).* eigh war läät lätha þöm af fäþerssens siþum *Bu* 9. änkte är swa vansamt at thz wardhir ey lät ok raskt af stadhlike ok skälike idhnan *Bir* 1: 275. **9)** *lätt, enkel, klar.* thz är alt lät *(plana)* *Bo* 84. **10)** *lättsinnig, lättfärdig.* lätter ok lös til allan lusta *Bil* 116. scriptadhe hon sik . . . ämuäl aff lätom thankom ok ordhom *VKR* XIII. — *n. adv. lätt, lindrigt.* thz dömis lättaren *Bir* 4: 64. — *Jfr* **o-, of-lätter.**

lättilse (lätilse *Bir* 2: 135**),** *n. pl. lättnad, lindring, vederqvickelse.* for licamlikit mak ok lättilse *(corporali alleviatione)* *Bo* 119. til likamansins lättilsa ok helso *Bir* 1: 312. fingo the lisa ok lätilse aff sinne värlzlike sorgh *ib* 2: 135. faa lisa ok lättilse j frestilsom *ib* 337. *ib* 1: 205, 2: 201, 3: 89, 4: 92, 5: 84. *MB* 1: 264. *VKR* 4. *Su* 195.

lättoghe (lättughe. lettughe), *m.* *Litauer, Lett.* en här aff lättugha *RK* 1: 293. jak gör ä nokon lettugha oblid *ib* 305. aff rytza lättoga ok tartar *ib (sfgn) s.* 177.

lättogher, *m.* = **lättoghe.** *ss tillnamn.* aff päther lättogh *SD NS* 1: 388 (1404).

lättogsker (lättogessker), *adj.* [*Jfr Mnt.* littowisk] *Litauisk, Lettisk.* vidh lättogesskä gränzsen *FM* 589 (1513).

lödha (*impf.* **lödde.** *part. pret.* **lödder.** *f.* **lööd** *Lg* 3: 567. *n.* **löt. löth),** *v.* [*Isl.* hlœða] **1)** *lasta, packa, lägga.* j roosenkrantz loth han thz löda *RK* 2: 1501. **2)** *onerare, lasta.* lödha oc frakta *PM* 61. swa mykith som skipith tarffwas lödhas *ib.* ligger skipith nokorstadis löth mz köpmans gotz *ib.* hauande löt skip mz dyrom köpskat *Bir* 3: 177. löddo sik mz myklo gul oc silf oc allom androm dyrom hawom *Gr* 264. *ib* 310. alla veghna lööd mz helgra manna benom ok helgadomom *Lg* 3: 567. then som mz väraldz thingomen är löddir *Bo* 64. — *Jfr* **aflödha,** *äfvensom* **laþa.**

lödha (-der), *v.* [*Mnt.* loden] *löda.* mz hwath malme han (ɔ: absintiton) wardher lödder *Al* 4031. *Jfr* **samanlödha.**

lödha (-der), *v.* [*Isl.* laða] *bjuda, inbjuda.* tha man er liithz löder til hoffuä *Iv (Cod. D, som är skrifven i Norge och företer stark inverkan af Norskt tungomål; se s.* XCIII *f.) s.* 218.

lödhemark, *f.* [*Fdan.* lødemark] *lödig mark.* löde marc sölff tha man för viij marc fik *RK* 3: *(sista forts.)* 4597. monge löde mark sölff iag honum skenkte *ib* 5887. *Jfr* **löþogher.**

löþogher (-ugher. -igh. -ig. -uch. -ich. *n.* **lödhugt** *RK* 1: *(sfgn) s.* 173. **lödugt** *ib s.* 171. **lödhukt** *Ansg* 235. **lödukt** *RK* 1: 3601. **lödhut** *SD* 6: 65 (1348). **lödict** *SO* 141. **lödicht** *ib* 144**),** *adj.* [*Mnt.* lodich] *L. lödig, fullvigtig, innehållande full halt af ren metall (silfver).* han haffde aff lödukt sölff en staff *RK* 1: 3601. som the alt j lödhugt sylff vth gaffuo *ib (sfgn) s.* 173. *ib s.* 171. *SO* 141, 144. viliom vi idhir gifua ena mark lödhukt silfuer, for huan then man som i stadhenom är *Ansg* 235. alt thet hans biskopsdöme räntadhe hanom i lödhugho silfuer oc redhom päningom *ib* 245. trettam markir lödhut siluir *SD* 6: 65 (1348). pro XXII marchis lødhogha *ib* 5: 27 (1341). böte . . . ena halffua lödiga mark sölff *SO* 145. böthe . . . ena halffua lödigha mark sölffuer *ib* 147. *ib* 146. een lödhogh mark silffuer *Lg* 3: 382. swa goth minth at sex marc göra ena lödhogha marc *SD NS* 1: 11 (1401). saa godh mynth ath atthe mark görä en lödogh mark sölff *ib* 519 (1406). *ib* 3 (1401) *o. s. v.* swa got mint som nw gar ok gäft är i stokholme thät IX (8 ½) mark päninga göra j mark lödhugha *SJ* 38 (1426). gaff wt söllff a badha hender thusende lödugh mark i sender *RK* 1: 3179. *ib (Albr) s.* 210, 211, *(sfgn) s.* 172, 173. the loffuade hanom M lödigmarch *ib* 2: 8733. hafuer ther inne fäm (5) lödhugha fiärdhunga äuerdhelica ränto *SJ* 36 (1426). böthe . . . een lödich fierdungh *SO* 149. *ib* 147. böthe een fyerdingh löduch *ib* 149. *Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 342 *f.*

löþosa fari (löþosä-), *m. L.*

löf (lööff *Bir* 3: 317**),** *n.* [*Isl.* lauf] *L. folium, löf, blad.* palmquistär äpte stoþ grön sialuar: ok löuen skinu lius som stiärnor *Bu* 13. — *frons, löf. koll.* i vinträno som hauar þe þry. bol ok löf ok frukt *Bu* 185. *Bo* 165. *Bir* 1: 371, 3: 317. cum pascuis pecorum que wlgariter dicuntur løf ok luk *SD* 1: 567 (1279). quod . . . vsufructum habeant in eisdem (ɔ: siluis). videlicet løf oc luuk *ib* 581 (1281). lok et löph *ib* 2: 181 (1294, *nyare afskr.*). løff ok luuk *ib* 5: 430 (1345). — *blad, bladsamling.* thenne yrt *(näml.* ysopus*)* hon haffuir sina makt i blomstrena ok löweno *LB* 3: 69. — *Jfr* **birke-, eke-, hylle-, lybbestikko-, löna-, nätlo-, pila-, vidhe-löf.**

löfkaster, *m. L.*

löfqvister, *m. qvist med löf.* thu tedhe mik som faare grönan löfquist *(ramus viridis)* *Su* 410.

löfsal, *m. löfsal.* the hafdho giort ofver sik en löffsal fore solene hita *Ansg* 205.

löfstakker, *m. L.*

löft, *se* **lyft.**

löfte, *se* **lyfte.**

löfvirkinger, *m. L.*

lögh (löögh), *f.* [*Isl.* laug] *L. bad.* aldre com han i lögh älla i bastouo *Bu* 195. wi pläghom ey elska lögh äller badh *Al* 6389. the lögh war honum illa kaal *ib* 2541. the willo ij watnith haffwa lögh *ib* 5042. — *bad, badvatten, till badning el. tvagning nyttjad vätska.* löögh aff hänne *(malört)* giordh dogher moth kladha *(pruritus . . . juvat ejus decoctio fotu)* *LB* 5: 80. — *Jfr* **mullögh.** — **lögha kar (löghokar** *MB* 1: 502**),** *n. badkar.* han stodh . . . rätter j lögha kari *Bil* 574. *MB* 1: 502. — **löghar dagher (-daghenom** *SD NS* 2: 320 (1410). **lögherdagher. löghir dagher. löghirdager. löghurdagher: -daghen** *SD* 5: 606 (1346). **löghordagher: -dagh** *KL* 76; **-daghin** *ib* 75, 76, 86; *Ber* 281; **-daghana** *KL* 60, 96. **löghädagher: -daghin** *SD* 5: 639 (1347). **löghodager: -dagin** *ib NS* 2: 145 (1409). **löffwerdagher: -daghen** *BSH* 4: 159 (1493)**),** *m.* [*Isl.* laugardagr] *L. eg. tvagningsdag; lördag.* förste dagher som lögherdagher är, heter aff saturno saturnus dagher *MB* 1: 67. faste . . . löghirdagin . . . vidh hwitan mat

Bir 3: 304. hafdhe lofwat aldrigh äta köt vm löghordaghin for jomfru marie hedhir *KL* 75. thänne röware hiolt sik atir aff sinom ilgerningom vm löghordaghana for iomfru marie hedhir *ib* 60. *ib* 86. en ärkebiscopir astundadhe at wita vm gudhz modhor thäktis at han lät siunga nyio läkze j hänna ottosangom vm löghordaghana til hänna hedhir *ib* 96. en mässo hakol. mz hulkum thu scalt sighia mässo vm löghordaghana *ib.* warffrv war mykit sörgiande i hoghenom än tha haffde hon ffwlkomit hopp oc war viss a syns sons opstandilsä oc i henne ensampna aatherbleff tron om then lögherdaghin oc ty eghnas lögherdaghin iomfrv maria til *Lg* 3: 104. vm en löghordagh *KL* 76. a nesta löghardaghenom for olaffsmesso *SD NS* 2: 320 (1410). vm löghir daghin fore palm sunnadagh *Bo* 162. *ib* 163, 217. *SD* 5: 606 (1346), 639 (1347), *NS* 2: 145 (1409). *MB* 1: 68, 70, 458. *ST* 14. *RK* 2: 3974, 5151. *Bir* 4: 12, 15. *Ber* 281. *BSH* 4: 159 (1493). *Jfr* **fastelavens-, palm-löghardagher.** — **löghardags fasta (lögordax-),** *f.* [*Jfr Isl.* laugardagafasta] *lördagsfasta, fasta som bör iakttagas om lördagen.* skipadhe lögordax fasto *Bil* 645. — **löghardags hälgdh (lögherdagx-),** *f. lördagshelgd, lördagens högtidlighållande.* swa som war herra bödh lögherdagx hälgdh, swa bödh oc han andra hälgdh *MB* 1: 457. — **löghardags nat (lögherdax-** *Lg* 3: 69. **löghirdax-** *KL* 347. **löghordagx-),** *f.* [*Isl.* laugardagsnátt] *lördagsnatt, natten till söndagen.* andwardhadho hona . . . enom riddara til syndelikin lifnadh vm ena löghordagx nath *KL* 67. nödhgas iak nu badhe at smitta guz modhors nampn ok hänna höghtidh thy at nu är löghordagx nat *ib. Lg* 3: 65. — *natten till lördagen. KL* 347.

lögha (-adhe), *v.* [*Isl.* lauga] — **lögha sik,** *två sig, bada.* komber pharao konungx dotter oc hännar möiar nidher til strandina at lögha sik *(Cod. A* oc löghadhos 278*) MB* 1: *(Cod. B)* 552. löghe sik ther vti *LB* 1: 97. — *refl.* **löghas, = lögha sik.** som först löghadis j watneno *Bil* 89. *MB* 1: 278.

löghe (löye, *se* **atlöghe. lyghe,** *se* **atlöghe),** *n.* [*Isl.* hlœgi] **1)** *leende, löje, skratt.* at hafwa löghe j munnenom *Bir* 1: 301. owir matto latir ok löghe til ledher owir matto käte *ib. ib* 3: 225. *MP* 1: 27, 29. *Lg* 3: 405. *Al* 2049. läsom wi . . . hwat ware foräldra hafwa giort tha gratom wi thz är wart löghe *ib* 6469. **2)** *föremål för löje, löjlighet, åtlöje.* hwat man sagdhe aff sancto olafuo thz sagdhe han änkte wara vtan latir ok löghe *Bil* 867. vardha mangra manna äwintyr ok löghe *Bir* 3: 332. — *Jfr* **atlöghe.** — **löghis ordh,** *n. ord som väcker löje, muntert el. skämtsamt ord.* tala . . . löghis ordh *LfK* 174. *Lg* 3: 407, 408.

lögheliker (löghliker), *adj.* [*Isl.* hlœgligr, hlœgiligr] *löjlig, lustig.* sara . . . thykker löghlikt at thera ordhom *MB* 1: 189. skör ordh ok oquämelik älla löghelik *Bir* 1: 237. *ib* 2: 165. glädhiandis ok lustandis j hans galno ok löghlico athäfwom *ib* 334.

löghokarl, *m. badare?* hustru katrina löghokarls ärwe *SJ* 226 (1453). *Jfr* **loghokarl.**

löker (lööker. lokir. -ar), *m.* [*Isl.* laukr] *L. lök.* porrus löker *LB* 5: 82. porrum lokir *ib* 6: 284. alium huiter löker *ib.* cepo rödher löker *ib.* aff rödom lök *ib* 3: 189. alzskona krydde oc löka *MB* 1: 389. han hafdhe hwarte yrter älla löök *Iv* 2090. *Jfr* **gris-, hus-, hvit-, hvita-, klof-, pur-, rödh-löker.**

lömska, *f.* [*Isl.* lymska] *lömskhet, list.* haffdo ey trugh eller lömsko widh sin iämcristin *Pa (Tung)* 40.

lön (lö͡ön *Lg* 40. *f. pl.* **-ir),** *n. pl. och f.* (*Lg* 3: 235; *Su* 288) [*Isl.* laun] *L. lön, vedergällning.* at taka lön mz mik. þolik iak hauar þiänt *Bu* 142. fingo baþe . . . annars hems lif ok lön for vtan ända *ib* 166. huat lön vänten i iþar annars hems *ib* 518. þe lön guþ giuar sinom mannom *ib.* thin lön äru mykin mz mik *Bil* 344. thär nest fik ok nero sin lön *ib* 108. hwat wardhir os til löna *Bir* 1: 153. nar gudz rätuisa wijl tagha tijll löna *RK* 3: 2843. äpter trolighit ärwodhe bödh han *(Gud)* honum til löninna *Lg* 3: 235. ey älskandes ensampna kärlekin wtan nakra hans löner oc gaffuor *Su* 288. *Bil* 446, 536. *MB* 1: 163, 221, 311. *Bo* 11, 135. *Bir* 1: 132, 2: 66, 3: 11. *KS* 64 (159, 70), 80 (197, 87). *KL* 211. *Lg* 40, 44. *Ber* 211. *MB* 2: 369. — *lön, arbetslön.* tha sla husbondhe aff lönom hans *SO* 21. gifwi swenenom ful lön *ib.* maga suena tiena hwem thöm lyster ther mesta arbeyde görs for lön *ib. SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*), 637 (1347). (lön *trol. för* nödh *Bil* 556.) — *Jfr* **ars-, arbeidis-, arvoþis-, ater-, dags-, draghara-, fordhe-, frö-, funda-, fähirdha-, gärnings-, husa-, hösta-, läkedoms-, pänninga-, skip-, skogh-, svena-, träþis-, thiänista-, viku-lön.** — **löna lös,** *adj. lönlös.* ey wardher mit ärfwdhe j thy löna löst *Bil* 370. *ib* 556. — **löna time,** *m. lönens tid.* j löna thimanom skulum vi skära then lön när gudhi som ey vanskas *MP* 1: 236.

lön, *f.* [*Isl.* laun] *L.* — **löna porter,** *m. lönport. Di* 169. *Jfr* **lön-, lönda-, löne-, löns-porter.**

lön, *m.?* [*Isl.* hlynr] *lönn.* vnum plaustrum platani, dicti lön *SD* 6: 145 (1349). — **lönalöf (lönnalöff),** *n. löf el. blad af lönn.* et lönnalöff lag mellom hans härdar *Di* 124.

löna (*pres.* **lönar** *Bil* 458. **lönir** *MB* 1: 332; *Bir* 1: 381. **löne: atir löne** *ib* 40; **atirlöne** *ib* 2: 89. *impf.* **lönte** *RK* 2: 3459, *s.* 339. *part. pret.* **lönadher,** *se* **olönadher. lönter: lönt** *Iv* 4959; **ater lönt** *ib* 5599. **lönther: lönth** *BSH* 4: 220 (1497)), *v.* [*Isl.* launa] *L. löna, vedergälla. med personens dat. och ack. betecknande det för hvilket lön gifves.* minom winom lönir iak lydhno oc älskogha mz miskund *MB* 1: 332. hånom hans gif löna *KS* 70 (172, 77). gudh löne henne sin stora kärlek *Lg* 807. *KL* 296. han honom thz ille lönte *RK* 2: 3459. — *pass.* thz kan thöm aldrigh vardha lönt *Iv* 4959. — *med personens dat. och ack. betecknande det som gifves ss lön.* honum löna synda giäl *Al* 2329. — *med personens dat.* them löne *RK* 2: 3216. löna wäl jllum *Bil* 104. iak lönir hwariom enom äptir sinne forskullan *Bir* 1: 381. *MB* 2: 369. om honum skwlde saa wordhe lönth for hans langlige . . . trotieniste *BSH* 4: 220 (1497). — *löna, aflöna.* them som ey löna sino ärfuodhis folke rättelica *MP* 2: 111. löne . . . af thy sama sinom piltom oc tiänarom *Bir* 5: 115. *ib* 116. sinom soldenärom skulu the ey vara pliktoghe antiggia harnisk. kost äller fordenskap til land ällir watn. ey oc gull äller päninga til them at löna *MB* 2: 242. *ib* 243. — *betala.*

þadh löna sik *Bo* 14. — *belöna.* war gudh ther badhe lönar wälgerninga ok plicta synde *Bil* 458. — **löna i gen,** *återlöna, löna, vedergälla. med personens dat. och ack. betecknande det för hvilket lön gifves.* han lönte hanom thz swa illa i gen *RK* 2: *s.* 339. — *Jfr* **af-, ater-löna,** *samt* **olönadher, olönter.**

löna (lena *Bir* 4: *(Avt)* 184. **-ir, -te, -ter),** *v.* [*Isl.* leyna] *L. dölja. med dat.* ingo lönä *MD* 14. — *med ack.* lypte sin vand som han lönte längho *Bu* 6. löna . . . sina blygh *ib* 498. hua som . . . löne sannind *KS* 69 (170, 76). *Bil* 251. *Bir* 1: 70, 4: *(Avt)* 184. *Fl* 1410. *Iv* 5658. *VKR* III. *RK* 2: 8783. *MB* 2: 188. *Su* 393. *Di* 54, 117. ij lönin mz os *(dölj oss el. vårt förhållande? hjälp oss att dölja?) Fl* 1407. laa ther hwarium manne lönt *Bil* 52. som . . . löne thz for androm *Bir* 1: 373. *ib* 3: 451. *Fl* 898. *Di* 74. han lönte sik cristin wara *Bil* 475. hon lönte opta sik hafwa gambla sko *VKR* XIII. —*part. pret. dold, fördold.* gudz doma äru for människionne löntä *Bir* 3: 120. — **löna sik,** *dölja sig, gömma sig, förborga sig.* simon . . . lönte sik þre dagha *Bu* 102. han lönte sik ok gik wt w mönstreno *Bo* 153. hwi lönte thu thik swa länge fore mik *ib* 226. *Bir* 2: 302. ey är thän sik kan löna af *(abscondere a)* hans hita *Bo* 110. *Bir* 1: 249. — *refl.* **lönas,** *dölja sig, dölja sitt tillstånd.* thäntidh hon war thungför oc kunde ey längir lönas *ST* 512. — *Jfr* **undan löna.**

lönardrotin, *se* **lanardrotin.**

lönare, *m. lönare, vedergällare. Bu* 142. *Ber* 19. *Jfr* **aterlönare.**

lönd, *f.* [*Isl.* leynd] *L. hemlighet.* — i löndom, *i löndom, i hemlighet.* hwath jach scriffwar idher til i löndhom *BSH* 5: 157 (1507). — **lönda laster,** *m. L.* — **löndar lägher (lönþär läghär),** *n. L.* — **lönda porter (lönde-),** *m.* = **lönporter.** iag till lönde porthen kom *RK* 3: *(sista forts.)* 5132. *Jfr* **löna-, löne-, löns-porter.** — **lönda skript,** *f. L. Jfr* **lön-, lönd-skript.**

löndskript, *f. L. Jfr* **lön-, lönda-skript.**

löndyr (lön dör. löndörn *Di* 28**),** *f.* [*Isl.* laundyrr] *löndörr.* wptäpte the ena lön dör *MB* 2: 281. kom wt gömon en löndörn *Di* 28.

löne, *n.* [*Isl.* leyni] *L. lönrum, gömställe.* — i löne, *i löndom, i hemlighet.* nectanabus är hans fadher ij löne *Al* 523.

löneporter, *m.* = **lönporter.** åth en löneporth pa slottit weth strömen lå *RK* 3: *(sista forts.)* 5128. *Jfr* **löna-, lönda-, löns-porter.**

lönkamar, *m. lönkammare, enskildt rum.* haffde sigh bygt en lönkamar *(secretum cubiculum)* vppe j syno hwse *MB* 2: 157.

lönkamare, *m.* = **lönkamar.** i hiärtans lönkamara *(triclinium) Su* 77. *ib* 99, 104, 278. *Jfr* **löns kamare.**

lönlika (lönleka *Bu* 30, 102, 143; *Ansg* 183. **lönleca** *Bu* 503. **lönliga** *MB* 2: 281; *RK* 3: 1484. **lonlega** *ib (sista forts.)* 4243. **lönlikan** *Lg* 436. **lönlekan** *ib* 3: 599, 600. **löngllighe** *BSH* 3: 154 (1464, *samt. afskr.*)**),** *adv.* [*Isl.* leyniliga] *L. lönligen, hemligen, i hemlighet.* iak är lönlika fäst ihesu christo tel renliues *Bu* 143. at fly faþur ok frändar lönleka *ib.* brödhit war hanom lönlika burit *Bil* 103. *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *Bu* 30, 102, 503. *Bil* 52, 251, 556. *MB* 1: 189. *KL* 41, 293. *Bir* 1: 196, 318, 2: 301. *Al* 8537. *RK* 3: 1484, *(sista forts.)* 4243. *MB* 2: 281. *Ansg* 183. *BSH* 3: 154 (1464, *samt. afskr.*). *Lg* 436, 3: 599, 600. *LB* 5: 81.

lönliker (-leker: -lek *Bu* 143; *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*); *LB* 5: 80; **-leka** *Bu* 30. **lönlikin: -likit** *Bil* 850; *KS* 72 (177, 79). **lönliken** *(ack. sing. m.) Su* 393. **lönligh: -ligha** *VKR* 20. **lönlig** *(ack. pl. n.) LB* 7: 268**),** *adj.* [*Isl.* leyniligr] *L.* **1)** *lönlig, hemlig, fördold.* lifdhe länge mannum lönliker *Bil* 404. hopadho at thät sculde gudhi lönlikit vara *ib* 850. halda . . . lönlikit thet han . . . hörer *KS* 72 (177, 79). lönlek samband *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). tok af präste script ok lönleka lösn *Bu* 30. baþ höra sin lönlek skripta mal *ib* 143. lönlica syndir *Bir* 2: 307. hedhir giri är . . . lönlik soot *Bo* 96. — lönlik thing, *hemligheter.* lönlico thingin *(mysteria)* idhnadhos *Bo* 164. sighia hanum sin lönlik thing *KL* 41. opinbaara . . . clostirsins lönligha thing *VKR* 20. *KS* 72 (177, 79). — *hemliga lemmar, könsdelar.* om mans lönlig ting *LB* 7: 268. *ib* 269. — lönliker siukdomber, *qvinnosjukdom, sjukdom i qvinliga könsdelar, äfven menstruation.* dogher moth lönlek siukdom *(morbis muliebribus) LB* 5: 80. dogher mot lönlik siukdom *(fluxum matricis . . . stringit) ib.* lösör lönlik siukdom *(menstrua . . . resolvit) ib.* rensa människio aff lönlik siukdom *(menstrua purgat) ib. ib* 81. *Jfr* **manads sot.** **2)** *undangömd, enskild, privat.* skyndadhe sik fra them bort, oc in i lönlikare herbärghe *(introiens cubiculum) MB* 1: 246. til nokon lönliken stodh *Su* 393. kom i mins hiärta lönlika bwr *ib.* (lönlikom *trol. för* löghelikom: af lönlikom thingom *(cachinnis)* halt thik af altidh *Ber* 278.)

lönlikhet (lönlighet *VKR* 70; *Su* 233; *MB* 2: 77**),** *f.* **1)** *hemlighet.* framgik oppinbarlica i folksins frägdh hänna dygdha lönlikhet *KL* 323. myns mandoms lönlighet *(mysterium) VKR* 70. *Su* 233. **2)** *det som hålles undangömdt el. doldt, hemlig kroppsdel.* vt flöt inälffwennas orenlighet gynom natwrliga lönlighet *(per secreta naturæ) MB* 2: 77. **3)** *afskild el. inre afdelning.* then tijd the varo komne gijnom himmilsens lönlikhet *Ansg* 183.

lönporter, *m. lönport.* kom han aff gönom en lönporth *RK* 3: *(sista forts.)* 5044. *Lg* 3: 309. *Jfr* **löna-, lönda-, löne-, löns-porter.**

lönsgodher, *adj. tystlåten.* godhr rådhgiui skal wara troen ok lönsgodhr *KS* 72 (177, 79).

lönskaläghe, *se* **löskaläghe.**

löns kamare, *m.* = **lönkamar.** *Su* 357.

lönskript, *f. L. Jfr* **lönd-, lönda-skript.**

löns porter, *m.* = **lönporter.** *MB* 2: 77. *Jfr* **löna-, lönda-, löne-porter.**

löp, *n.* the kifwa aff thins blodz löpe *(trol. för* köpe*) Bir* 2: 190. *Jfr* **at-, bruþ-, ut-löp,** *äfvensom* **lop.**

löp, *f. Jfr* **barklöp.**

löpa (löppa *FM* 490 (1510). **löppe** *ib.* **lopa** *LB* 7: 70. **löffuä** *FM* 384 (1508, *daniserande*). *pres.* **löper.** *impf.* **lop** *Bu* 22, 170, 196, 511, 521; *KL* 24, 247; *Bir* 1: 286, 4: 88; *MB* 1: 405; *Iv* 2039, 2071, 2283; *Al* 5608;

ST 291; *MD* 67; *VKR* vi; *Lg* 3: 248; *Di* 239. **lopt** *(för* **lop)** *ST* 350. **lopp** *KL* 237, 275; *RK* 3: 2698; *Lg* 3: 193, 268. **loop** *Bir* 4: 85. **lup** *KL* 213; *Lg* 3: 251. **löp** *Bir* 2: 8 *(se* 339*)*, 3: 86; *MD* 40, 67; *RK* 2: 2086; *Di* 15, 28, 33 *o. s. v.* **lypp** *BSH* 1: 166 (1376). **liop** *Di* 124, 170. **löpthe** *Fl (Cod. B)* 279. *pl.* **lupu** *Bu* 173; *KL* 275; *Bo* 90, 182, 224; *Pa* 16; *RK* 1: 891; *Lg* 41, 3: 242, 243. **lupo** *Lg* 41; **nidhir lupo** *Bir* 1: 309. **luppu** *RK* 2: 2084. **luppe** *BSH* 5: 323 (1508). **lopu** *Al* 5586. **lopo** *Di* 44, 124, 125; *FH* 6: 84 (1495, *afskr.*); *JP* 86; *BSH* 5: 168 (1507), 333 (1508). **loppo** *RK* 2: 437. **löpo** *Bir* 3: 370; *BSH* 5: 168 (1507). **lwffwä** *FM* 383 (1508, *daniserande; på två ställen*). *konj.* **lupe** *SO* 205. **lope** *BSH* 5: 117 (1506). *pl.* **löpin** *Bir* 3: 168. *part. pret.* **lupin** *FM* 488 (1510); **wp lupin** *MB* 1: *(Cod. B)* 560; **lupne** *FM* 308 (1507). **lwpin: -it** *BK* 213. **lopin: -ith** *Iv* 2079. **lopen: wt lopet** *Lg* 3: 647. **löpin: vtlöpen** *BSH* 5: 162 (1507); **löpit** *ib* 320 (1508), 532 (1513); **löpne** *HSH* 20: 136 (1507); **bort löpne** *BSH* 5: 168 (1507); **borth löpnä** *FM* 442 (1509)**)**, *v.* [*Isl.* hlaupa] *L.* **1)** *löpa, springa.* skulu vngara mz lek ok skämtan ridha ok ränna hästom, löpa å fot, ok flöghia fram ok åter *KS* 53 (136, 57). skofwo han. at han skulle rasklica gaa at the nöddo han nästan at löpa *Bo* 223. huru sancte pätar oc sancte iohannes lupu til grafwinna *ib* 224. lop . . . tel domaran *Bu* 511. lop en iuþa smasuen mz cristnom smasuenom tel kirkio *ib* 22. lopo riddara oc swennä till thera wapn *Di* 125. vm the saghin sin vin vanhedhras ok dröuas the löpin alt til döthin *(currerent usque ad mortem)* at thera vin skulle vt takas aff dröuilsom *Bir* 3: 168. vactara lupu äpte *(näml. honom)* atar gripa han *Bu* 173. hon lopp äftir thöm *KL* 275. han lop a mark ok villa heedh *Iv* 2071. the lopu . . . ij flodhena *Al* 5586. hon wardh rädh ok lop til sinna säng *VKR* vi. the slogho thera hunda ok loto them löpa *Fr* 67. latir lösa sina löpanda hunda *(canes venaticos)* *Bir* 3: 274. — *med inre obj.* löpe gatulup *SD* 5: 638 (1347). — *i fientligt syfte springa, rusa, anfalla.* kom een löpande mz mästo gäld *Bir* 3: 274. diäwlen lopp mot *(occurrit)* sancto machario *KL* 237. löpo diäflanne mot hänne mz bräzsko *Bir* 3: 370. liop at walter *Di* 170. han löp till sintram mz sin skioll sa fast at sintram fioll om kwll *ib* 150. — *skynda, skyndsamt begifva sig.* lup . . . i ödhkninna *KL* 213. — *begifva sig.* lop *(leif)* til pariis *ST* 291. — *löpa, rymma.* thee finner och andre, hädan lopo *BSH* 5: 333 (1508). hwi han war swa lupin fron ider *FM* 488 (1510). — *löpa, gå omkring.* sonin lop om brödh oc nam wel sina book j skola *ST* 291. — *löpa, gå i bete el. för att få foder. om hästar.* vil jach nw strax lade löpe mina hesta tith indh til ider . . . som scole löpe for thette aaridh *BSH* 4: 152 (1492). för thet han ey wille holle eder heste, som ther nw för kongs gästning löpit haffue *ib* 5: 320 (1508). läthe hestene löpe ther *ib* 323 (1508). läther löpe them *(hästarne)* i fodringhen *ib.* — *bildl.* löpa mot, *möta, sätta sig emot.* löpe *(occurrat)* thy godhwilin amot afwndinne *Ber* 107. — *möta, träffa.* thol genwärdhwgh thing och godh thing hwar the löpa mote *(occurrunt)* thik *Ber* 119. — *komma för, falla in.* thanke löpir mik mot *(occurrit)* *Bir* 2: 52. **2)** *löpa, löpa omkring, göra sitt omlopp.* saa lopp thz hiull om sidher thz förre war opp thz kom tha nidher *RK* 3: 2698. **3)** *löpa, gå. om fartyg.* the skip, som lupe fran stocholm *BSH* 5: 165 (1507). löpo all skepen nör wth *ib* 168 (1507). lopo thee sin wäg inhändher skäggianäss *ib.* the äre lupne nw aff skeren ok södher wth pa *FM* 308 (1507). ved sandhaffn är nämpst at löpe vdoffuer till reffle *ib* 316 (1507). maa the löpe fram bätre hender mogeswndh *ib.* skeparen ther oppaa *(på skeppet)* . . . haffde actedh segh löpe till gotlandh med thy *HSH* 20: 90 (1507). **4)** *löpa, flyta, rinna.* ther vnder lop een digher aa *Iv* 2283. the watn som rinna aff paradiis käldo . . . löpa först langaleedh vnder iordhinne *MB* 1: 124. löpande vatn *Bir* 2: 17. dammen skulle eyg hefftes . . . vthen löst löpe *SD* 6: 39 (1348, *gammal afskr.*). lupu hänna tara *Lg* 3: 242. lopp . . . aff öghomen som en klen blodh källa *ib* 268. se löpa hänne [blodh] af hänne licamma *Lg* 549. *MD* 67. — *förrinna, utrinna.* eth tima glas . . . huilkit som syntes när wara lwpit *BK* 213. **5)** *löpa, sträcka sig.* en mwr . . . hwilkin som skal löpa fran brödhranna chor, oc in til then mwren, som ligger när siönom *Bir* 4: 83. *ib* 85, 86, 87, 88. **6)** *gå, förflyta. om tid och förhållanden.* huru tyman löper och om gaar *RK* 3: 3390. saa löper thenna riidh *ib* 4037. tå werilzlik ting hånom mz löpa *(d. v. s. då han har medgång)* *KS* 49 (125, 53). **7)** *löpa, fara, bäras. om ord el. rykte.* om swa hende eder noget löst tall lope eller fördes i mellen *BSH* 5: 117 (1506). **8)** *förefalla?* al annor stykke som lypp mellum thäs sama kortz ok hans thiänera a ena sidhona. ok mellum waar ok alla andra som medh oss waro . . . a andra sidhona *BSH* 1: 166 (1376). **9)** *(jfr Mnt.* lopen*)* *belöpa sig (till), uppgå (till).* morghongawor gywä þär höghre löper än hundraþe marker silfs *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). hulkit som löper en mark mynne en xl ok xiiij^c mark *FM* 280 (1506). swa marga päningga athirgiffwa prebendone . . . som löpa ther wppa, som henne wndangiik *SD NS* 1: 295 (1403). kan thet löpa vpa ena ½ mark eller ok höghre *SO* 49. swa ath thet lupe til fyra peninga *ib* 205. nogre lagmans peninga . . . som lop vidh vj marck ok xxx march *FM* 279 (1506). löper mykit mere pa landtborn en skattebondren *ib* 501 (1510). — **löpa sik,** **1)** *löpa, störta sig.* komme the bönder ather löpande alle i sender och lopo them sielffue i sank *FH* 6: 84 (1495, *afskr.*). **2)** *belöpa sig till, uppgå till.* swmmen . . . löper sigh xlix gyllene *FM* 240 (1505). — **löpa af,** *utlöpa, afgå. om fartyg.* then *(vedskutan)* . . . lop aff j gen *FM* 311 (1507). *Jfr* **aflöpa.** — **löpa ater,** *springa tillbaka, skynda tillbaka.* lop atar tel hälgho martires *Bu* 521. the . . . lupu atir in *KL* 275. han löpir atir til ryggia *(recurrit retro)* *Bir* 1: 265. — **löpa bi,** *segla åt sidan?* lwffwä wy nöyestä by *FM* 383 (1508, *daniserande*). — **löpa bort,** *löpa bort, löpa undan.* *Di* 44. *JP* 86. *Jfr* **bort löpa.** — **löpa fram,** *löpa fram.* *Bu* 173. *Bir* 3: 86. *Iv* 2039. *Jfr* **fram löpa.** — **löpa i gen,** *begifva sig tillbaka.* haffuer oc myn ffrw mik nw til saacth och befallat ath löppa tiil bwnnen ighän *FM* 490 (1510). — **löpa in,** **1)** *löpa in, skynda in.* lop in i staþen *Bu* 170. — *be-*

gifva sig in. äre the löpne in oppaa kalmarna sloth äller anderstedz *HSH* 20: 136 (1507). **2)** *löpa in, segla in.* ath tet *(fartyget)* skal löffuä ynd i ffynskä skären *FM* 384 (1508, *daniserande*). **3)** *flöda in, strömma in.* watnit lup in ower mato *Lg* 3: 251. — *Jfr* **inlöpa.** — **löpa ivir, 1)** *vara till öfverlopps, vara öfrig.* lupu them iwir manga brödhskala fulla *Bo* 90. thet som hwariom löpir ofuir aff hans prouento *VKR* 21. **2)** *genomgå, genomläsa.* löp owir *(scrutare)* scriptena *Su* 252. — *Jfr* **ivir löpa.** — **löpa nidher,** *löpa ned, strömma ned, falla ned.* watnit lop nidhir j iordhina *KL* 24. smälte fitmin lop nidhir j eldin ok eldin lugadhe *Bir* 1: 286. tarane lupu nidher i hänna skööt *Lg* 3: 243. sodit liop nider i halsen *Di* 124. losnade vppa i bergit bade sniö oc sten oc trä, oc löp nider vppa risen *ib* 43. *Jfr* **nidher löpa.** — **löpa saman, 1)** *löpa samman, samlas. Bo* 182. **2)** *löpna, koagulera.* blodit tioknar i menniskione oc löper ta samman *LB* 3: 22. — *Jfr* **saman löpa.** — **löpa til, 1)** *springa fram. Di* 155. **2)** *gå igen, tillslutas.* sagho the at dörren lop snarlika til oc war ginstan lääst *Lg* 3: 248. — *Jfr* **til löpa.** — **löpa til saman, 1)** *störta mot hvarandra, braka i hop.* al the fyra elementa . . . the toko til at storma in byrdhis. oc lupu til saman som the skuldo sla sik i thusanda stykke sundir *Pa* 16. **2)** *koagulera, ysta sig.* löpir han *(blodet)* sköt tilsamman *LB* 5: 293. — **löpa umkring,** *löpa omkring, gå i kretsform.* hon (ɔ: snille) löpir vmkringh swa som cirkil *Bir* 1: 272. — **löpa um kul,** *springa om kull.* thera swena lupu hwar annan vm koll *RK* 1: 891. — **löpa undan,** *löpa undan, löpa bort. Iv* 2078. *Jfr* **undan löpa.** — **löpa up, 1)** *löpa upp, springa upp.* lop vpp þar iacobus stoþ *Bu* 196. **2)** *springa upp, uppstå, uppkomma.* för blemom. som lopa op wedh ögon *LB* 7: 70. **3)** *springa upp, hinna upp.* ängin häst lop them op *Al* 5608. — *Jfr* **up löpa.** — **löpa ut,** *löpa ut, springa ut, ila ut.* hon lop ginstan wt *KL* 247. *MB* 1: 405. *Lg* 41. watn och blodh ta löp ther wth *MD* 40. *ib* 67. — *löpa ut. om sjöfarande och om fartyg.* lwffwä wij strax wd til syös och allä skiffwenä met *FM* 383 (1508, *daniserande*). wor skep, som gerne haffde löpit wt effter theris retta berningh *BSH* 5: 532 (1513). idher verdughets skep luppe vth *ib* 323 (1508). — *Jfr* **ut löpa.** — *Jfr* **be-, for-, mote-, saman-, um-, und-löpa,** *äfvensom* **ostlupin.**

löpa, *v.* [*Isl.* hleypa] *L.* **1)** *komma att rinna?* forbiwdher jak tik *(näml. mask)* j dag ey hans blod at löpa heller hans blod at drikka *LB* 2: 89 *(kanske att föra till* **löpa** [*Isl.* hlaupa], *i bet.* **1**). **2)** *lysa, uppbjuda?* thessom forscrepna jordh är laghligha vpbudhin ok löpt *(för* lyst?) a tröbo tinge *SD NS* 2: 102 (1409). — *Jfr* **bark-, bort-löpa.**

löpa, *f. Jfr* **uplöpa.**

löpa, *f. Jfr* **bark-, barka-löpa.**

löpan, *f. Jfr* **barklöpan.**

löpare, *m.* [*Isl.* hlaupari] **1)** *löpare, ilbud, kurir.* breffwin . . . vtsändhos mz breffdragharom oc löparom *(cursores) MB* 2: 185. — *löpare, hos en förnäm man anstäld tjenare hvilken löper framför vagnen, går ärenden o. s. v. KL* 378, 380. *MB* 2: 374, 375, 376. **2)** *landstrykare. SO* 297. — *Jfr* **fore-, kloster-, lands-löpare.**

löpe, *n. Jfr* **bruþ-, ivir-, up-, ut-löpe.**

löper (-ar), *m.* [*Isl.* laupr] *korg.* vardh han vtlätin vm murin j enom löp *(sporta) Bir* 3: 169. köpa margha stora ok sma löpa *Fl* 1297. *ib* 1302, 1307, 1329, 1333. — *ss mått- (el. vigt-)bestämning: löp.* hundradha löpa *(cados)* olio *MP* 1: 240. pliktom wi os tel ath giwa klostreno arlika aars twa löpa smör tel reth landgille *SD NS* 1: 435 (1405). en war gardh, som skyllar en löp smör *ib* 2: 51 (1408). 9 löpa smör *BtFH* 1: 313 (1413, *Joh. Bures utdr.*). 1 löp smör *ib.* — *Jfr* **säþa löper.** — **löps bol (lööps bool. löpäbool. löpabool. löpa-, löpä-** *då ordets förra del har plural bem.; sing. användning har* **löpa-** *dock SD* 5: 552, 557**),** *n. jordrymd för hvilken i landskyld betalas en löp smör. Jfr Styffe, Skandinavien under unionstiden,* 2 *uppl., s.* 97, 145. dando . . . possessionem nostram . . . videlicet quinque mensurarum, quod wlgariter dicitur fæmløpæbool *SD* 3: 586 (1323). pro twæggiæ løpa bool . . . et dimidio løøps bool . . . et vno løpabool *ib* 5: 552 (1346). twæggia løpabool . . . et dimidium løøps bool . . . cum I løpabool *ib* 557 (1346). *Se vidare Falkman, Om mått och vigt* 1: 171.

löpeskuta, *f.* [*Isl.* hleypiskúta] *ett slags snabbgående mindre fartyg.* snäkkior ok karwa oc löpe skutor *RK* 1: 3562. *Jfr* löpande skuta *under* **skuta.**

löpirska, *f. Jfr* **forelöpirska.**

löpis eþer, *m. L.*

löpna (-ar, -adher), *v.* [*Jfr N.* lopna] **1)** *löpna, koagulera, torka, hoptorka.* bliffwer ather j glaseno löpnath som golth smör *LB* 9: 110. ath löpna oc törkas *PM* 61. **2)** *låta afdunsta, utsätta för afdunstning, hoptorka.* löpna thz wathnith pa saktom eldh *PM* XLI. löpna thz (ɔ: salth) pa askonne heto *ib.* salth swa giorth . . . löpnar qwekselff görandis thz harth *ib.* tha löpnar thz qwekselffwith j pwlwer *PM* 61. — **löpna saman,** *löpna, torka samman.* tha hardhnar selffwith oc löpnar samman *LB* 9: 113. — *Jfr* **ater löpna.**

löpning, *f. löpande.* löpning *(discursus)* wt aff cellan *Su* 263. *Jfr* **utlöpning.**

löpning, *f. Jfr* **barka-, bast-, näfra-löpning.**

löpstigher, *m. L.*

löpt, *f. L.*

lös (löss *Bil* 54, 255; *EG* 65; *VKR* 63 *(f.)*; *BSH* 5: 573 (1507); *Di* 26 *(ack. sing. m.).* **lössz** *SO* 190 *(ack. sing. f.).* **löös. lööss** *SO* 190, 207; *FM* 251 (1505). **löössz** *SO* 202**),** *adj.* [*Isl.* lauss] *L.* **1)** *lös, obunden, fri, befriad.* gat ängalund liþughar älla lös wrþet *Bu* 15. wardh han löss *Bil* 54. han latir lösa sina löpanda hunda *(dimittens canes venaticos) Bir* 3: 274. hans vini räþo hanom läta lösa patroclum ok barnabam *Bu* 129. lät kunugen lösa þöm baþa *ib* 184 *(de båda sistn. ställena kunna föras till* **lösa,** *v.).* böþ han läta hana lösa *ib* 205. torde hanum ekke löss lata *Di* 26. gifwin lösan thänna man *KL* 386. giffwa lösan nokon sin fanga *PM* 35. *ib* 32. — *med prep.* af (ut af) *el.* undan. lös vndan þunga lase *Bu* 141. jam skyt hon varþ lös af bandom. þa varþ hon lös af diäflom *ib* 205. sagdhe hona wara lidugha oc lösa aff allom syndom *Bil*

109. giffuin mik lös wt aff mina fengilsse *Va* 23. — *med dat.* jak wari gerna diäflenom löös *JP* 28. — *med ack.* slapp iag sa senth myn fängilse löss *RK* 1: *(Yngsta redaktionens tillägg till Gamla och Nya Krönikans sfgn) s.* 203. om her sten vil geue them *(fångarne)* theres fengelse löst *(trol. för* lösa *el.* lös*)*, tha skal jach och vare lös *BSH* 5: 598 (1518). — *lös, fri (från förbindelse el. det som medför särsk. förbindelser). med prep.* af. äst thu fräls oc löss af allo kirkiona bande swa som är hionalagh klosterlofuan oc ban *VKR* 63. — *fri (från käromål el. ansvar). med prep.* for. loto eric sigurdzsson . . . quit lidugh oc lös for thet drapit han giordhe thera dödha brodher *SJ* 202 (1448). — *fri (från fordringsegares kraf).* latom vi han allaledhis lidhughan ok lösan *SD NS* 1: 468 (1405). — *med prep.* um *el.* for. kännis jak . . . mik hawa lidhughan ok lösan latit . . . herra vlff bänzson riddara . . . vm alt thet han vpbar aff vart goz *SD NS* 1: 468 (1405). giwer jac . . . domkirkinna oc henna formen quitta oc allaledhis lösa oc oorsaka vm thessa sama penninga *ib* 519 (1406). *SJ* 203 (1451). wi hafuom . . . jäppa diäkn . . . oc hans arfua latit ganzklica lösa, lidhuga oc quitta . . . fore allan thän räkenskap som han plichtoghar var at göra bo jonssoni *BSH* 1: 197 (1387). loto the hona oc hennes ärffuingia for sik oc sina ärffuingia alzstingis fri quit ledugh oc lös for hendermer maning *SJ* 201 (1451). *ib* 200 (1451). **2)** *lös, ohäjdad, som far fram utan hinder. eg. och bildl.* kom eldir lös *Bil* 872. *KL* 126. aff huilkes mandz vangömslo elder löss vardher *EG* 65. ellen var löss om daghen *BSH* 5: 573 (1517). jak . . . sloo lösan *(för* lösa*)* mins kätis bogh limer *(för* bogh linor*) Su* 237. vm konungin . . . slar sik lösan *(dissolverit se)* mz honom *Bir* 4: 291. *ib* 3: 332. gifwa sik lösan til kötlika synda tilfälle *(laxatio freni nimis libera) Su* 453. ther sampnadhis til margh räkke röst som giordho thera liiff alt löst *Al* 9724. — löst lif, *löst lif, utsot.* härdhe lösth liff *LB* 5: 80. — lös buk, *d. s.* stämna lösan bwk *PM* xxxv. *LB* 2: 34, 48. **3)** *lös, lösker, som ströfvar omkring utan att vara fäst vid viss boningsplats.* legdhe han fatigha oc lösa *(vagos)* män *MB* 2: 97. **4)** *lös, lösgjord, upplöst, fritt hängande.* thera modher . . . kom löso hare *Bil* 475. **5)** *lös, icke inpackad i fastage el. förvaringskärl.* löööss bayan *SO* 190. *ib* 202, 207 *(möjl. bör ett sammansatt ord:* **lösbaian** *antagas; jfr* **baian***).* **6)** *lös, som lätt lösgöres el. lossnar.* festher han *(alun)* lösa tendher *LB* 2: 41. **7)** *lös, rörlig.* badhe i fasto oc i löso *SD NS* 2: 114 (1409). hwar som annan sloge död hans löst oc fast vore konungx ööd *MD* 369. lösth oc fasth som the äga *PM* 25. *SD NS* 2: 213 (1409). *SJ* 208 (1451), 209 (1451). *PM* 27, 32, 38. huus, jordh, vatn eller vatnwerk . . . eller ok lösä pänningä *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*), *NS* 1: 611 (1407). **8)** *lös, mjuk, ej hård, ej fast.* blöta ok lösa swa som bly *Bir* 3: 215. **9)** *fin, pulveriserad.* 1 tunna lööst krwt, $^1/_2$ tunna körna krwt *FH* 5: 237 (1524). **10)** *lös, upplöst, flytande.* faster som cristallus oc ey löös eller ostadhugher som watn *MB* 1: 57. **11)** *upplöst, upphäfd, annullerad.* vndradhe at prestins dombir swa hardher var löös *Bil* 880. al the geld oc skuld . . . ära qwita, dödha oc lösa *SD NS* 1: 474 (1405). **12)** *lös, ledig, disponibel.* nar her bliffue nokoth *(näml. härad)* lösth *BSH* 5: 64 (1505). — *ledig, obesatt, otillsatt.* är sancti sigfridj prebende löööss her widh wore domkirkie *FM* 251 (1505). **13)** *lös, fri från, i saknad af. med gen.* lytis löss ok lasta ok als hindris *Bil* 255. arrit ensamit syntis lyta löst *ib.* lasta lös ok vlofliks lusta *ib* 353. swenbarnit thränktadhe at modher spina . . . födhu löst ok alz hugnat *ib* 268. *Jfr de vid artikelns slut anf. sammansättningarna.* **14)** *lös, opålitlig, oviss.* om swa hende eder noget löst tall lope eller fördes i mellen *BSH* 5: 117 (1506). then löse degtingen, ther skedde os til äwerdeligh skade *ib* 127 (1506). — *oviss, osäker?* thz är löst hemloff liff hel bonde *RK* 2: 5577. **15)** *lös, lösaktig, lättsinnig.* jak är ostadhogher lather och lös *(dissolutus) Ber* 230. lätter ok lös til allan lusta *Bil* 116. mz lösum likama til fwlan ok oloflikan lusta *ib* 455. almenningis qvinna är . . . lös j latom *Bir* 3: 27. lösa qwinnan *(meretrix)* raab *MB* 2: 15. *ib* 16, 290. i lösom latom beuisas lös astundan *KL* 351. *VKR* VII. wänt tik aff slikom lösom bannom *LfK* 141. — *n. adv.* löst, *fritt.* dammen skulle eyg hefftes . . . vthen löst löpe *SD* 6: 39 (1348, *gammal afskr.*). — *Jfr* **agha-, akäro-, anbudha-, anda-, arf-, arva-, arvodhis-, bark-, barn-, blodh-, blomster-, bota-, broka-, brödhra-, butna-, doma-, dyghdha-, eþ-, faþur-, far-, fata-, fodher-, forfalla-, friþ-, fä-, fängsl-, fätil-, födho-, gaghn-, garþ-, garþa-, giäf-, grund-, hand-, handa-, har-, havands-, heþer-, hirdhis-, hof-, hovudh-, hudha-, hugh-, hus-, husa-, husbonda-, höfdhinga-, ivir-, iärtekna-, kapo-, klanda-, klasa-, klädha-, konunga-, konungs-, korn-, kärleks-, lagh-, lagha-, lar-, last-, lasta-, lif-, likama-, likams-, lima-, lius-, lova-, lut-, löna-, lösna-, makt-, mal-, mat-, men-, moþor-, mäghin-, mäghins-, möþo-, namn-, nödh-, orþ-, orko-, pino-, pänninga-, qvala-, qvidho-, radh-, rät-, sak-, sigher-, skaþa-, skam-, skiäl-, skiäla-, sona-, sorgh-, svara-, synda-, tom-, tro-, tungo-, tharf-, tharva-, þiänisto-, þrang-, þranga-, thäf-, undir-, vaþa-, vanda-, vapn-, varþ-, vatn-, visa-, vit-, vitne-, vitu-, väþia-, vário-, värk-, värn-, ägho-, ärolös.**

lösa (lössa *SD NS* 1: 519 (1406, *på två st.*). **löösa. lose** *BtFH* 1: 300 (1510). **-ir-, -te, -ter.** *impf. refl.* **lystis** *Bir* 3: 215**)**, *v.* [*Isl.* leysa] *L.* **1)** *lösa, lösgöra.* böþ iohannes . . . lösa liket *Bu* 151. lösin jdhra hiälma *(lösgören edra vid rustningen fastgjorda hjälmar) Bir* 3: 403. haffdo thera plator aff sik lööst *RK* 1: 869. hans tungo band löstos och han taladhe rätlica *MP* 1: 262. hon *(tungan)* lystis *(solvebatur)* til mang fanyt ok squalrogh ordh *Bir* 3: 215. — *lösgöra, skilja.* styrit lösis sköt *Bir* 2: 171. marghom resa . . . är nw hofwudh fra halse löst *Al* 9432. löste mangen sten aff grundh *RK* 2: 3119. — *lösgöra, befria (från band el. fängelse).* löste guz ängel han af iarnom *Bu* 100. moþer . . . baþ guz moþor . . . lösa sin son fangen vndan bandom *ib* 25. *Jfr* **12. 2)** *förlösa, befria från foster.* sudhit aff hänne . . . drukkit . . . löse quinno i barn fangh *LB* 5: 81. **3)** *lösa, aflösa (i*

kyrklig mening). swa som war herra löste sanctum petrum aff bande: swa gaff han hanom vald at lösa os aff warum syndum som wi ärum aff barndom j bundne *Bil* 115. gudh gaff hanum wald badhe binda ok lösa *ib.* sände var härra mz guþleko valde sina prädicara lösa ok binda *Bu* 206. *Bir* 4: 44. **4)** *förlossa, frälsa, befria.* af þöm *(näml. döden)* löste ihesus alla goþa män mz sins likama döþ *Bu* 21 *jfr* **12, 13**. löste salogha kono af qualum *ib* 135. wilde siik aff stora nödh lösa *RK* 3: 1881. lösa mik vidh sorgh ok mödho *Fl* 392. hopadis warda there qvijda löst *RK* 2: 805. han skuldhe . . . lösa swa mangghan krop aff helwithe vp som dombdher war nidher til pino *MD* 45. — *frälsa, undsätta.* the nordmen . . . willo husit haffwa löst *RK* 1: 3352. **5)** *(jfr Sv. dial.* lösa*) hjälpa, gagna.* thz löste almogen togh enkte wetta *RK* 2: 780. **6)** *lösa, upplösa (band).* löse iak þin band *Bu* 208. löste thera skothwengia *Bil* 805. *MP* 1:22. ther han menthe lösa lykkiona giordhe han knwthen *PM* LXVI. **7)** *öppna, upplåta.* hwath folk haffwer wara porta löst *Al* 8010. — *yppa, låta komma fram?* hans tunga wtöser alt thz som hans samwit löser *Al* 6630. **8)** *upplösa, utreda, tyda.* gästren löste pröuelse *Bu* 145. thätta lösis swa *Bil* 318. *MB* 1: 57, 67, 69. at j ekke kwnnen lösa äller rätteligha swara til myna gaatho *ib* 2: 115. **9)** *lösa, göra lös, öppna, laxera.* hon . . . löser quidh *LB* 7: 2. *ib* 2: 10, 45. lösör buk *ib* 4: 344. *ib* 2: 50. — *abs.* thz löser snarth *LB* 2: 10. — *lösa, framdrifva.* lösör lönlik siukdom *LB* 7: 80. — *fördrifva, aflägsna.* pipercommin löser ond blesth oc ond verk i maga *LB* 8: 45. **10)** *upplösa, sönderdela.* löstes i sma muld som malin vare *Bu* 505. smeltha oc lösa maten i veder *LB* 7: 74. **11)** *upplösa, upphäfva, göra slut på.* at þu lös þe villo folk är i comit *Bu* 197. lös wara nödh *Bir* 1: 190. hans vaþe ok vande var löstar *Bu* 29. lösa . . . allan min vanda *Iv* 2672. *RK* 1: 1325, 2261, 4495, 3: 1112. *Al* 8032. lango varo löst rät all miin qwala *Iv* 2894. ther idhan anger väl lösa kan *ib* 2942. *ib* 3244, 3286. *Fr* 1104. han hafuer löst lunete qwidhe *Iv* 3452. *ib* 3636, 3668, 3800, 3986. mz tässe starka trösth war byscops sorgh mykith lösth *RK* 3: 1465. thz kunne ey marghom thörsten lösa *Al* 4908. at han sculde ey hawa löst sina fasto i nakro litlo *KL* 258. thryhundradha mark, som iak hans fängilse löste meth *SD NS* 1: 51 (1401); *jfr* **12, 15.** **12)** *lösa, inlösa (med betalnings erläggande).* lööså then for:dä garth til sigh *SD NS* 1: 5 (1401). — *fäkreatur som å annans område blifvit påträffadt. TB* 73. — *pant.* äfter þy. som þet löst varþer af þöm mannom. som þöm hawa nu til pant *SD* 5: 562 (1346). *ib NS* 1: 61 (1401), 62 (1402). sverigis radh . . . förnempda panta till kronene löste *RK* 1: *(sfgn) s.* 172. — *(på grund af bördsrätt) lösa el. återköpa försåld egendom.* faar han ängeledh ämpne at lösa hona *(jorden) MB* 1: 374. hwa som säl androm hws innan borgha wägh eller stadz mwr, tha hawi han loff at lösa innan iämlanga *ib.* lösir iordhin sik siälff fore swa mykit iordhin skylladhe *(d. v. s. lösningspriset utgöres af jordens afkastning under den tid som ligger emellan försäljandet och jubelåret) ib* 373. riddarin hans gömare löste mykit til sin aff gozeno *KL* 76. alth hans godz . . . som han *(förmyndaren)* hafdhe til sik löst *ST* 235. wnthe jak . . . her birghe trolla thet lössa, epther thet ath jak konnä thet ey siälwer lössa *SD NS* 1: 519 (1406). dömdes jons oleffsson nwdala ij [2] lwt at lose effter sin broder son *BtFH* 1: 300 (1510). — *lösa dokument för hvilket lösen bör erläggas. PM* LXVII. — *lösa, löskjöpa, friköpa. ur träldom.* hon löste os til frälse aff thräldom *Bil* 351; *jfr* **4.** — *från tjensteskyldighet.* bödh han israels folke sidhan at lösa hwart första barn mz offer aff gudhi siälwom *MB* 1: 386. hwi lät war herra alla första sönir lösa mz andre släkt sönom *ib* 387. — *ur fångenskap.* agher konunger han lösä *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). ä mädan thera frender lösa matte *RK* 2: 697. pläghadhe han opta at köpa oc lösa fore sina päninga the fatigha män, som sate i fängilsom, oc tha han hafdhe thom lööst, gaff han thom frii oc frälsa fore engen päning *Ansg* 243. tilstädya nokrom fanga lösa segh före päninga *PM* 35. *Jfr* **1.** — *ur segrares våld.* vn mik lösa huffuod frända myns *Di* 101. lösa myn herris wapn oc hästä oc hans tiänare *ib.* — *från lifsstraff.* sit lif lösä *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). **13)** *återlösa (i religiös mening).* jhesus christus löste hwart thz modher barn som a han tror *MB* 1: 386. ängin wardher swa wärdhogher födder, at han thörff ey lösas mz gudz sona dödh *ib* 387. ware cristne män dyrka en gudh som alt skapade ok ihesum hans son som alt lözste *Bil* 620. af þinne hände taki han mik. som mik löste af döþa mz þik *(qui per te me redemit; Andreas' ord till korset) Bu* 141. *Jfr* **12,** *äfvensom* **4.** **14)** *betala.* domkirkiän j strengnes scal lösä thiughu markär penningä viþ bröþrenä *SD* 5: 293 (1344). *ib* 567 (1346). bitala oc lös mina skuld oc giäld *Bir* 3: 441. *ib* 456. giff them i clostir oc iak wil lösa thera prouento *Lg* 3: 24. *ib* 25. hwat iordhen ey lösir *(d. v. s. den del af summan, till hvars betalande jorden ej förslår)*, tha lofwar iak . . . at beredha *SD NS* 1: 34 (1401). — *återbetala.* thz sylffuer skulle wel warda löst *RK* 1: 4025. **15)** *friköpa sig från.* löste äuinnelikan dödh mz stakkottom dödh *Bil* 879. — *försona, godtgöra.* sin brut medh peningom lösa *KS* 70 (171, 76). **16)** *fullgöra, uppfylla.* löste sina lofuan *Bil* 256. swa wardher thik thin wili löst *Al* 7608. — **lösa af,** **1)** *lösa af, lösa.* löös aff thina sko *MB* 1: 281. **2)** *aflösa (i kyrklig mening).* wardh presten ilda widh oc löste aff mölaren *Lg* 3: 7. — *Jfr* **aflösa.** — **lösa ater,** **1)** *igenlösa, återköpa. SD NS* 1: 97 (1402). alra thinga skapare oc herra lösis atir *(redimitur)* swa som thräl fore fäm siclos *Bo* 8. riddarin löste mesta delin aff godzeno atir til siin *ST* 234. löse äghande athir j scoghe fore iiij päninga huart hoffwdh *(om fäkreatur som påträffats å annans område) TB* 73. **2)** *återlösa (i religiös mening).* var herra . . . löste os atir mz sinne makt oc godhlek oc snille *Bo* 58. — *Jfr* **ater lösa.** — **lösa i gen,** **1)** *åter inlösa, återköpa.* lösir jak hona *(jorden)* ey ii geen *SD NS* 1: 34 (1401). *ib* 61 (1401), 89 (1401). *SJ* 5 (1422). **2)** *återlösa, återköpa, friköpa.* thogo the ware kwinnor ok barn ok fördhe töm mz sik til ryssalandh, hwilka wij fatighe män hafua lösth, ok än skule lösa töm igen för stora summa penningha *BtRK* 344 (1490, *orig.*). theres kwin-

nor ok barn som äkke hafua makth til ath lösa töm igän *ib.* — *befria.* swa löste han sina modher ij gen *Al* 796. — *Jfr* **i gen lösa.** — **lösa niþer,** *lösa ned, taga ned.* lösto han niþar *(näml. från galgen)* menlösan *Bu* 170. *BtRK* 345 (1490, *orig.*). *Jfr* **nidher lösa.** — **lösa sunder,** *upplösa, sönderdela, sönderbryta.* tha han *(kroppen)* lösis sunder i mwld oc madhka äpter dödhin *MB* 1: 398. skipit löstis swndher *Bil* 253. *ib* 351. lösin syndir *(solvite)* mönstarit ok jak skal atir opbyggia thz *Bir* 2: 322. *Jfr* **sunder lösa.** — **lösa up,** *upplösa, veckla ut.* löste vp klädhit *KL* 28. *Jfr* **up lösa.** — **lösa ut,** 1) *släppa ut.* guz ängel com ok löste þöm vt *Bu* 167. 2) *frälsa.* mz thenna dryk hafwer iak löst honum wt aff alle hans soot *Al* 2628. 3) *friköpa.* han löste manga the som fangadhe varo wt af thera fängilsom mz sinom egnom päningom *Pa* 3. — *Jfr* **utlösa.** — *Jfr* **for-, hem-, in-lösa,** *samt* **lima-, o-löster.**

lösa, *f.* 1) *löst lif, utsot.* thz är och goth för mykin lösw *LB* 8: 45. duger för lösw *ib.* 2) *förlust, saknad, brist.* *Jfr* **boi-, byr-, byrs-, friþ-, havands-, hiälp-, kläþa-, klädhis-, kost-, men-, modhor-, mägh- in-, mäghins-, näfst-, skaþa-, symn-, vatn-, vit-lösa.**

lösaktogher (lösactigh), *adj. opålitlig, oefterrättlig.* han tijcker honum vara ganske lösactigh i siith tall *FM* 299 (1506).

lösare, *m. förlossare, återlösare.* wara siäla aterköpare ok lösare *Bil* 455. *Jfr* **ater-, gen-lösare.**

lösbiuk, *n.? ungsto?* VII iumenta wlgariter dictum løsbiukh *(för løsskiut?)* cum pullis si qui fuerint *SD* 2: 318 (1300, *gammal afskr.*). *Jfr* **lösskiut.**

lösekarl, *m. lösdrifvare. MB* 2: 105.

lösfärdhogher, *adj. lösaktig.* mz lösfärdhoghom ordhum *ST* 237.

lösgiordher, *adj. som lossnat i fogningarna, sprucken, otät?* äru the (ɔ: winflaskanor) gistne oc lösgiordha *(rupti sunt et soluti) MB* 2: 25.

lösgiurdhadher (lösgiordhadher. lösgiordader *L.*), *p. adj. L. lös, osäker?* jak haffwer läsith hwrw afflath böryades förstb oc är lösgiordhadher grwnd, än penitencia thz är tryggastha wäghen *PM* LXVI.

lösgiurþer (*L.*; *SR* 44. **lösgiorþer: -ir** *VML I Bj* 7. **løsgyrþer: -e** *ib II M* 30: 1. **lösgyrþer: -e** *ib (Cod. C)*), *p. adj.* [*Isl.* lausgyrðr] *L. med upplöst gördel.* lösgiurþer ok barfötter *SR* 44.

lösharaþer, *p. adj. L.*

löshet (lösshet. lööshet. lösheet *Bir* 5: 34), *f.* [*Mnt.* losheit] 1) *lättsinne, själfsvåld. Bir* 5: 34, 79. *Lg* 3: 394. hogxsens lööshet *LfK* 69. 2) *löshet, löst lif, utsot.* stoppar han ten lösshet i liiffuit *LB* 7: 252.

löshäster (löös-), *m. löshäst.* mz then lööshäst wakta här qwar *Al* 2197. *ib* 2353.

lösilse, *n.* *Jfr* **ater-, sunder-lösilse.**

lösin, *se* **lösn.**

lösing, *f.* *Jfr* **ater-, ben-lösing.**

lösingaman, *m. lös arbetare?* inge [flere] dage karle eller lösingemen schole städes ther, en grwffwonne behoff görs *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*). *Jfr* **lösninga karl.**

lösiorþ (lössiordh), *f. L. lös el. fri jord, jord hvartill eganderätten ej är förenad med besittningen af en viss gård?* wij . . . kännoms oss haffwa salt . . . pedher niclisson ett öresland lössiordh, then före:da war kyrckia atte innan wplö . . . innan östbo *SD NS* 1: 491 (1405, *nyare afskr.*).

löska, *adj. L.* 1) *som ej har viss boningsplats, kringstrykande.* löska man *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 638 (1347). 2) *lösaktig.* wardher nokor löska qwinna fwnnen . . . j härenom *PM* 30. — *Jfr* **löskaman, lösker.**

löskaläghe (*Bu* 185; *MB* 1: 221, 370. **löska läghe** *Bu* 171. **lözkiäläghi** *L.* **löskeläghe** *MB* 1: 139, 193. **löskoläghe** *ib* 139. **lösko läghe** *Lg* 3: 636. **löskoläghi** *MB* 1: 329. **löskioläghe** *KL* 381, 382. **lönskaläghe** *MP* 1: 318, 2: 188; *MB* 2: 377. **lönskoläghe** *ib*), *n. L. lönskaläge, lägersmål mellan ogifta personer.* kiöz bindoghe af hor ok löskaläghe *Bu* 185. wardher prestadottor gripin i löskaläghe *MB* 1: 370. *Bu* 171. *MB* 1: 139, 193, 221, 329. *MP* 1: 318, 2: 188. födder j lönskoläghe *(ex fornicatione) MB* 2: 377. födder j nakro lönskaläghe *ib. KL* 381, 382. *Lg* 3: 636.

löskaman (-maþer), *m. L.*

lösker (löösker), *adj. L.* 1) *lös, ledig, kringstrykande.* löskyr man *SD* 5: 637 (1347). magho äy legho drengia eller legho konur löösk ganga *IfN* 136. lösker man ella kona *ib. ib* 138. *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*). 2) *ogift.* sower man mz löske kono *MB* 1: 365. *Bu* 171. — *Jfr* **löska.**

löslat (-laat *Bir* 5: 67, 73; *Lg* 3: 547), *n. vanl. pl. lättsinniga åthäfvor.* flydhe hon al löslat ok käte *VKR* VII. *Ber* 30. löslat i chorenom *LfK* 208. *Bir* 5: 67, 73. — *lättsinne.* hwar som ey är räddoghin ther är lifhwernsins löslat *(dissolutio vitæ) Ber* 10. for löslath sculd *Lg* 3: 538. *ib* 547. — *Jfr* **lösläte.**

löslatlika? *adv. lättsinnigt. Su* 237.

löslatogher (-ugher), *adj. lättsinnig, självsvåldig.* hans sidhi *(näml. äro)* wärlzlike oc löslatughe *Bir* 2: 40. löslatoga athhäffwer *Su* 74. *Bir* 5: 73, 104. at the . . . warin ey osidhoghe älla löslatughe *Ber* 78. *MP* 2: 191. *LfK* 161. hwilkra systra sanger skal ey wara . . . löslatogher *Bir* 4: 54.

löslika (lösleka: -lekare *LfK* 153), *adv.* [*Isl.* lausliga] *lättsinnigt.* at klärkiana lifdhin swa skörlica ok löslica *(dissolute)* som the nu lifwa *Bir* 3: 252. *Su* 54. *LfK* 153.

lösliker, *adj.* 1) *som kan lösas el. upplösas. Jfr* **olösliker.** 2) *lättsinnig, själfsvåldig.* vakta thit hoffwdh oc andra thina lymme fraan löslikom rörilsom *Ber* 275.

löslikhet, *f. lättsinne, själfsvåld.* hans athäfwa löslikhet *Bir* 1: 219. *ib* 284, 3: 176, 214, 225. *LfK* 72.

lösläte (-late), *n. vanl. pl.* [*Isl.* lauslæti] *lättsinnigt beteende, lättsinne.* at haffwa nakor löslate, ällar faffängha glädhi her i wärldenne *LfK* 202. the (ɔ: siäldsyn oc wndirsam diwr oc fwghla) äru lösläta wpwäkilse *Bir* 5: 45. at the haffuen engin lösläte j ordhom, teknom ällir öghna lätom *ib* 77. hans sidha lösläte *ib* 1: 335. han far näplica atiruändo af lösläte *MP* 1: 352. *Jfr* **löslat.**

lösn (lösin *SD NS* 1: 470 (1405). **lösen** *PM* 35;

LB 7: 250. **lössen** *ib* 252. **löns** *L.* **lööns** *L.*), *f.* [*Isl.* lausn] *L.* **1)** *frihet.* taka orloff vndan wars herra budhordhe oc lösn *MB* 1: 463. **2)** *frigifvande (ur fångenskap).* the päningana som giffwas före hans lösen *PM* 35. the päningana . . . hwilka swa anamades före fangans lösn *ib.* **3)** *förlossning, frälsning.* lyste sina lösn af nödh *Bil* 256. lösn aff äwerdhelikin dödh *MD* 187. **4)** *lindring, lättnad?* tiil lösn ffor ffebres *LB* 2: 53. thz gör godh lösn *ib.* **5)** *aflösning (i kyrklig mening).* tok af präste script ok lönleka lösn *Bu* 30. tel aflat ok lösn minna synda *ib* 3. faa nadh oc lösn aff warom syndom *Bil* 115. **6)** *upplösning, skiljande.* hionalaghsins lösn *(solutio) Bir* 3: 318. **7)** *lösning, förklaring.* raadh ok hiälp til lösn j hardhom ok thungom thingom oc myrkom at vndirstonda *(solutionem mysteriorum) Bir* 3: 311. **8)** *lösande, friköpande.* läta them til lösn *MB* 1: 387. — *friköpande, återlösning (i religiös mening).* ängin wardher lottakin thera lösn, vtan then ene som sik halder wärdhelika til gudz nadha *MB* 1: 387. **9)** *lösen, lösepenning, det som erlägges för friköpande ur fångenskap.* warþer . . . þyuwer laghwnnin oc dömder til lif at mistä, hwa sum taker lösn for han siþan, gyälde os lösn *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). matte eigh lösn taka for hans liiff *ib NS* 1: 9 (1401). iak bedhis til lösn kono ok barn mit rike mit silff ok alt mit gull bödh iak honum fore them til tull *Al* 3064. — *från skyldighet till tjenst.* wille war herra . . . taka leui til lösn fore israel *MB* 1: 386. — *från död, från dödsstraff el. annat urbota straff.* böþ vt gul ok self . . . tel lösn hänna *Bu* 490. än thz wardher honum laght til lösn *(quodsi pretium fuerit ei impositum) MB* 1: 336. thz skal giäldä idert liff. ther skal och engen lösn fore ga *Va* 51. *Di* 190. taker oc nokor lösn fore han *(tjufven) SD* 5: 638 (1347). **10)** *inlösen.* skal thet honom til lösin standa for the for:da 1 mark *SD NS* 1: 470 (1405). **11)** *betalning.* til lösn varrä gyäldä *SD* 5: 561 (1346), 567. gör broderen ey lösn *SO* 201. **12)** *afföring, öppning.* tulkin drik gör natwrlika lösn *LB* 3: 20. fersker netle kal wel swdin gör lösn i quidh *ib* 75. *ib* 2: 41, 4: 352. lylya hielper til lösn *ib* 7: 60. for formykin lösn dwger bleka *ib* 66. *ib* 250, 251. — *för mycken afföring, löst lif, utsot, äfven i allm. för stark el. sjuklig afsöndring ur kroppen. LB* 7: 251, 252. thz doger ffor myken lösn *ib* 2: 44. doger hon mykith ffor lösn ok heso *ib* 35. *ib* 49. thz stillir lösn som kombir aff hitha *ib* 3: 62. porsyrth er godh ffore blodhrinna ok ffor annan lösn *ib* 2: 42. **13)** *lösande medel.* stöth tetta alt saman oc blanda mz honag, tz er god lösn *LB* 7: 151. — *Jfr* **af-, ater-, banda-, gengärdha-, iorþa-, lagha-, lima-, skaþa-, skripta-, sunder-lösn.** — **lösna lös,** *adj. L.*

lösn, *f.* [*Jfr Mnt.* lose] *lösen, igenkänningstecken.* the lösn och märke aa ladhe *RK* 3: 2222.

lösn (lössn. lösen), *f.* haffue giffuit thera ɉ (1/2) stenhus . . . till the helga lösen oc warfrw oc sancte anne altare i predica bröder closter *SJ* 297 (1461). at tw wille lathe syonge en messe fore sancte jörien och annen fore the helge lössn *BSH* 4: 336 (1503).

lösna, *f. Jfr* **aterlösna.**

lösna (löstna), *se* **losna.**

lösning (losningh), *f. L.* **1)** *lösande, inlösande.* är och i sama godze for vars kereste modher moders . . . lägerstadh oc testament xxx marker som han *(för* hon*)* gaff j sijth yterste ärfuingom til losningh *FH* 3: 126 (1448). hafuer . . . jac . . . vpbudit oc lyst mynom nästom arfuom myna jordh j viala til lösningh *ib* 5: 110 (1487). **2)** *lösen, lösepenning.* skal . . . engen fogeth eller ämbetisman tha hafue makt ath taga före toll clädhe, salt, humbla äller nakra andra wara äller annan lösningh, wtan silff *BtRK* 324 (1483, *orig.*). — *Jfr* **af-, ben-, for-, husa-lösning.**

lösninga karl, *m. lös arbetare?* han mötthe mik . . . medh en hop, xl (40) lösningha karla *BSH* 5: 578 (1517). *Jfr* **lösingaman.**

lössa, *se* **lossa, lösa.**

lösskiut (löskiut), *n. ungsto?* vectigalia mea dicta löskiut *SD* 3: 673 (1325, *gammal afskr.*). *Jfr* **lösbiuk.**

lösskiuta (löss skiwta), *v. affyra.* han loth them (ɔ: byssor) löss skiwta alla *RK* 2: *s.* 347.

löst, *se* **lyft.**

lösvittinger, *m. L.*

lösöre (löösöre), *m. L. lösegendom.* min tridiungh aff lösöran att haffua *FH* 3: 52 (1445). tridiunghen aff lösöran *ib.* alt sit fasta godz oc sina thwadeela aff lösöran *ib.* mista allan sin lösöra *PM* 33. *FM* 391 (1508). — *pl. lösören.* mädh allo thy han atte i lösörom *SJ* 3 (1421). huilke . . . haffwa lakt oc giffwit sin godz wndher clostrit oc somlika lösöra *LfK* 66. mobilibus aliis løsøre dictis *SD* 3: 173 (1314, *nyare afskr.*). bona dicta løsara *(för -øra) ib* 4: 596 (1338, *gammal afskr.*). af hans lösörum *ib* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). *ib* 6: 125 (1349). alla the löösöra ok hawr i gulle ok silfre ok hwario thet helzt kan wara, liuandes ok dödho, som iak äptir mik leuer ok latir *ib NS* 1: 411 (1405). giffuer iach henne alle mijnne lösörer *FH* 6: 124 (1512). — **lösöra arf,** *n. arf i lösören.* alt lösöra arff äptir wara . . . föräldra *FH* 4: 7 (1450). — **lösöra köp,** *n. L.* — **lösöra panter,** *m. L.* — **lösöra ran,** *n. L.*

löt (lööth. -ir), *f.* [*Isl.* laut] *L. mark, fält.* cum quodam alio spacio terre wlgariter dicto löt *SD* 2: 385 (1303, *gammal afskr.*). *ib* 3: 682 (1325, *gammal afskr.*). i pläghin dräpa fä oc nöt oc offren them a willa löt idhrom gudhom *Al* 6677. owir slätter oc stora oc wida löölher *(per loca humilia) MB* 2: 238. *Jfr* **fä-, gen-, hiorþ-, hiorþa-löt.**

löta, *se* **luta.**

lövend? *f.* [*Jfr Mnt.* lovene] *svalgång.* tha the hafdo svva svvorit inne a radzstufvuonne, tha lysto the thet före allom almoghan vvppa löfuendene *OB* 214.

Då förevarande arbetes omfång gjort dess fördelning i två band önskvärd, har det synts lämpligt att låta första bandet sluta med bokstafven L. Andra bandet skall åtföljas af ett företal, i sammanhang hvarmed äfven upplysningar om källskrifternas ålder skola meddelas. Till samma band skall fogas ett supplement, med nödig fullständighet upptagande rättelser och tillägg, som föranledas af fortsatt forskning och särskildt af genomgåendet af ytterligare tillkomna källskrifter. I detta supplement komma att ingå äfven de här nedan meddelade rättelserna och tilläggen; dessa utgöra dels omtryck af de förut på häftenas omslag upptagna dels ett urval af dem, som dessutom antecknats.

Rättelser och tillägg.

Sid. 3 sp. 1 r. 23 uppifr. **in-,** utgår.
„ „ „ „ r. 23 uppifr. eft. **innan-,** till.: **iämt-,**
„ „ „ 2 r. 31 nedifr. frf. **abosker** insätt: **aborre,** *se* **aghborre.**
„ 4 „ 1 r. 8 uppifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **dragha a.**
„ „ „ „ r. 12 nedifr. frf. **adhalvägher** insätt: **adhalslot (adel-),** *n.* = **adhalhus.** *BSH* 5: 234 (1508).
„ „ „ 2 r. 10 uppifr. frf. **adhla** insätt: **adhertan,** *se* **attartan.**
„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. 465. till.: — *åderlåtning.*
„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. *adj.* till.: [*Fdan.* aadig]
„ 6 „ 1 r. 23 nedifr. läs: (1401).
„ 7 „ 1 r. 5 nedifr. eft. **innan-,** till.: **iämt-,**
„ „ „ 2 r. 22 nedifr. eft. 202. till.: *Jfr* **bita af.**
„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. *L.* till.: *bortbära. BSH* 5: 595 (1517). *Jfr* **bära af.**
„ 8 „ 1 r. 2 uppifr. eft. *orig.).* till.: *Jfr* **daghthinga sik af.**
„ „ „ „ r. 25 nedifr. frf. **af falla** insätt: **affal,** *se* **afal.**
„ 10 „ 1 r. 10 uppifr. — *Jfr* **halda af.** utgår.
„ 11 „ 2 r. 11 nedifr. frf. **afling** insätt: **aflidhande (afflydende),** *n. aflidande. SO* 150.
„ 12 „ 2 r. 10 uppifr. (1414) utgår.
„ „ „ „ r. 24 uppifr. eft. 32. till.: — *Jfr* **löpa af.**
„ „ „ „ r. 16 nedifr. läs: **aminnilse 2.**
„ 13 „ 1 r. 17 nedifr. eft. *Jfr* till.: **lagha afraþ** *samt*

Sid. 13 sp. 1 r. 13 nedifr. eft. (1347). till.: *ib* 4: 299 (1333).
„ „ „ 2 r. 22 uppifr. frf. **afrestan** insätt: **afresta,** *v. försöka, söka företaga. Lg* 3: 530, 540.
„ „ „ „ r. 2 nedifr. (1414) utgår.
„ 15 „ 2 r. 10 uppifr. (1414) utgår.
„ 17 „ 2 r. 11 uppifr. läs: **afväxter,** *se* **aväxter.**
„ „ „ „ r. 20 nedifr. frf. **aggia** insätt: **agiälda (aagelle),** *v. gälla, afse. HSH* 19: 133 (1506), 134.
„ 18 „ 2 r. 3 nedifr. eft. *Jfr* till.: **blods-,**
„ 21 „ 1 r. 8 uppifr. läs: 554.
„ „ „ 2 r. 29 uppifr. eft. *Jfr* till.: **for-,**
„ 22 „ 1 r. 27 uppifr. läs: **alvidha barker.**
„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. 486. till.: **ala fiskeri (alafischerij),** *n. ålfiske. BYH* 1: 187 (1381, *nyare afskr.*).
„ „ „ 2 r. 15 uppifr. läs: **albwgha krogh**
„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. **barndoms-,** till.: **gamals-, giptomals-,**
„ 23 „ 1 r. 2 uppifr. eft. *Jfr* till.: **höfdhis-,**
„ „ „ 2 r. 10, 9 nedifr. läs: alt til fram faret
„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. 5862. till.: *Jfr* **altidhelika.**
„ 24 „ 2 r. 2 nedifr. eft. 467 till.: **aallan** *SD* 2: 13.
„ 25 „ 2 r. 30 nedifr. läs: *aldrig, än*
„ 26 „ 1 r. 9 nedifr. läs: *måttet*

Sid. 26 sp. 2 r. 22 uppifr. läs: **alins langer**
„ „ „ „ r. 25 uppifr. läs: **alisker** (*n.* **alisk**), *adj. från Alais?* fyre alnar alisk clädhe *DD* 3: 229 (1490). — *n.*
„ 27 „ 1 r. 13 uppifr. frf. **alla redho** insätt: **allalunda,** *adv. öfver allt, ständigt. Al* 5546.
„ „ „ „ r. 28 nedifr. frf. **allena** insätt: **allelika (-ligha),** *adv. alldeles, fullkomligt. FM* 42 (1425).
„ „ „ „ r. 12 nedifr. i st. f. **all enast** läs: **allenast**
„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. *adv.* till.: [*Mnt.* allikewol]
„ 28 „ 1 r. 1 nedifr. läs: *allmän.*
„ 29 „ 2 r. 8 nedifr. eft. *lagman).* till.: *Jfr* **lands almänninger.**
„ 30 „ 2 r. 29 nedifr. frf. **alsala** insätt: **aln,** *se* **alin.**
„ „ „ „ r. 4 nedifr. läs: *Jfr* **afgudha-, gul-, hälgha likama-, högh-, högha-, klärka-, siäla-,**
„ 31 „ 2 r. 3 uppifr. läs: *m. och n.*
„ „ „ „ r. 4 uppifr. läs: *LB* 2: 41. *ib* 7: 144,
„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: *sannfärdigt,*
„ 32 „ 2 r. 4 uppifr. eft. **3)** till.: *taga på sig, ikläda sig. Al* 10371. **4)**
„ „ „ „ r. 15 uppifr. eft. *Jfr* till.: **läggia a,** *samt*
„ „ „ „ r. 17 nedifr. läs: *m. och n.?*
„ 34 „ 1 r. 28 uppifr. frf. **amma** insätt: **amiral (ameral),** *m.* [*Äldre Dan.* amiral, ameral. *Franska* amiral] *amiral. HSH* 24: 101 (1517).
„ „ „ 2 r. 23 uppifr. eft. *Jfr* till.: **kornan** *samt*
„ 35 „ 1 r. 4 uppifr. eft. (1510). till.: — *Jfr* **i gen anama.**
„ „ „ „ r. 4 nedifr. läs: j them
„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. *Jfr* till.: **forradhilsa-, hytto-,**
„ 37 „ 1 r. 6 uppifr, i st. f. **änzsvar** läs: **anzsvar**
„ „ „ „ r. 8 uppifr. läs: 7603;
„ „ „ „ r. 17 uppifr. eft. *Al* till.: 7603,
„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. **ater andvardha** till.: — **andvardha i gen,** *återlemna. VKR* 35. *Jfr* **i gen andvardha.**
„ „ „ „ r. 6 uppifr. eft. *Jfr* till.: **for-,**
„ „ „ „ r. 6 uppifr. **igen-,** utgår
„ „ „ „ r. 21 uppifr. frf. **anfal** insätt: **aner,** *m. pl.* [*Jfr Mht.* ane, an, *m.*] *anor, (adliga) förfäder.* tilsagth haffwe pa edert skiolmerke och iiij (4) aner *BSH* 5: 318 (1508).
„ „ „ „ r. 30 nedifr. frf. **anfalning,** insätt: **anfalla,** *v.* [*Mnt.* anvallen] *anfalla. FM* 669 (1517).
„ 39 „ 1 r. 23 uppifr. läs: **angrip (-gripp. -grep),**
„ „ „ 2 r. 2 uppifr. eft. **murankare.** till.: — **ankaris läghe (akkaris läghe. akkärs läghi),** *n. L.* — **ankaris stränger (akkaris-. akäris-. akkara),** *m. L.*
Sid. 39 sp. 2 r. 31 uppifr. eft. *Jfr* till.: **hörro-,**
„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: **annor. annur.**
„ 41 „ 1 r. 26 nedifr. läs: vardh
„ „ „ „ r. 22 nedifr. läs: annarss
„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. 4224. till.: — *Jfr* **halfannar.**
„ 42 „ 2 r. 27 uppifr. **annerlunda** *SO* 147 utgår
„ „ „ „ r. 31 uppifr. frf. **annöþogher** insätt: **annorlunda (annerlunda),** *adv.* = **annorlund.** *SO* 147.
„ 43 „ 2 r. 18 uppifr. eft. *L.* till.: *apostladag. VKR* 17.
„ 44 „ 1 r. 13 uppifr. läs: **bruþlöps-,**
„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. *Jfr* till.: **fastogangs-,**
„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. **hälgh-,** till.: **hälgha kors-,**
„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. **hälgha likama-,** till.: **höghtidhis-,**
„ „ „ 2 r. 4 nedifr. eft. *Jfr* till.: **bark-,**
„ 45 „ 2 r. 5 nedifr. frf. **arþa** insätt: **arborst,** *se* **armborst.** samt: **ardh,** *se* **art.**
„ „ „ „ r. 4 nedifr. läs: *v.*
„ 46 „ 1 r. 8 uppifr. eft. 70. till.: *Jfr* **vararþer.**
„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. **dana-,** till.: **firi-,**
„ „ „ „ r. 17 nedifr. **firi-,** utgår
„ „ „ „ r. 16 nedifr. läs: **kullar-,**
„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. **kollar-,** till.: **lösöra-,**
„ „ „ 2 r. 2 uppifr. frf. **arfluter** insätt: **arfkräfning,** *f. arfskraf. SJ* 200 (1451).
„ „ „ „ r. 4 uppifr. frf. **arfra** insätt: **arfmedhel,** *n. arfsmedel. BSH* 5: 120 (1506).
„ 50 „ 1 r. 5 uppifr. läs: **vigh-arve** *samt* **barna arvar.**
„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft *Jfr* till.: **bak-, dana-arver,** *samt*
„ „ „ 2 r. 4 uppifr. eft. **handa-,** till.: **kärleks-,**
„ 51 „ 2 r. 14 uppifr. läs: (1424).
„ „ „ „ r. 30 nedifr. läs: **eke-, ene-, fal-, kals-aska.**
„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. (1340?). till.: **3)** *ss rymdmått.*
„ 52 „ 1 r. 11 uppifr. eft. 165. till.: **asna kinben,** *n. åsnekäk. MB* 2: 119.
„ „ „ „ r. 30 nedifr. frf. **astanda** insätt: **astadhkoma,** *se* **afstadhkoma.** samt: **astand,** *n. bistånd. BtRK* 33 (1359, *orig.*).
„ „ „ 2 r. 4 uppifr. eft. 124. till.: — *Jfr* **kärleks astundan.**
„ 53 „ 1 r. 20 uppifr. eft. 261. till.: *Jfr* **härads-, lands-asyn.**
„ „ „ „ r. 28 uppifr. frf. **asäte** insätt: **asäta,** *f.* — **asätu gardher,** *m.* [*Fnor.* asetugarðr] *gård på hvilken någon är bosatt. FH* 3: 142 (1449).
„ 55 „ 1 r. 29 nedifr. läs: at sizto, at ytarsto;
„ 57 „ 1 r. 15 nedifr. läs: *(under* **framber)**

Sid. 57 sp. 2 r. 1 uppifr. frf. **ata** insätt: **at,** *n.* [*Isl.* át] *Jfr* **madhka at.**

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. 851. till.: — *Jfr* **bära at.**

„ 58 „ 1 r. 3 nedifr. frf. **aterbryta** insätt: **ater boa,** *v. bo qvar. MB* 1: 194.

„ „ „ 2 r. 18 uppifr. eft. *f.* till.: **1)** *jord som någon är berättigad att återköpa. FH* 3: 135 (1449). **2)**

„ 58 „ 2 r. 5 nedifr. eft. (1467). till.: *Jfr* **driva ater.**

„ 59 „ 1 r. 25 uppifr. frf. **ater fulla** insätt: **aterforvärva (atherföruärffua),** *v. återförvärfva. Su* 33.

„ „ „ „ r. 25 uppifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **fulla ater.**

„ 60 „ 1 r. 15 uppifr. eft. *TS* 20. till.: *Jfr* **göra ater.**

„ 62 „ 1 r. 3 uppifr. eft. 210. till.: *Jfr* **liggia ater.**

„ „ „ 2 r. 21 uppifr. frf. **aterlösa** insätt: **ater löpna,** *v. ånyo utsätta för afdunstning. PM* XLI.

„ 64 „ 1 r. 12 nedifr. *Jfr* **byggia up ater.** utgår

„ 65 „ 2 r. 26 uppifr. frf. **athäva** insätt: **at hända,** *v. hända, vederfaras. Al* 393. *Jfr* **hända at.**

„ 69 „ 2 r. 2 uppifr. eft. **attaluts-,** till.: **flärdhaluts-,**

„ 70 „ 2 r. 28 uppifr. frf. **ave maria** insätt: **avel (avil),** *se* **afl.**

„ „ „ „ r. 13 nedifr. frf. **avita** insätt: **avita,** *se* **afvita.**

„ „ „ „ r. 13 nedifr. läs: **-ir,**

„ 72 „ 1 r. 11 nedifr. läs: *Jfr Isl.*

„ 73 „ 1 r. 9 uppifr. eft. (1505). till.: **bädhen** *HSH* 20: 89 (1507).

„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. vägna. — till.: *acksing. n.* **badhe** *LB* 1: 98. **bodha** *ib* 3: 184.

„ „ „ 2 r. 10 uppifr. läs: *Jfr* **brännestens-, sten-badhstova.**

„ „ „ „ r. 11 nedifr. läs: **bak for (-fore),**

„ 75 „ 1 r. 9 uppifr. läs: *Jfr* **kin-, kinna-bakke.**

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. eft. 35. till.: *Jfr* **brännestens bal.**

„ 76 „ 1 r. 13 uppifr. eft. *m.* till.: [*Jfr Isl.* Bálagarđr]

„ „ „ „ r. 20 uppifr. frf. **balkadher** insätt: **balia,** *f.* [*Mnt.* balge, ballige, ballie] *kar? BSH* 5: 506 (1512).

„ „ „ „ r. 23 nedifr. läs: **aldermanz-, aterläghu-, eþsöris-, gildis värianda-, gärdhafolk-, hormala-, höghmala-, höghmälis-, kirkio-, konungs-, lagha-,**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. läs: **värianda-, ärfþabalker.**

„ „ „ 2 r. 3 nedifr. eft. **fästi-,** till.: **ha-,**

„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. **hovudh-,** till.: **häringe-,**

„ 77 „ 2 r. 8 uppifr. eft. **hald-,** till.: **halds-, hovudh-,**

Sid. 77 sp. 2 r. 14 uppifr. eft. **benasoth** till.: *för* **banasoth**

„ 78 „ 1 r. 18 uppifr. läs: *Jfr Isl.*

„ „ „ „ r. 26 nedifr. läs: war a

„ 79 „ 1 r. 3 uppifr. frf. **barka** insätt: **bark,** *f.?* [*Franska* barque. *Jfr Isl.* barki] *bark, barkskepp. BSH* 5: 502 (1512).

„ „ „ „ r. 3 uppifr. eft. *v.* till.: *L.*

„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. **kanel-,** till.: **kanela-, korka-,**

„ „ „ „ r. 28 uppifr. frf. **barklöpan** insätt: **barklöpa,** *v. L.*

„ „ „ 2 r. 19 uppifr. läs: *SJ* 378

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. **amiu-,** till.: **barn-,**

„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. **barna-,** till.: **blamanna-,**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. **höfdhinga-,** till.: **konunga-, kärlinga-,**

„ 80 „ 2 r. 4 uppifr. läs: *n.*

„ „ „ „ r. 16 uppifr. frf. **barnliker** insätt: **barnfödhilse,** *n. pl.?* = **barns födhilse.** *Bil* 893.

„ „ „ „ r. 15 nedifr. frf. **barza** insätt: **barvidher,** *m.* [*Fnor.* barrviđr] *barrved, ved af barrträ. MD* 428.

„ 81 „ 1 r. 29 nedifr. läs: **bastfiät (-flaät),** *f. MELL B ind.* 36 *var.*

„ „ „ „ r. 28 nedifr. läs: **bastflätta,**

„ „ „ 2 r. 16 nedifr. eft. *Jfr* till.: **fiska-,**

„ „ „ „ r. 14 nedifr. läs: **bats drif (-dreff),**

„ 82 „ 1 r. 1 uppifr. **batlösa,** *f. L.* utgår

„ „ „ 2 r. 1 nedifr. läs: **bedrif (-dreff),**

„ 83 „ 2 r. 20 nedifr. eft. 1455. till.: **3)** *bedjas, begäras. Bo* 104. *Bir* 5: 12.

„ 85 „ 1 r. 25 uppifr. läs: **-ir.**

„ 86 „ 2 r. 11 nedifr. läs: *HSH* 22:

„ 87 „ 2 r. 6 uppifr. läs: *begäran om.*

„ 88 „ 1 r. 8 uppifr. läs: *el.* **-ir,**

„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. (1453) till.: *pres.* **belder** *(för* **behalder***) Su* 384

„ 89 „ 2 r. 27 nedifr. läs: **þorva viþer**

„ 91 „ 1 r. 30 nedifr. frf. **belasta** insätt: **belagha,** *se* **belägha.**

„ 92 „ 2 r. 3 uppifr. frf. **belöpa** insätt: **beläte,** *se* **biläte.**

„ 93 „ 1 r. 18 uppifr. eft. **fils-,** till.: **fiska-,**

„ „ „ „ r. 19 uppifr. läs: **hästa-, kalva-, kin-, ko-, lar-, läg-, läggia-,**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. läs: *närma sig, begifva sig.*

„ „ „ 2 r. 12 uppifr. frf. **benlösning** insätt: **benlösing,** *f. L.*

„ 94 „ 1 r. 19 nedifr. läs: **-ir,**

„ 95 „ 2 r. 6 uppifr. läs: **biärgh** *o. s. v.*

„ „ „ „ r. 15 nedifr. frf. **beränna** insätt: **berädda,** *v. rädda. BSH* 5: 388 (1510).

„ 96 „ 1 r. 26 uppifr. eft. (1506). till.: *Jfr* **forberördher.**

„ „ „ „ r. 21 nedifr. läs: beseggen

„ 97 „ 1 r. 23 uppifr. frf. **beskansa** insätt: **beskaffa (-ar),** *v. beställa, uträtta. DD* 1: 121 (1467, *afskr.*).

„ „ „ „ r. 22 nedifr. henta — 261. utgår

Sid. 97 sp. 1 r. 19 nedifr. eft. 408. till.: *MD (S)* 261.
„ 98 „ 1 r. 2 nedifr. läs: **beskirma, beskirmare,** *se* **beskärma, beskärmare.**
„ „ „ 2 r. 15 nedifr. läs: *betraktare,*
„ 100 „ 1 r. 5 nedifr. frf. **besorgh** insätt: **besoldning (besolning),** *f. sold, tjenst. FM* 248 (1505).
„ 101 „ 2 r. 26 uppifr. eft. 94. till.: — *Jfr* **bistanda.**
„ 102 „ 2 r. 25 uppifr. frf. **bestänkia** insätt: **bestämpling,** *f. stämpling. BSH* 5: 633 (1520).
„ 103 „ 1 r. 26 uppifr. frf. **besynnerlika** insätt: **besyndra,** *v. söndra, skilja. BtRK* 353 (1494).
„ 104 „ 1 r. 29 uppifr. eft. *Jfr* till.: **fä-,**
„ „ „ „ r. 30 uppifr. läs: *ända ned.*
„ „ „ 2 r. 28 nedifr. eft. 603. till.: *Jfr* **klokbetalning.**
„ 105 „ 2 r. 11 uppifr. frf. **betärning** insätt: **betäma,** *v.* [*Mnt.* betemen] — lata betäma, *låta göra efter eget behag, låta råda, låta vara. BSH* 5: 532 (1513). samt: **betämeliker (-lig.** *n.* **-ligith),** *adj. passande, lämplig.* som jw betämeligith är *BSH* 5: 646 (1520). betämelig herberge *ib* 647 (1520).
„ 106 „ 2 r. 24 uppifr. frf. **bevan** insätt: **bevan,** *f. Jfr* **iordha bevan.**
„ „ „ „ r. 29 nedifr. läs; *(red. B)* 59. *ib (red. A)* 55.
„ 108 „ 2 r. 24 nedifr. *Bir* 5: 131. utgår
„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. 131. till.: *Jfr* **forbiddare.**
„ 110 „ 1 r. 13 nedifr. eft. 3828. till.: *Jfr* **pik.**
„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. bicarium] till.: *L.*
„ „ „ 2 r. 11 uppifr. — (?) utgår
„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. *adj.* till.: *L.*
„ 111 „ 1 r. 17 uppifr. eft. **afguþa** till.: **klärk-,**
„ 112 „ 1 r. 7 uppifr. **kringom-,** utgår
„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. **in-,** till.: **land-,**
„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: *Jfr* **brut-, ville-biorn.**
„ 113 „ 1 r. 21 nedifr. eft. **iuþa-,** till.: **kättara-,**
„ 114 „ 2 r. 23 nedifr. eft. **eter-,** till.: **hugorms-, hund-,**
„ „ „ „ r. 23 nedifr. läs: **ighel-,**
„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. **loppo-,** till.: **lusa-,**
„ 115 „ 1 r. 2 nedifr. eft. biti] till.: *L.*
„ 116 „ 1 r. 5 uppifr. *RK* 1: 89. utgår
„ „ „ „ r. 32 uppifr. eft. 107. till.: — *med sakens ack. underförstådd. Bo* 185.
„ „ „ „ r. 10 nedifr. jak — 185. utgår
„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. 127. till.: **10)** *uppbåda. RK* 1: 89.
„ 117 „ 1 r. 5 uppifr. läs: **fore-, i gen-, lagh-, um-,**
„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. 245. till.: *SD* 3: 614.
„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. **bäver.** till.: — **biura tan,** *f. bäfvertand. MD* 428.
„ „ „ 2 r. 9 uppifr. eft. **borgha-,** till.: **brännesteus-, flinto stena-,**

Sid. 119 sp. 1 r. 19 uppifr. frf. **biärkö** insätt: **biärghvarþer (bärgh-),** *m. L.*
„ „ „ „ r. 20 nedifr. frf. **bla** insätt: **biörn,** *se* **biorn.**
„ „ „ „ r. 12 nedifr. eft. **eternätlo-,** till.: **fiola-,**
„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. **haghthorn-,** till.: **hiorta tungo-, horsa-,**
„ „ „ „ r. 11 nedifr. läs: **klever-,**
„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: **fot-, fota-, fots-, taflo-bladh.**
„ 120 „ 2 r. 26 uppifr. eft. *samt* till.: **asko-,**
„ 121 „ 1 r. 26-27 uppifr. läs: *impf.* blaaste: -o *MB* 2: 14. bläste. bleste.
„ 122 „ 1 r. 18 nedifr. frf. **bleka** insätt: **bleka,** *v. Jfr* **fulbleka.**
„ „ „ 2 r. 6 uppifr. *Jfr* **fulbleka.** utgår
„ 124 „ 1 r. 24 nedifr. frf. **blindnätla** insätt: **blindklippa (-klippe),** *f. blindskär. BSH* 5: 330 (1508).
„ „ „ 2 r. 17 nedifr. eft. 89. till.: — *Jfr* **i gen bliva.**
„ 125 „ 1 r. 12 uppifr. eft. **hunda-,** till.: **kidhia-, kidhlinga-,**
„ „ „ 2 r. 14 nedifr. läs: = **blodhruni.**
„ 126 „ 2 r. 24 nedifr. läs: **böna-,**
„ „ „ „ r. 23 nedifr eft. **dilfrö-,** till.: **fiola-,**
„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. **hylle-,** till.: **lilio-,**
„ 127 „ 2 r. 18 uppifr. frf. **bly** insätt: **blutna,** *se* **blotna.**
„ 128 „ 2 r. 25 nedifr. frf. **blymästare** insätt: **blylodh,** *n. blylod, blykula. BSH* 5: 506 (1512).
„ 129 „ 1 r. 10 uppifr. frf. **blända** insätt: **blämma,** *f. se* **blema.**
„ „ „ „ r. 11 uppifr. frf. **bläster** insätt: **blända (blenda),** *v. se* **blanda.** samt: **bländning,** *f. se* **blandning. bläsa,** *v. se* **blasa. bläster,** *m. se* **blaster.**
„ „ „ 2 r. 29 nedifr. läs: **karla-, storka-bo.**
„ 130 „ 1 r. 31 uppifr. eft. **a-,** till.: **ater-,**
„ „ „ „ r. 31 nedifr eft. **gul-,** till.: **gulle-,**
„ „ „ 2 r. 6 uppifr. **fä-,** utgår
„ „ „ „ r. 6 uppifr. eft. **gulsmids-,** till.: **hyrn-,**
„ „ „ „ r. 28 uppifr. frf. **boþsäti** insätt: **bodhil,** *se* **bödhil.**
„ „ „ „ r. 31 uppifr. läs: **a-, dal-, härads-, inger-, kalf-, land-,**
„ „ „ „ r. 31 nedifr. **dal-,** utgår
„ 131 „ 2 r. 15 uppifr. eft. **aminnilsa-,** till.: **apostla-,**
„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. **iordh-,** till.: **iordha-, konunga-,**
„ 135 „ 1 r. 21 uppifr. eft 825. till.: **bonda karl,** *m. bonde. HSH* 7: 15.
„ 136 „ 1 r. 15 nedifr. läs: **dam-,**
„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. **iärn-,** till.: **konungs-, konvents-,**
„ 138 „ 2 r. 23 nedifr. frf. **borre** insätt: **borra,** *v. se* **bora.**
„ 139 „ 1 r. 29 uppifr. *Jfr* **dobla bort.** utgår
„ „ „ 2 r. 23 nedifr. eft. 22. till.: *Jfr* **föra bort.**

Sid. 140 sp. 1 r. 29 uppifr. läs: **bort hämta**
„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. 306. till.: *Jfr* **koma bort.**
„ 143 „ 2 r. 5 uppifr. läs: **duls-,**
„ „ „ „ r. 6 uppifr. eft. **fä-,** till.: **fäar-,**
„ „ „ „ r. 8 uppifr. eft. **hormals-,** till.: **hälghis-,**
„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. **lägher-,** till.: **läghers-, läghre-, läkis-,**
„ 144 „ 1 r. 5 uppifr. frf. **bradha** insätt: **braþa,** *v. L.*
„ 144 „ 1 r. 25 uppifr. eft. braðr] till.: *L.*
„ „ „ 2 r. 11 nedifr. läs: *Jfr* **il-, älskogs-**
„ 145 „ 1 r. 27 nedifr. eft. **kärleks-,** till.: **liusa-,**
„ „ „ 2 r. 31 uppifr. eft. 146. till.: *Jfr* **gulbraza.**
„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: *Jfr* **finger-, handabred.**
„ 146 „ 1 r. 3 nedifr. läs: = **bredsl.**
„ „ „ 2 r. 3 uppifr. eft. breve] till.: *L.*
„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. **bebindinga-,** till.: **beskärmilsa-,**
„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. **dags-,** till.: **daghthingans-,**
„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. **fasta-,** till.: **fasto-,**
„ „ „ „ r. 27 nedifr. eft. **forbuþa-,** till.: **forlatilsa-, forlänilsa-, forläninga-,**
„ „ „ „ r. 25, 24 nedifr. läs: **fundacion-, fästo-, galdra-, gards-, hand-, hotilsa-, hovudh-, hughnads-, hyggilsa-, häghnilsa-, hötilsa-, iordha-,**
„ „ „ „ r. 23 nedifr. läs: **köpe-,**
„ 146 „ 2 r. 23 nedifr. eft. **laghmanz-,** till.: **latino-,**
„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. **leidha-,** till.: **leidhe-, leidhis-, leidho-,**
„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: **brefskrivare,**
„ 147 „ 2 r. 28 uppifr. läs: **eld-, glödh-brinnande,**
„ 148 „ 1 r. 5 uppifr. eft. **brustin** till.: *pres.* **brester** *L.* **bräster** *L.*
„ „ „ 2 r. 21 uppifr. frf. **brodder** insätt: **brobygning,** *f. L.*
„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. *o. s. v.* till.: **brodhra** *Bil* 349.
„ „ „ „ r. 21 nedifr. frf. *ack.* till.: **brodrom** *SO* 107.
„ 149 „ 1 r. 4 uppifr. läs: **frillo-, ful-, fylghis-, fäþrinis-, gild-, gilde-, gildis-, giäld-,**
„ „ „ „ r. 5 uppifr. eft. **iula-,** till.: **kompanis-,**
„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. 508. till.: **brodhor kona (brodher-),** *f. broders hustru, svägerska. Bil* 303.
„ „ „ 2 r. 2 uppifr. läs: *KL* 42.
„ „ „ „ r. 7 uppifr. läs: **brödhralös (brodhra-),** *adj.*
„ „ „ „ r. 8 uppifr. *(för* brödhralös*)* utgår
„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. *L.* till.: *försummelse att bygga el. underhålla bro. BtFH* 1: 272 (1508), 275 (1509), 281 (1508).

Sid. 150 sp. 1 r. 29 uppifr. frf. **bruþ** insätt: **brudder,** *se* **brodder.**
„ 151 „ 1 r. 18 nedifr. läs: = **bruþlöps koster.**
„ „ „ 2 r. 14 nedifr. eft. *Jfr* till.: **for-,**
„ 152 „ 1 r. 22 nedifr. eft. 297. till.: *Jfr* **drafbrunder.**
„ „ „ 2 r. 11 nedifr. **fasto-,** till.: **for-,**
„ „ „ „ r. 11 nedifr. i st. f. **frids-,** läs: **fridha-,**
„ „ „ „ r. 10 nedifr. **krono-,** utgår
„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. **hälghudagha-,** till.: **härads doms-,**
„ 154 „ 2 r. 6 uppifr. frf. **bryne** insätt: **bryllop, bryllöp, bryllöpe,** *se* **bruþlöp.** samt: **bryms,** *se* **brims.**
„ 155 „ 1 r. 14 nedifr. eft. **brutu.** till.: **brotho** *RK* 2: 7752.
„ 156 „ 1 r. 13 nedifr. eft. **bunka-,** till.: **fridh-,**
„ „ „ 2 r. 18 uppifr. läs: *Jfr* **brutas.**
„ 158 „ 1 r. 22 uppifr. läs: **kalk-, kola-,**
„ „ „ 2 r. 14 nedifr. eft. **hafra-,** till.: **half-,**
„ 159 „ 1 r. 19 nedifr. frf. **brösker** insätt: **bröllop, bröllope,** *se* **bruþlöp.**
„ „ „ 2 r. 25 nedifr. läs: **ivir-, kompanis-, lagh-, lagha-,**
„ 160 „ 2 r. 3 nedifr. läs: **hand-, hvalf-, iärnkin-, kors-, räghn-,**
„ 161 „ 1 r. 12 uppifr. läs: **buker (bwkker: -ommen** *LB* 3: 4. *pl.* **-ar**: **-ana** *Su* 126**),**
„ „ „ 2 r. 29 uppifr. eft. sprede till.: *Fr*
„ 162 „ 1 r. 23 nedifr. läs: *se vidare* **hofdha-, hovudh-, räkke-bulster)**
„ „ „ 2 r. 4 nedifr. frf. **burgiäld** insätt: **burgha,** *se* **borgha.**
„ 163 „ 1 r. 5 nedifr. eft. 288. till.: **hunags bygardher.**
„ 165 „ 1 r. 5 uppifr. eft. **be-,** till.: **for-,**
„ „ „ „ r. 6 uppifr. **kringum-,** utgår
„ „ „ „ r. 23 uppifr. eft. **in-,** till.: **inne-,**
„ „ „ „ r. 3 uppifr. eft. **bya-,** till.: **gardh-,**
„ 166 „ 2 r. 16 uppifr. eft. **fal-,** till.: **falz-,**
„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. **heþnu-,** till.: **husa-,**
„ „ „ „ r. 24 nedifr. eft. 122. till.: — **byalagh,** *n. byalag, by. Styffe, Skandinavien under Unionstiden, 2 uppl. s.* 315 (1443).
„ 167 „ 2 r. 4 nedifr. eft. **korn-,** till.: **lynnar-,**
„ 168 „ 2 r. 18 nedifr. eft. 5. till.: **byössa**: **-or** *BSH* 5: 197 (1507).
„ 169 „ 1 r. 15 uppifr. läs: **hand-, kogher-, kärro-, lodh-,**
„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. besetten] till.: *L.*
„ „ „ 2 r. 4 nedifr. läs: *samt* **anger-, o-bytter.**
„ 170 „ 1 r. 12 nedifr. frf. **bäkken** insätt: **bäk,** *se* **bik.**
„ „ „ 2 r. 2 uppifr. läs: *Jfr* **blods-, vatnbäkker.**
„ 171 „ 1 r. 8 uppifr. eft. **biskops-,** till.: **brok-,**
„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: *se* **ene-, iordh-bär**
„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. **dyr-,** till.: **ena-,**
„ „ „ „ r. 8 nedifr. läs: **helagh-, iordh-, kirse-, laver-,**

Sid. 173 sp. 1 r. 2 uppifr. eft. **a mot-,** till.: **an-,**
" " " " r. 17 nedifr. frf. **bärliker** insätt: **bäring, bärning,** *se* **biärghning.**
" 174 " 2 r. 1 nedifr. läs: *Jfr* **for-, synda-bätrilse.**
" 176 " 1 r. 8 uppifr. frf. **bökeaska** insätt: **bök,** *se* **bok.**
" " " " r. 13 nedifr. eft. *Jfr* till.: **forlaghu-,**
" 177 " 2 r. 14 uppifr. frf. **böria** insätt: **bördhe,** *se* **byrþe.**
" 178 " 2 r. 16 uppifr. eft. 242. till.: *Jfr* **i gen böta.**
" " " " r. 16 uppifr. eft. *Jfr* till.: **for-,**
" " " " r. 13 nedifr. läs: **glas-, iärnthradhacirkil.**
" 179 " 1 r. 4 uppifr. läs: **ivir-,**
" 180 " 1 r. 12 nedifr. eft. **frea-,** till.: **frigge-,**
" " " " r. 12 nedifr. eft. **glädhis-,** till.: **gripta-,**
" " " " r. 11-10 nedifr. läs: **hvilo-, hälgha kors-, hälgha kors uphöghilsa-, hälgha likama-, hälghe-, hälghomässo-, hälghona-, hälghona mässo-, hämda-, hämnilsa-, härra-,**
" " " " r. 8 nedifr. läs: **kirkmässo-, kirkiomässo-, krönilsa-, kyndilmässo-, kyndilsmässo-,**
" " " " r. 7 nedifr. eft. **lif-,** till.: **lykko-,**
" " " 2 r. 3 uppifr. läs: **alder-, lifs-, liva-, ve-, änkio-daghar,** *äfvensom* **fordhom dags.**
" " " " r. 30 nedifr. läs: **lagha-, legho-dagsvärke.**
" " " " r. 11 nedifr. eft. 203. till.: — *Jfr* **hvardaghlika.**
" " " " r. 2 nedifr. eft. 261. till.: — *Jfr* **hvardagh iker.**
" 184 " 1 r. 18 nedifr. frf. **degert** insätt: **dattil,** *se* **daktil.**
" 185 " " r. 21, 22 uppifr. läs: **for-, gardh-, gards-, gruvo-, half-, hytto-, hälfta-, iordh-,**
" " " " r. 22 uppifr. eft. **iordh-,** till.: **lands-,**
" " " " r. 22 uppifr. eft. **midhal-,** till.: **qvärn-,**
" " " " r. 4 nedifr. eft. **ater-,** till.: **for-,**
" " " 2 r. 4 uppifr. eft. **bya-,** till.: **byter-,**
" 186 " 1 r. 6 uppifr. frf. **die** insätt: **dia-,** *se* **diä-.**
" " " " r. 14 uppifr. eft. **deger.** till.: *n.* **dighert** *Fr* 788. **dighirt. dighart. dyghert. digrith** *Bil* 571.
" " " 2 r. 10 nedifr. läs: *Jfr* **be-, pa-dikta.**
" 188 " 1 r. 17 uppifr. läs: **folsko-, ivirvaldsdirve.**
" 189 " 1 r. 2 uppifr. frf. **dit** insätt: **disting,** *se* **disaþing.**
" " " " r. 11 uppifr. eft. **diuper** till.: **(dywper. diyper: -a** *Ber* 282**)**
" " " 2 r. 24 uppifr. eft. 5540. till.: — **diura karl (diwrekarl),** *m. jägare. ss tillnamn. DD* 3: 223 (1486).
" " " " r. 2 nedifr. frf. **diäkn** insätt: **diäkin,** *se* **däkin.**

Sid. 191 sp. 2 r. 4 uppifr. eft. (1501). till.: — *Jfr* **fyradobel.**
" 192 " 2 r. 29 nedifr. läs: helagher domber,
" " " " r. 16, 15 nedifr. läs: **eghin-, helagh-, hor-, hälghe-, hörro-,**
" 193 " 1 r. 12 uppifr. läs: *Jfr* **banz-, biltogha-, döds-, fordömilsa-, friþ-, lagha-, laghmanz-, qvarstadha-,**
" " " 2 r. 6 uppifr. eft. *se* till.: **fru-,**
" " " " r. 30 uppifr, eft. (1507). till.: *Jfr* **laghmanz dombref.**
" 193 " 2 r. 20 nedifr. eft. *afskr.*). till.: *Jfr* **laghmanz dombrut.**
" 195 " 1 r. 19 nedifr. frf. **dorträ** insätt: **dorla,** *se* **därla.**
" " " " r. 16 nedifr. läs: **dost, dostera,** *se* **diost, diostera.**
" " " 2 r. 18 uppifr. eft. **broþor-,** till.: **dottor-, fadhur brodhor-,**
" " " " r. 19 uppifr. eft. **guþ-,** till.: **härtogha-, konunga-,**
" " " " r. 22 nedifr. frf. **drabba** insätt: **dovin,** *se* **duvin.**
" 196 " 1 r. 19 uppifr. eft. *v.* till.: *L.*
" 197 " 2 r. 7 nedifr. eft. **ful-,** till.: **gen-,**
" 198 " 1 r. 6 uppifr. läs: *Jfr* **be-, undan-draghilse.**
" " " " r. 12 uppifr. läs: [*Isl.* dreki. *Lat.* draco]
" " " " r. 27 uppifr. läs: **kirse-, loter-drank.**
" " " " r. 28 nedifr. eft. **handavärka-,** till.: **handvärka-,**
" 199 " 1 r. 28 nedifr. frf. **drikker** insätt: **drikkande,** *n. drickande. Lg* 3: 192.
" " " 2 r. 5 uppifr. frf. **driva** insätt: **driva,** *f. Jfr* **sniödriva.**
" 200 " 1 r. 5 nedifr. läs: **kirkio-, lan-, land-, lands-drotin.**
" 201 " 2 r. 15 uppifr. eft. **blods-,** till.: **blods svets-,**
" " " " r. 23 uppifr. läs: **druppa (droppa. -adhe),** *v.* **1)** *låta drypa.*
" " " " r. 24 uppifr. eft. 81. till.: **2)** *droppa, drypa.* blodit, som aff tik droppadhe *VNB* 23.
" 202 " 1 r. 12 uppifr. eft. **dvala-,** till.: **eld-,**
" " " " r. 27 uppifr. eft. **ivir-,** till.: **lagha-,**
" " " 2 r. 3 nedifr. läs: **hirþ-, knapa-, kolara-, legho-, läre-,**
" 203 " 1 r. 25 nedifr. frf. **dräper** insätt: **dräpeligh,** *se* **drapliker.**
" " " 2 r. 26 nedifr. läs: **kärlinga-, lyghna-**
" 204 " 1 r. 21 nedifr. eft. 2165. till.: — *Jfr* **bedrövelika.**
" " " 2 r. 13 nedifr. frf. **dugge** insätt: **duft,** *se* **dopt.**
" " " " r. 7 nedifr. läs: **dokha:**
" " " " r. 5 nedifr. eft. **dogha.** till.: **dugu** *LB* 8: 42.
" " " " r. 3 nedifr. läs: *Bo* 252. **dogith** *FM* 502 (1510)
" 205 " 2 r. 14 nedifr. eft. **adhra-,** till.: **bordh-,**
" " " " r. 14 nedifr. eft. **har-,** till.: **hofþa-,**

Sid. 205 sp. 2 r. 4 nedifr. eft. **dulghadrap.** till.: — **duls bot (dyls-),** *f. L.*
" " " " r. 2 nedifr. läs: **dolemal. dyls mal** *L.*
" 206 " 1 r. 18 uppifr. läs: = **dol 1.**
" " " " r. 5 nedifr. frf. **dur** insätt: **dupt,** *se* **dopt.**
" " " 2 r. 9 uppifr. frf. **dust** insätt: **dust, duster,** *se* **diost, dioster.**
" " " " r. 21 uppifr. eft. 205. till.: **duvo kyn (-kōn),** *n. dufslägte, dufvor. MB* 1: 474.
" 207 " 2 r. 23 uppifr. läs: **dyi, dyr,** *m.*
" " " " r. 28 uppifr. läs: **dyggia**
" 209 " 1 r. 12 nedifr. eft. **inne dylia** till.: *samt* **fuldolder.**
" 210 " 1 r. 29 nedifr. eft. **kamara-,** till.: **kamars-,**
" " " " r. 29 nedifr. läs: **kor-, källara-, ladhu-, läktara-, läpa-,**
" 211 " 1 r. 2 uppifr. läs: **afgudha-, diäfla-, gudha-dyrk.**
" " " " r. 4 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **hödys.**
" " " 2 r. 9 uppifr. frf. **dysteran** insätt: **dystera,** *se* **diostera.**
" " " " r. 18 nedifr. frf. **däk** insätt: **däghthinga** *o. s. v., se* **daghþinga** *o. s. v.*
" 213 " 1 r. 26 uppifr. läs: **döþe**
" 214 " 1 r. 10 nedifr. eft. 192 till.: **doghit** *Lg* 3: 678. **dōōt** *Bo* 83.
" " " 2 r. 16 uppifr. *Jfr* **fra döia.** utgår
" " " " r. 17 uppifr. eft. **af-,** till.: **sot-,**
" " " " r. 18 uppifr. frf. **döma** insätt: **dölia,** *se* **dylia.** samt: **dölska** *o. s. v., se* **dylska** *o. s. v.*
" 215 " 1 r. 20 nedifr. eft. **ater-,** till.: **ilz-,**
" " " " r. 16-14 nedifr. läs: **biskops-, domprovasta-, däkina-, eghin-, foghata-, formanz-, fru-, greva-, hovudsman-, hovudsmanna-, hovudsmanz-, husfru-, häradshöfþingha-, häradshöfdhings-, härra-, härtogh-, härtogha-, höfdhinga-, kanunka-,**
" " " " r. 9-8 nedifr. läs: **häradshöfþinga-, härra-, härtogh-, härtogha-, höfdhinga-, iärl-, iärla-,**
" " " 2 r. 11 uppifr. frf. **döna** insätt: **dön,** *se* **dyn.**
" " " " r. 6 nedifr. frf. **döst** insätt: **dörla,** *se* **därla.**
" 216 " 1 r. 3-6 uppifr.: — *förtaga* — 253. utgår
" " " " r. 9 uppifr. frf. **döva,** *f.* insätt: **döva,** *v.* [*Fdan.* døve. *Mnt.* douwen, dowen] *smälta (mat). LB* 7: 253. — *befordra smältningen af (mat). LB* 7: 170. — *Jfr* **fordöva.**
" " " " r. 10 nedifr. läs: *ställe*
" " " 2 r. 2 nedifr. eft. **häfþa-,** till.: **hälghemanz-,**
" 217 " 2 r. 20 uppifr. läs: **eghen (egn** *FM* 321 (1507); *BSH* 5: 189 (1507). **engn** *ib* 241 (1508)**),**

Sid. 217 sp. 2 r. 22 uppifr. eft. (1509). till.: *ib* 189 (1507), 241 (1508). *FM* 321 (1507).
" 218 " 1 r. 11 uppifr. eft. *Jfr* till.: **bryst-,**
" " " 2 r. 2 nedifr. läs: **ekelunder,** *m.*
" 219 " 2 r. 30 uppifr. eft. **liughn-,** till.: **lyghne-, lyghno-,**
" 221 " 1 r. 16 nedifr. eft. 138. till.: *Jfr* **allenast.**
" 223 " 2 r. 31 nedifr. läs: *se* **ingesin, ingesinne.**
" 225 " 2 r. 30 uppifr. eft. 582. till.: — **at ens,** *endast. PK* 221.
" 226 " 2 r. 26 uppifr. frf. **enskipter** insätt: **enskilder,** *se* **enskylder.**
" 231 " 1 r. 17 uppifr. eft. **här-,** till.: **köp-,**
" " " " r. 21 nedifr. eft. (1350). till.: **fadhors** *KL* 290; *Bo* 46.
" " " 2 r. 29 nedifr. läs: **faþur-, fadhur fadhur-, folster-, for-, foster-, guþ-, himirikis-, känne-, läre-, mat-,**
" 232 " 1 r. 3 uppifr. eft. 270. till.: *Jfr* **himirikis fadhurland.**
" 233 " 1 r. 8 nedifr, frf. **faghna** insätt: **faghn,** *se* **famn.**
" " " " r. 5 nedifr. eft. *(öfver något).* till.: *med dat. GO* 162. —
" 234 " 2 r. 1 uppifr. eft. **af-,** till.: **an-,**
" " " " r. 2 uppifr. läs: **brut-, drup-, drupa-, drypil-, for-, fran-, fylghia-, fyri-, gardh-,**
" " " " r. 3 uppifr. eft. **lagh-,** till.: **lagha-, ledsn-,**
" " " " r. 4 uppifr. eft. **ledsna-,** till.: **luno-,**
" " " " r. 8 uppifr. eft. *L.* till.: — **falz eþer,** *m. L.* — **falz mal,** *n.* [*Fdan.* faldsmaal] *ansvar för förseelse, skyldighet att betala böter. GS* 55 (1462, *orig.*).
" " " " r. 27 nedifr. läs: *Jfr* **in-, saman-falda.**
" " " " r. 12 nedifr. läs: **kiurtil-, kläþa-, klädhis-, kuvul-falder.**
" " " " r. 11 nedifr. eft. **en-,** till.: **fyra-, fäm-,**
" 235 " 1 r. 24 uppifr. eft. (1411). till.: **fiel** *ib* 1: 642 (1407).
" 238 " 1 r. 14 uppifr. eft. *Jfr* till.: **an-,**
" " " 2 r. 7 nedifr. frf. **far (faar),** *n.* insätt: **far,** *n.?* *Jfr* **lifs far.**
" 239 " 1 r. 2 uppifr. läs: **lagha-, vald-far.**
" 240 " 2 r. 9 nedifr. eft. *afskr.*). till.: omnes res meas. færændæhaghur *SD* 4: 105 (1329). *Jfr* **hava,** *f.*
" 241 " 1 r. 14 nedifr. eft. **for-,** till.: **fran-,**
" " " " r. 14 nedifr. **ivir-,** utgår
" " " 2 r. 23 nedifr. eft. **gräs-,** till.: **lappa-,**
" " " " r. 22 nedifr. eft. *Jfr* till.: **ivir-,**
" 242 " 1 r. 17 nedifr. läs: **himil-, väl-fart.**
" " " 2 r. 15 nedifr. eft. (1477). till.: — *Jfr* **iordha fasta.**
" 243 " 1 r. 31 uppifr. eft. **langa-,** till.: **löghardags-,**
" 244 " 2 r. 20 uppifr. eft. **köp-,** till.: **köpa-, lagha-,**
" 245 " 2 r. 5 uppifr. eft. **for-,** till.: **grund-,**

Sid. 245 sp. 2 r. 7 uppifr. eft. *äfvensom* till.: **fasta fäþerne,**
„ 246 „ 1 r. 13 uppifr. eft. **spisa-,** till.: **tin-,**
„ 248 „ 2 r. 26 nedifr. eft. *Jfr* till.: **for-,**
„ „ „ „ r. 22 nedifr. frf. **fia fiski** insätt: **fetma, fetme,** *se* **fitma, fitme.** samt: **fetna,** *se* **fitna. fia-,** *se* **fiä-.**
„ 249 „ 2 r. 30 nedifr. eft. *sing.)* till.: *fikon.*
„ 250 „ 1 r. 28 nedifr. frf. **filspan** insätt: **filning (fiilnyngh),** *f. filspån, raspspån. LB* 7: 33.
„ „ „ „ r. 24 nedifr. läs: **filte,** *n. skada, förfång. Jfr Tegel, Gustaf I:s Krön.* 1: 313.
„ 252 „ 1 r. 18 nedifr. frf. **fiskare** insätt: **fiska (-adhe),** *v.* [*Isl.* fiska] = **fiskia.** *BSH* 4: 295 (1501).
„ „ „ 2 r. 6 nedifr. eft. **arbeidis-,** till.: **ben-,**
„ 253 „ 1 r. 27 uppifr. läs: **ala-, almänninga-, konungs-, laxa-**
„ 254 „ 1 r. 27 uppifr. eft. 56. till.: *Jfr* **half-finghurtande.**
„ 255 „ 2 r. 25 nedifr. läs: **(fiarþe. fiorþe** *L.*),
„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. 185. till.: *Jfr* **half-fiärþe.**
„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. **ferdunge.** till.: **fiorþunger** *L.*
„ 256 „ 1 r. 31 nedifr. eft. *afskr.*). till.: *BSH* 2: 42 (1397), 43, 44, 48 (1397). *Jfr Styffe, Skandinavien under Unionstiden, 2 uppl., s.* 100, 138, 142, 205.
„ 258 „ 1 r. 10 nedifr. eft. *Jfr* till.: **helevags-,**
„ 259 „ 1 r. 20 nedifr. läs: *modifierande vid*
„ „ „ „ r. 12 nedifr. frf. **fliker,** *n.* insätt: **fliker,** *m. Jfr* **kuvulfliker.**
„ „ „ 2 r. 3 uppifr. frf. **flinskalloter** insätt: **flima,** *v. begabba. MD* 428.
„ 260 „ 1 r. 28 uppifr. läs: **ivirskärara flokker.**
„ 261 „ 2 r. 14 uppifr. frf. **fly** insätt: **flutsund (flot sond),** *n. ss ortnamn.* flot sonddet *FH* 6: 76 (1492).
„ 262 „ 1 r. 14 nedifr. eft. *Jfr* till.: **for-,**
„ „ „ 2 r. 30 nedifr. läs: **ful-, hunags-flytande.**
„ 263 „ 1 r. 7 uppifr. eft. **blodh-,** till.: **buk-,**
„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. **gadda-,** till.: **hudh-,**
„ „ „ 2 r. 29 nedifr. eft. **bast-,** till.: **har-,**
„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: *se* **flätta,** *f.*
„ 264 „ 2 r. 10 uppifr. **korn-,** utgår
„ „ „ „ r. 22 uppifr. frf. **fodherhäster** insätt: **foþerfä,** *n L.*
„ „ „ „ r. 30 uppifr. frf. **fodherladha** insätt: **fodherkorn (fooder-** *BSH* 3: 146 (1463?)), *n. foderkorn, fodersäd. BSH* 3: 145 (1463?), 146 (1463?).
„ „ „ „ r. 7 nedifr. läs: **foþra**
„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. voren] till.: *L.*
„ 266 „ 2 r. 10 uppifr. **härads-,** utgår
„ „ „ „ r. 14 uppifr. eft. 178. till.: **foghata gästning (fogede gestning),** *f. underhåll för hästar hvilket en fogde är berättigad att åtnjuta. GS* 56 (1474).
„ „ „ „ r. 23 nedifr. frf. **foghl** insätt: **foghatmalt,** *n. malt som i skatt lemnas åt fogden. BSH* 3: 146 (1463?).
Sid. 266 sp. 2 r. 22 nedifr. läs: **foghlare,** *se* **fughlare.**
„ 267 „ 1 r. 11 nedifr. eft. *Jfr* till.: **almogha-,**
„ „ „ „ r. 11 nedifr. eft. **almännings-,** till.: **almännis-,**
„ „ „ „ r. 10 nedifr. eft. **bruþlöps-,** till.: **budha-,**
„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. **gärnings-,** till.: **hedhinskaps-, hionalags-,**
„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. **hussätis-,** till.: **hussätu-,**
„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. **hvardags-,** till.: **ilgärningis-,**
„ „ „ „ r. 2 nedifr. eft. 277. till.: **folka kyn (-kön),** *n. menniskors slägte, menniskor. Al* 4470.
„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. 259. till.: **folks kyn (-kön),** *n. slägt el. slag af menniskor. MB* 2: 196.
„ „ „ 2 r. 3 nedifr. läs: *ib* 8: 41.
„ „ „ „ r. 2 nedifr. frf. **folsterson** insätt: **folsterrike (foolster-),** *n. fosterland. BSH* 3: 298 (1471).
„ 268 „ 1 r. 1 uppifr. läs: **folstra (-adhe),** *v. uppfostra.* hon folstrades aff en edla ffru *MD* 445 (*jfr* 450). *Jfr* **upfolstra.**
„ 271 „ 1 r. 6 nedifr. eft. **fram-,** till.: **framan-,**
„ „ „ „ r. 6 nedifr. eft. **här-,** till.: **in-, innan-, inne-,**
„ „ „ 2 r. 23 uppifr. eft. *prep.* till.: *L.*
„ „ „ „ r. 16 nedifr. läs: *Jfr* **före qvadha.**
„ 272 „ 2 r. 20 uppifr. eft. (1508). till.: — **forargha sik,** *försämras. SD NS* 1: 117 (1402, *gammal afskr.*).
„ 279 „ 1 r. 24 uppifr. eft. *v.* till.: *L.*
„ „ „ 2 r. 11 uppifr. eft. *afskr.*). till.: — **forekoma sik,** *komma sig för, repa sig. BSH* 4: 238 (1498).
„ 282 „ 2 r. 4 uppifr. läs: **lagha-, ledsna-forfal** *samt*
„ 283 „ 2 r. 22 uppifr. frf. **forfära** insätt: **forfänkta (-fängta),** *v. L.*
„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. *refl.* till.: *pres.* **förgars** *PM* XV.
„ 287 „ 2 r. 14 nedifr. frf. **forklagha** insätt: **forkastel,** *m.* [*Mnt.* vorkastêl] *framstam.* syöen slo . . . wdoffwer fforkastelynd *FM* 383 (1508).
„ 288 „ 1 r. 28 nedifr. frf. **forkrupin** insätt: **forkorta,** *v. förkorta. HSH* 18: 69 (1497). samt: **for korter,** *adj. för kort. BSH* 5: 75 (1506).
„ 290 „ 2 r. 6 uppifr. eft. vorlöf] till.: *L.*
„ 291 „ 2 r. 21 uppifr. läs: *se* **forbätring.**
„ „ „ „ r. 24 uppifr. *L.* utgår
„ „ „ „ r. 6 nedifr. läs: **(fore-),**
„ 292 „ 1 r. 28 uppifr. eft. 45. till.: — *Jfr* **aterhalds-, iärn-forma.**
„ 294 „ 1 r. 1 nedifr. läs: (1506).
„ 295 „ 1 r. 14 nedifr. läs: **forna,** *se* **fyrna.**

Sid. 298 sp. 1 r. 2 uppifr. eft. 23. till.: *Jfr* **ersefor-radhare.**
„ „ „ 2 r. 21 nedifr. läs: forsa karla
„ „ „ „ r. 20 nedifr. frf. **forsaghþer** insätt: **fors,** *n.* [*Isl.* fors] *våldsamhet. FH* 1: 184 (1497, *gammal afskr.*).
„ 313 „ 1 r. 18 nedifr. eft. 63. till.: — *betäcka med schabrak. Bo* 165. *RK* 1: 819, 1586.
„ 317 „ 2 r. 2 uppifr. eft. 394. till.: — *spejande.*
„ 318 „ 1 r. 14 nedifr. läs: **forvardher,** *adj.*
„ „ „ 2 r. 5 nedifr. frf. **forytra** insätt: **for-väzla (-wetsle),** *v. vexla, utvexla. FM* 256 (1506).
„ 320 „ 2 r. 19 nedifr. **for-,** utgår
„ 321 „ 2 r. 16 uppifr. läs: **fradha (frodha),**
„ „ „ „ r. 17 uppifr. eft. leedh fradha till.: *(rättadt fr.* frodha, *se s.* 341*)*
„ 326 „ 1 r. 25 nedifr. eft. 312. till.: *Jfr* **giva fram.**
„ 328 „ 1 r. 17 nedifr. läs: **framluter,** *adj.* [*Isl.* framlútr] = **framlutter 1.** *MB* 1: 287. **framlutter,** *p. adj.* **1)**
„ „ „ „ r. 12, 11 nedifr. läs: *Bil* 273. *MB* 1: 354, 358.
„ 330 „ 2 r. 19 uppifr. eft. *Jfr* till.: **hvadhan-, hädhan-;**
„ 331 „ 1 r. 24 uppifr. frf. **fran räna** insätt: **fran klanda,** *v. genom klander beröfva. FH* 4: 46 (1456).
„ 332 „ 2 r. 25 uppifr. frf. **frest** insätt: **fresma,** *se* **frisma.**
„ 333 „ 2 r. 12 nedifr. läs: *Jfr* **fräls-, väl-borin.**
„ 334 „ 1 r. 21 uppifr. eft. *L.* till.: **fridher** *MB* 1: 181.
„ 335 „ 1 r. 26 nedifr. eft. **garþa-,** till.: **half-,**
„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. **hus-,** till.: **höne-,**
„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. **kirkiomässo-,** till.: **kirkmässo-,**
„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. **kloster-,** till.: **konungs-,**
„ 337 „ 2 r. 4 uppifr. eft. 7786. till.: — *fritt el. utan hinder löpande. om vatten. VAH* 24: 323 (1454).
„ 338 „ 2 r. 3 uppifr. frf. **fritorgh** insätt: **frist,** *se* **fräst.**
„ „ „ „ r. 10 uppifr. frf. **frokoster** insätt: **frogde,** *se* **frödhe.**
„ 339 „ 2 r. 18 uppifr. eft. 140. till.: — *husmoder, matmoder. GO* 111.
„ 340 „ 1 r. 16 nedifr. läs: **frua vald (frwo-),** *n.*
„ „ „ 2 r. 12 uppifr. eft. 52. till.: *Jfr* **lifs frukt.**
„ 343 „ 1 r. 24 nedifr. läs: *Jfr* **folk-, o-fräls.**
„ 344 „ 1 r. 6 uppifr. läs: *nyare afskr.*
„ 345 „ 2 r. 26 uppifr. frf. **frälseman** insätt: **frälseiordh,** *f.* = **frälsis iorþ.** *FH* 5: 142 (1490).
„ 347 „ 1 r. 3 nedifr. frf. **fräst** insätt: **fräsker,** *se* **färsker.**
„ „ „ 2 r. 29 uppifr. frf. **frästmark** insätt: **frästa, frästilse,** *se* **fresta, frestilse.**

Sid. 347 sp. 2 r. 29 uppifr. eft. **frästmark** till.: **(frest-)**
„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. *Jfr* till.: **anis-,**
„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. **fänika-,** till.: **fänikal-,**
„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. **krassa-,** till.: **laktuka-,**
„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. **lin-,** till.: **lybbestikko-,**
„ 348 „ 1 r. 10 nedifr. eft. 395. till.: — **fughla kyn (-kön** *MB* 1: 359. **fogla kön** *ib (Cod. B)* 561**),** *n. fogelslag, foglar. MB* 1: 359, *(Cod. B)* 561.
„ 349 „ 1 r. 7 uppifr, eft. **(-adhe),** till.: *v.*
„ 351 „ 2 r. 1 uppifr. eft. *Jfr* till.: **afunds-, agha-,**
„ „ „ „ r. 5 uppifr. eft. **genom-,** till.: **glädhis-,**
„ „ „ „ r. 5 uppifr. **gälda-,** utgår
„ „ „ „ r. 6 uppifr. eft. **hats-,** till.: **hela-, hunags-,**
„ „ „ „ r. 7 uppifr. eft. **kiöt-,** till.: **korro-,**
„ 353 „ 1 r. 7 nedifr. läs: **fulhvas,**
„ 356 „ 1 r. 11 nedifr. läs: *Jfr* **ilzko-, ärofullelika.**
„ 359 „ 2 r. 29 nedifr. eft. vunt] till.: *L.*
„ 360 „ 1 r. 2 nedifr. läs: *Jfr* **il-, ilz-fundogher.**
„ 361 „ 1 r. 3 uppifr. eft. **fölia** till.: *GO* 7;
„ „ „ „ r. 10 uppifr. eft. 10. till.: **földe** *ib* 12.
„ „ „ „ r. 11 uppifr. eft. **folde** till.: *Di* 12;
„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. **folkt** till.: *Bil* 269;
„ „ „ 2 r. 19 nedifr. **in-,** utgår
„ 362 „ 1 r. 21 uppifr. läs: *snarare*
„ „ „ „ r. 30 uppifr. eft. 29 till.: — *fylla, uppstoppa. BK (Cod. B)* 208.
„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. *Jfr* till.: **krop-,**
„ 363 „ 1 r. 9 uppifr. eft. **för** till.: **förr** *VKR* 9, 44.
„ „ „ „ r. 7 nedifr. frf. **fyrafaldelika** insätt: **fyradobel (fijre dwbbel),** *adj. fyrdubbel. HSH* 24: 101 (1517).
„ 365 „ 2 r. 16 nedifr. läs: **läkiara-,**
„ „ „ „ r. 1 nedifr. läs: **fäar mark (fär-** *L.* **fear-** *L.* **feä-** *SD NS* 1: 314 (1404)**),** *f. L. betesmark. SD NS* 1: 314 (1404). *Jfr* **fämark.**
„ 366 „ 1 r. 17 uppifr. läs: *kusin. Styffe, Skandinavien under Unionstiden, 2 uppl., s.* 279 (1394). hans
„ „ „ „ r. 23 nedifr. frf. **fäþerne** insätt: **fädherligh,** *se* **faþurliker.**
„ „ „ 2 r. 27 nedifr. läs: 583. **fernes ryke** *BSH* 4: 279 (1501)
„ 367 „ 1 r. 19 uppifr. eft. *m. L.* till.: **fädhrinis land,** *n. Jfr* **himirikis fädhrinis land.**
„ 368 „ 2 r. 7 uppifr. eft. (1410). till.: — *Jfr* **hionalagha-, hionalags-fälaghi.**
„ 369 „ 2 r. 16 nedifr. läs: **fämtighiande** *Lg* 3: 454.
„ 371 „ 1 r. 27 nedifr. eft. **här-,** till.: **härra-,**

Sid. 372 sp. 1 r. 14 uppifr. frf. **färia** insätt: **färghilse (fergelse),** *n. färg. TK* 270.
„ 374 „ 1 r. 24 nedifr. eft. **far-,** till.: **hand-,**
„ „ „ 2 r. 5 uppifr. läs: **ars-, fota-, hionalags-, iordha-, kors-, lagha-, land-,**
„ 375 „ 1 r. 12 uppifr. läs: — *Jfr* **kors-, staþfästilse.**
„ 376 „ 2 r. 2 uppifr. eft. **dödh-,** till.: **en-, fyrst-,**
„ „ „ „ r. 2 uppifr. eft. **in-,** till.: **iäm-,**
„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. **hästa-,** till.: **lifs-,**
„ 377 „ 2 r. 11 nedifr. eft. **be-,** till.: **for-,**
„ 378 „ 1 r. 20 nedifr. eft. **eþ-,** till.: **eds-,**
„ 379 „ 1 r. 17 nedifr. **genom-,** utgår
„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. **hem-,** till.: **i gen-,**
„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. **bort-,** till.: **bref-,**
„ „ „ „ r. 2 nedifr. läs: *Jfr* **ake-, men-före.**
„ „ „ 2 r. 5 uppifr. eft. **fram-,** till.: **i-,**
„ „ „ „ r. 7 uppifr. eft. **af-,** till.: **flat-,**
„ 380 „ 1 r. 2 uppifr. läs; 308. **furste** *FM* 132 (1502), 133. **fursthe: -a** *BSH* 5: 197 (1507)
„ „ „ 2 r. 17 uppifr. eft. 562. till.: *Jfr* **lands förstinna.**
„ 381 „ 2 r. 3 nedifr. eft. 366. till.: — *om gök. ST* 32.
„ 382 „ 1 r. 31 uppifr eft. **fughla-,** till.: **koklara-,**
„ „ „ 2 r. 13 uppifr. eft. **galin.** till.: **gallin** *LB* 3: 3.
„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. 5621. till.: — *Jfr* **flugh galin.**
„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. **hara-,** till.: **hors-, lamba-, nöta-,**
„ „ „ „ r. 4 nedifr. eft. **far-,** till.: **stio-,**
„ 383 „ 2 r. 8 uppifr. eft. **manadha-,** till.: **of-,**
„ 387 „ 2 r. 15 uppifr. **for-,** utgår
„ „ „ „ r. 15 uppifr. eft. **genom-,** till.: **half-,**
„ „ „ „ r. 16 uppifr. eft. **hand-,** till.: **hem-,**
„ „ „ „ r. 16 uppifr. **kring-,** utgår.
„ „ „ „ r. 18 uppifr. eft. **kirkio-,** till.: **kring-,**
„ 388 „ 1 r. 19 uppifr. eft. (1405). till: — **gangdagha manadagher (-mandager),** *m. måndagen före Kristi himmelsfärdsdag. FM* 309 (1507).
„ „ „ 2 r. 6 uppifr. läs: **kirkio-, kor-, land-, lands-,**
„ 390 „ 1 r. 25 nedifr. eft. **apalda-,** till.: **asätu-,**
„ „ „ „ r. 23 nedifr. eft. **diura-,** till.: **domkirkio-,**
„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. **fiske-,** till.: **fiskia-,**
„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. **gräs-,** till.: **gärdhis-, hagha-,**
„ „ „ „ r. 21 nedifr. eft. **himirikis-,** till.: **hion-,**
„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. **kirkiobols-,** till.: **klokkara-,**
„ „ „ „ r. 18 nedifr. eft. **leona-,** till.: **lopts-,**
„ „ „ „ r. 17 nedifr. läs: **lusta-,**
„ 391 „ 2 r. 14, 13 nedifr. **fäþernis-,** utgår
„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. **horn-,** till.: **is-,**
„ 392 „ 1 r. 21 nedifr. läs: **hindradags-, iula-, läkedoms-, morghon-,**

Sid. 393 sp. 2 r. 15 uppifr. eft. (1507). till.: *Jfr* **lagha gengärdh.**
„ 394 „ 1 r. 18 nedifr. eft. **i-,** till.: **langs-,**
„ 395 „ 1 r. 16 uppifr. frf. **genom skär** insätt: **genom skutin (ginom skotin: -skotne** *BSH* 5: 12 (1504)), *p. adj. genomskjuten. BSH* 5: 12 (1504).
„ „ „ „ r. 16 nedifr. frf. **genom thör** insätt: **genom stöta (ginom-),** *v. genomstöta, genomborra. Al* 5158.
„ 398 „ 1 r. 31 uppifr. frf. **gif** insätt: **gia-,** *se* **giä-.**
„ „ „ „ r. 30 nedifr. eft. **hinderdags-,** till.: **kirkio-,**
„ „ „ 2 r. 5 nedifr. eft. 128 *o. s. v.* till.: *Jfr* **hälgha likama gilde.**
„ 400 „ 2 r. 8 nedifr. eft. **in-,** till.: **läkis-,**
„ 402 „ 2 r. 12 uppifr. eft. **ivir-,** till.: **kamp-, kiöt-,**
„ 403 „ 1 r. 8 uppifr. läs: *Jfr* **lius-, sol-gisla.**
„ 404 „ 2 r. 21 nedifr. eft. **bysso-,** till.: **gryto-,**
„ 407 „ 2 r. 27 uppifr. **sik** utgår
„ 408 „ 2 r. 2 uppifr. eft. **for-,** till.: **gran-,**
„ „ „ „ r. 4 uppifr eft. **fran-,** till.: **kloster-,**
„ 408 „ 2 r. 14 uppifr. eft: *Jfr* till.: **gäst-,**
„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. *Jfr* till.: **for-, in-,**
„ 409 „ 1 r. 23 nedifr. läs. **halfmarka-, hamnohovuþ-, hämda-, in-, kanunka-, kirkio-,**
„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. **klokko-,** till.: **konungs-,**
„ „ „ „ r. 21 nedifr. **läpa-,** utgår
„ 410 „ 1 r. 22 nedifr. läs: 41. *Jfr* **i gen giälda.** — **giälda up a,** *gälla, vara farligt, gå (farligt el. häftigt) till.*
„ „ „ „ r. 19 nedifr. eft. **bort-,** till.: **fri-,**
„ 411 „ 1 r. 23 uppifr. eft. 80. till.: — *gärna, om möjligt. LB* 7: 326.
„ „ „ „ r. 17 nedifr. frf. **gladhleker** insätt: **gladhhet (gladheet),** *f. glädje. Bir* 5: 10.
„ „ „ 2 r. 24 nedifr. läs: *brukadt*
„ 412 „ 2 r. 16 nedifr. eft. **bruþlöps-,** till.: **gildis-,**
„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. **iordhrikis-,** till.: **lofs-,**
„ 413 „ 1 r. 30 uppifr. frf. **gläþia** insätt: **glädhia,** *f. glädje, glädjehögtid, fest. BGG* 316.
„ 415 „ 2 r. 16 uppifr. eft. **aflinga-,** till.: **afls-,**
„ „ „ „ r. 19 uppifr. läs: **ivirlops-, kirkio-, klosters-, krono-, köpe-, köpis-, köpstadha-, land-, landboa-, lands-, legho-, panta-,**
„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. (1510). till.: **goot** *RK* 1: 2949. **gooth** *ib* 3: 430; *Lg* 3: 28.
„ „ „ „ r. 26 nedifr. eft. *n.* till.: **gotz** *MB* 1: 158.
„ 417 „ 2 r. 12 uppifr. eft. *Jfr* till.: **for-,**
„ „ „ „ r. 14 uppifr. läs: **godhesdunnen!**
„ 418 „ 2 r. 29 uppifr. eft. **gildisstovu-,** till.: **kirkio-,**
„ 419 „ 2 r. 5 uppifr. eft. **asko-,** till.: **brötara-,**

Sid. 419 sp. 2 r. 25 nedifr. läs: **grakiurtil (graakiortil),**

„ 421 „ 1 r. 2 nedifr. eft. **-er.** till.: **grätir** *Bir* 2: 31.

„ 426 „ 1 r. 31 nedifr. läs: *Jfr* **fiske-, hafsgrund.**

„ „ „ „ r. 19 nedifr. läs: *Jfr* **af-, hafs-grund.**

„ 429 „ 1 r. 9 uppifr. eft. **gul-,** till.: **kal-,**

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. (1506). till.: *Jfr* **lands gräns.**

„ „ „ 2 r. 20 uppifr. läs: *Jfr* **bytto-, 'hönsa-, kattosta-, liver-, lungo-, o-gräs.**

„ 431 „ 2 r. 26 uppifr. eft. **af-,** till.: **frukta-,**

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. **gul-,** till.: **hälvitis-,**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. *L.* till.: — **guds likama kar,** *n. ciborium, kärl hvari hostian förvaras. VKR* 77.

„ „ „ „ r. 23 nedifr. läs: *Obligationenrecht*

„ 432 „ 2 r. 30 uppifr. läs: *Jfr* **iäm-, o-gudhliker.**

„ 433 „ 1 r. 15 nedifr. eft. *gudson.* till.: *DD* 3: 189 (1392).

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. 28. till.: thz gula i äggeno *ib* 3: 109. — gul sot, *gulsot. LB* 3: 4. — *Jfr* **svartgul.**

„ 436 „ 1 r. 31 nedifr. frf. **gutar** insätt: **gunst, gunstogher,** *se* **gönst, gönstogher.**

„ 437 „ 1 r. 31 uppifr. eft. 364. till.: — *Jfr* **begäkka.**

„ „ „ 2 r. 30 uppifr. frf. **gänge** insätt: **gämerliker,** *se* **iämerliker.**

„ 438 „ 1 r. 9 nedifr. eft. **hem-,** till.: **husa-,**

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. **kost-,** till.: **lagh-,**

„ 439 „ 1 r. 1 uppifr. läs: **half-, in-, innan-, ut-gärþis.**

„ „ „ 2 r. 28 nedifr. läs: **gärsam, gärsom, gärsäme,** *se* **görsem.**

„ „ „ „ r. 27 nedifr. **gärsäme,** *se* **görseme.** utgår

„ 440 „ 2 r. 24 nedifr. läs: **foghata-, konungs-, vald-,**

„ 444 „ 1 r. 17 nedifr. eft. **-in** *ib.* till.: **giära: -andis** *Gr (Cod. D)* 386 (*jfr* 422).

„ „ „ „ r. 15 nedifr. eft. 40). till.: **görer** *RK* 2: 3793.

„ „ „ „ r. 14 nedifr. eft. **giorþe.** till.: **giördhe** *Iv* 4173.

„ „ „ 2 r. 9 uppifr. läs: enebärom

„ 445 „ 1 r. 8 uppifr. läs: görendis

„ 446 „ 2 r. 31 uppifr. *Jfr* **i gen göra.** utgår

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. **kun-,** till.: **köp-,**

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: *förbundet*

„ 449 „ 1 r. 21 nedifr. frf. **hagensker** insätt: **hag,** *se* **hug.**

„ „ „ 2 r. 20 uppifr. eft. **hema-,** till.: **häst-, hästa-,**

„ 450 „ 2 r. 29 uppifr. läs: *Jfr* **uthala.**

„ 451 „ 1 r. 30 nedifr. eft. **up-,** till.: **uppe-,**

„ 452 „ 1 r. 2 uppifr. eft. frii till.: oc

„ 455 „ 1 r. 14, 15 uppifr. läs: *Jfr* **af-, be-, fran-, ful-, hedher-, in-, inne-, mis-, of-, til-, vidh-halda.**

Sid. 455 sp. 1 r. 21, 22 uppifr. läs: *Jfr* **mädh-, port-, porta-, stat-, vakt-haldare.**

„ „ „ „ r. 32 uppifr. eft. 57. till.: — *Jfr* **in-, inne-haldning.**

„ 456 „ 2 r. 3 uppifr. eft. 2513. till.: *Jfr* **hästa hali.**

„ 457 „ 2 r. 2 nedifr. frf. **hamar** insätt: **halyrt,** *f. hälleknopp, sedum acre Lin.? LB* 7: 225.

„ 458 „ 1 r. 12 uppifr. läs: **hand-, iärn-, sidhhamar.**

„ „ „ 2 r. 21 uppifr. eft. 6117. till.: *Jfr* **hoghmeidh.**

„ „ „ „ r. 24 nedifr. läs: *Jfr* **fiske-, laghahamn.**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. eft. *o. s. v.* till.: — **hamna gap (hampnä-),** *n. hamngap, hamnöppning. FM* 186 (1504).

„ 459 „ 1 r. 29 uppifr. eft. **flädhra-,** till.: **klosters-,**

„ „ „ „ r. 20 nedifr. eft. **hon.** till.: **hoon** *SD NS* 1: 136 (1402), 411 (1405), 2: 169 (1409). **hun** *L.* **hwn** *VAH* 24: 324 (1473), 325; *BSH* 4: 100 (1483); *FM* 210 (1504).

„ 461 „ 2 r. 31 uppifr. eft. (*i var.*). till.: *Jfr* **in händer.**

„ 462 „ 2 r. 4 nedifr. eft.: **harms-,** till.: **ivir-,**

„ 464 „ 1 r. 14 uppifr. frf. **handiärn** insätt **handhamar (-hammer),** *m. HSH* 19: 168 (1506).

„ „ „ „ r. 24 uppifr. läs: *Jfr* **bordh-, yrtahandklädhe.**

„ „ „ 2 r. 11 uppifr. eft. *L.* till.: — *n. adv. handlöst, utan vidare. FH* 1: 65 (1490-*talet*).

„ „ „ „ r. 22 nedifr. eft. **iärn-,** till.: **stal-,**

„ 465 „ 1 r. 26 uppifr. frf. **hangi** insätt: **hanga? (*impf.* hänk),** *v.* [*Isl.* hanga] *hänga (i galge). intr.* tha the thiit komo som han hänk *Bil* 871. *Jfr* **hängia.**

„ 466 „ 1 r. 5 nedifr. eft. **bra-,** till.: **folka-,**

„ „ „ „ r. 5 nedifr. eft. **hovudh-,** till.: **kamela-,**

„ 467 „ 1 r. 11 nedifr. eft. **kiäpt-,** till.: **krapt-,**

„ 468 „ 1 r. 23 uppifr. läs: *SD*

„ 471 „ 1 r. 28 nedifr. eft. *Jfr* till.: **biskops-,**

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. **iärn-,** till.: **kip-,**

„ „ „ „ r. 16 nedifr. läs: (64, 27); *FM* 392 (1508).

„ „ „ „ r. 15 nedifr. läs: *KL* 43; *Lg* 3: 30, 31, 33, 35, 36, 37; *Di* 223; *FM* 210 (1504).

„ „ „ „ r. 7 nedifr. eft. *n.* till.: **hawat** *SD* 5: 565 (1346).

„ 483 „ 2 r. 1 uppifr. eft. *Jfr* till.: **himirikis-,**

„ „ „ „ r. 29 nedifr. **hemel,** *se* **hemol.** utgår

„ 486 „ 2 r. 2, 1 nedifr. läs: **hen (hän),** *adv.* [*Mnt.* hen] **1)** *bort.* pakka tik hen thine ledh *RK* 2: 3405. otte rwth fördhe en bysso hen *BSH* 5: 272 (1508). **2)** sva hen sva hen, *så der, någorlunda.* then möglighethen behagher mik saa hän saa hän *BSH* 5: 190 (1507).

Sid. 487 sp. 1 r. 13 uppifr. läs: **hermelins kiurtil (härmelins kiortil),**

„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. **-er.** till.: **hete** *SD* 6: 180 (1350); *Bu* 8, 195.

„ 492 „ 2 r. 30 uppifr. läs: *Jfr* **be-, höghmälis-hindring.**

„ 493 „ 1 r. 30 nedifr. frf. **hiok** insätt: **hiog,** *se* **hug.**

„ 494 „ 1 r. 21, 22 uppifr. läs: **hionalags kompanskap (hionelax-),** *n.*

„ „ „ „ r. 8 nedifr. eft. **fä-,** till.: **fäs-,**

„ 495 „ 2 r. 22 uppifr. läs: *Jfr* **elds-, kärleks-hiti.**

„ 496 „ 1 r. 31 uppifr. eft. **iärn-,** till.: **kärro-,**

„ 498 „ 2 r. 31 uppifr. frf. **hiälpogher** insätt: **hiälplösa (hielp löse),** *f. hjälplöshet, värnlöshet. BSH* 5: 332 (1508).

„ 500 „ 1 r. 3 uppifr. eft. **fughla-,** till.: **giris-,**

„ „ „ „ r. 3 uppifr. eft. **hunda-,** till.: **häghra-,**

„ 503 „ 1 r. 25 nedifr. läs: *härifrån*]

„ „ „ 2 r. 22 nedifr. eft. 628. till.: *Jfr* **knifs holker.**

„ 504 „ 1 r. 30 nedifr. frf. **honhet** insätt: **honagh,** *se* **hunagh.**

„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. *Jfr* till.: **fram-,**

„ 505 „ 2 r. 10 uppifr. läs: **horand,** *se* **harund. horanson (horansson** *SO* 109, 142. **horenson** *SMG* 145), *m.* [*Mnt.* horen-sone] *skökoson. ss skällsord. SO* 109, 142, 149. *SMG* 145. *Jfr* **härianson.**

„ 506 „ 1 r. 8 uppifr. eft. **hiorta-,** till.: **kirkiogards-,**

„ „ „ „ r. 31 nedifr. läs: 8088. **hörs** *BtFH* 1: 238 (1507). **höörs** *ib* 230 (1509)

„ 508 „ 2 r. 5, 6 uppifr. läs: **apinio-, diura-, fiska-, gets-, gul-, gäddo-, hiorta-, hunda-, hästa-, iärn-, knap-, purlöks-,**

„ 511 „ 2 r. 12 uppifr. frf. **hovudhsot** insätt: **hovudhsmugh (hoffuodh smogh: -smogheno** *Bir* 5: 39), *n. halshål, upptill anbragt öppning i klädesplagg som vid iklädandet drages ned öfver hufvudet. Bir* 5: 39.

„ 512 „ 1 r. 31 uppifr. eft. *afskr.*). till.: *Jfr* **hözl.**

„ „ „ 2 r. 8 uppifr. eft. **diura-,** till.: **ko-,**

„ 513 „ 1 r. 9 uppifr. eft. **hiorþa-,** till.: **klova-, kylvo-,**

„ 514 „ 1 r. 8 uppifr. eft. **iäm-,** till.: **klen-,**

„ 518 „ 2 r. 14 uppifr. eft. 15. till.: — *Jfr* **ihul.**

„ 519 „ 2 r. 26 nedifr. eft. **iordh-,** till.: **iärn-,**

„ 520 „ 1 r. 21 nedifr. läs: **honags bygardher**

„ 521 „ 1 r. 15 nedifr. eft. **ikorna-,** till.: **iäghara-,**

„ 524 „ 2 r. 2 uppifr. eft. **adhal-,** till.: **afgudha-,**

„ „ „ „ r. 4 uppifr. eft. **böna-,** till.: **danz-,**

„ „ „ „ r. 8-10 uppifr. läs: **intäkta-, intäktis-, invistar-, iordh-, kapitel-, kapitels-, klokna-, klädha-, klädhis-, konunga-, konungs-, korn-, krogha-, kroghara-, krut-, kölno-,**

Sid. 524 sp. 2 r. 12 uppifr. läs: **somar-, somars-, steka-, stekara-, sten-,**

„ 525 „ 1 r. 9 nedifr. eft. **husfrua:** till.: **-fruan** *Fl* 583, 888;

„ „ „ „ r. 1 nedifr. eft. (1409). till.: **hostru: -ur** *BSH* 4: 321 (1502).

„ „ „ 2 r. 1 uppifr. eft. *daniserande*). till.: **hösfrw** *BSH* 5: 497 (1512).

„ „ „ „ r. 3 nedifr. läs: *se* **härskaper.**

„ 527 „ 1 r. 18 nedifr. **källara-,** utgår

„ „ „ 2 r. 23 uppifr. eft. **hwad** till.: *BSH* 1: 188 (1386);

„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. *m.* till.: **hwen** *FM* 259 (1506).

„ 530 „ 1 r. 12 uppifr. eft. **hvat,** till.: **hvatskona, hvatskons, hvatskyns,**

„ „ „ „ r. 30 uppifr. läs: **huorghe** *BSH* 2: 50 (1397).

„ 532 „ 2 r. 2 uppifr. läs: **annar hvar, enhvar** *samt*

„ 535 „ 1 r. 7 uppifr. läs: *se* **hvarte.**

„ 538 „ 2 r. 8 nedifr. eft. (1504). till.: **hwicket** *FM* 127 (1501). **hwickith** *ib* 526 (1511).

„ „ „ „ r. 3 nedifr. eft. (1459). till.: **hwilkars** *MB* 2: 358.

„ 539 „ 1 r. 29 uppifr. eft. *gen.* till.: **hwilkra** *KL* 215.

„ 540 „ 2 r. 16 uppifr. eft. hvína] till.: **1)** *susa. LB* 7: 77. **2)**

„ 543 „ 1 r. 4 uppifr. frf. **hyl** insätt: **hyghiande,** *se* **höghiande.**

„ 544 „ 2 r. 3 nedifr. läs: **ordhbodh.**

„ 545 „ 1 r. 30 nedifr. läs: *Jfr* **iärnhytta.**

„ 546 „ 1 r. 8 uppifr. eft, **alder-,** till.: **alders-,**

„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. **iorþ-,** till.: **konungs-,**

„ 548 „ 1 r. 10 nedifr. eft. **böna-,** till.: **fram-,**

„ 550 „ 1 r. 19 nedifr. läs: **hälghadags klädhe**

„ „ „ 2 r. 31 uppifr. läs: *m. helig lekamen, ett helgons lekamen. Bil* 863. — *Kristi lekamen;*

„ 551 „ 2 r. 18 uppifr. eft. 75. till.: *Jfr* **alhälghona dagher.**

„ „ „ „ r. 27 uppifr. eft. 199. till.: — *Jfr* **forbudhhälghon.**

„ 554 „ 1 r. 28 uppifr. eft. **ater-,** till.: **bort-,**

„ 555 „ 1 r. 6 nedifr. eft. *Jfr* till.: **for-,**

„ 556 „ 1 r. 11 uppifr. eft. **bak-,** till.: **bonda-,**

„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. **hyna-,** till.: **klubbo-,**

„ „ „ „ r. 19 uppifr. läs: *i*

„ 557 „ 2 r. 14 uppifr. eft. **häraþe** till.: *samt* **inhärads**

„ 559 „ 1 r. 3 uppifr. läs: **härads insighel**

„ 560 „ 1 r. 27 nedifr. eft. **häraþ** till.: *samt* **inhäraþis**

„ 566 „ 2 r. 30 nedifr. frf. **härvapn** insätt: **härva,** *se* **harva,** *f.*

„ 567 „ 1 r. 15 uppifr. läs: **fodher-, hängi-, hörro-, kin-, klyfia-, korn-, lös-, skiuts-,**

„ „ „ 2 r. 3 nedifr. läs: *hätta, kapuchong, mössa.*

„ 568 „ 1 r. 16 uppifr. eft. **biugh-,** till.: **klädha-,**

Sid. 568 sp. 1 r. 18 uppifr. läs: *hättebröder, Tyska borgare i Stockholm hvilka efter kon. Albrekts tillfångatagande 1389 bildade ett mot Svenskarne fientligt parti.*

" " " " r. 20, 21 uppifr. läs: *klädning med vidfogad hätta el. kapuchong?*

" " " 2 r. 28 nedifr. eft. **höghväldis-,** till.: **iudha-,**

" " " " r. 14 nedifr. eft. 7994. till.: **härads-, háradh-höfdhinger.**

" 570 " 1 r. 18 nedifr. läs: [*Isl.* haugr. *Fgutn.* haugr]

" " " " r. 7 nedifr. eft. 39; till.: *HelsL. V* 13: 3;

" " " 2 r. 5 nedifr. läs: **alna-, famns-, ful-, husa-, iäm-,**

" 573 " 2 r. 21 uppifr. läs: *hök (el. falk).*

" 575 " 1 r. 19 uppifr. eft. 4518. till.: *Jfr* **ivir-hörogher.**

" " " " r. 29 uppifr. läs: *horhus.* hötte hänne

" " " 2 r. 15 nedifr. läs: [*Fnor.* haustr. *Isl.* haust]

" 580 " 1 r. 30 uppifr. eft. 70. till.: — *af.* han är halla ilder ij sik *Fl* 1163.

" 581 " 2 r. 23 uppifr. eft. *Fl* 2. till.: — *Jfr* **hvar-, hädhan-i fran.**

" 582 " 1 r. 16 uppifr. eft 41. till.: — *Jfr* **in i genom.**

" " " " r. 11 nedifr. läs: *Jfr* **här-, thär-i mällom.**

" 583 " 2 r. 11 nedifr. eft. 65. till.: — *Jfr* **be-iaka.**

" 584 " 1 r. 24 nedifr. frf. **idhan** insätt: **idha,** *f.* [*Isl.* iða] *tillbakaströmmande vatten i en älf, vattenhvirfvel. VAH* 24: 262 (1434).

" " " " r. 5 nedifr. eft. *ib.* till.: **idhorom** *Bir* 3: 259.

" 585 " 1 r. 16 nedifr. eft. 238. till.: **ikkeligha** *Lg* 3: 370.

" 587 " 2 r. 25 uppifr. frf. **i gen fulla** insätt: **i gen fanga,** *v. återfå. BtRK* 330 (1483, *orig.*).

" 588 " 1 r. 17 nedifr. frf. **i gen ropa** insätt: **i genom stinga (jginum-),** *v. genomstinga.* klädhit känne ey at thz jginum stingx *Bir* 3: 77. *Jfr* **genom stinga.**

" " " 2 r. 18-20 uppifr. **i genom stinga — genom stinga.** utgår

" 589 " 1 r. 24 uppifr. läs: *Jfr* **fota-, fots-il**

" 592 " " r. 5 uppifr. eft. (1409). till.: — *Jfr* **här in i.**

" 593 " 2 r. 12 nedifr. eft. 4990. till.: *Jfr* **fa in.**

" 594 " 1 r. 21 uppifr. *Jfr* **flödha in.** utgår

" 597 " 1 r. 18 uppifr. läs: **härads-, krono-**

" " " " r. 12 nedifr. eft. 41. till.: *Jfr* **häghna in.**

" " " " r. 8 nedifr. frf. **in händer** insätt: **in-hämta (jnhämpta),** *v. hämta in, föra till land. RK* 2: 460.

" " " 2 r. 1 uppifr. frf. **in kasta** insätt: **in kalla,** *v. inkalla. HSH* 24: 104 (1517).

" " " " r. 28 uppifr. eft. 201. till.: *Jfr* **kräfla in.**

Sid. 597 sp. 2 r. 28 nedifr. eft. (1465). till.: *Jfr* **köpa sik in.**

" " " " r. 24 nedifr. frf. **inlas** insätt: **inlana (inlona),** *v. inlemna ss lån. FM* 554 (1512). *Jfr* **lana in.**

" 598 " 1 r. 18 nedifr. eft. *Jfr* till.: **läggia in** *samt*

" " " " r 9 nedifr. läs: *tillåtelse att återkomma i riket, böter till konungen genom hvilkas erläggande en edsöresbrytare fick tillåtelse att vistas i riket.*

" 599 " 2 r. 12 nedifr. eft. 246. till.: — *af.* een man är ilder innan sik *Fl* 1022.

" 601 " 1 r. 24 uppifr. eft. **for-,** till.: **hvar-,**

" " " 2 r. 12 uppifr. frf. **innehalda** insätt: **inne dylia,** *v. fördölja, förtiga. SO* 103. samt: **innegömder,** *p. adj. inne-sluten, instängd. Al* 7269.

" " " " r. 1 nedifr. eft. (1510?). till.: *Jfr* **kätta inne.**

" 603 " 2 r. 8 uppifr. frf. **insighel** insätt: **in-segul (-guldh),** *n.* [*Äldre Dan.* in-seguld] *guldtråd. TK* 275.

" " " " r. 24 uppifr. eft. 1686. till.: *Jfr* **härads insighel.**

" 606 " 1 r. 5 nedifr. eft. **5)** till.: *mottaga, uppbära. SR* 52. **6)**

" 607 " 2 r. 13 nedifr. frf. **iomfru** insätt: **io,** *se* **iu.**

" 608 " 1 r. 24 nedifr. eft. **aterläghu-,** till.: **bryst-,**

" " " " r. 22 nedifr. eft. **kirkiu-,** till.: **köp-,**

" 610 " 2 r. 29 uppifr. frf. **iordhskräppa** insätt: **iordhskatter,** *m. jordskatt, skatt som utgår af jord. FM* 73 (1502?).

" 614 " 2 r. 9 nedifr. läs: **iungfru fäghrind (iomfrv fägringh),**

" 617 " 2 r. 6 nedifr. eft. **här-,** till.: **kring-,**

" 618 " 2 r. 14 nedifr. frf. **ivirflyta** insätt: **ivir-flygha (ower-),** *v. flyga öfver, höja sig öfver. Su* 179.

" 621 " 1 r. 25 nedifr. frf. **ivirkasta** insätt: **ivir-kast (ower-),** *n. öfverändakastande, kullkastande. MD* 393.

" 621 " 2 r. 25 uppifr. eft. 64. till.: — *Jfr* **koma ivir.**

" " " " r. 30 uppifr. frf. **ivirlop** insätt: **ivir-last (offwer-),** *f. för stor börda, för stort betungande.* at thöm ey hereffther skedde nogen . . . offwerlasth *BSH* 5: 343 (1509). samt: **ivirledha (offwir-. offwer-),** *v. draga el. locka öfver (till).* them swa flyandes til förnämpda städir offwerledha *MB* 2: 136. — *föra (någon) öfver (något).* at thu wille offwirleda thzta folkit jordanis flodh *MB* 2: 18.

" " " " r. 30 nedifr. eft. *öfver.* till.: *BtFH* 1: 137 (1507). —

" 634 " 1 r. 2 nedifr. frf. **iäns** insätt: **iänka, iänkning,** *se* **iämka, iämkning.**

" 635 " 1 r. 6 uppifr. eft. **bor-,** till.: **brand-, branda-,**

Sid. 635 sp. 1 r. 7 uppifr. eft. **kappi-,** till.: **loppe-,**
„ 639 „ 2 r. 5 nedifr. läs: **gran-, kirsebära-kadha** *samt*
„ 640 „ 2 r. 1 uppifr. eft. **aker-,** till.: **bla-,**
„ 642 „ 2 r. 11 uppifr. eft. **hem-,** till.: **in-,**
„ „ „ „ r. 28 nedifr. eft. **hiort-,** till.: **kleva-,**
„ 643 „ 1 r. 11 nedifr. läs: *Jfr* **klädha-, lön-, löns-kamare,**
„ 644 „ 1 r. 28 uppifr. frf. **kandelmässa** insätt: **kancelärska (cancelereska),** *f. kanslerska, kanslershustru. SJ* 391 (1474).
„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. 8. till.: — **kandelmässo dagher (kandelmässo-),** *m. L.*
„ 645 „ 2 r. 17 uppifr. läs: *förvaras,*
„ 646 „ 2 r. 22 nedifr. eft. **glas-,** till.: **guds likama-,**
„ „ „ „ r. 20 nedifr. läs: **kopar-, lagha-, laxa-, ler-,**
„ 647 „ 2 r. 9 uppifr. eft. **drifte-,** till.: **forsa-,**
„ „ „ „ r. 10 uppifr. läs: **krykio-, ladhugards-, laxa-, legho-, logho-, lögho-, löse-, lösninga-, mala-,**
„ 648 „ 2 r. 8 nedifr. eft. **koto-,** till.: **lut-,**
„ 650 „ 1 r. 16 uppifr. **forkastale** *samt* utgår
„ „ „ „ r. 29 uppifr. eft. *Jfr* till.: **forkastel, skastel,**
„ 655 „ 1 r. 23 uppifr. eft. (1516-17). till.: — **kirkio torn (kyrke-),** *n. kyrktorn. BSH* 5: 12 (1504).
„ „ „ 2 r. 29 uppifr. läs: *kärnmjölk.*
„ 656 „ 1 r. 21 nedifr. eft **krydda-,** till.: **laxa-,**
„ „ „ 2 r. 28 nedifr. läs: *Jfr* **gra-, hermelins-, klädhis-, manna-,**
„ „ „ „ r. 27 nedifr. läs: **qvinna-,**
„ 657 „ 2 r. 18 nedifr. eft. *Jfr* till.: **anis-,**
„ 658 „ 1 r. 27 uppifr. eft. **hönsa-,** till.: **kalva-,**
„ 659 „ 2 r. 28 uppifr. eft. *Jfr* till.: **a-,**
„ „ „ „ r. 18 nedifr. läs: *Jfr* **a-, na-klaghan.**
„ „ „ „ r. 10 nedifr. läs: *Jfr* **lagh-, laghakland.**
„ 660 „ 1 r. 9 uppifr. eft. *L.* till.: = **klandran.** *SJ* 240 (1448).
„ „ „ „ r. 25 nedifr. eft. 108. till.: at klappe nogen man handlyffte *(med handslag förbinda sig till någons tjenst, träda i någons tjenst) BSH* 4: 181 (1494).
„ „ „ 2 r. 11 nedifr. frf. **klara** insätt: **klar,** *se* **glar.**
„ 662 „ 1 r. 31 nedifr. frf. **kli** insätt: **kleverbladh,** *n. klöfverblad, klöfver. LB* 7: 200.
„ „ „ „ r. 17 nedifr. läs: *Fr* 352;
„ 663 „ 2 r. 23 uppifr. eft. **ivir-,** till.: **lagh-,**
„ 664 „ 2 r. 14 uppifr. eft. *Jfr* till.: **abbota-,**
„ 667 „ 1 r. 28 uppifr. eft. **flädhra-,** till.: **floghels-,**
„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. **hörro-,** till.: **ifaru-,**
„ „ „ „ r. 31 nedifr. eft. **ivir-,** till.: **kapo-, karlmanna-, karlmanz-, kesars-,**
„ „ „ „ r. 29 nedifr. eft. **lik-,** till.: **liks-,**
„ „ „ „ r. 13 nedifr. eft. **glädhis-,** till.: **klosters-,**

Sid. 667 sp. 2 r. 25 nedifr. eft. *L.* till.: — **klädhis litare,** *m. färgare. PM* 60.
„ 668 „ 1 r. 4 uppifr. läs: **1)** *redskap hvarmed man trycker, stort sigill.*
„ „ „ „ r. 9 uppifr. eft. (1509). till: **2)** *klämma, betryck, trångmål. FM* 226 (1505).
„ „ „ „ r. 12 uppifr. eft. 411. till.: *Jfr* **beklämma.**
„ „ „ „ r. 19 uppifr. läs: **kläppa (-ter),** *v. L.*
„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. 355. till.: *Jfr Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 2: 112 *f.*
„ „ „ „ r. 22 uppifr. läs: **klärkbiläte**
„ 669 „ 2 r. 13 nedifr. frf. **knoka** insätt: **knoe,** *m. Jfr* **fingra knoe.**
„ 672 „ 1 r. 29 nedifr. frf. **kolhuppadher** insätt **kolf,** *se* **golf.**
„ 675 „ 2 r. 21 nedifr. eft. **ful-,** till.: **gäst-,**
„ „ „ „ r. 6 nedifr. frf. **komilla bloma** insätt: **komber,** *se* **kumber.**
„ 676 „ 1 r. 3 uppifr. frf. **komilse** insätt: **komilsa,** *f. Jfr* **fulkomilsa.**
„ „ „ „ r. 3 uppifr. läs: **ful-, in-komilse.**
„ 677 „ 2 r. 6 nedifr. eft. **fränd-,** till.: **fästa-,**
„ 679 „ 2 r. 9 uppifr. eft. **dvärgha-,** till.: **gota-,**
„ 681 „ 1 r. 10 uppifr. eft. 189. till.: — **konungs lapper,** *m. Lapp som icke hör under Birkarlarne utan erlägger skatt omedelbart till kronan. HSH* 29: 29 (1454 *nyare afskr.*).
„ 682 „ 1 r. 7 uppifr. eft. *m.* till.: **1)** *konungen tillkommande tredjedel af böter. GS* 28 (1375, *orig.*). **2)**
„ 685 „ 1 r. 5 uppifr. eft. *afskr.*). till.: *BYH* 1: 166 (1397)
„ „ „ 2 r. 8 uppifr. läs: **kornan (-and),**
„ 687 „ 2 r. 15 uppifr. eft. 226. till.: *Jfr* **kiötkorver.**
„ 688 „ „ r. 27 nedifr. eft. **brödhra-,** till.: **budhöls-,**
„ „ „ 2 r. 27 uppifr. eft. **fasto-,** till.: **fro-,**
„ 691 „ 1 r 13 nedifr. läs: **krapter (-krapt).**
„ 695 „ 2 r. 16 uppifr. läs: *Jfr* **krykio karl.**
„ 696 „ 2 r. 1 uppifr. eft. **hedhers-,** till.: **kesara-, kesars-,**
„ „ „ „ r. 2 uppifr. eft. **konungs-,** till.: **liusa-,**
„ 699 „ 1 r. 18 uppifr. eft. (1406). till.: *Jfr* **arfkräfning.**
„ 700 „ 2 r. 28 nedifr. eft. **biärgs-,** till.: **iords-,**
„ 704 „ 2 r. 20 nedifr. eft. (1507). till.: *Jfr* **bekymbring.**
„ 707 „ 1 r. 31 nedifr. eft. **blods-,** till.: **gläþi-,**
„ 710 „ 2 r. 14 nedifr. eft. *Jfr* till.: **aspa-, draghara-,**
„ 712 „ 2 r. 12 uppifr. eft. **a-,** till.: **iämbers-,**
„ 716 „ 2 r. 18 nedifr. eft. *Jfr* till,: **aþal-,**
„ „ „ „ r. 17 nedifr. eft. **for-,** till.: **friþ-,**
„ 721 „ 1 r. 11 nedifr. eft. **hiona-,** till.: **ho-,**
„ „ „ „ r. 9 nedifr. eft. **köpstads-,** till.: **landa-,**
„ 723 „ 1 r. 7 nedifr. frf. **laghböter** insätt: **laghböta,** *v. L.*
„ 726 „ 2 r. 4 nedifr. eft. **bänkia-,** till.: **kolsesters-,**

Sid. 726 sp. 2 r. 4 nedifr. eft. **lin-,** till.: **listo-,**
„ 727 „ 1 r. 22 uppifr. frf. **laktuk** insätt: **lakrisa,** *se* **likrisa.**
„ 728 „ 2 r. 16 uppifr. eft. *Jfr* till.: **akers-,**
„ „ „ „ r. 19 uppifr. eft. **fädhrinis-,** till.: **födho-,**
„ „ „ „ r. 20 uppifr. eft. **halförtogs-,** till.: **helpännings-,**
„ „ „ „ r. 21 uppifr. eft. **huna-,** till.: **hyna-,**
„ „ „ „ r. 26 uppifr. eft. *samt* till.: **inländis,**
„ 734 „ 2 r. 31 nedifr. eft. *Jfr* till.: **af-,**
„ 736 „ 2 r. 12 nedifr. eft. **in-,** till.: **ladhu-,**
„ 737 „ 1 r. 16 uppifr. frf. **lasta** insätt: **last,** *f. Jfr* **ivirlast.**
„ 744 „ 2 r. 11 uppifr. eft. **skipa-leþ** till.: *samt* **framledh**
„ „ „ „ r. 13 uppifr. eft. **hvilika-,** till.: **in-,**
„ 750 „ 1 r. 11 uppifr. eft. **barna-,** till.: **dobl-,**
„ 757 „ 2 r. 3 uppifr. eft. (1508). till.: *Bil* 304.

Sid. 757 sp. 2 r. 30 uppifr. läs: *ligga, befinna sig (i ett visst tillstånd).*
„ 760 „ 2 r. 8 nedifr. läs: **qvinna-likame.**
„ 762 „ 1 r. 2 uppifr. eft. **eter-,** till.: **ful-,**
„ „ „ „ r. 3 uppifr. eft. **hunds-,** till.: **iords-,**
„ 763 „ 2 r. 13 nedifr. eft. **fughla-,** till.: **lamb-,**
„ 766 „ 2 r. 22 nedifr. eft. *Jfr* till.: **bogh-,**
„ 767 „ 2 r. 18 nedifr. eft. 338. till.: *Jfr* **lya.**
„ 768 „ 1 r. 6 uppifr. läs: *Jfr* **lioe, lya.**
„ 770 „ 1 r. 28 uppifr. eft. *Jfr* till.: **blek-,**
„ „ „ „ r. 31 uppifr. eft. **en-,** till.: **gra-,**
„ 772 „ 2 r. 16 uppifr. eft. **inledslu-,** till.: **krono-,**
„ 773 „ 1 r. 25 nedifr. frf. **liusrödher** insätt: **liusning,** *se* **lysning.**
„ 775 „ 1 r. 20 nedifr. eft. **hakabysso-,** till.: **handbysso-,**
„ 777 „ 1 r. 23 uppifr. eft. *Jfr* till.: **buk-,**
„ 780 „ 1 r. 15 uppifr. läs: **himna-, kärleks-**
„ 784 „ 1 r. 20 uppifr. eft. **kiöts-,** till.: **likams-,**

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills:

Flores och Blanzeflor.
Sanct Patriks-Sagan.
Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.
Vadstena Kloster-Reglor.
Herr Ivan Lejon-Riddaren. (Fullständig i 3 häften.)
Namnlös och Valentin.
Ett Forn-Svenskt Legendarium. (Fullständigt i 11 häften.)
Konung Erik XIV:des Krönika.
Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. (Fullständiga i 6 häften.)
Sagan om Didrik af Bern. (Fullständig i 3 häften.)
Hertig Fredrik af Normandie.
Konung Alexander. (Fullständig i 3 häften.)
Skrå-Ordningar. (Med fyra plancher.)
Heliga Birgittas Uppenbarelser. (Fullständiga i 11 häften.)
Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. } (I ett
Legenden om Gregorius af Armenien. } band.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)
Helige Bernhards Skrifter. (Fullständiga i 2 häften.)
Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. (Fullständiga i 7 häften.)
Suso, Gudeliga Snilles Väckare. (Fullständig i 3 häften.)
Själens Tröst. (Fullständig i 4 häften.)
Skrifter till läsning för klosterfolk. (Fullständiga i 2 häften.)
Gersons bok om djefvulens frestelse. (Facsimile.)
Klosterläsning. (Fullständig i 3 häften.)
Svenska Medeltids-Postillor. (Del. 1, 2.)
Gersons Lärdom huru man skall dö. (Facsimile.)
Svenska Medeltids Dikter och Rim. (Fullständiga i 3 häften.)
Läke- och Örte-Böcker. (Fullständiga i 3 häften.)
Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket. (Häft. 1—11.)
Prosadikter från Medeltiden. (Fullständiga i 3 häften.)
Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)

Dessa arbeten utgåfvos fördelade i häften sålunda:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (slutet).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11 (slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutad).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afslutade).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96—97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3.
98—99. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10, 11.

Mera har ej utkommit intill Januari 1890.

Pris för köpare 9 kronor 50 öre.

